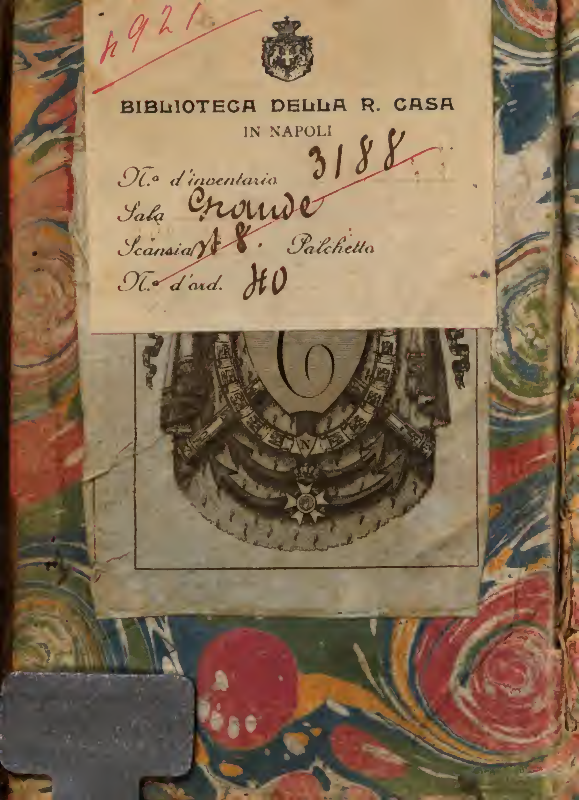
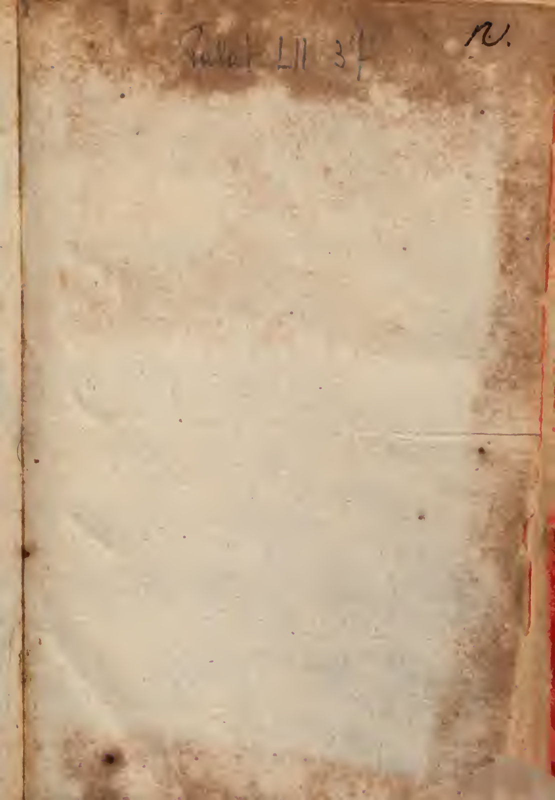
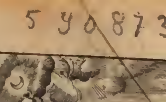

LII 3
n.

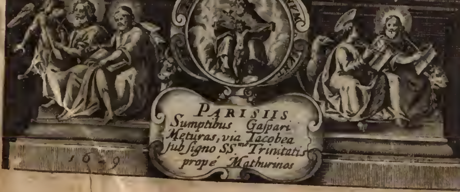

BIBLIA SACRA

vulgatæ editonis
SIXTI V. PONT. MAX. IVSSV recognita.

ET CLEMENTIS VIII.
auctoritate edita.

Omnia de exemplari Romano fidelißime et studiosißime expreßa.

PRÆFATIO
AD LECTOREM.

IN multis magnisque beneficiis, quæ per sacram Tridentinam Synodum Ecclesiæ suæ Deus contulit, id in primis numerandum videtur, quòd inter tot Latinas editiones Diuinarum Scripturarum; solam veterem ac vulgatam, quæ longo tot sæculorum vsu in Ecclesia probata fuerat, grauissimo Decreto authenticam declarauit. Nam, vt illud omittamus, quòd ex recentibus editionibus non paucæ ad hæreses huius temporis confirmandas licenter detortæ videbantur: ipsa certè tanta versionum varietas atque diuersitas, magnam in Ecclesia Dei confusionem parere potuisset. Iam enim hac nostra ætate illud ferè euenisse constat, quod sanctus Hieronymus tempore suo accidisse testatus est, tot scilicet fuisse exemplaria, quot codices; cùm vnusquisque pro arbitrio suo adderet vel detraheret. Huius autem veteris ac vulgatæ Editionis tanta semper fuit auctoritas, tamque excellens præstantia, vt eam ceteris omnibus Latinis editionibus longè anteferendam esse, apud æquos iudices in dubium reuocari non posset. Qui namque in ea libri continentur (vt à maioribus nostris quasi per manus traditum nobis est) partim ex sancti Hieronymi translatione, vel emendatione, suscepti sunt; partim retenti ex antiquissima quadam editione Latina; *Præf. in Iosue.* quam sanctus Hieronymus communem & Vulgatam, *S. Hier. in c. 49.* sanctus Augustinus Italam, sanctus Gregorius Veterem *Isaiæ.* translationem appellat. Ac de Veteris quidem huius siue *S. Aug. Libro 2.* Italæ editionis sinceritate atque præstantia, præclarum *Doctrin. Christiã.* sancti Augustini testimonium exstat in secundo Libro *c. 15.*

S. Greg. Epist. Dedicat ad Leãdrũ c. 5. in fine. de Doctrina Christiana, vbi Latinis omnibus editionibus, quæ tunc plurimæ circumferebantur, Italam præferendam censuit, quòd esset, vt ipse loquitur, verborum tenacior cum perspicuitate sententiæ. De sancto *S. Aug. vbi sup. Lib. 18. de Ciuit. Dei cap. 43.* verò Hieronymo multa exstant veterum Patrum egregia testimonia: cùm enim sanctus Augustinus hominem doctissimum, ac trium linguarum peritissimum *Lib. 20. Moral. 24.* vocat; atque eius translationem ipsorum quoque Hebræorum testimonio veracem esse confirmat. Eundem sanctus Gregorius ita prædicat, vt eius translationem, quam nouam appellat, ex Hebræo eloquio cuncta veriùs transfudisse dicat: atque idcircò dignissimam esse, cui *Lib. 6. Etymol. cap. 5.* fides in omnibus habeatur. Sanctus autem Isidorus non vno in loco Hieronymianam versionem ceteris omnibus anteponit, eamque ab ecclesiis Christianis communiter recipi ac probari affirmat, quòd sit in verbis clarior, & *Lib. 1. de Diuin. offic. 12.* veracior in sententiis. Sophronius quoque, vir eruditissimus, sancti Hieronymi translationem non Latinis modò, sed etiam Græcis valdè probari animaduertens, tanti eam fecit, vt Psalterium & Prophetas ex Hieronymi versione in Græcum eleganti sermone transtulerit. Porrò qui secuti sunt, viri doctissimi, Remigius, Bedâ, Rabanus, Haymo, Anselmus, Petrus Damiani, Richardus, Hugo, Bernardus, Rupertus, Petrus Lombardus, Alexander, Albertus, Thomas, Bonauentura, ceterique omnes, qui his nongentis annis in Ecclesia floruerunt, sancti Hieronymi versione ita sunt vsi, vt ceteræ, quæ penè innumerabiles erant, quasi lapsæ de manibus Theologorum, penitus obsoleuerint. Quare non immeritò Catholica Ecclesia, sanctum Hieronymum Doctorem maximum, atque ad Scripturas sacras interpretandas diuinitus excitatum, itá celebrat, vt iam difficile non sit illorum omnium damnare iudicium, qui vel tam eximij Doctoris lucubrationibus non acquiescunt, vel etiam meliora, aut certè paria, præstare se posse confidunt. Ceterùm ne tam fidelis translatio, támque in omnes partes

Ecclesiæ

Ecclesiæ vtilis, vel iniuria temporum, vel impressorum incuria, vel temerè emendantium audacia, vlla ex parte corrumperetur, eadem sacrosancta Synodus Tridentina illud Decreto suo sapienter adiecit; vt hæc ipsa vetus ac vulgata Editio emendatissimè, quoad fieri posset, imprimeretur: neque vlli liceret eam sine facultate & approbatione Superiorum excudere. Quo Decreto simul typographorum temeritati, ac licentiæ modum impo-suit; & Pastorum Ecclesiæ, in tanto bono quàm diligentissimè retinendo & conseruando, vigilantiam atque industriam excitauit. quamuis insignium Academiarum Theologi in Editione vulgata pristino suo nitori restituenda magna cum laude laborauerint: quia tamen in tanta re nulla potest esse nimia diligentia; & codices manuscripti complures & vetustiores Summi Pontificis iussu conquisiti, atque in Vrbem aduecti erant; & demum, quoniam executio generalium Conciliorum, & ipsa Scripturarum integritas ac puritas, ad curam Apostolicæ Sedis potissimùm pertinere cognoscitur: ideo Pius IV. Pontifex Maximus, pro sua in omnes Ecclesiæ partes incredibili vigilantia, lectissimis aliquot sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, aliisque tum Sacrarum litterarum, tum variarum linguarum peritissimis viris, eam prouinciam demandauit, vt vulgatam editionem Latinam, adhibitis antiquissimis codicibus manuscriptis, inspectis quoque Hebraicis Græcisque Bibliorum fontibus; consultis denique veterum Patrum commentariis, accuratissimè castigarent. Quod itidem institutũ Pius V. prosecutus est. Verùm Conuentum illum, ob varias grauissimasque Sedis Apostolicæ occupationes iamdudum intermissum, Sixtus V. diuina prouidentia ad summum Sacerdotium euocatus, ardentissimo studio reuocauit, & opus tandem confectum typis mandari iussit. Quod cùm iam esset excusum, & vt in lucem emitteretur, idem Pontifex operam daret, animaduertens non pauca in sacra Biblia præli vitio irrepsisse, quæ iterata diligen-

tia indigere viderentur, totum opus ſub incudem reuocandum cenſuit atque decreuit. Id verò cùm morte præuẽtus præſtare non potuiſſet, Gregorius XIV. qui poſt Vrbani VII. duodecim dierum Pontificatum Sixto ſucceſſerat, eius animi intentionem executus, perficere aggreſſus eſt; ampliſſimis aliquot Cardinalibus, aliiſque doctiſſimis viris, ad hoc iterùm deputatis. Sed eo quoque, & qui illi ſucceſſit, Innocentio IX. breuiſſimo tempore de hac luce ſubtractis; tandem ſub initium Pontificatus Clementis VIII. qui nunc Eccleſiæ vniuerſæ gubernacula tenet, opus, in quod Sixtus V. intenderat, Deo benè iuuante, perfectum eſt. Accipe igitur Chriſtiane Lector, eodem Clemente ſummo Pontifice annuente, ex Vaticana Typographia, veterem ac vulgatam ſacræ Scripturæ Editionem, quanta fieri potuit diligentia caſtigatam: quam quidem ſicut omnibus numeris abſolutam, pro humana imbecillitate affirmare difficile eſt, ita ceteris omnibus, quæ ad hanc vſque diem prodierunt, emendatiorem, purioremque eſſe, minimè dubitandum. Et verò quamuis in hac Bibliorum recognitione, in codicibus manuſcriptis, Hebræis Græciſque fontibus, & ipſis veterum Patrum commentariis conferendis, non mediocre ſtudium adhibitum fuerit: in hac tamen peruulgata Lectione, ſicut nonnulla conſultò mutata, ita etiam alia, quæ mutanda videbantur, conſultò immutata relicta ſunt: tùm quòd ita faciendum eſſe, ad offenſionem populorum vitandam, ſanctus Hieronymus non ſemel admonuit: tum quòd facilè fieri poſſe credendum eſt, vt maiores noſtri, qui ex Hebræis & Græcis Latina fecerunt, copiam meliorum & emendatiorum librorum habuerint, quàm ij, qui poſt illorum ætatem ad nos peruenerunt; qui fortaſſe, tam longo tempore identidem deſcribendo, minùs puri atque integri euaſerunt: tum denique, quia ſacræ Cõgregationi Ampliſſimorum Cardinalium, aliiſque eruditiſſimis viris ad hoc opus à Sede Apoſtolica

Epiſt. ad Sumiam & Fretellam. Præf. Euang. ad Damaſum.

delectis,

delectis, propositum non fuit, nouam aliquam editionem cudere, vel antiquum Interpretem vlla ex parte corrigere vel emendare; sed ipsam veterem ac vulgatam editionem Latinam, à mendis veterum librariorum, necnon prauatum emendationum erroribus repurgatam, suæ pristinæ integritati ac puritati, quoad eius fieri potuit, restituere; eaque restituta, vt quàm emendatissimè imprimeretur iuxta Concilij Oecumenici Decretum, pro viribus operam dare. Porrò in hac Editione nihil non canonicum, nihil adscititium, nihil extraneum apponere visum est: atque ea causa fuit, cur Liber tertius & quartus Esdræ inscripti, quos inter Canonicos libros sacra Tridentina Synodus non annumerauit, ipsa etiam Manasse regis Oratio, quæ neque Hebraïcè, neque Græcè quidem exstat, neque in manuscriptis antiquioribus inuenitur, neque pars est vllius Canonici libri, extra Canonicæ scripturæ seriem posita sint: & nullæ ad marginem concordantiæ (quæ posthac inibi apponi non prohibentur) nullæ notæ, nullæ variæ lectiones, nullæ denique præfationes, nulla argumenta ad librorum initia conspiciantur. Sed sicut Apostolica Sedes industriam eorum non damnat, qui concordantias locorum, varias lectiones, præfationes sancti Hieronymi, & alia id genus in aliis editionibus inseruerunt: ita quoque non prohibet, quin alio genere characteris in hac ipsa Vaticana editione eiusmodi adiumenta, pro studiosorum commoditate atque vtilitate, in posterum adiiciantur; ita tamen, vt lectiones variæ ad marginem ipsius Textus minimè annotentur.

DE CANONICIS SCRIPTVRIS DECRETVM EX CONCILIO Tridentino sessione quarta.

SACROSANCTA *Oecumenica & generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitimè congregata, præsidentibus in ea eisdem tribus Apostolicæ Sedis Legatis, hoc sibi perpetuò ante oculos proponens, vt sublatis erroribus, puritas ipsa Euangelij in Ecclesia conseruetur.* Et infrà:

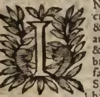
Sacrorum verò librorum Indicem huic Decreto adscribendum censuit, ne cui dubitatio suboriri possit, quínam sint, qui ab ipsa Synodo suscipiuntur. Sunt verò infrascripti: Testamenti veteris, Quinque Moysi, id est, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium: Iosue, Iudicum, Ruth: Quattuor Regum: Duo Paralipomenon: Esdræ primus, & secundus, qui dicitur Neemias: Tobias, Iudith, Esther, Iob, Psalterium Dauidicum centum quinquaginta Psalmorum, Parabolæ, Ecclesiastes, Canticum canticorum, Sapientia, Ecclesiasticus, Isaias, Ieremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel: Duodecim Prophetæ minores, id est, Osea, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Michæas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias: Duo Machabæorum, primus, & secundus. Testamenti noui: Quattuor Euangelia, secundùm Matthæum, Marcum, Lucam, & Ioannem: Actus Apostolorum à Luca Euangelista conscripti: Quattuordecim Epistolæ Pauli Apostoli; Ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Ephesios, ad Philippenses, ad Colossenses, duæ ad Thessalonicenses, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos: Petri Apostoli duæ: Ioannis Apostoli tres: Iacobi Apostoli vna: Iudæ Apostoli vna: & Apocalypsis Ioannis Apostoli. Si quis autem libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueuerunt, & in veteri vulgata Latina editione habentur, pro sacris & canonicis non susceperit, & traditiones prædictas sciens & prudens contempserit, anathema sit.

LIBER GENESIS,

HEBRAICE BERESITH.

CAPVT PRIMVM.

De mundi creatione, rerum creatarum distinctione & ornatu, deque hominis formatione, cui subiecit Deus omnia quæ creauerat.

N PRINCIPIO 1
creauit Deus cælũ A
& terram. * Terra 2
autem erat inanis
& vacua, & tene-
bræ erant super
faciem abyssi: &
Spiritus Dei fere-
batur super aquas.
Act.14. *Dixitque Deus: ‖ Fiat lux. Et facta est 3
c.15.17. lux. * Et vidit Deus lucem quòd esset 4
f.24. bona: Et diuisit lucem à tenebris.
Psal.32. *Appellauitque lucem Diem, & tene- 5
a.6.135. bras Noctem: Factumque est vespere
a.5. & manè, dies vnus. * Dixit quoque 6
Eccl.18. Deus: Fiat firmamentum in medio a-
a.1. quarum: & diuidat aquas ab aquis.
‖ Heb.11 *Et fecit Deus firmamentum, diuisit- 7
a.3. que aquas quæ erant sub firmamento,
‖ Psalm. ab his ‖ quæ erant super firmamẽtum.
135.a.5. Et factum est ita. * Vocauitque Deus 8
Ierem. firmamentum, Cælum: & factum est
10.b.12. vespere & manè, dies secundus. * Di- 9
51.b.15. xit verò Deus: Congregentur aquæ,
Psalm. quæ sub cælo sunt, in locum vnum:
148.a.4 & appareat arida. Et factum est ita.
Psal.32. * Et vocauit Deus aridam, Terram, 10
b.7.88. congregationesque aquarum appel- B
b.12.135. lauit Maria. Et vidit Deus quòd esset
a.6. bonum. * Et ait: Germinet terra her- 11
Iob.38. bam virentem & facientem semen,
a.4. & lignum pomiferum faciens fru-
ctum iuxta genus suum, cuius semen
in semetipso sit super terram. Et fa-
ctum est ita. * Et protulit terra her- 12
bam virentem, & facientem semen
iuxta genus suum, lignumque faciens
fructum, & habens vnumquodque
sementem secundùm speciem suam.
Et vidit Deus quòd esset bonum. * Et 13
factum est vespere & manè, dies ter-
tius. * Dixit autem Deus: Fiant lu- 14
minaria in firmamento cæli, & diui-
‖ Psalm. dant diem ac noctem, & sint ‖ in signa
135.b.7. & tempora, & dies & annos: * vt lu- 15
ceant in firmamento cæli, & illumi-
16 nent terram. Et factum est ita. * Fe-
citque Deus duo luminaria magna:
luminare maius, vt præesset diei: &
luminare minus, vt præesset nocti: &
17 stellas. * Et posuit eas in firmamento
18 cæli, vt lucerent super terram, * &
præessent diei ac nocti, & diuiderent
lucem ac tenebras. Et vidit Deus
19 quòd esset bonum. * Et factum est ve-
20 spere & manè, dies quartus. * Dixit
C etiam Deus: Producant aquæ reptile
animæ viuentis, & volatile super ter-
21 ram sub firmamento cæli. * Creauit-
que Deus Cete grandia, & omnem a-
nimam viuentem atque motabilem,
quam produxerant aquæ in species
suas, & omne volatile secundùm ge-
nus suum. Et vidit Deus quòd esset
22 bonum. * Benedixitque eis, dicens:
Crescite, & multiplicamini, & reple-
te aquas maris: auesque multiplicen-
23 tur super terram. * Et factum est ve-
24 spere & manè, dies quintus. * Dixit
quoque Deus: Producat terra ani-
mam viuentem in genere suo, iu-
menta, & reptilia, & bestias terræ
secundùm species suas. Factumque
25 est ita. * Et fecit Deus bestias terræ
iuxta species suas, & iumenta & om-
ne reptile terræ in genere suo. Et vi-
26 dit Deus quòd esset bonum, * & ait:
Faciamus Hominem ad ‖ imaginem ‖ Col.3.
& similitudinem nostram: & præsit b.10.
piscibus maris, & volatilibus cæli, & Inf.d.5.
bestiis, vniuersæque terræ, omnique a.1.9.a.
27 reptili quod mouetur in terra. * Et 6.
D creauit Deus hominem ad imaginem 1. Cor.11
suam: ad imaginem Dei creauit il- b.7.
lum, ‖ masculum & feminam creauit ‖ Sap.1.
28 eos. * Benedixitque illis Deus, & ait: c.22.
Crescite, & multiplicamini, & reple- Matth.
te terram, & subiicite eam, & domi- 19.a.4.
namini piscibus maris, & volatilibus Eccl.17.
cæli, & vniuersis animantibus, quæ a.1.
29 mouentur super terram. * Dixitque Inf.8.c.
Deus: Ecce dedi vobis omnem her- 17.9.a.1
bam afferentem semen super terram,
& vniuersa ligna quæ habent in se-
metipsis sementem generis sui, ‖ vt ‖ Inf.9.
30 sint vobis in escam: * & cunctis ani- a.3.
mantibus terræ, omnique volucri cæ-
li, & vniuersis quæ mouentur in ter-
ra, & in quibus est anima viuens: vt
ha-

habeant ad vescendum. Et factum est
‖ Eccl. ita. * ‖ Viditque Deus cuncta quæ fe- 31
39.c.21. cerat: & erant valdè bona. Et factum
Mar.7. est vespere & manè, dies sextus.
d.37.

CAP. II.

Deus completo sex diebus opificio, septimum benedixit: hominem in paradisum variis arboribus fructiferis, ac fluminibus insignitum posuit, cui Euam ex ipsius costa in adiutorium formauit.

IGitur perfecti sunt cæli & terra, & 1
omnis ornatus eorum. * Comple- 2
uitque Deus die septimo opus suum A
‖ Exod. quod fecerat: & ‖ requieuit die septi-
20.b.11. mo ab vniuerso opere quod patrarat.
31.d.17. *Et benedixit diei septimo, & sancti- 3
Deut.5. ficauit illum: quia in ipso cessauerat
b.14. ab omni opere suo quod creauit Deus
Heb.4. vt faceret. * Istæ sunt generationes 4
b.4. cæli & terræ, quando creata sunt, in
die quo fecit Dominus Deus cælum
& terram. * Et omne virgultum agri 5
antequam oriretur in terra, omnem-
que herbam regionis priusquam ger-
minaret: non enim pluerat Dominus
Deus super terram, & homo non e-
rat qui operaretur terram: *Sed fons 6
ascendebat è terra, irrigans vniuer-
sam superficiem terræ. * Formauit 7
igitur Dominus Deus hominem de
limo terræ, & inspirauit in faciem
‖ 1. Cor. eius spiraculum vitæ, & ‖ factus est
15.f.45. homo in animam viuentem. * Plan- 8
tauerat autem Dominus Deus Para- B
disum voluptatis à principio: in quo
posuit hominem quem formauerat.
* Produxitque Dominus Deus de hu- 9
mo omne lignum pulchrum visu, &
ad vescendum suaue: lignum etiam
vitæ in medio paradisi, lignumque
scientiæ boni & mali. * Et fluuius 10
egrediebatur de loco voluptatis ad
irrigandum paradisum, qui inde di-
uiditur in quattuor capita. * No- 11
‖ Eccl. men vni ‖ Phison: ipse est qui circuit
24.c.35. omnem terram Heuilath, vbi nasci-
tur aurum: *Et aurum terræ illius o- 12
ptimum est: ibi inuenitur bdellium,
& lapis onychinus. * Et nomen fluuij 13
secundi Gehon: ipse est qui circuit
omnem terram Æthiopiæ. * Nomen 14
verò fluminis tertij, Tygris: ipse va- C
dit contra Assyrios. Fluuius autem
quartus, ipse est Euphrates. * Tulit er- 15
go Dominus Deus hominem, & po-
suit eum in paradiso voluptatis, vt o-
peraretur & custodiret illum. * Præ- 16
cepitque ei dicens: Ex omni ligno pa-
radisi comede: * De ligno autem scien- 17
tiæ boni & mali ne comedas, in quo-
cumque enim die comederis ex eo,
morte morieris. * Dixit quoque Do- 18
minus Deus: Non est bonum esse ho-
minem solum: faciamus ei adiuto-
19 rium simile sibi. * Formatis igitur,
Dominus Deus, de humo cunctis a-
nimantibus terræ, & vniuersis vola-
tilibus cæli, adduxit ea ad Adam, vt
videret quid vocaret ea: omne enim
quod vocauit Adam animæ viuentis,
20 ipsum est nomen eius. * Appellauit-
D que Adam nominibus suis cuncta a-
nimantia, & vniuersa volatilia cæli,
& omnes bestias terræ: Adæ verò non
inueniebatur adiutor similis eius.
21 * Immisit ergo Dominus Deus sopo-
rem in Adam: cumque obdormisset,
tulit vnam de costis eius, & repleuit
22 carnem pro ea. *Et ædificauit Domi-
nus Deus costam, quam tulerat de A-
dam, in mulierem: & adduxit eam ad
23 Adam. *Dixitque Adam: ‖ Hoc nunc, ‖ 1. Cor
os ex ossibus meis, & caro de carne 11.b.9.
mea: hæc vocabitur Virago, quoniam Matth.
24 de viro sumpta est. * Quamobrem re- 19.a.5.
linquet homo patrem suum, & ma- Mar.10
trem, & adhærebit vxori suæ: ‖ & e- a.7.
25 runt duo in carne vna. * Erat autem Ephes.5
vterque nudus, Adam scilicet & vxor g.31.
eius: & non erubescebant. ‖ 1. Cor.6
d.16.

CAP. III.

Serpentis astutia, primi parentes, Dei præceptum transgrediuntur; atque indicta singulis pœna, è paradiso pelluntur.

1 SEd & serpens erat callidior cun-
A ctis animantibus terræ quæ fece-
rat Dominus Deus. Qui dixit ad mu-
lierem: Cur præcepit vobis Deus vt
non comederetis de omni ligno pa-
2 radisi? * Cui respondit mulier: De
fructu lignorum, quæ sunt in para-
3 diso, vescimur: * de fructu verò ligni,
quod est in medio paradisi, præcepit
nobis Deus ne comederemus, & ne
tangeremus illud, ne fortè moria-
4 mur. * Dixit autem serpens ad mulie-
rem: ‖ Nequaquam morte moriemi- ‖ 1. Cor.
5 ni. * Scit enim Deus quòd in quo- 11.a.3.
cumque die comederitis ex eo, ape-
rientur oculi vestri: & eritis sicut dij,
6 scientes bonum & malum. * Vidit
igitur mulier quòd bonum esset li-
gnum ad vescendum, & pulchrum
oculis, aspectuque delectabile: & tu-
lit de fructu illius, & ‖ comedit: de- ‖ Eccl.15
7 ditque viro suo, qui comedit. * Et a- d.33.
B perti sunt oculi amborum: cumque 1. Tim.
cognouissent se esse nudos, consue- 2.d.14.
runt folia ficus, & fecerunt sibi peri-
8 zomata. * Et cùm audissent vocem
Domini Dei deambulantis in paradi-
so ad auram post meridiem, abscon-
dit se Adam & vxor eius à facie Do-
mini Dei in medio ligni paradisi.
*Vo-

* Vocauitque Dominus Deus Adam, 9
& dixit ei: Vbi es? * Qui ait: Vocem 10
tuam audiui in paradiso: & timui eò
quòd nudus essem, & abscondi me.
* Cui dixit: Quis enim indicauit tibi 11
quòd nudus esses, nisi quòd ex ligno
de quo præceperam tibi ne comede-
res, comedisti? * Dixitque Adam: Mu- 12
lier, quam dedisti mihi sociam, dedit
mihi de ligno, & comedi. * Et dixit 13
Dominus Deus ad mulierem: Quare
hoc fecisti? Quæ respondit: Serpens C
decepit me, & comedi. * Et ait Domi- 14
nus Deus ad serpentem: Quia fecisti
hoc, maledictus es inter omnia ani-
mantia, & bestias terræ: super pectus
tuum gradieris, & terram comedes
cunctis diebus vitæ tuæ. * Inimicitias 15
ponam inter te & mulierem, & semen
tuum & semen illius: ipsa conteret
caput tuum, & tu insidiaberis calca-
neo eius. * Mulieri quoque dixit: 16
Multiplicabo ærumnas tuas, & con-
ceptus tuos: in dolore paries filios, &
1. Cor. 14. f. 34. sub viri potestate eris, & ipse domi-
nabitur tui. * Adæ verò dixit: Quia 17
audisti vocem vxoris tuæ, & come-
disti de ligno, ex quo præceperam ti-
bi, ne comederes, maledicta terra in
opere tuo: in laboribus comedes ex
ea cunctis diebus vitæ tuæ. * Spinas 18
& tribulos germinabit tibi, & come-
des herbam terræ. * In sudore vultus 19
tui vesceris pane, donec reuertaris in D
terram de qua sumptus es: quia puluis
es, & in puluerem reuerteris. * Et vo- 20
cauit Adam nomen vxoris suæ, He-
ua: eò quòd mater esset cunctorum
viuentium. * Fecit quoque Dominus 21
Deus Adæ & vxori eius tunicas pel-
liceas, & induit eos. * Et ait: Ecce A- 22
dam quasi vnus ex nobis factus est,
sciens bonum & malum: nunc ergo
ne fortè mittat manum suam, & su-
mat etiam de ligno vitæ, & comedat,
& viuat in æternum. * Et emisit eum 23
Dominus Deus de paradiso volupta-
tis, vt operaretur terram, de qua sum-
ptus est. * Eiecitque Adam: & collo- 24
cauit ante paradisum voluptatis Che-
rubim, & flammeum gladium atque
versatilem, ad custodiendam viam li-
gni vitæ.

CAP. IV.

*Impius Caïn pium Abel fratrem occi-
dit; & à Deo punitus, ac profugus
vitam agens, Enoch genuit: sed &
Adam Seth generauit, cui natus est
Enos.*

ADam verò cognouit vxorem suã 1
Heuam: quæ concepit & peperit A
Caïn, dicens: Possedi hominem per
Deum. * Rursumque peperit fratrem 2
eius Abel. Fuit autem Abel pastor
3 ouium, & Caïn agricola. * Factum est
autem post multos dies vt offerret
Caïn de fructibus terræ munera Dño.
4 * Abel quoque obtulit de primogeni- Heb. 11.
tis gregis sui, & de adipibus eorum: & a. 4.
respexit Dominus ad Abel, & ad mu-
5 nera eius. * Ad Caïn verò & ad mune-
ra illius, non respexit: iratusque est
Caïn vehementer, & concidit vultus
6 eius. * Dixitque Dominus ad eũ: Qua-
re iratus es? & cur concidit facies tua?
7 * Nónne si benè egeris, recipies: sin
B autem malè, statim in foribus pecca-
tum aderit? sed sub te erit appetitus
8 eius, & tu dominaberis illius. * Di-
xitque Caïn ad Abel fratrem suum:
Egrediamur foras. Cumque essent in
agro, consurrexit Caïn aduersus fra-
trem suum Abel, & interfecit eum. Sap. 10.
9 * Et ait Dominus ad Caïn: Vbi est A- a. 3.
bel frater tuus? Qui respondit: Ne- Matth.
scio: Num custos fratris mei sum ego? 23. e. 35.
10 * Dixitque ad eum: Quid fecisti? vox 1. Ioan.
sanguinis fratris tui clamat ad me de 3. b. 12.
11 terra. * Nunc igitur maledictus eris Iudæ d.
super terram, quæ aperuit os suum, 11.
& suscepit sanguinem fratris tui de
12 manu tua. * Cùm operatus fueris eam,
non dabit tibi fructus suos: vagus &
13 profugus eris super terram. * Dixitq;
Caïn ad Dominum: Maior est ini-
quitas mea, quàm vt veniam merear.
14 * Ecce eiicis me hodie à facie terræ, &
à facie tua abscondar, & ero vagus
C & profugus in terra: omnis igitur
15 qui inuenerit me, occidet me. * Di-
xitque ei Dominus: Nequaquam ita
fiet: sed omnis qui occiderit Caïn,
septuplum punietur. Posuitque Do-
minus Caïn signum, vt non interfi-
ceret eum omnis qui inuenisset eum.
16 * Egressusque Caïn à facie Domini,
habitauit profugus in terra ad orien-
17 talem plagam Eden. * Cognouit autẽ
Caïn vxorem suam, quæ concepit, &
peperit Henoch: & ædificauit ciuita-
tem, vocauitque nomen eius ex no-
18 mine filij sui, Henoch. * Porrò He-
noch genuit Irad, & Irad genuit Ma-
uiael, & Mauiael genuit Mathusael,
19 & Mathusael genuit Lamech. * Qui
accepit duas vxores, nomen vni Ada,
20 & nomen alteri Sella. * Genuitque
Ada Iabel, qui fuit pater habitantium
21 in tentoriis, atque pastorum. * Et no-
D men fratris eius Iubal: ipse fuit pater
22 canentium cithara & organo. * Sella
quoque genuit Tubalcain, qui fuit
malleator & faber in cuncta opera
æris & ferri. Soror verò Tubalcain,
23 Noema. * Dixitque Lamech vxori-
bus suis Adæ & Sellæ: Audite vocem
meam

meam vxores Lamech, auscultate ser-
monem meum: quoniam occidi vi-
rum in vulnus meum, & adolescen-
tulum in liuorem meum. *Septuplum 24
vltio dabitur de Caïn: de Lamech ve-
rò septuagies septies.* Cognouit quo- 25
que adhuc Adam vxorem suam: & pe-
perit filium, vocauitque nomen eius
Seth, dicens: Posuit mihi Deus se-
men aliud pro Abel, quem occidit
Caïn. * Sed & Seth natus est filius, 26
quem vocauit Enos: iste cœpit inuo-
care nomen Domini.

C A P. V.

*Propagatio Adæ ac posterorum, anni-
que vitæ ipsorum vsque ad Noe.*

HIc est liber generationis Adam. 1
In die qua creauit Deus homi- A
‖ Sap.2. nem, ‖ ad similitudinem Dei fecit il-
d.24. lum. * Masculum & feminam creauit 2
Eccl.17. eos, & benedixit illis: & vocauit no-
a.1. men eorum Adam, in die quo creati
Sup. 1. sunt. * Vixit autem Adam centum 3
d.28. triginta annis: & genuit ad imagi-
Inf. 9. nem & similitudinem suam, vocauit-
a.6. que nomen eius Seth. * Et facti sunt 4
‖ 1. Par. dies ‖ Adam, postquam genuit Seth,
1.a.1. octingenti anni: genuitque filios &
filias. * Et factum est omne tempus 5
quod vixit Adam, anni nongenti tri-
ginta, & mortuus est. * Vixit quo- 6
que Seth centum quinque annis, &
genuit Enos. * Vixitque Seth post- 7
quam genuit Enos, octingentis septē
annis, genuitque filios & filias. * Et 8
facti sunt omnes dies Seth nongen- B
torum duodecim annorum, & mor-
tuus est. * Vixit verò Enos nonaginta 9
annis, & genuit Caïnan: * Post cuius 10
ortum vixit octingentis quindecim
annis, & genuit filios & filias. * Fa- 11
ctique sunt omnes dies Enos non-
genti quinque anni, & mortuus est.
* Vixit quoque Caïnan septuaginta 12
annis, & genuit Malaleel. * Et vixit 13
Caïnan postquam genuit Malaleel,
octingentis quadraginta annis, ge-
nuitque filios & filias. * Et facti sunt 14
omnes dies Caïnan nongenti decem
anni, & mortuus est. * Vixit autem 15
Malaleel sexaginta quinque annis, &
genuit Iared. * Et vixit Malaleel post- 16
quàm genuit Iared, octingentis tri-
ginta annis, & genuit filios & filias.
* Et facti sunt omnes dies Malaleel 17
octingenti nonaginta quinque anni,
& mortuus est. * Vixitque Iared cen- 18
tum sexaginta duobus annis, & ge-
nuit Henoch. * Et vixit Iared post- 19
quam genuit Henoch, octingentis an- C
nis, & genuit filios & filias. * Et facti 20
sunt omnes dies Iared nongenti sexa-
ginta duo anni, & mortuus est. * Por- 21
rò Henoch vixit sexaginta quinque Eccl.44.
22 annis, & genuit Mathusalam. * Et am- c.15.
bulauit Henoch cum Deo: & vixit, Heb. 11.
postquam genuit Mathusalam, tre- a.5.
centis annis, & genuit filios & fi-
23 lias. * Et facti sunt omnes dies He-
noch trecenti sexaginta quinque an-
24 ni. * Ambulauitque cum Deo, & non
25 apparuit, quia tulit eum Deus. * Vi-
xit quoque Mathusala centum octo-
ginta septem annis, & genuit Lamech.
26 * Et vixit Mathusala, postquam ge-
nuit Lamech, septingentis octoginta
duobus annis, & genuit filios & fi-
27 lias. * Et facti sunt omnes dies Ma-
D thusala nongenti sexaginta nouem
28 anni, & mortuus est. * Vixit autem La-
mech centum octoginta duobus an-
29 nis, & genuit filium: * vocauitque no-
men eius Noe, dicens: Iste consolabi-
tur nos ab operibus & laboribus ma-
nuum nostrarum, in terra cui male-
30 dixit Dominus. * Vixitque Lamech,
postquam genuit Noe, quingentis no-
naginta quinque annis, & genuit fi-
31 lios & filias. * Et facti sunt omnes dies
Lamech, septingenti septuaginta se-
ptem anni, & mortuus est. Noe verò
cùm quingentorum esset annorum,
genuit Sem, Cham, & Iapheth.

C A P. VI.

*Hominis peccata fuere diluuij causa
Noe tamen iustus inuentus est, cui
arca fabricanda mandatur, in qua
ipse & cunctorum animantium ge-
nera seruentur.*

1 CVmque cœpissent homines mul-
A tiplicari super terram, & filias
2 procreassent, * videntes filij Dei filias
hominum quòd essent pulchræ, acce-
perunt sibi vxores ex omnibus, quas
3 elegerant. * Dixitque Deus: Non per-
manebit spiritus meus in homine in
æternum, quia caro est: eruntque dies
4 illius centum viginti annorum. * Gi-
gantes autem erant super terram in
diebus illis. postquam enim ingressi
sunt filij Dei ad filias hominum, illæ-
que genuerunt, isti sunt potentes à
5 sæculo viri famosi. * Videns autem
Deus quòd multa malitia hominum
esset in terra, & cuncta cogitatio cor-
dis intenta esset ad malum omni tem-
6 pore, * pœnituit eum quòd hominem
B fecisset in terra. Et tactus dolore cor-
7 dis intrinsecus, * ‖ Delebo, inquit, ho- Inf. 8.
minem, quem creaui, à facie terræ, ab d.21.
homine vsque ad animantia, à reptili Matth.
vsque ad volucres cæli. pœnitet enim 15. d.19.
8 me fecisse eos. * Noe verò inuenit
9 gratiam coram Domino. * Hæ sunt
generationes Noe: ‖ Noe vir iustus ‖ Eccl.
atque perfectus fuit in generationib⁹ 44.c.17.
suis,

suis, cum Deo ambulauit. * Et genuit 10
tres filios, Sem, Cham, & Iapheth.
* Corrupta est autem terra corã Deo, 11
& repleta est iniquitate. * Cumque 12
vidisset Deus terram esse corruptam
(omnis quippe caro corruperat viam C
suam super terram) * dixit ad Noë: 13
Finis vniuersæ carnis venit coram
me: repleta est terra iniquitate à facie
eorum, & ego disperdam eos cum
terra. * Fac tibi arcam de lignis læui- 14
gatis: mansiunculas in arca facies, &
bitumine linies intrinsecus & extrin-
secus. * Et sic facies eam: Trecentorũ 15
cubitorum erit longitudo arcæ, quin-
quaginta cubitorum latitudo, & tri-
ginta cubitorum altitudo illius. * Fe- 16
nestram in arca facies, & in cubito
consummabis summitatem eius: o-
stium autem arcæ pones ex latere: de-
orsum, cœnacula, & tristega facies in
ea. * Ecce ego adducam aquas diluuij 17
super terram, vt interficiam omnem
carnem, in qua spiritus vitæ est subter
cælum: Vniuersa quæ in terra sunt,
consumentur. * Ponamque fœdus 18
meum tecum: & ingredieris arcam D
tu, & filij tui, vxor tua, & vxores fi-
liorum tuorum, tecum. * Et ex cun- 19
ctis animantibus vniuersæ carnis bi-
na induces in arcam, vt viuant tecũ:
masculini sexus & feminini. * De vo- 20
lucribus iuxta genus suum, & de iu-
mentis in genere suo, & ex omni re-
ptili terræ secundùm genus suum: bi-
na de omnibus ingredientur tecum,
vt possint viuere. * Tolles igitur te- 21
cum ex omnibus escis, quæ mandi
possunt, & comportabis apud te: &
erunt tam tibi quàm illis in cibum.
Heb. 11 * Fecit igitur Noë omnia, quæ præ-
b. 7. ceperat illi Deus. 22

CAP. VII.

Ingresso Noe cum suis in arcam, statim aqua omnium montium cacumina 150. diebus superauit, reliquaque animantia submersit.

DIxitque Dominus ad eum: In- 1
gredere tu, & omnis domus A
2. Pet. tua, in arcam: te enim vidi iustum
2. a. 5 coram me in generatione hac. * Ex 2
omnibus animantibus mundis tolle
septena & septena, masculum & fe-
minam: de animantibus verò immun-
dis duo & duo, masculum & femi-
nam. * Sed & de volatilibus cæli se- 3
Iuf. 8. ptena & septena, masculum & femi-
d. 21. nam: vt saluetur semen super faciem
Matth. vniuersæ terræ. * Adhuc enim, & 4
15. d. 19. post dies septẽ ego pluam super ter-
ram quadraginta diebus & quadra-
Eccl. ginta noctibus: & delebo omnem
44. c. 17. substantiam, quam feci, de superficie

5 terræ. * Fecit ergo Noë omnia, quæ
6 mandauerat ei Dominus. * Eratque
a sexcentorum annorum quando di-
luuij aquæ inundauerunt super ter-
7 ram. * Et ‖ ingressus est Noë & filij ‖ Mat.
eius, vxor eius & vxores filiorũ eius 24. d. 32
cum eo, in arcam propter aquas di- Luc. 17.
8 luuij. * De animantibus quoq; mun- f. 26.
dis & immundis, & de volucribus, & 1. Pet. 3
ex omni, quod mouetur super terrã, d. 20.
9 * duo & duo ingressa sunt ad Noë in
arcam, masculus & femina, sicut præ-
10 ceperat Dominus Noë. * Cumque
transissent septem dies, aquæ diluuij
11 inundauerunt super terram. * Anno
sexcentesimo vitæ Noë, mense secũ-
do, septimodecimo die mensis, rupti
sunt omnes fontes abyssi magnæ, &
12 cataractæ cæli apertæ sunt: * & facta
est pluuia super terram quadraginta
13 diebus & quadraginta noctibus. * In
C articulo diei illius ingressus est Noë,
& Sem, & Cham, & Iapheth, filij eius,
vxor illius, & tres vxores filiorũ eius
14 cum eis, in arcam: * ipsi & omne
animal secundùm genus suum, vni-
uersaque iumenta in genere suo, &
omne quod mouetur super terram in
genere suo, cunctumque volatile se-
cundùm genus suum, vniuersæ aues,
15 omnesque volucres, * ingressæ sunt
ad Noë in arcã, bina & bina ex omnĩ
16 carne, in qua erat spiritus vitæ. * Et
quæ ingressa sunt, masculus & femi-
na ex omni carne introierunt, sicut
præceperat ei Deus: & inclusit eum
17 Dominus deforis. * Factumque est
diluuium quadraginta diebus super
terram: & multiplicatæ sunt aquæ, &
eleuauerunt arcam in sublime à ter-
18 ra. * Vehementer enim inũdauerunt:
& omnia repleuerunt in superficie
terræ: porrò arca ferebatur super
19 aquas. * Et aquæ præualuerunt nimis
D super terram: opertique sunt omnes
montes excelsi sub vniuerso cælo.
20 * Quindecim cubitis altior fuit aqua
21 super montes, quos operuerat. * ‖ Cõ- ‖ Sup.
sumptaque est omnis caro quæ mo- 10. a. 4.
uebatur super terram, volucrum, Eccli. 39
animantium, bestiarum, omniumque c. 28.
reptilium, quæ reptant super terram: 1. Pet. 3.
22 vniuersi homines, * & cuncta, in qui- d. 20.
bus spiraculum vitæ est in terra, mor-
23 tua sunt. * Et deleuit omnem sub-
stantiam, quæ erat super terram ab
homine vsque ad pecus, tam reptile
quàm volucres cæli: & deleta sunt de
terra: remansit autem solus Noë, &
24 qui cum eo erant in arca. * Obtinue-
runtque aquæ terram centum quin-
quaginta diebus.

CAP.

CAP. VIII.

Imminutis paulatim aquis diluuij, post corui ac columbæ emissionem, Noe cum vniuersis qui in arca continebantur, egreditur, & altari extructo, offert holocausta.

1 Recordatus autem Deus Noë, cũ-
A ctorumque animantium, & om-
nium iumentorum, quæ erant cum
eo in arca, adduxit spiritũ super ter-
ram, & imminutæ sunt aquæ. * Et 2
clausi sunt fontes abyssi, & cataractæ
cæli : & prohibitæ sunt pluuiæ de cæ-
lo. * Reuersæque sunt aquæ de terra 3
euntes & redeuntes: & cœperunt mi-
nui post centũ quinquaginta dies. * 4
Requieuitq; arca mẽse septimo, vige-
simo septimo die mẽsis, super montes
Armeniæ.* At verò aquæ ibant & de- 5
crescebant vsque ad decimum men-
sem : decimo enim mense, prima die
mensis, apparuerunt cacumina mon-
tium.* Cumque transissent quadra- 6
ginta dies, aperiens Noë fenestrã ar- B
cæ quã fecerat, dimisit coruum : * qui 7
egrediebatur, & nõ reuertebatur, do-
nec siccarentur aquæ super terram.
* Emisit quoque columbã post eum, 8
vt videret si iam cessassent aquę super
faciem terræ. * Quæ cùm non inue- 9
nisset vbi requiesceret pes eius, re-
uersa est ad eum in arcam: aquæ enim
erant super vniuersam terram: exten-
ditque manum, & apprehensam intu-
lit in arcam. * Expectatis autem vl- 10
trà septem diebus alijs, rursum dimi-
sit columbam ex arca. * At illa venit 11
ad eum ad vesperam, portans ramum
oliuæ virentibus foliis in ore suo.
intellexit ergo Noë quòd cessassent
aquæ super terram. * Expectauitque 12
nihilominus septem alios dies: & emi- C
sit columbam, quæ non est reuersa
vltrà ad eum.* Igitur sexcentesimo 13
primo anno, primo mense, prima die
mensis, imminutæ sunt aquæ super
terram : & aperiens Noë tectum ar-
cæ, aspexit, viditque quòd exiccata
esset superficies terræ.* Mense secun- 14
do, septimo & vigesimo die mensis,
arefacta est terra.* Locutus est autem 15
Deus ad Noë, dicens : * Egredere 16
de arca, tu & vxor tua, filij tui &
vxores filiorũ tuorum tecum.* Cun- 17
cta animantia quæ sunt apud te, ex
omni carne, tam in volatilibus quàm
in bestiis & vniuersis reptilibus, quæ
|| Sup.1. d.18. reptant super terram, educ tecum, &
Inf.9. a.1. ingredimini super terram: || crescite &
multiplicamini super eam. * Egressus 18
est ergo Noë, & filij eius, vxor illius, D
& vxores filiorum eius, cum eo.* Sed 19
& omnia animantia, iumenta, &
reptilia quæ reptant super terram, se-
cundum genus suum, egressa sunt de
20 arca. * Ædificauit autem Noë altare
Domino : & tollens de cunctis peco-
ribus & volucribus mundis, obtulit
21 holocausta super altare.* Odoratus-
que est Dominus odorem suauitatis,
& ait : Nequaquam vltrà maledicam
terræ propter homines: || sensus enim || Sup.6
& cogitatio humani cordis in malum a.1
prona sunt ab adolescentia sua: non Mat.15
igitur vltrà percutiam omnẽ animam b.19.
22 viuentem sicut feci. * Cunctis diebus
terræ, sementis & messis, frigus &
æstus, æstas & hiems, nox & dies,
non requiescent.

CAP. IX.

Deus Noe ac filiis eius benedicit, cunctaque animantia vna cum piscibus in cibum tribuit, prohibito tamen illi sanguine: fœdus inter Deum & homines de non inducendis ampliùs aquis diluuij, iride firmatur. Noe ebrium ridens filius Cham, in Chanaan filio maledicitur: Sem vero & Iapheth benedicuntur.

1 Benedixitque Deus Noë & filiis || Sup.1.
A eius. Et dixit ad eos : || Crescite, & c.22. &
2 multiplicamini, & replete terram.* Et c.17.
terror vester ac tremor sit super cun-
cta animalia terræ, & super omnes
volucres cæli, cũ vniuersis quę mouẽ-
tur super terram : omnes pisces maris
3 manui vestræ traditæ sunt.* Et omne, Sup.1.
quod mouetur & viuit, erit vobis in g.29
cibum: quasi olera virẽtia tradidi vo-
4 bis omnia; * Excepto, quòd carnem Ier.17.
5 cum sanguine non comederis. * San- d.14.
guinem enim animarum vestrarum
requiram de manu cunctarũ bestiarũ:
& de manu hominis, de manu viri &
fratris eius, requiram animam hominis.
6 * Quicũque || effuderit humanum san-
B guinem fundetur sanguis illius: || ad || Mat.
imaginẽ quippe Dei factus est homo. 26.e.52
7 * || Vos autem crescite & multiplica- || Apoc.
mini, & ingredimini super terram, & 13.c.19.
8 implete eã.* Hæc quoque dixit Deus || Sup.1.
9 ad Noë, & ad filios eius cũ eo: * Ecce d.28. &
ego statuam pactum meũ vobiscum, c.17.
10 & cum semine vestro post vos: * & ad
omnem animam viuentem, quæ est
vobiscum, tam in volucribus quàm
in iumentis & pecudibus terræ cun-
ctis, quæ egressa sunt de arca, & vni-
11 uersis bestiis terræ. * || Statuam pactũ || Isa.54.
meũ vobiscum, & nequaquam vltrà c.9.
interficietur omnis caro aquis dilu-
uii, neque erit deinceps diluuium dis-
12 sipans terram.* Dixitq. Deus: Hoc si-
gnũ fœderis quod do inter me & vos,
& ad omnem animã viuentẽ, quæ est
vobiscum in generationes sempiternas:
* Arcum

* Arcum meum ponā in nubibus, & 13
erit signum fœderis inter me & inter
|| Eccli. 43.b.12. terram. * || Cúmque obduxero nubibus 14
cælum, apparebit arcus meus in nu- C
bibus: * & recordabor fœderis mei 15
vobiscū, & cum omni anima viuente
quæ carnē vegetat: & non erunt vltrà
aquæ diluuij ad delendum vniuersam
carnem. * Eritque arcus in nubibus, & 16
videbo illum, & recordabor fœderis
sempiterni quod pactū est inter Deū
& omnē animam viuentem vniuersæ
carnis quæ est super terrā. * Dixitque 17
Deus ad Noë: Hoc erit signū fœderis,
quod constitui inter me & omnem
carnē super terram. * Erant ergo filij 18
Noë, qui egressi sunt de arca, Sem,
Cham, & Iapheth: porrò Cham ipse
est pater Chanaan. * Tres isti filij sūt 19
Noë: & ab his disseminatū est omne
genus hominū super vniuersam ter-
ram. * Cœpitq; Noë vir agricola ex- 20
ercere terram, & plantauit vineam: D
* Bibensq; vinū inebriatus est, & nu- 21
datus in tabernaculo suo. * Quod cū 22
vidisset Cham pater Chanaan, verēda
scilicet patris sui esse nudata, nuntia-
|| Sup. 1. c.22. 8. c.17.a uit duobus fratribus suis foras. * At 23
verò Sem & Iapheth pallium impo-
suerunt humeris suis, & incedentes
retrorsum, operuerunt verenda pa-
tris sui: faciesq; eorū auersæ erant,
& patris virilia non viderunt. * Euigi- 24
Sup. 1. g.29 lans autē Noë ex vino, cùm didicisset
quæ fecerat ei filius suus minor, * ait: 25
Maledictus Chanaan, seruus seruorū
Ier. 17. d.14. erit fratribus suis. * Dixitque: Benedi- 26
ctus Dñs Deus Sem, sit Chanaan
seruus eius. * Dilatet Deus Iapheth, 27
& habitet in tabernaculis Sem, sit-
que Chanaan seruus eius. * Vixit au- 28
tem Noë post diluuiū trecentis quin-
quaginta annis. * Et impleti sunt om- 29
|| Mat. 26.e.5. nes dies eius nongentorum quinqua-
ginta annorum: & mortuus est.
|| Apoc. 13.c.19. || Sup. 1. d.28. & c.17.

CAP. X.

Genealogia filiorum Noe, à quibus diuisæ sunt gentes post diluuium.

1. Par. 1. a.5. HÆ sunt generationes filiorum 1
Noë, Sem, Cham, & Iapheth: A
natiq; sunt eis filij post diluuiū. * Fi- 2
lij Iapheth Gomer, & Magog, & Ma-
dai, & Iauan, & Thubal, & Mosoch,
& Thiras. * Porrò filii Gomer: Asce- 3
nez & Riphath & Thogorma. * Filij 4
autē Iauan: Elisa & Tharsis, Cetthim
& Dodanim. * Ab his diuisæ sunt in- 5
sulæ gentiū in regionibus suis, vnus-
quisque secundùm linguam suam &
familias suas in nationibus suis. * Filii 6
autem Cham: Chus, & Mesraim, &
Phuth, & Chanaā. * Filij Chus: Saba, 7
& Heuila, & Sabatha, & Regma, &
B Sabbatacha. Filij Regma: Saba & Da-
8 dan. * Porrò Chus genuit Nemrod:
9 ipse cœpit esse potēs in terra, * & erat
robustus venator corā Domino. Ob
hoc exiuit prouerbiū: Quasi Nemrod
robustus venator coram Domino.
10 * Fuit autē principium regni eius Ba-
bylō, & Arach, & Achad, & Chalan-
ne, in terra Sennaar. * De terra illa
11 egressus est Assur, & ædificauit Nini-
uē, & plateas ciuitatis, & Chale. * Re-
12 sen quoque inter Niniuen & Chale:
13 hæc est ciuitas magna. * At verò Mes-
raim genuit Ludim, & Anamim, &
14 Laabim, Nephthuim, * & Phetrusim,
& Chasluim: de quibus egressi sunt
15 Philisthiim & Caphtorim. * Chanaā
C autē genuit Sidonem primogenitum
16 suum, Hethæum, * & Iebusæum, &
17 Amorrhæum, Gergesæum, * Heuæū,
18 & Aracæum: Sinæum, * & Aradium,
Samaræum, & Amathæum: & post
hæc disseminati sunt populi Chana-
19 næorū. * Factique sunt termini Cha-
naan venietibus à Sidone Gerarā vs-
que Gazam, donec ingrediaris Sodo-
mā & Gomorrham, & Adamam, &
20 Seboim, vsq; Lesa. * Hi sunt filij Chā
in cognationibus, & linguis, & gene-
rationibus, terrisq; & gentibus suis.
21 * De Sem quoq; nati sunt, patre om-
nium filiorum Heber, fratre Iapheth
22 maiore. * Filii Sem: Ælam & Assur, & 1. Par. 1. b.17.
23 Arphaxad, & Lud, & Aram. * Filij
Aram: Vs, & Hul, & Gether, & Mes.
24 * At verò Arphaxad genuit Sale, de
25 quo ortus est Heber. * Natique sunt
D Heber filii duo: nomen vni Phaleg,
eò quòd in diebus eius diuisa sit ter-
26 ra: & nomen fratris eius Iectan. * Qui
Iectan genuit Elmodad, & Saleph, &
27 Asarmoth, Iare, * & Aduram, &
28 Vzal, & Decla, * & Ebal, & Abimael,
29 Saba, * & Ophir, & Heuila, & Iobab.
30 omnes isti, filij Iectan. * Et facta est
habitatio eorum de Messa pergenti-
bus vsque Sephar montē orientalem.
31 * Isti filij Sem, secundùm cognatio-
nes, & linguas, & regiones, in genti-
32 bus suis. * Hæ familiæ Noë iuxta po-
pulos & nationes suas. Ab his diuisæ
sunt gentes in terra post diluuium.

CAP. XI.

In turris Babel ædificatione, superborū fastus ac lingua confunditur. Sem genealogia vsque ad Abram texitur.

1 ERat autem terra labii vnius, & Sap. 10. a.5.
2 sermonum eorumdem. * Cumq;
A proficiscerentur de oriente, inuene-
runt campum in terra Sennaar, &
3 habitauerunt in eo. * Dixitq; alter ad
proximum suum: Venite, faciamus
lateres, & coquamus eos igni. Ha-

buerúntque

buetuntque lateres pro saxis, & bi-
tumen pro cæmento: * & dixerunt: 4
Venite, faciamus nobis ciuitatem, &
turrim, cuius culmẽ pertingat ad cæ-
lum: & celebremus nomen nostrum
antequā diuidamur in vniuersas ter-
ras. * Descendit autem Dominus, vt 5
videret ciuitatem & turrim, quam
ædificabant filij Adā, * & dixit: Ecce, 6
vnus est populus, & vnum labium
omnibus: cœperuntq; hoc facere, nec
desistent à cogitationibus suis, donec
eas opere compleant. * Venite igitur, 7
descendamus, & confundamus ibi B
linguam eorum, vt non audiat vnus-
quisque vocem proximi sui. * Atque 8
ita diuisit eos Dominus ex illo loco
in vniuersas terras, & cessauerũt ædi-
ficare ciuitatem. * Et idcircò vocatũ 9
est nomen eius Babel, quia ibi con-
fusum est labium vniuersæ terræ: &
inde dispersit eos Dominus super fa-
ciem cunctarum regionum. * Hæ sunt 10
‖ 1. Par. 1. b. 17. generationes Sem: ‖ Sem erat centũ
annorum quando genuit Arphaxad,
biennio post diluuium. * Vixitq; Sem 11
postquam genuit Arphaxad, quin-
gentis annis: & genuit filios & filias.
* Porrò Arphaxad vixit triginta 12
quinque annis, & genuit Sale. * Vi- 13
xitque Arphaxad postquam genuit
Sale, trecentis tribus annis: & genuit
filios & filias. * Sale quoque vixit tri- 14
ginta annis, & genuit Heber. * Vixit- 15
que Sale postquā genuit Heber, qua- C
dringentis tribus annis: & genuit fi-
lios & filias. * Vixit autem Heber tri- 16
ginta quattuor annis, & genuit Pha-
leg. * Et vixit Heber postquam genuit 17
Phaleg, quadringẽtis triginta annis:
& genuit filios & filias. * Vixit quo- 18
que Phaleg triginta annis, & genuit
1. Par. 1. b. 19. Reu. * Vixitque Phaleg postquam ge- 19
nuit Reu, ducentis nouem annis: &
genuit filios & filias. * Vixit autem 20
Reu triginta duobus annis, & genuit
Sarug. * Vixit quoque Reu postquam 21
genuit Sarug, ducentis septem annis:
& genuit filios & filias. * Vixit verò 22
Sarug triginta annis, & genuit Na-
chor. * Vixitque Sarug postquam ge- 23
nuit Nachor, ducentis annis: & ge-
nuit filios & filias. * Vixit autẽ Na- 24
chor viginti nouem annis, & genuit
Thare. * Vixitque Nachor postquam 25
genuit Thare, centum decem & no-
uem annis: & genuit filios & filias.
‖ 1. Par. 1. b. 28. * Vixitque Thare septuaginta ‖ annis, 26
& genuit Abram, & Nachor, & D
Ios. 24. a. 2. Aran. * Hæ sunt autem generationes 27
Thare: Thare genuit Abrā, Nachor,
& Aran. Porrò Aran genuit Lot.
* Mortuusque est Aran ante Thare 28
patrem suum, in terra natiuitatis suæ
29 in Vr Chaldæorum. * Duxerunt autẽ
Abram & Nachor vxores: nomen
vxoris Abram, Sarai: & nomen vxo-
ris Nachor, Melcha filia Aron, pa-
30 tris Melchæ, & patris Ieschæ. * Erat
autem Sarai sterilis, nec habebat li-
31 beros. * ‖ Tulit itaque Thare Abrā fi- ‖ Ios. 24. a. 2
lium suum, & Lot filium Aran, filium
filij sui, & Sarai nurum suam, vxo- Nehē. 9. b. 7
rem Abram filij sui, & eduxit eos de
Vr Chaldæorum, vt irent in terram Judith 5. a. 6
32 Chanaan: veneruntq; vsque Haran,
& habitauerunt ibi. * Et facti sunt Act. 7. a. 2
dies Thare ducentorum quinque an-
norum, & mortuus est in Haran.

CAP. XII.

Abram Dei mandato parens, promissaque accipiens, patria relicta, comitante Lot, Domino in Sichem sacrificauit. Inde propter famem Aegyptum ingressus, vxorem suam vocat sororem, quam in domum regis sublatam, postea ditatus recipit.

1 A DIxit autẽ Dominus ad Abram, Act. 7. a. 3
Egredere de terra tua, & de co-
gnatione tua, & de domo patris tui,
& veni in terram quam monstrabo
2 tibi. * Faciamque te in gentem ma-
gnam, & benedicam tibi, & magni-
ficabo nomen tuum, erisque bene-
3 dictus. * Benedicam benedicentibus
tibi, & maledicam maledicentibus
tibi atque ‖ IN TE benedicentur ‖ Gal. 3.
4 vniuersæ cognationes terræ. * Egres- b. 81.
sus est itaque Abrā sicut præceperat Inf. 18.
ei Dñs, & iuit cum eo Lot: septua- c. 18. 22.
ginta quinque annorum erat Abram c. 17.
5 cùm egrederetur de Haran. * Tulitq; Heb. 11.
B Sarai vxorem suam, & Lot filium b. 8
fratris sui, vniuersamque substantiā
quam possederant, & animas quas
fecerant in Haran: & egressi sunt vt
irent in terram Chanaan. Cumque
6 venissent in eam, * pertransiuit Abrā
terram vsque ad locum Sichem, vsque
ad conuallem illustrem: Chananæus
7 autem tunc erat in terra. * Apparuit
autem Dominus Abram, & dixit ei:
‖ Semini tuo dabo terram hanc. Qui ‖ Inf. 13
ædificauit ibi altare Domino, qui d. 14. 15.
8 apparuerat ei. * Et inde transgrediens d. 18. 26
ad montem, qui erat contra orientẽ a. 2
Bethel, tetendit ibi tabernaculũ suũ, Deu. 34
ab occidente habens Bethel, & ab b. 4.
oriente Hai: ædificauit quoq; ibi al-
tare Domino, & inuocauit nomen
9 eius. * Perrexitque Abrā vadens, &
10 vltrà progrediens ad meridiẽ. * Facta
C est autem fames in terra: descenditq;
Abram in Aegyptum, vt peregrina-
retur ibi: præualuerat enim fames in
terra.

terra.* Cumque propè esset vt ingre- 11
deretur Ægyptum, dixit Sarai vxori
suæ: Noui quòd pulchra sis mulier;
* & quòd cùm viderint te Ægyptij, 12
dicturi sunt: Vxor ipsius est: & inter-
Inf. ficient me, & te reseruabunt. * Dic 13
20.c.11. ergo, obsecro te, quòd soror mea sis:
vt benè sit mihi propter te, & viuat
anima mea ob gratiam tui. * Cùm 14
itaque ingressus esset Abram Ægy-
ptum, viderunt Ægyptij mulierem
quòd esset pulchra nimis. * Et nun- 15
tiauerunt principes Pharaoni, & lau-
dauerunt eam apud illū: & sublata est
mulier in domū Pharaonis. * Abram 16
verò benè vsi sunt propter illam: fue- D
runtque ei oues & boues, & asini, &
serui & famulæ, & asinæ & cameli.
* Flagellauit autem Dominus Pha- 17
raonem plagis maximis, & domum
eius, propter Sarai vxorem Abram.
* Vocauitque Pharao Abram, & dixit 18
ei: Quidnam est hoc quod fecisti mi-
hi? quare non indicasti quòd vxor
tua esset? * Quam ob causam dixisti 19
esse sororem tuam, vt tollerem eam
mihi in vxorem? Nunc igitur ecce
coniux tua, accipe eam, & vade.* Præ- 20
cepitque Pharao super Abram viris:
& deduxerunt eum, & vxorem il-
lius, & omnia quæ habebat.

CAP. XIII.

Abram & Lot Aegyptum egreßi, præ nimia opulentia separantur; & Lot Iordanis fines eligente, Abram habitat in terra Chanaan: vbi rursum Dei promißiones de multiplicando semine, terraque poßidenda accipit.

AScēdit ergo Abram de Ægypto, 1
ipse & vxor eius, & omnia quæ A
habebat, & Lot cum eo, ad Australem
plagam. * Erat autem diues valdè in 2
possessione auri & argenri. * Reuer- 3
susque est per iter, quo venerat, à me-
ridie in Bethel, vsq; ad locū vbi priùs
fixerat tabernaculum inter Bethel &
Supr. Hai: * in loco altaris quod fecerat 4
12.b.7. priùs, & inuocauit ibi nomen Domi-
ni. * Sed & Lot qui erat cum Abram, 5
fuerunt greges ouium, & armenta, &
tabernacula.* Nec poterat eos cape- 6
Infrà re terra, vt habitarent simul: erat B
36.a.7. quippe substantia eorum multa, &
nequibant habitare cōmuniter.* Vn- 7
de & facta est rixa inter pastores gre-
gum Abram & Lot. Eo autem tem-
pore Chananæus & Pherezæus habi-
tabant in terra illa. * Dixit ergo 8
Abram ad Lot: Ne quæso sit iurgium
inter me & te, & inter pastores meos
& pastores tuos: fratres enim sumus.
* Ecce vniuersa terra coram te est: re- 9
cede à me, obsecro: si ad sinistram ie-
ris, ego dexteram tenebo: si tu dexte-
ram elegeris, ego ad sinistram pergā,
10 * Eleuatis itaque Lot oculis, vidit om-
nem circà regionem Iordanis, quæ
vniuersa irrigabatur antequam sub-
uerteret Dominus Sodomam & Go-
morrham, sicut paradisus Domini,
C & sicut Ægyptus venientibus in Se-
11 gor. * Elegitque sibi Lot regionē cir-
ca Iordanē, & recessit ab Oriente: di-
uisique sunt alterutrum à fratre suo.
12 * Abram habitauit in terra Chanaan:
Lot verò moratus est in opidis, quæ
erant circa Iordanem, & habitauit in
13 Sodomis. * Homines autem Sodomi-
tæ pessimi erant, & peccatores coram
14 Domino nimis. * Dixitque Dominus Sup.12.
ad Abram, postquam diuisus est ab b.7
eo Lot: Leua oculos tuos, & vide à Inf. 15.
loco, in quo nunc es, ad aquilonem c.18.26.
& meridiem, ad orientem & occiden- a.4.
tem. * Omnem terram, quam con- Deut.
15 spicis, tibi dabo & semini tuo vsque 34.b.4.
in sempiternum. * Faciamque semen
16 tuum sicut puluerem terræ: si quis
D potest hominū numerare puluerem
terræ, semen quoque tuum numerare
poterit. * Surge, & perambula terram
17 in longitudine, & in latitudine sua:
quia tibi daturus sum eam. * Mouens
18 igitur tabernaculum suum Abram,
venit & habitauit iuxta conuallem
Mambre, quæ est in Hebron: ædifi-
cauitque ibi altare Domino.

CAP. XIV.

Deuictis quinque regibus, ac spoliatis Sodomis, Lot cum plerisque aliis captiuis ducitur à quatuor regibus victoribus: quos Abram persecutus, omnes captiuos, spoliáque reduxit; atque benedictione à Melchisedech accepta, cuncta regi Sodomorum reddidit.

1
A FActum est autem in illo tempo-
re, vt Amraphel rex Sennaar, &
Arioch rex Ponti, & Chodorlahomor
rex Elamytarum, & Thadal rex Gen-
2 tium, * inirent bellum contra Bara
regem Sodomorum, & contra Bersa
regem Gomorrhæ, & cōtra Sennaab
regem Adamæ, & cōtra Semeber re-
gem Seboim, cōtraque regem Balæ,
3 ipsa est Segor. * Omnes hi conuene-
runt in vallem Siluestrem, quæ nunc
4 est mare salis. * Duodecim enim an-
nis seruierant Chodorlahomor, &
tertiodecimo anno recesserūt ab eo.
5 * Igitur quartodecimo anno venit
Chodorlahomor, & reges qui erant
cum eo: percusseruntq; Raphaim in
Astarothcarnaim, & Zuzim cum eis,
6 & Emim in Saue Cariathaim, * &
Chorræos in montibus Seir, vsque ad

Campestriã Pharan, quæ est in solitudine.* Reuersique sunt,& venerũt 7
ad fontem Misphat, ipsa est Cades:
& percusserunt omnem regionem
Amalecitarum, & Amorrhæum qui
habitabat in Asasonthamar.* Et 8
egressi sunt, rex Sodomorum, & rex B
Gomorrhæ, rexque Adamæ, & rex
Seboim, necnon & rex Balæ, quæ est
Segor: & direxerunt aciem contra
eos in valle Siluestri:* scilicet aduer- 9
sus Chodorlahomor regem Elamitarum, & Thadal regem Gentium, &
Amraphel regem Sennaar,& Arioch
regem Ponti: quatuor reges aduersus quinque.* Vallis autem Siluestris 10
habebat puteos multos bituminis.
Itaque rex Sodomorum, & Gomorrhæ, terga verterunt, cecideruntque
ibi, & qui remanserant, fugerunt ad
montem.* Tulerunt autem omnem 11
substantiam Sodomorum & Gomor- C
rhæ, & vniuersa quæ ad cibum pertinent, & abierunt:* necnon & Lot 12
& substantiam eius, filium fratris
Abram, qui habitabat in Sodomis.
* Et ecce vnus qui euaserat, nuntia- 13
uit Abram Hebræo, qui habitabat
in conualle Mambre Amorrhæi, fratris Escol,& fratris Aner:hi enim pepigerant fœdus cum Abram.* Quod 14
cùm audisset Abram, captum videlicet Lot fratrem suum,numerauit expeditos vernaculos suos trecentos
decem & octo: & persecutus est vsque Dan.* Et diuisis sociis, irruit su- 15
per eos nocte:percussitq;eos, & persecutus est eos vsque Hoba, quæ est
ad læuã Damasci.* Reduxitque om- 16
nem substantiam, & Lot fratrem
suum cum substantia illius, mulieres
quoque & populum.* Egressus est 17
autem Rex Sodomorum in occursum eius, postquam reuersus est à
cæde Chodorlahomor, & regum qui
cum eo erant in valle Saue, quæ est
|| *Hebr.* vallis regis.* || At verò Melchise- 18
7. a. 3. dech rex Salem, proferens panem & D
vinum, erat enim Sacerdos Dei altissimi,* benedixit ei,& ait:Benedictus 19
Abram Deo excelso, qui creauit cælum & terrã:* & benedictus Deus ex- 20
celsus,quo protegente,hostes in manibus tuis sunt. Et dedit ei decimas
ex omnibus.* Dixit autẽ rex Sodo- 21
morum ad Abram: Da mihi animas,
cetera tolle tibi.* Qui respondit ei: 22
Leuo manum meam ad Dominum
Deum excelsum possessorem cæli &
terræ,* quòd à filo subtegminis vsq; 23
ad corrigiam caligæ,non accipiam ex
omnibus quæ tua sunt, ne dicas:Ego
ditaui Abram: * exceptis his, quæ 24
comederunt iuuenes, & partibus
virorum, qui venerunt mecum,
Aner, Escol,& Mambre: isti accipient
partes suas.

CAP. XV.

Deus Abræ de posteritate desperanti filium promittit, cui credẽs Abram iustificatur; & in signum promissæ terræ, præscriptum à Domino,offert sacrificium, auditque suæ posteritatis futurã peregrinationẽ.

1 His itaque transactis, factus est
A sermo Domini ad Abram per visionem dicens: Noli timere Abram,
ego protector tuus sum,& merces tua
2 magna nimis.* Dixitque Abram:Domine Deus,quid dabis mihi? ego vadam absque liberis: & filius procuratoris domus meæ iste Damascus Elie-
3 zer.* Addiditque Abram: Mihi autem non dedisti semen: & ecce ver-
4 naculus meus, heres meus erit.* Statimque sermo Domini factus est ad
eum,dicens:Non erit hic heres tuus:
B sed qui egredietur de vtero tuo, ipsũ
5 habebis heredem.* Eduxitq;eum foras, & ait illi: || Suspice cælum,& numera stellas, si potes. Et dixit ei:Sic || *Rom. 4. c. 18.*
6 erit semen tuum.* || Credidit Abram || *Rom. 4. a. 3. Gal. 3. a. 6. Iac. 2. d. 23.*
Deo, & reputatũ est illi ad iustitiam.
7 * Dixitque ad eum:Ego Dominus qui eduxi te de Vr Chaldæorum, vt darem tibi terram istam, & possideres
8 eam.* At ille ait:Domine Deus,vnde
scire possum, quòd possessurus sim
9 eam?* Et respõdens Dominus:Sume,
inquit, mihi vaccam triennem,& capram trimam, & arietem annorum
trium, turturem quoque & columbã. || *Ierem. 34. d. 18.*
10 * Qui tollens vniuersa hæc, || diuisit
ea per mediũ,& vtrasque partes contra se altrinsecus posuit: aues autem
11 non diuisit.* Descenderuntque volucres super cadauera,& abigebat eas
12 Abram.* Cumque sol occumberet,
C sopor irruit super Abram, & horror
magnus & tenebrosus inuasit eum.
13 * Dictumque est ad eum: Scito præ-
noscens quòd || peregrinum futurum || *Act. 7. a. 6.*
sit semen tuũ in terra non sua,& subiicient eos seruituti,& affligent qua-
14 dringentis annis.* Verumtamen gentem,cui seruituri sunt, ego iudicabo: & post hæc egredientur cum
15 magna substantia.* Tu autem ibis ad
patres tuos in pace, sepultus in sene-
16 ctute bona.* Generatione autẽ quar-
D ta reuertentur huc: necdũ enim cõpletæ sunt iniquitates Amorrhæorũ
17 vsq; ad præsens tempus.* Cùm ergo
occubuisset sol,facta est caligo tenebrosa, & apparuit clibanus fumans,
& lampas ignis transiens inter diuisiones

|| Sup. 12. b.7. 13. d.5. Inf. 26. a. 4. Deut. 34. b.4. 2 Par. 9 f. 26. ſiones illas.* In illo die || pepigit Dominus fœdus cum Abram, dicens:
Semini tuo dabo terram hanc à fluuio Ægypti vſque ad fluuium magnum Euphratem, * Cinæos, & Ce- 19
necæos, Cedmonæos, * & Hethæos, 20
& Pherezæos, Raphaim quoque,* & 21
Amorrhæos, & Chananæos, & Gergeſæos, & Iebuſæos.

CAP. XVI.

Agar à domina Sarai traditur Abræ vxor: quæ vbi concepiſſet, atq; ob id dominã contemneret, ab illa afflicta, fugam init; ſed iuſſu Angeli eidem ſubmiſſa, parit Iſmaelem.

IGitur Sarai, vxor Abram, non ge- 1
nuerat liberos: ſed habens ancillam A
Ægyptiam nomine Agar,* dixit ma- 2
rito ſuo: Ecce, cõcluſit me Dominus,
ne parerem: ingredere ad ancillam
meã, ſi fortè ſaltem ex illa ſuſcipiam
filios. Cumque ille acquieſceret de-
precanti,* tulit Agar Ægyptiã ancil- 3
lam ſuã, poſt annos decem quàm ha-
bitare cœperant in terra Chanaan:
& dedit eã viro ſuo vxorem.* Qui in- 4
greſſus eſt ad eam. At illa cõcepiſſe ſe B
vidẽs, deſpexit dominam ſuam. * Di- 5
xitque Sarai ad Abram: Iniquè agis
contra me: ego dedi ancillam meam
in ſinum tuum, quæ vidẽs quòd con-
ceperit, deſpectui me habet. iudicet
Dominus inter me & te. * Cui reſpõ- 6
dens Abram: Ecce, ait, ancilla tua in
manu tua eſt, vtere ea vt libet. Affli-
gente igitur eam Sarai, fugam iniit.
* Cumq; inueniſſet eam angelus Do- 7
mini iuxta fontẽ aquæ in ſolitudine,
quę eſt in via Sur in deſerto,* dixit ad 8
illam: Agar ancilla Sarai, vnde venis?
& quò vadis? quæ reſpondit: A facie
Sarai dominę meæ ego fugio.* Dixit- 9
que ei angelus Domini: Reuertere ad C
dominã tuam, & humiliare ſub manu
illius. * Et rurſum: Multiplicans, in- 10
quit, multiplicabo ſemen tuum, &
non numerabitur præ multitudine.
* Ac deinceps: Ecce, ait, concepiſti, & 11
paries filium: vocabiſque nomen eius
Iſmael, eò quòd audierit Dominus
afflictionem tuã. * Hic erit ferus ho- 12
mo, manus eius contra omnes, & ma-
nus omnium contra eum: & è regio-
ne vniuerſorum fratrum ſuorũ figet
tabernacula.* Vocauit autem nomen 13
Domini qui loquebatur ad eam: Tu D
Deus qui vidiſti me. Dixit enim: Pro-
fectò hic vidi poſteriora videntis me.
|| Inf. 24 g. 62. * || Proptereà appellauit puteũ illum, 14
Puteum viuentis & videntis me. Ipſe
eſt inter Cades & Barad. * Peperit- 15
que Agar Abræ filium: qui vocauit
nomen eius Iſmael. * Octoginta & 16
ſex annorum erat Abram quando pe-
perit ei Agar Iſmaelem.

CAP. XVII.

Abræ repetuntur promiſſiones, ipſius & Sarai nomina immutantur, circumciſio præcipitur, filius ex Sara promittitur vnà cum ſucceſſu Iſmaelis, & Abraham circumciſionis præceptum exequitur.

1 POſtquam verò nonaginta & no-
A uem annorum eſſe cœperat, appa-
ruit ei Dominus: dixitque ad eum:
Ego Deus omnipotens: ambula co-
2 ram me, & eſto perfectus. * Ponamq;
fœdus meum inter me & te, & mul-
3 tiplicabo te vehementer nimis.* Ce-
4 cidit Abram pronus in faciem. * Di-
xitque ei Deus: Ego ſum, & pactum
meum tecum, || eritque pater multarũ || Eccli.
5 gẽtium.* Nec vltra vocabitur nomen 44. c. 20.
tuum Abram: ſed appellaberis Abra- Rom. 4.
ham: quia patrem multarũ gentium c. 17.
6 conſtitui te. * Faciamque te creſcere
vehementiſſimè, & ponam te in gen-
7 tibus, regeſque ex te egredientur. * Et
ſtatuam pactum meum inter me &
te, & inter ſemen tuum poſt te in ge-
nerationibus ſuis, fœdere ſempiter-
no: vt ſim Deus tuus, & ſeminis tui
8 poſt te.* Daboque tibi & ſemini tuo
terrã peregrinationis tuæ, omnẽ ter-
ram Chanaã in poſſeſſionẽ æternam,
9 eroque Deus eorum. * Dixit iterùm
Deus ad Abraham: || Et tu ergo cuſto- || Act. 7.
dies pactum meum, & ſemen tuum a. 8.
10 poſt te in generationibus ſuis. * Hoc
eſt pactum meum quod obſeruabitis
inter me & vos, & ſemen tuum poſt
te: Circumcidetur ex vobis omne
11 maſculinum: * & circumcidetis car-
nem præputij veſtri, vt ſit || in ſignum || Rom. 4.
12 fœderis inter me & vos.* Infans octo b. 1.
dierum circumcidetur in vobis, om- Leu. 12.
ne maſculinũ in generationibus ve- a. 3.
ſtris: tã vernaculus, quàm emptitius Luc. 2.
circumcidetur, & quicũque non fue- c. 21.
13 rit de ſtirpe veſtra: * eritque pactum
meum in carne veſtra in fœdus æter-
14 num.* Maſculus, cuius præputii caro
circumciſa non fuerit, delebitur ani-
ma illa de populo ſuo: quia pactum
15 meum irritum fecit. * Dixit quoque
C Deus ad Abraham: Sarai vxorem tuã
16 non vocabis Sarai, ſed Saram. * Et
benedicam ei, & ex illa dabo tibi filiũ
cui benedicturus ſum, eritque in na-
tiones, & reges populorũ orientur ex
17 eo. * Cecidit Abrahã in faciẽ ſuam, &
riſit, dicẽs in corde ſuo: Putáſne cen-
tenario naſcetur filius? & Sara nona-
18 genaria pariet?* Dixitq; ad Deũ Vti- || Inf. 18.
19 nam Iſmael viuat coram te. * Et ait b. 10. &
Deus ad Abraham: || Sara vxor tua 21. a. 2.

pariet tibi filium, vocabiſque nomen
eius Iſaac,& conſtituam pactũ meum
illi in fœdus ſempiternum , & ſemini
eius poſt eum.* Super Iſmael quoque 20
exaudiui te.ecce,benedicam ei, & au-
gebo & multiplicabo eũ valdè : duo-
decim duces generabit , & faciam il-
lum in gentem magnam. * Pactum 21
verò meum ſtatuam ad Iſaac , quem
pariet tibi Sara tempore iſto in anno D
altero. * Cumque finitus eſſet ſermo 22
loquentis cum eo , aſcendit Deus ab
Abraham.* Tulit autem Abraham Iſ- 23
mael filium ſuum , & omnes verna-
culos domus ſuæ:vniuerſoſque quos
emerat , cunctos mares ex omnibus
viris domus ſuæ : & circumcidit car-
nem præputij eorum ſtatim in ipſa
die,ſicut præceperat ei Deus.* Abra- 24
ham nonaginta & nouem erat anno-
rum quando circumcidit carnẽ præ-
putij ſui. * & Iſmael filius tredecim 25
annos impleuerat tempore circum-
ciſionis ſuæ.* Eadem die circumciſus 26
eſt Abraham & Iſmael filius eius.
* Et omnes viri domus illius , tam 27
vernaculi,quàm emptitij & alienige-
næ,pariter circumciſi ſunt.

CAP. XVIII.

Angeli ab Abraham hoſpitio ſuſcepti, filium ex Sara promittunt : quæ ob id ridens , corripitur. Sodomorum euerſio prædicitur,pro quibus Abraham ſæpiùs deprecatur.

Heb. 13. a.2. APparuit autem ei Dominus in 1
conualle Mambre ſedẽti in oſtio A
tabernaculi ſui in ipſo feruore diei.
* Cumque eleuaſſet oculos,apparue- 2
runt ei tres viri ſtantes prope eum:
quos cùm vidiſſet, cucurrit in occur-
ſum eorum de oſtio tabernaculi , &
adorauit in terram.* Et dixit : Domi- 3
ne,ſi inueni gratiam in oculis tuis,ne
tranſeas ſeruum tuum : * ſed afferam 4
pauxillum aquæ , & lauate pedes ve-
ſtros, & requieſcite ſub arbore.* Po- 5
namque buccellam panis, & confor-
tate cor veſtrum , poſteà tranſibitis:
idcircò enim declinaſtis ad ſeruum
veſtrum. Qui dixerunt : Fac vt locu-
tus es. * Feſtinauit Abraham in ta- 6
bernaculum ad Saram , dixitque ei:
Accelera, tria ſata ſimilæ commiſce,
& fac ſubcinericios panes. * Ipſe ve- 7
rò ad armentum cucurrit, & tulit in- B
de vitulum tenerrimum & optimum,
deditque puero : qui feſtinauit & co-
xit illum. * Tulit quoque butyrum & 8
lac, & vitulum quem coxerat, & po-
ſuit coram eis : ipſe verò ſtabat iuxta
eos ſub arbore.* Cumq; comediſſent, 9
dixerunt ad eum : Vbi eſt Sara vxor
tua? ille reſpondit:Ecce in tabernacu-
10 lo eſt.* Cui dixit: Reuertens veniam Supr. 17. c.19.
ad te tempore iſto,vita comite,& ha- Inf. 21. a.1.
bebit filium Sara vxor tua. Quo au-
dito, Sara riſit poſt oſtium taberna-
11 culi. * Erant autem ambo ſenes, pro- Rom. 9. b. 9.
uectæque ætatis , & deſierant Saræ
12 fieri muliebria. * Quæ riſit occultè, 1. Pet. 3. a.6.
dicens:Poſtquam conſenui, & domi-
nus meus vetulus eſt , voluptati ope-
13 ram dabo ? * Dixit autem Dominus
ad Abraham : Quare riſit Sara , di-
cens : Num vere paritura ſum anus?
14 * Numquid Deo quidquam eſt diffi-
cile? iuxta condictum reuertar ad te
hoc eodem tempore , vita comite, &
15 habebit Sara filium. * Negauit Sara
dicens , Non riſi : timore perterrita.
Dominus autem : Non eſt,inquit,ita:
16 ſed riſiſti.* Cùm ergo ſurrexiſſent in-
de viri,direxerunt oculos contra So-
domam : & Abraham ſimul gradieba-
17 tur, deducens eos. * Dixitque Domi-
nus : Num celare potero Abraham
18 quæ geſturus ſum : * cùm futurus ſit
in gẽtem magnam, ac robuſtiſſimam,
& BENEDICENDAE ſint in illo Sup. 12. a.3.
19 omnes nationes terræ ? * Scio enim
C quòd præcepturus ſit filiis ſuis,& do- Inf. 32. d.17.
mui ſuæ poſt ſe , vt cuſtodiant viam
Domini , & faciant iudicium & iuſti-
tiam : vt adducat Dominus propter
Abraham omnia quæ locutus eſt ad
20 eum.* Dixit itaque Dominus: Clamor
Sodomorum & Gomorrhæ multi-
plicatus eſt , & peccatum eorum ag-
21 grauatum eſt nimis. * Deſcendam &
videbo , vtrùm clamorẽ qui venit ad
me , opere compleuerint : an non eſt
22 ita, vt ſciam.* Cõuerteruntque ſe in-
de, & abierunt Sodomam : Abraham
verò adhuc ſtabat coram Domino.
23 * Et appropinquans ait : Numquid
24 perdes iuſtum cum impio? * Si fuerint
quinquaginta iuſti in ciuitate , per-
ibunt ſimul ? & non parces loco illi
propter quinquaginta iuſtos, ſi fue-
25 rint in eo ? * Abſit à te , vt rem hanc
facias , & occidas iuſtum cum impio,
fiatque iuſtus ſicut impius , non eſt
hoc tuum : qui iudicas omnẽ terram
26 nequaquam facies iudicium hoc.* Di-
xitque Dominus ad eum:Si inuenero
Sodomis quinquaginta iuſtos in me-
dio ciuitatis , dimittam omni loco
27 propter eos. * Reſpondenſque Abra-
ham, ait : Quia ſemel cœpi, loquar ad
D Dominum meum , cùm ſim puluis &
28 cinis. * Quid ſi minùs quinquaginta
iuſtis , quinque fuerint ? delebis,pro-
pter quadraginta quinque, vniuer-
ſam vrbem ? Et ait: Non delebo,ſi in-
uenero ibi quadraginta quinque.
29 * Rurſumque locutus eſt ad eum:Sin
autem

autem quadraginta ibi inuenti fue-
rint, quid facies? Ait: Non percutiam
propter quadraginta.* Ne quæso, in- 30
quit, indigneris Domine, si loquar:
Quid si ibi inuenti fuerint triginta?
Respondit: Non faciam, si inuenero 31
ibi triginta. * Quia semel, ait, cœpi,
loquar ad Dominum meum: Quid si
ibi inuenti fuerint viginti? Ait: Non
interficiam propter viginti.* Obse- 32
cro, inquit, ne irascaris Domine, si
loquar adhuc semel: Quid si inuenti
fuerint ibi decem? Et dixit: Non de-
lebo propter decem.* Abijtque Do- 33
minus, postquã cessauit loqui ad Abra-
ham: & ille reuersus est in locũ suum.

CAP. XIX.

Lot, Angelis hospitio susceptis, à Sodomitis vim patitur: cum vxore & vtraq; filia à Sodomitico ereptus incendio, vxorẽ in via amisit: tandẽq; inebriatus, cũ vtraque filia incestum ignorans committit, vnde ortũ habuerunt Moabitæ & Ammonitæ.

Heb. 13. a. 2. VEneruntque duo Angeli Sodo- 1
mam vespere, & sedente Lot in A
foribus ciuitatis. Qui cùm vidisset
eos, surrexit, & iuit obuiàm eis: ado-
rauitque pronus in terram,* & dixit: 2
Obsecro domini, declinate in domũ
pueri vestri, & manete ibi: lauate pe-
des vestros, & manè proficiscemini
in viam vestram. Qui dixerunt: Mi-
nimè, sed in platea manebimus.
* Cõpulit illos oppidò vt diuerterent 3
ad eum: ingressisque domũ illius fe-
cit conuiuiũ, & coxit azyma: & com-
ederunt.* Priùs autem quàm irent 4
cubitum, viri ciuitatatis vallauerunt
domum à puero vsque ad senem, om-
nis populus simul.* Vocaueruntque 5
Lot, & dixerunt ei: Vbi sunt viri qui
introierunt ad te nocte? educ illos
huc, vt cognoscámus eos.* Egressus 6
ad eos Lot, post tergum occludens
ostium, ait:* Nolite, quæso, fratres 7
mei, nolite malum hoc facere.* Ha- 8
beo duas filias, quæ necdum cogno- B
uerunt virum: educam eas ad vos, &
abutimini eis sicut vobis placuerit,
dummodò viris istis nihil mali facia-
tis, quia ingressi sunt sub vmbra cul-
minis mei.* At illi dixerunt: Rece- 9
de illuc. Et rursus: Ingressus es, in-
quiunt, vt aduena, numquid vt iudi-
ces? te ergo ipsum magis quàm hos
‖ 2. Pet. affligemus. ‖ Vimque faciebant Lot
2. b. 8. vehementissimè: iamque propè erat
vt effringerent fores.* Et ecce mi- 10
serunt manum viri, & introduxerunt
‖ Sap. ad se Lot, clauseruntque ostium.
19. c. 16 * & eos qui foris erãt, ‖ percusserunt 11
cæcitate à minimo vsque ad maxi-
mum, ita vt ostium inuenire non
12 possent.* Dixerunt autem ad Lot:
C Habes hîc quempiam tuorum? gene-
rum, aut filios, aut filias, omnes, qui
13 tui sunt, educ de vrbe hac:* delebi-
mus enim locum istum, eò quòd in-
creuerit clamor eorum coram Do-
mino, qui misit nos vt perdamus il-
14 los.* Egressus itaque Lot, locutus
est ad generos suos, qui accepturi
erãt filias eius, & dixit: Surgite, egre-
dimini de loco isto: quia delebit Do-
minus ciuitatem hanc. Et visus est eis
15 quasi ludens loqui.* Cùmque esset ma-
nè, cogebant eum Angeli dicentes:
Surge, tolle vxorem tuã, & duas filias
quas habes: ne & tu pariter pereas in
16 scelere ciuitatis.* Dissimulante illo,
D apprehenderunt manum eius, & ma-
num vxoris, ac duarum filiarũ eius,
17 eò quòd parceret Domin⁹ illi.* ‖ Edu- ‖ Sap.
xeruntque eum, & posuerunt extra 10. a. 6.
ciuitatem: ibique locuti sunt ad
eum, dicentes: Salua animam tuam:
noli respicere post tergũ, nec stes in
omni circà regione: sed in monte sal-
18 uum te fac, ne & tu simul pereas.* Di-
xitque Lot ad eos: Quæso Domine
19 mi,* quia inuenit seruus tuus gratiam
coram te, & magnificasti misericor-
diam tuam quam fecisti mecum, vt
saluares animam meam, nec possum
in monte saluari, ne fortè apprehen-
20 dat me malum, & moriar:* Est ciuitas
hæc iuxtà, ad quam possum fugere,
parua, & saluabor in ea: numquid nõ
21 modica est, & viuet anima mea?* Di-
E xitque ad eum: Ecce etiam in hoc sus-
cepi preces tuas, vt non subuertam
22 vrbem pro qua locutus es.* ‖ Festina ‖ Sap.
& saluare ibi: quia non potero facere 10. a. 6.
quidquam donec ingrediaris illuc.
Idcircò vocatum est nomen vrbis il-
23 lius Segor.* Sol egressus est super ‖ Deut.
terram, & Lot ingressus est Segor. 29. d. 23
24 * ‖ Igitur Dominus pluit super Sodo- Isa. 13.
mam & Gomorrhã sulphur & ignem d. 19.
25 à Domino de cælo:* & subuertit ci- Ierem.
uitates has, & omnem circà regionẽ, 50. f. 40
vniuersos habitatores vrbiũ, & cun- Ezech.
26 cta terræ virentia.* ‖ Respiciensque 16. f. 48
vxor eius post se, versa est in statuam Ose. 11.
27 salis.* Abraham autem consurgens c. 8.
manè, vbi steterat priùs cum Domi- Amos
28 no,* intuitus est Sodomam & Go- 4. d. 11.
morrham, & vniuersam terram re- Luc. 17.
gionis illius: viditque ascendentem f. 29.
fauillam de terra quasi fornacis fu- Iudæ 1.
29 mum.* Cùm enim subuerteret Deus c. 7.
F ciuitates regionis illius, recordatus ‖ Luc.
Abrahæ, liberauit Lot de subuersio- 17. g. 33.
ne vrbium in quibus habitauerat. Sup. 18.
30 * Ascẽditque Lot * de Segor, & mãsit e. 35

monte, duæ quoque filiæ eius cum
eo (timuerat enim manere in Segor)
& mansit in spelunca ipse, & duæ fi-
liæ eius cum eo.* Dixitque maior ad 31
minorem: Pater noster senex est, &
nullus virorum remansit in terra qui
possit ingredi ad nos iuxta morem
vniuersæ terræ.* Veni, inebriemus 32
eum vino, dormiamusque cum eo, vt
seruare possimus ex patre nostro se-
men.* Dederũt itaque patri suo bibe- 33
re vinũ nocte illa:Et ingressa est ma-
ior, dormiuitq; cum patre: at ille non
sensit, nec quando accubuit filia, nec
quando surrexit.* Altera quoque die 34
dixit maior ad minorem: Ecce dor- G
mini heri cum patre meo, demus ei
bibere vinum etiã hac nocte, & dor-
mies cum eo, vt saluemus semen de
patre nostro.* Dederunt etiam & illa 35
nocte patri suo bibere vinũ, ingres-
saque minor filia, dormiuit cum eo:
& ne tunc quidem sensit quãdo con-
cubuerit, vel quando illa surrexerit.
* Conceperunt ergo duæ filiç Lot de 36
patre suo.* Peperitque maior filium, 37
& vocauit nomen eius Moab: ipse est
pater Moabitarum vsque in præsen-
tem diem. * Minor quoque peperit 38
filium, & vocauit nomen eius Am-
mon, id est, filius populi mei: ipse est
pater Ammonitarum vsque hodie.

CAP. XX.

Abrahæ in Geraris peregrinanti vxor à rege tollitur: quæ ad Domini iussũ cum magnis donis intacta redditur, & Abraham orante salus domui regis restituitur.

PRofectus inde Abrahã in terram 1
australem, habitauit inter Cades A
& Sur: & peregrinatus est in Geraris.
* Dixitque de Sara vxore sua, Soror 2
mea est. Misit ergo Abimelech rex
Geraræ, & tulit eam. * Venit autem 3
Deus ad Abimelech per somnium
nocte, & ait illi: En morieris pro-
pter mulierem quã tulisti: habet enim
virum.* Abimelech verò non tetige- 4
rat eam, & ait: Domine, num gentem
ignorantem & iustam interficies?
* Nónne ipse dixit mihi: Soror mea 5
est: & ipsa ait: Frater meus est? in sim-
plicitate cordis mei, & munditia ma-
nuum mearum, feci hoc. * Dixitque 6
ad eum Deus: Et ego scio quòd sim- B
plici corde feceris: & ideò custodiui
te ne peccares in me, & non dimisi vt
tangeres eam.* Nũc ergo redde viro 7
suo vxorem, quia propheta est: & ora-
bit pro te, & viues: si autem nolueris
reddere, scito quòd morte morieris
tu, & omnia quæ tua sunt. * Statim- 8
que de nocte cõsurgens Abimelech,
vocauit omnes seruos suos: & locutus
est vniuersa verba hæc in auribus eo-
rum; timueruntque omnes viri val-
9 dè. * Vocauit autem Abimelech etiã
C Abraham, & dixit ei: Quid fecisti
nobis? quid peccauimus in te, quia
induxisti super me & super regnum
meum peccatum grande? quæ non
10 debuisti facere, fecisti nobis. * Rur-
sumque expostulans, ait: Quid vidi-
11 sti, vt hoc faceres?* Respondit Abra-
ham: Cogitaui mecum, dicens: Forsi-
tan non est timor Dei in loco isto:
& interficient me propter vxorem ‖ Sup. 12
12 meam: * aliàs autem & ‖ verè soror c. 13.
mea est, filia patris mei, & non filia
matris meæ, & duxi eam in vxorem.
13 * Postquam autem eduxit me Deus
de domo patris mei, dixi ad eam:
Hanc misericordiam facies mecum:
In omni loco, ad quem ingrediemur,
14 dices quòd frater tuus sim. * ‖ Tulit ‖ Inf. 21.
D igitur Abimelech oues & boues, & c. 23.
seruos & ancillas, & dedit Abraham:
reddiditque illi Saram vxorem suam,
15 * & ait: Terra coram vobis est, vbi-
16 cumque tibi placuerit habita. * Saræ
autẽ dixit: Ecce mille argenteos de-
di fratri tuo, hoc erit tibi in velamen
oculorum ad omnes qui tecum sunt,
& quocumque perrexeris: memento-
17 que te deprehensam.* Orante autem
Abraham, sanauit Deus Abimelech
& vxorem, ancillasque eius, & pepere-
18 runt: * concluserat enim Dominus
omnem vuluam domus Abimelech
propter Saram vxorem Abrahæ.

CAP. XXI.

Nascitur Isaac, & ablactatur; Ismael verò cum matre domo pellitur in desertis victurus. Abimelech cum Abraham fœdus medio iuramento percussit.

1 VIsitauit autem Dominus Saram ‖ Sup. 17
A sicut ‖ promiserat: & impleuit quę c. 19. 18.
2 locutus est.* Concepitque & peperit b. 10.
filium in senectute sua, tempore quo ‖ Gal. 4.
3 prædixerat ei Deus. * Vocauitque c. 23.
Abrahã nomen filij sui, quem genuit Heb. 11.
4 ei Sara, Isaac: * & circumcidit eum c. 11.
octauo die, sicut ‖ præceperat ei Deus, ‖ Sup. 17
5 * cùm centum esset annorũ: hac quip- d. 10.
6 pe ætate patris, natus est Isaac. * Di- Matt. 1
xitque Sara: Risum fecit mihi Deus: a. 2.
quicumque audierit, corridebit mihi.
7 * Rursumque ait: Quis auditurũ cre-
deret Abraham, quòd Sara lactaret
8 filium, quẽ peperit ei iam seni?* Cre-
uit igitur puer, & ablactatus est: fe-
citque Abraham grande conuiuium
9 in die ablactationis eius. * Cumque
vidisset Sara filiũ Agar Ægyptiæ lu-
dentem cum Isaac filio suo, dixit ad
Abraham:

Gal.4. d.10. Abraham: * Eiice ancillam hanc, 10
& filium eius: non enim erit heres
filius ancillæ cũ filio meo Isaac.* Du- 11
rè accepit hoc Abrahã pro filio suo.
* Cui dixit Deus: Non tibi videatur 12
asperum super puero, & super ancilla B
tua: omnia quæ dixerit tibi Sara, audi
Rom. vocem eius: quia in Isaac vocabitur
9.b.7. tibi semen, * Sed & filium ancillæ fa- 13
Heb.11. ciam in gentem magnam, quia semẽ
d.18. tuum est. * Surrexit itaque Abraham 14
manè, & tollens panem & vtrem a-
quæ, imposuit scapulæ eius, tradidit-
que puerum, & dimisit eam. Quæ cũ
abiisset, errabat in solitudine Bersa-
bee. * Cumque consumpta esset aqua 15
in vtre, abiecit puerum subter vnam
arborum, quæ ibi erant. * Et abiit, se- 16
ditque è regione procul quantũ po-
test arcus iacere. dixit enim: Non vi-
debo morientem puerum: & sedens
contrà, leuauit vocem suam & fleuit.
* Exaudiuit autem Deus vocem pue- 17
ri: vocauitque Angelus Dei Agar de
cælo, dicens: Quid agis Agar? noli
timere: exaudiuit enim Deus vocem
pueri de loco in quo est. * Surge, tol- 18
le puerum, & tene manum illius: quia C
in gentem magnã faciam eum. * Ape- 19
ruitque oculos eius Deus: quæ vi-
dens puteum aquæ, abiit, & impleuit
vtrem, deditque puero bibere. * Et 20
fuit cũ eo: qui creuit, & moratus est
in solitudine, factusq; est iuuenis sa-
gittarius. * Habitauitque in deserto 21
Pharan, & accepit illi mater sua vxo-
rem de terra Ægypti. * Eodẽ tempo- 22
re dixit Abimelech, & Phicol prin-
ceps exercitus eius, ad Abrahã: Deus
tecum est in vniuersis quæ agis. * Iu- 23
ra ergo per Deum, ne noceas mihi, &
posteris meis, stirpique meæ: sed iux-
Sup. ta misericordiam, quam feci tibi,
20.d.13. facies mihi, & terræ in qua versatus
es aduena. * Dixitque Abraham: Ego 24
iurabo. * Et increpauit Abimelech 25
propter puteum aquæ quem vi abs-
tulerant serui eius. * Responditque 26
Abimelech: Nesciui quis fecerit hãc
rem: sed & tu non indicasti mihi, &
ego non audiui præter hodie. * Tu- 27
lit itaque Abraham oues & boues, & D
dedit Abimelech: percusseruntque
ambo fœdus. * Et statuit Abrahã se- 28
ptem agnas gregis seorsum. * Cui di- 29
xit Abimelech: Quid sibi volunt se-
ptem agnæ istæ, quas stare fecisti
seorsum? * At ille: Septem, inquit, 30
agnas accipies de manu mea: vt sint
mihi in testimonium, quoniam ego
fodi puteum istum. * Idcircò voca- 31
tus est locus ille Bersabee: quia ibi
vterque iurauit. * Et inierunt fœdus 32
33 pro puteo iuramenti. * Surrexit au-
tem Abimelech, & Phicol princeps
exercitus eius, reuersique sunt in ter-
ram Palæstinorum. Abraham verò
plantauit nemus in Bersabee, & in-
uocauit ibi nomen Domini Dei æter-
34 ni. * Et fuit colonus terræ Palæsti-
norum diebus multis.

CAP. XXII.

Fides & obedientia Abrahæ in filii sui præcepta immolatione probatur, sed ab ipsius immolatione prohibetur, promissionesque ei confirmantur; & filii Nachor fratris Abrahæ numerantur.

1 QVæ postquam gesta sunt, ten- Iudit.
A tauit Deus Abraham, & dixit ad 8.c.22.
eum: Abraham, Abraham. At ille Heb.11.
2 respondit: Adsum. * Ait illi: Tolle d.17.
filium tuum vnigenitum, quem dili-
gis, Isaac, & vade in terram visionis:
atque ibi offeres eum in holocau-
stum super vnum montium quem
3 monstrauero tibi. * Igitur Abraham
de nocte consurgens, strauit asinum
suum: ducens secum duos iuuenes, &
Isaac filium suum: Cumque conci-
disset ligna in holocaustum, abiit ad
4 locũ quem præceperat ei Deus. * Die
autem tertio, eleuatis oculis, vidit lo-
5 cũ procul: * dixitque ad pueros suos:
Expectate hic cum asino: ego & puer
illuc vsque properantes, postquam
adorauerimus, reuertemur ad vos.
6 * Tulit quoque ligna holocausti, &
B imposuit super Isaac filium suũ: ipse
verò portabat in manibus ignem &
gladiũ. Cũque duo pergerent simul,
7 * dixit Isaac patri suo: Pater mi. At
ille respondit: Quid vis fili? Ecce, in-
quit, ignis & ligna: vbi est victima
8 holocausti? * Dixit autem Abraham:
Deus prouidebit sibi victimam holo-
causti, fili mi. Pergebãt ergo pariter:
9 * & venerunt ad locum quem osten-
derat ei Deus, in quo ædificauit alta-
re, & desuper ligna composuit: cum-
que alligasset Isaac filium suũ, posuit
eum in altare super struem lignorũ.
10 * Extenditque manum, & arripuit Iac.2.
11 gladiũ, vt immolaret filium suũ. * Et d.21.
ecce Angelus Domini de cælo clama-
uit, dicens: Abraham, Abraham. Qui
12 respondit: Adsum. * Dixitque ei: Non
C extendas manum tuam super pue-
rum, neque facias illi quidquam: nũc
cognoui quòd times Deum, & non
pepercisti vnigenito filio tuo pro-
13 pter me. * Leuauit Abraham oculos
suos, viditque post tergũ arietem in-
ter vepres hærentẽ cornibus, quem
assumens obtulit holocaustũ pro fi-
14 lio. * Appellauitque nomẽ loci illius,

Dominus videt. Vnde vsque hodie
dicitur: In monte Dominus videbit.
* Vocauit autem Angelus Domini 15
Abraham secundò de cælo, dicens:
¶ Psal. * || Per memetipsum iuraui, dicit Do- 16
104. a. minus: quia fecisti hanc rem, & non
9. pepercisti filio tuo vnigenito pro-
Luc. 1. pter me: * benedicam tibi, & multi- 17
g. 73. plicabo semen tuum sicut stellas, & D
Eccl. 44 velut arenam quæ est in littore ma-
d. 21. ris: possidebit semen tuum portas ini-
Heb. 6. micorum suorum, * & || BENEDI- 18
c. 13. CENTVR in semine tuo omnes gẽ-
1. Mach. tes terræ, quia obediisti voci meæ. 19
2. f. 52. * Reuersus est Abraham ad pueros
Luc. 1. suos, abieruntque Bersabee simul, &
g. 73. habitauit ibi. * His ita gestis, nũtia- 20
|| Sup. tum est Abrahæ quòd Melcha quoq;
12. a. 3. genuisset filios Nachor fratri suo, 21
18. c. 18. * Hus primogenitum, & Buz fratrem
Inf. 26. eius, & Camuel patrem Syrorum, * & 22
a. 4. Cased, & Azau, Pheldas quoque &
Act. 3. Iedlaph, * ac Bathuel, de quo nata est 23
d. 25. Rebecca: octo istos genuit Melcha,
Eccli. Nachor fratri Abrahæ. * Concubi- 24
44. d. 25 na verò illius, nomine Roma, peperit Tabee, & Gaham, & Tahas, & Maacha.

CAP. XXIII.

Sara mortua plangitur, atque in spelunca duplici, quam Abraham ab Ephron cum agro præsenti emit pecunia, sepelitur.

VIxit autem Sara centum viginti- 1
septem annis. * Et mortua est in 2
ciuitate Arbee, quæ est Hebrõ, in ter- A
ra Chanaan: venitque Abraham vt
plangeret & fleret eam. * Cumq; sur- 3
rexisset ab officio funeris, locutus est
ad filios Heth, dicens: * Aduena sum 4
& peregrinus apud vos: date mihi ius
sepulchri vobiscum, vt sepeliã mor-
tuum meum. * Responderunt filij 5
Heth, dicentes: * Audi nos Domine, 6
princeps Dei es apud nos: in electis
sepulchris nostris sepeli mortuũ tuũ:
nullusque te prohibere poterit quin
in monumento eius sepelias mortuũ
tuum. * Surrexit Abraham, & adora- 7
uit populum terræ, filios videlicet
Heth: * dixitque ad eos: Si placet ani- 8
mæ vestræ vt sepeliã mortuũ meum, B
audite me, & intercedite pro me apud
Ephron filium Seor: * vt det mihi spe- 9
luncam duplicem, quam habet in ex-
trema parte agri sui: pecunia digna
tradat eam mihi coram vobis in pos-
sessionem sepulchri. * Habitabat au- 10
tem Ephron in medio filiorũ Heth.
Respónditque Ephron ad Abraham
cunctis audientibus qui ingrediebã-
tur portam ciuitatis illius, dicẽs: * Ne- 11
quaquam ita fiat, Domine mi, sed tu
magis ausculta quod loquor: Agrum
trado tibi, & speluncam quæ in eo
C est, præsentibus filiis populi mei, se-
12 peli mortuum tuum. * Adorauit A-
13 braham coram populo terræ. * Et lo-
cutus est ad Ephron circumstãte ple-
be: Quæso, vt audias me: Dabo pecu-
niam pro agro: suscipe eam, & sic se-
14 peliam mortuum meum in eo. * Re-
15 spondítque Ephron: * Domine mi,
audi me: Terra, quam postulas, qua-
dringentis siclis argenti valet: istud
est pretium inter me & te: sed quan-
tum est hoc? sepeli mortuum tuum.
16 * Quod cùm audisset Abraham, ap-
pendit pecuniam, quam Ephron po-
stulauerat, audientibus filiis Heth,
quadringentos siclos argenti proba-
17 tæ monetæ publicæ. * Cõfirmatusque
D est ager quondam Ephronis, in quo
erat spelũca duplex, respiciens Mam-
bre, tam ipse, quàm spelunca, & om-
nes arbores eius in cunctis terminis
18 eius per circuitum, * Abrahæ in pos-
sessionem, videntibus filiis Heth, &
cunctis qui intrabant portam ciuita-
19 tis illius. * Atque ita sepeliuit Abrahã
Saram vxorem suam in spelunca agri
duplici, quæ respiciebat Mambre, hæc
20 est Hebron in terra Chanaan. * Et
confirmatus est ager, & antrum quod
erat in eo, Abrahæ in possessionem
monumenti à filiis Heth.

CAP. XXIV.

Seruus Abrahæ ab ipso adiuratus & in Mesopotamiã ad quærendam vxorem Isaac missus, signo à Domino petito, Rebeccam inuenit, & habito parentum ac fratris ipsiusque consensu adducit ad Isaac; quam ille ducit in vxorem, & ita super matris morte accipit consolationem.

1 ERat autem Abraham senex, die-
A rumque multorum: & Dominus
2 in cunctis benedixerat ei. * Dixit-
que ad seruum seniorem domus suæ,
qui præerat omnibus quæ habebat:
|| Pone manum tuam subter femur || Infra
3 meum, * vt adiurem te per Domi- 47. g.
num, Deum cæli & terræ, vt non ac- 29
cipias vxorem filio meo de filiabus
Chananæorum, inter quos habito:
4 * sed ad terram & cognationem meã
proficiscaris, & inde accipias vxorem
5 filio meo Isaac. * Respondit seruus:
Si noluerit mulier venire mecum in
terram hanc, numquid reducere de-
beo filium tuum ad locum, de quo
6 tu egressus es? * Dixitque Abraham:
Caue nequando reducas filiũ meum
7 illuc. * Dominus Deus cæli, qui tulit
me de domo patris mei, & de terra
natiuitatis meæ, qui locutus est mihi,

‖ Sup. 12. b. 7. 13. c. 15. & 15. d. 18. Inf. 26. a. 2.

& iurauit mihi, dicens: ‖ Semini tuo
dabo terram hanc: ipse mittet Ange-
lum suum coram te, & accipies inde
vxorem filio meo: * Si autem mulier 8
noluerit sequi te, non teneberis iura-
mento: filium meum tantùm ne re-
ducas illuc. * Posuit ergo seruus ma- 9
num sub femore Abraham domini
sui, & iurauit illi super sermone hoc.
* Tulitq; decem camelos de grege do- 10
mini sui, & abijt, ex omnibus bonis B
eius portans secum, profectusq; per-
rexit in Mesopotamiam ad vrbē Na-
chor. * Cumque camelos fecisset ac- 11
cumbere extra oppidū iuxta puteum
aquæ vespere, tempore quo solent
mulieres egredi ad hauriēdā aquam,
dixit: * Domine Deus domini mei A- 12
braham, occurre, obsecro, mihi ho-
die, & fac misericordiam cum domi-
no meo Abraham. * Ecce ego sto pro- 13
pe fontem aquæ, & filiæ habitatorum
huius ciuitatis egredientur ad hau-
riendam aquam. * Igitur puella, cui 14
ego dixero: Inclina hydriam tuam vt
bibam: & illa responderit, Bibe, quin
& camelis tuis dabo potum: ipsa est,
quam præparasti seruo tuo Isaac: &
per hoc intelligā quòd feceris mise-
ricordiam cum domino meo. * Nec- 15
dum intra se verba compleuerat, &
ecce Rebecca egrediebatur, filia Ba-
thuel, filij Melchæ vxoris Nachor
fratris Abraham, habens hydriam in
scapula sua: * puella decora nimis, 16
virgoque pulcherrima, & incognita
viro: descenderat autem ad fontem,
& impleuerat hydriam, ac reuerteba-
tur. * Occurritque ei seruus, & ait: 17
Pauxillum aquæ mihi ad bibendum C
præbe de hydria tua. * Quæ respon- 18
dit: Bibe domine mi. celeriterque de-
posuit hydriam super vlnam suam,
& dedit ei potum. * Cumque ille bi- 19
bisset, adiecit: ‖ Quin & camelis tuis
hauriam aquam, donec cūcti bibant.
* Effundensq; hydriam in canalibus, 20
recurrit ad puteum vt hauriret aquā:
& haustam omnibus camelis dedit.
* Ipse autem contemplabatur eam ta- 21
citus, scire volens vtrùm prosperum
iter suum fecisset Dominus, an non.
* Postquam autem biberunt cameli, 22
protulit vir inaures aureas, appēden-
tes siclos duos, & armillas totidem
pondo siclorum decem. * Dixitq; ad 23
eam: Cuius es filia? indica mihi: est
in domo patris tui locus ad manen-
dum? * Quæ respondit: Filia sum Ba- 24
thuelis, filij Melchæ, quē peperit ip-
si Nachor. * Et addidit, dicens: Palea- 25
rum quoque & fœni plurimum est
apud nos, & locus spatiosus ad ma-

‖ Inf. 47. f. 29

26 nendum. * Inclinauit se homo, & ad-
27 orauit Dominum, * dicens: Benedi-
ctus Dominus Deus domini mei A-
braham, qui non abstulit misericor-
diam & veritatem suam à domino
meo, & recto itinere me perduxit in
28 domum fratris domini mei. * Cucur-
rit itaque puella, & nuntiauit in do-
mum matris suæ omnia quæ audie-
29 rat. * Habebat autē Rebecca fratrem
D nomine Laban, qui festinus egressus
30 est ad hominem, vbi erat fons. * Cū-
que vidisset inaures & armillas in
manibus sororis suæ, & audisset cun-
cta verba referentis: Hæc locutus est
mihi homo: venit ad virum, qui sta-
bat iuxta camelos, & prope fontem
31 aquæ: * dixitque ad eum: Ingredere,
benedicte Domini: cur foris stas?
præparaui domum, & locum camelis.
32 * Et introduxit eum in hospitium: ac
destrauit camelos, deditque paleas &
fœnum, & aquam ad lauandos pedes
eius, & virorum qui venerāt cum eo.
33 * Et appositus est in conspectu eius
panis. Qui ait: Non comedam, do-
nec loquar sermones meos. Respon-
34 dit ei: Loquere. * At ille: Seruus, in-
35 quit, Abraham sum: * & Dominus
benedixit domino meo valdè, magni-
ficatusque est: & dedit ei oues & bo-
ues, argentum & aurum, seruos & an-
36 cillas, camelos & asinos. * Et peperit
Sara vxor domini mei filium domi-
no meo in senectute sua, deditq; illi
37 omnia quæ habuerat. * Et adiurauit
me dominus meus, dicens: Non acci-
pies vxorē filio meo de filiabus Cha-
nanæorum, in quorum terra habito:
38 * sed ad domum patris mei perges, &
de cognatione mea accipies vxorem
39 filio meo: * ego verò respondi domi-
no meo: Quid si noluerit venire me-
40 cum mulier? * Dominus, ait, in cuius
E conspectu ambulo, mittet angelū suū
tecū, & diriget viā tuam: accipiesque
vxorē filio meo de cognatione mea,
41 & de domo patris mei. * Innocens
eris à maledictione mea, cùm veneris
ad propinquos meos, & nō dederint
42 tibi. * Veni ergo hodie ad fontē aquæ,
& dixi: Domine Deus domini mei
Abraham, si direxisti viam meam, in
43 qua nunc ambulo, * Ecce sto iuxta
fontem aquæ, & virgo, quæ egredie-
tur ad hauriendam aquam, audierit
à me: Da mihi pauxillum aquæ ad
44 bibendum ex hydria tua: * & dixerit
mihi: Et tu bibe, & camelis tuis hau-
riam: ipsa est mulier quam præpara-
45 uit Dominus filio domini mei. * Dū-
que hæc tacitus mecum voluerem,
apparuit Rebecca veniens cum hy-
dria,

dria, quam portabat in ſcapula: de-
ſcenditque ad fontem, & hauſit a-
quam. Et aio ad eam: Da mihi paulu-
lum bibere. * Quæ feſtinans depo- 46
ſuit hydriam de humero, & dixit mi-
hi: Et tu bibe, & camelis tuis tribuam
potum. Bibi, & adaquauit camelos.
* Interrogauique eam, & dixi: Cuius 47
es filia? Quæ reſpõdit: Filia Bathuelis
ſum, filij Nachor, quem peperit ei
Melcha. Suſpendi itaque inaures ad
ornandã faciem eius, & armillas po-
ſui in manibus eius.* Pronuſq; ado- 48
raui Dominum, benedicens Domino F
Deo domini mei Abraham, qui per-
duxit me recto itinere, vt ſumerem
filiam fratis domini mei filio eius.
* Quamobrem ſi facitis miſericordiã 49
& veritatem cum domino meo, indi-
cate mihi: ſin autem aliud placet, &
hoc dicite mihi, vt vadã ad dexteram,
ſiue ad ſiniſtram.* Reſponderuntque 50
Laban & Bathuel: A Domino egreſ-
ſus eſt ſermo: nõ poſſumus extra pla-
citum eius quidquã aliud loqui tecũ.
* En Rebecca coram te eſt, tolle eam, 51
& proficiſcere, & ſit vxor filij do-
mini tui, ſicut locutus eſt Dominus.
* Quod cùm audiſſet puer Abraham, 52
procidens adorauit in terram Domi-
num.* Prolatiſque vaſis argenteis, & 53
aureis, ac veſtibus, dedit ea Rebeccæ
pro munere, fratribus quoque eius &
matri dona obtulit.* Inito conuiuio, 54
veſcentes pariter & bibentes manſe-
runt ibi. Surgens autem manè, locu-
tus eſt puer: Dimitte me, vt vadam ad
dominum meum.* Reſponderuntque 55
fratres eius & mater: Maneat puella
ſaltem decẽ dies apud nos, & poſteà
proficiſcetur.* Nolite, ait, me retine- 56
re, quia Dominus direxit viã meam:
dimittite me vt pergam ad dominum
meum.* Et dixerunt: Vocemus puel- 57
lam, & quæramus ipſius voluntatem.
* Cumque vocata veniſſet, ſciſcitati 58
ſunt: Vis ire cum homine iſto? Quæ G
ait: Vadam. * Dimiſerunt ergo eã, & 59
nutricem illius, ſeruumque Abrahã,
& comites eius,* imprecãtes proſpe- 60
ra ſorori ſuæ, atque dicẽtes: Soror no-
ſtra es, creſcas in mille millia, & poſ-
ſideat ſemen tuũ portas inimicorum
ſuorum. * Igitur Rebecca & puellæ 61
illius, aſcenſis camelis, ſecutæ ſunt vi-
rum: qui feſtinus reuertebatur ad do-
minum ſuum. * Eo autem tempore 62
deambulabat Iſaac per viam quæ du-
cit ad puteũ, cuius nomen eſt Viuẽ- Sup. 16 d. 14.
tis & videntis: habitabat enim in ter-
ra auſtrali: * & egreſſus fuerat ad me- 63
ditandum in agro, inclinata iam die:
cumque eleuaſſet oculos, vidit came-

64 los venientes procul.* Rebecca quo-
que conſpecto Iſaac, deſcendit de ca-
65 melo, * & ait ad puerum: Quis eſt
ille homo qui venit per agrum in oc-
curſum nobis? Dixitque ei: Ipſe eſt
dominus meus. At illa tollens citò
66 pallium, operuit ſe.* Seruus autem,
cuncta quæ geſſerat, narrauit Iſaac.
67 * Qui introduxit eam in tabernacu-
lum Saræ matris ſuæ, & accepit eam
vxorem: & in tantum dilexit eam, vt
dolorem, qui ex morte matris eius
acciderat, temperaret.

CAP. XXV.

Abraham multis ex Cetura ſuſceptis
filiis mortuus eſt: Iſmael quoque
poſtquam duodecim genuit duces,
moritur. Iſaac pro vxore ſua ſterili
precatus, geminos genuit Eſau &
Iacob: quorum maior vendidit mi-
nori primogenita.

1 ABraham verò aliam duxit vxo- 1. Par. 1.
2 rem nomine Ceturam: * quæ pe- c. 32.
A perit ei Zamran & Iecſan, & Madan,
3 & Madian, & Ieſboc, & Sue. * Iecſan
quoque genuit Saba, & Dadan. Filij
Dadan fuerũt, Aſſurim, & Latuſim, &
4 Loomim. * At verò ex Madian ortus
eſt Epha, & Opher, & Henoch, & A-
bida, & Eldaa: omnes hi filij Ceturæ.
5 * Deditque Abraham cũcta quæ poſ-
6 ſederat, Iſaac: * filiis autem concubi-
narum largitus eſt munera, & ſepara-
uit eos ab Iſaac filio ſuo, dũ adhuc ip-
7 ſe viueret, ad plagã orientalem.* Fue-
runt autem dies vitæ Abrahæ, centũ
8 ſeptuaginta quinque anni. * Et defi-
ciens mortuus eſt in ſenectute bona,
prouectæque ætatis, & plenus dierũ:
congregatuſque eſt ad populũ ſuum.
9 * Et ſepelierunt eum Iſaac & Iſmael
filii ſui in ſpelunca duplici, quæ ſita
eſt in agro Ephron filij Seor Hethæi,
10 è regione Mambre, * quem emerat à
filiis Heth: ibi ſepultus eſt ipſe, &
11 Sara vxor eius. * Et poſt obitum il-
B lius benedixit Deus Iſaac filio eius,
qui habitabat iuxta puteum nomine
12 Viuentis & videntis.* Hæ ſunt gene-
rationes Iſmaël filij Abrahæ, quẽ pe-
perit ei Agar Ægyptia, famula Saræ:
13 * & hæc nomina filiorum eius in vo-
cabulis & generationibus ſuis. Pri- 1. Par. 1
mogenitus Iſmaëlis Nabaioth, deinde b. 29.
14 Cedar, & Adbeël, & Mabſam, * Maſ-
15 ma quoque, & Duma, & Maſſa: * Ha-
dar, & Thema, & Iethur, & Naphis,
16 & Cedma. * Iſti ſunt filii Iſmaëlis: &
hæc nomina per caſtella & oppida eo-
rum, duodecim principes tribuum
17 ſuarũ.* Et facti ſunt anni vitæ Iſmaë-
lis centum triginta ſeptẽ, deficiẽſque
mortuus eſt, & appoſitus ad populum
ſuum.

fuum. * Habitauit autem ab Heuila 18
vſque Sur,quæ reſpicit Ægyptum in- C
troeuntibus Aſſyrios. coram cunctis
fratribus ſuis obiit. * Hæ quoq; ſunt 19
generationes Iſaac filij Abraham:
Abraham genuit Iſaac : * qui cũ qua- 20
draginta eſſet annorũ, duxit vxorem
Rebecã filiam Bathuelis Syri de Me-
ſopotamia,ſororem Laban. * Depre- 21
catuſq; eſt Iſaac Dominum pro vxo-
re ſua,eò quòd eſſet ſterilis : qui ex-
audiuit eum , & dedit conceptũ Re-
beccæ. * Sed collidebantur in vtero 22
eius paruuli ; quæ ait : Si ſic mihi fu-
turũ erat, quid neceſſe fuit cõcipere?
Perrexitque vt conſuleret Dominũ:
‖ Rom. 9.c.10. * Qui reſpondens, ait : ‖ Duæ gentes 23
ſunt in vtero tuo , & duo populi ex
ventre tuo diuidentur , populuſque
populum ſuperabit , & maior ſeruiet
minori.* Iam tempus pariendi adue- 24
nerat,&ecce gemini in vtero eius re-
‖ Oſee 12.a.3. perti ſunt. * ‖ Qui prior egreſſus eſt, 25
rufus erat , & totus in morem pellis D
hiſpidus : vocatumque eſt nomẽ eius
‖ Mat. 1.a.2. Eſau. ‖ Protinus alter egrediẽs, plã-
tam fratris tenebat manu : & idcircò
appellauit eũ Iacob. * Sexagenarius 26
erat Iſaac quãdo nati ſunt ei paruuli.
* Quibus adultis , factus eſt Eſau vir 27
gnarus venandi , & homo agricola:
Iacob autẽ vir ſimplex habitabat in
tabernaculis * Iſaac amabat Eſau,eò 28
quòd de venationibus illius veſcere-
tur: &Rebecca diligebat Iacob.*Co- 29
xit autẽ Iacob pulmentum : ad quem
cũ veniſſet Eſau de agro laſſus, * ait: 30
Da mihi de coctione hac rufa, quia
oppidò laſſus ſum. Quam ob cauſam
‖ Heb. 12.c.16. Abd. 1.a. vocatum eſt nomẽ eius ‖ Edom.* Cui 31
dixit Iacob: Vende mihi primogeni-
ta tua. * Ille reſpondit : En morior, 32
quid mihi proderunt primogenita?
* Ait Iacob : Iura ergo mihi. Iurauit 33
ei Eſau,& vendidit primogenita.* Et 34
ſic accepto pane & lentis edulio, co-
medit,& bibit,& abiit; paruipendens
quòd primogenita vendidiſſet.

CAP. XXVI.

Iſaac ob famem in Geraris peregrinatus, poſt acceptam Terræ promiſsionem & ſeminis benedictionem, reprehenditur ab Abimelech quòd Rebeccam dixerit ſuam eſſe ſororem: & paſtoribus ipſorum pro puteis iurgantibus, Abimelech cum Iſaac fœdus percuſsit.

ORta autẽ fame ſuper terram,poſt 1
eam ſterilitatẽ quæ acciderat in A
diebus Abraham , abiit Iſaac ad Abi-
melech regem Palæſtinorum in Ge-
raris. * Apparuitque ei Dominus, & 2
ait : Ne deſcendas in Ægyptum , ſed
3 quieſce in terra,quã dixero tibi. * Et
peregrinare in ea,eroque tecum , &
benedicam tibi : tibi enim & ſemi-
ni tuo dabo vniuerſas regiones has,
‖ complens iuramentum quod ſpo- ‖ Supra 12.b.7.
4 pondi Abraham patri tuo. * Et mul- a.15.
tiplicabo ſemen tuũ ſicut ſtellas cæ- d.18.
li : daboq; poſteris tuis vniuerſas re- ‖ Sup.
B giones has : ‖ & BENEDICENTVR in 12.a.3.
5 ſemine tuo omnes gentes terræ,* eò 18.c.18.
quòd obedierit Abrahã voci meæ , & 22.d.17.
cuſtodierit præcepta & mãdata mea, 8.c.19.
& ceremonias legeſque ſeruauerit.
6 * Mãſit itaque Iſaac in Geraris.* Qui
7 cùm interrogaretur à viris loci illius
ſuper vxore ſua, reſpondit : Soror
mea eſt, timuerat enim cõfiteri quòd
ſibi eſſet ſociata coniugio , reputans
ne fortè interficerent eũ propter il-
8 lius pulchritudinem. * Cumque per-
tranſiſſent dies plurimi, & ibidẽ mo-
raretur , proſpiciens Abimelech rex
Palæſtinorum per feneſtram , vidit
eũ iocantem cũ Rebecca vxore ſua.
9 * Et accerſito eo,ait: Perſpicuum eſt
quòd vxor tua ſit : cur mentitus es
eam ſororem tuam eſſe ? Reſpondit:
10 Timui ne morerer propter eam.* Di-
C xitque Abimelech : Quare impoſuiſti
nobis? potuit coire quiſpiã de populo
cum vxore tua , & induxeras ſuper
nos grãde peccatũ. Præcepitq; omni
11 populo , dicens : * Qui tetigerit ho-
minis huius vxorẽ, morte morietur.
12 * Seuit autem Iſaac in terra illa,&in-
uenit in ipſo anno centuplum :bene-
13 dixitq;ei Dominus.* Et locupletatus
eſt homo, & ibat proficiens atq; ſuc-
creſcens,donec magnus vehementer
14 effectus eſt : * habuit quoque poſſeſ-
ſiones ouium & armentorum , & fa-
miliæ plurimũ. Ob hoc inuidentes ei
15 Palæſtini , * omnes puteos,quos fo-
D derant ſerui patris illius Abrahã, illo
tempore obſtruxerunt, implẽtes hu-
16 mo:* in tantũ, vt ipſe Abimelech di-
ceret ad Iſaac:Recede à nobis , quo-
niã potentior nobis factus es valdè.
17 * Et ille diſcedens,vt veniret ad tor-
18 rentem Geraræ,habitaretq; ibi:* rur-
ſum fodit alios puteos , quos foderãt
ſerui patris ſui Abrahã, & quos, illo
mortuo , olim obſtruxerant Phili-
ſthiim : appellauitq; eos eiſdẽ nomi-
nibus quibus antè pater vocauerat.
19 * Foderũtq; in Torrẽte,& repererũt
20 aquam viuam.* Sed & ibi iurgiũ fuit
paſtorum Geraræ aduerſus paſtores
Iſaac,dicentiũ : Noſtra eſt aqua quã
ob rem nomen putei, ex eo quod ac-
21 ciderat,vocauit Calũniam.* Foderũt
E autem & aliũ : & pro illo quoque ri-
xati ſũt,appellauitq; eũ, Inimicitias.
* Profectus

* Profectus inde fodit aliū puteum, 22
pro quo non contenderunt : itaque
vocauit nomen eius, Latitudo, dicēs:
Nunc dilatauit nos Dominus, & fecit
crescere super terram.* Ascēdit autē 23
ex illo loco in Bersabee, * vbi appa- 24
ruit ei Dominus in ipsa nocte, dicēs:
Ego sum Deus Abraham patris tui,
noli timere, quia ego tecum sum: be-
nedicam tibi, & multiplicabo semen
tuum propter seruum meum Abra-
ham. * Itaque ædificauit ibi altare: & 25
inuocato nomine Domini, extendit F
tabernaculū: præcepitque seruis suis
vt foderent puteum.* Ad quem locū 26
cùm venissēt de Geraris, Abimelech,
& Ochozath amicus illius, & Phicol
dux militum, * locutus est eis Isaac: 27
Quid venistis ad me, hominem quem
odistis, & expulistis à vobis?* Qui 28
responderunt: Vidimus tecum esse
Dominum, & idcircò nos diximus:
Sit iuramentū inter nos, & ineamus
fœdus, * vt non facias nobis quidquā 29
mali, sicut & nos nihil tuorum atti-
gimus, nec fecimus quod te læderet:
sed cum pace dimisimus auctum be-
nedictione Domini. * Fecit ergo eis 30
conuiuium, & post cibum & potum
* surgentes manè, iurauerūt sibi mu- 31
tuò: dimisitque eos Isaac pacificè in G
locum suum. * Ecce autem venerunt 32
in ipso die serui Isaac, annuntiantes
ei de puteo quem foderant, atque di-
cētes: Inuenimus aquam. * Vnde ap- 33
pellauit eum, Abundantiam: & no-
men vrbi impositum est Bersabee, vs-
que in præsentem diem. * Esau verò 34
quadragenarius duxit vxores, Iudith
† Infr. 27.8.46 filiam Beeri Hethæi, & Basemath fi-
liam Elon eiusdem loci: * quæ ambæ 35
offenderant animum Isaac & Re-
beccæ.

CAP. XXVII.

Iacob matris consilio benedictionem loco Esau accipit; ad cuius odium fugiendum monetur à matre vt in Haran ad Laban concedat.

SEnsit autem Isaac, & caligauerunt 1
oculi eius, & videre non poterat: A
vocauitque Esau filium suum maio-
rem, & dixit ei: Fili mi? Qui respon-
dit: Adsum.* Cui pater: Vides, inquit, 2
quòd senuerim, & ignorem diē mor-
tis meæ.* Sume arma tua, pharetram, 3
& arcum, & egredere foras: cumque
venatu aliquid apprehenderis, * fac 4
mihi inde pulmentum sicut velle me
nosti, & affer vt comedam: & bene-
dicat tibi anima mea antequam mo-
riar.* Quod cùm audisset Rebecca, & 5
ille abiisset in agrum vt iussionē pa-
tris impleret, * dixit filio suo Iacob: 6
Audiui patrem tuū loquentem cum
7 Esau fratre tuo, & dicentem ei:* Af-
fer mihi de venatione tua, & fac ci-
B bos vt comedam, & benedicam tibi
coram Domino antequam moriar.
8 * Nunc ergo fili mi, acquiesce cōsiliis
9 meis: * & pergēs ad gregē, affer mihi
duos hœdos optimos, vt faciam ex
eis escas patri tuo, quibus libēter ve-
10 scitur:* quas cùm intuleris, & come-
derit, benedicat tibi priusquam mo-
11 riatur.* Cui ille respōdit: Nosti quòd
Esau frater meus homo pilosus sit, &
12 ego lenis: * si attrectauerit me pater
meus, & senserit, timeo ne putet me
sibi voluisse illudere, & inducam su-
per me maledictionem pro benedi-
13 ctione. * Ad quem mater: In me sit,
ait, ista maledictio, fili mi: tantū audi
vocem meam, & pergens affer, quæ
14 dixi.* Abiit, & attulit, deditq; matri.
Parauit illa cibos, sicut velle nouerat
15 patrē illius. * Et vestibus Esau valdè
bonis, quas apud se habebat domi,
16 induit eum: * pelliculasque hœdorū
circumdedit manibus, & colli nuda
17 protexit. * Deditque pulmentum, &
18 panes, quos coxerat, tradidit. * Quib.
C illatis, dixit: Pater mi: At ille respon-
19 dit: Audio. Quis es tu fili mi? Dixit-
que Iacob: Ego sum primogenitus
tuus Esau: feci sicut præcepisti mihi:
surge, sede, & comede de venatione
mea, vt benedicat mihi anima tua.
20 * Rursumque Isaac ad filium suum:
Quo modo, inquit, tam citò inuenire
potuisti, fili mi? Qui respondit: Vo-
luntas Dei fuit vt citò occurreret mi-
21 hi quod volebam. * Dixitque Isaac:
Accede huc, vt tangam te fili mi, &
probē vtrùm tu sis filius meus Esau,
22 an non. * Accessit ille ad patrem, &
palpato eo dixit Isaac: Vox quidem,
vox Iacob est: sed manus, manus sunt
23 Esau.* Et non cognouit eū, quia pi-
losæ manus similitudinem maioris
24 expresserāt. Benedicēs ergò illi,* ait:
Tu es filius meus Esau? Respondit,
25 Ego sum. * At ille: Affer mihi, inquit,
D cibos de venatione tua, fili mi, vt be-
nedicat tibi anima mea. Quos cùm
oblatos comedisset, obtulit ei etiam
26 vinum. quo hausto, * dixit ad eum:
Accede ad me, & da mihi osculum,
27 fili mi.* Accessit, & osculatus est eū.
Statimque vt sensit vestimentorum
illius fragrantiam, benedicens illi,
ait: Ecce odor filii mei sicut odor agri
28 pleni, cui benedixit Dominus. * Det
tibi Deus de rore cæli, & de pingue-
dine terræ, abundantiam frumenti &
29 vini.* Et seruiant tibi populi, & ado-
rent te tribus: esto dominus fratrum
tuorum,

populorum, & incuruentur ante te filij
matris tuæ. qui maledixerit tibi, sit E
ille maledictus:& qui benedixerit ti-
bi, benedictionibus repleatur. * Vix 30
Isaac sermonē impleuerat: & egresso
Iacob foras, venit Esau,* coctósq; de 31
venatione cibos intulit patri,dicens:
Surge pater mi, & comede de vena-
tione filij tui: vt benedicat mihi ani-
ma tua.* Dixitq; illi Isaac:Quis enim 32
es tu? Qui respondit:Ego sum filius
tuus primogenitus Esau. * Expauit 33
Isaac stupore vehementi:& vltra quā
credi potest, admirās, ait:Quis igitur
ille est qui dudum captam venationē
attulit mihi, & comedi ex omnibus
priusquam tu venires? benedixique
ei, & erit benedictus. * Auditis Esau 34
sermonibus patris, irrugiit clamore
magno:& consternatus,ait: Benedic
etiam & mihi,pater mi.* Qui ait:Ve- 35
nit germanus tuus fraudulenter, &
accepit benedictionē tuam.* At ille 36
subiunxit: Iustè vocatum est nomen F
eius Iacob: supplantauit enim me en
‖ Sup. 25.d. 35. altera vice: ‖ primogenita mea antè
tulit, & nunc secundò surripuit be-
nedictionem meam. Rursúmque ad
patrem:Numquid non reseruasti, ait,
& mihi benedictionem? * Respondit 37
Isaac: Dominum tuum illum consti-
tui,& omnes fratres eius seruituti il-
lius subiugaui: frumento & vino sta-
biliui eum, & tibi post hæc, fili mi,
vltrà quid faciam? * Cui Esau: Num 38
vnam,inquit,tantùm benedictionem
habes, pater? mihi quoq; obsecro vt
benedicas. Cumque eiulatu magno
fleret, * motus Isaac, dixit ad eum: 39
‖ Heb. 11.d. 17 ‖ In pinguedine terræ, & in rore cæli
desuper, * erit benedictio tua. Viues 40
in gladio, & fratri tuo seruies:tēpus-
que veniet,cùm excutias & soluas iu-
gū eius de ceruicibus tuis. * Oderat 41
ergo sēper Esau Iacob pro benedi- G
ctione qua benedixerat ei pater: di-
‖ Abd.1. c.10. xitq; in corde suo: ‖ Venient dies lu-
ctus patris mei,& occidā Iacob fratrē
meū. * Nuntiata sunt hæc Rebeccæ: 42
quæ mittēs & vocās Iacob filiū suum,
dixit ad eum: Ecce Esau frater tuus
minatur vt occidat te. * Nunc ergo, 43
fili mi, audi vocem meam, & con-
surgens fuge ad Laban fratrem meū
in Haran:* habitabisque cum eo dies 44
paucos, donec requiescat furor fra-
tris tui,& cesset indignatio eius, ob- 45
liuiscaturque eorū quæ fecisti in eū:
postcà mittam, & adducam te inde
huc. cur vtroque orbabor filio in
‖ Suprà 26.g.35 vno die? * Dixitq; Rebecca ad Isaac: 46
Tædet me vitæ meæ propter filias
Heth:si acceperit Iacob vxorem de
stirpe huius terræ, nolo viuere.

CAP. XXVIII.

Iacob in Mesopotamiam transiens, videt in somnis scalam cui innite-batur Dominus: & accepta de terra ac seminis multiplicatione promissione, experrectus votum Deo vouet.

1
A VOcauit itaque Isaac Iacob, & be-
nedixit eum, præcepitque ei di-
2 cens:Noli accipere coniugem de ge-
nere Chanaan: * sed vade, & profi-
ciscere in Mesopotamiam Syriæ, ad
domum Bathuel patris matris tuæ, &
3 accipe tibi inde vxorem de filiabus
Laban auunculi tui. * Deus autē om-
nipotens benedicat tibi,& crescere te
4 faciat,atque multiplicet:vt sis in tur-
bas populorum. * Et det tibi benedi-
ctiones Abrahæ, & semini tuo post
5 te:vt possideas terrā peregrinationis
tuæ:quā pollicitus est auo tuo.* ‖ Cū- ‖ Osee 12.a.
que dimisisset eum Isaac, profectus
venit in Mesopotamiam Syriæ ad La-
6 ban filium Bathuel Syri, fratrem Re-
B beccæ matris suæ.* Videns autē Esau
quòd benedixisset pater suus Iacob,
& misisset eum in Mesopotamiam
Syriæ,vt inde vxorē duceret; & quòd
post benedictionē præcepisset ei, di-
7 cens: Non accipies vxorē de filiabus
8 Chanaan: quódque obediens Iacob
parentibus suis isset in Syriam:* pro-
9 bans quoque quòd non libenter as-
piceret filias Chanaā pater suus:* iuit
ad Ismaëlem, & duxit vxorem, absq;
iis quas priùs habebat, Maheleth filiā
10 Ismaël filij Abraham, sororem Na-
11 baioth. Igitur egressus Iacob de Ber-
sabee,pergebat Haran.* Cúmque ve-
nisset ad quemdam locum, & vellet
in eo requiescere post solis occubitū,
tulit de lapidibus qui iacebant,& sup-
12 ponens capiti suo, dormiuit in eodē
C loco. * Viditque in somnis scalam
stantem super terram, & cacumen il-
lius tangens cælum:Angelos quoque
13 Dei ascendentes & descendentes per
eam, * & Dominum innixum scalæ
dicentem sibi: ‖ Ego sum Dominus ‖ Inf. 35 a.1.48
Deus Abraham patris tui, & Deus a.3
14 Isaac:Terram,in qua dormis,tibi da-
bo & semini tuo.* Eritq; semen tuū
quasi puluis terræ: ‖ dilataberis ad Oc- ‖ Deut. 12.c.20
cidentem, & Orientem, & Septem- & 19.
trionem, & Meridiem: ‖ & BENEDI- c.14.
15 CENTVR IN TE & in semine tuo
cunctæ tribus terræ. * Et ero custos ‖ Sup. 26.a.4.
tuus quocumque perrexeris, & redu-
cam te in terram hanc: nec dimittam
16 nisi compleuero vniuersa quæ dixi.
* Cúmq; euigilasset Iacob de somno,
ait: Verè Dominus est in loco isto, &
ego

Inf.31.b.21
ego nesciebam. * Pauensque, Quàm 17
terribilis est, inquit, locus iste! non est D
hîc aliud nisi domus Dei, & porta cæ-
li. * Surgens ergo Iacob manè, tulit 18
lapidem quē supposuerat capiti suo,
& erexit in titulum, fundens oleum
desuper. * Appellauitque nomen vr- 19
bis Bethel, quæ priùs Luza vocaba-
tur. * Vouit etiam votum, dicens: Si 20
fuerit Deus mecum, & custodierit me
in via, per quam ego ambulo, & de-
derit mihi panem ad vescendum, &
vestimentum ad induēdum, * reuer- 21
susque fuero prosperè ad domum pa-
tris mei: erit mihi Dominus in Deū,
* & lapis iste, quem erexi in titulum, 22
vocabitur domus Dei: cunctorum-
que quæ dederis mihi, decimas offe-
ram tibi.

CAP. XXIX.

Iacob à Laban susceptus, septem annis pro Rachel seruiuit; cui cùm supposita esset Lia, septem alios annos pro eadem implere coactus est: Rachele autem sterili, Lia quatuor peperit filios.

PRofectus ergo Iacob venit in ter- 1
ram Orientalem. * Et vidit puteū 2
in agro, tres quoque greges ouium A
accubantes iuxta eum: nam ex illo
adaquabātur pecora, & os eius gran-
di lapide claudebatur. * Morisque 3
erat vt cunctis ouibus congregatis
deuoluerent lapidem, & refectis gre-
gibus rursum super os putei pone-
rent. * Dixitque ad Pastores: Fra- 4
tres, vnde estis? Qui responderunt:
De Haran. * Quos interrogās, Num- 5
quid, ait, nostis Laban filium Na-
chor? Dixerunt: Nouimus. * Sanus- 6
que est inquit: Valet, inquiunt: & ec-
ce Rachel filia eius venit cum grege
suo. * Dixitque Iacob: Adhuc mul- 7
tum diei superest, nec est tempus vt
reducantur ad caulas greges: date
ante, potum ouibus, & sic eas ad pa-
stum reducite. * Qui responderunt: 8
Non possumus, donec omnia pecora B.
congregentur, & amoueamus lapidē
de ore putei, vt adaquemus greges.
* Adhuc loquebantur, & ecce Rachel 9
veniebat cum ouibus patris sui: nam
gregem ipsa pascebat. * Quā cùm vi- 10
disset Iacob, & sciret consobrinā suā,
ouesque Laban auunculi sui: amouit
lapidem quo puteus claudebatur. * Et 11
adaquato grege, osculatus est eam: &
eleuata voce fleuit, * & indicauit ei 12
quòd frater esset patris sui, & filius
Rebeccæ: at illa festinans nuntiauit
patri suo. * Qui cùm audisset venisse 13
Iacob filium sororis suæ, cucurrit ob-
uiam ei: complexusque eum, & in os-
cula ruens, duxit in domū suam. Au-
14 ditis autē causis itineris, * respondit:
Os meū es, & caro mea. Et postquam
15 impleti sunt dies mensis vnius, * dixit
ei: Num quia frater meus es, gratis
seruies mihi? dic quid mercedis acci-
16 pias. * Habebat verò duas filias, nomē
maioris Lia: minor verò appellaba-
17 tur Rachel. * Sed Lia lippis erat ocu-
lis: Rachel decora facie, & venusto
18 aspectu. * Quam diligens Iacob, ait:
C Seruiam tibi pro Rachel filia tua mi-
19 nore, septem annis. * Respōdit Labā:
Melius est vt tibi eā dem quàm alteri
20 viro, mane apud me. * Seruiuit ergo
Iacob pro Rachel septē annis: & vi-
debantur illi pauci dies præ amoris
21 magnitudine. * Dixitq; ad Laban: Da
mihi vxorem meam: quia iam tempus
impletum est, vt ingrediar ad illam.
22 * Qui vocatis multis amicorū turbis
23 ad conuiuium, fecit nuptias. * Et ve-
spere Liam filiam suam introduxit ad
24 eum, * dans ancillam filiæ, Zelpham
nomine. Ad quā cùm ex more Iacob
fuisset ingressus, facto manè vidit
25 Liam: * & dixit ad socerum suū: Quid
est quod facere voluisti? nónne pro
Rachel seruiui tibi? quare imposuisti
26 mihi? * Respondit Laban: Non est in
loco nostro cōsuetudinis, vt minores
27 antè tradamus ad nuptias. * Imple
D hebdomadam dierum huius copulæ:
& hanc quoque dabo tibi pro opere
quo seruiturus es mihi septem annis
28 aliis. * Acquieuit placito: & hebdo-
mada transacta, Rachel duxit vxorē:
29 * cui pater seruam Balam tradiderat.
30 * Tādemque potitus optatis nuptiis,
amorem sequentis priori prætulit,
seruiēs apud eum septem annis aliis.
31 * Vidēs autem Dominus quòd despi-
ceret Liam, aperuit vuluam eius, so-
32 rore sterili permanente. * Quæ con-
ceptum genuit filium, vocauitq; no-
men eius Ruben, dicens: Vidit Domi-
nus humilitatem meam, nunc amabit
33 me vir meus. * Rursumque concepit
E & peperit filium, & ait: Quoniam au-
diuit me Dominus haberi contēptui,
dedit etiam istum mihi. vocauitque
34 nomen eius Simeon. * Concepitque
tertiò, & genuit alium filiū: dixitque:
Nunc quoque copulabitur mihi ma-
ritus meus, eò quòd pepererim ei tres
filios: & idcircò appellauit nomen
35 eius, Leui. * Quartò concepit, & pe-
perit filium, & ait: Modò confitebor ‖ Mat.1.a.2
Domino. ‖ & ob hoc vocauit eum,
Iudam: cessauitque parere.

CAP.

CAP. XXX.

Rachel sterilis & Lia parere cessans ancillas suas marito tradunt, ex quibus singulæ binos suscipiunt filios: præter quos Lia duos alios & filiam parit: Rachel verò Ioseph: quibus natis, Laban de mercede paciscitur cum Iacob, qui hoc modo plurimùm ditatus est.

CErnens autem Rachel quòd in- 1
fecunda esset, inuidit sorori suæ, A
& ait marito suo: Da mihi liberos,
alioquin moriar.* Cui iratus respon- 2
dit Iacob: Num pro Deo ego sum, qui
priuauit te fructu vẽtris tui. *At illa: 3
Habeo, inquit, famulam Balam: in-
gredere ad illã, vt pariat super genua
mea, & habeã ex illa filios. * Deditq; 4
illi Balã in cõiugium: quæ,* ingresso 5
ad se viro, concepit, & peperit filium.
*Dixitq; Rachel: Iudicauit mihi Do- 6
minus, & exaudiuit vocem meam,
dans mihi filiũ. & idcircò appellauit
nomen eius, Dan.* Rursumque Bala 7
cõcipiens peperit alterum, * pro quo 8
ait Rachel: Cõparauit me Deus cum B
sorore mea, & inualui: vocauitque
eum, Nephthali.* Sentiens Lia quòd 9
parere desiisset, Zelphã ancillã suam
marito tradidit. * Qua post conceptũ 10
edente filium, * dixit: Feliciter. & id- 11
circò vocauit nomen eius, Gad.* Pe- 12
perit quoque Zelpha alterum. *Dixit- 13
que Lia: Hoc pro beatitudine mea:
Beatam quippe me dicent mulieres.
proptereà appellauit eũ, Aser.* Egres- 14
sus autem Ruben tempore messis tri-
ticeæ in agrum, reperit mãdragoras:
quas matri Liæ detulit. Dixitq; Ra-
chel: Da mihi partem de mandrago-
ris filij tui. * Illa respondit: Parúmne 15
tibi videtur, quòd præripueris mari-
tum mihi, nisi etiã mandragoras filij C
mei tuleris? Ait Rachel: Dormiat te-
cum hac nocte pro mandragoris filij
tui. * Redeuntiq; ad vesperam Iacob 16
de agro, egressa est in occursum eius
Lia, & ad me, inquit, intrabis: quia
mercede conduxi te pro mãdragoris
filij mei. Dormiuitque cum ea nocte
illa. * Et exaudiuit Deus preces eius: 17
concepitq; & peperit filiũ quintũ, * & 18
ait: Dedit Deus mercedem mihi, quia
dedi ancillam meam viro meo. appel-
lauitque nomen eius, Issachar.* Rur- 19
sum Lia cõcipiens, peperit sextum fi-
lium, * & ait: Dotauit me Deus dote 20
bona: etiam hac vice mecum erit ma-
ritus meus, eò quòd genuerim ei sex
filios: & idcircò appellauit nomen
eius, Zabulõ.* Post quẽ peperit filiã, 21
nomine Dinam. * Recordatus quoq; 22
Dominus Rachelis, exaudiuit eam, & D
23 aperuit vuluam eius.* Quæ concepit
& peperit filiũ, dicens: Abstulit Deus
24 opprobriũ meũ. * Et vocauit nomen
eius, Ioseph, dicens: Addat mihi Dñs
25 filiũ alterũ. * Nato autẽ Ioseph, dixit
Iacob socero suo: Dimitte me vt re-
26 uertar in patriã, & ad terrã meã. * Da
mihi vxores, & liberos meos, pro
quibus seruiui tibi, vt abeam: tu nosti
27 seruitutem qua seruiui tibi. * Ait illi
Laban: Inueniã gratiam in cõspectu
tuo: experimento didici, quia benedi-
28 xerit mihi Deus propter te:* cõstitue
29 mercedẽ tuã quã dẽ tibi. * At ille re-
E spõdit: Tu nosti quomodo seruierim
tibi, & quanta in manibus meis fuerit
30 possessio tua. * Modicum habuisti an-
tequàm venirem ad te, & nunc diues
effectus es: benedixitq; tibi Dominus
ad introitum meũ. Iustum est igitur
vt aliquando prouideã etiam domui
31 meæ.* Dixitque Laban: Quid tibi da-
bo? At ille ait: Nihil volo: sed si fe-
ceris quod postulo, iterùm pascam, &
32 custodiam pecora tua.* Gyra omnes
greges tuos, & separa cũctas oues va-
rias & sparso vellere: & quodcum-
que furuũ, & maculosum, variumque
fuerit, tam in ouibus quàm in capris,
33 erit merces mea. * Respondebitque
mihi cras iustitia mea, quando placiti
tempus aduenerit coram te: & omnia
quæ non fuerint varia, & maculosa,
& furua, tam in ouibus quàm in ca-
34 pris, furti me arguẽt.* Dixitq; Labã:
35 Gratum habeo quod petis. * Et sepa-
F rauit in die illa, capras, & oues, &
hircos, & arietes, varios atque macu-
losos: cunctum autem gregem vnico-
lorem, id est, albi & nigri velleris, tra-
36 didit in manu filiorũ suorũ. * Et po-
suit spatium itineris triũ dierũ inter
se & generum, qui pascebat reliquos
37 greges eius. * Tollẽs ergo Iacob vir-
gas populeas virides, & amygdali-
nas, & ex platanis, ex parte decorti-
cauit eas: detractisq; corticibus, in his
quæ spoliata fuerãt, candor apparuit:
illa verò quæ integra fuerant, viridia
permanserũt: atque in hunc modum
38 color effectus est varius. * Posuitque
eas in canalibus, vbi effundebatur a-
qua: vt cùm venissent greges ad bibẽ-
dũ, ante oculos haberent virgas, & in
39 aspectu earũ conciperẽt. * Factumq;
G est vt in ipso calore coitus, oues in-
tuerentur virgas, & parerẽt maculo-
sa, & varia, & diuerso colore respersa.
40 *Diuisitque gregem Iacob, & posuit
virgas in canalibus ante oculos arie-
tum: erãt autẽ alba & nigra quæque,
Laban: cetera verò, Iacob, separatis
41 inter se gregibus. *Igitur quãdo pri-

mo tempore aſcendebātur oues, po-
nebat Iacob virgas in canalibus a-
quarum ante oculos arietum & ouiū,
vt in earum contemplatione conci-
perent: * quando verò ſerotina ad- 42
miſſura erat, & conceptus extremus,
non ponebat eas. Factaque ſunt ea
quæ erant ſerotina, Laban: & quæ
primi temporis, Iacob. * Ditatuſque 43
eſt homo vltra modum, & habuit
greges multos, ancillas & ſeruos, ca-
melos & aſinos.

CAP. XXXI.

Iacob, iubente Domino, ad patrem cum omnibus ſuis tacitus reuertitur, quem Laban inſequitur: Rachel autem patris idolis ablatis, ipſum quærentem aſtu decipit: tandemque Iacob & Laban inito fœdere, ad propria quiſque diſcedit.

POſtquam autem audiuit verba fi- 1
liorum Laban dicentium: Tulit A
Iacob omnia quæ fuerunt patris no-
ſtri, & de illius facultate ditatus, fa-
ctus eſt inclytus: * animaduertit quo- 2
que faciem Labā, quòd nō eſſet erga
ſe ſicut heri & nudiuſtertius, * maxi- 3
mè dicente ſibi Domino: Reuertere
in terram patrum tuorum, & ad ge-
nerationem tuam, eroque tecū.* Mi- 4
ſit, & vocauit Rachel & Liam in a-
grum, vbi paſcebat greges, * dixitque 5
eis: Video faciem patris veſtri quòd
non ſit erga me ſicut heri & nudiuſ-
tertius: Deus autem patris mei fuit
mecū.* Et ipſæ noſtis quòd totis viri- 6
bus meis ſeruierim patri veſtro.* Sed 7
& pater veſter circūuenit me, & mu-
tauit mercedem meā decem vicibus:
& tamen non dimiſit eum Deus vt
noceret mihi.* Si quando dixit: Variæ 8
erūt mercedes tuæ: pariebant omnes
oues varios fœtus. quādo verò è con-
trario ait: Alba quæque accipies pro
mercede: omnes greges alba pepere-
runt. * Tulitque Deus ſubſtantiā pa- 9
tris veſtri, & dedit mihi. * Poſtquam 10
enim cōceptus ouium tempus adue- B
nerat, leuaui oculos meos, & vidi in
ſomnis aſcendētes mares ſuper femi-
nas, varios & maculoſos, & diuerſo-
rum colorum. * Dixitque Angelus 11
Dei ad me in ſomnis: Iacob? Et ego
reſpondi: Adſum.* Qui ait: Leua ocu- 12
los tuos, & vide vniuerſos maſculos
aſcendentes ſuper feminas, varios,
maculoſos, atq; reſperſos. Vidi enim
omnia quæ fecit tibi Labā.* Ego ſum 13
Deus Bethel, ‖ vbi vnxiſti lapidem, &
‖ Sup. votum vouiſti mihi. Nunc ergo ſur-
28.b.11. ge, & egredere de terra hac, reuertēs
in terram natiuitatis tuæ. * Reſpōde- 14
runtq; Rachel & Lia: Numquid ha-
bemus reſidui quidquam in facultati-
tibus & hereditate domus patris no-
15 ſtri? * Nónne quaſi alienas reputauit
nos, & vendidit, comeditq; pretium
16 noſtrum?* Sed Deus tulit opes patris
noſtri, & eas tradidit nobis, ac filiis
noſtris: vnde omnia quæ præcepit ti-
17 bi Deus, fac.* Surrexit itaque Iacob,
C & impoſitis liberis ac cōiugibus ſuis
18 ſuper camelos, abiit.* Tulitque omnē
ſubſtantiam ſuam, & greges, & quid-
quid in Meſopotamia acquiſierat,
pergens ad Iſaac patrem ſuum in ter-
19 ram Chanaan.* Eo tempore ierat La-
ban ad tondēdas oues, & Rachel fu-
20 rata eſt idola patris ſui. * Noluitque
Iacob confiteri ſocero ſuo quòd fu-
21 geret.* Cumque abiiſſet tam ipſe quā
omnia quæ iuris ſui erant, & amne
tranſmiſſo pergeret contra Montem
22 Galaad, * nuntiatum eſt Laban die
23 tertio quòd fugeret Iacob. * Qui, aſ-
ſumptis fratribus ſuis, perſecutus eſt
eum diebus ſeptem: & comprehēdit
24 eum in monte Galaad.* Viditque in
ſomnis dicentem ſibi Deum: Caue ne
D quidquam aſperè loquaris contra Ia-
25 cob.* Iamque Iacob extenderat in
monte tabernaculum: cumq; ille cō-
ſecutus fuiſſet eum cū fratribus ſuis,
in eodem monte Galaad fixit tento-
26 rium.* Et dixit ad Iacob: Quare ita e-
giſti, vt clam me abigeres filias meas
27 quaſi captiuas gladio?* Cur ignorāre
me fugere voluiſti, nec indicare mi-
hi, vt proſequerer te cū gaudio, & cā-
28 ticis, & tympanis, & citharis? * Non
es paſſus vt oſcularer filios meos &
filias: ſtultè operatus es: & nunc qui-
29 dem * valet manus mea reddere tibi
malum: ſed Deus patris veſtri heri
dixit mihi: Caue ne loquaris contra
30 Iacob quidquam durius. * Eſto, ad
tuos ire cupiebas, & deſiderio erat ti-
bi domus patris tui: cur furatus es
31 deos meos?* Reſpondit Iacob: Quòd
inſcio te profectus ſum, timui ne vio-
32 lenter auferres filias tuas.* Quòd au-
E tem furti me arguis: apud quemcum-
que inueneris deos tuos, necetur co-
ram fratribus noſtris. ſcrutare, quid-
quid tuorum apud me inueneris, &
aufer. hæc dicens, ignorabat quòd
33 Rachel furata eſſet idola. * Ingreſſus
itaque Laban tabernaculum Iacob &
Liæ, & vtriuſque famulæ, non inue-
nit. Cumque intraſſet tentorium Ra-
34 chelis, * illa feſtinans abſcondit ido-
la ſubter ſtramenta cameli, & ſedit
deſuper: ſcrutantique omne tento-
35 rium, & nihil inuenienti, * ait: Ne
iraſcatur dominus meus quòd coram
te aſſurgere nequeo: quia iuxta con-
ſuetudinem

suetudinem feminarum nunc accidit
mihi, sic delusa solicitudo quærentis
est. * Tumensque Iacob, cum iurgio 36
ait: Quam ob culpam meam, & ob
quod peccatũ meum sic exarsisti post
me, * & scrutatus es omnem supelle- 37
ctilẽ meam? Quid inuenisti de cun-
cta substantia domus tuæ? pone hîc
corã fratribus meis & fratribus tuis,
& iudicent inter me & te. * Idcircò 38
viginti annis fui tecum? oues tuæ
& capræ steriles non fuerunt, arietes
gregis tui non comedi: *nec captum 39
a bestia ostendi tibi, ego damnum F
omne reddebam: quidquid furto pe-
ribat, à me exigebas: * die noctuque 40
æstu vrebar, & gelu, fugiebatque
somnus ab oculis meis. * Sicq; per vi- 41
ginti annos in domo tua seruiui tibi,
quatuordecim pro filiabus, & sex pro
gregibus tuis: immutasti quoque
mercedem meam decẽ vicibus. * Nisi 42
Deus patris mei Abraham, & timor
Isaac, affuisset mihi, forsitan modò
nudum me dimisisses: afflictionem
meam & laborem manuum mearum
respexit Deus, & arguit te heri. * Re- 43
spondit ei Laban: Filiæ meæ & filij,
& greges tui, & omnia quæ cernis,
mea sunt: quid possum facere filiis &
nepotibus meis? * Veni ergo, & inea- 44
mus fœdus: vt sit in testimonium in-
ter me & te. * Tulit itaque Iacob lapi- 45
dem, & erexit illum in titulum: * di- 46
xitque fratribus suis: Afferte lapides.
Qui congregãtes fecerunt tumulum,
comederuntque super eum: * quem 47
vocauit Laban Tumulũ testis: & Ia-
cob, Aceruum testimonij, vterq; iux-
ta proprietatem linguæ suæ. * Di- 48
xitque Laban: Tumulus iste erit te- G
stis inter me & te hodie, & idcircò
appellatum est nomẽ eius Galaad, id
est, Tumulus testis. * Intueatur & iu- 49
dicet Dominus inter nos quando re-
cesserimus à nobis, * si afflixeris filias 50
meas, & si introduxeris alias vxores
super eas: nullus sermonis nostri te-
stis est absque Deo, qui præsens re-
spicit. * Dixitque rursus ad Iacob: En 51
tumulus hic, & lapis quem erexi in-
ter me & te, * testis erit: tumulus, in- 52
quã, iste & lapis sint in testimonium,
si aut ego transiero illum pergens ad
te, aut tu præterieris, malum mihi
cogitans. * Deus Abraham, & Deus 53
Nachor, iudicet inter nos, Deus
patris eorum. Iurauit ergo Iacob per
timorem patris sui Isaac: * immola- 54
tisque victimis in monte, vocauit
fratres suos vt ederent panẽ. Qui cùm
comedissent, manserunt ibi. * Laban 55
verò de nocte cõsurgens, osculatus
est filios & filias suas, & benedixit il-
lis: reuersusque est in locum suum.

CAP. XXXII.

Iacob, visis Angelis, nuntios & munera ad fratrem suum Esau territus mittit, interea cum Angelo luctãs, & benedictionẽ ac nominis mutationem tacto femoris neruo accepit.

IAcob ‖ quoque abiit itinere quo ‖ Inf.
1 cœperat: fueruntq; ei obuiã Angeli 48.c.16.
A Dei. * Quos cùm vidisset, ait: Castra
2 Dei sunt hæc, & appellauit nomen
loci illius Mahanaim, id est, Castra.
* Misit autem & nuntios ante se ad
3 Esau fratrem suum in terram Seir, in
regionem Edom: * præcepitque eis,
4 dicens: Sic loquimini domino meo
Esau: Hæc dicit frater tuus Iacob:
Apud Laban peregrinatus sum, & fui
vsque in præsentem diem. * Habeo
5 boues, & asinos, & oues, & seruos, &
ancillas: mittoque nunc legationem
ad dominum meum, vt inueniã gra-
B tiam in conspectu tuo. * Reuersique
6 sunt nuntij ad Iacob, dicentes: Veni-
mus ad Esau fratrem tuum, & ecce
properat tibi in occursum cum qua-
dringentis viris. * Timuit Iacob val-
7 dè: & perterritus diuisit populum qui
secum erat, greges quoque & oues
& boues, & camelos, in duas turmas,
* dicens: Si venerit Esau ad vnam tur-
8 mam, & percusserit eam, alia turma,
quæ reliqua est, saluabitur. * Dixitq;
9 Iacob: Deus patris mei Abraham, &
Deus patris mei Isaac: Domine qui
dixisti mihi: Reuertere in terrã tuam,
C & in locum natiuitatis tuæ, & bene-
faciam tibi: minor sum cunctis mi-
10 serationibus tuis, & veritate tua quã
expleuisti seruo tuo. In baculo meo
transiui Iordanem istum: & nunc
cum duabus turmis regredior. * Erue
11 me de manu fratris mei Esau, quia
valdè eum timeo: ne fortè veniens
percutiat matrem cum filiis. * Tu lo-
12 cutus es quòd benefaceres mihi, &
dilatares semen meum sicut arenam
maris, quæ præ multitudine numera-
ri non potest. * Cumque dormisset ibi
13 nocte illa, separauit de his quæ habe-
13 bat, munera Esau fratri suo, * capras
14 ducentas, hircos viginti, oues ducen-
tas, & arietes viginti, * camelos fœtas
15 cum pullis suis triginta, vaccas qua-
draginta, & tauros viginti, asinas vi-
ginti, & pullos earum decem. * Et mi-
16 sit per manus seruorum suorum sin-
gulos seorsum greges, dixitq; pueris
suis: Antecedite me: & sit spatium
inter gregem & gregem. * Et præce-
17 pit priori dicens: Si obuium habueris
fratrem meum Esau & interrogauerit

rē, Cuius es? aut, Quo vadis ? aut, E
Cuius sunt ista quæ sequeris? * respō- 18
debis : Serui tui Iacob , munera misit
domino meo Esau : ipse quoque post
nos venit. * Similiter dedit mandata 19
secundo , & tertio , & cunctis qui se-
quebantur greges, dicens: Iisdem ver-
bis loquimini ad Esau , cùm inuene-
ritis eum. * Et addetis : Ipse quoque 20
seruus tuus Iacob iter nostrum inse-
quitur : dixit enim : Placabo illū mu-
neribus quæ præcedunt , & posteà vi-
debo illū , forsitan propitiabitur mi-
hi. * Præcesserūt itaque munera ante 21
eum, ipse verò mansit nocte illa in ca-
stris. * Cumque maturè surrexisset, 22
tulit duas vxores suas , & totidem fa- F
mulas, cum vndecim filijs , & transi-
uit vadum Iaboc. * Traductisq; om- 23
nibus quæ ad se pertinebant , * mansit 24
solus : & ecce vir luctabatur cum eo
vsque manè. * Qui cùm videret quòd 25
eū superare nō posset, tetigit neruum
femoris eius, & statim emarcuit.* Di- 26
xitque ad eum: Dimitte me, iam enim
ascendit aurora. Respondit : Non di-
mittam te, nisi benedixeris mihi.* Ait 27
ergo: Quod nomen est tibi ? Respon-
dit : Iacob. * At ille, Nequaquam, in- 28
quit , Iacob appellabitur nomen tuū,
sed Israël : quoniam si contra Deum
fortis fuisti , quanto magis cōtra ho-
mines præualebis ? * Interrogauit eū 29
Iacob : Dic mihi , quo appellaris nō- C
mine? Respondit: Cur quæris nomen
meum ? Et benedixit ei in eodē loco.
* Vocauitque Iacob nomen loci illius 30
Phanuel, dicens : Vidi Deum facie ad
faciem , & salua facta est anima mea.
* Ortusque est ei statim sol, postquā 31
transgressus est Phanuel : ipse verò
claudicabat pede. * Quam ob causam 32
non comedūt neruum filij Israël, qui
emarcuit in femore Iacob , vsque in
præsentem diem : eò quòd tetigerit
neruum femoris eius, & obstupuerit.

CAP. XXXIII.

Iacob ab Esau occurrente benignè excipitur, ægreque adigit vt munera accipiat, domumque reuertatur: & sic Iacob in Salem profectus agri partem emit, fixisque tabernaculis altare erexit.

ELeuans autem Iacob oculos suos, 1
vidit venientem Esau, & cum eo A
quadringentos viros: diuisitque filios
Liæ & Rachel, ambarumque famu-
larum : * & posuit vtramque ancillā, 2
& liberos earum , in principio : Liam
verò , & filios eius , in secundo loco:
Rachel autem & Ioseph nouissimos.
* Et ipse progrediēs adorauit pronus 3
in terram septies , donec appropin-
4 quaret frater eius.* Currēs itaq; Esau
obuiā fratri suo , amplexatus est eū:
stringensq; collū eius & osculans fle-
5 uit.* Leuatisq; oculis , vidit mulieres
& paruulos earū, & ait : Quid sibi vo-
lūt isti: & si ad te pertinēt ? Respōdit:
B Paruuli sūt, quos donauit mihi Deus
6 seruo tuo.* Et appropinquātes ancil-
7 læ & filij earū, incuruati sūt.* Accessit
quoq; Lia cū pueris suis: & cùm simi-
liter adorassent , extremi Ioseph &
8 Rachel adorauerunt. * Dixitq; Esau:
Quænā sunt istæ turmæ quas obuiàm
habui? Respōdit : Vt inuenirē gratiā
9 corā domino meo.* At ille ait: Habeo
10 plurima, frater mi, sint tua tibi. * Di-
xitq; Iacob : Noli ita , obsecro : sed si
inueni gratiam in oculis tuis , accipe
munusculū de manibus meis: sic enim
C vidi faciē tuam, quasi viderim vultum
11 Dei: esto mihi propitius, * & suscipe
benedictionē quam attuli tibi , & quā
donauit mihi Deus tribuens omnia.
Vix fratre compellente suscipiens,
12 * ait: Gradiamur simul, eroque socius
13 itineris tui.* Dixitque Iacob : Nosti
domine mi , quòd paruulos habeā te-
neros, & oues & boues fœtas, mecum:
quas si plus in ambulando fecero la-
borare, morientur vna die cuncti gre-
14 ges. * Præcedat dominus meus ante
seruū suum : & ego sequar paulatim
vestigia eius , sicut videro paruulos
meos posse , donec veniā ad dominū
15 meum in Seir. * Respondit Esau: Oro
te , vt de populo qui mecum est , sal-
tem socij remaneant vitæ tuæ. Non
est , inquit , necesse : hoc vno tan-
tùm indigeo , vt inueniam gratiam
16 in conspectu tuo domine mi. * Re-
uersus est itaque illo die Esau itinere
17 quo venerat in Seir. * Et Iacob venit
in Socoth : vbi ædificata domo & fi-
xis tentorijs , appellauit nomen loci
D illius Socoth , id est , tabernacula.
18 * Transiuitque in Salem vrbem Sichi-
morum , quæ est in terra Chanaan,
postquam reuersus est de Mesopota-
mia Syriæ : & habitauit iuxta oppi-
19 dum. * Emitque partem agri in qua
fixerat tabernacula , à filijs Hemor
20 patris Sichem , centū agnis.* Et ere-
cto ibi altari , inuocauit super illud
fortissimum Deum Israël.

CAP. XXXIV.

Ob Dinæ raptum ac stuprum, Sichemitæ prius circumcisi, à Simeone & Leui Dinæ fratribus perimuntur, atque à reliquis Iacob filiis vrbs eorum vastatur: quapropter Simeon & Leui à patre arguuntur.

1 EGressa est autē Dina filia Liæ, vt
A videret mulieres regionis illius.
* Quam

2 * Quā cùm vidisset Sichem filius He-
mor Heuæi, princeps terræ illius, ada-
mauit eam: & rapuit, & dormiuit
cum illa, vi opprimens virginem.* Et 3
conglutinata est anima eius cum ea,
tristemque deliniuit blanditiis. * Et 4
pergens ad Hemor patrem suum, Ac-
cipe, inquit, mihi puellam hanc con-
iugem. * Quod cùm audisset Iacob, 5
absentibus filiis, & in pastu pecorum
occupatis; siluit donec redirent. 6
* Egresso autē Hemor patre Sichē vt
loqueretur ad Iacob, * ecce filij eius 7
veniebant de agro: auditoque quòd
acciderat, irati sunt valdè, eò quòd
fœdam rem operatus esset in Israël,
&, violata filia Iacob, rem illicitam
perpetrasset. * Locutus est itaq; He- 8
mor ad eos: Sichem filij mei adhæsit
anima filiæ vestræ: date eam illi vxo-
rem: * & iungamus vicissim connu- 9
bia; filias vestras tradite nobis, & fi-
lias nostras accipite.* Et habitate no- 10
biscum: terra in potestate vestra est, B
exercete, negotiamini, & possidete
eam.* Sed & Sichem ad patrem & ad 11
fratres eius ait: Inueniam gratiā co-
ram vobis: & quæcumque statueri-
tis, dabo:* augete dotem, & munera 12
postulate, & libenter tribuam quod
petieritis: tantùm date mihi puellam
hanc vxorem. * Responderunt filij 13
Iacob Sichem & patri eius in dolo,
sæuientes ob stuprum sororis: * Non 14
possumus facere quod petitis, nec da-
re sororem nostrā homini incircum-
ciso: quod illicitum & nefarium est
apud nos.* Sed in hoc valebimus fœ- 15
derari, si volueritis esse similes nostri,
& circumcidatur in vobis omne mas-
culini sexus; * tunc dabimus & acci- 16
piemus mutuò filias vestras ac no-
stras: & habitabimus vobiscum, eri-
musque vnus populus: * si autem cir- 17
cumcidi nolueritis, tollemus filiam C
nostram, & recedemus. * Placuit ob- 18
latio eorum Hemor, & Sichem filio
eius: * nec distulit adolescens quin 19
statim quod petebatur expleret: ama-
bat enim puellam valdè, & ipse erat
inclytus in omni domo patris sui.
* Ingressique portā vrbis, locuti sunt 20
ad populum: * Viri isti pacifici sunt, 21
& volunt habitare nobiscum: nego-
tientur in terra, & exerceant eam,
quæ spatiosa & lata cultoribus indi-
get: filias eorum accipiemus vxores,
& nostras illis dabimus. * Vnum est, 22
quo differtur tantum bonum: Si cir-
cumcidamus masculos nostros, ritū
gentis imitantes.* Et substantiæ eo- 23
rum, & pecora, & cuncta quæ possi-
dent, nostra erunt: tantùm in hoc
acquiescamus, & habitantes simul,
24 vnum efficiemus populum. * Assen-
sique sunt omnes, circumcisis cunctis
25 maribus. * Et ecce die tertio, quando
D grauissimus vulnerum dolor est: ar-
reptis, duo filij Iacob Simeon & Le-
ui fratres Dinæ, gladiis, ingressi sunt
vrbem confidenter: ‖ interfectisque ‖ Inf.
26 omnibus masculis, * Hemor & Si- 26. a. 6.
chem pariter necauerunt, tollentes
Dinā de domo Sichem sororem suā.
27 * Quibus egressis, irruerunt super oc-
cisos ceteri filij Iacob: & depopulati
28 sunt vrbem in vltionē stupri. * Oues
eorum, & armenta, & asinos, cun-
ctaque vastantes quæ in domibus &
29 in agris erant: * paruulos quoque eo-
30 rū & vxores duxerūt captiuas. * Qui-
bus patratis audacter, Iacob dixit ad
Simeon & Leui: Turbâstis me, &
odiosum fecistis me Chananæis &
Pherezæis habitatoribus terrę huius.
nos pauci sumus: illi congregati per-
cutient me, & delebor ego, & domus
31 mea. * Responderunt: Numquid vt
scorto abuti debuere sorore nostra?

CAP. XXXV.

Vbi Iacob idola suorum iuxta Sichem defodisset, iubente Domino ascendit in Bethel, vbi Debora moritur: nascitur Beniamin cum morte matris Rachel: Ruben cum Bala dormit: numerantur filij Iacob, cuius pater Isaac moritur.

1 INtereà locutus est Deus ad Iacob:
A Surge, & ascende Bethel, & habita
ibi, facque altare Deo, qui ‖ apparuit ‖ Sup.
tibi quando fugiebas Esau fratrem 28. c. 13.
2 tuum.* Iacob verò conuocata omni
domo sua, ait: Abiicite deos alienos
qui in medio vestri sunt, & munda-
mini, ac mutate vestimenta vestra.
3 * Surgite, & ascendamus in Bethel,
vt faciamus ibi altare Deo: qui exau-
diuit me in die tribulationis meæ, &
4 socius fuit itineris mei. * Dederunt
ergo ei omnes deos alienos quos ha-
bebant, & inaures quæ erant in auri-
bus eorum: at ille infodit ea subter
terebinthum, quæ est post vrbem Si-
5 chem. * Cumque profecti essent, ter-
ror Dei inuasit omnes per circuitum
ciuitates, & non sunt ausi persequi
6 recedentes. * Venit igitur Iacob Lu-
B zam, quæ est in terra Chanaan, cog-
nomento Bethel: ipse & omnis po-
7 pulus cum eo. * Aedificauitque ibi al-
tare, & appellauit nomen loci illius,
Domus Dei: ibi enim ‖ apparuit ei
Deus cùm fugeret fratrem suum. ‖ Sup.
8 * Eodem tempore mortua est Debo- 28. c. 18.
ra nutrix Rebeccæ, & sepulta est ad
radices Bethel subter quercum: vo-

catumq́ eſt nomen loci illius, Quer-
cus fletus. * Apparuit autem iterum 9
Deus Iacob poſtquam reuerſus eſt
de Meſoporamia Syriæ, benedixitq́;
‖ Sup. ei, *dicens:‖ Non vocaberis vltrà Ia- 10
32. f. 28. cob, ſed Iſraël erit nomen tuum. Et
appellauit eũ Iſraël,* dixitq́; ei: Ego 11
Deus omnipotens, creſce, & multi-
plicare: gentes & populi nationum
ex te erũt, reges de lumbis tuis egre-
dientur.* Terramq́ue quã dedi Abra- 12
ham & Iſaac, dabo tibi & ſemini tuo
poſt te.* Et receſſit ab eo. * Ille verò 13
erexit titulum lapideum in loco quo 14
locutus fuerat ei Deus: libans ſuper C
eum libamina, & effundens oleum:
* vocanſq́, nomen loci illius, Bethel. 15
* Egreſſus autem inde, venit verno 16
tẽpore ad terram quæ ducit Ephra-
tam: in qua cùm parturiret Rachel,
* ob difficultatem partus periclitari 17
cœpit. Dixitque ei obſtetrix: Noli ti-
mere, quia & hunc habebis filium.
* Egrediente autem anima præ dolo- 18
re, & imminente iam morte, vocauit
nomen filij ſui Benoni, id eſt, filius
doloris mei: pater verò appellauit
eum Beniamin, id eſt, filius dextræ.
* Mortua eſt ergo Rachel, & ſepulta 19
eſt in via quæ ducit Ephratam, hæc
eſt Bethlehem. * Erexitq́ue Iacob ti- 20
‖ Inf. tulum ſuper ſepulchrum eius: ‖ Hic
48. b. 7. eſt titulus monumenti Rachel, vſque
in præſentem diem. * Egreſſus inde, 21
fixit tabernaculũ trans Turrem gre-
‖ Inf. gis. * ‖ Cumq́ue habitaret in illa re- 22
49. a. 1. gione, abijt Ruben, & dormiuit cum D
Bala cõcubina patris ſui; quod illum
minimè latuit. Erant autem filij Ia-
cob duodecim. * Filii Liæ: primoge- 23
nitus Ruben, & Simeon, & Leui, &
Iudas, & Iſſachar, & Zabulon. * Filij 24
Rachel: Ioſeph & Beniamin. * Filij 25
Balæ ancillæ Rachelis: Dan & Ne-
phthali. * Filij Zelphæ ancillæ Liæ: 26
Gad & Aſer: hi ſunt filii Iacob, qui
nati ſunt ei in Meſopotamia Syriæ.
* Venit etiam ad Iſaac patrem ſuũ in 27
Mãbre, Ciuitatem Arbee, hæc eſt He-
bron: in qua peregrinatus eſt Abra-
ham & Iſaac. * Et completi ſunt dies 28
Iſaac centum octoginta annorum.
* Conſumptuſq́; ætate mortuus eſt: 29
& appoſitus eſt populo ſuo ſenex &
plenus dierum: & ſepelierunt eum
Eſau & Iacob filij ſui.

CAP. XXXVI.

Eſau cum vxoribus & filiis à fratre Iacob ob nimiam vtriuſque opulentiam ſeparatur: filiorum Eſau genealogia cũ habitatione deſcribitur.

HÆ ſunt autẽ generationes Eſau, 1
ipſe eſt Edõ. * Eſau accepit vxo- 2
A res de filiabus Chanaan: Ada filiam
Elon Hethæi, & Oolibama filiã Anæ
3 filiæ Sebeon Heuæi:* Baſemath quo-
que filiam Iſmael ſororẽ Nabaioth.
4 *‖ Peperit autem Ada, Eliphaz: Baſe- ‖ 1. Par.
5 math genuit Rahuel:* Oolibama ge- 1. c. 29.
nuit Iehus & Ihelon & Core, hi filij
Eſau qui nati ſunt ei in terra Cha-
6 naan. * Tulit autem Eſau vxores ſuas
& filios & filias, & omnem animã do-
mus ſuæ, & ſubſtantiam, & pecora, &
cuncta quæ habere poterat in terra
Chanaan: & abiit in alteram regio-
7 nẽ, receſſitq́; à fratre ſuo Iacob.*‖ Di- ‖ Sup. 13.
uites enim erant valdè, & ſimul habi- b. 6.
tare non poterant: nec ſuſtinebat eos
terra peregrinationis eorũ præ mul-
8 titudine gregum.*‖ Habitauitq́; Eſau ‖ Ioſ. 24.
in mõte Seir, ipſe eſt Edom.* Hæ au- a. 4.
tem ſunt generationes Eſau patris
9 Edom in monte Seir,* & hæc nomina
10 filiorũ eius: ‖ Eliphaz filius Ada vxo- ‖ 1. Par.
B ris Eſau: Rahuel quoque filius Baſe- 1. c. 34.
11 math vxoris eius. * Fueruntq́ue Eli-
phaz filij: Theman, Omar, Sepho, &
12 Gatham, & Cenez. * Erat autẽ Thain-
na, concubina Eliphaz filij Eſau: quæ
peperit ei Amalech. hi ſunt filij Ada
13 vxoris Eſau.* Filij autem Rahuel: Na-
hath & Zara, Samma & Meza. hi filji
14 Baſemath vxoris Eſau. * Iſti quoque
erant filij Oolibama filiæ Anæ filiæ
Sebeon, vxoris Eſau, quos genuit ei,
15 Iehus & Ihelon & Core.* Hi duces fi-
liorum Eſau: Filij Eliphaz primoge-
niti Eſau: dux Theman, dux Omar,
16 dux Sepho, dux Cenez, * dux Core,
dux Gatham, dux Amalech. hi filij
Eliphaz in Terra Edõ, & hi filij Ada.
17 * Hi quoque filii Rahuel filij Eſau: dux
Nahath, dux Zara, dux Samma, dux
Meza. hi autem duces Rahuel in Ter-
ra Edom: iſti filii Baſemath vxoris
18 Eſau. * Hi autem filij Oolibama vxo-
ris Eſau: dux Iehus, dux Ihelon, dux
C Core. hi duces Oolibama filiæ Anæ
19 vxoris Eſau. * Iſti ſunt filij Eſau, &
20 hi duces eorum: ipſe eſt Edom.* ‖ Iſti ‖ 1. Par.
ſunt filij Seir Horrei, habitatores ter- 1. c. 38.
ræ: Lotan, & Sobal, & Sebeon, &
21 Ana, * & Diſon, & Eſer, & Diſan. hi
duces Horrei, filij Seir, in Terra Edõ.
22 * Facti ſunt autem filij Lotan: Hori
& Heman, erat autem ſoror Lotan,
23 Thamna. * Et iſti filij Sobal: Aluan
& Manahat & Ebal, & Sepho &
24 Onã. * Et hi filij Sebeon: Aia & Ana.
Iſte eſt Ana qui inuenit aquas calidas
in ſolitudine, cùm paſceret aſinos Se-
25 beon patris ſui: * habuitq́ue filium
26 Diſon, & filiam Oolibama. * Et iſti
filii Diſon: Hamdan, & Eſeban, &
27 Iethram, & Charan.* Hi quoque filij

Eſer:

Eser: Balaan, & Zauan, & Acan.* Ha- 28
buit autē filios Disan : Hus & Aram.
* Hi duces Horræorum : dux Lotan, 29
dux Sobal, dux Sebeon, dux Ana,
* dux Dison dux Eser, dux Disan : isti 30
duces Horræorum qui imperauerunt
in Terra Seir. * Reges autem qui re- 31
gnauerunt in Terra Edom antequam D
haberent regem filij Israel, fuerunt
hi : * Bela filius Beor, nomenque vr- 32
bis eius Denaba.* Mortuus est autem 33
Bela, & regnauit pro eo Iobab filius
Zaræ de Bosra. * Cumque mortuus 34
esset Iobab, regnauit pro eo Husam
de terra Themanorum.*Hoc quoque 35
mortuo, regnauit pro eo Adad filius
Badad, qui percussit Madian in re-
gione Moab : & nomen vrbis eius
Auith. * Cumq; mortuus esset Adad, 36
regnauit pro eo Semla de Masreca.
* Hoc quoque mortuo, regnauit pro 37
eo Saul de fluuio Rohoboth.* Cum- 38
que & hic obiisset, successit in regnū
Balanan filius Achobor. * Isto quo- 39
que mortuo, regnauit pro eo Adar,
nomenque vrbis eius Phau: & appel-
labatur vxor eius Meetabel, filia Ma-
tred filiæ Mezaab. * Hæc ergo nomi- 40
na ducum Esau, in cognationibus, &
locis, & vocabulis suis: dux Thamna,
dux Alua, dux Ietheth, * dux Ooliba- 41
ma, dux Ela, dux Phinon, * dux Ce- 42
nez, dux Theman, dux Mabsar, * dux 43
Magdiel, dux Hiram : hi duces Edom
habitantes in terra imperij sui, ipse
est Esau pater Idumæorum.

CAP. XXXVII.

Ioseph fratres apud patrem accusans, visaque somnia narrans, fratrum odium in se concitat: quare primùm volentes illum occidere, consilio Iudæ vendunt Ismaelitis inscio Ruben: à patre autem lugetur, & in Ægypto Putiphari venditur.

HAbitauit autem Iacob in terra 1
Chanaan, in qua pater suus pe- A
regrinatus est.*Et hę sunt generatio- 2
nes eius : Ioseph cùm sedecim esset
annorum, pascebat gregem cum fra-
tribus suis adhuc puer : & erat cum
filiis Balæ & Zelphæ vxorum patris
sui : accusauitque fratres suos apud
patrem crimine pessimo.* Israel au- 3
tem diligebat Ioseph super omnes fi-
lios suos, eò quòd in senectute ge-
nuisset eum: fecitque ei tunicā poly-
mitam.* Videntes autem fratres eius 4
quòd à patre plus cunctis filiis ama-
retur, oderant eum, nec poterant ei
quidquam pacificè loqui. * Accidit 5
quoque vt visum somnium referret B
fratribus suis: quæ causa maioris odii
seminarium fuit. * Dixitque ad eos: 6
Audite somnium meum quod vidi:
7 * Putabam nos ligare manipulos in
agro : & quasi consurgere manipu-
lum meum, & stare, vestrosque ma-
nipulos circumstantes adorare mani-
8 pulum meum.* Responderunt fratres
eius : Numquid rex noster eris ? aut
subiiciemur ditioni tuæ ? Hæc ergo
causa somniorum atque sermonum,
inuidiæ & odij fomitem ministrauit.
9 * Aliud quoque vidit somnium, quod
narrans fratribus, ait : Vidi per som-
nium, quasi solem, & lunam, & stel-
10 las vndecim, adorare me. * Quod
C cùm patri suo & fratribus retulisset,
increpauit eum pater suus, & dixit:
Quid sibi vult hoc somnium quod
vidisti? num ego & mater tua & fra-
tres tui adorabimus te super terram?
11 * Inuidebant ei igitur fratres sui: pa-
ter verò rem tacitus considerabat.
12 * Cumque fratres illius in pascendis
gregibus patris morarētur in Sichē,
13 * dixit ad eū Israel: Fratres tui pascūt
oues in Sichimis: veni, mittam te ad
14 eos. Quo respondente, * Præstò sum,
ait ei : Vade, & vide si cuncta prospe-
ra sint erga fratres tuos, & pecora : &
D renuntia mihi quid agatur : Missus de
15 Valle Hebron, venit in Sichem:* in-
uenitque eum vir errantem in agro,
16 & interrogauit quid quæreret. * At
ille respondit : Fratres meos quæro,
17 indica mihi vbi pascant greges. * Di-
xitque ei vir: Recesserūt de loco isto:
audiui autem eos dicentes : Eamus in
Dothain. Perrexit ergo Ioseph post
fratres suos, & inuenit eos in Do-
18 thain. * Qui cùm vidissent eum pro-
cul, antequam accederet ad eos, cogi-
19 tauerunt illum occidere : * & mutuò
loquebantur : Ecce somniator venit:
20 * venite, occidamus eū, & mittamus
in cisternam veterem : dicemusque,
Fera pessima deuorauit eum : & tunc
E apparebit quid illi prosint somnia
21 sua.* ‖Audiens autem hoc Ruben, ni- ‖ *Inf.*
tebatur liberare eum de manibus eo- 42.
22 rum, & dicebat : * Non interficiatis c. 12.
animam eius, nec effundatis sangui-
nem: sed proiicite eum in cisternam
hanc, quæ est in solitudine, manusque
vestras seruate innoxias : hoc autem
dicebat, volens eripere eum de ma-
nibus eorum, & reddere patri suo.
23 * Confestim igitur vt peruenit ad fra-
tres suos, nudauerunt eum tunica ta-
24 lari & polymita : * miseruntque eum
in cisternam veterem, quæ non habe-
25 bat aquam. * Et sedentes vt comede-
rent panem, viderunt Ismaelitas via-
tores venire de Galaad, & camelos
F eorum, portantes aromata, & resi-

nam, & stactem, in Aegyptũ. * Dixit 26
ergo Iudas fratribus suis; Quid no-
bis prodest si occiderimus fratrem
nostrum, & celauerimus sanguinem
ipsius? * Melius est vt venumdetur Is- 27
maelitis, & manus nostræ non pol-
luantur: frater enim & caro nostra
est. Acquieuerunt fratres sermoni-
Sup. bus illius. * ‖ Et prætereuntibus Ma- 28
Q. c. 13. dianitis negotiatoribus, extrahentes
eum de cisterna, vendiderunt eum
Ismaelitis, viginti argenteis: qui du-
xerunt eum in Aegyptum. * Reuer- 29
susque Ruben ad cisternam, non in-
uenit puerum: * & scissis vestibus 30
pergens ad fratres suos, ait: Puer non
comparet, & ego quò ibo? * Tulerunt 31
autem tunicam eius, & in sanguine
hœdi, quem occiderant, tinxerunt:
* mittentes qui ferrent ad patrem, & 32
dicerent: Hanc inuenimus: vide vtrũ G
tunica filii tui sit, an non. * Quã cùm 33
agnouisset pater, ait: Tunica filii mei
est, fera pessima comedit eum, bestia
deuorauit Ioseph. * Scissisque vesti- 34
bus, indutus est cilicio, lugens filium
suum multo tempore. * Congregatis 35
autem cunctis liberis eius vt lenirent
dolorẽ patris, noluit consolationem
accipere, sed ait: Descendam ad fi-
lium meum lugens in infernum. Et
illo perseuerante in fletu, * Madia- 36
nitæ vendiderunt Ioseph in Aegypto
Putiphari eunucho Pharaonis, ma-
gistro militum.

CAP. XXXVIII.

Iudas ex uxore Chananæa tribus filiis susceptis, primum & deinde secundũ Thamar copulauit: quibus mortuis, eam inscius pro scorto cognouit, quo concubitu Phares & Zaram genuit.

EOdem tempore descendens Iudas 1
à fratribus suis, diuertit ad virũ A
‖ 1. Par. Odollamitem, nomine Hiram. * ‖ Vi- 2
a. 2. ditque ibi filiam hominis Chananæi,
vocabulo Sue: & accepta vxore, in-
gressus est ad eam. * Quæ concepit, & 3
peperit filium, & vocauit nomen eius
Her. * ‖ Rursumque concepto fœtu, 4
‖ Num. 6. b. 19. natũ filiũ vocauit Onan. * Tertium 5
quoque peperit: quem appellauit Se-
la, quo nato, parere vltrà cessauit.
* Dedit autem Iudas vxorem primo-
‖ Num. genito suo Her, nomine Thamar.
6. c. 19. * ‖ Fuit quoque Her primogenitus Iu- 7
dæ, nequam in conspectu Domini: B
& ab eo occisus est. * Dixit ergo Iu- 8
das ad Onan filium suum: Ingrede-
re ad vxorem fratris mei, & sociare
illi, vt suscites semen fratri tuo. * Ille 9
sciens non sibi nasci filios, introiens
ad vxorem fratris sui, semen funde-
bat in terrã, ne liberi fratris nomi-
10 ne nascerentur. * Et idcircò percussit
eum Dominus, quòd rem detestabi-
11 lem faceret. * Quam ob rem dixit Iu-
das Thamar nurui suæ: Esto vidua
in domo patris tui, donec crescat Se-
la filius meus: timebat enim ne & ipse
moreretur, sicut fratres eius. Quæ
abiit, & habitauit in domo patris sui.
12 * Euolutis autem multis diebus, mor-
C tua est filia Sue vxor Iudæ: qui post
luctum consolatione suscepta, ascen-
debat ad tonsores ouium suarum,
ipse & Hiras opilio gregis Odollami-
13 tes, in Thamnas. * Nuntiatumque est
Thamar, quòd socer illius ascenderet
in Thamnas ad tondendas oues.
14 * Quæ, depositis viduitatis vestibus,
assumpsit theristrum: & mutato ha-
bitu, sedit in biuio itineris, quod du-
cit Thamnam: eò quòd creuisset Se-
la, & non eum accepisset maritum.
15 * Quam cùm vidisset Iudas, suspica-
D tus est esse meretricem: operuerat
enim vultum suum, ne agnosceretur.
16 * Ingrediensque ad eam, ait: Dimitte
me vt coëam tecum: nesciebat enim
quòd nurus sua esset. Qua responden-
te: Quid dabis mihi vt fruaris con-
17 cubitu meo? * dixit: Mittam tibi hœ-
dum de gregibus. Rursumque illa di-
cente: Patiar quod vis, si dederis mi-
hi arrhabonem, donec mittas quod
18 polliceris. * Ait Iudas: Quid tibi vis
pro arrhabone dari? Respondit: An-
nulum tuum, & armillam, & bacu-
lum quem manu tenes. Ad vnum igi-
19 tur coitum mulier concepit, & sur-
E gens abiit: depositoque habitu, quem
sumpserat, induta est viduitatis ve-
20 stibus. * Misit autem Iudas hœdum
per pastorem suum Odollamitem, vt
reciperet pign' quod dederat mulie-
21 ri: qui cùm non inuenisset eam, * in-
terrogauit homines loci illius: Vbi est
mulier quæ sedebat in biuio? Respõ-
dentibus cunctis: Non fuit in loco
22 isto meretrix: * reuersus est ad Iudã,
& dixit ei: Non inueni eam: sed &
homines loci illius dixerunt mihi,
23 numquam sedisse ibi scortum. * Ait
F Iudas: Habeat sibi, certè mendacii
arguere nos non potest: ego misi hœ-
dum quem promiseram, & tu non
24 inuenisti eam. * Ecce autem post tres
menses nuntiauerunt Iudæ, dicentes:
Fornicata est Thamar nurus tua, &
videtur vterus illius intumescere. Di-
xitque Iudas: Producite eam vt com-
25 buratur. * Quæ cùm duceretur ad
pœnam, misit ad socerum suum, di-
cens: De viro, cuius hæc sunt, cõcepi:
cognosce cuius sit annulus, & armil-
26 la, & baculus. * Qui, agnitis mune-
ribus,

ribus, ait: Iustior me est: quia non G
tradidi eam Sela filio meo. Attamen
‖ Matt. 1. a. 3. vltrà non cognouit eam. * ‖ Instante 27
autem partu, apparuerunt gemini in
vtero: atque in ipsa effusione infan-
tium, vnus protulit manum, in qua
obstetrix ligauit coccinum, dicens:
* Iste egredietur prior. * Illo verò re- 28
trahente manum, egressus est alter: 29
dixitq; mulier: Quare diuisa est pro-
pter te maceria? & ob hanc causam
‖ 1. Par. 2. a. 4. vocauit nomen eius Phares. * Posteà 30
egressus est frater eius, in cuius manu
erat coccinum: quē appellauit Zara.

CAP. XXXIX.

Cùm prosperè ageret Ioseph apud herū Putipharem, contemnens herā sæpiùs de concubitu interpellantem, accusatur apud dominum, & in carcerem conijcitur; vbi custodis gratiam nactus, omnium vinctorum curam habet.

IGitur Ioseph ductus est in Ægyptū, 1
emitque eum Putiphar eunuchus A
Pharaonis, princeps exercitus, vir
Aegyptius, de manu Ismaëlitarum, à
quibus perductus erat. * Fuitque Do- 2
minus cū eo, & erat vir in cūctis pro-
sperè agens: habitauitque in domo
domini sui, * qui optimè nouerat 3
Dominū esse cum eo, & omnia quæ
gereret, ab eo dirigi in manu illius.
* Inuenitque Ioseph gratiam coram 4
domino suo, & ministrabat ei, à quo
præpositus omnibus, gubernabat cre-
ditam sibi domum, & vniuersa quæ
ei tradita fuerant: * benedixitq; Do- 5
minus domui Aegyptij propter Io- B
seph, & multiplicauit tam in ædibus
quàm in agris cunctam eius substan-
tiam: * nec quidquam aliud nouerat, 6
nisi panem quo vescebatur. Erat au-
tem Ioseph pulchra facie, & decorus
aspectu. * Post multos itaque dies in- 7
iecit domina sua oculos suos in Io-
seph, & ait: Dormi mecum. * Qui 8
nequaquā acquiescens operi nefario,
dixit ad eam: Ecce dominus meus,
omnibus mihi traditis, ignorat quid
habeat in domo sua: * nec quidquam 9
est quod non in mea sit potestate, vel
non tradiderit mihi, præter te, quæ
vxor eius es: quo modo ergo possum
hoc malū facere, & peccare in Deum
meum? * Huiuscemodi verbis per sin- 10
gulos dies, & mulier molesta erat
adolescenti, & ille recusabat stuprū.
* Accidit autem quadam die, vt in- 11
traret Ioseph domum, & operis quip- C
piam absque arbitris faceret: * & illa 12
apprehensa lacinia vestimenti eius,
diceret: Dormi mecum. Qui relicto
in manu eius pallio fugit, & egressus
13 est foras. * Cumque vidisset mulier
vestem in manibus suis, & se esse cō-
14 temptam, * vocauit ad se homines
domus suæ, & ait ad eos: En introdu-
xit virum Hebræum, vt illuderet no-
bis: ingressus est ad me, vt coïret me-
15 cum: cumque ego succlamassem, * &
audisset vocē meam, reliquit pallium
16 quod tenebam, & fugit foras. * In
D argumentum ergo fidei retentū pal-
lium ostendit marito reuertenti do-
17 mum, * & ait: Ingressus est ad me
seruus Hebræus, quem adduxisti vt
18 illuderet mihi: * cumque audisset me
clamare, reliquit pallium quod tene-
19 bam, & fugit foras. * His auditis do-
minus, & nimiū credulus verbis con-
20 iugis, iratus est valdè: * ‖ tradiditque ‖ Psal. 104. b. 18.
Ioseph in carcerem, vbi vincti regis
custodiebantur, & erat ibi clausus.
21 * Fuit autem Dominus cum Ioseph,
& misertus illius dedit ei gratiam in
22 conspectu principis carceris. * Qui
tradidit in manu illius vniuersos vin-
ctos qui in custodia tenebantur: &
23 quidquid fiebat, sub ipso erat. * Nec
nouerat aliquid, cunctis ei creditis,
Dominus enim erat cum illo, & om-
nia opera eius dirigebat.

CAP. XL.

Eunuchorum Pharaonis in carcere Ioseph somnia interpretatus, alterū officio restituendum, alterum suspendio finiendum prædixit: quæ omnia in Pharaonis natalitio euenerunt.

1 HIs ita gestis, accidit vt peccarent
A duo eunuchi, pincerna regis
2 Aegypti, & pistor, domino suo. * Ira-
tusq; contra eos Pharao (nā alter pin-
3 cernis præerat, alter pistoribus) * mi-
sit eos in carcerē principis militū, in
4 quo erat vinctus & Ioseph. * At cu-
stos carceris tradidit eos Ioseph, qui
& ministrabat eis. Aliquantulū tem-
poris fluxerat, & illi in custodia tene-
5 bantur. * Videruntq; ambo somniū
nocte vna iuxta interpretationē cō-
6 gruam sibi: * ad quos cùm introisset
7 Ioseph manè, & vidisset eos tristes,
8 * sciscitatus est eos dicēs: Cur tristior
B est hodie solito facies vestra? * Qui
responderunt: Somnium vidimus, &
non est qui interpretetur nobis. Di-
xitque ad eos Ioseph: Numquid non
9 Dei est interpretatio? referte mihi
quid videritis. * Narrauit prior, præ-
10 positus pincernarū, somnium suum:
Videbam coram me vitem, * in qua
erant tres propagines, crescere pau-
11 latim in gemmas, & post flores vuas
maturescere: * calicemq; Pharaonis
in manu mea: tuli ergo vuas, & ex-
12 pressi in calicem quem tenebam, &

tradidi poculum Pharaoni. * Respõ- 12
dit Ioseph: Hæc est inrerpretario sõ-
nij: Tres propagines, ttes adhuc dies
sũt: * post quos recordabitur Pharao 13
ministerij tui, & restituet te in gradũ
pristinum: dabisque ei calicem iuxta
officium tuum, sicut antè facere con-
sueueras. * Tantùm memento mei, 14
cùm bene tibi fuetir, & facias mecum C
misericordiam: vt suggeras Pharaoni
vr educat me de isto carcere: * quia 15
furto sublatus sum de terra Hebræo-
rum, & hic innocens in lacum missus
sum. * Videns pistorũ magister quòd 16
prudenter somnium dissoluisset, ait:
Et ego vidi sumnium, quòd tria cani-
stra farinæ haberẽ super caput meũ:
* & in vno canistro quod erat excel- 17
sius, portare me omnes cibos qui
fiunt arre pistoria, auesq́; comedere
ex eo.* Respõdit Ioseph: Hæc est in- 18
terpreratio somnij: Tria canistra tres D
adhuc dies sunt: * post quos auferet 19
Pharao caput tuum, ac suspendet re
in cruce, & lacerabunt volucres car-
nes tuas. * Exinde dies tettius nata- 20
litius Pharaonis etat: qui faciens grã-
de conuiuium pueris suis, recordatus
est inter epulas magistri pincernarũ,
& pistorum principis. * Restituitque 21
alterum in locum suum, vt porrige-
rer ei poculum: * alterum suspen- 22
dit in patibulo, vt coniectoris veritas
probaretur. * Et tamen succedenti- 23
bus prosperis, præpositus pincerna-
rum oblitus est interpretis sui.

CAP. XLI.

Somnia Pharaonis de bobus & spicis vnicus Ioseph interpretatus, toti Aegypto præficitur. & ex Asseneth data sibi à Pharaone uxore duos sustulit filios ante septem famis annos.

POst duos annos vidit Pharao sõ- 1
nium. Putabat se stare super flu- A
uium, * de quo ascendebant septem 2
boues, pulchræ & crassæ nimis: &
pascebãtur in locis palustribus.* Alię 3
quoq; septẽ emergebant de flumine,
fœdæ confectæque macie: & pasce-
bantur in ipsa amnis ripa in locis vi-
rentibus:* deuorauerúntq; eas, qua- 4
rum mira species & habitudo corpo-
rũ erat. Expergefactus Pharao,* rur- 5
sum dormiuit, & vidit alrerum som-
nium: Septẽ spicæ pullulabant in cul-
mo vno plenæ atque formosæ: * aliæ 6
quoque totidem spicæ tenues & per-
cussæ vredine oriebanrur,* deuoran- 7
tes omnem priorũ pulchritudinem.
Euigilans Pharao post quietem, * & 8
facto mane, pauore perterritus, misit
ad omnes coniectores Ægypti, cun-
ctosque sapientes: & accersitis nar-
tauit somnium, nec erat qui interpre-
9 taretur. * Tunc demum reminiscens
B pincernarum magister, ait: Confiteor
10 peccatum meum: * Iratus rex seruis
suis, me & magistrum pistorum re-
trudi iussit in carcerem principis mi-
11 litum: * vbi vna nocte vterque vidi-
mus somnium præsagum futurorum.
12 * Erat ibi puer Hebræus, eiusdem du-
cis militum famulus: cui narrantes
13 somnia, * audiuimus quidquid posteà
rei probauit euentus. ego enim red-
ditus sum officio meo: & ille suspen-
14 sus est in cruce. * Protinus ad regis
imperiũ eductum de carcere Ioseph
totonderunt: ac veste mutata, obtu-
15 lerunt ei. * Cui ille ait: Vidi somnia,
nec est qui edisserat: quæ audiui te sa-
16 pientissime coniicere.* Respõdit Io-
seph: Absque me Deus respondebit
17 prospera Pharaoni. * Narrauit ergo
C Pharao quod viderat: Putabam me
18 stare super ripã fluminis, * & septem
boues de amne cõscendere, pulchras
nimis, & obesis carnibus: quæ in pa-
19 stu paludis vi recta carpebant.* & ec-
ce, has sequebantur aliæ septẽ boues
in tantum deformes & macilentæ, vt
numquã tales in terra Ægypti vide-
20 rim: * quæ, deuoratis & consumptis
1 prioribus, nullum saturitatis dedere
vestigiũ: sed simili macie & squalo-
re torpebant. Euigilans, rursus sopo-
22 re depressus,* vidi somnium: Septem
spicæ pullulabant in culmo vno ple-
23 næ atque pulcherrimæ. * Aliæ quoq;
septem tenues & percussæ vredine,
24 oriebantur è stipula: * quæ priorem
pulchritudinem deuorauerunt. Nar-
raui coniectoribus somnium, & ne-
25 mo est qui edisserat. * Respondit Io-
seph: Somnium regis vnum est: quæ
facturus est Deus, ostendit Pharaoni.
26 * Septem boues pulchræ, & septem
D spicæ plenæ: septem vbertatis anni
sunt: eamdémq; vim somnii compre-
27 hendunt. * Septẽ quoq; boues tenuẽs
atque macilentæ, quę ascẽderũt post
eas, & septem spicæ tenues, & vento
vrente percussæ: septẽ anni venturæ
28 sunt famis.* Qui hoc ordine comple-
29 buntur:* Ecce septẽ anni veniẽt fer-
tilitatis magnæ in vniuersa terra Æ-
30 gypti: * quos sequentur septem anni
alii tantę sterilitatis, vt obliuioni tra-
datur cuncta retro abundantia: con-
sumptura est enim fames omnẽ ter-
31 ram, * & vbertatis magnitudinẽ per-
32 ditura est inopiæ magnitudo.* Quod
autẽ vidisti secundo ad eamdem rem
pertinens somnium: firmitatis indi-
cium est, eo quod fiat sermo Dei, &
33 velociùs impleatur. * Nũc ergo pro-
uideat

uideat rex virum sapientem & indu-
strium,& præficiat eum Terræ Ægy-
pti : * Qui constituat præpositos per 34
cunctas regiones: & quintam partem
fructuum per septem annos fertilita-
tis, * qui iam nunc futuri sunt,con- 35
gregent in horrea: & omne frumen-
tum sub Pharaonis potestate conda-
tur,seruetúrque in vrbibus.* Et præ- 36
paretur futuræ septē annorum fami, E
quæ oppressura est Ægyptum, & non
consumetur terra inopia. * Placuit 37
Pharaoni consilium, & cunctis mini-
stris eius : * locutúsq; est ad eos:Num 38
inuenire poterimus talem virum,qui
spiritu Dei plenus sit:* Dixit ergo ad 39
Ioseph : Quia ostendit tibi Deus om-
nia quæ locutus es, numquid sapien-
tiorē & consimilem tui inuenire po-
‖ Psal. 104. b. 21. tero? * ‖ Tu eris super domum meā, 40
& ad tui oris imperium cunctus po-
pulus obediet: vno tantùm regni so-
1. Mac. 2. f. 53. lio te præcedā. * Dixitq; rursus Pha- 41
Act. 7. b. 2. rao ad Ioseph: Ecce, cōstitui te super
vniuersam terram Aegypti.* Tulitq; 42
annulum de manu sua, & dedit eum
in manu eius : restituitque eum stola
byssina, & collo torquē auream cir-
cumposuit. * Fecitque eum ascēdere 43
super currum suum secundum, cla-
mante præcone, vt omnes coram eo
genu flecterent, & præpositum esse
scirēt vniuersæ Terræ Aegypti.* Di- 44
xit quoque rex ad Ioseph : Ego sum F
Pharao: absque tuo imperio non mo-
uebit quisquam manum aut pedem in
omni terra Ægypti.* Vertitq; nomē 45
eius, & vocauit eū lingua Ægyptia-
ca, Saluatorem mundi. Deditque illi
vxorē Aseneth filiā Putiphare sacer-
dotis Heliopoleos. Egressus est ita-
que Ioseph ad terrā Ægypti(* trigin- 46
ta autē annorū erat quando stetit in
conspectu regis Pharaonis)& circui-
uit omnes regiones Ægypti.* Venit- 47
que fertilitas septē annorū:& in ma-
nipulos redactæ segetes congregatæ
sunt in horrea Ægypti. * Omnis etiā 48
frugū abundantia in singulis vrbibus
condita est. * tantaq; fuit abundātia 49
tritici, vt arenæ maris coæquaretur,
‖ Inf. 48 c. 40. 49 a. 5. & copia mensurā excederet. * ‖ Nati 50
sunt autem Ioseph filij duo antequā G
veniret fames : quos peperit ei Ase-
neth filia Putipharæ sacerdotis He-
liopoleos. Vocauitq; nomen primo- 51
geniti, Manasses, dicens: Obliuisci me
fecit Deus omnium laborū meorum,
& domus patris mei.* Nomen quoq; 52
secundi appellauit Ephraim, dicens:
Crescere me fecit Deus in terra pau-
pertatis meæ. * Igitur trāsactis septē 53
vbertatis annis, qui fuerant in Ægy-
54 pto : * cœperunt venire septem anni
inopiæ : quos prædixerat Ioseph : &
in vniuerso orbe fames præualuit, in
cūcta autē terra Ægypti panis erat.
55 * Qua esuriēte, clamauit populus ad
Pharaonē, alimenta petens. Quibus
ille respondit: Ite ad Ioseph : & quid-
56 quid ipse vobis dixerit,facite. * Cre-
scebat autē quotidie fames in omni
terra: aperuitq; Ioseph vniuersa hor-
rea, & vendebat Ægyptiis: nā & illos
57 oppresserat fames.* Omnésq; prouin-
ciæ veniebāt in Ægyptū, vt emerent
escas, & malum inopiæ tēperarent.

CAP. XLII.

*Fratres Ioseph in Aegyptum pro emē-
dis frumentis à patre missi, ab eo
cognoscuntur, ac durius tractantur,
& in carcerem coniiciuntur : tan-
dem Simeone in vinculis relicto re-
uertuntur, pecuniam in saccis vna
cum frumento infra referentes.*

1 Audiens autē Iacob quòd alimen-
A ta venderentur in Ægypto, dixit
2 filiis suis: Quare negligitis? * Audiui
quòd triticum venumdetur in Ægy-
pto: descendite,& emite nobis neces-
saria,vt possimus viuere, & non con-
sumamur inopia.* Descendentes igi-
3 tur fratres Ioseph decem,vt emerent
4 frumēta in Ægypto, * Beniamin do-
mi retento à Iacob, qui dixerat fra-
tribus eius: Ne forte in itinere quid-
5 quā patiatur mali : * ingressi sunt ter-
ram Ægypti cum aliis qui pergebant
ad emendum. Erat autē fames in ter-
6 ra Chanaā. * Et Ioseph erat princeps
in terra Ægypti, atq; ad eius nutum
B frumenta populis vendebantur. Cū-
7 que adorassent eum fratres sui, * &
agnouisset eos, quasi ad alienos du-
rius loquebatur, interrogās eos: Vn-
de venistis? Qui responderūt: De ter-
ra Chanaan,vt emamus victui neces-
8 saria. * Et tamen fratres ipse cogno-
9 scēs,non est cognitus ab eis.* Recor-
datúsq; somniorum, quæ aliquando
viderat,ait ad eos: exploratores estis:
vt videatis infirmiora terræ venistis.
10 * Qui dixerunt : Non est ita, domine.
sed serui tui venerūt vt emerēt cibos.
11 * Omnes filij vnius viri sumus : paci-
C fici venimus, nec quidquā famuli tui
12 machinantur mali. * Quibus ille re-
spondit : Aliter est : immunita terræ
13 huius considerare venistis. * At illi:
Duodecim, inquiūt, serui tui, fratres
sumus, filij viri vnius in terra Cha-
naan: minimus cum patre nostro est,
14 alius nō est super.* Hoc est, ait, quod
15 locutus sū: Exploratores estis.* Iam
nunc experimentum vestri capiā: per
salutem Pharaonis non egrediemini
C iiij hinc,

hinc, donec veniat frater vester mini-
mus. * Mittite ex vobis vnum, & ad- 16
ducat eũ: vos autẽ eritis in vinculis,
donec probentur quæ dixistis vtrùm
vera an falsa sint: alioquin per salutẽ
Pharaonis exploratores estis. * Tra- 17
didit ergo illos custodiæ tribus die-
bus. * Die autẽ tertio eductis de car- 18
cere ait: Facite quæ dixi, & viuetis:
Deum enim timeo. * Si pacifici estis, 19
frater vester vnus ligetur in carcere: D
‖ Inf. 43.a.5. vos autẽ abite, & ferte frumenta quæ
emistis, in domos vestras, &* ‖ & fratrẽ 20
vestrum minimum ad me adducite, vt
possim vestros probare sermones, &
non moriamini. Fecerunt vt dixerat,
*& locuti sunt ad inuicẽ: Meritò hæc 21
patimur, quia peccauimus in fratrem
nostrum, videntes angustiam animæ
illius, dum deprecaretur nos, & non
audiuimus: idcircò venit super nos
ista tribulatio. * E quibus vnus Ru- 22
ben, ait: Numquid non dixi vobis:
‖ Sup. 37.e.22. ‖ Nolite peccare in puerum: & non
audistis me? en sanguis eius exquiri-
tur. * Nesciebant autem quòd intelli- 23
geret Ioseph: eò quòd per interpretẽ E
loqueretur ad eos. * Auertitq; se pa- 24
rumper, & fleuit: & reuersus locutus
est ad eos. * Tollensq; Simeon, & li- 25
gans illis præsentibus, iussit ministris
vt implerẽt eorum saccos tritico, &
reponerẽt pecunias singulorũ in sac-
culis suis, datis supra cibariis in viam:
qui fecerunt ita. * At illi portantes 26
frumenta in asinis suis, profecti sunt.
* Apertoque vnus sacco, vt daret iu- 27
mento pabulum in diuersorio, con-
templatus pecuniam in ore sacculi,
* dixit fratribus suis: Reddita est mihi 28
pecunia, en habetur in sacco. Et ob-
stupefacti turbatiq;, mutuò dixerũt,
Quidnam est hoc quod fecit nobis F
Deus? Veneruntque ad Iacob pa- 29
trem suum in terrã Chanaan, & nar-
rauerũt ei omnia quæ accidissẽt sibi,
dicentes: * Locutus est nobis domi- 30
nus terræ durè, & putauit nos explo-
ratores esse prouinciæ. * Cui respon- 31
dimus: Pacifici sumus, nec vllas mo-
limur insidias. * Duodecim fratres 32
vno patre geniti sumus: vnus non est
super, minimus cum patre nostro est
in terra Chanaan. * Qui ait nobis: 33
Sic probabo quòd pacifici sitis: Fra-
trem vestrum vnum dimittite apud
me, & cibaria domibus vestris neces-
saria sumite, & abite, * fratremque 34
vestrum minimum adducite ad me,
vt sciam quòd non sitis explorato-
res: & istum, qui tenetur in vincu-
lis, recipere possitis: ac deinceps quæ
vultis, emendi habeatis licentiam.

35 * His dictis, cùm frumenta effunde-
rent, singuli repererunt in ore sacco-
rum ligatas pecunias: exterritisque
36 simul omnibus, * dixit pater Iacob:
G Absque liberis me esse fecistis, Ioseph
non est super, Simeon tenetur in vin-
culis, & Beniamin auferetis: in me
37 hæc omnia mala reciderunt. * Cui re-
spondit Ruben: Duos filios meos in-
terfice, si non reduxero illum tibi:
trade illum in manu mea, & ego eum
38 tibi restituam. * At ille: Non descen-
det, inquit, filius meus vobiscum: fra-
ter eius mortuus est, & ipse solus re-
mansit: si quid ei aduersi acciderit in
terra ad quam pergitis, deducetis ca-
nos meos cum dolore ad inferos.

CAP. XLIII.

Cogente fame ægrè impetrarunt fratres Ioseph à patre, vt in Aegyptum reuertentes cum muneribus ac duplici pecunia, Beniamin secum ducerent: qui, educto Simeone de carcere, simul epulati sunt cum Ioseph.

1 INterim fames omnem terram ve-
2 hementer premebat. * Consũptis-
A que cibis quos ex Aegypto detulerãt,
dixit Iacob ad filios suos: Reuertimi-
ni, & emite nobis pauxillum esca-
3 rum. * Respondit Iudas: Denuntia-
uit nobis vir ille sub attestatione iu-
risiurandi, dicens: Non videbitis fa-
ciem meam, nisi fratrem vestrum mi-
4 nimum adduxeritis vobiscum. * Si
ergo vis eum mittere nobiscum, per-
gemus pariter, & ememus tibi neces-
5 saria: * sin autẽ non vis, non ibimus:
vir enim, vt sæpè diximus, ‖ denuntia-
uit nobis, dicens: ‖ Non videbitis fa- ‖ Sup. 42.d.20.
ciem meam absque fratre vestro mi-
6 nimo. * Dixit eis Israël: In meam hoc
B fecistis miseriam, vt indicaretis ei &
7 aliũ habere vos fratrẽ. * At illi respõ-
derunt: Interrogauit nos homo per
ordinẽ nostram progeniem: si pater
viueret: si haberemus fratrem: & nos
respõdimus ei consequenter iuxta id
quod fuerat sciscitatus: nũquid scire
poteramus quòd dicturus esset: Ad-
ducite fratrem vestrum vobiscum?
8 * Iudas quoque dixit patri suo: Mitte
puerum mecum, vt proficiscamur, &
possimus viuere: ne moriamur nos &
9 paruuli nostri. * ‖ Ego suscipio puerũ: ‖ Inf. 44.g.2.
de manu mea require illum, nisi re-
duxero, & reddidero eum tibi, ero
10 peccati reus in te omni tempore. * Si
nõ intercessisset dilatio, iã vice altera
11 venissemus. * Igitur Israël pater eorũ
C dixit ad eos: Si sic necesse est, facite
quod vultis: sumite de optimis terræ
fructibus in vasis vestris, & deferte
viro munera, modicũ resinæ, & mel-
lis,

lis,& ſtoracis,ſtactes,& terebinthi,&
amygdalarum. * Pecuniam quoque 12
duplicem ferte vobiſcum: & illam,
quam inueniſtis in ſacculis, reporta-
te,ne fortè errore factum ſit: * ſed & 13
fratrem veſtrum tollite, & ite ad vi-
rum. * Deus autem meus omnipotẽs 14
faciat vobis eũ placabilem: & remit-
tat vobiſcum fratrem veſtrum quem
tenet, & hunc Beniamin: ego autem
quaſi orbatus abſq; liberis ero. * Tu- 15
lerunt ergo viri munera,& pecuniam
duplicem, & Beniamin: deſcende-
runtq; in Aegyptum, & ſteterunt co-
ram Ioſeph. * Quos cùm ille vidiſſet, 16
& Beniamin ſimul, præcepit diſpen- D
ſatori domus ſuæ, dicens: Introduc
viros domum, & occide victimas, &
inſtrue conuiuium: quoniam mecum
ſunt comeſturi meridie. * Fecit ille 17
quod ſibi fuerat imperatum, & intro-
duxit viros domum. * Ibique exterri- 18
ti, dixerunt mutuò: Propter pecu-
niam, quam retulimus prius in ſaccis
noſtris, introducti ſumus vt deuol-
uat in nos calumniam, & violenter
ſubiiciat ſeruituti, & nos, & aſinos
noſtros. * Quãobrem in ipſis foribus 19
accedentes ad diſpenſatorem domus
* locuti ſunt: Oramus domine vt au- 20
dias nos. ‖ Iam antè deſcendimus vt
emeremus eſcas: * quibus emptis, 21
cùm veniſſemus ad diuerſorium,
aperuimus ſaccos noſtros, & inueni- E
mus pecuniam in ore ſaccorum: quã
nunc eodem pondere reportauimus.
* Sed & aliud attulimus argentum, 22
vt emamus quæ nobis neceſſaria ſũt:
non eſt in noſtra conſcientia quis
poſuerit eam in marſupiis noſtris.
* At ille reſpondit: Pax vobiſcum, 23
nolite timere: Deus veſter, & Deus
patris veſtri, dedit vobis theſauros
in ſaccis veſtris.nam pecuniam, quã
dediſtis mihi, probatam ego habeo.
Eduxitque ad eos Simeon. * Et in- 4
troductis domum, attulit aquam, &
lauerunt pedes ſuos, deditque pabu-
lum aſinis eorum. * Illi verò para- 25
bant munera, donec ingrederetur Io- F
ſeph meridie: audierant enim quòd
ibi comeſturi eſſent panem. * Igitur 26
ingreſſus eſt Ioſeph domum ſuam,
obtuleruntque ei munera, tenentes
in manibus ſuis:& adorauerunt pro-
ni in terram. * At ille, clementer re- 27
ſalutatis eis, interrogauit eos, dicens:
Saluus ne eſt pater veſter ſenex, de
quo dixeratis mihi? Adhuc viuit?
* Qui reſponderunt: Soſpes eſt ſeruus 28
tuus pater noſter, adhuc viuit. Et in-
curuati, adorauerunt eum. * Attol- 29
lens autem Ioſeph oculos, vidit Ben-
iamin fratrem ſuum vterinum, &
ait: Iſte eſt frater veſter paruulus, de
quo dixeratis mihi? Et rurſum: Deus,
30 inquit, miſereatur tui, fili mi.* Feſti-
G nauitque, quia commota fuerant vi-
ſcera eius ſuper fratre ſuo, & erum-
pebant lacrymæ:& introiens cubicu-
31 lum,fleuit. * Rurſumque lota facie
egreſſus, continuit ſe, & ait: Ponite
32 panes. * Quibus appoſitis, ſeorſum
Ioſeph, & ſeorſum fratribus, Aegy-
ptiis quoque qui veſcebantur ſimul,
ſeorſum (illicitum eſt enim Aegyptiis
comedere cum Hebræis, & profa-
num putant huiuſcemodi conui-
33 uium)* ſederunt coram eo, primoge-
nitus iuxta primogenita ſua, & mi-
nimus iuxta ætatem ſuam. Et mira-
34 bantur nimis,* ſumptis partibus quas
ab eo acceperant: maiorque pars ve-
nit Beniamin, ita vt quinque partibus
excederet. Biberuntque & inebriati
ſunt cum eo.

‖ Sup. 42.a.3.

CAP. XLIV.

Ioſeph abſconſo ſcypho ſuo in ſacco Beniamin, reuocatos ab itinere fratres furti arguit: Iudas autem pro Beniamin ſe in ſeruitutem offert.

1 Præcepit autem Ioſeph diſpenſa-
A tori domus ſuæ, dicens: Imple ſac-
cos eorum frumento, quantum poſ-
ſunt capere:& pone pecuniam ſingu-
2 lorum in ſummitate ſacci. * Scyphũ
autem meum argenteum, & pretium
quod dedit tritici, pone in ore ſacci
3 iunioris. Factumque eſt ita. * Et or-
to mane, dimiſſi ſunt cum aſinis ſuis.
4 * Iamq; vrbem exierant, & proceſſe-
rant paululũ: tunc Ioſeph accerſito
diſpenſatore domus, Surge, inquit,
& perſequere viros: & apprehenſis
dicito: Quare reddidiſtis malum pro
5 bono? Scyphus, quem furati eſtis,
B ipſe eſt in quo bibit dominus meus,
& in quo augurari ſolet: peſſimam
6 rem feciſtis.* Fecit ille vt iuſſerat.Et
apprehenſis per ordinem locutus eſt.
7 * Qui reſponderunt: Quare ſic loqui-
tur dominus noſter, vt ſerui tui tan-
8 tũ flagitij commiſerint?* Pecuniam,
quam inuenimus in ſummitate ſac-
corum, reportauimus ad te de terra
Chanaan:& quo modo conſequens
eſt, vt furati ſimus de domo domini
9 tui aurum vel argentũ?* Apud quem-
C cumque fuerit inuentũ ſeruorũ tuo-
rum quod quæris, moriatur, & nos
10 erimus ſerui domini noſtri.* Qui di-
xit eis: Fiat iuxta veſtram ſententiã:
apud quemcumque fuerit inuentum,
ipſe ſit ſeruus meus, vos autem eritis
11 innoxij.* Itaque feſtinatò deponẽtes
in terram ſaccos, aperuerunt ſinguli.

* Quos scrutatus, incipiens à maiore 12
vsque ad minimum, inuenit scyphum
in sacco Beniamin. * At illi, scissis ve- 13
stibus, oneratisque rursum asinis, re-
uersi sunt in oppidum. * Primusque 14
Iudas cum fratribus ingressus est ad
Ioseph (necdũ enim de loco abierat)
omnesque ante eum pariter in terrã
corruerunt. * Quibus ille ait: Cur sic 15
agere voluistis? an ignoratis quòd nõ D
sit similis mei in augurandi scientia?
* Cui Iudas: Quid respondebimus, in- 16
quit, domino meo? vel quid loque-
mur, aut iustè poterimus obtendere?
Deus inuenit iniquitatem seruorum
tuorũ: en omnes serui sumus domini
mei, & nos, & apud quem inuentus
est scyphus. * Respondit Ioseph: Absit 17
à me vt sic agam: qui furatus est scy-
phũ, ipse sit seruus meus: vos autem
abite liberi ad patrem vestrum. * Ac- 18
cedens autem propiùs Iudas, confi- E
denter ait: Oro domine mi, loqua-
tur seruus tuus verbum in auribus
tuis, & ne irascaris famulo tuo: tu
es enim post Pharaonem * dominus 19
Sup. 42. c. 11. meus. ‖ Interrogasti priùs seruos
tuos: Habetis patrem, aut fratrem?
* & nos respondimus tibi domino 20
meo: Est nobis pater senex, & puer
paruulus, qui in senectute illius na-
tus est; cuius vterinus frater mor-
tuus est: & ipsum solum habet mater
sua, pater verò tenerè diligit eum.
* Dixistique seruis tuis: Adducite 21
eum ad me, & ponam oculos meos F
super illum. * Suggessimus domino 22
meo: Non potest puer relinquere
patrem suum: si enim illum dimise-
‖ Sup. 43. a. 3. & 5. rit, morietur. * ‖ Et dixisti seruis 23
tuis: Nisi venerit frater vester mini-
mus vobiscum, non videbitis am-
pliùs faciem meam. * Cùm ergo as- 24
cendissemus ad famulum tuum pa-
trem nostrum, narrauimus ei omnia
quæ locutus est dominus meus. * Et 25
dixit pater noster: Reuertimini, &
emite nobis parum tritici. * Cui dixi- 26
mus: Ire non possumus: si frater no-
ster minimus descenderit nobiscum,
proficiscemur simul: alioquin illo
absente, non audemus videre faciem
‖ Sup. 37. c. 23. & 33. viri. * Ad quæ ille respondit: ‖ Vos 27
scitis quòd duos genuerit mihi vxor G
mea. * Egressus est vnus, & dixistis: 28
Bestia deuorauit eum: & hucusque
non comparet. * Si tuleritis & istum, 29
& aliquid ei in via contigerit, dedu-
ceris canos meos cum mœrore ad
inferos. * Igitur si intrauero ad ser- 30
uum tuum patrem nostrum, & puer
defuerit (cùm anima illius ex huius
anima pendeat) * videritque eum 31
non esse nobiscum, morietur, & de-
ducent famuli tui canos eius cum
32 dolore ad inferos. * Ego propriè
seruus tuus sim, qui in meam hunc re-
cepi fidem, & spopondi dicens: ‖ Ni- ‖ Sup. 43. b. 9.
si reduxero eum, peccati reus ero in
33 patrem meum omni tempore. * Ma-
nebo itaque seruus tuus pro puero
in ministerio domini mei, & puer
34 ascendat cum fratribus suis. * Non
enim possum redire ad patrem meũ,
absente puero: ne calamitatis, quæ
oppressura est patrem meum, testis
assistam.

CAP. XLV.

Ioseph se fratribus manifestat, eosque territos cum osculo amplexatur: quare Pharao vnà cum tota domo sua exultans, præcepit vt adducetur pater cum vniuersa domo sua in Aegyptum: idem multis verbis denuntiat Ioseph, fratresque multis donatos muneribus ad patrem remittit.

1 NOn se poterat vltrà cohibere Io-
A seph multis coràm astantibus:
vnde præcepit vt egrederentur cun-
cti foras, & nullus interesset alienus
2 agnitioni mutuæ. * Eleuauitque vocẽ
cum fletu: quam audierunt Ægyptii,
3 omnisque domus Pharaonis. * Et dixit
fratribus suis: Ego sum Ioseph: adhuc
pater meus viuit? Non poterant res-
põdere fratres nimio terrore perter-
4 riti. * Ad quos ille clemẽter: Accedite,
B inquit, ad me. Et cùm accessissent pro-
pè, ‖ Ego sum, ait, Ioseph, frater ve- ‖ Act. 7. b. 13.
5 ster, quẽ vendidistis in Ægyptũ. * No-
lite pauere, neque vobis durũ esse vi-
deatur quòd vendidistis me in his re-
gionibus: ‖ pro salute enim vestra mi- ‖ Inf. 50. b. 20.
sit me Deus ante vos in Ægyptum.
6 * Bienniũ est enim quòd cœpit fames
esse in terra: & adhuc quinque anni
restant, quibus nec arari poterit nec
7 meti. * Præmisitque me Deus vt re-
seruemini super terram, & escas ad
8 viuendum habere possitis. * Non ve-
C stro consilio, sed Dei voluntate huc
missus sum: qui fecit me quasi patrem
Pharaonis, & dominũ vniuersæ domus
eius, ac principem in omni terra Æ-
9 gypti. * Festinate, & ascendite ad pa-
trem meũ, & dicetis ei: Hæc mãdat fi-
lius tuus Ioseph: Deus fecit me dñm
vniuersæ terræ Ægypti: descende ad
10 me, ne moreris, * & habitabis in terra
Gessen: eritque iuxta me tu, & filij
tui, & filij filiorum tuorũ, oues tuæ,
& armenta tua, & vniuersa quæ pos-
11 sides. * Ibique te pascam (adhuc enim
D quinque anni residui sunt famis) ne
& tu pereas, & domus tua, & omnia

quæ possides.* En oculi vestri,& ocu- 12
li fratris mei Beniamin, vident quòd
os meum loquatur ad vos. *Nuntiate 13
patri meo vniuersam gloriam meam,
& cuncta quæ vidistis in Ægypto: fe-
stinate,& adducite eum ad me. *Cũ- 14
que amplexatus recidisset in collum
Beniamin fratris sui,fleuit : illo quo-
que similiter flente super collũ eius.
*Osculatusque est Ioseph omnes fra- 15
tres suos, & plorauit super singulos:
post quæ ausi sunt loqui ad eum.* Au- 16
ditumq; est, & celebri sermone vul- E
gatum in aula regis: Venerũt fratres
Ioseph: & gauisus est Pharao, atque
omnis familia eius. * Dixitque ad Io- 17
seph vt imperaret fratribus suis, di-
cens:Onerantes iumenta, ite in terrã
Chanaan,* & tollite inde patrem ve- 18
strum & cognationem, & venite ad
me: & ego dabo vobis omnia bona
Ægypti, vt comedatis medullam ter-
ræ. * Præcipe etiam vt tollant plau- 19
stra de terra Ægypti,ad subuectionẽ
paruulorum suorum ac coniugum: &
dicito:Tollite patrem vestrũ, & pro- F
perate quantocyùs venientes. * Nec 20
dimittatis quicquã de supellectili ve-
stra:quia omnes opes Ægypti,vestræ
erunt,* Feceruntque filij Israël vt eis 21
mandatum fuerat. Quibus dedit Io-
seph plaustra, secundùm Pharaonis
imperium:& cibaria in itinere. * Sin- 22
gulis quoque proferri iussit binas sto-
las: Beniamin verò dedit trecentos
argenteos cũ quinque stolis optimis:
* tantumdem pecuniæ & vestiũ mit- 23
tens patri suo, addens & asinos decẽ,
qui subueherent ex omnibus diuitiis
Ægypti:& totidem asinas,triticum in
itinere panesque portantes,* Dimisit 24
ergo fratres suos, & proficiscentibus
ait: Ne irascimini in via.* Qui ascen- 25
dentes ex Ægypto,venerũt in terram C
Chanaan ad patrem suum Iacob. * Et 26
nuntiauerunt ei, dicentes: Ioseph fi-
lius tuus viuit: & ipse dominatur in
omni terra Ægypti. Quo audito Ia-
cob, quasi de graui somno euigilans,
tamen non credebat eis, * Illi è cõtra 27
referebant omnem ordinẽ rei. Cum-
que vidisset plaustra, & vniuersa quæ
miserat, reuixit spiritus eius, * & ait: 28
Sufficit mihi si adhuc Ioseph filius
meus viuit: vadam & videbo illum
antequam moriar.

CAP. XLVI.

Iacob renouata Dei promissione cum vniuersis filiis ac nepotibus, quorum nomina recensentur, in Aegyptum descendit: cui occurrens Ioseph, suadet vt Pharaoni se pastores ouium dicant.

1 PRofectusque Israël cum omnibus
A quæ habebat, venit ad Puteũ iu-
ramenti, & mactatis ibi victimis Deo
2 patris sui Isaac, * audiuit eum per vi-
sionem noctis vocantem se,& dicen-
tem sibi:Iacob, Iacob. cui respondit:
3 Ecce adsum. * Ait illi Deus: Ego sum
fortissimus Deus patris tui: noli ti-
mere,descende in Ægyptum, quia in
4 gentem magnam faciam te ibi.* Ego
descendam tecum illuc,& ego inde
adducã te reuertentem: Ioseph quoq;
ponet manus suas super oculos tuos.
5 * Surrexit autem Iacob à Puteo iura-
menti: ‖ tuleruntque eum filij cum ‖ *Act.*
paruulis & vxoribus suis in plaustris *7. b.13.*
quæ miserat Pharao ad portandum
6 senem,* & omnia quæ possederat in
Terra Chanaan: ‖ venitq; in Ægyptũ ‖ *Is.24.*
7 cum omni semine suo,* filij eius, & *a.3.*
nepotes,filiæ, & cuncta simul proge- *Ps.104.*
8 nies. *Hæc sunt autem nomina filio- *b.22.*
B rum Israël, qui ingressi sunt in Ægy- *Isa.52.*
ptum, ipse cum liberis suis. ‖ Primo- *a. 4.*
9 genitus Ruben.* Filij Ruben: He- ‖ *Exo.*
noch & Phallu & Hesron & Char- *1.a.16.*
10 mi. * Filij Simeon: Iamuel & Iamin *b.14.*
& Ahod, & Iachin & Sohar, & Saul *Num.*
11 filius Chanaanitidis.*Filij Leui:Ger- *26.a.5.*
12 son & Caath & Merari. * Filij Iuda: *2.Par.*
Her & Onan & Sela & Phares & Za- *5.a.1.*
ra. mortui sunt autem Her & Onan *& 3.*
in terra Chanaan. Natique sunt filij *Exo.6.*
13 Phares:Hesron & Hamul. *Filij Issa- *c.15.*
char, Thola & Phua & Iob & Sem- *1. Par.*
14 ron. * Filii Zabulon: Sared & Elon & *4.c.24.*
15 Iahelel. * Hi filij Liæ quos genuit in *1. Par.*
Mesopotamia Syriæ cum Dina filia *6.a.1.*
sua. omnes animæ filiorum eius & *1. Par.*
16 filiarum,triginta tres. *Filij Gad:Se- *2.a.3.4.*
phion & Haggi & Suni & Esebon & *d.21.*
17 Heri & Arodi & Areli.* ‖ Filij Aser: *1. Par.*
Iamne & Iesua & Iessui & Beria, Sara *7.a.1.*
quoque soror eorum. Filij Beria: He- ‖ *1.Par.*
18 ber & Melchiel. * hi filij Zelphæ, quã *7.f.30.*
dedit Laban Liæ filiæ suæ. & hos ge-
19 nuit Iacob sedecim animas.* Filij Ra-
chel vxoris Iacob: Ioseph & Benia-
20 min.* ‖ Natiq; sũt Ioseph filij in Ter- ‖ *Sup.*
C ra Ægypti, quos genuit ei Aseneth fi- *41.f.53.*
lia Putiphare sacerdotis Heliopoleos: *1. Par.*
21 Manasses & Ephraim. * Filij Benia- *7.b.6.*
min: Bela & Bechor & Asbel & Gera *8.a.1.*
& Naaman & Echi & Ros & Mo-
22 phim & Ophim & Ared. * hi filij Ra-
chel quos genuit Iacob: omnes ani-
23 mæ, quatuordecim. * Filij Dan: Hu-
24 sim. * Filii Nephthali: Iasiel & Guni
25 & Ieser & Sallem. * Hi filij Balæ, quã
dedit Laban Racheli filiæ suæ: & hos
genuit Iacob: omnes animæ, septem.
26 *Cunctæ animæ, quæ ingressæ sunt cũ
Iacob in Ægyptũ, & egressæ sunt de
femore

femore illius, absque vxoribus filio-
rum eius, sexaginta sex. * Filij autem 27
Ioseph, qui nati sūt ei in terra Aegy-
Deut. pri, animæ duæ. ‖ Omnes animæ do-
10.d.22. mus Iacob, quæ ingressæ sunt in
Aegyptū, fuere septuaginta. * Misit 28
autē Iudā ante se ad Ioseph, vt nūtia-
ret ei, & occurreret in Gessen. * Quò 29
cùm peruenisset, iuncto Ioseph curru D
suo, ascendit obuiā patri suo ad eum-
dem locum: vidensque eum, irruit
super collum eius, & inter amplexus
fleuit. * Dixitque pater ad Ioseph: Iā 30
lætus moriar, quia vidi faciem tuam,
& superstitē te relinquo. * At ille lo- 31
cutus est ad fratres suos, & ad omnē
domum patris sui: Ascendam & nun-
tiabo Pharaoni, dicamque ei: Fra-
tres mei, & domus patris mei, qui
erant in Terra Chanaan, venerunt
ad me: * & sunt viri pastores ouium, 32
curamque habent alendorum gregū:
pecora sua, & armenta, & omnia quæ
habere potuerunt, adduxerunt secū.
* Cumque vocauerit vos, & dixerit: 33
Quod est opus vestrum? * Responde- 34
bitis: Viri pastores sumus serui tui,
ab infantia nostra vsque in præsens,
& nos & patres nostri. Hæc autem
dicetis, vt habitare possitis in Terra
Gessen: quia detestantur Aegyptij
omnes pastores ouium.

CAP. XLVII.

Introducto Iacob cum filijs ad Pharaonem Terra Gessen conceditur: fames tantùm premit Aegyptum, vt venditis pecoribus terram quoque vendere sint coacti: quo factum est vt quinta pars fructuum regibus Aegypti perpetuo cedat, præterquam in possessionibus sacerdotum. Post annos septemdecim Iacob plurimùm ditatus adiurat Ioseph de sua sepultura.

INgressus ergo Ioseph nuntiauit 1
Pharaoni, dicēs: Pater meus & fra- A
tres, oues eorū & armenta, & cuncta
quæ possident, venerūt de Terra Cha-
naan: & ecce cōsistunt in Terra Ges-
sen. * Extremos quoque fratrum suo- 2
rum quinque viros constituit coram
rege: * quos ille interrogauit: Quid 3
habetis operis? Responderunt: Pasto-
res ouium sumus serui tui, & nos, &
patres nostri. * Ad peregrinandum in 4
terra tua venimus: quoniā nō est her-
ba gregibus seruorum tuorum, ingra-
uescente fame in terra Chanaan: pe-
timusq; vt esse nos iubeas seruos tuos
in Terra Gessen. * Dixit itaque rex ad 5
Ioseph: Pater tuus & fratres tui vene- B
runt ad te. * Terra Aegypti in cōspe- 6
ctu tuo est: in optimo loco fac eos
habitare, & trade eis Terram Gessen.
Quòd si nosti in eis esse viros indu-
strios, constitue illos magistros peco-
7 rū meorum. Post hæc introduxit Io-
seph patrem suum ad Regem, & sta-
tuit eum coram eo: qui benedicēs il-
8 li, * & interrogatus ab eo: Quot sunt
9 dies annorum vitæ tuæ? * Respondit:
Dies peregrinationis meæ centū tri-
ginta annorū sunt, parui & mali, &
C non peruenerunt vsque ad dies patrū
10 meorum quibus peregrinati sunt. * Et
11 benedicto rege, egressus est foras. * Io-
seph verò patri & fratribus suis de-
dit possessionē in Aegypto in optimo
terræ loco, Ramesses, vt præceperat
12 Pharao. * Et alebat eos, omnemq; do-
mū patris sui, præbens cibaria singu-
13 lis. * In toto enim orbe panis deerat,
& oppresserat fames terram, maximè
14 Aegypti & Chanaan. * E quibus omnē
pecuniam congregauit pro venditio-
ne frumenti, & intulit eā in ærarium
15 regis. * Cumq; defecisset emptoribus
D pretium, venit cuncta Aegyptus ad
Ioseph, dicens: Da nobis panes: quare
morimur corā te, deficiente pecunia?
16 * Quibus ille respondit: Adducite pe-
cora vestra, & dabo vobis pro eis ci-
17 bos, si pretium non habetis. * Quæ
cùm adduxissent, dedit eis alimenta
pro equis, & ouibus, & bobus, & asi-
nis: sustentauitque eos illo anno pro
18 commutatione pecorum. * Venerunt
quoque anno secūdo, & dixerunt ei:
Nō celabimus dominum nostrū quòd
deficiente pecunia, pecora simul defe-
cerunt; nec clam te est, quòd absque
corporibus & terra nihil habeamus.
19 * Cur ergo moriemur te vidente? &
nos & terra nostra tui erimus: eme
nos in seruitutē regiam, & præbe se-
mina, ne pereunte cultore redigatur
20 terra in solitudinem. * Emit igitur Io
E seph omnē Terrā Aegypti, vendēti-
bus singulis possessiones suas præ ma-
gnitudine famis. Subiecitq; eā Pha-
21 raoni, * & cunctos populos eius, à no-
uissimis terminis Aegypti vsque ad
22 extremos fines eius, * præter terrā sa-
cerdotū, quæ à rege tradita fuerat eis:
quibus & statuta cibaria ex horreis
publicis præbebantur, & idcircò non
sunt compulsi vendere possessiones
23 suas. * Dixit ergo Ioseph ad populos:
En vt cernitis, & vos & terram ve-
stram Pharao possidet: accipite semi-
24 na, & serite agros, * vt fruges habere
F possitis. Quintā partem regi dabitis:
quatuor reliquas permitto vobis in
sementē, & in cibū familijs & liberis
25 vestris. * Qui respōderunt: Salus no-
stra in manu tua est: respiciat nos tā-
tùm

tium dominus noster, & læti seruie-
mus regi. * Ex eo tẽpore vsq; in præ- 26
sentẽ diẽ, in vniuersa Terra Aegypti,
regibus quinta pars soluitur, & factũ
est quasi in legẽ, absque terra sacerdo-
tali, quæ libera ab hac cõditione fuit.
* Habitauit ergo Israël in Aegypto, 27
id est, in Terra Gessen, & possedit eã:
auctusq; est, & multiplicatus nimis.
* Et vixit in ea decem & septẽ annis: 28
factique sunt omnes dies vitæ illius
centum quadraginta septẽ annorum.
* Cumq; appropinquare cerneret diẽ 29
mortis suæ, vocauit filiũ suũ Ioseph, G
& dixit ad eum: Si inueni gratiam in
|| Sup. 24.a.2. conspectu tuo, || pone manum tuam
sub femore meo: & facies mihi mise-
ricordiã & veritatem, vt non sepelias
me in Aegypto: * sed dormiã cũ pa- 30
tribus meis, & auferas me de terra
hac, condasq; in sepulchro maiorum
meorũ. Cui respõdit Ioseph: Ego fa-
ciã quod iussisti. * Et ille: Iura ergo, 31
inquit, mihi. Quo iurãte, adorauit Is-
raël Deũ, conuersus ad lectuli caput.

CAP. XLVIII.

Iacob ægrotantem inuisit Ioseph, cuius filios Manassen & Ephraim Iacob sibi adoptat ac benedicit, minorem contradicente Ioseph maiori præponens, & supra fratres partem vnam Ioseph tribuens.

HIs ita transactis, nuntiatũ est Io- 1
seph quòd ægrotaret pater suus: A
qui, assumptis duobus filiis Manasse
& Ephraim, ire perrexit. * Dictumq; 2
est seni: Ecce filius tuus Ioseph venit
ad te. Qui confortatus sedit in lectu-
lo. * Et ingresso ad se ait: Deus omni- 3
|| Sup. 28.c.13. potens || apparuit mihi in Luza, quæ
est in Terra Chanaan: benedixitque
mihi, * & ait: Ego te augebo & mul- 4
tiplicabo, & faciam te in turbas po-
pulorum: daboque tibi terram hanc,
& semini tuo post te, in possessionem
sempiternam. * Duo ergo filij tui, 5
|| Sup. 41.f.50. qui || nati sunt tibi in Terra Aegypti
antequam huc venirem ad te, mei
|| Ios. 13.b.7.d.29. erunt: || Ephraim & Manasses, sicut
Ruben & Simeon reputabũtur mihi.
* Reliquos autem quos genueris post 6
eos, tui erunt, & nomine fratrum
suorum vocabuntur in possessioni-
bus suis. * Mihi enim, quando venie- 7
|| Sup. 35.c.11. bam de Mesopotamia, || mortua est
Rachel in terra Chanaan in ipso iti- B
nere, eratque vernum tempus: & in-
grediebar Ephratam, & sepeliui eam
iuxta viam Ephratæ, quæ alio nomine
appellatur Bethleem. * Videns an- 8
tẽ filios eius dixit ad eum: Qui sunt
isti? * Respondit: Filij mei sunt, quos 9
donauit mihi Deus in hoc loco. Ad-
duc, inquit, eos ad me, vt benedi-
10 cã illis. * Oculi enim Israël caligabãt
præ nimia senectute, & clarè videre
non poterat. Applicitosque ad se de-
osculatus, & circumplexus eos, * dixit
11 ad filium suum: Non sum fraudatus
aspectu tuo: insuper ostendit mihi
12 Deus semen tuum. * Cumque tulisset
eos Ioseph de gremio patris, adorauit
13 pronus in terrã. * Et posuit Ephraim
C ad dexteram suam, id est, ad sinistram
Israël: Manassen verò in sinistra sua,
ad dexterã scilicet patris, applicuitq;
14 ambos ad eũ. * Qui extendens manũ
dexterã, posuit super caput Ephraim
minoris fratris: sinistram autem
super caput Manasse qui maior natu
15 erat, cõmutans manus. * || Benedixit- || Heb. 11.d.21.
que Iacob filiis Ioseph, & ait: Deus,
in cuius conspectu ambulauerunt pa-
tres mei Abraham & Isaac, Deus qui
pascit me ab adolescentia mea vsque
16 in præsentem diem: * || Angelus, qui || Sup. 31.d.29.
eruit me de cunctis malis, benedicat 32.a.2.
pueris istis: & inuocetur super eos Matth.
nomen meum, nomina quoque pa-
trum meorum Abraham & Isaac, & 18.b.10.
crescãt in multitudinẽ super terram.
17 * Videns autẽ Ioseph quòd posuisset
pater suus dexterã manũ super caput
Ephraim, grauiter accepit: & appre-
hensam manum patris leuare conatus
D est de capite Ephraim, & transferre
18 super caput Manasse. * Dixitque ad
patrem: Non ita conuenit, pater: quia
hic est primogenitus, pone dexteram
19 tuam super caput eius. * Qui renuens,
ait: Scio fili mi, scio: & iste quidẽ erit
in populos, & multiplicabitur: sed
frater eius minor, maior erit illo: &
20 semen illius crescet in gentes. * Bene-
dixitq; eis in tẽpore illo, dicens: In te
benedicetur Israël, atque dicetur: Fa-
ciat tibi Deus sicut Ephraim, & sicut
Manasse. Constituitq; Ephraim ante
21 Manassen. * Et ait ad Ioseph filiũ suũ:
En ego morior, & erit Deus vobiscũ,
reducetque vos ad terram patrum ve-
22 strorum. * Do tibi || partem vnam ex- || Ios. 15.
tra fratres tuos, quam tuli de manu b.7.16.
|| Amorrhæi in gladio & arcu meo. a.1.

CAP. XLIX.

|| Ios. 24. b. 8.

Iacob singulis filiis suis benedicens, & quorumdam defectus arguens, futura illis prædicit, tandemque declarato sepulturæ suæ loco moritur.

1 A VOcauit autem Iacob filios suos,
& ait eis: Congregamini, vt an-
nuntiem quæ ventura sunt vobis in
2 diebus nouissimis. * Cõgregamini, &
audite filij Iacob, audite Israël patrẽ
3 vestrum. * Rubẽ primogenitus meus,
tu fortitudo mea, & principiũ doloris
mei;

mei: prior in donis, maior in imperio.
* Effusus es sicut aqua, non crescas: 4
‖ Sup. ‖ quia ascendisti cubile patris tui, &
35.d.22. maculasti stratum eius. * Simeon & 5
1.Paral. Leui fratres vasa iniquitatis bellãtia.
5.a.1. * In consilium eorum non veniat ani- 6
ma mea, & in cœtu illorum non sit
‖ Sup. gloria mea: ‖ quia in furore suo occi-
34.d.25. derunt virũ, & in voluntate sua suf-
foderunt murum. * Maledictus furor 7
eorum, quia pertinax: & indignatio
‖ Iosf.19. eorum, quia dura; ‖ diuidã eos in Ia-
a.1.21. cob, & dispergam eos in Israël. * Iu- 8
a.b. da, te laudabunt fratres tui: manus B
tua in ceruicibus inimicorũ tuorum,
‖ 1.Par. adorabũt te filij patris tui. * ‖ Catulus 9
5.a.2. leonis Iuda: ad prædam fili mi ascen-
disti: requiescens accubuisti vt leo,
& quasi leæna, quis suscitabit eum?
* ‖ NON AVFERETVR sceptrum de 10
‖ Ioan. Iuda, & dux de femore eius, donec
1.f.45. veniat qui mittendus est, & ipse erit
Mat.2. expectatio gentiũ. * Ligans ad vineã 11
a.6. pullum suum, & ad vitem, ô fili mi,
asinam suam. Lauabit in vino stolam
suam, & in sanguine vuæ pallium
suum. * Pulchriores sunt oculi eius 12
vino, & dentes eius lacte candidiores.
* Zabulon in littore maris habitabit, 13
& in statione nauium pertingens vs-
que ad Sidonẽ. * Issachar asinus fortis 14
accubãs inter terminos. * Vidit requiẽ 15
quòd esset bona: & terrã quòd opti-
ma: & supposuit humerum suum ad
portandum, factúsq; est tributis ser-
uiens. * Dan iudicabit populũ suum 16
sicut & alia tribus in Israël. * Fiat 17
Dan coluber in via, cerastes in semi- C
ta, mordens vngulas equi, vt cadat
ascẽsor eius retrò. * SALVTARE tuum 18
expectabo Domine. * Gad, accinctus 19
præliabitur ante eũ: & ipse accingetur
retrorsum. * Aser, pinguis panis eius, 20
& præbebit delicias regibus. * Neph- 21
thali, ceruus emissus, & dans eloquia
‖ 1.Par. pulchritudinis. * ‖ Filius accrescẽs Io- 22
5.a.1. seph, filius accrescẽs & decorus aspe-
ctu: filiæ discurrerunt super murum.
* Sed exasperauerunt eum, & iurgati 23
sunt, inuideruntq; illi habẽtes iacula.
* Sedit in forti arcu eius, & disso- 24
luta sunt vincula brachiorum & ma-
nuum illius per manus potentis Ia-
cob: inde pastor egressus est lapis Is-
raël. * Deus patris tui erit adiutor 25
tuus, & omnipotens benedicet tibi
benedictionibus cæli desuper, bene-
dictionibus abyssi iacentis deorsum,
benedictionibus vberum & vuluæ.
* Benedictiones patris tui confortatę 26
sunt benedictionibus patrũ eius: do- D
nec veniret desiderium collium eter-
norum; fiant in capite Ioseph, & in
vertice Nazaræi inter fratres suos.
27 * Beniamin lupus rapax, manè come-
det prædã, & vespere diuidet spolia.
28 * Omnes hi in tribubus Israël duode-
cim: hæc locutus est eis pater suus,
benedixitque singulis, benedictioni-
29 bus proprijs. * Et præcepit eis, dicẽs:
Ego congregor ad populum meum:
sepelite me cum patribus meis in spe-
lunca duplici quæ est in agro Ephron
30 Hethæi, * contra Mambre in Terra
Chanaan, ‖ quam emit Abraham cũ ‖ Sup.
agro ab Ephron Hethæo in possessio- 23.d.
31 nem sepulchri. * Ibi sepelierunt eum,
& Saram vxorem eius: ibi sepultus
est Isaac cum Rebecca coniuge sua:
32 ibi & Lia cõdita iacet. * Finitisq; mã-
datis quibus filios instruebat, collegit
pedes suos super lectulum; & obijt:
appositusque est ad populum suum.

CAP. L.

Ioseph corpus patris curans cum senioribus Aegypti proficiscitur vt in Terra Chanaan sepeliat: quo magna sollemnitate peracto, fratres ob irrogatam illi iniuriam sibi timentes, benigne suscipit & consolatur: qui vbi mandatum dedisset de suis ossibus in Terram Chanaan deferendis, in pace quieuit.

1 QVod cernens Ioseph, ruit super
A faciem patris flens & deosculans
2 eum. * Præcepitque seruis suis medi-
cis vt aromatibus condirent patrem.
3 * Quibus iussa explentibus, transie-
runt quadraginta dies: iste quippe
mos erat cadauerum conditorũ, fle-
uitq; eum Aegyptus septuaginta die-
4 bus. * Et expleto planctus tempore,
locutus est Ioseph ad familiam Pha-
raonis: Si inueni gratiam in conspe-
ctu vestro, loquimini in auribus Pha-
5 raonis: eò quòd pater meus adiu-
rauerit me, dicens: En morior, in se-
pulchro meo ‖ quod fodi mihi in ter- ‖ Sup.
ra Chanaan, sepelies me. Ascendam 47.g.29
igitur, & sepeliam patrem meum, ac
6 reuertar. * Dixitq; ei Pharao: Ascen-
de & sepeli patrem tuum sicut ad-
7 iuratus es. * Quo ascendente, ierunt
B cum eo omnes senes domus Pharao-
nis, cunctique maiores natu Terræ
8 Aegypti: * domus Ioseph cum fratri-
bus suis, absque paruulis & gregibus,
atque armentis, quæ dereliquerant in
9 Terra Gessen. * Habuit quoque in co-
mitatu currus & equites: & facta est
10 turba non modica. * Veneruntque ad
Aream Atad, quæ sita est trans Iorda-
nem: vbi celebrantes exequias plã-
ctu magno atque vehementi, imple-
11 uerunt septem dies. * Quod cùm vi-
dissent habitatores Terræ Chanaan,
dixerunt:

dixerũt:Planctus magnus est iste Ae-
gyptiis. Et idcircò vocatum est nomẽ
loci illius, Planctus Aegypti. * Fece- 12
runt ergo filii Iacob sicut præceperat
eis: * Et portantes eum in Terrã Cha- 13
|| Act. 7. naan, || sepelierunt eum in spelunca
b. 16. duplici, || quam emerat Abraham cũ
|| Sup. agro in possessionem sepulchri ab
23. d. 16 Ephron Hethæo contra faciem Mam-
bre. * Reuersusque est Ioseph in Ae- 14
gyptum cum fratribus suis, & omni C
comitatu, sepulto patre. * Quo mor- 15
tuo, timentes fratres eius, & mutuò
colloquentes: Ne fortè memor sit
iniuriæ quam passus est, & reddat no-
bis omne malum quòd fecimus, * mã- 16
dauerunt ei dicentes: Pater tuus præ
cepit nobis antequam moreretur, * vt 17
hæc tibi verbis illius diceremus: Ob-
secro vt obliuiscaris sceleris fratrum
tuorum, & peccati atque malitiæ quã
exercuerunt in te: nos quoque ora-
mus vt seruis Dei patris tui dimittas
iniquitatem hanc. Quibus auditis fle-
uit Ioseph. * Veneruntque ad eum 18
fratres sui: || & proni adorantes in ter-
ram dixerunt: Serui tui sumus. * Qui- 19
bus ille respõdit: Nolite timere: num
Dei possumus resistere voluntati?
|| Sup. * || Vos cogitastis de me malum: sed 20
45. b. 9. Deus vertit illud in bonum, vt exal-
taret me, sicut in præsentiarum cer-
nitis, & saluos faceret multos popu-
|| Sup. los. * Nolite timere: ego || pascam vos 21
49. c. 1. & paruulos vestros, consolatusque est
eos, & blandè ac leniter est locutus.
* Et habitauit in Aegypto cum om- 22
ni domo patris sui: vixitque centum
decem annis. Et vidit Ephraim filios
|| Num. vsque ad tertiam generationem. || Fi-
32. g. 39 lii quoque Machir filii Manasse nati
|| Heb. sunt in genibus Ioseph. * Quibus trãs- 23
11. d. 12. actis, || locutus est fratribus suis: Post
mortem meam Deus visitabit vos, &
ascendere vos faciet de terra ista ad
terram quam iurauit Abraham, Isaac,
& Iacob. * Cumque adiurasset eos 24
|| Exod. atque dixisset: Deus visitabit vos: || as-
23. d. 19. portate ossa mea vobiscum de loco
Ios. 24. isto: * mortuus est, expletis centum 25
g. 32. decem vitæ suæ annis. Et conditus a-
romatibus, repositus est in loculo in
Aegypto.

LIBER EXODVS, HEBRAICE VEELLE SEMOTH.

CAPVT I.

Nomina filiorum Israel qui Aegyptum ingressi sunt; quorum multiplicationem nouus Pharao frustra impedire nititur onerum impositione, masculorum cæde ac submersione: de obstetricum miseratione, & earum à Deo præmiatione.

1 HÆc sunt nomina filiorum Is- Genes.
A raël qui ingressi sunt in Ae- 46. a. 8.
gyptum cum Iacob: singuli
cum domibus suis introie-
2 runt: * Ruben, Simeon, Leui, Iudas,
3 * Issachar, Zabulon & Beniamin. * Dã,
4 & Nephthali, Gad & Aser. * Erant igi-
5 tur omnes animæ eorum qui egres-
si sunt de femore Iacob, septuaginta:
6 Ioseph autẽ in Aegypto erat. * Quo
mortuo, & vniuersis fratribus eius,
7 omnique cognatione illa, * || filii Israël || Act. 7.
creuerunt, & quasi germinantes mul- c. 17.
tiplicati sunt: ac roborati nimis, im-
8 pleuerunt terram. * Surrexit intereà
rex nouus super Aegyptum, qui igno-
9 rabat Ioseph: * & ait ad populum suũ:
B Ecce, populus filiorum Israël mul-
10 tus, & fortior nobis est. * Venite, sa-
pienter opprimamus eum, ne fortè
multiplicetur: & si ingruerit contra
nos bellum, addatur inimicis nostris,
expugnatisque nobis egrediatur de
11 terra. * Præposuit itaque eis magi-
stros operum, vt affligerent eos one-
ribus: ædificaueruntque vrbes taber-
naculorum Pharaoni, Phithom &
12 Ramasses. * Quantoque opprimebant
eos, tanto magis multiplicabantur,
13 & crescebant: * oderantque filios Is-
raël Aegyptii, & affligebant illudẽtes
14 eis: * atque ad amaritudinem perdu-
C cebant vitam eorum operibus duris
luti & lateris; omnique famulatu,
quo in terræ operibus premebantur.
15 * Dixit autem Rex Aegypti obstetri-
cibus Hebræorum: quarum vna voca-
16 batur Sephora, altera Phua, * præ-
cipiens eis: Quando obstetricabitis
Hebræas, & partus tempus aduene-
rit: si masculus fuerit, interficite eũ:
17 si femina, reseruate. * Timuerunt au-
D tem obstetrices Deum, & non fece-
runt iuxta præceptum regis Aegypti,
18 sed conseruabant mares. * Quibus ad
se accersitis, rex ait: Quidnam est hoc
quod facere voluistis, vt pueros ser-
19 uaretis? * Quæ responderunt: Non

sunt Hebrææ sicut Aegyptiæ mulie-
res: ipsæ enim obstetricandi habent
scientiam, & priusquam veniamus ad
eas, pariunt. * Benè ergo fecit Deus 20
obstetricibus: & creuit populus, con-
fortatusque est nimis * Et quia timue- 21
runt obstetrices Deum, ædificauit eis
domos. * Præcepit ergo Pharao om- 22
ni populo suo, dicens: Quidquid ma-
sculini sexus natum fuerit, in flumen
proiicite: quidquid feminini, reserua-
re.

CAP. II.

Moyses aquis expositus, & inde extra-ctus, ac à matre sua nutritus iussu filiæ Pharaonis quæ ipsum adoptauit propter Aegyptij cædem in Madian metu regis fugit, vbi accepta vxore filia sacerdotis duos genuit filios.

EGressus est post hæc vir de domo 1
‖ Inf. 6. c. 20. Leui: ‖ & accepit vxorem stirpis A
suæ, * quæ concepit, & ‖ peperit filiú, C
‖ Heb. & videns eum elegantem, abscondit
11. d. 23. tribus mensibus. * Cumque iam cela- 3
re non posset, sumpsit fiscellam scir-
peam, & liniuit eam bitumine ac pi-
ce: posuitque intus infantulum, &
exposuit eum in carecto ripæ flumi-
nis, * stante procul sorore eius, & cõ- 4
‖ Act. 7. siderante euentum rei. * ‖ Ecce autem 5
c. 21. descendebat filia Pharaonis vt laua-
Heb. 11. retur in flumine: & puellæ eius gra-
d. 23. diebantur per crepidinem aluei. Quæ
cùm vidisset fiscellam in papyrione,
misit vnam è famulabus suis: & alla-
tam * aperiens, cernensque in ea par- 6
uulum vagiêtem, miserta eius, ait: De
infantibus Hebræorum est hic. * Cui 7
soror pueri: Vis, inquit, vt vadam, & B
vocem tibi mulierem Hebræam, quæ
nutrire possit infantulum? * Respon- 8
dit: Vade. Perrexit puella & vocauit
matrem suam. * Ad quam locuta filia 9
Pharaonis: Accipe, ait, puerum istũ,
& nutri mihi: ego dabo tibi merce-
dem tuam. Suscepit mulier, & nu-
triuit puerum: adultumque tradidit
filiæ Pharaonis. * Quem illa adopta- 10
uit in locum filii, vocauitque nomen
eius Moyses, dicens: Quia de aqua
tuli eum. * In diebus illis postquam 11
‖ Heb. creuerat Moyses, ‖ egressus est ad fra-
11. c. 24. tres suos: viditque afflictionem eo-
rum, & virum Aegyptium percutien-
tem quemdam de Hebræis fratribus
suis. * Cumque circumspexisset huc 12
atque illuc, & nullum adesse vidis-
set, percussum Aegyptium abscondit
sabulo. * Et egressus die altero con- 13
spexit duos Hebræos rixantes, dixitq;
ei qui faciebat iniuriam: Quare per-
cutis proximum tuum? * Qui respon- 14
dit: Quis te constituit principem & C
iudicem super nos? num occidere me
tu vis, sicut heri occidisti Ægyptium?
Timuit Moyses, & ait: Quomodo pa-
15 làm factum est verbum, istud? * Au-
diuitque Pharao sermonem hunc, &
quærebat occidere Moysen: qui fu-
giens de conspectu eius, moratus est
in Terra Madian, & sedit iuxta pu-
16 teum. * Erant autem sacerdoti Ma-
dian septem filiæ, quæ venerunt ad
hauriendam aquam: & impletis ca-
nalibus adaquare cupiebant greges
17 patris sui. * Superuenere pastores, &
eiecerunt eas: surrexitque Moyses, &
defensis puellis, adaquauit oues earũ.
18 * Quæ cùm reuertissent ad Raguel pa-
trem suum, dixit ad eas: Cur velo-
19 ciùs venistis solito? * Responderunt:
Vir Aegyptius liberauit nos de manu
pastorum: insuper & hausit aquam
nobiscum, potumque dedit ouibus.
20 * At ille: Vbi est? inquit, Quare dimi-
D sistis hominem? vocate eum vt com-
21 edat panem. * Iurauit ergo Moyses
quòd habitaret cum eo. ‖ Accepitque ‖ Inf. 18
22 Sephorã filiã eius vxorem: * quæ pe- a. 2. 3.
perit ei filium, quem vocauit Gersam, 1. Par.
dicens: Aduena fui in terra aliena. Al- 23. b. 15.
terum verò peperit, quem vocauit E-
liezer, dicens: Deus enim patris mei
adiutor meus eripuit me de manu Pha-
23 raonis. * Post multum verò temporis
mortuus est rex Aegypti: & ingemis-
centes filii Israël, propter opera voci-
ferati sunt: ascenditque clamor eorũ
24 ad Deum ab operibus. * Et audiuit ge-
mitum eorum, ac recordatus est fœ-
deris quod pepigit cum Abraham, I-
25 saac, & Iacob. * Et respexit Dominus
filios Israël, & cognouit eos.

CAP. III.

Dominus Moysi, oues Iethro soceri pascenti, in rubo apparens, mittit eum etiam renitentem ad filios Israel de manu Pharaonis liberandos, spoliatis Aegyptiis.

1 MOyses autem pascebat oues Ie-
A thro soceri sui sacerdotis Ma-
dian: cumque minasset gregem ad in-
teriora deserti, venit ad montem Dei
2 Horeb. * ‖ Apparuitq; ei Dominus in ‖ Act. 7.
flamma ignis de medio rubi: & vide- c. 20.
bat quòd rubus arderet, & non com-
3 bureretur. * Dixit ergo Moyses: Va-
dam, & videbo visionem hanc ma-
gnam, quare non comburatur rubus.
4 * Cernens autem Dominus quòd per-
B geret ad videndum, vocauit eum de
medio rubi, & ait: Moyses, Moyses.
5 Qui respondit: Adsum. * At ille: Ne
appropies, inquit, huc, solue calcea-
mentum de pedibus tuis: locus enim,
6 in quo stas, terra sancta est. * Et ait: ‖ Mat.
‖ Ego sum Deus patris tui, Deus A- 22. c. 32.
bra-

Math. braham, Deus Isaac, & Deus Iacob.
12. c.26 Abscondit Moyses faciem suam: non
Luc. 20 enim audebat aspicere contra Deum.
f. 37. *Cui ait Dñs: Vidi afflictionem popu- 7
li mei in Aegypto, & clamorem eius
audiui propter duritiam eorum qui
præsunt operibus: *& sciens dolorem 8
eius, descendi vt liberem eum de ma-
nibus Aegyptiorum, & educã de terra
illa in terram bonam, & spatiosam, in C
terram quæ fluit lacte & melle, ad lo-
ca Chananæi, & Hethæi, & Amorrhæi,
& Pherezæi, & Heuæi, & Iebuzæi.
* Clamor ergo filiorum Israël venit 9
ad me: vidique afflictionem eorũ, qua
ab Aegyptiis opprimuntur. * Sed ve- 10
ni, & mittam te ad Pharaonem, vt e-
ducas populum meum, filios Israël, de
Aegypto. * Dixitque Moyses ad Deũ: 11
Quis sum ego vt vadam ad Pharaonẽ,
& educam filios Israël de Aegypto?
* Qui dixit ei: Ego ero tecum: & hoc 12
habebis signum, quòd miserim te: Cũ
eduxeris populum meum de Ægypto, D
immolabis Deo super montem istum.
* Ait Moyses ad Deum: Ecce ego va- 13
dam ad filios Israël, & dicam eis: De⁹
patrum vestrorum misit me ad vos.
Si dixerint mihi: Quod est nomen
eius? quid dicam eis? * Dixit Deus ad 14
Moysen: EGO SVM QVI SVM. Ait:
Sic dices filiis Israël: QVI EST, misit
me ad vos. * Dixitque iterùm Deus 15
ad Moysen: Hæc dices filiis Israël:
Dominus Deus patrum vestrorum.
Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus
Iacob, misit me ad vos: hoc nomen E
mihi est in æternum, & hoc memo-
riale meum in generationem & ge-
nerationem. * Vade, & congrega se- 16
niores Israël, & dices ad eos: Do-
minus Deus patrum vestrorum ap-
paruit mihi, Deus Abraham, Deus
Isaac, & Deus Iacob, dicens: Visitans
visitaui vos, & vidi omnia quæ acci-
derunt vobis in Aegypto: * Et dixi vt 17
educam vos de afflictione Aegypti, in F
terram Chananæi, & Hethæi, & A-
morrhæi, & Pherezæi, & Heuæi, &
Iebusæi, ad terram fluentem lacte &
melle. * Et audient vocem tuam: in- 18
gredierisque tu, & seniores Israël, ad
regem Aegypti, & dices ad eum: Do-
minus Deus Hebræorum vocauit nos:
ibimus viam trium dierum in solitu-
dinem, vt immolemus Domino Deo
nostro. * Sed ego scio quòd non di- 19
mittet vos rex Aegypti vt eatis, nisi G
per manũ validam. * Extendam enim 20
manum meam, & percutiam Aegy-
ptum in cũctis mirabilibus meis, quæ
facturus sum in medio eorũ: post hæc
dimittet vos. * Daboque gratiam po- 21
pulo huic coram Aegyptiis: ‖ & cùm ‖ Inf. 11.
22 egrediemini, non exibitis vacui: *sed a. 2. &
postulabit mulier à vicina sua, & ab 12. e.35
hospita sua, vasa argentea & aurea, ac
vestes: ponetisque eas super filios &
filias vestras, & spoliabitis Aegyptũ.

CAP. IV.

Moyses tribus signis à Deo acceptis in Aegyptum cum vxore proficiscitur: vxor circumcidit filium, Aaron fratri Moysi occurrit, simulque venerunt ad filios Israël.

1 RESpondens Moyses ait: Non cre-
A dent mihi, neque audient vocem
meam, sed dicent: Non apparuit tibi
2 Dominus. * Dixit ergo ad eum: Quid
est quod tenes in manu tua? Respon-
3 dit: Virga. * Dixitque Dominus: Pro-
iice eam in terram. Proiecit, & versa
est in colubrũ, ita vt fugeret Moyses.
4 * Dixitque Dominus: Extende manum
tuam, & apprehende caudã eius. Ex-
tendit, & tenuit, versaque est in vir-
5 gam. * Vt credant, inquit, quòd ap-
paruerit tibi Dominus Deus patrum
suorum, Deus Abraham, Deus Isaac,
6 & Deus Iacob. * Dixitque Dominus
B rursum: Mitte manum tuam in sinum
tuum. Quam cùm misisset in sinum,
7 protulit leprosam instar niuis. * Re-
trahe, ait, manum tuam in sinũ tuum.
Retraxit, & protulit iterùm, & erat
8 similis carni reliquæ. * Si non credi-
derint, inquit, tibi, neque audierint
sermonem signi prioris, credent ver-
9 bo signi sequentis. * Quòd si nec duo-
bus quidem his signis crediderint, ne-
que audierint vocem tuã: sume aquam
fluminis, & effunde eam super ari-
dam, & quidquid hauseris de fluuio,
10 vertetur in sanguinem. * Ait Moyses:
C Obsecro Domine, non sum eloquens
ab heri & nudiustertius: & ex quo
locutus es ad seruum tuum, impedi-
11 tioris & tardioris linguæ sum. * Dixit
Dominus ad eum: Quis fecit os ho-
minis? aut quis fabricatus est mu-
tum & surdum, videntem & cæcum?
12 nónne ego? * Perge igitur, ‖ & ego ero ‖ Matt.
in ore tuo: doceboque te quid lo- 10.d. 19.
13 quaris. * At ille: Obsecro, inquit, Do-
14 mine, mitte quem missurus es. * Ira-
tus Dominus in Moysen, ait: Aaron
frater tuus leuites, scio quòd eloquẽs
sit: ecce ipse egreditur in occursum
tuum, vidensque te lætabitur corde.
15 * Loquere ad eum, & pone verba mea
D in ore eius: & ego ero in ore tuo, &
in ore illius, ‖ & ostendam vobis quid ‖ Inf. 7.
16 agere debeatis. * Ipse loquetur pro te a. 2.
ad populum, & erit os tuum: tu au-
tem eris ei in his quæ ad Deum perti-
17 nent. * Virgam quoque hanc sume in

manu tua, in qua facturus es signa.
* Abiit Moyses, & reuersus est ad Ie- 18
thro socerum suum, dixitque ei: Va-
dam & reuertar ad fratres meos in
Aegyptum, vt videam si adhuc viuãt.
Cui ait Iethro: Vade in pace. * Dixit 19
ergo Dominus ad Moysen in Madiã: E
Vade & reuertere in Aegyptũ: Mor-
tui sunt enim omnes qui quærebant
animam tuam. * Tulit ergo Moyses 20
vxorem suam, & filios suos, & impo-
suit eos super asinum, reuersusque est
in Aegyptum, portans virgam Dei in
manu sua. * Dixitque ei Dominus re- 21
uertenti in Aegyptum: Vide vt om-
nia ostenta quæ posui in manu tua,
facias coram Pharaone: ego indura-
bo cor eius, & non dimittet populum.
* Dicesque ad eum: Hæc dicit Domi- 22
nus: Filius meus primogenitus Israël.
* Dixi tibi: Dimitte filium meum vt 23
seruiat mihi, & noluisti dimittere eũ: F
ecce ego interficiam filium tuum pri-
mogenitum.* Cumque esset in itine- 24
re, in diuersorio occurrit ei Dominus,
& volebat occidere eum.* Tulit illicò 25
Sephora acutissimam petram, & cir-
cumcidit præputium filij sui, tetigit-
que pedes eius, & ait: Sponsus san-
guinum tu mihi es.* Et dimisit eum 26
postquam dixerat: Sponsus sanguinũ,
ob circũcisionem. * Dixit autem Do- 27
minus ad Aaron: Vade in occursum G
Moysi in desertum. Qui perrexit ob-
uiam ei in Montem Dei, & osculatus
est eum.* Narrauitque Moyses Aaron 28
omnia verba Domini quibus miserat
eum, & signa quæ mandauerat.* Ve- 29
neruntque simul, & congregauerunt
cũctos seniores filiorum Israël.* Lo- 30
cutusque est Aaron omnia verba quæ
dixerat Dominus ad Moysen: & fe-
cit signa coram populo, * & credidit 31
populus. Audieruntque quòd visitas-
set Dominus filios Israël, & quòd re-
spexisset afflictionem illorum: & pro-
ni adorauerunt.

CAP. V.

Moyses & Aaron Pharaoni Dei mandata referunt: quæ ille contemnens, grauius Israelitas premit negatis paleis; quod audiens Moyses orat pro eis Dominum.

Post hæc ingressi sunt Moyses & 1
Aaron, & dixerũt Pharaoni: Hæc A
dicit Dñs Deus Israël: Dimitte
populum meum vt sacrificet mihi in
deserto.* At ille respondit: Quis est 2
Dñs, vt audiam vocem eius, & dimit-
tam Israël? nescio Dominum, & Is-
raël non dimittam. * Dixeruntque: 3
Deus Hebræorum vocauit nos, vt ea-
mus viam trium dierum in solitudi-
nem, & sacrificemus Domino Deo
nostro: ne fortè accidat nobis pestis
4 aut gladius.* Ait ad eos rex Aegypti:
Quare Moyses & Aaron sollicitatis
populum ab operibus suis? ite ad one-
5 ra vestra. * Dixitque Pharao: Multus
est populus terræ: videtis quòd turba
succreuerit: quanto magis si dederi-
6 tis eis requiem ab operibus? * Præcepit
B ergo in die illo præfectis operum &
7 exactoribus populi, dicens: * Nequa-
quam vltrà dabitis paleas populo ad
conficiendos lateres, sicut priùs: sed
8 ipsi vadant, & colligant stipulas.* Et
mensuram laterum, quam priùs fa-
ciebant, imponetis super eos, nec mi-
nuetis quidquam: vacant enim, & id-
circò vociferantur, dicentes: Eamus,
9 & sacrificemus Deo nostro.* Oppri-
mantur operibus, & expleant ea: vt
non acquiescant verbis mendacibus.
10 * Igitur egressi præfecti operũ & exa-
ctores, ad populum dixerunt: Sic di-
11 cit Pharao: Non do vobis paleas: *ite,
& colligite sicubi inuenire poteritis,
nec minuetur quidquam de opere ve-
12 stro. * Dispersusque est populus per
omnem Terram Aegypti ad colligẽ-
13 das paleas.* Præfecti quoque operum
C instabant, dicentes: Complete opus
vestrum quotidie, vt priùs facere so-
lebatis quando dabantur vobis paleæ.
14 *Flagellatique sunt qui præerãt ope-
ribus filiorum Israël, ab exactoribus
Pharaonis, dicentibus: Quare non
impletis mensuram laterũ sicut priùs,
15 nec heri, nec hodie? * Veneruntque
præpositi filiorum Israël, & vocifera-
ti sunt ad Pharaonem, dicentes: Cur
16 ita agis cõtra seruos tuos? * Paleæ nõ
dantur nobis, & lateres similiter im-
perantur: en famuli tui flagellis cędi-
mur, & iniustè agitur contra popu-
17 lum tuum. * Qui ait: Vacatis otio, &
idcircò dicitis: Eamus, & sacrifice-
18 mus Domino. * Ite ergo, & operami-
ni: paleæ non dabuntur vobis, & red-
detis consuetum numerum laterum.
19 * Videbantque se præpositi filiorum
D Israël in malo, eò quòd diceretur eis:
Non minuetur quidquam de lateri-
20 bus per singulos dies.* Occurrerunt-
que Moysi & Aaron, qui stabant ex
aduerso, egredientibus à Pharaone:
21 * & dixerunt ad eos: Videat Dominus
& iudicet, quoniam fœtere fecistis
odorem nostrum coram Pharaone &
seruis eius, & præbuistis ei gladium,
22 vt occideret nos.* Reuersusque est
Moyses ad Dominum, & ait: Domine,
cur afflixisti populum istum? quare
23 misisti me?* Ex eo enim quo ingres-
sus sum ad Pharaonem vt loquerer
in

in nomine tuo, afflixit populũ tuum:
& non liberasti eos.

CAP. VI.

Consolatur Deus Israelitas per Moysen, Terræ Chanaan promissione; recensetúrque genealogia Ruben, Simeonis & Leui, vsque ad Moysen & Aaron.

DIxitque Dominus ad Moysen: 1
Nunc videbis quæ facturus sim A
Pharaoni: per manu enim fortem di-
mittet eos, & in manu robusta eiiciet
illos de terra sua. * Locutusq; est Do- 2
minus ad Moysen dicens: Ego Do-
minus * qui apparui Abraham, Isaac, 3
& Iacob, in Deo omnipotente: & no-
men meum ADONAI non indica-
ui eis. * Pepigique fœdus cum eis, vt 4
darem eis Terram Chanaan, terram
peregrinationis eorũ, in qua fuerunt
aduenæ. * Ego audiui gemitum filiorũ 5
Israël, quo Aegyptij oppresserũt eos:
& recordatus sum pacti mei. * Ideò 6
dic filiis Israël: Ego Dominus qui e-
ducam vos de ergastulo Aegyptiorũ,
& eruam de seruitute: ac redimam in
brachio excelso, & iudiciis magnis.
* Et assumam vos mihi in populum, & 7
ero vester Deus: & scietis quòd ego B
sum Dominus Deus vester qui edu-
xerim vos de ergastulo Aegyptiorũ:
* & induxerim in terram, super quam 8
leuaui manum meam vt darem eam
Abraham, Isaac, & Iacob: daboque
illam vobis possidendam, ego Domi-
nus. * Narrauit ergo Moyses omnia 9
filiis Israël: qui non acquieuerunt ei,
propter angustiam spiritus, & opus
durissimum. * Locutusque est Domi- 10
nus ad Moysen, dicens: * Ingredere, 11
& loquere ad Pharaonem regem Ae-
gypti, vt dimittat filios Israël de terra
sua. * Respondit Moyses coram Do- 12
mino: Ecce filij Israël non audiunt
me: & quo modo audiet Pharao, præ-
sertim cùm incircumcisus sim labiis?
* Locutusque est Dominus ad Moy- 13
sen & Aaron, & dedit mandatum ad C
filios Israël, & ad Pharaonem regem
Gen. Aegypti, vt educerent filios Israël de
46.5.9. Terra Aegypti. * ‖ Isti sunt princi- 14
Num. pes domorum per familias suas. Filij
26.1.5. Ruben primogeniti Israëlis: Henoch
1.Par.5. & Phallu, Hesron & Charmi. * hæ 15
a.1. cognationes Ruben. ‖ Filij Simeon:
‖ *1.Par.* Iamuel & Iamin, & Ahod, & Iachin,
4.d.24. & Soar, & Saül filius Chananitidis.
‖ *1.Par.* hæ progenies Simeon. * Et hæc no- 16
6.a.1. mina filiorum Leui per cognationes
& 25. suas: Gerson & Caath & Merari. Anni
a.6. autem vitæ Leui fuerunt centum tri-
‖ *Num.* ginta septem. * ‖ Filii Gerson: Lobni 17
3.c.17. & Semei, per cognationes suas. * ‖ Fi- 18
lii Caath: Amram, & Isaar, & Hebron, *Num.*
& Oziel. anni quoque vitæ Caath, *26.5.57*
19 centum triginta tres. * Filii Merari: *1.Par.6*
Moholi & Musi. hæ cognationes Le- *a.2.23.*
20 ui per familias suas. * Accepit autem *b.12.*
Amram vxorem Iochabed patruelem
D suam: quæ peperit ei Aaron & Moy-
sen. Fueruntque anni vitæ Amram,
21 centum triginta septem. * Filii quoq;
Isaar: Core, & Nepheg, & Zechri.
22 * Filii quoque Oziel: Misael, & Eli-
23 saphan, & Sethri. * Accepit autem
Aaron vxorem Elisabeth, filiam Ami-
nadab, sororem Nahason, quæ pepe-
rit ei Nadab, & Abiu, & Eleazar, &
24 Ithamar. * Filii quoque Core: Aser,
& Elcana, & Abiasaph. hæ sunt co-
25 gnationes Coritarum. * At verò Elea-
zar filius Aaron accepit vxorem de
filiabus Phutiel: quæ peperit ei Phi-
nees. hi sunt principes familiarum Le-
26 uiticarum per cognationes suas. * Iste
est Aaron & Moyses, quibus præce-
pit Dominus vt educerẽt filios Israël
de Terra Aegypti per turmas suas.
27 * Hi sunt, qui loquuntur ad Pharao-
nem regem Aegypti, vt educant filios
Israël de Aegypto: iste est Moyses &
28 Aaron, * in die qua locutus est Domi-
29 nus ad Moysen, in Terra Aegypti. * Et
locutus est Dominus ad Moysen, di-
cens: Ego Dominus: loquere ad Pha-
raonem regem Aegypti, omnia quæ
30 ego loquor tibi. * Et ait Moyses co-
ram Domino: En incircumcisus labiis
sum, quomodo audiet me Pharao?

CAP. VII.

Moyses & Aaron ad Pharaonem loquuntur, virgam vertunt in serpentem, & aquam virga percussam in sanguinem: quæ etiam faciunt magi Pharaonis suis incantationibus; quam ob causam Pharao magis induratur.

1 DIxitque Dominus ad Moysen:
A Ecce constitui te Deum Pharao-
nis: & Aaron frater tuus erit prophe-
2 ta tuus. * ‖ Tu loqueris ei omnia quæ ‖ *Sup. 4*
mando tibi: & ille loquetur ad Pha- *d.15.*
raonem, vt dimittat filios Israël de
3 terra sua. * Sed ego indurabo cor eius,
& multiplicabo signa & ostenta mea
4 in Terra Aegypti, * & non audiet
vos: immittamq; manum meã super
Aegyptum, & educam exercitum &
populum meum filios Israël de Terra
5 Aegypti per iudicia maxima. * Et sciẽt
Aegyptii quia ego sum Dominus qui
extenderim manum meam super Ae-
gyptum, & eduxerim filios Israël de
6 medio eorum. * Fecit itaque Moyses
& Aaron sicut præceperat Dominus:
ita egerũt. * Erat autem Moyses octo-

ginta annorum, & Aaron octoginta
trium, quando locuti sunt ad Pharao-
nem. * Dixitque Dominus ad Moy- 8
sen & Aaron: * Cùm dixerit vobis 9
Pharao, Ostendite signa: dices ad Aa-
ron: Tolle virgam tuam, & proiice
eam coram Pharaone, ac vertetur in
colubrum. * Ingressi itaque Moyses & 10
Aaron ad Pharaonem, fecerunt sicut B
præceperat Dominus: tulitque Aaron
virgam corā Pharaone & seruis eius,
‖ 2. Timot. 4. b. 2. quæ versa est in colubrum. * ‖ Voca- 11
uit autem Pharao sapientes & malefi-
cos: & fecerunt etiam ipsi per incan-
tationes Aegyptiacas & arcana quæ-
dam similiter. * Proiecerūtque sin- 12
guli virgas suas, quę versæ sunt in dra-
cones: sed deuorauit virga Aaron vir-
gas eorum. * Induratumque est cor 13
Pharaonis, & non audiuit eos, sicut
præceperat Dominus. * Dixit autem 14
Dominus ad Moysen: Ingrauatum
est cor Pharaonis, non vult dimittere
populum. * Vade ad eum manè, ecce 15
egredietur ad aquas: & stabis in oc-
cursum eius super ripam fluminis: & C
virgam, quæ conuersa est in draco-
nem, tolles in manu tua. * Dicesque 16
ad eum: Dominus Deus Hebræorum
misit me ad te, dicens: Dimitte po-
pulum meum vt sacrificet mihi in de-
serto: & vsque ad præsens audire no-
luisti. * Hæc igitur dicit Dominus: In 17
hoc scies quòd sim Dominus: ecce
percutiam virga, quæ in manu mea
est, aquam fluminis, & vertetur in
sanguinem. * Pisces quoque, qui sunt 18
in fluuio, morientur, & computre-
scent aquæ, & affligentur Aegyptii bi-
bentes aquam fluminis. * Dixit quo- 19
que Dominus ad Moysen: Dic ad Aa-
ron, Tolle virgam tuam, & extende
manum tuam super aquas Aegypti,
& super fluuios eorum, & riuos ac pa-
ludes, & omnes lacus aquarum, vt
vertantur in sanguinem: & sit cruor
in omni Terra Ægypti, tam in ligneis
vasis quàm in saxeis. * Feceruntque 20
Moyses & Aaron sicut præceperat D
‖ Inf. 17 b. 5. Ps. 77. e. 49. Dominus: ‖ & eleuans virgam percus-
sit aquam fluminis coram Pharaone
& seruis eius: quæ versa est in sangui-
nem. * Et pisces, qui erant in flumine, 21
mortui sunt: computruitque fluuius,
& non poterant Aegyptii bibere aquā
fluminis, & fuit sanguis in tota Ter-
‖ Sap. 17 b. 7. ra Aegypti. * ‖ Feceruntque similiter 22
malefici Aegyptiorum incantationi-
bus suis: & induratum est cor Pha-
raonis, nec audiuit eos, sicut præce-
perat Dominus. * Auertitque se, & 23
ingressus est domum suam, nec ap-
posuit cor etiam hac vice. * Foderunt 24
autem omnes Aegyptii per circuitum
fluminis aquam vt biberent: non e-
nim poterant bibere de aqua flumi-
25 nis. * Impletique sunt septem dies,
postquam percussit Dominus flu-
uium.

CAP. VIII.

Secunda Aegypti plaga est ranarum: pro quarum ablatione promittit Pharao populū dimittere, nec facit: quare additur tertia sciniphum, & quarta muscarum; propter quas rursum promittit Pharao se filios Israel dimissurum, quod non facit.

1 A DIxit quoque Dominus ad Moy-
sen: Ingredere ad Pharaonem,
& dices ad eum: Hæc dicit Dominus:
Dimitte populum meum, vt sacrificet
2 mihi: * sin autem nolueris dimittere,
ecce ego percutiam omnes terminos
3 tuos ranis. * Et ebulliet fluuius ranas:
quæ ascendent, & ingredientur do-
mum tuam, & cubiculum lectuli tui,
& super stratum tuum, & in domos
seruorum tuorum, & in populū tuum,
& in furnos tuos, & in reliquias ci-
4 borum tuorum: * & ad te, & ad popu-
lum tuum, & ad omnes seruos tuos,
5 intrabunt ranæ. * Dixitque Dominus
ad Moysen: Dic ad Aaron: Extende
manum tuam super fluuios ac super
riuos & paludes, & educ ranas super
6 Terram Aegypti. * Et extendit Aaron
B manum super aquas Aegypti, & ascen-
derunt ranæ, operueruntque Terram
7 Aegypti. * ‖ Fecerunt autem & male- ‖ Sap. 17. b. 7.
fici per incantationes suas similiter,
eduxeruntque ranas super Terrā Ae-
8 gypti. * Vocauit autem Pharao Moy-
sen & Aaron, & dixit eis: Orate Do-
minum vt auferat ranas à me & à po-
pulo meo: & dimittam populum vt
9 sacrificet Domino. * Dixitque Moy-
ses ad Pharaonem: Constitue mihi
quando deprecer pro te, & pro seruis
tuis, & pro populo tuo, vt abigantur
ranæ à te & à domo tua & à seruis
tuis & à populo tuo: & tantùm in
10 flumine remaneant. * Qui respondit:
C Cras. At ille: Iuxta, inquit, verbum
tuum faciam: vt scias quoniam non
11 est sicut Dominus Deus noster. * Et
recedent ranæ à te, & à domo tua, &
à seruis tuis, & à populo tuo: & tan-
12 tùm in flumine remanebunt. * Egres-
sique sunt Moyses & Aaron à Pha-
raone: & clamauit Moyses ad Do-
minum pro sponsione ranarum quam
13 condixerat Pharaoni. * Fecitque Do-
D minus iuxta verbum Moysi: & mor-
tuæ sunt ranæ de domibus, & de vil-
14 lis, & de agris. * Congregaueruntque
eas in immensos aggeres, & compu-

truit terra. * Videns autem Pharao 15
quòd data esset requies, ingrauauit
cor suum, & non audiuit eos, sicut
præceperat Dominus. * Dixitq; Do- 16
minus ad Moysen: Loquere ad Aa-
ron: Extende virgam tuam, & per-
cute puluerem terræ:& sint sciniphes
in vniuersa Terra Aegypti. * Fece- 17
runtque ita. Et extendit Aaron ma-
num,virgam tenens: percussitq; pul-
uerem terræ, & facti sunt sciniphes
in hominibus, & in iumentis: om-
nis puluis terræ versus est in scini-
phes per totã Terram Aegypti. * Fe- 18
ceruntque similiter malefici incanta-
tionibus suis, vt educerent sciniphes,
& non potuerunt:erantque sciniphes
tam in hominibus quàm in iumentis.
*Et dixerunt malefici ad Pharaonem: 19
Digitus Dei est hic, induratumque est E
cor Pharaonis, & non audiuit eos si-
cut præceperat Dominus.*Dixit quo- 20
que Dominus ad Moysen: Consurge
diluculo,& sta coram Pharaone:egre-
dietur enim ad aquas:& dices ad eum:
Hæc dicit Dominus: Dimitte popu-
lum meum vt sacrificet mihi. * Quòd 21
si non dimiseris eum,ecce ego immit-
tam in te, & in seruos tuos, & in po-
pulum tuum, & in domos tuas, omne
genus muscarum: & implebuntur do-
mus Aegyptiorum muscis diuersi ge-
neris, & vniuersa terra in qua fue-
rint. * Faciamque mirabilem in die 22
illa Terram Gessen, in qua populus F
meus est, vt non sint ibi muscæ: &
scias quoniam ego Dominus in me-
dio terræ. * Ponamq; diuisionem in- 23
ter populum meũ & populum tuum:
cras erit signum istud.*Fecitque Do- 24
‖ Sap. 16 b. 9. minus ita.‖ Et venit musca grauissima
in domos Pharaonis & seruorũ eius,
& in omnem Terram Aegypti: cor-
ruptaque est terra ab huiuscemodi
muscis.*Vocauitque Pharao Moysen 25
& Aaron, & ait eis: Ite & sacrificate
Deo vestro in terra hac.* Et ait Moy- 26
ses:Non potest ita fieri: abominatio- G
nes enim Aegyptiorum immolabi-
mus Domino Deo nostro,quòd si ma-
ctauerimus ea quę colũt Aegyptii co-
ram eis,lapidibus nos obruẽt.* Viam 27
trium dierum pergemus in solitudi-
nem: & sacrificabimus Domino Deo
‖ Sup. 3. d. 18. nostro,‖ sicut præcepit nobis.*Dixit- 28
que Pharao:Ego dimittam vos vt sa-
crificetis Domino Deo vestro in de-
serto: verumtamen longius ne abea-
tis, rogate pro me. * Et ait Moyses: 29
Egressus à te, orabo Dominum:& re-
cedet musca à Pharaone, & à seruis
suis, & à populo eius cras: verumta-
men noli vltrà fallere,vt nõ dimittas
30 populum sacrificare Domino.* Egres-
susq; Moyses à Pharaone,orauit Do-
31 minum. * Qui fecit iuxta verbum il-
lius: & abstulit muscas à Pharaone,&
à seruis suis, & à populo eius:non su-
32 perfuit ne vna quidem. * Et ingraua-
tum est cor Pharaonis, ita vt nec hac
quidem vice dimitteret populum.

CAP. IX.

*Quinta plaga est pestis in iumentis,
sexta vlcerum, septima grandinis;
ad quam promittit Pharao se dimis-
surũ populum si cesset, verùm nec id
complet: nullus autem filiorum Israel
in his malis vllum patitur dãnum.*

1 A DIxit autem Dominus ad Moysen:
Ingredere ad Pharaonem, & lo-
quere ad eum: Hæc dicit Dominus
Deus Hebræorum: Dimitte popu-
2 lum meum vt sacrificet mihi. * Quòd
3 si adhuc renuis, & retines eos: * ecce
manus mea erit super agros tuos: &
super equos, & asinos, & camelos,
& boues, & oues, pestis valdè grauis.
4 * Et faciet Dominus mirabile, inter
possessiones Israël, & possessiones
Aegyptiorum, vt nihil omnino per-
eat ex his quæ pertinent ad filios Is-
5 raël. * Constituitque Dominus tem-
B pus, dicens: Cras faciet Dominus
6 verbum istud in terra. * Fecit ergo
Dominus verbum hoc altera die:
mortuaque sunt omnia animantia
Aegyptiorum: de animalibus verò fi-
liorum Israël nihil omnino periit.
7 * Et misit Pharao ad videndum: nec
erat quidquam mortuum de his quæ
possidebat Israël. Ingrauatumque est
cor Pharaonis, & non dimisit popu-
8 lum. * Et dixit Dominus ad Moy-
sen & Aaron: Tollite plenas manus
cineris de camino, & spargat illum
Moyses in cælum coram Pharaone.
* Sitque puluis super omnem Terram
9 Aegypti: erunt enim in hominibus
& iumentis vlcera, & vesicæ tur-
gentes, in vniuersa Terra Aegypti.
* Tuleruntque cinerem de camino,
10 & steterunt coram Pharaone,& spar-
sit illum Moyses in cælum: factaque
sunt vlcera vesicarum turgentium in
hominibus, & iumentis: * nec po-
11 terant malefici stare coram Moyse
C propter vlcera quæ in illis erant,
& in omni Terra Aegypti. * In-
12 durauitque Dominus cor Pharao-
nis, & non audiuit eos, sicut locu-
13 tus est Dominus ad Moysen. * Di-
xitque Dominus ad Moysen: Manè
consurge, & sta coram Pharaone, &
dices ad eum: Hæc dicit Dominus
Deus Hebræorum: Dimitte popu-
14 lum meum vt sacrificet mihi. * Quia

in hac vice mittam omnes plagas
meas super cor tuum, & super ser-
uos tuos, & super populum tuum:
vt scias quòd non sit similis mei in
omni terra. * Nunc enim extendens 15
manum percutiam te & populum
|| Rō.9. d.17. tuum peste, peribisque de terra.* || Id- 16
circò autem posui te, vt ostendam in D
te fortitudinem meam, & narretur
nomen meum in omni terra. * Ad- 17
huc retines populum meum: & non
vis dimittere eum? * En pluam cras 18
hac ipsa hora grandinem multam ni-
mis, qualis non fuit in Ægypto, à die
qua fundata est, vsque in præsens
tempus. * Mitte ergo iam nunc, & 19
congrega iumenta tua, & omnia quæ
habes in agro: homines enim, & iu-
menta, & vniuersa quæ inuenta fue-
rint foris, nec congregata de agris,
cecideritque super ea grando, mo-
rientur.*Qui timuit verbum Domini 20
de seruis Pharaonis, fecit confugere
seruos suos & iumenta in domos:
* qui autem neglexit sermonem Do- 21
mini, dimisit seruos suos & iumenta
in agris. * Et dixit Dominus ad Moy- 22
sen: Extende manum tuam in cæ- E
lum, vt fiat grando in vniuersa Ter-
ra Ægypti, super homines, & super
iumenta, & super omnem herbam
|| Sap. 16.c.16. & 19.d. 19. agri in Terra Ægypti. * || Exten- 23
ditque Moyses virgam in cælum, &
Dominus dedit tonitrua, & grandi-
nem, ac discurrentia fulgura super
terram: pluitque Dominus grandi-
nem super Terram Ægypti.*Et gran- 24
do & ignis mista pariter ferebantur:
tantæque fuit magnitudinis, quanta
antè numquam apparuit in vniuersa
Terra Ægypti ex quo gens illa con-
dita est.*Et percussit grando in omni 25
Terra Ægypti cuncta quæ fuerunt in F
agris, ab homine vsque ad iumen-
tum: cunctamque herbam agri per-
cussit grando, & omne lignum re-
gionis confregit. * Tantùm in Terra 26
Gessen, vbi erant filii Israël, grando
non cecidit. * Misitque Pharao, & 27
vocauit Moysen & Aaron, dicens ad
eos: Peccaui etiam nunc: Dominus
iustus: ego & populus meus, impij.* 28
Orate Dominum vt desinant toni-
trua Dei, & grando: vt dimittam
vos, & nequaquam hic vltrà ma-
neatis. * Ait Moyses: Cùm egressus 29
fuero de vrbe, extendam palmas
meas ad Dominum, & cessabunt to-
nitrua, & grando non erit: vt scias
quia Domini est terra: * noui au- 30
tem, quòd & tu, & serui tui, necdum
timeatis Dominum Deum. * Linum 31
ergo & hordeum læsum est, eò quòd G
hordeum esset virens, & linum iam
32 folliculos germinaret: * triticum au-
tem & far non sunt læsa, quia serotina
33 erant.* Egressusque Moyses à Pha-
raone ex vrbe, tetendit manus ad Do-
minum: & cessauerunt tonitrua &
grando, nec vltra stillauit pluuia su-
34 per terram. * Videns autem Pharao
quòd cessasset pluuia, & grando, &
35 tonitrua, auxit peccatum: * & ingra-
uatum est cor eius, & seruorum il-
lius, & induratum nimis: nec dimisit
filios Israël, sicut præceperat Domi-
nus per manum Moysi.

CAP. X.

Ostensum signum est locustarum: quibus ablatis, obduratus Pharao ne sic quidem iuxta condictum dimittit populum: quapropter nonum additur, nempe tenebrarum densissimarum, propter quas permittit Pharao vt exeant, sed protinus idem denegat, Moysique minatur.

1 ET dixit Dominus ad Moysen: In-
A gredere ad Pharaonem: ego enim
indurauí cor eius, & seruorum illius:
2 vt faciam signa mea hæc in eo, * &
narres in auribus filii tui, & nepotum
tuorum, quoties contriuerim Ægy-
ptios, & signa mea fecerim in eis: &
3 sciatis quia ego Dominus. * Introie-
runt ergo Moyses & Aaron ad Pha-
raonem, & dixerunt ei: Hæc dicit Do-
minus Deus Hebræorum: Vsquequò
non vis subiici mihi? dimitte popu-
4 lum meum, vt sacrificet mihi. * || Sin || Sap.16.
B autem resistis, & non vis dimittere b.19.
eum: ecce ego inducam cras locustam
5 in fines tuos: * quæ operiat superfi-
ciem terræ, ne quidquam eius appa-
reat, sed comedatur quod residuum
fuerit grandini, corrodet enim omnia
6 ligna quę germinant in agris.*Et im-
plebunt domus tuas, & seruorum tuo-
rum, & omnium Ægyptiorum: quan-
tam non viderunt patres tui, & aui,
ex quo orti sunt super terram, vsque
in præsentem diem. Auertitque se, &
7 egressus est à Pharaone. * Dixerunt
autem serui Pharaonis ad eum: Vs-
quequò patiemur hoc scandalum: di-
mitte homines, vt sacrificent Domi-
no Deo suo, nónne vides quòd per-
8 ierit Ægyptus? * Reuocaueruntque
C Moysen & Aaron ad Pharaonem: qui
dixit eis: Ite, sacrificate Domino Deo
vestro: quinam sunt qui ituri sunt?
9 * Ait Moyses: Cum paruulis nostris
& senioribus pergemus, cum filiis &
filiabus, cum ouibus & armentis: est
enim sollemnitas Domini Dei no-
10 stri.*Et respondit Pharao: Sic Domi-
nus sit vobiscum, quo modo ego di-
mittam

mittam vos, & paruulos vestros. cui
dubium est quòd pessimè cogitetis?
* Non fiet ita, sed ite tantùm viri, & 11
sacrificate Domino: hoc enim & ipsi
petistis. Statimque eiecti sunt de con-
spectu Pharaonis. * Dixit autem Do- 12
minus ad Moysen: Extende manum D
tuam super Terram Ægypti ad locu-
stam, vt ascendat super eam, & deuo-
ret omnem herbam quæ residua fue-
rit grandini. * Et extendit Moyses 13
virgam super Terram Ægypti: & Do-
minus induxit ventum vrentem tota
die illa & nocte: & manè facto, ven-
tus vrens leuauit locustas. * Quæ as- 14
cenderunt super vniuersam Terram
Ægypti: & sederunt in cunctis fini-
bus Ægyptiorũ innumerabiles, qua-
les ante illud tempus non fuerant,
nec posteà futuræ sunt. * Operuerunt- 15
que vniuersam superficiem terræ, va-
stantes omnia. Deuorata est igitur E
herba terræ, & quidquid pomorum
in arboribus fuit, quæ grando dimi-
serat: nihilque omnino virens reli-
ctum est in lignis & in herbis terræ,
in cuncta Ægypto. * Quam ob rem 16
festinus Pharao vocauit Moysen &
Aaron, & dixit eis: Peccaui in Domi-
num Deum vestrum, & in vos * Sed 17
nunc dimittite peccatum mihi etiam
hac vice, & rogate Dominum Deum
vestrum, vt auferat à me mortem
istam. * Egressusque Moyses de con- 18
spectu Pharaonis, orauit Dominum.
* Qui flare fecit ventum ab occidente 19
vehementissimum, & arreptam locu- F
stam proiecit in Mare rubrum: non
remansit ne vna quidem in cunctis fi-
nibus Ægypti. * Et indurauit Domi- 20
nus cor Pharaonis, nec dimisit filios
Israël. * Dixit autem Dominus ad 21
Moysen: Extende manum tuam in
cælum: & sint tenebræ super Terram
Aegypti, tam densæ vt palpari queãt.
* Extenditque Moyses manum in cæ- 22
lum: & factæ sunt tenebræ horribiles
in vniuersa Terra Aegypti tribus die-
‖ Sap. 17 a. 2. bus. * ‖ Nemo vidit fratrem suum, 23
nec mouit se de loco in quo erat: ‖ vbi-
‖ Sap. 18 a. 1. cumque autem habitabant filij Is-
raël, lux erat. * Vocauitque Pharao 24
Moysen & Aaron, & dixit eis: Ite, sa- G
crificate Domino: oues tantùm ve-
stræ & armenta remaneant, paruuli
vestri eant vobiscum. * Ait Moyses: 25
Hostias quoque & holocausta dabis
nobis, quæ offeramus Domino Deo
nostro. * Cuncti greges pergent no- 26
biscum: non remanebit ex eis vngula:
quæ necessaria sunt in cultum Domi-
ni Dei nostri: præsertim cùm ignore-
mus quid debeat immolari, donec ad
27 ipsum locum perueniamus. * Indura-
uit autem Dominus cor Pharaonis, &
28 noluit dimittere eos. * Dixitque Pha-
rao ad Moysen: Recede à me, & caue
ne vltrà videas faciem meam: quo-
cumque die apparueris mihi, morie-
29 ris. * Respondit Moyses: Ita fiet vt
locutus es, non videbo vltrà faciem
tuam.

CAP. XI.

Antè decimum signum quod prædicit Dominus, hortatur ad Aegypti spoliationem.

1 ET dixit Dominus ad Moysen: Ad-
A huc vna plaga tangam Pharao-
nem & Aegyptum, & post hæc dimit-
2 tet vos, & exire compellet. * ‖ Dices ‖ Sup. 3. 22.
ergo omni plebi, vt postulet vir ab
amico suo, & mulier à vicina sua, va- Inf. 12. c. 35.
3 sa argentea & aurea. * Dabit autem
Dominus gratiam populo suo coram
Aegyptiis. ‖ Fuitque Moyses vir ma- ‖ Eccli. 45. a. 1.
gnus valdè in Terra Aegypti, coram
4 seruis Pharaonis & omni populo. * Et
B ait: Hæc dicit Dominus: Media nocte
5 egrediar in Aegyptum: * & morietur
omne primogenitum in Terra Aegy-
ptiorum, à primogenito Pharaonis
qui sedet in solio eius, vsque ad pri-
mogenitum ancillæ quæ est ad mo-
lam, & omnia primogenita iumento-
6 rum. * Eritque clamor magnus in vni-
C uersa Terra Aegypti, qualis nec antè
7 fuit, nec posteà futurus est. * Apud
omnes autem filios Israël non mu-
tiet canis ab homine vsque ad pecus:
vt sciatis quanto miraculo diuidat
8 Dominus Aegyptios & Israël. * De-
D scendentque omnes serui tui isti ad
me, & adorabunt me, dicentes: Egre-
dere tu, & omnis populus qui subie-
9 ctus est tibi: post hæc egrediemur. * Et
exiuit à Pharaone iratus nimis. Dixit
autem Dominus ad Moysen: Non au-
diet vos Pharao, vt multa signa fiant
10 in Terra Aegypti. * Moyses autem &
Aaron fecerunt omnia ostenta quæ
scripta sunt, coram Pharaone. Et in-
durauit Dominus cor Pharaonis, nec
dimisit filios Israël de terra sua.

CAP. XII.

Paschalis agni ritu declarato ac celebrato, eiusque sanguine domorum superliminaribus illito, cæsis omnibus Aegypti primogenitis, Israelitæ cum diuitiis Aegypti egrediuntur: de ritu Phase ac esu azymorum, & tempore habitationis Israel in Aegypto.

1 DIxit quoque Dominus ad Moy-
A sen & Aaron in Terra Aegypti:
2 * Mensis iste, vobis principium men-
sium: primus erit in mensibus anni.
3 * Loquimini ad vniuersum cœtum fi-
liorum

liorum Israël, & dicite eis : Decima
die mensis huius tollat vnusquisque
agnum per familias & domos suas.
* Sin autē minor est numerus vt suf- 4
ficere possit ad vescendum agnum, as-
sumet vicinum suum qui iunctus est
domui suæ, iuxta numerum anima-
rum quæ sufficere possunt ad esum
agni. * Erit autem agnus absque ma- 5
cula, masculus, anniculus: iuxta quem
ritum tolletis & hœdum. * Et serua- 6
bitis eum vsque ad quartam decimam
diem mēsis huius: immolabitque eum
vniuersa multitudo filiorum Israël ad
vesperam. * Et sument de sanguine 7
eius, ac ponent super vtrumque po- B
stem, & in superliminaribus domo-
rum, in quibus comedent illum. * Et 8
edent carnes nocte illa assas igni, &
azymos panes cum lactucis agresti-
bus. * Non comedetis ex eo crudum 9
quid, nec coctum aqua, sed tantùm
assum igni : caput cum pedibus eius
& intestinis vorabitis. * Nec remane- 10
bit quidquam ex eo vsque manè. si
quid residuum fuerit, igne combure-
tis. * Sic autem comedetis illum: Re- 11
nes vestros accingetis, & calceamen-
ta habebitis in pedibus, tenentes ba-
culos in manibus, & comedetis festi-
nanter : est enim Phase (id est transi-
tus Domini.* Et transibo per Terram 12
Ægypti nocte illa, percutiamque om-
ne primogenitūm in Terra Aegypti
ab homine vsque ad pecus : & in cun-
ctis diis Aegypti faciam iudicia, ego
Dominus. * Erit autem sanguis vobis 13
in signum in ædibus in quibus eritis:
& videbo sanguinem, & transibo vos:
nec erit in vobis plaga disperdens
quando percussero Terram Aegypti.
* Habebitis autem hunc diem in mo- 14
numentum : & celebrabitis eam sol- C
lemnem Domino in generationibus
vestris cultu sempiterno. * Septem 15
diebus azyma comedetis : in die pri-
mo non erit fermentum in domibus
vestris : quicumque comederit fer-
mētatum peribit anima illa de Israël,
à primo die vsque ad diem septimum.
* Dies prima erit sancta atque sollem- 16
nis, & dies septima eadem festiuitate
venerabilis : nihil operis facietis in
eis, exceptis his quæ ad vescendum
pertinent.* Et obseruabitis azyma: in 17
eadē enim ipsa die educam exercitum
vestrum de Terra Aegypti, & custo-
dietis diem istum in generationes ve-
stras ritu perpetuo. * ‖ Primo mense, 18
‖ Leuit. quartadecima die mēsis ad vesperam,
23. 4. 5. comedetis azyma, vsque ad diem vi-
Nu. 28. gesimam primam eiusdem mensis ad
c. 16. vesperam. * Septē diebus fermentum 19
non inuenietur in domibus vestris:
qui comederit fermentatum, peribit
anima eius de cœtu Israël, tam de ad-
20 uenis quàm de indigenis terræ. * Om-
D ne fermentatum non comedetis : in
cunctis habitaculis vestris edetis azy-
21 ma. * Vocauit autem Moyses omnes
seniores filiorū Israël, & dixit ad eos:
Ite tollentes animal per familias ve-
22 stras, & immolate Phase. * Fascicu- Heb. 11.
lumque hyssopi tingite in sanguine c. 28.
qui est in limine, & aspergite ex eo
superliminare, & vtrumque postem:
nullus vestrûm egrediatur ostium do-
23 mus suæ vsque manè. * Transibit enim
Dominus percutiēs Aegyptios: cum-
que viderit sanguinem in superlimi-
nari, & in vtroque poste, transcendet
ostium domus, & non sinet percus-
sorem ingredi domos vestras & læde-
24 re.* Custodi verbum istud legitimum
tibi & filiis tuis vsque in æternum.
25 * Cumque introieritis terrā, quā Do-
minus daturus est vobis vt pollicitus
26 est, obseruabitis ceremonias istas. * Et
cùm dixerint vobis filii vestri : Quæ
27 est ista religio ? * dicetis eis : Victima
transitus Domini est, quando transi-
uit super domos filiorum Israël in
Aegypto, percutiens Aegyptios, &
domos nostras liberans. Incuruatusq;
28 populus adorauit. * Et egressi filij Is-
raël fecerunt sicut præceperat Domi-
29 nus Moysi & Aaron. * Factum est au-
E tem in noctis medio, percussit Domi-
nus omne primogenitum in Terra
Aegypti, à primogenito Pharaonis,
qui in solio eius sedebat, ‖ vsque ad ‖ Sap. 18.
primogenitum captiuæ quæ erat in b. 5. &
carcere, & omne primogenitum iu- 11. b. 15.
30 mētorum. * Surrexitq; Pharao nocte,
& omnes serui eius, cunctáque Aegy-
ptus : & ortus est clamor magnus in
Aegypto : neque enim erat domus in
31 qua non iaceret mortuus. * Vocatisq;
Pharao, Moyse & Aaron nocte, ait:
Surgite & egredimini à populo meo,
vos & filij Israël : ite, immolate Do-
32 mino sicut dicitis. * Oues vestras &
armenta assumite vt petieratis, & ab-
33 euntes benedicite mihi. * Vrgebantq;
Aegyptij populum de terra exire ve-
lociter, dicentes : Omnes moriemur.
34 * Tulit igitur populus conspersam fa-
rinam antequam fermentaretur : &
ligās in palliis, posuit super humeros
35 suos. * Feceruntque filii Israël ‖ sicut ‖ Sup. 11.
præceperat Moyses : & petierunt ab a. 2.
Aegyptiis vasa argentea & aurea, ve-
36 stemque plurimam. * Dominus autem
dedit gratiā populo coram Aegyptiis
vt commodaretur eis: & spoliauerunt
37 Aegyptios. * Profectique sunt filij Is-
raël

raël de Ramesse in Socoth, sexcenta F
ferè millia peditum virorum, absque
paruulis.* Sed & vulgus promiscuum 38
innumerabile ascendit cum eis, oues
& armenta & animantia diuersi ge-
neris multa nimis.* Coxeruntque fa- 39
rinam, quam dudum de Aegypto con-
spersam tulerant: & fecerunt sub-
cinericios panes azymos: neque enim
poterant fermẽtari cogentibus exire
Aegyptiis, & nullam facere sinẽtibus
moram: nec pulmenti quidquam oc-
curreral præparare.* Habitatio autem 40
filiorum Israel qua manserunt in Ae-
gypto, fuit quadringentorum trigin-
ta annorum.* Quibus expletis, eadem 41
die egressus est omnis exercitus Do-
mini de terra Aegypti. * Nox ista est 42
obseruabilis Domini, quando eduxit
eos de Terra Aegypti: hanc obserua-
re debent omnes filij Israël in gene-
rationibus suis.* Dixitq; Dominus ad 43
Moysen & Aaron: Hæc est religio O
Phase: Omnis alienigena non come-
det ex eo. * Omnis autem seruus em- 44
ptitius circumcidetur, & sic comedet.
* Aduena & mercenarius non edent 45
‖ Num. ex eo.* ‖ In vna domo comedetur, nec 46
9.b.12. efferetis de carnibus eius foras, | nec
| Ioan. os illius confringetis.* Omnis cœtus 47
19.f.36. filiorum Israël faciet illud. * Quòd si 48
quis peregrinorum in vestrã voluerit
transire coloniã, & facere Phase Do-
mini, circumcidetur priùs omne mas-
culinum eius: & tunc ritè celebrabit:
eritq; sicut indigena terræ: si quis autẽ
circũcisus non fuerit, non vescetur ex
eo.* Eadẽ lex erit indigenæ & colono 49
qui peregrinatur apud vos.* Fecerũt- 50
que omnes filij Israël sicut præcepe-
rat Dominus Moysi & Aaron.* Et ea- 51
dem die eduxit Dominus filios Israel
de terra Aegypti per turmas suas.

CAP. XIII.

*Liberationis ab Aegyptio Dominus re-
ligione Phase ac primogenitorum
consecratione meminisse iubet. Inde
Israel per desertum egrediens, ossa
Joseph secum defert, & columnæ
ignis ac nubis ducatum accipit.*

LOcutusque est Dominus ad Moy- 1
‖ Inf.34. sen, dicẽs:* ‖ Sanctifica mihi omne A
c.9. primogenitum quod aperit vuluam 2
Num.8. in filiis Israël, tã de hominibus quàm
a.16. de iumentis: mea sunt enim omnia.
Luc.2.d. * Et ait Moyses ad populum: Memen- 3
33. tote diei huius in qua egressi estis de
Leu.27. Aegypto & de domo seruitutis, quo-
c.26. niam in manu forti eduxit vos Do-
minus de loco isto: vt non comedatis
fermentatum panem.* Hodie egredi- 4
mini mense nouarum frugum.* Cum- 5
que introduxerit te Dominus in Ter-
ram Chananæi & Hethæi & Amor-
rhæi & Heuæi & Iebusæi, quam iu-
rauit patribus tuis vt daret tibi, ter-
ram fluentem lacte & melle, celebra-
bis hunc morem sacrorum mẽse isto.
6 * Septem diebus vescẽris azymis: &
in die septimo erit solẽnitas Domi-
7 ni.* Azyma comedetis septẽ diebus:
nõ apparebit apud te aliquid fermen-
8 tatũ, nec in cunctis finibus tuis.* Nar-
B rabisque filio tuo in die illo, dicens:
Hoc est quod fecit mihi Dominus
9 quando egressus sum de Aegypto.* Et
erit quasi signũ in manu tua, & quasi
monimentum ante oculos tuos: &
vt lex Domini semper sit in ore tuo,
in manu enim forti eduxit te Domi-
10 nus de Aegypto. * Custodies huiusce-
modi cultum statuto tempore à die-
11 bus in dies.* Cumque introduxerit te
Dominus in Terram Chananæi, sicut
iurauit tibi & patribus tuis, & dede-
12 rit tibi eam, * ‖ separabis omne quod ‖ Inf.22.
aperit vuluam Domino, & quod pri- d.29. &
mitiuum est in pecoribus tuis: quid- 34. c.19.
quid habueris masculini sexus, con- Ezech.
13 secrabis Domino. * Primogenitũ asi- 44.f.30
ni mutabis oue: quod si non redeme-
ris, interficies. Omne autem primo-
genitum hominis de filiis tuis, pretio
14 redimes. * Cumque interrogauerit te
C filius tuus cras, dicens: Quid est hoc?
respondebis ei: In manu forti eduxit
nos Dominus de terra Aegypti, de
15 domo seruitutis. * Nam cũ induratus
esset Pharao, & nollet nos dimittere,
occidit Dominus omne primogenitũ
in Terra Aegypti, à primogenito ho-
minis vsque ad primogenitum iu-
mentorum: idcircò immolo Domi-
no omne quod aperit vuluã masculi-
ni sexus, & omnia primogenita filio-
16 rum meorũ redimo. * Erit igitur qua-
si signum in manu tua, & quasi ap-
pẽsum quid, ob recordationem, inter
oculos tuos: eò quòd in manu forti
eduxit nos Dominus de Aegypto.
17 * Igitur cùm emisisset Pharao popu-
lum, non eos duxit Deus per viam
Terræ Philisthiim quæ vicina est: re-
putans ne fortè pœniteret eum, si vi-
disset aduersum se bella consurgere,
18 & reuerteretur in Aegyptum. * Sed
D circumduxit per viam deserti, quæ est
iuxta Mare rubrum: & armati ascen-
derunt filii Israël de Terra Aegypti.
19 * Tulit quoque Moyses ossa Ioseph se-
cum: eò quòd adiurasset filios Israël,
dicẽs: | Visitabit vos Deus, efferte ossa
20 mea hinc vobiscum. * Profectique de
Socoth castrametati sunt in Etham in
21 extremis finibus solitudinis.* ‖ Domi-
nus autem præcedebat eos ad osten-
dendam

dendam viam, per diem in columna
nubis,& per noctē in columna ignis:
vt dux esset itineris vtroque tēpore.
* Numquam defuit columna nubis 22
per diem, nec columna ignis per no-
ctem, coram populo.

CAP. XIV.

Pharao Israelem persequens, & mare per sicum post illam ingrediens, cum vniuerso equitatu ac curribus submergitur.

LOcutus est autem Dominus ad 1
Moysen, dicens: * Loquere filijs 2
Israël: reuersi castrametētur è regio- A
ne Phihahiroth, quæ est inter Mag-
dalum & mare contra Beelsephon:
in cōspectu eius castra ponetis super
mare. * Dicturusq; est Pharao super 3
filijs Israël: Coarctati sunt in terra,
cōclusit eos desertum. * Et indurabo 4
cor eius,ac persequetur vos:& glori-
ficabor in Pharaone,& in omni exer-
citu eius. sciētque Aegyptij quia ego
sum Dominus. Feceruntque ita.* Et 5
nuntiatum est regi Aegyptiorū quòd B
fugisset populus: immutatumque est
cor Pharaonis & seruorū eius super
populo, & dixerunt: Quid voluimus
facere vt dimitteremus Israel,ne ser-
uiret nobis? * Iunxit ergo currum,& 6
omnē populum suum assumpsit se-
cum. * Tulitque sexcētos currus ele- 7
ctos, & quidquid in Aegypto curruū
fuit: & duces totius exercitus. * In- 8
durauitque Dominus cor Pharaonis
regis Aegypti, & persecutus est filios
Israel:at illi egressi erant in manu ex-
1.Mac. celsa. * ‖ Cumque persequerentur 9
4.a.9. Aegyptij vestigia præcedentiū,repe-
Ios.24. rerūt eos in castris super mare:omnis
b.6. equitatus & currus Pharaonis,& vni-
uersus exercitus,erāt in Phihahiroth
contra Beelsephon. * Cumq; appro- 10
pinquasset Pharao, leuātes filii Israel C
oculos,viderūt Aegyptios post se: &
timuerunt valdè: clamaueruntq; ad
Dominum, * & dixerunt ad Moysen: 11
Forsitan nō erāt sepulchra in Aegy-
pto,ideò tulisti nos vt moreremur in
solitudine, quid hoc facere voluisti,
vt educeres nos ex Aegypto? * Nōne 12
iste est sermo, quē loquebamur ad te
in Aegypto, dicētes:Recede à nobis,
vt seruiamus Aegyptiis? multo enim
melius erat seruire eis, quàm mori in
solitudine. * Et ait Moyses ad popu- 13
lum: Nolite timere: state, & videte
magnalia Domini quæ facturus est
hodie:Aegyptios enim, quos nūc vi-
detis,nequaquam vltrà videbitis vsq;
in sempiternum. * Dominus pugna- 14
bit pro vobis, & vos tacebitis. * Di- 15
xitque Dominus ad Moysen: Quid D
clamas ad me? Loquere filiis Israel vt
16 proficiscantur. * Tu autem eleua vir-
gam tuam, & extende manum tuam
super mare, & diuide illud: vt gra-
diantur filii Israel in medio maris per
17 siccum. * Ego autem indurabo cor
Aegyptiorum vt persequantur vos:
& glorificabor in Pharaone, & in
omni exercitu eius, & in curribus &
18 in equitibus illius. * Et scient Aegy-
ptii quia ego sum Dominus,cū glori-
ficatus fuero in Pharaone, & in cur-
19 ribus atque in equitibus eius. * Tol-
lensque se Angelus Dei, qui præcede-
bat castra Israel,abiit post eos: & cū
eo pariter columna nubis, priora di-
20 mittēs,post tergū * stetit,inter castra
E Aegyptiorum & castra Israel: & erat
nubes tenebrosa, & illuminans no-
ctem,ita vt ad se inuicem toto noctis
21 tempore accedere nō valerent.* Cū-
que extēdisset Moyses manum super
mare, abstulit illud Dominus flante
vento vehemēti & vrēte tota nocte,
& vertit in siccū: diuisaque est aqua.
22 * ‖ Et ingressi sunt filii Israel per me- ‖ Ps.77.
diū sicci maris: erat enim aqua quasi b.13. &
23 murus à dextra eorum & læua.* Per- 104. d.
sequentesque Aegyptii ingressi sunt 36.
post eos,& omnis equitatus Pharao- Ps.113.
nis, currus eius & equites, per mediū a.3.
24 maris. * Iamq; aduenerat vigilia ma- Heb. 11.
F tutina, ‖ & ecce respiciens Dominus d. 29.
super castra Aegyptiorū per colum- ‖ Sap.
nam ignis & nubis, interfecit exerci- 18.b.15.
25 tum eorum: * & subuertit rotas cur-
ruum, ferebanturq; in profundum.
Dixerunt ergo Aegyptii: Fugiamus
Israelem:Dominus enim pugnat pro
26 eis contra nos. * Et ait Dominus ad
Moysen: Extende manū tuam super
mare, vt reuertantur aquæ ad Aegy-
ptios super currus & equites eorum.
27 * Cumq; extendisset Moyses manum
contra mare, reuersum est primo di-
luculo ad priorem locum: fugienti-
busque Aegyptiis occurrerunt aquæ,
& inuoluit eos Dominus in mediis
28 fluctibus.* Reuersæque sunt aquæ, &
G operuerunt currus & equites cuncti
exercitus Pharaonis, qui sequentes
ingressi fuerant mare: nec vnus qui-
29 dem superfuit ex eis. * Filii autem Is-
rael perrexerunt per mediū sicci ma-
ris, & aquæ eis erant quasi pro muro
30 à dextris & à sinistris: * liberauitque
Dominus in die illa Israel de manu
31 Aegyptiorum. * Et viderunt Aegy-
ptios mortuos super littus maris, &
manum magnam quam exercuerat
Dominus contra eos: timuitque po-
pulus Dominum, & crediderunt
Domino,& Moysi seruo eius.

CAP. XV.

Israelitæ, gratiis Deo cum cantu peractis, venerunt in Marath, vbi amaritudine aquarum versa in dulcedinem, venerunt in Elim.

TVnc cecinit Moyses & filii Israel 1
carmen hoc Domino, & dixerunt: A
Cantemus Domino: gloriosè enim
magnificatus est, equum & ascenso-
rem deiecit in mare.
‖ Sap. * ‖ Fortitudo mea, & laus mea Do- 2
10.d.15. minus, & factus est mihi in salutem:
Isa-12. iste Deus meus, & glorificabo eum:
a.2. Deus patris mei, & exaltabo eum.
Ps.117. * Dominus quasi vir pugnator, 3
c.14. omnipotens nomen eius.
* Currus Pharaonis & exercitum 4
eius proiecit in mare: electi princi-
pes eius submersi sunt in mari.
* Abyssi operuerunt eos, descende- 5
runt in profundum quasi lapis.
* Dextera tua Domine magnificata 6
est in fortitudine: dextera tua, Do-
mine, percussit inimicum.
* Et in multitudine gloriæ tuæ de- 7
posuisti aduersarios tuos: misisti iram
tuam, quæ deuorauit eos sicut sti-
pulam.
* Et in spiritu furoris tui congrega- 8
tæ sunt aquæ: stetit vnda fluens, con- B
gregatæ sunt abyssi in medio mari.
* Dixit inimicus: Persequar & cō- 9
prehendam, diuidam spolia, imple-
bitur anima mea: euaginabo gladium
meum, interficiet eos manus mea.
* Flauit spiritus tuus, & operuit eos 10
mare: submersi sunt quasi plumbum
in aquis vehementibus.
* Quis similis tui in fortibus Do- 11
mine? quis similis tui, magnificus in
sanctitate, terribilis atque laudabilis,
& faciens mirabilia?
* Extendisti manum tuam, & de- 12
uorauit eos terra.
* Dux fuisti in misericordia tua po- 13
pulo quem redemisti: & portasti eum
in fortitudine tua, ad habitaculum
sanctum tuum.
* Ascenderunt populi, & irati sunt: 14
dolores obtinuerunt habitatores Phi-
listhiim.
* Tunc conturbati sunt principes 15
Edom, robustos Moab obtinuit tre-
mor: obriguerunt omnes habitato-
res Chanaan.
* Irruat super eos formido & pa- 16
uor, in magnitudine brachii tui: fiant
immobiles quasi lapis, donec per-
transeat populus tuus Domine, do- C
nec pertranseat populus tuus iste,
quem possedisti.
* Introduces eos, & plantabis in 17
mōte hereditatis tuæ, firmissimo ha-
bitaculo tuo quod operatus es Do-
mine: sanctuarium tuum Domine,
quod firmauerunt manus tuæ.
18 * Dn̄s regnabit in æternū & vltrà.
19 * Ingressus est enim eques Pharao
cū curribus & equitibus eius in ma-
re: & reduxit super eos Dominus
aquas maris: filii autem Israel ambu-
lauerunt per siccum in medio eius.
20 * Sumpsit ergo Maria prophetissa,
soror Aaron, tympanum in manu
sua: egressæque sunt omnes mulieres
post eam cum tympanis & choris,
21 * quibus præcinebat, dicens: Cātemus
Domino, gloriosè enim magnifica-
tus est, equum & ascensorem eius de-
22 iecit in mare. * Tulit autem Moyses
D Israel de mari rubro, & egressi sunt
in desertum Sur; ambulaueruntque
tribus diebus per solitudinem, & non
23 inueniebant aquam. * Et venerunt in
Mara, nec poterant bibere aquas de
Mara, eò quòd essent amaræ: vnde
& congruū loco nomē imposuit, vo-
cans illum Mara, id est, amaritudi-
24 nem. * Et murmurauit populus cōtra
25 Moysen, dicens: Quid bibemus? * At
ille clamauit ad Dominū, qui osten-
dit ei lignum: quod cùm misisset in
aquas, in dulcedinem versæ sunt. ‖ Ibi ‖ Iudith
cōstituit ei præcepta, atque iudicia, & 5.c.15.
26 ibi tentauit eum, * dicens: Si audieris Eccli.38
vocem Domini Dei tui, & quod re- a.3.
ctum est coram eo feceris, & obedie-
ris mandatis eius, custodierisq; om-
nia præcepta illius, cunctum languo-
rem, quem posui in Aegypto, non in-
ducam super te: ego enim Dominus
27 sanator tuus. * ‖ Venerunt autem in ‖ Num.
Elim filii Israel, vbi erant duodecim 33.b.9.
fontes aquarum, & septuaginta pal-
mæ: & castrametati sunt iuxta aquas.

CAP. XVI.

Murmurantibus in Sin pro cibo Israelitis, pluit Dominus coturnices & Man ad saturitatem, iussio Domini de eo colligendo, & in monimentum reponendo.

1 PRofectique sunt de Elim, & venit Sap.16.
A omnis multitudo filiorum Israel a.2.
in desertum Sin, quod est inter Elim
& Sinai: quintodecimo die mensis se-
cundi, postquam egressi sunt de terra
2 Aegypti. * Et murmurauit omnis cō-
gregatio filiorum Israel contra Moy-
3 sen & Aaron in solitudine. * Dixe-
runtque filii Israel ad eos: Vtinam
mortui essemus per manum Domini
in terra Aegypti, quando sedebamus
super ollas carniū, & comedebamus
panem in saturitate: cur eduxistis
nos in desertum istud, vt occideritis
omnem multitudinem fame? Dixit
autem

autem Dominus ad Moysen: Ecce, B
ego pluam vobis panes de cælo: egre-
diatur populus, & colligat quæ suf-
ficiunt per singulos dies: vt tentem
eum vtrùm ambulet in lege mea, an
non. * Die autem sexto parent quod 5
inferant: & sit duplum quàm colli-
gere solebant per singulos dies. * Di- 6
xeruntque Moyses & Aaron ad om-
nes filios Israel: Vesperè scietis quòd
Dominus eduxerit vos de Terra Ae-
gypti: * & manè videbitis gloriam 7
Domini: audiuit enim murmur ve-
strum contra Dominum: nos verò
quid sumus, quia mussitastis contra
nos? * Et ait Moyses: Dabit vobis Do- 8
minus vesperè carnes edere, & manè
panes in saturitate: eò quòd audierit
murmurationes vestras quibus mur-
murati estis contra eum, nos enim
quid sumus? nec contra nos est mur-
mur vestrum, sed contra Dominum.
* Dixit quoque Moyses ad Aaron: 9
Dic vniuersæ congregationi filiorum C
Israel: Accedite coram Domino: au-
diuit enim murmur vestrū. Cùmque 10
loqueretur Aaron ad omnem cœtum
filiorum Israel, respexerunt ad soli-
tudinem: & ecce gloria Domini ap-
paruit in nube. * Locutus est autem 11
‖ Eccli. 45.a.4. Dominus ad Moysen, dicens: * ‖ Au- 12
diui murmurationes filiorum Israel,
loquere ad eos: Vesperè comedetis
carnes, & manè saturabimini pani-
bus: scietisque quòd ego sum Domi-
nus Deus vester. * Factum est ergo 13
vesperè, & ascendens coturnix, coo-
peruit castra: manè quoque ros iacuit
per circuitum castrorum. * Cùmque 14
‖ Num. 11.b.7. Psal. 77. c.24. Sup. 16. c.20. Ioan. 6. d.31. operuisset superficiem terræ, ‖ appa- D
ruit in solitudine minutum, & quasi
pilo tusum, in similitudinem pruinæ
super terram. * Quod cùm vidissent 15
filij Israel, dixerunt ad inuicē: Man-
hu? quod significat: Quid est hoc?
ignorabant enim quid esset. Quibus
ait Moyses: ‖ Iste est panis, quem Do-
‖ 1. Cor. 10.a.3. minus dedit vobis ad vescendū. * Hic 16
est sermo, quem præcepit Dominus:
Colligat vnusquisque ex eo quantū
sufficit ad vescendum: gomor per sin-
gula capita, iuxta numerum anima-
rum vestrarum quæ habitant in ta-
bernaculo sic tolletis. * Feceruntq; ita 17
filii Israel: & collegerunt, alius plus,
alius minus. * Et mensi sunt ad men- 18
‖ 2. Cor. 8.b.15. surā gomor: ‖ nec qui plus college- E
rat, habuit amplius: nec qui minus
parauerat, reperit minus: sed singuli
iuxta id quod edere poterant, con-
gregauerunt. * Dixitque Moyses ad 19
eos: Nullus relinquat ex eo in manè.
* Qui non audierunt eum, sed dimi- 20
serunt quidam ex eis vsque manè, &
scatere cœpit vermibus, atque com-
putruit. & iratus est contra eos Moy-
21 ses. * Colligebant autem manè singu-
li, quantum sufficere poterat ad ve-
scendum: cùmque incaluisset sol, li-
22 quefiebat. * In die autem sexta colle-
gerunt cibos duplices, id est, duo go-
mor per singulos homines: venerunt
autē omnes principes multitudinis,
23 & narrauerunt Moysi. * Qui ait eis:
Hoc est quod locutus est Dominus:
Requies sabbati sanctificata est Do-
mino cras. quodcumque operandum
est, facite: & quæ coquenda sunt co-
quite: quidquid autem reliquum fue-
24 rit, reponite vsque in manè. * Fece-
runtque ita vt præceperat Moyses, &
non computruit, neque vermis in-
25 uentus est in eo. * Dixitque Moyses:
F Comedite illud hodie, quia sabbatum
est Domini: non inuenietur hodie in
26 agro. * Sex diebus colligite: in die au-
tem septimo sabbatum est Domini,
27 idcircò non inuenietur. * Venitque
septima dies: & egressi de populo vt
28 colligerent, non inuenerunt. * Dixit
autem Dominus ad Moysen: Vsque-
quò non vultis custodire mandata
29 mea, & legem meam? * Videte quòd
Dominus dederit vobis sabbatum, &
propter hoc die sexta tribuit vobis
cibos duplices: maneat vnusquisque
apud semetipsum, nullus egrediatur
30 de loco suo die septimo. * Et sabbati-
31 zauit populus die septimo. * Appel-
lauitque domus Israel nomen eius
Man: quod erat quasi semen corian-
dri album, gustusque eius quasi simi-
32 le cum melle. * Dixit autem Moyses:
Iste est sermo, quem præcepit Domi-
G nus: Imple gomor ex eo, & custo-
diatur in futuras retrò generationes:
vt nouerint panē, quo alui vos in so-
litudine, quandò educti estis de terra
33 Aegypti. * Dixitque Moyses ad Aa-
ron: Sume vas vnum, & mitte ibi
Man, quantum potest capere gomor:
& repone coram Domino, ad ser-
34 uandū in generationes vestras, * sicut
præcepit Dominus Moysi. Posuitque
illud Aaron in tabernaculo reser-
35 uandum. * ‖ Filij autem Israel come- ‖ Neh. 9. d.13.
derunt Man quadraginta annis, do-
nec venirent in terram habitabilem: Iudith 5.c.15.
hoc cibo aliti sunt, vsquequò tange-
36 rent fines terræ Chanaan. * Gomor
autem decima pars est Ephi.

CAP. XVII.

*Rursum murmurantibus in Raphi-
dim pro aqua filiis Israel, dat
Dominus aquam de petra: & in
monte Moyse extensis manibus orā-
te, vincunt ipsi Amalechitas.*

IGitur profecta omnis multitu- 1
do filiorum Israel de deserto Sin A
per mansiones suas, iuxta sermo-
nem Domini, castrametati sunt in
Raphidim, vbi non erat aqua bi-
‖ Num. bendum populo. * ‖ Qui iurgatus 2
20.a.4. contra Moysen, ait: Da nobis a-
quam, vt bibamus. Quibus respon-
dit Moyses: Quid iurgamini contra
me? cur tentatis Dominum? * Si- 3
tiuit ergo ibi populus præ aquæ pe-
nuria, & murmurauit contra Moy-
sen, dicens: Cur fecisti nos exire
de Aegypto, vt occideres nos, &
liberos nostros, ac iumenta siti? * 4
Clamauit autem Moyses ad Domi- B
num, dicens: Quid faciam populo
huic? adhuc paululum, & lapidabit
me. * Et ait Dominus ad Moysen: 5
Antecede populum, & sume tecum
de senioribus Israel: & virgam qua
‖ Sup. ‖ percussisti fluuium, tolle in manu
14.c.20. tua, & vade. * En ego stabo ibi co- 6
Ps. 77. ram te, supra petram Horeb: per-
b. 15. cutiesque petram, & exibit ex ea
1. Cor. aqua, vt bibat populus. Fecit Moy-
10. a. 4. ses ita coram senioribus Israel: * & 7
vocauit nomen loci illius, Tenta-
tio, propter iurgium filiorum Is-
rael, & quia tentauerunt Dominum, C
dicentes: Est ne Dominus in nobis,
‖ Iudith an non? * ‖ Venit autem Amalec, 8
4.d.1. & pugnabat contra Israel in Ra-
Sap.11. phidim. * Dixitque Moyses ad Io- 9
a.5. sue: Elige viros: & egressus, pu-
Deu.25. gna contra Amalec: cras ego stabo
a. 17. in vertice collis, habens virgam Dei
in manu mea. * Fecit Iosue vt lo- 10
cutus erat Moyses, & pugnauit con-
tra Amalec: Moyses autem & Aaron
& Hur ascenderunt super verticem
collis. * Cumque leuaret Moyses 11
manus, vincebat Israël: sin autem
paululum remisisset, superabat Ama-
lec. * Manus autem Moysi erant gra- 12
ues: sumentes igitur lapidem, po-
suerunt subter eum, in quo sedit: Aa-
ron autem & Hur sustentabant ma-
nus eius ex vtraque parte. Et factum
est vt manus illius non lassarentur D
vsque ad occasum solis. * Fugauit- 13
que Iosue Amalec, & populum eius
in ore gladij. * Dixit autem Domi- 14
nus ad Moysen: Scribe hoc ob mo-
nimentum in libro, & trade auribus
Iosue: delebo enim memoriam A-
malec sub cælo. * Aedificauitque 15
Moyses altare: & vocauit nomen
eius, Dominus exaltatio mea, di-
cens: * Quia manus solij Domini, 16
& bellum Domini, erit contra Ama-
lec, à generatione in generatio-
nem.

CAP. XVIII.

Iethro socer Moysi uxorem cum filiis ad eum reduxit: & auditu Dei operibus, cùm Domino sacrificasset, sanum consilium Moysi dedit in constituendis iudiciorum magistratibus.

1 CVmque audisset Iethro, sacerdos
A Madian, cognatus Moysi, omnia
quæ fecerat Deus Moysi, & Israëli
populo suo, & quòd eduxisset Domi-
2 nus Israel de Ægypto: * tulit Sepho-
3 ram vxorẽ Moysi quã remiserat: * &
duos filios eius, quorum vnus voca-
batur Gersam, dicẽte patre: ‖ Aduena ‖ Sup.
4 fui in terra aliena. * Alter verò Elie- d. 22.
zer: Deus enim, ait, patris mei adiu-
tor meus, & eruit me de gladio Pha-
5 raonis. * Venit ergo Iethro cognatus
Moysi, & filij eius, & vxor eius, ad
Moysen in desertum, vbi erat castra-
6 metatus iuxta montẽ Dei. * Et mãda-
uit Moysi, dicens: Ego Iethro cogna-
tus tuus venio ad te, & vxor tua, &
7 duo filij tui cum ea. * Qui egressus in
occursũ cognati sui, adorauit, & os-
B culatus est eũ: salutaueruntq; se mu-
tuò verbis pacificis. Cumq; intrasset
8 tabernaculum, * narrauit Moyses co-
gnato suo cũcta quæ fecerat Domin'
Pharaoni, & Aegyptiis propter Israel
vniuersumq; laborem, qui accidisset
eis in itinere, & quòd liberauerat eos
9 Dñs. * Lętatusq; est Iethro super om-
nibus bonis, quæ fecerat Dominus
Israëli, eò quòd eruisset eũ de manu
10 Aegyptiorũ, * & ait, Benedictus Do-
minus, qui liberauit vos de manu Ae-
gyptiorũ, & de manu Pharaonis, qui
eruit populum suum de manu Aegy-
11 pti. * Nũc cognoui, quia magnus Dñs
super omnes deos: eò quòd ‖ supernè ‖ Sup. 1.
12 egerint contra illos. * Obtulit ergo b.4.10.
C Iethro cognatus Moysi holocausta c.16.d.
& hostias Deo: veneruntq; Aaron & & 51.b.
omnes seniores Israel, vt comederẽt 7.d. 18.
13 panem cum eo coram Deo. * Altera & 14.
autem die sedit Moyses vt iudicaret b.8.
populum, qui assistebat Moysi à ma-
14 nè vsque ad vesperam. * Quod cùm
vidisset cognatus eius, omnia scilicet
quæ agebat in populo, ait: Quid est
hoc quod facis in plebe? cur solus se-
des, & omnis populus præstolatur de
15 manè vsque ad vesperam? * Cui re-
spõdit Moyses: Venit ad me populus
16 quærẽs sententiã Dei. * Cũq; accide-
rit eis aliqua disceptatio, veniunt ad
me vt iudicem inter eos, & ostendam
17 præcepta Dei, & legis eius. * At ille:
18 Non bonam, inquit, rem facis: stul-
to labore consumeris & tu, & popu-
lus iste qui tecum est: vltra vires tuas ‖ Deu.10.
est negotium, ‖ solus illud non pote- b.12.
ris

ris sustinere.* Sed audi verba mea at- 19
que consilia,& erit Deus tecum. Esto
tu populo in his quæ ad Deum perti-
nent, vt referas quæ dicuntur ad eũ:
* ostendasque populo ceremonias & 20
ritum colendi, viamq; per quam in-
gredi debeant, & opus quod facere
debeant. * Prouide autem de omni 21
plebe viros potẽtes,& timentes Deũ,
in quibus sit veritas, & qui oderint D
auaritiam, & constitue ex eis tribu-
nos,& centuriones, & quinquagena-
rios,& decanos, * qui iudicent popu- 22
lum omni tempore: quidquid autem
maius fuerit, referant ad te, & ipsi
minora tantummodò iudicent: le-
uiusq; sit tibi, partito in alios onere.
* Si hoc feceris, implebis imperium 23
Dei, & præcepta eius poteris susten-
tare:& omnis hic populus reuertetur
ad loca sua cum pace. * Quibus au- 24
ditis, Moyses fecit omnia quæ ille
suggesserat.* Et electis viris strenuis 25
de cuncto Israel, constituit eos prin-
cipes populi, tribunos, & centurio-
nes, & quinquagenarios, & decanos.
* Qui iudicabant plebẽ omni tẽpore: 26
quidquid autẽ grauius erat, referebãt
ad eum, faciliora tantummodò iudi-
cantes. * Diuisitque cognatum suum: 27
qui reuersus abiit in terram suam.

CAP. XIX.

*Iuxta montem Sinai, commemorato li-
berationis ex Aegypto beneficio po-
pulus sanctificari iubetur, vt descen-
dat Dominus in fulgure & tonitru,
coram omni plebe Moysi locuturus.*

Num. 33.c.19. MEnse tertio egressionis Israel de 1
Terra Aegypti, in die hac vene- A
runt in solitudinẽ Sinai. * Nam pro- 2
fecti de Raphidim, & peruenientes
vsque in desertum Sinai, castrameta-
ti sunt in eodem loco, ibiq; Israel fi-
|| Act.7.c.28. xit tentoria è regione mõtis.*|| Moy- 3
ses autem ascendit ad Deum, voca-
uitque eum Dominus de monte, &
ait: Hæc dices domui Iacob, & an-
nuntiabis filiis Israel: * Vos ipsi vi- 4
distis, quæ fecerim Aegyptiis, quo
modo portauerim vos super alas
|| Deut. 29.a.2. aquilarum,& assumpserim mihi.* || Si 5
ergo audieritis vocem meam, & cu-
stodieritis pactum meum, eritis mihi
|| Ps.23.a.1. in peculium de cũctis populis: || mea
est enim omnis terra.* || Et vos eritis 6
|| 1.Pet.2 b.9. mihi in regnum sacerdotale, & gens B
sancta. hæc sunt verba quæ loquêris
ad filios Israel. * Venit Moyses: & 7
conuocatis maioribus natu populi,
exposuit omnes sermones quos mã-
dauerat Dominus. * Responditque 8
omnis populus simul: Cuncta quæ
locutus est Dominus, faciemus. Cum-
que retulisset Moyses verba populi
9 ad Dominum,* ait ei Dominus: Iam
nunc veniam ad te in caligine nubis,
vt audiat me populus loquentem ad
te, & credat tibi in perpetuum. Nun-
tiauit ergò Moyses verba populi ad
10 Dominum. * Qui dixit ei: Vade ad
populum, & sanctifica illos hodie, &
11 cras, lauentque vestimenta sua. * Et
sint parati in diem tertiũ: in die enim
tertia descẽdet Dominus coram om-
12 ni plebe super montem Sinai. * Con-
stituesque terminos populo per cir-
cuitum, & dices ad eos: Cauete ne
C ascendatis in montem, || nec tanga- || Heb. 12.c.18.
tis fines illius: omnis qui tetigerit
13 montem, morte morietur. * Manus
non tanget eum, sed lapidibus oppri-
metur, aut confodietur iaculis: siue
iumentum fuerit, siue homo, non vi-
uet. cùm cœperit clangere buccina,
14 tunc ascendant in montem. * Descẽ-
ditque Moyses de monte ad populũ,
& sanctificauit eum. Cumque lauis-
15 sent vestimenta sua,* ait ad eos: Esto-
te parati in diem tertium, & ne ap-
16 propinquetis vxoribus vestris.* Iam-
que aduenerat tertius dies, & manè
inclaruerat: & ecce cœperunt audiri
tonitrua, ac micare fulgura, & nubes
densissima operire montem, clangor-
que buccinæ vehementiùs perstrepe-
bat: & timuit populus qui erat in ca-
17 stris. * Cumque eduxisset eos Moyses
in occursum Dei de loco castrorum,
18 steterunt ad radices montis. *| Totus || Deut. 4.b.11.
D autem mons Sinai fumabat: eò quòd
descendisset Dominus super eum in
igne, & ascenderet fumus ex eo quasi
de fornace: eratque omnis mons ter-
19 ribilis.* Et sonitus buccinæ paulatim
crescebat in maius, & prolixiùs rẽde-
batur: Moyses loquebatur, & Deus
20 respondebat ei.* Descenditq; Domi-
nus super montẽ Sinai in ipso mon-
tis vertice, & vocauit Moysen in ca-
cumen eius. Quò cùm ascendisset,
21 * dixit ad eum: Descende, & conte-
stare populũ: ne forte velit transcen-
dere terminos ad videndum Domi-
num, & pereat ex eis plurima multi-
22 tudo. * Sacerdotes quoque qui acce-
dunt ad Dominum, sanctificentur,
ne percutiat eos. * Dixitque Moyses
23 ad Dominum: Non poterit vulgus
ascendere in montem Sinai: tu enim
testificatus es, & iussisti, dicens: Pone
terminos circa montem, & sanctifica
24 illum. * Cui ait Dominus: Vade, de-
scende: ascendesque tu, & Aaron te-
cum. sacerdotes autem & populus ne
transeat terminos, nec ascendant ad
Dominum, ne fortè interficiat illos.

* Descen-

* Descenditque Moyses ad populum, 25
& omnia narrauit eis.

CAP. XX.

Moyses decalogum à Domino auditum territo populo narrat, ac terrenum aut lapideum de insectis lapidibus altare fieri iubet, ad quod non sit per gradus ascendendum.

Locutusque est Dominus cunctos 1
sermones hos: * Ego sum Domi- 2
nus Deus tuus, qui eduxi te de terra A
Aegypti, de domo seruitutis. * Non 3
‖ Deut. habebis deos alienos corã me. * ‖ Nõ 4
5.a.6. facies tibi sculptile, neque omnem si-
Ps.80.c. militudinem quæ est in cælo desuper,
11. 96. & quæ in terra deorsum, nec eorum
b.7. quæ sunt in aquis sub terra. * Non 5
Leu.10. adorabis ea, neque coles: ego sum
a.1. Dominus Deus tuus fortis, zelotes,
Deut.4. visitãs iniquitatem patrum in filios,
c.15. in tertiam & quartam generationem
Ios.24. eorum qui oderunt me: * & faciens 6
d.14. misericordiam in millia his qui dili- B
gunt me, & custodiunt præcepta
‖ Deut.5 mea. * ‖ Non assumes nomen Domi- 7
b.11. ni Dei tui in vanum. nec enim habe-
Leu.19. bit insontem Dominus eum qui as-
c.12. sumpserit nomen Domini Dei sui
Matt.5. frustrà. * ‖ Memento vt diem sabba- 8
c.27. ti sanctifices. * Sex diebus operabe- 9
‖ Eze.20 ris & facies omnia opera tua. * Se- 10
b.12. ptimo autem die sabbatum Domini
Deut.5. Dei tui est: non facies omne opus in
5.b.13. eo, tu, & filius tuus & filia tua, ser-
Inf.31. uus tuus & ancilla tua, iumentum
b.14. tuum, & aduena qui est intra portas
‖ Gen.2. tuas. * ‖ Sex enim diebus fecit Do- 11
a.2. minus cælum & terram, & mare, &
omnia quæ in eis sunt, & requieuit
in die septimo, idcircò benedixit
Dominus diei sabbati, & sanctifica-
‖ Deut. uit eum. * ‖ Honora patrem tuum 12
5.b.16. & matrem tuam, vt sis longæuus su- C
Matt.15 per terram, quam Dominus Deus
a.4. tuus dabit tibi. * ‖ Non occides. * Non 13
Eph.6. mœchaberis. * Non furtum facies. 14
a.2. * Non loqueris contra proximũ * 15
‖ Matt. tuum falsum testimonium. * ‖ Non 16
5.c.16. concupisces domum proximi tui: nec 17
Rom.7. desiderabis vxorem eius, non ser-
b.7.13. uum, non ancillam, non bouem,
&.9. non asinum, nec omnia quæ illius
sunt. * Cunctus autem populus vi- 18
debat voces & lampades, & sonitum
buccinæ, montemque fumantem: &
perterriti ac pauore concussi, stete-
runt procul, * dicentes Moysi: Loque- 19
re tu nobis, & audiemus: non loqua-
tur nobis Dominus, ne fortè moria-
Heb.12. mur. * Et ait Moyses ad populum: 20
c.18. Nolite timere: vt enim probaret vos
Deut.18 venit Deus, & vt terror illius esset
a.16. in vobis, & non peccaretis. * Stetit- 21
que populus de longè. Moyses au-
tem accessit ad caliginem in qua erat
22 Deus. * Dixit præterea Dominus ad
D Moysen: Hæc dices filiis Israel: Vos
vidistis quòd de cælo locutus sim
23 vobis. * Non facietis deos argenteos,
24 nec deos aureos facietis vobis. * ‖ Al- ‖ Inf.27
tare de terra facietis mihi, & offere- b.8.38.
tis super eo holocausta & pacifica ve- a.7.
stra, oues vestras & boues, in omni
loco in quo memoria fuerit nominis
mei: veniam ad te, & benedicam ti-
25 bi. * ‖ Quòd si altare lapideum fece- ‖ Deu.
ris mihi, non ædificabis illud de se- 27.a.5.
ctis lapidibus: si enim leuaueris cul- Ios.8.f.
26 trum super eo, polluetur. * Non ascẽ- 31.
des per gradus ad altare meum, ne re-
ueletur turpitudo tua.

CAP. XXI.

Præcepta iudicialia quo ad emptitios seruos, & ancillas, furta, homicidia, parricidia, parentum maledicta, rixas, & talionis pœnas, atque cornupetam bouem.

1 Hæc sunt iudicia quæ propones D eu.
2 eis. * Si emeris seruũ Hebræum, c.12.
A sex annis seruiet tibi: in septimo egre- Ier.34.
3 dietur liber gratis * Cũ quali veste in- c.14.
trauerit, cum tali exeat: si habẽs vxo-
4 rem, & vxor egredietur simul. * Sin
autem dominus dederit illi vxorem,
& pepererit filios & filias: mulier &
liberi eius erunt domini sui, ipse verò
5 exibit cum vestitu suo. * Quòd si di-
xerit seruus: Diligo dominum meum
& vxorem ac liberos, non egrediar
6 liber: * offeret eum dominus diis, &
applicabitur ad ostium & postes, per-
B forabitque aurem eius subula: & erit
7 ei seruus in sæculum. * Si quis vendi-
derit filiam suam in famulam, non
egredietur sicut ancillæ exire cõsue-
8 uerunt. * Si displicuerit oculis domini
sui cui tradita fuerat, dimittet eam:
populo autem alieno vendendi non
habebit potestatem, si spreuerit eam.
9 * Sin autem filio suo desponderit eã,
10 iuxta morẽ filiarũ faciet illi. * Quòd
si alteram ei acceperit, prouidebit
puellæ nuptias, & vestimenta, & pre-
11 tium pudicitiæ non negabit. * Si tria
ista nõ fecerit, egredietur gratis ab-
12 sque pecunia. * ‖ Qui percusserit ho- ‖ Leu.
minem volens occidere, morte mo- 24.c.27.
13 riatur. * Qui autem non est insidia- Deut.19
C tus, sed Deus illum tradidit in manus 12.
eius: constituam tibi locum in quem
14 fugere debeat. * Si quis per industriã
occiderit proximũ suum, & per insi-
dias: ab altari meo euelles eum, vt
15 moriatur. * Qui percusserit patrem
suum aut matrem, morte moriatur.
16 * Qui furatus fuerit hominem, & ven-

diderit eum, conuictus noxæ, morte
moriatur. * Qui maledixerit patri 17
Leu.20. suo, vel matri, morte moriatur.* Si 18
b.9. rixati fuerint viri, & percusserit alter
Prou.20 proximum suum lapide vel pugno,
c.20. & ille mortuus non fuerit, sed iacue-
Mat.15. rit in lectulo;* si surrexerit, & ambu- 19
a.4. lauerit foris super baculum suum, in- D
Marc 7. nocens erit qui percusserit, ita tamen
b.10. vt operas eius, & impẽsas in medicos
restituat. * Qui percusserit seruum 20
suum vel ancillam virga, & mortui
fuerint in manibus eius, criminis
reus erit. * Sin autẽ vno die vel duo- 21
bus superuixerit, non subiacebit pœ-
næ, quia pecunia illius est. * Si rixati 22
fuerint viri, & percusserit quis mu-
lierem prægnantem, & abortiuum
quidem fecerit, sed ipsa vixerit: sub-
iacebit damno quantũ maritus mu-
lieris expetierit, & arbitri iudicaue-
rint. * Sin autẽ mors eius fuerit sub- 23
secuta, reddet animam pro anima, E
‖ Mat.5. * ‖ oculum pro oculo, dentem pro 24
f.33. dente, manum pro manu, pedem pro
Leu.24. pede, * adustionem pro adustione, 25
d.20. vulnus pro vulnere, liuorem pro li-
Deu.19. uore. * Si percusserit quispiam oculũ 26
d.20. serui sui aut ancillæ, & luscos eos fe-
cerit, dimittet eos liberos pro oculo
quem eruit. * Dentem quoque si ex- 27
cusserit seruo vel ancillæ suæ, simili-
ter dimittet eos liberos. * Si bos cor- 28
nu percusserit virũ aut mulierem, &
mortui fuerint, lapidibus obruetur:
& non comedentur carnes eius, do-
minus quoque bouis innocens erit.
* Quòd si bos cornupeta fuerit ab 29
heri & nudiustertius, & contestati F
sunt dominum eius, nec recluserit
eum, occideritque virum aut mulie-
rẽ: & bos lapidibus obruetur, & do-
minum eius occident. * Quòd si pre- 30
tium fuerit ei impositum, dabit pro
anima sua quidquid fuerit postula-
tus.* Filiũ quoq; & filiã si cornu per- 31
cusserit, simili sententiæ subiacebit.
* Si seruũ, ancillamq; inuaserit, tri- 32
ginta siclos argẽti dño dabit, bos ve- G
rò lapidibus opprimetur. * Si quis 33
aperuerit cisternã, & foderit, & non
operuerit eã, cecideritq; bos aut asi-
nus in eã, * reddet dñs cisternæ pre- 34
tiũ iumentorũ: quod autem mortuũ
est, ipsius erit.* Si bos alienus bouem 35
alterius vulnerauerit, & ille mortuus
fuerit: vendent bouem viuum, & diui-
dent pretium, cadauer autem mortui
inter se dispertient.* Sin autẽ sciebat 36
quòd bos cornupeta esset ab heri &
nudiustertius, & non custodiuit eum
dominus suus: reddet bouem pro bo-
ue, & cadauer integrum accipiet.

CAP. XXII.

Furti damnique illati pœna, depositi, commodati atque stupri lex, idololatriæ supplicium: aduenæ, viduæ & pupillo nocentium pœnæ: mutui, vsuræ & pignoris lex, ac obedientiæ & decimarum.

SI quis furatus fuerit bouem, aut
1 ouem, & occiderit vel vendiderit:
A quinque boues pro vno boue resti-
tuet, ‖ & quattuor oues pro vna oue. ‖ 2. Reg 12.b.6.
2 * Si effringens fur domum siue suffo-
diens fuerit inuentus, & accepto vul-
nere mortuus fuerit: percussor nõ erit
3 reus sanguinis. * Quòd si orto sole
hoc fecerit, homicidium perpetrauit,
& ipse morietur. Si nõ habuerit quod
pro furto reddat, ipse venundabitur.
4 * Si inuentum fuerit apud eum quod
furatus est, viuens, siue bos, siue asi-
5 nus, siue ouis: duplum restituet.* Si
læserit quispiam agrum vel vineam,
& dimiserit iumentum suum vt de-
pascatur aliena: quidquid optimum
habuerit in agro suo, vel in vinea,
6 pro damni æstimatione restituet. * Si
B egressus ignis inuenerit spinas, & cõ-
prehenderit aceruos frugũ, siue stan-
tes segetes in agris, reddet damnum
7 qui ignem succenderit.* Si quis com-
mendauerit amico pecuniam aut vas
in custodiam, & ab eo, qui suscepe-
rat, furto ablata fuerint: si inuenitur
8 fur, duplum reddet. * si latet fur, do-
minus domus applicabitur ad deos,
& iurabit quòd non extenderit ma-
9 num in rem proximi sui, * ad perpe-
trandam fraudẽ, tam in boue, quàm
in asino, & oue ac vestimento, &
quidquid damnum inferre potest: ad
deos vtriusque causa perueniet: & si
illi iudicauerint, duplum restituet
10 proximo suo. * Si quis commenda-
uerit proximo suo asinum, bouem,
ouem, & omne iumentum ad custo-
diam, & mortuum fuerit, aut debili-
tatum, vel captum ab hostibus, nul-
11 lusque hoc viderit:* iusiurandum erit
in medio, quòd non extenderit ma-
nũ ad rem proximi sui: ‖ suscipietque ‖ Gen 31 f.39.
C dominus iuramentum, & ille redde-
12 re non cogetur. * Quòd si furto abla-
tum fuerit, restituet damnum domi-
13 no.* Si comestum à bestia, deferat ad
eũ quod occisum est, & nõ restituet.
14 * Qui à proximo suo quidquã horum
mutuò postulauerit, & debilitatum
aut mortuum fuerit domino nõ præ-
15 sente, reddere compelletur. * Quòd si
impræsentiarum dominus fuerit, nõ
restituet, maximè si cõductum vene-
16 rat pro mercede operis sui.* ‖ Si sedu- ‖ Deut. 22.d.29.
xerit quis virginẽ necdum desponsa-
tam,

tam, dormietq; cum ea: dotabit eã,
& habebit eã vxorem. * Si pater vir- 17
ginis dare noluerit, reddet pecuniam
iuxta modum dotis, quam virgines
accipere consueuerunt. * Maleficos 18
‖ Leu.19 nõ patieris viuere. * Qui coierit cum 19
a.4. iumento, morte moriatur. * ‖ Qui im- 20
molat diis, occidetur, præterquam
Domino soli. * Aduenam non con- 21
tristabis, neque affliges eum: aduenæ D
Zach. 7. enim & ipsi fuistis in Terra Aegypti.
* Viduæ & pupillo non nocebitis. * Si 22
c. 10. læseritis eos, vociferabuntur ad me, 23
& ego audiam clamorem eorum: * & 24
indignabitur furor meus, percutiam-
que vos gladio, & erunt vxores ve-
stræ viduæ, & filii vestri pupilli. * Si 25
pecuniam mutuam dederis populo
meo pauperi qui habitat tecum, non
vrgebis eum quasi exactor, nec vsuris
opprimes. * Si pignus à proximo tuo 26
acceperis vestimentum, ante solis oc-
casum reddes ei. * Ipsum enim est so- 27
lum, quo operitur, indumentum car-
nis eius, nec habet aliud in quo dor-
miat: si clamauerit ad me, exaudiam
eum, quia misericors sum. * Diis non 28
‖ Act.23. detrahes, & ‖ principi populi tui non
a.5. maledices. * Decimas tuas & primi- 29
‖ Leu.22 tias tuas non tardabis reddere: * pri-
b. 8. mogenitum filiorum tuorum dabis
Ezech. mihi. * De bobus quoque, & ouibus 30
44.g.30 similiter facies: septem diebus sit cũ
Sup.13. matre sua, die octaua reddes illum
a.2. & mihi. * Viri sancti eritis mihi: carnẽ, 31
b. 12. quæ à bestiis fuerit prægustata, non
Inf.33. comedetis, sed proiicietis canibus.
b.19.

CAP. XXIII.

Leges præfixæ iudicibus: bos & asinus inimici seruandus: non accipienda iudicibus munera: de anni & diei septimi quiete, tribusque festis præcipuis: de Angelo in ducem itineris præmittendo, & præmijs seruantium præcepta.

NOn suscipies vocem mendacii: 1
nec iunges manum tuam vt pro A
impio dicas falsum testimoniũ. * Non 2
sequêris turbam ad faciendũ malum:
nec in iudicio, plurimorũ acquiesces
sententiæ, vt à vero deuies. * Pauperis 3
quoque non misereberis in iudicio.
‖ Deu.22 * ‖ Si occurreris boui inimici tui, aut 4
a. 1. asino erranti, reduc ad eum. * Si vi- 5
deris asinũ odientis te iacere sub one-
re, non pertransibis, sed subleuabis
cum eo. * Nõ declinabis in iudicium 6
pauperis. * Mendacium fugies. In- 7
sontem & iustum non occides: quia
‖ Dan.13 auersor impium. * ‖ Nec accipies mu- 8
f.53. nera, quæ etiam excæcant prudentes, B
& subuertunt verba iustorum. * Pere- 9
grino molestus non eris. scitis enim
aduenarum animas: quia & ipsi ‖ pe- ‖ Deu.10
10 regrini fuistis in Terra Ægypti. * Sex d. 19.
annis seminabis terram tuam, & con- Eccli.20
11 gregabis fruges eius. * Anno autem d.31.
septimo dimittes eam, & requiescere Gen.46.
facies, vt comedant pauperes populi a.5.
tui: & quidquid reliquũ fuerit, edant
bestiæ agri: ita facies in vinea, & in
12 oliueto tuo. * Sex diebus operaberis:
C septimo die cessabis, vt requiescat
bos & asinus tuus: & refrigeretur fi-
13 lius ancillæ tuæ, & aduena. * Omnia
quæ dixi vobis, custodite. Et per no-
men externorũ deorũ non iurabitis,
14 neque audietur ex ore vestro. * Tri-
bus vicibus per singulos annos mihi
15 festa celebrabitis. * Sollẽnitatem azy-
morũ custodies. Septẽ diebus come-
des azyma, ‖ sicut præcepi tibi, tem- ‖ Sup.13.
pore mensis nouorum, quando egres- a.3.
sus es de Ægypto: ‖ non apparebis in Inf.34.
16 cõspectu meo vacuus. * Et sollemni- c 22.
D tatẽ messis primitiuorum operis tui, Deut.16
quæcumque seminaueris in agro. sol- d. 16.
lẽnitatem quoque in exitu anni, quã- Eccli. 35
do congregaueris omnes fruges tuas a. 6.
17 de agro. * Ter in anno apparebit
omne masculinũ tuum coram Domi-
18 no Deo tuo. * Non immolabis super
fermento sanguinem victimæ meæ,
nec remanebit adeps sollẽnitatis meæ
19 vsque manè. * Primitias frugum ter- Deu. 14
ræ tuæ deferes in domum Domini c. 12.
Dei tui. Non coques hœdum in lacte Inf.34.
20 matris suæ. * Ecce ego mittam Ange- d. 26.
lum meum, qui præcedat te, & custo- Deut.7.
diat in via, & introducat in locum b.11.
21 quem paraui. * Obserua eum, & audi
vocem eius, nec contemnendum pu-
tes: quia non dimittet cùm peccaue-
22 ris, & est nomen meũ in illo. * Quòd
E si audieris vocem eius, & feceris om-
nia quæ loquor, inimicus ero inimicis
23 tuis, & affligam affligentes te. * ‖ Præ- ‖ Inf.33.
cedetq; te Angelus meus, & introdu- a.2.
cet te ad Amorrhæum, & Hethæum, Ios.24.
& Pherezæum, Chananæumque, & c.1.
Heuæum, & Iebusæum, quos ego cõ- Deut. 7.
24 teram. * Non adorabis deos eorũ, nec c.22.
coles eos: non facies opera eorũ, sed
destrues eos, & cõfringes statuas eo-
25 rum. * Seruietisque Domino Deo ve-
stro, vt benedicam panibus tuis &
aquis, & auferã infirmitatem de me-
26 dio tui. * Non erit infœcũda, nec ste-
F rilis in terra tua: numerum dierum
27 tuorum implebo. * Terrorem meum
mittam in præcursum tuum, & occi-
dam omnem populum, ad quem in-
grederis: cunctorumq; inimicorum
28 tuorum corã te terga vertam: * emit-
tens crabrones prius, qui fugabunt Deut.7.
Heuæum, & Chananæum, & He- c.14.

thæum, antequam introeas.* Non 29
eiiciam eos à facie tua anno vno: ne
terra in solitudinē redigatur, & cre-
scant contra te bestiæ.* Paulatim ex- 30
pellam eos de conspectu tuo, donec
augearis, & possideas Terram.* Po- 31
nam autem terminos tuos à Mari ru-
bro vsque ad Mare Palæstinorum, &
à deserto vsque ad fluuium: tradam
in manibus vestris habitatores Ter-
ræ, & eiiciam eos de conspectu ve-
Deut. 1. a.2. stro.* Non inibis cum eis fœdus, nec 32
cum diis eorum.]* Non habitent in 33
Infr. 34. b.13. terra tua, ne fortè peccare te faciant
in me, si seruieris diis eorum: quod
tibi certè erit in scandalum.

CAP. XXIV.

Oblatis Domino sacrificiis, fœderisque sanguine in populum resperso, Moyses, ceteris ad radicem montis manentibus, solus in montem ascendit. vbi cum Domino quadraginta diebus permansit.

MOysi quoque dixit: Ascende ad 1
Dominū tu, & Aaron, Nadab, A
& Abiu, & septuaginta senes ex Is-
rael, & adorabitis procul.* Solusque 2
Moyses ascēdet ad Dominum, & illi
non appropinquabunt: nec populus
ascendet cū eo.* Venit ergo Moyses 3
& narrauit plebi omnia verba Do-
mini, atque iudicia: responditq; om-
nis populus vna voce: Omnia verba
Domini, quæ locutus est, faciemus.
* Scripsit autē Moyses vniuersos ser- 4
mones Domini: & manè consurgens
ædificauit altare ad radices mōtis, &
duodecim titulos per duodecim tri-
bus Israel.* Misitq; iuuenes de filiis 5
Israel, & obtulerunt holocausta, im- B
molaueruntq; victimas pacificas Do-
mino, vitulos.* Tulit itaque Moyses 6
dimidiam partem sanguinis, & misit
in crateras: partem autem residuam
fudit super altare.* Assumensque vo- 7
lumen fœderis, legit audiente popu-
lo: qui dixerunt: Omnia quæ locutus
est Dominus, faciemus, & erimus
obedientes.* Ille verò sumptū san- 8
guinem respersit in populum, & ait:
Hic est sanguis fœderis quod pepigit
Dominus vobiscum super cūctis ser-
Heb. 9. c.20. monibus his.* Ascēderuntq; Moyses 9
& Aaron, Nadab & Abiu, & septua- C
ginta de senioribus Israel: & vide- 10
rūt Deum Israel: & sub pedibus eius
quasi opus lapidis sapphirini, & quasi
cælum, cùm serenum est.* Nec super 11
eos qui procul recesserant de filiis
Israel, misit manū suam, videruntque
Deum, & comederunt, ac biberunt.
* [Dixit autem Dominus ad Moysen: 12
Ascende ad me in montē, & esto ibi:
daboq; tibi tabulas lapideas, & legem
ac mādata quæ scripsi: vt doceas eos.
13 * Surrexerunt Moyses & Iosue mini-
ster eius: ascendensq; Moyses in mō-
14 tem Dei,* senioribus ait: Expectate
D hîc donec reuertamur ad vos. Habe-
tis Aaron & Hur vobiscum: si quid
natum fuerit quæstionis, referetis ad
15 eos.* Cumque ascendisset Moyses,
16 operuit nubes montem,* & habita-
uit gloria Domini super Sinai, tegens
illum nube sex diebus: septimo au-
tē die vocauit eū de medio caliginis.
17 * Erat autem species gloriæ Domini,
quasi ignis ardens super verticē mon-
18 tis, in cōspectu filiorū Israel.* Ingres-
susq; Moyses medium nebulæ, ascen-
dit in montem: & fuit ibi quadragin-
ta diebus, & quadraginta noctibus.

CAP. XXV.

Iubetur primitiarum ac donorum oblatio ad Dei tabernaculum formandum, arcam, mensam, & candelabrum, cunctaque illis pertinentia.

1 LOcutusq; est Dominus ad Moy-
2 sen, dicens:* Loquere filiis Israel,
A vt tollant mihi primitias ab [omni Inf. 35. a.5.
homine qui offeret vltroneus, acci-
3 pietis eas.* Hæc sunt autem quæ acci-
pere debetis: Aurū, & argentū, & æs,
4 * hyacinthum & purpurā, coccumque
bis tinctum, & byssum, pilos caprarū,
5 * & pelles arietum rubricatas, pelles-
6 que ianthinas, & ligna setim:* oleum
ad luminaria concinnanda: aromata
in vnguentum, & thymiamata boni
7 odoris:* lapides onychinos, & gem-
mas ad ornandum ephod, ac ratio-
8 nale.* Facientque mihi sanctuarium,
9 & habitabo in medio eorum:* [iuxta Heb. 9. a.2.
omnē similitudinē tabernaculi quod
ostendam tibi, & omnium vasorum,
in cultum eius: sicque facietis illud:
10 * Arcam de lignis setim compingite,
cuius longitudo habeat duos & semis
cubitos: latitudo, cubitum & dimi-
dium: altitudo, cubitum similiter ac
11 semissem.* Et deaurabis eam auro
mundissimo intus & foris: faciesque
suprà, coronam auream per circuitū:
12 * & quattuor circulos aureos, quos
pones per quattuor arcæ angulos: duo
circuli sint in latere vno, & duo in al-
13 tero.* facies quoque vectes de lignis
14 setim, & operies eos auro.* Inducesq;
B per circulos qui sunt in arcæ lateri-
15 bus, vt portetur in eis:* qui semper
erunt in circulis, nec vmquam extra-
16 hentur ab eis.* Ponesque in arca te-
17 stificationem quam dabo tibi.* Facies
& propitiatorium de auro mundissi-
mo: duos cubitos & dimidium tene-
bit longitudo eius, & cubitum ac se-
missem

missem latitudo. * Duos quoq; Che- 18
rubim aureos & productiles facies,
ex vtraque parte oraculi. * Cherub 19
vnus sit in latere vno, & alter in al-
tero. * Vtrumque latus propitiatorij 20
tegant expandentes alas, & operien-
tes oraculum, respiciantq; se mutuò
versis vultibus in propitiatoriū quo
operienda est arca, * in qua pones te- 21
stimoniū quod dabo tibi. * Inde præ- 22
cipiam, & loquar ad te supra propi- C
tiatorium, ac de medio duorū Che-
rubim, qui erunt super arcam te-
stimonij, cuncta quæ mandabo per
te filiis Israel. * Facies & mensam de 23
lignis setim, habentem duos cubitos
longitudinis, & in latitudine cubitū,
& in altitudine cubitum ac semissem.
* Et inaurabis eam auro purissimo: fa- 24
ciesq; illi labium aureum per circui-
tum, * & ipsi labio coronam interra- 25
silem altam quattuor digitis: & super
illam, alteram coronam aureolam.
* Quattuor quoque circulos aureos 26
præparabis, & pones eos in quattuor
angulis eiusdem mensæ per singulos
pedes. * Subter coronam erunt circu- 27
li aurei, vt mittantur vectes per eos,
& possit mensa portari. * Ipsos quo- 28
que vectes facies de lignis setim, &
circūdabis auro ad subuehendā men-
sam. * Parabis & acetabula, ac phia- 29
las, thuribula, & cyathos, in quibus
offerenda sunt libamina, ex auro pu-
rissimo. * Et pones super mensam pa- 30
nes propositionis in conspectu meo
semper. * Facies & candelabrum du- 31
ctile de auro mūdissimo, hastile eius, D
& calamos, scyphos, & sphærulas, ac
lilia ex ipso procedentia. * Sex calami 32
egredientur de lateribus, tres ex vno
latere, & tres ex altero. * Tres scyphi 33
quasi in nucis modū per calamos sin-
gulos, sphærulaq; simul & liliū: & tres
similiter scyphi instar nucis in cala-
mo altero, sphærulaq; simul & liliū.
hoc erit opus sex calamorū, qui pro-
ducēdi sunt de hastili: * in ipso autem 34
cādelabro erunt quattuor scyphi in
nucis modū, sphærulæq; per singulos,
& lilia. * Sphærulæ sub duob⁹ calamis 35
per tria loca, qui simul sex fiūt, proce-
dentes de hastili vno. * Et sphærulæ 36
igitur & calami ex ipso erūt, vniuersa
ductilia de auro purissimo. * Facies & 37
lucernas septē, & pones eas super cā-
delabrū, vt luceāt ex aduerso. * Emū- 38
ctoria quoq; & vbi quæ emūcta sunt
extinguātur fiant de auro purissimo.
† Heb. 8. b. 5. Act. 7. f. 44. * Omne pōdus cādelabri cū vniuersis 39
vasis suis habebit talentū auri purissi-
mi. * † Inspice, & fac secundū exēplar 40
quod tibi in monte monstratum est.

CAP. XXVI.

Forma ac constructio tabernaculi Moysaici, veli, arcæ, propitiatorij, mensæ, candelabri, & tentorij, iuxta suas quæque mensuras.

1 TAbernaculum verò ita facies:
A Decē cortinas de bysso retorta,
& hyacintho, ac purpura, coccoque
bis tincto, variatas opere plumario
2 facies. * Lōgitudo cortinæ vnius ha-
bebit vigintiocto cubitos: latitudo,
quattuor cubitorū erit. Vnius men-
3 suræ fient vniuersa tentoria. * Quin-
que cortinæ sibi iungentur mutuò, &
aliæ quinque nexu simili cohærebūt.
4 * Ansulas hyacinthinas in lateribus ac
summitatibus facies cortinarum, vt
5 possint inuicē copulari. * Quinquage-
nas ansulas cortina habebit in vtraq;
parte, ita insertas, vt ansa contra an-
sam veniat, & altera alteri possit ap-
6 tari. * Facies & quinquaginta circulos
B aureos quibus cortinarum vela iun-
genda sunt, vt vnum tabernaculum
7 fiat. * Facies & saga cilicina vndecim,
ad operiendum tectum tabernaculi.
8 * Lōgitudo sagi vnius habebit trigin-
ta cubitos: & latitudo, quattuor:
æqua erit mensura sagorum omniū.
9 * E quibus quinque iunges seorsum,
& sex sibi mutuò copulabis, ita vt
sextum sagum in fronte tecti dupli-
10 ces. * Facies & quinquaginta ansas in
ora sagi vnius, vt coniungi cum al-
tero queat: & quinquaginta ansas in
ora sagi alterius, vt cum altero copu-
11 letur. * Facies & quinquaginta fibu-
las æneas, quibus iungantur ansæ, vt
vnum ex omnibus operimentum fiat.
12 * Quod autē superfuerit in sagis quæ
C parantur tecto, id est, vnum sagum
quod amplius est, ex medietate eius
13 operies posteriora tabernaculi. * Et
cubitus ex vna parte pendebit, & al-
ter ex altera, qui plus est in sagorum
longitudine, vtrumq; latus taberna-
14 culi protegens. * Facies & operimē-
tum aliud tecto de pellibus arietum
rubricatis: & super hoc rursum aliud
operimentum de ianthinis pellibus.
15 * Facies & tabulas stantes tabernacu-
16 li de lignis setim, * quæ singulę denos
cubitos in longitudine habeant, & in
17 latitudine singulos ac semissem. * In
lateribus tabulæ, duæ incastraturæ
D fient, quibus tabula alteri tabulæ cō-
nectatur: atque in hūc modum cun-
18 ctæ tabulæ parabuntur. * Quarum vi-
ginti erunt in latere meridiano quod
19 vergit ad Austrum. * Quibus quadra-
ginta bases argēteas fundes, vt binæ
bases singulis tabulis per duos angu-
20 los subiiciantur. * In latere quoque

secundo tabernaculi quod vergit ad
Aquilonem, viginti tabulæ erunt,
* quadraginta habentes bases argen- 21
teas. binæ bases singulis tabulis sup- E
ponentur.* Ad occidentalē verò pla- 22
gam tabernaculi facies sex tabulas,
* & rursum alias duas quæ in angulis 23
erigantur post tergum tabernaculi.
* Eruntque coniunctæ à deorsum vs- 24
que sursum, & vna omnes compago
retinebit. Duabus quoq; tabulis quæ
in angulis ponendæ sunt, similis iun-
ctura seruabitur. * Et erunt simul ta- 25
bulæ octo, bases earum argenteæ se-
decim, duabus basibus per vnam ta-
bulā supputatis. * Facies & vectes de 26
lignis setim quinque ad continendas
tabulas in vno latere tabernaculi,* & 27
quinque alios in altero, & eiusdē nu-
meri ad occidentalem plagam :* qui 28
mittentur per medias tabulas à sum-
mo vsque ad summum.* Ipsas quo- 29
que tabulas deaurabis, & fundes in F
eis annulos aureos, per quos vectes
tabulata contineant: quos operies la-
minis aureis. * Et eriges tabernaculū 30
‖ Sup. iuxta exemplar quod tibi in ‖ Monte
24.c.10. monstratum est.* Facies & velum de 31
hyacintho, & purpura, coccoque bis
tincto, & bysso retorta, opere pluma-
rio & pulchra varietate contextum:
* quod appendes ante quattuor co- 32
lumnas de lignis setim, quæ ipsæ qui-
dem deauratæ erunt, & habebunt ca-
pita aurea, sed bases argenteas. * In- 33
feretur autem velum per circulos, in- G
tra quod pones arcā testimonii, quo
& Sanctuarium, & Sanctuarii san-
ctuaria diuidentur. * Pones & propi- 34
tiatorium super arcam testimonij in
Sancto sanctorum: mensamq; extra 35
velum: & contra mensam candela-
brū in latere tabernaculi meridiano:
mēsa enim stabit in parte Aquilonis.
* Facies & tentorium in introitu ta- 36
bernaculi de hyacintho, & purpura,
coccoque bis tincto, & bysso retor-
ta, opere plumarij.* Et quinque co- 37
lumnas deaurabis lignorum setim,
ante quas ducetur tentorii: quarum
erunt capita aurea, & bases æneæ.

CAP. XXVII.

*Altare & atrium tabernaculi, tento-
rium, columnæ & oleum lucernarum
parari iubentur.*

FAcies & altare de lignis setim, 1
Inf. 38. quod habebit quinque cubitos in A
& 6. longitudine, & totidē in latitudine,
id est quadrum, & tres cubitos in al-
titudine. * Cornua autē per quattuor 2
angulos ex ipso erunt: & operies il-
lud ære.* Faciesque in vsus eius lebe- 3
tes ad suscipiendos cineres, & forci-
pes atque fuscinulas, & ignium rece-
ptacula. omnia vasa ex ære fabrica-
4 bis. * Craticulamque in modum retis
æneam: per cuius quattuor angulos
5 erunt quattuor annuli ænei, * quos
pones subter arulam altaris: eritque
6 craticula vsque ad altaris mediū.* Fa-
cies & vectes altaris de lignis setim
7 duos, quos operies laminis æneis:* &
B induces per circulos, eruntq; ex vtro-
8 que latere altaris ad portandū.* ‖ Nō ‖ Sup.
solidum, sed inane & cauum intrin- 2.d.24.
secus facies illud, sicut tibi in Monte
9 monstratū est. * Facies & atrium ta-
bernaculi, in cuius australi plaga cō-
tra meridiem erunt tentoria de bysso
retorta: centum cubitos vnum latus
10 tenebit in longitudine. * Et colūnas
viginti cum basibus totidem æneis,
quæ capita cum cælaturis suis habe-
11 bunt argentea.* Similiter & in latere
Aquilonis per longum erunt tētoria
centum cubitorum, columnæ vigin-
ti, & bases æneæ eiusdem numeri, &
capita earū cum cælaturis suis argen-
12 tea.* In latitudine verò atrii, quod re-
C spicit ad occidentem, erunt tentoria
per quinquaginta cubitos, & colum-
13 næ decem, basesque totidem. * In ea
quoque atrij latitudine, quæ respicit
ad orientē, quinquaginta cubiti erūt.
14 * In quibus quindecim cubitorū ten-
toria lateri vno deputabuntur, colum-
15 næque tres & bases totidem: * & in
latere altero erūt tētoria cubitos ob-
tinentia quindecim, columnæ tres, &
16 bases totidem.* In introitu verò atrij
fiet tentorium cubitorum viginti ex
hyacintho & purpura, coccoque bis
tincto, & bysso retorta, opere pluma-
rij: columnas habebit quattuor, cum
17 basibus totidem. * Omnes columnæ
atrii per circuitum vestitæ erunt ar-
genteis laminis, capitibus argēteis, &
18 basibus æneis.* In longitudine occu-
D pabit atriū cubitos cētū, in latitudine
quinquaginta, altitudo quinq; cubi-
torū erit. fietq; de bysso retorta, & ha-
19 bebit bases æneas. * Cuncta vasa ta-
bernaculi in omnes vsus & ceremo-
nias, tā paxillos eius quā atrii, ex ære
20 facies.* Præcipe filiis Israel vt afferāt
tibi oleū de arboribus oliuarū puris-
simū, piloq; contusum: vt ardeat lu-
cerna sēper *in tabernaculo testimo-
21 nii, extra velū quod oppansum est te-
stimonio. Et collocabunt eam Aaron
& filii eius, vt vsque manè luceat
coram Domino. Perpetuus erit cul-
tus per successiones eorum à filiis
Israel.

CAP. XXVIII.

Pontificalia indumenta Aaronis & filiorum eius describuntur.

APplica quoque ad te Aaron fra- 1
trem tuum cum filiis suis de me- A
dio filiorum Israël, vt sacerdotio fun-
gantur mihi: Aaron, Nadab, & Abiu,
Eleazar, & Ithamar.* Faciesque ve- 2
stem sanctam Aaron fratri tuo in glo-
riam & decorem.* Et loquêris cunctis 3
sapientibus corde, quos repleui spiri-
tu prudentiæ, vt faciant vestes Aaron,
in quibus sanctificatus ministret mi-
hi.* Hæc autem erunt vestimēta quæ 4
facient: Rationale, & superhumerale,
tunicam & lineam strictam, cidarim
& balteum. Facient vestimenta sancta
fratri tuo Aaron & filiis eius, vt sa-
cerdotio fungantur mihi.* Accipiēt- 5
que aurum, & hyacinthum, & purpu-
ram, coccumque bis tinctum, & bys-
sum. * Facient autem superhumera- 6
le de auro & hyacintho & purpura, B
coccoque bis tincto, & bysso retorta,
opere polymito.* Duas oras iunctas 7
habebit in vtroque latere summita-
tum, vt in vnum redeant. *Ipsa quoq; 8
textura & cuncta operis varietas erit
ex auro, & hyacintho, & purpura,
coccoque bis tincto, & bysso retorta.
*Sumesque duos lapides onychinos, 9
& sculpes in eis nomina filiorum Is-
raël: * sex nomina in lapide vno, & 10
sex reliqua in altero, iuxta ordinem
natiuitatis eorum. *Opere sculptoris 11
& cælatura gemmarii, sculpes eos no-
minibus filiorum Israël, inclusos au-
ro atque circumdatos: * & pones in 12
vtroque latere superhumeralis, me-
moriale filiis Israël. Portabitque Aa-
ron nomina eorum coram Domino C
super vtrumque humerum, ob recor-
dationem. * Facies & vncinos ex au- 13
ro, * & duas catenulas ex auro puris- 14
simo sibi inuicem cohærentes, quas
inseres vncinis. * Rationale quoque 15
iudicii facies opere polymito iuxta
texturam superhumeralis, ex auro,
hyacintho, & purpura, coccoque bis
tincto, & bysso retorta. * Quadran- 16
gulum erit & duplex: mensuram pal-
mi habebit tam in longitudine quàm
in latitudine. * Ponesque in eo quat- 17
tuor ordines lapidum: in primo ver-
su erit lapis sardius, & topazius, &
smaragdus: * in secundo carbuncu- 18
lus, sapphirus, & iaspis: * in tertio 19
ligurius, achates, & amethystus: * in 20
quarto chrysolithus, onychinus, &
beryllus. inclusi auro erunt per or-
dines suos. *Habebuntque nomina fi- 21
liorum Israël: duodecim nominibus
cælabuntur, singuli lapides nomini-
bus singulorum per duodecim tribus.
22 *Facies in rationali catenas sibi inui-
D cem cohærentes ex auro purissimo:
23 *& duos annulos aureos, quos pones
24 in vtraque rationalis summitate: *ca-
tenasque aureas iunges annulis, qui
25 sunt in marginibus eius: *& ipsarum
catenarum extrema duobus copula-
bis vncinis in vtroq; latere superhu-
26 meralis quod rationale respicit.* Fa-
cies & duos annulos aureos, quos
pones in summitatibus rationalis, in
oris, quæ è regione sunt superhume-
27 ralis, & posteriora eius aspiciunt.* Nec
non & alios duos annulos aureos,
qui ponendi sunt in vtroq; latere su-
perhumeralis deorsum, quod respicit
contra faciem iuncturæ inferioris, vt
28 aptari possit cum superhumerali, * &
stringatur rationale annulis suis cum
annulis superhumeralis vitta hyacin-
thina, vt maneat iunctura fabrefacta,
& à se inuicem rationale & superhu-
29 merale nequeant separari. *Portabit-
E que Aaron nomina filiorum Israël in
rationali iudicii super pectus suum,
quando ingredietur Sanctuariū, me-
moriale coram Domino in æternum.
30 * Pones autem in rationali iudicii
Doctrinam & Veritatem, quæ erunt
in pectore Aaron, quādo ingredietur
coram Domino: & gestabit iudicium
filiorum Israël in pectore suo, in con-
31 spectu Domini semper. *Facies & tu-
nicam superhumeralis totam hyacin-
32 thinam, * in cuius medio suprà erit
capitium, & ora per gyrum eius tex-
tilis, sicut fieri solet in extremis ve-
stium partibus, ne facilè rumpatur.
33 * Deorsum verò, ad pedes eiusdem
F tunicæ, per circuitum, quasi mala pu-
nica facies, ex hyacintho, & purpura,
& cocco bis tincto, mixtis in medio
34 tintinnabulis, * ita vt tintinnabulum
sit aureum & malum punicum, rur-
sumque tintinnabulum aliud aureum
35 & malum punicum. * ‖ Et vestietur ea ‖ Eccli. 45.b.11.
Aaron in officio ministerii, vt audia-
tur sonitus quādo ingreditur & egre-
ditur Sanctuarium in conspectu Dñi,
36 & non moriatur. * Facies & laminam
de auro purissimo: in qua sculpes
opere cælatoris, Sanctum Domino.
37 * Ligabisque eam vitta hyacinthina,
38 & erit super tiarā, * imminens fronti
pontificis. Portabitque Aaron iniqui-
tates eorum, quæ obtulerunt & san-
ctificauerunt filii Israël, in cunctis
muneribus & donariis suis. Erit au-
tem lamina semper in fronte eius, vt
39 placatus sit eis Dominus. * Stringes-
G que tunicam bysso, & tiaram byssi-
nam facies, & balteū opere plumarii.

* Porrò filiis Aaron tunicas lineas pa- 40
rabis, & balteos ac tiaras in gloriam
& decorem: * vestiesque his omnibus 41
Aaron fratrem tuum & filios eius cũ
eo. Et cunctorum consecrabis manus,
sanctificabisque illos, vt sacerdotio
fungantur mihi. * Facies & feminalia 42
linea, vt operiant carnem turpitu-
dinis suæ, à renibus vsque ad femo-
ra: * & vtentur eis Aaron & filii eius 43
quando ingredientur tabernaculum
testimonii, vel quando appropinquãt
ad altare vt ministrent in sanctuario,
ne iniquitatis rei moriantur. Legiti-
mum sempiternum erit Aaron, & se-
mini eius post eum.

CAP. XXIX.

Quæ fuerit sacerdotum consecratio ritusque oblationis pro illis, & qui his oblationibus vescentur: ac de duobus agnis anniculis quotidie offerendis.

Leuit. SEd & hoc facies, vt mihi in sacer- 1
9.a.2. dotio consecrentur. Tolle vitulũ A
de armento, & arietes duos immacu-
latos, * panesque azymos, & crustu- 2
lam absque fermento, quæ conspersa
sit oleo, lagana quoque azyma oleo
lita: de simila triticea cuncta facies.
* Et posita in canistro offeres: vitulũ 3
autem & duos arietes. * Et Aaron ac 4
filios eius applicabis ad ostium taber-
naculi testimonii. Cumque laueris
patrem cum filiis suis aqua, * indues 5
Aaron vestimentis suis, id est, linea
& tunica, & superhumerali, & ratio-
nali, quod constringes balteo. * Et po- 6
nes tiaram in capite eius, & laminam
sanctam super tiaram, * & oleum vn- 7
ctionis fundes super caput eius: atque B
hoc ritu consecrabitur. * Filios quo- 8
que illius applicabis, & indues tuni-
cis lineis, cingesque balteo. * Aaron 9
scilicet & liberos eius, & impones eis
mitras: eruntque sacerdotes mihi re-
ligione perpetua. Postquam initiaue-
‖ Leuit. ris manus eorum, * ‖ applicabis & vi- 10
1. a.3. tulum coram tabernaculo testimonii.
Imponentque Aaron & filii eius ma-
nus super caput illius, * & mactabis 11
eum in conspectu Domini, iuxta ostiũ
tabernaculi testimonii. * Sumptum- 12
que de sanguine vituli, pones super
cornua altaris digito tuo, reliquum
autem sanguinem fundes iuxta basim
‖ Leuit. eius. * ‖ Sumes & adipem totum qui 13
3.a.2. operit intestina, & reticulum iecoris,
ac duos renes, & adipem qui super
eos est, & offeres incensum super al-
tare: * carnes verò vituli & corium 14
& fimum combures foris extra ca- C
stra, eò quòd pro peccato sit. * Vnum 15
quoque arietem sumes, super cuius
caput ponent Aaron & filii eius ma-
16 nus. * Quem cùm mactaueris, tolles
de sanguine eius, & fundes circa alta-
17 re. * ipsum autem arietem secabis in
frusta: lotaque intestina eius ac pe-
des pones super concisas carnes, &
18 super caput illius. * Et offeres totum
arietem in incensum super altare: ob-
latio est Domino, odor suauissimus
19 victimæ Domini. * Tolles quoque a-
rietem alterum, super cuius caput Aa-
20 ron & filii eius ponent manus. * Quem
cùm immolaueris, sumes de sanguine
eius, & pones super extremum auri-
culæ dextræ Aaron & filiorum eius,
& super pollices manus eorum ac pe-
dis dextri, fundesque sanguinem su-
21 per altare per circuitum. * Cumque
tuleris de sanguine qui est super alta-
re, & de oleo vnctionis, asperges Aa-
ron & vestes eius, filios & vestimen-
D ta eorum. Consecratisque ipsis & ve-
22 stibus, * tolles adipem de ariete, &
caudam & aruinam, quæ operit vita-
lia, ac reticulum iecoris, & duos re-
nes, atque adipem qui super eos est,
armumque dextrum, eò quòd sit aries
23 consecrationis: * tortãq; panis vnius,
crustulam conspersam oleo, laganum
de canistro azymorum, quod positum
24 est in conspectu Domini: * ponesque
omnia super manus Aaron & filio-
rum eius, & sanctificabis eos eleuans
25 coram Domino. * Suscipiesque vni-
uersa de manibus eorum: & incendes
super altare in holocaustum, odorem
suauissimum in conspectu Domini,
26 quia oblatio eius est. * Sumes quoque
pectusculum de ariete, quo initiatus
est Aaron, sanctificabisque illud ele-
uatum coram Domino, & cedet in
27 partem tuam. * Sanctificabisque &
E pectusculum consecratum, & armum
28 quem de ariete separasti, * quo initia-
tus est Aaron & filii eius, cedentque
in partem Aaron & filiorum eius iure
perpetuo à filiis Israël: quia primiti-
ua sunt & initia de victimis eorum
29 pacificis quæ offerunt Domino. * Ve-
stem autem sanctam, qua vtetur Aa-
ron, habebunt filii eius post eum, vt
vngantur in ea, & consecrentur ma-
30 nus eorum. * Septem diebus vtetur
illa qui pontifex pro eo fuerit consti-
tutus de filiis eius, & qui ingredie-
tur tabernaculum testimonii vt mi-
31 nister in Sanctuario. * Arietem au-
tem consecrationis tolles, & coques
32 carnes eius in loco sancto: * quibus ‖ Leuit.
vescetur Aaron & filii eius. ‖ Panes 8.f.31.
quoque, qui sunt in canistro, in vesti- 24.b.9.
bulo tabernaculi testimonii comedẽt, Matt.
33 * vt sit placabile sacrificium, & san- 12. a.4.
ctifi-

ctificentur offerentium manus. Alie-
nigena non vescetur ex eis, quia san-
cti sunt.* Quòd si remanserit de car- 34
nibus consecratis, siue de panibus vs-
que manè, combures reliquias igni:
non comedentur, quia sanctificata
sunt.*Omnia,quæ præcepi tibi,facies 35
super Aaron & filiis eius.Septem die- F
bus consecrabis manus eorum: *& 36
vitulum pro peccato offeres per sin-
gulos dies ad expiandum. Mundabis-
que altare cùm immolaueris expia-
tionis hostiam, & vnges illud in san-
ctificationem. *Septem diebus expia- 37
bis altare, & sanctificabis,& erit San-
ctum sanctorum. omnis, qui tetige-
rit illud,sanctificabitur.*Hoc est quod 38
‖ Num. facies in altari: ‖ Agnos anniculos
26.a.6. duos per singulos dies iugiter,*vnum 39
agnum manè, & alterum vesperè,
* decimam partem similæ conspersæ 40
oleo tuso, quod habeat mensuram
quartam partem hin, & vinum ad li-
bandum eiusdem mensuræ in agno
vno. * Alterum verò agnum offeres 41
ad vesperam iuxta ritum matutinæ
oblationis, & iuxta ea quæ diximus,
in odorem suauitatis: * sacrificium 42
est Domino, oblatione perpetua in G
generationes vestras, ad ostium ta-
bernaculi testimonii coram Domi-
no, vbi constituam vt loquar ad te.
*Ibique præcipiam filiis Israël,& san- 43
ctificabitur altare in gloria mea. *Sã- 44
ctificabo & tabernaculum testimonii
cum altari, & Aaron cum filiis suis,
vt sacerdotio fungantur mihi.*Et ha- 45
bitabo in medio filiorum Israël, ero-
que eis Deus, *& scient quia ego Do- 46
minus Deus eorum, qui eduxi eos de
Terra Aegypti, vt manerem inter il-
los, ego Dominus Deus ipsorum.

CAP. XXX.

Institutio altaris thymiamatis, & pecuniæ in vsus tabernaculi exigendæ, labij ænei construendi, vnctionis thymiamatis, & reliquorum quæ ad tabernaculum spectant.

Facies quoque altare ad adolen- 1 A
dum thymiama, de lignis setim,
* habens cubitum longitudinis, & al- 2
terum latitudinis, id est, quadrangu-
lum, & duos cubitos in altitudine.
Cornua ex ipso procedent. * Vesties- 3
que illud auro purissimo,tam craticu-
lam eius, quàm parietes per circuitũ,
& cornua. Faciesque ei coronam au-
reolam per gyrum, & duos annulos 4
aureos sub corona per singula latera,
vt mittantur in eos vectes, & altare
portetur.*Ipsos quoque vectes facies 5
de lignis setim, & inaurabis. * Pones- 6
que altare contra velum, quod ante
arcam pendet testimonii coram pro-
pitiatorio quo tegitur testimonium,
7 vbi loquar tibi. *Et adolebit incẽsum
super eo Aaron, suaue fragrans, ma-
nè. Quando componet lucernas, in-
8 cendet illud:*& quãdo collocabit eas
ad vesperum, vret thymiama sempi-
ternum coram Domino in generatio-
9 nes vestras. * Non offeretis super eo
thymiama compositionis alterius.nec
oblationem, & victimam, nec libabi-
10 tis libamina. *Et deprecabitur Aaron
B super cornua eius semel per annum,
in sanguine quod oblatũ est pro pec-
cato, & placabit super eo in genera-
tionibus vestris. Sanctum sanctorum
11 erit Domino. *Locutusque est Domi-
12 nus ad Moysen, dicens: * ‖ Quando ‖ Num.
tuleris summam filiorum Israël iuxta 2. a. 6.
numerum, dabunt singuli pretiũ pro
animabus suis Domino, & non erit
plaga in eis, cùm fuerint recensiti,
13 * Hoc autem dabit omnis qui transit
ad nomen, dimidium sicli iuxta men-
suram templi. ‖ Siclus viginti obolos ‖ Leu.
habet. Media pars sicli offeretur Do- 27.c.35.
14 mino. * Qui habetur in numero, à Num. 3
viginti annis & supra, dabit pretium. g. 27.
15 * Diues non addet ad medium sicli, Ezech.
16 & pauper nihil minuet. * Susceptam- 45.d.12
que pecuniam, quæ collata est à filiis
Israël, trades in vsus tabernaculi testi-
monii, vt sit monimentum eorum co-
ram Domino, & propitietur anima-
17 bus eorum. * Locutusque est Domin⁹
18 C ad Moysen,dicens: * Facies & labrum
æneum cum basi sua ad lauandum:
ponesque illud inter tabernaculum
testimonii & altare. Et missa aqua,
19 * lauabunt in ea Aaron & filii eius
20 manus suas ac pedes,*quando ingres-
suri sunt tabernaculum testimonii:&
quando accessuri sunt ad altare,vt of-
21 ferant in eo thymiama Dño, *ne for-
tè moriantur. legitimum sempiternũ
erit ipsi, & semini eius per successio-
22 nes.*Locutusque est Dñs ad Moysen,
23 * dicens: Sume tibi aromata, primæ
myrrhæ & electæ quingentos siclos,
& cinnamomi mediũ, id est,ducentos
quinquaginta siclos, calami similiter
24 ducentos quinquaginta,*casiæ autem
quingentos siclos in pondere sãctua-
25 rii,olei de oliuetis mensuram hin:*fa-
ciesque vnctionis oleum sanctũ, vn-
guentũ compositum opere vnguẽta-
26 rii, *& vnges ex eo tabernaculũ testi-
27 monii,& arcam testamenti,*mensam-
que cum vasis suis,candelabrũ,& vtẽ-
28 silia eius,altaria thymiamatis, * & ho-
locausti,&vniuersam supellectilẽ quæ
29 ad cultum eorum pertineat.*Sanctifi-
D cabisque omnia, & erunt Sancta san-
ctorum:

ctorum: qui tetigerit ea, sanctificabi-
tur. * Aaron & filios eius vnges, san- 30
ctificabisque eos, vt sacerdotio fun-
gantur mihi. * Filiis quoque Israël 31
dices: Hoc oleum vnctionis sanctum
erit mihi in generationes vestras.
*Caro hominis non vngetur ex eo, & 32
iuxta compositionem eius non facie-
tis aliud, quia sanctificatum est, & sā-
ctum erit vobis. * Homo quicumque 33
tale composuerit, & dederit ex eo, a-
lieno, exterminabitur de populo suo.
* Dixitque Dominus ad Moysen: Su- 34
me tibi aromata, stacten & onycha,
galbanum boni odoris, & thus luci-
dissimum, æqualis ponderis erūt om-
nia: * faciesque thymiama composi- 35
tum opere vnguentarij, mixtum di-
ligenter, & purum, & sanctificatio-
ne dignissimum. * Cumque in tenuis- 36
simum puluerem vniuersa contude-
ris, pones ex eo coram tabernaculo
testimonij, in quo loco apparebo tibi.
Sanctum sanctorum erit vobis thy-
miama. * Talem compositionem non 37
facietis in vsus vestros, quia sanctum
est Domino. * Homo quicumque fe- 38
cerit simile, vt odore illius perfrua-
tur, peribit de populis suis.

CAP. XXXI.

Deputantur à Domino Beseleel & Ooliab ad extructionem tabernaculi ac ceterorum quæ dicta sunt: de sabbati obseruatione, & de tabulis à Domino Moysi datis.

LOcutusque est Dominus ad Moy- 1
sen, dicens: * Ecce, vocaui ex no- 2
mine Beseleel filium Vri filij Hur de A
tribu Iuda, * & impleui eum spiritu 3
Dei, sapientia, & intelligentia, & sciē-
tia in omni opere, *ad excogitandum 4
quidquid fabrefieri potest ex auro, &
argento, & ære, * marmore, & gem- 5
mis, & diuersitate lignorum. * Dediq; 6
ei socium Ooliab filium Achisamech B
de tribu Dan. Et in corde omnis eru-
diti posui sapientiam: vt faciant cun-
cta quæ præcepi tibi, *tabernaculum 7
fœderis, & arcam testimonij, & pro-
pitiatorium, quod super eam est, &
cuncta vasa tabernaculi, *mensamque 8
& vasa eius, candelabrum purissimum
cum vasis suis, & altaria thymiama-
tis, * & holocausti, & omnia vasa eo- 9
rum, labrum cum basi sua, * vestes 10
sanctas in ministerio Aaron sacerdo-
ti, & filiis eius, vt fungantur officio
suo in sacris. * oleum vnctionis, & 11
thymiama aromatum in Sanctuario,
omnia quæ præcepi tibi, facient. *Et 12
locutus est Dominus ad Moysen, di-
‖ Sup. 20. cens: * Loquere filiis Israël, & dices 13
b. 8. ad eos: ‖ Videte vt sabbatum meum C
custodiatis: quia signum est inter me Ezech.
& vos in generationibus vestris: vt 20. b. 12
sciatis quia ego Dominus, qui sancti-
14 fico vos. * Custodite sabbatum meū,
sanctum est enim vobis: qui polluerit
illud, morte morietur: qui fecerit in
eo opus, peribit anima illius de me-
15 dio populi sui. * Sex diebus facietis
opus: in die septimo sabbatum est, re-
quies sancta Domino. omnis qui fe-
16 cerit opus in hac die, morietur. * Cu-
D stodiant filij Israël Sabbatum, & cele-
brent illud in generationib⁹ suis. Pa-
17 ctum est sempiternum *inter me & fi-
lios Israël, signūque perpetuum. ‖ sex ‖ Gen. 1.
enim diebus fecit Dominus cælum & d. 31.
terram, & in septimo ab opere cessa-
18 uit. *Deditque Dominus Moysi, com-
pletis huiuscemodi sermonibus in
monte Sinai, ‖ duas tabulas testimo- ‖ Deut.
nij lapideas, scriptas digito Dei. 9. b. 10.

CAP. XXXII.

Ob vitulum adoratum Moyses Deum precatur: tabulas frangit, vitulum comburit, & Aarone obiurgato idololatras occidi iubet, ceterisque veniam impetrat.

1 VIdens autem populus quòd mo-
A ram faceret descendendi de mō-
te Moyses, congregatus aduersus Aa-
ron, dixit: ‖ Surge, fac nobis deos, qui ‖ Act. 7.
nos præcedant: Moysi enim huic vi- e. 40.
ro, qui nos eduxit de Terra Ægypti,
2 ignoramus quid acciderit. *Dixitque
ad eos Aaron: Tollite inaures aureas,
de vxorum filiorumque & filiarum
vestrarum auribus, & afferte ad me.
3 *Fecitque populus quæ iusserat, defe-
4 rens inaures ad Aaron. * ‖ Quas cùm ‖ Psal.
ille accepisset, formauit opere fuso- 105. d.
rio, & fecit ex eis vitulum conflati- 29.
lem, dixeruntque: Hi sunt dij tui Is-
raël, qui te eduxerunt de Terra Ægy-
5 pti. * Quod cùm vidisset Aaron, ædi-
ficauit altare coram eo, & præconis
voce clamauit dicens: Cras sollemni-
tas Domini est. * Surgentesq; manè,
6 obtulerunt holocausta, & hostias pa-
B cificas, & ‖ sedit populus manducare, ‖ 1. Cor.
& bibere, & surrexerunt ludere. *Lo- 10. b. 7.
7 cutus est autem Dominus ad Moysen,
dicens: ‖ Vade, descende: peccauit po- ‖ Deut.
pulus tuus, quem eduxisti de Terra 9. b. 12.
Ægypti. *Recesserunt citò de via, quā
8 ostendisti eis; feceruntque sibi vitulū
conflatilem, & adorauerunt, atq; im-
molantes ei hostias, dixerunt: * Isti ‖ 3. Reg.
sunt dii tui Israël, qui te eduxerūt de 12. g. 28
Terra Ægypti. * Rursumque ait Do-
9 minus ad Moysen: ‖ Cerno quòd po- ‖ Inf. 33.
pulus iste duræ ceruicis sit: * dimitte a. 3.
10 me, vt irascatur furor meus contra
C eos, & deleam eos, faciamque te in gē-

rem magnam. * Moyses autem orabat 11
‖ Deut. Dominum Deum suum, dicens: Cur,
9.c.13. Domine, irascitur furor tuus contra
Psal. populum tuũ, quem eduxisti de Ter-
105.b. ra Ægypti, in fortitudine magna, &
23. in manu robusta? * Ne quæso dicant 12
Num. Ægyptii: Callidè eduxit eos, vt in-
14.c.13. terficeret in mõtibus, & deleret è ter-
ra: quiescat ira tua, & esto placabilis
super nequitia populi tui. * Recorda- 13
re Abraham, Isaac, & Israël, seruorũ
tuorum, quibus iurasti per temetip-
sum, dicens: *Multiplicabo semen ve-
‖ Gen. strum sicut stellas cæli: & vniuersam
12.b.7. terram hanc, de qua locutus sum, da-
& 15.b. bo semini vestro, & possidebitis eam
7.& 48 semper. *Placatusque est Dominus ne 14
c.16. faceret malum quod locutus fuerat D
aduersus populum suum. *Et reuersus 15
est Moyses de monte, portans duas
tabulas testimonii in manu sua, scri-
ptas ex vtraque parte, *& factas ope- 16
re Dei: scriptura quoque Dei erat scul-
pta in tabulis. * Audiens autem Iosue 17
tumultum populi vociferantis, dixit
ad Moysen: Vlulatus pugnæ auditur
in castris. * Qui respondit, Nõ est cla- 18
mor adhortantium ad pugnam, ne-
que vociferatio compellentiũ ad fu-
gam: sed vocem cantantiũ ego audio.
*Cumque appropinquasset ad castra, 19
vidit vitulum, & choros: iratusq; val-
dè, proiecit de manu tabulas, & con-
fregit eas ad radicem montis: * arri- 20
piensque vitulum quem fecerãt, com- E
bussit, & contriuit vsque ad pulue-
rem, quem sparsit in aquam, & dedit
ex eo potum filiis Israël. * Dixitq; ad 21
Aaron: Quid tibi fecit hic populus, vt
induceres super eum peccatum ma-
ximum? * Cui ille respondit: Ne in- 22
dignetur dominus meus: tu enim no-
sti populum istum, quòd pronus sit
ad malum: *dixerunt mihi: Fac nobis 23
deos, qui nos præcedant: huic enim
Moysi, qui nos eduxit de Terra Ægy-
pti, nescimus quid acciderit. * Quibus 24
ego dixi: Quis vestrũm habet aurum?
Tulerunt, & dederunt mihi: & proieci
illud in ignem, egressusque est hic vi-
tulus. *Videns ergo Moyses populum 25
quòd esset nudatus, (spoliauerat enim
eũ Aaron propter ignominiã sordis,
& inter hostes nudũ constituerat) *& 26
stans in porta castrorum, ait: Si quis F
est Domini, iungatur mihi. Congre-
gatique sunt ad eum omnes filii Leui:
* quibus ait: Hæc dicit Domin' Deus 27
Israël: Ponat vir gladium super femur
suum: ite, & redite de porta vsque ad
portam per medium castrorum, &
occidat vnusquisque fratrem, & ami-
cum, & proximũ suum. *Feceruntque 28
filii Leui iuxta sermonem Moysi, ce-
cideruntq; in die illa quasi viginti tria
29 millia hominũ. *Et ait Moyses: Con-
secrastis manus vestras hodie Domi-
no, vnusquisque in filio, & in fratre
30 suo, vt detur vobis benedictio. * Fa-
G cto autem altero die, locutus est Moy-
ses ad populum: Peccastis peccatum
maximum: ascendam ad Dominum,
si quo modo quiuero eum deprecari
31 pro scelere vestro. * Reuersusque ad
Dominum, ait: Obsecro, peccauit po-
pulus iste peccatum maximum, fece-
runtque sibi deos aureos: aut dimitte
32 eis hanc noxam, *aut si non facis, dele
33 me de libro tuo quem scripsisti. *Cui
respondit Dominus: Qui peccauerit
34 mihi, delebo eum de libro meo: * tu
autem vade, & duc populum istum
quò locutus sum tibi: angelus meus
præcedet te. Ego autem in die vltio-
nis visitabo & hoc peccatum eorum.
35 * Percussit ergo Dominus populum
pro reatu vituli, quem fecerat Aaron.

CAP. XXXIII.

Minis Dei in populum sedatis à Moyse, populus luget delictum: loquitur Dominus cum Moyse facie ad faciem, qui cupit videre faciem & gloriam Domini.

1 A LOcutusque est Dominus ad Moy-
sen, dicens: Vade, ascende de loco
isto tu, & populus tuus quem eduxisti
de Terra Aegypti, in terram quam iu-
raui Abraham, Isaac, & Iacob, dicens: ‖ Gen.
2 ‖ Semini tuo dabo eam: * & mittam 12.b.7.
præcursorem tui angelum, vt eiiciam Sup.23.
Chananæum, & Amorrhæum, & He- c.10.
thæum, & Pherezæum, & Heuæum,
3 & Iebusæum, * & intres in terram Iof.24.
fluentem lacte & melle. Non enim c.11.
ascendam tecum, ‖ quia populus du- Deut.7
ræ ceruicis es: ne fortè disperdam te d.21.
4 in via. * Audiensque populus sermo- ‖ Sup.
nem hunc pessimum, luxit: & nullus 32.b.9.
5 ex more indutus est cultu suo. * Di- Deut.9
xitque Dominus ad Moysen: Loquere c.13.
filiis Israël: Populus duræ ceruicis es,
semel ascendam in medio tui, & de-
lebo te. Iam nunc depone ornatum
6 tuum, vt sciam quid faciam tibi. * De-
posuerunt ergo filii Israël ornatum
7 suum à monte Horeb. * Moyses quo-
que tollens tabernaculum, tetendit
extra castra procul, vocauitq; nomen
eius, Tabernaculum fœderis. Et om-
nis populus, qui habebat aliquã quæ-
stionem, egrediebatur ad Tabernacu-
8 lum fœderis, extra castra. * Cumque
egrederetur Moyses ad Tabernacu-
lum, surgebat vniuersa plebs, & stabat
vnusquisque in ostio papilionis sui,
aspiciebantque tergum Moysi, donec
ingre-

ingrederetur tētorium.* Ingresso au- 9
tem illo Tabernaculum fœderis, de-
scendebat columna nubis, & stabat
ad ostium, loquebaturque cum Moy-
se; * cernentibus vniuersis quòd co- 10
lumna nubis staret ad ostium Taber-
naculi. Stabantque ipsi, & adorabant
per fores tabernaculorum suorum.
*Loquebatur autē Dominus ad Moy- 11
sen facie ad faciem, sicut solet loqui
homo ad amicum suum. Cumque ille C
reuerteretur in castra, minister eius
Iosue filius Nun, puer, non recedebat
de Tabernaculo. * Dixit autem Moy- 12
ses ad Dominum: Præcipis vt educam
populum istum: & non indicas mihi
quem missurus es mecum, præsertim
cùm dixeris: Noui te ex nomine, &
inuenisti gratiam coram me.* Si ergo 13
inueni gratiā in conspectu tuo, osten-
de mihi faciem tuam, vt sciam te, &
inueniam gratiam ante oculos tuos:
respice populum tuum gentem hanc.
* Dixitq; Dominus: Facies mea præ- 14
cedet te, & requiem dabo tibi. * Et ait 15
Moyses: Si non tu ipse præcedas, ne
educas nos de loco isto.*In quo enim 16
scire poterimus ego & populus tuus
inuenisse nos gratiam in conspectu
tuo, nisi ambulaueris nobiscum, vt
glorificemur ab omnibus populis qui
habitant super terram? * Dixit autem 17
Dominus ad Moysen: Et verbum D
istud, quod locutus es, faciam: inue-
nisti enim gratiam coram me, & te-
ipsum noui ex nomine. * Qui ait: 18
Ostende mihi gloriā tuam.* Respon- 19
dit: Ego ostendam omne bonum tibi,
& vocabo in nomine Domini coram
Rom. 9 te: & ‖ miserebor cui voluero, & cle-
c. 15. mens ero in quem mihi placuerit.
*Rursùmque ait: Non poteris videre 20
faciem meam: non enim videbit me
homo, & viuet. * Et iterùm: Ecce, in- 21
quit, est locus apud me, & stabis su-
pra petram. * Cumque transibit glo- 22
ria mea, ponam te in foramine pe-
træ, & protegam dextera mea, donec
transeam: *tollamque manum meam, 23
& videbis posteriora mea: faciem au-
tem meam videre non poteris.

CAP. XXXIIII.

Moyses reparatis tabulis, prohibitaque Gentium societate & idololatria, datisque præceptis de primogenitis, sabbato, azymis, ceterisque festis, post 40. dierum ieiunium cornutus de monte descendit, ac velata facie populo loquitur.

Deut. 10 AC deinceps: Præcide, ait, tibi duas 1
a. 2. tabulas lapideas instar priorum, A
& scribam super eas verba, quæ ha-
buerunt tabulæ quas fregisti. * Esto 2
paratus manè, vt ascendas statim in
montem Sinai, stabisque mecum su-
3 per verticem montis. * Nullus ascen-
dat tecum, nec videatur quispiam per
totum mōtem: boues quoque & oues
4 non pascantur econtrà. * Excidit er-
go duas tabulas lapideas, quales an-
teà fuerant: & de nocte consurgens
ascendit in montem Sinai, sicut præ-
ceperat ei Dominus, portans secum
5 tabulas. * Cumque descendisset Do-
minus per nubem, stetit Moyses cum
6 eo, inuocans nomen Domini. * Quo
transeunte coram eo, ait: Dominator
Domine Deus, misericors & clemens,
patiens & multæ miserationis, ac ve-
7 rax, * qui ‖ custodis misericordiam in ‖ Ps. 142.
millia: qui aufers iniquitatem, & scele- a. 2.
ra, atque peccata, nullusque apud te
per se innocens est. ‖ Qui reddis ini- ‖ Ier. 32.
quitatem patrum filiis ac nepotibus, c. 18.
in tertiam & quartam progeniem. Deut. 5.
8 * Festinusque Moyses, curuatus est a. 9.
9 pronus in terram, & adorans, * ait: Si
B inueni gratiam in conspectu tuo Do-
mine, obsecro vt gradiaris nobiscum
(populus enim duræ ceruicis est) &
auferas iniquitates nostras atque pec-
10 cata, nosque possideas. * ‖ Respondit Deut. 5.
Dominus: Ego inibo pactum viden- a. 2.
tibus cunctis, signa faciam quæ num- Ier. 32.
quam visa sunt super terram, nec in a. 2.
vllis gentibus: vt cernat populus iste,
in cuius es medio, opus Domini ter-
11 ribile quod facturus sum. * Obserua
cuncta quæ hodie mando tibi: ego
ipse eiiciam ante faciem tuam Amor-
rhæum, & Chananæum, & Hethæum,
Pherezæum quoque, & Heuæum, &
12 Iebusæum. * Caue ne vmquam cum
habitatoribus terræ illius iungas ami-
13 citias, quæ sint tibi in ruinam: * sed
aras eorum destrue, cōfringe statuas,
14 lucosque succide: * noli adorare Deū
alienum, Dominus zelotes nomen
15 eius, Deus est æmulator. * Ne ineas Deut. 7.
pactum cum hominibus illarum re- a. 2.
gionum: ne, cùm fornicati fuerint
cum diis suis, & adorauerint simula-
chra eorum, vocet te quispiam vt co-
16 medas de immolatis. * ‖ Nec vxorem ‖ 1. Reg.
de filiabus eorum accipies filiis tuis: 11. a. 2.
ne, postquam ipsæ fuerint fornicatæ,
fornicari faciant & filios tuos in deos
17 suos. * Deos conflatiles non facies ti-
18 bi. * Sollemnitatem azymorum custo-
C dies. Septem diebus vescêris azymis,
sicut præcepit tibi, in tempore mensis
nouorum: mense enim verni tempo-
19 ris egressus es de Aegypto. * ‖ Omne ‖ Sup. 13.
quod aperit vuluam generis masculi- a. 2. b. 12
ni, meum erit, de cunctis animātibus, 32. d. 19.
tam de bobus, quàm de ouibus, meum
erit.

erit. * Primogenitum asini redimes 20
oue : sin autem nec pretium pro eo
dederis, occidetur. Primogenitum fi-
liorum tuorum redimes : nec appare-
bis in conspectu meo vacuus. * Sex 21
diebus operaberis , die septimo cessa-
| Sup.23 bis arare & metere.* | Sollemnitatem 22
b.15. hebdomadarum facies tibi in primi-
Deut. tiis frugum messis tuæ triticeæ,& sol-
16.d.16. lemnitatem , quando redeunte anni
Eccli.35 tempore cuncta conduntur. * Tribus 23
a.6. tẽporibus anni apparebit omne ma-
Sup. 23. sculinum tuum in conspectu omni-
b.16. potentis Domini Dei Israel. * Cùm 24
enim tulero gentes à facie tua, & di-
latauero terminos tuos , nullus insi-
diabitur terræ tuæ, ascendente te , &
apparente in conspectu Domini Dei
‖ Sup.23 tui ter in anno.* ‖ Non immolabis su- 25
c.18.19. per fermento sanguinem hostię meæ:
neque residebit manè de victima sol- D
lemnitatis Phase. * Primitias frugum 26
terræ tuæ offeres in domo Domini
‖ Deut. Dei tui. ‖ Non coques hœdum in lacte
25.c.21. matris suæ. * Dixitque Dominus ad 27
Moysen:Scribe tibi verba hęc,quibus
| Eccli. & tecum & cum Israël | pepigi fœ-
45. d.18. dus.* Fuit ergo ibi cum Domino qua- 28
draginta dies & quadraginta noctes:
panem non comedit, & aquam non
‖ Deut. bibit, & scripsit in tabulis ‖ verba fœ-
9. b. 6. deris decem. * Cumque descenderet 29
c.18. Moyses de monte Sinai, tenebat duas
Deut.4. tabulas testimonij,& ignorabat quòd
b.13. cornuta esset facies sua ex consortio
sermonis Domini. * Videntes autem 30
Aaron & filij Israël cornutam Moysi
faciem , timuerunt propè accedere.
* Vocatique ab eo , reuersi sunt tam 31
Aaron quàm principes synagogæ. Et
postquam locutus est ad eos , * vene- 32
runt ad eum etiam omnes filij Israël:
quibus præcepit cuncta quæ audierat
à Domino in monte Sinai. * Imple- 33
| 2.Cor.3 tisque sermonibus , | posuit velamen
c.13. super faciem suam. * Quod ingressus 34
ad Dominum,& loquens cum eo , au-
ferebat donec exiret , & tunc loque-
batur ad filios Israël omnia quæ sibi
fuerant imperata. * Qui videbant fa- 35
ciem egredientis Moysi esse cornu-
tam , sed operiebat ille rursus faciem
suam, si quando loquebatur ad eos.

CAP. XXXV.

Præcipitur sabbatum, petuntur primitiæ & donaria ac artifices ad construenda omnia quæ dicta sunt, quibus deputati à Domino dicuntur Beseleel & Ooliab.

IGitur congregata omni turba filio- 1
rum Israël, dixit ad eos : Hæc sunt A
quæ iussit Dominus fieri.* Sex diebus 2
facietis opus : septimus dies erit vo-
bis sanctus , sabbatum,& requies Do-
mini : qui fecerit opus in eo , occide-
3 tur. * Non succendetis ignem in om-
nibus habitaculis vestris per diem
4 sabbati. * Et ait Moyses ad omnem
catervam filiorum Israël : Iste est ser-
mo quem præcepit Dominus ,dicens:
5 * Separate apud vos primitias Domi-
no. | Omnis voluntarius & prono | Sup.25
animo offerat eas Domino : aurum & a.2.
6 argentum,& æs,* hyacinthum & pur-
puram , coccumque bis tinctum , &
7 byssum , pilos caprarum , * pellesque
arietum rubricatas,& ianthinas,ligna
8 setim , * & oleum ad luminaria con-
cinnanda , & vt conficiatur vnguen-
9 tum, & thymiama suauissimum,* lapi-
des onychinos, & gēmas ad ornatum
10 superhumeralis & rationalis. * Quis-
quis vestrûm sapiens est, veniat, &
11 faciat quod Dominus imperauit:* Ta-
B bernaculum scilicet , & tectum eius,
atque operimentum , annulos , & ta-
bulata cum vectibus , paxillos & ba-
12 ses: * Arcam & vectes , propitiato-
rium , & velum quod ante illud op-
13 panditur :* Mensam cum vectibus &
14 vasis,& propositionis panibus:* Can-
delabrum ad luminaria sustentanda,
vasa illius & lucernas,& oleum ad nu-
15 trimenta ignium:* Altare thymiama-
tis, & vectes , & oleum vnctionis &
thymiama ex aromatibus:Tentorium
16 ad ostium tabernaculi:* Altare holo-
causti, & craticulam eius æneam cum
vectibus & vasis suis:labrum & basim
17 eius : * Cortinas atrij cum columnis
& basibus,tentorium in foribus vesti-
18 buli, * paxillos tabernaculi & atrij
19 cum funiculis suis:* Vestimenta,quo-
rum vsus est in ministerio sanctuarij,
vestes Aaron pontificis ac filiorum
eius, vt sacerdotio fungantur mihi.
20 * Egressaq; omnis multitudo filiorum
21 Israël de conspectu Moysi, * obtule-
G runt mente promptissima atque de-
uota primitias Domino, ad faciēdum
opus tabernaculi testimonij. Quid-
quid ad cultũ & ad vestes sanctas ne-
22 cessarium erat , * viri cum mulieribus
præbuerunt , armillas & inaures, an-
nulos & dextralia : omne vas aureum
23 in donaria Domini separatum est.* Si
quis habebat hyacinthũ,& purpuram,
coccumque bis tinctum, byssum & pi-
los caprarum,pelles arietum rubrica-
24 tas,& ianthinas,* argenti ærisque me-
talla, obtulerunt Domino , lignaque
25 setim in varios vsus.* Sed & mulieres
doctæ , quæ neuerant, dederunt hya-
cinthum , purpuram,& vermiculum,
26 ac byssum,* & pilos caprarum,sponte
propria cũcta tribuentes.* Principes
verò

verò obtulerunt lapides onychinos
& gemmas ad superhumerale & ratio-
nale, * aromataque & oleum ad lumi- 28
naria concinnanda, & ad præparan-
dum vnguentum, ac thymiama odoris
suauissimi componendum. * Omnes 29
viri & mulieres mente deuota obtu- D
lerunt donaria, vt fierent opera quæ
iusserat Dominus per manum Moysi.
Cuncti filij Israël volũtaria Domino
‖ Sup.31. a.2. dedicauerunt.* Dixitque Moyses ad 30
filios Israël: ‖ Ecce, vocauit Dominus
ex nomine Beseleel filiũ Vri filii Hur
de tribu Iuda.* Impleuitque eum spi- 31
ritu Dei, sapientia & intelligentia, &
scientia & omni doctrina, * ad exco- 32
gitandũ,& faciendum opus in auro &
argento,& ære, * sculpendisque lapi- 33
dibus, & opere carpentario,quidquid
fabrè adinueniri potest,*dedit in cor- 34
de eius: Ooliab quoque filium Achi-
samech de tribu Dan: * ambos erudi- 35
uit sapientia, vt faciant opera abieta-
rij, polymitarii, ac plumarii, de hya-
cintho ac purpura, coccoque bis tin-
cto,& bysso, & texant omnia,ac noua
quæque reperiant.

CAP. XXXVI.

Oblatis plus quàm opus esset donariis, paratur tabernaculum iuxta omnes partes suas, nempe cortinas, saga, opertoria, tabulata, vectes, velum, & tentorium.

Sup.26. a.1. Fecit ergo Beseleel, & Ooliab, & 1
omnis vir sapiens, quibus dedit A
Dominus sapientiam & intellectum,
vt scirent fabrè operari quæ in vsus
Sanctuarij necessaria sunt,& quę præ-
* Par. 21.d.29. cepit Dominus. * Cumque vocasset 2
eos Moyses, & omnẽ eruditũ virum,
cui dederat Dominus sapientiam, &
qui sponte sua obtulerant se ad fa-
ciendum opus, * tradidit eis vniuersa 3
donaria filiorum Israël. Qui cùm in-
starent operi,quotidie mane vota po-
pulus offerebat.*Vnde artifices veni- 4
re compulsi, * dixerunt Moysi: Plus 5
offert populus quàm necessarium est.
*Iussit ergo Moyses præconis voce 6
cãtari: Nec vir nec mulier quidquam
offerat vltrà in opere Sãctuarij. Sicq;
cessatum est à muneribus offerendis,
* eò quòd oblata sufficerent & super- 7
abũdarent.*Feceruntque omnes cor- 8
de sapientes ad explẽdum opus taber-
naculi, cortinas decẽ de bysso retor-
ta,& hyacintho,& purpura,coccoque B
bis tincto, opere vario, & arte poly-
mita: * quarum vna habebat in longi- 9
tudine, viginti octo cubitos, & in la-
titudine quattuor. vna mensura erat
omnium cortinarum.*Coniunxitque 10
cortinas quinque,alterã alteri,& alias
11 quinque sibi inuicẽ copulauit. * Fecit
& ansas hyacinthinas in ora cortinæ
vnius ex vtroque latere,& in ora cor-
12 tinæ alterius similiter, * vt contra se
inuicem venirent ansæ,& mutuò iun-
13 gerentur. * vnde & quinquaginta fu-
dit circulos aureos, qui morderent
cortinarum ansas, & fieret vnum ta-
14 bernaculum. * Fecit & saga vndecim
de pilis caprarũ ad operiendũ tectum
15 tabernaculi: * vnum sagum in longi-
tudine habebat cubitos triginta, &
in latitudine cubitos quatuor: vnius
16 mensuræ erant omnia saga:* quorum
quinque iunxit seorsum, & sex alia
17 separatim.* Fecitque ansas quinqua-
ginta in ora sagi vnius, & quinqua-
ginta in ora sagi alterius, vt sibi inui-
18 cem iungerentur. * Et fibulas æneas
quinquaginta, quibus necteretur te-
ctum, vt vnum pallium ex omnibus
19 sagis fieret.* Fecit & opertorium ta-
C bernaculi de pellibus arietum rubri-
catis: aliudque desuper velamentum
20 de pellibus ianthinis.* Fecit & tabu-
las tabernaculi de lignis setim stãtes.
21 * Decem cubitorum erat longitudo
tabulæ vnius: & vnum ac semis cubi-
22 tum latitudo retinebat. * Binæ inca-
straturæ erant per singulas tabulas,
vt altera alteri iungeretur.Sic fecit in
23 omnibus tabernaculi tabulis. * E qui-
bus viginti ad plagam meridianam
24 erant contra Austrum, * cum quadra-
ginta basibus argẽteis. Duæ bases sub
vna tabula ponebantur ex vtraq; par-
te angulorũ,vbi incastraturę laterum
25 in angulis terminantur.* Ad plagam
quoque tabernaculi, quæ respicit ad
26 Aquilonẽ,fecit viginti tabulas,* cum
quadraginta basibus argenteis, duas
27 bases per singulas tabulas. * Contra
occidentem verò, id est, ad eam par-
tem tabernaculi, quæ mare respicit,
28 fecit sex tabulas, * & duas alias per
singulos angulos tabernaculi retrò:
29 * quæ iunctæ erant à deorsum vsque
sursum,& in vnam compaginem pari-
ter ferebantur.Ita fecit ex vtraq; par-
30 te per angulos: * vt octo essent simul
tabulæ,& haberẽt bases argenteas se-
decim, binas scilicet bases sub singu-
31 lis tabulis.* Fecit & vectes de lignis
D setim, quinque ad cõtinendas tabulas
32 vnius lateris tabernaculi,*& quinque
alios ad alterius lateris coaptãdas ta-
bulas:& extra hos, quinque alios ve-
ctes ad occidẽtalem plagã tabernacu-
33 li cõtra mare. * Fecit quoque vectem
alium, qui per medias tabulas ab an-
34 gulo vsq; ad angulũ perueniret.* Ipsa
autem tabulata deaurauit, fusis basi-
bus eorũ argenteis. Et circulos eorum
fecit

fecit aureos, per quos vectes induci
possent: quos & ipsos laminis aureis
operuit. * Fecit & velum de hyacintho, 35
& purpura, vermiculo, ac bysso re-
torta, opere polymitario, varium atque
distinctum: * & quattuor columnas 36
de lignis setim, quas cum capitibus
deaurauit, fusis basibus earum argen-
teis. * Fecit & tentorium in introitu 37
tabernaculi ex hyacintho, purpura,
vermiculo, byssoque retorta, opere
plumarij.* & columnas quinque cum 38
capitibus suis, quas operuit auro, ba-
sesque earum fudit æneas.

CAP. XXXVII.

Formatur arca, propitiatorium, mensa, candelabrum, lucerna, altare thymiamatis, ipsumque thymiama.

FEcit autem Beseleel & arcam de 1
lignis setim, habentem duos semis A
cubitos in longitudine, & cubitum ac
semissem in latitudine, altitudo quo-
que vnius cubiti fuit & dimidij: ve-
stiuitque eam auro purissimo intus ac
foris. * Et fecit illi coronam auream 2
per gyrum, * conflans quattuor annu- 3
los aureos per quattuor angulos eius:
duos annulos in latere vno, & duos
in altero. * Vectes quoque fecit de li- 4
gnis setim, quos vestiuit auro, * & 5
quos misit in annulos, qui erant in
lateribus arcæ ad portandum eam.
* Fecit & propitiatorium, id est, ora- 6
culum, de auro mundissimo, duo-
rum cubitorum & dimidij in longi-
tudine, & cubiti ac semis in latitudi-
ne. * Duos etiam Cherubim ex auro 7
ductili, quos posuit ex vtraque parte
propitiatorij: * Cherub vnum in sum- 8
mitate vnius partis, & Cherub al- B
terum in summitate partis alterius:
duos Cherubim in singulis summi-
tatibus propitiatorij, * extendentes 9
alas, & tegentes propitiatorium, se-
que mutuò & illud respicientes. * Fe- 10
cit & mensam de lignis setim in lon-
gitudine duorum cubitorum, & in
latitudine vnius cubiti, quæ habebat
in altitudine cubitum ac semissem,
* circumdeditque eam auro mundissi- 11
mo, & fecit illi labium aureum per
gyrum, * ipsique labio coronam au- 12
ream interrasilem quattuor digito-
rum, & super eamdem, alteram coro-
nam auream. * Fudit & quattuor cir- 13
culos aureos, quos posuit in quattuor
angulis per singulos pedes mensæ
* contra coronam: misitque in eos 14
vectes, vt possit mensa portari. * Ipsos 15
quoque vectes fecit de lignis setim, &
circumdedit eos auro. * Et vasa ad di- 16
uersos vsus mensæ, acetabula, phialas, C
& cyathos, & thuribula, ex auro
puro, in quibus offerenda sunt liba-
17 mina. * Fecit & candelabrum ductile
de auro mundissimo. De cuius vecte
calami, scyphi, sphærulæque ac lilia
18 procedebant: * sex in vtroque latere,
tres calami ex parte vna, & tres ex
19 altera: * tres scyphi in nucis modum
per calamos singulos, sphærulæque
simul & lilia: & tres scyphi instar
nucis in calamo altero, sphærulæ-
que simul & lilia. Æquum erat opus
sex calamorum, qui procedebant de
20 stipite candelabri. * In ipso autem
vecte erant quattuor scyphi in nu-
cis modum, sphærulæque per sin-
21 gulos simul & lilia: * & sphærulæ sub
duobus calamis per loca tria, qui si-
mul sex fiunt calami procedentes de
22 vecte vno, * & sphærulæ igitur, & ca-
D lami ex ipso erant, vniuersa ductilia
23 ex auro purissimo. * Fecit & lucernas
septem cum emunctoriis suis, & vasa
vbi ea quæ emuncta sunt extinguan-
24 tur, de auro mundissimo. * Talen-
tum auri appendebat candelabrum
25 cum omnibus vasis suis. * Fecit &
altare thymiamatis de lignis setim,
per quadrum singulos habens cubi-
tos, & in altitudine duos: è cuius
26 angulis procedebant cornua. * Vesti-
uitque illud auro purissimo, cum
craticula ac parietibus & cornibus.
27 * Fecitque ei coronam aureolam per
gyrum, & duos annulos aureos sub
corona per singula latera, vt mittan-
tur in eos vectes, & possit altare por-
28 tari. * Ipsos autem vectes fecit de li-
gnis setim, & operuit laminis aureis.
29 * Composuit & oleum ad sanctifica-
tionis vnguentum, & thymiama de
aromatibus mundissimis, opere pi-
gmentarij.

CAP. XXXVIII.

Formatur altare holocausti, cum labio æneo & atrio, oblataque donaria recensentur.

1 FEcit & altare holocausti de lignis 2. Par. 1.
A setim, quinque cubitorũ per qua- b. 5.
2 drum, & trium in altitudine: * cuius
cornua de angulis procedebant, ope-
3 ruitq; illud laminis æneis. * Et in vsus
eius parauit ex ære vasa diuersa, lebe-
tes, forcipes, fuscinulas, vncinos, &
4 ignium receptacula. * Craticulamque
eius in modum retis fecit æneam, &
subter eam in altaris medio arulam,
5 * fusis quattuor annulis per totidem
retiaculi summitates, ad immittendos
6 vectes ad portandum: * quos & ipsos
fecit de lignis setim, & operuit lami-
7 nis æneis: * || induxitque in circulos, || Sup.
qui in lateribus altaris eminebant. 27. b. 9.
Ipsum autẽ altare non erat solidum,
sed

ſed cauũ ex tabulis, & intus vacuum.
*Fecit & labrum æneum cum baſi ſua 8
de ſpeculis mulierum, quæ excubabãt
in oſtio tabernaculi.* Fecit & atrium, 9
in cuius auſtrali plaga erant tentoria B
de byſſo retorta, cubitorum centum,
* columnæ æneæ viginti cum baſibus 10
ſuis, capita columnarũ, & tota operis
cęlatura, argentea.* Æquè ad ſeptem- 11
trionalem plagam tentoria, colum-
næ, baſeſque & capita columnarum
eiuſdem menſuræ, & operis ac me-
talli, erant.* In ea verò plaga, quæ ad 12
Occidẽtem reſpicit, fuerunt tentoria
cubitorum quinquaginta, columnæ
decem cum baſibus ſuis æneæ, & ca-
pita columnarum, & tota operis cæ-
latura, argentea.* Porrò cõtra Orien- 13
tem quinquaginta cubitorum para-
uit tentoria: * è quibus, quindecim 14
cubitos columnarum trium, cum baſi-
bus ſuis, vnum tenebat latus: * & in 15
parte altera (quia inter vtraque in-
troitum tabernaculi fecit) quindecim
æquè cubitorum erant tentoria, co-
lumnæque tres, & baſes totidem.
* Cuncta atrij tentoria byſſus retor- 16
ta texuerat. * Baſes columnarum fue- 17
re æneæ, capita autem earum cum C
cunctis cælaturis ſuis argentea: ſed &
ipſas columnas atrij veſtiuit argento.
* Et in introitu eius opere plumario 18
fecit tentorium ex hyacintho, purpu-
ra, vermiculo, ac byſſo retorta, quod
habebat viginti cubitos in longitudi-
ne, altitudo verò quinque cubitorum
erat, iuxta menſuram, quam cuncta
atrij tentoria habebant. * Columnæ 19
autẽ in ingreſſu fuere quattuor cum
baſibus æneis, capitaque earũ & cela-
turę argenteæ.* Paxillos quoq; taber- 20
naculi & atrij per gyrum fecit æneos.
* Hæc ſunt inſtrumenta tabernaculi 21
teſtimonij, quæ enumerata ſunt iuxta
præceptum Moyſi in ceremoniis Le-
uitarum per manum Ithamar filij Aa-
rõ ſacerdotis:* quæ Beſeleel filius Vri 22
filij Hur de tribu Iuda, Domino per
Moyſen iubente, compleuerat,* iũcto 23
ſibi ſocio Ooliab filio Achiſamech de
tribu Dan: qui & ipſe artifex lignorũ
egregius fuit, & polymitarius atque
plumarius ex hyacintho, purpura,
vermiculo & byſſo. * Omne aurum 24
quod expenſum eſt in opere Sanctua-
rij, & quod oblatũ eſt in donariis, vi- D
ginti nouem talentorum fuit, & ſe-
ptingentorum triginta ſiclorum, ad
menſuram Sanctuarij.* Oblatum eſt 25
autem ab his qui tranſierũt ad nume-
rum à viginti annis & ſuprà, de ſex-
centis tribus millibus, & quingentis
quinquaginta armatorum.* Fuerunt 26
præterea centum talẽta argẽti, è qui-
bus conflatæ ſunt baſes Sanctuarij, &
27 introitus vbi velum pendet.* Centum
baſes factæ ſunt de talentis centum,
ſingulis talẽtis per baſes ſingulas ſup-
28 putatis.* De mille autẽ ſeptingẽtis &
ſeptuaginta quinque, fecit capita co-
lumnarũ, quas & ipſas veſtiuit argẽto.
29 * Æris quoque oblata ſunt talenta ſe-
ptuaginta duo millia, & quadringenti
30 ſupra ſicli,* ex quibus fuſæ ſunt baſes
in introitu tabernaculi teſtimonij, &
altare æneum cum craticula ſua, om-
niaque vaſa quæ ad vſum eius perti-
31 nent, * & baſes atrij tam in circuitu
quàm in ingreſſu eius, & paxilli ta-
bernaculi atque atrij per gyrum.

CAP. XXXIX.

Pontificalia ſacerdotaliaque conficiuntur ornamenta, totumque iniunctum opus perficitur.

1 DE hyacintho verò & purpura *Sup. 28.*
A vermiculo ac byſſo, fecit veſtes, *a. 6.*
quibus indueretur Aaron quando mi-
niſtrabat in ſanctis, ſicut præcepit
2 Dominus Moyſi. * Fecit igitur ſuper-
humerale de auro, hyacintho, & pur-
pura, coccoque bis tincto, & byſſo re-
3 torta,* opere polymitario; inciditque
bracteas aureas, & extenuauit in fila,
vt poſſent torqueri cũ priorum colo-
4 rum ſubtegmine,* duaſq; oras ſibi in-
uicẽ copulatas in vtroque latere ſum-
5 mitatum,* & balteum ex eiſdẽ colori-
bus, ſicut præceperat Dominus Moy-
6 ſi. * Parauit & duos lapides onychi-
B nos, aſtrictos & incluſos auro, & ſcul-
ptos arte gemmaria nominibus filio-
7 rum Iſraël:* poſuitq; eos in lateribus
ſuperhumeralis, in monimentũ filio-
rum Iſraël, ſicut præceperat Domi-
8 nus Moyſi. * Fecit & rationale opere
polymito iuxta opus ſuperhumeralis,
ex auro, hyacintho, purpura, cocco-
9 que bis tincto, & byſſo retorta:* qua-
10 drangulum, duplex, menſuræ palmi.
Et poſuit in eo gemmarum ordines
C quattuor. In primo verſu erat ſar-
11 dius, topazius, ſmaragdus. * In ſecun-
do, carbunculus, ſapphirus, & iaſpis.
12 * In tertio, ligurius, achates, & ame-
13 thyſtus.* In quarto, chryſolithus, ony-
chinus, & beryllus, circumdati & in-
14 cluſi auro per ordines ſuos. * Ipſique
lapides duodecim, ſculpti erãt nomi-
nibus duodecim tribuum Iſraël, ſin-
15 guli per nomina ſingulorũ.* Fecerũt
in rationali & catenulas ſibi inuicem
16 cohærentes, de auro puriſſimo: * &
duos vncinos, totidemque annulos
aureos. Porrò annulos poſuerunt in
17 vtroque latere rationalis, * è quibus
penderent duæ catenę aureæ, quas in-
ſeruerunt

serterunt vncinis, qui in superhume-
ralis angulis eminebant.* Hæc & antè 18
& retrò ita cōueniebant sibi, vt super- D
humerale & rationale mutuò necte-
rentur,* strictâ ad balteum, & annulis 19
fortiùs copulata, quos iungebat vitta
hyacinthina, ne laxa fluerent, & à se
inuicem mouerentur, sicut præcepit
Dominus Moysi.* Fecerunt quoque 20
tunicam superhumeralis totam hya-
cinthinam, * & capitium in superiori 21
parte contra medium, oramque per
gyrum capitij textilem:* deorsum au- 22
tem ad pedes mala punica ex hyacin-
tho, purpura, vermiculo, ac bysso re-
torta:* & tintinnabula de auro puris- 23
simo, quæ posuerunt inter malogra-
nata in extrema parte tunicæ per gy-
rum:* tintinnabulum autem aureum, 24
& malum punicum, quibus ornatus
incedebat pontifex quando ministe-
rio fungebatur, sicut præceperat Do-
minus Moysi. * Fecerunt & tunicas 25
byssinas opere textili Aaron & filiis
eius:* & mitras cum coronulis suis ex 26
bysso:* feminalia quoque linea, byssi- 27
na: * cingulum verò de bysso retorta, 28
hyacintho, purpura, ac vermiculo bis
tincto, arte plumaria, sicut præcepe-
rat Dominus Moysi. * Fecerunt & la- 29
minam sacræ venerationis de auro F
purissimo, scripseruntque in ea opere
gemmario, Sanctum Domini: * & 30
strinxerunt eam cū mitra vitta hya-
cinthina, sicut præceperat Dominus
Moysi. * Perfectum est igitur omne 31
opus tabernaculi & tecti testimonij:
feceruntque filij Israël cuncta quæ
præceperat Dominus Moysi. * Et ob- 32
tulerunt tabernaculum & tectum &
vniuersam supellectilem, annulos,
tabulas, vectes, columnas ac bases,
* opertorium de pellibus arietum ru- 33
bricatis, & aliud operimentum de
ianthinis pellibus, * velum, arcam, 34
vectes, propitiatorium, * mēsam cum 35
vasis suis & propositionis panibus:
* candelabrum, lucernas, & vtensilia 36
earum cum oleo: * altare aureum, & 37
vnguentum, & thymiama ex aroma- G
tibus: * & tentorium in introitu ta- 38
bernaculi: * altare æneum, retiacu- 39
lum, vectes, & vasa eius omnia: la-
brum cum basi sua: tentoria atrij, &
columnas cum basibus suis: * tento- 40
rium in introitu atrij, funiculosque
illius & paxillos. Nihil ex vasis defuit,
quæ in ministerium tabernaculi, & in
tectum fœderis iussa sunt fieri. * Ve- 41
stes quoque, quibus sacerdotes vtun-
tur in Sanctuario, Aaron scilicet &
filii eius, * obtulerunt filij Israël, 42
sicut præceperat Dominus. * Quæ 43
postquam Moyses cuncta vidit com-
pleta, benedixit eis.

CAP. XL.

Primo mense tabernaculum erigendum & consecrandum præcipitur, quo facto, maiestate Dei repletur, nube tabernaculum continuè operiente, nisi dum esset proficiscendum.

1 Locutusque est Dominus ad Moy-
2 sen, dicens: * Mense primo, pri-
A ma die mensis, eriges tabernaculum
3 testimonij, * & pones in eo arcam,
4 demittesque ante illam velum: * & il-
lata mensa, pones super eam quæ ritè
præcepta sunt. Candelabrum stabit
5 cum lucernis suis, * & altare aureum
in quo adoletur incensum, coram ar-
ca testimonij. Tentorium in introitu
6 tabernaculi pones,* & ante illud alta-
7 re holocausti: * labrum inter altare &
tabernaculum, quod implebis aqua.
8 * Circumdabisque atrium tentoriis, &
9 ingressum eius. * Et assumpto vnctio-
nis oleo vnges tabernaculū cum vasis
10 suis, vt sanctificentur: * altare holo-
11 causti & omnia vasa eius: * labrum
cum basi sua: omnia vnctionis oleo
cōsecrabis, vt sint Sancta sanctorum.
12 * Applicabisque Aaron & filios eius
B ad fores tabernaculi testimonij, &
13 lotos aqua * indues sanctis vestibus,
vt ministrent mihi, & vnctio eorum
in sacerdotium sempiternum profi-
14 ciat. * Fecitque Moyses omnia quæ
15 præceperat Dominus. * Igitur mense
primo anni secundi, prima die men-
16 sis, collocatū est tabernaculum.* ‖ Ere- ‖ *Num. 7.a.1.*
xitque Moyses illud, & posuit tabu-
las ac bases & vectes, statuitque co-
17 lumnas, * & expandit tectum super
tabernaculum, imposito desuper ope-
rimento, sicut Dominus imperauerat.
18 * Posuit & testimonium in arca, sub-
ditis infrà vectibus, & oraculum de-
19 super. * Cumque intulisset arcam in
tabernaculum, appendit ante eam ve-
lum, vt expleret Domini iussionem.
20 * Posuit & mensam in tabernaculo
testimonij ad plagam Septentriona-
21 lem extra velū, * ordinatis corā pro-
positionis panibus, sicut præceperat
22 Dominus Moysi. * Posuit & cande-
C labrum in tabernaculo testimonij è
23 regione mensæ in parte australi, * lo-
catis per ordinem lucernis, iuxta præ-
24 ceptum Domini. * Posuit & altare au-
reum sub tecto testimonij contra ve-
25 lum, * & adoleuit super eo incensum
aromatum, sicut iusserat Dominus
26 Moysi. * Posuit & tentorium in in-
27 troitu tabernaculi testimonij, * & al-
tare holocausti in vestibulo testimo-
nij, offerens in eo holocaustum, &

ſacrificia, vt Dominus imperauerat.
* Labrum quoque ſtatuit inter taber- 28
naculum teſtimonij & altare, implens D
illud aqua. * Lauerntque Moyſes & 29
Aaron ac filij eius manus ſuas & pe-
des, * cùm ingrederentur tectum 30
fœderis, & accederent ad alrare, ſicut
præceperat Dominus Moyſi. * Erexit 31
& atrium per gyrum rabernaculi &
altaris, ducto in inroitu eius tento-
rio. ¶ Poſtquam omnia perfecta ſunt,
‖ Num. * ‖ operuit nubes tabernaculum teſti- 32
9. c. 15. monij, & gloria Domini impleuit il-
3. Reg. lud.* Nec poterat Moyſes ingredi te- 33
8.b.10. ctum fœderis, nube operiente om-
nia, & maieſtate Domini coruſcante,
quia cũcta nubes operuerat.*Si quan- 34
do nubes tabernaculum deſerebat,
proficiſcebantur filij Iſraël per tur-
mas ſuas:*ſi pendebat deſuper, mane- 35
bant in eodem loco. * Nubes quippe 36
Domini incubabat per diem raberna-
culo, & ignis in nocte, videntibus
cunctis populis Iſraël per cunctas
manſiones ſuas.

LIBER

LEVITICVS, HEBRAICE VAICRA.

CAPVT I.

Varius ritus ac modus holocauſtorum, armentorum, pecudum & auium offerendorum.

VOcauit autem Moyſen, & lo- 1
cutus eſt ei Dominus de ta- A
bernaculo teſtimonij, dicens:
*Loquere filiis Iſraël, & dices 2
ad eos: Homo, qui obtulerit ex vo-
bis hoſtiam Domino de pecoribus,
id eſt, de bobus & ouibus offerens vi-
‖ Exod. ctimas, * ‖ ſi holocauſtum fuerit eius 3
29.b.10. oblatio, ac de armento, maſculum
immacularum offeret ad oſtium ta-
bernaculi teſtimonij, ad placandum
ſibi Dominum: * ponetque manum 4
ſuper caput hoſtiæ, & acceptabilis B
erit, atque in expiationem eius profi-
ciens.* immolabitque vitulum coram 5
Domino, & offerent filij Aaron ſa-
cerdotes ſanguinem eius, fundentes
per altaris circuitum, quod eſt ante
oſtium tabernaculi.* detractaque pel- 6
le hoſtiæ, artus in fruſta concident,
* & ſubiicient in altari ignem, ſtrue 7
lignorum antè compoſita: * & mem- 8
bra quæ ſunt cæſa, deſuper ordinan-
tes, caput videlicet, & cuncta quæ ad-
hærent iecori, * inteſtinis & pedibus 9
lotis aqua: adolebitque ea ſacerdos ſu-
per altare in holocauſtum & ſuauem
10 odorem Domino. * Quòd ſi de peco-
ribus oblatio eſt, de ouibus ſiue de ca-
pris holocauſtum, maſculum abſque
11 macula offeret:* immolabitque ad la-
tus altaris, quod reſpicit ad Aquilo-
nẽ, coram Domino: ſanguinem verò
illius fundent ſuper altare filii Aaron
12 per circuitum: * diuidentque mẽbra,
C caput, & omnia quæ adhærent iecori:
& ponent ſuper ligna, quibus ſubij-
13 ciendus eſt ignis: * inteſtina verò &
pedes lauabunt aqua. Et oblata omnia
adolebit ſacerdos ſuper altare, in ho-
locauſtum & odorem ſuauiſſimũ Do-
14 mino. * Si autem de auibus, holocau-
ſti oblatio fuerit Domino, de turturi-
15 bus, aut pullis columbæ,* offeret eam
ſacerdos ad altare: & retorto ad col-
lum capite, ac rupto vulneris loco,
decurrere faciet ſanguinẽ ſuper cre-
16 pidinem altaris:* veſiculã verò guttu-
ris, & plumas proiiciet prope altare
ad orientalem plagam, in loco in quo
17 cineres effundi ſolent,* cõfringetque
aſcellas eius, & nõ ſecabit, neq; ferro
diuidet eam, & adolebit ſuper altare,
lignis igne ſuppoſito. Holocauſtũ eſt
& oblatio ſuauiſſimi odoris Domino.

CAP. II.

Ritus oblationis ſacrificiorum ſimilæ oleo conſperſæ, thuris, panum, laganorum, atque primitiarum, addito in omnibus ſale, nuſquam autem fermento, nec melle.

1 ANima cùm obtulerit oblationem
A ſacrificij Domino, ſimila erit
eius oblatio, fundetque ſuper eam
2 oleum, & ponet thus, * ac deferet ad
filios Aaron ſacerdotes: quorum
vnus tollet pugillum plenum ſimilæ
& olei, ac totum thus, & ponet me-
moriale ſuper altare in odorem ſua-
3 uiſſimum Domino. * ‖ quod autem ‖ Eccli.
reliquum fuerit de ſacrificio, erit 7.d.34.
Aaron & filiorum eius, Sanctum
ſanctorum de oblationibus Domini.
4 * Cùm autem obtuleris ſacrificium
B coctum in clibano de ſimila, panes
ſcilicet abſque fermento, conſperſos
5 oleo, & lagana azyma oleo lita. * Si
oblatio tua fuerit de ſartagine, ſimi-
læ conſperſæ oleo & abſque fermen-
6 to, * diuides eam minutatim, & fun-
7 des ſuper eam oleum. * Sin autem de
craticula fuerit ſacrificium, æquè ſi-
8 mila oleo conſpergetur: * quam of-
ferens Domino, trades manibus ſa-
9 cerdotis. * Qui cùm obtulerit eam,
C tollet memoriale de ſacrificio, & ado-
lebit ſuper altare in odorem ſuaui-
10 tatis Domino: * quidquid autem re-
liquum eſt, erit Aaron, & filiorum
eius,

eius, Sanctum sanctorum de oblatio-
nibus Domini. * Omnis oblatio, quæ 11
offertur Domino, absque fermento
fiet, nec quidquam fermenti ac mel-
lis adolebitur in sacrificio Domino.
* Primitias tantùm eorum offeretis 12
ac munera: super altare verò non im-
ponentur in odorē suauitatis.* Quid- 13
quid obtuleris sacrificij, sale condies, D
Mar.9. g.49. nec auferes sal fœderis Dei tui de sa-
crificio tuo. In omni oblatione tua
offeres sal. * Si autē obtuleris munus 14
primarum frugum tuarum Domino
de spicis adhuc virentibus, torrebis
igni, & confringes in morem farris,
& sic offeres primitias tuas Domino,
* fundens supra oleum, & thus impo- 15
nens, quia oblatio Domini est. * de 16
qua adolebit sacerdos in memoriam
muneris, partem farris fracti, & olei,
ac totum thus.

CAP. III.

Quo pacto auferantur hostiæ pacificorum, nempe de bobus, ouibus, agnis, & capris.

QVòd si hostia pacificorum fuerit 1
eius oblatio, & de bobus volue- A
rit offerre, marem siue feminam, im-
maculata offeret coram Domino.
* Ponetq; manum super caput victi- 2
mæ suæ, quæ immolabitur in introitu
tabernaculi testimonij, fundentque
filij Aaron sacerdotes sanguinem per
altaris circuitum.* Et offerent de ho- 3
stia pacificorum in oblationem Do-
Exod. 29.b.19. mino, ‖ adipem qui operit vitalia, &
quidquid pinguedinis est intrinsecus:
‖ duos renes cum adipe quo teguntur 4
ilia, & reticulum iecoris cum renun-
culis. * adolebuntque ea super altare 5
in holocaustū, lignis igne supposito: B
in oblationem suauissimi odoris Do-
mino. * Si verò de ouibus fuerit eius 6
oblatio & pacificorum hostia, siue
masculum obtulerit, siue feminam,
immaculata erunt. * Si agnum obtu- 7
lerit coram Domino,* ponet manum 8
suam super caput victimæ suæ quæ
immolabitur in vestibulo tabernacu-
li testimonij: fundentque filij Aaron
sanguinem eius per circuitum altaris.
* Et offerent de pacificorum hostia 9
sacrificium Domino: adipem & cau-
dam totam * cum renibus, & pingue- 10
dinem quæ operit vētrem atque vni- C
uersa vitalia, & vtrumque renuncu-
lum cum adipe qui est iuxta ilia, reti-
culumque iecoris cum renunculis,*& 11
adolebit ea sacerdos super altare in
pabulum ignis & oblationis Domi-
ni. * Si capra fuerit eius oblatio, & 12
obtulerit eam Domino,* ponet ma- 13
num suam super caput eius: immo-
labitque eam in introitu tabernaculi
testimonii. Et fundent filij Aaron
D sanguinem eius per altaris circuitum.
14 * Tollentque ex ea in pastum ignis
Dominici, adipem qui operit vētrem,
15 & qui tegit vniuersa vitalia: * duos
renunculos cum reticulo, quod est su-
per eos iuxta ilia, & aruinam iecoris
16 cum renunculis: * adolebitque ea su-
per altare sacerdos, in alimoniam
ignis, & suauissimi odoris. Omnis
17 adeps, Domini erit * iure perpetuo
in generationibus, & cunctis habita-
culis vestris: nec sanguinem nec adi-
pem omnino comedetis.

CAP. IV.

Modus offerendi hostias sacerdotis, principis, & multitudinis per ignorantiam peccantis.

1 LOcutusque est Dominus ad Moy-
2 sen, dicens:* Loquere filiis Israël:
A Anima, quæ peccauerit per ignoran-
tiam, & de vniuersis mandatis Do-
mini, quæ præcepit vt non fierent,
3 quippiam fecerit: * si sacerdos, qui
vnctus est, peccauerit, delinquere fa-
ciens populum, offeret pro peccato
suo vitulum immaculatum Domino:
4 * & adducet illum ad ostium taber-
naculi testimonij coram Domino, po-
netque manum super caput eius, &
5 immolabit eum Domino. * Hauriet
quoque de sanguine vituli, inferens
illum in tabernaculum testimonij.
6 * Cumque intinxerit digitum in san-
B guine, asperget eo septies coram Do-
7 mino contra velum Sanctuarij. * po-
netque de eodem sanguine super cor-
nua altaris thymiamatis gratissimi
Domino, quod est in tabernaculo te-
stimonij, omnem autē reliquum san-
guinem fundet in basim altaris ho-
8 locausti in introitu tabernaculi. * Et
adipem vituli auferet pro peccato,
tam eum qui vitalia operit, quam om-
9 nia quæ intrinsecus sunt: * duos re-
nunculos, & reticulum quod est su-
per eos iuxta ilia, & adipem iecoris
10 cum renunculis, * sicut aufertur de vi-
C tulo hostiæ pacificorū: & adolebit ea
11 super altare holocausti.* Pellem verò
& omnes carnes, cum capite & pedi-
12 bus & intestinis & fimo, * & reliquo
corpore, efferet extra castra in locum
mundum, vbi cineres effundi solent:
incēdetque ea super lignorū struem,
quæ in loco effusorum cinerum cre-
13 mabuntur. * Quòd si omnis turba Is-
raël ignorauerit, & per imperitiam
fecerit quod contra mandatum Do-
14 mini est, * & posteà intellexerit pec-
catum suum, offeret pro peccato suo
vitulum, adducetque eum ad ostium

 taber-

tabernaculi. * Et ponent seniores po- 15
puli manus super caput eius coram D
Domino. Immolatoque vitulo in cō-
spectu Domini,* inferet sacerdos,qui 16
vnctus est, de sanguine eius in taber-
naculum testimonij, * tincto digito 17
aspergens septies contra velum.* po- 18
netque de eodem sanguine in corni-
bus altaris, quod est coram Domino
in tabernaculo testimonij : reliquum
autem sanguinem fundet iuxta basim
altaris holocaustorum, quod est in
ostio tabernaculi testimonij. * Om- 19
nemque eius adipem tollet, & adole-
bit super altare : * sic faciens & de 20
hoc vitulo quo modo fecit & priùs:
& rogante pro eis sacerdote, propi-
tius erit eis Dominus. * Ipsum autem 21
vitulum efferet extra castra, atque
comburet sicut & priorem vitulum:
quia est pro peccato multitudinis.
* Si peccauerit princeps, & fecerit 22
vnum è pluribus per ignorantiam, E
quod Domini lege prohibetur, * & 23
posteà intellexerit peccatum suum,
offeret hostiam Domino, hircum
de capris immaculatum. * Ponetque 24
manum suam super caput eius: cum-
que immolauerit eum in loco vbi
solet mactari holocaustum coram
Domino, quia pro peccato est, * tin- 25
get sacerdos digitum in sanguine ho-
stiæ pro peccato, tangens cornua al-
taris holocausti, & reliquum fun-
dens ad basim eius. * Adipem ve- 26
rò adolebit supra, sicut in victimis
pacificorum fieri solet : rogabitque
pro eo sacerdos, & pro peccato eius,
& dimittetur ei.* Quòd si peccauerit 27
anima per ignorantiam, de popu- F
lo terræ, vt faciat quidquam de his
quæ Domini lege prohibentur, at-
que delinquat, * & cognouerit pec- 28
catum suum, offeret capram imma-
culatam. * Ponetque manum super 29
caput hostiæ quæ pro peccato est, &
immolabit eam in loco holocausti.
* Tolletque sacerdos de sanguine in 30
digito suo : & tangens cornua alta-
ris holocausti, reliquum fundet ad
basim eius. * Omnem autem adipem 31
auferens, sicut auferri solet de victi- G
mis pacificorum, adolebit super al-
tare in odorem suauitatis Domino:
rogabitque pro eo, & dimittetur ei.
* Sin autem de pecoribus obtulerit 32
victimam pro peccato, ouem scilicet
immaculatam : * ponet manum su- 33
per caput eius, & immolabit eam in
loco vbi solent cædi holocaustorum
hostiæ. * Sumetque sacerdos de san- 34
guine eius digito suo, & tangens cor-
nua altaris holocausti, reliquum
35 fundet ad basim eius. * Omnem quo-
que adipem auferens, sicut auferri
solet adeps arietis qui immolatur
pro pacificis; cremabit super altare
in incensum Domini : rogabitque
pro eo, & pro peccato eius, & dimit-
tetur ei.

CAP. V.

De hostiis pro peccatis ex silentio veritatis, immunditia, errore, iuramento, sacrorum abusu atque ignorantia.

1 SI peccauerit anima, & audierit vo-
A cem iurantis, testisque fuerit quòd
aut ipse vidit, aut conscius est : nisi
indicauerit,portabit iniquitatē suam.
2 * Anima, quæ tetigerit aliquid im-
mundum, siue quod occisum à be-
stia est, aut per se mortuū, aut quod-
libet aliud reptile : & oblita fuerit
immunditiæ suæ, rea est, & deliquit:
3 * & si tetigerit quidquam de immun-
ditia hominis, iuxta omnem impuri-
tatem qua pollui solet, oblitaque co-
gnouerit posteà, subiacebit delicto.
4 * Anima, quæ iurauerit, & protulerit
labiis suis, vt vel malè quid faceret,
vel benè, & idipsum iuramento &
sermone firmauerit, oblitaque posteà
5 intellexerit delictū suum, * agat pœ-
6 nitentiam pro peccato, & offerat de
B gregibus agnam siue capram, orabit-
que pro ea sacerdos & pro peccato
7 eius:* sin autem non potuerit offerre
pecus,offerat ‖duos turtures,vel duos ‖Inf.12.
pullos columbarum, Domino, vnum d.8.
pro peccato, & alterum in holocau- Luc. 2.
8 stum, * dabitque eos sacerdoti : qui d.24.
primum offerens pro peccato, retor-
quebit caput eius ad pennulas, ita vt
collo hæreat, & non penitus abrum-
9 patur. * Et asperget de sanguine eius
parietem altaris, quidquid autem re-
liquum fuerit, faciet distillare ad fun-
damentum eius,quia pro peccato est.
10 * Alterum verò adolebit in holocau-
stum, vt fieri solet : rogabitque pro
eo sacerdos & pro peccato eius, & di-
11 mittetur ei. * Quòd si non quiuerit
C manus eius duos offerre turtures, aut
duos pullos columbarum,offeret pro
peccato suo similæ partem ephi deci-
mam, non mittet in eam oleum, nec
thuris aliquid imponet,quia pro pec-
12 cato est. * tradetque eā sacerdoti:qui
plenum ex ea pugillum hauriens,cre-
mabit super altare, in monimentum
13 eius qui obtulerit,* rogans pro illo &
expians, reliquam verò partem ipse
14 habebit in munere.* Locutusque est
15 Dominus ad Moysen, dicens. * Ani-
ma, si præuaricans ceremonias, per
errorē, in his quæ Domino sunt san-
ctificata,

ctificata, peccauerit, offeret pro deli-
cto suo arietem immaculatum de gre-
gibus, qui emi potest duobus siclis, D
iuxta pondus Sanctuarij: * ipsumque 16
quod intulit damni restituet, & quin-
tam partem ponet supra, tradens sa-
cerdoti, qui rogabit pro eo offerens
arietem, & dimittetur ei. * Anima si 17
peccauerit per ignorantiã, feceritque
vnum ex his quæ Domini lege prohi-
bentur, & peccati rea intellexerit ini-
quitatem suam, * offeret arietem im- 18
maculatum de gregibus sacerdoti,
iuxta mensuram æstimationemque
peccati: qui orabit pro eo, quia ne-
sciens fecerit: & dimittetur ei, * quia 19
per errorem deliquit in Dominum.

CAP. VI.

Oblatio pro peccato ex certa scientia commisso: leges holocausti, ignis perpetui, singulorum sacrificiorum & oblationum sacerdotis in die vnctionis suæ; & in genere de hostia pro peccato: qui vè & quando his vesci possint.

LOcutus est Dominus ad Moysen, 1
dicens: * Anima quæ peccauerit, 2
& cõtempto Domino, negauerit pro- A
ximo suo depositum quod fidei eius
creditum fuerat, vel vi aliquid extor-
Num. 5. a. 6. serit, aut calumniam fecerit, * siue rem 3
perditam inuenerit, & inficians insu-
per peierauerit, & quodlibet aliud ex
pluribus fecerit, in quibus solent pec-
care homines, * conuicta delicti, red- 4
det * omnia quæ per fraudem voluit 5
obtinere, integra, & quintam insuper
partem domino cui damnum intule-
rat. * Pro peccato autem suo offeret 6
arietem immaculatum de grege, &
dabit eum sacerdoti, iuxta æstima-
tionem mensuramque delicti: * qui 7
rogabit pro eo coram Domino, &
dimittetur illi pro singulis quæ fa-
ciendo peccauit. * Locutusque est Do- 8
minus ad Moysen, dicens: * Præcipe 9
Aaron & filiis eius: Hæc est lex ho- B
locausti: Cremabitur in altari tota
nocte vsque manè: ignis ex eodem al-
tari erit. * vestietur tunica sacerdos & 10
feminalibus lineis: tolletque cineres,
quos vorans ignis exussit, & ponens
iuxta altare, * spoliabitur prioribus 11
vestimentis, indutusque aliis, efferet
eos extra castra, & in loco mundissi-
mo vsque ad fauillam consumi faciet.
* Ignis autẽ in altari semper ardebit, 12
quem nutriet sacerdos subiiciẽs ligna
manè per singulos dies, & imposito
holocausto, desuper adolebit adipes
pacificorum. * Ignis est iste perpe- 13
tuus, qui numquam deficiet in altari.
* Hæc est lex sacrificij & libamento- 14
rum, quæ offerent filij Aaron coram
15 Domino, & coram altari. * Tollet sa-
cerdos pugillũ similæ, quæ conspersa
est oleo, & totum thus, quod super
similam positum est: adolebitque
illud in altari, in monimentum odo-
16 ris suauissimi Domino: * reliquam
autem partem similæ comedet Aaron
C cum filiis suis, absque fermento: &
comedet in loco Sancto Atrij taber-
17 naculi. * Ideò autem non fermenta-
bitur, quia pars eius in Domini of-
fertur incensum. Sanctum sanctorum
erit, sicut pro peccato atque delicto.
18 * Mares tantùm stirpis Aaron come-
dent illud. Legitimum ac sempiter-
num erit in generationibus vestris de
sacrificiis Domini. omnis qui tetige-
19 rit illa, sanctificabitur. * Locutusque
20 est Dominus ad Moysen, dicens: * Hæc
est oblatio Aaron, & filiorum eius,
quam offerre debent Domino in die
vnctionis suæ. Decimam partem ephi
offerent similæ in sacrificio sempiter-
no, medium eius manè, & medium
21 eius vespere: * quæ in sartagine oleo
cõspersa frigetur. Offeret autem eam
calidam in odorem suauissimum Do-
22 mino * sacerdos, qui iure patri suc-
cesserit, & tota cremabitur in altari.
23 * Omne enim sacrificium sacerdotum
D igne consumetur, nec quisquam co-
24 medet ex eo. * Locutus est autem Do-
25 minus ad Moysen, dicens: * Loquere
Aaron & filiis eius: Ista est lex hostiæ
pro peccato: In loco vbi offertur ho-
locaustum, immolabitur coram Do-
26 mino. Sanctum sanctorum est. * Sa-
cerdos qui offert, comedet eã in loco
27 sancto, in atrio tabernaculi. * Quid-
quid tetigerit carnes eius, sanctifica-
bitur. Si de sanguine illius vestis fue-
rit aspersa, lauabitur in loco sancto.
28 * Vas autem fictile, in quo cocta est,
confringetur. quòd si vas æneum fue-
rit, defricabitur, & lauabitur aqua.
29 * Omnis masculus de genere sacerdo-
tali vescetur de carnibus eius, quia
30 Sanctum sanctorum est. * Hostia enim
quæ cæditur pro peccato, || cuius san- *Heb. 13. b. 11.*
guis infertur in tabernaculum testi-
monij ad expiandum in Sanctuario, *Sup. 4. a. 5.*
nõ comedetur, sed comburetur igni.

CAP. VII.

Ritus oblationis hostiæ pro delicto, & hostiæ ac victimæ pacificorum: adeps & sanguis in vniuersum comedi prohibentur.

1 HÆc quoque lex hostiæ pro deli-
2 cto, Sancta sanctorum est: * id-
A circò vbi immolabitur holocaustum,
mactabitur & victima pro delicto:
sanguis eius per gyrum altaris funde-
tur.

tur. * Offerent ex ea caudam & adi- 3
pem qui operit vitalia:* Duos renun- 4
culos, & pinguedinem quæ iuxta ilia
est, reticulumque iecoris cum renun-
culis. * & adolebit ea sacerdos super 5
altare: incensum est Domini pro de-
licto. * Omnis masculus de sacerdo- 6
tali genere, in loco sancto vescetur
his carnibus, quia Sanctum sancto-
rum est. * Sicut pro peccato offertur 7
hostia, ita & pro delicto: vtriusque
hostiæ lex vna erit: ad sacerdotem,
qui eam obtulerit, pertinebit. * Sa- 8
cerdos qui offert holocausti victimã,
habebit pellem eius. * Et omne sacri- 9
ficium similæ, quod coquitur in cli-
bano, & quidquid in craticula, vel in
sartagine præparatur, eius erit sacer-
dotis à quo offertur: * siue oleo con- 10
spersa, siue arida fuerint, cunctis filiis B
Aaron mensura æqua per singulos
diuidetur. * Hæc est lex hostiæ pacifi- 11
corum quæ offertur Domino.* Si pro 12
gratiarum actione oblatio fuerit, of-
ferent panes absque fermento con-
spersos oleo, & lagana azyma vncta
oleo, coctamque similam, & colly-
ridas olei admistione cõspersas: * pa- 13
nes quoque fermentatos, cum hostia
gratiarum, quæ immolatur pro paci-
ficis: * ex quibus vnus pro primitiis 14
offeretur Domino, & erit sacerdotis
qui fundet hostiæ sanguinem. * cuius 15
carnes eadem comedentur die, nec
remanebit ex eis quidquã vsque ma-
nè.* Si voto, vel sponte quispiam ob- 16
tulerit hostiam, eadem similiter ede-
tur die: sed & si quid in crastinum re-
manserit, vesci licitum est:*quidquid 17
autem tertius inuenerit dies, ignis ab-
sumet. * si quis de carnibus victimæ 18
pacificorum die tertio comederit, ir-
rita fiet oblatio, nec proderit offeren-
ti: quin potiùs quæcumque anima
tali se edulio contaminauerit, præ-
uaricationis rea erit. * Caro, quæ ali- 19
quid tetigerit immundum, non co- C
medetur, sed cõburetur igni: qui fue-
rit mundus, vescetur ex ea. * Anima 20
polluta quæ ederit de carnibus hostię
pacificorum, quæ oblata est Domi-
no, peribit de populis suis. * Et quæ 21
tetigerit immunditiam hominis, vel
iumenti, siue omnis rei quæ polluere
potest, & comederit de huiuscemodi
carnibus, interibit de populis suis.
* Locutusque est Dominus ad Moy- 22
sen, dicens: * Loquere filiis Israël: 23
Adipem ouis, & bouis, & capræ, non
comedetis. * Adipem cadaueris mor- 24
ticini, & eius animalis quod à bestia
captum est, habebitis in varios vsus.
* Si quis adipem, qui offerri debet in 25
incensum Domini, comederit, peri-
26 bit de populo suo.* Sanguinem quo-
que omnis animalis non sumetis in
cibo, tam de auibus quàm de pecori-
27 bus. * Omnis anima, quæ ederit san-
28 guinem, peribit de populis suis.* Lo-
cutusque est Dominus ad Moysen, di-
29 cens: * Loquere filiis Israël, dicens:
Qui offert victimam pacificorum Do-
mino, offerat simul & sacrificium,
30 id est, libamenta eius.* tenebit mani-
D bus adipem hostiæ, & pectusculum:
cumque ambo oblata Domino conse-
31 crauerit, tradet sacerdoti, * qui ado-
lebit adipem super altare, pectuscu-
lum autem erit Aaron & filiorum
32 eius.* armus quoque dexter de paci-
ficorum hostiis cedet in primitias sa-
33 cerdotis. * Qui obtulerit sanguinem
& adipem, filiorum Aaron, ipse ha-
bebit & armum dextrum in portione
34 sua.* Pectusculum enim eleuationis,
& armum separationis tuli à filiis
Israel de hostiis eorum pacificis, &
dedi Aaron sacerdoti, & filiis eius le-
ge perpetua, ab omni populo Israël.
35 * Hæc est vnctio Aaron & filiorum
eius in ceremoniis Domini, die qua
obtulit eos Moyses, vt sacerdotio
36 fungerentur, * & quæ præcepit eis
dari Dominus à filiis Israël religione
37 perpetua in generationibus suis.*Ista
est lex holocausti, & sacrificii pro
peccato atque delicto, & pro con-
secratione & pacificorum victimis:
38 * quam constituit Dominus Moysi in
monte Sinai, quando mandauit filiis
Israël vt offerrent oblationes suas
Domino in deserto Sinai.

CAP. VIII.

Aaronis & filiorum eius consecratio, ac tabernaculi supellectilisque eius vnctio.

1 LOcutusque est Dominus ad Moy-
2 sen, dicens: * Tolle Aaron cum fi-
A liis suis, vestes eorum, & vnctionis
oleum, vitulum pro peccato, duos
3 arietes, canistrum cum azymis, * &
congregabis omnẽ cœtum ad ostium
4 tabernaculi. * Fecit Moyses vt Domi-
nus imperauerat. Congregataq; om-
5 ni turba ante fores tabernaculi, * ait:
Iste est sermo, quem iussit Dominus
6 fieri. * Statimque obtulit Aaron & fi-
7 lios eius. Cumque lauisset eos, * vesti-
uit pontificem subucula linea, accin-
gens eum balteo, & induens eum tu-
nica hyacinthina, & desuper hume-
8 rale imposuit, * quod astringens cin-
gulo aptauit rationali, in quo erat
9 Doctrina & Veritas. * Cidari quoque
B texit caput: & super eam, cõtra fron-
tem, posuit laminam aureã consecra-
tam

tam in sanctificatione, sicut præce-
perat ei Dominus. * Tulit & vnctio- 10
nis oleum, quo liniuit tabernaculum
cum omni supellectili sua.* Cumque 11
sanctificans aspersisset altare septem
vicibus, vnxit illud, & omnia vasa
eius, labrumque cum basi sua sancti-
Eccli. ficauit oleo. * ‖ Quod fundens super 12
18. caput Aaron, vnxit eum, & consecra-
uit:* filios quoque eius oblatos vesti- 13
uit tunicis lineis, & cinxit balteis,
imposuitque mitras, vt iusserat Do-
minus. * Obtulit & vitulum pro pec- 14
cato. cumq; super caput eius posuis- C
set Aaron, & filij eius, manus suas,
* immolauit eum: hauriens sangui- 15
nem, & tincto digito, tetigit cornua
altaris per gyrū. quo expiato & san-
ctificato, fudit reliquum sanguinem
ad fundamenta eius. * Adipem verò 16
qui erat super vitalia, & reticulum ie-
coris, duosque renunculos cum arui-
nulis suis, adoleuit super altare: * vi- 17
tulū cum pelle & carnibus, & fimo,
cremans extra castra, sicut præcepe-
rat Dominus. * Obtulit & arietem in 18
holocaustum: super cuius caput cùm
imposuissent Aaron & filij eius ma-
nus suas, * immolauit eum, & fudit 19
sanguinem eius per circuitū altaris.
* Ipsumque arietem in frusta conci- 20
dens, caput eius, & artus, & adipem
adoleuit igni, * lotis priùs intestinis 21
& pedibus. totumque simul arietem D
incendit super altare, eò quòd esset
holocaustum suauissimi odoris Do-
mino, sicut præceperat ei.*Obtulit & 22
arietem secundum, in consecrationē
sacerdotū: posueruntque super caput
eius Aaron & filij eius manus suas.
* quem cùm immolasset Moyses, su- 23
mēs de sanguine eius, tetigit extremū
auriculæ dextræ Aaron, & pollicem
manus eius dextræ, similiter & pedis.
* Obtulit & filios Aaron. cumque de 24
sanguine arietis immolati tetigisset
extremum auriculæ singulorum dex-
træ, & pollicis manus ac pedis dex-
tri, reliquū fudit super altare per cir-
cuitum: * adipem verò, & caudam, 25
omnemque pinguedinem quæ ope-
rit intestina, reticulumque iecoris, &
duos renes cum adipibus suis & ar-
mo dextro separauit.* Tollens autem 26
de canistro azymorū, quod erat co-
ram Domino, panem absq; fermen-
to, & collyridam conspersam oleo,
laganumque posuit super adipes, &
armum dextrum,* tradens simul om- 27
nia Aaron & filiis eius. Qui postquā
leuauerunt ea coram Domino,* rur- 28
sum suscepta de manibus eorū, ado- F
leuit super altare holocausti, eò quòd
consecrationis esset oblatio, in odorē
29 suauitatis, sacrificij Domini.* Tulit-
que pectusculum, eleuans illud corā
Domino, de ariete consecrationis in
partem suam, sicut præceperat ei Do-
30 minus.* Assumensq; vnguentum, &
sanguinem qui erat in altari, aspersit
super Aaron & vestimenta eius, &
31 super filios illius ac vestes eorū.*Cū-
que sanctificasset eos in vestitu suo,
præcepit eis, dicens: Coquite carnes
ante fores tabernaculi, & ibi come-
G dite eas. panes quoque cōsecrationis
edite, qui positi sunt in canistro, sicut
præcepit mihi Dominus, dicens: ‖ Aa- ‖ Exod.
32 ron & filii eius comedent eos: *quid- 29.f.32.
quid autem reliquum fuerit de carne Inf.29.
33 & panibus, ignis absumet. * De ostio b.5.
quoque tabernaculi non exibitis se-
ptem diebus, vsq, ad diem quo com-
plebitur tempus consecrationis ve-
stræ. septem enim diebus finitur con-
34 secratio: * sicut & impræsentiarum
factum est, vt ritus sacrificij comple-
35 retur. * Die ac nocte manebitis in ta-
bernaculo obseruātes custodias Do-
mini, ne moriamini: sic enim mihi
36 præceptum est.* Feceruntque Aaron
& filii eius cuncta quæ locutus est
Dominus per manum Moysi.

CAP. IX.

Primitijs sacrificiorum pro sacerdote ac populo Deo redditis, Aaron populo benedixit, gloria Domini apparuit, ignisque holocaustum deuorauit.

1 FActo autem octauo die, vocauit
A Moyses Aarō & filios eius, ac ma-
iores natu Israel, dixitque ad Aaron:
2 * ‖ Tolle de armento vitulū pro pec- ‖ Exod.
cato, & arietē in holocaustū, vtrum- 29.a.1.
que immaculatum, & offer illos co-
3 ram Domino. * Et ad filios Israel lo-
queris: Tollite hircum pro peccato,
& vitulum atq; agnum anniculos &
4 sine macula, in holocaustū, * bouem
& arietem pro pacificis: & immolate
eos coram Domino, in sacrificio sin-
gulorum, similam conspersam oleo
offerentes. hodie enim Dominus ap-
5 parebit vobis. * Tulerunt ergo cūcta
B quæ iusserat Moyses ad ostium taber-
naculi: vbi cùm omnis multitudo
6 astaret, * ait Moyses: Iste est sermo,
quem præcepit Dominus: facite, &
7 apparebit vobis gloria eius.* Et dixit
ad Aaron: Accede ad altare, & immo-
la pro peccato tuo: offer holocau-
stum, & deprecare pro te & pro po-
pulo, cumque mactaueris hostiam
populi, ora pro eo, sicut pręcepit Do-
8 minus. * Statimque Aaron accedens
ad altare, immolauit vitulū pro pec-

cato suo: * cuius sanguinem obtule- 9
runt ei filij sui: in quo tingens di-
gitum, tetigit cornua altaris, & fudit
residuum ad basim eius. * Adipemq; 10
& renunculos, ac reticulum iecoris,
quæ sunt pro peccato, adoleuit super
altare, sicut præceperat Dñs Moysi:
* carnes verò & pellem eius extra ca- 11
stra combussit igni. * Immolauit & 12
holocausti victimam: obtuleruntq; C
ei filii sui sanguinem eius, quē fudit
per altaris circuitum. * ipsam etiam 13
hostiā in frusta concisam, cum capi-
te & mēbris singulis obtulerunt. quæ
omnia super altare cremauit igni,
* lotis aqua priùs intestinis & pedi- 14
bus. * Et pro peccato populi offerēs, 15
mactauit hircum: expiatoque altari,
* fecit holocaustum, * addens in sa- 16
crificio libamenta, quæ pariter offe- 17
runtur, & adolens ea super altare,
absq; ceremoniis holocausti matuti-
ni. * Immolauit & bouem atque arie- 18
tem, hostias pacificas populi: obtule-
runtque ei filii sui sanguinem, quem
fudit super altare in circuitum.* Adi- 19
pem autem bouis, & caudam arietis, D
renunculosque cum adipibus suis, &
reticulum iecoris * posuerunt super 20
pectora. cumque cremati essent adi-
pes super altare, * pectora eorum, & 21
armos dextros separauit Aaron, ele-
uans coram Domino, sicut præcepe-
rat Moyses. * Et extendens manus ad 22
populum, benedixit ei. Sicque com-
pletis hostiis pro peccato, & holo-
caustis, & pacificis, descēdit.* Ingres- 23
si autem Moyses & Aaron in taber-
naculum testimonij, & deinceps
‖ 2. Mac. 2. a. 11. egressi benedixerunt populo. ‖ Appa-
ruitq; gloria Domini omni multitu-
dini: * & ecce egressus ignis à Domi- 24
no, deuorauit holocaustum, & adi-
pes qui erant super altare. Quod cùm
vidissent turbæ, laudauerunt Domi-
num, ruentes in facies suas.

CAP. X.

*Igne Nadab & Abiu consumpti plan-
guntur à populo, non à sacerdotibus:
vino autem sacerdotibus interdicto,
præcipitur vt residuum oblationis
comedant.*

‖ Num. 3. a. 4. 26 & 26. 1. Par. 24. a. 2.
ARreptisque Nadab & Abiu filii 1
Aaron thuribulis, ‖ posuerunt A
ignem, & incensum desuper, offeren-
tes coram Domino ignem alienum:
quod eis præceptum nō erat.* Egres- 2
susq; ignis à Domino, deuorauit eos,
& mortui sunt coram Domino. * Di- 3
xitq; Moyses ad Aarō: Hoc est quod
locutus est Dominus: Sanctificabor
in iis qui appropinquant mihi, & in
cōspectu omnis populi glorificabor.
4 Quod audiens tacuit Aaron. * Voca-
tis autē Moyses Misaële & Elisaphan
filiis Oziel, patrui Aaron, ait ad eos:
Ite & tollite fratres vestros de con-
spectu Sanctuarii, & asportate extra
5 castra. * Confestimque pergentes tu-
lerunt eos sicut iacebant, vestitos
lineis tunicis, & eiecerūt foras, vt sibi
6 fuerat imperatum. * Locutusque est
B Moyses ad Aaron, & ad Eleazar, &
Ithamar, filios eius: Capita vestra
nolite nudare, & vestimenta nolite
scindere, ne fortè moriamini, &
super omnē cœtum oriatur indigna-
tio. Fratres vestri, & omnis domus
Israel, plangant incendiū quod Do-
7 minus suscitauit: * vos autem non
egrediemini fores tabernaculi, alio-
quin peribitis: oleum quippe sanctæ
vnctionis est super vos. Qui fecerunt
8 omnia iuxta præceptū Moysi. * Dixit
9 quoque Dominus ad Aarō: * Vinum,
& omne quod inebriare potest, non
bibetis tu & filii tui, quando intratis
in tabernaculum testimonii, ne mo-
riamini: quia præceptum sempiter-
10 num est in generationes vestras.* Et
vt habeatis scientiā discernendi inter
sanctum & profanum, inter pollu-
11 tum & mundum: * doceatisque filios
Israel omnia legitima mea quæ locu-
tus est Dominus ad eos per manum
12 Moysi.* Locutusque est Moyses ad
C Aaron, & ad Eleazar, & Ithamar, fi-
lios eius, qui erant residui: Tollite
sacrificium, quod remansit de obla-
tione Domini, & comedite illud abs-
que fermento iuxta altare, quia San-
13 ctum sanctorum est.* Comedetis au-
tem in loco sancto: quod datum est
tibi & filiis tuis de oblationibus Do-
14 mini, sicut præceptum est mihi. * Pe-
ctusculū quoque quod oblatum est,
& armum qui separatus est, edetis in
loco mundissimo tu & filii tui, & fi-
liæ tuæ tecū. tibi enim ac liberis tuis
reposita sunt de hostiis salutaribus
15 filiorum Israel: eò quòd armum &
pectus, & adipes qui cremātur in al-
tari, eleuauerunt coram Domino, &
pertineant ad te, & ad filios tuos, lege
perpetua, sicut præcepit Dominus.
16 * ‖ Inter hæc, hircū, qui oblatus fue- ‖ 2. Mac. 2. a. 11.
D rat pro peccato, cùm quæreret Moy-
ses, exustum reperit: iratusque con-
tra Eleazar & Ithamar filios Aaron,
17 qui remanserant, ait: * Cur non co-
medistis hostiam pro peccato in loco
sancto, quæ Sancta sanctorum est, &
data vobis vt portetis iniquitatē mul-
titudinis, & rogetis pro ea in cōspe-
18 ctu Domini, * præsertim cùm de san-
guine illius non sit illatum intra san-
cta

cta, & comedere debueritis eam in
Sāctuario, ſicut præceptum eſt mihi?
* Reſpondit Aaron:Oblata eſt hodie 19
victima pro peccato, & holocauſtum
coram Domino: mihi autem accidit
quod vides. quomodo potui comede-
re eam, aut placere Dño in ceremo-
niis mente lugubri? * Quod cùm au- 20
diſſet Moyſes, recepit ſatisfactionē.

CAP. XI.

Animalium mundorum ab immundis ſeparatio, eorumque vſus, vt ſancti ſint filij Iſrael ſicut & Dominus.

Locutuſq; eſt Dominus ad Moy- 1
ſen & Aaron, dicens: * Dicite fi- 2
|| Deut. 14. a. 3. liis Iſrael: || Hæc ſunt animalia quæ A
comedere debetis de cunctis animā-
ribus terræ: * Omne quod habet di- 3
uiſam vngulam, & ruminat in peco-
ribus, comedetis. * Quidquid autem 4
ruminat quidē, & habet vngulam, ſed
non diuidit eam, ſicut camelus & ce-
tera, non comedetis illud, & inter im-
munda reputabitis. * Chœrogryllus 5
qui ruminat, vngulamq; non diuidit,
immundus eſt. * Lepus quoque: nam 6
& ipſe ruminat, ſed vngulam non di-
|| 2. Mac. 6. d. 18. uidit. * Et || ſus: qui cùm vngulam di- 7
uidat, non ruminat. * horum carni- 8
bus nō veſcemini, nec cadauera con-
tingetis, quia immunda ſunt vobis.
* Hæc ſunt quæ gignuntur in aquis, & 9
veſci licitum eſt. Omne quod habet B
pinnulas & ſquamas, tam in mari
quàm in fluminibus & ſtagnis, co-
medetis. * Quidquid autem pinnulas 10
& ſquamas non habet, eorum quæ in
aquis mouētur & viuunt, abomina-
bile vobis * execrandumque erit, car- 11
nes eorum non comedetis, & morti-
cina vitabitis. * Cuncta quæ non ha- 12
bent pinnulas & ſquamas in aquis,
polluta erunt. * Hæc ſunt quæ de aui- 13
bus comedere non debetis, & vitan-
da ſunt vobis: Aquilam, & gryphē,
& haliæetum, * & miluum ac vultu- 14
rē iuxta genus ſuum, * & omne cor- 15
uini generis in ſimilitudinem ſuam,
* ſtruthionē, & noctuam, & larum, 16
& accipitrem iuxta genus ſuum: * bu- 17
bonem, & mergulum, & ibin, * & 18
cygnum, & onocrotalū, & porphy-
rionem, * herodionem & charadrion 19
iuxta genus ſuum, vpupam quoque, C
& veſpertilionē. * Omne de volucri- 20
bus quod graditur ſuper quattuor pe-
des, abominabile erit vobis. * Quid- 21
quid autem ambulat quidem ſuper
quattuor pedes, ſed habet lōgiora re-
trò crura, per quæ ſalit ſuper terram,
* comedere debetis, vt eſt bruchus in 22
genere ſuo, & attacus atque ophio-
machus, ac locuſta, ſingula iuxta ge-
23 nus ſuum. * Quidquid autem ex vo-
lucribus quattuor tantùm habet pe-
24 des, execrabile erit vobis: * & qui-
D cumque morticina eorum tetigerit,
polluetur, & erit immundus vſque ad
25 veſperū: * & ſi neceſſe fuerit vt portet
quippiam horum mortuum, lauabit
veſtimenta ſua, & immūdus erit vſq;
26 ad occaſū ſolis. * Omne animal quod
habet quidem vngulam, ſed non di-
uidit eā, nec ruminat, immundū erit:
& qui tetigerit illud, cōtaminabitur.
27 * Quod ambulat ſuper manus, ex cū-
ctis animantibus quæ incedunt qua-
drupedia, immundum erit: qui teti-
gerit morticina eorum, polluetur vſ-
28 que ad veſperum. * Et qui portauerit
huiuſcemodi cadauera, lauabit veſti-
menta ſua, & immūdus erit vſque ad
veſperum: quia omnia hæc immun-
29 da ſunt vobis. * Hæc quoque inter
E polluta reputabūtur de his quæ mo-
uentur in terra, muſtela & mus &
crocodilus, ſingula iuxta genus ſuū,
30 * mygale, & chamæleon, & ſtellio, &
31 lacerta, & talpa: * omnia hæc immū-
da ſunt. Qui tetigerit morticina eo-
rum, immundus erit vſque ad veſpe-
32 rum: * & ſuper quod ceciderit quid-
quam de morticinis eorū, polluetur
tam vas ligneū & veſtimentū, quàm
pelles & cilicia: & in quocumque fit
opus, tingentur aqua, & polluta erūt
vſque ad veſperū, & ſic poſteà mun-
33 dabuntur. * Vas autē fictile, in quod
horum quidquā intrò ceciderit, pol-
luetur, & idcircò frangendum eſt.
34 * Omnis cibus, quē comederis, ſi fu-
ſa fuerit ſuper eum aqua, immundus
erit: & omne liquens quod bibitur
de vniuerſo vaſe, immundum erit.
35 * Et quidquid de morticinis huiuſce-
modi ceciderit ſuper illud, immun-
F dum erit: ſiue clibani, ſiue chytropo-
des, deſtruentur, & immundi erunt.
36 * Fontes verò & ciſternæ, & omnis
aquarū congregatio munda erit. Qui
morticinum eorum tetigerit, pollue-
37 tur. * Si ceciderit ſuper ſementem, nō
38 polluet eam. * Si autem quiſpiam
aqua ſementem perfuderit, & poſteà
morticinis tacta fuerit, illicò pollue-
39 tur. * Si mortuū fuerit animal, quod
licet vobis comedere, qui cadauer
eius tetigerit, immundus erit vſq; ad
40 veſperum: * & qui comederit ex eo
quippiam, ſiue portauerit, lauabit ve-
ſtimenta ſua, & immundus erit vſ-
41 que ad veſperum. * Omne quod re-
ptat ſuper terram, abominabile erit,
42 nec aſſumetur in cibum. * Quidquid
G ſuper pectus quadrupes graditur, &
multos habet pedes, ſiue per humum

trahitur,

trahitur, non comedetis, quia abo-
minabile est. * Nolite contaminare 43
animas vestras, nec tangatis quidquã
eorum, ne immundi sitis. * Ego enim 44
‖ 1.Pet. 1.c.15. sum Dominus Deus vester: ‖ sancti
estote, quia ego sanctus sum. Ne pol-
luatis animas vestras in omni reptili
quod mouetur super terram. * Ego 45
enim sum Dominus, qui eduxi vos
de Terra Aegypti, vt essem vobis in
Deum. Sancti eritis, quia ego san-
ctus sum. * Ista est lex animantium 46
ac volucrũ, & omnis animæ viuen-
tis, quæ mouetur in aqua, & reptat
in terra, * vt differentias noueritis 47
mundi & immundi, & sciatis quid
comedere & quid respuere debeatis.

CAP. XII.

Puerperæ immunditia, & mundatio cum oblatione.

LOcutusque est Dominus ad Moy- 1
sen, dicens: * Loquere filiis Israel, 2
‖ Luc.2. & dices ad eos: ‖ Mulier, si suscepto A
c.12. semine pepererit masculum, immun-
Joan.7. da erit septem diebus, iuxta dies se-
c.22. parationis mẽstruæ. * ‖ Et die octauo 3
‖ Luca circumcidetur infantulus: * ipsa ve- 4
2.c.21. rò triginta tribus diebus manebit in B
sanguine purificationis suæ. Omne
sanctum non tanget, nec ingredietur
in Sanctuarium, donec impleantur
dies purificationis suæ. * Sin autem 5
feminam pepererit, immunda erit
duabus hebdomadibus, iuxta ritum
fluxus menstrui, & sexaginta sex die-
bus manebit in sanguine purificatio-
nis suæ. * Cumq; expleti fuerint dies 6
purificationis suæ, pro filio, siue pro C
filia, deferet agnũ anniculum in ho-
locaustum, & pullum columbæ si-
ue turturem pro peccato, ad ostium
tabernaculi testimonij, & tradet sa-
cerdoti * qui offeret illa coram Do- 7
mino, & orabit pro ea, & sic munda-
bitur à profluuio sanguinis sui. ista
est lex parientis masculum aut femi- D
nam. * Quòd si non inuenerit manus 8
eius, nec potuerit offerre agnum, su-
‖ Sup.5. met ‖ duos turtures vel duos pullos
c.11. colũbarum, vnum in holocaustum,
Luca 2. & alterum pro peccato: orabitq; pro
d.24. ea sacerdos, & sic mundabitur.

CAP. XIII.

Lex & cognitio lepræ in homine & vestimento.

LOcutusq; est Dñs ad Moysen, & 1
Aaron, dicens: * Homo, in cuius 2
cute & carne ortus fuerit diuersus A
color siue pustula, aut quasi lucens
quippiam, id est plaga lepræ, adduce-
tur ad Aaron sacerdotem, vel ad vnũ
quemlibet filiorum eius. * Qui cùm 3
viderit lepram in cute, & pilos in al-
bum mutatos colorem, ipsamq; spe-
ciem lepræ humiliorem cute & carne
reliqua; plaga lepræ est, & ad arbitriũ
4 eius separabitur. * Sin autem lucens
candor fuerit in cute, nec humilior
carne reliqua, & pili coloris pristini,
recludet eum sacerdos septem die-
5 bus. * & considerabit die septimo: &
siquidem lepra vltrà non creuerit,
nec trãsierit in cute priores termi-
nos, rursum recludet eũ septẽ diebus
6 aliis. * Et die septimo contemplabi-
tur: si obscurior fuerit lepra, & non
creuerit in cute, mundabit eum, quia
scabies est: lauabitque homo vesti-
7 menta sua, & mundus erit. * Quòd
B si postquam à sacerdote visus est, &
redditus munditiæ, iterum lepra cre-
8 uerit; adducetur ad eũ, * & immun-
9 ditiæ condemnabitur. * Plaga lepræ
si fuerit in homine, adducetur ad sa-
10 cerdotem, * & videbit eum. Cumque
color albus in cute fuerit, & capil-
lorum mutauerit aspectũ, ipsa quo-
11 que caro viua apparuerit: * lepra ve-
tustissima iudicabitur, atque inolita
cuti. Contaminabit itaque eum sa-
cerdos, & non recludet, quia perspi-
12 cuæ immunditiæ est. * Sin autem ef-
floruerit discurrens lepra in cute, &
operuerit omnem cutem à capite vs-
que ad pedes, quidquid sub aspectum
13 oculorum cadit, * considerabit eum
sacerdos, & teneri lepra mundissima
iudicabit: eò quòd omnis in cando-
rem versa sit, & idcircò homo mun-
14 dus erit. * Quando verò caro viuens
15 in eo apparuerit, * tunc sacerdotis iu-
dicio polluetur, & inter immundos
reputabitur. caro enim viua si lepra
16 aspergitur, immunda est. * Quòd si
rursum versa fuerit in alborẽ, & to-
17 tum hominem operuerit, * conside-
C rabit eum sacerdos, & mundum esse
18 decernet. * Caro autẽ & cutis in qua
19 vlcus natum est & sanatũ, * & in loco
vlceris cicatrix alba apparuerit, siue
subrufa, adducetur homo ad sacer-
20 dotem: * qui cùm viderit locum lepræ
humiliorẽ carne reliqua, & pilos ver-
sos in candorem, contaminabit eum:
plaga enim lepræ orta est in vlcere.
21 * Quòd si pilus coloris est pristini, &
cicatrix subobscura, & vicina carne
non est humilior, recludet eũ septem
22 diebus. * & si quidẽ creuerit, adiudi-
23 cabit eum lepræ. * sin autẽ steterit in
loco suo, vlceris est cicatrix, & homo
24 mundus erit. * Caro autem & cutis
quam ignis exusserit, & sanata albam
25 siue rufam habuerit cicatricẽ, * cõsi-
derabit eam sacerdos, & ecce versa
est in alborem, & locus eius reliqua
cute

cute est humilior : contaminabit eũ,
quia plaga lepræ in cicatrice orta est.
* Quòd si pilorum color non fuerit 26
immutatus, nec humilior plaga car- D
ne reliqua, & ipsa lepræ species fue-
rit subobscura, recludet eum septem
diebus, * & die septimo contempla- 27
bitur: si creuerit in cute lepra, conta-
minabit eum. * sin autem in loco suo 28
candor steterit non satis clarus, plaga
combustionis est, & idcircò munda-
bitur, quia cicatrix est combusturæ.
* Vir, siue mulier, in cuius capite vel 29
barba germinauerit lepra, videbit eos
sacerdos. * & siquidem humilior fue- 30
rit locus carne reliqua, & capillus
flauus, solitoque subtilior ; contami-
nabit eos, quia lepra capitis ac barbæ
est. * Sin autem viderit locum macu- 31
læ æqualem vicinæ carni, & capillum
nigrum : recludet eũ septem diebus,
* & die septimo intuebitur Si nõ cre- 32
uerit macula, & capillus sui coloris E
est, & locus plagæ carni reliquę ęqua-
lis: * radetur homo absq; loco macu- 33
læ, & includetur septem diebus aliis.
* Si die septimo visa fuerit stetisse 34
plaga in loco suo, nec humilior car-
ne reliqua, mundabit eũ, lotisq; vesti-
bus suis mundus erit. * Sin autẽ post 35
emundationem rursus creuerit ma-
cula in cute, * non quæret ampliùs 36
vtrùm capillus in flauum colorem sit
immutatus, quia apertè immundus
est. * Porrò si steterit macula, & ca- 37
pilli nigri fuerint, nouerit hominem
sanatum esse, & cõfidenter eum pro-
nuntiet mũdum. * Vir, siue mulier, in 38
cuius cute cãdor apparuerit, * intue- 39
bitur eos sacerdos. si deprehenderit
subobscurũ alborem lucere in cute,
sciat non esse lepram, sed maculã co-
loris candidi, & hominem mundum.
* Vir, de cuius capite capilli fluunt, 40
caluus & mundus est : * & si à fronte 41
ceciderint pili, recaluaster & mũdus
est. * Sin autẽ in caluitio siue in recal- 42
uatione albus vel rufus color fuerit F
exortus, * & hoc sacerdos viderit, cõ- 43
demnabit eũ haud dubiè lepræ, quæ
orta est in caluitio. * Quicumq; ergo 44
maculatus fuerit lepra, & separatus
est ad arbitrium sacerdotis, * habebit 45
vestimenta dissuta, caput nudum, os
veste contectũ, contaminatũ ac sor-
didum se clamabit. * Omni tempore, 46
quo leprosus est & immundus, solus
habitabit extra castra. * Vestis lanea 47
siue linea, quæ lepram habuerit * in 48
stamine atque subtegmine, aut certè
pellis, vel quidquid ex pelle confectũ
est, * si alba vel rufa macula fuerit in- 49
fecta, lepra reputabitur, ostendeturq;
50 sacerdoti. * qui cõsideratam recludet
51 septem diebus: * & die septimo rursus
aspiciens si deprehẽderit creuisse, le-
pra perseuerans est : pollutum iudi-
cabit vestimentum, & omne in quo
52 fuerit inuenta: * & idcircò combure-
53 tur flammis. * Quòd si eam viderit
54 non creuisse, * præcipiet, & lauabunt
id in quo lepra est, recludetque illud
55 septẽ diebus aliis. * Et cùm viderit fa-
G ciẽ quidem pristinam non reuersam,
nec tamen creuisse lepram, immun-
dum iudicabit, & igne comburet, eò
quòd infusa sit in superficie vestimẽ-
56 ti vel per totum lepra. * Sin autem
obscurior fuerit locus lepræ, postquã
vestis est lota, abrumpet eum, & à
57 solido diuidet. * Quòd si vltrà appa-
ruerit in his locis, quæ priùs imma-
culata erant, lepra volatilis & vaga;
58 debet igne comburi. * si cessauerit,
lauabit aqua ea, quæ pura sunt, secun-
59 dò, & munda erunt. * Ista est lex le-
præ vestimenti lanei & linei, stami-
nis, atque subtegminis, omnisque su-
pellectilis pelliceæ, quomodo mun-
dari debeat, vel contaminari.

CAP. XIV.

Lepræ expiandæ sacrificia pro homine, domo, ac vestimento.

1 LOcutusque est Dominus ad Moy-
2 sen, dicens: * Hic est ritus leprosi,
A quando mundandus est : ‖ Adducetur ‖ Mat. 8
3 ad sacerdotẽ: * qui egressus de castris, a. 1.
cùm inuenerit lepram esse munda- Marc 1.
4 tam, * præcipiet ei qui purificatur, vt d. 40.
offerat duos passeres viuos pro se, Luc. 2.
quibus vesci licitum est, & lignũ ce- a. 2.
drinũ, vermiculumque & hyssopum.
5 * & vnum ex passeribus immolari iu-
bebit in vase fictili super aquas viuẽ-
6 tes : * alium autem viuum cum ligno
cedrino, & cocco & hyssopo, tinget
7 in sanguine passeris immolati, * quo
asperget illum, qui mundandus est,
septies, vt iure purgetur : & dimittet
passerem viuum, vt in agrum auolet.
8 * Cumque lauerit homo vestimenta
sua, radet omnes pilos corporis, & la-
uabitur aqua : purificatusque ingre-
dietur castra, ita dumtaxat vt maneat
extra tabernaculum suũ septem die-
9 bus, * & die septimo radet capillos
capitis, barbamque & supercilia, ac
B totius corporis pilos. Et lotis rursum
10 vestibus & corpore, * die octauo as-
sumet duos agnos immaculatos, &
ouem anniculam absque macula, &
tres decimas similæ in sacrificium,
quæ conspersa sit oleo, & seorsum
11 olei sextarium. * Cumque sacerdos
purificans hominem, statuerit eum,
& hæc omnia corã Domino in ostio
taber-

tabernaculi testimonij, *tollet agnũ, 12
& offeret eum pro delicto, oleiq; sex-
tarium. & oblatis ante Dominum
omnibus, *immolabit agnum, vbi so- 13
let immolari hostia pro peccato, &
holocaustum, id est, in loco Sancto.
Sicut enim pro peccato, ita & pro
delicto ad sacerdotẽ pertinet hostiat
Sancta sanctorum est. * Assumensque 14
sacerdos de sanguine hostiæ, quæ im-
molata est pro delicto, ponet super
extremum auriculæ dextræ eius qui
mundatur, & super pollices manus
dextræ & pedis: * & de olei sextario 15
mittet in manum suam sinistrã, * tin- 16
getque digitum dexrrum in eo, & a-
sperget corã Domino septies. * quod 17
autem reliquum est olei in læua ma- C
nu, fundet super extremum auriculæ
dextræ eius qui mundatur, & super
pollices manus ac pedis dextri, & su-
per sanguinem qui effusus est pro de-
licto, *& super caput eius. * Rogabit- 18
que pro eo coram Domino, & faciet 19
sacrificium pro peccato. tunc immo-
labit holocaustum, * & ponet illud 20
in altari cum libamentis suis, & ho-
mo ritè mundabitur. * Quòd si pau- 21
per est, & non potest manus eius in-
uenire quæ dicta sunt, pro delicto as-
sumet agnum ad oblationẽ, vt roget
pro eo sacerdos, decimamque partem
similæ conspersæ oleo in sacrificium,
‖ Sup.5. & olei sextarium, * ‖ duosque turtu- 22
c.11.12. res siue duos pullos columbæ, quo-
d. 8. rum vnus sit pro peccato, & alter in
Luc.2. holocaustum: * offeretque ea die octa- 23
d.24. uo purificationis suæ sacerdoti, ad o-
stium tabernaculi testimonii coram D
Domino. * qui suscipiens agnum pro 24
delicto & sextarium olei, leuabit si-
mul: * immolatoque agno, de sangui- 25
ne eius ponet super extremũ auriculę
dextræ illius qui mundatur, & super
pollices manus eius ac pedis dextri:
* olei verò partem mittet in manum 26
suam sinistram, * in quo tingens di- 27
gitum dextræ manus asperget septies
coram Domino: *tangetq; extremum 28
dextræ auriculæ illius qui mundatur,
& pollices manus ac pedis dextri, in
loco sanguinis qui effusus est pro de-
licto: * reliquam autem partem olei, 29
quæ est in sinistra manu, mittet su-
per caput purificati, vt placet pro eo
Dominum: * & turturem siue pullum 30
columbæ offeret, *vnum pro delicto, 31
& alterum in holocaustum cum li-
bamentis suis. * Hoc est sacrificium 32
leprosi, qui habere non potest omnia
in emundationem sui. *Locutusq; est 33
Dominus ad Moysen & Aaron, di-
cens: * Cùm ingressi fueritis Terram 34

E Chanaan, *quam ego dabo vobis in
possessionem, si fuerit plaga lepræ in
35 ædibus, * ibit cuius est domus, nun-
tians sacerdoti, & dicet: Quasi plaga
lepræ videtur mihi esse in domo mea.
36 *At ille pręcipiet vt efferant vniuersa
de domo, priusquã ingrediatur eam,
& videat vtrùm leprosa sit, ne im-
munda fiant omnia quæ in domo sũt.
Intrabitque posteà vt cõsideret leprã
37 domus: * & cùm viderit in parietibus
illius quasi valliculas pallore siue ru-
bore deformes, & humiliores super-
38 ficie reliqua, * egredietur ostium do-
mus, & statim claudet illam septem
39 diebus. * Reuersusque die septimo,
considerabit eam. si inuenerit creuis-
40 se lepram, * iubebit erui lapides in
F quibus lepra est, & proiici eos extra
41 ciuitatem in locum immundum: *do-
mum autem ipsam radi intrinsecus
per circuitum, & spargi puluerem ra-
suræ extra vrbem in locum immun-
42 dum, *lapidesque alios reponi pro his
qui ablati fuerint, & luto alio liniri
43 domum. * Sin autem postquam eruti
sunt lapides, & puluis erasus, & alia
44 terra lita, * ingressus sacerdos viderit
reuersam lepram, & parietes resper-
sos maculis, lepra est perseuerans, &
45 immunda domus: * quam statim de-
struent, & lapides eius ac ligna, atque
vniuersum puluerem proiicient extra
46 oppidum in locum immundum. * Qui
intrauerit domum quando clausa est,
immundus erit vsque ad vesperum:
47 * & qui dormierit in ea, & comede-
rit quippiam, lauabit vestimenta sua.
48 * Quòd si introiens sacerdos viderit
G lepram non creuisse in domo, post-
quã denuò lita fuerit, purificabit eam
49 reddita sanitate: * & in purificationẽ
eius sumet duos passeres, lignumque
cedrinum, & vermiculum atque hys-
50 sopum: * & immolato vno passere in
51 vase fictili super aquas viuas, * tollet
lignum cedrinum, & hyssopum, &
coccum & passerem viuum, & tinget
omnia in sanguine passeris immolati,
atque in aquis viuentibus, & asper-
52 get domum septies, * purificabitque
eam tam in sanguine passeris quàm
in aquis viuentibus, & in passere vi-
uo, lignoque cedrino & hyssopo atq;
53 vermiculo. *Cumque dimiserit passe-
rem auolare in agrũ liberè, orabit pro
54 domo, & iure mundabitur. * Ista est
55 lex omnis lepræ & percussuræ, *lepræ
56 vestium & domorum, * cicatricis &
erumpentium papularum, lucentis
maculæ, & in varias species, coloribus
57 immutatis, *vt possit sciri quo tempo-
re mundum quid, vel immundum sit.

CAP.

CAP. XV.

Seminiflui viri & menstruosæ mulieris expiatio.

LOcutusque est Dominus ad Moy- 1
sen & Aaron, dicens: * Loquimi- 2
ni filiis Israël, & dicite eis: Vir, qui A
patitur fluxum seminis, immundus
erit. * Et tunc iudicabitur huic vitio 3
subiacere, cùm per singula momenta
adhæserit carni eius, atque concreue-
rit fœdus humor. * Omne stratum, 4
in quo dormierit, immundum erit, &
vbicumque sederit. * Si quis hominū 5
tetigerit lectū eius, lauabit vestimen-
ta sua: & ipse lotus aqua, immundus
erit vsque ad vesperum. * Si sederit vbi 6
ille sederat, & ipse lauabit vestimenta
sua: & lotus aqua, immundus erit vs-
que ad vesperum. * Qui tetigerit car- 7
nem eius, lauabit vestimenta sua: &
ipse lotus aqua, immundus erit vsque
ad vesperum. * Si saliuam huiuscemo- 8
di homo iecerit super eum qui mun-
dus est, lauabit vestimenta sua: & lo-
tus aqua, immundus erit vsque ad
vesperum. * Sagma, super quo sede- 9
rit, immundum erit: * & quidquid 10
sub eo fuerit qui fluxum seminis pa- B
titur, pollutum erit vsque ad vespe-
rum. Qui portauerit horum aliquid,
lauabit vestimenta sua: & ipse lotus
aqua, immundus erit vsque ad vespe-
rum. * Omnis, quem tetigerit qui ta- 11
lis est, non lotis antè manibus, laua-
bit vestimenta sua: & lotus aqua, im-
mundus erit vsque ad vesperum. * Vas 12
fictile quod tetigerit, confringetur:
vas autem ligneum lauabitur aqua.
* Si sanatus fuerit qui huiuscemodi 13
sustinet passionem, numerabit septem
dies post emundationem sui, & lotis
vestibus & toto corpore in aquis vi-
uentibus, erit mundus. * Die autem 14
octauo sumet duos turtures, aut duos
pullos columbæ, & veniet in conspe-
ctum Domini ad ostium tabernaculi
testimonij, dabitq; eos sacerdoti. * qui 15
faciet vnum pro peccato, & alterum
in holocaustum: rogabitque pro eo
coram Domino, vt emundetur à fluxu
seminis sui. * Vir de quo egreditur se- 16
men coitus, lauabit aqua omne cor-
pus suum: & immundus erit vsque ad C
vesperum. * Vestem & pellem, quam 17
habuerit, lauabit aqua, & immunda
erit vsque ad vesperū. * Mulier, cum 18
qua coierit, lauabitur aqua, & im-
munda erit vsq; ad vesperū. * Mulier, 19
quæ redeunte mense patitur fluxum
sanguinis, septem diebus separabitur.
* Omnis qui tetigerit eam, immundus 20
erit vsque ad vesperū: * & in quo dor- 21
mierit vel sederit diebus separationis
22 suæ, polluetur. * Qui tetigerit lectum
eius, lauabit vestimenta sua: & ipse
lotus aqua, immundus erit vsque ad
23 vesperum. * Omne vas, super quo illa
sederit, quisquis attigerit, lauabit ve-
stimenta sua: & ipse lotus aqua, pol-
24 lutus erit vsque ad vesperum. * Si co-
D ierit cum ea vir tempore sanguinis
menstrualis, immundus erit septem
diebus: & omne stratum, in quo dor-
25 mierit, polluetur. * Mulier, quæ pa-
titur multis diebus fluxum sanguinis
non in tempore menstruali, vel quæ
post menstruum sanguinem fluere
non cessat, quamdiu subiacet huic
passioni, immunda erit quasi sit in
26 tempore menstruo. * omne stratum in
quo dormierit, & vas in quo sederit,
27 pollutum erit. * quicumque tetigerit
ea, lauabit vestimenta sua: & ipse lo-
tus aqua, immundus erit vsque ad ve-
28 sperum. * Si steterit sanguis, & fluë-
re cessauerit, numerabit septem dies
29 purificationis suæ: * & die octauo of-
feret pro se sacerdoti duos turtures,
aut duos pullos columbarum, ad o-
30 stium tabernaculi testimonii: * qui
vnum faciet pro peccato, & alterum
in holocaustū, rogabitque pro ea co-
ram Domino, & pro fluxu immundi-
31 tiæ eius. * Docebitis ergo filios Israël
vt caueant immunditiam, & non mo-
riantur in sordibus suis, cùm pollue-
rint tabernaculum meum quod est in-
32 ter eos. * Ista est lex eius, qui patitur
fluxum seminis, & qui polluitur coi-
33 tu, * & quæ menstruis temporibus se-
paratur, vel quæ iugi fluit sanguine,
& hominis, qui dormierit cum ea.

CAP. XVI.

Quando & quomodo sacerdos ingredi debeat sanctuarium, ipsumque expiare vna cum tabernaculo & altari, emissarium caprum abigere, & festum expiationum celebrare.

1 LOcutusque est Dominus ad Moy-
A sen || post mortem duorū filiorum || *Sup. 10*
Aaron, quando offerentes ignem alie- *a. 12.*
2 num interfecti sunt: * & præcepit ei,
dicens: Loquere ad Aaron fratrē tuū,
|| ne omni tempore ingrediatur San- || *Exod.*
ctuarium, quod est intra velum corā *30. b. 10*
propitiatorio quo tegitur arca, vt nō *Heb. 9.*
moriatur (quia in nube apparebo su- *b. 7.*
3 per oraculum) * nisi hæc antè fecerit:
Vitulum pro peccato offeret, & arie-
4 tem in holocaustū. * Tunica linea ve-
stietur, feminalibus lineis verenda ce-
labit: accingetur zona linea, cidarim
lineam imponet capiti: hæc enim ve-
stimenta sunt sancta: quibus cunctis,
5 cùm lotus fuerit, induetur. * Susci-
B pietq; ab vniuersa multitudine filio-
rum

rū Iſraël duos hircos pro peccato, &
vnum arietem in holocauſtū. * Cum- 6
que obtulerit vitulum,&orauerit pro
ſe & pro domo ſua, *duos hircos ſtare 7
faciet corā Dño in oſtio tabernaculi
teſtimonii: *mittenſq; ſuper vtrumq; 8
ſortem, vnam Domino, & alteram
capro emiſſario: * cuius exierit ſors 9
Domino, offeret illum pro peccato:
* cuius autem in caprum emiſſarium, 10
ſtatuet eum viuum coram Domino,
vt fundat preces ſuper eo, & emittat
eum in ſolitudinem. *His ritè celebra- 11
tis, offeret vitulū, & rogans pro ſe &
pro domo ſua, immolabit eum: * aſ- 12
ſumptoque thuribulo, quod de prunis
altaris impleuerit, & hauriens manu
compoſitum thymiama in incenſum,
vltra velum intrabit in ſancta: *vt po- 13
ſitis ſuper ignem aromatibus, nebula C
eorum & vapor operiat oraculum,
quod eſt ſupra teſtimonium, & non
moriatur. * Tollet quoque de ſangui- 14
ne vituli, & aſperget digito ſepties
contra propitiatorium ad orientem.
* Cumque mactauerit hircū pro pec- 15
cato populi, inferet ſanguinem eius
intra velum, ſicut præceptum eſt de
ſanguine vituli, vt aſpergat è regione
oraculi, *& expiet Sanctuariū ab im- 16
munditiis filiorum Iſraël, & à præua-
ricationibus eorum, cunctiſque pec-
catis. Iuxta hunc ritum faciet taber-
naculo teſtimonii, quod fixū eſt inter
eos in medio ſordiū habitationis eo- D
‖Luc.1. rum.* ‖Nullus hominū ſit in taberna- 17
c.10. culo, quando pontifex Sanctuarium
ingreditur, vt roget pro ſe & pro do-
mo ſua, & pro vniuerſo cœtu Iſraël,
donec egrediatur. *Cùm autem exie- 18
rit ad altare quod coram Domino eſt,
oret pro ſe, & ſumptum ſanguinem
vituli atque hirci fundat ſuper cornua
eius per gyrum: *aſpergenſque digito 19
ſepties, expiet, & ſanctificet illud ab
immunditiis filiorum Iſraël. * Poſt- 20
quam emundauerit Sanctuarium, &
tabernaculum, & altare, tunc offerat
hircum viuentem: * & poſita vtraque 21
manu ſuper caput eius, confiteatur
omnes iniquitates filiorum Iſraël, &
vniuerſa delicta atque peccata eorū:
quæ imprecans capiti eius, emittet il-
lum per hominem paratum, in de-
ſertum. * Cumque portauerit hircus 22
omnes iniquitates eorum in terram
ſolitariam, & dimiſſus fuerit in deſer- E
to, *reuertetur Aaron in tabernaculū 23
teſtimonii, & depoſitis veſtibus, qui-
bus priùs indutus erat cùm intraret
Sanctuarium, relictiſque ibi, *lauabit 24
carnem ſuā in loco ſancto, indueturque veſtibus ſuis. Et poſtquam egreſ-
ſus obtulerit holocauſtum ſuū, ac ple-
bis, rogabit tam pro ſe quàm pro po-
25 pulo: * & adipem, qui oblatus eſt pro
26 peccatis, adolebit ſuper altare. * Ille
verò, qui dimiſerit caprū emiſſarium,
lauabit veſtimēta ſua & corpus aqua,
27 & ſic ingredietur in caſtra. * Vitulum
F autem & hircum, qui pro peccato fue-
rant immolati, & quorum ſanguis
illatus eſt in Sanctuarium vt expia-
tio compleretur, aſportabunt foras
caſtra, ‖ & comburent igni tam pelles ‖Heb.13.
28 quàm carnes eorum ac fimum: * & b.11.
quicumque combuſſerit ea, lauabit
veſtimenta ſua & carnem aqua, & ſic
29 ingredietur in caſtra. * Eritque vobis
hoc legitimum ſempiternum: ‖Menſe ‖Inf.23.
ſeptimo, decima die menſis, affligetis c.27.
animas veſtras, nullumque opus fa-
cietis, ſiue indigena, ſiue aduena qui
30 peregrinatur inter vos. * In hac die
expiatio erit veſtri, atque mundatio
G ab omnibus peccatis veſtris: coram
31 Domino mundabimini. * ſabbatum
enim requietionis eſt, & affligetis
animas veſtras religione perpetua.
32 *Expiabit autem ſacerdos, qui vnctus
fuerit, & cuius manus initiatæ ſunt
vt ſacerdotio fungatur pro patre ſuo:
indueturque ſtola linea & veſtibus
33 ſanctis, * & expiabit ſanctuarium &
tabernaculum teſtimonii atque alta-
re, ſacerdotes quoque & vniuerſum
34 populum. * Eritque vobis hoc legiti-
mum ſempiternum, vt oretis pro fi-
liis Iſraël, & pro cunctis peccatis eo-
rum ſemel in anno. Fecit igitur ſicut
præceperat Dominus Moyſi.

CAP. XVII.

Nuſquam niſi ad oſtium tabernaculi ſacrificandum, atque à ſanguine & morticino abſtinendum.

1 ET locutus eſt Dominus ad Moy-
2 ſen, dicens: *Loquere Aaron & fi-
A liis eius, & cunctis filiis Iſraël, dicens
ad eos: Iſte eſt ſermo quem mandauit
3 Dominus, dicens: *Homo quilibet de
domo Iſrael, ſi occiderit bouem aut
ouem, ſiue capram, in caſtris vel extra
4 caſtra, * & non obtulerit ad oſtiū ta-
bernaculi oblationem Domino, ſan-
guinis reus erit: quaſi ſi ſanguinē fu-
derit, ſic peribit de medio populi ſui.
5 * Ideò ſacerdoti offerre debent filii
Iſrael hoſtias ſuas, quas occident in
agro, vt ſanctificentur Domino ante
oſtium tabernaculi teſtimonii, & im-
molent eas hoſtias pacificas Domino.
6 * Funderque ſacerdos ſanguinē ſuper
B altare Domini ad oſtium tabernaculi
teſtimonii, & adolebit adipem in o-
7 dorem ſuauitatis Domino: *& nequa-
quam vltrà immolabunt hoſtias ſuas
dæmo-

dæmonibus,cũ quibus fornicati sunt.
Legitimum sempiternum erit illis &
posteris eorum. * Et ad ipsos dices: 8
Homo de domo Israël, & de aduenis
qui peregrinantur apud vos, qui ob-
tulerit holocaustum siue victimam,
* & ad ostium tabernaculi testimonii 9
non adduxerit eam,vt offeratur Dño,
interibit de populo suo. * Homo qui- 10
libet de domo Israël, & de aduenis C
qui peregrinãtur inter eos,si comede-
rit sanguinem,obfirmabo faciem meã
contra animã illius,& disperdam eam
de populo suo, * quia anima carnis in 11
sanguine est: & ego dedi illum vobis,
vt super altare in eo expietis pro ani-
mabus vestris, & sanguis pro animæ
piaculo sit. * Idcirco dixi filiis Israel: 12
Omnis anima ex vobis non comedet
sanguinẽ,nec ex aduenis qui peregri-
nantur apud vos. *Homo quicumque 13
de filiis Israel,& de aduenis qui pere-
grinantur apud vos, si venatione atq;
aucupio ceperit ferã vel auem,quibus
vesci licitũ est, fundat sanguinẽ eius, D
‖Gen.7. a. 4. Sup.7. c.26. & operiat illum terra. * ‖Anima enim 14
omnis carnis in sanguine est: vnde di-
xi filiis Israel: Sanguinem vniuersæ
carnis nõ comedetis, quia anima car-
nis in sanguine est: & quicũque com-
ederit illum, interibit. * Anima, quæ 15
comederit morticinum, vel captum
à bestia, tam de indigenis, quàm de
aduenis, lauabit vestimenta sua &
semetipsum aqua, & contaminatus
erit vsque ad vesperum: & hoc ordi-
ne mundus fiet. * Quòd si non laue- 16
rit vestimenta sua & corpus, portabit
iniquitatem suam.

CAP. XVIII.

Gradus coniugii illiciti, ad gentium opera fugienda in varia carnali turpitudine.

LOcutus est Dominus ad Moysen, 1
dicens: * Loquere filiis Israel, & 2
dices ad eos: Ego Dominus Deus ve- A
ster: * iuxta consuetudinem Terræ 3
Ægypti, in qua habitastis, non facie-
tis: & iuxta morem Regionis Cha-
naan, ad quam ego introducturus
sum vos, non agetis, nec in legitimis
eorum ambulabitis. * Facietis iudicia 4
mea, & præcepta mea seruabitis, &
ambulabitis in eis. ego Domin⁹ Deus
Rom. 10. a. 5. Ezech. 20. b. 11. Gal. 3. b. 12. vester. * ‖Custodite leges meas atque 5
iudiciã,quæ faciẽs homo,viuet in eis.
Ego Domin⁹. * Omnis homo ad pro- 6
ximam sanguinis sui non accedet, vt
reuelet turpitudinem eius. Ego Do-
minus. * Turpitudinem patris tui & 7
turpitudinem matris tuæ non disco-
operies: mater tua est, non reuelabis
turpitudinem eius. * Turpitudinem 8
vxoris patris tui non discooperies:
9 turpitudo enim patris tui est. * Tur-
B pitudinem sororis tuæ ex patre, siue
ex matre, quæ domi vel foris genita
10 est, non reuelabis. * Turpitudinem
filiæ filii tui vel neptis ex filia nõ re-
11 uelabis: quia turpitudo tua est. * Tur-
pitudinem filiæ vxoris patris tui, quã
peperit patri tuo, & est soror tua,non
12 reuelabis. *Turpitudinem sororis pa-
tris tui non discooperies: quia caro
13 est patris tui. * Turpitudinem sororis
matris tuæ non reuelabis, eò quòd
14 caro sit matris tuæ. * Turpitudinem
patrui tui non reuelabis, nec accedes
ad vxorem eius, quæ tibi affinitate
15 coniungitur. * Turpitudinem nurus
tuæ non reuelabis, quia vxor filii tui
est, nec discooperies ignominiã eius.
16 *Turpitudinem vxoris fratris tui non
reuelabis: quia turpitudo fratris tui
17 est. * Turpitudinem vxoris tuæ & fi-
C liæ eius non reuelabis. Filiã filii eius,
& filiam filiæ illius non sumes, vt re-
ueles ignominiam eius: quia caro il-
lius sunt, & talis coitus incestus est.
18 * Sororem vxoris tuæ in pellicatum
illius non accipies, nec reuelabis tur-
pitudinem eius adhuc illa viuente.
19 *Ad mulierem quæ patitur menstrua,
non accedes,nec reuelabis fœditatem
20 eius. * Cum vxore proximi tui non
coibis, nec seminis commistione ma-
21 culaberis. * ‖ De semine tuo non da- ‖Inf.20 a. 2.
bis vt consecretur idolo Moloch, nec
pollues nomen Dei tui. Ego Domi-
22 nus. * Cum masculo non commiscea-
ris coitu femineo, quia abominatio
23 est. * Cum omni pecore non coibis,
D nec maculaberis cum eo. ‖Mulier non ‖Inf.20 c.16.
succumbet iumento, nec miscebitur
24 ei: quia scelus est. * Nec polluamini
in omnibus his, quibus contaminatæ
sunt vniuersæ gentes, quas ego eiiciã
25 ante conspectum vestrum, *& quibus
polluta est terra: cuius ego scelera
visitabo, vt euomat habitatores suos.
26 * Custodite legitima mea atque iudi-
cia, & non faciatis ex omnibus abo-
minationibus istis, tam indigena quã
colonus qui peregrinantur apud vos.
27 * Omnes enim execrationes istas fe-
cerunt accolæ terræ,qui fuerunt ante
28 vos,& polluerunt eam. *Cauete ergo
ne & vos similiter euomat, cùm paria
feceritis, sicut euomuit gentem, quæ
29 fuit ante vos. * Omnis anima, quæ
fecerit de abominationibus his quip-
piam, peribit de medio populi sui.
30 * Custodite mandata mea. Nolite fa-
cere quæ fecerunt hi qui fuerunt ante
vos,& ne polluamini in eis. Ego Do-
minus Deus vester.

CAP.

CAP. XIX.

Varia præcepta moralia ac iudicialia.

LOcutus est Dominus ad Moysen, 1
dicens: * Loquere ad omnem cœ- 2
tum filiorum Israël, & dices ad eos: A
1.Pet.1 || Sancti estote, quia ego sanctus sum,
1.16. Dominus Deus vester. * Vnusquisque 3
Sup.11. patrem suum, & matrem suam timeat.
g.44. Sabbata mea custodite. Ego Domi-
nus Deus vester. * Nolite conuerti ad 4
idola, nec deos conflatiles faciatis vo-
bis. Ego Dominus Deus vester. * Si im- 5
molaueritis hostiam pacificorum Do-
mino, vt sit placabilis, * eo die quo 6
fuerit immolata, comedetis eam, &
die altero: quidquid autem residuum
fuerit in diem tertium, igne combu-
retis. * si quis post biduum comede- 7
rit ex ea, profanus erit, & impietatis
reus: * portabitque iniquitatem suam, 8
quia sanctum Domini polluit, & peri- B
Inf.23. bit anima illa de populo suo. * || Cum 9
d.22. messueris segetes terræ tuæ, non ton-
debis vsque ad solum superficiem ter-
ræ: nec remanentes spicas colliges.
* Neque in vinea tua racemos & gra- 10
na decidentia congregabis, sed pau-
peribus & peregrinis carpenda dimit- C
tes. ego Dominus Deus vester. * Non 11
facietis furtum. Non mentiemini, nec
decipiet vnusquisque proximum suũ.
Exod. * || Non periurabis in nomine meo, 12
20.b.7. nec pollues nomen Dei tui: ego Do-
Eccl. minus. * || Non facies calumniam pro- 13
23.a. ximo tuo, nec vi opprimes eum. * Nõ
Deut. morabitur opus mercenarii tui apud
24.c.14. te vsque manè. * Nõ maledices surdo, 14
Tob. 4. nec coram cæco pones offendiculũ:
c.5. sed timebis Dominum Deum tuum,
quia ego sum Dominus. * Non facies 15
Deut.1 quod iniquum est, nec iniustè iudica-
c.17.& bis. || Non consideres personam pau-
16.d.19. peris, nec honores vultum potentis.
Iustè iudica proximo tuo. * Non eris 16
criminator, nec susurro in populo.
Non stabis cõtra sanguinem proximi
tui. ego Dominus. * || Non oderis fra- 17
trem tuum in corde tuo, sed publicè
1.Ioã. argue eum, ne habeas super illo pec-
2.b.11. catum. * || Non quæras vltionem, nec 18
& 3.c.15 memor eris iniuriæ ciuium tuorum.
Eccl.19. || Diliges amicum tuum sicut teipsum. D
b.13. ego Dominus. * Leges meas custodi- 19
Luc.17 te. Iumentum tuum non facies coire
a. cum alterius generis animantibus. A-
Math. grum tuum non seres diuerso semine.
5.g.44. Veste, quæ ex duobus texta est, non
22.d.40 induêris. * Homo si dormierit cum 20
Rom.13. muliere coitu seminis, quæ sit ancil-
c.9. la etiam nubilis, & tamen pretio non
redempta, nec libertate donata: va-
pulabunt ambo, & non morientur,
quia non fuit libera. * pro delicto au- 21
E tem suo offeret Domino ad ostium
22 tabernaculi testimonii arietem: * ora-
bitque pro eo sacerdos, & pro pec-
cato eius coram Domino, & repropi-
tiabitur ei, dimittetur que peccatum.
23 * Quando ingressi fueritis terram, &
plantaueritis in ea ligna pomifera,
auferetis præputia eorum: poma, quæ
germinant, immunda erunt vobis,
24 nec edetis ex eis. * Quarto autem an-
no omnis fructus eorum sanctifica-
25 bitur laudabilis Domino. * Quinto
autem anno comedetis fructus, con-
gregantes poma quæ proferunt. ego
26 Dominus Deus vester. * Non come-
detis cum sanguine. Non augurabi-
27 mini, nec obseruabitis somnia. * Ne-
que in rotundum attondebitis co-
28 mam: nec radetis barbam. * Et super
F mortuo non incidetis carnem vestrã,
neque figuras aliquas aut stigmata fa-
29 cietis vobis. ego Dominus. * Ne pro-
stituas filiam tuam, ne contaminetur
30 terra, & impleatur piaculo. * Sabbata
mea custodite, & Sanctuarium meum
31 metuite. ego Dominus. * Non decli-
netis ad magos, nec ab ariolis aliquid
sciscitemini, vt polluamini per eos.
32 ego Dominus Deus vester. * Coram
cano capite consurge, & honora per-
sonam senis: & time Dominum Deum
33 tuum. ego sum Dominus. * || Si habita- || Exod.
G uerit aduena in terra vestra: & mora- 22. c. 21.
tus fuerit inter vos, non exprobretis
34 ei: * sed sit inter vos quasi indigena: &
diligetis eũ quasi vosmetipsos: fuistis
enim & vos aduenæ in Terra Ægypti.
35 ego Dominus Deus vester. * Nolite
facere iniquum aliquid in iudicio, in
36 regula, in pondere, in mensura. * Sta-
tera iusta, & æqua sint pondera, iustus
modius, æquusque sextarius. ego Do-
minus Deus vester, qui eduxi vos de
37 Terra Ægypti. * Custodite omnia
præcepta mea, & vniuersa iudicia, &
facite ea. ego Dominus.

CAP. XX.

Morte plectendi sunt qui de semine suo Moloch offerunt, qui magos aut ariolos consulunt, qui parentibus maledicunt, qui varios exercent coitus illicitos.

1 LOcutusque est Dominus ad Moysen,
2 dicens: * Hæc loquêris filiis Israël:
A Homo de filiis Israël, & de aduenis
qui habitant in Israël, || si quis dederit || Sup.18
de semine suo idolo Moloch, morte c.21.
moriatur: populus terræ lapidabit
3 eum. * Et ego ponam faciem meam
contra illum: succidamq; eum de me-
dio populi sui, eò quòd dederit de se-
mine suo Moloch, & contaminauerit
Sanctuarium meum, ac polluerit no-
men

men sanctum meum. * Quòd si negli- 4
gens populus terræ, & quasi parui pē-
dens imperium meum, dimiserit ho-
minem qui dedit de semine suo Mo-
loch, nec voluerit eum occidere: *po- 5
nam faciem meam super hominē illū,
& super cognationē eius, succidámq;
& ipsum, & omnes qui consenserunt
ei vt fornicaretur cum Moloch, de
medio populi sui. * Anima, quæ decli- 6
nauerit ad magos & ariolos, & for-
nicata fuerit cum eis, ponam faciem
meam contra eam, & interficiā illam
‖1. Pet. 2 de medio populi sui. * ‖Sanctificami- 7
c. 15. ni & estote sancti, quia ego sum Dñs
Deus vester. * Custodite præcepta mea, 8
& facite ea: Ego Dominus qui sanctifico B
‖Exod. vos. * ‖Qui maledixerit patri suo, aut 9
21. c. 16. matri, morte moriatur: patri, matriq;
Matth. qui maledixerit, sanguis eius sit super
15. a. 4. eum. * ‖Si mœchatus quis fuerit cum 10
Mar. 7. vxore alterius, & adulterium perpe-
b. 10. trauit cū coniuge proximi sui, mor-
‖Ioan. 8 te moriantur & mœchus & adultera.
a. 5. ra. * Qui dormierit cum nouerca sua, 11
Deut. 1. & reuelauerit ignominiam patris sui,
22. d. 22. morte moriantur ambo: sanguis eo-
rum sit super eos. * Si quis dormierit 12
cum nuru sua, vterque moriatur, quia
scelus operati sunt: sanguis eorum sit
super eos. * Qui dormierit cum mas- 13
culo coitu femineo, vterque operatus
est nefas, morte moriantur: sit sanguis
eorum super eos. * Qui supra vxorem 14
filiam, duxerit matrem eius, scelus C
operatus est: viuus ardebit cum eis,
nec permanebit tantum nefas in me-
dio vestri. * Qui cum iumento & pe- 15
core coierit, morte moriatur: pecus
‖Sap. 18 quoque occidite. * ‖Mulier, quæ suc- 16
d. 23. cubuerit cuilibet iumento, simul in-
terficietur cum eo: sanguis eorum sit
super eos. * Qui acceperit sororē suā, 17
filiam patris sui, vel filiā matris suæ,
& viderit turpitudinem eius, illaque
conspexerit fratris ignominiam: ne-
fariam rem operati sunt: occidentur
in conspectu populi sui, eò quòd tur-
pitudinem suam mutuò reuelauerint,
& portabunt iniquitatem suam. * Qui 18
coierit cum muliere in fluxu men-
struo, & reuelauerit turpitudinem e-
ius, ipsaque aperuerit fontem sangui-
nis sui, interficientur ambo de me-
dio populi sui. * Turpitudinem ma- 19
terteræ & amitæ tuæ non discoope- D
ries: qui hoc fecerit, ignominiam car-
nis suæ nudauit, portabunt ambo ini-
quitatem suam. * Qui coierit cū vxo- 20
re patrui, vel auunculi sui, & reuela-
uerit ignominiam cognationis suæ,
portabunt ambo peccatum suum: abs-
que liberis morientur. * Qui duxerit 21
vxorem fratris sui, rem facit illici-
tam, turpitudinem fratris sui reuela-
22 uit: absque liberis erunt. * Custodite
leges meas, atque iudicia, & facite eas
ne & vos euomat terra quā intraturi
23 estis & habitaturi. * Nolite ambula-
re in legitimis nationum, quas ego
expulsurus sum ante vos. Omnia
enim hæc fecerunt, & abominatus
24 sum eas. * Vobis autem loquor: Pos-
E sidete terram eorum, quam dabo vo-
bis in hereditatem, terram fluentem
lacte & melle. ego Dominus Deus
vester, qui separaui vos à ceteris po-
25 pulis. * Separate ergo & vos iumen-
tum mundum ab immundo, & auem
mundam ab immunda: ne polluatis
animas vestras in pecore, & auibus,
& cunctis quæ mouentur in terra,
& quæ vobis ostendi esse polluta.
26 * ‖Eritis mihi sancti, quia sanctus ‖1. Pet. 1
sum ego Dominus, & separaui vos c. 15.
27 à ceteris populis, vt essetis mei. * ‖Vir, ‖Deut.
siue mulier, in quibus pythonicus, 10. b. 10.
vel diuinationis fuerit spiritus, morte 1. Reg.
moriantur. lapidibus obruent eos: 28. b. 7.
sanguis eorum sit super illos.

CAP. XXI.

Quibus funeribus interesse possint sacerdotes & quales ducere vxores; quive inepti sint ad sacerdotium & de filia sacerdotis fornicante.

1
A DIxit quoque Dominus ad Moy-
sen: Loquere ad sacerdotes filios
Aaron, & dices ad eos: Ne contami-
netur sacerdos in mortibus ciuium
2 suorum, * nisi tantùm in consangui-
neis, ac propinquis, id est, super pa-
tre, & matre, & filio, & filia, fratre
3 quoque, * & sorore virgine quæ non
4 est nupta viro: * sed nec in principe
5 populi sui contaminabitur. * ‖Non ‖Sup. 19
radent caput, nec barbam, neque in f. 27.
6 carnibus suis facient incisuras. * San- Ezech.
cti erunt Deo suo, & non polluent 44. f. 20.
nomen eius: incensum enim Domi-
ni, & panes Dei sui offerunt, & ideò
7 sancti erunt. * ‖Scortum & vile pro- ‖Sup. 19
stibulum non ducent vxorem, nec f. 19.
eam quæ repudiata est à marito: quia
8 consecrati sunt Deo suo, * & panes
B propositionis offerunt. Sint ergo san-
cti, quia & ego sanctus sum Domi-
9 nus, qui sanctifico eos. * Sacerdotis
filia si deprehensa fuerit in stupro, &
violauerit nomen patris sui, flammis
10 exuretur. * Pontifex, id est, sacerdos
maximus inter fratres suos, super
cuius caput fusum est vnctionis o-
leum, & cuius manus in sacerdotio
consecratæ sunt, vestitusque est san-
ctis vestibus, caput suum non disco-
11 operiet, vestimenta non scindet: * &

ad omnem mortuum non ingredie-
tur omnino. super patre quoque suo
& matre non contaminabitur. * Nec 12
egredietur de sanctis, ne polluat San-
ctuarium Domini, quia oleum san-
ctæ vnctionis Dei super eum est. ego C
|| Ezech. 44.f.22. Dominus. * || Virginem ducet vxo- 13
rem: * Viduam autem & repudia- 14
tam, & sordidam, atque meretricem
non accipiet, sed puellam de populo
suo: * ne commisceat stirpem gene- 15
ris sui vulgo gentis suæ: quia ego Do-
minus qui sanctifico eum. * Locutus- 16
que est Dominus ad Moysen, dicens:
* Loquere ad Aaron: Homo de semi- 17
ne tuo per familias qui habuerit ma-
culam, non offeret panes Deo suo,
* nec accedet ad ministerium eius: si 18
cæcus fuerit, si claudus, si paruo vel
grandi vel torto naso, * si fracto pe- 19
de, si manu, * si gibbus, si lippus, si 20
albuginem habens in oculo, si iugem
scabiem, si impetiginem in corpore,
vel herniosus. * Omnis qui habuerit 21
maculam de semine Aaron sacerdo- D
tis, non accedet offerre hostias Do-
mino, nec panes Deo suo: * vescetur 22
tamen panibus qui offeruntur in San-
ctuario, * ita dumtaxat, vt intra ve- 23
lum non ingrediatur, nec accedat ad
altare, quia maculam habet, & con-
taminare non debet Sanctuarium
meum. Ego Dominus qui sanctifico
eos. * Locutus est ergo Moyses ad 24
Aaron, & ad filios eius, & ad omnem
Israël, cuncta quæ fuerant sibi impe-
rata.

CAP. XXII.

Ab esu sanctificatorum qui abstinere debeant, & qua debeant offerri.

LOcutus quoque est Dominus ad 1
Moysen, dicens: * Loquere ad Aa- 2
ron & ad filios eius, vt caueant ab A
his quæ consecrata sunt filiorum Is-
raël, & non contaminent nomen san-
ctificatorum mihi, quæ ipsi offerunt.
ego Dominus. * Dic ad eos, & ad 3
posteros eorum: Omnis homo, qui
accesserit de stirpe vestra ad ea quæ
consecrata sunt, & quæ obtulerunt
filii Israël Domino, in quo est im-
munditia, peribit coram Domino.
ego sum Dominus. * Homo de semi- 4
ne Aaron, qui fuerit leprosus, aut pa-
tiens fluxum seminis, non vescetur
de his quæ sanctificata sunt mihi, do-
nec sanetur. Qui tetigerit immun-
dum super mortuo, & ex quo egredi-
tur semen quasi coitus, * & qui tangit 5
reptile, & quodlibet immundum, cu-
ius tactus est sordidus, * immundus 6
erit vsque ad vesperum, & non vesce-
tur his quæ sanctificata sunt: sed cùm
7 lauerit carnem suam aqua, * & occu-
buerit sol, tunc mundatus vescetur de
sanctificatis, quia cibus illius est.
8 * || Morticinum & captum à bestia || Sap. 17
non comedent, nec polluentur in eis. d. 15.
9 ego sum Dominus. * Custodiant præ- Ezech.
B cepta mea, vt non subiaceant peccato, 44.g.31.
& moriantur in Sanctuario, cùm pol- Deut.
luerint illud. ego Dominus qui san- 14.c.21.
10 ctifico eos. * Omnis alienigena non
comedet de sanctificatis, inquilinus
sacerdotis & mercenarius non ves-
11 centur ex eis. * Quem autem sacer-
dos emerit, & qui vernaculus do-
mus eius fuerit, hi comedent ex eis.
12 *Si filia sacerdotis cuiliber ex populo
nupta fuerit: de his quæ sanctificata
13 sunt, & de primitiis non vescetur. *Si
autem vidua, vel repudiata, & absque
liberis reuersa fuerit ad domum pa-
tris sui: sicut puella consueuerat, ale-
tur cibis patris sui. Omnis alienigena
comedendi ex eis non habet potesta-
14 tem. * Qui comederit de sanctifica-
tis per ignorantiam, addet quintam
partem cum eo quod comedit, & da-
15 bit sacerdoti in Sanctuarium. * Nec
contaminabunt sanctificata filiorum
16 Israël, quæ offerunt Domino: * ne
C fortè sustineant iniquitatem delicti
sui, cùm sanctificata comederint. ego
17 Dominus qui sanctifico eos. * Locu-
tusque est Dominus ad Moysen, di-
18 cens: * Loquere ad Aaron & filios
eius & ad omnes filios Israël, di-
cesque ad eos: Homo de domo Is-
raël, & de aduenis qui habitant apud
vos, qui obtulerit oblationem suam,
vel vota soluens, vel sponte offerens,
quidquid illud obtulerit in holocau-
19 stum Domini, * vt offeratur per
vos, masculus immaculatus erit ex
20 bobus, & ouibus, & ex capris: * si
maculam habuerit, non offeretis, ne-
21 que erit acceptabile. * || Homo qui || Deut.
obtulerit victimam pacificorum Do- 15. d.20
mino, vel vota soluens, vel sponte Eccl.35.
offerens, tam de bobus quàm de oui- b.8.
bus, immaculatum offeret, vt acce-
ptabile sit: omnis macula non erit
22 in eo. * Si cæcum fuerit, si fractum, si
cicatricem habens, si papulas, aut sca-
D biem, aut impetiginem: non offeretis
ea Domino, nec adolebitis ex eis su-
23 per altare Domini. * Bouem & ouem,
aure & cauda amputatis, voluntariè
offerre potes, votum autem ex eis sol-
24 ui non potest. * Omne animal, quod
vel contritis, vel tusis, vel sectis abla-
tisque testiculis est, non offeretis Do-
mino, & in terra vestra hoc omnino
25 ne faciatis. * De manu alienigenæ non
offeretis panes Deo vestro, & quid-
quid

quid aliud dare voluerit: quia corru-
pta & maculata sunt omnia: non su-
scipietis ea. * Locutusque est Domi- 26
nus ad Moysen, dicens: * Bos, ouis, & 27
capra, cùm genita fuerint, septem die-
bus erunt sub vbere matris suæ: die
autem octauo, & deinceps offerri po-
terunt Domino. * Siue illa bos, siue 28
ouis, non immolabuntur vna die cum
fœtibus suis. * Si immolaueritis ho- 29
stiam pro gratiarum actione Domi-
no, vt possit esse placabilis, * eodem 30
die comedetis eam, non remanebit
quidquam in manè alterius diei. ego
Dominus. * Custodite mandata mea, 31
& facite ea. ego Dominus. * Ne pol- 32
luatis nomen meum sanctum, vt san-
ctificer in medio filiorum Israël. Ego
Dominus qui sanctifico vos, * & edu- 33
xi de Terra Ægypti, vt essem vobis in
Deum. ego Dominus.

CAP. XXIII.

Sollemnitates Sabbati, Pascha, Primitiarum, Hebdomadarum, Messis, Tubarum, Expiationis, ac Tabernaculorum, & quibus ritibus peragi debeant.

LOcutusque est Dominus ad Moy- 1
sen, dicens: *Loquere filiis Israël, 2
& dices ad eos: Hæ sunt feriæ Domi- A
ni, quas vocabitis sanctas. * Sex die- 3
bus facietis opus: dies septimus, quia
sabbati requies est, vocabitur san-
ctus. omne opus non facietis in eo.
sabbatum Domini est in cunctis ha-
bitationibus vestris. * Hæ sunt ergo 4
feriæ Domini sanctæ, quas celebrare
|| Exod. debetis temporibus suis. * || Mense pri- 5
12. c. 18. mo, quartadecima die mensis ad ve-
Num. sperum, Phase Domini est: * & quin- 6
28. c. 16. tadecima die mensis huius, sollemni-
tas azymorum Domini est. Septem
diebus azyma comedetis. * dies pri- 7
mus erit vobis celeberrimus, sanctus-
que: omne opus seruile non facietis
in eo: * sed offeretis sacrificiũ in igne 8
Domino septem diebus. dies autem B
septimus erit celebrior & sanctior:
nullumq; seruile opus facietis in eo.
* Locutusque est Dominus ad Moy- 9
sen, dicens: * Loquere filiis Israël, & 10
dices ad eos: Cùm ingressi fueritis
terram, quam ego dabo vobis, & mes-
sueritis segetem, feretis manipulos
spicarum, primitias messis vestræ, ad
sacerdotem: *qui eleuabit fasciculum 11
coram Domino, vt acceptabile sit pro
vobis, altero die Sabbati, & sanctifi-
cabit illum. * Atque in eodem die quo 12
manipulus consecratur, cædetur agn*
immaculatus anniculus in holocau-
stum Domini. * Et libamenta offeren- 13
tur cum eo, duæ decimæ similæ con-
spersæ oleo in incensum Domini, o-
doremque suauissimum: liba quo-
14 que vini, quarta pars hin. * Panem,
& polentam, & pultes non comede-
C tis ex segete, vsque ad diem qua offe-
retis ex ea Deo vestro. Præceptum est
sempiternum in generationibus, cun-
15 ctisque habitaculis vestris. * || Nume- || Deut.
rabitis ergo ab altero die Sabbati, in 16. b. 9.
quo obtulistis manipulum primitia-
16 rum, septem hebdomadas plenas, * vs-
que ad alteram diem expletionis heb-
domadæ septimæ, id est, quinquaginta
dies: & sic offeretis sacrificiũ nouum
17 Domino * ex omnibus habitaculis ve-
stris, panes primitiarum duos de dua-
bus decimis similæ fermentatæ, quos
18 coquetis in primitias Domini. * Offe-
retisque cum panibus septem agnos
immaculatos anniculos, & vitulum
de armento vnum, & arietes duos, &
erunt in holocaustum cum libamen-
tis suis, in odorem suauissimum Do-
19 mino. * Facietis & hircum pro pecca-
to, duosque agnos anniculos hostias
20 pacificorum. * Cumque eleuauerit eos
D sacerdos cum panibus primitiarum
coram Domino, cedent in vsum eius.
21 * Et vocabitis hũc diem celeberrimũ,
atque sanctissimum: omne opus ser-
uile non facietis in eo. Legitimum
sempiternum erit in cunctis habitacu-
22 lis, & generationibus vestris. * || Post- || Sup. 19
quam autem messueritis segetem ter- b. 9.
ræ vestræ, non secabitis eam vsque ad
solum: nec remanentes spicas colli-
getis, sed pauperibus & peregrinis di-
mittetis eas. Ego sum Dominus Deus
23 vester. * Locutusque est Dominus ad
24 Moysen, dicens: * || Loquere filiis Is- || Num.
raël: Mense septimo, prima die men- 19. a. 7.
sis, erit vobis sabbatum, memoriale,
clangentibus tubis, & vocabitur san-
25 ctum: * omne opus seruile non facie-
tis in eo, & offeretis holocaustũ Do-
26 mino. * Locutusque est Dominus ad
27 Moysen, dicens: * || Decimo die men- || Sup. 16
E sis huius septimi, dies expiationum b. 29.
erit celeberrimus, & vocabitur san- Num.
ctus: affligetisque animas vestras in 29. a. 7.
eo, & offeretis holocaustum Domi-
28 no. * Omne opus seruile non facietis
in tempore diei huius: quia dies pro-
pitiationis est, vt propitietur vobis
29 Dominus Deus vester. * Omnis ani-
ma, quæ afflicta non fuerit die hac,
30 peribit de populis suis: * & quæ ope-
ris quippiam fecerit, delebo eam de
31 populo suo. * Nihil ergo operis facie-
tis in eo: legitimum sempiternũ erit
vobis in cunctis generationibus, &
32 habitationibus vestris. * sabbatum
F requietionis est, & affligetis animas

vestras die nono mensis: A vespera
vsque ad vesperam celebrabitis sab-
bata vestra. * Et locutus est Dominus 33
ad Moysen, dicens: *Loquere filiis Is- 34
raël: A quintodecimo die mensis hu-
ius septimi, erunt feriæ tabernaculo-
rum septem diebus Domino. * Dies 35
primus vocabitur celeberrimus atque
sanctissimus: omne opus seruile non
facietis in eo. * Et septem diebus offe- 36
Ioan. 7. retis holocausta Domino. dies quo-
f 37. que octauus erit celeberrimus atque
sanctissimus, & offeretis holocaustum
Domino: est enim cœtus atque col-
lectæ: omne opus seruile non facietis
in eo. * Hæ sunt feriæ Domini, quas 37
vocabitis celeberrimas atque sanctis-
simas, offeretisque in eis oblationes
Domino, holocausta & libamenta
iuxta ritum vniuscuiusque diei: * ex- 38
ceptis sabbatis Domini, donisque ve-
stris, & quæ offeretis ex voto, vel quæ
sponte tribuetis Domino. *A quinto- 39
decimo ergo die mensis septimi, quā-
do cōgregaueritis omnes fructus ter-
ræ vestræ, celebrabitis ferias Domini G
septem diebus, die primo & die octa-
uo erit sabbatum, id est, requies. * Su- 40
metisque vobis die primo fructus ar-
boris pulcherrimæ, spatulasque pal-
marum, & ramos ligni densarū fron-
dium, & salices de torrente, & læta-
bimini coram Domino Deo vestro.
* celebrabitisque sollemnitatem eius 41
septem diebus per annum. legitimum
sempiternum erit in generationibus
vestris. Mense septimo festa celebra-
bitis, * & habitabitis in vmbraculis 42
septem diebus. omnis, qui de genere
est Israël, manebit in tabernaculis,
* vt discant posteri vestri, quòd in 43
tabernaculis habitare fecerim filios
Israël, cùm educerem eos de Terra
Ægypti. ego Dominus Deus vester.
* Locutusq; est Moyses super sollem- 44
nitatibus Domini ad filios Israël.

CAP. XXIV.

Ritus concinnandarum lucernarum, panum propositionis, pœna blasphemorum ac talionis.

ET locutus est Dominus ad Moy- 1
sen, dicens: * Præcipe filiis Israël, 2
vt afferant tibi oleum de oliuis puris- A
simum, ac lucidum, ad concinnan-
das lucernas iugiter, *extra velum te- 3
stimonii in tabernaculo fœderis. Po-
netque eas Aaron à vespere vsque ad
manè coram Domino, cultu rituque
perpetuo in generationibus vestris.
* Super candelabrum mundissimum 4
ponentur semper in conspectu Domi-
ni. * Accipies quoque similam, & co- 5
ques ex ea duodecim panes, qui sin-
6 guli habebunt duas decimas: * quo-
B rum senos altrinsecus super mensam
purissimam coram Domino statues:
7 * & pones super eos thus lucidissimū,
vt sit panis in monimentum oblatio-
8 nis Dñi. * Per singula sabbata muta-
buntur coram Domino suscepti à fi-
9 liis Israël fœdere sempiterno. *erunt-
que Aaron & filiorum eius, vt come-
dant eos in loco sancto: quia San-
ctum sanctorum est de sacrificiis Do-
10 mini iure perpetuo. *Ecce autē egres-
sus filius mulieris Israëlitidis, quem
pepererat de viro Ægyptio inter fi-
lios Israël, iurgatus est in castris cum
11 viro Israëlita. * Cūque blasphemasset
nomen, & maledixisset ei, adductꝰ est
ad Moysen. (Vocabatur autem ma-
ter eius Salumith, filia Dabri de tribu
12 Dan) * Miseruntque eū in carcerem,
donec nossent quid iuberet Dominꝰ.
13 *Qui locutus est ad Moysen, *dicens:
14 Educ blasphemum extra castra, & po-
C nant omnes qui audierunt, manus
suas super caput eius, & lapidet eum
15 populus vniuersus. * Et ad filios Is-
raël loquēris: Homo, qui maledixerit
Deo suo, portabit peccatum suum:
16 * & qui blasphemauerit nomen Do-
mini, morte moriatur: lapidibus op-
primet eū omnis multitudo, siue ille
ciuis, siue peregrinus fuerit. Qui bla-
sphemauerit nomen Domini, morte
17 moriatur. * ‖ Qui percusserit, & occi- ‖ Exod.
derit hominem, morte moriatur. 21. b.12.
18 *Qui percusserit animal, reddet vica-
19 rium, id est, animam pro anima. * Qui
irrogauerit maculam cuilibet ciuium
20 suorum: sicut fecit, sic fiet ei: * ‖ fra- ‖ Matt.
D cturam pro fractura, oculū pro ocu- 5. f.39.
lo, dentem pro dente restituet. qua- Exod.
lem inflixerit maculam, talem susti- 21. c.12.
21 nere cogetur. * Qui percusserit iu- Deut.
mentum, reddet aliud. Qui percusse- 19. d.21.
22 rit hominem, punietur. * Æquum iu-
dicium sit inter vos, siue peregrinus,
siue ciuis peccauerit: quia ego sum
23 Dominus Deus vester. * Locutusque
est Moyses ad filios Israël: & edu-
xerunt eum, qui blasphemauerat, extrà
castra, ac lapidibus oppresserunt. Fe-
ceruntque filii Israel sicut præceperat
Dominus Moysi.

CAP. XXV.

Septimi & quinquagesimi anni lex: non sumenda à fratribus vsura, nec ipsis seruitute perpetua opprimendi sunt, sed magis ab aduenis potentibus redimendi.

1 LOcutusque est Dominus ad Moy-
2 sen in monte Sinai, dicens: * Lo-
A quere filiis Israël, & dices ad eos:
Quando ingressi fueritis terrā quam
ego

¶ *Exod.* 23. *b.*12.

ego dabo vobis, ‖ sabbatizes sabba-
tum Domino.*Sex annis seres agrum 3
tuum, & sex annis putabis vineam
tuam, colligesque fructus eius: * se- 4
ptimo autem anno sabbatum erit ter-
ræ, requietionis Domini: agrum non
seres, & vineam non putabis. * Quæ 5
sponte gignet humus, non metes: &
vuas primitiarum tuarum non col-
liges quasi vindemiam: annus enim
requietionis terræ est: *sed erunt vo- 6
bis in cibum, tibi & seruo tuo, ancillæ
tuæ & mercenario tuo, & aduenæ, qui
peregrinantur apud te: *iumentis tuis 7
& pecoribus, omnia quæ nascuntur,
præbebunt cibum. * Numerabis quo- 8
que tibi septem hebdomadas anno-
rum, id est, septies septem, quæ simul
faciunt annos quadraginta nouem:
* & clanges buccina mense septimo, 9
decima die mensis, propitiationis tē-
pore in vniuersa terra vestra. * San- 10
ctificabisque annum quinquagesimū, B
& vocabis remissionem cunctis habi-
tatoribus terræ tuæ: ipse est enim iu-
bileus. Reuertetur homo ad posses-
sionem suam, & vnusquisque redìet
ad familiam pristinam: * quia iubi- 11
leus est & quinquagesimus annus.
Non seretis, neque metetis sponte in
agro nascentia, & primitias vinde-
miæ non colligetis, *ob sanctificatio- 12
nem iubilei, sed statim oblata come-
detis. * Anno iubilei redient omnes 13
ad possessiones suas. * quando vendes 14
quippiam ciui tuo, vel emes ab eo, ne
cōtristes fratrem tuum, sed iuxta nu-
merum annorum iubilei emes ab eo,
*& iuxta supputationem frugum ven- 15
det tibi. * Quanto plures anni reman- 16
serint post iubileum, tanto crescet &
pretium: & quanto minus temporis
numeraueris, tanto minoris & emptio
constabit. tempus enim frugum ven-
det tibi. * Nolite affligere contribules 17
vestros, sed timeat vnusquisque Deum
suum, quia ego Dn̄s Deus vester. * Fa- 18
cite præcepta mea, & iudicia custo- C
dite, & implete ea, vt habitare possi-
tis in terra absque vllo pauore, * & 19
gignat vobis humus fructus suos,
quibus vescamini vsque ad saturita-
tem, nullius impetum formidantes.
* Quòd si dixeritis: Quid comede- 20
mus anno septimo, si non seuerimus,
neque collegerimus fruges nostras?
* Dabo benedictionem meam vobis 21
anno sexto, & faciet fructus triū an-
norum: * seretisque anno octauo, & 22
comedetis veteres fruges vsq; ad no-
num annum: donec noua nascantur,
edetis vetera. * Terra quoque nō ven- 23
detur in perpetuum: quia mea est, &
24 vos aduenæ & coloni mei estis. * vnde
cuncta regio possessionis vestræ sub
redemptionis conditione vendetur.
25 * Si attenuatus frater tuus vendiderit
possessiunculam suam, & voluerit pro-
pinquus eius, potest redimere quod
26 ille vendiderat. * sin autem non ha-
buerit proximum, & ipse pretium ad
27 redimendum potuerit inuenire: * cō-
D putabuntur fructus ex eo tēpore quo
vendidit: & quod reliquum est, red-
det emptori, sicque recipiet possessio-
28 nem suam. * quòd si non inuenerit
manus eius vt reddat pretium, habe-
bit emptor quod emerat, vsque ad an-
num iubileum. In ipso enim omnis
venditio redibit ad dominum, & ad
29 possessorem pristinum. * Qui vendide-
rit domum intra vrbis muros, habe-
bit licentiam redimendi, donec vnus
30 impleatur annus. * si non redeme-
rit, & anni circulus fuerit euolutus,
emptor possidebit eam, & posteri eius
in perpetuum, & redimi non poterit,
31 etiam in iubileo. * Sin autem in villa
fuerit domus, quæ muros non habet,
agrorum iure vendetur. si antè re-
dēmpta non fuerit, in iubileo reuer-
32 tetur ad dominum. * Ædes Leuitarū,
quæ in vrbibus sunt, semper possunt
33 redimi: * si redemptæ non fuerint, in
iubileo reuertentur ad dominos, quia
E domus vrbium Leuitarum pro posses-
34 sionibus sunt inter filios Israël. * Sub-
urbana autem eorum non veneant,
35 quia possessio sempiterna est. * Si atte-
nuatus fuerit frater tuus, & infirmus
manu, & susceperis eum quasi adue-
nam & peregrinum, & vixerit tecum,
36 * ne accipias vsuras ab eo, non am-
plius quam dedisti. Time Deum tuum,
vt viuere possit frater tuus apud te.
37 * Pecuniam tuam non dabis ei ad vsu-
ram, & frugum superabundantiam
38 non exiges. * Ego Dominus Deus ve-
F ster, qui eduxi vos de Terra Ægypti,
vt darem vobis Terram Chanaan, &
39 essem vester Deus. * Si paupertate cō-
pulsus vendiderit se tibi frater tuus,
non eum opprimes seruitute famu-
40 lorum, * sed quasi mercenarius & co-
lonus erit: vsque ad annum iubileum
41 operabitur apud te, * & posteà egre-
dietur cū liberis suis, & reuertetur ad
cognationem & ad possessionem pa-
42 trum suorum. * mei enim serui sunt,
& ego eduxi eos de Terra Ægypti.
non veneant conditione seruorum:
43 * ne affligas eum per potentiam, sed
44 metuito Deum tuum. * Seruus & an-
cilla sint vobis de nationibus quæ in
45 circuitu vestro sunt. * Et de aduenis
qui peregrinantur apud vos, vel qui

ex his nati fuerint in terra vestra, hos
habebitis famulos: * & hereditario 46
iure transmittetis ad posteros, ac pos-
sidebitis in æternum. fratres autem
vestros filios Israël ne opprimatis per
potentiam. * Si inualuerit apud vos 47
manus aduenæ atque peregrini, & G
attenuatus frater tuus vendiderit se
ei, aut cuiquam de stirpe eius: * post 48
venditionem potest redimi. Qui vo-
luerit ex fratribus suis, redimet eum,
* & patruus, & patruelis, & consan- 49
guineus, & affinis. Sin autem & ipse
potuerit, redimet se, * supputatis dũ- 50
taxat annis à tempore vẽditionis suæ
vsque ad annum iubileum: & pecu-
nia, qua venditus fuerat, iuxta anno-
rum numerum & rationem mercena-
rii supputata. * Si plures fuerint an- 51
ni qui remanent vsque ad iubileum,
secundùm hos reddet & pretium. * si 52
pauci, ponet rationem cum eo iuxta
annorum numerum, & reddet em-
ptori quod reliquum est annorum,
* quibus antè seruiuit mercedibus im- 53
putatis: non affliget eum violenter
in conspectu tuo. * Quòd si per hæc 54
redimi non potuerit, anno iubileo
egredietur cum liberis suis. * Mei e- 55
nim sunt serui, filii Israel, quos eduxi
de terra Ægypti.

CAP. XXVI.

*Dei præcepta seruantibus bona promit-
tuntur, non seruantibus verò pluri-
ma mala.*

‖ *Exod.* 20.a.4. *Deut.*5.a.8. *Psalm.* 96.b.7.
EGo Dominus Deus vester: ‖ Non 1
facietis vobis idolum & sculptile, A
nec titulos erigetis, nec insignem la-
pidem ponetis in terra vestra, vt ado-
retis eum. ego enim sum Dominus
Deus vester. * Custodite sabbata mea, 2
& pauete ad Sanctuarium meum. ego
Deut. 28.a.1. Dominus. * ‖ Si in præceptis meis am- 3
bulaueritis, & mandata mea custo-
dieritis, & feceritis ea, dabo vobis
pluuias temporibus suis, * & terra gi- 4
gnet germen suum, & pomis arbores
replebuntur. * Apprehendet messium 5
tritura vindemiam, & vindemia oc-
cupabit sementem: & comedetis pa-
nem vestrũ in saturitate, & absq; pa-
uore habitabitis in terra vestra. * Da- 6
bo pacem in finibus vestris: dormie- B
tis, & non erit qui exterreat. Auferam
malas bestias: & gladius non transi-
bit terminos vestros. * Persequemini 7
inimicos vestros, & corruent coram
vobis. * persequentur quinque de ve- 8
stris centum alienos, & centũ de vo-
bis decem millia: cadent inimici ve-
stri gladio in conspectu vestro. * Re- 9
spiciam vos, & crescere faciam: mul-
tiplicabimini, & firmabo pactũ meum
10 vobiscum. * Comedetis vetustissima
veterũ, & vetera nouis superuenien-
11 tibus proiicietis. * Ponam tabernacu-
lum meum in medio vestri, & non
12 abiiciet vos anima mea. * ‖ Ambulabo ‖ 1. *Cor* 10. *d.*16
inter vos, & ero Deus vester, vosque
13 eritis populus meus. * Ego Dominus
Deus vester: qui eduxi vos de Terra
Ægyptiorum, ne seruiretis eis, & qui
confregi catenas ceruicũ vestrarum,
14 vt incederetis erecti. * Quòd si non
audieritis me, nec feceritis omnia *Deut.*
15 mandata mea, * si spreueritis leges 28.b.15.
C meas, & iudicia mea contempseritis, *Thren.*
vt non faciatis ea quæ à me constitu- 2.f.17.
ta sunt, & ad irritum perducatis pactũ *Malac.*
16 meum: * ego quoque hæc faciam vo- 2.a.12.
bis: Visitabo vos velociter in egesta-
te, & ardore, qui conficiat oculos ve-
stros, & cõsumat animas vestras. Fru-
strà seretis sementem, quæ ab hostib*
17 deuorabitur. * Ponam faciem meam
contra vos, & corruetis coram hosti-
bus vestris, & subiiciemini his qui
oderunt vos. fugietis, nemine perse-
18 quente. * Sin autem nec sic obedieri-
tis mihi, addam correptiones vestras
19 septuplum propter peccata vestra, * &
conteram superbiam duritiæ vestræ.
Daboque vobis cælum desuper sicut
20 ferrum, & terram æneam. * Consume-
D tur incassum labor vester, non profe-
ret terra germen, nec arbores poma
21 præbebunt. * Si ambulaueritis ex ad-
uerso mihi, nec volueritis audire me,
addam plagas vestras in septuplum
22 propter peccata vestra: * immittam-
que in vos bestias agri, quæ consu-
mant vos, & pecora vestra, & ad pau-
citatem cuncta redigant, desertæ-
23 que fiant viæ vestræ. * Quòd si nec
sic volueritis recipere disciplinã, sed
24 ambulaueritis ex aduerso mihi: * ego
quoque contra vos aduersus incedã,
& percutiam vos septies propter pec-
25 cata vestra. * inducamque super vos
gladium vltorem fœderis mei. Cum-
que confugeritis in vrbes, mittam pe-
stilentiam in medio vestri, & trade-
26 mini in manibus hostium, * postquam
confregero baculum panis vestri: ita
vt decem mulieres in vno clibano co-
quant panes, & reddant eos ad pon-
dus: & comedetis, & non saturabi-
27 mini. * Sin autem nec per hæc audie-
ritis me, sed ambulaueritis cõtra me:
28 * & ego incedam aduersus vos in fu-
E rore contrario, & corripiã vos septem
29 plagis propter peccata vestra, * ita vt
comedatis carnes filiorum vestrorum
30 & filiarum vestrarum. * destruam ex-
celsa vestra, & simulachra confrin-
gam. Cadetis inter ruinas idolorum
vestro-

vestrorum, & abominabitur vos ani-
ma mea, * in tantum vt vrbes vestras 31
redigam in solitudinem, & deserta
faciam Sāctuaria vestra, nec recipiam
vltrà odorē suauissimū. * Disperdam- 32
que terram vestram, & stupebunt su-
per ea inimici vestri, cùm habitatores
illius fuerint. * vos autem dispergam 33
in Gentes, & euaginabo post vos gla-
dium, eritque terra vestra deserta, &
ciuitates vestræ dirutæ. * Tunc place- 34
bunt terræ sabbata sua cunctis diebus
solitudinis suæ: quando fueritis * in 35
terra hostili, sabbatizabit, & requies-
cet in sabbatis solitudinis suæ, eò
quòd non requieuerit in sabbatis ve-
stris quando habitabatis in ea. * Et qui 36
de vobis remanserint, dabo pauorem F
in cordibus eorum in regionibus ho-
stium, terrebit eos sonitus folij vo-
lantis, & ita fugient quasi gladium:
cadēt, nullo persequente, * & corruēt 37
singuli super fratres suos quasi bella
fugientes, nemo vestrûm inimicis au-
debit resistere. * peribitis inter Gētes, 38
& hostilis vos terra consumet. * Quòd 39
si & de iis aliqui remanserint, tabescēt
in iniquitatibus suis, in terra inimico-
rum suorum, & propter peccata pa-
trum suorum & sua affligentur: * do- 40
nec confiteantur iniquitates suas, &
maiorum suorum, quibus præuaricati
sunt in me, & ambulauerunt ex aduer-
so mihi. * Ambulabo igitur & ego 41
cōtra eos, & inducam illos in terram
hostilem, donec erubescat incircum-
cisa mens eorum. tunc orabunt pro
impietatibus suis. * Et recordabor fœ- 42
deris mei, quod pepigi cum Iacob, &
Isaac, & Abraham. Terræ quoque me-
mor ero: * quæ cùm relicta fuerit ab 43
eis, complacebit sibi in sabbatis suis,
patiēs solitudinem propter illos. Ipsi
verò rogabunt pro peccatis suis, eò
quòd abiecerint iudicia mea, & leges
meas despexerint. * Et tamen etiam 44
cùm essent in terra hostili, non peni-
tus abieci eos, neque sic despexi vt
consumerentur, & irritum facerem
pactum meum cum eis. Ego enim
sum Dominus Deus eorum, * & re- 45
cordabor fœderis mei pristini, quan-
do eduxi eos de Terra Ægypti in
conspectu Gentium, vt essem Deus
eorum. ego Dominus. Hæc sunt iudi-
cia atque præcepta & leges, quas de-
dit Dominus inter se & filios Israël in
monte Sinai per manum Moysi.

CAP. XXVII.

Variorum generum vota, & illorum ac decimarum persolutio.

LOcutusque est Dominus ad Moy- 1
sen, dicens: * Loquere filiis Israël, 2
A & dices ad eos: Homo qui votum fe-
cerit, & spoponderit Deo animam
suam, sub æstimatione dabit pretium.
3 * Si fuerit masculus à vigesimo anno
vsque ad sexagesimum annum, dabit
quinquaginta siclos argenti ad men-
4 suram Sanctuarij: * si mulier, triginta.
5 * A quinto autem anno vsque ad vi-
gesimum, masculus dabit viginti si-
6 clos: femina decem. * Ab vno mense
vsque ad annum quintum, pro mascu-
lo dabuntur quinque sicli: pro femina,
7 tres. * Sexagenarius & vltrà mascu-
lus dabit quindecim siclos: femina de-
8 cem. * Si pauper fuerit, & æstima-
tionem reddere non valebit, stabit
coram sacerdote: & quantum ille
æstimauerit, & viderit eum posse red-
9 dere, tantum dabit. * Animal autem,
quod immolari potest Domino, si
10 quis vouerit, sanctum erit. * & mutari
non poterit, id est, nec melius malo,
nec peius bono, quòd si mutauerit, &
ipsum quod mutatum est, & illud pro
quo mutatum est, consecratum erit
11 Domino. * Animal immundum, quod
B immolari Domino non potest, si quis
vouerit, adducetur ante sacerdotem.
12 * qui iudicans vtrùm bonū an malum
13 sit, statuet pretium. * quod si dare vo-
luerit is qui offert, addet supra æsti-
14 mationem quintam partem. * Homo
si vouerit domum suam, & sancti-
ficauerit Domino, considerabit eam
sacerdos vtrùm bona an mala sit, &
iuxta pretium, quod ab eo fuerit con-
15 stitutum, venumdabitur: * sin autem
ille qui vouerat, voluerit redimere
eam, dabit quintam partem æstima-
16 tionis supra, & habebit domū. * Quòd
si agrum possessionis suæ vouerit, &
consecrauerit Domino: iuxta men-
suram sementis æstimabitur pretium.
si triginta modiis hordei seritur ter-
ra, quinquaginta siclis venundetur
17 argenti. * Si statim ab anno incipiētis
iubilei vouerit agrum, quanto valere
18 potest, tanto æstimabitur. * sin autem
post aliquantum temporis: supputa-
bit sacerdos pecuniā iuxta annorum,
qui reliqui sunt, numerum vsque ad
iubileum, & detrahetur ex pretio.
19 * Quòd si voluerit redimere agrum
C ille qui vouerat, addet quintam par-
tem æstimatæ pecuniæ, & possidebit
20 eum. * Sin autem noluerit redimere,
sed alteri cuilibet fuerit venundatus,
vltra eum qui vouerat redimere non
21 poterit: * quia cùm iubilei venerit
dies, sanctificatus erit Domino, &
possessio cōsecrata ad ius pertinet sa-
22 cerdotum. * Si ager emptus est, & non
de possessione maiorum sanctificatus

fuerit Domino,* supputabit sacerdos 23
iuxta annorum numerum vsque ad
iubileum, pretium : & dabit ille qui
vouerat eum, Domino. * in iubileo 24
autem reuertetur ad priorem domi-
num, qui vendiderat eum, & habue-
rat in sortē possessionis suæ. * Omnis 25
æstimatio siclo sanctuarij pondera-
‖ Exod. bitur. ‖ Siclus viginti obolos habet.
30. b.13. * Primogenita quę ad Dominū perti- 26
Num. 3. nēt, nemo sanctificare poterit & vo-
g.47. uere ; siue bos, siue ouis fuerit, Do-
Ezech. mini sunt. * Quòd si immundum est 27
45. d.12. animal, redimet qui obtulit, iuxta æ- D
stimationem tuam, & addet quintam
partem pretij, si redimere noluerit,
vendetur alteri quantocumque à te
fuerit æstimatum.* ‖ Omne quod Do- 28
mino consecratur, siue homo fuerit,
siue animal, siue ager, non vendetur,
nec redimi poterit. Quidquid semel
‖ Iof. 6. fuerit consecratum, sanctum sancto-
c. 17. d. rum erit Domino. * Et omnis conse- 29
25. ctatio, quæ offertur ab homine, non
redimetur, sed morte morietur.* Om- 30
nes decimæ terræ, siue de frugibus,
siue de pomis arborū, Domini sunt, &
illi sanctificantur. * Si quis autem 31
voluerit redimere decimas suas, ad-
det quintam partem earū. * Omnium 32
decimarum bouis & ouis & capræ,
quæ sub pastoris virga transeūt, quid-
quid decimū venerit, sanctificabitur
Domino. * Non eligetur nec bonum 33
nec malum, nec altero commutabi-
tur. si quis mutauerit ; & quod muta-
tum est, & pro quo mutatum est, san-
ctificabitur Domino, & non redime-
tur. * Hæc sunt præcepta, quæ man- 34
dauit Dominus Moysi ad filios Israël
in monte Sinai.

LIBER NVMERI, HEBRAICE VAIEDABBER.

CAPVT I.

Numeratis duodecim tribuum bellicis viris, filij Leui ad deferendum tabernaculum instituuntur.

LOcutusq; est Dominus ad Moy- 1
sen in deserto Sinai in taber- A
naculo fœderis, prima die men-
sis secundi, anno altero egres-
sionis eorum ex Ægypto, dicens:
‖ Exod. * ‖ Tollite summam vniuersæ con- 2
30. b.12. gregationis filiorum Israël per co-
gnationes & domos suas, & nomina
singulorum, quidquid sexus est mas-
3 culini* à vigesimo anno & supra, om-
nium virorum fortium ex Israel, &
numerabitis eas per turmas suas, tu
4 & Aaron. * Eruntque vobiscum prin-
cipes tribuum ac domorum in co-
5 gnationibus suis, * quorum ista sunt
B nomina : De Ruben, Elisur filius Se-
6 deur.* de Simeon, Salamiel filius Su-
7 risaddai. * de Iuda, Nahasson filius
8 Aminadab. * de Issachar, Nathanaël
9 filius Suar. * de Zabulon, Eliab filius
10 Helon. * Filiorum autem Ioseph, de
Ephraim, Elisama filius Ammiud. de
Manasse, Gamaliel filius Phadassur.
11 * De Beniamin, Abidā filius Gedeo-
12 nis, * de Dan, Ahiezer filius Amisad-
13 dai.* de Aser, Phegiel filius Ochran.
14 * de Gad, Eliasaph filius Duel. * de
15 Nephthali, Ahira filius Enā. * Hi no-
16 bilissimi principes multitudinis per
tribus & cognationes suas, & capita
17 exercitus Israël:* quos tulerunt Moy-
ses & Aaron cum omni vulgi multi-
18 tudine : * & congregauerunt primo
die mensis secundi, recensentes eos
per cognationes, & domos, ac fami-
lias, & capita, & nomina singulorum,
19 à vigesimo anno & supra,* sicut præ-
C ceperat Dominus Moysi. Numerati-
20 que sunt in deserto Sinai.* De Ruben
primogenito Israëlis per generatio-
nes & familias ac domos suas, & no-
mina capitum singulorū, omne quod
sexus est masculini à vigesimo anno &
21 supra, procedentiū ad bellum, * qua-
22 draginta sex millia quingenti.* De fi-
liis Simeon per generationes & fami-
lias ac domos cognationum suarum
recensiti sunt per nomina & capita
singulorum, omne quod sexus est
masculini à vigesimo anno & supra,
23 procedentium ad bellum, * quinqua-
24 ginta nouem millia trecenti.* De filiis
Gad per generationes & familias ac
domos cognationum suarum recen-
siti sunt per nomina singulorum à
viginti annis & supra, omnes qui ad
25 bella procederēt,* quadragintaquin-
26 que millia sexcēti quinquaginta.* De
D filiis Iuda per generationes & fami-
lias ac domos cognationum suarum,
per nomina singulorum à vigesimo
anno & supra, omnes qui poterant
27 ad bella procedere,* recensiti sunt se-
ptuaginta quattuor millia sexcenti.
28 * De filiis Issachar, per generationes
& familias ac domos cognationum
suarum, per nomina singulorum à
vigesimo anno & supra, omnes qui
29 ad bella procederent, * recensiti sunt
quinquaginta quattuor millia qua-
30 dringenti.* De filiis Zabulon per ge-
nerationes & familias ac domos co-
gnationum

gnationum suarum recensiti sunt per
nomina singulorum à vigesimo anno
& supra, omnes qui poterant ad
bella procedere,*quinquaginta septē 31
millia quadringēti.* De filiis Ioseph, 32
filiorum Ephraim per generationes E
& familias ac domos cognationum
suarum recensiti sunt per nomina sin-
gulorum à vigesimo anno & supra,
omnes qui poterant ad bella proce-
dere,* quadraginta millia quingenti. 33
*Porrò filiorum Manasse per genera- 34
tiones & familias ac domos cogna-
tionum suarum recensiti sunt per no-
mina singulorum à viginti annis &
supra, omnes qui poterant ad bella
procedere, * triginta duo millia du- 35
centi.* De filiis Beniamin per gene- 36
rationes & familias ac domos cogna-
tionum suarum recensiti sunt nomi-
nibus singulorum à vigesimo anno &
supra, omnes qui poterant ad bella
procedere, * triginta quinque millia 37
quadringenti.* De filiis Dan per ge- 38
nerationes & familias ac domos co-
gnationum suarum recensiti sunt no-
minibus singulorum à vigesimo anno
& supra, omnes qui poterant ad bella
procedere, * sexaginta duo millia se- 39
ptingenti. * De filiis Aser per gene- 40
rationes & familias ac domos cogna- F
tionum suarum recensiti sunt per no-
mina singulorum à vigesimo anno &
supra, omnes qui poterant ad bella
procedere, * quadraginta millia & 41
mille quingenti.* De filiis Nephthali 42
per generationes & familias ac do-
mos cognationum suarum recensiti
sunt nominibus singulorum à vigesi-
mo anno & supra, omnes qui poterāt
ad bella procedere, * quinquaginta 43
tria millia quadringenti. * Hi sunt, 44
quos numerauerunt Moyses & Aarō,
& duodecim principes Israël, singulos
per domos cognationum suarum.
* Fueruntque omnis numerus filio- 45
rum Israël per domos & familias suas
à vigesimo anno, & supra, qui pote-
rant ad bella procedere, * sexcenta 46
tria millia virorum quingenti quin-
quaginta. * Leuitæ autem in tribu fa- 47
miliarum suarum non sunt numerati
cum eis. * Locutusque est Dominus 48
ad Moysen, dicens:*Tribum Leui no- G
li numerare, neque pones summam 49
eorum cum filiis Israël: * sed consti- 50
tue eos super tabernaculum testimo-
nij & cuncta vasa eius, & quidquid
ad ceremonias pertinet. Ipsi portabūt
tabernaculum & omnia vtēsilia eius:
& erunt in ministerio, ac per gyrum
tabernaculi metabuntur.* Cùm pro- 51
ficiscendum fuerit, deponent Leuitæ
tabernaculum: cùm castrametandum,
erigent. quisquis externorum accesse-
52 rit occidetur. * Metabuntur autem
castra filii Israël vnusquisque per tur-
mas & cuneos atque exercitum suum.
53 * Porrò Leuitæ per gyrum taberna-
culi figent tentoria, ne fiat indigna-
tio super multitudinem filiorum Is-
raël, & excubabunt in custodiis taber-
naculi testimonij.* Fecerunt ergo fi-
54 lij Israël iuxta omnia quæ præceperat
Dominus Moysi.

CAP. II.

Qua tribus ad quamuis mundi plagam ordinentur, recensitis familiarum principibus.

1 LOcutusque est Dominus ad Moy-
2 sen & Aaron, dicens:* Singuli per
A turmas, signa, atque vexilla, & domos
cognationum suarum, castrameta-
buntur filij Israël, per gyrum taber-
3 naculi fœderis. * Ad Orientem Iudas
figat tētoria per turmas exercitus sui:
eritq; princeps filiorum eius Nahas-
4 son filius Aminadab. * & omnis de
stirpe eius summa pugnātium, septua-
5 ginta quattuor millia sexcenti.* Iuxta
eum castrametati sunt de tribu Issa-
char, quorum princeps fuit Natha-
6 naël filius Suar.* & omnis numerus
pugnatorū eius, quinquaginta quat-
7 tuor millia quadringenti. * In tribu
Zabulō princeps fuit Eliab filius He-
8 lon.* Omnis de stirpe eius exercitus
pugnatorum, quinquaginta septem
9 millia quadringenti.* Vniuersi qui in
castris Iudæ annumerati sunt, fuerūt
centum octoginta sex millia quadrin-
10 genti: & per turmas suas primi egre-
B dientur. * In castris filiorum Ruben ad
meridianam plagā erit princeps Eli-
11 sur filius Sedeur:* & cūctus exercitus
pugnatorum eius qui numerati sunt,
quadraginta sex millia quingenti.
12 *Iuxta eum castrametati sunt de tribu
Simeon: quorum princeps fuit Sala-
13 miel filius Surisaddai.*& cūctus exer-
citus pugnatorum eius qui numerati
sunt, quinquaginta nouem millia tre-
14 cēti.*In tribu Gad princeps fuit Elia-
15 saph filius Duel.*& cunctus exercitus
pugnatorum eius qui numerati sunt,
quadraginta quinque millia sexcenti
16 quinquaginta. * Omnes qui recensiti
sunt in castris Ruben, centum quin-
quaginta millia & mille quadringenti
quinquaginta per turmas suas: in se-
17 cundo loco proficiscētur.* Leuabitur
autem tabernaculum testimonij per
officia Leuitarum & turmas eorum.
quomodo erigetur, ita & deponetur.
Singuli per loca & ordines suos pro-
18 ficiscentur.* Ad occidētalem plagam
erunt

erunt castra filiorum Ephraim, quo- C
rum princeps fuit Elisama filius Am-
miud. * cunctus exercitus pugnato- 19
rum eius, qui numerati sunt, quadra-
ginta millia quingenti. * Et cum eis 20
tribus filiorum Manasse, quorũ prin-
ceps fuit Gamaliel filius Phadassur.
* cunctusque exercitus pugnatorum 21
eius qui numerati sunt. triginta duo
millia ducẽti.* In tribu filiorum Ben- 22
iamin princeps fuit Abidan filius Ge-
deonis.* & cunctus exercitus pugna- 23
torum eius qui recensiti sunt, trigin-
taquinque millia quadringenti.* Om- 24
nes qui numerati sunt in castris
Ephraim, centum octo millia centum
per turmas suas: tertij proficiscentur.
* Ad Aquilonis partem castrametati 25
sunt filij Dan: quorum princeps fuit
Abiezer filius Ammisaddai.* cunctus 26
exercitus pugnatorũ eius qui nume- D
rati sunt, sexaginta duo millia septin-
genti.* Iuxta eum fixere tentoria de 27
tribu Aser: quorũ princeps fuit Phe-
giel filius Ochran. * cunctus exerci- 28
tus pugnatorum eius qui numerati
sunt, quadraginta millia & mille
quingenti.* De tribu filiorum Neph- 29
thali princeps fuit Ahira filius Enan.
* cũctus exercitus pugnatorum eius, 30
quinquaginta tria millia quadringen-
ti.* Omnes qui numerati sunt in ca- 31
stris Dan, fuerunt centum quinqua-
ginta septem millia sexcenti: & nouis-
simi proficiscentur.* Hic numerus fi- 32
liorũ Israël, per domos cognationum
suarum & turmas diuisi exercitus, sex-
centa tria millia quingenti quinqua-
ginta.* Leuitę autem non sunt nume- 33
rati inter filios Israël: sic enim præce-
perat Dominus Moysi.* Feceruntque 34
filii Israël iuxta omnia quæ manda-
uerat Dominus. Castrametati sunt per
turmas suas, & profecti per familias
ac domos patrum suorum.

CAP. III.

Leuitæ in tabernaculi ministerium assumpti numerantur, cum suis principibus ac ministeriis, & loco primogenitorum Israel suscipiuntur, reliqua primogenita numerum Leuitarum excedentia pretio redimuntur.

HÆ sunt generationes Aaron & 1
Moysi, in die qua locutus est A
Dominus ad Moysen in monte Sinai.
‖ Exod. 6.d.23. * ‖ Et hæc nomina filiorum Aaron: 2
primogenitus eius Nadab, deinde
Abiu, & Eleazar, & Ithamar.* Hæc no- 3
mina filiorum Aaron sacerdotum qui
vncti sunt, & quorum repletæ & con-
secratæ manus vt sacerdotio funge-
‖ Leuit. 10.a.2. rentur. * ‖ Mortui sunt enim Nadab 4
& Abiu, cùm offerrent ignem alie-
num in conspectu Domini in deserto ‖ 1. Par. 24. a.2.
Sinai, absque liberis: functique sunt
sacerdotio Eleazar & Ithamar coram
5 Aaron patre suo. * Locutusq; est Do-
6 minus ad Moysen, dicens: * Applica
tribum Leui, & fac stare in conspectu
Aaron sacerdotis vt ministrent ei, &
7 excubent, * & obseruent quidquid ad
cultum pertinet multitudinis coram
8 tabernaculo testimonij, * & custodiãt
vasa tabernaculi, seruientes in mini-
9 sterio eius. * Dabisque dono Leuitas
10 * Aaron & filijs eius, quibus traditi
B sunt à filijs Israël. Aaron autem &
filios eius cõstitues super cultũ sacer-
dotij. Externus, qui ad ministrandum
11 accesserit, morietur. * Locutusque est
12 Dominus ad Moysen, dicens: * Ego
tuli Leuitas à filiis Israël pro omni
primogenito, qui aperit vuluam in fi-
13 liis Israel, eruntque Leuitæ mei.* ‖ Meũ ‖ Exod. 13.a.7.
est enim omne primogenitũ: ex quo
percussi primogenitos in Terra Ægy- Inf. d. 8. c.16.
pti: sanctificaui mihi quidquid pri-
mum nascitur in Israël ab homine
vsque ad pecus, mei sunt: ego Domi-
14 nus. * Locutusque est Dominus ad
15 Moysen in deserto Sinai, dicens: * Nu-
C mera filios Leui per domos patrum
suorum & familias, omnem mascu-
16 lum ab vno mense & supra. * Nume-
rauit Moyses, vt præceperat Domi-
17 nus, * ‖ & inuenti sunt filii Leui per ‖ Exod. 6.c.6.
nomina sua, Gerson & Caath & Me-
18 rari. * Filii Gerson: Lebni & Semei.
19 * Filij Caath: Amram & Iesaar, He-
20 bron & Oziel.* Filij Merari: Moholi
21 & Musi. * De Gerson fuere familiæ
22 duæ, Lebnitica, & Semeitica: * qua-
rũ numeratus est populus sexus mas-
culini ab vno mense & supra, septem
23 millia quingenti. * Hi post taberna-
culum metabuntur ad Occidentem,
24 * sub principe Eliasaph filio Laël.* Et
25 habebunt excubias in tabernaculo
26 fœderis, * ipsum tabernaculum & ope-
D rimẽtum eius, tentoriũ quod trahitur
ante fores tecti fœderis, & cortinas
atrij: tentorium quoque quod appen-
ditur in introitu atrij tabernaculi, &
quidquid ad ritum altaris pertinet,
funes tabernaculi & omnia vtensilia
27 eius.* Cognatio Caath habebit popu-
los Amramitas & Iesaaritas & He-
bronitas & Ozielitas. Hæc sunt fami-
liæ Caathitarum recensitæ per nomi-
28 na sua.* omnes generis masculini ab
vno mense & supra, octo millia sex-
centi habebunt excubias Sanctuarij,
29 * & castrametabuntur ad meridianam
30 plagam. * Princepsque eorũ erit Eli-
31 saphan filius Oziel: * & custodient
Arcam, mensamque & candelabrum,
altaria

altaria & vasa Sanctuarij, in quibus
ministratur, & velum, cunctamque
huiuscemodi supellectilē. * Princeps 32
autem principum Leuitarum Eleazar
filius Aaron sacerdotis, erit super ex-
cubitores custodiæ Sanctuarij. * At 33
verò de Merari erunt populi Moho-
litæ & Musitæ recensiti per nomina
sua: * omnes generis masculini ab 34
vno mense & supra, sex millia du-
centi. * Princeps eorum Suriel filius 35
Abihaiel. in plaga septemtrionali ca-
strametabuntur. * Erunt sub custodia 36
eorum tabulæ tabernaculi & vectes,
& columnæ ac bases earum, & om-
nia quæ ad cultum huiuscemodi per-
tinent: * columnæque atrij per circui- 37
tum cum basibus suis, & pax illi cum
funibus. * Castrametabuntur ante ta- 38
bernaculum fœderis, id est ad orien- F
talem plagam, Moyses & Aaron cum
filiis suis, habentes custodiā Sanctua-
rij in medio filiorum Israël. quisquis
alienus accesserit, morietur. * Omnes 39
Leuitæ, quos numerauerunt Moyses
& Aaron, iuxta præceptum Domini
per familias suas in genere masculino
à mense vno & supra, fuerunt viginti
duo millia. * Et ait Dominus ad Moy- 40
sen: Numera primogenitos sexus ma-
sculini de filiis Israël ab vno mense &
supra, & habebis summam eorum.
* Tollesque Leuitas mihi pro omni 41
primogenito filiorum Israël ego sum
Dominus: & pecora eorum pro vni-
uersis primogenitis pecorū filiorum
Israël. * Recensuit Moyses, sicut præ- 42
ceperat Dominus, primogenitos fi-
liorum Israël. * & fuerunt masculi 43
per nomina sua, à mense vno & su- C
pra, viginti duo millia ducenti se-
ptuaginta tres. * Locutusque est Do- 44
minus ad Moysen, dicens: * Tolle Le- 45
uitas pro primogenitis filiorū Israël,
& pecora Leuitarum pro pecoribus
eorū, eruntque Leuitæ mei. ego sum
Dominus. * In pretio autem ducen- 46
torum septuaginta trium, qui excedūt
numerum Leuitarum de primogeni-
tis filiorum Israël, * accipies quinque 47
siclos per singula capita ad mensuram
‖ Exod. 30. b.13. Sanctuarij. ‖ Siclus habet viginti obo-
Leuit. 27. c.25. los. * Dabisque pecuniam Aaron & 48
filiis eius, pretium eorum qui supra
Ezech. 45. d.12. sunt. * Tulit igitur Moyses pecuniam 49
eorum qui fuerant amplius, & quos
redemerant à Leuitis * pro primoge- 50
nitis filiorum Israël, mille trecento-
rum sexagintaquinque siclorum iuxta
pondus Sanctuarij, * & dedit eam 51
Aaron & filiis eius iuxta verbum
quod præceperat sibi Dominus.

CAP. IV.

*Ritus & officia Leuitarum iuxta cu-
iusque familiam distribuuntur.*

1 Locutusque est Dominus ad Moy-
2 sen & Aaron, dicens: * ‖ Tolle ‖ 1. Par. 15. b.15.
A summam filiorum Caath de medio
Leuitarū per domos & familias suas,
3 * à trigesimo anno & supra, vsque ad
quinquagesimum annum, omnium
qui ingrediuntur vt stent & ministrēt
4 in tabernaculo fœderis. * Hic est cul-
tus filiorum Caath: Tabernaculum
5 fœderis, & Sanctum sanctorum * in-
gredientur Aaron & filij eius, quan-
do mouenda sunt castra, & deponent
velum quod pendet ante fores, inuo-
6 luētque eo arcam testimonij, * & ope-
rient rursum velamine ianthinarum
pellium, extendentque desuper pal-
lium totum hyacinthinum, & indu-
7 cent vectes. * Mensam quoque pro-
positionis inuoluēt hyacinthino pal-
lio, & ponent cum ea thuribula &
mortariola, cyathos & crateras ad li-
ba fundenda: panes semper in ea erūt:
8 * extendentque desuper pallium coc-
cineum, quod rursum operient vela-
mento ianthinarum pellium, & in-
9 ducent vectes. * Sument & pallium
hyacinthinum quo operient cande-
labrū cum lucernis & forcipibus suis
& emunctoriis & cunctis vasis olei,
quæ ad concinnandas lucernas neces-
10 saria sunt: * & super omnia ponent
operimentum ianthinarum pellium,
11 & inducent vectes. * Nec non & altare
B aureum inuoluent hyacinthino ve-
stimento, & extendent desuper ope-
rimentum ianthinarum pellium, in-
12 ducentque vectes. * Omnia vasa, qui-
bus ministratur in Sanctuario, inuo-
luent hyacinthino pallio, & extendēt
desuper operimentum ianthinarum
13 pellium, inducentque vectes. * Sed &
altare mundabunt cinere, & inuo-
14 luent illud purpureo vestimēto, * po-
nentque cum eo omnia vasa, quibus
in ministerio eius vtuntur, id est,
ignium receptacula, fuscinulas ac tri-
dentes, vncinos & batilla. Cuncta va-
sa altaris operiēt simul velamine ian-
thinarum pellium, & inducent ve-
15 ctes. * Cumque inuoluerint Aaron &
filii eius Sanctuarium & omnia vasa
eius in commotione castrorum, tunc
intrabunt filii Caath vt portent in-
uoluta: & non tangent vasa Sanctua-
rii, ne moriantur. Ista sunt onera fi-
liorum Caath in tabernaculo fœde-
16 ris: * super quos erit Eleazar filius Aa-
ron sacerdotis, ad cuius curam perti-
net oleum ad concinnādas lucernas,
& compositionis incensum, & sacri-
ficium,

Moy-

ficiũ,quod semper offertur, & oleum
vnctionis, & quidquid ad cultum ta-
bernaculi pertinet, omniumq; vaso-
rum quæ in Sanctuario sunt. * Locu- 17
tusque est Dominus ad Moysen &
Aaron, dicens: * Nolite perdere po- 18
pulum Caath de medio Leuitarum:
* sed hoc facite eis, vt viuant,& non 19
moriantur, si tetigerint Sancta san-
ctorum. Aarō & filii eius intrabunt,
ipsique disponent opera singulorum,
& diuident quid portare quis debeat.
* Alii nulla curiositate videant quæ 20
sunt in Sanctuario prinsquam inuol-
uantur, alioquin morientur.* Locu- 21
tusque est Dominus ad Moysen, di-
cens:* Tolle summam etiam filiorum 22
Gerson per domos ac familias & co-
gnationes suas, * à triginta annis & 23
supra, vsque ad annos quinquaginta. C
Numera omnes qui ingrediuntur &
ministrant in tabernaculo fœderis.
* Hoc est officium familiæ Gersoni- 24
tarum, * vt portent cortinas taber- 25
naculi & tectũ fœderis operimentũ
aliud, & super omnia velamen ian-
thinum tentoriumq; quod pendet in
introitu tabernaculi fœderis,* corti- 26
nas atrii, & velũ in introitu quod est
ante tabernaculum. Omnia quæ ad
altare pertinent, funiculos, & vasa
ministerii,* iubente Aaron & filiis 27
eius,portabunt filii Gersõn :& scient
singuli cui debeant oneri mancipari.
* Hic est cultus familiæ Gersonitarũ 28
in tabernaculo fœderis, eruntq; sub
manu Ithamar filii Aaron sacerdotis.
* Filios quoque Merari per familias 29
& domos patrum suorum recensebis.
* à triginta annis & supra, vsque ad 30
annos quinquaginta, omnes qui in-
grediuntur ad officium ministerii sui
& cultum fœderis testimonii. * Hæc 31
sunt onera eorum: Portabunt tabu-
las tabernaculi & vectes eius,colum-
nas ac bases earum, * columnas quo- 32
que atrii per circuitum cum basibus
& paxillis & funibus suis. Omnia
vasa & supellectilē ad numerum acci-
pient, sicque portabunt.* Hoc est of- 33
ficium familiæ Meraritarum & mi- D
nisterium in tabernaculo fœderis:
eruntque sub manu Ithamar filii Aa-
ron sacerdotis.* Recensuerunt igitur 34
Moyses & Aaron & principes syna-
gogæ filios Caath per cognationes&
domos patrum suorum, * à triginta 35
annis & supra, vsq; ad annum quin-
quagesimum, omnes qui ingrediun-
tur ad ministeriũ tabernaculi fœde-
ris :* & inuenti sunt duo millia se- 36
ptingenti quinquaginta.* Hic est nu- 37
merus populi Caath qui intrant ta-
bernaculum fœderis: hos numerauit
Moyses & Aaron iuxta sermonem
38 Domini per manum Moysi. * Nume-
rati sunt & filii Gerson per cogna-
39 tiones & domos patrum suorum, * à
triginta annis & supra, vsq; ad quin-
quagesimum annum, omnes qui in-
grediuntur vt ministrent in taberna-
40 culo fœderis: * & inuenti sunt duo
41 millia sexcenti triginta. * Hic est po-
pulus Gersonitarum, quos numera-
uerunt Moyses & Aaron iuxta ver-
42 bum Domini. * Numerati sunt & fi-
lii Merari per cognationes & domos
43 patrum suorum, * à triginta annis &
supra, vsque ad annum quinquagesi-
mum, omnes qui ingrediuntur ad
explendos ritus tabernaculi fœderis:
44 * & inuenti sunt tria millia ducenti.
45 * hic est numerus filiorum Merari,
quos recensuerunt Moyses & Aaron
iuxta imperium Domini per manum
46 Moysi. * Omnes qui recensiti sunt de
Leuitis,& quos recenseri fecit ad no-
men Moyses, & Aaron, & principes
Israel, per cognationes & domos pa-
47 trũ suorum, * à triginta annis & su-
pra, vsque ad annum quinquagesi-
mum, ingredientes ad ministerium
48 tabernaculi,& onera portanda, * fue-
runt simul octo millia quingēti octo-
49 ginta.* Iuxta verbum Domini recen-
suit eos Moyses, vnumquemque iux-
ta officium & onera sua, sicut præ-
ceperat ei Dominus.

CAP. V.

*Qui immundi extra castra arcendi: sa-
tisfactio transgreßionis per negligē-
tiam: de primitijs ac oblationibus,
& lege zelotypiæ.*

1 Locutusq; est Dominus ad Moy-
2 sen,dicens: * Præcipe filiis Israel,
A vt eiiciant de castris omnem lepro-
sum, & qui semine fluit, pollutusque
3 est super mortuo: * tam masculum
quàm feminam eiicite de castris, ne
contaminēt ea cùm habitauerim vo-
4 biscum.* Feceruntq; ita filii Israel,&
eiecerunt eos extra castra,sicut locu-
5 tus erat Dñs Moysi.* Locutusque est
6 Dominus ad Moysen, dicens: * Lo-
quere ad filios Israel: Vir, siue mu-
lier, cùm fecerint ex omnibus pecca-
tis,quæ solēt hominibus accidere, &
per negligentiam transgressi fuerint
mandatum Domini, atque delique-
7 rint,*confitebuntur peccatum suum,
& reddent ipsum caput, quintamque
partem desuper, ei in quem peccaue-
8 rint.*Sin autē nō fuerit qui recipiat,
dabunt Domino, & erit sacerdotis,
excepto ariete, qui offertur pro ex-
9 piatione,vt sit placabilis hostia.*Om-
nes

nes quoque primitiæ, quas offerunt
filii Israel, ad sacerdotem pertinent:
* & quidquid in Sanctuarium offer- 10
tur à singulis, & traditur manibus B
sacerdotis, ipsius erit. * Locutusque 11
est Dominus ad Moysen, dicens:* Lo- 12
quere ad filios Israel, & dices ad eos:
Vir, cuius vxor errauerit, maritumq;
contemnens * dormierit cum altero 13
viro, & hoc maritus deprehēdere nō
quiuerit, sed latet adulteriū, & testi-
bus argui non potest, quia non est in-
uenta in stupro:* si spiritus zelotypię 14
concitauerit virum contra vxorem
suam, quæ vel polluta est, vel falsa su-
spicione appetitur, * adducet eam ad 15
sacerdotem, & offeret oblationē pro
illa, decimam partem sati farinæ hor-
deaceæ: non fundet super eā oleum,
nec imponet thus: quia sacrificium
zelotypiæ est, & oblatio inuestigans
adulteriū.* Offeret igitur eā sacerdos 16
& statuet corā Domino. * assumetq; 17
aquā sanctam in vase fictili, & pau- C
xillum terræ de pauimento taberna-
culi mittet in eam. * Cumque steterit 18
mulier in conspectu Domini, discoo-
periet caput eius, & ponet super ma-
nus illius sacrificiū recordationis, &
oblationem zelotypiæ: ipse autem te-
nebit aquas amarissimas, in quibus
cum execratione maledicta cōgessit.
* adiurabitque eam, & dicet: Si non 19
dormiuit vir alienus tecum, & si non
polluta es deserto mariti thoro, nō te
nocebunt aquæ istæ amarissimæ, in
quas maledicta congessi. * Sin autem 20
declinasti à viro tuo, atq; polluta es,
& concubuisti cum altero viro: * his 21
maledictionibus subiacebis: Det te
Dominus in maledictionem, exem-
plumque cunctorum in populo suo:
putrescere faciat femur tuum, & tu-
mens vterus tuus disrumpatur. * in- 22
grediantur aquæ maledictę in ventrē
tuum, & vtero tumescente putrescat
femur. Et respondebit mulier, Amen,
amen. * Scribetq; sacerdos in libello 23
ista maledicta, & delebit ea aquis D
amarissimis, in quas maledicta cōges-
sit, * & dabit ei bibere. Quas cùm ex- 24
hauserit, * tollet sacerdos de manu 25
eius sacrificiū zelotypiæ, & eleuabit
illud corā Domino, imponetq; illud
super altare: ita duntaxat vt prius,
*pugillum sacrificii tollat de eo quod 26
offertur, & incendat super altare: &
sic potum det mulieri aquas amaris-
simas.* Quas cùm biberit, si polluta 27
est, & contempto viro adulterii rea;
pertransibunt eam aquæ maledictio-
nis, & inflato ventre computrescet
femur: eritq; mulier in maledictionē,
28 & in exemplū omni populo. * Quòd
si polluta non fuerit, erit innoxia, &
29 faciet liberos. * Ista est lex zelotypię.
Si declinauerit mulier à viro suo, &
30 si polluta fuerit, * maritusque zelo-
typiæ spiritu concitatus adduxerit eā
in conspectu Domini, & fecerit ei sa-
cerdos iuxta omnia quæ scripta sunt:
31 * maritus absque culpa erit, & illa re-
cipiet iniquitatem suam.

CAP. VI.

Nazaræorum consecratio & oblatio: quibusque verbis sacerdotes populo benedicerent.

1 LOcutusque est Dominus ad Moy-
2 sen, dicens:* Loquere ad filios Is-
A rael, & dices ad eos: Vir, siue mulier,
cùm fecerint votum vt sanctificen-
tur, & se voluerint Domino conse-
3 crare:* à vino, & omni quod inebria-
re potest, abstinebunt. Acetū ex vino,
& ex qualibet alia potione, & quid-
quid de vua exprimitur, non bibent:
vuas recentes siccasq; non comedent
4 *cūctis diebus quibus ex voto Domi-
no consecrantur: quidquid ex vinea
esse potest, ab vua passa vsque ad aci-
5 num non comedent.*Omni tempore
separationis suę ‖ nouacula nō transi- ‖ *Iudic. 13. a. 5.*
bit per caput eius, vsque ad comple-
tum diem quo Domino consecratur.
Sanctus erit, crescente cæsarie capi-
6 tis eius. * Omni tēpore consecratio-
B nis suæ super mortuū non ingredie-
7 tur,* nec super patris quidē & matris
& fratris sororisq; funere contami-
nabitur, quia consecratio Dei sui su-
8 per caput eius est. * Omnibus diebus
separationis suæ sanctus erit Domi-
9 no.*Sin autem mortuus fuerit subitò
quispiam coram eo, polluetur caput
consecrationis eius: quod radet illicò
in eadem die purgationis suæ, & rur-
10 sum septima. * in octaua autem die
offeret duos turtures, vel duos pul-
los columbæ, sacerdoti in introitu
11 fœderis testimonij.* facietque sacer-
dos vnum pro peccato, & alterum in
holocaustū, & deprecabitur pro eo,
quia peccauit super mortuo: sancti-
12 ficabitque caput eius in die illo: * &
consecrabit Domino dies separatio-
nis illius, offerens agnum anniculum
pro peccato: ita tamen vt dies prio-
res irriti fiant, quoniam polluta est
13 sanctificatio eius. * Ista est lex conse-
C crationis. Cùm dies, quos ex voto de-
creuerat, complebuntur: adducet eū
14 ad ostium tabernaculi fœderis, * &
offeret oblationem eius Domino,
agnū anniculum immaculatum in ho-
locaustum, & ouem anniculam im-
maculatam pro peccato, & arietem
imma-

immaculatum, hostiam pacificam,
* canistrum quoque panum azymo- 15
rum qui conspersi sint oleo, & lagana
absque fermento vncta oleo, ac liba-
mina singulorum:* quæ offeret sacer- 16
dos coram Domino,& faciet tam pro
peccato,quàm in holocaustũ. * Arie- 17
tem verò immolabit hostiam pacifi-
cam Domino, offerens simul cani-
strum azymorum, & libamenta quæ
Act.21. ex more debentur. * Tunc radetur 18
d.24. nazaræus ante ostiũ tabernaculi fœ-
deris cæsarie consecrationis suæ:tol-
letque capillos eius, & ponet super
ignem, qui est suppositus sacrificio
pacificorum.* Et armum coctũ arie- 19
tis, tortamq; absque fermento vnam
de canistro, & laganũ azymũ vnum, D
& tradet in manus nazaræi, postquã
rasum fuerit caput eius.* Susceptaq; 20
rursum ab eo, eleuabit in conspectu
Domini: & sanctificata sacerdotis
erunt, sicut pectusculum, quod sepa-
rari iussum est, & femur, post hæc
potest bibere nazaræus vinum. * Ista 21
est lex nazaræi, cùm vouerit oblatio-
nem suam Domino tempore conse-
crationis suæ, exceptis his quæ inue-
nerit manus eius. iuxta quod mente
deuouerat, ita faciet ad perfectionẽ
sanctificationis suæ.* Locutusque est 22
Dominus ad Moysen, dicens: * Lo- 23
quere Aaron & filiis eius: Sic bene-
Eccli.36 dicetis filiis Israel, & dicetis eis:* Be- 24
c.19. nedicat tibi Dominus, & custodiat
te. * Ostendat Dominus faciem suam 25
tibi, & misereatur tui. * Conuertat 26
Dominus vultum suum ad te, & det
tibi pacem.* Inuocabuntque nomen 27
meum super filios Israel, & ego be-
nedicam eis.

CAP. VII.

Oblationes principum duodecim tribuum in dedicationem tabernaculi & altaris: loquitur Dominus Moysi de propitiatorio.

Exo.40 FActum est autem in die qua cõ- 1
b.16. pleuit Moyses tabernaculum, & A
erexit illud: vnxitque & sanctificauit
cum omnibus vasis suis, altare simi-
liter & omnia vasa eius.* Obtulerunt 2
principes Israel & capita familiarum,
qui erant per singulas tribus, præfe-
ctique eorum qui numerati fuerant,
* munera coram Domino, sex plau- 3
stra tecta cũ duodecim bobus. Vnum
plaustrũ obtulere duo duces, & vnũ
bouem singuli,obtuleruntq; ea in cõ-
spectu tabernaculi. * Ait autem Do- 4
minus ad Moysen: * Suscipe ab eis vt 5
seruiant in ministerio tabernaculi, &
trades ea Leuitis iuxta ordinem mi-
nisterij sui. * Itaque cùm suscepisset 6
Moyses plaustra & boues, tradidit
7 eos Leuitis. * Duo plaustra & quat-
tuor boues dedit filiis Gerson, iuxta
8 id quod habebãt necessarium. * quat-
tuor alia plaustra & octo boues de-
dit filiis Merari, secundùm officia &
cultũ suum, sub manu Ithamar filii
9 Aaron sacerdotis.* filiis autem Caath
non dedit plaustra & boues: quia in
Sanctuario seruiunt, & onera pro-
10 priis portant humeris. * Igitur obtu-
lerunt duces in dedicationem altaris,
die qua vnctum est, oblationem suã
11 ante altare. * Dixitque Dominus ad
B Moysen: Singuli duces per singulos
dies offerant munera in dedicationẽ
12 altaris.* Primo die obtulit oblationẽ
suam Nahasson filius Aminadab de
13 tribu Iuda: * fueruntque in ea, aceta-
bulum argenteum pondo centũ tri-
ginta siclorum, phiala argentea ha-
bens septuaginta siclos, iuxta pondus
Sanctuarii, vtrumque plenum simila
14 conspersa oleo in sacrificium: * mor-
tariolum ex decem siclis aureis ple-
15 num incenso: * bouem de armento
& arietem, & agnum anniculum in
16 holocaustũ: * hircumq; pro peccato:
17 * & in sacrificio pacificorum boues
duos, arietes quinque, hircos quin-
que, agnos anniculos quinque. hæc
est oblatio Nahasson filii Aminadab.
18 * Secundo die obtulit Nathanael fi-
19 lius Suar, dux de tribu Issachar, * ace-
tabulum argenteum appendens cen-
tum triginta siclos, phialam argen-
team habentem septuaginta siclos,
iuxta pondus Sanctuarii, vtrumque
plenum simila conspersa oleo in sa-
20 crificium: * mortariolum aureum
habens decem siclos, plenum incen-
21 so:* bouem de armento, & arietem,
& agnũ anniculum in holocaustum:
22 * hircumq; pro peccato, * & in sacri-
23 ficio pacificorum boues duos, arietes
quinque, hircos quinque, agnos an-
niculos quinque. hæc fuit oblatio
24 Nathanael filii Suar. * Tertio die
princeps filiorum Zabulon, Eliab fi-
25 lius Helon, * obtulit acetabulum ar-
genteum appendens centum triginta
siclos, phialam argenteam habentem
C septuaginta siclos, ad pondus San-
ctuarii, vtrumq; plenum simila con-
26 spersa oleo in sacrificium: * morta-
riolum aureum appendens decem si-
27 clos, plenum incenso: * bouem de ar-
mento, & arietem, & agnum anni-
28 culum in holocaustum: * hircumque
29 pro peccato: * & in sacrificio pacifi-
corum boues duos, arietes quinque,
hircos quinque, agnos anniculos
quinque. hæc est oblatio Eliab filii
Helon.

Nelon.* Die quarto princeps filiorũ 30
Ruben, Eliſur filius Sedeur, * obtulit 31
acetabulum argenteum appendens
centũ triginta ſiclos, phialam argen-
team habentem ſeptuaginta ſiclos,
ad pondus Sanctuarii, vtrumque ple-
num ſimila conſperſa oleo in ſacrifi-
cium: * mortariolum aureum appen- 32
dens decem ſiclos, plenum incenſo:
* bouem de armento, & arietem, & 33
agnum anniculum in holocauſtum:
* hircumque pro peccato: * & in ho- 34
ſtias pacificorum boues duos, arietes 35
quinque, hircos quinque, agnos anni-
culos quinque. hæc fuit oblatio Eli-
ſur filii Sedeur.* Die quinto princeps 36
filiorum Simeon, Salamiel filius Su-
riſaddai, * obtulit acetabulum ar- 37
genteum appendens centum trigin-
ta ſiclos, phialam argenteam haben-
tem ſeptuaginta ſiclos, ad pondus
Sanctuarii, vtrumque plenum ſimi-
la conſperſa oleo in ſacrificiũ: * mor- 38
tariolum aureum appendens decem
ſiclos, plenum incenſo: * bouem de 39
armento, & arietem, & agnum an-
niculum in holocauſtum: hircum- 40
que pro peccato: * & in hoſtias pa- 41
cificorum boues duos, arietes quin- D
que, hircos quinque, agnos annicu-
los quinq; hæc fuit oblatio Salamiel
filii Suriſaddai. * Die ſexto princeps 42
filiorum Gad, Eliaſaph filius Duel,
* obtulit acetabulum argenteum ap- 43
pendens centum triginta ſiclos, phia-
lã argenteam habentem ſeptuaginta
ſiclos, ad pondus Sanctuarii, vtrum-
que plenum ſimila conſperſa oleo in
ſacrificium: * mortariolum aureum 44
appendens decem ſiclos, plenum in-
cenſo: * bouem de armento, & arie- 45
tem, & agnum anniculum in holo-
cauſtum:* hircumq; pro peccato:* & 46
in hoſtias pacificorum boues duos, 47
arietes quinque, hircos quinque,
agnos anniculos quinq; hæc fuit ob-
latio Eliaſaph filii Duel. * Die ſepti- 48
mo princeps filiorum Ephraim, Eli-
ſama filius Ammiud, * obtulit aceta- 49
bulum argenteum appendens cẽtum
triginta ſiclos, phialã argenteam ha-
bentem ſeptuaginta ſiclos, ad pondus
Sanctuarii, vtrumque plenum ſimila
conſperſa oleo in ſacrificium: * mor- 50
tariolum aureum appendens decem
ſiclos, plenum incenſo: * bouem de 51
armento, & arietem, & agnum an-
niculum in holocauſtum: * hircumq; 52
pro peccato: * & in hoſtias pacifico- 53
rũ, boues duos, arietes quinque, hir- E
cos quinque, agnos anniculos quin-
que. hæc fuit oblatio Eliſama filii
Ammiud. * Die octauo princeps fi- 54
liorũ Manaſſe, Gamaliel filius Pha-
55 daſſur, * obtulit acetabulum argen-
teum appendens centum triginta ſi-
clos, phialam argenteam habentem
ſeptuaginta ſiclos, ad pondus San-
ctuarii, vtrumq; plenum ſimila con-
56 ſperſa oleo in ſacrificium: * morta-
riolum aureum appendens decem ſi-
57 clos, plenum incenſo: * bouem de
armento, & arietem, & agnum an-
58 niculum in holocauſtum: * hircumq;
59 pro peccato: * & in hoſtias pacifico-
rũ boues duos, arietes quinque, hir-
cos quinque, agnos anniculos quin-
que. hæc fuit oblatio Gamaliel filii
60 Phadaſſur. * Die nono princeps fi-
liorum Beniamin, Abidan filius Ge-
61 deonis, * obtulit acetabulum argen-
teum appendens centum triginta ſi-
clos, phialam argenteam habentẽ ſe-
ptuaginta ſiclos, ad pondus Sanctua-
rii, vtrumq; plenum ſimila conſperſa
62 oleo in ſacrificium: * & mortariolum
aureum appendens decem ſiclos, ple-
63 num incenſo: * bouem de armento,
& arietem, & agnum anniculum in
64 holocauſtum: * hircumque pro pec-
65 cato: * & in hoſtias pacificorũ boues
F duos, arietes quinque, hircos quin-
que, agnos anniculos quinque. hæc
fuit oblatio Abidan filii Gedeonis.
66 * Die decimo princeps filiorum Dan,
67 Ahiezer filius Ammiſaddai, * obtulit
acetabulum argenteum appendens
centum triginta ſiclos, phialam ar-
genteam habẽtem ſeptuaginta ſiclos,
ad pondus Sanctuarii, vtrũque ple-
num ſimila conſperſa oleo in ſacrifi-
68 cium: * mortariolum aureum appen-
dens decem ſiclos, plenum incenſo:
69 * bouem de armento, & arietem, &
agnum anniculum in holocauſtum:
70 * hircumque pro peccato: * & in ho-
71 ſtias pacificorum boues duos, arietes
quinque; hircos quinque, agnos an-
niculos quinque. hæc fuit oblatio
72 Ahiezer filii Ammiſaddai. * Die vn-
decimo princeps filiorum Aſer, Phe-
73 giel filius Ochran, * obtulit acetabulũ
argenteum appendens centũ triginta
ſiclos, phialam argenteam habentem
ſeptuaginta ſiclos, ad põdus Sanctua-
rii, vtrumque plenum ſimila con-
74 ſperſa oleo in ſacrificium: * morta-
riolum aureum appendens decem ſi-
75 clos, plenum incenſo: * bouem de ar-
mento, & arietem, & agnum anni-
76 culum in holocauſtum: * hircumque
77 pro peccato: * & in hoſtias pacifico-
rũ boues duos, arietes quinque, hir-
cos quinque, agnos anniculos quin-
que. hæc fuit oblatio Phegiel filii
78 Ochrã. * Die duodecimo princeps fi-
liorum

simum annum ætatis impleuerint,
seruire cessabunt: * eruntque mini- 26
stri fratrum suorum in tabernaculo
fœderis, vt custodiant quæ sibi fue-
rint commendata, opera autem ipsa
non faciant. Sic dispones Leuitis in
custodiis suis.

CAP. IX.

Quo tempore debeant mundi Phase celebrare, & quo immundi: nubes tabernaculum operiens ducit exercitum.

LOcutus est Dominus ad Moysen 1
in deserto Sinai, anno secundo A
postquam egressi sunt de Terra Ægy-
‖ Exod. pti, mense primo, dicens: * ‖ Faciant fi- 2
12.a.2. lii Israel Phase in tempore suo, * quar- 3
tadecima die mensis huius ad vespe-
ram, iuxta omnes ceremonias & iu-
stificationes eius. * Præcepitq; Moy- 4
ses filiis Israel vt facerent Phase.
* Qui fecerunt tempore suo: quarta- 5
decima die mensis ad vesperam, in
monte Sinai. Iuxta omnia quæ man-
dauerat Dominus Moysi, fecerunt fi-
lij Israel. * Ecce autem quidam im- 6
mundi super anima hominis, qui non
poterant facere Phase in die illo, ac-
cedentes ad Moysen & Aaron, * di- 7
xerunt eis: Immundi sumus super B
anima hominis. quare fraudamur vt
non valeamus oblationem offerre
Domino in tempore suo inter filios
Israel? * Quibus respondit Moyses: 8
State vt consulam quid præcipiat 9
Dominus de vobis. * Locutusque est 10
Dominus ad Moysen, dicens: * Loque-
re filiis Israel: Homo qui fuerit im-
mundus super anima, siue in via pro-
cul in gente vestra, faciat Phase Do-
mino * in mense secundo, quartade- 11
cima die mensis ad vesperam: cum
azymis & lactucis agrestibus come-
dent illud: * non relinquent ex eo 12
‖ Exod. quidpiam vsq; manè, ‖ & os eius non
12.g.46. cõfringent, omnem ritum Phase ob-
Ioan.19. seruabunt. * Si quis autem & mun- 13
f.37. dus est, & in itinere non fuit, & ta-
men non fecit Phase, exterminabitur
anima illa de populis suis, quia sacri-
ficium Domino non obtulit tempore
suo: peccatum suum ipse portabit. C
* Peregrinus quoq; & aduena si fue- 14
rint apud vos, facient Phase Domi-
no iuxta ceremonias & iustificatio-
nes eius. Præceptum idem erit apud
vos tam aduenæ quàm indigenæ.
‖ Exod. * ‖ Igitur die qua erectum est taberna- 15
40.b.26 culum, operuit illud nubes. A vespe-
re autem super tentorium erat quasi
species ignis vsque manè. * sic fiebat 16
iugiter: per diem operiebat illud nu-
bes, & per noctem quasi species ignis.
* Cumque ablata fuisset nubes, quæ 17
tabernaculum protegebat, tunc pro-
ficiscebãtur filii Israel: & in loco vbi
stetisset nubes, ibi castrametabantur.
18 * Ad imperium Domini proficisce-
bantur, & ad imperium illius fige-
bant tabernaculum. ‖ Cunctis diebus ‖ 1. Cor.
quibus stabat nubes super taberna- 10.a.1.
culum, manebant in eodem loco:
19 * & si euenisset vt multo tẽpore ma-
D neret super illud, erant filij Israel in
excubiis Domini, & non proficisce-
20 bantur * quot diebus fuisset nubes su-
per tabernaculum. Ad imperium Do-
mini erigebant tentoria, & ad impe-
21 rium illius deponebant. * Si fuisset
nubes à vespere vsque manè, & sta-
tim diluculo tabernaculum reliquis-
set, proficiscebantur: &, si post diem
& noctem recessisset, dissipabant ten-
22 toria. * Si verò biduo aut vno men-
se vel longiori tempore fuisset super
tabernaculum, manebant filii Israel
in eodem loco, & non proficisceban-
tur: statim autem vt recessisset, moue-
23 bant castra. * Per verbum Domini fi-
gebant tentoria, & per verbum illius
proficiscebantur: eramque in excu-
biis Domini iuxta imperium eius per
manum Moysi.

CAP. X.

Vsus tubarum: quo ordine mota sint castra de deserto Sinai: orat Moyses cognatũ Hobab vt cum ipsis proficiscantur: & verba quæ loquebatur Moyses cum eleuaretur vel deponeretur arca.

1 LOcutusque est Dominus ad Moy-
2 sen, dicens: * Fac tibi duas tubas
A argenteas ductiles, quibus conuocare
possis multitudinem quando mouen-
3 da sunt castra. * Cumque increpueris
tubis, congregabitur ad te omnis tur-
4 ba ad ostium tabernaculi fœderis. * Si
semel clangueris, veniẽt ad te princi-
5 pes, & capita multitudinis Israel. * Si
autem prolixior atque concisus clan-
gor increpuerit, mouebunt castra pri-
mi qui sunt ad orientalem plagam.
6 * In secundo autẽ sonitu & pari vlu-
latu tubæ, leuabunt tentoria qui ha-
bitant ad meridiem. & iuxta hunc
modum reliqui facient, vlulantibus
7 tubis in profectionem. * Quando au-
tem congregandus est populus, sim-
plex tubarum clangor erit, & non
8 concisè vlulabunt. * Filij autem Aa-
ron sacerdotes clangent tubis: eritq;
hoc legitimum sempiternum in ge-
9 nerationibus vestris. * Si exieritis ad
B bellum de terra vestra contra hostes
qui dimicant aduersum vos, clãgetis
vlulantibus tubis, & erit recordatio
vestri coram Domino Deo vestro, vt

eruamini de manibus inimicorum ve-
ſtrorum. * Si quando habebitis epu- 10
lum, & dies feſtos, & calendas, cane-
tis tubis ſuper holocauſtis, & pacifi-
cis victimis, vt ſint vobis in recorda-
tionem Dei veſtri. ego Dñs Deus ve-
ſter. * Anno ſecundo, menſe ſecun- 11
do, vigeſima die menſis, eleuata eſt
nubes de tabernaculo fœderis: * pro- 12
fectique ſunt filii Iſrael per turmas
ſuas de deſerto Sinai, & recubuit nu-
bes in ſolitudine Pharan. * Moue- 13
runtque caſtra primi iuxta imperium
‖ Sup. 1. a.7 Domini in manu Moyſi. * ‖ Filii Iuda 14
per turmas ſuas: quorum princeps
erat Nahaſſon filius Aminadab. * In 15
tribu filiorum Iſſachar fuit princeps
Nathanael filius Suar. * In tribu Za- 16
bulon erat princeps Eliab filius He-
lon.* Depoſitumq; eſt tabernaculum, 17
quod portantes egreſſi ſunt filii Ger-
ſon & Merari. * Profectique ſunt & 18
filii Ruben, per turmas & ordinem C
ſuum: quorum princeps erat Heliſur
filius Sedeur. * In tribu autem filio- 19
rũ Simeon, princeps fuit Salamiel fi-
lius Suriſaddai. * Porrò in tribu Gad 20
erat princeps Eliaſaph filius Duel.
* Profectique ſunt & Caathitæ por- 21
tantes Sanctuarium. Tamdiu taber-
naculum portabatur, donec veniret
ad erectionis locum. * Mouerunt ca- 22
ſtra & filii Ephraim per turmas ſuas,
in quorũ exercitu princeps erat Eli-
ſama filius Ammiud. * In tribu au- 23
tem filiorum Manaſſe princeps fuit
Gamaliel filius Phadaſſur.* & in tri- 24
bu Benjamin erat dux Abidan filius
Gedeonis. * Nouiſſimi caſtrorum 25
omnium profecti ſunt filii Dan per
turmas ſuas, in quorum exercitu
princeps fuit Ahiezer filius Ammi-
ſaddai.* In tribu autem filiorum Aſer 26
erat Princeps Phegiel filius Ochran.
*Et in tribu filiorum Nephthali prin- 27
ceps fuit Ahira filius Enan. * Hæc 28
ſunt caſtra, & profectiones filiorum
Iſrael per turmas ſuas quando egre-
diebantur. * Dixitque Moyſes Ho- 29
bab filio Raguel Madianitæ, cognato
ſuo: Proficiſcimur ad locum, quem
Dominus daturus eſt nobis: veni no-
biſcum, vt benefaciamus tibi: quia D
Dominus bona promiſit Iſraeli. * Cui 30
ille reſpondit: Non vadam tecum, ſed
reuertar in terram meam, in qua na-
tus ſum. * Et ille: Noli, inquit, nos 31
relinquere: tu enim noſti in quibus
locis per deſertum caſtra ponere de-
beamus, & eris ductor noſter.* Cum- 32
que nobiſcum veneris, quidquid opti-
mum fuerit ex opibus, quas nobis
traditurus eſt Dominus, dabimus ti-
33 bi.* Profecti ſunt ergo de Monte Do-
mini viam trium dierum, arcaque
fœderis Domini præcedebat eos, per
dies tres prouidens caſtrorum lo-
34 cum. * Nubes quoque Domini ſuper
eos erat per diem cùm incederent.
35 * Cumque eleuaretur arca, dicebat
Moyſes: ‖ Surge Domine, & diſſipen- ‖ Pſ. 67. a. 2.
tur inimici tui: & fugiant qui oderunt
36 te, à facie tua. * Cùm autem depone-
retur, aiebat: Reuertere Domine ad
multitudinem exercitus Iſrael.

CAP. XI.

*Murmuris pœna plexi Iudæi coturni-
cum carnes imperant: turbatoque
Moyſi ſpiritu, Deus illius onus in
ſeptuaginta ſeniores partitur, qui
omnes prophetant, punitur que popu-
lus propter carnium concupiſcentiam.*

1 A INterea ortum eſt ‖ murmur populi ‖ Pſ. 77. c. 19.
quaſi dolentium pro labore, contra
Dominum. Quod cùm audiſſet Do-
minus, iratus eſt. Et ‖ accenſus in eos ‖ Pſ. 77. c. 21.
ignis Domini deuorauit extremã ca-
2 ſtrorum partem. * Cumque clamaſſet
populus ad Moyſen, orauit Moyſes
3 ad Dñm, & abſorptus eſt ignis. * Vo-
cauitque nomen loci illius, Incenſio:
eò quòd incenſus fuiſſet contra eos
4 ignis Dñi. * Vulgus quippe promi-
ſcuum, quod aſcenderat cum eis, fla-
grauit deſiderio, ſedẽs & flens, iunctis
ſibi pariter filiis Iſrael, & ait: ‖ Quis ‖ 1. Cor. 10. a. 3.
5 B dabit nobis ad veſcendũ carnes?* Re-
cordamur piſciũ quos comedebamus
in Aegypto gratis: in mẽtẽ nobis ve-
niunt cucumeres, & pepones, porriq;
6 & cepe, & allia. * Anima noſtra arida
eſt, nihil aliud reſpiciunt oculi noſtri
7 niſi Man. * ‖ Erat autẽ Man quaſi ſe- ‖ Exod. 16. c. 14.
8 men coriandri, coloris bdellii.* Cir-
cuibatque populus, & colligẽs illud, Sap. 16. c. 20.
frangebat mola, ſiue terebat in mor-
tario, coquens in olla, & faciens ex Pſ. 77. c. 24.
eo tortulas ſaporis quaſi panis oleati.
9 * Cumq; deſcenderet nocte ſuper ca- Ioan. 6. d. 31.
ſtra ros, deſcendebat pariter & Man.
10 * Audiuit ergo Moyſes flentẽ populũ
per familias, ſingulos per oſtia tento-
rii ſui. Iratuſque eſt furor Domini
valdè: ſed & Moyſi intoleranda res
11 viſa eſt. * & ait ad Dominum: Cur
afflixiſti ſeruum tuum? quare non
C inuenio gratiam coram te? & cur im-
poſuiſti pondus vniuerſi populi hu-
12 ius ſuper me? * Numquid ego conce-
pi omnem hanc multitudinem, vel
genui eam, vt dicas mihi: Porta eos
in ſinu tuo ſicut portare ſolet nutrix
infantulum, & defer in terram, pro
13 qua iuraſti patribus eorum? * Vnde
mihi carnes vt dem tantæ multitudi-
ni? flent contra me, dicentes: Da no-
bis

bis carnes vt comedamus. * Non pos- 14
sum solus sustinere omnem hunc po-
pulum,quia grauis est mihi. * Sin ali- 15
ter tibi videtur, obsecro vt interficias
me, & inueniam gratiam in oculis
tuis,ne tantis afficiar malis. * Et dixit 16
Dominus ad Moysen : Congrega mi-
hi septuaginta viros de senibus Israel
quos tu nosti quòd senes populi sint
ac magistri : & duces eos ad ostium
tabernaculi fœderis, faciesq; ibi stare
tecum, * vt descendam & loquar tibi: 17
& auferam de spiritu tuo, tradamque D
eis, vt sustentent tecum onus populi,
& non tu solus graueris. * Populo 18
quoque dices : Sanctificamini : cras
comedetis carnes. ego enim audiui
vos dicere : Quis dabit nobis escas
carnium? benè nobis erat in Aegypto.
Vt det vobis Dominus carnes, &
comedatis : * non vno die, nec duo- 19
bus, vel quinque aut decē, nec viginti
quidem, * sed vsque ad mensem die- 20
rum, donec exeat per nares vestras,&
vertatur in nauseam, eò quòd repu-
leritis Dominum, qui in medio ve- E
stri est, & fleueritis coram eo: dicen-
tes:Quare egressi sumus ex Aegypto?
* Et ait Moyses : Sexcenta millia pe- 21
ditum huius populi sunt. & tu dicis:
Dabo eis esum carnium mense inte-
‖ Ioā.6. gro? * ‖ Nunquid ouium & boum 22
b.10. multitudo cædetur, vt possit sufficere
ad cibum? vel omnes pisces maris in
vnū congregabuntur, vt eos satient?
‖ Isa.59 * Cui respondit Dominus : ‖ Nūquid 23
a.1. manus Domini inualida est? Iā nunc
videbis vtrùm meus sermo opere cō-
pleatur. * Venit igitur Moyses, & 24
narrauit populo verba Domini, con-
gregans septuaginta viros de senibus
Israel, quos stare fecit circa taberna- F
culum. * Descenditque Dominus per 25
nubem, & locutus est ad eum, aute-
rens de spiritu qui erat in Moyse, &
dans septuaginta viris. Cumque re-
quieuisset in eis Spiritus, propheta-
uerunt, nec vltrà cessauerunt. * Re- 26
manserant autem in castris duo viri,
quorū vnus vocabatur Eldad, & al-
ter Medad, super quos requieuit Spi-
ritus. nam & ipsi descripti fuerant,
& non exierant ad tabernaculum.
* Cumque prophetarent in castris, 27
cucurrit puer, & nuntiauit Moysi,
dicens : Eldad & Medad prophetant
in castris. * Statim Iosue filius Nun, 28
minister Moysi, & electus è pluri-
bus, ait : Domine mi Moyses prohi-
be eos. * At ille : Quid, inquit æmula- 29
ris pro me? quis tribuat vt omnis po-
pulus prophetet, & det eis Dominus
Spiritū suum? * Reuersusq; est Moy- 30
ses, & maiores natu Israel in castra.
31 * ‖ Ventus autē egrediens à Domino, ‖ Ps.77
G arreptans trans mare coturnices de- c.26.
tulit, & demisit in castra itinere quā-
tum vno die confici potest, ex omni
parte castrorum per circuitum, vo-
labantque in aëre duobus cubitis al-
32 titudine super terram.* Surgens ergo
populus toto die illo, & nocte, ac die
altero, congregauit coturnicum, qui
parum, decem coros : & siccauerunt
33 eas per gyrum castrorum. * ‖ Adhuc ‖ Ps.77.
carnes erant in dentibus eorum, nec d.30.
defecerat huiuscemodi cibus : & ecce
furor Domini concitatus in popu-
lum, percussit eū plaga magna nimis.
34 * Vocatusque est ille locus, Sepulchra
concupiscentiæ : ibi enim sepelierunt
populum qui desiderauerat. Egressi
autem de Sepulchris concupiscen-
tiæ, venerunt in Haseroth, & man-
serunt ibi.

CAP. XII.

Aaron & Maria in mitissimum Moysen murmurant, apud quos Deus Moysen laudat à familiaritate erga Dominum Maria lepra percussa & septem diebus à populo separata, sanitati restituitur.

1 Locutaque est Maria & Aaron cō-
A tra Moysen propter vxorem eius
2 Aethiopissam, * & dixerunt:Num per
solū Moysen locutus est Dominus?
nónne & nobis similiter est locutus?
3 Quod cùm audisset Dominus,(* Erat
enim Moyses vir mitissimus super
omnes homines qui morabantur in
4 terra.) * statim locutus est ad eum, &
B ad Aarō & Mariam : Egredimini vos
tantùm tres ad tabernaculum fœde-
5 ris. Cumque fuissent egressi, * descen-
dit Dominus in columna nubis, &
stetit in introitu tabernaculi vocans
Aaron & Mariam. Qui cùm issent,
6 *dixit ad eos: Audite sermones meos:
Si quis fuerit inter vos propheta Do-
mini, in visione apparebo ei, vel per
7 somnium loquar ad illū.* At non ta-
lis seruus meus Moyses, ‖ qui in om- ‖ Heb.3.
8 ni domo mea fidelissimus est : * ‖ ore a.2.
enim ad os loquor ei : & palàm, & ‖ Exod.
non per ænigmata & figuras Domi- 33.c.11.
C num videt. Quare ergo non timuistis
9 detrahere seruo meo Moysi? * Iratus-
10 que contra eos, abiit: * nubes quoque
recessit quæ erat super tabernaculū:
& ecce Maria apparuit candens lepra
quasi nix. Cumque respexisset eam
11 Aarō, & vidisset perfusam lepra, * ait
ad Moysen : Obsecro domine mi, ne
imponas nobis hoc peccatum quod
12 stultè commisimus, * ne fiat hæc quasi
D mortua, & vt abortiuum quod pro-

iicitur de vulua matris suæ. ecce iam
medium carnis eius deuoratum est à
lepra. * Clamauitque Moyses ad 13
Dominum, dicens: Deus, obsecro,
sana eam. * Cui respondit Dominus: 14
Si pater eius spuisset in faciem illius,
nónne debuerat saltem septem die-
bus rubore suffundi? Separetur se-
ptem diebus extra castra, & posteà
reuocabitur. * Exclusa est itaque Ma- 15
ria extra castra septem diebus: &
poplus non est motus de loco illo,
donec reuocata est Maria.

CAP. XIII.

Missi exploratores ad considerandam terram promissionis, palmitem cum botro aliisque fructibus in fertilitatis signum referunt; qui tamen vniuersi, præter Caleb & Iosue, murmur in populo concitant.

PRofectusque est populus de Ha- 1
seroth, fixis tentoriis in deserto A
Pharan. * ibique locutus est Domi- 2
nus ad Moysen, dicens:* Mitte viros, 3
qui considerent Terram Chanaan,
quam daturus sum filiis Israel, sin-
gulos de singulis tribubus, ex princi-
pibus. * Fecit Moyses quod Dominus 4
imperauerat, de deserto Pharan mit-
tens principes viros, quorum ista sūt B
nomina. * De tribu Ruben, Sammua 5
filium Zechur. * De tribu Simeon, 6
Saphat filium Huri. * De tribu Iuda, 7
Caleb filium Iephone. * De tribu Is- 8
sachar, Igal filium Ioseph. * De tribu 9
Ephraim, Osee filium Nun. * De tri- 10
bu Beniamin, Phalti filium Raphu.
* De tribu Zabulon, Geddiel filium 11
Sodi. * De tribu Ioseph, sceptri Ma- 12
nasse, Gaddi filium Susi. * De tribu 13
Dan, Ammiel filiū Gemalli. * De tri- 14
bu Aser, Sthur filium Michael. * De 15
tribu Nephthali, Nahabi filiū Vapsi.
* De tribu Gad, Guel filium Machi. 16
* hæc sunt nomina virorum, quos 17
misit Moyses ad considerandam Ter- C
ram: vocauitque Osee filium Nun,
Iosue. * misit ergo eos Moyses ad cō- 18
siderandā Terram Chanaan, & dixit
ad eos: Ascendite per meridianā pla-
gam. Cumque veneritis ad montes,
* considerate Terrā, qualis sit: & po- 19
pulum qui habitator est eius, vtrùm
fortis sit an infirmus: si pauci nu-
mero an plures: * ipsa terra, bona an 20
mala: vrbes quales, muratæ an abs-
que muris:* humus, pinguis an ste- 21
rilis, nemorosa an absque arboribus.
Confortamini, & afferte nobis de
fructibus Terræ. Erat autem tempus
quādo iam præcoquæ vuæ vesci pos-
sunt. * Cumque ascendissent, explo- 22
rauerunt Terram à deserto Sin, vsque D
23 Rohob intrantibus Emath. * Ascen-
deruntque ad meridiem, & venerunt
in Hebron, vbi erāt Achiman & Sisai
& Tholmai filii Enac. nam Hebron
septem annis ante Tanim vrbem Æ-
24 gypti condita est. * ‖ Pergentesq; vs- ‖ Deut. 1. d. 24.
que ad Torrentem botri, absciderunt
palmitem cum vua sua, quem porta-
E uerunt in vecte duo viri. De malis
quoque granatis & de ficis loci illius
25 tulerunt:* qui appellatus est Nehele-
scol, id est, Torrens botri, eò quòd
26 botrū portassent inde filii Israel. * Re-
uersiq; exploratores Terræ post qua-
draginta dies, omni regione circuita,
27 * venerunt ad Moysen & Aaron &
ad omnem cœtum filiorum Israel in
desertum Pharan, quod est in Cades.
Locutique eis & omni multitudini
28 ostenderunt fructus Terræ: * & nar-
F rauerunt, dicentes: Venimus in Ter-
ram, ad quam misisti nos, quæ re vera
fluit lacte & melle, vt ex his fructi-
29 bus cognosci potest: * sed cultores
fortissimos habet, & vrbes grandes
atq; muratas. Stirpem Enac vidimus
30 ibi. * Amalec habitat in meridie, He-
thæus & Iebusæus & Amorrhæus in
montanis: Chananæus verò mora-
tur iuxta mare & circa fluenta Ior-
31 danis. * Inter hæc Caleb compescens
murmur populi, qui oriebatur con-
tra Moysen, ait: Ascendamus, & pos-
G sideamus Terram, quoniam poteri-
32 mus obtinere eam. * Alii verò, qui
fuerant cum eo, dicebant: Nequa-
quam ad hunc populum valemus as-
33 cendere, quia fortior nobis est. * De-
traxeruntque Terræ, quam inspexe-
rant, apud filios Israel, dicentes: Ter-
ra, quam lustrauimus, deuorat habi-
tatores suos: populus, quem aspexi-
34 mus, proceræ staturæ est. * Ibi vidi-
mus monstra quædam filiorum Enac
de genere giganteo: quibus compa-
rati, quasi locustæ videbamur.

CAP. XIV.

Murmur populi frustra sedare conantur Iosue & Caleb: iratum Dominum placat Moyses: omnes morti in deserto addicuntur præter Caleb ac Iosue, & pugnantes Israelitæ contra Domini voluntatem ceduntur ab hostibus.

1 IGitur vociferans omnis turba fle-
2 uit nocte illa, * & murmurati sunt
A contra Moysen & Aaron cuncti filii
3 Israel, dicentes: * Vtinam mortui es-
semus in Aegypto: & in hac vasta so-
litudine vtinam pereamus, & non
inducat nos Dn̄s in Terram istam, ne
cadamus gladio, & vxores ac libe-
ri nostri ducātur captiui. Nónne me-
lius

lius est reuerti in Aegyptum: * Dixe- 4
runtq; alter ad alterum: Constitua-
mus nobis ducem, & reuertamur in
Aegyprum. * Quo audito Moyses & 5
Aaron ceciderũt proni in terram co-
‖ Eccli. ram omni multitudine filiorũ Israel.
46.b.9. * At verò Iosue filius Nun, & Caleb 6
1.Mac. filius Iephone, qui & ipsi lustrauerãt
2. terram, sciderunt vestimenta sua, * & 7
f.55.56. ad omnem multitudinem filiorum B
Israel locuti sunt: Terra, quam cir-
cuiuimus, valdè bona est. * si propi- 8
tius fuerit Dominus, inducet nos in
eam, & tradet humum lacte & melle
manantem. * Nolite rebelles esse cõ- 9
tra Dominum: neque timeatis popu-
lum Terræ huius, quia sicut panem
ita eos possumus deuorare. recessit ab
eis omne præsidium: Dominus no-
biscum est, nolite metuere.* Cumque 10
clamaret omnis multitudo, & lapi-
dibus eos vellet opprimere, apparuit
gloria Domini super tectum fœderis
cunctis filiis Israel. * Et dixit Domi- 11
nus ad Moysen: Vsquequò detrahet
mihi populus iste? Quousque non
credent mihi, in omnibus signis quæ
feci coram eis? * Feriam igitur eos 12
pestilentia, atque consumam: te au-
tem faciam principem super gentem
magnã, & fortiorem quàm hæc est.
* Et ait Moyses ad Dominum: Vt au- 13
diant Aegyptii, de quorũ medio edu- C
xisti populum istum, * & habitatores 14
Terræ huius, qui audierunt quòd tu
Dñe in populo isto sis, & facie vi-
‖ Exod. dearis ad faciem, ‖ & nubes tua pro-
13.d.21. tegat illos, & in columna nubis præ-
cedat eos per diem, & in columna
ignis per noctem: * quòd occideris 15
tantam multitudinem quasi vnum
hominem, & dicant: * Non pote- 16
rat introducere populum in Ter-
‖ Exod. ram, pro qua iurauerat: ‖ idcircò oc-
32.f.28. cidit eos in solitudine * Magnificetur 17
ergo fortitudo Domini sicut iurasti,
‖ Psal. dicens: * ‖ Dominus patiens & multæ 18
102.b.8. misericordiæ, auferens iniquitatem
Exo.34. & scelera, nullumq; innoxium dere-
a.6. linquens, qui visitas peccata patrum
in filios in tertiam & quartam gene-
rationem. * Dimitte, obsecro, pecca- 19
tum populi huius secundùm magni- D
tudinem misericordiæ tuæ, sicut pro-
pitius fuisti egredientibus de Aegypto
vsque ad locum istum. * Dixitq; Do- 20
minus: Dimisi iuxta verbum tuum.
* Viuo ego: & implebitur gloria Do- 21
mini vniuersa terra. * Attamen om- 22
nes homines qui viderũt maiestatem
meam, & signa quæ feci in Aegypto.
& in solitudine, & tentauerunt me
iam per decem vices, nec obedierunt

23 voci meæ, * ‖ non videbunt Terram ‖ Deut.1
pro qua iuraui patribus eorum, nec f.35.
quisquam ex illis qui detraxit mihi,
24 intuebitur eam. * ‖ Seruum meum ‖ Ios.14.
Caleb, qui plenus alio spiritu secutus b.6.
est me, inducam in Terram hanc,
quam circuiuit: & semen eius possi-
25 debit eam.* Quoniam Amalecites &
E Chananæus habitãt in vallibus. Cras
mouete castra, & reuertimini in so-
26 litudinẽ per viam Maris rubri. * Lo-
cutusq; est Dominus ad Moysen &
27 Aaron, dicens: * Vsquequò multitu-
do hæc pessima murmurat cõtra me?
28 querelas filiorum Israel audiui. * Dic
ergo eis: Viuo ego, ait Dominus: sicut
locuti estis audiente me, sic faciam
29 vobis. * ‖ In solitudine hac iacebunt ‖ Ps.105
cadauera vestra. Omnes qui nume- d.26.
rati estis à viginti annis & supra, & Deut.1.
30 murmurastis contra me, * non intra- f.41.
bitis Terram, super quam leuaui ma-
num meam vt habitare vos facerem,
præter Caleb filiũ Iephone, & Iosue
31 filium Nun. * Paruulos autem ve-
stros, de quibus dixistis quòd prædę
hostibus forent, introducam: vt vi-
deant Terram, quæ vobis displicuit.
32 * Vestra cadauera iacebunt in solitu-
33 dine.* Filii vestri erunt vagi in deser-
to annis quadraginta, & portabunt
fornicationem vestram, donec con-
sumantur cadauera patrum in deser-
34 to, * iuxta numerũ quadraginta die-
F rum, quibus considerastis Terram:
‖ annus pro die imputabitur. ‖ Et ‖ Ezech.
quadraginta annis recipietis iniqui- 4.b.6.
tates vestras, & scietis vltionẽ meam: ‖ Ps.94.
35 * quoniam sicut locutus sum, ita fa- b.10.
ciã omni multitudini huic pessimæ,
quæ consurrexit aduersum me: in
solitudine hac deficiet, & morietur.
36 * ‖ Igitur omnes viri, quos miserat ‖ Iudith
Moyses ad contemplandam Terram, 8.c.34.
& qui reuersi murmurare fecerant 1.Cor.10
contra eum omnem multitudinem, b.10.
detrahentes Terræ quòd esset mala, Hebr.3.
37 * mortui sunt atque percussi in con- d.17.
38 spectu Domini. * Iosue autem filius Iudæ 1.
Nun, & Caleb filius Iephone, vixe- b.5.
rũnt ex omnibus qui perrexerant ad
39 cõsiderandã Terram. * Locutusq; est
G Moyses vniuersa verba hæc ad omnes
filios Israel, & luxit populus nimis.
40 * Et ecce manè primo surgẽtes ascẽ-
derunt verticem montis, atque dixe-
runt: Parati sumus ascendere ad lo-
cũ, de quo Dominus locutus est: quia
41 peccauimus. * Quibus Moyses: Cur,
inquit, transgredimini verbum Do-
mini, quod vobis non cedet in pro-
42 sperum? * ‖ Nolite ascendere: non ‖ Deu.
enim est Dominus vobiscum: ne cor- 1.g.42

ruatis coram inimicis vestris. * Ama- 43
lecites & Chananæus ante vos sunt,
quorum gladio corrueris, eò quòd
nolueritis acquiescere Domino, nec
erit Dominus vobiscum. * At illi cō- 44
tenebrati ascēderūt in verticem mō-
tis. Arca autem testamenti Domini
& Moyses non recesserunt de castris.
* Descenditque Amalecites & Cha- 45
nanæus, qui habitabat in monte: &
percutiens eos atque concidens, per-
secutus est eos vsque Horma.

CAP. XV.

Quæ libamenta ingressis terram offerenda sint, ac primitiæ separandæ: pœna peccati per ignorantiam aut superbiam commissi: lapidatur qui Sabbato ligna collegit: fimbriæ ac vittæ per quattuor angulos palliorum ponendæ.

LOcutus est Dominus ad Moysen, 1
dicens: * Loquere ad filios Israel, 2
& dices ad eos: Cùm ingressi fueritis A
Terram habitationis vestræ, quā ego
dabo vobis, * & feceritis oblationem 3
Domino in holocaustū, aut victimā,
vota soluentes, vel sponte offerētes
munera, aut in sollemnitatibus ve-
stris adolētes odorem suauitatis Do-
mino, de bobus siue de ouibus: * of- 4
feret quicumque immolauerit victi-
mam, sacrificium similæ, decimam
partem ephi, conspersæ oleo, quod
mensuram habebit quartam partem
hin: * & vinum ad liba fundēda eius- 5
dem mensuræ dabit in holocaustum
siue in victimam. Per agnos singulos
* & arietes erit sacrificiū similæ dua- 6
rum decimarum, quæ conspersa sit
oleo tertiæ partis hin: * & vinum ad 7
libamētum tertiæ partis eiusdem mē-
suræ offeret in odorē suauitatis Do-
mino. * Quando verò de bobus fece- 8
ris holocaustum aut hostiam, vt im- B
pleas votum vel pacificas victimas,
* dabis per singulos boues similæ tres 9
decimas conspersæ oleo, quod habeat
medium mensuræ hin: * & vinum ad 10
liba fundenda eiusdem mensuræ in
oblationē suauissimi odoris Domi-
no. * Sic facies * per singulos boues & 11
arietes & agnos & hœdos. * Tam in- 12
digenæ quàm peregrini * eodem ritu 13
offerent sacrificia. * Vnū præceptum 14
erit atque iudicium tam vobis quàm 15
aduenis terræ. * Locutus est Dominus 16
ad Moysen, dicens: * Loquere filiis 17
Israel, & dices ad eos: * Cùm vene- 18
ritis in terram, quam dabo vobis, * & 19
comederitis de panibus regionis il-
lius, separabitis primitias Dño * de 20
cibis vestris. Sicut de areis primitias
separatis, * ita & de pulmentis, dabitis 21

22 primitiua Domino. * Quòd si per
ignorantiā prætereritis quidquā ho-
rum, quæ locutus est Dominus ad
23 Moysen, * & mandauit per eum ad
vos, à die qua cœpit iubere & vltrà,
24 * oblitaque fuerit facere multitudo:
C offeret vitulum de armento, holo-
caustum in odorē suauissimum Do-
mino, & sacrificium eius ac liba,
vt ceremoniæ postulant, hircumque
25 pro peccato: * & rogabit sacerdos pro
omni multitudine filiorum Israel: &
dimittetur eis, quoniam non sponte
peccauerunt, nihilominùs offerentes
incēsum Domino pro se & pro pec-
26 cato atque errore suo: * & dimittetur
vniuersæ plebi filiorum Israel, & ad-
uenis qui peregrinātur inter eos: quo-
niam culpa est omnis populi per
27 ignorātiam. * Quòd si anima vna ne-
sciens peccauerit, offeret capram an-
28 niculam pro peccato suo: * & depre-
cabitur pro ea sacerdos, quòd inscia
peccauerit coram Domino, impetra-
bitque ei veniam, & dimittetur illi.
29 * Tam indigenis quàm aduenis vna
lex erit omnium, qui peccauerint
30 ignorātes. * Anima verò, quæ per su-
perbiam aliquid commiserit, siue ci-
uis sit ille, siue peregrinus, (quoniam
aduersus Dominū rebellis fuit) peri-
31 bit de populo suo. * verbū enim Do-
D mini contempsit, & præceptum illius
fecit irritum: idcircò delebitur, &
32 portabit iniquitatem suam. * Factum
est autē, cùm essent filii Israel in so-
litudine, & inuenissent hominē col-
33 ligentem ligna in die Sabbati, * obtu-
lerunt eum Moysi & Aaron & vni-
34 uersæ multitudini. * Qui recluserunt
eum in carcerem, nescientes quid su-
35 per eo facere deberent. * Dixitq; Dñs
ad Moysen: Morte moriatur homo
iste, obruat eū lapidibus omnis turba
36 extra castra. * Cumque eduxissent eū
foras, obruerunt lapidibus, & mor-
tuus est sicut præceperat Domi-
37 nus. * Dixit quoque Dominus ad
38 Moysen: * Loquere filiis Israel,
& dices ad eos ‖ vt faciant sibi ‖ Deut. 22.b.12.
fimbrias per angulos palliorum, po- Mat. 23
39 nentes in eis vittas hyacinthinas: * a. 5.
quas cùm viderint, recordentur
omnium mandatorum Domini, nec
sequantur cogitationes suas & ocu-
40 los per res varias fornicantes, * sed
magis memores præceptorum Do-
41 mini faciant ea, sintque sancti Deo
suo. * Ego Dominus Deus vester,
qui eduxi vos de Terra Aegypti, vt
essem Deus vester.

CAP. XVI.

Core, Dathan & Abiron seditionem mouent, eosque viuos terra absorbet; & ignis interficit 250. viros offerentes incensum & alios 14700. murmurantes consumpsit incendium.

ECce autem Core filius Isaar, filii 1
Caath, filii Leui, & Dathan atque A
Abiron filii Eliab, Hon quoque filius
Phelech de filiis Ruben, *surrexerunt 2
contra Moysen, aliique filiorum Is-
raël ducenti quinquaginta viri proce-
res synagogæ, & qui tempore conci-
‖ Eccli. lii per nomina vocabantur. * ‖ Cum- 3
45 c.22. que stetissent aduersum Moysen &
Iudæ 1. Aaron, dixerunt: Sufficiat vobis, quia
c.12. omnis multitudo sanctorum est, & in
1.Cor.10 ipsis est Dominus: Cur eleuamini su-
b.10. per populum Domini? *Quod cùm 4
audisset Moyses, cecidit pronus in fa-
ciem: * locutusque ad Core & ad om- 5
nem multitudinem: Manè, inquit, no-
tum faciet Dominus qui ad se perti-
neant, & sanctos applicabit sibi: &
quos elegerit, appropinquabunt ei.
* Hoc igitur facite: Tollat vnusquisq; 6
thuribula sua, tu Core, & omne con- B
cilium tuum: * & hausto cras igne, 7
ponite desuper thymiama coram Do-
mino: & quemcumque elegerit, ipse
erit sanctus: multùm erigimini filii
Leui. * Dixitque rursum ad Core: Au- 8
dite filii Leui: * Num parum vobis est, 9
quòd separauit vos Deus Israël ab
omni populo, & iunxit sibi, vt serui-
retis ei in cultu tabernaculi, & stare-
tis coram frequentia populi, & mini-
straretis ei? * idcircò ad se fecit acce- 10
dere te & omnes fratres tuos filios
Leui, vt vobis etiam sacerdotiū ven-
dicetis, * & omnis globus tuus stet 11
contra Dominum? quid est enim Aa-
ron vt murmuretis contra eū? * Misit 12
ergo Moyses vt vocaret Dathan &
Abiron filios Eliab. Qui responde-
runt: Non venimus. * numquid pa- 13
rum est tibi quòd eduxisti nos de ter-
ra, quæ lacte & melle manabat, vt
occideres in deserto, nisi & domina-
tus fueris nostri? * Reuerà induxisti 14
nos in terram, quæ fluit riuis lactis
& mellis, & dedisti nobis possessio-
nes agrorum & vinearum. an & ocu-
los nostros vis eruere? non venimus.
* Iratusque Moyses valdè, ait ad Do- 15
minum: Ne respicias sacrificia eo- C
rum: tu scis quòd ne asellum qui-
dem vmquam acceperim ab eis, nec
afflixerim quempiam eorum. * Di- 16
xitque ad Core: Tu, & omnis con-
gregatio tua state seorsum coram Do-
mino, & Aaron die crastino separa-
tim. * Tollite singuli thuribula vestra, 17
& ponite super ea incensum, offeren-
tes Domino ducenta quinquaginta
thuribula: Aaron quoque teneat thu-
18 ribulum suum. * Quod cùm fecissent,
19 stantibus Moyse & Aaron, & coacer-
uassent aduersum eos omnem multi-
tudinem ad ostium tabernaculi, ap-
20 paruit cunctis gloria Domini. * Locu-
tusque Dominus ad Moysen & Aa-
21 ron, ait: * Separamini de medio con-
gregationis huius, vt eos repentè dis-
22 perdam. * Qui ceciderunt proni in
D faciem, atque dixerunt: Fortissime
Deus spirituum vniuersæ carnis, num
vno peccante, contra omnes ira tua
23 desæuiet? * Et ait Dominus ad Moy-
24 sen: * Præcipe vniuerso populo vt se-
paretur à tabernaculis Core, & Da-
25 than & Abiron. * Surrexitque Moy-
ses, & abiit ad Dathan & Abiron: &
sequentibus eum senioribus Israël,
26 * dixit ad turbam: Recedite à taber-
naculis hominum impiorū, & nolite
tangere quæ ad eos pertinent, ne in-
27 uoluamini in peccatis eorum. * Cum-
que recessissent à tentoriis eorum per
circuitum, Dathan & Abiron egressi
stabant in introitu papilionum suo-
rum, cum vxoribus & liberis, omni-
28 que frequentia. * Et ait Moyses: In
hoc scietis, quòd Dominus miserit
me vt facerem vniuersa quæ cernitis,
& non ex proprio ea corde protule-
29 rim: * Si consueta hominū morte in-
E terierint, & visitauerit eos plaga, qua
& ceteri visitari solent, non misit me
30 Dominus: * sin autem nouam rem fe-
cerit Dominus, vt aperiens terra os
suum deglutiat eos & omnia quæ ad
illos pertinent, descenderintque vi-
uentes in infernum, scietis quòd blas-
31 phemauerint Dominum. * ‖ Confe- ‖ Psalm.
stim igitur vt cessauit loqui, dirupta 105.b.17
32 est terra sub pedibus eorum: * & ape- 18.
riens os suum, deuorauit illos cum Deut.31
tabernaculis suis & vniuersa substan- a.6.
33 tia eorum. * descenderuntque viui in
infernum operti humo, & perierunt
34 de medio multitudinis. * At verò
omnis Israël, qui stabat per gyrum,
fugit ad clamorem pereuntium, di-
cens: Ne fortè & nos terra deglutiat.
35 * Sed & ignis egressus à Domino, in-
terfecit ducētos quinquaginta viros,
36 qui offerebant incēsum. * Locutus-
que est Dominus ad Moysen, dicens:
37 * Præcipe Eleazaro filio Aaron sacer-
doti vt tollat thuribula quæ iacent in
incendio, & ignem huc illucque dis-
38 pergat: quoniam sanctificata sunt * in
F mortibus peccatorum: producatque
ea in laminas, & affigat altari, eò quòd
oblatum sit in eis incensum Domi-

no, & sanctificata sint, vt cernant ea
pro signo & monimento filii Israël.
* Tulit ergo Eleazar sacerdos thuri- 39
bula ænea, in quibus obtulerant hi
quos incendium deuorauit, & pro-
duxit ea in laminas, affigens altari:
* vt haberent posteà filii Israël, qui- 40
bus commonerentur, ne quis accedat
alienigena, & qui non est de semine
Aaron, ad offerendum incensum Do-
mino, ne patiatur sicut passus est Co-
re, & omnis congregatio eius, lo-
quente Domino ad Moysen. * Mur- 41
murauit autem omnis multitudo fi-
liorum Israël sequenti die cōtra Moy-
sen & Aaron, dicens: Vos interfeci-
stis populum Domini. Cumque orire- 42
tur seditio, & tumultus incresceret,
* Moyses & Aaron fugerunt ad ta- 43
bernaculum fœderis. Quod, post- G
quam ingressi sunt, operuit nubes, &
apparuit gloria Domini. * Dixitque 44
Dominus ad Moysen: * Recedite de 45
medio huius multitudinis, etiā nunc
delebo eos. Cumque iacerēt in terra,
* dixit Moyses ad Aaron: Tolle thu- 46
ribulum, & hausto igne de altari, mit-
te incensum desuper, pergens citò ad
‖Sap. 18 d. 21. populum vt roges pro eis: ‖iam enim
egressa est ira à Domino, & plaga
desæuit. * Quod cùm fecisset Aaron, 47
& cucurrisset ad mediam multitudi-
nem, quam iam vastabat incendium,
obtulit thymiama: * & stans inter 48
mortuos ac viuentes, pro populo de-
precatus est, & plaga cessauit. * Fue- 49
runt autem qui percussi sunt, quat-
tuordecim millia hominum & septin-
genti, absque his qui perierant in se-
ditione Core. * Reuersusque est Aaron 50
ad Moysen ad ostium tabernaculi fœ-
deris postquam quieuit interitus.

CAP. XVII.

Sumptis virgis à duodecim tribuum principibus, sola Aaronis virga floruit ac fructum produxit, seruatuq; est in tabernaculum testimonii.

ET locutus est Dominus ad Moy- 1
sen, dicens: * Loquere ad filios Is- 2
raël, & accipe ab eis virgas singulas A
per cognationes suas, à cunctis prin-
cipibus tribuum, virgas duodecim,
& vniuscuiusque nomen superscri-
bes virgæ suæ. * nomen autem Aaron 3
erit in tribu Leui, & vna virga cun-
ctas seorsum familias cōtinebit: * po- 4
nesq; eas in tabernaculo fœderis co-
ram testimonio, vbi loquar ad te. * quē 5
ex his elegero, germinabit virga ei9: B
& cohibebo à me querimonias filio-
rum Israël, quibus contra vos mur-
murant. * Locutusque est Moyses ad 6
filios Israël: & dederunt ei omnes
principes virgas per singulas tribus:
fueruntque virgæ duodecim absque
7 virga Aaron. * Quas cùm posuisset
C Moyses coram Domino in taberna-
8 culo testimonii: * sequenti die regres-
sus inuenit germinasse virgam Aaron
in domo Leui: & turgentibus gem-
mis eruperant flores, qui, foliis dila-
tatis, in amygdalas deformati sunt.
9 * Protulit ergo Moyses omnes virgas
de conspectu Domini ad cunctos fi-
lios Israël: videruntque & receperunt
10 singuli virgas suas. * Dixitque Domi-
D nus ad Moysen: Refer virgam Aaron
in tabernaculum testimonii, ‖ vt ser- ‖Heb. 9 a. 4.
uetur ibi in signū rebellium filiorum
Israël, & quiescant querelæ eorū à me,
11 ne moriantur. * Fecitq; Moyses sicut
12 præceperat Dn̄s. * Dixerunt autem fi-
lii Israël ad Moysen: Ecce consumpti
13 sumus, omnes periuimus. * quicum-
que accedit ad tabernaculum Domi-
ni, moritur. num vsque ad interne-
cionem cuncti delendi sumus?

CAP. XVIII.

De onere sacerdotum & excubiis Leuitarum: primitiæ & oblationes ac sacrificia sacerdotibus, decimæ autem Leuitis assignantur, qui earum decimam rursum dabant Aaron.

1 DIxitque Dominus ad Aaron: Tu,
A & filii tui, & domus patris tui
tecum, portabitis iniquitatem San-
ctuarii: & tu & filii tui simul susti-
2 nebitis peccata sacerdotii vestri. * sed
& fratres tuos de tribu Leui, & sce-
ptrum patris tui sume tecū, præstoq;
sint, & ministrent tibi: tu autē & filii
tui ministrabitis in tabernaculo testi-
3 monii. * Excubabuntque Leuitæ ad
præcepta tua, & ad cuncta opera ta-
bernaculi: ita dumtaxat, vt ad vasa
Sanctuarii & ad altare non accedant,
ne & illi moriantur, & vos pereatis si-
4 mul. sint autem tecum, & excubent
in custodiis tabernaculi, & in omni-
bus ceremoniis eius. Alienigena non
5 miscebitur vobis. * Excubate in custo-
dia Sanctuarii, & in ministerio alta-
ris: ne oriatur indignatio super filios
6 Israël. * Ego dedi vobis fratres vestros
Leuitas de medio filiorum Israël, &
tradidi donū Domino, vt seruiant in
7 ministeriis tabernaculi eius. * Tu au-
B tem & filii tui custodite sacerdotium
vestrum: & omnia quæ ad cultum al-
taris pertinent, & intra velum sunt,
per sacerdotes administrabuntur. si
quis externus accesserit, occidetur.
8 * Locutusque est Dominus ad Aaron:
Ecce dedi tibi custodiam primitiarum
mearum. Omnia quæ sanctificantur
à filiis Israël, tradidi tibi & filiis tuis
pro

pro officio sacerdotali legitima sem-
piterna. * Hæc ergo accipies de his, 9
quæ sanctificantur & oblata sunt Do-
mino. Omnis oblatio, & sacrificium,
&quidquid pro peccato atque delicto
redditur mihi, & cedit in Sancta san-
ctorum, tuum erit, & filiorum tuorũ.
* In Sanctuario comedes illud: mares 10
tantùm edent ex eo, quia consecratũ
est tibi. * Primitias autem, quas voue- 11
rint & obtulerint filii Israël, tibi de-
di, & filiis tuis, ac filiabus tuis, iure
perpetuo, qui mundus est in domo
tua, vescetur eis. * Omnem medullam 12
olei, & vini, ac frumenti, quidquid of-
ferunt primitiarum Domino, tibi de-
di. * Vniuersa frugũ initia, quas gignit 13
humus, & Dño deportantur, cedent
in vsus tuos: qui mũdus est in domo
tua, vescetur eis. * Omne quod ex vo- 14
to reddiderint filii Israel, tuum erit.
* Quidquid primum erumpit è vulua 15
cunctæ carnis, quam offerunt Dño, C
siue ex hominibus, siue de pecoribus
fuerit, tui iuris erit: ita dumtaxat, vt
pro hominis primogenito pretiũ ac-
cipias, & omne animal quod immun-
dum est, redimi facias, * cuius redem- 16
ptio erit post vnum mensem, siclis ar-
genti quinque, pondere Sanctuarii.
‖Sup. 3. ‖Siclus viginti obolos habet. * Primo- 17
g. 48. genitum autem bouis & ouis & capræ
Exod. non facies redimi, quia sanctificata
30.b.13. sunt Dño, sanguinem tantùm eorum
Leuit. fundes super altare, & adipes adole-
27.c.25. bis in suauissimum odorem Domino.
Ezech. * Carnes verò in vsum tuum cedent, 18
45.d.12. sicut pectusculum consecratum, & ar-
mus dexter, tua erunt. * Omnes pri- 19
mitias Sanctuarii, quas offerunt filii
Israël Domino, tibi dedi, & filiis ac
filiabus tuis, iure perpetuo. Pactũ sa-
lis est sempiternum coram Domino,
tibi ac filiis tuis. * Dixitque Dominus 20
ad Aaron: In terra eorum nihil pos-
sidebitis, nec habebitis partem inter
eos: ego pars & hereditas tua in me-
dio filiorum Israël. * Filiis autem Leui 21
dedi omnes decimas Israelis in pos-
sessionem, pro ministerio quo seruiũt
mihi in tabernaculo fœderis: * vt non 22
accedant vltrà filii Israel ad taberna-
culum, nec committãt peccatũ mor-
tiferum, * solis filiis Leui mihi in ta- 23
bernaculo seruientibus, & portanti- D
bus peccata populi, legitimum sempi-
ternũ erit in generationibus vestris.
‖Deut. ‖Nihil aliud possidebũt, * decimarum 24
18.a.1. oblatione contenti, quas in vsus eorũ
& necessaria separaui. * Locutusque 25
est Dñs ad Moysen, dicens: * Præcipe 26
Leuitis, atque denuntia: Cùm acce-
peritis à filiis Israel decimas, quas de-
di vobis, primitias earũ offerte Dño,
27 id est, decimam partem decimæ, * vt
reputetur vobis in oblationem primi-
tiuorum, tam de areis quàm de torcu-
28 laribus: * & vniuersis quorũ accipitis
primitias, offerte Dño, & date Aaron
29 sacerdoti. * Omnia quæ offeretis ex
decimis, & in donaria Domini sepa-
30 rabitis, optima & electa erunt. * Di-
cesque ad eos: Si præclara & meliora
quæque obtuleritis ex decimis, repu-
tabitur vobis quasi de area & torcu-
31 lari dederitis primitias: * & comede-
tis eas in omnibus locis vestris, tã vos
quàm familiæ vestræ: quia pretium
est pro ministerio, quo seruitis in ta-
32 bernaculo testimonii. * Et non pecca-
bitis super hoc, egregia vobis & pin-
guia reseruantes, ne polluatis obla-
tiones filiorum Israel, & moriamini.

CAP. XIX.

*Ex cinere vaccæ rufæ fiebat aqua ex-
piationis, qua variæ immunditiæ
abluebantur: de moriente in taber-
naculo, & vase non habente operculum, ac tangente cadauer hominis.*

1 LOcutusque est Dominus ad Moy-
2 sen & Aaron, dicens: * Ista est re-
A ligio victimæ quam constituit Dñs.
Præcipe filiis Israel, vt adducant ad
te vaccam rufam ætatis integræ, in
qua nulla sit macula, nec portauerit
3 iugũ: * tradetisq; eam Eleazaro sacer-
doti. ‖qui eductã extra castra, immo- ‖Heb. 13
4 labit in conspectu omnium: * & tin- b.11.
gens digitum in sanguine eius, asper-
get contra fores tabernaculi septem
5 vicibus, * combureq; eã cunctis vidẽ-
tibus, tam pelle & carnibus eius quàm
6 sanguine & fimo flãmæ traditis. * Li-
gnum quoque cedrinum, & hysso-
pum, coccumque bis tinctum sacer-
dos mittet in flammam, quæ vaccam
7 vorat. * Et tunc demum, lotis vestibus
B & corpore suo, ingredietur in castra,
commaculatusq; erit vsque ad vespe-
8 rum. * Sed & ille qui combusserit eam,
lauabit vestimenta sua & corpus, &
immundus erit vsque ad vesperum.
9 * Colliget autem vir mundus cineres
vaccæ, & effundet eos extra castra in
loco purissimo, vt sint multitudini
filiorum Israël in custodiam, & in
aquam aspersionis: quia pro peccato
10 vacca combusta est. * Cumque laue-
rit, qui vaccæ portauerat cineres, ve-
stimenta sua, immundus erit vsque
ad vesperum. Habebunt hoc filii Is-
raël, & aduenæ qui habitãt inter eos,
11 sanctum iure perpetuo. * Qui tetige-
rit cadauer hominis, & propter hoc
12 septem diebus fuerit immundus: * as-
C pergetur ex hac aqua die tertio & se-
ptimo,

ptimo, & sic mundabitur. Si die ter-
tio aspersus non fuerit, septimo non
poterit emundari. * Omnis qui teti- 13
gerit humanæ animæ morticinum, &
aspersus hac commistione non fue-
rit, polluet tabernaculum Domini,
& peribit ex Israël: quia aqua expia-
tionis non est aspersus, immundus
erit, & manebit spurcitia eius super
eum. * Ista est lex hominis qui mori- 14
tur in tabernaculo: Omnes qui ingre-
diuntur tentorium illius, & vniuersa
vasa quę ibi sunt, polluta erũt septem
diebus. * Vas, quod non habuerit o- 15
perculum, nec ligaturam desuper, im-
mundum erit. * Si quis in agro tetige- 16
rit cadauer occisi hominis, aut per se
mortui, siue os illius, vel sepulchrum,
immundus erit septem diebus. * Tol- 17
lentque de cineribus combustionis
atque peccati, & mittent aquas viuas
super eos in vas. * in quibus cùm ho- 18
mo mundus tinxerit hyssopum, as- D
perget ex eo omne tentoriũ, & cun-
ctam supellectilem, & homines huius-
cemodi contagione pollutos: * atque 19
hoc modo mundus lustrabit immun-
dum tertio & septimo die. expiatus-
que die septimo, lauabit & se & ve-
stimenta sua, & immundus erit vsque
ad vesperũ. * Si quis hoc ritu non fue- 20
rit expiatus, peribit anima illius de
medio Ecclesiæ: quia sanctuariũ Do-
mini polluit, & non est aqua lustra-
tionis aspersus. * erit hoc præceptum 21
legitimum sempiternum. Ipse quoque
qui aspergit aquas, lauabit vestimenta
sua: Omnis qui tetigerit aquas expia-
tionis, immundus erit vsque ad ve-
sperum. * Quidquid tetigerit immun- 22
dus, immundum faciet: & anima, quæ
horum quippiam tetigerit, immunda
erit vsque ad vesperum.

CAP. XX.

Maria moritur: murmuranti populo aqua contradictionis è petra fluit: negante que transitum Edom, discedunt ad montem Hor; vbi consecrato in summum sacerdotem Eleazaro, moritur Aaron pater ipsius.

VEneruntque filii Israel, & omnis 1
multitudo in desertum Sin, men- A
se primo: & mansit populus in Cades.
Mortuaque est ibi Maria, & sepulta
in eodem loco. * Cumque indigeret 2 C
aqua populus, conuenerunt aduer-
sum Moysen & Aaron: * & versi in 3
seditionem, dixerunt: Vtinam periis-
semus inter fratres nostros corã Do-
|| Exod. mino. * || Cur eduxistis Ecclesiam Do- 4
17.a.3. mini in solitudinem, vt & nos & no-
stra iumenta moriamur? * Quare nos 5
fecistis ascendere de Ægypto, & ad-
duxistis in locum istũ pessimum, qui
seri non potest: qui nec ficum gignit,
nec vineas, nec malogranata, insuper
& aquam non habet ad bibendum?
6 * Ingressusque Moyses & Aaron, di-
missa multitudine, tabernaculum fœ-
deris, corruerunt proni in terram, cla-
mauerùntque ad Dominum, atque
dixerunt: Domine Deus audi clamo-
rem huius populi, & aperi eis thesau-
rum tuũ fontem aquæ viuæ, vt satiati,
B cesset murmuratio eorum. Et appa-
7 ruit gloria Domini super eos. * Locu-
tusque est Dominus ad Moysen, di-
8 cens: * Tolle virgam, & congrega po-
pulum, tu & Aaron frater tuus, & lo-
quimini ad petram coram eis, & il-
la dabit aquas. Cumque eduxeris a-
quam de petra, bibet omnis multitu-
9 do & iumenta eius. * || Tulit igitur || Exod.
Moyses virgam, quæ erat in cõspectu 17.b.5.6
10 Domini, sicut præceperat ei, * congre- Sap. 11.
gata multitudine ante petram, dixit- a.4.
que eis: Audite rebelles & increduli:
|| Num de petra hac vobis aquam po- || Psalm.
11 terimus eiicere? * Cumque eleuasset 77.b.23.
Moyses manum, percutiens virga bis 1. Cor. 10
silicem, egressæ sunt aquæ largissimæ, a.4.
ita vt populus biberet & iumenta.
12 * Dixitque Dominus ad Moysen &
Aaron: || Quia non credidistis mihi, || Deut. 1
vt sanctificaretis me coram filiis Is- f.37.
raël, non introducetis hos populos in
13 Terram, quam dabo eis. * Hæc est a-
C qua contradictionis, vbi iurgati sunt
filii Israël contra Dominum, & san-
14 ctificatus est in eis. * Misit interea nũ-
tios Moyses de Cades ad regem E-
dom, qui dicerent: Hæc mandat fra-
ter tuus Israël: Nosti omnem labo-
15 rem qui apprehendit nos, * quo mo-
do descenderint patres nostri in Æ-
gyptum, & habitauerimus ibi multo
tempore, afflixerintque nos Aegyptii,
16 & patres nostros: * & quo modo cla-
mauerimus ad Dominum, & exaudie-
rit nos, miseritque angelum, qui e-
duxerit nos de Ægypto. Ecce in vr-
be Cades, quæ est in extremis finibus
17 tuis, positi, * obsecramus vt nobis
transire liceat per terram tuam. Non
ibimus per agros, nec per vineas, non
bibemus aquas de puteis tuis, sed gra-
diemur via publica, nec ad dexteram
nec ad sinistram declinantes, donec
18 transeamus terminos tuos. * Cui re-
spondit Edom: Non transibis per me,
19 alioquin armatus occurram tibi. * Di-
xeruntque filii Israël: Per tritam gra-
diemur viam: & si biberimus aquas
tuas nos & pecora nostra, dabimus
quod iustum est: nulla erit in pretio
difficultas, tantùm velociter transea-
mus.

mus. * At ille respondit: Non transi- 20
bis. Statimque egressus est obuius, cũ
infinita multitudine, & manu forti,
* nec voluit acquiescere deprecanti, 21
vt concederet transitũ per fines suos.
quam ob rem diuertit ab eo Israël. D
* Cumque castra mouissent de Cades, 22
venerunt in montem Hor, qui est in
finibus terræ Edom: * vbi locutus est 23
Dominus ad Moysen: * Pergat, in- 24
quit, Aaron ad populos suos: non e-
nim intrabit Terram, quam dedi fi-
liis Israël, eò quòd incredulus fuerit
ori meo, ad Aquas contradictionis.
‖ Inf. 33. e. 38. * ‖ Tolle Aaron & filium eius cũ eo, 25
& duces eos in montem Hor. * Cum- 26
Deut. 32. g. 50. que nudaueris patrem veste sua, in-
dues ea Eleazarum filium eius: Aaron
colligetur, & morietur ibi. * Fecit 27
Moyses vt præceperat Dominus: &
ascenderunt in montem Hor coram
omni multitudine. * Cumque Aaron 28
spoliasset vestibus suis, induit eis E-
leazarum filium eius. * Illo mortuo 29
in montis supercilio, descendit cum
Eleazaro. * Omnis autem multitudo 30
videns occubuisse Aaron, fleuit su-
per eo triginta diebus per cunctas fa-
milias suas.

CAP. XXI.

Vincitur ab Israel rex Chanananeus: serpentes in populum ob itineris tædium murmurantem immittuntur, quorum morsibus erectus serpens æneus medetur: Seon & Og reges vincuntur.

QVod cùm audisset Chananæus 1
rex Arad, qui habitabat ad me- A
ridiem, venisse scilicet Israël per ex-
ploratorum viam, pugnauit contra
illum, & victor existens, duxit ex eo
prædam. * At Israël voto se Domino 2
obligans ait: Si tradideris populum
istum in manu mea, delebo vrbes ei⁹.
* Exaudiuitq; Dominus preces Israël, 3
& tradidit Chananæum, quem ille in-
terfecit subuersis vrbibus eius: & vo-
cauit nomen loci illius Horma, id est,
anathema. * Profecti sunt autem & 4
de monte Hor, per viam quæ ducit B
ad Mare rubrum, vt circumirent ter-
ram Edom. Et tædere cœpit populũ
itineris ac laboris: * locutusque con- 5
tra Deum & Moysen, ait: Cur edu-
xisti nos de Ægypto, vt moreremur
in solitudine? Deest panis, non sunt
aquæ: anima nostra iam nauseat su-
‖ Sap. 16 a. 5. per cibo isto leuissimo. * ‖ Quamobrem 6
misit Dominus in populum ignitos
1. Cor. 10 b. 9. serpentes, ad quorum plagas & mor-
tes plurimorum, * venerunt ad Moy- 7
Judith. 8. c. 21. sen, atque dixerunt: Peccauimus, quia
locuti sumus contra Dominum & te:
ora vt tollat à nobis serpentes. Ora-
8 uitque Moyses pro populo, * & locu-
C tus est Dominus ad eum: Fac serpen-
tem æneum, & pone eum pro signo:
qui percussus aspexerit eum, viuet. ‖ Ioan. 3. b. 14.
9 * ‖ Fecit ergo Moyses SERPENTEM
AENEVM, & posuit eum pro signo:
quem cùm percussi aspicerent, sana-
10 bantur. * Profectique filii Israël ca-
11 strametati sunt in Oboth. * Vnde e-
gressi fixere tentoria in Ieabarim, in
solitudine, quæ respicit Moab con-
12 tra orientalem plagam. * Et inde mo-
uentes, venerunt ad Torrentẽ Zared.
13 * Quem relinquentes castrametati sũt
contra Arnon, quæ est in deserto, &
prominet in finibus Amorrhæi. ‖ si- ‖ Iudic.
quidem Arnon terminus est Moab, 11. c. 18.
diuidens Moabitas & Amorrhæos.
14 * Vnde dicitur in libro bellorum Do-
D mini: Sicut fecit in Mari rubro, sic
15 faciet in torrentibus Arnon. * Scopu-
li torrentium inclinati sunt, vt re-
quiescerent in Ar, & recumberent in
16 finibus Moabitarum. * Ex eo loco ap-
paruit puteus, super quo locutus est
Dominus ad Moysen: Congrega po-
17 pulum, & dabo ei aquam. * Tunc ce-
cinit Israël carmen istud: Ascendat
18 puteus. Concinebant: * Puteus, quem
foderunt principes, & parauerunt du-
ces multitudinis in datore legis, & in
baculis suis. De solitudine, Mattha-
19 na. * De Matthana in Nahaliel: de
20 Nahaliel in Bamoth. * De Bamoth,
E vallis est in regione Moab, in vertice
Phasga, quod respicit contra deser-
21 tum. * ‖ Misit autem Israël nuntios ‖ Deut.
22 ad Sehon regem Amorrhæorum, di- 2. c. 26.
cens: * Obsecro vt transire mihi li- Iudic. 12
ceat per terram tuam: non declina- d. 20.
bimus in agros & vineas, non bibe-
mus aquas ex puteis, via regia gra-
diemur, donec transeamus terminos
23 tuos. * Qui concedere noluit vt trans-
iret Israël per fines suos: quin potiùs
exercitu congregato, egressus est ob-
uiàm in desertum, & venit in Iasa, pu-
24 gnauitque contra eum. * ‖ A quo per- ‖ Amos
cussus est in ore gladii, & possessa 2. c. 9.
est terra eius ab Arnon vsque Ieboc, Psal.
& filios Ammon: quia forti præsidio 134. c. 10
tenebantur termini Ammonitarum.
25 * Tulit ergo Israel omnes ciuitates
F eius, & habitauit in vrbibus Amor-
rhæi, in Hesebon scilicet, & viculis
26 eius. * Vrbs Hesebon fuit Sehon regis
Amorrhæi, qui pugnauit contra re-
gem Moab: & tulit omnem terram,
quæ ditionis illius fuerat, vsque Ar-
27 non. * Idcircò dicitur in Prouerbio,
Venite in Hesebon, ædificetur, &
28 construatur ciuitas Sehon: * Ignis
egres-

egressus est de Hesebon, flamma de
oppido Sehon, & deuorauit Ar Moa-
bitarum, & habitatores excelsorum
‖ *Indic.* Arnon.* ‖ Væ tibi Moab, periisti po- 29
11.c.13. pule Chamos. Dedit filios eius in fu-
3. Reg. gam, & filias in captiuitatem, regi
11.b.7. Amorrhæorum Sehon.* Iugum ipso- 30
rum disperiit ab Hesebon vsque Di-
bon, lassi peruenerunt in Nophe, &
vsque Medaba.* Habitauit itaque Is- 31
raël in Terra Amorrhæi.* Misitque 32
Moyses qui explorarent Iazer: cuius G
ceperunt viculos, & possederunt ha-
‖ *Deut.3* bitatores.* ‖ Verteruntque se, & as- 33
a.3.29. cenderũt per viam Basan, & occurrit
b.7. eis Og rex Basan cum omni populo
suo, pugnaturus in Edrai.* Dixitque 34
Dominus ad Moysen: Ne timeas eum,
quia in manu tua tradidi illum, &
omnem populum, ac terram eius:
faciesque illi sicut fecisti Sehon regi
Amorrhæorum habitatori Hesebon.
* Percusserunt igitur & hunc cum fi-
liis suis, vniuersumque populum eius
vsque ad internecionem, & possede-
runt terram illius.

CAP. XXII.

Bis vocatur Balaam à rege Balac, vt Israelitis malediceret; quem Angelus asina loquente corripit.

PRofectique castrametati sunt in 1
campestribus Moab, vbi trans Ior- A
danem Iericho sita est.* Videns au- 2
tem Balac filius Sephor omnia quæ
fecerat Israel Amorrhæo,* & quòd 3
pertimuissent eum Moabitæ, & im-
petum eius ferre non possent,* dixit 4
ad maiores natu Madian: Ita delebit
hic populus omnes, qui in nostris fi-
nibus commorantur, quo modo so-
let bos herbas vsque ad radices carpe-
re. Ipse erat eo tempore rex in Moab.
‖ *Inf.24* * ‖ Misit ergo nuntios ad Balaam fi- 5
b.9. lium Beor ariolum, qui habitabat su-
per flumen terræ filiorum Ammon,
vt vocarent eum, & dicerent: Ecce
egressus est populus ex Ægypto, qui
operuit superficiem terræ, sedẽs con- B
tra me.* Veni igitur, & maledic po- 6
pulo huic, quia fortior me est: si quo
modo possim percutere & eiicere eum
de terra mea, noui enim quòd bene-
dictus sit cui benedixeris, & maledi-
ctus in quem maledicta congesseris.
* Perrexeruntque seniores Moab, & 7
maiores natu Madian, habentes di-
uinationis pretium in manibus. Cum-
que venissent ad Balaam, & narras-
sent ei omnia verba Balac:* ille re- 8
spondit: Manete hîc nocte, & respon-
debo quidquid mihi dixerit Domi-
nus. Manentibus illis apud Balaam, C
venit Deus, & ait ad eum:* Quid sibi 9
10 volunt homines isti apud te?* Re-
spondit: Balaac filius Sephor rex Moa-
11 bitarum misit ad me,* dicens: Ecce
populus qui egressus est de Ægypto,
operuit superficiem terræ: veni, &
maledic ei, si quo modo possim pu-
12 gnans abigere eum.* Dixitque Deus
ad Balaam: Noli ire cum eis, neque
maledicas populo: quia benedictus
13 est.* Qui manè consurgens dixit ad
principes: Ite in terram vestram, quia
prohibuit me Dominus venire vobis-
14 cum.* Reuersi principes dixerũt ad
Balac: Noluit Balaam venire nobis-
15 cum.* Rursum ille multò plures &
nobiliores quàm antè miserat, misit.
16 * Qui cùm venissent ad Balaam, di-
xerunt: Sic dicit Balac filius Sephor:
17 Ne cuncteris venire ad me:* paratus
D sum honorare te, & quidquid volue-
rir dabo tibi: veni, & maledic populo
18 isti.* Respondit Balaam: ‖ Si dederit ‖ *Inf.24.*
mihi Balac plenam domũ suam argẽ- *c.13.*
ti & auri, non potero immutare ver-
bum Domini Dei mei, vt vel plus, vel
19 minus loquar.* Obsecro vt hîc ma-
neatis etiam hac nocte, & scire queam
quid mihi rursum respondeat Domi-
20 nus.* Venit ergo Deus ad Balaam no-
cte, & ait ei: Si vocare te venerunt ho-
mines isti, surge, & vade cum eis: ita
duntaxat, vt quod tibi præcepero, fa-
21 cias.* Surrexit Balaam manè, & strata
22 asina sua profectus est cum eis.* ‖ Et ‖ *2. Pet*
iratus est Deus. Stetitque angelus Do- *2.c.15.*
mini in via contra Balaã, qui insidebat
asinæ, & duos pueros habebat secum.
23 * Cernens asina angelum stantem in
E via, euaginato gladio, auertit se de
itinere, & ibat per agrum. Quam cùm
verberaret Balaam, & vellet ad semi-
24 tam reducere,* stetit angelus in angu-
stiis duarum maceriarum, quibus vi-
25 neæ cingebantur.* Quem videns asi-
na, iunxit se parieti, & attriuit seden-
tis pedem. At ille iterùm verberabat
26 eam:* & nihilominùs angelus ad lo-
cum angustum transiens, vbi nec ad
dexteram nec ad sinistram poterat
27 deuiare, obuius stetit.* Cumque vi-
disset asina stãtem angelum, concidit
sub pedibus sedentis. qui iratus, ve-
hementiùs cædebat fuste latera eius.
28 * Aperuitque Dominus os asinæ, & lo-
cuta est: Quid feci tibi? cur percutis
29 me? ecce iam tertiò?* Respondit Ba-
F laam: Quia commeruisti, & illusisti
mihi: vtinam haberem gladium, vt
30 te percuterem.* Dixit asina: Nonne
animal tuum sum, cui semper sedere
cõsueuisti vsque in præsentem diem?
dic quid simile vmquam fecerim tibi.
31 At ille ait: Numquam.* Protinus ape-
ruit

rauit Dominus oculos Balaam, & vidit angelum stantem in via euaginato gladio, adorauitq; eum pronus in terrã.* Cui angelus: Cur, inquit, tertiò 32
verberas asinam tuam? Ego veni vt aduersarer tibi, quia peruersa est via tua, mihique contraria: * & nisi asina 33
declinasset de via, dans locũ resistenti, te occidissem, & illa viueret.* Dixit 34
Balaam: Peccaui, nesciens quòd tu stares contra me: & nunc si displicet tibi vt vadam, reuertar.* Ait angelus: 35
Vade cum istis, & caue ne aliud quàm præcepero tibi loquaris. Iuit igitur cum principibus. * Quod cùm audis- 36
set Balac, egressus est in occursum G eius, in oppido Moabitarũ, quod situm est in extremis finibus Arnon. * Di- 37
xitque ad Balaam: Misi nuntios vt vocarent te, cur non statim venisti ad me? an quia mercedem aduentui tuo reddere nequeo? * Cui ille respondit: 38
Ecce adsum: numquid loqui potero aliud, nisi quod Deus posuerit in ore meo? * Perrexerunt ergo simul, & ve- 39
nerunt in vrbem, quæ in extremis regni eius finibus erat. * Cumque occi- 40
disset Balac boues & oues, misit ad Balaam, & principes qui cum eo erãt, munera. * Manè autem facto duxit 41
eum ad excelsa Baal, & intuitus est extremam partem populi.

CAP. XXIII.

Balaam loco maledictionis benedicit semel ac iterum populo Israel, multa de illo vaticinatur.

Dixitque Balaam ad Balac: Ædifi- 1
ca mihi hîc septem aras, & para A totidem vitulos, eiusdemque numeri arietes. * Cumque fecisset iuxta ser- 2
monem Balaam, imposuerunt simul vitulum & arietem super aram. * Di- 3
xitque Balaam ad Balac: Sta paulisper iuxta holocaustum tuum, donec vadam, si fortè occurrat mihi Dominus, & quodcumque imperauerit, loquar tibi.* Cumque abiisset velociter, oc- 4
currit illi Deus. Locutusque ad eum Balaam: Septem, inquit, aras erexi, & imposui vitulum & arietem desuper.
* Dominus autem posuit verbũ in ore 5
eius, & ait: Reuertere ad Balac, & hæc loquêris. * Reuersus inuenit stantem 6
Balac iuxta holocaustum suum, & omnes principes Moabitarum: * as- 7
sumptaque parabola sua, dixit: De Arã adduxit me Balac rex Moabitarum, de montibus Orientis: Veni, inquit, & maledic Iacob: propera, & detestare Israël. * Quo modo maledicam, 8
cui non maledixit Deus? Qua ratione B detester, quem Dominus non detestatur?* De summis silicibus videbo 9
eum, & de collibus cõsiderabo illum. Populus solus habitabit, & inter gen-
10 tes non reputabitur. * Quis dinumerare possit puluerem Iacob, & nosse numerũ stirpis Israël? Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant no-
11 uissima mea horum similia. * Dixitque Balac ad Balaam: Quid est hoc quod agis? Vt maledic eres inimicis meis vocaui te: & tu econtrariò benedicis
12 eis.* Cui ille respondit: Nũ aliud possum loqui, nisi quod iusserit Domi-
13 nus?* Dixit ergo Balac: Veni mecum in alterum locum vnde partem Israël videas, & totum videre non possis,
14 inde maledicito ei.* Cumque duxisset eum in locum sublimem, super verticem montis Phasga, ædificauit Balaam septem aras, & impositis suprà
15 vitulo atque ariete, * dixit ad Balac:
C Sta hîc iuxta holocaustum tuum, do-
16 nec ego obuius pergam. * Cui cùm Dominus occurrisset, posuissetque verbum in ore eius, ait: Reuertere ad
17 Balac, & hæc loquêris ei. * Reuersus inuenit eum stantem iuxta holocaustum suum, & principes Moabitarum cum eo. Ad quem Balac: Quid, in-
18 quit, locutus est Dominus? * At ille assumpta parabola sua, ait: Sta Balac
19 & ausculta, audi fili Sephor: * Non est Deus quasi homo, vt mentiatur: nec vt filius hominis, vt mutetur. Dixit ergo, & non faciet; locutus est, &
20 non implebit? * Ad benedicendum adductus sum, benedictionem prohi-
21 bere non valeo. * Non est idolum in Iacob, nec videtur simulachrum in Israël. Dominus Deus eius cum eo est, & clangor victoriæ regis in illo.
22 * ‖ Deus eduxit illum de Ægypto, cu- ‖ Inf. 24.
D ius fortitudo similis est rhinocerotis. b. 8.
23 * Non est augurium in Iacob, nec diuinatio in Israël. Temporibus suis dicetur Iacob & Israëli quid operatus
24 sit Deus.* Ecce populus vt leæna consurget, & quasi leo erigetur: non accubabit donec deuoret prædam, & oc-
25 cisorum sanguinem bibat. * Dixitque Balac ad Balaam: Nec maledicas ei,
26 nec benedicas. * Et ille ait: Nónne dixi tibi, quòd quidquid mihi Deus
27 imperaret, hoc facerem? * Et ait Balac ad eum: Veni & ducam te ad alium locum: si fortè placeat Deo vt inde
28 maledicas eis.* Cumque duxisset eum super verticem montis Phogor, qui
29 respicit solitudinem, * dixit ei Balaam: Ædifica mihi hîc septem aras, & para totidem vitulos, eiusdemque numeri
30 arietes. * Fecit Balac vt Balaam dixerat: imposuitque vitulos & arietes per singulas aras.

CAP.

CAP. XXIV.

Balaam tertiò benedicit, & prospera vaticinatur de Israel, & de Christo. item de Amalechitis, Cinæis, & Romanis.

CVmque vidisset Balaam quòd pla- 1
ceret Domino vt benediceret Is- A
raëli, nequaquam abiit vt antè perre-
xerat, vt augurium quæreret: sed di-
rigens contra desertum vultū suum,
* & eleuans oculos, vidit Israël in ten- 2
toriis commorantem per tribus suas:
& irruente in se spiritu Dei, * assum- 3
pta parabola ait: Dixit Balaam filius
Beor: dixit homo, cuius obturatus
est oculus: * dixit auditor sermonum 4
Dei, qui visionem Omnipotentis in-
tuitus est, qui cadit, & sic aperiuntur
oculi eius: * Quàm pulchra taberna- 5
cula tua Iacob, & tentoria tua Israel.
* vt valles nemorosæ, vt horti iuxta 6
fluuios irrigui, vt tabernacula quæ
fixit Dominus, quasi cedri prope
aquas. * Fluet aqua de situla eius, & 7
semē illius erit in aquas multas. * Tol- B
letur propter Agag, rex eius, & aufe-
retur regnum illius. * Deus eduxit il- 8
‖ Sup. 23 d. 22. lum de Ægypto, ‖ cuius fortitudo
similis est rhinocerotis. Deuorabunt
gentes hostes illius, ossaque eorum
confringent, & perforabunt sagittis.
* Accubans dormiuit vt leo, & quasi 9
leæna, quam suscitare nullus audebit.
Qui benedixerit tibi, erit & ipse be-
nedictus: qui maledixerit, in male-
dictione reputabitur. * Iratusq; Balac 10
contra Balaam, complosis manibus
ait: Ad maledicendum inimicis meis
vocaui te, quibus econtrariò tertiò
benedixisti: * reuertere ad locū tuum. 11
Decreueram quidem magnificè ho-
norare te, sed Dominus priuauit ei
honore disposito. * Respondit Balaam 12
ad Balac: Nónne nuntiis tuis, quos C
‖ Sup. 22 d. 18. misisti ad me, dixi: * ‖ Si dederit mi- 13
hi Balac plenam domum suam argen-
ti & auri, nō potero præterire sermo-
nem Domini Dei mei, vt vel boni
quid vel mali proferā ex corde meo,
sed quidquid Dominus dixerit, hoc
loquar? * Verumtamen pergens ad 14
populum meum, dabo consilium, quid
populus tuus populo huic faciat ex-
tremo tempore. * Sumpta igitur pa- 15
rabola, rursum ait: Dixit Balaam fi-
lius Beor: dixit homo, cuius obtu-
ratus est oculus: * dixit auditor ser- 16
monum Dei, qui nouit doctrinam
Altissimi, & visiones Omnipotentis
videt, qui cadens apertos habet ocu-
los. * Videbo eum, sed non modò: in- 17
‖ Matt. 2. a. 2. tuebor illum, sed non propè. ‖ ORI-
TVR STELLA ex Iacob, & consur-
get virga de Israel: & percutiet du-
ces Moab, vastabitque omnes filios
18 Seth. * Et erit Idumæa possessio eius:
D hereditas Seir cedet inimicis suis: Is-
19 rael verò fortiter aget. * De Iacob
erit qui dominetur, & perdat reli-
20 quias ciuitatis. * Cumque vidisset
Amalec, assumens parabolam, ait:
Principium Gentium Amalec, cuius
21 extrema perdentur. * Vidit quoque
Cinæum: & assumpta parabola, ait:
Robustum quidem est habitaculum
22 tuum: sed si in petra posueris nidum
tuum, * & fueris electus de stirpe Cin,
quamdiu poteris permanere? Assur
23 enim capiet te. * Assumptaque parabo-
la iterum locutus est: Heu, quis victu-
24 rus est, quando ista faciet Deus? * ‖ Ve- ‖ Dan. 11 c. 13.
nient in trieribus de Italia, supera-
bunt Assyrios, vastabuntque He-
bræos, & ad extremum etiam ipsi pe-
25 ribunt. * Surrexitque Balaam, &
reuersus est in locum suum: Balac
quoque via, qua venerat, rediit.

CAP. XXV.

Ob fornicationem Israel cum Madianitis iubet Deus principes suspendi; ipsisque Phinees dat perpetuum sacerdotium, eo quod diuino zelo Zambri & Cozbi pugione confodisset.

1 A MOrabatur autem eo tempore Is-
raël in Settim, & fornicatus est
2 populus cum filiabus Moab, * quæ
vocauerunt eos ad sacrificia sua. At
illi comederunt & adorauerunt deos
3 earum. * ‖ Initiatusque est Israël Beel- ‖ Iof. 22. d. 17.
4 phegor: & iratus Dominus, * ait ad
Moysen: ‖ Tolle cunctos principes ‖ Deut. 4. a. 3.
populi, & suspende eos contra solem
in patibulis: vt auertatur furor meus
5 ab Israël. * Dixitque Moyses ad iudi-
ces Israël: ‖ Occidat vnusquisque pro- ‖ Exod. 32. f. 27.
B ximos suos, qui initiati sunt Beelphe-
6 gor. * Et ecce vnus de filiis Israel in-
trauit coram fratribus suis ad scortū
Madianitidem, vidente Moyse, & om-
ni turba filiorum Israel, qui flebant
7 ante fores tabernaculi. * ‖ Quod cùm ‖ 1. Mac. 2. c. 26.
vidisset Phinees filius Eleazari filii
Aaron sacerdotis, surrexit de medio Ps. 105. c. 30.
multitudinis, & arrepto pugione,
8 * ingressus est post virum Israelitem 1. Cor. 10 b. 8.
in lupanar, & perfodit ambos simul,
virum scilicet & mulierem in locis
C genitalibus. Cessauitque plaga à filiis
9 Israel: * & occisi sunt viginti quattuor
10 millia hominum. * Dixitque Domi-
11 nus ad Moysen: * Phinees filius Elea-
zari filii Aarō sacerdotis auertit iram
meam à filiis Israël: quia zelo meo
commotus est contra eos, vt non ipse
delerem filios Israël in zelo meo. ‖ Eccli. 45. d. 28.
12 * idcircò loquere ad eum: ‖ Ecce do ei
pacem

1. Mac. pacem fœderis mei, * & erit tam ipsi 13
2. f. 54. quàm semini eius pactum sacerdotij
sempiternum, quia zelatus est pro
Deo suo, & expiauit scelus filiorum
Israel.* Erat autem nomen viri Israe- 14
litæ, qui occisus est cum Madianiti-
de, Zambri filius Salu, dux de cogna- D
tione & tribu Simeonis. * Porrò mu- 15
lier Madianitis, quę pariter interfecta
est, vocabatur Cozbi, filia Sur prin-
cipis nobilissimi Madianitarum.* Lo- 16
cutusque est Dominus ad Moysen,
‖ Inf. 31. a. 2. dicens: * ‖ Hostes vos sentiant Ma- 17
dianitæ, & percutite eos:* quia & ipsi 18
hostiliter egerunt contra vos, & de-
cepêre insidiis per idolum Phogor,
& Cozbi filiam ducis Madian soro-
rem suam, quæ percussa est in die pla-
gæ pro sacrilegio Phogor.

CAP. XXVI.

Numerantur Israelitæ per singulas tribus, qui bello apti, sunt Terram promissionis ingressuri.

POstquam noxiorum sanguis effu- 1
sus est, dixit Dominus ad Moy- A
sen & Eleazarum filium Aaron sacer-
‖ Sup. 1. a. 2. 3. dotem: * ‖ Numerate omnem sum- 2
mam filiorum Israel à viginti annis
& supra, per domos & cognationes
suas, cunctos qui possunt ad bella
procedere.* Locuti sunt itaque Moy- 3
ses & Eleazar sacerdos in campestri-
bus Moab super Iordanem contra Ie-
richo, ad eos qui erant * à viginti an- 4
nis & supra, sicut Dominus impera-
uerat, quorum iste est numerus: * Ru- 5
‖ Gen. 46. Exo. 6. b. 14. 1. Par. 5. a. 3. ben primogenitus Israel. ‖ huius fi-
lius, Henoch, à quo familia Heno-
chitarum: & Phallu, à quo familia
Phalluitarum: * & Hesron, à quo fa- 6
milia Hesronitarū: & Charmi, à quo
familia Charmitarum. hæ sunt fami- 7
liæ de stirpe Ruben: quarum nume-
rus inuentus est, quadraginta tria
millia & septingenti triginta.* Filius 8
Phallu, Eliab. * huius filii, Namuel 9
& Dathan & Abiron. isti sunt Da-
‖ Sup. 16. a. 1. than & Abiron principes populi, ‖ qui
surrexerunt contra Moysen & Aaron B
in seditione Core, quando aduersus
Dominum rebellauerunt; * & aperiēs 10
terra os suū deuorauit Core, morien-
tibus plurimis, quando combussit
ignis ducentos quinquaginta viros.
Et factum est grande miraculum, * vt, 11
Core pereunte, filij illius non peri-
rent.* Filij Simeon per cognationes 12
suas: Namuel, ab hoc familia Na-
muelitarum: Iamin, ab hoc familia
Iaminitarum: Iachin, ab hoc familia
Iachinitarum: * Zare, ab hoc fami- 13
lia Zareitarum: Saul, ab hoc familia
Saulitarum. * hæ sunt familiæ de stir- 14
pe Simeon, quarum omnis numerus
15 fuit, viginti duo millia ducenti.* Filij
Gad per cognationes suas: Sephō, ab
hoc familia Sephonitarum: Aggi, ab
hoc familia Aggitarum: Suni, ab hoc
16 familia Sunitarum: * Ozni, ab hoc fa-
milia Oznitarum: Her, ab hoc familia
17 Heritarum: * Arod, ab hoc familia
Aroditarū: Ariel, ab hoc familia Arie-
18 litarum.* istæ sunt familiæ Gad, qua-
rum omnis numerus fuit, quadragin-
19 ta millia quingēti.* ‖ Filij Iuda, Her & ‖ Gen. 38. a. 3.
Onan, qui ambo mortui sunt in Terra
20 Chanaan. * Fueruntque filij Iuda, per
C cognationes suas: Sela, à quo familia
Selaitarū: Phares, à quo familia Pha-
resitarum: Zare, à quo familia Zareita-
21 rū. * Porrò filii Phares: Hesron, à quo
familia Hesronitarum: & Hamul, à
22 quo familia Hamulitarum. * Istæ sunt
familiæ Iuda, quarum omnis nume-
rus fuit, septuaginta sex millia quin-
23 genti.* Filij Issachar per cognationes
suas: Thola, à quo familia Tholaita-
rum: Phua, à quo familia Phuaitarū:
24 * Iasub, à quo familia Iasubitarum:
Semran, à quo familia Sēranitarum.
25 * hæ sunt cognationes Issachar, quarū
numerus fuit, sexaginta quatuor mil-
26 lia trecēti.* Filij Zabulon per cogna-
tiones suas: Sared, à quo familia Sare-
ditarum: Elon, à quo familia Elonita-
rum: Ialel, à quo familia Ialelitarum.
27 * hæ sunt cognationes Zabulon, qua-
rum numerus fuit, sexaginta millia
28 quingēti.* Filij Ioseph per cognatio-
29 nes suas, Manasse & Ephraim. * De
D Manasse ortus est Machir, à quo fa-
milia Machiritarum. ‖ Machir genuit ‖ Ios. 17. a. 1.
Galaad, à quo familia Galaaditarum.
30 * Galaad habuit filios: Iezer, à quo fa-
milia Iezeritarum: & Helec, à quo fa-
31 milia Helecitarum: * & Asriel, à quo
familia Asrielitarū: & Sechem, à quo
32 familia Sechemitarum: * & Semida, à
quo familia Semidaitarum: ‖ & He- ‖ Inf. 27. a. 1.
pher, à quo familia Hepheritarum.
33 * Fuit autem Hepher pater Salphaa,
qui filios non habebat, sed tantùm fi-
lias, quarū ista sunt nomina: ‖ Maala, ‖ Inf. 27. a. 1.
& Noa, & Hegla, & Melcha, & Ther-
34 sa. * hæ sunt familiæ Manasse, & nu-
merus earum, quinquaginta duo mil-
35 lia septingenti.* Filij autem Ephraim
per cognationes suas, fuerunt hi: Su-
thala, à quo familia Suthalaitarum:
Becher, à quo familia Becheritarum:
Thehen, à quo familia Thehenitarū.
36 * porrò filius Suthala fuit Heran, à
37 quo familia Heranitarum. * hæ sunt
E cognationes filiorum Ephraim, qua-
rum numerus fuit, triginta duo millia
38 quingenti. * Isti sunt filij Ioseph per
familias

familias suas. Filij Beniamin in co-
gnationibus suis: Bela, à quo familia
Belaitarum: Asbel, à quo familia Asbe-
litarum: Ahiram, à quo familia Ahira-
mitarum: * Supham, à quo familia 39
Suphamitarum: Hupham, à quo fa-
milia Huphamitarum. * Filij Bela: He- 40
red, & Noëman. De Hered, familia
Hereditarū: de Noëman, familia Noë-
manitarum. * hi sunt filij Beniamin 41
per cognationes suas, quorum nume-
rus fuit, quadraginta quinque millia
sexcenti. * Filij Dan per cognationes 42
suas: Suham, à quo familia Suhami-
tarum. hæ sunt cognationes Dan per
familias suas. * omnes fuere Suhami- 43
tæ, quorum numerus erat, sexaginta
quattuor millia quadringenti. * Filij 44
Aser per cognationes suas: Iemna, à
quo familia Iemnaitarum: Iessui, à
quo familia Iessuitarum: Brie, à quo
familia Brieitarum. * Filij Brie: He- 45
ber, à quo familia Heberitarum: &
Melchiel, à quo familia Melchielita-
rum. * Nomen autem filiæ Aser, fuit 46
Sara. * hæ cognationes filiorum Aser, 47
& numerus eorum, quinquaginta tria
millia quadringenti. * Filij Nephthali 48
per cognationes suas: Iesiel, à quo fa- F
milia Iesielitarum: Guni, à quo fa-
milia Gunitarum: * Ieser, à quo fa- 49
milia Ieseritarum: Sellem, à quo fa-
milia Sellemitarum. * hæ sunt cogna- 50
tiones filiorum Nephthali per fami-
lias suas: quorum numerus, quadra-
ginta quinque millia quadringenti.
* Ista est summa filiorum Israël, qui 51
recensiti sunt, sexcenta millia, & mil-
le septingenti triginta. * Locutusque 52
est Dominus ad Moysen, dicens: * Istis 53
dimidetur terra iuxta numerum vo-
cabulorum in possessiones suas. * Plu- 54
ribus maiorem partem dabis, & pau-
cioribus minorem: singulis, sicut nūc
recensiti sunt, tradetur possessio: * ita 55
dumtaxat vt sors Terram tribubus di-
uidat & familiis. * Quidquid sorte 56
contigerit, hoc vel plures accipiant,
‖ Exod. 6.c.17. vel pauciores. * ‖ Hic quoque est nu- 57
merus filiorū Leui per familias suas:
Gerson, à quo familia Gersonitarum:
Caath, à quo familia Caathitarum:
Merari, à quo familia Meraritarum.
* hæ sunt familiæ Leui: Familia Iobni, 58
familia Hebroni, familia Moholi, G
familia Musi, familia Core. At verò
Caath genuit Amram: * qui habuit 59
vxorem Iochabed filiam Leui, quæ
nata est ei in Ægypto. hæc genuit
Amram viro suo filios, Aarō & Moy-
sen, & Mariam sororem eorum. * De 60
‖ Sup. 3.a.4. Aaron orti sunt Nadab & Abiu, &
Eleazar & Ithamar: * ‖ quorum Nadab 61
& Abiu mortui sunt, cùm obtulis- Leuit. 10.a.1.
sent ignem alienum coram Domino.
62 * Fueruntque omnes qui numerati 1. Par. 24.a.2.
sunt, viginti tria millia generis mas-
culini, ab vno mense & suprà: quia
non sunt recensiti inter filios Israël,
nec eis cum ceteris data possessio est.
63 * Hic est numerus filiorum Israel, qui
descripti sunt à Moyse & Eleazaro
sacerdote, in campestribus Moab su-
64 pra Iordanem contra Iericho. * ‖ in- ‖ 1. Cor. 10.a.5.
ter quos nullus fuit eorum qui antè
numerati sunt à Moyse & Aaron in
65 deserto Sinai. * ‖ Prædixerat enim Do- ‖ Sup. 14. d.23.24.
minus, quòd omnes morerentur in
solitudine. Nullusque remansit ex eis,
nisi Caleb filius Iephone, & Iosue
filius Nun.

CAP. XXVII.

*Filiæ Saphad patri succedunt in here-
ditatem: dicitque Dominus Moysen
moriturum, vbi ex monte Terram
promissionis conspexerit.*

1 ACcesserunt * autē filiæ Salphaad, ‖ Sup. 26 d. 32.
A filij Hepher, filij Galaad, filij
Machir, filij Manasse, qui fuit filius Inf. 36. a.1.
Ioseph: quarum sunt nomina, Maala,
& Noa, & Hegla, & Melcha, & Ios. 17. a.1.
2 Thersa. * Steteruntque coram Moyse
& Eleazaro sacerdote, & cunctis prin-
cipibus populi, ad ostium tabernaculi
3 fœderis, atque dixerūt: * Pater noster
mortuus est in deserto, nec fuit in se-
ditione, quæ ‖ concitata est contra Do- ‖ Sup. 16 a.1.
minum sub Core, sed in peccato suo
mortuus est: hic non habuit mares fi-
lios. Cur tollitur nomen illius de fa-
milia sua, quia non habuit filium? Da-
B te nobis possessionem inter cognatos
4 patris nostri. * Retulitq; Moyses cau-
5 sam earum ad iudicium Domini. * Qui
6 dixit ad eum: * Iustam rem postulant
filiæ Salphaad: da eis possessionem
inter cognatos patris sui, & ei in he-
7 reditatem succedant. * Ad filios au-
8 tem Israel loquêris hæc: * Homo cùm
mortuus fuerit absque filio, ad filiam
9 eius transibit hereditas. * si filiam non
habuerit, habebit successores fratres
10 suos. * quòd si & fratres non fuerint,
dabitis hereditatem fratribus patris
11 eius. * sin autem nec patruos habue-
rit, dabitur hereditas his qui ei pro-
ximi sunt. eritque hoc filiis Israel san-
C ctum lege perpetua, sicut præcepit
12 Dominus Moysi. * Dixit quoque Do-
minus ad Moysen: ‖ Ascende in mon- ‖ Deut. 32.g.49.
tem istum Abarim, & contemplare
inde Terram, quam daturus sum fi- Sup. 20. b.12.
13 liis Israel. * cumque videris eam, ibis
& tu ad populum tuum, sicut iuit fra-
14 ter tuus Aaron: * quia offendistis me
in deserto Sin in contradictione mul-
titudinis,

titudinis , nec sanctificare me vo-
luistis coram ea super aquas, hæ sunt
aquæ contradictionis in Cades de-
serti Sin. * Cui respondit Moyses: 15
*Prouideat Dominus Deus spirituum 16
omnis carnis hominem , qui sit su-
per multitudinem hanc : * & possit 17
exire & intrare ante eos, & educe-
re eos vel introducere : ne sit po-
pulus Domini sicut oues absque pa- D
store. * Dixitque Dominus ad eum: 18
‖ Deut. 3.d.21. ‖ Tolle Iosue filium Nun, virum in
quo est Spiritus,& pone manum tuam
super eam. * Qui stabit coram Elea- 19
zaro sacerdote & omni multitudi-
ne : * & dabis ei præcepta cunctis 20
videntibus , & partem gloriæ tuæ,
vt audiat eum omnis synagoga filio-
rum Israël. * Pro hoc, si quid agen- 21
dum erit, Eleazar sacerdos consulet
Dominum. Ad verbum eius egredie-
tur & ingredietur ipse , & omnes
filij Israel cum eo, & cetera multi-
tudo. * Fecit Moyses vt præceperat 22
Dominus. Cumque tulisset Iosue,sta-
tuit eum coram Eleazaro sacerdo-
te & omni frequentia populi. * Et 23
impositis capiti eius manibus, cun-
cta replicauit quæ mandauerat Do-
minus.

CAP. XXVIII.

Sacrificia quotidiana & dieî septimi ac calendarum, & de duabus sollemnitatibus Azymorum & Hebdomadarum.

DIxit quoque Dominus ad Moy- 1
sen : * Præcipe filiis Israël, & di- A
ces ad eos : Oblationem meam & pa- 2
nes , & incensum odoris suauissimi
offerte per tempora sua. * Hæc sunt 3
sacrificia quæ offerre debetis : Agnos
anniculos immaculatos duos quo-
tidie in holocaustum sempiternum:
* vnum offeretis manè , & alterum 4
ad vesperum: * decimam partem ephi 5
similæ , quæ conspersa sit oleo pu-
rissimo , & habeat quartam partem
hin , * holocaustum iuge est quod 6
obtulistis in monte Sinai in odorem
suauissimum incensi Domini. * & li- 7
babitis vini quartam partem hin per
agnos singulos in Sanctuario Domi-
ni. * Alterumque agnum similiter of- 8
feretis ad vesperam , iuxta omnem
ritum sacrificij matutini, & libamen-
torum eius , oblationem suauissimi
‖ Matt. 12. a.5. odoris Domino. * ‖ Die autem sab- B
bati offeretis duos agnos anniculos 9
immaculatos, & duas decimas simi-
læ oleo conspersæ in sacrificio, & li-
ba * quæ ritè funduntur per singula 10
sabbata in holocaustum sempiter-
num. * In calendis autem offeretis 11
holocaustum Domino, vitulos de ar-
mento duos , arietem vnum , agnos
12 anniculos septem immaculatos , * &
tres decimas similæ oleo conspersæ
in sacrificio per singulos vitulos : &
duas decimas similæ oleo conspersæ
13 per singulos arietes : * & decimam
decimæ similæ ex oleo in sacrificio
per agnos singulos. holocaustum sua-
uissimi odoris atque incensi est Do-
14 mino. * Libamenta autem vini, quæ
per singulas fundenda sunt victimas,
ista erunt: media pars hin per singulos
vitulos, tertia per arietem , quarta
per agnum. hoc erit holocaustum per
omnes menses, qui sibi anno verten-
C te succedunt.* Hircus quoque offere-
15 tur Domino pro peccatis in holo-
caustum sempiternum cum libamen-
16 tis suis. * ‖ Mense autem primo, quar-
tadecima die mensis, Phase Domini ‖ Exod. 12. d.18. Leuit. 23.a.5.
17 erit, * & quintadecima die sollemni-
tas : septem diebus vescentur azymis.
18 * Quarum dies prima venerabilis &
sancta erit omne opus seruile non
20 facietis in ea. * Offerentisque incen-
sum holocaustum Domino , vitulos
de armento duos , arietem vnum,
agnos anniculos immaculatos septē:
21 * & sacrificia singulorum ex simila
quæ conspersa sit oleo, tres decimas
per singulos vitulos, & duas decimas
22 per arietem,* & decimam decimæ per
agnos singulos : id est, per septem
23 agnos.* Et hircū pro peccato vnum,
vt expietur pro vobis, * præter holo-
caustum matutinum quod semper of-
24 feretis.* Ita facietis per singulos dies
D septem dierum in fomitem ignis, &
in odorem suauissimum Domino, qui
surget de holocausto , & de libatio-
25 nibus singulorum. * Dies quoque se-
ptimus celeberrimus & sanctus erit
vobis : omne opus seruile non facie-
26 tis in eo. * Dies etiam primitiuorum,
quando offeretis nouas fruges Do-
mino expletis hebdomadibus ; vene-
rabilis & sancta erit : omne opus
27 seruile non facietis in ea. * Offere-
tisque holocaustum in odorem sua-
uissimum Domino, vitulos de armen-
to duos , arietem vnum, & agnos an-
28 niculos immaculatos septem: * atque
in sacrificiis eorum, similæ oleo con-
spersæ tres decimas per singulos vi-
29 tulos, per arietes duas , * per agnos
decimam decimæ, qui simul sunt agni
30 septem, hircum quoque * qui macta-
tur pro expiatione : præter holocau-
31 stum sempiternum & liba eius. * Im-
maculata offeretis omnia cum liba-
tionibus suis.

familias suas. Filij Beniamin in co-
gnationibus suis : Bela, à quo familia
Belaitarum:Asbel,à quo familia Asbe-
litarum:Ahiram, à quo familia Ahira-
mitarum : * Supham, à quo familia 39
Suphamitarum : Hupham, à quo fa-
milia Huphamitarum.* Filij Bela:He- 40
red, & Noëman. De Hered, familia
Hereditarũ:de Noëman,familia Noë-
manitarum.; * hi sunt filij Beniamin 41
per cognationes suas, quorum nume-
rus fuit, quadraginta quinque millia
sexcenti. * Filij Dan per cognationes 42
suas : Suham, à quo familia Suhami-
tarum. hæ sunt cognationes Dan per
familias suas. * omnes fuere Suhami- 43
tæ, quorum numerus erat, sexaginta
quattuor millia quadringenti.* Filij 44
Aser per cognationes suas : Iemna, à
quo familia Iemnaitarum : Iessui, à
quo familia Iessuitarum : Brie, à quo
familia Brieitarum. * Filij Brie : He- 45
ber, à quo familia Heberitarum : &
Melchiel, à quo familia Melchielita-
rum. * Nomen autem filiæ Aser, fuit 46
Sara.*hæ cognationes filiorum Aser, 47
& numerus eorum, quinquaginta tria
millia quadringenti.* Filij Nephthali 48
per cognationes suas:Iesiel, à quo fa- F
milia Iesielitarum : Guni, à quo fa-
milia Gunitarum : * Ieser, à quo fa- 49
milia Ieseritarum : Sellem, à quo fa-
milia Sellemitarum. * hæ sunt cogna- 50
tiones filiorum Nephthali per fami-
lias suas : quorum numerus, quadra-
ginta quinque millia quadringenti.
* Ista est summa filiorum Israël, qui 51
recensiti sunt, sexcenta millia,& mil-
le septingenti triginta. * Locutusque 52
est Dominus ad Moysen,dicens:*Istis 53
dimidetur terra iuxta numerum vo-
cabulorum in possessiones suas.* Plu- 54
ribus maiorem partem dabis, & pau-
cioribus minorem : singulis,sicut nũc
recensiti sunt,tradetur possessio: * ita 55
dumtaxat vt sors Terram tribubus di-
uidat & familiis. * Quidquid sorte 56
contigerit, hoc vel plures accipiant,
‖ Exod. vel pauciores. * ‖ Hic quoque est nu- 57
6.c.17. merus filiorũ Leui per familias suas:
Gerson, à quo familia Gersonitarum:
Caath, à quo familia Caathitarum:
Merari, à quo familia Meraritarum.
*hæ sunt familię Leui:Familia Iobni, 58
familia Hebroni, familia Moholi, G
familia Musi, familia Core. At verò
Caath genuit Aniram : * qui habuit 59
vxorem Iochabed filium Leui, quæ
nata est ei in Ægypto. hæc genuit
Aniram viro suo filios, Aarõ & Moy-
sen, & Mariam sororem eorum. * De 60
‖ Sup. 3. Aaron orti sunt Nadab & Abiu, &
a.4. Eleazar & Ithamar:* ‖ quorum Nadab 61
& Abiu mortui sunt, cùm obtulis- Leuit.
sent ignem alienum coram Domino. 10.a.1.
62 * Fueruntque omnes qui numerati 1. Par.
sunt, viginti tria millia generis mas- 24.a.2.
culini, ab vno mense & suprà : quia
non sunt recensiti inter filios Israël,
nec eis cum ceteris data possessio est.
63 * Hic est numerus filiorum Israel, qui
descripti sunt à Moyse & Eleazaro
sacerdote, in campestribus Moab su-
64 pra Iordanem contra Iericho. * ‖ in- ‖ 1. Cor.
ter quos nullus fuit eorum qui antè 10.a.5.
numerati sunt à Moyse & Aaron in
65 deserto Sinai.* ‖ Prædixerat enim Do- ‖ Sup. 14
minus, quòd omnes morerentur in d.23.24.
solitudine. Nullusque remansit ex eis,
nisi Caleb filius Iephone, & Iosue
filius Nun.

CAP. XXVII.

*Filiæ Saphad patri succedunt in here-
ditatem: dicitque Dominus Moysen
moriturum, vbi ex monte Terram
promissionis conspexerit.*

1 ACcesserunt * autẽ filiæ Salphaad, ‖ Sup. 26
A filij Hepher, filij Galaad, filij d. 32.
Machir, filij Manasse, qui fuit filius Inf. 36.
Ioseph : quarum sunt nomina, Maala, a.1.
& Noa, & Hegla, & Melcha, & Ios. 17.
2 Thersa. * Steteruntque coram Moyse a.1.
& Eleazaro sacerdote,& cunctis prin-
cipibus populi, ad ostium tabernaculi
3 fœderis,atque dixerũt: * Pater noster
mortuus est in deserto, nec fuit in se-
ditione,quę ‖ concitata est contra Do- ‖ Sup. 16
minum sub Core, sed in peccato suo a.1.
mortuus est : hic non habuit mares fi-
lios. Cur tollitur nomen illius de fa-
milia sua,quia non habuit filium ? Da-
B te nobis possessionem inter cognatos
4 patris nostri. * Retulitq; Moyses cau-
5 sam earum ad iudicium Domini.* Qui
6 dixit ad eum : * Iustam rem postulant
filiæ Salphaad : da eis possessionem
inter cognatos patris sui, & ei in he-
7 reditatem succedant. * Ad filios au-
8 tem Israel loquêris hæc:*Homo cùm
mortuus fuerit absque filio, ad filiam
9 eius transibit hereditas.* si filiam non
habuerit, habebit successores fratres
10 suos. * quòd si & fratres non fuerint,
dabitis hereditatem fratribus patris
11 eius. * sin autem nec patruos habue-
rit, dabitur hereditas his qui ei pro-
ximi sunt. eritque hoc filiis Israel san-
C ctum lege perpetua, sicut præcepit
12 Dominus Moysi.* Dixit quoque Do-
minus ad Moysen : ‖ Ascende in mon- ‖ Deut.
tem istum Abarim, & contemplare 32.g.51.
inde Terram, quam daturus sum fi- Sup. 20.
13 liis Israel. * cumque videris eam, ibis b.12.
& tu ad populum tuum, sicut iuit fra-
14 ter tuus Aaron : * quia offendistis me
in deserto Sin in contradictione mul-
titudinis,

titudinis , nec sanctificare me voluistis coram ea super aquas, hæ sunt
aquæ contradictionis in Cades deserti Sin. * Cui respondit Moyses : 15
*Prouideat Dominus Deus spirituum 16
omnis carnis hominem , qui sit super multitudinem hanc : * & possit 17
exire & intrare ante eos, & educere eos vel introducere : ne sit po-
pulus Domini sicut oues absque pa- D
store. * Dixitque Dominus ad eum: 18
|| Deut. 3.d.21. || Tolle Iosue filium Nun, virum in
quo est Spiritus, & pone manum tuam
super eam. * Qui stabit coram Elea- 19
zaro sacerdote & omni multitudi-
ne : * & dabis ei præcepta cunctis 20
videntibus , & partem gloriæ tuæ,
vt audiat eum omnis synagoga filio-
rum Israël. * Pro hoc, si quid agen- 21
dum erit, Eleazar sacerdos consulet
Dominum. Ad verbum eius egredietur & ingredietur ipse , & omnes
filij Israel cum eo , & cetera multitudo. * Fecit Moyses vt præceperat 22
Dominus. Cumque tulisset Iosue, statuit eum coram Eleazaro sacerdote & omni frequentia populi. * Et 23
impositis capiti eius manibus, cuncta replicauit quæ mandauerat Dominus.

CAP. XXVIII.

Sacrificia quotidiana & diei septimi ac calendarum, & de duabus sollemnitatibus Azymorum & Hebdomadarum.

DIxit quoque Dominus ad Moy- 1
sen : * Præcipe filiis Israël, & di- A
ces ad eos : Oblationem meam & pa- 2
nes , & incensum odoris suauissimi
offerte per tempora sua. * Hæc sunt 3
sacrificia quæ offerte debetis : Agnos
anniculos immaculatos duos quotidie in holocaustum sempiternum:
* vnum offeretis manè , & alterum 4
ad vesperum: * decimam partem ephi 5
similæ , quæ conspersa sit oleo purissimo , & habeat quartam partem
hin , * holocaustum iuge est quod 6
obtulistis in monte Sinai in odorem
suauissimum incensi Domini. * & li- 7
babitis vini quartam partem hin per
agnos singulos in Sanctuario Domi-
ni. * Alterumque agnum similiter of- 8
feretis ad vesperam , iuxta omnem
ritum sacrificij matutini, & libamentorum eius , oblationem suauissimi
ct. odoris Domino. * || Die autem sab- B
r. bati offeretis duos agnos anniculos 9
immaculatos, & duas decimas similæ oleo conspersæ in sacrificio, & li-
ba * quæ ritè funduntur per singula 10
sabbata in holocaustum sempiter-
num. * In calendis autem offeretis 11
holocaustum Domino , vitulos de armento duos , arietem vnum , agnos
12 anniculos septem immaculatos, * &
tres decimas similæ oleo conspersæ
in sacrificio per singulos vitulos : &
duas decimas similæ oleo conspersæ
13 per singulos arietes : * & decimam
decimæ similæ ex oleo in sacrificio
per agnos singulos. holocaustum suauissimi odoris atque incensi est Do-
14 mino. * Libamenta autem vini, quæ
per singulas fundenda sunt victimas,
ita erunt: media pars hin per singulos
vitulos, tertia per arietem , quarta
per agnum. hoc erit holocaustum per
omnes menses, qui sibi anno verten-
C te succedunt.* Hircus quoque offere-
15 tur Domino pro peccatis in holocaustum sempiternum cum libamen-
16 tis suis. * || Mense autem primo, quar- || Exod. 12. d.18.
tadecima die mensis , Phase Domini
17 erit , * & quintadecima die sollemni- Leuit.
tas : septem diebus vescentur azymis. 23.a.5.
18 * Quarum dies prima venerabilis &
sancta erit omne opus seruile non
20 facietis in ea. * Offerentisque incensum holocaustum Domino , vitulos
de armento duos , arietem vnum,
agnos anniculos immaculatos septẽ:
21 * & sacrificia singulorum ex simila
quæ conspersa sit oleo, tres decimas
per singulos vitulos, & duas decimas
22 per arietem, * & decimam decimæ per
agnos singulos : id est, per septem
23 agnos. * Et hircũ pro peccato vnum,
vt expietur pro vobis, * præter holocaustum matutinum quod semper of-
24 feretis. * Ita facietis per singulos dies
D septem dierum in fomitem ignis, &
in odorem suauissimum Domino, qui
surget de holocausto , & de libatio-
25 nibus singulorum. * Dies quoque se-
ptimus celeberrimus & sanctus erit
vobis : omne opus seruile non facie-
26 tis in eo. * Dies etiam primitiuorum,
quando offeretis nouas fruges Domino expletis hebdomadibus ; venerabilis & sancta erit : omne opus
27 seruile non facietis in ea. * Offeretisque holocaustum in odorem suauissimum Domino, vitulos de armento duos , arietem vnum, & agnos an-
28 niculos immaculatos septem: * atque
in sacrificiis eorum , similæ oleo conspersæ tres decimas per singulos vi-
29 tulos, per arietes duas , * per agnos
decimam decimæ, qui simul sunt agni
30 septem. hircum quoque * qui macta-
tur pro expiatione : præter holocau-
31 stum sempiternum & liba eius. * Immaculata offeretis omnia cum libationibus suis.

CAP. XXIX.

Sollemnitates menſis ſeptimi, & quid in eis offerendum ſit: nempe ſollemnitas tubarum, expiationis, & tabernaculorum, quæ octo diebus varias habent oblationes.

MEnſis etiam ſeptimi prima dies 1
venerabilis & ſancta erit vobis: A
omne opus ſeruile non facietis in ea,
quia dies clangoris eſt & tubarum.
* Offeretiſque holocauſtum in odo- 2
rem ſuauiſſimum Domino, vitulum
de armento vnum, arietem vnum,
& agnos anniculos immaculatos ſe-
ptem: * & in ſacrificiis eorum, ſimi- 3
læ oleo cõſperſę tres decimas per ſin-
gulos vitulos, duas decimas per arie-
tem,* vnam decimam per agnum, qui 4
ſimul ſunt agni ſeptem: * & hircum 5
pro peccato, qui offertur in expiatio-
nem populi, * præter holocauſtũ ca- 6
lendarum cum ſacrificiis ſuis, & ho-
locauſtum ſempiternum cum libatio-
nibus ſolitis. eiſdem ceremoniis offe-
retis in odorem ſuauiſſimum incen-
‖ Leu. 16 ſum Domino.* ‖ Decima quoque dies 7
g. 30. & menſis huius ſeptimi erit vobis ſancta
23. c. 24 atque venerabilis, & affligetis animas
veſtras: omne opus ſeruile non facie-
tis in ea. * Offeretiſque holocauſtum 8
Domino in odorem ſuauiſſimum, vi-
tulum de armẽto vnum, arietẽ vnum,
agnos anniculos immaculatos ſeptẽ:
* & in ſacrificiis eorum, ſimilæ oleo
conſperſæ tres decimas per ſingul[illegible] B
vitulos, duas decimas per arietem,
* decimam decimæ per agnos ſingu- 10
los, qui ſunt ſimul agni ſeptem: * & 11
hircum pro peccato, abſque his quæ
offerri pro delicto ſolent in expiatio-
nem, & holocauſtum ſempiternum,
cum ſacrificio & libaminibus eorum.
* Quintadecima verò die menſis ſe- 12
ptimi, quæ vobis ſancta erit atque ve-
nerabilis, omne opus ſeruile non fa-
cietis in ea, ſed celebrabitis ſollemni-
tatem Domino ſeptẽ diebus.* offere- 13
tiſque holocauſtum in odorẽ ſuauiſſi-
mum Domino, vitulos de armẽto tre-
decim, arietes duos, agnos anniculos
immaculatos quattuordecim: * & in 14
libamentis eorum, ſimilæ oleo con-
ſperſæ tres decimas per vitulos ſingu-
los, qui ſunt ſimul vituli tredecim: &
duas decimas arieti vno, id eſt, ſimul
arietibus duobus, * & decimam deci- 15
mæ agnis ſingulis, qui ſunt ſimul agni
quattuordecim: * & hircum pro pec- 16
cato, abſque holocauſto ſempiterno, C
& ſacrificio, & libamine eius.* In die 17
altero offeretis vitulos de armento
duodecim, arietes duos, agnos anni-
culos immaculatos quattuordecim:
18 * ſacrificiaque & libamina ſingulorũ
per vitulos & arietes & agnos ritè ce-
19 lebrabitis: * & hircum pro peccato,
abſq; holocauſto ſempiterno, ſacrifi-
20 cioq; & libamine eius.* Die tertio of-
feretis vitulos vndecim, arietes duos,
agnos anniculos immaculatos quat-
21 tuordecim:* ſacrificiaque & libamina
ſingulorum per vitulos & arietes &
22 agnos ritè celebrabitis:* & hircũ pro
peccato, abſque holocauſto ſempiter-
23 no, ſacrificioq; & libamine eius.* Die
quarto offeretis vitulos decem, arie-
tes duos, agnos anniculos immacula-
24 tos quattuordecim:* ſacrificiaq; & li-
bamina ſingulorũ per vitulos & arie-
25 tes & agnos ritè celebrabitis:* & hir-
cum pro peccato, abſque holocauſto
ſempiterno, ſacrificioque eius & liba-
26 mine. * Die quinto offeretis vitulos
nouem, arietes duos, agnos anniculos
27 immaculatos quattuordecim: * ſacri-
ficiaque & libamina ſingulorũ per vi-
tulos & arietes & agnos ritè celebra-
28 bitis: * & hircum pro peccato, abſque
holocauſto ſempiterno, ſacrificioque
29 eius & libamine. * Die ſexto offeretis
D vitulos octo, arietes duos, agnos an-
niculos immaculatos quattuordecim:
30 * ſacrificiaque & libamina ſingulo-
rum per vitulos & arietes & agnos
31 ritè celebrabitis: * & hircum pro pec-
cato, abſque holocauſto ſempiter-
no, ſacrificioque eius & libamine.
32 * Die ſeptimo offeretis vitulos ſe-
ptem, & arietes duos, agnos annicu-
33 los immaculatos quattuordecim:* ſa-
crificiaque & libamina ſingulorum
per vitulos & arietes & agnos ritè ce-
34 lebrabitis: * & hircum pro peccato,
abſque holocauſto ſempiterno, ſacri-
35 ficioque eius & libamine. * Die octa-
uo, qui eſt celeberrimus, omne opus
36 ſeruile non facietis, * offerentes ho-
locauſtum in odorem ſuauiſſimum
Domino, vitulum vnum, arietem
vnum, agnos anniculos immaculatos
37 ſeptem: * ſacrificiaque & libamina ſin-
gulorũ per vitulos & arietes & agnos
38 ritè celebrabitis: * & hircum pro
peccato, abſque holocauſto ſempi-
terno, ſacrificioque eius & libamine.
39 * Hæc offeretis Domino in ſollẽnita-
tibus veſtris: preter vota & oblationes
ſpõtaneas in holocauſto, in ſacrificio,
in libamine, & in hoſtiis pacificis.

CAP. XXX.

De voto ac iuramento virorum, & quando puellarum & vxorum vota ſeu iuramenta rata ſint, vel irrita.

1 NArrauitque Moyſes filiis Iſraël
A omnia quæ ei Dominus impe-
2 rat: * & locutus eſt ad principes tri-
buum

buum filiorum Israël. Iste est sermo
quem præcepit Dominus:* Si quis vi- 3
rorum votum Domino vouerit, aut
se côstrinxerit iuramento: non faciet
irritum verbum suum, sed omne quod
promisit implebit.* Mulier si quip- 4
piam vouerit, & se constrinxerit iu-
ramento, quæ est in domo patris sui,
& in ætate adhuc puellari: si cogno-
uerit pater votum quod pollicita est,
& iuramentũ quo obligauit animam
suam, & tacuerit, voti rea erit:* quid- 5
quid pollicita est & iurauit, opere cô-
plebit.* sin autem, statim vt audierit, 6
contradixerit pater: & vota & iura- B
menta eius irrita erunt, nec obnoxia
tenebitur sponsioni, eò quòd con-
tradixerit pater.* Si maritum habue- 7
rit, & vouerit aliquid, & semel de ore
eius verbum egrediens animam eius
obligauerit iuramento:* quo die au- 8
dierit vir, & non contradixerit, voti
rea erit, redderque quodcumque pro-
miserat.* sin autem audiens statim 9
contradixerit, & irritas fecerit pol- C
licitationes eius, verbaque quibus ob-
strinxerat animam suam: propitius
erit ei Dominus.* Viduæ & repudiata 10
quidquid vouerint, reddent.* Vxor 11
in domo viri cùm se voto constrinxe-
rit & iuramento,* si audierit vir, & 12
tacuerit, nec contradixerit sponsioni,
reddet quodcumque promiserat.* sin 13
autem extemplò côtradixerit, non te-
nebitur promissionis rea: quia mari-
tus contradixit, & Dominus ei pro-
pitius erit.* Si vouerit, & iuramento 14
se constrinxerit, vt per ieiunium, vel C
ceterarum rerum abstinentiam, affli-
gat animam suam, in arbitrio viri erit
vt faciat, siue non faciat.* quòd si au- 15
diens vir tacuerit, & in alteram diem
distulerit sententiam: quidquid vo-
uerat atque promiserat, reddet: quia
statim vt audiuit, tacuit.* sin autem 16
contradixerit postquam resciuit, por-
tabit ipse iniquitatem eius.* Istæ sunt 17
leges, quas côstituit Dominus Moysi,
inter virum & vxorem, inter patrem
& filiam, quæ in puellari adhuc ætate
est, vel quæ manet in parentis domo.

CAP. XXXI.

*Cæsis Madianitis virgines solæ reser-
uantur, substantia ex æquo diuiditur
pugnantibus & plebi, primitiæ Sa-
cerdotes ac Leuitis traduntur, gratiæ
Deo cum donariis offeruntur.*

LOcutusque est Dominus ad Moy- 1
sen, dicens:* Vlciscere priùs filios 2
Israël de Madianitis, & sic colligentis A
ad populum tuum.* Statimque Moy- 3
‖ Sup.21 d.17. ses, ‖ Armate, inquit, ex vobis viros
ad pugnam, qui possint vltionem Do-
4 mini expetere de Madianitis.* mille
viri de singulis tribubus eligantur ex
5 Israël qui mittantur ad bellum.* De-
deruntque millenos de singulis tribu-
bus, id est, duodecim millia expedito-
6 rum ad pugnam:* quos misit Moyses
cum Phinees filio Eleazari sacerdo-
tis, vasa quoq; sancta, & tubas ad clan-
7 gendũ tradidit ei.* Cumque pugnas-
sent contra Madianitas atque vicis-
8 sent, omnes mares occiderunt,* ‖ & ‖ Ios.13. c.21.
B reges eorum, Eui, & Recem, & Sur, &
Hur, & Rebe, quinque principes gen-
tis: Balaam quoque filium Beor inter-
9 fecerunt gladio.* Ceperuntque mu-
lieres eorum, & paruulos, omniaque
pecora, & cunctã supellectilem: quid-
quid habere potuerãt depopulati sũt:
10 * tam vrbes quam viculos & castella
11 flamma consumpsit.* Et tulerunt præ-
dam, & vniuersa quæ ceperant tam ex
12 hominibus quàm ex iumentis,* & ad-
duxerunt ad Moysen, & Eleazarum
sacerdotem, & ad omnem multitudi-
nem filiorum Israël. reliqua autem
vtensilia portauerũt ad castra in cam-
pestribus Moab iuxta Iordanem con-
13 tra Iericho.* Egressi sunt autem Moy-
C ses & Eleazar sacerdos, & omnes
principes synagogæ, in occursum eo-
14 rum extra castra.* Iratusque Moy-
ses principibus exercitus, tribunis &
centurionibus qui venerant de bel-
15 lo,* ait: Cur feminas reseruastis?
16 * ‖ Nónne istæ sunt quæ deceperunt ‖ Sup.25
filios Israël ad suggestionem Balaam, d.17.
& præuaricari vos fecerunt in Do-
mino super peccato Phogor, vnde &
17 percussus est populus?* ‖ Ergo cun- ‖ Iud.21
ctos interficite quidquid est generis b.11.
masculini, etiam in paruulis: & mulie-
res, quæ nouerunt viros in coitu,
18 iugulate:* puellas autem, & omnes
19 feminas virgines reseruate vobis:* &
manete extra castra septem diebus.
Qui occiderit hominem, vel occisum
tetigerit, lustrabitur die tertio & se-
20 ptimo.* Et de omni præda, siue vesti-
mentum fuerit, siue vas, & aliquid
in vtensilia præparatum, de caprarum
pellibus, & pilis, & ligno, expiabitur.
21 * Eleazar quoque sacerdos, ad viros
D exercitus qui pugnauerant, sic locu-
tus est: Hoc est præceptũ legis, ‖ quod ‖ Leu.6
22 mandauit Dominus Moysi:* Aurum, d.28. &
& argentum, & æs, & ferrum, & plum- 11. c.33.
23 bum, & stannum,* & omne quod & 15. b.
potest transire per flammas, igne pur- 11.
gabitur, quicquid autem ignem non
potest sustinere, aqua expiationis san-
24 ctificabitur:* & lauabitis vestimenta
vestra die septimo, & purificati post-
25 eà castra intrabitis.* Dixit quoque

Dominus ad Moysen: * Tollite sum- 26
mam eorum quæ capta sunt, ab ho-
mine vsque ad pecus, tu & Eleazar
sacerdos & principes vulgi:* diuides- 27
que ex æquo prædam, inter eos qui
pugnauerunt: egressique sunt ad bel-
lum, & inter omnem reliquam mul-
titudinem. * & separabis partem Do- 28
mino ab his qui pugnauerunt & fue-
runt in bello, vnam animam de quin-
gentis, tam ex hominibus quàm ex E
bobus & asinis & ouibus, * & dabis 29
eam Eleazaro sacerdoti, quia primi-
tiæ Domini sunt. * Ex media quo- 30
que parte filiorum Israël accipies
quinquagesimum caput hominum, &
boum, & asinorum, & ouium, cun-
ctorum animantium, & dabis ea Le-
uitis, qui excubant in custodiis taber-
naculi Domini. * Feceruntque Moy- 31
ses & Eleazar, sicut præceperat Do-
minus. * Fuit autem præda, quàm ex- 32
ercitus ceperat, ouium sexcenta se-
ptuaginta quinque millia, * boum 33
septuaginta duo millia, * asinorum 34
sexaginta millia & mille: * animæ 35
hominum sexus feminei, quæ non
cognouerant viros, triginta duo mil-
lia. * Dataque est media pars his qui 36
in prælio fuerant, ouium trecenta tri-
ginta septem millia quingentæ: * è 37
quibus in partem Domini suppu- F
tatæ sunt oues sexcentæ septuaginta
quinque. * Et de bobus triginta sex 38
millibus, boues septuaginta & duo:
* de asinis triginta millibus quingen- 39
tis, asini sexaginta vnus: * de animabus 40
hominum sedecim millibus, cesserunt
in partem Domini triginta duæ ani-
mæ. * Tradiditque Moyses numerum 41
primitiarum Domini Eleazaro sacer-
doti, sicut fuerat ei imperatum, * ex 42
media parte filiorum Israël, quam se-
parauerat his qui in prælio fuerant.
* De media verò parte quę contigerat 43
reliquæ multitudini, id est, de oui-
bus trecẽtis triginta septem millibus
quingentis, * & de bobus triginta sex 44
millibus, * & de asinis triginta milli- 45
bus quingentis, * & de hominibus se- 46
decim millibus, * tulit Moyses quin- 47
quagesimum caput, & dedit Leuitis, G
qui excubabãt in tabernaculo Domi-
ni, sicut præceperat Dominus. * Cum- 48
que accessissẽt principes exercitus ad
Moysen, & tribuni, centurionesque,
dixerunt: * Nos serui tui recensuimus 49
numerum pugnatorum, quos habui-
mus sub manu nostra: & ne vnus
quidem defuit. * Ob hanc causam of- 50
ferimus in donariis Domini singuli
quod in præda auri potuimus inueni-
re, periscelides & armillas, annulos

& dextralia ac murænulas, vt depre-
51 ceris pro nobis Dominum. * Suscepe-
runtque Moyses & Eleazar sacerdos,
omne aurum in diuersis speciebus,
52 * pondo sedecim millia, septingentos
quinquaginta siclos, à tribunis & cen-
53 turionibus. * Vnusquisque enim quod
54 in præda rapuerat, suum erat. * Et su-
sceptum intulerunt in tabernaculum
testimonij, in monimentum filiorum
Israël coram Domino.

CAP. XXXII.

Filiis Ruben & Gad & dimidiæ tribui Manasse portio datur trans Iordanem, modo fratres suos in Terram promissionis armati præcedant.

1 FIlij autem Ruben & Gad habebãt
A pecora multa, & erat illis in iu-
mentis infinita substantia. Cumque
vidissent Iazer & Galaad aptas ani-
2 malibus alendis terras, * venerunt ad
Moysen, & ad Eleazarum sacerdotem,
& principes multitudinis, atque di-
3 xerunt: * Ataroth, & Didon, & Iazer,
& Nemra, Hesebon, & Eleale, & Sa-
4 ban, & Nebo, & Beon, * terra, quam
percussit Dominus in conspectu filio-
rum Israël, regio vberrima est ad pa-
stum animalium: & nos serui tui
5 habemus iumenta plurima: * preca-
murque si inuenimus gratiam coram
te, vt des nobis famulis tuis eam in
possessionem, nec facias nos transire
6 Iordanem. * Quibus respondit Moy-
B ses: Numquid fratres vestri ibunt ad
7 pugnam, & vos hîc sedebitis? * Cur
subuertitis mentes filiorum Israël, ne
transire audeant in locum, quem eis
8 daturus est Dominus? nónne ita ege-
runt patres vestri, quando misi de Ca-
desbarne ad explorandam Terram?
9 *‖ Cumque venissent vsque ad Vallem ‖ Sup. 13 d. 24.
botri, lustrata omni regione, subuer-
terunt cor filiorum Israël, vt non in-
tratẽt fines, quos eis Dominus dedit.
10 * Qui iratus iurauit, dicens: * Si vide-
11 bunt homines isti, qui ascenderunt
ex Ægypto, à viginti annis & supra,
Terram, quam sub iuramento polli-
citus sum Abraham, Isaac, & Iacob:
12 & noluerunt sequi me, * præter Caleb
C filium Iephone Cenezæum, & Iosue
filium Nun: isti impleuerunt volun-
13 tatem meam. * Iratusque Dominus
aduersum Israël, circumduxit eum
per desertum quadraginta annis, do-
nec consumeretur vniuersa genera-
tio, quæ fecerat malum in conspectu
14 eius. * Et ecce, inquit, vos surrexistis
pro patribus vestris, incrementa &
alumni hominum peccatorum, vt
augeretis furorem Domini contra Is-
15 raël. * Quòd si nolueritis sequi eum,
in

in solitudine populum derelinquet,
& vos causa eritis necis omnium.
* At illi propè accedentes, dixerunt: 16
Caulas ouium fabricabimus, & sta-
bula iumentorum, paruulis quoque
nostris vrbes munitas: * nos autem 17
ipsi armati & accincti pergemus ad D
prælium ante filios Israël, donec in-
troducamus eos ad loca sua. Paruu-
li nostri, & quidquid habere possu-
mus, erunt in vrbibus muratis, pro-
pter habitatorum insidias. * Non re- 18
uertemur in domos nostras, vsque
dum possideat filij Israël hereditatem
suam: nec quidquam quæremus trans 19
Iordanē, quia iam habemus nostram
possessionem in orientali eius plaga.
‖ Ios. 1. c. 13. * Quibus Moyses ait: ‖ Si facitis quod 20
promittitis, expediti pergite coram
Domino ad pugnam: * & omnis vir 21
bellator armatus Iordanem transeat,
donec subuertat Dominus inimicos
suos, * & subiiciatur ei omnis Terra: 22
tunc eritis inculpabiles apud Domi- E
num & apud Israël, & obtinebitis re-
giones, quas vultis, coram Domino.
* Sin autē quod dicitis, non feceritis, 23
nulli dubiū est quin peccetis in Deū:
& scitote quoniam peccatum vestrum
apprehendet vos. * Ædificate ergo vr- 24
bes paruulis vestris, & caulas & sta-
bula ouibus ac iumentis: & quod pol-
‖ Ios. 4. c. 12. liciti estis implete. * ‖ Dixeruntque fi- 25
lij Gad & Ruben ad Moysen: Serui
tui sumus, faciemus quod iubet do-
minus noster. * Paruulos nostros, & 26
mulieres, & pecora, ac iumenta relin-
quemus in vrbibus Galaad: * nos au- 27
tem famuli tui omnes expediti per-
gemus ad bellum, sicut tu Domine
loqueris. * Præcepit ergo Moyses 28
Eleazaro sacerdoti, & Iosue filio Nun, F
& principibus familiarum per tribus
‖ Ios. 13. b. 8. & 22. a. 4. Deut. 3. b. 22. Israël, & dixit ad eos: * ‖ Si transierint 29
filij Gad & filij Ruben vobiscum Ior-
danem omnes armati ad bellum co-
ram Domino, & vobis fuerit Terra
subiecta: date eis Galaad in possessio-
nem. * Sin autem noluerint transire 30
armati vobiscum in Terrā Chanaan,
inter vos habitandi accipiant loca.
* Responderuntque filij Gad, & filij 31
Rubē: Sicut locutus est dominus ser-
uis suis, ita faciemus: * ipsi armati per- 32
gemus coram Domino in Terram
Chanaan, & possessionem iam susce-
pisse nos cōfitemur trans Iordanem.
‖ Ios. 22. a. 4. * ‖ Dedit itaque Moyses filiis Gad & 33
Ruben, & dimidiæ tribui Manasse filij
Ioseph, regnum Sehon regis Amor-
rhæi, & regnū Og regis Basan, & ter-
ram eorum cum vrbibus suis per cir- G
cuitum. * Igitur extruxerunt filij Gad, 34
35 Dibon, & Ataroth, & Aroer, * &
Etroth, & Sopham, & Iazer, & Iegbaa,
36 * & Bethnemra, & Betharan, vrbes
munitas, & caulas pecoribus suis.
37 * Filij verò Ruben ædificauerunt He-
38 sebon, & Eleale, & Cariathaim, * &
Nabo, & Baalmeon versis nominibus,
Sabama quoque: imponentes vocabu-
39 la vrbibus, quas extruxerant. * ‖ Porrò ‖ Gen. 50. d. 22.
filij Machir, filij Manasse perrexe-
runt in Galaad, & vastauerūt eam in-
terfecto Amorrhæo habitatore eius.
40 * Dedit ergo Moyses Terram Galaad
Machir filio Manasse, qui habitauit
41 in ea. * Iair autem filius Manasse abiit
& occupauit vicos eius, quos appella-
uit Hauoth Iair, id est, Villas Iair.
42 * Nobe quoque perrexit, & apprehen-
dit Chanath cum viculis suis: voca-
uitque eam ex nomine suo Nobe.

CAP. XXXIII.

Mansionibus 42. filiorum Israel per varia loca in deserto recensitis, Chananæi à Domino iubentur interimi.

1 HÆ sunt mansiones filiorū Israel,
A qui egressi sunt de Ægypto per
turmas suas in manu Moysi & Aaron,
2 * quas descripsit Moyses iuxta castro-
rum loca, quæ Domini iussione mu-
3 tabant. ‖ Profecti igitur de Ramesse
mense primo, quintadecima die men-
sis primi, altera die Phase, filij Israel
in manu excelsa, videntibus cunctis
4 Ægyptiis, * & sepelientibus primoge-
nitos, quos percusserat Dominus (nā
& in diis eorū exercuerat vltionem)
5 castrametati sunt in Soccoth. * Et de
6 Soccoth venerunt in Etham, quæ est
7 in extremis finibus solitudinis. * ‖ In- ‖ Exod. 14. a. 2.
B de egressi venerunt contra Phihahi-
roth, quæ respicit Beelsephon, & ca-
8 strametati sunt ante Magdalū. * Pro-
fectique de Phihahiroth, transierunt
per medium mare in solitudinem: &
ambulantes tribus diebus per deser-
tum Etham, castrametati sunt in Ma-
9 ra. * ‖ Profectique de Mara venerunt ‖ Exod. 15. g. 27.
in Elim, vbi erant duodecim fontes
aquarum, & palmæ septuaginta: ibi-
10 que castrametati sunt. * Sed & inde
egressi, fixerunt tentoria super Mare
rubrum. Profectique de Mari rubro,
11 * castrametati sunt in deserto Sin.
12 * Vnde egressi, venerunt in Daphca.
13 * Profectique de Daphca, castrameta-
14 ti sunt in Alus. * Egressique de Alus,
15 in Raphidim fixere tentoria, ‖ vbi po- ‖ Exod. 17. a. 1.
C pulo defuit aqua ad bibendum. * Pro-
fectique de Raphidim, castrametati
16 sunt in deserto Sinai. * Sed & de soli- ‖ Exod. 19. a. 1.
tudine ‖ Sinai egressi, venerunt ad se-
17 pulchra concupiscentiæ. * ‖ Profecti- ‖ Sup. 11. g. 35.
que de sepulchris concupiscentiæ, ca-

‖ Sup.13 a.1. castrametati sunt in Haseroth. * ‖ Et de 18
Haseroth venerunt in Rethma.* Pro- 19
fectique de Rethma, castrametati sunt
in Remmomphares. * Vnde egressi, 20
venerũt in Lebnã.* De Lebna, castra- 21
metati sunt in Ressa. * Egressique de 22
Ressa venerunt in Ceelatha. * Vnde 23
profecti, castrametati sunt in monte
Sepher.* Egressi de monte Sepher, ve- 24
nerunt in Arada.* Inde proficiscẽtes, 25
castrametati sunt in Maceloth.* Pro- 26
fectiq; de Maceloth, venerũt in Tha-
hath. * De Thahath, castrametati sunt 27
in Thare.* Vnde egressi, fixere tento- 28
ria in Methca. * Et de Methca, castra- 29
metati sunt in Hesmona.* Profectiq; 30
de Hesmona, venerunt in Moseroth. D
* Et de Moseroth, castrametati sunt in 31
Deut. 10.b.6. Beneiaacan.* Profectiq; de Beneiaa- 32
can, venerunt in montem Gadgad.
* Vnde profecti, castrametati sunt in 33
Ietebatha. * Et de Ietebatha, vene- 34
runt in Hebrona.* Egressique de He- 35
brona, castrametati sunt in Asionga-
‖ Sup.20 a.1. ber.* ‖ Inde profecti, venerunt in de- 36
sertum Sin, hæc est Cades. * Egressiq; 37
de Cades, castrametati sunt in monte
Hor, in extremis finibus Terræ Edõ. E
* ‖ Ascẽditque Aaron sacerdos in mõ- 38
tem Hor, iubente Domino: & ibi
mortuus est anno quadragesimo e-
gressionis filiorum Israël ex Ægypto,
mense quinto, prima die mẽsis, * cùm 39
esset annorum centum viginti trium.
‖ Sup.20 b.8.d.25 * Audiuitque Chananæus rex Arad, 40
qui habitabat ad meridiẽ, in Terram
Deut.32 g.50. Chanaã venisse filios Israël.* Et pro- 41
fecti de monte Hor, castrametati sunt
in Salmona.* Vnde egressi, venerunt 42
in Phunon.* Profectique de Phunõ, 43
castrametati sunt in Oboth. * Et de 44
Oboth, venerunt in Ieabarim, quæ F
est in finibus Moabitarum.* Profecti- 45
que de Ieabarim, fixere tentoria in
Dibongad.* Vnde egressi, castrameta- 46
ti sunt in Helmondeblathaim.* Egres- 47
sique de Helmondeblathaim, vene-
runt ad montes Abarim contra Na-
bo.* Profectique de montibus Aba- 48
rim, transierunt ad campestria Moab,
supra Iordanem contra Iericho.* Ibi- 49
que castrametati sunt de Bethsimoth
vsque ad Abelsatim in planioribus
locis Moabitarum, * vbi locutus est 50
Dominus ad Moysen: * Præcipe filiis 51
Deut.7. a.5. Israël, & dic ad eos: Quando transie-
ritis Iordanem: intrantes Terrã Cha-
Iudic.2. a.2. naan, * disperdite cunctos habitato- 52
res Terræ illius: confringite titulos, G
& statuas comminuite, atque omnia
excelsa vastate, * mundantes terram, 53
& habitantes in ea. ego enim dedi vo-
bis illam in possessionem, * quam di- 54
uidetis vobis sorte. Pluribus dabitis
latiorem, & paucis angustiorem. Sin-
gulis vt sors ceciderit, ita tribuetur
hereditas. Per tribus & familias pos-
55 sessio diuidetur. * Sin autem nolue-
ritis interficere habitatores Terræ:
qui remanserint, erunt vobis quasi
si claui in oculis, & lanceæ in la-
teribus, & aduersabuntur vobis in
56 Terra habitationis vestræ: * & quid-
quid illis cogitaueram facere, vobis
faciam.

CAP. XXXIV.

Terræ promissionis situs & limites iuxta varias orbis plagas; eaque sorte diuidenda præcipitur, additis illorum nominibus qui eam diuidant.

1 LOcutusque est Dominus ad Moy-
2 sen, dicens: * Præcipe filiis Israël,
A & dices ad eos: Cùm ingressi fueritis
Terram Chanaan, & in possessionem
vobis sorte ceciderit, his finibus ter-
3 minabitur.* ‖ Pars meridiana incipiet ‖ Iosue 15. a.1.
à solitudine Sin, quæ est iuxta Edom:
& habebit terminos contra Oriẽtem
4 mare salsissimum. * qui circuibunt au-
stralem plagam per ascensum Scor-
pionis, ita vt transeant in Senna, &
perueniant, à meridie vsque ad Cades-
barne, vnde egredientur confinia ad
villam nomine Adar, & tendent vs-
5 que ad Asemona. * ibitque per gyrum
B terminus ab Asemona vsque ad Tor-
rentem Ægypti, & maris magni lit-
6 tore finietur. * Plaga autem occiden-
talis à mari magno incipiet, & ipso
7 fine claudetur.* Porrò ad septemtrio-
nalem plagam à mari magno termini
incipient, peruenientes vsque ad mon-
8 tem altissimum, * à quo venient * in
Emath vsque ad terminos Sedada:
9 * ibuntque confinia vsque ad Zephro-
na, & villam Enan. hi erunt termini
10 in parte Aquilonis. * Inde metabun-
tur fines contra orientalem plagam
11 de villa Enan vsque Sephama, * & de
Sephama descendent termini in Re-
bla contra fontem Daphnim: inde
peruenient contra Orientem ad ma-
12 re Cenereth, * & tendent vsque ad
C Iordanem; & ad vltimum salsissimo
claudentur mari. Hanc habebitis
Terram per fines suos in circuitu.
13 * Præcepitque Moyses filiis Israël di-
cens: Hæc erit Terra, quam possidebi-
tis sorte, & quam iussit Dominus da-
ri nouem tribubus, & dimidiæ tri-
14 bui. * Tribus enim filiorum Ruben
per familias suas, & tribus filiorum
Gad iuxta cognationum numerum,
15 media quoque tribus Manasse, * id
est, duæ semis tribus, acceperunt par-
tem suam trans Iordanem contra Ie-
richo

richo ad orientalem plagam. * Et ait 16
‖ Ios. 15 Dominus ad Moysen: * ‖ Hæc sunt 17
a.2. nomina virorum qui Terram vobis
diuident, Eleazar sacerdos, & Iosue
filius Nun, * & singuli principes de 18
tribubus singulis, * quorum ista sunt 19
vocabula: De tribu Iuda, Caleb filius D
Iephone. * De tribu Simeon, Samuel 20
filius Ammiud. * De tribu Benjamin, 21
Elidad filius Chaselon. * De tribu fi- 22
liorum Dan, Bocci filius Iogli. * Fi- 23
liorum Ioseph de tribu Manasse, Hã-
niel filius Ephod. * De tribu Ephraim, 24
Camuel filius Sephthan. * De tribu 25
Zabulon, Elisaphan filius Pharnach.
* De tribu Issachar, dux Phaltiel filius 26
Ozan. * De tribu Aser, Ahiud filius 27
Salomi. * De tribu Nephthali, Phe- 28
daël filius Ammiud. * Hi sunt, quibus 29
præcepit Dominus vt diuiderent fi-
liis Israel Terram Chanaan.

CAP. XXXV.

Assignari iubentur vrbes & suburbana Leuitis, & vrbes refugij pro homicidio non voluntario, lex homicidij voluntarij, & non voluntarij: vnius testimonio nemo puniendus.

HAec quoque locutus est Dñs 1
ad Moysen in cãpestribus Moab A
‖ Ios. 21. supra Iordanẽ, cõtra Iericho: * ‖ Præ- 2
a.2 cipe filiis Israel vt dẽt Leuitis de pos-
sessionibus suis * vrbes ad habitandũ, 3
& suburbana earum per circuitum:
vt ipsi in oppidis maneant, & subur-
bana sint pecoribus ac iumẽtis: * quæ 4
à muris ciuitatũ forinsecus, per cir-
cuitum, mille passuũ spatio tenden-
tur. * contra Orientẽ duo millia erũt 5
cubiti, & contra Meridiem similiter
erunt duo millia: ad mare quoque,
quod respicit ad Occidentẽ, eadem
mensura erit, & Septẽtrionalis plaga
æquali termino finietur. eruntq; vr-
bes in medio, & foris suburbana.
‖ Ios. 20 * ‖ De ipsis autẽ oppidis, quæ Leuitis 6
c.8. dabitis, sex erunt in fugitiuorum au-
Deut. 4. xilia separata, vt fugiat ad ea qui fu-
g.41. derit sanguinem: & exceptis his, alia
quadraginta duo oppida, * id est, si- 7
mul quadraginta octo cum suburba-
nis suis. * Ipsæque vrbes, quæ dabun- 8
tur de possessionibus filiorum Israel, B
ab his qui plus habent, plures auferẽ-
tur: & qui minus, pauciores. singuli
iuxta mensuram hereditatis suæ da-
bũt oppida Leuitis. * Ait Dominus ad 9
Moysen: * Loquere filiis Israel, & di- 10
‖ Deut. ces ad eos: ‖ Quando transgressi fue-
19.a.2. ritis Iordanem in Terram Chanaan,
Ios. 20. * decernite quæ vrbes esse debeant in 11
a.2 præsidia fugitiuorũ, qui nolẽtes san-
guinẽ fuderint: * in quibus cùm fue- 12
rit profugus, cognatus occisi non po-
terit eum occidere, donec stet in cõ-
spectu multitudinis, & causa illius iu-
13 dicetur. * De ipsis autem vrbibus, quæ
ad fugitiuorum subsidia separantur,
14 * tres erunt trans Iordanem, & tres in
15 Terra Chanaan, * tã filiis Israel quã
aduenis atque peregrinis, vt confu-
giat ad eas qui nolens sanguinẽ fude-
16 rit. * Si quis ferro percusserit, & mor-
C tuus fuerit qui percussus est: reus
17 erit homicidij, & ipse morietur. * Si
lapidem iecerit, & ictus occubuerit: ‖ Deut.
18 similiter punietur. * ‖ Si ligno percus- 19.c.11.
sus interierit: percussoris sanguine Ios. 20.
19 vindicabitur. * Propinquus occisi, ho- a.3.
micidam interficiet: statim vt appre-
20 henderit eũ, interficiet. * Si per odiũ
quis hominem impulerit, vel iecerit
21 quippiam in eum per insidias: * aut
cùm esset inimicus, manu percusserit,
& ille mortuus fuerit: percussor, ho-
micidij reus erit. cognatus occisi sta-
22 tim vt inuenerit eũ, iugulabit. * Quòd
23 si fortuito, & absque odio * & inimi-
24 citiis, quidquã horũ fecerit, * & hoc
audiente populo fuerit cõprobatum,
atque inter percussorem & propin-
quum sanguinis quæstio ventilata:
25 * liberabitur innocens de vltoris ma-
D nu, & reducetur per sententiã in vr-
bem, ad quam confugerat, manebit-
que ibi, donec sacerdos magnus, qui
26 oleo sancto vnctus est, moriatur. * Si
interfector extra fines vrbium, quæ
27 exulibus deputatæ sunt, * fuerit inuẽ-
tus, & percussus ab eo qui vltor est
sanguinis: absque noxa erit qui eum
28 occiderit, * debuerat enim profugus
vsque ad mortem Pontificis in vrbe
residere, postquam autem ille obierit,
homicida reuertetur in terram suam.
29 * Hæc sempiterna erũt, & legitima in
30 cunctis habitationibus vestris. * Ho-
micida sub testibus punietur: ad
vnius testimoniũ nullus condemna-
31 bitur. * Non accipietis pretium ab eo
qui reus est sanguinis, statim & ipse
32 morietur. * Exules & profugi ante
mortẽ Pontificis nullo modo in vr-
33 bes suas reuerti poterunt: * ne pol-
luatis terrã habitationis vestræ, quæ
insontium cruore maculatur: nec ali-
ter expiari potest, nisi per eius sangui-
nem, qui alterius sanguinem fuderit.
34 * Atq; ita emundabitur vestra posses-
sio, me commorante vobiscum. ego
enim sum Dominus qui habito in-
ter filios Israel.

CAP. XXXVI.

Tribus per connubia non misceantur, ne possessiones confundantur.

‖ Sup.27 Accesserunt ‖ autem & principes 1
c.1. familiarum Galaad filii Machir, A
filii Manasse, de stirpe filiorũ Ioseph:
locutique sunt Moysi coram princi-
pibus Israel, atque dixerunt: * Tibi 2
domino nostro, præcepit Dominus
vt Terram sorte diuideres filiis Israel,
& vt filiabus Salphaad fratris nostri
dares possessionem debitam patri:
* quas si alterius tribus homines vxo- 3
res acceperint, sequetur possessio sua,
& translata ad aliã tribum, de nostra B
hereditate minuetur. * atque ita fiet, 4
vt cùm iubileus, id est, quinquagesi-
mus annus remissionis aduenerit, cõ-
fundatur sortiũ distributio, & aliorũ
possessio ad alios transeat. * Respon- 5
dit Moyses filiis Israel, & Domino
præcipiente, ait: Rectè tribus filiorũ
Ioseph locuta est. * & hæc lex super 6
filiabus Salphaad à Domino pro- C
‖ Tob.7 mulgata est: ‖ Nubant quibus volũt,
d.14. tantùm vt suæ tribus hominibus: * ne 7
commisceatur possessio filiorũ Israel
de tribu in tribum. Omnes enim viri
ducent vxores de tribu & cognatione
sua: * & cunctæ feminæ de eadem tri- 8
bu maritos accipient; vt hereditas
permaneat in familiis, * nec sibi mi- 9
sceantur tribus, sed ita maneant * vt 10
à Domino separatæ sunt. Feceruntq;
filiæ Salphaad, vt fuerat imperatũ:
* & nupserunt, Maala, & Thersa, & 11
Hegla, & Melcha, & Noa, filiis pa- D
trui sui * de familia Manasse, qui fuit 12
filius Ioseph: & possessio, quæ illis
fuerat attributa, mãsit in tribu & fa-
milia patris earum. * Hæc sunt man- 13
data atque iudicia, quæ mandauit
Dominus per manũ Moysi ad filios
Israel, in campestribus Moab supra
Iordanem contra Iericho.

LIBER DEVTERONOMII,

HEBRAICE ELLE HADDEBARIM.

CAPVT I.

Breuis Epilogus eorum quæ Israeli in deserto contigerant, pœnaque infideli populo inflicta.

HAec sunt verba, quæ locutus 1
est Moyses ad omnem Israel A
trans Iordanẽ in solitudine
campestri, contra Mare ru-
brum, inter Pharan & Thophel &
Laban & Haseroth, vbi auri est plu-
rimum: * Vndecim diebus de Horeb 2
per viam montis Seir vsque ad Ca-
3 desbarne. * Quadragesimo anno, vn-
decimo mense, prima die mensis, lo-
cutus est Moyses ad filios Israel om-
nia quæ præceperat illi Dominus, vt
4 diceret eis: * ‖ postquã percussit Se- ‖ Num.
hon regem Amorrhæorum, qui ha- 21.c.24
bitabat in Hesebon: & Og regẽ Ba-
san, qui mansit in Astaroth, & in
5 Edrai, * trãs Iordanẽ in Terra Moab.
B Cœpitque Moyses explanare legem,
6 & dicere: * Dominus Deus noster lo-
cutus est ad nos in Horeb, dicẽs: Suf-
ficit vobis quòd in hoc monte man-
7 sistis: * reuertimini, & venite ad mõ-
tem Amorrhæorum, & ad cetera quæ
ei proxima sunt cãpestria atq; mon-
tana & humiliora loca contra Meri-
diem, & iuxta littus maris, Terram
Chananæorum, & Libani vsque ad
8 flumen magnum Euphraten. * En,
inquit, tradidi vobis: ingredimini &
possidete eam, super qua iurauit Do-
minus patribus vestris, Abraham,
Isaac, & Iacob, vt daret illam eis, &
9 semini eorũ post eos. * Dixique vo-
10 bis illo in tempore: * ‖ Non possum ‖ Exod.
solus sustinere vos: quia Dominus 18.c.18.
Deus vester multiplicauit vos, &
estis hodie sicut stellæ cæli, plurimi.
11 (* Dominus Deus patrum vestrorum
addat ad hunc numerum multa mil-
C lia, & benedicat vobis, sicut locutus
12 est.) * Non valeo solus negotia vestra
13 sustinere, & pondus ac iurgia. * Da-
te ex vobis viros sapientes & gnaros,
& quorum conuersatio sit probata
in tribubus vestris, vt ponam eos vo-
14 bis principes. * Tunc respondistis mi-
hi: Bona res est, quam vis facere.
15 * Tuliq; de tribubus vestris viros sa-
pientes & nobiles, & constitui eos
principes, tribunos, & centuriones,
& quinquagenarios ac decanos, qui
16 docerent vos singula. * Præcepiq; eis,
dicens: Audite illos, & ‖ quod iustum ‖ Ioã.7.
est iudicate: siue ciuis sit ille, siue pe- d.24.
17 regrinus. * ‖ Nulla erit distantia per- ‖ Inf. 16
sonarũ, ita paruum audietis vt ma- d.19.
gnum: nec accipietis cuiusquam per- Leu.19.
sonam, quia Dei iudicium est. Quòd c.15.
si difficile vobis visum aliquid fue- Prou. 24
D rit, referte ad me, & ego audiam. c.23.
18 * Præcepiq; omnia quæ facere debe- Eccli.42
19 retis. * Profecti autem de Horeb, trãs- a.1.
iuimus per eremum terribilem & Iacob.2.
maximam, quam vidistis, per viam a.1.
montis Amorrhæi, sicut præceperat
Dominus Deus noster nobis. Cum-
20 que venissemus in Cadesbarne, * dixi
vobis: Venistis ad montẽ Amorrhæi,
quem Dominus Deus noster daturus
21 est nobis. * Vide Terram, quam Do-
minus Deus tuus dat tibi: ascende &
possidę

possĩde eam,ſicut locutus eſt Domi-
nus Deus noſter patribus tuis:noli ti-
‖ Num. 13.a.4. mere,nec quidquam paueas. * ‖ Et ac- 22
ceſſiſtis ad me omnes, atque dixiſtis:
Mittamus viros qui conſiderent Ter-
ram : & renuntient per quod iter de-
beamus aſcendere, & ad quas perge-
re ciuitates. * Cumque mihi ſermo 23
placuiſſet, miſi ex vobis duodecim
viros,ſingulos de tribubus ſuis. * Qui 24
cùm pertexiſſent, & aſcendiſſent in
montana, venerunt vſque ad Vallem
botri : & conſiderata terra, * ſumen- 25
tes de fructibus eius, vt oſtenderent
vbertatem, attulerunt ad nos, atque
dixerunt : Bona eſt terra, quam Do-
minus Deus noſter daturus eſt no- E
bis.* Et noluiſtis aſcẽdere, ſed incre- 26
duli ad ſermonem Domini Dei no-
ſtri * murmuraſtis in tabernaculis ve- 27
ſtris,atque dixiſtis : Odit nos Domi-
nus, & idcircò eduxit nos de Terra
Aegypti, vt traderet nos in manu
Amorrhæi, atq; deleret. * Quò aſcẽ- 28
demus? nuntii terruerunt cor noſtrũ,
dicentes : Maxima multitudo eſt, &
nobis ſtatura procerior : vrbes ma-
gnæ, & ad cælũ vſque munitæ, filios
Enacim vidimus ibi. * Et dixi vobis: 29
Nolite metuere, nec timeatis eos:
* Dñs Deus, qui ductor eſt veſter, 30
pro vobis ipſe pugnabit, ſicut fecit in
Aegypto cũctis videntibus.*Et in ſo- 31
litudine (ipſe vidiſti) portauit te Do-
minus Deus tuus, vt ſolet homo ge-
ſtare paruulum filium ſuum, in om-
ni via per quã ambulaſtis, donec ve- F
niretis ad locum iſtũ. * Et nec ſic qui- 32
dem crediditis Domino Deo veſtro,
‖ Exod. 13.d.21. Num. 14.c.14. * ‖ qui præceſſit vos in via, & metatus 33
eſt locũ in quo tentoria figere debe-
retis, nocte oſtendens vobis iter per
ignem, & die per columnam nubis.
* Cumque audiſſet Dominus vocem 34
ſermonum veſtrorum, iratus iurauit
‖ Num. 14.d.22. Pſal. 94 c.12. & ait : * ‖ Non videbit quiſpiã de ho- 35
minibus generationis huius peſſimæ
Terram bonam, quam ſub iuramen-
to pollicitus ſum patribus veſtris:
* præter Caleb filium Iephone, ipſe 36
enim videbit eã, & ipſi dabo Terram,
quam calcauit,& filiis eius, quia ſecu-
tus eſt Dominum. * Nec miranda ins 37
dignatio in populũ, cùm mihi quo-
que iratus Dominus propter vos di-
xerit : Nec tu ingredieris illuc :* ſed 38
Ioſue filius Nũ miniſter tuus, ipſe in-
trabit pro te. hũc exhortare & robo-
ra, & ipſe ſorte Terram diuidet Iſrae-
li. * Paruuli veſtri, de quibus dixiſtis 39
quòd captiui ducerentur, & filii qui
hodie boni ac mali ignorant diſtan-
tiam, ipſi ingredientur : & ipſis dabo G
40 Terram, & poſſidebũt eam.* Vos au-
tem reuertimini & abite in ſolitudi-
41 nem per viam Maris rubri. * ‖ Et re- ‖ Nu. 14.f.40.
ſpõdiſtis mihi:Peccauimus Domino:
aſcẽdemus & pugnabimus, ſicut præ-
cepit Dominus Deus noſter. Cumq;
inſtructi armis pergeretis in montẽ,
42 * ait mihi Dominus: Dic ad eos:‖ No- ‖ Num. 14.g.42.
lite aſcẽdere, neq; pugnetis, nõ enim
ſum vobiſcum:ne cadatis coram ini-
43 micis veſtris. * Locutus ſum, & non
audiſtis : ſed aduerſantes imperio
Domini, & tumentes ſuperbiã, aſcẽ-
44 diſtis in montem. * Itaque egreſſus
Amorrhæus, qui habitabat in monti-
bus, & obuiã veniens, perſecutus eſt
vos, ſicut ſolent apes perſequi : & ce-
45 cidit Seir vſque Horma. * Cumque
reuerſi ploraretis coram Domino,
non audiuit vos,nec voci veſtræ vo-
46 luit acquieſcere.* Sediſtis ergo in Ca-
desbarne multo tempore.

CAP. II.

Beneficiorum populo exhibitorum repetitio, pugnæ contra Ammon & Moab prohibitio, regiſque Sehon & terræ ipſius expugnatio.

1 A PRofectique inde venimus in ſoli-
tudinem, quæ ducit ad Mare ru-
brũ, ſicut mihi dixerat Dominus: &
circuiuimus montẽ Seir longo tem-
2 pore. * Dixitque Dominus ad me:
3 * Sufficit vobis circuire montẽ iſtũ:
4 ite contra Aquilonem :* & populo
præcipe,dicens: Trãſibitis per termi-
nos fratrum veſtrorũ filiorum Eſau,
qui habitant in Seir, & timebũt vos.
5 * Videte ergo diligẽter ne moueami-
ni contra eos. neq; enim dabo vobis
de terra eorũ quantum poteſt vnius
pedis calcare veſtigium, quia in poſ-
ſeſſionem Eſau dedi montem Seir.
6 * Cibos emetis ab eis pecunia, & co-
medetis:aquam emptam haurietis, &
7 bibetis. * Dominus Deus tuus bene-
B dixit tibi in omni opere manuũ tua-
rũ:nouit iter tuum, quomodo tran-
ſieris ſolitudinem hanc magnã, per
quadraginta annos habitans tecum
Dominus Deus tuus, & nihil tibi de-
8 fuit. * Cumque tranſiſſemus fratres
noſtros filios Eſau, qui habitabant in
Seir, per viam campeſtrem de Elath,
& de Aſiongaber, venimus ad iter,
9 quod ducit in deſertum Moab. * Di-
xitque Dominus ad me : Non pugnes
contra Moabitas, nec ineas aduerſus
eos prælium:non enim dabo tibi quid-
quam de terra eorum, quia filiis Lot
10 tradidi Ar in poſſeſſionem. * Emin
primi fuerunt habitatores eius, po-
pulus magnus, & validus, & tam ex-
11 celſus, vt de Enacim ſtirpe,* quaſi gi-
gantes,

gantes, crederentur, & essent similes
filiorum Enacim. Denique Moabitæ
appellant eos Emim. * In Seir autem 12
priùs habitauerunt Horræi: quibus C
expulsis atque deletis, habitauerunt
filii Esau, sicut fecit Israel in terra
possessionis suæ, quam dedit illi Do-
minus. * Surgentes ergo vt transire- 13
mus torrentem Zared, venimus ad
eum. * Tempus autem, quo ambula- 14
uimus de Cadesbarne vsq; ad transi-
tum torrentis Zared, triginta & octo
annorum fuit: donec consumeretur
omnis generatio hominum bellato-
rum de castris, sicut iurauerat Domi-
nus: * cuius manus fuit aduersum 15
eos, vt interirent de castrorum me-
dio. * Postquam autem vniuersi ceci- 16
derunt pugnatores, * locutus est Do- 17
minus ad me, dicens: * Tu transibis 18
hodie terminos Moab, vrbem nomi-
ne Ar: * & accedens in vicina filiorũ 19
Ammon, caue ne pugnes contra eos, D
nec mouearis ad prælium: non enim
dabo tibi de terra filiorum Ammon,
quia filiis Lot dedi eam in possessio-
nem. * Terra gigantum reputata est: 20
& in ipsa olim habitauerũt gigantes,
quos Ammonitæ vocant Zomzom-
mim, * populus magnus, & multus, & 21
proceræ longitudinis, sicut Enacim,
quos deleuit Dominus à facie eorũ:
& fecit illos habitare pro eis, * sicut 22
fecerat filiis Esau, qui habitãt in Seir,
delens Horræos, & terram eorum
illis tradens, quam possident vsque in
præsens. * Heuæos quoque, qui habi- 23
tabant in Haserim vsq; Gazan, Cap-
padoces expulerunt: qui egressi de
Cappadocia deleuerunt eos, & habi- E
tauerunt pro illis. * Surgite, & transi- 24
te torrentem Arnon: ecce tradidi in
manu tua Sehon regem Hesebon
Amorrhæum, & terrã eius incipe pos-
sidere, & committe aduersus eum
prælium. * Hodie incipiam mittere 25
terrorem atque formidinem tuam in
populos, qui habitant sub omni cælo:
vt audito nomine tuo paueant, & in
morem parturientium cõtremiscant,
‖ *Num. 21.c.21.* & dolore teneantur. * ‖ Misi ergo nũ- 26
tios de solitudine Cademoth ad Se-
hon regem Hesebon verbis pacificis,
dicens: * Transibimus per terram 27
tuam, publica gradiemur via: non
declinabimus neque ad dexterã, ne-
que ad sinistram. * Alimenta pretio 28
vende nobis, vt vescamur: aquam pe-
cunia tribue, & sic bibemus. Tantùm
est vt nobis concedas transitũ, * sicut 29
fecerunt filii Esau, qui habitant in
Seir, & Moabitæ, qui morãtur in Ar: F
donec veniamus ad Iordanem, &
transeamus ad Terrã, quã Dominus
30 Deus noster daturus est nobis. * No-
luitque Sehon rex Hesebon dare no-
bis transitum: quia indurauerat Dñs
Deus tuus spiritum eius, & obfirma-
uerat cor illius, vt traderetur in ma-
31 nus tuas, sicut nunc vides. * Dixitque
Dominus ad me: ‖ Ecce cœpi tibi tra- ‖ *Amos 2.c.9.*
dere Sehon, & terrã eius, incipe pos-
32 sidere eam. * Egressusq; est Sehon ob-
uiàm nobis cum omni populo suo ad
33 præliũ in Iasa. * Et tradidit eum Do-
minus Deus noster nobis: percussi-
musque eum cum filiis suis & omni
34 populo suo. * Cunctasque vrbes in
G tempore illo cepimus, interfectis ha-
bitatoribus earum, viris ac mulieri-
bus & paruulis. non reliquimus in eis
35 quidquam. * Absque iumentis, quæ in
partem venêre prædantium: & spoliis
36 vrbiũ, quas cepimus * ab Aroër, quæ
est super ripam torrentis Arnon, op-
pido quod in valle situm est, vsque
Galaad. Nõ fuit vicus & ciuitas, quæ
nostras effugeret manus: omnes tra-
37 didit Dñs Deus noster nobis. * Absq;
terra filiorum Ammon, ad quam non
accessimus: & cunctis quæ adiacent
torrenti Ieboc, & vrbibus montanis,
vniuersisque locis, à quibus nos pro-
hibuit Dominus Deus noster.

CAP. III.

Pugna contra Og regem Basan, & lectus eius, atque sors duarum tribuum & semis citra Iordanem: precatur Moyses vt liceat ei Terram promissam ingredi.

1
A ITaque conuersi ascendimus per
iter Basan: ‖ egressusque est Og rex ‖ *Inf. 29 b.7*
Basan in occursum nobis cum popu-
2 lo suo ad bellandum in Edrai. * Di- *Num. 21.g.33.*
xitque Dñs ad me: Ne timeas eum:
quia in manu tua traditus est cũ om-
ni populo ac terra sua: faciesque ei
‖ sicut fecisti Sehon regi Amorrhæo- ‖ *Num. 21.c.21.*
3 rũ, qui habitauit in Hesebon. * ‖ Tra-
didit ergo Dñs Deus noster in mani- ‖ *Num. 21.g.35*
bus nostris etiam Og Regem Basan,
& vniuersum populum eius: percus-
simusq; eos vsque ad internecionem,
4 * vastãtes cunctas ciuitates illius vno
tempore. non fuit oppidũ, quod nos
effugeret: sexaginta vrbes, omnem
regionem Argob regni Og in Basan.
5 * Cunctæ vrbes erant munitæ muris
altissimis, portisque & vectibus, abs-
que oppidis innumeris, quæ non ha-
6 bebant muros. * Et deleuimus eos, si-
cut feceramus Sehõ regi Hesebon, di-
B sperdentes omnem ciuitatem, virosq;
7 ac mulieres & paruulos: * iumẽta au-
8 tẽ & spolia vrbium diripuimus. * Tu-
limusq; illo in tẽpore terram de ma-
nu

nu duorum regum Amorrhæorum,
qui erant trans Iordanem : à torrente
Arnon vsque ad montem Hermon,
* quem Sidonij Sarion vocant, & 9
Amorrhæi Sanir: * omnes ciuitates, 10
quæ sitæ sunt in planitie, & vniuersã
Terrã, Galaad & Basã vsq; ad Selcha
& Edrai ciuitates regni Og in Basan.
* Solus quippe Og rex Basan restite- 11
rat de stirpe gigantum. Monstratur
lectus eius ferreus, qui est in Rabbath
filiorũ Ammon, nouem cubitos habens longitudinis, & quattuor latitu-
dinis ad mensuram cubiti virilis ma-
nus.* Terramq; possedimus tempore 12
illo ab Aroër, quæ est super ripã tor-
rentis Arnon, vsque ad mediam par-
tem montis Galaad: & ciuitates il-
‖ Num. 32.f.29. lius ‖ dedi Ruben & Gad. * Reliquam 13
autem partem Galaad, & omnem
Basan regni Og, tradidi mediæ tribui
Manasse, omnem regionem Argob:
cunctaque Basan vocatur Terra gi-
gantum. * Iair filius Manasse possedit 14
omnem regionem Argob vsque ad
terminos Gessuri & Machati. Voca-
uitq; ex nomine suo Basan, Hauoth
Iair, id est, Villas Iair, vsque in præ- C
sentem diem. * Machir quoque dedi 15
Galaad. * Et tribubus Ruben & Gad 16
dedi de Terra Galaad vsque ad Tor-
rentem Arnon medium torrentis, &
confiniũ vsque ad torrentem Ieboc,
qui est terminus filiorum Ammon:
* & planitiem solitudinis, atq; Iorda- 17
nem, & terminos Cenereth vsque ad
mare deserti, quod est salsissimum, ad
radices montis Phasga contra orien-
tem.* Præcepiq; vobis in tẽpore illo, 18
dicens: Dominus Deus vester dat vo-
bis terram hanc in hereditatem, ex-
pediti præcedite fratres vestros filios
Israel omnes viri robusti: absq; vxo- 19
ribus, & paruulis, atq; iumentis. No-
ui enim quòd plura habeatis pecora,
& in vrbibus remanere debebũt, quas
tradidi vobis, * donec requiẽ tribuat 20
Dominus fratribus vestris, sicut vo-
bis tribuit: & possideant ipsi etiam
Terram, quam daturus est eis trans
Iordanem: tunc reuertetur vnusquis-
que in possessionem suam, quam de-
‖ Num. 27.d.18. di vobis.* ‖ Iosue quoque in tempore 21
illo præcepi, dicens: Oculi tui viderũt D
quæ fecit Dominus Deus vester duo-
bus his regibus: sic faciet omnibus
regnis, ad quæ transiturus es. * Ne ti- 22
meas eos: Dñs enim Deus vester pu-
gnabit pro vobis.* Precatusque sum 23
Dñm in tempore illo, dicens:* Domi- 24
ne Deus, tu cœpisti ostendere seruo
tuo magnitudinẽ tuam, manumque
fortissimã, neque enim est alius Deus,
vel in cælo, vel in terra, qui possit fa-
cere opera tua, & comparari fortitu-
25 dini tuæ. * Transibo igitur, & vide-
bo Terram hanc optimam trans Ior-
danem, & montem istum egregium,
26 & Libanum. * Iratusque est Domi-
nus mihi propter vos, nec exaudiuit
me, sed dixit mihi: Sufficit tibi: ne-
quaquàm vltrà loquaris de hac re ad
27 me. * Ascende cacumen Phasgæ, &
oculos tuos circumfer ad occidentẽ,
& ad aquilonẽ, austrumq; & orien-
tem, & aspice. ‖ nec enim transibis ‖ Inf. 31. a.2. & 34.b.4.
28 Iordanem istum. * Præcipe Iosue, &
corrobora eum atque conforta: quia
ipse præcedet populum istum, &
diuidet eis Terram quam visurus es.
29 * Mansimusque in valle contra fa-
num Phogor.

CAP. IV.

Exhortatur Moyses ad seruanda Dei præcepta, comminando transgressoribus, prohibet omnem imaginem quæ ad idololatriam induceret, suam prædicit mortem, tresque vrbes refugij separat.

1 A ET nunc Israel audi præcepta &
iudicia, quæ ego doceo te: vt fa-
ciens ea, viuas, & ingrediẽs possideas
Terram, quã Dominus Deus patrum
2 vestrorum daturus est vobis. * Non
addetis ad verbum quod vobis lo-
quor, nec auferetis ex eo: custodite
mandata Domini Dei vestri quæ ego
3 præcipio vobis. * ‖ Oculi vestri vide- ‖ Num 25.a.4.
runt omnia quæ fecit Dominus con-
tra Beelphegor, quomodo contriue-
rit omnes cultores eius de medio ve-
4 stri. * Vos autem qui adhæretis Do-
mino Deo vestro, viuitis vniuersi v-
5 sque in præsentem diem.* Scitis quòd
docuerim vos præcepta atque iusti-
tias, sicut mandauit mihi Dominus
Deus meus: sic facietis ea in Terra,
6 quam possessuri estis: * & obseruabi-
tis & implebitis opere. Hæc est enim
vestra sapientia & intellectus coram
populis, vt audientes vniuersa præce-
pta hæc, dicant: En populus sapiens
7 B & intelligens, gens magna. * Nec est
alia natio tam grandis, quæ habeat
deos appropinquãtes sibi, sicut Deus
noster adest cunctis obsecrationibus
8 nostris. * Quæ est enim alia gens sic
inclyta, vt habeat ceremonias, iusta-
que iudicia, & vniuersam legẽ, quam
ego proponam hodie ante oculos ve-
9 stros. * Custodi igitur temetipsum, &
animã tuam solicitè. Ne obliuiscaris
verborum, quæ viderunt oculi tui,
& ne excidant de corde tuo cunctis
diebus vitæ tuæ. ‖ Docebis ea filios ac ‖ Exod. 19.c.18
10 nepotes tuos, * à die in quo stetisti co-

ram

ram Domino Deo tuo in Horeb,
quando Dominus locutus est mihi,
dicens: Congrega ad me populum,
vt audiant sermones meos, & discant
timere me omni tempore quo viuunt
in terra, doceantque filios suos. * Et 11
accessistis ad radices montis, qui ar-
debat vsque ad cælum: erantque in
eo tenebræ, & nubes, & caligo. * Lo- 12
cutusque est Dominus ad vos de me-
dio ignis. Vocem verborum eius au-
distis, & formam penitus non vidistis.
* Et ostendit vobis pactum suum, 13
quod præcepit vt faceretis, & decem
verba, quæ scripsit in duabus tabulis
lapideis. * Mihique mandauit in illo 14
tempore vt docerem vos ceremonias C
& iudicia, quæ facere deberetis in
Terra, quam possessuri estis. * Custodi- 15
te igitur solicitè animas vestras. Non
vidistis aliquam similitudinem, in die
qua locutus est vobis Dominus in Ho-
reb de medio ignis: * ne fortè decepti 16
faciatis vobis sculptam similitudi-
nem, aut imaginem masculi vel femi-
næ, * similitudinem omnium iumen- 17
torum quæ sunt super terram, vel a-
uium sub cælo volantium, * atque re- 18
ptilium quæ mouentur in terra, siue
piscium qui sub terra morantur in a-
quis: * ne fortè eleuatis oculis ad cæ- 19
lum, videas Solem & Lunam, & om-
nia astra cæli, & errore deceptus ado-
res ea & colas quæ creauit Dñs Deus
tuus in ministerium cunctis gentib⁹,
quæ sub cælo sunt. * Vos autem tulit 20
Dominus, & eduxit de fornace fer-
rea Ægypti, vt haberet populum he-
reditarium, sicut est in præsenti die.
‖ Sup. 1. f. 37. * ‖ Iratusque est Dñs contra me pro- 21
pter sermones vestros, & iurauit vt
non transirem Iordanem, nec ingre-
derer Terram optimam, quam datu-
rus est vobis. * Ecce morior in hac hu- 22
mo, non transibo Iordanem: vos tran- D
sibitis, & possidebitis terrã egregiam.
* Caue ne quando obliuiscaris pacti 23
Domini Dei tui, quod pepigit tecum:
& facias tibi sculptam similitudinem
eorum, quæ fieri Dominus prohi-
‖ Heb. 12 g. 29. buit: * ‖ quia Dominus Deus tuus ig- 24
nis consumens est, Deus æmulator.
* Si genueritis filios ac nepotes, & 25
morati fueritis in Terra, deceptique
feceritis vobis aliquam similitudinẽ,
patrantes malum coram Domino Deo
vestro, vt eum ad iracundiam pro-
uocetis: * testes inuoco hodie cælum 26
& terram, citò perituros vos esse de
Terra, quam transito Iordane posses-
suri estis. non habitabitis in ea longo
tempore, sed delebit vos Dominus,
* atque disperget in omnes gentes, 27
& remanebitis pauci in nationibus,
ad quas vos ducturus est Dominus.
28 * Ibique seruietis diis, qui hominum
manu fabricati sunt, ligno & lapidi
qui non vident, nec audiunt, nec com-
29 edunt, nec odorantur. * Cumque quæ-
sieris ibi Dñm Deum tuum, inuenies
E eum: si tamen toto corde quæsieris, &
30 tota tribulatione animæ tuæ. * Post-
quam te inuenerint omnia quæ præ-
dicta sunt, nouissimo tempore reuer-
têris ad Dñm Deum tuum, & audies
31 vocem eius. * Quia Deus misericors,
Dominus Deus tuus est: non dimittet
te, nec omnino delebit, neque obliui-
scetur pacti, in quo iurauit patribus
32 tuis. * Interroga de diebus antiquis,
qui fuerunt ante te ex die quo creauit
Deus hominem super terram, à sum-
mo cælo vsque ad summum eius, si
facta est aliquando huiuscemodi res,
33 aut vmquam cognitum est, * vt audi-
ret populus vocem Dei loquentis de
medio ignis, sicut tu audisti & vixi-
34 sti: * si fecit Deus vt ingrederetur, &
tolleret sibi Gentem de medio natio-
num, per tentationes, signa, atq; por-
tenta, per pugnam, & robustam ma-
num, extentumque brachium, & hor-
ribiles visiones, iuxta omnia quæ
fecit pro vobis Dominus Deus ve-
F ster in Ægypto, videntibus oculis
35 tuis: * vt scires quoniam Dominus
ipse est Deus, & non est alius præter
36 eum. * De cælo te fecit audire vo-
cem suam, vt doceret te, & in terra
ostendit tibi ignem suum maximum,
& audisti verba illius de medio ignis,
37 * quia dilexit patres tuos, & elegit se-
men eorum post eos. ‖ Eduxitque te ‖ Exod. 13. d. 21.
præcedens in virtute sua magna ex
38 Ægypto, * vt deleret nationes maxi-
mas & fortiores te in introitu tuo:
& introduceret te, daretque tibi ter-
ram earum in possessionem, sicut cer-
39 nis in præsenti die. * Scito ergo ho-
die, & cogitato in corde tuo, quòd
Dominus ipse sit Deus in cælo sur-
sum, & in terra deorsum, & non sit
40 alius. * Custodi præcepta eius atque
mandata, quæ ego præcipio tibi: vt
benè sit tibi, & filiis tuis post te, &
permaneas multo tempore super Ter-
ram, quam Dominus Deus tuus datu-
41 rus est tibi. * ‖ Tunc separauit Moy- ‖ Num. 35. a. 6.
G ses tres ciuitates trans Iordanem ad
42 Orientalem plagam, * vt confugiat ad
eas qui occiderit nolens proximum
suum, nec sibi fuerit inimicus ante
vnum & alterum diem, & ad ha-
rum aliquam vrbium possit euadere:
43 * ‖ Bosor in solitudine, quæ sita est in ‖ Iosue 20. c. 8.
terra campestri de tribu Ruben: &
Ra-

Ramoth in Galaad, quæ est in tribu
Gad: & Golan in Basan, quæ est in
tribu Manasse. * Ista est lex, quã pro- 44
posuit Moyses coram filiis Israël, & 45
hæc testimonia & ceremoniæ atque
iudicia, quæ locutus est ad filios Is-
rael, quando egressi sunt de Ægypto,
*trans Iordanem in valle contra fanũ 46
Phogor in terra Sehon regis Amor-
rhæi, qui habitauit in Hesebon, quem
percussit Moyses. Filii quoque Israel
egressi ex Ægypto * possederunt ter- 47
ram eius, & terram Og regis Basan,
duorum regum Amorrhæorum, qui
erant trans Iordanem ad solis ortum:
* Ab Aroer, quæ sita est super ripam 48
torrentis Arnon, vsque ad montem
Sion, qui est & Hermon, * omnem 49
planitiem trans Iordanem ad Orien-
talem plagam, vsque ad mare solitu-
dinis, & vsque ad radices montis
Phasga.

CAP. V.

*Præceptorum decalogi repetitio & ex-
planatio; & de timore filiorum Is-
rael, cùm Dei vocem audissent, &
montem ardere vidissent.*

VOcauitque Moyses omnem Israe- 1
lem, & dixit ad eum: Audi Israel A
ceremonias atque iudicia, quæ ego
loquor in auribus vestris hodie: disci-
te ea, & opere complete. * Dominus 2
Deus noster pepigit nobiscum fœdus
in Horeb. * Non cum patribus nostris 3
iniit pactum, sed nobiscum qui in-
præsentiarum sumus, & viuimus.
* Facie ad faciem locutus est nobis in 4
monte de medio ignis. * Ego sequester 5
& medius fui inter Dominum & vos
‖ Exod. in tempore illo, vt annuntiarem vo-
20. a.2. bis verba eius. timuistis enim ignem,
Leu. 26 & non ascendistis in montem. & ait:
a.1. *‖Ego Dominus Deus tuus, qui eduxi 6
Psal. 80 te de Terra Ægypti, de domo seruitu-
b.8. tis. *‖Non habebis deos alienos in cõ- 7
‖ Exod. spectu meo. *‖Non facies tibi sculpti- 8
20. a.3. le, nec similitudinem omnium, quæ in
Psal. 80 cælo sunt desuper, & quæ in terra de-
b.7. orsum, & quæ versantur in aquis sub
‖ Leuit. terra. * ‖ Non adorabis ea, & non co- 9
26. a.1. les. Ego enim sum Dominus De⁹ tuus:
Psal. 96 Deus æmulator, reddens iniquitatem
b.7. patrum super filios in tertiam & quar-
Exod. tam generationem his qui oderunt
20. a.4. me, *& faciens misericordiam in mul- 10
‖ Exod. ta millia diligentibus me, & custo-
34. c.14. dientibus præcepta mea. *‖Non vsur- 11
‖ Exod. pabis nomen Domini Dei tui frustrà: B
20. b.7. quia non erit impunitus qui super re
Leuit. vana nomen eius assumpserit. * Obser- 12
19. c.12. ua diem Sabbati, vt sanctifices eum,
Matth. sicut præcepit tibi Dominus Deus
‖ c. 33. tuus. * Sex diebus operaberis, & fa- 13
14 cies omnia opera tua. *‖Septimus dies ‖ Exod.
Sabbati est, id est, requies Domini 20. b.10
Dei tui. Non facies in eo quidquam Gen. 2.
operis tu, & filius tuus, & filia, seruus a.2.
& ancilla, & bos, & asinus, & omne Heb. 4.
iumentum tuum, & peregrinus qui b.4.
est intra portas tuas: vt requiescat ser-
uus tuus, & ancilla tua, sicut & tu.
15 * Memento quòd & ipse seruieris in
Ægypto, & eduxerit te inde Domi-
nus Deus tuus in manu forti, & bra-
chio extento. Idcircò præcepit tibi
16 vt obseruares diem Sabbati. *‖Hono- ‖ Exod.
ra patrem tuum & matrem, sicut præ- 20. c.12.
cepit tibi Dominus Deus tuus, vt lon- Eccl. 3.
C go viuas tempore, & benè sit tibi in b. 9.
17 Terra, quam Dominus Deus tuus da- Matth.
18 turus est tibi. * Non occides. * Neque 15. a.4.
19 mœchaberis. * Furtumque non facies. Marc. 7
20 * Nec loquèris contra proximum tuũ b.10.
21 falsum testimonium. * ‖ Non concu- Eph. 6.
pisces vxorem proximi tui: non do- a.1.
mum, non agrum, non seruum, non ‖ Math.
ancillam, non bouem, non asinum, 5. d.25.
22 & vniuersa quæ illius sunt. * Hæc Rom. 7.
verba locutus est Dominus ad om- b.7.
nem multitudinem vestram in mon-
te, de medio ignis & nubis & cali-
ginis, voce magna, nihil addens am-
pliùs: & scripsit ea in duabus tabu-
23 lis lapideis, quas tradidit mihi. * Vos
autem postquam audistis vocem de
medio tenebrarum, & montem arde-
re vidistis, accessistis ad me omnes
principes tribuum, & maiores natu,
24 atque dixistis: * Ecce ostendit nobis
Dominus Deus noster maiestatem &
magnitudinem suam, vocem eius au-
diuimus de medio ignis, & probaui-
mus hodie, quòd loquente Deo cum
25 homine, vixerit homo. * Cur ergo
moriemur, & deuorabit nos ignis hic
maximus? Si enim audierimus vltrà
vocem Domini Dei nostri, morie-
26 mur. * Quid est omnis caro, vt audiat
D vocem Dei viuentis, qui de medio ig-
nis loquitur sicut nos audiuimus, &
27 possit viuere? * Tu magis accede: &
audi cuncta quæ dixerit Dominus
Deus noster tibi: loquerisque ad
nos, & nos audientes faciemus ea.
28 * Quod cùm audisset Dominus, ait
ad me: Audiui vocem verborum po-
puli huius quæ locuti sunt tibi: benè
29 omnia sunt locuti. * Quis det talem
eos habere mentem, vt timeant me,
& custodiant vniuersa mandata mea
in omni tempore, vt benè sit eis & fi-
30 liis eorum in sempiternum? * Vade &
dic eis: Reuertimini in tentoria ve-
31 stra. * Tu verò hîc sta mecum, & lo-
quar tibi omnia mandata mea, & ce-
remonias atque iudicia: quæ docebis
eos,

eos, vt faciant ea in Terra, quam da-
bo illis in possessionem. * Custodite 32
igitur & facite quæ præcepit Domi-
nus Deus vobis: non declinabitis ne-
que ad dexteram, neque ad sinistram:
* sed per viam, quam præcepit Domi- 33
nus Deus vester, ambulabitis, vt viua-
tis, & benè sit vobis, & protelentur
dies in terra possessionis vestræ.

CAP. VI.

Dominus ex toto corde diligendus, eiusque mandata sollicitè seruanda, & posteris inculcanda.

HÆc sunt præcepta, & ceremo- 1
niæ, atque iudicia, quæ mandauit A
Dominus Deus vester vt docerē vos,
& faciatis ea in Terra, ad quam trans-
gredimini possidendam: * vt timeas 2
Dominum Deum tuum, & custodias
omnia mandata & præcepta eius,
quæ ego præcipio tibi, & filiis, ac ne-
potibus tuis, cunctis diebus vitæ tuæ,
vt prolongentur dies tui. * Audi Is- 3
raël, & obserua vt facias quæ præce-
pit tibi Dominus, & benè sit tibi, &
multipliceris ampliùs, sicut pollicitus
est Dominus Deus patrum tuorum
tibi terram lacte & melle manantem.
* Audi Israël, Dominus Deus noster, 4
‖ Math. Dominus vnus est. * ‖ Diliges Domi- 5
22.d.36. num Deum tuum ex toto corde tuo, B
Marc. & ex tota anima tua, & ex tota for-
12.c.30. titudine tua. * Eruntque verba hæc, 6
Luc.10. quæ ego præcipio tibi hodie, in cor-
c.27. de tuo: * & narrabis ea filiis tuis, & me- 7
Inf. 11. ditaberis in eis sedens in domo tua,
b.13. & ambulans in itinere, dormiens atq;
consurgens. * Et ligabis ea quasi signū 8
in manu tua, eruntque & mouebun-
tur inter oculos tuos, * scribesque ea 9
in limine & ostiis domus tuæ. * Cum- 10
que introduxerit te Dominus Deus
tuus in Terram, pro qua iurauit pa-
tribus tuis, Abraham, Isaac, & Iacob:
& dederit tibi ciuitates magnas & o-
ptimas, quas non ædificasti, * domos 11
plenas cunctarum opum, quas non
extruxisti, cisternas, quas non fodisti,
vineta & olivueta, quæ non planta-
sti, * & comederis, & saturatus fue- 12
ris: * caue diligenter, ne obliuiscaris 13
Domini, qui eduxit te de Terra Ægy-
‖ Math. pti, de domo seruitutis. ‖ Dominum
4.b.7. Deum tuum timebis, & illi soli ser-
Luc. 4. uies, ac per nomen illius iurabis. * Nō 14
b.12. ibitis post deos alienos cunctarum C
Inf. 10. Gentium, quæ in circuitu vestro sunt:
d.20. * quoniam Deus æmulator, Domi- 15
nus Deus tuus in medio tui: nequan-
do irascatur furor Domini Dei tui
contra te, & auferat te de superficie
terræ. * Non tentabis Dominum Deū 16
tuum, sicut tentasti in loco tentatio-

17 nis. * Custodi præcepta Domini Dei
tui, ac testimonia & ceremonias, quas
18 præcepit tibi: * & fac quod placitum
est & bonum in conspectu Domini,
vt benè sit tibi: & ingressus possideas
terram optimam, de qua iurauit Do-
19 minus patribus tuis, * vt deleret om-
nes inimicos tuos coram te, sicut lo-
20 cutus est. * Cumque interrogauerit te
filius tuus cras, dicens: Quid sibi vo-
lunt testimonia hæc, & ceremoniæ,
D atque iudicia, quæ præcepit Domi-
21 nus Deus noster nobis? * dices ei: Ser-
ui eramus Pharaonis in Ægypto, &
eduxit nos Dominus de Aegypto in
22 manu forti: * fecitque signa atque
prodigia magna & pessima in Aegy-
pto contra Pharaonem, & omnem
domum illius, in conspectu nostro,
23 * & eduxit nos inde, vt introductis
daret Terram, super qua iurauit pa-
24 tribus nostris. * Præcepitque nobis
Dominus, vt faciamus omnia legiti-
ma hæc, & timeamus Dominum Deū
nostrum, vt benè sit nobis cunctis
diebus vitæ nostræ, sicut est hodie.
25 * Eritque nostri misericors, si custo-
dierimus & fecerimus omnia præce-
pta eius coram Domino Deo nostro,
sicut mandauit nobis.

CAP. VII.

Nulla cum Gentibus societas contrahenda, sed earum aræ, luci ac simulacra delenda: memoratis Dei beneficiis promittit in omnibus auxilium & vbertatem, modo eius præcepta obseruent.

1 CVm introduxerit te Dominus
A Deus tuus in Terram, quam pos-
sessurus ingrederis, & deleuerit Gen-
tes multas coram te, ‖ Hethæum, & ‖ Exod.
Gergezæum, & Amorrhæum, Cha- 23.c.23.
nanæum, & Pherezæum, & Heuæum, & 33.
& Iebusæum, septem Gentes multo a.2.
maioris numeri quàm tu es, & robu-
2 stiores te: * tradideritque eas Domi-
nus Deus tuus tibi, percuties eas vs-
que ad internecionem. ‖ Non inibis ‖ Exod.
cum eis fœdus, nec misereberis ea- 23.g.32.
3 rum, * neque sociabis cum eis con- & 34.b.
iugia. Filiam tuam non dabis filio 15.16.
eius, nec filiam illius accipies filio
4 tuo: * quia seducet filium tuum, ne
sequatur me, & vt magis seruiat diis
alienis. irasceturque furor Domini, ‖ Inf.12.
5 & delebit te citò. * Quin potiùs hæc a.3.14.a
facietis eis: ‖ Aras eorum subuertite, 1.16.d.
& confringite statuas, lucosque suc- 21.
6 cidite, & sculptilia comburite. * ‖ Quia Exod.23
populus sanctus es Domino Deo c.24.
tuo. Te elegit Dominus Deus tuus, vt ‖ Inf.14.
sis ei populus peculiaris de cunctis a. 2. &
7 populis, qui sunt super terram. * Non 26.d.17.
quia

quia cunctas gentes numero vince-
batis, vobis iunctus est Dominus, &
elegit vos, cùm omnibus sitis popu- B
lis pauciores: * sed quia dilexit vos 8
Dominus, & custodiuit iuramentum,
quod iurauit patribus vestris: eduxit-
que vos in manu forti, & redemit de
domo seruitutis, de manu Pharaonis
regis Ægypti. * Et scies, quia Domi- 9
nus Deus tuus, ipse est Deus fortis &
fidelis, custodiens pactum & miseri-
cordiam diligentibus se, & his qui cu-
stodiunt præcepta eius, in mille ge-
nerationes: * & reddens odientibus se 10
statim, ita vt disperdat eos, & vltrà nõ
differat, protinus eis restituens quod
merentur. * Custodi ergo præcepta & 11
ceremonias atque iudicia, quæ ego
mando tibi hodie vt facias. * Si post- 12
quam audieris hæc iudicia, custodieris
ea & feceris, custodiet & Dominus
Deus tuus pactũ tibi, & misericordiam
quam iurauit patribus tuis: * & diliget 13
te ac multiplicabit, benedicetque fru-
ctui ventris tui, & fructui terræ tuæ,
frumento tuo, atque vindemiæ, oleo,
armentis, gregibus ouium tuarum su-
per Terram, pro qua iurauit patribus C
tuis vt daret eam tibi. * Benedictus 14
‖ *Exod.* cris inter omnes populos. ‖ Non erit
23.f.26. apud te sterilis vtriusque sexus, tam
in hominibus quàm in gregibus tuis.
* Auferet Dominus à te omnem lan- 15
guorem: & infirmitates Ægypti pes-
simas, quas nouisti, non inferet tibi,
sed cunctis hostibus tuis. * Deuorabis 16
omnes populos, quos Dominus Deus
tuus daturus est tibi. Non parcet eis
oculus tuus, nec seruies diis eorum,
ne sint in ruinam tui. * Si dixeris in 17
corde tuo: Plures sunt gentes istæ
quàm ego, quo modo potero delere
eas? * noli metuere, sed recordare quæ 18
fecerit Dominus Deus tuus Pharao-
ni, & cunctis Ægyptiis, * plagas ma- 19
ximas, quas viderunt oculi tui. & si-
gna atque portenta, manumque ro-
bustam, & extentum brachium, vt
educeret te Dominus Deus tuus. sic
faciet cunctis populis, quos metuis.
‖ *Exod.* * ‖ Insuper & crabrones mittet Domi- 20
23.c.23. nus Deus tuus in eos, donec deleat
33.a.2. omnes atque disperdat qui te fuge- D
Ios.24. rint, & latere potuerint. * Non time- 21
c.12. bit eos, quia Dominus Deus tuus in
medio tui est, Deus magnus & terri-
bilis: * ipse consumet nationes has 22
in conspectu tuo paulatim atque per
partes. Non poteris eas delere pari-
ter: ne fortè multiplicentur contra te
bestiæ terræ. * Dabitque eos Dñs Deus 23
tuus in conspectu tuo: & interficiet
illos donec penitus deleantur. * Tra- 24
detque reges eorum in manus tuas, &
disperdes nomina eorum sub cælo:
nullus poterit resistere tibi, donec cõ-
25 teras eos. * ‖ Sculptilia eorum igne ‖ *2. Ma-*
combures: non concupisces argentũ *chab.12.*
& aurum, de quibus facta sunt, neque *g.40.*
assumes ex eis tibi quidquam, ne of-
fendas, propterea quia abominatio
26 est Domini Dei tui. * Nec inferes
quippiam ex idolo in domum tuam,
ne fias anathema, sicut & illud est.
Quasi spurcitiam detestaberis, & vel-
ut inquinamentum ac sordes abomi-
nationi habebis, quia anathema est.

CAP. VIII.

*Commemorantur beneficia & afflictio-
nes quæ Dominus eis in deserto im-
miserat, ne illorum & Dei sui fiant
immemores.*

1 OMne mandatum, quod ego præ-
A cipio tibi hodie, caue diligenter
vt facias: vt possitis viuere, & multi-
plicemini, ingressique possideatis Ter-
ram, pro qua iurauit Dominus patri-
2 bus vestris. * Et recordaberis cuncti
itineris, per quod adduxit te Domi-
nus Deus tuus quadraginta annis per
desertum, vt affligeret te, atque ten-
taret, & nota fierent quæ in tuo ani-
mo versabantur, vtrùm custodires mã-
3 data illius, an non. * Afflixit te pe-
nuria, & dedit tibi cibum Manna,
quod ignorabas tu & patres tui: vt
ostenderet tibi quòd non ‖ in solo pa- ‖ *Math.*
ne viuat homo, sed in omni verbo *4.a.4.*
4 quod egreditur de ore Dei. * Vesti- *Luc. 4.*
B mentum tuum, quo operiebaris, ne- *a.4.*
quaquam vetustate defecit, & pes
tuus non est subtritus, en quadrage-
5 simus annus est. * Vt recogites in cor-
de tuo, quia sicut erudit filium suum
homo, sic Dominus Deus tuus eru-
6 diuit te, * vt custodias mandata Do-
mini Dei tui, & ambules in viis eius,
7 & timeas eum. * Dñs enim Deus tuus
introducet te in terram bonam; ter-
rã riuorum aquarumque & fontium:
in cuius campis & montibus erum-
8 punt fluuiorum abyssi: * terram fru-
menti, hordei, ac vinearum, in qua
ficus, & malogranata, & oliueta na-
9 scuntur: terram olei ac mellis. * Vbi
absque vlla penuria comedes panem
tuum, & rerum omnium abundantia
perfrueris: cuius lapides ferrum sunt,
& de montibus eius æris metalla fo-
10 diuntur: * vt cùm comederis, & satia-
C tus fueris, benedicas Domino Deo
tuo pro terra optima, quam dedi ti-
11 bi. * Obserua, & caue nequando obli-
uiscaris Domini Dei tui, & negligas
mandata eius atque iudicia & cere-
monias, quas ego præcipio tibi hodie:
ne

* ne postquam comederis & satiatus 12
fueris, domos pulchras ædificaueris,
& habitaueris in eis, *habuerisque ar- 13
menta boum,& ouium greges, argéti
& auri cunctarumque rerum copiam,
*eleuetur cor tuum,& non reminisca- 14
ris Domini Dei tui, qui eduxit te de
Terra Ægypti,de domo seruitutis:*& 15
ductor tuus fuit in solitudine magna
|| Num. atque terribili, | in qua erat serpens
20. b.5. flatu adurens, & scorpio ac dipsas, &
21.b.6. nullæ omnino aquæ: qui eduxit riuos
Exod. de petra durissima,*& cibauit te Man- 16
16.c.30. na in solitudine, quod nescierunt pa- D
& 17. tres tui. Et postquam afflixit ac pro-
b.6. bauit, ad extremum misertus est tui,
ne diceres in corde tuo: Fortitudo 17
mea, & robur manus meæ, hæc mihi
omnia præstiterunt. * Sed recorderis 18
Domini Dei tui, quòd ipse vires tibi
præbuerit, vt impleret pactum suum,
super quo iurauit patribus tuis, sicut
præsens indicat dies.*Sin autem obli- 19
tus Domini Dei tui, secutus fueris deos
alienos, coluerisque illos & adoraue-
ris: ecce nunc prædico tibi quòd om-
nino dispereas. * Sicut Gentes, quas 20
deleuit Dominus in introitu tuo, ita
& vos peribitis,si inobedientes fueri-
tis voci Domini Dei vestri.

CAP. IX.

Reprimitur elatio, ne futuras victorias sibi sed soli Domino adscribant, cùm semper Deo aduersati sint.

AVdi Israël: Tu transgredieris ho- 1
die Iordanem, vt possideas na- A
tiones maximas & fortiores te, ciui-
tates ingentes & ad cælum vsque mu-
ratas, * populum magnum atque sub- 2
limem, filios Enacim, quos ipse vidi-
sti, & audisti, quibus nullus potest ex
aduerso resistere. * Scies ergo hodie 3
quòd Dominus Deus tuus ipse trans-
ibit ante te, ignis deuorans atque cō-
sumens, qui conterat eos & deleat at-
que disperdat ante faciem tuam ve-
lociter, sicut locutus est tibi. * Ne 4
dicas in corde tuo,cùm deleuerit eos
Dominus Deus tuus in conspectu
tuo: Propter iustitiam meam intro-
duxit me Dominus vt terram hanc
possiderem, cùm propter impietates
suas istæ deletæ sint nationes.*Neque 5
enim propter iustitias tuas, & æqui-
tatem cordis tui, ingredieris vt pos-
sideas terras earum: sed quia illæ egę-
runt impiè,introeunte te deletę sunt:
& vt compleret verbum suum Do-
minus, quod sub iuramento pollici-
tus est patribus tuis, Abraham, Isaac,
& Iacob. * Scito ergo quòd non pro- 6
pter iustitias tuas Dominus Deus tuus B
dederit tibi terram hanc optimam in
possessionem, cùm durissimæ ceruí-
7 cis sis populus. * Memento, & ne ob-
liuiscaris, quomodo ad iracundiam
prouocaueris Dominum Deum tuum
in solitudine. Ex eo die, quo egressus
es ex Ægypto vsque ad locum istum,
semper aduersum Dominum con-
8 tendisti. * || Nam & in Horeb prouo- || Exod.
casti eum, & iratus delere te voluit, 17. b.6.
9 * quando ascendi in montem, vt acci- 19. a.3.
perem tabulas lapideas, tabulas pacti 31. d.18.
quod pepigit vobiscum Dominus: & 33. d.15.
perseueraui in monte quadraginta
diebus ac noctibus, panem non com-
10 edens, & aquam non bibens. * De-
ditque mihi Dominus duas tabulas
lapideas scriptas digito Dei, & conti-
nentes omnia verba quæ vobis locu-
tus est in monte de medio ignis, quā-
do concio populi congregata est.
11 *Cumque trāsissent quadraginta dies,
& totidem noctes, dedit mihi Domi-
nus duas tabulas lapideas, tabulas
12 fœderis, * dixitque mihi: || Surge,& || Exod.
descēde hinc citò: quia populus tuus, 32. b.7.
C quem eduxisti de Ægypto, deserue-
runt velociter viam quam demon-
strasti eis, feceruntque sibi conflati-
13 le. * Rursumque ait Dominus ad me:
Cerno quòd populus iste duræ ceruí-
14 cis sit: * dimitte me vt conteram eū,
& deleam nomen eius de sub cælo,
& constituam te super Gentem, quæ
15 hac maior & fortior sit. * Cumque
de monte ardente descenderem, &
duas tabulas fœderis vtraque tenerē
16 manu,*vidissemque vos peccasse Do-
mino Deo vestro, & fecisse vobis vi-
tulum conflatilem, ac deseruisse ve-
lociter viam eius, quam vobis osten-
17 derat: * proieci tabulas de manibus
meis, confregique eas in conspectu
18 vestro. * Et procidi ante Dominum
sicut priùs, quadraginta diebus &
noctibus panem non comedens, &
aquam non bibens, propter omnia
peccata vestra quæ gessistis contra
Dominum, & eum ad iracundiam
19 prouocastis: * timui enim indigna-
tionem & iram illius, qua aduersum
vos concitatus, delere vos voluit. Et
exaudiuit me Dominus etiam hac
20 vice. * Aduersum Aaron quoque ve-
hementer iratus, voluit eum conte-
rere, & pro illo similiter deprecatus
21 sum. *Peccatum autem vestrum quod
feceratis,id est vitulum,arripiēs,igne
combussi, & in frusta comminuens,
omninoque in puluerem redigens,
D proieci in torrentem, qui de monte || Num.
22 descendit. * || In incendio quoque & 11.a.1.
in tentatione, & in Sepulchris con- 16.a.1.
cupiscentiæ prouocastis Dominum: 21. a.5.
&

* & quando miſit vos de Cadesbarne, 23
dicens: Aſcendite, & poſſidete Ter-
ram, quam dedi vobis, & contempſi-
ſtis imperium Domini Dei veſtri, &
non credidiſtis ei, neque vocem eius
audire voluiſtis: * ſed ſemper fuiſtis 24
rebelles à die qua noſſe vos cœpi.
* Et iacui coram Domino quadragin- 25
ta diebus ac noctibus, quibus eum
ſuppliciter deprecabar, ne deleret vos
vt fuerat comminatus: * & orans di- 26
xi: Domine Deus, ne diſperdas popu-
lum tuum, & hereditatem tuam, quam
redemiſti in magnitudine tua, quos
eduxiſti de Aegypto in manu forti.
* Recordare ſeruorum tuorum, Abra- 27
ham, Iſaac, & Iacob: ne aſpicias du-
ritiam populi huius, & impietatem
atque peccatum: * ne fortè dicant 28
habitatores terræ, de qua eduxiſti
nos: Non poterat Dominus intro-
ducere eos in Terram, quam polli-
citus eſt eis, & oderat illos: idcircò
eduxit, vt interficeret eos in ſolitu-
dine. * qui ſunt populus tuus & he- 29
reditas tua, quos eduxiſti in fortitu-
dine tua magna, & in brachio tuo ex-
tento.

CAP. X.

Tabularum ſecundarum inſtauratio. Leuitarum officia: timor & dilectio Dei ad ſeruanda præcepta mouere debent: præputium cordis circumcidendum, peregrini amandi, & per Dei nomen iurandum.

‖ Exod. 34. a. 1. IN ‖ tempore illo dixit Dominus ad 1
me: Dola tibi duas tabulas lapi- A
deas, ſicut priores fuerunt, & aſcende
ad me in montem: faciéſque arcam li-
gneam, * & ſcribam in tabulis verba 2
quæ fuerunt in his quas antè confre-
giſti, ponéſque eas in arca. * Feci igi- 3
tur arcam de lignis ſettim. Cumque
dolaſſem duas tabulas lapideas inſtar
priorum, aſcendi in montem, ha-
bens eas in manibus. * Scripſitque in 4
tabulis, iuxta id quod priùs ſcripſe-
rat verba decem, quæ locutus eſt Do-
minus ad vos in monte de medio ig-
nis, quando populus congregatus eſt:
& dedit eas mihi. * Reuerſuſque de 5
monte, deſcendi, & poſui tabulas in
arcam, quam feceram, quæ hucuſque
ibi ſunt, ſicut mihi præcepit Domi- B
‖ Num. 33. d. 31. nus. * ‖ Filii autem Iſraël mouerunt 6
caſtra ex Beroth filiorum Iacan in
‖ Num. 20. d. 28 Moſera, vbi ‖ Aaron mortuus ac ſe-
pultus eſt, pro quo, ſacerdotio fun-
ctus eſt Eleazar filius eius. * Inde ve- 7
nerunt in Gadgad: de quo loco pro-
fecti, caſtrametati ſunt in Ietebatha,
in Terra aquarum atque torrentium.
* Eo tempore ſeparauit tribum Leui, 8
vt portaret arcam fœderis Domini,
& ſtaret coram eo in miniſterio, ac
benediceret in nomine illius vſque
9 in præſentem diem. * Quam ob rem
non habuit Leui partem, neque poſ-
ſeſſionem cum fratribus ſuis: quia ipſe
Dominus poſſeſſio eius eſt, ſicut pro-
10 miſit ei Dominus Deus tuus. * Ego
C autem ſteti in monte, ſicut priùs, qua-
draginta diebus ac noctibus: exaudi-
uitque me Dominus etiam hac vice,
11 & te perdere noluit. * Dixitque mi-
hi: Vade, & præcede populum, vt in-
grediatur, & poſſideat Terram, quam
iuraui patribus eorum vt traderem
12 eis. * Et nunc Iſraël, quid Dominus
Deus tuus petit à te, niſi vt timeas
Dominum Deum tuum, & ambu-
les in viis eius, & diligas eum, ac ſer-
uias Domino Deo tuo in toto corde
13 tuo, & in tota anima tua: * cuſtodiaſ-
que mandata Domini, & ceremonias
eius, quas ego hodie præcipio tibi, vt
14 benè ſit tibi? * En Domini Dei tui cæ-
lum eſt, & cælum cæli, terra, & omnia
15 quæ in ea ſunt: * & tamen patribus
tuis conglutinatus eſt Dominus, &
amauit eos, elegitque ſemen eorum *‖ Act. 10. b. 34.*
D poſt eos, id eſt vos, de cunctis Genti-
16 bus, ſicut hodie comprobatur. * Cir- *2. Par. 19. c. 7.*
cumcidite igitur præputium cordis
veſtri, & ceruicem veſtram ne indure- *Iob. 34. b. 19.*
17 tis ampliùs: * quia Dominus Deus ve-
ſter, ipſe eſt Deus deorum, & Domi- *Sap. 6. b. 9.*
nus dominantium, Deus magnus &
potens, & terribilis, ‖ qui perſonam *Eccl. 35. c. 15.*
18 non accipit, nec munera. * Facit iudi-
cium pupillo & viduæ, amat peregri- *Rom. 2. b. 11.*
num, & dat ei victum atque veſti-
19 tum. * & vos ergo amate peregrinos, *Gal. 2. b. 6.*
quia & ipſi fuiſtis aduenæ in Terra
20 Aegypti. * ‖ Dominum Deum tuum ti- *‖ Suprà 6. c. 13.*
mebis, & ei ſoli ſeruies: ipſi adhære-
21 bis, iurabiſque in nomine illius. * Ipſe *Matth. 4. b. 10.*
eſt laus tua, & Deus tuus, qui fecit ti-
bi hæc magnalia & terribilia, quæ *Luc. 4. b. 8.*
22 viderunt oculi tui. * ‖ In ſeptuaginta
animabus deſcenderunt patres tui in *‖ Gen. 46. c. 27.*
Ægyptum: & ecce nunc multiplica-
uit te Dominus Deus tuus ſicut aſtra *Exod. 1. a. 5.*
cæli.

CAP. XI.

Recenſentur varia Dei beneficia, multaque bona promittuntur ſeruantibus eius præcepta, mala autem non ſeruantibus, hoc eſt benedictio & maledictio.

1 AMa itaque Dominum Deum tuũ,
A & obſerua præcepta eius & cere-
monias, iudicia atque mandata, om-
2 ni tempore. * Cognoſcite hodie
quæ ignorant filii veſtri, qui non vi-
derunt diſciplinam Domini Dei ve-

stri, magnalia eius & robustam ma-
num,extentumque brachium, * signa 3
& opera quæ fecit in medio Aegypti
Pharaoni regi,& vniuersæ terrę eius,
omnique exercitui Aegyptiorum, & 4
equis ac curribus: quo modo operue-
rint eos aquæ maris rubri, cùm vos
persequerentur, & deleuerit eos Dñs
vsque in præsentem diem: *vobisque 5
quæ fecerit in solitudine,donec veni-
‖ Num. retis ad hunc locũ:*& ‖ Dathan atque 6
16.a.1. Abiron filiis Eliab, qui fuit filius Ru-
‖ Num. ben:quos ‖aperto ore suo terra absor-
26.c.32. buit, cum domibus & tabernaculis,
& vniuersa substantia eorum, quam
habebant in medio Israël. * Oculi ve- 7
stri viderũt omnia opera Domini ma-
gna quæ fecit, *vt custodiatis vniuer- 8
sa mandata illius,quæ ego hodie præ-
cipio vobis,& possitis introire,& pos- B
sidere Terram, ad quam ingredimini,
*multoque in ea viuatis tempore: quã 9
sub iuramento pollicitus est Dominus
patribus vestris, & semini eorũ, lacte
& melle manantem.*Terra enim, ad 10
quam ingrederis possidendam,non est
sicut Terra Aegypti, de qua existi,vbi
iacto semine in hortorũ morem aquæ
ducuntur irriguæ: * sed montuosa est 11
& campestris, de cælo expectans plu-
uias.*quam Dominus Deus tuus sem- 12
per inuisit, & oculi illius in ea sunt à
principio anni vsque ad finem eius.
‖ Sup.10 * ‖ Si ergo obedieritis mandatis meis, 13
c.12. quæ ego hodie præcipio vobis,vt di-
ligatis Dominum Deum vestrum, &
seruiatis ei in toto corde vestro, & in
tota anima vestra: * dabit pluuiam 14
terræ vestræ temporaneam & seroti-
nam, vt colligatis frumentum, & vi-
num,& oleum, * fœnumque ex agris 15
ad pascenda iumenta, & vt ipsi com-
edatis ac saturemini. *Cauete ne for- 16
tè decipiatur cor vestrum,& recedatis
à Domino, seruiatisq; diis alienis, &
adoretis eos: *iratusq; Dominus clau- 17
dat cælum, & pluuiæ non descendãt,
nec terra det germen suum, pereatis-
que velociter de terra optima, quam C
‖ Sup.6. Dñs daturus est vobis. * ‖ Ponite hæc 18
b.6. verba mea in cordibus & animis ve-
stris,& suspendite ea pro signo in ma-
nibus,& inter oculos vestros colloca-
te. *Docete filios vestros vt illa medi- 19
tentur, quando sederis in domo tua,
& ambulaueris in via, & accubueris
atque surrexeris. * Scribes ea super 20
postes & ianuas domus tuæ:*vt mul- 21
tiplicentur dies tui, & filiorum tuo-
rum, in terra quam iurauit Dominus
patribus tuis, vt daret eis quãdiu cæ-
lum imminet terræ. * Si enim custo- 22
dieritis mandata quæ ego præcipio
vobis, & feceritis ea, vt diligatis Do-
minum Deum vestrum, & ambuletis
in omnibus viis eius, adhærentes ei,
23 * disperdet Dominus omnes gentes
istas ante faciem vestram, & posside-
bitis eas,quæ maiores & fortiores vo-
24 bis sunt. * ‖ Omnis locus, quem cal- ‖ Ios.1.
cauerit pes vester, vester erit. A de- a.3.
serto, & à Libano, à flumine magno
Eufrate vsque ad mare occidentale
25 erunt termini vestri. * Nullus stabit
contra vos: terrorem vestrum & for-
D midinem dabit Dominus Deus vester
super omnem terram quam calcatu-
26 ri estis, sicut locutus est vobis. * En
propono in conspectu vestro hodie
benedictionem & maledictionem:
27 * benedictionem, si obedieritis man-
datis Domini Dei vestri,quæ ego ho-
28 die præcipio vobis: *maledictionem,
si non obedieritis mandatis Domini
Dei vestri, sed recesseritis de via,
quam ego nunc ostendo vobis, &
ambulaueritis post deos alienos,quos
29 ignoratis. * Cùm verò introduxerit
te Dominus Deus tuus in Terram ad
quam pergis habitandam, pones be-
nedictionem super montem Garizim,
maledictionem super montem He-
30 bal: * qui sunt trans Iordanem, post
viam quæ vergit ad solis occubitum,
in Terra Chananæi, qui habitat in
campestribus contra Galgalam, quæ
est iuxta vallem tendentem & intran-
31 tem procul. * Vos enim transibitis
Iordanem, vt possideatis Terram,
quam Dominus Deus vester datu-
rus est vobis, vt habeatis & possi-
32 deatis illam. * Videte ergo vt im-
pleatis ceremonias atque iudicia,
quæ ego hodie ponam in conspectu
vestro.

CAP. XII.

Præcipit exterminari idololatriam, decimas ac primitias reddi, sacrificia certo loco exolui, & comedi, sanguinemque vitari.

1 HÆc sunt præcepta atque iudicia,
A quæ facere debetis in Terra, quã
Dominus Deus patrum tuorum da-
turus est tibi, vt possideas eam cun-
ctis diebus quibus super humum gra-
2 dieris. * Subuertite omnia loca, in
quibus coluerunt gentes,quas posses-
suri estis, deos suos super montes ex-
celsos, & colles, & subter omne li-
3 gnum frondosum. * ‖ Dissipate aras ‖ Sup.7.
eorum, & confringite statuas, lucos d.25.
igne comburite, & idola comminui- 2. Mac.
te:disperdite nomina eorum de locis 12.g.40
4 illis. * Non facietis ita Domino Deo
5 vestro: * sed ad locum, quem elegerit
Dominus Deus vester de cunctis tri-
bubus

bubus vestris, vt ponát nomen suum
ibi, & habitet in eo, venietis: * & of- 6
feretis in loco illo holocausta & vi-
ctimas vestras, decimas & primitias
manuum vestrarum,& vota atque do-
naria, primogenita boum & ouium.
* Et comedetis ibi in conspectu Do- 7
mini Dei vestri:ac lætabimini in cun-
ctis, ad quæ miseritis manum vos &
domus vestræ, in quibus benedixerit
vobis Dominus Deus vester. * Non 8
facietis ibi quæ nos hîc facimus ho-
die, singuli quod sibi rectum videtur.
* Neque enim vsque in præsens tem- 9
pus venistis ad requiem, & possessio-
nem, quam Dominus Deus vester da-
turus est vobis. * Transibitis Iorda- 10
nem, & habitabitis in Terra, quam B
Dominus Deus vester daturus est vo-
bis, vt requiescatis à cunctis hostibus
per circuitum : & absque vllo timore
habitetis *in loco quem elegerit Do- 11
minus Deus vester, vt sit nomen eius
in eo.illuc omnia, quæ præcipio,con-
feretis,holocausta, & hostias,ac deci-
mas, & primitias manuum vestrarum:
& quidquid præcipuum est in mune-
ribus,quæ vouebitis Domino. * Ibi e- 12
pulabimini coram Domino Deo ve-
stro, vos & filii ac filiæ vestræ, famu-
li & famulæ, atque Leuites qui in vr-
bibus vestris commoratur. neque e-
nim habet aliam partem & possessio-
nem inter vos. * Caue ne offeras ho- 13
locausta tua in omni loco,quem vide-
ris:*sed in eo,quem elegerit Dominus, 14
in vna tribuum tuarū offeres hostias,
& facies quæcumque præcipio tibi.
* Sin autem comedere volueris, & te 15
esus carnium delectauerit, occide, &
comede iuxta benedictionem Domi-
ni Dei tui,quam dedit tibi in vrbibus
tuis:siue immundum fuerit, hoc est,
maculatum & debile : siue mundum,
hoc est,integrum & sine macula,quod
offerre licet,sicut capream & ceruum,
comedes, *absque esu dumtaxat san- 16
guinis, quem super terram quasi a- C
quam effundes.* Non poteris come- 17
dere in oppidis tuis decimam frumē-
ti,& vini, & olei tui, primogenita ar-
mentorum & pecorum, & omnia quæ
voueris, & sponte offerre volueris, &
primitias manuum tuarum: * sed co- 18
ram Domino Deo tuo comedes ea,
in loco quem elegerit Dominus Deus
tuus, tu & filius tuus, & filia tua, &
seruus & famula, atque Leuites qui
manet in vrbibus tuis: & lætaberis &
reficieris coram Domino Deo tuo, in
cunctis ad quæ extenderis manum
tuam. * Caue ne derelinquas Leuitem 19
in omni tempore quo versaris in ter-
20 ra. * || Quando dilatauerit Dominus || Gen.
Deus tuus terminos tuos, || sicut locu- 28.c.14.
tus est tibi, & volueris vesci carnibus, || Inf.19
21 quas desiderat anima tua: * locus au- b.8.
tem, quem elegerit Dominus Deus Exod.
tuus vt sit nomen eius ibi, si procul 34.c.24.
fuerit,occides de armentis & pecori-
bus,quæ habueris, sicut præcepi tibi,
& comedes in oppidis tuis, vt tibi
22 placet. * Sicut comeditur caprea &
ceruus,ita vesceris eis : & mundus &
immundus in commune vescentur.
23 *Hoc solùm caue,ne sanguinem com-
edas. sanguis enim eorum pro anima
est : & idcircò non debes animā com-
24 edere cum carnibus: * sed super ter-
25 ram fundes quasi aquam, * vt benè
D sit tibi & filiis tuis post te, cùm fece-
ris quod placet in conspectu Domini.
26 * Quæ autem sanctificaueris, & vo-
ueris Domino, tolles, & venies ad lo-
27 cum,quem elegerit Dominus: * & of-
feres oblationes tuas carnem & san-
guinem super altare Domini Dei tui:
sanguinem hostiarum fundes in alta-
28 ri:carnibus autem ipse vesceris. * Ob-
serua & audi omnia quæ ego præci-
pio tibi, vt benè sit tibi & filiis tuis
post te in sempiternum, cùm feceris
quod bonum est & placitum in con-
29 spectu Domini Dei tui.* || Quando dis- || Inf.19.
perdiderit Dominus Deus tuus ante a.1.
faciem tuam gentes, ad quas ingre-
diêris possidendas, & possederis eas,
30 atque habitaueris in terra earum: *ca-
ue ne imiteris eas, postquam te fue-
rint introeunte subuersæ, & requiras
ceremonias earum, dicens : Sicut co-
luerunt gentes istæ deos suos, ita &
31 ego colam. * Non facies similiter Do-
mino Deo tuo. Omnes enim abomi-
nationes, quas auersatur Dominus,
fecerunt diis suis, offerentes filios &
32 filias, & comburentes igni. * Quod
præcipio tibi, hoc tantùm facito Do-
mino.: nec addas quidquam, nec mi-
nuas.

CAP. XIII.

Pseudopropheta à Deo auertens occidi debet, quantumuis propinquus sit vel amicus; imo & vrbs vastari funditus, cuius habitatores id facere conati fuerint.

1 A SI surrexerit in medio tui prophe-
tes, aut qui somnium vidisse se di-
cat, & prædixerit signum atque por-
2 tentum, * & euenerit quod locutus est,
& dixerit tibi: Eamus, & sequamur
deos alienos quos ignoras, & seruia-
3 mus eis: *non audies verba prophetæ
illius aut somniatoris:quia tentat vos
Dominus Deus vester, vt palàm fiat

vtrùm diligatis eum an non, in toto
corde, & in tota anima vestra. *Do- 4
minum Deum vestrum sequimini, &
ipsum timete, & mandata illius cu-
stodite, & audite vocem eius: ipsi ser-
uietis, & ipsi adhærebitis. * Propheta 5
autem ille aut fictor somniorũ inter- B
ficietur: quia locutus est vt vos auer-
teret à Domino Deo vestro, qui edu-
xit vos de Terra Ægypti, & redemit
vos de domo seruitutis: vt errare te
faceret de via, quam tibi præcepit Do-
minus Deus tuus: & auferes malum
de medio tui. * Si tibi voluerit per- 6
suadere frater tuus filius matris tuæ,
aut filius tuus vel filia, siue vxor quæ
est in sinu tuo, aut amicus, quẽ diligis
vt animam tuam, clàm dicẽs: Eamus,
& seruiamus diis alienis, quos igno-
ras tu, & patres tui, * cunctarũ in cir- 7
cuitu gentium, quæ iuxtà vel procul
sunt, ab initio vsque ad finem terræ,
* non acquiescas ei, nec audias, ne- 8
que parcat ei oculus tuus vt miserea-
ris & occultes eum, *sed statim inter- 9
‖ Inf. 17 b.7. ficies. ‖ sit primùm manus tua super
eum, & posteà omnis populus mittat
manum. * Lapidibus obrutus necabi- 10
tur: quia voluit te abstrahere à Dño C
Deo tuo, qui eduxit te de Terra Æ-
gypti, de domo seruitutis: * vt om- 11
nis Israël audiens timeat, & nequa-
quam vltrà faciat quippiam huius rei
simile. * Si audieris in vna vrbiũ tua- 12
rum, quas Dominus Deus tuus dabit
tibi ad habitandum, dicentes aliquos:
* Egressi sunt filii Belial de medio tui, 13
& auerterunt habitatores vrbis suæ,
atque dixerunt: Eamus, & seruiamus
diis alienis quos ignoratis: * quære 14
solicitè & diligenter, rei veritate per-
specta, si inueneris certum esse quod
dicitur, & abominationem hanc ope-
re perpetratam, *statim percuties ha- 15
bitatores vrbis illius in ore gladii, & D
delebis eã, ac omnia quæ in illa sunt,
vsque ad pecora. * quidquid etiam su- 16
pellectilis fuerit, congregabis in me-
dio platearum eius, & cum ipsa ciui-
tate succendes, ita vt vniuersa con-
sumas Domino Deo tuo, & sit tumu-
lus sempiternus. non ædificabitur
ampliùs, * & non adhærebit de illo 17
anathemate quidquam in manu tua:
vt auertatur Dominus ab ira furoris
sui, & misereatur tui, multiplicetque
te sicut iurauit patribus tuis, * quan- 18
do audieris vocem Domini Dei tui,
custodiens omnia præcepta eius, quæ
ego præcipio tibi hodie, vt facias
quod placitum est in conspectu Do-
mini Dei tui.

CAP. XIV.

Gentium ritus super mortuo fugiendus: animalium mundorum & immũdorũ discretio: & decimas esse soluẽdas.

1 Filii estote Dñi Dei vestri: non vos
A incidetis, nec facietis caluitium su-
2 per mortuo. *‖ quoniã populus sãctus ‖ Suprà
es Dño Deo tuo: & te elegit vt sis ei 7.a.6.
in populum peculiarem, de cũctis gẽ- Inf. d
3 tibus quæ sunt super terrã. * ‖ Ne co- 26.d.18
4 medatis quæ immunda sunt. *Hoc est ‖ Leuit.
animal quod comedere debetis, Bo- 11.a.4.
5 uem, & ouem, & capram, * ceruum &
capream, bubalum, tragelaphum, py-
6 gargũ, orygem, camelopardalũ.*Om-
ne animal, quod in duas partes findit
7 vngulam, & ruminat, comedetis. *De
his autem quæ ruminant, & vngulam
non findunt, comedere nõ debetis; vt
camelum, leporem, chœrogryllũ: hæc
quia ruminant, & non diuidunt vngu-
8 lam, immũda erunt vobis. *Sus quoq;
B quoniam diuidit vngulam, & non ru-
minat, immũda erit. carnibus eorum
non vescemini, & cadauera non tãge-
9 tis. *Hæc comedetis ex omnibus quæ
morantur in aquis: Quæ habent pin-
10 nulas & squamas comedite: *quæ abs-
que pinnulis & squamis sunt, ne com-
11 edatis, quia immunda sunt: * Omnes
12 aues mundas comedite. * Immundas
ne comedatis: aquilam scilicet, & gry-
13 phem, & haliæetum, * ixion, & vultu-
14 rem ac miluum iuxta genus suum:* &
15 omne coruini generis, *& struthionẽ,
ac noctuam, & larum, atque accipitrẽ
16 iuxta genus suum: * herodium ac cy-
17 gnum, & ibin, *ac mergulum, porphy-
18 rionem, & nycticoracem, *onocrota-
lum, & charadrium, singula in genere
suo: vpupam quoque & vespertilionẽ.
19 *Et omne quod reptat & pennulas ha-
C bet, immundum erit, & non comede-
20 tur. *Omne quod mundum est, come-
21 dite. *Quidquid autem morticinũ est,
ne vescamini ex eo. Peregrino, qui in-
tra portas tuas est, da vt comedat, aut
vende ei: quia tu populus sanctus Do-
mini Dei tu es. ‖ Non coques hœdum ‖ Exod.
22 in lacte matris suę. *Decimam partem 23.d.19.
separabis de cunctis fructibus tuis qui 34.c.26
nascuntur in terra per annos singu-
23 los, *& comedes in conspectu Domi-
ni Dei tui, in loco quem elegerit vt in
eo nomen illius inuocetur, decimam
frumenti tui, & vini, & olei, & primo-
genita de armentis & ouibus tuis: vt
discas timere Dominum Deum tuum
24 omni tempore. *Cùm autem longior
D fuerit via, & locus quem elegerit Do-
minus Deus tuus, tibique benedixerit,
nec potueris ad eum hæc cuncta por-
25 tare, *vendes omnia, & in pretium re-
diges,

diges, portabiſque manu tua, & profi-
ciſceris ad locum quem elegerit Dñs
Deus tuus: *& emes ex eadem pecunia 26
quidquid tibi placuerit, ſiue ex armẽ-
tis, ſiue ex ouibus, vinum quoque & ſi-
ceram, & omne quod deſiderat anima
tua: & comedes coram Domino Deo
tuo, & epulaberis tu & domus tua: * & 27
Leuites qui intra portas tuas eſt: caue
ne derelinquas eum, quia non habet
aliam partem in poſſeſſione tua. *An- 28
no tertio ſeparabis aliam decimam ex
omnibus quæ naſcuntur tibi eo tem-
pore: & repones intra ianuas tuas.
* Venietque Leuites qui aliam non 29
habet partem nec poſſeſſionem tecũ,
& peregrinus ac pupillus & vidua, qui
intra portas tuas ſunt, & comedent &
ſaturabuntur: vt benedicat tibi Do-
minus Deus tuus in cunctis operibus
manuum tuarum quæ feceris.

CAP. XV.

Lex remiſsionis ſeptimi anni in quos exerceatur: de ſeruo Hebræo qui noluerit manumitti: de primogenitis Domino ſanctificandis & comedendis.

SEptimo anno facies remiſſionem, 1
* quæ hoc ordine celebrabitur. Cui 2
debetur aliquid ab amico vel proxi- A
mo ac fratre ſuo, repetere non pote-
rit, quia annus remiſſionis eſt Domi-
ni. * A peregrino & aduena exiges: 3
ciuem & propinquum repetendi non
habebis poteſtatem. * Et omnino in- 4
digens & mendicus nõ erit inter vos:
vt benedicat tibi Dominus Deus tuus
in terra, quã traditurus eſt tibi in poſ-
ſeſſionem. * Si tamen audieris vocem 5
Domini Dei tui, & cuſtodieris vni-
uerſa quæ iuſſit, & quæ ego hodie
præcipio tibi, benedicet tibi, vt polli-
citus eſt. * Fœnerabis gẽtibus multis, 6
& ipſe à nullo accipies mutuum. Do-
minaberis nationibus plurimis, & tui
nemo dominabitur. * Si vnus de fra- 7
tribus tuis, qui morantur intra portas
ciuitatis tuæ, in terra quam Dominus
Deus tuus daturus eſt tibi, ad pau- B
pertatem venerit: non obdurabis cor
tuũ, nec contrahes manum, * ſed ape- 8
‖ Math. 5. c. 43. Luc. 6. e. 34. ries eam pauperi, ‖ & dabis mutuum
quo eum indigere perſpexeris. *Caue 9
ne fortè ſubrepat tibi impia cogita-
tio, & dicas in corde tuo: Appropin-
quat ſeptimus annus remiſſionis; &
auertas oculos tuos à paupere fratre
tuo, nolens ei quod poſtulat mutuum
commodare: ne clamet contra te ad
Dominum, & fiat tibi in peccatum.
*Sed dabis ei: nec ages quippiam cal- 10
lidè in eius neceſſitatibus ſubleuãdis:
vt benedicat tibi Dominus Deus tuus
in omni tempore, & in cunctis ad quę
11 manum miſeris. * ‖ Non deerunt pau- ‖ Math.
peres in terra habitationis tuæ: idcir- 26. a. 10
cò ego præcipio tibi, vt aperias ma-
num fratri tuo egeno & pauperi, qui
12 tecum verſatur in terra. * ‖ Cùm tibi ‖ Exod.
C venditus fuerit frater tuus Hebræus, 21. a. 2.
aut Hebræa, & ſex annis ſeruierit ti- Ierem.
bi, in ſeptimo anno dimittes eum li- 34. c. 14.
13 berum: *& quem libertate donaueris,
nequaquam vacuum abire patiẽris:
14 * ſed dabis viaticum de gregibus, &
de area, & torculari tuo, quibus Do-
minus Deus tuus benedixerit tibi.
15 * ‖ Memento quòd & ipſe ſeruieris in
Terra Ægypti, & liberauerit te Do-
minus Deus tuus, & idcircò ego nunc
16 præcipio tibi. * Sin autem dixerit:
Nolo egredi: eò quòd diligat te, &
domum tuam, & benè ſibi apud te eſſe
17 ſentiat: * aſſumes ſubulam, & perfo-
rabis aurem eius in ianua domus tuæ;
& ſeruiet tibi vſque in æternum. an-
18 cillæ quoque ſimiliter facies. * Non
auertas ab eis oculos tuos, quando
dimiſeris eos liberos: quoniam iuxta
D mercedem mercenarii per ſex annos
ſeruiuit tibi: vt benedicat tibi Domi-
nus Deus tuus in cunctis operibus
19 quæ agis. * De primogenitis, quæ na-
ſcuntur in armentis, & in ouibus tuis,
quidquid eſt ſexus maſculini, ſanctifi-
cabis Domino Deo tuo. Non opera-
beris in primogenito bouis, & non
20 tondebis primogenita ouium. *In cõ-
ſpectu Domini Dei tui comedes ea per
annos ſingulos, in loco quem elege-
21 rit Dñs, tu & domus tua. * ‖ Sin autem ‖ Leuit.
habuerit maculam, vel claudum fue- 22. c. 20
rit, vel cæcum, aut in aliqua parte de- Eccl. 35.
forme vel debile, non immolabitur b. 14.
22 Domino Deo tuo, * ſed intra portas
vrbis tuæ comedes illud: tam mundus
quàm immundus ſimiliter veſcentur
23 eis, quaſi caprea & ceruo. *Hoc ſolùm
obſeruabis, vt ſanguinem eorum non
comedas, ſed effundes in terram quaſi
aquam.

CAP. XVI.

Tres præcipuæ anni ſollemnitates, Azymorum, Hebdomadarum, & Tabernaculorum. de iuſtis iudicibus conſtituendis, & de cauendo ab occaſionibus idololatriæ.

1 OBſerua menſem nouarum fru-
A gum, & verni primum tempo-
ris, vt facias Phaſe Domino Deo tuo:
quoniam in iſto menſe eduxit te Do-
minus Deus tuus de Ægypto nocte.
2 * Immolabiſque Phaſe Domino Deo
tuo de ouibus, & de bobus, in loco
quem elegerit Dominus Deus tuus,
3 vt habeat nomen eius ibi. * Non come-

des In eo panem fermentatum : Se-
ptem diebus comedes absque fermen-
to, afflictionis panem, quoniam in pa-
uore egressus es de Ægypto : vt me-
mineris diei egressionis tuæ de Ægy-
pto, omnibus diebus vitæ tuæ. * Non 4
apparebit fermentum in omnibus ter-
minis tuis septem diebus, & non re-
manebit de carnibus eius quod im-
molatum est vespere in die primo vs-
que manè. * Non poteris immolare 5
Phase in qualibet vrbium tuarum,
quas Dominus Deus tuus daturus est B
tibi, * sed in loco, quem elegerit Do- 6
minus Deus tuus, vt habitet nomen
eius ibi : immolabis Phase vespere ad
solis occasum, quando egressus es de
Aegypto. * Et coques, & comedes in 7
loco quem elegerit Dominus Deus
tuus, maneque consurgens vades in
tabernacula tua. * Sex diebus come- 8
des azyma: & in die septima, quia col-
lecta est Domini Dei tui, non facies
opus. * Septem hebdomadas nume- 9
rabis tibi ab ea die qua falcem in se-
getem miseris. * & celebrabis diem 10
festum hebdomadarum Domino Deo
tuo, oblationem spontaneam manus
tuæ, quam offeres iuxta benedictio-
nem Domini Dei tui : * & epulaberis 11
coram Domino Deo tuo, tu, filius
tuus, & filia tua, seruus tuus, & ancil-
la tua, & Leuites qui est intra portas
tuas, aduena ac pupillus & vidua, qui
morantur vobiscum: in loco quem e- C
legerit Dominus Deus tuus, vt habi-
tet nomen eius ibi : * & recordaberis 12
quoniam seruus fueris in Aegypto:
custodiesque ac facies quæ præcepta
sunt. * Sollemnitatem quoque taber- 13
naculorum celebrabis per septē dies,
quando collegeris de area & torcula-
ri fruges tuas : * & epulaberis in festi- 14
uitate tua, tu, filius tuus & filia, ser-
uus tuus & ancilla, Leuites quoque &
aduena, pupillus ac vidua qui intra
portas tuas sunt. * Septem diebus Do- 15
mino Deo tuo festa celebrabis, in lo-
co quem elegerit Dominus : benedi-
cetque tibi Dominus Deus tuus in
cunctis frugibus tuis, & in omni ope-
re manuum tuarum, erisque in læti-
tia. * Tribus vicibus per annum appa- 16
rebit omne masculinum tuum in con-
spectu Domini Dei tui, in loco quem
elegerit : in sollemnitate azymorum, D
in sollemnitate hebdomadarum, & in
‖ Exod. sollemnitate tabernaculorum. ‖ Non
23.c.15. apparebit ante Dominū vacuus. * Sed 17
34.c.20. offeret vnusquisque secundùm quod
Tob.35. habuerit iuxta benedictionem Do-
c.6. mini Dei sui, quam dederit ei. * Iudi- 18
ces & magistros constitues in omni-
bus portis tuis, quas Dominus Deus
tuus dederit tibi, per singulas tribus
tuas: vt iudicent populum iusto iudi-
19 cio, * nec in alteram partem declinēt.
‖ Non accipies personam, nec mune- ‖ Suprà
ra : quia munera excæcant oculos sa- 1.c.1.
pientum, & mutant verba iustorum. Leuit.
20 * Iustè quod iustum est persequēris: 19.c.15.
vt viuas & possideas Terram, quam Exod.
21 Dominus Deus tuus dederit tibi. * Non 23.b.8.
plantabis lucum, & omnem arborem Eccl. 20
22 iuxta altare Domini Dei tui. * Nec fa- d. 31.
cies tibi, neque constitues statuam:
quæ odit Dominus Deus tuus.

CAP. XVII.

Hostia diligenda, idololatria punienda: in graui difficultate ad summum sacerdotem eiusque concilium recurrendum, & quæ regi eligendo sint obseruanda.

1 NOn immolabis Domino Deo tuo
A ouem, & bouem, in quo est ma-
cula, aut quidpiam vitii : quia abo-
2 minatio est Domino Deo tuo. * Cùm
reperti fuerint apud te, intra vnam
portarum tuarum quas Dominus De⁹
tuus dabit tibi, vir aut mulier qui
faciant malum in conspectu Domini
Dei tui, & transgrediantur pactum il-
3 lius, * vt vadant & seruiant diis alie-
nis, & adorent eos, solem & lunam,
& omnem militiam cæli, quæ non
4 præcepi : * & hoc tibi fuerit nuntia-
tum, audiensque inquisieris diligen-
ter, & verum esse repereris, & abomi-
5 natio facta est in Israël : * educes vi-
rum ac mulierem, qui rem sceleratis-
simam perpetrarunt, ad portas ciuita-
6 tis tuæ, & lapidibus obruentur. * ‖ In ‖ Inf.19
ore duorum aut trium testium peribit d. 15.
qui interficietur. Nemo occidatur, Matth.
vno contra se dicente testimonium. 18.b.16.
7 * Manus testium prima interficiet 2.Cor.13
eum, & manus reliqui populi extre- a.1.
B ma mittetur: vt auferas malum de me- Sup. 13.
8 dio tui. * Si difficile & ambiguum a- c.9.
pud te iudicium esse perspexeris in-
ter sanguinem & sanguinem, causam
& causam, lepram & lepram : & iu-
dicum intra portas tuas videris verba
variari : surge, & ascende ad locum,
9 quē elegerit Dominus De⁹ tuus. * ‖ Ve- ‖ 2. Par.
niesque ad sacerdotes Leuitici gene- 19.c.10.
ris, & ad iudicem qui fuerit illo tem-
pore: quæresque ab eis, qui iudicabūt
10 tibi iudicii veritatē. * Et facies quod-
cumque dixerint qui præsunt loco
quem elegerit Dn̄s, & docuerint te
11 * iuxta legem eius; sequerisque sentē-
tiam eorum, nec declinabis ad dexte-
12 ram neque ad sinistram. * Qui autem
C superbierit, nolens obedire sacerdotis
imperio, qui eo tempore ministrat
Dn̄o

Domino Deo tuo, & decreto iudicis,
morietur homo ille,& auferes malum
de Israël:*cunctusque populus audiēs 13
timebit, vt nullus deinceps intumes-
cat superbia. * Cùm ingressus fueris 14
Terrā, quàm Dominus Deus tuus da-
bit tibi & possederis eam,habitaueris-
que in illa,& dixeris: Constituam su-
per me regem, sicut habēt omnes per
circuitum nationes:* eum constitues, 15
quem Dominus Deus tuus elegerit de
numero fratrum tuorum. Non pote-
ris alterius gentis hominem regem
facere,qui non sit frater tuus.* Cum- 16
que fuerit constitutus, non multipli-
cabit sibi equos, nec reducet popu- D
lum in Ægyptum, equitatus numero
subleuatus, præsertim cùm Dominus
præceperit vobis, vt nequaquam am-
pliùs per eamdem viam reuertamini.
*Non habebit vxores plurimas, quæ 17
alliciant animum eius, neque argenti
& auri immensa pondera.* Postquam 18
autem sederit in solio regni sui, de-
scribet sibi Deuteronomium legis hu-
ius in volumine,accipiens exemplar à
sacerdotibus Leuiticæ tribus,* & ha- 19
bebit secum, legetque illud omnibus
diebus vitæ suæ, vt discat timere Do-
minum Deum suum, & custodire ver-
ba & ceremonias eius, quæ in lege
præcepta sunt.* Nec eleuetur cor eius 20
in superbiam super fratres suos, ne-
que declinet in partem dexteram vel
sinistram, vt longo tempore regnet
ipse,& filij eius,super Israel.

CAP. XVIII.

Sacerdotibus & Leuitis pro possessione cedunt oblationes ac sacrificia: cauendæ omnis superstitio: de vero propheta suscitando, & falso propheta interficiendo.

‖ Sup.10 b.9. ‖ Nu. 18. c.20. 1.Cor.9. b.13.

NOn ‖ habebunt sacerdotes & Le- 1
uitę, & omnes qui de eadem tribu A
sunt, partem & hereditatem cum reli-
quo Israël,quia sacrificia Domini, ‖ &
oblationes eius comedent, * & nihil 2
aliud accipient de possessione fratrum
suorum:Dominus enim ipse est here-
ditas eorū,sicut locutus est illis.* Hoc 3
erit iudicium sacerdotum à populo,&
ab his qui offerunt victimas: siue bo-
uem,siue ouem immolauerint,dabunt
‖ Nu.18 c.21. sacerdoti armū ac ventriculum:*‖pri- 4
mitias frumenti, vini, & olei, & la-
narum partem ex ouium tonsione.
* Ipsum enim elegit Dominus Deus 5
tuus de cunctis tribubus tuis, vt stet,
& ministret nomini Domini ipse, &
filij eius in sempiternum. * Si exierit 6
Leuites ex vna vrbiū tuarum ex omni B
Israël in qua habitat, & voluerit ve-
nire,desiderans locum quem elegerit
7 Dominus, * ministrabit in nomine
Domini Dei sui, sicut omnes fratres
eius Leuitæ, qui stabunt eo tempore
8 coram Domino. * Partem ciborum,
eamdem accipiet,quam & ceteri: ex-
cepto eo, quod in vrbe sua ex paterna
9 ei successione debetur. * Quando in-
gressus fueris Terram, quā Dominus
Deus tuus dabit tibi, caue ne imitari
10 velis abominationes illarū gentium.*
‖ nec inueniatur in te qui lustret filiū ‖ Leuit.
suum, aut filiam, ducens per ignem: 20.d.27
aut qui ariolos sciscitetur,& obseruet
somnia atq; auguria,nec sit maleficus,
11 * nec incantator, nec qui pythones
consulat, nec diuinos, ‖ aut quærat à ‖ 1. Reg.
12 mortuis veritatem.* omnia enim hæc 28. a.7.
C abominatur Dominus, & propter
istiusmodi scelera delebit eos in in-
13 troitu tuo. * perfectus eris, & absque
14 macula cū Domino Deo tuo.*Gentes
istæ,quarum possidebis terrā, augures
& diuinos audiunt:tu autē à Domino
15 Deo tuo aliter institutus es. * ‖ PRO- ‖ Ioan.1.
PHETAM de gēte tua & de fratribus g.45.
tuis sicut me, suscitabit tibi Dominus Actor.3.
16 Deus tuus: ipsum audies, * vt petisti d.22.
à Domino Deo tuo ‖ in Horeb,quan- ‖ Exod.
do concio cōgregata est,atque dixisti: 20.d.21.
Vltrà non audiam vocē Domini Dei
mei, & ignem hunc maximū ampliùs
17 non videbo,ne moriar.*Et ait Domi-
18 nus mihi: Benè omnia sunt locuti. *
D ‖ Prophetā suscitabo eis de medio fra- ‖ Ioan.1.
trum suorum similem tui: & ponam g.45.
verba mea in ore eius, loqueturque
19 ad eos omnia quæ præcepero illi. *qui
autem verba eius, quæ loquetur in
nomine meo, audire noluerit, ego
20 vltor existam. * Propheta autem qui
arrogantia deprauatus voluerit lo-
qui in nomine meo, quæ ego non
præcepi illi vt diceret, aut ex no-
mine alienorum deorum, interficie-
21 tur. * Quòd si tacita cogitatione re-
sponderis: Quomodo possum intel-
ligere verbum, quod Dominus non
22 est locutus? * hoc habebis signum:
Quod in nomine Domini prophe-
ta ille prædixerit, & non euene-
rit: hoc Dominus non est locutus,
sed per timorem animi sui prophe-
ta confinxit: & idcircò non time-
bis eum.

CAP. XIX.

Separandæ vrbes refugii, & qui ad eas tutè confugient, & qui non: de veris falsisque testibus, & de terminis non transferendis.

1 CVm disperdiderit Dominus Deus
A tuus gentes, quarum tibi traditu-
rus est terram, & possederis eam,
habitaueris que in vrbibus eius & in

‖ *Num.* ædibus:*‖ tres ciuitates separabis tibi 2
35. b.10. in medio Terræ, quā Dominus Deus
Ios.20. tuus dabit tibi in possessionem, * ster- 3
a.2. nens diligenter viam:& in tres æqua-
liter partes totam Terræ tuæ prouin-
ciam diuides: vt habeat è vicino qui
propter homicidium profugus est,
quò possit euadere. * Hæc erit lex ho- 4
micidæ fugientis, cuius vita seruanda
est: Qui percusserit proximum suum
nesciens, & qui heri & nudiustertius
nullum contra eum odium habuisse
comprobatur:*sed abiisse cum eo sim- 5
pliciter in siluam ad ligna cædenda,
& in succisione lignorum securis fu-
gerit manu, ferrumque lapsum de ma-
nubrio amicum eius percusserit, &
occiderit, hic ad vnam supradictarum B
vrbium confugiet, & viuet: * ne for- 6
sitan proximus eius, cuius effusus est
sanguis, dolore stimulatus, persequa-
tur, & apprehendat eum si longior
via fuerit, & percutiat animam eius,
qui non est reus mortis: quia nullum
contra eum, qui occisus est, odium
priùs habuisse monstratur. * Idcircò 7
præcipio tibi, vt tres ciuitates æqua-
‖*Gen.28* lis inter se spatij diuidas. * ‖ Cùm au- 8
c.14. tem dilatauerit Dominus Deus tuus
Sup.12. terminos tuos, sicut iurauit patribus
c.20. tuis, & dederit tibi cunctam Ter-
Exod. ram, quam eis pollicitus est, * (si ta- 9
34.c.24. men custodieris mandata eius, & fece-
ris quæ hodie præcipio tibi, vt diligas
Dominum Deum tuum, & ambules
in viis eius omni tempore) addes tibi
tres alias ciuitates, & supradictarum
trium vrbium numerum duplicabis:
* vt non effundatur sanguis innoxius 10
in medio Terræ, quā Dominus Deus C
tuus dabit tibi possidēdam, ne sis san-
‖ *Num.* guinis reus. * ‖ Si quis autem odio ha- 11
35.c.20. bens proximū suum, insidiatus fuerit
vitæ eius, surgēsque percusserit illum,
& mortuus fuerit, fugeritq; ad vnam
de supradictis vrbibus, * mittent se- 12
niores ciuitatis illius, & arripiēt eum
de loco effugij, tradentque in manu
proximi, cuius sanguis effusus est, &
morietur. * Non misereberis eius, & 13
auferes innoxium sanguinē de Israël,
vt benè sit tibi. * Non assumes, & 14
trāsferes terminos proximi tui, quos
fixerunt priores in possessione tua,
quam Dominus Deus tuus dabit tibi
‖ *Sup.17* in Terra, quam acceperis possidēdam
a.6. * ‖ Non stabit testis vnus contra ali- 15
Matth. quem, quidquid illud peccati & faci-
18.b.16. noris fuerit: sed in ore duorum, aut
2.Cor.13 trium testium stabit omne verbum.
a.1. * Si steterit testis mendax contra ho- 16
Sup. 13. minem, accusans eum præuaricatio-
c.9. nis,* stabunt ambo, quorum causa est, 17

ante Dominum in conspectu sacerdo-
tum & iudicum qui fuerint in diebus
18 illis.*‖ Cumque diligētissimè perscru- ‖ *Dan.*
tantes, inuenerint falsum testem di- *13.g.62.*
xisse contra fratrem suum mēdacium:
19 * reddent ei sicut fratri suo facere co-
gitauit, & auferes malū de medio tui:
20 *vt audientes ceteri timorem habeāt,
& nequaquam talia audeant facere.
21 * Non misereberis eius, ‖ sed animam ‖ *Exod.*
pro anima, oculum pro oculo, den- *21.c.23.*
tem pro dente, manum pro manu, pe- *24.*
dem pro pede exiges. *Leuit.*

CAP. XX. *24.c.19.*

Qui tempore pugnæ sint domum remit- *Matth.*
tendi: iura belli quomodo seruanda: *5.f.39.*
quæ arbores cædendæ ad machinas
instruendas, & quæ relinquendæ.

1 SI exieris ad bellum contra hostes
A tuos, & videris equitatus & cur-
rus, & maiorem quàm tu habeas ad-
uersarij exercitus multitudinem, non
timebis eos:quia Dominus Deus tuus
tecū est, qui eduxit te de Terra Ægy-
2 pti. * Appropinquante autem iam
prælio, stabit sacerdos ante aciem, &
3 sic loquetur ad populū: * Audi Israël,
vos hodie cōtra inimicos vestros pu-
gnam cōmittitis, non pertimescat cor-
vestrum, nolite metuere, nolite cede-
4 re, nec formideris eos: * Quia Domi-
nus Deus vester in medio vestri est,&
pro vobis contra aduersarios dimi-
5 cabit, vt eruat vos de periculo.* Du-
ces quoque per singulas turmas au-
diente exercitu proclamabunt:‖ Quis ‖*1.Mac*
est homo qui ædificauit domum no- *3.g.56.*
uam, & non dedicauit eam? vadat, &
reuertatur in domum suam, ne for-
tè moriatur in bello, & alius dedicet
6 eam. * Quis est homo qui plantauit
B vineam, & necdū fecit eam esse com-
munem, de qua vesci omnibus liceat?
vadat, & reuertatur in domum suam:
ne fortè moriatur in bello, & alius
7 homo eius fungatur officio. * Quis
est homo qui despondit vxorem, &
non accepit eam? vadat,& reuertatur
in domum suam, ne fortè moriatur
in bello, & alius homo accipiat eam.
8 *His dictis addent reliqua. & loquen-
tur ad populum: ‖ Quis est homo for- ‖ *Iud.7.*
midolosus, & corde pauido? vadat, & *a.3.*
reuertatur in domum suam, ne pauere
faciat corda fratrū suorum, sicut ipse
9 timore perterritus est. * Cumque si-
C luerint duces exercitus, & finem lo-
quendi fecerint, vnusquisque suos ad
10 bellandum cuneos præparabit. * Si
quando accesseris ad expugnandam
ciuitatem, offeres ei primùm pacem.
11 *Si receperit,& aperuerit tibi portas,
cunctus populus, qui in ea est, salua-
bitur,

bitur, & seruiet tibi sub tributo.* Sin 12
autem fœdus inire noluerit, & cœpe-
rit cōtra te bellum, oppugnabis eam.
* Cumque tradiderit Dominus Deus 13
tuus illam in manu tua, percuties om-
ne quod in ea generis masculini est,
in ore gladij, * absque mulieribus & 14
infantibus, iumentis, & ceteris quæ
in ciuitate sunt. Omnem prædā exer-
citui diuides, & comedes de spoliis
hostium tuorum, quæ Dominus Deus
tuus dederit tibi. * Sic facies cunctis 15
ciuitatibus, quæ à te procul valdè
sunt, & non sunt de his vrbibus, quas
in possessionem accepturus es. * De 16
his autem ciuitatibus, quæ dabuntur D
tibi, nullum omnino permittes viue- 17
re: * sed interficies in ore gladij, He-
thæum videlicet, & Amorrhæum, &
Chananæum, Pherezæum, & He-
uæum, & Iebusæum, sicut præcepit
tibi Dominus Deus tuus: * ne fortè 18
doceant vos facere cunctas abomina-
tiones, quas ipsi operati sunt diis suis:
& peccetis in Dominum Deum ve- 19
strum. * Quando obsederis ciuitatem
multo tempore, & munitionibus cir-
cumdederis, vt expugnes eam, non
succides arbores de quibus vesci po-
test, nec securibus per circuitum de-
bes vastare regionem: quoniam li-
gnum est, & non homo, nec potest
bellantium contra te augere nume-
rum. * Si qua autem ligna non sunt 20
pomifera, sed agrestia, & in ceteros
apta vsus, succide, & instrue machi-
nas, donec capias ciuitatem, quæ
contra te dimicat.

CAP. XXI.

Cautio super homicidio, occulto, muliere in bello capta, filio contumace, & eo qui suspensus est in ligno.

QVando inuentum fuerit in terra, 1
quam Dominus Deus tuus datu- A
rus est tibi, hominis cadauer occisi,
& ignorabitur cædis reus, * egredien- 2
tur maiores natu, & iudices tui, &
metientur à loco cadaueris singula-
rum per circuitum spatia ciuitatum:
* & quam viciniorem ceteris esse per- 3
spexerint, seniores ciuitatis illius tol-
lent vitulā de armento, quæ non tra-
xit iugum, nec terram scidit vomere,
* & ducent eam ad vallem asperam 4
atque saxosam, quæ numquam arata
est, nec sementem recepit: & cædent
in ea ceruices vitulæ: * accedentque 5
sacerdotes filij Leui, quos elegerit
Dominus Deus tuus vt ministrent ei,
& benedicant in nomine eius, & ad
verbum eorum, omne negotium, &
quidquid mundum, vel immundum
est, iudicetur. * Et venient maiores na- 6
B tu ciuitatis illius ad interfectum, laua-
buntque manus suas super vitulam,
7 quæ in valle percussa est, * & dicent:
Manus nostræ non effuderūt sangui-
8 nem hunc, nec oculi viderunt. * pro-
pitius esto populo tuo Israël, quem
redemisti Domine, & ne reputes san-
guinem innocentem in medio populi
tui Israël. Et auferetur ab eis reatus
9 sanguinis: * tu autem alienus eris ab
innocentis cruore, qui fusus est, cùm
10 feceris quod præcepit Dominus. * Si
egressus fueris ad pugnam contra ini-
micos tuos, & tradiderit eos Domi-
nus Deus tuus in manu tua, captiuos-
11 que duxeris, * & videris in numerò
captiuorum mulierem pulchram, &
adamaueris eam, volucrisque habere
12 vxorem, * introduces eam in domum
tuam: quæ radet cæsariem, & circum-
13 cidet vngues, * deponet vestem, in
qua capta est: sedensque in domo tua,
C flebit patrem & matrē suam vno men-
se: & posteà intrabis ad eam, dormies-
14 que cum illa, & erit vxor tua. * Si au-
tem posteà non sederit animo tuo, di-
mittes eam liberam, nec vendere po-
teris pecunia, nec opprimere per po-
16 tentiam: quia humiliasti eam. * Si ha-
buerit homo vxores duas, vnam dile-
ctam, & alteram odiosam, genuerint-
que ex eo liberos, & fuerit filius odio-
17 sæ primogenitus, * volueritque sub-
stantiam inter filios suos diuidere:
non poterit filium dilectæ facere pri-
mogenitum, & præferre filio odiosæ,
18 * ‖ sed filiū odiosæ agnoscet primoge- ‖ 1.Par.
D nitum, dabitque ei de his quæ habue- 5.a.1.
rit cuncta duplicia: iste est enim prin-
cipium liberorum eius, & huic deben-
19 tur primogenita. * Si genuerit homo
filiū cōtumacem & proteruum, qui nō
audiat patris aut matris imperium, &
20 coërcitus obedire contempserit: * ap-
prehendent eum, & ducent ad senio-
res ciuitatis illius, & ad portā iudicii,
* dicentque ad eos: Filius noster iste
21 proteruus & contumax est, monita
nostra audire contemnit, comessatio-
nibus vacat, & luxuriæ atque conui-
22 uiis: * lapidibus eum obruet populus
ciuitatis: & morietur, vt auferatis
malum de medio vestri, & vniuersus
23 Israël audiens pertimescat. * Quando
peccauerit homo quod morte plectē-
dum est, & adiudicatus morti appen-
sus fuerit in patibulo: * non permane-
bit cadauer eius in ligno, sed in ea-
dem die sepelietur: quia ‖ maledictus ‖ Gal.3.
à Deo est qui pendet in ligno: & ne- b.13.
quaquam cōtaminabis Terram tuam,
quam Dominus Deus tuus dederit ti-
bi in possessionem.

CAP.

CAP. XXII.

Pietas in rem proximi exercenda: de veste alterius sexus, de inuento nido, de circumdando tecto domus, de non commiscendis rebus diuersi generis, de fimbriis, de signis virginitatis, de adulterio, de corrupta in vrbe vel in agro, de vxore patris non ducenda.

|| *Exod.* 23.a.4. NOn || videbis bouem fratris tui, 1
aut ouem errãtem, & præteribis: A
sed reduces fratri tuo, * etiamsi non 2
est propinquus frater tuus, nec nosti
eum: duces in domum tuam, & erunt
apud te quamdiu quærat ea frater
tuus, & recipiat. * Similiter facies de 3
asino, & de vestimento, & de omni re
fratris tui, quæ perierit: si inueneris
eam, ne negligas quasi alienam. * Si 4
videris asinum fratris tui aut bouem
cecidisse in via, nõ despicies, sed suble-
uabis cum eo. * Non induetur mulier 5
veste virili, nec vir vtetur veste femi-
nea: abominabilis enim apud Deum
est qui facit hæc. * Si ambulans per 6
viam, in arbore vel in terra nidũ auis
inueneris, & matrem pullis vel ouis
desuper incubantem: nõ tenebis eam
cum filiis: * sed abire patieris, captos 7
tenens filios: vt benè sit tibi, & lon-
go viuas tempore. * Cùm ædificaueris 8
domum nouam, facies murum tecti
per circuitum: ne effundatur sanguis
in domo tua, & sis reus labente alio, B
& in præceps ruente. * Non seres vi- 9
neam tuam altero semine: ne & se-
mentis quam seuisti, & quæ nascun-
tur ex vinea, pariter sanctificentur.
* Non arabis in boue simul & asino. 10
* Non indueris vestimento, quod ex 11
|| *Num.* lana linoque contextum est. * || Funi- 12
15. *d.*38. culos in fimbriis facies per quattuor
angulos pallij tui, quo operuêris. * Si 13
duxerit vir vxorem, & posteà odio
habuerit eam, * quæsieritque occasio- 14
nes quibus dimittat eam, obiiciens ei
nomen pessimum, & dixerit: Vxorem
hanc accepi, & ingressus ad eam non
inueni virginem: * tollent eam pater 15
& mater eius, & ferent secum signa
virginitatis eius ad seniores vrbis qui
in porta sunt: * & dicet pater: Filiam 16
meam dedi huic vxorem: quam quia
odit, * imponit ei nomen pessimum, 17
vt dicat: Non inueni filiam tuam vir- C
ginem: & ecce hæc sunt signa virgini-
tatis filiæ meæ: expandent vestimen-
tum coram senioribus ciuitatis: * ap- 18
prehendentque senes vrbis illius vi-
rum, & verberabunt illum, * condem- 19
nantes insuper centum siclis argenti,
quos dabit patri puellæ: quoniã diffa-
mauit nomen pessimũ super virginem
Israël: habebitque eã vxorem, & non
poterit dimittere eã omnibus diebus
20 vitæ suæ. * Quòd si verum est quod
obiicit, & non est in puella inuenta
21 virginitas: * eiicient eam extra fores
domus patris sui, & lapidibus obruent
viri ciuitatis illius, & morietur: quo-
niã fecit nefas in Israël, vt fornicare-
tur in domo patris sui, & auferes malũ
22 de medio tui. * || Si dormierit vir cum || *Leuit.*
vxore alterius, vterq; morietur, id est, 20.*b.*11.
adulter & adultera: & auferes malũ de
23 Israël. * Si puellã virginem despõderit
vir, & inuenerit eã aliquis in ciuitate,
24 & concubuerit cũ ea, * educes vtrũque
D ad portam ciuitatis illius, & lapidibus
obruentur: puella, quia non clamauit,
cùm esset in ciuitate: vir, quia humi-
liauit vxorem proximi sui. & auferes
25 malum de medio tui. * Sin autem in
agro repererit vir puellam, quæ de-
sponsata est, & apprehendens concu-
buerit cum ea, ipse morietur solus:
26 * puella nihil patietur, nec est rea
mortis: quoniam sicut latro consurgit
contra fratrẽ suum, & occidit animam
27 eius, ita & puella perpessa est. * sola
erat in agro: clamauit, & nullus affuit
28 qui liberaret eam. * Si inuenerit vir
puellam virginem, quæ non habet
sponsum, & apprehendens concubue-
rit cum illa, & res ad iudicium vene-
29 rit: * || dabit qui dormiuit cum ea, patri || *Exod.*
puellæ quinquaginta siclos argenti, 22. *c.*17.
& habebit eam vxorem, quia humi-
liauit illam: non poterit dimittere
30 eam cunctis diebus vitæ suæ. * Non
accipiet homo vxorem patris sui, nec
reuelabit operimentum eius.

CAP. XXIII.

De his qui ab ecclesia Dei arcendi sunt vel admittendi: Idumæus & Aegyptius non sunt abiiciendi: de pollutione nocturna, & de loco ad necessaria naturæ deputando: de seruo fugitiuo, de mercede prostibuli, fugienda vsura erga fratres, de voto, de vinea & segete proximi.

1 NOn intrabit eunuchus, attritis
A vel amputatis testiculis, & ab-
2 scisso veretro, ecclesiã Domini. * Non
ingredietur mamzer, hoc est, de scor-
to natus, in ecclesiam Domini, vsque
3 ad decimam generationem. * || Ammo- *Nu.* 21.
nites & Moabites etiam post decimam *a.*5.
generationẽ non intrabunt ecclesiam || *Neh.*
4 Domini, in æternum: * quia noluerunt 13. *a.*2.
vobis occurrere cum pane & aqua in
via quando egressi estis de Ægypto: &
quia conduxerunt contra te Balaam
filium Beor de Mesopotamia Syriæ,
5 vt malediceret tibi: * & noluit Domi-
B nus Deus tuus audire Balaam, vertitq;
maledictionẽ eius in benedictionem
tuam,

tuam, eò quòd diligeret te *Nō facies 6
cum eis pacem, nec quæras eis bona
cūctis diebus vitæ tuæ in sempiternū.
* Non abominaberis Idumæum, quia 7
frater tuus est: nec Ægyptium, quia
aduena fuisti in terra eius. * Qui nati 8
fuerint ex eis, tertia generatione in-
trabunt in ecclesiā Domini.* Quando 9
egressus fueris aduersus hostes tuos
in pugnam, custodies te ab omni re
mala. * Si fuerit inter vos homo, qui 10
nocturno pollutus sit somnio, egre-
dietur extra castra,* & nō reuertetur, 11
priusquam ad vesperam lauetur aqua:
& post solis occasum regredietur in
castra.*Habebis locum extra castra, ad 12
quem egrediaris ad requisita naturæ,
*gerens paxillū in balteo, cumque se- 13
deris, fodies per circuitū, & egesta hu- C
mo operies * quo releuatus es (Domi- 14
nus enim Deus tuus ambulat in medio
castrorum, vt eruat te, & tradat tibi
inimicos tuos) & sint castra tua san-
cta, & nihil in eis appareat fœditatis,
ne derelinquat te.* Nō trades seruum 15
domino suo, qui ad te cōfugerit. * ha- 16
bitabit tecū in loco, qui ei placuerit,
& in vna vrbiū tuarum requiescet: ne
cōtristes eum. * Non erit meretrix de 17
filiabus Israël, nec scortator de filiis
Israël. * Non offeres mercedē prosti- 18
buli, nec pretiū canis, in domo Domi-
ni Dei tui, quidquid illud est quod vo-
ueris: quia abominatio est vtrumque
apud Dominū Deum tuum.*Non fœ- 19
nerabis fratri tuo ad vsurā pecuniam, D
nec fruges, nec quamlibet aliam rem:
* sed alieno. Fratri autem tuo absque 20
vsura, id quo indiget, commodabis: vt
benedicat tibi Dominus Deus tuus in
omni opere tuo in Terra, ad quam in-
grediêris possidēdam.*Cùm votū vo- 21
ueris Domino Deo tuo, non tardabis
reddere: quia requiret illud Dominus
Deus tuus. & si moratus fueris, repu-
tabitur tibi in peccatum.* Si nolueris 22
polliceri, absque peccato eris. * Quod 23
autē semel egressum est de labiis tuis,
obseruabis, & facies sicut promisisti
Domino Deo tuo, & propria volun-
tate & ore tuo locutus es. * Ingressus 24
vineam proximi tui, comede vuas
quantum tibi placuerit: foras autem
ne efferas tecum. * Si intraueris in se- 25
getē amici tui, franges spicas, & manu
conteres: falce autem non metes.

CAP. XXIV.

Libellus repudij permittitur: misericordia in debitores pauperes: non neganda merces: de iudicio aduenæ & pupilli, de reliquiis messis ac vindemiæ.

‖ *Matt.* 5. c. 32. 19. a. 7.

SI ‖ acceperit homo vxorem, & ha 1
buerit eam, & non inuenerit gra- A
tiam ante oculos eius propter aliquā *Mar.* 10
fœditatem: scribet libellum repudij, a. 4.
& dabit in manu illius: & dimittet
2 eam de domo sua. * Cumque egressa
3 alterum maritum duxerit, * & ille
quoque oderit eam, dederitque ei li-
bellum repudij, & dimiserit de domo
4 sua, vel certè mortuus fuerit: * non
poterit prior maritus recipere eam in
vxorem: quia polluta est, & abomi-
nabilis facta est coram Domino: ne
peccare facias Terram tuam, quam
Dominus Deus tuus tradiderit tibi
5 possidendam. * Cùm acceperit homo
B nuper vxorem, non procedet ad bel-
lum, nec ei quippiam necessitatis in-
iungetur publicæ, sed vacabit absque
culpa domi suæ, vt vno anno lætetur
6 cum vxore sua. * Nō accipies loco pi-
gnoris inferiorē, & superiorem mo-
lam: quia animā suam opposuit tibi.
7 * Si deprehensus fuerit homo solici-
tans fratrem suum de filiis Israel, &
vendito eo acceperit pretium, interfi-
cietur, & auferes malū de medio tui.
8 * Obserua diligenter ne incurras pla-
gam lepræ, sed facies quæcumque do-
cuerint te sacerdotes Leuitici generis,
iuxta id quod præcepi eis, & imple
9 solicitè *‖ Memētote quæ fecerit Do- ‖ *Nu.* 12
minus Deus vester Mariæ in via cùm c. 10.
10 egrederemini de Ægypto.* Cùm re-
C petes à proximo tuo rem aliquam,
quam debet tibi, non ingredieris do-
11 mum eius vt pignus auferas: * sed sta-
bis foris, & ille tibi proferet quod ha-
12 buerit. * sin autem pauper est, non
13 pernoctabit apud te pignus, * sed sta-
tim reddes ei ante solis occasum: vt
dormiens in vestimento suo, benedi-
cat tibi, & habeas iustitiā coram Do-
14 mino Deo tuo. * ‖ Non negabis mer- ‖ *Leu.* 19
cedem indigentis, & pauperis fratris c. 15.
tui, siue aduenæ, qui tecum moratur *Tob.* 4.
15 in terra, & intra portas tuas est: * sed c. 1.
eadem die reddes ei pretium laboris
sui ante solis occasum, quia pauper
est, & ex eo sustentat animam suam:
ne clamet contra te ad Dominum, &
16 reputetur tibi in peccatum. * ‖ Non ‖ 4. *Reg.*
occidentur patres pro filiis, nec filij, 14. b. 6.
pro patribus, sed vnusquisque pro 2. *Par.*
17 peccato suo morietur. * Non peruer- 25. a. 4.
D tes iudicium aduenæ & pupilli, nec *Ezech.*
auferes pignoris loco viduæ vestimē- 18. d. 20.
18 tum.* Memento quòd seruieris in Æ-
gypto, & eruerit te Dominus Deus
tuus inde. Idcircò præcipio tibi vt fa-
19 cias hanc rem.* Quando messueris se-
getem, in agro tuo, & oblitus manipu-
lum reliqueris, non reuertêris vt tol-
las illum: sed aduenam, & pupillum, &
viduam auferre patiêris, vt benedicat

tibi Dñs Deus tuus in omni opere
manuũ tuarum. * Si fruges collegeris 20
oliuarum, quidquid remanserit in ar-
boribus, non reuerteris vt colligas:
sed relinques aduenæ, pupillo, ac vi-
duæ. * Si vindemiaueris vineã tuam, 21
non colliges remanẽtes racemos, sed
cedent in vsus aduenæ, pupilli, ac vi-
duæ. * Memento quòd & tu seruieris 22
in Aegypto, & idcircò præcipio tibi
vt facias hanc rem.

CAP. XXV.

*Quot plagis reus cædendus, boui tritu-
ranti os non alligandum, semen fra-
tri suscitandum, pœna mulieris ve-
renda apprehendentis, non commit-
tenda in pondere & mensura iniu-
stitia, Amalecitæ delendi.*

SI fuerit causa inter aliquos, & in- 1
terpellauerint iudices: quem iustũ A.
esse perspexerint, illi iustitiæ palmam
dabunt: quem impium, condẽnabunt
impietatis. * Sin autem eum qui pec- 2
cauit, dignum viderint plagis: pro-
sternent, & coram se facient verbe-
rari. Pro mensura peccati erit & pla-
‖ 2.Cor. 11.f.24. garum modus: * ita dumtaxat, ‖ vt 3
quadragenarium numerum non ex-
cedant: ne fœdè laceratus ante ocu-
‖ 1.Cor. 9.b.9 1.Tim.1 c.18 los tuos abeat frater tuus.* ‖ Non li- 4
gabis os bouis terentis in area fruges
tuas. * ‖ Quando habitauerint fratres 5
simul, & vnus ex eis absque liberis
‖ Matt. 22.c.24. Marc 12 b.19. Luc. 20. d.28 mortuus fuerit, vxor defuncti nõ nu-
bet alteri: sed accipiet eã frater eius,
& suscitabit semen fratris sui: * & 6
primogenitum ex ea filium nomine B
illius appellabit, vt non deleatur no-
men eius ex Israel. * Sin autem no- 7
luerit accipere vxorẽ fratris sui, quæ
ei lege debetur, perget mulier ad por-
tam ciuitatis, & interpellabit maio-
‖ Ruth 4 b.5 res natu, dicetque: ‖ Non vult frater
viri mei suscitare nomen fratris sui
in Israel: nec me in coniugẽ sumere.
* Statimque accersiri eum facient, & 8
interrogabunt. Si responderit: Nolo
eam vxorem accipere: * accedet mu- 9
lier ad eum coram senioribus, & tol-
let calceamentum de pede eius, spuet- C
que in faciem illius, & dicet: Sic
fiet homini, qui non ædificat domum
fratris sui. * Et vocabitur nomen il- 10
lius in Israel, Domus discalceati.* Si 11
habuerint inter se iurgium viri duo,
& vnus contra alterum rixari cœpe-
rit, volensque vxor alterius eruere vi-
rum suum de manu fortioris, mise-
ritque manum, & apprehenderit ve-
renda eius: * abscides manum illius, 12
nec flecteris super eam vlla miseri-
cordia. * Non habebis in sacculo di- 13
uersa pondera, maius & minus: * nec 14
erit in domo tua modius maior &
15 minor. * pondus habebis iustum
& verum, & modus æqualis & ve-
rus erit tibi: vt multo viuas tempore
super Terram, quam Dominus Deus
16 tuus dederit tibi. * abominatur enim
D Dominus Deus tuus eum qui facit
hæc, & auersatur omnẽ iniustitiam.
17 * ‖ Memento quæ fecerit tibi Ama- ‖ Exod. 17.c.8
lec in via quando egrediebaris ex Æ-
18 gypto: * quomodo occurrerit tibi: &
extremos agminis tui, qui lassi reside-
bãt, ceciderit, quando tu eras fame &
labore confectus, & non timuerit
19 Deum. * Cùm ergo Dominus Deus
tuus dederit tibi requiem, & subiece-
rit cunctas per circuitum nationes, in
Terra, quam tibi pollicitus est: dele-
bis nomen eius sub cælo. Caue ne
obliuiscaris.

CAP. XXVI.

*Primitiæ ac decimæ vbi & quibus
exoluendæ, & sub qua verborum
forma.*

1 CVmque intrauerit Terram, quam
A Dominus Deus tuus tibi daturus
est possidendã, & obtinueris eam, at-
2 que habitaueris in ea:* tolles de cun-
ctis frugibus tuis primitias, & pones
in cartallo, pergesque ad locũ, quem
Dominus Deus tuus elegerit, vt ibi
3 inuocetur nomen eius: * accedesque
ad sacerdotem, qui fuerit in diebus il-
lis, & dices ad eum: profiteor hodie
coram Dño Deo tuo, quòd ingressus
sum in terram, pro qua iurauit patri-
4 bus nostris, vt daret eam nobis. * Su-
scipiensq; sacerdos cartallũ de manu
tua, ponet ante altare Domini Dei
5 tui: * & loqueris in conspectu Domi-
ni Dei tui: Syrus persequebatur pa-
trem meũ, qui descendit in Ægyptũ,
& ibi peregrinatus est in paucissimo
numero: creuitque in gentem magnã
B ac robustam & infinitæ multitudinis.
6 * Afflixeruntque nos Aegyptij & per-
secuti sunt imponentes onera grauis-
7 sima: * & clamauimus ad Dominum
Deum patrum nostrorum: qui exau-
diuit nos, & respexit humilitatem
nostram, & laborem, atque angu-
8 stiam: * & eduxit nos de Aegypto
in manu forti, & brachio extento, in
ingenti pauore, in signis atque por-
9 tentis: * & introduxit ad locũ istum,
& tradidit nobis terram lacte & mel-
10 le manantem. * Et idcircò nunc offe-
ro primitias frugum Terræ, quam
Dominus dedit mihi. Et dimittes eas
in conspectu Domini Dei tui, & ad-
11 orato Domino Deo tuo. * Et epu-
laberis in omnibus bonis, quæ Do-
minus Deus tuus dederit tibi, & do-
mui

mui tuæ, tu & Leuites, & aduena qui
tecum est.* Quando compleueris de- 12
cimam cunctarum frugum tuarum, C
anno decimarū tertio, dabis Leuitæ,
& aduenæ, & pupillo & viduæ, vt
comedant intra portas tuas, & satu-
rentur: * loquerisque in conspectu 13
Domini Dei tui: Abstuli quod sancti-
ficatum est de domo mea, & ‖ dedi il-
lud Leuitæ & aduenæ, & pupillo ac
viduæ, sicut iussisti mihi: non præter-
iui mandata tua, nec sum oblitus im-
perij tui. * Non comedi ex eis in lu- 14
ctu meo, nec separaui ea in qualibet
immunditia, nec expendi ex his quid-
quam in re funebri. Obediui voci
Domini Dei mei, & feci omnia sicut
præcepisti mihi. * ‖ Respice de san- 15
ctuario tuo, & de excelso cælorum
habitaculo, & benedic populo tuo D
Israel, & Terræ, quam dedisti nobis,
sicut iurasti patribus nostris, terræ
lacte & melle mananti. * Hodie Do- 16
minus Deus tuus præcepit tibi vt fa-
cias mandata hæc atque iudicia: &
custodias & impleas ex toto corde
tuo, & ex tota anima tua. * ‖ Domi- 17
num elegisti hodie, vt sit tibi Deus,
& ambules in viis eius, & custodias
ceremonias illius, & mandata atque
iudicia, & obedias eius imperio. * & 18
Dominus elegit te hodie, vt sis ei po-
pulus peculiaris, sicut locutus est ti-
bi, & custodias omnia præcepta il-
lius: * & faciat te excelsiorem cun- 19
ctis gentibus quas creauit, in laudē,
& nomen, & gloriam tuam: vt sis
populus sanctus Domini Dei tui, si-
cut locutus est.

‖ Sup. 24.d.29. ‖ Isa.63 d.1 Par.2. d.16. ‖ Sup.7. a.6

CAP. XXVII.

Altare lapideum erigendum, lexque lapidibus inscribenda: benedictiones piorum, & maledictiones impiorum.

PRæcepit autem Moyses & senio- 1
res Israel, populo dicentes: Custo- A
dite omne mandatum quod præcipio
vobis hodie. * Cumque transieritis 2
Iordanem in Terram, quam Domi-
nus Deus tuus dabit tibi eriges ingē-
tes lapides, & calce leuigabis eos,* vt 3
possis in eis scribere omnia verba le-
gis huius, Iordane transmisso: vt in-
troeas Terram, quam Dominus Deus
tuus dabit tibi, terram lacte & melle
manātem, sicut iurauit patribus tuis.
* ‖ Quando ergo trāsieritis Iordanē, 4
erigite lapides, quos ego hodie præci-
pio vobis, in monte Hebal, & leuiga-
bis eos calce: * & ædificabis ibi altare 5
Domino Deo tuo, de lapidibus quos B
ferrū non tetigit, & de saxis infor- 6
mibus & impolitis: & offeres super

‖ Exod. 20.d.25. Iosu.8. f.31

7 eo holocausta Domino Deo tuo, &
immolabis hostias pacificas, come-
desque ibi, & epulaberis coram Do-
8 mino Deo tuo.* Et scribes super lapi-
des omnia verba legis huius plane &
9 lucidè. * Dixeruntque Moyses & sa-
cerdotes Leuitici generis ad omnem
Israelem: Attende, & audi Israel: ho-
die factus es populus Domini Dei
10 tui: * audies vocem eius, & facies
mādata atque iustitias, quas ego præ-
11 cipio tibi. * Præcepitque Moyses po-
12 pulo in die illo, dicens: * Hi stabunt
ad benedicendū populo super mon-
tem Garizim, Iordane transmisso:
Simeon, Leui, Iudas, Issachar, Ioseph,
13 & Beniamin. * Et è regione isti sta-
C bunt ad maledicendum in monte He-
bal: Ruben, Gad, & Azer, & Zabulon,
14 Dan, & Nephthali. * ‖ Et pronuntia- ‖ Dan.9 c.11
bunt Leuitæ, dicentq; ad omnes viros
15 Israel excelsa voce: * Maledictus ho-
mo qui facit sculptile & conflatile,
abominationē Domini, opus manuū
artificum, ponetque illud in abscon-
dito, & respondebit omnis populus,
16 & dicet: Amen. * Maledictus qui non
honorat patrem suum, & matrem, &
17 dicet omnis populus: Amen. * Male-
dictus qui transfert terminos proxi-
mi sui, & dicet omnis populus:
18 Amen. * Maledictus qui errare facit
cæcum in itinere, & dicet omnis po-
19 pulus: Amen. * Maledictus qui per-
uertit iudicium aduenæ, pupilli, &
viduæ, & dicet omnis populus:
20 Amen. * Maledictus qui dormit cum
D vxore patris sui, & reuelat operimen-
tum lectuli eius. & dicet omnis popu-
21 lus: Amen. * Maledictus qui dormit
cum omni iumento. & dicet omnis
22 populus: Amen. * Maledictus qui
dormit cum sorore sua, filia patris
sui, vel matris suæ: & dicet omnis po-
23 pulus: Amen. * Maledictus qui dormit
cum socru sua. & dicet omnis popu-
24 lus: Amen.* Maledictus qui clàm per-
cusserit proximum suum. & dicet
25 omnis populus: Amen. * Maledictus
qui accipit munera, vt percutiat ani-
mam sanguinis innocentis. & dicet
26 omnis populus: Amen. * Maledictus
qui non permanet in sermonibus le-
gis huius, nec eos opere perficit. & di-
cet omnis populus: Amen.

CAP. XXVIII.

Multiplex promittitur obseruantibus legem benedictio, & transgredientibus maledictio.

SI autem audieris vocem Dominī
Dei tui, vt facias atque custodias
A omnia mādata eius, quæ ego præci-
pio tibi hodie, faciet te Dominus Deus
tuus

tuus excelsiorem cũctis gentibus, quę
versantur in terra. * Venientque su- 2
per te vniuersæ benedictiones istæ, &
apprehendent te: si tamen præcepta
eius audieris. * Benedictus tu in ciui- 3
tate, & benedictus in agro. * Benedi- 4
ctus fructus ventris tui, & fructus
terræ tuæ, fructusque iumentorum
tuorũ, greges armentorum tuorum,
& caulæ ouium tuarum. * Benedicta 5
horrea tua, & benedictæ reliquiæ tuę.
* Benedictus eris tu ingrediens & 6
egrediens. * Dabit Dominus inimicos 7
tuos, qui consurgunt aduersum te,
corruentes in conspectu tuo: per vnã
viam venient contra te, & per septem
fugient à facie tua. * Emittet Domi- 8
nus benedictionẽ super cellaria tua,
& super omnia opera manuum tua-
rum: benedicetq; tibi in terra, quam
acceperis. * Suscitabit te Dominus si- 9
bi in populum sanctum, sicut iurauit
tibi: si custodieris mandata Dñi Dei
tui, & ambulaueris in vijs eius. * Vi- 10
debuntque omnes terrarum populi B
quòd nomen Domini inuocatum sit
super te, & timebunt te. * Abundare 11
te faciet Dominus omnibus bonis,
fructu vteri tui, & fructu iumentorũ
tuorũ, fructu terræ tuæ, quam iurauit
Dominus patribus tuis vt daret tibi.
* Aperiet Dominus thesaurum suum 12
optimum, cælum, vt tribuat pluuiam
terræ tuæ in tempore suo: benedicet-
que cunctis operibus manuum tua-
rum. Et fœnerabis gentibus multis,
& ipse à nullo fœnus accipies. * Con- 13
stituet te Dominus in caput, & non
in caudam: & eris semper suprà, &
non subter: si tamen audieris manda-
ta Domini Dei tui quæ ego præcipio
tibi hodie, & custodieris & feceris,
* ac non declinaueris ab eis, nec ad 14
dexteram, nec ad sinistram, nec secu-
tus fueris deos alienos, neq; colueris
† Leu. 26. b. 14 eos. * ‖ Quòd si audire nolueris vo- 15
cem Domini Dei tui, vt custodias, &
Thren. 2 f. 17. facias omnia mandata eius & cere-
monias, quas ego pręcipio tibi hodie,
Malac. 2. a. 2. venient super te omnes maledictiones
istæ, & apprehendent te. * Maledictus 16
Baruc. 1. d. 20 eris in ciuitate, maledictus in agro.
* Maledictũ horreum tuum, & male- 17
dictæ reliquiæ tuæ. * Maledictus fru- 18
ctus ventris tui, & fructus terræ tuæ,
armenta boum tuorũ, & greges ouiũ
tuarum. * Maledictus eris ingrediens, 19
& maledictus egrediens. * Mittet Do- 20
minus super te famem & esuriem, &
increpationem in omnia opera tua, C
quæ tu facies: donec conterat te, &
perdat velociter, propter adinuentio-
nes tuas pessimas in quibus reliquisti
21 me. * Adiungat tibi Dominus pesti-
lentiã, donec consumat te de terra, ad
22 quam ingredieris possidendam. * Per-
cutiat te Dominus egestate, febri &
frigore, ardore & æstu, & aëre corru-
pto ac rubigine, & persequatur do-
23 nec pereas. * Sit cælum, quod supra te
est, æneũ: & terra, quã calcas, ferrea.
24 * Det Dominus imbrem terræ tuæ
puluerem, & de cælo descendat super
25 te cinis, donec conteraris. * Tradat te
Dominus corruentẽ ante hostes tuos.
per vnam viam egrediaris cõtra eos,
& per septẽ fugias, & dispergaris per
26 omnia regna terræ. * sitque cadauer
tuum in escam cunctis volatilibus cæli,
& bestijs terræ: & non sit qui abigat.
27 * Percutiat te Dominus vlcere Ægy-
pti, & partem corporis, per quã ster-
cora egerũtur, scabie quoque & pru-
28 rigine: ita vt curari nequeas. * Percu-
tiat te Dominus amentia & cæcitate
29 ac furore mentis, * & palpes in meri-
die sicut palpare solet cæcus in tene-
bris, & nõ dirigas vias tuas. Omnique
tempore calumniã sustineas, & oppri-
maris violẽtia, nec habeas qui liberet
30 te. * Vxorem accipias, & alius dor-
miat cum ea. Domũ ædifices, & non
habites in ea. Plantes vineam, & non
31 vindemies eã. * Bos tuus immoletur
D coram te, & non comedas ex eo. Asi-
nus tuus rapiatur in conspectu tuo,
& non reddatur tibi. Oues tuæ dentur
inimicis tuis, & non sit qui te adiuuet.
32 * Filij tui & filiæ tuæ tradantur alteri
populo, vidẽtibus oculis tuis, & defi-
cientibus ad conspectum eorum tota
die, & non sit fortitudo in manu tua.
33 * Fructus terræ tuę, & omnes labores
tuos, comedat populus quem igno-
ras: & sis semper calumniam susti-
34 nens, & oppressus cunctis diebus, * &
stupens ad terrorem eorum quæ vi-
35 debunt oculi tui. * Percutiat te Domi-
nus vlcere pessimo in genibus & in
suris, sanarique non possis à planta
36 pedis vsque ad verticem tuum. * Du-
cet te Dominus, & regem tuũ, quem
cõstitueris super te, in gentem, quam
ignoras tu & patres tui: & seruies ibi
37 dijs alienis, ligno, & lapidi. * Et eris
perditus in prouerbiũ ac fabulã om-
nibus populis, ad quos te introduxe-
38 rit Dominus. * ‖ Sementem multam Mich. 6
iacies in terram, & modicum cõgre- d. 15
gabis: quia locustæ deuorabunt om- Aggæi
39 nia. * Vineam plantabis, & fodies: & 1. b. 6
vinum non bibes, nec colliges ex ea
quippiam: quoniam vastabitur ver-
40 mibus. * Oliuas habebis in omnibus
terminis tuis, & non vngeris oleo:
41 quia defluent, & peribunt. * Filios ge-
nerabis

nerabis & filias, & non frueris eis:
quoniam ducentur in captiuitatem. E
* Omnes arbores tuas & fruges terræ 42
tuæ rubigo consumet. * Aduena, qui 43
tecum versatur in terra, ascendet su-
per te, eritque sublimior: tu autem
descendes, & eris inferior.* Ipse fœ- 44
nerabit tibi, & tu non fœnerabis ei.
Ipse erit in caput, & tu eris in caudā.
* Et venient super te omnes maledi- 45
ctiones istæ, & persequentes appre-
hendent te, donec intereas: quia non
audisti vocem Domini Dei tui, nec
seruasti mādata eius & ceremonias,
quas præcepit tibi. * Et erunt in te si- 46
gna atque prodigia, & in semine tuo
vsque in sempiternum: * eò quòd nō 47
seruieris Domino Deo tuo in gau-
dio, cordisque lætitia, propter rerum
omnium abundantiam: * seruies ini- 48
mico tuo, quem immittet tibi Domi-
nus, in fame, & siti, & nuditate, &
omni penuria: & ponet iugum ferreū
super ceruicem tuam, donec te con-
terat. * Adducet Dominus super te 49
Gentem de longinquo, & de extre-
mis terræ finibus, in similitudinem
aquilæ volantis cum impetu: cuius
linguam intelligere non possis: * Gen- 50
tem procacissimam, quæ non deferat
seni, nec misereatur paruuli, * & de- 51
uoret fructum iumentorum tuorum,
ad fruges Terræ tuæ: donec intereas,
& nō relinquat tibi triticum, vinum,
& oleum, armenta boum, & greges
ouium: donec te disperdat, * & con- 52
terat in cunctis vrbibus tuis, & de-
struantur muri tui firmi atque sub-
limes, in quibus habebas fiduciam
‖ Baruc. 2.a.2 in omni Terra tua. ‖ Obsideberis in-
tra portas tuas in omni Terra tua, quā F
Thren. 4.b.10 dabit tibi Dominus Deus tuus: * & 53
comedes fructum vteri tui, & carnes
filiorum tuorum & filiarum tuarum,
quas dederit tibi Dominus Deus
tuus in angustia & vastitate qua op-
primet te hostis tuus. * Homo delica- 54
tus in te, & luxuriosus valdè, inuide-
bit fratri suo, & vxori, quæ cubat in
sinu suo, * ne det eis de carnibus fi- 55
liorum suorum, quas comedet: eò
quòd nihil aliud habeat in obsidio-
ne & penuria, qua vastauerint te ini-
mici tui intra omnes portas tuas.* Te- 56
nera mulier & delicata, quæ super
terram ingredi non valebat, nec pe-
dis vestigium figere, propter molli-
tiem & teneritudinem nimiam, inui-
debit viro suo, qui cubat in sinu eius,
super filij & filiæ carnibus, * & illuuie 57
secundarum, quæ egrediuntur de me-
dio feminum eius, & super liberis
qui eadem hora nati sunt. comedent
enim eos clàm propter rerum om-
nium penuriam in obsidione & va-
stitate, qua opprimet te inimicus
58 tuus intra portas tuas. * Nisi custo-
dieris & feceris omnia verba legis
huius, quæ scripta sunt in hoc volu-
mine, & timueris nomen eius glorio-
sum & terribile, hoc est, Dominum
59 Deum tuum: * augebit Dominus pla-
gas tuas, & plagas seminis tui, plagas
magnas & perseuerantes, infirmita-
60 tes pessimas & perpetuas. * & con-
G uertet in te omnes afflictiones Aegy-
pti, quas timuisti, & adhærebunt tibi:
61 * Insuper & vniuersos languores, &
plagas, quæ non sunt scriptæ in vo-
lumine legis huius, inducet Domi-
62 nus super te, donec te conterat: * &
remanebitis pauci numero, qui priùs
eratis sicut astra cæli præ multitudi-
ne, quoniam non audistis vocem Do-
63 mini Dei tui. * Et sicut antè lætatus
est Dominus super vos, benè vobis
faciens, vosque multiplicans: sic læ-
tabitur disperdens vos atque subuer-
tens, vt auferamini de Terra, ad quā
64 ingredieris possidendam. * Disperget
te Dominus in omnes populos, à
summitate terræ vsque ad terminos
eius: & seruies ibi dijs alienis, quos &
tu ignoras & patres tui, lignis & lapi-
65 dibus. * In gentibus quoque illis non
quiesces, neque erit requies vestigio
pedis tui. Dabit enim tibi Dominus
ibi cor pauidum, & deficientes ocu-
los, & animam consumptam mœro-
66 re: * Et erit vita tua quasi pendēs ante
te. Timebis nocte & die, & non cre-
67 des vitæ tuæ. * Manè dices: Quis mi-
hi det vesperū? & vespere: Quis mi-
hi det manè? propter cordis tui for-
midinem, qua terreberis, & propter
68 ea, quæ tuis videbis oculis. * Reducet
te Dominus classibus in Aegyptum,
per viam de qua dixit tibi vt eam am-
pliùs non videres. Ibi venderis inimi-
cis tuis in seruos & ancillas, & non
erit qui emat.

CAP. XXIX.

Fœdus & iuramentum Israelitarum cum Domino iuxta Dei beneficia, & comminatio aduersus fœdifragos.

1 A HAec sunt verba fœderis, quod
præcepit Dominus Moysi vt fe-
riret cum filiis Israel in Terra Moab:
præter illud fœdus, quod cum eis pe-
2 pigit in Horeb.* Vocauitque Moyses
omnem Israel, & dixit ad eos: ‖ Vos ‖ Exod. 19.a.4
vidistis vniuersa, quæ fecit Dominus
coram vobis in Terra Aegypti Pha-
raoni, & omnibus seruis eius, vni-
3 uersæque terræ illius, * tentationes
magnas,

magnas, quas viderũt oculi tui, ſigna
illa, portentaque ingentia, * & non 4
dedit vobis Dominus cor intelligẽs,
& oculos videntes, & aures quæ poſ-
ſunt audire, vſque in præſentẽ diem.
‖ Sup.8. * ‖ Adduxit vos quadraginta annis per 5
a.2. deſertum: non ſunt attrita veſtimen-
ta veſtra, nec calceamẽta pedũ veſtro-
rũ vetuſtate cõſumpta ſunt. * Panem 6
non comediſtis, vinum & ſicerã non
bibiſtis: vt ſciretis quia ego ſũ Domi-
nus Deus veſter. * Et veniſtis ad hũc 7
‖ Sup.3. locum: ‖ egreſſuſque eſt Sehon rex
a.1. Heſebon, & Og rex Baſan, occurren-
tes nobis ad pugnam. Et percuſſimus
eos, * & tulimus terrã eorum, ac tra- 8
didimus poſſidendã Ruben & Gad, & B
dimidiæ tribui Manaſſe. * Cuſtodite 9
ergo verba pacti huius, & implete ea:
vt intelligatis vniuerſa quæ facitis.
* Vos ſtatis hodie cuncti coram Do- 10
mino Deo veſtro, principes veſtri, &
tribus, ac maiores natu, atque docto-
res, omnis populus Iſrael, * liberi & 11
vxores veſtræ, & aduena qui tecum
moratur in caſtris, exceptis lignorũ
cæſoribus, & his qui comportant
aquas: * vt tranſeas in fœdere Domi- 12
ni Dei tui, & in iureiurando quod
hodie Dominus Deus tuus percutit
tecum: * vt ſuſcitet te ſibi in populũ, 13
& ipſe ſit Deus tuus, ſicut locutus eſt
tibi, & ſicut iurauit patribus tuis,
Abrahã, Iſaac, & Iacob. * Nec vobis 14
ſolis ego hoc fœdus ferio, & hæc iu-
ramenta confirmo, * ſed cunctis præ- 15
ſentibus & abſentibus. * Vos enim no- 16
ſtis quo modo habitauerimus in Ter-
ra Aegypti, & quo modo tranſierimus C
per medium nationum, quas tranſ-
euntes, * vidiſtis abominationes & 17
ſordes, id eſt, idola eorum, lignum &
lapidem, argentum & aurum, quæ
colebant. * Ne forte ſit inter vos vir 18
aut mulier, familia aut tribus, cuius
cor auerſum eſt hodie à Domino
Deo noſtro: vt vadat & ſeruiat dijs
illarum Gentium, & ſit inter vos ra-
dix germinans fel & amaritudinem.
* Cumque audierit verba iuramenti 19
huius, benedicat ſibi in corde ſuo, di-
cens: Pax erit mihi, & ambulabo in
prauitate cordis mei: & abſumat
ebria ſitientem, * & Dominus non 20
ignoſcat ei: ſed tunc quàm maximè
furor eius fumet, & zelus contra ho-
minem illum, & ſedeant ſuper eum
omnia maledicta, quæ ſcripta ſunt in
hoc volumine: & deleat Dominus
nomen eius ſub cælo, * & conſumat 21
eum in perditionem ex omnibus tri-
bubus Iſrael, iuxta maledictiones,
quæ in Libro legis huius ac fœderis
22 continentur. * Dicetque ſequens ge-
neratio, & filij qui naſcentur dein-
ceps, & peregrini, qui de longè vene-
rint, videntes plagas Terræ illius, &
D infirmitates, quibus eam afflixerit
23 Dominus, * ſulphure, & ſalis ardore
comburens, ita vt vltrà non ſeratur,
nec virens quippiam germinet, in
exemplũ ‖ ſubuerſionis Sodomæ & ‖ Gen.19
Gomorrhæ, Adamæ & Seboim, quas d.24
ſubuertit Dominus in ira & furore
24 ſuo. * Et dicent omnes Gentes: ‖ Qua- ‖ 2.Reg.
re ſic fecit Dominus Terræ huic? quæ 9.b.8.
25 eſt hæc ira furoris eius immenſa? * Et Ier.22.
reſpondebunt: Quia dereliquerunt b.5.
pactum Domini, quod pepigit cum
patribus eorum, quando eduxit eos
26 de Terra Aegypti: * & ſeruierunt dijs
alienis, & adorauerunt eos, quos ne-
ſciebant, & quibus nõ fuerant attri-
27 buti: * idcircò iratus eſt furor Do-
mini contra Terram iſtam, vt indu-
ceret ſuper eam omnia maledicta,
quæ in hoc volumine ſcripta ſunt:
28 * & eiecit eos de terra ſua in ira & in
furore, & in indignatione maxima,
proiecitque in terram alienam, ſicut
29 hodie comprobatur. * Abſcondita,
Domino Deo noſtro: quæ manifeſta
ſunt, nobis & filijs noſtris vſque in
ſempiternum, vt faciamus vniuerſa
verba legis huius.

CAP. XXX.

Vera pœnitentia Deum placat: præceptum nobis datum, non longè à nobis ſeparatur: proponitur bonum & malum: vt vltro bonum eligentes, viuamus, & non pereamus, malo adhærentes.

1 A CVm ergo venerint ſuper te om-
nes ſermones iſti, benedictio, ſi-
ue maledictio, quã propoſui in con-
ſpectu tuo: & ductus pœnitudine
cordis tui in vniuerſis gentibus, in
quas diſperſerit te Dominus Deus
2 tuus, * & reuerſus fueris ad eum, &
obedieris eius imperijs, ſicut ego ho-
die præcipio tibi, cũ filijs tuis, in to-
to corde tuo, & in tota anima tua:
3 * reducet Dominus Deus tuus capti-
uitatem tuam, ac miſerebitur tui, &
rurſum congregabit te de cunctis po-
4 pulis, in quos te antè diſperſit. * Si ad
cardines cæli fueris diſſipatus, inde te
5 retrahet Dominus Deus tuus, * & ‖ aſ- ‖ 2 Mac.
ſumet, atque introducet in Terram, 1.f.29
quam poſſederunt patres tui, & obti-
nebis eam: & benedicens tibi, maio-
B ris numeri te eſſe faciet quàm fuerũt
6 patres tui. * Circumcidet Dominus
Deus tuus cor tuum, & cor ſeminis
tui: vt diligas Dominũ Deum tuum
in toto corde tuo, & in tota anima
tua:

tui, vt poſſis viuere. * Omnes autem
maledictiones has cõuertit ſuper ini-
micos tuos, & eos qui oderunt te &
perſequuntur. * Tu autem reuerteris, 8
& audies vocem Domini Dei tui: fa-
ciesque vniuerſa mandata quæ ego
præcipio tibi hodie: * & abundare te 9
faciet Dominus Deus tuus in cunctis
operibus manuum tuarum, in sobo-
le vteri tui, & in fructu iumentorum
tuorum, in vbertate terræ tuæ, & in
rerum omnium largitate. Reuertetur
enim Dominus, vt gaudeat ſuper te
in omnibus bonis, ſicut gauiſus eſt in
patribus tuis: * ſi tamen audieris vo- 10
cem Domini Dei tui, & cuſtodieris
præcepta eius & ceremonias, quæ in C
hac lege conſcripta ſunt: & reuerta-
ris ad Dominum Deum tuum in to-
to corde tuo, & in tota anima tua.
* Mandatum hoc, quod ego præcipio 11
tibi hodie, nõ ſupra te eſt, neque pro-
cul poſitum, * nec in cælo ſitum, vt 12
‖ Rom. 10.b. 6 poſſis dicere: ‖ Quis noſtrum valet
ad cælum aſcendere, vt deferat illud
ad nos, & audiamus atque opere cõ-
pleamus? * Neque trans mare poſitũ: 13
vt cauſeris, & dicas: Quis ex nobis
poterit transfretare mare, & illud ad
nos vſque deferre: vt poſſimus audi-
re & facere quod præceptum eſt? * Sed 14
iuxta te eſt ſermo valdè, in ore tuo, &
in corde tuo, vt facias illum. * Conſi- 15
dera quòd hodie propoſuerim in cõ-
ſpectu tuo vitam & bonum, & econ-
trariò mortem & malum: * vt diligas 16
Dominum Deum tuum, & ambules
in viis eius, & cuſtodias mandata il-
lius ac ceremonias atque iudicia: & D
viuas, atque multiplicet te, benedi-
catque tibi in Terra, ad quam ingre-
dieris poſſidendam. * Si autem auer- 17
ſum fuerit cor tuum, & audire no-
lueris, atque errore deceptus adora-
ueris deos alienos, & ſeruieris eis:
* prædico tibi hodie quòd pereas, & 18
paruo tempore moreris in Terra, ad
quam, Iordane tranſmiſſo, ingredie-
ris poſſidendam. * Teſtes inuoco ho- 19
die cælum & terram, quòd propo-
ſuerim vobis vitam & mortem, bene-
dictionem & maledictionem. Elige
ergo vitam, vt & tu viuas, & ſemen
tuum: * & diligas Dominum Deum 20
tuum, atque obedias voci eius & illi
adhæreas (ipſe eſt enim vita tua, &
longitudo dierum tuorum) vt habi-
tes in Terra, pro qua iurauit Domi-
nus patribus tuis, Abraham, Iſaac, &
Iacob, vt daret eam illis.

CAP. XXXI.

Moyſes Ioſue ſibi ſufficit in ducem, Deuteronomium iubet ſcribi, & in arca ſeruari.

1 ABiit itaque Moyſes, & locutus
A eſt omnia verba hæc ad vniuer-
2 ſum Iſrael, * & dixit ad eos: Centum
viginti annorum ſum hodie, non
poſſum vltrà egredi, & ingredi, præ-
ſertim cùm & Dominus dixerit mi-
hi: ‖ Non tranſibis Iordanem iſtum. ‖ Sup. 3. d. 21. Num. 27. c. 13.
3 * Dñs ergo Deus tuus tranſibit an-
te te: ipſe delebit omnes gẽtes has in
conſpectu tuo, & poſſidebis eas: &
Ioſue iſte tranſibit ante te, ſicut locu-
4 tus eſt Dominus. * Facietque Domi-
nus eis ‖ ſicut fecit Sehon & Og regi- ‖ Num. 21. c. 24.
bus Amorrhæorum, & terræ eorum,
5 delebitque eos. * Cùm ergo & hos
tradiderit vobis, ſimiliter facietis eis
6 ſicut præcepi vobis. * ‖ Viriliter agite, ‖ Sup. 7. a. 2.
B & confortamini: nolite timere, nec
paueatis ad conſpectum eorum: quia
Dominus Deus tuus ipſe eſt ductor
tuus, & nõ dimittet, nec derelinquet
7 te. * Vocauitque Moyſes Ioſue, &
dixit ei coram omni Iſrael: ‖ Confor- ‖ Ioſ. 1. b. 6. 3. Reg. 2. a. 2.
tare, & eſto robuſtus: tu enim intro-
duces populum iſtum in Terram,
quam daturum ſe patribus eorum iu-
rauit Dominus, & tu eam ſorte diui-
8 des. * Et Dominus qui ductor eſt ve-
ſter, ipſe erit tecum: nõ dimittet, nec
derelinquet te: noli timere, nec pa-
9 ueas. * Scripſit itaque Moyſes legem
hanc, & tradidit eam ſacerdotibus fi-
liis Leui, qui portabant arcam fœde-
ris Domini, & cunctis ſenioribus Iſ-
10 rael. * Præcepitque eis, dicens: Poſt
C ſeptẽ annos, anno remiſſionis, in ſol-
11 lemnitate tabernaculorum, * conue-
nientibus cunctis ex Iſrael, vt appa-
reant in conſpectu Domini Dei tui,
in loco quem elegerit Dominus, leges
verba legis huius coram omni Iſrael,
12 audientibus eis, * & in vnum omni
populo congregato, tam viris quàm
mulieribus, paruulis, & aduenis, qui
ſunt intra portas tuas: vt audiẽtes di-
ſcant, & timeant Dominum Deum
veſtrum, & cuſtodiant, impleantque
13 omnes ſermones legis huius. * Filii
quoque eorum qui nunc ignorant, vt
audire poſſint, & timeant Dominum
Deum ſuum cunctis diebus quibus
verſantur in Terra, ad quam vos, Ior-
dane tranſmiſſo, pergitis obtinendã.
14 * Et ait Dominus ad Moyſen: Ecce
propè ſunt dies mortis tuæ: voca Io-
ſue, & ſtate in tabernaculo teſtimo-
nii, vt præcipiam ei. Abierunt ergo
D Moyſes & Ioſue, & ſteterunt in ta-
15 bernaculo teſtimonii: * appáruitque

Dominus ibi in columna nubis, quæ
stetit in introitu tabernaculi.* Dixit- 16
que Dominus ad Moysen: Ecce tu
dormies cum patribus tuis, & popu-
lus iste consurgens fornicabitur post
deos alienos in Terra, ad quam ingre-
ditur vt habitet in ea: ibi derelinquet
me, & irritum faciet fœdus, quod pe-
pigi cũ eo. * Et irascetur furor meus 17
contra eum in die illo: & derelinquã
eum, & abscondam faciem meam ab
eo, & erit in deuorationem: inueniẽt
eum omnia mala & afflictiones, ita
vt dicat in illo die: Verè quia non est
Deus mecũ, inuenerunt me hæc ma-
la. * Ego autem abscondam, & cela- 18
bo faciem meam in die illo, propter E
omnia mala quæ fecit, quia secutus
est deos alienos.* Nunc itaque scribi- 19
te vobis canticum istud, & docete fi-
lios Israel: vt memoriter teneant, &
ore decantent, & sit mihi carmẽ istud
pro testimonio inter filios Israel.
* Introducã enim eum in Terrã, pro 20
qua iuraui patribus eius, lacte & mel-
le manantem. Cumque comederint,
& saturati, crassique fuerint, auerten-
tur ad deos alienos, & seruient eis:
detrahentq; mihi, & irritum facient
pactum meum.* Postquam inuene- 21
rint eum mala multa & afflictiones,
respondebit ei canticum istud pro te-
stimonio, quod nulla delebit obliuio F
ex ore seminis sui. Scio enim cogita- *
tiones eius, quæ facturus sit hodie,
antequam introducam eum in Ter-
ram, quam ei pollicitus sum.* Scripsit 22
ergo Moyses canticum, & docuit fi-
lios Israel. * Præcepitque Dominus 23
Iosue filio Nun, & ait: Confortare,
& esto robustus: tu enim introduces
filios Israel in Terram, quam pollici-
tus sum, & ego ero tecum. * Postquã 24
ergo scripsit Moyses verba legis hu-
ius in volumine, atque compleuit: * 25
præcepit Leuitis, qui portabant arcã
fœderis Domini, dicens: * Tollite li- 26
brum istum, & ponite eum in latere G
arcæ fœderis Domini Dei vestri: vt
sit ibi contra te in testimonium. * 27
Ego enim scio contentionem tuam,
& ceruicem tuam durissimam. Ad-
huc viuente me, & ingrediente vo-
biscum, semper contentiosè egistis
contra Dominum: quanto magis
cùm mortuus fuero? * Congrega- 28
te ad me omnes maiores natu per tri-
bus vestras, atque doctores, & loquar
audientibus eis sermones istos, & in-
uocabo contra eos cælum & terram.
* Noui enim quòd post mortẽ meam 29
iniquè agetis, & declinabitis citò de
via, quam præcepi vobis: & occur-
rent vobis mala in extremo tempore,
quando feceritis malum in conspectu
Domini, vt irritetis eum per opera
30 manuum vestrarum.* Locutus est er-
go Moyses, audiente vniuerso cœtu
Israel, verba carminis huius, & ad
finem vsque compleuit.

CAP. XXXII.

Canticum Moysi quo Dei refert beneficia, populique ingratitudinem sæpius à Domino castigatam: iubetur Moyses montem Abarim ascendere, vt promissam Terram contempletur.

1 AVdite cæli quæ loquor, audiat
A terra verba oris mei.
2 * Concrescat vt pluuia doctrina
mea, fluat vt ros eloquium meum,
quasi imber super herbam, & quasi
stillæ super gramina.
3 * Quia nomen Domini inuocabo:
date magnificentiam Deo nostro.
4 * Dei perfecta sunt opera, & omnes
viæ eius iudicia: Deus fidelis, & absq;
vlla iniquitate, iustus & rectus.
5 * Peccauerunt ei, & non filii eius
in sordibus: generatio praua atque
peruersa.
6 * Hæccine reddis Domino popule
stulte & insipiens? numquid non ipse
est pater tuus, qui possedit te, & fecit,
& creauit te?
7 * ‖ Memento dierum antiquorum, ‖ *Iob* 8.8.
cogita generationes singulas: inter-
roga patrem tuum, & annuntiabit ti-
bi, maiores tuos, & dicent tibi.
8 * Quando diuidebat Altissimus gen-
B tes: quando separabat filios Adam,
constituit terminos populorum iuxta
numerum filiorum Israel.
9 * Pars autem Domini, populus eius:
Iacob funiculus hereditatis eius.
10 * Inuenit eum in terra deserta, in
loco horroris, & vastæ solitudinis:
circumduxit eum, & docuit: & cu-
stodiuit quasi pupillam oculi sui.
11 * Sicut aquila prouocans ad volan-
dum pullos suos, & super eos voli-
tans, expandit alas suas, & assumpsit
eum, atque portauit in humeris suis.
12 * Dominus solus dux eius fuit: &
non erat cum eo Deus alienus.
13 * Constituit eum super excelsam
terram: vt comederet fructus agro-
rum, vt sugeret mel de petra, oleum-
que de saxo durissimo.
14 * Butyrum de armento, & lac de
C ouibus cum adipe agnorum, & arie-
tum filiorum Basan: & hircos cum
medulla tritici, & sanguinem vuæ bi-
beret meracissimum.
15 * Incrassatus est dilectus, & recal-
citrauit: incrassatus, impinguatus, di-
latatus,

latatus, dereliquit Deum factorem
suum, & recessit à Deo salutari suo.
* Prouocauerunt eum in diis alie- 16
nis, & in abominationibus ad ira-
cundiam concitauerunt.
* Immolauerunt dæmoniis, & non 17
Deo, diis quos ignorabant: noui re-
centesque venerunt, quos non colue-
runt patres eorum.
* Deum qui te genuit dereliquisti, 18
& oblitus es Domini creatoris tui.
* Vidit Dominus, & ad iracun- 19
diam concitatus est: quia prouoca-
uerunt eum filii sui & filiæ.
* Et ait: Abscondam faciem meam 20
ab eis, & considerabo nouissima eo-
rum: generatio enim peruersa est, &
infideles filii.
* Ipsi me prouocauerunt in eo qui 21
non erat Deus, & irritauerunt in va-
‖ Rom. nitatibus suis: & ‖ ego prouocabo eos
10.d.19 in eo qui non est populus, & in gen- D
Ier.15. te stulta irritabo illos.
c.14. * Ignis succensus est in furore meo, 22
& ardebit vsque ad inferni nouissi-
ma: deuorabitque terram cum ger-
mine suo, & montium fundamenta
comburet.
* Congregabo super eos mala, & 23
sagittas meas complebo in eis.
* Consumentur fame, & deuora- 24
bunt eos aues morsu amarissimo:
dentes bestiarum immittam in eos,
cum furore trahentium super ter-
ram, atque serpentium.
* Foris vastabit eos gladius, & in- 25
tus pauor, iuuenem simul ac virgi-
nem, lactentem cum homine sene.
* Dixi: Vbinam sunt? cessare fa- 26
ciã ex hominibus memoriam eorum.
* Sed propter iram inimicorum 27
distuli: ne fortè superbirent hostes
eorum, & dicerent: Manus nostra
excelsa, & non Dominus, fecit hæc
omnia.
* Gens absque consilio est, & sine 28
prudentia.
‖ Ier. 9. * ‖ Vtinam saperent, & intellige- 29
c.12. rent, ac nouissima prouiderent.
* Quo modo persequatur vnus 30
mille, & duo fugent decem millia?
nónne ideò, quia Deus suus vendi-
dit eos, & Dominus conclusit illos? E
* Non enim est Deus noster vt dii 31
eorum: & inimici nostri sunt iudi-
ces.
* De vinea Sodomorum, vinea eo- 32
rum, & de suburbanis Gomorrhæ:
vua eorum vua fellis, & botri ama-
rissimi.
* Fel draconum vinum eorum, & 33
venenum aspidum insanabile.
* Nónne hæc condita sunt apud 34
me, & signata in thesauris meis? ‖ Eccli.
35 * ‖ Mea est vltio, & ego retribuam 28.a.1.
in tempore, vt labatur pes eorum: Rom.12
iuxta est dies perditionis, & adesse d.19.
festinant tempora. Heb.10
36 * Iudicabit Dominus populum f.30
suum, & in seruis suis miserebitur:
videbit quòd infirmata sit manus, &
clausi quoque defecerunt, residuique
consumpti sunt.
37 * Et dicet: ‖ Vbi sunt dii eorum, in ‖ Ier.2
quibus habebant fiduciam? f.28
38 * De quorum victimis comedebant
adipes, & bibebant vinũ libaminum:
surgant, & opitulentur vobis, & in
necessitate vos protegant.
39 * ‖ Videte quòd ego sim solus, & ‖ 1.Reg.
F non sit alius Deus præter me: ego oc- 2.a.6
cidam, & ego viuere faciam: percu- Tob.13.
tiam, & ego sanabo, ‖ & non est qui a.2
de manu mea possit eruere. Sap.16.
40 * Leuabo ad cælum manum meam, b.13
& dicam: Viuo ego in æternum. ‖ Iob 10.
41 * Si acuero vt fulgur gladiũ meum, b.7
& arripuerit iudicium manus mea:
reddam vltionem hostibus meis, &
his qui oderunt me retribuam.
42 * Inebriabo sagittas meas sanguine,
& gladius meus deuorabit carnes, de
cruore occisorum, & de captiuitate,
nudati inimicorum capitis.
43 * ‖ Laudate gentes populum eius, ‖ 1. Mac.
quia sanguinem seruorum suorum 7.b.6
vlciscetur: & vindictam retribuet in
hostes eorum, & propitius erit terræ
populi sui.
44 * Venit ergo Moyses, & locutus est
G omnia verba cantici huius in auribus
populi, ipse & Iosue filius Nun.
45 * Compleuitque omnes sermones
46 istos, loquens ad vniuersum Israel. * Et
dixit ad eos: Ponite corda vestra in
omnia verba, quæ ego testificor vobis
hodie: vt mandetis ea filiis vestris cu-
stodire & facere, & implere vniuer-
47 sa quæ scripta sunt legis huius: * quia
nõ incassum præcepta sunt vobis, sed
vt singuli in eis viuerent: quæ facien-
tes longo perseueretis tempore in
Terra, ad quam, Iordane transmisso,
ingredimini possidendam.
48 * Locutusque est Dominus ad Moy-
sen in eadem die, dicens:
49 * Ascende in montem istum Aba-
rim, id est, transituum, in montem
Nebo, qui est in Terra Moab contra ‖ Num.
Iericho: & vide Terram Chanaan, 27.c.13.
quam ego tradam filiis Israel obti- & 20.
nendam, & morere in monte. d.16
50 * Quem conscendens iungeris po- ‖ Num.
pulis tuis, ‖ sicut mortuus est Aaron 20.d.44
frater tuus in monte Hor, & apposi- & 27
51 tus populis suis: * ‖ quia præuaricati .14

estis contra me, in medio filiorum Israel, ad Aquas contradictionis in Cades deserti Sin: & non sanctificastis me inter filios Israel.
* Econtrà videbis terram, & non 52
ingredieris in eam, quam ego dabo filijs Israel.

CAP. XXXIII.

Benedicit Moyses moriturus duodecim tribubus Israel.

HAc est benedictio, qua benedixit 1
Moyses, homo Dei, filijs Israel A
ante mortem suam.
* Et ait: Dominus de Sinai venit, & 2
de Seir ortus est nobis: apparuit de monte Pharan, & cum eo sanctorum millia. In dextera eius ignea lex.
* Dilexit populos, || omnes sancti in 3
manu illius sunt: & qui appropinquant pedibus eius, accipient de doctrina illius.
* Legem præcepit nobis Moyses, 4
hereditatem multitudinis Iacob.
* Erit apud rectissimum rex, con- 5
gregatis principibus populi cum tribubus Israel.
* Viuat Ruben, & non moriatur, 6
& sit paruus in numero.
* Hæc est Iudæ benedictio: Audi 7
Domine vocem Iudæ, & ad populu B
suum introduc eum: manus eius pugnabunt pro eo, & adiutor illius contra aduersarios eius erit.
* Leui quoque ait: Perfectio tua, & 8
doctrina tua viro sancto tuo, quem probasti in tentatione, & iudicasti ad
Aquas contradictionis. * Qui dixit 9
patri suo, & matri suæ: Nescio vos, & fratribus suis: Ignoro vos: & nescierunt filios suos. Hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum seruauerunt, * iudicia tua ô Iacob, & le- 10
gem tuam ô Israel: ponent thymiama in furore tuo, & holocaustum super altare tuum.
* Benedic Domine fortitudini eius, 11
& opera manuum illius suscipe. Percute dorsa inimicorum eius: & qui oderunt eum, non consurgant.
* Et Beniamin ait: Amantissimus 12
Domini habitabit confidenter in eo: quasi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet.
* Ioseph quoq; ait: De benedictio-
ne Domini terra eius, de pomis cæli, 13
& rore, atque abysso subiacente. * De C
pomis fructuum solis ac lunæ. * de 14
vertice antiquorum montium, de po- 15
mis collium æternorum: * & de fru-
gibus terræ, & de plenitudine eius. 16
Benedictio illius || qui apparuit in rubo, veniat super caput Ioseph, & super verticem nazaræi inter fratres
17 suos. * Quasi primogeniti tauri pulchritudo eius, cornua rhinocerotis cornua illius: in ipsis ventilabit Gentes vsque ad terminos terræ. hæ sunt multitudines Ephraim: & hæc millia Manasse.
18 * Et Zabulon ait: Lætare Zabulon in exitu tuo, & Issachar in tabernaculis tuis.
19 * Populos vocabunt ad montem: ibi immolabunt victimas iustitiæ. Qui inundationem maris quasi lac sugent, & thesauros absconditos arenarum.
20 * Et Gad ait: Benedictus in latitudine Gad: quasi leo requieuit, cepitq;
21 brachium & verticem. * Et vidit principatum suum, quòd in parte sua doctor esset repositus: qui fuit cũ principibus populi, & fecit iustitias Domini, & iudicium suum cum Israel.
22 * Dan quoque ait: Dan catulus leo-
D nis, fluet largiter de Basan.
23 * Et Nephthali dixit: Nephthali abundantia perfruetur, & plenus erit benedictionibus Domini: mare & meridiem possidebit.
24 * Aser quoque ait: Benedictus in filiis Aser, sit placens fratribus suis, &
25 tingat in oleo pedem suum. * Ferrum & æs calceamentum eius. Sicut dies iuuentutis tuæ, Ita & senectus tua.
26 * Non est deus alius vt Deus rectissimi: ascensor cæli auxiliator tuus. Magnificentia eius discurrunt nubes,
27 * habitaculum eius sursum, & subter brachia sempiterna: eiiciet à facie tua inimicum, dicetque: Conterere.
28 * Habitabit Israel confidenter, & solus. Oculus Iacob in terra frumenti & vini, cælique caligabunt rore.
29 * Beatus es tu Israel: quis similis tui popule, qui saluaris in Domino? scutum auxilij tui, & gladius gloriæ tuæ: negabunt te inimici tui, & tu eorum colla calcabis.

CAP. XXXIV.

Contemplata Terra moritur Moyses, & occultè à Deo sepultus fletur à populo, illique Iosue substituitur, commendatur propheta Moyses à Dei familiaritate, & factis per ipsum signis.

1 AScendit || ergo Moyses de campe-
A stribus Moab super montem Nebo, in verticem Phasga contra Iericho: ostenditq; ei Dominus omnem
2 Terram Galaad vsque Dan, * & vniuersum Nephthali, terrãq; Ephraim & Manasse, & omnem terram Iuda
3 vsque ad mare nouissimum, * & australem partem, & latitudinem campi Iericho ciuitatis palmarum vsque Segor.

|| Sup. 3. 6. b.
|| Exod. 4. 2
|| 2 Mac. 2. a. 4
Sup. 3. d. 26.

Segor. * Dixitque Dominus ad eum: 4
|| Gen.12 || Hæc est Terra, pro qua iuraui Abra- B
b. 7. & haim, Isaac, & Iacob, dicens: Semini
15. d.18. tuo dabo eã. Vidisti eam oculis tuis,
& non transibis ad illam. * Mortuus- 5
que est ibi Moyses seruus Domini, in
terra Moab, iubente Domino: * & se- 6
peliuit eum in valle Terræ Moab cõ-
tra Phogor: & non cognouit homo
sepulchrum eius vsque in præsentem
diem. * Moyses centum & viginti an- 7
norum erat quando mortuus est: non
caligauit oculus eius, nec dentes illius
moti sunt. * Fleueruntque eum filij 8
Israel in campestribus Moab trigin- C
ta diebus: & completi sunt dies plan-
ctus lugentium Moysen. * Iosue verò 9
filius Nun repletus est Spiritu sapien-
tiæ, quia Moyses posuit super eum
manus suas. Et obedierunt ei filij Is-
rael, feceruntque sicut præcepit Do-
minus Moysi. * Et non surrexit vltrà 10
propheta in Israel sicut Moyses, quẽ
nosset Dominus facie ad faciem, * in 11
omnibus signis atque portentis, quæ D
misit per eum, vt faceret in Terra
Aegypti Pharaoni, & omnibus seruis
eius, vniuersæque terræ illius, * & 12
cunctam manum robustam, magna-
que mirabilia, quæ fecit Moyses co-
ram vniuerso Israel.

LIBER IOSVE, HEBRAICE IEHOSVA.

CAPVT I.

Confortatus Iosue à Domino, monet populum vt se ad Iordanis transitum præparent, tribus autẽ Ruben, Gad, & dimidiam Manasse, vt fratres ad promissam Terram deducant.

ET factũ est post mortem Moysi 1
serui Domini, vt loqueretur A
Dominus ad Iosue filium Nun,
ministrum Moysi, & diceret
ei: * Moyses seruus meus mortuus est: 2
surge, & transi Iordanem istum tu, &
omnis populus tecum, in terrã, quam
|| Deut. ego dabo filiis Israel. * || Omnem lo- 3
11.c.24. cum, quem calcauerit vestigium pe-
dis vestri, vobis tradam, sicut locutus
|| Heb.13 sum Moysi. * A deserto & Libano 4
a.6 vsque ad fluuium magnum Euphra-
Inf.3. ten, omnis terra Hebræorum vsque
b.7 ad mare magnum contra solis occa-
|| Deut. sum erit terminus vester. * Nullus po- 5
31.b.6. terit vobis resistere cunctis diebus
f.23. vitæ tuæ: || sicut fui cum Moyse, ita
3. Reg.2 ero tecum: non dimittam, nec dere-
a.2 linquam te. * || Confortare, & esto ro- 6
bustus: tu enim sorte diuides populo B
huic Terram, pro qua iuraui patribus
7 suis, vt traderem eam illis. * Confor-
tare igitur, & esto robustus valdè: vt
custodias, & facias omnem legem,
quam præcepit tibi Moyses seruus
meus: ne declines ab ea ad dexterã vel
ad sinistram, vt intelligas cuncta quæ
8 agis. * Non recedat volumen legis hu-
ius ab ore tuo: sed meditaberis in eo
diebus ac noctibus, vt custodias &
facias omnia quæ scripta sunt in eo:
tunc diriges viam tuam, & intelliges
9 eam. * Ecce præcipio tibi, confortare,
C & esto robustus. Noli metuere, &
noli timere: quoniam tecum est Do-
minus Deus tuus in omnibus ad quę-
10 cumque perrexeris. * Pręcepitque Io-
sue principibus populi, dicens: Tran-
site per mediũ castrorum, & imperate
11 populo, ac dicite: * Præparate vobis
cibaria: quoniam post diem tertium
transibitis Iordanem, & intrabitis ad
possidendã Terram, quam Dominus
12 Deus vester daturus est vobis. * Ru-
benitis quoque & Gaditis, & dimidiæ
13 tribui Manasse ait: * Mementote ser-
monis, quem pręcepit vobis Moyses
famulus Domini, dicens: Dominus
Deus vester dedit vobis requiem, &
14 omnem terram. * || Vxores vestræ, & || Num.
filii, ac iumenta manebunt in Terra, 32.d.26
quam tradidit vobis Moyses trans
Iordanem: vos autem transite arma-
ti ante fratres vestros, omnes fortes
15 manu, & pugnate pro eis, * donec det
D Dominus requiem fratribus vestris
sicut & vobis dedit, & possideant ipsi
quoque terrã, quam Dominus Deus
vester daturus est eis: & sic reuerte-
mini in Terrã possessionis vestræ, &
habitabitis in ea, quam vobis dedit
Moyses famulus Domini trans Ior-
16 danem contra solis ortum. * Respon-
deruntque ad Iosue, atque dixerunt:
Omnia, quæ pręcepisti nobis, facie-
mus: & quocumque miseris, ibimus.
17 * Sicut obediuimus in cunctis Moysi,
ita obediemus & tibi: tantùm sit Do-
minus Deus tuus tecum, sicut fuit cũ
18 Moyse. * Qui contradixerit ori tuo,
& non obedierit cunctis sermonibus
quos præceperis ei, moriatur. tu tan-
tùm confortare, & viriliter age.

CAP. II.

Missi exploratores in vrbem Iericho, à Rahab meretrice, promissa illi misericordia, à morte liberantur.

1 MIsit igitur Iosue filius Nun de
A Setim duos viros exploratores
in abscondito: & dixit eis: Ite, & con-
siderate Terram, vrbemque Iericho.
|| Qui pergentes ingressi sunt domum || Luc 24
mulieris meretricis, nomine Rahab, d.25.

Heb. 11. & quicuerunt apud eã. * Nuntiatumq; 2
f.31. que est regi Iericho, & dictum: Ecce
viri ingressi sunt huc per noctem de
filiis Israel, vt explorarent Terram.
* Misitque rex Iericho ad Rahab di- 3
cēs: Educ viros, qui venerunt ad te, &
ingressi sunt domum tuam: explora-
tores quippe sunt, & omnem Terram
‖ Inf.6. consideraturi venerunt. * ‖ Tollensque 4
c.17 mulier viros, abscōdit, & ait: Fateor,
venerunt ad me, sed nesciebam vnde
essent: * cumque porta clauderetur in 5
tenebris & illi pariter exierunt, ne-
scio quò abierunt: persequimini citò,
& comprehendetis eos. * Ipsa autem 6
fecit ascendere viros in solarium do-
mus suæ; operuitque eos stipula lini,
quæ ibi erat. * Hi autem qui missi fue- 7
rant, secuti sunt eos per viam quæ du- B
cit ad vadum Iordanis: illisq; egressis
statim porta clausa est. * Necdum ob- 8
dormierant qui latebant, & ecce mu-
lier ascēdit ad eos, & ait: * Noui quòd 9
Dominus tradiderit vobis Terram:
etenim irruit in nos terror vester, &
∫ Exod. elanguerunt omnes habitatores Ter-
14.c.21. ræ. * Audiuimus quòd ∫ siccauerit 10
Dominus aquas Maris rubri ad ve-
strum introitum, quando egressi estis
‖ Num. ex Aegypto: ‖ & quæ feceritis duobus
21.c.24. Amorrhæorū regibus, qui erant trans
Iordanem, Sehon & Og, quos inter-
fecistis. * Et hæc audientes pertimui- 11
mus, & elanguit cor nostrum, nec re-
mansit in nobis spiritus ad introitum
vestrum: Dominus enim Deus ve-
ster, ipse est Deus in cælo sursum, &
‖ Inf.6. in terra deorsum. * ‖ Nunc ergo iura- 12
d.22. te mihi per Dominum, vt quomodo
ego misericordiam feci vobiscum, ita
& vos faciatis cum domo patris mei:
detisque mihi verum signum, * vt sal- 13
uetis patrem meum & matrem, fra- C
tres ac sorores meas, & omnia quæ
illorum sunt, & eruatis animas no-
stras à morte. * Qui responderunt 14
ei: Anima nostra sit pro vobis in
mortem, si tamē non prodideris nos.
cumque tradiderit nobis Dominus
terram, faciemus in te misericordiam
& veritatem. * Demisit ergo eos per 15
funem de fenestra: domus enim eius
hærebat muro. * Dixitq; ad eos: Ad 16
mōtana conscendite, ne fortè occur-
rant vobis reuertentes: ibiq; latitate
tribus diebus, donec redeāt, & sic ibi-
tis per viam vestram. * Qui dixerunt 17
ad eam: Innoxii erimus à iuramento
hoc, quo adiurasti nos: * si ingredien- 18
tibus nobis Terram, signum fuerit
funiculus iste coccineus, & ligaueris
eum in fenestra, per quam demisisti
nos: & patrem tuum ac matrem, fra-
D tresque & omnē cognationem tuam,
congregaueris in domū tuam, * Qui
19 ostium domus tuæ egressus fuerit, san-
guis ipsius erit in caput eius, & nos
erimus alieni. Cunctorum autem
sanguis, qui tecum in domo fuerint,
redundabit in caput nostrum, si eos
20 aliquis tetigerit. * Quòd si nos pro-
dere volueris, & sermonem istum
proferre in medium, erimus mundi
ab hoc iuramento, quo adiurasti
21 nos. * Et illa respondit: Sicut locuti
estis, ita fiet. dimittensque eos vt per-
gerent, appendit funiculū coccineum
22 in fenestrā. * Illi verò ambulantes
peruenerunt ad montana, & manse-
runt ibi tres dies, donec reuerteren-
tur qui fuerant persecuti: quærentes
enim per omnem viam, non repere-
23 runt eos. * Quibus vrbem ingressis,
reuersi sunt, & descenderunt explo-
ratores de monte: &, transmisso Ior-
dane, venerunt ad Iosue filium Nun,
narraueruntque ei omnia quæ acci-
24 derant sibi, * atque dixerūt: Tradi-
dit Dominus omnem terram hanc in
manus nostras, & timore prostrati
sunt cuncti habitatores eius.

CAP. III.

*Siccatum Dei miraculo Iordanem po-
pulus transit.*

1 IGitur Iosue de nocte consurgens
A mouit castra: egredientesque de Se-
tim, venerunt ad Iordanem ipse &
omnes filij Israel, & morati sunt ibi
2 tres dies. * Quibus euolutis, transie-
runt præcones per castrorū medium,
3 * & clamare cœperunt: Quando vi-
deritis arcam fœderis Domini Dei
vestri, & sacerdotes stirpis Leuiticæ
portantes eam, vos quoque consurgi-
4 te, & sequimini præcedentes: * sitque
inter vos & arcam spatium cubitorū
duum millium: vt procul videre pos-
sitis, & nosse per quā viam ingredia-
mini: quia prius non ambulastis per
B eam: & cauete ne appropinquetis ad
5 arcam * Dixitque Iosue ad populum:
Sanctificamini: cras enim faciet Do-
6 minus inter vos mirabilia. * Et ait ad
sacerdotes: Tollite arcam fœderis, &
præcedite populum. Qui iussa com-
plentes, tulerunt, & ambulauerunt
7 ante eos. * Dixitque Dominus ad Io-
sue: Hodie incipiam exaltare te corā
omni Israel: vt sciant quòd sicut cum
8 Moyse fui, ita & tecum sim. * Tu au-
tem præcipe sacerdotibus, qui portāt
arcā fœderis, & dic eis: Cùm ingres-
si fueritis partem aquæ Iordanis, state
9 in ea. * Dixitque Iosue ad filios Israel:
10 Accedite huc, & audite verbum Do-
mini Dei vestri. * Et rursum: In hoc,
inquit,

inquit, scietis quòd Dominus Deus
viuens in medio vestri est, & disper- C
det in conspectu vestro Chananæum
& Hethæum, Heuæum & Pherezæum,
Gergesæum quoque & Iebusæum, &
|| Act. 7. Amorrhæum. * || Ecce, arca fœde- 11
f 45. ris Domini omnis terræ antecedet
Eccl. 24 vos per Iordanem. * Parate duode- 12
c. 36. cim viros de tribubus Israël, singu-
los per singulas tribus. * Et cùm po- 13
suerint vestigia pedum suorum, sa-
cerdotes qui portant arcam Domini
Dei vniuersæ terræ, in aquis Iorda-
nis, aquæ quæ inferiores sunt, decur-
rent atque deficient: quæ autem de-
super veniunt, in vna mole cōsistent.
*Igitur egressus est populus de taber- 14
naculis suis, vt transiret Iordanem: &
sacerdotes, qui portabant arcam fœ-
deris, pergebant ante eum. * Ingres- 15
sísque eis Iordanem, & pedibus eo- D
rum in parte aquæ tinctis (Iordanis
autem ripas aluei sui tempore messis
impleuerat) * steterunt aquæ descen- 16
dentes in loco vno, & ad instar mon-
tis intumescentes apparebant procul,
ab vrbe quæ vocatur Adom vsque ad
locum Sarthan: quæ autem inferio-
res erant, in Mare solitudinis (quod
nunc vocatur mortuum) descende-
runt, vsquequò omnino deficerent.
* Populus autem incedebat contra 17
Iericho: & sacerdotes, qui portabant
arcam fœderis Domini, stabant super
siccam humum in medio Iordanis ac-
cincti, omnísque populus per aren-
tem alueum transibat.

CAP. IV.

Duodecim lapides de Iordane siccato ad posterorum memoriam colliguntur, aliíque duodecim in ipso Iordanis alueo statuuntur.

QVibus transgressis, dixit Domi- 1
nus ad Iosue: * Elige duodecim 2
viros singulos per singulas tribus: *& 3
præcipe eis, vt tollant de medio Ior- A
danis alueo, vbi steterunt pedes sacer-
dotum, duodecim durissimos lapi-
des, quos ponetis in loco castrorum,
vbi fixeritis hac nocte tentoria. * Vo- 4
cauitque Iosue duodecim viros, quos
elegerat de filiis Israël, singulos de
singulis tribubus, * & ait ad eos: Ite 5
ante arcam Domini Dei vestri ad Ior-
danis medium, & portate inde sin-
guli singulos lapides in humeris ve-
stris, iuxta numerum filiorum Israël,
*vt sit signum inter vos: & quando in- 6
terrogauerint vos filii vestri cras, di-
centes: Quid sibi volunt isti lapides?
*respondebitis eis: Defecerunt aquæ 7
Iordanis ante arcam fœderis Domi- B
ni, cùm transiret eum: idcircò positi
sunt lapides isti in monumentum fi-
8 liorum Israël vsque in æternum. * Fe-
cerunt ergo filii Israel sicut præcepit
eis Iosue, portantes de medio Iorda-
nis alueo duodecim lapides, vt Dñs
ei imperarat, iuxta numerum filiorum
Israel, vsque ad locum in quo castra-
metati sunt, ibique posuerunt eos.
9 *Alios quoque duodecim lapides po-
suit Iosue in medio Iordanis alueo,
vbi steterunt sacerdotes, qui portabāt
arcam fœderis: & sunt ibi vsque in
10 præsentem diem. *Sacerdotes autem,
qui portabant arcam, stabant in Ior-
danis medio, donec omnia comple-
rentur, quæ Iosue, vt loqueretur ad
populum, præceperat Dñs, & dixerat
ei Moyses. Festinauitque populus, &
11 transiit. * Cumque transissent omnes,
C transiuit & arca Domini, sacerdotés-
12 que pergebant ante populum. * Filii
quoque Ruben, & Gad, & dimidia
tribus Manasse, armati præcedebant
filios Israel, || sicut eis præceperat || Num.
13 Moyses: *& quadraginta pugnatorum 32. c. 28.
millia per turmas, & cuneos, incede-
bant per plana atque campestria vr-
14 bis Iericho. * In die illo magnificauit
Dñs Iosue corā omni Israel, vt time-
rent eum, sicut timuerant Moysen,
15 dum adiueret. * Dixitque ad eum:
16 *Præcipe sacerdotibus, qui portāt ar-
cam fœderis, vt ascendāt de Iordane.
17 * Qui præcepit eis, dicens: Ascendite
18 de Iordane. *Cumq; ascendissent por-
tantes arcam fœderis Domini, & sic-
cam humum calcare cœpissent, reuer-
D sæ sunt aquæ in alueum suum, & flue-
19 bant sicut antè consueuerant. *Popu-
lus autem ascendit de Iordane, deci-
mo die mensis primi, & castrameta-
ti sunt in Galgalis contra Orienta-
20 lem plagā vrbis Iericho. * Duodecim
quoque lapides, quos de Iordanis al-
ueo sumpserant posuit Iosue in Gal-
21 galis, * & dixit ad filios Israel: Quan-
do interrogauerint filii vestri cras
patres suos, & dixerint eis: Quid sibi
22 volunt lapides isti? *docebitis eos,
atque dicetis: Per arentem alueum
23 transiuit Israel Iordanem istum, sic-
cante Domino Deo vestro aquas eius
in conspectu vestro, donec trāsiretis:
24 * || sicut fecerat priùs in mari rubro, || Exod.
25 quod siccauit donec transiremus: *vt 14. c. 21.
discant omnes terrarum populi for-
tissimam Domini manum, vt & vos
timeatis Dominum Deum vestrum
omni tempore.

CAP. V.

Terrentur Chananæi; circumcisio fit in Galgalis, & Phase celebratur; deficit manna vbi de fructibus terræ edunt, & Angelus Domini Iosue apparet.

POstquam ergo audierunt omnes 1
reges Amorrhæorum, qui habita- A
bant trans Iordanem ad Occidentalẽ
plagam, & cuncti reges Chanaan, qui
propinqua possidebant magni maris
loca, quòd siccasset Dominus fluen-
ta Iordanis coram filiis Israël donec
transirent, dissolutum est cor eorum,
& non remansit in eis spiritus, timen-
tium introitum filiorum Israël. * Eo 2
tempore ait Dominus ad Iosue: Fac
tibi cultros lapideos, & circumcide
secundò filios Israël. * Fecit quod ius- 3
serat Dominus, & circumcidit filios
Israel in colle præputiorum. * Hæc 4
autem causa est secundæ circumcisio- B
nis: Omnis populus, qui egressus est
de Ægypto generis masculini, vni-
uersi bellatores viri, mortui sunt in
deserto per longissimos viæ circuit⁹,
* qui omnes circumcisi erãt. Populus 5
autem qui natus est in deserto, * per 6
quadraginta annos itineris latissimæ
solitudinis, incircumcisus fuit: donec
consumerentur qui non audierant
vocem Domini, & quibus antè iura-
uerat vt non ostenderet eis Terram
lacte & melle manantem. * Horum 7
filii in locum successerunt patrum, C
& circumcisi sunt à Iosue: quia sicut
nati fuerant, in præputio erant, nec
eos in via aliquis circũciderat. * Post- 8
quam autem omnes circumcisi sunt,
manserũt in eodem castrorum loco,
donec sanarentur. * Dixitque Domi- 9
nus ad Iosue: Hodie abstuli oppro-
brium Ægypti à vobis. Vocatumque
est nomen loci illius Galgala, vsque
in præsentem diem. * Manseruntque 10
filii Israël in Galgalis, & fecerũt Pha-
se, quartadecima die mensis ad vespe-
rum, in campestribus Iericho: * & co- 11
mederunt de frugibus Terræ die al- D
tero, azymos panes, & polentam eius-
dem anni. * Defecitque manna post- 12
quam comederunt de frugibus Ter-
ræ, nec vsi sunt vltrà cibo illo filii Is-
raël, sed comederunt de frugibus præ-
sentis anni Terræ Chanaan. * Cùm 13
autem esset Iosue in agro vrbis Ieri-
cho, leuauit oculos, & vidit virum
stantem contra se, euaginatum tenẽ-
tem gladium, perrexitque ad eum, &
ait: Noster es, an aduersariorum?
* Qui respondit: Nequaquam: sed sum 14
princeps exercitus Domini, & nunc
venio, * Cecidit Iosue pronus in ter- 15
ram. Et adorans ait: Quid Dominus
16 meus loquitur ad seruum suũ? * ‖ Sol- ‖ Exod.3
ue, inquit, calceamentum tuum de b.5.
pedibus tuis: locus enim, in quo stas, Act.7.
sanctus est. Fecitque Iosue vt sibi fue- d.33.
rat imperatum.

CAP. VI.

Post varios septem dierum circuitus, Iericho capta funditus deletur, seruata Rahab cum suis; reædificatori vrbis maledicitur.

1 IEricho autem clausa erat atq; mu-
A nita, timore filiorum Israël, & nul-
2 lus egredi audebat aut ingredi. * Di-
xitque Dominus ad Iosue: Ecce dedi
in manu tua Iericho, & regem eius,
3 omnesque fortes viros. * Circuite vr-
bem cuncti bellatores semel per diẽ:
4 sic facietis sex diebus. * Septimo au-
tem die sacerdotes tollãt septem buc-
cinas, quarum vsus est in iubileo, &
præcedant arcam fœderis: septiesque
circuibitis ciuitatem, & sacerdotes
5 clangent buccinis. * Cumque inso-
nuerit vox tubæ longior atque cõci-
sior, & in auribus vestris increpue-
rit, conclamabit omnis populus vo-
ciferatione maxima, & muri fundi-
tus corruent ciuitatis, ingredienturque singuli per locum contra quem
6 steterint. * Vocauit ergo Iosue filius
Nun sacerdotes: & dixit ad eos: Tol-
lite arcam fœderis: & septem alii sa-
cerdotes tollant septem iubileorum
buccinas, & incedant ante arcam Do-
7 mini. * Ad populum quoque ait: Ite,
& circuite ciuitatem, armati, præce-
8 dentes arcam Domini. * Cumque Io-
B sue verba finisset, & septem sacerdo-
tes septem buccinis clangerent ante
9 arcã fœderis Domini, * omnisq; præ-
cederet armatus exercitus, reliquum
vulgus arcam sequebatur, ac buccinis
10 omnia concrepabant. * Præceperat
autem Iosue populo, dicens: Nõ cla-
mabitis, nec audietur vox vestra, ne-
que vllus sermo ex ore vestro egre-
dietur: donec veniat dies in quo dicã
vobis: Clamate, & vociferamini.
11 * Circuiuit ergo arca Domini ciuitatẽ
semel per diem, & reuersa in castra,
12 mansit ibi. * Igitur Iosue de nocte cõ-
surgente, tulerunt sacerdotes arcam
13 Domini, * & septem ex eis septẽ buc-
cinas, quarũ in iubileo vsus est: præ-
cedebantque arcam Domini ambu-
lantes atque clangentes: & armatus
populus ibat ante eos, vulgus autem
reliquum sequebatur arcam, & buc-
14 cinis personabat. * Circuieruntque
ciuitatem secũdo die semel, & reuersi
sunt in castra. Sic fecerũt sex diebus.
15 * Die autem septimo, diluculò con-
surgentes

furgentes, circuierunt vrbem, ficut C
difpofitum erat,fepties.* Cumque fe- 16
ptimo circuitu clangerent buccinis
facerdotes, dixit Iofue ad omnem If-
raël: Vociferamini:tradidit enim vo-
bis Dominus ciuitatem: * fitque ciui- 17
tas hæc anathema: & omnia quæ in
ea funt, Domino. fola Rahab mere-
trix viuat, cum vniuerfis qui cum ea
‖ Sup.2. in domo funt: ‖abfcondit enim nun-
b.7. tios quos direximus. *Vos autem ca- 18
Heb. 11. uete, ne de his, quæ præcepta funt
f.31. quippiam contingatis,& fitis præua-
ricationis rei, & omnia caftra Ifraël
fub peccato fint atque turbentur.
*Quidquid autem auri & argenti fue- 19
rit, & vaforum æneorum ac ferri,
Domino confecretur, repofitum in
‖Heb.11 thefauris eius. * ‖ Igitur omni popu- 20
f.30. lo vociferante,& clangentibus tubis,
poftquam in aures multitudinis vox
fonitus increpuit, muri illicò cor-
ruerunt: & afcendit vnufquifque per
‖2. Ma- locum,qui contra fe erat: ‖ceperunt-
cab.12. que ciuitatem, *& interfecerunt om- 21
c.15. nia quæ erant in ea, à viro vfque ad
mulierem, ab infante vfq; ad fenem.
Boues quoque & oues & afinos in o-
re gladii percufferunt. *Duobus au- 22
‖Sup. 2. tem viris,‖qui exploratores miffi fue- D
b.7. rant,dixit Iofue: Ingredimini domũ
mulieris meretricis, & producite eã,
& omnia quæ illius funt, ficut illi iu-
‖Heb. 11 ramento firmaftis. * ‖ Ingreffique iu- 23
f.31. uenes, eduxerunt Rahab, & parentes
eius, fratres quoque, & cunctam fu-
pellectilem ac cognationem illius, &
extra caftra Ifraël manere fecerunt.
‖Inf. 8. * ‖ Vrbem autem, & omnia quæ erant 24
a.2. in ea, fuccenderunt; abfque auro &
argento, & vafis æneis,ac ferro, quæ
in ærarium Domini confecrarunt.
* Rahab verò meretricem, & domum 25
patris eius,& omnia quæ habebat,fe-
cit Iofue viuere, & habitauerunt in
medio Ifraël vfque in præfentem diẽ:
eò quòd abfconderit nuntios, quos
miferat vt explorarent Iericho. In
tempore illo, imprecatus eft Iofue,
‖3. Reg. dicens: * ‖Maledictus vir coram Do- 26
16.g.34. mino, qui fufcitauerit & ædificauerit
ciuitatem Iericho. In primogenito
fuo fundamenta illius iaciat,& in no-
uiffimo liberorum ponat portas eius.
* Fuit ergo Dominus cum Iofue, & 27
nomen eius vulgarum eft in omni
terra.

CAP. VII.

Explorata Hai cedit populus Ifrael hoftibus propter furtum de anathemate Iericho; quapropter poft Iofue lamentationem, miffa forte Achan lapidatur iuffu Domini.

1 FIlii ‖autem Ifraël præuaricati funt ‖Inf. 22
A mandatum, & vfurpauerunt de a- d.16.
narhemate. ‖ Nam Achan filius Char- ‖1. Par.
mi, filii Zabdi, filii Zare de tribu Iu- 2.a.7.
da, tulit aliquid de anathemate: ira-
tufque eft Dominus contra filios If-
2 raël. * Cumque mitteret Iofue de Ie-
richo viros contra Hai, quæ eft iuxta
Bethauen,ad Orientalem plagam op-
pidi Bethel,dixit eis:Afcendite,& ex-
plorate Terram. Qui præcepta com-
3 plentes explorauerunt Hai. * Et re-
uerfi dixerunt ei:Nõ afcẽdat omnis
populus, fed duo vel tria millia viro-
rum pergant,& deleant ciuitatẽ:qua-
re omnis populus fruftrà vexabitur
4 contra hoftes pauciffimos? * Afcen-
derunt ergo tria millia pugnatorum.
5 Qui ftatim terga vertentes, * percuffi
funt à viris vrbis Hai, & corruerunt
ex eis triginta fex homines: perfecu-
tique funt eos aduerfarii de porta vf-
que ad Sabarim,& ceciderũt per pro-
na fugientes: pertimuitq; cor popu-
6 li,& inftar aquæ liquefactum eft. *Io-
fue verò fcidit veftimenta fua,& pro-
nus cecidit in terram coram arca Do-
mini vfque ad vefperã,tam ipfe quàm
omnes fenes Ifraël:miferuntque pul-
7 uerem fuper capita fua: * & dixit Io-
B fue: Heu Domine Deus, quid volui-
fti traducere populum iftum Iorda-
nem fluuium, vt traderes nos in ma-
nus Amorrhæi, & perderes? vtinam
vt cœpimus, manfiffemus trans Ior-
8 danem. *Mi Domine Deus quid dicã,
videns Ifraëlem hoftibus fuis terga
9 vertentem? * Audient Chananæi, &
omnes habitatores Terræ, & pariter
conglobati circumdabunt nos, atque
delebunt nomẽ noftrum de Terra:&
10 quid facies magno nomini tuo? * Di-
xitque Dominus ad Iofue: Surge, cur
11 iaces pronus in terra? * Peccauit If-
raël, & præuaricatus eft pactũ meum:
tuleruntque de anathemate, & fura-
ti funt atque mentiti, & abfconderũt
12 inter vafa fua. *Nec poterit Ifraël fta-
re ante hoftes fuos,eofq; fugiet: quia
pollutus eft anathemate. non ero vl-
trà vobifcum, donec conteratis eum
13 qui huius fceleris reus eft. * Surge,
fanctifica populum, & dic eis: ‖ San- ‖ Sup.3.
ctificamini in craftinum: hæc enim b.5.
dicit Dominus Deus Ifraël: Anathe- Leuit.
ma in medio tui eft Ifraël: non pote- 20. b.8.
ris ftare coram hoftibus tuis, donec Num.
deleatur ex te qui hoc contaminatus 11. b. 18.
14 eft fcelere. * Accedetifque manẽ fin- 1.Reg.
C guli per tribus veftras: & quamcum- 16.b.5.
que tribum fors inuenerit, accedet
per cognationes fuas,& cognatio per
15 domos, domufque per viros. * Et
qui-

quicumque ille in hoc facinore fuerit
deprehensus, combureturigni cum
omni substantia sua: quoniam præ-
uaricatus est pactum Domini, & fe-
cit nefas in Israël. *Surgens itaq; Io- 16
sue manè, applicuit Israël per tribus
suas, & inuenta est tribus Iuda. *Quæ 17
cùm iuxta familias suas esset oblata,
inuenta est familia Zare. Illam quo-
que per domos offerẽs, reperit Zabdi:
* cuius domum in singulos diuidens 18
viros, inuenit Achan filium Charmi,
filii Zabdi, filii Zare de tribu Iuda.
* Et ait Iosue ad Achan: Fili mi, da 19
gloriam Domino Deo Israël, & con-
fitere, atque indica mihi quid feceris,
ne abscondas. *Responditque Achan 20
Iosue, & dixit ei: Verè ego peccaui
Domino Deo Israël, & sic & sic feci.
* vidi enim inter spolia pallium coc- 21
cineum valdè bonum, & ducentos si-
clos argenti, regulamque aureã quin-
quaginta siclorum: & concupiscens
abstuli, & abscondi in terra contra
medium tabernaculi mei, argentum-
que fossa humo operui. * Misit ergo 22
Iosue ministros: qui currentes ad ta- D
bernaculum illius, repererunt cuncta
abscondita in eodem loco, & argen-
tum simul. * Auferentesque de ten- 23
torio tulerunt ea ad Iosue, & ad om-
nes filios Israël, proieceruntque ante
2. Reg. 18.d.17. Dominum. * ‖ Tollens itaque Iosue 24
Achan filium Zare, argentumque &
pallium, & auream regulam, filios
quoque & filias eius, boues & asinos,
& oues, ipsumque tabernaculum, &
cunctam supellectilem: (& omnis Is-
raël cum eo) duxerunt eos ad Vallem
Achor: *vbi dixit Iosue: Quia turba- 25
sti nos, exturbet te Dominus in die
hac. Lapidauitque eum omnis Israël:
& cuncta quæ illius erant, igne con-
sumpta sunt. * Congregaueruntque 26
super eum aceruum magnum lapi-
dum, qui permanet vsque in præsen-
tem diem. Et auersus est furor Domi-
ni ab eis. Vocatumque est nomen lo-
ci illius, Vallis Achor, vsque hodie.

CAP. VIII.

Expugnata Hai rex eius suspenditur. erecto altari lapideo: Deuteronomium super lapides scribitur, & populo benedicitur.

DIxit autem Dominus ad Iosue: 1
Ne timeas, neque formides: tol- A
le tecum omnem multitudinem pu-
gnatorum, & consurgens ascende in
oppidũ Hai. ecce tradidi in manu tua
regem eius, & populum, vrbemque &
terram. * Faciesque vrbi Hai, & regi 2
Sup. 6. d.24. eius, ‖ sicut fecisti Iericho, & regi il-
lius: prædam verò, & omnia animan-
tia diripietis vobis: pone insidias vr-
3 bi post eam. * Surrexitque Iosue, &
omnis exercitus bellatorum cum eo,
vt ascenderent in Hai: & electa tri-
ginta millia virorum fortium misit
4 nocte, * præcepitque eis, dicens: Po-
nite insidias post ciuitatem: nec lon-
giùs recedatis: & eritis omnes parati.
5 * ‖ ego autẽ, & reliqua multitudo quæ Sup. 7. a.4.
B mecũ est, accedemus ex aduerso cõtra
vrbem. Cumque exierint contra nos,
sicut antè fecimus, fugiemus, & terga
6 vertemus: *donec persequẽtes ab vr-
be longiùs protrahantur: putabunt
7 enim nos fugere sicut priùs. * Nobis
ergo fugientibus, & illis persequenti-
bus, consurgetis de insidiis, & vastabi-
tis ciuitatem: traderque eam Dñs De⁹
8 vester in manus vestras. * Cumque ce-
peritis, succendite eã, & sic omnia fa-
9 cietis, vt iussi. *Dimisitque eos, & per-
rexerunt ad locum insidiarum, sede-
runtque inter Bethel & Hai, ad Occi-
dentalem plagam vrbis Hai: Iosue au-
tem nocte illa in medio mãsit populi.
10 *surgensque diluculò recẽsuit socios,
& ascendit cũ senioribus in fronte ex-
ercitus, vallatus auxilio pugnatorum.
11 * Cumque venissent & ascendissent ex
C aduerso ciuitatis, steterũt ad Septem-
trionalem vrbis plagam, inter quã &
12 eos erat vallis media. *Quinq; autem
millia viros elegerat, & posuerat in
insidiis inter Bethel & Hai, ex Occidẽ-
13 tali parte eiusdẽ ciuitatis: *omnis ve-
rò reliquus exercit⁹ ad aquilonẽ aciẽ
dirigebat, ita vt nouissimi illius mul-
titudinis Occidentalẽ plagã vrbis at-
tingerent. Abiit ergo Iosue nocte il-
14 la, & stetit in vallis medio. *Quod cũ
vidisset rex Hai, festinauit manè, &
egressus est cum omni exercitu ciui-
tatis, direxitq; aciem cõtra desertum,
ignorans quòd post tergũ laterẽt in-
15 sidiæ. *Iosue verò & omnis Israel ces-
serunt loco, simulantes metum, & fu-
16 gientes per solitudinis viam. * At illi
vociferantes pariter, & se mutuò co-
hortantes, persecuti sunt eos. Cumq;
17 recessissent à ciuitate, *& ne vnus qui-
D dem in vrbe Hai & Bethel remansisset
qui non persequeretur Israël (sicut e-
ruperant aperta oppida relinquẽtes,)
18 * dixit Dominus ad Iosue: Leua cly-
peum, qui in manu tua est, contra vr-
bem Hai, quoniam tibi tradam eam.
19 * Cumq; eleuasset clypeũ ex aduerso
ciuitatis, insidiæ, quæ latebant, surre-
xerunt confestim: & pergentes ad ci-
uitatem, ceperunt, & succenderũt eã.
20 * Viri autem ciuitatis, qui persequẽ-
bãtur Iosue, respicientes & vidẽtes fu-
mũ vrbis ad cælum vsque cõscendere,

non potuerunt vltrà huc illucq; dif-
fugere: præsertim cùm hi qui simula- E
uerant fugã, & tendebant ad solitudi-
nem , contra persequentes fortissimè
restitissent. * Vidensq; Iosue & omnis 21
Israël quòd capta esset ciuitas, & fu-
mus vrbis ascenderet, reuersus per-
cussit viros Hai. * Siquidem & illi 22
qui ceperant & succenderant ciuita-
tem , egressi ex vrbe contra suos,me-
dios hostium ferire cœperunt. Cùm
ergo ex vtraque parte aduersarii cæ-
derentur , ita vt nullus de tanta mul-
titudine saluaretur, * regem quoque 23
vrbis Hai apprehenderunt viuentem,
& obtulerunt Iosue. * Igitur omni- 24
bus interfectis,qui Israëlem ad deser-
ta tendentem fuerant persecuti, & in
eodem loco gladio corruentibus, re-
uersi filii Israël percusserunt ciuita-
tem.* Erant autem qui in eodem die 25
conciderant à viro vsque ad mulierẽ,
duodecim millia hominum , omnes
vrbis Hai. * Iosue verò non contra- 26
xit manum , quam in sublime porre-
xerat, tenens clypeum donec interfi-
cerentur omnes habitatores Hai.*Iu- 27
menta autem & prædam ciuitatis di- F
uiserunt sibi filii Israël, sicut præce-
perat Dominus Iosue. * Qui succen- 28
dit vrbem , & fecit eam tumulum
sempiternum : * regem quoque eius 29
suspendit in patibulo vsque ad vespe-
ram & solis occasum. Præcepitque
Iosue , & deposuerunt cadauer eius
de cruce: proieceruntque in ipso in-
troitu ciuitatis , congesto super eum
magno aceruo lapidum , qui perma-
net vsque in præsentem diem. *Tunc 30
ædificauit Iosue altare Domino Deo
‖ Exod. 20. d. 25 Deut. 27. a. 4. Israël in monte Hebal: * ‖ sicut præ- 31
ceperat Moyses famulus Domini fi-
liis Israël, & scriptum est in volumi-
ne legis Moysi: Altare verò de lapi-
dibus impolitis, quos ferrum non te-
tigit: & obtulit super eo holocausta
Domino , immolauitque pacificas vi-
ctimas. * Et scripsit super lapides 32
Deuteronomium legis Moysi, quod G
ille digesserat corã filiis Israël. * Om- 33
nis autem populus , & maiores natu,
ducesque ac iudices stabant ex vtra-
que parte arcæ,in conspectu sacerdo-
tum qui portabant arcam fœderis
Domini, vt aduena ita & indigena.
Media pars eorum iuxta montem Ga-
rizim , & media iuxta montem He-
bal , sicut præceperat Moyses famu-
lus Domini. Et primùm quidem be-
nedixit populo Israël. * Post hæc le- 34
git omnia verba benedictionis & ma-
ledictionis , & cuncta quæ scripta e-
rant in legis volumine. * Nihil ex his 35
quæ Moyses iusserat, reliquit intactũ,
sed vniuersa replicauit coram omni
multitudine Israël , mulieribus ac
paruulis & aduenis, qui inter eos mo-
rabantur.

CAP. IX.

Gabaonitæ simulatione longi itineris imponentes Iosue & principibus Israelitarum, medio iuramento saluantur, insecuto tamen murmure, perpetuo famulitio astringuntur.

1 A QVibus auditis, cuncti reges trans
Iordanem , qui versabantur in
montanis & campestribus , in mariti-
mis ac littore magni maris , hi quo-
que qui habitabant iuxta Libanum,
Hethæus & Amorrhæus,Chananæus,
Pherezæus, & Heuæus , & Iebuzæus,
2 * congregati sunt pariter vt pugna-
rent contra Iosue & Israël vno ani-
3 mo, eademque sententia. * At hi qui
habitabant in Gabaon , audientes
cuncta quæ fecerat Iosue , Iericho
4 & Hai : * & callidè cogitantes , tule-
runt sibi cibaria, saccos veteres asinis
imponentes , & vtres vinarios scissos
5 atque consutos, *calceamẽtaque per-
antiqua quæ ad iudicium vetustatis
pittaciis consuta erant, induti veteri-
bus vestimentis: panes quoque, quos
portabant ob viaticum, duri erant, &
6 in frusta comminuti : * perrexerunt-
que ad Iosue, qui tunc morabatur in
castris Galgalæ , & dixerunt ei, atque
simul omni Israëli : De terra longin-
qua venimus, pacem vobiscum facere
cupientes. Responderuntque viri Is-
7 raël ad eos,atque dixerunt : * Ne for-
B tè in terra , quæ nobis sorte debetur,
habitetis,& non possimus fœdus inire
8 vobiscum. *At illi ad Iosue, Serui, in-
quiunt, tui sumus. Quibus Iosue ait:
Qui nam estis vos ? & vnde veni-
9 stis ? * Responderunt : De terra lon-
ginqua valdè venerũt serui tui in no-
mine Domini Dei tui. Audiuimus
enim famam potentiæ eius , cuncta
10 quæ fecit in Ægypto, *& ‖ duobus re- ‖ Num. 21. c. 13.
gibus Amorrhæorum qui fuerunt
trans Iordanem, Sehon regi Hesebõ,
& Og regi Basan qui erat in Asta-
11 roth: * dixeruntque nobis seniores,
& omnes habitatores Terræ nostræ:
Tollite in manibus cibaria ob longis-
simam viam, & occurrite eis, & dici-
te : Serui vestri sumus, fœdus inite
12 nobiscum. * En, panes quando egres-
si sumus de domibus nostris, vt ve-
niremus ad vos, calidos sumpsimus,
nunc sicci facti sunt, & vetustate ni-
13 mia comminuti. * vtres vini nouos
impleuimus, nunc rupti sunt & so-
luti: vestes & calceamenta quibus in-
duimur,

duimur, & quæ habemus in pedibus,
ob longitudinem longioris viæ trita
sunt, & pænè consumpta. * Suscepe- 14
runt igitur de cibariis eorum, & os C
‖ 2. Reg. 21. a. 2. Domini non interrogauerunt.* ‖ Fe- 15
citque Iosue cum eis pacem, & ini-
to fœdere pollicitus est quòd non oc-
ciderentur: principes quoque mul-
titudinis iurauerunt eis. * Post dies 16
autem tres initi fœderis, audierunt
quód in vicino habitarēt, & inter eos
futuri essent.* Moueruntque castra fi- 17
lij Israël, & venerunt in ciuitates eo-
rum die tertio, quarum hæc vocabula
sunt, Gabaon, & Caphira, & Be-
roth, & Cariathiarim. * Et non per- 18
cusserunt eos, eò quód iurassent eis
principes multitudinis in nomine
Domini Dei Israël. Murmurauit ita-
que omne vulgus contra principes.
* Qui responderunt eis: Iurauimus 19
illis in nomine Domini Dei Israël, &
idcircò non possumus eos continge-
re. * Sed hoc faciemus eis: Reseruen- 20
tur quidem vt viuant, ne contra nos
ira Domini concitetur, si peieraueri-
mus: * sed sic viuant, vt in vsus vniuer- 21
sæ multitudinis ligna cedāt, aquasque D
comportent. Quibus hæc loquenti-
bus: * vocauit Gabaonitas Iosue, & 22
dixit eis: Cur nos decipere fraude vo-
luistis, vt diceretis: Procul valdè ha-
bitamus à vobis, cùm in medio no-
stri sitis? * Itaque sub maledictione 23
eritis, & non deficiet de stirpe vestra
ligna cædens, aquasque comportans
in domum Dei mei. * Qui responde- 24
runt: Nuntiatum est nobis seruis
tuis, quòd promisisset Dominus Deus
tuus Moysi seruo suo, vt traderet vo-
bis omnem Terram, & disperderet
cunctos habitatores eius. Timuimus
igitur valdè, & prouidimus anima-
bus nostris, vestro terrore compulsi,
& hoc consilium iniuimus. * Nunc 25
autem in manu tua sumus: quod tibi
bonum & rectum videtur, fac nobis.
* Fecit ergo Iosue vt dixerat, & libe- 26
rauit eos de manu filiorum Israël, vt
non occiderentur. * Decreuitque in 27
illo die eos esse in ministerio cuncti
populi, & altaris Domini, cædentes
ligna, & aquas comportantes, vsque
in præsens tempus, in loco quem Do-
minus elegisset.

CAP. X.

Quinque reges oppugnantes Gabaon, immoto sole vnius diei spatio, vincuntur, & ex spelunca extracti suspenduntur, pluresque aliæ ciuitates capiuntur.

QVæ cùm audisset Adonisedec rex 1
Ierusalem, quòd scilicet cepisset A
Iosue Hai, & subuertisset eam (sicut
enim fecerat Iericho & regi eius, sic
fecit Hai & regi illius) & quòd trans-
fugissent Gabaonitæ ad Israel, & es-
2 sent fœderati eorum, * timuit val-
dè. Vrbs enim magna erat Gabaon,
& vna ciuitatum regalium, & maior
oppido Hai, omnesque bellatores
3 eius fortissimi. * Misit ergo Adonise-
dec rex Ierusalem ad Oham regem
Hebron, & ad Pharam regem Ieri-
moth, ad Iaphia quoque regem La-
chis, & ad Dabir regem Eglon, dicēs:
4 * Ad me ascendite, & ferte præsidium,
vt expugnemus Gabaon, quare trans-
fugerit ad Iosue, & ad filios Israël.
5 * Congregati igitur ascenderūt quin-
que reges Amorrhæorum, rex Ieru-
salem, rex Hebron, rex Ierimoth, rex
Lachis, rex Eglon, simul cum exerci-
tibus suis, & castrametati sunt circa
6 Gabaon, oppugnantes eam. * Habita-
B tores autē Gabaon vrbis obsessæ mi-
serunt ad Iosue, qui tunc morabatur
in castris apud Galgalam, & dixerunt
ei: Ne retrahas manus tuas ab auxilio
seruorum tuorum: ascende citò, &
libera nos, ferque præsidium conue-
nerunt enim aduersum nos omnes
reges Amorrhæorum, qui habitant
7 in montanis. * Ascenditque Iosue de
Galgalis, & omnis exercitus bellato-
8 rum cum eo, viri fortissimi. * Dixit-
que Dominus ad Iosue: Ne timeas
eos: in manus enim tuas tradidi il-
los: nullus ex eis tibi resistere poterit.
9 * Irruit itaque Iosue super eos repen-
tè, tota nocte ascendens de Galgalis:
10 * Et conturbauit eos Dominus à fa-
cie Israël: contriuitque plaga magna
in Gabaon, ac persecutus est eos per
viam ascensus Beth-horon, & per-
11 cussit vsque Azeca & Maceda. * Cum-
C que fugerent filios Israël, & essent in
descensu Beth-horon, Dominus mi-
sit super eos lapides magnos de cælo
vsque ad Azeca: & mortui sunt mul-
to plures lapidibus grandinis, quàm
quos gladio percusserant filij Israël.
12 * Tunc locutus est Iosue Domino, in
die qua tradidit Amorrhæum in con-
spectu filiorum Israël, dixitque co-
ram eis: Sol contra Gabaon ne mo-
uearis, & Luna contra vallem Aialon.
13 * Steteruntque ‖ Sol & Luna, donec ‖ Isa. 28. f. 21.
vlcisceretur se gens de inimicis suis.
Nonne scriptum est hoc in libro iu- Eccli.
storum? Stetit itaque Sol in medio 46. a. 5.
cæli, & non festinauit occumbere
14 spatio vnius diei. * Non fuit anteà
nec posteà tam longa dies, obediente
Domino voci hominis, & pugnante
15 pro Israël. * Reuersusque est Iosue

cum

cum omni Israël in castra Galgalæ.
* Fugerant enim quinque regis, & se 16
absconderant in spelunca vrbis Ma-
ceda. * Nuntiatumque est Iosue, quòd 17
inuenti essent quinque reges laten-
tes in spelunca vrbis Maceda. * Qui 18
præcepit sociis, & ait: Voluite saxa D
ingentia ad os speluncæ, & ponite vi-
ros industrios, qui clausos custodiãt:
* vos autem nolite stare, sed persequi- 19
mini hostes, & extremós quosque fu-
gientium cædite: nec dimittatis eos
vrbium suarum intrare præsidia, quos
tradidit Dominus Deus in manus
vestras. * Cæsis ergo aduersariis pla- 20
ga magna, & vsque ad internecionem
pænè consumptis, hi qui Israël effu-
gere potuerunt, ingressi sunt ciuita-
tes munitas. * Reuersusque est omnis 21
exercitus ad Iosue in Maceda, vbi
tunc erant castra, sani & integro nu-
mero: nullusque contra filios Israël
mutire ausus est. * Præcepitque Iosue, 22
dicens: Aperite os speluncę, & produ-
cite ad me quinque reges, qui in ea la-
titant. * Feceruntque ministri vt sibi 23
fuerat imperatum: & eduxerunt ad
eum quinque reges de spelũca, regem
Ierusalem, regem Hebron, regem Ie-
rimoth, regem Lachis, regem Eglon.
* Cumque educti essent ad eum, voca- 24
uit omnes viros Israël, & ait ad prin- E
cipes exercitus qui secum erant: Ite,
& ponite pedes super colla regum iu-
storum. Qui cùm perrexissent, & sub-
iectorũ colla pedibus calcarent, * rur- 25
sum ait ad eos: Nolite timere, nec pa-
ueatis, cõfortamini & estote robusti:
sic enim faciet Dominus cunctis ho-
stibus vestrís, aduersum quos dimica-
tis. * Percussitque Iosue, & interfecit 26
eos, atque suspẽdit super quinque sti-
pites: fueruntque suspensi vsque ad
‖ *Deut.* vesperum. * Cumque occumberet sol, 27
23. d. 23. præcepit sociis vt deponerent eos de
patibulis. Qui depositos proiecerunt
in speluncam, in qua latuerant, & po-
suerunt super os eius saxa ingentia,
quæ permanent vsque in præsens. * 28
Eodem quoque die Macedam cepit
Iosue, & percussit eam in ore gladii,
regemque illius interfecit, & omnes
habitatores eius: non dimísit in ea sal-
tem paruas reliquias. Fecitque regi F
Maceda, sicut fecerat regi Iericho.
* Transiuit autem cum omni Israël 29
de Maceda in Lebna, & pugnabat
contra eam: * quam tradidit Domi- 30
nus cum rege suo in manus Israël:
percusseruntque vrbem in ore gladij,
& omnes habitatores eius, non di-
‖ *Sup. 6.* miserunt in ea vllas reliquias. Fece-
e. 2. runtque regi Lebna, ‖ sicut fecerant
31 regi Iericho. * De Lebna transiuit in
Lachis cum omni Israël: & exercitu
per gyrũ disposito oppugnabat eam.
32 * Tradiditque Dominus Lachis in ma-
nus Israël, & cepit eam die altero, at-
que percussit in ore gladij, omnem-
que animam quæ fuerat in ea, sicut fe-
33 cerat Lebna. * Eo tempore ascendit
Horam rex Gazer, vt auxiliaretur La-
chis: quem percussit Iosue cum om-
ni populo eius vsque ad internecio-
34 nem. * Transiuitque de Lachis in
35 Eglon, & circumdedit, * atque expu-
gnauit eam eadem die: percussitque
in ore gladij omnes animas quę erant
in ea, iuxta omnia quæ fecerat La-
36 chis. * Ascendit quoque cum omni
Israël de Eglon in Hebron, & pugna-
37 uit contra eam: * cepit eam, & per-
G cussit in ore gladij, regem quoque
eius, & omnia oppida regionis illius,
vniuersasque animas quæ in ea fue-
rant commoratæ: non reliquit in ea
vllas reliquias: sicut fecerat Eglon, sic
fecit & Hebron, cuncta quæ in ea re-
38 perit consumens gladio. * Inde reuer-
39 sus in Dabir, * cepit eam atque vasta-
uit: regem quoque eius atque omnia
per circuitum oppida percussit in ore
gladij: nõ dimisit in ea vllas reliquias:
sicut fecerat Hebron & Lebna & re-
gibus earum, sic fecit Dabir & re-
40 gi illius. * Percussit itaque Iosue om-
nem Terram montanam & meridia-
nam atque campestrem, & Asedoth,
cum regibus suis: non dimisit in ea
vllas reliquias, sed omne quod spira-
re poterat interfecit, sicut pręceperat
41 ei Dominus Deus Israël, * à Cades-
barne vsque Gazam. Omnem Terram
42 Gosen vsque Gabaon, * vniuersosque
reges, & regiones eorum, vno impe-
tu cepit atque vastauit: Dominus
enim Deus Israel pugnauit pro eo.
43 * reuersusque est cum omni Israel ad
locum castrorum in Galgala.

C A P. X I.

Expugnat Iosue Iabin cum aliis plurimis regibus ac populis, omnia seruans quæ Dominus Moysi præceperat.

1 QVæ cùm audisset Iabin rex Asor,
A misit ad Iobab regem Madon, &
ad regem Semeron, atque ad regem
2 Achsaph: * ad reges quoque Aquilo-
nis, qui habitabant in montanis & in
planitie contra meridiem Ceneroth,
in campestribus quoque & in regio-
3 nibus Dor iuxta mare: * Chananæum
quoque ab Oriente & Occidente,
& Amorrhæum atque Hethæum ac
Pherezæum & Iebuzæum in monta-
nis: Heuæum quoque qui habitabat
ad

ad radices Hermon in Terra Maspha.
* Egressique sunt omnes cum turmis 4
suis, populus multus nimis sicut are-
na quæ est in littore maris, equi B
quoque & currus immensæ multitu-
dinis. * conueneruntque omnes re- 6
ges isti in vnum ad Aquas Merom,
vt pugnarent contra Israël. * Dixit-
que Dominus ad Iosue: Ne timeas
eos: cras enim hæc eadem hora ego
tradam omnes istos vulnerandos in
conspectu Israël: equos eorum sub-
neruabis, & currus igne combures.
*Venitque Iosue, & omnis exercitus 7
cum eo, aduersus illos ad Aquas Me-
rom subitò, & irruerunt super eos,
* tradiditque illos Dominus in ma- 8
nus Israël. Qui percusserunt eos, &
persecuti sunt vsque ad Sidonem ma-
gnam, & Aquas Maserephon, cam-
pumque Masphe, qui est ad Orienta-
lem illius partem. Ita percussit om-
nes, vt nullas dimitteret ex eis reli-
quias: * fecitque sicut præceperat ei 9
Dominus, equos eorum subnerua-
uit: currusque combussit igni. * Re- 10
uersusque statim cepit Asor: & re-
gem eius percussit gladio. Asor enim
antiquitus inter omnia regna hæc
principatum tenebat. * Percussitque 11
omnes animas, quæ ibidem moraban-
tur: non dimisit in ea vllas reliquias,
sed vsque ad internecionem vniuersa
vastauit ipsamque vrbem peremit in- C
cendio. * Et omnes per circuitum ci- 12
uitates, regesque earũ cepit, percussit
‖ Deut. 7. a. 1. atque deleuit, ‖ sicut præceperat ei
Moyses famulus Domini.* Absque vr- 13
bibus, quæ erant in collibus & in tu-
mulis sitæ, ceteras succendit Israel:
vnam tantùm Asor munitissimã flam-
ma consumpsit.*Omnemque prædam 14
istarum vrbium ac iumenta diuise-
runt sibi filij Israël, cunctis homini-
‖ Exod. 34. b. 1. Deut. 7. a. 1. bus interfectis. * ‖ Sicut præceperat 15
Dominus Moysi seruo suo, ita præce-
pit Moyses Iosue, & ille vniuersa cõ-
pleuit: nõ præteriit de vniuersis man-
datis, nec vnum quidem verbũ quod
iusserat Dominus Moysi.* Cepit ita- 16
que Iosue omnem Terram monta-
nam, & meridianam, terramque Go-
sen, & planitiem, & Occidentalem
plagam, montemque Israël, & campe-
stria eius: * & partem montis quæ 17
ascendit Seir vsque Baalgad, per pla-
nitiem Libani subter montẽ Hermõ:
omnes reges eorum cepit, percussit, & C
occidit. * Multo tempore pugnauit 18
Iosue contra reges istos.* Non fuit 19
ciuitas quæ se traderet filiis Israël,
præter Heuæum, qui habitabat in Ga-
baon: omnes enim bellando cepit.
20 * Domini enim sententia fuerat, vt
indurarẽtur corda eorum, & pugna-
rent contra Israel & caderent, & non
mererẽtur vllam clementiam, ac per-
irẽt, sicut præceperat Dominus Moy-
21 si. * In illo tempore venit Iosue, & in-
terfecit Enacim de mõtanis, Hebron,
& Dabir, & Anab, & de omni monte
Iuda & Israël, vrbesque eorum dele-
22 uit. * Non reliquit vllum de stirpe
Enacim, in Terra filiorum Israel: abs-
que ciuitatibus Gaza, & Geth, & Azo-
23 to, in quibus solis relicti sunt. * Ce-
pit ergo Iosue omnem Terram, sicut
locutus est Dominus ad Moysen, &
tradidit eam in possessionem filiis Is-
rael secundùm partes & tribus suas.
quieuitque in Terra à præliis.

CAP. XII.

Numerantur reges 31. citra & vltra Iordanem, quos percusserant Moyses & Iosue.

1 HI sunt reges, quos percusserunt
A filii Israel, & possederũt Terram
eorum trans Iordanem ad solis or-
tum, à torrente Arnon vsque ad mon-
tem Hermon, & omnem Orientalem
2 plagam quę respicit solitudinem.*Se-
hon rex Amorrhæorum, qui habita-
uit in Hesebon, dominatus est ab
Aroër, quæ sita est super ripã torren-
tis Arnon, & mediæ partis in valle,
dimidiæque Galaad, vsque ad torren-
tem Iaboc, qui est terminus filiorum
3 Ammon. * & à solitudine vsque ad
B mare Ceneroth contra Orientem, &
vsque ad Mare deserti, quod est mare
salsissimum, ad Orientalem plagam
per viam quæ ducit Bethsimoth: &
ab Australi parte, quæ subiacet Ase-
4 doth, Phasga.* Terminus Og regis
Basan, de reliquiis Raphaim, qui ha-
bitauit in Astaroth, & in Edrai, &
dominatus est in monte Hermon, &
in Salecha, atque in vniuersa Basan,
5 vsque ad terminos.* Gessuri, & Ma-
chati, & dimidiæ partis Galaad: ter-
6 minos Sehon regis Hesebon.* Moy-
ses famulus Domini, & filii Israel
percusserunt eos, tradiditque Terram
C eorum Moyses in possessionem Ru-
7 benitis, & Gaditis, & dimidiæ tribui
Manasse.* Hi sunt reges Terræ, quos
percussit Iosue, & filii Israel, trans
Iordanem ad Occidentalem plagam,
à Baalgad in campo Libani, vsque
ad montem cuius pars ascendit ad
Seir: tradiditque eam Iosue in pos-
sessionem tribubus Israel, singulis
8 partes suas, * tam in montanis quàm
in planis atque campestribus. In
Asedoth, & in solitudine, ac in me-
ridie Hethæus fuit & Amorrhæus,
Chana-

Chananæus & Pherezæus, Heuæus
& Iebusæus. * Rex Iericho vnus: rex 9
Hai, quæ est ex latere Bethel, vnus: D
* rex Ierusalem vnus, rex Hebron 10
vnus: * rex Ierimoth vnus, rex Lachis 11
vnus, * rex Eglon vnus, rex Gazer 12
vnus, * rex Dabir vnus, rex Gader 13
vnus, * rex Herma vnus, rex Hered 14
vnus rex Lebna vnus, rex Odullam 15
vnus, * rex Maceda vnus, rex Bethel 16
vnus, * rex Taphua vnus, rex Opher 17
vnus, * rex Aphec vnus, rex Saron 18
vnus, * rex Madon vnus, rex Asor 19
vnus, * rex Semeron vnus, rex Ach- 20
saph vnus, * rex Thenac vnus, rex 21
Mageddo vnus, * rex Cades vnus, 22
rex Iachanan Carmeli vnus, * rex 23
Dor, & prouinciæ Dor vnus, rex Gen-
tium Galgal vnus, * rex Thersa vnus: 24
omnes reges triginta vnus.

CAP. XIII.

*Iubet Dominus Iosue vt terram diui-
dat, assignatis partibus Ruben Gad
& dimidiæ tribui Manasse trans
Iordanem.*

IOsue senex, prouectæq; ætatis erat, 1
& dixit Dominus ad eum: Senuisti, A
& longæuus es, terraque latissima de-
relicta est, quæ necdum sorte diuisa
est: * omnis videlicet Galilæa, Phi- 2
listhiim, & vniuersa Gessuri. * A flu- 3
uio turbido, qui irrigat Ægyptum,
vsque ad terminos Accaron contra
Aquilonem. Terra Chanaan, quæ in
quinque regulos Philisthiim diuidi-
tur, Gazæos, & Azotios, Ascalo-
nitas, Gethæos, & Accaronitas. * Ad 4
Meridiem verò sunt Heuæi, omnis
Terra Chanaan, & Maara Sidonio-
rum, vsque Apheca & terminos A-
morrhæi, * eiusque confinia. Libani 5
quoque regio contra Orientem, à
Baalgad sub monte Hermon, donec
ingrediaris Emath. * Omnium qui ha- 6
bitant in monte, à Libano vsque ad
Aquas Maserephot, vniuersique Si-
donij. Ego sum qui delebo eos à facie
filiorum Israel. Veniat ergo in par-
tem hereditatis Israel, sicut præcepi
tibi. * Et nunc diuide terram in pos- 7
sessionem nouem tribubus, & dimidiæ B
tribui Manasse, * cum qua Ruben & 8
‖ Num. 32. Gad possederunt terram, ‖ quam tra-
didit eis Moyses famulus Domini,
trans fluenta Iordanis ad Orienta-
lem plagam. * Ab Aroër, quæ sita est 9
in ripa torrentis Arnon, & in val-
lis medio, vniuersaque campestria
Medaba, vsque Dibon. * & cunctas ci- 10
uitates Sehon, regis Amorrhæi, qui
regnauit in Hesebon, vsque ad ter-
minos filiorum Ammon. * & Galaad, 11
ac terminum Gessuri & Machati, &
omnem montem Hermon, & vni-
12 uersam Basan, vsque ad Salecha, * om-
ne regnum Og in Basan, qui regnauit
in Astaroth & Edrai, ipse fuit de reli-
quiis Raphaim: percussitque eos
13 Moyses, atque deleuit. * Nolueruntque
que disperdere filij Israel Gessuri &
Machati: & habitauerunt in medio
14 Israel vsque in præsentẽ diem. * ‖ Tri- ‖ Num. 18. d. 1.
bui autem Leui non dedit possessio-
nem: sed sacrificia & victimæ Domi-
ni Dei Israel, ipsa est eius hereditas,
15 sicut locutus est illi. * Dedit ergo
Moyses possessionem tribui filiorum
16 Ruben iuxta cognationes suas. * Fuit-
C que terminus eorum ab Aroër, quæ
sita est in ripa torrentis Arnon, & in
valle eiusdem torrẽtis media: vniuer-
sam planitiem, quæ ducit Medaba,
17 * & Hesebon, cunctosque viculos ea-
rum, qui sunt in campestribus: Di-
bon quoque, & Bamothbaal, & op-
18 pidum Baalmon, * & Iassa, & Cedi-
19 moth, & Mephaath, * & Cariathaim,
& Sabama, & Sarathasar in monte
20 conuallis. * Bethphogor & Asedoth,
21 Phasga & Bethiesimoth, * & omnes
vrbes campestres, vniuersaque regna
Sehon regis Amorrhæi, qui regnauit
in Hesebon, ‖ quem percussit Moyses ‖ Nu. 31. c. 8.
cum principibus Madian: Heuæum,
& Recem, & Sur, & Hur, & Rebe
22 duces Sehon habitatores Terræ. * Et
Baalam filium Beor ariolum occide-
runt filij Israel gladio cum ceteris in-
73 terfectis. * Factusque est terminus fi-
liorum Ruben Iordanis fluuius. Hæc
est possessio Rubenitarum per co-
gnationes suas vrbium & viculorum.
24 * Deditque Moyses tribui Gad & fi-
liis eius per cognationes suas posses-
25 sionem, cuius hæc diuisio est. * Ter-
D minus Iaser, & omnes ciuitates Ga-
laad, & dimidiam partem terræ filio-
rum Ammon, vsque ad Aroër, quæ
26 est contra Rabba. * & ab Hesebon vs-
que Ramoth, Masphe & Betonim: &
à Manaim vsque ad terminos Dabir.
27 * in valle quoque Betharan, & Beth-
nemra, & Socoth, & Saphon reliquam
partem regni Sehon regis Hesebon:
huius quoq; finis, Iordanis est, vsque
ad extremam partem maris Cenereth
trans Iordanem ad Orientalem pla-
28 gam. * hæc est possessio filiorum Gad
per familias suas, ciuitates & villæ
29 earum. * Dedit & dimidiæ tribui Ma-
nasse, filiisque eius iuxta cognationes
30 suas possessionem, * cuius hoc prin-
cipium est: à Manaim vniuersam Ba-
san, & cuncta regna Og regis Ba-
san, omnesque vicos Iair, qui sunt in
31 Basan, sexaginta oppida. * & dimi-
diam

diam partem Galaad, & Astaroth, &
Edrai, vrbes regni Og in Basan: filiis
Machir, filii Manasse, dimidiæ parti
filiorum Machir iuxta cognationes
suas. * Hanc possessionē diuisit Moy- 32
ses in campestribus Moab trans Ior-
danem contra Iericho ad Orientalem
‖ Nu.18 plagam. * ‖ Tribui autem Leui non 33
6.8. dedit possessionem: quoniam Domi-
nus Deus Israel ipse est possessio eius,
vt locutus est illi.

CAP. XIV.

Caleb accipit Hebron in hereditatem sibi promissam, eo quod aliis exploratoribus detrahentibus Terræ promissæ, ipse secutus sit Dominum.

HOc est quod possederunt filij Is- 1
rael in Terra Chanaan, quam A
dederunt eis Eleazar sacerdos & Io-
sue filius Nun, & principes familia-
rum per tribus Israel: * sorte omnia 2
‖ Nu.34 diuidentes, ‖ sicut præceperat Domi-
c.13. nus in manu Moysi, nouem tribu-
bus, & dimidiæ tribui. * Duabus enim 3
tribubus, & dimidiæ, dederat Moyses
trans Iordanem possessionem: absque
Leuitis, qui nihil terræ acceperunt
inter fratres suos: * sed in eorum suc- 4
cesserunt locum filij Ioseph in duas B
diuisi tribus, Manasse & Ephraim:
nec acceperunt Leuitæ aliam in Ter-
ra partem, nisi vrbes ad habitandum,
& suburbana earum ad alenda iumen-
ta & pecora sua. * Sicut præceperat 5
Dominus Moysi, ita fecerunt filij
Israel, & diuiserunt Terram. * Ac- 6
cesserunt itaque filij Iuda ad Iosue
in Galgala, locutusque est ad eum
Caleb, filius Iephone Cenezæus:
‖ Nu.14 ‖ Nosti quid locutus sit Dominus ad
d.22. Moysen hominem Dei de me & te in
Cadesbarne. * Quadraginta annorum 7
eram quando misit me Moyses fa-
mulus Domini de Cadesbarne, vt
considerarem Terram, nuntiauique ei C
quod mihi verum videbatur. * Fra- 8
tres autem mei, qui ascenderant me-
cum, dissoluerunt cor populi: & ni-
hilominus ego secutus sum Domi-
num Deum meum.* Iurauitque Moy- 9
ses in die illo, dicens: Terra, quam cal-
cauit pes tuus, erit possessio tua, & fi-
liorum tuorum in æternum: quia se-
cutus es Dominum Deum meum.
* Concessit ergo Dominus vitam mi- 10
hi, sicut pollicitus est vsque in præ-
sentem diem. Quadraginta & quin-
que anni sunt, ex quo locutus est Do-
minus verbū istud ad Moysen, quan-
do ambulabat Israel per solitudinem:
hodie octoginta quinque annorum
sum, * sic valens, vt eo valebam tem- 11
pore quando ad explorandum missus D
sum: ‖ illius in me temporis for- ‖ Eccli.
titudo vsque hodie perseuerat, tam 46.b.11.
ad bellandum quam ad gradiendum.
12 * Da ergo mihi montem istum, quem
pollicitus est Dominus, te quoque au-
diente, in quo Enacim sunt, & vrbes
magnæ atque munitæ: si forte sit Do-
minus mecum, & potuero delere eos,
13 sicut promisit mihi. * Benedixitque ei
Iosue: & tradidit ei Hebron in pos-
14 sessionem. * atque ex eo fuit Hebron
Caleb filio Iephone Cenezæo vsque
in præsentem diem: quia secutus est
15 Dominum Deum Israël. * Nomen
Hebron antè vocabatur Cariath Ar-
be: Adam maximus ibi inter Enacim
situs est: & Terra cessauit à prœliis.

CAP. XV.

Sors tribus Iudæ, ciuitates & villæ earum. Othoniel accipit Axam filiam Caleb, eo quod obtinuerit Cariath Sephor, additurque ei terra irrigua.

1 IGitur ‖ sors filiorum Iudæ per co- ‖ Num.
A gnationes suas ista fuit: A termino 34.a.3.
Edom, desertū Sin contra Meridiem,
& vsque ad extremam partem Austra-
2 lis plagæ. * initium eius à summitate
maris salsissimi, & à lingua eius, quæ
3 respicit Meridiem. * Egrediturq; con-
tra Ascensum Scorpionis, & pertran-
sit in Sina: ascenditque in Cadesbar-
ne, & peruenit in Esron, ascendens ad
4 Adar, & circuiens Carcaa, * atque
inde pertransiens in Asemona, & per-
ueniens ad Torrētem Ægypti: erunt-
que termini eius mare magnum. hic
5 erit finis meridianæ plagæ. * Ab Oriē-
te verò erit initium, mare salsissimum
vsque ad extrema Iordanis: & ea quæ
respiciunt ad Aquilonem, à lingua
B maris vsque ad eundem Iordanis flu-
6 uium. * ascenditque terminus in Beth
Hagla, & transit ab Aquilone in Beth
Araba: ascendens ad lapidem Boēn
7 filii Ruben. * & tendens vsque ad
terminos Debera de Valle Achor, cō-
tra Aquilonem respiciens Galgala,
quæ est ex aduerso Ascensionis Ad-
ommim, ab Australi parte torrentis:
transitque aquas, quæ vocantur Fons
solis: & erunt exitus eius ad Fontem
8 Rogel. * Ascenditque per conuallem
filij Ennom ex latere Iebusæi ad Me-
ridiem, hæc est Ierusalem: & inde se
erigens ad verticem montis, qui est
contra Geennom ad Occidentem in
summitate vallis Raphaim contra A-
9 quilonem. * pertransitque à vertice
C montis vsque ad fontem aquæ Neph-
toa: & peruenit vsque ad vicos mon-
tis Ephron: inclinaturque in Baala
quæ est Cariathiarim, id est, vrbs sil-
10 uarum. * & circuit de Baala contra

Occidentem, vsque ad montem Seir:
transitque iuxta latus montis Iarim
ad Aquilonem in Cheslō: & descendit
in Bethsames, transitque in Thamna.
* & peruenit contra Aquilonem par- 11
tis Accaron ex latere: inclinaturque
Sechrona, & transit montem Baala:
peruenitque in Iebneel, & magni ma-
ris contra Occidentem fine conclu-
ditur. * hi sunt termini filiorum Iuda 12
per circuitum in cognationibus suis.
* Caleb verò filio Iephone dedit par- 13
tem in medio filiorum Iuda, sicut
præceperat ei Dominus: Cariath Ar- D
be patris Enac, ipsa est Hebron. *De- 14
leuitque ex ea Caleb tres filios Enac,
Sesai & Ahiman & Tholmai de stir-
pe Enac. * Atque inde conscendens 15
venit ad habitatores Dabir, quæ prius
vocabatur Cariath Sepher, id est, ci-
uitas litterarum. * Dixitque Caleb: 16
Qui percusserit Cariath Sepher, & ce-
perit eam, dabo ei Axam filiam meam
vxorem. * Cepitque eam Othoniel 17
filius Cenez frater Caleb iunior: de-
ditque ei Axam filiam suam vxorem.
* Quæ, cùm pergerent simul, suasa 18
est à viro suo vt peteret à patre suo
agrum, suspirauitque vt sedebat in
asino. Cui Caleb: Quid habes, inquit?
* At illa respondit: Da mihi benedi- 19
ctionem: Terram australem & aren-
tem dedisti mihi, iunge & irriguam.
Dedit itaque ei Caleb irriguum su-
perius & inferius. * Hæc est possessio 20
tribus filiorum Iuda per cognationes
suas. * Erantque ciuitates ab extre- 21
mis partibus filiorum Iuda iuxta ter-
minos Edom à Meridie: Cabseel & E
Eder & Iagur, * & Cyna & Dimona 22
& Adada, * & Cades & Asor & Ieth- 23
nam, * Ziph & Telem & Baloth, 24
* Asor noua & Carioth, Hesron, hæc 25
est Asor, * Amam, Sama, & Molida, * & 26
Asergadda & Hassemon & Bethphe- 27
let. * & Hasertual & Bersabee & Ba- 28
ziothia * & Baala & Iim & Esem, 29
* & Eltholad & Cesil & Harma, * & 30
Siceleg & Medemena & Sensenna, 31
* Lebaoth & Selim & Aen & Remon. 32
omnes ciuitates vigintinouem, & vil- F
læ earum. * In campestribus verò: 33
Estaol & Sarea & Asena, * & Zanoë 34
& Engannim & Taphua & Enaim,
* & Ierimoth & Adullam, Socho & 35
Azeca, * & Saraim & Adithaim, & 36
Gedera & Gederothaim: vrbes quat-
tuordecim, & villæ earum, * Sanan 37
& Hadassa & Magdalgad, * Delean 38
& Masepha & Iecthel, * Lachis & 39
Baseath & Eglon, * Chebbon & Le- 40
heman & Cethlis * & Gideroth & 41
Bethdagon & Naama & Maceda: ci-
42 uitates sedecim, & villæ earum. * La-
43 bana & Ether & Asan, * Iephtha &
44 Esna & Nesib, * & Ceila & Achzib
& Maresa: ciuitates nouem, & villæ
45 earum. * Accaron cum vicis & villu-
46 lis suis. * Ab Accaron vsque ad mare:
omnia quæ vergunt ad Azotum & vi-
47 culos eius. * Azotus cū vicis & villu-
lis suis. Gaza cum vicis & villulis suis,
vsque ad torrentem Ægypti, & mare
48 magnū terminus eius. * Et in monte:
49 Samir & Iether & Socoth * & Danna &
50 Cariathsenna, hæc est Dabir: * Anab
51 & Istemo & Anim, * Gosen & Olon
G & Gilo: ciuitates vndecim & villæ ea-
52 rum. * Arab & Ruma & Esaan, & * Ia-
53 nū & Beththaphua & Apheca. * Athma-
54 tha, & Cariatharbæ, hæc est Hebron,
& Sior: ciuitates nouem, & villæ ea-
55 rum. * Maon & Carmel & Ziph & Io-
56 ta. * Iezrael & Iucadam & Xanoë,
57 * Accain, Gabaa, & Thamna: ciuitates
58 decem, & villæ earum. * Halhul, &
59 Bessur, & Gedor, * Mareth, & Betha-
noth, & Eltecon: ciuitates sex & vil-
60 læ earum. * Cariathbaal, hæc est Ca-
riathiarim vrbs siluarum, & Arebba:
61 ciuitates duæ, & villæ earum. * In de-
serto Betharaba, Meddin, & Sacha-
62 cha, * & Nebsan, & ciuitas salis, &
Engaddi: ciuitates sex, & villæ ea-
63 rum. * Iebusæum autem habitatorem
Ierusalem non potuerunt filij Iuda
delere: habitauitque Iebusæus cum
filiis Iuda in Ierusalem vsque in præ-
sentem diem.

CAP. XVI.

Sors Ephraim, vrbes & viculi eorum, mansitque inter hos Chananæus tributarius.

1 CEcidit quoque sors filiorum Io-
A seph, ab Iordane contra Iericho
& aquas eius ab Oriente: solitudo
quæ ascendit de Iericho ad montem
2 Bethel: * & egreditur de Bethel Lu-
za: transitque terminum Archi, Atha-
3 roth, * & descendit ad Occiden-
B tem iuxta terminum Iephleti, vsque
ad terminos Beth horon inferioris,
& Gazer: finiunturque regiones eius
4 mari magno: * possederuntque filij
5 Ioseph Manasse & Ephraim. * Et fa-
ctus est terminus filiorum Ephraim
per cognationes suas: & possessio eo-
rum contra Orientem Ataroth ad-
dar vsque Beth-horon superiorem.
6 * Egrediunturque confinia in mare:
C Machmethath verò Aquilonem re-
spicit, & circuit terminos contra
Orientem in Thanathselo: & pertran-
7 sit ab Oriente Ianoë. * descenditque
de Ianoë in Ataroth & Naaratha: &
peruenit in Iericho, egrediturque ad

Iordanem. * De Taphua pertransit 8
contra mare in Vallem arundineti,
suntque egressus eius in mare salsis-
simum. hæc est possessio tribus filio- D
rum Ephraim per familias suas. * Vr- 9
besque separatæ sunt filiis Ephraim
in medio possessionis filiorum Ma-
nasse, & villæ earum. * Et non inter- 10
fecerunt filij Ephraim Chananæum,
qui habitabat in Gazer: habitauitque
Chananæus in medio Ephraim vsque
in diem hanc tributarius.

CAP. XVII.

Mediæ tribui Manasse & filiabus Salphaad sortes aßignantur, & augetur sors filiorum Ioseph.

Cecidit autem sors tribui Manas- 1
se: (ipse enim est primogenitus A
Ioseph) Machir primogenito Manas-
se patri Galaad, qui fuit vir pugna-
tor, habuitque possessionem Galaad
‖ *Num.* & Basan: * ‖ & reliquis filiorum Ma- 2
26.d.30 nasse iuxta familias suas, filiis Abie-
zer, & filiis Helec, & filiis Esriel, &
filiis Sechem, & filiis Hepher, & filiis
Semida. isti sunt filij Manasse filij
Ioseph, mares, per cognationes suas.
‖ *Num.* * ‖ Salphaad verò filio Hepher filij 3
27.a.1. Galaad, filij Machir, filij Manasse, non
& 36.d. erant filij, sed solæ filiæ: quarum ista
11. sunt nomina, Maala & Noa & He-
gla & Melcha & Thersa. * Venerunt- 4
que in conspectu Eleazari sacerdotis,
& Iosue filij Nun, & principum, di-
centes: Dominus præcepit per manũ
Moysi, vt daretur nobis possessio in
medio fratrum nostrorum. Deditque
eis iuxta imperium Domini posses-
sionem in medio fratrum patris ea-
rum. * Et ceciderunt funiculi Manas- 5
se, decem, absque Terra Galaad & B
Basan trans Iordanem. * Filiæ enim 6
Manasse possederunt hereditatem in
medio filiorum eius. Terra autem Ga-
laad cecidit in sortem filiorum Ma-
nasse qui reliqui erant. * Fuitque ter- 7
minus Manasse ab Aser, Machme-
thath quæ respicit Sichem: & egredi-
tur ad dexteram iuxta habitatores
Fontis Taphuæ. * Etenim in sorte 8
Manasse ceciderat Terra Taphuæ, quæ
est iuxta terminos Manasse filiorum
Ephraim. * Descenditque terminus 9
Vallis arundineti in Meridiẽ torren-
tis ciuitatum Ephraim, quæ in medio
sunt vrbium Manasse: terminus Ma-
nasse ab Aquilone torrentis, & exitus
eius pergit ad mare: * ita vt possessio 10
Ephraim sit ab Austro, & ab Aquilo- C
ne Manasse, & vtramque claudat ma-
re, & coniungantur sibi in tribu Aser
ab Aquilone, & in tribu Issachar ab
Oriente. * Fuitque hereditas Manasse 11
in Issachar & in Aser, Bethsan & vi-
culi eius, & Ieblaam cum viculis
suis, & habitatores Dor cum oppidis
suis, habitatores quoque Endor cum
viculis suis: similiterque habitatores
Thenac cum viculis suis, & habitato-
res Mageddo cum viculis suis, & ter-
12 tia pars vrbis Nopheth. * Nec potue-
runt filij Manasse has ciuitates sub-
uertere, sed cœpit Chananæus habi-
13 tare in terra sua. * Postquam autem
conualuerunt filij Israël, subiecerunt
Chananæos, & fecerunt sibi tributa-
14 rios, nec interfecerunt eos. * Locuti-
D que sunt filij Ioseph ad Iosue, & dixe-
runt: Quare dedisti mihi possessionem
sortis & funiculi huius, cum sim tan-
tæ multitudinis, & benedixerit mihi
15 Dominus? * Ad quos Iosue ait: Si po-
pulus multus es, ascende in siluam, &
succide tibi spatia in Terra Pherezæi
& Raphaim: quia angusta est tibi
16 possessio montis Ephraim. * Cui re-
sponderunt filij Ioseph: Non poteri-
mus ad montana conscendere, cum
ferreis curribus vtantur Chananæi,
qui habitant in terra campestri, in
qua sitæ sunt Bethsan cum viculis
suis, & Iezraël mediam possidens val-
17 lem. * Dixitque Iosue ad domum Io-
seph, Ephraim & Manasse: Populus
multus es, & magnæ fortitudinis,
18 non habebis sortem vnam, * sed
transibis ad montem, & succides tibi,
atque purgabis ad habitandum spa-
tia: & poteris vltra procedere cum
subuerteris Chananæum, quem di-
cis ferreos habere currus, & esse for-
tissimum.

CAP. XVIII.

Mittuntur qui describant Terram reliquarum septem tribuum, & aßignatur sors Beniamin.

1 Congregatique sunt omnes filij Is-
A raël in Silo, ibique fixerunt ta-
bernaculum testimonij, & fuit eis
2 Terra subiecta. * Remanserant autem
filiorum Israël septem tribus, quæ
necdum acceperant possessiones suas.
3 * Ad quos Iosue ait: Vsquequò mar-
cetis ignauia, & non intratis ad pos-
sidendam Terram, quam Dominus
Deus patrum vestrorum dedit vobis?
4 * Eligite de singulis tribubus ternos
viros, vt mittam eos, & pergant atque
circumeant Terram, & describant
eam iuxta numerum vniuscuiusque
multitudinis: referantque ad me quod
5 descripserint. * Diuidite vobis Ter-
ram in septem partes: Iudas sit in ter-
minis suis ab Australi plaga, & do-
6 mus Ioseph ab Aquilone. * mediam
inter hos Terram in septem partes
descri-

describite: & huc venietis ad me, vt
coram Domino Deo vestro mittam
vobis hic sortem: * quia non est in- 7
ter vos pars Leuitarum, sed sacer-
dotium Domini est eorum heredi-
tas. Gad autem & Ruben, & dimi- B
dia tribus Manasse, iam acceperant
possessiones suas trans Iordanem ad
Orientalem plagam: quas dedit eis
Moyses famulus Domini. * Cumque 8
surrexissent viri, vt pergerent ad de-
scribendam Terram, præcepit eis
Iosue, dicens: Circuite Terram, &
describite eam, ac reuertimini ad me:
vt hic coram Domino, in Silo, mit-
tam vobis sortem. * Itaque perrexe- 9
runt: & lustrantes eam, in septem
partes diuiserunt, scribentes in vo-
lumine. Reuersique sunt ad Iosue in
castra Silo. * Qui misit sortes coram 10
Domino in Silo, diuisitque Terram
filiis Israel in septem partes. * Et 11
ascendit sors prima filiorum Benia-
min per familias suas, vt possiderent
Terram inter filios Iuda & filios Io-
seph. * Fuitque terminus eorum con- 12
tra Aquilonem à Iordane: pergens
iuxta latus Iericho Septentrionalis
plagæ, & inde contra Occidentem
ad montana conscendens, & perue-
niens ad solitudinem Bethauen, * at- 13
que pertransiens iuxta ‖ Luzam ad
Meridiem, ipsa est Bethel; descendit-
que in Ataroth addar, in montem qui
est ad Meridiem Beth-horon inferio-
ris: * Et inclinatur circuiens contra 14
mare ad Meridiem montis qui respi- C
cit Beth-horon contra Africum: sunt-
que exitus eius in Cariath baal, quæ
vocatur & Cariathiarim, vrbem filio-
rum Iuda, hæc est plaga contra ma-
re, ad Occidentem. * A Meridie au- 15
tem ex parte Cariathiarim egreditur
terminus contra mare, & peruenit
vsque ad fontem aquarum Nephtoa.
* Descenditque in partem montis, qui 16
respicit Vallem filiorum Ennom: &
est contra Septentrionalem plagam
in extrema parte Vallis Raphaim.
Descenditque in Geennom (id est,
Vallem Ennom) iuxta latus Iebusæi
ad Austrum: & peruenit ad Fontem
Rogel, * transiens ad Aquilonem, & 17
egrediens ad Ensemes, id est, Fontem 18
solis: * & pertransit vsque ad tumulos, D
qui sunt è regione Ascensus Adom-
mim: descenditque ad Abenboen, id
est, lapidem Boen filij Ruben: & per-
transit ex latere Aquilonis ad campe-
stria: descenditque in planitiem, * & 19
prætergreditur contra Aquilonem
Beth hagla: suntque exitus eius cõtra
linguã maris salsissimi ab Aquilone in

‖ Gen. 28. d. 19.

20 fine Iordanis ad Australem plagã * qui
est terminus illius ab Oriente. hæc est
possessio filiorum Beniamin per ter-
minos suos in circuitu, & familias
21 suas. * Fueruntque ciuitates eius, Ie-
richo & Beth hagla & Vallis Casis,
22 * Beth Araba & Samaraim & Bethel
23 * & Auim & Aphara & Ophera,
24 * Villa Emona & Ophni & Gabee:
ciuitates duodecim, & villæ earum.
25 * Gabaon & Rama & Beroth, * &
26 Mesphe & Caphara, & Amosa * &
27 Recem, Iarephel & Tharela, * & Se-
28 la, Eleph, & Iebus, quæ est Ierusalem,
Gabaath & Cariath: ciuitates quat-
tuordecim, & villæ earum. Hæc est
possessio filiorum Beniamin iuxta fa-
milias suas.

CAP. XIX.

Assignantur sortes sex tribubus Simeon, Zabulon, Issachar, Aser, Nephthalim, Dan & Iosue.

1 ET egressa est sors secũda filiorum
A Simeõ per cognationes suas: fuit-
2 que hereditas * eorum in medio pos-
sessionis filiorum Iuda, Bersabee &
3 Sabee & Molada * & Hasersual, Bala
4 & Asem * & Eltholad, Bethul & Har-
5 ma * & Siceleg & Bethmarchaboth
6 & Hasersula * & Bethlebaoth & Sa-
rohen: ciuitates tredecim, & villæ ea-
7 rum. * Ain & Remmon & Athar &
Asan: ciuitates quattuor, & villæ ea-
8 rum: * omnes viculi per circuitum vr-
bium istarum vsque ad Balaath Beer
Ramath contra Australem plagam.
Hæc est hereditas filiorum Simeon
9 iuxta cognationes suas, * in posses-
sione & funiculo filiorum Iuda: quia
maior erat, & idcircò filij Simeon
possederunt in medio hereditatis eo-
10 rum. * Ceciditque sors tertia filiorum
Zabulon per cognationes suas: & fa-
ctus est terminus possessionis eorum
11 vsque Sarid. * Ascenditque de Mari
& Merala, & peruenit in Debbaseth,
vsque ad torrentem qui est contra Ie-
12 conam. * Et reuertitur de Sared con-
tra Oriẽtem in fines Ceseleththabor:
& egreditur ad Dabereth, ascẽditque
13 contra Iaphie. * Et inde pertransit
vsque ad Oriẽtalem plagam Gethhe-
pher & Thacasin: & egreditur in Rem-
14 mon, Amthar & Noa. * Et circuit ad
B Aquilonem Hanathõ: suntque egres-
15 sus eius Vallis Iephtahel, * & Cateth
& Naalol & Semeron & Iedala &
Bethlehem: ciuitates duodecim, &
16 villæ earum. * Hæc est hereditas tri-
bus filiorum Zabulon per cognatio-
17 nes suas, vrbes & viculi earum. * Is-
sachar egressa est sors quarta per co-
18 gnationes suas. * fuitque eius heredi-

 tas,

tas, Iezrael & Casaloth & Sunem * & 19
Hapharaim & Seon, & Anaharath * & 20
Rabboth & Cesion , Abes , * & Ra- 21
meth, & Engannim , & Enhadda , &
Bethpheses. * Et peruenit terminus 22
eius vsque Thabor & Sehesima &
Bethsames: erunrque exitus eius Ior-
danis : ciuitates sedecim , & villæ ea-
rum. * Hæc est possessio filiorum Is- 23
sachar per cognationes suas , vrbes &
viculi earum. * Ceciditque sors quin- 24
ta tribui filiorum Aser per cognatio-
nes suas : * fuitque terminus eorum 25
Halcath & Chali & Beten & Axaph
* & Elmelech & Amaad & Messal : & 26
peruenit vsque ad Carmelum maris
& Sihor & Labanath. * Ac reuerti- 27
tur contra Orientem Bethdagon : &
pertransit vsque Zabulon & Vallem
Iepthaël contra Aquilonem in Be- C
themec & Nehiel. Egrediturque ad
læuam Cabul , * & Abran & Hohob 28
& Hamon & Cana, vsque ad Sidonem
magnam. * reuertiturque in Horma 29
vsque ad ciuitatem munitissimam Ty-
rum , & vsque Hosa. eruntque exi-
tus eius in mare de funiculo Achzi-
ba : * & Amma & Aphec & Rohob. 30
ciuitates vigintiduæ , & villæ earum.
* Hæc est possessio filiorum Aser per 31
cognationes suas, vrbesque & viculi
earum. * Filiorum Nephthali sexta 32
sors cecidit per familias suas: * & cœ- 33
pit terminus de Heleph & Elō in Saa-
nanim , & Adami , quæ est Neceb, &
Iebnaël vsque Lecum : & egressus
eorum vsque ad Iordanem : * reuer- 34
titurque terminus contra Occidētem
in Azanotthabor , atque inde egredi-
tur in Hucuca, & pertrāsit in Zabulon
contra Meridiem , & in Aser contra
Occidentem , & in Iuda ad Iordanem
contra ortum solis. * ciuitates muni- 35
tissimæ , Assedim , Ser , & Emath , &
Reccath & Cenereth , * & Edema & 36
Arama, Asor * & Cedes & Edrai , En- 37
hasor * & Ieron & Magdalel , Horem 38
& Bethanath & Bethsames : ciuitates
decem & nouem, & villæ earum. *Hęc 39
est possessio tribus filiorum Nephtha-
li per cognationes suas, vrbes & vicu-
li earum. * Tribui filiorum Dan per 40
familias suas egressa est sors septima:
* & fuit terminus possessionis eius 41
Sara & Esthaol , & Hirsemes , id est, D
ciuitas solis. * Selebin & Aialon & 42
Iethela , * Elon & Themna & Acron, 43
* Elthece, Gebbethon & Balaath, * & 44
Iud & Bane & Barach & Gethrem- 45
moni : * & Meiarcon & Areton , cum 46
termino qui respicit Ioppen, * & ipso 47
fine concluditur. Ascenderuntque fi-
lij Dan , & pugnauerunt contra Le-
sem , ceperuntque eam : & percusse-
runt eam in ore gladij, & possederūt,
& habitauerunt in ea , vocantes no-
men eius Lesem Dan, ex nomine Dan
48 patris sui. * Hæc est possessio tribus
filiorum Dan , per cognationes suas,
49 vrbes & viculi earum. * Cumque com-
plesset sorte diuidere Terram singulis
per tribus suas, dederunt filij Israel
possessionem Iosue filio Nun in me-
50 dio sui , * iuxta præceptum Domini,
vrbem quam postulauit , Thamnath
Saraa in monte Ephraim : & ædifica-
51 uit ciuitatem, habitauitque in ea. * Hæ
sunt possessiones, quas sorte diuise-
runt Eleazar sacerdos & Iosue filius
Nun, & principes familiarum : ac tri-
buum filiorum Israel , in Silo , coram
Domino ad ostium tabernaculi testi-
monij, partitique sunt Terram.

CAP. XX.

Sex refugij ciuitates, & qui ad eas possint confugere : & quamdiu ibi remanere debeant.

1 ET locutus est Dominus ad Iosue,
A dicens: Loquere filiis Israel, & di- ‖ Num.
2 cis: * Separate vrbes fugitiuorum, | de 35.a.9.
quibus locutus sum ad vos per manū Deut.
3 Moysi : * vt confugiat ad eas quicum- 19.a.2.
que animam percusserit nescius : &
possit euadere iram proximi, qui vl-
4 tor est sanguinis : * cùm ad vnam ha-
B rum confugerit ciuitatum, stabit ante
portam ciuitatis , & loquetur senio-
ribus vrbis illius ea quæ se compro-
bent innocentem : sicque suscipient
eum , & dabunt ei locum ad habitan-
5 dum. * Cumque vltor sanguinis eum
fuerit persecutus, non tradent in ma-
nus eius: quia ignorans percussit pro-
ximum eius, nec ante biduum , tri-
6 duumve, eius probatur inimicus. * Et
C habitabit in ciuitate illa , donec stet
ante iudicium causam reddens facti
sui, & moriatur sacerdos magnus, qui
fuerit in illo tempore : tunc reuerte-
tur homicida , & ingredietur ciuita-
tem & domum suam de qua fugerat.
7 * Decreueruntque Cedes in Galilaa
montis Nephthali & Sichem in mon-
te Ephraim , & Cariatharbe , ipsa est
8 Hebron , in monte Iuda. * Et trans
D Iordanem contra Orientalem pla-
gam Iericho , | statuerunt Bosor, ‖ Deut.
quæ sita est in campestri solitudine, 4.g.43.
de tribu Ruben , & Ramoth in Ga-
laad de tribu Gad , & Gaulon in Ba-
9 san de tribu Manasse. * Hæ ciuitates
constitutæ sunt cunctis filiis Israël,
& aduenis qui habitabant inter eos:
vt fugeret ad eas qui animam ne-
scius percussisset , & non moreretur
in manu proximi , effusum sangui-
nem

nem vindicare cupientis, donec sta-
ret ante populum expositurus cau-
sam suam.

CAP. XXI.

*Leuitis assignantur ciuitates quadra-
ginta octo cum suburbanis: & com-
pleta Dei promissione pax & re-
quies datur filiis Israel.*

ACcesseruntque principes familia- 1
rum Leui ad Eleazarum sacerdo- A
tem, & Iosue filium Nun, & addu-
ces cognationum per singulas tribus
filiorum Israel: * locutique sunt ad 2
eos in Silo Terræ Chanaan, atque
‖ Nu.35.a.2. dixerunt: ‖ Dominus præcepit per
manum Moysi, vt darentur nobis vr-
bes ad habitandum, & suburbana ea-
rum ad alenda iumenta. * Dederunt- 3
que filij Israel de possessionibus suis
iuxta imperium Domini, ciuitates
& suburbana earum. * Egressaque est 4
sors in familiam Caath filiorum Aa-
ron sacerdotis, de tribubus Iuda, &
Simeon, & Beniamin, ciuitates trede-
cim: * Et reliquis filiorum Caath, id 5
est, Leuitis qui superfuerant, de tri-
bubus Ephraim, & Dan, & dimidia
tribu Manasse, ciuitates decem. * Por- 6
rò filiis Gerson egressa est sors, vt ac-
ciperent de tribubus Issachar & Aser
& Nephthali, dimidiaque tribu Ma-
nasse in Basan, ciuitates numero tre-
decim. * Et filiis Merari per cognatio- 7
nes suas, de tribubus Ruben & Gad
& Zabulon, vrbes duodecim. * De- 8
deruntque filij Israel Leuitis ciuita-
tes & suburbana earum, sicut præce-
pit Dominus per manum Moysi, sin-
gulis sorte tribuentes. * De tribubus 9
filiorum Iuda & Simeon dedit Iosue B
‖ 1. Par. 6.a.2. ciuitates: ‖ quarum ista sunt nomina,
* filiis Aaron per familias Caath Le- 10
uitici generis (prima enim sors illis
egressa est.) Cariatharbe patris Enac, 11
quæ vocatur Hebron, in monte Iuda,
‖ Sup.14 d.14. & suburbana eius per circuitum. * ‖ A- 12
gros verò & villas eius, dederat Ca-
leb filio Iephone ad possidendum.
* Dedit ergo filiis Aaron sacerdotis 13
Hebron confugii ciuitatem, ac subur-
bana eius: & Lobnam cum suburba-
nis suis: * & Iether, & Esthemo, * & 14
Holon, & Dabir, * & Ain, & Ieta, & 15
Bethsames, cum suburbanis suis: ci- 16
uitates nouem de tribubus, vt dictum
est, duabus. * De tribu autem filiorum 17
Beniamin, Gabaon, & Gabae, * & 18
Anathoth & Almon, cum suburba-
nis suis: ciuitates quattuor. * Omnes 19
simul ciuitates filiorum Aaron sacer-
dotis, tredecim, cum suburbanis suis.
* Reliquis verò per familias filiorum 20
Caath Leuitici generis, hæc est data
21 possessio. * De tribu Ephraim vrbes
confugij, Sichem cum suburbanis
22 suis in monte Ephraim, & Gazer * &
Cibsaim & Beth-horon, cum subur-
23 banis suis, ciuitates quattuor. * De tri-
bu quoque Dan, Eltheco & Gabathõ,
24 * & Aialon & Gethremmon, cum
C suburbanis suis, ciuitates quattuor.
25 * Porrò de dimidia tribu Manasse,
Thanach & Gethremmon, cum sub-
26 urbanis suis, ciuitates duæ. * Omnes
ciuitates decim, & suburbana earum,
datæ sunt filiis Caath inferioris gra-
27 dus. * Filiis quoque Gerson Leuitici
generis dedit de dimidia tribu Ma-
nasse cõfugij ciuitates, Gaulon in Ba-
san, & Bosram, cum suburbanis suis,
28 ciuitates duas. * Porrò de tribu Issa-
29 char, Cesion, & Dabereth, * & Iara-
moth, & Engannim, cum suburba-
30 nis suis, ciuitates quattuor. * De tri-
31 bu autem Aser, Masal & Abdon, * &
Helcath & Rohob, cum suburbanis
32 suis, ciuitates quattuor. * De tribu
quoque Nephthali ciuitates cõfugij,
Cedes in Galilæa, & Hammoth Dor,
& Carthã, cum suburbanis suis, ciui-
33 tates tres. * Omnes vrbes familiarum
Gerson, tredecim, cũ suburbanis suis.
34 * Filiis autem Merari Leuitis inferio-
ris gradus per familias suas data est
de tribu Zabulon, Iecnam & Cartha
35 * & Damna & Naalol, ciuitates quar-
36 tuor cum suburbanis suis. * De tribu
D Ruben vltra Iordanem contra Ieri-
cho ciuitates refugii, Bosor in soli-
tudine, Misor & Iaser & Iethson, &
Mephaath, ciuitates quattuor cum
37 suburbanis suis. * De tribu Gad ciui-
tates confugij, Ramoth in Galaad, &
Manaim & Hesebon & Iaser, ciuita-
tes quattuor cum suburbanis suis.
38 * Omnes vrbes filiorum Merari per
familias & cognationes suas, duode-
39 cim. * Itaque ciuitates vniuersæ Leui-
tarum in medio possessionis filiorum
40 Israel fuerunt quadraginta octo * cum
suburbanis suis, singulæ per familias
41 distributæ. * Deditque Dominus Deus
Israeli omnem Terram, quam tradi-
turum se patribus eorum iurauerat:
& possederunt illam, atque habitaue-
42 runt in ea. * Dataque est ab eo pax in
omnes per circuitum nationes: nul-
lusque eis hostium resistere ausus est,
sed cuncti in eorum ditionem redacti
43 sunt. * Ne vnum quidẽ verbum, quod
illis præstiturum se esse promiserat,
irritum fuit, sed rebus expleta sunt
omnia.

CAP. XXII.

Remissæ ad suam possessionem trans Iordanem tribus Ruben & Gad & dimidia Manasse, suspicionem mouent ceteris tribubus propter extructum altare: sed missi legati suscipiunt iustam eorum excusationem.

EOdem tempore vocauit Iosue Ru- 1
benitas, & Gaditas, & dimidiam A
tribum Manasse, * dixitque ad eos: 2
Fecistis omnia quæ præcepit vobis
Moyses famulus Domini: mihi quo-
que in omnibus obedistis, * nec reli- 3
quistis fratres vestros longo tempo-
re, vsque in præsentem diem, custo-
dientes imperium Domini Dei vestri. 4
* Quia igitur dedit Dominus Deus
vester fratribus vestris quietem & pa-
cem, sicut pollicitus est: reuertimini,
& ite in tabernacula vestra, & in terrã
‖ Nu.32 possessionis, ‖ quam tradidit vobis
f.31. Moyses famulus Domini trans Iorda-
Sup.13. nem: * ita dumtaxat, vt custodiatis at- 5
b.8. tentè, & opere compleatis mãdatum
& legem quam præcepit vobis Moy-
ses famulus Domini, vt diligatis Do-
minum Deum vestrum, & ambuletis
in omnibus viis eius, & obseruetis
mandata illius, adhæreatisque ei, ac
seruiatis in omni corde, & in omni B
anima vestra. * Benedixitq; eis Iosue, 6
& dimisit eos. Qui reuersi sunt in ta-
bernacula sua. * Dimidiæ autem tribui 7
Manasse possessionem Moyses dede-
rat in Basan: & idcircò mediæ quæ
superfuit, dedit Iosue sortem inter ce-
teros fratres suos trans Iordanem ad
Occidentalem plagam. Cumque di-
mitteret eos in tabernacula sua, & be-
nedixisset eis, * dixit ad eos: In multa 8
substantia atque diuitiis reuertimini
ad sedes vestras, cum argento & auro,
ære ac ferro, & veste multiplici: diui-
dite prædã hostium cum fratribus ve-
stris. * Reuersique sunt, & abierunt 9
filii Ruben, & filii Gad, & dimidia tri-
bus Manasse, à filiis Israel de Silo,
quæ sita est in Chanaan, vt intrarent
Galaad Terram possessionis suę, quam
obtinuerant iuxta imperium Domi-
ni in manu Moysi. * Cumque venis- 10
sent ad tumulos Iordanis in Terram C
Chanaan, ædificauerunt iuxta Iorda-
nem altare infinitæ magnitudinis. * 11
Quod cum audissent filij Israël, & ad
eos certi nuntii detulissent, ædificasse
filios Ruben, & Gad, & dimidię tribus
Manasse, altare in Terra Chanaan, su-
per Iordanis tumulos, contra filios
Israël: * conuenerũt omnes in Silo, vt 12
ascenderent & dimicarẽt contra eos.
* Et interim miserunt ad illos in Ter- 13
ram Galaad Phinees filium Eleazari
14 sacerdotis, * & decem principes cũ eo,
15 singulos de singulis tribubus. * Qui
venerunt ad filios Ruben, & Gad, &
dimidiæ tribus Manasse, in Terram
16 Galaad, dixeruntque ad eos; * Hæc
mandat omnis populus Domini: Quæ
est ista trãsgressio? Cur reliquistis Do-
minum Deum Israël, ædificantes al-
tare sacrilegum, & à cultu illius rece-
17 dentes. * An parum vobis est ‖ quod ‖ Num.
D peccastis in Beelphegor, & vsque in 25.a.1.
præsentem diem macula huius scele- Deut.4.
ris in nobis permanet? multique de a.3.
18 populo corruerunt. * Et vos hodie re-
liquistis Dominum, & cras in vniuer-
19 sum Israël ira eius desæuiet. * Quòd
si putatis immundam esse terram pos-
sessionis vestræ, transite ad Terram,
in qua tabernaculum Domini est, &
habitare inter nos: tãtùm vt à Domi-
no, & à nostro consortio non rece-
datis, ædificato altari præter altarę
20 Domini Dei nostri. * ‖ Nónne Achan ‖ Sup.7.
filius Zare præteriit mandatum Do- a.1.
mini, & super omnem populum Is-
raël ira eius incubuit? Et ille erat vnus
homo, atque vtinam solus periisset in
21 scelere suo. * Responderuntque filij
Ruben & Gad, & dimidia tribus Ma-
nasse, principibus legationis Israël:
22 * Fortissimus Deus Dominus, Fortis-
E simus Deus Dominus, ipse nouit, &
Israël simul intelliget si præuaricatio-
nis animo hoc altare construximus,
non custodiat nos, sed puniat nos in
23 præsenti: * & si ea mente fecimus, vt
holocausta, & sacrificium, & pacifi-
cas victimas super eo imponeremus,
24 ipse quærat & iudicet: * & non ea ma-
gis cogitatione atque tractatu, vt di-
ceremus: Cras dicent filij vestri filiis
nostris: Quid vobis & Domino Deo
25 Israel? * terminum posuit Dominus
inter nos & vos, ô filij Ruben, & fi-
lij Gad, Iordanem fluuium: & idcir-
cò partem non habetis in Domino.
Et per hanc occasionem auertent filij
vestri filios nostros à timore Domini.
26 Putauimus itaque melius, * & dixi-
F mus: Extruamus nobis altare; non
in holocausta, neque ad victimas of-
27 ferendas, * sed in testimonium inter
nos & vos, & sobolem nostram ve-
stramque progeniem, vt seruiamus
Domino, & iuris nostri sit offerre, &
holocausta, & victimas, & pacificas
hostias: & nequaquam dicant cras filij
vestri filiis nostris: Non est vobis pars
28 in Domino. * Quod si voluerint dice-
re, respondebunt eis: Ecce altare Do-
mini, quod fecerũt patres nostri, non
in holocausta, neque in sacrificiũ, sed
in testimonium nostrum ac vestrum.

* Absit

* Absit à nobis hoc scelus, vt receda- 29
mus à Domino, & eius vestigia re-
linquamus, extructo altari ad holo-
causta, & sacrificia, & victimas offe-
rendas, præter altare Dñi Dei nostri,
quod extructum est ante tabernaculũ
eius. * Quibus auditis, Phinees sacer- 30
dos,& principes legationis Israel; qui
erant cũ eo, placati sunt: & verba fi-
liorũ Ruben, & Gad, & dimidiæ tri-
bus Manasse, libentissimè susceperũt. G
* Dixitque Phinees filius Eleazari sa- 31
cerdos ad eos: Nũc scimus quòd no-
biscum sit Dominus, quoniam alieni
estis à præuaricatione hac, & libera-
stis filios Israel de manu Dñi. * Re- 32
uersusque est cum principibus à filiis
Ruben & Gad, de Terra Galaad, fi-
nium Chanaan, ad filios Israel, & re-
tulit eis. * Placuitque sermo cunctis 33
audientibus. Et laudauerunt Deum
filii Israel, & nequaquam vltrà dixe-
runt, vt ascenderent contra eos, at-
que pugnarent, & delerent Terram
possessionis eorum. * Vocaueruntque 34
filii Ruben, & filii Gad, altare quod
extruxerant, Testimonium nostrum,
quòd Dominus ipse sit Deus.

CAP. XXIII.

Iosue senex, iamque moribundus, exhortatur filios Israel ad seruanda Dei præcepta, & cauendam societatem cum Gentibus.

EVoluto autem multo tempore, 1
postquam pacem dederat Domi- A
nus Israeli, subiectis in gyro nationi-
bus vniuersis, & Iosue iam longæuo,
& persenilis ætatis: * vocauit Iosue 2
omnem Israëlem, maioresque natu,
& principes ac duces, & magistros,
dixitque ad eos: Ego senui, & pro-
gressioris ætatis sum: * vosq; cernitis 3
omnia, quæ fecerit Dominus Deus
vester cunctis per circuitum natio-
nibus, quo modo pro vobis ipse pu-
gnauerit: * & nunc quia vobis sorte 4
diuisit omnem Terram, ab Orientali
parte Iordanis vsq; ad mare magnũ,
multæque adhuc supersunt nationes:
* Dominus Deus vester disperdet eas 5
& auferet à facie vestra, & posside- B
bitis Terrã, sicut vobis pollicitus est.
* tantùm confortamini,& estote soli- 6
citi, vt custodiatis cuncta quæ scripta
sunt in volumine legis Moysi: & non
declinetis ab eis neque ad dexteram
neque ad sinistram: * ne postquã in- 7
traueritis ad Gẽtes, quæ inter vos fu-
turæ sunt, iuretis in nomine deorum
earum, & seruiatis eis, & adoretis il-
los; * sed adhæreatis Domino Deo 8
vestro: quod fecistis vsque in diem
9 hanc. * Et tunc auferet Dñs Deus in
conspectu vestro gẽtes magnas & ro-
C bustissimas, & nullus vobis resistere
10 poterit. * Vnus è vobis persequetur
hostium mille viros: quia Dñs Deus
vester pro vobis ipse pugnabit, sicut
11 pollicitus est. * Hoc tantùm diligen-
tissimè præcauete, vt diligatis Dñm
12 Deum vestrum. * Quòd si volueritis
gentium harum, quæ inter vos habi-
tant, erroribus adhærere, & cum eis
miscere connubia, atq; amicitias co-
13 pulare: * iam nunc scitote quòd Dñs
Deus vester non eas deleat ante fa-
ciem vestrã, sed sint vobis in foueam
ac laqueum, & offendiculum ex la-
D tere vestro, & sudes in oculis vestris,
donec vos auferat atque disperdat de
Terra hac optima, quam tradidit vo-
14 bis. * ‖ En ego hodie ingredior viam ‖ 3. Reg.
vniuersæ terræ, & toto animo co- 2. a. 2
gnoscetis, quòd de omnibus verbis,
quæ se Dñs præstiturũ vobis esse pol-
licitus est, vnum non præterierit in-
15 cassum. * Sicut ergo impleuit opere
quod promisit, & prospera cũcta ve-
nerunt: sic adducet super vos quid-
quid malorũ comminatus est, donec
vos auferat atque disperdat de Terra
16 hac optima, quam tradidit vobis, *
eò quòd præterieritis pactum Domi-
ni Dei vestri, quod pepigit vobiscũ,
& seruieritis diis alienis, & adoraue-
ritis eos: citò atque velociter con-
surget in vos furor Domini, & aufe-
remini ab hac Terra optima, quam
tradidit vobis.

CAP. XXIV.

Commemorantur beneficia Israelitis à Deo exhibita, fœdus populi cum Domino, mors Iosue, sepultura ossium Ioseph, & mors Eleazari sacerdotis.

1 COngregauitque Iosue omnes tri-
A bus Israel in Sichem, & vocauit
maiores natu, ac principes, & iudi-
ces,& magistros: steteruntq; in con-
2 spectu Dñi: * & ad populum sic lo-
cutus est: Hæc dicit Dñs Deus Israel:
Trans fluuium habitauerunt patres ‖ Gen. 11.
vestri ab initio, Thare pater Abrahã d. 26
& Nachor: seruieruntq; diis alienis. ‖ Gen. 12.
3 * ‖ Tuli ergo patrem vestrũ Abraham a. 2.
de Mesopotamiæ finibus: & adduxi ‖ Gen. 21.
eum in Terram Chanaan: multipli- d. 26
4 cauitque semẽ eius,* ‖ & dedi ei Isaac: ‖ Gen. 36
‖ Illique rursum dedi Iacob & Esau. a. 8.
‖ E quibus, Esau dedi montem Seir ad ‖ Ge. 46,
possidendum: ‖ Iacob verò, & filii a. 6.
5 eius descenderunt in Aegyptũ.* ‖ Mi- ‖ Exo. 3.
B sique Moysen & Aaron, & percussi e. 10. &
Aegyptũ multis signis atq; portẽtis. 12. f. 12

* Eduxique vos & patres vestros de 6
Ægypto, & venistis ad mare: perse-
cutique sunt Aegyptij patres vestros
cum curribus & equitatu, vsque ad
Mare rubrum. * Clamauerunt autem 7
‖ Exod. ad Dñm filij Israel: ‖ qui posuit tene-
14.b.9 bras inter vos & Aegyptios, & addu-
xit super eos mare, & operuit eos.
Viderunt oculi vestri cuncta quæ in
Ægypto fecerim, & habitastis in so-
litudine multo tempore: * & intro- 8
duxi vos in Terram Amorrhæi, qui
‖ Num. habitabat trans Iordanem. ‖ Cumq;
21.e.29. pugnarent contra vos, tradidi eos in
manus vestras, & possedistis Terram
‖ Num. eorũ, atque interfecistis eos. * ‖ Sur- 9
22.a.5. rexit autem Balac filius Sephor rex
Moab, & pugnauit contra Israelem.
Misitque & vocauit Balaam filium C
Beor, vt malediceret vobis: * & ego 10
nolui audire eum, sed econtrario per
illum benedixi vobis, & liberaui vos
‖ Sup. 3. de manu eius. * ‖ Transistisque Iorda- 11
d.14. & nẽ, & venistis ad Iericho. Pugnaue-
6.a.1. runtq; contra vos viri ciuitatis eius,
& 11.a.3 Amorrhæus, & Pherezæus, & Cha-
nanæus, & Hethæus, & Gergezæus,
& Heuæus, & Iebusæus: & tradidi
‖ Sup. 11. illos in manus vestras. * ‖ Misique ante 12
d 20. vos crabrones: & eieci eos de locis
Exo. 23. suis, duos reges Amorrhæorum, non
f 28 in gladio nec in arcu tuo. * Dedique 13
Deut. 7. vobis Terram, in qua non laborastis,
c.20 & vrbes quas non ædificastis, vt ha-
bitaretis in eis: vineas & olueta, quas
‖ 1. Reg. non plantastis. * ‖ Nunc ergo time- 14
7.4.5. te Dñm, & seruite ei perfecto corde
Tob. 14. atq; verissimo: & auferte deos, qui- D
c.10. bus seruierunt patres vestri in Meso-
potamia & in Aegypto, ac seruite
Dño. * Sin autem malum vobis vide- 15
tur vt Dño seruiatis, optio vobis da-
tur: eligite hodie quod placet, cui ser-
uire potissimum debeatis, vtrum diis,
quibus seruierũt patres vestri in Me-
sopotamia, an diis Amorrhæorum,
in quorũ Terra habitatis: ego autem
& domus mea seruiemus Domino.
* Responditque populus, & ait: Absit 16
à nobis vt relinquamus Dñm, & ser-
uiamus diis alienis. * Dominus Deus 17
noster ipse eduxit nos, & patres no-
stros de Terra Aegypti, de domo ser-
uitutis: fecitque videntibus nobis si-
gna ingentia, & custodiuit nos in
omni via, per quam ambulauimus,
& in cunctis populis, per quos tran-
siuimus. * Et eiecit vniuersas gentes, 18
Amorrhæum habitatorẽ Terræ, quã
nos intrauimus. Seruiemus igitur
Domino, quia ipse est Deus noster.
* Dixitq; Iosue ad populum: Non po- 19
teritis seruire Dño: Deus enim san- E
ctus, & fortis æmulator est, nec
ignoscet sceleribus vestris atq; pecca-
20 tis. * Si dimiseritis Dñm, & seruieri-
tis diis alienis, conuertet se, & affli-
get vos, atq; subuertet, postquam vo-
21 bis præstiterit bona. * Dixitq; popu-
lus ad Iosue: Nequaquã ita vt loque-
22 ris, erit, sed Dño seruiemus. * Et Io-
sue ad populum, Testes, inquit, vos
estis, quia ipsi elegeritis vobis Dñm
vt seruiatis ei. Responderuntque: Te-
23 stes. * Nunc ergo, ait, auferte deos
F alienos de medio vestri, & inclinate
corda vestra ad Dñm Deum Israel.
24 * Dixitque populus ad Iosue: Dño
Deo nostro seruiemus, & obedien-
25 tes erimus præceptis eius. * Percussit
ergo Iosue in die illo fœdus, & pro-
posuit populo præcepta atque iudi-
26 cia in Sichem. * Scripsit quoque om-
nia verba hæc in volumine legis Do-
mini: & tulit lapidẽ pergrandem, po-
suitq; eum subter quercum, quæ erat
27 in Sanctuario Domini: * & dixit ad
omnẽ populũ: En lapis iste erit vobis
in testimoniũ, quòd audierit omnia
verba Dñi quæ locutus est vobis: ne
fortè postea negare velitis, & mentiri
28 Dño Deo vestro. * Dimisitque popu-
lum, singulos in possessionem suam.
29 * Et post hæc mortuus est Iosue filius
Nun seruus Dñi, centũ & decem an-
30 norũ: * sepelieruntq; eum in finibus
G possessionis suæ in Thamnathsare,
quæ est sita in monte Ephraim, à Se-
31 ptẽtrionali parte montis Gaas. * Ser-
uiuitque Israel Dño cunctis diebus
Iosue, & seniorũ qui longo vixerunt
tẽpore post Iosue, & qui nouerũt om-
nia opera Dñi quæ fecerat in Israel.
32 * ‖ Ossa quoque Ioseph, quæ tulerant
filij Israel de Aegypto, sepelierunt in
Sichem, in parte agri, ‖ quem emerat ‖ Gen. 50
Iacob à filiis Hemor patris Sichem, d.25.
centũ nouellis ouibus, & fuit in pos- Exo. 13.
33 sessionẽ filiorũ Ioseph. * Eleazar quo- d. 19.
que filius Aaron mortuus est: & se- ‖ Gen. 33.
pelierunt eũ in Gabaath Phinees filij d.19.
eius, quę data est ei in mõte Ephraim.

LIBER IVDICVM, HEBRAICE SOPHETIM.

CAP. I.

Iuda duce vnà cum fratre ipsius Simeone plurimæ gentium ciuitates expugnantur: Othoniel obtenta Cariath Sepher ducit Axam filiam Caleb, addita terra irrigua: Chananæi tributarij seruantur.

1 POST mortem Iosue consulue-
A runt filij Israel Dominum, di-

centes : Quis aſcendet ante nos con-
tra Chananæum , & erit dux belli?
* Dixitq; Dominus : Iudas aſcendet: 2
ecce tradidi Terram in manus eius.
* Et ait Iudas Simeoni fratri ſuo: 3
Aſcende mecum in ſortem meam, &
pugna contra Chananæum, vt & ego
pergam tecum in ſortem tuã. Et abijt
cum eo Simeon. * Aſcenditq; Iudas, 4
& tradidit Dñs Chananæũ ac Phe-
rezæum in manus eorũ. & percuſſe-
runt in Bezec decem millia virorum.
* Inueneruntque Adonibezec in Be- 5
zec, & pugnauerũt contra eũ, ac per- B
cuſſerunt Chananæum & Pherezæũ.
* Fugit autem Adonibezec : quẽ per- 6
ſecuti cõprehenderunt, cæſis ſummi-
tatibus manuum eius ac pedum. * Di- 7
xitq; Adonibezec:Septuaginta reges,
amputatis manuum ac pedum ſum-
mitatibus , colligebant ſub menſa
mea ciborum reliquias : ſicut feci. ita
reddidit mihi Deus. Adduxeruntque
eũ in Ieruſalem , & ibi mortuus eſt.
* Oppugnantes ergo filii Iuda Ieru- 8
ſalem, ceperunt eam , & percuſſerunt
in ore gladii, tradentes cunctã incen-
dio ciuitatem. * Et poſteà deſcenden- 9
tes pugnauerunt contra Chananæũ,
qui habitabat in montanis, & ad Me-
‖ Ioſ.15. c.13. ridiem,& in campeſtribus.* ‖ Pergẽſ- 10
que Iudas contra Chananæum , qui C
habitabat in Hebron , (cuius nomen
fuit antiquitus Cariath Arbe) percuſ-
ſit Seſai , & Ahimã,& Tholmai : * at- 11
que inde profectus abiit ad habitato-
res Dabir, cuius nomẽ vetus erat Ca-
riath Sepher, id eſt , ciuitas litterarũ.
* Dixitque Caleb:Qui percuſſerit Ca- 12
riath Sepher, & vaſtauerit eam, dabo
ei Axam filiam meam vxorẽ. * Cum- 13
que cepiſſet eam Othoniel filius Ce-
nez frater Caleb minor , dedit ei Axã
filiam ſuam coniugem. * Quam per- 14
gentem in itinere monuit vir ſuus vt
peteret à patre ſuo agrum. * Quæ cùm
ſuſpiraſſet ſedẽs in aſino , dixit ei Ca-
leb : Quid habes ? At illa reſpondit: 15
Da mihi benedictionem, quia terram D
arentem dediſti mihi : da & irriguam
aquis. Dedit ergo ei Caleb irriguum
ſuperius, & irriguum inferius. * Filii 16
autem Cinei cognati Moyſi, aſcende-
runt de ciuitate palmarum , cum filiis
Iuda, in deſertum ſortis eius, quod eſt
ad Meridiem Arad, & habitauerunt
cum eo. * Abiit autem Iudas cum Si- 17
meone fratre ſuo , & percuſſerunt ſi-
mul Chananæũ qui habitabat in Se-
phaath , & interfecerunt eum. Voca-
tumque eſt nomen vrbis , Horma , id
eſt, anathema. * Cepitque Iudas Ga- 18
zam cum finibus ſuis, & Aſcalonem,
19 atq; Accaron cũ terminis ſuis.* Fuit-
E que Dominus cum Iuda, & montana
poſſedit : nec potuit delere habitato-
res vallis,quia falcatis curribus abun-
20 dabant.* Dederuntq; Caleb Hebron,
‖ ſicut dixerat Moyſes , qui deleuit ex ‖ Num. 14. d.24
21 ea tres filios Enac. * Iebuſæum au- Ioſ. 15. c.14.
tem habitatorem Ieruſalem nõ dele-
uerunt filii Beniamin : habitauitque
Iebuſæus cũ filiis Beniamin in Ieru-
22 ſalem,vſque in præſentem diem.* Do-
mus quoque Ioſeph aſcendit in Be-
23 thel,fuitq; Dominus cum eis. * Nam
cùm obſiderent vrbẽ , quæ priùs Lu-
24 za vocabatur , * viderunt hominem
egredientem de ciuitate , dixeruntq;
ad eum : Oſtende nobis introitum ci-
uitatis, & faciemus tecum miſericor-
25 diam. * Qui cùm oſtendiſſet eis , per-
cuſſerunt vrbem in ore gladii : homi-
nem autem illum , & omnem cogna-
26 tionem eius, dimiſerunt. * Qui di-
F miſſus, abiit in Terram Hetthim, &
ædificauit ibi ciuitatem , vocauitque
eam Luzam:quæ ita appellatur vſque
27 in præſentem diem.* Manaſſes quo-
que non deleuit Bethſan , & Thanac
cum viculis ſuis , & habitatores Dor,
& Ieblaam , & Mageddo cum viculis
ſuis , cœpitque Chananæus habitare
28 cum eis. * Poſtquam autem conforta-
tus eſt Iſrael, fecit eos tributarios, &
29 delere noluit. * Ephraim etiam non
interfecit Chananæum, qui habitabat
30 in Gazer,ſed habitauit cum eo.* Za-
bulon nõ deleuit habitatores Cetrõ,
& Naalol : ſed habitauit Chananæus
in medio eius, factuſque eſt ei tribu-
31 tarius.* Aſer quoque non deleuit ha-
G bitatores Accho, & Sidonis, Ahalab,
& Achazib , & Helba , & Aphec , &
32 Rohob : * habitauitq; in medio Cha-
nanæi habitatoris illius terræ,nec in-
33 terfecit eum.* Nephthali quoque non
deleuit habitatores Bethſames , &
Bethanath : & habitauit inter Chana-
næũ habitatorem Terræ, fueruntq; ei
Bethſamitæ & Bethanitæ tributarii.
34 * Arctauitque Amorrhæus filios Dan
in monte, nec dedit eis locum vt ad
35 planiora deſcenderent : * habitauitq;
in monte Hares, quod interpretatur
teſtaceo,in Aialon & Salebim. Et ag-
grauata eſt manus domus Ioſeph , fa-
36 ctuſque eſt ei tributarius.* Fuit autem
terminus Amorrhæi ab Aſcẽſu Scor-
pionis,petra, & ſuperiora loca.

CAP. II.

Angelus Dei beneficia refert, quo audito, flet populus: poſt mortem tamen Ioſue & coæuorum, Iſrael frequenter liberatus ſemper in peiora recidit.

Aſcen-

AScenditque Angelus Domini de 1
Galgalis ad Locum flentium, & A
ait: Eduxi vos de Aegypto, & intro-
duxi in Terrã, pro qua iuraui patri-
bus vestris: & pollicitus sum, vt non
facerem irritum pactum meum vo-
biscum in sempiternum: * ita dũtaxat 2
vt non feriretis fœdus cum habitato-
ribus Terræ huius, sed aras eorũ sub-
uerteretis: & noluistis audire vocem
meam: cur hoc fecistis? * Quã ob rem 3
nolui delere eos à facie vestra: vt ha-
beatis hostes, & dii eorum sint vobis
in ruinam.* Cumque loqueretur An- 4
gelus Domini hæc verba ad omnes fi-
lios Israel: eleuauerunt ipsi vocem
suam, & fleuerunt. * Et vocatum est 5
nomen loci illius: Locus flentium, si- B
ue lacrymarum: immolaueruntque
ibi hostias Domino. * ‖ Dimisit ergo 6
Iosue populum, & abierunt filii Is-
rael vnusquisque in possessionẽ suam,
vt obtinerent eam: * seruieruntque 7
Domino cũctis diebus eius, & senio-
rum qui longo post eum vixerunt tẽ-
pore, & nouerant omnia opera Do-
mini quæ fecerat cum Israel. * Mor- 8
tuus est autẽ Iosue filius Nun, famu-
lus Domini, centum & decem anno-
rum, * & sepelierunt eum in finibus 9
possessionis suæ in Thamnathsare in
mõte Ephraim, à Septemtrionali pla-
ga montis Gaas. * Omnisque illa ge- 10
neratio cõgregata est ad patres suos:
& surrexerunt alii, qui nõ nouerant
Dominum, & opera quæ fecerat cum
Israel. * Feceruntque filii Israel ma- 11
lum in conspectu Domini, & seruie-
runt Baalim. * Ac dimiserunt Domi- 12
nũ Deum patrum suorum, qui edu- C
xerat eos de Terra Aegypti: & secuti
sunt deos alienos, deosque populorũ,
qui habitabant in circuitu eorum, &
adorauerunt eos: & ad iracundiam
concitauerunt Dominũ, * dimittẽ- 13
tes eum, & seruientes Baal & Asta-
roth. * Iratusque Dominus contra Is- 14
rael, tradidit eos in manus diripien-
tiũ: qui ceperunt eos, & vendiderunt
hostibus, qui habitabant per gyrum:
nec potuerunt resistere aduersariis
suis: * sed quocumque pergere voluis- 15
sent, manus Domini super eos erat si-
cut locutus est, & iurauit eis: & vehe-
menter afflicti sunt. * Suscitauitque 16
Dñs iudices, qui liberarent eos de va-
stantium manibus: sed nec eos audire
voluerunt, * fornicantes cum diis 17
alienis, & adorãtes eos. Citò deserue-
runt viã, per quã ingressi fuerant pa-
tres eorũ: & audientes mandata Dñi,
omnia fecere contraria. * Cumque 18
Dominus iudices suscitaret, in diebus

‖ Ios. 24. 28.

eorũ flectebatur misericordia, & au-
diebat afflictorum gemitus, & libera-
19 bat eos de cæde vastantium. * Post-
quam autem mortuus esset iudex, re-
uertebãtur, & multo faciebant peio-
ra quàm fecerant patres eorum, se-
quẽtes deos alienos, seruientes eis, &
adorantes illos. Non dimiserunt ad-
inuentiones suas, & viã durissimam,
per quam ambulare consueuerunt.
20 * Iratusq; est furor Domini in Israel,
& ait: Quia irritum fecit gens ista pa-
ctum meum, quod pepigerã cum pa-
tribus eorum, & vocem meam audire
21 contempsit: * & ego non delebo gẽ-
tes, quas dimisit Iosue, & mortuus
22 est: * vt in ipsis experiar Israel, vtrũ
custodiant viam Domini, & ambu-
lent in ea, sicut custodierunt patres
23 eorum, an non. * Dimisit ergo Do-
minus omnes nationes has, & citò
subuertere noluit, nec tradidit in ma-
nus Iosue.

CAP. III.

*Israel sociatur gentibus à Domino de-
relictis, ad ipsius exercitationem:
ideò sæpius per extraneos reges affli-
gitur, sed resipiscens, per Othoniel,
Aod, & Samga liberatur.*

1 HÆ sunt gentes quas Dominus de-
A reliquit, vt erudiret in eis Israë-
lem, & omnes qui non nouerant bel-
2 la Chananæorum: * vt postea disce-
rent filii eorum certare cum hostibus,
& habere consuetudinem præliandi:
3 * quinque satrapas Philisthinorum,
omnemque Chananæum, & Sido-
nium, atque Heuæum, qui habitabat
in monte Libano, de mõte Baal Her-
4 mon vsque ad introitum Emath. * Di-
misitque eos, vt in ipsis experiretur
Israëlem, vtrùm audiret mãdata Dñi
quæ præceperat patribus eorum per
5 manum Moysi, an non. * Itaque filii
Israel habitauerũt in medio Chana-
næi, & Hethæi, & Amorrhæi, & Phe-
6 rezæi, & Heuæi, & Iebusæi: * & duxe-
rũt vxores filias eorũ, ipsiq; filias suas
filiis eorũ tradiderunt, & seruierunt
7 dijs eorum. * Feceruntq; malũ in cõ-
spectu Domini, & obliti sunt Dei sui,
8 seruientes Baalim & Astaroth. * Ira-
tusque contra Israel Dominus, tradi-
dit eos in manus Chusan Rasathaim
regis Mesopotamiæ, seruieruntque ei
9 octo annis. * Et clamauerunt ad Do-
B minum: qui suscitauit eis saluatorem,
& liberauit eos, Othoniel videlicet
filium Cenez, fratrem Caleb mino-
10 rem: * fuitque in eo Spiritus Domini,
& iudicauit Israel. Egressusque est ad
pugnam, & tradidit Dominus in ma-
nus eius Chusan Rasathaim regem

Syriæ

Syriæ,& oppressit eum. * Quieuitque 11
terra quadraginta annis, & mortuus
est Othoniel filius Genez. * Addide- 12
runt autem filii Israel facere malum
in conspectu Dñi: qui cöfortauit ad-
uersum eos Eglon regem Moab: quia
fecerunt malū in conspectu eius.* Et 13
copulauit ei filios Ammon, & Ama-
lec: abijtque & percussit Israel, atque
possedit Vrbem palmarum. * Seruie- 14
runtque filij Israel Eglon regi Moab
decem & octo annis: * & posteà cla- 15
mauerunt ad Dominum: qui suscita-
uit eis saluatorem vocabulo Aod, fi-
lium Gera, filij Iemini, qui vtraque
manu pro dextera vtebatur. Miserunt- C
que filii Israel per illum munera
Eglon regi Moab.* Qui fecit sibi gla- 16
diū ancipitem, habentē in medio ca-
pulum longitudinis palmæ manus, &
accinctus est eo subter sagum in dex-
tro femore.* Obtulitq; munera Eglō 17
regi Moab. Erat autem Eglon crassus
nimis. * Cūque obtulisset ei munera, 18
prosecutus est socios, qui cum eo ve-
nerant.* Et reuersus de Galgalis, vbi 19
erant idola, dixit ad Regem: Verbum
secretum habeo ad te ô Rex. Et ille
imperauit silentium: egressisq; omni-
bus qui circa eum erant,*ingressus est 20
Aod ad eum: sedebat autem in æsti-
uo cœnaculo solus: dixitque: Ver-
bū Dei habeo ad te. Qui statim sur-
rexit de throno. * Extenditque Aod 21
sinistram manum, & dedit sicam de
dextero femore suo,immisitq; eā in
ventre eius *Itam validè, vt capulus 22
sequeretur ferrum in vulnere, ac pin-
guissimo adipe stringeretur. Nec edu-
xit gladium, sed ita vt percusserat,
reliquit in corpore: statimque per se-
creta naturæ alui stercora prorupe-
runt.* Aod autem clausis diligentis- 23
simè ostiis cœnaculi, & obfirmatis
sera, * per posticum egressus est. Ser- 24
uique regis ingressi viderunt clausas D
fores cœnaculi,atq; dixerunt: Forsi-
tan purgat aluum in æstiuo cubiculo.
* Expectantesq; diu donec erubesce- 25
rent, & videntes quòd nullus aperi-
ret,tulerunt clauem:& aperientes in-
uenerunt dominū suum in terra ia-
centem mortuū. * Aod autem, dum 26
illi turbarentur, effugit,& pertransiit
locum idolorū, vnde reuersus fuerat.
Venitq: in Seirath: * & statim inso- 27
nuit buccina in monte Ephraim: de-
scenderuntq; cum eo filii Israel, ipso
in fronte gradiente. * Qui dixit ad 28
eos: Sequimini me: tradidit enim Dñs
inimicos nostros Moabitas in ma-
nus nostras. Descenderuntque post
eum, & occupauerunt vada Iordanis
quæ transmittunt in Moab: & non
29 dimiserunt transire quemquam: * sed
percusserunt Moabitas in tempore il-
lo circiter decem millia, omnes ro-
bustos & fortes viros. nullus eorum
30 euadere potuit. * Humiliatusque est
Moab in die illo sub manu Israel: &
31 quieuit terra octoginta annis. * Post
hunc fuit Samgar filius Anath, qui
percussit de Philisthiim sexcentos vi-
ros vomere: & ipse quoque defendit
Israel.

CAP. IV.

Debbora prophetissa & Barac aduersus Sisaram principem regis Iabin dimicant, quem profugum occidit Iabel vxor Haber Cinæi.

1 ADdideruntque filii Israel facere
A malū in conspectu Domini post
2 mortē Aod,* ‖ & tradidit illos Dñs ‖ 1. Reg. 12.b.9.
in manus Iabin regis Chanaan, qui
regnauit in Asor: habuitque ducem
exercitus sui nomine Sisaram, ipse
autē habitabat in Haseroth gentium.
3 * Clamaueruntq; filii Israel ad Dñm:
nongētos enim habebat falcatos cur-
rus, & per viginti annos vehementer
4 oppresserat eos.* Erat autem Debbo-
ra prophetis vxor Lapidoth, quæ iu-
5 dicabat populū in illo tempore. * Et
sedebat sub palma, quæ nomine il-
lius vocabatur, inter Rame & Bethel
in monte Ephraim: ascendebantq; ad
6 eā filii Israel in omne iudiciū. * Quæ
misit & vocauit Barac filium Abi-
noem de Cedes Nephthali: dixitque
ad eum: Præcepit tibi Dominus Deus
B Israel, vade, & duc exercitū in mon-
tem Thabor, tollesque tecum decem
millia pugnatorum de filiis Neph-
7 thali, & de filiis Zabulon: * ego au-
tem adducam ad te in loco torrentis
Cison, Sisaram principē exercitus Ia-
bin, & currus eius, atq; omnē multi-
tudinem, & tradam eos in manu tua.
8 * Dixitque ad eam Barac: Si venis
mecū, vadam: si nolueris venire me-
9 cū, non pergam. * Quæ dixit ad eum:
Ibo quidem tecum, sed in hac vice
victoria non reputabitur tibi, quia in
manu mulieris tradetur Sisara. Sur-
rexit itaque Debbora, & perrexit cū
10 Barac in Cedes. * Qui, accitis Zabu-
lon & Nephthali, ascendit cū decem
millibus pugnatorum, habens Deb-
11 borā in comitatu suo. * Haber autem
Cinæus recesserat quondam à ceteris
Cinæis fratribus suis filiis Hobab,
cognati Moysi: & tetenderat taber-
nacula vsque ad vallem, quæ vocatur,
12 Sennim, & erat iuxta Cedes. * Nun-
tiatūque est Sisaræ, quòd ascendisset
Barac filius Abinoēm in montē Tha-
bor:

bor: * & congregauit nongentos fal- 13
catos currus,& omnem exercitum de
Haroseth gentium ad torrentem Ci-
son. * Dixitque Debbora ad Barac: 14
Surge , hæc est enim dies, in qua tra-
didit Dñs Sisaram in manus tuas : en C
ipse ductor est tuus. Descendit itaque
‖Psalm. Barac de monte Thabor, & decem
82.c.10. millia pugnatorum cum eo. * ‖ Per- 15
terruitque Dominus Sisaram, & om-
nes currus eius , vniuersamque mul-
titudinem , in ore gladii , ad conspe-
ctum Barac: in tantum , vt Sisara de
curru desiliens, pedibus fugeret , * & 16
Barac persequeretur fugiẽtes currus,
& exercitum, vsque ad Haroseth gen-
tium , & omnis hostium multitudo
vsque ad internecionem caderet. *Si- 17
sara autem fugiens peruenit ad tẽto-
rium Iahel vxoris Haber Cinæi. Erat
enim pax inter Iabin regem Azot, &
domum Haber Cinæi. *Egressa igitur 18
Iahel in occursũm Sisaræ, dixit ad
eum : Intra ad me domine mi: intra,
ne timeas. Qui ingressus tabernacu-
lum eius,& opertus ab ea pallio, *di- 19
xit ad eam : Da mihi, obsecro, paulu-
lum aquæ, quia sitio valdè. Quæ aper-
uit vtrem lactis, & dedit ei bibere,&
operuit illum. * Dixitque Sisara ad 20
eam : Sta ante ostium tabernaculi : &
cùm venerit aliquis interrogans te,& D
dicens: Numquid hîc est aliquis ? Re-
spondebis: Nullus est. * Tulit itaque 21
Iahel vxor Haber clauum tabernacu-
li , assumens pariter & malleum : &
ingressa abscondite & cum silentio,
posuit supra tempus capitis eius cla-
uum, percussumque malleo defixit in
cerebrum vsque ad terram : qui sopo-
rem morti consocians defecit, &mor-
tuus est. * Et ecce Barac sequens Si- 22
saram veniebat : egressaque Iahel in
occursum eius,dixit ei: Veni,& osten-
dam tibi virum quem quæris. Qui
cùm intrasset ad eam , vidit Sisaram
iacentem mortuum , & clauum infi-
xum in tempore eius. *Humiliauit er- 23
go Deus in die illo Iabin regem Cha-
naan coram filiis Israel : * qui cresce- 24
bant quotidie , & forti manu oppri-
mebant Iabin regem Chanaan, donec
delerent eum.

CAP. V.

Canticum gratiarum actionis Debboræ & Barac post victoriam.

Cecineruntque Debbora & Barac 1
filius Abinoem in illo die, di- A
centes:
*Qui sponte obtulistis de Israël ani- 2
mas vestras ad periculum, benedicite
Domino.
* Audite reges, auribus percipite 3
principes:Ego sum,ego sum quæ Dño
canam, psallam Domino Deo Israël.
4 * Dñe cùm exires de Seir , & trans-
ires per regiones Edõ, terra mota est,
cælique ac nubes distillauerunt aquis.
5 * Montes fluxerunt à facie Domi-
ni, & Sinai à facie Dñi Dei Israël.
6 * In diebus Samgar filii Anath , in
diebus Iahel, quieuerunt semitæ , &
qui ingrediebantur per eas, ambula-
uerunt per calles deuios.
7 * Cessauerunt fortes in Israel , &
quieuerunt : donec surgeret Debbo-
ra, surgeret mater in Israel.
8 * Noua bella elegit Dominus , &
portas hostium ipse subuertit : cly-
peus & hasta si apparuerint in qua-
draginta millibus Israel.
9 * Cor meum diligit principes Israel:
B qui propria voluntate obtulistis vos
discrimini,benedicite Domino.
10 * Qui ascenditis super nitentes asi-
nos, & sedetis in iudicio, & ambula-
tis in via, loquimini.
11 * Vbi collisi sunt currus,& hostium
suffocatus est exercitus, ibi narrentur
iustitiæ Dñi & clementia in fortes Is-
rael: tunc descendit populus Domini
ad portas,& obtinuit principatum.
12 * Surge, surge Debbora, surge,sur-
ge,& loquere canticum : surge Barac,
& apprehende captiuos tuos fili Abi-
noem.
13 *Saluatæ sunt reliquiæ populi, Do-
minus, in fortibus dimicauit.
14 * Ex Ephraim deleuit eos in Ama-
lec,& post eum ex Beniamin in popu-
los tuos ô Amalec: de Machir princi-
pes descenderunt , & de Zabulon qui
exercitum ducerent ad bellandum.
15 * Duces Issachar fuere cũ Debbora,
& Barac vestigia sunt secuti, qui quasi
in præceps ac barathrum se discrimi-
ni dedit: diuiso contra se Ruben, ma-
gnanimorum reperta est contentio.
16 * Quare habitas inter duos termi-
C nos, vt audias sibilos gregum? diuiso
contra se Ruben, magnanimorum re-
perta est contentio.
17 * Galaad trans Iordanem quiesce-
bat,& Dan vacabat nauibus: Aser ha-
bitabat in littore maris , & in portu-
bus morabatur.
18 * Zabulon verò & Nephthali obtu-
lerunt animas suas morti in regione
Merome.
19 * Venerunt reges & pugnauerunt,
pugnauerunt reges Chanaan in Tha-
nach iuxta aquas Mageddo, & tamen
nihil tulere prædantes.
20 *De cælo dimicatum est contra eos:
stellæ manentes in ordine & cursu
suo, aduersus Sisaram pugnauernnt.

*Tor-

* Torrens Cison traxit cadauera eo- 21
rum, torrens Cadumim, torrens Ci-
son: conculca anima mea robustos.
* Vngulæ equorum ceciderunt, fu- 22
gientibus impetu, & per præceps ruē-
tibus fortissimis hostium.
* Maledicite terræ Meroz, dixit An- 23
gelus Domini: maledicite habitatori-
bus eius, quia non venerunt ad auxi-
lium Domini, in adiutorium fortis-
simorum eius.
* Benedicta inter mulieres Iahel v- 24
xor Haber Cinæi, & benedicatur in D
tabernaculo suo.
* Aquam petenti lac dedit, & in phia- 25
la principum obtulit butyrum.
* Sinistram manum misit ad clauũ, 26
& dexteram ad fabrorũ malleos, per-
cussitque Sisaram quærens in capite
vulneri locum, & tempus validè per-
forans.
* Inter pedes eius ruit: defecit, & 27
mortuus est: voluebatur ante pedes
eius, & iacebat exanimis & misera-
bilis.
* Per fenestram respiciens, vlulabat 28
mater eius: & de cœnaculo loqueba-
tur: Cur moratur regredi currus eius?
quare tardauerunt pedes quadriga-
rum illius?
* Vna sapientior ceteris vxoribus 29
eius, hæc socrui verba respondit:
* Forsitan nunc diuidit spolia, & pul- 30
cherrima feminarum eligitur ei: ve-
stes diuersorum colorum Sisaræ tra-
duntur in prædam, & supellex varia
ad ornanda colla congeritur.
* Sic pereant omnes inimici tui Do- 31
mine: qui autem diligunt te, sicut sol
in ortu suo splendet, ita rutilent.
* Quieuitque Terra per quadragin- 32
ta annos.

CAP. VI.

Israelitis à Madian oppressis Gedeon multis signis auxilio designantur, qui post sacrificium & altare Deo erectum destruxit aram Baal, eique rursum datur signum in vellere.

FEcerunt autem filii Israel malum 1
in conspectu Domini: qui tradidit A
illos in manu Madian septem annis,
* & oppressi sunt valdè ab eis. Fece- 2
runtque sibi antra & speluncas in mō-
tibus, & munitissima ad repugnandum
loca. * Cumque seuisset Israel, ascen- 3
debat Madian & Amalec, ceterique
Orientalium nationum: * & apud eos 4
figentes tentoria, sicut erāt in herbis
cuncta vastabant vsque ad introitum
Gazæ: nihilque omnino ad vitā per-
tinens relinquebant in Israel, non o-
ues, non boues, non asinos. * Ipsi enim 5
& vniuersi greges eorum veniebant
cum tabernaculis suis, & instar locu-
starum vniuersa complebant, innu-
mera multitudo hominum, & came-
lorum, quidquid tetigerant deuastan-
6 tes. * Humiliatusque est Israel valdè
7 in conspectu Madian. * Et clamauit ad
Dominum postulans auxilium cōtra
8 Madianitas. * Qui misit ad eos virum
B prophetam, & locutus est: Hæc dicit
Dominus Deus Israel: Ego vos feci
conscendere de Ægypto, & eduxi vos
9 de domo seruitutis, * & liberaui de
manu Ægyptiorum, & omnium ini-
micorum, qui affligebant vos: eiecique
eos ad introitum vestrum, & tradidi
10 vobis Terram eorum. * Et dixi: Ego
Dominus Deus vester, ne timeatis
deos Amorrhæorum, in quorum ter-
ra habitatis. Et noluistis audire vocem
11 meam. * Venit autem Angelus Domi-
ni, & sedit sub quercu, quæ erat in E-
phra, & pertinebat ad Ioas patrem
familiæ Ezri. Cumque Gedeon filius
eius excuteret atque purgaret frumē-
ta in torculari, vt fugeret Madian,
12 * apparuit ei Angelus Domini, & ait:
C Dominus tecum, virorum fortissime.
13 * Dixitque ei Gedeon: Obsecro, mi
domine, si Dominus nobiscum est,
cur apprehenderunt nos hæc omnia?
vbi sunt mirabilia eius, quæ narraue-
runt patres nostri, atque dixerunt: De
Ægypto eduxit nos Dominus? Nunc
autem dereliquit nos Dominus, &
14 tradidit in manu Madian. * Respe-
xitque ad eum Dominus, & ait: Vade 1. *Reg.*
in hac fortitudine tua, & liberabis Is- 12. c. 11.
rael de manu Madian: scito quòd mi-
15 serim te. * Qui respondens ait: Ob-
secro, mi domine, in quo liberabo Is-
rael? ecce familia mea infima est in
Manasse, & ego minimus in domo
16 patris mei. * Dixitque ei Dominus:
Ego ero tecum: & percuties Madian
17 quasi vnum virum. * Et ille, Si inue-
ni, inquit, gratiam coram te, da mihi
signum quòd tu sis qui loqueris ad
18 me. * Nec recedas hinc, donec reuer-
D tar ad te, portans sacrificium, & offe-
rens tibi. Qui respondit: Ego præsto-
19 labor aduentum tuum. * Ingressus est
itaque Gedeon & coxit hœdum, &
de farinæ modio azymos panes: car-
nesque ponens in canistro, & ius car-
nium mittens in ollam, tulit omnia
20 sub quercu, & obtulit ei. * Cui dixit
Angelus Domini: Tolle carnes &
azymos panes, & pone supra pe-
tram illam, & ius desuper funde.
21 Cumque fecisset ita, * extendit An-
gelus Domini summitatem virgæ,
quam tenebat in manu, & tetigit car-
nes & panes azymos: ascenditque ignis
de

de petra, & carnes azymosque panes
consumpsit: Angelus autem Domini
euanuit ex oculis eius. * Vidensque 22
Gedeon quòd esset Angelus Domini,
ait: Heu mi Domine Deus: quia vidi
Angelum Domini facie ad faciem.
* Dixitque ei Dominus: Pax tecum: 23
ne timeas, non morieris. * Ædificauit 24
ergo ibi Gedeon altare Domino, vo- E
cauitque illud, Domini pax, vsque in
præsentem diem. Cumque adhuc es-
set in Ephra, quæ est familiæ Ezri,
* nocte illa dixit Dominus ad eum: 25
Tolle taurum patris tui, & alterum
taurum annorum septem, destruesque
aram Baal, quæ est patris tui: & ne-
mus, quod circa aram est, succide: * & 26
ædificabis altare Domino Deo tuo in
summitate petræ huius, super quam
antè sacrificium posuisti: tollesq; tau-
rum secundum, & offeres holocaustũ
super struem lignorum, quæ de ne-
more succideris. * Assumptis ergo 27
Gedeon decem viris de seruis suis, fe-
cit sicut præceperat ei Dominus. Ti-
mens autem domum patris sui, & ho-
mines illius ciuitatis, per diem noluit
id facere, sed omnia nocte compleuit.
* Cumque surrexissent viri oppidi 28
eius manè, viderunt destructam aram F
Baal, lucumque succisum, & taurum
alterum impositum super altare, quod
tunc ædificatum erat. * Dixeruntque 29
ad inuicem: Quis hoc fecit? Cumque
perquirerent auctorem facti, dictum
est: Gedeõ filius Ioas fecit hæc omnia.
* Et dixerunt ad Ioas: Produc filium 30
tuum huc, vt moriatur: quia destruxit
aram Baal, & succidit nemus. * Qui- 31
bus ille respondit: Numquid vltores
estis Baal, vt pugnetis pro eo? qui
aduersarius est eius, moriatur ante-
quàm lux crastina veniat: si Deus est,
vindicet se de eo, qui suffodit aram
eius. * Ex illo die vocatus est Gedeon, 32
Ierobaal, eò quòd dixisset Ioas: VI-
ciscatur se de eo Baal, qui suffodit
aram eius. * Igitur omnis Madian, & 33
Amalec, & Orientales populi congre-
gati sunt simul: & transeuntes Iorda-
nem, castrametati sunt in valle Iez-
rael. * Spiritus autem Dñi induit Ge- 34
deon, qui clangens buccina conuoca- G
uit domum Abiezer, vt sequeretur se.
* Misitque nuntios in vniuersum Ma- 35
nassen, qui & ipse secutus est eum: &
alios nuntios in Aser & Zabulon &
Nephthali, qui occurrerunt ei. * Dixit- 36
que Gedeon ad Deum: Si saluum fa-
cis per manum meam Israel, sicut lo-
cutus es, * ponam hoc vellus lanæ in 37
area: si ros in solo vellere fuerit, & in
omni terra siccitas, sciam quòd per
manum meam, sicut locutus es, libe-
38 rabis Israel. * Factumque est ita. Et de
nocte consurgens, expresso vellere,
39 concham rore impleuit. * Dixitq; rur-
sus ad Deum: Ne irascatur furor tuus
contra me si adhuc semel tentauero,
signum quærens in vellere. Oro vt
solum vellus siccum sit, & omnis ter-
40 ra rore madens. * Fecitque Deus no-
cte illa vt postulauerat: & fuit sicci-
tas in solo vellere, & ros in omni
terra.

CAP. VII.

*Probatis ad aquas his qui ad bellum es-
sent progressuri, Gedeon audito v-
nius è castris Madidnitarum som-
nio, in eos irruit, tubis, lagenis ac lu-
cernis armatus: quos cum Oreb &
Zeb principibus eorum deuicit.*

1 IGitur Ierobaal qui & Gedeon, de
A nocte consurgens, & omnis popu-
lus cum eo, venit ad fontem qui vo-
catur Harad. erant autem castra Ma-
dian in valle ad Septentrionalem pla-
2 gam collis excelsi. * Dixitque Domi-
nus ad Gedeon: Multus tecum est po-
pulus, nec tradetur Madian in manus
eius: ne glorietur contra me Israel, &
dicat: Meis viribus liberatus sum.
3 * Loquere ad populum, & cunctis au-
dientibus prædica: ‖ Qui formido-
losus & timidus est, reuertatur. Re- ‖ *Deut. 20. b. 8.*
cesseruntque de monte Galaad, & re- *1. Mac. 3. g. 56.*
uersi sunt de populo viginti duo mil-
lia virorum, & tantùm decem millia
4 remanserunt. * Dixitque Dominus
B ad Gedeon: Adhuc populus multus
est, duc eos ad aquas, & ibi probabo
illos: & de quo dixero tibi vt tecum
vadat, ipse pergat: quem ire prohibue-
5 ro, reuertatur. * Cumque descendis-
set populus ad aquas, dixit Dominus
ad Gedeon: Qui lingua lambuerint a-
quas, sicut solent canes lambere, se-
parabis eos seorsum: qui autem cur-
uatis genibus biberint, in altera parte
6 erunt. * Fuit itaque numerus eorum
qui manu ad os proiiciente lambue-
rant aquas, trecenti viri: omnis autem
reliqua multitudo flexo poplite bibe-
7 rat. * Et ait Dominus ad Gedeon: In
C trecentis viris qui lambuerunt aquas,
liberabo vos, & tradam in manu tua
Madian: omnis autem reliqua mul-
titudo reuertatur in locum suum.
8 * Sumptis itaque pro numero cibariis
& tubis, omnem reliquam multitu-
dinem abire præcepit ad tabernacula
sua: & ipse cum trecentis viris se cer-
tamini dedit. Castra autem Madian
9 erant subter in valle. * Eadem nocte
dixit Dominus ad eum: Surge, &
descende in castra: quia tradidi eos
in

In manu tua. * Sin autem solus ire 10
formidas, descendat tecum Phara
puer tuus. * Et cùm audieris quid lo- 11
quantur, tunc confortabuntur manus
tuæ, & securior ad hostium castra des-
cendes. Descendit ergo ipse & Pha-
ra puer eius in partem castrorum,
vbi erant armatorum vigiliæ. * Ma- 12
dian autem & Amalec, & omnes O- D
rientales populi, fusi iacebant in val-
le, vt locustarum multitudo: cameli
quoque innumerabiles erant, sicut
arena quæ iacet in littore maris. * Cùm- 13
que venisset Gedeon, narrabat aliquis
somnium proximo suo: & in hunc
modum referebat quod viderat: Vidi
somnium, & videbatur mihi quasi
subcinericius panis ex hordeo volui,
& in castra Madian descendere: cum-
que peruenisset ad tabernaculum, per-
cussit illud, atque subuertit, & terræ
funditus coæquauit. * Respondit is, 14
cui loquebatur: Non est hoc aliud, ni-
si gladius Gedeonis filii Ioas viri Is-
raelitæ: tradidit enim Dominus in
manus eius Madian, & omnia castra
eius. * Cumque audisset Gedeon som- 15
nium, & interpretationem eius, ado- E
rauit: & reuersus est ad castra Israel,
& ait: Surgite, tradidit enim Domi-
nus in manus nostras castra Madian.
* Diuisitque trecentos viros in tres 16
partes, & dedit tubas in manibus eo-
rum, lagenasque vacuas ac lampades
in medio lagenarum. * Et dixit ad eos: 17
Quod me facere videritis, hoc facite:
ingrediar partem castrorum, & quod
fecero sectamini. * Quando personue- 18
rit tuba in manu mea, vos quoque per
castrorum circuitum clangite & con-
clamate, Domino & Gedeoni. * In- 19
gressusque est Gedeon, & trecenti vi- F
ri qui erant cum eo, in partem castro-
rum incipientibus vigiliis noctis me-
diæ, & custodibus suscitatis, cœpe-
runt buccinis clangere, & complode-
re inter se lagenas. * Cumque per gy- 20
rum castrorum in tribus personarent
locis, & hydrias confregissent, tenue-
runt sinistris manibus lampades, &
dextris sonantes tubas, clamaueruntque: Gladius Domini & Gedeonis:
* stantes singuli in loco suo per cir- 21
cuitum castrorum hostilium. Omnia
itaque castra turbata sunt, & vociferã-
tes, vlulantesque fugerũt: * & nihilo- 22
minus insistebant trecenti viri buc-
‖Psal. 82.c.10. cinis personantes. ‖ Immisitque Do-
minus gladium in omnibus castris,
& mutua se cæde truncabant, * fu- 23
gientes vsque ad Bethsetta, & crepidi-
nem Abelmehula in Tebbath. Con- G
clamantes autem viri Israel de Neph-
thali, & Aser, & omni Manasse, per-
24 sequebantur Madian. * Misitque Ge-
deon nuntios in omnem montem E-
phraim, dicens: Descendite in occur-
sum Madian, & occupate aquas vs-
que Bethbera atque Iordanem. Cla-
mauitque omnis Ephraim, & præoc-
cupauit aquas atque Iordanem vsque
25 Bethbera. * ‖ Apprehensosque duos ‖Psal.
viros Madian, Oreb & Zeb, inter- 82.c.12.
fecit Oreb in Petra Oreb, Zeb verò ‖Isaiæ
in Torculari Zeb. Et persecuti sunt 10.f.26.
Madian, capita Oreb & Zeb por-
tantes ad Gedeon trans fluenta Ior-
danis.

CAP. VIII.

Ephraim insurgit aduersus Gedeon; qui deuictis Zebee & Salmana, viros Soccoth & Phanuel perdidit, & ex inauribus aliisque populi donis fecit Ephod quod domui suæ, & Israeli fuit in ruinam; postquam autem quadraginta annis præfuit, generatis 70. filiis ex vxoribus, & vno ex concubina, mortuus est, redititque Israel ad idololatriam.

1 A Dixeruntq; ad eum viri Ephraim:
Quid est hoc quod facere volui-
sti, vt nos non vocares, cùm ad pu-
gnam pergeres contra Madian? iur-
gantes fortiter, & prope vim inferen-
2 tes. * Quibus ille respondit: Quid e-
nim tale facere potui, quale vos fe-
cistis? nonne melior est racemus E-
3 phraim, vindemiis Abiezer? * In ma-
nus vestras Dominus tradidit princi-
pes Madian, Oreb & Zeb: quid tale
facere potui, quale vos fecistis? Quod
cùm locutus esset, requieuit spiritus
eorum, quo tumebant contra eum.
4 * Cumque venisset Gedeon ad Iorda-
nem, transiuit eum cum trecentis vi-
ris qui secum erant: & præ lassitudine,
5 fugientes persequi non poterant. * Di-
B xitque ad viros Soccoth: Date, obse-
cro, panes populo qui mecum est, quia
valde defecerunt: vt possimus perse-
qui Zebee & Salmana reges Madian.
6 * Responderunt principes Soccoth:
Forsitan palmæ manuum Zebee &
Salmana in manu tua sunt, & idcir-
cò postulas vt demus exercitui tuo
7 panes. * Quibus ille ait: Cùm ergo
tradiderit Dominus Zebee & Salma-
na in manus meas, conteram carnes
vestras cum spinis tribulisque deserti.
8 * Et inde conscendens, venit in Pha-
nuel: locutusque est ad viros loci il-
lius similia. Cui & illi responderunt,
9 sicut responderant viri Soccoth. * Di-
xit itaque & eis: Cùm reuersus fuero
victor in pace, destruam turrim hanc.
10 * Zebee autem & Salmana requiesce-
bant

bant cum omni exercitu ſuo. Quin- C
decim enim millia viri remanſerant
ex omnibus turmis Orientalium po-
pulorum, cæſis centum viginti milli-
bus bellatorum educentium gladium.
‖ Oſee * ‖ Aſcendenſque Gedeon per viā co- 11
10.d.14. rum qui in tabernaculis morabantur,
ad Orientalem partem Nobe & Ieg-
baa, percuſſit caſtra hoſtium, qui ſecu-
ri erant, & nihil aduerſi ſuſpicaban-
tur. *Fugeruntque Zebee & Salmana, 12
quos perſequens Gedeon comprehē-
dit, turbato omni exercitu eorum.
*Reuertenſque de bello ante ſolis or- 13
tum, * apprehendit puerum de viris 14
Soccoth: interrogauitque eum nomi-
na principum & ſeniorum Soccoth,
& deſcripſit ſeptuaginta ſeptē viros.
* Venitque ad Soccoth, & dixit eis: 15
En Zebee & Salmana, ſuper quibus
exprobraſtis mihi, dicentes: Forſitan
manus Zebee & Salmana in manibus
tuis ſunt, & idcircò poſtulas vt demus
viris, qui laſſi ſunt & defecerunt, pa- D
nes. * Tulit ergo ſeniores ciuitatis & 16
ſpinas deſerti ac tribulos, & contriuit
cum eis, atque comminuit viros Soc-
coth. * Turrim quoque Phanuel ſub- 17
uertit, occiſis habitatoribus ciuitatis.
*Dixitque ad Zebee & Salmana: Qua- 18
les fuerūt viri, quos occidiſtis in Tha-
bor? Qui reſponderunt: Similes tui,
& vnus ex eis quaſi filius regis. * Qui- 19
bus ille reſpondit: Fratres mei fuerūt,
filii matris meæ, viuit Dominus, quia
ſi ſeruaſſetis eos, non vos occiderem.
* Dixitque Iether primogenito ſuo: 20
Surge, & interfice eos. Qui non edu- E
xit gladium: timebat enim, quia ad-
huc puer erat. *Dixeruntque Zebee & 21
Salmana: Tu ſurge, & irrue in nos:
quia iuxta ætatem robur eſt hominis.
‖ Pſal. Surrexit Gedeon, ‖ & interfecit Zebee
82.b.12. & Salmana: & tulit ornamenta ac bul-
las, quibus colla regalium camelorū
decorari ſolent. * Dixeruntque om- 22
nes viri Iſrael ad Gedeon: Domina-
re noſtri tu, & filius tuus, & filius fi-
lii tui: quia liberaſti nos de manu
Madian. * Quibus ille ait: Non do- 23
minabor veſtri, nec dominabitur in
vos filius meus, ſed dominabitur vo-
bis Dominus. * Dixitque ad eos: V- 24
nam petitionem poſtulo à vobis: Da-
te mihi inaures ex præda veſtra. In-
aures enim aureas Iſmaëlitæ habere
conſueuerant. * Qui reſponderunt: 25
Libentiſſimè dabimus. Expandenteſ-
que ſuper terram pallium, proiecerūt F
in eo inaures de præda: *& fuit pon- 26
dus poſtulatarum inaurium, mille ſe-
ptingenti auri ſicli, abſque ornamen-
tis, & monilibus, & veſte purpurea,
quibus reges Madian vti ſoliti erant;
& præter torques aureas camelorum.
27 * Fecitque ex eo Gedeon Ephod, &
poſuit illud in ciuitate ſua Ephra. For-
nicatuſque eſt omnis Iſrael in eo, &
factum eſt Gedeoni & omni domui
28 eius in ruinam. * Humiliatus eſt au-
tem Madian coram filiis Iſrael, nec
potuerunt vltrà ceruices eleuare: ſed
quieuit terra per quadraginta annos,
29 quibus Gedeon præfuit. * Abiit ita-
que Ierobaal filius Ioas, & habitauit
30 in domo ſua: *habuitque ſeptuaginta
filios, qui egreſſi ſunt de femore eius:
31 eò quòd plures haberet vxores. *Cō-
G cubina autem illius, quam habebat in
Sichem, genuit ei filium nomine A-
32 bimelech. * Mortuuſque eſt Gedeon
filius Ioas in ſenectute bona, & ſepul-
tus eſt in ſepulchro Ioas patris ſui in
33 Ephra de familia Ezri. * Poſtquam
autem mortuus eſt Gedeō, auerſi ſunt
filii Iſrael, & fornicati ſunt cum Baa-
lim. Percuſſeruntque cum Baal fœ-
34 dus, vt eſſet eis in deum: * nec recor-
dati ſunt Domini Dei ſui, qui eruit
eos de manibus inimicorum ſuorum
35 omnium per circuitum: * nec fece-
runt miſericordiam cum domo Iero-
baal Gedeon, iuxta omnia bona quæ
fecerat Iſraeli.

CAP. IX.

Abimelech occiſis 70. fratribus ſuis, imperium ſibi tyrannicè vſurpat; qui poſt parabolam Ioatham fratris eius qui ſeruatus erat, exercitum Gaal deuicit, turrimque Sichem exuſſit, & à muliere tandem fragmine molæ oppreſſus eſt.

1 ABiit autem Abimelech filius Ie-
A robaal in Sichem ad fratres matris
ſuæ, & locutus eſt ad eos, & ad om-
nem cognationē domus patris & ma-
2 tris ſuæ, dicens: * Loquimini ad om-
nes viros Sichem: Quid vobis eſt me-
lius, vt dominentur veſtri ſeptuagin-
ta viri omnes filii Ierobaal, an vt do-
minetur vnus vir? ſimulque conſide-
rate, quòd os veſtrū & caro veſtra
3 ſum. * Locutique ſunt fratres matris
eius de eo ad omnes viros Sichem v-
niuerſos ſermones iſtos, & inclina-
uerunt cor eorum poſt Abimelech,
4 dicentes: Frater noſter eſt. * Dede-
runtque illi ſeptuaginta pondo ar-
genti de fano Baalberit. Qui condu-
xit ſibi ex eo viros inopes & vagos,
5 ſecutique ſunt eum. * Et venit in do-
mum patris ſui in Ephra, & occidit
fratres ſuos filios Ierobaal ſeptua-
ginta viros, ſuper lapidem vnum: re-
manſitque Ioatham filius Ierobaal
6 minimus, & abſconditus eſt. * Con-
gre-

gregati sunt autẽ omnes viri Sichem,
& vniuersæ familiæ vrbis Mello: abie-
runtque & constituerunt regem A-
bimelech, iuxta quercum quæ stabat
in Sichem. * Quod cùm nuntiatum 7
esset Ioatham, iuit, & stetit in vertice
montis Garizim: eleuataq; voce, cla- B
mauit, & dixit: Audite me viri Sichem,
ita audiat vos Deus. * Ierunt ligna, 8
vt vngerent super se regem: dixerũt-
que oliuæ: Impera nobis. * Quæ re-
spondit: Numquid possum deserere 9
pinguedinem meam, qua & dii vtun-
tur & homines, & venire vt inter li-
gna promouear? * Dixeruntque ligna 10
ad arborem ficum: Veni, & super nos
regnum accipe. * Quæ respondit eis: 11
Numquid possum deserere dulcedi-
nem meam, fructusque suauissimos,
& ire vt inter cetera ligna promo-
uear? * Locutasque sunt ligna ad vi- 12
tem: Veni, & impera nobis. * Quæ 13
respondit eis: Numquid possum de-
serere vinum meum, quod lætificat
Deum & homines, & inter ligna ce-
tera promoueri? * Dixeruntque om- 14
nia ligna ad rhamnum: Veni, & im-
pera super nos. * Quæ respondit eis: 15
Si verè me regem vobis constituitis,
venite, & sub vmbra mea requiesci-
te, si autem non vultis, egrediatur
ignis de rhamno, & deuoret cedros
Libani. * Nunc igitur, si rectè & abs- 16
que peccato constituistis super vos C
regem Abimelech, & benè egistis
cum Ierobaal, & cum domo eius, &
reddidistis vicem beneficiis eius, qui
pugnauit pro vobis, * & animam 17
suam dedit periculis, vt erueret vos
de manu Madian, * qui nunc surre- 18
xistis contra domum patris mei, &
interfecistis filios eius septuaginta
viros super vnum lapidem, & con-
stituistis regem Abimelech filium an-
cillæ eius super habitatores Sichem,
eò quòd frater vester sit: * si ergo re- 19
ctè & absque vitio egistis cum Iero-
baal, & domo eius, hodie lætamini
in Abimelech, & ille lætetur in vo-
bis. * Sin autem peruersè: egrediatur 20
ignis ex eo, & consumat habitatores
Sichem, & oppidum Mello: egredia-
turque ignis de viris Sichem, & de op-
pido Mello, & deuoret Abimelech.
* Quæ cùm dixisset, fugit, & abiit in 21
Bera: habitauitque ibi ob metũ Abi-
melech fratris sui. * Regnauit itaque 22
Abimelech super Israël tribus annis.
* Misitque Dominus spiritum pessi- 23
mum inter Abimelech & habitato-
res Sichem: qui cœperunt eum dete-
stari, * & scelus interfectionis septua- 24
ginta filiorum Ierobaal, & effusionem
sanguinis eorum conferre in Abime-
lech fratrem suum, & in ceteros Si-
chimorum principes, qui eum adiu-
25 uerant. * Posueruntque insidias ad-
D uersus eum in summitate montium: &
dum illius præstolabantur aduẽtum,
exercebant latrocinia agentes prędas
de prætereuntibus. nuntiatumque est
25 Abimelech. * Venit autem Gaal filius
Obed cum fratribus suis, & transiuit
in Sichimam. Ad cuius aduentum e-
27 recti habitatores Sichem, * egressi sũt
in agros, vastantes vineas, vuasque
calcantes: & factis cantantium cho-
ris, ingressi sunt fanum Dei sui, & inter
epulas & pocula maledicebant Abi-
28 melech, * clamante Gaal filio Obed:
Quis est Abimelech, & quæ est Si-
chem, vt seruiamus ei? numquid non
est filius Ierobaal, & constituit prin-
cipem Zebul seruum suum super viros
Emor patris Sichem? Cur ergo ser-
29 uiemus ei? * vtinam daret aliquis po-
pulum istum sub manu mea, vt aufer-
rem de medio Abimelech. Dictum-
que est Abimelech: Cõgrega exerci-
30 tus multitudinem, & veni. * Zebul e-
nim princeps ciuitatis, auditis ser-
monibus Gaal filii Obed, iratus est
31 valdè, * & misit clàm ad Abimelech
nuntios, dicẽs: Ecce, Gaal filius Obed
E venit in Sichimam cũ fratribus suis,
& oppugnat aduersum te ciuitatem.
32 * Surge itaque nocte cum populo qui
33 tecum est, & latita in agro: * & pri-
mo manè oriente sole, irrue super ci-
uitatem. illo autem egrediente ad-
uersum te cum populo suo, fac ei
34 quod potueris. * Surrexit itaque Abi-
melech cum omni exercitu suo no-
cte, & tetendit insidias iuxta Sichi-
35 mam in quattuor locis * Egressusque
est Gaal filius Obed, & stetit in in-
troitu portæ ciuitatis. Surrexit au-
tem Abimelech, & omnis exercitus
36 cum eo de insidiarum loco. * Cum-
que vidisset populum Gaal, dixit ad
Zebul: Ecce de montibus multitudo
descendit. Cui ille respondit: Vm-
bras montium vides quasi capita ho-
minum, & hoc errore deciperis.
37 * Rursumque Gaal ait: Ecce popu-
lus de vmbilico terræ descendit, &
vnus cuneus venit per viam quæ re-
38 spicit quercum. * Cui dixit Zebul: Vbi
est nunc os tuum, quo loquebaris:
Quis est Abimelech vt seruiamus ei?
Nonne hic populus est, quẽ despicie-
bas? Egredere, & pugna contra eum.
39 * Abiit ergo Gaal, spectante Sichimo-
rum populo, & pugnauit cõtra Abi-
40 melech, * qui persecutus est eum fu-
gientem, & in vrbem compulit: ce-

ciderúntque ex parte eius plurimi,
vsque ad portam ciuitatis: * & Abi- 41
melech sedit in Ruma: Zebul autem, E
Gaal & socios eius expulit de vr-
be, nec in ea passus est commora-
ri. * Sequenti ergo die egressus est 42
populus in campum. Quod cùm nun-
tiatum esset Abimelech, * tulit ex- 43
ercitum suum & diuisit in tres tur-
mas, tendens insidias in agris. Vi-
densque quòd egrederetur populus
de ciuitate, surrexit, & irruit in eos
* cum cuneo suo, oppugnans, & ob- 44
sidens ciuitatem: duæ autem turmæ
palantes per campum aduersarios
persequebantur. * Porrò Abime- 45
lech omni die illo oppugnabat vr-
bem: quam cepit, interfectis habita-
toribus eius, ipsaque destructa, ita vt
sal in ea dispergeret. * Quod cùm au- 46
dissent qui habitabant in turre Sichi-
morum, ingressi sunt fanum dei sui
Berith, vbi fœdus cum eo pepigerant,
& ex eo locus nomen acceperat, qui
erat munitus valdè. * Abimelech quo- 47
que audiens viros turris Sichimorum
pariter conglobatos, * ascendit in mõ- 48
tem Selmon cum omni populo suo:
& arrepta securi, præcidit arboris ra-
mum, impositumque ferens humero,
dixit ad socios: Quod me videtis fa-
cere, citò facite. * Igitur certatim ra- 49
mos de arboribus præcidentes, seque- G
bantur ducem. Qui circumdantes
præsidium, succenderunt: atque ita
factum est, vt fumo & igne mille ho-
mines necarentur, viri pariter & mu-
lieres, habitatorum turris Sichem.
* Abimelech autem inde proficiscens 50
venit ad oppidum Thebes, quod cir-
cumdans obsidebat exercitu. * Erat 51
autem turris excelsa in media ciuita-
te, ad quam confugerant simul viri
ac mulieres, & omnes principes ci-
uitatis, clausa firmissimè ianua, & su-
per turris tectum stantes per propu-
gnacula. * Accedensque Abimelech 52
iuxta turrim, pugnabat fortiter: &
appropinquans ostio, ignem suppo-
‖ 2. Reg. 11. d. 21. nere nitebatur: * ‖ & ecce vna mu- 53
lier fragmen molæ desuper iaciens,
illisit capiti Abimelech, & confre-
‖ 1. Reg. 31. b. 4. 1. Par. 10. a. 4. gir cerebrum eius. * ‖ Qui vocauit 54
citò armigerum suum, & ait ad eum:
Euagina gladium tuum, & percute
me: ne fortè dicatur quòd à femi-
na interfectus sim. Qui iussa perfi-
ciens, interfecit eum. * Illoque mor- 55
tuo, omnes qui cum eo erant de Is-
raël, reuersi sunt in sedes suas: * & 56
reddidit Deus malum, quod fecerat
Abimelech contra patrem suum,
interfectis septuaginta fratribus suis.
57 * Sichimitis quoque, quod operati
erant, retributum est, & venit super
eos maledictio Ioathan filij Ierō-
baal.

CAP. X.

Thola vita functo, Iair dux succedit: Israelitæ verò in idololatriam lapsi traduntur Philisthæis & Ammonitis; quibus pœnitentibus, Dominus ingratitudinem improperat, tandemque eorum miseretur.

1 A POst Abimelech surrexit dux in Is-
raël Thola filius Phua patrui Abi-
melech, vir de Issachar, qui habita-
2 uit in Samir montis Ephraim: * & iu-
dicauit Israëlem viginti & tribus an-
nis, mortuusque est, ac sepultus in Sa-
3 mir. * Huic successit Iair Galaadites,
qui iudicauit Israëlem per viginti &
4 duos annos, * habens triginta filios
sedentes super triginta pullos asina-
B rum, & principes triginta ciuitatum,
quæ ex nomine eius sunt appellatæ
Hauoth Iair, id est, oppida Iair, vs-
que in præsentem diem, in Terra Ga-
5 laad. * Mortuusque est Iair, ac sepul-
tus in loco cui est vocabulum Camon.
6 * Filij autem Israël peccatis veteribus
iungentes noua, fecerunt malum in
conspectu Domini, & seruierunt ido-
lis, Baalim & Astaroth, & dijs Syriæ
ac Sidonis & Moab & filiorum Am-
mon & Philisthiim: dimiseruntque
Dominum, & non coluerunt eum.
7 * Contra quos Dominus iratus, tra-
didit eos in manus Philisthiim & fi-
8 liorum Ammon. * Afflictique sunt,
& vehementer oppressi per annos de-
cem & octo, omnes qui habitabant
trans Iordanem in Terra Amorrhæi,
9 qui est in Galaad: * in tantum, vt filij
Ammon, Iordane transmisso, vasta-
rent Iudam & Beniamin & Ephraim:
10 afflictusque est Israël nimis. * Et cla-
C mantes ad Dominum, dixerunt: Pec-
cauimus tibi, quia dereliquimus Do-
minum Deum nostrum, & seruiui-
11 mus Baalim. * Quibus locutus est Do-
minus: Numquid non Ægyptij & A-
morrhæi, filiique Ammon & Phili-
12 sthiim, * Sidonij quoque & Amalec
& Chanaan, oppresserunt vos, & cla-
mastis ad me, & erui vos de manu eo-
13 rum? * Et tamen reliquistis me, &
coluistis deos alienos: idcircò non
14 addam vt vltrà vos liberem: * ite, &
inuocate deos quos elegistis: ipsi vos
15 liberent in tempore angustiæ. * Dixe-
runtque filij Israël ad Dominum: Pec-
D cauimus, redde tu nobis quidquid ti-
bi placet: tantùm nunc libera nos.
16 * Quæ dicentes, omnia de finibus suis
alienorum deorum idola proiecerūt,
&c

& seruierunt Domino Deo: qui do-
luit super miseriis eorum. * Itaque fi- 17
lij Ammon conclamantes in Galaad
fixere tentoria: contra quos congre-
gati filij Israël, in Maspha castrame-
tati sunt. * Dixeruntque principes 18
Galaad singuli ad proximos suos: Qui
primus ex nobis contra filios Am-
mon cœperit dimicare, erit dux po-
puli Galaad.

CAP. XI. 1

Iephte iudex factus, Dei spiritu accensus, primùm ratione agit cum rege Ammonitarum: deinde vbi eos vicisset, ob votum temere factum filiam suam sacrificauit.

FVit illo tempore Iephte Galaadi- 1
tes vir fortissimus atque pugna- A
tor, filius mulieris meretricis, qui na-
tus est de Galaad. * Habuit autem Ga- 2
laad vxorem, de qua suscepit filios:
qui postquam creuerant, eiecerunt
Iephte, dicentes: Heres in domo pa-
tris nostri esse non poteris, quia de
altera matre natus es. * Quos ille fu- 3
giens atque deuitans, habitauit in
Terra Tob: congregatique sunt ad
eum viri inopes, & latrocinantes, &
quasi principem sequebantur. * In il- 4
lis diebus pugnabant filii Ammon
contra Israël. * Quibus acriter instan- 5
tibus, perrexerunt maiores natu de
Galaad, vt tollerent in auxilium sui
Iephte de Terra Tob: * dixeruntque 6
ad eum: Veni & esto princeps no-
ster, & pugna contra filios Ammon.
‖ Gen. 26. f. 27 * Quibus ille respondit: ‖ Nónne vos 7
estis, qui odistis me, & eiecistis de B
domo patris mei, & nunc venistis
ad me necessitate compulsi? * Dixe- 8
runtque principes Galaad ad Iephte:
Ob hanc igitur causam nunc ad te
venimus, vt proficiscaris nobiscum,
& pugnes contra filios Ammon, sis-
que dux omnium qui habitant in Ga-
laad. * Iephte quoque dixit eis: Si 9
verè venistis ad me, vt pugnem pro
vobis contra filios Ammon, tradide-
ritque eos Dominus in manus meas,
ego ero vester princeps? * Qui re- 10
sponderunt ei: Dominus, qui hæc
audit, ipse mediator ac testis est,
quòd nostra promissa faciemus. * Ab- 11
iit itaque Iephte cum principibus Ga-
laad, feceruntque eum omnis populus
principem sui. Locutusque est Iephte
omnes sermones suos coram Domi-
no in Maspha. * Et misit nuntios ad 12
regem filiorum Ammon, qui ex per-
sona sua dicerent: Quid mihi & tibi
est, quia venisti contra me, vt vastares
‖ Num. 21. c. 13. terram meam? Quibus ille respondit: 13
‖ Quia tulit Israël terram meam, quã- C
do ascendit de Ægypto, à finibus Ar-
non vsque Iaboc atque Iordanẽ: nunc
14 ergo cum pace redde mihi eam. * Per
quos rursum mandauit Iephte, & im-
perauit eis vt dicerent regi Ammon:
15 * Hæc dicit Iephte: Non tulit Israël
Terram Moab, nec Terram filiorum
16 Ammon: * sed quando de Ægypto cõ-
scenderunt, ambulauit per solitudinẽ
vsque ad Mare rubrum, & venit in Ca-
17 des. * ‖ Misitque nuntios ad regem E- ‖ Num. 20. c. 14.
dom, dicens: Dimitte me vt transeam
per terram tuã. Qui noluit acquiesce-
re precibus eius. Misit quoq; ad regẽ
Moab, qui & ipse transitum præbere
18 cõtempsit. Mansit itaque in Cades, * &
circuiuit ex latere Terram Edom, &
Terram Moab: venitq; contra Orien-
talem plagam Terræ Moab, & castra-
metatus est trans Arnon: ‖ nec voluit ‖ Num. 21. c. 13.
D intrare terminos Moab: Arnon quip-
19 pe confinium est Terræ Moab. * Mi-
sit itaque Israël nuntios ad Sehon re-
gem Amorrhæorum, qui habitabat
in Hesebon, & dixerunt ei: Dimitte
vt transeam per terram tuam vsque
20 ad fluuium. * Qui & ipse Israël verba
despiciens, non dimisit eũ transire per
terminos suos: sed infinita multitudi-
ne congregata, egressus est contra eũ
21 in Iasa, & fortiter resistebat. * Tradi-
ditque eum Dominus in manus Israël
cum omni exercitu suo, qui percussit
eum, & possedit omnem Terram A-
morrhæi habitatoris regionis illius,
22 * & vniuersos fines eius, de Arnon
vsque Iaboc, & de solitudine vsque
23 ad Iordanem. * Dominus ergo Deus
Israël subuertit Amorrhæum, pu-
gnante contra illum populo suo Is-
raël, & tu nunc vis possidere terram
24 eius? * Nónne ea quæ possidet Cha-
mos deus tuus, tibi iure debentur?
Quæ autem Dominus Deus noster vi-
ctor obtinuit, in nostram cedent pos-
25 sessionem: * ‖ nisi fortè melior es Balac ‖ Num. 22. a. 2.
E filio Sephor rege Moab: aut docere
potes, quòd iurgatus sit contra Israel,
26 & pugnauerit contra eum, * quando
habitauit in Hesebon, & viculis eius,
& in Aroër, & villis illius, vel in cun-
ctis ciuitatibus iuxta Iordanem, per
trecentos annos. Quare tanto tem-
pore nihil super hac repetitione ten-
27 tastis? * Igitur non ego peccó in te,
sed tu contra me male agis, indicens
mihi bella non iusta. Iudicet Domi-
nus arbiter huius diei, inter Israël &
28 inter filios Ammon. * Noluitque ac-
quiescere rex filiorum Ammon verbis
Iephte, quæ per nuntios mandauerat.
29 * Factus est ergo super Iephte Spiri-
tus Domini, & circuiens Galaad, &

Manasse, Maspha quoque Galaad, &
inde transiens ad filios Ammon, *vo- 30
tum vouit Domino, dicens: Si tradi- F
deris filios Ammon in manus meas,
* quicumque primus fuerit egressus 31
de foribus domus meæ, mihique oc-
currerit reuertenti cum pace à filiis
Ammon, eum holocaustum offeram
Domino. *Transiuitque Iephte ad fi- 32
lios Ammon, vt pugnaret contra eos:
quos tradidit Dominus in manus e-
ius. *Percussitque ab Aroër vsque dũ 33
venias in Mennith, viginti ciuitates,
& vsque ad Abel, quæ est vineis con-
sita, plaga magna nimis. humiliatique
sunt filii Ammon à filiis Israël. * Re- 34
uertente autem Iephte in Maspha do-
mum suam, occurrit ei vnigenita fi-
lia sua cum tympanis & choris. non
enim habebat alios liberos. * Qua vi- 35
sa, scidit vestimenta sua, & ait: Heu
me, filia mea, decepisti me, & ipsa
decepta es: aperui enim os meum ad
Dominum, & aliud facere non po-
tero. * Cui illa respondit: Pater mi, 36
si aperuisti os tuum ad Dominum, G
fac mihi quodcumque pollicitus es,
concessa tibi vltione atque victoria
de hostibus tuis. * Dixitque ad pa- 37
trem: Hoc solum mihi præsta quod
deprecor: Dimitte me vt duobus
mensibus circumeam montes, & plan-
gam virginitatem meam cum soda-
libus meis. * Cui ille respondit: Va- 38
de. Et dimisit eam duobus mensibus.
Cumque abiisset cum sociis ac soda-
libus suis, flebat virginitatem suam
in montibus. * Expletisque duobus 39
mensibus, reuersa est ad patrem suũ,
& fecit ei sicut vouerat, quæ ignora-
bat virum. Exinde mos increbruit
in Israël, & consuetudo seruata est:
* vt post anni circulum conueniant 40
in vnum filiæ Israël, & plangant fi-
liam Iephte Galaaditæ diebus quat-
tuor.

CAP. XII.

Ephrathæi aduersus Iephte insurgentes ad vada Iordanis occiduntur, cùm vocem Scibboleth proferre non possent; quo vita functo, succedunt duces Abesan, Elon, & Abdon.

Ecce autem in Ephraim orta est 1
seditio. nam transeuntes contra A
Aquilonem, dixerunt ad Iephte: Qua-
re vadens ad pugnam contra filios
Ammon, vocare nos noluisti, vt per-
geremus tecum? Igitur incendemus
domum tuam. * Quibus ille respon- 2
dit: Disceptatio erat mihi & popu-
lo meo contra filios Ammon vehe-
mens: vocauique vos, vt præberetis
mihi auxilium, & facere noluistis.
3 * Quod cernens posui animam meam
in manibus meis, transiuique ad fi-
lios Ammon, & tradidit eos Domi-
nus in manus meas. Quid comme-
rui, vt aduersum me consurgatis in
4 prælium? * Vocatis itaque ad se cun-
B ctis viris Galaad, pugnabat contra
Ephraim: percusseruntque viri Ga-
laad Ephraim, quia dixerat: Fugiti-
uus est Galaad de Ephraim, & habi-
tat in medio Ephraim & Manasse.
5 * Occupaueruntque Galaaditæ vada
Iordanis, per quæ Ephraim reuersu-
rus erat. Cumque venisset ad ea de
Ephraim numero, fugiens, atque di-
xisset: Obsecro vt me transire per-
mittatis: dicebant ei Galaaditæ: Nũ-
quid Ephrathæus es? quo dicente:
6 Non sum: * interrogabant eum: Dic
C ergo Scibboleth, quod interpreta-
tur Spica. Qui respondebat, Sibbo-
leth: eadem littera spicam exprime-
re non valens. Statimque apprehen-
sum iugulabant in ipso Iordanis tran-
situ. Et ceciderunt in illo tempore
de Ephraim quadraginta duo mil-
7 lia. * Iudicauit itaque Iephte Galaa-
dites Israël sex annis: & mortuus est,
ac sepultus in ciuitate sua Galaad.
8 * Post hunc iudicauit Israël Abesan
9 de Bethlehem: * qui habuit triginta
filios, & totidem filias, quas emit-
D tens foras, maritis dedit, & eiusdem
numeri filiis suis accepit vxores, in-
troducens in domum suam. Qui se-
10 ptem annis iudicauit Israël. * mor-
tuusque est, ac sepultus in Bethlehem.
11 * Cui successit Ahialon Zabulonites:
12 & iudicauit Israël decem annis: * mor-
tuusque est, ac sepultus in Zabulon.
13 * Post hunc iudicauit Israël Abdon,
14 filius Illel, Pharathonites: * qui ha-
buit quadraginta filios, & triginta ex
eis nepotes, ascendentes super septua-
ginta pullos asinarum, & iudicauit Is-
15 raël octo annis: * mortuusque est, ac
sepultus in Pharathon terræ Ephraim,
in monte Amalec.

CAP. XIII.

Israelitæ rursum in idololatriam lapsi, Philisthæis traduntur: Samson nasciturus ab Angelo prædicitur matri, & deinde patri, natusque à Domino benedicitur.

1 Rursumque ‖ filii Israël fecerunt ‖ Sup. 10.
A malum in conspectu Domini: b. 6.
qui tradidit eos in manus Philisthi-
2 norum quadraginta annis. * Erat au-
tem quidam vir de Saraa, & de stirpe
Dan, nomine Manue, habens vxo-
3 rem sterilem. * Cui apparuit Ange-
lus Domini, & dixit ad eam: Sterilis ‖ Reg.
es & absque liberis: ‖ sed concipies & 1. c. 20.
paries

Gen.16. paries filium: * caue ergo ne bibas vi- 4
c.11. num ac siceram, nec immundū quid-
Luc.1. quam comedas: * quia concipies, & 5
c.31. paries filium, cuius non tanget caput
Num.6 nouacula: erit enim nazaræus Dei ab
e.34. infantia sua, & ex matris vtero, &
ipse incipiet liberare Israël de manu
Philisthinorum. * Quæ cùm venisset 6
ad maritum suum, dixit ei: Vir Dei B
venit ad me, habens vultum angeli-
cum, terribilis nimis. Quem cùm in-
terrogassem, quis esset, & vnde venis-
set, & quo nomine vocaretur, noluit
mihi dicere: *sed hoc respondit: Ecce 7
concipies & paries filium: caue ne vi-
num bibas, nec siceram, & ne aliquo
vescaris immundo: erit enim puer na-
zaræus Dei ab infantia sua, ex vtero
matris suæ vsque ad diem mortis suæ.
* Orauit itaque Manue Dñm, & ait: 8
Obsecro Domine, vt vir Dei, quem
misisti, veniat iterum, & doceat nos
quid debeamus facere de puero, qui
nasciturus est. * Exaudiuitque Do- 9
minus deprecantem Manue, & appa-
ruit rursum Angelus Dei vxori eius
sedenti in agro. Manue autem mari-
tus eius non erat cum ea. Quæ cùm
vidisset Angelum, * festinauit, & cu- 10
currit ad virum suum: nuntiauitque
ei, dicens: Ecce apparuit mihi vir, quē
antè videram. * Qui surrexit, & secu- 11
tus est vxorem suam: veniensque ad
virum, dixit ei: Tu es qui locutus es
mulieri? Et ille respondit: Ego sum.
* Cui Manue: Quando, inquit, sermo 12
tuus fuerit expletus, quid vis vt faciat C
puer? aut à quo se obseruare debebit?
* Dixitque Angelus Domini ad Ma- 13
nue: Ab omnibus, quæ locutus sum
vxori tuæ, abstineat se: * & quidquid 14
ex vinea nascitur, non comedat: vi-
num & siceram non bibat, nullo ve-
scatur immundo: & quod ei præcepi,
impleat atque custodiat. * Dixitque 15
Manue ad Angelum Domini: Obse-
cro te vt acquiescas precibus meis, &
faciamus tibi hœdum de capris. * Cui 16
respondit Angelus: Si me cogis, non
comedam panes tuos: si autem vis
holocaustum facere, offer illud Do-
mino. Et nesciebat Manue quòd An-
gelus Domini esset. * Dixitque ad eū: 17
Quod est tibi nomen, vt, si sermo tuus
fuerit expletus, honoremus te? * Cui 18
†Gen.32 ille respondit: † Cur quæris nomen
c.29. meum, quod est mirabile? * Tulit ita- 19
que Manue hœdum de capris, & li-
bamenta, & posuit super petram, of-
ferens Domino, qui facit mirabilia:
ipse autem & vxor eius intuebantur. D
* Cumque ascenderet flamma altaris 20
in cælum, Angelus Domini pariter
in flamma ascendit. Quod cùm vi-
dissent Manue & vxor eius, proni ce-
21 ciderunt in terram, * & vltrà eis non
apparuit Angelus Domini. Statimque
intellexit Manue Angelum Domini
22 esse, * & dixit ad vxorem suam: Mor-
te moriemur, quia vidimus Deum.
23 * Cui respondit mulier: Si Dominus
nos vellet occidere, de manibus no-
stris holocaustum & libamenta non
suscepisset, nec ostendisset nobis hæc
omnia, neque ea quæ sunt ventura di-
24 xisset. * Peperit itaque filium, & vo-
cauit nomen eius Samson. Creuit-
que puer, & benedixit ei Dominus.
25 * Cœpitque Spiritus Domini esse
cum eo in castris Dan inter Saraa &
Esthaol.

CAP. XIV.

Samson vxorem ducit Philisthæam: quam cùm viseret, leonem lacerauit: in cuius ore postmodum reperto melle, sumpsit ab eo parabolam: quæ sodalibus proposita, illi interpretationem per Samsonis vxorem intellexerunt.

1 Descendit ergo Samson in Tham-
A natha. vidensq; ibi mulierem de
2 filiabus Philisthiim, *ascendit, & nun-
tiauit patri suo, & matri suæ, dicens:
Vidi mulierem in Thamnatha de fi-
liabus Philisthinorum: quam quæso
3 vt mihi accipiatis vxorem. * Cui di-
xerunt pater & mater sua: Numquid
nō est mulier in filiabus fratrum tuo-
rum, & in omni populo meo, quia vis
accipere vxorem de Philisthiim, qui
incircumcisi sunt? Dixitque Samson
ad patrem suum: Hanc mihi accipe:
4 quia placuit oculis meis. * Parentes
autem eius nesciebant quòd res à Do-
mino fieret, & quæreret occasionem
contra Philisthiim. eo enim tempore
B Philisthiim dominabantur Israëli.
5 *Descendit itaque Samson cum patre
suo & matre in Thamnatha. Cum-
que venissent ad vineas oppidi, appa-
ruit catulus leonis sæuus, & rugiens,
6 & occurrit ei, * Irruit autem Spiritus
Domini in Samson, & dilacerauit leo-
nem, quasi hœdum in frusta discer-
pens, nihil omnino habens in manu;
& hoc patri & matri noluit indicare.
7 * Descenditque & locutus est mulie-
8 ri, quæ placuerat oculis eius. *Et post
aliquot dies reuertens vt acciperet
eam, declinauit vt videret cadauer
leonis, & ecce examen apum in ore
9 leonis erat ac fauus mellis. * Quem
cùm sumpsisset in manibus, come-
debat in via: veniensque ad patrem
suum & matrem, dedit eis partem,
qui & ipsi comederunt: nec tamen

eis voluit indicare quòd mel de cor-
pore leonis assumpserat. * Descendit 10
itaque pater eius ad mulierem, & fe-
cit filio suo Samson conuiuium. sic C
enim iuuenes facere consueuerant.
* Cùm ergo ciues loci illius vidissent 11
eum, dederunt ei sodales triginta vt
essent cum eo. * Quibus locutus est 12
Samson: Proponam vobis problema:
quod si solueritis mihi intra septem
dies conuiuij, dabo vobis triginta sin-
dones, & totidem tunicas: * sin au- 13
tem non potueritis soluere, vos da-
bitis mihi triginta sindones, & eius-
dem numeri tunicas. Qui responde-
runt ei: Propone problema, vt au-
diamus. * Dixitque eis: De comeden- 14
te exiuit cibus, & de forti egressa est
dulcedo. nec potuerunt per tres dies
propositionem soluere. * Cumque ad- 15
esset dies septimus, dixerunt ad vxo-
rem Samson: Blandire viro tuo, &
suade ei vt indicet tibi quid signifi-
cet problema. quod si facere nolue-
ris, incendemus te, & domum patris
tui. an idcircò vocastis nos ad nu-
ptias vt spoliaretis? * Quæ fundebat 16
apud Samson lachrymas, & quereba- D
tur dicens: Odisti me, & non diligis:
idcircò problema, quod proposuisti
filiis populi mei, non vis mihi expo-
nere. At ille respondit: Patri meo &
matri nolui dicere: & tibi indicare
potero? * Septem igitur diebus con- 17
uiuij flebat ante eum: tandemque die
septimo cùm ei esset molesta, expo-
suit. Quæ statim indicauit ciuibus
suis. * Et illi dixerunt ei die septimo 18
ante solis occubitum: Quid dulcius
melle, & quid fortius leone? Qui ait
ad eos: Si non arassetis in vitula mea,
non inuenissetis propositionem meã.
* Irruit itaque in eum spiritus Domi- 19
ni, descenditque Ascalonem, & per-
cussit ibi triginta viros. quorum ab-
latas vestes dedit iis qui problema
soluerant. Iratusque nimis ascendit
in domum patris sui: * vxor autem 20
eius accepit maritum vnum de ami-
cis eius & pronubis.

CAP. XV.

Per vulpium multitudinem Samson Philisthæorum segetes incendit; & fractis funibus quibus ligatus erat, mille Philisthæos asini maxilla prostrauit, è cuius dente molari aquæ sitienti fluxerunt.

POst aliquantulum autem tempo- 1
ris, cùm dies triticeæ messis insta- A
rent, venit Samson, inuisere volens
vxorem suam, & attulit ei hœdum
de capris. Cumque cubiculum eius
solito vellet intrare, prohibuit eum
2 pater illius, dicens: * Putaui quòd
odisses eam, & ideò tradidi illam
amico tuo: sed habet sororem, quæ
iunior & pulchrior illa est, sit ti-
3 bi pro ea vxor. * Cui Samson respon-
dit: Ab hac die non erit culpa in me
contra Philisthæos: faciam enim vo-
4 bis mala. * Perrexitque & cepit tre-
centas vulpes, caudasque earum iun-
xit ad caudas, & faces ligauit in me-
5 dio: * quas igne succendens, dimi-
sit vt huc illucque discurrerent. Quæ
statim perrexerunt in segetes Phili-
sthinorum. Quibus succensis, & com-
B portatæ iam fruges, & adhuc stantes
in stipula, concrematæ sunt, in tan-
tum, vt vineas quoque & oliueta
6 flamma consumeret. * Dixeruntque
Philisthiim: Quis fecit hanc rem?
Quibus dictum est: Samson gener
Thamnathæi: quia tulit vxorem eius,
& alteri tradidit, hæc operatus est.
Ascenderuntque Philisthiim: & com-
busserunt tam mulierem quàm pa-
7 trem eius. * Quibus ait Samson: Li-
cet hæc feceritis, tamen adhuc ex vo-
bis expetam vltionem, & tunc quie-
8 scam. * Percussitque eos ingenti
plaga, ita vt stupentes suram femori
imponerent. Et descendens habitauit
9 in spelunca petræ Etam. * Igitur as-
cendentes Philisthiim in Terram Iu-
da, castrametati sunt in loco, qui
posteà vocatus est Lechi, id est, ma-
xilla, vbi eorum effusus est exercitus.
10 * Dixeruntque ad eos de tribu Iuda:
Cur ascendistis aduersum nos? Qui
responderunt: Vt ligemus Samson,
C venimus, & reddamus ei quæ in nos
11 operatus est. * Descenderunt ergo
tria millia virorum de Iuda, ad spe-
cum silicis Etam, dixeruntque ad
Samson: Nescis quòd Philisthiim
imperent nobis? quare hoc facere vo-
luisti? Quibus ille ait: Sicut fecerunt
12 mihi, sic feci eis. * Ligare, inquiunt,
te venimus, & tradere in manus Phi-
listhinorum. Quibus Samson, Iura-
te, ait, & spondete mihi quòd non oc-
13 cidatis me. * Dixerunt: Non te occi-
demus, sed vinctum trademus. Li-
gaueruntque eum duobus nouis fu-
nibus, & tulerunt eum de petra E-
14 tam. * Qui cùm venisset ad locum Ma-
xillæ, & Philisthiim vociferantes oc-
currissent ei, irruit Spiritus Domini
in eum: & sicut solent ad odorem
ignis lina consumi, ita vincula qui-
bus ligatus erat, dissipata sunt & so-
15 luta. * Inuentamque maxillam, id est,
D mandibulam asini, quæ iacebat, ar-
ripiens, interfecit in ea mille viros.
16 * & ait: In maxilla asini, in mandibu-
la

la pulli asinarum, deleui eos, & per-
cussi mille viros. * Cumque hæc ver- 17
ba canens complesset, proiecit man-
dibulam de manu, & vocauit nomen
loci illius Ramathlechi, quod inter-
pretatur eleuatio maxillæ. * Sitiens- 18
que valdè, clamauit ad Dominum, &
ait: Tu dedisti in manu serui tui salu-
tem hanc maximam atque victoriam:
en siti morior, incidamque in manus
incircumcisorum. * Aperuit itaque 19
Dominus molarem dentem in maxil-
la asini, & egressæ sunt ex eo aquæ.
Quibus haustis, refocillauit spiritum,
& vires recepit. Idcircò appellatum
est nomen loci illius, Fons inuocan-
tis de maxilla, vsque in præsentem
diem. * Iudicauitque Israël in diebus 20
Philisthiim viginti annis.

CAP. XVI.

Samson obseruantibus eum custodibus, portas Gazæ vrbis in montem detulit: à Dalila autem cui sæpius illuserat, cognita causa fortitudinis, detonsus, excæcatur ab hostibus; quos tandem vna secum interemit.

ABiit quoque in Gazam, & vidit 1
ibi mulierem meretricem, ingres- A
susque est ad eam. * Quod cùm au- 2
dissent Philisthiim, & percrebruisset
apud eos, intrasse vrbem Samson, cir-
cumdederunt eum, positis in porta
ciuitatis custodibus: & ibi tota no-
cte cum silentio præstolantes, vt fa-
cto manè exeuntem occiderēt.* Dor- 3
miuit autem Samson vsque ad me-
dium noctis: & inde consurgens, ap-
prehendit ambas portæ fores cum po-
stibus suis & sera, impositasque hu-
meris suis portauit ad verticem mon-
tis, qui respicit Hebron.* Post hæc 4
amauit mulierem, quæ habitabat in
Valle Sorec, & vocabatur Dalila.
* Veneruntque ad eam principes Phi- 5
listhinorum, atque dixerunt: Decipe
eum, & disce ab illo, in quo habeat
tantam fortitudinem, & quo modo
eum superare valeamus, & vinctum B
affligere, quod si feceris, dabimus ti-
bi singuli mille & centum argenteos.
* Locuta est ergo Dalila ad Samson: 6
Dic mihi, obsecro, in quo sit tua ma-
xima fortitudo, & quid sit quo liga-
tus erumpere nequeas: * Cui respon- 7
dit Samson: Si septem neruiceis fu-
nibus, necdum siccis & adhuc hu-
mentibus, ligatus fuero, infirmus ero
vt ceteri homines. * Attuleruntque 8
ad eam satrapæ Philisthinorum se-
ptem funes, vt dixerat: quibus vinxit
eum, * latentibus apud se insidiis, & 9
in cubiculo finem rei expectantibus,
clamauitque ad eum: Philisthiim su-
per te Samson. Qui rupit vincula,
quo modo si rumpat quis filum de
stuppæ tortum putamine, cùm odo-
rem ignis acceperit: & non est co-
gnitum in quo esset fortitudo eius.
10 * Dixitque ad eum Dalila: Ecce illu-
C sisti mihi, & falsum locutus es: sal-
tem nunc indica mihi quo ligari de-
11 beas. * Cui ille respondit: Si ligatus
fuero nouis funibus, qui numquam
fuerunt in opere, infirmus ero, &
12 aliorum hominum similis. * Quibus
rursum Dalila vinxit eum, & clama-
uit: Philisthiim super te Samson, in
cubiculo insidiis præparatis. Qui ita
13 rupit vincula quasi fila telarum. * Di-
xitque Dalila rursum ad eum: Vsque-
quò decipis me, & falsum loqueris?
ostende quo vinciri debeas. Cui re-
spondit Samson: Si septem crines ca-
pitis mei cum licio plexueris, & cla-
uum his circumligatum terræ fixeris,
14 infirmus ero. * Quod cùm fecisset
Dalila, dixit ad eum: Philisthiim su-
per te Samson. Qui consurgens de
somno extraxit clauum cum crinibus
15 & licio. * Dixitque ad eum Dalila:
D Quo modo dicis quòd amas me,
cùm animus tuus non sit mecum? Per
tres vices mentitus es mihi, & nolui-
sti dicere in quo sit maxima fortitudo
16 tua. * Cumque molesta esset ei, &
per multos dies iugiter adhæreret,
spatium ad quietem non tribuens, de-
fecit anima eius, & ad mortem vsque
17 lassata est. * Tunc aperiens veritatem
rei, dixit ad eam: Ferrum numquam
ascendit super caput meum, quia na-
zaræus, id est, consecratus Deo, sum
de vtero matris meæ: si rasum fuerit
caput meum, recedet à me fortitudo
mea, & deficiam, eroque sicut ceteri
18 homines. * Vidensque illa quòd con-
fessus ei esset omnem animum suum,
misit ad principes Philisthinorum ac
mandauit: Ascendite adhuc semel,
quia nunc mihi aperuit cor suum.
E Qui ascenderunt, assumpta pecunia
19 quam promiserant. * At illa dormire
eum fecit super genua sua, & in sinu
suo reclinare caput. Vocauitque ton-
sorem, & rasit septem crines eius, &
cœpit abigere eum, & à se repellere:
statim enim ab eo fortitudo discessit:
20 sit: * dixitque: Philisthiim super te
Samson. Qui de somno consurgens,
dixit in animo suo: Egrediar sicut
antè feci, & me excutiam, nesciens
quòd recessisset ab eo Dominus.
21 * Quem cùm apprehendissent Phili-
sthiim, statim eruerunt oculos eius,
& duxerunt Gazam vinctum catenis,
& clausum in carcere molere fece-

runt. * Iamque capilli eius renasci 22
cœperant, * & principes Philisthino- 23
rum conuenerunt in vnum vt immo-
larent hostias magnificas Dagon deo
suo, & epularentur, dicentes: Tradi-
dit deus noster inimicum nostrum F
Samson in manus nostras. * Quod 24
etiam populus videns, laudabat deum
suum, eademque dicebat: Tradidit
deus noster aduersarium nostrum in
manus nostras, qui deleuit terram
nostram, & occidit plurimos. * Læ- 25
tantesque per conuiuia, sumptis iam
epulis præceperũt vt vocaretur Sam-
son, & ante eos luderet. Qui addu-
ctus de carcere ludebat ante eos, fe-
ceruntque eũ stare inter duas colum-
nas * Qui dixit puero regenti gres- 26
sus suos: Dimitte me, vt tangam co-
lumnas, quibus omnis imminet do-
mus, & reclinet super eas, & paulu-
lùm requiescam.* Domus autem erat 27
plena virorum ac mulierum, & erant
ibi omnes principes Philisthinorum,
ac de tecto & solario circiter tria mil-
lia vtriusque sexus spectantes luden- G
tem Samson. * At ille inuocato Do- 28
mino ait: Domine Deus, memen-
to mei, & redde mihi nunc fortitudi-
nem pristinam Deus meus, vt vlci-
scar me de hostibus meis, & pro amis-
sione duorum luminum vnam vltio-
nem recipiam.* Et apprehendens am- 29
bas columnas, quibus innitebatur do-
mus, alteramque earum dextera, &
alteram læua tenens, * ait: Moriatur 30
anima mea cum Philisthiim. concus-
sisque fortiter columnis, cecidit do-
mus super omnes principes, & cete-
ram multitudinem quæ ibi erat: mul-
toque plures interfecit moriẽs, quàm
antè viuus occiderat. * Descendentes 31
autem fratres eius & vniuersa cogna-
tio tulerunt corpus eius, & sepelie-
runt inter Saraa & Esthaol in sepul-
chro patris sui Manue: iudicauitque
Israël viginti annis.

CAP. XVII.

Mater Michæ conflauit ipsi de seruato argento idolum, cui ille primo filium suum, deinde Leuiten Bethlehemitem præfecit sacerdotem.

FVit eo tempore vir quidam de 1
monte Ephraim nomine Michas, A
* qui dixit matri suæ: Mille & cen- 2
tum argenteos, quos separaueras ti-
bi, & super quibus me audiente iu-
raueras, ecce ego habeo, & apud me
sunt. Cui illa respondit: Benedictus
filius meus Domino. * Reddidit ergo 3
eos matri suæ, quæ dixerat ei: Conse-
craui & voui hoc argentum Domi-
no, vt de manu mea suscipiat filius
B meus, & faciat sculptile atque confla-
4 tile: & nunc trado illud tibi.* Reddi-
dit igitur eos matri suæ: quæ tulit du-
centos argenteos, & dedit eos argen-
tario, vt faceret ex eis sculptile atque
conflatile, quod fuit in domo Michæ.
5 * Qui ædiculam quoque in ea Deo se-
parauit, & fecit ephod, & theraphim,
id est, vestem sacerdotalem, & idola:
impleuitque vnius filiorum suorum
6 manum, & factus est ei sacerdos. * In
C diebus illis non erat rex in Israël, sed
vnusquisque, quod sibi rectum vide-
7 batur, hoc faciebat. * Fuit quoq; alter
adolescens de Bethlehem Iuda, ex
cognatione eius: eratque ipse Leuites,
8 & habitabat ibi.*Egressusq; de ciuita-
te Bethlehem, peregrinari voluit vbi-
cumque sibi commodum reperisset.
Cumque venisset in montẽ Ephraim,
iter faciens, & declinasset parumper
9 in domum Michæ, * interrogatus est
D ab eo vnde venisset. Qui respondit:
Leuita sum de Bethlehem Iuda, & va-
do vt habitem vbi potuero, & vtile
10 mihi esse perspexero. * Dixitque Mi-
chas: Mane apud me, & esto mihi pa-
rens ac sacerdos: daboque tibi per an-
nos singulos decem argenteos, ac ve-
stem duplicem, & quæ ad victum
11 sunt necessaria.* Acquieuit, & mansit
apud hominem, fuitque illi quasi vnus
12 de filiis, * impleuitque Michas ma-
num eius, & habuit puerum sacerdo-
13 tem apud se,* Nunc scio, dicens, quòd
benefaciet mihi Deus habenti Leui-
tici generis sacerdotem.

CAP. XVIII.

Missis trinùm exploratoribus, secuti postea sunt sexcenti viri de tribu Dan, quærentes sibi possessionem: & ablato Michæ idolo cum sacerdote, vrbem Lais vi capientes inhabitauerunt.

1 IN diebus illis non erat rex in Is-
A raël, & tribus Dan quærebat pos-
sessionem sibi, vt habitaret in ea:
vsque ad illum enim diem inter ce-
teras tribus sortem non acceperat.
2 *Miserunt ergo filij Dan, stirpis & fa-
miliæ suæ quinque viros fortissimos
de Saraa & Esthaol, vt explorarent
terram, & diligenter inspicerent: di-
xeruntque eis: Ite, & considerate
terram. Qui cùm pergentes venis-
sent in montem Ephraim, & intras-
sent domum Michæ, requieuerunt
3 ibi: * & agnoscentes vocem adole-
scentis Leuitæ, vtentesque illius di-
uersorio, dixerunt ad eum: Quis te
B huc adduxit? quid hîc agis? quam
4 ob causam huc venire voluisti? * Qui
respondit eis: Hæc & hæc præstitit
mihi

mihi Michas, & me mercede condu-
xit, vt sim ei sacerdos. * Rogauerunt 5
autem eum, vt consuleret Dominum,
vt scire possent an prospero itinere
pergerent, & res haberet effectum.
* Qui respondit eis; Ite in pace: Do- 6
minus respicit viam vestram, & iter
quò pergitis. * Euntes igitur quinque 7
viri venerunt Lais: videruntque po-
pulum habitantem in ea absque vllo
timore, iuxta consuetudinem Sido-
niorum, securum & quietum, nullo C
ei penitus resistente, magnarumque
opum, & procul à Sidone atque à
cunctis hominibus separatum. * Re- 8
uersique ad fratres suos in Saraa &
Esthaol, & quid egissent sciscitanti-
bus responderunt: * Surgite, ascen- 9
damus ad eos: vidimus enim terram
valdè opulentam & vberem: nolite
negligere, nolite cessare, eamus, &
possideamus eam, nullus erit labor.
* Intrabimus ad securos, in regionem 10
latissimam, tradetque nobis Domi-
nus locum, in quo nullius rei est
penuria, eorum quæ gignuntur in
terra.* Profecti igitur sunt de cogna- 11
tione Dan, id est, de Saraa & Esthaol,
sexcenti viri accincti armis bellicis,
* ascendentesque manserunt in Ca- 12
riathiarim Iudæ: qui locus, ex eo tem-
pore, Castrorum Dan nomen acce-
pit, & est post tergum Cariathiarim.
* Inde transierunt in mõtem Ephraim, 13
Cumque venissent ad domum Mi- D
chæ, * dixerunt quinque viri, qui 14
priùs missi fuerant ad consideran-
dam Terram Lais, ceteris fratribus
suis: Nostis quod in domibus istis
sit ephod, & theraphim, & sculpti-
le, atque conflatile: videte quid vo-
bis placeat. * Et cùm paululum decli- 15
nassent, ingressi sunt domum adole-
scentis Leuitæ, qui erat in domo Mi-
chæ: salutaueruntque eum verbis pa-
cificis. * Sexcenti autem viri ita vt 16
erant armati, stabant ante ostium.
* At illi qui ingressi fuerant domum 17
iuuenis, sculptile, & ephod, & the-
raphim, atque conflatile tollere ni-
tebantur, & sacerdos stabat ante
ostium, sexcentis viris fortissimis E
haud procul expectantibus. * Tule- 18
runt igitur qui intrauerant, sculptile,
ephod, & idola, atque conflatile.
Quibus dixit sacerdos: Quid facitis?
* Cui responderunt: Tace, & pone 19
digitum super os tuum: venique no-
biscum, vt habeamus te patrem, ac
sacerdotem. Quid tibi melius est, vt
sis sacerdos in domo vnius viri, an
in vna tribu & familia in Israël?
* Quod cùm audisset, acquieuit ser- 20
monibus eorum, & tulit ephod, &
idola, ac sculptile, & profectus est
21 cum eis. * Qui cùm pergerent, & an-
te se ire fecissent paruulos ac iumen-
ta, & omne quod erat pretiosum,
22 * & iam à domo Michæ essent pro-
cul, viri qui habitabant in ædibus
23 Michæ conclamantes locuti sunt, * &
post tergum clamare cœperunt. Qui
F cùm respexissent, dixerunt ad Mi-
24 cham: Quid tibi vis? cur clamas? * Qui
respondit: Deos meos, quos mihi fe-
ci, tulistis, & sacerdotem, & omnia
quæ habeo, & dicitis: Quid tibi est?
25 * Dixeruntque ei filii Dan: Caue ne
vltrà loquaris ad nos, & veniant ad
te viri animo concitati, & ipse cum
26 omni domo tua pereas. * Et sic cœpto
itinere perrexerunt. Videns autem
Michas, quòd fortiores se essent, re-
27 uersus est in domum suam. * Sexcen-
ti autem viri tulerunt sacerdotem, &
quæ suprà diximus: veneruntque in
Lais ad populum quiescentem atque
securum, & percusserunt eos in ore
gladij: vrbemque incendio tradide-
28 runt, * nullo penitus ferente præsi-
G dium, eò quòd procul habitarent à
Sidone, & cum nullo hominum ha-
berent quidquam societatis ac nego-
tii. Erat autem ciuitas sita in regione
Rohob: quam rursum exstruentes
29 habitauerunt in ea, * vocato nomine
ciuitatis Dan, iuxta vocabulum pa-
tris sui, quem genuerat Israël, quæ
30 priùs Lais dicebatur. * Posueruntque
sibi sculptile, & Ionatham filium Ger-
sam filii Moysi, ac filios eius sacer-
dotes in tribu Dan, vsque ad diem ca-
31 ptiuitatis suæ. * Mansitque apud eos
idolum Michæ omni tempore, quo
fuit domus Dei in Silo, in diebus illis
non erat rex in Israël.

CAP. XIX.

Cùm Leuita suam vxorem à parentum domo reduceret, ipsa à Gabaonitis qui tribus erant Beniamin, prodigiosa libidine extincta, & à marito in duodecim partes corpore secto, ad singulas tribus singulæ portiones missæ sunt.

1 FVit quidam vir Leuites habitans
A in latere montis Ephraim, qui ac-
2 cepit vxorē de Bethlehem Iuda: * quæ
reliquit eum, & reuersa est in domum
patris sui in Bethlehem, mansitque
3 apud eum quattuor mensibus. * Secu-
tusque est eam vir suus, volens recon-
ciliari ei, atque blandiri, & secum re-
ducere, habens in comitatu puerum
& duos asinos: quæ suscepit eum, &
introduxit in domum patris sui. Quod
cùm audisset socer eius, cumque vi-
disset,

differt, occurrit ei lætus, * & amplexa- 4
tus est hominem. Mansitque gener
in domo soceri tribus diebus, come-
dens cum eo & bibens familiariter.
* Die autem quarto de nocte consur- 5
gens, proficisci voluit, quem tenuit
socer, & ait ad eum: Gusta priùs
pauxillum panis, & conforta stoma- B
chum, & sic proficiscêris. * Sede- 6
runtque simul, ac comederunt & bi-
berunt. Dixitque pater puellæ ad ge-
nerum suum: Quæso te vt hodie hic
maneas, pariterque lætemur. * At 7
ille consurgens, cœpit velle profici-
ci. Et nihilominùs obnixè eum socer
tenuit, & apud se fecit manere. * Ma- 8
nè autem facto, parabat Leuites iter.
Cui socer rursum: Oro te, inquit,
vt paululum cibi capias, & assum-
ptis viribus, donec increscat dies,
posteà proficiscaris. Comederunt er-
go simul. * Surrexitque adolescens, 9
vt pergeret cum vxore sua & puero.
Cui rursum locutus est socer: Con-
sidera quòd dies ad occasum decli-
uior sit, & propinquat ad vesperum:
mane apud me etiam hodie, & duc C
lætum diem, & cras proficisceris vt
vadas in domum tuam. * Noluit ge- 10
ner acquiescere sermonibus eius: sed
statim perrexit, & venit contra Ie-
bus, quæ altero nomine vocatur Ie-
rusalem, ducens secum duos asinos
onustos, & concubinam. * Iamque 11
erant iuxta Iebus, & dies mutabatur
in noctem: dixitque puer ad domi-
num suum: Veni, obsecro, decline-
mus ad vrbem Iebusæorum, & ma-
neamus in ea. * Cui respondit domi- 12
nus: Non ingrediar oppidum gen-
tis alienæ, quæ non est de filiis Israël,
sed transibo vsque Gabaa: * & cùm 13
illuc peruenero, manebimus in ea,
aut certè in vrbe Rama. * Transierunt 14
ergo Iebus, & cœptum carpebant
iter, occubuitque eis sol iuxta Ga-
baa, quæ est in tribu Beniamin: * di- 15
uerteruntque ad eam, vt manerent
ibi. Quò cùm intrassent, sedebant in
platea ciuitatis, & nullus eos recipe- D
re voluit hospitio. * Et ecce, apparuit 16
homo senex, reuertens de agro & de
opere suo vesperi, qui & ipse de mon-
te erat Ephraim, & peregrinus habi-
tabat in Gabaa, homines autem re-
gionis illius erant filij Iemini. * Ele- 17
uatisque oculis, vidit senex seden-
tem hominem cum sarcinulis suis in
platea ciuitatis: & dixit ad eum: Vn-
de venis? & quò vadis? * Qui respon- 18
dit ei: Profecti sumus de Bethlehem
Iuda, & pergimus ad locum nostrum,
qui est in latere montis Ephraim, vn-
de ieramus in Bethlehem: & nunc
vadimus ad domum Dei, nullusque
sub tectum suum nos vult recipere,
19 * habentes paleas & fœnum in asi-
norum pabulum, & panem ac vi-
num in meos & ancillæ tuæ vsus, &
E pueri qui mecum est: nulla re indi-
20 gemus nisi hospitio. * Cui respondit
senex: Pax tecum sit, ego præbebo
omnia quæ necessaria sunt: tantùm,
21 quæso, ne in platea maneas. * Intro-
duxitque eum in domum suam, &
pabulum asinis præbuit: ac post-
quam lauerũt pedes suos, recepit eos
22 in conuiuium. * Illis epulantibus, &
post laborem itineris, cibo & potu
reficientibus corpora, venerunt viri
ciuitatis illius, filij Belial, (id est, abs-
que iugo) & circumdantes domum
senis, fores pulsare cœperunt, cla-
mantes ad dominum domus, atque
dicentes: Educ virum, qui ingres- Gen. 19. b. 5.
sus est domum tuam, vt abutamur eo.
23 * Egressusque est ad eos senex, & ait:
F Nolite fratres, nolite facere malum
hoc: quia ingressus est homo hospi-
tium meum, & cessate ab hac stulti-
24 tia: * habeo filiam virginem, & hic
homo habet concubinam, educam
eas ad vos, vt humilietis eas, & ve-
stram libidinem compleatis: tantùm,
obsecro, ne scelus hoc contra natu-
25 ram operemini in virum. * Nolebant
acquiescere sermonibus illius. quod
cernens homo, eduxit ad eos concu-
binam suam, & eis tradidit illuden-
dam: qua cùm tota nocte abusi es-
26 sent, dimiserunt eam manè. * At mu-
lier, recedentibus tenebris, venit ad
ostium domus, vbi manebat domi-
27 nus suus, & ibi corruit. * Manè facto,
surrexit homo, & aperuit ostium, vt
cœptam expleret viam: & ecce con-
cubina eius iacebat ante ostium spar-
28 sis in limine manibus. * Cui ille, pu-
G tans eam quiescere, loquebatur: Sur-
ge, & ambulemus. Qua nihil respon-
dente, intelligens quòd erat mortua;
tulit eam, & imposuit asino, reuersus-
29 que est in domum suam. * Quam cùm
esset ingressus, arripuit gladium, &
cadauer vxoris cum ossibus suis in
duodecim partes ac frusta concidens,
30 misit in omnes terminos Israël. *
Quod cùm vidissent singuli, concla-
mabant: Numquam res talis facta est
in Israël, ex eo die quo ascenderunt
patres nostri de Ægypto, vsque in
præsens tempus: ferte sententiam,
& in commune decernite quid facto
opus sit.

CAP.

CAP. XX.

Ob hoc ſcelus pugnantes reliquæ tribus aduerſus Beniamin, ſemel atque iterùm bello inferiores, tertioque committentes iuſſu Domini prælium, tribum illam, præter ſexcentos qui in ſolitudinem fugerant, penitus deleuerunt.

EGreſſi itaque ſunt omnes filij Iſ- 1
raël, & pariter congregati, quaſi A
vir vnus, ‖ de Dan vſque Berſabee, &
Terra Galaad, ad Dominum in Ma-
ſpha: * Omneſque anguli populo- 2
rum, & cunctæ tribus Iſraël in eccle-
ſiam populi Dei conuenerunt, qua-
dringenta millia peditum pugnato-
rum. (* Nec latuit filios Beniamin, 3
quòd aſcendiſſent filij Iſraël in Ma-
ſpha.) Interrogatuſque Leuita, ma-
ritus mulieris interfectæ, quomodo
tantum ſcelus perpetratum eſſet,* re- 4
ſpondit: Veni in Gabaa Beniamin
cum vxore mea, illucque diuerti: * & 5
ecce homines ciuitatis illius circum-
dederunt nocte domum, in qua ma-
nebam, volentes me occidere, & vxo-
rem meam incredibili furore libidi-
nis vexantes, denique mortua eſt.
* Quam arreptam, in fruſta concîdi, 6
miſique partes in omnes terminos
poſſeſſionis veſtræ: quia numquam
tantum nefas, & tam grande piacu-
lum factum eſt in Iſraël. * Adeſtis 7
omnes filii Iſraël, decernite quid fa-
cere debeatis. * Stanſque omnis po- 8
pulus, quaſi vnius hominis ſermone B
reſpondit: Non recedemus in taber-
nacula noſtra, nec ſuam quiſquam
intrabit domum: * ſed hoc contra 9
Gabaa in commune faciamus. * De- 10
cem viri eligantur è centum ex om-
nibus tribubus Iſraël, & centum de
mille, & mille de decem millibus, vt
comportent exercitui cibaria, & poſ-
ſimus pugnare contra Gabaa Benia-
min, & reddere ei pro ſcelere quod
meretur. * Conuenitque vniuerſus 11
Iſraël ad ciuitatem, quaſi homo
vnus, eadem mente, vnoque conſilio,
* & miſerunt nuntios ad omnem tri- 12
bum Beniamin, qui dicerent: Cui
tantum nefas in vobis repertum eſt?
* Tradite homines de Gabaa, qui 13
hoc flagitium perpetrarunt, vt mo-
riantur, & auferatur malum de Iſ-
raël. Qui noluerunt fratrum ſuorum
filiorum Iſraël audire mandatum: *ſed 14
ex cunctis vrbibus, quæ ſortis ſuæ
erant, conuenerunt in Gabaa, vt
illis ferrent auxilium, & contra vni-
uerſum populum Iſraël dimicarent.
* Inuentique ſunt viginti quinque 15
millia de Beniamin educentium gla-

Oſee 9. b,9.

16 dium, præter habitatores Gabaa,* qui
C ſeptingenti erant viri fortiſſimi, ita
ſiniſtra vt dextra præliantes: & ſic
funda lapides ad certum iacientes,
vt capillum quoque poſſent percu-
tere, & nequaquam in alteram par-
17 tem ictus lapidis deferretur. * Viro-
rum quoque Iſraël, abſque filiis Ben-
iamin, inuenta ſunt quadringenta
millia educentium gladios, & para-
18 torum ad pugnam. * Qui ſurgentes
venerunt in domum Dei, hoc eſt, in
Silo: conſuluerunique Deum, atque
dixerunt: Quis erit in exercitu no-
ſtro princeps certaminis contra filios
Beniamin? Quibus reſpondit Domi-
19 nus: Iudas ſit dux veſter. * Statimque
filij Iſraël ſurgentes manè, caſtrame-
20 tati ſunt iuxta Gabaa: * & inde pro-
cedentes ad pugnam contra Benia-
min, vrbem oppugnare cœperunt.
21 * Egreſſique filij Beniamin de Ga-
baa, occiderunt de filiis Iſraël die il-
22 lo viginti duo millia virorum. * Rur-
ſum filii Iſraël & fortitudine & nu-
mero confidentes, in eodem loco, in
quo priùs certauerant, aciem dire-
23 xerunt: * ita tamen vt priùs aſcen-
D derent & flerent coram Domino vſ-
que ad noctem: conſulerentque eum,
& dicerent: Debeo vltrà procedere
ad dimicandum contra filios Benia-
min fratres meos, an non? Qui-
bus ille reſpondit: Aſcendite ad eos,
24 & inite certamen. * Cumque filii Iſ-
raël altera die contra filios Beniamin
25 ad prælium proceſſiſſent,* eruperunt
filij Beniamin de portis Gabaa: &
occurrentes eis, tanta in illos cæde
bacchati ſunt, vt decem & octo mil-
lia virorum educentium gladiū pro-
26 ſternerent. * Quamobrem omnes fi-
lij Iſraël venerunt in domum Dei, &
ſedentes flebant coram Domino: ie-
iunaueruntque die illo vſque ad ve-
ſperam, & obtulerunt ei holocauſta,
27 atque pacificas victimas, * & ſuper
ſtatu ſuo interrogauerunt. Eo tem-
28 pore ibi erat arca fœderis Dei, * &
Phinees filius Eleazari filij Aaron
præpoſitus domus. Conſuluerunt igi-
tur Dominum atque dixerunt: Exire
vltrà debemus ad pugnam contra fi-
lios Beiamin fratres noſtros, an quie-
ſcere? Quibus ait Dominus: Aſcen-
dite, cras enim tradam eos in manus
29 veſtras. * Poſueruntque filii Iſraël in-
30 ſidias per circuitum vrbis Gabaa: * &
tertia vice, ſicut ſemel & bis, contra
Beniamin exercitum produxerunt.
31 * Sed & filii Beniamin audacter eru-
E perunt de ciuitate, & fugientes ad-
uerſarios longiùs perſecuti ſunt, ita

vt vulnerarent ex eis ſicut primo die
& ſecundo ,& cæderent per duas ſe-
mitas vertentes terga, quarũ vna fe-
rebatur in Bethel, & altera in Gabaa,
atque proſternerent triginta circiter
viros : * putauerunt enim ſolito eos 32
more cędere. Qui fugam arte ſimu-
lantes, inierunt conſilium vt abſtra-
herent eos de ciuitate, & quaſi fu-
gientes ad ſupradictas ſemitas perdu-
cerent. * Omnes itaq; filij Iſrael ſur- 33
gentes de ſedibus ſuis, tetenderunt
aciem in loco, qui vocatur Baaltha-
mar. Inſidiæ quoque, quæ circa vrbẽ
erant, paulatim ſe aperire cœperunt,
* & ab Occidentali vrbis parte pro- 34
cedere. Sed & alia decem millia vi-
rorum de vniuerſo Iſrael, habitatores
vrbis ad certamina prouocabant. In-
grauatumque eſt bellum contra fi-
lios Beniamin: & non intellexerunt
quòd ex omni parte illis inſtaret in-
teritus. * Percuſſitque eos Dominus 35
in conſpectu filiorum Iſrael, & inter-
fecerũt ex eis in illo die viginti quin-
que millia & centum viros, omnes
bellatores & educentes gladium.* Fi- 36
lij autem Beniamin, cùm ſe inferio- F
res eſſe vidiſſent, cœperunt fugere.
Quod cernentes filij Iſrael, dederunt
eis ad fugiendum locum, vt ad præ-
paratas inſidias deuenirent, quas iux-
ta vrbẽ poſuerant.* Qui cùm repen- 37
tè de latibulis ſurrexiſſent, & Benia-
min terga cædentibus daret, ingreſſi
ſunt ciuitatem, & percuſſerunt eam
in ore gladii.* Signum autem dede- 38
rãt filii Iſrael his quos in inſidiis col-
locauerant, vt poſtquam vrbem ce-
piſſent, ignẽ accenderẽt : vt aſcendẽ-
te in altum fumo, captam vrbem de-
monſtrarent.* Quod cùm cernerent 39
filii Iſrael in ipſo certamine poſiti
(putauerunt enim filii Beniamin eos
fugere, & inſtantiùs perſequebãtur,
cæſis de exercitu eorum triginta vi-
ris)* & viderent quaſi columnam fu- 40
mi de ciuitate conſcendere; Beniamin
quoque aſpiciens retrò, cùm captam
cerneret ciuitatẽ, & flammas in ſub-
lime ferri : * qui priùs ſimulauerant 41
fugam, verſa facie fortiùs reſiſtebant.
Quod cùm vidiſſent filii Beniamin,
in fugam verſi ſunt, * & ad viam de- 42
ſerti ire cœperunt, illuc quoque eos
aduerſariis perſequentibus. ſed & hi
qui vrbem ſuccenderant, occurrerũt
eis.* Atque ita factum eſt, vt ex vtra- 43
que parte ab hoſtibus cæderentur, nec G
erat vlla requies morientium. Ceci-
derunt, atque proſtrati ſunt ad Oriẽ-
talem plagam vrbis Gabaa.* Fuerũt 44
autem qui in eodem loco interfecti

ſunt, decẽ & octo millia virorũ, om-
45 nes robuſtiſſimi pugnatores. * Quod
cùm vidiſſent qui remanſerant de
Beniamin, fugerunt in ſolitudinem:
& pergebant ad Petram, cuius voca-
bulum eſt Remmon. In illa quoque
fuga palantes, & in diuerſa tẽdentes,
occiderunt quinque millia virorum.
Et cùm vltrà tẽderent, perſecuti ſunt
eos, & interfecerunt etiam alia duo
46 millia. * Et ſic factum eſt, vt omnes
qui ceciderant de Beniamin in diuer-
ſis locis, eſſent viginti quinque mil-
lia, pugnatores ad bella promptiſſi-
47 mi. Remanſerunt itaque de omni
numero Beniamin, qui euadere, &
fugere in ſolitudinem potuerũt, ſex-
centi viri: ſederuntq; in petra Rem-
48 mon menſibus quatuor. * Regreſſi
autem filii Iſrael, omnes reliquias
ciuitatis, à viris vſque ad iumenta,
gladio percuſſerunt, cunctaſque vr-
bes & viculos Beniamin vorax flam-
ma conſumpſit.

CAP. XXI.

Inſtauratur tribus Beniamin ex 400. virginibus in cæde habitatorum Iabes Galaad reſeruatis, & ex raptis ducentium choros in Silo virginibus.

1 IVrauerunt quoque filii Iſrael in
A Maſpha & dixerunt : Nullus no-
ſtrum dabit filiis Beniamin de filia-
2 bus ſuis vxorem. * Veneruntq; om-
nes ad domum Dei in Silo, & in con-
ſpectu eius ſedentes vſque ad veſpe-
ram, leuauerunt vocem, & magno
vlulatu cœperunt flere, dicentes:
3 * Quare Domine Deus Iſrael factum
eſt hoc malum in populo tuo, vt ho-
die vna tribus auferretur ex nobis?
4 * Altera autem die diluculò conſur-
gentes, extruxerunt altare : obtule-
runtque ibi holocauſta, & pacificas
5 victimas, & dixerunt : * Quis non
aſcendit in exercitu Domini de vni-
uerſis tribubus Iſrael? Grandi enim
iuramento ſe cõſtrinxerant, cùm eſ-
ſent in Maſpha, interfici eos qui de-
6 fuiſſent. * Ductique pœnitentia filii
Iſrael ſuper fratre ſuo Beniamin cœ-
B perunt dicere : Ablata eſt tribus vna
7 de Iſrael, * vnde vxores accipient?
omnes enim in cõmune iurauimus,
non daturos nos his filias noſtras.
8 * Idcircò dixerunt : Quis eſt de vni-
uerſis tribubus Iſrael, qui non aſcen-
dit ad Dominum in Maſpha ? Et ecce
inuenti ſunt habitatores Iabes Ga-
9 laad in illo exercitu non fuiſſe. (* Eo
quoque tempore cùm eſſent in Silo,
10 nullus ex eis ibi repertus eſt.) * Miſe-
runt itaque decem millia viros robu-
ſtiſſimos,

Num. 21.c.17.

rissimos, & præceperunt eis: Ite, &
percutite habitatores Iabes Galaad in
ore gladii, tam vxores quàm paruu-
los eorum. * Et hoc erit quod obser- 11
uare debebitis: † Omne generis ma-
sculini, & mulieres quæ cognouerunt
viros, interficite, virgines autem re-
seruate. * Inuentæque sunt de Iabes 12
Galaad quadringentæ virgines, quæ
nescierunt viri thorum, & adduxe-
runt eas ad castra in Silo, in Terram
Chanaan. * Miseruntque nuntios ad 13
filios Beniamin, qui erant in Petra
Remmon, & præceperunt eis, vt eos
susciperent in pace. * Veneruntq; filii 14
Beniamin in illo tẽpore, & datæ sunt C
eis vxores de filiabus Iabes Galaad:
alias autem non repererunt, quas si-
mili modo traderent. * Vniuersusque 15
Israel valdè doluit, & egit pœniten-
tiam super interfectione vnius tribus
ex Israel. * Dixeruntque maiores na- 16
tu: Quid faciemus reliquis, qui non
acceperunt vxores? omnes in Benia-
min feminæ conciderunt, * & magna 17
nobis cura, ingentique studio proui-
dendum est, ne vna tribus deleatur ex
Israel. * Filias enim nostras eis dare 18
non possumus, constricti iuramento
& maledictione, qua diximus: Male-
dictus qui dederit de filiabus suis
vxorem Beniamin. * Ceperuntq; cõ- 19
silium atque dixerunt: Ecce sollem-
nitas Domini est in Silo anniuersa-
ria, quę sita est ad Septemtrionem vr-
bis Bethel, & ad Orientalem plagam
viæ, quæ de Bethel tendit ad Sichi- D
mam, & ad Meridiem oppidi Lebó-
na. * Præceperuntq; filiis Beniamin, 20
atque dixerunt: Ite, & latitare in vi-
neis. * Cumque videritis filias Silo ad 21
ducendos choros ex more procedere,
exite repentè de vineis, & rapite ex
eis singuli vxores singulas, & pergite
in Terram Beniamin. * Cumque ve- 22
nerint patres earum, ac fratres, & ad-
uersum vos queri cœperint, atq; iur-
gari, dicemus eis: Misereminí eorum:
non enim rapuerunt eas iure bellan-
tium atque victorum, sed rogantibus
vt acciperent, non dedistis, & à vestra
parte peccatum est. * Feceruntq; filii 23
Beniamin, vt sibi fuerat imperatum:
& iuxta numerum suum, rapuerunt
sibi de his quæ ducebant choros, vxo-
res singulas: abieruntq; in possessio-
nem suam, ædificantes vrbes, & habi-
tantes in eis. * Filii quoq; Israel re- 24
uersi sunt per tribus & familias in ta-
bernacula sua. In diebus illis non erat
rex in Israel: sed vnusquisque, quod
sibi rectum videbatur, hoc faciebat.

LIBER RVTH.

CAPVT I.

Elimelech Bethlehemita præ nimia fame cum vxore Noemi ac filiis in Moab concedit, quo vna cum filiis mortuo, Noemi cum Ruth nuru sua in Bethlehem reuertens, non vult vocari Noemi, sed Mara.

1 IN diebus vnius iudicis, quando
A iudices præerant, facta est fames
in Terra. Abiitq; homo de Beth-
lehem Iuda, vt peregrinaretur
in regione Moabitide cũ vxore sua ac
2 duobus liberis. * ipse vocabatur Eli-
melech, & vxor eius Noëmi: & duo
filii, alter Mahalon, & alter Chelion,
Ephrathæi de Bethlehem Iuda. In-
gressique regionem Moabitidem, mo-
3 rabantur ibi. * Et mortuus est Elime-
lech maritus Noëmi: remansitq; ipsa
4 cum filiis. * Qui acceperunt vxores
Moabitidas, quarum vna vocabatur
Orpha, altera verò Ruth. Manserunt-
5 que ibi decem annis, * & ambo mor-
tui sunt, Mahalon videlicet & Che-
lion: remansitq; mulier orbata duo-
6 bus liberis ac marito. * Et surrexit vt
in patriam pergeret, cum vtraque nu-
ru sua, de regione Moabitide: audie-
rat enim quòd respexisset Dominus
B populum suum, & dedisset eis escas.
7 * Egressa est itaque de loco peregri-
nationis suæ, cum vtraque nuru: &
iam in via reuertendi posita in Ter-
8 ram Iuda, * dixit ad eas: Ite in domum
matris vestræ, faciat vobiscum Do-
minus misericordiam, sicut fecistis
9 cum mortuis & mecum. * Det vobis
inuenire requiem in domibus viro-
rum, quos sortituræ estis. Et osculata
est eas. Quæ eleuata voce flere cœpe-
10 runt, * & dicere: Tecum pergemus ad
11 populum tuum. * Quibus illa respon-
dit: Reuertimini filiæ meæ, cur veni-
tis mecum? num vltrà habeo filios in
vtero meo, vt viros ex me sperare
12 possitis? * Reuertimini filiæ meæ, &
abite: iam enim senectute confecta
sum, nec apta vinculo coniugali. etiã
si possem hac nocte concipere, & pa-
13 rere filios, * si eos exspectare velitis,
C donec crescant, & annos pubertatis
impleant, antè eritis vetulæ quàm
nubatis. Nolite, quæso, filiæ meæ:
quia vestra angustia magis me pre-
mit, & egressa est manus Dñi contra
me. * Eleuata igitur voce, rursum fle-
re cœperunt: Orpha osculata est so-
crum, ac reuersa est: Ruth adhæsit
socrui

socrui suæ.* cui dixit Noëmi: En re- 15
uersa est cognata tua ad populum
suum, & ad deos suos, vade cum ea.
* Quæ respondit: Ne aduerseris mi- 16
hi vt relinquam te & abeam: quo-
cumque enim perrexeris, pergam: &
vbi morata fueris, & ego pariter mo-
rabor. Populus tuus populus meus,
& Deus tuus Deus meus. * Quæ te 17
terra morientē susceperit, in ea mo-
riar: ibique locum accipiam sepul-
turæ. Hæc mihi faciat Dominus, &
hæc addat, si non sola mors me & te
separauerit. * Videns ergo Noëmi, 18
quòd obstinato animo Ruth decre- D
uisset secum pergere, aduersari no-
luit, nec ad suos vltrà reditum per-
suadere: * profectæque sunt simul, & 19
venerunt in Bethlehem. Quibus vr-
bem ingressis, velox apud cunctos fa-
ma percrebruit: dicebantque mulie-
res: Hæc est illa Noëmi. * Quibus 20
ait: Ne vocetis me Noëmi (id est, pul-
chram) sed vocate me Mara (id est,
amaram) quia amaritudine valdè re-
pleuit me Omnipotens.* Egressa sum 21
plena, & vacuam reduxit me Domi-
nus. Cur ergo vocatis me Noëmi,
quam Dominus humiliauit, & affli-
xit Omnipotens? * Venit ergo Noë- 22
mi cum Ruth Moabitide nuru sua,
de terra peregrinationis suæ: ac re-
uersa est in Bethlehem, quando pri-
mùm hordea metebantur.

CAP. II.

Ruth spicas in agro Booz affinis colligens, gratiam apud eum inuenit, & læta vesperi ad socrum reuersa, multum frumenti & de ciborum reliquiis ei affert.

ERat autem vir Elimelech con- 1
sanguineus, homo potens, & ma- A
gnarum opum, nomine Booz. * Di- 2
xitque Ruth Moabitis ad socrum
suam: Si iubes, vadam in agrum, &
colligam spicas, quæ fugerint manus
metentium, vbicumque clementis in
me patris familias reperero gratiam.
Cui illa respondit: Vade filia mea.
* Abiit itaq; & colligebat spicas post 3
terga metentium. Accidit autem vt
ager ille haberet dominum nomine
Booz, qui erat de cognatione Elime-
lech.* Et ecce, ipse veniebat de Beth- 4
lehem, dixitque messoribus: Domi-
nus vobiscum. Qui responderunt ei:
Benedicat tibi Dominus. * Dixitque 5
Booz iuueni, qui messoribus præerat:
Cuius est hæc puella? * Cui respon- 6
dit: Hæc est Moabitis, quæ venit cum B
Noëmi, de regione Moabitide, * & 7
rogauit vt spicas colligeret remanen-
tes, sequens messorum vestigia: & de
manè vsque nunc stat in agro, & ne
ad momentum quidem domum re-
8 uersa est. * Et ait Booz ad Ruth: Au-
di filia, ne vadas in alterum agrum ad
colligendum, nec recedas ab hoc lo-
9 co: sed iungere puellis meis, * & vbi
messuerint, sequere. Mandaui enim
pueris meis, vt nemo molestus sit ti-
bi: sed etiam si sitieris, vade ad sarci-
nulas, & bibe aquas, de quibus &
10 pueri bibunt. * Quæ cadens in faciem
suam & adorans super terram, dixit
ad eum: Vnde mihi hoc, vt inueni-
rem gratiā ante oculos tuos, & nosse
me dignareris peregrinam mulierem?
11 * Cui ille respondit: Nuntiata sunt
mihi omnia, quæ feceris socrui tuæ
post mortem viri tui: & quòd reli-
C queris parentes tuos, & terrā in qua
nata es, & veneris ad populum, quem
12 anteà nesciebas. * Reddat tibi Domi-
nus pro opere tuo, & plenam merce-
dem recipias à Domino Deo Israel,
ad quē venisti, & sub cuius cōfugisti
13 alas. * Quæ ait: Inueni gratiam apud
oculos tuos, domine mi, qui cōsola-
tus es me, & locutus es ad cor ancillæ
tuæ, quæ non sum similis vnius puel-
14 larū tuarum. * Dixitque ad eam Booz:
Quando hora vescendi fuerit, veni
huc, & comede panē, & intinge buc-
cellam tuam in aceto. Sedit itaque ad
messorum latus, & cōgessit polentam
sibi, comeditque & saturata est, & tulit
15 reliquias. * Atque inde surrexit, vt
spicas ex more colligeret. Præcepit
autem Booz pueris suis, dicēs: Etiam
si vobiscum metere voluerit, ne pro-
16 hibeatis eam: * & de vestris quoque
manipulis proiicite de industria, &
remanere permittite, vt absque rubo
D re colligat, & colligentem nemo cor-
17 ripiat. * Collegit ergo in agro vsque
ad vesperam: & quæ collegerat virga
cædens & excutiens, inuenit hordei
quasi ephi mensuram, id est, tres mo-
18 dios. * Quos portās reuersa est in ci-
uitatē, & ostendit socrui suæ: insuper
protulit, & dedit ei de reliquiis cibi
19 sui, quo saturata fuerat. * Dixitque ei
socrus sua: Vbi hodie collegisti, &
vbi fecisti opus? sit benedictus qui
misertus est tui. Indicauitque ei apud
quem fuisset operata: & nomen dixit
20 viri, quòd Booz vocaretur. * Cui re-
spōdit Noëmi: Benedictus sit à Do-
mino: quoniā eamdem gratiā, quam
præbuerat viuis, seruauit & mortuis.
Rursumque, ait: Propinquus noster
21 est homo. * Et Ruth, Hoc quoque, in-
quit, præcepit mihi, vt tamdiu messo-
ribus eius iungerer, donec omnes sege-
22 tes meterentur. * Cui dixit socrus:

Melius est, filia mea, vt cum puellis
eius exeas ad metendum, ne in alie-
no agro quispiam resistat tibi. * Iun-
cta est itaque puellis Booz: & tam- 23
diu cum eis messuit, donec hordea &
triticum in horreis conderentur.

CAP. III.

Ruth socrus consilio ad pedes Booz dormientis recumbens, accepto lato responso multas hordei mensuras ad socrum defert.

POstquam autem reuersa est ad so- 1
crum suam, audiuit ab ea: Filia A
mea, quæram tibi requiem, & proui-
debo vt benè sit tibi. * Booz iste, cu- 2
ius puellis in agro iuncta es, propin-
quus noster est, & hac nocte aream
hordei ventilat. * Lauare igitur, & vn- 3
gere, & induere cultioribus vestimē-
tis, & descende in aream, non te vi-
deat homo, donec esum potumque
finierit. * Quando autem ierit ad 4
dormiendū, nota locum in quo dor-
miat: veniesque & discooperies pal-
lium, quo operitur à parte pedum, &
proiicies te, & ibi iacebis: ipse autem
dicet tibi quid agere debeas. * Quę re- 5
spondit: Quidquid præceperis faciā.
* Descenditque in aream, & fecit 6
omnia quæ sibi imperauerat socrus.
* Cumque comedisset Booz & bi- 7
bisset, & factus esset hilarior, issetque B
ad dormiendum iuxta aceruum ma-
nipulorum, venit abscondité, & dis-
cooperto pallio à pedibus eius, se
proiecit. * Et ecce, nocte iā media ex- 8
pauit homo, & cōturbatus est: vidit-
que mulierem iacentē ad pedes suos,
* & ait illi: Quæ es? Illaque respōdit: 9
Ego sum Ruth ancilla tua: expande
pallium tuum super famulam tuam,
quia propinquus es. * Et ille, Benedi- 10
cta, inquit, es à Dño filia, & priorem C
misericordiam posteriore superasti:
quia non es secuta iuuenes, pauperes
siue diuites. * Noli ergo metuere, sed 11
quidquid dixeris mihi, faciam tibi.
Scit enim omnis populus, qui habitat
intra portas vrbis meæ, mulierem te
esse virtutis. * Nec abnuo me pro- 12
pinquū, sed est alius me propinquior.
* Quiesce hac nocte: & facto manè, 13
si te voluerit propinquitatis iure reti-
nere, benè res acta est: sin autem ille
noluerit, ego te absque vlla dubita-
tione suscipiam. viuit Dominus. dor- D
mi vsque manè. * Dormiuit itaque ad 14
pedes eius, vsque ad noctis abscessū.
Surrexit itaque antequam homines
se cognoscerēt mutuò, & dixit Booz:
Caue ne quis nouerit quòd huc ve-
neris. * Et rursum, Expande, inquit, 15
pallium tuum quo operiris, & tene
vtraque manu. Qua extēdente, & te-
nente, mensus est sex modios hordei,
& posuit super eam. Quæ portans
16 ingressa est ciuitatem, * & venit ad
socrū suam. Quæ dixit ei: Quid egisti
filia? Narrauitque ei omnia, quæ sibi
17 fecisset homo. * Et ait: Ecce sex mo-
dios hordei dedit mihi, & ait: Nolo
vacuam te reuerti ad socrum tuam.
18 * Dixitque Noëmi: Expecta filia do-
nec videamus quem res exitum ha-
beat. neque enim cessabit homo nisi
compleuerit quod locutus est.

CAP. IV.

Booz coram senioribus ciuitatis accipit possessionem Elimelech, & Ruth nurum defuncti in vxorem, cedente alio propinquiore iuri propinquitatis, ex qua genuit Obed auū David Regis.

1 AScendit ergo Booz ad portam, &
A sedit ibi. Cumque vidisset pro-
pinquum præterire, de quo priùs ser-
mo habitus est, dixit ad eum: Decli-
na paulisper, & sede hic: vocans eum
nomine suo. Qui diuertit, & sedit.
2 * Tollens autem Booz decem viros
de senioribus ciuitatis, dixit ad eos:
3 Sedete hic. * Quibus sedentibus, lo-
cutus est ad propinquum: Partē agri
fratris nostri Elimelech vendet Noë-
mi, quæ reuersa est de regione Moa-
4 bitide: * quod audire te volui, & ti-
bi dicere coram cunctis sedentibus,
& maioribus natu de populo meo. Si
vis possidere iure propinquitatis:
eme, & posside. sin autem displicet ti-
bi, hoc ipsum indica mihi, vt sciam
quid facere debeam. nullus enim est
propinquus, excepto te, qui prior es,
B & me, qui secundus sum. At ille re-
5 spondit: Ego agrum emam. * Cui di-
xit Booz: Quando emeris agrum de
manu mulieris, Ruth quoque Moa-
bitidem, quæ vxor defuncti fuit, de-
bes accipere: vt suscites nomen pro-
6 pinqui tui in hereditate sua. * Qui re-
spondit: Cedo iuri propinquitatis,
neque enim posteritatē familiæ meæ,
delere debeo. tu meo vtere priuile-
gio, quo me libēter carere profiteor.
7 * ‖ Hic autem erat mos antiquitus in ‖ Deut. 25.b.7
Israel inter propinquos vt si quando
alter alteri suo iuri cedebat, vt esset
firma concessio, soluebat homo cal-
ceamentum suum, & dabat proximo
suo. hoc erat testimonium cessionis
8 in Israel. * Dixit ergo propinquo suo
Booz: Tolle calceamentum tuum.
9 Quod statim soluit de pede suo. * At
C ille maioribus natu, & vniuerso po-
pulo, Testes vos, inquit, estis hodie,
quòd possederim omnia quæ fuerunt
Elime-

Elimelech, & Chelion, & Mahalon,
tradente Noëmi: * & Ruth Moabi- 10
tidem, vxorem Mahalon, in coniu-
gium sumpserim, vt suscitem nomen
defuncti in hereditate sua, ne voca-
bulum eius de familia sua ac fratri-
bus & populo deleatur. Vos, inquã,
huius rei testes estis. * Respondit om- 11
nis populus, qui erat in porta, & ma-
iores natu: Nos testes sumus: faciat
Dominus hanc mulierem, quæ in-
greditur domum tuam, sicut Rachel
& Liam, quæ ædificauerunt domum
Israel: vt sit exemplum virtutis in
Ephrata, & habeat celebre nomen in
Bethlehem: * fiatque domus tua, sicut 12
‖ Gen. 38 b. 29 domus Phares, ‖ quem Thamar pe-
perit Iudæ, de semine quod tibi de-
derit Dominus ex hac puella. * Tu- 13
lit itaque Booz Ruth, & accepit vxo-
rem: ingressusque est ad eam, & de-
dit illi Dominus vt conciperet, & D
pareret filium. * Dixeruntque mulie- 14
res ad Noëmi: Benedictus Dominus,
qui non est passus vt deficeret succes-
sor familiæ tuæ, & vocaretur nomen
eius in Israel. * Et habeas qui conso- 15
letur animam tuam, & enutriat sene-
ctutem. de nuru enim tua natus est,
quæ te diligit: & multo tibi melior
est, quàm si septem haberes filios.
* Susceptumq; Noëmi puerum posuit 16
in sinu suo, & nutricis ac gerulæ fun-
gebatur officio. * Vicinæ autem mu- 17
lieres congratulantes ei, & dicentes:
Natus est filius Noëmi: vocauerunt
nomen eius Obed: hic est pater Isai,
patris Dauid. * Hæ sunt generationes 18
‖ 1. Par. 2. a. 4. & 4. a. 1 Mat. 1. a. 3 Phares: ‖ Phares genuit Esron, * Es- 19
ron genuit Aram, Aram genuit Ami-
nadab, * Aminadab genuit Nahasson: 20
Nahasson genuit Salmon, * Salmon 21
genuit Booz, Booz genuit Obed,
* Obed genuit Isai, Isai genuit Dauid.

LIBER PRIMVS SAMVELIS, QVEM NOS PRIMVM REGVM DICIMVS.

CAPVT I.

Elcana habuit vxores Annam & Phenennam: quarum Anna diu sterilis & æmulæ improperio stricta, fusa in Silo coram Heli oratione ad Dominum, genuit Samuelem, quem Domino obtulit, vt vouerat.

1 FVIT vir vnus de Ramathaim-
A sophim, de monte Ephraim, &
nomen eius Elcana, filius Iero-
ham, filii Eliu, filii Thohu, filii
2 Suph, Ephrathæus: * & habuit duas
vxores, nomen vni Anna, & nomen
secundæ Phenenna. Fueruntque Phe-
3 nennæ filii: Annæ autem non erant
liberi. * Et ascendebat vir ille de ciui-
tate sua statutis diebus, vt adoraret &
sacrificaret Domino exercituum in
Silo. Erant autem ibi duo filii Heli,
4 Ophni & Phinees, sacerdotes Domi-
ni. * Venit ergo dies, & immolauit
Elcana, deditq; Phenennæ vxori suæ,
5 & cunctis filiis eius, & filiabus par-
tes: * Annæ autem dedit partem vnã
tristis, quia Annam diligebat. Domi-
6 nus autem concluserat vuluam eius.
* Affligebat quoque eam æmula eius,
& vehementer augebat, in tantum, vt
7 exprobraret quod Dominus conclu-
B sisset vuluam eius: * sicque faciebat
per singulos annos, cùm redeunte
tempore ascenderent ad tẽplum Dñi:
8 & sic prouocabat eam. porro illa fle-
bat, & non capiebat cibum. * Dixit
ergo ei Elcana vir suus: Anna, cur
fles? & quare non comedis? & quam
ob rem affligitur cor tuum? numquid
9 nõ ego melior tibi sum, quàm decem
filii? * Surrexit autem Anna postquam
comederat & biberat in Silo. Et Heli
10 sacerdote sedente super sellam ante
postes templi Domini, * cùm esset
11 Anna amaro animo, orauit ad Do-
minum, flens largiter, * & votum vo-
uit, dicens: Domine exercituum, si
respiciens videris afflictionem famu-
læ tuæ, & recordatus mei fueris, nec
oblitus ancillæ tuæ, dederisque seruæ
tuæ sexum virilem: dabo eum Domi-
no omnibus diebus vitæ eius, & no-
12 uacula nõ ascendet super caput eius.
* Factum est autem, cùm illa multi-
13 plicaret preces coram Dño, vt Heli
obseruaret os eius. * Porrò Anna lo-
quebatur in corde suo, tantumque la-
C bia illius mouebantur, & vox penitus
14 non audiebatur. Aestimauit ergo eam
Heli temulentã, * dixitque ei: Vsque-
15 quò ebria eris? digere paulisper vinũ,
quo mades. * Respondens Anna, Ne-
quaquam, inquit, domine mi: nam
mulier infelix nimis ego sum, vinũq;
& omne quod inebriare potest, non
16 bibi, sed effudi animã meam in con-
spectu Domini. * Ne reputes ancillã
tuam quasi vnam de filiabus Belial:
quia ex multitudine doloris & mœ-
roris mei, locuta sum vsque in præ-
sens. * Tunc Heli ait ei: Vade in pace:
& Deus Israel det tibi petitionẽ tuã,
quam

quam rogasti eum.* Et illa dixit: Vti- 18
nam inueniat ancilla tua gratiam in
oculis tuis. Et abijt mulier in viam
suam, & comedit, vultusque illius
non sunt ampliùs in diuersa mutati.
* Et surrexerunt manè, & adorare- 19
runt coram Domino: reuersique sunt,
& venerunt in domum suam Rama-
tha. Cognouit autem Elcana Annam
vxorem suam: & recordatus est eius
Dominus. Et factum est post circu- 20
lum dierum, concepit Anna, & pe-
perit filium, vocauitque nomen eius
Samuel: eò quòd à Domino postu-
lasset eum. * Ascendit autem vir eius 21
Elcana, & omnis domus eius, vt im- D
molaret Domino hostiam sollênem,
& votũ suum, * & Anna non ascen- 22
dit: dixit enim viro suo: Non va-
dam, donec ablactetur infans, & du-
cam eum, vt appareat ante conspectũ
Domini, & maneat ibi iugiter. * Et 23
ait ei Elcana vir suus: Fac quod bo-
num tibi videtur, & mane donec ab-
lactes eum: precorque vt impleat Do-
minus verbum suum. Mansit ergo
mulier, & lactauit filium suum, do-
nec amoueret eum à lacte. * Et addu- 24
xit eum secum, postquam ablacta-
uerat, in vitulis tribus, & tribus mo-
diis farinæ, & amphora vini, & ad-
duxit eum ad domum Domini in
Silo. Puer autem erat adhuc infan-
tulus: * & immolauerunt vitulum, 25
& obtulerunt puerum Heli. * Et ait 26
Anna: Obsecro mi domine, viuit
anima tua domine: ego sum illa mu-
lier, quæ steti coram te hic orans Do-
minum. * Pro puero isto oraui, & de- 27
dit mihi Dominus petitionem meam,
quam postulaui eum. * Idcircò & 28
ego commodaui eum Domino, cun-
ctis diebus quibus fuerit commoda-
tus Domino. Et adorauerunt ibi Do-
minum. Et orauit Anna, & ait:

CAP. II.

*Annæ canticum in gratiarum actio-
nem, quæ rursum tres filios & duas
filias generauit: ob peccata autem
filiorum Heli, & nimiam patris
indulgentiam, fit illi & domui eius
comminatio, ac mors filiorum præ-
dicitur.*

Exultauit cor meum in Domino, 1
& exaltatum est cornu meum in A
Deo meo: dilatatum est os meum su-
per inimicos meos: quia lætata sum
in salutari tuo.
* Non est sanctus, vt est Dominus: 2
neque enim est alius extra te, & non
est fortis sicut Deus noster.
* Nolite multiplicare loqui subli- 3
mia, gloriantes: recedant vetera de
ore vestro: quia Deus scientiarum
Dominus est, & ipsi præparantur co-
gitationes.
4 * Arcus fortium superatus est, &
infirmi accincti sunt robore.
5 * Repleti priùs, pro panibus se lo-
cauerũt: & famelici saturati sunt, do-
nec sterilis peperit plurimos: & quæ
multos habebat filios, infirmata est.
6 * ‖ Dominus mortificat & viuificat, ‖ Deut.
B deducit ad inferos & reducit. 32. f. 39.
7 * Dominus pauperem facit & ditat, Tob. 13.
humiliat & subleuat. a. 2.
8 * Suscitat de puluere egenum, & Sap. 16.
de stercore eleuat pauperẽ: vt sedeat b. 13.
cum principibus, & solium gloriæ te-
neat. Domini enim sunt cardines ter-
ræ, & posuit super eos orbem.
9 * Pedes sanctorum suorum serua-
bit, & impij in tenebris conticescent:
quia non in fortitudine sua robora-
bitur vir.
10 * Dominum formidabunt aduersa-
C rij eius: & super ipsos in cælis tona-
bit: Dominus iudicabit fines Terræ,
& dabit imperium regi suo, & subli-
mabit cornu Christi sui.
11 * Et abijt Elcana Ramatha, in do-
mum suam: puer autem erat minister
in conspectu Domini ante faciem
Heli sacerdotis.
12 * Porrò filij Heli, filij Belial, ne-
13 scientes Dominum, * neque officium
sacerdotum ad populum: sed qui-
cumque immolasset victimam, ve-
niebat puer sacerdotis, dum coque-
rentur carnes, & habebat fuscinulam
14 tridentem in manu sua, * & mittebat
eam in lebetem, vel in caldariam, aut
in ollam, siue in cacabum: & omne
quod leuabat fuscinula, tollebat sa-
cerdos sibi. sic faciebant vniuerso Is-
15 raëli venientium in Silo. * Etiam an-
tequam adolerent adipem, veniebat
puer sacerdotis, & dicebat immolãti:
Da mihi carnem, vt coquã sacerdoti:
D non enim accipiam à te carnem co-
16 ctam, sed crudam. * Dicebatque illi
immolans: Incendatur primũ iuxta
morẽ hodie adeps, & tolle tibi quan-
tũcumque desiderat anima tua. Qui
respondens aiebat ei: Nequaquam:
nunc enim dabis, alioquin tollam vi.
17 * Erat ergo peccatũ puerorum gran-
de nimis coram Domino: quia re-
trahebant homines à sacrificio Do-
18 mini. * Samuel autem ministrabat
ante faciem Domini, puer, accinctus
19 ephod lineo. * Et tunicam paruam
faciebat ei mater sua, quam afferebat
statutis diebus, ascendens cum viro
suo, vt immolaret hostiam sollem-
20 nem. * Et benedixit Heli Elcanæ &

vxori eius: dixitque ei: Reddat tibi
Dominus semen de muliere hac, pro
fœnore quod commodasti Domino.
Et abierunt in locum suum. * Visita- 21
uit ergo Dominus Annam, & conce- E
pit, & peperit tres filios, & duas fi-
lias: & magnificatus est puer Samuel
apud Dominum. * Heli autem erat 22
senex valdè, & audiuit omnia quæ
faciebant filii sui vniuerso Israeli: &
quomodo dormiebant cum mulieri-
bus quæ obseruabant ad ostium ta-
bernaculi: * & dixit eis: Quare faci- 23
tis res huiuscemodi, quas ego audio,
res pessimas, ab omni populo? Noli- 24
te filii mei: non enim est bona fama,
quam ego audio, vt transgredi facia-
tis populum Domini. * Si peccauerit 25
vir in virum, placari ei potest Deus: si
autem in Dñm peccauerit vir, quis
orabit pro eo? Et non audierunt vo-
cem patris sui: quia voluit Dñs occi-
dere eos. * Puer autem Samuel profi- 26
ciebat, atque crescebat, & placebat tã F
Domino quàm hominibus. * Venit 27
autem vir Dei ad Heli, & ait ad eum:
Hæc dicit Dominus: Numquid non
apertè reuelatus sum domui patris
tui, cùm essent in Aegypto in domo
Pharaonis? * Et elegi eũ ex omnibus 28
tribubus Israel mihi in sacerdotem,
vt ascenderet ad altare meum, & ad-
oleret mihi incensum, & portaret
ephod coram me: & dedi domui pa-
tris tui omnia de sacrificiis filiorum
Israel. * Quare calce abiecistis victi- 29
mã meam, & munera mea quæ præ-
cepi vt offerrentur in templo: & ma-
gis honorasti filios tuos quàm me, vt
comederetis primitias omnis sacrifi-
cii Israel populi mei? * Propterea ait 30
|| 3. Reg. 2.c.27. Dominus Deus Israel: || Loquens lo-
cutus sum, vt domus tua, & domus
patris tui, ministraret in conspectu
meo, vsque in sempiternum. Nunc
autem dicit Dominus: Absit hoc à
me: sed quicũque glorificauerit me,
glorificabo eum: qui autem contem-
nunt me, erunt ignobiles. * Ecce dies 31
veniunt, & præcidam brachiũ tuum, G
& brachium domus patris tui, vt non
sit senex in domo tua. * Et videbis 32
æmulũ tuum in templo, in vniuersis
prosperis Israel: & non erit senex in
domo tua omnibus diebus. * Verum- 33
tamen non auferam penitus virum
ex te ab altari meo: sed vt deficiant
oculi tui, & tabescat anima tua: &
pars magna domus tuæ morietur,
cùm ad virilẽ ætatem venerit. * Hos 34
autem erit tibi signum, quod ventu-
rum est duobus filiis tuis, Ophni &
Phinees: In die vno morientur am-
35 bo. * Et suscitabo mihi sacerdotem
fidelem, qui iuxta cor meum & ani-
mam meam faciet: & ædificabo ei
domum fidelem, & ambulabit co-
ram Christo meo cunctis diebus.
36 * Futurum est autem, vt quicumque
remanserit in domo tua, veniat vt
oretur pro eo, & offerat nummum
argenteum, & tortam panis, dicat-
que: Dimitte me obsecro ad vnam
partem sacerdotalem, vt comedam
buccellam panis.

CAP. III.

*Samuel quater à Domino vocatus, re-
uelationem sibi aduersum Heli fa-
ctam, ei refert.*

1 A PVer autem Samuel ministrabat
Domino coram Heli, & sermo
Dñi erat pretiosus in diebus illis, non
2 erat visio manifesta. * Factum est er-
go in die quadam, Heli iacebat in lo-
co suo, & oculi eius caligauerant, nec
3 poterat videre: * lucerna Dei ante-
quã extingueretur, Samuel dormie-
bat in templo Domini, vbi erat arca
4 Dei. * Et vocauit Dominus Samuel.
5 Qui respondens, ait: Ecce ego. * Et
cucurrit ad Heli, & dixit: Ecce ego:
vocasti enim me. Qui dixit: Non vo-
caui: reuertere, & dormi. Et abiit, &
6 dormiuit. * Et adiecit Dominus rur-
sum vocare Samuelem. Consurgens-
que Samuel, abiit ad Heli, & dixit:
Ecce ego: quia vocasti me. Qui re-
B spondit: Non vocaui te fili mi: reuer-
7 tere, & dormi. * Porrò Samuel nec-
dum sciebat Dominum, neque re-
8 uelatus fuerat ei sermo Domini. * Et
adiecit Dominus, & vocauit adhuc
Samuelem tertiò. Qui consurgens,
9 abiit ad Heli, * & ait: Ecce ego:
quia vocasti me. Intellexit ergo Heli
quia Dominus vocaret puerum: &
ait ad Samuelem: Vade, & dormi: &
si deinceps vocauerit te, dices: Lo-
quere Domine, quia audit seruus
tuus. Abiit ergo Samuel, & dormiuit
10 in loco suo. * Et venit Dominus, &
stetit: & vocauit, sicut vocauerat se-
cundò, Samuel, Samuel. Et ait Sa-
muel: Loquere Domine, quia audit
11 seruus tuus. * Et dixit Dominus ad
C Samuelem: Ecce ego facio verbum in
Israel: quod quicũque audierit, tin-
12 nient ambæ aures eius. * In die illa
suscitabo aduersum Heli omnia quæ
locutus sum super domum eius: in-
13 cipiam, & complebo. * Prædixi
enim ei quòd iudicaturus essem do-
mum eius in æternum, propter ini-
quitatem, eò quòd nouerat indignè
agere filios suos, & non corripuerit
14 eos. * Idcircò iuraui domui Heli,
quòd

quòd non expietur iniquitas domus
eius victimis & muneribus vsque in
æternum. * Dormiuit autem Samuel 15
vsque mane, aperuitque ostia domus
Domini. Et Samuel timebat indicare
visionem Heli. * Vocauit ergo Heli 16
Samuelem, & dixit: Samuel fili mi?
Qui respondens, ait: Præstò sum. * Et 17
interrogauit eum: Quis est sermo, D
quem locutus est Dominus ad te? oro
te ne celaueris me, hæc faciat tibi
Deus, & hæc addat, si absconderis à
me sermonem, ex omnibus verbis
quæ dicta sunt tibi. * Indicauit itaque 18
ei Samuel vniuersos sermones, & non
abscondit ab eo. * Et ille respondit:
Dominus est: quod bonum est in
oculis suis faciat. * Creuit autem Sa- 19
muel, & Dominus erat cum eo, &
non cecidit ex omnibus verbis eius
in terram. * Et cognouit vniuersus 20
Israel, à Dan vsque Bersabee, quòd
fidelis Samuel propheta esset Domi-
ni. * Et addidit Dominus vt appare- 21
ret in Silo, quoniam reuelatus fuerat
Dominus Samueli in Silo, iuxta ver-
bum Domini. Et euenit sermo Sa-
muelis vniuerso Israeli.

CAP. IV.

Ceduntur Israelitæ à Philisthæis, rursumque adducta in castra arca cæduntur, captaque arca duo filij Heli occiduntur, quibus auditis, Heli corruens occumbit, nuru eius in partu moriente.

ET factum est in diebus illis, con- 1
uenerunt Philisthiim in pugnam: A
& egressus est Israel obuiam Phili-
sthiim in prœlium, & castrametatus
est iuxta Lapidem adiutorii. Porrò
Philisthiim venerunt in Aphec, * & 2
instruxerunt aciem contra Israel. In-
ito autem certamine, terga vertit Is-
rael Philisthæis: & cæsa sunt in illo
certamine passim per agros, quasi
quatuor millia virorum. * Et reuersus 3
est populus ad castra: dixeruntq; ma-
iores natu de Israel: Quare percussit
nos Dominus hodie coram Phili-
sthiim? Afferamus ad nos de Silo ar-
cam fœderis Domini, & veniat in
medium nostri, vt saluet nos de ma-
nu inimicorum nostrorum. * Misit 4
ergo populus in Silo, & tulerunt in-
de arcam fœderis Domini exercituũ
sedentis super Cherubim: erantque
duo filii Heli cum arca fœderis Dei,
Ophni & Phinees. * Cumque venis- 5
set arca fœderis Domini in castra,
vociferatus est omnis Israel clamore
grandi, & personuit terra. * Et audie- 6
runt Philisthiim vocem clamoris, di- B
xeruntque: Quænam est hæc vox cla-
moris magni in castris Hebræorum?
Et cognouerunt quòd arca Domini
7 venisset in castra. * Timueruntque Phi-
listhiim, dicentes: Venit Deus in ca-
8 stra. Et ingemuerunt, dicentes: * Væ
nobis: non enim fuit tanta exultatio
heri & nudiustertius: væ nobis. Quis
nos saluabit de manu Deorum subli-
mium istorum? hi sunt Dii, qui per-
cusserunt Aegyptum omni plaga, in
9 deserto. * Confortamini, & estote vi-
ri, Philisthiim: ne seruiatis Hebræis,
sicut & illi seruierunt vobis: confor-
10 tamini, & bellate. * Pugnauerunt er-
go Philisthiim, & cæsus est Israel, &
fugit vnusquisque in tabernaculum
suum: & facta est plaga magna nimis: &
ceciderunt de Israel triginta millia
11 peditum. * Et arca Dei capta est: duo
C quoque filii Heli mortui sunt, Ophni
12 & Phinees. * Currens autem vir de
Beniamin ex acie, venit in Silo in die
illa, scissa veste, & conspersus puluere
13 caput. * Cumque ille venisset, Heli se-
debat super sellam contra viam spe-
ctans. Erat enim cor eius pauens pro
arca Dei. Vir autẽ ille postquam in-
gressus est, nuntiauit vrbi: & vlulauit
14 omnis ciuitas. * Et audiuit Heli soni-
tum clamoris, dixitque: Quis est hic
sonitus tumultus huius? At ille festi-
15 nauit, & venit, & nuntiauit Heli. * Heli
autem erat nonaginta & octo anno-
16 rum, & oculi eius caligauerant, & vi-
dere non poterat. * Et dixit ad Heli:
Ego sum qui veni de prœlio, & ego
qui de acie fugi hodie. Cui ille ait:
17 Quid actum est fili mi? * Respondens
autem ille, qui nuntiabat, Fugit, in-
quit, Israel coram Philisthiim, & ruina
magna facta est in populo: insuper &
D duo filii tui mortui sunt, Ophni &
18 Phinees: & arca Dei capta est. * Cũq;
ille nominasset arcam Dei, cecidit de
sella retrorsum iuxta ostium, & fractis
ceruicibus mortuus est. Senex enim
erat vir & grandæuus: & ipse iudicauit
19 Israel quadraginta annis. * Nurus au-
tem eius, vxor Phinees, prægnãs erat,
vicinaq; partui: & audito nuntio quòd
capta esset arca Dei, & mortuus esset
socer suus, & vir suus, incuruauit se &
peperit: irruerant enim in eã dolores
20 subiti. * In ipso autem momento
mortis eius, dixerunt ei quæ stabant
circa eam: Ne timeas, quia filium pe-
peristi. Quæ non respondit eis, neque
21 animaduertit. * Et vocauit puerum,
Ichabod, dicens: Translata est gloria
de Israel, quia capta est arca Dei,
22 pro socero suo & pro viro suo, * &
ait: Translata est gloria ab Israel, eò
quod capta esset arca Dei.

CAP. V.

Dagon coram arca semel ac iterùm corruit, abscissis in limine capite & manibus. Philisthæi quoque mariscis & muribus percussi, arcam à se repellunt.

PHilisthiim autem tulerunt arcam 1
Dei, & asportauerunt eam à La- A
pide adiutorij in Azotum. * Tule- 2
runtque Philisthiim arcam Dei, &
intulerunt eam in templum Dagon,
& statuerunt eam iuxta Dagon.
* Cũque surrexissent diluculò Azo- 3
tij altera die, ecce Dagõ iacebat pro-
nus in terra ante arcam Domini: &
tulerunt Dagon, & restituerunt eum
in locum suum. * Rursumque manè 4
die altera consurgentes, inuenerunt
Dagon iacentem super faciem suam
in terra coram arca Domini: caput
autẽ Dagon, & duæ palmæ manuum B
eius abscissæ erant super limen:* por- 5
rò Dagon solus truncus remanserat
in loco suo. Propter hanc causam
non calcant sacerdotes Dagon, &
omnes qui ingrediuntur templum
eius, super limen Dagon in Azoto,
vsque in hodiernum diem. * Aggra- 6
uata est autem manus Domini super
‖ Ps. 77. g. 66. Azotios, & demolitus est eos:‖ & per-
cussit in secretiori parte natium Azo-
tum, & fines eius. Et ebullierunt vil-
læ & agri in medio regionis illius, &
nati sunt mures, & facta est confusio
mortis magnæ in ciuitate. * Viden- 7
tes autem viri Azotij huiuscemodi C
plagam, dixerunt: Non maneat arca
Dei Israel apud nos: quoniam dura
est manus eius super nos, & super
Dagon deum nostrum. * Et mitten- 8
tes congregauerunt omnes satrapas
Philisthinorum ad se, & dixerunt:
Quid faciemus de arca Dei Israel?
Responderuntque Gethæi: Circum-
ducatur arca Dei Israel. * Et circum- 9
duxerunt arcam Dei Israel. * Illis au-
tem circumducentibus eam, fiebat
manus Domini per singulas ciuita-
tes interfectionis magnæ nimis: &
percutiebat viros vniuscuiusque vr-
bis, à paruo vsque ad maiorem, &
computrescebant prominentes exta-
les eorum. Inieruntque Gethæi con-
silium, & fecerunt sibi sedes pelli-
ceas. * Miserunt ergo arcam Dei in 10
Accaron. Cumque venisset arca Dei D
in Accaron, exclamauerunt Acca-
ronitæ, dicentes, Adduxerunt ad
nos arcam Dei Israel, vt interficiat
nos & populum nostrum. * Miserunt 11
itaque & congregauerunt omnes sa-
trapas Philisthinorũ: qui dixerunt:
Dimittite arcam Dei Israel, & reuer-
tatur in locum suum, & non inter-
12 ficiat nos cum populo nostro. * Fie-
bat enim pauor mortis in singulis
vrbibus, & grauissima valdè manus
Dei, viri quoque, qui mortui non
fuerant, percutiebantur in secretiori
parte natium: & ascendebat vlu-
latus vniuscuiusque ciuitatis in cæ-
lum.

CAP. VI.

Philisthæi arcam cum muribus & anis aureis, suorum sacerdotum consilio, à se remittunt per vaccas lactantes & nouum plaustrum vsque Bethsames: vbi vaccas super ligna plaustri Bethsamitæ immolauerunt; plurimis de populo ac plebe à Domino interemptis, quod arcam Dei conspexissent.

1 FVit ergo arca Domini in regione
A Philisthinorum septem mensibus;
2 * Et vocauerunt Philisthiim sacer-
dotes & diuinos, dicentes: Quid fa-
ciemus de arca Domini? indicate no-
bis quomodo remittamus eam in lo-
3 cum suum. Qui dixerunt: * Si re-
mittitis arcam Dei Israel, nolite di-
mittere eam vacuam, sed quod debe-
tis, reddite ei pro peccato, & tunc cu-
rabimini: & scietis quare non rece-
4 dat manus eius à vobis. * Qui dixe-
runt: Quid est quod pro delicto red-
dere debeamus ei? Responderuntque
5 illi: * Iuxta numerum prouinciarum
Philisthinorum, quinque anos au-
reos facietis, & quinque mures au-
reos: quia plaga vna fuit omnibus
vobis, & satrapis vestris. Facietisque
similitudines murium vestrorum, &
similitudines anorum, qui demoliti
sunt terram, & dabitis Deo Israel glo-
riam: si fortè releuet manum suam
B à vobis, & à diis vestris, & à terra
6 vestra. * Quare aggrauatis corda ve-
stra, sicut aggrauauit Ægyptus, &
Pharao cor suum? ‖ nónne postquam ‖ Exod. 12. e. 31.
percussus est, tunc dimisit eos, &
7 abierunt? * Nunc ergo arripite & fa-
cite plaustrum nouum vnum: & duas
vaccas fœtas, quibus non est imposi-
tum iugum, iungite in plaustro, &
8 recludite vitulos earum domi. * Tol-
letisque arcam Domini, & ponetis
in plaustro, & vasa aurea, quæ exsol-
uistis ei pro delicto, ponetis in capsel-
lam ad latus eius: & dimittite eam vt
9 vadat. * Et aspicietis: & siquidem per
viam finium suorum ascenderit con-
tra Bethsames, ipse fecit nobis hoc
malum grande: sin autem, minimè:
sciemus quia nequaquam manus eius
10 tetigit nos, sed casu accidit. * Fece-
runt ergo illi hoc modo: & tollen-

tes

tes duas vaccas, quæ lactabant vitu-
los, iunxerunt ad plaustrum, vitu-
losque earum concluserunt domi.
* Et posuerunt arcam Dei super plau- 11
strum, & capsellam, quæ habebat C
mures aureos & similitudines ano-
rum. * Ibant autem in directum vac- 12
cæ, per viam quæ ducit Bethsames,
& itinere vno gradiebantur, pergen-
tes & mugientes: & non declinabant
neque ad dextram neque ad sinistrã:
sed & satrapæ Philisthiim sequeban-
tur vsque ad terminos Bethsames.
* Porro Bethsamitæ metebant triti- 13
cum in valle: & eleuantes oculos
suos, viderunt arcam, & gauisi sunt
cùm vidissent. * Et plaustrum venit 14
in agrum Iosue Bethsamitæ, & ste-
tit ibi. Erat autem ibi lapis magnus,
& conciderunt ligna plaustri, vac-
casque imposuerunt super ea holo-
caustum Domino. * Leuitæ autem 15
deposuerunt arcam Dei, & capsel-
lam quæ erat iuxta eam, in qua erant
vasa aurea, & posuerunt super lapi-
dem grandem. Viri autem Bethsa-
mitæ obtulerunt holocausta, & im-
molauerunt victimas in die illa Do-
mino. * Et quinque satrapæ Phili- 16
sthinorum viderunt, & reuersi sunt
in Accaron in die illa. * Hi sunt au- 17
tem ani aurei, quos reddiderunt Phi- D
listhiim pro delicto, Domino: Azo-
tus vnum, Gaza vnum, Ascalon
vnum, Geth vnum, Accaron vnum:
* & mures aureos secundùm nume- 18
rũ vrbium Philisthiim, quinque pro-
uinciarum, ab vrbe murata vsque ad
villam quæ erat absque muro, & vs-
que ad Abelmagnum, super quẽ po-
suerunt arcam Domini, quæ erat vs-
que in illum diem in agro Iosue Beth-
samitis. * Percussit autem de viris 19
Bethsamitibus, eò quòd vidissent ar-
cam Domini: & percussit de populo
septuaginta viros, & quinquaginta
millia plebis. Luxitque populus, eò
quòd Dominus percussisset plebem
plaga magna. * Et dixerũt viri Beth- 20
samitæ: Quis poterit stare in conspe-
ctu Domini Dei sancti huius? & ad
quem ascendet à nobis? * Miserunt- 21
que nuntios ad habitatores Cariath-
iarim, dicentes: Reduxerunt Phili-
sthiim arcam Domini, descendite, &
reducite eam ad vos.

CAP. VII.

Reducitur arca in domũ Abinadab in Gabaa, & Samuelis hortatu Israelitæ ad Dominum conuersi Philisthæos vicerunt, orante pro ipsis Samuele.

VEnerunt ergo viri Cariathiarim, 1
& reduxerunt arcam Domini, A
& intulerunt eam in domum Abina-
dab in Gabaa: Eleazarum autem fi-
lium eius sanctificauerant, vt custo-
2 diret arcam Domini. * Et factum est,
ex qua die mansit arca Domini in
Cariathiarim, multiplicati sunt dies
(erat quippe iam annus vigesimus)
& requieuit omnis domus Israel post
3 Dominum. * Ait autem Samuel ad
vniuersam domum Israel, dicens: ‖ Si ‖ Deut. 6.c.13.
in toto corde vestro reuertimini ad Mat. 4.
Dominum, auferte deos alienos de b.10.
medio vestri, Baalim & Astaroth: &
præparate corda vestra Domino, &
seruite ei soli, & eruet vos de manu
4 Philisthiim. * Abstulerunt ergo filij
B Israel Baalim & Astaroth, & seruie-
5 runt Domino soli. * Dixit autem Sa-
muel: Congregate vniuersum Israel
in Masphath, vt orem pro vobis Do-
6 minum. * Et conuenerunt in Ma-
sphath: hauseruntque aquam, & ef-
fuderunt in conspectu Domini, &
ieiunauerunt in die illa, atque dixe-
runt ibi: Peccauimus Domino. Iudi-
cauitque Samuel filios Israel in Ma-
7 sphath. * Et audierunt Philisthiim
quòd congregati essent filij Israel in
Masphath, & ascenderunt satrapæ
Philisthinorum in Israel. Quod cùm
audissent filij Israel, timuerunt à fa-
8 cie Philisthinorum. * Dixeruntque
ad Samuelem: Ne cesses pro nobis
clamare ad Dominum Deum no-
C strum, vt saluet nos de manu Phili-
9 sthinorum. * Tulit autem Samuel
agnum lactentem vnum, & obtulit
illum holocaustum integrum Domi-
no: & clamauit Samuel ad Domi-
num pro Israel, & exaudiuit eum Do-
10 minus. * Factum est autem, cùm Sa-
muel offerret holocaustũ, Philisthiim
iniêre prælium contra Israel: intonuit
autẽ Dominus fragore magno in die
illa super Philisthiim, & exterruit
11 eos, & cæsi sunt à facie Israel. * ‖ Egres- ‖ Eccli.
sique viri Israel de Masphath, perse- 46.d.21
cuti sunt Philisthæos, & percusserunt
eos, vsque ad locum qui erat subter
12 Bethchar. * Tulit autem Samuel lapi-
dem vnum, & posuit eum inter Ma-
sphath & inter Sen: & vocauit nomẽ
D loci illius, Lapis adiutorii. Dixitque:
Hucusque auxiliatus est nobis Domi-
13 nus. * Et humiliati sunt Philisthiim,
nec apposuerunt vltrà vt venirent in
terminos Israel. Facta est itaque ma-
nus Domini super Philisthæos, cun-
14 ctis diebus Samuelis. * Et redditæ sũe
vrbes, quas tulerant Philisth im ab
Israel, Israeli, ab Accaron vsq; Geth,
& terminos suos: liberauitque Israel
de manu Philisthinorũ, eratque pax

inter Israel & Amorrhæum. * Iudica- 15
bat quoque Samuel Israëlem cunctis
diebus vitæ suæ: * & ibat per singulos 16
annos circuiens Bethel & Galgala &
Masphath, & iudicabat Israëlē in su-
pradictis locis. * Reuertebaturque in 17
Ramatha: ibi enim erat domus eius,
& ibi iudicabat Israëlem: ædificauit
etiam ibi altare Domino.

CAP. VIII.

Filijs Samuelis ad auaritiam declinātibus petit populus sibi regem, quibus Samuel, iubente Domino, ius regis prædicit, sed non auditur.

FActum est autē cùm senuisset Sa- 1
muel, posuit filios suos iudices Is- A
rael. * Fuitque nomen filij eius pri- 2
mogeniti Ioël: & nomē secundi Abia,
iudicum in Bersabee. * Et non ambu- 3
lauerunt filij illius in viis eius: sed de-
clinauerunt post auaritiam, accepe-
runtque munera, & peruerterunt iu-
dicium. * Congregati ergo vniuersi 4
maiores natu Israel, venerunt ad Sa-
muelem in Ramatha. Dixeruntque 5
ei: Ecce tu senuisti, & filij tui non
| Osee ambulant in viis tuis: || constitue no-
13.c.10. bis regem, vt iudicet nos, sicut & vni-
Act. 13. uersæ habent nationes. * Displicuit 6
e.21. sermo in oculis Samuelis, eò quòd B
dixissent: Da nobis regem, vt iudicet
nos. Et orauit Samuel ad Dominum.
* Dixit autem Dominus ad Samue- 7
lem: Audi vocem populi in omnibus
quæ loquuntur tibi. non enim te ab-
iecerunt, sed me, ne regnem super
eos. * Iuxta omnia opera sua, quæ 8
fecerunt à die qua eduxi eos de Ægy-
pto vsque ad diem hanc: sicut dereli-
querunt me, & seruierunt dijs alie-
nis, sic faciunt etiam tibi. * Nunc er- 9
go vocem eorum audi: verumtamen
cōtestare eos, & prædic eis ius regis,
qui regnaturus est super eos. * Dixit 10
itaque Samuel omnia verba Domi-
ni ad populum, qui petierat à se re-
gē, * & ait: Hoc erit ius regis, qui impe- 11
raturus est vobis: Filios vestros tol- C
let, & ponet in curribus suis, facier-
que sibi equites & præcursores qua-
drigarum suarum, * & constituet si- 12
bi tribunos, & centuriones, & arato-
res agrorum suorum, & messores se-
getū, & fabros armorum & curruum
suorū. * Filias quoq; vestras faciet si- 13
bi vnguentarias, & focarias, & pani-
ficas. * Agros quoq; vestros, & vineas, 14
& olueta optima tollet, & dabit ser-
uis suis. * Sed & segetes vestras, & vi- 15
nearum reditus addecimabit, vt det
eunuchis & famulis suis. * Seruos 16
etiam vestros, & ancillas, & iuuenes
optimos, & asinos auferet, & ponet
17 in opere suo. * Greges quoque ve-
stros addecimabit, vosque eritis ei
18 serui. * Et clamabitis in die illa à facie
D regis vestri, quem elegistis vobis: &
non exaudiet vos Dominus in die il-
19 la, quia petistis vobis regem. * Noluit
autem populus audire vocem Samue-
lis, sed dixerunt: Nequaquā: rex enim
20 erit super nos, * & erimus nos quoq;
sicut omnes gentes: & iudicabit nos
rex noster, & egredietur ante nos, &
21 pugnabit bella nostra pro nobis. * Et
audiuit Samuel omnia verba populi,
& locutus est ea in auribus Domini.
22 * Dixit autem Dominus ad Samue-
lem: Audi vocem eorum, & consti-
tue super eos regem. Et ait Samuel
ad viros Israel: Vadat vnusquisque in
ciuitatem suam.

CAP. IX.

Saul quærēdo patris asinas peruenit ad Samuelem, cum quo pransus est, ac nocte hospitio receptus.

1 ET erat vir de Beniamin nomine
A Cis, filius Abiel, filii Seror, filii
Bechorath, filii Aphia, filii viri Ie-
2 mini, fortis robore. * Et erat ei filius
vocabulo Saul, electus & bonus: &
non erat vir de filiis Israel melior il-
lo. ab humero & sursum eminebat
3 super omnem populum. * Perierant
autem asinæ Cis patris Saul: & dixit
Cis ad Saul filium suum: Tolle te-
cum vnum de pueris, & consurgens
vade, & quære asinas. Qui cùm tran-
4 sissent per montem Ephraim, * & per
terrā Salisa, & non inuenissent, tran-
sierunt etiam per Terram Salim, &
non erant: sed & per Terram Iemini,
5 & minimè repererunt. * Cùm autem
venissent in Terram Suph, dixit Saul
ad puerum qui erat cum eo: Veni &
reuertamur, ne fortè dimiserit pater
meus asinas, & solicitus sit pro nobis.
6 * Qui ait ei: Ecce vir Dei est in ciuita-
te hac, vir nobilis: omne quod loqui-
tur, sine ambiguitate venit. nunc er-
go eamus illuc, si fortè indicet nobis
de via nostra, propter quā venimus.
7 * Dixitque Saul ad puerum suum:
B Ecce ibimus: quid feremus ad virum
Dei? panis defecit in sitarciis nostris:
& sportulā non habemus, vt demus
homini Dei, nec quidquam aliud.
8 * Rursum puer respondit Sauli, & ait:
Ecce inuenta est in manu mea quarta
pars stateris argenti, demus homini
Dei, vt indicet nobis viam nostram.
9 * (Olim in Israel sic loquebatur
vnusquisque vadens consulere Deum:
Venite, & eamus ad Videntem. Qui
enim Propheta dicitur hodie, voca-
10 batur olim Videns.) * Et dixit Saul ad

puerum

puerum suum: Optimus sermo tuus.
Veni, eamus. Et ierunt in ciuitatem,
in qua erat vir Dei. * Cumque ascen- 11
derent cliuum ciuitatis, inuenerunt
puellas egredientes ad hauriendam a-
quam, & dixerunt eis: Num hic est Vi-
dens? * Quæ respondentes, dixerunt 12
illis: Hic est: ecce ante te, festina nũc:
hodie enim venit in ciuitatem, quia
sacrificium est hodie populi in excel-
so. * Ingredientes vrbem, statim inue- 13
nietis eum antequam ascendat excel-
sum ad vescendum. neque enim com-
esurus est populus donec ille veniat:
quia ipse benedicit hostiæ, & dein-
ceps comedunt qui vocati sunt. Nunc
ergo conscendite, quia hodie reperie-
tis eum. * Et ascenderunt in ciuita- 14
tem. Cumque illi ambularent in me-
dio vrbis, apparuit Samuel egrediens
obuiam eis, vt ascenderet in excel- C
‖ Act. 13 c.21. sum. * ‖ Dominus autem reuelaue- 15
rat auriculam Samuelis ante vnam
diem quàm veniret Saul, dicens: * Hac 16
ipsa hora, quæ nunc est, cras mittam
virum ad te de Terra Beniamin, &
vnges eum ducem super populum
meum Israel: & saluabit populum
meum de manu Philisthinorum: quia
respexi populum meum, venit enim
clamor eorum ad me. * Cumque 17
aspexisset Samuel Saulem, Domi-
nus dixit ei: Ecce vir quem dixe-
ram tibi, iste dominabitur populo
meo. * Accessit autem Saul ad Samue- 18
lem in medio portæ, & ait: Indica,
oro, mihi, vbi est domus Videntis.
* Et respondit Samuel Sauli dicens: 19
Ego sum Videns. ascende ante me in
excelsum, vt comedatis mecum ho-
die, & dimittam te manè: & omnia
quæ sunt in corde tuo, indicabo tibi.
* Et de asinis, quas nudiustertius per- 20
didisti, ne solicitus sis, quia inuentæ
sunt. Et cuius erunt optima quæque
Israël? nónne tibi & omni domui pa-
tris tui? * Respondens autem Saul, 21
ait: Numquid non filius Iemini ego
sum, de minima tribu Israël, & cog-
natio mea nouissima inter omnes fa-
milias de tribu Beniamin? quare er-
go locutus es mihi sermonem istum?
* Assumens itaque Samuel Saulem, & 22
puerum eius, introduxit eos in tri- D
clinium, & dedit eis locum in capite
eorum qui fuerant inuitati. erant e-
nim quasi triginta viri. * Dixitque 23
Samuel coco: Da partem, quam dedi
tibi, & præcepi vt reponeres seorsum
apud te. * Leuauit autem cocus ar- 24
mum, & posuit ante Saul. Dixitque
Samuel: Ecce quod remansit, pone
ante te, & comede: quia de industria
seruatum est tibi, quando populum
vocaui. Et comedit Saul cum Samue-
25 le in die illa. * Et descenderunt de ex-
celso in oppidum, & locutus est cum
Saule in solario: strauitque Saul in
26 solario, & dormiuit. * Cumque manè
surrexissent, & iam elucesceret, voca-
uit Samuel Saulem in solario, dicens:
Surge, & dimittam te. Et surrexit
Saul: egressique sunt ambo, ipse vide-
27 licet, & Samuel. * Cumque descende-
rent in extrema parte ciuitatis, Sa-
muel dixit ad Saul: Dic puero vt ante-
cedat nos, & transeat: tu autem sub-
siste paulisper, vt indicem tibi verbum
Domini.

CAP. X.

Vngitur Saul in regem à Samuele, datis ac succedentibus signis, prophetat inter prophetas, & missis sortibus à Samuele confirmatur in regem: lex regni in libro scripta, coram Domino reponitur.

1 TVlit ‖ autem Samuel lenticulam ‖ Act. 13 c.21.
A olei, & effudit super caput eius,
& deosculatus est eum, & ait: Ecce,
vnxit te Dominus super hereditatem
suam in principem, & liberabis po-
pulum suum de manibus inimico-
rum eius, qui in circuitu eius sunt.
Et hoc tibi signum, quia vnxit te Deus
2 in principem. * Cùm abieris hodie
à me, inuenies duos viros iuxta se-
pulchrum Rachel in finibus Benia-
min, in Meridie, dicentque tibi: In-
uentæ sunt asinæ, ad quas ieras per-
quirendas: & intermissis pater tuus
asinis, solicitus est pro vobis, & dicit:
3 Quid faciam de filio meo? * Cumque
abieris inde, & vltrà transieris, & ve-
neris ad quercum Thabor, inuenient
te ibi tres viri ascendentes ad Deum
in Bethel, vnus portans tres hœdos,
& alius tres tortas panis, & alius por-
4 tans lagenam vini. * Cumque te salu-
tauerint, dabunt tibi duos panes, & ac-
5 cipies de manu eorum. * Post hæc ve-
nies in collem Dei, vbi est statio Phi-
listhinorum: & cùm ingressus fueris
ibi vrbem, obuium habebis gregem
prophetarum descendentium de ex-
celso, & ante eos psalterium & tympa-
B num, & tibiam, & citharam, ipsosque
6 prophetantes. * Et insiliet in te Spiri-
tus Domini, & prophetabis cum eis,
7 & mutaberis in virum alium. * Quan-
do ergo euenerint signa hæc omnia
tibi, fac quæcumque inuenerit manus
8 tua, quia Dominus tecum est. * Et de-
scẽdes ante me in Galgala. (ego quip-
pe descendam ad te) vt offeras obla-
tionem, & immoles victimas pacifi-
cas: septem diebus expectabis, donec

veniam ad te, & ostendam tibi quid
facias. * Itaque cùm auertisset humе- 9
rum suum vt abiret à Samuële, im-
mutauit ei Deus cor aliud, & vene-
runt omnia signa hæc in die illa.* Ve- 10
neruntque ad prædictum collem, &
ecce cuneus prophetarum obuius ei:
& insiluit super eum Spiritus Domi-
ni, & prophetauit in medio eorũ.* Vi- 11
dentes autem omnes qui nouerant
eum heri & nudiustertius, quòd esset
cum prophetis, & prophetaret, dixe-
runt ad inuicem: Quænam res acci-
dit filio Cis? num & Saül inter pro-
phetas? * Respònditque alius ad alte- 12
rum, dicens: Et quis pater eorum? C
propterea versum est in prouerbium:
‖ Inf. 19 d. 24. ‖ Num & Saül inter prophetas? * Ces- 13
sauit autem prophetare, & venit ad
excelsum. * Dixitque patruus Saül ad 14
eum, & ad puerum eius: Quò abistis?
Qui responderunt: Quærere asinas:
quas cùm non reperissemus, venimus
ad Samuëlem. * Et dixit ei patruus 15
suus: Indica mihi quid dixerit tibi
Samuël. * Et ait Saül ad patruũ suum: 16
Indicauit nobis quia inuentæ essent
asinæ. De sermone autem regni non
indicauit ei quem locutus fuerat ei
Samuël. * Et conuocauit Samuel po- 17
pulum ad Dominum in Maspha: * & 18
ait ad filios Israël: Hæc dicit Domi-
nus Deus Israel: Ego eduxi Israel de
Ægypto, & erui vos de manu Ægy-
ptiorum, & de manu omnium regum
qui affligebant vos. * Vos autem ho- 19
die proiecistis Deum vestrum, qui
solus saluabit vos de vniuersis malis
& tribulationibus vestris: & dixistis:
‖ Sup. 8. d. 19. ‖ Nequaquam: sed regem constitue
super nos. Nunc ergo state coram D
Domino per tribus vestras, & per fa-
milias. * Et applicuit Samuel omnes 20
tribus Israël, & cecidit sors tribus
Beniamin. * Et applicuit tribum Ben- 21
iamin & cognationes eius, & cecidit
cognatio Metri, & peruenit vsque ad
Saül filium Cis. Quæsierunt ergo eũ,
& non est inuentus. * Et consulue- 22
runt post hæc Dominum, vtrumnam
venturus esset illuc. Responditque
Dominus: Ecce absconditus est do-
mi. * Cucurrerunt itaque & tulerunt 23
eum inde: stetitque in medio popu-
li, & altior fuit vniuerso populo ab
humero & sursum. * Et ait Samuel ad 24
omnem populum: Certè videtis quẽ
elegit Dominus, quoniam non sit si-
milis illi in omni populo. Et clamauit
omnis populus, & ait: Viuat Rex.
* Locutus est autem Samuël ad po- 25
pulum legem regni, & scripsit in li-
bro, & reposuit coram Domino: &
dimisit Samuel omnem populum, sin-
26 gulos in domum suam. * Sed & Saül
abiit in domum suam in Gabaa: &
abiit cum eo pars exercitus, quorum
27 tetigerat Deus corda. * Filij verò Be-
lial dixerunt: Num saluare nos pote-
rit iste? Et despexerunt eum, & non
attulerunt ei munera: ille verò dissi-
mulabat se audire.

C A P. XI.

Saül irruente in ipsum spiritu Domini, diuisisque suis bobus, populum ad bellum conuocat, vincitque Naas regem Ammonitarum, liberatis viris Iabes Galaad, & regnum eius instauratur in Galgala.

1 A ET factum est quasi post mensem,
ascendit Naas Ammonites, & pu-
gnare cœpit aduersum Iabes Galaad.
Dixeruntque omnes viri Iabes ad
Naas: Habeto nos fœderatos, & ser-
2 uiemus tibi. * Et respondit ad eos Naas
Ammonites: In hoc feriam vobiscum
fœdus, vt eruam omnium vestrûm
oculos dextros, ponamque vos op-
3 probrium in vniuerso Israël. * Et di-
xerunt ad eum seniores Iabes: Con-
cede nobis septem dies, vt mittamus
nuntios ad vniuersos terminos Israël:
& si non fuerit qui defendat nos, e-
4 B grediemur ad te. * Venerũt ergo nun-
tij in Gabaa Saülis: & locuti sunt ver-
ba hæc, audiente populo: & leuauit
omnis populus vocem suam, & fle-
5 uit. * Et ecce Saül veniebat, sequens
boues de agro, & ait: Quid habet
populus quòd plorat? Et narraue-
6 runt ei verba virorum Iabes. * Et in-
siliuit Spiritus Domini in Saül, cùm
audisset verba hæc, & iratus est furor
7 eius nimis. * Et assumens vtrumque
bouem, concidit in frusta, misitque
in omnes terminos Israël per manum
C nuntiorum, dicens: Quicumque non
exierit, & secutus fuerit Saül & Sa-
muel, sic fiet bobus eius. Inuasit er-
go timor Domini populum, & egres-
8 si sunt quasi vir vnus. * Et recensuit
eos in Bezech: fueruntque filiorum
Israël trecenta millia: virorum autem
9 Iuda triginta millia. * Et dixerunt
nuntiis, qui venerant: Sic dicetis vi-
ris, qui sunt in Iabes Galaad: Cras
erit vobis salus, cùm incaluerit sol.
Venerunt ergo nuntii, & annuntia-
10 uerunt viris Iabes, qui lætati sunt. * Et
dixerunt: Manè exibimus ad vos: &
facietis nobis omne quod placuerit
11 vobis. * Et factum est, cùm dies cra-
D stinus venisset, constituit Saül po-
pulum in tres partes: & ingressus est
media castra in vigilia matutina, &
percussit Ammon vsque dum incale-
sceret

fceret dies : reliqui autem dispersi
sunt, ita vt non relinquerentur in eis
duo pariter. * Et ait populus ad Sa- 12
‖Sup.10 muelem: ‖ Quis est iste qui dixit: Saül
d.27. num regnabit super nos? Date viros,
& interficiemus eos. * Et ait Saül: Non 13
occidetur quisquam in die hac, quia
hodie fecit Dominus salutem in Israël.
* Dixit autem Samuël ad popu- 14
lum : Venite, & eamus in Galgala, &
innouemus ibi regnum. * Et perrexit 15
omnis populus in Galgala, & fecerunt
ibi regem Saül coram Domino
in Galgala, & immolauerunt ibi victimas
pacificas coram Domino. Et
lætatus est ibi Saül, & cuncti viri Israël
nimis.

CAP. XII.

Samuel populi iudicio probatus innocens, Israelem ingratitudinis arguit, datis è cælo signis, hortaturque vt Domino adhæreant, non cessant pro ipsis orare.

Dixit autem Samuël ad vniuer- 1
sum Israël : Ecce audiui vocem A
vestram, iuxta omnia quæ locuti estis
ad me, & constitui super vos regem.
* Et nunc rex graditur ante vos: ego 2
autem senui, & incanui : porrò filij
mei vobiscum sunt : itaque conuersatus
coram vobis ab adolescentia
mea vsque ad hanc diem, ecce præstò
‖Eccl. sum. * ‖ Loquimini de me coram Do- 3
46.d.22 mino, & coram Christo eius, vtrùm
bouem cuiusquam tulerim, aut asinum:
si quempiam calumniatus sum,
si oppressi aliquem, si de manu cuiusquam
munus accepi : & contemnam
illud hodie, restituamque vobis. * Et 4
dixerunt : Non es calumniatus nos,
neque oppressisti, neque tulisti de manu
alicuius quippiam. * Dixitque ad 5
eos : Testis est Dominus aduersum
vos, & testis Christus eius in die hac,
quia non inueneritis in manu mea
quippiam. Et dixerunt : Testis. * Et 6
ait Samuël ad populum: Dominus, qui
fecit Moysen & Aaron, & eduxit patres
nostros de Terra Ægypti. * Nunc 7
ergo state, vt iudicio contendam ad- B
uersum vos coram Domino, de omnibus
misericordiis Domini, quas fecit
‖Gen. vobiscum, & cum patribus vestris:
46.a.5. * ‖ quo modo Iacob ingressus est in 8
Ægyptum, & clamauerunt patres vestri
ad Dñm : & misit Dominus Moysen
& Aaron, & eduxit patres vestros
‖Iudic. de Ægypto : & collocauit eos in loco
4.a.1. hoc. * Qui obliti sunt Dñi Dei sui, ‖ & 9
tradidit eos in manu Sisaræ magistri
militiæ Hasor, & in manu Philisthinorum,
& in manu regis Moab, & pugnauerunt
aduersum eos. * Postea autem 10
clamauerunt ad Dominũ, & dixerũt:
Peccauimus, quia dereliquimus Dominum,
& seruiuimus Baalim & Astaroth;
nunc ergo erue nos de manu
inimicorum nostrorum, & ser-
11 uiemus tibi. * ‖ Et misit Dominus Ie- ‖Iudic.
robaal, & Badan, & Iephte, & Samuel, 6.c.14.
& eruit vos de manu inimicorum vestrorum
per circuitum, & habitastis
12 confidenter. * Videntes autem quòd
C Naas rex filiorum Ammon venisset
aduersum vos, dixistis mihi: ‖ Nequaquam, ‖Sup.8.
sed rex imperabit nobis : cùm d.19. &
Dominus Deus vester regnaret in vo- 10.c.19.
13 bis. * Nunc ergo præstò est rex vester,
quem elegistis & petistis : ecce dedit
14 vobis Dominus regem. * Si timueritis
Dominum, & seruieritis ei, & audieritis
vocem eius, & non exasperaueritis
os Domini: eritis & vos, & rex qui imperat
vobis, sequentes Dominũ Deum
15 vestrum. * Si autem non audieritis vocem
Domini, sed exasperaueritis sermones
eius, erit manus Domini super
16 vos, & super patres vestros. * Sed &
nunc state, & videte rem istam grandem,
quam facturus est Dominus in
17 conspectu vestro. * Numquid nõ messis
tritici est hodie ? inuocabo Dominum,
& dabit voces & pluuias: & scietis,
& videbitis, quia grande malum
feceritis vobis in conspectu Domini,
18 petentes super vos regem. * Et clama-
D uit Samuël ad Dominum, & dedit Do-
19 minus voces & pluuias in illa die. * Et
timuit omnis populus nimis Dominum
& Samuëlem, & dixit vniuersus
populus ad Samuëlem: Ora pro seruis
tuis ad Dominum Deum tuum, vt non
moriamur. addidimus enim vniuersis
peccatis nostris malum, vt peteremus
20 nobis regem. * Dixit autem Samuel ad
populum : Nolite timere, vos fecistis
vniuersum malum hoc : verumtamen
nolite recedere à tergo Domini, sed
seruite Domino in omni corde vestro.
21 * Et nolite declinare post vana, quæ
non proderunt vobis, neque eruent
22 vos, quia vana sunt. * Et non derelinquet
Dominus populũ suum, propter
nomen suum magnum : quia iurauit
Dominus facere vos sibi populum.
23 * Absit autem à me hoc peccatum in
Dominum, vt cessem orare pro vobis,
& docebo vos viam bonam & re-
24 ctam. * Igitur timete Dominum, & seruite
ei in veritate, & ex toto corde vestro.
vidistis enim magnifica quæ in
25 vobis gesserit. * Quòd si perseueraueritis
in malitia: & vos & rex vester pariter
peribitis.

CAP.

CAP. XIII.

Victi à Saule Philisthæi maximo apparatu aduersus Israëlem armantur; territi Hebræi in antris latitant: & Saul quia non expectato Samuelis aduentu obtulit holocaustum, reprobatus à Domino dicitur: de cautela Philisthæorum vt Israelitæ armis spolia entur.

FIlius vnius anni erat Saul cùm re- 1
gnare cœpisset, duobus autem an- A
nis regnauit super Israel. * Et elegit 2
sibi Saul tria millia de Israel: & erant
cum Saul duo millia in Machmas, &
in monte Bethel: mille autem cum
Ionatha in Gabaa Beniamin. porrò
cæterum populum remisit vnumquem-
que in tabernacula sua. * Et percus- 3
sit Ionathas stationem Philisthino-
rum, quæ erat in Gabaa. Quod cùm
audissent Philisthiim, Saul cecinit
buccina in omni terra, dicens: Au-
diant Hebræi. * Et vniuersus Israel au- 4
diuit huiuscemodi famam: Percussit
Saul stationem Philisthinorum: &
erexit se Israel aduersus Philisthiim.
Clamauit ergo populus post Saul in
Galgala. * Et Philisthiim congregati 5
sunt ad præliandum contra Israel, tri-
ginta millia curruum, & sex millia e-
quitum, & reliquum vulgus, sicut a-
rena quæ est in littore maris pluri-
ma. Et ascendentes castrametati sunt
in Machmas ad Orientem Bethauen.
* Quod cùm vidissent viri Israel se in 6
arcto positos, (afflictus enim erat po- B
pulus) absconderunt se in speluncis,
& in abditis, in petris quoque, & in
antris, & in cisternis. * Hebræi autem 7
transierunt Iordanem in Terram Gad
& Galaad. Cumque adhuc esset Saul
in Galgala, vniuersus populus per-
territus est, qui sequebatur eum. * Et 8
expectauit septem diebus iuxta pla-
citum Samuelis, & non venit Samuel
in Galgala, dilapsusque est populus
ab eo. * Ait ergo Saul: Afferte mihi 9
holocaustum, & pacifica. Et obtulit
holocaustum. * Cumque complesset 10
offerens holocaustum, ecce Samuel
veniebat: & egressus est Saul obuiam
ei vt salutaret eum. * Locutusque est 11
ad eum Samuel: Quid fecisti? Respon-
dit Saul: Quia vidi quòd populus di-
laberetur à me, & tu non veneras
iuxta placitos dies, porrò Phili-
sthiim congregati fuerant in Mach- C
mas, * dixi: Nunc descendent Phi- 12
listhiim ad me in Galgala, & faciem
Domini non placaui. Necessitate cõ-
pulsus, obtuli holocaustum. * Dixit- 13
que Samuel ad Saul: Stultè egisti, nec
custodisti mandata Domini Dei tui,
quæ præcepit tibi. Quod si non fecis-
ses, iam nunc præparasset Dominus
regnum tuum super Israel in sempi-
14 ternum, * sed nequaquam regnum
tuum vltrà consurget. ‖ Quæsiuit Do- ‖ Act. 13.
minus sibi virum iuxta cor suum: & d. 22.
præcepit ei Dominus vt esset dux su-
per populum suum, eò quòd non ser-
uaueris quæ præcepit Dominus.
15 * Surrexit autem Samuel, & ascendit
de Galgalis in Gabaa Beniamin. Et
reliqui populi ascenderunt post Saul
obuiàm populo, qui expugnabant eos
venientes de Galgala in Gabaa, in col-
le Beniamin. Et recensuit Saul popu-
lum, qui inuenti fuerant cum eo, quasi
16 sexcentos viros: * Et Saul & Ionathas
filius eius, populusque qui inuentus
fuerat cum eis, erat in Gabaa Benia-
D min: porrò Philisthiim consederant
17 in Machmas. * Et egressi sunt ad præ-
dandum de castris Philisthinorum
tres cunei. Vnus cuneus pergebat
contra viam Ephra ad Terram Sual.
18 * porrò alius ingrediebatur per viam
Beth horon. tertius autem verterat se
ad iter termini imminentis valli Se-
19 boim contra desertum. * Porrò faber
ferrarius non inueniebatur in omni
Terra Israel. cauerant enim Phili-
sthiim, ne fortè facerent Hebræi gla-
20 dium aut lanceam. * Descendebat er-
go omnis Israel ad Philisthiim, vt ex-
acueret vnusquisque vomerem suum,
& ligonem, & securim, & sarculum.
21 * Retusæ itaque erant acies vomerum,
& ligonum, & tridentum, & secu-
rium, vsque ad stimulum corrigen-
22 dum. * Cumque venisset dies prælij,
non est inuentus ensis & lancea in
manu totius populi, qui erat cum Sau-
le & Ionatha, excepto Saul & Iona-
23 tha filio eius. * Egressa est autem sta-
tio Philisthiim, vt transcenderet in
Machmas.

CAP. XIV.

Ionathas Domino fidens, cum armigero suo Philisthæos dispersit; verùm post victoriam, melle gustato, ob patris iuramentum mortem comminatum, populi auxilio vix euasit.

1 ET accidit quadam die vt diceret
A Ionathas filius Saul ad adolescẽ-
tem armigerum suum: Veni, & trans-
eamus ad stationem Philisthinorum,
quæ est trans locum illum. Patri au-
tem suo hoc ipsum non indicauit.
2 * Porrò Saul morabatur in extrema
parte Gabaa, sub malogranato, quæ
erat in Magron: & erat populus cum
3 eo quasi sexcentorum virorum. * Et
Achias filius Achitob fratris Icha-
bod

4. bod filij Phinees, | qui ortus fuerat
ex Heli sacerdote Domini in Silo,
portabat ephod. Sed & populus i-
gnorabat quò isset Ionathas. * Erant 4
autem inter ascensus, per quos nite-
batur Ionathas transire ad stationem
Philisthinorum, eminentes petræ ex
vtraque parte, & quasi in modum
dentium scopuli hinc & inde prætu-
pti, nomen vni Boses, & nomen al-
teri Sene: *vnus scopulus prominens 5
ad Aquilonem ex aduerso Machmas;
& alter ad Meridiem contra Gabaa.
*Dixit autem Ionathas ad adolescen- 6
tem armigerum suum: Veni, transea- B
mus ad stationem incircumcisorum
horum, si fortè faciat Dominus pro
nobis: quia non est Domino diffici-
le saluare, vel in multis, vel in pau-
cis. * Dixitque ei armiger suus: Fac 7
omnia quæ placent animo tuo: per-
ge quò cupis, & ero tecum vbicum-
que volueris. * Et ait Ionathas. Ecce 8
nos transimus ad viros istos. Cum-
que apparuerimus eis, * si taliter lo- 9
cuti fuerint ad nos, manete donec
veniamus ad vos: stemus in loco no-
stro, nec ascendamus ad eos. * Si au- 10
tem dixerint: Ascendite ad nos: a-
scendamus, quia tradidit eos Domi-
nus in manibus nostris: hoc erit no-
bis signum. * Apparuit igitur vter- 11
que stationi Philisthinorum: dixe-
runtque Philisthiim: En Hebræi egre-
diuntur de cauernis, in quibus abs-
conditi fuerant. * Et locuti sunt viri 12
de statione ad Ionatham, & ad armi-
gerum eius, dixeruntque: Ascendite
ad nos, & ostendemus vobis rem. Et
ait Ionathas ad armigerum suum: A-
ac. scendamus, sequere me: | tradidit e-
o. nim Dominus eos in manus Israel.
* Ascendit autem Ionathas manibus 13
& pedibus reptans, & armiger eius
post eum. Itaque alij cadebant ante
Ionatham, alios armiger eius interfi- C
ciebat sequens eum. *Et facta est pla- 14
ga prima, qua percussit Ionathas &
armiger eius, quasi viginti virorum,
in media parte iugeri, quam par boum
in die arare consueuit. * Et factum 15
est miraculum in castris, per agros:
sed & omnis populus stationis eo-
rum, qui ierant ad prædandum, ob-
stupuit, & conturbata est terra: & ac-
cidit quasi miraculum à Deo. * Et re- 16
spexerunt speculatores Saul, qui erant
in Gabaa Beniamin, & ecce multitu-
do prostrata, & huc illucque diffu-
giens. * Et ait Saul populo, qui erat 17
cum eo: Requirite, & videte quis ab-
ierit ex nobis. Cumque requisissent,
repertum est non adesse Ionatham,

18 & armigerum eius. * Et ait Saul ad
Achiam: Applica arcam Dei. (Erat
enim ibi arca Dei in die illa cum fi-
19 liis Israel.) * Cumque loqueretur Saul
ad sacerdotem, tumultus magnus ex-
ortus est in castris Philisthinorum:
crescebatque paulatim, & clariùs re-
sonabat. Et ait Saul ad sacerdotem:
20 Contrahe manum tuam. * Concla-
mauit ergo Saul, & omnis populus
qui erat cum eo, & venerunt vsque
ad locum certaminis: & ecce versus
fuerat gladius vniuscuiusque ad pro-
ximum suum, & cædes magna ni-
21 mis. * Sed & Hebræi qui fuerant cum
D Philisthiim heri & nudiustertius, a-
scenderantque cum eis in castris, re-
uersi sunt vt essent cum Israel, qui
22 erant cum Saül & Ionatha. * Omnes
quoque Israelitæ qui se absconderant
in monte Ephraim, audientes quòd
fugissent Philisthæi, sociauerunt se
cum suis in prælio. Et erant cum Saül,
23 quasi decem millia virorum. * Et sal-
uauit Dominus in die illa Israël. pu-
gna autem peruenit vsque ad Betha-
24 uen. *Et viri Israël sociati sunt sibi in
die illa: adiurauit autem Saül popu-
lum, dicens: Maledictus vir, qui com-
ederit panem vsque ad vesperam, do-
nec vlciscar de inimicis meis. Et
non manducauit vniuersus populus
25 panem: * omneque terræ vulgus ve-
nit in saltum, in quo erat mel super
26 faciem agri. * Ingressus est itaque
populus saltum, & apparuit fluens
mel, nullusque applicuit manum ad
os suum. timebat enim populus iura-
27 mentum. * Porrò Ionathas non au-
dierat cùm adiuraret pater eius po-
pulum: extenditque summitatem vir-
gæ, quam habebat in manu, & intin-
xit in fauum mellis: & conuertit ma-
num suam ad os suum, & illuminati
28 sunt oculi eius. * Respondensque v-
nus de populo, ait: Iureiurando con-
strinxit pater tuus populum, dicens:
Maledictus vir, qui comederit pa-
nem hodie. (defecerat autem popu-
29 lus.) * Dixitque Ionathas: Turbauit
E pater meus terram: vidistis ipsi quia
illuminati sunt oculi mei, eò quòd
gustauerim paululum de melle isto:
30 *quanto magis si comedisset populus
de præda inimicorum suorum, quam
reperit? nónne maior plaga facta fuis-
31 set in Philisthiim? * Percusserunt
ergo in die illa Philisthæos à Mach-
mis vsque in Aialon. Defatigatus est
32 autem populus nimis. * & versus ad
prædam, tulit oues, & boues, & vitu-
los, & mactauerunt in terra: come-
33 ditque populus cum sanguine. * Nun-
tiaue-

tiauerunt autem Sauli dicentes, quòd
populus peccasset Domino, comedens
cum sanguine. Qui ait: Præuaricati
estis: voluite ad me iam nunc
saxum grande.* Et dixit Saul: Disper- 34
gimini in vulgus, & dicite eis, vt adducat
ad me vnusquisq; bouem suum
& arietem, & occidite super istud,
& vescimini, & non peccabitis Domino
comedentes cum sanguine. Adduxit
itaque omnis populus vnusquisque
bouem in manu sua vsque ad
noctem: & occiderunt ibi. * Ædi- 35
ficauit autem Saul altare Domino;
tuncque primùm cœpit ædificare altare
Domino. * Et dixit Saul: Irrua- 36
mus super Philisthæos nocte, & vastemus
eos vsquedum illucescat manè,
nec relinquamus ex eis virum. F
Dixitque populus: Omne quod bonum
videtur in oculis tuis, fac. Et
ait sacerdos: Accedamus huc ad Deũ.
* Et consuluit Saul Dominum: Num 37
persequar Philisthiim? si trades eos
in manus Israël? Et non respondit ei
in die illa. * Dixitque Saul: Appli- 38
cate huc vniuersos angulos populi:
& scitote, & videte, per quem acciderit
peccatum hoc hodie. * Viuit 39
Dominus saluator Israel, quia si per
Ionatham filium meum factum est,
absque retractatione morietur. Ad
quod nullus contradixit ei de omni
populo. * Et ait ad vniuersum Israel: 40
Separamini vos in partem vnam, &
ego cum Ionatha filio meo ero in
parte altera. Responditque populus
ad Saul: Quod bonum videtur in
oculis tuis, fac. * Et dixit Saul ad 41
Dominum Deum Israël: Domine
Deus Israël da iudicium: quid est
quòd non responderis seruo tuo hodie?
Si in me, aut in Ionatha filio
meo, est iniquitas hæc, da offensionem;
aut si hæc iniquitas est in populo
tuo, da sanctitatem. Et deprehensus
est Ionathas & Saul, populus
autem exiuit. * Et ait Saul: Mit- 42
tite sortem inter me, & inter Ionatham
filium meum. Et captus est Ionathas.
* Dixit autem Saul ad Iona- 43
tham: Indica mihi quid feceris. Et
indicauit ei Ionathas, & ait: Gustans
gustaui in summitate virgæ, quæ erat
in manu mea, paululum mellis, &
ecce ego morior. * Et ait Saul: Hæc 44
faciat mihi Deus, & hæc addat, quia
morte morieris Ionatha. * Dixitque 45
populus ad Saul: Ergóne Ionathas G
morietur, qui fecit salutem hanc
magnam in Israël? hoc nefas est:
viuit Dominus, si ceciderit capillus
de capite eius in terram, quia cum
Deo operatus est hodie. Liberauit ergo
populus Ionatham, vt non mo-
46 reretur. * Recessitque Saul, nec persecutus
est Philisthiim: porrò Phi-
47 listhiim abierunt in loca sua. * Et
Saul, confirmato regno super Israël,
pugnabat per circuitum aduersum
omnes inimicos eius, contra Moab,
& filios Ammon, & Edom, & reges
Soba, & Philisthæos: & quocumque
48 se verterat, superabat. * Congregatoque
exercitu, percussit Amalec, &
eruit Israel de manu vastatorum eius.
49 * Fuerunt autem filii Saul, Ionathas,
& Iessui, & Melchisua: & nomina
duarum filiarum eius, nomen primogenitæ
Merob, & nomen minoris
50 Michol.* Et nomẽ vxoris Saul, Achinoam
filia Achimaas: & nomen principis
militiæ eius Abner, filius Ner,
51 patruelis Saul.* Porrò Cis fuit pater
Saul, & Ner pater Abner, filius Abiel.
52 * Erat autem bellum potens aduersum
Philisthæos omnibus diebus
Saul. Nam quemcumque viderat Saul
virum fortem, & aptum ad prælium,
sociabat eum sibi.

CAP. XV.

Saul missus à Domino ad delendum funditus Amalec, Agag eorum regem multamque prædam reseruans, inobedientiæ arguitur commendata obedientia, ideoque à regno reiicitur, interfectoque Agag, Saul reprobatus à Samuele lugetur.

1 ET dixit Samuel ad Saul: Me mi-
A sit Dominus, vt vngerem te in regem
super populum eius Israël: nunc
2 ergo audi vocem Domini: * Hæc dicit
Dominus exercituum: Recensui
quæcũque fecit Amalec Israeli, ‖ quo-
modo restitit ei in via cùm ascende- ‖ Exod. 17. c. 8.
3 ret de Ægypto. * Nunc ergo vade, &
percute Amalec, & demolire vniuersa
eius: non parcas ei, & non concupiscas
ex rebus ipsius aliquid: sed interfice
à viro vsque ad mulierem, &
paruulum atque lactentem, bouem
4 & ouem, camelum & asinum. * Præcepit
itaque Saul populo, & recensuit
eos quasi agnos: ducenta millia
peditum, & decem millia virorum
5 Iuda. * Cumque venisset Saul vsque
ad ciuitatem Amalec, tetendit insi-
6 dias in torrente. * Dixitque Saul Ci-
B næo: Abite, recedite, atque descendite
ab Amalec: ne fortè inuoluam te
cum eo, tu enim fecisti misericordiam
cum omnibus filiis Israël, cùm ascenderent
de Ægypto. Et recessit Cinæus
7 de medio Amalec.* Percussitque Saul
Amalec, Ab Heuila, donec venias ad
8 Sur, quæ est e regione Ægypti. * Et
appre-

apprehendit Agag regem Amalec vi-
uum: omne autem vulgus interfecit
in ore gladij.* Et pepercit Saul, & po- 9
pulus, Agag, & optimis gregibus
ouium & armentorum, & vestibus &
arietibus, & vniuersis quæ pulchra
erant, nec voluerunt disperdere ea:
quidquid verò vile fuit & reprobum,
hoc demoliti sunt. * Factum est au- 10
tem verbum Domini ad Samuel, di-
cens: * Pœnitet me quòd constitue- 11
rim Saul regem: quia dereliquit me, C
& verba mea opere non impleuit.
Contristatusque est Samuel, & cla-
mauit ad Dominū tota nocte. * Cum- 12
que de nocte surrexisset Samuel, vt
iret ad Saul manè, nuntiatum est Sa-
mueli, eò quòd venisset Saul in Car-
melum, & erexisset sibi fornicem
triumphalem, & reuersus transisset,
descendissetque in Galgala. Venit er-
go Samuel ad Saul, & Saul offerebat
holocaustum Domino, de initiis præ-
darum quæ attulerat ex Amalec. * Et 13
cùm venisset Samuel ad Saul, dixit
ei Saul: Benedictus tu Domino, im-
pleui verbum Domini. * Dixitque 14
Samuel: Et quæ est hæc vox gregum, D
quæ resonat in auribus meis, & ar-
mentorum, quam audio?* Et ait Saul: 15
De Amalec adduxerunt ea: pepercit
enim populus melioribus ouibus &
armentis, vt immolarentur Domino
Deo tuo, reliqua verò occidimus.
* Ait autem Samuel ad Saul: Sine me, 16
& indicabo tibi quæ locutus sit Do-
minus ad me nocte. Dixitque ei: Lo-
quere. * Et ait Samuel: Nónne cùm 17
paruulus esses in oculis tuis, caput in
tribubus Israël factus es? vnxitque te
Dominus in regem super Israël, * & 18
misit te Dominus in viā, & ait: Vade,
& interfice peccatores Amalec, & pu-
gnabis contra eos vsque ad interne-
cionem eorum. * Quare ergo non 19
audisti vocem Domini: sed versus ad
prædam es, & fecisti malum in ocu-
lis Domini? * Et ait Saul ad Samue- 20
lem: Immò audiui vocem Domini, E
& ambulaui in via per quam misit
me Dominus, & adduxi Agag regem
Amalec, & Amalec interfeci. * Tulit 21
autem de præda populus oues & bo-
ues, primitias eorum quæ cæsa sunt,
vt immolet Domino Deo suo in Gal-
||Eccl.4. galis. * Et ait Samuel: || Numquid 22
d.17. vult Dominus holocausta & victi-
Osee 6. mas, & non potiùs vt obediatur vo-
b.6. ci Domini? MELIOR est enim obe-
Mat. 9. dientia quàm victimæ: & auscultare
b.13. & magis quàm offerre adipem arietum.
12.a.7. * quoniam quasi peccatum ariolandi 23
est, repugnare: & quasi scelus idolo-

latriæ, nolle acquiescere. Pro eo er-
go quòd abiecisti sermonem Domi-
ni, abiecit te Dominus ne sis rex.
24 * Dixitque Saul ad Samuelem: Pec-
caui, quia præuaricatus sum sermo-
nem Domini, & verba tua, timens
populum, & obediens voci eorum.
25 * Sed nunc porta, quæso, peccatum
F meum, & reuertere mecum, vt ado-
26 rem Dominum. * Et ait Samuel ad
Saul: Non reuertar tecum, quia pro-
iecisti sermonem Domini, & proie-
cit te Dominus ne sis rex super Is-
27 raël. * Et conuersus est Samuel vt
abiret: ille autem apprehendit sum-
mitatem pallij eius, quæ & scissa est.
28 * Et ait ad eum Samuel: || Scidit Do- ||Inf.28.
minus regnum Israël à te hodie, & d.17.
tradidit illud proximo tuo meliori
29 te.* Porrò Triumphator in Israel non
parcet, & pœnitudine non flectetur:
neque enim homo est vt agat pœni-
30 tentiam. * At ille ait: Peccaui: sed nūc
honora me coram senioribus populi
mei, & coram Israël, & reuertere me-
G cum, vt adorem Dominum Deum
31 tuum. * Reuersus ergo Samuel secu-
tus est Saulem: & adorauit Saul Do-
32 minum. * Dixitque Samuel: Addu-
cite mihi Agag regem Amalec. Et
oblatus est ei Agag pinguissimus, &
tremens. Et dixit Agag: Siccine sepa-
33 rat amara mors?* Et ait Samuel: Sicut
fecit absque liberis mulieres gladius
tuus, sic absque liberis erit inter mu-
lieres mater tua. Et in frusta conci-
dit eum Samuel coram Domino in
34 Galgalis. * Abiit autem Samuel in
Ramatha: Saul verò ascendit in do-
35 mum suam in Gabaa. * Et non vidit
Samuel vltrà Saul vsque ad diē mor-
tis suæ: verumtamen lugebat Samuel
Saulem, quoniam Dominum pœni-
tebat quod constituisset eum regem
super Israel.

CAP. XVI.

Reprobato Saul, Dauid inter fratres in regem vngitur: quo cithara psallente coram Saule agitato spiritu malo, leuiùs habebat.

1 DIxitque Dominus ad Samuelem:
A Vsquequò tu luges Saul, cùm
ego proiecerim eum ne regnet super
Israel? Imple cornu tuum oleo, & ve-
ni, vt mittam te ad Isai Bethlehemi-
tem; prouidi enim in filiis eius mihi
2 regem. * Et ait Samuel: Quo modo
vadam? audiet enim Saul, & interfi-
ciet me. Et ait Dominus: Vitulum de
armento tolles in manu tua, & di-
ces: Ad immolandum Domino ve-
3 ni. * Et vocabis Isai ad victimam, &
ego ostendam tibi quid facias, & vn-
ges

ges quemcumque monstrauero tibi.
* Fecit ergo Samuel, sicut locutus est 4
ei Dominus. Venitque in Bethlehem:
& admirati sunt seniores ciuitatis, oc-
currétes ei, dixeruntque: Pacificúsne
est ingressus tuus? * Et ait: Pacificus: 5
ad immolandum Domino veni, san- B
ctificamini, & venite mecum vt im-
molem. Sanctificauit ergo Isai & fi-
lios eius, & vocauit eos ad sacrifi-
cium. * Cumque ingressi essent, vidit 6
Eliab, & ait: Num coram Domino
est Christus eius? * Et dixit Dominus 7
ad Samuelem: Ne respicias vultum
eius, neque altitudinem staturæ eius:
quoniam abieci eum, nec iuxta intui-
tum hominis ego iudico: homo enim
‖ Psal. 7. c. 10. videt ea quæ parent. ‖ Dominus au-
tem intuetur cor. * Et vocauit Isai 8
Abinadab, & adduxit eum coram Sa-
muele. Qui dixit: Nec hunc elegit
Dominus. * Adduxit autem Isai Sam- 9
ma, de quo ait: Etiam hunc non
elegit Dominus.* Adduxit itaque Isai 10
septem filios suos coram Samuele: &
ait Samuel ad Isai: Non elegit Do-
minus ex istis. * Dixitque Samuel ad 11
Isai: Numquid iam completi sunt fi-
lij? qui respondit: Adhuc reliquus C
est paruulus, & pascit oues. Et ait Sa-
muel ad Isai: Mitte, & adduc eum:
nec enim discumbemus priùs quàm
huc ille veniat. * Misit ergo, & addu- 12
xit eum. Erat autem rufus, & pulcher
aspectu, decoraque facie. & ait Do-
minus: Surge, vnge eũ, ipse est enim.
* Tulit ergo Samuel cornu olei, & 13
vnxit eum in medio fratrum eius:
‖ 2. Reg. 7. b. 8. Ps. 77. g. 76. 88 c. 21. Act. 7. f. 46. & 13. c. 36. & ‖ directus est Spiritus Domini à die
illa in Dauid, & deinceps: surgens-
que Samuel abiit in Ramatha. * Spi- 14
ritus autem Domini recessit à Saul,
& exagitabat eum spiritus nequam, à
Domino. * Dixeruntque serui Saul 15
ad eum: Ecce spiritus Dei malus ex-
agitat te. * Iubeat dominus noster, & 16
serui tui qui coram te sunt, quærent
hominem scientem psallere cithara,
vt quando arripuerit te spiritus Do-
mini malus, psallat manu sua, & le-
uiùs feras. * Et ait Saul ad seruos suos: 17
Prouidete ergo mihi aliquem benè
psallentem, & adducite eum ad me.
* Et respondens vnus de pueris, ait: 18
Ecce vidi filium Isai Bethlehemitem D
scientem psallere, & fortissimum ro-
bore, & virum bellicosum, & pru-
dentem in verbis, & virum pulchrum:
& Dominus est cum eo. * Misit er- 19
go Saul nuntios ad Isai, dicens: Mit-
te ad me Dauid filium tuum, qui est in
pascuis. * Tulit itaque Isai asinum 20
plenum panibus, & lagenam vini, &
hœdum de capris vnum, & misit per
21 manum Dauid filij sui Sauli. * Et ve-
nit Dauid ad Saul, & stetit coram eo:
at ille dilexit eum nimis, & factus est
22 eius armiger. * Misitq; Saul ad Isai di-
cens: Stet Dauid in conspectu meo:
inuenit enim gratiam in oculis meis.
23 * Igitur quandocumque spiritus Do-
mini malus arripiebat Saul, Dauid tol-
lebat citharam, & percutiebat manu
sua, & refocillabatur Saul, & leuiùs
habebat. recedebat enim ab eo spiri-
tus malus.

CAP. XVII.

Philisthæis contra Israelem ad pugnam congregatis, Goliath gigantem in armis & fortitudine confidentem, inermis Dauid occidit, præcisumque caput, diffusis Philisthæis, ad Saulem tulit.

1 COngregantes autem Philisthiim
A agmina sua in prælium, conue-
nerunt in Socho Iudæ: & castrame-
tati sunt inter Socho & Azeca, in fi-
2 nibus Dommim. * Porrò Saul & filij
Israel congregati venerunt in Val-
lem terebinthi, & direxerunt aciem
ad pugnandum contra Philisthiim.
3 * Et Philisthiim stabant super mon-
tem ex parte hac, & Israel stabat super
montem ex altera parte: vallisque
4 erat inter eos. * Et egressus est vir
spurius de castris Philisthinorum, no-
mine Goliath, de Geth, altitudinis
5 sex cubitorum & palmi: * & cassis
ærea super caput eius, & lorica squa-
mata induebatur. porrò pondus lo-
ricæ eius, quinque millia siclorum
6 æris erat: * & ocreas æreas habebat
in cruribus: & clypeus æreus tegebat
7 humeros eius. * hastile autem hastæ
eius, erat quasi liciatorium texẽtium.
ipsum autem ferrum hastæ eius, sex-
centos siclos habebat ferri: & armi-
8 ger eius antecedebat eum. * Stansque
clamabat aduersum phalangas Israel,
& dicebat eis: Quare venistis para-
ti ad prælium? Numquid ego non sum
B Philisthæus, & vos serui Saul? Eligite
ex vobis virum, & descendat ad singu-
9 lare certamen. * si quiuerit pugnare
mecum, & percusserit me, erimus vo-
bis serui: si autem ego præualuero, &
percussero eum, vos serui eritis, &
10 seruietis nobis. * Et aiebat Philisthæus:
Ego exprobraui agminibus Israel ho-
die: Date mihi virum, & ineat mecum
11 singulare certamen. * Audiens autem
Saul, & omnes Israelitæ, sermones
Philisthæi huiuscemodi, stupebant, &
12 metuebant nimis. * Dauid autem erat
filius viri Ephrathæi, de quo ‖ suprà ‖ Sup. 16 a. 1.
dictum est, de Bethlehem Iuda, cui

nomen

nomen erat Isai, qui habebat octo fi-
lios,& erat vir in diebus Saul senex,&
grandæuus inter viros.* Abierunt au- 13
tem tres filij eius maiores post Saul
in prælium: & nomina trium filiorum
eius, qui perrexerunt ad bellum, Eliab
primogenitus, & secundus Abinadab,
tertiusque Samma.* Dauid autem erat 14
minimus. Tribus ergo maioribus se-
cutis Saulem, * abiit Dauid, & reuer- 15
sus est à Saul, vt pasceret gregem pa-
tris sui in Bethlehem. * Procedebat 16
verò Philisthæus manè & vesperè, &
stabat quadraginta diebus. * Dixit au- 17
tem Isai ad Dauid filium suum: Ac-
cipe fratribus tuis ephi polentæ, &
decem panes istos, & curre in castra
ad fratres tuos, * & decem formel- 18
las casei has deferes ad tribunum: & C
fratres tuos visitabis, si rectè agant: &
cum quibus ordinati sunt, disce.* Saul 19
autem, & illi, & omnes filij Israel in
Valle terebinthi pugnabant aduer-
sum Philisthiim. * Surrexit itaque 20
Dauid manè, & commendauit gre-
gem custodi: & onustus abiit, sicut
præceperat ei Isai. & venit ad locum
Magala,& ad exercitum, qui egressus
ad pugnam vociferatus erat in certa-
mine.* Direxerũt enim aciem Israel, 21
sed & Philisthiim ex aduerso fuerant
præparati. * Derelinquens ergo Da- 22
uid vasa quæ attulerat, sub manu cu-
stodis ad sarcinas, cucurrit ad locum
certaminis, & interrogabat si om-
nia rectè agerentur erga fratres suos.
* Cumque adhuc ille loqueretur eis, 23
apparuit vir ille spurius ascendens,
Goliath nomine, Philisthæus, de
Geth, de castris Philisthinorum: &
loquente eo hæc eadem verba audiuit
Dauid. * Omnes autem Israelitæ, cum 24
vidissent virum, fugerunt à facie eius,
timentes eum valdè. * Et dixit vnus 25
quispiam de Israel: Num vidistis vi-
rum hunc qui ascendit? ad expro-
brandum enim Israeli ascendit. Vi-
rum ergo qui percusserit eum, dita- D
bit rex diuitiis magnis,& filiam suam
dabit ei, & domum patris eius faciet
absque tributo in Israel. * Et ait Da- 26
uid ad viros qui stabant secum, di-
cens: Quid dabitur viro, qui percus-
serit Philisthæum hunc, & tulerit op-
probrium de Israël? quis enim est hic
Philisthæus incircumcisus, qui expro- 27
brauit acies Dei viuentis? * Referebat
autem ei populus eumdem sermo-
nem, dicens: Hæc dabuntur viro, qui 28
percusserit eum. * Quod cùm audisset
Eliab frater eius maior, loquente eo
cum aliis, iratus est contra Dauid, &
ait: Quare venisti, & quare dereli-
quisti pauculas oues illas in deserto?
ego noui superbiam tuam, & nequi-
tiam cordis tui: quia vt videres præ-
29 lium, descendisti. * Et dixit Dauid:
Quid feci? numquid non verbum
30 est? * Et declinauit paululum ab eo
ad alium: dixitque eumdem sermo-
nem. Et respondit ei populus verbum
31 sicut priùs.* Audita sunt autem verba,
quæ locutus est Dauid, & annun-
32 tiata in conspectu Saul. * Ad quem
cùm fuisset adductus, locutus est ei:
Non concidat cor cuiusquam in eo:
ego seruus tuus vadam, & pugnabo
33 aduersus Philisthæum. * Et ait Saul
ad Dauid: Non vales resistere Phili-
sthæo isti, nec pugnare aduersus eum:
quia puer es, hic autem vir bellator
34 est ab adolescentia sua.* Dixitque Da-
E uid ad Saul: ‖ Pascebat seruus tuus pa- ‖ Eccli. 47.a.3.
tris sui gregem, & veniebat leo, vel
vrsus, & tollebat arietem de medio
35 gregis: * & persequebar eos, & per-
cutiebam, eruebamque de ore eorum:
& illi consurgebant aduersum me, &
apprehendebam mentum eorum, &
suffocabam, interficiebamque eos.
36 * Nam & leonem & vrsum interfeci
ego seruus tuus: erit igitur & Phili-
sthæus hic incircumcisus, quasi vnus
ex eis. Nunc vadam, & auferam op-
probrium populi: quoniam quis est
iste Philisthæus incircumcisus, qui
ausus est maledicere exercitui Dei vi-
37 uentis? * Et ait Dauid: Dominus qui
eripuit me de manu leonis, & de ma-
nu vrsi, ipse me liberabit de manu
Philisthæi huius. Dixit autem Saul ad
Dauid: Vade, & Dominus tecum sit.
38 * Et induit Saul Dauid vestimentis
suis, & imposuit galeam æream super
caput eius, & vestiuit eum lorica.
39 * Accinctus ergo Dauid gladio eius
super vestem suam, cœpit tentare si
armatus posset incedere: non enim
habebat consuetudinem. Dixitque
Dauid ad Saul: Non possum sic in-
cedere, quia non vsum habeo. Et de-
40 posuit ea, * & tulit baculum suum,
quem semper habebat in manibus: &
elegit sibi quinque limpidissimos la-
pides de torrente, & misit eos in pe-
ram pastoralem, quã habebat secum,
& fundam manu tulit: & processit
41 aduersum Philisthæum. * Ibat autem
F Philisthæus incedens, & appropin-
quans aduersum Dauid, & armiger
42 eius ante eum. * Cumque inspexisset
Philisthæus, & vidisset Dauid, despe-
xit eum. Erat enim adolescens: rufus,
43 & pulcher aspectu. * Et dixit Phili-
sthæus ad Dauid: Numquid ego ca-
nis sum, quòd tu venis ad me cum
baculo?

baculo? Et maledixit Philisthæus Da-
uid in diis suis: * dixitque ad Dauid: 44
Veni ad me, & dabo carnes tuas vo-
latilibus cæli & bestiis terræ. * Dixit 45
autem Dauid ad Philisthæum: Tu
venis ad me cum gladio, & hasta, &
clypeo: ego autem venio ad te in no-
mine Domini exercituum, Dei agmi-
num Israel, quibus exprobrasti * ho- 46
die, & dabit te Dominus in manu
mea, & percutiam te, & auferam ca-
put tuum à te: & dabo cadauera ca-
strorum Philisthiim hodie volatili-
bus cæli, & bestiis terræ: vt sciat om-
nis terra, qui est Deus in Israel. * Et 47
nouerit vniuersa ecclesia hæc, quia
non in gladio, nec in hasta saluat
Dominus: ipsius enim est bellum, &
tradet vos in manus nostras. * Cùm 48
ergo surrexisset Philisthæus, & veni-
ret, & appropinquaret contra Da-
uid, festinauit Dauid, & cucurrit ad
pugnam ex aduerso Philisthæi. * Et 49
misit manum suam in peram, tulit-
que vnum lapidem, & funda iecit, & G
circumducens percussit Philisthæum
in fronte: & infixus est lapis in
fronte eius, & cecidit in faciem suam
|| Eccli. 4 super terram. * || Præualuitque Da- 50
4. uid aduersum Philisthæum in funda
1. Mich. & lapide, percussumque Philisthæum
4. d. 30. interfecit. Cumque gladium non ha-
beret in manu Dauid, * cucurrit, & 51
stetit super Philisthæum, & tulit
gladium eius, & eduxit eum de va-
gina sua: & interfecit eum, præci-
ditque caput eius. Videntes autem
Philisthiim, quòd mortuus esset for-
tissimus eorum, fugerunt. * Et consur- 52
gentes viri Israel & Iuda vocifera-
ti sunt, & persecuti sunt Philisthæos
vsque dum venirent in vallem, & vs-
que ad portas Accaron, cecideruntque
vulnerati de Philisthiim in via
Saraim, & vsque ad Geth, & vsque ad
Accaron. * Et reuertentes filij Israel 53
postquam persecuti fuerant Phili-
sthæos, inuaserunt castra eorum. * As- 54
sumēs autem Dauid caput Philisthæi,
attulit illud in Ierusalem: arma verò
eius posuit in tabernaculo suo. * Eo 55
autem tempore, quo viderat Saul Da-
uid egredientem cōtra Philisthæum,
ait ad Abner principem militiæ: De
qua stirpe descendit hic adolescens,
Abner? Dixitque Abner: Viuit ani-
ma tua, rex, si noui. * Et ait rex: In- 56
terroga tu, cuius filius sit iste puer. 57
* Cumque regressus esset Dauid, per-
cusso Philisthæo, tulit eum Abner, &
introduxit coram Saule, caput Phili-
sthæi habentem in manu. * Et ait ad 58
eum Saul: De qua progenie es, ô ado-
lescens? Dixitque Dauid: Filius serui
tui Isai Bethlehemitæ ego sum.

CAP. XVIII.

Inito Dauid cum Ionatha fœdere, Saul audita sui & Dauid comparatione, malo spiritu agitatus nititur Dauid configere; & Merob filiam, quam erat Dauidi pollicitus, tradit alteri: Michol vero iuniorem callide mediantibus centum præputiis Philisthæorum despondet David in vxorem.

1 ET factum est cùm complesset lo-
A qui ad Saul: anima Ionathæ con-
glutinata est animæ Dauid, & dilexit
eum Ionathas quasi animam suam.
2 * Tulitque eum Saul in die illa, & non
concessit ei vt reuerteretur in domum
3 patris sui. * Inierunt autem Dauid &
Ionathas fœdus: diligebat enim eum
4 quasi animam suam. * Nam expolia-
uit se Ionathas tunica, qua erat indu-
tus, & dedit eam Dauid, & reliqua
vestimenta sua, vsque ad gladium &
arcum suum, & vsque ad balteum.
5 * Egrediebatur quoque Dauid ad
B omnia quæcumque misisset eum Saul,
& prudenter se agebat: posuitque
eum Saul super viros belli, & acce-
ptus erat in oculis vniuersi populi,
maximeque in conspectu famulorum
6 Saul. * Porrò cùm reuerteretur per-
cusso Philisthæo Dauid, egressæ sunt
mulieres, de vniuersis vrbibus Israel,
cantantes, chorosque ducentes in oc-
cursum Saul regis, in tympanis læ-
7 titiæ, & in sistris. * Et præcinebant
mulieres ludentes, atque dicentes:
|| Percussit Saul mille, & Dauid decem || Eccli.
8 millia. * Iratus est autem Saul nimis, 47. a. 7.
& displicuit in oculis eius sermo iste:
C dixitque: Dederunt Dauid decem mil-
lia, & mihi mille dederunt: quid ei su-
9 perest nisi solum regnum? * Non re-
ctis ergo oculis Saul aspiciebat Da-
10 uid à die illa, & deinceps. * Post diem
autē alteram inuasit spiritus Dei ma-
lus Saul, & prophetabat in medio do-
mus suæ: Dauid autem psallebat ma-
nu sua, sicut per singulos dies. tene-
11 batque Saul lanceam, & misit eam,
putans quòd configere posset Dauid
cum pariete: & declinauit Dauid à
12 facie eius secundò. * Et timuit Saul
Dauid, eò quòd Dominus esset cum
13 eo, & à se recessisset. * Amouit ergo eū
D Saul à se, & fecit eum tribunum su-
per mille viros: & egrediebatur, &
14 intrabat in conspectu populi. * In om-
nibus quoque viis suis Dauid pruden-
ter agebat, & Dominus erat cum eo.
15 * Vidit itaque Saul quòd prudens es-
16 set nimis, & cœpit cauere eum. * Om-
nis

nis autem Israël & Iuda diligebat Da-
uid : ipse enim ingrediebatur & egre-
diebatur ante eos. * Dixitque Saul ad 17
Dauid : Ecce filia mea maior Me-
rob, ipsam dabo tibi vxorem : tan-
tummodò esto vir fortis, & præliare
bella Domini. Saul autem reputabat,
dicens : Non sit manus mea in eum,
sed sit super eum manus Philisthino-
rum. * Ait autem Dauid ad Saul: Quis 18
ego sum, aut quæ est vita mea, aut
cognatio patris mei in Israël, vt fiam E
gener regis? * Factum est autem tem- 19
pus, cùm deberet dari Merob filia
Saul Dauid, data est Hadrieli Mo-
lathitæ vxor. * Dilexit autem Dauid 20
Michol filia Saul altera. Et nuntia-
tum est Saul, & placuit ei. * Dixitque 21
Saul : Dabo eam illi, vt fiat ei in scan-
dalum, & sit super eum manus Phi-
listhinorum. Dixitque Saul ad Da-
uid : In duabus rebus gener meus
eris hodie. * Et mandauit Saul seruis 22
suis : Loquimini ad Dauid clam me,
dicentes : Ecce places regi, & om-
nes serui eius diligunt te. Nunc er-
go esto gener regis. * Et locuti sunt 23
serui Saul in auribus Dauid omnia F
verba hæc. Et ait Dauid : Num parum
videtur vobis, generum esse regis?
Ego autem sum vir pauper & tenuis.
* Et renuntiauerunt serui Saul, dicen- 24
tes : Huiuscemodi verba locutus est
Dauid. * Dixit autem Saul : Sic loqui- 25
mini ad Dauid : non habet rex spon-
salia necesse, nisi tantùm centum
præputia Philisthinorum : vt fiat vl-
tio de inimicis regis. Porrò Saul co-
gitabat tradere Dauid in manus Phi-
listhinorum. * Cumque renuntiassent 26
serui eius Dauid, verba quæ dixerat
Saul, placuit sermo in oculis Dauid,
vt fieret gener regis. * Et post pau- 27
cos dies surgens Dauid, abiit cum G
viris qui sub eo erant. Et percussit
ex Philisthiim ducentos viros, & at-
tulit eorum præputia, & annumera-
uit ea regi, vt esset gener eius. De-
dit itaque Saul ei Michol filiam suam
vxorem. * Et vidit Saul, & intellexit 28
quòd Dominus esset cum Dauid. Mi-
chol autem filia Saul diligebat eum.
* Et Saul magis cœpit timere Dauid: 29
factusque est Saul inimicus Dauid
cunctis diebus. * Et egressi sunt prin- 30
cipes Philisthinorum, à principio au-
tem egressionis eorum, prudentiùs
se gerebat Dauid quàm omnes serui
Saul, & celebre factum est nomen
eius nimis.

CAP. XIX.

*Saul Dauid occidere volens, voce Io-
nathæ placatur : quem coram se ci-
tharizantem, iterum transfigere ten-
tat, & fugientem industria Michol
in Naioth apud Samuelem persecu-
tus, post ternos nuntios prophetantes
etiam ipse prophetat.*

1 LOcutus est autem Saul ad Iona-
A than filium suum, & ad omnes
seruos suos, vt occiderent Dauid.
Porrò Ionathas filius Saul diligebat
2 Dauid valdè. * Et indicauit Ionathas
Dauid, dicens : Quærit Saul pater
meus occidere te : quapropter obser-
ua te, quæso, manè, & manebis clàm,
3 & absconderis. * Ego autem egrediēs
stabo iuxta patrem meum, in agro
vbicumque fueris: & ego loquar de te
ad patrem meum : & quodcumque
4 videro, nuntiabo tibi. * Locutus est
ergo Ionathas de Dauid bona ad Saul
patrem suum : dixitque ad eum : Ne
pecces rex in seruum tuum Dauid,
quia non peccauit tibi, & opera eius
5 bona sunt tibi valdè. * Et posuit ani-
mam suam in manu sua, & percus-
sit Philisthæum, & fecit Dominus
salutem magnam vniuerso Israëli :
vidisti, & lætatus es. Quare ergo pec-
cas in sanguine innoxio, interficiens
6 Dauid, qui est absque culpa? * Quòd
cùm audisset Saul, placatus voce Io-
B nathæ, iurauit : Viuit Dominus, quia
7 non occidetur. * Vocauit itaque Io-
nathas Dauid, & indicauit ei omnia
verba hæc : & introduxit Ionathas
Dauid ad Saul, & fuit ante eum, si-
8 cut fuerat heri & nudiustertius. * Mo-
tum est autem rursum bellum : &
egressus Dauid, pugnauit aduersum
Philisthiim : percussitque eos plaga
9 magna, & fugerunt à facie eius. * Et
factus est spiritus Domini malus in
Saul, sedebat autem in domo sua, &
tenebat lanceam : porrò Dauid psal-
10 lebat manu sua. * Nisusque est Saul
configere Dauid lancea in pariete, &
declinauit Dauid a facie Saul : lancea
autem casso vulnere perlata est in pa-
rietem, & Dauid fugit, & saluatus est
11 nocte illa. * Misit ergo Saul satellites
suos in domum Dauid, vt custodi-
rent eum, & interficeretur manè.
Quod cùm annuntiasset Dauid Mi-
chol vxor sua, dicens : Nisi saluaue-
12 ris te nocte hac, cras morieris : * de-
posuit eum per fenestram, porrò ille
abiit & aufugit, atque saluatus est.
13 * Tulit autem Michol statuam, & po-
C suit eam super lectum, & pellem pi-
losam caprarum posuit ad caput eius,
14 & operuit eam vestimentis. * Misit

autem Saul apparitores, qui raperent
Dauid : & responsum est quòd ægro-
taret. * Rursumque misit Saul nun- 15
tios vt viderent Dauid, dicens: Affer-
te eum ad me in lecto, vt occidatur.
* Cumque venissent nuntij, inuentum 16
est simulachrum super lectum, & pel-
lis caprarum ad caput eius.* Dixitque 17
Saul ad Michol : Quare sic illusisti
mihi, & dimisisti inimicum meum vt
fugeret? Et respondit Michol ad Saul:
Quia ipse locutus est mihi : Dimitte
me, alioquin interficiam te. * Dauid 18
autem fugiens, saluatus est, & venit
ad Samuel in Ramatha, & nuntiauit
ei omnia quæ fecerat sibi Saul: & abie-
runt ipse & Samuel, & morati sunt
in Naioth. * Nuntiatum est autem 19
Sauli à dicentibus: Ecce Dauid in Na-
ioth in Ramatha. * Misit ergo Saul 20
lictores, vt raperent Dauid : qui cùm D
vidissent cuneum prophetarum vati-
cinantium, & Samuelem stantem
super eos, factus est etiam Spiritus
Domini in illis, & prophetare cœpe-
runt etiam ipsi. * Quod cùm nuntia- 21
tum esset Sauli, misit & alios nuntios:
prophetauerunt autem & illi. Et rur-
sum misit Saul tertios nuntios : qui
& ipsi prophetauerunt. Et iratus ira-
cundia Saul, * abiit etiam ipse in 22
Ramatha, & venit vsque ad cisternam
magnam, quæ est in Socho. & inter-
rogauit, & dixit : In quo loco sunt
Samuel & Dauid ? Dictumque est ei:
Ecce in Naioth sunt in Ramatha.
* Et abiit in Naioth in Ramatha, & 23
factus est etiam super eum Spiritus
Domini, & ambulabat ingrediens,
& prophetabat vsque dum veniret in
Naioth in Ramatha. * Et expoliauit 24
etiam ipse se vestimentis suis, & pro-
phetauit cum ceteris coram Samuele,
& cecidit nudus tota die illa & nocte.
‖ Sup. 10 c. 12. Vnde & exiuit prouerbium : ‖ Num
& Saul inter prophetas ?

CAP. XX.

Ionathas post repetitum cum Dauid fœdus, ipsum cum patre reconciliare frustrà conatur; illum tamen è manibus eius trium sagittarum signo liberat.

FVgit autem Dauid de Naioth, quæ 1
est in Ramatha, veniensque locu- A
tus est coram Ionatha : Quid feci?
quæ est iniquitas mea, & quod pecca-
tum meum in patrem tuum, quia quæ-
rit animam meam ? * Qui dixit ei: 2
Absit, non morieris : neque enim fa-
ciet pater meus quidquam grande vel
paruum, nisi prius indicauerit mihi:
hunc ergo celauit me pater meus ser-
monem tantummodò ? nequaquam
3 erit istud. * Et iurauit rursum Dauidi.
Et ille ait : Scit profectò pater tuus
quia inueni gratiam in oculis tuis, &
dicet : Nesciat hoc Ionathas, ne fortè
tristetur. Quinimmò viuit Dominus,
& viuit anima tua, quia vno tantùm
(vt ita dicam) gradu, ego morsque di-
4 uidimur. * Et ait Ionathas ad Dauid:
Quodcumque dixerit mihi anima tua,
5 faciam tibi. * Dixit autem Dauid ad
Ionathan : Ecce calendæ sunt crasti-
no, & ego ex more sedere soleo iuxta
regem ad vescendum : dimitte ergo
me vt abscondar in agro vsque ad ve-
6 speram diei tertiæ. * Si respiciens re-
B quisierit me pater tuus, respondebis
ei : Rogauit me Dauid, vt iret celeri-
ter in Bethlehem ciuitatem suam: quia
victimæ sollemnes ibi sunt vniuersis
7 contribulibus suis. * Si dixerit, Benè:
pax erit seruo tuo. si autem fuerit ira-
tus, scito quia completa est malitia
8 eius.* Fac ergo misericordiam in ser-
uum tuum : quia fœdus Domini me
famulum tuum tecum inire fecisti. si
autem est iniquitas aliqua in me, tu
me interfice, & ad patrem tuum ne in-
9 troducas me. * Et ait Ionathas : Absit
hoc à te : neque enim fieri potest, vt si
certè cognouero completam esse pa-
tris mei malitiam contra te, non an-
10 nuntiem tibi. * Responditque Dauid
ad Ionathan : Quis renuntiabit mihi,
si quid fortè responderit tibi pater
11 tuus durè de me ? * Et ait Ionathas ad
C Dauid : Veni, & egrediamur foras in
12 agrum. Cumque exissent ambo in
agrum, ait Ionathas ad Dauid: Domi-
ne Deus Israel, si inuestigauero sen-
tētiam patris mei crastino vel peren-
die, & aliquid boni fuerit super Da-
uid, & non statim misero ad te, & no-
13 tum tibi fecero, * hæc faciat Dominus
Ionathæ, & hæc addat. Si autem per-
seuerauerit patris mei malitia aduer-
sum te, reuelabo aurem tuam, & di-
mittam te, vt vadas in pace, & sit Do-
minus tecum, sicut fuit cum patre
14 meo. * Et si vixero, facies mihi mise-
ricordiam Domini : si verò mortuus
15 fuero, * non auferes misericordiam
tuam à domo mea vsque in sempiter-
num, quando eradicauerit Dominus
inimicos Dauid, vnumquemque de
terra : auferat Ionathan de domo sua,
& requirat Dominus de manu inimi-
16 corum Dauid. * Pepigit ergo Iona-
D thas fœdus cum domo Dauid : & re-
quisiuit Dominus de manu inimico-
17 rum Dauid.* Et addidit Ionathas de-
ierare Dauid, eò quòd diligeret illum:
sicut enim animam suam, ita diligebat
18 eum.* Dixitque ad eũ Ionathas: Cras
calendæ

valendæ ſunt.& requireris: * require- 19
tur enim ſeſſio tua vſque perendie.
Deſcendes ergo feſtinus, & venies in
locum vbi celſidus es in die qua ope-
rari licet,& ſedebis iuxta lapidem, cui
nomen eſt Ezel.* Et ego tres ſagittas 20
mittã iuxta eum,& iaciam quaſi exer-
cens me ad ſignum.* Mittã quoque & 21
puerum,dicens ei: Vade, & affer mihi
ſagittas.* Si dixero puero:Ecce ſagit- 22
tæ intra te ſunt, tolle eas : tu veni ad
me,quia pax tibi eſt, & nihil eſt mali,
viuit Dominus. Si autem ſic locutus
fuero puero:Ecce ſagittæ vltra te ſunt
vade in pace,quia dimiſit te Dominus.
* De verbo autem quod locuti ſumus 23
ego & tu, ſit Dominus inter me & te
vſque in ſempiternum. * Abſconditus 24
eſt ergo Dauid in agro, & venerunt E
calendæ, & ſedit rex ad comedendum
panem. * Cumque ſediſſet rex ſuper 25
cathedram ſuam(ſecundùm conſuetu-
dinem)quę erat iuxta parietem,ſurre-
xit Ionathas, & ſedit Abner ex latere
Saul,vacuuſque apparuit locus Dauid.
* Et non eſt locutus Saul quidquam 26
in die illa:cogitabat enim quòd fortè
eueniſſet ei, vt non eſſet mundus,nec
purificatus. * Cumque illuxiſſet dies 27
ſecunda poſt calẽdas, rurſus apparuit
vacuus locus Dauid. Dixitque Saul ad
Ionathan filium ſuum : Cur non ve-
nit filius Iſai, nec heri, nec hodie, ad
veſcendum ? * Reſponditque Iona- 28
thas Sauli:Rogauit me obnixè,vt iret
in Bethlehem, * & ait : Dimitte me, 29
quoniam ſacrificium ſollemne eſt in
ciuitate,vnus de fratribus meis accer-
ſiuit me : nunc ergo ſi inueni gratiam
in oculis tuis, vadam citò, & videbo
fratres meos. Ob hanc cauſam non
venit ad menſam regis.*Iratus autem 30
Saul aduerſum Ionathan, dixit ei:Fili F
mulieris virum vltrò rapientis, num-
quid ignoro quia diligis filium Iſai, in
confuſionem tuam,& in confuſionem
ignominioſæ matris tuæ? * Omnibus 31
enim diebus, quibus filius Iſai vixerit
ſuper terram, non ſtabilieris tu, ne-
que regnum tuum. Itaque iam nunc
mitte, & adduc eum ad me : quia fi-
lius mortis eſt. * Reſpondens autem 32
Ionathas Sauli patri ſuo, ait : Quare
morietur ? quid fecit ? * Et arripuit 33
Saul lanceam vt percuteret eum. Et
intellexit Ionathas quòd definitum
eſſet à patre ſuo, vt interficeret Da-
uid. * Surrexit ergo Ionathas à men- 34
ſa in ira furoris,& non comedit in die
calendarum ſecunda panem. Contri-
ſtatus eſt enim ſuper Dauid, eò quòd
confudiſſet eum pater ſuus.* Cumque 35
illuxiſſet manè, venit Ionathas in
agrum iuxta placitum Dauid, & puer
36 paruulus cum eo, * & ait ad puerum
G ſuum. Vade, & affer mihi ſagittas,
quas ego iacio. Cumque puer cucur-
riſſet, iecit aliam ſagittam trans pue-
37 rum. * Venit itaque puer ad locum ia-
culi, quod miſerat Ionathas:& clama-
uit Ionathas poſt tergum pueri,& ait:
Ecce ibi eſt ſagitta porrò vltra te.
38 * Clamauitque iterùm Ionathas poſt
tergum pueri,dicens : Feſtina veloci-
ter, ne ſteteris. Collegit autem puer
Ionathæ ſagittas, & attulit ad domi-
39 num ſuum: * & quid ageretur, penitus
ignorabat : tantummodò enim Iona-
40 thas & Dauid rem nouerant. * Dedit
ergo Ionathas arma ſua puero, & di-
xit ei : Vade, & defer in ciuitatem.
41 * Cumque abiiſſet puer, ſurrexit Da-
uid de loco,qui vergebat ad Auſtrum,
& cadens pronus in terram, adorauit
tertiò : & oſculantes ſe alterutrum,
fleuerunt pariter, Dauid autem am-
42 pliùs.* Dixit ergo Ionathas ad Dauid:
Vade in pace : quæcumque iurauimus
ambo in nomine Domini, dicentes
Dominus ſit inter me & te,& inter ſe-
men meum & ſemen tuum vſque in
43 ſempiternum. * Et ſurrexit Dauid, &
abiit : ſed & Ionathas ingreſſus eſt ci-
uitatem.

CAP. XXI.

*Profugus Dauid in Nobe, fame com-
pulſus panes ſanctificatos comedit
datos ab Achimelech coram Doeg
Idumæo, & Goliath gladio accepto,
apud Achis regem Geth dementiam
præ timore ſimulat.*

1 VEnit autẽ Dauid in Nobe ad Achi-
A melech ſacerdotem : & obſtupuit
Achimelech, eo quòd veniſſet Dauid.
Et dixit ei:Quare tu ſolus,& nullus eſt
2 tecum ? * Et ait Dauid ad Achimelech
ſacerdotẽ : Rex præcepit mihi ſermo-
nem,& dixit:Nemo ſciat rem,propter
quã miſſus es à me, & cuiuſmodi præ-
cepta tibi dederim : nã & pueris con-
3 dixi in illum & illũ locum. * Nunc er-
go ſiquid habes ad manum,vel quinq;
panes, da mihi, aut quidquid inuene-
4 ris. * Et reſpondens ſacerdos ad Da-
uid,ait illi : Nõ habeo laicos panes ad
manum, ſed tantùm panem ſanctum:
ſi mundi ſunt pueri, maximè à mulie-
5 ribus ? * Et reſpondit Dauid ſacerdo-
B ti,& dixit ei : Equidem, ſi de mulieri-
bus agitur : continuimus nos ab heri
& nudiuſtertius, quando egredieba-
mur,& fuerunt vaſa puerorum ſancta.
porrò via hæc polluta eſt, ſed & ipſa
6 hodie ſanctificabitur in vaſis. * ‖ De- ‖ Matt.
dit ergo ei ſacerdos ſanctificatum pa- 12. a. 3.
nem, neque enim erat ibi panis, niſi

tantùm panes propositionis, qui sublati fuerant à facie Domini, vt ponerentur panes calidi. * Erat autem ibi
7 vir quidam de seruis Saul, in die illa, intus in tabernaculo Domini: & nomen eius Doëg Idumæus, potentissimus pastorum Saul. * Dixit autem C
David ad Achimelech: Si habes hîc
8 ad manum hastam, aut gladium? quia gladium meum, & arma mea non tuli mecum, sermo enim regis vrgebar. * Et dixit sacerdos: Ecce hîc
9 gladius Goliath Philisthæi, quem percussisti in Valle Terebinthi, est inuolutus pallio post ephod: si istum vis tollere, tolle, neque enim hîc est alius absque eo: Et ait David: Non est huic alter similis, da mihi eum.
* Surrexit itaque David, & fugit in
10 die illa à facie Saul: & venit ad Achis regem Geth: * dixeruntque serui
11 Achis ad eum cùm vidissent David: D
Numquid non iste est David rex terræ? nónne huic cantabant per choros, dicentes: Percussit Saul mille, & David decem millia? * Posuit au-
12 tem David sermones istos in corde suo, & extimuit valdè à facie Achis regis Geth. * Et immutauit os suum
13 coram eis, & collabebatur inter manus eorum, & impingebat in ostia portæ, defluebantque saliuæ eius in barbam. * Et ait Achis ad seruos suos:
14 Vidistis hominem insanum: quare adduxistis eum ad me? * An desunt no-
15 bis furiosi, quòd introduxistis istum, vt fureret me præsente? hiccine ingredietur domum meam?

Sup. 18. b. 7. Eccli. 47. b. 7.

CAP. XXII.

David cum plurimis ad se in speluncam Odollam susceptis, inde ad regem Moab proficiscitur, vnde consilio Gad prophetæ in terram Iuda reuertitur. Saul verò omnes sacerdotes Nobe, præter Abiathar, qui ad David confugit, per Doeg Idumæum iussit interimi.

1 Abiit ergo David inde, & fugit in speluncam Odollam. Quod cùm A audissent fratres eius, & omnis domus patris eius, descenderunt ad eum illuc. * Et conuenerunt ad eum om-
2 nes, qui erant in angustia constituti, & oppressi ære alieno, & amaro animo: & factus est eorum princeps, fueruntque cum eo quasi quadringenti viri. * Et profectus est David inde in
3 Maspha, quæ est Moab: & dixit ad regem Moab: Maneat, oro, pater meus & mater mea vobiscum, donec sciam quid faciat mihi Deus. * Et reliquit
4 eos ante faciem regis Moab: manseruntque apud eũ cunctis diebus, qui-
5 bus David fuit in præsidio. * Dixitque Gad propheta ad David: Noli manere in præsidio, proficiscere, & vade in Terram Iuda. Et profectus est David,
6 & venit in saltum Haret. * Et audiuit Saul quòd apparuisset David, & viri qui erãt cum eo. Saul autem cùm maneret in Gabaa, & esset in nemore, quod est in Rama, hastã manu tenens, cunctique serui eius circumstarent
7 eum, * ait ad seruos suos qui assiste-
B bant ei: Audite nũc filij Iemini: numquid omnibus vobis dabit filius Isai agros & vineas, & vniuersos vos fa-
8 ciet tribunos, & centuriones: * quoniam cõiurastis omnes aduersum me, & non est qui mihi renuntiet, maximè cùm & filius meus fœdus inierit cum filio Isai: Non est qui vicẽ meam doleat ex vobis, nec qui annuntiet mihi, eò quòd suscitauerit filius meus seruum meum aduersum me, insidian-
9 tem mihi vsque hodie. * Respondens autem Doeg Idumæus, qui assistebat, & erat primus inter seruos Saul, Vidi, inquit, filium Isai in Nobe, apud Achimelech filium Achitob sacerdo-
10 tem. * Qui consuluit pro eo Dominum, & cibaria dedit ei: sed & gladium Goliath Philisthæi dedit illi.
11 * Misit ergo rex ad accersendum Achimelech sacerdotem filium Achitob, & omnem domum patris eius, sacerdotum, qui erant in Nobe, qui vni-
12 uersi venerunt ad regem. * Et ait Saul
C ad Achimelech: Audi fili Achitob. Qui respondit: Præstò sum domine.
13 * Dixitque ad eum Saul: Quare coniurastis aduersum me, tu & filius Isai, & dedisti ei panes & gladium, & consuluisti pro eo Deum, vt consurgeret aduersum me, insidiator vsque ho-
14 die permanens? * Respõdensque Achimelech regi, ait: Et quis in omnibus seruis tuis, sicut David fidelis, & gener regis, & pergens ad imperium
15 tuũ, & gloriosus in domo tua? * Num hodie cœpi pro eo consulere Deum? absit hoc à me: ne suspicetur rex aduersus seruum suum rem huiuscemodi, in vniuersa domo patris mei: non enim sciuit seruus tuus quidquam super hoc negotio, vel modicum vel
16 grande. * Dixitque rex: Morte morieris Achimelech, tu, & omnis domus
17 patris tui. * Et ait rex emissariis, qui circumstabant eum: Conuertimini, & interficite sacerdotes Domini: nam
D manus eorum cum David est: scientes quòd fugisset, & non indicauerunt mihi. Noluerunt autem serui regis extendere manus suas in sacerdotes Domini. * Et ait rex ad Doeg: Conuertere

uertere tu,& irrue in facerdotes. Cõ-
uersúsque Doeg Idumæus,irruit in sa-
cerdotes,& trucidauit in die illa octo-
gintaquinque viros vestitos ephod li-
neo.* Nobe autem ciuitatem sacerdo- 19
tum percussit in ore gladii, viros &
mulieres,& paruulos,& lactentes,bo-
uemque & asinum , & ouem in ore
gladij. * Euadens autem vnus filius 20
Achimelech , filij Achitob, cuius no-
men erat Abiathar, fugit ad Dauid,
* & annũtiauit ei quod occidisset Saul 21
sacerdotes Domini. * Et ait Dauid ad 22
Abiathar : Sciebam in die illa, quòd
cùm ibi esset Doeg Idumæus,procul-
dubio annuntiaret Sauli : ego sum
reus omnium animarum patris tui.
* Mane mecum , ne timeas : si quis 23
quæsierit animam meam , quæret &
animam tuam, mecumque seruaberis.

CAP. XXIII.

*Cùm David Ceilam à Philisthæis libe-
rasset,ne in manus Saul à viris Ceilæ
traderetur , profugus in desertum
Ziph proditur à Ziphæis : fœdere au-
tem inter David & Ionathan reno-
uato, Saul eum persequitur, sed pro-
pter Philisthæorum irruptionem li-
beratur.*

ET annuntiauerunt Dauid , dicen- 1
tes: Ecce Philisthiim oppugnant A
Ceilam , & diripiunt areas. * Consu- 2
luit ergo Dauid Dominum, dicens:
Num vadã, & percutiam Philisthæos
istos? Et ait Dominus ad Dauid: Va-
de, & percuties Philisthæos, & Cei-
lam saluabis. * Et dixerunt viri, qui 3
erant cum Dauid, ad eum : Ecce nos
hic in Iudæa consistentes timemus:
quanto magis si ierimus in Ceilam ad-
uersum agmina Philisthinorũ? * Rur- 4
sum ergo Dauid, cõsuluit Dominum.
Qui respondens, ait ei : Surge, & va-
de in Ceilam : ego enim tradam Phi-
listhæos in manu tua. * Abiit ergo 5
Dauid, & viri eius, in Ceilam, & pu-
gnauit aduersum Philisthæos, & abe-
git iumenta eorum , & percussit eos
plaga magna : & saluauit Dauid ha-
bitatores Ceilæ.* Porrò eo tempore, 6
quo fugiebat Abiathar filius Achi-
melech ad Dauid in Ceilam, ephod
secum habens descenderat. * Nuntia- 7
tum est autem Sauli quòd venisset B
Dauid in Ceilam : & ait Saul: Tradi-
dit eum Deus in manus meas , con-
clusúsque est, introgressus vrbem in
qua portæ & seræ sunt. * Et præcepit 8
Saul omni populo vt ad pugnam de-
scenderet in Ceilam:& obsideret Da-
uid, & viros eius. * Quod cùm Da- 9
uid rescisset, quia præpararet ei Saul
clàm malum, dixit ad Abiathar sacer-
10 dotem: Applica ephod.* Et ait Dauid:
Domine Deus Israël, audiuit famam
seruus tuus, quòd disponat Saul veni-
re in Ceilam, vt euertat vrbem pro-
11 pter me: * Si tradent me viri Ceilæ
in manus eius? & si descendet Saul,
sicut audiuit seruus tuus? Domine
Deus Israël indica seruo tuo. Et ait
12 Dominus: Descendet.* Dixitque Da-
uid: Si tradent me viri Ceilæ, & vi-
ros qui sunt mecum, in manus Saul?
13 Et dixit Dominus: Tradent. * Surre-
xit ergo Dauid & viri eius quasi sex-
centi, & egressi de Ceila,huc atque il-
luc vagabãtur incerti: nuntiatumque
est Sauli quòd fugisset Dauid de Cei-
la, & saluatus esset: quam ob rem dis-
14 simulauit exire. * Morabatur autem
Dauid in deserto in locis firmissimis,
mansitque in monte solitudinis Ziph,
in monte opaco: quærebat eum tamen
Saul cunctis diebus: & non tradidit
15 eum Deus in manus eius. * Et vidit
C Dauid quòd egressus esset Saul vt quæ-
reret animam eius. Porrò Dauid erat
16 in deserto Ziph in silua. * Et surre-
xit Ionathas filius Saul, & abiit ad
Dauid in siluam, & confortauit ma-
17 nus eius in Deo: dixitque ei: * Ne ti-
meas: neque enim inueniet te manus
Saul patris mei, & tu regnabis super
Israel, & ego ero tibi secundus, sed
18 & Saul pater meus scit hoc. * Percus-
sit ergo vterque fœdus coram Domi-
no: mansitque Dauid in silua: Iona-
thas autem reuersus est in domum
19 suam. * ‖ Ascenderunt autem Ziphæi ‖ Inf.26 a.1.
ad Saul in Gabaa, dicentes: Nónne
ecce Dauid latitat apud nos in locis
tutissimis siluæ, in Colle Hachila, quæ
20 est ad dexteram deserti? * Nunc ergo,
sicut desiderauit anima tua vt descen-
deres, descende: nostrum autem erit
vt tradamus eum in manus regis.
21 * Dixitque Saul: Benedicti vos à Do-
mino, quia doluistis vicem meam.
22 * Abite ergo, oro, & diligentiùs præ-
parate, & curiosiùs agite, & conside-
D rate locum vbi sit pes eius, vel quis
viderit eum ibi: recogitat enim de
23 me, quòd callidè insidier ei.* Conside-
rate & videte omnia latibula eius, in
quibus absconditur: & reuertimini
ad me ad rem certam, vt vadam vo-
biscum. quòd si etiam in terram se
abstruserit, perscrutabor eum in cun-
24 ctis millibus Iuda. * At illi surgentes
abierunt in Ziph ante Saul: Dauid
autem & viri eius erant in deserto
Maon, in campestribus, ad dexteram
25 Iesimon. * Iuit ergo Saul & socii eius
ad quærendum eum: & nuntiatum
est Dauid statimque descendit ad pe-

tram, & versabatur in deserto Maon.
quod cùm audisset Saul, persecutus
est Dauid in deserto Maon. * Et ibat 26
Saul ad latus montis ex parte vna:
Dauid autem & viri eius erant in la-
tere montis ex parte altera: porrò Da-
uid desperabat se posse euadere à fa-
cie Saul; itaque Saul & viri eius, in
modum coronæ cingebant Dauid &
viros eius, vt caperent eos. * Et nun- 27
tius venit ad Saul, dicens: Festina, &
veni, quoniam infuderunt se Phili-
sthiim super terram. * Reuersus est 28
ergo Saul desistens persequi Dauid, &
perrexit in occursum Philisthinorum.
propter hoc vocauerunt locum il-
lum, Petram diuidentem.

CAP. XXIV.

Dauid in spelunca Engaddi latitans oram chlamydis Saul persequentis abscidit, & ne occideretur ipsum liberauit: quare Saul culpam agnoscit, & sciens Dauid regnaturum, suscepto ab ipso iuramento ei reconciliatur.

Ascendit ergo Dauid inde: & ha- 1
bitauit in locis tutissimis Engad- A
di. * Cumque reuersus esset Saul, post- 2
quam persecutus est Philisthæos, nun-
tiauerunt ei, dicentes: Ecce, Dauid in
deserto est Engaddi. * Assumens ergo 3
Saul tria millia electorum virorum
ex omni Israël, perrexit ad inuesti-
gandum Dauid & viros eius, etiam
super abruptissimas petras, quæ solis
ibicibus peruiæ sunt. * Et venit ad 4
caulas ouium, quæ se offerebant vian-
ti, eratque ibi spelunca, quam ingres-
sus est Saul, vt purgaret ventrem: por-
rò Dauid & viri eius in interiore
parte speluncæ latebant. * Et dixerunt 5
serui Dauid ad eum: Ecce dies, de
qua locutus est Dominus ad te: Ego
tradam tibi inimicum tuum, vt fa-
cias ei sicut placuerit in oculis tuis.
Surrexit ergo Dauid, & præcidit B
oram chlamydis Saul silenter. * Post 6
hæc percussit cor suum Dauid, eò
quòd abscidisset oram chlamydis
Saul. * Dixitque ad viros suos: Propi- 7
tius sit mihi Dominus, ne faciam hanc
rem domino meo, Christo Domini,
vt mittam manum meam in eum, quia
Christus Domini est. * Et confregit 8
Dauid viros suos sermonibus, & non
permisit eos vt consurgerent in Saul:
porrò Saul exurgens de spelunca, per-
gebat cœpto itinere. * Surrexit au- 9
tem & Dauid post eum: & egressus
de spelunca, clamauit post tergũ Saul,
dicens: Domine mi rex. Et respexit
Saul post se: & inclinans se Dauid
pronus in terram, adorauit, * dixit- 10
que ad Saul: Quare audis verba ho-
minum loquentium, Dauid quærit
11 malum aduersum te? * Ecce hodie
viderunt oculi tui, quòd tradiderit te
Dominus in manu mea in spelunca: &
C cogitaui vt occiderem te, sed peper-
cit tibi oculus meus. dixi enim: Non
extendam manum meam in domi-
num meum, quia Christus Domini
12 est. * Quin potiùs pater mi, vide, &
cognosce orã chlamydis tuæ in manu
mea: quoniam cùm præscinderem
summitatem chlamydis tuæ, nolui
extendere manum meam in te, ani-
maduerte, & vide, quoniam non est
in manu mea malum, neque iniquitas,
neque peccaui in te: tu autem insidia-
13 ris animæ meæ vt auferas eam. * Iu-
dicet Dominus inter me & te, & vl-
ciscatur me Dominus ex te: manus au-
14 tem mea nõ sit in te. * Sicut & in pro-
uerbio antiquo dicitur: AB IMPIIS
egredietur impietas: manus ergo mea
15 non sit in te. * Quem persequeris, rex
Israël: quem persequeris? canem mor-
tuum persequeris, & pulicem vnum.
16 * Sit Dominus iudex, & iudicet in-
ter me & te: & videat, & iudicet cau-
sam meam, & eruat me de manu tua.
17 * Cùm autem complesset Dauid lo-
quens sermones huiuscemodi ad Saul,
dixit Saul: Numquid vox hæc tua
D est fili mi Dauid: Et leuauit Saul vo-
18 cem suam, & fleuit: * dixitque ad Da-
uid: Iustior tu es quàm ego: tu enim
tribuisti mihi bona: ego autem red-
19 didi tibi mala. * Et tu iudicasti hodie
quæ feceris mihi bona: quomodo tra-
diderit me Dominus in manum tuam,
20 & non occideris me. * Quis enim cùm
inuenerit inimicum suum, dimittet
eum in via bona? Sed Dominus red-
dat tibi vicissitudinem hanc, pro eo
quod hodie operatus es in me. * Et
21 nunc quia scio quòd certissimè regna-
turus sis, & habiturus in manu tua
22 regnum Israël: * iura mihi in Domi-
no, ne deleas semen meum post me,
neque auferas nomen meum de domo
23 patris mei. * Et iurauit Dauid Sauli.
Abiit ergo Saul in domũ suã: & Dauid
& viri eius ascenderũt ad tutiora loca.

CAP. XXV.

Mortuus Samuel plangitur: Dauid Nabal victum neganti mortem minatus, egregia Abigail oratione placatur, quam mortuo Nabal in connubium accipit, simul & Achinoen, Saul verò filiã Michol Phalis tradit.

Mortuus ‖ est autem Samuel, & ‖ Eccli.
1 còngregatus est vniuersus Israël, 46.d.23.
A & planxerunt eum, & sepelierunt Inf. 8.
eum in domo sua in Ramatha. Con- a 3.
surgensque Dauid descendit in de-
sertum

sertum Pharan. * Erat autem vir qui- 2
spiam in solitudine Maon,& possessio
eius in Carmelo, & homo ille ma-
gnus nimis:erantque ei oues tria mil-
lia,& mille capræ: & accidit vt ton-
deretur grex eius in Carmelo. * No- 3
men autem viri illius erat Nabal: &
nomen vxoris eius Abigail, eratque
mulier illa prudentissima & speciosa:
porrò vir eius durus, & pessimus, &
malitiosus: erat autem de genere Ca-
leb. * Cùm ergo audisset Dauid in 4
deserto quòd tonderet Nabal gregem
suum, * misit decem iuuenes, & di- 5
xit eis: Ascendite in Carmelum, &
venietis ad Nabal, & salutabitis eum
ex nomine meo pacificè. * Et dicetis: 6
Sit fratribus meis, & tibi pax, & do- B
mui tuæ pax, & omnibus, quæcum-
que habes,sit pax. * Audiui quòd ton- 7
derent pastores tui, qui erant nobis-
cum in deserto: numquam eis mole-
sti fuimus, nec aliquãdo defuit quid-
quam eis de grege, omni tẽpore quo
fuerunt nobiscum in Carmelo. * In- 8
terroga pueros tuos, & indicabunt
tibi. Nunc ergo inueniant pueri tui
gratiam in oculis tuis:in die enim bo-
na venimus, quodcumque inuenerit
manus tua,da seruis tuis, & filio tuo
Dauid. * Cũque venissent pueri Da- 9
uid, locuti sunt ad Nabal omnia ver-
ba hæc ex nomine Dauid, & silue-
runt. * Respondens autem Nabal 10
pueris Dauid, ait: Quis est Dauid? &
quis est filius Isai? hodie increuerunt
serui qui fugiunt dominos suos. * Tol- 11
lam ergo panes meos, & aquas meas,
& carnes pecorum, quæ occidi ton-
soribus meis, & dabo viris quos ne-
scio vnde sint? * Regressi sunt itaque 12
pueri Dauid per viam suam, & re-
uersi venerunt, & nuntiauerunt ei
omnia verba quæ dixerat. * Tunc ait 13
Dauid pueris suis: Accingatur vnus- C
quisque gladio suo. Et accincti sunt
singuli gladiis suis, accinctusque est
& Dauid ense suo: & secuti sunt Da-
uid quasi quadringenti viri: por-
rò ducenti remanserunt ad sarcinas.
* Abigail autem vxori Nabal nun- 14
tiauit vnus de pueris suis,dicens:Ecce
Dauid misit nuntios de deserto, vt
benedicerent domino nostro: &
auersatus est eos. * homines isti, boni 15
satis fuerunt nobis, & non molesti:
nec quidquam aliquando periit om-
ni tempore, quo fuimus conuersati
cum eis in deserto: * pro muro erant 16
nobis tam in nocte quàm in die, om-
nibus diebus quibus pauimus apud
eos greges. * Quam ob rem conside- 17
ra, & recogita quid facias: quoniam
completa est malitia aduersum virum
tuum, & aduersum domum tuam, &
ipse est filius Belial, ita vt nemo pos-
18 sit ei loqui. * Festinauit igitur Abi-
gail, & tulit ducentos panes, & duos
vtres vini, & quinque arietes coctos,
D & quinque sata polentæ, & centum
ligaturas vuæ passæ, & ducentas mas-
sas caricarum, & posuit super asinos:
19 * dixitque pueris suis: Præcedite me:
ecce, ego post tergum sequar vos: vi-
ro autem suo Nabal non indicauit.
20 * Cùm ergo ascendisset asinum, &
descenderet ad radices montis,Dauid
& viri eius descendebant in occur-
21 sum eius: quibus & illa occurrit. * Et
ait Dauid: Verè frustrà seruaui om-
nia quæ huius erant in deserto, &
non periit quidquam de cunctis quæ
ad eum pertinebant: & reddidit mi-
22 hi malum pro bono. * Hæc faciat
Deus inimicis Dauid, & hæc addat,
si reliquero de omnibus quæ ad ip-
sum pertinent vsque manè, mingen-
23 tem ad parietem. * Cùm autem vi-
disset Abigail Dauid, festinauit, &
descendit de asino, & procidit coram
Dauid super faciem suam, & adorauit
24 super terrã, * & cecidit ad pedes eius,
& dixit: In me sit, domine mi, hæc
iniquitas: loquatur, obsecro, ancilla
tua in auribus tuis: & audi verba fa-
25 mulæ tuæ. * Ne ponat, oro, dominus
meus rex cor suum super virum istum
iniquum Nabal: quoniam secundùm
nomen suũ stultus est, & stultitia est
cum eo: ego autẽ ancilla tua non vi-
di pueros tuos, domine mi, quos mi-
26 sisti. * Nunc ergo, domine mi, viuit
E Dñs, & viuit anima tua, qui prohi-
buit te ne venires in sanguinẽ, & sal-
uauit manũ tuam tibi: & nunc fiant
sicut Nabal inimici tui, & qui quæ-
27 runt domino meo malum. * Quapro-
pter suscipe benedictionẽ hanc, quã
attulit ancilla tua tibi domino meo:
& da pueris qui sequuntur te domi-
28 num meum. * Aufer iniquitatem fa-
mulæ tuæ: faciens enim faciet Domi-
nus tibi domino meo domũ fidelem,
quia prælia Domini, domine mi, tu
præliaris: malitia ergo non inuenia-
tur in te omnibus diebus vitæ tuæ.
29 * Si enim surrexisti aliquando ho-
mo persequens te, & quærens animã
tuam, erit anima domini mei custo-
dita quasi in fasciculo viuentium,
apud Dominum Deum tuum: porrò
inimicorum tuorum anima rotabi-
tur, quasi in impetu & circulo fun-
30 dæ. * Cùm ergo fecerit Dñs tibi do-
mino meo omnia quæ locutus est
bona de te, & constituerit te ducem

super Israel, * non erit tibi hoc in 31
singultum, & in scrupulum cordis do-
mino meo, quòd effuderis sangui-
nem innoxium, aut ipse te vltus fue-
ris: & cùm benefecerit Dominus
domino meo, recordaberis ancillæ
tuæ. * Et ait Dauid ad Abigail: Be- 32
nedictus Dominus Deus Israel, qui F
misit hodie te in occursum meum,
& benedictum eloquium tuum, * & 33
benedicta tu, quæ prohibuisti me
hodie ne irem ad sanguinem, & vl-
ciscerer me manu mea. * Alioquin 34
viuit Dominus Deus Israel, qui pro-
hibuit me ne malum facerem tibi: nisi
citò venisses in occursum mihi, non
remansisset Nabal vsque ad lucē ma-
tutinā, mingens ad parietem. * Su- 35
scepit ergo Dauid de manu eius om-
nia quæ attulerat ei, dixitque ei: Va-
de pacificè in domum tuam, ecce au-
diui vocem tuam, & honoraui faciem
tuam. * Venit autem Abigail ad Na- 36
bal: & ecce erat ei conuiuium in do-
mo eius, quasi conuiuium regis, &
cor Nabal iucundū: erat enim ebrius
nimis: & non indicauit ei verbū pu-
sillum aut grande vsque manè. * Di- 37
luculò autem cùm digessisset vinum G
Nabal, indicauit ei vxor sua verba
hæc, & emortuū est cor eius intrinse-
cus, & factus est quasi lapis. * Cum- 38
que pertransissent decem dies, per-
cussit Dominus Nabal, & mortuus
est. * Quod cùm audisset Dauid mor- 39
tuum Nabal, ait: Benedictus Domi-
nus, qui iudicauit causam opprobrij
mei de manu Nabal, & seruum suum
custodiuit à malo, & malitiam Na-
bal reddidit Dominus in caput eius.
Misit ergo Dauid, & locutus est ad
Abigail, vt sumeret eam sibi in vxo-
rem. * Et venerunt pueri Dauid ad 40
Abigail in Carmelum, & locuti sunt
ad eam, dicentes: Dauid misit nos
ad te, vt accipiat te sibi in vxorem.
* Quæ consurgens adorauit prona 41
in terram, & ait: Ecce famula tua
sit in ancillam, vt lauet pedes seruo-
rum domini mei. * Et festinauit, & 42
surrexit Abigail, & ascendit super
asinū, & quinque puellæ ierunt cum
ea, pedissequæ eius, & secuta est
nuntios Dauid: & facta est illi vxor.
* Sed & Achinoam accepit Dauid 43
de Iezraël: & fuit vtraque vxor eius.
* Saul autem dedit Michol filiam 44
suam, vxorem Dauid, Phalti filio
Lais, qui erat de Gallim.

CAP. XXVI.

Dauid à Ziphæis apud Saul proditus, hastam & scyphum dormienti Saul abstulit, quod agnoscens Saul, culpam fatetur, reuocatoque Dauidi securitatem pollicetur.

1 ET || venerunt Ziphæi ad Saul in || *Sup.*
A Gabaa, dicentes: Ecce, Dauid ab- *23. c.19.*
sconditus est in colle Hachila, quæ est
2 ex aduerso solitudinis. * Et surrexit
Saul, & descendit in desertum Ziph,
& cum eo tria millia virorum de ele-
ctis Israel, vt quæreret Dauid in de-
3 serto Ziph. * Et castrametatus est Saul
in Gabaa Hachila, quæ erat ex ad-
uerso solitudinis in via: Dauid autē
habitabat in deserto. Videns autem
quòd venisset Saul post se in desertū,
4 * misit exploratores, & didicit quòd
5 illuc venisset certissimè. * Et surrexit
Dauid clàm, & venit ad locum vbi
erat Saul; cumque vidisset locum in
quo dormiebat Saul, & Abner filius
Ner, princeps militiæ eius, & Saulem
dormientem in tentorio, & reliquū
6 vulgus per circuitum eius, * ait Da-
uid ad Achimelech Hethæum, & Abi-
sai filium Saruiæ, fratrem Ioab, di-
cens: Quis descendet mecum ad Saul
in castra? Dixitque Abisai: Ego de-
7 scendam tecum. * Venerunt ergo Da-
uid & Abisai ad populum nocte, &
inuenerunt Saul iacentem & dor-
mientem in tentorio, & hastā fixam
in terra ad caput eius: Abner autem
B & populum dormientes in circuitu
8 eius. * Dixitque Abisai ad Dauid:
Conclusit Deus inimicum tuum ho-
die in manus tuas, nunc ergo perfo-
diam eum lancea in terra, semel, &
9 secundò opus non erit. * Et dixit Da-
uid ad Abisai: Ne interficias eum:
quis enim extendet manum suam in
Christum Domini, & innocens erit?
10 * Et dixit Dauid: Viuit Dominus, quia
nisi Dominus percusserit eum, aut
dies eius venerit vt moriatur, aut in
11 prælium descendens perierit: * propi-
tius sit mihi Dominus ne extendam
manum meam in Christum Domini:
nunc igitur tolle hastam, quæ est ad
caput eius, & scyphum aquæ, & ab-
12 eamus. * Tulit igitur Dauid hastam,
& scyphum aquæ, qui erat ad caput
Saul, & abierunt: & non erat quis-
quam qui videret, & intelligeret, &
euigilaret, sed omnes dormiebant,
quia sopor Domini irruerat super
13 eos. * Cumque transisset Dauid ex
aduerso, & stetisset in vertice mon-
tis de longè, & esset grande interual-
14 lum inter eos, * clamauit Dauid ad
populum, & ad Abner filium Ner,
dicens:

dicens: Nónne respondebis Abner?
Et respondens Abner, ait: Quis es tu,
qui clamas, & inquietas regem? * Et 15
ait Dauid ad Abner: Numquid non C
vir tu es? & quis alius similis tui in
Israel? quare ergo non custodisti do-
minum tuum regem? ingressus est
enim vnus de turba, vt interficeret
regē, dominum tuum. * Non est bo- 16
num hoc, quod fecisti: viuit Domi-
nus, quoniam filii mortis estis vos,
qui non custodistis dominum ve-
strum, Christum Domini, nunc ergo
vide vbi sit hasta regis, & vbi sit scy-
phus aquæ, qui erat ad caput eius.
* Cognouit autem Saul vocem Da- 17
uid, & dixit: Numquid vox hæc tua,
fili mi Dauid? & ait Dauid: Vox
mea, domine mi rex. * Et ait: Quam 18
ob causam dominus meus persequi-
tur seruum suum? Quid feci? aut
quod est malum in manu mea?* Nunc 19
ergo audi, oro, domine mi rex, ver-
ba serui tui: Si Dominus incitat te
aduersum me, odoretur sacrificium:
si autem filii hominum, maledicti
sunt in conspectu Domini: qui eiece-
runt me hodie, vt non habitē in he- D
reditate Domini, dicentes: Vade, ser-
ui diis alienis. * Et nunc non effun- 20
datur sanguis meus in terram coram
Domino: quia egressus est rex Israel
vt quærat pulicem vnum, sicut per-
sequitur perdix in montibus. * Et ait 21
Saul: Peccaui, reuertere fili mi Da-
uid: nequaquam enim vltrà tibi ma-
lefaciam, eò quòd pretiosa fuerit
anima mea in oculis tuis hodie: appa-
ret enim quòd stultè egerim, & igno-
rauerim multa nimis. * Et respondēs 22
Dauid, ait: Ecce hasta regis: transeat
vnus de pueris regis, & tollat eam.
* Dominus autem retribuet vnicui- 23
que, secundùm iustitiam suam & fi-
dem: tradidit enim te Dominus ho-
die in manum meam, & nolui ex-
tendere manum meam in Christum
Domini. * Et sicut magnificata est 24
anima tua hodie in oculis meis, sic
magnificetur anima mea in oculis
Domini, & liberet me de omni
angustia. * Ait ergo Saul ad Dauid: 25
Benedictus tu fili mi Dauid: & qui-
dem faciens facies, & potens po-
teris. Abiit autem Dauid in viam
suam, & Saul reuersus est in locum
suum.

CAP. XXVII.

Dauid apud Achis profugus, vrbem Sicelег ab eo obtinuit, quæ ex eo facta est in hereditatem regum Iuda, vnde plurimas agebat prædas imponens regi Achis.

1 A ET ait Dauid in corde suo: Ali-
quando incidam vna die in ma-
nus Saul: nónne melius est vt fugiam,
& saluer in Terra Philisthinorum, vt
desperet Saul, cessetque me quærere
in cunctis finibus Israel? fugiam er-
2 go manus eius. * Et surrexit Dauid,
& abiit ipse, & sexcenti viri cum eo,
ad Achis filium Maoch regem Geth.
3 * Et habitauit Dauid cum Achis in
Geth, ipse & viri eius; vir & domus
eius; & Dauid, & duæ vxores eius,
Achinoam Iezrahelitis, & Abigail
4 vxor Nabal Carmeli. * Et nuntiatum
B est Sauli quòd fugisset Dauid in Geth,
& non addidit vltrà quærere eum.
5 * Dixit autem Dauid ad Achis: Si in-
ueni gratiam in oculis tuis, detur mi-
hi locus in vna vrbium regionis hu-
ius, vt habitem ibi: cur enim manet
seruus tuus in ciuitate regis tecum?
6 * Dedit itaque ei Achis in die illa Si-
celeg: propter quam causam facta est
Siceleg regum Iuda, vsque in diem
7 hanc. * Fuit autem numerus dierum,
quibus habitauit Dauid in regione
Philisthinorum, quattuor mensium.
8 * Et ascendit Dauid, & viri eius, &
C agebant prædas de Gessuri, & de Ger-
zi, & de Amalecitis: hi enim pagi ha-
bitabantur in terra antiquitus, eunti-
bus Sur vsque ad Terram Aegypti.
9 * Et percutiebat Dauid omnē terram,
nec relinquebat viuentem virum &
mulierem: tollensque oues, & boues,
& asinos, & camelos, & vestes, reuer-
10 tebatur, & veniebat ad Achis. * Dice-
bat autem ei Achis: In quem irruisti
D hodie? Respondebat Dauid: Contra
meridiem Iudæ, & contra meridiem
Ierameel, & contra meridiem Ceni.
11 * Virum & mulierem non viuifica-
bat Dauid: nec adducebat in Geth,
dicens: Ne fortè loquantur aduer-
sum nos: Hæc fecit Dauid: & hoc
erat decretum illi omnibus diebus
quibus habitauit in regione Phili-
12 sthinorum. * Credidit ergo Achis
Dauid, dicens: Multa mala ope-
ratus est contra populum suum Is-
rael: erit igitur mihi seruus sem-
piternus.

CAP.

CAP. XXVIII.

Philisthæi contra Saul armantur, ad quod bellum Dauid pollicetur fidem Achis, Saul occisis Magis, Pythonissam consulit, suscitari iubens Samuelem, à quo suam suorumque proximam mortem didicit.

FActum est autem in diebus illis, 1
congregauerunt Philisthiim ag- A
mina sua, vt præpararentur ad bellum
contra Israel: dixitque Achis ad Da-
uid: Sciens tunc scito, quoniam me-
cum egredieris in castris tu, & viri
tui. * Dixitque Dauid ad Achis: Nunc 2
scies quæ facturus est seruus tuus. Et
ait Achis ad Dauid: Et ego custo-
dem capitis mei ponam te cunctis
‖ Sup. diebus. * ‖ Samuel autem mortuus 3
25.a.1. est, planxitque eum omnis Israel, &
Eccli. sepelierunt eũ in Ramatha vrbe sua.
46.d.23 Et Saul abstulit magos & hariolos de
terra. * Congregatique sunt Phili- 4
sthiim, & venerunt, & castrametati
sunt in Sunam: congregauit autem
& Saul vniuersum Israel, & venit in
Gelboë. * Et vidit Saul castra Phili- 5
sthiim, & timuit, & expauit cor eius
nimis. * Consuluitque Dominum, 6
& non respondit ei, neque per som- B
nia, neque per sacerdotes, neque per
prophetas. * Dixitque Saul seruis suis: 7
Quærite mihi mulierem habentem
‖ Leui. ‖ pythonem, & vadam ad eam, &
20.d.27 sciscitabor per illam. Et dixerunt ser-
Deu.18. ui eius ad eum: Est mulier pytho-
b.11. nem habens in Endor. * Mutauit er- 8
Act.16. go habitum suum, vestitusque est
c.16. aliis vestimentis, & abiit ipse, & duo
viri cum eo, veneruntque ad mulie-
rem nocte, & ait illi: Diuina mihi
in pythone, & suscita mihi quem di-
xero tibi. * Et ait mulier ad eum: Ec- 9
ce, tu nosti quanta fecerit Saul, &
quo modo eraserit magos & hario-
los de terra: quare ergo insidiaris
animæ meæ, vt occidar? * Et iurauit 10
ei Saul in Domino, dicens: Viuit Do-
minus, quia non eueniet tibi quid-
quam mali propter hanc rem. * Di- 11
xitque ei mulier: Quem suscitabo ti-
bi? Qui ait: Samuelem mihi suscita.
* Cùm autem vidisset mulier Samue- 12
lem, exclamauit voce magna, & dixit
ad Saul: Quare imposuisti mihi? Tu
es enim Saul. * Dixitque ei rex: No- 13
li timere: quid vidisti? Et ait mulier
ad Saul: Deos vidi ascendentes de
terra. * Dixitque ei: Qualis est for- 14
ma eius? Quæ ait: Vir senex ascen- C
dit, & ipse amictus est pallio. Et in-
tellexit Saul quòd Samuel esset, &
inclinauit se super faciẽ suam in ter-
ra, & adorauit. * Dixit autem Samuel 15
ad Saul: ‖ Quare inquietasti me vt su- ‖ Eccl.
scitarer? Et ait Saul: Coarctor nimis: 46.d.23
siquidem Philisthiim pugnant aduer-
sum me, & Deus recessit à me, & ex-
audire me noluit, neq; in manu pro-
phetarum, neque per somnia: vocaui
ergo te, vt ostẽderes mihi quid faciã.
16 * Et ait Samuel: Quid interrogas me,
cùm Dñs recesserit à te, & transierit
17 ad æmulum tuum? * Faciet enim tibi
Dñs sicut locutus est in manu mea, &
scindet regnum tuum de manu tua,
& dabit illud proximo tuo Dauid:
18 * quia non obedisti voci Domini,
neque fecisti iram furoris eius in
Amalec. idcircò quod pateris, fecit ti-
19 bi Dominus hodie. * Et dabit Dominus
D etiam Israel tecum in manus Phili-
sthiim: cras autem tu & filij tui me-
cum eritis: sed & castra Israel tradet
20 Dñs in manus Philisthiim. * Statim-
que Saul cecidit porrectus in terram:
extimuerat enim verba Samuelis, &
robur non erat in eo, quia non co-
21 mederat panẽ tota die illa. * Ingressa
est itaque mulier illa ad Saul, (con-
turbatus enim erat valdè) dixitque
ad eum: Ecce obediuit ancilla tua
voci tuæ, & posui animam meam in
manu mea: & audiui sermones tuos,
22 quos locutus es ad me. * Nunc igitur
audi & tu vocem ancillæ tuæ, & po-
nam coram te buccellam panis, vt
comedens conualescas, & possis iter
23 agere. * Qui renuit, & ait: Non co-
medam. Coëgerunt autem eum serui
sui & mulier, & tandem audita voce
eorum surrexit de terra, & sedit su-
24 per lectum. * Mulier autem illa habe-
bat vitulum pascualem in domo, &
festinauit, & occidit eum: tollensq;
que farinam, miscuit eam, & coxit
25 azyma, * & posuit ante Saul & ante
seruos eius. Qui cùm comedissent,
surrexerunt, & ambulauerunt per to-
tam noctem illam.

CAP. XXIX.

Dauid cum Philisthæis aduersus Israel proficiscens remittitur, quia metuebant principes ne in prælio fieret ipsis aduersarius.

1 COngregata sunt ergo Philisthiim
A vniuersa agmina in Aphec: sed
& Israel castrametatus est super fon-
2 tem, qui erat in Iezrahel. * Et satrapæ
quidẽ Philisthiim incedebant in cen-
turiis & millibus: Dauid autem &
viri eius erant in nouissimo agmine
cum Achis. * Dixeruntque Princi-
3 pes Philisthiim ad Achis: Quid sibi
volunt Hebræi isti? Et ait Achis ad
principes Philisthiim: Num ignora-
tis Dauid, qui fuit seruus Saul regis
Israel

Iſrael, & eſt apud me multis diebus,
vel annis, & non inueni in eo quid-
quã, ex die qua transfugit ad me, vſ-
‡1. Par. 12. d. 19. que ad diem hanc? * ‡ Irati ſunt autẽ 4
aduerſus eum principes Philiſthiim, B
& dixerunt ei: Reuertatur vir iſte, &
ſedeat in loco ſuo, in quo conſtituiſti
eum, & non deſcendat nobiſcum in
prælium, ne fiat nobis aduerſarius,
cùm præliari cœperimus: quomodo
enim aliter poterit placare dominum
ſuum, niſi in capitibus noſtris? * Non- 5
ne iſte eſt Dauid, cui cantabant in
choris, dicentes: Percuſſit Saul in mil-
libus ſuis, & Dauid in decem millibus
ſuis? * Vocauit ergo Achis Dauid, & 6
ait ei: Viuit Dominus, quia rectus es C
tu, & bonus in conſpectu meo: & exi-
tus tuus, & introitus tuus mecum eſt
in caſtris: & non inueni in te quidquã
mali, ex die qua veniſti ad me, vſque
in diem hanc: ſed ſatrapis non places.
* Reuertere ergo, & vade in pace, & 7
non offendas oculos ſatraparum Phi-
liſthiim. * Dixitque Dauid ad Achis: 8
Quid enim feci, & quid inueniſti in
me ſeruo tuo, à die qua fui in con-
ſpectu tuo vſque in diem hanc, vt D
non veniam, & pugnem contra ini-
micos domini mei regis? * Reſpon- 9
dens autem Achis, locutus eſt ad Da-
uid: Scio quia bonus es tu in oculis
meis, ſicut Angelus Dei: ſed principes
Philiſthinorũ dixerunt: Non aſcen-
det nobiſcum in prælium. * Igitur 10
conſurge manè tu, & ſerui domini
tui, qui venerunt tecum: & cùm de
nocte ſurrexeritis, & cœperit diluce-
ſcere, pergite. * Surrexit itaq; de no- 11
cte Dauid ipſe & viri eius, vt profi-
ciſcerentur manè, & reuerterentur
ad Terram Philiſthiim: Philiſthiim
autem aſcenderunt in Iezrahel.

CAP. XXX.

Abſente Dauid, Amalecitæ Siceleg incenderant ablata præda, quos Dauid perſequens occidit, recepta præda, quam ſingulis ſociis ex æquo diuiſit, etiam ijs qui ad ſarcinas laſſi remã-ſerunt.

‡1. Par. 12. d. 20 CVmque ‡ veniſſent Dauid & viri 1
eius in Siceleg de tertia, Ama- A
lecitæ impetum fecerant ex parte Au-
ſtrali in Siceleg, & percuſſerant Sice-
leg, & ſuccenderant eam igni. * Et 2
captiuas duxerant mulieres ex ea, à
minimo vſque ad magnum: & non
interfecerant quemquam, ſed ſecum
duxerant, & pergebant itinere ſuo,
* Cùm ergo veniſſent Dauid & viri 3
eius ad ciuitatem, & inueniſſent eam
ſuccenſam igni, & vxores ſuas, & fi-
lios ſuos, & filias ductas eſſe captiuas,
4 * leuauerunt Dauid & populus qui
erat cum eo voces ſuas, & planxe-
runt donec deficerent in eis lacrymę.
5 * Siquidem & duæ vxores Dauid
B captiuæ ductæ fuerant, Achinoam
Iezrahelites, & Abigail vxor Nabal
6 Carmeli. * Et contriſtatus eſt Dauid
valdè: volebat enim eum populus
lapidare, quia amara erat anima
vniuſcuiuſque viri ſuper filiis ſuis &
filiabus, confortatus eſt autem Dauid
7 in Domino Deo ſuo. * Et ait ad Abia-
thar ſacerdotem filium Achimelech:
Applica ad me ephod. Et applicauit
8 Abiathar ephod ad Dauid, * & con-
ſuluit Dauid Dominum, dicens: Per-
ſequar latrunculos hos, & compre-
hendam eos, an non? Dixitque ei
Dominus: Perſequere: abſque dubio
enim comprehendes eos, & excuties
9 prædam. * Abijt ergo Dauid ipſe, &
C ſexcenti viri qui erant cum eo, & ve-
nerunt vſque ad Torrentem Beſor:
10 & laſſi quidam ſubſtiterunt. * Perſe-
cutus eſt autem Dauid ipſe, & qua-
dringenti viri: ſubſtiterant enim du-
centi, qui laſſi tranſire non poterant
11 Torrentem Beſor. * Et inuenerunt
virum Aegyptium in agro, & addu-
xerunt eum ad Dauid: dederuntque
ei panem vt comederet, & biberet
12 aquam, * ſed & fragmen maſſæ cati-
carũ, & duas ligaturas vuæ paſſæ. Quę
cùm comediſſet, reuerſus eſt ſpiritus
eius, & refocillatus eſt: non enim
comederat panẽ, neque biberat aquã,
13 tribus diebus & tribus noctibus. * Di-
xit itaque ei Dauid: Cuius es tu? vel
vnde? & quò pergis? Qui ait: Puer
D Aegyptius ego ſum, ſeruus viri Ama-
lecitæ: dereliquit autẽ me dominus
meus, quia ægrotare cœpi nudiuſter-
14 tius. * Siquidem nos erupimus ad Au-
ſtralem plagã Cerethi, & contra Iu-
dam, & ad Meridiem Caleb, & Sice-
15 leg ſuccendimus igni. * Dixitque ei
Dauid: Potes me ducere ad cuneum
iſtum? Qui ait: Iura mihi per Deum,
quòd nec occidas me, & non tradas
me in manus domini mei, & ego du-
cam te ad cuneum iſtum. Et iurauit ei
16 Dauid. * Qui cùm duxiſſet eum, ecce
illi diſcumbebant ſuper faciẽ vniuer-
ſæ terræ, comedentes & bibentes, &
quaſi feſtum celebrantes diem, pro
cuncta præda & ſpolijs quæ ceperant
de Terra Philiſthiim, & de Terra Iu-
17 da. * Et percuſſit eos Dauid à veſpere
E vſque ad veſperã alterius diei, & non
euaſit ex eis quiſquam, niſi quadrin-
genti viri adoleſcentes, qui aſcen-
18 derant camelos, & fugerant. * Eruit
ergo Dauid omnia quæ tulerant A-
malecitæ,

malecitæ, & duas vxores suas eruit.
*Nec defuit quidquam à paruo vsque 19
ad magnum, tam de filiis quàm de fi-
liabus,& de spoliis,& quæcumque ra-
puerant, omnia reduxit Dauid. * Et 20
tulit vniuersos greges & armenta, &
minauit ante faciem suam: dixerunt-
que:Hæc est præda Dauid. *Venit au- 21
tem Dauid ad ducentos viros, qui las-
si substiterant, nec sequi potuerant
Dauid,& residere eos iusserat in Tor- F
rente Besor: qui egressi sunt obuiàm
Dauid,& populo qui erat cum eo. Ac-
cedens autem Dauid ad populum, sa-
lutauit eos pacificè. *Respondensque 22
omnis vir pessimus & iniquus, de vi-
ris qui ierant cum Dauid, dixit: Quia
non venerunt nobiscum, non dabi-
mus eis quidquam de præda, quam e-
ruimus: sed sufficiat vnicuique vxor
sua & filij: quos cùm acceperint, re-
cedant. * Dixit autem Dauid: Non sic 23
facietis fratres mei, de his quæ tra-
didit nobis Dominus, & custodiuit
nos,& dedit latrunculos, qui erupe-
rant aduersum nos, in manus nostras:
* nec audiet vos quisquam super ser- 24
mone hoc. æqua enim pars erit des-
cendentis ad prælium, & remanentis
ad sarcinas,& similiter diuident. * Et 25
factum est hoc ex die illa,& deinceps
constitutum & præfinitum, & quasi G
lex in Israël vsque in diem hanc.* Ve- 26
nit ergo Dauid in Siceleg, & misit do-
na de præda senioribus Iuda proximis
suis, dicens: Accipite benedictionem
de præda hostium Domini: * His, qui 27
erant in Bethel, & qui in Ramoth ad
Meridiem, & qui in Iether, * & qui in 28
Aroër, & qui in Sephamoth,& qui in
Esthamo, * & qui in Rachal,& qui in 29
vrbibus Ierameel, & qui in vrbibus
Ceni, *& qui in Arama,& qui in lacu 30
Asan,& qui in Athach,*& qui in He- 31
bron,& reliquis qui erant in his locis,
in quibus commoratus fuerat Dauid
ipse, & viri eius.

CAP. XXXI.

Saul cum filiis in pugna cæsi, corpus truncato capite in muro Bethsan suspenditur, armaque eius in templo Astaroth: viri autem Iabes, ablatis Saul ac filiorum eius corporibus, iuxta Iabes ea sepelierunt.

PHilisthiim autem pugnabant ad- 1
uersum Israël: & fugerunt viri Is- A
raël ante faciem Philisthiim, & ce-
ciderunt interfecti in monte Gelboe.
* ‖ Irrueruntque Philisthiim in Saul, 2 ‖ 1. Par. 10. a.3.
& in filios eius, & percusserunt Io-
nathan, & Abinadab, & Melchisua,
filios Saul, * totumque pondus præ- 3
lij versum est in Saul, & consecuti
sunt eum viri sagittarij, & vulnera-
4 tus est vehementer à sagittariis.* ‖ Di- ‖ 1. Par. 10. b.4.
xitque Saul ad armigerum suum: E-
uagina gladium tuum, & percute me:
ne fortè veniant incircumcisi isti, &
B interficiant me, illudentes mihi. Et
noluit armiger eius: fuerat enim ni-
mio terrore perterritus. arripuit ita-
que Saul gladium,& irruit super eum.
5 * Quod cùm vidisset armiger eius,
videlicet quòd mortuus esset Saul,
irruit etiam ipse super gladium suum,
6 & mortuus est cum eo. * Mortuus
est ergo Saul, & tres filij eius, & ar-
miger illius, & vniuersi viri eius in
7 die illa pariter. * Videntes autem viri
C Israël,qui erant trans vallem,& trans
Iordanem, quòd fugissent viri Israe-
litæ,& quòd mortuus esset Saul,& fi-
lij eius, reliquerunt ciuitates suas, &
fugerunt: veneruntque Philisthiim,
8 & habitauerunt ibi. * Facta autem die
altera, venerunt Philisthiim, vt spo-
liarent interfectos,& inuenerunt Saul
& tres filios eius iacentes in monte
9 Gelboe. *Et præciderunt caput Saul,
& spoliauerunt eum armis: & mise-
runt in Terram Philisthinorum per
circuitum, vt annuntiaretur in tem-
10 plo idolorum, & in populis. * Et po-
D suerunt arma eius in templo Asta-
roth, corpus verò eius suspenderunt
11 in muro Bethsan. * ‖ Quod cùm au- ‖ 2. Reg. 2. a.4.
dissent habitatores Iabes Galaad, quæ-
cumque fecerant Philisthiim Saul,
12 * surrexerunt omnes viri fortissimi, &
ambulauerunt tota nocte, & tulerunt
cadauer Saul, & cadauera filiorum e-
ius, de muro Bethsan: veneruntque
Iabes Galaad, & combusserunt ea ibi:
13 *& tulerunt ossa eorum, & sepelierunt
in nemore Iabes, & ieiunauerunt se-
ptem diebus.

LIBER SECVNDVS SAMVELIS, QVEM NOS SECVNDVM REGVM DICIMVS.

CAP. I.

Dauid occiso nuntio, qui se Saulem occidisse dicebat, scissis vestibus deflet eum cum cæteris occisis, ieiunans ac præcipiens vt filios Iudæ docerent arcum.

1 FACTVM est autem, postquam
A mortuus est Saul, vt Dauid re-
uerteretur à cæde Amalec,& ma-
2 neret in Siceleg duos dies. * In
die

die autem tertia, apparuit homo ve-
niens de castris Saul, veste conscissa,
& puluere conspersus caput: & vt ve-
nit ad Dauid, cecidit super faciem suã,
& adorauit. *Dixitque ad eum Dauid: 3
Vnde venis? Qui ait ad eum: De ca-
stris Israël fugi. * Et dixit ad eum Da- 4
uid: Quod est verbum quod factum
est? indica mihi. Qui ait: Fugit popu-
lus ex prælio, & multi corruentes è
populo mortui sunt: sed & Saul & Io-
nathas filius eius interierunt. *Dixit- 5
que Dauid ad adolescentem, qui nun-
tiabat ei: Vnde scis quia mortuus est
Saul, & Ionathas filius eius? * Et ait 6
adolescens, qui nuntiabat ei: Casu ve-
ni in montem Gelboe, & Saul incum-
bebat super hastam suam: porrò cur-
rus & equites appropinquabant ei, *& 7
conuersus post tergum suum, videns- B
que me vocauit. Cui cùm respondis-
sem: Adsum: * dixit mihi: Quisnam es 8
tu? Et aio ad eum: Amalecites ego sũ.
*Et locutus est mihi: Sta super me, & 9
interfice me: quoniam tenent me an-
gustiæ, & adhuc tota anima mea in me
est. * Stansque super eum, occidi il- 10
lum: sciebam enim quòd viuere non
poterat post ruinam: & tuli diadema
quod erat in capite eius, & armillam
de brachio illius, & attuli ad te domi-
num meum huc. * Apprehendens au- 11
tem Dauid vestimenta sua scidit, om-
nesque viri qui erant cum eo, *& plã- 12
xerunt, & fleuerunt, & ieiunauerunt
vsque ad vesperam, super Saul, & super
Ionathan filium eius, & super populũ
Domini, & super domũ Israël, eò quòd
corruissent gladio. * Dixitque Dauid 13
ad iuuenem qui nuntiauerat ei: Vnde
es tu? Qui respondit: Filius hominis
aduenæ Amalecitæ ego sum. * Et ait 14
‖ Psal. 104. b. 15. ad eum Dauid: ‖ Quare non timuisti C
mittere manũ tuam vt occideres chri-
stum Dñi? * Vocansque Dauid vnum 15
de pueris suis, ait: Accedens irrue in
eum. Qui percussit illum, & mortuus
est. *Et ait ad eũ Dauid: Sanguis tuus 16
super caput tuum: os enim tuum lo-
cutum est aduersum te, dicens: Ego
interfeci christum Domini. * Planxit 17
autem Dauid planctum huiuscemodi
super Saul, & super Ionathan filium
eius, (*& præcepit vt docerent filios 18
Iuda arcum, sicut scriptum est in libro
iustorum.) Et ait: Considera Israel, pro
his qui mortui sunt super excelsa tua
vulnerati. *Incllyti, Israël, super mon- 19
tes tuos interfecti sunt: quo modo ce-
ciderunt fortes? * Nolite annuntiare 20
in Geth, neque annuntieris in compi- D
tis Ascalonis: ne fortè lætentur filiæ
Philisthiim, ne exultent filiæ incircũ-
21 cisorum. *Mõtes Gelboe, nec ros nec
pluuia veniant super vos, neque sint
agri primitiarum: quia ibi abiectus est
clypeus fortium, clypeus Saul, quasi
22 non esset vnctus oleo. * A sanguine
interfectorum, ab adipe fortium, sa-
gitta Ionathæ numquã rediit retror-
sum, & gladius Saul non est reuersus
23 inanis. *Saul & Ionathas amabiles, &
decori in vita sua, in morte quoque
non sunt diuisi: aquilis velociores, leo-
24 nibus fortiores. * Filiæ Israel super
Saul flete, qui vestiebat vos coccino
in deliciis, qui præbebat ornamenta
25 aurea cultui vestro. * Quomodo ceci-
derunt fortes in prælio? Ionathas in
26 excelsis tuis occisus est? *Doleo su-
per te frater mi Ionatha decore ni-
mis, & amabilis super amorem mulie-
rum. Sicut mater vnicum amat filium
27 suum, ita ego te diligebam. *Quo mo-
do ceciderunt robusti, & perierunt
arma bellica?

CAP. II.

*Dauid in Hebron super Iuda in regem
vnctus, viros Iabes Galaad ob Saul
sepulturam commendat: Isboseth
verò in regem super Israel vnctio,
grauem peperit seditionem ac pu-
gnam.*

1 IGitur post hęc consuluit Dauid Do-
A minum, dicens: Num ascendam in
vnam de ciuitatibus Iuda? Et ait Do-
minus ad eum: Ascende. Dixitque
Dauid: Quò ascendam? Et respondit
2 ei: In Hebron. * Ascendit ergo Da-
uid, & duæ vxores eius, Achinoam
Iezraëlites, & Abigail vxor Nabal
3 Carmeli: *sed & viros, qui erant cum
eo, duxit Dauid singulos cum domo
sua: & manserunt in oppidis Hebron.
4 * ‖ Veneruntque viri Iuda, & vnxe- ‖ 1. Macab. 2. f. 37.
runt ibi Dauid, vt regnaret super do-
mum Iuda. Et nuntiatum est Dauid,
quòd viri Iabes Galaad sepelissent
5 Saul. * Misit ergo Dauid nuntios ad
viros Iabes Galaad, dixitque ad eos:
Benedicti vos Domino, qui fecistis
misericordiam hanc cum domino ve-
6 stro Saul, & sepelistis eum. * Et nunc
retribuet vobis quidem Dominus mi-
B sericordiam & veritatem: sed & ego
reddam gratiam, eò quòd fecistis ver-
7 bum istud. * Confortentur manus
vestræ, & estote filii fortitudinis:
licet enim mortuus sit dominus ve-
ster Saul, tamen me vnxit domus Iu-
8 da in regem sibi. * Abner autem fi-
lius Ner, princeps exercitus Saul, tu-
lit Isboseth filium Saul, & circum-
9 duxit eum per castra, * regemque
constituit super Galaad & super Ges-
suri, & super Iezraël, & super E-
phraim,

phraim, & super Beniamin, & super
Israël vniuersum. * Quadraginta an- 10
norum erat Isboseth filius Saul,
cùm regnare cœpisset super Israël,
& duobus annis regnauit: sola au- C
tem domus Iuda sequebatur Dauid.
*Et fuit numerus dierum, quos com- 11
moratus est Dauid, imperans in He-
bron super domum Iuda, septem an-
norum, & sex mensium. * Egressus- 12
que est Abner filius Ner, & pueri Is-
boseth filij Saul, de castris in Gabaon.
* Porrò Ioab filius Saruiæ, & pueri 13
Dauid egressi sunt, & occurrerunt eis
iuxta piscinam Gabaon. Et cùm in
vnum conuenissent, è regione sede-
runt: hi ex vna parte piscinæ, & illi
ex altera. * Dixitque Abner ad Ioab: 14
Surgant pueri, & ludant coram no-
bis. Et respondit Ioab: Surgant. * Sur- 15
rexerunt ergo, & transierunt nume-
ro duodecim de Beniamin, ex parte
Isboseth filij Saul, & duodecim de
pueris Dauid. * Apprehensoque v- 16
nusquisque capite comparis sui, de- D
fixit gladium in latus contrarij, & ce-
ciderunt simul: vocatumque est no-
men loci illius: Ager robustorum, in
Gabaon. *Et ortum est bellum durum 17
satis in die illa: fugatusque est Abner,
& viri Israel, à pueris Dauid. * Erant 18
autem ibi tres filij Saruiæ, Ioab, &
Abisai, & Asael: porrò Asael cursor
velocissimus fuit, quasi vnus de ca-
preis quæ morantur in siluis. *Perse- 19
quebatur autem Asael Abner: & non
declinauit ad dexteram neque ad si-
nistram omittens persequi Abner.
*Respexit itaque Abner post tergum 20
suum, & ait: Tune es Asael? Qui re-
spondit: Ego sum. * Dixitque ei Ab- 21
ner: Vade ad dexteram, siue ad sini- E
stram, & apprehende vnum de adole-
scentibus, & tolle tibi spolia eius. No-
luit autem Asael omittere quin vrge-
ret eum. * Rursumque locutus est Ab- 22
ner ad Asael: Recede, noli me se-
qui, ne compellar confodere te in ter-
ram, & leuare non potero faciem
meam ad Ioab fratrem tuum. * Qui 23
audire contempsit, & noluit declina-
re: percussit ergo eum Abner auersa
hasta in inguine, & transfodit, &
mortuus est in eodem loco: omnes-
que qui transibant per locum illum, in
quo ceciderat Asael, & mortuus erat,
subsistebant. * Persequentibus autem 24
Ioab & Abisai fugientem Abner, sol F
occubuit: & venerunt vsque ad Col-
lem aquæ ductus, qui est ex aduerso
vallis itineris deserti in Gabaon. *Cō- 25
gregatique sunt filii Beniamin ad Ab-
ner: & conglobati in vnum cuneum,
steterunt in summitate tumuli vnius.
26 *Et exclamauit Abner ad Ioab, & ait:
Num vsque ad internecionem tuus
mucro desæuiet? an ignoras quòd pe-
riculosa sit desperatio? vsquequò non
dicis populo vt omittat persequi fra-
27 tres suos? *Et ait Ioab: Viuit Dominus,
si locutus fuisses, manè recessisset po-
28 pulus persequens fratrem suum. *In-
G sonuit ergo Ioab buccina, & stetit om-
nis exercitus, nec persecuti sunt vltrà
29 Israël, neque inire certamen. *Abner
autem & viri eius abierunt per cam-
pestria, tota nocte illa: & transierunt
Iordanem, & lustrata omni Beth ho-
30 ron venerunt ad castra. * Porrò Ioab
reuersus, omisso Abner, congregauit
omnem populum: & defuerunt de
pueris Dauid decem & nouem viri,
31 excepto Asaële. * Serui autem Dauid
percusserunt de Beniamin, & de viris
qui erant cum Abner, trecentos sexa-
32 ginta, qui & mortui sunt. * Tulerunt-
que Asael, & sepelierunt eum in se-
pulchro patris sui in Bethlehem: &
ambulauerunt tota nocte Ioab & vi-
ri qui erant cum eo, & in ipso crepu-
sculo peruenerunt in Hebron.

CAP. III.

Abner iratus regi Isboseth fœdus init cum Dauid, & reducta Michol, dum congregaret Israëlitas ad Dauid, occiditur à Ioab, cui Dauid iratus amarè deflet Abner.

1 A Facta est ergo longa concertatio
inter domum Saul, & inter domum
Dauid: Dauid proficiscens, & semper
seipso robustior, domus autem Saul
2 decrescens quotidie. * ‖Natique sunt ‖1. Par. 3. a. 1.
filij Dauid in Hebron: fuitque pri-
mogenitus eius Amnon de Achinoam
3 Iezraelitide. *Et post eum Cheleab de
Abigail vxore Nabal Carmeli: porrò
tertius Absalom, filius Maacha filiæ
4 Tholmai regis Gessur. * Quartus au-
tem Adonias, filius Haggith: & quin-
5 tus Saphathia, filius Abital. * Sextus
quoque Iethraam, de Egla vxore Da-
uid. hi nati sunt Dauid in Hebron.
6 * Cùm ergo esset prælium inter do-
mum Saul & domum Dauid, Abner
7 filius Ner regebat domum Saul. *Fue-
B rat autem Sauli concubina nomine
Respha, filia Aia. Dixitque Isboseth
8 ad Abner: *Quare ingressus es ad con-
cubinam patris mei? Qui iratus ni-
mis propter verba Isboseth, ait: Num-
quid caput canis ego sum aduersum
Iudam hodie, qui fecerim misericor-
diam super domum Saul patris tui,
& super fratres & proximos eius, &
non tradidi te in manus Dauid, & tu
requisisti in me quod argueres pro
mu-

muliere hodie? *Hæc faciat Deus Ab- 9
ner, & hæc addat ei, nisi quomodo
iurauit Dominus Dauid, sic faciam
cum eo, * vt transferatur regnum de 10
domo Saul, & eleuetur thronus Da-
uid super Israel, & super Iudam, à
Dan vsque Bersabee. * Et non potuit 11
respondere ei quidquam, quia metue-
bat illum. * Misit ergo Abner nun- 12
tios ad Dauid pro se dicentes: Cuius
est terra? Et vt loquerentur: Fac me-
cum amicitias, & erit manus mea te-
cum, & reducam ad te vniuersum If-
raël. * Qui ait: Optimè: ego faciam 13
tecum amicitias: sed vnam rem peto
à te, dicens: Non videbis faciem meã,
antequam adduxeris Michol filiam C
Saul: & sic venies, & videbis me.
* Misit autem Dauid nuntios ad Is- 14
1. Reg. boseth filium Saul, dicens: ‖ Redde
18.5.27. vxorem meam Michol, quam despon-
di mihi centum præputiis Philisthiim.
* Misit ergo Isboseth, & tulit eam à 15
viro suo Phaltiel, filio Lais. * Seque- 16
baturque eam vir suus, plorans vsque
Bahurim: & dixit ad eum Abner: Va-
de, & reuertere. Qui reuersus est. * Ser- 17
monem quoque intulit Abner ad se-
niores Israel, dicens: Tam heri quàm
nudiustertius quærebatis Dauid vt
regnaret super vos. * Nunc ergo faci- 18
te: quoniam Dominus locutus est ad
Dauid, dicens: In manu serui mei
Dauid saluabo populum meum If- D
raël de manu Philisthiim, & omnium
inimicorum eius. * Locutus est autem 19
Abner etiam ad Beniamin. Et abiit vt
loqueretur ad Dauid in Hebron, om-
nia quæ placuerant Israeli & vniuer-
so Beniamin. * Venitque ad Dauid in 20
Hebron cum viginti viris: & fecit Da-
uid Abner, & viris eius qui venerant
cum eo, conuiuium. * Et dixit Abner 21
ad Dauid: Surgam, vt congregem ad
te dominum meum regem omnem
Israël, & ineam tecum fœdus, & im-
peres omnibus, sicut desiderat ani-
ma tua. Cùm ergo deduxisset Dauid
Abner, & ille isset in pace, * statim 22
pueri Dauid & Ioab venerunt, cæsis
latronibus, cum præda magna nimis:
Abner autem non erat cum Dauid
in Hebron, quia iam dimiserat eum,
& profectus fuerat in pace. * Et Ioab, 23
& omnis exercitus qui erat cum eo,
posteà venerunt: nuntiatum est ita-
3. Reg. que Ioab à narrantibus: ‖ Venit Ab-
2.a.5. ner filius Ner ad regem, & dimisit E
eum, & abiit in pace. * Et ingressus 24
est Ioab ad regem, & ait: Quid fe-
cisti? Ecce venit Abner ad te: quare
dimisisti eum, & abiit & recessit? * Ig- 25
noras Abner filium Ner, quoniam
ad hoc venit ad te, vt deciperet te, &
sciret exitum tuum & introitum tuũ,
26 & nosset omnia quæ agis? * Egressus
itaque Ioab à Dauid, misit nuntios
post Abner, & reduxit eum à cisterna
27 Sira, ignorante Dauid. * Cumque re-
diisset Abner in Hebron, seorsum
adduxit eum Ioab ad medium por-
tæ, vt loqueretur ei, in dolo: & per-
cussit illum ibi in inguine, & mor-
tuus est in vltionem sanguinis Asaël
28 fratris eius. * Quod cùm audisset Da-
uid rem iam gestam, ait: Mundus ego
sum, & regnum meum, apud Domi-
num, vsque in sempiternum, à sangui-
29 ne Abner filij Ner, * & veniat super
F caput Ioab, & super omnem domum
patris eius: nec deficiat de domo Ioab
fluxum seminis sustinens, & lepro-
sus, & tenens fusum, & cadens gla-
30 dio, & indigens pane. * Igitur Ioab &
Abisai frater eius interfecerunt Ab-
ner, eò quòd occidisset Asaël fra-
trem eorum in Gabaon, in prælio.
31 * Dixit autem Dauid ad Ioab, & ad
omnem populum, qui erat cum eo:
Scindite vestimenta vestra, & accin-
gimini saccis, & plangite ante exe-
quias Abner. porrò rex Dauid seque-
32 batur feretrum. * Cumque sepelissent
Abner in Hebron, leuauit rex Dauid
vocem suam, & fleuit super tumulum
Abner: fleuit autem & omnis popu-
33 lus. * Plangensque rex & lugens Ab-
ner, ait: Nequaquam vt mori solent
34 ignaui, mortuus est Abner. * Manus
tuæ ligatæ non sunt, & pedes tui non
sunt compedibus aggrauati: sed sicut
solent cadere coram filiis iniquitatis,
G sic corruisti. Congeminansque om-
35 nis populus fleuit super eum. * Cum-
que venisset vniuersa multitudo ci-
bum capere cum Dauid, clara adhuc
die iurauit Dauid, dicens: Hæc faciat
mihi Deus, & hæc addat, si ante occa-
sum solis gustauero panem vel aliud
36 quidquam. * Omnisque populus au-
diuit, & placuerunt eis cuncta quæ
fecit rex in conspectu totius populi,
37 * & cognouit omne vulgus & vni-
uersus Israël in die illa, quoniam non
actum fuisset à rege vt occideretur
38 Abner filius Ner. * Dixit quoque rex
ad seruos suos: Num ignoratis quo-
niam princeps & maximus cecidit ho-
39 die in Israël? * Ego autem adhuc de-
licatus, & vnctus rex: porrò viri isti
filij Saruiæ duri sunt mihi, retribuat
Dominus facienti malum iuxta mali-
tiam suam.

CAP.

CAP. IV.

Baana & Rechab caput Isboseth quem dormientem occiderant, ad Dauid attulerunt, quos pro mercede iussit interimi.

AVdiuit autem Isboseth filius Saul, 1
quòd cecidisset Abner in He- A
bron: & dissolutæ sunt manus eius,
omnisque Israël perturbatus est. *Duo 2
autem viri principes latronum erant
filio Saul, nomen vni Baana., & no-
men alteri Rechab, filij Remmon
Berothitæ de filiis Beniamin: siqui-
dem & Beroth reputata est in Benia-
min, * & fugerunt Berothitæ in Ge- 3
thaim, fueruntque ibi aduenæ vsque
ad tempus illud. * Erat autem Io- 4
nathæ filio Saul filius debilis pedibus: B
quinquennis enim fuit, quando ve-
nit nuntius de Saul & Ionatha ex Iez-
rael. tollens itaque eum nutrix sua,
fugit: cumque festinaret vt fugeret,
cecidit, & claudus effectus est: ha-
buitque vocabulū Miphiboseth. * Ve- 5
nientes igitur filij Remmon Berothi-
tæ, Rechab & Baana, ingressi sunt
feruente die domum Isboseth: qui
dormiebat super stratum suum me-
ridie. Et ostiaria domus purgans tri-
ticum, obdormiuit. *Ingressi sunt au- 6
tem domum latenter assumentes spi-
cas tritici, & percusserunt eum in in-
guine Rechab & Baana frater eius,
& fugerunt. * Cùm autem ingressi 7
fuissent domum, ille dormiebat su- C
per lectum suum in conclaui, & per-
cutientes interfecerunt eum: sublato-
que capite eius, abierunt per viam de-
serti tota nocte, * & attulerunt caput 8
Isboseth ad Dauid in Hebron: dixe-
runtque ad regem: Ecce caput Isbo-
seth filij Saul inimici tui, qui quære-
bat animam tuam: & dedit Dominus
domino meo regi vltionem hodie de
Saul, & de semine eius. *Respondens 9
autem Dauid Rechab, & Baana fratri
eius, filiis Remmon Berothitæ, dixit
ad eos: Viuit Dominus, qui eruit ani-
‖Sup. 1. b. 14. mam meam de omni angustia, *‖quo- 10
niam eum, qui annuntiauerat mihi, D
& dixerat: Mortuus est Saul, qui pu-
tabat se prospera nuntiare, tenui, &
occidi eum in Siceleg, cui oportebat
mercedem dare pro nuntio? * Quan- 11
tò magis nunc, cùm homines impij
interfecerunt virum innoxium, in do-
mo sua, super lectum suum, non quæ-
ram sanguinem eius de manu vestra,
& auferam vos de terra? * Præcepit 12
itaque Dauid pueris suis, & interfe-
cerunt eos: præcidensque manus &
pedes eorum, suspenderunt eos super
piscinam in Hebron: caput autem Is-
boseth tulerunt, & sepelierunt in se-
pulchro Abner in Hebron.

CAP. V.

Dauid vnctus super totum Israel, pulsis Iebusæis arcem Sion cepit; vbi extructa domo habitauit, alias superinducens vxores, filiosque procreans, & Philisthæos bis prosternens.

1 ET venerunt vniuersæ tribus Israel,
A ad Dauid in Hebron, dicentes: ‖Ec- ‖1. Par. 11. a. 1.
ce nos, os tuum & caro tua sumus.
2 *Sed & heri & nudiustertius, cùm es-
set Saul rex super nos, tu eras edu-
cens & reducens Israel: dixit autem
Dominus ad te: Tu pasces populum
meum Israel, & tu eris dux super Is-
3 rael. * Venerunt quoque & seniores
Israel ad regem in Hebron, & percus-
sit cum eis rex Dauid fœdus in He-
bron coram Domino: vnxeruntque
4 Dauid in regem super Israel. * Filius
triginta annorum erat Dauid, cùm
regnare cœpisset, ‖& quadraginta an- ‖3. Reg. 2. b. 11.
5 nis regnauit. * In Hebron regnauit
super Iudam septem annis & sex mē-
sibus: in Ierusalem autem regnauit
triginta tribus annis super omnem
6 Israel & Iudam. * Et abiit rex, & om-
nes viri qui erant cum eo, in Ierusa-
lem, ad Iebusæum habitatorem terræ:
dictumque est Dauid ab eis: Non in-
gredieris huc, nisi abstuleris cæcos &
B claudos dicentes: Non ingredietur
7 Dauid huc. * Cepit autem Dauid arcē
8 Sion, hæc est ciuitas Dauid. * Pro-
posuerat enim Dauid in die illa præ-
mium, qui percussisset Iebusæum, &
tetigisset domatum fistulas, & abstu-
lisset cæcos & claudos odientes ani-
mam Dauid. idcircò dicitur in pro-
uerbio: Cæcus & claudus non intra-
9 bunt in templum. * Habitauit autem
Dauid in arce, & vocauit eam, Ciui-
tatem Dauid: & ædificauit per gyrum
10 à Mello & intrinsecus. * Et ingredie-
batur proficiens atque succrescens, &
Dñs Deus exercituum erat cum eo.
11 *‖Misit quoque Hiram rex Tyri nun- ‖1. Pari. 14. a. 1.
tios ad Dauid, & ligna cedrina, & ar-
tifices lignorum, artificesque lapidum
ad parietes: & ædificauerunt domum
12 Dauid. *Et cognouit Dauid quoniam
confirmasset eum Dominus regē su-
C per Israel, & quoniam exaltasset regnū
13 eius super populum suū Israël. * ‖Ac- ‖1. Par. 3. a. 1.
cepit ergo Dauid adhuc concubinas
& vxores de Ierusalem, postquam ve-
nerat de Hebron: natique sunt Da-
14 uid & alij filii & filiæ: * & hæc no-
mina eorum qui nati sunt ei in Ieru-
salem, Samua, & Sobab, & Nathan, &
15 Salomon, * & Iebahar, & Elisua, &
16 Nepheg, * & Iaphia, & Elisama, &
Elioda,

Elioda, & Eliphaleth. *Audierunt er- 17
go Philisthiim quòd vnxisset Dauid
in regem super Israël: & ascenderunt
vniuersi vt quærerent Dauid: quod
cùm audisset Dauid, descendit in præ-
‡ 1. Par. sidium. * ‡ Philisthiim autem venien- 18
14.b.10. tes diffusi sunt in Valle Raphaim. *
*& consuluit Dauid Dominum, di- 19
cens: Si ascendam ad Philisthiim? &
si dabo eos in manu mea? Et dixit
Dominus ad Dauid: Ascende, quia
tradens dabo Philisthiim in manu
‡ Isaie tua. * ‡ Venit ergo Dauid in Baal Pha- 20
28.b.21. rasim: & percussit eos ibi, & dixit: D
Diuisit Dominus inimicos meos co-
ram me, sicut diuiduntur aquæ. Pro-
pterea vocatum est nomen loci illius,
Baal Pharasim. * Et reliquerunt ibi 21
sculptilia sua: quæ tulit Dauid, & vi-
ri eius. * Et addiderunt adhuc Phili- 22
sthiim vt ascenderent, & diffusi sunt
in Valle Raphaim. *Consuluit autem 23
Dauid Dominum: Si ascendam con-
tra Philisthæos, & tradas eos in manus
meas? Qui respondit: Non ascendas
contra eos, sed gyra post tergum eo-
rum, & venies ad eos ex aduerso py-
rorum. *Et cùm audieris sonitum gra- 24
dientis in cacumine pyrorum, tunc
inibis prælium: quia tunc egredietur
Dominus ante faciem tuam, vt per-
cutiat castra Philisthiim. * Fecit ita- 25
que Dauid sicut præceperat ei Domi-
nus, & percussit Philisthiim, de Ga-
baa, vsque dum venias Gezer.

CAP. VI.

Reducente Dauid arcam à domo Abinadab, Oza à Domino occisus est quod illam attigisset, quare eam in domo Obededom reliquit: postmodum verò in Ierusalem reducens, & ante eam ludens, à Michol vxore videtur: in cuius pœnam numquam illa deinceps peperit.

Congregauit autem rursum Da- 1
uid omnes electos ex Israël tri- A
‡ 1. Par. ginta millia. * ‡ Surrexitque Dauid, & 2
13.b.5. abiit, & vniuersus populus qui erat
cum eo de viris Iuda, vt adducerent
arcam Dei, super quam inuocatum
est nomen Domini exercituum, se-
dentis in cherubim super eam. * Et 3
imposuerunt arcam Dei super plau-
strum nouum: tuleruntque eam de
domo Abinadab, qui erat in Gabaa:
Oza autem & Ahio filij Abinadab,
‡ 1. Re. minabant plaustrum nouum. * ‡ Cum- 4
7.a.2. que tulissent eam de domo Abinadab,
qui erat in Gabaa, custodiens arcam
Dei Ahio præcedebat arcam. * Dauid 5
autem & omnis Israël ludebat coram
Domino, in omnibus lignis fabrefa-
ctis, & citharis & lyris & tympanis
6 & sistris & cymbalis. * Postquam au-
tem venerunt ad aream Nachon, ex-
tendit Oza manum ad arcam Dei, &
tenuit eam: quoniam calcitrabant bo-
7 ues, & declinauerunt eam. * Iratus-
B que est indignatione Dominus con-
tra Ozam, & percussit eum super te-
meritate: qui mortuus est ibi iuxta ar-
8 cam Dei. * ‡ Contristatus est autem ‡ 1. Par.
Dauid, eò quòd percussisset Dominus 13.b.11.
Ozam, & vocatum est nomen loci
illius, Percussio Ozæ, vsque in diem
9 hanc. * Et extimuit Dauid Dominum
in die illa, dicens: Quomodo ingre-
10 dietur ad me arca Domini? * Et no-
luit diuertere ad se arcam Domini in
ciuitatem Dauid: sed diuertit eam in
11 domum Obededom Gethæi. * Et ha-
bitauit arca Domini in domo Obed-
edom Gethæi tribus mensibus: &
benedixit Dominus Obededom, &
12 omnem domum eius. * ‡ Nuntiatum- ‡ 1. Par.
que est regi Dauid quòd benedixis- 15.d.25.
set Dominus Obededom, & omnia
eius, propter arcam Dei. Abiit ergo
Dauid, & adduxit arcam Dei de do-
mo Obededom in ciuitatem Dauid
cum gaudio: & erant cum Dauid se-
13 ptem chori, & victima vituli. * ‡ Cum- ‡ 1. Par.
C que transcendissent qui portabant ar- 15.d.26.
cam Domini sex passus, immolabat
14 bouem & arietem, * & Dauid salta-
bat totis viribus ante Dominũ. por-
rò Dauid erat accinctus ephod lineo.
15 * Et Dauid & omnis domus Israël du-
cebant arcam testamenti Domini,
in iubilo, & in clangore buccinæ.
16 * Cumque intrasset arca Domini in
ciuitatem Dauid, Michol filia Saul
prospiciens per fenestram, vidit re-
gem Dauid subsilientem, atque sal-
tantem coram Domino: & despexit
17 eum in corde suo. * Et introduxerunt
arcam Domini, & imposuerunt eam
in loco suo, in medio tabernaculi
quod tetenderat ei Dauid: & obtulit
Dauid holocausta, & pacifica coram
18 Domino. * Cumque complesset offe-
rens holocausta, & pacifica, benedi-
xit populo in nomine Domini exer-
19 cituum. *Et partitus est vniuersæ mul-
titudini Israel, tam viro quàm mu-
D lieri, singulis collyridam panis vnam,
& assaturam bubulæ carnis vnam,
& similam frixam oleo: & abiit om-
nis populus, vnusquisque in domum
20 suam. * Reuersusque est Dauid vt be-
nediceret domui suæ: & egressa Mi-
chol filia Saul in occursum Dauid,
ait: Quàm gloriosus fuit hodie rex
Israël, discooperiens se ante ancillas
seruorum suorum, & nudatus est, qua-
21 si si nudetur vnus de scurris. * Dixit-

Q que

que Dauid ad Michol: Ante Domi-
num, qui elegit me potiùs quàm pa-
trem tuum, & quàm omnem domum
eius, & præcepit mihi vt essem dux
super populum Domini in Israël, * & 22
ludam, & vilior fiam plus quàm fa-
ctus sum: & ero humilis in oculis
meis, & cum ancillis, de quibus lo-
cuta es, gloriosior apparebo. * Igitur 23
Michol filiæ Saül non est natus filius
vsque in diem mortis suæ.

CAP. VII.

Dauid proponens ædificare domum Domino, à Nathan propheta primùm collaudatur, postmodum iubente Domino prohibetur, sed filius ei promittitur illam ædificaturus, vnde Domino gratias agit.

FActum est autem cùm sedisset rex 1
in domo sua, & Dominus dedisset A
ei requiem vndique ab vniuersis ini-
micis suis, * dixit ad Nathan prophe- 2
‖ 1. Par. 17. a. 1. tam: ‖ Videsne quòd ego habitem in
domo cedrina, & arca Dei posita sit
in medio pellium? * Dixitque Na- 3
than ad regem: Omne quod est in
corde tuo, vade, fac: quia Dominus
tecum est. * Factum est autem in illa 4
nocte: & ecce sermo Domini ad Na-
than, dicens: * Vade, & loquere ad 5
seruum meum Dauid: Hæc dicit Do-
minus: Numquid tu ædificabis mi-
hi domum ad habitandum? * Neque 6
enim habitaui in domo, ex die illa
qua eduxi filios Israël de terra Ægy-
pti, vsque in diem hanc: sed ambu-
labam in tabernaculo, & in tentorio.
* Per cuncta loca, quæ transiui cum 7
omnibus filiis Israël, numquid lo-
quens locutus sum ad vnam de tri-
bubus Israël, cui præcepi, vt pasceret
populum meum Israël, dicens: Qua-
re non ædificastis mihi domum ce-
drinam? * Et nunc hæc dices seruo 8
meo Dauid: Hæc dicit Dominus ex- B
‖ Sup. 1. Regum 16. b. 11. Psal. 77. g. 70. ercituum: ‖ Ego tuli te de pascuis se-
quentem greges, vt esses dux super
populum meum Israël: * & fui tecum 9
in omnibus vbicumque ambulasti, &
interfeci vniuersos inimicos tuos à
facie tua: fecique tibi nomen grande,
iuxta nomen magnorum qui sunt in
terra. * Et ponam locum populo meo 10
Israël, & plantabo eum, & habitabit
sub eo, & non turbabitur ampliùs:
nec addent filij iniquitatis vt affli-
gant eum sicut prius, * ex die qua 11
constitui iudices super populum meũ
Israël: & requiem dabo tibi ab omni-
bus inimicis tuis. prædicitque tibi
Dominus, quòd domum faciat tibi
‖ 3. Reg. 8. b. 19. Dominus. * ‖ Cumque completi fue- 12
rint dies tui, & dormieris cum patri-
bus tuis, suscitabo semen tuum post
te, quod egredietur de vtero tuo, &
13 firmabo regnum eius. * ‖ ipse ædifica- ‖ 3. Reg. 5. a. 5.
bit domum nomini meo, & stabiliam
thronum regni eius vsque in sempi-
14 ternum. * ‖ Ego ero ei in patrem, & ‖ 1. Par. 22. c. 10.
ipse erit mihi in filium: qui si iniquè
aliquid gesserit, arguam eum in virga
virorum, & in plagis filiorum homi-
15 num. * ‖ Misericordiam autem meam ‖ Psal. 88. a. 3.
non auferã ab eo, sicut abstuli à Saul,
16 quem amoui à facie mea. * Et fidelis e. 33.
C erit domus tua, & regnum tuum vs-
que in æternum ante faciem tuam,
& ‖ thronus tuus erit firmus iugiter. ‖ Heb. 1. b. 5.
17 * Secundùm omnia verba hæc, & iux-
ta vniuersam visionem istam, sic lo-
cutus est Nathan ad Dauid. * Ingres-
18 sus est autem rex Dauid, & sedit co-
ram Domino, & dixit: Quis ego sum,
Domine Deus, & quæ domus mea,
19 quia adduxisti me hucusque? * Sed &
hoc parum visum est in cõspectu tuo
Domine Deus, nisi loquereris etiam
de domo serui tui in longinquum:
ista est enim lex Adam, Domine Deus.
20 * Quid ergo addere poterit adhuc
Dauid, vt loquatur ad te? tu enim scis
21 seruum tuum Domine Deus. * Pro-
pter verbum tuum, & secundùm cor
tuum fecisti omnia magnalia hæc, ita
22 vt notum faceres seruo tuo. * Idcir-
cò magnificatus es Domine Deus, quia
non est similis tui, neque est Deus ex-
tra te, in omnibus quæ audiuimus
23 auribus nostris. * Quæ est autem, vt
populus tuus Israël, gens in terra,
propter quam iuit Deus, vt redimeret
eam sibi in populum, & poneret sibi
D nomen, faceretque eis magnalia, &
horribilia super terram, à facie po-
puli tui, quem redemisti tibi ex Ægy-
24 pto, gentem, & deum eius. * Firmasti
enim tibi populum tuum Israël in po-
pulum sempiternum: & tu Domine
25 Deus factus es eis in Deum. * Nunc
ergo Domine Deus, verbum quod
locutus es super seruum tuum, & su-
per domum eius, suscita in sempiter-
26 num: & fac sicut locutus es, * vt ma-
gnificetur nomen tuum vsque in sem-
piternum, atque dicatur: Dominus
exercituum, Deus super Israël. Et do-
mus serui tui Dauid erit stabilita co-
27 ram Domino, * quia tu Domine ex-
ercituum Deus Israël reuelasti aurem
serui tui, dicens: Domum ædificabo
tibi: propterea inuenit seruus tuus
cor suum vt oraret te oratione hac.
28 * Nunc ergo Domine Deus, tu es
Deus, & verba tua erunt vera: locu-
tus es enim ad seruum tuum bona
29 hæc. * Incipe ergo, & benedic domui
serui

serui tui, vt sit in sempiternum co-
ram te: quia tu Domine Deus locutus
es, & benedictione tua benedicetur
domus serui tui in sempiternum.

CAP. VIII.

Victoria Dauid, qui multos fecit tributarios quibus solent Israëlitæ pendere tributa: congratulatio Thou regis Emath de rege Adarezere deuicto, à quo multa spolia Dauid abstulit: officiarij quos habebat Dauid recensentur.

Factum est autem post hæc, per- 1
cussit Dauid Philisthiim, & humi- A
1. Par. 18. a. 1. liauit eos, & tulit Dauid Frenum
tributi de manu Philisthiim. * Et per- 2
cussit Moab, & mensus est eos funi-
culo, coæquans terræ: mensus est au-
tem duos funiculos, vnum ad occi-
dendum, & vnum ad viuificandum:
factusque est Moab Dauid seruiens
sub tributo. * Et percussit Dauid A- 3
darezer filium Rohob regem Soba,
quando profectus est vt dominaretur
super flumen Euphraten. * Et captis 4
Dauid ex parte eius mille septingen-
tis equitibus, & viginti millibus pedi-
tum, subneruauit omnes iugales cur-
ruum: dereliquit autem ex eis centum B
currus. * Venit quoque Syria Dama- 5
sci, vt præsidium ferret Adarezer regi
Soba: & percussit Dauid de Syria vi-
ginti duo millia virorum. * Et posuit 6
Dauid præsidium in Syria Damasci:
factaque est Syria Dauid seruiens sub
tributo: seruauitque Dominus Dauid
in omnibus ad quæcumque profectus
est. * Et tulit Dauid arma aurea, quæ 7
habebant serui Adarezer, & detulit ea
in Ierusalem. * Et de Bete & de Be- 8
roth, ciuitatibus Adarezer, tulit rex
Dauid æs multum nimis. * Audiuit au- 9
tem Thou rex Emath, quòd percus-
sisset Dauid omne robur Adarezer,
* & misit Thou Ioram filium suum ad 10
regem Dauid, vt salutaret eum con-
gratulans, & gratias ageret: eò quòd
expugnasset Adarezer, & percussisset C
eum. Hostis quippe erat Thou Ada-
rezer, & in manu eius erant vasa au-
rea, & vasa argentea, & vasa ærea:
* quæ & ipsa sanctificauit rex Dauid 11
Domino cum argento & auro, quæ
sanctificauerat de vniuersis gentibus
quas subegerat, * de Syria, & Moab, & 12
filiis Ammon, & Philisthiim, & Ama-
lec, & de manubiis Adarezer filij Ro-
hob regis Soba. * Fecit quoque sibi 13
Dauid nomen, cùm reuerteretur ca-
pta Syria in Valle Salinarum, cæsis D
decem & octo millibus: * & posuit in 14
Idumæa custodes, statuitque præsi-
dium: & facta est vniuersa Idumæa

seruiens Dauid, & seruauit Dominus
Dauid in omnibus ad quæcumque
15 profectus est. * Et regnauit Dauid su-
per omnem Israël: faciebat quoque
Dauid iudicium & iustitiam omni po-
16 pulo suo. * Ioab autem filius Saruiæ,
erat super exercitum: porrò Iosaphat
filius Ahilud erat à commentariis:
17 * & Sadoc filius Achitob, & Achime-
lech filius Abiathar, erant sacerdo-
18 tes: & Saraias, scribà: * Banaias autem
filius Ioiadæ, super Cerethi & Phe-
lethi: filij autem Dauid sacerdotes
erant.

CAP. IX.

Quantum pietatis exhibuerit Dauid Miphiboseth filio Ionathæ claudo, datis omnibus agris Saul, quos colebat Siba cum filiis ac seruis suis, Miphiboseth ad mensam Dauid recepto.

1 Et dixit Dauid: Putasne est aliquis
A qui remanserit de domo Saul, vt
faciam cum eo misericordiam pro-
2 pter Ionathan? * Erat autem de domo
Saul, seruus nomine Siba: quem cùm
vocasset rex ad se, dixit ei: Túne es
Siba? & ille respondit: Ego sum ser-
3 uus tuus. * Et ait rex: Numquid su-
perest aliquis de domo Saul, vt faciam
cum eo misericordiam Dei? Dixit-
que Siba regi: Superest filius Iona-
4 thæ, debilis pedibus. * Vbi, inquit,
B est? Et Siba ad regem: Ecce, ait, in do-
mo est Machir filij Ammiel in Lo-
5 dabar. * Misit ergo rex Dauid, & tu-
lit eum de domo Machir filij Ammiel
6 de Lodabar. * Cùm autem venisset
Miphiboseth filius Ionathæ filij Saul
ad Dauid, corruit in faciem suam, &
adorauit. Dixitque Dauid: Miphibo-
seth? Qui respondit: Adsum seruus
7 tuus. * Et ait Dauid: Ne timeas, quia
faciens faciam in te misericordiam
propter Ionathan patrem tuum, &
restituam tibi omnes agros Saul pa-
C tris tui, & tu comedes panem in men-
8 sa mea semper. * Qui adorans eum, di-
xit: Quis ego sum seruus tuus, quo-
niam respexisti super canem mortuũ
9 similem mei? * Vocauit itaque rex Si-
bam puerum Saul, & dixit ei: Omnia
quæcumque fuerunt Saul, & vniuer-
sam domum eius, dedi filio domini
10 tui. * Operare igitur ei terram tu, &
D filij tui, & serui tui: & inferes filio
domini tui cibos vt alatur: Miphibo-
seth autem filius domini tui comedet
semper panem super mensam meam.
Erant autem Sibæ quindecim filii, &
11 viginti serui. * Dixitque Siba ad re-
gem: Sicut iussisti domine mi rex ser-
uo tuo, sic faciet seruus tuus: & Mi-

phiboseth comedet super mensam
meam, quasi vnus de filiis regis. * Ha- 12
bebat autem Miphiboseth filium par-
uulum nomine Micha: omnis verò
cognatio domus Sibæ seruiebat Mi-
phiboseth. * Porrò Miphiboseth ha- 13
bitabat in Ierusalem: quia de mensa
regis iugiter vescebatur: & erat clau-
dus vtroque pede.

CAP. X.

Hanon rex Ammonitarum, post illatam seruis Dauid iniuriam, quos ad consolandum de patris morte miserat, contractis quinque regum Syriæ copiis, profligatur semel ac iterum.

FActum est autem post hæc, vt mo- 1
reretur rex filiorum Ammon, & A
regnauit Hanon filius eius pro eo.
1. Par. 19. a. 2. * Dixitque Dauid: ‖ Faciam miseri- 2
cordiam cum Hanon filio Naas, sicut
fecit pater eius mecum misericordiã.
Misit ergo Dauid, consolans eum per
seruos suos super patris interitu. Cùm
autem venissent serui Dauid in terram
filiorum Ammon, * dixerunt princi- 3
pes filiorum Ammon ad Hanon do-
minum suum: Putas quòd propter
honorem patris tui miserit Dauid ad
te consolatores, & non ideò vt inue-
stigaret, & exploraret ciuitatem, &
euerteret eam, misit Dauid seruos
suos ad te? * Tulit itaque Hanon ser- 4
uos Dauid, rasitque dimidiam partem
barbæ eorum, & præscidit vestes eo- B
rum medias vsque ad nates, & dimi-
sit eos. * Quod cùm nuntiatum esset 5
Dauid, misit in occursum eorum: e-
rant enim viri confusi turpiter valdè,
& mandauit eis Dauid: Manete in Ie-
richo, donec crescat barba vestra, &
tunc reuertimini. * Videntes autem 6
filii Ammon quòd iniuriam fecissent
Dauid, miserunt, & conduxerunt
mercede Syrum Roob, & Syrum So-
ba, viginti millia peditum, & à re-
ge Maacha mille viros, & ab Istob
duodecim millia virorum. * Quod 7
cùm audisset Dauid, misit Ioab &
omnem exercitum bellatorum. * E- 8
gressi sunt ergo filii Ammon, & dire-
xerunt aciem ante ipsum introitum
portæ: Syrus autem Soba, & Rohob,
& Istob, & Maacha, seorsum erant
in campo. * Videns igitur Ioab quòd 9
præparatum esset aduersum se præ-
lium, & ex aduerso & post tergum,
elegit ex omnibus electis Israël, & C
instruxit aciem contra Syrum: * re- 10
liquam autem partem populi tradidit
Abisai fratri suo, qui direxit aciem ad-
uersus filios Ammon. * Et ait Ioab: 11
Si præualuerint aduersum me Syri,
eris mihi in adiutorium: si autem fi-
lii Ammon præualuerint aduersum
12 te, auxiliabor tibi. * Esto vir fortis,
& pugnemus pro populo nostro, &
ciuitate Dei nostri: Dominus autem
faciet quod bonum est in conspectu
13 suo. * Iniit itaque Ioab, & populus
qui erat cum eo, certamen contra Sy-
ros: qui statim fugerunt à facie eius.
14 * Filii autem Ammon videntes quia
fugissent Syri, fugerunt & ipsi à facie
Abisai, & ingressi sunt ciuitatem: re-
uersusque est Ioab à filiis Ammon,
15 & venit Ierusalem. * Videntes igitur
D Syri quoniam corruissent coram If-
16 raël, congregati sunt pariter. * Misit-
que Adarezer, & eduxit Syros qui e-
rant trans fluuium, & adduxit eorum
exercitum: Sobach autem, magister
militiæ Adarezer, erat princeps eo-
17 rum. * Quod cùm nuntiatum esset
Dauid, contraxit omnem Israëlem, &
transiuit Iordanem, venitque in He-
lam: & direxerunt aciem Syri ex ad-
uerso Dauid, & pugnauerunt contra
18 eum. * Fugeruntq; Syri à facie Israël,
& occidit Dauid de Syris septingen-
tos currus, & quadraginta millia e-
quitum: & Sobach principem militiæ
19 percussit: qui statim mortuus est. * Vi-
dentes autem vniuersi reges, qui erant
in præsidio Adarezer, se victos esse
ab Israël, expauerunt & fugerunt quin-
quaginta & octo millia coram Israël.
Et fecerunt pacem cum Israël: & ser-
uierunt eis, timueruntque Syri auxi-
lium præbere vltrà filiis Ammon.

CAP. XI.

Obsessa Rabba ciuitate Ammonitarum, Dauid adulterio Bethsabee adiungit, ad id celandum, homicidium viri illius Vriæ, acceptaque illa in vxorem, & nato ex eâ filio, Dominum commouit ad iram.

1 FActum est autem, ‖ vertente anno, ‖ 1. Par. 20. a. 1.
A eo tempore quo solent reges ad
bella procedere, misit Dauid Ioab, &
seruos suos cum eo, & vniuersum Is-
raël, & vastauerunt filios Ammon,
& obsederunt Rabba: Dauid autem
2 remansit in Ierusalem. * Dum hæc
agerentur, accidit vt surgeret Dauid
de strato suo post meridiem, & de-
ambularet in solario domus regiæ:
viditque mulierem se lauantem, ex
aduerso super solarium suum: erat
3 autem mulier pulchra valdè. * Misit
ergo rex, & requisiuit quæ esset mu-
lier. Nuntiatumque est ei, quòd ipsa
esset Bethsabee filia Eliam, vxor Vriæ
4 Hethæi. * Missis itaque Dauid nun-
tiis, tulit eam. quæ cùm ingressa esset ‖ Leuit. 15. d. 18.
ad illum, dormiuit cum ea: ‖ statim-
que

quæ ſanctificata eſt ab immunditia
ſua: * & reuerſa eſt in domum ſuam 5
concepto fœtu. Mittenſque nuntia-
uit Dauid, & ait: Concepi. * Miſit 6
autem Dauid ad Ioab, dicens: Mit-
te ad me Vriam Hethæum. Miſitque
Ioab Vriam ad Dauid. * Et venit 7
Vrias ad Dauid. Quæſiuitque Da- B
uid quàm rectè ageret Ioab, & po-
pulus, & quomodo adminiſtraretur
bellum. * & dixit Dauid ad Vriam: 8
Vade in domum tuam, & laua pedes
tuos. Et egreſſus eſt Vrias de domo
regis, ſecutuſq; eſt eum cibus regius.
*Dormiuit autem Vrias ante portam 9
domus regiæ cum aliis ſeruis domini
ſui, & non deſcendit ad domũ ſuam.
*Nuntiatumque eſt Dauid à dicenti- 10
bus: Non iuit Vrias in domum ſuam.
Et ait Dauid ad Vriam: Numquid
non de via veniſti? quare non deſcen-
diſti in domum tuam? * Et ait Vrias 11
ad Dauid: Arca Dei & Iſraël & Iu-
da habitant in papilionibus, & do-
minus meus Ioab, & ſerui domini
mei ſuper faciem terræ manent: &
ego ingrediar domum meam, vt come-
dam & bibam, & dormiam cum
vxore mea: per ſalutem tuam, & per
ſalutem animæ tuæ, non faciam rem
hanc. * Ait ergo Dauid ad Vriam: 12
Mane hîc etiam hodie, & cras dimit-
tam te. Manſit Vrias in Ieruſalem in
die illa & altera: * & vocauit eum 13
Dauid vt comederet coram ſe & bi-
beret, & inebriauit eum: qui egreſſus
veſpere, dormiuit in ſtrato ſuo cum
ſeruis domini ſui, & in domum ſuam C
non deſcendit. *Factum eſt ergo ma- 14
nè, & ſcripſit Dauid epiſtolam ad
Ioab: miſitque per manum Vriæ,
* ſcribens in epiſtola: Ponite Vriam 15
ex aduerſo belli, vbi fortiſſimum eſt
prælium: & derelinquite eum, vt per-
cuſſus intereat. *Igitur cùm Ioab ob- 16
ſideret vrbem, poſuit Vriam in loco
vbi ſciebat viros eſſe fortiſſimos. *E- 17
greſſique viri de ciuitate, bellabãt ad-
uerſum Ioab, & ceciderunt de popu-
lo ſeruorum Dauid, & mortuus eſt
etiam Vrias Hethæus. * Miſit itaque 18
Ioab & nuntiauit Dauid omnia ver-
ba prælij: * præcepitque nuntio, di- 19
cens: Cùm compleueris vniuerſos ſer-
mones belli ad regem, * ſi eum vide- 20
ris indignari, & dixerit: Quare acceſ-
ſiſtis ad murum, vt præliaremini? an
ignorabatis quòd multa deſuper ex
muro tela mittantur? * Quis percuſſit 21
Abimelech filium Ierobaal? ‖ nónne
Iud. 9. mulier miſit ſuper eum fragmen mo-
53. læ de muro, & interfecit eum in The-
bes? quare iuxta murum acceſſiſtis?

D dices: Etiam ſeruus tuus Vrias He-
22 thæus occubuit. *Abiit ergo nuntius,
& venit, & narrauit Dauid omnia
23 quæ ei præceperat Ioab. * Et dixit
nuntius ad Dauid: Præualuerunt ad-
uerſum nos viri, & egreſſi ſunt ad
nos in agrum: nos autem facto im-
petu perſecuti eos ſumus vſque ad
24 portam ciuitatis. * Et direxerunt ia-
cula ſagittarij ad ſeruos tuos ex mu-
ro deſuper: mortuique ſunt de ſeruis
regis, quinetiam ſeruus tuus Vrias
25 Hethæus mortuus eſt. * Et dixit Da-
uid ad nuntium: Hæc dices Ioab: Non
te frangat iſta res: varius enim euen-
tus eſt belli; nunc hunc, & nunc il-
lum conſumit gladius: conforta bel-
latores tuos aduerſus vrbem, vt de-
25 ſtruas eam, & exhortare eos. * Audi-
uit autem vxor Vriæ, quòd mortuus
eſſet Vrias vir ſuus, & planxit eum.
27 * Tranſacto autem luctu, miſit Da-
uid, & introduxit eam in domum
ſuam, & facta eſt ei vxor, peperit-
que ei filium: & diſplicuit verbum
hoc, quod fecerat Dauid, coram Do-
mino.

CAP. XII.

*Dauid ſub parabola à Nathan propoſi-
ta, in ſe ipſum tulit ſententiam: vn-
de Nathan multa illi minatur in-
commoda; quibus compuncto culpa
condonatur, manente pœna: & mor-
tuo puero, naſcitur Salomon; ac ci-
uitas Rabbath cum magna vltione
diruitur, accepto diademate pretio-
ſiſſimo regis ipſius.*

1 MIſit ergo Dominus Nathan ad
A Dauid: qui cùm veniſſet ad eum,
dixit ei: Duo viri erant in ciuitate v-
2 na, vnus diues, & alter pauper. * Di-
ues habebat oues, & boues plurimos
3 valdè. * Pauper autem nihil habebat
omnino, præter ouem vnam paruu-
lam, quam emerat & nutrierat, &
quæ creuerat apud eum cum filiis eius
ſimul, de pane illius comedens, & de
calice eius bibens, & in ſinu illius dor-
4 miens: eratque illi ſicut filia. * Cùm
autem peregrinus quidam veniſſet ad
diuitem, parcens ille ſumere de oui-
bus & de bobus ſuis, vt exhiberet cõ-
uiuium peregrino illi qui venerat ad
ſe, tulit ouem viri pauperis, & præ-
parauit cibos homini qui venerat ad
5 ſe. * Iratus autem indignatione Da-
B uid aduerſus hominem illum nimis,
dixit ad Nathan: Viuit Dominus,
quoniam filius mortis eſt vir qui fe-
6 cit hoc. * ‖ Ouem reddet in quadru- ‖ Exod.
plum, eò quòd fecerit verbum iſtud, 12. a. 2.
7 & non pepercerit. * Dixit autem Na-
than ad Dauid: Tu es ille vir: Hæc

dicit Dominus Deus Israël: Ego vnxi
te in regem super Israël, & ego erui
te de manu Saul, *& dedi tibi domum 8
domini tui, & vxores domini tui in
sinu tuo, dedique tibi domum Israël
& Iuda: & si parua sunt ista, adii-
ciam tibi multo maiora. *Quare ergo 9
contempsisti verbum Domini, vt fa- C
ceres malum in cõspectu meo? Vriam
Hethæum percussisti gladio, & vxo-
rem illius accepisti in vxorem tibi, &
interfecisti eum gladio filiorum Am-
mon. * Quam ob rem non recedet 10
gladius de domo tua vsque in sem-
piternum, eò quòd despexeris me, &
tuleris vxorem Vriæ Hethæi, vt esset
vxor tua. *Itaque hæc dicit Dominus: 11
Ecce, ego suscitabo super te malum
de domo tua, & tollam vxores tuas
‖Inf. 16 d.21. in oculis tuis, & ‖ dabo proximo tuo,
& dormiet cum vxoribus tuis in o-
culis Solis huius. * Tu enim fecisti 12
absconditè: ego autem faciam ver-
bum istud in conspectu omnis Is-
raël, & in conspectu Solis. * Et dixit 13
Dauid ad Nathan: Peccaui Domino.
‖Eccl. 47.b.13. Dixitque Nathan ad Dauid: ‖ Do-
minus quoque transtulit peccatum
tuum: non morieris. * Verumtamen 14
quoniam blasphemare fecisti inimi-
cos Domini, propter verbum hoc, fi-
lius, qui natus est tibi, morte morie- D
tur. * Et reuersus est Nathan in do- 15
mum suam. Percussit quoque Domi-
nus paruulum, quem pepererat vxor
Vriæ Dauid, & desperatus est. * De- 16
precatusque est Dauid Dominum
pro paruulo: & ieiunauit Dauid ieiu-
nio, & ingressus seorsum, iacuit su-
per terram. *Venerunt autem senio- 17
res domus eius, cogentes eum vt sur-
geret de terra: qui noluit, nec come-
dit cum eis cibum. * Accidit autem 18
die septima vt moreretur infans: ti-
mueruntque serui Dauid nuntiare ei
quòd mortuus esset paruulus. dixe-
runt enim: Ecce cùm paruulus adhue
viueret loquebamur ad eum, & non
audiebat vocem nostram: quantò ma-
gis si dixerimus, Mortuus est puer,
se affliget? * Cùm ergo Dauid vidis- 19
set seruos suos mussitantes, intellexit E
quòd mortuus esset infantulus: dixit-
que ad seruos suos: Num mortuus
est puer? Qui responderunt ei: Mor-
tuus est. *Surrexit ergo Dauid de ter- 20
ra: & lotus vnctusque est: cumque
mutasset vestem, ingressus est domum
Domini: & adorauit, & venit in do-
mum suam, petiuitque vt ponerent
ei panem, & comedit. * Dixerunt 21
autem ei serui sui: Quis est sermo,
quem fecisti? propter infantem, cùm
adhue viueret, ieiunasti & flebas:
mortuo autem puero, surrexisti, &
22 comedisti panem. * Qui ait: Propter
F infantem, dum adhuc viueret, ieiuna-
ui & fleui: dicebam enim: Quis scit si
fortè donet eum mihi Dominus, &
23 viuat infans? *Nunc autem quia mor-
tuus est, quare ieiunem? Numquid
potero reuocare eum amplius? ego
vadam magis ad eum: ille verò non
24 reuertetur ad me. * Et consolatus est
Dauid Bethsabee vxorem suam, in-
gressusque ad eam, dormiuit cum ea:
quæ genuit filium, & vocauit nomen
eius Salomon, & Dominus dilexit
25 eum. * Misitque in manu Nathan
prophetæ, & vocauit nomen eius, A-
mabilis Domino, eò quòd diligeret
26 eum Dominus. * ‖ Igitur pugnabat ‖1. Par. 20.a.1.
Ioab contra Rabbath filiorum Am-
mon, & expugnabat vrbem regiam.
27 * Misitque Ioab nuntios ad Dauid,
G dicens: Dimicaui aduersum Rabbath,
28 & capienda est Vrbs aquarum * Nunc
igitur congrega reliquam partem po-
puli, & obside ciuitatem, & cape eam:
ne, cùm à me vastata fuerit vrbs, no-
29 mini meo ascribatur victoria. * Con-
gregauit itaque Dauid omnem popu-
lum, & profectus est aduersum Rab-
bath: cumque dimicasset, cepit eam.
30 *Et tulit diadema regis eorum de ca-
pite eius, pondo auri talentum, ha-
bens gemmas pretiosissimas, & impo-
situm est super caput Dauid. Sed &
prædam ciuitatis asportauit multam
31 valdè: * populum quoque eius addu-
cens serrauit, & circumegit super eos
ferrata carpenta: diuisitque cultris &
traduxit in typo laterum: sic fecit vni-
uersis ciuitatibus filiorum Ammon.
Et reuersus est Dauid, & omnis exer-
citus in Ierusalem.

CAP. XIII.

Absalom, propter incestum cum sorore Thamar, fratrem Amnon occidit: iratoque patre, profugus ad regem Gessur, tribus annis ibi permansit.

1 FActum est autem post hæc, vt Ab-
A salom filij Dauid sororem specio-
sissimam, vocabulo Thamar, adama-
2 ret Amnon filius Dauid, * & deper-
iret eam valdè, ita vt propter amo-
rem eius ægrotaret: quia cùm esset
virgo, difficile ei videbatur vt quip-
3 piam inhonestè ageret cum ea. * Erat
autem Amnon amicus, nomine Io-
nadab, filius Semmaa fratris Dauid,
4 vir prudens valdè. *Qui dixit ad eum:
Quare sic attenuaris macie fili regis
per singulos dies? cur non indicas
mihi? Dixitque ei Amnon: Thamar
sororem fratris mei Absalom amo.

*Cui

* Cui respondit Ionadab: Cuba super 5
lectum tuum, & languorem simula:
cumque venerit pater tuus vt visitet
te, dic ei: Veniat, oro, Thamar soror
mea, vt det mihi cibum, & faciat pul-
mentum vt comedam de manu eius.
* Accubuit itaque Amnon, & quasi 6
ęgrotare cœpit: cumque venisset rex B
ad visitandum eum, ait Amnon ad re-
gem: Veniat, obsecro, Thamar soror
mea, vt faciat in oculis meis duas
sorbitiunculas, & cibum capiam de
manu eius.* Misit ergo Dauid ad Tha- 7
mar domum, dicens: Veni in domum
Amnon fratris tui, & fac ei pulmen-
tum. * Venitque Thamar in domum 8
Amnon fratris sui: ille autem iacebat:
quæ tollens farinam commiscuit: &
liquefaciens, in oculis eius coxit sor-
bitiunculas. * Tollensque quod coxe- 9
rat, effudit, & posuit coram eo, & no-
luit comedere: dixitque Amnō: Eiici-
te vniuersos à me. Cumque eiecissent
omnes, *dixit Amnon ad Thamar: In- 10
fer cibum in conclaue, vt vescar de
manu tua. Tulit ergo Thamar sorbi-
tiunculas quas fecerat, & intulit ad C
Amnon fratrē suū in cōclaue.* Cum- 11
que obtulisset ei cibum, apprehendit
eam, & ait: Veni, cuba mecum soror
mea. * Quæ respondit ei: Noli frater 12
mi, noli opprimere me, neque enim
hoc fas est in Israël: noli facere stulti-
tiam hanc. * Ego enim ferre non po- 13
tero opprobrium meum, & tu eris
quasi vnus de insipientibus in Israël:
quin potiùs loquere ad regem, & non
negabit me tibi. * Noluit autem ac- 14
quiescere precibus eius, sed præualēs
viribus oppressit eam, & cubauit cum
ea. * Et exosam eam habuit Amnon 15
odio magno nimis: ita vt maius esset
odium quo oderat eam, amore quo
antè dilexerat. Dixitque ei Amnon:
Surge, & vade. * Quæ respondit ei: 16
Maius est hoc malum, quod nunc agis
aduersum me, quàm quod antè fe-
cisti, expellens me. Et noluit audire
eam:* sed vocato puero, qui ministra- 17
bat ei, dixit: Eiice hanc à me foras, & D
claude ostium post eam. * Quæ indu- 18
ta erat talari tunica: huiuscemodi
enim filiæ regis virgines vestibus vte-
bantur. Eiecit itaque eam minister il-
lius foras: clausitque fores post eam.
* Quæ aspergens cinerem capiti suo, 19
scissa talari tunica, impositisque mani-
bus super caput suum, ibat ingrediēs,
& clamans. * Dixit autem ei Absalom 20
frater suus: Numquid Amnon frater
tuus concubuit tecum? sed nunc so-
ror tace: frater tuus est: neque affligas
cor tuum pro hac re. Mansit itaque
Thamar contabescens in domo Ab-
21 salom fratris sui. * Cum autem au-
disset rex Dauid verba hæc, contri-
status est valde, & noluit contristare
spiritum Amnon filij sui, quoniam di-
ligebat eum, quia primogenitus erat
22 ei. * Portò non est locutus Absalom
E ad Amnon, nec malum nec bonum:
oderat enim Absalom Amnon, eò
quòd violasset Thamar sororē suam.
23 * Factum est autem post tempus bien-
nij, vt tonderentur oues Absalom in
Baalhasor, quæ est iuxta Ephraim: &
vocauit Absalom omnes filios regis.
24 * venitque ad regem, & ait ad eum:
Ecce tondentur oues serui tui: veniat,
oro, rex cum seruis suis ad seruum
25 suum. * Dixitque rex ad Absalom:
Noli fili mi, noli rogare vt veniamus
omnes, & grauemus te. Cùm autem
cogeret eum, & noluisset ire, bene-
26 dixit ei. * Et ait Absalom: Si non vis
venire, veniat, obsecro, nobiscum sal-
tem Amnon frater meus. Dixitque
ad eum rex: Non est necesse vt va-
27 dat tecum. * Coëgit itaque Absalom
eum, & dimisit cum eo Amnon &
vniuersos filios regis. Feceratque Ab-
salom conuiuium quasi conuiuium
28 regis. * Præceperat autem Absalom
F pueris suis, dicens: Obseruate cùm
temulentus fuerit Amnon vino, & di-
xero vobis: Percutite eum, & interfi-
cite: nolite timere: ego enim sum qui
præcipio vobis: roboramini, & esto-
29 te viri fortes. * Fecerunt ergo pueri
Absalom aduersum Amnon, sicut
præceperat eis Absalom. Surgētesque
omnes filij regis ascenderunt singuli
30 mulas suas, & fugerunt. * Cumque
adhuc pergerent in itinere, fama per-
uenit ad Dauid, dicens: Percussit Ab-
salom omnes filios regis, & non re-
31 mansit ex eis saltem vnus. * Surrexit
itaque rex, & scidit vestimenta sua:
& cecidit super terram: & omnes ser-
ui filius, qui assisiebant ei, sciderunt
32 vestimenta sua. * Respondens autem
Ionadab filius Semmaa fratris Dauid,
dixit: Ne æstimet dominus meus rex,
quòd omnes pueri filij regis occisi
sint: Amnon solus mortuus est, quo-
niam in ore Absalom erat positus, ex
die qua oppressit Thamar sororē eius.
33 * Nunc ergo ne ponat dominus meus
rex super cor suum verbum istud, di-
G cens: Omnes filii regis occisi sunt:
quoniam Amnon solus mortuus est.
34 * Fugit autem Absalom: & eleuauit
puer speculator oculos suos, & aspe-
xit: & ecce populus multus venie-
bat per iter deuium ex latere montis.
35 * Dixit autem Ionadab ad regem:

dicit Dominus Deus Iſraël: Ego vnxi
te in regem ſuper Iſraël, & ego erui
te de manu Saul, *& dedi tibi domum 8
domini tui, & vxores domini tui in
ſinu tuo, dedique tibi domum Iſraël
& Iuda: & ſi parua ſunt iſta, adii-
ciam tibi multo maiora. *Quare ergo 9
contempſiſti verbum Domini, vt fa- C
ceres malum in cõſpectu meo? Vriam
Hethæum percuſſiſti gladio, & vxo-
rem illius accepiſti in vxorem tibi, &
interfeciſti eum gladio filiorum Am-
mon. * Quam ob rem non recedet 10
gladius de domo tua vſque in ſem-
piternum, eò quòd deſpexeris me, &
tuleris vxorem Vriæ Hethæi, vt eſſet
vxor tua. *Itaque hæc dicit Dominus: 11
Ecce, ego ſuſcitabo ſuper te malum
de domo tua, & tollam vxores tuas
‖Inf. 16 in oculis tuis, & ‖ dabo proximo tuo,
d.21. & dormiet cum vxoribus tuis in o-
culis Solis huius. * Tu enim feciſti 12
abſconditè: ego autem faciam ver-
bum iſtud in conſpectu omnis Iſ-
raël, & in conſpectu Solis. * Et dixit 13
Dauid ad Nathan: Peccaui Domino.
‖Eccl. Dixitque Nathan ad Dauid: ‖ Do-
47.b.13. minus quoque transtulit peccatum
tuum: non morieris. * Verumtamen 14
quoniam blaſphemare feciſti inimi-
cos Domini, propter verbum hoc, fi-
lius, qui natus eſt tibi, morte morie- D
tur. * Et reuerſus eſt Nathan in do- 15
mum ſuam. Percuſſit quoque Domi-
nus paruulum, quem pepererat vxor
Vriæ Dauid, & deſperatus eſt. * De- 16
precatuſque eſt Dauid Dominum
pro paruulo: & ieiunauit Dauid ieiu-
nio, & ingreſſus ſeorſum, iacuit ſu-
per terram. *Venerunt autem ſenio- 17
res domus eius, cogentes eum vt ſur-
geret de terra: qui noluit, nec come-
dit cum eis cibum. * Accidit autem 18
die ſeptima vt moreretur infans: ti-
mueruntque ſerui Dauid nuntiare ei
quòd mortuus eſſet paruulus. dixe-
runt enim: Ecce cùm paruulus adhuc
viueret loquebamur ad eum, & non
audiebat vocem noſtram: quantò ma-
gis ſi dixerimus, Mortuus eſt puer,
ſe affliget? * Cùm ergo Dauid vidiſ- 19
ſet ſeruos ſuos muſſitantes, intellexit E
quòd mortuus eſſet infantulus: dixit-
que ad ſeruos ſuos: Num mortuus
eſt puer? Qui reſponderunt ei: Mor-
tuus eſt. *Surrexit ergo Dauid de ter- 20
ra: & lotus vnctuſque eſt: cumque
mutaſſet veſtem, ingreſſus eſt domum
Domini: & adorauit, & venit in do-
mum ſuam, petiuitque vt ponerent
ei panem, & comedit. * Dixerunt 21
autem ei ſerui ſui: Quis eſt ſermo,
quem feciſti? propter infantem, cùm
adhuc viueret, ieiunaſti & flebas:
mortuo autem puero, ſurrexiſti, &
22 comediſti panem. * Qui ait: Propter
F infantem, dum adhuc viueret, ieiuna-
ui & fleui: dicebam enim: Quis ſcit ſi
fortè donet eum mihi Dominus, &
23 viuat infans? *Nunc autem quia mor-
tuus eſt, quare ieiunem? Numquid
potero reuocare eum ampliùs? ego
vadam magis ad eum: ille verò non
24 reuertetur ad me. * Et conſolatus eſt
Dauid Bethſabee vxorem ſuam, in-
greſſuſque ad eam, dormiuit cum ea:
quæ genuit filium, & vocauit nomen
eius Salomon, & Dominus dilexit
25 eum. * Miſitque in manu Nathan
prophetæ, & vocauit nomen eius, A-
mabilis Domino, eò quòd diligeret
26 eum Dominus. * ‖ Igitur pugnabat ‖1. Par.
Ioab contra Rabbath filiorum Am- 10.a.1.
mon, & expugnabat vrbem regiam.
27 * Miſitque Ioab nuntios ad Dauid,
G dicens: Dimicaui aduerſum Rabbath,
28 & capienda eſt Vrbs aquarum *Nunc
igitur congrega reliquam partem po-
puli, & obſide ciuitatem, & cape eam:
ne, cùm à me vaſtata fuerit vrbs, no-
29 mini meo aſcribatur victoria. * Con-
gregauit itaque Dauid omnem popu-
lum, & profectus eſt aduerſum Rab-
bath: cumque dimicaſſet, cepit eam.
30 *Et tulit diadema regis eorum de ca-
pite eius, pondo auri talentum, ha-
bens gemmas pretioſiſſimas, & impo-
ſitum eſt ſuper caput Dauid. Sed &
prædam ciuitatis aſportauit multam
31 valdè: * populum quoque eius addu-
cens ſerrauit, & circumegit ſuper eos
ferrata carpenta: diuiſitque cultris &
traduxit in typo laterum: ſic fecit vni-
uerſis ciuitatibus filiorum Ammon.
Et reuerſus eſt Dauid, & omnis exer-
citus in Ieruſalem.

CAP. XIII.

Abſalom, propter inceſtum cum ſorore Thamar, fratrem Amnon occidit: iratoque patre, profugus ad regem Geſſur, tribus annis ibi permanſit.

1 FActum eſt autem poſt hæc, vt Ab-
A ſalom filij Dauid ſororem ſpecio-
ſiſſimam, vocabulo Thamar, adama-
2 ret Amnon filius Dauid, * & deper-
iret eam valdè, ita vt propter amo-
rem eius ægrotaret: quia cùm eſſet
virgo, difficile ei videbatur vt quip-
3 piam inhoneſtè ageret cum ea. * Erat
autem Amnon amicus, nomine Io-
nadab, filius Semmaa fratris Dauid,
4 vir prudens valdè. *Qui dixit ad eum:
Quare ſic attenuaris macie fili regis
per ſingulos dies? cur non indicas
mihi? Dixitque ei Amnon: Thamar
ſororem fratris mei Abſalom amo.

*Cui

* Cui respondit Ionadab:Cuba super 5
lectum tuum, & languorem simula:
cumque venerit pater tuus vt visitet
te,dic ei : Veniat, oro, Thamar soror
mea,vt det mihi cibum, & faciat pul-
mentum vt comedam de manu eius.
* Accubuit itaque Amnon, & quasi 6
ægrotare cœpit : cumque venisset rex B
ad visitandum eum, ait Amnon ad re-
gem:Veniat, obsecro, Thamar soror
mea, vt faciat in oculis meis duas
sorbitiunculas, & cibum capiam de
manu eius.* Misit ergo Dauid ad Tha- 7
mar domum,dicens : Veni in domum
Amnon fratris tui, & fac ei pulmen-
tum. * Venitque Thamar in domum 8
Amnon fratris sui:ille autem iacebat:
quæ tollens farinam commiscuit : &
liquefaciens, in oculis eius coxit sor-
bitiunculas. * Tollensque quod coxe- 9
rat,effudit, & posuit coram eo, & no-
luit comedere:dixitque Amnō:Eiici-
te vniuersos à me. Cumque eiecissent
omnes,* dixit Amnon ad Thamar:In- 10
fer cibum in conclaue, vt vescar de
manu tua. Tulit ergo Thamar sorbi-
tiunculas quas fecerat, & intulit ad C
Amnon fratrē suū in cōclaue. * Cum- 11
que obtulisset ei cibum, apprehendit
eam, & ait : Veni, cuba mecum soror
mea. * Quæ respondit ei : Noli frater 12
mi, noli opprimere me, neque enim
hoc fas est in Israël:noli facere stulti-
tiam hanc. * Ego enim ferre non po- 13
tero opprobrium meum, & tu eris
quasi vnus de insipientibus in Israël:
quin potiùs loquere ad regem, & non
negabit me tibi. * Noluit autem ac- 14
quiescere precibus eius, sed præualēs
viribus oppressit eam, & cubauit cum
ea. * Et exosam eam habuit Amnon 15
odio magno nimis : ita vt maius esset
odium quo oderat eam, amore quo
antè dilexerat. Dixitque ei Amnon:
Surge, & vade. * Quæ respondit ei: 16
Maius est hoc malum,quod nunc agis
aduersum me, quàm quod antè fe-
cisti, expellens me. Et noluit audire
eam:* sed vocato puero,qui ministra- 17
bat ei,dixit : Eiice hanc à me foras,& D
claude ostium post eam. * Quæ indu- 18
ta erat talari tunica : huiuscemodi
enim filiæ regis virgines vestibus vte-
bantur. Eiecit itaque eam minister il-
lius foras: clausitque fores post eam.
* Quæ aspergens cinerem capiti suo, 19
scissa talari tunica,impositisque mani-
bus super caput suum,ibat ingrediēs,
& clamans. * Dixit autem ei Absalom 20
frater suus : Numquid Amnon frater
tuus concubuit tecum ? sed nunc so-
ror tace:frater tuus est:neque affligas
cor tuum pro hac re. Mansit itaque
Thamar contabescens in domo Ab-
21 salom fratris sui. * Cum autem au-
disset rex Dauid verba hæc, contri-
status est valde, & noluit contristare
spiritum Amnon filij sui,quoniam di-
ligebat eum, quia primogenitus erat
22 ei. * Porrò non est locutus Absalom
E ad Amnon, nec malum nec bonum:
oderat enim Absalom Amnon, eò
quòd violasset Thamar sororē suam.
23 * Factum est autem post tempus bien-
nij, vt tonderentur oues Absalom in
Baalhasor, quæ est iuxta Ephraim : &
vocauit Absalom omnes filios regis.
24 * venitque ad regem, & ait ad eum:
Ecce tondentur oues serui tui:veniat,
oro, rex cum seruis suis ad seruum
25 suum. * Dixitque rex ad Absalom :
Noli fili mi, noli rogare vt veniamus
omnes, & grauemus te. Cùm autem
cogeret eum, & noluisset ire, bene-
26 dixit ei. * Et ait Absalom : Si non vis
venire,veniat,obsecro, nobiscum sal-
tem Amnon frater meus. Dixitque
ad eum rex : Non est necesse vt va-
27 dat tecum. * Coëgit itaque Absalom
eum, & dimisit cum eo Amnon &
vniuersos filios regis. Feceratque Ab-
salom conuiuium quasi conuiuium
28 regis. * Præceperat autem Absalom
F pueris suis, dicens : Obseruate cùm
temulentus fuerit Amnon vino, & di-
xero vobis : Percutite eum, & interfi-
cite : nolite timere:ego enim sum qui
præcipio vobis : roboramini, & esto-
29 te viri fortes. * Fecerunt ergo pueri
Absalom aduersum Amnon, sicut
præceperat eis Absalom.Surgētesque
omnes filij regis ascenderunt singuli
30 mulas suas, & fugerunt. * Cumque
adhuc pergerent in itinere,fama per-
uenit ad Dauid,dicens : Percussit Ab-
salom omnes filios regis, & non re-
31 mansit ex eis saltem vnus. * Surrexit
itaque rex, & scidit vestimenta sua:
& cecidit super terram : & omnes ser-
ui illius, qui assistebant ei, sciderunt
32 vestimenta sua. * Respondens autem
Ionadab filius Semmaa fratris Dauid,
dixit:Ne æstimet dominus meus rex,
quòd omnes pueri filij regis occisi
sint : Amnon solus mortuus est, quo-
niam in ore Absalom erat positus, ex
die qua oppressit Thamar sororē eius.
33 * Nunc ergo ne ponat dominus meus
rex super cor suum verbum istud, di-
G cens : Omnes filii regis occisi sunt:
quoniam Amnon solus mortuus est.
34 * Fugit autem Absalom : & eleuauit
puer speculator oculos suos, & aspe-
xit : & ecce populus multus venie-
bat per iter deuium ex latere montis.
35 * Dixit autem Ionadab ad regem :

Ecce filij regis adsunt: iuxta verbum
serui tui sic factum est. * Cumque 36
cessasset loqui, apparuerunt & filij re-
gis: & intrantes leuauerunt vocem
suam, & fleuerunt: sed & rex & om-
nes serui eius fleuerunt ploratu ma-
gno nimis. * Porrò Absalom fugiens, 37
abiit ad Tholomai filium Ammiud
regem Gessur. Luxit ergo Dauid fi-
lium suum cunctis diebus. * Absa- 38
lom autem cùm fugisset, & venisset
in Gessur, fuit ibi tribus annis. * Ces- 39
sauitque rex Dauid persequi Absa-
lom, eò quòd consolatus esset super
Amnon interitu.

CAP. XIV.

*Absalom mulieris Thecuitæ solertia re-
uocari curat Ioab à Gessur in Ieru-
salem: de pulchritudine & filiis Ab-
salom, qui biennio post reditum fa-
ciem patris non vidit, donec messem
Ioab incendi iussit.*

INtelligens autem Ioab filius Sar- 1
uiæ, quòd cor regis versum esset ad A
Absalom, * misit Thecuam, & tulit 2
inde mulierem sapientem: dixitque
ad eam: Lugere te simula, & induere
veste lugubri, & ne vngaris oleo, vt
sis quasi mulier iam plurimo tempore
lugens mortuum: * & ingredieris 3
ad regem, & loqueris ad eum sermo-
nes huiuscemodi. Posuit autem Ioab
verba in ore eius. * Itaque cùm ingres- 4
sa fuisset mulier Thecuitis ad regem,
cecidit coram eo super terram, & ad-
orauit. & dixit: Serua me rex. * Et ait 5
ad eam rex: Quid causæ habes? Quæ
respondit: Heu, mulier vidua ego
sum: mortuus est enim vir meus. * Et 6
ancillæ tuæ erant duo filij: qui rixati B
sunt aduersum se in agro, nullusque
erat qui eos prohibere posset: & per-
cussit alter alterum, & interfecit eum.
* Et ecce consurgens vniuersa cogna- 7
tio aduersum ancillam tuam, dicit:
Trade eum, qui percussit fratrē suum,
vt occidamus eum pro anima fratris
sui quem interfecit, & deleamus he-
redem: & quærunt extinguere scin-
tillam meam, quæ relicta est, vt non
supersit viro meo nomen, & reliquiæ
super terram. * Et ait rex ad mulie- 8
rem: Vade in domum tuam, & ego
iubebo pro te. * Dixitque mulier The- 9
cuitis ad regem: In me, domine mi
rex, sit iniquitas, & in domum patris
mei: rex autem & thronus eius sit
innocens. * Et ait rex: Qui contradi- 10
xerit tibi, adduc eum ad me, & vltrà
non addet vt tangat te. * Quæ ait: Re- 11
cordetur rex Domini Dei sui, vt non
multiplicentur proximi sanguinis ad C
vlciscendum, & nequaquam interfi-
ciant filium meum. Qui ait: Viuit
Dominus, quia non cadet de capillis
12 filij tui super terram. * Dixit ergo mu-
lier: Loquatur ancilla tua ad domi-
num meum regem verbum. Et ait: Lo-
13 quere. * Dixitque mulier: Quare co-
gitasti huiuscemodi rem contra po-
pulum Dei, & locutus est rex verbum
istud, vt peccet, & non reducat eie-
14 ctum suū? * Omnes morimur, & quasi
aquæ dilabimur in terram, quæ non || Ezech.
reuertuntur: || nec vult Deus perire 18. c. 32.
animam, sed retractat cogitans ne & 33. c.
15 penitus pereat qui abiectus est. * Nūc 11.
igitur veni, vt loquar ad dominum
meum regem verbum hoc, præsente
D populo. Et dixit ancilla tua: Loquar
ad regem, si quomodo faciat rex ver-
16 bum ancillæ suæ. * Et audiuit rex, vt
liberaret ancillam suam de manu om-
nium, qui volebant de hereditate Dei
17 delere me, & filium meum simul. * Di-
cat ergo ancilla tua, vt fiat verbū do-
mini mei regis sicut sacrificium. Sicut
enim Angelus Dei, sic est dominus
meus rex, vt nec benedictione, nec
maledictione moueatur: vnde & Do-
18 minus Deus tuus est tecū. * Et respon-
dens rex, dixit ad mulierem: Ne abs-
condas à me verbum, quod te inter-
rogo. Dixitque ei mulier: Loquere
19 domine mi rex. * Et ait rex. Numquid
manus Ioab tecum est in omnibus
istis? Respondit mulier, & ait: Per salu-
E tem animæ tuæ, domine mi rex, nec
ad sinistram, nec ad dexteram est, ex
omnibus his quæ locutus est dominus
meus rex: seruus enim tuus Ioab, ipse
præcepit mihi, & ipse posuit in os an-
20 cillæ tuæ omnia verba hæc. * Vt ver-
terem figuram sermonis huius, seruus
tuus Ioab præcepit istud: tu autem
domine mi rex, sapiens es, sicut habet
sapientiam Angelus Dei, vt intelligas
21 omnia super terram. * Et ait rex ad
Ioab: Ecce placatus feci verbū tuum:
vade ergo, & reuoca puerum Absa-
22 lom. * Cadensque Ioab super faciem
suam in terram, adorauit & benedi-
xit regi: & dixit Ioab: Hodie intelle-
xit seruus tuus, quia inueni gratiam
in oculis tuis, domine mi rex: fecisti
23 enim sermonem serui tui. * Surrexit
F ergo Ioab & abiit in Gessur, & ad-
24 duxit Absalom in Ierusalem. * Dixit
autem rex: Reuertatur in domum
suam, & faciem meam non videat.
Reuersus est itaque Absalom in do-
mum suam, & faciem regis non vi-
25 dit. * Porrò sicut Absalom, vir non
erat pulcher in omni Israël, & deco-
rus nimis: à vestigio pedis vsque ad
verticem non erat in eo vlla macula.

* Et

* Et quando tondebat capillum (se- 26
mel autem in anno tondebatur, quia
grauabat eum cæsaries) ponderabat
capillos capitis sui ducentis siclis,
pondere publico. * Nati sunt autem 27
Absalom filij tres: & filia vna nomi-
ne Thamar, elegantis formæ. * Man- 28
sitque Absalom in Ierusalem duobus
annis, & faciem regis non vidit. * Mi- 29
sit itaque ad Ioab, vt mitteret eum ad
regem: qui noluit venire ad eum.
Cumque secundò misisset, & ille no-
luisset venire ad eum, * dixit seruis 30
suis: Scitis agrum Ioab iuxta agrum G
meum, habentem messem hordei: ite
igitur, & succendite eum igni. Suc-
cenderunt ergo serui Absalom sege-
tem igni. Et venientes serui Ioab,
scissis vestibus suis, dixerunt: Succen-
derunt serui Absalom partem agri
igni. * Surrexitque Ioab, & venit 31
ad Absalom in domum eius, & dixit:
Quare succenderunt serui tui sege-
tem meam igni? * Et respondit Absa- 32
lom ad Ioab: Misi ad te obsecrans,
vt venires ad me, & mitterem te ad
regem, & diceres ei: Quare veni de
Gessur? melius mihi erat ibi esse: ob-
secro ergo vt videam faciem regis:
quòd si memor est iniquitatis meæ,
interficiat me. * Ingressus itaque Ioab 33
ad regem, nuntiauit ei omnia: vo-
catusque est Absalom, & intrauit ad
regem, & adorauit super faciem ter-
ræ coram eo: osculatusque est rex
Absalom.

CAP. XV.

Absalom conciliato sibi populi fauore, aduersus patrem coniurat in Hebron, quem pater fugit, paucis cum Arca remissis, & inter alios Chusai remittitur, dissipaturus consilium Achitophel.

IGitur post hæc fecit sibi Absalom 1
currus, & equites, & quinquaginta A
viros qui præcederent eum. * Et ma- 2
nè consurgens Absalom, stabat iuxta
introitum portæ, & omnem virum,
qui habebat negotium vt veniret ad
regis iudicium, vocabat Absalom ad
se, & dicebat: De qua ciuitate es tu?
Qui respondens aiebat: Ex vna tribu
Israël ego sum seruus tuus. * Respon- 3
debatque ei Absalom: Videntur mi-
hi sermones tui boni & iusti. Sed non
est qui te audiat constitutus à rege,
dicebatque Absalom: * Quis me con- 4
stituat iudicem super terram, vt ad
me veniant omnes qui habent nego-
tium, & iustè iudicem? * Sed & cùm 5
accederet ad eum homo vt salutaret B
illum, extendebat manum suam, &
apprehendens osculabatur eum. * Fa- 6
ciebatque hoc omni Israël venienti
ad iudicium, vt audiretur à rege, &
7 solicitabat corda virorum Israël. * Post
quadraginta autem annos, dixit Ab-
salom ad regem Dauid: Vadam, &
reddam vota mea quæ voui Domi-
8 no in Hebron. * Vouens enim vouit
seruus tuus, cùm esset in Gessur Sy-
riæ, dicens: Si reduxerit me Domi-
nus in Ierusalem, sacrificabo Domi-
9 no. * Dixitque ei rex Dauid: Vade in
pace. Et surrexit, & abiit in Hebron.
10 * Misit autem Absalom exploratores
in vniuersas tribus Israël, dicens: Sta-
tim vt audieritis clangorem buccinæ,
dicite: Regnauit Absalom in He-
11 bron. * Porrò cum Absalom ierunt
ducenti viri de Ierusalem vocati,
euntes simplici corde, & causam pe-
12 nitus ignorantes. * Accersiuit quoque
C Absalom Achitophel Gilonitem con-
siliarium Dauid, de ciuitate sua Gi-
lo. Cumque immolaret victimas, fa-
cta est coniuratio valida, populusque
concurrens augebatur cum Absalom.
13 * Venit igitur nuntius ad Dauid, di-
cens: Toto corde vniuersus Israël
14 sequitur Absalom. * Et ait Dauid ser-
uis suis, qui erant cum eo in Ierusa-
lem: Surgite, fugiamus: neque enim
erit nobis effugium à facie Absalom:
festinate egredi, ne fortè veniens oc-
cupet nos, & impellat super nos rui-
nam, & percutiat ciuitatem in ore
15 gladij. * Dixeruntque serui regis ad
eum: Omnia quæcumque præceperit
Dominus noster rex, libenter exe-
16 quemur serui tui. * Egressus est ergo
rex, & vniuersa domus eius, pedibus
suis: & dereliquit rex decem mulie-
res concubinas ad custodiendam do-
17 mum. * Egressusque rex & omnis Is-
raël pedibus suis, stetit procul à do-
18 mo: * & vniuersi serui eius ambula-
D bant iuxta eum, & legiones Cerethi
& Phelethi, & omnes Gethæi, pugna-
tores validi, sexcenti viri, qui secuti
eum fuerant de Geth pedites, præce-
19 debant regem. * Dixit autem rex ad
Ethai Gethæum: Cur venis nobis-
cum? reuertere, & habita cum rege,
quia peregrinus es, & egressus es de
20 loco tuo. * Heri venisti, & hodie com-
pelleris nobiscum egredi? ego autem
vadam quò iturus sum: reuertere, &
reduc tecum fratres tuos, & Dominus
faciet tecum misericordiam & verita-
tem, quia ostendisti gratiam & fidem.
21 * Et respondit Ethai regi, dicens: Vi-
uit Dominus, & viuit dominus meus
rex: quoniam in quocumque loco
fueris domine mi rex, siue in morte,
22 siue in vita, ibi erit seruus tuus. * Et
ait

ait Dauid Ethai : Veni,& transi. Et
transiuit Ethai Gethæus , & omnes E
viri , qui cum eo erant , & reliqua
multitudo. * Omnesque flebant voce 23
magna , & vniuersus populus transi-
bat ; rex quoque transgrediebatur
Torrentem Cedron , & cunctus po-
pulus incedebat contra viam , quæ
respicit ad desertum.* Venit autem & 24
Sadoc sacerdos , & vniuersi Leuitæ
cum eo , portantes arcam fœderis
Dei , & deposuerunt arcam Dei : &
ascendit Abiathar , donec expletus 25
esset omnis populus , qui egressus
fuerat de ciuitate. * Et dixit rex ad
Sadoc : Reporta arcam Dei in vr-
bem : si inuenero gratiam in oculis
Domini , reducet me, & ostendet mi-
hi eam , & tabernaculum suum. * Si 26
autem dixerit mihi : Non places:præ- F
stò sum, faciat quod bonum est co-
ram se. * Et dixit rex ad Sadoc sa- 27
cerdotem : O Videns reuertere in
ciuitatem in pace: & Achimaas filius
tuus,& Ionathas filius Abiathar, duo
filij vestri, sint vobiscum.* Ecce ego 28
abscondar in campestribus deserti,
donec veniat sermo à vobis indicans
mihi. * Reportauerunt ergo Sadoc & 29
Abiathar arcam Dei in Ierusalem : &
manserunt ibi. * Porrò Dauid ascen- 30
debat Cliuum oliuarum , scandens &
flens , nudis pedibus incedens , &
operto capite , sed & omnis populus,
qui erat cum eo, operto capite ascen-
debat plorans. * Nuntiatum est au- 31
tem Dauid, quòd & Achitophel esset
in coniuratione cum Absalom , di-
xitque Dauid : Infatua , quæso, Do-
mine consilium Achitophel. * Cum- 32
que ascenderet Dauid summitatem G
montis, in quo adoraturus erat Do-
minum , ecce occurrit ei Chusai Ara-
chites, scissa veste, & terra pleno ca-
pite. * Et dixit ei Dauid : Si veneris 33
mecum , eris mihi oneri : * si autem 34
in ciuitatem reuertaris , & dixeris
Absalom : Seruus tuus sum , rex :
sicut fui seruus patris tui , sic ero ser-
uus tuus : dissipabis consilium Achi-
tophel. * Habes autem tecum Sadoc 35
& Abiathar sacerdotes : & omne ver-
bum quodcumque audieris de domo
regis , indicabis Sadoc & Abiathar
sacerdotibus. * Sunt autem cum eis 36
duo filij eorum, Achimaas filius Sa-
doc, & Ionathas filius Abiathar : &
mittetis per eos ad me omne ver-
bum quod audieritis. * Veniente er- 37
go Chusai amico Dauid in ciuitatem,
Absalom quoque ingressus est Ieru-
salem.

CAP. XVI.

Siba cibaria afferenti ac detractori confert bona Miphiboseth. Semei maledicentem occidi vetat, Absalom Ierusalem ingressus, consilio Achitophel ad concubinas patris sui publicè ingreditur.

1 CVmque Dauid transisset paulu-
A lum montis verticem , apparuit
Siba puer Miphiboseth in occursum
eius, cum duobus asinis qui onerati
erant ducentis panibus , & centum
alligaturis vuæ passæ, & centum mas-
2 sis palatharum , & vtre vini. * Et di-
xit rex Sibæ : Quid sibi volunt hæc?
Responditque Siba : Asini,domesticis
regis vt sedeant: panes & palathæ,ad
vescendum pueris tuis:vinum autem,
vt bibat si quis defecerit in deserto.
3 * Et ait rex : Vbi est filius domini tui?
‖ Respónditque Siba regi : Remansit ‖ Inf. 19. c. 17.
in Ierusalem, dicens : Hodie restituet
mihi domus Israël regnum patris mei.
4 *Et ait rex Sibæ : Tua sint omnia quæ
fuerunt Miphiboseth. Dixitque Siba:
Oro vt inueniam gratiam coram te,
5 domine mi rex.* Venit ergo rex Da-
uid vsque Bathurim : & ecce egredie-
batur inde vir de cognatione domus
Saul, nomine Semei,filius Gera,pro-
cedebatque egrediens , & ‖ maledice- ‖ 3. Reg. 2. b. 8.
6 bat,* mittebatque lapides contra Da-
B uid , & contra vniuersos seruos regis
Dauid : omnis autem populus, & vni-
uersi bellatores, à dextro & à sinistro
7 latere regis incedebant. * Ita autem
loquebantur Semei cùm malediceret
regi : Egredere,egredere vir sangui-
8 num , & vir Belial. * Reddidit tibi
Dominus vniuersum sanguinem do-
mus Saul : quoniam inuasisti regnum
pro eo, & dedit Dominus regnum in
manu Absalom filij tui : & ecce pre-
munt te mala tua , quoniam vir san-
9 guinum es.* Dixit autem Abisai filius
Saruiæ, regi : Quare maledicit canis
hic mortuus domino meo regi ? va-
10 dam, & amputabo caput eius.* Et ait
rex : Quid mihi & vobis est filij Sar-
uiæ?dimittite eum,vt maledicat : Do-
minus enim præcepit ei vt maledice-
ret Dauid : & quis est qui audeat di-
11 cere , quare sic fecerit ? * Et ait rex
C Abisai, & vniuersis seruis suis : Ecce
filius meus, qui egressus est de vtero
meo , quærit animam meam : quantò
magis nunc filius Iemini ? dimittite
eum vt maledicat iuxta præceptum
12 Domini : * si fortè respiciat Dominus
afflictionem meam , & reddat mi-
hi Dominus bonum pro maledictio-
13 ne hac hodierna. * Ambulabat itaque
Dauid & socij eius per viam,cum eo.

Semei autem, per iugum montis ex
latere, contra illum gradiebatur, ma-
ledicens, & mittens lapides aduersum
eum, terramque spargens.* Venit ita- 14
que rex, & vniuersus populus cum
eo lassus, & resocillati sunt ibi.* Ab- 15
salom autem & omnis populus eius
ingressi sunt Ierusalem, sed & Achi-
tophel cum eo. * Cùm autem venis- 16
set Chusai Arachites amicus Dauid
ad Absalom, locutus est ad eum Salue
rex, salue rex. * Ad quem Absalom, 17
Hæc est, inquit, gratia tua ad ami-
cum tuum? quare non iuisti cum ami- D
co tuo? * Respondítque Chusai ad 18
Absalom. Nequaquam: quia illius
ero, quem elegit Dominus, & omnis
hic populus, & vniuersus Israël, &
cum eo manebo. * Sed vt & hoc infe- 19
ram, cui ego seruiturus sum? nónne
filio regis? sicut parui patri tuo, ita
parebo & tibi. * Dixit autem Absa- 20
lom ad Achitophel: Inite consilium
quid agere debeamus. * Et ait Achi- 21
tophel ad Absalom: Ingredere ad cō-
cubinas patris tui, quas dimisit ad cu-
stodiendam domum: vt cùm audierit
omnis Israël quòd fœdaueris patrem
tuum, roborentur tecum manus eo-
‖ Sup. 12. c. 11. rum. * ‖ Tetenderunt ergo Absalom 22
tabernaculum in solario, ingressús-
que est ad concubinas patris sui co-
ram vniuerso Israël. * Consilium au- 23
tem Achitophel, quod dabat in die-
bus illis, quasi si quis consuleret
Deum: sic erat omne consilium Achi-
tophel, & cùm esset cum Dauid, &
cùm esset cum Absalom.

CAP. XVII.

Chusai dissipat consilium Achitophel, idque per nuntios indicat Dauid, qui consilio Chusai transit Iordanem, quare se suspendit Achitophel, tres amici Dauid munera adferunt, ne eius populus necessariis egens deficeret.

Dixit ergo Achitophel ad Absa- 1
lom: Eligam mihi duodecim mil- A
lia virorum, & consurgens persequar
Dauid hac nocte. * Et irruens super 2
eum (quippe qui lassus est, & solutis
manibus) percutiam eum: cumque
fugerit omnis populus qui cum eo
est, percutiam regem desolatum.* Et 3
reducam vniuersum populum, quo-
modo vnus homo reuerti solet: vnum
enim virum tu quæris: & omnis po-
pulus erit in pace.* Placuítque sermo 4
eius Absalom, & cunctis maioribus
natu Israel. * Ait autem Absalom: 5
Vocate Chusai Arachiten, & audia-
mus quid etiam ipse dicat.* Cumque 6
venisset Chusai ad Absalom, ait Ab- B
salom ad eum: Huiuscemodi sermo-
nem locutus est Achitophel: facere
debemus an non? quod das consi-
7 lium? * Et dixit Chusai ad Absalom:
Non est bonum consilium, quod de-
8 dit Achitophel hac vice. * Et rursum
intulit Chusai: Tu nosti, patrem
tuum, & viros qui cum eo sunt, esse
fortissimos & amaro animo, veluti si
vrsa raptis catulis in saltu sæuiat: sed
& pater tuus vir bellator est, nec mo-
9 rabitur cum populo. * Forsitan nunc
latitat in foueis, aut in vno, quo vo-
luerit, loco: & cùm ceciderit vnus
quilibet in principio, audiet quicum-
que audierit, & dicet: Facta est plaga
in populo qui sequebatur Absalom.
10 * Et fortissimus quisque, cuius cor est
C quasi leonis, pauore soluetur: scit
enim omnis populus Israël, fortem
esse patrem tuum, & robustos omnes
11 qui cum eo sunt.* Sed hoc mihi vide-
tur rectum esse consilium: Congrege-
tur ad te vniuersus Israël, à Dan vsque
Bersabee, quasi arena maris innume-
12 rabilis: & tu eris in medio eorum.* Et
irruemus super eum in quocumque
loco inuentus fuerit: & operiemus
eum, sicut cadere solet ros super ter-
ram: & non relinquemus de viris, qui
13 cum eo sunt, ne vnum quidem.* Quod
si vrbem aliquam fuerit ingressus, cir-
cumdabit omnis Israël ciuitati illi fu-
nes, & trahemus eam in torrentem, vt
non reperiatur ne calculus quidem
14 ex ea. * Dixitque Absalom, & omnes
D viri Israël: Melius est cōsilium Chusai
Arachitæ, consilio Achitophel: Do-
mini autem nutu dissipatum est con-
silium Achitophel vtile, vt induceret
15 Dominus super Absalom malum.* Et
ait Chusai Sadoc & Abiathar sacerdo-
tibus: Hoc & hoc modo consilium
dedit Achitophel Absalom, & senio-
ribus Israël: & ego tale & tale dedi
16 consilium. * Nunc ergo mittite citò,
& nuntiate Dauid, dicentes: Ne mo-
rêris nocte hac in campestribus deser-
ti, sed absque dilatione transgrede-
re: ne fortè absorbeatur rex, & om-
17 nis populus qui cum eo est. * Iona-
E thas autem & Achimaas stabant iuxta
fontem Rogel: abiit ancilla & nun-
tiauit eis: & illi profecti sunt, vt re-
ferrent ad regem Dauid nuntium: non
enim poterant videri, aut introire
18 ciuitatem. * Vidit autem eos quidam
puer, & indicauit Absalom: illi verò
concito gradu ingressi sunt domum
cuiusdam viri in Bahurim, qui habe-
bat puteum in vestibulo suo, & de-
19 scenderunt in eum. * Tulit autem
mulier, & expandit velamen super os
putei,

putei, quaſi ſiccans ptiſanas: & ſic la-
tuit res. * Cumque veniſſent ſerui 20
Abſalom in domum, ad mulierem
dixerunt: Vbi eſt Achimaas & Iona-
thas? Et reſpondit eis mulier: Tranſ-
ierunt feſtinanter, guſtata paululum
aqua. At hi qui quærebant, cùm non
reperiſſent, reuerſi ſunt in Ieruſalem.
* Cumque abiiſſent, aſcenderunt illi 21
de puteo, & pergentes nunriauerunt F
regi Dauid, & dixerunt: Surgite, &
tranſite citò fluuium: quoniam huiuſ-
cemodi dedit conſilium contra vos
Achitophel.* Surrexit ergo Dauid, & 22
omnis populus qui cum eo erat, &
tranſierunt Iordanem, donec dilu-
ceſceret: & ne vnus quidem reſiduus
fuit, qui non tranſiſſet fluuiū. * Por- 23
rò Achitophel videns quòd non fuiſ-
ſet factū conſilium ſuum, ſtrauit aſi-
nū ſuum, ſurrexitque & abiit in do-
mum ſuam & in ciuitatem ſuam: &
diſpoſita domo ſua, ſuſpendio inter-
iit, & ſepultus eſt in ſepulchro pa-
tris ſui.* Dauid autem venit in Ca- 24
ſtra, & Abſalom tranſiuit Iordanem, G
ipſe & omnes viri Iſrael cum eo.
* Amaſam verò conſtituit Abſalom 25
pro Ioab ſuper exercitum. Amaſa au-
tem erat filius viri, qui vocabatur Ie-
tra de Ieſraëli, qui ingreſſus eſt ad
Abigail filiam Naas, ſororem Sar-
uiæ, quæ fuit mater Ioab. * Et ca- 26
ſtrametatus eſt Iſrael cum Abſalom
in Terra Galaad. * Cumque veniſſet 27
Dauid in Caſtra, Sobi filius Naas de
Rabbath filiorum Ammon, & Ma-
chir filius Ammihel de Lodabar, &
Berzellai Galaadites de Rogelim,
* obtulerunt ei ſtratoria, & tapetia, 28
& vaſa fictilia, frumentum, & hor-
deum, & farinam, & polentam, & fa-
bam, & lentem, & frixum cicer, * & 29
mel, & butyrum, oues, & pingues
vitulos. dederuntque Dauid, & po-
pulo qui cum eo erat, ad veſcendum:
ſuſpicati enim ſunt, populum fame
& ſiti fatigari in deſerto.

CAP. XVIII.

*Abſalom victus prælio, quercuque pen-
dens ab Ioab transfoditur, quod au-
diens Dauid, amarè eum flenit.*

IGitur conſiderato Dauid populo 1
ſuo, conſtituit ſuper eos tribunos A
& centuriones, * & dedit populi 2
tertiam partem ſub manu Ioab, &
tertiam partem ſub manu Abiſai filij
Saruiæ fratris Ioab, & tertiam partem
ſub manu Ethai, qui erat de Geth, di-
xitque rex ad populum: Egrediar &
ego vobiſcum. * Et reſpondit popu- 3
lus: Non exibis: ſiue enim fugeri-
mus, non magnopere ad eos de no-
bis pertinebit: ſiue media pars ceci-
derit è nobis, non ſatis curabūt: quia
tu vnus pro decem millibus compu-
taris: melius eſt igitur vt ſis nobis in
4 vrbe præſidio.* Ad quos rex ait: Quod
vobis videtur rectum, hoc faciam.
Stetit ergo rex iuxta portā: egredie-
baturque populus per turmas ſuas,
5 centeni, & milleni. * Et præcepit rex
B Ioab, & Abiſai, & Ethai, dicens: Ser-
uate mihi puerum Abſalom. Et om-
nis populus audiebat præcipientem
regem cunctis principibus pro Abſa-
6 lom. * Itaque egreſſus eſt populus in
campum contra Iſrael, & factum eſt
7 prælium in ſaltu Ephraim. * Et cæſus
eſt ibi populus Iſrael ab exercitu Da-
uid, factaque eſt plaga magna in die
8 illa, viginti millium. * Fuit autem
ibi prælium diſperſum ſuper faciem
omnis terræ, & multo plures erant
quos ſaltus conſumpſerat de populo,
quàm hi quos vorauerat gladius in
9 die illa.* Accidit autem vt occurre-
ret Abſalom ſeruis Dauid, ſedēs mu-
lo: cumque ingreſſus fuiſſet mulus
ſubter condenſam quercum & ma-
gnam, adhæſit caput eius quercui: &
illo ſuſpenſo inter cælum & terram,
10 mulus, cui inſederat, pertrāſiuit.* Vi-
dit autem hoc quiſpiam, & nuntiauit
Ioab, dicens: Vidi Abſalom pendere
11 de quercu.* Et ait Ioab viro, qui nun-
G tiauerat ei: Si vidiſti, quare non con-
fodiſti eum cum terra, & ego dediſ-
ſem tibi decem argenti ſiclos, & vnū
12 balteum? * Qui dixit ad Ioab: Si ap-
penderes in manibus meis mille ar-
genteos, nequaquā mitterem manum
meam in filium regis: audientibus
enim nobis præcepit rex tibi, & Abi-
ſai, & Ethai, dicens: Cuſtodite mihi
13 puerum Abſalom. * Sed & ſi feciſſem
contra animam meam audacter, ne-
quaquam hoc regem latere potuiſſet,
14 & tu ſtares ex aduerſo? * Et ait Ioab:
Non ſicut tu vis, ſed aggrediar eum
coram te. Tulit ergo tres lanceas in
manu ſua, & infixit eas in corde Ab-
ſalom: cumque adhuc palpitaret hæ-
15 rens in quercu, * cucurrerunt decem
D iuuenes armigeri Ioab, & percutiētes
16 interfecerunt eum. * Cecinit autem
Ioab buccina, & retinuit populū, ne
perſequeretur fugientem Iſrael, vo-
17 lens parcere multitudini.* Et tulerūt
Abſalom, & proiecerunt eum in ſal-
tu, in foueam grandem, & compor-
tauerunt ſuper eum aceruum lapidū
magnum nimis: omnis autem Iſrael
18 fugit in tabernacula ſua.* Porrò Ab-
ſalom erexerat ſibi, cùm adhuc viue-
ret, titulum qui eſt in Valle regis: di-
xerat

xerat enim : Non habeo filium, &
hoc erit monimentum nominis mei.
Vocauitque titulum nomine suo, &
appellatur Manus Absalom, vsque ad
hanc diem. * Achimaas autem filius 19
Sadoc, ait : Curram, & nuntiabo re-
gi, quia iudicium fecerit ei Dominus
de manu inimicorum eius.* Ad quem 20
Ioab dixit: Non eris nuntius in hac
die, sed nuntiabis in alia : hodie nolo
te nuntiare, filius enim regis est mor- E
tuus. * Et ait Ioab Chusi : Vade, & 21
nuntia regi quæ vidisti. Adorauit
Chusi Ioab, & cucurrit. * Rursus au- 22
tem Achimaas filius Sadoc dixit ad
Ioab : Quid impedit si etiam ego cur-
ram post Chusi? Dixitque ei Ioab:
Quid vis currere fili mi? non eris bo-
ni nuntij baiulus.* Qui respondit: 23
Quid enim si cucurrero? Et ait ei:
Curre. Currens ergo Achimaas per
viam compendii, transiuit Chusi.
* Dauid autē sedebat inter duas por- 24
tas : speculator verò, qui erat in fasti-
gio portæ super murum, eleuans ocu-
los, vidit hominē currentem solum.
* Et exclamans indicauit regi, dixitq; 25
rex : Si solus est, bonus est nuntius in
ore eius. Properante autem illo, &
accedente propiùs, * vidit speculator 26
hominē alterum currentem, & voci- F
ferans in culmine, ait : Apparet mihi
alter homo currens solus. Dixitque
rex : Et iste bonus est nuntius. * Spe- 27
culator autem, Contemplor, ait, cur-
sum prioris, quasi cursum Achimaas
filij Sadoc. Et ait rex: Vir bonus est:
& nuntium portans bonum, venit.
* Clamans autem Achimaas, dixit ad 28
regem: Salue rex. Et adorans regē co-
ram eo pronus in terram, ait : Bene-
dictus Dominus Deus tuus, qui con-
clusit homines qui leuauerunt manus
suas contra dominum meum regem.
* Et ait rex : Estne pax puero Absa- 29
lom? Dixitq; Achimaas : Vidi tumul- G
tum magnum, cùm mitteret Ioab ser-
uus tuus, ô rex, me seruū tuū : nescio
aliud. * Ad quem rex : Transi, ait, & 30
sta hîc. Cumq; ille transisset, & sta-
ret, * apparuit Chusi : & veniens ait: 31
Bonum apporto nuntiū, domine mi
rex : iudicauit enim pro te Dominus
hodie de manu omnium qui surrexe-
runt contra te. * Dixit autem rex ad 32
Chusi : Estne pax puero Absalom?
Cui respondens Chusi, Fiant, inquit,
sicut puer, inimici domini mei regis,
& vniuersi qui consurgunt aduersus
eum in malum. * Contristatus itaque 33
rex, ascendit cœnaculum portæ, &
‡ Inf. 19 fleuit. Et sic loquebatur, vadens: ‡ Fili
c. 4. mi Absalom, Absalom fili mi : quis
mihi tribuat vt ego moriar pro te,
Absalom fili mi, fili mi Absalom?

CAP. XIX.

*Dauid Ioab verbis commotus, suos cō-
spiratores sibi reconciliat, & à viris
Iuda in Ierusalem reducitur, ac Se-
mei veniam precanti ignoscit, &
Miphiboseth recipit, iubens vt agros
cum Siba diuidat : valedicit ipsi
Berzellai, retinens secum Chanaan.
Israel autem cum Iuda pro Dauid
contendit.*

1 NVntiatum est autem Ioab quòd
A rex fleret & lugeret filiū suum:
2 * & versa est victoria in luctū in die
illa omni populo : audiuit enim po-
pulus in die illa dici : Dolet rex super
3 filio suo. * Et declinauit populus in
die illa ingredi ciuitatem, quomodo
declinare solet populus versus & fu-
4 giens de prælio. * Porrò rex operuit
caput suū, & clamabat voce magna:
Fili mi Absalom, Absalom fili mi, fi-
5 li mi. * Ingressus ergo Ioab ad regem
in domum, dixit : Confudisti hodie
vultus omniū seruorum tuorum, qui
saluam fecerunt animā tuam, & ani-
mam filiorū tuorum, & filiarū tua-
rum, & animam vxorum tuarū, &
6 animā concubinarum tuarum. * Di-
ligis odiētes te, & odio habes diligē-
tes te : & ostendisti hodie, quia non
curas de ducibus tuis, & de seruis
tuis : & verè cognoui modò, quia si
Absalom viueret, & omnes nos oc-
7 cubuissemus, tūc placeret tibi.* Nunc
B igitur surge, & procede, & alloquens
satisfac seruis tuis: iuro enim tibi per
Dominum, quòd si non exieris, ne
vnus quidem remansurus sit tecum
nocte hac : & peius erit hoc tibi, quā
omnia mala quæ venerunt super te,
ab adolescentia tua vsque in præsens.
8 * Surrexit ergo rex & sedit in por-
ta : & omni populo nuntiatum est,
quòd rex sederet in porta : venitque
vniuersa multitudo coram rege : Is-
rael autem fugit in tabernacula sua.
9 * Omnis quoque populus certabat in
cunctis tribubus Israel, dicens : Rex
liberauit nos de manu inimicorū no-
strorum, ipse saluauit nos de manu
Philisthinorū : & nunc fugit de terra
10 propter Absalom. * Absalom autem,
quem vnximus super nos, mortuus
est in bello : vsquequò siletis, & non
11 reducitis regem? * Rex verò Dauid
misit ad Sadoc & Abiathar sacerdo-
tes, dicens : Loquimini ad maiores
C natu Iuda, dicentes : Cur venitis no-
uissimi ad reducendum regem in do-
mum suam? (Sermo autem omnis
Israel peruenerat ad regem in domo
eius.)

eius.) * Fratres mei vos, os meum,& 12
caro mea vos, quare nouissimi redu-
citis regem? * Et Amasæ dicite: Nón- 13
ne os meum,& caro mea es? Hæc fa-
ciat mihi Deus, & hæc addat, si non
magister militiæ fueris corã me om-
ni tempore pro Ioab. * Et inclinauit 14
cor omniũ virorum Iuda, quasi viri
vnius: miseruntque ad regem, dicen-
tes: Reuertere tu,& omnes serui tui.
* Et reuersus est rex: & venit vsque 15
ad Iordanem, & omnis Iuda venit
vsque in Galgalam, vt occurreret re-
‖ 3.Reg. 2.b.8 gi,& traduceret eũ Iordanem. * ‖ Fe- 16
stinauit autem Semei filius Gera filij
Iemini de Bahurim, & descendit cum
viris Iuda in occursum regis Dauid
* cum mille viris de Beniamin, & Si- 17
ba puer de domo Saul: & quindecim
filii eius, ac viginti serui erant cũ eo:
& irrũpentes Iordanem, ante regem D
* transierunt vada, vt traducerent 18
domum regis, & facerent iuxta ius-
sionem eius: Semei autem filius Ge-
ra prostratus coram rege, cùm iam
transisset Iordanem, * dixit ad eum: 19
Ne reputes mihi Domine mi iniqui-
tatẽ, neque memineris iniuriarũ serui
tui in die qua egressus es domine mi
rex de Ierusalem, neque ponas rex in
corde tuo. * Agnosco enim seruus 20
tuus peccatum meum: & idcircò ho-
die primus veni de omni domo Io-
seph, descendique in occursum do-
mini mei regis. * Respondens verò 21
Abisai filius Saruiæ, dixit: Numquid
pro his verbis non occidetur Semei,
quia maledixit Christo Domini? * Et 22
ait Dauid: Quid mihi, & vobis filij
Saruiæ? cur efficimini mihi hodie in
satan? ergone hodie interficietur vir
in Israel? an ignoro hodie me factum
regem super Israel? * Et ait rex Se- 23
mei: Non morieris. Iurauitque ei.
* Miphiboseth quoque filius Saul, 24
descendit in occursum regis, illotis E
pedibus, & intonsa barba: vestesque
suas non lauerat à die qua egressus
fuerat rex, vsque ad diem reuer-
sionis eius in pace.* Cumque Ierusa- 25
lem occurrisset regi,dixit ei rex:Qua-
re non venisti mecum Miphiboseth?
* Et respondens ait:Domine mi rex, 26
seruus meus contempsit me: dixique
ei ego famulus tuus, vt sterneret mi-
hi asinum, & ascendens abirem cum
rege: claudus enim sum seruus tuus.
‖ Sup. 16.a.3. * ‖ Insuper & accusauit me seruum 27
tuum ad te dominum meum regem:
tu autem domine mi rex, sicut ange-
lus Dei es, fac quod placitum est tibi.
* Neque enim fuit domus patris mei, 28
nisi morti obnoxia domino meo re-
gi: tu autem posuisti me seruũ tuum
inter conuiuas mensæ tuæ: quid ergò
habeo iustæ querelæ? aut quid pos-
29 sum vltrà vociferari ad regem? * Ait
ergo ei rex: Quid vltrà loqueris? fixũ
est quod locutus sum: tu & Siba
30 diuide possessiones. * Responditque
Miphiboseth regi: Etiam cuncta acci-
piat, postquam reuersus est dominus
meus rex pacificè in domum suam.
31 * Berzellai quoque Galaadites, de-
F scendens de Rogelim, traduxit regem
Iordanẽ, paratus etiam vltra fluuium
32 prosequi eum.* ‖ Erat autem Berzellai ‖ 3.Reg. 6.7
Galaadites senex valdè, id est, octoge-
narius, & ipse præbuit alimenta regi,
cùm moraretur in Castris: fuit quip-
33 pe vir diues nimis.* Dixit itaque rex
ad Berzellai: Veni mecum, vt requi-
34 escas securus mecum in Ierusalem.* Et
ait Berzellai ad regẽ: Quot sunt dies
annorum vitæ meæ, vt ascendã cum
35 rege in Ierusalem? * ‖ Octogenarius ‖ Sup. 17.g.27
sum hodie: numquid vigent sensus
mei ad discernendum suaue, aut
amarum? aut delectare potest seruum
tuum cibus & potus? vel audire pos-
sum vltrà vocem cantorum, atque
cantatricum? quare seruus tuus sit
36 oneri domino meo regi? * Paululum
procedam famulus tuus ab Iordane
tecũ: non indigeo hac vicissitudine,
37 * sed obsecro vt reuertar seruus tuus,
& moriar in ciuitate mea, & sepeliar
iuxta sepulchrum patris mei, & ma-
tris meæ. Est autem seruus tuus Cha-
maam, ipse vadat tecum, domine mi
rex, & fac ei quidquid tibi bonũ vi-
38 detur. * Dixit itaque ei rex: Mecum
G transeat Chamaam, & ego faciam ei
quidquid tibi placuerit, & omne,
39 quod petieris à me, impetrabis. * Cũ-
que transisset vniuersus populus &
rex Iordanem, osculatus est rex Ber-
zellai, & benedixit ei: & ille reuersus
40 est in locum suum. * Transiuit ergò
rex in Galgalam, & Chamaam cum
eo. omnis autẽ populus Iuda tradu-
xerat regem, & media tantùm pars
41 affuerat de populo Israel.* Itaq; om-
nes viri Israel concurrentes ad regẽ
dixerũt ei: Quare te furati sunt fra-
tres nostri viri Iuda, & traduxerunt
regẽ & domum eius Iordanem, om-
42 nesque viros Dauid cum eo? * Et re-
spondit omnis vir Iuda ad viros Is-
rael: Quia mihi propior est rex: cur
irasceris super hac re? numquid co-
medimus aliquid ex rege, aut munera
43 nobis data sunt?* Et respondit vir Is-
rael ad viros Iudã, & ait: Decem par-
tibus maior ego sum apud regẽ ma-
gisque ad me pertinet Dauid quàm
ad

ad te: cur fecisti mihi iniuriam, & non mihi nuntiatum est priori, vt reducerem regem meum? Duriùs autem responderunt viri Iuda viris Israel.

CAP. XX.

Ioab cum fratre Abisai persequens Sebam filium Bochri mouentem contra Dauid seditionem in Israel, Amasam in via occidit, tandemque ab obsidione Abelæ, misso Sebæ per murum capite, discedit.

Accidit quoque vt ibi esset vir Be- 1
lial, nomine Seba, filius Bochri, A
vir Iemineus: & cecinit buccina, &
ait: Non est nobis pars in Dauid, ne-
que hereditas in filio Isai: reuertere
in tabernacula tua Israel. * Et separa- 2
tus est omnis Israel à Dauid, secutusq;
est Seba filium Bochri: viri autẽ Iu-
da adhæserunt regi suo à Iordane vs-
que Ierusalem.* Cumque venisset rex 3
in domũ suam in Ierusalem, tulit de-
cem mulieres concubinas, quas dere-
liquerat ad custodiendã domum, &
tradidit eas in custodiam, alimẽta eis
præbens: & non est ingressus ad eas,
sed erant clausæ vsque in diem mor- B
tis suæ in viduitate viuentes. * Dixit 4
autẽ rex Amasæ: Conuoca mihi om-
nes viros Iuda in diem tertium, & tu
adesto præsens.* Abiit ergo Amasa 5
vt conuocaret Iudam, & moratus est
extra placitum quod ei constituerat
rex. * Ait autem Dauid ad Abisai: 6
Nunc magis afflicturus est nos Seba
filius Bochri quàm Absalom: tolle
igitur seruos domini tui, & perseque-
re eũ, ne fortè inueniat ciuitates mu-
nitas,& effugiat nos.* Egressi sunt er- 7
go cum eo viri Ioab, Cerethi quoque C
& Phelethi: & omnes robusti exie-
runt de Ierusalem ad persequendum
Seba filium Bochri. * Cumque illi 8
essent iuxta lapidem grandem,qui est
in Gabaon, Amasa veniens occurrit
eis. Porrò Ioab vestitus erat tunica
stricta ad mensuram habitus sui, &
desuper accinctus gladio dependente
vsque ad ilia, in vagina, qua fabrica-
tus leui motu egredi poterat, & per-
cutere. * Dixit itaque Ioab ad Ama- 9
(3. Reg. 2.a.) sam: Salue mi frater. ‖ Et tenuit ma-
nu dextera mentum Amasæ, quasi
osculans eum.*Porrò Amasa non ob- 10
seruauit gladiũ, quem habebat Ioab,
qui percussit eum in latere, & effu-
dit intestina eius in terrã, nec secun-
dum vulnus apposuit, & mortuus est.
Ioab autẽ, & Abisai frater eius, per- D
secuti sunt Seba filium Bochri. * In- 11
tereà quidam viri, cùm stetissent iux-
ta cadauer Amasæ, de sociis Ioab, di-
xerunt: Ecce qui esse voluit pro
12 Ioab comes Dauid. * Amasa autem
conspersus sanguine, iacebat in me-
dia via. Vidit hoc quidam vir quòd
subsisteret omnis populus ad viden-
dum eum, & amouit Amasam de via
in agrum, operuitque eum vestimen-
to, ne subsisterẽt transeuntes propter
13 eum.* Amoto ergo illo de via, tran-
sibat omnis vir sequens Ioab ad perse-
14 quendum Seba filium Bochri. * Por-
rò ille transierat per omnes tribus Is-
rael in Abelam,& Bethmaacha: om-
nesque viri electi congregati fuerant
15 ad eum. * Venerunt itaque & oppu-
E gnabant eum in Abela, & in Beth-
maacha, & circumdederunt muni-
tionibus ciuitatẽ, & obsessa est vrbs:
omnis autem turba, quæ erat cum
Ioab, moliebatur destruere muros.
16 * Et exclamauit mulier sapiens de ci-
uitate: Audite, audite, dicite Ioab:
Appropinqua huc, & loquar tecum.
17 * Qui cùm accessisset ad eam, ait illi:
Tu es Ioab? Et ille respondit:Ego.Ad
quem sic locuta est: Audi sermones
F ancillæ tuæ. Qui respondit: Audio.
18 * Rursumque illa, Sermo,inquit, di-
cebatur in veteri prouerbio: Qui in-
terrogant, interrogent in Abela: &
19 sic perficiebãt.* Nonne ego sum quæ
respondeo veritatem in Israel, & tu
quæris subuertere ciuitatem, & euer-
tere matrem in Israel? Quare præci-
20 pitas hereditatem Domini?* Respon-
densque Ioab, ait: Absit, absit hoc à
me: non præcipito, neque demolior.
21 * Non sic se habet res, sed homo de
G monte Ephraim Seba, filius Bochri
cognomine, leuauit manũ suam con-
tra rẽgem Dauid: tradite illũ solum,
& recedemus à ciuitate. Et ait mulier
ad Ioab: Ecce caput eius mittetur ad
22 te per murum.* Ingressa est ergo ad
omnem populum, & locuta est eis sa-
pienter: qui abscissum caput Seba fi-
lii Bochri proiecerunt ad Ioab. & il-
le cecinit tuba, & recesserunt ab vr-
be, vnusquisque in tabernacula sua:
Ioab autem reuersus est Ierusalem ad
23 regem.* ‖ Fuit ergo Ioab super om- ‖ Sup. 8.d.16.
nem exercitum Israel: Banaias au-
tem filius Ioiado super Cerethæos
24 & Phelethæos. * Aduram verò su-
per tributa: porrò Iosaphat filius
25 Ahilud, à commentariis. * Sina au-
tem, scriba: Sadoc verò & Abia-
26 thar, sacerdotes. * Ita autem Iairi-
tes erat sacerdos Dauid.

CAP. XXI.

Immissa propter Saulis in Gabaonitas peccatum fame triennij, ad illorum petitionem Dauid Saulis reliquias, præter Miphiboseth tradit, vt crucifigerentur, quarum ossa vnà cum Saulis & Ionathæ ossibus iubet sepulturæ tradi: narrantur & quattuor bella Dauid aduersus Philisthæos.

FActa est quoque fames in diebus 1
Dauid tribus annis iugiter: & A
consuluit Dauid oraculum Domini.
Dixitque Dominus: Propter Saul, &
domum eius sanguinum, quia occi-
dit Gabaonitas. * Vocatis ergo Ga- 2
baonitis rex, dixit ad eos. (Porrò Ga-
baonitæ non erant de filiis Israel, sed
‖ Iof.9. reliquiæ Amorrhæorum: ‖ filii quip-
c.16. pe Israel iurauerant eis, & voluit Saul
percutere eos zelo, quasi pro filiis Is-
rael & Iuda.) * Dixit ergo Dauid ad 3
Gabaonitas: Quid faciam vobis? &
quod erit vestri piaculum, vt benedi-
catis hereditati Domini? * Dixerunt- 4
que ei Gabaonitæ: Nõ est nobis super
argento & auro quæstio, sed contra
Saul, & contra domum eius: neque
volumus vt interficiatur homo de
Israel. Ad quos rex ait: Quid er-
go vultis vt faciam vobis? * Qui di- 5
xerunt regi: Virum, qui attulit nos
& oppressit inique, ita delere debe-
mus, vt ne vnus quidem residuus sit
de stirpe eius in cũctis finibus Israel.
* Dentur nobis septem viri de filiis 6
eius, vt crucifigamus eos Domino in
Gabaa Saul, quondã electi Domini. B
‖ 1.Reg. Et ait rex: Ego dabo. * ‖ Pepercitq; 7
18.a.3. rex Miphiboseth filio Ionathæ filij
Saul, propter iusiurandum Domini,
quod fuerat inter David & inter Io-
nathan filium Saul. * Tulit itaque 8
rex duos filios Respha filiæ Aia, quos
peperit Sauli, Armoni, & Miphibo-
seth: & quinque filios Michol filiæ
Saul, quos genuerat Hadrieli filio
Berzellai, qui fuit de Molathi, * & 9
dedit eos in manus Gabaonitarũ: qui
crucifixerunt eos in monte corã Do-
mino: & ceciderunt hi septem, simul
occisi in diebus messis primis, inci-
piente messione hordei.* Tollẽs autẽ 10
Respha filia Aia cilicium, substrauit
sibi supra petram, ab initio messis,
donec stillaret aqua super eos de cæ-
lo: & nõ dimisit aues lacerare eos per
diem, neque bestias per noctem.* Et 11
nuntiata sunt Dauid quæ fecerat Re- C
spha, filia Aia, concubina Saul. * Et 12
abiit Dauid, & tulit ossa Saul & ossa
Ionathæ filij eius, à viris Iabes Ga-
‖ 1.Reg. laad: ‖ qui furati fuerant ea de platea
31.c.12. Bethsan, in qua suspenderant eos
Philisthiim cùm interfecissent Saul
13 in Gelboë. * & asportauit inde ossa
Saul, & ossa Ionathæ filij eius: & col-
ligentes ossa eorũ qui affixi fuerant,
14 * sepelierunt ea cum ossibus Saul &
Ionathæ filij eius in Terra Benjamin,
in latere, in sepulchro Cis patris eius:
feceruntque omnia, quæ præceperat
rex, & repropitiatus est Deus terræ
15 post hæc. * Factum est autem rursum
prælium Philisthiinorum aduersum
Israel, & descendit Dauid, & serui
eius cum eo, & pugnabant contra
Philisthiim. Deficiente autem Dauid,
16 * Iesbibenob, qui fuit de genere ara-
pha, ‖ cuius ferrũ hastæ trecentas vn- ‖ 1.Reg.
cias appendebat, & accinctus erat en- 17.a.2.
se nouo, nisus est percutere Dauid.
17 * Præsidioq; ei fuit Abisai filius Sar-
D uiæ, & percussum Philisthæum in-
terfecit. Tunc iurauerunt viri Dauid,
dicentes: Iam non egredieris nobiscũ
in bellum, ne extinguas lucernam Is-
18 rael. * ‖ Secundũ quoque bellum fuit ‖ 1.Par.
in Gob contra Philisthæos: tunc per- 20.c.4.
cussit Sobocai de Husati, Saph de
stirpe arapha de genere gigantum.
19 * Tertium quoque fuit bellũ in Gob
contra Philisthæos, in quo percussit
Adeodatus filius Saltus polymitarius
Bethlehemites Goliath Gethæum,
cuius hastile hastæ erat quasi liciato-
20 rium texentium. * Quartum bellum
fuit in Geth: in quo vir fuit excelsus,
qui senos in manibus pedibusque ha-
bebat digitos, id est, viginti-quattuor,
21 & erat de origine arapha. * Et blasphe-
mauit Israel: percussit autem eum
Ionathan filius Samaa fratris Dauid.
22 * Hi quattuor nati sunt de arapha in
Geth, & ceciderunt in manu Dauid,
& seruorum eius.

CAP. XXII.

Canticum gratiarum actionis Dauid pro sua ab omnibus inimicis liberatione.

1 LOcutus est autem Dauid Domi-
A no verba carminis huius, in die
qua liberauit eum Dominus de ma-
nu omnium inimicorum suorum, &
2 de manu Saul. * & ait:
‖ Dominus petra mea, & robur ‖ Ps.17.
meum, & saluator meus. a.8.
3 * Deus fortis meus, sperabo in eũ:
scutum meum, & cornu salutis meæ:
eleuator meus, & refugium meum:
saluator meus, de iniquitate libera-
bis me.
4 * ‖ Laudabilem inuocabo Dominũ: ‖ Ps.17.
& ab inimicis meis saluus ero. a.3.
5 * Quia circumdederunt me con-
tritiones mortis: torrẽtes Belial ter-
ruerunt me.

* Funes

* Funes inferni circumdederunt 6
me: præuenerunt me laquei mortis.
* In tribulatione mea inuocabo 7
Dominum, & ad Deum meum clama-
bo: & exaudiet de templo suo vo-
cem meam, & clamor meus veniet ad
aures eius.
* Commota est & contremuit terra: 8
fundamenta montiũ concussa sunt,
& conquassata, quoniam iratus est
eis.
* Ascendit fumus de naribus eius, 9
& ignis de ore eius vorabit: carbones
succensi sunt ab eo.
* Inclinauit cælos, & descendit: & 10
caligo sub pedibus eius.
* Et ascendit super cherubim, & 11
volauit: & lapsus est super pennas B
venti.
* Posuit tenebras in circuitu suo 12
latibulum: cribrans aquas de nubi-
bus cælorum.
* Præ fulgore in conspectu eius, 13
succensi sunt carbones ignis.
* Tonabit de cælo Dominus: & 14
excelsus dabit vocem suam.
* Misit sagittas, & dissipauit eos; 15
fulgur, & consumpsit eos.
* Et apparuerunt effusiones maris, 16
& reuelata sunt fundamenta orbis, ab
increpatione Domini, ab inspiratione
spiritus furoris eius.
* Misit de excelso, & assumpsit me: 17
& extraxit me de aquis multis.
* Liberauit me ab inimico meo po- 18
tentissimo, & ab his qui oderant me:
quoniam robustiores me erant.
* Præuenit me in die afflictionis 19
meæ, & factus est Dominus firma-
mentum meum.
* Et eduxit me in latitudinem: li- 20
berauit me, quia complacui ei.
* Retribuet mihi Dominus se- 21
cundùm iustitiam meam: & secun-
dùm munditiam manuum mearum
reddet mihi.
* Quia custodiui vias Domini, & 22
non egi impiè, à Deo meo.
* Omnia enim iudicia eius in con- 23
spectu meo: & præcepta eius non
amoui à me.
* Et ero perfectus cum eo: & cu- 24
stodiam me ab iniquitate mea. C
* Et restituet mihi Dominus secun- 25
dùm iustitiam meam: & secundùm
munditiam manuum mearum, in
conspectu oculorum suorum.
* Cum sancto sanctus eris: & cum 26
robusto perfectus.
* Cum electo electus eris: & cum 27
peruerso peruerteris.
* Et populum pauperem saluum 28
facies: oculisque tuis excelsos hu-
miliabis.
29 * Quia tu lucerna mea Domine:
& tu Domine illuminabis tenebras
meas.
30 * In te enim curram accinctus: in
Deo meo transiliam murum.
31 * Deus, immaculata via eius,
eloquium Domini igne examinatum:
scutum est omnium sperantium
in se.
32 * Quis est Deus præter Domi-
num: & quis fortis præter Deum
nostrum?
33 * Deus qui accinxit me fortitu-
dine: & complanauit perfectam
viam meam.
34 * Coæquans pedes meos ceruis, &
super excelsa mea statuens me.
35 * ‖ Docens manus meas ad præ-
lium, & componens quasi arcum
æreum brachia mea.
36 * Dedisti mihi clypeum salutis tuæ: ‖ Ps. 143. a. 1.
& mansuetudo tua multiplicauit me.
37 * Dilatabis gressus meos subtus me:
D & non deficient tali mei.
38 * Persequar inimicos meos, &
conteram: & non conuertar donec
consumam eos.
39 * Consumam eos & confringam,
vt non consurgant: cadent sub pe-
dibus meis.
40 * Accinxisti me fortitudine ad præ-
lium: incuruasti resistentes mihi sub-
tus me.
41 * Inimicos meos dedisti mihi dor-
sum: odientes me, & disperdam eos.
42 * Clamabunt, & non erit qui sal-
uet: ad Dominum, & non exaudiet
eos.
43 * Delebo eos vt puluerem terræ:
quasi lutum platearum comminuam
eos atque confringam.
44 * Saluabis me à contradictionibus
populi mei: custodies me in caput
Gentium: populus, quem ignoro,
seruiet mihi.
45 * Filii alieni resistent mihi, auditu
auris obedient mihi.
46 * Filij alieni defluxerunt, & con-
trahentur in angustiis suis.
47 * Viuit Dominus, & benedictus
Deus meus: & exaltabitur Deus for-
tis salutis meæ.
48 * Deus qui das vindictas mihi, &
deiicis populos sub me.
49 * Qui educis me ab inimicis meis,
& à resistentibus mihi eleuas me: ‖ à ‖ Ps. 17.
viro iniquo liberabis me. d. 52.
50 * ‖ Propterea confitebor tibi Dñe ‖ Rom.
in gentibus: & nomini tuo cantabo. 15. b. 9.
51 * Magnificans salutes regis sui, &
faciens misericordiã Christo suo Da-
uid, & semini eius in sempiternum.

CAP. XXIII.

Verba nouissima Dauid, & catalogus virorum ipsius illustrium.

HÆc autem sunt verba Dauid no- 1
uissima. Dixit Dauid filius Isai: A
Dixit vir, cui constitutū est de Chri-
sto Dei Iacob, egregius psaltes Israel:
* Spiritus Domini locutus est per me, 2
& sermo eius per linguam meam.
* Dixit Deus Israel mihi, locutus est 3
Fortis Israel, Dominator hominum,
iustus dominator in timore Dei.
* Sicut lux auroræ, oriente sole, ma- 4
nè absque nubibus rutilat, & sicut
pluuiis germinat herba de terra.
* Nec tanta est domus mea apud 5
Deum, vt pactum æternum iniret
mecum, firmum in omnibus atque
munitū. Cuncta enim salus mea, &
omnis voluntas: nec est quidquā ex
ea quod non germinet. * Præuarica- 6
tores autem quasi spinæ euellentur
vniuersi: quę non tolluntur manibus.
* Et si quis tangere voluerit eas, ar- 7
mabitur ferro & ligno lanceato,
igneque succensæ comburentur vs-
1.Par. que ad nihilum. * Hæc nomina for- 8
11.b.10. tium Dauid. Sedens in cathedra sa-
pientissimus princeps inter tres, ipse
est quasi tenerrimus ligni vermicu-
lus, qui octingentos interfecit impe-
tu vno. * Post hunc, Eleazar filius 9
patrui eius Ahohites inter tres for-
tes, qui erant cum Dauid quando ex- B
probrauerunt Philisthiim, & con-
gregati sunt illuc in prælium. * Cūq; 10
ascendissent viri Israel, ipse stetit &
percussit Philisthæos, donec defice-
ret manus eius, & obrigesceret cum
gladio: fecitque Dominus salutem
magnam in die illa: & populus qui
fugerat, reuersus est ad cæsorum spo-
lia detrahenda. * Et post hunc, Sem- 11
ma filius Age de Arari. & congregati
sunt Philisthiim in statione: erat
quippe ibi ager lente plenus. Cum-
que fugisset populus à facie Phili-
sthiim, * stetit ille in medio agri, & 12
tuitus est eum, percussitque Phili-
sthæos: & fecit Dominus salutem
magnam. * Necnon & antè descen- 13
derant tres qui erant principes inter
triginta, & venerant tempore messis
ad Dauid in speluncam Odollam: ca-
stra autem Philisthinorum erant po-
sita in valle gigantum. * Et Dauid 14
erat in præsidio: porrò statio Phili-
sthinorum tunc erat in Bethlehem.
* Desiderauit ergo Dauid, & ait: O si 15
quis mihi daret potum aquæ, de ci-
sterna quæ est in Bethlehem iuxta C
16 portam! * Irruperunt ergo tres for-
tes castra Philisthinorum, & hause-
runt aquam de cisterna Bethlehem,
quæ erat iuxta portam, & attulerunt
ad Dauid: at ille noluit bibere, sed
17 libauit eam Domino, * dicens: Pro-
pitius sit mihi Dominus, ne faciam
hoc: num sanguinem hominum isto-
rum qui profecti sunt, & animarum
periculum bibam? Noluit ergo bibe-
re. hæc fecerunt tres robustissimi.
18 * Abisai quoque frater Ioab filius Sar-
uiæ, princeps erat de tribus: ipse est
qui leuauit hastam suam contra trè-
centos, quos interfecit, nominatus
19 in tribus, * & inter tres nobilior,
eratque eorum princeps, sed vsque
20 ad tres primos non peruenerat. * Et
Banaias filius Ioiadæ viri fortissimi,
magnorum operum, de Cabseel: ipse
percussit duos leones Moab, & ipse
descendit, & percussit leonem in me-
21 dia cisterna in diebus niuis. * Ipse
quoque interfecit virum Aegyptium,
virum dignum spectaculo, habentem
in manu hastam: itaque cùm descen-
disset ad eum in virga, vi extorsit ha-
stam de manu Aegyptij, & interfecit
22 eum hasta sua. * hæc fecit Banaias fi-
23 lius Ioiadæ. * Et ipse nominatus in-
ter tres robustos, qui erant inter
D triginta nobiliores: verumtamen vs-
que ad tres non peruenerat: fecitque
eum sibi Dauid auricularium, à secre-
24 to. * Asaël frater Ioab inter triginta,
Elehanan filius patrui eius de Beth-
25 lehem. * Semma de Harodi, Elica
26 de Harodi, * Heles de Phalti, Hira
27 filius Acces de Thecua, * Abiezer de
Anatoth, Mobonnai de Husati, * Sel-
28 mon Ahohites, Maharai Netopha-
29 thites, * Heled filius Baana, & ipse
Netophathites, Ithai filius Ribai de
Gabaath filiorum Beniamin, * Banaia
30 Pharathonites, Heddai de Torrente
31 Gaas, * Abialbon Arbathites, Az-
32 maneth de Berom, * Eliaba de Sa-
laboni. Filij Iassen, Ionathan, *
33 Semma de Orori, Aiam filius Sarar
34 Arorites, * Eliphelet filius Abisai
filij Machati, Eliam filius Achiro-
35 phel Gelonites, * Hesrai de Car-
36 melo. Pharai de Arbi, * Igaal filius
Nathan de Soba, Bonni de Gadi,
37 * Selec de Ammoni, Naharai Bero-
thites armiger Ioab filij Saruiæ, * Ira
38 Iethrites, Gareb & ipse Iethrites,
39 * Vrias Hethæus. Omnes triginta
septem.

CAP.

CAP. XXIV.

Dauid ob numeratum populum à Gad propheta correptus, ex tribus oblatis pestem triduanam elegit: qua in populum sæuiête, ac 70000. interemptis, orat Dauid Dominum, & à Gad propheta admonitus, in area Areuna, dato pretio, altare erigit, cessatque pestis.

‖ 1. Par. 21. a. 1. ET ‖ addidit furor Domini irasci 1
contra Israel, commouitque Da- A
uid in eis dicentem: Vade, numera Is-
rael & Iudam. * Dixitque rex ad Ioab 2
principem exercitus sui: Perambula
omnes tribus Israel à Dan vsque Ber-
sabee, & numerate populum, vt sciā
numerum eius. * Dixitque Ioab re- 3
gi: Adaugeat Dominus Deus tuus ad
populū tuum, quantus nunc est, ite-
rumque centuplicet in conspectu do-
mini mei regis: sed quid sibi domi-
nus meus rex vult in re huiuscemo-
di? * Obtinuit autem sermo regis 4
verba Ioab & principum exercitus:
egressusque est Ioab, & principes mi-
litū, à facie regis, vt numerarent po-
pulum Israel. * Cumque pertransis- 5
sent Iordanem, venerunt in Aroër ad
dexterā vrbis, quæ est in Valle Gad:
* & per Iazer transierunt in Galaad, 6
& in terram inferiorē Hodsi, & ve-
nerunt in Dan siluestria. Circum-
euntesque iuxta Sidonem, * transie- 7
runt prope mœnia Tyri, & omnem
terrā Heuæi & Chananæi, veneruntque
ad meridiem Iuda in Bersabee:
* & lustrata vniuersa terra, affuerunt 8
post nouem menses & viginti dies in B
Ierusalem. * Dedit ergo Ioab nume- 9
rum descriptionis populi regi, & in-
uēta sunt de Israel octingenta millia
virorum fortium, qui educerent gla-
diū: & de Iuda quingenta millia pu-
gnatorum. * Percussit autem cor Da- 10
uid eum, postquam numeratus est
populus: & dixit Dauid ad Dominum:
Peccaui valdè in hoc facto: sed pre-
cor Domine, vt transferas iniquita-
tem serui tui, quia stultè egi nimis.
* Surrexit itaque Dauid manè, & 11
sermo Domini factus est ad Gad pro-
phetam & Videntem Dauid, dicens:
* Vade, & loquere ad Dauid: Hæc 12
dicit Dominus: Trium tibi datur
optio, elige vnum quod volueris ex
his, vt faciam tibi. * Cumque venis- 13
set Gad ad Dauid, nuntiauit ei, di-
cens: Aut septem annis veniet tibi
fames in terra tua: aut tribus men-
sibus fugies aduersarios tuos, & illi
te persequētur: aut certè tribus die-
C bus erit pestilentia in terra tua. Nunc
ergo delibera, & vide quem respon-
14 deam, ei qui me misit, sermonē. * Di-
xit autem Dauid ad Gad: Coarctor ‖ 1. Par.
nimis: ‖ sed melius est vt incidam in 21. b. 13.
manus Domini (multæ enim miseri- Dan. 13.
cordiæ eius sunt) quàm in manus c. 23.
15 hominum. * Immisitque Dominus
pestilentiam in Israel, de manè vsque
ad tempus constitutum, & mortui
sunt ex populo, à Dan vsque ad Ber-
sabee, septuaginta millia virorum.
16 * Cumque extendisset manum suam
Angelus Domini super Ierusalem vt
disperderet eam, misertus est Domi-
nus super afflictione, & ait Angelo
percutienti populum: Sufficit: nunc
contine manū tuam, erat autem An-
gelus Domini iuxta aream Areuna
17. Iebusæi. * Dixitque Dauid ad Domi-
num, cùm vidisset Angelum cæden-
tem populum: Ego sum qui peccaui,
ego iniquè egi. isti qui oues sunt, quid
fecerunt? vertatur, obsecro, manus
tua contra me, & contra domum pa-
18 tris mei. * Venit autem Gad ad Dauid
D in die illa, & dixit ei: Ascēde, & con-
stitue altare Domino in area Areuna
19 Iebusæi. * Et ascendit Dauid iuxta
sermonem Gad, quem præceperat ei
20 Dominus. * Conspiciensque Areuna,
animaduertit regem & seruos eius
21 transire ad se: * & egressus adorauit
regem prono vultu in terram, & ait:
Quid causæ est vt veniat dominus
meus rex ad seruum suum? Cui Da-
uid ait: Vt emam à te aream, & ædi-
ficem altare Domino, & cesset inter-
22 fectio quæ grassatur in populo. * Et
ait Areuna ad Dauid: Accipiat, &
offerat dominus meus rex, sicut pla-
cet ei: habes boues in holocaustum,
& plaustrum & iuga boum in vsum
23 lignorum. * Omnia dedit Areuna rex
regi: dixitque Areuna ad regem: Do-
minus Deus tuus suscipiat votū tuū.
24 * Cui respondens rex, ait: Nequaquā
vt vis, sed emam pretio à te, & non
offeram Domino Deo meo holocau-
sta gratuita. Emit ergo Dauid aream,
& boues, argenti siclis quinquaginta:
25 * & ædificauit ibi Dauid altare Do-
mino, & obtulit holocausta & paci-
fica: & propitiatus est Dominus ter-
ræ, & cohibita est plaga ab Israël.

LIBER

LIBER REGVM TERTIVS, SECVNDVM HEBRÆOS PRIMVS MALACHIM.

CAPVT I.

Dauid ſenio confectum puella Abiſag calefacit, caſta manens: Adonia verò regnum occupante, Bethſabee directa conſilio Nathan impetrauit à Dauid vngi Salomonem in regem, quo audito, fugit Adonias.

ET rex Dauid ſenuerat, habe- 1
batque ætatis plurimos dies: A
cũque operiretur veſtibus, non
calefiebat. * Dixerunt ergo ei 2
ſerui ſui: Quæramus domino noſtro
regi adoleſcentulam virginẽ, & ſtet
corã rege, & foueat eum, dormiatque
in ſinu ſuo, & calefaciat dominum
noſtrum regem. * Quæſierunt igi- 3
tur adoleſcentulam ſpecioſam in om-
nibus finibus Iſrael, & inuenerunt
Abiſag Sunamitidem, & adduxerunt
eam ad regem. * Erat autem puella 4
pulchra nimis, dormiebatque cũ re-
ge, & miniſtrabat ei, rex verò non
cognouit eam. * Adonias autem fi- 5
lius Haggith eleuabatur, dicens: Ego
regnabo. Fecitq; ſibi currus & equi-
tes, & quinquaginta viros qui cur-
rerent ante eum. * Nec corripuit eũ 6
pater ſuus aliquando, dicens: Quare
hoc feciſti? Erat autem & ipſe pul-
cher valdè, ſecundus natu poſt Ab-
ſalom. * Et ſermo ei cum Ioab filio 7
Saruiæ, & cum Abiathar ſacerdote, B
qui adiuuabant partes Adoniæ. * Sa- 8
doc verò ſacerdos, & Banaias filius
Ioiadæ, & Nathan propheta, & Se-
mei & Rei, & robur exercitus Dauid,
non erat cum Adonia. * Immolatis 9
ergo Adonias arietibus & vitulis, &
vniuerſis pinguibus, iuxta Lapidem
Zoheleth, qui erat vicinus Fonti Ro-
gel vocauit vniuerſos fratres ſuos
filios regis, & omnes viros Iuda ſer-
uos regis. * Nathan autem prophe- 10
tam, & Banaiam, & robuſtos quoſ-
que, & Salomonem fratrem ſuum,
non vocauit. * Dixit itaque Na- 11
than ad Bethſabee matrem Salomo-
nis: Num audiſti, quòd regnaue-
rit Adonias filius Haggith, & do-
minus noſter Dauid hoc ignorat?
12 * Nunc ergo veni, accipe conſilium à
me, & ſalua animã tuã, filiiq; tui Sa-
13 lomonis.* Vade, & ingredere ad regẽ
Dauid, & dic ei: Nonne tu domine
mi rex iuraſti mihi ancillæ tuæ, di-
cens: Salomon filius tuus regnabit
poſt me, & ipſe ſedebit in ſolio meo?
14 quare ergo regnat Adonias? * Et ad-
huc ibi te loquente cum rege, ego ve-
niam poſt te, & complebo ſermones
15 tuos. * Ingreſſa eſt itaque Bethſabee
C ad regem in cubiculũ: rex autem ſe-
nuerat nimis, & Abiſag Sunamitis
16 miniſtrabat ei. * inclinauit ſe Beth-
ſabee, & adorauit regem. Ad quam
17 rex, Quid tibi, inquit, vis? * Quæ re-
ſpondens, ait: Domine mi, tu iuraſti
per Dominum Deum tuum ancillæ
tuæ, Salomon filius tuus regnabit
poſt me, & ipſe ſedebit in ſolio meo.
18 * Et ecce nunc Adonias regnat, te
19 domine mi rex, ignorante. * Mactauit
boues, & pinguia quæque, & arietes
plurimos, & vocauit omnes filios re-
gis, Abiathar quoque ſacerdotem, &
Ioab principem militiæ: Salomonem
autem ſeruum tuum non vocauit.
20 * Verumtamen domine mi rex, in te
oculi reſpiciunt totius Iſrael, vt indi-
ces eis, quis ſedere debeat in ſolio
21 tuo, dñe mi rex, poſt te. * Eritque cũ
dormierit dominus meus rex cũ pa-
tribus ſuis, erimus ego & filius meus
22 Salomon peccatores. * Adhuc illa lo-
quente cum rege, Nathan propheta
23 venit. * Et nuntiauerunt regi, dicen-
tes: Adeſt Nathan propheta. Cum-
que introiſſet in conſpectu regis, &
24 adoraſſet eum pronus in terram, * di-
D xit Nathan: Domine mi rex, tu dixi-
ſti: Adonias regnet poſt me, & ipſe
25 ſedeat ſuper thronum meum? * Quia
deſcendit hodie, & immolauit boues,
& pinguia, & arietes plurimos, &
vocauit vniuerſos filios regis, & prin-
cipes exercitus, Abiathar quoque ſa-
cerdotem: illiſque veſcentibus, & bi-
bentibus coram eo, & dicentibus: Vi-
26 uat rex Adonias: * Me ſeruum tuum,
& Sadoc ſacerdotem, & Banaiam fi-
lium Ioiadæ, & Salomonẽ famulum
27 tuũ, non vocauit. * Numquid à dño
meo rege exiuit hoc verbum, & mi-
hi nõ indicaſti ſeruo tuo, quis ſeſſurus
eſſet ſuper thronum domini mei re-
28 gis poſt eum? * Et reſpondit rex Da-
uid, dicens: Vocate ad me Bethſabee.
Quæ cùm fuiſſet ingreſſa coram re-
29 ge, & ſtetiſſet ante eum, * iurauit rex,
& ait: Viuit Dominus, qui eruit ani-
30 mã meam de omni anguſtia, * quia
ſicut iuraui tibi per Dominum Deum
Iſrael,

Israel, dicens: Salomon filius tuus
regnabit post me, & ipse sedebit su-
per solium meũ pro me: sic faciam
hodie. * Summissoque Bethsabee in 31
terram vultu, adorauit regẽ, dicens: E
Viuat dominus meus Dauid in æter-
nũ. * Dixit quoque rex Dauid: Vo- 32
cate mihi Sadoc sacerdotem, & Na-
than prophetam, & Banaiam filium
Ioiadæ. Qui cùm ingressi fuissent co-
ram rege, * dixit ad eos: Tollite vo- 33
biscũ seruos domini vestri, & impo-
nite Salomonem filium meum super
mulam meam: & ducite eum in Gi-
hon. * & vngat eum ibi Sadoc sacer- 34
dos, & Nathan propheta, in regem
super Israel:& caneris buccina, atque
dicetis: Viuat rex Salomon.* Et ascẽ- 35
detis post eum, & veniet, & sedebit
super solium meum, & ipse regnabit
pro me: illique præcipiã vt sit dux
super Israel, & super Iudã. * Et re- 36
spondit Banaias filius Ioiadæ, regi,
dicens: Amen: sic loquatur Dñs
Deus domini mei regis. * Quomodo 37
fuit Dominus cum domino meo re-
ge, sic sit cũ Salomone, & sublimius
faciat solium eius à solio domini mei
regis Dauid.*Descenditq;ergo Sadoc 38
sacerdos, & Nathan propheta, & Ba-
naias filius Ioiadæ, & Cerethi, &
Phelethi: & imposuerunt Salomo-
nem super mulã regis Dauid, & ad-
duxerunt eum in Gihon. * Sum- 39
psitque Sadoc sacerdos cornu olei de
tabernaculo, & vnxit Salomonem:
& cecinerunt buccina, & dixit omnis
populus: Viuat rex Salomon. * Et 40
ascendit vniuersa multitudo post eũ, F
& populus canentium tibiis, & læ-
tantium gaudio magno, & insonuit
terra à clamore eorũ. * Audiuit au- 41
tem Adonias, & omnes qui inuitati
fuerant ab eo, iamq; conuiuium fi-
nitũ erat: sed & Ioab, audita voce
tubæ, ait: Quid sibi vult clamor ciui-
tatis tumultuantis? * Adhuc illo lo- 42
quente, Ionathas filius Abiathar sa-
cerdotis venit: cui dixit Adonias: In-
gredere, quia vir fortis es, & bona
nuntians. * Responditque Ionathas 43
Adoniæ: Nequaquam: Dominus
enim noster rex Dauid regem consti-
tuit Salomonem: * misitque cũ eo 44
Sadoc sacerdotem, & Nathan pro-
phetam, & Banaiam filium Ioiadæ,
& Cerethi & Phelethi, & imposue-
runt eum super mulam regis.* Vnxe- 45
runtque eum Sadoc sacerdos & Na-
than propheta regem in Gihon: &
ascenderunt inde lætantes, & inso-
nuit ciuitas: hæc est vox, quã audistis.
* Sed & Salomon sedet super solium 46
47 regni. * Et ingressi serui regis bene-
G dixerunt dño nostro regi Dauid, di-
centes: Amplificet Deus nomen Sa-
lomonis super nomen tuum, & ma-
gnificet thronũ eius super thronum
tuũ. Et adorauit rex in lectulo suo:
48 * & locutus est: Benedictus Dñs
Deus Israel, qui dedit hodie sedentẽ
in solio meo, videntibus oculis meis.
49 * Territi sunt ergo, & surrexerunt
omnes qui inuitati fuerant ab Ado-
nia, & iuit vnusquisque in viã suam.
50 * Adonias autẽ timens Salomonem,
surrexit, & abiit, tenuitque cornu
51 altaris. * Et nuntiauerunt Salomoni,
dicentes: Ecce Adonias timens regẽ
Salomonẽ, tenuit cornu altaris, di-
cens: Iuret mihi rex Salomon ho-
die, quod non interficiat seruũ suum
52 gladio. * Dixitque Salomon: Si fue-
rit vir bonus, non cadet ne vnus qui-
dem capillus eius in terram: sin au-
tem malum inuentum fuerit in eo,
53 morietur. * Misit ergo rex Salomon,
& eduxit eum ab altari: & ingressus
adorauit regem Salomonem: dixit-
que ei Salomon: Vade in domum
tuam.

CAP. II.

Dauid datis Salomoni varijs præceptis moritur. Adonias petens Abisag in vxorem, occidi à Salomone iubetur, Abiathar sacerdotio priuatur, & tandem Ioab in tabernaculo interficitur: Semei quoque, quia contra præscriptum egressus est Ierusalem, occiditur.

1 APpropinquauerunt autem dies
A Dauid vt moreretur, præcepit-
2 que Salomoni filio suo, dicens: * Ego
ingredior viam vniuersæ terræ: con-
3 fortare, & esto vir. * Et obserua cu-
stodias Domini dei tui, vt ambules
in viis eius, vt custodias ceremonias
eius, & præcepta eius, & iudicia, &
testimonia, || sicut scriptum est in le- || *Deut.*
ge Moysi: vt intelligas vniuersa quæ 17.d.16
4 facis, & quocumque te verteris: * vt
confirmet Dñs sermones suos, quos
locutus est de me, dicens: Si custo-
dierint filij tui vias suas, & ambu-
lauerint corã me in veritate, in om-
ni corde suo, & in omni anima sua,
non auferetur tibi vir de solio Israel.
5 * Tu quoque nosti quæ fecerit mihi
Ioab filius Saruiæ, quæ fecerit duo-
bus principibus exercitus Israel, || Ab- || 2.*Reg.*
ner filio Ner, & || Amasæ filio Iether: 3.e.27
B quos occidit, & effudit sanguinem || 2.*Reg.*
belli in pace, & posuit cruorem præ- 20.c.10
lij in balteo suo, qui erat circa lum-
bos eius, & in calceamento suo, quod
6 erat in pedibus eius.*Facies ergo iux-

ta sapientiam tuam, & non dedu-
ces canitiem eius pacificè ad inferos.
*Sed & filiis Berzellai Galaaditis red- 7
des gratiam, eruntque comedentes in
mensa tua: ‖ occurrerunt enim mi-
‖2.Reg. 19.f.31. hi quando fugiebam à facie Absa-
lom fratris tui. * ‖ Habes quoque 8
‖2.Reg. 16.b.5 & 19.d.19. apud te Semei filium Gera filii Ie-
mini de Bahurim, qui maledixit mi-
hi maledictione pessima, quando
ibam ad Castra: sed quia descendit
mihi in occursum cùm transirē Ior-
danem, & iuraui ei per Dominum,
dicens: Non te interficiam gladio:
* tu noli pati eum esse innoxium. Vir 9
autem sapiens es, vt scias quæ facies
‖Act. 2. c.29. ei, deducesque canos eius cum san-
guine ad inferos.* ‖ Dormiuit igitur 10
1.Par. 29.f.23. Dauid cum patribus suis, & sepultus
est in ciuitate Dauid. * Dies autem 11
quibus regnauit Dauid super Israel,
quadraginta anni sunt: in Hebron re-
gnauit septem annis: in Ierusalem,
triginta tribus.* Salomon autem se- 12
dit super thronum Dauid patris sui,
& firmatum est regnum eius nimis.
* Et ingressus est Adonias filius Hag- 13
gith ad Bethsabee matrem Salomo- C
nis. Quæ dixit ei: Pacificusne est in-
gressus tuus? Qui respondit: Pacifi-
cus. * Addiditque: Sermo mihi est ad 14
te. Cui ait: Loquere. Et ille: Tu, in- 15
quit, nosti, quia meum erat regnum,
& me præposuerat omnis Israel sibi
in regem: sed translatum est regnum,
& factum est fratris mei: à Domino
enim constitutum est ei. * Nunc ergo 16
petitionē vnam precor à te; ne con-
fundas faciem meam. Quæ dixit ad
eum: Loquere.* Et ille ait: Precor vt 17
dicas Salomoni regi (neque enim ne-
gare tibi quidquam potest) vt det mi-
hi Abisag Sunamitidem vxorem. * Et 18
ait Bethsabee: Benè, ego loquar pro
te regi. * Venit ergo Bethsabee ad re- 19
gem Salomonem, vt loqueretur ei
pro Adonia: & surrexit rex in occur-
sum eius, adorauitque eam, & sedit
super thronum suum: positusque est
thronus matri regis, quæ sedit ad dex- D
teram eius. * Dixitque ei: Petitio- 20
nem vnam paruulam ego deprecor
à te; ne confundas faciem meam. Et
dixit ei rex: Pete mater mea: neque
enim fas est vt auertam faciem tuam.
* Quæ ait: Detur Abisag Sunamitis 21
Adoniæ fratri tuo vxor. * Respon- 22
ditque rex Salomon, & dixit matri
suæ: Quare postulas Abisag Sunami-
tidem Adoniæ? postula ei & regnum:
ipse est enim frater meus maior me,
& habet Abiathar sacerdotē, & Ioab
filium Saruiæ.* Iurauit itaq; rex Sa- 23
lomon per Dominum, dicens: Hæc
faciat mihi Deus, & hæc addat, quia
contra animā suam locutus est Ado-
24 nias verbum hoc. * Et nunc viuit
Dominus qui firmauit me, & colloca-
uit super solium Dauid patris mei,
& qui fecit mihi domum, sicut locu-
tus est, quia hodie occidetur Adonias.
25 * Misitque rex Salomon per manum
Banaiæ filii Ioiadæ, qui interfecit eū,
26 & mortuus est.* Abiathar quoque sa-
cerdoti dixit rex: Vade in Anathoth
ad agrum tuum, equidem vir mortis
E es: sed hodie te non interficiam, quia
portasti arcam Domini Dei corā Da-
uid patre meo, & sustinuisti laborem
in omnibus, in quibus laborauit pa-
27 ter meus.*Eiecit ergo Salomon Abia-
thar, vt non esset sacerdos Domini,
‖ vt impleretur sermo Domini, quem ‖1.Reg. 2.f.31
locutus est super domum Heli in Si-
28 lo. * Venit autem nuntius ad Ioab,
quòd Ioab declinasset post Adoniam,
& post Salomonem non declinasset:
fugit ergo Ioab in tabernaculum Do-
mini, & apprehendit cornu altaris.
29 * Nuntiatumque est regi Salomoni,
quòd fugisset Ioab in tabernaculum
Domini, & esset iuxta altare: misitque
Salomon Banaiam filium Ioiadæ, di-
30 cens: Vade, interfice eum. * Et venit
Banaias ad tabernaculum Domini, &
dixit ei: Hæc dicit rex: Egredere. Qui
ait: Non egrediar, sed hic moriar. Re-
nuntiauit Banaias regi sermonem, di-
cens: Hæc locutus est Ioab, & hæc re-
31 spondit mihi. * Dixitque ei rex: Fac
sicut locutus est: & interfice eum, &
sepeli, & amouebis sanguinem inno-
centem, qui effusus est à Ioab, à me, &
32 à domo patris mei.*Et reddet Domi-
nus sanguinem eius super caput eius,
quia interfecit duos viros iustos, me-
F lioresque se: & occidit eos gladio,
patre meo Dauid ignorante, ‖ Ab- ‖2.Reg. 3.e.27
ner filium Ner principem militiæ Is-
rael, & ‖ Amasam filium Iether prin- ‖2.Reg. 20.c.9
33 cipem exercitus Iuda: * & reuertetur
sanguis illorum in caput Ioab, & in
caput seminis eius in sempiternum.
Dauid autem & semini eius, & do-
mui & throno illius, sit pax vsque in
34 æternum à Domino. * Ascendit ita-
que Banaias filius Ioiadæ, & aggressus
eum interfecit: sepultusque est in do-
35 mo sua in deserto. * Et constituit rex
Banaiam filium Ioiadæ pro eo super
exercitum, & Sadoc sacerdotem po-
36 suit pro Abiathar.* Misit quoque rex,
& vocauit Semei, dixitque ei: Ædi-
fica tibi domum in Ierusalem, &
habita ibi: & non egredieris inde huc
37 atque illuc. * Quacumque autem die
egressus

egressus fueris, & transieris Torren-
tem Cedron, scito te interficiendum:
sanguis tuus erit super caput tuum. G
*Dixitque Semei regi: Bonus sermo. 38
sicut locutus est dominus meus rex,
sic faciet seruus tuus; Habitauit itaque
Semei in Ierusalē diebus multis. *Fa- 39
ctum est autem post annos tres, vt
fugerent serui Semei ad Achis filium
Maacha regem Geth: nuntiatum-
que est Semei, quòd serui eius essent
in Geth. *Et surrexit Semei, & stra- 40
uit asinum suum: iuitque ad Achis
in Geth ad requirendum seruos suos,
& adduxit eos de Geth. * Nuntia- 41
tum est autem Salomoni, quòd isset
Semei in Geth de Ierusalem, & re-
diisset. *Et mittens vocauit eum, di- 42
xitque illi: Nónne testificatus sum
tibi per Dominum, & prædixi tibi:
Quacumque die egressus, ieris huc &
illuc, scito te esse moriturum? Et re-
spondisti mihi: Bonus sermo, quem
audiui. * Quare ergo non custodisti 43
iusiurandum Domini, & præceptum
quod præceperam tibi? * Dixitque 44
rex ad Semei: Tu nosti omne malum,
cuius tibi conscium est cor tuū, quod
fecisti Dauid patri meo: reddidit Do-
minus malitiam tuam in caput tuum.
*Et rex Salomon benedictus, & thro- 45
nus Dauid erit stabilis coram Domi-
no vsque in sempiternum. * Iussit ita- 46
que rex Banaiæ filio Ioiadæ: qui e-
gressus, percussit eum, & mortuus
est.

CAP. III.

Salomon, accepta in vxorem filia Pharaonis, sapientiam in somno petit; quam vna cum diuitiis & gloria accipit, & primum in meretricum dirimenda lite ostendit.

2.Par.1. a.1. Confirmatum est igitur regnum 1
in manu Salomonis, & affinitate A
coniunctus est Pharaoni regi Ægy-
pti: accepit namque filiam eius, & ad-
duxit in ciuitatem Dauid, donec com-
pleret ædificans domum suam, & do-
mum Domini, & murum Ierusalem
per circuitum. * Attamen populus 2
immolabat in excelsis: non enim æ-
dificatum erat templum nomini Do-
mini vsque in diem illum. * Dilexit 3
autem Salomon Dominum, ambu-
lans in præceptis Dauid patris sui,
excepto quòd in excelsis immolabat,
& accendebat thymiama. * Abiit ita- 4
que in Gabaon, vt immolaret ibi: il-
lud quippe erat excelsum maximum:
mille hostias in holocaustum obtu-
lit Salomon super altare illud in Ga-
baon. *Apparuit autem Dominus Sa- 5
lomoni per somnium nocte, dicens:

6 Postula quod vis vt dem tibi. * Et ait
Salomon: Tu fecisti cum seruo tuo
Dauid patre meo misericordiam ma-
gnam, sicut ambulauit in conspectu
tuo in veritate, & iustitia, & recto
corde tecum: custodisti ei misericor-
diam tuam grandem, & dedisti ei fi-
lium sedentem super thronum eius,
7 sicut est hodie. * Et nunc Domine
B Deus, tu regnare fecisti seruum tuum
pro Dauid patre meo: ego autem sum
puer paruulus, & ignorans egressum
8 & introitum meum. * Et seruus tuus
in medio est populi, quem elegisti,
populi infiniti, qui numerari & sup-
putari non potest præ multitudine.
9 * ||Dabis ergo seruo tuo cor docile, vt ||2. Par. 1.c.10.
populum tuum iudicare possit, & dis-
cernere inter bonum & malum, quis
enim poterit iudicare populum istū,
10 populum tuum hunc multum? * Pla-
cuit ergo sermo coram Domino,
quòd Salomon postulasset huiusce-
11 modi rem. * Et dixit Dominus Salo-
moni: Quia postulasti verbum hoc, &
non petisti tibi dies multos, nec diui-
tias, aut animas inimicorum tuo-
rum, sed postulasti tibi sapientiam
12 ad discernendum iudicium: * ecce fe-
ci tibi secundùm sermones tuos, &
dedi tibi cor sapiens & intelligens, in
tantū vt nullus ante te similis tui fue-
13 rit, nec post te surrecturus sit. * || Sed ||Sap.7.
C & hæc, quæ non postulasti, dedi tibi: b.11.
diuitias scilicet, & gloriam. vt nemo Matth.
fuerit similis tui in regibus cunctis 6.d.29.
14 retrò diebus. * Si autem ambulaueris
in viis meis, & custodieris præcepta
mea, & mandata mea, sicut ambulauit
pater tuus, longos faciam dies tuos.
15 *Igitur euigilauit Salomon, & intel-
lexit quòd esset somnium: cumque
venisset Ierusalem, stetit coram arca
fœderis Domini, & obtulit holocau-
sta, & fecit victimas pacificas, & gran-
de conuiuium vniuersis famulis suis.
16 * Tunc venerunt duæ mulieres mere-
trices ad regem, steteruntque coram
17 eo, *quarum vna ait: Obsecro, mi do-
mine: ego & mulier hæc habitaba-
mus in domo vna, & peperi apud eam
18 in cubiculo. * Tertia autem die post-
quam ego peperi, peperit & hæc: &
eramus simul, nullusque alius no-
biscum in domo, exceptis nobis dua-
19 bus. * Mortuus est autem filius mu-
lieris huius nocte. dormiens quippe
20 oppressit eum. * Et consurgens in-
tempestæ noctis silentio, tulit filium
meum de latere meo ancillæ tuæ dor-
mientis, & *collocauit in sinu suo:
suum autem filium, qui erat mortuus,
21 posuit in sinu meo. * Cumque sur-

rexissem manè vt darē lac filio meo, D
apparuit mortuus: quem diligentiùs
intuens clara luce, deprehendi non
esse meum quem genueram. * Re- 22
sponditque altera mulier: Non est ita
vt dicis, sed filius tuus mortuus est,
meus autem viuit. E contrariò illa di-
cebat: Mentiris: filius quippe meus
viuit,& filius tuus mortuus est. Atque
in hunc modum contendebant coram
rege. * Tunc rex ait: Hæc dicit,Filius 23
meus viuit, & filius tuus mortuus est.
Et ista respondit, Non, sed filius tuus
mortuus est,meus autem viuit. * Di- 24
xit ergo rex: Afferte mihi gladium.
Cumque attulissent gladium coram
rege, * Diuidite, inquit, infantem vi- 25
uum in duas partes, & date dimidiam
partem vni, & dimidiam partem alte-
ri. * Dixit autem mulier, cuius filius 26
erat viuus, ad regem: (commota sunt
quippe viscera eius super filio suo:)
Obsecro domine, date illi infantem
viuum, & nolite interficere eum. E
contrariò illa dicebat: Nec mihi, nec
tibi sit,sed diuidatur. * Respondit rex, 27
& ait: Date huic infantem viuum, &
non occidatur: hæc est enim mater e-
ius. * Audiuit itaque omnis Israël iu- 28
dicium quod iudicasset rex, & timue-
runt regem, videntes sapientiam Dei
esse in eo ad faciendum iudicium.

CAP. IV.

Numerantur principes & præfecti Salomonis, apparatus ciborum ipsius, pacisque securitas eo regnante, & numerus parabolarum atque carminum eius.

ERat autem rex Salomon regnans 1
super omnem Israël: * & hi prin- 2
cipes quos habebat: Azarias filius Sa- A
doc sacerdotis: * Elihoreph & Ahia 3
filij Sisa scribæ: Iosaphath filius Ahi-
lud à commentariis: * Banaias filius 4
Ioiadæ super exercitum: Sadoc au-
tem, & Abiathar sacerdotes. * Aza- 5
rias filius Nathan, super eos qui assi-
stebant regi: Zabud filius Nathan sa-
cerdos, amicus regis: * & Ahisar præ- 6
positus domus: & Adoniram filius
Abda super tributa. * Habebat autem 7
Salomon duodecim præfectos super
omnem Israël, qui præbebant anno-
nam regi & domui eius: per singulos
enim menses in anno, singuli neces-
saria ministrabant. * Et hæc nomina 8
eorum: Benhur, in monte Ephraim.
* Bendecar, in Macces,& in Salebim, 9
& in Bethsames, & in Elon, & in Be-
thanan. * Benhesed in Aruboth: ip- 10
sius erat Socho,& omnis terra Epher.
* Benabinadab, cuius omnis Nephath 11
dor, Tapheth filiam Salomonis ha- B
12 bebat vxorem. * Bana filius Ahilud
regebat Thanac & Mageddo, & vni-
uersam Bethsan, quæ est iuxta Sar-
thana subter Iezrahel, à Bethsan vs-
que Abelmehula è regione Iecmaan.
13 * Bengaber in Ramoth Galaad: ha-
bebat Auothiair filij Manasse in Ga-
laad, ipse præerat in omni regione
Argob, quæ est in Basan,sexaginta ci-
uitatibus magnis atque muratis, quæ
14 habebant seras æreas. * Ahinadab fi-
15 lius Addo præerat in Manaim. * A-
chimaas in Nephthali: sed & ipse ha-
bebat Basemath filiam Salomonis in
16 coniugio. * Baana filius Husi, in Aser,
17 & in Baloth. * Iosaphat filius Pha-
18 rue,in Issachar. * Semei filius Ela, in
19 Beniamin. * Gaber filius Vri, in ter-
ra Galaad, in terra Sehon regis A-
morrhæi & Og regis Basan, super
20 omnia quæ erant in illa terra. * Iuda
& Israël innumerabiles, sicut arena
C maris in multitudine: comedentes,
21 & bibentes, atque lætantes. * ‖ Salo- ‖ Eccl.
mon autem erat in ditione sua, ha- 47.c.d.e.
bēs omnia regna à flumine terræ Phi-
listhiim vsque ad terminum Ægypti:
offerentium sibi munera, & seruien-
22 tium ei cunctis diebus vitæ eius. * E-
rat autem cibus Salomonis per dies
singulos,triginta cori similæ, & sexa-
23 ginta cori farinæ, * decem boues pin-
gues, & viginti boues pascuales, &
centum arietes, excepta venatione
ceruorum, caprearum, atque bubalo-
24 rum, & auium altilium. * Ipse enim
obtinebat omnem regionem quæ e-
rat trans flumen, à Thaphsa vsque ad
Gazan, & cunctos reges illarum re-
gionum: & habebat pacem ex omni
25 parte in circuitu. * Habitabatque Iuda
& Israël absque timore vllo, vnus-
quisque sub vite sua, & sub ficu sua, à
Dan vsque Bersabee, cunctis diebus
26 Salomonis. * ‖ Et habebat Salomon ‖ 2.Par.
quadraginta millia præsepia equorum 9.f.25.
currilium, & duodecim millia eque-
27 strium. * Nutriebantque eos supra-
D dicti regis præfecti: sed & necessaria
mensæ regis Salomonis, cum ingen-
ti cura præbebant in tempore suo.
28 * Hordeum quoque & paleas equorum
& iumentorum, deferebant in locum
vbi erat rex, iuxta constitutum sibi.
29 * Dedit quoque Deus sapientiam Sa-
lomoni,& prudentiam multam nimis,
& latitudinem cordis, quasi arenam,
30 quæ est in littore maris. * Et præcede-
bat sapientia Salomonis sapientiam
omnium Orientalium & Ægyptiorū,
31 * ‖ & erat sapientior cunctis homini- ‖ Eccli.
bus: sapientior Ethan Ezrahita, & He- 47.e.16.
man, & Chalcol, & Dorda, filiis Ma-
hol:

hol: & erat nominatus in vniuersis
gentibus per circuitum. *Locutus est 32
quoque Salomon tria millia parabo-
las: & fuerunt carmina eius quinque
& mille. *Et disputauit super lignis, 33
à cedro quæ est in Libano, vsque ad
hyssopum quæ egreditur de pariete:
& disseruit de iumentis, & volucri-
bus,& reptilibus,& piscibus. *Et ve- 34
niebant de cunctis populis ad audien-
dam sapientiam Salomonis,& ab vni-
uersis regibus terræ,qui audiebant sa-
pientiam eius.

CAP. V.

Concedit Hiram Salomoni ad templi ædificationem cæsores lignorum, quibus Salomon tribuit cibaria: numerus cæsorum, portantium onera, latomorum, & præfectorum eorum.

Misit quoque Hiram rex Tyri ser- 1
uos suos ad Salomonem: audi- A
uit enim quòd ipsum vnxissent regem
pro patre eius: quia amicus fuerat Hi-
ram Dauid omni tempore. *Misit au- 2
tem Salomon ad Hiram, dicens: *Tu 3
scis voluntatem Dauid patris mei, &
quia non potuerit ædificare domum
nomini Domini Dei sui propter bella
imminentia per circuitum, donec da-
ret Dominus eos sub vestigio pedum
eius.*Nunc autem requiem dedit Do- 4
minus Deus meus mihi per circuitū:
& non est satan, neque occursus ma-
lus. *| Quamobrem cogito ædificare 5
templum nomini Domini Dei mei,
sicut locutus est Dominus Dauid pa-
tri meo, dicens: Filius tuus, quem da-
bo pro te super solium tuum, ipse æ- B
dificabit domum nomini meo. *Præ- 6
cipe igitur vt præcidant mihi serui tui
cedros de Libano, & serui mei sint
cum seruis tuis: mercedem autem ser-
uorum tuorum dabo tibi quamcũque
petieris: scis enim quomodo non est
in populo meo vir qui nouerit ligna
cædere sicut Sidonij. *Cùm ergo au- 7
disset Hiram verba Salomonis, læta-
tus est valdè, & ait: Benedictus Do-
minus Deus hodie, qui dedit Dauid
filium sapientissimum super populum
hunc plurimum. *Et misit Hiram ad 8
Salomonem, dicens: Audiui quæcum
que mandasti mihi: ego faciam om-
nem voluntatem tuam in lignis ce-
drinis & abiegnis. *Serui mei depo- 9
nent ea de Libano ad mare: & ego
componam ea in ratibus in mari, vs-
que ad locum quem significaueris mi-
hi; & applicabo ea ibi, & tu tolles ea: C
præbebisque necessaria mihi, vt detur
cibus domui meæ. *Itaque Hiram da- 10
bat Salomoni ligna cedrina, & ligna
abiegna, iuxta omnem voluntatem

‖ 2. Reg. 7. b. 13. 1. Par. 22. c. 10.

11 eius. *Salomon autem præbebat Hi-
ram, coros tritici viginti millia, in ci-
bum domui eius, & viginti coros pu-
rissimi olei: hæc tribuebat Salomon
12 Hiram per singulos annos. *| Dedit
quoque Dñs sapientiam Salomoni, si-
cut locutus est ei: & erat pax inter Hi-
ram & Salomonem, & percusserunt
13 ambo fœdus. *Elegitque rex Salomon
D operarios de omni Israël, & erat in-
14 dictio triginta millia virorum. *Mit-
tebatque eos in Libanum, decem mil-
lia per menses singulos vicissim, ita vt
duobus mensibus essent in domibus
suis: & Adoniram erat super huiusce-
15 modi indictione. *Fueruntque Salo-
moni septuaginta millia eorum qui
onera portabant, & octoginta millia
16 latomorum in monte: *absque præ-
positis qui præerant singulis operi-
bus, numero trium millium & trecen-
torum, præcipientium populo & his
17 qui faciebant opus. *Præcipitque rex,
vt tollerent lapides grandes, lapides
pretiosos, in fundamentum templi, &
18 quadrarent eos: *quos dolauerunt cæ-
mentarij Salomonis, & cæmentarii
Hiram: porrò Giblij præparauerunt
ligna & lapides ad ædificandam do-
mum.

‖ Sup. 3. b. 12.

CAP. VI.

Figura & fabrica templi quo ad præcipuas eius partes interiores & exteriores.

1 Factum est ergo quadringentesi-
A mo & octogesimo anno egressio-
nis filiorum Israël de Terra Ægypti,
in anno quarto, mense Zio, (ipse est
mensis secundus) regni Salomonis su-
per Israël, ædificari cœpit domus Do-
2 mino. *Domus autem, quam ædifica-
bat rex Salomon Domino, habebat
sexaginta cubitos in longitudine, &
viginti cubitos in latitudine, & tri-
3 ginta cubitos in altitudine. *Et por-
ticus erat ante templum viginti cubi-
torum longitudinis, iuxta mensuram
latitudinis templi: & habebat decem
cubitos latitudinis ante faciem tem-
4 pli. *Fecitque in templo fenestras ob-
5 liquas. *Et ædificauit super parietem
templi tabulata per gyrum, in parie-
tibus domus per circuitum templi &
6 oraculi, & fecit latera in circuitu. *Ta-
bulatum quod subter erat, quinque
cubitos habebat latitudinis, & me-
dium tabulatum sex cubitorum lati-
tudinis, & tertium tabulatum septem
habens cubitos latitudinis. Trabes au-
tem posuit in domo per circuitum fo-
rinsecus, vt non hærerent muris tem-
7 pli. *Domus autem cùm ædificare-
tur, de lapidibus dolatis atque perfe-
ctis

‖ 2. Par. 3. a. 1.

ctis ædificata est: & malleus, & secu-
ris,& omne ferramentum, non sunt
audita in domo cùm ædificaretur.
* Ostium lateris medij in parte erat 8
domus dextræ: & per cochleam as- B
cendebant in medium cœnaculum, &
à medio in tertium. * Et ædificauit 9
domum, & consummauit eam: texit
quoque domum laquearibus cedrinis.
* Et ædificauit tabulatum super om- 10
nem domum quinque cubitis altitu-
dinis, & operuit domum lignis cedri-
nis. * Et factus est sermo Domini ad 11
Salomonem, dicens: * Domus hæc, 12
quam ædificas, si ambulaueris in præ-
ceptis meis, & iudicia mea feceris, &
custodieris omnia mandata mea, gra-
diens per ea: firmabo sermonem meũ
‖2.Reg. tibi, |quem locutus sum ad Dauid pa-
7.c.17. trem tuum. * ‖ Et habitabo in medio 13
‖1.Par. filiorum Israël. & non derelinquam
22.b.9. populum meum Israël. * Igitur ædi- 14
ficauit Salomon domum, & consum-
mauit eam.*Et ædificauit parietes do- 15
mus intrinsecus tabulatis cedrinis, à
pauimento domus vsque ad summi-
tatem parietum, & vsque ad laquea-
ria, operuit lignis cedrinis intrinse-
cus:& texit pauimentum domus tabu-
lis abiegnis. * Ædificauitque viginti 16
cubitorum ad posteriorem partẽ tem-
pli tabulata cedrina, à pauimento vs-
que ad superiora: & fecit interiorem
domum oraculi in Sanctum sancto-
rum. * Porrò quadraginta cubitorum 17
erat ipsum templum pro foribus ora-
culi. * Et cedro omnis domus intrin- 18
secus vestiebatur, habens tornaturas C
& iuncturas suas fabrefactas, & cæla-
turas eminentes:omnia cedrinis tabu-
lis vestiebantur:nec omnino lapis ap-
parere poterat in pariete. *Oraculum 19
autem in medio domus, in interiori
parte fecerat, vt poneret ibi arcã fœ-
deris Domini. * Porrò oraculũ habe- 20
bat viginti cubitos longitudinis, &
viginti cubitos latitudinis, & viginti
cubitos altitudinis:&operuit illud,at-
que vestiuit auro purissimo. sed & al-
tare vestiuit cedro.*Domũ quoq; an- 21
te oraculum operuit auro purissimo,
& affixit laminas clauis aureis.*Nihil- 22
que erat in templo quod non auro
tegeretur: sed & totum altare oraculi
texit auro. * Et fecit in oraculo duos 23
cherubim de lignis oliuarum, decem
cubitorum altitudinis. * Quinque cu- 24
bitorum ala cherub vna, & quinque
cubitorum ala cherub altera: id est,
decem cubitos habentes,à summitate
alæ vnius vsque ad alæ alterius sum-
mitatem. *Decem quoque cubitorum 25
erat cherub secundus: in mensura pa-
ri, & opus vnum erat in duobus che-
26 rubim,*id est,altitudinem habebat v-
nus cherub,decem cubitorum,&simi-
27 liter cherub secundus. *Posuitq; che-
D rubim in medio templi interioris: ex-
tendebant autem alas suas cherubim,
& tangebat ala vna parietem,& ala
cherub secundi tangebat parietem al-
terum:alæ autem alteræ in media par-
28 te templi se inuicem contingebant.
29 * Texit quoque cherubim auro. * Et
omnes parietes templi per circuitum
sculpsit variis cælaturis & torno: &
fecit in eis cherubim,& palmas, & pi-
cturas varias, quasi prominentes de
30 pariete, & egredientes. * Sed & paui-
mentum domus texit auro intrinse-
31 cus & extrinsecus. * Et in ingressu o-
raculi fecit ostiola de lignis oliuarũ,
32 postesque angulorum quinque. * Et
duo ostia de lignis oliuarum: & scul-
psit in eis picturam cherubim, & pal-
marum species, & anaglypha valdè
prominentia: & texit ea auro: & ope-
ruit tam cherubim quàm palmas, &
33 cetera, auro. * Fecitque in introitu
templi postes de lignis oliuarum qua-
34 drangulatos: * & duo ostia de lignis
abiegnis altrinsecus: & vtrumque o-
stium duplex erat, & se inuicem te-
35 nens aperiebatur. *Et sculpsit cheru-
bim, & palmas, & cælaturas valdè e-
minentes: operuitque omnia laminis
36 aureis opere quadro ad regulam. *Et
ædificauit atrium interius tribus or-
dinibus lapidum politorum,&vno or-
37 dine lignorum cedri. * Anno quarto
fundata est domus Domini in mense
38 Zio: * & in anno vndecimo, mense
Bul (ipse est mensis octauus) perfe-
cta est domus in omni opere suo, &
in vniuersis vtensilibus suis: ædifica-
uitque eam annis septem.

CAP. VII.

Palatium Salomonis,domus saltus at-
que vxoris eius,varia & sumptuo-
sissima templi supellex.

1 DOmum autem suam ædificauit
A Salomon | tredecim annis, & ad ‖Inf. 9.
2 perfectum vsque perduxit. * Ædifica- b.10.
uit quoque domum saltus Libani cen-
tum cubitorum longitudinis,& quin-
quaginta cubitorum latitudinis,&tri-
ginta cubitorum altitudinis: & quat-
tuor deambulacra inter columnas ce-
drinas: ligna quippe cedrina excide-
3 rat in columnas. * Et tabulatis ce-
drinis vestiuit totam cameram, quæ
quadraginta quinque columnis sus-
tentabatur. Vnus autem ordo habe-
4 bat columnas quindecim * contra se
5 inuicem positas, * & è regione se re-
spicientes, æquali spatio inter colum-
nas

nas, & super columnas quadrangu-
lata ligna in cunctis æqualia.* Et por- 6
ticum columnarum fecit quinquagin-
ta cubitorum longitudinis, & trigin-
ta cubitorum latitudinis: & alteram
porticum in facie maioris porticus:
& columnas, & epistylia super colum-
nas. * Porticum quoque solij, in qua 7
tribunal est, fecit: & texit lignis ce-
drinis à pauimento vsque ad summi-
tatem. * Et domuncula, in qua sede- 8
batur ad iudicandum, erat in media
porticu, simili opere. Domum quo-
|Sup. 3. c.3. que fecit filiæ Pharaonis (| quam v-
xorem duxerat Salomon) tali opere,
quali & hanc porticum. * Omnia la- 9
pidibus pretiosis, qui ad normã quam- B
dam atque mensuram tam intrinse-
cus quàm extrinsecus serrati erant:
à fundamento vsque ad summitatem
parietum, & extrinsecus vsque ad a-
trium maius. *Fundamenta autem de 10
lapidibus pretiosis, lapidibus magnis
decem siue octo cubitorum. * Et de- 11
super lapides pretiosi æqualis men-
suræ secti erant, similiterque de ce-
dro. * Et atrium maius rotundum, 12
trium ordinum de lapidibus sectis, &
vnius ordinis de dolata cedro: nec-
non & in atrio domus Domini inte-
riori, & in porticu domus. * Misit 13
quoque rex Salomon, & tulit Hiram
de Tyro, * filium mulieris viduæ de 14
tribu Nephthali, patre Tyrio, arti-
ficem ærarium, & plenum sapientia,
& intelligentia, & doctrina ad fa-
ciendum omne opus ex ære. Qui cùm
venisset ad regem Salomonem, fecit
omne opus eius. * Et finxit duas co- 15
lumnas æreas, decem & octo cubi-
torum altitudinis columnam vnam:
|Ierem. 52. c.21. | & linea duodecim cubitorum am- C
biebat columnam vtramque. * Duo 16
quoque capitella fecit, quæ poneren-
tur super capita columnarum, fusilia
ex ære: quinque cubitorũ altitudinis
capitellum vnum, & quinque cubito-
rum altitudinis capitellum alterũ. *& 17
quasi in modum retis, & catenarum
sibi inuicem miro opere contextarũ.
Vtrumque capitellum columnarum
fusile erat: septena versuum retiacula
in capitello vno, & septena retiacula
in capitello altero. * Et perfecit co- 18
lumnas, & duos ordines per circuitũ
retiaculorum singulorum, vt tegerent
capitella, quæ erant super summita-
tem, malogranatorum: eodem modo
fecit & capitello secundo. * Capitella 19
autem, quæ erant super capita colum-
narum, quasi opere lilij fabricata e-
rant in porticu quattuor cubitorum.
* Et rursum alia capitella in summita- 20
te columnarum desuper iuxta mensu-
ram columnæ contra retiacula: ma-
logranatorum autem ducenti ordi-
nes erant in circuitu capitelli secun-
21 di. * Et statuit duas columnas in por-
ticu templi: cumque statuisset colum-
nam dexteram, vocauit eam nomine
Iachin: similiter erexit columnam se-
cundam, & vocauit nomen eius Booz.
22 * Et super capita columnarum opus
D in modum lilij posuit: perfectumque
23 est opus columnarum. * | Fecit quo- |2. Par. 4.c.2.
que mare fusile decem cubitorum à
labio vsque ad labium, rotundum in
circuitu: quinque cubitorum altitu-
do eius, & resticula triginta cubito-
24 rum cingebat illud per circuitum.* Et
sculptura subter labium circuibat il-
lud decem cubitis ambiens mare: duo
ordines sculpturarum striatarũ erant
25 fusiles. * Et stabat super duodecim
boues, è quibus tres respiciebant ad
Aquilonem, & tres ad Occidentem,
& tres ad Meridiem, & tres ad Orien-
tem, & mare super eos desuper erat:
quorum posteriora vniuersa intrin-
26 secus latitabant. * Grossitudo autem
luteris, trium vnciarum erat: labiũm-
que eius, quasi labium calicis, & fo-
lium repandi lilij: duo millia batos
27 capiebat.* Et fecit decem bases æneas,
quattuor cubitorum longitudinis ba-
ses singulas, & quattuor cubitorum
latitudinis, & trium cubitorum alti-
28 tudinis. * Et ipsum opus basium, in-
terrasile erat: & sculpturæ inter iun-
29 cturas. * Et inter coronulas & ple-
ctas, leones & boues & cherubim: &
in iuncturis similiter desuper: & sub-
ter leones & boues, quasi lora ex ære
30 dependentia. * Et quattuor rotæ per
bases singulas, & axes ærei: & per
quattuor partes quasi humeruli sub-
ter luterem fusiles, contra se inuicem
31 respectantes. * Os quoque luteris in-
trinsecus erat in capitis summitate: &
E quod forinsecus apparebat, vnius cu-
biti erat totum rotundum, pariter-
que habebat vnum cubitum & dimi-
dium: in angulis autem columnarum
variæ cælaturæ erant: & media inter-
columnia, quadrata non rotunda.
32 * Quattuor quoque rotæ, quæ per
quattuor angulos basis erant, cohæ-
rebant sibi subter basim: vna rota ha-
bebat altitudinis cubitum & semis.
33 * Tales autem rotæ erant, quales so-
lent in curru fieri: & axes earum, &
radii, & canthi, & modioli, omnia
34 fusilia. * Nam & humeruli illi quat-
tuor per singulos angulos basis vnius,
ex ipsa basi fusiles & coniuncti erant.
35 *In summitate autem basis erat quæ-
dam

dam rotunditas dimidij cubiti, ita
fabrefacta, vt luter desuper posset im-
poni, habens cælaturas suas, variasque
que sculpturas ex semetipsa.* Sculpsit 36
quoque in tabulatis illis quæ erant ex P
ære, & in angulis, cherubim, & leo-
nes, & palmas, quasi in similitudinem
hominis stantis, vt non cælata, sed
apposita per circuitum viderentur.
* In hunc modum fecit decem ba- 37
ses, fusura vna, & mensura, scul-
pturaque consimili. * Fecit quoque 38
decem luteres æneos: quadraginta
batos capiebat luter vnus, eratque
quattuor cubitorum: singulos quo-
que luteres per singulas, id est, decem
bases, posuit. * Et constituit decem 39
bases, quinque ad dexteram partem
templi, & quinque ad sinistram: mare
autem posuit ad dexteram partem
templi contra Orientem ad Meridiem.
*Fecit ergo Hiram lebetes, & scutras, 40
& hamulas, & perfecit omne opus re-
gis Salomonis in templo Domini.
* Columnas duas, & funiculos capi- 41
tellorum super capitella columnarum
duos: & retiacula duo, vt operirent
duos funiculos, qui erant super capita
columnarum. * Et malogranata qua- 42
dringenta in duobus retiaculis; duos
versus malogranatorum in retiaculis
singulis, ad operiendos funiculos ca-
pitellorum, qui erant super capita co-
lumnarum. * Et bases decem, & lu- 43
teres decem super bases. * Et mare 44
vnum, & boues duodecim subter ma-
re. * Et lebetes, & scutras, & hamulas. 45
omnia vasa, quæ fecit Hiram regi Sa- G
lomoni in domo Domini, de aurichal-
co erant. * In campestri regione Ior- 46
danis fudit ea rex in argillosa terra,
inter Sochoth & Sartham. *Et posuit 47
Salomon omnia vasa: propter multi-
tudinem autem nimiam nō erat pon-
dus æris. * Fecitque Salomon omnia 48
vasa in domo Domini: altare aureum,
& mensam, super quam ponerentur
panes propositionis, auream:* & can- 49
delabra aurea, quinque ad dexteram,
& quinque ad sinistram, contra ora-
culum, ex auro puro: & quasi lilii flo-
res, & lucernas desuper aureas: & for-
cipes aureos, * & hydrias, & fuscinu- 50
las, & phialas, & mortariola, & thuri-
bula, de auro purissimo: & cardines
ostiorum domus interioris Sācti san-
ctorum, & ostiorum domus templi, ex
‖ 2. Par. 5. a. 1. auro erant. * ‖ Et perfecit omne opus 51
quod faciebat Salomon in domo Do-
mini, & intulit quæ sanctificauerat
Dauid pater suus, argentum & aurum,
& vasa, reposuitque in thesauris do-
mus Domini.

CAP. VIII.

Templum introducta in ipsam arca dedicatur, nebula illud implente. Salomon post longam orationem populo benedicit: numerus boum & ouium immolatarum in hac celebri festiuitate.

1 TVnc ‖ congregati sunt omnes ma- ‖ 2. Par.
A iores natu Israël cum principi- 5. a. 2.
bus tribuum, & duces familiarum fi-
liorum Israël, ad regem Salomonem
in Ierusalem: vt deferrent arcam fœ-
deris Domini; de ciuitate Dauid, id
2 est, de Sion.* Conuenitque ad regem
Salomonem vniuersus Israël in men-
se Ethanim, in sollemni die, ipse est
3 mensis septimus.* Veneruntque cun-
cti senes de Israel, & tulerunt arcam
4 sacerdotes, * & portauerunt arcam
Domini, & tabernaculum fœderis, &
omnia vasa Sanctuarij, quæ erant in
tabernaculo: & ferebant ea sacerdo-
5 tes & Leuitæ.* Rex autem Salomon,
& omnis multitudo Israel, quæ con-
uenerat ad eum, gradiebatur cum illo
ante arcam, & immolabant oues &
boues absque æstimatione & nume-
6 ro. * Et intulerunt sacerdotes arcam
fœderis Domini in locum suum, in
oraculum templi in Sanctum sancto-
7 rum, subter alas cherubim.* Siquidem
cherubim expandebant alas super lo-
cum arcæ, & protegebant arcam, &
8 vectes eius desuper.* Cumque emine-
rent vectes, & apparerēt summitates
eorum foris Sanctuarium ante oracu-
lum, non apparebant vltrà extrinse-
cus, qui & fuerunt ibi vsque in præ-
9 sentem diem.* In arca autem non erat
aliud, ‖ nisi duæ tabulæ lapideæ, quas ‖ Exod.
posuerat in ea Moyses in Horeb, quā- 34. d. 27.
do pepigit Dominus fœdus cum filiis Heb. 9.
Israel, cùm egrederentur de Terra a. 4.
10 Ægypti. * Factum est autem, cùm
B exissent sacerdotes de Sanctuario, ne-
11 bula impleuit domum Domini, * &
non poterant sacerdotes stare & mi-
nistrare propter nebulam: impleuerat
enim gloria Domini domum Domi-
12 ni. * Tunc ait Salomon: ‖ Dominus ‖ 2. Par.
13 dixit vt habitaret in nebula. * Ædifi- 6. a. 1.
cans ædificaui domum in habitacu-
lum tuum, firmissimum solium tuum in
14 sempiternum. * Conuertitque rex fa-
ciem suam, & benedixit omni eccle-
siæ Israël: omnis enim ecclesia Israël
15 stabat. * Et ait Salomon: Benedictus
Dominus Deus Israël, qui locutus
est ore suo ad Dauid patrem meum, &
16 in manibus eius perfecit, dicens: * A
die qua eduxi populum meum Israel
de Ægypto, non elegi ciuitatem de
vniuersis tribubus Israël, vt ædificare-
tur

tur domus, & esset nomen meum ibi:
sed elegi Dauid vt esset super popu-
‖ 2. Reg. lum meum Israël. * ‖ Voluitque Da- 17
7. a. 5. uid pater meus ædificare domum no-
mini Domini Dei Israël: * & ait Do- 18
minus ad Dauid patrem meum: Quòd
cogitasti in corde tuo ædificare do-
mum nomini meo, benè fecisti, hoc
ipsum mente tractans.* Verumtamen 19
tu non ædificabis mihi domum, sed
filius tuus, qui egredietur de renibus
tuis, ipse ædificabit domum nomini
meo. * Confirmauit Dominus sermo- 20
nem suum, quem locutus est: steti que
pro Dauid patre meo, & sedi super
thronum Israël, sicut locutus est Do-
minus: & ædificaui domum nomini
Domini mei Israël. * Et constitui ibi 21
locum arcæ, in qua fœdus Domini est,
quod percussit cum patribus nostris,
quando egressi sunt de Terra Ægypti. 22
* Stetit autem Salomon ante altare
Domini in conspectu ecclesiæ Israël,
& expandit manus suas in cælum, * & 23
ait: Domine Deus Israël, non est simi-
lis tui Deus in cælo desuper, & super
terram deorsum: qui custodis pactum
& misericordiam seruis tuis, qui am-
bulabant coram te in toto corde suo.
* Qui custodisti seruo tuo Dauid pa- 24
tri meo quæ locutus es ei: ore locutus
es, & manibus perfecisti, vt hæc dies
probat, * Nunc igitur Domine Deus 25
Israël, conserua famulo tuo Dauid
patri meo quæ locutus es ei, dicens:
‖ Non auferetur de te vir coram me,
qui sedeat super thronum Israël: ita
tamen si custodierint filij tui viam
suam, vt ambulent coram me sicut tu
ambulasti in conspectu meo.* Et nunc 26
Domine Deus Israël firmentur verba
tua, quæ locutus es seruo tuo Dauid
patri meo. * Ergóne putandum est 27
quòd verè Deus habitet super terram?
si enim cælum, & cæli cælorum te ca-
pere non possunt, quanto magis do-
mus hæc, quam ædificaui? * Sed re- 28
spice ad orationem serui tui, & ad
preces eius, Domine Deus meus: au-
di hymnum & orationem, quam ser-
uus tuus orat coram te hodie: * vt sint 29
oculi tui aperti super domum hanc
nocte ac die: super domum, de qua
§ Deut. dixisti: ‖ Erit nomen meum ibi: vt
12. b. 11. exaudias orationem, quam orat in lo-
co isto ad te seruus tuus.* Vt exaudias 30
deprecationem serui tui & populi tui
Israël, quodcumque orauerint in lo-
co isto, & exaudies in loco habitaculi
tui in cælo, & cùm exaudieris, pro-
pitius eris. * Si peccauerit homo in 31
proximum suum, & habuerit aliquod D
iuramentum, quo teneatur astrictus,
& venerit propter iuramentum coram
32 altari tuo in domum tuam, * tu exau-
dies in cælo: & facies, & iudicabis ser-
uos tuos, condemnans impium, &
reddens viam suam super caput eius,
iustificansque iustum, & retribuens
33 ei secundùm iustitiam suam. * Si fu-
gerit populus tuus Israël inimicos
meos (quia peccaturus est tibi) & agē-
tes pœnitentiam, & confitentes no-
mini tuo, venerint, & orauerint, & de-
34 precati te fuerint in domo hac; * ex-
audi in cælo, & dimitte peccatum po-
puli tui Israël, & reduces eos in terrā,
35 quam dedisti patribus eorū. * Si clau-
sum fuerit cælum, & non pluerit pro-
pter peccata eorum, & orantes in lo-
co isto, pœnitentiam egerint nomini
tuo, & a peccatis suis conuersi fue-
36 rint propter afflictionem suā: * exau-
di eos in cælo, & dimitte peccata ser-
uorum tuorum, & populi tui Israël:
& ostende eis viam bonam per quam
ambulent, & da pluuiam super ter-
ram tuam, quam dedisti populo tuo
37 in possessione. * Fames si oborta fue-
rit in terra aut pestilentia, aut cor-
ruptus aër, aut ærugo, aut locusta,
vel rubigo, & afflixerit eum inimicus
eius portas obsidens, omnis plaga,
38 vniuersa infirmitas, * cuncta deuota-
tio, & imprecatio, quæ acciderit om-
ni homini de populo tuo Israël: si
quis cognouerit plagam cordis sui, &
expanderit manus suas in domo hac,
39 * tu exaudies in cælo in loco habita-
tionis tuæ, & repropitiaberis, & facies
vt des vnicuique secundùm omnes
vias suas, sicut videris cor eius (quia
E tu nosti solus cor omnium filiorum
40 hominum) * vt timeant te cunctis
diebus, quibus viuunt super faciem
terræ, quam dedisti patribus nostris.
41 * Insuper & alienigena, qui non est
de populo tuo Israël, cùm venerit de
terra longinqua propter nomē tuum
(audietur enim nomen tuū magnum,
& manus tua fortis, & brachium tuum
42 * extentum, vbique) cùm venerit er-
43 go, & orauerit in hoc loco, * tu exau-
dies in cælo, in firmamento habita-
culi tui, & facies omnia pro quibus
inuocauerit te alienigena: vt discant
vniuersi populi terrarū nomen tuum
timere, sicut populus tuus Israël, &
probent quia nomen tuum inuoca-
tum est super domum hanc, quam
44 ædificaui. * Si egressus fuerit popu-
lus tuus ad bellum contra inimicos
suos, per viam, quocumque miseris
eos, orabunt te contra viam ciui-
tatis, quam elegisti, & contra do-
mum, quam ædificaui nomini tuo.
* &

* & exaudies in cælo orationes eo 45
rum, & preces eorum, & facies iu-
dicium eorum. * Quòd si peccaue- 46
‖ 2.Par. rint tibi (‖ non est enim homo qui
6.c.36. non peccet) & iratus tradideris eos
1.Ioan. inimicis suis, & captiui ducti fue-
1.d.8. rint in terram inimicorum longè vel
Eccles.7 propè, * & egerint pœnitentiam in 47
c.21. corde suo in loco captiuitatis, & con-
uersi deprecati te fuerint in captiui-
tate sua, dicentes: Peccauimus, ini-
què egimus, impiè gessimus: * & 48
reuersi fuerint ad te in vniuerso cor-
de suo, & tota anima sua, in terra ini-
micorum suorum, ad quam captiui
ducti fuerint: & orauerint te contra F
viam terræ suæ, quam dedisti patri-
bus eorum, & ciuitatis quam elegisti,
& templi quod ædificaui nomini tuo:
* exaudies in cælo, in firmamento 49
solij tui, orationes eorum, & pre-
ces eorum, & facies iudicium eo-
rum: * & propitiaberis populo tuo 50
qui peccauit tibi, & omnibus ini-
quitatibus eorum, quibus præuari-
cati sunt in te: & dabis misericor-
diam coram eis qui eos captiuos ha-
buerint, vt misereantur eis. * Popu- 51
lus enim tuus est, & hereditas tua,
quos eduxisti de Terra Ægypti, de
medio fornacis ferreæ. * Vt sint ocu- 52
li tui aperti ad deprecationem serui
tui, & populi tui Israël, & exau-
dias eos in vniuersis pro quibus in-
uocauerint te. * Tu enim separasti eos 53
tibi in hereditatem de vniuersis po-
pulis terræ, sicut locutus es per Moy-
sen seruum tuum, quando eduxisti
patres nostros de Ægypto, Domine
Deus. * Factum est autem, cùm com- 54
plesset Salomon orans Dominum
omnem orationem & deprecatio-
nem hanc, surrexit de conspectu al-
taris Domini: vtrumque enim genu
in terram fixerat, & manus expan-
derat in cælum. * Stetit ergo, & be- 55
nedixit omni ecclesiæ Israël voce ma-
gna, dicens: * Benedictus Dominus, 56
qui dedit requiem populo suo Israël,
iuxta omnia quæ locutus est: non
cecidit ne vnus quidem sermo, ex
omnibus bonis quæ locutus est per
Moysen seruum suum. * Sit Domi- 57
nus Deus noster nobiscum, sicut fuit
cum patribus nostris, non derelin-
quens nos, neque proiiciens. * Sed 58
inclinet corda nostra ad se, vt am-
bulemus in vniuersis viis eius, & cu-
stodiamus mandata eius, & ceremo-
nias eius, & iudicia quæcumque
mandauit patribus nostris. * Et sint 59
sermones mei isti, quibus depreca- G
tus sum coram Domino, appropin-
quantes Domino Deo nostro die ac
nocte, vt faciat iudicium seruo suo,
& populo suo Israel per singulos
60 dies: * vt sciant omnes populi terræ,
quia Dominus ipse est Deus, & non
61 est vltrà absque eo. * Sit quoque
cor nostrum perfectum cum Domi-
no Deo nostro, vt ambulemus in
decretis eius, & custodiamus man-
62 data eius, sicut & hodie. * Igitur rex,
& omnis Israel cum eo, immolabant
63 victimas coram Domino. * Macta-
uitque Salomon hostias pacificas,
quas immolauit Domino, boum vi-
ginti duo millia, & ouium centum
viginti millia: & dedicauerunt tem-
64 plum Domini rex & filij Israel. * In
die illa sanctificauit rex medium a-
trij, quod erat ante domum Domi-
ni: fecit quippe holocaustum ibi, &
sacrificium, & adipem pacificorum:
quoniam altare æreum, quod erat
coram Domino, minus erat, & ca-
pere non poterat holocaustum, & sa-
crificium, & adipem pacificorum.
65 * Fecit ergo Salomon in tempore illo
festiuitatem celebrem, & omnis Is-
rael cum eo, multitudo magna ab
introitu Emath vsque ad Riuum Æ-
gypti, coram Domino Deo nostro,
septem diebus & septem diebus, id
66 est, quattuordecim diebus. * Et in die
octaua dimisit populos: qui benedi-
centes regi, profecti sunt in taberna-
cula sua lætantes, & alacri corde su-
per omnibus bonis, quæ fecerat Do-
minus Dauid seruo suo, & Israel po-
pulo suo.

CAP. IX.

Dominus Salomoni secundo apparens, iubet sua seruare præcepta, addita comminatione nisi seruata fuerint. Salomon plures ædificat ciuitates, gentes sibi facit tributarias, & classe in Ophir missa plurimum auri recipit.

1 FActum est autem cùm perfecisset
A Salomon ædificium domus Do-
mini, & ædificium regis, & omne
quod optauerat & voluerat facere,
2 * apparuit ei Dominus secundò, ‖ si- ‖ 2.Par.
3 cut apparuerat ei in Gabaon. * Dixit- 7.c.11.
que Dominus ad eum: Exaudiui ora- Sup.3.
tionem tuam & deprecationē tuam, a.5.
quam deprecatus es coram me: san-
ctificaui domum hanc, quam ædifi-
casti, vt ponerem nomen meum ibi
in sempiternum, & erunt oculi mei
4 & cor meum ibi cunctis diebus. * Tu
quoque si ambulaueris corā me, sicut
ambulauit pater tuus, in simplicitate
cordis, & in æquitate: & feceris om-
nia quæ præcepi tibi, & legitima mea
&

‖ 2. Reg. & iudicia mea seruaueritis, * ‖ ponam 5
7.b.12. thronū regni tui super Israel in sempi-
5.16. ternum, sicut locutus sum Dauid patri
tuo dicēs: Nō auferetur vir de genere
tuo de solio Israel. * Si autē auersione 6
auersi fueritis vos & filij vestri, non
sequentes me, nec custodientes man-
data mea, & ceremonias meas, quas
proposui vobis, sed abieritis & colue-
ritis deos alienos, & adoraueritis eos:
* auferam Israel de superficie terræ, 7
quam dedi eis: & templum, quod B
sanctificaui nomini meo, proiiciam
à cōspectu meo, eritque Israel in pro-
uerbium, & in fabulam cunctis po-
pulis. * Et domus hęc erit in exēplum: 8
omnis qui transierit per eam, stupe-
‖ Deut. bit, & sibilabit, & dicet ‖ Quare fe-
29.d.24 cit Dominus sic terræ huic, & domui
Ier. 22. huic? * Et respondebunt: Quia dere- 9
c.8. liquerunt Dominum Deum suum,
qui eduxit patres eorum de Terra
Ægypti, & secuti sunt deos alienos,
& adorauerunt eos, & coluerunt eos;
idcircò induxit Dominus super eos
‖ 2. Par. omne malum hoc. * ‖ Expletis autem 10
8.a.1. annis viginti postquam ædificauerat
Salomon duas domos, id est, domum
Domini, & domum regis, * (Hiram 11
rege Tyri præbente Salomoni ligna
cedrina & abiegna, & aurum iuxta
omne quod opus habuerat) tunc de-
dit Salomon Hiram viginti oppida
in Terra Galilææ. * Et egressus est 12
Hiram de Tyro, vt videret oppida
quæ dederat ei Salomon, & non pla-
cuerunt ei, * & ait: Hæccine sunt ci- 13
uitates, quas dedisti mihi, frater? Et C
appellauit eas Terram chabul, vsque
in diem hanc. * Misit quoque Hiram 14
ad regem Salomonem centum vigin-
ti talenta auri. * Hæc est summa ex- 15
pensarum, quam obtulit rex Salomon
ad ædificandam domum Domini &
domum suam, & Mello, & murum
Ierusalem, & Heser, & Mageddo, &
Gazer. * Pharao rex Ægypti ascendit, 16
& cepit Gazer, succenditque eam igni:
& Chananæum, qui habitabat in
ciuitate, interfecit, & dedit eam in
dotem filiæ suæ vxori Salomonis.
* Ædificauit ergo Salomon Gazer, & 17
Bethoron inferiorem, * & Baalath, 18
& Palmiram in Terra solitudinis. * Et 19
omnes vicos, qui ad se pertinebant, &
erant absque muro, muniuit, & ciui-
tates curruum & ciuitates equitum,
& quodcumque ei placuit vt ædifica-
ret in Ierusalem, & in Libano, & in
omni terra potestatis suæ. * Vniuer- 20
sum populum, qui remanserat de
Amorrhæis, & Hethæis, & Pherezæis,
& Heuæis, & Iebusæis, qui non sunt
21 de filiis Israël: * horum filios, qui re-
D manserant in terra, quos scilicet non
potuerant filij Israel exterminare: fe-
cit Salomon tributarios, vsque in
22 diem hanc. * De filiis autem Israel
non cōstituit Salomon seruire quem-
quam, sed erant viri bellatores, & mi-
nistri eius, & principes, & duces, &
23 præfecti curruum & equorum. * Erant
autem principes super omnia opera
Salomonis præpositi quingenti quin-
quaginta, qui habebant subiectum
populum, & statutis operibus impe-
24 rabant. * ‖ Filia autem Pharaonis as- ‖ 2. Par.
cendit de ciuitate Dauid in domum 8.b.11.
suam, quam ædificauerat ei Salo-
25 mon: tunc ædificauit Mello. * Of-
ferebat quoque Salomon tribus vici-
bus per annos singulos holocausta,
& pacificas victimas, super altare
quod ædificauerat Domino, & ado-
lebat thymiama coram Domino: per-
26 fectumque est templum. * Classem
quoque fecit rex Salomon in Asion-
gaber, quæ est iuxta Ailath in littore
27 Maris rubri, in Terra Idumææ. * Mi-
sitque Hiram in classe illa seruos suos
viros nauticos & gnaros maris, cum
28 seruis Salomonis. * Qui cùm venis-
sent in Ophir, sumptum inde aurum
quadringentorum viginti talētorum,
detulerunt ad regem Salomonem.

CAP. X.

Venit regina Saba ad regem Salomonem: quæ eius mirata sapientiam, magnificentiam & gubernationem, datis acceptisque amplis muneribus, discessit: Salomon multum tributum ac aurum aliunde accipit; vasa & scuta, magnificumque thronum construit; multā ac pretiosam habet supellectilē in vasis, curribus & equis, in abundantia argenti ac cedrorum.

1 A SEd & Regina Saba, audita fama ‖ 2. Par.
Salomonis in nomine Domini, 9.a.1.
venit tentare eum in ænigmatibus. Matth.
2 * Et ingressa Ierusalem multo cum 12.d.42.
comitatu, & diuitiis, camelis portan- Luc.11.
tibus aromata, & aurum infinitum d.31.
nimis, & gemmas pretiosas, venit
ad regem Salomonem, & locuta est ei
vniuersa quæ habebat in corde suo.
3 * Et docuit eam Salomon omnia ver-
ba quæ proposuerat: non fuit sermo,
qui regem posset latēre, & non re-
4 sponderet ei. * Videns autem regina
Saba omnem sapientiam Salomonis,
5 & domum quam ædificauerat, * & ci-
bos mensæ eius, & habitacula seruo-
rum, & ordines ministrantium, ve-
stesque eorum, & pincernas, & holo-
causta quæ offerebat in domo Domi-
ni: non habebat vltrà spiritum. * di-
xitque

xitque ad regem: Verus est sermo,
quem audiui in terra mea, * super 7
sermonibus tuis, & super sapientia
tua: & non credebam narrantibus
mihi, donec ipse veni, & vidi oculis
meis, & probaui quòd media pars
mihi nuntiata non fuerit: maior est
sapientia & opera tua, quàm rumor B
quem audiui. * Beati viri tui, & beati 8
serui tui, qui stant coram te semper,
& audiunt sapientiam tuam. * Sit Do- 9
minus Deus tuus benedictus, cui com-
placuisti, & posuit te super thronum
Israël, eò quòd dilexerit Dominus Is-
rael in sempiternum, & constituit te
regem, vt faceres iudicium & iusti-
tiam.* Dedit ergo regi centum vigin- 10
ti talenta auri, & aromata multa ni-
mis, & gemmas pretiosas: non sunt
allata vltrà aromata tam multa, quàm
ea quæ dedit regina Saba regi Salo-
‖ 2. Par. 9. c. 10. moni. (* Sed & ‖ classis Hiram, quæ 11
portabat aurum de Ophir, attulit de
Ophir ligna thyina multa nimis, &
gemmas pretiosas. * Fecitque rex de 12
lignis thyinis fulcra domus Domi-
ni, & domus regiæ, & cytharas ly-
rasque cantoribus: non sunt allata
huiuscemodi ligna thyina, neque vi-
sa vsque in præsentem diem.) * Rex 13
autem Salomon dedit reginæ Saba
omnia quæ voluit & petiuit ab eo:
exceptis his, quæ vltrò obtulerat ei
munere regio. Quæ reuersa est, & ab-
ijt in terram suam cum seruis suis.
* Erat autem pondus auri, quod affe- 14
rebatur Salomoni per annos singu-
los sexcentorum sexaginta sex talen- C
torum auri:* excepto eo, quod affere- 15
bant viri qui super vectigalia erant, &
negotiatores, vniuersique scruta ven-
dentes, & omnes reges Arabiæ, duces-
que terræ. * Fecit quoque rex Salo- 16
mon ducenta scuta de auro purissimo,
sexcentos auri siclos dedit in laminas
scuti vnius. * Et trecentas peltas ex 17
auro probato: trecētæ minæ auri vnā
peltam vestiebant: posuitque eas rex
in domo saltus Libani. * Fecit etiam 18
rex Salomō thronum de ebore gran-
dem: & vestiuit eum auro fuluo ni-
mis;* qui habebat sex gradus: & sum- 19
mitas throni rotūda erat in parte po-
steriori: & duæ manus hinc atque in-
de tenentes sedile: & duo leones sta-
bant iuxta manus singulas. * Et duo- 20
decim leunculi stantes super sex gra-
dus hinc atque inde: non est factum
tale opus in vniuersis regnis. * Sed 21
& omnia vasa, quibus potabat rex
Salomon, erant aurea: & vniuersa su-
pellex domus saltus Libani de auro
purissimo: non erat argentum, nec

alicuius pretij putabatur in diebus
22 Salomonis. * quia classis regis per
D mare cū classe Hiram semel per tres
annos ibat in Tharsis, deferens inde
aurū, & argentum, & dentes elephan-
23 torum, & simias, & pauos. * Magni-
ficatus est ergo rex Salomon super
omnes reges terræ, diuitiis, & sapien-
24 tia. * Et vniuersa terra desiderabat
vultū Salomonis, vt audiret sapien-
tiam eius, quam dederat Deus in cor-
25 de eius.* Et singuli deferebant ei mu-
nera, vasa argentea & aurea, vestes &
arma bellica, aromata quoque, &
equos & mulos, per annos singulos.
26 * ‖ Congregauitque Salomon currus ‖ 1. Par. 1. a. 4.
& equites, & facti sunt ei mille qua-
dringenti currus, & duodecim millia
equitum: & disposuit eos per ciuita-
tes munitas, & cum rege in Ierusa-
27 lē. * Fecitque vt tanta esset abundan-
tia argenti in Ierusalem, quanta & la-
pidum: & cedrorum præbuit multi-
tudinem, quasi sycomoros quæ na-
28 scuntur in campestribus. * Et educe-
bantur equi Salomoni de Ægypto, &
de Coa. Negotiatores enim regis
emebant de Coa, & statuto pretio
29 perducebant. * Egrediebatur autem
quadriga ex Aegypto sexcentis siclis
argenti, & equus centum quinqua-
ginta. Atque in hunc modum cuncti
reges Hethæorum & Syriæ equos
venundabant.

CAP. XI.

Salomon plurimis iungitur mulieribus alienigenis, & ab ipsis infatuatus ad ipsarum idola conuertitur: in quem iratus Dominus, suscitat ei aduersarios Adad, Razon, & Ieroboam: cui per prophetam Abiam promittit regnum Israel, seruata vna tribu Salomonis filio: moritur Salomon post quadraginta regni annos, cui succedit filius Roboam.

1 REx autem Salomon ‖ adamauit ‖ Deut. 17. d. 17. Eccli. 47. c. 21.
A mulieres alienigenas multas, filiā
quoque Pharaonis, & Moabitidas,
& Ammonitidas, Idumæas, & Sido-
2 nias, & Hethæas:* de gentibus, super
quibus dixit Dn̄s filiis Israel: ‖ Non ‖ Exod. 34. b. 16.
ingrediemini ad eas, neque de illis in-
gredientur ad vestras: certissimè enim
auertent corda vestra vt sequamini
deos earum. His itaque copulatus est
3 Salomon ardentissimo amore. * Fue-
runtq; ei vxores quasi reginæ septin-
gentæ, & concubinæ trecentæ: &
4 auerterunt mulieres cor eius.* Cum-
que iam esset senex, deprauatum est
cor eius per mulieres, vt sequeretur
deos alienos: nec erat cor eius perfe-
ctū cum Domino deo suo, sicut cor
Dauid

Dauid patris eius. * Sed colebat Salo- 5
mon Astarthen deam Sidoniorum,
& Moloch idolum Ammonitarum.
* Fecitque Salomon quod non pla- 6
cuerat coram Domino, & non adim-
pleuit vt sequeretur Dominum, sicut B
Dauid pater eius. * Tunc ædificauit 7
Salomon fanũ, Chamos idolo Moab,
in monte qui est contra Ierusalem, &
Moloch idolo filiorum Ammon.* At- 8
que in hunc modum fecit vniuersis
vxoribus suis alienigenis, quæ adole-
bant thura, & immolabant diis suis.
* Igitur iratus est Dominus Salomo- 9
ni, quòd auersa esset mens eius à Do-
‖ Sup. 9. mino Deo Israël, qui ‖ apparuerat ei
a. 6. secundò,* & præceperat de verbo hoc 10
ne sequeretur deos alienos, & non cu-
stodiuit quæ mandauit ei Dominus.
* Dixit itaque Dominus Salomoni 11
Quia habuisti hoc apud te, & non cu-
stodisti pactum meum, & præcepta
mea quæ mandaui tibi, dirumpens
scindam regnum tuum, & dabo illud
‖ Infr. seruo tuo. * ‖ Verumtamen in diebus 12
12. d. 15. tuis non faciam, propter Dauid pa- C
trem tuum: de manu filij tui scindam
illud, * nec totum regnum auferam, 13
sed tribum vnam dabo filio tuo, pro-
pter Dauid seruum meum, & Ierusa-
lem quam elegi. * Suscitauit autem 14
Dominus aduersarium Salomoni,
Adad Idumæum de semine regio, qui
‖ 2. Reg. erat in Edom. * ‖ Cùm enim esset Da- 15
8. d. 14. uid in Idumæa, & ascendisset Ioab
princeps militiæ ad sepeliendum eos
qui fuerant interfecti, & occidisset
omne masculinum in Idumæa (* sex 16
enim mensibus ibi moratus est Ioab,
& omnis Israël, donec interimeret
omne masculinum in Idumæa) * fu- 17
git Adad ipse, & viri Idumæi de ser-
uis patris eius cum eo, vt ingredere-
tur Ægyptum: erat autem Adad puer
paruulus. * Cumque surrexissent de 18
Madian, venerunt in Pharan, tule-
runtque secum viros de Pharan, & in-
troierunt Ægyptum ad Pharaonem
regem Ægypti qui dedit ei domum, &
cibos constituit, & terram delegauit.
* Et inuenit Adad gratiã coram Pha- 19
raone valdè, in tantum vt daret ei D
vxorem, sororem vxoris suæ germa-
nam Taphnes reginæ. * Genuitque 20
ei soror Taphnes Genubath filium, &
nutriuit eum Taphnes in domo Pha-
raonis: eratque Genubath habitans
apud Pharaonẽ cum filiis eius.* Cum- 21
que audisset Adad in Ægypto dor-
misse Dauid cũ patribus suis, & mor-
tuum esse Ioab principem militiæ, di-
xit Pharaoni: Dimitte me, vt vadam
in terram meam. * Dixitque ei Pha- 22

rao: Qua enim re apud me indiges, vt
quæras ire ad terram tuam? At ille
respondit: Nulla: sed obsecro te vt di-
23 mittas me. * Suscitauit quoque ei
Deus aduersarium Razon filium Elia-
da, qui fugerat Adarezer regem Soba
24 dominum suum: * & congregauit con-
E tra eum viros, & factus est princeps
latronum cùm interficeret eos Da-
uid: abieruntque Damascum, & ha-
bitauerunt ibi, & constituerunt eum
25 regem in Damasco, * eratque aduer-
sarius Israëli cunctis diebus Salomo-
nis: & hoc est malum Adad, & odium
contra Israël, regnauitque in Syria.
26 * ‖ Ieroboam quoque filius Nabath, ‖ 2. Par.
Ephrathæus, de Sareda, seruus Sa- 13. a. 6.
lomonis, cuius mater erat nomine
Sarua, mulier vidua: leuauit manum
27 contra regem. * Et hæc est causa re-
bellionis aduersus eum, quia Salo-
mon ædificauit Mello, & coæquauit
voraginem ciuitatis Dauid patris sui.
28 * Erat autem Ieroboam vir fortis &
potens: vidensque Salomõ adolescen-
tem bonæ indolis & industrium, con-
stituerat eum præfectum super tribu-
29 ta vniuersæ domus Ioseph.* ‖ Factum ‖ 2. Par.
est igitur in tempore illo, vt Iero- 10. d. 15.
boam egrederetur de Ierusalem, &
inueniret eum Ahias Silonites pro-
pheta in via, opertus pallio nouo:
30 erant autem duo tãtùm in agro.* Ap-
prehendensque Ahias pallium suum
nouum, quo coopertus erat, scidit
31 in duodecim partes. * Et ait ad Iero-
F boam: Tolle tibi decem scissuras: hæc
enim dicit Dominus Deus Israël: Ec-
ce ego scindam regnum de manu Sa-
lomonis, & dabo tibi decem tribus.
32 * Porrò vna tribus remanebit ei, pro-
pter seruum meum Dauid, & Ierusa-
lem ciuitatem, quam elegi ex omni-
33 bus tribubus Israel: * eò quòd dere-
liquerit me, & adorauerit Astarthen
deam Sidoniorum, & Chamos deum
Moab, & Moloch deum filiorum Am-
mon: & non ambulauerit in viis meis,
vt faceret iustitiam corã me, & præ-
cepta mea, & iudicia sicut Dauid pa-
34 ter eius.* Nec auferam omne regnum
de manu eius, sed ducem ponam eum
cunctis diebus vitæ suæ, propter Da-
uid seruum meum, quem elegi, qui
custodiuit mandata mea & præcepta
35 mea. * Auferam autem regnum de
manu filii eius, & dabo tibi decem tri-
36 bus: * filio autem eius dabo tribum
vnam, vt remaneat lucerna Dauid
seruo meo cunctis diebus coram me
G in Ierusalem ciuitate, quam elegi vt
37 esset nomen meum ibi. * Te autem
assumam, & regnabis super omnia

quæ desiderat anima tua, erisque rex
super Israël. * Si igitur audieris om- 38
nia quæ præcepero tibi, & ambula-
ueris in viis meis, & feceris quod re-
ctum est coram me, custodiens man-
data mea & præcepta mea, sicut fecit
Dauid seruus meus: ero tecum, &
ædificabo tibi domum fidelem, quo-
modo ædificaui Dauid domum, &
tradam tibi Israel: * & affligam se- 39
men Dauid super hoc, verumtamen
non cunctis diebus. * Voluit ergo Sa- 40
lomon interficere Ieroboam: qui sur-
rexit, & aufugit in Ægyptum ad Se-
sac regem Ægypti, & fuit in Ægypto
vsque ad mortem Salomonis. * Re- 41
liquum autem verborum Salomonis,
& omnia quæ fecit, & sapientia eius:
ecce vniuersa scripta sunt in Libro
verborum dierum Salomonis. * Dies 42
autem, quos regnauit Salomon in Ie-
rusalem super omnem Israel, quadra-
ginta anni sunt. * Dormiuitque Salo- 43
mon cum patribus suis, & sepultus est
in ciuitate Dauid patris sui, regnauit-
que Roboam filius eius pro eo.

CAP. XII.

Roboam iuuenum secutus consilium patitur regni diuisionem, & Ieroboam rex super decem tribus constituitur, exercitum quoque Roboam aduersus Ieroboam Dominus per Semeiam prophetam dissipat. Ieroboam verò aureos erexit vitulos adorandos, constitutis sollemnitate, altari, ac sacerdotibus.

2. Par. VEnit autem Roboam in Sichem: 1
10.a.1. illuc enim congregatus erat om- A
nis Israel ad constituendum eum re-
gem. * At verò Ieroboam filius Na- 2
bat, cùm adhuc esset in Ægypto pro-
fugus à facie regis Salomonis, audita
morte eius, reuersus est de Ægypto.
* Miseruntque & vocauerunt eum: 3
venit ergo Ieroboam, & omnis mul-
titudo Israel, & locuti sunt ad Ro-
boam, dicentes: * Pater tuus duris- 4
simum iugum imposuit nobis: tu ita-
que nunc imminue paululum de im-
perio patris tui durissimo, & de iu-
go grauissimo quod imposuit nobis,
& seruiemus tibi. * Qui ait eis: Ite vs- 5
que ad tertium diem, & reuertimi- B
ni ad me. Cumque abiisset populus,
* iniit consilium rex Roboam cum se- 6
nioribus, qui assistebant coram Salo-
mone patre eius cùm adhuc viueret,
& ait: Quod datis mihi consilium,
vt respondeam populo huic? * Qui 7
dixerunt ei: Si hodie obedieris popu-
lo huic, & seruieris, & petitioni eo-
rum cesseris, locutusque fueris ad eos
verba lenia, erunt tibi serui cunctis
8 diebus. * Qui dereliquit consilium se-
num, quod dederant ei, & adhibuit
adolescentes, qui nutriti fuerant cum
9 eo, & assistebant illi, * dixitque ad
eos: Quod mihi datis consilium, vt re-
spondeam populo huic, qui dixerunt
mihi: Leuius fac iugum quod impo-
10 suit pater tuus super nos? * Et dixerũt
C ei iuuenes qui nutriti fuerant cum eo:
Sic loquêris populo huic, qui locuti
sunt ad te, dicentes: Pater tuus aggra-
uauit iugum nostrum, tu releua nos.
Sic loquêris ad eos: Minimus digitus
meus grossior est dorso patris mei.
11 * Et nunc pater meus posuit super vos
iugum graue, ego autem addam su-
per iugum vestrum: pater meus ceci-
dit vos flagellis, ego autem cædam
12 vos scorpionibus. * Venit ergo Iero-
boam, & omnis populus ad Roboam
die tertia, sicut locutus fuerat rex, di-
cens: Reuertimini ad me die tertia.
13 * Respondítque rex populo dura, de-
relicto consilio seniorum, quod ei de-
14 derant, * & locutus est eis secundùm
consilium iuuenum, dicens: Pater
meus aggrauauit iugum vestrum, ego
autem addam iugo vestro: pater meus
15 cecîdit vos flagellis, ego autem cæ-
D dam vos scorpionibus. * Et non ac-
quieuit rex populo: quoniam auersa-
tus fuerat eum Dominus, vt suscitaret
verbum suum, ‖ quod locutus fuerat Sup. 11
in manu Ahiæ Silonitæ, ad Ieroboam f.31.
16 filium Nabat. * Videns itaque popu-
lus quòd noluisset eos audire rex, re-
spondit ei dicens: Quæ nobis pars in
Dauid? vel quæ hereditas in filio Isai?
Vade in tabernacula tua Israël, nunc
vide domum tuam Dauid. Et abiit
17 Israël in tabernacula sua. * Super fi-
lios autem Israël, quicumque habita-
bant in ciuitatibus Iuda, regnauit
18 Roboam. * Misit ergo rex Roboam
Aduram, qui erat super tributa: & la-
E pidauit eum omnis Israël, & mortuus
est. Porrò rex Roboam festinus as-
cendit currum, & fugit in Ierusalem:
19 * recessitque Israël à domo Dauid,
20 vsque in præsentem diem. * Factum
est autem cùm audisset omnis Israël,
quòd reuersus esset Ieroboam, mise-
runt, & vocauerunt eum congregato
cœtu, & constituerunt eum regem
super omnem Israël, nec secutus est
quisquam domum Dauid præter tri-
21 bum Iuda solam. * Venit autem Ro-
boam Ierusalem, & congregauit vni-
uersam domum Iuda, & tribum Ben-
iamin, centum octoginta millia ele-
ctorum virorum bellatorum, vt pu-
gnarent contra domum Israël, & re-
ducerent regnum Roboam filio Sa-
lomonis.

‖ 2. Par. lomonis. * ‖ Factus est autem sermo 22
11. a. 2. Domini ad Semeiam virum Dei, di-
cens: * Loquere ad Roboam filium 23
Salomonis regem Iuda, & ad omnem F
domum Iuda, & Beniamin, & reli-
quos de populo, dicens: * Hæc dicit 24
Dominus: Non ascendetis, neque bel-
labitis contra fratres vestros filios Is-
raël: reuertatur vir in domum suam,
à me enim factum est verbum hoc.
Audierunt sermonem Domini, & re-
uersi sunt de itinere, sicut eis præce-
perat Dominus. * Ædificauit autem 25
Ieroboam Sichem in mõte Ephraim,
& habitauit ibi: & egressus inde ædifi-
cauit Phanuel. * Dixitque Ieroboam 26
in corde suo: Nũc reuertetur regnum
ad domum Dauid, * si ascenderit po- 27
pulus iste vt faciat sacrificia in domo
Domini in Ierusalem: & conuertetur
cor populi huius ad dominum suum
Roboam regem Iuda, interficient-
‖ Tob. 1. que me, & reuertentur ad eum. * ‖ Et 28
a. 5. excogitato consilio fecit duos vitu-
los aureos, & dixit eis: Nolite vltrà
‖ Exod. ascendere in Ierusalem: ‖ Ecce dij tui
32. b. 8. Israël, qui te eduxerunt de Terra Æ- G
gypti. * Posuitque vnum in Bethel, 29
& alterum in Dan: * & factum est 30
verbum hoc in peccatum: ibat enim
populus ad adorandum vitulum v-
sque in Dan. * Et fecit fana in excel- 31
‖ 2. Par. sis, & ‖ sacerdotes de extremis popu-
11. a. 15. li, qui non erant de filiis Leui. * Con- 32
stituitque diem sollemnem in mense
octauo, quintadecima die mensis, in
similitudinem sollemnitatis, quæ ce-
lebrabatur in Iuda. Et ascendens al-
tare, similiter fecit in Bethel, vt im-
molaret vitulis, quos fabricatus fue-
rat: constituitque in Bethel sacerdo-
tes excelsorum, quæ fecerat. * Et as- 33
cendit super altare quod extruxerat
in Bethel, quintadecima die mensis
octaui, quem finxerat de corde suo:
& fecit sollemnitatem filiis Israël, &
ascendit super altare, vt adoleret in-
censum.

CAP. XIII.

Missus propheta de Iuda ad Ieroboam, de altaris subuersione & natiuitate Iosiæ regis prophetat: quo orante, manus Ieroboam quæ exaruerat, sanitati restituitur; rediens autem propheta, à leone occiditur, quòd Dei verbo inobediens fuisset, & Ieroboam suam auget impietatem.

ET ecce vir Dei venit de Iuda in 1
sermone Domini in Bethel, Iero- A
boam stante super altare, & thus fa-
ciente. * Et exclamauit contra alta- 2
‖ 4. Reg. re in sermone Domini, & ait: Altare,
23. a. 17. altare, hæc dicit Dominus: ‖ Ecce fi-
lius nascetur domui Dauid, Iosias
nomine, & immolabit super te sacer-
dotes excelsorum, qui nunc in te
thura succendunt, & ossa hominum
3 super te incendet. * Deditque in il-
la die signum, dicens: Hoc erit si-
gnum quòd locutus est Dominus: Ec-
ce altare scindetur, & effundetur ci-
4 nis qui in eo est. * Cumque audisset
rex sermonem hominis Dei, quem
inclamauerat contra altare in Bethel,
B extendit manum suam de altari, di-
cens: Apprehendite eum. Et exaruit
manus eius, quam extenderat con-
tra eum: nec valuit retrahere eam ad
5 se. * Altare quoque scissum est, &
effusus est cinis de altari, iuxta si-
gnum quod prædixerat vir Dei in ser-
6 mone Domini. * Et ait rex ad virum
Dei: Deprecare faciem Domini Dei
tui, & ora pro me, vt restituatur ma-
nus mea mihi. Orauitque vir Dei fa-
ciem Domini, & reuersa est manus
regis ad eum, & facta est sicut priùs
7 fuerat. * Locutus est autem rex ad
virum Dei: Veni mecum domum vt
8 prandeas, & dabo tibi munera. * Re-
spondit que vir Dei ad regem: Si de-
deris mihi mediam partem domus
tuæ, non veniam tecum, nec come-
dam panem, neque bibam aquam in
9 loco isto: * sic enim mandatum est
C mihi in sermone Domini præcipien-
tis: Non comedes panem, neque bi-
bes aquam, nec reuertêris per viam
10 qua venisti. * Abiit ergo per aliam
viam, & non est reuersus per iter,
11 quo venerat in Bethel. * Propheta
autem quidam senex habitabat in Be-
thel, ad quem venerunt filij sui, &
narrauerunt ei omnia opera, quæ fe-
cerat vir Dei illa die in Bethel: &
verba quæ locutus fuerat ad regem,
12 narrauerunt patri suo. * Et dixit eis
pater eorum: Per quam viam abiit?
Ostenderunt ei filij sui viam, per
quam abierat vir Dei, qui venerat
13 de Iuda. * Et ait filiis suis: Sternite
mihi asinum. Qui cùm strauissent,
14 ascendit, * & abiit post virum Dei, &
inuenit eum sedentem subtus tere-
binthum: & ait illi: Tu ne es vir Dei
D qui venisti de Iuda? Respondit ille:
15 Ego sum. * Dixitque ad eum: Veni
mecum domum, vt comedas panem.
16 * Qui ait: Non possum reuerti, neque
venire tecum, nec comedam panem,
17 neque bibã aquam in loco isto: * quia
locutus est Dominus ad me in ser-
mone Domini, dicens: Non come-
des panem, & non bibes aquam ibi,
18 nec reuerteris per viã qua ieris. * Qui
ait illi: Et ego propheta sum similis

tui:& angelus locutus est mihi in ser-
mone Domini, dicens:Reduc eum te-
cum in domum tuam, vt comedat pa-
nem, & bibat aquam. Fefellit eum,
19 * & reduxit secum: comedit ergo pa-
nem in domo eius, & bibit aquam.
20 * Cumque sederent ad mensam, fa-
E ctus est sermo Domini ad prophe-
21 tam,qui reduxerat eum.* Et exclama-
uit ad virum Dei, qui venerat de Iu-
da, dicens:Hæc dicit Dominus: Quia
non obediens fuisti ori Domini, &
non custodisti mandatum quod præ-
22 cepit tibi Dominus Deus tuus, * &
reuersus es, & comedisti panem: &
bibisti aquam, in loco in quo præce-
pit tibi ne comederes panem, neque
biberes aquam, non inferetur cada-
uer tuum in sepulchrum patrum tuo-
23 rum. * Cumque comedisset & bibis-
set, strauit asinum suum prophetæ,
24 quem reduxerat. * Qui cùm abiisset,
inuenit eum leo in via, & occidit,
& erat cadauer eius proiectum in iti-
nere:asinus autem stabat iuxta illum,
25 & leo stabat iuxta cadauer. * Et ecce,
viri transeuntes viderũt cadauer pro-
iectum in via, & leonem stantem
iuxta cadauer. Et venerunt & diuul-
gauerunt in ciuitate, in qua prophe-
26 tes ille senex habitabat.* Quod cùm
F audisset propheta ille, qui reduxerat
eum de via, ait: Vir Dei est, qui in-
obediens fuit ori Domini, & tradi-
dit eum Dominus leoni, & confregit
eum, & occidit iuxta verbum Domi-
27 ni, quod locutus est ei. * Dixitque ad
28 filios suos: Sternite mihi asinum.Qui
cùm strauissent, * & ille abiisset, in-
uenit cadauer eius proiectum in viâ,
& asinum & leonem stantes iuxta ca-
dauer: non comedit leo de cadaue-
29 re, nec læsit asinum. * Tulit ergo pro-
phetes cadauer viri Dei, & posuit
illud super asinum, & reuersus in-
tulit in ciuitatem prophetæ senis vt
30 plangeret eum. * Et posuit cadauer
eius in sepulchro suo: & planxerunt
31 eum: Heu heu mi frater. * Cumque
G planxissent eum, dixit ad filios suos:
Cùm mortuus fuero, sepelite me in
sepulchro,in quo vir Dei sepultus est:
32 iuxta ossa eius ponite ossa mea. * Pro-
fectò enim veniet sermo, quem præ-
dixit in sermone Domini contra al-
tare quod est in Bethel,& contra om-
nia fana excelsorum, quæ sunt in
33 vrbibus Samariæ. * Post verba hæc
non est reuersus Ieroboam de via sua
pessima,sed econtrariò fecit de nouis-
simis populi sacerdotes excelsorum:
quicumque volebat,implebat manum
suam, & fiebat sacerdos excelsorum.

34 * Et propter hanc causam peccauit
domus Ieroboam, & euersa est, & de-
leta de superficie terræ.

CAP. XIV.

Abias propheta ab vxore Ieroboam super filio Abiæ ægrotante interrogatus, prædicit filium moriturum, & domum Ieroboam penitus euertendam; quo mortuo, succedit filius Nadab: rex autem Aegypti diripit domum Domini in Ierusalem; & mortuo Roboam, succedit filius Abia.

1 IN tempore illo ægrotauit Abia fi-
A lius Ieroboam.*Dixitque Ieroboam
2 vxori suæ: Surge, & commuta habi-
tum,ne cognoscaris quòd sis vxor Ie-
roboam: & vade in Silo,vbi est Ahias
propheta,| qui locutus est mihi, quòd | Sup.11.
regnaturus essem super populũ hunc. f.31.
3 * Tolle quoque in manu tua decem
panes, & crustulam, & vas mellis, &
vade ad illum: ipse enim indicabit
tibi quid euenturum sit puero huic.
4 * Fecit vt dixerat,vxor Ieroboam: &
consurgens abiit in Silo, & venit in
domum Ahiæ: at ille non poterat vi-
dere, quia caligauerant oculi eius præ
5 senectute. * Dixit autem Dominus ad
B Ahiam: Ecce vxor Ieroboam ingre-
ditur vt consulat te super filio suo
qui ægrotat. hæc & hæc loqueris ei.
Cùm ergo illa intraret, & dissimula-
6 ret se esse quæ erat, * audiuit Ahias
sonitum pedum eius introeuntis per
ostium, & ait: Ingredere vxor Iero-
boam: quare aliam te esse simulas?
ego autem missus sum ad te durus
7 nuntius. * Vade, & dic Ieroboam:
Hæc dicit Dominus Deus Israël:Quia
exaltaui te de medio populi, & dedi
te ducem super populum meum Is-
8 raël: * scidi regnum domus Dauid,
& dedi illud tibi, & non fuisti sicut
seruus meus Dauid, qui custodiuit
mandata mea, & secutus est me in
C toto corde suo, faciens quod placi-
9 tum esset in conspectu meo: * sed o-
peratus es mala super omnes qui fue-
runt ante te, & fecisti tibi deos alie-
nos & conflatiles, vt me ad iracun-
diam prouocares, me autem proieci-
10 sti post corpus tuum: * idcircò ecce
ego inducam mala super domum Ie-
roboam, & | percutiam de Ieroboam | Inf.15.
mingentem ad parietem, & clausum, f.29.
& nouissimum in Israël: & munda-
bo reliquias domûs Ieroboam, sicut
mundari solet fimus vsque ad purum.
11 * Qui mortui fuerint de Ieroboam
in ciuitate, comedent eos canes: qui
autem mortui fuerint in agro, vora-
bunt eos aues cæli: quia Dominus lo-
12 cutus est. * Tu igitur surge, & vade in
domum

domum tuam: & in ipso introitu pe-
dum tuorum in vrbem, morietur
puer,* & planget eum omnis Israel,& 13
sepeliet: iste enim solus inferetur de D
Ieroboam in sepulchrum,quia inuen-
tus est super eo sermo bonus à Do-
mino Deo Israël,in domo Ieroboam.
* Constituit autem sibi Dominus re- 14
gem super Israel, qui percutiet do-
mum Ieroboam in hac die, & in hoc
tempore: * & percutiet Dominus 15
Deus Israel, sicut moueri solet arun-
do in aqua: & euellet Israel de terra
bona hac, quam dedit patribus eo-
rum, & ventilabit eos trans Flumen:
quia fecerunt sibi lucos, vt irritarent
Dominum.* Et tradet Dominus Israel 16
propter peccata Ieroboam,qui pecca-
uit, & peccare fecit Israel.* Surrexit 17
itaque vxor Ieroboam, & abiit, & ve-
nit in Thersa:cumque illa ingredere-
tur limen domus, puer mortuus est,
* & sepelierunt eum. Et planxit eum 18
omnis Israel iuxta sermonē Domini,
quem locutus est in manu serui sui
Ahiæ prophetæ.* Reliqua autem ver- 19
borum Ieroboam, quomodo pugna- E
uerit, & quomodo regnauerit, ecce
scripta sunt in Libro verborū dierum
regum Israel.* Dies autem,quibus re- 20
gnauit Ieroboam, viginti duo anni
sunt: & dormiuit cum patribus suis:
regnauitque Nadab filius eius pro eo.
|| 2. Par. 12. c. 13. * || Porrò Roboam filius Salomonis 21
regnauit in Iuda. Quadraginta &
vnius anni erat Roboam, cùm regna-
re cœpisset: decem & septem annos
regnauit in Ierusalem ciuitate, quam
elegit Dominus vt poneret nomen
suum ibi, ex omnibus tribubus Is-
raël.Nomē autem matris eius Naama F
Ammanitis.* Et fecit Iudas malum 22
coram Domino, & irritauerunt eum
super omnibus, quæ fecerant patres
eorum in peccatis suis quæ peccaue-
runt.* Ædificauerunt enim & ipsi si- 23
bi aras, & statuas, & lucos super om-
nem collem excelsum, & subter om-
nem arborem frondosam: * sed & 24
effeminati fuerunt in terra, fecerunt-
que omnes abominationes gentium,
quas attriuit Dominus ante faciem
filiorum Israel.* In quinto autem an- 25
no regni Roboam, ascendit Sesac rex
Ægypti in Ierusalem, * & tulit the- 26
sauros domus Domini, & thesauros
regios,& vniuersa diripuit:scuta quo-
que aurea, quæ fecerat Salomon:
|| Sup. 10 c. 16. * pro quibus fecit rex Roboam scu- 27
ta ærea, & tradidit ea in manum du- G
cum scutariorum, & eorum qui ex-
cubabant ante ostium domus regis.
* Cumque ingrederetur rex in do- 28
mum Domini, portabant ea qui præ-
eundi habebant officium: & posteà
reportabant ad armamentarium scu-
29 tariorum.* Reliqua autem sermonum
Roboam, & omnia quæ fecit, ecce
scripta sunt in Libro sermonum die-
30 rum regum Iuda.* Fuitque bellum in-
ter Roboam & Ieroboam cunctis die-
31 bus.* Dormiuitque Roboam cum pa-
tribus suis, & sepultus est cum eis in
ciuitate Dauid: nomen autem matris
eius Naama Ammanitis: & regnauit
Abiam filius eius pro eo.

CAP. XV.

Impio Abiæ regi Iuda succedit pius filius Asa, qui aduersus Baasan regem Israel præliatur, impetrata à Benadad rege Syriæ auxilio. Asa moriente succedit filius Iosaphat: at Baasa Nadab filium Ieroboam cum vniuersa cognatione occidit, & pro eo regnat super Israel viginti quattuor annis, impius post impium.

1 Igitur in octauo decimo anno regni
A Ieroboam filij Nabat, regnauit
2 Abiam super Iudam. * Tribus annis
regnauit in Ierusalem: || nomen ma- || 1. Par.
tris eius Maacha filia Abessalom. 13. a. 2.
3 * Ambulauitque in omnibus pecca-
tis patris sui, quæ fecerat ante eum:
nec erat cor eius perfectum cum Do-
mino Deo suo, sicut cor Dauid patris
4 eius.* Sed propter Dauid dedit ei Do-
minus Deus suus lucernam in Ieru-
salem, vt suscitaret filium eius post
5 eum, & statueret Ierusalem:* eò quòd
B fecisset Dauid rectum in oculis Do-
mini, & non declinasset ab omnibus,
quæ præceperat ei cunctis diebus vitæ
suæ, || excepto sermone Vriæ Hethæi. || 2. Reg. 11. a. 4.
6 * Attamen bellum fuit inter Roboam
& Ieroboam,omni tempore vitæ eius.
7 * Reliqua autem sermonum Abiam,
& omnia quæ fecit, nónne hæc || scri- || 2. Par.
pta sunt in Libro verborum dierum 13. a. 1.
regum Iuda? Fuitque prælium inter
8 Abiam & inter Ieroboam.* Et dor-
miuit Abiam cum patribus suis, & se-
pelierunt eum in ciuitate Dauid: || re- || 2. Par.
9 gnauitque Asa filius eius pro eo.* In 14. a. 1.
anno ergo vigesimo Ieroboam regis
10 Israel regnauit Asa rex Iuda,* & qua-
draginta & vno anno regnauit in Ie-
rusalem. Nomen matris eius Maa-
11 cha,filia Abessalom.* Et fecit Asa re-
ctum ante conspectum Domini, sicut
12 Dauid pater eius: * & abstulit effemi-
C natos de terra, purgauitque vniuersas
sordes idolorum,quæ fecerant patres
13 eius.* Insuper & Maacham matrem
suam amouit, ne esset princeps in sa-
cris Priapi, & in luco eius, quem con-
secrauerat: subuertitque specum eius,

& cōfregit ſimulachrum turpiſſimum,
& combuſſit in Torrēte Cedron:* ex- 14
celſa autem non abſtulit. Verùtamen
cor Aſa perfectum erat cum Domino
cunctis diebus ſuis:* & intulit ea,quæ 15
ſanctificauerat pater ſuus, & vouerat,
in domum Domini, argentum & au-
rum, & vaſa. * Bellum autem erat 16
inter Aſa, & Baaſa regem Iſraël, cun-
‖ 2.Par. ctis diebus eorum. * ‖ Aſcendit quo- 17
16.a.1. que Baaſa rex Iſraël in Iudam, & ædi-
ficauit Rama, vt non poſſet quiſ-
piam egredi vel ingredi de parte Aſa
regis Iuda * Tollens itaque Aſa om- 18
ne argentum & aurum, quod reman-
ſerat in theſauris domus Domini, &
in theſauris domus regiæ, dedit illud
in manus ſeruorum ſuorum: & mi-
ſit ad Benadad filium Tabremon fi- D
lij Hezion, regem Syriæ, qui habita-
bat in Damaſco, dicens. * Fœdus eſt 19
inter me & te, & inter patrem meum
& patrem tuum: ideò miſi tibi mu-
nera, argentum & aurum: & peto vt
venias, & irritum facias fœdus, quod
habes cum Baaſa rege Iſraël, & rece-
dat à me. * Acquieſcens Benadad regi 20
Aſa, miſit principes exercitus ſui in
ciuitates Iſraël,& percuſſerūt Ahion,
& Dan, & Abeldomum Maacha, &
vniuerſam Cenneroth, omnem ſci-
licet Terram Nephthali. * Quod cùm 21
audiſſet Baaſa, intermiſit ædificare
Rama,& reuerſus eſt in Therſa.* Rex 22
autem Aſa nuntium miſit in omnem E
Iudam, dicens: Nemo ſit excuſatus,
& tulerūnt lapides de Rama, & ligna
eius, quibus ædificauerat Baaſa, &
extruxit de eis rex Aſa Gabaa Benia-
min,& Maſpha. * Reliqua autem om- 23
nium ſermonum Aſa, & vniuerſæ
fortitudines eius,& cuncta quæ fecit,
& ciuitates quas extruxit, nónne hæc
ſcripta ſunt in Libro verborum die-
rum regum Iuda? Verumtamen in
tempore ſenectutis ſuæ doluit pedes.
* Et dormiuit cum patribus ſuis, & 24
ſepultus eſt cum eis in Ciuitate Da-
‖2.Par. uid patris ſui.‖ Regnauitque Ioſaphat
17.a.1. filius eius pro eo. * Nadab verò filius 25
Ieroboam regnauit ſuper Iſraël anno F
ſecundo Aſa regis Iuda: regnauitque
ſuper Iſraël duobus annis. * Et fecit 26
quod malum eſt in conſpectu Domi-
ni, & ambulauit in viis patris ſui, &
in peccatis eius, quibus peccare fecit
Iſraël. * Inſidiatus eſt autem ei Baaſa 27
filius Ahiæ de domo Iſſachar, & per-
cuſſit eum in Gebbethon,quę eſt vrbs
Philiſthinorum: ſiquidem Nadab &
omnis Iſraël obſidebant Gebbethon.
* Interfecit ergo illum Baaſa in anno 28
tertio Aſa regis Iuda, & regnauit pro

29 eo. * Cumque regnaſſet, ‖ percuſſit ‖Inf.22.
omnem domum Ieroboam: non di- f.21.
miſit ne vnam quidem animam de
ſemine eius, donec deleret eam, iuxta
verbum Domini, ‖ quod locutus fue- ‖Sup.14
rat in manu ſerui ſui Ahiæ Silonitis, c.10.
30 *propter peccata Ieroboam,quæ pec-
G cauerat, & quibus peccare fecerat Iſ-
raël: & propter delictum,quo irrita-
31 uerat Dominum Deum Iſraël. * Re-
liqua autem ſermonum Nadab, &
omnia quæ operatus eſt, nónne hæc
ſcripta ſunt in Libro verborum die-
32 rum regum Iſraël? * Fuitque bellum
inter Aſa,& Baaſa regem Iſraël, cun-
33 ctis diebus eorum.* Anno tertio Aſa
regis Iuda,regnauit Baaſa filius Ahiæ,
ſuper omnem Iſraël, in Therſa, vigin-
34 ti quattuor annis. * Et fecit malum
coram Domino, ambulauitque in via
Ieroboam, & in peccatis eius,quibus
peccare fecit Iſraël.

CAP. XVI.

Iehu prophetat regis Baaſa & domus ipſius ſubuerſionem, cui mortuo, ſuccedit filius Ela, quem impius Zambri occidit, eoque regnum inuadente elegit Iſrael Amri, quo impio regnum obtinente, Zambri ſe cum domo regia ſuccendit: mortuo autem Amri ſuccedit filius impiiſſimus Achab, qui Iezabel, duxit vxorem, & eius tempore reædificatur Iericho.

1 FActus eſt autem ſermo Domini,ad
A Iehu filium Hanani contra Baaſa,
2 dicens: * Pro eo quòd exaltaui te de
puluere, & poſui te ducem ſuper po-
pulum meum Iſraël, tu autem ambu-
laſti in via Ieroboam, & peccare fe-
ciſti populum meum Iſraël, vt me
3 irritares in peccatis eorum: * ecce,
ego demetam poſteriora Baaſa,& po-
ſteriora domus eius: & faciam do-
mum tuam ſicut domum Ieroboam
4 filii Nabat. * ‖ Qui mortuus fuerit de ‖ Sup.15
Baaſa in ciuitate, comedent eum ca- g.29.
nes: & qui mortuus fuerit ex eo in
regione,comedent eum volucres cæ-
5 li.* ‖ Reliqua autem ſermonum Baaſa, ‖ 2.Par.
B & quæcùmque fecit, & prælia eius, 16.a.2.
nónne hæc ſcripta ſunt in Libro ver-
6 borum dierum regum Iſraël? * Dor-
miuit ergo Baaſa cum patribus ſuis,
ſepultuſque eſt in Therſa:& regna-
7 uit Ela filius eius pro eo. * Cùm au-
tem in manu Iehu filij Hanani pro-
phetæ verbum Domini factum eſſet
contra Baaſa, & contra domum eius,
& contra omne malum, quod fece-
rat coram Domino, ad irritandum
eum in operibus manuum ſuarum,
vt fieret ſicut domus Ieroboam: ob
hanc cauſam occidit eum, hoc eſt,
Iehu.

Iehu filium Hanani, prophetam.
* Anno vigesimosexto Asa regis Iu- 8
da, regnauit Ela filius Baasa super Is-
rael in Thersa duobus annis. * Et 9
rebellauit contra eum seruus suus
Zambri, dux mediæ partis equitum:
erat autem Ela in Thersa bibens, &
temulentus, in domo Arsa præfecti
‖ 4 Reg. 9. f. 32 Thersa. * ‖ Irruens ergo Zambri, per- 10
cussit & occidit eum, anno vigesimo C
septimo Asa regis Iuda, & regnauit
pro eo. * Cumque regnasset, & se- 11
disset super solium eius, percussit om-
nem domum Baasa, & non dereli-
quit ex ea mingentem ad parietem,
& propinquos & amicos eius. * De- 12
leuitque Zambri omnem domum
Baasa, iuxta verbum Domini, quod
locutus fuerat ad Baasa in manu
Iehu prophetæ, * propter vniuersa 13
peccata Baasa, & peccata Ela filij
eius, qui peccauerunt, & peccare fe-
cerunt Israel, prouocantes Dñm
Deum Israel in vanitatibus suis. * Re- 14
liqua autem sermonum Ela, & om- D
nia quæ fecit, nonne hæc scripta sunt
in Libro verborum dierum regum If-
rael? * Anno vigesimo septimo Asa 15
regis Iuda, regnauit Zambri septem
diebus in Thersa: porrò exercitus
obsidebat Gebbethon vrbem Phi-
listhinorum. * Cumque audisset re- 16
bellasse Zambri, & occidisse regem,
fecit sibi regem omnis Israel Amri,
qui erat princeps militiæ super Israel
in die illa in castris. * Ascendit ergo 17
Amri, & omnis Israel cũ eo, de Geb-
bethon, & obsidebant Thersa. * Vi- 18
dens autem Zambri quòd expugnan-
da esset ciuitas, ingressus est palatiũ,
& succendit se cum domo regia: &
mortuus est * in peccatis suis, quæ 19
peccauerat faciens malũ coram Do-
mino, & ambulans in via Ieroboam,
& in peccato eius, quo fecit peccare
Israel. * Reliqua autem Sermonum 20
Zambri, & insidiarum eius, & tyran- E
nidis, nonne hæc scripta sunt in Li-
bro verborum dierum regum Israel?
* Tunc diuisus est populus Israel in 21
duas partes: media pars populi seque-
batur Thebni filium Gineth, vt con-
stitueret eum regem: & media pars
Amri. * Præualuit autẽ populus qui 22
erat cum Amri, populo qui sequeba-
tur Thebni filiũ Gineth: mortuusque
est Thebni, & regnauit Amri. * Anno 23
trigesimo primo Asa regis Iuda, re-
gnauit Amri super Israel, duodecim
annis: in Thersa regnauit sex annis.
* Emitque montẽ Samariæ à Somer 24
duobus talentis argenti: & ædificauit
eum, & vocauit nomen ciuitatis, quã
extruxerat, nomine Semer domini
25 montis, Samariam. * Fecit autẽ Am-
F ri malum in conspectu Domini, &
operatus est nequiter, super omnes
26 qui fuerunt ante eum. * Ambulauit-
que in omni via Ieroboam filii Na-
bat, & in peccatis eius quibus peccare
fecerat Israel: vt irritaret Dominum
27 Deum Israel in vanitatibus suis. * Re-
liqua autẽ sermonũ Amri, & præ-
lia eius quæ gessit, nonne hæc scripta
sunt in Libro verborũ dierum regum
28 Israel? * Dormiuitque Amri cum pa-
tribus suis, & sepultus est in Sama-
ria: regnauitq; Achab filius eius pro
29 eo. * Achab verò filius Amri regna-
uit super Israel anno trigesimo octa-
uo Asa regis Iuda. Et regnauit Achab
filius Amri super Israel in Samaria
30 viginti & duobus annis. * Et fecit
G Achab filius Amri malũ in conspectu
Dñi, super omnes qui fuerunt an-
31 te eum. * Nec suffecit ei vt ambula-
ret in peccatis Ieroboã filij Nabat: in-
super duxit vxorem Iezabel filiam
Ethbaal regis Sidoniorum. Et abiit,
32 & seruiuit Baal, & adorauit eum. * Et
posuit Aram Baal in tẽplo Baal, quod
33 ædificauerat in Samaria, * & planta-
uit lucum: & addidit Achab in ope-
re suo, irritans Dominum Deum If-
rael, super omnes reges Israel qui ‖ Iosu. 6. d. 26.
34 fuerunt ante eum. * ‖ In diebus eius
ædificauit Hiel de Bethel, Iericho: in
Abiram primitiuo suo fundauit eam,
& in Segub nouissimo suo posuit
portas eius: iuxta verbum Domini,
quod locutus fuerat in manu Iosue
filij Nun.

CAP. XVII.

Elias cælum triennio claudit, primumque pascitur à coruis, deinde à muliere Sareptana, cuius hydria farinæ & lecythus olei non minuuntur, filius autem ipsius, oratione Eliæ resuscitatur. Eccli. 48. a. 1. Iac. 5. d. 17.

1 A ET dixit Elias Thesbites de habita-
toribus Galaad ad Achab: Viuit
Dominus Deus Israel, in cuius con-
spectu sto, si erit annis his ros & plu-
2 uia, nisi iuxta oris mei verba. * Et fa-
ctum est verbum Domini ad eum,
dicens: * Recede hinc, & vade con-
3 tra Orientem, & abscondere in Tor-
rente carith, qui est contra Iordanẽ,
4 * & ibi de torrente bibes: coruisque
5 præcepi vt pascãt te ibi. * Abiit ergo,
& fecit iuxta verbum Domini: cum-
que abiisset, sedit in Torrente carith,
6 qui est contra Iordanem. * Corui
quoque deferebant ei panem & car-
nes manè, similiter panem & carnes
7 vesperi, & bibebat de torrente. * Post
 dies

ctis ædificata est: & malleus, & secu-
ris, & omne ferramentum, non sunt
audita in domo cùm ædificaretur.
* Ostium lateris medij in parte erat 8
domus dextræ: & per cochleam as- B
cendebant in medium cœnaculum, &
à medio in tertium. * Et ædificauit 9
domum, & consummauit eam: texit
quoque domum laqueatibus cedrinis.
* Et ædificauit tabulatum super om- 10
nem domum quinque cubitis altitu-
dinis, & operuit domum lignis cedri-
nis. * Et factus est sermo Domini ad 11
Salomonem, dicens: * Domus hæc, 12
quam ædificas, si ambulaueris in præ-
ceptis meis, & iudicia mea feceris, &
custodieris omnia mandata mea, gra-
diens per ea: firmabo sermonem meũ
2.Reg. tibi, quem locutus sum ad Dauid pa-
7.c.17. trem tuum. * Et habitabo in medio 13
1.Par. filiorum Israël. & non derelinquam
22.b.9. populum meum Israël. * Igitur ædi- 14
ficauit Salomon domum, & consum-
mauit eam. * Et ædificauit parietes do- 15
mus intrinsecus tabulatis cedrinis, à
pauimento domus vsque ad summi-
tatem parietum, & vsque ad laquea-
ria, operuit lignis cedrinis intrinse-
cus: & texit pauimentum domus tabu-
lis abiegnis. * Ædificauitque viginti 16
cubitorum ad posteriorem partẽ tem-
pli tabulata cedrina, à pauimento vs-
que ad superiora: & fecit interiorem
domum oraculi in Sanctum sancto-
rum. * Porrò quadraginta cubitorum 17
erat ipsum templum pro foribus ora-
culi. * Et cedro omnis domus intrin- 18
secus vestiebatur, habens tornaturas C
& iuncturas suas fabrefactas, & cæla-
turas eminentes: omnia cedrinis tabu-
lis vestiebantur: nec omnino lapis ap-
parere poterat in pariete. * Oraculum 19
autem in medio domus, in interiori
parte fecerat, vt poneret ibi arcã fœ-
deris Domini. * Porrò oraculũ habe- 20
bat viginti cubitos longitudinis, &
viginti cubitos latitudinis, & viginti
cubitos altitudinis: & operuit illud, at-
que vestiuit auro purissimo. sed & al-
tare vestiuit cedro. * Domũ quoq; an- 21
te oraculum operuit auro purissimo,
& affixit laminas clauis aureis. * Nihil- 22
que erat in templo quod non auro
tegeretur: sed & totum altare oraculi
texit auro. * Et fecit in oraculo duos 23
cherubim de lignis oliuarum, decem
cubitorum altitudinis. * Quinque cu- 24
bitorum ala cherub vna, & quinque
cubitorum ala cherub altera: id est,
decem cubitos habentes, à summitate
alæ vnius vsque ad alæ alterius sum-
mitatem. * Decem quoque cubitorum 25
erat cherub secundus: in mensura pa-
ri, & opus vnum erat in duobus che-
26 rubim, * id est, altitudinem habebat v-
nus cherub, decem cubitorum, & simi-
27 liter cherub secundus. * Posuitq; che-
D rubim in medio templi interioris: ex-
tendebant autem alas suas cherubim,
& tangebat ala vna parietem, & ala
cherub secundi tangebat parietem al-
terum: alæ autem alteræ in media par-
28 te templi se inuicem contingebant.
29 * Texit quoque cherubim auro. * Et
omnes parietes templi per circuitum
sculpsit variis cælaturis & torno: &
fecit in eis cherubim, & palmas, & pi-
ctutas varias, quasi prominentes de
30 pariete, & egredientes. * Sed & paui-
mentum domus texit auro intrinse-
31 cus & extrinsecus. * Et in ingressu o-
raculi fecit ostiola de lignis oliuarũ,
32 postesque angulorum quinque. * Et
duo ostia de lignis oliuarum: & scul-
psit in eis picturam cherubim, & pal-
marum species, & anaglypha valdè
prominentia: & texit ea auro: & ope-
ruit tam cherubim quàm palmas, &
33 cetera, auro. * Fecitque in introitu
templi postes de lignis oliuarum qua-
34 drangulatos: * & duo ostia de lignis
abiegnis altrinsecus: & vtrumque o-
stium duplex erat, & se inuicem te-
35 nens aperiebatur. * Et sculpsit cheru-
bim, & palmas, & cælaturas valdè e-
minentes: operuitque omnia laminis
36 aureis opere quadro ad regulam. * Et
ædificauit atrium interius tribus or-
dinibus lapidum politorum, & vno or-
37 dine lignorum cedri. * Anno quarto
fundata est domus Domini in mense
38 Zio: * & in anno vndecimo, mense
Bul (ipse est mensis octauus) perfe-
cta est domus in omni opere suo, &
in vniuersis vtensilibus suis: ædifica-
uitque eam annis septem.

CAP. VII.

Palatium Salomonis, domus saltus atque vxoris eius, varia & sumptuosissima templi supellex.

1 DOmum autem suam ædificauit
A Salomon | tredecim annis, & ad Inf. 9.
2 perfectum vsque perduxit. * Ædifica- b.10.
uit quoque domum saltus Libani cen-
tum cubitorum longitudinis, & quin-
quaginta cubitorum latitudinis, & tri-
ginta cubitorum altitudinis: & quat-
tuor deambulacra inter columnas ce-
drinas: ligna quippe cedrina excide-
3 rat in columnas. * Et tabulatis ce-
drinis vestiuit totam cameram, quæ
quadraginta quinque columnis sus-
tentabatur. Vnus autem ordo habe-
4 bat columnas quindecim * contra se
5 inuicem positas, * & è regione se re-
spicientes, æquali spatio inter colum-
nas,

nas, & super columnas quadrangu-
lata ligna in cunctis æqualia.* Et por- 6
ticum columnarum fecit quinquagin-
ta cubitorum longitudinis, & trigin-
ta cubitorum latitudinis: & alteram
porticum in facie maioris porticus:
& columnas, & epistylia super colum-
nas. * Porticum quoque solij, in qua 7
tribunal est, fecit: & texit lignis ce-
drinis à pauimento vsque ad summi-
tatem. * Et domuncula, in qua sede- 8
batur ad iudicandum, erat in media
porticu, simili opere. Domum quo-
‖Sup. 3. que fecit filiæ Pharaonis (‖ quam v-
a.3. xorem duxerat Salomon) tali opere,
quali & hanc porticum. * Omnia la- 9
pidibus pretiosis, qui ad normã quam- B
dam atque mensuram tam intrinse-
cus quàm extrinsecus serrati erant:
à fundamento vsque ad summitatem
parietum, & extrinsecus vsque ad a-
trium maius. *Fundamenta autem de 10
lapidibus pretiosis, lapidibus magnis
decem siue octo cubitorum. * Et de- 11
super lapides pretiosi æqualis men-
suræ secti erant, similiterque de ce-
dro. * Et atrium maius rotundum, 12
trium ordinum de lapidibus sectis, &
vnius ordinis de dolata cedro: nec-
non & in atrio domus Domini inte-
riori, & in porticu domus. * Misit 13
quoque rex Salomon, & tulit Hiram
de Tyro, * filium mulieris viduæ de 14
tribu Nephthali, patre Tyrio, arti-
ficem ærarium, & plenum sapientia,
& intelligentia, & doctrina ad fa-
ciendum omne opus ex ære. Qui cùm
venisset ad regem Salomonem, fecit
omne opus eius. * Et finxit duas co- 15
lumnas æreas, decem & octo cubi-
torum altitudinis columnam vnam:
‖Ierem. ‖ & linea duodecim cubitorum am- C
52.c.21. biebat columnam vtramque. * Duo 16
quoque capitella fecit, quæ poneren-
tur super capita columnarum, fusilia
ex ære: quinque cubitorũ altitudinis
capitellum vnum, & quinque cubito-
rum altitudinis capitellum alterũ. *& 17
quasi in modum retis, & catenarum
sibi inuicem miro opere contextarũ.
Vtrumque capitellum columnarum
fusile erat: septena versuum retiacula
in capitello vno, & septena retiacula
in capitello altero. * Et perfecit co- 18
lumnas, & duos ordines per circuitũ
retiaculorum singulorum, vt tegerent
capitella, quæ erant super summita-
tem, malogranatorum: eodem modo
fecit & capitello secundo. *Capitella 19
autem, quæ erant super capita colum-
narum, quasi opere lilij fabricata e-
rant in porticu quattuor cubitorum.
* Et rursum alia capitella in summita- 20
te columnarum desuper iuxta mensu-
ram columnæ contra retiacula: ma-
logranatorum autem ducenti ordi-
nes erant in circuitu capitelli secun-
21 di. * Et statuit duas columnas in por-
ticu templi: cumque statuisset colum-
nam dexteram, vocauit eam nomine
Iachin: similiter erexit columnam se-
cundam, & vocauit nomen eius Booz.
22 * Et super capita columnarum opus
D in modum lilij posuit: perfectumque
23 est opus columnarum. * ‖ Fecit quo- ‖2. Par.
que mare fusile decem cubitorum à 4.a.2.
labio vsque ad labium, rotundum in
circuitu: quinque cubitorum altitu-
do eius, & resticula triginta cubito-
24 rum cingebat illud per circuitum.* Et
sculptura subter labium circuibat il-
lud decem cubitis ambiens mare: duo
ordines sculpturarum striatarũ erant
25 fusiles. * Et stabat super duodecim
boues, è quibus tres respiciebant ad
Aquilonem, & tres ad Occidentem,
& tres ad Meridiem, & tres ad Orien-
tem, & mare super eos desuper erat:
quorum posteriora vniuersa intrin-
26 secus latitabant. * Grossitudo autem
luteris, trium vnciarum erat: labiũm-
que eius, quasi labium calicis, & fo-
lium repandi lilij: duo millia batos
27 capiebat.* Et fecit decem bases æneas,
quattuor cubitorum longitudinis ba-
ses singulas, & quattuor cubitorum
latitudinis, & trium cubitorum alti-
28 tudinis. * Et ipsum opus basium, in-
terrasile erat: & sculpturæ inter iun-
29 cturas. * Et inter coronulas & ple-
ctas, leones & boues & cherubim: &
in iuncturis similiter desuper: & sub-
ter leones & boues, quasi lora ex ære
30 dependentia. * Et quattuor rotæ per
bases singulas, & axes ærei: & per
quattuor partes quasi humeruli sub-
ter luterem fusiles, contra se inuicem
31 respectantes. * Os quoque luteris in-
trinsecus erat in capitis summitate: &
E quod forinsecus apparebat, vnius cu-
biti erat totum rotundum, pariter-
que habebat vnum cubitum & dimi-
dium: in angulis autem columnarum
variæ cælaturæ erant: & media inter-
columnia, quadrata non rotunda.
32 * Quattuor quoque rotæ, quæ per
quattuor angulos basis erant, cohæ-
rebant sibi subter basim: vna rota ha-
bebat altitudinis cubitum & semis.
33 *Tales autem rotæ erant, quales so-
lent in curru fieri: & axes earum, &
radij, & canthi, & modioli, omnia
34 fusilia. * Nam & humeruli illi quat-
tuor per singulos angulos basis vnius,
ex ipsa basi fusiles & coniuncti erant.
35 *In summitate autem basis erat quæ-
dam

dam rotunditas dimidij cubiti, ita
fabrefacta, vt luter desuper posset im-
poni, habens cælaturas suas, variaſ-
que sculpturas ex semetipsa.* Sculpsit 36
quoque in tabulatis illis quæ erant ex F
ære, & in angulis, cherubim, & leo-
nes, & palmas, quasi in similitudinem
hominis stantis, vt non cælata, sed
apposita per circuitum viderentur.
* In hunc modum fecit decem ba- 37
ses, fusura vna, & mensura, scul-
pturaque consimili. * Fecit quoque 38
decem luteres æneos: quadraginta
batos capiebat luter vnus, eratque
quattuor cubitorum: singulos quo-
que luteres per singulas, id est, decem
bases, posuit. * Et constituit decem 39
bases, quinque ad dexteram partem
templi, & quinque ad sinistram: mare
autem posuit ad dexteram partem
templi contra Orientem ad Meridiem.
* Fecit ergo Hiram lebetes, & scutras, 40
& hamulas, & perfecit omne opus re-
gis Salomonis in templo Domini.
* Columnas duas, & funiculos capi- 41
tellorum super capitella columnarum
duos: & retiacula duo, vt operirent
duos funiculos, qui erant super capita
columnarum. * Et malogranata qua- 42
dringenta in duobus retiaculis; duos
versus malogranatorum in retiaculis
singulis, ad operiendos funiculos ca-
pitellorum, qui erant super capita co-
lumnarum. * Et bases decem, & lu- 43
teres decem super bases. * Et mare 44
vnum, & boues duodecim subter ma-
re. * Et lebetes, & scutras, & hamulas. 45
omnia vasa, quæ fecit Hiram regi Sa- G
lomoni in domo Domini, de aurichal-
co erant. * In campestri regione Ior- 46
danis fudit ea rex in argillosa terra,
inter Sochoth & Sarthan.* Et posuit 47
Salomon omnia vasa: propter multi-
tudinem autem nimiam nō erat pon-
dus æris. * Fecitque Salomon omnia 48
vasa in domo Domini: altare aureum,
& mensam, super quam ponerentur
panes propositionis, auream: * & can- 49
delabra aurea, quinque ad dexteram,
& quinque ad sinistram, contra ora-
culum, ex auro puro: & quasi lilij flo-
res, & lucernas desuper aureas: & for-
cipes aureos, * & hydrias, & fuscinu- 50
las, & phialas, & mortariola, & thuri-
bula, de auro purissimo: & cardines
ostiorum domus interioris Sācti san-
ctorum, & ostiorum domus templi, ex
2. Par. 5. a. 1. auro erant. * ‖ Et perfecit omne opus 51
quod faciebat Salomon in domo Do-
mini, & intulit quæ sanctificauerat
Dauid pater suus, argentum & aurum,
& vasa, reposuitque in thesauris do-
mus Domini.

CAP. VIII.

Templum introducta in ipsam arca dedicatur, nebula illud implente. Salomon post longam orationem populo benedicit: numerus boum & ouium immolata in hac celebri festiuitate.

1 TVnc ‖ congregati sunt omnes ma- ‖ 2. Par.
A iores natu Israël cum principi- 5. a. 2.
bus tribuum, & duces familiarum fi-
liorum Israël, ad regem Salomonem
in Ierusalem: vt deferrent arcam fœ-
deris Domini, de ciuitate Dauid, id
2 est, de Sion.* Conuenitque ad regem
Salomonem vniuersus Israël in men-
se Ethanim, in sollemni die, ipse est
3 mensis septimus.* Veneruntque cun-
cti senes de Israel, & tulerunt arcam
4 sacerdotes, * & portauerunt arcam
Domini, & tabernaculum fœderis, &
omnia vasa Sanctuarij, quæ erant in
tabernaculo: & ferebant ea sacerdo-
5 tes & Leuitæ. * Rex autem Salomon,
& omnis multitudo Israel, quæ con-
uenerat ad eum, gradiebatur cum illo
ante arcam, & immolabant oues &
boues absque æstimatione & nume-
6 ro. * Et intulerunt sacerdotes arcam
fœderis Domini in locum suum, in
oraculum templi in Sanctum sancto-
7 rum, subter alas cherubim.* Siquidem
cherubim expandebant alas super lo-
cum arcæ, & protegebant arcam, &
8 vectes eius desuper.* Cumque emine-
rent vectes, & apparerēt summitates
eorum foris Sanctuarium ante oracu-
lum, non apparebant vltrà extrinse-
cus, qui & fuerunt ibi vsque in præ-
9 sentem diem.* In arca autem non erat
aliud, ‖ nisi duæ tabulæ lapideæ, quas ‖ Exod.
posuerat in ea Moyses in Horeb, quā- 34. d. 27.
do pepigit Dominus fœdus cum filiis Heb. 9.
Israel, cùm egrederentur de Terra a. 4.
10 Ægypti. * Factum est autem, cùm
B exissent sacerdotes de Sanctuario, ne-
11 bula impleuit domum Domini, * &
non poterant sacerdotes stare & mi-
nistrare propter nebulam: impleuerat
enim gloria Domini domum Domi-
12 ni. * Tunc ait Salomon: ‖ Dominus ‖ 2. Par.
13 dixit vt habitaret in nebula. * Ædifi- 6. a. 1.
cans ædificaui domum in habitacu-
lum tuum, firmissimum solium tuum in
14 sempiternum. * Conuertitque rex fa-
ciem suam, & benedixit omni eccle-
siæ Israël: omnis enim ecclesia Israël
15 stabat. * Et ait Salomon: Benedictus
Dominus Deus Israël, qui locutus
est ore suo ad Dauid patrem meum, &
16 in manibus eius perfecit, dicens: * A
die qua eduxi populum meum Israël
de Ægypto, non elegi ciuitatem de
vniuersis tribubus Israël, vt ædificare-
tur

tur domus, & esset nomen meum ibi:
sed elegi Dauid vt esset super popu-
‖ 2. Reg. 7. a. 5. lum meum Israël. * ‖ Voluitque Da- 17
uid pater meus ædificare domum no-
mini Domini Dei Israël: * & ait Do- 18
minus ad Dauid patrem meum: Quòd
cogitasti in corde tuo ædificare do-
mum nomini meo, benè fecisti, hoc
ipsum mente tractans. * Verumtamen 19
tu non ædificabis mihi domum, sed
filius tuus, qui egredietur de renibus
tuis, ipse ædificabit domum nomini
meo. * Confirmauit Dominus sermo- 20
nem suum, quem locutus est: stetique
pro Dauid patre meo, & sedi super
thronum Israël, sicut locutus est Do-
minus: & ædificaui domum nomini
Domini Dei Israël. * Et constitui ibi 21
locum arcæ, in qua fœdus Domini est,
quod percussit cum patribus nostris,
quando egressi sunt de Terra Ægypti. 22
* Stetit autem Salomon ante altare
Domini in conspectu ecclesiæ Israël,
& expandit manus suas in cælum, * & 23
ait: Domine Deus Israël, non est simi-
lis tui Deus in cælo desuper, & super
terram deorsum: qui custodis pactum
& misericordiam seruis tuis, qui am-
bulabant coram te in toto corde suo.
* Qui custodisti seruo tuo Dauid pa- 24
tri meo quæ locutus es ei: ore locutus
es, & manibus perfecisti, vt hæc dies
probat. * Nunc igitur Domine Deus 25
Israël, conserua famulo tuo Dauid
patri meo quæ locutus es ei, dicens:
‖ Non auferetur de te vir coram me,
qui sedeat super thronum Israël: ita
tamen si custodierint filij tui viam
suam, vt ambulent coram me sicut tu
ambulasti in conspectu meo. * Et nunc 26
Domine Deus Israël firmentur verba
tua, quæ locutus es seruo tuo Dauid
patri meo. * Ergóne putandum est 27
quòd verè Deus habitet super terram?
si enim cælum, & cæli cælorum te ca-
pere non possunt, quanto magis do-
mus hæc, quam ædificaui? * Sed re- 28
spice ad orationem serui tui, & ad
preces eius, Domine Deus meus: au-
di hymnum & orationem, quam ser-
uus tuus orat coram te hodie: * vt sint 29
oculi tui aperti super domum hanc
nocte ac die: super domum, de qua
‖ Deut. 12. b. 11. dixisti: ‖ Erit nomen meum ibi: vt
exaudias orationem, quam orat in lo-
co isto ad te seruus tuus. * Vt exaudias 30
deprecationem serui tui & populi tui
Israël, quodcumque orauerint in lo-
co isto, & exaudies in loco habitaculi
tui in cælo, & cùm exaudieris, pro-
pitius eris. * Si peccauerit homo in 31
proximum suum, & habuerit aliquod D
iuramentum, quo teneatur astrictus,
& venerit propter iuramentum coram
32 altari tuo in domum tuam, * tu exau-
dies in cælo: & facies, & iudicabis ser-
uos tuos, condemnans impium, &
reddens viam suam super caput eius,
iustificansque iustum, & retribuens
33 ei secundùm iustitiam suam. * Si fu-
gerit populus tuus Israël inimicos
meos (quia peccaturus est tibi) & agē-
tes pœnitentiam, & confitentes no-
mini tuo, venerint, & orauerint, & de-
34 precati te fuerint in domo hac; * ex-
audi in cælo, & dimitte peccatum po-
puli tui Israël, & reduces eos in terrā,
35 quam dedisti patribus eorū. * Si clau-
sum fuerit cælum, & non pluerit pro-
pter peccata eorum, & orantes in lo-
co isto, pœnitentiam egerint nomini
tuo, & a peccatis suis conuersi fue-
36 rint propter afflictionem suā: * exau-
di eos in cælo, & dimitte peccata ser-
uorum tuorum, & populi tui Israël:
& ostende eis viam bonam per quam
ambulent, & da pluuiam super ter-
ram tuam, quam dedisti populo tuo
37 in possessionē. * Fames si oborta fue-
rit in terra aut pestilentia, aut cor-
ruptus aër, aut ærugo, aut locusta,
vel rubigo, & afflixerit eum inimicus
eius portas obsidens, omnis plaga,
38 vniuersa infirmitas, * cuncta deuora-
tio, & imprecatio, quæ acciderit om-
ni homini de populo tuo Israël: si
quis cognouerit plagam cordis sui, &
expanderit manus suas in domo hac,
39 * tu exaudies in cælo in loco habita-
tionis tuæ, & repropitiaberis, & facies
vt des vnicuique secundùm omnes
vias suas, sicut videris cor eius (quia
E tu nosti solus cor omnium filiorum
40 hominum) * vt timeant te cunctis
diebus, quibus viuunt super faciem
terræ, quam dedisti patribus nostris.
41 * Insuper & alienigena, qui non est
de populo tuo Israël, cùm venerit de
terra longinqua propter nomē tuum
(audietur enim nomen tuū magnum,
& manus tua fortis, & brachium tuum
42 * extentum, vbique) cùm venerit er-
43 go, & orauerit in hoc loco, * tu exau-
dies in cælo, in firmamento habita-
culi tui, & facies omnia pro quibus
inuocauerit te alienigena: vt discant
vniuersi populi terrarū nomen tuum
timere, sicut populus tuus Israël, &
probent quia nomen tuum inuoca-
tum est super domum hanc, quam
44 ædificaui. * Si egressus fuerit popu-
lus tuus ad bellum contra inimicos
suos, per viam, quocumque miseris
eos, orabunt te contra viam ciui-
tatis, quam elegisti, & contra do-
mum, quam ædificaui nomini tuo.
* &

* & exaudies in cælo orationes eo 45
rum, & preces eorum, & facies iu-
dicium eorum. * Quòd si peccaue- 46
‖ 2. Par. 6. g. 36. 1. Ioan. 1. d. 8. Eccles. 7. c. 21.
rint tibi (‖ non est enim homo qui
non peccet) & iratus tradideris eos
inimicis suis, & captiui ducti fue-
rint in terram inimicorum longè vel
propè, * & egerint pœnitentiam in 47
corde suo in loco captiuitatis, & con-
uersi deprecati te fuerint in captiui-
tate sua, dicentes: Peccauimus, ini-
què egimus, impiè gessimus: * & 48
reuersi fuerint ad te in vniuerso cor-
de suo, & tota anima sua, in terra ini-
micorum suorum, ad quam captiui
ducti fuerint: & orauerint te contra F
viam terræ suæ, quam dedisti patri-
bus eorum, & ciuitatis quam elegisti,
& templi quod ædificaui nomini tuo:
* exaudies in cælo, in firmamento 49
solij tui, orationes eorum, & pre-
ces eorum, & facies iudicium eo-
rum: * & propitiaberis populo tuo 50
qui peccauit tibi, & omnibus ini-
quitatibus eorum, quibus præuari-
cati sunt in te: & dabis misericor-
diam coram eis qui eos captiuos ha-
buerint, vt misereantur eis. * Popu- 51
lus enim tuus est, & hereditas tua,
quos eduxisti de Terra Ægypti, de
medio fornacis ferreæ. * Vt sint ocu- 52
li tui aperti ad deprecationem serui
tui, & populi tui Israël, & exau-
dias eos in vniuersis pro quibus in-
uocauerint te. * Tu enim separasti eos 53
tibi in hereditatem de vniuersis po-
pulis terræ, sicut locutus es per Moy-
sen seruum tuum, quando eduxisti
patres nostros de Ægypto, Domine
Deus. * Factum est autem, cùm com- 54
plesset Salomon orans Dominum
omnem orationem & deprecatio-
nem hanc, surrexit de conspectu al-
taris Domini: vtrumque enim genu
in terram fixerat, & manus expan-
derat in cælum. * Stetit ergo. & be- 55
nedixit omni ecclesiæ Israël voce ma-
gna, dicens: * Benedictus Dominus, 56
qui dedit requiem populo suo Israël,
iuxta omnia quæ locutus est: non
cecidit ne vnus quidem sermo, ex
omnibus bonis quæ locutus est per
Moysen seruum suum. * Sit Domi- 57
nus Deus noster nobiscum, sicut fuit
cum patribus nostris, non derelin-
quens nos, neque proiiciens. * Sed 58
inclinet corda nostra ad se, vt am-
bulemus in vniuersis viis eius, & cu-
stodiamus mandata eius, & ceremo-
nias eius, & iudicia quæcumque
mandauit patribus nostris. * Et sint 59
sermones mei isti, quibus depreca- G
tus sum coram Domino, appropin-
quantes Domino Deo nostro die ac
nocte, vt faciat iudicium seruo suo,
& populo suo Israel per singulos
60 dies: * vt sciant omnes populi terræ,
quia Dominus ipse est Deus, & non
61 est vltrà absque eo. * Sit quoque
cor nostrum perfectum cum Domi-
no Deo nostro, vt ambulemus in
decretis eius, & custodiamus man-
62 data eius, sicut & hodie. * Igitur rex,
& omnis Israel cum eo, immolabant
63 victimas coram Domino. * Macta-
uitque Salomon hostias pacificas,
quas immolauit Domino, boum vi-
ginti duo millia, & ouium centum
viginti millia: & dedicauerunt tem-
64 plum Domini rex & filij Israel. * In
die illa sanctificauit rex medium a-
trij, quod erat ante domum Domi-
ni: fecit quippe holocaustum ibi, &
sacrificium, & adipem pacificorum:
quoniam altare æreum, quod erat
coram Domino, minus erat, & ca-
pere non poterat holocaustum, & sa-
crificium, & adipem pacificorum.
65 * Fecit ergo Salomon in tempore illo
festiuitatem celebrem, & omnis Is-
rael cum eo, multitudo magna ab
introitu Emath vsque ad Riuum Æ-
† gypti, coram Domino Deo nostro,
septem diebus & septem diebus, id
66 est, quattuordecim diebus. * Et in die
octaua dimisit populos: qui benedi-
centes regi, profecti sunt in taberna-
cula sua lætantes, & alacri corde su-
per omnibus bonis, quæ fecerat Do-
minus Dauid seruo suo, & Israel po-
pulo suo.

CAP. IX.

Dominus Salomoni secundo apparens, iubet sua seruare præcepta, addita comminatione nisi seruata fuerint. Salomon plures ædificat ciuitates, gentes sibi facit tributarias, & classe in Ophir missa plurimum auri recipit.

1 FActum est autem cùm perfecisset
A Salomon ædificium domus Do-
mini, & ædificium regis, & omne
quod optauerat & voluerat facere,
2 * apparuit ei Dominus secundò. ‖ si-
3 cut apparuerat ei in Gabaon. * Dixit- ‖ 2. Par. 7. c. 11. Sup. 3. a. 5.
que Dominus ad eum: Exaudiui ora-
tionem tuam & deprecationē tuam,
quam deprecatus es coram me: san-
ctificaui domum hanc, quam ædifi-
casti, vt ponerem nomen meum ibi
in sempiternum, & erunt oculi mei
4 & cor meum ibi cunctis diebus. * Tu
quoque si ambulaueris corā me, sicut
ambulauit pater tuus, in simplicitate
cordis, & in æquitate: & feceris om-
nia quæ præcepi tibi, & legitima mea
&

‖ 2. Reg. & iudicia mea seruaueris, * ‖ ponam 5
7. b. 12. thronũ regni tui super Israel in sépi-
c. 16. ternum, sicut locutus sum Dauid patri
tuo dicẽs: Nõ auferetur vir de genere
tuo de solio Israel. * Si autẽ auersione 6
auersi fueritis vos & filij vestri, non
sequentes me, nec custodientes man-
data mea, & ceremonias meas, quas
proposui vobis, sed abieritis & colue-
ritis deos alienos, & adoraueritis eos:
* auferam Israel de superficie terræ, 7
quam dedi eis: & templum, quod B
sanctificaui nomini meo, proiiciam
à cõspectu meo, eritque Israel in pro-
uerbium, & in fabulam cunctis po-
pulis. * Et domus hęc erit in exẽplum: 8
omnis qui transierit per eam, stupe-
‖ Deut. bit, & sibilabit, & dicet ‖ Quare fe-
29. d. 24 cit Dominus sic terræ huic, & domui
Ier. 22. huic? * Et respondebunt: Quia dere- 9
c. 8. liquerunt Dominum Deum suum,
qui eduxit patres eorum de Terra
Ægypti, & secuti sunt deos alienos,
& adorauerunt eos, & coluerunt eos;
idcircò induxit Dominus super eos
‖ 2. Par. omne malum hoc. * ‖ Expletis autem 10
8. a. 1. annis viginti postquam ædificauerat
Salomon duas domos, id est, domum
Domini, & domum regis, * (Hiram 11
rege Tyri præbente Salomoni ligna
cedrina & abiegna, & aurum iuxta
omne quod opus habuerat) tunc de-
dit Salomon Hiram viginti oppida
in Terra Galilææ. * Et egressus est 12
Hiram de Tyro, vt videret oppida
quæ dederat ei Salomon, & non pla-
cuerunt ei, * & ait Hæcine sunt ci- 13
uitates, quas dedisti mihi, frater? Et C
appellauit eas Terram chabul, vsque
in diem hanc. * Misit quoque Hiram 14
ad regem Salomonem centum vigin-
ti talenta auri. * Hæc est summa ex- 15
pensarum, quam obtulit rex Salomon
ad ædificandam domum Domini &
domum suam, & Mello, & murum
Ierusalem, & Heser, & Mageddo, &
Gazer. * Pharao rex Ægypti ascendit, 16
& cepit Gazer, succẽditque eam igni:
& Chananæum, qui habitabat in
ciuitate, interfecit, & dedit eam in
dotem filiæ suæ vxori Salomonis.
* Ædificauit ergo Salomon Gazer, & 17
Bethoron inferiorem, * & Baalath, 18
& Palmiram in Terra solitudinis. * Et 19
omnes vicos, qui ad se pertinebant, &
erant absque muro, muniuit, & ciui-
tates curruum & ciuitates equitum,
& quodcumque ei placuit vt ædifica-
ret in Ierusalem, & in Libano, & in
omni terra potestatis suæ. * Vniuer- 20
sum populum, qui remanserat de
Amorrhæis, & Hethæis, & Pherezæis,
& Heuæis, & Iebusæis, qui non sunt
21 de filiis Israël: * horum filios, qui re-
D manserant in terra, quos scilicet non
potuerant filij Israel exterminare: fe-
cit Salomon tributarios, vsque in
22 diem hanc. * De filiis autem Israel
non cõstituit Salomon seruire quem-
quam, sed erant viri bellatores, & mi-
nistri eius, & principes, & duces, &
23 præfecti curruum & equorum. * Erant
autem principes super omnia opera
Salomonis præpositi quingenti quin-
quaginta, qui habebant subiectum
populum, & statutis operibus impe-
24 rabant. * ‖ Filia autem Pharaonis as- ‖ 2. Par.
cendit de ciuitate Dauid in domum 8. b. 11.
suam, quam ædificauerat ei Salo-
25 mon: tunc ædificauit Mello. * Of-
ferebat quoque Salomon tribus vici-
bus per annos singulos holocausta,
& pacificas victimas, super altare
quod ædificauerat Domino, & ado-
lebat thymiama coram Domino: per-
26 fectumque est templum. * Classem
quoque fecit rex Salomon in Asion-
gaber, quæ est iuxta Ailath in littore
27 Maris rubri, in Terra Idumææ. * Mi-
sitque Hiram in classe illa seruos suos
viros nauticos & gnaros maris, cum
28 seruis Salomonis. * Qui cùm venis-
sent in Ophir, sumptum inde aurum
quadringentorum viginti talẽtorum,
detulerunt ad regem Salomonem.

CAP. X.

Venit regina Saba ad regem Salomonem: quæ eius mirata sapientiam, magnificentiam & gubernationem, datis acceptisque amplis muneribus, discessit: Salomon multum tributum ac aurum aliunde accipit; vasa & scuta, magnificumque thronum construit; multã ac pretiosam habet supellectilẽ in vasis, curribus & equis, in abundantia argenti ac cedrorum.

1 A SEd ‖ & Regina Saba, audita fama ‖ 2. Par.
Salomonis in nomine Domini, 9. a. 1.
venit tentare eum in ænigmatibus. Matth.
2 * Et ingressa Ierusalem multo cum 12. d. 42.
comitatu, & diuitiis, camelis portan- Luc. 11.
tibus aromata, & aurum infinitum d. 31.
nimis, & gemmas pretiosas, venit
ad regem Salomonem, & locuta est ei
vniuersa quæ habebat in corde suo.
3 * Et docuit eam Salomon omnia ver-
ba quæ proposuerat: non fuit sermo,
qui regem posset latẽre, & non res-
4 ponderet ei. * Videns autem regina
Saba omnem sapientiam Salomonis,
5 & domum quam ædificauerat, * & ci-
bos mensæ eius, & habitacula seruo-
rum, & ordines ministrantium, ve-
stesque eorum, & pincernas, & holo-
causta quæ offerebat in domo Domi-
ni: non habebat vltrà spiritum. * di-
xitque

xitque ad regem : Verus eſt ſermo,
quem audiui in terra mea, * ſuper 7
ſermonibus tuis, & ſuper ſapientia
tua : & non credebam narrantibus
mihi, donec ipſa veni, & vidi oculis
meis, & probaui quòd media pars
mihi nuntiata non fuerit : maior eſt
ſapientia & opera tua, quàm rumor B
quem audiui. * Beati viri tui, & beati 8
ſerui tui, qui ſtant coram te ſemper,
& audiunt ſapientiam tuam. * Sit Do- 9
minus Deus tuus benedictus, cui com-
placuiſti, & poſuit te ſuper thronum
Iſraël, eò quòd dilexerit Dominus Iſ-
rael in ſempiternum, & conſtituit te
regem, vt faceres iudicium & iuſti-
tiam. * Dedit ergo regi centum vigin- 10
ti talenta auri, & aromata multa ni-
mis. & gemmas pretioſas : non ſunt
allata vltra aromata tam multa, quàm
ea quæ dedit regina Saba regi Salo-
‖ 2. Par. 9. c. 10. moni. (* Sed & ‖ claſſis Hiram, quæ 11
portabat aurum de Ophir, attulit de
Ophir. ligna thyina multa nimis, &
gemmas pretioſas. * Fecitque rex de 12
lignis thyinis fulcra domus Domi-
ni, & domus regiæ, & cytharas ly-
raſque cantoribus : non ſunt allata
huiuſcemodi ligna thyina, neque vi-
ſa vſque in præſentem diem.) * Rex 13
autem Salomon dedit reginæ Saba
omnia quæ voluit & petiuit ab eo :
exceptis his, quæ vltrò obtulerat ei
munere regio. Quæ reuerſa eſt, & ab-
ijt in terram ſuam cum ſeruis ſuis.
* Erat autem pondus auri, quod affe- 14
rebatur Salomoni per annos ſingu-
los ſexcentorum ſexaginta ſex talen- C
torum auri : * excepto eo, quod affere- 15
bant viri qui ſuper vectigalia erant, &
negotiatores, vniuerſique ſcruta ven-
dentes, & omnes reges Arabiæ, duceſ-
que terræ. * Fecit quoque rex Salo- 16
mon ducenta ſcuta de auro puriſſimo,
ſexcentos auri ſiclos dedit in laminas
ſcuti vnius. * Et trecentas peltas ex 17
auro probato : trecẽtæ minæ auri vnã
peltam veſtiebant : poſuitque eas rex
in domo ſaltus Libani. * Fecit etiam 18
rex Salomõ thronum de ebore gran-
dem : & veſtiuit eum auro fuluo ni-
mis ; * qui habebat ſex gradus : & ſum- 19
mitas throni rotũda erat in parte po-
ſteriori : & duæ manus hinc atque in-
de tenentes ſedile : & duo leones ſta-
bant iuxta manus ſingulas. * Et duo- 20
decim leunculi ſtantes ſuper ſex gra-
dus hinc atque inde : non eſt factum
tale opus in vniuerſis regnis. * Sed 21
& omnia vaſa, quibus potabat rex
Salomon, erant aurea : & vniuerſa ſu-
pellex domus ſaltus Libani de auro
puriſſimo : non erat argentum, nec
alicuius pretij putabatur in diebus
22 Salomonis. * quia claſſis regis per
D mare cũ claſſe Hiram ſemel per tres
annos ibat in Tharſis, deferens inde
aurũ, & argentum, & dentes elephan-
23 torum, & ſimias, & pauos. * Magni-
ficatus eſt ergo rex Salomon ſuper
omnes reges terræ, diuitiis, & ſapien-
24 tia. * Et vniuerſa terra deſiderabat
vultũ Salomonis, vt audiret ſapien-
tiam eius, quam dederat Deus in cor-
25 de eius. * Et ſinguli deferebant ei mu-
nera, vaſa argentea & aurea, veſtes &
arma bellica, aromata quoque, &
equos & mulos, per annos ſingulos.
26 * ‖ Congregauitque Salomon currus ‖ 1. Par.
& equites, & facti ſunt ei mille qua- 1. d. 14.
dringenti currus, & duodecim millia
equitum : & diſpoſuit eos per ciuita-
tes munitas, & cum rege in Ieruſa-
27 lẽ. * Fecitque vt tanta eſſet abundan-
tia argenti in Ieruſalem, quanta & la-
pidum : & cedrorum præbuit multi-
tudinem, quaſi ſycomoros quæ na-
28 ſcuntur in campeſtribus. * Et educe-
bantur equi Salomoni de Ægypto, &
de Coa. Negotiatores enim regis
emebant de Coa, & ſtatuto pretio
29 perducebant. * Egrediebatur autem
quadriga ex Aegypto ſexcentis ſiclis
argenti, & equus centum quinqua-
ginta. Atque in hunc modum cuncti
reges Hethæorum & Syriæ equos
venundabant.

CAP. XI.

Salomon plurimis iungitur mulieribus alienigenis, & ab ipſis infatuatus ad ipſarum idola conuertitur : in quem iratus Dominus, ſuſcitat ei aduerſarios Adad, Razon, & Ieroboam : cui per prophetam Abiam promittit regnum Iſrael, ſeruata vna tribu Salomonis filio : moritur Salomon poſt quadraginta regni annos, cui ſuccedit filius Roboam.

1 REx autem Salomon ‖ adamauit ‖ Deut.
A mulieres alienigenas multas, filiã 17. d. 17.
quoque Pharaonis, & Moabitidas, Eccli.
& Ammonitidas, Idumæas, & Sido- 47. c. 21.
2 nias, & Hethæas : * de gentibus, ſuper
quibus dixit Dñs filiis Iſrael : ‖ Non ‖ Exod.
ingrediemini ad eas, neque de illis in- 34. b. 16.
gredientur ad veſtras : certiſſimè enim
auertent corda veſtra vt ſequamini
deos earum. His itaque copulatus eſt
3 Salomon ardentiſſimo amore. * Fue-
runtq; ei vxores quaſi reginæ ſeptin-
gentæ, & concubinæ trecentæ : &
4 auerterunt mulieres cor eius. * Cum-
que iam eſſet ſenex, deprauatum eſt
cor eius per mulieres, vt ſequeretur
deos alienos : nec erat cor eius perfe-
ctũ cum Domino Deo ſuo, ſicut cor

Dauid

Dauid patris eius. * Sed colebat Salo- 5
mon Astarthen deam Sidoniorum,
& Moloch idolum Ammonitarum.
* Fecitque Salomon quod non pla- 6
cuerat coram Domino, & non adim-
pleuit vt sequeretur Dominum, sicut B
Dauid pater eius. * Tunc ædificauit 7
Salomon fanũ, Chamos idolo Moab,
in monte qui est contra Ierusalem, &
Moloch idolo filiorum Ammon.* At- 8
que in hunc modum fecit vniuersis
vxoribus suis alienigenis, quæ adole-
bant thura, & immolabant diis suis.
* Igitur iratus est Dominus Salomo- 9
ni, quòd auersa esset mens eius à Do-
‖ Sup. 9. a. 6. mino Deo Israël, qui ‖ apparuerat ei
secundò,* & præceperat de verbo hoc 10
ne sequeretur deos alienos,& non cu-
stodiuit quæ mandauit ei Dominus.
* Dixit itaque Dominus Salomoni 11
Quia habuisti hoc apud te, & non cu-
stodisti pactum meum, & præcepta
mea quæ mandaui tibi, dirumpens
scindam regnum tuum, & dabo illud
‖ Infr. 12. d. 15. seruo tuo. * ‖ Verumtamen in diebus 12
tuis non faciam, propter Dauid pa- C
trem tuum : de manu filij tui scindam
illud, * nec totum regnum auferam, 13
sed tribum vnam dabo filio tuo, pro-
pter Dauid seruum meum, & Ierusa-
lem quam elegi. * Suscitauit autem 14
Dominus aduersarium Salomoni,
Adad Idumæum de semine regio, qui
‖ 2. Reg. 8. d. 14. erat in Edom. * ‖ Cùm enim esset Da- 15
uid in Idumæa, & ascendisset Ioab
princeps militiæ ad sepeliendum eos
qui fuerant interfecti, & occidisset
omne masculinum in Idumæa (* sex 16
enim mensibus ibi moratus est Ioab,
& omnis Israël, donec interimeret
omne masculinum in Idumæa) * fu- 17
git Adad ipse, & viri Idumæi de ser-
uis patris eius cum eo, vt ingredere-
tur Ægyptum : erat autem Adad puer
paruulus. * Cumque surrexissent de 18
Madian, venerunt in Pharan, tule-
runtque secum viros de Pharan, & in-
troierunt Ægyptum ad Pharaonem
regem Ægypti qui dedit ei domum,&
cibos constituit, & terram delegauit.
* Et inuenit Adad gratiã coram Pha- 19
raone valdè, in tantum vt daret ei D
vxorem, sororem vxoris suæ germa-
nam Taphnes reginæ. * Genuitque 20
ei soror Taphnes Genubath filium,&
nutriuit eum Taphnes in domo Pha-
raonis : eratque Genubath habitans
apud Pharaonẽ cum filiis eius.* Cum- 21
que audisset Adad in Ægypto dor-
misse Dauid cũ patribus suis, & mor-
tuum esse Ioab principem militiæ, di-
xit Pharaoni : Dimitte me, vt vadam
in terram meam. * Dixitque ei Pha- 22
rao : Qua enim re apud me indiges,vt
quæras ire ad terram tuam ? At ille
respondit: Nulla:sed obsecro te vt di-
23 mittas me. * Suscitauit quoque ei
Deus aduersarium Razon filium Elia-
da, qui fugerat Adarezer regem Soba
24 dominum suum:* & congregauit con-
E tra eum viros, & factus est princeps
latronum cùm interficeret eos Da-
uid : abieruntque Damascum, & ha-
bitauerunt ibi, & constituerunt eum
25 regem in Damasco, * eratque aduer-
sarius Israëli cunctis diebus Salomo-
nis : & hoc est malum Adad, & odium
contra Israël, regnauitque in Syria.
26 * ‖ Ieroboam quoque filius Nabath, ‖ 2. Par. 13. a. 6.
Ephrathæus, de Sareda, seruus Sa-
lomonis, cuius mater erat nomine
Sarua, mulier vidua : leuauit manum
27 contra regem. * Et hæc est causa re-
bellionis aduersus eum, quia Salo-
mon ædificauit Mello, & coæquauit
voraginem ciuitatis Dauid patris sui.
28 * Erat autem Ieroboam vir fortis &
potens: vidensque Salomõ adolescen-
tem bonæ indolis & industrium, con-
stituerat eum præfectum super tribu-
29 ta vniuersæ domus Ioseph.* ‖ Factum ‖ 2. Par. 10. d. 15.
est igitur in tempore illo, vt Iero-
boam egrederetur de Ierusalem, &
inueniret eum Ahias Silonites pro-
pheta in via, opertus pallio nouo:
30 erant autem duo tãtùm in agro.* Ap-
prehendensque Ahias pallium suum
nouum, quo coopertus erat, scidit
31 in duodecim partes. * Et ait ad Iero-
F boam : Tolle tibi decem scissuras:hæc
enim dicit Dominus Deus Israël : Ec-
ce ego scindam regnum de manu Sa-
lomonis, & dabo tibi decem tribus.
32 * Porrò vna tribus remanebit ei,pro-
pter seruum meum Dauid, & Ierusa-
lem ciuitatem, quam elegi ex omni-
33 bus tribubus Israel : * eò quòd dere-
liquerit me, & adorauerit Astarthen
deam Sidoniorum, & Chamos deum
Moab, & Moloch deum filiorum Am-
mon:& non ambulauerit in viis meis,
vt faceret iustitiam corã me, & præ-
cepta meá, & iudicia sicut Dauid pa-
34 ter eius.* Nec auferam omne regnum
de manu eius, sed ducem ponam eum
cunctis diebus vitæ suæ, propter Da-
uid seruum meum, quem elegi, qui
custodiuit mandata mea & præcepta
35 mea. * Auferam autem regnum de
manu filii eius,& dabo tibi decem tri-
36 bus : * filio autem eius dabo tribum
vnam, vt remaneat lucerna Dauid
seruo meo cunctis diebus coram me
G in Ierusalem ciuitate, quam elegi vt
37 esset nomen meum ibi. * Te autem
assumam, & regnabis super omnia

quæ desiderat anima tua, erisque rex
super Israël. * Si igitur audieris om- 38
nia quæ præcepero tibi, & ambula-
ueris in uiis meis, & feceris quod re-
ctum est coram me, custodiens man-
data mea & præcepta mea, sicut fecit
Dauid seruus meus: ero tecum, &
ædificabo tibi domum fidelem, quo-
modo ædificaui Dauid domum, &
tradam tibi Israel: * & affligam se- 39
men Dauid super hoc, uerumtamen
non cunctis diebus. * Voluit ergo Sa- 40
lomon interficere Ieroboam: qui sur-
rexit, & aufugit in Ægyptum ad Se-
sac regem Ægypti, & fuit in Ægypto
vsque ad mortem Salomonis. * Re- 41
liquum autem verborum Salomonis,
& omnia quæ fecit, & sapientia eius:
ecce vniuersa scripta sunt in Libro
verborum dierum Salomonis. * Dies 42
autem, quos regnauit Salomon in Ie-
rusalem super omnem Israel, quadra-
ginta anni sunt. * Dormiuitque Salo- 43
mon cum patribus suis, & sepultus est
in ciuitate Dauid patris sui, regnauit-
que Roboam filius eius pro eo.

CAP. XII.

Roboam iuuenum secutus consilium patitur regni diuisionem, & Ieroboam rex super decem tribus constituitur, exercitum quoque Roboam aduersus Ieroboam Dominus per Semeiam prophetam dissipat. Ieroboam verò aureos erexit vitulos adorandos, constitutis sollemnitate, altari, ac sacerdotibus.

2. Par. 10.a.1. VEnit autem Roboam in Sichem: 1
illuc enim congregatus erat om- A
nis Israel ad constituendum eum re-
gem. * At verò Ieroboam filius Na- 2
bat, cùm adhuc esset in Ægypto pro-
fugus à facie regis Salomonis, audita
morte eius, reuersus est de Ægypto.
* Miseruntque & vocauerunt eum: 3
venit ergo Ieroboam, & omnis mul-
titudo Israel, & locuti sunt ad Ro-
boam, dicentes: * Pater tuus duris- 4
simum iugum imposuit nobis: tu ita-
que nunc imminue paululum de im-
perio patris tui durissimo, & de iu-
go grauissimo quod imposuit nobis,
& seruiemus tibi.* Qui ait eis: Ite vs- 5
que ad tertium diem, & reuertimi- B
ni ad me. Cumque abiisset populus,
* iniit consilium rex Roboam cum se- 6
nioribus, qui assistebant coram Salo-
mone patre eius cùm adhuc viueret,
& ait: Quod datis mihi consilium,
vt respondeam populo huic? * Qui 7
dixerunt ei: Si hodie obedieris popu-
lo huic, & seruieris, & petitioni eo-
rum cesseris, locutusque fueris ad eos
verba lenia, erunt tibi serui cunctis
8 diebus. * Qui dereliquit consilium se-
num, quod dederant ei, & adhibuit
adolescentes, qui nutriti fuerant cum
9 eo, & assistebant illi, * dixitque ad
eos: Quod mihi datis consilium, vt re-
spondeam populo huic, qui dixerunt
mihi: Leuius fac iugum quod impo-
10 suit pater tuus super nos: * Et dixerũt
C ei iuuenes qui nutriti fuerant cum eo:
Sic loquèris populo huic, qui locuti
sunt ad te, dicentes: Pater tuus aggra-
uauit iugum nostrum, tu releua nos.
Sic loquèris ad eos: Minimus digitus
meus grossior est dorso patris mei.
11 * Et nunc pater meus posuit super vos
iugum graue, ego autem addam su-
per iugum vestrum: pater meus ceci-
dit vos flagellis, ego autem cædam
12 vos scorpionibus. * Venit ergo Iero-
boam, & omnis populus ad Roboam
die tertia, sicut locutus fuerat rex, di-
cens: Reuertimini ad me die tertia.
13 * Respónditque rex populo dura, de-
relicto consilio seniorum, quod ei de-
14 derant, * & locutus est eis secundùm
consilium iuuenum, dicens: Pater
meus aggrauauit iugum vestrum, ego
autem addam iugo vestro: pater meus
15 cecídit vos flagellis, ego autem cæ-
D dam vos scorpionibus. * Et non ac-
quieuit rex populo: quoniam auersa-
tus fuerat eum Dominus, vt suscitaret
verbum suum, ‖ quod locutus fuerat ‖ Sup. 11. f. 31.
in manu Ahiæ Silonitæ, ad Ieroboam
16 filium Nabat. * Videns itaque popu-
lus quòd noluisset eos audire rex, re-
spondit ei dicens: Quæ nobis pars in
Dauid? vel quæ hereditas in filio Isai?
Vade in tabernacula tua Israël, nunc
vide domum tuam Dauid. Et abiit
17 Israël in tabernacula sua. * Super fi-
lios autem Israël, quicumque habita-
bant in ciuitatibus Iuda, regnauit
18 Roboam. * Misit ergo rex Roboam
Aduram, qui erat super tributa: & la-
E pidauit eum omnis Israël, & mortuus
est. Porrò rex Roboam festinus as-
cendit currum, & fugit in Ierusalem:
19 * recessitque Israël à domo Dauid,
20 vsque in præsentem diem. * Factum
est autem cùm audisset omnis Israël,
quòd reuersus esset Ieroboam, mise-
runt, & vocauerunt eum congregato
cœtu, & constituerunt eum regem
super omnem Israël, nec secutus est
quisquam domum Dauid præter tri-
21 bum Iuda solam. * Venit autem Ro-
boam Ierusalem, & congregauit vni-
uersam domum Iuda, & tribum Ben-
iamin, centum octoginta millia ele-
ctorum virorum bellatorum, vt pu-
gnarent contra domum Israël, & re-
ducerent regnum Roboam filio Sa-
lomonis.

‖ 2. Par. lomonis. * ‖ Factus est autem sermo 22
11. a. 2. Domini ad Semeiam virum Dei, di-
cens : * Loquere ad Roboam filium 23
Salomonis regem Iuda, & ad omnem F
domum Iuda, & Beniamin, & reli-
quos de populo, dicens : * Hæc dicit 24
Dominus: Non ascendetis, neque bel-
labitis contra fratres vestros filios Is-
rael : reuertatur vir in domum suam,
à me enim factum est verbum hoc.
Audierunt sermonem Domini, & re-
uersi sunt de itinere, sicut eis præce-
perat Dominus. * Ædificauit autem 25
Ieroboam Sichem in mõte Ephraim,
& habitauit ibi: & egressus inde ædifi-
cauit Phanuel. * Dixitque Ieroboam 26
in corde suo: Nũc reuertetur regnum
ad domum Dauid, * si ascenderit po- 27
pulus iste vt faciat sacrificia in domo
Domini in Ierusalem : & conuertetur
cor populi huius ad dominum suum
Roboam regem Iuda, interficient-
‖ Tob. 1. que me, & reuertentur ad eum. * ‖ Et 28
a. 5. excogitato consilio fecit duos vitu-
los aureos, & dixit eis : Nolite vltrà
‖ Exod. ascendere in Ierusalem : ‖ Ecce dij tui
32. b. 8. Israël, qui te eduxerunt de Terra Æ- G
gypti. * Posuitque vnum in Bethel, 29
& alterum in Dan : * & factum est 30
verbum hoc in peccatum : ibat enim
populus ad adorandum vitulum vs-
que in Dan. * Et fecit fana in excel- 31
‖ 2. Par. sis, & ‖ sacerdotes de extremis popu-
11. a. 15. li, qui non erant de filiis Leui. * Con- 32
stituitque diem sollemnem in mense
octauo, quintadecima die mensis, in
similitudinem sollemnitatis, quæ ce-
lebrabatur in Iuda. Et ascendens al-
tare, similiter fecit in Bethel, vt im-
molaret vitulis, quos fabricatus fue-
rat : constituitque in Bethel sacerdo-
tes excelsorum, quæ fecerat. * Et as- 33
cendit super altare quod extruxerat
in Bethel, quintadecima die mensis
octaui, quem finxerat de corde suo :
& fecit sollemnitatem filiis Israël, &
ascendit super altare, vt adoleret in-
censum.

CAP. XIII.

Missus propheta de Iuda ad Ieroboam, de altaris subuersione & natiuitate Iosiæ regis prophetat : quo orante, manus Ieroboam quæ exaruerat, sanitati restituitur; rediens autem propheta, à leone occiditur, quòd Dei verbo inobediens fuisset, & Ieroboam suam auget impietatem.

ET ecce vir Dei venit de Iuda in 1
sermone Domini in Bethel, Iero- A
boam stante super altare, & thus ia-
ciente. * Et exclamauit contra alta- 2
‖ 4. Reg. re in sermone Domini, & ait : Altare,
23. d. 17. altare, hæc dicit Dominus : ‖ Ecce fi-
lius nascetur domui Dauid, Iosias
nomine, & immolabit super te sacer-
dotes excelsorum, qui nunc in te
thura succendunt, & ossa hominum
3 super te incendet. * Deditque in il-
la die signum, dicens : Hoc erit si-
gnum quòd locutus est Dominus: Ec-
ce altare scindetur, & effundetur ci-
4 nis qui in eo est. * Cumque audisset
rex sermonem hominis Dei, quem
inclamauerat contra altare in Bethel,
B extendit manum suam de altari, di-
cens : Apprehendite eum. Et exaruit
manus eius, quam extenderat con-
tra eum : nec valuit retrahere eam ad
5 se. * Altare quoque scissum est, &
effusus est cinis de altari, iuxta si-
gnum quod prædixerat vir Dei in ser-
6 mone Domini. * Et ait rex ad virum
Dei : Deprecare faciem Domini Dei
tui, & ora pro me, vt restituatur ma-
nus mea mihi. Orauitque vir Dei fa-
ciem Domini, & reuersa est manus
regis ad eum, & facta est sicut priùs
7 fuerat. * Locutus est autem rex ad
virum Dei : Veni mecum domum vt
8 prandeas, & dabo tibi munera. * Re-
sponditque vir Dei ad regem : Si de-
deris mihi mediam partem domus
tuæ, non veniam tecum, nec come-
dam panem, neque bibam aquam in
9 loco isto : * sic enim mandatum est
C mihi in sermone Domini præcipien-
tis : Non comedes panem, neque bi-
bes aquam, nec reuertêris per viam
10 qua venisti. * Abiit ergo per aliam
viam, & non est reuersus per iter,
11 quo venerat in Bethel. * Prophetes
autem quidam senex habitabat in Be-
thel, ad quem venerunt filij sui, &
narrauerunt ei omnia opera, quæ fe-
cerat vir Dei illa die in Bethel : &
verba quæ locutus fuerat ad regem,
12 narrauerunt patri suo. * Et dixit eis
pater eorum : Per quam viam abiit?
Ostenderunt ei filij sui viam, per
quam abierat vir Dei, qui venerat
13 de Iuda. * Et ait filiis suis : Sternite
mihi asinum. Qui cùm strauissent,
14 ascendit, * & abiit post virum Dei, &
inuenit eum sedentem subtus tere-
binthum : & ait illi : Tu ne es vir Dei
D qui venisti de Iuda ? Respondit ille :
15 Ego sum. * Dixitque ad eum : Veni
mecum domum, vt comedas panem.
16 * Qui ait : Non possum reuerti, neque
venire tecum, nec comedam panem,
17 neque bibã aquam in loco isto : * quia
locutus est Dominus ad me in ser-
mone Domini, dicens : Non come-
des panem, & non bibes aquam ibi,
18 nec reuerteris per viã qua ieris. * Qui
ait illi : Et ego propheta sum similis

tui:& angelus locutus est mihi in ser-
mone Domini, dicens: Reduc eum te-
cum in domum tuam, vt comedat pa-
nem, & bibat aquam. Fefellit eum,
* & reduxit secum: comedit ergo pa- 19
nem in domo eius, & bibit aquam.
* Cumque sederent ad mensam, fa- 20
ctus est sermo Domini ad prophe- E
tam, qui reduxerat eum.* Et exclama- 21
uit ad virum Dei, qui venerat de Iu-
da, dicens: Hæc dicit Dominus: Quia
non obediens fuisti ori Domini, &
non custodisti mandatum quod præ-
cepit tibi Dominus Deus tuus, * & 22
reuersus es, & comedisti panem: &
bibisti aquam, in loco in quo præce-
pit tibi ne comederes panem, neque
biberes aquam, non inferetur cada-
uer tuum in sepulchrum patrum tuo-
rum. * Cumque comedisset & bibis- 23
set, strauit asinum suum prophetæ,
quem reduxerat. * Qui cùm abiisset, 24
inuenit eum leo in via, & occidit,
& erat cadauer eius proiectum in iti-
nere: asinus autem stabat iuxta illum,
& leo stabat iuxta cadauer. * Et ecce, 25
viri transeuntes viderũt cadauer pro-
iectum in via, & leonem stantem
iuxta cadauer. Et venerunt & diuul-
gauerunt in ciuitate, in qua prophe-
tes ille senex habitabat.* Quod cùm 26
audisset propheta ille, qui reduxerat F
eum de via, ait: Vir Dei est, qui in-
obediens fuit ori Domini, & tradi-
dit eum Dominus leoni, & confregit
eum, & occidit iuxta verbum Domi-
ni, quod locutus est ei. * Dixitque ad 27
filios suos: Sternite mihi asinum. Qui 28
cùm strauissent, * & ille abiisset, in-
uenit cadauer eius proiectum in viâ,
& asinum & leonem stantes iuxta ca-
dauer: non comedit leo de cadaue-
re, nec læsit asinum. * Tulit ergo pro- 29
phetes cadauer viri Dei, & posuit
illud super asinum, & reuersus in-
tulit in ciuitatem prophetæ senis vt
plangeret eum. * Et posuit cadauer 30
eius in sepulchro suo: & planxerunt
eum: Heu heu mi frater. * Cumque 31
planxissent eum, dixit ad filios suos: G
Cùm mortuus fuero, sepelite me in
sepulchro, in quo vir Dei sepultus est:
iuxta ossa eius ponite ossa mea.* Pro- 32
fectò enim veniet sermo, quem præ-
dixit in sermone Domini contra al-
tare quod est in Bethel, & contra om-
nia fana excelsorum, quæ sunt in
vrbibus Samariæ. * Post verba hæc 33
non est reuersus Ieroboam de via sua
pessima, sed econtrariò fecit de nouis-
simis populi sacerdotes excelsorum:
quicumque volebat, implebat manum
suam, & fiebat sacerdos excelsorum.

34 * Et propter hanc causam peccauit
domus Ieroboam, & euersa est, & de-
leta de superficie terræ.

CAP. XIV.

*Abias propheta ab vxore Ieroboam su-
per filio Abia ægrotante interroga-
tus, prædicit filium moriturum, &
domum Ieroboam penitus euerten-
dam; quo mortuo, succedit filius Na-
dab: rex autem Ægypti diripit do-
mum Domini in Ierusalem; & mor-
tuo Roboam, succedit filius Abia.*

1 IN tempore illo ægrotauit Abia fi-
A lius Ieroboam.* Dixitque Ieroboam
2 vxori suæ: Surge, & commuta habi-
tum, ne cognoscaris quòd sis vxor Ie-
roboam: & vade in Silo, vbi est Ahias
propheta, | qui locutus est mihi, quòd | Cap. 11. f. 31.
regnaturus essem super populũ hunc.
3 * Tolle quoque in manu tua decem
panes, & crustulam, & vas mellis, &
vade ad illum: ipse enim indicabit
tibi quid euenturum sit puero huic.
4 * Fecit vt dixerat, vxor Ieroboam: &
consurgens abiit in Silo, & venit in
domum Ahiæ: at ille non poterat vi-
dere, quia caligauerant oculi eius præ
5 senectute. * Dixit autem Dominus ad
B Ahiam: Ecce vxor Ieroboam ingre-
ditur vt consulat te super filio suo
qui ægrotat. hæc & hæc loquêris ei.
Cùm ergo illa intraret, & dissimula-
6 ret se esse quæ erat, * audiuit Ahias
sonitum pedum eius introeuntis per
ostium, & ait: Ingredere vxor Iero-
boam: quare aliam te esse simulas?
ego autem missus sum ad te durus
7 nuntius. * Vade, & dic Ieroboam:
Hæc dicit Dominus Deus Israël: Quia
exaltaui te de medio populi, & dedi
te ducem super populum meum Is-
8 raël: * scidi regnum domus Dauid,
& dedi illud tibi, & non fuisti sicut
seruus meus Dauid, qui custodiuit
mandata mea, & secutus est me in
C toto corde suo, faciens quod placi-
9 tum esset in conspectu meo: * sed o-
peratus es mala super omnes qui fue-
runt ante te, & fecisti tibi deos alie-
nos & conflatiles, vt me ad iracun-
diam prouocares, me autem proieci-
10 sti post corpus tuum: * idcircò ecce
ego inducam mala super domum Ie-
roboam, & | percutiam de Ieroboam | Inf. 15. f. 29.
mingentem ad parietem, & clausum,
& nouissimum in Israël: & munda-
bo reliquias domûs Ieroboam, sicut
mundari solet fimus vsque ad purum.
11 * Qui mortui fuerint de Ieroboam
in ciuitate, comedent eos canes: qui
autem mortui fuerint in agro, vora-
bunt eos aues cæli: quia Dominus lo-
12 cutus est. * Tu igitur surge, & vade in
domum

domum tuam: & in ipso introitu pe-
dum tuorum in vrbem, morietur
puer,* & planget eum omnis Israel,& 13
sepeliet: iste enim solus inferetur de D
Ieroboam in sepulchrum,quia inuen-
tus est super eo sermo bonus à Do-
mino Deo Israël,in domo Ieroboam.
* Constituit autem sibi Dominus re- 14
gem super Israel, qui percutiet do-
mum Ieroboam in hac die, & in hoc
tempore: * & percutiet Dominus 15
Deus Israel, sicut moueri solet arun-
do in aqua: & euellet Israel de terra
bona hac, quam dedit patribus eo-
rum, & ventilabit eos trans Flumen:
quia fecerunt sibi lucos, vt irritarent
Dominum.*Et tradet Dominus Israel 16
propter peccata Ieroboam,qui pecca-
uit, & peccare fecit Israel.* Surrexit 17
itaque vxor Ieroboam, & abiit, & ve-
nit in Thersa:cumque illa ingredere-
tur limen domus, puer mortuus est,
* & sepelierunt eum. Et planxit eum 18
omnis Israel iuxta sermonẽ Domini,
quem locutus est in manu serui sui
Ahiæ prophetæ.* Reliqua autem ver- 19
borum Ieroboam, quomodo pugna- E
uerit, & quomodo regnauerit, ecce
scripta sunt in Libro verborũ dierum
regum Israel.* Dies autem,quibus re- 20
gnauit Ieroboam, viginti duo anni
sunt: & dormiuit cum patribus suis:
regnauitque Nadab filius eius pro eo.
‖ 2. Par. 12.c.13. * ‖ Porrò Roboam filius Salomonis 21
regnauit in Iuda. Quadraginta &
vnius anni erat Roboam, cùm regna-
re cœpisset: & decem & septem annos
regnauit in Ierusalem ciuitate, quam
elegit Dominus vt poneret nomen
suum ibi, ex omnibus tribubus Is-
raël.Nomẽ autem matris eius Naama F
Ammanitis. * Et fecit Iudas malum 22
coram Domino, & irritauerunt eum
super omnibus, quæ fecerant patres
eorum in peccatis suis quæ peccaue-
runt. * Ædificauerunt enim & ipsi si- 23
bi aras, & statuas, & lucos super om-
nem collem excelsum, & subter om-
nem arborem frondosam: * sed & 24
effeminati fuerunt in terra, feceruntque
omnes abominationes gentium,
quas attriuit Dominus ante faciem
filiorum Israel.* In quinto autem an- 25
no regni Roboam, ascendit Sesac rex
Ægypti in Ierusalem, * & tulit the- 26
sauros domus Domini, & thesauros
regios,& vniuersa diripuit:scuta quo-
que aurea, quæ fecerat Salomon:
‖ Sup.10 6.16. * ‖ pro quibus fecit rex Roboam scu- 27
ta ærea, & tradidit ea in manum du- G
cum scutariorum, & eorum qui ex-
cubabant ante ostium domus regis.
* Cumque ingrederetur rex in do- 28
mum Domini, portabant ea qui præ-
eundi habebant officium: & posteà
reportabant ad armamentarium scu-
29 tariorum.* Reliqua autem sermonum
Roboam, & omnia quæ fecit, ecce
scripta sunt in Libro sermonum die-
30 rum regum Iuda.* Fuitque bellum in-
ter Roboam & Ieroboam cunctis die-
31 bus.* Dormiuitque Roboam cum pa-
tribus suis, & sepultus est cum eis in
ciuitate Dauid: nomen autem matris
eius Naama Ammanitis: & regnauit
Abiam filius eius pro eo.

CAP. XV.

Impio Abiæ regi Iudæ succedit pius filius Asa, qui aduersus Baasan regem Israel præliatur, impetrata à Benadad rege Syriæ auxilio. Asa morienti succedit filius Iosaphat: at Baasa Nadab filium Ieroboam cum vniuersa cognatione occidit, & pro eo regnat super Israel viginti quattuor annis, impius post impium.

1 IGitur in octauo decimo anno regni
A Ieroboam filij Nabat, regnauit
2 Abiam super Iudam. * Tribus annis
regnauit in Ierusalem: ‖ nomen ma- ‖ 1. Par.
tris eius Maacha filia Abessalom. 13.a.2.
3 * Ambulauitque in omnibus pecca-
tis patris sui, quæ fecerat ante eum:
nec erat cor eius perfectum cum Do-
mino Deo suo, sicut cor Dauid patris
4 eius.* Sed propter Dauid dedit ei Do-
minus Deus suus lucernam in Ieru-
salem, vt suscitaret filium eius post
5 eum, & statueret Ierusalem:* eò quòd
B fecisset Dauid rectum in oculis Do-
mini, & non declinasset ab omnibus,
quæ præceperat ei cunctis diebus vitæ
suæ, ‖ excepto sermone Vriæ Hethæi. ‖ 2. Reg.
6 * Attamen bellum fuit inter Roboam 11.a.4.
& Ieroboam,omni tempore vitæ eius.
7 * Reliqua autem sermonum Abiam,
& omnia quæ fecit, nónne hæc ‖ scri- ‖ 2. Par.
pta sunt in Libro verborum dierum 13.a.1.
regum Iuda? Fuitque prælium inter
8 Abiam & inter Ieroboam.* Et dor-
miuit Abiam cum patribus suis, & se-
pelierunt eum in ciuitate Dauid: ‖ re- ‖ 2. Par.
9 gnauitque Asa filius eius pro eo.* In 14.a.1.
anno ergo vigesimo Ieroboam regis
10 Israel regnauit Asa rex Iuda, * & qua-
draginta & vno anno regnauit in Ie-
rusalem. Nomen matris eius Maa-
11 cha,filia Abessalom.* Et fecit Asa re-
ctum ante conspectum Domini, sicut
12 Dauid pater eius: * & abstulit effemi-
C natos de terra, purgauitque vniuersas
sordes idolorum,quæ fecerant patres
13 eius.* Insuper & Maacham matrem
suam amouit, ne esset princeps in sa-
cris Priapi, & in luco eius,quem con-
secrauerat:subuertitque specum eius,

Iehu filium Hanani, prophetam.
* Anno vigesimosexto Asa regis Iu- 8
da, regnauit Ela filius Baasa super Is-
rael in Thersa duobus annis. * Et 9
rebellauit contra eum seruus suus
Zambri, dux mediæ partis equitum:
erat autem Ela in Thersa bibens, &
temulentus, in domo Arsa præfecti
‖ 4 Reg. 9. f. 32. Thersa. * ‖ Irruens ergo Zambri, per- 10
cussit & occidit eum, anno vigesimo C
septimo Asa regis Iuda, & regnauit
pro eo. * Cumque regnasset, & se- 11
disset super solium eius, percussit om-
nem domum Baasa, & non dereli-
quit ex ea mingentem ad parietem,
& propinquos & amicos eius. * De- 12
leuitque Zambri omnem domum
Baasa, iuxta verbum Domini, quod
locutus fuerat ad Baasa in manu
Iehu prophetæ, * propter vniuersa 13
peccata Baasa, & peccata Ela filij
eius, qui peccauerunt, & peccare fe-
cerunt Israel, prouocantes Dñm
Deum Israel in vanitatibus suis. * Re- 14
liqua autem sermonum Ela, & om- D
nia quæ fecit, nonne hæc scripta sunt
in Libro verborum dierum regum Is-
rael? * Anno vigesimo septimo Asa 15
regis Iuda, regnauit Zambri septem
diebus in Thersa: porrò exercitus
obsidebat Gebbethon vrbem Phi-
listhinorum. * Cumque audisset re- 16
bellasse Zambri, & occidisse regem,
fecit sibi regem omnis Israel Amri,
qui erat princeps militiæ super Israel
in die illa in castris. * Ascendit ergo 17
Amri, & omnis Israel cũ eo, de Geb-
bethon, & obsidebant Thersa. * Vi- 18
dens autem Zambri quòd expugnan-
da esset ciuitas, ingressus est palatiũ,
& succendit se cum domo regia: &
mortuus est * in peccatis suis, quæ 19
peccauerat faciens malũ coram Do-
mino, & ambulans in via Ieroboam,
& in peccato eius, quo fecit peccare
Israel. * Reliqua autem Sermonum 20
Zambri, & insidiarum eius, & tyran- E
nidis, nonne hæc scripta sunt in Li-
bro verborum dierum regum Israel?
* Tunc diuisus est populus Israel in 21
duas partes: media pars populi seque-
batur Thebni filium Gineth, vt con-
stitueret eum regem: & media pars
Amri. * Præualuit autẽ populus qui 22
erat cum Amri, populo qui sequeba-
tur Thebni filiũ Gineth: mortuusque
est Thebni, & regnauit Amri. * Anno 23
trigesimo primo Asa regis Iuda, re-
gnauit Amri super Israel, duodecim
annis: in Thersa regnauit sex annis.
* Emitque montẽ Samariæ à Somer 24
duobus talentis argenti: & ædificauit
eum, & vocauit nomen ciuitatis, quã
extruxerat, nomine Semer domini
25 montis, Samariam. * Fecit autẽ Am-
F ri malum in conspectu Domini, &
operatus est nequiter, super omnes
26 qui fuerunt ante eum. * Ambulauit-
que in omni via Ieroboam filij Na-
bat, & in peccatis eius quibus peccare
fecerat Israel: vt irritaret Dominum
27 Deum Israel in vanitatibus suis. * Re-
liqua autẽ sermonũ Amri, & præ-
lia eius quæ gessit, nonne hæc scripta
sunt in Libro verborũ dierum regum
28 Israel? * Dormiuitque Amri cum pa-
tribus suis, & sepultus est in Sama-
ria: regnauitq; Achab filius eius pro
29 eo. * Achab verò filius Amri regna-
uit super Israel anno trigesimo octa-
uo Asa regis Iuda. Et regnauit Achab
filius Amri super Israel in Samaria
30 viginti & duobus annis. * Et fecit
G Achab filius Amri malũ in conspectu
Dñi, super omnes qui fuerunt an-
31 te eum. * Nec suffecit ei vt ambula-
ret in peccatis Ieroboã filij Nabat: in-
super duxit vxorem Iezabel filiam
Ethbaal regis Sidoniorum. Et abiit,
32 & seruiuit Baal, & adorauit eum. * Et
posuit Aram Baal in tẽplo Baal, quod
33 ædificauerat in Samaria, * & planta-
uit lucum: & addidit Achab in ope-
re suo, irritans Dominum Deum Is-
rael, super omnes reges Israel qui
34 fuerunt ante eum. * ‖ In diebus eius ‖ Ios. 6. d. 26.
ædificauit Hiel de Bethel, Iericho: in
Abiram primitiuo suo fundauit eam,
& in Segub nouissimo suo posuit
portas eius: iuxta verbum Domini,
quod locutus fuerat in manu Iosue
filij Nun.

CAP. XVII.

Elias cælum triennio claudit, primumque pascitur à coruis, deinde à muliere Sarephtana, cuius hydria farinæ & lecythus olei non minuuntur, filius autem ipsius, oratione Eliæ resuscitatur.

1 A ET dixit Elias Thesbites de habita- Eccli. 48. a. 1. Iac. 5. d. 17.
toribus Galaad ad Achab: Viuit
Dominus Deus Israel, in cuius con-
spectu sto, si erit annis his ros & plu-
2 uia, nisi iuxta oris mei verba. * Et fa-
ctum est verbum Domini ad eum,
dicens: * Recede hinc, & vade con-
3 tra Orientem, & abscondere in Tor-
rente carith, qui est contra Iordanẽ,
4 * & ibi de torrente bibes: coruisque
5 præcepi vt pascãt te ibi. * Abiit ergo,
& fecit iuxta verbum Domini: cum-
que abiisset, sedit in Torrente carith,
6 qui est contra Iordanem. * Corui
quoque deferebant ei panem & car-
nes manè, similiter panem & carnes
7 vesperi, & bibebat de torrente. * Post

dies autem siccatus est torrens: non
enim pluerat super terram. * Factus 8
est ergo sermo Domini ad eum, di-
cens:* Surge, & vade in Sarephta Si- 9
doniorum, & manebis ibi: præcepi B
enim ibi mulieri viduæ vt pascat te.
‖ Luc. 4 d.26. * ‖ Surrexit, & abiit in Sarephta. Cũ- 10
que venisset ad portam ciuitatis, ap-
paruit ei mulier vidua colligẽs ligna,
& vocauit eã, dixitque ei: Da mihi
paululũ aquæ in vase, vt bibã. * Cũ- 11
que illa pergeret vt afferret, clamauit
post tergũ eius, dicens: Affer mihi,
obsecro, & buccellã panis in manu
tua. * Quæ respondit: Viuit Domi- 12
nus Deus tuus, quia non habeo pa-
nem, nisi quantum pugillus capere
potest farinæ in hydria, & paululum
olei in lecytho: en colligo duo ligna,
vt ingrediar & faciam illum mihi &
filio meo, vt comedamus, & moria-
mur. * Ad quã Elias ait: Noli time- 13
re, sed vade. & fac sicut dixisti: verũ- C
tamen mihi primùm fac de ipsa fari-
nula subcinericium panẽ paruulum,
& affer ad me: tibi autem & filio tuo
facies posteà. * Hæc autem dicit Do- 14
minus Deus Israel: Hydria farinæ
non deficiet, nec lecythus olei mi-
nuetur, vsque ad diem in qua Domi-
nus daturus est pluuiam super faciem
terræ. * Quæ abiit, & fecit iuxta ver- 15
bum Eliæ: & comedit ipse, & illa, &
domus eius: & ex illa die * hydria 16
farinæ non defecit, & lecythus olei
non est imminutus, iuxta verbũ Do-
mini, quod locutus fuerat in manu
Eliæ. * Factum est autem post hæc, 17
ægrotauit filius mulieris matris fa-
milias, & erat languor fortissimus,
ita vt non remaneret in eo halitus.
* Dixit ergo ad Eliam: Quid mihi & 18
tibi vir Dei? ingressus es ad me, vt D
rememorarentur iniquitates meæ, &
interficeres filium meũ? * Et ait ad 19
eã Elias: Da mihi filium tuum. Tu-
litque eũ de sinu eius, & portauit
in cœnaculum vbi ipse manebat, &
posuit super lectulum suũ. * Et cla- 20
mauit ad Dominũ, & dixit: Dñe
Deus meus, etiã me viduam, apud
quã ego vtcumque sustentor, affli-
xisti vt interficeres filiũ eius? * Et ex- 21
pandit se, atq; mensus est super pue-
rũ tribus vicibus, & clamauit ad Do-
minũ, & ait: Domine Deus meus, re-
uertatur obsecro anima pueri huius
in viscera eius. * Et exaudiuit Do- 22
minus vocem Eliæ: & reuersa est ani-
ma pueri intra eũ, & reuixit. * Tulit-
que Elias puerum, & deposuit eum de 23
cœnaculo in inferiorem domũ, & trã-
didit matri suæ, & ait illi: En viuit
24 filius tuus. * Dixitque mulier ad Eliã
Nunc in isto cognoui, quoniam vir
Dei es tu, & verbum Domini in ore
tuo verum est.

CAP. XVIII.

Increscente fame, Elias Abdiæ herbam pecoribus quærenti occurrit, cui ægrè persuadet vt nuntiet Achab se adesse, qui occurrens Eliæ ab ipso corripitur: Dei zelo Elias 850. pseudoprophetas occidi iubet, dato de cælo igne ad consummationem holocausti, & pluuiam à Deo impetrat.

1 A Post dies multos factum est ver-
bum Domini ad Eliam, in anno
tertio dicens: Vade, & ostende te
Achab, vt dem pluuiã super faciem
2 terræ. * Iuit ergo Elias, vt ostenderet
se Achab: erat autẽ fames vehemens
3 in Samaria. * Vocauitque Achab
Abdiã dispensatorem domus suæ:
Abdias autẽ timebat Dominum val-
4 dè. * Nam cùm interficeret Iezabel
prophetas Domini, tulit ille centum
prophetas, & abscondit eos quinqua-
genos & quinquagenos in speluncis,
5 & pauit eos pane & aqua. * Dixit er-
go Achab ad Abdiam: Vade in terrã
ad vniuersos fontes aquarum, & in
cunctis valles, si fortè possimus in-
uenire herbam, & saluare equos &
mulos, & non penitus iumenta inter-
6 B eant. * Diuiseruntque sibi regiones,
vt circuirent eas: Achab ibat per viã
vnã, & Abdias per viam alterã seor-
7 sum. * Cumque esset Abdias in via,
Elias occurrit ei: qui cùm cognouis-
set eũ, cecidit super faciem suam, &
ait: Num tu es, domine mi, Elias?
8 * Cui ille respondit: Ego. Vade, &
9 dic dño tuo: Adest Elias. * Et ille,
Quid peccaui, inquit, quoniam tra-
dis me seruũ tuum in manu Achab,
10 vt interficiat me? * Viuit Dominus
Deus tuus, quia non est gens aut re-
gnũ, quò non miserit dominus meus
te requirens: & respondentibus cun-
ctis: Non est hîc: adiurauit regna
singula & gentes, eò quòd minimè
11 reperiretis. * Et nunc tu dicis mihi:
Vade, & dic domino tuo: Adest
12 Elias. * Cũque recessero à te, Spiri-
tus domini asportabit te, in locum
quem ego ignoro: & ingressus nun-
tiabo Achab, & non inueniens te, in-
terficiet me: seruus autẽ tuus timet
13 Dominum ab infantia sua. * Num-
quid non indicatum est tibi domino
meo, quid fecerim cùm interficeret
Iezabel prophetas Dñi, quòd abscon-
C derim de prophetis Domini, centum
viros, quinquagenos & quinquage-
nos

tios,in speluncis, & pauerim eos pa-
ne & aqua? * Et nunc tu dicis: Vade, 14
& dic domino tuo: Adest Elias: vt in-
terficiat me? * Et dixit Elias: Viuit 15
Dominus exercituum,ante cuius vul-
tum sto, quia hodie apparebo ei.
* Abiit ergo Abdias in occursum 16
Achab,& indicauit ei: venitq; Achab
in occursum Eliæ. * Et cùm vidisset 17
eũ, ait: Tune es ille, qui conturbas
Israel? * Et ille ait: Non ego turbaui 18
Israel, sed tu,& domus patris tui, qui
dereliquistis mandata Dñi, & secu-
ti estis Baalim. * Verumtamen nunc 19
mitte, & congrega ad me vniuersum
Israel in monte Carmeli, & prophe-
tas Baal quadringentos quinquagin-
ta, prophetasque lucorum quadrin-
gentos, qui comedunt de mensa Ie-
zabel. * Misit Achab ad omnes filios 20
Israel, & congregauit prophetas in
monte Carmeli. * Accedens autem 21
Elias ad omnem populum, ait: Vs- D
quequò claudicatis in duas partes? si
Dominus est Deus, sequimini eum:
si autẽ Baal, sequimini illum. Et non
respondit ei populus verbũ. * Et ait 22
rursus Elias ad populũ: Ego remansi
propheta Domini solus: prophetæ
autẽ Baal quadringenti & quinqua-
ginta viri sunt. * Dentur nobis duo 23
boues, & illi elegant sibi bouẽ vnũ,
& in frusta cædentes, ponant super
ligna, ignem autem non supponant:
& ego faciã bouem alterum, & im-
ponam super ligna, ignem autẽ non
supponam. * Inuocate nomina deo- 24
rũ vestrorum, & ego inuocabo no-
men Domini mei: & Deus qui exau-
dierit per ignem, ipse sit Deus. Re-
spondens omnis populus ait: Opti-
ma propositio. * Dixit ergo Elias 25
prophetis Baal: Eligite vobis bouẽ
vnum, & facite primi, quia vos plu-
res estis: & inuocate nomina deo- E
rum vestrorum, ignemque non sup-
ponatis. * Qui cùm tulissent bouẽ, 26
quẽ dederat eis, fecerunt: & inuoca-
bant nomen Baal de manè vsque ad
meridiẽ, dicentes: Baal exaudi nos.
Et non erat vox, nec qui responderet:
transiliebantque altare quod fecerãt.
* Cumque esset iã meridies, illude- 27
bat illis Elias, dicens: Clamate voce
maiore: Deus enim est, & forsitan lo-
quitur, aut in diuersorio est, aut in
itinere, aut certè dormit, vt excite-
tur. * Clamabant ergo voce magna, 28
& incidebant se iuxta ritũ suũ cultris
& lanceolis: donec perfunderentur
sanguine. * Postquam autem transiit 29
meridies, & illis prophetantibus ve-
nerat tempus quo sacrificium offerri
solet, nec audiebatur vox, nec aliquis
respondebat, nec attendebat orãtes:
30 * dixit Elias omni populo: Venite ad
me. Et accedente ad se populo, cura-
uit altare Domini, quod destructum
31 fuerat. * Et tulit duodecim lapides
iuxta numerũ tribuum filiorum Ia-
cob, ad quem factus est sermo Do-
mini, dicens: ‖ Israel erit nomen tuũ. ‖ Gen. 32.f.28.
32 * Et ædificauit de lapidibus altare
in nomine Dñi: fecitque aquædu-
F ctum, quasi per duas aratiunculas, in
33 circuitu altaris, * & composuit ligna:
diuisitque per membra bouẽ, & po-
34 suit super ligna, * & ait: Implete
quattuor hydrias aqua, & fundite
super holocaustum, & super ligna.
Rursumq; dixit: Etiã secundò hoc
facite. Qui cùm fecissent secundò,
ait: Etiam tertiò idipsum facite. Fe-
35 ceruntque tertiò, * & currebant aquæ
circum altare, & fossa aquæductus
36 repleta est. * Cumque iam tempus
esset vt offerretur holocaustum, ac-
cedens Elias propheta, ait: Domine
Deus Abraham, & Isaac, & Israel,
ostende hodie quia tu es Deus Israel,
& ego seruus tuus, & iuxta præceptũ
37 tuum feci omnia verba hæc. * Exau-
di me Domine, exaudi me: vt discat
populus iste, quia tu es Dominus
Deus, & tu conuertisti cor eorum
38 iterũm. * Cecidit autẽ ignis Domini,
& vorauit holocaustum, & ligna, &
lapides, puluerem quoque, & aquam
quæ erat in aquæductu lambens.
39 * Quod cùm vidisset omnis populus,
cecidit in faciem suã, & ait: Domi-
nus ipse est Deus, Dominus ipse est
40 Deus. * Dixitque Elias ad eos: Appre-
G hendite prophetas Baal, & ne vnus
quidem effugiat ex eis. Quos cùm
apprehendissent, duxit eos Elias ad
Torrentẽ Cison, & interfecit eos ibi.
41 * Et ait Elias ad Achab: Ascende,
comede, & bibe: quia sonus multæ
42 pluuiæ est. * Ascendit Achab, vt co-
mederet & biberet: Elias autẽ ascen-
dit in verticẽ Carmeli, & pronus in
terrã posuit faciem suam inter genua
43 sua, * & dixit ad puerũ suum: Ascen-
de, & prospice contra mare. Qui cùm
ascendisset, & contẽplatus esset, ait:
Non est quidquam. Et rursum ait illi:
44 Reuertere septem vicibus. * In septi-
ma autem vice, Ecce nubecula parua
quasi vestigium hominis ascendebat
de mari. Qui ait: Ascende, & dic
Achab: Iunge currũ tuũ & descende,
45 ne occupet te pluuia. * Cùmque se ver-
teret huc atque illuc, ecce cæli cõte-
nebrati sunt, & nubes, & ventus, &
facta est pluuia grandis. Ascẽdens ita-
que

que Achab abiit in Iezrahel: * & ma- 46
nus Domini facta est super Eliam, ac-
cinctusque lumbis currebat ante A-
chab, donec veniret in Iezrahel.

CAP. XIX.

Elias fugiens Iezabel in deserto, à somno excitatus, panem diuinitus missum edit, aquamque bibit, & ita ad montem Horeb peruenit, ibique in spelunca querens se solum Domini prophetam relictum, audit septem millia esse relicta: mittiturque ad vngendum Hazael in regem Syriæ, & Iehu in regem Israel, & Eliseum in prophetam.

Nuntiauit autem Achab Iezabel 1
omnia quæ fecerat Elias, & quo A
modo occidisset vniuersos prophetas
gladio. * Misitque Iezabel nūtium 2
ad Eliam, dicens: Hæc mihi faciant
dij, & hæc addant, nisi hac hora cras
posuero animam tuam sicut animam
vnius ex illis. * Timuit ergo Elias, & 3
surgens abiit quocumque eum fere-
bat voluntas: venitque in Bersabee
Iuda, & dimisit ibi puerum suum,
* & perrexit in desertum, viam vnius 4
diei. Cumque venisset, & sederet
subter vnam iuniperum, petiuit ani-
mæ suæ vt moreretur, & ait: Sufficit
mihi Domine, tolle animam meam:
neque enim melior sum, quàm patres
mei. * Proiecitque se, & obdormiuit 5
in vmbra iuniperi: & ecce Angelus
Domini tetigit eum, & dixit illi: Sur-
ge, & comede. * Respexit, & ecce ad 6
caput suũ subcinericius panis, & vas
aquæ: comedit ergo, & bibit, & rur- 8
sum obdormiuit. * Reuersusque est 7
Angelus Domini secundò, & tetigit
eum, dixitque illi: Surge, comede:
grandis enim tibi restat via. * Qui cũ 8
surrexisset, comedit & bibit, & am-
bulauit in fortitudine cibi illius, qua-
draginta diebus & quadraginta no-
ctibus, vsque ad montē Dei Horeb.
* Cũque venisset illuc, mansit in spe- 9
lunca: & ecce sermo Domini ad eũ,
dixitque illi: Quid hic agis Elia? * At 10
ille respondit: Zelo zelatus sum pro
Domino Deo exercituũ, quia dereli-
querunt pactũ tuum filij Israel: alta-
ria tua destruxerunt, prophetas tuos
occiderunt gladio, derelictus sũ ego
solus, & quærunt animam meam vt
auferant eam. * Et ait ei: Egredere, & 11
sta in monte corã Domino: & ecce C
Dominus transit, & spiritus grandis
& fortis subuertens montes, & con-
terens petras ante Dominũ: non in
spiritu Dominus, & post spiritũ com-
motio: non in commotione Domi-
nus, * & post cōmotionem ignis: non 12
in igne Dñs, & post ignem sibilus
13 auræ tenuis. * Quod cùm audisset
Elias, operuit vultum suum pallio, &
egressus stetit in ostio speluncæ, &
ecce vox ad eum dicens: Quid hic
14 agis Elia? Et ille respondit: * Zelo
zelatus sum pro Dño Deo exercituũ:
‖ quia dereliquerunt pactum tuum fi- ‖ Rom. 11.a.3.
lij Israel: altaria tua destruxerunt,
prophetas tuos occiderunt gladio,
derelictus sum ego solus, & quærunt
15 animam meã vt auferant eam. * Et
ait Dominus ad eum: Vade, & re-
uertere in viam tuam per desertum in
Damascum: cumque perueneris il-
luc, vnges Hazael regem super Sy-
16 riam, * & Iehu filium Namsi vnges
regem super Israel: Eliseum autē fi-
D lium Saphat, qui est de Abelmeula,
17 vnges prophetam pro te. * ‖ Et erit, ‖ 4 Reg. 9. a.1.
quicũque fugerit gladium Hazael, oc-
cidet eum Iehu: & quicumque fu-
gerit gladium Iehu, interficiet eũ Eli-
18 seus. * ‖ Et derelinquam mihi in Is- ‖ Rom. 11.a.4.
rael septem millia virorum, quorum
genua non sunt incuruata ante Baal,
& omne os, quod non adorauit eum
19 osculans manus. * Profectus ergo
inde Elias, reperit Eliseum filium Sa-
phat, arantem in duodecim iugis
boũ. & ipse in duodecim iugis boum
arantibus vnus erat: cumque venis-
set Elias ad eum, misit pallium suum
20 super illum. * Qui statim relictis bo-
bus cucurrit post Eliam, & ait: Oscu-
ler, oro, patrem meum, & matrem
meam, & sic sequar te. Dixitque ei:
Vade, & reuertere: quod enim meum
21 erat, feci tibi. * Reuersus autem ab
eo, tulit par boum, & mactauit il-
lud, & in aratro boum coxit carnes,
& dedit populo, & comederunt: cõn-
surgensque abiit, & secutus est Eliã,
& ministrabat ei.

CAP. XX.

Syri Samariam obsidentes caduntur à pueris principum prouinciarum, rursumque anno altero in campestribus cæduntur: rex autem Achab à propheta reprehenditur, quod fœdus cum Benadad rege Syriæ inierit, illumque viuum dimiserit.

1 Porrò Benadad rex Syriæ, congre-
A gauit omnem exercitũ suum, &
triginta duos reges secum, & equos,
& currus: & ascendens pugnabat
contra Samariam, & obsidebat eam.
2 * Mittensque nuntios ad Achab re-
3 gem Israel in ciuitatem, ait: * Hæc
dicit Benadad: Argentũ tuum, & au-
rum tuum meũ est: & vxores tuæ,
4 & filij tui optimi, mei sunt. * Respon-
ditque rex Israel: Iuxta verbũ tuum,
domine

domine mi rex, tuus sum ego, & om-
nia mea.* Reuertensque nuntij, di- 5
xerunt: Hæc dicit Benadad, qui mi-
sit nos ad te: Argentū tuum, & au-
rum tuum, & vxores tuas, & filios
tuos dabis mihi * Cras igitur hac ea- 6
dem hora mittam seruos meos ad te,
& scrutabuntur domū tuam, & do-
mum seruorum tuorum: & omne
quod eis placuerit, ponent in mani-
bus suis, & auferent.* Vocauit au- 7
tem rex Israel omnes seniores terræ,
& ait: Animaduertite,& videte, quo-
niam insidietur nobis. misit enim ad
me pro vxoribus meis, & filiis, & B
pro argento & auro: & non abnui.
* Dixeruntque omnes maiores natu, 8
& vniuersus populus, ad eum: Non
audias, neque acquiescas illi. * Re- 9
spondit itaque nuntiis Benadad: Di-
cite domino meo regi: Omnia pro-
pter quæ misisti ad me seruum tuum
in initio, faciam: hanc autem rem
facere non possum. * Reuersique 10
nuntij retulerunt ei. Qui remisit, &
ait: Hæc faciant mihi dij, & hæc ad-
dant, si suffecerit puluis Samariæ
pugillis omnis populi qui sequitur
me. * Et respondens rex Israel, ait: 11
Dicite ei: Ne glorietur accinctus æ-
què vt discinctus.* Factum est autē, 12
cùm audisset Benadad verbum istud,
bibebat ipse & reges in vmbraculis,
& ait seruis suis: Circumdate ciuita-
tem. Et circumdederunt eam. * Et 13
ecce propheta vnus accedens ad A-
chab regē Israel, ait ei: Hæc dicit Do-
minus: Certè vidisti omnem multi-
tudinē hanc nimiam? ecce, ego tradā
eā in manu tua hodie: vt scias, quia
ego sum Dominus. * Et ait Achab. 14
Per quem? Dixitque ei: Hæc dicit
Dñs: Per pedissequos principum
prouinciarum. Et ait: Quis incipiet C
præliari? Et ille dixit: Tu.* Recensuit 15
ergo pueros principū prouinciarum,
&, reperit numerum ducentorum tri-
ginta duorum: & recensuit post eos
populum, omnes filios Israel, septem
millia: * & egressi sunt meridie. Be- 16
nadad autem bibebat temulentus in
vmbraculo suo, & reges triginta duo
cū eo, qui ad auxilium eius venerant.
* Egressi sunt autem pueri princi- 17
pum prouinciarum in prima fronte.
Misit itaque Benadad. Qui nuntia-
uerunt ei, dicentes: Viri egressi sunt
de Samaria.* Et ille ait: Siue pro pa- 18
ce veniunt, apprehendite eos viuos:
siue vt prælientur, viuos eos capite.
* Egressi sunt ergo pueri principum 19
prouinciarum, ac reliquus exercitus D
sequebatur: * & percussit vnusquis- 20
que virum, qui contra se veniebat:
fugeruntque Syri, & persecutus est
eos Israel. Fugit quoque Benadad
rex Syriæ in equo cū equitibus suis.
21 * Necnon egressus rex Israel percus-
sit equos & currus, & percussit Sy-
22 riam plaga magna. * (Accedens au-
tem propheta ad regem Israel, dixit
ei: Vade, & confortare, & scito, &
vide quid facias: sequenti enim anno
23 rex Syriæ ascendet contra te.) *Serui
verò regis Syriæ dixerūt ei: Dij mon-
tium sunt dii eorum, ideò superaue-
runt nos: sed melius est vt pugnemus
contra eos in campestribus, & obti-
24 nebimus eos. * Tu ergo verbum hoc
fac: Amoue reges singulos ab exer-
citu tuo, & pone principes pro eis:
25 * & instaura numerum militum qui
ceciderunt de tuis, & equos secun-
dùm equos pristinos, & currus se-
cundùm currus quos antè habuisti:
& pugnabimus contra eos in campe-
stribus, & videbis quòd obtinebi-
mus eos. Credidit consilio eorum, &
26 fecit ita. * Igitur postquam annus
E transierat, recensuit Benadad Syros,
& ascendit in Aphec, vt pugnaret
27 contra Israel. * Porrò filij Israel re-
censiti sunt, & acceptis cibariis pro-
fecti ex aduerso, castraq; metati sunt
contra eos quasi duo parui greges ca-
prarum: Syri autem repleuerunt ter-
28 ram. (* Et accedens vnus vir Dei, di-
xit ad regem Israel: Hæc dicit Domi-
nus: Quia dixerunt Syri: Deus mon-
tium est Dominus, & non est Deus
vallium: dabo omnē multitudinem
hanc grandem in manu tua, & scie-
29 tis quia ego sum Dominus.) * Diri-
gebantque septem diebus ex aduerso
hi atque illi acies, septima autem die
cōmissum est bellum: percusseruntque filij Israel de Syris centum mil-
30 lia peditū in die vna.* Fugerunt au-
tem qui remanserant in Aphec, in ci-
uitatem: & cecidit murus super vi-
ginti septem millia hominum, qui re-
manserant. Porrò Benadad fugiens
ingressus est ciuitatem, in cubiculum
31 quod erat intra cubiculum. * dixe-
runtque ei serui sui: Ecce, audiui-
mus quòd reges domus Israel cle-
mentes sint: ponamus itaque saccos
in lumbis nostris, & funiculos in ca-
pitibus nostris, & egrediamur ad re-
F gem Israel: forsitan saluabit animas
32 nostras.* Accinxerunt saccis lumbos
suos, & posuerunt funiculos in ca-
pitibus suis, veneruntque ad regē Is-
rael, & dixerunt ei: Seruus tuus Be-
nadad dicit: Viuat, oro te, anima mea.
Et ille ait: Si adhuc viuit, frater meus
est.

eſt. * Quod acceperunt viri pro omi- 33
ne: & feſtinantes rapuerunt verbum
ex ore eius, atque dixerunt: Frater
tuus Benadad. Et dixit eis: Ite, & ad-
ducite eum ad me. Egreſſus eſt ergo
ad eum Benadad, & leuauit eum in
currum ſuum. * Qui dixit ei: Ciuita- 34
tes, quas tulit pater meus à patre tuo,
reddam: & plateas fac tibi in Dama-
ſco, ſicut fecit pater meus in Sama-
ria, & ego fœderatus recedam à te.
Pepigit ergo fœdus, & dimiſit eum.
* Tunc vir quidam de filiis prophe- 35
tarum dixit ad ſocium ſuum in ſer-
mone Domini: Percute me. At ille
noluit percutere. * Cui ait: Quia no- 36
luiſti audire vocem Domini: ecce re-
cedes à me, & percutiet te leo. Cum-
que paululum receſſiſſet ab eo, inue-
nit eum leo, atque percuſſit. * Sed & 37
alterum inueniens virum, dixit ad eũ: G
Percute me. Qui percuſſit eum, & vul-
nerauit. * Abiit ergo propheta, & oc- 38
currit regi in via, & mutauit aſper-
ſione pulueris os & oculos ſuos. * Cũ- 39
que rex tranſiſſet, clamauit ad re-
gem, & ait: Seruus tuus egreſſus eſt
ad prœliandum cominus: cumque fu-
giſſet vir vnus, adduxit eum quidam
ad me, & ait: Cuſtodi virum iſtum:
qui ſi lapſus fuerit, erit anima tua pro
anima eius, aut talentum argenti ap-
pendes. * Dum autem ego turbatus 40
huc illucque me verterem, ſubitò non
comparuit. Et ait rex Iſraël ad eum:
Hoc eſt iudicium tuum, quod ipſe de-
creuiſti. * At ille ſtatim abſterſit pul- 41
uerem de facie ſua, & cognouit eum
rex Iſraël, quòd eſſet de prophetis.
* Qui ait ad eum: Hæc dicit Domi- 42
‖ Inf. 22 f. 38. nus: ‖ Quia dimiſiſti virum dignum
morte de manu tua, erit anima tua
pro anima eius, & populus tuus pro
populo eius. * Reuerſus eſt igitur rex 43
Iſraël in domum ſuam, audire con-
temnens, & furibundus venit in Sa-
mariam.

CAP. XXI.

Naboth ob negatam regi Achab vineam à falſis teſtibus iuſſu Iezabel accuſatus lapidatur: quo facto, ipſi Achab ad occupandam vineam properanti Elias plurima comminatur mala, quæ tamen Achab ſe humiliando euadit.

POſt verba autem hæc, tempore il- 1
lo vinea erat Naboth Iezrahelitæ, A
qui erat in Iezrahel, iuxta palatium
Achab regis Samariæ. * Locutus eſt 2
ergo Achab ad Naboth, dicens: Da
mihi vineam tuam, vt faciã mihi hor-
tum olerum, quia vicina eſt, & prope
domum meam, daboque tibi pro ea
vineam meliorem: aut ſi commodius
tibi putas, argenti pretium, quanto
3 digna eſt. * Cui reſpondit Naboth:
Propitius ſit mihi Dominus, ne dem
hereditatem patrum meorum tibi.
4 * Venit ergo Achab in domum ſuam
indignans, & frendens ſuper verbo,
quod locutus fuerat ad eum Naboth
B Iezrahelites, dicens: Non dabo tibi
hereditatem patrum meorum. * Et
proiiciens ſe in lectulum ſuum, auer-
tit faciem ſuam ad parietem, & non
5 comedit panem. * Ingreſſa eſt autem
ad eum Iezabel vxor ſua, dixitque ei:
Quid eſt hoc, vnde anima tua con-
triſtata eſt? & quare non comedis pa-
6 nem? * Qui reſpondit ei: Locutus ſum
Naboth Iezrahelitæ, & dixi ei: Da
mihi vineam tuam, accepta pecunia:
aut, ſi tibi placet, dabo tibi vineam
meliorem pro ea. Et ille ait: Non da-
7 bo tibi vineam meam. * Dixit ergo
ad eum Iezabel vxor eius: Grandis
auctoritatis es, & benè regis regnum
Iſraël. Surge, & comede panem, &
æquo animo eſto, ego dabo tibi vi-
8 neam Naboth Iezrahelitæ. * Scripſit
C itaque litteras ex nomine Achab, &
ſignauit eas annulo eius, & miſit ad
maiores natu & optimates, qui erant
in ciuitate eius, & habitabant cum
9 Naboth. * Litterarum autem hæc e-
rat ſententia: Prædicate ieiunium, &
ſedere facite Naboth inter primos po-
10 puli, * & ſubmittite duos viros filios
Belial contra eum, & falſum teſtimo-
nium dicant: Benedixit Deum & re-
gem: & educite eum, & lapidate, ſic-
11 que moriatur. * Fecerunt ergo ciues
eius maiores natu & optimates, qui
habitabant cum eo in vrbe, ſicut præ-
ceperat eis Iezabel, & ſicut ſcriptum
erat in litteris quas miſerat ad eos:
12 * prædicauerunt ieiunium, & ſedere
D fecerunt Naboth inter primos popu-
13 li. * Et adductis duobus viris filiis dia-
boli, fecerunt eos ſedere contra eum:
at illi, ſcilicet vt viri diabolici, dixe-
runt contra eum teſtimonium coram
multitudine: Benedixit Naboth Deum
& regem: quam ob rem eduxerunt
eum extra ciuitatem, & lapidibus in-
14 terfecerunt. * Miſeruntque ad Ieza-
bel, dicentes: Lapidatus eſt Naboth,
15 & mortuus eſt. * Factum eſt autem,
cùm audiſſet Iezabel lapidatum Na-
both, & mortuum, locuta eſt ad A-
chab: Surge, & poſſide vineam Na-
both Iezrahelitæ, qui noluit tibi ac-
quieſcere, & dare eam accepta pecu-
nia: non enim viuit Naboth, ſed mor-
16 tuus eſt. * Quod cùm audiſſet Achab,
mortuum videlicet Naboth, ſurrexit,

& descendebat in vineam Naboth Iez-
rahelitæ, vt possideret eam. * Factus 17
est igitur sermo Domini ad Eliam
Thesbiten, dicens: * Surge, & descen- 18
de in occursum Achab regis Israël,
qui est in Samaria: ecce ad vineā Na- E
both descendit, vt possideat eam: * & 19
loquêris ad eum, dicens: Hæc dicit
Dominus: Occidisti, insuper & pos-
sedisti. Et post hæc addes: Hæc dicit
‖ Inf. 22. f. 38. Dominus: ‖ In loco hoc, in quo linxe-
runt canes sanguinem Naboth, lam-
bent quoque sanguinem tuum. * Et ait 20
Achab ad Eliam: Num inuenisti me
inimicum tibi? Qui dixit: Inueni, eò
quòd venumdatus sis, vt faceres ma-
‖ 4. Reg. 9. b. 8. lum in conspectu Domini. * ‖ Ecce ego 21
inducam super te malum, & deme-
tam posteriora tua, & interficiam de
Achab mingentem ad parietem, &
clausum & vltimum in Israël. * Et da- 22
‖ Sup. 15 f. 29. bo domum tuam sicut ‖ domum Ie- F
roboam filij Nabat, & sicut domum
‖ Sup. 16 a. 3. ‖ Baasa filij Ahia: quia egisti, vt me ad
iracundiam prouocares, & peccare
‖ 4. Reg. 9. g. 36. fecisti Israël. * ‖ Sed & de Iezabel lo- 23
cutus est Dominus, dicens: Canes co-
medent Iezabel in agro Iezrahel. * Si 24
mortuus fuerit Achab in ciuitate, co-
medent eum canes: si autem mortuus
fuerit in agro, comedent eum volu-
cres cæli. * Igitur non fuit alter talis 25
sicut Achab, qui venumdatus est vt fa-
ceret malum in conspectu Domini:
concitauit enim eum Iezabel vxor
sua, * & abominabilis factus est, in tā- 26
tum vt sequeretur idola, quæ fecerant G
Amorrhæi, quos consumpsit Domi-
nus à facie filiorum Israël. * Itaque 27
cùm audisset Achab sermones istos,
scidit vestimenta sua, & operuit cili-
cio carnem suam, ieiunauitque & dor-
miuit in sacco, & ambulauit demisso
capite. * Et factus est sermo Domini 28
ad Eliam Thesbiten, dicens: * Nónne 29
vidisti humiliatum Achab coram me?
quia igitur humiliatus est mei causa,
non inducam malum in diebus eius,
‖ 4. Reg. 9. f. 26. sed ‖ in diebus filij sui inferam malum
domui eius.

CAP. XXII.

Achab & Iosaphat reges, pseudopropheta-rum vaticinio decepti ad pugnam procedunt in Ramoth Galaad, ac vincuntur, occiso Achab, qui Michæam vera prophetantem carcere incluserat: impio Achab succedit filius impius Ochozias, pio autem Iosaphat succedit impius filius Ioram.

‖ 2. Par. 18. a. 1. Transierunt igitur tres anni abs- 1
que bello inter Syriam & Israël. A
* In anno autem tertio, descendit Io- 2
saphat rex Iuda ad regem Israël. (* Di- 3
xitque rex Israël ad seruos suos: Igno-
ratis quòd nostra sit Ramoth Galaad,
& negligimus tollere eam de manu
4 regis Syriæ?) * Et ait ad Iosaphat:
Veniésne mecum ad prœliandum in
5 Ramoth Galaad? * Dixitque Iosa-
phat ad regem Israël: Sicut ego sum,
ita & tu: populus meus, & populus
tuus, vnum sunt: & equites mei, equi-
tes tui. Dixitque Iosaphat ad regem
Israël: Quære, oro te, hodie sermo-
6 nem Domini. * Congregauit ergo rex
Israël prophetas, quadringentos cir-
citer viros, & ait ad eos: Ire debeo in
Ramoth Galaad ad bellandum, an
quiescere? Qui responderunt: Ascen-
de, & dabit eam Dominus in manu
7 regis. * Dixit autem Iosaphat: Non
est hîc propheta Domini quispiam, vt
8 interrogêmus per eum? * Et ait rex
Israël ad Iosaphat: Remansit vir v-
nus, per quem possumus interrogare
Dominum: sed ego odi eum, quia non
prophetat mihi bonum, sed malum,
Michæas filius Iemla. Cui Iosaphat
9 ait: Ne loquaris ita rex. * Vocauit
ergo rex Israël eunuchum quemdam,
& dixit ei: Festina adducere Mi-
10 chæam filium Iemla. * Rex autem Is-
raël, & Iosaphat rex Iuda, sedebant
vnusquisque in solio suo, vestiti cul-
tu regio, in area iuxta ostium portæ
Samariæ, & vniuersi prophetæ pro-
11 phetabant in conspectu eorum. * Fe-
cit quoque sibi Sedecias filius Cha-
naana cornua ferrea, & ait: Hæc di-
cit Dominus: His ventilabis Syriam,
12 donec deleas eam. * Omnesque pro-
phetæ similiter prophetabant, dicen-
tes: Ascende in Ramoth Galaad, &
vade prosperè, & tradet Dominus in
13 manus regis. * Nuntius verò, qui ie-
rat vt vocaret Michæam, locutus est
ad eum, dicens: Ecce sermones pro-
phetarum ore vno regi bona prædi-
cant: sit ergo sermo tuus similis eo-
14 rum, & loquere bona. * Cui Michæas
ait: Viuit Dominus, quia quodcum-
que dixerit mihi Dominus, hoc lo-
15 quar. * Venit itaque ad regem, & ait
illi rex: Michæa, ire debemus in Ra-
moth Galaad ad prœliandum, an ces-
sare? Cui ille respondit: Ascende, &
C vade prosperè, & tradet eam Domi-
16 nus in manus regis. * Dixit autem
rex ad eum: Iterùm atque iterùm ad-
iuro te, vt non loquaris mihi nisi
quod verum est, in nomine Domini.
17 * Et ille ait: Vidi cunctum Israël di-
spersum in montibus, quasi oues non
habentes pastorem. & ait Dominus:
Non habent isti dominum: reuerta-
tur vnusquisque in domum suam in
pace.

pace. (*Dixit ergo rex Iſraël ad Ioſa- 18
phar: Numquid non dixi tibi, quia
non prophetat mihi bonum, ſed ſem-
per malum?) * Ille verò addens, ait: 19
Propterea audi ſermonem Domini:
Vidi Dominum ſedentem ſuper ſo-
lium ſuum, & omnem exercitum cæ
li aſſiſtentem ei à dextris & à ſini-
ſtris: * & ait Dominus: Quis deci- 20
piet Achab regem Iſraël, vt aſcendat,
& cadat in Ramoth Galaad? Et dixit
vnus verba huiuſcemodi, & alius ali-
ter. * Egreſſus eſt autem ſpiritus, & 21
ſtetit coram Domino, & ait: Ego de-
cipiam illum. Cui locutus eſt Do-
minus: In quo? * Et ille ait: Egre- 22
diar, & ero ſpiritus mendax in ore D
omnium prophetarum eius Et dixit
Dominus: Decipies, & præualebis:
egredere, & fac ita. * Nunc igitur ec- 23
ce dedit Dominus ſpiritum mendacij
in ore omnium prophetarum tuorū,
qui hic ſunt, & Dominus locutus eſt
contra te malum. * Acceſſit autem 24
Sedecias filius Chanaana, & percuſ-
ſit Michæam in maxillam, & dixit:
Mene ergo dimiſit Spiritus Domini,
& locutus eſt tibi? * Et ait Michæas: 25
Viſurus es in die illa, quando ingre-
dieris cubiculum, intra cubiculum vt
abſcondaris. * Et ait rex Iſraël: Tol- 26
lite Michæam, & maneat apud Amon
principem ciuitatis, & apud Ioas fi-
lium Amelech, * & dicite eis: Hæc di- 27
cit rex: Mittite virum iſtum in carce-
rem, & ſuſtentate eum pane tribula-
tionis, & aqua anguſtiæ, donec reuer-
tar in pace. * Dixitque Michæas: Si 28
reuerſus fueris in pace, non eſt locu-
tus in me Dominus. Et ait: Audite
populi omnes. * Aſcendit itaque rex 29
Iſraël, & Ioſaphat rex Iuda, in Ra-
moth Galaad. * Dixit itaque rex Iſ- 30
raël ad Ioſaphat: Sume arma, & in-
gredere prælium, & induere veſtibus
tuis. porrò rex Iſraël mutauit habi-
tum ſuum, & ingreſſus eſt bellum.
* Rex autem Syriæ præceperat prin- 31
cipibus curruum triginta duobus, di- E
cens: Non pugnabitis contra mino-
rem & maiorem quempiam, niſi con-
tra regem Iſraël ſolum. * Cùm ergo 32
vidiſſent principes curruum Ioſa-
phat, ſuſpicati ſunt quòd ipſe eſſet
rex Iſraël, & impetu facto pugnabant
contra eum: & exclamauit Ioſaphat.
* Intellexeruntque principes curruū 33
quòd non eſſet rex Iſraël, & ceſſaue-
runt ab eo. * Vir autem quidam te- 34
tendit arcum, in incertum ſagittam
dirigens, & caſu percuſſit regem Iſ-
raël inter pulmonem & ſtomachum.
At ille dixit aurigæ ſuo: Verte ma-
num tuam, & eiice me de exercitu,
35 quia grauiter vulneratus ſum. * Com-
miſſum eſt ergo prælium in die illa,
& rex Iſraël ſtabat in curru ſuo con-
tra Syros; & mortuus eſt veſpere:
fluebat autem ſanguis plagæ in ſinum
36 currus, * & præco inſonuit in vni-
uerſo exercitu antequam ſol occum-
beret, dicens: Vnuſquiſque reuerta-
tur in ciuitatem, & in terram ſuam.
37 * Mortuus eſt autem rex: & perlatus
eſt in Samariam: ſepelieruntque re-
38 gem in Samaria, * & ‖ lauerunt cur- ‖Sup.21
F rum eius in piſcina Samariæ, & lin- c.19.
xerunt canes ſanguinem eius, & ha-
benas lauerunt, iuxta verbum Do-
39 mini quod locutus fuerat. * Reliqua
autem ſermonum Achab, & vniuer-
ſa quæ fecit, & domus eburnea quam
ædificauit, cunctarumque vrbium
quas extruxit, nónne hæc ſcripta ſunt
in Libro ſermonum dierum regum
40 Iſraël? * Dormiuit ergo Achab cum
patribus ſuis, & regnauit Ochozias
41 filius eius pro eo. * Ioſaphat verò fi-
lius Aſa regnare cœperat ſuper Iudam
42 anno quarto Achab regis Iſraël. * Tri-
ginta quinque annorum erat cùm re-
gnare cœpiſſet, & viginti quinque an-
nis regnauit in Ieruſalem: nomen
43 matris eius Azuba filia Salai. * Et am-
bulauit in omni via Aſa patris ſui, &
non declinauit ex ea: fecitque quod
rectum erat in conſpectu Domini.
44 * Verumtamen excelſa non abſtulit:
adhuc enim populus ſacrificabat, &
45 adolebat incenſum in excelſis. * Pa-
cemque habuit Ioſaphat cum rege
46 Iſraël. * Reliqua autem verborum Io-
G ſaphat, & opera eius, quæ geſſit, &
prælia, nónne hæc ſcripta ſunt in Li-
bro verborum dierum regum Iuda?
47 * Sed & reliquias effeminatorum, qui
remanſerant in diebus Aſa patris e-
48 ius, abſtulit de terra. * Nec erat tunc
49 rex conſtitutus in Edom. * Rex verò
Ioſaphat fecerat claſſes in mari, quæ
nauigarent in Ophir propter aurum:
& ire non potuerunt, quia confractæ
50 ſunt in Aſiongaber. * Tunc ait Ocho-
zias filius Achab ad Ioſaphat: Vadant
ſerui mei cum ſeruis tuis in nauibus.
51 Et noluit Ioſaphat. * Dormiuitque
Ioſaphat cum patribus ſuis, & ſepul-
tus eſt cum eis in Ciuitate Dauid pa-
tris ſui: regnauitque Ioram filius eius
52 pro eo. * Ochozias autem filius Achab
regnare cœperat ſuper Iſraël in Sa-
maria, anno ſeptimodecimo Ioſaphat
regis Iuda, regnauitque ſuper Iſraël
53 duobus annis. * Et fecit malum in
conſpectu Domini, & ambulauit in
via patris ſui & matris ſuæ, & in via
Iero-

Ieroboam filij Nabat, qui peccare
fecit Iſraël. * Seruiuit quoque Baal, 54
& adorauit eum, & irritauit Domi-
num Deum Iſraël, iuxta omnia quæ
fecerat pater eius.

LIBER REGVM QVARTVS, SECVNDVM HEBRÆOS MALACHIM SECVNDVS.

CAPVT I.

Ochozias ſuper ægritudine ſua Beelzebub conſulere volens ab Elia increpatur, ac moriturus prædicitur: duos quinquagenarios principes ad Eliam miſſos ignis cæleſtis deuorat cum ipſorum militibus, tertio principe ſua modeſtia ſeruato, cum quo Elias ad Ochoziam deſcendit: cui mortuo, ſuccedit frater Ioram.

PRAEVARICATVS eſt autem 1
Moab in Iſraël, poſtquam mor- A
tuus eſt Achab. * Cecidítque 2
Ochozias per cancellos cœna-
culi ſui, quod habebat in Samaria, &
ægrotauit: miſitque nuntios, dicens
ad eos: Ite, conſulite Beelzebub deum
Accaron, vtrùm viuere queam de in-
firmitate mea hac. * Angelus autem 3
Domini locutus eſt ad Eliam Theſbi-
ten, dicens: Surge, & aſcende in oc-
curſum nuntiorum regis Samariæ, &
dices ad eos: Numquid non eſt Deus
in Iſraël, vt eatis ad conſulendum
Beelzebub Deum Accaron? * Quam 4
ob rem hæc dicit Dominus: De lectu-
lo, ſuper quem aſcendiſti, non deſ-
cendes, ſed morte morieris. Et abijt
Elias. * Reuerſique ſunt nuntij ad O- 5
choziam. Qui dixit eis: Quare reuer- B
ſi eſtis? * At illi reſponderunt ei: Vir 6
occurrit nobis, & dixit ad nos: Ite, &
reuertimini ad regem, qui miſit vos,
& dicetis ei: Hæc dicit Dñs: Nunquid,
quia non erat Deus in Iſraël, mittis
vt conſulatur Beelzebub deus Acca-
ron? Idcircò de lectulo, ſuper quem
aſcendiſti, non deſcendes, ſed morte
morieris. * Qui dixit eis: Cuius figuræ 7
& habitus eſt vir ille, qui occurrit vo-
bis, & locutus eſt verba hæc? * At illi 8
dixerunt: Vir piloſus, & zona pelli-
cea accinctus renibus. Qui ait: E-
lias Theſbites eſt. * Miſitque ad eum 9
quinquagenarium principem, & quin-
quaginta qui erant ſub eo. Qui aſcen-
dit ad eum: ſedentique in vertice mō-
tis, ait: Homo Dei, rex præcepit vt de-
10 ſcendas. * Reſpondenſque Elias, di-
C xit quinquagenario: Si homo Dei
ſum, deſcendat ignis de cælo, & de-
uoret te, & quinquaginta tuos. De-
ſcendit itaque ignis de cælo, & deuo-
rauit eum, & quinquaginta qui e-
11 rant cum eo. * Rurſumque miſit ad
eum principem quinquagenarium al-
terum, & quinquaginta cum eo. Qui
locutus eſt illi: Homo Dei, hæc dicit
12 rex: Feſtina, deſcende. * Reſpondens
Elias ait: Si homo Dei ego ſum, de-
ſcendat ignis de cælo, & deuoret te,
& quinquaginta tuos. Deſcendit er-
go ignis de cælo, & deuorauit illum,
13 & quinquaginta eius. * Iterùm miſit
principem quinquagenarium tertiū,
& quinquaginta qui erant cum eo.
Qui cùm veniſſet, curuauit genua
contra Eliam, & precatus eſt eum, &
ait: Homo Dei, noli deſpicere ani-
mam meam, & animas ſeruorum tuo-
14 rum qui mecum ſunt. * Ecce deſcen-
dit ignis de cælo, & deuorauit duos
principes quinquagenarios primos,
& quinquagenos qui cum eis erant:
D ſed nunc obſecro vt miſerearis ani-
15 mæ meæ. * Locutus eſt autem Ange-
lus Domini ad Eliam, dicens: Deſcen-
de cum eo, ne timeas. Surrexit igitur,
16 & deſcendit cum eo ad regem, * & lo-
cutus eſt ei: Hæc dicit Dominus: Quia
miſiſti nuntios ad conſulendum Beel-
zebub deum Accaron, quaſi non eſſet
Deus in Iſraël, à quo poſſes interro-
gare ſermonem, ideò de lectulo, ſuper
quem aſcendiſti, non deſcendes, ſed
17 morte morieris. * Mortuus eſt ergo
iuxta ſermonem Domini, quem locu-
tus eſt Elias, & regnauit Ioram frater
eius pro eo, anno ſecundo Ioram filij
Ioſaphat regis Iudæ: non enim habe-
18 bat filium. * Reliqua autem verborum
Ochoziæ, quæ operatus eſt, nónne
hæc ſcripta ſunt in Libro ſermonum
dierum regum Iſraël?

CAP. II.

Eliſeus indiuiduus Eliæ comes, Iordanem, aqua Eliæ pallio diuiſa, cum illo tranſit; Elia autem in cælum igneo curru rapto, duplicem eius ſpiritum accipit, ac pallio Eliæ rurſum Iordanis aquas diuidit. Elias quæſitus non inuenitur: aquæ Iericho ac terræ ſterilitas immiſſo per Eliſeum ſale ſanantur. puerique Eliſeum irridentes, ab vrſis lacerantur.

1 FActum eſt autem, cùm leuare vel-
A let Dominus Eliam per turbinem
in

in cælum, ibant Elias & Eliseus de
Galgalis. *Dixitque Elias ad Eliseum: 2
Sede hic, quia Dominus misit me vs-
que in Bethel. Cui ait Eliseus: Viuit
Dominus, & viuit anima tua, quia
non derelinquam te. Cumque descen-
dissent Bethel, * egressi sunt filij pro- 3
phetarum, qui erant in Bethel, ad E-
liseum, & dixerunt ei: Numquid no-
sti, quia hodie Dominus tollet domi-
num tuum à te? Qui respondit: Et e-
go noui: silete. * Dixit autem Elias 4
ad Eliseum: Sede hîc, quia Dominus
misit me in Iericho. Et ille ait: Viuit
Dominus, & viuit anima tua, quia
non derelinquam te. Cumque venis-
sent Iericho, * accesserunt filij pro- 5
phetarum, qui erant in Iericho, ad
Eliseum, & dixerunt ei: Numquid no-
sti quia Dominus hodie tollet domi-
num tuum à te? Et ait: Et ego noui:
silete. *Dixit autem ei Elias: Sede hîc, 6
quia Dominus misit me vsque ad Ior- B
danem. Qui ait: Viuit Dominus, &
viuit anima tua, quia non derelin-
quam te. Ierunt igitur ambo pariter,
* & quinquaginta viri de filiis pro- 7
phetarum secuti sunt eos, qui & ste-
terunt econtrà, longè: illi autem am-
bo stabant super Iordanem. * Tulit- 8
que Elias pallium suum, & inuoluit
illud, & percussit aquas, quæ diuisæ
sunt in vtramque partem, & transie-
runt ambo per siccum. * Cumque 9
transissent, Elias dixit ad Eliseum:
Postula quod vis vt faciam tibi, an-
tequam tollar à te. Dixitque Eliseus:
Obsecro vt fiat in me duplex spiritus
tuus. * Qui respondit: Rem diffici- 10
lem postulasti: attamen si videris me,
quando tollar à te, erit tibi quod pe-
tisti: si autem non videris, non erit.
* Cumque pergerent, & incedentes 11
sermocinarentur, ecce currus igneus,
& equi ignei diuiserunt vtrumque: &
1.Mac. 2.g.58. ascendit Elias per turbinem in cæ-
lum, * Eliseus autem videbat, & cla- 12
Eccl. 48 mabat: Pater mi, pater mi, currus Is- C
6.13. raël, & auriga eius. Et non vidit eum
ampliùs: apprehenditque vestimenta
sua, & scidit illa in duas partes. * Et 13
leuauit pallium Eliæ, quod ceciderat
ei: reuersusque stetit super ripam Ior-
danis, *& pallio Eliæ, quod ceciderat 14
ei, percussit aquas, & non sunt diui-
sæ. & dixit: Vbi est Deus Eliæ etiam
nunc? Percussitque aquas, & diuisæ
sunt huc atque illuc, & transiit Eli-
seus. * Videntes autem filij propheta- 15
rum, qui erant in Iericho econtrà, di-
xerunt: Requieuit spiritus Eliæ super
Eliseum. Et venientes in occursum e-
ius, adorauerunt eum proni in terrã,
16 * dixeruntq; illi: Ecce, cum seruis tuis
sunt quinquaginta viri fortes, qui pos-
sunt ire, & quærere dominum tuum,
ne fortè tulerit eum spiritus Domini,
& proiecerit eum in vnum montium,
aut in vnam vallium. Qui ait: Nolite
17 mittere. * Coëgeruntque eum, donec
acquiesceret, & diceret: Mittite. Et
miserunt quinquaginta viros: qui
cùm quæsissent tribus diebus, non in-
18 uenerunt. * Et reuersi sunt ad eum:
D at ille habitabat in Iericho, & dixit
eis: Numquid non dixi vobis: Nolite
19 mittere? * Dixerunt quoque viri ciui-
tatis ad Eliseum: Ecce habitatio ciui-
tatis huius optima est, sicut tu ipse
domine perspicis: sed aquæ pessimæ
20 sunt, & terra sterilis. * At ille ait: Af-
ferte mihi vas nouum, & mittite in
21 illud sal. Quod cùm attulissent, * e-
gressus ad fontem aquarum, misit in
illum sal, & ait: Hæc dicit Dominus:
Sanaui aquas has, & non erit vltrà
22 in eis mors, neque sterilitas. * Sanatæ
sunt ergo aquæ vsque in diem hanc,
iuxta verbum Elisæi, quod locutus
23 est. * Ascendit autem inde in Bethel:
cumque ascenderet per viam, pueri
parui egressi sunt de ciuitate, & illu-
debant ei, dicentes: Ascende calue,
24 ascende calue. * Qui cùm respexisset,
vidit eos, & maledixit eis in nomine
Domini: egressique sunt duo vrsi de
saltu, & lacerauerunt ex eis quadra-
25 ginta duos pueros. * Abiit autem in-
de in montem Carmeli, & inde reuer-
sus est in Samariam.

CAP. III.

Ob præuaricatum à rege Moab fœdus quod cum rege Israel habebat, ascendunt aduersum illum rex Israel, rex Iuda, & rex Edom; quibus Dominus per Eliseum aquam sine pluuia promittit, & victoriam de rege Moab, qui suum primogenitum immolat.

1 Ioram verò filius Achab regnauit
A super Israël in Samaria anno deci-
mo octauo Iosaphat regis Iudæ. Re-
2 gnauitque duodecim annis. * Et fecit
malum coram Domino, sed non sic-
ut pater suus & mater: tulit enim
statuas Baal, quas fecerat pater eius.
3 * Verumtamen in peccatis Ieroboam
filij Nabat, qui peccare fecit Israël,
4 adhæsit, nec recessit ab eis. * Porrò
Mesa rex Moab, nutriebat pecora
multa, & soluebat regi Israël centum
millia agnorum, & centum millia a-
5 rietum, cum velleribus suis. * Cum-
que mortuus fuisset Achab, præuari-
catus est fœdus, quod habebat cum
6 rege Israël. * Egressus est igitur rex
Ioram

Ioram in die illa de Samaria, & re-
censuit vniuersum Israël. * Misitque 7
ad Iosaphat regem Iuda, dicens: Rex
Moab recessit à me, veni mecum con-
tra eum ad prælium. Qui respondit:
Ascendam: qui meus est, tuus est: po-
pulus meus, populus tuus; & equi
mei, equi tui. * Dixitque: Per quam 8
viam ascendemus? At ille respondit:
Per desertum Idumææ. * Perrexerunt 9
igitur, rex Israel, & rex Iuda, & rex B
Edom, & circuierunt per viam se-
ptem dierum, nec erat aqua exerci-
tui, & iumentis quæ sequebantur eos.
* Dixitque rex Israel: Heu heu heu, 10
congregauit nos Dominus tres reges,
vt traderet in manus Moab. * Et ait 11
Iosaphat: Est ne hic propheta Do-
mini, vt deprecemur Dominum per
eum? Et respondit vnus de seruis re-
gis Israel: Est hic Eliseus filius Sa-
phat, qui fundebat aquam super ma-
nus Eliæ. * Et ait Iosaphat: Est apud 12
eum sermo Domini. Descenditque ad
eum rex Israel, & Iosaphat rex Iuda,
& rex Edom. * Dixit autem Eliseus 13
ad regem Israel: Quid mihi & tibi est?
vade ad prophetas patris tui, & ma-
tris tuæ. Et ait illi rex Israel: Quare
congregauit Dominus tres reges hos,
vt traderet eos in manus Moab? * Di- 14
xitque ad eum Eliseus: Viuit Domi-
nus exercituum, in cuius conspectu
sto, quòd si non vultum Iosaphat re-
gis Iudæ erubescerem, non attendis-
sem quidem te, nec respexissem. * Nũc 15
autem adducite mihi psaltem. Cum- C
que caneret psaltes, facta est super
eum manus Domini, & ait: * Hæc di- 16
cit Dominus: Facite alueum torren-
tis huius fossas & fossas. * Hæc enim 17
dicit Dominus: Non videbitis ventũ,
neque pluuiam: & alueus iste reple-
bitur aquis, & bibetis vos, & familiæ
vestræ, & iumenta vestra. * Parumque 18
est hoc in conspectu Domini: insuper
tradet etiam Moab in manus vestras.
* Et percutietis omnem ciuitatem mu- 19
nitam, & omnem vrbem electam, &
vniuersum lignum fructiferum suc-
cideritis, cunctosque fontes aquarum
obturabitis, & omnem agrum egre-
gium operietis lapidibus. * Factum 20
est igitur manè, quando sacrificium
offerri solet, & ecce, aquæ veniebant
per viam Edom, & repleta est terra
aquis. * Vniuersi autem Moabitæ, au- 21
dientes quòd ascendissent reges vt
pugnarent aduersum eos, conuocaue-
runt omnes qui accincti erant bal-
teo desuper, & steterunt in terminis.
* Primoque manè surgentes, & orto 22
iam sole ex aduerso aquarum, vide-
runt Moabitæ econtrà aquas rubras
23 quasi sanguinem, * dixeruntque: San-
D guis gladii est: pugnauerunt reges
contra se, & cæsi sunt mutuò: nunc
24 perge ad prædam Moab. * Perrexe-
runtque in castra Israel: porrò con-
surgens Israel, percussit Moab: at il-
li fugerunt coram eis. Venerunt igi-
tur qui vicerant, & percusserunt
25 Moab, * & ciuitates destruxerunt: &
omnem agrum optimum, mittentes
singuli lapides, repleuerunt: & vni-
uersos fontes aquarum obturauerũt:
& omnia ligna fructifera succiderũt,
ita vt muri tantùm fictiles remane-
rent: & circumdata est ciuitas à fun-
dibulariis, & magna ex parte percus-
26 sa. * Quod cùm vidisset rex Moab,
præualuisse scilicet hostes, tulit se-
cum septingentos viros educentes
gladium, vt irrumperent ad regem
27 Edom: & non potuerunt. * Arripiens-
que filium suum primogenitum, qui
regnaturus erat pro eo, obtulit holo-
caustum super murum: & facta est in-
dignatio magna in Israel, statimque
recesserunt ab eo, & reuersi sunt in
terram suam.

CAP. IV.

Eliseus viduæ pauperculæ oleum impetrat quo soluat creditoribus; Sunamitidi hospitæ suæ filium, quem postea mortuum suscitat; farina quoque pulmento infusa, ipsius aufert amaritudinem, & paucis panibus multos satiat.

1 MVlier autem quædam de vxori-
A bus prophetarum clamabat ad
Eliseum, dicens: Seruus tuus vir
meus mortuus est, & tu nosti quia
seruus tuus fuit timens Dominum:
& ecce creditor venit vt tollat duos
2 filios meos ad seruiendum sibi. * Cui
dixit Eliseus: Quid vis vt faciam tibi?
Dic mihi, quid habes in domo tua?
At illa respondit: Non habeo ancil-
la tua quidquam in domo mea, nisi
3 parum olei, quo vngar. * Cui ait: Va-
de, pete mutuò ab omnibus vicinis
4 tuis vasa vacua non pauca. * Et ingre-
dere, & claude ostium tuum, cùm
intrinsecus fueris tu, & filii tui: &
mitte inde in omnia vasa hæc: & cùm
5 plena fuerint, tolles. * Iuit itaque
mulier, & clausit ostium super se, &
super filios suos: illi offerebant vasa,
6 & illa infundebat. * Cumque plena
fuissent vasa, dixit ad filium suum: Af-
fer mihi adhuc vas. Et ille respondit:
7 Non habeo. Stetitque oleum. * Venit
B autem illa, & indicauit homini Dei.
Et ille, Vade, inquit, vende oleum,
& redde creditori tuo: tu autem, &

filij tui viuite de reliquo. * Facta est 8
autem quædam dies, & transibat Eli-
seus per Sunam: erat autem ibi mu-
lier magna, quæ tenuit eum vt com-
ederet panem; cumque frequenter in-
de transiret, diuertebat ad eã vt com-
ederet panem. * Quæ dixit ad virum 9
suum: Animaduerto quòd vir Dei
sanctus est iste, qui transit per nos
frequenter. * Faciamus ergo ei cœ- 10
naculum paruum, & ponamus ei in
eo lectulum, & mensam, & sellam,
& candelabrum, vt cùm venerit ad
nos, maneat ibi. * Facta est ergo dies 11
quædam, & veniens diuertit in cœna-
culum, & requieuit ibi. * Dixitque ad 12
Giezi puerum suum: Voca Sunami-
tidem istam. Qui cùm vocasset eam,
& illa stetisset coram eo, * dixit ad 13
puerum suum: Loquere ad eam: Ec-
ce, sedulè in omnibus ministrasti
nobis, quid vis vt faciam tibi? num-
quid habes negotium, & vis vt lo-
quar regi, siue principi militiæ? Quæ
respondit: In medio populi mei ha- C
bito. * Et ait: Quid ergo vult vt faciam 14
ei? Dixitque Giezi: Ne quæras: filium
enim non habet, & vir eius senex est.
* Præcepit itaque vt vocaret eam: quę 15
cùm vocata fuisset, & stetisset ante
ostium, * dixit ad eam: In tempore 16
isto, & in hac eadem hora, si vita co-
mes fuerit, habebis in vtero filium.
At illa respondit: Noli quæso domi-
ne mi, vir Dei, noli mentiri ancillæ
tuæ. * Et concepit mulier, & peperit 17
filium, in tempore, & in hora eadem,
qua dixerat Eliseus. * Creuit autem 18
puer. Et cùm esset quædam dies, & e-
gressus isset ad patrem suum, ad mes-
sores, * ait patri suo: Caput meum 19
doleo, caput meum doleo. At ille di-
xit puero: Tolle, & duc eum ad ma-
trem suam. * Qui cùm tulisset, & du- 20
xisset eum ad matrem suam, posuit D
eum illa super genua sua vsque ad
meridiem, & mortuus est. * Ascendit 21
autem, & collocauit eum super lectu-
lum hominis Dei, & clausit ostium:
& egressa, * vocauit virum suum, & 22
ait: Mitte mecum, obsecro, vnum de
pueris, & asinam, vt excurram vsque
ad hominem Dei, & reuertar. * Qui 23
ait illi: Quam ob causam vadis ad
eum? hodie non sunt Calendæ, neque
Sabbatum. Quæ respondit: Vadam.
* Strauitque asinam, & præcepit pue- 24
ro: Mina, & propera, ne mihi moram
facias in eundo: & hoc age quod præ-
cipio tibi. * Profecta est igitur, & ve- 25
nit ad virum Dei in montem Car-
meli: cumque vidisset eam vir Dei
econtrà, ait ad Giezi puerum suum:

26 Ecce Sunamitis illa. * Vade ergo in
occursum eius, & dic ei: Rectène agi-
tur circa te, & circa virum tuum, &
circa filium tuum? Quæ respondit:
27 Rectè. * Cumque venisset ad virum
Dei in montem, apprehendit pedes
E eius: & accessit Giezi vt amoueret
eam. Et ait homo Dei: Dimitte illam:
anima enim eius in amaritudine est,
& Dominus celauit à me, & non in-
28 dicauit mihi. * Quæ dixit illi: Num-
quid petiui filium à domino meo?
numquid non dixi tibi: Ne illudas
29 me? * Et ille ait ad Giezi: Accinge
lumbos tuos, & tolle baculum meum
in manu tua, & vade. Si occurrerit ti-
bi homo, non salutes eum: & si salu-
tauerit te quispiam, non respondeas
illi: & pones baculum meum super
30 faciem pueri. * Porrò mater pueri ait:
Viuit Dominus, & viuit anima tua,
non dimittam te. Surrexit ergo, &
31 secutus est eam. * Giezi autem præ-
cesserat ante eos, & posuerat baculum
super faciem pueri, & non erat vox,
neque sensus: reuersusque est in oc-
cursum eius, & nuntiauit ei, dicens:
32 Non surrexit puer. * Ingressus est er-
go Eliseus domum, & ecce puer mor-
33 tuus iacebat in lectulo eius: * ingres-
susque clausit ostium super se, & su-
per puerum: & orauit ad Dominum.
34 * Et ascendit, & incubuit super pue-
F rum: posuitque os suum super os eius,
& oculos suos super oculos eius, &
manus suas super manus eius: & in-
curuauit se super eum, & calefacta
35 est caro pueri. * At ille reuersus, de-
ambulauit in domo, semel huc atque
illuc: & ascendit, & incubuit super
eum: & oscitauit puer septies, aperuit-
36 que oculos. * At ille vocauit Giezi, &
dixit ei: Voca Sunamitidem hanc.
Quæ vocata, ingressa est ad eum. Qui
37 ait: Tolle filium tuum. * Venit illa, &
corruit ad pedes eius, & adorauit su-
per terram: tulitque filium suum, &
38 egressa est, * & Eliseus reuersus est in
Galgala. Erat autem fames in terra,
& filij prophetarum habitabant co-
ram eo. dixitque vni de pueris suis:
Pone ollam grandem, & coque pul-
39 mentum filiis prophetarũ. * Et egres-
G sus est vnus in agrũ vt colligeret her-
bas agrestes: inuenitq; quasi vitem sil-
uestrem, & collegit ex ea colocynthi-
das agri, & impleuit pallium suum, &
reuersus concidit in ollam pulmenti,
40 nesciebat enim quid esset. * Infude-
runt ergo sociis, vt comederent: cum-
que gustassent de coctione, clamaue-
runt, dicentes: Mors in olla vir Dei. Et
41 non potuerunt comedere. * At ille,
Afferte,

Afferte, inquit, farinam. Cumque tu-
lissent, misit in ollam, & ait: Infunde
turbæ, vt comedant. Et non fuit am-
pliùs quidquam amaritudinis in olla.
* Vir autem quidam venit de Baal- 42
salisa deferens viro Dei panes primi-
tiarum, viginti panes hordeaceos, &
frumentum nouum in pera sua. At
ille dixit: Da populo, vt comedat.
*Responditque ei minister eius: Quã- 43
tum est hoc, vt apponam centum vi-
ris? Rursum ille ait: Da populo, vt
comedat: hæc enim dicit Dominus:
Comedent, & supererit. * Posuit ita- 44
que coram eis: qui comederunt, & su-
perfuit iuxta verbum Domini.

CAP. V.

Scidit rex Israel vestimenta sua, quòd iußisset rex Syriæ vt Naaman leprosum curaret: quem Eliseus septena in Iordanem lotione mundat à lepra, quæ Giezi propter munera suscepta, ab Eliseo spreta, perpetuo adhæsit.

NAaman princeps militiæ regis 1
Syriæ, erat vir magnus apud do- A
minum suum, & honoratus: per il-
lum enim dedit Dominus salutem Sy-
riæ: erat autem vir fortis & diues, sed
leprosus. *Porrò de Syria egressi fue- 2
rant latrunculi, & captiuam duxerant
de Terra Israel puellam paruulam,
quæ erat in obsequio vxoris Naamã,
* quæ ait ad dominam suam: Vtinam 3
fuisset dominus meus ad prophetam,
qui est in Samaria: profectò curasset
eum à lepra, quam habet. * Ingressus 4
est itaque Naaman ad dominũ suum,
& nuntiauit ei, dicens: Sic & sic lo-
cuta est puella de Terra Israel. * Di- 5
xitque ei rex Syriæ: Vade, & mittam B
litteras ad regem Israel. Qui cùm pro-
fectus esset, & tulisset secum decem
talenta argenti, & sex millia aureos,
& decem mutatoria vestimentorum,
* detulit litteras ad regem Israel, in 6
hæc verba: Cùm acceperis epistolam
hanc, scito quòd miserim ad te Naa-
man seruum meum, vt cures eum à
lepra sua. * Cumque legisset rex Is- 7
rael litteras, scidit vestimenta sua, &
ait: Numquid Deus ego sum, vt oc-
cidere possim, & viuificare, quia iste
misit ad me, vt curem hominem à le-
pra sua? animaduertite, & videte
quòd occasiones quærat aduersum
me. * Quod cùm audisset Eliseus vir 8
Dei, scidisse videlicet regem Israel ve- C
stimenta sua, misit ad eum, dicens:
Quare scidisti vestimenta tua? Veniat
ad me, & sciat esse prophetam in Is-
rael. *Venit ergo Naaman cum equis 9
& curribus, & stetit ad ostium do-
10 mus Elisei: * misitque ad eum Eliseus
nuntium, dicens: Vade, & lauare se-
pties in Iordane, & recipiet sanitatem
11 caro tua, atque mundaberis. * Iratus
Naaman recedebat, dicens: Putabam
quòd egrederetur ad me, & stans in-
uocaret nomen Domini Dei sui, &
tangeret manu sua locum lepræ, &
12 curaret me. * Numquid non melio-
res sunt Abana & Pharphar, fluuij
D Damasci, omnibus aquis Israel, vt la-
uer in eis, & munder? Cùm ergo ver-
13 tisset se, & abiret indignans, *accesse-
runt ad eum serui sui, & locuti sunt
ei: Pater, & si rem grandem dixisset
tibi propheta, certè facere debueras:
quanto magis quia nunc dixit tibi:
14 Lauare, & mundaberis? * ‖ Descen- ‖ Luc. 4. c. 27.
dit, & lauit in Iordane septies iuxta
sermonem viri Dei, & restituta est
caro eius, sicut caro pueri paruuli, &
15 mundatus est. * Reuersusque ad vi-
rum Dei cum vniuerso comitatu suo,
venit, & stetit coram eo, & ait: Verè
scio quòd non sit alius Deus in vni-
uersa terra, nisi tantùm in Israel. Ob-
secro itaque vt accipias benedictio-
16 nem à seruo tuo. * At ille respondit:
E Viuit Dominus, ante quem sto, quia
non accipiam. Cumque vim faceret,
17 penitus non acquieuit. * Dixitque
Naaman: Vt vis: sed, obsecro, conce-
de mihi seruo tuo, vt tollam onus
duorum burdonum de terra: non e-
nim faciet vltrà seruus tuus holo-
caustum aut victimam diis alienis, ni-
18 si Domino. * Hoc autem solum est, de
quo depreceris Dominum pro seruo
tuo, quando ingredietur dominus
meus templum Remmon, vt adoret,
& illo innitente super manum meam,
si adorauero in templo Remmon, a-
dorante eo in eodem loco, vt igno-
scat mihi Dominus seruo tuo pro
19 hac re. * Qui dixit ei: Vade in pace.
Abiit ergo ab eo electo terræ tem-
20 pore. *Dixitque Giezi puer viri Dei:
F Pepercit dominus meus Naaman Sy-
ro isti, vt non acciperet ab eo quæ
attulit: viuit Dominus, quia curram
post eum, & accipiam ab eo aliquid.
21 * Et secutus est Giezi post tergum
Naaman: quem cùm vidisset ille cur-
rentem ad se, desiliit de curru in oc-
cursum eius, & ait: Rectène sunt om-
22 nia? * Et ille ait: Rectè. dominus
meus misit me ad te, dicens: Modò
venerunt ad me duo adolescentes de
monte Ephraim, ex filiis propheta-
rum: da eis talentum argenti, & ve-
23 stes mutatorias duplices. * Dixitque
Naaman: Melius est vt accipias duo
talenta. Et coëgit eum, ligauitque duo

talenta argenti in duobus saccis, &
duplicia vestimenta, & imposuit duo-
bus pueris suis, qui & portauerunt
coram eo.* Cumque venisset iam ve- 24
speri, tulit de manu eorum, & repo- G
suit in domo, dimisitque viros, & ab-
ierunt.* ipse autem ingressus, stetit 25
coram domino suo. Et dixit Eliseus:
Vnde venis Giezi? Qui respondit:
Non iuit seruus tuus quoquam. * At 26
ille ait: Nónne cor meum in præsen-
ti erat, quando reuersus est homo de
curru suo in occursum tui? Nunc igi-
tur accepisti argentum, & accepisti
vestes, vt emas olìueta, & vineas, &
oues, & boues, & seruos, & ancillas.
* Sed & lepra Naaman adhærebit ti- 27
bi, & semini tuo, vsque in sempiter-
num. Et egressus est ab eo leprosus
quasi nix.

CAP. VI.

Eliseus ferrum securis natare facit, regis Syriæ milites ducuntur excæcati in Samariam ab Eliseo, quem ob regis sui secreta regi Israel patefacta capere nitebantur: at postmodum Syris obsidentibus Samariam, matres ob inediam filios suos comedũt, propter quod Eliseus à rege iubetur occidi.

DIxerunt autem filij prophetarũ, 1
ad Eliseum: Ecce locus, in quo A
habitamus coram te, angustus est no-
bis. * Eamus vsque ad Iordanem, & 2
tollant singuli de silua materias sin-
gulas, vt ædificemus nobis ibi locum
ad habitandum. Qui dixit: Ite. * Et 3
ait vnus ex illis: Veni ergo & tu cum
seruis tuis. Respondit: Ego veniam.
* Et abiit cum eis. Cumque venissent 4
ad Iordanem, cædebant ligna. * Acci- 5
dit autem, vt cùm vnus materiam suc-
cidisset, caderet ferrum securis in a-
quam: exclamauitque ille, & ait: Heu
heu heu domine mi, & hoc ipsum
mutuò acceperam. * Dixit autem ho- 6
mo Dei: Vbi cecidit? At ille monstra- B
uit ei locum. Præcidit ergo lignum,
& misit illuc: natauitque ferrum, * & 7
ait: Tolle. Qui extendit manum, &
tulit illud. * Rex autem Syriæ pu- 8
gnabat contra Israel, consiliumque
iniit cum seruis suis, dicens: In loco
illo & illo ponamus insidias. * Misit 9
itaque vir Dei ad regem Israel, dicẽs:
Caue ne transeas in locum illum:
quia ibi Syri in insidiis sunt. * Misit 10
itaque rex Israel ad locum quem di-
xerat ei vir Dei, & præoccupauit eum,
& obseruauit se ibi non semel neque
bis. * Conturbatumque est cor regis 11
Syriæ pro hac re: & conuocatis ser-
uis suis, ait: Quare non indicatis mi-
hi quis proditor meì sit apud regem
12 Israel? * Dixitque vnus seruorum
C eius: Nequaquam domine mi rex,
sed Eliseus propheta, qui est in Is-
rael, indicat regi Israel omnia ver-
ba quæcumque locutus fueris in con-
clauì tuo. * Dixitque eis: Ite, & vide-
13 te vbi sit: vt mittam, & capiam eum.
Annuntiauerunt que ei, dicentes: Ec-
14 ce in Dothan. * Misit ergo illuc equos
& currus, & robur exercitus: qui cùm
venissent nocte, circumdederunt ci-
15 uitatem. * Consurgens autem dilu-
culò minister viri Dei, egressus, vidit
exercitum in circuitu ciuitatis, & e-
quos & currus: nuntiauitque ei, di-
cens: Heu heu heu domine mi, quid
16 faciemus? * At ille respondit: Noli ti-
mere: plures enim nobiscum sunt,
17 quàm cum illis. * Cumque orasset
D Eliseus, ait: Domine, aperi oculos
huius, vt videat. Et aperuit Dominus
oculos pueri, & vidit: & ecce mons
plenus equorum, & curruum igneo-
18 rum, in circuitu Elisei. * Hostes verò
descenderunt ad eum: porrò Eliseus
orauit ad Dominum, dicens: Percu-
te, obsecro, gentem hanc cæcitate.
Percussitque eos Dominus, ne vide-
19 rent, iuxta verbum Elisei. * Dixit autẽ
ad eos Eliseus: Non est hæc via, neque
ista est ciuitas: sequimini me, & osten-
dam vobis virum quem quæritis. Du-
20 xit ergo eos in Samariam: * cumque
ingressi fuissent in Samariam, dixit
Eliseus: Domine aperi oculos istorum,
vt videant. Aperuitque Dominus o-
culos eorum, & viderunt se esse in
21 medio Samariæ. * Dixitque rex Is-
rael ad Eliseum, cùm vidisset eos:
Numquid percutiam eos, pater mi?
22 * At ille ait: Non percuties: neque
E enim cepisti eos gladio & arcu tuo, vt
percutias: sed pone panem & aquam
coram eis, vt comedant & bibant, &
23 vadant ad dominum suum. * Appo-
sitaque est eis ciborum magna præ-
paratio, & comederunt & biberunt,
& dimisit eos, abieruntque ad domi-
num suum, & vltrà non venerunt la-
24 trones Syriæ in Terram Israel. * Fa-
ctum est autem post hæc, congregauit
Benadad rex Syriæ, vniuersum exer-
citum suum, & ascendit, & obsidebat
25 Samariam. * Factaque est fames ma-
gna in Samaria: & tamdiu obsessa
est, donec venumdaretur caput asini
octoginta argenteis, & quarta pars
cabi stercoris columbarum quinque
26 argenteis. * Cumque rex Israel trans-
F iret per murum, mulier quædam ex-
clamauit ad eum, dicens: Salua me
27 domine mi rex. * Qui ait: Non te sal-
uat

uat Dominus: vnde te possum saluare? de area, vel de torculari? Dixitque ad eam rex: Quid tibi vis? Quæ
respondit: * Mulier ista dixit mihi: 28
Da filium tuum, vt comedamus eum
hodie, & filium meum comedemus
cras. * Coximus ergo filium meum, 29
& comedimus. Dixique ei die altera:
Da filium tuum, vt comedamus eum.
Quæ abscondit filium suum. * Quod 30
cum audisset rex, scidit vestimenta
sua, & transibat per murum. Viditque
omnis populus cilicium, quo vestitus
erat ad carnem intrinsecus. * Et ait 31
rex: Hæc mihi faciat Deus, & hæc
addat, si steterit caput Elisei filij Sa- G
phat super ipsum hodie. * Eliseus au- 32
tem sedebat in domo sua, & senes sedebant cum eo. Præmisit itaque virum: & antequam veniret nuntius ille, dixit ad senes: Numquid scitis quòd miserit filius homicidæ hic, vt præcidatur caput meum? videte ergo, cùm venerit nuntius, claudite ostiũ, & non sinatis eum introire: ecce enim sonitus pedum domini eius post
eum est. * Adhuc illo loquente eis, 33
apparuit nuntius, qui veniebat ad eum. Et ait: Ecce, tantum malum à Domino est: quid amplius expectabo à Domino?

CAP. VII.

Eliseus in Samaria prædicit frumenti abundantiam, quam leprosi quattuor in Samaria annuntiant, territis à Deo Syris, ac omnibus relictis obsidionem soluentibus: dux autem Elisei verbo incredulus, à turba conculcatur in porta Samariæ.

Dixit autem Eliseus: Audite ver- 1
bum Domini: Hæc dicit Domi- A
nus: In tempore hoc cras modius similæ vno statere erit, & duo modij hordei statere vno, in porta Samariæ.
* Respondens vnus de ducibus, super 2
cuius manum rex incũbebat, homini Dei, ait: Si Dominus fecerit etiam cataractas in cælo, numquid poterit esse quod loqueris? Qui ait: Videbis oculis tuis, & inde non comedes. * Quar- 3
tuor ergo viri erant leprosi iuxta introitum portæ: qui dixerunt ad inuicem: Quid hic esse volumus donec
moriamur? * siue ingredi voluerimus 4
ciuitatem, fame moriemur: siue mansérimus hic, moriendum nobis est: venite ergo, & transfugiamus ad ca-
stra Syriæ. si pepercerint nobis, viue- B
mus: si autem occidere voluerint, ni-
hilominùs moriemur. * Surrexerunt 5
ergo vesperi, vt venirent ad castra Syriæ. Cumque venissent ad principium castrorum Syriæ, nullum ibidem re-
6 perierunt. * Siquidem Dominus sonitum audiri fecerat in castris Syriæ, curruum, & equorũ, & exercitus plurimi: dixeruntque ad inuicem: Ecce mercede conduxit aduersum nos rex Israel reges Hethæorum & Ægyptio-
7 rum, & venerunt super nos. * Surrexerunt ergo, & fugerunt in tenebris, & dereliquerunt tentoria sua, & equos & asinos, in castris, fugeruntque, animas tantùm suas saluare cu-
8 pientes. * Igitur cùm venissent leprosi illi ad principium castrorũ, ingressi sunt vnum tabernaculum, & comederunt, & biberunt: tuleruntque inde argentum, & aurum, & vestes, & abierunt, & absconderunt: & rursum reuersi sunt ad aliud tabernaculum, & inde similiter auferentes abscon-
9 derunt. * Dixeruntque ad inuicem:
C Non rectè facimus: hæc enim dies boni nuntij est. Si tacuerimus, & noluerimus nuntiare vsque manè, sceleris arguemur: venite, eamus, &
10 nuntiemus in aula regis. * Cumque venissent ad portam ciuitatis, narrauerunt eis, dicentes: Iuimus ad castra Syriæ, & nullum ibidem reperimus hominem, nisi equos & asinos alli-
11 gatos, & fixa tentoria. * Ierunt ergo portarij, & nuntiauerunt in palatio
12 regis intrinsecus. * Qui surrexit nocte, & ait ad seruos suos: Dico vobis quid fecerint nobis Syri: Sciunt quia fame laboramus, & idcircò egressi sunt de castris, & latitant in agris, dicentes: Cùm egressi fuerint de ciuitate, capiemus eos viuos, & tunc ci-
13 uitatem ingredi poterimus. * Respondit autem vnus seruorum eius: Tollamus quinque equos, qui remanserunt in vrbe (quia ipsi tantùm sunt in vniuersa multitudine Israel. alij enim consumpti sunt) & mittentes explo-
14 rare poterimus. * Adduxerunt ergo duos equos, misitque rex in castra Sy-
15 rorum, dicens: Ite, & videte. * Qui
D abierunt post eos vsque ad Iordanem: ecce autem omnis via plena erat vestibus & vasis, quæ proiecerant Syri cùm turbarentur: reuersique nuntij
16 indicauerunt regi. * Et egressus populus diripuit castra Syriæ: factusque est modius similæ statere vno, & duo modij hordei statere vno, iuxta ver-
17 bum Domini. * Porrò rex ducem illum, in cuius manu incumbebat, constituit ad portam: quem conculcauit turba in introitu portæ, & mortuus est, iuxta quod locutus fuerat vir Dei,
18 quando descenderat rex ad eum. * Factumque est secundùm sermonem viri Dei, quem dixerat regi, quando

ait: Duo modij hordei statere vno
erunt, & modius similæ statere vno,
hoc eodem tempore cras in porta Sa-
mariæ: * quando responderat dux il- 19
le viro Dei, & dixerat: Etiamsi Dñs
fecerit cataractas in cælo, numquid
poterit fieri quod loqueris? Et dixit
ei: Videbis oculis tuis, & inde non
comedes. * Euenit ergo ei sicut præ- 20
dictum fuerat, & conculcauit eum po-
pulus in porta, & mortuus est.

CAP. VIII.

Post septennem famem ab Eliseo prædictam, Sunamitis quæ ipsius consilio peregrinata erat, reuersa suos agros cum fructibus recuperat: Eliseus Benadad ægrotantem respondet moriturum, & impium Hazael regnaturum: Ioram rex Iuda percussit Idumæos, quod à se recessissent; cui impio succedit Ochozias filius impius.

||Sup.4.f.35. Eliseus autem locutus est ad mu- 1
lierem, || cuius viuere fecerat fi- A
lium, dicens: Surge, vade tu & do-
mus tua, & peregrinare vbicumque
repereris: vocauit enim Dominus fa-
mem, & veniet super terram septem
annis. * Quæ surrexit, & fecit iuxta 2
verbum hominis Dei: & vadens cum
domo sua, peregrinata est in Terra
Philisthiim diebus multis. * Cumque 3
finiti essent anni septem, reuersa est
mulier de Terra Philisthiim: & egres-
sa est vt interpellaret regem pro do-
mo sua, & pro agris suis. * Rex autem 4
loquebatur cum Giezi puero viri Dei,
dicens: Narra mihi omnia magnalia
quæ fecit Eliseus. * Cumque ille nar- 5
raret regi quo modo mortuum susci- B
tasset, apparuit mulier, cuius viuifica-
uerat filium, clamans ad regem pro
domo sua, & pro agris suis. Dixitque
Giezi: Domine mi rex, hæc est mulier,
& hic est filius eius, quem suscitauit
Eliseus. * Et interrogauit rex mulie- 6
rem: quæ narrauit ei. Deditque ei rex
eunuchum vnum, dicens: Restitue ei
omnia quæ sua sunt, & vniuersos re-
ditus agrorum, à die qua reliquit ter-
ram vsque ad præsens. * Venit quo-
que Eliseus Damascum, & Benadad 7
rex Syriæ ægrotabat: nuntiaueruntq;
ei, dicentes: Venit vir Dei huc. * Et ait 8
rex ad Hazael: Tolle tecum munera,
& vade in occursum viri Dei, & con- C
sule Dominum per eum, dicens: Si e-
uadere potero de infirmitate mea
hac? * Iuit igitur Hazael in occursum 9
eius, habens secum munera, & omnia
bona Damasci, onera quadraginta ca-
melorum. Cumque stetisset coram
eo, ait: Filius tuus Benadad rex Syriæ
misit me ad te, dicens: Si sanari pote-
10 ro de infirmitate mea hac? * Dixitque
ei Eliseus: Vade, dic ei: Sanaberis: por-
rò ostendit mihi Dominus quia mor-
11 te morietur. * Stetitque cum eo, &
conturbatus est vsque ad suffusionem
12 vultus: fleuitque vir Dei. * Cui Ha-
D zael ait: Quare dominus meus flet?
At ille dixit: Quia scio quæ facturus
sis filiis Israel mala. Ciuitates eorum
munitas igne succendes, & iuuenes
eorum interficies gladio, & paruulos
eorum elides, & prægnantes diuides.
13 * Dixitque Hazael: Quid enim sum
seruus tuus canis, vt faciam rem istam
magnam? Et ait Eliseus: Ostendit
mihi Dominus te regem Syriæ fore.
14 * Qui cùm recessisset ab Eliseo, venit
ad dominum suum. Qui ait ei: Quid
dixit tibi Eliseus? At ille respondit:
Dixit mihi: Recipies sanitatem.
15 * Cumque venisset dies altera, tulit
stragulum, & infudit aquam, & ex-
pandit super faciem eius: quo mor-
16 tuo, regnauit Hazael pro eo. * Anno
quinto Ioram filij Achab regis Israel,
17 & Iosaphat regis Iuda, regnauit Io-
ram filius Iosaphat rex Iuda. * || Tri- ||2. Par. 21.b.5.
ginta duorum annorum erat cùm
regnare cœpisset, & octo annis re-
18 gnauit in Ierusalem. * Ambulauitque
E in viis regum Israel, sicut ambula-
uerat domus Achab: filia enim A-
chab erat vxor eius: & fecit quod
malum est in conspectu Domini.
19 * || Noluit autem Dominus disperde- ||2. Reg. 7.c.16.
re Iudam, propter Dauid seruum
suum, sicut promiserat ei, vt daret
illi lucernam, & filiis eius cunctis
20 diebus. * || In diebus eius recessit E- ||2. Par. 21.b.8.
dom: ne esset sub Iuda, & constituit
21 sibi regem. * Venitque Ioram Seira,
F & omnes currus cum eo: & surrexit
nocte, percussitque Idumæos, qui
eum circumdederant, & principes
curruum, populus autem fugit in ta-
22 bernacula sua. * Recessit ergo Edom
ne esset sub Iuda, vsque in diem hanc.
Tunc recessit & Lobna in tempore il-
23 lo. * Reliqua autem sermonum Io-
ram, & vniuersa quæ fecit, nónne
hæc scripta sunt in Libro verborum
24 dierum regum Iuda? * Et dormiuit
Ioram cum patribus suis, sepultusque
est cum eis in Ciuitate Dauid, & re-
gnauit Ochozias filius eius pro eo.
25 * || Anno duodecimo Ioram filij A- ||2. Par. 22.a.1.
chab regis Israel, regnauit Ochozias
26 filius Ioram regis Iudæ. * Viginti
G duorum annorum erat Ochozias cùm

sec-

regnare cœpiſſet, & vno anno regna-
uit in Ieruſalem : nomen matris eius
Athalia filia Amri regis Iſraël. * Et 27
ambulauit in viis domus Achab : &
fecit quod malum eſt coram Domi-
no, ſicut domus Achab : gener enim
domus Achab fuit. * Abiit quoque 28
cum Ioram filio Achab, ad prælian-
dum contra Hazael regem Syriæ in
Ramoth Galaad, & vulnerauerunt Sy-
ri Ioram : * qui reuerſus eſt vt curare- 29
tur, in Iezrahel : quia vulnerauerant
eum Syri in Ramoth, præliantem
contra Hazael regem Syriæ. Porrò
Ochozias filius Ioram rex Iuda, deſ-
cendit inuiſere Ioram filium Achab
in Iezrahel, quia ægrotabat ibi.

CAP. IX.

Iehu in regem Iſrael vncto mandat Dominus vt deleat domum Achab: occidit ergo Ioram vna cum Ochozia rege Iuda, & corpus Iezabel à feneſtra ipſius iuſſu præcipitata canes comederunt, iuxta Eliæ vaticinium.

ELiſeus autem prophetes vocauit 1
vnum de filiis prophetarum, & ait A
illi: Accinge lumbos tuos, & tolle len-
ticulam olei hanc in manu tua, & va-
‖3.Reg. de in Ramoth Galaad. * ‖ Cumque 2
19.d.16. veneris illuc, videbis Iehu filium Io-
ſaphat filij Namſi : & ingreſſus ſuſci-
tabis eum de medio fratrum ſuorum,
& introduces in interius cubiculum.
* Tenenſque lenticulam olei, fundes 3
ſuper caput eius, & dices : Hæc dicit
Dominus : Vnxi te regē ſuper Iſraël.
Aperieſque oſtium, & fugies, & non
ibi ſubſiſtes. * Abiit ergo adoleſcens 4
puer prophetæ in Ramoth Galaad,
* & ingreſſus eſt illuc: ecce autē prin- 5
cipes exercitus ſedebant, & ait. Ver-
bum mihi ad te, ô princeps. Dixitque
Iehu : Ad quem ex omnibus nobis? At
ille dixit : Ad te, ô princeps. * Et ſur- 6
rexit & ingreſſus eſt cubiculum : at il- B
le fudit oleum ſuper caput eius, &
ait : Hæc dicit Dominus Deus Iſraël:
Vnxi te regem ſuper populum Do-
mini Iſraël, * & percuties domum 7
Achab domini tui, & vlciſcar ſangui-
nem ſeruorum meorum propheta-
rum, & ſanguinem omnium ſeruorum
‖3.Reg. Domini, de manu Iezabel. * ‖ Perdam- 8
21.c.10. que omnem domum Achab: & interfi-
ciam de Achab mingentem ad parie-
tem, & clauſum & nouiſſimum in Iſ-
raël. * Et dabo domum Achab, ſicut 9
‖3.Reg. ‖ domum Ieroboam filij Nabat, & ſi-
15.f.29. cut domum ‖ Baaſa filij Ahia. * Iezabel 10
‖3.Reg. quoque comedent canes in agro Iez-
16.a.3. rahel, nec erit qui ſepeliat eam. Ape-
ruitque oſtium, & fugit. * Iehu au- 11
tem egreſſus eſt ad ſeruos domini ſui:
qui dixerunt ei: Rectène ſunt omnia?
quid venit inſanus iſte ad te? Qui
ait eis : Noſtis hominem, & quid lo-
12 cutus ſit. * At illi reſponderunt : Fal-
C ſum eſt, ſed magis narra nobis. Qui
ait eis: Hæc & hæc locutus eſt mihi,
& ait : Hæc dicit Dominus : Vnxi te
13 regem ſuper Iſraël. * Feſtinauerunt
itaque, & vnuſquiſque tollens pallium
ſuum poſuerunt ſub pedibus eius, in
ſimilitudinem tribunalis, & cecine-
runt tuba, atque dixerunt : Regnauit
14 Iehu. * Coniurauit ergo Iehu filius
Ioſaphat filij Namſi contra Ioram:
‖ porrò Ioram obſederat Ramoth Ga- ‖ Sup. 8.
laad, ipſe & omnis Iſraël, contra Ha- g. 28.
15 zaël regem Syriæ : * & reuerſus fue-
rat vt curaretur in Iezrahel propter
vulnera, quia percuſſerant eum Syri,
præliantem contra Hazaël regem Sy-
riæ. Dixitq; Iehu : Si placet vobis, ne-
mo egrediatur profugus de ciuitate,
16 ne vadat, & nuntiet in Iezrahel. * Et
aſcendit, & profectus eſt in Iezrahel:
Iorā enim ægrotabat ibi, & Ochozias
rex Iuda deſcenderat ad viſitandum
17 Ioram. * Igitur ſpeculator qui ſtabat
D ſuper turrim Iezrahel, vidit globum
Iehu venientis, & ait : Video ego glo-
bum. Dixitque Ioram : Tolle currū, &
mitte in occurſum eorum, & dicat va-
18 dens: Rectène ſunt omnia? * Abiit er-
go, qui aſcenderat currū, in occurſum
eius, & ait : Hæc dicit rex : Pacata ne
ſunt omnia? Dixitque Iehu : Quid tibi
& paci? tranſi, & ſequere me. Nūtiauit
quoque ſpeculator, dicēs: Venit nun-
19 tius ad eos, & non reuertitur. * Miſit
etiam currum equorū ſecundum : ve-
nitque ad eos, & ait: Hęc dicit rex: Nū-
quid pax eſt? Et ait Iehu : Quid tibi &
20 paci? tranſi, & ſequere me. * Nuntiauit
autem ſpeculator, dicens: Venit vſque
ad eos, & nō reuertitur : eſt autem in-
E ceſſus quaſi inceſſus Iehu filij Namſi,
21 pręceps enim graditur. * Et ait Ioram:
Iunge currum. Iunxeruntque currum
eius, & egreſſus eſt Ioram rex Iſrael,
& Ochozias rex Iuda, ſinguli in cur-
ribus ſuis, egreſſique ſunt in occur-
ſum Iehu, & inuenerunt eum in agro
22 Naboth Iezrahelitæ. * Cumque vidiſ-
ſet Ioram Iehu, dixit : Pax eſt Iehu? At
ille reſpondit : Quæ pax? adhuc for-
nicationes Iezabel matris tuæ, & ve-
23 neficia eius multa vigent. * Conuer-
tit autem Ioram manum ſuam, & fu-
giēs ait ad Ochoziam: Inſidiæ Ocho-
24 zia. * Porrò Iehu tetendit arcum ma-
nu, & percuſſit Ioram inter ſcapulas:
& egreſſa eſt ſagitta per cor eius, ſta-
25 timque corruit in curru ſuo. * Dixit-
que Iehu ad Badacer ducem : Tolle,

proiice eum in agro Naboth Iezrahe-
litæ: memini enim quando ego & tu
sedentes in curru sequebamur Achab
patrem huius, quòd Dominus onus
‖ 3. Reg. hoc leuauerit super eum, dicens:* ‖ Si 26
21. f. 22. non pro sanguine Naboth, & pro san- F
guine filiorum eius, quem vidi heri,
ait Dominus, reddam tibi in agro isto,
dicit Dominus. Nunc ergo tolle, &
proiice eum in agrum, iuxta verbum
Domini.* Ochozias autem rex Iuda 27
vidēs hoc, fugit per viam domus hor-
ti: persecutusque est eum Iehu, & ait:
Etiam hunc percutite in curru suo, &
percusserunt eum in ascensu Gauer,
qui est iuxta Ieblaam: qui fugit in Ma-
geddo, & mortuus est ibi.* Et impo- 28
suerunt eum serui eius super currum
suum, & tulerunt in Ierusalem: sepe-
lieruntque eum in sepulchro cum pa-
tribus suis in Ciuitate David.* Anno 29
vndecimo Ioram filii Achab, regna-
uit Ochozias super Iudam,* venitque 30
Iehu in Iezrahel. Porrò Iezabel in-
troitu eius audito, depinxit oculos
suos stibio, & ornauit caput suum, &
respexit per fenestram* ingredientem 31
‖ 3. Reg. Iehu per portam, & ait: ‖ Numquid
16. c. 10. pax potest esse Zambri, qui interfecit
dominum suum?* Leuauitque Iehu 32
faciem suam ad fenestram, & ait: Quæ
est ista? & inclinauerunt se ad eum C
duo vel tres eunuchi.* At ille dixit 33
eis: Præcipitate eam deorsum. & præ-
cipitauerunt eam, aspersusque est san-
guine paries, & equorū vngulæ con-
culcauerunt eam.* Cumque intro- 34
gressus esset, vt comederet, biberet-
que, ait: Ite, & videte maledictam il-
lam, & sepelite eam: quia filia regis
est.* Cumque issent vt sepelirent eam, 35
non inuenerunt nisi caluariam, & pe-
des, & summas manus.* Reuersique 36
‖ 3. Reg. nuntiauerunt ei. Et ait Iehu: ‖ Sermo
21. f. 23. Domini est, quem locutus est per ser-
uum suum Eliam Thesbiten, dicens:
In agro Iezrahel comedēt canes car-
nes Iezabel,* & erunt carnes Iezabel 37
sicut stercus super faciem terræ in
agro Iezrahel; ita vt prætereuntes di-
cant: Hæccine est illa Iezabel?

CAP. X.

Iehu 70. filios Achab & 42. fratres Ochoziæ necari iubet, totámque Achab progeniem delet, & omnes sacerdotes Baal callidè conuocatos occidit, exusta illius statua, & templo in cloacam verso; attamen propter peccata Iehu vehementer casus est Israel ab Hazael mortuo autem Iehu, succedit filius eius Ioachaz.

ERant autem Achab septuaginta fi- 1
lii in Samaria: scripsit ergo Iehu A
litteras, & misit in Samariam, ad opti-
mates ciuitatis, & ad maiores natu, &
2 ad nutritios Achab, dicens:* Statim
vt acceperitis litteras has, qui habe-
tis filios domini vestri, & currus, &
equos, & ciuitates firmas, & arma,
3 * eligite meliorem, & eum qui vobis
placuerit de filiis domini vestri, &
eum ponite super solium patris sui,
& pugnare pro domo domini vestri.
4 * Timuerunt illi vehementer, & dixe-
runt: Ecce duo reges non potuerunt
stare coram eo, & quo modo nos va-
5 lebimus resistere?* Miserūt ergo præ-
positi domus, & præfecti ciuitatis, &
maiores natu, & nutritii, ad Iehu, di-
centes: Serui tui sumus, quæcumque
iusseris faciemus, nec constituemus
nobis regem: quæcumque tibi pla-
6 cent, fac.* Rescripsit autem eis litte-
B ras secundò, dicens: Si mei estis, &
obeditis mihi, tollite capita filiorum
domini vestri, & venite ad me hac ea-
dem hora cras in Iezrahel. Porrò filii
regis, septuaginta viri, apud optima-
7 tes ciuitatis nutriebantur.* Cumque
venissent litteræ ad eos, tulerunt fi-
lios regis, & occiderunt septuaginta
viros, & posuerunt capita eorum in
cophinis, & miserunt ad eum in Iezra-
8 hel.* Venit autem nuntius, & indica-
uit ei, dicens: Attulerunt capita filio-
rum regis. Qui respondit: Ponite ea
ad duos aceruos iuxta introitū portæ
9 vsque manè.* Cumq; diluxisset, egres-
sus est, & stans dixit ad omnem popu-
lum: Iusti estis: si ego coniuraui cōtra
dominum meum, & interfeci eū, quis
10 percussit omnes hos?* ‖ Videte ergo ‖ 3. Reg.
nunc quoniam non cecidit de sermo- 21. g. 29.
nibus Domini in terram, quos locu-
tus est Dominus super domū Achab,
& Dominus fecit quod locutus est in
11 manu serui sui Eliæ.* Percussit igi-
tur Iehu, omnes qui reliqui erant de
domo Achab in Iezrahel, & vniuer-
sos optimates eius, & notos, & sa-
cerdotes, donec non remanerent ex
12 eo reliquiæ.* Et surrexit, & venit in
Samariam: cumque venisset ad Ca-
13 meram pastorum in via,* inuenit fra-
tres Ochoziæ regis Iuda, dixitque ad
eos: Quinam estis vos? Qui respon-
derunt: Fratres Ochoziæ sumus, &
descendimus ad salutandos filios re-
14 gis, & filios reginæ.* Qui ait: Com-
prehendite eos viuos. Quos cùm com-
prehendissent viuos, iugulauerunt
eos in cisterna iuxta Cameram, qua-
draginta duos viros, & non reliquit
15 ex eis quemquam.* Cumque abiisset
inde, inuenit Ionadab filium Rechab
in occursum sibi, & benedixit ei. Et
ait

ait ad eum: Numquid est cor tuum re-
ctum, sicut cor meum cum corde tuo?
Et ait Ionadab: Est. Si est, inquit, da
manum tuam. Qui dedit ei manum
suam. At ille leuauit eum ad se in cur-
16 rum: * dixitque ad eum: Veni mecum,
& vide zelum meum pro Domino. D
17 Et impositum in curru suo, * duxit in
Samariam. Et percussit omnes qui re-
liqui fuerant de Achab in Samaria vs-
que ad vnum, iuxta verbum Domi-
18 ni quod locutus est per Eliam. * Con-
gregauit ergo Iehu omnem popu-
19 lum, & dixit ad eos: * Achab coluit
3. Reg. 16. g. 31. Baal parum, ego autem colam eum
20 amplius. * Nunc igitur omnes pro-
phetas Baal, & vniuersos seruos eius,
& cunctos sacerdotes ipsius, vocate
ad me: nullus sit qui non veniat, sa-
crificium enim grande est mihi Baal:
quicumque defuerit, non viuet. Por-
rò Iehu faciebat hoc insidiosè, vt di- E
sperderet cultores Baal. * Et dixit
21 Sanctificate diem sollemnem Baal.
Vocauitque, * & misit in vniuersos
terminos Israël, & venerunt cuncti
serui Baal, non fuit residuus ne vnus
quidem qui non veniret. Et ingressi
sunt templum Baal: & repleta est do-
mus Baal, à summo vsque ad sum-
22 mum. * Dixitque his qui erant super
vestes: Proferte vestimenta vniuersis
seruis Baal. Et protulerunt eis vestes.
23 * Ingressusque Iehu, & Ionadab filius
Rechab, templum Baal, ait cultori-
bus Baal: Perquirite, & videte, ne quis
fortè vobiscum sit de seruis Domi-
24 ni, sed vt sint serui Baal soli. * Ingres-
si sunt igitur vt facerent victimas &
holocausta: Iehu autem praeparauerat
sibi foris octoginta viros, & dixerat
eis: Quicumque fugerit de hominibus
his, quos ego adduxero in manus ve-
stras, anima eius erit pro anima illius.
25 * Factum est autem, cùm completum
esset holocaustum, praecepit Iehu mi- F
litibus & ducibus suis: Ingredimini,
& percutite eos, nullus euadat. Per-
cusseruntque eos in ore gladii, & pro-
iecerunt milites & duces: & ierunt in
26 ciuitatem templi Baal, * & protule-
runt statuam de fano Baal, & combus-
27 serunt, * & comminuerunt eam. De-
struxerunt quoque aedem Baal, & fe-
cerunt pro ea latrinas vsque in diem
28 hanc. * Deleuit itaque Iehu Baal de
29 Israël: * verumtamen à peccatis Iero-
boam filii Nabat, qui peccare fecit
Israël, non recessit, nec dereliquit vi-
tulos aureos, qui erant in Bethel, & in
30 Dan. * Dixit autem Dominus ad Iehu:
Quia studiosè egisti quod rectũ erat,
& placebat in oculis meis, & omnia

quae erant in corde meo fecisti con-
tra domum Achab: filii tui vsque ad Inf. 15. c. 12.
quartam generationem sedebunt su-
31 per thronum Israël. * Porrò Iehu non
G custodiuit vt ambularet in lege Do-
mini Dei Israël in toto corde tuo: non
enim recessit à peccatis Ieroboam, qui
32 peccare fecerat Israël. * In diebus il-
lis coepit Dominus taedere super Is-
rael: percussitque eos Hazael in vni-
33 uersis finibus Israel, * à Iordane con-
tra Orientalem plagam, omnem Ter-
ram Galaad, & Gad, & Ruben, & Ma-
nasse, ab Aroer, quae est super Tor-
rentem Arnon, & Galaad, & Basan.
34 * Reliqua autem verborum Iehu, &
vniuersa quae fecit, & fortitudo eius,
nónne haec scripta sunt in Libro ver-
35 borum dierum regum Israel? * Et dor-
miuit Iehu cum patribus suis, sepe-
lieruntque eum in Samaria: & regna-
36 uit Ioachaz filius eius pro eo. * Dies
autem, quos regnauit Iehu super Is-
rael, viginti & octo anni sunt, in Sa-
maria.

CAP. XI.

Athalia, omni semine regio praeter Ioas per ipsam extincto, regnum sibi vsurpat; sed praecipiente Ioiada sacerdote occiditur, & Ioas rex Iuda constituitur, destructis aris & imaginibus Baal.

1 A Athalia verò mater Ochoziae, vi- 2. Par. 22. d. 10.
dens mortuum filium suum, sur-
rexit, & interfecit omne semen re-
2 gium. * Tollens autem Iosaba filia re-
gis Ioram, soror Ochoziae, Ioas filium
Ochoziae, furata est eum de medio
filiorum regis qui interficiebantur, &
nutricem eius, de triclinio: & abs-
condit eum à facie Athaliae, vt non
3 interficeretur. * Eratque cum ea sex
annis clàm in domo Domini: porrò
4 Athalia regnauit super terram. * An- 2. Par. 23. a. 1.
no autem septimo misit Ioiada, & as-
sumens centuriones & milites, intro-
duxit ad se in templum Domini, pe-
pigitque cum eis foedus: & adiurans
eos in domo Domini, ostendit eis fi-
5 lium regis: * & praecepit illis, dicens:
Iste est sermo, quem facere debetis:
6 * Tertia pars vestrûm introeat sab-
B bato, & obseruet excubias domus re-
gis. Tertia autem pars sit ad portam
Sur: & tertia pars sit ad portam, quae
est post habitaculum scutariorum: &
custodietis excubias domus Messa.
7 * Duae verò partes è vobis, omnes
egredientes sabbato, custodiant ex-
cubias domus Domini circa regem.
8 * Et vallabitis eum, habentes arma in
manibus vestris: si quis autem ingres-
sus fuerit septum templi, interficia-
tur:

tur: eritisque cum rege introeunte &
egrediente. * Et fecerunt centurio- 9
nes, iuxta omnia quæ præceperat eis
Ioiada sacerdos: & assumentes singu-
li viros suos, qui ingrediebantur sab-
batum, cum his qui egrediebantur
sabbato, venerunt ad Ioiadam sacer-
dotem. * Qui dedit eis hastas, & ar- 10
ma regis Dauid, quæ erant in domo
Domini. * Et steterunt singuli haben- 11
tes arma in manu sua, à parte templi C
dextera, vsque ad partem sinistram al-
taris & ædis, circum Regem. * Pro- 12
duxitque filium regis, & posuit su-
per eum diadema, & testimonium:
feceruntque eum regem, & vnxerunt:
& plaudentes manu, dixerunt: Viuat
rex. * Audiuit autem Athalia vocem 13
populi currentis: & ingressa ad tur-
bas in templum Domini, * vidit re- 14
gem stantem super tribunal iuxta mo-
rem, & cantores & tubas prope eum,
omnemque populum terræ lætantem,
& canentem tubis: & scidit vestimen-
ta sua, clamauitque: Coniuratio,
coniuratio. * Præcepit autem Ioiada 15
centurionibus, qui erant super exer-
citum, & ait eis: Educite eam extra
septa templi, & quicumque eam se-
cutus fuerit, feriatur gladio. Dixerat
enim sacerdos: Non occidatur in tem-
plo Domini.* Imposueruntque ei ma- 16
nus, & impegerunt eam per viam in-
troitus equorum, iuxta palatium, &
interfecta est ibi.* Pepigit ergo Ioia- 17
da fœdus inter Dominum, & inter D
regem, & inter populum, vt esset po-
pulus Domini, & inter regem & po-
pulum. * Ingressusque est omnis po- 18
pulus terræ templum Baal, & destru-
xerunt aras eius, & imagines contri-
uerunt validè: Mathan quoque sacer-
dotem Baal occiderunt coram altari.
Et posuit sacerdos custodias in domo
Domini. * Tulitque centuriones, & 19
Cerethi & Phelethi legiones, & om-
nem populum terræ, deduxeruntque
regem de domo Domini: & venerunt
per viam portæ scutariorum in pala-
tium, & sedit super thronum regum.
* Lætatusq; est omnis populus terræ, 20
& ciuitas conquieuit: Athalia autem
occisa est gladio in domo regis. * Se- 21
ptemque annorum erat Ioas, cùm re-
gnare cœpisset.

CAP. XII.

Ioas gazophylacij pecuniam ad sartatecta templi instauranda expendit, Hazaeli autem regi Syriæ bellum contra Ierusalem paranti mittit omnes templi & palatij thesauros, tandemque à seruis suis occiditur, cui succedit filius eius Amasias.

1 ANno septimo Iehu, regnauit Ioas:
A & quadraginta annis regnauit in
Ierusalem. nomen matris eius Sebia
2 de Bersabee. * Fecitque Ioas rectum
coram Domino cunctis diebus, qui-
bus docuit eum Ioiada sacerdos.* Ve-
3 rumtamen excelsa non abstulit: adhuc
enim populus immolabat, & adole-
4 bat in excelsis incensum. * Dixitque
Ioas ad sacerdotes: Omnem pecu-
niam sanctorum, quæ illata fuerit in
templum Domini à prætereuntibus,
quæ offertur pro pretio animæ, &
quam sponte & arbitrio cordis sui in-
ferunt in templum Domini:* acci-
5 piant illam sacerdotes iuxta ordinem
suum, & instaurent sartatecta domus,
siquid necessarium viderint instaura-
6 tione. * Igitur vsque ad vigesimum
tertium annum regis Ioas, non in-
staurauerunt sacerdotes sartatecta tē-
7 pli. * Vocauitque rex Ioas Ioiadam
B pontificem & sacerdotes, dicens eis:
Quare sartatecta non instauratis tem-
pli? nolite ergo amplius accipere pe-
cuniam iuxta ordinem vestrum, sed
ad instaurationē templi reddite eam.
8 * Prohibitique sunt sacerdotes vltrà
accipere pecuniam à populo, & in-
9 staurare sartatecta domus. * Et tulit
Ioiada pōtifex gazophylacium vnum,
aperuitque foramen desuper, & po-
suit illud iuxta altare ad dexteram
ingredientium domum Domini, mit-
tebantque in eo sacerdotes, qui cu-
stodiebant ostia, omnem pecuniam,
quæ deferebatur ad templum Domi-
10 ni. * Cumque viderent nimiam pe-
cuniam esse in gazophylacio, ascen-
debat scriba regis, & pontifex, effun-
debantque & numerabant pecuniam,
quæ inueniebatur in domo Domini:
11 * & dabant eam iuxta numerum &
mensuram, in manu eorum qui præ-
C erant cæmentariis domus Domini: qui
impendebant eam in fabris ligno-
rum, & in cæmentariis iis, qui ope-
12 rabantur in domo Domini, * & sarta-
tecta faciebant: & in iis, qui cædebant
saxa, & vt emerent ligna, & lapides,
qui excidebantur, ita vt impleretur
instauratio domus Domini, in vni-
uersis quæ indigebant expensa ad
13 muniendam domum. * Verumtamen
non fiebant ex eadem pecunia hydriæ
templi Domini, & fuscinulæ, & thu-
ribula, & tubæ, & omne vas aureum
& argenteum, de pecunia quæ infe-
14 rebatur in templū Domini. * iis enim
qui faciebant opus, dabatur vt in-
15 stauraretur templum Domini: * &
non fiebat ratio iis hominibus, qui
accipiebant pecuniam vt distribuerēt

eam

bum artificibus, sed in fide tractabant
eam. * Pecuniam verò pro delicto, & 16
pecuniam pro peccatis, non inferebāt
in templum Domini, quia sacerdo-
tum erat. * Tunc ascendit Hazael rex 17
Syriæ, & pugnabat contra Geth, ce- D
pitque eam: & direxit faciem suam
vt ascenderet in Ierusalem. * Quam 18
ob rem tulit Ioas rex Iuda omnia san-
ctificata, quæ consecrauerāt Iosaphat
& Ioram & Ochozias, patres eius re-
ges Iuda, & quæ ipse obtulerat: &
vniuersum argentum, quod inueniri
potuit in thesauris templi Domini, &
in palatio regis: misitque Hazaeli regi
Syriæ, & recessit ab Ierusalem. * Re- 19
liqua autem sermonum Ioas, & vni-
uersa quæ fecit, nónne hæc scripta
sunt in Libro verborum dierū regum
Iuda? * Surrexerunt autem serui eius, 20
& coniurauerunt inter se, percusse-
runtque Ioas in domo Mello in de-
scensu Sella. * Iosachar namque filius 21
Semaath, & Iozabad filius Somer,
serui eius, percusserunt eum, & mor-
tuus est: & sepelierunt eum cum pa-
tribus suis in Ciuitate Dauid, regna-
uitque Amasias filius eius pro eo.

C A P. XIII.

Ioachaz rex Israel propter peccata sua grauißimè afflictus à rege Syriæ, conuersus ad Dominum liberatur, cui mortuo succedit filius Ioas, qui iuxta Elisei morientis vaticinium Syros ter deuicit; mortui autem Elisei sepulchro iniectus quidam mortuus suscitatur.

ANno vigesimo tertio Ioas filii O- 1
choziæ regis Iuda, regnauit Ioa- A
chaz filius Iehu super Israel in Sama-
ria decem & septem annis. * Et fecit 2
malum coram Domino, secutusque
est peccata Ieroboam filij Nabat, qui
peccare fecit Israel, & non declinauit
ab eis. * Iratusque est furor Domini 3
contra Israel, & tradidit eos in manu
Hazael regis Syriæ, & in manu Bena-
dad filij Hazael, cunctis diebus. * De- 4
precatus est autem Ioachaz faciē Do-
mini, & audiuit eum Dominus: vidit
enim angustiam Israel, quia attriuerat
eos rex Syriæ: * & dedit Dominus 5
saluatorem Israeli, & liberatus est de
manu regis Syriæ: habitaueruntque
filij Israel in tabernaculis suis sicut
heri & nudiustertius. * Verumtamen 6
non recesserunt à peccatis domus Ie- B
roboam, qui peccare fecit Israel, sed
in ipsis ambulauerunt: siquidem &
lucus permansit in Samaria. * Et non 7
sunt derelicti Ioachaz de populo nisi
quinquaginta equites, & decem cur-
rus, & decem millia peditum: inter-
fecerat enim eos rex Syriæ, & rede-
gerat quasi puluerem in tritura areæ.
8 * Reliqua autem sermonum Ioachaz,
& vniuersa quæ fecit, & fortitudo
eius, nónne hæc scripta sunt in Li-
bro sermonum dierum regum Israel?
9 * Dormiuitque Ioachaz cum patri-
bus suis, & sepelierunt eum in Sama-
ria: regnauitque Ioas filius eius pro
10 eo. * Anno trigesimo septimo Ioas
regis Iuda, regnauit Ioas filius Ioa-
chaz super Israel in Samaria sedecim
11 annis, * & fecit quod malum est in
conspectu Domini: non declinauit
ab omnibus peccatis Ieroboam filij
Nabat, qui peccare fecit Israel, sed
12 in ipsis ambulauit. * Reliqua autem
sermonum Ioas, & vniuersa quæ fe-
cit, & fortitudo eius, quomodo pu-
gnauerit contra Amasiam regem Iu-
da, nónne hæc scripta sunt in Libro
13 sermonum dierum regum Israel? * Et
dormiuit Ioas cum patribus suis: Ie-
roboam autem sedit super soliū eius.
Porrò Ioas sepultus est in Samaria
14 cum regibus Israel. * Eliseus autem
C ægrotabat infirmitate, qua & mortuus
est: descenditque ad eum Ioas rex Is-
rael, & flebat coram eo, dicebatque:
Pater mi, pater mi, currus Israel, &
15 auriga eius. * Et ait illi Eliseus: Affer
arcum, & sagittas. Cumque attulisset
16 ad eum arcum, & sagittas, * dixit ad
regem Israel: Pone manum tuam su-
per arcum. Et cùm posuisset ille ma-
num suam, superposuit Eliseus manus
17 suas manibus regis, * & ait: Aperi fe-
nestram orientalem. Cumque aperuis-
set, dixit Eliseus: Iace sagittam. Et ie-
cit. Et ait Eliseus: Sagitta salutis Do-
mini, & sagitta salutis contra Syriam:
percutiesque Syriam in Aphec, donec
18 consumas eam. * Et ait: Tolle sagittas.
Qui cùm tulisset, rursum dixit ei:
Percute iaculo terram. Et cùm per-
cussisset tribus vicibus, & stetisset,
19 * iratus est vir Dei contra eum, & ait:
Si percussisses quinquies, aut sexies,
siue septies, percussisses Syriam vsque
ad consumptionem: nunc autem tri-
20 bus vicibus percuties eam. * Mortuus
D est ergo Eliseus, & sepelierunt eum.
Latrunculi autem de Moab venerunt
21 in terram in ipso anno. * ‖ Quidam ‖ Eccli. 48.b.14
autem sepelientes hominem, vide-
runt latrunculos, & proiecerunt ca-
dauer in sepulchro Elisei. Quod cùm
tetigisset ossa Elisei, reuixit homo, &
22 stetit super pedes suos. * Igitur Hazael
rex Syriæ afflixit Israel cunctis diebus
23 Ioachaz: * & misertus est Dominus eo-
rum, & reuersus est ad eos propter pa-
ctum suū, quod habebat cū Abraham,
&

& Isaac, & Iacob: & noluit disperde-
re eos, neque proiicere penitus, vsque
in præsens tẽpus. * Mortuus est autẽ 24
Hazael rex Syriæ, & regnauit Bena-
dad filius eius pro eo. * Portò Ioas 25
filius Ioachaz tulit vrbes de manu
Benadad filij Hazael, quas tulerat de
manu Ioachaz patris sui iure prælij,
tribus vicibus percussit eum Ioas, &
reddidit ciuitates Israel.

CAP. XIV.

Amasias interfectis occisoribus patris sui Ioas, percutit Edom: sed prouocans ad bellum Ioas regem Israel, ab eo capitur, & Ierusalem diripitur: at Ioas regi Israel succedit filius Ieroboam, qui ab angustiis liberat Israel, cui succedit filius Zacharias: porrò facta coniuratione aduersus Amasiam regem Iuda à suis occiditur, cui succedit filius Azarias impius.

IN anno secundo Ioas filij Ioachaz 1
regis Israel, regnauit Amasias filius A
‖2. Par. 25.a.1. Ioas regis Iuda. * ‖ Viginti quinque 2
annorum erat cùm regnare cœpisset:
viginti autem & nouem annis regna-
uit in Ierusalem, nomen matris eius
Ioadan de Ierusalem. * Et fecit rectũ 3
coram Domino, verumtamen non
vt Dauid pater eius. Iuxta omnia, quæ
fecit Ioas pater suus, fecit: * nisi hoc 4
tantùm, quòd excelsa non abstulit:
adhuc enim populus immolabat, &
adolebat incensũ in excelsis. * cum- 5
que obtinuisset regnum, percussit ser- B
uos suos, qui interfecerant regẽ pa-
trem suũ: * filios autem eorum qui 6
occiderant, non occidit, iuxta quod
scriptũ est in libro legis Moysi, sicut
‖Deut. 24.c.16 præcepit Dñs, dicens: ‖ Non mo-
rientur patres pro filiis, neque filij
Ezech. 18.e.20 moriẽtur pro patribus: sed vnusquis-
que in peccato suo morietur. * Ipse 7
percussit Edom in Valle Salinarum
decem millia, & apprehendit petram
in prælio, vocauitque nomen eius Ie-
ctehel, vsque in præsentem diem.
* Tunc misit Amasias nũtios ad Ioas 8
filium Ioachaz, filij Iehu regis Israel,
dicens: Veni, & videamus nos. * Re- 9
misitque Ioas rex Israel ad Amasiam C
regem Iuda, dicens: Carduus Libani
misit ad cedrum quæ est in Libano,
dicens: Da filiam tuam filio meo
vxorẽ. Transieruntque bestiæ saltus,
quæ sunt in Libano, & conculcaue-
runt carduum. * Percutiens inualuisti 10
super Edom, & subleuauit te cor tuũ:
contentus esto gloria, & sede in do-
mo tua: quare prouocas malum, vt
cadas tu & Iudas tecum? * Et non ac- 11
quieuit Amasias: ascenditque Ioas
rex Israel, & viderunt se, ipse & A-
masias rex Iuda, in Bethsames oppi-
12 do Iudæ. * Percussusque est Iuda co-
ram Israel, & fugerunt vnusquisque
13 in tabernacula sua. * Amasiam verò
D regem Iuda, filium Ioas filij Ocho-
ziæ, cepit Ioas rex Israel in Bethsa-
mes, & adduxit eum in Ierusalem: &
interrupit murum Ierusalem, à porta
Ephraim vsque ad portã anguli, qua-
14 dringentis cubitis. * Tulitque omne
aurum, & argentum, & vniuersa va-
sa, quæ inuenta sunt in domo Domi-
ni, & in thesauris regis, & obsides,
15 & reuersus est in Samariam. * Reli-
qua autem verborum Ioas quæ fecit,
& fortitudo eius qua pugnauit con-
tra Amasiam regem Iuda, nonne hæc
scripta sunt in Libro sermonum die-
16 rum regum Israel? Dormiuitque
Ioas cum patribus suis, & sepultus
est in Samaria cum regibus Israel: &
E regnauit Ieroboam filius eius pro eo.
17 * Vixit autem Amasias, filius Ioas, rex
Iuda, postquam mortuus est Ioas fi-
lius Ioachaz regis Israel, quindecim
18 annis. * Reliqua autem sermonum
Amasiæ, nonne hæc scripta sunt in
Libro sermonum dierum regum Iu-
19 da? * Factaque est contra eum con-
iuratio in Ierusalem: at ille fugit in
Lachis. Miseruntque post eũ in La-
20 chis, & interfecerunt eum ibi. * Et
asportauerunt in equis, sepultusque
est in Ierusalem cum patribus suis in
21 Ciuitate Dauid. * ‖ Tulit autem vni- ‖2. Par. 26.a.1.
F uersus populus Iudæ Azariam an-
nos natum sedecim, & constitue-
runt eum regem pro patre eius
22 Amasia. * Ipse ædificauit Aelath, &
restituit eam Iudæ, postquam dormi-
23 uit rex cum patribus suis. * Anno
quintodecimo Amasiæ filii Ioas re-
gis Iuda, regnauit Ieroboam filius
Ioas regis Israel in Samaria, quadra-
24 ginta & vno anno: * & fecit quod
malum est coram Domino. Non re-
cessit ab omnibus peccatis Ieroboam
filij Nabat, qui peccare fecit Israel.
25 * Ipse restituit terminos Israel, ab in-
troitu Emath, vsque ad mare solitu-
dinis, iuxta sermonem Domini Dei
Israel, quem locutus est per seruum
G suum ‖ Ionam filium Amathi pro- ‖Ion. 1. a. 1.
phetam, qui erat de Geth, quæ est in
26 Opher. * Vidit enim Dominus affli-
ctionem Israel amaram nimis, &
quòd consumpti essent vsque ad clau-
sos carcere, & extremos, & non esset
qui auxiliaretur Israeli. * Nec locu-
27 tus est Dominus vt deleret nomen
Israel de sub cælo, sed saluauit eos in
manu Ieroboam filij Ioas. * Reli-
qua

qua autem sermonum Ieroboam, &
vniuersa quæ fecit, & fortitudo eius
qua præliatus est, & quomodo resti-
tuit Damascum & Emath Iudæ in If-
rael, nonne hæc scripta sunt in Libro
sermonũ dierum regũ Israel? * Dor- 29
miuitque Ieroboam cum patribus
suis regibus Israel, & regnauit Zacha-
rias filius eius pro eo.

CAP. XV.

Azariæ leproso succedit filius Ioathan in Iuda, Zachariæ autem in Israel succedit Sellum, & huic Manahem qui fit tributarius regi Assyriorum, & huic Phaceia, & huic Phacee, cuius temporibus Theglathphalasar deuictam magnam partem Israelitarum transtulit in Assyrios: huic succedit Osee: in Iuda autem mortuo Ioathan, succedit filius Achaz.

ANno vigesimoseptimo Ieroboã 1
regis Israel, regnauit Azarias fi- A
lius Amasiæ regis Iuda.* Sedecim an- 2
norum erat cùm regnare cœpisset, &
quinquaginta duobus annis regnauit
in Ierusalem: nomen matris eius Ie-
chelia de Ierusalem. * Fecitque quod 3
erat placitum coram Domino, iuxta
omnia quæ fecit Amasias pater eius.
* Verumtamen excelsa non est de- 4
molitus: adhuc populus sacrificabat,
& adolebat incensum in excelsis.
‖ 2. Par. * ‖ Percussit autem Dominus regem, 5
26. d. 21 & fuit leprosus vsque in diem mor-
tis suæ, & habitabat in domo libera,
seorsum: Ioathan verò filius regis
gubernabat palatium, & iudicabat
populum terræ. * Reliqua autem ser- 6
monum Azariæ, & vniuersa quæ fe- B
cit, nonne hæc scripta sunt in Libro
verborum dierum regum Iuda? * Et 7
dormiuit Azarias cum patribus suis:
sepelieruntque eum cum maioribus
suis in ciuitate Dauid, & regnauit
Ioathan filius eius pro eo. * Anno 8
trigesimo octauo Azariæ regis Iuda,
regnauit Zacharias filius Ieroboam
super Israel in Samaria sex mensi-
bus: * & fecit quod malum est co- 9
ram Domino, sicut fecerant patres
eius: non recessit à peccatis Ieroboam
filij Nabat, qui peccare fecit Israel.
* Coniurauit autem contra eum Sel- 10
lum filius Iabes: percussitque eum
palàm, & interfecit, regnauitque pro
eo. * Reliqua autem verborum Za- 11
chariæ, nonne hæc scripta sunt in Li-
bro sermonum dierum regum Israel?
‖ Sup. * ‖ Iste est sermo Domini, quem lo- 12
10. f. 30 cutus est ad Iehu, dicens: Filii tui vs- C
que ad quartam generationem sede-
bunt super thronum Israel. Factum-
que est ita. * Sellum filius Iabes re- 13
gnauit trigesimo nono anno Azariæ
regis Iuda: regnauit autẽ vno men-
14 se in Samaria. * Et ascendit Manahẽ
filius Gadi de Thersa: venitque in
Samariã, & percussit Sellum filiũ Ia-
bes in Samaria, & interfecit eum, re-
15 gnauitque pro eo.* Reliqua autẽ ver-
borũ Sellum, & coniuratio eius, per
quam tetendit insidias, nonne hæc
scripta sunt in Libro sermonum die-
16 rum regum Israel? * Tunc percussit
Manahem Thapsam, & omnes qui
erant in ea, & terminos eius de Ther-
sa. noluerant enim aperire ei: & in-
terfecit omnes prægnãtes eius, & sci-
17 dit eas. * Anno trigesimo nono Aza-
D riæ regis Iuda, regnauit Manahem fi-
lius Gadi super Israel decem annis in
18 Samaria. * Fecitque quod erat malũ
corã Domino: non recessit à pecca-
tis Ieroboam filij Nabat, qui pecca-
19 re fecit Israel cũctis diebus eius.* Ve-
niebat Phul rex Assyriorum in terrã,
& dabat Manahẽ Phul mille talenta
argenti, vt esset ei in auxilium, & fir-
20 maret regnum eius.* Indixitque Ma-
nahem argentum super Israel cunctis
potentibus & diuitibus, vt daret regi
Assyriorum, quinquaginta siclos ar-
genti per singulos: reuersusq; est rex
Assyriorum, & non est moratus in
21 terra. * Reliqua autem sermonum
Manahẽ, & vniuersa quæ fecit, non-
ne hæc scripta sunt in Libro sermo-
22 num dierum regum Israel? * Et dor-
E miuit Manahem cum patribus suis,
regnauitq; Phaceia filius eius pro eo.
23 * Anno quinquagesimo Azariæ regis
Iuda, regnauit Phaceia filius Mana-
hem super Israel in Samaria biennio:
24 * & fecit quod erat malũ coram Do-
mino: non recessit à peccatis Iero-
boam filii Nabat, qui peccare fecit
25 Israel. * Coniurauit autem aduersus
eum Phacee filius Romeliæ, dux eius,
& percussit eum in Samaria in turre
domus regiæ, iuxta Argob, & iuxta
Arie, & cum eo quinquaginta viros
de filiis Galaaditarum, & interfecit
26 eum, regnauitque pro eo. * Reliqua
autem sermonum Phaceia, & vni-
uersa quæ fecit, nonne hæc scripta
sunt in Libro sermonum dierum re-
27 gum Israel? * Anno quinquagesimo
F secundo Azariæ regis Iuda, regnauit
Phacee filius Romeliæ super Israel in
28 Samaria viginti annis. * Et fecit quod
erat malum coram Domino: non re-
cessit à peccatis Ieroboam filij Nabat,
qui peccare fecit Israel. * In diebus
Phacee regis Israel venit Theglath-
phalasar rex Assur, & cepit Aion,
& Abel Domum, Maacha & Ianoe,
& Cedes,

& Cedes, & Asor, & Galaad, & Ga-
lilæam, & vniuersam Terram Neph-
thali: & transtulit eos in Assyrios.
* Coniurauit autem, & tetendit insi- 30
dias Osee filius Ela contra Phacee fi-
lium Romeliæ, & percussit eum, &
interfecit: regnauitque pro eo vige-
simo anno Ioathan filij Oziæ. * Re- 31
liqua autem sermonum Phacee, &
vniuersa quæ fecit, nonne hæc scri-
pta sunt in Libro sermonum dierum
2.Par. 27.a.1. regum Israel:* ‖ Anno secundo Pha- 32
cee, filij Romeliæ regis Israel, regna-
uit Ioatham filius Oziæ regis Iuda.
* Viginti quinque annorum erat cùm 33
regnare cœpisset, & sedecim annis re- G
gnauit in Ierusalem: nomen matris
eius Ierusa, filia Sadoc. * Fecitque 34
quod erat placitum coram Domino:
iuxta omnia quæ fecerat Ozias pater
suus, operatus est.* Verumtamen ex- 35
celsa nõ abstulit: adhuc populus im-
molabat, & adolebat incensum in ex-
celsis: ipse ædificauit portam domus
Domini sublimissimam. * Reliqua 36
autem sermonum Ioatham, & vni-
uersa quæ fecit, nonne hæc scripta
sunt in Libro verborum dierũ regum
Iuda? * In diebus illis cœpit Dñs 37
mittere in Iudã, Rasin regẽ Syriæ, &
Phacee filiũ Romeliæ. * Et dormiuit 38
Ioatham cũ patribus suis, sepultusq;
est cũ eis in Ciuitate Dauid patris sui,
& regnauit Achaz filius eius pro eo.

CAP. XVI.

Achaz filium suum per ignem cõsecrat: regibus quoque Israel & Syriæ Ierusalem obsidentibus, auxilium à rege Assyriorum missis muneribus obtinet, in cuius gratiam, ablato Dei cultu, diis Assyriorum sacrificat, cui succedit pius filius Ezechias.

ANno decimo septimo Phacee fi- 1
lij Romeliæ, regnauit Achaz fi- A
lius Ioatham regis Iuda. * ‖ Viginti 2
2.Par. 28.a.1. annorum erat Achaz cùm regnare
cœpisset, & sedecim annis regnauit
in Ierusalẽ: non fecit quod erat pla-
citum in conspectu Domini Dei sui,
sicut Dauid pater eius. * sed ambula- 3
uit in via regum Israel: insuper & fi-
lium suum consecrauit, transferens
per ignem secundùm idola Gentium:
quæ dissipauit Dominus coram filiis
Israel.* Immolabat quoque victimas, 4
& adolebat incensum in excelsis, &
in collibus, & sub omni ligno fron-
‖ Isa.7.a.1. doso. * ‖ Tunc ascendit Rasin rex 5
Syriæ, & Phacee filius Romeliæ rex
Israel, in Ierusalem ad præliandum:
cumque obsiderent Achaz, non va-
luerunt superare eum. * In tempore 6
illo restituit Rasin rex Syriæ, Ailam B
Syriæ, & eiecit Iudæos de Aila: &
Idumæi venerunt in Ailam, & habi-
7 tauerũt ibi vsque in diem hanc. * Mi-
sit autẽ Achaz nuntios ad Theglath-
phalasar regem Assyriorum, dicens:
Seruus tuus, & filius tuus ego sum:
ascende, & saluum me fac de manu
regis Syriæ, & de manu regis Israel,
qui consurrexerunt aduersum me.
8 * Et cùm collegisset argentum & au-
rum, quod inueniri potuit in domo
Domini, & in thesauris regis, misit
9 regi Assyriorum munera. * Qui &
acquieuit voluntati eius: ascendit
enim rex Assyriorum in Damascum,
& vastauit eam: & transtulit habita-
tores eius Cyrenen, Rasin autem in-
10 terfecit. * Perrexitque rex Achaz in
occursum Theglathphalasar regi As-
syriorum in Damascũ: cumque vi-
disset altare Damasci, misit rex Achaz
ad Vriam sacerdotem exemplar eius,
& similitudinem iuxta omne opus
11 eius. * Extruxitq; Vrias sacerdos al-
C tare: iuxta omnia quæ præceperat rex
Achaz de Damasco, ita fecit sacer-
dos Vrias, donec veniret rex Achaz
12 de Damasco. * Cumque venisset rex
de Damasco, vidit altare, & venera-
tus est illud: ascenditq; & immolauit
13 holocausta, & sacrificium suum, * &
libauit libamina, & fudit sanguinem
pacificorum, quæ obtulerat super al-
14 tare.* Porrò altare æreum, quod erat
coram Domino, transtulit de facie
templi, & de loco altaris, & de loco
templi Domini: posuitque illud ex
15 latere altaris ad Aquilonem. * Præ-
cepit quoque rex Achaz Vriæ sacer-
doti, dicens: Super altare maius offer
holocaustum matutinum, & sacrifi-
D cium vespertinum, & holocaustum
regis, & sacrificium eius, & holocau-
stum vniuersi populi terræ, & sacri-
ficia eorum, & libamina eorum: &
omnem sanguinem holocausti, &
vniuersum sanguinem victimæ super
illud effundes: altare verò æreum erit
16 paratũ ad voluntatem meam. * Fecit
igitur Vrias sacerdos, iuxta omnia
17 quę præceperat rex Achaz.* Tulit au-
tem rex Achaz cælatas bases, & lute-
rem, qui erat desuper: & mare depo-
suit de bobus æreis, qui sustentabant
illud, & posuit super pauimentũ stra-
18 tum lapide. * Musach quoque sabba-
ti, quod ædificauerat in templo, & in-
gressum regis exteriùs, conuertit in
templum Dñi, propter regem Assy-
19 riorum. * Reliqua autem verborum
Achaz, quæ fecit, nonne hæc scripta
sunt in Libro sermonum dierum re-
20 gum Iuda? * Dormiuitque Achaz
cum

cum patribus suis,& sepultus est cum
eis in Ciuitate Dauid, & regnauit
Ezechias filius eius pro eo.

CAP. XVII.

Post multa filiorum Israel quæ commemorantur facinora, Salmanasar sub Osee recusante antiquum Assyrio pendere tributum, transfert Israel in Assyrios: & quia Assyrij in Samaria missi cultum Dei ignorantes deuorabantur à leonibus, mittitur eis sacerdos Israeliticus qui ipsos instituat: sicque factum est, vt & Deo & idolis seruirent.

ANno duodecimo Achas regis Iu- 1
da, regnauit Osee filius Ela in A
Samaria super Israel nouem annis.
* Fecitque malum coram Dño: sed 2
non sicut reges Israel, qui ante eum
‖ Inf.18 b.9. fuerant.* ‖ Contra hunc ascendit Sal- 3
manasar rex Assyriorum, & factus
Tob. 1. a.2. est ei Osee seruus, reddebatque illi
tributa.* Cũque deprehendisset rex 4
Assyriorum Osee, quòd rebellare ni-
tens misisset nuntios ad Sua regem
Aegypti, ne præstaret tributa regi
Assyriorũ, sicut singulis annis solitus
erat, obsedit eum, & vinctum misit
in carcerem,* Peruagatusque est om- 5
nem terram: & ascendens Samariã,
‖ Inf.18 c.10. obsedit eam tribus annis. * ‖ Anno 6
autem nono Osee, cepit rex Assyrio-
rum Samariam, & transtulit Israel
in Assyrios: posuitque eos in Hala,
& in Habor, iuxta fluuium Gozan,
in ciuitatibus Medorum. * Factum 7
est enim, cùm peccassent filij Israel
Domino Deo suo, qui eduxerat eos
de Terra Aegypti, de manu Pharao-
nis regis Aegypti, coluerunt deos B
alienos. * Et ambulauerunt iuxta ri- 8
tum Gentium, quas consumpserat
Dominus in conspectu filiorum Is-
rael, & regum Israel, quia similiter
fecerant.* Et offenderunt filij Israel 9
verbis non rectis Dominum Deum
suum: & ædificauerunt sibi excelsa
in cunctis vrbibus suis, à Turre cu-
stodum vsque ad Ciuitatem muni-
tam.* Feceruntque sibi statuas, & lu- 10
cos, in omni colle sublimi, & subter
omnẽ lignum nemorosum: * & ado- 11
lebant ibi incensũ super aras in mo-
rem Gentium, quas transtulerat Do-
minus à facie eorũ: feceruntque ver-
ba pessima irritantes Dominum. * & 12
coluerũt immũditias, de quibus præ-
cepit eis Dñs ne facerent verbum
hoc.* Et testificatus est Dñs in Israel 13
& in Iuda, per manũ omnium Pro-
‖ Ier.25. a.5. phetarum & Videntiũ, dicens: ‖ Re-
uertimini à viis vestris pessimis, & C
custodite præcepta mea, & ceremo-
nias, iuxta omnem legem quam præ-
cepi patribus vestris: & sicut misi ad
vos in manu seruorũ meorum Pro-
14 phetarum. * Qui non audierunt, sed
indurauerunt ceruicem suam iuxta
ceruicem patrum suorum, qui nolue-
15 runt obedire Domino Deo suo. * Et
abiecerunt legitima eius, & pactum,
quod pepigit cum patribus eorum, &
testificationes, quibus contestatus est
eos: secutique sunt vanitates, & vanè
egerunt: & secuti sunt Gentes, quæ
erant per circuitũ eorum, super qui-
bus præceperat Dominus eis, vt non
16 facerent sicut & illæ faciebant. * Et
dereliquerunt omnia præcepta Do-
mini Dei sui: feceruntque sibi con-
flatiles duos vitulos, & lucos, & ad-
orauerunt vniuersã militiam cæli:
17 seruieruntque Baal, * & consecraue-
runt filios suos, & filias suas, per
ignem: & diuinationibus inseruie-
bant & auguriis: & tradiderunt se vt
facerent malum coram Domino, vt
18 irritarent eũ. * Iratusque est Domi-
nus vehementer Israeli, & abstulit eos
à conspectu suo, & non remansit nisi
19 tribus Iuda tantummodò. * Sed nec
ipse Iuda custodiuit mandata Domi-
ni Dei sui: verùm ambulauit in er-
roribus Israel, quos operatus fuerat.
20 * Proiecitque Dominus omne semen
D Israel, & afflixit eos, & tradidit eos
in manu diripientium, donec proii-
21 ceret eos à facie sua: * ‖ ex eo iam ‖ 3.Reg. 12.c.19.
tempore, quo scissus est Israel à do-
mo Dauid, & constituerunt sibi re-
gem Ieroboam filium Nabat: separa-
uit enim Ieroboam Israel à Domino,
& peccare eos fecit peccatum ma-
22 gnum. * Et ambulauerunt filii Israel
in vniuersis peccatis Ieroboam quæ
fecerat: & non recesserunt ab eis,
23 * ‖ vsquequò Dominus auferret Israel ‖ Ier.25. b.9.
à facie sua, sicut locutus fuerat in
manu omniũ seruorum suorum Pro-
phetarum: translatusque est Israel de
terra sua in Assyrios, vsque in diem
24 hanc. * Adduxit autem rex Assyrio-
rum de Babylone, & de Cuth, & de
Auah, & de Emath, & de Sephar-
uaim: & collocauit eos in ciuitatibus
Samariæ pro filiis Israel: qui possede-
runt Samariam, & habitauerunt in
25 vrbibus eius. * Cumque ibi habitare
cœpissent, non timebant Dominum:
& immisit in eos Dominus leones,
26 qui interficiebant eos. * Nunciatum-
E que est regi Assyriorum, & dictum:
Gentes, quas transtulisti, & habitare
fecisti in ciuitatibus Samariæ, igno-
rant legitima Dei terræ: & immisit in
eos Dñs leones, & ecce interficiunt
eos,

eos, eò quòd ignorent ritum Dei ter-
ræ. * Præcepit autem rex Assyriorũ, 27
dicens: Ducite illuc vnum de sacer-
dotibus, quos inde captiuos adduxi-
stis, & vadat, & habitet cum eis: &
doceat eos legitima Dei terræ. * Igi- 28
tur cùm venisset vnus de sacerdoti-
bus his, qui captiui ducti fuerant de
Samaria, habitauit in Bethel, & doce-
bat eos quomodo colerent Dominũ.
* Et vnaquæque Gens fabricata est 29
deum suum: posueruntque eos in
fanis excelsis, quæ fecerant Samaritæ,
Gens & Gens in vrbibus suis, in qui-
bus habitabat. * Viri enim Babylonij 30
fecerunt Sochothbenoth: viri autem
Chutæi fecerunt Nergel: & viri de
Emath fecerunt Asima. * Porrò He- 31
uæi fecerũt Nebahaz & Tharthac. Hi F
autẽ qui erant de Sepharuaim, com-
burebãt filios suos igni, Adramelech
& Anamelech diis Sepharuaim, * & 32
nihilominùs colebant Dominum. Fe-
cerunt autem sibi de nouissimis sa-
cerdotes excelsorum, & ponebãt eos
in fanis sublimibus. * Et cùm Dñm 33
colerent, diis quoque suis seruie-
bant iuxta consuetudinem Gentium,
de quibus translati fuerant Sama-
riam: * vsque in præsentem diem 34
morem sequuntur antiquum: non
timent Dominum, neque custodiunt
ceremonias eius, iudicia, & legem, &
mandatum, quod præceperat Domi-
‖ Gen. nus filiis Iacob, ‖ quẽ cognominauit
33.f.28. Israel: * & percusserat cum eis pa- 35
ctum, & mandauerat eis, dicens: No- G
lite timere deos alienos, & non ado-
retis eos, neque colatis eos, & non
immoletis eis: * Sed Dominũ Deum 36
vestrum, qui eduxit vos de Terra Æ-
gypti in fortitudine magna, & in bra-
chio extento, ipsum timete, & illum
adorate, & ipsi immolate. * Cere- 37
monias quoque, & iudicia, & legem,
& mandatum, quod scripsit vobis,
custodite vt faciatis cunctis diebus:
& non timeatis deos alienos. * Et 38
pactum, quod percussit vobiscum,
nolite obliuisci: nec colatis deos alie-
nos, * sed Dominum Deum vestrum 39
timete, & ipse eruet vos de manu om-
nium inimicorum vestrorum. * Illi 40
verò non audierunt, sed iuxta con-
suetudinem suam pristinam perpe-
trabant. * Fuerunt igitur Gentes istæ 41
timentes quidem Dominum, sed ni-
hilominùs & idolis suis seruientes:
nam & filii eorum, & nepotes, sicut
fecerunt patres sui, ita faciunt vsque
in præsentem diem.

CAP. XVIII.

Ezechias pietate eximius, dissipatis idolorum delubris, ac aneo Moysi serpente confracto, percutit Edom, & cùm Assyriis rebellasset, rex Assyriorum expugnatis ciuitatibus Iuda, Ezechiæ veniam precanti, magnam pecuniæ vim imponit: missa quoque manu valida Ierusalem obsidet, multis probris in Ezechiam & blasphemiis in Deum per Rabsacen iactatis.

1 ANno ‖ tertio Osee filij Ela regis ‖ 2. Par. 28.d.27
A Israel, regnauit Ezechias filius & 29.
2 Achaz regis Iuda. * Vigintiquinque a.1.
annorum erat, cùm regnare cœpisset:
& vigintinouem annis regnauit in
Ierusalem: nomen matris eius Abi
3 filia Zachariæ. * Fecitque quod erat
bonum coram Domino, iuxta omnia
4 quæ fecerat Dauid pater eius. * Ipse
dissipauit excelsa, & contriuit sta-
tuas, & succidit lucos, confregitque
serpentem æneum, ‖ quem fecerat ‖ Num.
Moyses: siquidem vsque ad illud 22.c.9.
tempus filii Israel adolebant ei in-
censum: vocauitque nomen eius No-
5 hestan. * In Domino Deo Israel spe-
rauit: itaque post eum non fuit si-
milis ei de cunctis regibus Iuda, sed
neque in his qui ante eum fuerunt:
6 * & adhæsit Domino, & non recessit
B à vestigiis eius, fecitque mandata
eius, quæ præceperat Dominus Moy-
7 si. * Vnde & erat Dominus cum eo,
& in cunctis, ad quæ procedebat, sa-
pienter se agebat. Rebellauit quoque
contra regem Assyriorũ, & non ser-
8 uiuit ei. * Ipse percussit Philisthæos
vsque ad Gazam, & omnes terminos
eorum, à Turre custodum vsque ad
9 Ciuitatem munitam. * ‖ Anno quar- ‖ Sup.
to regis Ezechiæ, qui erat annus se- 17.a.6.
ptimus Osee filii Ela regis Israel, as- Tob.2.
cendit Salmanasar rex Assyriorum in a.2.
10 Samariam, & oppugnauit eam, * &
cepit. Nam post annos tres, anno
sexto Ezechiæ, id est nono anno Osee
11 regis Israel, capta est Samaria: * &
transtulit rex Assyriorũ Israel in As-
syrios, collocauitque eos in Hala &
in Habor fluuiis Gozan in ciuitati-
12 bus Medorum: * quia non audierunt
vocem Domini Dei sui, sed præter-
gressi sunt pactum eius: omnia, quæ
C præceperat Moyses seruus Domini,
nõ audierunt, neque fecerunt. * ‖ An- ‖ 2. Par.
13 no quartodecimo regis Ezechiæ, 32.a.1.
ascendit Sennacherib rex Assyriorũ Isa.36.
ad vniuersas ciuitates Iuda munitas: a.1.
14 & cepit eas. * Tunc misit Ezechias Eccli.
rex Iuda nuntios ad regem Assyrio- 48.c.20
rum in Lachis, dicens: Peccaui, re-
cede

tede à me: & omne, quod imposue-
ris mihi, feram. Indixit itaque rex
Assyriorum Ezechiæ regi Iudæ tre-
centa talenta argenti, & triginta ta-
lenta auri. * Deditque Ezechias om- 15
ne argentū quod repertum fuerat in
domo Domini, & in thesauris regis.
* In tempore illo confregit Ezechias 16
valuas templi Domini, & laminas
auri, quas ipse affixerat, & dedit eas
regi Assyriorum. * Misit autem rex 17
Assyriorum Thartan, & Rabsaris,
& Rabsacen, de Lachis ad regem
Ezechiā, cum manu valida, Ierusalē:
qui cùm ascendissent, venerunt Ieru- D
salē, & steterunt iuxta aquæductum
piscinæ superioris, quæ est in via
Agrifullonis. * Vocaueruntque regē: 18
egressus est autem ad eos Eliacim fi-
lius Helciæ, præpositus domus, &
Sobna scriba, & Ioahe filius Asaph
à commentariis. * Dixitque ad eos 19
Rabsaces: Loquimini Ezechiæ: Hæc
dicit rex magnus, rex Assyriorum:
Quæ est ista fiducia, qua niteris?
* Forsitan inisti consilium, vt præpa- 20
res te ad prælium. In quo confidis, vt
audeas rebellare? * an speras in bacu- 21
lo arundineo atque confracto Ægy-
pto, super quem, si incubuerit homo,
cōminutus ingredietur manū eius,
& perforabit eam: sic est Pharao rex
Aegypti, omnibus qui confidunt in
se. * Quòd si dixeritis mihi: In Do- 22
mino Deo nostro habemus fiduciam: E
nonne iste est, cuius abstulit Eze-
chias excelsa & altaria: & præcepit
Iudæ & Ierusalem: Ante altare hoc
adorabitis in Ierusalem? * Nunc igi- 23
tur transite ad dominum meum re-
gem Assyriorum, & dabo vobis duo
millia equorum, & videte an habere
valeatis ascensores eorum. * Et quo- 24
modo potestis resistere ante vnum
satrapā de seruis domini mei mini-
mis? An fiduciam habes in Aegypto
propter currus & equites? * Nūquid 25
sine Domini voluntate ascendi ad lo-
cum istum, vt demolirer eum? Do-
minus dixit mihi: Ascende ad terram
hanc, & demolire eam. * Dixerunt 26
autem, Eliacim filius Helciæ, & Sob-
na, & Ioahe, Rabsaci: Precamur vt
loquaris nobis seruis tuis Syriacè: si-
quidem intelligimus hanc linguam:
& non loquaris nobis Iudaicè, au-
diente populo, qui est super murum.
* Responditque eis Rabsaces, dicens: 27
Numquid ad dominum tuum, & ad F
te misit me dominus meus, vt loque-
rer sermones hos, & non potiùs ad
viros, qui sedent super murum, vt
comedant stercora sua, & bibant
28 vrinā suam vobiscum? * Stetit itaque
Rabsaces, & exclamauit voce magna
Iudaicè, & ait: Audite verba regis
29 magni, regis Assyriorum. * Hæc dicit
rex: Non vos seducat Ezechias: non
enim poterit eruere vos de manu
30 mea. * Neque fiduciā vobis tribuat
super Dñm, dicens: Eruens liberabit
nos Dominus, & non tradetur ciui-
tas hæc in manu regis Assyriorum.
31 * Nolite audire Ezechiam. Hæc enim
dicit rex Assyriorum: Facite mecum
quod vobis est vtile, & egredimini ad
me: & comedet vnusquisque de vinea
sua, & de ficu sua; & bibetis aquas de
32 cisternis vestris: * donec veniam, &
transferam vos in terram, quæ simi-
lis est terræ vestræ, in terram fructi-
G feram, & fertilem vini, terram panis
& vinearum, terram oliuarum, &
olei ac mellis, & viuetis, & non mo-
riemini. Nolite audire Ezechiam, qui
vos decipit, dicens: Dominus libera-
33 bit nos. * Numquid liberauerunt dij
Gentium terram suam de manu re-
34 gis Assyriorū? * Vbi est deus Emath,
& Arphad? vbi est deus Sepharuaim,
Ana, & Aua? numquid liberauerunt
35 Samariam de manu mea? * Quinam
illi sunt in vniuersis diis terrarum,
qui eruerunt regionem suam de ma-
nu mea, vt possit eruere Dominus Ie-
36 rusalem de manu mea? * Tacuit ita-
que populus, & nō respondit ei quid-
quā: siquidem præceptum regis ac-
ceperant, vt non responderent ei.
37 * Venitq; Eliacim filius Helciæ, præ-
positus domus, & Sobna scriba, &
Ioahe filius Asaph à commentariis,
ad Ezechiam, scissis vestibus, & nun-
tiauerunt ei verba Rabsacis.

CAP. XIX.

Ezechia & Isaia conuersis ad Dominum, & pro liberatione precantibus, propter Rabsacis blasphemias, percutit Angelus Domini 185000. Assyriorum, & fugiens Sennacherib in templo idolorum suorum à filiis suis occiditur.

1 QVæ cùm audisset Ezechias rex,
A scidit vestimenta sua, & opertus Isa. 37.
est sacco, ingressusque est domū Do- a. 2.
2 mini. * Et misit Eliacim præpositum
domus, & Sobnam scribam, & senes
de sacerdotibus, opertos saccis, ad
3 Isaiam prophetā filium Amos. * Qui
dixerunt: Hæc dicit Ezechias Dies
tribulationis, & increpationis, &
blasphemiæ, dies iste: venerunt filii
vsque ad partum, & vires non habet
4 parturiens. * Si fortè audiat Domi-
nus Deus tuus vniuersa verba Rab-
sacis, quem misit rex Assyriorum do-

minus suus, vt exprobraret Deũ vi-
uentẽ, & argueret verbis, quæ audi-
uit Dominus Deus tuus: & fac ora-
tionẽ pro reliquiis, quæ repertæ sũt.
* Venerunt ergo serui regis Ezechię 5
ad Isaiam. * Dixitque eis Isaias: Hæc 6
dicetis domino vestro: Hæc dicit B
Dñs: Noli timere à facie sermo-
num, quos audisti, quibus blasphe-
mauerunt pueri regis Assyriorũ me.
* Ecce, ego immittam ei spiritum, & 7
audiet nuntiũ, & reuertetur in ter-
ram suam, & deiiciam eum gladio in
terra sua. * Reuersus est ergo Rabsa- 8
ces, & inuenit regem Assyriorum
expugnantem Lobnam: Audierat
enim quòd recessisset de Lachis.* Cũ- 9
que audisset de Tharaca rege Æthio-
piæ, dicentes: Ecce, egressus est vt
pugnet aduersum te:&iret contra eũ,
misit nuntios ad Ezechiam, dicens:
* Hæc dicite Ezechiæ regi Iuda: Non 10
te seducat Deus tuus, in quo habes
fiduciã: neque dicas: Non tradetur
Ierusalem in manu regis Assyriorũ.
* Tu enim ipse audisti quæ fecerunt 11
reges Assyriorũ vniuersis terris, quo C
modo vastauerunt eas: num ergo so-
lus poteris liberari? * Nũquid libe- 12
rauerunt dij Gentium singulos, quos
vastauerunt patres mei, Gozan vide-
licet, & Haran, & Reseph, & filios
Eden, qui erant in Thelassar?* Vbi est 13
rex Emath, & rex Arphad, & rex ci-
uitatis Sepharuaim, Ana, & Aua?
* Itaque cũ accepisset Ezechias litte- 14
ras de manu nuntiorum, & legisset
eas, ascendit in domum Domini, &
expandit eas coram Domino, * & 15
orauit in conspectu eius, dicens: Do-
mine Deus Israel, qui sedes super
cherubim, tu es Deus solus regum
omnium terræ, tu fecisti cælum &
terram. * Inclina aurem tuam, & au- 16
di: aperi Domine oculos tuos, & vi-
de: audi omnia verba Sennacherib,
qui misit vt exprobraret nobis Deũ D
viuentem. * Verè Domine dissipaue- 17
runt reges Assyriorũ Gentes, & ter-
ras omnium. * Et miserunt deos eo- 18
rum in ignem: non enim erant dij,
sed opera manuum hominum ex li-
gno & lapide, & perdiderunt eos.
* Nunc igitur Domine Deus noster, 19
saluos nos fac de manu eius, vt sciant
omnia regna terræ, quia tu es Domi-
nus Deus solus.* Misit autem Isaias 20
filius Amos ad Ezechiã, dicens: Hæc
dicit Dominus Deus Israel: Quæ de-
precatus es me super Sennacherib re-
ge Assyriorum, audiui. * Iste est ser- 21
mo, quem locutus est Dominus de
eo; Spreuit te, & subsannauit te, vir-
go filia Sion: post tergum tuum ca-
22 put mouit, filia Ierusalem. * Cui
E exprobrasti, & quem blasphemasti?
contra quem exaltasti vocem tuam,
& eleuasti in excelsum oculos tuos?
23 contra sanctum Israel.* Per manum
seruorum tuorum exprobrasti Do-
mino, & dixisti: In multitudine cur-
ruum meorũ ascendi excelsa mon-
tiũ in sũmitate Libani, & succidĩ
sublimes cedros eius, & electas abie-
tes illius. Et ingressus sum vsque ad
terminos eius, & saltũ carmeli eius
24 * ego succidi. Et bibi aquas alienas,
& siccaui vestigiis pedum meorum
25 omnes aquas clausas. * Nũquid non
audisti quid ab initio fecerim? Ex
diebus antiquis plasmaui illud, &
nunc adduxi: eruntque in ruinam
collium pugnantium ciuitates muni-
26 tæ. * Et qui sedent in eis, humiles
manu, contremuerunt & confusi
sunt, facti sunt velut fœnũ agri, &
virens herba tectorũ, quæ arefacta
est antequã veniret ad maturitatem.
27 * Habitaculum tuum, & egressum
F tuum, & introitum tuum, & viam
tuam ego præsciui, & furorem tuum
28 contra me. * Insanisti in me, & super-
bia tua ascendit in aures meas: po-
nam itaque circulum in naribus tuis,
& camum in labiis tuis, & reducam
29 te in viam, per quam venisti. * Tibi
autem Ezechia hoc erit signũ: Co-
mede hoc anno quæ reperceris: in se-
cundo autẽ anno, quæ sponte nascũ-
tur: porrò in tertio anno seminate &
metite: plantate vineas, & comedite
30 fructum earum. * Et quodcumque
reliquum fuerit de domo Iuda, mit-
tet radicem deorsum, & faciet fru-
31 ctum sursum. * De Ierusalem quip-
pe egredientur reliquiæ, & quod sal-
uetur de monte Sion: zelus Domini
exercituum faciet hoc. * Quam ob
32 rem hæc dicit Dominus de rege As-
syriorum: Non ingredietur vrbem
hanc, nec mittet in eam sagittam, nec
occupabit eam clypeus, nec circum-
dabit eam munitio. * Per viam, qua
33 venit, reuertetur: & ciuitatem hanc
non ingredietur, dicit Dominus.
* Protegamque vrbem hanc, & sal-
34 uabo eam propter me, & propter
Dauid seruum meum. * ‖ Factum est
35 igitur in nocte illa, venit Angelus
Domini, & percussit in castris Assy-
riorum centum octoginta quinque
millia. Cũque diluculò surrexisset,
vidit omnia corpora mortuorum: &
36 recedens abiit, * & reuersus est Sen-
nacherib rex Assyriorum, & mansit
in Niniue. * ‖ Cumque adoraret in
templo

‖ Tob. 1. d. 21. Eccli. 48. d. 28. Isa. 37. g. 36. 1. Mac. 7. f. 41. 2. Mac. 8. d. 19.
‖ Tob. 1. d. 24.

templo Nesroch deum suum, Adra-
melech & Sarasar filij eius percusse-
runt eum gladio, fugeruntque in
terram Armeniorum, & regnauit
Asarhaddon filius eius pro eo.

CAP. XX.

Isaias ægrotantem Ezechiam moriturum denuntiat, at ille sua oratione sanitatem cum protogatione vitæ ad quindecim annos à Deo impetrat, dato sanitatis signo per solis regressum: Assyrijs autem munera deferentibus thesauros ostendit, & ob id per Isaiam reprehenso, captiuitas Babylonica denuntiatur, cui impius succedit filius Manasses.

2. Par. IN diebus illis ægrotauit Ezechias 1
32. f. 29. vsque ad mortem: & venit ad eum A
Isa. 38. Isaias filius Amos, propheta; dixitq;
a. 1. ei: Hæc dicit Dominus Deus: Præci-
pe domui tuæ: morieris enim tu, &
non viues. * Qui conuertit faciem 2
suam ad parietem, & orauit Domi-
num, dicens: * Obsecro Dñe, me- 3
mento quæso quomodo ambulaue-
rim coram te in veritate, & in corde
perfecto, & quod placitum est coram
te fecerim. Fleuit itaque Ezechias fle-
tu magno. * Et antequã egrederetur 4
Isaias mediam partem atrij, factus est
sermo Domini ad eum, dicens: * Re- 5
uertere, & dic Ezechiæ duci populi
mei: Hæc dicit Dominus Deus Da-
uid patris tui: Audiui orationẽ tuam,
& vidi lacrymas tuas: & ecce sanaui
te, die tertio ascendes templum Dñi.
* Et addam diebus tuis quindecim 6
annos: sed & de manu regis Assyrio-
rum liberabo te, & ciuitatem hanc, B
& protegam vrbem istam, propter
me, & propter Dauid seruum meum.
* Dixitque Isaias: Afferte massam fi- 7
corum. Quã cùm attulissent, & po-
suissent super vlcus eius, curatus est.
* Dixerat autem Ezechias ad Isaiam: 8
Quod erit signum, quia Dominus me
sanabit, & quia ascensurus sum die
tertia templum Domini? * Cui ait 9
Isaias: Hoc erit signum à Domino,
quòd facturus sit Dominus sermo-
nem, quem locutus est: Vis vt ascen-
dat vmbra decem lineis, an vt reuer-
tatur totidem gradibus? * Et ait Eze- 10
chias: Facile est, vmbrã crescere de-
cem lineis: nec hoc volo vt fiat, sed
vt reuertatur retrorsum decem gra-
Isa. 39 dibus. * Inuocauit itaque Isaias pro- 11
a. 1. pheta Dominum, & reduxit vmbrã
per lineas, quibus iam descenderat in
horologio Achaz retrorsum decem C
12 gradibus. * In tempore illo misit
Berodach Baladan, filius Baladan,
rex Babyloniorum, litteras & mu-
nera ad Ezechiam: audierat enim
13 quòd ægrotasset Ezechias. * Lætatus
est autem in aduentu eorum Eze-
chias, & ostendit eis domum aroma-
tum, & aurum & argentum, & pi-
gmenta varia, vnguenta quoque, &
domum vasorum suorum, & omnia
quæ habere poterat in thesauris suis.
Non fuit quod non monstraret eis
Ezechias in domo sua, & in omni
14 potestate sua. * Venit autem Isaias
propheta ad regem Ezechiam, dixit-
que ei: Quid dixerunt viri isti? aut
vnde venerunt ad te? Cui ait Eze-
chias: De terra longinqua venerunt
15 ad me, de Babylone. * At ille respon-
dit: Quid viderunt in domo tua? Ait
Ezechias: Omnia quæcumque sunt
in domo mea, viderunt: nihil est
D quod non monstrauerim eis in the-
16 sauris meis. * Dixit itaque Isaias Eze-
17 chiæ: Audi sermonem Dñi: * Ecce
dies venient, & auferentur omnia,
quæ sunt in domo tua, & quæ con-
diderunt patres tui vsque in diẽ hanc,
in Babylonem: non remanebit quid-
18 quam, ait Dominus. * Sed & de filiis
tuis qui egredientur ex te, quos gene-
rabis, tollentur, & erunt eunuchi in
19 palatio regis Babylonis. * Dixit Eze-
chias ad Isaiam: Bonus sermo Do-
mini, quem locutus es: sit pax & ve-
20 ritas in diebus meis. * Reliqua autem
sermonum Ezechiæ, & omnis forti-
tudo eius, & quomodo fecerit pisci-
nam, & aquæductum, & introduxe-
rit aquas in ciuitatem, nonne hæc
scripta sunt in Libro sermonum die-
21 rum regũ Iuda? * Dormiuitque Eze-
chias cum patribus suis, & regnauit
Manasses filius eius pro eo.

CAP. XXI.

Propter abominandam Manaßis impietatem prædicit Dominus se Iudam ac Ierusalem deleturum: cui succedit impius filius Amon, & hoc à seruis occiso, regnat super Iudam pius filius Iosias.

1 DVodecim annorum erat Manas- 2. Par.
A ses cùm regnare cœpisset, & 33. a. 1.
quinquaginta quinque annis regna-
uit in Ierusalem: nomen matris eius
2 Haphsiba. * Fecitque malum in con-
spectu Domini, iuxta idola Gentium,
quas deleuit Dominus à facie filio-
3 rum Israel. * Conuersusque est, & 2. Par.
ædificauit excelsa, quæ dissipauerat 33. a. 3.
Ezechias pater eius: & erexit aras
Baal, & fecit lucos sicut fecerat A-
chab rex Israel, & adorauit omnem

militiam cæli, & coluit eam. * Extru- 4
xitque aras in domo Domini, de qua
2.Reg. dixit Dominus: ‖ In Ierusalem po-
7.b.10. nam nomen meum. * Et exstruxit al- 5
taria vniuersæ militiæ cæli in duobus
atriis templi Domini. * Et traduxit 6
filium suũ per ignem. & ariolatus
est, & obseruauit auguria, & fecit
pythones, & aruspices multiplicauit,
vt faceret malum coram Domino, &
irritaret eum. * Posuit quoque ido- 7
2.Reg. lum luci, quem fecerat, in templo B
7.d.10. Domini, ‖ super quod locutus est
3.Reg. Dominus ad Dauid, ‖ & ad Salomo-
8.b.16.; nem filium eius: In templo hoc, &
16.&9. in Ierusalem, quam elegi de cunctis
a.5. tribubus Israel, ponam nomen meũ
in sempiternum. * Et vltrà non fa- 8
ciam commoueri pedem Israel de
terra, quam dedi patribus eorum: si
tamen custodierint opera omnia quæ
præcepi eis, & vniuersam legem,
quam mandauit eis seruus meus
Moyses. * Illi verò non audierunt: 9
sed seducti sunt à Manasse, vt face-
rent malum, super Gentes quas con-
triuit Dominus à facie filiorum Is-
rael. * Locutusque est Dominus in 10
manu seruorum suorum Propheta-
Ier.15. rum, dicens: * ‖ Quia fecit Manas- 11
a.4. ses rex Iuda abominationes istas pes-
simas, super omnia quæ fecerunt
Amorrhæi ante eum, & peccare fecit
etiam Iudam in immunditiis suis:
* proptereà hæc dicit Dominus Deus 12
Israel: Ecce ego inducam mala super C
Ierusalem & Iudam: vt quicumque
audierit, tinniant ambæ aures eius.
* Et extendam super Ierusalem funi- 13
culum Samariæ, & pondus domus
Achab: & delebo Ierusalem, sicut de-
leri solent tabulæ: & delens vertam,
& ducam crebriùs stylum super fa-
ciem eius. * Dimittam verò reliquias 14
hereditatis meæ, & tradam eas in
manus inimicorum eius: eruntque
in vastitatem, & in rapinam cunctis
aduersariis suis: * eò quòd fecerint 15
malum coram me, & perseueraue-
rint irritantes me, ex die qua egressi
sunt patres eorũ ex Aegypto, vsque
ad hanc diem. * Insuper & sangui- 16
nem innoxium fudit Manasses mul-
tum nimis, donec impleret Ierusalẽ
vsque ad os: absque peccatis suis,
quibus peccare fecit Iudã, vt faceret
malum coram Domino. * Reliqua 17
autem sermonum Manasse, & vni-
uersa quæ fecit, & peccatum eius
quod peccauit, nonne hæc scripta
sunt in Libro sermonum dierum re-
gum Iuda? * Dormiuitque Manasses
cum patribus suis, & sepultus est in
horto domus suæ, in horto Oza: &
regnauit Amon filius eius pro eo.
19 * Viginti duorũ annorum erat Amon
D cùm regnare cœpisset: duobus quo-
que annis regnauit in Ierusalem, no-
men matris eius Messalemeth filia
20 Harus de Ieteba. * Fecitque malum
in conspectu Domini, sicut fecerat
21 Manasses pater eius. * Et ambulauit
in omni via, per quam ambulauerat
pater eius: seruiuitque immunditiis,
quibus seruierat pater eius, & ado-
22 rauit eas, * & dereliquit Dominum
Deum patrum suorum, & non am-
23 bulauit in via Domini. * Tetende-
runtque ei insidias serui sui, & inter-
24 fecerunt regem in domo sua. * Per-
cussit autẽ populus terræ omnes qui
coniurauerant contra regem Amon:
& constituerunt sibi rege Iosiam fi-
25 lium eius pro eo. * Reliqua autẽ ser-
monũ Amon quæ fecit, nonne hæc
scripta sunt in Libro sermonum die-
26 rum regum Iuda? * Sepelieruntque
eum in sepulchro suo, in horto Oza:
& regnauit Iosias filius eius pro eo.

CAP. XXII.

Iosias templum ac Dei cultum instaurat, Dominum super reperto Deuteronomij libro consulens, responsum accipit, inducenda super Iudam scripta in eo mala propter neglectum à patribus Dei cultum, ipsum tamen priùs in pace moriturum.

1 A OCto annorum erat Iosias cùm 2. Par.
regnare cœpisset, triginta&vno 34.a.1.
anno regnauit in Ierusalem: nomen
matris eius Idida, filia Hadaia de Be-
2 secath. * Fecitque quod placitũ erat
coram Domino, & ambulauit per
omnes vias Dauid patris sui: non de-
clinauit ad dexteram, siue ad sini-
3 stram. * Anno autem octauodecimo
regis Iosiæ, misit rex Saphan filium
Assia, filij Messulam, scribam templi
4 Domini, dicens ei: * Vade ad Hel-
ciam sacerdotem magnum, vt con-
fletur pecunia, quæ illata est in tem-
plum Domini, quam collegerunt ia-
5 nitores templi à populo, * deturque
fabris per præpositos domus Domi-
ni: qui & distribuant eam his qui
operantur in templo Domini, ad in-
6 stauranda sartatecta templi: * tigna-
B riis videlicet & cæmentariis, & iis
qui interrupta componunt: & vt
emantur ligna, & lapides de lapici-
dinis, ad instaurandum templum
7 Domini. * Verumtamen non suppu-
tetur eis argentum quod accipiunt,
sed

sed in potestate habeant, & in fide.
* Dixit autem Helcias pontifex ad 8
Saphan scribam: Librum Legis reperi
in domo Domini: deditque Helcias
volumen Saphan, qui & legit illud.
* Venit quoque Saphan scriba ad re- 9
gem, & renuntiauit ei quod præcepe-
rat, & ait: Conflauerunt serui tui pe-
cuniam, quæ reperta est in domo
Domini: & dederunt vt distribuere-
tur fabris à præfectis operum tẽpli
Domini. * Narrauit quoque Saphan 10
scriba regi, dicens: Librũ dedit mi-
hi Helcias sacerdos. Quẽ cùm legis-
set Saphan coram rege, * & audisset 11
rex verba Libri Legis Domini, scidit
vestimenta sua. * Et præcepit Helciæ 12
sacerdoti, & Ahicam filio Saphan, &
Achobor filio Micha, & Saphan scri-
bæ, & Asaiæ seruo regis, dicens: * Ite 13
& consulite Dominum super me, & C
super populo, & super omni Iuda, de
verbis voluminis istius, quod inuen-
tũ est: magna enim ira Domini suc-
censa est cõtra nos: quia non audie-
runt patres nostri verba libri huius,
vt facerent omne quod scriptum est
nobis. * Ierunt itaque, Helcias sacer- 14
dos, & Ahicã, & Achobor, & Sa-
phan, & Asaia ad Holdã propheti-
dem, vxorem Sellum, filii Thecuæ,
filii Araas custodis vestium, quæ ha-
bitabat in Ierusalem in Secunda: lo-
cutique sunt ad eam. * Et illa respon- 15
dit eis. Hæc dicit Dominus Deus Is-
rael: Dicite viro, qui misit vos ad me:
* Hæc dicit Dominus: Ecce, ego ad- 16
ducam mala super locum istum, &
super habitatores eius, omnia verba D
Legis quæ legit rex Iuda: * quia dere- 17
liquerunt me, & sacrificauerunt diis
alienis, irritantes me in cunctis ope-
ribus manuũ suarum: & succendetur
indignatio mea in loco hoc, & non
extinguetur. * Regi autem Iuda, qui 18
misit vos vt consuleretis Dominum,
sic dicetis: Hæc dicit Dominus Deus
Israel: Pro eo quòd audisti verba vo-
luminis, * & perterritum est cor 19
tuum, & humiliatus es corã Domi-
no, auditis sermonibus contra locũ
istũ, & habitatores eius, quòd vide-
licet fierent in stuporem & in male-
dictũ: & scidisti vestimenta tua, &
fleuisti coram me, & ego audiui, ait
Dominus: * idcircò colligam te ad 20
patres tuos, & colligẽris ad sepul-
chrum tuum in pace, vt non videant
oculi tui omnia mala quæ inducturus
sum super locum istum.

CAP. XXIII.

Iosias Deuteronomium coram populo legit, percussoque cum Domino fœdere, ac destructis abominationibus, præcipit Pascha celebrari: quo in Mageddo occiso, succedit impius filius Ioachaz, quem Pharao captum ducit in Aegyptum, substituto Eliacim quem Ioakim nominat, & ei grauem mulctam imponit.

1 ET renuntiauerunt regi quod di- 2. Par.
A xerat. Qui misit: & congregati 34.a.29
sunt ad eum omnes senes Iuda & Ie-
2 rusalem. * Ascenditque rex templũ
Dñi, & omnes viri Iuda, vniuersique
qui habitabant in Ierusalem cum eo
sacerdotes & prophetæ, & omnis po-
pulus à paruo vsque ad magnum: le-
gitq; cunctis audientibus omnia ver-
ba libri fœderis, qui inuentus est in
3 domo Domini. * Stetitque rex super
gradum: & fœdus percussit coram
Domino, vt ambularent post Domi-
num, & custodirent præcepta eius,
& testimonia, & cæremonias, in om-
ni corde, & in tota anima, & suscita-
rent verba fœderis huius, quæ scripta
erant in libro illo: acquieuitque po-
4 pulus pacto. * Et præcepit rex Helciæ
pontifici, & sacerdotibus secundi or-
dinis, & ianitoribus, ‖ vt proiicerent ‖ Eccli.
B de templo Domini omnia vasa, quæ 49.a.3
facta fuerant Baal, & in luco, & vni-
uersæ militiæ cæli: & cõbussit ea fo-
ris Ierusalem in Conualle cedron, &
5 tulit puluerem eorum in Bethel. * Et
deleuit aruspices, quos posuerant re-
ges Iuda ad sacrificandum in excelsis
per ciuitates Iuda, & in circuitu Ie-
rusalẽ: & eos, qui adolebant incen-
sum Baal, & Soli, & Lunæ, & duo-
6 decim signis, & omni militiæ cæli. * Et
efferri fecit lucum de domo Domini
foras Ierusalem in Conualle cedron,
& combussit eum ibi, & redegit in
puluerem, & proiecit super sepul-
7 chra vulgi. * Destruxit quoque ædi-
culas effeminatorum, quæ erant in
domo Domini, pro quibus mulieres
8 texebant quasi domũculas luci. * Cõ-
gregauitque omnes sacerdotes de ci-
uitatibus Iuda: & contaminauit ex-
celsa, vbi sacrificabant sacerdotes, de
C Gabaa vsque Bersabee: & destruxit
aras portarum in introitu ostij Iosue
principis ciuitatis, quod erat ad sini-
9 stram portæ ciuitatis. * Verumtamen
non ascendebant sacerdotes excelso-
rum ad altare Domini in Ierusalem:
sed tantũ comedebant azyma in me-
10 dio fratrum suorum. * Contamina-
uit quoque Topheth, quod est in Cõ-
ualle filij Ennom: vt nemo consecra-

ret filiũ ſuum aut filiã per ignẽ, Mo-
loch.* Abſtulit quoque equos, quos 11
dederant reges Iuda, Soli, in introitu
tẽpli Dñi iuxta exedrã Nathamelech
eunuchi, qui erat in Pharurim: currus
autẽ Solis combuſſit igni. * Altaria 12
quoque, quę erant ſuper tecta cœna-
culi Achaz, quę fecerant reges Iuda,
& altaria quę fecerat Manaſſes in
duobus atriis tẽpli Dñi, deſtruxit rex:
& cucurrit inde, & diſperſit cinerem
eorũ in Torrentem cedron. * Excel- 13
ſa quoque, quę erant in Ieruſalẽ ad
dexteram partem Montis offenſio-
‖3.Reg. 11.b.7. nis, ‖ quæ ædificauerat Salomon rex
Iſrael Aſtaroth idolo Sidoniorum, &
Chamos offenſioni Moab, & Mel-
chom abominationi filiorum Am-
mon, polluit rex. * Et contriuit ſta- 14
tuas, & ſuccidit lucos; repleuitque
‖3.Reg. 13.g.32. loca eorum oſſibus mortuorũ. * ‖ In- 15
ſuper & altare, quod erat in Bethel, D
& excelſum, quod fecerat Ieroboam
filius Nabat, qui peccare fecit Iſrael:
& altare illud, & excelſum deſtru-
xit, atque combuſſit, & comminuit
in puluerem, ſuccenditque etiam lu-
cum. * Et conuerſus Ioſias, vidit ibi 16
ſepulchra, quæ erant in monte: mi-
ſitque & tulit oſſa de ſepulchris, &
combuſſit ea ſuper altare, & polluit
illud iuxta verbum Domini, quod
locutus eſt vir Dei, qui prædixerat
‖2.Par. 35.d.1. verba hæc, * ‖ Et ait: Quis eſt titulus 17
ille, quem video? Reſponderuntque
ei ciues vrbis illius: Sepulchrum eſt
hominis Dei, qui venit de Iuda, &
prædixit verba hæc, quæ feciſti ſuper
altare Bethel. * Et ait: Dimitte eum, 18
nemo commoueat oſſa eius. Et inta-
cta manſerunt oſſa illius, cum oſſibus
prophetæ qui venerat de Samaria.
* Inſuper & omnia fana excelſorum, 19
quæ erant in ciuitatibus Samariæ,
quæ fecerant reges Iſrael ad irritan-
dum Dominum, abſtulit Ioſias: &
fecit eis, ſecundũ omnia opera quæ
fecerat in Bethel. * Et occidit vniuer- 20
ſos ſacerdotes excelſorum, qui erant
ibi ſuper altaria: & combuſſit oſſa
humana ſuper ea: reuerſuſque eſt Ie-
‖3.Reg. [illegible].a.1. ruſalem. * ‖ Et præcepit omni popu- 21
lo, dicens: Facite Phaſe Dño Deo E
veſtro, ſecundùm quod ſcriptum eſt
in libro fœderis huius. * Nec enim fa- 22
ctũ eſt Phaſe tale à diebus iudicum,
qui iudicauerunt Iſrael, & omnium
dierum regum Iſrael, & regum Iu-
da, * ſicut in octauo decimo anno re- 23
gis Ioſiæ factum eſt Phaſe iſtud Do-
mino in Ieruſalem. * Sed & pytho- 24
nes, & ariolos, & figuras idolorum,
& immunditias, & abominationes,
quæ fuerant in terra Iuda & Ieruſa-
lẽ, abſtulit Ioſias: vt ſtatueret verba
legis, quæ ſcripta ſunt in Libro, quẽ
inuenit Helcias ſacerdos in templo
25 Dñi. * Similis illi non fuit ante eũ rex,
qui reuerteretur ad Dñm in omni
corde ſuo, & in tota anima ſua, & in
vniuerſa virtute ſua, iuxta omnẽ legẽ
F Moyſi: neque poſt eum ſurrexit ſimi-
26 lis illi. * Verùmtamen non eſt auerſus
Dñs ab ira furoris ſui magni, quo ira-
tus eſt furor eius cõtra Iudã: propter
irritationes, quibus prouocauerat eũ
27 Manaſſes. * ‖ Dixit itaque Dñs: Etiam ‖Inf.24 a.2.
Iudam auferã à facie mea, ſicut abſtuli
Iſrael: & proiiciã ciuitatem hanc, quã
elegi, Ieruſalẽ, & domum, de qua dixi:
28 Erit nomen meũ ibi. * Reliqua autem
ſermonum Ioſiæ, & vniuerſa quæ fe-
cit, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro
29 verborum dierum regum Iudaa? ‖ In ‖2.Par. 35.e.20
diebus eius aſcendit Pharao Nechao
rex Aegypti, contra regem Aſſyrio-
rum, ad flumen Euphraten: & abiit
Ioſias rex in occurſum eius: & occi-
ſus eſt in Mageddo, cùm vidiſſet
30 eum. * Et portauerunt eum ſerui ſui
mortuum de Mageddo: & pertule-
runt in Ieruſalem, & ſepelierunt
eum in ſepulchro ſuo. Tulitque po-
pulus terræ Ioachaz filium Ioſiæ: &
vnxerunt eũ, & conſtituerunt eum
31 regẽ pro patre ſuo. * ‖ Viginti trium ‖2.Par. 36.a.1.
annorum erat Ioachaz cùm regnare
cœpiſſet, & tribus menſibus regna-
uit in Ieruſalem: nomen matris eius
Amital, filia Ieremiæ, de Lobna.
32 * Et fecit malum coram Domino,
G iuxta omnia quæ fecerãt patres eius.
33 * Vnxitque eum Pharao Nechao in
Rebla, quæ eſt in terra Emath, ne
regnaret in Ieruſalem: & impoſuit
mulctam terræ, centum talentis ar-
34 genti, & talento auri. * Regemque
conſtituit Pharao Nechao Eliacim fi-
lium Ioſiæ pro Ioſia patre eius: vertit-
que nomen eius Ioakim, porrò Ioa-
chaz tulit, & duxit in Aegyptum, &
35 mortuus eſt ibi. * Argentum autẽ &
aurum dedit Ioakim Pharaoni, cùm
indixiſſet terræ per ſingulos, vt con-
ferretur iuxta pręceptum Pharaonis:
& vnumquemque iuxta vires ſuas
exegit, tam argentum quàm aurum
de populo terræ, vt daret Pharaoni
36 Nechao. * Viginti quinque annorum
erat Ioakim cum regnare cœpiſſet: &
vndecim annis regnauit in Ieruſalẽ:
nomen matris eius Zebida filia Pha-
37 daia de Ruma. * Et fecit malum co-
ram Domino, iuxta omnia quæ fece-
rant patres eius.

CAP.

CAP. XXIV.

Ioakim triennio seruit regi Babylonis: deinde varios patitur latrunculos: quo mortuo, succedit filius Ioachin; quem cum thesauris templi ac domus regiæ vniuersoque robore bellatorum Ierusalem ducit Nabuchodonosor in Babylonem, suffecto in regem illius patruo Mattania, quem vocauit Sedeciam.

1 IN diebus eius ascendit Nabucho-
donosor rex Babylonis, & factus A
est ei Ioakim seruus tribus annis: &
2 rursum rebellauit contra eum. * Im-
misitque ei Dominus latrunculos
Chaldæorum, & latrunculos Syriæ,
& latrunculos Moab, & latrunculos
filiorum Ammon: & immisit eos in
[Sup. 23. b.27.] Iudam, vt disperderent eum, || iux-
ta verbum Domini, quod locutus
fuerat per seruos suos prophetas.
3 * Factum est autem hoc per verbum
Domini contra Iudam, vt auferret
eum coram se, propter peccata Ma-
4 nasse vniuersa quæ fecit, * & propter
sanguinem innoxium, quem effudit,
& impleuit Ierusalem cruore inno-
centium: & ob hanc rem noluit Do-
5 minus propitiari. * Reliqua autem ser-
monum Ioakim, & vniuersa quæ fe- B
cit, nonne hæc scripta sunt in Libro
sermonum dierum regum Iuda? Et
dormiuit Ioakim cum patribus suis:
6 * & regnauit Ioachin filius eius pro
7 eo. * Et vltrà non addidit rex Ægy-
pti, vt egrederetur de terra sua: tule-
rat enim rex Babylonis, à riuo Ægypti
vsque ad fluuium Euphraten, omnia
8 quæ fuerant regis Ægypti. * Decem
& octo annorum erat Ioachin cùm
regnare cœpisset, & tribus mensibus
regnauit in Ierusalem: nomen matris
eius Nohesta filia Elnathan de Ieru-
9 salem. * Et fecit malum coram Do-
mino, iuxta omnia quæ fecerat pater
10 [Dan. 1. a.1.] eius. * || In tempore illo ascenderunt
serui Nabuchodonosor regis Baby
lonis in Ierusalem, & circumdata est
11 vrbs munitionibus. * Venitque Na-
buchodonosor rex Babylonis ad ci- C
uitatem cum seruis suis, vt oppugna-
12 rent eam. * Egressusque est Ioachin
rex Iuda ad regem Babylonis, ipse &
mater eius, & serui eius, & principes
eius, & eunuchi eius: & suscepit eum
rex Babylonis anno octauo regni sui.
13 * Et protulit inde omnes thesauros
domus Domini, & thesauros domus
regiæ: & concidit vniuersa vasa au-
rea, quæ fecerat Salomon rex Israël
in templo Domini iuxta verbum Do-
14 mini. * Et transtulit omnem Ierusa-
lem, & vniuersos principes, & om-
nes fortes exercitus, decem millia, in
captiuitatem; & omnem artificem
& clusorem: nihilque relictum est,
exceptis pauperibus populi terræ.
15 * || Transtulit quoque Ioachin in Ba- [2. Par. 36. b.10.
D bylonem, & matrem regis, & vxores
regis, & eunuchos eius: & iudices ter- Ezech.
ræ duxit in captiuitatem de Ierusa- 2.a.6.
16 lem in Babylonem. * Et omnes vi- & 11.b.4
ros robustos, septem millia, & artifi-
ces, & clusores mille, omnes viros
fortes & bellatores: duxitque eos rex
Babylonis captiuos in Babylonem.
17 * || Et constituit Matthaniam patruum [Ier. 37.
eius pro eo: imposuitque nomen ei a.1. &
18 Sedeciam. * Vigesimum & primum 52.a.1.
annum ætatis habebat Sedecias cùm
regnare cœpisset, & vndecim annis
regnauit in Ierusalem: nomen matris
eius erat Amital, filia Ieremiæ, de
19 Lobna. * Et fecit malum coram Do-
mino, iuxta omnia quæ fecerat Ioa-
20 kim. * Irascebatur enim Dominus
contra Ierusalem & contra Iudam,
donec proiiceret eos à facie sua: re-
cessitque Sedecias à rege Babylo-
nis.

CAP. XXV.

Obsessa Nabuchodonosor Ierusalem, Sedecias cæcus ac vinctus, necatis coram se filiis, in Babylonem ducitur cum reliquo populo; quibusdam tamen ad exercendam terram relictis: post exusta vnà cum templo omnia magnifica ædificia, præfecit Nabuchodonosor Godoliam; quo ab Ismaele interempto, fugit populus in Babylonem, Ioachin autem in captiuitate sublimatur à rege Babylonis.

1 FActum est autem anno nono regni Ierem.
A eius, mense decimo, decima die 39.a.4.
mensis, venit Nabuchodonosor rex & 52.a.
Babylonis, ipse & omnis exercitus 4.
eius, in Ierusalem, & circumdederunt
eam: & extruxerunt in circuitu eius
2 munitiones. * Et clausa est ciuitas at-
que vallata, vsque ad vndecimum an-
3 num regis Sedeciæ, * nona die men-
sis: præualuitque fames in ciuitate,
4 nec erat panis populo terræ. * Et in-
terrupta est ciuitas: & omnes viri bel-
latores nocte fugerunt, per viam por-
tæ, quæ est inter duplicem murum ad
B hortum regis (porrò Chaldæi obsi-
debant in circuitu ciuitatem) fugit
itaque Sedecias per viam quę ducit ad
5 campestria solitudinis. * Et persecu-
tus est exercitus Chaldæorum regem,
comprehenditque eum in planitię Ie-
richo: & omnes bellatores, qui erant
cum eo, dispersi sunt, & reliquerunt
6 eum. * Apprehensum ergo regem du-
xerunt ad regem Babylonis in Re-

blatha: qui locutus est cum eo iudi-
cium.* Filios autem Sedeciæ occidit 7
coram eo, & oculos eius effodit, vin-
xitque eum catenis, & adduxit in Ba-
bylonem. * Mense quinto, septima 8
die mensis, ipse est annus nonus deci-
mus regis Babylonis: venit Nabuzar-
dan princeps exercitus, seruus regis
|Psal. Babylonis, in Ierusalem. *|Et succen- 9
73. a.7. dit domum Domini, & domum re-
gis: & domos Ierusalem, omnemque
domum combussit igni. * Et muros 10
Ierusalem in circuitu destruxit om- C
nis exercitus Chaldæorum, qui erat
cum principe militum. * Reliquam 11
autem populi partem, quæ remanse-
rat in ciuitate, & perfugas qui trans-
fugerant ad regem Babylonis, & reli-
quum vulgus, transtulit Nabuzardan
princeps militiæ. * Et de pauperibus 12
terræ reliquit vinitores & agricolas.
|Ier. 27 *|Columnas autem æreas, quæ e- 13
d.19. rant in templo Domini, & bases, &
mare æneum, quod erat in domo Do-
mini, confregerunt Chaldæi, & trans-
tulerunt æs omne in Babylonem.
* Ollas quoque æreas, & trullas, & 14
tridentes, & scyphos, & mortariola,
& omnia vasa ærea, in quibus mini-
strabant, tulerunt. * Necnon & thu- 15
ribula, & phialas: quæ aurea, aurea; D
& quæ argentea, argentea: tulit prin-
ceps militiæ: * id est, columnas duas, 16
mare vnum, & bases quas fecerat Sa-
|3. Reg. lomon in templo Domini: non erat
7.b.15. pondus æris omnium vasorum. *|De- 17
Ier.52. cem & octo cubitos altitudinis ha-
c.17. bebat columna vna: & capitellum æ-
2. Par.3 reum super se altitudinis trium cu-
d.15. bitorum: & retiaculum, & malogra-
nata super capitellum columnæ, om-
nia ærea: similem & columna secun-
da habebat ornatum. * Tulit quoque 18
princeps militiæ Saraiam sacerdotem
primum, & Sophoniam sacerdotem
secundum, & tres ianitores. * Et de 19
ciuitate eunuchum vnum, qui erat
præfectus super bellatores viros: &
quinque viros de his qui steterant co-
ram rege, quos reperit in ciuitate: & E
Sopher principem exercitus, qui pro-
babat tyrones de populo terræ: &
sexaginta viros è vulgo, qui inuenti
fuerant in ciuitate.* Quos tollens Na- 20
buzardan princeps militum, duxit ad
regem Babylonis in Reblatha. * Per- 21
cussitque eos rex Babylonis, & interfe-
cit eos in Reblatha in terra Emath: &
translatus est Iuda de terra sua. * Po- 22
pulo autem qui relictus erat in terra
Iuda, quem dimiserat Nabuchodo-
nosor rex Babylonis, præfecit Go-
doliam filium Ahicam filij Saphan.
23 * Quod cùm audissent omnes duces
militum, ipsi & viri qui erant cum
F eis, videlicet quòd constituisset rex
Babylonis Godoliam: venerunt ad
Godoliam in Maspha, Ismahel filius
Nathaniæ, & Iohanan filius Caree,
& Saraia filius Thanehumeth Neto-
phatites, & Iezonias filius Maacha-
24 thi, ipsi & socij eorum. * Iurauitque
Godolias ipsis & sociis eorum, di-
cens: Nolite timere seruire Chaldæis:
manete in terra, & seruite regi Baby-
25 lonis, & benè erit vobis. * Factum est
autem in mense septimo, venit Isma-
hel filius Nathaniæ, filij Elisama de
semine regio, & decem viri cum eo:
percusseruntque Godoliam, qui &
mortuus est: sed & Iudæos & Chal-
dæos, qui erant cum eo in Maspha.
26 * Consurgensque omnis populus à
paruo vsque ad magnum, & princi-
pes militum, venerunt in Ægyptum,
27 timentes Chaldæos. * Factum est ve-
G rò in anno trigesimo septimo trans-
migrationis Ioachin regis Iuda, men-
se duodecimo, vigesima septima die
mensis: subleuauit Euilmerodach rex
Babylonis, anno quo regnare cœpe-
rat, caput Ioachin regis Iuda de car-
28 cere. * Et locutus est ei benignè: & po-
suit thronum eius super thronum re-
gum, qui erant cum eo in Babylone.
29 * Et mutauit vestes eius, quas habue-
rat in carcere, & comedebat panem
semper in conspectu eius cunctis die-
30 bus vitæ suæ. * Annonam quoque cō-
stituit ei sine intermissione, quæ & da-
batur ei à rege per singulos dies, om-
nibus diebus vitæ suæ.

LIBER PRIMVS PARALIPOMENON:
HEBRAICE DIBRE HAIAMIM.

CAPVT I.

Genealogia Adam vsque ad Abraham, & generationes filiorum Abrahæ vnà cum filiis ac posteris Esau, & regibus ac ducibus terræ Edom, antequam essent reges super filios Israel.

1 ADAM, Seth, Enos, * Cainan, Gen. 5.
2 Malaleel, Iared, * Henoch, b. 15. 4.
3 Mathusale, Lamech, * Noë, d.23.5.
4 Sem, Cham, & Iapheth.* Filij b. 16.
5 Iapheth: Gomer, & Magog, & Ma-
A dai, & Iauan, Thubal, Mosoch, Thi-
6 ras. * Porrò filij Gomer: Ascenez, &
7 Riphath, & Thogorma. * Filij autem
Iauan:

Iauan : Elisa & Tharsis, Cethim &
Dodanim. * Filij Cham : Chus, & 8
Mesraim,& Phut,& Chanaan. * Filij 9
autem Chus : Saba, & Heuila, Saba-
tha, & Regma, & Sabathacha. Porrò
filij Regma: Saba, & Dadan. * Chus 10
‖ Gen. autem genuit ‖ Nemrod : iste cœpit
10. b. 8. esse potens in terra. * Mesraim verò 11
genuit Ludim, & Anamim, & Laa-
bim,& Nephthuim, *Phetrusim quo- 12
que & Casluim: de quibus egressi sunt
Philisthiim, & Caphtorim. * Cha- 13
naan verò genuit Sidonem primoge-
nitum suum, Hethæum quoque, * & 14
Iebusæum,& Amorrhæum, & Gerge-
sæum. * Heuæumque & Aracæum, 15
& Cinæum ; * Aradium quoque, & 16
Samaræum, & Hamathæum. * Filij 17
‖ Gen. 10 ‖Sem : Ælam, & Assur, & Arphaxad, B
d. 22. & Lud,& Aram,& Hus,& Hul, & Ge-
11. b. 10. ther, & Mosoch. * Arphaxad autem 18
genuit Sale, qui & ipse genuit Heber.
*Porrò Heber nati sunt duo filij, no- 19
men vni Phaleg, quia in diebus eius
diuisa est terra ; & nomen fratris eius
Iectan. * Iectan autem genuit Elmo- 20
dad, & Saleph, & Asarmoth, & Iare, 21
* Adoram quoque, & Huzal, & De- 22
cla, *Hebal etiam,& Abimael,& Saba, 23
necnon * & Ophir, & Heuila, & Io- 24
bab. omnes isti filii Iectan : * Sem, 25
Arphaxad,Sale, * Heber,Phaleg, Ra- 26
gau,*Serug,Nachor,Thare, *Abram, 27
‖ Gen. 11 iste est Abraham. *Filii ‖ autem Abra- 28
d. 26. ham,Isaac & Ismahel. * Et hæ gene- 29
Gen. 25. rationes eorum. Primogenitus | Isma-
b. 12. helis, Nabaioth, & Cedar, & Adbeel,
& Mabsam, * & Masma,& Duma,Mas- 30
sa, Hadad, & Thema, * Iethur, Na- 31
phis, Cedma. hi sunt filii Ismahelis.
*Filii autem Ceturæ cõcubinæ Abra- 32
ham, quos genuit : Zamran, Iecsan, C
Madan, Madian, Iesboc,& Sue. Por-
rò filii Iecsan : Saba, & Dadan. Filii
autem Dadan : Assurim, & Latussim,
‖ Gen. 25 & Laomim. * Filii ‖ autem Madian: 33
a. 3. Epha, & Epher, & Henoch, & Abi-
da, & Eldaa : omnes hi, filii Ceturæ.
‖ Gen. 25 *Genuit ‖ autem Abraham Isaac : cu- 34
c. 18. ius fuerunt filii, Esau & Israel. * Filii 35
‖ Gen. | Esau : Eliphaz, Rahuel, Iehus, Ihe-
36. b. 11. lom, & Core. * Filii Eliphaz : The- 36
man, Omar, Sephi, Gathan, Cenez,
Thamna, Amalec. * Filii Rahuel: Na- 37
hath,Zara,Samma, Meza. * Filii Seir: 38
Lotan, Sobal, Sebeon, Ana, Dison,
Eser, Disan. * Filii Lotan: Hori, Ho- 39
mam. Soror autem Lotan fuit Tham-
na. * Filii Sobal: Alian, & Manahath, 40
& Ebal, Sephi, & Onam. Filii Se-
beon : Aia & Ana. Filii Ana : Dison.
* Filii Dison : Hamram, & Eseban, & 41
Iethran, & Charan. * Filii Eser: Ba- 42
laan, & Zauan, & Iacan. Filii Disan:
43 Hus & Aran. * Isti sunt reges, qui im-
D perauerunt in Terra Edom, antequam
esset rex super filios Israel: Bale filius
Beor : & nomen ciuitatis eius, De-
44 naba. * Mortuus est autem Bale, &
regnauit pro eo Iobab filius Zare de
45 Bosra. * Cumque & Iobab fuisset
mortuus, regnauit pro eo Husam de
46 Terra Themanorum. * Obiit quoque
& Husam, & regnauit pro eo Adad
filius Badad, qui percussit Madian in
Terra Moab : & nomen ciuitatis eius
47 Auith. *Cumque & Adad fuisset mor-
tuus, regnauit pro eo Semla de Mas-
48 reca. * Sed & Semla mortuus est, &
regnauit pro eo Saul de Rohoboth,
49 quæ iuxta amnem sita est. * Mortuo
quoque Saul, regnauit pro eo Bala-
50 nan filius Achobor. *Sed & hic mor-
tuus est, & regnauit pro eo Adad:
cuius vrbis nomen fuit Phau, & ap-
pellata est vxor eius Meetabel filia
51 Matred filiæ Mezaab. * Adad autem
mortuo, duces pro regibus in Edom
esse cœperunt : dux Thamna, dux Al-
52 ua, dux Ietheth, * dux Oolibama, dux
53 Ela, dux Phinon, * dux Cenez, dux
54 Theman, dux Mabsar, * dux Magdiel,
dux Hiram. hi duces Edom.

CAP. II.

Genealogia Iudæ Patriarchæ vsque ad Isai patrem Dauid, fratrumque ac sororum eius.

1 FIlii autem Israel : Ruben, Simeon, Gen. 29
A Leui, Iuda, Issachar, & Zabulon, g. 32. 30.
2 *Dan, Ioseph, Beniamin, Nephthali, a. 5. 35.
3 Gad, & Aser. *Filii ‖ Iuda: Her, Onan, c. d.
& Sela. hi tres nati sunt ei de filia Sue ‖ Gen. 38
Chananitide. Fuit autem Her primo- a. 3. 46.
genitus Iuda, malus coram Domino, b. 12.
4 & occidit eum. * Thamar autem nu- Inf. 4.
rus eius peperit ei Phares & Zara. a. 1.
5 omnes ergo filii Iuda, quinque. * Fi- Matth.
lii autem Phares : Hesron & Hamul. 1. a. 3.
6 *Filii quoque Zaræ: Zamri, & Ethan,
& Eman, Chalchal quoque, & Dara,
7 simul quinque. * Filii ‖ Charmi : A-
char, qui turbauit Israel, & peccauit
8 in furto anathematis. * Filii Ethan:
9 Azarias. * Filii ‖ autem Hesron qui ‖ Ios. 7.
nati sunt ei: Ierameel, & Ram, & Ca- a. 1.
10 lubi. * Porrò Ram genuit Aminadab.
B Aminadab autem genuit Nahasson, ‖ Ruth.
11 principem filiorum Iuda. * Nahas- 4. d. 19.
son quoque genuit Salma, de quo or-
12 tus est Booz. * Booz verò genuit
13 Obed, qui & ipse genuit Isai. * ‖ Isai ‖ 1. Reg.
autem genuit primogenitum Eliab, 16. b. 10
secundum Abinadab, tertium Sim- 17. b. 12.
14 maa, * quartum Nathadael, quintum
Rad-

Raddai, * sextum Asom, septimum 15
Dauid.*quorum sorores fuerunt, Sar- 16
uia, & Abigail. Filii Saruiæ, Abisai, C
Ioab, & Asael, tres. * Abigail autem 17
genuit Amasa, cuius pater fuit Iether
Ismahelites. * Caleb verò filius Hes- 18
ron accepit vxorem nomine Azuba,
de qua genuit Ieriorh: fueruntque filii
eius, Iaser, & Sobab, & Ardon. *Cum- 19
que mortua fuisset Azuba, accepit v-
xorem Caleb, Ephrata: quæ peperit
ei Hur. * Porrò Hur genuit Vri: & 20
Vri genuit Bezeleel. * Post hæc in- 21
gressus est Hesron ad filiam Machir
patris Galaad, & accepit eam cùm es-
set annorum sexaginta: quæ peperit
ei Segub.*Sed & Segub genuit Iair, & 22
possedit viginti tres ciuitates in Terra
Galaad. * Cepitque Gessur, & Aram, 23
oppida Iair; & Canath, & viculos eius
sexaginta ciuitatum. omnes isti, filii
Machir patris Galaad. * Cùm autem 24
mortuus esset Hesron, ingressus est D
Caleb ad Ephrata. Habuit quoque
Hesron vxorem Abia, quæ peperit ei
Ashur patrem Thecuæ. * Nati sunt 25
autem filii Ierameel primogeniti Hes-
ron, Ram primogenitus eius, & Bu-
na, & Aram. & Asom, & Achia. * Du- 26
xit quoque vxorem alteram Iera-
meel, nomine Atara, quæ fuit mater
Onam. * Sed & filii Ram primoge- 27
niti Ierameel, fuerunt Moos, Iamin,
& Achar. * Onam autem habuit fi- 28
lios, Semei, & Iada. Filii autem Se-
mei: Nadab, & Abisur. * Nomen ve- 29
rò vxoris Abisur, Abihail, quæ pepe-
rit ei Ahobban, & Molid. * Filii au- 30
tem Nadab fuerunt, Saled, & Ap-
phaim. Mortuus est autem Saled abs-
que liberis. * Filius verò Apphaim, 31
Iesi: qui Iesi genuit Sesan. Porrò Se-
san genuit Oholai. *Filii autem Iada 32
fratris Semei: Iether, & Ionathan. Sed E
& Iether mortuus est absque liberis.
*Porrò Ionathan genuit Phaleth, & 33
Ziza. Isti fuerunt filii Ierameel. * Se- 34
san autem non habuit filios, sed filias:
& seruum Ægyptium nomine Ieraas.
* Deditque ei filiam suã vxorem: quæ 35
peperit ei Ethei.*Ethei autem genuit 36
Nathan, & Nathan genuit Zabad.
* Zabad quoque genuit Ophlal. & 37
Ophlal genuit Obed. * Obed genuit 38
Iehu, Iehu genuit Azariam, *Azarias 39
genuit Helles, & Helles genuit Elasa,
*Elasa genuit Sisamoi, Sisamoi genuit 40
Sellum.*Sellum genuit Icamiam, Ica- 41
mia autem genuit Elisama. *Filii autẽ 42
Caleb fratris Ierameel: Mesa primo- F
genitus eius, ipse est pater Ziphi & fi-
lii Maresa patris Hebron. *Porrò filii 43
Hebron, Core, & Taphua, & Recem,
44 & Samma.*Samma autem genuit Ra-
ham patrem Iercaam, & Recẽ genuit
45 Sammai. * Filius Sammai, Maon: &
46 Maon pater Bethsur.*Epha autẽ con-
cubina Caleb peperit Haran, & Mosa,
& Gezez. Porrò Haran genuit Gezez.
47 *Filii autem Iohaddai, Regom, & Ioa-
than, & Gesan, & Phalet, & Epha, &
48 Saaph. * Concubina Caleb Maacha,
49 peperit Saber, & Tharana. * Genuit
autem Saaph pater Madmena, Sue pa-
trem Machbena, & patrem Gabaa. Fi-
50 lia verò Caleb, fuit Achsa. * Hi erant
G filii Caleb, filii Hur, primogeniti Eph-
51 ratha, Sobal pater Cariathiarim, *Sal-
ma pater Bethlehem, Hariph pater
52 Bethgader. * Fuerunt autem filii So-
bal patris Cariathiarim, Qui videbat
53 dimidium requietionum. * Et de cog-
natione Cariathiarim, Iethrei, & A-
phuthei, & Semathei, & Maserei. Ex
his egressi sunt Saraitæ, & Esthaolitæ.
54 *Filii Salma, Bethlehem, & Neto-
phathi, Coronæ domus Ioab, & di-
55 midium requietionis Sarai. * Cogna-
tiones quoque scribarum habitantiũ
in Iabes, Canentes atque Resonantes,
& in tabernaculis commorantes. Hi
sunt Cinæi, qui venerunt de Calore
patris domus Rechab.

CAP. III.

Generationes Dauid & regum Iuda ex progenie Dauid, cum filiis ac filiabus eorum.

1 A Dauid verò hos habuit filios, qui 2.Reg. 3.a.2.
ei nati sunt in Hebron; primo-
genitum Amnon ex Achinoam Iezra-
helitide, secundum Daniel de Abigail
2 Carmelitide, *tertium Absalom filium
Maacha filiæ Tholmai regis Gessur,
quartum Adoniam filium Aggith,
3 * quintum Saphatiam ex Abital. sex-
4 tũ Iethraham de Egla vxore sua.*Sex
ergo nati sunt ei in Hebron, vbi re-
gnauit septem annis, & sex mensibus.
Triginta autem & tribus annis regna-
5 uit in Ierusalẽ. * ||Porrò in Ierusalem ||2.Reg.
B nati sunt ei filii, Simmaa, & Sobab, 6.c.14.
& Nathan, & Salomon, quattuor de
6 Bethsabee filia Ammiel, *Iebaar quo-
7 que, & Elisama, * & Eliphaleth, &
8 Noge, & Nepheg, & Iaphia, *necnon
Elisama, & Eliada, & Eliphelet, nouẽ:
9 *omnes hi, filii Dauid, absque filiis cõ-
cubinarum: habueruntque sororem
10 Thamar. *Filius autẽ Salomonis, Ro-
boam: cuius Abia filius genuit Asa.
De hoc quoque natus est Iosaphat,
11 *pater Ioram: qui Ioram genuit O-
12 choziam, ex quo ortus est Ioas: * &
huius Amasias filius genuit Azariam.
13 Porrò Azariæ filius Ioathan * pro-
C creauit Achaz patrẽ Ezechiæ, de quo

natus est Manasses.* Sed & Manasses 14
genuit Amon patrem Iosiæ.* Filii au- 15
tem Iosiæ fuerũt, primogenitus Ioha-
nan, secũdus Ioakim, tertius Sedecias,
‖ Math. 1.b.11. quartus Sellum. * ‖ De Ioakim natus 16
est Iechonias, & Sedecias. * Filii Ie- 17
choniæ fuerunt, Asir, Salathiel, *Mel- 18
chiram, Phadaia, Senneser, & Iece-
mia, Sama, & Nadabia. * De Phadaia 19
orti sunt Zorobabel & Semei. Zoro-
babel genuit Mosollam, Hananiam,
& Solomith sororem eorum: * Hasa- 20
ban quoque, & Ohol, & Barachian,
& Hasadian, Iosabhesed, quinque.
* Filius autem Hananiæ, Phaltias pa- 21
ter Iesciæ, cuius filius Raphaia. huius D
quoque filius, Arnan, de quo natus
est Obdia, cuius filius fuit Sechenias.
*Filius Secheniæ, Semeia: cuius filij, 22
Hattus, & Iegaal, & Baria & Naaria.
& Saphat, sex numero.* Filius Naa- 23
riæ, Elioënai, & Ezechias, & Ezricam,
tres.* Filii Elioënai, Oduia, & Elia- 24
sub, & Pheleia, & Accub, & Iohanan,
& Dalaia, & Anani, septem.

CAP. IV.

Rursus posteritas Iudæ ac Simeonis, & habitationes eorum: stirps Cham deletur à filiis Simeonis, Amalecitæ quoque ab ipsis percutiuntur.

Sup. 2. a.4. Gen.38. a.3. 46. b.12. Filij Iuda, Phares, Hesron, & Char- 1
mi, & Hur, & Sobal. * Raia verò 2
filius Sobal genuit Iahath, de quo na- A
ti sunt Ahumai & Laad. hæ cogna-
tiones Sarathi. * Ista quoque stirps 3
Etam: Iezrahel, & Iesema, & Iedebos.
Nomen quoque sororis eorum, Asa-
lelphuni. *Phanuel autem pater Ge- 4
dor, & Ezer pater Hosa. isti sunt fi-
lii Hur primogeniti Ephratha patris
Bethlehem. * Assur verò patri The- 5
cuæ erant duæ vxores, Halaa, & Naa-
ra. * Peperit autem ei Naraa, Oo- 6
zam, & Hepher, & Themani, & A-
hasthari. isti sunt filii Naara. * Por- 7
rò filii Halaa, Serath, Isaar, & Eth-
nan. * Cos autem genuit Anob, & 8
Soboba, & cognationem Arahehel B
filii Arum. * Fuit autem Iabes incly- 9
tus præ fratribus suis, & mater eius
vocauit nomen illius Iabes, dicens:
Quia peperi eum in dolore. *Inuoca- 10
uit verò Iabes Deum Israel, dicens: Si
benedicens benedixeris mihi, & dila-
taueris terminos meos, & fuerit ma-
nus tua mecum, & feceris me à ma-
litia non opprimi. Et præstitit Deus
quæ precatus est. * Caleb autem fra- 11
ter Sua genuit Mahir, qui fuit pater
Esthon. * Porrò Esthon genuit Beth- 12
rapha, & Phesse, & Tehinna patrem
vrbis Naas: hi sunt viri Recha. * Filii 13
autem Cenez, Othoniel, & Saraia. C

Porrò filii Othoniel, Hathath, & Mao-
14 nathi. * Maonathi genuit Ophra,
Saraia autem genuit Ioab patrem Val-
lis artificum: ibi quippe artifices erãt.
15 * Filii verò Caleb filii Iephone, Hir,
& Ela, & Naham. Filii quoque Elæ:
16 Cenez. * Filii quoque Ialaleel: Siph,
17 & Zipha, Thiria, & Asrael. * Et filii
Ezra, Iether, & Mered, & Epher, &
Ialon, genuitque Mariam, & Sammai,
18 & Iesba patrem Esthamo.* Vxor quo-
que eius Iudaia, peperit Iared patrem
Gedor, & Heber patrem Socho, &
Icuthiel patrem Zanoë. hi autem filii
Bethiæ filiæ Pharaonis, quam accepit
19 Mered. *Et filii vxoris Odaiæ sororis
D Naham patris Ceila, Garmi, & Estha-
20 mo, qui fuit de Machathi. *Filii quo-
que Simon, Amnon, & Rinna filius
Hanan, & Thilon. Et filii Iesi, Zo-
21 heth, & Benzoheth. * Filii ‖ Sela, fi- ‖ Gen.38 a.5.
lii Iuda: Her pater Lecha, & Laada
pater Maresa, & cognationes domus
operantium byssum in domo iura-
22 menti. * Et qui stare fecit Solem, vi-
rique Mendacii, & Securus, & Incen-
dens, qui principes fuerunt in Moab,
& qui reuersi sunt in Lahem. hæc
23 autem verba vetera. * Hi sunt figuli
habitantes in Plantationibus, & in
Sepibus, apud regem in operibus e-
24 ius, commoratique sunt ibi. * Filii
‖ Simeon: Namuel & Iamin, Iarib, ‖ Gen. 46.b.12
25 Zara, Saul. * Sellum filius eius, Ma-
psam filius eius, Masma filius eius.
26 * Filii Masma: Hamuel filius eius,
E Zachur filius eius, Semei filius eius.
27 * Filii Semei sedecim, & filiæ sex:
fratres autem eius non habuerunt fi-
lios multos, & vniuersa cognatio non
potuit adæquare summam filiorum
28 Iuda. * Habitauerunt autem in Ber-
sabee, & Molada, & Hasarsuhal,
29 * & in Bala, & in Asom, & in Tho-
30 lad, * & in Bathuel, & in Horma, &
31 in Siceleg, * & in Bethmarchaboth,
& in Hasarsusim, & in Bethberai, &
in Saarim. hæ ciuitates eorum vsque
32 ad regem Dauid. * Villæ quoque eo-
rum: Etam, & Aen, Remmon, & Tho-
chen, & Asan, ciuitates quinque.
33 * Et vniuersi viculi eorum per cir-
F cuitum ciuitatum istarum vsque ad
Baal. hæc est habitatio eorum, & se-
34 dium distributio. * Mosobab quoque
35 & Iemlech, & Iosa filius Amasiæ, * &
Ioel, & Iehu filius Iosabiæ filii Sa-
36 raiæ filii Asiel, * & Elioënai, & Ia-
coba, & Isuhaia, & Asaia, & Adiel,
37 & Ismiel, & Banaia. * Ziza quoque
filius Sephei filii Allon filii Idaia fi-
38 lii Semri filii Samaia. * Isti sunt no-
minati principes in cognationibus
suis,

suis, & in domo affinitatum suarum
multiplicati sunt vehementer. * Et 39
profecti sunt vt ingrederentur in Ga-
dor vsque ad Orientem vallis, & vt
quærerent pascua gregibus suis.* In- 40
uenerunntque pascuas vberes, & valdè G
bonas, & terram latissimam & quie-
tam & fertilem, in qua antè habita-
uerant de stirpe Cham.* Hi ergo ve- 41
nerunt, quos suprà descripsimus no-
minatim, in diebus Ezechiæ regis Iu-
da: & percusserunt tabernacula eo-
rum, & habitatores qui inuenti fue-
rant ibi, & deleuerunt eos vsque in
præsentem diem: habitaueruntque
pro eis, quoniam vberrimas pascuas
ibidem repererunt.* De filiis quoque 42
Simeon abierunt in montem Seir viri
quingenti, habentes principes Phal-
thiam & Naariam & Raphaiam &
Oziel filios Iesi:* & percusserunt re- 43
liquias, quæ euadere potuerant, Ama-
lecitarum, & habitauerunt ibi pro eis
vsque ad diem hanc.

CAP. V.

Catalogus filiorum Ruben Gad & dimidiæ tribus Manasse, & habitatio eorum qui percusserunt Agarenos, sed tandem ducti sunt ad Assyrios ob idololatriam ipsorum.

Gen. 31. FIlij quoque Ruben primogeniti 1
d. 24. 49 Israel (ipse quippe fuit primoge- A
e. 1. nitus eius: sed cùm violasset thorum
patris sui, data sunt primogenita eius
filiis Ioseph, filij Israël, & non est il-
le reputatus in primogenitum.* Por- 2
rò Iudas, qui erat fortissimus inter
fratres suos, de stirpe eius principes
germinati sunt (primogenita autem
‖ Gen. reputata sunt Ioseph.)* filij ‖ ergo 3
46. b. 9. Ruben primogeniti Israël: Enoch, &
Exod. 6 Phallu, Esron, & Carmi.* Filij Ioël: 4
c. 14. Samaia filius eius, Gog filius eius, Se-
Nu. 26. mei filius eius, * Micha filius eius, 5
a. 5. Reïa filius eius, Baal filius eius,* Bee- 6
ra filius eius, quem captiuum duxit
Thelgathphalnasar rex Assyriorum,
& fuit princeps in tribu Ruben.* Fra- 7
tres autem eius, & vniuersa cognatio
eius, quando numerabantur per fami-
lias suas, habuerunt principes, Iehiel
& Zachariã.* Porrò Bala filius Azaz, 8
filij Samma, filij Ioël, ipse habitauit B
in Aroër vsque ad Nebo & Beelmeon.
* Contra Orientalem quoque plagam 9
habitauit vsque ad introitum eremi,
& flumen Euphraten. Multum quippe
iumentorum numerum possidebant
in Terra Galaad.* In diebus autem 10
Saul præliati sunt contra Agareos &
interfecerunt illos, habitaueruntque
pro eis in tabernaculis eorum, in om-
ni plaga, quæ respicit ad Orientem
11 Galaad.* Filij verò Gad è regione eo-
rum habitauerunt in Terra Basan vs-
12 que Selcha: * Ioël in capite, & Sa-
phan secundus: Ianai autem, & Sa-
13 phat, in Basan.* Fratres verò eorum
secundùm domos cognationum sua-
rum, Michaël, & Mosollam, & Se-
be, & Iorai, & Iachan, & Zie, &
14 Heber, septem.* Hi filij Abihail, filij
Huri, filij Iara, filij Galaad, filij Mi-
chaël, filij Iesesi, filij Ieddo, filij
15 Buz.* Fratres quoque filij Abdiel,
filij Guni, princeps domus in fami-
16 liis suis.* Et habitauerunt in Galaad,
& in Basan, & in viculis eius, & in
cunctis suburbanis Saron, vsque ad
17 terminos.* Omnes hi numerati sunt
C in diebus Ioathan regis Iuda, & in
18 diebus Ieroboam regis Israël.* Filij
Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus
Manasse, viri bellatores, scuta por-
tantes & gladios, & tendentes ar-
cum, eruditique ad prælia, quadra-
gintaquattuor millia & septingenti
sexaginta, procedentes ad pugnam.
19 * Dimicauerunt contra Agareos: Itu-
20 ræi verò, & Naphis, & Nodab, * præ-
buerunt eis auxilium. Traditique sunt
in manus eorum Agarei, & vniuersi
qui fuerant cum eis, quia Deum in-
uocauerunt cùm præliarentur: & ex-
audiuit eos, eò quòd credidissent in
21 eum.* Ceperuntque omnia quæ pos-
sederant, camelorum quinquaginta
millia, & ouium ducenta quinqua-
ginta millia, & asinos duo millia,
& animas hominum centum millia.
22 * Vulnerati autem multi corruerunt:
D fuit enim bellum Domini. Habita-
ueruntque pro eis absque ad transmi-
23 grationem.* Filii quoque dimidiæ tri-
bus Manasse, possederunt terram à fi-
nibus Basan vsque Baal, Hermon, &
Sanir, & montem Hermon, ingens
24 quippe numerus erat.* Et hi fuerunt
principes domus cognationis eorum,
Epher, & Iesi, & Eliel, & Ezriel, &
Ieremia, & Odoia, & Iediel, viri for-
tissimi & potentes, & nominati duces
25 in familiis suis.* Reliquerunt autem
Deum patrum suorum, & fornicati
sunt post duos populorũ terræ, quos
26 abstulit Deus coram eis, * & suscita-
uit Deus Israel spiritum Phul regis
Assyriorum, & spiritum Thelgath-
phalnasar regis Assur: & transtulit
Ruben, & Gad, & dimidiam tribum
Manasse, & adduxit eos in Lahela, &
in Habor, & Ara, & fluuium Gozan,
vsque ad diem hanc.

CAP. VI.

Genealogia filiorum Leui, & quos ex eis constituerit Dauid cantores ac ministros in domo Domini: item generatio filiorum Aaron cum vrbibus suis in singulis tribubus Israel, & quæ fuerint ciuitates refugij.

Gen. 46 b. 11. Inf. 23. b. 6.

FIlij Leui: Gerson, Caath, & Mera- 1
ri. * Filij Caath: Amram, Isaar, 2
Hebron, & Oziel. * Filij Amram: Aa- 3
ron, Moyses, & Maria: Filij Aaron: A
Nadab & Abiu, Eleazar & Ithamar.
* Eleazar genuit Phinees, & Phinees 4
genuit Abisue, * Abisue verò genuit 5
Bocci, & Bocci genuit Ozi. * Ozi ge- 6
nuit Zaraiam, & Zaraias genuit Me-
raioth. * Porrò Meraioth genuit Ama- 7
riam, & Amarias genuit Achitob.
* Achitob genuit Sadoc, & Sadoc ge- 8
nuit Achimaas, * Achimaas genuit 9
Azariam, Azarias genuit Iohanan,
* Iohanan genuit Azariam, ipse est qui 10
sacerdotio functus est, in domo quam
ædificauit Salomō in Ierusalem. * Ge- 11
nuit autē Azarias Amariam, & Ama-
rias genuit Achitob, * Achitob ge- 12
nuit Sadoc, & Sadoc genuit Sellum,
* Sellum genuit Helciam, & Helcias 13
genuit Azariam, * Azarias genuit Sa- 14
raiam, & Saraias genuit Iosedec. * Por- B
rò Iosedec egressus est, quando tran- 15
stulit Dominus Iudam & Ierusalem
per manus Nabuchodonosor. * Filij 16
Exod. 6. c. 17. ‖ ergo Leui: Gerson, Caath, & Mera-
ri. * Et hæc nomina filiorum Gerson: 17
Lobni, & Semei. * Filij Caath: Am- 18
ram, & Isaar, & Hebron, & Oziel. * Fi- 19
lij Merari: Moholi & Musi. Hæ au-
tem cognationes Leui secundùm fa-
milias eorum. * Gersom, Lobni filius 20
eius, Iahath filius eius, Zamma filius
eius, * Ioah filius eius, Addo filius eius, 21
Zara filius eius, Iethrai filius eius.
* Filij Caath, Aminadab filius eius, 22
Core filius eius, Asir filius eius, * El- 23
cana filius eius, Abiasaph filius eius,
Asir filius eius. * Thahath filius eius, 24
Vriel filius eius, Ozias filius eius,
Saul filius eius. * Filij Elcana, Ama- 25
sai & Achimoth * & Elcana: Filij El- 26
cana: Sophai filius eius, Nahath fi-
lius eius, * Eliab filius eius, Ieroham 27
filius eius, Elcana filius eius. * Filij Sa- 28
muel, primogenitus, Vasseni, & Abia. 29
* Filij autem Merari, Moholi: Lobni C
filius eius, Semei filius eius, Oza filius
eius, * Sammaa filius eius, Haggia fi- 30
lius eius, Asaia filius eius. * Isti sunt, 31
quos constituit Dauid super cantores
domus Domini, ex quo collocata est
arca: * & ministrabant coram taber- 32
naculo testimonij, canentes donec
ædificaret Salomon domum Domini
in Ierusalem: stabant autem iuxta or-
33 dinem suum in ministerio. * Hi verò
sunt qui assistebant cum filiis suis, de
filiis Caath, Heman cantor filius Io-
34 hel, filij Samuel, * filij Elcana, filij Ie-
35 roham, filij Eliel, filii Thohu, * filii
Suph, filii Elcana, filii Mahath, filii
36 Amasai, * filii Elcana, filii Iohel, filii
37 Azariæ, filii Sophoniæ, * filii Tha-
hath, filii Asir, filii Abiasaph, filii
38 Core, * filii Isaac, filii Caath, filii Le-
39 ui, filii Israël. * Et frater eius Asaph,
qui stabat à dextris eius, Asaph filius
40 Barachiæ, filii Samaa, * filii Michael,
41 filii Basaiæ, filii Melchiæ, * filii Atha-
42 nai, filii Zara, filii Adaia, * filii Ethan,
43 filii Zamma, filii Semei, filii Ieth, filii
44 Gersom, filii Leui. * Filii autem Me-
D rari fratres eorum, ad sinistram, Ethan
filius Cusi, filii Abdi, filii Maloch,
45 * filii Hasabiæ, filii Amasiæ, filii Hel-
46 ciæ, * filii Amasai, filii Boni, filii So-
47 mer, * filii Moboli, filii Musi, filii
48 Merari, filii Leui. * Fratres quoque
eorum Leuitæ, qui ordinati sunt in
cunctum ministerium tabernaculi do-
49 mus Domini. * Aaron verò, & filii eius
adolebant incensum super altare ho-
locausti & super altare thymiamatis,
in omne opus Sancti sanctorum: & vt
precarentur pro Israel, iuxta omnia,
quæ præceperat Moyses seruus Dei.
50 * Hi sunt autem filii Aaron: Eleazar fi-
lius eius, Phinees filius eius, Abisue
51 filius eius, * Bocci filius eius, Ozi fi-
52 lius eius, Zarahia filius eius, * Mera-
ioth filius eius, Amarias filius eius,
53 Achitob filius eius, * Sadoc filius eius,
54 Achimaas filius eius. * Et hæc habita-
cula eorum per vicos atque confinia,
filiorum scilicet Aaron, iuxta cogna-
tiones Caathitarum: ipsis enim sorte
55 contigerant. * Dederunt igitur eis He-
E bron in terra Iuda, & suburbana eius
56 per circuitum: * ‖ agros autem ciuita- Inf. 21. b. 12.
tis, & villas, Caleb filio Iephone.
57 * Porrò filiis Aaron dederunt ciuita-
tes ad cōfugiendum, Hebron, & Lob-
58 na & suburbana eius, * Iether quoque
& Esthemo cum suburbanis suis, sed
& Helon & Dabir cum suburbanis
59 suis, * Asan quoque & Bethsemes &
60 suburbana earum. * De tribu autem
Beniamin, Gabee & suburbana eius,
& Almath cum suburbanis suis, Ana-
thoth quoque cum suburbanis suis,
omnes ciuitates, tredecim, per cogna-
61 tiones suas. * Filiis autem Caath re-
siduis de cognatione sua, dederunt ex
dimidia tribu Manasse in possessio-
62 nem vrbes decem. * Porrò filiis Ger-
som per cognationes suas, de tribu Is-
sachar, & de tribu Aser, & de tribu
Nephthali,

Nephthali,& de tribu Manasse in Ba-
san,vrbes tredecim.* Filiis autem Me- 63
rari per cognationes suas, de tribu
Ruben, & de tribu Gad, & de tribu
Zabulon, dederunt sorte ciuitates
duodecim. * Dederunt quoque filij 64
Israël Leuitis ciuitates, & suburbana F
earum:* dederuntque per sortem,ex 65
tribu filiorum Iuda, & ex tribu filio-
rum Simeon, & ex tribu filiorum
Beniamin, vrbes has quas vocauerunt
nominibus suis, * & his qui erant de 66
‖ Iosu.21.b.20. cognatione filiorum Caath, ‖ fue-
runtque ciuitates in terminis eorum
de tribu Ephraim. * Dederunt ergo 67
eis vrbes ad confugiendum, Sichem
cū suburbanis suis in monte Ephraim,
& Gazer cum suburbanis suis, * Iec- 68
maam quoque cum suburbanis suis,
& Bethoron similiter, * necnon & 69
Helon cum suburbanis suis, & Ge-
thremmon in eūdem modum. * Por- 70
rò ex dimidia tribu Manasse, Auer &
suburbana eius, Baalam & suburba-
na eius:his videlicet,qui de cognatio-
ne filiorum Caath reliqui erant. * Fi- 71
liis autem Gersom, de cognatione di-
midiæ tribus Manasse, Gaulon in Ba-
san & suburbana eius, & Astharoth
cum suburbanis suis. * De tribu Issa- 72
char, Cedes & suburbana eius, & Da- G
bereth cum suburbanis suis.*Ramoth 73
quoque & suburbana eius, & Anem
cum suburbanis suis. * De tribu verò 74
Aser: Masal cum suburbanis suis, &
Abdom similiter, * Hucac quoque & 75
suburbana eius, & Rohob cum subur-
banis suis. * Porrò de tribu Nephtha- 76
li,Cedes in Galilæa & suburbana eius,
Hamon cum suburbanis suis, & Ca-
riathaim & suburbana eius.* Filiis au- 77
tem Merari residuis: de tribu Zabu-
lon, Remmono & suburbana eius, &
Thabor cum suburbanis suis: * trans 78
Iordanem quoque ex aduerso Iericho
contra Orientem Iordanis, de tribu
Ruben, Bosor in solitudine cum su-
burbanis suis, & Iassa cum suburbanis
suis, * Cademoth quoque & suburba- 79
na eius, & Mephaat cum suburbanis
suis. * Necnon & de tribu Gad, Ra- 80
moth in Galaad & suburbana eius, &
Manaim cum suburbanis suis, * sed & 81
Hesebon cum suburbanis suis,& Iezer
cum suburbanis suis.

CAP. VII.

Genealogia Issachar, Beniamin, Nephthali, Manasse, Ephraim, & Aser.

Gen.46.b.13. PORrò filii Issachar:Thola,& Phua, 1
Iasub,& Simeron,quattuor.* Filij A
Thola: Ozi & Raphaia, & Ieriel, & 2
Iemai,& Iebsem, & Samuel,principes
per domos cognationum suarum. De
stirpe Thola viri fortissimi numerati
sunt in diebus Dauid,viginti duo mil-
3 lia sexcenti. * Filij Ozi: Izrahia, de
quo nati sunt Michaël, & Obadia, &
Iohel, & Iesia, quinque omnes prin-
4 cipes.* Cumque eis per familias & po-
pulos suos, accincti ad prælium, viri
fortissimi, triginta sex millia: multas
enim habuerunt vxores, & filios.
5 * Fratres quoque eorum per omnem
B cognationem Issachar, robustissimi ad
pugnandum, octoginta septem millia
6 numerati sunt.* Filij ‖ Beniamin: Beda, ‖ Gen.46.c.21.
7 & Bechor, & Iadiel,tres.* Filii Beda:
Esbon,& Ozi,& Oziel,& Ierimoth,&
Vrai, quinque principes familiarum,
& ad pugnandum robustissimi: nume-
rus autem eorum, viginti duo millia
8 & triginta quattuor. * Porrò filii Be-
chor: Zamira, & Ioas, & Eliezer,
& Elioënai, & Amri, & Ierimoth, &
Abia, & Anathoth, & Almath:omnes
9 hi, filii Bechor. * Numerati sunt au-
tem per familias suas principes co-
gnationum suarum, ad bella fortissi-
10 mi, viginti millia & ducenti. * Porrò
C filii Iadhiel: Balan. Filii autem Balan:
Iehus, & Beniamin, & Aod, & Cha-
nana, & Zethan, & Tharsis, & Ahi-
11 sahar. * omnes hi filii Iadihel, prin-
cipes cognationum suarum, viri for-
tissimi, decem & septem millia &
12 ducenti,ad prælium procedentes.*Se-
pham quoque & Hapham filii Hir: &
13 Hasim filii Aher. * Filii autem Neph-
thali: Iasiel, & Guni, & Ieser, & Sel-
14 lum, filii Bala. * Porrò filius Manasse,
Esriel: concubinaque eius Syra pepe-
15 rit Machir patrem Galaad. * Machir
autem accepit vxores filiis suis Hap-
phim & Saphan: & habuit sororem
nomine Maacha: nomen autem se-
cundi, Salphaad, natæque sunt Sal-
16 phaad filiæ, * & peperit Maacha vxor
D Machir filium, vocauitque nomen
eius Phares: porrò nomē fratris eius,
Sares: & filii eius Vlam, & Recen.
17 * Filius autem Vlam, Badan. hi sunt
filii Galaad, filii Machir, filii Manasse.
18 * Soror autem eius Regina peperit
Virum decorum, & Abiezer, & Mo-
19 hola. * Erant autem filii Semida,
Ahin, & Sechem, & Leci, & Aniam.
20 *Filii autem Ephraim: Suthala, Ba-
red filius eius, Thahath filius eius,
Elada filius eius, Thahath filius eius,
21 huius filius Zabad, * & huius filius
E Suthala, & huius filius Ezer & Elad:
occiderunt autem eos viri Geth indi-
genæ, quia descenderant vt inuade-
22 rent possessionem eorum. * Luxit igi-
tur Ephraim pater eorum multis die-
bus, & venerunt fratres eius vt con-
sola-

olarentur eum. * Ingressusque est ad 23
vxorem suam: quæ concepit, & pe-
perit filium, & vocauit nomen eius
Beria, eò quòd in malis domus eius
ortus esset: * filia autem eius fuit Sa- 24
ra, quæ ædificauit Bethoron inferio-
rem & superiorem, & Ozensara.
* Porrò filius eius Rapha, & Reseph, 25
& Thale, de quo natus est Thaan,
* qui genuit Laadan: huius quoque 26
filius Ammiud, qui genuit Elizama,
* de quo ortus est Nun, qui habuit 27
filium Iosue. * Possessio autem eorum 28
& habitatio, Bethel cum filiabus suis, F
& contra Orientem Noran, ac Occi-
dentalem plagam Gazer & filiæ eius,
Sichem quoque cum filiabus suis, vs-
que ad Aza cum filiabus eius. * Iuxta 29
filios quoque Manasse, Bethsan & fi-
lias eius. Thanach & filias eius, Ma-
geddo & filias eius, Dor & filias eius:
in his habitauerunt filii Ioseph, filii
‖ Gen. Israël: * Filii ‖ Aser: Iemna, & Iesua, 30
46.b.17 & Iessui, & Baria, & Sara soror eo-
rum. * Filii autem Baria: Heber, & 31
Melchiel: ipse est pater Barsaith. * He- 32
ber autem genuit Iephlat, & Somer, G
& Hotham, & Suaa sororem eorum.
* Filii Iephlat: Phosech, & Chamaal, 33
& Asoth: hi filii Iephlat. * Porrò fi- 34
lii Somer: Ahi, & Roaga, & Haba, &
Aram. * Filii autem Helem fratris 35
eius: Supha, & Iemna, & Selles, &
Amal. * Filii Supha: Sur, Harnapher & 36
Sual, & Beri, & Iamra, * Bosor, & Hod, 37
& Samma, & Salusa, & Iethran, & Be-
ra. * Filii Iether: Iephone, & Phaspha, 38
& Ara. * Filii autem Olla: Aree, & Ha- 39
niel, & Resia. * Omnes hi filii, Aser 40
principes cognationum, electi atque
fortissimi duces ducum: numerus au-
tem eorum ætatis quæ apta esset ad
bellum, viginti sex millia.

CAP. VIII.

Rursum genealogia Beniamin & Saul, filiorumque ipsius.

Gen. 46 BEniamin autem genuit Bale pri- 1
c. 21. mogenitum suum, Asbel secun- A
Sup. 7. dum, Ahara tertium, * Nohaa quar- 2
b.6. tum, & Rapha quintum. * Fueruntque 3
filii Bale: Addar, & Gera, & Abiud, 4
* Abisue quoque & Naaman, & Ahoë, 5
* sed & Gera, & Sephuphan, & Huram. 6
* Hi sunt filii Ahod, principes cogna-
tionum habitantium in Gabaa, qui
translati sunt in Manahath. * Naman 7
autem, & Achia, & Gera ipse transtu-
lit eos, & genuit Oza, & Ahiud. * Por- 8
ro Saharaim genuit in regione Moab,
postquam dimisit Husim & Bara vxo-
res suas. * Genuit autem de Hodes 9
vxore sua Iobab, & Sebia, & Mosa, &
Molchom, * Iehus quoque & Sechia, 10
& Marma, hi sunt filii eius, principes
11 in familiis suis. * Mehusim verò ge-
12 nuit Abitob, & Elphaal. * Porrò filii
B Elphaal: Heber, & Misaam, & Sa-
mad: hic ædificauit Ono, & Lod, &
13 filias eius. * Baria autem & Sama, prin-
cipes cognationum habitantium in
Aialon: hi fugauerunt habitatores
14 Geth. * Et Ahio, & Sesac, & Ierimoth,
15 * & Zabadia, & Arod, & Heder,
16 * Michaël quoque, & Iespha, & Ioha,
17 filii Baria. * Et Zabadia, & Mosollam,
18 & Hezeci, & Heber, * & Iesamari, &
19 Iezlia, & Iobab, filii Elphaal, * & Ia-
20 cim, & Zechri, & Zabdi, * & Elioënai,
21 & Selethai, & Eliel, * & Adaia, & Ba-
22 raia, & Samarath, filii Semei. * Et
23 Iespham, & Heber, & Eliel, * & Abdon,
24 & Zechri, & Hanan, * & Hanania,
25 & Ælam, & Anathothia, * & Ieph-
26 daia, & Phanuel, filii Sesac. * & Sam-
27 sari, & Sohoria, & Otholia, * & Iersia,
28 & Elia, & Zechri, filii Ieroham. * hi
C patriarchæ, & cognationum princi-
29 pes, qui habitauerunt in Ierusalem.
* In ‖ Gabaon autem habitauerunt Abi- ‖ Inf. 74
gabaon, & nomen vxoris eius Maacha: f.33.
30 * filiusque eius primogenitus Abdon,
& Sur, & Cis, & Baal, & Nadab.
31 * Gedor quoque, & Ahlo, & Zacher, &
32 Macelloth: * & Macelloth genuit Sa-
maa: habitaueruntque ex aduerso fra-
trum suorum in Ierusalem cum fratri-
33 bus suis. * ‖ Ner autem genuit Cis, & 1. Reg.
Cis genuit Saul. Porrò Saul genuit 24. b.51.
Ionathan, & Melchisua, & Abinadab, Inf. 9.
34 & Esbaal. * Filius autem Ionathan, f.39.
Meribbaal: & Meribbaal genuit Mi-
35 cha. * Filii Micha, Phithon, & Melech,
36 & Tharaa, & Ahaz. * & Ahaz genuit
D Ioada: & Ioada genuit Alamath, &
Azmoth, & Zamri: porrò Zamri ge-
37 nuit Mosa, * & Mosa genuit Baana,
cuius filius fuit Rapha, de quo or-
38 tus est Elasa, qui genuit Asel. * Por-
rò Asel sex filii fuerunt his nomini-
bus, Ezricam, Bocru, Ismael, Saria,
39 Obdia, & Hanan. omnes hi filii Asel.
* Filii autem Esec fratris eius, Vlam
primogenitus, & Iehus secundus, &
40 Eliphalet tertius. * Fueruntque filii Vlam
viri robustissimi, & magno robore ten-
dentes arcum: & multos habentes fi-
lios ac nepotes, vsque ad centum quin-
quaginta. Omnes hi, filii Beniamin.

CAP. IX.

Qui primi filiorum Israel habitauerint in Ierusalem, & officia sacerdotum ac Leuitarum, generationes quoque Saul ac filiorum eius repetuntur.

1 VNiuersus ergo Israël dinumera-
A tus est: & summa eorum scripta
est,

est in Libro regum Israel, & Iuda:
translatique sunt in Babylonem pro-
pter delictum suum. * Qui autem habi- 2
tauerunt primi in possessionibus, & in
vrbibus suis: Israel, & Sacerdotes, &
Leuitæ, & Nathinæi. * Commorati 3
sunt in Ierusalem de filiis Iuda, & de
filiis Beniamin, de filiis quoque E-
phraim, & Manasse. * Othei filius 4
Ammiud, filij Amri, filii Omrai, filii
Bonni, de filiis Phares filii Iuda. * Et 5
de Siloni: Asaia primogenitus, & filii
eius. * De filiis autem Zara: Iehuel, & 6
fratres eorum, sexcenti nonaginta.
* Porrò de filiis Beniamin: Salo filius 7
Mosollam, filii Oduia, filii Asana:
* & Iobania filius Ieroham: & Ela fi- 8
lius Ozi, filii Mochori: & Mosollam B
filius Saphatiæ, filii Rahuel, filii Ie-
baniæ, * & fratres eorum per familias 9
suas, nongenti quinquagintasex. Om-
nes hi, principes cognationum per
domos patrum suorum. * De sacerdo- 10
tibus autem: Iedaia, Ioiarib, & Iachin:
* Azarias quoque filius Helciæ, filii 11
Mosollam, filii Sadoc, filii Maraioth,
filii Achitob, pontifex domus Dei.
* Porrò Adaias filius Ieroham, filii 12
Phassur, filii Melchiæ: & Maasai fi-
lius Adiel, filii Iezra, filii Mosollam,
filii Mosollamith, filii Emmer. * fra- 13
tres quoque eorum principes per fa- C
milias suas, mille septingenti sexa-
ginta, fortissimi robore ad faciendum
opus ministerii in domo Dei. * De Le- 14
uitis autem: Semeia filius Hassub, filii
Ezricam, filii Hasebia, de filiis Merari.
* Bacbacar quoque carpentarius, & 15
Galal, & Mathania filius Micha, filii
Zechri, filii Asaph: * & Obdia filius 16
Semeiæ, filii Galal, filii Idithun: &
Barachia filius Asa, filii Elcana, qui
habitauit in atriis Netophati. * Iani- 17
tores autem: Sellum, & Accub, & Tel-
mon, & Ahimam, & frater eorum Sel-
lum princeps, * vsque ad illud tempus, 18
in porta regis ad Orientem, obserua-
bant per vices suas de filiis Leui. * Sel- 19
lum verò filius Core, filii Abiasaph,
filii Core, cum fratribus suis, & do-
mo patris sui, hi sunt Coritæ super
opera ministerii, custodes vestibulo- D
rum tabernaculi: & familiæ eorum
per vices castrorum Domini custo-
dientes introitum. * Phinees autem fi- 20
lius Eleazari, erat dux eorum coram
Domino. * Porrò Zacharias filius Mo- 21
sollamia, ianitor portæ tabernaculi te-
stimonii. * Omnes hi electi in ostia- 22
rios per portas, ducenti duodecim: &
descripti in villis propriis: quos con-
stituerunt Dauid, & Samuel Vidés, in
fide sua, * tam ipsos, quàm filios eorũ, 23
in ostiis domus Domini, & in taberna-
24 culo, vicibus suis. * Per quattuor ven-
tos erant ostiarii, id est ad Orientem,
& ad Occidentem, & ad Aquilonem,
25 & ad Austrum. * Fratres autem eo-
rum in viculis morabantur, & venie-
bant in sabbatis suis de tempore vs-
26 que ad tempus. * His quattuor Leuitis
E creditus erat omnis numerus ianito-
rum, & erant super exedras, & the-
27 sauros domus Domini. * Per gyrum
quoque templi Domini morabantur
in custodiis suis: vt cùm tempus fuis-
28 set, ipsi manè aperirent fores. * De ho-
rum genere erant & super vasa mini-
sterii: ad numerum enim & infere-
29 bantur vasa, & efferebantur. * De ipsis,
& qui credita habebant vtensilia san-
ctuarii, præerant similæ, & vino, &
30 oleo, & thuri, & aromatibus. * Filii
autem sacerdotum vnguenta ex aro-
31 matibus conficiebant. * Et Matha-
thias Leuites primogenitus Sellum
Coritæ, præfectus erat eorum, quæ in
32 sartagine frigebantur. * Porrò de fi-
F liis Caath fratribus eorum, super pa-
nes erãt propositionis, vt semper no-
uos per singula sabbata præpararent.
33 * Hi sunt principes cantorum per fa-
milias Leuitarum, qui in exedris mo-
rabantur, vt die ac nocte iugiter suo
34 ministerio deseruirent. * Capita Le-
uitarum, per familias suas principes,
35 manserunt in Ierusalem. * In ‖ Ga- ‖ *Sup. 8. c. 29.*
baon autem commorati sunt, pater
Gabaon Iehiel, & nomen vxoris eius
36 Maacha. * Filius primogenitus eius
Abdon, & Sur, & Cis, & Baal, &
37 Ner, & Nadab, * Gedor quoque, &
Ahio, & Zacharias, & Macelloth.
38 * Porrò Macelloth genuit Samaan:
G isti habitauerunt è regione fratrum
suorum in Ierusalem, cum fratribus
39 suis. * ‖ Ner autem genuit Cis: & ‖ *Sup. 8. c. 33.*
Cis genuit Saul: & Saul genuit Iona-
than, & Melchisua, & Abinadab, &
40 Esbaal. * Filius autem Ionathan, Me-
ribbaal: & Meribbaal genuit Micha.
41 * Porrò filii Micha, Phithon, & Me-
42 lech, & Tharaa, & Ahaz. * Ahaz au-
tem genuit Iara, & Iara genuit Ala-
math, & Azmoth, & Zamri. Zamri
43 autem genuit Mosa. * Mosa verò ge-
nuit Banaa: cuius filius Raphaia, ge-
nuit Elasa: de quo ortus est Asel.
44 * Porrò Asel sex filios habuit his no-
minibus, Ezricam, Bocru, Ismahel,
Saria, Obdia, Hanan. hi sunt filii
Asel.

CAP.

CAP. X.

Saul propter varias iniquitates à Philisthæis occiditur cum filiis; eiusque capite à Philisthæis amputato, reliquum corpus cum filiis sepelitur à viris Iabes Galaad.

2. Reg. 31.a.1. PHilisthiim autem pugnabant con- 1
tra Israël, fugeruntque viri Israël A
Palæsthinos, & ceciderunt vulnerati
in monte Gelboë. * Cumque appro- 2
pinquassent Philisthæi persequentes
Saul, & filios eius, percusserunt Io-
nathan, & Abinadab, & Melchisua,
filios Saul. * Et aggrauatum est præ- 3
lium contra Saul, inueneruntque eum
sagittarij, & vulnerauerunt iaculis.
* Et dixit Saul ad armigerum suum: 4
Euagina gladium tuum, & interfice B
me: ne fortè veniant incircumcisi isti,
& illudant mihi. Noluit autem armi-
ger eius hoc facere, timore perterri-
tus: atripuit ergo Saul ensem, & ir-
ruit in eum. * Quod cùm vidisset ar- 5
miger eius, videlicet mortuum esse
Saul, irruit etiam ipse in gladium
suum, & mortuus est. * Interiit ergo 6
Saul, & tres filij eius, & omnis domus
illius pariter concidit. * Quod cùm 7
vidissent viri Israël, qui habitabant in
campestribus, fugerunt: & Saul ac fi- C
liis eius mortuis, dereliquerunt vrbes
suas, & huc illucque dispersi sunt:
veneruntque Philisthiim, & habita-
uerunt in eis. * Die igitur altero de- 8
trahētes Philisthiim spolia cæsorum,
inuenerunt Saul, & filios eius iacen-
tes in monte Gelboë. * Cumque spo- 9
liassent eum, & amputassent caput,
armisque nudassent, miserunt in ter-
ram suam, vt circumferretur, & osten-
deretur idolorum templis, & popu-
lis:* arma autem eius consecrauerunt 10
in fano dei sui, & caput affixerunt in
templo Dagon. * Hoc cùm audissent 11
viri Iabes Galaad, omnia scilicet
quæ Philisthiim fecerant super Saul,
*consurrexerunt singuli virorum for- 12
tium, & tulerunt cadauera Saul & fi- D
liorum eius: attuleruntque ea in Ia-
bes, & sepelierunt ossa eorum subter
quercum, quæ erat in Iabes, & ie-
iunauerunt septem diebus.* Mortuus 13
est ergo Saul propter iniquitates
§ 1. Reg. 15.a.3. suas, eò quòd præuaricatus sit ‖ man-
datum Domini quod præceperat, &
Exod. 17.d.14. non custodierit illud: sed ‖ insu-
per etiam pythonissam consuluerit,
§ 1. Reg. 28.b.8. * nec sperauerit in Domino: pro- 14
pter quod interfecit eum, & tran-
stulit regnum eius ad Dauid filium
Isai.

CAP. XI.

Vnctus Dauid in regem, deuictis Iebusæis habitauit in Ierusalem: stipatus potentißimis ac strenuißimis militibus, quorum heroica gesta narrantur: noluit Dauid desideratam bibere aquam, eò quòd cum fortium suorum periculo allata esset.

1 COngregatus est igitur omnis Is- 2. Reg.
A raël ad Dauid in Hebron, dicens: 5.a.1.
2 Os tuum sumus, & caro tua. * Heri
quoque, & nudiustertius, cùm adhuc
regnaret Saul, tu eras qui educebas,
& introducebas Israël: tibi enim dixit
Dominus Deus tuus: Tu pasces po-
pulum meum Israël, & tu eris prin-
3 ceps super eum.* Venerunt ergo om-
nes maiores natu Israël ad regem in
Hebron, & iniit Dauid cum eis fœdus
coram Domino: vnxeruntque eum
regem super Israël, iuxta sermonem
B Domini, quem locutus est in manu
4 Samuel.* Abiit quoque Dauid, & om-
nis Israël, in Ierusalem, hæc est Iebus,
vbi erant Iebusæi habitatores terræ.
5 * Dixeruntque qui habitabant in Ie-
bus ad Dauid: Non ingredieris huc.
Porrò Dauid cepit arcem Sion, quæ
6 est Ciuitas Dauid,* dixitque: Omnis
qui percusserit Iebusæum in primis,
erit princeps & dux. Ascendit igitur
primus Ioab filius Saruiæ, & factus
7 est princeps. * Habitauit autem Da-
uid in arce, & idcircò appellata est
8 Ciuitas Dauid. * Ædificauitque vr-
bem in circuitu à Mello vsque ad gy-
rum, Ioab autem reliqua vrbis extru-
9 xit. * Proficiebatque Dauid vadens &
crescens, & Dominus exercituum erat
10 cum eo. * ‖ Hi principes virorum for- ‖ 2. Reg.
C tium Dauid, qui adiuuerunt eum vt 23.a.29.
rex fieret super omnem Israël, iuxta
verbum Domini, quod locutus est ad
11 Israël. * Et iste numerus robustorum
Dauid: Iesbaam filius Hachamoni
princeps inter triginta: iste leuauit
hastam suam super trecentos vulnera-
12 tos vna vice.* Et post eum Eleazar fi-
lius patrui eius Ahohites, qui erat in-
13 ter tres potentes.* Iste fuit cum Da-
uid in Phesdomim, quādo Philisthiim
congregati sunt ad locum illum in
prælium: & erat ager regionis illius
plenus hordeo, fugeratque populus à
14 facie Philisthinorum.* Hi steterunt in
medio agri, & defenderunt eum: cum-
que percussissent Philisthæos, dedit
Dominus salutem magnam populo
15 suo. * Descenderunt autem tres de
D triginta principibus ad petram, in qua
erat Dauid, ad speluncam Odollam,
quando Philisthiim fuerant castrame- ‖ 2. Reg.
16 tati in Valle raphaim. * ‖ Porrò Da- 23.b.14.

nid erat in præsidio, & statio Phili-
sthinorum in Bethlehem. * Deside- 17
rauit igitur Dauid, & dixit: O si quis
daret mihi aquam de cisterna Bethle-
hem, quæ est in porta. * Tres ergo 18
isti per media castra Philisthinorum
perrexerunt, & hauserunt aquam de
cisterna Bethlehem, quæ erat in por-
ta, & attulerunt ad Dauid vt biberet:
qui noluit, sed magis libauit illam
Domino,* dicens: Absit vt in conspe- 19
ctu Dei mei hoc faciam, & sangui-
nem istorum virorum bibam: quia R
in periculo animarum suarum attu-
lerunt mihi aquam. Et ob hanc cau-
sam noluit bibere, hæc fecerunt tres
robustissimi. * Abisai quoque frater 20
Ioab ipse erat princeps trium, & ipse
leuauit hastam suam contra trecen-
tos vulneratos, & ipse erat inter tres
nominatissimus, * & inter tres secun- 21
dos inclytus, & princeps eorum: ve-
rumtamen vsque ad tres primos non
peruenerat. * Banaias filius Ioiadæ 22
viri robustissimi, qui multa opera
perpetrarat, de Cabseel: ipse percussit
duos ariel Moab: & ipse descendit,
& interfecit leonem in media cister-
na tempore niuis. * Et ipse percussit 23
virum Ægyptium, cuius statura erat
quinque cubitorum, & habebat lan-
ceam vt liciatorium texentium: de-
scendit igitur ad eum cum virga, &
rapuit hastam, quam tenebat manu,
& interfecit eum hasta sua. * Hæc fe- 24
cit Banaias filius Ioiadæ, qui erat in- F
ter tres robustos nominatissimus,*in- 25
ter triginta primus, verumtamen ad
tres vsque non peruenerat: posuit au-
tem eum Dauid ad auriculam suam.
* Porrò fortissimi viri in exercitu, 26
Asahel frater Ioab, & Elchanan filius
patrui eius de Bethlehem,* Sammoth 27
Arorites, Helles Phalonites, * Ira fi- 28
lius Acces Thecuites, Abiezer Ana-
thothites, * Sobbochai Husathites, 29
Ilai Ahohites,* Maharai Netophathi- 30
tes, Heled filius Baana Netophati-
tes,* Ethai filius Ribai de Gabaath fi- 31
liorum Beniamin, Banaia Pharatho-
nites,*Hurai de Torrente Gaas, Abiel 32
Arbathites, Azmoth Bauramites Elia- G
ba Salabonites. * Filij Assem Gezo- 33
nites, Ionathan filius Sage, Arari-
tes, * Ahiam filius Sachar, Ararites, 34
Eliphal filius Vr, Hepher Mechera- 35
thites, Ahia Phelonites, * Hesro Car- 36
melites, Naarai filius Asbai,* Ioël fra- 37
ter Nathan, Mibahar filius Agarai. 38
* Selec Ammonites, Naarai Berothi- 39
tes armiger Ioab filij Saruiæ. * Ira Ie- 40
thræus, Gareb Iethræus, * Vrias He- 41
thæus, Zabad filius Oholi, * Adina fi- 42
lius Siza Rubenites princeps Rubeni-
43 tarum, & cum eo triginta: * Hanan fi-
lius Maacha, & Iosaphat Mathanites,
44 * Ozia Astarothites, Samma & Ie-
45 hiel filij Hotham Aroërites, * Iedihel
filius Samri, & Ioha frater eius Tho-
46 saites, * Eliel Mahumites, & Ieribai
& Iosaia filij Elnaëm, & Iethma Moa-
bites, Eliel, & Obed, & Iasiel de Ma-
sobia.

CAP. XII.

Qui Dauid fuerant secuti fugientem Saul, & qui postea ex omnibus tribubus venerunt vt eum regem constituerent in Hebron.

1 A HI quoque venerunt ad Dauid in
Siceleg, cùm adhuc fugeret Saul,
filium Cis, qui erant fortissimi &
2 egregij pugnatores, * tendentes ar-
cum, & vtraque manu fundis saxa ia-
cientes, & dirigentes sagittas: de fra-
3 tribus Saul ex Beniamin. * Princeps
Ahiezer, & Ioas, filij Samaa, Gabaathi-
tes, & Iaziel, & Phallet filij Azmoth,
4 & Baracha, & Iehu Anathotites. * Sa-
maias quoque Gabaonites fortissimus
inter triginta & super triginta. Iere-
mias, & Ieheziel, & Iohanan, & Ie-
5 zabad Gaderothites. * & Eluzai &
Ierimuth, & Baalia, & Samaria, &
6 Saphatia Haruphites. * Elcana, & Ie-
B sia, & Azareel, & Ioëzer, & Iesbaam
7 de Carehim: * Ioëla quoque, & Za-
8 badia, filij Ieroham de Gedor. * Sed
& de Gaddi transfugerunt ad Dauid,
cùm lateret in deserto, viri robustis-
simi, & pugnatores optimi, tenen-
tes clypeum & hastam: facies eorum
quasi facies leonis, & veloces quasi
9 capreæ in montibus: *Ezer princeps,
10 Obdias secundus, Eliab tertius,* Mas-
mana quartus, Ieremias quintus,
11 * Ethi sextus, Eliel septimus, * Ioha-
12 nan octauus, Elzebad nonus, * Iere-
13 mias decimus, Machbanai vndeci-
14 mus. * hi de filiis Gad principes exer-
citus: nouissimus centum militibus
15 præerat, & maximus mille. * Isti sunt
qui transierunt Iordanem mense pri-
mo, quando inundare consueuit super
ripas suas: & omnes fugauerunt qui
morabantur in vallibus ad Orienta-
lem plagam, & Occidentalem. * Ve-
16 nerunt autem & de Beniamin, & de
C Iuda, ad præsidium in quo moraba-
17 tur Dauid. * Egressusque est Dauid ob-
uiam eis, & ait: Si pacificè venistis
ad me vt auxiliemini mihi, cor meum
iungatur vobis: si autem insidiamini
mihi pro aduersariis meis, cùm ego
iniquitatem in manibus non habeam,
videat Deus patrum nostrorum, & iu-
18 dicet. * Spiritus verò induit Amasai

principem inrer triginta, & ait: Tui
ſumus ô Dauid, & tecum fili Iſai:
pax, pax tibi, & pax adiutoribus tuis,
te enim adiuuat Deus tuus. Suſcepit
ergo eos Dauid, & conſtituit prin-
cipes turmæ. * Porrò de Manaſſe 19
transfugerunt ad Dauid, quando ve-
niebat cum Philiſthiim aduerſus Saul,
vt pugnaret: & non dimicauit cum
‖1.Reg. eis; ‖ quia inito conſilio remiſerunt
29.b.4. eum principes Philiſthinorum, di-
centes: Periculo capitis noſtri reuer-
tetur ad dominum ſuum Saul.*Quãdo D
igitur reuerſus eſt in Siceleg, tranſ- 20
fugerunt ad eum de Manaſſe, Ednas,
& Iezabad, & Iedibel, & Michaël,
& Eddas, & Iozabad, & Eliu, & Sa-
lathi, principes millium in Manaſſe.
* hi præbuerunt auxilium Dauid ad- 21
uerſus latrunculos: omnes enim erant
viri fortiſſimi, & facti ſunt principes
in exercitu. * Sed & per ſingulos 22
dies veniebant ad Dauid ad auxilian-
dum ei, vſque dum fieret grandis nu-
merus, quaſi exercitus Dei.* Iſte quo- 23
que eſt numerus principum exerci-
tus, qui venerunt ad Dauid, cùm eſſet
in Hebron, vt transferrent regnum
Saul ad eum, iuxta verbum Domini.
* Filii Iuda portantes clypeum & ha- 24
ſtam, ſex millia octingenti expediti
ad prælium. * De filiis Simeon, viro- 25
rum fortiſſimorum ad pugnandum, ſe-
ptem millia centum. * De filiis Leui, 26
quattuor millia ſexcenti.*Ioiada quo- 27
que princeps de ſtirpe Aaron, & cum E
eo tria millia ſeptingenti. * Sadoc 28
etiam puer egregiæ indolis, & do-
mus patris eius, principes viginti
duo. * De filiis autem Beniamin fra- 29
tribus Saul, tria millia: magna enim
pars eorum adhuc ſequebatur domum
Saul. * Porrò de filiis Ephraim vigin- 30
ti millia octingenti, fortiſſimi robo-
re, viri nominati in cognationibus
ſuis. * Et ex dimidia tribu Manaſſe, 31
decem & octo millia, ſinguli per no-
mina ſua, venerunt vt conſtituerent
regem Dauid. * De filiis quoque Iſſa- 32
char viri eruditi, qui nouerant ſingu- F
la tempora ad præcipiendum quid fa-
cere deberet Iſraël, principes ducen-
ti: omnis autem reliqua tribus, eorum
conſilium ſequebatur. * Porrò de Za- 33
bulon qui egrediebantur ad prælium,
& ſtabant in acie inſtructi armis bel-
licis, quinquaginta millia venerunt in
auxilium non in corde duplici. * Et 34
de Nephthali, principes mille: & cum
eis inſtructi clypeo & haſta, trigin-
ta & ſeptem millia. * De Dan etiam 35
præparati ad prælium, viginti octo
millia ſexcenti.* Et de Aſer egredien- 36
tes ad pugnam, & in acie prouocan-
37 tes, quadraginta millia. * Trans Ior-
danem autem de filiis Ruben, & de
Gad, & dimidia parte tribus Manaſ-
ſe, inſtructi armis bellicis, centum vi-
38 ginti millia. * Omnes iſti viri bellato-
G res expediti ad pugnandum, corde
perfecto venerunt in Hebron, vt con-
ſtituerent regem Dauid ſuper vniuer-
ſum Iſraël: ſed & omnes reliqui ex Iſ-
raël, vno corde erant, vt rex fieret
39 Dauid. * Fueruntque ibi apud Dauid
tribus diebus comedentes & biben-
tes, præparauerant enim eis fratres
40 ſui. * Sed & qui iuxta eos erant, vſque
ad Iſſachar, & Zabulon, & Nephtha-
li, afferebant panes in aſinis, & came-
lis, & mulis, & bobus, ad veſcen-
dum: farinam, palathas, vuam paſ-
ſam, vinum, oleum, boues, arietes,
ad omnem copiam, gaudium quippe
erat in Iſrael.

CAP. XIII.

*A Cariathiarim reducitur arca Domi-
ni de domo Abinadab, omni Iſrael
cum Dauid ante eam ludentibus: ſed
quia Oza arcam contingens à Domi-
no percuſſus eſt, auertit eam Dauid
in domum Obededom, cui ex eo tem-
pore benedixit Dominus.*

1 Iniit autem conſilium Dauid cum
A tribunis, & centurionibus, & vni-
2 uerſis principibus, * & ait ad omnem
cœtum Iſrael: Si placet vobis: & à
Domino Deo noſtro egreditur ſer-
mo, quem loquor: mittamus ad fra-
tres noſtros reliquos in vniuerſas re-
giones Iſraël, & ad Sacerdotes, & Le-
uitas, qui habitant in ſuburbanis vr-
3 bium, vt congregentur ad nos, * & re-
ducamus arcam Dei noſtri ad nos:
non enim requiſiuimus eam in die-
4 bus Saul.* Et reſpondit vniuerſa mul-
B titudo vt ita fieret: placuerat enim
5 ſermo omni populo. * Congregauit
ergo Dauid cunctum Iſraël, à Sihor
Ægypti, vſque dũ ingrediaris Emath,
‖ vt adduceret arcam Dei de Caria- ‖2.Reg.
6 thiarim.* Et aſcendit Dauid, & om- 6.a.2.
nis vir Iſraël, ad collem Cariathiarim,
qui eſt in Iuda, vt afferret inde arcam
Domini Dei ſedentis ſuper cherubim,
7 vbi inuocatum eſt nomen eius. * Im-
C poſueruntque arcam Dei ſuper plau-
ſtrum nouum, de domo Abinadab:
Oza autem, & frater eius, minabant
8 plauſtrum. * Porrò Dauid, & vniuer-
ſus Iſrael, ludebant coram Deo omni
virtute in canticis, & in citharis, &
pſalteriis, & tympanis, & cymbalis,
9 & tubis. * Cùm autem perueniſſent
ad Aream Chidon, tetendit Oza ma-
num ſuam, vt ſuſtentaret arcam: bos

quippe lasciuiens paululùm inclina-
uerat eam. * Iratus est itaque Domi- 10
nus contra Ozam, & percussit eum,
eò quòd tetigisset arcam: & mortuus
est ibi coram Domino. * Contrista- 11
tusque est Dauid, eò quòd diuisisset D
Dominus Ozam: vocauitque locum
illum: Diuisio Ozæ, vsque in præsen-
tem diem. * Et timuit Deum tunc tem- 12
poris, dicens: Quo modo possum ad
me introducere arcam Dei? * Et ob 13
hanc causam non adduxit eam ad se,
hoc est, in Ciuitatem Dauid, sed auer-
tit in domum Obededom Gethæi.
* Mansit ergo arca Dei in domo Obe- 14
dedom tribus mensibus: & benedixit
Dominus domui eius, & omnibus quæ
habebat.

CAP. XIV.

Dauid acceptis à rege Tyri lignis & artificibus ad extruendam sibi domum, alias ducit vxores, ac multos gignit liberos, & consulto Domino bis cædit Philisthæos.

2. Reg. 5. c. 11. Misit quoque Hiram rex Tyri nun- 1
tios ad Dauid, & ligna cedrina, A
& artifices parietum, lignorumque:
vt ædificarent ei domum. * Cogno- 2
uitque Dauid quòd confirmasset eum
Dominus in regem super Israël, &
subleuatum esset regnum suum super
2. Reg. 5. c. 13. populum eius Israël. * ‖ Accepit quo- 3
que Dauid alias vxores in Ierusalem:
genuitque filios, & filias. * Et hæc 4
nomina eorum, qui nati sunt ei in Ie- B
rusalem: Samua, & Sobad, Nathan,
& Salomon. * Iebahar, & Elisua, & 5
Eliphalet, * Noga quoque, & Na- 6
pheg, & Iaphia, * Elisama, & Baalia- 7
2. Reg. 5. c. 6. da, & Eliphalet. * ‖ Audientes autem 8
Philisthiim eò quòd vnctus esset Da-
uid in regem super vniuersum Israël,
ascenderunt omnes vt quærerent eum:
quod cùm audisset Dauid, egressus
est obuiam eis. * Porrò Philisthiim 9
venientes, diffusi sunt in Valle Ra-
phaim. * Consuluitque Dauid Do- 10
minum, dicens: Si ascendam ad Phi-
listhæos, & si trades eos in manu G
mea? Et dixit ei Dominus: Ascende,
& tradam eos in manu tua. * Cumque 11
illi ascendissent in Baalpharasim, per-
cussit eos ibi Dauid, & dixit: Diuisit
Deus inimicos meos per manu meã,
sicut diuiduntur aquæ: & idcircò vo-
catum est nomen illius loci Baalpha-
rasim. * Dereliqueruntque ibi deos 12
suos, quos Dauid iussit exuri. * Alia 13
etiam vice Philisthiim irruerunt, &
diffusi sunt in valle. * Consuluitque 14
rursum Dauid Deum, & dixit ei Deus: D
Non ascendas post eos, recede ab eis,
& venies contra illos ex aduerso py-
15 rorum. * Cumque audieris sonitum
gradientis in cacumine pyrorum, tūc
egredieris ad bellum. Egressus est
enim Deus ante te, vt percutiat castra
16 Philisthiim. * Fecit ergo Dauid sicut
præceperat ei Deus, & percussit castra
Philisthinorum, de Gabaon vsque Ga-
17 zera, * Diuulgatumque est nomen
Dauid in vniuersis regionibus, & Do-
minus dedit pauorem eius super om-
nes gentes.

CAP. XV.

Deducitur magno cum apparatu arca Dei in Ierusalem, comitante omni Israel, sacerdotibus verò ac Leuitis iuxta sua officia ministrantibus; & Michol despicit Dauid coram arca saltantem, indutum stola byssina, & ephod lineo.

1 Fecit quoque sibi domos in Ciuita-
A te Dauid: & ædificauit locum arcæ
Dei, tetenditque ei tabernaculum.
2 * Tunc dixit Dauid: Illicitum est vt
à quocumque portetur arca Dei nisi à
Leuitis, quos elegit Dominus ad
portandum eam, & ad ministrandum
3 sibi vsque in æternum. * Congrega-
uitque vniuersum Israël in Ierusalem,
vt afferretur arca Dei in locum suum,
4 quem præparauerat ei. * Necnon &
5 filios Aaron, & Leuitas. * de filiis
Caath, Vriel princeps fuit, & fra-
6 tres eius centum viginti. * De filiis
Merari, Asaia princeps; & fratres
7 eius ducenti viginti. * De filiis Ger-
som, Ioël princeps, & fratres eius
8 centum triginta. * De filiis Elisaphan,
Semeias princeps; & fratres eius du-
9 centi. * De filiis Hebron, Eliel prin-
10 ceps; & fratres eius octoginta. * De
filiis Oziel, Aminadab princeps; &
11 fratres eius centum duodecim. * Vo-
B cauitque Dauid Sadoc & Abiathar Sa-
cerdotes, & Leuitas, Vriel, Asaiam,
Ioel, Semeiam, Eliel, & Aminadab:
12 * & dixit ad eos: Vos qui estis prin-
cipes familiarum Leuiticarum, san-
ctificamini cum fratribus vestris, &
afferte arcam Domini Dei Israël, ad
13 locum qui ei præparatus est: * ‖ ne vt à Sup. 13. d. 20.
principio, quia non eratis præsentes,
percussit nos Dominus; sic & nunc
fiat, illicitum quid nobis agentibus.
14 * Sanctificati sunt ergo Sacerdotes, &
Leuitæ, vt portarent arcam Domini
15 Dei Israel. * ‖ Et tulerunt filij Leui ar- Nu. 4. b. 15.
cam Dei, sicut præceperat Moyses
iuxta verbum Domini, humeris suis,
16 in vectibus. * Dixitque Dauid princi-
pibus Leuitarum, vt constituerent de
fratribus suis cantores in organis mu-
sicorum, nablis videlicet, & lyris, &
cymbalis, vt resonaret in excelsis so-
nitus

nitus lætitiæ.* Constitueruntque Le- 17
uitas: Hemam filium Ioel, & de fra-
tribus eius, Asaph filium Barachiæ:
de filiis verò Merari, fratribus eorum,
Ethan filium Casaiæ.* Et cum eis fra- 18
tres eorum: in secundo ordine, Za-
chariam, & Ben, & Iaziel, & Semi-
ramoth, & Iahiel, & Ani, Eliab, & Ba-
naiam, & Maasiam, & Mathathiam,
& Eliphalu, & Maceniam, & Obede- C
dom, & Iehiel, ianitores. * Porrò 19
cantores, Henian, Asaph, & Ethan,
in cymbalis æneis concrepantes.*Za- 20
charias autem, & Oziel, & Semira-
moth, & Iahiel, & Ani, & Eliab, &
Maasias, & Banaias, in nablis arcana
cantabant. * Porrò Mathathias, & 21
Eliphalu, & Macenias, & Obededom,
& Iehiel, & Ozaziu, in citharis pro
octaua canebant epinicion.* Chono- 22
nias autem princeps Leuitarum, pro-
phetiæ præerat, ad præcinendam me-
lodiam: erat quippe valdè sapiens.
* Et Barachias, & Elcana, ianitores 23
arcæ.* Porrò Sebenias, & Iosaphat, 24
& Nathanael, & Amasai, & Zacharias,
& Banaias, & Eliezer, sacerdotes,
clangebant tubis coram arca Dei: &
Obededom, & Iehias, erant ianito-
‖2. Reg. 6. a.12. res arcæ.* ‖ Igitur Dauid, & omnes 25
maiores natu Israel, & tribum, ie- D
runt ad deportandam arcam fœderis
Domini de domo Obededom, cum læ-
titia.* Cumque adiuuisset Deus Leui- 26
tas, qui portabant arcam fœderis Do-
mini, immolabantur septem tauri, &
septem arietes.* Porrò Dauid erat in- 27
dutus stola byssina, & vniuersi Le-
uitæ qui portabant arcam, cantoresque,
& Chonenias princeps prophe-
tiæ inter cantores: Dauid autem etiam
indutus erat ephod lineo. * Vniuer- 28
susque Israel deducebant arcam fœde-
ris Domini in iubilo, & sonitu bucci-
næ, & tubis, & cymbalis, & nablis, &
citharis concrepantes.* Cumque per-
uenisset arca fœderis Domini vsque
ad Ciuitatem Dauid, Michol filia Saul
prospiciens per fenestram, vidit re-
gem Dauid saltantem atque luden-
tem, & despexit eum in corde suo.

CAP. XVI.

Constituta arca in tabernaculo fœderis, oblatisque victimis, & populo a Dauid benedicto, ordinantur varia Leuitarum ministeria coram arca, interposito cantico diuinæ laudis.

2. Reg. 6. c. 17. ATtulerunt igitur arcam Dei, & 1
constituerunt eam in medio ta- A
bernaculi quod tetenderat ei Dauid
& obtulerunt holocausta, & pacifica
coram Deo.* Cumque complesset Da- 2
uid offerens holocausta, & pacifica,
benedixit populo in nomine Domi-
3 ni. * Et diuisit vniuersis per singulos,
à viro vsque ad mulierem, tortam pa-
nis, & partem assæ carnis bubalæ, &
4 frixam oleo similam. * Constituitque
coram arca Domini de Leuitis, qui
ministrarent, & recordarentur ope-
rum eius, & glorificarent atque lau-
5 darent Dominum Deum Israel: * A-
saph principem; & secundum eius
Zachariam: Porrò Iahiel, & Semira-
moth, & Iehiel, & Marhathiam, &
Eliab, & Banaiam, & Obededom: Ie-
hiel super organa psalterij, & lyras:
Asaph autem vt cymbalis persona-
6 ret; * Banaiam verò & Iaziel sacer-
dotes, canere tuba iugiter coram ar-
7 ca fœderis Domini. * In illo die fecit
Dauid principem ad confitendum
Domino Asaph, & fratres eius.
8 * ‖ Confitemini Domino, & inuo- ‖Ps.104. a.1.
cate nomen eius: notas facite in po-
pulis adinuentiones eius. Isa. 12. b.4.
9 * Cantate ei, & psallite ei: & narrate
omnia mirabilia eius.
10 * Laudate nomen sanctum eius: læ-
tetur cor quærentium Dominum.
11 * Quærite Dominum, & virtutem
B eius: quærite faciem eius semper.
12 * Recordamini mirabilium eius, quæ
fecit: signorum illius, & iudiciorum
oris eius.
13 * Semen Israel serui eius: filii Iacob
electi eius.
14 * Ipse Dominus Deus noster: in vni-
uersa terra iudicia eius.
15 * Recordamini in sempiternum pa-
cti eius: sermonis, quem præcepit in
mille generationes.
16 * Quem pepigit cum Abraham: &
iuramenti illius cum Isaac.
17 * Et constituit illud Iacob in præce-
ptum: & Israel in pactū sempiternum.
18 * Dicens: Tibi dabo Terram Cha-
naan, funiculum hereditatis vestræ.
19 * Cùm essent pauci numero, parui
& coloni eius.
20 * Et transierunt de gente in gentem,
& de regno ad populum alterum.
21 * Non dimisit quemquam calum-
niari eos, sed increpauit pro eis reges.
22 * Nolite tangere christos meos: &
C in prophetis meis nolite malignari.
23 * Cantate Domino omnis terra: an-
nuntiate ex die in diem salutare eius.
24 * Narrate in gentibus gloriam eius:
in cunctis populis mirabilia eius.
25 * Quia magnus Dominus, & lauda-
bilis nimis: & horribilis super omnes
deos.
26 * Omnes enim dij populorum, ido-
la: Dominus autem cælos fecit.
27 * Confessio & magnificentia coram

eo:fortitudo & gaudium in loco eius.
* Afferte Domino familiæ popu- 28
lorum : afferte Domino gloriam &
imperium.
* Date Domino gloriam, nomini 29
eius, leuate sacrificium, & venite in
conspectu eius: & adorate Dominum
in decore sancto.
* Commoueatur à facie eius om- 30
nis terra : ipse enim fundauit orbem
immobilem.
* Lætentur cæli, & exultet terra:& 31
dicant in nationibus, Dñs regnauit.
* Tonet mare, & plenitudo eius: 32
exultēt agri,& omnia quæ in eis sunt.
* Tunc laudabunt ligna saltus corā 33
Domino:quia venit iudicare terram.
* Confitemini Domino, quoniam 34
bonus : quoniam in æternum miseri-
cordia eius.
* Et dicite: Salua nos Deus salua- 35
tor noster, & congrega nos, & erue D
de gentibus, vt confiteamur nomini
sancto tuo, & exultemus in carmini-
bus tuis.
* Benedictus Dominus Deus Is- 36
raël ab æterno vsque in æternum : &
dicat omnis populus: Amen, & hym-
num Domino.
* Reliquit itaque ibi coram arca 37
fœderis Domini, Asaph & fratres
eius,vt ministrarent in conspectu ar-
cæ iugiter,per singulos dies, & vices
suas. * Porrò Obededom, & fratres 38
eius sexaginta octo, & Obededom fi-
lium Idithun, & Hosa,constituit iani-
tores. * Sadoc autem sacerdotem, & 39
fratres eius sacerdotes, coram taber-
naculo Domini in excelso, quod erat
in Gabaon, * vt offerent holocausta 40
Domino super altare holocautomatis
iugiter, manè & vespere, iuxta omnia
quę scripta sunt in lege Domini,quam
præcepit Israëli,* Et post eum Heman, 41
& Idithun,& reliquos electos, vnum-
quemque vocabulo suo ad confiten-
dum Domino: Quoniam in æternum
misericordia eius.* Heman quoque & 42
Idithun canentes tuba, & quatientes
cymbala, & omnia musicorum orga-
na, ad canendum Deo; filios autem
Idithun fecit esse portarios. * Reuer- 43
súsque est omnis populus in domum
suam, & Dauid, vt benediceret etiam
domui suæ.

CAP. XVII.

Cogitanti Dauid ædificare domum Domino, promittitur filius qui illam sit ædificaturus, vnde Dauid gratias agit, Dei erga se bonitatem extollens.

1.Reg.7 a.1.
Cvm autem habitaret Dauid in do- 1
mo sua, dixit ad Nathan prophe- A
tam : Ecce ego habito in domo cedri-
na : arca autem fœderis Domini sub
2 pellibus est. * Et ait Nathan ad Da-
uid: Omnia, quæ in corde tuo sunt,
3 fac : Deus enim tecum est. * Igitur
nocte illa factus est sermo Dei ad Na-
4 than, dicens: * Vade, & loquere Da-
uid seruo meo : Hæc dicit Dominus:
Non ædificabis tu mihi domum ad ha-
5 bitandum. * Neque enim mansi in
domo, ex eo tempore quo eduxi Is-
raël, vsque ad diem hanc : sed fui sem-
per mutans loca tabernaculi, & in
6 tentorio, * manens cum omni Israël.
Numquid locutus sum saltem vni iu-
dicum Israël, quibus præceperam vt
pascerent populum meum, & dixi:
Quare non ædificasti mihi domum
7 cedrinam? * Nunc itaque sic loquê-
ris ad seruum meum Dauid: Hæc di-
cit Dominus exercituum : Ego tuli
te, cùm in pascuis sequereris gre-
gem, vt esses dux populi mei Israël.
8 * Et fui tecum quocumque perrexi-
B sti: & interfeci omnes inimicos tuos
coram te, fecique tibi nomen quasi
vnius magnorum, qui celebrantur
9 in terra.* Et dedi locum populo meo
Israël : plantabitur, & habitabit in
eo, & vltrà non commouebitur : nec
filij iniquitatis atterent eos, sicut à
10 principio, * ex diebus quibus dedi
iudices populo meo Israel, & hu-
miliaui vniuersos inimicos tuos. An-
nuntio ergo tibi, quòd ædificaturus
11 sit tibi Dominus domum. * Cumque
impleueris dies tuos vt vadas ad pa-
tres tuos, suscitabo semen tuum post
te, quod erit de filiis tuis : & stabi-
12 liam regnum eius. * Ipse ædificabit
mihi domum, & firmabo solium eius
13 vsque in æternum. * Ego ero ei in
patrem, & ipse erit mihi in filium:
& misericordiam meam non auferam
ab eo, sicut abstuli ab eo qui ante te
14 fuit. * Et statuam eum in domo mea,
& in regno meo, vsque in sempiter-
C num : & thronus eius erit firmissimus
15 in perpetuum. * Iuxta omnia verba
hæc, & iuxta vniuersam visionem
istam, sic locutus est Nathan ad Da-
16 uid. * Cumque venisset rex Dauid, &
sedisset coram Domino, dixit: Quis
ego sum Domine Deus, & quæ do-
mus mea, vt præstares mihi talia?
17 * Sed & hoc parum visum est in con-
spectu tuo, ideoque locutus es super
domum serui tui etiam in futurum:
& fecisti me spectabilem super om-
18 nes homines, Domine Deus. * Quid
vltrà addere potest Dauid, cùm ita
glorificaueris seruum tuum, & co-
19 gnoueris eum? * Domine propter fa-
mulum

famulum tuum iuxta cor tuum fecisti
omnem magnificentiam hanc, & no-
ta esse voluisti vniuersa magnalia.
* Domine, non est similis tui: & non 20
est alius Deus absque te, ex omnibus,
quos audiuimus auribus nostris.
* Quis enim est alius, vt populus tuus 21
Israel, gens vna in terra, ad quā per-
rexit Deus, vt liberaret, & faceret po-
pulū sibi, & magnitudine sua atque D
terroribus eiiceret nationes à facie
eius, quē de Aegypto liberarat? * Et 22
posuisti populum tuum Israel tibi in
populum vsque in æternum, & tu
Domine factus es Deus eius. * Nunc 23
igitur Domine, sermo, quem locutus
es famulo tuo, & super domū eius,
confirmetur in perpetuū, & fac si-
cut locutus es. * Permaneatque & 24
magnificetur nomen tuū vsque in sē-
piternum: & dicatur: Dominus
exercituum Deus Israel, & domus
Dauid serui eius permanens coram
eo. * Tu enim Domine Deus meus 25
reuelasti auriculam serui tui, vt ædi-
ficares ei domum: & idcircò inuenit
seruus tuus fiduciam, vt oret coram
te. * Nunc ergo Domine, tu es Deus: 26
& locutus es ad seruum tuum tanta
beneficia. * Et cœpisti benedicere do- 27
mui serui tui, vt sit semper coram te:
te enim Domine benedicente, bene-
dicta erit in perpetuum.

CAP. XVIII.

Prelia David, & tributa gentibus imposita, atque officiarii eius.

2. Reg. 8. a.1. FActum est autē post hæc, vt per- 1
cuteret Dauid Philisthiim, & hu- A
miliaret eos, & tolleret Geth, & filias
eius, de manu Philisthiim, * percute- 2
retque Moab, & fierent Moabitæ ser-
ui Dauid, offerentes ei munera. * Eo 3
tēpore percussit Dauid etiam Adare-
zer regem Soba regionis Hemath,
quando perrexit vt dilataret impe-
rium suum vsque ad flumen Euphra-
ten. * Cepit ergo Dauid mille qua- 4
drigas eius, & septem millia equitū,
ac viginti millia virorum peditum,
subneruauitq; omnes equos curruū,
exceptis centum quadrigis, quas re-
seruauit sibi. * Superuenit autem & 5
Syrus Damascenus, vt auxilium præ- B
beret Adarezer regi Soba: sed & hu-
ius percussit Dauid viginti duo mil-
lia virorum. * Et posuit milites in 6
Damasco, vt Syria quoque seruiret
sibi, & offerret munera. Adiuuitque
eum Dominus in cunctis, ad quæ per-
rexerat. * Tulit quoque Dauid pha- 7
retras aureas, quas habuerant serui
Adarezer, & attulit eas in Ierusalē.
* Necnon de Thebath & Chun, vr- 8
bibus Adarezer, æris plurimum, de
quo fecit Salomon mare æneum, &
9 columnas, & vasa ænea. * Quod cùm
audisset Thou Rex Hemath, percus-
C sisse videlicet Dauid omnem exerci-
10 tum Adarezer regis Soba, * misit
Adoram filium suum ad regem Da-
uid, vt postularet ab eo pacem, &
congratularetur ei, quòd percussisset
& expugnasset Adarezer: aduersarius
11 quippe erat Thou Adarezer * Sed &
omnia vasa aurea, & argentea, & æ-
nea consecrauit Dauid rex Domino,
cum argento & auro, quod tulerat
ex vniuersis gentibus, tā de Idumæa,
& Moab, & filiis Ammon, quàm de
12 Philisthiim & Amalec. * Abisai verò
D filius Saruiæ percussit Edom in Val-
le Salinarum, decem & octo millia:
13 * & constituit in Edom præsidiū, vt
seruiret Idumæa Dauid: saluauitque
Dominus Dauid in cunctis, ad quæ
14 perrexerat. * Regnauit ergo Dauid
super vniuersum Israel, & faciebat
iudicium atque iustitiam cuncto po-
15 pulo suo. * Porrò Ioab filius Saruiæ
erat super exercitum, & Iosaphat fi-
16 lius Ahilud à commentariis. * Sadoc
autem filius Achitob, & Abimelec
filius Abiathar, sacerdotes: & Su-
17 sa, scriba. * Banaias quoque filius
Ioiadæ super legiones Cerethi, &
Phelethi: porrò filij Dauid, primi
ad manum regis.

CAP. XIX.

Hanon rex Ammon, seruis Dauid, qui ad consolandum de patris morte venerant, contumelia affectis, à Dauid inuaditur, ac vincitur vnà cum Syris auxiliaribus.

1 ACcidit autem vt moreretur Naas 2. Reg
A rex filiorum Ammon, & regna- 10. c.1.
2 ret filius eius pro eo. * Dixitq; Dauid:
Faciam misericordiam cum Hanon
filio Naas: præstitit enim mihi pater
eius gratiam. Misitque Dauid nun-
tios ad consolandū eum super morte
patris sui. Qui cùm peruenissent in
terram filiorum Ammon, vt consola-
3 rentur Hanon, * dixerunt principes
filiorum Ammon ad Hanon: Tu for-
sitā putas, quòd Dauid honoris cau-
sa in patrem tuum miserit qui conso-
lentur te: nec animaduertis, quòd vt
explorent, & inuestigent, & scruten-
tur terram tuam, venerint ad te serui
4 eius. * Igitur Hanon pueros Dauid
B decaluauit, & rasit, & præcidit tuni-
cas eorum à natibus vsque ad pedes,
5 & dimisit eos. * Qui cùm abiissent, &
hoc mandassent Dauid, misit in oc-
cursum eorum (grandem enim con-
tumeliam sustinuerant) & præcepit

vt manerent in Iericho, donec cres-
ceret barba eorũ, & tunc reuerteren-
tur. * Videntes autem filij Ammon, 6
quòd iniuriam fecissent Dauid, tam
Hanon, quàm reliquus populus, mi-
serunt mille talenta argenti, vt con-
ducerent sibi de Mesopotamia, & de
Syria Macha, & de Soba, currus &
equites. * Conduxeruntque triginta 7
duo millia curruum, & Regem Maa-
cha cum populo eius. Qui cùm ve-
nissent, castrametati sunt è regione
Medaba. Filij quoque Ammon con-
gregati de vrbibus suis, venerunt ad C
bellum. * Quod cùm audisset Da- 8
uid, misit Ioab, & omnem exerci-
tum virorũ fortium: * egressique fi- 9
lij Ammon, duxerunt aciem iuxta
portam ciuitatis: reges autem, qui ad
auxilium eius venerant, separatim in
agro steterunt. * Igitur Ioab, intelli- 10
gens bellum ex aduerso & post ter-
gum contra se fieri, elegit viros for-
tissimos de vniuerso Israel, & perrexit
contra Syrũ. * Reliquam autẽ par- 11
tẽ populi dedit sub manu Abisai fra-
tris sui, & perrexerunt contra filios
Ammon. * Dixitque: Si vicerit me 12
Syrus, auxilio eris mihi: si autẽ supe-
rauerint te filij Ammon, ero tibi in
præsidium. * Confortare: & agamus 13
viriliter pro populo nostro, & pro
vrbibus Dei nostri: Dominus autẽ,
quod in conspectu suo bonũ est, fa-
ciet. * Perrexit ergo Ioab, & populus 14
qui cum eo erat, contra Syrum ad D
prælium: & fugauit eos. * Porrò fi- 15
lij Ammon videntes quòd fugisset
Syrus, ipsi quoque fugerunt Abisai
fratrem eius, & ingressi sunt ciuita-
tem: reuersusque est etiam Ioab in
Ierusalem. * Videns autem Syrus 16
quòd cecidisset coram Israel, misit
nuntios, & adduxit Syrum, qui erat
trans fluuium: Sophach autem prin-
ceps militiæ Adarezer, erat dux eo-
rum. * Quod cùm nuntiatum esset 17
Dauid, congregauit vniuersũ Israel,
& transiuit Iordanem, irruitque in
eos, & direxit ex aduerso aciem, illis
contrà pugnantibus. * Fugit autem 18
Syrus Israel: & interfecit Dauid de
Syris septem millia curruum, & qua-
draginta millia peditum, & Sophach
exercitus principem. * Videntes au- 19
tem serui Adarezer se ab Israel esse
superatos, transfugerunt ad Da-
uid, & seruierunt ei: noluitque
vltrà Syria auxilium præbere filiis
Ammon.

CAP. XX.

Bella à Dauid prosperè acta aduersum Ammonitas ac Philisthæos, & in his occiditur gigas senos habens digitos, hoc est simul 24.

1 FActum est autem post anni circu- 2. Reg.
A lum, eo tempore, quo solent re- 10. b. 7.
ges ad bella procedere, congregauit & 11.
Ioab exercitũ, & robur militiæ, & va- a. 1.
stauit terrã filiorum Ammon; perre-
xitque & obsedit Rabba: porrò Da-
uid manebat in Ierusalem, quando
Ioab percussit Rabba, & destruxit
2 eam. * Tulit autem Dauid coronam
B Melchom de capite eius, & inuenit in
ea auri pondo talentũ, & pretiosissi-
mas gẽmas, fecitq; sibi inde diadema:
manubias quoque vrbis plurimas tu-
3 lit: * populum autẽ, qui erat in ea,
eduxit: & fecit super eos tribulas, &
trahas, & ferrata carpenta trãsire, ita
vt dissecarentur, & cõtererentur: sic
fecit Dauid cunctis vrbibus filiorum
Ammon: & reuersus est cũ omni po-
4 pulo suo in Ierusalẽ. * | Post hæc ini- 2. Reg.
C tũ est bellũ in Gazer aduersum Phi- 21. d. 18.
listhæos: in quo percussit Sobochai
Husathites, Saphai de genere Ra-
5 phaim, & humiliauit eos. * Aliud
quoque bellum gestum est aduersus
Philisthæos, in quo percussit Adeo-
datus filius Saltus Bethlehemites fra-
trẽ Goliath Gethæi, cuius hastæ lignũ
6 erat quasi liciatoriũ tẽxentium. * Sed
D & aliud bellũ accidit in Geth, in quo
fuit homo longissimus, senos habens
digitos, id est, simul viginti quattuor:
qui & ipse de Rapha fuerat stirpe ge-
7 neratus. * Hic blasphemauit Israel: &
percussit eum Ionathan filius Samaa
fratris Dauid. Hi sunt filij Rapha in
Geth, qui ceciderunt in manu Dauid
& seruorum eius.

CAP. XXI.

Dauid populum numerando Deum offendens, peste quam ex tribus elegerat percutitur, donec Deum oratione placaret, & altare in area Ornan Iebusæi erigeret.

1 COnsurrexit autem Satan contra 2. Reg.
A Israel: & cõcitauit Dauid vt nu- 24. a. 1.
2 meraret Israel. * Dixitque Dauid ad Inf. 27.
Ioab, & ad principes populi: Ite, & c. 24.
numerate Israel à Bersabee vsq; Dan:
& afferte mihi numerum vt sciam.
3 * Respondítque Ioab: Augeat Dñs
populum suum centuplum, quàm
sunt: nonne domine mi rex, omnes
serui tui sunt? quare hoc quærit do-
minus meus, quod in peccatum re-
4 putetur Israeli? * Sed sermo regis ma-
gis præualuit: egressusque est Ioab,
& circuiuit vniuersum Israel: & re-
uersus

uersus est Ierusalē: * Deditq; Dauidi 5
numerū eorū: quos circuierat: & in-
uentus est omnis numerus Israel, mil-
le millia & centū millia virorū edu-
centium gladiū: de Iuda autem qua-
draginta septuaginta millia bellato-
rum. * Nam Leui, & Beniamin non 6
numerauit: eò quòd Ioab inuitus
exequeretur regis imperiū. * Displi- 7
cuit autem Deo quod iussum erat: &
percussit Israel. * Dixitque Dauid ad 8
Deum: Peccaui nimis vt hoc facerē:
obsecro aufer iniquitatem serui tui, B
quia insipienter egi. * Et locutus est 9
Dominus ad Gad Videntem Dauidis,
dicens: * Vade, & loquere ad Dauid, 10
& dic ei: Hæc dicit Dominus: Trium
tibi optionem do; ‖ vnum, quod vo-
lueris, elige, & faciā tibi. * Cumque 11
venisset Gad ad Dauid, dixit ei: Hæc
dicit Dominus: Elige quod volue-
ris: * aut tribus annis famem: aut 12
tribus mēsibus te fugere hostes tuos,
& gladium eorum non posse euade-
re: aut tribus diebus gladium Domi-
ni, & pestilentiam versari in terra, &
angelum Dominī interficere in vni-
uersis finibus Israel: nunc igitur vide
quid respondeā ei, qui misit me. * Et 13
dixit Dauid ad Gad: Ex omni parte
me angustiæ premūt: sed melius mihi
est, vt incidā in manus Domini, quia
multæ sunt miserationes eius, quàm
in manus hominū. * Misit ergo Do- 14
minus pestilentiam in Israel: & ceci-
derunt de Israel septuaginta millia
virorum. * Misit quoque angelum in 15
Ierusalem, vt percuteret eam: cūque
percuteretur, vidit Dominus, & mi-
sertus est super magnitudine mali: &
imperauit angelo, qui percutiebat:
Sufficit, iam cesset manus tua. Porrò
angelus Domini stabat iuxta aream C
Ornan Iebusæi. * Leuansque Dauid 16
oculos suos, vidit angelum Dñi stan-
tem inter cælum & terram, & euagi-
natū gladium in manu eius, & ver-
sum contra Ierusalē: & ceciderunt,
tam ipse quàm maiores natu vestiti
ciliciis, proni in terram. * Dixitque 17
Dauid ad Deum: Nonne ego sum,
qui iussit vt numeraretur populus?
Ego, qui peccaui: ego, qui malū feci:
iste grex quid commeruit? Domine
Deus meus, vertatur obsecro manus
tua in me, & in domum patris mei:
populus autem tuus non percutiatur.
* Angelus autem Domini præcepit 18
Gad, vt diceret Dauidi vt ascenderet,
extrueretque altare Domino Deo in
area Ornan Iebusæi. * Ascendit ergo 19
Dauid iuxta sermonem Gad, quem
locutus ei fuerat ex nomine Domini.

20 * Porrò Ornan cùm suspexisset, &
vidisset angelū, quattuorque filij eius
cū eo, absconderunt se: nam eo tem-
21 pore terebat in area triticū. * Igitur
cū veniret Dauid ad Ornan, conspe-
xit eū Ornan, & processit ei obuiā de
area, & adorauit eum pronus in ter-
22 rā. * Dixitque ei Dauid: Da mihi lo-
cū areæ tuæ, vt ædificem in ea alta-
re Dño: ita vt quantum valet argētī
23 accipias, & cesset plaga à populo. * Di-
D xit autē Ornan ad Dauid: Tolle, &
faciat dominus meus rex quodcūque
ei placet: sed & boues do in holocau-
stum, & tribulas in ligna, & triticum
in sacrificiū: Omnia libens præbebo.
24 * Dixitq; ei rex Dauid: Nequaquā ita
fiet, sed argentū dabo quantum va-
let: neque enim tibi auferre debeo, &
sic offerre Dño holocausta gratuita.
25 * Dedit ergo Dauid Ornan pro loco
siclos auri iustissimi ponderis sexcen-
26 tos. * ‖ Et ædificauit ibi altare Domi- ‖ 2. Par. 3. a. 1.
no: obtulitque holocausta, & pacifi-
ca, & inuocauit Dominū, & exau-
diuit eum in igne de cælo super alta-
27 re holocausti. * Præcepitque Dñs
angelo: & conuertit gladium suum
28 in vaginam. * Protinus ergo Dauid,
videns quòd exaudisset eum Domi-
nus in area Ornan Iebusæi, immola-
29 uit ibi victimas. * Tabernaculum au-
tem Domini, ‖ quod fecerat Moyses ‖ Exod. 36. a. 2.
in deserto, & altare holocaustorum,
ea tēpestate erat in excelso Gabaon.
30 * Et non præualuit Dauid ire ad al-
tare, vt ibi obsecraret Deum: nimio
enim fuerat in timore perterritus,
videns gladium angeli Domini.

CAP. XXII.

Præparat Dauid necessaria ad ædificandum templum Domini, quod Salomoni præcipit vt extruat, Deumque semper sedulo colat, exhortans principes vt illi sint auxilio.

1 DIxitque Dauid: Hæc est domus
A Dei, & hoc altare in holocau-
2 stū Israel. * Et præcepit vt congre-
garentur omnes proselyti de Terra
Israel, & constituit ex eis latomos
ad cædendos lapides & poliendos,
3 vt ædificaretur domus Dei. * Ferrum
quoque plurimum ad clauos ianua-
rū, & ad commissuras atque iunctu-
ras præparauit Dauid: & æris pōdus
4 innumerabile. * Ligna quoque cedri-
na non poterant æstimari, quæ Sido-
nij & Tyrii deportauerāt ad Dauid.
5 * Et dixit Dauid: Salomō filius meus
puer paruulus est & delicatus: domus
autē, quam ædificari volo Domino,
talis esse debet vt in cunctis regioni-
bus nominetur: præparabo ergo ei
necessa-

necessaria. Et ob hanc causam ante
mortem suam omnes præparauit im-
pensas. * Vocauitque Salomonem fi- 6
lium suũ: & præcepit ei vt ædificaret B
domum Dño Deo Israel. * Dixitque 7
Dauid ad Salomonem: Fili mi, vo-
luntatis meæ fuit vt ædificarem do-
mum nomini Domini Dei mei, * sed 8
factus est sermo Domini ad me, di-
cens: Multũ sanguinem effudisti, &
plurima bella bellasti: non poteris
ædificare domum nomini meo, tan-
to effuso sanguine coram me: * filius, 9
qui nascetur tibi, erit vir quietissimus:
faciam enim eum requiescere ab om-
nibus inimicis suis per circuitum: &
ob hanc causam Pacificus vocabitur:
& pacẽ & otium dabo in Israel cun-
2. Reg. 7. b. 13. Heb. 1. a. 5. 3. Reg. 5. a. 5. ctis diebus eius. * ‖ Ipse ædificabit do- 10
mum nomini meo, & ipse erit mihi
in filium, & ego ero illi in patrem:
firmaboque soliũ regni eius super Is- C
rael in æternũ. * Nunc ergo fili mi, sit 11
Dominus tecũ, & prosperare, & ædi-
fica domum Domino Deo tuo, sicut
locutus est de te. * Det quoque tibi 12
Dominus prudentiam & sensum, vt
regere possis Israel, & custodire legẽ
Domini Dei tui. * Tunc enim profi- 13
cere poteris, si custodieris mandata &
iudicia, quę præcepit Dominus Moy-
si vt doceret Israel: confortare & vi-
riliter age, ne timeas, neque paueas.
* Ecce ego in paupertate mea præpa- 14
raui impensas domus Domini, auri
talenta centũ millia, & argenti mil-
le millia talentorũ: æris verò & ferri
non est pondus, vincitur enim nu-
merus magnitudine: ligna & lapides
pręparaui ad vniuersa impẽdia. * Ha- 15
bes quoque plurimos artifices, lato- D
mos, & cæmentarios, artificesque li-
gnorũ, & omnium artiũ ad facien-
dum opus prudentissimos. * in auro 16
& argento & ære & ferro, cuius non
est numerus. Surge igitur, & fac, &
erit Dominus tecũ. * Præcepit quo- 17
que Dauid cunctis principibus Israel,
vt adiuuarent Salomonem filium
suũ. * Cernitis, inquiens, quòd Do- 18
minus Deus vester vobiscũ sit, & de-
derit vobis requiem per circuitum, &
tradiderit omnes inimicos vestros in
manus vestras, & subiecta sit terra
coram Domino, & corã populo eius.
* Præbete igitur corda vestra & ani- 19
mas vestras, vt quæratis Dominum
Deum vestrum: & consurgite, &
ædificate sanctuariũ Domino Deo,
vt introducatur arca fœderis Dñi, &
vasa Domino consecrata, in domũ,
quæ ædificatur nomini Domini.

CAP. XXIII.

Dauid senex, Salomone rege designato, numeratorum Leuitarum officia designat: Moysique filij Leuitis annumerantur.

1 IGitur Dauid senex & plenus die-
A rum, regẽ constituit Salomonem
2 filium suũ super Israel. * Et congre-
gauit omnes principes Israel, & Sa-
3 cerdotes atque Leuitas. * Numerati-
que sunt Leuitæ à triginta annis, &
supra: & inuenta sunt triginta octo
4 millia virorũ. * Ex his electi sunt, &
distributi in ministeriũ domus Do-
mini, viginti quattuor millia: præ-
positorũ autem & iudicũ sex millia.
5 * Porrò quattuor millia ianitores: &
totidem psaltæ canentes Domino in
organis, quæ fecerat ad canendum.
6 * ‖ Et distribuit eos Dauid per vices ‖ Sup. 6. a. 1.
filiorum Leui, Gerson videlicet, &
7 Caath, & Merari. * Filij Gerson: Lee-
8 dan, & Semei. * Filij Leedan: prin-
ceps Iahiel, & Zethan, & Ioël, tres.
9 * Filij Semei: Salomith, & Hosiel, &
B Aran, tres: isti principes familiarum
10 Leedan. * Porrò filij Semei, Leheth,
& Ziza, & Iaus, & Baria: isti filij Se-
11 mei, quattuor. * Erat autem Leheth
prior, Ziza secundus: porrò Iaus &
Baria nõ habuerunt plurimos filios,
& idcircò in vna familia, vnaq; do-
12 mo, cõputati sunt. * Filij Caath: Am-
rã, & Isaar, Hebron, & Oziel, quat-
13 tuor. * ‖ Filij Amrã: Aaron, & Moy- ‖ Sup. 6. a. 1.
ses. ‖ Separatusque est Aaron vt mi- Heb. 5. b. 6.
nistraret in Sancto sanctorũ, ipse &
filij eius in sempiternũ, & adoleret
incensum Domino secundùm ritum
suum, ac benediceret nomini eius in
14 perpetuum. * Moysi quoque homi-
nis Dei filii annumerati sunt in tri-
15 bu Leui. * Filij ‖ Moysi: Gersom, & ‖ Exo. 2. d. 21. & 18. a. 3.
16 Eliezer. * Filij Gersom: Subuel pri-
17 mus. * Fuerunt autẽ filij Eliezer: Ro-
hobia primus: & nõ erant Eliezer filij
alii. Porrò filii Rohobia multiplica-
18 ti sunt nimis. * Filii Isaar: Salomith
19 primus. * Filii Hebron: Ieriau primus,
C Amarias secundus, Iahaziel tertius,
20 Iecmaã quartus. * Filii Oziel: Mi-
21 cha primus, Iesia secũdus. * Filii Me-
rari: Moholi, & Musi. Filii Moho-
22 li: Eleazar, & Cis. * Mortuus est au-
tẽ Eleazar, & non habuit filios, sed
filias: acceperuntque eas filii Cis fra-
23 tres earũ. * Filii Musi: Moholi, &
24 Eder, & Ierimoth, tres. * Hi filii Le-
ui in cognationibus & familiis suis,
principes per vices, & numerũ capi-
tũ singulorum, qui faciebant opera
ministerii domus Domini, à viginti
25 annis & supra. * Dixit enim Dauid:
Requiem

Requiem dedit Dominus Deus Israel
populo suo, & habitatione Ierusa-
lem vsque in æternũ. * Nec erit of- 26
ficii Leuitarũ vt vltrà portent taber-
naculum, & omnia vasa eius ad mi-
nistrandum. * Iuxta præcepta quo- 27
que David nouissima, supputabitur
numerus filiorum Leui à viginti an-
nis & supra. * Et erunt sub manu fi- 28
liorum Aaron in cultũ domus Do- D
mini, in vestibulis, & in exedris, &
in loco purificationis, & in sanctua-
rio, & in vniuersis operibus ministe-
rii tẽpli Domini. * Sacerdotes autẽ, 29
super panes propositionis, & ad simi-
læ sacrificiũ, & ad lagana azyma,
& sartaginẽ, & ad torrendũ, & su-
per omne pondus atque mensuram.
* Leuitæ verò, vt stent manè ad con- 30
fitendum & canendum Domino: si-
militerque ad vesperã * tam in obla- 31
tione holocaustorũ Domini, quàm
in sabbatis & Calendis & sollẽnita-
tibus reliquis, iuxta numerũ, & cere-
monias vniuscuiusque rei, iugiter co-
ram Domino. * Et custodiant obser- 32
uationes tabernaculi fœderis, & ri-
tũ sanctuarii, & obseruationem fi-
liorum Aaron fratrum suorum, vt
ministrent in domo Domini.

CAP. XXIV.

Familiarum Eleazar & Ithamar vices 24. in ministerio Domini à Dauid designantur, reliquorumque Leuitarum familiæ similiter sorte distribuuntur.

Leu. 10. a.1. | Num. 3. a.4.

PORrò filiis Aaron hæ partitiones 1
erant: Filii Aaron: Nadab, & A
Abiu, & Eleazar, & Ithamar. * Mor- 2
tui sunt autẽ Nadab & Abiu ante pa-
trem suum absque liberis: sacerdo-
tioq; functus est Eleazar, & Ithamar.
* Et diuisit eos David, id est, Sadoc de 3
filiis Eleazari, & Abimelech de filiis
Ithamar, secundũ vices suas & mi-
nisteriũ. * Inuentiq; sunt multo plu- 4
res filii Eleazar in principibus viris,
quàm filii Ithamar. Diuisit autẽ eis,
hoc est filiis Eleazar, principes per fa-
milias sedecim: & filiis Ithamar per
familias & domos suas octo. * Porrò 5
diuisit vtrasque inter se familias sor- B
tibus: erant enim principes sanctua-
rii, & principes Dei; tam de filiis
Eleazar, quã de filiis Ithamar. * De- 6
scripsitque eos Semeias filius Natha-
naël scriba Leuites, corã rege & prin-
cipibus, & Sadoc sacerdote, & Ahi-
melech filio Abiathar, principibus
quoque familiarũ sacerdotalium &
Leuiticarum: vnam domum, quæ
ceteris præerat, Eleazar: & alteram
domũ, quæ sub se habebat ceteros,
7 Ithamar. * Exiuit autem sors prima
8 Ioiarib, secunda Iedei, * tertia Harim,
9 quarta Seorim, * quinta Melchia, sex-
10 ta Maiman, * septima Accos, octaua
11 Abia, * nona Iesua, decima Seche-
12 nia, * vndecima Eliasib, duodecima
13 Iacim, * tertiadecima Hoppha, deci-
14 maquarta Isbaab, * decimaquinta
15 Belga, decimasexta Emmer, * deci-
maseptima Hezir, decimaoctaua Aph-
16 ses, * decimanona Pheteia, vigesima
17 Hezechiel, * vigesimaprima Iachin,
18 vigesimasecunda Gamul, * vigesima-
tertia Dalaiau, vigesimaquarta Maa-
19 ziau. * Hæ vices eorum secundùm
C ministeria sua, vt ingrediantur domũ
Domini, & iuxta ritũ suum sub ma-
nu Aaron patris eorum: sicut præce-
20 perat Dominus Deus Israel. * Porrò
filiorum Leui, qui reliqui fuerant, de
filiis Amram erat Subaël, & de filiis
21 Subaël, Iehedeia. * De filiis quoque
22 Rohobiæ princeps Iesias. * Isaari ve-
rò filius Salemoth, filiusque Sale-
23 moth Iahath: * filiusque eius Ieriau
primus, Amarias secundus, Iahaziel
24 tertius, Iecmaan quartus. * Filius
Oziel, Micha; filius Micha, Samir.
25 * Frater Micha, Iesia: filiusque Iesiæ,
26 Zacharias. * Filii Merari: Moholi &
27 Musi. Filius Oziau: Benno. * Filius
D quoque Merari: Oziau & Soam &
28 Zachur & Hebri. * Porrò Moholi fi-
lius Eleazar, qui nõ habebat liberos.
29 * Filius verò Cis, Ierameel. * Filii Mu-
30 si: Moholi, Eder, & Ierimoth isti filii
Leui secundùm domos familiarum
31 suarum. * Miseruntque & ipsi sortes
contra fratres suos filios Aaron, co-
rã David rege, & Sadoc, & Ahime-
lech, & principibus familiarum Sa-
cerdotalium & Leuiticarum, tam
maiores, quàm minores: omnes sors
æqualiter diuidebat.

CAP. XXV.

Ex filiis Asaph, Heman & Idithun, cantoribus, psaltis ac citharædis, vigintiquatuor familiæ ac vices sorte distribuuntur.

1 A IGitur David & magistratus exer-
citus, segregauerunt in ministeriũ
filios Asaph, & Heman, & Idithun:
qui prophetarent in citharis, & psal-
teriis, & cymbalis, secundùm nume-
rũ suum dedicato sibi officio seruien-
2 tes. * De filiis Asaph: Zacchur, & Io-
seph, & Nathania, & Asarela, filii
Asaph, sub manu Asaph prophetãtis
3 iuxta regem. * Porrò Idithun: filii
Idithun, Godolias, Sori, Iesseias, &
Hasabias, & Mathathias, sex, sub ma-
nu patris sui Idithun, qui in cithara
prophetabat super confitentes & lau-
dantes

dantes Dominum. * Heman quoque: 4
filij Heman, Bocciau, Mathaniau, O- B
ziel, Subuel, & Ierimoth, Hananias,
Hanaui, Eliatha, Geddelthi, & Ro-
memthiezer, & Iesbacassa, Mellothi,
Othir, Mahazioth: * omnes isti filij 5
Heman Videntis regis in sermonibus
Dei, vt exaltaret cornu: deditq; Deus
Heman filios quattuordecim, & filias
tres. * Vniuersi sub manu patris sui 6
ad cantandum in templo Domini di-
stributi erant, in cymbalis, & psal-
teriis, & citharis, in ministeria do-
mus Domini iuxta regem: Asaph vi-
delicet, & Idithun, & Heman. * Fuit 7
autem numerus eorum cum fratri-
bus suis, qui erudiebant canticum
Domini, cuncti doctores, ducenti
octogintaocto. * Miseruntque sortes 8
per vices suas, ex æquo tam maior
quàm minor, doctus pariter, & in-
doctus. * Egressaque est sors prima 9
Ioseph, qui erat de Asaph. Secunda C
Godoliæ, ipsi & filiis eius, & fratri-
bus eius duodecim. * Tertia Zachur, 10
filiis & fratribus eius duodecim.
* Quarta Isari, filiis & fratribus eius 11
duodecim. * Quinta Nathaniæ, filiis 12
& fratribus eius duodecim. * Sexta 13
Bocciau, filiis & fratribus eius duo-
decim. * Septima Israëla, filiis & fra- 14
tribus eius duodecim. * Octaua Ie- 15
saiæ, filiis & fratribus eius duodecim.
* Nona Mathaniæ, filiis & fratribus 16
eius duodecim. * Decima Semeiæ, fi- 17
liis & fratribus eius duodecim. * Vn- 18
decima Azareel, filiis & fratribus e-
ius duodecim. * Duodecima Hasa- 19
biæ, filiis & fratribus eius duodecim. D
* Tertiadecima Subael, filiis & fratri- 20
bus eius duodecim. * Quartadecima 21
Mathathiæ, filiis & fratribus eius
duodecim. * Quintadecima Ierimoth, 22
filiis & fratribus eius duodecim.
* Sextadecima Hananiæ, filiis & fra- 23
tribus eius duodecim. * Septimadeci- 24
ma Iesbacassæ, filiis & fratribus eius
duodecim. * Octanadecima Hana- 25
ni, filiis & fratribus eius duodecim.
* Nonadecima Mellothi, filiis & fra- 26
tribus eius duodecim. * Vigesima E- 27
liatha, filiis & fratribus eius duode-
cim. * Vigesimaprima Othir, filiis & 28
fratribus eius duodecim. * Vigesima- 29
secunda Geddelthi, filiis & fratribus
eius duodecim. * Vigesimatertia Ma- 30
hazioth, filiis & fratribus eius duo-
decim. * Vigesimaquarta Romem- 31
thiezer, filiis & fratribus eius duo-
decim.

CAP. XXVI.

Templi Ianitores designantur, & quæ porta à qua familia sit custodienda sorte disponitur, item qui thesauros & vasa sacra custodiant.

1 DIuisiones autem ianitorum: de
A Coritis Meselemia, filius Core,
2 de filiis Asaph. * Filii Meselemiæ:
Zacharias primogenitus, Iadihel se-
cundus, Zabadias tertius, Iathanael
3 quartus, * Ælam quintus, Iohanan
4 sextus, Elioënai septimus. * Filii au-
tem Obededom: Semeias primoge-
nitus, Iozabad secundus, Ioaha terti*,
Sachar quartus, Nathanael quintus,
5 * Ammiel sextus, Issachar septimus,
Phollathi octauus: quia benedixit il-
6 li Dominus. * Semei autem filius eius
nati sunt filii, præfecti familiarũ sua-
7 rum: erant enim viri fortissimi. * filii
ergo Semeiæ: Othni, & Raphael, &
Obed, Elzabad, fratres eius viri for-
tissimi: Eliu quoque, & Samachias.
8 * Omnes hi, de filiis Obededom: ipsi,
& filii, & fratres eorum fortissimi ad
ministrandum, sexaginta duo de O-
9 bededom. * Porrò Meselemiæ filii,
& fratres eorũ robustissimi, decem &
10 octo. * De Hosa autem, id est, de filiis
B Merari: Semri princeps (non enim
habuerat primogenitum, & idcircò
posuerat eum pater eius in principē)
11 * Helcias secundus, Tabelias tertius,
Zacharias quartus. omnes hi filii, &
12 fratres Hosa, tredecim. * Hi diuisi sunt
in ianitores, vt semper principes cu-
stodiarum, sicut & fratres eorum, mi-
13 nistrarent in domo Dñi. * Missæ sunt
ergo sortes ex æquo, & paruis, & ma-
gnis, per familias suas, in vnamquam-
14 que portarum. * Cecidit ergo sors
Orientalis, Selemiæ. Porrò Zachariæ
filio eius, viro prudentissimo, & eru-
dito, sortitò obtigit plaga Septētrio-
15 nalis. * Obededom verò & filiis eius
ad Austrum: in qua parte domus erat
16 seniorum concilium. * Sephim & Ho-
sa ad Occidentem, iuxta portam, quæ
ducit ad viam ascensionis: custodia
17 contra custodiam. * Ad Orientem ve-
rò Leuitæ sex: & ad Aquilonem quat-
tuor per diem: atque ad Meridiem si-
militer in die quattuor: & vbi erat
18 concilium, bini & bini. * In cellulis
C quoque ianitorum ad Occidentem
quattuor in via, binique per cellulas.
19 * Hæ sunt diuisiones ianitorum, filio-
20 rũ Core & Merari. * Porrò Achias erat
super thesauros domus Dei, & vasa
21 sanctorum. * Filii Ledan, filii Gerson-
ni: de Ledan principes familiarũ, Le-
22 dan, & Gersonni, Iehieli. * Filii Iehie-
li: Zathan, & Ioel fratres eius, super
the-

thesauros domus Dñi. * Amramitis, 23
& Isaaritis, & Hebronitis, & Ozihe-
liris. * Subaël autẽ filius Gersom, filii 24
Moysi, præpositus thesauris. * Fratres 25
quoque eius Eliezer, cuius filius Ra-
habia, & huius filius Isaias, & huius
filius Ioram, huius quoque filius
Zechri, & huius filius Selemith. * Ipse 26
Selemith, & frater eius, super thesau-
ros sanctorum, quæ sanctificauit Da-
uid rex, & principes familiarum, &
tribuni, & centuriones, & duces ex-
ercitus, * de bellis, & manubiis præ- 27
liorum, quæ consecrauerant ad in-
staurationem, & supellectilem tem- D
pli Domini. * Hæc autem vniuersa 28
sanctificauit Samuel Videns, & Saul
filius Cis, & Abner filius Ner, & Ioab
filius Saruiæ: omnes, qui sanctifica-
uerãt ea per manum Selemith, & fra-
trũ eius. * Isaaritis verò præerat Cho- 29
nenias, & filii eius, ad opera forinse-
cus super Israël, ad docendum & iudi-
candũ eos. * Porrò de Hebronitis Ha- 30
sabias, & fratres eius viri fortissimi,
mille septingenti, præerãt Israëli trãs
Iordanem contra Occidentem, in cũ-
ctis operibus Domini, & in ministe-
rium regis. * Hebronitarum autem 31
princeps fuit Ieria, secundùm fami-
lias & cognationes eorum. Quadrage-
simo anno regni Dauid recẽsiti sunt,
& inuenti sunt viri fortissimi in Iazer
Galaad, * fratresque eius robustioris 32
ætatis, duo millia septingenti princi-
pes familiarum. Præposuit autem eos
Dauid rex Rubenitis, & Gadditis, &
dimidiæ tribui Manasse, in omne mi-
nisterium Dei, & regis.

CAP. XXVII.

Recensentur duodecim principes, quorum singuli suo mense viginti quattuor millibus praerant, ad hac principes seu praefecti tribuum thesaurorum, reliquaeque substantiae regis, recensentur.

FIlij autem Israël secundùm nume- 1
rum suum, principes familiarum, A
tribuni, & centuriones, & præfecti,
qui ministrabant regi iuxta turmas
suas, ingredientes & egredientes per
singulos mẽses in anno, viginti quat-
tuor millibus singuli præerant. * Pri- 2
mæ turmæ in primo mense Iesboam
præerat filius Zabdiel, & sub eo vi-
ginti quattuor millia. * De filiis Pha- 3
res, princeps cunctorum principum
in exercitu mense primo. * Secundi 4
mensis habebat turmam Dudia Aho-
hites, & post se alter nomine Macel-
loth, qui regebat partem exercitus vi-
gintiquattuor millium. * Dux quo- 5
que turmæ tertię in mense tertio, erat
Banaias filius Ioiadæ sacerdos: & in
diuisione sua vigintiquattuor millia.
6 * Ipse est Banaias fortissimus inter
B triginta, & super triginta. præerat au-
tem turmæ ipsius Amizabad filius
7 eius. * Quartus, mense quarto, Asahel
frater Ioab: & Zabadias filius eius
post eum: & in turma eius viginti-
8 quattuor millia. * Quintus, mense
quinto, princeps Samaoth Iezerites:
& in turma eius vigintiquattuor mil-
9 lia. * Sextus, mense sexto, Hira filius
Acces Thecuites: & in turma eius vi-
10 gintiquattuor millia. * Septimus, mẽ-
se septimo, Helles Phallonites de fi-
liis Ephraim: & in turma eius vigin-
11 tiquattuor millia. * Octauus, mense
octauo, Sobochai Husathites de stir-
pe Zarahi: & in turma eius viginti-
12 quattuor millia. * Nonus, mense no-
no, Abiezer Anathothites de filiis Ie-
mini: & in turma eius vigintiquat-
13 tuor millia. * Decimus, mense deci-
mo, Marai, & ipse Netophatites de
stirpe Zarai: & in turma eius viginti-
14 quattuor millia. * Vndecimus, mense
vndecimo, Banaias Pharathonites de
filiis Ephraim: & in turma eius vigin-
15 tiquattuor millia. * Duodecimus, mẽ-
se duodecimo, Holdai Netophathi-
tes, de stirpe Gothoniel: & in turma
16 eius vigintiquattuor millia. * Porrò
C tribubus præerant Israël, Rubenitis,
dux Eliezer filius Zechri: Simeonitis,
17 dux Saphatias filius Maacha: * Leui-
tis, Hasabias filius Camuel: Aaroni-
18 tis, Sadoc: * Iuda, Eliu frater Dauid:
19 Issachar, Amri filius Michaël. * Zabu-
lonitis, Iesmaias filius Abdiæ: Neph-
20 thalitibus, Ierimoth filius Ozriel: * fi-
liis Ephraim, Osee filius Ozaziu: di-
midiæ tribui Manasse, Ioël filius Pha-
21 daiæ: * & dimidiæ tribui Manasse in
Galaad, Iaddo filius Zachariæ: Ben-
22 iamin autem, Iasel filius Abner. * Dan
verò, Ezrihel filius Ieroham: hi prin-
23 cipes filiorũ Israël. * Noluit autem Da-
uid numerare eos à viginti annis in-
ferius: quia dixerat Dñs vt multipli-
24 caret Israël quasi stellas cæli. * | Ioab Sup. 21 a. 2.
filius Saruiæ cœperat numerare, nec
compleuit: quia super hoc ira irruerat
in Israël: & idcircò numerus eorum
qui fuerant recensiti, non est relatus
25 in fastos regis Dauid. * Super thesau-
D ros autem regis fuit Azmoth filius
Adiel. his autem thesauris, qui erant
in vrbibus, & in vicis, & in turribus,
26 præsidebat Ionathan filius Oziæ. * O-
peri autem rustico, & agricolis qui
exercebant terram, præerat Ezri filius
27 Chelub: * vinearumque cultoribus,
Semeias Romathites: cellis autẽ vina-
riis,

riis, Zabdias Aphonites. *Nam super 28
oliueta & ficeta,quæ erant in campe-
stribus,Balanan Gederites;super apo-
thecas autem olei, Ioas. * Porrò ar- 29
mentis, quæ pascebantur in Saron:
præpositus fuit Setrai Saronites:& su-
per boues in vallibus, Saphat filius
Adli:*super camelos verò, Vbil Isma- 30
helites: & super asinos,Iadaias Mero-
nathites. * super oues quoque Iaziz 31
Agareus. omnes hi, principes substã-
tiæ regis Dauid.*Ionathan autem pa- 32
truus Dauid, consiliarius, vir pru-
dens & litteratus: Ipse & Iahiel filius
Hachamoni erant cum filiis regis.
*Achitophel etiam consiliarius regis, 33
& Chusai Arachites amicus regis.
* Post Achitophel fuit Ioiada filius 34
Banaiæ,& Abiathar. Princeps autem
exercitus regis erat Ioab.

CAP. XXVIII.

Dauid præparatis ad templi ædificationem omnibus necessariis, Salomonem vniuersosque principes conuocatos exhortatur ad mandata Dei custodienda, præscribens formam templi ædificandi.

Conuocauit igitur Dauid omnes 1
principes Israël, duces tribuum, A
&præpositos turmarum,qui ministra-
bant regi: tribunos quoque & centu-
riones, & qui præerant substantiæ &
possessionibus regis, filiosque suos cũ
eunuchis, & potentes, & robustissi-
mos quosque in exercitu Ierusalem.
* Cumque surrexisset rex, & stetisset, 2
ait: Audite me fratres mei,& populus
meus: Cogitaui vt ædificarem domũ,
in qua requiesceret arca fœderis Do-
mini, & scabellum pedum Dei nostri:
& ad ædificandum, omnia præparaui.
I2.Reg. *Deus autem dixit mihi: ‖ Non ædi- 3
7.b.13. ficabis domum nomini meo, eò quòd
sis vir bellator, & sanguinem fuderis.
*Sed elegit Dominus Deus Israël me 4
de vniuersa domo patris mei,vt essem
rex super Israël in sempiternũ: de Iu-
da enim elegit principes: porrò de
domo Iuda, domũ patris mei:& de fi-
liis patris mei, placuit ei vt me elige-
Sap.9. ret regem super cunctum Israël.*‖Sed 5
b.7. & de filiis meis (filios enim mihi B
multos dedit Dominus) elegit Salo-
monem filium meum, vt sederet in
throno regni Dñi super Israël,*dixit- 6
que mihi: Salomon filius tuus ædifi-
cabit domum meam, & atria mea: ip-
sum enim elegi mihi in filium, & ego
ero ei in patrem.*Et firmabo regnum 7
eius vsque in æternum, si perseuera-
uerit facere præcepta mea, & iudicia,
sicut & hodie. *Nunc ergo coram vni- 8
uerso cœtu Israël, audiente Deo no-
stro, custodite, & perquirite cuncta
mandata Domini Dei nostri: vt pos-
sideatis Terram bonam, & relinquatis
eam filiis vestris post vos vsq; in sem-
9 piternum. * Tu autem Salomon fili
mi, scito Deum patris tui, & seruito
ei corde perfecto, & animo volunta-
rio: ‖ omnia enim corda scrutatur Psalm.
Dominus, & vniuersas mentium co- 71.b.10.
gitationes intelligit. Si quæsieris eũ,
inuenies: si autem dereliqueris eum,
10 proiiciet te in æternum. *Nunc ergo
quia elegit te Dominus vt ædificares
domum Sanctuarij, confortare, &
11 perfice. * Dedit autem Dauid Salo-
C moni filio suo descriptionẽ porticus,
& templi, & cellariorum,& cœnaculi,
& cubiculorum in adytis, & domus
12 propitiationis, * necnon & omnium
quæ cogitauerat atriorum, & exedra-
rum per circuitum in thesauros do-
mus Dñi, & in thesauros sanctorum,
13 * diuisionumque Sacerdotaliũ & Le-
uiticarum,in omnia opera domus Do-
mini, & in vniuersa vasa ministerij
14 templi Dñi. * Aurum in pondere per
singula vasa ministerij. Argenti quo-
que pondus pro vasorum & operum
15 diuersitate. * Sed & in candelabra au-
rea,& ad lucernas eorum, aurum pro
mensura vniuscuiusque candelabri &
lucernarum. Similiter & in candela-
bra argentea, & in lucernas eorum,
pro diuersitate mensuræ, pondus ar-
16 genti tradidit. * Aurum quoque dedit
in mensas propositionis pro diuersi-
tate mensarum: similiter & argentum
17 in alias mensas argenteas. * Ad fusci-
D nulas quoque, & phialas, & thuribula,
ex auro purissimo, & leunculos au-
reos, pro qualitate mensuræ pondus
distribuit in leunculum & leunculum.
Similiter & in leones argenteos di-
uersum argenti pondus separauit.
18 *Altari autem,in quo adoletur incen-
sum, aurum purissimum dedit: vt ex
ipso fieret similitudo quadrigæ che-
rubim, extendentium alas, & velan-
19 tium arcam fœderis Domini. * Om-
nia, inquit, venerunt scripta manu
Domini ad me, vt intelligerem vni-
20 uersa opera exemplaris. * Dixit quo-
que Dauid Salomoni filio suo: Viri-
liter age, & confortare, & fac: ne ti-
meas, & ne paueas: Dominus enim
Deus meus tecũ erit, & non dimittet
te, nec derelinquet, donec perficias
omne opus ministerij domus Domini.
21 * Ecce diuisiones Sacerdotum & Le-
uitarum, in omne ministerium do-
mus Dñi assistunt tibi, & parati sunt,
& nouerunt tam principes quàm po-
pulus facere omnia præcepta tua.

CAP.

CAP. XXIX.

Recensentur impensæ à David in ædificiū templi præparatæ, quibus principes ac populus plurima adiiciunt donaria: David benedicens Dominū orat pro Salomone ac populo; & sacrificiis cum ingenti lætitia oblatis, vngitur secundo Salomon in regem pro patre David, qui anno regni quadragesimo in pace quieuit.

LOcutusque est Dauid rex ad om- 1
nem ecclesiam: Salomonem filium A
meum vnum elegit Deus, adhuc pue-
rum & tenellum: opus namque gran-
de est, neque enim homini præpara-
tur habitatio, sed Deo. * Ego autem 2
totis viribus meis præparaui impen-
sas domus Dei mei. Aurum ad vasa
aurea, & argentum in argentea, æs in
ænea, ferrū in ferrea, ligna ad lignea:
& lapides onychinos, & quasi stibi-
nos, & diuersorum colorum, omnem-
que pretiosum lapidem, & marmor
Parium abundantissimè: * & super 3
hæc, quæ obtuli in domum Dei mei de
peculio meo aurum & argentum, do
in templum Dei mei, exceptis his, quę
præparaui in ædem sanctam. * Tria 4
millia talenta auri de auro Ophir: &
septem millia talentorū argenti pro-
batissimi, ad deaurandos parietes tē- B
pli. * Et, vbicumque opus est aurum 5
de auro, & vbicumque opus est argen-
tum de argento, opera fiant per ma-
nus artificum: & si quis sponte offert,
impleat manum suam hodie, & offe-
rat quod voluerit Domino. * Polliciti 6
sunt itaque principes familiarum, &
proceres tribuum Israël, tribuni quo-
que, & centuriones, & principes pos-
sessionum regis. * Dederuntque in o- 7
pera domus Dei auri talenta quinque
millia, & solidos decem millia: argen-
ti talenta decem millia, & æris talen-
ta decem & octo millia: ferri quoque
centum millia talentorum. * Et apud 8
quemcumque inuenti sunt lapides, de- C
derunt in thesauros domus Domini,
per manum Iahiel Gersonitis. * Læ- 9
tatusque est populus, cùm vota spon-
te promitterent: quia corde toto offe-
rebant ea Domino: sed & Dauid rex
lætatus est gaudio magno. * Et bene- 10
dixit Domino coram vniuersa multi-
tudine, & ait: Benedictus es Domi-
ne Deus Israël patris nostri ab æter-
no in æternum. * Tua est Domine 11
magnificentia, & potentia, & gloria,
atque victoria: & tibi laus: cuncta e-
nim quæ in cælo sunt, & in terra tua
sunt: tuum Domine regnum, & tu es
super omnes principes. * Tuæ diui- 12
tiæ, & tua est gloria: tu dominaris
omnium, in manu tua virtus & po-
tentia: in manu tua magnitudo, &
13 imperium omnium. * Nunc igitur
D Deus noster confitemur tibi, & lau-
14 damus nomen tuum inclytum. * Quis
ego, & quis populus meus, vt possi-
mus hæc tibi vniuersa promittere? tua
sunt omnia: & quæ de manu tua ac-
15 cepimus, dedimus tibi. * Peregrini e-
nim sumus coram te, & aduenæ, sicut
omnes patres nostri. ‖ Dies nostri ‖*Sap. 2. b. 6.*
quasi vmbra super terram, & nulla
16 est mora. * Domine Deus noster, om-
nis hæc copia, quam parauimus vt æ-
dificaretur domus nomini sancto tuo,
de manu tua est, & tua sunt omnia.
17 * Scio Deus meus quòd probes cor-
da, & simplicitatem diligas, vnde &
ego in simplicitate cordis mei lætus
obtuli vniuersa hæc: & populum tuū,
E qui hîc repertus est, vidi cum ingenti
18 gaudio tibi offerre donaria. * Domi-
ne Deus Abraham, & Isaac, & Israël,
patrum nostrorum, custodi in æter-
num hanc voluntatem cordis eorum,
& semper in venerationem tui mens
19 ista permaneat. * Salomoni quoque
filio meo da cor perfectum, vt cu-
stodiat mandata tua, testimonia tua,
& ceremonias tuas, & faciat vni-
uersa: & ædificet ædem, cuius im-
20 pensas paraui. * Præcepit autem Da-
uid vniuersæ ecclesiæ: Benedicite
Domino Deo nostro. Et benedixit
omnis ecclesia Domino Deo patrum
suorum: & inclinauerunt se, & ado-
rauerunt Deum, & deinde regem.
21 * Immolaueruntque victimas Do-
F mino: & obtulerunt holocausta die
sequenti, tauros mille, arietes mille,
agnos mille, cum libaminibus suis,
& vniuerso ritu abundantissimè in
22 omnem Israël. * Et comederunt, &
biberunt coram Domino in die illo
cum grandi lætitia. ‖ Et vnxerunt se- ‖*3. Reg. 1. c. 34.*
cundò Salomonem filium Dauid.
Vnxerunt autem eum Domino in
principem, & Sadoc in pontificem.
23 * Seditque Salomon super solium Do-
mini in regem pro Dauid patre suo,
& cunctis placuit: & paruit illi om-
24 nis Israël. * Sed & vniuersi princi-
pes, & potentes, & cuncti filij regis
Dauid dederunt manum, & subiecti
25 fuerunt Salomoni regi. * Magnifica-
G uit ergo Dominus Salomonem super
omnem Israël: & dedit illi gloriam
regni, qualem nullus habuit ante eum
26 rex Israël. * Igitur Dauid filius Isai
27 regnauit super vniuersum Israel. * Et
dies, quibus regnauit super Israel, fue-
runt quadraginta anni: in Hebron
regnauit septem annis, & in Ierusa-
lem

lem annis trigintatribus.*Et mortuus 28
est in senecture bona, plenus dierum,
& diuitiis, & gloria. & regnauit Sa-
lomon filius eius pro eo. * ‖Gesta au- 29
tem Dauid regis priora, & nouissima,
scripta sunt in Libro Samuelis Vi-
dentis, & in Libro Nathan prophe-
tæ, atque in volumine Gad Videntis:
* vniuersique regni eius, & fortitudi- 30
nis, & temporum, quæ transierunt sub
eo, siue in Israël, siue in cunctis regnis
terrarum.

LIBER SECVNDVS PARALIPOMENON,

HEBRAICE DIBRE HAIAMIM.

CAPVT I.

Oblatis mille hostiis à Salomone in Gabaon, Dominus illi nocte apparens dat ei petitam sapientiam, additis diuitiis & gloria, post quæ currus & equites congregat.

‖. Reg. 3.a.4. CONFORTATVS est ergo 1
Salomon filius Dauid in re- A
gno suo, & Dominus Deus ei
erat cum eo, & magnificauit
eum in excelsum.* Præcepitque Salo- 2
mon vniuerso Israëli, tribunis, & cen-
turionibus, & ducibus, & iudicibus
omnis Israël, & principibus familia-
rum: * & abiit cum vniuersa mul- 3
titudine in Excelsum Gabaon, vbi
erat tabernaculum fœderis Dei, quod
fecit Moyses famulus Dei in solitu-
dine. * Arcam autem Dei adduxerat 4
Dauid de Cariathiarim, in locũ quem B
præparauerat ei, & vbi fixerat illi ta-
bernaculum, hoc est, in Ierusalem.
‖Exod. 38. a.8. *Altare quoque æneum, ‖quod fabri- 5
catus fuerat Beseleel filius Vri filij
Hur, ibi erat coram tabernaculo Dñi:
quod & requisiuit Salomon, & om-
nis ecclesia. * Ascenditque Salomon 6
ad altare æneum, coram tabernaculo
fœderis Domini, & obtulit in eo mil-
le hostias. * Ecce autem in ipsa nocte 7
apparuit ei Deus, dicens: Postula quod
vis, vt dem tibi.* Dixitque Salomon 8
Deo: Tu fecisti cum Dauid patre meo
misericordiam magnam: & constitui-
sti me regem pro eo.* Nunc ergo Do- 9
mine Deus impleatur sermo tuus, C
quem pollicitus es Dauid patri meo:
tu enim me fecisti regem super popu-
lum tuum multum, qui tam innume-
10 rabilis est, quàm puluis terræ. * ‖Da ‖Sap. 9. b.10.
mihi sapientiam & intelligentiam, vt
ingrediar & egrediar coram populo
tuo: quis enim potest hunc populũ tuũ
dignè, qui tam grandis est, iudicare?
11 * Dixit autem Deus ad Salomonem:
Quia hoc magis placuit cordi tuo, &
non postulasti diuitias, & substantiã,
& gloriam, neque animas eorum qui
te oderãt, sed nec dies vitæ plurimos:
petisti autem sapientiam & sciẽtiam,
vt iudicare possis populum meum, su-
12 per quem constitui te regem. * Sapiẽ-
D tia & scientia data sunt tibi: diuitias
autem & substantiam & gloriam dabo
tibi, ita vt nullus in regibus nec ante
13 te nec post te fuerit similis tui. *‖Ve- ‖3. Reg. 10. d.26
nit ergo Salomon ab Excelso Gabaon
in Ierusalem coram tabernaculo fœ-
14 deris, & regnauit super Israël. * Con-
gregauitque sibi currus & equites, &
facti sunt ei mille quadringenti cur-
rus, & duodecim millia equitum: & fe-
cit eos esse in vrbibus quadrigarum,
19 & cum rege in Ierusalem. * Præbuit-
que rex argentum & aurum in Ieru-
salem quasi lapides, & cedros quasi
sycomoros, quæ nascuntur in campe-
16 stribus multitudine magna. * Addu-
cebantur autem ei equi de Ægypto,
& de Coa, à negotiatoribus regis, qui
17 ibant, & emebant pretio, * quadri-
gam equorum sexcentis argenteis,
& equum centum quinquaginta: si-
militer de vniuersis regnis Hethæo-
rum, & à regibus Syriæ, emptio cele-
brabatur.

CAP. II.

Ordinatis pro templo ædificando operariis, Salomon cum rege Hiram conuenit de mittendo erudito artifice, lignisque ad templi structuram cædendis.

1 DEcreuit autem Salomon ædifi-
A care domum nomini Domini,
2 & palatium sibi. * Et numerauit se-
ptuaginta millia virorum portantium
humeris, & octoginta millia qui cæ-
derent lapides in montibus, præpo-
sitosque eorum tria millia sexcentos.
3 *‖Misit quoque ad Hiram regẽ Tyri, ‖3. Reg. 5.a.2.
dicens: Sicut egisti cum Dauid patre
meo, & misisti ei ligna cedrina vt æ-
dificaret sibi domum, in qua & ha-
4 bitauit: * sic fac mecum, vt ædificem
domum nomini Dñi Dei mei, vt con-
secrem eam ad adolendum incensum
coram illo, & fumiganda aromata,
& ad propositionem panum sempi-
ternam, & ad holocautomata manè,
& vesperè, sabbatis quoque, & neo-
meniis, & sollemnitatibus Domini
Dei

Dei nostri in sempiternum, quæ
mandata sunt Israeli. * Domus enim 5
quam ædificare cupio, magna est: ma- B
gnus est enim Deus noster super om-
nes deos. * Quis ergo poterit præua- 6
lere, vt ædificet ei dignam domum? si
cælum, & cæli cælorum capere eum
nequeunt: quantus ego sum, vt pos-
sim ædificare ei domum? sed ad hoc
tantùm, vt adoleatur incensum co-
ram illo.* Mitte ergo mihi virum eru- 7
ditum, qui nouerit operari in auro,
& argento, ære, & ferro, purpura,
coccino, & hyacintho, & qui sciat
sculpere cælaturas, cum his artifici-
bus, quos mecum habeo in Iudæa &
Ierusalem, quos præparauit Dauid
pater meus. * Sed & ligna cedrina 8
mitte mihi, & arceuthina, & pinea, de
Libano: scio enim quòd serui tui no-
uerint cædere ligna de Libano, &
erunt serui mei cum seruis tuis, * vt 9
parentur mihi ligna plurima. Do- C
mus enim, quam cupio ædificare, ma-
gna est nimis, & inclyta. * Prætereà 10
operariis, qui cæsuri sunt ligna, seruis
tuis dabo in cibaria tritici coros vi-
ginti millia, & hordei coros totidem,
& vini viginti millia metretas, olei
quoque sata viginti millia. * Dixit 11
autem Hiram rex Tyri per litteras,
quas miserat Salomoni: Quia dilexit
Dominus populum suum, idcircò te
regnare fecit super eum. * Et addi- 12
dit, dicens: Benedictus Dominus
Deus Israel, qui fecit cælum & ter-
ram, qui dedit Dauid regi filium sa-
pientem & eruditum & sensatum at-
que prudentem, vt ædificaret domum
Domino, & palatium sibi. * Misi ergo 13
tibi virum prudentem & scientissi-
mum Hiram, patrem meum, * filium 14
mulieris de filiabus Dan, cuius pater
fuit Tyrius, qui nouit operari in au-
ro, & argento, ære, & ferro, & mar-
more, & lignis, in purpura quoque,
& hyacintho, & bysso, & coccino: & D
qui scit cælare omnem sculpturam,
& adinuenire prudenter quodcum-
que in opere necessarium est, cum ar-
tificibus tuis, & cum artificibus do-
mini mei Dauid patris tui. * Triti- 15
cum ergo, & hordeum, & oleum, &
vinum, quæ pollicitus es domine mi,
mitte seruis tuis. * Nos autem cæde- 16
mus ligna de Libano, quot necessaria
habueris, & applicabimus ea ratibus
per mare in Ioppe: tuum autem erit
transferre ea in Ierusalem.* Numera- 17
uit igitur Salomon omnes viros pro-
selytos, qui erant in terra Israel, post
dinumerationem, quam dinumerauit
Dauid pater eius, & inuenti sunt cen-
tum quinquaginta millia, & tria mil-
18 lia sexcenti. * Fecitque ex eis septua-
ginta millia, qui humeris onera por-
tarent, & octoginta millia, qui lapi-
des in montibus cæderent: tria autem
millia & sexcentos præpositos ope-
rum populi.

CAP. III.

*Templum extruitur cum porticu, ve-
lo, & duabus columnis ante fores
templi.*

1 A ET cœpit Salomon ædificare do-
mum Domini in Ierusalem in mõ- 3.Reg.6.a.1.
te Moria, qui demonstratus fuerat
Dauid patri eius, in loco, quem para-
uerat Dauid in || area Ornan Iebu- ||2.Reg.24.d.25
2 sæi. * Cœpit autem ædificare mense 1.Par.22.d.26.
3 secundo, anno quarto regni sui. * Et
hæc sunt fundamenta, quæ iecit Sa-
lomon, vt ædificaret domum Dei,
longitudinis cubitos in mensura pri-
ma sexaginta, latitudinis cubitos vi-
4 ginti. * Porticum verò ante frontem,
quæ tendebatur in longum iuxta mẽ-
suram latitudinis domus, cubitorum
viginti: porrò altitudo centũ viginti
B cubitorum erat: & deaurauit eam in-
5 trinsecus auro mundissimo. * Domum
quoque maiorem texit tabulis ligneis
abiegnis, & laminas auri obrizi affi-
xit per totum: sculpsitque in ea pal-
mas, & quasi catenulas se inuicem
6 complectentes. * Strauit quoque pa-
uimentum templi pretiosissimo mar-
7 more, decore multo. * Porrò aurum
erat probatissimum, de cuius laminis
texit domum, & trabes eius, & po-
stes, & parietes, & ostia: & cælauit
8 cherubim in parietibus. * Fecit quo-
que domum Sancti sanctorum: lon-
gitudinem iuxta latitudinem domus,
cubitorum viginti: & latitudinem si-
militer viginti cubitorum: & lami-
nis aureis texit eam, quasi talẽtis sex-
9 C centis. * Sed & clauos fecit aureos,
ita vt singuli claui siclos quinquage-
nos appenderent: cænacula quoque
10 texit auro. * Fecit etiam in domo San-
cti sanctorum cherubim duos, opere
11 statuario: & texit eos auro. * Alæ che-
rubim viginti cubitis extendeban-
tur, ita vt vna ala haberet cubitos
quinque, & tangeret pariete domus,
& altera quinque cubitos habens, a-
12 lam tangeret alterius cherub. * Simi-
liter cherub alterius ala, quinque ha-
bebat cubitos, & tangebat parietem:
& ala eius altera quinque cubitorum,
alam cherub alterius contingebat.
13 D * Igitur alæ vtriusque cherubim ex-
pansæ erant, & extendebantur per
cubitos viginti: ipsi autem stabant
erectis pedibus, & facies eorum erant

‖ Mat. versæ ad exteriorem domum. * ‖ Fe- 14
27.f.51. cit quoque velum ex hyacintho, pur-
‖ Ier.52. pura, cocco, & bysso: & intexuit ei
f.20. cherubim. * ‖ Ante fores etiam tem- 15
pli duas columnas, quæ triginta &
quinque cubitos habebant altitudi-
nis: porrò capita earum, quinque cu-
bitorum. * Necnon & quasi catenulas 16
in oraculo, & superposuit eas capiti-
bus columnarum: malogranata etiam
centum, quæ catenulis interposuit.
* Ipsas quoque columnas posuit in 17
vestibulo templi, vnam à dextris, &
alteram à sinistris: eam, quæ à dextris
erat, vocauit Iachin; & quæ ad læuam,
Booz.

CAP. IV.

Constructio altaris ænei, maris fusilis, decem concharum, candelabrorum, mensarum, phialarum, ac ceterorum quæ ad templum eiusque ornatum pertinebant.

Fecit quoque altare æneum viginti 1
cubitorum longitudinis, & viginti A
‖ 3. Reg. cubitorum latitudinis, & decem cubi-
7.d.23. torum altitudinis. * ‖ Mare etiam fu- 2
sile decem cubitis à labio vsque ad la-
bium, rotundum per circuitum: quin-
que cubitos habebat altitudinis, &
funiculus triginta cubitorum ambie-
bat gyrum eius. * Similitudo quoque 3
boum erat subter illud, & decem cubi-
tis quędam extrinsecus cęlaturę, quasi
duobus versibus aluum maris circui-
bant. Boues autem erant fusiles: * & 4
ipsum mare super duodecim boues
impositum erat, quorum tres respicie-
bant ad Aquilonem, & alij tres ad Oc-
cidentem: porrò tres alij Meridiem, B
& tres qui reliqui erant, Orientē, ha-
bentes mare superpositum: posteriora
autem boum erāt intrinsecus sub ma-
ri. * Porrò vastitas eius habebat men- 5
suram palmi, & labium illius erat qua-
si labium calicis, vel repandi lilij: ca-
piebatque tria millia metretas. * Fecit 6
quoque conchas decem: & posuit
quinque à dextris, & quinque à sini-
stris, vt lauarent in eis omnia, quæ in
holocaustum oblaturi erant: porrò in
mari sacerdotes lauabantur. * Fecit 7
autem & candelabra aurea decem, se-
cundùm speciem qua iussa erant fie-
ri: & posuit ea in templo, quinque à
dextris, & quinque à sinistris. * Nec- 8
non & mensas decem: & posuit eas in
templo, quinque à dextris, & quinque
à sinistris: phialas quoque aureas cen-
tum. * Fecit etiam atrium sacerdotum, 9
& basilicam grandem: & ostia in basi- C
lica, quæ texit ære. * Porrò mare po- 10
suit in latere dextro contra Orientem
ad Meridiem. * Fecit autem Hiram le- 11
betes, & creagras, & phialas: & com-
pleuit omne opus regis in domo Dei:
12 * hoc est, columnas duas, & epistylia,
& capita, & quasi quædam retiacula,
quæ capita tegerent super epistylia.
13 * Malogranata quoque quadringen-
ta, & retiacula duo, ita vt bini ordi-
nes malogranatorum singulis retia-
culis iungerentur, quę protegerent e-
14 pistylia, & capita columnarum. * Bases
etiam fecit, & conchas, quas superpo-
15 suit basibus: * mare vnum, boues quo-
16 que duodecim sub mari. * Et lebetes,
& creagras, & phialas. Omnia vasa
fecit Salomoni Hiram pater eius in
domo Domini ex ære mundissimo.
17 * In regione Iordanis fudit ea rex in
D argillosa terra, inter Sochot & Sare-
18 datha. * Erat autem multitudo vaso-
rum innumerabilis, ita vt ignorare-
19 tur pondus æris. * Fecitque Salomon
omnia vasa domus Dei, & altare au-
reum, & mensas, & super eas panes
20 propositionis: * candelabra quoque
cum lucernis suis, vt lucerent ante o-
raculum iuxta ritum ex auro purissi-
21 mo: * & florentia quædam, & lucer-
nas, & forcipes aureos: omnia de auro
22 mundissimo facta sunt. * Thymiateria
quoque, & thuribula, & phialas, &
mortariola, ex auro purissimo. Et ostia
cælauit templi interioris, id est, in
Sancta sanctorum: & ostia templi fo-
rinsecus aurea. Sicque completum est
omne opus, quod fecit Salomon in
domo Domini.

CAP. V.

Oblatis plurimis donariis arca continens tabulas Moysi in oraculum inducitur: vnde gloria Domini impleuit templum.

1 A Intulit igitur Salomon omnia, quæ ‖ 3. Reg. 7
vouerat Dauid pater suus, argen- g.51. &
tum, & aurum, & vniuersa vasa po- 8.a.1.
2 suit in thesauris domus Dei. * Post
quæ congregauit maiores natu Israel,
& cunctos principes tribuum, & ca-
pita familiarum de filiis Israel in Ie-
rusalem, vt adducerent arcam fœde-
ris Domini de Ciuitate Dauid, quæ
3 est Sion. * Venerunt itaque ad regem
omnes viri Israel in die sollemni mē-
4 sis septimi. * Cumque venissent cuncti
seniorum Israel, portauerunt Leuitæ
5 arcam, * & intulerunt eam, & om-
nem paraturam tabernaculi. Porrò
vasa sanctuarij, quæ erant in taberna-
B culo, portauerunt Sacerdotes cū Le-
6 uitis. * Rex autem Salomon, & vni-
uersus cœtus Israel, & omnes qui fue-
runt congregati ante arcam, immola-
bant arietes, & boues absque vllo nu-
mero: tanta enim erat multitudo vi-
cti-

ctimarum. * Et intulerunt Sacerdotes 7
arcam fœderis Domini in locū suum,
id est, ad oraculum templi, in Sancta
sanctorum subter alas cherubim: * ita 8
vt cherubim expanderent alas suas su-
per locum, in quo posita erat arca,
& ipsam arcam tegerent cum vectibus
suis. * Vectium autem, quibus porta- 9
batur arca, quia paululùm longiores
erant, capita parebant ante oraculum: C
si verò quis paululùm fuisset extrin-
secus, eos videre non poterat. Fuit ita-
que arca ibi vsque in præsentem diem.
* Nihilque erat aliud in arca, nisi duæ 10
tabulæ, quas posuerat Moyses in Ho-
reb, quando legem dedit Dominus fi-
liis Israel egredientibus ex Ægypto.
* Egressis autem Sacerdotibus de san- 11
ctuario (omnes enim Sacerdotes, qui
ibi potuerant inueniri, sanctificati
sunt: nec adhuc in illo tempore vices,
& ministeriorum ordo inter eos di-
uisus erat) * tam Leuitæ quàm canto- 12
res, id est, & qui sub Asaph erant, &
qui sub Eman, & qui sub Idithun, fi- D
lij, & fratres eorum, vestiti byssinis,
cymbalis, & psalteriis, & citharis con-
crepabant, stantes ad Orientalem pla-
gam altaris, & cum eis Sacerdotes cē-
tum viginti canentes tubis. * Igitur 13
cunctis pariter, & tubis, & voce, &
cymbalis, & organis, & diuersi gene-
ris musicorum concinentibus, & vo-
cem in sublime tollentibus: longè so-
nitus audiebatur, ita vt cùm Domi-
num laudare cœpissent & dicere:
Confitemini Domino quoniam bo-
nus, quoniam in æternum misericor-
dia eius; impleretur domus Dei nube,
* nec possent Sacerdotes stare & mini- 14
strare propter caliginem. Compleue-
rat enim gloria Domini domum Dei.

CAP. VI.

Benedicit Salomon populo Israel, gratias Deo agens de impletione promissionis factæ Dauid, oratque supplex coram multitudine, vt orantium in eo templo vota Deus exaudiat.

3. Reg. 8. b. 12.
TVnc Salomon ait: Dominus pol- 1
licitus est vt habitaret in caligi- A
ne: * ego autem ædificaui domum no- 2
mini eius, vt habitaret ibi in perpe-
tuum. * Et conuertit rex faciem suam, 3
& benedixit vniuersæ multitudini
Israël (nam omnis turba stabat in-
tenta) & ait: * Benedictus Dominus 4
Deus Israël, qui quod locutus est Da-
uid patri meo, opere compleuit, di-
cens: * A die, qua eduxi populum 5
meum de Terra Ægypti, non elegi ci-
uitatem de cunctis tribubus Israël,
vt ædificaretur in ea domus nomini B
meo: neque elegi quemquam alium
virum, vt esset dux in populo meo Is-
6 raël, * sed elegi Ierusalem, vt sit nomē
meum in ea, & elegi Dauid, vt con-
stituerem eum super populum meum
7 Israel. * Cumque fuisset voluntatis
Dauid patris mei, vt ædificaret domū
8 nomini Domini Dei Israel, * dixit Do-
minus ad eum: Quia hæc fuit volun-
tas tua, vt ædificares domum nomi-
ni meo, benè quidem fecisti huiusce-
9 modi habere voluntatem: * sed non
tu ædificabis domum, verùm filius
tuus, qui egredietur de lumbis tuis,
ipse ædificabit domum nomini meo.
10 * Compleuit ergo Dominus sermo-
nem suum, quem locutus fuerat: &
ego surrexi pro Dauid, patre meo. &
sedi super thronum Israel, sicut locu-
tus est Dominus: & ædificaui domum
11 nomini Domini Dei Israel. * Et posui
in ea arcam, in qua est pactum Do-
mini, quod pepigit cum filiis Israel.
12 * Stetit ergo coram altari Domini ex
aduerso vniuersæ multitudinis Israel,
13 & extendit manus suas. * Siquidem
fecerat Salomon basim æneam, & po-
suerat eam in medio basilicæ, ha-
bentem quinque cubitos longitudi-
nis, & quinque cubitos latitudinis,
& tres cubitos altitudinis: stetitque
super eam: & deinceps flexis genibus
C contra vniuersam multitudinem Is-
14 raël, & palmis in cælum leuatis, * ait:
Domine Deus Israel, non est similis 2. Mac. cab. 2. b. 8.
tui Deus in cælo & in terra: qui cu-
stodis pactum & misericordiam cum
seruis tuis, qui ambulant coram te in
15 toto corde suo: * Qui præstitisti seruo
tuo Dauid patri meo quæcumque lo-
cutus fueras ei: & quæ ore promise-
ras, opere complesti, sicut & præsens
16 tempus probat. * Nunc ergo Domine
Deus Israel, imple seruo tuo patri
meo Dauid quæcumque locutus es,
dicens: Non deficiet ex te vir coram
me, qui sedeat super thronum Israel:
ita tamen si custodierint filij tui vias
suas, & ambulauerint in lege mea,
17 sicut & tu ambulasti coram me. * Et
nunc Domine Deus Israel, firmetur
sermo tuus, quem locutus es seruo
18 tuo Dauid. * Ergóne credibile est vt
habitet Deus cum hominibus super
terram? Si cælum & cæli cælorum non
te capiunt, quanto magis domus ista,
19 quam ædificaui? * Sed ad hoc tan-
tùm facta est, vt respicias orationem
serui tui, & obsecrationem eius, Dñe
Deus meus: & audias preces, quas
20 fundit famulus tuus coram te: * vt
aperias oculos tuos super domum
D istam diebus ac noctibus, super lo-
cū in quo pollicitus es vt inuocaretur

nomen tuum, * & exaudires oratio- 21
nem, quam seruus tuus orat in eo: &
exaudias preces famuli tui, & populi
tui Israël. Quicumque orauerit in lo-
co isto, exaudi de habitaculo tuo, id
est, de cælis, & propitiare. * Si pecca- 22
uerit quispiam in proximum suum,
& iurare contra eum paratus venerit,
seque maledicto constrinxerit coram
altari in domo ista: * tu audies de cæ- 23
lo, & facies iudicium seruorum tuo-
rum, ita vt reddas iniquo viam suam
in caput proprium, & vlciscaris iu-
stum, retribuens ei secundùm iusti-
tiam suam. * Si superatus fuerit po- 24
pulus tuus Israël ab inimicis (pecca-
bunt enim tibi) & conuersi egerint
pœnitentiam, & obsecrauerint nomen
tuũ, & fuerint deprecati in loco isto,
* tu exaudies de cælo, & propitiare 25
peccato populi tui Israël, & reduc eos
in terram, quam dedisti eis, & patri-
bus eorum. * Si clauso cælo, pluuia nõ 26
fluxerit propter peccata populi, & E
deprecati te fuerint in loco isto, &
confessi nomini tuo, & conuersi à
peccatis suis, cùm eos afflixerit, * ex- 27
audi de cælo Domine, & dimitte pec-
cata seruis tuis & populi tui Israel, &
doce eos viam bonam, per quam in-
grediantur: & da pluuiam terræ, quam
dedisti populo tuo ad possidendum.
‖ Inf. 2. b. 8. * ‖ Fames si orta fuerit in terra, & pe- 28
stilentia, ærugo, & aurugo, & locu-
sta, & bruchus; & hostes, vastatis re-
gionibus, portas obsederint ciuitatis,
omnisque plaga & infirmitas presse-
rit: * si quis de populo tuo Israel fue- 29
rit deprecatus, cognoscens plagam &
infirmitatem suam, & expanderit ma-
nus suas in domo hac, * tu exaudies 30
de cælo, de sublimi scilicet habitacu-
lo tuo, & propitiare, & redde vnicui-
que secundùm vias suas, quas nosti
eum habere in corde suo: (tu enim
solus nosti corda filiorum hominum.)
* vt timeant te, & ambulent in viis 31
tuis cunctis diebus, quibus viuunt su- F
per faciem terræ, quam dedisti patri-
bus nostris. * Externum quoque, qui 32
non est de populo tuo Israel si vene-
rit de terra longinqua, propter no-
men tuum magnum, & propter ma-
num tuam robustam, & brachium tuũ
extentum, & adorauerit in loco isto,
* tu exaudies de cælo firmissimo ha- 33
bitaculo tuo, & facies cuncta, pro qui-
bus inuocauerit te ille peregrinus: vt
sciant omnes populi terræ nomen
tuum, & timeant te sicut populus tuus
Israel, & cognoscant, quia nomen tuũ
inuocatum est super domum hanc,
quam ædificaui. * Si egressus fuerit 34

populus tuus ad bellum contra ad-
uersarios suos per viam in qua mise-
ris eos, adorabunt te contra viam, in
qua ciuitas hæc est, quam elegisti, &
domus, quam ædificaui nomini tuo:
35 * tu exaudies de cælo preces eorum,
36 & obsecrationem, & vlciscaris. * Si
autem peccauerint tibi (‖ neque e- ‖ 3. Reg. 8. c. 46. Eccl. 7. c. 21. 1. Ioan. 1. d. 8.
nim est homo, qui non peccet) &
iratus fueris eis, & tradideris hosti-
bus, & captiuos duxerint eos in ter-
ram longinquam, vel certè quæ iuxta
37 est, * & conuersi in corde suo, in ter-
G ra, ad quam captiui ducti fuerant, ege-
rint pœnitentiam, & deprecati te fue-
rint in terra captiuitatis suæ, dicentes:
Peccauimus, iniquè fecimus, iniustè
38 egimus: * & reuersi fuerint ad te in ro-
to corde suo, & in tota anima sua, in
terra captiuitatis suæ, ad quam ducti
sunt, adorabunt te contra viam terræ
suæ, quam dedisti patribus eorum, &
vrbis, quam elegisti, & domus, quam
39 ædificaui nomini tuo: * tu exaudies
de cælo, hoc est, de firmo habitaculo
tuo, preces eorum, & facias iudicium,
& dimittas populo tuo, quamuis pec-
40 catori: * tu es enim Deus meus: ‖ ape- ‖ Psal. 131. c. 8.
riantur, quæso, oculi tui, & aures tuæ
intentæ sint ad orationem quæ fit in
41 loco isto. * Nunc igitur consurge Do-
mine Deus in requiem tuam, tu & ar-
ca fortitudinis tuæ: Sacerdotes tui
Domine Deus induantur salutem, &
42 sancti tui lætentur in bonis. * Domi-
ne Deus ne auerteris faciem christi
tui: memento misericordiarum Dauid
serui tui.

CAP. VII.

Post deuorata cælesti igne sacrificia, Dei maiestas templum implet, & plurimis immolatis bestiis, templi dedicatio septem diebus celebratur, dieque octauo fit collecta; Dominus autem Salomoni reuelat, se ipsius orationem exaudisse.

1 CVmque complesset Salomon fun-
A dens preces, ignis descẽdit de cæ-
lo, & deuorauit holocausta & victi-
mas: & maiestas Domini impleuit
2 domum. * ‖ Nec poterant sacerdotes ‖ 2. Machab. 2. c. 10.
ingredi templum Domini, eò quòd
impleſſet maiestas Domini templum
3 Domini. * Sed & omnes filij Israel vi-
debant descendentem ignem, & glo-
riam Domini super domum: & cor-
ruentes proni in terram super paui-
mentum stratum lapide, adorauerunt,
& laudauerunt Dominum: Quoniam
bonus, quoniam in sæculum miseri-
4 cordia eius. * Rex autem, & omnis po-
pulus, immolabant victimas coram ‖ 3. Reg. 8. g. 63.
5 Domino. * ‖ Mactauit igitur rex Salo-
mon

mon hostias, boum viginti duo mil-
lia, arietum centum viginti millia: &
dedicauit domum Dei rex, & vniuer-
sus populus. * Sacerdotes autem sta- 6
bant in officiis suis: & Leuitæ in or- B
ganis carminum Domini, quæ fecit
Dauid rex ad laudandum Dominum:
Quoniam in æternum misericordia
eius, hymnos Dauid canentes per ma-
nus suas: porrò Sacerdotes canebant
tubis ante eos, cunctusque Israël sta-
bat. * Sanctificauit quoque Salomon 7
medium atrii ante templum Domini:
obtulerat enim ibi holocausta & adi-
pes pacificorum: quia altare æneum,
quod fecerat, non poterat sustinere
holocausta & sacrificia & adipes. * Fe- 8
cit ergo Salomon sollemnitatem in
tempore illo septem diebus, & omnis
Israel cum eo, ecclesia magna valdè,
ab introitu Emath vsque ad Torren-
tem Ægypti. * Fecitque die octauo 9
collectam, eò quòd dedicasset altare
septem diebus, & sollemnitatem cele-
brasset diebus septem. * Igitur in die 10
vigesimotertio mensis septimi dimisit
populos ad tabernacula sua, lætantes
atque gaudentes super bono, quod
fecerat Dominus Dauidi, & Salomo-
‖3. Reg. 9. a.1. ni, & Israeli populo suo. * ‖ Comple- 11
uitque Salomon domum Domini, &
domum regis, & omnia quæ disposue-
rat in corde suo, vt faceret in domo
Domini, & in domo sua, & prospe-
ratus est. * Apparuit autem ei Domi- 12
nus nocte, & ait: Audiui orationem C
tuam, & elegi locum istum mihi in
domum sacrificii. * Si clausero cælum, 13
& pluuia non fluxerit, & mandaue-
ro & præcepero locustæ, vt deuoret
terram, & misero pestilentiam in po-
pulum meum: * conuersus autem po- 14
pulus meus, super quos inuocatum est
nomen meum, deprecatus me fuerit,
& exquisierit faciem meam, & egerit
pœnitentiam à viis suis pessimis: &
ego exaudiam de cælo, & propitius
ero peccatis eorum, & sanabo terram
eorum. * Oculi quoque mei erunt a- 15
perti, & aures meæ erectæ ad oratio-
nem eius, qui in loco isto orauerit. 16
* Elegi enim, & sanctificaui locũ istum:
vt sit nomen meum ibi in sempiter-
num, & permaneant oculi mei, & cor
meũ, ibi cunctis diebus. * Tu quoque 17
si ambulaueris coram me, sicut ambu- D
lauit Dauid pater tuus, & feceris iux-
ta omnia quæ præcepi tibi, & iusti-
tias meas iudiciaque seruaueris: * sus- 18
citabo thronum regni tui, sicut pol-
licitus sum Dauid patri tuo, dicens:
Non auferetur de stirpe tua vir, qui
sit princeps in Israel. * Si autem auer- 19
si fueritis, & dereliqueritis iustitias
meas, & præcepta mea, quæ proposui
vobis, & abeuntes seruieritis diis a-
20 lienis, & adoraueritis eos, * euellam
vos de terra mea, quam dedi vobis: &
domum hanc, quam sanctificaui no-
mini meo, proiiciam à facie mea, &
tradam eam in parabolam, & in ex-
21 emplum cunctis populis. * Et domus
ista erit in prouerbiũ vniuersis trans-
euntibus, & dicent stupentes: Quare
fecit Dominus sic terræ huic, & do-
22 mui huic? * Respondebuntque: Quia
dereliquerunt Dominum Deum pa-
trum suorum, qui eduxit eos de Terra
Ægypti, & apprehenderunt deos alie-
nos, & adorauerunt eos, & coluerunt:
idcircò venerunt super eos vniuersa
hæc mala.

CAP. VIII.

Aedificatis à Salomone variis ciuitatibus, reliquias Gentium sibi facit tributarias, offert holocausta, & sacerdotum ac Leuitarum ministeria iuxta dispositionem Dauid constituit: missaque classe plurimum auri ex Ophir refertur ad Salomonem.

1 Expletis autem viginti annis, post- ‖3. Reg. 9. b.10.
A quam ædificauit Salomon do-
2 mum Domini & domum suam: * ci-
uitates, quas dederat Hiram Salo-
moni, ædificauit, & habitare ibi fe-
3 cit filios Israel. * Abiit quoque in
4 Emath Suba, & obtinuit eam. * Et
ædificauit Palmiram in deserto, &
alias ciuitates munitissimas ædifica-
5 uit in Emath. * Extruxitque Betho-
ron superiorem, & Bethoron inferio-
rem, ciuitates muratas habentes por-
6 tas & vectes & seras: * Balaath etiam
& omnes vrbes firmissimas, quæ fue-
runt Salomonis, cunctasque vrbes
quadrigarum, & vrbes equitum. omnia
quæcumque voluit Salomon atq; di-
sposuit, ædificauit in Ierusalem & in
B Libano, & in vniuersa terra potesta-
7 tis suæ. * Omnem populum, qui dere-
lictus fuerat de Hethæis, & Amor-
rhæis, & Pherezæis, & Heuæis, & Ie-
busæis, qui non erant de stirpe Israel:
8 * de filiis eorum, & de posteris, quos
non interfecerant filii Israel, subiu-
gauit Salomon in tributarios, vsque
9 in diem hanc. * Porrò de filiis Israel
non posuit vt seruirent operibus re-
gis: ipsi enim erant viri bellatores, &
duces primi, & principes quadriga-
10 rum & equitum eius. * Omnes au-
tem principes exercitus regis Salo-
monis fuerunt ducenti quinquagin-
11 ta, qui erudiebant populum. * Filiam
verò Pharaonis transtulit de Ciuita-

re Dauid, in domum quam ædificaue-
rat ei. Dixit enim rex: Non habitabit
vxor mea in domo Dauid regis Israel,
eò quòd sanctificata sit: quia ingressa
est in eam arca Domini. * Tunc ob- 12
tulit Salomon holocausta Domino C
super altare Domini, quod extruxe-
rat ante porticum, * vt per singulos 13
dies offerretur in eo iuxta præceptū
Moysi in sabbatis & in calendis, &
in festis diebus, ter per annum, id est,
in sollemnitate azymorum, & in sol-
lemnitate hebdomadarum, & in sol-
lemnitate tabernaculorum. * Et con- 14
stituit iuxta dispositionem Dauid pa-
tris sui, officia Sacerdotum in mini-
steriis suis: & Leuitas in ordine suo,
vt laudarent, & ministrarent coram
Sacerdotibus, iuxta ritum vniuscu-
iusque diei: & ianitores in diuisioni-
bus suis per portam & portam: sic
enim præceperat Dauid homo Dei.
* Nec prætergressi sunt de mandatis 15
regis, tam Sacerdotes quàm Leuitæ, D
ex omnibus quæ præceperat, & in cu-
stodiis thesaurorum. * Omnes impen- 16
sas præparatas habuit Salomon, ex eo
die quo fundauit domum Domini, vs-
que in diem quo perfecit eam. * Tunc 17
abiit Salomon in Asiongaber, & in
Ailath ad oram Maris rubri, quæ est
in Terra Edom. * Misit autem ei Hi- 18
ram per manus seruorum suorum
naues, & nautas gnaros maris, & abie-
runt cum seruis Salomonis in Ophir,
tuleruntque inde quadringenta quin-
quaginta talenta auri, & attulerunt ad
regem Salomonem.

CAP. IX.

Regina Saba Salomonis admirata sapientiam, datis acceptisque muneribus discessit: pondus auri quod Salomoni quotannis adferebatur: hastas, scuta, omniaque conuiuij vasa aurea, & solium eburneum auro vestitum extruxit: describitur quoque amplitudo diuitiarum, sapientiæ & potestatis Salomonis, qui anno regni sui quadragesimo moritur, succedente filio Roboam.

3.Reg. 10.a.1. Matth. 12.d.42. Luc.11. d.31.

REgina quoque Saba, cùm audis- 1
set famam Salomonis, venit vt A
tentaret eum in ænigmatibus in Ieru-
salem, cum magnis opibus, & came-
lis qui portabant aromata, & auri
plurimum, gemmasque pretiosas.
Cumque venisset ad Salomonem, lo-
cuta est ei quæcumque erant in cor-
de suo. * Et exposuit ei Salomon om- 2
nia quæ proposuerat: nec quidquam
fuit, quod non perspicuum ei fecerit.
* Quæ postquam vidit, sapientiam sci- 3
licet Salomonis, & domum quam æ-
4 dificauerat, * necnon & cibaria men-
sæ eius, & habitacula seruorum, & of-
ficia ministrorum eius, & vestimenta
eorum, pincernas quoque & vestes
eorum, & victimas quas immolabat
in domo Domini: non erat præ stu-
5 pore vltrà in ea spiritus. * Dixitque
ad regem: Verus est sermo, quem au-
B dieram in terra mea de virtutibus &
6 sapientia tua. * Non credebam nar-
rantibus, donec ipsa venissem, & vi-
dissent oculi mei, & probassem vix
medietatem sapientiæ tuæ mihi fuisse
narratam: vicisti famam virtutibus
7 tuis. * Beati viri tui, & beati serui tui,
qui assistunt coram te omni tempore,
8 & audiunt sapientiam tuam. * Sit Do-
minus Deus tuus benedictus, qui vo-
luit te ordinare super thronum suum,
regem Domini Dei tui. Quia diligit
Deus Israel, & vult seruare eum in æ-
ternum, idcircò posuit te super eum
regem, vt facias iudicia atque iustitiā.
9 *Dedit autem regi centum viginti ta-
lenta auri, & aromata multa nimis,
& gemmas pretiosissimas: non fue-
C runt aromata talia vt hæc, quæ dedit
10 regina Saba regi Salomoni. * Sed &
serui Hiram cum seruis Salomonis at-
tulerunt aurum de Ophir, & ligna thy-
11 ina, & gemmas pretiosissimas: *de qui-
bus fecit rex, de lignis scilicet thyinis,
gradus in domo Domini, & in domo
regia, citharas quoque & psalteria cā-
toribus: numquam visa sunt in Terra
12 Iuda ligna talia. * Rex autem Salomon
dedit reginæ Saba cuncta quę voluit,
& quæ postulauit, & multo plura
quàm attulerat ad eum: quæ reuersa,
abiit in terram suam cum seruis suis.
13 *Erat autem pondus auri, quod affe-
rebatur Salomoni per singulos an-
nos, sexcenta sexaginta sex talenta
14 auri: *excepta ea summa, quam legati
D diuersarum gentium, & negotiatores
afferre consueuerant, omnesque re-
ges Arabiæ, & satrapæ terrarum, qui
comportabant aurum & argentum
15 Salomoni. * Fecit igitur rex Salomon
ducentas hastas aureas de summa sex-
centorum aureorum, qui in singulis
16 hastis expendebantur: *trecenta quo-
que scuta aurea trecentorum aureo-
rum, quibus tegebantur singula scuta,
posuitque ea rex in armamentario,
17 quod erat consitum nemore. * Fecit
quoque rex solium eburneum gran-
de, & vestiuit illud auro mundissi-
18 mo. * Sex quoque gradus, quibus
E ascendebatur ad solium, & scabellum
aureum, & brachiola duo altrinse-
cus, & duos leones stantes iuxta bra-
19 chiola, * sed & alios duodecim leun-

culos

culos stantes super sex gradus ex
vtraque parte: non fuit tale solium
in vniuersis regnis. * Omnia quoque 20
vasa conuiuij regis erant aurea, & vasa
domus saltus Libani ex auro purissi-
mo. Argentum enim in diebus illis
pro nihilo reputabatur. * Siquidem 21
naues regis ibant in Tharsis cum ser-
uis Hiram, semel in annis tribus: &
deferebant inde aurum & argentum,
& ebur, & simias, & pauos. * Magnifi- 22
catus est igitur Salomon super om-
nes reges terræ præ diuitiis & gloria.
* Omnesque reges terrarum deside- 23
rabant videre faciem Salomonis, vt F
audirent sapientiam, quam dederat
Deus in corde eius: * & deferebant 24
ei munera, vasa argentea, & aurea, &
vestes, & arma, & aromata, equos, &
mulos, per singulos annos. * Habuit 25
quoque Salomon quadraginta millia
equorum in stabulis, & curruum equi-
tumque duodecim millia, constituit-
que eos in vrbibus quadrigarum, &
vbi erat rex in Ierusalem. * Exercuit 26
etiam potestatem super cunctos re-
ges, à flumine Euphrate vsque ad ter-
ram Philisthinorum, & vsque ad ter-
minos Ægypti. * Tantamque copiam 27
præbuit argenti in Ierusalem quasi la- G
pidum, & cedrorum tantam multi-
tudinem velut sycomororum, quæ gi-
gnuntur in campestribus. * Adduce- 28
bantur autem ei equi de Ægypto,
cunctisque regionibus. * Reliqua au- 29
tem operum Salomonis priorum &
nouissimorum, scripta sunt in verbis
Nathan Prophetæ, & in libris Ahiæ
Silonitis, in visione quoque Addo Vi-
dentis, contra Ieroboam filium Na-
bat. * Regnauit autem Salomon in Ie- 30
rusalem super omnem Israël quadra-
ginta annis. * Dormiuitque cum pa- 13
tribus suis, & sepelierunt eum in Ci-
uitate Dauid: regnauitque Roboam
filius eius pro eo.

CAP. X.

Roboam spreto seniorum consilio, & iuuenile secutus, scidit regnum in duo, electo in regem Ieroboam super decem tribus.

3. Reg. 12. a. 1.

PRofectus est autem Roboam in 1
Sichem: illuc enim cunctus Israël A
conuenerat vt constituerent eum re-
gem. * Quòd cùm audisset Ieroboam 2
filius Nabat, qui erat in Ægypto (fu-
gerat quippe illuc ante Salomonem)
statim reuersus est. * Vocaueruntque 3
eum, & venit cum vniuerso Israël, &
locuti sunt ad Roboam, dicentes:
* Pater tuus durissimo iugo nos pres- 4
sit, tu leuiora impera patre tuo, qui
nobis imposuit grauem seruitutem,
& paululum de onere subleua, vt
5 seruiamus tibi. * Qui ait: Post tres
dies reuertimini ad me. Cumque ab-
6 iisset populus, * iniit consilium cum
B senibus, qui steterant coram patre
eius Salomone dum adhuc viueret,
dicens: Quid datis consilij vt respon-
7 deam populo? * Qui dixerunt ei: Si
placueris populo huic, & lenieris
eos verbis clementibus, seruient tibi
8 omni tempore. * At ille reliquit con-
silium senum, & cum iuuenibus tra-
ctare cœpit, qui cum eo nutriti fue-
9 rant, & erant in comitatu illius. * Di-
xitque ad eos: Quid vobis videtur?
vel respondere quid debeo populo
huic, qui dixit mihi: Subleua iugum
10 quod imposuit nobis pater tuus? * At
illi responderunt vt iuuenes, & nu-
triti cum eo in deliciis, atque dixe-
runt: Sic loquêris populo, qui dixit
C tibi: Pater tuus aggrauauit iugum no-
strum tu subleua: & sic respondebis
ei: Minimus digitus meus grossior
11 est lumbis patris mei. * Pater meus
imposuit vobis graue iugum, & ego
maius pondus apponam: pater meus
cecidit vos flagellis, ego verò cædam
12 vos scorpionibus. * Venit ergo Iero-
boam, & vniuersus populus, ad Ro-
boam die tertio, sicut præceperat eis.
13 * Responditque rex dura, derelicto
14 consilio seniorum: * locutusque est
iuxta iuuenum voluntatem: Pater
meus graue vobis imposuit iugum,
quod ego grauius faciam: pater meus
cecidit vos flagellis, ego verò cædam
15 vos scorpionibus. * Et non acquieuit
D populi precibus: erat enim volun-
tatis Dei, vt compleretur sermo
eius, ‖ quem locutus fuerat per ma- ‖ 3. Reg. 11. c. 29.
num Ahiæ Silonitis ad Ieroboam fi-
16 lium Nabat. * Populus autem vni-
uersus, rege duriora dicente, sic lo-
cutus est ad eum: Non est nobis
pars in Dauid, neque hereditas in
filio Isai. Reuertere in tabernacula
tua Israël, tu autem pasce domum
tuam Dauid. Et abiit Israël in taber-
17 nacula sua. * Super filios autem Is-
raël, qui habitabant in ciuitatibus Iu-
18 da, regnauit Roboam. * Misitque
rex Roboam Aduram, qui præerat
tributis, & lapidauerunt eum filii Is-
raël, & mortuus est: porrò rex Ro-
boam currum festinauit ascendere, &
19 fugit in Ierusalem. * Recessitque Is-
raël à domo Dauid, vsque ad diem
hanc.

CAP. XI.

Præcipit Deus ne pugnet Roboam contra Israel: extructis autem à Roboam multis ciuitatibus, confluunt ad eum Leuitæ ac sacerdotes abiecti à Ieroboam, cæterique Dei cultores Roboam autem multas duxit vxores ac concubinas.

3. Reg. 11.c.21. VEnit autem Roboã in Ierusalem, 1
& conuocauit vniuersam domum A
Iuda & Beniamin, centum octoginta
millia electorum atque bellantium,
vt dimicaret contra Israel, & conuer-
teret ad se regnum suum.* Factusque 2
est sermo Domini ad Semeiam ho-
minem Dei, dicens:* Loquere ad Ro- 3
boam filium Salomonis regem Iuda,
& ad vniuersum Israël, qui est in Iu-
da & Beniamin: * Hæc dicit Domi- 4
nus: Non ascendetis, neque pugnabi-
tis contra fratres vestros: reuertatur
vnusquisque in domum suam, quia
mea hoc gestum est voluntate. Qui B
cùm audissent sermonem Domini,
reuersi sunt, nec perrexerunt contra
Ieroboam.* Habitauit autem Roboam 5
in Ierusalem, & ædificauit ciuitates
muratas in Iuda.* Extruxitque Beth- 6
lehem, & Etam, & Thecue, * Beth- 7
sur quoque, & Socho, & Odollam,
* necnon & Geth, & Maresa, & Ziph, 8
* sed & Aduram, & Lachis, & Aze- 9
ca, * Saraa quoque, & Aialon, & He- 10
bron, quæ erant in Iuda & Beniamin,
ciuitates munitissimas.* Cumq; clau- 11
sisset eas muris, posuit in eis princi-
pes, ciborumque horrea, hoc est,
olei, & vini.* Sed & in singulis vrbi- 12
bus fecit armamentarium scutorum
& hastarum, firmauitque eas sum-
ma diligentia, & imperauit super Iu-
dam & Beniamin. * Sacerdotes au- 13
tem & Leuitæ, qui erant in vniuerso C
Israël, venerunt ad eum de cunctis se-
dibus suis, * relinquentes suburbana 14
& possessiones suas, & transeuntes
ad Iudam, & Ierusalem: eò quòd
abiecisset eos Ieroboam, & posteri
eius, ne sacerdotio Domini funge-
rentur.* Qui constituit sibi sacerdotes 15
excelsorum, & dæmoniorum, vitu-
lorumque quos fecerat. * Sed & de 16
cunctis tribubus Israël, quicumque
dederant cor suum vt quærerent Do-
minum Deum Israël, venerunt in Ie-
rusalem ad immolãdum victimas suas
coram Domino Deo patrum suorum. 17
* Et roborauerunt regnum Iuda, & D
confirmauerunt Roboam filium Salo-
monis per tres annos: ambulauerunt
enim in viis Dauid & Salomonis, an-
nis tantùm tribus. * Duxit autem Ro- 18
boam vxorem Mahalath, filiam Ie-
rimoth, filij Dauid: Abihaïl quoque
19 filiam Eliab filij Isai, * quæ peperit ei
filios, Iehus, & Somoriam, & Zoom.
20 * Post hanc quoque accepit Maacha
filiam Absalom, quæ peperit ei Abia,
21 & Ethai, & *Ziza*, & Salomith. * Ama-
uit autem Roboam Maacha filiam
Absalom, super omnes vxores suas, &
concubinas: nam vxores decem &
octo duxerat, concubinas autem se-
xaginta: & genuit viginti octo filios,
22 & sexaginta filias. * Constituit ve-
rò in capite, Abiam filium Maacha,
ducem super omnes fratres suos,
ipsum enim regem facere cogitabat,
23 * quia sapientior fuit, & potentior
super omnes filios eius, & in cunctis
finibus Iuda, & Beniamin, & in vni-
uersis ciuitatibus muratis: præbuit-
que eis escas plurimas, & multas pe-
tiuit vxores.

CAP. XII.

Propter peccata Roboam ac populi Iuda, tradit illos Deus regi Aegypti: qui captis munitißimis ciuitatibus, diripit Ierusalem, sublato regis ac templi thesauro, scutis quoque aureis & argenteis, pro quibus ænea fecit Roboam: quo mortuo, succedit filius Abia.

1 CVmque roboratũ fuisset regnum
A Roboam & confortatum, dere-
liquit legem Domini, & omnis Israël
2 cum eo.* Anno autem quinto regni
Roboam, ascendit Sesac rex Ægypti
in Ierusalem: quia peccauerant Do-
3 mino) * cum mille ducentis curri-
bus, & sexaginta millibus equitum:
nec erat numerus vulgi quod venerat
cum eo ex Ægypto, Libyes scilicet, &
4 Troglodytæ, & Æthiopes. * Cepit-
que ciuitates munitissimas in Iuda,
5 & venit vsque in Ierusalem.* Semeias
autem propheta ingressus est ad Ro-
boam, & principes Iuda, qui congre-
gati fuerant in Ierusalem, fugientes
Sesac, dixitque ad eos: Hæc dicit Do-
B minus: Vos reliquistis me, & ego re-
6 liqui vos in manu Sesac. * Conster-
natique principes Israël & rex dixe-
7 runt: Iustus est Dominus. * Cumque
vidisset Dominus, quòd humiliati es-
sent, factus est sermo Domini ad Se-
meiam, dicens: Quia humiliati sunt,
non disperdam eos, daboque eis
pauxillum auxilii, & non stillabit fu-
ror meus super Ierusalem per manum
8 Sesac. * Verumtamen seruient ei, vt
sciant distantiam seruitutis meæ, &
9 seruitutis regni terrarum.* Recessit
itaque Sesac rex Ægypti ab Ierusa-
lem, sublatis thesauris domus Domi-
ni, & domus regis, omniaque secum

tulit,

tulit, & clypeos aureos, quos fecerat
Salomō,* pro quibus fecit rex æneos, 10
& tradidit illos principibus scutario- C
rum, qui custodiebant vestibulum pa-
latij. * Cumque introiret rex domum 11
Domini, veniebant scutarij, & tol-
lebant eos, iterumque referebant eos
ad armamentarium suum. * Verumta- 12
men quia humiliati sunt, auersa est
ab eis ira Domini, nec deleti sunt pe-
nitus: siquidem & in Iuda inuenta
‖ 3.Reg. sunt opera bona. * ‖ Confortatus est 13
15. f.21. ergo rex Roboam in Ierusalem, atque
regnauit: quadraginta autem & vnius
anni erat cùm regnare cœpisset, & de-
cem & septem annis regnauit in Ieru- D
salem, vrbe, quam elegit Dominus, vt
confirmaret nomen suum ibi, de cun-
ctis tribubus Israël: nomen autem
matris eius Naama Ammanitis. * Fe- 14
cit autem malum, & non præparauit
cor suum vt quæreret Dominum.
* Opera verò Roboam prima & no- 15
uissima, scripta sunt in Libris Semeiæ
prophetæ, & Addo Videntis, & dili-
genter exposita: pugnaueruntque ad-
uersum se Roboam & Ieroboam cun-
ctis diebus. * Et dormiuit Roboam 16
cum patribus suis, sepultusque est in
Ciuitate Dauid. Et regnauit Abia fi-
lius eius pro eo.

CAP. XIII.

*Abia ad bellum contra Ieroboam acce-
dens, dehortatus exercitum Ieroboam
à bello contra se cùm Deum haberent
ducem, quem illi abiecerant, & spe-
rans in Domino victor euadit, ac di-
uersas cepit ciuitates, plurimosque ex
variis vxoribus procreat liberos.*

‖ 3.Reg. Anno octauodecimo regis Iero- 1
15. a.2. boam, regnauit Abia super Iu- A
dam. * Tribus annis regnauit in Ie- 2
rusalem, nomenque matris eius Mi-
chaia, filia Vriel de Gabaa: & erat bel-
‖ 3.Reg. lum inter Abiā & Ieroboam:* ‖ Cum- 3
15. a.7. que iniisset Abia certamen, & ha-
beret bellicosissimos viros, & ele-
ctorum quadringenta millia: Iero-
boam instruxit econtrà aciem octin-
genta millia virorum, qui & ipsi ele-
cti erant, & ad bella fortissimi.* Stetit 4
ergo Abia super montem Semeron,
qui erat in Ephraim, & ait: Audi Ie-
roboam, & omnis Israël. * Num 5
ignoratis quòd Dominus Deus Israel
dederit regnum Dauid super Israel
in sempiternum, ipsi & filiis eius in
pactum salis? * Et surrexit Ieroboam 6
filius Nabat, seruus Salomonis filij
‖ 3.Reg. Dauid. ‖ & rebellauit contra dominum
11.c.26. suum. * Congregatique sunt ad eum 7
viri vanissimi, & filij Belial: & præ- B
ualuerunt contra Roboam filium Sa-
lomonis: porrò Roboam erat rudis,
& corde pauido, nec potuit resistere
8 eis. * Nunc ergo vos dicitis quòd re-
sistere possitis regno Domini, quod
possidet per filios Dauid, habetisque
grandem populi multitudinem, atque
vitulos aureos, quos fecit vobis Iero-
9 boam in deos.* ‖ Et eiecistis Sacerdo- ‖ 3.Reg.
tes Domini, filios Aaron, atque Leui- 12.g.31.
tas: & fecistis vobis Sacerdotes sicut
omnes populi terrarum: quicumque
venerit, & initiauerit manum suam
in tauro de bobus, & in arietibus se-
ptem, fit sacerdos eorum qui non sunt
10 dij. * Noster autem Dominus, Deus
est, quem non relinquimus, Sacerdo-
tesque ministrant Domino de filiis
Aaron, & Leuitæ sunt in ordine suo:
11 * Holocausta quoque offerunt Domi-
no per singulos dies manè & vespe-
rè, & thymiama iuxta legis præcepta
confectum, & proponuntur panes in
mensa mundissima, estque apud nos
candelabrum aureum, & lucernæ
C eius, vt accendantur semper ad vespe-
ram: nos quippe custodimus præce-
pta Domini Dei nostri, quem vos re-
12 liquistis. * Ergo in exercitu nostro
dux Deus est, & Sacerdotes eius, qui
clangunt tubis, & resonant contra
vos: filij Israel nolite pugnare contra
Dominum Deum patrum vestrorum,
13 quia non vobis expedit. * Hæc illo
loquente, Ieroboam retrò molieba-
tur insidias. Cumque ex aduerso ho-
stium staret, ignorantem Iudam suo
14 ambiebat exercitu. * Respiciensque
Iudas vidit instare bellum ex aduer-
so & post tergum, & clamauit ad Do-
minum: ac Sacerdotes tubis canere
15 cœperunt. * Omnesque viri Iuda vo-
ciferati sunt: & ecce illis clamantibus,
perterruit Deus Ieroboam, & om-
nem Israel qui stabat ex aduerso
16 Abia, & Iuda. * Fugeruntque filij Is-
rael Iudam, & tradidit eos Deus in
17 manu eorum. * Percussit ergo eos
D Abia, & populus eius, plaga magna: &
corruerunt vulnerati ex Israel quin-
18 genta millia virorum fortium. * Hu-
miliatique sunt filii Israel in tempore
illo, & vehementissimè confortati filij
Iuda, eò quòd sperassent in Domino
19 Deo patrum suorum. * Persecutus est
autem Abia fugientem Ieroboam, &
cepit ciuitates eius, Bethel & filias
eius, & Iesana cum filiabus suis, Ephrō
20 quoque & filias eius: * nec valuit vl-
trà resistere Ieroboam in diebus Abia:
quem percussit Dominus, & mor-
21 tuus est.* Igitur Abia, confortato im-
perio suo, accepit vxores quatuorde-
cim: procreauitque viginti duos
filios;

filios, & sedecim filias. * Reliqua au- 22
tem sermonum Abia, viarumque &
operum eius, scripta sunt diligentissi-
mè in Libro Addo Prophetæ.

CAP. XIV.

Abia succedit filius Asa: qui, pace à Deo concessa, idolorum cultum subvertit, & ciuitates Iuda ædificat ac munit, Zaramque regem Aethiopum cum exercitu mille millium diuino auxilio deuicit.

3. Reg. 15.b.8. Dormiuit autem Abia cum patri- 1
bus suis, & sepelierunt eum in A
Ciuitate Dauid: regnauitque Asa fi-
lius eius pro eo, in cuius diebus quie-
uit terra annis decem. * Fecit autem 2
Asa quod bonum & placitum erat in
conspectu Dei sui, & subuertit altaria
peregrini cultus, & excelsa, * & con- 3
fregit statuas, lucosque succidit: * & 4
præcepit Iudæ vt quæreret Dominum
Deum patrum suorum, & faceret le-
gem, & vniuersa mandata: * & abs- 5
tulit de cunctis vrbibus Iuda aras, &
fana, & regnauit in pace. * Ædifica- 6
uit quoque vrbes munitas in Iuda,
quia quietus erat, & nulla tempori-
bus eius bella surrexerant, pacem Do-
mino largiente. * Dixit autem Iudæ: 7
Ædificemus ciuitates istas, & valle- B
mus muris, & roboremus turribus, &
portis, & seris, donec à bellis quie-
ta sint omnia, eò quòd quæsierimus
Dominum Deum patrum nostrorum,
& dederit nobis pacem per gyrum.
Ædificauerunt igitur, & nullum in
extruendo impedimentum fuit. * Ha- 8
buit autem Asa in exercitu suo por-
tantium scuta & hastas de Iuda tre-
centa millia, de Beniamin verò scu-
tariorum & sagittariorum ducenta
octoginta millia, omnes isti viri for-
tissimi. * Egressus est autem contra 9
eos Zara Æthiops cum exercitu suo, C
decies centena millia, & curribus tre-
centis: & venit vsque Maresa. * Porrò 10
Asa perrexit obuiam ei, & instruxit
aciem ad bellũ in Valle Sephata, quæ
est iuxta Maresa: * & inuocauit Do- 11
3. Reg. 14.a.6. minum Deum, & ait: * || Domine non
est apud te vlla distantia, vtrùm in
paucis auxilieris, an in pluribus: ad-
iuua nos Domine Deus noster: in te D
enim, & in tuo nomine habentes fi-
duciam, venimus contra hanc multi-
tudinem. Domine, Deus noster tu es,
non præualeat contra te homo. * Ex- 12
terruit itaque Dominus Æthiopes co-
ram Asa & Iuda: fugeruntque Æthio-
pes. * Et persecutus est eos Asa, & po- 13
pulus qui cum eo erat, vsque Gerara:
& ruerunt Æthiopes vsque ad inter-
necionem, quia Domino cædente
contriti sunt, & exercitu illius præ-
14 liante. Tulerunt ergo spolia multa, * &
percusserunt ciuitates omnes per cir-
cuitum Geraræ: grandis quippe cun-
ctos terror inuaserat: & diripuerunt
vrbes, & multam prædam asportaue-
15 runt. * Sed & caulas ouium destruen-
tes, tulerunt pecorum infinitam mul-
titudinem, & camelorum: reuersique
sunt in Ierusalem.

CAP. XV.

Azarias prophetat Israel futurũ multo tempore absque Deo vero, sacerdote & lege; cuius prophetæ exhortatione confortatus Asa, aufert sordes idolorum, suamque matrem idololatriam imperio priuat; populus autem iurat se Deo seruiturum.

1 Azarias autem filius Oded, facto
A in se spiritu Dei, * egressus est in
2 occursum Asa, & dixit ei: Audite me
Asa & omnis Iuda & Beniamin: Do-
minus vobiscum, quia fuistis cum eo.
Si quæsieritis eum, inuenietis: si au-
tem dereliqueritis eum, derelinquet
3 vos. * Transibunt autem multi dies
in Israel absque Deo vero, & absque
sacerdote doctore, & absque lege.
4 * Cumque reuersi fuerint in angustia
sua ad Dominum Deum Israel, &
5 quæsierint eum, reperient eum. * In
tempore illo non erit pax egredienti,
& ingrediẽti, sed terrores vndique in
6 cunctis habitatoribus terrarum. * Pu-
B gnabit enim gens contra gentem, &
ciuitas contra ciuitatem, quia Domi-
nus conturbabit eos in omni angu-
7 stia. * Vos ergo confortamini, & non
dissoluantur manus vestræ: erit enim
8 merces operi vestro. * Quod cùm au-
disset Asa, verba scilicet & prophe-
tiam Azariæ filij Oded prophetę con-
fortatus est, & abstulit idola de omnĩ
terra Iuda, & de Beniamin, & ex vr-
bibus, quas ceperat, montis Ephraim,
& dedicauit altare Domini quod erat
9 ante porticum Domini. * Congrega-
uitque vniuersum Iudam & Benia-
min, & aduenas cum eis de Ephraim,
& de Manasse, & de Simeon: plures
enim ad eum confugerant ex Israel,
C videntes quòd Dominus Deus illius
10 esset cum eo. * Cumque venissent in
Ierusalem mense tertio, anno deci-
11 moquinto regni Asa, * immolauerunt
Domino in die illa, de manubiis &
præda quam adduxerant, boues se-
ptingentos, & arietes septem millia.
12 * Et intrauit ex more ad corroboran-
dum fœdus, vt quærerent Dominum
Deum patrum suorum in toto corde,
13 & in tota anima sua. * Si quis au-
tem, inquit, non quæsierit Dominum
Deum

Deum Israel, moriatur, à minimo vſ-
que ad maximum, à viro vſque ad
mulierem. * Iurauerunțque Domino 14
voce magna in iubilo, & in clangore
tubæ, & in ſonitu buccinarum,* om- 15
nes qui erant in Iuda cum execratio- D
ne: in omni enim corde ſuo iuraue-
runt, & in tota voluntate quæſierunt
eum, & inuenerunt: præſtitique eis
Dominus requiem per circuitum.*Sed 16
& Maacham matrem Aſa regis ex au-
guſto depoſuit imperio, eò quòd fe-
ciſſet in luco ſimulacrũ Priapi: quod
omne contriuit, & in fruſta commi-
nuens combuſſit in Torrente cedron.
* Excelſa autem derelicta ſunt in Iſ- 17
raël: attamen cor Aſa erat perfectum
cunctis diebus eius. * Eaque quæ vo- 18
uerat pater ſuus, & ipſe, intulit in do-
mum Domini, argentum, & aurum,
vaſorumque diuerſam ſupellectilem.
* Bellum verò non fuit vſque ad 19
trigeſimum quintum annum regni
Aſa.

CAP. XVI.

Pugnãte Baaſa rege Iſrael contra Aſa, vocauit Aſa Benadad regem Syriæ in auxilium, & Hanani prophetam ipſum ob id increpantem in neruum coniecit; ac dolore pedum cruciatus, in medicorum arte ſpem ponens, anno regni ſui quadrageſimo primo moritur.

ANno autem trigeſimo ſexto regni 1
eius, aſcendit Baaſa rex Iſrael in A
Iudam, & muro circumdabat Ra-
ma, vt nullus tutè poſſet egredi & in-
gredi de regno Aſa. * Protulit ergo 2
Aſa argentum & aurum de theſauris
domus Domini, & de theſauris regis,
miſitque ad Benadad regem Syriæ,
qui habitabat in Damaſco, dicens:
* Fœdus inter me & te eſt, pater quo- 3
que meus & pater tuus habuere con-
cordiam: quam ob rem miſi tibi ar-
gentum & aurum, vt rupto fœdere,
quod habes cum Baaſa rege Iſraël,
facias eum à me recedere.*Quo com- 4
perto, Benadad miſit principes exer- B
cituum ſuorum ad vrbes Iſrael: qui
percuſſerunt Abion, & Dan, & Abel-
main, & vniuerſas vrbes Nephthali
muratas. * Quod cùm audiſſet Baaſa, 5
deſiit ædificare Rama, & intermiſit
opus ſuum. * Porrò Aſa rex aſſumpſit 6
vniuerſum Iudam, & tulerunt lapides
de Rama, & ligna quæ ædificationi
præparauerat Baaſa, ædificauitque ex
eis Gabaa, & Maſpha. * In tempore 7
illo venit Hanani propheta ad Aſa re-
gem Iuda, & dixit ei: Quia habuiſti
fiduciam in rege Syriæ, & non in Do-
mino Deo tuo, idcircò euaſit Syriæ C
8 regis exercitus de manu tua. * Nónne Sup. 14.
ne Æthiopes & Libyes multo plures c. 9.
erant, quadrigis & equitibus, & mul-
titudine nimia: quos, cùm Domino
credidiſſes, tradidit in manu tua?
9 * Oculi enim Domini contemplantur
vniuerſam terram, & præbent forti-
tudinem his, qui corde perfecto cre-
ditur in eum. Stultè igitur egiſti, &
propter hoc ex præſenti tempore ad-
10 uerſum te bella conſurgent. * Iratuſ-
que Aſa aduerſus Vidētem, iuſſit eum
mitti in neruum: valdè quippe ſuper
hoc fuerat indignatus: & interfecit
de populo in tempore illo plurimos.
11 * Opera autem Aſa prima & nouiſ-
ſima, ſcripta ſunt in Libro regum Iu-
12 da & Iſrael. * Ægrotauit etiam Aſa
D anno trigeſimo nono regni ſui, do-
lore pedum vehementiſſimo, & nec
in infirmitate ſua quæſiuit Dominum,
ſed magis in medicorum arte confi-
13 ſus eſt. * Dormiuitque cum patribus
ſuis: & mortuus eſt anno quadrage-
14 ſimo primo regni ſui. * Et ſepelierunt
eum in ſepulchro ſuo quod foderat
ſibi in Ciuitate Dauid: poſueruntque
eum ſuper lectum ſuum, plenum aro-
matibus & vnguentis meretriciis,
quæ erant pigmentariorum arte con-
fecta, & combuſſerunt ſuper eum am-
bitione nimia.

CAP. XVII.

Pius Ioſaphat patri Aſa ſuccedens, diuitiis potens & armis, mittit doctores legis Dei per vniuerſum Iudam; cuius principes recenſentur, cum numero ſubiectorum militum.

1 REgnauit autē Ioſaphat filius eius
A pro eo, & inualuit contra Iſrael.
2 * Conſtituitque militum numeros in
cunctis vrbibus Iuda, quæ erant val-
latæ muris. Præſidiaque diſpoſuit in
terra Iuda, & in ciuitatibus Ephraim,
3 quas ceperat Aſa pater eius. * Et
fuit Dominus cum Ioſaphat, quia
ambulauit in viis Dauid patris ſui
primis: & non ſperauit in Baalim,
4 * ſed in Deo patris ſui, & perrexit in
præceptis illius, & non iuxta pecca-
5 ta Iſrael. * Confirmauitque Dominus
regnum in manu eius, & dedit om-
nis Iuda munera Ioſaphat: factæque
ſunt ei infinitæ diuitiæ, & multa glo-
6 ria. * Cumque ſumpſiſſet cor eius au-
B daciam propter vias Domini, etiā ex-
7 celſa & lucos de Iuda abſtulit.* Tertio
autem anno regni ſui, miſit de princi-
pibus ſuis Benhail, & Obdiam, & Za-
chariam, & Nathanael, & Michæam,
8 vt docerent in ciuitatibus Iuda: * & cũ
eis Leuitas, Semeiam, & Nathaniam,
& Zabadiam, Aſel quoque, & Semi-
ramoth,

ramoth, & Ionathan, Adoniamque
& Thobiam, & Thobadoniam, Le-
uitas, & cum eis Elisama & Ioram Sa-
cerdotes,* docebantque populum in 9
Iuda, habentes librū legis Domini,
& circuibant cunctas vrbes Iuda, at-
que erudiebant populum. * Itaq; fa- 10
ctus est pauor Domini super om- C
nia regna terrarum, quæ erant per
gyrum Iuda, nec audebant bella-
re contra Iosaphat. * Sed & Phili- 11
sthæi Iosaphat munera deferebant,
& vectigal argenti, Arabes quoque
adducebant pecora, arietum septem
millia septingenta, & hircorum toti-
dem. * Creuit ergo Iosaphat, & ma- 12
gnificatus est vsque in sublime: atque
ædificauit in Iuda domos ad instar
turriū, vrbesque muratas.* Et multa 13
opera parauit in vrbibus Iuda: viri
quoque bellatores, & robusti erant in
Ierusalem, quorū iste numerus per 14
domos atque familias singulorū: In
Iuda principes exercitus, Ednas dux, D
& cum eo robustissimi viri trecenta
millia.*Post hunc Iohanan princeps, 15
& cum eo ducenta octoginta millia.
* Post istum quoque Amasias filius 16
Zechri, consecratus Domino, & cum
eo ducenta millia virorum fortium.
* Hunc sequebatur robustus ad præ- 17
lia Eliada, & cū eo tenentium arcum
& clypeū ducenta millia.* Post istum 18
etiam Iozabad, & cum eo centum
octoginta millia expeditorū militum.
* Hi omnes erant ad manum regis, 19
exceptis aliis, quos posuerat in vrbi-
bus muratis, in vniuerso Iuda.

CAP. XVIII.

Iosaphat impio Achab affinitate iunctus, ascendit cum eo contra Ramoth Galaad, 400. pseudoprophetis victoriam promittentibus: Michæas autem contrarium prophetans, incarceratur, sed Achab iuxta Michææ prophetiam in bello occiditur.

FVit ergo Iosaphat diues & incly- 1
tus multùm, & affinitate coniun- A
ctus est Achab. * Descenditque post 2
annos ad eum in Samariā: ad cuius
aduentum mactauit Achab arietes &
boues plurimos, ipsi, & populo qui
venerat cum eo: persuasitque illi vt
ascenderet in Ramoth Galaad. * Di- 3
xitque Achab rex Israel ad Iosaphat
regē Iuda: Veni mecum in Ramoth
Galaad. Cui ille respondit: Vt ego, &
tu: sicut populus tuus, sic & populus
meus: tecūque erimus in bello.* Di- 4
xitque Iosaphat ad regē Israel: Con-
sule obsecro impræsentiarum sermo-
nem Domini. * Congregauit igitur 5
rex Israel prophetarum quadringen-
B tos viros, & dixit ad eos: In Ramoth
Galaad ad bellandum ire debemus
an quiescere? At illi, Ascende, in-
quiunt, & tradet Deus in manu regis.
6 * Dixitque Iosaphat: Numquid non
est hic propheta Domini, vt ab illo
7 etiam requiramus? * Et ait rex Israel
ad Iosaphat. Est vir vnus, à quo pos-
sumus quærere Domini voluntatem:
sed ego odi eum, quia non prophe-
tat mihi bonum, sed malum omni
tempore: est autem Michæas filius
Iemla. Dixitque Iosaphat: Ne lo-
8 quaris rex hoc modo.* Vocauit ergo
rex Israel vnum de eunuchis, & dixit
ei: Voca citò Michæam filium Iem-
9 la. * Porrò rex Israel, & Iosaphat
C rex Iuda, vterque sedebant in solio
suo, vestiti cultu regio: sedebant au-
tem in area iuxta portam Samariæ,
omnesque prophetæ vaticinabantur
10 coram eis.* Sedecias verò filius Cha-
naana fecit sibi cornua ferrea, & ait:
Hæc dicit Dominus: His ventilabis
11 Syriam, donec conteras eam. * Om-
nesque prophetæ similiter propheta-
bant, atque dicebant: Ascende in Ra-
moth Galaad, & prosperaberis, &
tradet eos Dominus in manu regis.
12 * Nuntius autē, qui ierat ad vocan-
dum Michæā, ait illi: En verba om-
nium prophetarum vno ore bona re-
gi annuntiant: quæso ergo te vt &
sermo tuus ab eis non dissentiat, lo-
13 quarisque prospera. * Cui respondit
Michæas: Viuit Dñs, quia quodcum-
que dixerit mihi Deus meus, hoc lo-
14 quar.* Venit ergo ad regem. Cui rex
D ait: Michæa, ire debemus in Ramoth
Galaad ad bellandum, an quiescere?
Cui ille respondit: Ascendite: cun-
cta enim prospera euenient, & tra-
15 dentur hostes in manus vestras.* Di-
xitque rex: Iterùm atque iterùm te
adiuro, vt mihi non loquaris, nisi
quod verum est, in nomine Domini.
16 * At ille ait: Vidi vniuersum Israel
dispersum in montibus, sicut oues
absque pastore: & dixit Dominus:
Non habent isti dominos: reuertatur
vnusquisque in domum suā in pace.
17 * Et ait rex Israel ad Iosaphat: Non-
ne dixi tibi, quòd nō prophetaret iste
mihi quidquam boni, sed ea quæ ma-
18 la sunt?* At ille, Idcircò, ait, audite
verbum Domini: Vidi Dominum
sedentē in solio suo, & omnem exer-
citum cæli assistentem ei à dextris &
19 à sinistris.* Et dixit Dominus: Quis
E decipiet Achab regē Israel, vt ascen-
dat & corruat in Ramoth Galaad?
Cumque diceret vnus hoc modo, &
alter alio: * processit spiritus, & ste-
tit

stit coram Domino, & ait: Ego deci-
piam eum. Cui Dominus, In quo,
inquit, decipies? At ille respondit: 21
Egrediar, & ero spiritus mendax in
ore omnium prophetarum eius. Di-
xitque Dominus: Decipies, & præ-
ualebis: egredere, & fac ita. * Nunc 22
igitur, ecce Dominus dedit spiritum
mendacij in ore omnium propheta-
rum tuorum, & Dominus locutus est
de te mala. * Accessit autem Sedecias 23
filius Chanaana, & percussit Michææ
maxillam, & ait: Per quam viam
transiuit Spiritus Domini à me, vt
loqueretur tibi? * Dixitque Michæas: 24
Tu ipse videbis in die illo, quando in-
gressus fueris cubiculum de cubiculo
vt abscondaris. * Præcepit autem rex 25
Israel, dicens: Tollite Michæam, & F
ducite eum ad Amon principem ciui-
tatis, & ad Ioas filium Amelech. * Et 26
dicetis: Hæc dicit rex: Mittite hunc
in carcerem, & date ei panis modi-
cum, & aquæ pauxillum, donec re-
uertar in pace. * Dixitque Michæas: 27
Si reuersus fueris in pace, non est lo-
cutus Dominus in me. Et ait: Audite
omnes populi. * Igitur ascenderunt 28
rex Israel & Iosaphat rex Iuda in Ra-
moth Galaad. * Dixitq; rex Israel ad 29
Iosaphat: Mutabo habitum, & sic ad
pugnam vadam, tu autem induere
vestibus tuis. Mutatoque rex Israel
habitu, venit ad bellum. * Rex autem 30
Syriæ præceperat ducibus equitatus G
sui, dicens: Ne pugnetis contra mini-
mum, aut contra maximũ, nisi con-
tra solum regem Israel. * Itaque cùm 31
vidissẽt principes equitatus Iosaphat,
dixerunt: Rex Israel est iste. Et cir-
cumdederunt eũ dimicantes: at il-
le clamauit ad Dominum, & auxilia-
tus est ei, atque auertit eos ab illo.
* Cùm enim vidissent duces equita- 32
tus, quòd non esset rex Israel, reli-
querunt eum. * Accidit autem vt 33
vnus è populo sagittam in incertum
iaceret, & percuteret regem Israel in-
ter ceruicem & scapulas. at ille auri-
gæ suo ait: Conuerte manum tuam,
& educ me de acie, quia vulneratus
sum. * Et finita est pugna in die illo: 34
porrò rex Israel stabat in curru suo
contra Syros vsque ad vesperam, &
mortuus est occidente sole.

CAP. XIX.

Iosaphat à Iehu propheta correptus de præstito auxilio Achab, constitutos à se iudices admonet de seruanda iustitia, & Leuitas de promouendo cultu diuino, populoque rectè instituendo.

REuersus est autem Iosaphat rex 1
Iuda in domum suam pacificè in A
2 Ierusalem. * Cui occurrit Iehu filius
Hanani Videns, & ait ad eũ: Impio
præbes auxilium, & his qui oderunt
Dominum amicitia iungeris, & id-
circò iram quidem Domini merebа-
3 ris: * sed bona opera inuenta sunt in
te, eò quòd abstuleris lucos de terra
Iuda, & præparaueris cor tuum vt
requireres Dominum Deum patrum
4 tuorum. * Habitauit ergo Iosaphat in
Ierusalem: rursumque egressus est ad
populum de Bersabee vsque ad mon-
tem Ephraim, & reuocauit eos ad
B Dominum Deum patrum suorum.
5 * Constituitque iudices terræ in cun-
ctis ciuitatibus Iuda munitis per sin-
6 gula loca, * & præcipiens iudicibus,
Videte, ait, quid faciatis: non enim
hominis exercetis iudicium, sed Do-
mini: & quodcumque iudicaueritis,
7 in vos redundabit. * Sit timor Do-
mini vobiscum, & cum diligentia
cuncta facite: nõ est enim apud Do-
minum Deum nostrum iniquitas,
‖ nec personarũ acceptio, nec cupi- ‖ Deut.
8 do munerũ. * In Ierusalem quoque 10.d.17.
C constituit Iosaphat Leuitas, & Sacer- Rom. 2.
dotes, & principes familiarum ex Is- b.11.
rael, vt iudicium & causam Domini Gal. 2.
9 iudicarent habitatoribus eius. * Præ- b. 6.
cepitque eis, dicens: Sic agetis in ti- Eph. 6.
more Domini fideliter & corde per- b. 9.
10 fecto. * Omnem causam, quæ vene- Coloss. 3
rit ad vos, fratrum vestrorum, qui d. 25.
habitant in vrbibus suis inter cogna- Act. 10.
tionem & cognationem, vbicumque a. 34.
quæstio est de lege, de mãdato, de ce- 1. Pet. 1.
D remoniis, de iustificationibus: ostẽdi- c. 17.
te eis, vt nõ peccent in Dñm, & ne ve- Sap. 6.
niat ira super vos & super fratres ve- b. 8.
stros: sic ergo agentes nõ peccabitis. Eccli. 35
11 * Amarias autem sacerdos & ponti- b. 16.
fex vester, in his, quæ ad Deum per-
tinent, præsidebit: porrò Zabadias fi-
lius Ismahel, qui est dux in domo Iu-
da, super ea opera erit, quæ ad regis
officium pertinent: habetisque magi-
stros Leuitas coram vobis, conforta-
mini, & agite diligenter, & erit Do-
minus vobiscum in bonis.

CAP. XX.

Ammonitis, Moabitis, ac Syris contra Iosaphat insurgentibus, ipse prædicato ieiunio vnà cum populo suo supplex ad Deum confugit, sicque ab eis se mutuò cadentibus liberatus, spolia colligit: verùm ob fœdus cum impio Ochozia à propheta corripitur.

1 POst hæc cõgregati sunt filii Moab,
A & filij Ammon, & cũ eis de Am-
monitis, ad Iosaphat, vt pugnarent
2 contra eum. * Veneruntque nuntii,

& ipsi

& indicauerunt Iosaphat, dicentes:
Venit contra te multitudo magna, de
his locis quæ trans mare sunt, & de
Syria, & ecce cõsistunt in Asasontha-
mar, quæ est Engaddi. * Iosaphat au- 3
tem timore perterritus, totum se cõ-
tulit ad rogandum Dominum, &
prædicauit ieiunium vniuerso Iuda.
* Congregatusque est Iudas ad de- 4
precandum Dominum: sed & om-
nes de vrbibus suis venerunt ad obse-
crandum eum. * Cumque stetisset Io- 5
saphat in medio cœtu Iuda, & Ieru-
salem, in domo Domini ante atrium
nouum, * ait: Domine Deus patrum 6
nostrorum, tu es Deus in cælo, & do- B
minaris cunctis regnis Gentium, in
manu tua est fortitudo & potentia,
nec quisquam tibi potest resistere.
* Nonne tu Deus noster interfecisti 7
omnes habitatores terræ huius corã
populo tuo Israel, & dedisti eam se-
mini Abraham amici tui in sempiter-
num? * Habitaueruntque in ea, & ex- 8
truxerunt in illa sanctuarium nomi-
ni tuo, dicentes: * ‖ Si irruerint super 9
nos mala, gladius iudicij, pestilentia,
& fames, stabimus coram domo hac
in conspectu tuo, in qua inuocatum
est nomen tuum: & clamabimus ad
te in tribulationibus nostris, & exau-
dies, saluosque facies. * Nunc igitur 10
ecce filij Ammon, & Moab, & mons
‖ Deut. 2.a.1. Seir, ‖ per quos non concessisti Israel
vt transirent quando egrediebantur
de Ægypto, sed declinauerunt ab eis,
& non interfecerunt illos: * econtra- 11
riò agunt, & nituntur eiicere nos de
possessione, quam tradidisti nobis.
* Deus noster, ergo nõ iudicabis eos? 12
In nobis quidem non est tanta forti-
tudo, vt possimus huic multitudini
resistere, quæ irruit super nos. Sed
cũ ignoremus quid agere debeamus,
hoc solùm habemus residui, vt ocu-
los nostros dirigamus ad te. * Omnis 13
verò Iuda stabat corã Domino, cum C
paruulis, & vxoribus, & liberis suis.
* Erat autem Iahaziel filius Zachariæ, 14
filij Banaiæ, filij Iehiel, filii Matha-
niæ, Leuites de filiis Asaph, super quẽ
factus est Spiritus Domini in medio
turbæ, * & ait: Attendite omnis Iuda, 15
& qui habitatis Ierusalem, & tu rex
Iosaphat: Hæc dicit Dominus vobis:
Nolite timere, nec paueatis hãc mul-
titudinem: non est enim vestra pu-
gna, sed Dei. * Cras descendetis con- 16
tra eos: ascensuri enim sunt per cli-
uum nomine Sis, & inuenietis illos
in summitate torrentis, qui est contra
solitudinem Ieruel. * Non eritis vos 17
qui dimicabitis, sed tantummodo
confidenter state, & videbitis auxi-
lium Domini super vos, ô Iuda, &
D Ierusalem: nolite timere, nec pauea-
tis: cras egredimini contra eos, &
18 Dominus erit vobiscum. * Iosaphat
ergo, & Iuda, & omnes habitatores
Ierusalem, ceciderunt proni in ter-
ram coram Domino, & adorauerunt
19 eum. * Porrò Leuitæ de filiis Caath,
& de filiis Core, laudabant Domi-
num Deum Israel voce magna, in ex-
20 celsum. * Cumque manè surrexis-
sent, egressi sunt per desertum The-
cue: profectisque eis, stans Iosaphat
in medio eorum, dixit: Audite me
viri Iuda, & omnes habitatores Ie-
rusalem: credite in Domino Deo ve-
stro, & securi eritis: credite prophe-
tis eius, & cuncta euenient prospera.
21 * Deditque consilium populo, & sta-
tuit cantores Domini, vt laudarent
eum in turmis suis, & antecederent
exercitũ, ac voce consona dicerent:
‖ Confitemini Domino, quoniam in ‖ Psal.135.a.1.
22 æternum misericordia eius. * Cum-
E que cœpissent laudes canere, vertit
Dominus insidias eorum in semet-
ipsos, filiorum scilicet Ammon, &
Moab, & montis Seir, qui egressi fue-
rant vt pugnarent contra Iudam, &
23 percussi sunt. * Namque filii Am-
mon, & Moab, consurrexerunt ad-
uersum habitatores montis Seir, vt
interficerent & delerent eos: cũque
hoc opere perpetrassent, etiam in se-
metipsos versi, mutuis cõcidêre vul-
24 neribus. * Porrò Iuda cùm venisset
ad speculam, quæ respicit solitudi-
nem, vidit procul omnem latè regio-
nem plenam cadaueribus, nec super-
esse quemquam, qui necem potuisset
25 euadere. * Venit ergo Iosaphat, &
omnis populus cum eo, ad detrahen-
da spolia mortuorum: inuenerunt-
que inter cadauera variam supelle-
ctilem, vestes quoque, & vasa pre-
tiosissima, & diripuerunt, ita vt om-
nia portare non possent, nec per tres
dies spolia auferre præ prædæ ma-
26 gnitudine. * Die autem quarto con-
F gregati sunt in Valle benedictionis:
etenim quoniam ibi benedixerant
Domino, vocauerunt locum illum
Vallis benedictionis vsque in præ-
27 sentem diem. * Reuersusque est om-
nis vir Iuda, & habitatores Ierusalẽ,
& Iosaphat ante eos, in Ierusalem
cum lætitia magna, eo quod dedisset
eis Dominus gaudium de inimicis
28 suis. * Ingressique sunt in Ierusalem
cum psalteriis, & citharis, & tubis, in
domum Domini. * Irruit autem pa-
uor Domini super vniuersa regna
terrarum,

terrarum, cùm audissent quod pu-
gnasset Dominus contra inimicos Is-
rael. * Quieuitque regnum Iosaphat, 30
& præbuit ei Deus pacem per circui-
tum.* Regnauit igitur Iosaphat super 31
Iudam, & erat triginta quinque an- G
norum cùm regnare cœpisset: viginti
autem & quinque annis regnauit in
Ierusalem, & nomen matris eius
Azuba filia Selahi. * Et ambulauit in 32
via patris sui Asa, nec declinauit ab
ea, faciens quæ placita erant coram
Domino. * Verumtamen excelsa non 33
abstulit, & adhuc populus non dire-
xerat cor suum ad Dominum Deum
patrum suorum. * Reliqua autem ge- 34
storum Iosaphat priorum & nouissi-
morũ, scripta sunt in verbis Iehu fi-
lii Hanani, quæ digessit in Libros re-
gũ Israel. * Post hæc iniit amicitias 35
Iosaphat rex Iuda cum Ochozia rege
Israel, cuius opera fuerunt impiissi-
ma. * Et particeps fuit vt facerent 36
naues, quæ irent in Tharsis: fecerunt-
que classem in Asiongaber. * Prophe- 37
tauit autem Eliezer filius Dodau de
Maresa ad Iosaphat, dicens: Quia
habuisti fœdus cum Ochozia, per-
cussit Dominus opera tua, contritæ-
que sunt naues, nec potuerunt ire in
Tharsis.

CAP. XXI.

Impius Ioram filius Iosaphat occidit fratres suos, & quosdam principes Iuda, cui Elias per litteras pessimã ægritudinem ac mortem, & domus suæ ac regni direptionem prædicit, quæ tandem subsecuta sunt.

3. Reg. 22. 5. 51.

Dormiuit autem Iosaphat cum 1
patribus suis, & sepultus est cũ A
eis in Ciuitate Dauid: regnauitque
Ioram filius eius pro eo. * Qui ha- 2
buit fratres, filios Iosaphat, Azariã,
& Iahiel, & Zachariam, & Azariam,
& Michaël, & Saphatiam. omnes hi,
filii Iosaphat regis Iuda. * Deditq; eis 3
pater suus multa munera argenti &
auri, & pensitationes, cum ciuitati-
bus munitissimis in Iuda: regnum
autem tradidit Ioram, eo quod esset
primogenitus. * Surrexit ergo Ioram 4
super regnum patris sui: cumque se
confirmasset, occidit omnes fratres
suos gladio, & quosdam de principi-
bus Israel. * Triginta duorum anno- 5
rum erat Ioram cùm regnare cœpis- B
set: & octo annis regnauit in Ierusa-
lem. * Ambulauitque in viis regum 6
Israel, sicut egerat domus Achab: fi-
lia quippe Achab erat vxor eius, &
fecit malum in conspectu Domini.
* Noluit autem Dominus disperdere 7
domũ Dauid, propter pactum quod
inierat cum eo: & quia promiserat
vt daret ei lucernam, & filiis eius om-
8 ni tempore. * In diebus illis rebella-
uit Edom, ne esset subditus Iudæ, &
9 constituit sibi regem. * Cũque trans-
isset Ioram cum principibus suis, &
cuncto equitatu qui erat secum, sur-
rexit nocte, & percussit Edom qui se
circumdederat, & omnes duces equi-
10 tatus eius. * Attamen rebellauit E-
dom, ne esset sub ditione Iuda, vsque
ad hanc diem: eo tempore & Lobna
recessit ne esset sub manu illius. De-
reliquerat enim Dominum Deũ pa-
11 trũ suorum: * insuper & excelsa fa-
bricatus est in vrbibus Iuda, & for-
C nicari fecit habitatores Ierusalem, &
12 præuaricari Iudam. * Allatæ sunt au-
tẽ ei litteræ ab Elia propheta, in qui-
bus scriptũ erat: Hæc dicit Dominus
Deus Dauid patris tui: Quoniã non
ambulasti in viis Iosaphat patris tui,
13 & in viis Asa regis Iuda, * sed incessi-
sti per iter regũ Israel, & fornicari fe-
cisti Iudam, & habitatores Ierusalem,
imitatus fornicationẽ domus Achab,
insuper & fratres tuos, domum pa-
14 tris tui, meliores te, occidisti; * ecce
Dominus percutiet te plaga magna,
cum populo tuo, & filiis, & vxori-
bus tuis, vniuersaque substantia tua.
15 * tu autem ægrotabis pessimo languo-
re vteri tui, donec egrediatur vitalia
16 tua paulatim per singulos dies. * Su-
scitauit ergo Dominus contra Ioram
spiritũ Philisthinorum, & Arabum,
17 qui confines sunt Aethiopibus. * &
D ascenderunt in Terram Iuda, & va-
stauerunt eam, diripueruntque cun-
ctam substantiam, quæ inuenta est in
domo regis, insuper & filios eius, &
vxores: nec remansit ei filius, nisi
Ioachaz, qui minimus natu erat. * Et
super hæc omnia percussit eum Do-
18 minus alui languore insanabili. * Cũ-
que diei succederet dies, & tempo-
19 rum spatia voluerentur, duorum an-
norum expletus est circulus: & sic
longa consumptus tabe, ita vt egere-
ret etiam viscera sua, languore pariter
& vita caruit. Mortuusque est in in-
firmitate pessima, & non fecit ei po-
pulus secundùm morem combustio-
nis, exequias, sicut fecerat maioribus
20 eius. * Trigintaduorum annorum
fuit, cùm regnare cœpisset, & octo
annis regnauit in Ierusalem. Ambu-
lauitque non rectè, & sepelierunt
eum in Ciuitate Dauid: verumtamen
non in sepulchro regum.

CAP.

CAP. XXII,

Impium Ochoziam filium Ioram occidit Iehu, simul & Ioram regem Israel: occidente autem Athalia filios regis, seruauit Iosabeth Ioas natu minimum.

4. Reg. COnstituerunt autem habitatores 1
8.f.24. Ierusalem Ochoziam filium eius A
minimum, regẽ pro eo: omnes enim
maiores natu, qui ante eum fuerant,
interfecerant latrones Arabum, qui
irruerant in castra: regnauitque
Ochozias filius Ioram regis Iuda.
* Quadraginta duorũ annorum erat 2
Ochozias cùm regnare cœpisset, &
vno anno regnauit in Ierusalem, &
nomẽ matris eius Athalia filia Amri.
* Sed & ipse ingressus est per vias do- 3
mus Achab: mater enim eius impulit B
eũ vt impiè ageret. * Fecit igitur ma- 4
lum in conspectu Domini, sicut do-
mus Achab: ipsi enim fuerunt ei cõ-
siliarii post mortẽ patris sui, in inte-
ritum eius. * Ambulauitque in con- 5
siliis eorum. Et perrexit cum Ioram
filio Achab rege Israel, in bellum
contra Hazaël regẽ Syriæ in Ramoth
Galaad: vulnerauerúntque Syri Io-
ram. * Qui reuersus est vt curaretur 6
in Iezrahel: multas enim plagas acce- C
perat in supradicto certamine. Igitur
Ochozias filius Ioram rex Iuda, de-
scendit vt inuiseret Ioram filium
Achab in Iezrahel ægrotantẽ. * Vo- 7
luntatis quippe fuit Dei aduersus
Ochoziã, vt veniret ad Ioram: & cũ
venisset, & egrederetur cum eo ad-
uersum Iehu filium Namsi, quem
vnxit Dominus vt deleret domum
Achab. * Cùm ergo euerteret Iehu 8
domũ Achab, inuenit principes Iu-
da, & filios fratrũ Ochoziæ, qui mi-
nistrabant ei, & interfecit illos. * Ip- 9
sum quoque perquirens Ochoziam,
cõprehendit latitantem in Samaria:
adductumque ad se, occidit, & se-
pelierunt eum: eò quòd esset filius D
Iosaphat, qui quæsierat Dominũ in
toto corde suo, nec erat vltrà spes ali-
qua, vt de stirpe quis regnaret Ocho-
4. Reg. ziæ. * || siquidẽ Athalia mater eius, 10
11.a.1. vidẽs quòd mortuus esset filius suus,
surrexit, & interfecit omnem stirpem
regiam domus Ioram. * Porrò Iosa- 11
beth filia regis tulit Ioas filiũ Ocho-
ziæ, & furata est eum de medio filio-
rum regis, cùm interficerentur: ab-
sconditq; eũ cum nutrice sua in cu-
biculo lectulorum: Iosabeth autem,
quæ absconderat eum, erat filia regis
Ioram, vxor Ioiadæ pontificis, soror
Ochoziæ, & idcircò Athalia non in-
terfecit eum. * Fuit ergo cum eis in 12
domo Dei absconditus sex annis,
quibus regnauit Athalia super ter-
ram.

CAP. XXIII.

Ioiada pontifex vnxit Ioas in regem Iuda, curauitque vt Athalia occideretur, & cultus Dei restitueretur, populus autem destruit domum, altaria ac simulacra Baal.

1 ANno autem septimo confortatus 4. Reg.
A Ioiada, assumpsit centuriones, 11.a.4.
Azariam videlicet filium Ieroham,
& Ismahel filium Iohanan, Azariam
quoque filium Obed, & Maasiam fi-
lium Adaiæ, & Elisaphat filium Ze-
2 chri: & iniit cũ eis fœdus. * Qui cir-
cumeuntes Iudam, congregauerunt
Leuitas de cunctis vrbibus Iuda, &
principes familiarum Israel, vene-
3 runtque in Ierusalem. * Iniit ergo
omnis multitudo pactũ in domo Dei
cum rege: dixitque ad eos Ioiada:
Ecce filius regis regnabit, sicut locu-
tus est Dominus super filios Dauid.
4 * Iste est ergo sermo quem facietis:
5 * Tertia pars vestrum qui veniunt ad
Sabbatum, Sacerdotum, & Leuita-
rum, & ianitorũ, erit in portis: ter-
tia verò pars ad domũ regis: & ter-
tia ad portam, quæ appellatur Fun-
damenti: omne vero reliquum, vul-
6 gus sit in atriis domus Domini. * Nec
B quispiam alius ingrediatur domum
Domini, nisi Sacerdotes, & qui mi-
nistrant de Leuitis: ipsi tantummo-
do ingrediãtur, quia sanctificati sunt:
& omne reliquum vulgus obseruet
7 custodias Domini. * Leuitæ autem
circumdent regem, habentes singuli
arma sua: (& si quis alius ingressus
fuerit templum, interficiatur) sint-
que cũ rege & intrante & egredien-
8 te. * Fecerunt ergo Leuitæ, & vniuer-
sus Iuda, iuxta omnia quæ præcepe-
rat Ioiada pontifex: & assumpserunt
singuli viros qui sub se erant, & ve-
niebant per ordinẽ sabbati, cum his
qui impleuerant sabbatum, & egres-
suri erant. siquidem Ioiada pontifex
non dimiserat abire turmas, quæ sibi
per singulas hebdomadas succedere
9 consueuerant. * Deditque Ioiada sa-
cerdotibus centurionibus lanceas, cly-
peosque & peltas regis Dauid, quas
consecrauerat in domo Domini.
10 * Constituitque omnem populum
tenentium pugiones, à parte templi
dextra, vsque ad partem templi sini-
strã, coram altari, & templo, per cir-
11 cuitum regis. * Et eduxerunt filium
C regis, & imposuerunt ei diadema, &
testimonium, dederuntque in manu
eius tenendam legem, & constitue-
runt

runt eum regem: vnxit quoque illum
Ioiada pontifex, & filij eius: impre-
catique sunt ei, atque dixerunt: Vi-
uat rex. * Quod cum audisset Atha- 12
lia, vocem scilicet currentium atque
laudantium regem, ingressa est ad
populum in tēplum Domini. * Cum- 13
que vidisset regem stantē super gra-
dum in introitu, & principes tur-
masque circa eum, omnemque po-
pulum terræ, & diuersi generis orga-
nis concinentem, vocemque laudan-
tium, scidit vestimenta sua, & ait: In-
sidiæ, insidiæ. * Egressus autem Ioia- 14
da pontifex ad centuriones, & princi-
pes exercitus, dixit eis: Educite illam
extra septa templi, & interficiatur fo-
ris gladio. Præcepitque sacerdos ne
occideretur in domo Domini. * Et 15
imposuerunt ceruicibus eius manus:
cūque intrasset portā equorum do-
mus regis, interfecerunt eam ibi. * Pe- 16
pigit autē Ioiada fœdus inter se, vni-
uersūque populum, & regem, vt esset
populus Domini. * Itaque ingressus 17
est omnis populus domū Baal, & de- D
struxerunt eam: & altaria ac simula-
cra illius confregerunt: Mathan quo-
que sacerdotē Baal interfecerunt an-
te aras. * Constituit autē Ioiada præ- 18
positos in domo Domini, sub mani-
bus Sacerdotum, & Leuitarum, quos
distribuit Dauid in domo Domini:
vt offerrent holocausta Domino, si-
cut scriptum est in lege Moysi, in gau-
dio & canticis, iuxta dispositionē Da-
uid. * Constituit quoque ianitores in 19
portis domus Domini, vt non ingre-
deretur eam immundus in omni re.
* Assumpsitque centuriones, & for- 20
tissimos viros ac principes populi, &
omne vulgus terræ, & fecerūt descē-
dere regem de domo Domini, & in-
troire per medium portæ superioris
in domū regis, & collocauerunt eum
in solio regali. * Lætatusque est om- 21
nis populus terræ, & vrbs quieuit:
porrò Athalia interfecta est gladio.

CAP. XXIV.

Ioas viuente Ioiada bonus ac pius, iussit ad sartatecta templi congregari pecuniam: deinde factus impius, iubet occidi Zachariam filium Ioiadæ: Iuda & Ierusalem à Syris diripiuntur, & Ioas à seruis suis occiditur.

4. Reg. 11.d.21. & 12. a.1.

SEptem annorum erat Ioas cùm 1
regnare cœpisset: & quadraginta A
annis regnauit in Ierusalem, nomen
matris eius Sebia de Bersabee. * Fe- 2
citque quod bonum est corā Domi-
no cunctis diebus Ioiadæ sacerdotis.
3 * Accepit autē ei Ioiada vxores duas,
4 è quibus genuit filios & filias. * Post
quæ placuit Ioas vt instauraret do-
5 mū Domini. * Congregauitque Sa-
cerdotes, & Leuitas, & dixit eis: Egre-
dimini ad ciuitates Iuda, & colligite
de vniuerso Israel pecuniam ad sar-
tatecta templi Dei vestri, per singu-
B los annos, festinatoq; hoc facite. por-
6 rò Leuitæ egere negligentiùs. * Vo-
cauitque rex Ioiadā principem, & di-
xit ei: Quare tibi non fuit curæ, vt
cogeres Leuitas inferre de Iuda & de
Ierusalem pecuniam, quæ constituta
est à Moyse seruo Domini, vt infer-
ret eam omnis multitudo Israel in
7 tabernaculum testimonij? * Athalia
enim impiissima, & filij eius, destru-
xerunt domum Dei, & de vniuersis,
quæ sanctificata fuerant in templo
Domini, ornauerunt fanum Baalim.
8 * Præcepit ergo rex, & fecerunt ar-
cam: posueruntque eam iuxta por-
9 tam domus Domini forinsecus. * Et
prædicatum est in Iuda & Ierusalem,
vt deferrent singuli pretiū Domino,
C quod constituit Moyses seruus Dei *Exod. 30.b.12.*
10 super omnem Israel in deserto. * Læ-
tatique sunt cuncti principes, & om-
nis populus: & ingressi contulerunt
in arcam Domini, atque miserunt ita
11 vt impleretur. * Cumque tempus es-
set vt deferrent arcam corā rege per
manus Leuitarum (videbant enim
multā pecuniam) ingrediebatur scri-
ba regis, & quem primus sacerdos
constituerat: effundebantque pecu-
niam quæ erat in arca: porrò arcam
reportabant ad locum suum: sicque
faciebant per singulos dies, & con-
12 gregata est infinita pecunia. * Quam
dederunt rex & Ioiada his, qui præ-
erant operibus domus Domini: at illi
conducebant ex ea cæsores lapidum,
& artifices operum singulorum, vt
D instaurarent domū Domini: fabros
quoque ferri & æris, vt quod cadere
13 cœperat, fulciretur. * Egeruntque hi
qui operabantur industriè, & obdu-
cebatur parietum cicatrix per manus
eorū, ac suscitauerunt domum Do-
mini in statum pristinum, & firmi-
14 ter eam stare fecerunt. * Cūque cō-
plessent omnia opera, detulerunt
corā rege & Ioiada reliquam partem
pecuniæ: de qua facta sunt vasa tem-
pli in ministeriū, & ad holocausta,
phialæ quoque, & cetera vasa aurea
& argentea: & offerebantur holo-
causta in domo Domini iugiter cun-
15 ctis diebus Ioiadæ. * Senuit autem
E Ioiada plenus dierū, & mortuus est
cùm esset centum triginta annorum.

* sepelieruntque eum in Ciuitate Da- 16
uid cũ regibus, eò quòd fecisset bo-
num cum Israel, & cum domo eius.
* Postquam autem obiit Ioiada, in- 17
gressi sunt principes Iuda, & adora-
uerunt regẽ; qui delinitus obsequiis
eorum, acquieuit eis. * Et derelique- 18
runt templum Domini Dei patrum
suorum, seruieruntque lucis & scul-
ptilibus, & facta est ira contra Iudã
& Ierusalem propter hoc peccatum.
* Mittebatque eis prophetas vt reuer- 19
terentur ad Dominum, quos prote-
stantes, illi audire nolebant. * Spiritus 20
itaque Dei induit Zachariam filium
Ioiadæ sacerdotem, & stetit in con-
spectu populi, & dixit eis: Hæc dicit F
Dominus Deus: Quare transgredi-
mini præceptũ Domini, quod vobis
non proderit, & dereliquistis Domi-
num vt derelinqueret vos. * Qui con- 21
gregati aduersus eum, miserunt lapi-
des iuxta regis imperium in atrio do-
mus Domini. * Et non est recordatus 22
‖ Matt. Ioas rex misericordiæ, quam fecerat
23.d.35. Ioiada pater illius secum, ‖ sed inter-
fecit filium eius. Qui cùm morere-
tur, ait: Videat Dñs, & requirat.
* Cũque euolutus esset annus, ascen- 23
dit contra eum exercitus Syriæ: ve-
nitque in Iudam & Ierusalem, & in-
terfecit cunctos principes populi, at-
que vniuersam prædã miserunt regi
in Damascũ. * Et certè cum permo- 24
dicus venisset numerus Syrorũ, tra- G
didit Dominus in manibus eorũ in-
finitam multitudinem, eò quòd de-
reliquissent Dominũ Deum patrum
suorum: in Ioas quoque ignominio-
sa exercuere iudicia. * Et abeuntes di- 25
miserunt eũ in languoribus magnis:
surrexerunt autem contra eum serui
sui, in vltionẽ sanguinis filij Ioiadæ
sacerdotis, & occiderunt eum in le-
ctulo suo, & mortuus est: sepelie-
runtque eum in Ciuitate Dauid, sed
non in sepulchris regum. * Insidiati 26
verò sunt ei, Zabad filius Semmaath
Ammanitidis, & Iozabad filius Se-
marith Moabitidis. * Porrò filij eius, 27
ac summa pecuniæ quæ adunata fue-
rat sub eo, & instauratio domus
Dei, scripta sunt diligentiùs in Libro
regum: regnauit autem Amasias fi-
lius eius pro eo.

CAP. XXV.

Amasias patri Ioas succedens, interfecit eos qui patrem occiderant, & post habitam de Idumæis victoriam, adorauit deos illorum, & ob id capitur à Ioas rege Israel, quem ad prælium prouocauerat, ac Ierusalẽ diripitur, tandemque Ioas in Lachis fugiens occiditur.

1 VIgintiquinque annorum erat A- 4. Reg.
A masias cùm regnare cœpisset, & 14. a.2.
vigintinouem annis regnauit in Ieru-
salem, nomen matris eius Ioadan de
2 Ierusalem. * Fecitque bonum in con-
spectu Domini: verumtamen non in
3 corde perfecto. * Cumque robora-
tum sibi videret imperium, iugulauit
seruos, qui occiderant regem patrem
4 suum, * sed filios eorum non inter-
fecit, sicut scriptum est in Libro legis
Moysi, vbi præcepit Dominus, di- ‖ Deut.
cens: ‖ Non occidentur patres pro fi- 24.c.16
liis, neque filij pro patribus suis, sed 4. Reg.
vnusquisque in suo peccato morie- 24.b.6
5 tur. * Congregauit igitur Amasias Iu- Ezech.
dam, & constituit eos per familias, 18.c.20
tribunosque & centuriones in vni-
B uerso Iuda & Beniamin: & recensuit
à viginti annis suprà, inuenitque tre-
centa millia iuuenum, qui egrederen-
tur ad pugnam, & tenerent hastam
6 & clypeum. * Mercede quoque con-
duxit de Israel centum millia robu-
7 storũ, centum talentis argenti. * Ve-
nit autẽ homo Dei ad illum, & ait:
O rex, ne egrediatur tecum exercitus
Israel: non est enim Dominus cum
8 Israel, & cũctis filiis Ephraim: * quòd
si putas in robore exercitus bella cõ-
sistere, superari te faciet Deus ab ho-
stibus: Dei quippe est adiuuare, & in
9 fugam conuertere. * Dixitque Ama-
C sias ad hominem Dei: Quid ergo fiet
de centum talentis, quæ dedi militi-
bus Israel? Et respõdit ei homo Dei:
Habet Dominus vnde tibi dare pos-
10 sit multo his plura. * Separauit itaque
Amasias exercitum, qui venerat ad
eũ ex Ephraim, vt reuerteretur in lo-
cum suum: at illi contra Iudam ve-
hementer irati, reuersi sunt in regio-
11 nem suam. * Porro Amasias confi-
denter eduxit populum suum, & ab-
iit in Vallem salinarum, percussitque
12 filios Seir decem millia. * Et alia de-
cem millia virorum ceperunt filij Iu-
da, & adduxerunt ad præruptum cu-
iusdam petræ, præcipitaueruntq; eos
de summo in præceps, qui vniuersi
13 crepuerunt. * At ille exercitus, quem
D remiserat Amasias ne secum iret ad
prælium, diffusus est in ciuitatibus
Iuda, à Samaria vsque ad Bethoron,
& interfectis tribus millibus, diripuit
14 prædam magnam. * Amasias vero
post cædem Idumæorum, & allatos
deos filiorum Seir, statuit illos in
deos sibi, & adorabat eos, & illis
15 adolebat incensum. * Quam ob rem
iratus Dominus contra Amasiam,
misit ad illum prophetam, qui diceret
ei: Cur adorasti deos, qui non libe-
rauerunt

rauerunt populum suum de manu E
tua? * Cumque hæc ille loqueretur, 16
respondit ei: Num consiliarius regis
es: quiesce ne interficiam te. Discedensque
propheta, Scio, inquit, quòd
cogitauerit Deus occidere te, quia fecisti
hoc malum, & insuper non acquieuisti
consilio meo. * Igitur Ama- 17
sias rex Iuda, inito pessimo consilio,
misit ad Ioas filiũ Ioachaz filij Iehu,
regem Israel, dicens: Veni, videamus
nos mutuò. * At ille remisit nuntios, 18
dicens: Carduus, qui est in Libano,
misit ad cedrum Libani, dicens: Da
filiam tuam filio meo vxorem: & ecce
bestiæ, quæ erant in silua Libani,
transierunt & conculcauerunt carduum.
* Dixisti: Percussi Edom, & 19
idcircò erigitur cor tuum in super- F
biam: sede in domo tua, cùr malum
aduersum te prouocas, vt cadas & tu,
& Iuda tecum? * Noluit audire Ama- 20
sias, eò quòd Domini esset voluntas
vt traderetur in manus hostium propter
deos Edõ. * Ascendit igitur Ioas 21
rex Israel, & mutuos sibi præbuere
conspectus: Amasias autem rex Iuda
erat in Bethsames Iuda: * corruitque 22
Iuda corã Israel, & fugit in tabernacula
sua. * Porrò Amasiam regem Iu- 23
da, filiũ Ioas filij Ioachaz, cepit Ioas
rex Israel in Bethsames, & adduxit in
Ierusalem: destruxitque murũ eius à
porta Ephraim vsque ad portam an- G
guli, quadringentis cubitis. * Omne 24
quoque aurũ, & argentũ, & vniuersa
vasa, quæ repererat in domo Dei, &
apud Obededom, in thesauris etiam
domus regiæ, necnon & filiis obsidum,
reduxit in Samariam. * Vixit 25
autem Amasias filius Ioas rex Iuda,
postquam mortuus est Ioas filius
Ioachaz rex Israel, quindecim annis.
* Reliqua autem sermonum A- 26
masiæ priorum & nouissimorum, scripta
sunt in Libro regum Iuda & Israel.
* Qui postquam recessit à Do- 27
mino, tetenderunt ei insidias in Ierusalem.
Cumque fugisset in Lachis,
miserunt, & interfecerunt eum ibi.
* Reportantesque super equos, sepe- 28
lierunt eum cum patribus suis in Ciuitate
Dauid.

CAP. XXVI.

Oziæ filij Amasiæ pietas commendatur, qui aduersus Philisthiim, Arabes, & Ammonitas triumphat, multasque extruit ciuitates: ac postmodum ob nimiam felicitatem elatus, præsumpsit incensum adolere, quam ob rem ad diem vsque mortis à Domino lepra percussus est, gubernante regnum filio Ioathã, qui successit in regnum.

1 OMnis autem populus Iuda, filiũ
A eius Oziam annorum sedecim, 4. Reg. 14. f. 21.
constituit regem pro Amasia patre
2 suo. * Ipse ædificauit Ailath, & restituit
eam ditioni Iuda, postquam dor-
3 miuit rex cum patribus suis. * Sedecim
annorum erat Ozias cùm regnare
cœpisset, & quinquaginta duobus
annis regnauit in Ierusalem, nomen
4 matris eius Iechelia de Ierusalẽ. * Fecitque
quod erat rectũ in oculis Domini,
iuxta omnia, quæ fecerat Ama-
5 sias pater eius. * Et exquisiuit Dominum
in diebus Zachariæ intelligentis
& videntis Deũ: cumque requireret
Dominum, direxit eum in omnibus.
6 * Denique egressus est, & pugnauit
contra Philisthiim, & destruxit murum
Geth, & murum Iabniæ, murũque
Azoti: ædificauit quoque op-
7 pida in Azoto, & in Philisthiim. * Et
adiuuit eũ Deus contra Philisthiim,
& contra Arabes, qui habitabant in
8 Gurbaal, & contra Ammonitas. * Ap-
B pendebantque Ammonitæ munera
Oziæ: & diuulgatum est nomen eius
vsq; ad introitũ Ægypti propter cre-
9 bras victorias. * Ædificauitq; Ozias
turres in Ierusalem super portam anguli,
& super portam vallis, & reliquas
in eodem muri latere, firmauit-
10 que eas. * Extruxit etiam turres in
solitudine, & effodit cisternas plurimas,
eò quòd haberet multa pecora,
tam in campestribus, quàm in eremi
vastitate: vineas quoque habuit &
vinitores in montibus, & in carmelo:
erat quippe homo agriculturæ dedi-
11 tus. * Fuit autem exercitus bellatorum
eius, qui procedebant ad prælia,
sub manu Iehiel scribæ, Maasiæque
doctoris, & sub manu Hananiæ, qui
12 erat de ducibus regis. * Omnisq; numerus
principum per familias virorum
fortium, duorum millium sex-
13 centorũ. * Et sub eis vniuersus exercitus,
trecentorũ & septem millium
quingentorũ: qui erant apti ad bella,
& pro rege contra aduersarios di-
14 micabant. * Præparauit quoque eis
C Ozias, id est, cuncto exercitui, clypeos,
& hastas, & galeas, & loricas,
arcusque & fundas ad iaciendos lapi-
15 des. * Et fecit in Ierusalem diuersi generis
machinas, quas in turribus collocauit,
& in angulis murorum, vt
mitterent sagittas, & saxa grandia:
egressumque est nomen eius procul,
eò quòd auxiliaretur ei Dominus, &
16 corroborasset illũ. * Sed cùm roboratus
esset, eleuatũ est cor eius in interitũ
suum, & neglexit Dñm Deum
suũ: ingressusq; templum Domini,

adolere voluit incensum super altare
thymiamatis. * Statimque ingressus 17
post eũ Azarias sacerdos, & cum eo
Sacerdotes Domini octoginta, viri
fortissimi, * restiterunt regi, atq; di- 18
xerunt: Non est tui officij Ozia, vt
adoleas incensum Domino, sed Sacerdotum, hoc est, filiorum Aaron,
qui consecrati sunt ad huiuscemodi
ministeriũ: egredere de sanctuario,
ne contempseris: quia non reputabitur tibi in gloriam hoc à Dño Deo.
* Iratusq; Ozias, tenens in manu thu- 19
ribulum, vt adoleret incensum, mi- D
nabatur Sacerdotibus. Statimq; orta est lepra in fronte eius coram Sacerdotibus, in domo Domini super
altare thymiamatis. * Cumque re- 20
spexisset cum Azarias pontifex, &
omnes reliqui Sacerdotes, viderunt
lepram in fronte eius, & festinatò
expulerunt eũ. Sed & ipse perterritus, accelerauit egredi, eò quòd sen-
‖ 4 Reg. 15. a.5. sisset illicò plagam Domini. * ‖ Fuit 21
igitur Ozias rex leprosus vsque ad
diem mortis suæ, & habitauit in domo separata plenus lepra, ob quam
eiectus fuerat de domo Domini. Porrò Ioatham filius eius rexit domum
regis, & iudicabat populum terræ.
* Reliqua autem sermonum Oziæ 22
priorum & nouissimorum, scripsit
Isaias filius Amos, propheta. * Dor- 23
miuitque Ozias cum patribus suis, &
sepelierunt eum in agro regalium sepulchrorum, eò quòd esset leprosus:
regnauitq; Ioathã filius eius pro eo.

CAP. XXVII.

Ioatham pietas commendatur, qui deuicto rege Ammon magnam ab eo mulctam accepit: cui succedit impius filius Achaz.

4. Reg. 15. g.32. Vigintiquinque annorum erat Ioa- 1
tham cùm regnare cœpisset, & A
sedecim annis regnauit in Ierusalem:
nomen matris eius Ierusa filia Sadoc.
* Fecitque quod rectum erat coram 2
Domino, iuxta omnia quæ fecerat
Ozias pater suus, excepto quòd non
est ingressus templum Domini, &
adhuc populus delinquebat. * ipse 3
ædificauit portam domus Domini B
excelsam, & in muro Ophel multa
construxit. * Vrbes quoque ædifica- 4
uit in montibus Iuda, & in saltibus
castella & turres. * Ipse pugnauit 5
contra regem filiorum Ammon, &
vicit eos, dederuntq; ei filij Ammon
in tempore illo centum talenta argenti, & decẽ millia coros tritici, ac C
totidem coros hordei: hæc ei præbuerunt filij Ammon, in anno secundo & tertio. * Corroboratusque 6
est Ioatham, eò quòd direxisset vias
7 suas coram Domino Deo suo. * Reliqua autem sermonum Ioatham, &
omnes pugnæ eius, & opera scripta
sunt in Libro regum Israel & Iuda.
8 * Vigintiquinque annorũ erat cùm
D regnare cœpisset, & sedecim annis
9 regnauit in Ierusalẽ. * Dormiuitque
Ioatham cum patribus suis, & sepelierunt eũ in Ciuitate Dauid: & regnauit Achaz filius eius pro eo.

CAP. XXVIII.

Propter scelera Achaz multipliciter affligitur Iuda, primùm ab Assyrijs, deinde à filiis Israel (qui ob id crudelitatis arguti à propheta, remittunt Iudæos captiuos cum præda) rursum etiam ab Idumæis & Philisthæis: Achaz tamen post omnem plagam adhuc auget impietatem, cui pius succedit filius Ezechias.

1 A Viginti annorum erat Achaz cùm 4. Reg.
regnare cœpisset: & sedecim an- 16. a.2.
nis regnauit in Ierusalem: non fecit
rectum in conspectu Domini sicut
2 Dauid pater eius: * sed ambulauit in
viis regum Israel, insuper & statuas
3 fudit Baalim. * Ipse est, qui adoleuit
incensum in Vallebenennõ, & lustrauit filios suos in igne, iuxta ritum
gentium, quas interfecit Dominus in
4 aduentu filiorũ Israel. * Sacrificabat
quoque, & thymiama succendebat in
excelsis, & in collibus, & sub omni
5 ligno frondoso. * Tradiditque eum
Dominus Deus eius in manu regis
Syriæ, qui percussit eũ, magnamque
prædam cepit de eius imperio, & adduxit in Damascum: manibus quo-
6 que regis Israel traditus est, & percussus plaga grandi. * Occiditq; Phacee,
filius Romeliæ, & de Iuda centũ viginti millia in die vno, omnes viros
bellatores: eò quòd reliquissent Do-
7 minum Deum patrũ suorum. * Eodẽ tempore occidit Zechri, vir potens ex Ephraim, Maasiam filium regis, & Ezricam ducem domus eius,
Elcanam quoque secundum à rege.
8 * Ceperuntq; filij Israel de fratribus
suis ducenta millia mulierũ, puerorum, & puellarũ, & infinitam prædã: pertuleruntque eam in Sama-
9 B riã. * Ea tempestate erat ibi propheta
Domini, nomine Oded: qui egressus
obuiàm exercitui venienti in Samariam, dixit eis: Ecce iratus Dominus
Deus patrũ vestrorum contra Iuda,
tradidit eos in manibus vestris, & occidistis eos atrociter, ita vt ad cælũ
10 pertingeret vestra crudelitas. * Insuper filios Iuda & Ierusalem vultis vobis subiicere in seruos & ancillas,
quod

quod nequaquã facto opus est: pec-
castis enim super hoc Domino Deo
vestro. * Sed audite consiliũ meum, 11
& reducite captiuos, quos adduxistis
de fratribus vestris, quia magnus fu-
ror Domini imminet vobis. * Stete- 12
runt itaque viri de principibus filio-
rũ Ephraim, Azarias filius Ioathan,
Barachias filius Mosollamoth, Eze-
chias filius Sellũ,& Amasa filius Ada-
li, contra eos qui veniebant de præ-
lio, * & dixerunt eis: Non introdu- 13
cetis huc captiuos, ne peccemus Do-
mino. Quare vultis adiicere super
peccata nostra,& vetera cumulare de-
licta? grande quippe peccatũ est,& ira
furoris Dñi imminet super Israel.
* Dimiseruntque viri bellatores præ- 14
dã, & vniuersa quæ ceperunt, coram
principibus, & omni multitudine.
* Steteruntq; viri, quos suprà memo- 15
rauimus, & apprehendẽtes captiuos, C
omnesque qui nudi erant, vestierunt
de spoliis: cumque vestissent eos, &
calceassent,& refecissẽt cibo ac potu,
vnxissentque propter laborẽ, & ad-
hibuissent eis curã: quicumque am-
bulare non poterant, & erant imbe-
cillo corpore, imposuerunt eos iu-
mentis, & adduxerunt Iericho Ciui-
tatem palmarum ad fratres eorum,
ipsique reuersi sunt in Samariam.
* Tẽpore illo misit rex Achaz ad te- 16
gẽ Assyriorum postulans auxilium.
* Veneruntque Idumæi, & percusse- 17
runt multos ex Iuda,& ceperunt præ-
dam magnã. * Philisthiim quoque 18
diffusi sunt per vrbes campestres, &
ad Meridiẽ Iuda: ceperuntque Beth-
sames,& Aialon,& Gaderoth, Socho
quoque, & Thamnan, & Gamzo, cũ
viculis suis, & habitauerunt in eis.
* Humiliauerat enim Dominus Iu- 19
dam propter Achaz regem Iuda, eò
quòd nudasset eum auxilio,& con-
tẽptui habuisset Dominum. * Ad- 20
duxitque contra eum Thelgathphal- D
nasar regẽ Assyriorum, qui & afflixit
eũ, & nullo resistente vastauit. * Igi- 21
tur Achaz, spoliata domo Dñi, &
domo regũ ac principũ, dedit regi
Assyriorum munera, & tamen nihil
ei profuit. * Insuper & tempore an- 22
gustiæ suæ auxit contemptum in Do-
minũ, ipse per se rex Achaz, * im- 23
molauit diis Damasci victimas per-
cussoribus suis, & dixit: Dij regum
Syriæ auxiliantur eis, quos ego placa-
bo hostiis, & aderunt mihi, cũ econ-
trario ipsi fuerint ruinæ ei, & vniuer-
so Israel.* Direptis itaq; Achaz om- 24
nibus vasis domus Dei, atque confra-
ctis, clausit ianuas templi Dei, & fecit
sibi altaria in vniuersis angulis Ieru-
25 salem. * In omnibus quoque vrbibus
Iuda extruxit aras ad cremandum
thus, atque ad iracundiam prouoca-
uit Dominum Deum patrum suo-
26 rũ. * Reliqua autem sermonum eius,
& omnium operũ suorum priorum
& nouissimorum, scripta sunt in Li-
27 bro regũ Iuda & Israel. * Dormiuit-
que Achaz cum patribus suis, & se-
pelierunt eum in ciuitate Ierusalem.
neque enim receperunt eum in sepul-
chra regum Israel. Regnauitque Eze-
chias filius eius pro eo.

CAP. XXIX.

Ezechias abolitum Dei cultum, aperto templo, restitutisque sacerdotibus, Leuitis & cantoribus, instaurauit, oblatis plurimis holocaustis & sacrificiis cum ingenti lætitia.

1 A IGitur Ezechias regnare cœpit, cũ *4. Reg. 18. a. 1.*
vigintiquinque esset annorum, &
viginti nouem annis regnauit in Ie-
rusalem: nomen matris eius Abia, fi-
2 lia Zachariæ. * Fecitque quod erat
placitũ in conspectu Domini, iuxta
omnia quæ fecerat Dauid pater eius.
3 * Ipse anno & mense primo regni sui,
aperuit valuas domus Domini, & in-
4 staurauit eas. * adduxitque Sacer-
dotes atque Leuitas, & congregauit
5 eos in plateam Orientalem. * Dixit-
que ad eos: Audite me Leuitæ, & san-
ctificamini, mundate domum Do-
mini Dei patrum vestrorum, & au-
ferte omnem immunditiam de san-
6 ctuario. * Peccauerunt patres nostri,
& fecerunt malum in conspectu Do-
mini Dei nostri, derelinquentes eũ:
auerterunt facies suas à tabernaculo
Domini, & præbuerunt dorsum.
7 * Clauserunt ostia, quæ erant in por-
B ticu, & extinxerunt lucernas, incen-
sumque non adoleuerunt, & holo-
causta non obtulerunt in sanctuario
8 Deo Israel.* Concitatus est itaque fu-
ror Domini super Iudam & Ierusa-
lem, tradiditque eos in commotio-
nem, & in interitum, & in sibilum,
9 sicut ipsi cernitis oculis vestris. * En,
corruerunt patres nostri gladiis; filii
nostri, & filiæ nostræ, & coniuges
captiuæ ductæ sunt, propter hoc sce-
10 lus. * Nunc ergo placet mihi vt inea-
mus fœdus cum Domino Deo Israel,
& auertet à nobis furorem iræ suæ.
11 *Filij mei nolite negligere: vos elegit
Dñs vt stetis coram eo, & ministretis
illi, colatisque eũ, & cremetis ei in-
12 censum. * Surrexerunt ergo Leuitæ:
Mahath filius Amasai, & Ioël filius
Azariæ, de filiis Caath. Porrò de filiis
C Merari, Cis filius Abdi, & Azarias fi-

lius Ialaleel. De filiis autem Gersom,
Ioas filius Zemma, & Eden filius
Ioah. * At verò de filiis Elisaphan, 13
Samri, & Iahiel. De filiis quoque A-
saph, Zacharias, & Mathanias: * Nec- 14
non de filiis Heman, Iahiel, & Semei:
Sed & de filiis Idithun, Semeias, &
Oziel. * Congregauerunt que fratres 15
suos, & sanctificati sunt, & ingressi
sunt iuxta mandatum regis & impe-
rium Domini, vt expiarent domum
Dei. * Sacerdotes quoque ingressi 16
templum Domini vt sanctificarent il-
lud, extulerunt omnẽ immunditiam,
quam intrò repererant in vestibulo
domus Dñi, quã tulerunt Leuitæ, &
asportauerunt ad Torrentem cedron
foras. * Cœperunt autem prima die 17
mẽsis primi mundare, & in die octa- D
uo eiusdem mensis ingressi sunt por-
ticum templi Dñi, expiaueruntque
templum diebus octo, & in die sexta-
decima mensis eiusdem, quod cœpe-
rant impleuerunt. * Ingressi quoque 18
sunt ad Ezechiam regem, & dixerunt
ei: Sanctificauimus omnem domum
Dñi, & altare holocausti, vasaque
eius, necnon & mensam propositio-
nis cũ omnibus vasis suis, * cunctam- 19
que templi supellectilem, quam pol-
luerat rex Achaz in regno suo, post-
quã præuaricatus est: & ecce expo-
sita sunt omnia coram altare Domi-
ni. * Consurgensque diluculò Eze- 20
chias rex, adunauit omnes principes
ciuitatis, & ascendit in domum Dñi:
* obtuleruntq; simul tauros septẽ, & 21
arietes septẽ, agnos septẽ, & hircos
septẽ pro peccato, pro regno, pro
sanctuario, pro Iuda, dixitq; sacerdo-
tibus filiis Aaron vt offerrent super
altare Dñi. * Mactauerunt igitur tau- 22
ros, & susceperunt sanguinẽ sacerdo- E
tes, & fuderunt illũ super altare, ma-
ctauerunt etiã arietes, & illorum san-
guinem super altare fuderunt, im-
molaueruntque agnos, & fuderunt
super altare sanguinem. * Applicue- 23
runt hircos pro peccato, coram rege
& vniuersa multitudine, imposue-
runtque manus suas super eos: * & 24
immolauerunt illos Sacerdotes, &
asperserunt sanguinem eorum coram
altare pro piaculo vniuersi Israelis:
pro omni quippe Israel præceperat
rex vt holocaustũ fieret, & pro pec-
cato. * Constituit quoque Leuitas in 25
domo Domini cũ cymbalis, & psal-
teriis, & citharis, secundùm disposi-
tionem Dauid regis, & Gad Viden- F
tis, & Nathan prophetæ: siquidẽ Do-
mini præceptum fuit, per manũ pro-
phetarum eius. * Steteruntque Leui- 26
tæ tenentes organa Dauid, & Sacer-
27 dotes tubas. * Et iussit Ezechias vt of-
ferrent holocausta super altare: cũ-
que offerrentur holocausta, cœperũt
laudes canere Domino, & clangere
tubis, atque in diuersis organis, quæ
Dauid rex Israel præparauerat, con-
28 crepare. * Omni autẽ turba adorãn-
te, cantores, & ii qui tenebant tubas,
erant in officio suo, donec comple-
29 retur holocaustum. * Cumque finita
esset oblatio, incuruatus est rex, &
omnes qui erant cum eo, & adoraue-
30 runt. * Præcepitq; Ezechias & prin-
cipes Leuitis, vt laudarent Dominum
sermonibus Dauid, & Asaph Viden-
tis: qui laudauerunt eum magna læ-
titia, & incuruato genu adorauerunt.
31 * Ezechias autem etiam hæc addidit:
G Implestis manus vestras Domino, ac-
cedite, & offerte victimas, & laudes
in domo Dñi. Obtulit ergo vniuersa
multitudo hostias & laudes, & holo-
32 causta mente deuota. * Porrò nume-
rus holocaustorũ, quæ obtulit multi-
tudo, hic fuit: Tauros septuaginta,
33 arietes centũ, agnos ducentos. * San-
ctificaueruntque Domino boues sex-
34 centos, & oues tria millia. * Sacerdo-
tes verò pauci erant, nec poterãt suf-
ficere vt pelles holocaustorum detra-
herent: vnde & Leuitæ fratres eorũ
adiuuerunt eos, donec impleretur
opus, & sanctificarẽtur antistites: Le-
uitæ quippe faciliori ritu sanctifican-
35 tur, quàm Sacerdotes. * Fuerunt ergo
holocausta plurima, adipes pacifico-
rum, & libamina holocaustorum: &
completus est cultus domus Domini.
36 * Lætatusque est Ezechias, & omnis
populus, eò quòd ministerium Do-
mini esset expletum. De repentè
quippe hoc fieri placuerat.

CAP. XXX.

Ezechias missis in omnem Israel & Iudam nuntiis, populum conuocat, & sua oratione exhortatur ad immolandum Phase, quo facto, celebrarunt sollemnitatem azymorum his septem diebus cum ingenti lætitia, plurimis oblatis victimis.

1 A MIsit quoque Ezechias ad omnem
Israel & Iudã: scripsitque epi-
stolas ad Ephraim & Manassen, vt
venirent ad domum Domini in Ieru-
salẽ, & facerent Phase Domino DEO
2 Israel. * Inito ergo consilio regis &
principum, & vniuersi cœtus Ierusa-
lem, decreuerunt vt facerent Phase
3 mense secundo. * Non enim potue-
rant facere in tempore suo, quia sa-
cerdotes, qui possent sufficere, sãcti-
ficati non fuerant, & populus non-
dum,

dum congregatus fuerat in Ierusalem.
*Placuitque sermo regi, & omni mul- 4
titudini. *Et decreuerunt vt mitterēt 5
nuntios in vniuersum Israël, de Ber-
sabee vsque Dan, vt venirent, & fa-
cerent Phase Domino Deo Israël in
Ierusalem: multi enim non fecerant
sicut lege præscriptum est. * Perrexe- 6
runtque cursores cum epistolis ex re-
gis imperio, & principum eius, in vni-
uersum Israel & Iudam, iuxta id quod
rex iusserat, prædicantes: Filij Israel
reuertimini ad Dominum Deum A-
braham, & Isaac, & Israel: & reuerte-
tur ad reliquias, quæ effugerunt ma- B
num regis Assyriorum. * Nolite fieri 7
sicut patres vestri & fratres, qui reces-
serunt à Domino Deo patrum suorū,
qui tradidit eos in interitum: vt ipsi
cerniris. * Nolite indurare ceruices 8
vestras, sicut patres vestri: tradite ma-
nus Domino, & venite ad sanctuarium
eius, quod sanctificauit in æternum:
seruite Domino Deo patrum vestro-
rum, & auertetur à vobis ira furoris
eius. * Si enim vos reuersi fueritis ad 9
Dominum: fratres vestri, & filij ha-
bebunt misericordiam coram domi-
nis suis, qui illos duxerunt captiuos,
& reuertentur in terram hanc: pius
enim & clemens est Dominus Deus
vester, & non auertet faciem suam à
vobis, si reuersi fueritis ad eum. *Igi- 10
tur cursores pergebant velociter de
ciuitate in ciuitatem, per Terrā Eph-
raim & Manasse vsque ad Zabulon,
illis irridentibus & subsannantibus
eos. * Attamen quidam viri ex Aser, 11
& Manasse, & Zabulon, acquiescentes
consilio, venerunt Ierusalem. * In 12
Iuda verò facta est manus Domini vt
daret eis cor vnum, vt facerent iuxta
præceptum regis & principum, verbū
Dñi. * Congregatique sunt in Ierusa- 13
lem populi multi, vt facerent sollem-
nitatem azymorum, in mense secun-
do: * & surgentes destruxerunt alta- 14
ria, quæ erant in Ierusalem, atq; vni- C
uersa, in quibus idolis adolebatur in-
censum, subuertentes, proiecerunt in
Torrentem cedron. * Immolauerunt 15
autem Phase quartadecima die men-
sis secundi. Sacerdotes quoque atque
Leuitæ tandem sanctificati, obtulerūt
holocausta in domo Domini: * Ste- 16
teruntque in ordine suo, iuxta dispo-
sitionem & legē Moysi hominis Dei:
Sacerdotes verò suscipiebant effun-
dendum sanguinem de manibus Le-
uitarum, * eò quòd multa turba san- 17
ctificata non esset: & idcircò immo-
larent Leuitæ Phase his, qui non oc-
currerant sanctificari Dño. * Magna 18
etiam pars populi de Ephraim, & Ma-
nasse, & Issachar, & Zabulon, quæ
sanctificata non fuerat, comedit Pha-
se, non iuxta quod scriptum est: & o-
rauit pro eis Ezechias, dicens: Dñs
19 bonus propitiabitur * cunctis, qui in
toto corde requirunt Dominum Deū
patrum suorum: & non imputabit eis
20 quòd minùs sanctificati sunt. * Quem
exaudiuit Dominus, & placatus est
21 populo. * Feceruntque filij Israel, qui
inuenti sunt in Ierusalem, sollemni-
tatem azymorum septem diebus in
lætitia magna, laudantes Dominum
per singulos dies: Leuitæ quoque &
Sacerdotes, per organa, quæ suo offi-
22 cio congruebant. *Et locutus est Eze-
D chias ad cor omnium Leuitarum, qui
habebāt intelligentiam bonam super
Dño: & comederunt septem diebus
sollemnitatis, immolantes victimas
pacificorum, & laudantes Dominum
23 Deum patrum suorum. * Placuitque
vniuersæ multitudini vt celebrarent
etiam alios dies septem: quod & fece-
24 runt cum ingenti gaudio. * Ezechias
enim rex Iuda præbuerat multitudinī
mille tauros, & septem millia ouium:
principes verò dederant populo tau-
ros mille, & oues decem millia: san-
ctificata est ergo sacerdotum plurima
25 multitudo. *Et hilaritate perfusa om-
nis turba Iuda, tam Sacerdotum &
Leuitarum, quàm vniuersæ frequen-
tiæ, quæ venerat ex Israël; proselyto-
rum quoque de Terra Israël, & habi-
26 tantium in Iuda. * Factaque est gran-
dis celebritas in Ierusalem, qualis à
diebus Salomonis filij Dauid regis Is-
27 raël in ea vrbe non fuerat. * Surrexe-
runt autem Sacerdotes atque Leuitæ
benedicentes populo: & exaudita est
vox eorum: peruenitque oratio in ha-
bitaculum sanctum cæli.

CAP. XXXI.

Populus idola lucosque in Iuda & Ephraim demolitur, Ezechias Sacerdotes & Leuitas componit in ordinem ministerii: populo autem abundantißime offerente, constituuntur, factis horreis, qui seruarēt ac distribuerent Leuitico generi quæ oblata erāt.

1 CUmque hæc fuissent ritè celebra-
A ta, egressus est omnis Israël, qui
inuentus fuerat in vrbibus Iuda, &
fregerunt simulacra, succideruntque
lucos, demoliti sunt excelsa, & altaria
destruxerunt, non solùm de vniuerso
Iuda & Beniamin, sed & de Ephraim
quoque & Manasse, donec penitus
euerterent: reuersiq; sunt omnes filij
Israël in possessiones & ciuitates suas.
2 * Ezechias autem constituit turmas

Sacerdotales & Leuiticas per diuisio-
nes suas, vnumquemque in officio
proprio, tam Sacerdotum videlicet
quàm Leuitarum, ad holocausta &
pacifica, vt ministrarent & confite-
rentur, canerentque in portis castro-
rum Domini. * Pars autem regis erat, 3
vt de propria eius substantia offerre-
tur holocaustum, manè semper & ves-
però. Sabbatis quoque, & Calendis, &
sollemnitatibus ceteris, sicut scriptum
est in lege Moysi. * Præcepit etiam po- 4
pulo habitantium Ierusalem, vt darēt
partes Sacerdotibus, & Leuitis, vt pos-
sent vacare legi Domini. * Quod cùm 5
percrebruisset in auribus multitudi- B
nis, plurimas obtulere primitias filij
Israël frumenti, vini, & olei, mellis
quoque: & omnium, quæ gignit hu-
mus, decimas obtulerunt. * Sed & filij 6
Israel & Iuda, qui habitabant in vrbi-
bus Iuda, obtulerunt decimas boum
& ouium, decimasque sanctorum, quæ
vouerant Domino Deo suo: atque vni-
uersa portantes, fecerunt aceruos plu-
rimos. * Mense tertio cœperunt acer- 7
uorum iacere fundamenta, & mense
septimo compleuerunt eos. * Cumque 8
ingressi fuissent Ezechias & principes
eius, viderunt aceruos, & benedixe-
runt Domino ac populo Israël. * In- 9
terrogauitque Ezechias Sacerdotes &
Leuitas, cur ita iacerent aceruii. * Re- 10
spondit illi Azarias Sacerdos primus
de stirpe Sadoc, dicens: Ex quo cœ-
perunt offerri primitiæ in domo Do-
mini, comedimus, & saturati sumus,
& remanserunt plurima, eò quòd be-
nedixerit Dominus populo suo: reli-
quiarum autem copia est ista, quam C
cernis. * Præcepit igitur Ezechias vt 11
præpararent horrea in domo Domi-
ni. Quod cùm fecissent, * intulerunt, 12
tam primitias, quàm decimas, & quæ-
cumque vouerant, fideliter. Fuit au-
tem præfectus eorum Chonenias Le-
uita, & Semei frater eius, secundus,
* post quem Iahiel, & Azarias, & Na- 13
hath, & Asael, & Ierimoth, Iozabad
quoque, & Eliel, & Iesmachias, &
Mahath, & Banaias, præpositi sub
manibus Choneniæ, & Semei fratris
eius, ex imperio Ezechiæ regis & A-
zariæ pontificis domus Dei, ad quos
omnia pertinebant * Core verò filius 14
Iemna Leuites & ianitor Orientalis
portæ, præpositus erat iis quæ sponte
offerebantur Domino, primitiisque
& consecratis in Sancta sanctorum,
*Et sub cura eius Eden, & Beniamin, 15
Iesue, & Semeias, Amarias quoque &
Sechenias, in ciuitatibus Sacerdotum,
vt fideliter distribuerēt fratribus suis
partes, minoribus atque maioribus,
16 * exceptis maribus ab annis tribus &
D suprà, cunctis qui ingrediebantur
templum Domini, & quidquid per
singulos dies conducebat in ministe-
rio, atque obseruationibus iuxta di-
17 uisiones suas, * Sacerdotibus per fa-
milias, & Leuitis à vigesimo anno &
suprà, per ordines & turmas suas,
18 * vniuersæque multitudini, tam vxo-
ribus, quàm liberis eorum vtriusque
sexus, fideliter cibi, de his quæ san-
19 ctificata fuerant, præbebantur. * Sed
& filiorum Aaron per agros, & sub-
urbana vrbium singularum, dispositi
erant viri, qui partes distribuerent
vniuerso sexui masculino de Sacerdo-
20 tibus & Leuitis. * Fecit ergo Ezechias
vniuersa quæ diximus in omni Iuda:
operatusque est bonum & rectum &
21 verum, coram Dño Deo suo, * in vni-
uersa cultura ministerij domus Domi-
ni, iuxta legem & ceremonias, volens
requirere Deum suum in toto corde
suo: fecitque & prosperatus est.

CAP. XXXII.

Sennacherib Iudam inuadente, Ezechias populum hortatur fidere in Domino, à quo ille minis & blasphemiis nititur eum auertere: orantibus autem Ezechia & Isaia, Angelus dissipat exercitum Sennacherib: qui fugiens, à filiis occiditur: porrò Ezechias nimia felicitate elatus, Deum offendit; cui impius filius Manasses succedit.

1 A Post quæ & huiuscemodi verita-
tem, venit Sennacherib rex Assy- 4.Reg. 18. c.13.
riorum, & ingressus Iudam, obsedit Isa. 36. a.1.
ciuitates munitas, volens eas capere. Eccl. 48 c.20.
2 * Quod cùm vidisset Ezechias, venis-
se scilicet Sennacherib, & totum belli
3 impetum verti contra Ierusalem, * in-
ito cum principibus consilio, virisque
fortissimis, vt obturarent capita fon-
tium, qui erant extra vrbem: & hoc
4 omnium decernente sententia, * con-
gregauit plurimam multitudinem, &
obturauerunt cunctos fontes, & ri-
uum qui fluebat in medio terræ, di-
centes: Ne veniant reges Assyriorum,
& inueniant aquarum abundantiam.
5 * Ædificauit quoque, agens industriè,
omnem murum, qui fuerat dissipatus,
& extruxit turres desuper, & forinse-
cus alterum murum: instaurauitque
Mello in Ciuitate Dauid, & fecit vni-
uersi generis armaturam & clypeos:
6 * constituitque principes bellatorum
B in exercitu: & conuocauit vniuersos
in platea portę ciuitatis, ac locutus est
7 ad cor eorum dicens: * Viriliter agite,
& confortamini: nolite timere, nec
pa-

pauearis regem Assyriorum,& vniuer-
sam multitudinem quæ est cum eo:
multo enim plures nobiscum sunt,
quàm cum illo. * Cum illo enim est 8
brachium carneum : nobiscum Do-
minus Deus noster, qui auxiliator est
noster, pugnatque pro nobis. Con-
fortatusque est populus huiuscemodi
verbis Ezechię regis Iuda.*Quæ post- 9
quam gesta sunt, misit Sennacherib
rex Assyriorum seruos suos in Ieru-
salem (ipse enim cum vniuerso exer-
citu obsidebat Lachis) ad Ezechiam
regem Iuda, & ad omnem populū qui C
erat in vrbe, dicens: *Hæc dicit Sen- 10
nacherib rex Assyriorum : In quo ha-
bentes fiduciam sedetis obsessi in Ie-
rusalem? *Num Ezechias decipit vos, 11
vt tradat morti in fame & siti, affir-
mans quòd Dominus Deus vester li-
beret vos de manu regis Assyriorum?
*Numquid non est iste Ezechias, qui 12
destruxit excelsa illius, & altaria, &
præcepit Iuda & Ierusalem , dicens:
Coram altari vos adorabitis,& in ipso
comburetis incensum? *An ignoratis 13
quæ ego fecerim, & patres mei, cun-
ctis terrarum populis ? numquid præ-
ualuerunt dij gentium, omniumque
terrarum, liberare regionem suam de
manu mea? * Quis est de vniuersis 14
diis gentium quas vastauerunt patres
mei , qui potuerit eruere populum
suum de manu mea, vt possit etiam
Deus vester eruere vos de hac manu?
*Non vos ergo decipiat Ezechias,nec 15
vana persuasione deludat , neque cre-
daris ei. Si enim nullus potuit deus
cunctarum gentium atque regnorum D
liberare populum suum de manu mea,
& de manu patrum meorum, conse-
quenter nec Deus vester poterit erue-
re vos de manu mea. * Sed & alia 16
multa locuti sunt serui eius contra
Dominum Deum,& contra Ezechiam
seruum eius. * epistolas quoque scri- 17
psit plenas blasphemiæ in Dominum
Deum Israel, & locutus est aduersus
eum: Sicut dij gentium ceterarum nō
potuerunt liberare populum suum de
manu mea, sic & Deus Ezechiæ erue-
re non poterit populum suum de ma-
nu ista. * Insuper & clamore ma- 18
gno, lingua Iudaïca, contra populum
qui sedebat in muris Ierusalem, per-
sonabat, vt terreret eos, & caperet
ciuitatem. * Locutusque est contra 19
Deum Ierusalem, sicut aduersum deos E
populorum terræ,opera manuum ho-
minum.* Orauerunt igitur, Ezechias 20
rex, & Isaias filius Amos prophetes,
‖Tob.1. aduersum hanc blasphemiam , ac vo-
d.21. ciferati sunt vsque in cælum. * ‖ Et 21
misit Dominus angelum, qui percus-
sit omnem virum robustum, & bel-
latorem,& principem exercitus regis
Assyriorum: reuersusque est cū igno-
minia in terram suam. Cumque in-
gressus esset domum dei sui, filij qui
egressi fuerant de vtero eius, interfe-
22 cerunt eum gladio. *Saluauitque Do-
minus Ezechiam & habitatores Ieru-
salem de manu Sennacherib regis As-
syriorum , & de manu omnium , &
præstitit eis quietem per circuitum.
23 *Multi etiam deferebant hostias & sa-
crificia Domino in Ierusalem, & mu-
nera Ezechiæ regi Iuda: qui exaltatus
F est post hæc coram cunctis gentibus.
24 * ‖ In diebus illis ægrotauit Ezechias ‖4.Reg.
vsque ad mortem , & orauit Domi- 20.a.1.
num: exaudiuitque eum, & dedit ei si- Isa. 38.
25 gnum. * Sed non iuxta beneficia, quæ a.1.
acceperat, retribuit, quia eleuatum
est cor eius : & facta est contra eum
ira , & contra Iudam & Ierusalem.
26 * Humiliatusque est postea, eò quòd
exaltatum fuisset cor eius, tam ipse,
quàm habitatores Ierusalem:& idcir-
cò non venit super eos ira Domini
27 in diebus Ezechiæ. * Fuit autem Eze-
chias diues, & inclytus valdè, & the-
sauros sibi plurimos congregauit ar-
genti & auri & lapidis pretiosi, aro-
matum,& armorum vniuersi generis,
28 & vasorum magni pretii. * Apothe-
cas quoque frumenti, vini, & olei, &
præsepia omnium iumentorum, cau-
29 lasque pecorum, * & vrbes ædificauit
sibi : habebat quippe greges ouium
& armentorum innumerabiles , eò
quòd dedisset ei Dominus substantiā
30 multam nimis. * Ipse est Ezechias,
G qui obturauit superiorem fontem a-
quarum Gihon , & auertit eas subter
ad Occidentem Vrbis Dauid : in om-
nibus operibus suis fecit prosperè
31 quæ voluit. * Attamen in legatione
principum Babylonis, qui missi fue-
rant ad eum,vt interrogarent de por-
tento , quod acciderat super terram,
dereliquit eum Deus vt tentaretur,
& nota fierent omnia quæ erant in
32 corde eius. * Reliqua autem sermo-
num Ezechiæ, & misericordiarum e-
ius, scripta sunt in visione Isaiæ filij
Amos prophetæ, & in Libro regum
33 Iuda & Israel.*Dormiuitque Ezechias
cum patribus suis. & sepelierunt eum
super sepulchra filiorum Dauid : &
celebrauit eius exequias vniuersus Iu-
da, & omnes habitatores Ierusalem:
regnauitque Manasses filius eius pro
eo.

CAP.

CAP. XXXIII.

Manasses ob suas impietates captiuus in Babylonem ducitur: in qua afflictione ad Deum conuersus, suo regno restituitur, & idolis abiectis Dei cultum restaurat: cui impius filius Amon succedit: & hoc à suis interfecto, regnat pius eius filius Iosias.

4. Reg. DVodecim annorum erat Manas- 1
21. a. 2. ses cùm regnare cœpisset, & quin- A
quaginta quinque annis regnauit in
Ierusalem. * Fecit autem malum co- 2
ram Domino, iuxta abominationes
gentium, quas subuertit Dominus co-
ram filiis Israël: * & conuersus in- 3
staurauit excelsa, quæ demolitus fue-
rat Ezechias pater eius: construxitque
aras Baalim, & fecit lucos, & adorauit
omnem militiam cæli, & coluit eam.
* Ædificauit quoque altaria in domo 4
2. Reg. Domini, de qua dixerat Dominus: † In
7. b. 10. Ierusalem erit nomen meum in æter-
num. * Ædificauit autem ea cuncto 5
exercitui cæli, in duobus atriis domus
Domini. * Transireque fecit filios suos 6
per ignem in Vallebenennom: obser-
uabat somnia, sectabatur auguria, ma-
leficis artibus inseruiebat, habebat se-
cum magos, & incantatores: multaque
mala operatus est coram Domino, vt
irritaret eum. * Sculptile quoque & 7
conflatile signum posuit in domo Dei, B
3. Reg. † de qua locutus est Deus ad Dauid, &
8. b. 17. ad Salomonem filium eius, dicens: In
domo hac & in Ierusalem, quam ele-
gi de cunctis tribubus Israël, ponam
nomen meum in sempiternum. * Et 8
moueri non faciam pedem Israël de
terra, quam tradidi patribus eorum:
ita dumtaxat si custodierint facere
quæ præcepi eis, cunctamque legem
& ceremonias, atque iudicia per ma-
num Moysi. * Igitur Manasses sedu- 9
xit Iudam, & habitatores Ierusalem,
vt facerent malum super omnes gen-
tes, quas subuerterat Dominus à fa-
cie filiorum Israël. * Locutusque est 10
Dominus ad eum, & ad populum il-
lius, & attendere noluerunt. * Idcir- 11
cò superinduxit eis principes exer-
citus regis Assyriorum: ceperuntque
Manassen, & vinctum catenis atque
compedibus duxerunt in Babylonem.
* Qui postquam coangustatus est, ora- 12
uit Dominum Deum suum: & egit pœ-
nitentiam valdè coram Deo patrum
suorum. * Deprecatusque est eum, & 13
obsecrauit intentè: & exaudiuit ora- C
tionem eius, reduxitque eum Ierusa-
lem in regnum suum, & cognouit Ma-
nasses quòd Dñs ipse esset Deus. * Post 14
hæc ædificauit murum extra ciuitatem
Dauid, ad Occidentem Gihon in con-
ualle, ab introitu portæ piscium per
circuitum vsque ad Ophel, & exalta-
uit illum vehementer: constituitque
principes exercitus in cunctis ciuita-
15 tibus Iuda munitis: * & abstulit deos
alienos, & simulacrum de domo Do-
mini; aras quoque, quas fecerat in
monte domus Domini, & in Ierusa-
lem, & proiecit omnia extra vrbem.
16 * Porrò instaurauit altare Domini, &
immolauit super illud victimas, & pa-
cifica, & laudem: præcepitque Iudæ
17 vt seruiret Domino Deo Israël. * At-
tamen adhuc populus immolabat in
18 excelsis Domino Deo suo. * Reliqua
autem gestorum Manasse: & obsecra-
tio eius ad Deum suum: verba quo-
que Videntium, qui loquebantur ad
eum in nomine Domini Dei Israël,
continentur in sermonibus regum Is-
19 raël. * Oratio quoque eius & exau-
D ditio, & cuncta peccata atque con-
temptus, loca etiam in quibus ædifi-
cauit excelsa, & fecit lucos & statuas,
antequam ageret pœnitentiam, scri-
20 pta sunt in sermonibus Hozai. * Dor-
miuit ergo Manasses cũ patribus suis,
& sepelierunt eum in domo sua: re-
gnauitque pro eo filius eius Amon.
21 * Vigintiduorum annorum erat A-
mon cùm regnare cœpisset, & duo-
22 bus annis regnauit in Ierusalem. * Fe-
citque malum in conspectu Domi-
ni, sicut fecerat Manasses pater eius:
& cunctis idolis, quæ Manasses fue-
rat fabricatus, immolauit atque ser-
23 uiuit. * Et non est reueritus faciem
Domini, sicut reueritus est Manas-
ses pater eius: & multo maiora deli-
24 quit. * Cumque coniurassent aduersus
eum serui sui, interfecerunt eum in
25 domo sua. * Porrò reliqua populi mul-
titudo, cæsis iis, qui Amon percusse-
rant, constituit regem Iosiam filium
eius pro eo.

CAP. XXXIV.

Iosias, idolorum cultu sublato, templum instaurat: repertoque legis libro, conterritus est, & conuocato populo lectoque libro, fœdus cum Domino percussit.

1 OCto annorum erat Iozias cùm
A regnare cœpisset, & triginta & 4 Reg.
2 vno anno regnauit in Ierusalem. * Fe- 22. a. 1.
citque quod erat rectum in conspe-
ctu Domini, & ambulauit in viis Da-
uid patris sui: non declinauit neque
ad dexteram, neque ad sinistram.
* Octa-

* Octauo autem anno regni sui, cùm 3
adhuc esset puer, cœpit quærere Deū
patris sui Dauid: & duodecimo anno
postquam regnare cœperat, munda-
uit Iudam & Ierusalem ab excelsis, &
lucis, simulacrisque & sculptilibus.
*Destruxeruntque coram eo aras Baa- 4
lim: & simulacra, quæ superposita
fuerant, demoliti sunt: lucos etiam,
& sculptilia succidit atque commi-
nuit: & super tumulos eorum, qui eis
immolare consueuerant, fragmenta
dispersit. * Ossa præterea sacerdotum 5
combussit in altaribus idolorū, mun- B
dauitque Iudam & Ierusalem. * Sed & 6
in vrbibus Manasse, & Ephraim, & Si-
meon, vsque Nephthali, cuncta sub-
uertit. * Cumque altaria dissipasset, & 7
lucos, & sculptilia contriuisset in fru-
sta, cunctaque delubra demolitus esset
de vniuersa terra Israël, reuersus est
in Ierusalem. * Igitur anno octauo- 8
decimo regni sui, mundata iam terra,
& templo Dñi, misit Saphan filium
Esheliæ, & Maasiam principem ciuita-
tis, & Ioha filium Ioachaz à commen-
tariis, vt instaurarent domum Domini
Dei sui. * Qui venerunt ad Helciam 9
Sacerdotem magnum: acceptamque
ab eo pecuniam, quæ illata fuerat in
domum Domini, & quam congrega- C
uerant Leuitæ, & ianitores, de Ma-
nasse, & Ephraim, & vniuersis reli-
quiis Israël, ab omni quoque Iuda, &
Beniamin, & habitatoribus Ierusa-
lem, *tradiderunt in manibus eorum, 10
qui præerant operariis in domo Do-
mini, vt instaurarent templum, & in-
firma quæque sarcirent. * At illi dede- 11
runt eam artificibus, & cæmentariis,
vt emerent lapides de lapicidinis, &
ligna ad commissuras ædificij, & ad
contignationem domorum, quas de-
struxerant reges Iuda. * Qui fideliter 12
cuncta faciebant. Erant autem præ-
positi operantium, Iahath & Abdias
de filiis Merari, Zacharias & Mosol-
lam de filiis Caath, qui vrgebāt opus:
omnes Leuitæ scientes organis cane-
re. * Super eos verò, qui ad diuersos 13
vsus onera portabant, erant scribæ, &
magistri de Leuitis ianitores. * Cum- 14
que efferrent pecuniam, quæ illata D
fuerat in templum Domini, reperit
Helcias sacerdos Librum legis Domi-
ni per manum Moysi. *Et ait ad Saphā 15
scribam: Librum legis inueni in do-
mo Dñi: Et tradidit ei. * At ille intu- 16
lit volumen ad regem, & nuntiauit ei
dicens: Omnia quæ dedisti in manu
seruorum tuorum, ecce complentur.
*Argentum, quod repertum est in do- 17
mo Domini, conflauerunt: datumque
est præfectis artificum, & diuersa o-
18 pera fabricantium. *Præterea tradi-
dit mihi Helcias sacerdos hunc librū.
Quem cùm rege præsente recitasset,
19 *audissetque ille verba legis, scidit ve-
20 stimenta sua: * & præcepit Helciæ,
& Ahicam filio Saphan, & Abdon
filio Micha, Saphan quoque scribæ,
21 & Asaæ seruo regis, dicens: * Ite, &
E orate Dominum pro me, & pro reli-
quiis Israël & Iuda, super vniuersis
sermonibus Libri istius, qui repertus
est: magnus enim furor Domini stilla-
uit super nos, eò quòd non custodie-
rint patres nostri verba Domini, vt fa-
cerent omnia quæ scripta sunt in isto
22 volumine. * Abiit ergo Helcias, & ii
qui simul à rege missi fuerant, ad Ol-
dam prophetidem, vxorem Sellum fi-
lii Thecuath, filii Hasra custodis ve-
stium: quæ habitabat in Ierusalem in
Secunda: & locuti sunt ei verba, quæ
23 suprà narrauimus. * At illa respondit
eis: Hæc dicit Dominus Deus Israël:
Dicite viro, qui misit vos ad me:
24 *Hæc dicit Dominus: Ecce ego indu-
cam mala super locum istum, & super
habitatores eius, cunctaque maledi-
cta quæ scripta sunt in Libro hoc, quē
25 legerunt coram rege Iuda. * Quia de-
F reliquerunt me, & sacrificauerunt diis
alienis, vt me ad iracundiam prouo-
carent in cunctis operibus manuum
suarum, idcircò stillabit furor meus
super locum istum, & non extingue-
26 tur. *Ad regem autem Iuda, qui misit
vos pro Domino deprecando, sic lo-
quimini: Hæc dicit Dominus Deus
Israël: Quoniam audisti verba volu-
27 minis, *atque emollitum est cor tuū,
& humiliatus es in conspectu Dei, su-
per his quæ dicta sunt contra locum
hunc, & habitatores Ierusalem, re-
ueritusque faciem meam, scidisti ve-
stimenta tua, & fleuisti coram me: ego
28 quoque exaudiui te, dicit Dñs. * Iam
enim colligam te ad patres tuos, & in-
ferêris in sepulchrum tuum in pace:
nec videbunt oculi tui omne malum,
quod ego inducturus sum super locū
istum, & super habitatores eius. † Re- ‖4 Reg.
tulerunt itaque regi cuncta quæ dixe- 23.a.1.
29 rat. *At ille conuocatis vniuersis ma-
30 ioribus natu Iuda & Ierusalem, * ascē-
G dit in domum Domini, vnaque omnes
viri Iuda & habitatores Ierusalem,
Sacerdotes & Leuitæ, & cunctus po-
pulus à minimo vsque ad maximum.
Quibus audientibus in domo Domi-
31 ni, legit rex omnia verba voluminis:
*& stans in tribunali suo, percussit fœ-
dus coram Domino, vt ambularet
post eum, & custodiret præcepta, &
testi-

testimonia, & iustificationes eius, in
toto corde suo, & in tota anima sua,
faceretque quæ scripta sunt in volu-
mine illo, quod legerat.* Adiurauit 32
quoque super hoc omnes, qui reperti
fuerant in Ierusalem & Beniamin: &
fecerunt habitatores Ierusalem iuxta
pactum Domini Dei patrum suorum.
* Abstulit ergo Iosias cunctas abomi- 33
nationes de vniuersis regionibus fi-
liorum Israel: & fecit omnes, qui re-
sidui erant in Israël, seruire Domino
Deo suo. Cunctis diebus eius non
recesserunt à Domino Deo patrum
suorum.

CAP. XXXV.

Immolato Phase maxima cum sollemnitate plurimisque victimis, Iosias festum azymorum septem diebus celebrauit; deinde contra regem Aegypti pugnare tentans, grauiterque vulneratus, moritur cum ingenti omnium luctu, & præsertim Ieremiæ.

4. Reg. 23. c. 21.

FEcit autem Iosias in Ierusalem 1
Phase Domino, quod immolatum A
est quartadecima die mensis primi:*& 2
constituit Sacerdotes in officiis suis,
hortatusque est eos vt ministrarent in
domo Domini. * Leuitis quoque, ad 3
quorum eruditionem omnis Israël
sanctificabatur Domino, locutus est:
Ponite arcam in sanctuario templi,
quod ædificauit Salomon filius Da-
uid rex Israël, nequaquam enim eam
vltrà portabitis: nunc autem mini-
strate Domino Deo vestro,& populo
eius Israel.* Et præparate vos per do- 4
mos & cognationes vestras, in diui-
sionibus singulorum, sicut præcepit
Dauid rex Israël, & descripsit Salo-
mon filius eius. * Et ministrate in 5
sanctuario per familias turmasq; Le-
uiticas,*& sanctificati immolate Pha- 6
se: fratres etiam vestros, vt possint
iuxta verba quæ locutus est Dominus
in manu Moysi facere,præparate.*De- 7
dit prætereà Iosias omni populo, qui
ibi fuerat inuentus in sollemnitate
Phase, agnos & hœdos de gregibus,
& reliqui pecoris triginta millia, boū
quoque tria millia, hæc de regis vni-
uersa substantia. * Duces quoque 8
eius, sponte quod vouerant, obtule-
runt, tam populo, quàm Sacerdoti-
bus, & Leuitis. Porrò Helcias, & Za- B
charias, & Iahiel, principes domus
Domini, dederunt Sacerdotibus ad
faciendum Phase pecora commixtim
duo millia sexcenta, & boues trecen-
tos. * Chonenias autem, & Semeias 9
etiam Nathanael, fratres eius, necnon
Hasabias, & Iehiel, & Iozabad, prin-
cipes Leuitarum, dederunt ceteris
Leuitis ad celebrandum Phase quin-
que millia pecorum, & boues quin-
10 gentos.* Præparatumque est ministe-
rium, & steterunt sacerdotes in offi-
cio suo: Leuitæ quoque in turmis,
11 iuxta regis imperium. * Et immola-
tum est Phase: asperseruntque Sacer-
dotes manu sua sanguinem, & Leuitæ
detraxerunt pelles holocaustorum:
12 * & separauerunt ea vt darent per do-
mos & familias singulorum, & offer-
rentur Domino, sicut scriptum est in
Libro Moysi: de bobus quoque fece-
13 runt similiter. * Et assauerunt Phase
super ignem, iuxta quod in lege scri-
ptum est: pacificas verò hostias coxe-
runt in lebetibus,& cacabis,& ollis,&
festinatò distribuerunt vniuersæ ple-
14 bi.* Sibi autem, & Sacerdotibus postea
parauerunt: nam in oblatione ho-
locaustorum & adipum vsque ad no-
ctem sacerdotes fuerunt occupati:
C vnde Leuitæ sibi, & sacerdotibus fi-
15 liis Aaron parauerūt nouissimis.*Por-
rò cantores filii Asaph stabant in or-
dine suo, iuxta præceptum Dauid, &
Asaph,& Heman, & Idithun, prophe-
tarum regis: Ianitores verò per por-
tas singulas obseruabant, ita vt nec
puncto quidem discederent à ministe-
rio: quam ob rem & fratres eorum
16 Leuitæ parauerunt eis cibos.* Omnis
igitur cultura Domini ritè completa
est in die illa, vt facerent Phase,& of-
ferrent holocausta super altare Do-
mini, iuxta præceptum regis Iosiæ.
17 * Feceruntque filii Israel, qui reperti
fuerant ibi, Phase in tempore illo, &
sollemnitatē azymorum septem die-
18 bus. * Non fuit Phase simile huic in
Israël à diebus Samuelis prophetæ:
sed nec quisquam de cunctis regibus
Israel fecit Phase sicut Iosias, Sacer-
dotibus, & Leuitis, & omni Iudæ, &
Israel qui repertus fuerat, & habitan-
19 tibus in Ierusalem.* Octauodecimo
anno regni Iosiæ hoc Phase celebra-
20 tum est. * ‖ Postquam instaurauerat ‖ 4. Reg. 23. f. 29.
Iosias templum, ascendit Nechao rex
Ægypti ad pugnandum in Charcamis
iuxta Euphratem: & processit in oc-
21 cursum eius Iosias. * At ille, missis
D ad eum nuntiis, ait: Quid mihi & tibi
est rex Iuda? non aduersum te hodie
venio, sed contra aliam pugno do-
mum, ad quam me Deus festinatò ire
præcepit: desine aduersum Deum fa-
cere, qui mecum est, ne interficiat te.
22 * Noluit Iosias reuerti, sed præpara-
uit contra eum bellum, nec acquieuit
sermonibus Nechao ex ore Dei: ‖ ve- ‖ Zach. 12. d. 11.
rùm perrexit vt dimicaret in campo
23 Mageddo. * Ibique vulneratus à sa-
gittariis,

gittariis, dixit pueris suis: Educite me
de prælio, quia oppido vulneratus
sum. * Qui transtulerunt eum de cur- 24
ru in alterum currum, qui sequebatur
eum more regio, & asportauerunt
eum in Ierusalem, mortuusque est,
& sepultus in mausoleo patrum suo-
rum: & vniuersus Iuda & Ierusalem
luxerunt eum: * Ieremias maximè: 25
cuius omnes cantores atque cantatri-
ces, vsque in præsentem diem, lamen-
tationes super Iosiam replicant; &
quasi lex obtinuit in Israel: Ecce scri-
ptum fertur in lamentationibus. * Re- 26
liqua autem sermonum Iosiæ & mise-
ricordiarum eius, quæ lege præcepta
sunt Domini, * opera quoque illius 27
prima & nouissima, scripta sunt in Li-
bro regum Iuda & Israël.

CAP. XXXVI.

Iosiæ succedit eius filius Ioachaz: quem rex Aegypti transfert in Aegyptum, fratremque Eliacim, quem Ioacim nominat, substituit; quo in Babylonem ducto, regnat filius Ioachin, & hunc rex Assyriorum vnà cum vasis templi in Babylonem abducit, patruumque illius impium Sedeciam substituit: qui Assyriis rebellans, templo ac Ierusalem incensis, transfertur vnà cum populo in Babylonem, propter regum & populi peccata; donec per Cyrum regem Persarum redeundi datur facultas.

4. Reg. 23. f. 30. TVlit ergo populus terræ Ioachaz 1
filium Iosiæ, & constituit regem A
pro patre suo in Ierusalem. * Viginti 2
trium annorum erat Ioachaz cùm re-
gnare cœpisset, & tribus mensibus re-
gnauit in Ierusalem. * Amouit autem 3
eum rex Ægypti cùm venisset in Ie-
rusalem, & condemnauit terram cen-
tum talentis argenti, & talento auri.
‖ *Matt. 1. b. 14.* * Constituitque pro eo regem, ‖ Elia- 4
kim fratrem eius, super Iudam & Ie-
rusalem: & vertit nomen eius Ioa-
kim: ipsum verò Ioachaz tulit secum,
& abduxit in Ægyptum. * Viginti- 5
quinque annorum erat Ioakim cùm
regnare cœpisset, & vndecim annis
regnauit in Ierusalem: fecitque ma-
lum coram Domino Deo suo. * Con- 6
tra hunc ascendit Nabuchodonosor B
rex Chaldæorum, & vinctum cate-
nis duxit in Babylonem. * Ad quam 7
& vasa Domini transtulit, & posuit
ea in templo suo. * Reliqua autem 8
verborum Ioakim, & abominationum
eius, quas operatus est, & quæ inuen-
ta sunt in eo, continentur in Libro
regum Iuda & Israël. Regnauit au-
tem Ioachin filius eius pro eo. * Octo 9
annorum erat Ioachin cùm regnare
cœpisset, & tribus mensibus, ac de-
cem diebus regnauit in Ierusalem, fe-
citque malum in conspectu Domini.
10 * Cumque anni circulus volueretur,
misit Nabuchodonosor rex, qui addu-
xerunt eum in Babylonem, asportatis
simul pretiosissimis vasis domus Do-
mini. ‖ Regem verò constituit Sede- ‖ *4. Reg.*
ciam patruum eius super Iudam & Ie- *24. d. 17.*
11 rusalem. * Viginti & vnius anni erat
Sedecias cùm regnare cœpisset, & vn-
decim annis regnauit in Ierusalem.
12 * Fecitque malum in oculis Domini
C Dei sui, nec erubuit faciem Ieremiæ
prophetæ, loquentis ad se ex ore Do-
13 mini. * A rege quoque Nabuchodono-
sor recessit, qui adiurauerat eum per
Deum: & indurauit ceruicem suam &
cor, vt non reuerteretur ad Domi-
14 num Deum Israel. * Sed & vniuersi
principes sacerdotum, & populus,
præuaricati sunt iniquè iuxta vniuer-
sas abominationes Gentium, & pol-
luerunt domum Domini, quam san-
15 ctificauerat sibi in Ierusalem. * Mitte-
bat autem Dominus Deus patrum
suorum ad illos per manum nuntio-
rum suorum, de nocte consurgens, &
quotidie commonens: eò quòd par-
16 ceret populo & habitaculo suo. * At
illi subsannabant nuntios Dei, & par-
uipendebant sermones eius, illude-
bantque prophetis, donec ascenderet
furor Domini in populum eius, & es-
17 set nulla curatio. * Adduxit enim su-
per eos regem Chaldæorum, & inter-
fecit iuuenes eorum gladio in domo
sanctuarii sui: non est misertus ado-
lescentis, & virginis, & senis, nec de-
crepiti quidem, sed omnes tradidit
18 in manibus eius. * Vniuersaque vasa
D domus Domini, tam maiora, quàm
minora: & thesauros templi, & regis,
& principum, transtulit in Babylo-
19 nem. * Incenderunt hostes domum
Dei, destruxeruntque murum Ieru-
salem, vniuersas turres combusse-
runt, & quidquid pretiosum fuerat,
20 demoliti sunt. * Si quis euaserat gla-
dium, ductus in Babylonem seruiuit
regi, & filiis eius, donec imperaret
21 rex Persarum, * & compleretur ser-
mo Domini ex ore Ieremiæ, & cele-
braret terra sabbata sua: cunctis enim
diebus desolationis egit sabbatum, vs-
que dum complerentur septuaginta
22 anni. * ‖ Anno autem primo Cyri re- ‖ *Ier. 25.*
gis Persarum, ad explendum sermo- *c. 12. &*
nem Domini, quem locutus fuerat *29. c. 11.*
per os Ieremiæ, suscitauit Dominus *1. Esd. 1.*
spiritum Cyri regis Persarum: qui jus- *a. 1. &*
sit prædicari in vniuerso regno suo, *6. a. 3.*
23 etiam per scripturam, dicens: * Hæc
dicit

dicit Cyrus rex Persarum: Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cæli, & ipse præcepit mihi vt ædificarem ei domum in Ierusalem, quæ est in Iudæa: quis ex vobis est in omni populo eius? sit Dominus Deus suus cum eo, & ascendat.

LIBER PRIMVS ESDRÆ.

CAPVT I.

Cyrus diuinitus inspiratus, redditis vasis templi Salomonis 5460. captiuitatem Israelitis relaxat, concedens templi reædificationem.

Iere.25.c.12. & 29.c.10. 2.Par.36.d.22.

IN anno primo Cyri regis Persa- 1
rum, vt compleretur verbum Do- A
mini ex ore Ieremiæ, suscitauit
Dominus spiritū Cyri regis Per-
sarum: & traduxit vocem in omni re-
gno suo, etiam per scripturam, di-
cens: * Hęc dicit Cyrus rex Persarum: 2
Omnia regna terræ dedit mihi Do- B
minus Deus cæli, & ipse præcepit
mihi vt ædificarem ei domum in Ie-
rusalem, quæ est in Iudæa. * Quis est 3
in vobis de vniuerso populo eius? Sit
Deus illius cum ipso. Ascendat in Ie-
rusalem, quæ est in Iudæa, & ædifi-
cet domum Domini Dei Israël, ipse est
Deus qui est in Ierusalem. * Et omnes 4
reliqui in cunctis locis vbicumque
habitant, adiuuent eum viri de loco
suo, argento & auro, & substantia, &
pecoribus, excepto quod voluntariè
offerant templo Dei, quod est in Ieru-
salem. * Et surrexerunt principes pa- 5
trum de Iuda, & Beniamin, & Sacer- C
dotes, & Leuitæ, & omnis cuius Deus
suscitauit spiritum, vt ascenderetur ad
ædificandum templum Domini, quod
erat in Ierusalem. * Vniuersique qui 6
erant in circuitu, adiuuerunt manus
eorum in vasis argenteis & aureis, in
substantia & iumentis, in supellectili,
exceptis his, quæ sponte obtulerant.
* Rex quoque Cyrus protulit vasa 7
templi Domini, quæ tulerat Nabu-
chodonosor de Ierusalem, & posuerat
ea in templo dei sui. * Protulit autem 8
ea Cyrus rex Persarum per manum D
Mithridatis filii Gazabar, & annume-
rauit ea Sassabasar principi Iuda. * Et 9
hic est numerus eorum: Phialæ aureæ
triginta, phialæ argenteæ mille, cultri
vigintinouem, scyphi aurei triginta,
* scyphi argentei secundi quadringen- 10
ti decem: vasa alia mille. * Omnia va- 11
sa aurea & argentea, quinque millia
quadringenta: vniuersa tulit Sassa-
basar, cum his qui ascendebant de
transmigratione Babylonis in Ierusalem.

CAP. II.

Numerus reuertentium duce Zorobabel è captiuitate Babylonica in Ierusalem, ac donorum in reædificationem templi oblatorum.

2. Esdr. 7.b.6.

1 HI sunt autem prouinciæ filij, qui
A ascenderunt de captiuitate, quam
transtulerat Nabuchodonosor rex Ba-
bylonis in Babylonem, & reuersi sunt
in Ierusalem & Iudam, vnusquisque
2 in ciuitatem suam. * Qui venerunt
cum Zorobabel, Iosue, Nehemia, Sa-
raia, & Rahelaia, Mardochai, Belsan,
Mesphar, Beguai, Rehum, Baana. Nu-
3 merus virorum populi Israël: * Filij
Pharos, duo millia centum septuagin-
4 taduo. * Filij Sephatia, trecēti septua-
5 gintaduo. * Filij Area, septingenti
6 septuagintaquinque. * Filij Phahath
Moab, filiorum Iosue: Ioab, duo mil-
7 lia octingēti duodecim. * Filij Ælam,
mille ducenti quinquaginta quattuor.
8 * Filij Zethua, nongenti quadraginta-
9 quinque. * Filij Zachai, septingenti
10 sexaginta. * Filij Bani, sexcenti qua-
11 dragintaduo. * Filij Bebai, sexcenti vi-
12 gintitres. * Filij Azgad, mille ducenti
13 vigintiduo. * Filij Adonicam, sexcenti
14 sexagintasex. * Filij Beguai, duo mil-
15 lia quinquagintasex. * Filij Adin, qua-
16 dringenti quinquagintaquattuor. * Fi-
lij Ather, qui erant ex Ezechia, nona-
17 gintaocto. * Filij Besai, trecenti vigin-
18 titres. * Filij Iora, centum duodecim.
B * Filij Hasum, ducenti vigintitres.
19 * Filij Gebbar, nonagintaquinque.
20 * Filij Bethlehem, centum vigintitres.
21 * Viri Netupha, quinquagintasex. * Vi-
ri Anathoth, centum vigintiocto.
22 * Filij Azmaueth, quadragintaduo.
23 * Filij Cariathiarim, Cephira, & Be-
24 roth, septingenti quadragintatres.
25 * Filij Rama & Gabaa, sexcenti vigin-
26 tiunus. * Viri Machmas, cētum vigin-
27 tiduo. * Viri Bethel & Hai, ducenti vi-
28 gintitres. * Filij Nebo, quinquaginta-
29 duo. * Filij Megbis, centum quinqua-
30 gintasex. * Filij Ælam alterius, mille
31 ducenti quinquaginta quattuor. * Filij
32 Harim, trecenti viginti. * Filij Lod,
33 Hadid, & Ono, septingenti viginti-
34 quinque. * Filij Iericho, trecenti qua-
35 dragintaquinque. * Filij Senaa, tria
36 millia sexcenti triginta. * Sacerdotes:
37 Filij Iadaia in domo Iosue, nongenti
38 septuagintatres. * Filii Emmer, mille
quinquagintaduo. * Filij Phesbur, mil-
39 le ducenti quadragintaseptem. * Filij
40 Harim, mille decem & septem. * Leui-
tæ: Filii Iosue & Cedmihel filiorum
41 Odouiæ, septuagintaquattuor. * Can-
tores:

tores: Filij Asaph, cētum vigintiocto.
* Filij Ianitorum: filij Sellū, filij Ater, 42
filij Telmon, filij Accub, filii Hatita, fi-
lii Sobai: vniuersi centum trigintano- C
uem. * Nathinæi: filij Siha, filij Hasu- 43
pha, filii Tabbaoth, * filii Ceros, filii 44
Siaa, filii Phadon, * filii Lebana, filii 45
Hagaba, filii Accub, * filii Hagab, filii 46
Semiai, filii Hanan, * filii Gaddel, filii 47
Gaher, filii Raaia, * filii Rasin, filii Ne- 48
coda, filii Gazam, * filii Aza, filii Pha- 49
sea, filii Besec, * filii Asena, filii Mu- 50
nim, filii Nephusim, * filii Bacbuc, filii 51
Haeupha, filii Harhur, * filii Besluth, 52
filii Mahida, filii Harsa, * filii Ber- 53
cos, filii Sisara, filii Thema, * filii 54
Nasia, filii Hatipha, * filii seruorum 55
Salomonis, filii Sotai, filii Sopheret,
filii Pharuda, * filii Iala, filii Dercon, 56
filii Geddel, * filii Saphatia, filii Hatil, 57
filii Phochereth, qui erant de Ase-
baim, filii Ami. * omnes Nathinæi, & 58
filii seruorum Salomonis, trecenti
nonagintaduo. * Et hi qui ascenderunt 59
de Thelmala, Thelharsa, Cherub, &
Adon, & Emer: & non potuerunt in-
dicare domum patrum suorum & se-
men suum, verùm ex Israël essent.
* Filii Dalaia, filii Tobia, filii Necoda, 60
sexcenti quinquagintaduo. * Et de fi- 61
liis Sacerdotum: filii Hobia, filii Ac-
cos, filii Berzellai, qui accepit de filia-
bus Berzellai Galaaditis, vxorem, & D
vocatus est nomine eorum: * hi quæ- 62
sierunt scripturam genealogiæ suæ, &
non inuenerunt, & eiecti sunt de sa-
cerdotio. * Et dixit Athersatha eis, vt 63
non comederent de Sancto sancto-
rum, donec surgeret sacerdos doctus
atque perfectus. * Omnis multitudo 64
quasi vnus, quadragintaduo millia
trecenti sexaginta: * exceptis seruis 65
eorum, & ancillis, qui erant septem
millia trecenti trigintaseptem: & in
ipsis cantores atque cantatrices du-
centi. * Equi eorum septingenti tri- 66
gintasex, muli eorum, ducenti qua-
dragintaquinque, * cameli eorū, qua- 67
dringenti trigintaquinque, asini eo-
rum, sex millia septingenti viginti.
* Et de principibus patrum, cùm in- 68
grederentur templum Domini, quod
est in Ierusalem, sponte obtulerunt in
domum Dei ad extruendam eam in
loco suo. * Secundùm vires suas dede- 69
runt impensas operis, auri solidos se-
xaginta millia, & mille, argenti mnas
quinque millia, & vestes sacerdotales
centum. * Habitauerunt ergo Sacer- 70
dotes, & Leuitæ & de populo, & can-
tores, & ianitores, & Nathinæi, in vr-
bibus suis, vniuersusque Israël in ciui-
tatibus suis.

CAP. III.

*Conuocato populo in Ierusalem, extrui-
tur altare super quo victimæ offerun-
tur; celebratur quoque septem diebus
festum tabernaculorum: & secundo
reuersionis anno templum fundatur,
populo vociferante, partim ex gau-
dio, partim ex fletu.*

1 IAmque venerat mensis septimus,
A & erant filii Israel in ciuitatibus
suis: congregatus est ergo populus
2 quasi vir vnus in Ierusalem. * Et sur-
rexit Iosue filius Iosedec, & fratres
eius sacerdotes, & Zorobabel filius
Salathiel, & fratres eius, & ædificaue-
runt altare Dei Israel, vt offerrent in
eo holocautomata, sicut scriptum est
3 in lege Moysi viri Dei. * Collocauerūt
autem altare Dei super bases suas, de-
terrentibus eos per circuitum popu-
lis terrarum, & obtulerunt super il-
lud holocaustum Domino manè &
4 vesperè: * Feceruntque sollemnita-
tem tabernaculorum, sicut scriptum
est, & holocaustum diebus singulis per
B ordinem secundùm præceptum, opus
5 diei in die suo. * Et post hæc holocau-
stum iuge, tam in Calendis quàm in
vniuersis sollemnitatibus Domini,
quæ erant consecratæ, & in omnibus
in quibus vltrò offerebatur munus
6 Domino. * A primo die mensis septi-
mi cœperūnt offerre holocaustum
Domino: porrò templum Dei non-
7 dum fundatum erat. * Dederunt au-
tem pecunias latomis & cæmentariis:
cibum quoque, & potum, & oleum,
Sidoniis Tyriisque, vt deferrent ligna
cedrina de Libano ad mare Ioppe,
iuxta quod præceperat Cyrus rex
8 Persarum eis. * Anno autem secundo
C aduentus eorum ad templum Dei in
Ierusalem, mense secundo, cœperunt
Zorobabel filius Salathiel, & Iosue
filius Iosedec, & reliqui de fratribus
eorum Sacerdotes, & Leuitæ, & om-
nes qui venerant de captiuitate in Ie-
rusalem, & constituerunt Leuitas à
viginti annis & supra, vt vrgerent
9 opus Domini. * Stetitque Iosue & fi-
lii eius, & fratres eius, Cedmihel &
filii eius, & filii Iuda, quasi vir vnus,
vt instarent super eos qui faciebant
opus in templo Dei: filii Henadad, &
filii eorum, & fratres eorum Leuitæ.
10 * Fundato igitur à cæmentariis tem-
plo Domini, steterunt sacerdotes in
ornatu suo cum tubis: & Leuitæ filii
Asaph in cymbalis, vt laudarēt Deum
11 per manus Dauid regis Israel. * Et
concinebant in hymnis & confessio-
ne Domino: Quoniam bonus, quo-
niam in æternum misericordia eius
super

ſuper Iſraël. Omnis quoque populus
vociferabatur clamore magno in lau-
dando Dominum, eò quòd fundatum
eſſet templũ Domini.* plurimi etiam 12
de Sacerdotibus & Leuitis, & princi-
pes patrum, & ſeniores, qui viderant
templum prius cùm fundatum eſſet, &
hoc templum in oculis eorum, fle-
bant voce magna: & multi vocife-
rantes in lætitia, eleuabant vocem.
* Nec poterat quiſquam agnoſcere 13
vocem clamoris lætantium, & vocem
fletus populi: commixtim enim popu-
lus vociferabatur clamore magno, &
vox audiebatur procul.

CAP. IV.

Iſraelis hoſtes qui ab Aſſur miſſi fuerant ad inhabitandas vrbes Samariæ, impediunt templi & vrbis inſtaurationẽ, quòd non admitterentur vt ſimul ædificarent, & vſque ad ſecundum Darij annum intermitti procurant.

AVdierunt autem hoſtes Iudæ & 1
Beniamin, quia filij captiuitatis A
ædificarent templum Domino Deo
Iſraël: * & accedentes ad Zorobabel, 2
& ad principes patrum, dixerunt eis:
Ædificemus vobiſcum, quia ita vt
vos, quærimus Deum veſtrum: ecce
nos immolauimus victimas à diebus
Aſor Haddan regis Aſſur, qui addu-
xit nos huc. * Et dixit eis Zorobabel, 3
& Ioſue, & reliqui principes patrum
Iſraël: Non eſt vobis & nobis vt ædi-
ficemus domum Deo noſtro, ſed noſ-
ipſi ſoli ædificabimus Domino Deo
noſtro, ſicut præcepit nobis Cyrus
rex Perſarum. * Factum eſt igitur, vt 4
populus terræ impediret manus po-
puli Iudæ, & turbaret eos in ædifi-
cando. * Conduxerunt autem aduer- 5
ſus eos conſiliatores, vt deſtruerent
conſilium eorum omnibus diebus Cy-
ri regis Perſarum, & vſque ad re-
gnum Darij regis Perſarum. * In re- 6
gno autem Aſſueri, in principio regni
eius, ſcripſerunt accuſationem aduer-
ſus habitatores Iudæ & Ieruſalem.
* Et in diebus Artaxerxis ſcripſit Be- 7
ſelam Mithridates, & Thabeel, & re- B
liqui, qui erant in conſilio eorum,
ad Artaxerxem regem Perſarum: epi-
ſtola autem accuſationis ſcripta erat
Syriacè, & legebatur ſermone Syro.
* Reum Beelteem, & Samſai ſcriba, 8
ſcripſerunt epiſtolam vnam de Ieru-
ſalem Artaxerxi regi, huiuſcemodi:
* Reum Beelteem, & Samſai ſcriba, 9
& reliqui conſiliatores eorum, Dinæi,
& Apharſathachæi, Terphalæi, Aphar-
ſæi, & Erchuæi, Babylonij, Suſanechæi,
Dieui, & Ælamitæ, * & ceteri de Gen- 10
tibus, quas tranſtulit Aſenaphar ma-
gnus & glorioſus: & habitare eas fe-
cit in ciuitatibus Samariæ, & in reli-
quis regionibus trans Flumen in pa-
11 ce: (*Hoc eſt exẽplar epiſtolæ, quam
miſerunt ad eum) Artaxerxi regi, ſer-
ui tui, viri qui ſunt trans Fluuium, ſa-
12 lutem dicunt. * Notum ſit regi, quia
Iudæi, qui aſcenderunt à te ad nos,
venerunt in Ieruſalem ciuitatem re-
bellem & peſſimam, quam ædificant,
extruentes muros eius, & parietes
13 componentes. * Nunc igitur notum
ſit regi, quia ſi ciuitas illa ædificata
C fuerit, & muri eius inſtaurati, tribu-
tum, & vectigal, & annuos reditus
non dabunt, & vſque ad reges hęc no-
14 xa perueniet. * Nos autem memores
ſalis, quod in palatio comedimus, &
quia læſiones regis videre nefas duci-
mus, idcircò miſimus & nuntiauimus
15 regi, * vt recenſeas in libris hiſtoria-
rum patrum tuorum, & inuenies ſcri-
ptum in commentariis: & ſcies quo-
niã vrbs illa, vrbs rebellis eſt, & no-
cens regibus & prouinciis, & bella cõ-
citãtur in ea ex diebus antiquis: quam
ob rem & ciuitas ipſa deſtructa eſt.
16 * Nuntiamus nos regi, quoniam ſi ci-
uitas illa ædificata fuerit, & muri
ipſius inſtaurati, poſſeſſionem trans
17 Fluuium non habebis.* Verbum miſit
rex ad Reum Beelteem, & Samſai ſcri-
bam, & ad reliquos qui erant in conſi-
lio eorum habitatores Samariæ, & ce-
teris trans Fluuium, ſalutem dicens &
18 pacem. * Accuſatio, quam miſiſtis ad
19 nos, manifeſtè lecta eſt coram me.* &
D à me præceptum eſt: & recenſuerunt,
inueneruntque quoniam ciuitas illa
à diebus antiquis aduerſum reges re-
bellat, & ſeditiones, & prælia conci-
20 tantur in ea: * nam & reges fortiſſimi
fuerunt in Ieruſalem, qui & dominati
ſunt omni regioni, quę trans Fluuium
eſt: tributum quoque & vectigal, &
21 reditus accipiebant.* Nunc ergo audi-
te ſententiam: Prohibeatis viros il-
los, vt vrbs illa non ædificetur, donec
22 ſi fortè à me iuſſum fuerit.* Videte ne
negligenter hoc impleatis, & paula-
23 tim creſcat malum contra reges.* Ita-
que exemplum edicti Artaxerxis re-
gis lectum eſt coram Reum Beel-
teem, & Samſai ſcriba, & conſiliariis
eorum: & abierũt feſtini in Ieruſalem
ad Iudæos, & prohibuerunt eos in
24 brachio & robore. * Tunc intermiſ-
ſum eſt opus domus Domini in Ieru-
ſalem, & non fiebat vſque ad annum
ſecundum regni Darij regis Perſa-
rum.

CAP. V.

Aggæi & Zachariæ exhortatione templi ædificatio repetitur, frustra conantibus hoc impedire principibus qui trans Flumen in Samaria constituti erant à rege Assyriorum.

PRophetauerunt autem Aggæus 1
Propheta & Zacharias filius Ad- A
do, prophetantes ad Iudæos, qui erant
in Iudæa & Ierusalem, in nomine Dei
Israël. * Tunc surrexerunt Zorobabel 2
filius Salathiel, & Iosue filius Iose-
dec, & cœperunt ædificare templum
Dei in Ierusalem, & cum eis prophe-
tæ Dei adiuuantes eos. * In ipso au- 3
tem tempore venit ad eos Thathanai,
qui erat dux trans Flumen, & Sthar-
buzanai, & consiliarij eorum: sicque
dixerunt eis: Quis dedit vobis consi-
lium vt domum hanc ædificaretis, &
muros eius instauraretis? * Ad quod 4
respondimus eis, quæ essent nomina
hominum auctorum ædificationis il-
lius. * Oculus autem Dei eorum fa- 5
ctus est super senes Iudæorum, & non
potuerunt inhibere eos. Placuitque
vt res ad Darium referretur, & tunc
satisfacerent aduersus accusationem B
illam. * Exemplar epistolæ, quam mi- 6
sit Thathanai dux regionis trans Flu-
men, & Stharbuzanai, & consiliato-
res eius Arphasachæi, qui erant trans
Flumen, ad Darium regem. * Sermo, 7
quem miserant ei, sic scriptus erat:
Dario regi pax omnis. * Notum sit re- 8
gi, isse nos ad Iudæam prouinciam,
ad domum Dei magni, quæ ædifica-
tur lapide impolito, & ligna ponun-
tur in parietibus: opusque illud dili-
genter extruitur, & crescit in manibus
eorum. * Interrogauimus ergo senes 9
illos, & ita diximus eis: Quis dedit
vobis potestatem vt domum hanc ædi-
ficaretis, & muros hos instaurare-
tis? * Sed & nomina eorum quæsiui- 10
mus ab eis, vt nuntiaremus tibi: scri- C
psimusque nomina eorum virorum,
qui sunt principes in eis. * Huiusce- 11
modi autem sermonem responderunt
nobis, dicentes: Nos sumus serui Dei
cæli & terræ, & ædificamus templum,
quod erat extructum ante hos annos
multos, quodque rex Israël magnus
ædificauerat, & extruxerat. * Post- 12
quam autem ad iracundiam prouoca-
uerunt patres nostri Deum cæli, tradi-
dit eos in manus Nabuchodonosor
regis Babylonis Chaldæi, domum
quoque hanc destruxit, & populum
eius transtulit in Babylonem. * Anno 13
autem primo Cyri regis Babylonis,
Cyrus rex proposuit edictum vt do-
mus Dei hæc ædificaretur. * Nam & 14
vasa templi Dei aurea & argentea, quæ
Nabuchodonosor tulerat de templo,
D quod erat in Ierusalem, & asportaue-
rat ea in templum Babylonis, protulit
Cyrus rex de templo Babylonis, & da-
ta sunt Sassabasar vocabulo, quem &
15 principem constituit, * dixitque ei: Hæc
vasa tolle, & vade, & pone ea in
templo, quod est in Ierusalem, & do-
16 mus Dei ædificetur in loco suo. * Tunc
itaque Sassabasar ille venit & posuit
fundamenta templi Dei in Ierusalem,
& ex eo tempore vsque nunc ædifica-
17 tur, & necdum completum est. * Nunc
ergo, si videtur regi bonum, recenseat
in bibliotheca regis, quæ est in Baby-
lone, vtrumnam a Cyro rege iussum
fuerit vt ædificaretur domus Dei in
Ierusalem, & voluntatem regis super
hac re mittat ad nos.

CAP. VI.

Darius Cyri decretum de templo extruendo in bibliotheca sua inuentum iubet compleri, suppeditato sumptu: templum autem sexto Darij anno absolutum, cum ingenti lætitia plurimisque victimis dedicatur, ac Pascha septem diebus celebratur.

1 TVnc Darius rex præcepit: & re-
A censuerunt in bibliotheca libro-
rum, qui erant repositi in Babylone,
2 & inuentum est in Ecbatanis, quod
est castrum in Medena prouincia,
volumen vnum, talisque scriptus erat
3 in eo commentarius: * Anno primo
Cyri regis: Cyrus rex decreuit vt do-
mus Dei ædificaretur, quæ est in Ie-
rusalem, in loco vbi immolent ho-
stias, & vt ponant fundamenta sup-
portantia altitudinem cubitorum se-
xaginta, & latitudinem cubitorum
4 sexaginta, * ordines de lapidibus im-
politis tres, & sic ordines de lignis
nouis: sumptus autem de domo re-
5 gis dabuntur. * Sed & vasa templi Dei
aurea & argentea, quæ Nabuchodo-
nosor tulerat de templo Ierusalem,
& attulerat ea in Babylonem, red-
dantur, & referantur in templum in
Ierusalem in locum suum, quæ & po-
6 sita sunt in templo Dei. * Nunc ergo
Thathanai dux regionis, quæ est trans
Flumen, Stharbuzanai, & consilia-
rij vestri Apharsachæi, qui estis trans
B Flumen, procul recedite ab illis, * &
7 dimittite fieri templum Dei illud à duce
Iudæorum, & à senioribus eorum,
vt domum Dei illam ædificent in lo-
8 co suo. * Sed & à me præceptum est,
quid oporteat fieri à presbyteris Iu-
dæorum illis, vt ædificetur domus
Dei, scilicet vt de arca regis, id est, de
tributis, quæ dantur de regione trans

 Flumen,

Flumen, studiosè sumptus dentur vi-
ris illis, ne impediatur opus. * Quod 9
si necesse fuerit, & vitulos, & agnos,
& hædos in holocaustum Deo cæli,
frumentum, sal, vinum, & oleum,
secundùm ritum Sacerdotum, qui
sunt in Ierusalem, detur eis per sin-
gulos dies, ne sit in aliquo querimo-
nia. * Et offerant oblationes Deo cæ- 10
li, orentque pro vita regis, & filiorum
eius. * A me ergo positum est decre- 11
tum: Vt omnis homo qui hanc muta-
uerit missionem, tollatur lignum de
domo ipsius, & erigatur, & configatur
in eo, domus autem eius publicetur.
* Deus autem, qui habitare fecit no- 12
men suum ibi, dissipet omnia regna, C
& populum qui extenderit manum
suam vt repugnet, & dissipet domum
Dei illam, quæ est in Ierusalem. Ego
Darius statui decretum, quod studiosè
impleri volo. * Igitur Thathanai dux 13
regionis trans Flumen, & Sthar-
buzanai, & consiliarij eius, secundùm
quod præceperat Darius rex, sic dili-
genter executi sunt. * Seniores autem 14
Iudæorum ædificabant, & prospera-
bantur iuxta prophetiam Aggæi pro-
phetæ, & Zachariæ filij Addo: & ædi-
ficauerunt & construxerunt, iubente
Deo Israël, & iubente Cyro, &
Dario, & Artaxerxe, regibus Persa-
rum: * & compleuerunt domum Dei 15
istam, vsque ad diem tertium mensis
Adar, qui est annus sextus regni Da-
rij regis. * Fecerunt autem filij Israel, 16
Sacerdotes & Leuitæ, & reliqui filio-
rum transmigrationis, dedicationem
domus Dei in gaudio. * Et obtule- 17
runt in dedicationem domus Dei, vi- D
tulos centum, arietes ducentos, agnos
quadringentos, hircos caprarum pro
peccato totius Israël duodecim, iuxta
numerum tribuum Israël. * Et statue- 18
runt Sacerdotes in ordinibus suis, &
Leuitas in vicibus suis, super opera
‖ Nu.3. Dei in Ierusalem, ‖ sicut scriptum est
b.6. & in Libro Moysi. * Fecerunt autem fi- 19
8.b.9. lij Israël transmigrationis, Pascha,
quartadecima die mensis primi. * Pu- 20
rificati enim fuerant Sacerdotes &
Leuitæ quasi vnus: omnes mundi ad
immolandum pascha vniuersis filiis
transmigrationis, & fratribus suis
Sacerdotibus, & sibi. * Et comede- 21
runt filij Israël, qui reuersi fuerant
de transmigratione, & omnes qui se
separauerant à coinquinatione Gen-
tium terræ ad eos, vt quærerent Do-
minum Deum Israël. * Et fecerunt 22
sollemnitatem azymorum septem die-
bus in lætitia, quoniam lætificaue-
rat eos Dominus, & conuerterat cor
regis Assur ad eos, vt adiuuaret ma-
nus eorum in opere domus Domini
Dei Israël.

CAP. VII.

Esdra scriba, assumptis comitibus, Ierusalem ascendit, cum edicto regis magnisque muneribus, legem Dei docturus, populumque recturus; & refertur regis edictum.

1 POst hæc autem verba, in regno Ar-
A taxerxis regis Persarum, Esdras fi-
lius Saraiæ, filij Azariæ, filij Helciæ,
2 * filij Sellum, filii Sadoc, filii Achi-
3 tob, * filii Amariæ, filii Azariæ, filii
4 Maiaroth, * filii Zarahiæ, filii Ozi,
5 filii Bocci, * filii Abisue, filii Phinees,
filii Eleazar, filii Aaron sacerdotis ab
6 initio. * Ipse Esdras ascendit de Ba-
bylone, & ipse scriba velox in lege
Moysi, quam Dominus Deus dedit
Israel: & dedit ei rex, secundùm ma-
num Domini Dei eius super eum,
7 omnem petitionem eius. * Et ascen-
derunt de filiis Israël, & de filiis Sa-
cerdotum, & de filiis Leuitarum, &
de cantoribus, & de ianitoribus, &
de Nathinæis, in Ierusalem, anno se-
8 ptimo Artaxerxis regis. * Et venerunt
in Ierusalem mense quinto, ipse est
9 annus septimus regis. * Quia in pri-
mo die mensis primi cœpit ascendere
de Babylone, & in primo die men-
sis quinti venit in Ierusalem, iuxta
10 manum Dei sui bonam super se. * Es-
dras enim parauit cor suum, vt inue-
stigaret legem Domini, & faceret &
doceret in Israël præceptum & iudi-
11 cium * Hoc est autem exemplar
B epistolæ edicti, quod dedit rex Arta-
xerxes Esdræ sacerdoti, scribæ erudi-
to in sermonibus & præceptis Domi-
12 ni, & ceremoniis eius in Israël. * Ar-
taxerxes rex regum Esdræ sacerdoti,
scribæ legis Dei cæli doctissimo salu-
13 tem. * A me decretum est, vt cuicum-
que placuerit in regno meo de popu-
lo Israel, & de Sacerdotibus eius, &
de Leuitis, ire in Ierusalem, tecum
14 vadat. * A facie enim regis, & septem
consiliatorum eius, missus es, vt vi-
sites Iudæam & Ierusalem in lege Dei
15 tui, quæ est in manu tua: * & vt feras
argentum & aurum, quod rex &
consiliatores eius sponte obtulerunt
Deo Israel, cuius in Ierusalem taber-
16 naculum est. * Et omne argentum &
aurum quodcumque inueneris in vni-
uersa prouincia Babylonis, & po-
pulus offerre voluerit, & de Sacerdo-
tibus quæ sponte obtulerint domui
17 Dei tui, quæ est in Ierusalem, * libe-
C rè accipe, & studiosè eme de hac pe-
cunia vitulos, arietes, agnos, & sacrifi-
cia

cia & libamina eorum, & offer ea su-
per altare templi Dei vestri, quod est
in Ierusalem. * Sed & si quid tibi & 18
fratribus tuis placuerit de reliquo ar-
gento & auro vt faciatis, iuxta volun-
tatem Dei vestri facite.* Vasa quoque, 19
quæ dantur tibi in ministerium do-
mus Dei tui, trade in conspectu Dei
in Ierusalem. * Sed & cetera, quibus 20
opus fuerit in domum Dei tui, quan-
tumcumque necesse est vt expendas,
dabitur de thesauro, & de fisco regis,
* & à me. Ego Artaxerxes rex, statui 21
atque decreui omnibus custodibus ar-
cæ publicæ, qui sunt trans Flumen, vt
quodcumque petierit à vobis Esdras
sacerdos, scriba legis Dei cœli, abs-
que mora detis, * vsque ad argenti ta- 22
lenta centum, & vsque ad frumenti
coros centum, & vsque ad vini batos
centum, & vsque ad batos olei cen-
tum, sal verò absque mensura. * Om- 23
ne, quod ad ritum Dei cæli pertinet, D
tribuatur diligenter in domo Dei cæ-
li: ne fortè irascatur contra regnum
regis, & filiorum eius.* Vobis quoque 24
notum facimus de vniuersis Sacerdo-
tibus, & Leuitis, & cantoribus, & iani-
toribus, Nathinæis, & ministris do-
mus Dei huius, vt vectigal, & tribu-
tum, & annonas, non habeatis po-
testatem imponendi super eos. * Tu 25
autem Esdra, secundum sapientiam
Dei tui, quæ est in manu tua, con-
stitue iudices & præsides, vt iudicent
omni populo qui est trans Flumen,
his videlicet qui nouerunt legem Dei
tui, sed & imperitos docete liberè.* Et 26
omnis qui non fecerit legem Dei tui,
& legem regis diligenter, iudicium
erit de eo, siue in mortem, siue in exi-
lium, siue in condemnationem sub-
stantiæ eius, vel certè in carcerem.
* Benedictus Dominus Deus patrum 27
nostrorum, qui dedit hoc in corde re-
gis, vt glorificaret domum Domini,
quæ est in Ierusalem, * & in me incli- 28
nauit misericordiam suam coram re-
ge & consiliatoribus eius, & vniuersis
principibus regis potentibus: & ego
confortatus manu Domini Dei mei,
quæ erat in me, congregaui de Israel
principes qui ascenderent mecum.

CAP. VIII.

*Recensentur qui de Babylone ascende-
rant cum Esdra qui indicto ieiunio
pro directione itineris Deum precan-
tes, prosperè perueniunt in Ierusa-
lem, ac vasa quæ secum attulerant, in
templum afferunt cum victimis.*

HI sunt ergo principes familia- 1
rum, & genealogia eorum, qui A
ascenderunt mecum in regno Arta-
2 xerxis regis de Babylone.* De filiis
Phinees, Gersom. De filiis Itha-
mar, Daniel. De filiis Dauid, Hat-
3 tus. * De filiis Secheniæ, filiis Pha-
ros, Zacharias: & cum eo numera-
ti sunt viri centum quinquaginta.
4 * De filiis Phahath Moab, Elioënai
filius Zarche, & cum eo ducenti vi-
5 ri. * De filiis Secheniæ, filius Eze-
6 chiel, & cum eo trecenti viri. * De
filiis Adan, Abed filius Ionathan, &
7 cum eo quinquaginta viri. * De filiis
Alam, Isaias filius Athaliæ, & cum
8 eo septuaginta viri. * De filiis Sa-
phatiæ, Zebedia filius Michaël, &
9 cum eo octoginta viri.* De filiis Ioab,
B Obedia filius Iahiel, & cum eo ducen-
10 ti decem & octo viri.* De filiis Selo-
mith, filius Iosphiæ, & cum eo cen-
11 tum sexaginta viri. * De filiis Be-
bai, Zacharias filius Bebai, & cum eo
12 vigintiocto viri.* De filiis Azgad, Io-
hanan filius Eccetan, & cum eo cen-
13 tum & decem viri.* De filiis Adoni-
cam, qui erant nouissimi: & hæc no-
mina eorum: Elipheleth, & Iehiel, &
14 Samaias, & cum eis sexaginta viri. * De
filiis Begui, Vthai & Zachur, & cum
15 eis septuaginta viri.* Congregaui au-
tem eos ad fluuium, qui decurrit ad
Ahaua, & mansimus ibi tribus diebus:
quæsiuique in populo & in sacerdoti-
bus de filiis Leui, & non inueni ibi.
16 * Itaque misi Eliezer, & Ariel, & Se-
C meiam, & Elnathan, & Iarib, & alte-
rum Elnathan, & Nathan, & Zacha-
riam, & Mosollam principes: & Ioia-
17 rib, & Elnathan sapientes. * Et misi
eos ad Eddo, qui est primus in Chas-
phiæ loco, & posui in ore eorum ver-
ba, quæ loquerentur ad Eddo, & fra-
tres eius Nathinæos, in loco Chas-
phiæ, vt adducerent nobis ministros
18 domus Dei nostri.* Et adduxerunt no-
bis per manum Dei nostri bonam su-
per nos, vnum doctissimum de filiis
Moholi filiis Leui filij Israël, & Sara-
biam & filij eius & fratres eius decem
19 & octo, * & Hasabiam, & cum eo Isaiam
D de filiis Merari, fratresque eius & fi-
20 lios eius viginti: * & de Nathinæis,
quos dederat Dauid & principes ad
ministeria Leuitarum, Nathinæos du-
centos viginti: omnes hi suis nomini-
21 bus vocabantur.* Et prædicaui ibi ie-
iunium iuxta fluuium Ahaua, vt affli-
geremur coram Domino Deo nostro,
& peteremus ab eo viam rectam no-
bis & filiis nostris, vniuersæque sub-
22 stantiæ nostræ, * Erubui enim petere à
rege auxilium & equites, qui defen-
derent nos ab inimico in via: quia di-
xeramus regi: Manus Dei nostri est

super omnes, qui quærunt eum, in bo-
nitate: & imperium eius, & fortitudo
eius, & furor super omnes, qui dere-
linquunt eum. * Ieiunauimus autem, 23
& rogauimus Deum nostrum per hoc: E
& euenit nobis prosperè. * Et separa- 24
ui de principibus sacerdotum duode-
cim, Sarabiam, & Hasabiam, & cum
eis de fratribus eorum decem. * appen- 25
dique eis argentum & aurum, & vasa
consecrata domus Dei nostri, quæ ob-
tulerat rex & consiliatores eius, &
principes eius, vniuersusque Israël eo-
rum qui inuenti fuerant: * & appen- 26
di in manibus eorum argenti talenta
sexcenta quinquaginta, & vasa ar-
gentea centum, auri centum talenta:
* & crateres aureos viginti, qui habe- 27
bant solidos millenos, & vasa æris F
fulgentis optimi duo, pulchra vt au-
rum. * Et dixi eis: Vos sancti Domini, 28
& vasa sancta, & argentum & aurum
quod sponte oblatum est Domino
Deo patrum nostrorum: * vigilate 29
& custodite, donec appendatis coram
principibus Sacerdotum, & Leuita-
rum, & ducibus familiarum Israël in
Ierusalem, in thesaurum domus Do-
mini. * Susceperunt autem Sacerdo- 30
tes & Leuitæ pondus argenti, & auri,
& vasorum, vt deferrent Ierusalem
in domum Dei nostri. * Promouimus 31
ergo à flumine Ahaua duodecimo die
mensis primi vt pergeremus Ierusa-
lem: & manus Dei nostri fuit super
nos, & liberauit nos de manu ini-
mici & insidiatoris in via. * Et veni- 32
mus Ierusalem, & mansimus ibi tri-
bus diebus. * Die autem quarta ap- 33
pensum est argentum, & aurum, & G
vasa in domo Dei nostri, per manum
Meremoth filij Vriæ Sacerdotis, &
cum eo Eleazar filius Phinees, cum-
que eis Iozabed filius Iosue, & Noa-
daia filius Bennoi Leuitæ, * iuxta nu- 34
merum & pondus omnium: descri-
ptumque est omne pondus in tempo-
re illo. * Sed & qui venerant de capti- 35
uitate filij transmigrationis, obtule-
runt holocaustomata Deo Israël, vitu-
los duodecim pro omni populo Is-
raël, arietes nonagintasex, agnos se-
ptuaginta septem, hircos pro peccato
duodecim: omnia in holocaustum Do-
mino. * Dederunt autem edicta regis 36
satrapis, qui erant de conspectu regis,
& ducibus trans Flumen, & eleuaue-
runt populum & domum Dei.

CAP. IX.

Audiens Esdras Iudæos matrimonia contraxisse cum gentibus, scindit vestimenta sua, & populi peccata confitetur, lugetque coram Domino.

1 POstquam autem hæc completa
A sunt, accesserunt ad me principes,
dicentes: Non est separatus populus
Israël, Sacerdotes & Leuitæ, à popu-
lis terrarum, & abominationibus eo-
rum, Chananæi videlicet, & Hethæi,
& Pherezæi, & Iebusæi, & Ammoni-
tarum, & Moabitarum, & Ægyptio-
2 rum, & Amorrhæorum. * tulerunt
enim de filiabus eorum sibi & filiis
suis, & commiscuerunt semen san-
ctum cum populis terrarum: manus
etiam principum & magistratuum fuit
3 in transgressione hac prima. * Cum-
que audissem sermonem istum, scidi
pallium meum & tunicam, & euelli
capillos capitis mei & barbæ, & sedi
4 mœrens. * Conuenerunt autem ad
me omnes, qui timebant verbum Dei
Israël, pro transgressione eorum qui
B de captiuitate venerant, & ego sede-
bam tristis vsque ad sacrificium ve-
5 spertinum: * & in sacrificio vesperti-
no surrexi de afflictione mea, & scisso
pallio & tunica, curuaui genua mea,
& expandi manus meas ad Dominum
6 Deum meum, * & dixi: Deus meus con-
fundor & erubesco leuare faciem
meam ad te: quoniam iniquitates no-
stræ multiplicatæ sunt super caput
nostrum, & delicta nostra creuerunt
7 vsque ad cælum, * à diebus patrum
nostrorum: sed & nos ipsi peccaui-
mus grauiter vsque ad diem hanc, &
in iniquitatibus nostris traditi sumus
ipsi, & reges nostri, & Sacerdotes
nostri, in manum regum terrarum,
& in gladium, & in captiuitatem, &
in rapinam, & in confusionem vul-
8 tus, sicut & die hac. * Et nunc quasi
C parum & ad momentum facta est de-
precatio nostra apud Dominũ Deum
nostrum, vt dimitterentur nobis re-
liquiæ, & daretur nobis paxillus in
loco sancto eius, & illuminaret ocu-
los nostros Deus noster, & daret no-
bis vitam modicam in seruitute no-
9 stra, * quia serui sumus, & in serui-
tute nostra non dereliquit nos Deus
noster, sed inclinauit super nos mi-
sericordiam coram rege Persarum,
vt daret nobis vitam, & sublimaret
domum Dei nostri, & extrueret soli-
tudines eius, & daret nobis sepem in
10 Iuda & Ierusalem. * Et nunc quid
dicemus Deus noster post hæc? quia
11 dereliquimus mandata tua, * quæ
præcepisti in manu seruorum tuo-
rum prophetarum, dicens: § Terra, ad § Deut.
quam vos ingredimini vt possideatis 7.a.3.
eam, terra immunda est, iuxta im-
munditiam populorum, cæterarum-
que terrarum abominationibus, eo-
rum

rum qui repleuerunt eam ab ore vsque
ad os in coinquinatione sua. * Nunc 12
ergo filias vestras ne detis filiis eo- D
rum, & filias eorum ne accipiatis fi-
liis vestris; & non quæratis pacem eo-
rum, & prosperitatem eorum, vsque
in æternum: vt confortemini, & co-
medatis quæ bona sunt terræ, & hæ-
redes habeatis filios vestros vsque in
sæculum. * Et post omnia quæ ve- 13
nerunt super nos in operibus nostris
pessimis, & in delicto nostro magno,
quia tu Deus noster liberasti nos de
iniquitate nostra, & dedisti nobis sa-
lutem sicut est hodie, * vt non con- 14
uerteremur, & irrita faceremus man-
data tua, neque matrimonia iunge-
remus cum populis abominationum
istarum. Numquid iratus es nobis
vsque ad consummationem ne di-
mitteres nobis reliquias ad salutem?
* Domine Deus Israël iustus es tu: 15
quoniam derelicti sumus, qui saluare-
mur sicut die hac. Ecce coram te su-
mus in delicto nostro, non enim stari
potest coram te super hoc.

CAP. X.

Esdras, conuocatis vniuersis filiis transmigrationis, præcepit repudiari vxores alienigenas: quod cum se facturos spopondissent, recensentur qui huic operi præsident, & qui huiusmodi matrimonia contraxerant.

SIc ergo orante Esdra, & implo- 1
rante eo, & flente, & iacente ante A
templum Dei, collectus est ad eum
de Israël cœtus grandis nimis viro-
rum & mulierum, & puerorum, &
fleuit populus fletu multo. * Et re- 2
spondit Sechenias filius Iehiel de fi-
liis Ælam, & dixit Esdræ: Nos præ-
uaricati sumus in Deum nostrum, &
duximus vxores alienigenas de po-
pulis terræ: & nunc, si est pœnitentia
in Israël super hoc, * percutiamus fœ- 3
dus cum Domino Deo nostro, vt pro-
iiciamus vniuersas vxores, & eos qui
de his nati sunt, iuxta voluntatem
Domini, & eorum qui timent præ-
ceptum Domini Dei nostri: secundum
legem fiat. * Surge, tuum est decer- 4
nere, nosque erimus tecum: confor-
tare, & fac. * Surrexit ergo Esdras, & 5
adiurauit principes Sacerdotum &
Leuitarum, & omnem Israël, vt fa-
cerent secundum verbum hoc, & iu-
rauerunt. * Et surrexit Esdras ante 6
domum Dei, & abiit ad cubiculum
Iohanan filii Eliasib, & ingressus est
illuc, panem non comedit, & aquam
non bibit: lugebat enim transgressio-
nem eorum, qui venerant de captiui-
tate. * & missa est vox in Iuda, & in 7
B Ierusalem omnibus filiis transmigra-
tionis, vt congregarentur in Ierusa-
8 lem: * & omnis qui non venerit in
tribus diebus iuxta consilium princi-
pum & seniorum, auferetur vniuersa
substantia eius, & ipse abiicietur de
9 cœtu transmigrationis. * Conuene-
runt igitur omnes viri Iuda & Benia-
min in Ierusalem tribus diebus, ipse
est mensis nonus, vigesimo die men-
sis: & sedit omnis populus in platea
domus Dei, trementes pro peccato, &
10 pluuiis. * Et surrexit Esdras sacerdos,
& dixit ad eos: Vos transgressi estis,
& duxistis vxores alienigenas, vt ad-
11 deretis super delictum Israël. * Et
nunc date confessionem Domino Deo
patrum vestrorum, & facite placitum
eius, & separamini à populis terræ, &
12 ab vxoribus alienigenis. * Et respon-
dit vniuersa multitudo, dixitque vo-
ce magna: Iuxta verbum tuum ad
13 nos, sic fiat. * Verumtamen quia po-
pulus multus est, & tempus pluuiæ,
& non sustinemus stare foris, & opus
non est diei vnius vel duorum (vehe-
menter quippe peccauimus in sermo-
14 ne isto) * constituantur principes in
vniuersa multitudine: & omnes in
ciuitatibus nostris qui duxerunt vxo-
res alienigenas, veniant in tempori-
C bus statutis, & cum his seniores per
ciuitatem & ciuitatem, & iudices eius,
donec auertatur ira Dei nostri à no-
15 bis super peccato hoc. * Igitur Io-
nathan filius Azahel, & Iaasia filius
Thecue, steterunt super hoc, & Me-
sollam & Sebethai Leuites adiuue-
16 runt eos. * Feceruntque sic filii trans-
migrationis. Et abierunt Esdras Sa-
cerdos, & viri principes familiarum,
in domos patrum suorum, & omnes
per nomina sua, & sederunt in die
primo mensis decimi vt quærerent
17 rem. * Et consummati sunt omnes
viri qui duxerant vxores alienige-
nas, vsque ad diem primam mensis
18 primi. * Et inuenti sunt de filiis sa-
cerdotum qui duxerant vxores alie-
nigenas. De filiis Iosue filii Iosedec,
& fratres eius, Maasia, & Eliezer, &
19 Iarib, & Godolia. * Et dederunt ma-
nus suas vt eiicerent vxores suas, &
pro delicto suo arietem de ouibus of-
20 ferrent. * Et de filiis Emmer, Hanani,
21 & Zebedia. * Et de filiis Harim, Maa-
sia, & Elia, & Semeia, & Iehiel, &
22 Ozias. * Et de filiis Pheshur, Elioë-
nai, Maasia, Ismael, Nathanaël, Ioza-
23 bed, & Elasa. * Et de filiis Leuitarum,
D Iozabed, & Semei, & Celaia, ipse est
24 Calita, Phataia, Iuda, & Eliezer. * Et
de cantoribus, Eliasib. Et de ianitori-

bus, Sellum, & Telem, & Vri. * Et ex 25
Israël, de filiis Pharos, Remeia, & Ie-
zia, & Melchia, & Miamin, & Eliezer,
& Melchia, & Banea. * Et de filiis 26
Ælam, Mathania, Zacharias, & Ie-
hiel, & Abdi, & Ierimoth, & Elia.
* Et de filiis Zethua, Elioënai, Elia- 27
sib, Mathania, & Ierimuth, & Zabad,
& Aziza. * Et de filiis Bebai, Iohanan, 28
Hanania, Zabbai, Athalai. * Et de filiis 29
Bani, Mosollam, & Melluch, & Adaia,
Iasub, & Saal, & Ramoth. * Et de filiis 30
Phahath Moab, Edna, & Chalal, Ba-
naias, & Maasias, Mathanias, Bese-
leel, Bennui, & Manasse. * Et de filiis 31
Herem, Eliezer, Iosue, Melchias, Se-
meias, Simeon, * Beniamin, Maloch, 32
Samarias. * Et de filiis Hasom, Matha- 33
nai, Mathatha, Zabad, Eliphelet, Iet-
mai, Manasse, Semei. * De filiis Bani, 34
Maaddi, Amram, & Vel, * Baneas, 35
& Badaias, Cheliau, * Vania, Ma- 36
rimuth, & Eliasib. * Mathanias, Ma- 37
thanai, & Iasi, * & Bani, & Bennui, 38
Semei, * Salmias, & Nathan, & 39
Adaias, * & Mechnedebai, Sisai, Sa- 40
rai, * Ezrel, & Selemiau, Semeria, 41
* Sellum, Amaria, Ioseph. * De filiis 42
Nebo, Iehiel, Mathathias, Zabad, Za- 43
bina, Ieddu, & Ioël, & Banaia. * Om- 44
nes hi acceperant vxores alienigenas,
& fuerunt ex eis mulieres, quæ pepe-
rerant filios.

LIBER NEHEMIÆ,

QVI ET

ESDRÆ SECVNDVS DICITVR.

CAPVT I.

Nehemias Artaxerxis pincerna, audita Iudæorum, qui à captiuitate residui erant afflictione, flet, ac multis diebus ieiunat, populi peccata confitens, & misericordiam à Deo petens.

VErba Nehemiæ filij Helchiæ. 1
Et factum est in mense Cas- A
leu, anno vigesimo, & ego
eram in Susis castro. * Et venit 2
Hanani vnus de fratribus meis, ipse &
viri ex Iuda: & interrogaui eos de Iu-
dæis, qui remanserant & supererant
de captiuitate, & Ierusalem. * Et dixe- 3
runt mihi: Qui remanserunt, & relicti B
sunt de captiuitate ibi in prouincia, in
afflictione magna sunt, & in oppro-
brio: & murus Ierusalem dissipatus
est, & portæ eius combustæ sunt igni.
* Cumque audissem verba huiusce- 4
modi, sedi, & fleui, & luxi diebus
multis: ieiunabam, & orabam ante
5 faciem Dei cæli. * Et dixi: || Quæso || Dan. 9. v. 4.
Domine Deus cæli fortis, magne at-
que terribilis, qui custodis pactum &
misericordiam cum his qui te diligūt,
6 & custodiunt mandata tua: * fiant au-
C res tuæ auscultantes, & oculi tui aper-
ti, vt audias orationem serui tui,
quam ego oro coram te hodie, nocte
& die, pro filiis Israël seruis tuis, &
cōfiteor pro peccatis filiorum Israël,
quibus peccauerunt tibi: ego & do-
7 mus patris mei peccauimus, * vanita-
te seducti sumus, & non custodiui-
mus mandatum tuum, & ceremonias,
& iudicia, quæ præcepisti Moysi fa-
8 mulo tuo. * Memento verbi, quod
mandasti Moysi seruo tuo, dicens:
Cùm transgressi fueritis, ego disper-
9 gam vos in populo: * & si reuerta-
D mini ad me, & custodiatis præcepta
mea, & faciatis ea; etiamsi abducti
fueritis ad extrema cæli, inde con-
gregabo vos, & reducam in locum,
quem elegi vt habitaret nomē meum
10 ibi. * Et ipsi serui tui, & populus
tuus: quos redemisti in fortitudine
tua magna, & in manu tua valida.
11 * Obsecro Domine, fit auris tua at-
tendens ad orationem serui tui, & ad
orationem seruorum tuorum, qui vo-
lunt timere nomen tuum: & dirige
seruum tuum hodie, & da ei misericor-
diam ante virum hunc. ego enim eram
pincerna regis.

CAP. II.

Nehemias, impetratis à rege litteris, venit Ierosolymam, & ad murorum instaurationem hortatur.

1 FActum est autem in mense Nisan,
A anno vigesimo Artaxerxis regis:
& vinum erat ante eum, & leuaui vi-
2 num, & dedi regi: & eram quasi lan-
guidus ante faciem eius. * Dixitque
mihi rex: Quare vultus tuus tristis
est, cum te ægrotum non videam?
non est hoc frustrà, sed malum ne-
scio quod in corde tuo est. Et timui
3 valdè, ac nimis: * & dixi regi: Rex
in æternum viue: quare non mœ-
reat vultus meus, quia ciuitas do-
mus sepulchrorum patris mei deserta
est, & portæ eius combustæ sunt igni?
4 * Et ait mihi rex: Pro qua re postulas?
5 Et oraui Deum cæli, * & dixi ad re-
gem: Si videtur regi bonum, & si pla-
cet seruus tuus ante faciem tuam, vt
mittas me in Iudæam, ad ciuitatem
sepulchri patris mei, & ædificabo eam.
6 * Dixitque mihi rex, & regina quæ
B sedebat iuxta eū: Vsque ad quod tem-
pus erit iter tuum, & quando reuer-
tēris? Et placuit ante vultum regis, &
7 misit me: & constitui ei tempus. * Et
dixi

dixi regi: Si regi videtur bonum, epi-
ſtolas det mihi ad duces regionis trãs
Flumen, vt traducant me, donec ve-
niam in Iudæam: * & epiſtolam ad 8
Aſaph cuſtodem ſaltus regis, vt det
mihi ligna, vt tegere poſſim portas
turris domus, & muros ciuitatis, &
domum, quã ingreſſus fuero. Et de-
dit mihi rex iuxta manum Dei mei
bonam mecum. * Et veni ad duces 9
regionis trans Flumen, dedique eis
epiſtolas regis. Miſerat autẽ rex me-
cum principes militum, & equites.
* Et audierunt, Sanaballat Horoni- 10
tes, & Tobias ſeruus Ammanites: &
contriſtati ſunt afflictione magna,
quòd veniſſet homo, qui quæreret C
proſperitatem filiorum Iſrael. * Et 11
veni Ieruſalem, & eram ibi tribus
diebus, * & ſurrexi nocte ego, & 12
viri pauci mecum, & non indicaui
cuiquam quid Deus dediſſet in corde
meo vt facerem in Ieruſalem, & iu-
mentum non erat mecum, niſi ani-
mal, cui ſedebam. * Et egreſſus ſum 13
per portam vallis nocte, & ante fon-
tem draconis, & ad portã ſtercoris,
& conſiderabam murum Ieruſalem
diſſipatũ, & portas eius conſumptas
igni. * Et tranſiui ad portam fontis, 14
& ad aquæductum regis, & non erat
locus iumento, cui ſedebã, vt tranſ-
iret. * Et aſcendi per torrentem no- 15
cte, & conſiderabam murum, & re-
uerſus veni ad portam vallis, & redii.
* Magiſtratus autem neſciebant quò 16
abiiſſem, aut quid ego facerem: ſed
& Iudæis & ſacerdotibus, & optima-
tibus, & magiſtratibus, & reliquis qui
faciebant opus, vſque ad id loci nihil
indicaueram. * Et dixi eis: Vos no- 17
ſtis afflictionem in qua ſumus: quia
Ieruſalem deſerta eſt, & portæ eius
conſumptæ ſunt igni: venite, & ædi-
ficemus muros Ieruſalem, & non ſi-
mus vltrà opprobrium. * Et indica- 18
ui eis manum Dei mei, quòd eſſet D
bona mecũ, & verba regis, quæ lo-
cutus eſſet mihi, & aio: Surgamus, &
ædificemus. Et confortatæ ſunt ma-
nus eorum in bono. * Audierunt au- 19
tẽ, Sanaballat Horonites, & Tobias
ſeruus Ammanites, & Goſem Arabs,
& ſubſannauerunt nos, & diſpexe-
runt, dixeruntque: Quæ eſt hæc res,
quam facitis? numquid contra re-
gem vos rebellatis? * Et reddidi eis 20
ſermonem, dixique ad eos: Deus cæ-
li ipſe nos iuuat, & nos ſerui eius ſu-
mus: ſurgamus & ædificemus: vobis
autem non eſt pars, & iuſtitia, & me-
moria in Ieruſalem.

CAP III.

Ieruſalem in muris, turribus, ac portis, ædificatur à variis qui hic recenſentur.

1 ET ſurrexit Eliaſib ſacerdos ma-
A gnus & fratres eius ſacerdotes, &
ædificauerunt portã gregis: ipſi ſan-
ctificauerunt eã, & ſtatuerunt val-
uas eius, & vſque ad turrim centum
cubitorum ſanctificauerũt eam, vſ-
2 que ad turrim Hananeel. * Et iuxta
eum ædificauerunt viri Iericho: &
iuxta eum ædificauit Zachur filius
3 Amri. * Portam autem piſcium ædi-
ficauerunt filii Aſnaa: ipſi texerunt
eam, & ſtatuerunt valuas eius, & ſe-
ras, & vectes. Et iuxta eos ædificauit
Marimuth filius Vriæ, filii Accus.
4 * Et iuxta eum ædificauit Moſollam
B filius Barachiæ, filii Meſezebel: &
iuxta eos ædificauit Sadoc filius Baa-
5 na: * Et iuxta eos ædificauerũt The-
cueni: optimates autem eorum non
ſuppoſuerunt colla ſua in opere Dñi
6 ſui. * Et portam veterem ædificaue-
runt, Ioiada filius Phaſea, & Moſol-
lam filius Beſodia: ipſi texerũt eã, &
ſtatuerunt valuas eius, & ſeras, & ve-
7 ctes: * & iuxta eos ædificauerũt, Mel-
tias Gabaonites, & Iadon Merona-
thites, viri de Gabaõ & Maſpha, pro
duce qui erat in regione trãs Flumẽ.
8 * Et iuxta eum ædificauit Eziel filius
Araia aurifex: & iuxta eũ ædificauit
Ananias filius pigmentarii: & dimi-
ſerunt Ieruſalem vſque ad murũ pla-
9 teæ latioris. * Et iuxta eũ ædificauit
Raphaia filius Hur, princeps vici Ie-
10 ruſalem. * Et iuxta eum ædificauit
C Iedaia filius Haromaph contra do-
mum ſuam: & iuxta eum ædificauit
11 Hattus filius Haſeboniæ. * Mediam
partem vici ædificauit Melchias filius
Herem, & Haſub filius Phahath
12 Moab, & turrim furnorum. * Et
iuxta eum ædificauit Sellum filius
Alohes princeps mediæ partis vici
13 Ieruſalem, ipſe & filiæ eius. * Et por-
tã vallis ædificauit Hanun, & habi-
tatores Zanoẽ: ipſi ædificauerunt eã,
& ſtatuerunt valuas eius, & ſeras, &
vectes, & mille cubitos in muro vſq;
14 ad portam ſterquilinii. * Et portam
D ſterquilinii ædificauit Melchias filius
Rechab, princeps vici Bethacaram:
ipſe ædificauit eam, & ſtatuit valuas
15 eius, & ſeras, & vectes. * Et portam
fontis ædificauit Sellun filius Chol-
hoza, princeps pagi Maſpha: ipſe æ-
dificauit eam, & texit, & ſtatuit val-
uas eius, & ſeras, & vectes, & muros
piſcinæ Siloë in hortũ regis, & vſque
ad gradus, qui deſcendunt de Ciuita-

te Dauid. * Post eum ædificauit Ne- 16
hemias filius Azboc, princeps dimi-
diæ partis vici Bethsur, vsque contra
sepulchrum Dauid, & vsque ad pisci-
nam, quæ grandi opere cõstructa est,
& vsque ad domum fortium. * Post 17
eum ædificauerunt Leuitæ, Rehum
filius Benni: post eũ ædificauit Ha-
sebias princeps dimidiæ partis vici
Ceilæ in vico suo. * Post eum ædifi- 18
cauerunt fratres eorum, Bauai filius
Enadad, princeps dimidiæ partis Cei-
læ. * Et ædificauit iuxta eum Azer fi- 19
lius Iosue princeps Maspha, mensurã E
secundam, contra ascensum firmissi-
mi anguli. * Post eum in monte ædi- 20
ficauit Baruch filius Zachai mensu-
ram secundam, ab angulo vsque ad
portã domus Eliasib sacerdotis ma-
gni. * Post eum ædificauit Merimuth 21
filius Vriæ filii Haccus, mensurã se-
cundam, à porta domus Eliasib, do-
nec extenderetur domus Eliasib. * Et 22
post eum ædificauerunt sacerdotes,
viri de campestribus Iordanis. * Post 23
eum ædificauit Beniamin & Hasub
contra domum suam: & post eum
ædificauit Azarias filius Maasiæ filii
Ananiæ contra domum suam. * Post 24
eum ædificauit Bennui filius Hena- F
dad mensuram secundam, à domo
Azariæ vsque ad flexuram, & vsque
ad angulum. * Phalel filius Ozi con- 25
tra flexuram & turrim, quæ eminet
de domo regis excelsa, id est, in atrio
carceris: post eũ Phadaia filius Pha-
ros. * Nathinæi autem habitabant in 26
Ophel vsque contra portã aquarum
ad Orientem, & turrim, quæ promi-
nebat. * Post eũ ædificauerunt The- 27
cueni mensuram secundam è regió-
ne, à turre magna & eminente vsque
ad murum templi. * Sursum autem 28
à porta equorũ ædificauerunt sacer-
dotes, vnusquisque contra domum
suam. * Post eos ædificauit Sadoc fi- 29
lius Emmer contra domum suam. Et G
post eum ædificauit Semaia filius Se-
cheniæ, custos portæ Orientalis.
* Post eum ædificauit Hanania filius 30
Selemiæ, & Hanun filius Seleph sex-
tus, mensuram secundam: post eum
ædificauit Mosollam filius Barachiæ,
contra gazophylacium suum. Post
eum ædificauit Melchias filius aurifi-
cis vsque ad domum Nathinæorum,
& scruta vendentium contra portam
iudicialem, & vsque ad cœnaculum
anguli. * Et inter cœnaculum anguli 31
in porta gregis ædificauerunt aurifi-
ces & negotiatores.

CAP. IV.

Aduersantibus Sanaballat & Tobia cum ceteris gentibus, Iudæi altera manu ædificant, altera gladium tenent; & Nehemia contra illorum subsannationes & insidias Deum orante, opus perficitur.

1 A FActum est autem, cùm audisset
Sanaballat quòd ædificaremus
murum, iratus est valdè: & motus
2 nimis subsannauit Iudæos, * & dixit
coram fratribus suis, & frequentia
Samaritanorum: Quid Iudæi faciunt
imbecilles? Num dimittent eos gen-
tes? Num sacrificabunt, & comple-
bunt in vna die? Numquid ædificare
poterunt lapides de aceruis pulueris,
3 qui combusti sunt? * Sed & Tobias
Ammanites proximus eius, ait: Ædi-
ficent: si ascenderit vulpes, transiliet
4 murũ eorum lapideum. * Audi Deus
noster, quia facti sumus despectui:
conuerte opprobrium super caput eo-
rum, & da eos in despectionem in
5 terra captiuitatis. * Ne operias ini-
quitatem eorum, & peccatum eorum
coram facie tua non deleatur, quia
6 irriserunt ædificantes. * Itaque ædifi-
B canimus murum, & coniunximus
totum vsque ad partem dimidiam: &
prouocatum est cor populi ad ope-
7 randum. * Factum est autem, cùm
audisset Sanaballat, & Tobias, &
Arabes, & Ammonitæ, & Azotii,
quòd obducta esset cicatrix muri Ie-
rusalem, & quòd cœpissent interru-
8 pta concludi, irati sunt nimis. * Et
cõgregati sunt omnes pariter, vt ve-
nirent, & pugnarent contra Ierusalẽ,
9 & molirentur insidias. * Et orani-
mus Deum nostrum, & posuimus
custodes super murum die ac nocte
10 contra eos. * Dixit autem Iudas: De-
bilitata est fortitudo portantis, & hu-
mus nimia est, & nos non poterimus
11 ædificare murũ. * Et dixerunt ho-
C stes nostri: Nesciant, & ignorent, do-
nec veniamus in medium eorum, &
interficiamus eos, & cessare faciamus
12 opus. * Factum est autem, venienti-
bus Iudæis, qui habitabant iuxta eos,
& dicentibus nobis per decem vices,
ex omnibus locis quibus venerant ad
13 nos, * statui in loco post murum per
circuitum populum in ordinem cum
gladiis suis, & lanceis, & arcubus.
14 * Et perspexi atque surrexi: & aio ad
optimates & magistratus, & ad reli-
quam partem vulgi: Nolite timere à
facie eorũ. Domini magni & terribi-
lis mementote, & pugnate pro fratri-
bus vestris, filiis vestris, & filiabus ve-
stris, & vxoribus vestris, & domibus
vestris.

vestris. * Factum est autem, cùm au- 15
dissent inimici nostri nuntiatum esse
nobis, dissipauit Deus consilium eo-
rum. Et reuersi sumus omnes ad mu-
ros, vnusquisque ad opus suum. * Et 16
factum est à die illa, media pars iu-
uenum eorum faciebat opus, & me-
dia parata erat ad bellum, & lanceæ,
& scuta, & arcus, & loricæ, & princi-
pes post eos in omni domo Iuda * æ- 17
dificantium in muro, & portantium D
onera, & imponentiū: vna manu sua
faciebat opus, & altera tenebat gla-
dium: * ædificantium enim vnusquis- 18
que gladio erat accinctus renes. Et æ-
dificabant, & clāgebant buccina iux-
ta me. * Et dixi ad optimates, & ad 19
magistratus, & ad reliquam partem
vulgi: Opus grande est & latum, &
nos separati sumus in muro procul
alter ab altero: * in loco quocumque 20
audieritis clangorem tubæ, illuc con-
currite ad nos: Deus noster pugnabit
pro nobis. * Et nos ipsi faciamus 21
opus: & media pars nostrum teneat
lanceas, ab ascensu auroræ, donec
egrediantur astra. * In tēpore quoq; 22
illo dixi populo: Vnusquisque cum
puero suo maneat in medio Ierusalē,
& sint nobis vices per noctē, & diem,
ad operandum. * Ego autem & fra- 23
tres mei, & pueri mei, & custodes, qui
erant post me, non deponebamus ve-
stimenta nostra: vnusquisque tantùm
nudabatur ad baptismum.

CAP. V.

In magna fame Nehemias diuites auaros increpat, vsurasque prohibet, sua indigentibus sponte elargiens.

ET factus est clamor populi & v- 1
xorū eius magnus, aduersus fra- A
tres suos Iudæos. * Et erant qui dice- 2
rent: Filii nostri, & filiæ nostræ mul-
tæ sunt nimis: accipiamus pro pretio
eorum frumentum, & comedamus,
& viuamus. * Et erant qui dicerent: 3
Agros nostros, & vineas, & domos
nostras opponamus, & accipiamus
frumentum in fame. * Et alii dice- 4
bant: Mutuò sumamus pecunias in
tributa regis, demusq; agros nostros
& vineas: * & nunc sicut carnes fra- 5
trum nostrorum, sic carnes nostræ
sunt: & sicut filii eorum, ita & filii
nostri: ecce nos subiugamus filios
nostros & filias nostras in seruitutē,
& de filiabus nostris sunt famulæ,
nec habemus vnde possint redimi, &
agros nostros, & vineas nostras alii
possident. * Et iratus sum nimis cùm 6
audissem clamorem eorū secundùm B
verba hæc: * cogitauitque cor meum 7
mecū: & increpaui optimates & ma-
gistratus, & dixi eis: Vsurasne singu-
li à fratribus vestris exigitis? Et con-
gregaui aduersum eos concionē ma-
8 gnā, * & dixi eis: Nos, vt scitis, rede-
mimus fratres nostros Iudæos, qui
venditi fuerant gentibus, secundùm
possibilitatem nostram: & vos igitur
vendetis fratres vestros, & redime-
mus eos? Et siluerunt, nec inuenerūt
9 quid responderent. * Dixiq; ad eos:
Non est bona res, quam facitis: qua-
re non in timore Dei nostri ambula-
tis, nec exprobretur nobis à gētibus
10 inimicis nostris? * Et ego, & fratres
mei, & pueri mei, commodauimus
plurimis pecuniam & frumentū: non
repetamus in commune istud, æs alie-
num concedamus, quod debetur no-
11 bis. * Reddite eis hodie agros suos, &
vineas suas, & oliueta sua, & domos
suas: quin potiùs & centesimam pe-
cuniæ, frumenti, vini, & olei, quam
exigere soletis ab eis, date pro illis.
12 * Et dixerunt: Reddemus, & ab eis
C nihil quæremus: sicque faciemus vt
loqueris. Et vocaui sacerdotes, & ad-
iuraui eos, vt facerent iuxta quod di-
13 xeram. * Insuper excussi sinū meum,
& dixi: Sic excutiat Deus omnem vi-
rum, qui non compleuerit verbum
istud, de domo sua, & de laboribus
suis: sic excutiatur, & vacuus fiat. Et
dixit vniuersa multitudo: Amen. Et
laudauerunt Deum. Fecit ergo popu-
14 lus sicut erat dictum. * A die autem
illa, qua præceperat rex mihi vt essem
dux in terra Iuda, ab anno vigesimo
vsque ad annum trigesimum secun-
dū Artaxerxis regis, per annos duo-
decim, ego & fratres mei annonas,
quæ ducibus debebantur, non comē-
15 dimus. * Duces autē primi, qui fuerant
ante me, grauauerunt populum, &
acceperunt ab eis, in pane, & vino, &
pecunia, quotidie siclos quadraginta:
sed & ministri eorū depresserunt po-
pulum. Ego autem non feci ita pro-
16 pter timorem Dei: * quin potiùs in
D opere muri ædificaui, & agrum non
emi, & omnes pueri mei congregati
17 ad opus erant. * Iudæi quoque &
magistratus, centum quinquaginta
viri, & qui veniebant ad nos de gen-
tibus quæ in circuitu nostro sunt, in
18 mensa mea erant. * Parabatur autem
mihi per dies singulos bos vnus, arie-
tes sex electi, exceptis volatilibus, &
inter dies decem vina diuersa, & alia
multa tribuebam: insuper & anno-
nas ducatus mei non quæsiui: valdè
19 enim attenuatus erat populus. * Me-
mento mei Deus meus in bonum, se-
cundùm omnia quæ feci populo huic.

CAP.

CAP. VI.

Sanaballat cum sociis Iudæis ad fœdus insidiosis litteris inuitans, ac sic ædificationem impedire nitens, non terret, nec immutat propositum Nehemiæ: completoque muro, timuerunt finitimæ omnes gentes.

FActum est autem, cùm audisset 1
Sanaballat, & Tobias, & Gossem A
Arabs, & ceteri inimici nostri, quòd
ædificassem ego murum, & non esset
in ipso residua interruptio (vsque ad
tempus autem illud valuas non po-
sueram in portis)* miserunt Sanabal- 2
lat & Gossem ad me, dicentes: Veni,
& percutiamus fœdus pariter in vi-
culis in Campo Ono. Ipsi autem co-
gitabant vt facerent mihi malũ.* Mi- 3
si ergo ad eos nuntios, dicens: Opus
grande ego facio, & non possum de-
scendere: ne fortè negligatur, cùm
venero & descendero ad vos. * Mise- 4
runt autem ad me secundùm verbũ
hoc per quattuor vices: & respondi
eis iuxta sermonem priorem.* Et mi- 5
sit ad me Sanaballat iuxta verbum B
priùs quinta vice puerum suum, &
epistolam habebat in manu sua scri-
ptam hoc modo:* IN GENTIBVS 6
auditum est, & Gossem dixit, quòd
tu & Iudæi cogitetis rebellare, &
propterea ædifices murum, & leuare
te velis super eos regem: propter quã
causam * & prophetas posueris, qui 7
prædicent de te in Ierusalem, dicen-
tes: Rex in Iudæa est. Auditurus est
rex verba hæc: idcircò nunc veni, vt
ineamus consilium pariter. * Et misi 8
ad eos, dicens: Non est factum se-
cundùm verba hæc, quæ tu loqueris.
de corde enim tuo tu componis hæc:
* Omnes enim hi terrebant nos, co- 9
gitãtes quòd cessarent manus nostræ
ab opere, & quiesceremus. Quam ob
causã magis confortaui manus meas:
* & ingressus sum domum Sema- 10
iæ filij Dalaiæ filij Metabeel secrètò. C
Qui ait: Tractemus nobiscum in do-
mo Dei in medio templi, & clauda-
mus portas ædis: quia venturi sunt vt
interficiant te, & nocte venturi sunt
ad occidendum te.* Et dixi: Nũ quis- 11
quam similis mei fugit? & quis vt
ego ingredietur templum, & viuet?
non ingrediar. * Et intellexi quòd 12
Deus non misisset eum, sed quasi va-
ticinans locutus esset ad me, & To-
bias & Sanaballat conduxissent eum.
* acceperat enim pretium, vt territus 13
facerem, & peccarẽ, & haberent ma-
lum, quod exprobrarent mihi. * Me- 14
mento mei Dñe pro Tobia & Sana-
ballat, iuxta opera eorum talia: sed
& Noadiæ prophetæ, & ceterorum
15 prophetarũ, qui terrebant me.* Cõ-
D pletus est autẽ murus vigesimoquin-
to die mensis Elul, quinquaginta duo-
16 bus diebus. * Factum est ergo cùm
audissent omnes inimici nostri, vt ti-
merent vniuersæ gentes, quę erant in
circuitu nostro, & conciderent intra
semetipsos, & scirent quòd à Deo fa-
17 ctum esset opus hoc.* Sed & in die-
bus illis, multæ optimatũ Iudęorum
epistolæ mittebantur ad Tobiam, &
18 à Tobia veniebant ad eos. * Multi
enim erant in Iudæa habentes iura-
mentum eius, quia gener erat Seche-
niæ filij Area, & Iohanan filius eius
acceperat filiam Mosollam filii Bara-
19 chiæ:* sed & laudabant eum coram
me, & verba mea nuntiabant ei: &
Tobias mittebat epistolas vt terreret
me.

CAP. VII.

Per Nehemiam constituuntur custodes in Ierusalem: deinde conuocato populo recensentur hi qui primùm ascenderant Ierusalem, vnà cum iumentis ipsorum, danturque munera ad opus ædificationis.

1 POstquã autem ædificatus est mu- Eccli.
A rus, & posui valuas, & recensui 49. d.15
ianitores, & cantores, & Leuitas:
2 * præcepi Hanani fratri meo, & Ha-
naniæ principi domus de Ierusalem
(ipse enim quasi vir verax & timens
3 Deum plus ceteris videbatur) *& dixi
eis: Non aperiantur portæ Ierusalem
vsque ad calorem solis. Cumque ad-
huc assisterent, clausæ portæ sunt, &
oppilatæ: & posui custodes de habi-
tatoribus Ierusalem, singulos per vi-
ces suas, & vnumquẽque contra do-
4 mum suã. * Ciuitas autem erat lata
nimis & grandis, & populus paruus
in medio eius, & non erant domus
5 ædificatæ. * Deus autẽ dedit in cor-
de meo, & congregaui optimates, &
magistratus, & vulgus, vt recenserem
B eos: & inueni librum census eorum,
qui ascenderant primùm, & inuentũ
6 est scriptũ in eo. * ‖ Isti filij prouin- ‖ 1. Esd.
cię, qui ascẽderunt de captiuitate mi- 2. a. 1.
grantiũ, quos transtulerat Nabucho-
donosor rex Babylonis, & reuersi
sunt in Ierusalẽ, & in Iudæam, vnus-
7 quisque in ciuitatẽ suam.* Qui vene-
runt cũ Zorobabel, Iosue, Nehemias,
Azarias, Raamias, Nahamani, Mar-
dochæus, Belsam, Mespharath, Be-
goai, Nahum, Baana. Numerus viro-
8 rũ populi Israel: * Filii Pharos, duo
9 millia centũ septuaginta duo: * Filii
Sapharia, trecenti septuaginta duo:
10 * Filii Area, sexcenti quinquaginta
duo:

duo: * Filii Phahathmoab filiorũ Io- 11
sue & Ioab, duo millia octingenti de- C
cem & octo : * Filii Ælam, mille du- 12
centi quinquagintaquattuor : * Filii 13
Zethua, octingenti quadragintaquin-
que : * Filii Zachai, septingenti sexa- 14
ginta.* Filii Bannui, sexcẽti quadra- 15
ginta octo:* Filii Bebai, sexcenti vi- 16
gintiocto :* Filii Azgad, duo millia 17
trecenti vigintiduo : * Filii Adonicã, 18
sexcenti sexagintaseptem : * Filii Be- 19
guai, duo millia sexagintaseptẽ : * Fi- 20
lii Adin, sexcenti quinquagintaquin-
que: * Filii Ater, filii Hezeciæ, nona- 21
gintaocto:* Filii Hasem, trecenti vi- 22
gintiocto: Filii Besai, trecenti vigin- 23
tiquattuor:* Filii Hareph, centũ duo- 24
decim :* Filii Gabaon, nonaginta- 25
quinque : * Filii Bethlehem & Netu- 26
pha, centũ octogintaocto.* Viri Ana- 27
thoth, centũ vigintiocto.* Viri Beth- 28
azmoth, quadragintaduo. Viri Ca- 29
riathiarim, Cephira, & Beroth, se- D
ptingenti quadraginta tres.* Viri Ra- 30
ma & Geba, sexcẽti vigintivnus.* Vi- 31
ri Machmas, centũ vigintiduo. * Viri 32
Bethel & Hai, centũ vigintitres.* Vi- 33
ri Nebo alterius, quinquagintaduo.
* Viri Aelam alterius, mille ducenti 34
quinquagintaquattuor. * Filii Harẽ, 35
trecẽti viginti. * Filii Iericho, trecẽti 36
quadragintaquinque. * Filij Lod Ha- 37
did & Ono, septingenti vigintivnus.
* Filii Senaa, tria millia nongenti tri- 38
ginta.* Sacerdotes : Filii Idaia in do- 39
mo Iosue, nongenti septuagintatres.
* Filii Emmer, mille quinquaginta- 40
duo. * Filii Phashur, mille ducenti 41
quadraginta septẽ.* Filii Arem, mille 42
decem & septẽ. Leuitæ : * Filii Io- 43
sue & Cedmihel filiorum * Oduiæ, 44
septuagintaquattuor. Cantores:* Fi- 45
lii Asaph, centum quadragintaocto.
* Ianitores: Filii Sellum, filii Aser, 46
filii Telmon, filii Accub, filii Hatita, E
filii Sobai, centũ trigintaocto.* Na- 47
thinæi : filii Soha, filii Hasupha ; filii
Tebbaoth, * filii Ceros, filii Siaa, 48
filii Phadon, filii Lebana, filii Ha-
gaba, filii Selmai, * filii Hanan, filii 49
Geddel, filii Gaher, * filii Raaia, fi- 50
lii Rasin, filii Necoda, * filii Gezem, 51
filii Aza, filii Phasea, * filii Besai, fi- 52
lii Munim, filii Nephussim, * filii 53
Bacbuc, filii Haeupha, filii Harhur,
* filii Besloth, filii Mahida, filii Har- 54
sa, * filii Bercos, filii Sisara, filii The- 55
ma, * filii Nasia, filii Hatipha, * filii 56
seruorũ Salomonis, filii Sothai, fi- 57
lii Sophereth, filii Pharida, * filii Ia- 58
hala, * filii Darcon, filii Ieddel, filii 59
Saphatia, filii Hatil, filii Phochereth,
qui erat ortus ex Sabaim, filio

60 Amon.* Omnes Nathinæi, & filii ser-
uorũ Salomonis, trecenti nonagin-
61 taduo. * Hi sunt autẽ, qui ascende-
runt de Thelmela, Thelharsa, Che-
rub, Addon, & Emmer : & non po-
tuerunt indicare domũ patrum suo-
rum, & semen suum, vtrũm ex Israel
62 essent. * Filii Dalaia, filii Tobia, filii
Necoda, sexcenti quadragintaduo.
63 * Et de Sacerdotibus, filii Habia, fi-
F lii Accos, filii Berzellai, qui accepit de
filiabus Berzellai Galaaditis vxorem:
64 & vocatus est nomine eorum. * Hi
quæsierunt scripturam suam in cen-
su, & non inuenerunt : & eiecti sunt
65 de sacerdotio. * Dixitque Athersatha
eis vt non manducarent de Sanctis
sanctorum, donec staret Sacerdos
66 doctus & eruditus.* Omnis multitu-
do quasi vir vnus, quadragintaduo
67 millia trecenti sexaginta, * absq; ser-
uis & ancillis eorum, qui erant se-
ptem millia trecenti trigintaseptem,
& inter eos cantores, & cantatrices,
68 ducenti quadragintaquinque.* Equi
eorum, septingenti trigintasex: muli
eorum, ducenti quadragintaquin-
69 que : * cameli eorum, quadringenti
trigintaquinque : asini, sex millia se-
ptingenti viginti.

Hucusque refertur quid in commentario scriptum fuerit, exin Nehemiæ historia texitur.

70 * Nonnulli autem de principibus fa-
G miliarũ dederunt in opus. Athersa-
tha dedit in thesaurum auri drach-
mas mille, phialas quinquaginta, tu-
nicas sacerdotales quingẽtas triginta
71 * Et de principibus familiarũ dederũt
in thesaurũ operis, auri drachmas vi-
ginti millia, & argenti mnas duo mil-
72 lia ducentas. * Et quod dedit reliquus
populus, auri drachmas viginti mil-
lia, & argenti mnas duo millia, & tu-
nicas sacerdotales sexaginta septem.
73 * Habitauerunt autẽ Sacerdotes, &
Leuitæ, & ianitores, & cantores, &
reliquum vulgus, & Nathinæi, &
omnis Israel, in ciuitatibus suis.

CAP. VIII.

Esdras distinctè populo verba Legis recitat, facto per Leuitas silentio: & contristatum populum Nehemias consolatur, allatisque frondibus celebrant septem diebus festum tabernaculorum, legente singulis diebus Esdra in libro Legis.

1 A ET venerat mensis septimus: filii
autem Israel erant in ciuitatibus
suis. Congregatusque est omnis po-
pulus quasi vir vnus, ad plateam quæ
est ante portã aquarum: & dixerunt
Esdræ scribæ vt afferret librum legis
Moysi,

Moysi, quam præceperat Dominus
Israëli. *Attulit ergo Esdras Sacerdos 2
legem coram multitudine virorum
& mulierum, cunctisque qui pote-
rant intelligere, in die prima mensis
septimi. *Et legit in eo apertè in pla- 3
tea quæ erat ante portam aquarum,
de manè vsque ad mediam diem, in
conspectu virorum & mulierum &
sapientium: & aures omnis populi e-
rant erectæ ad Librum. *Stetit autem 4
Esdras scriba super gradum ligneum,
quem fecerat ad loquendum: & ste-
terunt iuxta eum, Mathathias, & Se-
meia, & Ania, & Vria, & Helcia, & B
Maasia, ad dexteram eius: & ad sini-
stram, Phadaia, Misael, & Melchia,
& Hasum, & Hasbadana, Zacharia,
& Mosoliam. * Et aperuit Esdras li- 5
brum coram omni populo: super v-
niuersum quippe populum eminebat:
& cùm aperuisset eum, stetit omnis
populus. * Et benedixit Esdras Do- 6
mino Deo magno: & respondit om-
nis populus: Amen, Amen: eleuans
manus suas: & incuruati sunt, & a-
dorauerunt Deum proni in terram.
* Porrò Iosue, & Bani, & Serebia, 7
Iamin, Accub, Septhai, Odia, Maa-
sia, Celita, Azarias, Iozabed, Hanan,
Phalaia, Leuitæ, silentium faciebant
in populo ad audiendam legem, po-
pulus autem stabat in gradu suo. * Et
legerunt in Libro legis Dei distin-
ctè, & apertè ad intelligendum: &
intellexerunt cùm legeretur. * Dixit 9
autem Nehemias (ipse est Athersa- C
tha) & Esdras sacerdos & scriba, &
Leuitæ interpretantes vniuerso po-
pulo: Dies sanctificatus est Domino
Deo nostro, nolite lugere, & nolite
flere. Flebat enim omnis populus cùm
audiret verba legis. * Et dixit eis: Ite, 10
comedite pinguia, & bibite mulsum,
& mittite partes his qui non præpara-
uerunt sibi: quia sanctus dies Domi-
ni est, & nolite contristari, gaudium
etenim Domini est fortitudo nostra:
* Leuitæ autem silentium faciebant 11
in omni populo, dicentes: Tacete, quia
dies sanctus est, & nolite dolere. * Ab- 12
iit itaque omnis populus, vt comede-
ret & biberet, & mitteret partes, &
faceret lætitiam magnam: quia intel-
lexerant verba, quæ docuerat eos.
* Et in die secundo congregati sunt 13
principes familiarum vniuersi popu-
li, Sacerdotes & Leuitæ ad Esdram
scribam, vt interpretaretur eis verba
legis. * Et inuenerunt scriptum in 14
Lege, præcepisse Dominum in manu
Moysi, vt habitent filii Israël in ta-
bernaculis, in die sollemni, mense
15 septimo: * & vt prædicent, & diuul-
D gent vocem in vniuersis vrbibus suis,
& in Ierusalem, dicentes: Egredimi-
ni in montem, & afferte frondes oli-
uæ, & frondes ligni pulcherrimi,
frondes myrti, & ramos palmarum,
& frondes ligni nemorosi, vt fiant ta-
16 bernacula, sicut scriptum est. * Et e-
gressus est populus, & attulerunt. Fe-
ceruntque sibi tabernacula vnusquis-
que in domate suo, & in atriis suis, &
in atriis domus Dei, & in platea por-
tæ aquarum, & in platea portæ Eph-
17 raim. * Fecit ergo vniuersa Ecclesia
eorum qui redierant de captiuitate,
tabernacula, & habitauerunt in ta-
bernaculis: non enim fecerant à die-
bus Iosue filii Nun taliter filii Israel
vsque ad diem illum. * Et fuit lætitia
18 magna nimis. * Legit autem in Libro
legis Dei per dies singulos, à die pri-
mo vsque ad diem nouissimum. & fe-
cerunt sollemnitatem septem diebus,
& in die octauo collectam iuxta ri-
tum.

CAP. IX.

Populus in ieiuniis & saccis pœnitens separat se ab alienigenis: Leuitæ confitentur Dei beneficia, Israëlitarumque scelera, & pro populo orant, ac ita fœdus cum Domino feriunt.

1 IN die autem vigesimoquarto men-
A sis huius, conuenerunt filii Israel
in ieiunio & in saccis, & humus su-
2 per eos. * Et separatum est semen fi-
liorum Israel ab omni filio alienige-
na: & steterunt, & confitebantur pec-
cata sua, & iniquitates patrum suo-
3 rum. * Et consurrexerunt ad standum:
& legerunt in volumine legis Domi-
ni Dei sui, quater in die, & quater cō-
fitebantur, & adorabant Dominum
4 Deum suum. * Surrexerunt autem
super gradum Leuitarum, Iosue, &
Bani, & Cedmihel, Sabania, Bonni,
Sarebias, Bani, & Chanani: & cla-
mauerunt voce magna ad Dominum
5 Deum suum. * Et dixerunt Leuitæ,
Iosue, & Cedmihel, Bonni, Haseb-
nia, Serebia, Odaia, Sebnia, Pha-
thahia: Surgite, benedicite Domino
Deo vestro ab æterno vsque in æter-
num: & benedicant nomini gloriæ tuæ
excelso in omni benedictione & lau-
6 de. * Tu ipse Dñe. solus, tu fecisti cæ-
B lum, & cælum cælorum, & omnem
exercitum eorum: terram, & vniuersa
quæ in ea sunt: maria, & omnia quæ
in eis sunt: & tu viuificas omnia hæc,
7 & exercitus cæli te adorat. * Tu ipse,
Dñe Deus, qui elegisti Abraham, & | Gen. 11 d. 31.
eduxisti eum de igne Chaldæorum,
&

& posuisti nomen eius Abraham. * Et 8
inuenisti cor eius fidele coram te: &
percussisti cum eo fœdus, vt dares ei
Terram Chananæi, Hethæi, & Amor-
rhæi, & Pherezæi, & Iebusæi, & Ger-
gesæi, vt dares semini eius: & implesti
verba tua, quoniã iustus es. * Et vidisti 9
afflictionem patrum nostrorum in Æ-
gypto: clamoremque eorum audisti
super Mare rubrum. * Et dedisti signa 10
atque portenta in Pharaone, & in vni-
uersis seruis eius, & in omni populo
terræ illius: cognouisti enim quia su-
perbè egerant contra eos: & fecisti ti-
bi nomen, sicut & in hac die. * Et ma- 11
re diuisisti ante eos, & transierunt
per medium maris in sicco: persecu-
tores autem eorum proiecisti in pro-
fundum, quasi lapidem in aquas va-
lidas. * Et in columna nubis ductor 12
eorum fuisti per diem, & in columna C
ignis per noctem, vt appareret eis via,
per quam ingrediebantur. * Ad mon- 13
tem quoque Sinai descendisti, & lo-
cutus es cum eis de cælo, & dedisti eis
iudicia recta, & legem veritatis, cere-
monias, & præcepta bona: * & sabba- 14
tum sanctificatum tuum ostẽdisti eis,
& mandata, & ceremonias, & legem
præcepisti eis in manu Moysi serui
tui. * Panem quoque de cælo dedisti 15
eis in fame eorum, & aquam de petra
eduxisti eis sitientibus, & dixisti eis
vt ingrederentur & possiderent terrã,
super quam leuasti manum tuam, vt
traderes eis. * Ipsi verò & patres no- 16
stri superbè egerunt, & indurauerunt
ceruices suas, & non audierunt man-
data tua. * Et noluerunt audire, & 17
non sunt recordati mirabilium tuo-
rum quæ feceras eis. Et indurauerunt
ceruices suas, & dederunt caput vt
conuerterentur ad seruitutem suam,
quasi per contentionem. Tu autem
Deus propitius, clemens & miseri- D
cors, longanimis & multæ miseratio-
nis, non dereliquisti eos, * & quidem 18
cum fecissent sibi vitulum conflati-
lem, & dixissent: Iste est Deus tuus,
qui eduxit te de Ægypto: feceruntque
blasphemias magnas. * Tu autem in 19
misericordiis tuis multis non dimi-
sisti eos in deserto: columna nubis
non recessit ab eis per diem, vt duce-
ret eos in viam, & columna ignis per
noctem, vt ostẽderet eis iter per quod
ingrederentur. * Et spiritum tuum 20
bonum dedisti qui doceret eos, &
manna tuum non prohibuisti ab ore
eorum, & aquam dedisti eis in siti.
* Quadraginta annis pauisti eos in de- 21
serto, nihilque eis defuit: vestimenta
eorum non inueterauerunt, & pedes

22 eorum non sunt attriti. * Et dedisti
eis regna, & populos, & partitus es
eis sortes: & possederunt terram Se-
hon, & terram regis Hesebon, & ter-
23 ram Og regis Basan. * Et multipli-
casti filios eorum sicut stellas cæli, &
adduxisti eos ad terram, de qua dixe-
ras patribus eorum vt ingrederentur
24 & possiderent. * Et venerunt filij, &
possederunt terram, & humiliasti co-
ram eis habitatores terræ Chananæos,
E & dedisti eos in manu eorum, & re-
ges eorum & populos terræ, vt face-
25 rent eis sicut placebit illis. * Cepe-
runt itaque vrbes munitas, & hu-
mum pinguem, & possederunt do-
mos plenas cunctis bonis, cisternas
ab aliis fabricatas, vineas, & oliueta,
& ligna pomifera multa: & comede-
runt, & saturati sunt, & impinguati
sunt, & abundauerunt deliciis in bo-
26 nitate tua magna. * Prouocauerunt
autem te ad iracundiam, & recesse-
runt à te, & proiecerunt legem tuam
post terga sua: & prophetas tuos oc-
ciderunt, qui contestabantur eos vt
reuerterentur ad te: feceruntque bla-
27 sphemias grandes. * Et dedisti eos in
manu hostium suorum, & affixerunt
eos. Et in tempore tribulationis suæ
clamauerunt ad te, & tu de cælo au-
disti, & secundùm miserationes tuas
multas dedisti eis saluatores, qui sal-
uarent eos de manu hostium suo-
28 rum. * Cumque requieuissent, reuersi
F sunt vt facerent malum in conspectu
tuo: & dereliquisti eos in manu ini-
micorum suorum, & possederunt eos.
Conuersique sunt, & clamauerunt ad
te: tu autem de cælo exaudisti, & li-
berasti eos in misericordiis tuis, mul-
29 tis temporibus. * Et contestatus es eos
vt reuerterentur ad legem tuam. Ipsi
verò superbè egerunt, & non audie-
runt mandata tua, & in iudiciis tuis
peccauerunt, quæ faciet homo, & vi-
uet in eis: & dederunt humerum re-
cedentem, & ceruicem suam indu-
30 rauerunt, nec audierunt. * Et pro-
traxisti super eos annos multos, &
contestatus es eos in spiritu tuo per
manum prophetarum tuorum: & non
audierunt, & tradidisti eos in manu
31 populorum terrarum. * In misericor-
diis autem tuis plurimis non fecisti
eos in consumptionem, nec dereliqui-
sti eos: quoniam Deus miserationum,
32 & clemens es tu. * Nunc itaque Deus
noster magne, fortis, & terribilis, cu-
stodiens pactum & misericordiam,
ne auertas à facie tua omnem labo-
rem, qui inuenit nos, reges nostros,
& principes nostros, & sacerdotes
no-

nostros, & prophetas nostros, & pa- D
tres nostros,& omnem populum tuũ,
à diebus regis Assur vsque in diem
33 hanc. * Et tu iustus es in omnibus, quæ
venerunt super nos: quia veritatem
fecisti, nos autem impiè egimus.
34 * Reges nostri, principes nostri, sa-
cerdotes nostri, & patres nostri, non
fecerunt legem tuam,& non attende-
runt mandata tua, & testimonia tua
35 quæ testificatus es in eis. * Et ipsi in
regnis suis, & in bonitate tua multa,
quam dederas eis, & in terra latissima
& pingui, quam tradideras in con-
spectu eorum, non seruierunt tibi,
nec reuersi sunt à studiis suis pessimis.
36 * Ecce nosipsi hodie serui sumus; &
terra, quam dedisti patribus nostris vt
comederent panem eius, & quæ bona
sunt eius, & nosipsi serui sumus in
37 ea. * Et fruges eius multiplicantur
regibus, quos posuisti super nos pro-
pter peccata nostra, & corporibus
nostris dominantur, & iumentis no-
stris secundùm voluntatem suam, &
38 in tribulatione magna sumus. * Super
omnibus ergo his nosipsi percutimus
fœdus,& scribimus, & signant princi-
pes nostri, Leuitæ nostri, & Sacerdo-
tes nostri.

CAP. X.

*Designantur qui fœdus initum signa-
runt, quo pollicentur se seruaturos
vniuersa Dei præcepta, maximè de
non commiscendo cum alienigenis,
de seruandis sabbato, anno septimo,
oblationibus, primitiis ac decimis.*

1 SIgnatores autem fuerunt, Nehe-
Amias, Athersatha filius Hachelai, A
2 & Sedecias, *Saraias, Azarias, Iere-
3 mias, * Pheshur, Amarias, Melchias,
4 *Hattus,Sebenia, Melluch, * Harem,
5 Merimuth, Obdias, * Daniel, Gen-
6 thon,Baruch, *Mosollam, Abia,Mia-
7 min, * Maazia, Belgai, Semeia: hi sa-
8 cerdotes. * Porrò Leuitæ, Iosue filius
9 Azaniæ, Bennui de filiis Henadad,
10 Cedmihel,*& fratres eorum,Sebenia,
11 Odaia, Celita.Phalaia, Hanan, * Mi-
12 cha, Rohob, Hasebia, *Zachur, Sere-
13 bia,Sabania, * Odaia, Bani,Baninu.
14 * Capita populi, Pharos, Phahath-
15 moab, Aelam, Zethu, Bani, * Bonni,
16 Azgad, Bebai, * Adonia, Bergoai, A-
17 din, * Ater, Hezecia, Azur, *Odaia,
18 Hasum, Besai, * Hareph, Anathoth,
19 Nebai, * Megphias, Mosollam, Ha-
20 zir, * Mesizabel, Sadoc, Ieddua,
21 * Pheltia, Hanan, Anaia, * Osee, Ha-
22 nania, Hasub, * Alohes, Phalea, So-
23 bec, * Rehum, Hasebna, Maasia,
24 * Echaia, Hanan, Anan, * Melluch,
25 Haran, Baana; * & reliqui de popu-
26 lo, Sacerdotes, Leuitæ, ianitores, &
27 cantores, Nathinæi, & omnes qui se
28 separauerunt de populis terrarum ad
B legem Dei, vxores eorum, filij eo-
29 rum, & filiæ eorum, * omnes qui po-
terant sapere spondentes pro fratri-
bus suis, optimates eorum, & qui ve-
niebant ad pollicendum & iuran-
dum vt ambularent in lege Dei,
quam dederat in manu Moysi serui
Dei, vt facerent & custodirent vni-
uersa mandata Domini Dei nostri,
& iudicia eius & ceremonias eius,
30 *& vt non daremus filias nostras po-
pulo terræ, & filias eorum non acci-
31 peremus filiis nostris. * Populi quo-
que terræ, qui important venalia, &
omnia ad vsum, per diem sabbati vt
vendant, non accipiemus ab eis in
sabbato & in die sanctificato. Et di-
mittemus annum septimum, & ex-
32 actionem vniuersæ manus. * Et sta-
C tuemus super nos præcepta, vt de-
mus tertiam partem sicli per annum
33 ad opus domus Dei nostri, * ad pa-
nes propositionis, & ad sacrificium
sempiternum,& in holocaustum sem-
piternum in sabbatis, in calendis, in
sollemnitatibus, & in sanctificatis, &
pro peccato: vt exoretur pro Israël,
& in omnem vsum domus Dei no-
34 stri.*Sortes ergo misimus super obla-
tionem lignorum, inter Sacerdotes,
& Leuitas, & populum, vt inferren-
tur in domum Dei nostri per domos
patrum nostrorum, per tempora, à
temporibus anni vsque ad annum: vt
arderent super altare Domini Dei no-
stri, sicut scriptum est in lege Moysi:
35 * & vt afferremus primogenita terræ
nostræ, & primitiua vniuersi fructus
omnis ligni, ab anno in annum, in do-
36 mo Domini. * & primitiua filiorum
nostrorum, & pecorum nostrorum,
sicut scriptum est in lege, & primiti-
ua boum nostrorum, & ouium nostra-
D rum, vt offerrentur in domo Dei no-
stri, Sacerdotibus qui ministrant in
37 domo Dei nostri: * & primitias cibo-
rum nostrorum,& libaminum nostro-
rum, & poma omnis ligni, vindemiæ
quoque & olei, afferemus Sacerdoti-
bus ad gazophylacium Dei nostri, &
decimam partem terræ nostræ Leui-
tis. Ipsi Leuitæ decimas accipient ex
omnibus ciuitatibus operum nostro-
38 rum. * Erit autem Sacerdos filius Aa-
ron cum Leuitis in decimis Leuitarũ,
& Leuitæ offerent decimam partem
decimæ suæ in domo Dei nostri, ad
gazophylacium in domum thesauri.
39 * Ad gazophylacium enim deporta-
bunt filij Israël, & filij Leui, primi-
tias

tias frumenti, vini, & olei: & ibi e-
runt vaſa ſanctificata, & Sacerdotes,
& cantores, & ianitores, & miniſtri,
& non dimittemus domum Dei no-
ſtri.

CAP. XI.

*Recenſentur incolæ Ieruſalem & ciui-
tatum Iuda poſt inſtaurationem*

HAbitauerũt autem principes po- 1
puli in Ieruſalem: reliqua verò A
plebs miſit ſortem, vt tollerent vnam
partem de decem, qui habitaturi eſ-
ſent in Ieruſalem ciuitate ſancta, no-
uem verò partes in ciuitatibus. * Be- 2
nedixit autem populus omnibus viris
qui ſe ſponte obtulerant vt habitarẽt
in Ieruſalem. * Hi ſunt itaque princi- 3
pes prouinciæ, qui habitauerunt in Ie-
ruſalem, & in ciuitatibus Iuda. Habi-
tauit autem vnuſquiſque in poſſeſſio-
ne ſua, in vrbibus ſuis, Iſraël, Sacerdo-
tes, Leuitæ, Nathinæi, & filij ſeruorum
Salomonis. * Et in Ieruſalem habita- 4
uerunt de filiis Iuda, & de filiis Ben-
iamin: de filiis Iuda, Athaias filius
Aziam, filii Zachariæ, filii Amariæ,
filii Zaphatiæ, filii Malaleel: de filiis
Phares, * Maaſia filius Baruch, filius 5
Cholhoza, filius Hazia, filius Adaia,
filius Ioiarib, filius Zachariæ, filius
Silonitis: * omnes hi filii Phares, qui 6
habitauerunt in Ieruſalem, quadrin-
genti ſexagintaocto viri fortes. * Hi 7
ſunt autem filii Beniamin: Sellum fi- B
lius Moſollam, filius Ioëd, filius Pha-
daia, filius Colaia, filius Maſia, filius
Ethel, filius Iſaia, * & poſt eum Geb- 8
bai, Sellai, nongenti vigintiocto, * & 9
Ioël filius Zechri præpoſitus eorum,
& Iudas filius Senua ſuper ciuitatem
ſecundus. * Et de Sacerdotibus, Idaia 10
filius Ioarib, Iachin, * Saraia filius 11
Helciæ, filius Moſollam, filius Sa-
doc, filius Meraioth, filius Achitob
princeps domus Dei, * & fratres eo- 12
rum facientes opera templi: octingen-
ti vigintiduo. Et Adaia filius Ieroham,
filius Phelelia, filius Amſi, filius Za-
chariæ, filius Pheshur, filius Melchiæ,
* & fratres eius principes patrum: du- 13
centi quadragintaduo. Et Amaſſai fi-
lius Azreel, filius Ahazi, filius Mo-
ſollamoth, filius Emmer, * & fratres 14
eorum potentes nimis: centum vigin-
tiocto, & præpoſitus eorum Zabdiel
filius potentium. * Et de Leuitis Se- 15
meia filius Haſub filius Azaricam,
filius Haſabia, filius Boni, * & Saba- 16
thai & Iozabed: ſuper omnia opera, C
quæ erant forinſecus in domo Dei, à
principibus Leuitarum. * Et Matha- 17
nia filius Micha, filius Zebedei, filius
Aſaph, princeps ad laudandum & ad
confitendum in oratione, & Becbe-
cia ſecundus de fratribus eius, & Ab-
da filius Samua, filius Galal, filius
18 Idithum: * omnes Leuitæ in ciui-
tate ſancta ducenti octogintaquat-
19 tuor. * Et ianitores, Accub, Telmon,
& fratres eorum, qui cuſtodiebant o-
20 ſtia: centum ſeptuagintaduo. * Et
reliqui ex Iſraël Sacerdotes & Leui-
tæ in vniuerſis ciuitatibus Iuda, vnuſ-
21 quiſque in poſſeſſione ſua. * Et Na-
thinæi, qui habitabant in Ophel, &
22 Siaha, & Gaſpha de Nathinæis. * Et
epiſcopus Leuitarum in Ieruſalem,
Azzi filius Bani, filius Haſabiæ, filius
Mathaniæ, filius Michæ. De filiis A-
ſaph, cantores in miniſterio domus
23 Dei. * Præceptum quippe regis ſuper
eos erat, & ordo in cantoribus per
24 dies ſingulos, * & Phathathia filius
D Meſezebel, de filiis Zara filii Iuda in
manu regis, iuxta omne verbum po-
25 puli, * & in domibus per omnes re-
giones eorum. De filiis Iuda habita-
uerunt in Cariatharbe & in filiabus
eius: & in Dibon, & in filiabus eius:
26 & in Cabſeel, & in viculis eius, * & in
Ieſue, & in Molada, & in Bethpha-
27 leth, * & in Haſerſual, & in Berſabee,
28 & in filiabus eius, * & in Siceleg, &
29 in Mochona, & in filiabus eius, * & in
Remmon, & in Saraa, & in Ierimuth,
30 * Zanoa, Odollam, & in villis earum,
Lachis & regionibus eius, & Azeca,
& filiabus eius. Et manſerunt in Ber-
31 ſabee vſque ad vallem Ennom. * Filii
autem Beniamin, à Geba, Mechmas, &
32 Hai, & Bethel, & filiabus eius: * Ana-
33 thoth, Nob, Anania, * Aſor, Rama,
34 Gethaim, * Hadid, Seboim, & Nebal-
35 at, Lod * & Ono valle artificũ. * Et de
36 Leuitis portiones Iudæ & Beniamin.

CAP. XII.

*Nomina & officia Sacerdotum ac Le-
uitarum qui cum Zorobabel in Ieru-
ſalem aſcenderunt, & cuſtodes the-
ſaurorum: magna ſollemnitate con-
uocatis vndique Leuitis celebrant
dedicationem muri Ieruſalem.*

1 HI ſunt autem Sacerdotes & Le-
A uitæ, qui aſcenderunt cum Zo-
robabel filio Salathiel, & Ioſue: Sa-
2 raia, Ieremias, Eſdras, * Amaria, Mel-
3 luch, Hattus, * Sebenias, Rheum, Me-
4 rimuth, * Addo, Genthon, Abia,
5 * Miamin, Madia, Belga, * Semeia, &
6 Ioiarib, Idaia, Sellum, Amoc, Hel-
7 cias, * Idaia. Iſti principes Sacerdotũ,
8 & fratres eorũ, in diebus Ioſue. * Por-
rò Leuitæ, Ieſua, Bennui, Cedmihel,
Sarebia, Iuda, Mathanias, ſuper hym-
9 nos ipſi & fratres eorum: * & Bec-
becia atque Hanni, & fratres eorum
vnuſ-

vnusquisque in officio suo. *Iosue au- 10
tem genuit Ioacim, & Ioacim genuit
Eliasib, & Eliasib genuit Ioiada, * & 11
Ioiada genuit Ionathan, & Ionathan
genuit Ieddoa. *In diebus autem Ioa- 12
cim erant Sacerdotes & principes fa-
miliarum: Saraiæ, Maraia: Ieremiæ,
Hanania: *Esdræ, Mosollam: Ama- 13
riæ, Iohanan: * Milicho, Ionathan: 14
Sebeniæ, Ioseph: *Haram, Edna: Ma- 15
raioth, Helci: *Adaiæ, Zacharia: Gen- 16
thon, Mosollam: *Abiæ, Zechri: Mia- 17
min & Moadiæ, Phelti: *Belgæ, Sam- 18
mua: Semaiæ, Ionathan: * Ioiarib, 19
Mathanai: Iodaiæ, Azzi: * Sellai, Ce- 20
lai: Amoc, Heber: * Helciæ, Hasebia: 21
Idaiæ, Nathaneel. * Leuitæ in diebus 22
Eliasib, & Ioiada, & Iohanan, & Ied- B
doa, scripti principes familiarum, &
Sacerdotes in reguo Darij Persæ.*Fi- 23
lii Leui principes familiarum, scripti
in Libro verborum dierum, & vsque
ad dies Ionathan, filii Eliasib. * Et 24
principes Leuitarum, Hasebia, Sere-
bia, & Iosue filius Cedmihel: & fra-
tres eorum per vices suas, vt lauda-
rent & confiterentur iuxta præce-
ptum Dauid viri Dei, & obseruarent
æquè per ordinem. * Mathania, & 25
Becbecia, Obedia, Mosollam, Tel-
mon, Accub, custodes portarum &
vestibulorum ante portas. *Hi in die- 26
bus Ioacim filii Iosue, filii Iosedec, &
in diebus Nehemiæ ducis, & Esdræ
sacerdotis scribæque. * In dedicatio- 27
ne autem muri Ierusalem, requisie-
runt Leuitas de omnibus locis suis,
vt adducerent eos in Ierusalem, &
facerent dedicationem & lætitiam in
actione gratiarum, & cantico, & in
cymbalis, psalteriis, & cytharis.*Con- 28
gregati sunt autem filii cantorum de
campestribus circa Ierusalem, & de
villis Nethuphati, * & de domo Gal- 29
gal, & de regionibus Geba & Azma-
ueth: quoniam villas ædificauerunt
sibi cantores in circuitu Ierusalem.
* Et mundati sunt Sacerdotes & Le- 30
uitæ, & mundauerunt populum, & C
portas, & murum. * Ascendere au- 31
tem feci principes Iuda super mu-
rum, & statui duos magnos choros
laudantium. Et ierunt ad dexteram
super murum ad portam sterquilinii.
* Et iuit post eos Osaias, & media 32
pars principum Iuda, * & Azarias, 33
Esdras, & Mosollam, Iudas. & Ben-
iamin, & Semeia, & Ieremias. * Et 34
de filiis Sacerdotum in tubis, Za-
charias filius Ionathan, filius Se-
meiæ, filius Mathaniæ, filius Michaiæ,
filius Zechur, filius Asaph, * & fra- 35
tres eius, Semeia, & Azareel, Malalai,
Galalai, Maai, Nathanael, & Iudas,
& Hanani, in vasis cantica Dauid viri
Dei: & Esdras scriba ante eos in por-
36 ta Fontis. *Et contra eos ascenderunt
in gradibus Ciuitatis Dauid, in ascen-
su muri super domum Dauid, & vs-
que ad portam Aquarum ad Orien-
37 tem. * Et chorus secundus gratias re-
ferentium ibat ex aduerso, & ego post
eum, & media pars populi super mu-
rum & super turrim furnorum, &
38 vsque ad murum latissimum, * & su-
per portam Ephraim, & super por-
tam antiquam, & super portam pi-
scium & turrim Hananeel, & turrim
Emath, & vsque ad portam gregis: &
39 steterunt in porta custodiæ, * stete-
runtque duo chori laudantium in do-
mo Dei, & ego, & dimidia pars ma-
40 gistratuum mecum. * Et Sacerdotes,
Eliachim, Maasia, Miamin, Michea,
D Elioënai, Zacharia, Hanania in tu-
41 bis, * & Maasia, & Semeia, & Elea-
zar, & Azzi, & Iohanan, & Melchia,
& Ælam, & Ezer. Et clarè cecine-
runt cantores, & Iezraia præpositus:
42 * & immolauerunt in die illa victi-
mas magnas, & lætati sunt: Deus
enim lætificauerat eos lætitia magna:
sed & vxores eorum & liberi gauisi
sunt, & audita est lætitia Ierusalem
43 procul. *Recensuerunt quoque in die
illa viros super gazophylacia thesau-
ri ad libamina, & ad primitias, & ad
decimas, vt introferrent per eos prin-
cipes ciuitatis in decore gratiarum
actionis, Sacerdotes & Leuitas: quia
lætificatus est Iuda in Sacerdotibus &
44 Leuitis astantibus. * Et custodierunt
obseruationem Dei sui, & obserua-
tionem expiationis, & cantores, & ia-
nitores iuxta præceptum Dauid, & Sa-
45 lomonis filii eius, * quia in diebus
Dauid & Asaph ab exordio erant
principes constituti cantorum, in car-
mine laudantium & confitentium
46 Deo. * Et omnis Israel, in diebus Zo-
robabel, & in diebus Nehemiæ, da-
bant partes cantoribus & ianitoribus
per dies singulos, & sanctificabant
Leuitas, & Leuitæ sanctificabant filios
Aaron.

CAP. XIII.

Lecto Deuteronomio eiiciuntur alienigenæ, partes Leuitis assignantur, è quo tamen gazophylacio vasa domus Tobiæ proiiciuntur, & sabbati violatores puniuntur: increpat Nehemias Iudæos qui vxores duxerant alienigenas.

1 IN die autem illo lectum est in vo- *Deut.*
A lumine Moysi audiente populo: & *23. a. 3.*
inuentum est scriptum in eo, quòd
non

non debeant introire Ammonites &
Moabites in ecclesiam Dei vsque in
æternum: * eò quòd non occurrerint
filiis Israël cum pane & aqua: & con- 2
duxerint aduersum eos Balaam, ad
maledicendum eis: & conuertit Deus
noster maledictionem in benedictio-
nem. * Factum est autem, cùm audis- 3
sent legem, separauerunt omnem a-
lienigenam ab Israël. * Et super hoc 4
erat Eliasib sacerdos, qui fuerat præ-
positus in gazophylacio domus Dei
nostri, & proximus Tobiæ. * Fecit er- 5
go sibi gazophylacium grande, & ibi
erant ante eum reponentes munera,
& thus, & vasa, & decimam frumenti,
vini, & olei, partes Leuitarum, & can-
torum, & ianitorum, & primitias sa-
cerdotales. * In omnibus autem his 6
non fui in Ierusalem, quia anno tri-
gesimo secundo Artaxerxis regis Ba-
bylonis veni ad regem, & in fine die-
rum rogaui regem. * Et veni in Ieru- 7
salem, & intellexi malum, quod fece-
rat Eliasib Tobiæ, vt faceret ei the-
saurum in vestibulis domus Dei. * Et 8
malum mihi visum est valdè. Et pro- B
ieci vasa domus Tobiæ foras de ga-
zophylacio: * præcepique & emunda- 9
uerunt gazophylacia: & retuli ibi vasa
domus Dei, sacrificium, & thus. * Et 10
cognoui quòd partes Leuitarum non
fuissent datæ: & fugisset vnusquisque
in regionem suam de Leuitis, & can-
toribus, & de his qui ministrabant:
* & egi causam aduersus magistra- 11
tus, & dixi: Quare dereliquimus do-
mum Dei? Et congregaui eos, & feci
stare in stationibus suis. * Et omnis 12
Iuda apportabat decimam frumenti,
vini, & olei, in horrea. * Et constitui- 13
mus super horrea Selemiam Sacerdo-
tem, & Sadoc scribam, & Phadaiam
de Leuitis, & iuxta eos Hanan filium
Zachur, filium Mathaniæ: quoniam
fideles comprobati sunt, & ipsis cre-
ditæ sunt partes fratrum suorum.
* Memento mei Deus meus pro hoc, 14
& ne deleas miserationes meas, quas
feci in domo Dei mei, & in ceremo-
niis eius. * In diebus illis vidi in Iuda 15
calcantes torcularia in sabbato, por-
tantes aceruos, & onerantes super asi-
nos vinum, & vuas, & ficus, & omne
onus, & inferentes in Ierusalem die
sabbati. Et contestatus sum, vt in die
qua vendere liceret, venderent. * Et 16
Tyrij habitauerunt in ea, inferentes C
pisces, & omnia venalia: & vende-
bant in sabbatis filiis Iuda in Ierusa-
lem: * & obiurgaui optimates Iuda, 17
& dixi eis: Quæ est hæc res mala,
quam vos facitis, & profanatis diem
18 Sabbati? * Numquid non hæc fece-
runt patres nostri, & adduxit Deus
noster super nos omne malum hoc,
& super ciuitatem hanc? Et vos addi-
tis iracundiam super Israël violando
19 Sabbatum. * Factum est autem, cùm
quieuissent portæ Ierusalem in die
Sabbati, dixi: & clauserunt ianuas, &
præcepi vt non aperirent eas vsque
post Sabbatum: & de pueris meis cō-
stitui super portas vt nullus inferret
20 onus in die Sabbati. * Et manserunt
negotiatores, & vendentes vniuersa
venalia, foris Ierusalem semel & bis.
21 * Et contestatus sum eos, & dixi eis:
Quare manetis ex aduerso muri? si se-
cundò hoc feceritis, manum mittam
in vos. Itaque ex tempore illo non
22 venerunt in Sabbato. * Dixi quoque
Leuitis vt mundarentur, & venirent
D ad custodiendas portas, & sanctifican-
dam diem Sabbati: & pro hoc ergo
memento mei Deus meus, & parce
mihi secundùm multitudinem misera-
23 tionum tuarum. * Sed & in diebus il-
lis vidi Iudæos ducentes vxores Azo-
tidas, Ammonitidas, & Moabitidas.
24 * Et filii eorum ex media parte loque-
bantur Azoticè, & nesciebant loqui
Iudaïcè, & loquebantur iuxta linguam
25 populi & populi. * Et obiurgaui eos,
& maledixi. Et cecidi ex eis viros, &
decalcaui eos, & adiuraui in Deo, vt
non darent filias suas filiis eorum, &
non acciperent de filiabus eorum fi-
26 lius suis, & sibimetipsis, dicens: * ‖ Nun- ‖ 3. Reg. 3. b. 7.
quid non in huiuscemodi re peccauit
Salomon rex Israël? & certè in gen-
tibus multis non erat rex similis ei, &
dilectus Deo suo erat, & posuit eum
Deus regem super omnem Israël: † & † 3. Reg.
ipsum ergo duxerunt ad peccatum 11. a. 1.
27 mulieres alienigenæ. * Numquid &
nos inobedientes faciemus omne ma-
lum grande hoc, vt præuaricemur in
Deo nostro, & ducamus vxores per-
28 egrinas? * De filiis autem Ioiada fi-
lii Eliasib sacerdotis magni, gener
erat Sanaballat Horonites, quem fu-
29 gaui à me. * Recordare Domine Deus
meus, aduersum eos qui polluunt sa-
cerdotium, iusque Sacerdotale & Le-
30 uiticum. * Igitur mundaui eos ab om-
nibus alienigenis, & constitui ordines
Sacerdotum & Leuitarum, vnūquem-
31 que in ministerio suo: * & in obliga-
tione lignorum in temporibus con-
stitutis, & in primitiis: memento mei
Deus meus in bonum. Amen.

LIBER TOBIÆ.

CAPVT I.

Tobias in captiuitate constitutus, à lege Dei non recedit, & filium Tobiam ex Anna vxore susceptum, Deum timere docet: gratus regi Salmanasar, pergit quocumque vult: confratres captiuos consolatur: Gabelo mutuat decem argenti talenta: Sennacherib, quod mortuos sepeliret, eum persequitur.

TOBIAS ex tribu & ciuitate 1
Nephthali (quæ est in superio- A
ribus Galilææ supra Naasson,
post viam quæ ducit ad Occi-
dentem, in sinistro habens ciuitatem
‖ 4. *Reg.* Sephet) * ‖ cùm captus esset in diebus 2
17. *a.* 3. Salmanasar regis Assyriorum, in ca-
& 18. *b.* ptiuitate tamen positus, viam verita-
9. tis non deseruit, * ita vt omnia, quæ 3
habere poterat, quotidie concaptiuis
fratribus, qui erant ex eius genere,
impertiret.* Cumque esset iunior om- 4
nibus in tribu Nephthali, nihil tamen
puerile gessit in opere. * Denique cùm 5
‖ 3. *Reg.* irent omnes ad vitulos aureos, ‖ quos
12. *f.* 28. Ieroboam fecerat rex Israël, hic solus
fugiebat consortia omnium, * sed per- 6
gebat in Ierusalem ad templum Do- B
mini, & ibi adorabat Dominum Deum
Israel, omnia primitiua sua, & decimas
suas fideliter offerens, * ita vt in tertio 7
anno proselytis & aduenis ministra-
ret omnem decimationem. * Hæc & 8
his similia secundùm legem Dei pue-
rulus obseruabat. * Cùm verò factus 9
esset vir, accepit vxorem Annam de
tribu sua, genuitque ex ea filium, no-
men suum imponens ei, * quem ab in- 10
fantia timere Deum docuit, & absti-
nere ab omni peccato. * Igitur, cùm 11
per captiuitatem deuenisset cum vxo-
re sua, & filio, in ciuitatem Niniuen
cum omni tribu sua, (* cùm omnes 12
ederent ex cibis Gentilium) iste cu-
stodiuit animam suam, & numquam
contaminatus est in escis eorum. * Et 13
quoniam memor fuit Domini in toto C
corde suo, dedit illi Deus gratiam in
conspectu Salmanasar regis, * & de- 14
dit illi potestatem quocumque vellet
ire, habens libertatem quæcumque fa-
cere voluisset. * Pergebat ergo ad 15
omnes qui erant in captiuitate, &
monita salutis dabat eis. * Cùm au- 16
tem venisset in Rages ciuitatem Me-
dorum, & ex his, quibus honoratus
fuerat à rege, habuisset decem talen-
17 ta argenti: * & cùm in multa turba
generis sui Gabelum egentem vide-
ret, qui erat ex tribu eius, sub chiro-
grapho dedit illi memoratum pon-
18 dus argenti. * Post multum verò tem-
poris, mortuo Salmanasar rege, cùm
regnaret Sennacherib filius eius pro
eo, & filios Israel exosos haberet in
19 conspectu suo: * Tobias quotidie per-
gebat per omnem cognationem suã,
& consolabatur eos, diuidebatque v-
nicuique, prout poterat, de facultati-
20 bus suis: * esurientes alebat, nudisque
D vestimenta præbebat, & mortuis at-
que occisis sepulturam sollicitus exhi-
21 bebat. * ‖ Denique cùm reuersus esset ‖ 4. *Reg.*
rex Sennacherib, fugiens à Iudæa pla- 19. *g.* 35.
gam, quam circa eum fecerat Deus *Eccl.* 48
propter blasphemiam suam, & iratus *d.* 24.
multos occideret ex filiis Israel, To-
22 bias sepeliebat corpora eorum. * At
vbi nuntiatum est regi, iussit eum oc-
cidi, & tulit omnem substantiam eius.
23 * Tobias verò cum filio suo & cum
vxore fugiens, nudus latuit, quia mul-
24 ti diligebant eum. * ‖ Post dies verò ‖ *Isa.* 37.
quadraginta quinque occiderunt re- *g.* 38.
25 gem filij ipsius, * & reuersus est To- 2. *Mac.*
bias in domum suam, omnisque facul- 8. *e.* 19.
tas eius restituta est ei. 2. *Par.*
32. *c.* 21.

CAP. II.

Tobias mortuorum defatigatus sepultura, hirundinis stercore in patientiæ probationem excæcatur, & ab vxore ac amicis ipsum irridentibus afficitur opprobrio.

1 POst hæc verò, cùm esset dies festus
A Domini, & factum esset prandium
2 bonum in domo Tobiæ, * dixit filio
suo: Vade, & adduc aliquos de tribu
nostra, timentes Deum, vt epulentur
3 nobiscum. * Cumque abiisset, reuer-
sus nuntiauit ei, vnum ex filiis Israel
iugulatum iacere in platea. Statimque
exiliens de accubitu suo, relinquens
prandium, ieiunus peruenit ad cor-
4 pus: * tollensque illud portauit ad do-
mum suam occultè, vt, dum sol occu-
5 buisset, cautè sepeliret eum. * Cum-
que occultasset corpus, manducauit
6 panem cum luctu & tremore, * me- ‖ *Amos*
B morans illum sermonem, quem dixit 8. *c.* 10.
Dominus ‖ per Amos prophetam: 1. *Mac.*
Dies festi vestri conuertentur in la- 1. *d.* 14.
7 mentationem & luctum. * Cùm verò
sol occubuisset, abiit, & sepeliuit eum.
8 * Arguebant autem eum omnes pro-
ximi eius, dicentes: Iam huius rei cau-
sa interfici iussus es, & vix effugisti
mortis imperium, & iterùm sepelis
9 mortuos? * ‖ Sed Tobias plus timens *Sup.* 1.
Deum, quàm regem, rapiebat corpora *d.* 23.
occi-

occisorum, & occultabat in domo sua,
& mediis noctibus sepeliebat ea. * Cō- 10
tigit autem vt quadam die fatigatus à
sepultura, veniens in domum suam,
iactasset se iuxta parietem, & obdor-
misset, * & ex nido hirundinum dor- 11
mienti illi calida stercora inciderent
super oculos eius, fieretque cæcus.
* Hanc autem tentationem ideò per- 12
misit Dominus euenire illi, vt poste-
ris daretur exemplum patientiæ eius,
sicut & sancti Iob. * Nam cùm ab in- 13
fantia sua semper Deum timuerit, & C
mandata eius custodierit, non est con-
tristatus contra Deum, quòd plaga
cæcitatis euenerit ei, * sed immobilis 14
in Dei timore permansit, agens gra-
tias Deo omnibus diebus vitæ suæ.
* Nam sicut beato Iob insultabant re- 15
ges, ita isti parentes & cognati eius
irridebant vitam eius, dicentes: * Vbi 16
est spes tua, pro qua eleemosynas &
sepulturas faciebas? * Tobias verò in- 17
crepabat eos, dicens: Nolite ita lo-
qui: * quoniam filij sanctorum sumus, 18
& vitam illam expectamus, quam Deus
daturus est his, qui fidem suam num-
quam mutant ab eo. * Anna verò vxor 19
eius ibat ad opus textrinum quotidie, D
& de labore manuum suarum victum,
quem consequi poterat, deferebat.
* Vnde factum est, vt hœdum capra- 20
rum accipiens detulisset domi: * Cu- 21
ius cùm vocem balantis vir eius au-
‖ Deut. 27.a.1. disset, dixit ‖ Videte, ne fortè furti-
uus sit, reddite eum dominis suis, quia
non licet nobis aut edere ex furto a-
‖ Iob. 2. c. 9. liquid, aut contingere. * ‖ Ad hæc vxor 22
eius irata respondit: Manifestè vana
facta est spes tua, & eleemosynæ tuæ
modò apparuerunt. * Atque his & a- 23
liis huiuscemodi verbis exprobrabat
ei.

CAP. III.

Tobiæ mori petentis oratio ad Deum, & Saræ filiæ Raguelis humilis cum triduano ieiunio oratio, ad ancillæ improperium propter septem ipsius maritos à dæmonio interemptos: vtriusque autem preces exaudiuntur, Angelo Raphaele ad eos curandos misso.

TVnc Tobias ingemuit, & cœpit 1
orare cum lacrymis, * dicens: Iu- 2
stus es Domine, & omnia iudicia tua A
iusta sunt, & omnes viæ tuæ, miseri-
cordia, & veritas, & iudicium. * Et 3
nunc Domine memor esto mei, & ne
vindictam sumas de peccatis meis,
neque reminiscaris delicta mea, vel
‖ Deut. 28. c. 15. parentum meorum. * ‖ Quoniam 4
non obediuimus præceptis tuis, ideò
traditi sumus in direptionem, & ca-
ptiuitatem, & mortem, & in fabu-
lam, & in improperium omnibus
nationibus, in quibus dispersisti nos.
5 * Et nunc Domine magna iudicia tua,
quia non egimus secundùm præce-
pta tua, & non ambulauimus sinceri-
6 ter coram te. * Et nunc Domine se-
cundùm voluntatem tuam fac me-
cum, & præcipe in pace recipi spiri-
B tum meum: expedit enim mihi mo-
7 ri magis quàm viuere. * Eadem ita-
que die contigit, vt Sara filia Rague-
lis in Rages ciuitate Medorum, & ip-
sa audiret improperium ab vna ex
8 ancillis patris sui, * quoniam tradita
fuerat septem viris, & dæmonium
nomine Asmodæus occiderat eos,
9 mox vt ingressi fuissent ad eam. * Er-
go cū pro culpa sua increparet puel-
lam, respondit ei, dicens: Ampliùs
ex te non videamus filium aut filiam
super terram, interfectrix virorum
10 tuorum. * Numquid & occidere me
vis, sicut iam occidisti septem viros?
Ad hanc vocem perrexit in superius
cubiculum domus suæ: & tribus die-
bus, & tribus noctibus non mandu-
11 cauit, neque bibit: * sed in oratione
persistens, cum lacrymis deprecaba-
tur Deum, vt ab isto improperio li-
12 beraret eam. * Factum est autem die
tertia, dum compleret orationem, be-
13 nedicens Dominum, * dixit: Benedi-
C ctum est nomen tuum Deus patrum
nostrorum: qui cùm iratus fueris, mi-
sericordiam facis, & in tempore tri-
bulationis peccata dimittis his, qui
14 inuocant te. * Ad te Domine faciem
meam conuerto, ad te oculos meos
15 dirigo. * Peto Domine vt de vinculo
improperij huius absoluas me, aut
16 certè desuper terram eripias me. * Tu
scis Domine, quia numquam concu-
piui virum, & mundam seruaui ani-
mam meam ab omni concupiscentia.
17 * Numquam cum ludentibus miscui
me: neque cum his, qui in leuitate am-
18 bulant, participem me præbui. * Vi-
rum autem cum timore tuo, non cum
19 libidine mea consensi suscipere. * Et,
aut ego indigna fui illis, aut illi forsi-
tan me non fuerunt digni: quia for-
20 sitan viro alij conseruauit me. * Non
est enim in hominis potestate consi-
21 lium tuum. * Hoc autem pro certo
habet omnis qui te colit, quòd vita
D eius, si in probatione fuerit, corona-
bitur: si autem in tribulatione fuerit,
liberabitur: & si in correptione fue-
rit, ad misericordiam tuam venire li-
22 cebit. * Non enim delectaris in perdi-
tionibus nostris: quia post tempesta-
tem, tranquillum facis: & post lacry-

mationem & fletum, exultationem
infundis. * Sit nomen tuum Deus Iſ- 23
raël benedictum in ſæcula. * In illo 24
tempore exauditæ ſunt preces ambo-
rum in conſpectu gloriæ ſummi Dei:
* & miſſus eſt Angelus Domini ſan- 25
ctus Raphael, vt curaret eos ambos,
quorum vno tempore ſunt orationes
in conſpectu Domini recitatæ.

CAP. IV.

Tobias cùm ſe breui putaret moriturũ, filio piiſſima ſalutis monita inculcat, eleemoſynæ virtutem declarat, & de decem argenti talentis Gabelo mutuò datis indicat.

IGitur cùm Tobias putaret oratio- 1
nem ſuam exaudiri vt mori potuiſ- A
ſet, vocauit ad ſe Tobiam filium ſuũ,
‖ Eccl. 7. *dixitque ei: ‖ Audi fili mi verba oris 2
c. 29. mei, & ea in corde tuo, quaſi funda-
mentum conſtrue. * Cùm acceperit 3
Deus animam meam, corpus meum ſe-
‖ Exod. peli: ‖ & honorem habebis matri tuæ
20. b. 12. omnibus diebus vitæ eius: * memor 4
enim eſſe debes, quæ & quanta peri-
cula paſſa ſit propter te in vtero ſuo.
*Cùm autem & ipſa compleuerit tem- 5
pus vitæ ſuæ, ſepelias eam circa me. B
*Omnibus autem diebus vitæ tuæ in 6
mente habeto Deum: & caue ne ali-
quando peccato conſentias, & præ-
termittas præcepta Dñi Dei noſtri.
‖ Luc. 14 *‖ Ex ſubſtantia tua fac eleemoſynam, 7
c. 13. & noli auertere faciem tuam ab vllo
Prou. 3. paupere: ita enim fiet vt nec à te a-
b. 9. uertatur facies Domini. * Quo modo 8
Eccl. 4. potueris, ita eſto miſericors. *Si mul- 9
a. 1. & tum tibi fuerit, abundanter tribue: ſi
14. b. 13. exiguum tibi fuerit, etiam exiguum
Eccl. 35. libenter impertiri ſtude. * Præmium 10
a. 4. enim bonum tibi theſaurizas in die
‖ Eccl. neceſſitatis. * ‖ quoniam eleemoſyna 11
29. c. 13. ab omni peccato & à morte liberat,
& non patietur animam ire in tene-
bras. *Fiducia magna erit coram ſum- 12
mo Deo, eleemoſyna, omnibus fa- C
‖ 1. Theſ. cientibus eam. * ‖ Attende tibi fili mi 13
4. a. 3. ab omni fornicatione, & præter vxó-
rem tuam numquam patiaris crimen
ſcire. * Superbiam numquam in tuo 14
ſenſu, aut in tuo verbo, dominari per-
‖ Gen. 3. mittas: ‖ in ipſa enim initium ſumpſit
a. 5. omnis perditio. * ‖ Quicumque tibi a- 15
‖ Leuit. liquid operatus fuerit, ſtatim ei mer-
19. c. 13. cedem reſtitue, & merces mercenarij
Deut. tui apud te omnino non remaneat.
24. c. 14. * ‖ Quod ab alio oderis fieri tibi, vide 16
Matth. ne tu aliquando alteri facias. * ‖ Panem 17
7. b. 12. tuum cum eſurientibus & egenis com-
‖ Luc. 6 ede, & de veſtimentis tuis nudos tege.
d. 31. * Panem tuum & vinum tuum ſuper 18
‖ Luc. 14 ſepulturam iuſti conſtitue, & noli ex D
c. 24. eo manducare & bibere cum peccato-
19 ribus. * conſilium ſemper à ſapiente
20 perquire. * Omni tempore benedic
Deum: & pete ab eo, vt vias tuas diri-
gat, & omnia conſilia tua in ipſo per-
21 maneãt. * Indico etiam tibi fili mi, de-
diſſe me decem talenta argenti, dum
adhuc infantulus eſſes, Gabelo, in Ra-
ges ciuitate Medorum, & chirogra-
22 phum eius apud me habeo: * & ideò
perquire quo modo ad eũ peruenias,
& recipias ab eo ſuprà memoratum
pondus argenti, & reſtituas ei chiro-
23 graphum ſuum. * Noli timere fili mi:
pauperem quidem vitam gerimus, ſed
‖ multa bona habebimus, ſi timueri- ‖ Rom. 8
mus Deum, & receſſerimus ab omni d. 17.
peccato, & fecerimus benè.

CAP. V.

Tobiæ ſocium ac ducem itineris in Rages Medorum quærenti Raphael Angelus ignotus occurrit, cui pater filium committit, quibus profectis mater filij deflet abſentiam.

1 TVnc reſpondit Tobias patri ſuo,
A & dixit: Omnia quæcumque præ-
2 cepiſti mihi faciam pater. * Quo mo-
do autem pecuniam hanc requiram,
ignoro. ille me neſcit, & ego eum ig-
noro: quod ſignum dabo ei? Sed ne-
que viam, per quam pergatur illuc,
3 aliquando cognoui. * Tunc pater ſuus
reſpondit illi, & dixit: Chirographum
quidem illius penes me habeo: quod
dum illi oſtenderis, ſtatim reſtituet.
4 * Sed perge nunc, & inquire tibi ali-
quem fidelem virum, qui eat tecũ ſal-
ua mercede ſua: vt, dum adhuc viuo,
5 recipias eam. * Tunc egreſſus Tobias,
inuenit iuuenem ſplendidum, ſtantem
præcinctum, & quaſi paratum ad am-
6 bulandum. * Et ignorans quòd An-
B gelus Dei eſſet, ſalutauit eum, & dixit:
7 Vnde te habemus bone iuuenis? * At
ille reſpondit: Ex filiis Iſraël. Et To-
bias dixit ei: Noſti viam, quæ ducit in
8 regionem Medorum? * Cui reſpon-
dit: Noui: & omnia itinera eius fre-
quenter ambulaui, & manſi apud Ga-
belum fratrem noſtrum: qui moratur
in Rages ciuitate Medorum, quæ po-
9 ſita eſt in monte Ecbatanis. * Cui To-
bias ait: Suſtine me obſecro, donec
10 hæc ipſa nuntiem patri meo. * Tunc
ingreſſus Tobias, indicauit vniuerſa
hæc patri ſuo. Super quæ admiratus
pater, rogauit vt introiret ad eum.
11 * Ingreſſus itaque ſalutauit eum, &
12 dixit: Gaudium tibi ſit ſemper. * Et
ait Tobias: Quale gaudium mihi erit,
qui in tenebris ſedeo, & lumen cæli
13 non video? * Cui ait iuuenis: Forti a-
nimo eſto, in proximo eſt vt à Deo
14 cureris. * Dixit itaque illi Tobias: Nũ-
quid

quid poteris perducere filium meum C
ad Gabelum in Rages ciuitatem Me-
dorum? & cùm redieris, restituam ti-
bi mercedem tuam. * Et dixit ei An- 15
gelus: Ego ducam & reducam eum ad
te. * Cui Tobias respondit: Rogo te, 16
indica mihi, de qua domo, aut de qua
tribu es tu? * Cui Raphaël Angelus di- 17
xit: Genus quæris mercenarij, an ip-
sum mercenarium, qui cum filio tuo
eat? * Sed ne fortè sollicitum te red- 18
dam, ego sum Azarias Ananiæ ma-
gni filius. * Et Tobias respondit: Ex 19
magno genere es tu. Sed peto ne irá-
scaris quòd voluerim cognoscere ge-
nus tuum. * Dixit autem illi Ange- 20
lus: Ego sanum ducam, & sanum ti-
bi reducam filium tuum. * Respon- 21
dens autem Tobias, ait: Benè ambu- D
letis, & sit Deus in itinere vestro, &
Angelus eius comitetur vobiscum.
*Tunc paratis omnibus, quæ erant in 22
via portanda, fecit Tobias vale patri
suo, & matri suæ, & ambulauerũt am-
‖Inf à 10.a.4. bo simul. * ‖ Cumque profecti essent, 23
cœpit mater eius flere, & dicere: Ba-
culũ senectutis nostræ tulisti, & trans-
misisti à nobis. * Numquam fuisset ip- 24
sa pecunia, pro qua misisti eum. * Suf- 25
ficiebat enim nobis paupertas nostra,
vt diuitias computaremus hoc, quòd
videbamus filium nostrum. * Dixit- 26
que ei Tobias: Noli flere, saluus per-
ueniet filius noster, & saluus reuer-
tetur ad nos, & oculi tui videbunt il-
lum. *Credo enim quòd Angelus Dei 27
bonus comitetur ei, & benè disponat
omnia, quæ circa eum geruntur, ita
vt cum gaudio reuertatur ad nos. *Ad 28
hanc vocem cessauit mater eius flere,
& tacuit.

CAP. VI.

Angeli hortatu Tobias inuadentem piscem apprehendit & exenterat, cor eius, fel, & iecur ad medicamenta reseruans: & ad Raguelem diuertunt, vt iussu Angeli petat in vxorem illius filiam Saram, cuius septem viros occiderat dæmonium, discens ab Angelo quo fine suscipiendum ac seruandum sit coniugium.

PRofectus est autem Tobias, & ca- 1
nis secutus est eum, & mansit pri- A
ma mansione iuxta fluuium Tigris.
*Et exiuit vt lauaret pedes suos, & ec- 2
ce piscis immanis exiuit ad deuoran-
dum eum. * Quem expauescens To- 3
bias clamauit voce magna, dicens:
Domine, inuadit me. * Et dixit ei An- 4
gelus: Apprehende branchiam eius,
& trahe eum ad te. Quod cùm fecis-
set, attraxit eum in siccum, & palpi-
5 tare cœpit ante pedes eius. * Tunc di-
xit ei Angelus: Exentera hunc pi-
scem, & cor eius, & fel, & iecur repo-
ne tibi: sunt enim hæc necessaria ad
6 medicamenta vtiliter. * Quod cùm
fecisset, assauit carnes eius, & secum
tulerunt in via: cetera salierunt, quæ
sufficerent eis, quousque peruenirent
7 in Rages ciuitatem Medorum. * Tunc
B interrogauit Tobias Angelum, & di-
xit ei: Obsecro te Azaria frater, vt di-
cas mihi, quod remedium habebunt
8 ista, quæ de pisce seruare iussisti? *Et
respondens Angelus, dixit ei: Cordis
eius particulam si super carbones po-
nas, fumus eius extricat omne genus
dæmoniorum, siue à viro, siue à mu-
liere, ita vt vltrà non accedat ad eos.
9 *Et fel valet ad vngendos oculos, in
quibus fuerit albugo, & sanabuntur.
10 * Et dixit ei Tobias: Vbi vis vt ma-
11 neamus? * Respondensque Angelus,
ait: Est hîc Raguel nomine, vir pro-
pinquus de tribu tua, & hic habet fi-
liam nomine Saram, sed neque ma-
sculum, neque feminam vllam habet
12 aliam præter eam. * ‖ Tibi debetur ‖Num. 27.a.8. & 36.a.8.
omnis substantia eius, & oportet eam
13 te accipere coniugem. * Pete ergo eã
à patre eius, & dabit tibi eam in vxo-
14 rem. * Tunc respondit Tobias, & di-
C xit: Audio quia tradita est septem vi-
ris, & mortui sunt: sed & hoc audiui,
15 quia dæmonium occidit illos. *Timeo
ergo, ne fortè & mihi hæc eueniant:
& cùm sim vnicus parentibus meis,
deponam senectutem illorum cum
16 tristitia ad inferos. * Tunc Angelus
Raphael dixit ei: Audi me, & osten-
dam tibi qui sunt, quibus præualere
17 potest dæmonium. * Hi namque, qui
coniugium ita suscipiunt, vt Deum à
se & à sua mente excludant, & suæ li-
bidini ita vacent, sicut equus & mu-
lus, quibus non est intellectus: habet
18 potestatem dæmonium super eos. *Tu
D autem cùm acceperis eam, ingressus
cubiculum, per tres dies continẽs esto
ab ea, & nihil aliud, nisi orationibus
19 vacabis cum ea. * Ipsa autem nocte,
incenso iecore piscis, fugabitur dæ-
20 monium. *Secunda verò nocte, in co-
pulatione sanctorum patriarcharum
21 admitteris. * Tertia autem nocte be-
nedictionem consequêris, vt filii ex
22 vobis procreentur incolumes. * Trã-
sacta autem tertia nocte, accipies vir-
ginem cum timore Domini, amore fi-
liorum magis quàm libidine ductus,
vt in semine Abrahæ benedictionem
in filiis consequaris.

CAP. VII.

Raguel petitam à Tobia Saram filiam in vxorem tradidit consilio Raphaelis, & scriptis coniugij litteris nuptiæ celebrantur.

INgressi sunt autem ad Raguelem, 1
& suscepit eos Raguel cum gaudio. A
* Intuensque Tobiam Raguel, dixit 2
Annæ vxori suæ: Quàm similis est
iuuenis iste consobrino meo! * Et cùm 3
hæc dixisset, ait: Vnde estis iuuenes
fratres nostri? At illi dixerunt: Ex
tribu Nephthali sumus, ex captiuita-
te Niniue. * Dixitque illis Raguel: 4
Nostis Tobiam fratrem meum? Qui
dixerunt: Nouimus. * Cumque multa 5
bona loqueretur de eo, dixit Angelus
ad Raguelem: Tobias, de quo inter-
rogas, pater istius est. * Et misit se Ra- 6
guel, & cum lacrymis osculatus est B
eum, & plorans supra collum eius,
* dixit: Benedictio sit tibi fili mi, quia 7
boni & optimi viri filius es. * Et An- 8
na vxor eius, & Sara ipsorum filia,
lacrymatæ sunt. * Postquam autem 9
locuti sunt, præcepit Raguel occidi
arietem, & parari conuiuium. Cum-
que hortaretur eos discŭbere ad pran-
dium, * Tobias dixit: Hîc ego hodie 10
non manducabo neque bibam, nisi
priùs petitionem meam confirmes, &
promittas mihi dare Saram filiam tuã.
* Quo audito verbo Raguel, expauit, 11
sciens quid euenerit illis septem vi-
ris, qui ingressi sunt ad eam: & timere
cœpit ne fortè & huic similiter con- C
tingeret: & cùm nutaret, & non da-
ret petenti vllum responsum, * dixit 12
ei Angelus: Noli timere dare eam isti,
quoniam huic timenti Deum debetur
coniux filia tua: propterea alius non
potuit habere illam. * Tunc dixit Ra- 13
guel: Non dubito quòd Deus preces
& lacrymas meas in conspectu suo ad-
miserit. * Et credo quoniam ideò fe- 14
cit vos venire ad me, vt ista coniunge-
retur cognationi suæ ‖ secundùm le-
gem Moysi: & nunc noli dubium ge-
rere quòd tibi eam tradam. * Et ap- 15
prehendens dexteram filiæ suæ, dex-
træ Tobiæ tradidit, dicens: Deus A-
braham, & Deus Isaac, & Deus Iacob D
vobiscum sit, & ipse coniungat vos,
impleatque benedictionem suam in
vobis. * Et accepta charta, fecerunt 16
conscriptionem coniugij. * Et post 17
hæc epulati sunt, benedicentes Deum.
* Vocauitque Raguel ad se Annã vxo- 18
rem suam, & præcepit ei vt prępara-
ret alterum cubiculum. * Et introdu- 19
xit illuc Saram filiam suam, & lacry-
mata est. * Dixitque ei: Forti animo 20
esto filia mea: Dominus cæli det tibi
gaudium pro tædio quod perpessa es.

‖ Num. 36. b. 6.

CAP. VIII.

Tobias thalamum ingressus, partem iecoris piscis assat, & dæmonio à Raphaele ligato, Tobias & Sara simul orantes noctem transigunt incolumes: quapropter repleto quod paratum erat sepulchro, actisque Deo gratiis à Saræ parentibus, lætum apparatur conuiuium, & pro dote medietas bonorum assignatur, cedente & reliqua medietate post parentum obitum.

1 POstquam verò cœnauerunt, in-
2 troduxerunt iuuenem ad eam. * Re-
A cordatus itaque Tobias sermonũ An-
geli, protulit de cassidili suo partem
iecoris, posuitque eam super carbones
3 viuos. * Tunc Raphaël Angelus ap-
prehendit dæmonium, & religauit il-
lud in deserto superioris Ægypti.
4 * Tunc hortatus est virginem Tobias,
dixitque ei: Sara, exurge, & depre-
cemur Deum hodie, & cras, & secun-
dum cras: quia his tribus noctibus
Deo iungimur: tertia autem trans-
B acta nocte, in nostro erimus coniu-
5 gio. * filij quippe sanctorum sumus,
& non possumus ita coniungi, sicut
6 gentes quæ ignorant Deum. * Surgen-
tes autem pariter, instanter orabant
ambo simul, vt sanitas daretur eis.
7 * Dixitque Tobias: Domine Deus pa-
trum nostrorum, benedicant te cæli
& terræ, mareque & fontes, & flumi-
na, & omnes creaturæ tuæ, quæ in eis
8 sunt. * ‖ Tu fecisti Adam de limo ter- ‖ Gen. 2.
ræ, dedistique ei adiutorium Heuam. b. 7.
9 * Et nunc Domine tu scis, quia non
luxuriæ causa accipio sororem meam
coniugem, sed sola posteritatis dile-
ctione, in qua benedicatur nomen
10 tuum in sæcula sæculorum. * Dixit
quoque Sara: Miserere nobis Domi-
ne, miserere nobis, & consenescamus
11 ambo pariter sani. * Et factum est cir-
ca pullorum cantũ, accersiri iussit Ra-
guel seruos suos, & abierunt cum eo
12 pariter vt foderent sepulchrum. * Di-
cebat enim: Ne fortè simili modo e-
C uenerit ei, quo & ceteris illis septem
13 viris, qui sunt ingressi ad eam. * Cum-
que parassent fossam, reuersus Raguel
14 ad vxorem suam, dixit ei: * Mitte vnã
ex ancillis tuis, & videat si mortuus
est, vt sepeliam eum antequam illu-
15 cescat dies. * At illa misit vnam ex
ancillis suis. Quæ ingressa cubiculum:
reperit eos saluos & incolumes, secum
16 pariter dormientes. * Et reuersa, nun-
tiauit bonum nuntium: & benedixe-
runt Dominum, Raguel videlicet &
Anna

Anna vxor eius, * & dixerunt : Bene- 17
dicimus te Domine Deus Israël, quia
non contigit quemadmodum putaba-
mus. * Fecisti enim nobiscum miseri- 18
cordiam tuam, & exclusisti à nobis
inimicum persequentem nos. * Miser- 19
tus es autem duobus vnicis. Fac eos D
Domine pleniùs benedicere te : & sa-
crificium tibi laudis tuæ & suæ sani-
tatis offerre, vt cognoscat vniuersi-
tas gentium, quia tu es Deus solus in
vniuersa terra. * Statimque præcepit 20
seruis suis Raguel, vt replerent fos-
sam, quam fecerant, priusquam elu-
cesceret. * Vxori autem suæ dixit vt 21
instrueret conuiuium, & præpararet
omnia, quæ in cibos erant iter agen-
tibus necessaria. * Duas quoque pin- 22
gues vaccas, & quattuor arietes occi-
di fecit, & parari epulas omnibus vici-
nis suis, cunctisque amicis. * Et adiu- 23
rauit Raguel Tobiam, vt duas hebdo-
madas moraretur apud se. * De omni- 24
bus autem, quæ possidebat Raguel, di-
midiam partem dedit Tobiæ, & fecit
scripturam, vt pars dimidia, quæ su-
pererat post obitum eorum, Tobiæ
dominio deueniret.

CAP. IX.

Raphael Tobiæ rogatu ad Gabelum pergit; quem recepta pecunia ad Tobiæ nuptias adducit; ille autem Tobiæ ac Saræ benedicit.

TVnc vocauit Tobias Angelum ad 1
se, quem quidem hominem exi- A
stimabat, dixitque ei : Azaria frater,
peto vt auscultes verba mea. * Si me- 2
ipsum tradam tibi seruum, non ero
condignus prouidentiæ tuæ. * Tamen 3
obsecro te, vt assumas tibi animalia
siue seruitia, & vadas ad Gabelum in
Rages ciuitatem Medorum : reddas-
que ei chirographum suum, & reci-
pias ab eo pecuniam, & roges eum ve-
nire ad nuptias meas. * Scis enim ipse 4
quoniam numerat pater meus dies: B
& si tardauero vno die plus, contri-
statur anima eius. * Et certè vides quo- 5
modo adiurauit me Raguel, cuius ad-
iuramentum spernere non possum.
* Tunc Raphaël assumens quattuor 6
ex seruis Raguelis, & duos camelos,
in Rages ciuitatem Medorum perre-
xit : & inueniens Gabelum, reddidit
ei chirographum suum, & recepit ab
eo omnem pecuniam. * Indicauitque 7
ei de Tobia filio Tobiæ, omnia quæ C
gesta sunt: fecitque eum secum venire
ad nuptias. * Cumque ingressus esset 8
domum Raguelis, inuenit Tobiam dis-
cumbentem : & exiliens, osculati sunt
se inuicem : & fleuit Gabelus, bene-
dixitque Deum, * & dixit : Benedicat 9
te Deus Israël, quia filius es optimi
viri, & iusti, & timentis Deum, &
10 eleemosynas facientis: * & dicatur be-
nedictio super vxorem tuam, & super
11 parentes vestros : * & videatis filios
D vestros, & filios filiorum vestrorum,
vsque in tertiam & quartam genera-
tionem : & sit semen vestrum benedi-
ctum à Deo Israël, qui regnat in sæcu-
12 la sæculorum. * Cumque omnes di-
xissent. Amen, accesserunt ad conui-
uium, sed & cum timore Domini nu-
ptiarum conuiuium exercebant.

CAP. X.

Parentes Tobiæ longam eius moram anxiè queruntur, ille autem ægrè obtinet, vt à Raguele dimittatur, accepta dote & vxore : porrò Raguel illis benè precando, admonet filiam de officio matris familias.

1 CVm verò moras faceret Tobias,
A causa nuptiarum, solicitus erat
pater eius Tobias, dicens : Putas qua-
re moratur filius meus, aut quare de-
2 tentus est ibi? * Putasne Gabelus mor-
tuus est, & nemo reddet illi pecuniã?
3 * Cœpit autem contristari nimis ipse,
& Anna vxor eius cum eo : & cœpe-
runt ambo simul flere : eò quòd die
statuto minimè reuerteretur filius eo-
4 rum ad eos. * Flebat igitur mater eius
irremediabilibus lacrymis, atque di-
cebat : Heu heu me, fili mi, vt quid
te misimus peregrinari, lumen ocu-
lorum nostrorum, baculum senectu-
B tis nostræ, solatium vitæ nostræ, spem
5 posteritatis nostræ? * Omnia simul
in te vno habentes, te non debuimus
6 dimittere à nobis. * Cui dicebat To-
bias : Tace, & noli turbari, sanus est
filius noster : satis fidelis est vir ille,
7 cum quo misimus eum. * Illa autem
nullo modo consolari poterat, sed
quotidie exiliens circumspiciebat, &
circuibat vias omnes, per quas spes
remeandi videbatur, vt procul vide-
8 ret eum, si fieri posset, venientem. * At
C verò Raguel dicebat ad generum
suum : Mane hîc, & ego mittam nun-
tium salutis de te ad Tobiam patrem
9 tuum. * Cui Tobias ait : Ego noui,
quia pater meus & mater mea modò
dies computant, & cruciatur spiritus
10 eorum in ipsis. * Cumque verbis mul-
tis rogaret Raguel Tobiam, & ille ei
nulla ratione vellet audire, tradidit ei
Saram, & dimidiam partem omnis
substantiæ suæ in pueris, in puellis, in
pecudibus, in camelis, & in vaccis, &
in pecunia multa : & saluum atque
gaudentem dimisit eum à se, * dicens:
11 Angelus Domini sanctus sit in itinere
D vestro, perducatque vos incolumes,

& inueniatis omnia rectè circa pa-
rentes vestros, & videant oculi mei
filios vestros priusquam moriar. * Et 12
apprehendentes parentes filiã suam,
osculati sunt eam, & dimiserunt ire:
* monentes eam honorare soceros, 13
diligere maritum, regere familiam,
gubernare domum, & se ipsam irre-
prehensibilem exhibere.

CAP. XI.

*Relictis in itinere Sara reliquaque fa-
milia, Tobias & Raphael præceden-
tes, læte à parentibus Tobiæ exci-
piuntur: quo patris oculos felle ie-
coris liniente, ille visum recipit; qua-
propter actis Deo gratiis, post aduen-
tum Saræ ac familiæ septem diebus
læti epulantur.*

CVmque reuerterentur, peruene- 1
runt ad Charan, quæ est in me- A
dio itinere contra Niniuen, vndeci-
mo die. * Dixitque Angelus: Tobia 2
frater, scis quemadmodum reliquisti
patrem tuum. * Si placet itaque tibi, 3
præcedamus, & lento gradu sequan-
tur iter nostrum familiæ, simul cum
coniuge tua, & cum animalibus.
* Cumque hoc placuisset vt irent, di- 4
xit Raphaël ad Tobiam: Tolle tecum
ex felle piscis: erit enim necessarium.
Tulit itaque Tobias ex felle illo, &
abierunt. * Anna autem sedebat secus 5
viam, quotidie in supercilio montis,
vnde respicere poterat de longinquo.
* Et dum ex eodem loco specularetur 6
aduentum eius, vidit à longè, & illi- B
cò agnouit venientem filium suum:
currensque nuntiauit viro suo, dicens:
Ecce venit filius tuus. * Dixitque Ra- 7
phael ad Tobiam: At vbi introieris
domum tuam, statim adora Domi-
num Deum tuum: & gratias agens ei,
accede ad patrem tuum, & osculare
eum. * Statimque lini super oculos 8
eius ex felle isto piscis, quod portas
tecum. scias enim quoniam mox ape-
rientur oculi eius, & videbit pater
tuus lumen cæli, & in aspectu tuo
gaudebit. * Tunc præcucurrit canis, 9
qui simul fuerat in via: & quasi nun- C
tius adueniens, blandimento suæ cau-
dæ gaudebat. * Et consurgens cæcus 10
pater eius, cœpit offendens pedibus
currere: & data manu puero, occurrit
obuiam filio suo. * Et suscipiens oscu- 11
latus est eum cum vxore sua, & cœpe-
runt ambo flere præ gaudio. * Cumque 12
adorassent Deum, & gratias egissent,
consederunt. * Tunc sumens Tobias 13
de felle piscis, liniuit oculos patris
sui. * Et sustinuit quasi dimidiam ferè 14
horam: & cœpit albugo ex oculis
eius, quasi membrana oui, egredi.
15 * Quam apprehendens Tobias traxit
ab oculis eius, statimque visum rece-
16 pit. * Et glorificabant Deum, ipse vi-
delicet, & vxor eius, & omnes qui
17 sciebant eum. * Dicebatque Tobias:
D Benedico te Domine Deus Israël, quia
tu castigasti me, & tu saluasti me: &
ecce ego video Tobiam filium meum.
18 * Ingressa est etiam post septem dies
Sara vxor filij eius, & omnis familia
sana, & pecora, & cameli, & pe-
cunia multa vxoris: sed & illa pe-
19 cunia, quam receperat à Gabelo: * &
narrantibus parentibus suis omnia be-
neficia Dei, quæ fecisset circa eum
20 per hominem qui eum duxerat. * Ve-
neruntque Achior & Nabath con-
sobrini, Tobiæ, gaudentes ad To-
biam, & congratulantes ei de omni-
bus bonis, quæ circa illum ostende-
rat Deus. * Et per septem dies epulan-
tes, omnes cum gaudio magno gauisi
sunt.

CAP. XII.

*Tobias cum filio de mercede Raphaelis
consultans, auditisque quæ sibi ac fi-
lio præstiterat beneficiis, medietatem
offert omnium quæ attulerant: at ille
se Dei Angelum declarat, & post
reuelata alia mysteria in cælum sub-
leuatur; quo facto, isti in terram po-
niruentes Deum benedicunt.*

1 TVnc vocauit ad se Tobias filium
A suum, dixitque ei: Quid possu-
mus date viro isti sancto, qui venit
2 tecum? * Respondens Tobias, dixit
patri suo: Pater, quam mercedem da-
bimus ei? aut quid dignum poterit
3 esse beneficiis eius? * Me duxit & re-
duxit sanum, pecuniam à Gabelo ipse
recepit, vxorem ipse me habere fecit,
& dæmonium ab ea ipse compescuit,
gaudium parentibus eius fecit, me-
ipsum à deuoratione piscis eripuit, te
quoque videre fecit lumen cæli, &
bonis omnibus per eum repleti su-
mus. Quid illi ad hæc poterimus di-
4 gnum dare? * Sed peto te pater mi, vt
B roges eum, si fortè dignabitur medie-
tatem de omnibus, quæ allata sunt,
5 sibi assumere. * Et vocantes eum, pa-
ter scilicet & filius, tulerunt eum in
partem: & rogare cœperunt, vt digna-
retur dimidiam partem omnium, quæ
6 attulerant, acceptam habere. * Tunc
dixit eis occultè: Benedicite Deum
cæli, & coram omnibus viuentibus
confitemini ei, quia fecit vobiscum
7 misericordiam suam. * Etenim sacra-
mentum regis abscondere bonum est;
opera autem Dei reuelare & confiteri
8 honorificum est. * Bona est oratio cum
ieiunio, & eleemosyna magis quàm
thesauros

thesauros auri recondere : * quoniam 9
eleemosyna à morte liberat , & ipsa
est, quæ purgat peccata, & facit inue-
nire misericordiam & vitã æternam.
* Qui autem faciunt peccatum, & ini- 10
quitatem , hostes sunt animæ suæ. C
* Manifesto ergo vobis veritatem , & 11
non abscondam à vobis occultum ser-
monem. * Quando orabas cum lacry- 12
mis , & sepeliebas mortuos , & dere-
linquebas prandiũ tuum , & mortuos
abscondebas per diem in domo tua,
& nocte sepeliebas eos , ego obtuli
orationem tuam Domino. * Et quia 13
acceptus eras Deo , necesse fuit , vt
tentatio probaret te.* Et nũc misit me 14
Dominus vt curarem te, & Sarã vxo-
rem filij tui à dæmonio liberarem.
* Ego enim sum Raphaël Angelus, 15
vnus ex septem,qui astamus ante Do-
minum.* Cumque hæc audissent, tur- 16
bati sunt, & trementes ceciderunt su-
per terram in faciem suam *Dixitque 17
eis Angelus:Pax vobis,nolite timere.
* Etenim cùm essem vobiscum,per vo- 18
luntatem Dei eram:ipsum benedicite, D
& cantate illi. * Videbar quidem vo- 19
biscum manducare,& bibere : sed ego
cibo inuisibili,& potu, qui ab homini-
bus videri non potest,vtor. * Tempus 20
est ergo vt reuertar ad eum , qui me
misit : vos autem benedicite Deum,&
narrate omnia mirabilia eius. * Et 21
cùm hæc dixisset, ab aspectu eorum
ablatus est, & vltrà eum videre non
potuerunt.* Tunc prostrati per horas
tres in faciem , benedixerunt Deum:
& exurgentes narrauerunt omnia mi-
rabilia eius.

CAP. XIII.

Tobias senior benedicit ac confitetur Domino, & vniuersos ad idipsum hortatur; prophetat quoque de restitutione & magna felicitate futura Ierusalem.

1 APeriens autem Tobias senior os
suum , benedixit Dominum , & A
dixit:Magnus es Domine in æternum,
& in omnia sæcula regnum tuum
2 * ‖ quoniam tu flagellas & saluas : de-
ducis ad inferos : & reducis:& non est
3 qui effugiat manum tuam.* Confite-
mini Domino filii Israël, & in con-
4 spectu gentium laudate eum ? * quo-
niam ideò dispersit vos inter gentes,
quæ ignorant eum , vt vos enarretis
mirabilia eius, & faciatis scire eos,
quia non est alius Deus omnipotens
5 præter eum * Ipse castigauit nos pro-
pter iniquitates nostras : & ipse salua-
bit nos propter misericordiam suam.
6 * Aspiciet ergo quæ fecit nobiscum,&
B cum timore & tremore confitemini

‖ Deut. 32. f. 29. 1. Reg. 2. a. 6. Sup. 16. b. 13.

illi : regemque sæculorum exaltate in
7 operibus vestris.* Ego autem in terra
captiuitatis meæ confitebor illi : quo-
niam ostendit maiestatem suam in
8 gentem peccatricem. * Conuertimini
itaque peccatores , & facite iustitiam
coram Deo , credentes quòd faciet
9 vobiscum misericordiam suam.* Ego
autem,& anima mea,in eo lætabimur.
10 * Benedicite Dominum omnes electi
eius:agite dies lætitiæ, & confitemini
11 illi.* Ierusalem ciuitas Dei,castigauit
te Dominus in operibus manuum tua-
12 rum. * Confitere Domino in bonis
C tuis, & benedic Deum sæculorum , vt
reædificet in te tabernaculum suum,
& reuocet ad te omnes captiuos , &
gaudeas in omnia sæcula sæculorum.
13 * Luce splendida fulgebis : & omnes
14 fines terræ adorabunt te. * ‖ Nationes ‖ Isa. 60. a. 5.
ex longinquo ad te venient : & mu-
nera deferentes, adorabunt in te Do-
minum , & terram tuam in sanctifica-
15 tionem habebunt.* Nomen enim ma-
16 gnum inuocabunt in te. * Maledicti
erunt qui contempserint te : & con-
demnati erunt omnes qui blasphema-
uerint te:benedictique erunt qui ædi-
17 ficauerint te. * Tu autem lætaberis in
D filiis tuis,quoniam omnes benedicen-
tur,& congregabuntur ad Dominum.
18 * Beati omnes qui diligunt te , & qui
19 gaudent super pace tua. * Anima mea
benedic Dominum , quoniam libera-
uit Ierusalem ciuitatem suam à cũctis
tribulationibus eius. Dominus Deus
20 noster.* Beatus ero, si fuerint reliquiæ
seminis mei ad videndam claritatem
21 Ierusalem.* ‖ Portæ Ierusalem ex sap- ‖ Apoc. 21. c. 18.
phiro & smaragdo ædificabuntur : &
ex lapide pretioso omnis circuitus
22 murorum eius. * Ex lapide candido
& mundo omnes plateæ eius sternen-
tur : & per vicos eius alleluia cantabi-
23 tur.* Benedictus Dominus,qui exalta-
uit eam , & sit regnum eius in sæcula
sæculorum super eam. Amen.

CAP. XIV.

Tobias senior moriturus completis 102. ætatis suæ annis , filium ac nepotes ad pietatem hortatur, vtque sepultis parentibus è Niniue migrent, quam euertendam dicit, & Ierusalem instaurandam, quod filius obseruans , tandem ad soceros reuertitur, ibique completis 99. annis moritur.

1 ET consummati sunt sermones To-
A biæ.Et postquam illuminatus est
Tobias , vixit annis quadraginta duo-
bus , & vidit filios nepotum suorum.
2 * Completis itaque annis cẽtum duo-
bus, sepultus est honorificè in Nini-
3 ue. * Quinquaginta namque & sex
annorum

annorum lumen oculorum amisit, se-
xagenarius verò recepit. * Reliquum 4
verò vitæ suæ in gaudio fuit, & cum
bono profectu timoris Dei perrexit
in pace. * In hora autem mortis suæ 5
vocauit ad se Tobiam filium suum, &
septem iuuenes filios eius nepotes
suos, dixitque eis:* Propè erit interi- 6
tus Niniue:non enim excidit verbum
2.Esdr. Domini: & || fratres nostri, qui di- B
3.b.8. spersi sunt à terra Israël, reuertentur
ad eam.* Omnis autem deserta terra 7
eius replebitur,& domus Dei, quæ in
ea incensa est, iterùm reædificantur:
ibique reuertentur omnes timentes
Deum, * & relinquent gentes idola 8
sua, & venient in Ierusalem, & inha-
bitabunt in ea, * & gaudebunt in ea 9
omnes reges terræ, adorantes regem
Israël. * Audite ergo filij mei patrem 10
vestrum:Seruite Domino in veritate,
& inquirite vt faciatis quæ placita
sunt illi: * & filiis vestris mandate vt 11
faciant iustitias & eleemosynas, vt C
sint memores Dei,& benedicant eum
in omni tempore in veritate & in to-
ta virtute sua. * Nunc ergo filij au- 12
dite me, & nolite manere hic: sed
quacumque die sepelieritis matrem
vestram circa me in vno sepulchro,ex
eo dirigite gressus vestros vt exeatis
hinc: * video enim quia iniquitas eius 13
finem dabit ei. * Factum est autem 14
post obitum matris suæ, Tobias abs- D
cessit ex Niniue cum vxore sua, & fi-
liis,& filiorum filiis, & reuersus est ad
soceros suos. * inuenitque eos inco- 15
lumes in senectute bona: & curam
eorum gessit, & ipse clausit oculos
eorum:& omnem hereditatem domus
Raguëlis ipse percepit:viditque quin-
tam generationem,filios filiorum suo-
rum. * Et completis annis nonagin- 16
tanouem in timore Domini,cum gau-
dio sepelierunt eum. * Omnis autem 17
cognatio eius, & omnis generatio
eius, in bona vita,& in sancta conuer-
satione permansit, ita vt accepti es-
sent tam Deo, quàm hominibus, &
cunctis habitantibus in terra.

LIBER IVDITH.

CAPVT I.

Nabuchodonosor victo rege Medorum, cunctis regnis imperare cupiens, nuntios ad ea mittit, quibus absque honore remissis, indignatus iurat se id vlturum.

ARphaxad itaque, rex Medo- 1
rum,subiugauerat multas gen- A
tes imperio suo, & ipse ædi-
ficauit ciuitatem potentissimam, quam
2 appellauit Ecbatanis, * ex lapidibus
quadratis & sectis: fecit muros eius
in latitudinem cubitorum septuagin-
ta, & in altitudinem cubitorum tri-
ginta, turres verò eius posuit in alti-
3 tudinem cubitorum centum. * Per
B quadrum verò earum, latus vtrumque
vicenorum pedum spatio tendebatur,
posuitque portas eius in altitudinem
4 turrium: * & gloriabatur quasi po-
tens in potentia exercitus sui, & in
5 gloria quadrigarum suarum. * Anno
igitur duodecimo regni sui: Nabu-
chodonosor rex Assyriorum, qui re-
gnabat in Niniue ciuitate magna, pu-
gnauit contra Arphaxad, & obtinuit
6 eum * in campo magno, qui appella-
C tur Ragau, circa Euphraten, & Ti-
grin, & Iadason, in campo Erioch re-
7 gis Elicorum.*Tunc exaltatum est re-
gnum Nabuchodonosor, & cor eius
eleuatum est: & misit ad omnes, qui
habitabant in Cilicia, & Damasco, &
8 Libano, * & ad gentes quæ sunt in
Carmelo, & Cedar, & inhabitantes
Galilæam in campo magno Esdrelon,
9 * & ad omnes qui erant in Samaria,&
D trans flumen Iordanem vsque ad Ie-
rusalem, & omnem terram Iesse, quo-
vsque perueniatur ad terminos Æ-
10 thiopiæ. * Ad hos omnes misit nun-
tios Nabuchodonosor rex Assyriorũ:
11 * qui omnes vno animo contradixe-
runt,& remiserunt eos vacuos, & sine
12 honore abiecerunt. * Tunc indigna-
tus Nabuchodonosor rex aduersus
omnẽ terram illam, iurauit per thro-
num & regnum suum, quòd defende-
ret se de omnibus regionibus his.

CAP. II.

Holofernes à Nabuchodonosor mittitur, omnia regna & populos vastaturus: describitur potentia exercitus ipsius: multisque locis per ipsum expugnatis, vehemens timor vniuersos inuasit.

1 ANno tertiodecimo Nabuchodo-
A nosor regis, vigesima & secunda
die mensis primi, factum est verbum
in domo Nabuchodonosor regis As-
2 syriorum, vt defenderet se. * Voca-
uitque omnes maiores natu, omnes-
que duces,& bellatores suos,& habuit
3 cum eis mysterium consilij sui:*dixit-
que cogitationem suam in eo esse, vt
omnem terram suo subiugaret impe-
4 rio. * Quod dictum cùm placuisset
omnibus, vocauit Nabuchodonosor
rex Holofernem principem militiæ
5 suæ, * & dixit ei: Egredere aduersus
omne regnũ Occidentis, & cõtra eos
præcipuè, qui contempserunt impe-
6 rium meum. *Non parcet oculus tuus

vlli

illi regno, omnemque vrbem muni- B
tam subiugabis mihi.* Tunc Holofer- 7
nes vocauit duces,& magistratus vir-
tutis Assyriorum;& dinumerauit vi-
ros in expeditionem,sicut præcepit ei
rex, centum viginti millia peditum pu-
gnatorum, & equitum sagittariorum
duodecim millia.* Omnemque expe- 8
ditionem suam fecit præire in multi-
tudine innumerabilium camelorum,
cum his quæ exercitibus sufficerent
copiosè, boum quoque armenta, gre-
gesque ouium, quorum non erat nu-
merus.* Frumentum ex omni Syria 9
in transitu suo parari constituit.* Au- 10
rum verò,& argentum,de domo regis
assumpsit multum nimis. * Et profe- 11
ctus est ipse, & omnis exercitus, cum C
quadrigis, & equitibus,& sagittariis,
qui cooperuerunt faciem terræ, sicut
locustæ.* Cumque pertransisset fines 12
Assyriorum, venit ad magnos mon-
tes Ange, qui sunt à sinistro Ciliciæ,
ascenditque omnia castella eorum, &
obtinuit omnem munitionem. * Ef- 13
fregit autem ciuitatem opinatissimam
Melothi, prædauitque omnes filios
Tharsis,& filios Ismaël,qui erant con-
tra faciem deserti, & ad austrum ter-
ræ Cellon.* Et transiuit Euphraten,& 14
venit in Mesopotamiam:& fregit om- D
nes ciuitates excelsas,quæ erant ibi, à
torrente Mambre vsquequò peruenia-
tur ad mare: * & occupauit terminos 15
eius, à Cilicia vsque ad fines Iapheth,
qui sunt ad austrum. * Abduxitque 16
omnes filios Madian, & prædauit
omnem locupletationem eorum, om-
nesque resistentes sibi occidit in ore
gladii.*Et post hæc descendit in cam- 17
pos Damasci in diebus messis, & suc-
cendit omnia sata, omnesque arbo-
res & vineas fecit incidi: * & cecidit 18
timor illius super omnes inhabitantes
terram.

CAP. III.

Holoferni se vltrò dedunt vniuersarum vrbium ac prouinciarum principes,ex quibus auxiliares sibi assumit, & tamen ipsorum ciuitates ac deos destruit, quò solus Nabuchodonosor deus habeatur.

TVnc miserunt legatos suos, vni- 1
uersarum vrbium ac prouincia- A
rum reges ac principes, Syriæ scilicet
Mesopotamiæ, & Syriæ Sobal, & Li-
byæ, atque Ciliciæ, qui venientes ad
Holofernem,dixerunt: * Desinat indi- 2
gnatio tua circa nos: Melius est enim
vt viuentes seruiamus Nabuchodono-
sor regi magno, & subditi simus ti-
bi, quàm morientes cum interitu no-
stro ipsi seruitutis nostræ damna pa-
3 tiamur. * Omnis ciuitas nostra, om-
nisque possessio, omnes montes, &
B colles, & campi, & armenta boum,
gregesque ouium,& caprarum, equo-
rumque & camelorum, & vniuersæ
facultates nostræ, atque familiæ, in
4 conspectu tuo sunt: * sint omnia no-
5 stra sub lege tua. * Nos, & filii nostri,
6 serui tui sumus. * Veni nobis pacifi-
cus dominus, & vtere seruitio nostro,
7 sicut placuerit tibi. * Tunc descendit
de montibus cum equitibus in virtute
magna,& obtinuit omnem ciuitatem,
8 & omnem inhabitantem terram.* De
C vniuersis autem vrbibus assumpsit si-
bi auxiliarios viros fortes, & electos
9 ad bellum. * Tantusque metus pro-
uinciis illis incubuit, vt vniuersarum
vrbium habitatores principes, & ho-
norati simul cum populis,exirent ob-
10 uiam venienti,* excipientes eum cum
coronis, & lampadibus, ducentes
11 choros in tympanis, & tibiis. * Nec
ista tamen facientes, ferocitatem eius
12 pectoris mitigare potuerunt: * nam
& ciuitates eorum destruxit, & lucos
13 eorum excidit. * præceperat enim illi
D Nabuchodonosor rex, vt omnes
deos terræ exterminaret, videlicet vt
ipse solus diceretur deus ab his natio-
nibus, quæ potuissent Holofernis po-
14 tentia subiugari.* Pertransiens autem
Syriam Sobal, & omnem Apameam,
omnemque Mesopotamiam, venit ad
15 Idumæos in terram Gabaa, * accepit-
que ciuitates eorum, & sedit ibi per
triginta dies, in quibus diebus aduna-
ri præcepit vniuersum exercitum vir-
tutis suæ,

CAP. IV.

Filij Israel vehementer Holofernem metuentes, hortatu Eliachim sacerdotis sese ieiuniis ac oratione humiliant & affligunt, auxiliumque à Domino implorant.

1 TVnc audientes hæc filii Israel, qui
A habitabant in Terra Iuda, timue-
2 runt valdè à facie eius. * Tremor &
horror inuasit sensus eorum, ne hoc
faceret Ierusalem & templo Domini,
quod fecerat ceteris ciuitatibus &
3 templis earum. * Et miserunt in om-
nem Samariam per circuitum vsque
Iericho, & præoccupauerunt omnes
4 vertices montium: * & muris cir-
cumdederunt vicos suos, & congre-
gauerunt frumēta in præparationem
5 pugnæ. * Sacerdos etiam Eliachim,
scripsit ad vniuersos qui erant contra
B Esdrelon, quæ est contra faciem cam-
pi magni iuxta Dothain, & vniuer-
sos, per quos viæ transitus esse pote-
rat, * vt obtinerent ascensus mōtium,

per

per quos via esse poterat ad Ierusa-
lem, & illi custodirent vbi angustū
iter esse poterat inter montes. * Et 7
fecerunt filii Israel, secundùm quod
cōstituerat eis sacerdos Domini Elia-
chim.*Et clamauit omnis populus ad 8
Dominum instantia magna, & humi-
liauerunt animas suas in ieiuniis, &
orationibus, ipsi & mulieres eorum.
* Et induerunt se Sacerdotes ciliciis, 9
& infantes prostrauerunt contra fa-
ciem templi Domini, & altare Do-
mini operuerunt cilicio: & clama- 10
uerunt ad Dominum Deum Israel C
vnanimiter, ne darentur in prædam
infantes eorum, & vxores eorum in
diuisionē, & ciuitates eorum in ex-
terminium, & sancta eorum in pol-
lutionē, & fierent opprobrium Gen-
tibus. * Tunc Eliachim, sacerdos Do- 11
mini magnus, circuiuit omnē Israel,
allocutusque est eos,* dicens: Scitote 12
quoniam exaudiet Dominus preces
vestras, si manentes permanseritis in
‖ Exod. ieiuniis, & orationibus in conspectu
17.d.12. Domini. * ‖ Memores estote Moy- 13
si serui Domini, qui Amalec confi-
dentem in virtute sua, & in potentia
sua, & in exercitu suo, & in clypeis
suis, & in curribus suis, & in equiti-
bus suis, non ferro pugnando, sed
precibus sanctis orando deiecit: * sic D
erunt vniuersi hostes Israel: si per- 14
seraueritis in hoc opere, quod cœ-
pistis. * Ad hanc igitur exhortatio- 15
nem eius deprecantes Dominū, per-
manebant in conspectu Domini, * ita 16
vt etiam, hi qui offerebant Domino
holocausta, præcincti ciliciis offer-
rent sacrificia Domino, & erat cinis
super capita eorum. * Et ex toto cor- 17
de suo omnes orabant Deum, vt visi-
taret populum suum Israel.

CAP. V.

Rogatus ab Holoferne Achior dux Ammonitarum de genere Israelitarum, enarrat Dei mirabilia circa populum Israeliticum, monetque ne temerè contra illos pugnet: quibus auditis, indignantur ipsi Achior principes Holofernis.

NVntiatúmque est Holoferni prin- 1
cipi militiæ Assyriorum, quòd A
filii Israel prępararent se ad resisten-
dū, ac montium itinera conclusissent,
* & furore nimio exarsit in iracundia 2
magna, vocauitque omnes principes
Moab & duces Ammon, * & dixit 3
eis: Dicite mihi quis sit populus iste,
qui montana obsidet: aut quæ, &
quales, & quantæ sint ciuitates eorū:
quæ etiam sit virtus eorum, aut quæ
sit multitudo eorū: vel quis rex mi-
4 litiæ illorū: * & quare præ omnibus,
qui habitant in Oriente, isti contem-
pserunt nos, & non exierunt obuiàm
nobis, vt susciperent nos cum pace?
5 * Tunc Achior dux omnium filiorum
Ammon respondens, ait: Si digneris
audire domine mi, dicam veritatem
in conspectu tuo, de populo isto, qui
in montanis habitat, & non egredie-
6 tur verbū falsum ex ore meo. * Po-
pulus iste ex progenie Chaldæorum
7 est. * ‖ hic primùm in Mesopotamia ‖ Gen.11
B habitauit, quoniam noluerunt sequi d.31.
deos patrū suorum, qui erant in Ter-
8 ra Chaldæorum. * Deserentes itaque
ceremonias patrum suorum, quæ in
9 multitudine deorum erant, * vnum
Deum cæli coluerunt, ‖ qui & præce- ‖ Gen.12
pit eis vt exirent inde, & habitarent a.1.
in Charan. Cumque operuisset om-
nem terrā fames, ‖ descenderunt in ‖ Gen.
Aegyptū, illicq; per quadringentos 46.a.2.
annos sic multiplicati sunt, vt dinu-
merari eorum non posset exercitus.
10 * Cumque grauaret eos rex Aegypti,
atque in ædificationibus vrbium sua-
rum in luto & latere subiugasset eos,
clamauerunt ad Dominum suum, &
percussit totam Terram Aegypti pla-
11 gis variis. * ‖ Cumque eiecissent eos ‖ Exod.
Aegyptii à se, & cessasset plaga ab eis, 14.a.1.
& iterū eos vellent capere, & ad suū
12 seruitiū reuocare, * ‖ fugientibus his ‖ Exod.
Deus cęli mare aperuit, ita vt hinc in- 14.g.29
de aquæ quasi murus solidarentur, &
isti pede sicco fundum maris peram-
13 bulando transirent. * In quo loco dū
innumerabilis exercitus Aegyptiorū
eos persequeretur, ita aquis cooper-
tus est, vt non remaneret vel vnus,
14 qui factum posteris nuntiaret. * E-
gressi verò mare rubrum, deserta Si-
na montis occupauerunt, in quibus
numquam homo habitare potuit, vel
15 filius hominis requieuit.* Illic fontes
C amari obdulcati sunt eis ad bibendū.
& per annos quadraginta annonam
16 de cælo consecuti sunt. * Vbicūque
ingressi sunt sine arcu & sagitta, &
absque scuto & gladio, Deus eorum
17 pugnauit pro eis, & vicit. * Et nō fuit
qui insultaret populo isti, nisi quando
18 recessit à cultu Dñi Dei sui.* Quoties-
cumque autem præter ipsum Deum
suum, alterum coluerunt, dati sunt in
prædam, & in gladiū, & in oppro-
19 briū. * Quotiescumque autem pœ-
nituerunt se recessisse à cultura Dei
sui, dedit eis Deus cæli virtutem resi-
stendi. * Denique Chananæū regem,
20 & Iebusæum, & Pherezęum, & He-
thęum, & Heuęum, & Amorrhęum,
& omnes potentes in Hesebon pro-
strauerunt,

straverunt, & terras eorum, & ciui-
tates eorum ipsi possederunt: * & vs- 21
que dum non peccarent in conspectu
Dei sui, erant cum illis bona: Deus
enim illorum odit iniquitatem. * Nam 22
& ante hos annos, cùm recessissent à
via, quam dederat illis Deus, vt am-
bularét in ea, exterminati sunt prœliis
à multis nationibus, & plurimi eo-
rum captiui abducti sunt in terram
non suam. * Nuper autem reuersi ad 23
Dominum Deum suum, ex dispersio-
ne qua dispersi fuerant, adunati sunt, D
& ascenderunt montana hæc omnia,
& iterùm possident Ierusalē, vbi sunt
sancta eorū. * Nunc ergo mi Dñe, 24
perquire si est aliqua iniquitas eo-
rum in conspectu Dei eorum: ascen-
damus ad illos, quoniā tradens tra-
det illos Deus eorum tibi, & subiuga-
ti erunt sub iugo potentiæ tuæ. * Si 25
verò nō est offensio populi huius co-
ram Deo suo, non poterimus resiste-
re illis: quoniam Deus eorum defen-
det illos, & erimus in opprobrium
vniuersæ terræ. * Et factum est, cùm 26
cessasset loqui Achior verba hæc, ira-
ti sunt omnes magnates Holofernis,
& cogitabant interficere eum, dicen-
tes ad alterutrum: * Quis est iste, qui 27
filios Israel posse dicat resistere regi
Nabuchodonosor, & exercitibus eius,
homines inermes, & sine virtute, &
sine peritia artis pugnæ? * Vt ergo 28
agnoscat Achior quoniam fallit nos,
ascendamus in montana: & cùm ca-
pti fuerint potentes eorum, tunc cū
eisdem gladio transuerberabitur: * vt
sciat omnis gens, quoniam Nabucho-
donosor deus terræ est, & præter
ipsum alius non est.

CAP. VI.

Iratus Holofernes iubet Achior duci in Bethuliam, vt ea deuicta simul puniatur, ac serui à fundibulariis repulsi, eum arbori alligant: quem solutum filii Israel cognita causa benignè consolantur, Deum humiliter implorantes.

FActum est autem cùm cessassent 1
loqui, indignatus Holofernes ve- A
hementer, dixit ad Achior: * Quoniā 2
prophetasti nobis dicens, quòd gens
Israel defendatur à Deo suo, vt ostē-
dam tibi quoniam non est Deus, ni-
si Nabuchodonosor: * cùm percusse- 3
rimus eos omnes, sicut hominem
vnum, tunc & ipse cum illis Assyrio-
rum gladio interibis, & omnis Israel
tecum perditione disperiet: * & pro- 4
babis quoniā Nabuchodonosor do-
minus sit vniuersæ terræ: tuncq; gla-
dius militiæ meæ transiet per latera
tua, & confixus cades inter vulnera-
tos Israel, & non respirabis vltrà, do-
5 nec extermineris cum illis. * Porrò
autem si prophetiā tuam veram exi-
stimas, non concidat vultus tuus, &
pallor, qui faciem tuā obtinet, absce-
dat à te, si verba mea hæc putas im-
6 pleri non posse. * Vt autem noueris
B quia simul cum illis hæc experieris,
ecce ex hac hora illorum populo so-
ciaberis, vt, dū dignas mei gladii pœ-
nas exceperint, ipse simul vltioni sub-
7 iaceas. * Tunc Holofernes præcepit
seruis suis vt cōprehēderent Achior,
& perducerent eum in Bethuliam, &
traderent eum in manus filiorum Is-
8 rael. * Et accipientes eum serui Holo-
fernis, profecti sunt per campestria:
sed cùm appropinquassent ad monta-
na, exierunt contra eos fundibularii.
9 * Illi autem diuertentes à latere mō-
tis, ligauerunt Achior ad arborē ma-
nibus & pedibus, & sic vinctum re-
stibus dimiserunt eū, & reuersi sunt
10 ad dominum suum. * Porrò filii Is-
rael descendentes de Bethulia, vene-
C runt ad eum: Quem soluentes duxe-
runt ad Bethuliam, atque in medium
populi illum statuentes, percunctati
sunt quid rerū esset, quòd illum vin-
11 ctum Assyrii reliquissent. * In diebus
illis erant illic principes, Ozias filius
Micha de tribu Simeon, & Charmi,
12 qui & Gothoniel. * In medio itaque
seniorum, & in conspectu omnium,
Achior dixit omnia quę locutus ipse
fuerat ab Holoferne interrogatus: &
qualiter populus Holofernis voluis-
set propter hoc verbum interficere
13 eum, * & quemadmodum ipse Ho-
lofernes iratus iusserit eum Israelitis
hac de causa tradi: vt, dum vicerit fi-
lios Israel, tunc & ipsum Achior di-
uersis iubeat interire suppliciis, pro-
pter hoc quòd dixisset: Deus cęli de-
14 fensor eorum est. * ‖ Cūque Achior ‖ Sup. 5. b. 12.
vniuersa hęc exposuisset, omnis po-
pulus cecidit in faciē, adorantes Do-
minū, & communi lamentatione &
fletu vnanimes preces suas Domino
15 effuderunt, * dicentes: Domine Deus
cęli & terrę, intuere superbiam eo-
D rum, & respice ad nostram humili-
tatem, & faciem sanctorum tuorum
attende, & ostende quoniam non de-
relinquis pręsumentes de te: & prę-
sumentes de se, & de sua virtute glo-
16 riantes, humilias. * Finito itaque fle-
tu, & per totam diem oratione popu-
lorum completa, consolati sunt A-
17 chior, * dicentes: Deus patrum no-
strorum, cuius tu virtutem prædica-
sti, ipse tibi hanc dabit vicissitudinē,
vt

vt eorum magis tu interitum videas.
* Cùm verò Dominus Deus noster 18
dederit hanc libertatem seruis suis, sit
& recū Deus in medio nostri:vt sicut
placuerit tibi, ita cum tuis omnibus
conuerseris nobiscum.* Tunc Ozias, 19
finito consilio, suscepit eū in domum
suā, & fecit ei cœnam magnam. * Et 20
vocatis omnibus presbyteris, simul
expleto ieiunio refecerunt. * Posteà 21
verò conuocatus est omnis popu-
lus, & per totam noctem intra eccle-
siam orauerunt, petentes auxilium à
Deo Israel.

CAP. VII.

Holofernes Bethuliam obsidet, ac præciso aquæductu iubet fontes omnes custodiri: quapropter ciues siti cruciati ciuitatem tradere cupiũt: Ozias tamen princeps populi persuadet vt ad quinque dies hoc differatur.

HOlofernes autem altera die præ- 1
cepit exercitibus suis, vt ascēde- A
rent contra Bethuliā. * Erant autem 2
pedites bellatorū centum viginti mil-
lia, & equites viginti duo millia, præ-
ter præparationes virorum illorum,
quos occupauerat captiuitas, & ab-
ducti fuerant de prouinciis & vrbi-
bus vniuersæ iuuentutis. * Omnes 3
parauerunt se pariter ad pugnam
contra filios Israel, & venerunt per
crepidinem montis vsque ad apicem,
qui respicit super Dothain, à loco
qui dicitur Belma, vsque ad Chel-
mon qui est contra Esdrelon. * Filij 4
autem Israel vt viderunt multitudi-
nem illorum, prostrauerunt se super
terram, mittentes cinerem super ca-
pita sua, vnanimes orantes vt Deus
Israel misericordiā suam ostenderet
super populū suum. * Et assumentes 5
arma sua bellica, sederūt per loca, quæ
ad angusti itineris tramitem dirigunt
inter montosa, & erant custodientes
ea tota die & nocte.* Porrò Holofer- 6
nes, dum circuit per gyrum, repe- B
rit quòd fons, qui influebat, aquæ-
ductum illorum à parte australi ex-
tra ciuitatem dirigeret:& incidi præ-
cepit aquæductum illorum. * Erant 7
tamen non longè à muris fontes, ex
quibus furtim videbantur haurire
aquā, ad refocillandum potiùs quam
ad potandum. * Sed filij Ammon & 8
Moab accesserunt ad Holofernē, di-
cētes: Filij Israel, nō in lancea nec in
sagitta cōfidunt, sed mōtes defendūt
illos, & muniunt illos colles in præ-
cipitio constituti. * Vt ergo sine con- 9
gressione pugnæ possis superare eos,
pone custodes fontium, vt non hau-
riant aquam ex eis, & sine gladio in-
terficies eos, vel certè fatigati tradēt
ciuitatem suā, quam putant in mon-
10 tibus positā superari non posse. * Et
placuerunt verba hæc coram Holo-
ferne, & coram satellitibus eius, &
constituit per gyrum centenarios per
11 singulos fontes. * Cūque ista custo-
C dia per dies viginti fuisset expleta, de-
fecerunt cisternæ, & collectiones
aquarū, omnibus habitantibus Bethu-
liam, ita vt non esset intra ciuitatem
vnde satiarentur vel vna die, quoniā
ad mensuram dabatur populis aqua
12 quotidie. * Tunc ad Oziam congre-
gati omnes viri, fœminæque, iuuenes,
& paruuli, omnes simul vna voce
13 * dixerunt: Iudicet Deus inter nos Exo.
& te, quoniā fecisti in nos mala, nolēs 5. d.21.
loqui pacificè cū Assyriis, & propter
hoc vēdidit nos Deus in manibus eo-
14 rū. * Et ideò non est qui adiuuet, cùm
prosternamur ante oculos eorum in
15 siti, & perditione magna. * Et nunc
congregate vniuersos qui in ciuitate
sunt, vt sponte tradamus nos omnes
16 populo Holofernis. * Melius est enim
vt captiui benedicamus Dominum,
viuentes, quàm moriamur, & simus
opprobrium omni carni, cùm vide-
rimus vxores nostras, & infantes no-
17 stros, mori ante oculos nostros. * Cō-
testamur hodie cælum & terram, &
Deum patrū nostrorum, qui vlcisci-
D tur nos secundùm peccata nostra, vt
iam tradatis ciuitatem in manu mili-
tiæ Holofernis, & sit finis noster
breuis in ore gladij, qui longior ef-
18 ficitur in ariditate sitis. * Et cùm
hæc dixissent, factus est fletus &
vlulatus magnus in ecclesia ab om-
nibus, & per multas horas vna voce
19 clamauerunt ad Deum, dicentes: *
Peccauimus cum patribus nostris, Ps. 105
iniustè egimus, iniquitatem feci- a. 6.
20 mus. * Tu, quia pius es, miserere
nostri, aut in tuo flagello vindica
iniquitates nostras, & noli tradere
confitentes te, populo qui ignorat
21 te, * vt non dicant inter Gentes:
22 Vbi est Deus eorum? * Et cùm fati-
gari his clamoribus, & his fletibus
23 lassati siluissent, * exurgens Ozias in-
fusus lacrymis, dixit: Æquo animo
estote fratres, & hos quinque dies ex-
pectemus à Domino misericordiam.
24 * Forsitan enim indignationem suam
abscindet, & dabit gloriam nomini
25 suo. * Si autē transactis quinque die-
bus non venerit adiutorium, facie-
mus hæc verba, quæ locuti estis.

CAP.

CAP. VIII.

Iudith, cuius laus describitur, vacillantes presbyteros & præ angustia deditionem quinto die meditantes obiurgat, quòd tempus Domini miserationi præscripserint, eosque hortatur vt patrum exemplo populum ad patientiam animent, ac pro se Deum precentur, nec factum suum scrutentur.

ET factũ est, cùm audisset hæc ver- 1
ba Iudith vidua, quæ erat filia A
Merari, filii Idox, filii Ioseph, filii O-
ziæ, filii Elai, filii Iãnor, filii Gedeon,
filii Raphaim, filii Achitob, filii Mel-
chiæ, filii Enan, filii Nathaniæ, filii Sa-
lathiel, filii Simeon, filii Ruben: * & 2
vir eius fuit Manasses, qui mortuus
est in diebus messis hordeaceæ: * insta- 3
bat enim super alligantes manipulos
in campo, & venit æstus super caput
eius, & mortuus est in Bethulia ciui-
tate sua, & sepultus est illic cũ patri-
bus suis. * Erat autẽ Iudith relicta eius 4
vidua iam annis tribus, & mensibus
sex. * Et in superioribus domus suæ 5
fecit sibi secretum cubiculum, in quo
cũ puellis suis clausa morabatur, * & 6
habẽs super lumbos suos ciliciũ, ieiu-
nabat omnibus diebus vitæ suæ, præ-
ter sabbata, & neomenias, & festa do-
mus Israel. * Erat autẽ eleganti aspe- 7
ctu nimis, cui vir suus reliquerat di-
uitias multas, & familiam copiosam,
ac possessiones armentis boũ & gre-
gibus ouiũ plenas. * Et erat hæc in o- 8
mnibus famosissima, quoniã timebat
Dñm valdè, nec erat qui loqueretur
de illa verbum malum. * Hæc itaque 9
cùm audisset, quoniam Ozias promi-
sisset quòd trãsacto quinto die trade-
ret ciuitatẽ, misit ad presbyteros Cha-
bri & Charmi. * Et venerunt ad illã, 10
& dixit illis: Quod est hoc verbum, B
in quo cõsensit Ozias, vt tradat ciui-
tatem Assyriis, si intra quinque dies
non venerit vobis adiutoriũ? * Et qui 11
estis vos, qui tentatis Dñm? * Non est 12
iste sermo, qui misericordiam prouo-
cet, sed potiùs qui iram excitet, & fu-
rorẽ accendat. * Posuistis vos tẽpus 13
miserationis Dñi, & in arbitrium ve-
strum, diem constituistis ei. * Sed quia 14
patiens Dominus est, in hoc ipso pœ-
niteamus, & indulgentiam eius fusis
lacrymis postulemus: * nõ enim quasi 15
homo, sic Deus comminabitur, neq;
sicut filius hominis ad iracundiam
inflammabitur. * Et ideò humiliemus 16
illi animas nostras, & in spiritu con-
stituti humiliato, seruientes illi, * di- 17
camus flentes Domino, vt secundùm
voluntatem suam sic faciat nobiscum
misericordiam suam: vt sicut contur-
batum est cor nostrum in superbia
eorum, ita etiam de nostra humilita-
18 te gloriemur: * quoniam non sumus
secuti peccata patrum nostrorũ, qui
dereliquerunt Deum suum, & adora-
19 uerunt deos alienos, * pro quo scele-
re dati sunt in gladium, & in rapinã,
& in confusionem inimicis suis: nos
autem alterum Deum nescimus præ-
20 ter ipsum. * Expectemus humiles con-
C solationem eius, & exquiret sangui-
nem nostrum de afflictionibus ini-
micorum nostrorum, & humiliabit
omnes Gentes, quæcumque insur-
gunt contra nos, & faciet illas sine
21 honore Dominus Deus noster. * Et
nunc fratres, quoniam vos estis pre-
sbyteri in populo Dei, & ex vobis pẽ-
det anima illorum, ad eloquium ve-
strum corda eorum erigite, vt memo-
res sint, quia tẽtati sunt patres nostri
vt probarentur, si verè colerent Deũ
22 suũ. * ‖ Memores esse debent, quo- ‖ Gen.
modo pater noster Abraham tenta- 22.a.1.
tus est, & per multas tribulationes
probatus, Dei amicus effectus est.
23 * Sic Isaac, sic Iacob, sic Moyses, &
omnes qui placuerunt Deo, per mul-
tas tribulationes transierunt fideles.
24 * Illi autem, qui tentationes non su-
sceperunt cum timore Domini, &
impatientiam suam & improperium
murmurationis suæ contra Dominũ
25 protulerunt, * ‖ exterminati sunt ab ‖ 1.Cor.
exterminatore, & à serpentibus per- 10.b.9.
26 ierunt. * Et nos ergo non vlciscamur
27 nos pro his quæ patimur, * sed repu-
D tantes peccatis nostris hæc ipsa sup-
plicia minora esse, flagella Domini,
quibus quasi serui corripimur, ad
emendationẽ, & non ad perditionem
28 nostram euenisse credamus. * Et di-
xerunt illi Ozias, & presbyteri: Om-
nia, quæ locuta es, vera sunt, & non
est in sermonibus tuis vlla reprehen-
29 sio. * Nunc ergo ora pro nobis, quo-
niã mulier sancta es, & timens Deũ.
30 * Et dixit illis Iudith: Sicut quod po-
31 tui loqui, Dei esse cognoscitis: * ita
quod facere disposui, probate si ex
Deo est, & orate vt firmum faciat
32 Deus consilium meum. * Stabitis vos
ad portam nocte ista, & ego exeam
cum abra mea: & orate, vt sicut dixi-
stis, in diebus quinque respiciat Do-
33 minus populum suum Israel. * Vos
autem nolo vt scrutemini actum
meum, & vsque dum renuntiem vo-
bis, nihil aliud fiat, nisi oratio pro me
34 ad Dominum Deum nostrum. * Et
dixit ad eam Ozias princeps Iuda:
Vade in pace, & Dominus sit tecum
in

in vltionem inimicorum nostrorum.
Et reuertentes abierunt.

CAP. IX.

Iudith sese affligens ac humilians, pro populi liberatione prostrata precatur, vtque sibi virtus detur euertendi Holofernem.

QVibus abscedentibus, Iudith in- 1
gressa est oratorium suum: & A
induens se cilicio, posuit cinerem su-
per caput suum: & prosternens se Do-
mino, clamabat ad Dominum, di-
cens: * Dñe Deus patris mei Simeon, 2
‖ Gen. 34.d.29 ‖ qui dedisti illi gladium in defensio-
nem alienigenarum, qui violatores
extiterunt in coinquinatione sua, &
denudauerunt femur virginis in con-
fusionem: * & dedisti mulieres illorũ 3
in prædam, & filias illorum in capti-
uitatem; & omnem prædam in diui-
sionem seruis tuis, qui zelauerunt ze-
lum tuũ: subueni quæso te Domine
Deus meus mihi viduæ. * Tu enim fe- 4
cisti priora, & illa post illa cogitasti:
& hoc factum est quod ipse voluisti. B
* Omnes enim viæ tuæ paratæ sunt, 5
& tua iudicia in tua prouidentia po-
‖ Exod. 14.b.9. suisti. * ‖ Respice castra Assyriorum 6
nunc, sicut tunc castra Aegyptiorũ
videre dignatus es, quãdo post seruos
tuos armati currebant, confidentes in
quadrigis, & in equitatu suo, & in
multitudine bellatorum. * Sed aspe- 7
xisti super castra eorum, & tenebræ
fatigauerunt eos. * Tenuit pedes eorũ 8
abyssus, & aquæ operuerunt eos. * Sic 9
fiant & isti, Domine, qui cõfidunt in C
multitudine sua, & in curribus suis,
& in contis, & in scutis, & in sagittis
suis, & in lanceis gloriantur, * & ne- 10
sciunt quia tu ipse es Deus noster, qui
conteris bella ab initio, & Dominus
nomen est tibi. * Erige brachiũ tuum 11
sicut ab initio, & allide virtutem illo-
rum in virtute tua: cadat virtus eorũ
in iracundia tua, qui promittunt se
violare sancta tua, & polluere taber-
naculum nominis tui, & deiicere gla- 12
dio suo cornu altaris tui. * Fac Dñe,
vt gladio proprio eius superbia am- 13
putetur: * capiatur laqueo oculorum
suorum in me, & percuties eum ex la- 14
biis charitatis meæ. * Da mihi in ani-
mo constantiam, vt contẽnam illum; 15
& virtutem, vt euertã illum. * ‖ Erit D
‖ Iud. 4.d.21. & 5.d.26. enim hoc memoriale nominis tui,
cùm manus feminæ deiecerit eum. 16
* Non enim in multitudine est virtus
tua Domine, neque in equorum viri-
bus voluntas tua est, nec superbi ab
initio placuerunt tibi: sed humilium
& mansuetorum semper tibi placuit
deprecatio. * Deus cælorum, creator 17
aquarum, & Dominus totius creatu-
ræ, exaudi me miseram deprecantem,
& de tua misericordia præsumentẽ.
18 * Memento Domine testamenti tui,
& da verbum in ore meo, & in cor-
de meo consilium corrobora, vt do-
mus tua in sanctificatione tua per-
19 maneat: * & omnes Gentes agno-
scant, quia tu es Deus, & non est
alius præter te.

CAP. X.

Iudith pulcherrima aptissimè ornata Bethuliam cum sua ancilla egreditur, & ab exploratoribus deprehensa ducitur ad Holofernem, qui mox eius capitur pulchritudine.

1 FActum est autem, cùm cessasset
A clamare ad Dominum, surrexit de
loco in quo iacuerat prostrata ad Do-
2 minum. * Vocauitque abram suam,
& descendens in domum suam, ab-
stulit à se cilicium, & exuit se vesti-
3 mentis viduitatis suæ, * & lauit cor-
pus suum, & vnxit se myro optimo,
& discriminauit crinem capitis sui,
& imposuit mitrã super caput suum,
& induit se vestimentis iucunditatis
suæ, induitque sandalia pedibus suis,
assumpsitque dextrariola, & lilia, &
inaures, & annulos, & omnibus or-
4 namentis suis ornauit se. * Cui etiam
Dominus contulit splendorem: quo-
niam omnis ista compositio, non ex
libidine, sed ex virtute pendebat: &
ideò Dominus hanc in illam pulchri-
tudinem ampliauit, vt incomparabili
5 decore omniũ oculis appareret. * Im-
B posuit itaque abræ suæ ascoperam vi-
ni, & vas olei, & polentam, & pala-
thas, & panes, & caseum, & profecta
6 est. * Cumque venissent ad portam
ciuitatis, inuenerunt expectantem
7 Oziam & presbyteros ciuitatis. * Qui
cùm vidissent eam, stupentes mira-
ti sunt nimis pulchritudinem eius.
8 * Nihil tamen interrogantes eam, di-
miserunt transire, dicentes: Deus pa-
trum nostrorum det tibi gratiam, &
omne consilium tui cordis sua virtu-
te corroboret, vt glorietur super te
Ierusalem, & sit nomen tuum in nu-
9 mero sanctorum & iustorum. * Et di-
xerunt hi qui illic erant, omnes vna
10 voce: Fiat, fiat. * Iudith verò orans
Dominum, transiuit per portas ipsa
11 & abra eius. * Factum est autẽ, cùm
descenderet montẽ, circa ortum diei,
occurrerunt ei exploratores Assyrio-
C rum, & tenuerunt eã, dicentes: Vn-
12 de venis? aut quò vadis? * Quæ respõ-
dit: Filia sum Hebræorum, ideò ego
fugi à facie eorum, quoniã futurum
agnoui, quòd dentur vobis in depræ-
dationem,

dationem, pro eo quòd contemnen-
tes vos, noluerunt vltrò tradere sei-
psos, vt inuenirent misericordiam in
conspectu vestro. * Hac de causa co- 13
gitauit mecum, dicens: Vadam ad fa-
ciem principis Holofernis, vt indicē
illi secreta illorum, & ostendam illi
quo aditu possit obtinere eos, ita vt
non cadat vir vnus de exercitu eius.
* Et cùm audissent viri illi verba eius, 14
considerabant faciem eius, & erat in
oculis eorum stupor, quoniam pul-
chritudinem eius mirabantur nimis.
* Et dixerunt ad eam: Conseruasti 15
animam tuam, eò quòd tale reperisti
consilium, vt descenderes ad domi-
num nostrum. * Hoc autem scias, 16
quoniam cùm steteris in conspectu D
eius, benè tibi faciet, & eris gratissima
in corde eius. Duxeruntque illam ad
tabernaculū Holofernis, annuntian-
tes eam. * Cumque intrasset ante faciē 17
eius, statim captus est in suis oculis
Holofernes. * Dixeruntque ad eum 18
satellites eius: Quis contemnat po-
pulum Hebræorum, qui tam decoras
mulieres habent, vt non pro his me-
ritò pugnare contra eos debeamus?
* Videns itaque Iudith Holofernem 19
sedentem in conopeo, quod erat ex
purpura, & auro, & smaragdo, & la-
pidibus pretiosis intextum: * & cùm 20
in faciem eius intendisset, adorauit
eum, prosternens se super terram. Et
eleuauerunt eam serui Holofernis,
iubente domino suo.

CAP. XI.

Iudith ab Holoferne super causa fugæ suæ interrogata imponit illi, speciosam pollicens victoriam.

TVnc Holofernes dixit ei: Æquo 1
animo esto, & noli pauere in cor- A
de tuo: quoniam ego numquam no-
cui viro, qui voluit seruire Nabucho-
donosor regi. * Populus autem tuus, 2
si non contēpsisset me, non leuassem
lanceam meam super eum. * Nunc 3
autem dic mihi, qua ex causa recessi-
sti ab illis, & placuit tibi vt venires ad
nos? * Et dixit illi Iudith: Sume ver- 4
ba ancillæ tuæ, quoniam si secutus
fueris verba ancillæ tuæ, perfectam
rem faciet Dominus tecum. * Viuit 5
enim Nabuchodonosor rex terræ, &
viuit virtus eius, quæ est in te ad cor-
reptionem omnium animarum errā-
tium: quoniam non solùm homines
seruiunt illi per te, sed & bestiæ agri
obtemperant illi. * Nuntiatur enim 6
animi tui industria vniuersis gētibus, B
& indicatum est omni sæculo, quo-
niam tu solus bonus & potens es in
omni regno eius, & disciplina tua om-
7 nibus prouinciis prædicatur. * || Nec || Supr. 5. a. 5.
hoc latet, quod locutus est Achior;
nec illud ignoratur, quod ei iusseris
8 euenire. * Constat enim, Deum no-
strum sic peccatis offensum, vt man-
dauerit per prophetas suos ad popu-
lum, quòd tradat eū pro peccatis suis.
9 * Et quoniā sciunt se offendisse Deū
suum filii Israel, tremor tuus super
10 ipsos est. * Insuper etiam fames inua-
sit eos, & ab ariditate aquæ iam inter
11 mortuos cōputantur. * Denique hoc
ordinant, vt interficiant pecora sua,
12 & bibant sanguinem eorum: * & san-
C cta Domini Dei sui, quæ præcepit
Deus non contingi, in frumento, vi-
no, & oleo, hæc cogitauerunt impen-
dere, & volunt consumere quæ nec
manibus deberent contingere: ergo
quoniā hæc faciunt, certum est quòd
13 in perditionem dabuntur. * Quod
ego ancilla tua cognoscens, fugi ab
illis, & misit me Dominus hæc ipsa
14 nuntiare tibi. * Ego enim ancilla tua
Deum colo, etiam nunc apud te: &
15 exiet ancilla tua, & orabo Deum, * &
dicet mihi quando eis reddat pecca-
tum suum, & veniens nuntiabo tibi,
ita vt ego adducam te per mediam Ie-
rusalē, & habebis omnem populum
Israel, sicut oues, quibus non est pa-
D stor, & non latrabit vel vnus canis
16 contra te: * quoniam hæc mihi dicta
17 sunt per prouidentiam Dei. * Et quo-
niā iratus est illis Deus, hæc ipsa mis-
18 sa sum nuntiare tibi. * Placuerunt au-
tem omnia verba hæc coram Holo-
ferne, & coram pueris eius, & mira-
bantur sapientiam eius, & dicebant
19 alter ad alterum: * Non est talis mu-
lier super terrā in aspectu, in pulchri-
20 tudine, & in sensu verborum. * Et di-
xit ad illam Holofernes: Benefecit
Deus, qui misit te ante populum, vt
21 des illum tu in manibus nostris: * &
quoniam bona est promissio tua, si
fecerit mihi hoc Deus tuus, erit &
Deus meus, & tu in domo Nabucho-
donosor magna eris, & nomen tuum
nominabitur in vniuersa terra.

CAP. XII.

Iudith in locum thesaurorum Holofernis introducta, facultatem obtinet propriis vescendi cibis, nocteque ad orationem egrediendi: quarto autem die in conuiuium inducta, coram Holoferne comedit & bibit, qui eius concupiscentia ardens, vehementer inebriatur.

1 TVnc iussit eam introire vbi repo-
A siti erant thesauri eius, & iussit il-
lic manere eā, & constituit quid da-
2 retur illi de conuiuio suo. * Cui re-

spõdit Iudith, & dixit: Nunc non po-
tero mãducare ex his, quæ mihi præ-
cipis tribui, ne veniat super me offen-
sio: ex his autem, quæ mihi detuli,
manducabo. * Cui Holofernes ait: Si 3
defecerint tibi ista, quæ tecum detu-
listi, quid faciemus tibi? * Et dixit Iu- 4
dith: Viuit anima tua domine meus,
quoniam non expendet omnia hæc
ancilla tua, donec faciat Deus in ma-
nu mea hæc quæ cogitaui. Et induxe-
runt illam serui eius in tabernaculũ, B
quod præceperat. * Et petiit dum in- 5
troiret, vt daretur ei copia nocte &
ante lucem egrediendi foras ad ora-
tionem, & deprecandi Dominum.
*Et præcepit cubiculariis suis, vt sicut 6
placeret illi, exiret & introiret ad ad-
orandum Deum suum, per triduum:
* & exibat noctibus in vallem Bethu- 7
liæ, & baptizabat se in fonte aquæ.
* Et vt ascendebat, orabat Dominum 8
Deum Israel, vt dirigeret viam eius
ad liberationem populi sui. * Et in- 9
troiens, munda manebat in taberna- C
culo, vsque dum acciperet escã suam
in vespere. * Et factum est, in quarto 10
die Holofernes fecit cœnam seruis
suis, & dixit ad Vagao eunuchum
suum: Vade, & suade Hebræam il-
lam, vt spontè cõsentiat habitare me-
cum. * Fœdum est enim apud Assy- 11
rios, si femina irrideat virum, agen-
do vt immunis ab eo transeat. * Tunc 12
introiuit Vagao ad Iudith, & dixit:
Non vereatur bona puella introire
ad dominum meum, vt honorifice- D
tur ante faciem eius, vt manducet
cum eo, & bibat vinum in iucundi-
tate. * Cui Iudith respondit: Quæ ego 13
sum, vt contradicam domino meo?
* Omne quod erit ante oculos eius 14
bonum & optimum faciam. Quid-
quid autem illi placuerit, hoc mihi
erit optimum omnibus diebus vitæ
meæ. * Et surrexit, & ornauit se vesti- 15
mento suo, & ingressa stetit ante fa-
ciem eius. * Cor autem Holofernis 16
concussum est: erat enim ardens in
concupiscentia eius. * Et dixit ad eã 17
Holofernes: Bibe nunc, & accumbe
in iucunditate, quoniã inuenisti gra-
tiam coram me. * Et dixit Iudith: Bi- 18
bam domine, quoniam magnificata
est anima mea hodie præ omnibus
diebus meis. * Et accepit, & mandu- 19
cauit, & bibit coram ipso, ea quæ pa-
rauerat illi ancilla eius. * Et iucundus 20
factus est Holofernes ad eam, bibit-
que vinum multum nimis, quantum
nunquam biberat in vita sua.

CAP. XIII.

*Iudith facta ad Deum oratione præscin-
dit caput ebrij Holofernis, quod ad
conciues Bethuliæ afferens, eos ad
gratiarum actionem hortatur, ipsa
vero ab omnibus benedicitur, & A-
chior viso Holofernis capite obstu-
pescit.*

1 VT autem serò factum est, festina-
A uerũt serui illius ad hospitia sua,
& conclusit Vagao ostia cubiculi, &
2 abiit. * erant autẽ omnes fatigati à vi-
3 no: * eratque Iudith sola in cubicu-
4 lo. * Porrò Holofernes iacebat in le-
5 cto, nimia ebrietate sopitus. * Dixit-
que Iudith puellæ suæ, vt staret foris
6 ante cubiculum, & obseruaret. * Ste-
titque Iudith ante lectum, orans cum
7 lacrymis, & labiorum motu in si-
lentio, * dicens: Confirma me Dñe
Deus Israel, & respice in hac hora
ad opera manuum mearum, vt, sicut
promisisti, Ierusalem ciuitatem tuam
erigas: & hoc, quod credens per te
8 posse fieri cogitaui, perficiã. * Et cum
hæc dixisset, accessit ad columnam,
quæ erat ad caput lectuli eius, & pu-
gionem eius, qui in ea ligatus pende-
9 bat, exoluit. * Cumque euaginasset
illum, apprehendit comam capitis
eius, & ait: Confirma me Domine
10 Deus in hac hora. * & percussit bis in
ceruicem eius, & abscidit caput eius.
& abstulit conopeum eius à colum-
nis, & euoluit corpus eius truncum.
11 * Et post pusillum exiuit, & tradidit
caput Holofernis ancillæ suæ, & ius-
sit vt mitteret illud in peram suam.
12 * Et exierunt duæ, secundum consue-
B tudinem suam, quasi ad orationem,
& transierunt castra, & gyrantes val-
13 lem, venerunt ad portã ciuitatis. * Et
dixit Iudith à longè custodibus mu-
rorum: Aperite portas, quoniam no-
biscum est Deus, qui fecit virtutem
14 in Israel. * Et factum est, cùm audis-
sent viri vocem eius, vocauerunt pre-
15 sbyteros ciuitatis. * Et concurrerunt
ad eam omnes, à minimo vsque ad
maximum: quoniam sperabant eam
16 iam non esse venturam. * Et accen-
dentes luminaria congyrauerunt cir-
ca eam vniuersi: illa autem ascendens
in eminentiorem locum, iussit fieri
silentiũ. Cumque omnes tacuissent,
17 * dixit Iudith: Laudate Dominum
Deum nostrũ, qui non deseruit spe-
18 rantes in se: * & in me ancilla sua ad-
impleuit misericordiam suam, quam
promisit domui Israel: & interfecit
in manu mea hostem populi sui hac
19 nocte. * Et proferens de pera caput
Holofernis, ostendit illis, dicens: Ec-

& caput Holofernis principis militiæ.
Assyriorum, & ecce conopeum il-
lius, in quo recumbebat in ebrietate
sua, vbi per manum feminæ percus-
sit illum Dominus Deus noster.
* Viuit autem ipse Dominus, quoniã 20
custodiuit me Angelus eius, & hinc C
euntem, & ibi commorantem, & in-
de huc reuertentem, & non permisit
me Dominus ancillam suam coin-
quinari, sed sine pollutione peccati
reuocauit me vobis, gaudentem in
victoria sua, in euasione mea, & in
‖ Ps. 105 a. 1. & 106. a. 1 liberatione vestra.* ‖ Confitemini il- 21
li omnes, quoniam bonus, quoniam
in sæculum misericordia eius.* Vni- 22
uersi autem adorantes Dominum, di-
xerunt ad eam: Benedixit te Domi-
nus in virtute sua, quia per te ad ni-
hilũ redegit inimicos nostros.* Por- 23
rò Ozias princeps populi Israel, dixit
ad eã: Benedicta es tu filia à Domi-
no Deo excelso, præ omnibus mu-
lieribus super terram. * Benedictus 24
Dominus, qui creauit cælum & ter-
ram, qui te direxit in vulnera capitis
principis inimicorum nostrorum:
* quia hodie nomen tuum ita magni- 25
ficauit, vt non recedat laus tua de ore D
hominum, qui memores fuerint vir-
tutis Domini in æternũ, pro quibus
non pepercisti animæ tuæ, propter
angustias & tribulationẽ generis tui,
sed subuenisti ruinæ ante conspectũ
Dei nostri.* Et dixit omnis populus: 26
Fiat, fiat.* Porrò Achior vocatus ve- 27
nit, & dixit ei Iudith: Deus Israel, cui
tu testimonium dedisti quòd vlcisca-
tur se de inimicis suis, ipse caput om-
nium incredulorum incidit hac no-
cte in manu mea. * Et vt probes quia 28
ita est, ecce caput Holofernis, qui in
contemptu superbiæ suæ Deum Is-
rael contempsit, & tibi interitum mi-
nabatur, dicens: Cùm captus fuerit
populus Israel, gladio perforari præ-
cipiam latera tua. * Videns autem 29
Achior caput Holofernis, angustiatus
præ pauore, cecidit in faciem suam
super terrã, & æstuauit anima eius.
* Posteà verò quàm resumpto spiritu 30
recreatus est, procidit ad pedes eius,
& adorauit eã, & dixit: * Benedicta 31
tu à Deo tuo in omni tabernaculo Ia-
cob, quoniam in omni gente, quę au-
dierit nomen tuum, magnificabitur
super te Deus Israel.

CAP. XIV.

Holofernis capite in muro suspenso, Achiorque circũciso, Iudæi in Assyrios irruunt, qui Holofernem excitantes, mortuumque inuenientes, vehemẽti timore concutiuntur.

1 DIxit autem Iudith ad omnem po-
A pulum: Audite me fratres, su-
spendite caput hoc super muros no-
2 stros:* Et erit, cùm exierit Sol, acci-
piat vnusquisque arma sua, & exite
cum impetu, non vt descendatis deor-
sum, sed quasi impetum facientes.
3 * Tũc exploratores necesse erit vt fu-
giant ad principem suum excitandũ
4 ad pugnam. * Cumque duces eorum
cucurrerint ad tabernaculum Holo-
fernis, & inuenerint eum truncum
in suo sanguine volutatum, decidet
5 super eos timor. * Cumque cogno-
B ueritis fugere eos, ite post illos secu-
ri, quoniam Dñs conteret eos sub
6 pedibus vestris. * Tunc Achior vidẽs
virtutem, quam fecit Deus Israel, re-
licto gentilitatis ritu, credidit Deo, &
circumcidit carnem præputii sui, &
appositus est ad populum Israel, &
omnis successio generis eius vsque in
7 hodiernũ diem.* Mox autem vt or-
tus est dies, suspenderunt super mu-
ros caput Holofernis; accepitque
vnusquisque vir arma sua, & egressi
sunt cum grandi strepitu & vlulatu.
8 * Quod videntes exploratores, ad ta-
bernaculũ Holofernis cucurrerunt.
9 * Porrò hi qui in tabernaculo erant,
venientes, & ante ingressum cubicu-
C li perstrepentes, excitandi gratia, in-
quietudinem arte moliebantur, vt
non ab excitantibus, sed à sonanti-
10 bus Holofernes euigilaret. * Nullus
enim audebat cubiculum virtutis As-
syriorum pulsando aut intrando a-
11 perire. * Sed cùm venissent eius du-
ces ac tribuni, & vniuersi maiores
exercitus regis Assyriorum, dixerunt
12 cubiculariis: * Intrate, & excitate il-
lum, quoniam egressi mures de ca-
uernis suis, ausi sunt prouocare nos
13 ad prælium. * Tunc ingressus Vagao
cubiculum eius, stetit ante cortinam,
& plausum fecit manibus suis: suspi-
cabatur enim illum cum Iudith dor-
14 mire. * Sed cùm nullum motum ia-
D centis sensu aurium caperet, accessit
proximans ad cortinam, & eleuans
eam, videnſque cadauer absque capi-
te Holofernis in suo sanguine tabefa-
ctum iacere super terram, exclamauit
voce magna cum fletu, & scidit vesti-
15 menta sua. * Et ingressus tabernacu-
lum Iudith, non inuenit eam, & exi-
16 liit foras ad populum, * & dixit: Vna
mulier Hebræa fecit confusionem in
domo regis Nabuchodonosor, ecce
enim Holofernes iacet in terra, & ca-
17 put eius non est in illo. * Quod cùm
audissent principes virtutis Assyrio-
rũ, sciderunt omnes vestimenta sua,

& intolerabilis timor & tremor ceci-
dit super eos, & turbati sunt animi
eorum valdè. * Et factus est clamor 18
incomparabilis in medio castrorum
eorum.

CAP. XV.

Assyrij persequentes Hebræos, omnibus relictis fugiunt, at illi, spoliis collectis, plurimùm ditati sunt: Iudith autem à pontifice & populo benedicitur, & quæ Holofernis propria fuerant, ipsi traduntur.

CVmque omnis exercitus decolla- 1
tum Holofernem audisset, fugit A
mens & consilium ab eis, & solo tre-
more & metu agitati, fugæ præsi-
diū sumunt,* ita vt nullus loqueretur 2
cū proximo suo, sed inclinato capite,
relictis omnibus, euadere festinabant
Hebræos, quos armatos super se ve-
nire audiebant, fugientes per vias cā-
porum & semitas collium. * Viden- 3
tes itaque filii Israel fugientes, secuti
sunt illos. Descenderuntque clangen-
tes tubis, & vlulantes post ipsos. * Et 4
quoniam Assyrii non adunati, in fu- B
gam ibant præcipites: filii autem Is-
rael vno agmine persequentes, debili-
tabant omnes, quos inuenire potuis-
sent. * Misit itaque Ozias nuntios per 5
omnes ciuitates & regiones Israel.
*Omnis itaque regio, omnisque vrbs, 6
electam iuuentutem armatam misit
post eos, & persecuti sunt eos in ore
gladii, quousque peruenirent ad ex-
tremitatē finium suorum. * Reliqui 7
autem qui erant in Bethulia, ingressi
sunt castra Assyriorum, & prædam,
quam fugientes Assyrii reliquerant,
abstulerunt, & onustati sunt valdè.
* Hi verò, qui victores reuersi sunt ad 8
Bethuliam, omnia quæ erant illorum C
attulerunt secum, ita vt non esset nu-
merus in pecoribus, & iumentis, &
vniuersis mobilibus eorum, vt à mi-
nimo vsque ad maximum omnes di-
uites fierent de prædationibus eorū.
* Ioacim autem summus pontifex, de 9
Ierusalem venit in Bethuliam cum
vniuersis presbyteris suis, vt videret
Iudith. * Quæ cùm exisset ad illum, 10
benedixerunt eam omnes vna voce,
dicentes: Tu gloria Ierusalē, tu læti-
tia Israel, tu honorificētia populi no-
stri: * quia fecisti viriliter, & confor- 11
tatum est cor tuum, eò quòd castita-
tem amaueris, & post virum tuum,
alterum nescieris: ideò & manus Do-
mini confortauit te, & ideò eris bene- D
dicta in æternum. * Et dixit omnis 12
populus: Fiat, fiat. * Per dies autem 13
triginta, vix collecta sunt spolia As-
syriorum à populo Israel. * Porrò au- 14
tem vniuersa, quæ Holofernis pecu-
liaria fuisse probata sunt, dederunt
Iudith in auro, & argento, & vesti-
bus, & gemmis, & omni supellectili,
& tradita sunt omnia illi a populo.
15 * Et omnes populi gaudebant, cum
mulieribus, & virginibus, & iuueni-
bus, in organis & citharis.

CAP. XVI.

Canticum Iudith ob victoriam: venit populus Ierusalem holocausta cum gratiarum actionibus oblaturus: tandemque Iudith plena dierum moritur, & dies huius victoriæ perpetuo apud Iudæos in numero sanctorum dierum celebratur.

1 TVnc cantauit canticum hoc Do-
A mino Iudith, dicens:
2 * Incipite Domino in tympanis,
cantate Domino in cymbalis, modu-
lamini illi psalmum nouum, exaltate,
& inuocate nomen eius.
3 * Dominus conterens bella, Domi-
nus nomen est illi.
4 * Qui posuit castra sua in medio
populi sui, vt eriperet nos de manu
omnium inimicorum nostrorum.
5 * Venit Assur ex montibus ab Aqui-
lone in multitudine fortitudinis suæ:
cuius multitudo obturauit torrentes,
& equi eorum cooperuerunt valles.
6 * Dixit se incensurum fines meos,
& iuuenes meos occisurum gladio,
infantes meos dare in prædam, & vir-
gines in captiuitatem.
7 * Dominus autem omnipotens no-
cuit eum, & tradidit eum in manus
feminæ, & confodit eum.
8 * Non enim cecidit potens eorum
B à iuuenibus, nec filij Titan percusse-
runt eum, nec excelsi gigantes oppo-
suerunt se illi, sed Iudith filia Merari
in specie faciei suæ dissoluit eum.
9 * Exuit enim se vestimento viduita-
tis, & induit se vestimento lætitiæ in
exultatione filiorum Israel.
10 * Vnxit faciem suam vnguento,
& colligauit cincinnos suos mitra,
accepit stolam nouam ad decipien-
dum illum.
11 * Sandalia eius rapuerunt oculos
eius, pulchritudo eius captiuam fecit
animam eius, amputauit pugione
ceruicem eius.
12 * Horruerunt Persæ constantiam
eius, & Medi audaciam eius.
13 * Tunc vlulauerunt castra Assyrio-
rum, quando apparuerunt humiles
mei, arescentes in siti.
14 * Filii puellarum compunxerunt
eos, & sicut pueros fugientes occi-
derunt eos: perierunt in prælio à fa-
cie Domini Dei mei.

* hymnum cantemus Dño, hym- 15
num nouum cantemus Deo nostro.
* Adonai Domine magnus es tu, & 16
præclarus in virtute tua, & quem su- C
perare nemo potest.
* Tibi seruiat omnis creatura tua: 17
‖ Gen.1. ‖ quia dixisti, & facta sunt: misisti
Psal. 32 spiritum tuum, & creata sunt, & non
b. 9. est qui resistat voci tuæ.
* Montes à fundamentis mouebun- 18
tur cum aquis: petræ, sicut cera, li-
quefcent ante faciem tuam.
* Qui autem timent te, magni erunt 19
apud te per omnia.
* Væ genti insurgenti super genus 20
meum: Dominus enim omnipotens
vindicabit in eis, in die iudicij visi-
tabit illos.
* Dabit enim ignem, & vermes in 21
carnes eorum, vt vrantur, & sentiant
vsque in sempiternum.
* Et factum est post hæc, omnis po- 22
pulus post victoriam venit in Ierusa-
lem adorare Dominum: & mox vt
purificati sunt, obtulerunt omnes ho-
locausta, & vota, & repromissiones
suas. * Porrò Iudith, vniuersa vasa 23
bellica Holofernis, quæ dedit illi po-
pulus, & conopeum, quod ipsa su- D
stulerat de cubili ipsius, obtulit in
anathema obliuionis. * Erat autē po- 24
pulus iucundus secundùm faciē san-
ctorum, & per tres menses gaudium
huius victoriæ celebratum est cum
Iudith. * Post dies autem illos vnus- 25
quisque rediit in domū suam, & Iu-
dith magna, facta est in Bethulia, &
præclarior erat vniuersæ terræ Israel.
* Erat etiam virtuti castitas adiuncta, 26
ita vt non cognosceret virum omni-
bus diebus vitæ suæ, ex quo defun-
ctus est Manasses vir eius. * Erat au- 27
tem diebus festis procedens cum ma-
gna gloria. * Mansit autem in domo 28
viri sui annos centum quinque, &
dimisit abram suam liberam, & de-
functa est ac sepulta cum viro suo in
Bethulia. * Luxitque illam omnis po- 29
pulus diebus septem. * In omni autem 30
spatio vitæ eius non fuit qui pertur-
baret Israel, & post mortem eius an-
nis multis. * Dies autem victoriæ
huius festiuitatis, ab Hebræis in nu-
mero sanctorum dierum accipitur, &
colitur à Iudæis ex illo tempore vs-
que in præsentem diem.

LIBER ESTHER.

CAPVT I.

Assuero ad potentiæ & gloriæ suæ ostē-tationem splendidum celebrante conuiuium, regina Vasthi accersita venire recusat, ideoque repudiatur, & sapientum consilio edictum promulgatur, vt vxores maritis deferant honorem.

1 IN diebus Assueri, qui regnauit
A ab India vsque Aethiopiam, super
centum viginti septem prouin-
2 cias. * quando sedit in solio regnī
sui, Susan ciuitas regni eius exordium
3 fuit. * Tertio igitur anno imperij sui,
fecit grande conuiuiū cunctis prin-
cipibus, & pueris suis, fortissimis
Persarum, & Medorum inclytis, &
præfectis prouinciarum coram se,
4 * vt ostenderet diuitias gloriæ regnī
sui, ac magnitudinem, atque iactan-
tiam potentiæ suæ, multo tempore,
centum videlicet & octoginta diebus.
5 * Cumque implerentur dies conui-
uii, inuitauit omnem populum, qui
inuentus est in Susan, à maximo vs-
que ad minimum: & iussit septē die-
bus conuiuium præparari in vestibu-
lo horti, & nemoris, quod regio cul-
6 tu & manu consitum erat. * Et pen-
B debant ex omni parte tentoria aërij
coloris, & carbasini ac hyacinthini,
sustentata funibus byssinis, atq; pur-
pureis, qui eburneis circulis inserti
erant, & columnis marmoreis fulcie-
bantur. Lectuli quoque aurei & ar-
gentei, super pauimentum smaragdi-
no & pario stratum lapide, dispositī
erant: quod mira varietate pictura
7 decorabat. * Bibebant autem qui in-
uitati erant, aureis poculis, & aliis
atque aliis vasis cibi inferebantur. Vi-
num quoque, vt magnificentia regia
8 dignū erat, abundans, & præcipuum
ponebatur. * Nec erat qui nolentes
cogeret ad bibendum, sed sicut rex
statuerat, præponens mensis singulos
de principibus suis, vt sumeret vnus-
9 quisque quod vellet. * Vasthi quo-
que regina fecit conuiuium femina-
rum, in palatio, vbi rex Assuerus ma-
10 nere consueuerat. * Itaque die septi-
mo, cùm rex esset hilarior, & post
nimiam potationem incaluisset me-
ro, præcepit Maumam, & Bazatha,
C & Harbona, & Bagatha, & Abga-
tha, & Zethar, & Charchas, septem
eunuchis, qui in conspectu eius mi-
11 nistrabant, * vt introducerent reginā Vasthi

Vasthi coram rege, posito super ca-
put eius diademate, vt ostēderet cun-
ctis populis & principibus pulchritu-
dinem illius: erat enim pulchra val-
dè. * Quæ renuit. & ad regis impe- 12
rium, quod per eunuchos mandaue-
rat, venire contempsit. Vnde iratus
rex, & nimio furore succensus, * in- 13
terrogauit sapientes, qui ex more re-
gio semper ei aderant, & illorum fa-
ciebat cuncta consilio, scientium le-
ges ac iura maiorum (* erant autem 14
primi & proximi, Charsena, & Se-
thar, & Admatha. & Tharsis, & Ma-
res, & Marsana, & Mamuchan, se-
ptem duces Persarum atque Medo-
rum, qui videbant faciē regis, & pri-
mi post eum residere soliti erant, * cui 15
sententiæ Vasthi regina subiaceret,
quæ Assueri regis imperiū, quod per
eunuchos mādauerat, facere noluis-
set. * Respon ditque Mamuchan, au- 16
diente rege, atque principibus. Non
solùm regem læsit regina Vasthi, sed
& omnes populos. & principes, qui
sunt in cūctis prouinciis regis Assue-
ri.* Egredietur enim sermo reginæ ad 17
omnes mulieres, vt contemnant vi- D
ros suos. & dicant: Rex Assuerus ius-
sit vt regina Vasthi intraret ad eum,
& illa noluit. * Atque hoc exemplo 18
omnes principū coniuges Persarum
atque Medorum, paruipendēt impe-
ria maritorū: vnde regis iusta est in-
dignatio. * Si tibi placet. egrediatur 19
edictum à facie tua, & scribatur iux-
ta legem Persarum atque Medorum,
quam præteriri illicitum est, vt ne-
quaquam vltrà Vasthi ingrediatur ad
regem, sed regnum illius, altera, quæ
melior est illa, accipiat. * Et hoc in 20
omne (quod latissimum est) prouin-
ciarū tuarum diuulgetur imperium,
& cunctæ vxores tam maiorū, quàm
minorum, deferant maritis suis ho-
norem. * placuit consilium eius regi, 21
& principibus: fecitque rex iuxta
consilium Mamuchan, * & misit 22
epistolas ad vniuersas prouincias re-
gni sui, vt quæque gens audire & le-
gere poterat, diuersis linguis & litte-
ris, esse viros principes ac maiores in
domibus suis: & hoc per cunctos po-
pulos diuulgari.

CAP. II.

Præ ceteris virginibus Assuero quæsi-
tis Esther neptis occulta Mardochai
Iudæi placens, regina loco Vasthi fa-
cta est, celebrato nuptiarum magni-
fico conuiuio, ac datis muneribus. Por-
rò Mardochæus ad ostium palatii
manens, eunuchos regi insidiantes
prodit, quod factum Mardochai, an-
nalibus inscribitur.

1 HIs ita gestis, postquā regis Assue-
A ri indignatio deferbuerat, recor-
datus est Vasthi, & quæ fecisset, vel
2 quæ passa esset: * dixeruntq; pueri re-
gis, ac ministri eius: Quærantur regi
3 puellæ virgines ac speciosæ, * & mit-
tantur qui considerent per vniuersas
prouincias puellas speciosas & virgi-
nes: & adducant eas ad ciuitatē Susā,
& tradant eas in domū feminarū sub
manu Egei eunuchi, qui est præposi-
tus & custos mulierū regiarū: & acci-
piant mundū muliebrem, & cetera ad
4 vsus necessaria. * Et quæcūque inter
omnes oculis regis placuerit, ipsa re-
gnet pro Vasthi. Placuit sermo regi:
5 & ita, vt suggesserant, iussit fieri. * Erat
vir Iudæus in Susan ciuitate, voca-
bulo Mardochæus, filius Iair, filii Se-
6 mei, filii Cis, de stirpe Iemini, * qui 4. Reg. 24. d. 15.
translatus fuerat de Ierusalem eo tē- Inf. 11.
pore, quo Iechoniā regem Iuda Na- b. 4.
buchodonosor rex Babylonis tran-
7 stulerat, * qui fuit nutritius filiæ fra-
tris sui Edissæ quæ altero nomine vo-
cabatur Esther: & vtrumque paren-
tē amiserat: pulchra nimis, & deco-
ra facie. Mortuisq; patre eius ac ma-
tre. Mardochæus sibi eam adoptauit
8 in filiā. * Cumque percrebruisset re-
B gis imperium, & iuxta mandatum il-
lius multæ pulchræ virgines adduce-
rentur Susan, & Egeo traderētur eu-
nucho; Esther quoque inter ceteras
puellas ei tradita est, vt seruaretur in
9 numero feminarum. * Quæ placuit
ei, & inuenit gratiam in conspectu
illius. Et præcepit eunucho, vt acce-
leraret mundū muliebrem, & trade-
ret ei partes suas, & septē puellas spe-
ciosissimas de domo regis, & tā ipsam
quàm pedissequas eius ornaret atque
10 excoleret. * Quæ noluit indicare ei
populum & patriam suam: Mardo-
chæus enim præceperat ei, vt de hac
11 re omnino taceret: * qui deambula-
bat quotidie ante vestibulum domus,
in qua electæ virgines seruabantur,
curā agens salutis Esther, & scire vo-
12 lens quid ei accideret. * Cùm autem
venisset tempus singularū per ordi-
nem puellarū, vt intrarent ad regem,
expletis omnibus quæ ad cultū mu-
liebrem pertinebant, mensis duodeci-
mus vertebatur: ita dumtaxat, vt sex
mensibus oleo vngerētur myrrhino,
& aliis sex quibusdam pigmentis &
13 aromatibus vterentur. * Ingredien-
C tesque ad regē, quidquid postulassent
ad ornatum pertinens, accipiebant, &
vt eis placuerat, compositæ de tricli-
nio feminarum ad regis cubiculum
transibant.

tranſibant. *Et quæ intrauerat veſpe- 14
re, egrediebatur manè, atque inde in
ſecundas ædes deducebatur, quæ ſub
manu Suſagazi eunuchi erant, qui
concubinis regis præſidebat: nec ha-
bebat poteſtatem ad regem vltrà red-
eundi, niſi voluiſſet rex, & eam veni-
re iuſſiſſet ex nomine. *Euoluto au- 15
tem tempore per ordinem, inſtabat
dies, quo Eſther filia Abihail fratris
Mardochæi, quam ſibi adoptauerat in
filiam, deberet intrare ad regem. Quæ
non quæſiuit muliebrem cultum, ſed
quæcumque voluit Egeus eunuchus
cuſtos virginum, hæc ei ad ornatum
dedit. Erat enim formoſa valdè, &
incredibili pulchritudine, omnium
oculis gratioſa & amabilis videbatur.
*Ducta eſt itaque ad cubiculum regis 16
Aſſueri menſe decimo, qui vocatur
Tebeth, ſeptimo anno regni eius. *Et 17
adamauit eam rex plus quàm omnes
mulieres, habuitque gratiam & miſe-
ricordiam coram eo ſuper omnes mu-
lieres, & poſuit diadema regni in ca-
pite eius, fecitque eam regnare in lo-
co Vaſthi. *Et iuſſit conuiuium præ- 18
parati permagnificum cunctis prin- D
cipibus, & ſeruis ſuis, pro coniun-
ctione & nuptiis Eſther. Et dedit re-
quiem vniuerſis prouinciis, ac dona
largitus eſt iuxta magnificentiã prin-
cipalem. *Cumque ſecundò quære- 19
rentur virgines & congregarentur,
Mardochæus manebat ad ianuam re-
gis: *necdum prodiderat Eſther pa- 20
triam, & populum ſuum, iuxta man-
datum eius. Quidquid enim ille præ-
cipiebat, obſeruabat Eſther: & ita cũ-
cta faciebat, vt eo tempore ſolita e-
rat, quo eam paruulam nutriebat. *Eo 21
igitur tempore, quo Mardochæus ad
regis ianuam morabatur, irati ſunt
Bagathan & Thares duo eunuchi re-
gis, qui ianitores erant, & in primo
palatii limine præſidebant: voluerũt-
que inſurgere in regem, & occidere
eum. *Quod Mardochæum non latuit, 22
ſtatimque nuntiauit reginæ Eſther;
& illa regi, ex nomine Mardochæi,
qui ad ſe rem detulerat. *Quæſitum 23
eſt, & inuentum: & appenſus eſt vter-
que eorum in patibulo. Mandatum-
que eſt hiſtoriis, & annalibus tradi-
tum coram rege.

CAP. III.

Aman à rege ſublimatus, indignatur quòd ſolus Mardochæus Iudæus ipſum non adoret: quapropter omnium Iudæorum interitum ab Aſſuero impetrat, mittitque ad vniuerſas prouincias litteras regis annulo ſignatas, vt tertiodecimo die menſis duodecimi vniuerſi vbique Iudæi occidantur.

1 A Poſt hæc rex Aſſuerus exaltauit A-
man filium Amadathi, qui erat de
ſtirpe Agag: & poſuit ſolium eius ſu-
per omnes principes, quos habebat.
2 *Cunctique ſerui regis, qui in fori-
bus palatij verſabantur, flectebant
genua, & adorabant Aman: ſic enim
præceperat eis Imperator. ſolus Mar-
dochæus non flectebat genu, neque
adorabat eum. *Cui dixerunt pueri
3 regis, qui ad fores palatij prǽſidebãt:
Cur præter ceteros non obſeruas mã-
4 datum regis? *Cumque hoc crebriùs
dicerent, & ille nollet audire, nuntia-
uerunt Aman, ſcire cupientes vtrum
perſeueraret in ſententia: dixerat enim
5 eis ſe eſſe Iudæum. *Quod cùm au-
diſſet Aman, & experimento probaſ-
ſet quòd Mardochæus non flecteret
ſibi genu, nec ſe adoraret, iratus eſt
6 valdè, *& pro nihilo duxit in vnum
B Mardochæum mittere manus ſuas:
audierat enim quòd eſſet gentis Iu-
dæę: magiſque voluit omnem Iudæo-
rum, qui erant in regno Aſſueri, per-
7 dere nationem. *Menſe primo (cuius
vocabulum eſt Niſan) anno duodeci-
mo regni Aſſueri, miſſa eſt ſors in vr-
nam, quæ Hebraicè dicitur Phur, co-
ram Aman, quo die & quo menſe gens
Iudæorum deberet interfici: & exi-
uit menſis duodecimus, qui vocatur
8 Adar. *Dixitque Aman regi Aſſue-
ro: Eſt populus per omnes prouin-
cias regni tui diſperſus, & à ſe mutuò
ſeparatus, nouis vtens legibus & ce-
C remoniis, inſuper & regis ſcita con-
temnens. Et optimè noſti quòd non
expediat regno tuo vt inſoleſcat per
9 licentiam. *ſi tibi placet, decerne vt
pereat, & decem millia talentorum
10 appendam arcariis gazę tuę. *Tu-
lit ergo rex annulum, quo vtebatur,
de manu ſua, & dedit eum Aman fi-
lio Amadathi de progenie Agag, ho-
11 ſti Iudęorum, *dixitque ad eum: Ar-
gentum, quod tu polliceris, tuum ſit:
12 de populo age quod tibi placet. *Vo-
catique ſunt ſcribę regis menſe primo
Niſan, tertiadecima die eiuſdem men-
D ſis: & ſcriptum eſt, vt iuſſerat Aman,
ad omnes ſatrapas regis, & iudices
prouinciarũ, diuerſarumque gentium,
vt quęque gens legere poterat, & au-
dire pro varietate linguarum, ex no-
mine regis Aſſueri: & litterę ſignatę
13 ipſius annulo, *miſſæ ſunt per curſo-
res regis ad vniuerſas prouincias, vt
occiderent atque delerent omnes Iu-
dęos, à puero vſque ad ſenem, paruu-
los & mulieres, vno die, hoc eſt, ter-

tiodecimo mensis duodecimi, qui vocatur Adar,&bona eorum diriperent.
* Summa autem epistolarum hęc fuit, 14
vt omnes prouinciæ scirent, & pararent se ad prædictam diem. * Festina- 15
bant cursores, qui missi erant, regis imperium explere. Statimque in Susan pependit edictum, rege & Aman celebrante conuiuium, & cunctis Iudæis,qui in vrbe erant, flentibus.

CAP. IV.

Luctus Mardochæi ac reliquorum Iudæorum ob paratum ipsis interitum: Esther autem vt iussu Mardochæi Iudæorum neci occurrat, & non vocata ad regem ingrediatur, iubet cum ieiunio pro se triduo orari, idem ipsa faciente.

QVæ cùm audisset Mardochæus, 1
scidit vestimenta sua, & indutus A
est sacco, spargens cinerem capiti: & in platea mediæ ciuitatis voce magna clamabat, ostendens amaritudinem animi sui, * & hoc eiulatu vsque ad 2
fores palatij gradiens. Non enim erat licitum indutum sacco aulam regis intrare. *In omnibus quoque prouin- 3
ciis, oppidis, ac locis,ad quæ crudele regis dogma peruenerat, planctus ingens erat apud Iudæos, ieiunium, vlulatus, & fletus., sacco & cinere multis pro strato vtentibus.*Ingressæ autem 4
sunt puellæ Esther & eunuchi, nuntiaueruntque ei. Quod audiens consternata est: &vestem misit, vt ablato sacco induerent eum: quam accipere noluit. * Accitoque Athach eu- 5
nucho, quem rex ministrum ei de- B
derat, præcepit ei vt iret ad Mardochæum, &disceret ab eo cur hoc faceret.*Egressusque Athach, iuit ad Mar- 6
dochæum stantem in platea ciuitatis, ante ostium palatij: * qui indicauit ei 7
omnia quæ acciderant, quo modo Aman promisisset,vt in thesauros regis pro Iudæorum nece inferret argentum, *exemplar quoque edicti, quod 8
pendebat in Susan,dedit ei, vt reginæ ostenderet, & moneret eam, vt intra- C
ret ad regem, & deprecaretur eum pro populo suo. * Regressus Athach, 9
nuntiauit Esther omnia, quæ Mardochæus dixerat. * Quæ respondit ei, 10
& iussit vt diceret Mardochæo: *Om- 11
nes serui regis, & cunctæ, quæ sub ditione eius sunt, norunt prouinciæ, quòd siue vir, siue mulier, non vocatus, interius atrium regis intrauerit, absque vlla cunctatione statim interficiatur: nisi fortè rex auream virgam ad eum tetenderit pro signo clementiæ, atque ita possit viuere. Ego igitur quo modo ad regem intrare potero, quę triginta iam diebus non sum
12 vocata ad eum? * Quod cùm audisset
13 Mardochæus, * rursum mandauit E-
D sther, dicens: Ne putes quòd animam tuam tantùm liberes, quia in domo
14 regis es præ cunctis Iudæis: * si enim nunc silueris, per aliam occasionem liberabuntur Iudæi: & tu, & domus patris tui, peribitis. Et quis nouit, vtrùm idcircò ad regnum veneris, vt
15 in tali tempore parareris? * Rursumque Esther hęc Mardochæo verba mā-
16 dauit: * Vade & congrega omnes Iudæos, quos in Susan repereris, & orate pro me. Non comedatis, & non bibatis tribus diebus, & tribus noctibus: & ego cum ancillis meis similiter ieiunabo, & tunc ingrediar ad regem, contra legem faciens, non vocata, tradensque me morti & peri-
17 culo. * Iuit itaque Mardochæus, & fecit omnia, quæ ei Esther præceperat.

CAP. V.

Esther ad regem ingressa postulat vt cum Aman ad suum veniat conuiuium; in quo ab exhilarato rege de sua petitione interrogata, rursum vtrumque ad sequētis diei conuiuium inuitat: intereà Aman indignatus se à Mardochæo non honorari, crucem illi parat.

1 DIe autem tertio induta est Esther
A regalibus vestimentis, & stetit in atrio domus regiæ, quod erat interius,contra basilicam regis: at ille sedebat super solium suum in consistorio palatij contra ostium domus.
2 * Cumque vidisset Esther reginam stantem, placuit oculis eius, & extendit contra eam virgam auream, quam tenebat manu. Quæ accedens, oscu-
3 lata est summitatem virgæ eius. * Dixitque ad eam rex: Quid vis Esther regina? quæ est petitio tua? etiam si dimidiam partem regni petieris, da-
4 bitur tibi. * At illa respondit: Si regi
B placet, obsecro vt venias ad me hodie, & Aman tecum, ad conuiuium
5 quod paraui. * Statimque rex, Vocate, inquit, citò Aman, vt Esther obediat voluntati. Venerunt itaque rex & Aman ad conuiuium, quod eis re-
6 gina parauerat. * Dixitque ei rex, postquam vinum biberat abundanter: Quid petis vt detur tibi? & pro qua re postulas? etiam si dimidiam partem
7 regni mei petieris, impetrabis. * Cui respondit Esther: Petitio mea, & pre-
8 ces sunt istæ: * Si inueni in conspe-
C ctu regis gratiam, & si regi placet vt det mihi quod postulo, & meam impleat petitionem: veniat rex & Aman

ad

ad conuiuium quod paraui eis, & cras
aperiam regi voluntatem meam. * E- 9
gressus est itaque illo die Aman lætus
& alacer. Cumque vidisset Mardo-
chæum sedentem ante fores palatij,
& non solùm non assurrexisse sibi,
sed nec motum quidem de loco ses-
sionis suæ, indignatus est valdè: * & 10
dissimulata ira, reuersus in domum
suam, conuocauit ad se amicos suos,
& Zares vxorem suam: * & exposuit 11
illis magnitudinem diuitiarum sua-
rum, filiorumque turbam, & quanta
eum gloria super omnes principes &
seruos suos rex eleuasset. * Et post hęc 12
ait, Regina quoque Esther nullum a- D
lium vocauit ad conuiuium cum re-
ge, præter me: apud quam etiam cras
cum rege pransurus sum. * Et cùm hęc 13
omnia habeam, nihil me habere puto,
quamdiu videro Mardochæum Iudæū
sedentem ante fores regias. * Respon- 14
deruntque ei, Zares vxor eius, & ce-
teri amici: Iube parari excelsam tra-
bem, habentem altitudinis quinqua-
ginta cubitos, & dic manè regi vt ap-
pendatur super eam Mardochæus, &
sic ibis cum rege lætus ad conuiuium.
Placuit ei consilium, & iussit excelsam
parari crucem.

CAP. VI.

Rex in lectis sibi noctè annalibus Mardochai fidelitatem in detectis insidiis aduersus regem eunuchorum repetiens, iubet ipsum vt secundum à rege per Aman honorari.

NOctem illam duxit rex insom- 1
nem, iussitque sibi afferri histo- A
rias, & annales priorum temporum.
Quæ cùm illo præsente legerentur,
* ventum est ad illum locum vbi scri- 2
ptum erat, quo modo nuntiasset Mar-
dochæus insidias Bagathan & Thares
eunuchorum, regem Assuerum iugu-
lare cupientium. * Quod cùm audisset 3
rex, ait: Quid pro hac fide honoris ac
præmij Mardochæus consecutus est?
Dixerunt ei serui illius ac ministri:
Nihil omnino mercedis accepit. * Sta- 4
timque rex, Quis est, inquit, in atrio? B
Aman quippe interius atrium domus
regiæ intrauerat, vt suggereret regi,
& iuberet Mardochæum affigi pati-
bulo, quod ei fuerat præparatum.
* Responderunt pueri: Aman stat in 5
atrio. Dixitque rex: Ingrediatur. * Cū- 6
que esset ingressus, ait illi: Quid debet
fieri viro, quem rex honorare deside-
rat? Cogitans autem in corde suo A-
man, & reputans quòd nullum alium
rex, nisi se, vellet honorare, * respon- 7
dit: Homo, quem rex honorare cupit,
* debet indui vestibus regiis, & impo- 8
C ni super equum, qui de sella regis est,
& accipere regium diadema super ca-
9 put suum, * & primus de regiis prin-
cipibus ac tyrannis teneat equū eius,
& per plateam ciuitatis incedens cla-
met, & dicat: Sic honorabitur, quem-
10 cumque voluerit rex honorare. * Di-
xitque ei rex: Festina, & sumpta stola
& equo, fac, vt locutus es, Mardochęo
Iudæo, qui sedet ante fores palatij.
Caue ne quidquam de his, quæ locu-
11 tus es, prætermittas. * Tulit itaque A-
man stolam & equum, indutumque
Mardochæum in platea ciuitatis, &
impositum equo præcedebat, atque
clamabat: Hoc honore condignus est,
quemcumque rex voluerit honorare.
12 * Reuersusque est Mardochæus ad ia-
D nuam palatij: & Aman festinauit ire in
domum suam, lugens & operto capite:
13 * narrauitque Zares vxori suæ, & ami-
cis, omnia quæ euenissent sibi. Cui re-
sponderunt sapientes, quos habebat
in consilio, & vxor eius: Si de semine
Iudæorū est Mardochæus, ante quem
cadere cœpisti, non poteris ei resiste-
14 re, sed cades in conspectu eius. * Ad-
huc illis loquentibus, venerunt eunu-
chi regis, & citò eum ad conuiuium,
quod regina parauerat, pergere com-
pulerunt.

CAP. VII.

Esther in conuiuio regem pro sua & populi sui vita precatur, & Aman Iudæorum aduersarium accusat, quem rex in cruce ab illo parata Mardochæo suspendi iubet.

1 INtrauit itaque rex & Aman, vt bi-
2 berent cum regina. * Dixitque ei rex
A etiam secunda die, postquam vino in-
caluerat: Quæ est petitio tua Esther
vt detur tibi? & quid vis fieri? etiam
si dimidiam partem regni mei petie-
3 ris, impetrabis. * Ad quem illa respon-
dit: Si inueni gratiam in oculis tuis
ô rex, & si tibi placet, dona mihi ani-
mam meam, pro qua rogo, & popu-
4 lum meum, pro quo obsecro. * Tradi-
B ti enim sumus ego & populus meus,
vt conteramur, iugulemur, & perea-
mus. Atque vtinam in seruos & famu-
las venderemur: esset tolerabile ma-
lum, & gemens tacerem: nunc autem
hostis noster est, cuius crudelitas re-
5 dundat in regem. * Respondensque
rex Assuerus ait: Quis est iste, & cuius
6 potentiæ, vt hæc audeat facere? * Di-
xitque Esther: Hostis & inimicus no-
ster pessimus iste est Aman. Quod il-
le audiens, illicò obstupuit, vultum
regis ac reginæ ferre non sustinens.
7 * Rex autem iratus surrexit, & de lo-
co conuiuij intrauit in hortum arbo-
ribus

ribus constitum. Aman quoque surrexit vt rogaret Esther reginam pro anima sua, intellexit enim à rege sibi
paratum malum. * Qui cùm reuersus 8
esset de horto nemoribus consito, & intrasset conuiuij locum, reperit Aman super lectulum corruisse, in quo iacebat Esther, & ait: Etiam reginam vult opprimere, me præsente, in domo mea. Necdum verbum de ore regis exierat, & statim operuerunt faciem eius. * Dixitque Harbona, vnus 9
de eunuchis, qui stabant in ministerio regis: En lignum, quod parauerat Mardochæo, qui locutus est pro rege, stat in domo Aman, habens altitudinis quinquaginta cubitos. Cui dixit rex: Appendite eum in eo. * Suspen- 10
sus est itaque Aman in patibulo quod parauerat Mardochæo: & regis ira quieuit.

CAP. VIII.

Esther exaltato Mardochæo veteres Aman litteras nouis irritans, Iudæis securitatem impetrat, & vt se de suis inimicis vlciscantur; vnde maxima vbique lætitia exoritur.

DIe illo dedit rex Assuerus Esther 1
reginæ domum Aman aduersarij Iudæorum, & Mardochæus ingressus est ante faciem regis. Confessa est enim ei Esther quòd esset patruus suus.
* Tulitque rex annulum, quem ab A- 2
man recipi iusserat, & tradidit Mardochæo. Esther autem constituit Mardochæum super domum suam. * Nec 3
his contenta, procidit ad pedes regis, fleuitque, & locuta ad eum orauit, vt malitiam Aman Agagitæ, & machinationes eius pessimas, quas excogitauerat contra Iudæos, iuberet irritas fieri. * At ille ex more sceptrum au- 4
reum protendit manu, quo signū clementiæ monstrabatur: illaque consurgens stetit ante eum, * & ait: Si 5
placet regi, & si inueni gratiam in oculis eius, & deprecatio mea non ei videtur esse contraria, obsecro, vt nouis epistolis, veteres Aman litteræ, insidiatoris & hostis Iudæorum, quibus eos in cunctis regis prouinciis perire præceperat, corrigantur. * Quo 6
modo enim potero sustinere necem & interfectionem populi mei? * Re- 7
spondit que rex Assuerus Esther reginæ, & Mardochæo Iudæo: Domum Aman concessi Esther, & ipsum iussi affigi cruci, quia ausus est manum mittere in Iudæos. * Scribite ergo 8
Iudæis, sicut vobis placet, regis nomine, signantes litteras annulo meo. Hæc enim consuetudo erat, vt epistolis, quæ ex regis nomine mittebantur, & illius annulo signatæ erant, nemo auderet contradicere.
9 * Accitisque scribis & librariis regis (erat autem tempus tertij mensis, qui appellatur Siban) vigesima & tertia die illius, scriptæ sunt epistolæ, vt Mardochæus voluerat, ad Iudæos, & ad principes, procuratoresque & iudices, qui centum viginti septem prouinciis ab India vsque ad Æthiopiam præsidebant; prouinciæ atque prouinciæ, populo & populo, iuxta linguas & litteras suas, & Iudæis, prout legere poterant, & audire. * Ipsæque epistolæ, quæ regis nomine mittebantur, annulo ipsius obsignatæ sunt, & missæ per veredarios: qui per omnes prouincias discurrentes, veteres litteras nouis nuntiis præuenirent. * Quibus imperauit rex, vt conuenirent Iudæos per singulas ciuitates, & in vnū præciperent congregari, vt starent pro animabus suis; & omnes inimicos suos, eum coniugibus ac liberis & vniuersis domibus, interficerent atque delerent, & spolia eorum diriperent.
10 re poterant, & audire. * Ipsæque epistolæ, quæ regis nomine mittebantur, annulo ipsius obsignatæ sunt, & missæ per veredarios: qui per omnes
11 prouincias discurrentes, veteres litteras nouis nuntiis præuenirent. * Quibus imperauit rex, vt conuenirent Iudæos per singulas ciuitates, & in vnū præciperent congregari, vt starent pro animabus suis; & omnes inimicos suos, eum coniugibus ac liberis & vniuersis domibus, interficerent atque delerent, & spolia eorum diriperent.
12 * Et constituta est per omnes prouincias vna vltionis dies, id est, tertiadecima mensis duodecimi Adar. * Sum-
13 maque epistolæ hæc fuit, vt in omnibus terris ac populis, qui regis Assueri subiacebant imperio, notum fieret, paratos esse Iudæos ad capiendam
14 vindictam de hostibus suis. * Egressique sunt veredarij celeres nuntia perferentes, & edictum regis pependit
15 in Susan. * Mardochæus autem, de palatio, & de conspectu regis egrediens, fulgebat vestibus regiis, hyacinthinis videlicet & aëreis, coronam auream portans in capite, & amictus serico pallio atque purpureo. Omnisque ciuitas exultauit, atque læta-
16 ta est. * Iudæis autem noua lux oriri visa est, gaudium, honor, & tripudiū.
17 * Apud omnes populos, vrbes, atque prouincias, quocumque regis iussa veniebant, mira exultatio, epulæ atque conuiuia, & festus dies: in tantum vt plures alterius gentis & sectæ, eorum religioni & ceremoniis iungerentur. Grandis enim cunctos Iudaici nominis terror inuaserat.

CAP. IX.

Iudæi passim hostes suos trucidant; & suspensis decem filiis Aman, diem Phurim, hoc est Sortium, perpetuo sollemnem Mardochæus instituit.

1 IGitur duodecimi mensis, quem Adar vocari antè iam diximus, tertiadecima die, quando cunctis Iudæis interfectio parabatur, & hostes eorum

rum inhiabant sanguini, versa vice
Iudæi superiores esse cœperunt, & se
de aduersariis vindicare. * Congre- 2
gatique sunt per singulas ciuitates,
oppida, & loca, vt extenderent ma-
num contra inimicos & persecutores
suos. Nullusque ausus est resistere, eò
quòd omnes populos magnitudinis
eorum formido penetrarat. * Nam 3
& prouinciarum iudices, & duces,
& procuratores, omnisque dignitas
quæ singulis locis ac operibus præ-
erat, extollebant Iudæos timore Mar-
dochæi: * quem principem esse pala- 4
tii, & plurimum posse cognouerant: B
fama quoque nominis eius crescebat
quotidie, & per cunctorum ora voli-
tabat. * Itaque percusserunt Iudęi ini- 5
micos suos plaga magna, & occiderũt
eos, reddentes eis quod sibi paraue-
rant facere: * in tantum vt etiam in 6
Susan quingentos viros interficerẽt,
extra decem filios Aman Agagitę ho-
stis Iudæorum: quorum ista sunt no-
mina: * Pharsandatha, & Delphon, & 7
Esphatha, * & Phoratha, & Adalia, 8
& Aridatha, * & Phermesta, & Ari- 9
sai, & Aridai, & Iezatha. * Quos 10
cùm occidissent, prædas de substan-
tiis eorum tangere noluerunt. * Sta- 11
timque numerus eorum, qui occisi e-
rant in Susan, ad regem relatus est.
* Qui dixit reginæ: In vrbe Susan in- 12
terfecerunt Iudæi quingentos viros,
& alios decem filios Aman. quantam
putas eos exercere cædem in vniuer-
sis prouinciis? Quid vltrà postulas,
& quid vis vt fieri iubeam? * Cui il- 13
la respondit: Si regi placet, detur po- C
testas Iudæis, vt sicut fecerunt hodie
in Susan, sic & cras faciant, & decem
filii Aman in patibulis suspendan-
tur. * Præcepitque rex vt ita fieret. 14
Statimque in Susan pependit edictũ,
& decem filii Aman suspensi sunt.
* Congregatis Iudæis quartadecima 15
die mensis Adar, interfecti sunt in Su-
san trecenti viri: nec eorum ab illis
direpta substantia est. * Sed & per 16
omnes prouincias, quæ ditioni regis
subiacebant, pro animabus suis ste-
terunt Iudæi, interfectis hostibus ac
persecutoribus suis: in tantum vt se-
ptuagintaquinque millia occisorum
implerentur, & nullus de substantiis
eorum quidquam contingeret. * Dies 17
autem tertiusdecimus mensis Adar,
primus apud omnes interfectionis
fuit, & quartadecima die cædere de- D
sierunt. Quem constituerunt esse
sollemnem, vt in eo omni tempore
deinceps vacarent epulis, gaudio at-
que conuiuiis. * At hi qui in vrbe Su- 18
san cædem exercuerant, tertiodeci-
mo & quartodecimo die eiusdem mẽ-
sis in cæde versati sunt: quintodecimo
autem die percutere desierunt. Et id-
circò eumdem diem constituerunt
sollemnem epularum atque lætitiæ.
19 * Hi verò Iudęi, qui in oppidis non
muratis ac villis morabantur, quar-
tumdecimum diem mensis Adar con-
uiuiorum & gaudii decreuerunt, ita
vt exultent in eo, & mittant sibi mu-
tuò partes epularum & ciborum.
20 * Scripsit itaque Mardochæus omnia
hęc, & litteris comprehensa misit ad
Iudæos, qui in omnibus regis pro-
uinciis morabantur, tam in vicino
21 positis, quàm procul, * vt quartam-
decimam & quintamdecimam diem
E mensis Adar pro festis susciperent, &
reuertente semper anno sollemni ce-
22 lebrarent honore: * quia in ipsis die-
bus se vlti sunt Iudæi de inimicis suis,
& luctus atque tristitia in hilarita-
tem gaudiumque conuersa sunt, es-
sentque dies isti epularum atque læti-
tiæ, & mitterent sibi inuicem cibo-
rum partes, & pauperibus munuscula
23 largirentur. * Susceperuntque Iudæi
in sollemnem ritum cuncta quæ eo
tempore facere cœperãt, & quę Mar-
dochęus litteris facienda mandaue-
24 rat. * Aman enim, filius Amadathi
stirpis Agag, hostis & aduersarius Iu-
dęorum, cogitauit contra eos malum,
vt occideret illos, atque deleret: &
misit phur, quod nostra lingua ver-
25 titur in sortem. * Et postea ingressa
F est Esther ad regem, obsecrans vt co-
natus eius, litteris regis irriti fierent:
& malum, quod contra Iudęos co-
gitauerat, reuerteretur in caput eius.
Denique & ipsum & filios eius affi-
26 xerunt cruci, * atque ex illo tempore
dies isti appellati sunt phurim, id est
sortium: eò quòd phur, id est sors, in
vrnam missa fuerit. Et cuncta quæ ge-
sta sunt, epistolæ, id est libri huius,
27 volumine continentur: * quęque sus-
tinuerunt, & quę deinceps immuta-
ta sunt, susceperunt Iudæi super se &
semen suum, & super cunctos qui re-
ligioni eorum voluerunt copulari, vt
nulli liceat duos hos dies absque sol-
lemnitate transigere: quos scriptura
testatur, & certa expetunt tempora,
28 annis sibi iugiter succedentibus. * Isti
sunt dies, quos nulla vnquam dele-
bit obliuio: & per singulas genera-
tiones cunctę in toto orbe prouincię
G celebrabunt: nec est vlla ciuitas, in
qua dies phurim, id est sortium, non
obseruentur à Iudæis, & ab eorum
progenie, quę his ceremoniis obli-
gata

gata est. * Scripseruntque Esther re- 29
gina filia Abihail & Mardochæus Iu-
dæus, etiam secundam epistolam, vt
omni studio dies ista sollemnis sanci-
retur in posterum. * & miserunt ad 30
omnes Iudæos, qui in centum vigin-
tiseptem prouinciis regis Assueri ver-
sabantur, vt haberent pacem, & sus-
ciperent veritatem,* obseruãtes Dies 31
sortium, & suo tempore cum gaudio
celebrarent: sicut constituerant Mar-
dochæus & Esther, & illi obseruanda
susceperunt à se, & à semine suo, ieiu-
nia & clamores, & Sortium dies, * & 32
omnia, quæ libri huius, qui vocatur
Esther, historia continentur.

CAP. X.

Somnij Mardochæi declaratio, reductio Iudæorum populo in libertatem.

Rex verò Assuerus, omnem terram 1
& cunctas maris insulas fecit tri- A
butarias: * cuius fortitudo & impe- 2
rium, & dignitas atque sublimitas,
qua exaltauit Mardochæum, scripta
sunt in libris Medorum, atque Persa-
rum: * & quo modo Mardochæus 3
Iudaici generis secundus à rege As-
suero fuerit: & magnus apud Iudæos,
& acceptabilis plebi fratrum suorum,
quærens bona populo suo, & lo-
quens ea quæ ad pacem seminis sui B
pertinerent.

Quæ habentur in Hebræo, plena fide expressi. Hæc autem, quæ sequuntur, scripta reperi in editione vulgata, quæ Græcorum lingua & litteris continentur: & interim post finem libri hoc capitulum ferebatur: quod iuxta consuetudinem nostram obelo, id est veru prænotauimus.

* Dixitque Mardochæus: A Deo fa- 4
cta sunt ista. * Recordatus sum som- 5
nij, quod videram, hæc eadem signi-
ficantis: nec eorum quidquam irritum
fuit. * Paruus fons, qui creuit in flu- 6
uium, & in lucem solemque conuer-
sus est, & in aquas plurimas redunda-
uit: Esther est, quam rex accepit vxo-
rem, & voluit esse reginam.* Duo au- 7
tem dracones: ego sum, & Aman.
* Gentes qui conuenerant: hi sunt, 8
qui conati sunt delere nomen Iudæo- C
rum. * Gens autem mea: Israël est, quæ 9
clamauit ad Dominum, & saluum fecit
Dominus populum suum: liberauit-
que nos ab omnibus malis, & fecit si-
gna magna atque portenta inter Gen-
tes: * duas sortes esse præcepit, vnam 10
populi Dei, & alteram cunctarum
Gentium. * Venitque vtraque sors in 11
statutum ex illo iam tempore diem D
coram Deo vniuersis gentibus: * & 12
recordatus est Dominus populi sui, ac
13 misertus est hereditatis suæ. * Et ob-
seruabuntur dies isti in mense Adar,
quartadecima & quintadecima die
eiusdem mensis, cum omni studio &
gaudio in vnum cœtum populi con-
gregati, in cunctas deinceps genera-
tiones populi Israel.

CAP. XI.

Somnium Mardochæi.

1 Anno quarto, regnantibus Ptole-
A mæo & Cleopatra, attulerunt
Dositheus, qui se sacerdotem & Leui-
tici generis ferebat, & Ptolemæus
filius eius, hanc epistolam phurim,
quam dixerunt interpretatum esse Ly-
simachum, Ptolemæi filium in Ieru-
salem.

Hoc quoque principium erat in editione vulgata, quod nec in Hebræo, nec apud vllum fertur interpretum.

2 * Anno secundo, regnante Artaxerxe
B maximo, prima die mensis Nisan, vi-
dit somnium Mardochæus filius Iairi,
filij Semei, filij Cis, de tribu Benia-
3 min: * homo Iudæus, qui habitabat
in vrbe Susis, vir magnus, & inter pri-
4 mos aulæ regiæ. * || Erat autem de eo || 1. Reg.
numero captiuorum, quos transtule- 24. d. 15.
rat Nabuchodonosor rex Babylonis Sup. 2.
de Ierusalem cum Ieconia rege Iuda: a. 6.
5 * & hoc eius somnium fuit: Apparue-
C runt voces, & tumultus, & tonitrua,
& terræmotus, & conturbatio super
6 terram: * & ecce duo dracones magni,
7 paratique contra se in prælium. * Ad
quorum clamorem cunctæ concita-
tæ sunt nationes, vt pugnarent con-
8 tra gentem iustorum. * Fuitque dies
illa tenebrarum & discriminis, tribu-
lationis & angustiæ, & ingens formi-
9 do super terram. * Conturbataque est
gens iustorum timentium mala sua, &
10 præparata ad mortem. * Clamaue-
D runtque ad Deum: & illis vociferan-
tibus, fons paruus creuit in fluuium
maximum, & in aquas plurimas re-
11 dundauit. * Lux & sol ortus est, & hu-
miles exaltati sunt, & deuorauerunt
12 inclytos. * Quod cùm vidisset Mar-
dochæus, & surrexisset de strato, co-
gitabat quid Deus facere vellet: & fi-
xum habebat in animo scire cupiens
quid significaret somnium.

CAP. XII.

Manifestatio insidiarum eunuchorum in regem à Mardochæo, ex secundo capite repetita.

1 Morabatur autem eo tempore in Sup. 2.
A aula regis, cum Bagatha & Tha- d. 21. &
ra eunuchis regis, qui ianitores erant 6. a. 2.
2 palatij. * Cumque intellexisset cogita-
B tiones eorum, & curas diligētiùs per-
uidisset, didicit quòd conarentur in
regem

regem Artaxerxem manus mittere, &
nuntiauit super eo regi.* Qui de vtro- 3
que habita quæstione, confessos iussit
duci ad mortem. * Rex autem quod 4
gestum erat, scripsit in commenta- C
riis : sed & Mardochæus rei memo-
riam litteris tradidit. * Præcepitque 5
ei rex, vt in aula palatij moraretur, da-
tis ei pro delatione muneribus.* Amã 6
verò filius Amadathi bugæus, erat D
gloriosissimus coram rege, & voluit
nocere Mardochæo & populo eius,
pro duobus eunuchis regis qui fue-
rant interfecti.

Hucusque proœmium.

Quæ sequuntur, in eo loco posita erant, vbi scriptum est in volumine.

Et diripuerunt bona, vel substantias eorum.

Quæ in sola vulgata editione reperimus.

Epistolæ autem hoc exemplar fuit.

CAP. XIII.

Exemplar epistolæ quam misit Aman ad principes prouinciarum super cæde Iudæorum, & Mardochæi oratio pro eorum liberatione.

Rex maximus Artaxerxes ab India 1
vsque Æthiopiam, centum viginti A
septem prouinciarum principibus &
ducibus, qui eius imperio subiecti
sunt, salutem.* Cum plurimis genti- 2
bus imperarem, & vniuersum orbem
meæ ditioni subiugassem, volui ne-
quaquam abuti potentiæ magnitudi-
ne, sed clementia & lenitate guberna-
re subiectos, vt absque vllo terrore
vitam silentio transigentes, optata
cunctis mortalibus pace fruerentur.
* Quærente autem me à consiliariis 3
meis, quomodo posset hoc impleri,
vnus qui sapientia & fide ceteros præ-
cellebat, & erat post regem secundus,
Aman nomine,* indicauit mihi in to- 4
to orbe terrarũ populum esse disper- B
sum, qui nouis vteretur legibus, &
contra omnium Gentium consuetu-
dinem faciens, Regum iussa contem-
neret, & vniuersarum concordiam na-
tionũ sua dissensione violaret.* Quod 5
cùm didicissemus, videntes vnam gen-
tem rebellem aduersus omne homi-
num genus peruersis vti legibus, no-
strisque iussionibus contraire, & tur-
bare subiectarũ nobis prouinciarum
pacem atque concordiam,* iussimus, 6
vt quoscumque Aman, qui omnibus
prouinciis præpositus est, & secundus
à rege, & quem patris loco colimus,
monstrauerit, cum coniugibus ac li-
beris deleantur ab inimicis suis, nul-
lusque eorum misereatur, quartadeci-
ma die duodecimi mensis Adar anni
7 præsentis :* vt nefarij homines vno
C die ad inferos descendentes, reddant
imperio nostro pacem, quam turba-
uerant.

Hucusque exemplar epistolæ.

Quæ sequuntur, post eum locum scripta reperi, vbi legitur,

Pergensque Mardochæus, fecit omnia quæ ei mandauerat Esther.

Nec tamen habentur in Hebraico, & apud nullum penitus feruntur interpretum.

8 * Mardochæus autem deprecatus est
Dominum, memor omnium operum
9 eius, * & dixit : Domine Domine rex
omnipotens, in ditione enim tua cun-
cta sunt posita, & non est qui possit
tuæ resistere voluntati, si decreueris
10 saluare Israël.* Tu fecisti cælum & ter-
ram, & quidquid cæli ambitu conti-
11 netur. * Dominus omnium es, nec est
12 qui resistat maiestati tuæ. * Cuncta
D nosti, & scis, quia non pro superbia
& contumelia, & aliqua gloriæ cupi-
ditate, fecerim hoc, vt non adorarem
13 Aman superbissimum,*(libenter enim
pro salute Israël etiã vestigia pedum
14 eius deosculari paratus essem.)* sed ti-
mui ne honorem Dei mei trãsferrem
ad hominem, & ne quemquam adora-
15 rem, excepto Deo meo.* Et nunc Do-
mine rex Deus Abraham, miserere
populi tui, quia volunt nos inimici
nostri perdere, & hereditatem tuam
16 delere. * Ne despicias partem tuam,
17 quam redemisti tibi de Ægypto.* Ex-
audi deprecationem meam, & propi-
tius esto sorti & funiculo tuo, & con-
uerte luctum nostrum in gaudium, vt
viuentes laudemus nomen tuum Do-
mine, & ne claudas ora te canentium.
18 * Omnis quoque Israël pari mente &
obsecratione clamauit ad Dominum,
eò quòd eis certa mors impenderet.

CAP. XIV.

Plangit Esther, Deum in spiritu humilitatis obsecrans.

1 Esther quoque regina confugit ad
A Dominum, pauens periculum,
2 quod imminebat.* Cumque deposuis-
set vestes regias, fletibus & luctui apta
indumenta suscepit, & pro vnguentis
variis, cinere & stercore impleuit ca-
put, & corpus suum humiliauit ieiu-
niis : omniaque loca, in quibus antea
lætari consueuerat, crinium laceratio-
3 ne compleuit. * Et deprecabatur Do-
minum Deum Israël, dicens : Domine
mi, qui rex noster es solus, adiuua me
solitariam, & cuius præter te nullus
4 est auxiliator alius.*Periculum meum
5 in manibus meis est.* ‖ Audiui à patre ‖ Deut. 4. 4. 3.
meo, quòd tu Domine tulisses Israël
de

de cunctis Gentibus,& patres nostros B
ex omnibus retrò maioribus suis, vt
possideres hereditatem sempiternam,
fecistique eis sicut locutus es.* Pecca- 6
uimus in conspectu tuo, & idcirco
tradidisti nos in manus inimicorum
nostrorum: * coluimus enim deos eo- 7
rum. Iustus es Domine: * & nunc non 8
eis sufficit, quòd durissima nos oppri-
munt seruitute, sed robur manuum
suarum, idolorum potentiæ deputan-
tes, * volunt tua mutare promissa, & 9
delere hereditatem tuam, & claudere
ora laudantium te, atque extinguere
gloriam templi & altaris tui, * vt ape- 10
riant ora Gentium, & laudent idolo-
rum fortitudinem, & prædicent car-
nalem regem in sempiternum. * Ne 11
tradas Domine sceptrum tuum his,
qui non sunt, ne rideant ad ruinam
nostram: sed conuerte consilium eo-
rum super eos,& eum,qui in nos cœ- C
pit sæuire, disperde. * Memento Do- 12
mine, & ostende te nobis in tempore
tribulationis nostræ, & da mihi fidu-
ciam Domine rex deorum, & vniuersę
potestatis:* tribue sermonem compo- 13
situm in ore meo in conspectu leonis,
& transfer cor illius in odium hostis
nostri,vt & ipse pereat,& ceteri qui ei
consentiunt.* Nos autem libera manu 14
tua, & adiuua me, nullum aliud auxi-
lium habentem, nisi te, Domine, qui
habes omnium scientiam, * & nosti 15
quia oderim gloriam iniquorum, &
detester cubile incircumcisorum, &
omnis alienigenæ. * Tu scis necessi- 16
tatem meam, quòd abominer signum D
superbiæ & gloriæ meæ, quod est su-
per caput meum in diebus ostentatio-
nis meæ, & detester illud quasi pan-
num menstruatæ, & non portem in
diebus silentij mei, * & quòd non co- 17
mederim in mēsa Aman, nec mihi pla-
cuerit conuiuium regis, & non bibe-
rim vinum libaminum: *& nunquam 18
lætata sit ancilla tua,ex quo huc trans-
lata sum vsque in pręsentem diem, nisi
in te Domine Deus Abraham.* Deus 19
fortis super omnes,exaudi vocem eo-
rum qui nullam aliam spem habent, &
libera nos de manu iniquorum, &
erue me à timore meo.

CAP. XV.

Mandante Mardochæo, intrat Esther ad regem, vultu illius exterrita.

Hæc quoque addita reperi in editione vulgata.

ET mandauit ei (haud dubium quin 1
Esther Mardochæus)vt ingredere- A
tur ad regem, & rogaret pro populo
suo & pro patria sua.* Memorare (in- 2
quit) dierum humilitatis tuæ, quo-
modo nutrita sis in manu mea; quia
Aman secundus à rege locutus est
3 contra nos in mortem: * & tu inuo-
ca Dominum, & loquere regi pro no-
bis, & libera nos de morte.

Necnon & ista quæ subdita sunt.

4 * Die autem tertio deposuit vestimen-
ta ornatus sui, & circumdata est glo-
5 ria sua. * Cumque regio fulgeret ha-
B bitu, & inuocasset omnium rectorem
& saluatorem Deum, assumpsit duas
6 famulas, * & super vnam quidem in-
nitebatur, quasi præ delicijs & nimia
teneritudine corpus suum ferre non
7 sustinens: * altera autem famularum
sequebatur dominam, defluentia in
8 humum indumenta sustentans. * Ipsa
autem roseo colore vultum perfusa,&
gratis ac nitentibus oculis,tristem ce-
labat animum; & nimio timore con-
9 tractum.* Ingressa igitur cuncta per
ordinem ostia, stetit contra regem,
vbi ille residebat super solium regni
sui, indutus vestibus regijs, auroque
fulgens,& pretiosis lapidibus,eratque
10 terribilis aspectu.* Cumque eleuasset
C faciem, & ardentibus oculis furorem
pectoris indicasset, regina corruit,
&, in pallorem colore mutato, las-
sum super ancillulā reclinauit caput.
11 * Conuertitque Deus spiritum regis
in mansuetudinem, & festinus ac me-
tuens exiliuit de solio, & sustentans
eam vlnis suis,donec rediret ad se, his
12 verbis blandiebatur: * Quid habes Es-
ther?Ego sum frater tuus,noli metue-
13 re. * Non morieris:non enim pro te,
sed pro omnibus hæc lex constituta
14 est.*Accede igitur,& tange sceptrum.
15 * Cumque illa reticeret, tulit auream
D virgam, & posuit super collum eius,
& osculatus est eam, & ait: Cur mi-
16 hi non loqueris? * Quæ respondit:Vi-
di te domine quasi Angelum Dei, &
conturbatum est cor meum præ timo-
17 re gloriæ tuæ. * Valdè enim mirabilis
es domine, & facies tua plena est gra-
18 tiarum. * Cumque loqueretur, rursus
19 corruit, & penè exanimata est.* Rex
autem turbabatur, & omnes ministri
eius consolabantur eam.

CAP. XVI.

Assueri epistola pro Iudæorum salute cum inimicorum suorum interemptione, ad singulas regni prouincias, irritando epistolam missam ab Aman.

Exemplar epistolæ regis Artaxerxis, quam pro Iudæis ad totas regni sui prouincias misit: quod & ipsum in Hebraico volumine non habetur.

1 REx magnus Artaxerxes ab India *Sup. 11.*
A vsque Æthiopiam, centum vigin- *a. 2.*
tiseptem

tiseptem prouinciarum ducibus ac
principibus, qui nostræ iussioni obe-
diunt, salutem dicit.* Multi bonitate 2
principum, & honore qui in eos col-
latus est, abusi sunt in superbiam: * & 3
non solùm subiectos regibus nituntur
opprimere, sed datam sibi gloriam
non ferentes, in ipsos, qui dederunt
moliuntur insidias. * Nec contenti 4
sunt gratias non agere beneficiis, &
humanitatis in se iura violare, sed
Dei quoque cuncta cernentis arbi-
trantur se posse fugere sententiam.
* Et in tantum vesaniæ proruperunt, 5
vt eos, qui credita sibi officia diligen-
ter obseruant, & ita cuncta agunt, vt
omnium laude digni sint, mendacio-
rum cuniculis conentur subuertere,
* dum aures principum simplices, & 6
ex sua natura alios æstimantes, calli- B
da fraude decipiunt. * Quæ rex & ex 7
veteribus probatur historiis, & ex his
quæ geruntur quotidie, quo modo
malis quorumdam suggestionibus re-
gum studia deprauentur. * Vnde pro- 8
uidendum est paci omnium prouin-
ciarum. * Nec putare debetis, si diuer- 9
sa iubeamus, ex animi nostri venire
leuitate; sed pro qualitate & necessi-
tate temporum, vt reipublicæ poscit
vtilitas, ferre sententiam.* Et vt mani- 10
festiùs, quod dicimus, intelligatis,
‖ Aman filius Amadathi, & animo, & ‖ Sup. 3. a. 1.
gente Macedo, alienusque à Persarum
sanguine, & pietatem nostram sua
crudelitate commaculans, peregrinus
à nobis susceptus est: * & tantam in se 11
expertus humanitatē, vt pater noster
vocaretur, & adoraretur ab omnibus
post regem secundus: * qui in tantum 12
arrogantiæ tumorem sublatus est, vt
regno priuare nos niteretur & spiri-
tu. * Nam Mardochæum, cuius fide & 13
beneficiis viuimus, & consortem re- C
gni nostri Esther, cum omni gente
sua, nouis quibusdam atque inauditis
machinis expetiuit in mortem: * hoc 14
cogitans, vt illis interfectis, insidiare-
tur nostræ solitudini, & regnum Per-
sarum trāsferret in Macedonas.* Nos 15
autem, à pessimo mortalium Iudæos
neci destinatos, in nulla penitus culpa
reperimus, sed econtrariò iustis vten-
tes legibus, * & filios altissimi & maxi- 16
mi, semperque viuentis Dei, cuius
beneficio & patribus nostris & nobis
regnum est traditum, & vsque hodie
custoditur. * Vnde eas litteras, quas 17
sub nomine nostro ille direxerat,
sciatis esse irritas. * Pro quo scelere 18
ante portas huius vrbis, id est, Susan,
& ipse qui machinatus est, & omnis
cognatio eius pēdet in patibulis: non
nobis, sed Deo reddente ei quod me-
19 ruit.* Hoc autem edictum, quod nunc
D mittimus, in cunctis vrbibus propo-
natur, vt liceat Iudæis vti legibus suis.
20 * Quibus debetis esse adminiculo, vt
eos, qui se ad necem eorum parauε-
rant, possint interficere tertiadecima
die mensis duodecimi, qui vocatur
21 Adar. * hanc enim diem, Deus om-
nipotens, mœroris & luctus, eis ver-
22 tit in gaudium. * Vnde & vos inter
ceteros festos dies, hanc habetote
diem, & celebrate eam cum omni læ-
titia, vt & in posterum cognoscatur,
23 * omnes, qui fideliter Persis obediunt,
dignam pro fide recipere mercedem:
qui autem insidiantur regno eorum,
24 perire pro scelere. * Omnis autem
prouincia & ciuitas, quæ noluerit
sollemnitatis huius esse particeps,
gladio & igne pereat, & sic delea-
tur, vt non solùm hominibus, sed
etiam bestiis inuia sit in sempiter-
num, pro exemplo contemptus, &
inobedientiæ.

LIBER IOB.

CAPVT I.

Iob sanctus & dives, pro filiis vicissim conuiuia celebrantibus Domino sacrificat, cuius possessiones petenti Satanæ Dominus diripiendas exponit, per quem perdita omni illius substantia, interemptisque filiis, ipse cum signis mœstitiæ patiens, in Dei laudes prorumpit.

1 VIr erat in Terra Hus, nomine
A Iob, & erat vir ille simplex, &
rectus, ac timens Deum, & re-
cedens à malo: * Natique sunt
2 ei septē filij, & tres filiæ. * Et fuit pos-
3 sessio eius, septem millia ouium, & tria
millia camelorū, quingēta quoque iu-
ga boū, & quingentæ asinæ, ac familia
multa nimis: eratque vir ille magnus
4 inter omnes Orientales. * Et ibāt filij
eius, & faciebāt cōuiuium per domos,
vnusquisque in die suo. Et mittentes
vocabant tres sorores suas vt come-
5 derent & biberent cum eis. * Cum-
que in orbem transissent dies conui-
uij, mittebat ad eos Iob, & sancti-
ficabat illos, consurgensque dilucu-
lo offerebat holocausta pro singulis.
Dicebat enim: Ne fortè peccauerint
filij mei, & benedixerint Deo in cor-
dibus suis. Sic faciebat Iob cunctis
6 diebus. * Quadam autem die, cùm
B venissent filij Dei vt assisterent co-
ram Domino, affuit inter eos etiam
7 Satan. * Cui dixit Dominus: Vnde
venis? Qui respondens, ait: Circuiui
terram,

terram, & perambulaui eam. * Dixit- 8
que Dominus ad eum: Numquid
considerasti seruum meum Iob, quòd
non sit ei similis in terra, homo sim-
plex, & rectus, ac timens Deum, &
recedens à malo?* Cui respondens Sa- 9
tan, ait: Numqnid Iob frustrà timet
Deum? * nónne tu vallasti eum, ac 10
domum eius, vniuersamque substan-
tiam per circuitũ, operibus manuum
eius benedixisti, & possessio eius cre-
uit in terra? * Sed extende paululum 11
manum tuam, & tange cuncta quæ
possidet, nisi in faciem benedixerit ti-
bi. * Dixit ergo Dominus ad Satan: 12
Ecce, vniuersa quæ habet, in manu C
tua sunt: tantùm in eum ne extendas
manum tuam. Egressusque est Satan
à facie Domini. * Cùm autem qua- 13
dam die filij & filiæ eius comederent
& biberent vinum in domo fratris sui
primogeniti, * nuntius venit ad Iob, 14
qui diceret: Boues arabant, & asinæ
pascebantur iuxta eos, * & irruerunt 15
Sabæi, tuleruntque omnia, & pueros
percusserunt gladio, & quasi ego so-
lus vt nuntiarem tibi. * Cumque ad- 16
huc ille loqueretur, venit alter, & di-
xit: Ignis Dei cecidit è cælo, & tactas
oues puerosque consumpsit, & effugi
ego solus vt nuntiarem tibi. * Sed & 17
illo adhuc loquente, venit alius, &
dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas,
& inuaserunt camelos, & tulerunt
eos, necnon & pueros percusserunt D
gladio, & ego fugi solus vt nuntia-
rem tibi. * Adhuc loquebatur ille, & 18
ecce alius intrauit, & dixit: Filiis tuis
& filiabus vescentibus, & bibentibus
vinum in domo fratris sui primoge-
niti, * repentè ventus vehemens ir- 19
ruit à regione deserti, & concussit
quattuor angulos domus, quæ cor-
ruens oppressit liberos tuos, & mor-
tui sunt, & effugi ego solus vt nun-
tiarem tibi. * Tunc surrexit Iob, & 20
scidit vestimenta sua, & tonso capite
corruens in terram, adorauit, * & 21
dixit: Nudus egressus sum de vtero
matris meæ, & nudus reuertar illuc:
Dominus dedit, Dominus abstulit:
sicut Domino placuit, ita factum est:
‖ *Eccli.* 5 sit nomen Domini benedictum. * In 22
c. 14. omnibus his non peccauit Iob labiis
1. *Tim.* suis, neque stultum quid contra Deum
6. *b.* 7. locutus est.

CAP. II.

Satanas obtenta à Deo facultate, percutit Iob vlcere pessimo, cui etiam propria vxor insultat: tres autem ipsius amici eum visitantes, septem diebus compatientes in terra cum eo taciti sedent.

1 FActum est autem, cùm quadam die
A venissent filij Dei, & starent co-
ram Domino, venisset qnoque Satan
inter eos, & staret in conspectu eius,
2 * vt diceret Dominus ad Satan: Vn-
de venis? Qui respondens ait: Circuiui
3 terram, & perambulaui eam. * Et di-
xit Dominus ad Satan? Numquid
considerasti seruum meum Iob, quòd
non sit ei similis in terra, vir simplex
& rectus, ac timens Deum, & rece-
dens à malo, & adhuc retinens inno-
centiam? Tu autem commouisti me
aduersus eum, vt affligerem eum fru-
4 strà. * Cui respondens Satan, ait: Pel-
B lem pro pelle, & cuncta quæ habet
5 homo, dabit pro anima sua: * alio-
quin mitte manum tuam, & tange os
eius & carnem, & tunc videbis quòd
6 in faciem benedicat tibi. * Dixit ergo
Dominus ad Satan: Ecce in manu tua
est, verumtamen animam illius serua.
7 * Egressus igitur Satan à facie Domi-
ni, percussit Iob vlcere pessimo, à
planta pedis vsque ad verticem eius:
8 * qui testa saniem radebat, sedens in
9 sterquilinio. * Dixit autem illi vxor
C sua: Adhuc tu permanes in simplici-
10 tate tua? benedic Deo & morere. * Qui
ait ad illam: Quasi vna de stultis mu-
lieribus locuta es. si bona suscepimus
de manu Dei, mala quare non susci-
piamus? In omnibus his non pecca-
11 uit Iob labiis suis. * Igitur audientes
tres amici Iob omne malum, quod
accidisset ei, venerunt singuli de lo-
co suo, Eliphaz Themanites, & Bal-
dad Suhites, & Sophar Naamathites.
Condixerant enim, vt pariter venien-
tes visitarent eum, & consolarentur.
12 * Cumque eleuassent procul oculos
suos, non cognouerunt eum, & ex-
D clamantes plorauerunt, scissisque ve-
stibus sparserunt puluerem super ca-
13 put suum in cælum. * Et sederunt cum
eo in terra, septem diebus & septem
noctibus, & nemo loquebatur ei ver-
bum: videbant enim dolorem esse ve-
hementem.

CAP. III.

Iob maledicit diei natiuitatis suæ præsentique vitæ, ostendens à quot malis liberatur qui hac luce statim priuatus est.

1 POst hæc aperuit Iob os suum, &
2 maledixit diei suo, * & locutus est.
3 * ‖ Pereat dies in qua natus sum, & ‖ *Ier.* 20
A nox in qua dictum est: Conceptus est *d.* 14.
homo.
4 * Dies ille vertatur in tenebras, non
requirat eum Deus desuper, & non
illustretur lumine.
5 * Obscurent eum tenebræ, & vm-
bra

bra mortis, occupet eum caligo , &
inuoluatur amaritudine.
* Noctem illam tenebrosus turbo 6
possideat, non computetur in diebus B
anni, nec numeretur in mensibus.
* Sit nox illa solitaria, nec laude 7
digna:
* Maledicant ei qui maledicunt diei, 8
qui parati sunt suscitare Leuiathan:
* Obtenebrentur stellæ caligine 9
eius : expectet lucem & non videat,
nec ortum surgentis auroræ.
* Quia non conclusit ostia ventris, 10
qui portauit me, nec abstulit mala ab
oculis meis.
* Quare non in vulua mortuus sum, 11
egressus ex vtero non statim perij?
* Quare exceptus genibus ? cur la- 12
ctatus vberibus?
* Nunc enim dormiens silerem , & 13
somno meo requiescerem:
* Cum regibus & consulibus terræ, 14
qui ædificant sibi solitudines: C
* Aut cum principibus, qui possi- 15
dent aurum , & replent domos suas
argento:
* Aut sicut abortiuum absconditum 16
non subsisterem, vel qui concepti non
viderunt lucem.
* Ibi impij cessauerunt à tumultu, 17
& ibi requieuerunt fessi robore.
* Et quondam vincti pariter sine 18
molestia, non audierunt vocem exa-
ctoris.
* Paruus & magnus ibi sunt, & ser- 19
uus liber à domino suo.* Quare mise- 20
ro data est lux, & vita his, qui in ama- D
ritudine animæ sunt. * qui expectant 21
mortem, & non venit, quasi effodien-
tes thesaurum.
* Gaudentque vehementer cùm in- 22
uenerint sepulchrum.
* Viro cuius abscondita est via, & 23
circumdedit eum Deus tenebris?
* Antequam comedam suspiro : & 24
tamquam inundantes aquæ, sic rugi-
tus meus:
* Quia timor, quem timebam, eue- 25
nit mihi:& quod verebar accidit.
* Nónne dissimulaui ? nónne silui ? 26
nónne quieui ; & venit super me in-
dignatio ?

C A P. I V.

Eliphaz arguit Iob impatientiæ, quodque propter peccata sua flagelletur à Deo, qui innocenti aduersa non immittit.

RESpondens autem Eliphaz The- 1
monites, dixit: A
* Si cœperimus loqui tibi, forsitan 2
molestè accipies, sed conceptum ser-
monem tenere quis poterit?
* Ecce docuisti multos, & manus 3
lassas roborasti:
4 * Vacillantes confirmauerunt ser-
mones tui, & genua trementia con-
fortasti:
5 * Nunc autem venit super te pla-
B ga, & defecisti : tetigit te, & contur-
batus es.
6 * Vbi est timor tuus, fortitudo tua,
patientia tua , & perfectio viarum
tuarum?
7 * Recordare obsecro te , quis vm-
quam innocens perijt ? aut quando
recti deleti sunt?
8 * Quin potiùs vidi eos, qui operan-
tur iniquitatem, & seminant dolores,
& metunt eos.
9 * Flante Deo perisse, & spiritu iræ
eius esse consumptos:
10 * Rugitus leonis , & vox leænæ , &
dentes catulorum leonum contriti
sunt.
11 * Tigris periit, eò quòd non haberet
C prædam, & catuli leonis dissipati sunt.
12 * Porrò ad me dictum est verbum
absconditum , & quasi furtiuè susce-
pit auris mea venas susurri eius.
13 * In horrore visionis nocturnæ,
quando solet sopor occupare homi-
nes,
14 * Pauor tenuit me , & tremor , &
omnia ossa mea perterrita sunt:
15 * Et cum spiritus me præsente trans-
iret, inhorruerunt pili carnis meæ.
16 * Stetit quidam, cuius non agnosce-
bam vultum , imago coram oculis
meis, & vocē quasi auræ lenis audiui.
17 * ‖ Numquid homo , Dei compara- ‖Inf.25.
D tione iustificabitur, aut factore suo a.4.
purior erit vir?
18 * ‖ Ecce qui seruiunt ei, non sunt ‖Inf.15.
stabiles, & in angelis suis reperit pra- b.25.
uitatem ; 2.Pet.2.
19 * Quanto magis hi qui habitant do- a.4.
mos luteas, qui terrenum habent fun-
20 damentū, consumentur velut à tinea?
* De manè vsque ad vesperam suc-
cidentur : & quia nullus intelligit, in
æternum peribunt.
21 * Qui autem reliqui fuerint , aufe-
rentur ex eis : morientur, & non in
sapientia.

C A P. V.

Eliphaz rursum arguit Iob iniquitatis, quòd nemo sine culpa sua à Deo puniatur : ideoque hortatur Iob vt ad Deum conuertatur, & ita cuncta fore illi prospera pollicetur, ac diuinæ prouidentiæ opera circa creaturas extollit.

VOca ergo, si est qui tibi respon-
deat , & ad aliquem sanctorum
conuertere.
* Verè stultum interficit iracundia,

& paruulum occidit inuidia.
* Ego vidi stultum firma radice, & 3
maledixi pulchritudini eius statim.
* Longè fient filij eius à salute, & 4
conterentur in porta, & non erit qui
eruat.
* Cuius messem famelicus comedet, 5
& ipsum rapiet armatus, & bibent
sitientes diuitias eius. * Nihil in terra 6
sine causa fit, & de humo non oritur
dolor.
* Homo nascitur ad laborem, & 7
auis ad volatum. B
* Quam ob rem ego deprecabor 8
Dominum, & ad Deum ponam elo-
quium meum:
* Qui facit magna & inscrutabilia 9
& mirabilia absque numero:
* Qui dat pluuiam super faciem ter- 10
ræ, & irrigat aquis vniuersa:
* Qui ponit humiles in sublime, & 11
mœrentes erigit sospitate:
* Qui dissipat cogitationes maligno- 12
rum, ne possint implere manus eorum
quod cœperant:
‖1.Cor.3. * ‖ Qui apprehendit sapientes in 13
d.19. astutia eorum, & consilium prauo- C
rum dissipat:
* Per diem incurrent tenebras, & 14
quasi in nocte sic palpabunt in me-
ridie.
* Porrò saluum faciet egenum à 15
gladio oris eorum, & de manu violen-
ti pauperem.
* Et erit egeno spes, iniquitas autem 16
contrahet os suum.
* Beatus homo, qui corripitur à 17
Deo: increpationem ergo Domini ne
reprobes:
* Quia ipse vulnerat, & medetur: 18
percutit, & manus eius sanabunt.
* In sex tribulationibus liberabit te, 19
& in septima non tanget te malum.
* In fame eruet te de morte, & in 20
bello de manu gladij.
* A flagello linguæ absconderis, & 21
non timebis calamitatē cùm venerit. D
* In vastitate & fame ridebis, & be- 22
stias terræ non formidabis.
* Sed cum lapidibus regionum pa- 23
ctum tuum, & bestiæ terræ pacificæ
erunt tibi.
* Et scies quòd pacem habeat taber- 24
naculum tuum, & visitans speciem
tuam, non peccabis.
* Scies quoque quoniam multiplex 25
erit semen tuum, & progenies tua
quasi herba terræ.
* Ingredieris in abundantia sepul- 26
chrum, sicut infertur aceruus tritici in
tempore suo.
* Ecce, hoc, vt inuestigauimus, ita 27
est: quod auditum, mente pertracta.

CAP. VI.

Ostendit Iob se longè grauiora pati quàm meritus sit, conquerens se ab amicis deseri, grauiter arguens & hos tres qui ad se venerant, ac se quoque patienter audiri petit.

1 RESpondens autem Iob, dixit:
2 * Vtinam appenderentur pecca-
A ta mea, quibus iram merui: & cala-
mitas, quam patior, in statera.
3 * Quasi arena maris hæc grauior
appareret: vnde & verba mea dolore
sunt plena:
4 * Quia sagittæ Domini in me sunt,
quarū indignatio ebibit spiritū meū,
& terrores Domini militāt contra me.
5 * Numquid rugiet onager cùm ha-
buerit herbam? aut mugiet bos cùm
ante præsepe plenum steterit?
6 * Aut poterit comedi insulsum,
B quod non est sale conditum? aut po-
test aliquis gustare, quod gustatum af-
fert mortem?
7 * Quæ priùs nolebat tangere anima
mea, nunc præ angustia, cibi mei sunt.
8 * Quis det vt veniat petitio mea: &
quod expecto, tribuat mihi Deus?
9 * Et qui cœpit, ipse me conterat:
soluat manum suam, & succidat me?
10 * Et hæc mihi sit consolatio, vt af-
fligens me dolore, non parcat, nec
contradicam sermonibus Sancti.
11 * Quæ est enim fortitudo mea vt
sustineam? aut quis finis meus, vt pa-
tienter agam?
12 * Nec fortitudo lapidum fortitudo
mea, nec caro mea ænea est.
13 * Ecce, non est auxilium mihi in
C me, & necessarij quoque mei recesse-
runt à me.
14 * Qui tollit ab amico suo misericor-
diam, timorem Domini derelinquit.
15 * Fratres mei præterierunt me, si-
cut torrens qui raptim transit in con-
uallibus.
16 * Qui timent pruinam, irruet super
eos nix.
17 * Tempore, quo fuerint dissipati,
peribunt: & vt incaluerit, soluentur
de loco suo.
18 * Inuolutæ sunt semitæ gressuum
eorum: ambulabunt in vacuum, &
peribunt.
19 * Considerate semitas Thema, itine-
ra Saba, & expectate paulisper.
20 * Confusi sunt, quia speraui: vene-
runt quoque vsque ad me, & pudore
cooperti sunt.
21 * Nunc venistis: & modò videntes
plagam meam timetis.
22 * Numquid dixi: Afferte mihi, &
de substantia vestra donate mihi?
23 * Vel, Liberate me de manu hostis,
&

& de manu robustorum eruite me? D
* Docete me, & ego tacebo: & siquid 24
fortè ignoraui, instruite me.
* Quare detraxistis sermonibus ve- 25
ritatis, cùm è vobis nullus sit qui pos-
sit arguere me?
* Ad increpandum tantùm eloquia 26
concinnatis, & in ventum verba pro-
fertis.
* Super pupillum irruitis, & sub- 27
uertere nitimini amicum vestrum.
* Verumtamen quod cœpistis ex- 28
plete: præbete aurem, & videte an
mentiar.
* Respondete obsecro absque con- 29
tentione: & loquentes id quod iustum
est, iudicate.
* Et non inuenietis in lingua mea 30
iniquitatem, nec in faucibus meis
stultitia personabit.

CAP. VII.

Iob humanæ vitæ suasque calamitates varias explicat, nec reditum sibi fore verisimilem ad præsentis vitæ felicitatem: petit quoque à Deo liberari à miseriis, admirans Dei erga miserum hominem prouidentiam.

Militia est vita hominis super ter- 1
ram: & sicut dies mercenarij, A
dies eius.
* Sicut seruus desiderat vmbram, 2
& sicut mercenarius præstolatur fi-
nem operis sui:
* Sic & ego habui menses vacuos, & 3
noctes laboriosas enumeraui mihi.
* Si dormiero, dicam: Quando con- 4
surgam? & rursum expectabo vespe-
ram, & replebor doloribus vsque ad
tenebras.
* Induta est caro mea putredine & 5
sordibus pulueris, cutis mea aruit, &
contracta est.
* Dies mei velociùs transierunt 6
quàm à texente tela succiditur, & con- B
sumpti sunt absque vlla spe.
* Memento quia ventus est vita 7
mea, & non reuertetur oculus meus
vt videat bona.
* Nec aspiciet me visus hominis: 8
oculi tui in me, & non subsistam.
* Sicut consumitur nubes, & per- 9
transit: sic qui descenderit ad inferos,
non ascendet.
* Nec reuertetur vltrà in domum 10
suam, neque cognoscet eum amplius
locus eius.
* Quapropter & ego non parcam 11
ori meo, loquar in tribulatione spiri- C
tus mei: confabulabor cum amaritudi-
ne animæ meæ.
* Numquid mare ego sum, aut ce- 12
tus, quia circumdedisti me carcere?
* Si dixero: Consolabitur me lectu- 13
lus meus, & reuelabor loquens mecum
in strato meo:
14 * Terrebis me per somnia, & per
visiones horrore concuties.
15 * Quam ob rem elegit suspendium
anima mea, & mortem ossa mea.
16 * Desperaui, nequaquam vltrà iam
D viuam: parce mihi, nihil enim sunt
dies mei.
17 * Quid est homo, quia magnificas
eum? aut quid apponis erga eum cor
tuum?
18 * Visitas eum diluculò, & subitò
probas illum:
19 * Vsquequò non parcis mihi, nec di-
mittis me vt glutiam saliuam meam?
20 * Peccaui, quid faciam tibi ô custos
hominum? quare posuisti me contra-
rium tibi, & factus sum mihimetipsi
grauis?
21 * Cur non tollis peccatum meum, &
quare non aufers iniquitatem meam?
ecce, nunc in puluere dormiam: & si
manè me quæsieris, non subsistam.

CAP. VIII.

Baldad Iob de impio sermone arguit, & eum vt ad Deum melioremque vitam se conuertat hortatur, atque ita fore omnia illi feliciora promittit: explicat etiam quàm sit vana spes hypocritarum, asserens Deum bonis bona, & malis mala tantùm tribuere.

1 Respondens autem Baldad Suhites,
A dixit:
2 * Vsquequò loqueris talia, & spiri-
tus multiplex sermones oris tui?
3 * Numquid Deus supplantat iudi-
cium? aut Omnipotens subuertit quod
iustum est?
4 * Etiam si filij tui peccauerunt ei,
& dimisit eos in manu iniquitatis
suæ:
5 * Tu tamen si diluculò consurre-
xeris ad Deum, & Omnipotentem
fueris deprecatus:
6 * Si mundus & rectus incesseris,
B statim euigilabit ad te, & pacatum
reddet habitaculum iustitiæ tuæ:
7 * In tantum, vt si priora tua fuerint
parua, & nouissima tua multiplicentur
nimis.
8 * Interroga enim generationem
pristinam, & diligenter inuestiga pa-
trum memoriam:
9 * † (Hesterni quippe sumus, & igno- †Ps. 143.
ramus quoniam sicut vmbra dies no- a. 4.
stri sunt super terram.) Inf. 14.
10 * Et ipsi docebunt te: loquentur a. 2.
tibi, & de corde suo proferent elo-
quia.
11 * Numquid virere potest scirpus
C absque humore? aut crescere carectum
sine aqua?

* Cùm adhuc ſit in flore,nec carpa- 12
tur manu, ante omnes herbas areſcit:
* Sic viæ omnium qui obliuiſcun- 13
tur Deum, & ſpes hypocritæ peribit:
* Non ei placebit vecordia ſua, & 14
ſicut tela aranearum fiducia eius.
* Innitetur ſuper domum ſuam, & 15
non ſtabit; fulciet eam, & non con-
ſurget:
* Humectus videtur antequam ve- 16
niat Sol, & in ortu ſuo germen eius
egredietur.
* Super aceruum petrarum radices 17
eius denſabuntur, & inter lapides D
commorabitur.
* Si abſorbuerit eum de loco ſuo, 18
negabit eum, & dicet: Non noui te.
* Hæc eſt enim lætitia viæ eius, vt 19
rurſum de terra alij germinentur.
* Deus non proiiciet ſimplicem,nec 20
porriget manum malignis:
* Donec impleatur riſu os tuum, 21
& labia tua iubilo.
* Qui oderunt te, induentur con- 22
fuſione: & tabernaculum impiorum
non ſubſiſtet.

CAP. IX.

Homo, inquit Iob, comparatus Deo non poteſt iuſtificari: diuinæ potentiæ ac ſapientiæ magnitudo oſtenditur, vt nemo ei reſiſtere aut reſpondere valeat: porrò Deus & impium percutit & innocentem: ſuam quoque innocentiam contra amicos tuetur, commemorans ſuam afflictionem.

ET reſpondens Iob, ait: 1
* Verè ſcio quòd ita ſit, & quòd 2
non iuſtificetur homo compoſitus A
Deo.
* Si voluerit contendere cum eo, 3
non poterit ei reſpondere vnum pro
mille.
* Sapiens corde eſt, & fortis robo- 4
re: quis reſtitit ei, & pacem habuit?
* Qui tranſtulit montes, & neſcie- 5
runt hi quos ſubuertit in furore ſuo.
* Qui commouet terram de loco 6
ſuo,& columnæ eius concutiuntur.
* Qui præcipit Soli, & non oritur: 7
& ſtellas claudit quaſi ſub ſignaculo:
* Qui extendit cælos ſolus, & gra- 8
ditur ſuper fluctus maris.
* Qui facit Arcturum, & Oriona, 9
& Hyadas,& interiora Auſtri.
* Qui facit magna, & incompre- 10
henſibilia, & mirabilia, quorum non B
eſt numerus.
* Si venerit ad me, non videbo 11
eum: ſi abierit,non intelligam.
* Si repentè interroget, quis re- 12
ſpondebit ei? vel quis dicere poteſt:
Cur ita facis?
* Deus, cuius iræ nemo reſiſtere 31
poteſt, & ſub quo curuantur qui por-
tant orbem.
14 * Quantus ergo ſum ego,vt reſpon-
deam ei, & loquar verbis meis cum
eo?
15 * Qui etiam ſi habuero quippiam
iuſtum, non reſpondebo, ſed meum
iudicem deprecabor.
16 * Et cùm inuocantem exaudierit me,
non credo quòd audierit vocē meam.
17 * In turbine enim conteret me, &
multiplicabit vulnera mea etiam ſine
cauſa.
18 * Non concedit requieſcere ſpiri-
tum meum, & implet me amaritu-
dinibus.
19 * Si fortitudo quæritur, robuſtiſſi-
C mus eſt: ſi æquitas iudicij, nemo au-
det pro me teſtimonium dicere.
20 * Si iuſtificare me voluero,os meum
condemnabit me: ſi innocentē oſten-
dero, prauum me comprobabit.
21 * Etiam ſi ſimplex fuero, hoc ipſum
ignorabit anima mea, & tædebit me
vitæ meæ.
22 * Vnum eſt quod locutus ſum,& in-
nocentem & impium ipſe conſumit.
23 * Si flagellat,occidat ſemel, & non
de pœnis innocentum rideat.
24 * Terra data eſt in manus impij,vul-
tum iudicum eius operit, quòd ſi non
ille eſt, quis ergo eſt?
25 * Dies mei velociores fuerunt cur-
ſore: fugerunt, & non viderunt bo-
num.
26 * Pertranſierunt quaſi naues poma
portantes, ſicut aquila volans ad eſ-
cam.
27 * Cùm dixero: Nequaquam ita lo-
quar: commuto faciem meam, & do-
lore torqueor.
28 * Verebar omnia opera mea, ſciens
quòd non parceres delinquenti.
29 * Si autem & ſic impius ſum, quare
fruſtrà laboraui?
30 * Si lotus fuero quaſi aquis niuis,
& fulſerint velut mundiſſimæ manus
meæ:
31 * Tamen ſordibus intinges me, &
abominabuntur me veſtimenta mea.
32 * Neque enim viro qui ſimilis mei
eſt, reſpondebo: nec qui mecum in
iudicio ex æquo poſſit audiri.
33 * Non eſt qui vtrumque valeat ar-
guere & ponere manum ſuam in am-
bobus.
34 * Auferat à me virgam ſuam, &
pauor eius non me terreat.
35 * Loquar, & non timebo eum: ne-
que enim poſſum metuens reſpon-
dere.

CAP.

CAP. X.

Iob suam afflictionem lamentatur, illius causam à Deo inquirens: quam ostendit non fuisse suam malitiam, neque Dei ignorantiam, qui creatum à se hominem exactè nouit: rursùmque propter pœnarum exuberantiam plangit se natum.

TÆdet animam meam vitæ meæ 1
dimittam aduersum me eloquium A
meum, loquar in amaritudine animæ
meæ.
* Dicam Deo: Noli me condemna- 2
re: indica mihi cur me ita iudices.
* Numquid bonum tibi videtur, si 3
calumnieris me, & opprimas me opus
manuum tuarum, & consilium impiorum adiuues?
* Numquid oculi carnei tibi sunt: 4
aut sicut videt homo, & tu videbis?
* Numquid sicut dies hominis dies 5
tui, & anni tui sicut humana sunt tem- B
pora?
* Vt quæras iniquitatem meam, & 6
peccatum meum scruteris?
* Et scias quia nihil impium fece- 7
rim, cùm sit nemo qui de manu tua
possit eruere.
* Manus tuæ fecerunt me, & pla- 8
smauerunt me totum in circuitu: &
sic repentè præcipitas me?
* Memento quæso quòd sicut lu- 9
tum feceris me, & in puluerem reduces me.
* Nónne sicut lac mulsisti me, & 10
sicut caseum me coagulasti?
* Pelle & carnibus vestisti me: ossi- 11
bus & neruis compegisti me:
* Vitam & misericordiam tribuisti 12
mihi, & visitatio tua custodiuit spi- C
ritum meum.
* Licet hæc celes in corde tuo, ta- 13
men scio quia vniuersorum memineris.
* Si peccaui, & ad horam peper- 14
cisti mihi: cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris?
* Et si impius fuero, væ mihi est: & 15
si iustus, non leuabo caput, saturatus afflictione & miseria.
* Et propter superbiam quasi leæ- 16
nam capies me, reuersúsque mirabiliter me crucias.
* Instauras testes tuos contra me, 17
& multiplicas iram tuam aduersum
me, & pœnæ militant in me.
* Quare de vulua eduxisti me? qui 18
vtinam consumptus essem ne oculus
me videret.
* Fuissem quasi non essem, de vte- 19
ro translatus ad tumulum.
* Numquid non paucitas dierum 20
meorum finietur breui? dimitte ergo
me, vt plangam paululum dolorem
meum:
21 * Antequam vadam & non reuertar, ad terram tenebrosam, & opertam mortis caligine:
22 * Terram miseriæ & tenebrarum,
vbi vmbra mortis, & nullus ordo, sed
sempiternus horror inhabitat.

CAP. XI.

Sophar iniquè asserit Iob propter multa ipsius peccata, quæ recenset, fuisse à Deo percussum, ostendens Deum incomprehensibilem: resipiscenti tamen Iob felicissima quæque pollicetur.

1 REspondens autem Sophar Naa-
A mathites, dixit:
2 * Numquid qui multa loquitur,
non & audiet? aut vir verbosus iustificabitur?
3 * Tibi soli tacebunt homines? &
cùm ceteros irriseris, à nullo confutaberis?
4 * Dixisti enim: Purus est sermo
meus, & mũdus sum in conspectu tuo.
5 * Atque vtinam Deus loqueretur
tecum, & aperiret labia sua tibi.
6 * Vt ostenderet tibi secreta sapien-
B tiæ, & quòd multiplex esset lex eius,
& intelligeres quòd multo minora
exigaris ab eo, quàm meretur iniquitas tua.
7 * Forsitan vestigia Dei comprehendes, & vsque ad perfectum Omnipotentem reperies?
8 * Excelsior cælo est, & quid facies? profundior inferno, & vnde
cognosces?
9 * Longior terra mensura eius, &
latior mari.
10 * Si subuerterit omnia, vel in vnum
coarctauerit, quis contradicet ei?
11 * Ipse enim nouit hominum va-
C nitatem, & videns iniquitatem, nónne considerat?
12 * Vir vanus in superbiam erigitur,
& tamquam pullum onagri se liberum natum putat.
13 * Tu autem firmasti cor tuum, &
expandisti ad eum manus tuas.
14 * Si iniquitatem, quæ est in manu
tua, abstuleris à te, & non manserit
in tabernaculo tuo iniustitia:
15 * Tunc leuare poteris faciem tuam
absque macula, & eris stabilis, & non
timebis.
16 * Miseriæ quoque obliuiscêris, &
quasi aquarum quæ prætererunt recordaberis.
17 * Et quasi meridianus fulgor consurget tibi ad vesperam: & cùm te
consumptum putaueris, orieris ve
lucifer.

* Et habebis fiduciam, propofita ti- 18
bi fpe, & defoffus fecurus dormies.
* Requiefces, & non erit qui te ex- 19
terreat:& deprecabuntur faciem tuam
plurimi.
‖ Leuit. * ‖ Oculi autem impiorum defi- 20
26. a.3. cient, & effugium peribit ab eis, &
fpes illorum abominatio animæ.

CAP. XII.

Iob vt amicorum confundat iactantiam, afferit neminem ignorare Dei potentiam ac fapientiam ex creaturarum gubernatione, quarum ftatus pro fuo variat arbitrio.

RESpondens autem Iob, dixit: 1
* Ergo vos eftis foli homines, & 2 A
vobifcum morietur fapientia?
‖ Inf.20. * ‖ Et mihi eft cor, ficut & vobis, nec 3
a.2. inferior veftri fum: quis enim hæc,
quæ noftis, ignorat?
‖ Prou. * ‖ Qui deridetur ab amico fuo ficut 4
14.a.2. ego, inuocabit Deum & exaudiet eum:
deridetur enim iufti fimplicitas.
* Lampas contempta apud cogita- 5
tiones diuitum, parata ad tempus fta-
tutum.
* Abundant tabernacula prędonum, 6
& audacter prouocant Deum, cùm
ipfe dederit omnia in manus eorum.
* Nimirum interroga iumenta, & 7 B
docebunt te: & volatilia cæli, & in-
dicabunt tibi.
* Loquere terræ, & refpondebit ti- 8
bi: & narrabunt pifces maris.
* Quis ignorat quòd omnia hæc 9
manus Domini fecerit?
* In cuius manu anima omnis vi- 10
uentis, & fpiritus vniuerfæ carnis ho-
minis.
‖ Inf.34. * ‖ Nonne auris verba diiudicat, & 11
a.3. fauces comedentis faporem?
* In antiquis eft fapientia, & in 12
multo tempore prudentia.
* Apud ipfum eft fapientia & for- 13
titudo, ipfe habet confilium & intel-
ligentiam.
‖ Ifa.22. * ‖ Si deftruxerit, nemo eft qui ædi- 14
f.22. ficet: fi incluferit hominem, nullus eft C
Apoc.3. qui aperiat.
b.7. * Si continuerit aquas, omnia fic- 15
cabuntur: & fi emiferit eas, fubuer-
tent terram.
* Apud ipfum eft fortitudo & Sa- 16
pientia: ipfe nouit & decipientem, &
eum qui decipitur.
* Adducit confiliarios in ftultum fi- 17
nem, & iudices in ftuporem.
* Balteum regum diffoluit, & præ- 18
cingit fune renes eorum.
* Ducit facerdotes inglorios, & 19
optimates fupplantat:
* Commutans labium veracium, & 20
doctrinam fenum auferens. D

21 * Effundit defpectionem fuper prin-
cipes, eos, qui oppreffi fuerant, rele-
uans.
22 * Qui reuelat profunda de tene-
bris, & producit in lucem vmbram
mortis.
23 * Qui multiplicat gentes & perdit
eas, & fubuerfas in integrum reftituit.
24 * Qui immutat cor principum po-
puli terræ, & decipit eos vt fruftrà in-
cedant per inuium:
25 * Palpabunt quafi in tenebris, &
non in luce, & errare eos faciet quafi
ebrios.

CAP. XIII.

Iob amicos fuos ex ipforum verbis confutans, à Deo arguendos afferit; fuam quoque iuftitiam ac patientiam contra amicos tuetur, quærens à Deo propter quæ peccata tam grauiter affligatur.

1
A ECce omnia hęc vidit oculus meus,
& audiuit auris mea, & intellexi
fingula.
2 * Secundùm fcientiam veftram &
ego noui: nec inferior veftri fum.
3 * Sed tamen ad Omnipotentem lo-
quar, & difputare cum Deo cupio:
4 * Prius vos oftendens fabricatores
mendacii, & cultores peruerforum
dogmatum.
5 * Atque vtinam taceretis, vt putare-
6 mini effe fapientes.
B * Audite ergo correptionem meam,
& iudicium labiorum meorum atten-
dite.
7 * Numquid Deus indiget veftro men-
8 dacio, vt pro illo loquamini dolos?
* Numquid faciem eius accipitis, &
9 pro Deo iudicare nitimini?
* Aut placebit ei quem celare nihil
poteft? aut decipietur vt homo, veftris
10 fraudulentiis?
* Ipfe vos arguet, quoniam in abf-
11 condito faciem eius accipitis.
* Statim vt fe commouerit, turbabit
12 vos, & terror eius irruet fuper vos.
* Memoria veftra comparabitur
cineri, & redigentur in lutum ceruices
13 veftræ.
* Tacete paulifper, vt loquar quod-
14 cumque mihi mens fuggefferit.
C * Quare lacero carnes meas denti-
bus meis, & animam meam porto in
15 manibus meis?
* Etiam fi occiderit me, in ipfo fpe-
rabo: verumtamen vias meas in con-
16 fpectu eius arguam.
* Et ipfe erit faluator meus: non
enim veniet in confpectu eius omnis
hypocrita.
17 * Audite fermonem meum, & æni-
gmata percipite auribus veftris.

* Si

* Si fuero iudicatus, scio quòd iu- 18
stus inueniar.
* Quis est qui iudicetur mecum? 19
veniat: quare tacens consumor?
* Duo tantùm ne facias mihi, & 20
tunc à facie tua non abscondar:
* Manum tuam longè fac à me, & 21
formido tua non me terreat.
* Voca me, & ego respondebo tibi: 22
aut certè loquar, & tu responde mihi.
* Quantas habeo iniquitates & 23
peccata, scelera mea & delicta ostẽn- D
de mihi.
* Cur faciem tuam abscondis, & 24
arbitraris me inimicum tuum?
* Contra folium, quod vento ra- 25
pitur, ostendis potentiam tuam, &
stipulam siccam persequeris:
* Scribis enim contra me amaritu- 26
dines, & consumere me vis peccatis
adolescentiæ meæ.
* Posuisti in neruo pedẽ meum, & 27
obseruasti omnes semitas meas, &
vestigia pedũ meorum considerasti:
* Qui quasi putredo consumendus 28
sum, & quasi vestimentum, quod
comeditur à tinea.

CAP. XIV.

Iob, considerata fragilitate humana, admiratur Dei in hominem prouidentiam, quòd post hanc vitam expectet aliam, & corporum vaticinatur resurrectionem.

HOmo natus de muliere, breui 1
viuens tempore, repletur mul- A
tis miseriis.
‖ Sup.8. b. 9. Ps. 143. a.4. * ‖ Qui quasi flos egreditur & con- 2
teritur, & fugit velut vmbra, & num-
quam in eodem statu permanet.
* Et dignum ducis super huiusce- 3
modi aperire oculos tuos, & adduce-
re eum tecum in iudicium?
‖ Ps.50. a.4. * ‖ Quis potest facere mundum de 4
immundo conceptũ semine? nonne
tu qui solus es?
* Breues dies hominis sunt, nume- 5
rus mensium eius apud te est: consti-
tuisti terminos eius, qui præteriri non
poterunt.
* Recede paululum ab eo, vt quie- 6
scat, donec optata veniat, sicut mer- B
cenarii dies eius.
* Lignum habet spem: si præcisum 7
fuerit, rursum virescit, & rami eius
pullulant.
* Si senuerit in terra radix eius, & 8
in puluere emortuus fuerit truncus
illius,
* Ad odorem aquæ germinabit, 9
& faciet comam quasi cùm primùm
plantatum est:
* Homo verò cùm mortuus fue- 10
rit, & nudatus atque consumptus,
vbi quæso est?
11 * Quomodo si recedant aquæ de
mari, & fluuius vacuefactus arescat;
12 * Sic homo cùm dormierit, non re-
C surget; donec atteratur cælum, non
euigilabit, nec cõsurget de sõno suo.
13 * Quis mihi hoc tribuat, vt in infer-
no protegas me, & abscondas me, do-
nec pertranseat furor tuus, & con-
stituas mihi tempus, in quo recor-
deris mei?
14 * Putasne mortuus homo rursum
viuat? cunctis diebus, quibus nunc
milito, expecto donec veniat immu-
tatio mea.
15 * Vocabis me, & ego respondebo
tibi: operi manuum tuarum porri-
ges dexteram.
16 * ‖ Tu quidem gressus meos dinu- ‖ Prou.5. d.21.
merasti, sed parce peccatis meis.
17 * Signasti quasi in sacculo delicta
D mea, sed curasti iniquitatem meam.
18 * Mons cadens defluit, & saxum
transfertur de loco suo.
19 * Lapides excauant aquæ, & allu-
uione paulatim terra consumitur: &
hominem ergo similiter perdes.
20 * Roborasti eum paululum vt in
perpetuum transiret: immutabis fa-
ciem eius, & emittes eum.
21 * Siue nobiles fuerint filii eius, si-
ue ignobiles, non intelliget.
22 * Attamen caro eius dum viuet
dolebit, & anima illius super semet-
ipso lugebit.

CAP. XV.

Eliphaz Iob arguit iactantiæ, impatientiæ, & blasphemiæ in Deum, apud quem dicit neminem mundum inueniri, describens impiorum ac hypocritarum maledictionem.

1 REspondens autem Eliphaz The-
A manites, dixit:
2 * Numquid sapiens respondebit
quasi in ventum loquens, & implebit
ardore stomachum suum?
3 * Arguis verbis eum qui non est æ-
qualis tibi, & loqueris quod tibi non
expedit.
4 * Quantum in te est, euacuasti ti-
morem, & tulisti preces coram Deo.
5 * Docuit enim iniquitas tua os
tuum, & imitaris linguam blasphe-
mantium.
6 * Condemnabit te os tuum, & nõn
ego: & labia tua respondebunt tibi.
7 * Numquid primus homo tu na-
tus es, & ante colles formatus?
8 * Numquid consilium Dei audisti,
& inferior te erit eius sapientia?
9 * Quid nosti quod ignoremus?
quid intelligis quod nesciamus?

‖ Eccli. * ‖ Et ſenes & antiqui ſunt in nobis, 10
25.b.8. multo vetuſtiores quàm patres tui. B
* Numquid grande eſt vt conſole- 11
tur te Deus? ſed verba tua praua hoc
prohibent.
* Quid te eleuat cor tuum, & qua- 12
ſi magna cogitans, attonitos habes
oculos?
* Quid tumet contra Deũ ſpiritus 13
tuus, vt proferas de ore tuo huiuſce-
modi ſermones?
* Quid eſt homo, vt immaculatus 14
ſit, & vt iuſtus appareat natus de
muliere?
‖ Sup.4. * ‖ Ecce inter ſanctos eius nemo 15
d.18. immutabilis, & cæli non ſunt mundi
in conſpectu eius.
* Quanto magis abominabilis & 16
inutilis homo, qui bibit quaſi aquam
iniquitatem?
* Oſtendam tibi, audi me: quod 17
vidi narrabo tibi. C
* Sapientes confitentur, & non 18
abſcondunt patres ſuos.
* Quibus ſolis data eſt terra, & non 19
tranſiuit alienus per eos.
* Cunctis diebus ſuis impius ſuper- 20
bit, & numerus annorum incertus
eſt tyrannidis eius.
* Sonitus terroris ſemper in auri- 21
bus illius: & cùm pax ſit, ille ſem-
per inſidias ſuſpicatur.
* Non credit quòd reuerti poſſit de 22
tenebris ad lucem, circumſpectans
vndique gladium.
* Cùm ſe mouerit ad quærendum 23
panem, nouit quòd paratus ſit in ma-
nu eius tenebrarum dies.
* Terrebit eum tribulatio, & an- 24
guſtia vallabit eum, ſicut regem qui
præparatur ad prœlium.
* Tetendit enim aduerſus Deum 25
manum ſuam, & contra Omnipo-
tentem roboratus eſt.
* Cucurrit aduerſus eum erecto 26
collo, & pingui ceruice armatus eſt.
* Operuit faciem eius craſſitudo, 27
& de lateribus eius aruina dependet. D
* Habitauit in ciuitatibus deſola- 28
tis, & in domibus deſertis, quæ in tu-
mulos ſunt redactæ.
* Non ditabitur, nec perſeuerabit 29
ſubſtantia eius, nec mittet in terra ra-
dicem ſuam.
* Non recedet de tenebris: ramos
eius areſaciet flamma, & auferetur 30
ſpiritu oris ſui.
* Nõ credet fruſtrà errore deceptus,
quòd aliquo pretio redimendus ſit. 31
* Antequam dies eius impleantur,
peribit: & manus eius areſcent. 32
* Lædetur quaſi vinea in primo
flore botrus eius, & quaſi oliua pro- 33
iiciens florem ſuum.
34 * Cõgregatio enim hypocritæ ſte-
rilis, & ignis deuorabit tabernacula
eorum, qui munera libẽter accipiunt.
35 * ‖ Concepit dolorem, & peperit ‖ Iſ. 59.
iniquitatem, & vterus eius præparat a.4.
dolos. Pſal. 7.
d.15.

CAP. XVI.

Iob amicorum auctoritate commotus, dolorem ſuum plangit, calamitatis magnitudinem oſtendens, ſeque pati citra iniquitatem, cuius conſcium eſſe Deum aſſerit.

1 RESpondens autem Iob, dixit:
2 * Audiui frequenter talia, con-
A ſolatores oneroſi omnes vos eſtis.
3 * Numquid habebunt finem verba
ventoſa? aut aliquid tibi moleſtum
eſt ſi loquaris?
4 * Poteram & ego ſimilia veſtri lo-
qui: atque vtinam eſſet anima veſtra
pro anima mea:
5 * Cõſolarer & ego vos ſermonibus,
& mouerem caput meum ſuper vos:
6 * Roborarem vos ore meo: & mo-
uerẽ labia mea, quaſi parcens vobis.
7 * Sed quid agam? ſi locutus fuero,
B non quieſcet dolor meus: & ſi tacue-
ro, non recedet à me.
8 * Nunc autem oppreſſit me dolor
meus, & in nihilum redacti ſunt om-
nes artus mei.
9 * Rugæ meæ teſtimoniũ dicũt con-
tra me, & ſuſcitatur falſiloquus ad-
uerſus faciẽ meam contradicẽs mihi.
10 * Collegit furorem ſuum in me, &
cõminans mihi, infremuit contra me
dentibus ſuis: hoſtis meus terribili-
bus oculis me intuitus eſt.
11 * Aperuerunt ſuper me ora ſua, &
C exprobrantes percuſſerunt maxillam
meam, ſatiati ſunt pœnis meis.
12 * Concluſit me Deus apud iniquũ,
& manibus impiorum me tradidit.
13 * Ego ille quondam opulentus, re-
pentè contritus ſum: tenuit ceruicem
meam, confregit me, & poſuit me ſi-
bi quaſi in ſignum.
14 * Circũdedit me lanceis ſuis, con-
uulnerauit lumbos meos, non peper-
cit, & effudit in terra viſcera mea.
15 * Concidit me vulnere ſuper vul-
nus, irruit in me quaſi gigas.
16 * Saccũ conſui ſuper cutem meam,
& operui cinere carnem meam.
17 * Facies mea intumuit à fletu, &
palpebræ meæ caligauerunt.
18 * Hæc paſſus ſum abſque iniquita-
D te manus meæ, cùm haberem mun-
das ad Deum preces.
19 * Terra ne operias ſanguinẽ meum,
neque inueniat in te locum latendi
clamor meus.

* Ecce

* Ecce enim in cælo testis meus, & 20
conscius meus in excelsis.
* Verbosi amici mei: ad Deum stil- 21
lat oculus meus.
* Atque vtinam sic iudicaretur vir 22
cum Deo, quomodo iudicatur filius
hominis cum collega suo.
* Ecce enim breues anni transeunt, 23
& semitam, per quam non reuertar,
ambulo.

CAP. XVII.

Iob ex afflictionis suæ magnitudine sibi hic nihil præter mortem restare contendit, & amicos præsentem tantùm remunerationem statuentes insipientiæ arguens, ipse futuram requiem præstolatur.

Spiritus meus attenuabitur, dies 1
mei breuiabuntur, & solum mihi A
superest sepulchrum.
* Non peccaui, & in amaritudini- 2
bus moratur oculus meus.
* Libera me Domine, & pone me 3
iuxta te, & cuiusuis manus pugnet
contra me.
* Cor eorum longè fecisti à disci- 4
plina, propterea non exaltabuntur.
* Prædam pollicetur sociis, & 5
oculi filiorum eius deficient. B
* Posuit me quasi in prouerbium 6
vulgi, & exemplum sum coram eis.
* Caligauit ab indignatione oculus 7
meus, & membra mea quasi in nihi-
lum redacta sunt.
* Stupebunt iusti super hoc, & in- 8
nocēs contra hypocritā suscitabitur.
* Et tenebit iustus viam suam, & 9
mūdis manibus addet fortitudinem. C
* Igitur omnes vos conuertimini, 10
& venite, & non inueniam in vobis
vllum sapientem.
* Dies mei transierunt, cogitatio- 11
nes meæ dissipatæ sunt, torquentes
cor meum.
* Noctem verterunt in diem, & 12
rursum post tenebras spero lucem.
* Si sustinuero, infernus domus mea 13
est, & in tenebris straui lectulū meū. D
* Putredini dixi: Pater meus es; 14
mater mea, & soror mea, vermibus.
* Vbi est ergo nūc præstolatio mea, 15
& patientiam meam quis considerat?
* In profundissimum infernum de- 16
scendent omnia mea: putásne saltem
ibi requies mihi?

CAP. XVIII.

Baldad arguens Iob iactantiæ & impatientiæ, describit impiorum maledictiones, vt suam contra Iob sententiam statuat, nempe ipsum tantū propter peccata sua puniri.

Respondens autem Baldad Suhi- 1
tes, dixit: A
2 * Vsque ad quē finem verba iactabi-
tis? intelligite priùs, & sic loquamur.
3 * Quare reputati sumus vt iumen-
ta, & sorduimus coram vobis?
4 * Qui perdis animam tuam in fu-
rore tuo, numquid propter te dere-
linquetur terra, & transferentur ru-
pes de loco suo?
5 * Nonne lux impii extinguetur, nec
splendebit flamma ignis eius?
6 * Lux obtenebrescet in tabernacu-
B lo illius, & lucerna, quæ super eum
est, extinguetur.
7 * Arctabuntur gressus virtutis eius,
& præcipitabit eum consilium suum.
8 * Immisit enim in rete pedes suos,
& in maculis eius ambulat.
9 * Tenebitur planta illius laqueo,
& exardescet contra eum sitis.
10 * Abscōdita est in terra pedica eius,
& decipula illius super semitam.
11 * Vndique terrebunt eum formi-
C dines, & inuoluent pedes eius.
12 * Attenuetur fame robur eius, &
inedia inuadat costas illius.
13 * Deuoret pulchritudinem cutis
eius, consumat brachia illius primo-
genita mors.
14 * Auellatur de tabernaculo suo fi-
ducia eius, & calcet super eum, quasi
rex, interitus.
15 * Habitent in tabernaculo illius so-
cii eius, qui non est, aspergatur in ta-
bernaculo eius sulphur.
16 * Deorsum radices eius siccentur,
D sursum autem atteratur messis eius.
17 * ‖ Memoria illius pereat de terra, & ‖ Prov. 2.22.
nō celebretur nomen eius in plateis.
18 * Expellet eum de luce in tenebras,
& de orbe transferet eum.
19 * Non erit semen eius neque pro-
genies in populo suo, nec vllæ reli-
quiæ in regionibus eius.
20 * In die eius stupebunt nouissimi,
& primos inuadet horror.
21 * Hæc sunt ergo tabernacula ini-
qui, & iste locus eius qui ignorat
Deum.

CAP. XIX.

Iob crudelitatis amicos arguens, se à Deo flagellari dicit immeritò, ostendens afflictionis acerbitatem, & se ab amicis destitutum, ac super futura resurrectione seipsum consolatur.

1 Respondens autem Iob, dixit:
2 * Vsquequò affligitis animam
A meam, & atteritis me sermonibus?
3 * En, decies confunditis me, & non
erubescitis opprimentes me.
4 * Nempe, etsi ignoraui, mecum erit
ignorantia mea.
5 * At vos contra me erigimini, &
arguitis

arguitis me opprobriis meis.
* Saltem nunc intelligite, quia Deus 6
non æquo iudicio afflixerit me, &
flagellis suis me cinxerit.
* Ecce clamabo vim patiens, & ne- 7
mo audiet: vociferabor, & non est
qui iudicet.
* Semitam meam circumsepsit, & 8
transire non possum, & in calle meo B
tenebras posuit.
* Spoliauit me gloria mea, & ab- 9
stulit coronam de capite meo.
* Destruxit me vndique, & pereo, 10
& quasi euulsæ arbori abstulit spem
meam.
* Iratus est contra me furor eius, & 11
sic me habuit quasi hostem suum.
* Simul venerunt latrones eius, & 12
fecerunt sibi viam per me, & obsede-
runt in gyro tabernaculum meum.
* Fratres meos longè fecit à me, & 13
noti mei quasi alieni recesserũt à me.
* Dereliquerũt me propinqui mei: 14
& qui me nouerant, obliti sunt mei.
* Inquilini domus meæ, & ancillæ 15
meæ, sicut alienum habuerunt me, C
& quasi peregrinus fui in oculis eorũ.
* Seruum meum vocaui, & non 16
respondit, ore proprio deprecabar
illum.
* Halitum meum exhorruit vxor 17
mea, & orabam filios vteri mei.
* Stulti quoque despiciebant me, 18
& cùm ab eis recessissem, detrahe-
bant mihi.
* Abominati sunt me quondã con- 19
siliarij mei: & quem maximè dili-
gebam, auersatus est me.
* Pelli meæ, consũptis carnibus, ad- 20
hæsit os meum, & derelicta sunt tan-
tummodò labia circa dentes meos.
* Miseremini mei, miseremini mei, 21
saltem vos amici mei, quia manus Do-
mini tetigit me.
* Quare persequimini me sicut 22
Deus, & carnibus meis saturamini?
* Quis mihi tribuat vt scribantur 23
sermones mei? quis mihi det vt exa- D
rentur in libro stylo ferreo, & plum- 24
bi lamina, vel celte sculpantur in si-
lice?
* Scio enim quòd Redẽptor meus 25
viuit, & in nouissimo die de terra
surrecturus sum:
* Et rursum circumdabor pelle 26
mea, & in carne mea videbo Deum
meum.
* Quem visurus sũ ego ipse, & oculi 27
mei cõspecturi sunt, & non alius: re-
posita est hæc spes mea in sinu meo.
* Quare ergo nunc dicitis: Perse- 28
quamur eum, & radicem verbi inue-
niamus contra eum?
29 * Fugite ergo à facie gladij, quo-
niam vltor iniquitatum gladius est:
& scitote esse iudicium.

CAP. XX.

*Sophar verbis Iob motus, correptio-
nem ipsius se dicit auditurum, & quæ
sit apud Deum pars impij, multis
verbis prosequitur.*

1 Respondens autem Sophar Naa-
A mathites, dixit:
2 * Idcircò cogitationes meæ variæ
succedunt sibi, & mens in diuersa
rapitur.
3 * Doctrinam, qua me arguis, au-
diam, & spiritus intelligentiæ meæ
respondebit mihi.
4 * Hoc scio à principio, ex quo po-
situs est homo super terram,
5 * Quòd laus impiorũ breuis sit, &
gaudium hypocritæ ad instar puncti.
6 * Si ascenderit vsq; ad cælũ super-
bia eius, & caput eius nubes tetigerit:
7 * Quasi sterquilinium in fine per-
B detur: & qui eum viderant, dicent:
Vbi est?
8 * Velut somnium auolans non in-
uenietur, trãsiet sicut visio nocturna.
9 * Oculus, qui eum viderat, non
videbit, neque vltrà intuebitur eum
locus suus.
10 * Filij eius atterẽtur egestate, & ma-
nus illius reddent ei dolorem suum.
11 * Ossa eius implebuntur vitiis ado-
lescentiæ eius, & cum eo in puluere
dormient.
12 * Cùm enim dulce fuerit in ore
eius malum, abscondet illud sub lin-
gua sua.
13 * Parcet illi, & non derelinquet il-
lud, & celabit in gutture suo.
14 * Panis eius in vtero illius vertetur
in fel aspidum intrinsecus.
15 * Diuitias, quas deuorauit, euomet,
& de ventre illius extrahet eas Deus.
16 * Caput aspidum suget, & occidet
eum lingua viperæ.
17 * (Non videat riuulos fluminis,
C torrentes mellis, & butyri.
18 * Luet quæ fecit omnia, nec tamen
consumetur: iuxta multitudinem ad-
inuentionũ suarum, sic & sustinebit.
19 * Quoniam confringens nudauit
pauperes, domum rapuit, & non ædi-
ficauit eam.
20 * † Nec est satiatus venter eius: & † Eccl. 5
cùm habuerit quæ concupierat, pos- c. 9.
sidere non poterit.
21 * Non remansit de cibo eius, &
propterea nihil permanebit de bonis
eius.
22 * Cùm satiatus fuerit, arctabitur,
æstuabit, & omnis dolor irruet super
eum.

* Vtinam

* Vtinam impleatur venter eius, vt 23
emittat in eum iram furoris sui, &
pluat super illum bellum suum.
* Fugiet arma ferrea, & irruet in 24
arcum æreum. D
* Eductus, & egrediens de vagina 25
sua, & fulgurans in amaritudine sua:
vadent & venient super eum horribiles.
* Omnes tenebræ absconditæ sunt 26
in occultis eius: deuorabit eũ ignis,
qui non succenditur, affligetur relictus in tabernaculo suo.
* Reuelabunt cæli iniquitatẽ eius, 27
& terra consurget aduersus eum.
* Apertum erit germen domus il- 28
lius, detrahetur in die furoris Dei.
* Hæc est pars hominis impij à 29
Deo, & hereditas verborum eius à
Domino.

CAP. XXI.

Iob patienter ab amicis audiri postulans, causam inquirit quare impiorum nonnulli in finem vsque vitæ prosperentur, alij contra aduersis cadantur, & respondet, impium in diẽ perditionis à Deo seruari, falsam amicorum consolationem per hoc conuellens.

Respondens autem Iob, dixit: 1
* Audite quæso sermones meos, 2
& agite pœnitentiam. A
* Sustinete me, & ego loquar, & 3
post mea, si videbitur, verba ridete.
* Numquid contra hominem di- 4
sputatio mea est, vt meritò non debeam contristari?
Attendite me, & obstupescite, & 5
superponite digitum ori vestro:
* Et ego quando recordatus fue- 6
ro, pertimesco, & concutit carnem
meam tremor.
‖ Ier. 12. a. 1. Abac. 1. a. 3. * ‖ Quare ergo impij viuunt, sub- 7
leuati sunt, confortatique diuitiis?
* Semen eorum permanet coram 8
eis, propinquorum turba & nepotum in conspectu eorum.
* Domus eorum securæ sunt & pa- 9
catæ, & non est virga Dei super illos. B
* Bos eorum concepit, & non ab- 10
ortiuit: vacca peperit, & non est priuata fœtu suo.
* Egrediuntur quasi greges paruu- 11
li eorum, & infantes eorum exultant lusibus.
* Tenent tympanum, & citharam, 12
& gaudent ad sonitum organi.
* Ducunt in bonis dies suos, & in 13
puncto ad inferna descendunt.
* Qui dixerunt Deo: Recede à no- 14
bis, & scientiam viarum tuarum nolumus.
‖ Mal. 3 d. 14. * ‖ Quis est Omnipotens vt seruia- 15
mus ei? & quid nobis prodest si orauerimus illum?
16 * Verumtamen quia non sunt in
manu eorum bona sua, consilium
impiorum longè sit à me.
17 * Quoties lucerna impiorum ex-
C tinguetur, & superueniet eis inundatio, & dolores diuidet furoris sui?
18 * Erunt sicut paleæ ante faciẽ vẽti,
& sicut fauilla quam turbo dispergit.
19 * Deus seruabit filiis illius dolorem
patris: & cùm reddiderit, tunc sciet.
20 * Videbunt oculi eius interfectionẽ
suã, & de furore Omnipotentis bibet.
21 * Quid enim ad eum pertinet de
domo sua post se? & si numerus mensium eius dimidietur?
22 * Numquid Deum docebit quispiam scientiam, qui excelsos iudicat?
23 * Iste moritur robustus & sanus,
diues & felix.
24 * Viscera eius plena sunt adipe, &
medullis ossa illius irrigantur:
25 * Alius verò moritur in amaritudine animæ absque vllis opibus:
26 * Et tamen simul in puluere dor-
D mient, & vermes operient eos.
27 * Certè noui cogitationes vestras,
& sententias contra me iniquas.
28 * Dicitis enim: Vbi est domus principis? & vbi tabernacula impiorum?
29 * Interrogate quemlibet de viatoribus, & hæc eadem illum intelligere
cognoscetis.
30 * Quia in diem perditionis seruatur malus, & ad diẽ furoris ducetur.
31 * Quis arguet coram eo viam eius?
& quæ fecit, quis reddet illi?
32 * Ipse ad sepulchra ducetur, & in
congerie mortuorum vigilabit.
33 * Dulcis fuit glareis Cocyti, & post
se omnem hominem trahet, & ante
se innumerabiles.
34 * Quomodo igitur consolamini
me frustrà, cùm responsio vestra repugnare ostensa sit veritati?

CAP. XXII.

Eliphaz arguit Iob immisericordiæ in pauperum oppreßione, & aliorum facinorum: ostendens ipsam de diuina prouidentia non rectè sentire, ac pœnitenti bona promittens.

1 Respondens autem Eliphaz The-
A manites, dixit:
2 * Numquid Deo potest comparari
homo, etiam cùm perfectæ fuerit
scientiæ?
3 * Quid prodest Deo si iustus fueris? aut quid ei confert, si immaculata fuerit via tua?
4 * Numquid timens arguet te, & veniet tecum in iudicium,
5 * Et non propter malitiã tuam plurimam,

rimam, & infinitas iniquitates tuas?
6 * Abstulisti enim pignus fratrum tuorum sine causa, & nudos spoliasti vestibus.
7 * Aquam lasso non dedisti, & esurienti subtraxisti panem.
8 * In fortitudine brachii tui possidebas terram, & potentissimus obti- B
nebas eam.
9 * Viduas dimisisti vacuas, & lacertos pupillorum comminuisti.
10 * Propterea circumdatus es laqueis, & conturbat te formido subita.
11 * Et putabas te tenebras non visurum, & impetu aquarum inundantium non oppressum iri?
12 * An non cogitas quòd Deus excelsior cælo sit, & super stellarum verticem sublimetur?
13 * Et dicis: Quid enim nouit Deus? & quasi per caliginem iudicat.
14 * Nubes latibulum eius, nec nostra considerat, & circa cardines cæli perambulat.
15 * Numquid semitam sæculorum custodire cupis, quam calcauerunt viri iniqui?
16 * Qui sublati sunt ante tempus suũ, & fluuius subuertit fundamentum eo- C
rum:
17 * Qui dicebant Deo: Recede à nobis: & quasi nihil posset facere Omnipotens, æstimabant eum:
18 * Cùm ille impleffet domos eorum bonis: quorum sententia procul sit à me.
‖ Psal. 106. d. 42.
19 * ‖ Videbunt iusti, & lætabuntur, & innocens subsannabit eos.
20 * Nonne succisa est erectio eorum, & reliquias eorum deuorauit ignis?
21 * Acquiesce igitur ei, & habeto pacem; & per hæc habebis fructus optimos.
22 * Suscipe ex ore illius legem, & pone sermones eius in corde tuo.
23 * Si reuersus fueris ad Omnipotentem, ædificaberis, & longè facies ini- D
quitatem à tabernaculo tuo.
24 * Dabit pro terra silicem, & pro silice torrentes aureos.
25 * Eritque Omnipotens contra hostes tuos, & argentum coaceruabitur tibi.
26 * Tunc super Omnipotentem deliciis afflues, & eleuabis ad Deum faciem tuam.
27 * Rogabis eum, & exaudiet te, & vota tua reddes.
28 * Decernes rem, & veniet tibi, & in viis tuis splendebit lumen.
† Prou. 29. d. 23.
29 * † Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloria: & qui inclinauerit oculos, ipse saluabitur.
30 * Saluabitur innocens, saluabitur autem in munditia manuum suarum.

CAP. XXIII.

Iob diuinum iudicium humiliter inuocans, ostendit se non puniri propter peccata sua, recteque sentire de prouidentia Dei incomprehensibilis, omnia pro sua voluntate facientis.

1 Respondens autem Iob, ait:
2 * Nunc quoque in amaritudine
A est sermo meus, & manus plagæ meæ aggrauata est super gemitum meum.
3 * Quis mihi tribuat vt cognoscam & inueniam illum, & veniam vsque ad solium eius?
4 * Ponam coram eo iudicium, & os meum replebo increpationibus.
5 * Vt sciam verba quæ mihi respon-
B deat, & intelligã quid loquatur mihi.
6 * Nolo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis suæ mole me premat.
7 * Proponat æquitatem contra me, & perueniat ad victoriam iudicium meum.
8 * Si ad Orientem iero, non apparet: si ad Occidentem, non intelligam eum.
9 *Si ad sinistram, quid agam? non ap-
C prehendam eum: si me vertam ad dexteram, non videbo illum.
10 * Ipse verò scit viam meam, & probauit me quasi aurũ, quod per ignem transit.
11 * Vestigia eius secutus est pes meus, viam eius custodiui, & non declinaui ex ea.
12 * A mandatis labiorum eius non recessi, & in sinu meo abscondi verba oris eius.
13 * Ipse enim solus est, & nemo auer-
D tere potest cogitationem eius: & anima eius quodcumque voluit, hoc fecit.
14 * Cùm expleuerit in me voluntatem suam, & alia multa similia præstò sunt ei.
15 * Et idcircò à facie eius turbatus sum, & considerans eum, timore sollicitor.
16 * Deus molliuit cor meum, & Omnipotens conturbauit me.
17 * Non enim perii propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo.

CAP. XXIV.

Iob vt rectè se sentire ostendat de diuina prouidentia, dicit Deo nota esse tempora, & hominum varias recenset iniquitates, ab ipso puniendas.

1 Ab Omnipotente non sunt abscõ-
A dita tempora: qui autem nouerunt eum, ignorant dies illius.

* Alij

* Alij terminos transtulerunt, diri- 2
puerunt greges, & pauerunt eos.
* Asinum pupillorum abegerunt, & 3
abstulerunt pro pignore bouem vi-
duæ.
* Subuerterunt pauperum viam, 4
& oppresserunt pariter mansuetos
terræ.
* Alij quasi onagri in deserto egre- 5
diuntur ad opus suum: vigilantes ad
prædam, præparant panem liberis.
* Agrum non suum demetunt: & vi- 6
neam eius, quem vi oppresserint, vin- B
demiant.
* Nudos dimittunt homines, indu- 7
menta tollentes, quibus non est ope-
rimentum in frigore:
* Quos imbres montium rigant: & 8
non habentes velamen, amplexantur
lapides.
* Vim fecerunt deprædantes pu- 9
pillos, & vulgum pauperem spoliaue-
runt.
* Nudis & incedentibus absque ve- 10
stitu, & esurientibus tulerunt spicas.
* Inter aceruos eorũ meridiati sunt. 11
qui calcatis torcularibus sitiunt.
* De ciuitatibus fecerunt viros ge- 12
mere, & anima vulneratorum clama- C
uit, & Deus inultum abire non pati-
tur.
* Ipsi fuerunt rebelles lumini, ne- 13
scierunt vias eius, nec reuersi sunt per
semitas eius.
* Manè primo consurgit homicida, 14
interficit egenum & pauperem: per
noctem verò erit quasi fur.
* Oculus adulteri obseruat caligi- 15
nem, dicens: Non me videbit oculus:
& operiet vultum suum.
* Perfodit in tenebris domus, sicut 16
in die condixerant sibi, & ignoraue-
runt lucem.
* Si subitò apparuerit aurora, arbi- 17
trantur vmbram mortis: & sic in te-
nebris quasi in luce ambulant.
* Leuis est super faciem aquæ: ma- 18
ledicta sit pars eius in terra, nec am-
bulet per viam vinearum.
* Ad nimium calorem transeat ab a- 19
quis niuium, & vsque ad inferos pec- D
catum illius.
* Obliuiscatur eius misericordia: 20
dulcedo illius vermes: non sit in re-
cordatione, sed conteratur quasi li-
gnum infructuosum.
* Pauit enim sterilem, quæ non pa- 21
rit, & viduæ benè non fecit.
* Detraxit fortes in fortitudine sua: 22
& cum steterit, non credet vitæ suæ.
‖ *Apoc. 2.f.21.* *‖ Dedit ei Deus locum pœnitentię: 23
& ille abutitur eo in superbiam: oculi
autem eius sunt in viis illius.

24 * Eleuati sunt ad modicum, & non
subsistent, & humiliabuntur sicut om-
nia, & auferentur, & sicut summitates
spicarum conterentur.
25 * Quod si non est ita, quis me potest
arguere esse mentitum, & ponere an-
te Deum verba mea?

CAP. XXV.

Baldad ex Dei sublimitate & hominis humilitate, negat hominem Deo comparatum iustificari posse.

1 Respondens autem Baldad Suhites,
A dixit:
2 * Potestas & terror apud eum est,
qui facit concordiam in sublimibus
suis.
3 * Numquid est numerus militum
eius? & super quem non surget lumen
illius?
4 * Numquid iustificari potest homo
comparatus Deo, aut apparere mun-
dus natus de muliere?
5 * Ecce luna etiam non splendet: &
stellæ non sunt mundæ in conspectu
eius:
6 * Quanto magis homo putredo, &
filius hominis vermis?

CAP. XXVI.

Iob dicit nullum Deo ab homine auxilium præstari posse, Dei incomprehensibilem potentiam ex ipsius operibus demonstrans.

1 Respondens autem Iob, dixit:
2 * Cuius adiutor es? nunquid im-
A becillis? & sustentas brachium eius,
qui non est fortis?
3 * Cui dedisti consilium? forsitan illi,
qui non habet sapientiam, & pruden-
B tiam tuam ostendisti plurimam.
4 * Quem docere voluisti: nonne eum,
qui fecit spiramentum?
5 * Ecce gigantes gemunt sub aquis,
& qui habitant cum eis.
6 * Nudus est infernus coram illo, &
nullum est operimentum perditioni.
7 * Qui extendit Aquilonem super va-
C cuum, & appendit terram super ni-
hilum.
8 * Qui ligat aquas in nubibus suis, vt
non erumpant pariter deorsum.
9 * Qui tenet vultum solii sui, & ex-
pandit super illud nebulam suam.
10 * Terminum circumdedit aquis, vs-
que dum finiantur lux & tenebræ.
11 * Columnæ cæli contremiscunt, &
D pauent ad nutum eius.
12 * In fortitudine illius repentè maria
congregata sunt, & prudentia eius
percussit superbum.
13 * Spiritus eius ornauit cælos: & ob-
stetricante manu eius, eductus est co-
luber tortuosus.
* Ecce, hęc ex parte dicta sunt via-
rum

rum eius: & cùm vix paruam stillam
sermonis eius audierimus, quis po-
terit tonitruum magnitudinis illius
intueri?

CAP. XXVII.

*Iob perpetuò constans in sui iustifica-
tione, reiecta amicorum calumnia,
ostendit quo modo impij ex præsen-
tis vitæ breui prosperitate in mortem
rapiantur à Deo ad supplicia.*

1 ADdidit quoque Iob, assumens pa-
A rabolam suam, & dixit:
2 * Viuit Deus, qui abstulit iudicium
meum, & Omnipotens, qui ad amari-
tudinem adduxit animam meam.
3 * Quia donec superest halitus in me,
& spiritus Dei in naribus meis.
4 * Non loquentur labia mea iniqui-
tatem, nec lingua mea meditabitur
mendacium.
5 * Absit à me vt iustos vos esse iudi-
cem: donec deficiam, non recedam ab
innocentia mea.
6 * Iustificationem meam, quam cœpi
B tenere, non deseram: neque enim re-
prehendit me cor meum in omni vi-
ta mea.
7 *Sit vt impius, inimicus meus: & ad-
uersarius meus quasi iniquus.
8 * Quæ est enim spes hypocritæ si a-
uarè rapiat, & non liberet Deus ani-
mam eius?
9 * Numquid Deus audiet clamorem
eius cùm venerit super eum angustia?
10 * Aut poterit in Omnipotente de-
lectari, & inuocare Deum omni tem-
pore?
11 * Docebo vos per manum Dei quæ
Omnipotens habeat, nec abscondam.
12 * Ecce, vos omnes nostis, & quid si-
C ne causa vana loquimini?
13 * Hæc est pars hominis impij apud
Deum, & hereditas violentorũ, quam
ab Omnipotente suscipient.
14 * Si multiplicati fuerint filij eius, in
gladio erunt, & nepotes eius non sa-
turabuntur pane.
15 * Qui reliqui fuerint ex eo, sepelien-
tur in interitu, & viduæ illius non plo-
rabunt.
16 * Si comportauerit quasi terram ar-
gentum, & sicut lutum præparauerit
vestimenta:
17 * Præparabit quidem, sed iustus ve-
stietur illis: & argentum innocens di-
uidet.
18 * Ædificauit sicut tinea domũ suam,
& sicut custos fecit vmbraculum.
19 * | Diues cùm dormierit, nihil se- (| Psal. 48. d. 18.)
D cum auferet: aperiet oculos suos, &
nihil inueniet.
20 * Apprehendet eum quasi aqua in-
opia, nocte opprimet eum tempestas.
21 *Tollet eum ventus vrens, & auferet,
& velut turbo rapiet eum de loco suo.
22 * Et mittet super eum, & non par-
cet: de manu eius fugiens fugiet.
23 * Stringet super eum manus suas,
& sibilabit super illum, intuens locum
eius.

CAP. XXVIII.

*Iob sapientiam ostendit auro longè esse
præstantiorem, tum origine tum rei
dignitate; Deo autem perfectè esse
quæque occultissima naturæ, & sa-
pientiam è cælo dari, non auro e-
mi.*

1 HAbet argentum, venarum suarum
A principia: & auro locus est, in quo
conflatur.
2 * Ferrum de terra tollitur: & lapis
solutus calore, in æs vertitur.
3 * Tempus posuit tenebris, & vni-
uersorum finem ipse considerat, lapi-
dem quoque caliginis, & vmbram
mortis.
4 * Diuidit torrens à populo peregri-
nante, eos quos oblitus est pes egen-
tis hominis, & inuios.
5 * Terra, de qua oriebatur panis in
loco suo, igne subuersa est.
6 * Locus sapphiri lapides eius, & gle-
bæ illius aurum.
7 *Semitam ignorauit auis, nec intui-
tus est eam oculus vulturis.
8 * Non calcauerunt eam filij insti-
B torum, nec pertransiuit per eam leæ-
na.
9 * Ad silicem extendit manum suam,
subuertit à radicibus montes.
10 * In petris riuos excidit, & omne
pretiosum vidit oculus eius.
11 * Profunda quoque fluuiorum scru-
tatus est, & abscondita in lucem pro-
duxit.
12 * Sapientia verò vbi inuenitur? &
quis est locus intelligentiæ?
13 * Nescit homo pretium eius, nec in-
uenitur in terra suauiter viuentium.
14 *Abyssus dicit: Non est in me: & ma-
re loquitur: Non est mecum.
15 * || Non dabitur aurum obrizum pro (|| Sap. 7. a. 9.)
C ea, nec appendetur argentum in com-
mutatione eius.
16 * Non conferetur tinctis Indiæ co-
loribus, nec lapidi sardonycho pre-
tiosissimo, vel sapphiro.
17 * Non adæquabitur ei aurum vel vi-
trum, nec commutabuntur pro ea va-
sa auri:
18 *Excelsa & eminentia non memo-
rabuntur comparatione eius: trahitur
autem sapientia de occultis.
19 * Non adæquabitur ei topazius de
Æthiopia, nec tincturæ mundissimæ
componetur.

*Vnde

* Vnde ergo sapientia venit? & quis 20
est locus intelligentiæ?
* Abscondita est ab oculis om- 21
nium viuentium, volucres quoque D
cæli latet.
* Perditio & mors dixerunt: Auri- 22
bus nostris audiuimus famam eius.
* Deus intelligit viam eius, & ipse 23
nouit locum illius.
* Ipse enim fines mundi intuetur: 24
& omnia, quæ sub cælo sunt, respicit.
* Qui fecit ventis pondus, & aquas 25
appendit in mensura.
* Quando ponebat pluuiis legem, 26
& viam procellis sonantibus:
* Tunc vidit illam, & enarrauit, & 27
præparauit, & inuestigauit.
* Et dixit homini: Ecce timor Do- 28
mini, ipsa est sapientia: & recedere à
malo, intelligentia.

CAP. XXIX.

Iob pristinæ cupiens restitui felicitati, multis verbis illam enarrat, vna cum bonis suis operibus, quo se de contraria amicorum calumnia vindicet.

ADdidit quoque Iob, assumens pa- 1
rabolam suam, & dixit: A
* Quis mihi tribuat, vt sim iuxta 2
menses pristinos, secundùm dies qui-
bus diebus custodiebat me?
* Quando splendebat lucerna eius 3
super caput meum, & ad lumen eius
ambulabam in tenebris?
* Sicut fui in diebus adolescentiæ 4
meæ, quando secretò Deus erat in ta-
bernaculo meo?
* Quando erat Omnipotens mecum, 5
& in circuitu meo pueri mei?
* Quando lauabam pedes meos bu- 6
tyro, & petra fundebat mihi riuos olei?
* Quando procedebam ad portam 7
ciuitatis, & in platea parabant cathe- B
dram mihi?
* Videbant me iuuenes, & absconde- 8
bantur: & senes assurgentes stabant.
* Principes cessabant loqui, & digi- 9
tum superponebant ori suo.
* Vocem suam cohibebant duces, & 10
lingua eorum gutturi suo adhærebat.
* Auris audiens beatificabat me, & 11
oculus videns testimonium reddebat
mihi.
* Eò quòd liberassem pauperem vo- 12
ciferantem, & pupillum, cui non es-
set adiutor.
* Benedictio perituri super me ve- 13
niebat, & cor viduæ consolatus sum. C
* Iustitia indutus sum: & vestiui me, 14
sicut vestimento & diademate, iudi-
cio meo.
* Oculus fui cæco, & pes claudo. 15
* Pater eram pauperum; & causam 16
quam nesciebam, diligentissimè inue-
stigabam.
17 * Conterebam molas iniqui, & de
dentibus illius auferebam prædam.
18 * Dicebamque: In nidulo meo mo-
riar, & sicut palma multiplicabo dies.
19 * Radix mea aperta est secus aquas,
& ros morabitur in messione mea.
20 * Gloria mea semper innouabitur,
D & arcus meus in manu mea instaura-
bitur.
21 * Qui me audiebant, expectabant
sententiam, & intenti tacebant ad
consilium meum.
22 * Verbis meis addere nihil aude-
bant, & super illos stillabat eloquium
meum.
23 * Expectabant me sicut pluuiam, &
os suum aperiebant quasi ad imbrem
serotinum.
24 * Si quando ridebam ad eos, non
credebant, & lux vultus mei non ca-
debat in terram.
25 * Si voluissem ire ad eos, sedebam
primus: cumque sederem quasi rex,
circumstante exercitu, eram tamen
mœrentium consolator.

CAP. XXX.

Plangit Iob pristinam illam felicitatem, versam sibi, permittente Deo, in summam calamitatem.

1 NVnc autem derident me iuniores
A tempore, quorum non dignabar
patres ponere cũ canibus gregis mei:
2 * Quorum virtus manuum mihi erat
pro nihilo, & vita ipsa putabantur in-
digni.
3 * Egestate & fame steriles, qui rode-
bant in solitudine, squallentes cala-
mitate & miseria.
4 * Et mandebant herbas, & arborum
cortices, & radix iuniperorum erat
cibus eorum.
5 * Qui de conuallibus ista rapientes,
cùm singula reperissent, ad ea cum
clamore currebant.
6 * In desertis habitabant torrentium,
& in cauernis terræ, vel super glareã.
7 * Qui inter huiuscemodi lætabantur,
B & esse sub sentibus delicias computa-
bant.
8 * Filii stultorum & ignobilium, & in
terra penitus non parentes.
9 * Nunc in eorum canticum versus
sum, & factus sum eis in prouerbium.
10 * Abominantur me, & longè fugiunt
à me, & faciem meam conspuere non
verentur.
11 * Pharetram enim suam aperuit, &
afflixit me, & frænum posuit in os
meum.
12 * Ad dexteram orientis calamitates
meæ illicò surrexerunt: pedes meos
sub-

subuerterunt, & oppresserunt quasi
fluctibus semitis suis.
13 * Dissipauerunt itinera mea, insidia-
ti sunt mihi, & prçualuerunt, & non
fuit qui ferret auxilium.
14 * Quasi rupto muro, & aperta ianua,
irruerunt super me, & ad meas mise- C
rias deuoluti sunt.
15 * Redactus sum in nihilum: abstulisti
quasi ventus desiderium meum: & vel-
ut nubes pertransiit salus mea.
16 * Nunc autem in memetipso marce-
scit anima mea, & possident me dies
afflictionis.
17 * Nocte os meum perforatur dolo-
ribus: & qui me comedunt, non dor-
miunt.
18 * In multitudine eorum consumitur
vestimentum meum, & quasi capitio
tunicç succinxerunt me.
19 * Comparatus sum luto, & assimila-
tus sum fauillæ & cineri.
20 * Clamo ad te, & non exaudis me:
sto, & non respicis me.
21 * Mutatus es mihi in crudelem, & in
duritia manus tuę aduersariis mihi.
22 * Eleuasti me, & quasi super ventum
ponens elisisti me validè.
23 * Scio quia morti trades me, vbi
constituta est domus omni viuenti. D
24 * Verumtamen non ad consumptio-
nem eorum emittis manum tuam: &
si corruerint, ipse saluabis.
25 * Flebam quondam super eo qui af-
flictus erat, & compatiebatur anima
mea pauperi.
26 * Expectabam bona, & venerunt
mihi mala: præstolabar lucem, & eru-
perunt tenebrę.
27 * Interiora mea efferbuerunt absque
vlla requie, prçuenerunt me dies af-
flictionis.
28 * Mœrens incedebam, sine furore;
consurgens, in turba clamabam.
29 *Frater fui draconum, & socius stru-
thionum.
30 * Cutis mea denigrata est super me,
& ossa mea aruerunt prę caumate.
31 * Versa est in luctum cithara mea,
& organum meum in vocem flen-
tium.

CAP. XXXI.

Iob vt de amicorum calumnia se purget, summum iudicem innocentiæ suæ testem inuocans, suas enarrat virtutes.

1 PEpigi fœdus cum oculis meis, vt
ne cogitarem quidem de virgine. A
2 * Quam enim partem haberet in me
Deus desuper, & hereditatem Omni-
potens de excelsis?
3 * Numquid non perditio est iniquo,
& alienatio operantibus iniustitiam?
4 * Nonne ipse considerat vias meas,
& cunctos gressus meos dinumerat?
5 * Si ambulaui in vanitate, & festina-
uit in dolo pes meus:
6 * Appendat me in statera iusta, &
sciat Deus simplicitatem meam.
7 * Si declinauit gressus meus de via,
& si secutum est oculos meos cor
meum, & si manibus meis adhęsit ma-
cula:
8 * Seram, & alius comedat: & proge-
nies mea eradicetur.
9 * Si deceptum est cor meum super
muliere, & si ad ostium amici mei in-
sidiatus sum:
10 * Scortum alterius sit vxor mea, &
B super illam incuruentur alij.
11 * Hoc enim nefas est, & iniquitas
maxima.
12 * Ignis est vsque ad perditionem de-
uorans, & omnia eradicans genimi-
na.
13 * Si contempsi subire iudicium cum
seruo meo, & ancilla mea, cùm disce-
ptarent aduersum me.
14 * Quid enim faciam cùm surrexerit
ad iudicandum Deus? & cùm quæsie-
rit, quid respondebo illi?
15 * Numquid non in vtero fecit me
qui & illum operatus est: & formauit
me in vulua vnus?
16 * Si negaui, quod volebant, paupe-
ribus, & oculos viduę expectare feci.
17 * Si comedi buccellam meam solus,
& non comedit pupillus ex ea:
18 * (Quia ab infantia mea creuit me-
cum miseratio: & de vtero matris meæ
egressa est mecum.)
19 *Si despexi pereuntem, eò quòd non
habuerit indumentum, & absque ope-
rimento pauperem:
20 * Si non benedixerunt mihi latera
C eius, & de velleribus ouium meatum
calefactus est:
21 * Si leuaui super pupillum manum
meam, etiam cùm viderem me in por-
ta superiorem:
22 * Humerus meus à iunctura sua ca-
dat, & brachium meum cum suis ossi-
bus confringatur.
23 *Semper enim quasi tumentes super
me fluctus timui Deum, & pondus e-
ius ferre non potui.
24 *Si putaui aurum robur meum, & ob-
rizo dixi: Fiducia mea.
25 * Si lætatus sum super multis diui-
tiis meis, & quia plurima reperit ma-
nus mea.
26 * Si vidi solem cùm fulgeret, & lu-
nam incedentem clarè:
27 * Et lætatum est in abscondito cor
meum, & osculatus sum manum meam
ore meo.

*Quæ

* Quæ est iniquitas maxima, & ne- 28
gatio contra Deum altissimum,
* Si gauisus sum ad ruinam eius qui 29
me oderat, & exultaui quòd inuenis-
set eum malum.
* Non enim dedi ad peccandum gut- 30
tur meum, vt expeterem maledicens D
animam eius.
* Si non dixerunt viri tabernaculi 31
mei: Quis det de carnibus eius vt sa-
turemur?
* Foris non mansit peregrinus, o- 32
stium meum viatori patuit.
* Si abscondi quasi homo peccatum 33
meum, & celaui in sinu meo iniquita-
tem meam.
* Si expaui ad multitudinem nimiã, 34
& despectio propinquorum terruit
me: & non magis tacui, nec egressus
sum ostium.
* Quis mihi tribuat auditorem, vt 35
desiderium meum audiat Omnipotẽs:
& librum scribat ipse qui iudicat.
* Vt in humero meo portem illum, 36
& circumdem illum quasi coronam
mihi?
* Per singulos gradus meos pro- 37
nuntiabo illum, & quasi principi of-
feram eum.
* Si aduersum me terra mea clamat, 38
& cum ipsa sulci eius deflent:
* Si fructus eius comedi absque pe- 39
cunia, & animam agricolarum eius
afflixi.
* Pro frumento oriatur mihi tribu- 40
lus, & pro hordeo spina.

Finita sunt verba Iob.

CAP. XXXII.

Iob silentio amicis imposito, arguitur vnà cum illis insipientiæ ab Eliu, qui suam iactat sapientiam.

OMiserunt autem tres viri isti re- 1
spondere Iob, eò quòd iustus si- A
bi videretur.
* Et iratus, indignatusque est Eliu 2
filius Barachel Buzites, de cognatio-
ne Ram: iratus est autem aduersum
Iob, eò quòd iustum se esse diceret
coram Deo.
* Porrò aduersum amicos eius in- 3
dignatus est, eò quòd non inuenissent
responsionem rationabilem, sed tan-
tummodò condemnassent Iob.
* Igitur Eliu expectauit Iob loquen- 4
tem: eò quòd seniores essent qui lo-
quebantur.
* Cùm autem vidisset quòd tres re- 5
spondere non potuissent, iratus est B
vehementer.
* Respondensque Eliu filius Bara- 6
chel Buzites, dixit:
Iunior sum tempore, vos autem
antiquiores, idcircò demisso capite,
veritus sum vobis indicare meam sen-
tentiam.
7 * Sperabam enim quòd ætas pro-
lixior loqueretur, & annorum multi-
tudo doceret sapientiam.
8 * Sed, vt video, Spiritus est in homi-
nibus, & inspiratio omnipotentis dat
intelligentiam.
9 * Non sunt longæui sapientes, nec
senes intelligunt iudicium.
10 * Ideò dicam: Audite me, ostendam
C vobis etiam ego meam sapientiam.
11 * Expectaui enim sermones vestros,
audiui prudentiam vestram, donec
disceptaremini sermonibus:
12 * Et donec putabam vos aliquid di-
cere, considerabam: sed, vt video, non
est qui possit arguere Iob, & respon-
dere ex vobis sermonibus eius.
13 * Ne fortè dicatis: Inuenimus sa-
pientiam, Deus proiecit eum, non
homo.
14 * Nihil locutus est mihi, & ego non
secundùm sermones vestros respon-
debo illi.
15 * Extimuerunt, nec responderunt
vltrà, abstuleruntque à se eloquia.
16 * Quoniam igitur expectaui, & non
D sunt locuti; steterunt, nec vltrà re-
sponderunt:
17 * Respondebo & ego partem meam,
& ostendam scientiam meam.
18 * Plenus sum enim sermonibus, &
coarctat me spiritus vteri mei.
19 * En venter meus quasi mustum abs-
que spiraculo, quod lagunculas nouas
disrumpit.
20 * Loquar, & respirabo paululùm:
aperiam labia mea, & respondebo.
21 * Non accipiam personam viri, &
Deum homini non æquabo.
22 * Nescio enim quàm diu subsistam,
& si post modicum tollat me Factor
meus.

CAP. XXXIII.

Eliu ex sermonibus Iob ostendere nititur eum non esse iustum, docens quomodo Deus homini loquatur vt erudiat & increpet, ac resipiscenti propitietur.

1 AVdi igitur Iob eloquia mea, &
A omnes sermones meos ausculta.
2 * Ecce aperui os meum, loquatur
lingua mea in faucibus meis.
3 * Simplici corde meo sermones mei,
& sententiam puram labia mea lo-
quentur.
4 * Spiritus Dei fecit me, & spiracu-
lum Omnipotentis viuificauit me.
5 * Si potes, responde mihi, & aduer-
sus faciem meam consiste.
6 * Ecce, & me sicut & te fecit Deus,

& de eodem luto ego quoque forma-
tus sum.
* Verumtamen miraculum meum 7
non te terreat, & eloquentia mea non
sit tibi grauis.
* Dixisti ergo in auribus meis, & 8
vocem verborum tuorum audiui:
* Mundus sum ego, & absque deli- 9
cto: immaculatus, & non est iniqui- B
tas in me.
* Quia querelas in me reperit, ideò 10
arbitratus est me inimicum sibi.
* Posuit in neruo pedes meos, cu- 11
stodiuit omnes semitas meas.
* Hoc est ergo, in quo non es iusti- 12
ficatus: respondebo tibi, quia maior
sit Deus homine.
* Aduersus eum contendis, quòd 13
non ad omnia verba responderit tibi?
* Semel loquitur Deus, & secundò 14
id ipsum non repetit.
* Per somnium in visione nocturna, 15
quando irruit sopor super homines,
& dormiunt in lectulo:
* Tunc aperit aures virorum, & eru- 16
diens eos instruit disciplina. C
* Vt auertat hominem ab his quæ 17
facit, & liberet eum de superbia.
* Eruens animam eius à corruptio- 18
ne: & vitam illius, vt non transeat in
gladium.
* Increpat quoque per dolorem in 19
lectulo, & omnia ossa eius marcesce-
re facit.
* Abominabilis ei fit in vita sua pa- 20
nis, & animæ illius cibus antè deside-
rabilis.
* Tabescet caro eius; & ossa, quæ te- 21
cta fuerant, nudabuntur.
* Appropinquauit corruptioni ani- 22
ma eius, & vita illius mortiferis.
* Si fuerit pro eo Angelus loquens, 23
vnus de millibus, vt annuntiet homi-
nis æquitatem:
* Miserebitur eius, & dicet: Libera 24
eum, vt non descendat in corruptio-
nem: inueni in quo ei propitier.
* Consumpta est caro eius à suppli- 25
ciis, reuertatur ad dies adolescentiæ
suæ.
* Deprecabitur Deum, & placabilis 26
ei erit: & videbit faciem eius in iubi- D
lo, & reddet homini iustitiam suam.
* Respiciet homines, & dicet: Pec- 27
caui, & verè deliqui, &, vt eram di-
gnus, non recepi.
* Liberauit animam suam ne per- 28
geret in interitum, sed viuens lucem
videret.
* Ecce, hæc omnia operatur Deus 29
tribus vicibus per singulos.
* Vt reuocet animas eorum à corru- 30
ptione, & illuminet luce viuentium.
31 * Attende Iob, & audi me: & tace,
dum ego loquor.
32 * Si autem habes quod loquaris, re-
sponde mihi, loquere: volo enim, te
apparere iustum.
33 * Quòd si non habes, audi me: tace,
& docebo te sapientiam.

CAP. XXXIV.

Eliu rursum ex verbis Iob accusat eum blasphemiæ aliorumque criminum, æquitatem ostendens diuini iudicij, eius quoque potentiæ & notitiæ cuncta subesse.

1 PRonuntians itaque Eliu, etiam hæc
A locutus est:
2 * Audite sapientes verba mea, & e-
ruditi auscultate me:
3 * ‖ Auris enim verba probat, & gut- ‖ Sup. 12
tur escas gustu diiudicat. b. 11.
4 * Iudicium eligamus nobis, & inter
nos videamus quid sit melius.
5 * Quia dixit Iob: Iustus sum, & Deus
subuertit iudicium meum.
6 * In iudicando enim me, menda-
cium est: violenta sagitta mea absque
vllo peccato.
7 * Quis est vir vt est Iob, qui bibit
subsannationem quasi aquam:
8 * Qui graditur cum operantibus ini-
quitatem, & ambulat cum viris impiis?
9 * Dixit enim: Non placebit vir Deo,
etiam si cucurrerit cum eo.
10 * Ideò viri cordati audite me, absit
à Deo impietas, & ab Omnipotente
iniquitas.
11 * Opus enim hominis reddet ei, &
B iuxta vias singulorum restituet eis.
12 * Verè enim Deus non condemna-
bit frustrà, nec Omnipotens subuer-
tet iudicium.
13 * Quem constituit alium super ter-
ram? aut quem posuit super orbem,
quem fabricatus est?
14 * Si direxerit ad eum cor suum, spi- ‖ Deut.
ritum illius & flatum ad se trahet. 10. d. 17.
15 * Deficiet omnis caro simul, & ho- 2. Pa.
mo in cinerem reuertetur. 19. b. 7.
16 * Si habes ergo intellectum, audi Sap. 6.
quod dicitur, & ausculta vocem elo- b. 8.
quij mei. Eccl. 35.
17 * Numquid qui non amat iudicium, b. 16.
sanari potest? & quomodo tu eum, qui Rom. 2.
iustus es, in tantum condemnas? b. 11.
18 * Qui dicit regi, apostata: qui vocat Gal. 2.
duces impios: b. 6.
19 * ‖ Qui non accipit personas prin- Ephes.
cipum: nec cognouit tyrannum, cùm 6. b. 9.
disceptaret contra pauperem: opus Col. 3.
enim manuum eius sunt vniuersi. d. 25.
20 * Subitò morientur, & in media no- Act. 10.
cte turbabuntur populi, & pertransi- e. 34.
bunt, & auferent violentum absque 1. Pet. 1.
manu. c. 17.

*Oculi

* Oculi enim eius super vias homi- 21
num, & omnes gressus eorum consi- C
derat.
* Non sunt tenebræ, & non est vm- 22
bra mortis, vt abscondantur ibi qui
operantur iniquitatem.
* Neque enim vltrà in hominis po- 23
testate est, vt veniat ad Deum in iu-
dicium.
* Conteret multos, & innumerabi- 24
les, & stare faciet alios pro eis.
* Nouit enim opera eorum: & id- 25
circò inducet noctem, & conterentur.
* Quasi impios percussit eos in lo- 26
co videntium.
* Qui quasi de industria recesserunt 27
ab eo, & omnes vias eius intelligere
noluerunt:
* Vt peruenire facerent ad eum cla- 28
morem egeni, & audiret vocem pau-
perum.
* Ipso enim concedente pacem, quis 29
est qui condemnet? ex quo abscon-
derit vultum, quis est qui contemple- D
tur eum & super gentes & super om-
nes homines:
* Qui regnare facit hominem hy- 30
pocritam propter peccata populi.
* Quia ergo ego locutus sum ad 31
Deum, te quoque non prohibebo.
* Si erraui, tu doce me: si iniquita- 32
tem locutus sum, vltrà non addam.
* Numquid à te Deus expetit eam, 33
quia displicuit tibi: tu enim cœpisti
loqui, & non ego. quòd si quid nosti
melius loquere.
* Viri intelligentes loquantur mi- 34
hi, & vir sapiens audiat me.
* Iob autem stultè locutus est, & ver- 35
ba illius non sonant disciplinam.
* Pater mi, probetur Iob vsque ad 36
finem: ne desinas ab homine iniqui-
tatis.
* Quia addit super peccata sua blas- 37
phemiam, inter nos interim cõstrin-
gatur: & tunc ad iudicium prouocet
sermonibus suis Deum.

CAP. XXXV.

Eliu colligens Iob dixisse Deo non placere quod rectum est, ostendit non Deo sed homini & pietatem prodesse & impietatem obesse.

IGitur Eliu hæc rursum locutus est: 1
* Numquid æqua tibi videtur 2
tua cogitatio, vt diceres: Iustior sum A
Deo?
* Dixisti enim: Non tibi placet quod 3
rectum est: vel quid tibi proderit, si
ego peccauero?
* Itaque ego respondebo sermoni- 4
bus tuis, & amicis tuis tecum.
* Suspice cælum & intuere, & con- 5
templare æthera quòd altior te sit. B
6 * Si peccaueris, quid ei nocebis? & si
multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ,
quid facies contra eum?
7 * Porrò si iustè egeris, quid dona-
bis ei, aut quid de manu tua accipiet?
8 * Homini, qui similis tui est, noce-
bit impietas tua: & filium hominis
adiuuabit iustitia tua.
9 * Propter multitudinem calumnia-
C torum clamabunt: & eiulabunt pro-
pter vim brachij tyrannorum.
10 * Et non dixit: Vbi est Deus, qui fe-
cit me: qui dedit carmina in nocte?
11 * Qui docet nos super iumenta ter-
ræ, & super volucres cæli erudit nos.
12 * Ibi clamabunt, & non exaudiet,
propter superbiam malorum.
13 * Non ergo frustrà audiet Deus, &
D Omnipotens causas singulorum in-
tuebitur.
14 * Etiam cùm dixeris: Non consi-
derat: iudicare coram illo, & expecta
eum.
15 * Nunc enim non infert furorem
suum, nec vlciscitur scelus valde.
16 * Ergo Iob frustra aperit os suum,
& absque scientia verba multiplicat.

CAP. XXXVI.

Eliu æquitatem diuini iudicij tuetur, qui percutit vt eruat, loquitur vt ad se redeant, redeuntes à flagellis liberat: hortatur itaque Iob ad resipiscentiam, promittens cuncta prospera.

1 ADdens quoque Eliu, hæc locu-
A tus est:
2 * Sustine me paululum, & indica-
bo tibi: adhuc enim habeo quod pro
Deo loquar.
3 * Repetam scientiam meam à prin-
cipio, & operatorem meum probabo
iustum.
4 * Verè enim absque mendacio ser-
mones mei, & perfecta scientia pro-
babitur tibi.
5 * Deus potentes non abiicit, cùm
& ipse sit potens.
6 * Sed non saluat impios, & iudicium
pauperibus tribuit.
7 * Non auferet à iusto oculos suos, &
reges in solio collocat in perpetuum,
& illi eriguntur.
8 * Et si fuerint in catenis, & vincian-
B tur funibus paupertatis:
9 * Indicabit eis opera eorum, & sce-
lera eorum, quia violenti fuerunt.
10 * Reuelabit quoque aurem eorum,
vt corripiat: & loquetur, vt reuertan-
tur ab iniquitate.
11 * Si audierint & obseruauerint, com-
plebunt dies suos in bono, & annos
suos in gloria:
12 * Si autem non audierint, transibunt

per gladium, & consumentur in stul-
titia.
* Simulatores & callidi prouocant 13
iram Dei, neque clamabunt cùm vin-
cti fuerint.
* Morietur in tempestate anima eo- 14
rum, & vita eorum inter effeminatos.
* Eripiet de angustia sua pauperem, 15
& reuelabit in tribulatione aurem e-
ius.
* Igitur saluabit te de ore angusto 16
latissimè, & non habente fundamen- C
tum subter se: requies autem mensæ
tuæ erit plena pinguedine.
* Causa tua quasi impij iudicata est, 17
causam iudiciumque recipies.
* Non te ergo superet ira, vt ali- 18
quem opprimas: nec multitudo do-
norum inclinet te.
* Depone magnitudinem tuam abs- 19
que tribulatione, & omnes robustos
fortitudine.
* Ne protrahas noctem, vt ascen- 20
dant populi pro eis.
* Caue ne declines ad iniquitatem: 21
hanc enim cœpisti sequi post miseriã.
* Ecce, Deus excelsus in fortitudi- 22
ne sua, & nullus ei similis in legislato-
ribus.
* Quis poterit scrutari vias eius? aut 23
quis potest ei dicere: Operatus es ini-
quitatem?
* Memento quòd ignores opus eius, 24
de quo cecinerunt viri. D
* Omnes homines vident eum, vnus- 25
quisque intuetur procul.
* Ecce, Deus magnus vincens scien- 26
tiam nostram: numerus annorum eius
inæstimabilis.
* Qui aufert stillas pluuiæ, & effun- 27
dit imbres ad instar gurgitum.
* Qui de nubibus fluunt, quæ præ- 28
texunt cuncta desuper.
* Si voluerit extendere nubes quasi 29
tentorium suum,
* Et fulgurare lumine suo desuper, 30
cardines quoque maris operiet.
* Per hæc enim iudicat populos, & 31
dat escas multis mortalibus.
* In manibus abscondit lucem, & 32
præcipit ei vt rursus adueniat.
* Annuntiat de ea amico suo, quòd 33
possessio eius sit, & ad eam possit as-
cendere.

CAP. XXXVII.

Eliu ex mirabilibus Dei operibus declarat Dei sapientiam, potentiam ac iustitiam, & inscrutabile iudicium ipsius: quibus vult Iob detraxisse.

SVper hoc expauit cor meum, & e- 1
motum est de loco suo. A
* Audite auditionem in terrore vo- 2
cis eius, & sonum de ore illius proce-
dentem.
3 * Subter omnes cælos ipse consi-
derat, & lumen illius super terminos
terræ.
4 * Post eum rugiet sonitus, tonabit
voce magnitudinis suæ; & non inue-
stigabitur, cùm audita fuerit vox e-
ius.
5 * Tonabit Deus in voce sua mira-
biliter, qui facit magna & inscruta-
bilia.
6 * Qui præcipit niui vt descendat in
B terram, & hiemis pluuiis, & imbri for-
titudinis suæ.
7 * Qui in manu omnium hominum
signat, vt nouerint singuli opera sua.
8 * Ingredietur bestia latibulum, & in
antro suo morabitur.
9 * Ab interioribus egredietur tem-
pestas, & ab Arcturo frigus.
10 * Flante Deo concrescit gelu, & rur-
sum latissimæ funduntur aquæ.
11 * Frumentum desiderat nubes, &
nubes spargunt lumen suum.
12 * Quæ lustrant per circuitum, quo-
cumque eas voluntas gubernantis du-
xerit, ad omnẽ quod præceperit illis
super faciem orbis terrarum:
13 * Siue in vna tribu, siue in terra sua,
C siue in quocumque loco misericordiæ
suæ eas iusserit inueniri.
14 * Ausculta hæc Iob: sta, & considera
mirabilia Dei.
15 * Numquid scis quando præceperit
Deus pluuiis, vt ostenderent lucem
nubium eius?
16 * Numquid nosti semitas nubium
magnas, & perfectas scientias?
17 * Nonne vestimenta tua calida sunt,
cùm perflata fuerit terra Austro?
18 * Tu forsitan cum eo fabricatus es
cælos, qui solidissimi quasi ære fusi
sunt.
19 * Ostende nobis quid dicamus illi:
D nos quippe inuoluimur tenebris.
20 * Quis narrabit ei quæ loquor?
etiam si locutus fuerit homo, deuo-
rabitur.
21 * At nunc non vident lucem: subi-
tò aër cogetur in nubes, & ventus
transiens fugabit eas.
22 * Ab Aquilone aurum venit, & ad
Deum formidolosa laudatio.
23 * Dignè eum inuenire non possu-
mus: magnus fortitudine, & iudicio,
& iustitia, & enarrari non potest.
24 * Ideò timebunt eum viri, & non au-
debunt contemplari omnes qui sibi
videntur esse sapientes.

CAP. XXXVIII.

Deus arguit Iob, ostendens ex conditis à se operibus non posse illum diuinam potentiam ac sapientiam comprehendere.

RESpondens autem Dominus Iob 1
de turbine, dixit: A
* Quis est iste inuoluens sententias 2
sermonibus imperitis?
* Accinge sicut vir lumbos tuos: in- 3
terrogabo te, & responde mihi.
* Vbi eras quando ponebam fun- 4
damenta terræ? indica mihi si habes
intelligentiam.
* Quis posuit mensuras eius, si no- 5
sti? vel quis tetendit super eam li-
neam?
* Super quo bases illius solidatæ 6
sunt? aut quis demisit lapidem angu-
larem eius,
* Cùm me laudarent simul astra 7
matutina, & iubilarent omnes filij
Dei?
* Quis conclusit ostiis mare, quan- 8
do erumpebat quasi de vulua proce-
dens:
* Cùm ponerem nubem vestimen- 9
tum eius, & caligine illud quasi pan-
nis infantiæ obuoluerem?
* Circumdedi illud terminis meis, 10
& posui vectem, & ostia.
* Et dixi: Vsque huc venies, & non 11
procedes ampliùs, & hîc confringes B
tumentes fluctus tuos.
* Numquid post ortum tuum præce- 12
pisti diluculo, & ostendisti auroræ lo-
cum suum?
* Et tenuisti concutiens extremæ 13
terræ, & excussisti impios ex ea?
* Restituetur vt lutum signaculum, 14
& stabit sicut vestimentum:
* Auferetur ab impiis lux sua, & bra- 15
chium excelsum confringetur.
* Numquid ingressus es profunda 16
maris, & in nouissimis abyssi deambu-
lasti?
* Numquid apertæ sunt tibi portæ 17
mortis, & ostia tenebrosa vidisti?
* Numquid considerasti latitudinem 18
terræ? indica mihi, si nosti, omnia,
* In qua via lux habitet, & tenebra- 19
rum quis locus sit:
* Vt ducas vnumquodque ad ter- 20
minos suos, & intelligas semitas do-
mus eius.
* Sciebas tunc quòd nasciturus es- 21
ses? & numerum dierum tuorum no- C
ueras?
* Numquid ingressus es thesauros 22
niuis, aut thesauros grandinis aspe-
xisti?
* Quæ præparaui in tempus ho- 23
stis, in diem pugnæ & belli?
24 * Per quam viam spargitur lux, di-
uiditur æstus super terram?
25 * Quis dedit vehementissimo imbri
cursum, & viam sonantis tonitrui,
26 * Vt plueret super terram absque
homine in deserto, vbi nullus morta-
lium commoratur,
27 * Vt impleret inuiam & desolatam,
& produceret herbas virentes?
28 * Quis est pluuiæ pater? vel quis ge-
nuit stillas roris?
29 * De cuius vtero egressa est glacies?
& gelu de cælo quis genuit?
30 * In similitudinem lapidis aquæ du-
D rantur, & superficies abyssi constrin-
gitur.
31 * Numquid coniungere valebis mi-
cantes stellas Pleiadas, aut gyrum Ar-
cturi poteris dissipare?
32 * Numquid producis Luciferum in
tempore suo, & Vesperum super filios
terræ consurgere facis?
33 * Numquid nosti ordinem cæli, &
pones rationem eius in terra?
34 * Numquid eleuabis in nebula vo-
cem tuam, & impetus aquarum ope-
riet te?
35 * Numquid mittes fulgura, & ibunt,
& reuertentia dicent tibi: Adsumus?
36 * Quis posuit in visceribus hominis
sapientiam? vel quis dedit gallo intel-
ligentiam?
37 * Quis enarrabit cælorum rationem,
& concentum cæli quis dormire fa-
ciet?
38 * Quando fundebatur puluis in ter-
ra, & glebæ compingebantur?
39 * Numquid capies leænæ prædam,
& animam catulorum eius implebis,
40 * Quando cubant in antris, & in spe-
cubus insidiantur?
41 * ‖ Quis præparat coruo escam ‖ *Psal.* 146. *b.*
suam, quando pulli eius clamant ad
Deum, vagantes, eò quòd non ha-
beant cibos?

CAP. XXXIX.

Deus ipsi Iob ostendit mirabilia opera sua in ibicibus, onagro, rhinocerote, struthione, equo & aquila; arguens eum quod cum ipso contendere voluerit: quibus Iob commotus, agnoscit se temerè locutum.

1 NVmquid nosti tempus partus ibi-
A cum in petris, vel parturientes
ceruas obseruasti?
2 * Dinumerasti menses conceptus ea-
rum, & scisti tempus partus earum?
3 * Incuruantur ad fœtum, & pariunt,
& rugitus emittunt.
4 * Separantur filij earum, & pergunt
ad pastum: egrediuntur, & non reuer-
tuntur ad eas.
5 * Quis dimisit onagrum liberum,

& vincula eius quis soluit?
* Cui dedi in solitudine domum, & 6
tabernacula eius in terra salsuginis.
* Contemnit multitudinem ciuita- 7
tis, clamorem exactoris non audit. B
* Circumspicit montes pascuæ suæ, 8
& virentia quæque perquirit.
* Numquid volet rhinoceros seruire 9
tibi, aut morabitur ad præsepe tuum?
* Numquid alligabis rhinocerota ad 10
arandum loro tuo? aut confringet
glebas vallium post te?
* Numquid fiduciam habebis in ma- 11
gna fortitudine eius, & derelinques
ei labores tuos?
* Numquid credes illi quòd semen- 12
tem reddat tibi, & aream tuam con-
greget?
* Penna struthionis similis est pen- 13
nis herodii, & accipitris.
* Quando derelinquit oua sua in 14
terra, tu forsitan in puluere calefa-
cies ea?
* Obliuiscitur quòd pes conculcet 15
ea, aut bestia agri conterat.
* Duratur ad filios suos quasi non 16
sint sui, frustrà laborauit nullo ti- C
more cogente.
* Priuauit enim eam Deus sapien- 17
tia, nec dedit illi intelligentiam.
* Cùm tempus fuerit, in altum alas 18
erigit: deridet equum & ascensorem
eius.
* Numquid præbebis equo fortitu- 19
dinem, aut circumdabis collo eius
hinnitum?
* Numquid suscitabis eum quasi lo- 20
custas? gloria narium eius terror.
* Terram vngula fodit, exultat au- 21
dacter: in occursum pergit armatis.
* Contemnit pauorem, nec cedit 22
gladio.
* Super ipsum sonabit pharetra, vi- 23
brabit hasta & clypeus.
* Feruens & fremens sorbet terram, 24
nec reputat tubæ sonare clangorem.
* Vbi audierit buccinam, dicit: Vah, 25
procul odoratur bellum, exhortatio-
nem ducum, & vlulatum exercitus.
* Numquid per sapientiam tuam 26
plumescit accipiter, expandens alas D
suas ad Austrum?
* Numquid ad præceptum tuum ele- 27
uabitur aquila, & in arduis ponet ni-
dum suum?
* In petris manet, & in præruptis 28
silicibus commoratur, atque inacces-
sis rupibus.
* Inde contemplatur escam, & de 29
longè oculi eius prospiciunt.
* Pulli eius lambent sanguinem: & 30
vbicumque cadauer fuerit, statim
adest.

31 * Et adiecit Dominus, & locutus est
ad Iob:
32 * Numquid qui contendit cum Deo,
tam facilè conquiescit? vtique qui ar-
guit Deum, debet respondere ei.
33 * Respondens autem Iob Domi-
no, dixit:
34 * Qui leuiter locutus sum, respon-
dere quid possum? manum meam po-
nam super os meum.
35 * Vnum locutus sum, quod vtinam
non dixissem; & alterum, quibus vl-
trà non addam.

CAP. XL.

*Deus arguens Iob quòd visus sit iusti-
tiæ ipsius detraxisse, ostendit ei suam
potentiam in Behemoth & Leuia-
than, silentium ei imponens.*

1 RESpondens autem Dominus Iob
A de turbine, dixit:
2 * Accinge sicut vir lumbos tuos: in-
terrogabo te, & indica mihi.
3 * Numquid irritum facies iudicium
meum: & condemnabis me, vt tu iu-
stificeris?
4 * Et si habes brachium sicut Deus,
& si voce simili tonas?
5 * Circumda tibi decorem, & in sub-
lime erigere, & esto gloriosus, & spe-
ciosis induere vestibus.
6 * Disperge superbos in furore tuo,
& respiciens omnem arrogantem hu-
milia.
7 * Respice cunctos superbos, & con-
B funde eos, & contere impios in loco
suo.
8 * Absconde eos in puluere simul, &
facies eorum emerge in foueam:
9 * Et ego confitebor quòd saluare te
possit dextera tua.
10 * Ecce, Behemoth, quem feci tecum,
fœnum quasi bos comedet:
11 * Fortitudo eius in lumbis eius, &
virtus illius in vmbilico ventris eius.
12 * Stringit caudam suam quasi ce-
drum, nerui testiculorum eius per-
plexi sunt.
13 * Ossa eius velut fistulæ æris, carti-
lago illius quasi laminæ ferreæ.
14 * Ipse est principium viarum Dei,
C qui fecit eum, applicabit gladiũ eius.
15 * Huic montes herbas ferunt: om-
nes bestiæ agri ludent ibi.
16 * Sub vmbra dormit in secreto ca-
lami, & in locis humentibus.
17 * Protegunt vmbræ vmbram eius,
circumdabunt eum salices torrentis.
18 * Ecce, absorbebit fluuium, & non
mirabitur: & habet fiduciam quòd in-
fluat Iordanis in os eius.
19 * In oculis eius quasi hamo capiet
eum, & in sudibus perforabit nares
eius.

* An

* An extrahere poteris leuiathan 20
hamo,& fune ligabis linguam eius ?
* Numquid pones circulum in na- 21
ribus eius, aut armilla perforabis ma- D
xillam eius ?
* Numquid multiplicabit ad te pre- 22
ces,aut loquetur tibi mollia ?
* Numquid feriet tecum pactum, & 23
accipies eum seruum sempiternum ?
* Numquid illudes ei quasi aui, aut 24
ligabis eum ancillis tuis ?
* Concident eum amici,diuident il- 25
lum negotiatores ?
* Numquid implebis sagenas pelle 26
eius, & gurgustium piscium capite il-
lius ?
*Pone super eum manum tuam:me- 27
mento belli, nec vltrà addas loqui.
* Ecce, spes eius frustrabitur eum, 28
& videntibus cunctis præcipitabitur.

CAP. XLI.

Malitia Behemoth arguitur iuxta illius membra,duritiam & superbiam.

NOn quasi crudelis suscitabo eum: 1
quis enim resistere potest vultui A
meo ?
*Quis antè dedit mihi,vt reddam ei? 2
omnia quæ sub cælo sunt, mea sunt.
* Non parcam ei, & verbis potenti- 3
bus, & ad deprecandum compositis.
* Quis reuelabit faciem indumenti 4
eius ? & in medium oris eius quis in-
trabit ?
* Portas vultus eius quis aperiet ? 5
per gyrum dentium eius formido.
* Corpus illius quasi scuta fusilia, 6
compactum squamis se prementibus.
* Vna vni coniungitur,& ne spira- 7
culum quidem incedit per eas. B
* Vna alteri adhærebit, & tenentes 8
se nequaquam separabuntur.
* Sternutatio eius splendor ignis,& 9
oculi eius,vt palpebræ diluculi.
* De ore eius lampades procedunt, 10
sicut tedæ ignis accensæ.
* De naribus eius procedit fumus, 11
sicut ollæ succensæ atque feruentis.
* Halitus eius prunas ardere facit,& 12
flamma de ore eius egreditur.
* In collo eius morabitur fortitudo, 13
& faciem eius præcedit egestas.
* Membra carnium eius cohærentia 14
sibi : mittet contra eum fulmina, & ad C
locum alium non ferentur.
* Cor eius indurabitur tamquam 15
lapis, & stringetur quasi malleatoris
meus.
* Cùm sublatus fuerit, timebunt 16
angeli,& territi purgabuntur.
* Cùm apprehenderit eum gladius, 17
subsistere non poterit neque hasta,ne-
que thorax :
* Reputabit enim quasi paleas fer- 18
rum,& quasi lignum putridum, æs.
19 * Non fugabit eum vir sagittarius in
stipulam versi sunt ei lapides fundæ.
20 * Quasi stipulā æstimabit malleum,
D & deridebit vibrantem hastam.
21 * Sub ipso erunt radii solis, & ster-
net sibi aurum quasi lutum.
22 * Feruescere faciet quasi ollam pro-
fundum mare, & ponet quasi cùm vn-
guenta bulliunt.
23 *Post eum lucebit semita,æstimabit
abyssum quasi senescentem.
24 * Non est super terram potestas,quæ
comparetur ei, qui factus est vt nul-
lum timeret.
25 * Omne sublime videt, ipse est rex
super vniuersos filios superbiæ.

CAP. XLII.

Agnoscit Iob se insipienter locutum, & à Domino præfertur amicis,ac pro illis orat,duplicia recipiens eorum quæ amiserat, tandemque plenus dierum in pace quieuit.

1 REspondens autem Iob Domino,
2 dixit:
A * Scio quia omnia potes, & nulla
3 te latet cogitatio.
* Quis est iste, qui celat consilium
absque scientia? ideò insipienter locu-
tus sum, & quæ vltrà modum excede-
4 rent scientiam meam.
* Audi,& ego loquar:interrogabo
5 te,& responde mihi.
* Auditu auris audiui te, nunc au-
6 tem oculus meus videt te.
* Idcircò ipse me reprehendo, &
7 ago pœnitentiam in fauilla & cinere.
B * Postquam autem locutus est Do-
minus verba hæc ad Iob, dixit ad Eli-
phaz Themanitem : Iratus est furor
meus in te, & in duos amicos tuos,
quoniam non estis locuti coram me
8 rectum,sicut seruus meus Iob.
* Sumite ergo vobis septem tauros,
& septem arietes, & ite ad seruum
meum Iob, & offerte holocaustum
pro vobis : Iob autem seruus meus
orabit pro vobis : faciem eius susci-
piam vt non vobis imputetur stulti-
tia : neque enim locuti estis ad me re-
9 cta, sicut seruus meus Iacob.
* Abierunt ergo, Eliphaz Thema-
nites, & Baldad Suhites, & Sophar
Naamathites, & fecerunt sicut locu-
tus fuerat Dominus ad eos, & susce-
10 pit Dominus faciem Iob.
C * Dominus quoque conuersus est
ad pœnitentiam Iob, cùm oraret ille
pro amicis suis. Et addidit Dominus
omnia quæcumque fuerant Iob, du-
11 plicia.
* Venerunt autem ad eum omnes
fratres sui, & vniuersæ sorores suæ,

& cuncti qui nouerant eum priùs, & comederunt cum eo panem in domo eius: & mouerunt super eum caput, & consolati sunt eum super omni malo quod intulerat Dominus super eum: & dederunt ei vnusquisque ouem vnam, & inaurem auream vnam.

* Dominus autem benedixit nouissimis Iob magis quàm principio 12 D
eius. Et facta sunt ei quattuordecim millia ouium, & sex millia camelorum, & mille iuga boum, & mille asinæ.

* Et fuerunt ei septem filij, & tres 13
filiæ.

* Et vocauit nomen vnius Diem, 14
& nomen secundæ Cassiam, & nomen tertiæ Cornustibij.

* Non sunt autem inuentæ mulieres 15
speciosæ sicut filiæ Iob in vniuersa terra: deditque eis pater suus hereditatem inter fratres earum.

* Vixit autem Iob post hæc, centum 16
quadraginta annis, & vidit filios suos, & filios filiorum suorum vsque ad quartam generationem, & mortuus est senex & plenus dierum.

LIBER
PSALMORVM

PSALM. I.

Beatus vir, qui non abiit in con- 1
silio impiorum, & in via pecca- A
torum non stetit, & in cathe-
dra pestilentiæ non sedit:
‖ Iosu. 1. b. 8. * ‖ Sed in lege Domini voluntas 2
eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte.
‖ Ier. 17. b. 8. * ‖ Et erit tamquam lignum, quod 3
plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo:
Et folium eius non defluet: & omnia quæcumque faciet prosperabuntur.
* Non sic impii, non sic: sed tam- 4
quam puluis, quem proiicit ventus à facie terræ.
* Ideò non resurgent impij in iudi- 5
cio: neque peccatores in concilio iustorum.
* Quoniam nouit Dominus viam 6
iustorum: & iter impiorum peribit.

Psalm. II.

Act. 4. e. 25. Quare fremuerunt gentes, & po- 1
puli meditati sunt inania? A
* Astiterunt reges terræ, & princi- 2
pes conuenerunt in vnum, aduersus Dominum, & aduersus Christum eius.
* Dirumpamus vincula eorum: & 3
proiiciamus à nobis iugum ipsorum.
4 * Qui habitat in cælis irridebit eos:
B & Dominus subsannabit eos.
5 * Tunc loquetur ad eos in ira sua, &
in furore suo conturbabit eos.
6 * Ego autem constitutus sum rex ab
eo super Sion montem sanctum eius, prædicans præceptum eius.
7 * ‖ Dominus dixit ad me: Filius ‖ Act. 13. c. 33.
meus es tu, ego hodie genui te.
8 * Postula à me, & dabo tibi Gentes Heb. 1.
C hereditatem tuam, & possessionem b. 5. & 5.
tuam terminos terræ. b. 5.
9 * Reges eos in virga ferrea, & tamquam vas figuli confringes eos.
10 * ‖ Et nunc reges intelligite: erudi- ‖ Apoc.
mini qui iudicatis terram. 2. g. 27.
11 * Seruite Domino in timore: & exul- & 19. c.
tate ei cum tremore. 15.
12 * Apprehendite disciplinam, nequando irascatur Dominus, & pereatis de via iusta.
13 * Cùm exarserit in breui ira eius,
beati omnes, qui confidunt in eo.

1 Psalmus Dauid, cùm fugeret à facie Absalom filii sui.
(2. Reg. 15. 14.) III.

2 Domine quid multiplicati sunt
A qui tribulant me? multi insurgunt aduersum me.
3 * Multi dicunt animæ meæ: Non est
salus ipsi in Deo eius.
4 * Tu autem Domine susceptor
meus es, gloria mea, & exaltans caput meum.
5 * Voce mea ad Dominum clamaui:
& exaudiuit me de monte sancto suo.
6 * Ego dormiui, & soporatus sum:
& exurrexi, quia Dominus suscepit me.
7 * Non timebo millia populi circum-
dantis me: exurge Domine, saluum me fac Deus meus.
8 * Quoniam tu percussisti omnes ad-
uersantes mihi sine causa: dentes peccatorum contriuisti.
9 * Domini est salus: & super popu-
lum tuum benedictio tua.

1 In finem in carminibus, Psalmus Dauid. IV.

2 Cvm inuocarem exaudiuit me
A Deus iustitiæ meæ: in tribulatione dilatasti mihi.
Miserere mei, & exaudi orationem meam.
3 * Filij hominum vsquequò graui
corde? vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?
4 * Et scitote quoniam mirificauit Do-
minus sanctum suum: Dominus exaudiet me cùm clamauero ad eum.
5 * ‖ Irascimini, & nolite peccare: quæ ‖ Eph. 4.
dicitis in cordibus vestris, in cubi- f. 26.
libus

libus vestris compungimini.
6 * Sacrificate sacrificium iustitiæ, & sperate in Domino, multi dicunt: Quis ostendit nobis bona?
7 B * Signatum est super nos lumen vultus tui Domine: dedisti lætitiam in corde meo.
8 * A fructu frumenti, vini, & olei sui, multiplicati sunt.
9 * In pace in idipsum dormiam, & requiescam:
10 * Quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me.

1 In finem pro ea, quæ hereditatem consequitur, Psalmus Dauid. V.

2 A VErba mea auribus percipe Domine, intellige clamorem meum.
3 * Intende voci orationis meæ, rex meus & Deus meus.
4 * Quoniam ad te orabo: Domine manè exaudies vocem meam.
5 * Manè astabo tibi & videbo: quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.
6 * Neque habitabit iuxta te malignus: neque permanebunt iniusti ante oculos tuos.
7 B * Odisti omnes, qui operantur iniquitatem: perdes omnes, qui loquuntur mendacium.
8 Virum sanguinum & dolosum abominabitur Dominus: * ego autem in multitudine misericordiæ tuæ.
Introibo in domum tuam: adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.
9 C * Domine deduc me in iustitia tua: propter inimicos meos dirige in conspectu tuo viam meam.
10 * Quoniam non est in ore eorum veritas: cor eorum vanum est.
11 * ‡ Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolosè agebant, iudica illos Deus.

‡ Inf. 13. a. 1. Rom. 3. b. 13.

Decidant à cogitationibus suis, secundùm multitudinem impietatum eorum expelle eos, quoniam irritauerunt te Domine.
12 * Et lætentur omnes, qui sperant in te, in æternum exultabunt: & habitabis in eis.
13 Et gloriabuntur in te omnes, qui diligunt nomen tuum, * quoniam tu benedices iusto.
Domine, vt scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos.

1 In finem in carminibus, Psalmus Dauid, pro octaua. VI.

2 A DOmine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.
3 * Miserere mei Domine quoniam infirmus sum: sana me Domine quoniam conturbata sunt ossa mea.
4 * Et anima mea turbata est valdè: sed tu Domine vsquequò?
5 B * Conuertere Domine, & eripe animam meam: saluum me fac propter misericordiam tuam.
6 * Quoniam non est in morte qui memor sit tui: in inferno autem quis confitebitur tibi?
7 * Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum: lacrymis meis stratum meum rigabo.
8 * Turbatus est à furore oculus meus: inueteraui inter omnes inimicos meos.
9 * ‡ Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem: quoniam exaudiuit Dominus vocem fletus mei.
10 * Exaudiuit Dominus deprecationem meam, Dominus orationem meam suscepit.
11 * Erubescant, & conturbentur vehementer omnes inimici mei: conuertantur & erubescant valdè velociter.

‡ Matt. 7. d. 23. & 25. d. 41. Luc. 13. f. 27.

1 Psalmus Dauid, quem cantauit Domino pro verbis Chusi filij Iemini. (2. Reg. 16.) VII.

2 A DOmine Deus meus in te speraui: saluum me fac ex omnibus persequentibus me, & libera me.
3 * Nequando rapiat vt leo animam meam, dum non est qui redimat, neque qui saluum faciat.
4 * Domine Deus meus, si feci istud, si est iniquitas in manibus meis:
5 * Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis.
6 * Persequatur inimicus animam meam, & comprehendat, & conculcet in terra vitam meam, & gloriam meam in puluerem deducat.
7 * Exurge Domine in ira tua: & exaltare in finibus inimicorum meorum.
* Et exurge Domine Deus meus in
8 præcepto quod mandasti: * & synagoga populorum circumdabit te.
Et propter hanc in altum regrede-
9 re: * Dominus iudicat populos.
B Iudica me Domine secundùm iustitiam meam, & secundùm innocentiam meam super me.
10 * Consummetur nequitia peccatorum, & diriges iustum, ‡ scrutans corda & renes Deus.
11 Iustum * adiutorium meum à Domino, qui saluos facit rectos corde.
12 * Deus iudex iustus, fortis, & patiens, numquid irascitur per singulos dies?
13 * Nisi conuersi fueritis, gladium suum

‡ 1. Par. 28. b. 9. Ier. 11. d. 20. & 17. b. 10. & 20. c. 12.

suum vibrabit : arcum suum tetendit,
& parauit illum.
* Et in eo parauit vasa mortis,sagit- 14
tas suas ardentibus effecit.
Isa.59. * || Ecce parturiit iniustitiam : con- 15
a.4. cepit dolorem,& peperit iniquitatem.
Iob 15. * Lacum aperuit, & effodit eum:& 16
d.35. incidit in foueam,quam fecit.
* Conuertetur dolor eius in caput 17
eius : & in verticem ipsius iniquitas
eius descendet.
* Confitebor Domino secundùm 18
iustitiam eius : & psallam nomini
Domini altissimi.

In finem pro torcularibus, Psalmus 1
Dauid. VIII.

DOmine Dominus noster, quàm 2
admirabile est nomen tuum in A
vniuersa terra !
Quoniam eleuata est magnificentia
tua super cælos.
* Ex ore infantium & lactentium 3
perfecisti laudem propter inimicos
tuos,vt destruas inimicum & vltorem.
* Quoniam videbo cælos tuos,opera 4
digitorum tuorum : lunam & stellas,
quæ tu fundasti.
* Quid est homo, quòd memor es 5
eius? aut filius hominis,quoniam visi-
tas eum ?
Hebr.2 * || Minuisti eum paulominùs ab 6
c.7. angelis, gloria & honore coronasti
eum: * & constituisti eum super opera 7
manuum tuarum. B
|| Gen.1. * || Omnia subiecisti sub pedibus 8
d.28. eius, oues & boues vniuersas, insuper
1. Cor.15 & pecora campi.
d.26. * Volucres cæli,& pisces maris,qui 9
perambulant semitas maris.
* Domine Dominus noster, quàm 10
admirabile est nomen tuum in vniuer-
sa terra !

In finem pro occultis filij, Psalmus 1
Dauid. IX.

COnfitebor tibi Domine in toto 2
corde meo : narrabo omnia mi- A
rabilia tua.
* Lætabor & exultabo in te, psal- 3
lam nomini tuo Altissime.
* In conuertendo inimicum meum 4
retrorsum : infirmabuntur , & peri-
bunt à facie tua.
* Quoniam fecisti iudicium meum 5
& causam meam : sedisti super thro-
num qui iudicas iustitiam.
* Increpasti Gentes, & periit im- 6
pius : nomen eorum delesti in æter-
num,& in sæculum sæculi.
* Inimici defecerunt frameæ in fi- 7
nem:& ciuitates eorum destruxisti.
Periit memoria eorum cum sonitu:
* & Dominus in æternum permanet. 8
Parauit in iudicio thronum suum:
9 * & ipse iudicabit orbem terræ in æ-
B quitate,iudicabit populos in iustitia.
10 * Et factus est Dominus refugium
pauperi:adiutor in opportunitatibus,
in tribulatione.
11 * Et sperent in te qui nouerunt no-
men tuum : quoniam non dereliquisti
quærentes te Domine.
12 * Psallite Domino,qui habitat in Siō:
annuntiate inter Gentes studia eius:
13 * Quoniam requirens sanguinem
C eorum recordatus est : non est oblitus
clamorem pauperum
14 * Miserere mei Domine:vide humi-
litatem meam de inimicis meis.
15 * Qui exaltas me de portis mortis,
vt annuntiem omnes laudationes tuas
in portis filiæ Sion.
16 * Exultabo in salutari tuo : infixæ
sunt Gentes in interitu,quem fecerūt.
In laqueo isto,quem absconderunt,
comprehensus est pes eorum.
17 * Cognoscetur Dominus iudicia fa-
ciens : in operibus manuum suarum
comprehensus est peccator.
18 * Conuertantur peccatores in infer-
num , omnes Gentes quæ obliuiscun-
tur Deum.
19 * Quoniam non in finem obliuio
erit pauperis : patientia pauperum
non peribit in finem.
20 * Exurge Domine, non conforte-
tur homo : iudicentur Gentes in con-
spectu tuo.
21 * Constitue Domine legislatorem
super eos : vt sciant gentes quoniam
homines sunt.

Psal. X. secundùm Hebr.

1 * Vt quid Domine recessisti longè,
A despicis in opportunitatibus,in tribu-
latione ?
2 * Dum superbit impius, incenditur
pauper:comprehenduntur in consiliis
quibus cogitant.
3 * Quoniam laudatur peccator in
desideriis animæ suæ : & iniquus be-
nedicitur.
4 * Exacerbauit Dominum peccator,
secundùm multitudinem iræ suæ non
quæret.
5 * Non est Deus in conspectu eius:
B inquinatæ sunt viæ illius in omni
tempore.
Auferuntur iudicia tua à facie eius:
omnium inimicorum suorum domi-
nabitur.
6 * Dixit enim in corde suo : Non
mouebor à generatione in generatio-
nem,sine malo.
7 * || Cuius maledictione os plenum || Infr.13.
est,& amaritudine:& dolo : sub lingua a.3.
eius labor & dolor. Num.3.
8 * Sedet in insidiis cum diuitibus in b.14.
occultis,

occultis, vt interficiat innocentem.
*Oculi eius in pauperem respiciunt: 9
insidiatur in abscondito, quasi leo in C
spelunca sua.
Insidiatur vt rapiat pauperem: rapere pauperem dum attrahit eum.
* In laqueo suo humiliabit eum, in- 10
clinabit se, & cadet cùm dominatus
fuerit pauperum.
* Dixit enim in corde suo: Oblitus 11
est Deus, auertit faciem suam ne videat in finem.
* Exurge Domine Deus, exaltetur 12
manus tua: ne obliuiscaris pauperum.
* Propter quid irritauit impius 13
Deum? dixit enim in corde suo: Non D
requiret.
* Vides, quoniam tu laborem, & 14
dolorem consideras: vt tradas eos in
manus tuas.
Tibi derelictus est pauper: orphano tu eris adiutor.
* Contere brachium peccatoris & 15
maligni: quæretur peccatum illius, & non inuenietur.
* Dominus regnabit in æternum, 16
& in sæculum sæculi: peribitis Gentes de terra illius.
* Desiderium pauperum exaudiuit 17
Dominus: præparationem cordis eorum audiuit auris tua.
* Iudicare pupillo & humili, vt 18
non apponat vltrà magnificare se homo super terram.

In finem, Psalmus Dauid. X. 1

IN Domino confido: quomodo dici- 2
tis animæ meæ: Transmigra in A
montem sicut passer?
* Quoniam ecce peccatores inten- 3
derunt arcum, parauerunt sagittas
suas in pharetra, vt sagittent in obscuro rectos corde.
* Quoniam quæ perfecisti, destru- 4
xerunt: iustus autem quid fecit?
‖ Abac. 2.d.20. * ‖ Dominus in templo sancto suo, 5
Dominus in cælo sedes eius: B
Oculi eius in pauperem respiciunt:
palpebræ eius interrogant filios hominum.
* Dominus interrogat iustum & 6
impium: qui autem diligit iniquitatem, odit animam suam.
* Pluet super peccatores laqueos: 7
ignis, & sulphur, & spiritus procellarum, pars calicis eorum.
* Quoniam iustus Dominus & iu- 8
stitias dilexit: æquitatem vidit vultus
eius.

In finem pro octaua, Psalmus 1
Dauid. XI.

SAluum me fac Domine, quoniam 2
defecit sanctus: quoniam diminutæ A
sunt veritates à filiis hominum.
3 * Vana locuti sunt vnusquisque ad
proximum suum: labia dolosa, in
corde & corde locuti sunt.
4 * Disperdat Dominus vniuersa labia
dolosa, & linguam magniloquam.
5 * Qui dixerunt: Linguam nostram
magnificabimus, labia nostra à nobis
sunt, quis noster Dominus est?
6 * Propter miseriam inopum, & ge-
B mitum pauperum, nunc exurgam, dicit Dominus.
Ponam in salutari: fiducialiter agam in eo.
7 * ‖ Eloquia Domini, eloquia casta: ‖ Prou. 30. a. 5.
argentum igne examinatum, probatum terræ purgatum septuplum.
8 * Tu Domine seruabis nos: & custodies nos à generatione hac in æternum.
9 * In circuitu impii ambulant: secundùm altitudinem tuam multiplicasti filios hominum.

1 In finem, Psalmus Dauid.
XII.

A VSquequò Domine obliuisceris me
in finem? Vsquequò auertis faciem tuam à me?
2 * Quamdiu ponam consilia in anima mea, dolorem in corde meo per
diem?
3 * Vsquequò exaltabitur inimicus
4 meus super me? * respice, & exaudi
me Domine Deus meus.
Illumina oculos meos ne vmquam
5 obdormiam in morte: * ne quando
dicat inimicus meus: Præualui aduersus eum.
Qui tribulant me, exultabunt si
6 motus fuero: * ego autem in misericordia tua speraui.
Exultabit cor meum in salutari tuo:
cantabo Domino qui bona tribuit
mihi: & psallam nomini Domini altissimi.

1 In finem, Psalmus Dauid.
XIII.

A DIxit insipiens in corde suo: Non
est Deus.
Corrupti sunt, & abominabiles facti
sunt in studiis suis: non est qui faciat
bonum, non est vsque ad vnum.
2 * Dominus de cælo prospexit super
filios hominum, vt videat si est intelligens, aut requirens Deum.
3 * Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum.
Sepulchrum patens est guttur eorum: linguis suis dolosè agebant, venenum aspidum sub labiis eorum.
Quorum os maledictione & amaritudine plenum est: veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.
Contritio & infelicitas in viis eorum,

rum,& viam pacis non cognouerunt:
non est timor Dei ante oculos eorũ.
* Nonne cognoscent omnes qui 4
operantur iniquitatem, qui deuorant B
plebem meam sicut escam panis?
* Dominum non inuocauerunt, il- 5
lic trepidauerunt timore, vbi non
erat timor.
* Quoniam Dominus in genera- 6
tione iusta est, consilium inopis con-
fudistis: quoniam Dominus spes
eius est. 7
* Quis dabit ex Sion salutare Is-
rael? cùm auerterit Dominus capti-
uitatem plebis suæ, exultabit Iacob,
& lætabitur Israel.

Psalmus David. XIV. 1

DOmine quis habitabit in taber- A
naculo tuo? aut quis requiescet
in monte sancto tuo?
* Qui ingreditur sine macula, & 2
operatur iustitiam:
* Qui loquitur veritatem in corde 3
suo, qui non egit dolum in lingua
sua:
Nec fecit proximo suo malum, &
opprobrium non accepit aduersus
proximos suos.
* Ad nihilum deductus est in con- 4
spectu eius malignus: timentes autem B
Dominum glorificat:
Qui iurat proximo suo, & non de-
cipit, * qui pecuniam suam non de- 5
dit ad vsuram, & munera super in-
nocentem non accepit.
Qui facit hæc, non mouebitur in
æternum.

Tituli inscriptio ipsi David. 1
XV.

COnserua me Domine, quoniam A
speraui in te. * Dixi Domino: 2
Deus meus es tu, quoniam bonorum
meorum non eges.
* Sanctis, qui sunt in terra eius, 3
mirificauit omnes voluntates meas
in eis.
* Multiplicatæ sunt infirmitates 4
eorum: posteà accelerauerunt.
Non congregabo conuenticula eo-
rum de sanguinibus: nec memor ero
nominum eorum per labia mea.
* Dominus pars hereditatis meæ, 5
& calicis mei: tu es, qui restitues he-
reditatem meam mihi.
* Funes ceciderunt mihi in præcla- 6
ris: etenim hereditas mea præclara
est mihi.
* Benedicam Dominum, qui tri- 7
buit mihi intellectum: insuper & vs- B
que ad noctem increpuerunt me re-
nes mei.
* ‖ Prouidebam Dominum in con- 8
spectu meo semper: quoniam à dex-

tris est mihi, ne commouear.
9 * Propter hoc lætatum est cor meũ,
& exultauit lingua mea: insuper &
caro mea requiescet in spe.
10 * ‖ Quoniam non derelinques ani- ‖ Act. 2. d. 31. & 13. e. 35.
mam meam in inferno: nec dabis
sanctum tuum videre corruptionem.
Notas mihi fecisti vias vitæ, adim-
plebis me lætitia cum vultu tuo: de-
lectationes in dextera tua vsque in
finem.

1 Oratio David. XVI.

A EXaudi Domine iustitiam meam:
intende deprecationem meam.
Auribus percipe orationem meam,
non in labiis dolosis.
2 * De vultu tuo iudiciũ meum pro-
deat: oculi tui videant æquitates.
3 * Probasti cor meũ, & visitasti no-
cte: igne me examinasti, & non est
inuenta in me iniquitas.
4 * Vt non loquatur os meum opera
hominum: propter verba labiorum
tuorum ego custodiui vias duras.
5 * Perfice gressus meos in semitis
B tuis: vt non moueantur vestigia
mea.
6 * Ego clamaui, quoniam exaudisti
me Deus: inclina aurem tuam mihi,
& exaudi verba mea.
7 * Mirifica misericordias tuas, qui
saluos facis sperantes in te.
8 * A resistentibus dexteræ tuæ cu-
stodi me, vt pupillam oculi.
Sub vmbra alarum tuarum prote-
9 ge me: * à facie impiorum qui me af-
C flixerunt.
Inimici mei animam meam cir-
10 cumdederunt, * adipem suum con-
cluserunt: os eorum locutum est su-
perbiam.
11 * Proiicientes me nunc circumde-
derunt me: oculos suos statuerunt
declinare in terram.
12 * Susceperunt me sicut leo paratus
ad prædam: & sicut catulus leonis
habitans in abditis.
13 * Exurge Domine, præueni eum, &
D supplanta eum: eripe animam meam
14 ab impio, frameam tuam * ab inimi-
cis manus tuæ.
Domine à paucis de terra diuide
eos in vita eorum: de absconditis tuis
adimpletus est venter eorum.
Saturati sunt filiis: & dimiserunt
reliquias suas paruulis suis.
15 * Ego autem in iustitia apparebo
conspectui tuo: satiabor cum appa-
ruerit gloria tua.
1 In finem puero Domini David, qui
locutus est Domino verba cantici
huius, in die qua eripuit eum Do-
minus de manu omnium inimico-
rum

rum eius,& de manu Saul, & dixit.
(2.Reg.22.2.)

XVII.

Diligam te Domine fortitudo 2
mea: 3
* Dominus firmamentum meum, & A
refugium meum, & liberator meus.
‖ Heb.2 c.13. | Deus meus adiutor meus, & spe-
rabo in eum.
Protector meus, & cornu salutis
meæ,& susceptor meus.
* Laudans inuocabo Dominum: & 4
ab inimicis meis saluus ero.
* Circũdederunt me dolores mor- 5
tis: & torrentes iniquitatis contur-
bauerunt me.
* Dolores inferni circumdederunt 6
me: præoccupauerunt me laquei
mortis.
* In tribulatione mea inuocaui 7
Dominum, & ad Deum meum cla-
maui:
Et exaudiuit de templo sancto suo
vocem meam: & clamor meus in
conspectu eius, introiuit in aures
eius.
* Commota est, & contremuit ter- 8
ra: fundamenta montium conturba-
ta sunt,& commota sunt, quoniam
iratus est eis.
* Ascendit fumus in ira eius: & 9
ignis à facie eius exarsit: carbones
accensi sunt ab eo.
* Inclinauit cælos, & descendit: & 10
caligo sub pedibus eius.
* Et ascendit super cherubim, & 11
volauit: volauit super pennas vento-
rum.
* Et posuit tenebras latibulũ suum, 12
in circuitu eius tabernaculum eius: B
tenebrosa aqua in nubibus aëris.
* Præ fulgore in conspectu eius nu- 13
bes transierunt, grando, & carbones
ignis.
* Et intonuit de cælo Dominus, & 14
Altissimus dedit vocem suam: gran-
do & carbones ignis.
* Et misit sagittas suas, & dissipauit 15
eos: fulgura multiplicauit,& contur-
bauit eos.
* Et apparuerunt fontes aquarum, 16
& reuelata sunt fundamenta orbis
terrarum;
Ab increpatione tua Domine, ab 17
inspiratione spiritus iræ tuæ.
* Misit de summo,& accepit me: &
assumpsit me de aquis multis. 18
* Eripuit me de inimicis meis for-
tissimis,& ab his qui oderũt me: quo-
niam confortati sunt super me.
* Præuenerunt me in die afflictio- 19
nis meæ: & factus est Dominus pro-
tector meus.

20 * Et eduxit me in latitudinem: sal-
uum me fecit, quoniam voluit me.
21 * Et retribuet mihi Dominus secun-
dùm iustitiam meam, & secundùm
puritatem manuum mearum retri-
buet mihi:
22 * Quia custodiui vias Domini, nec
impiè gessi à Deo meo.
23 * Quoniam omnia iudicia eius in
conspectu meo: & iustitias eius non
repuli à me.
24 * Et ero immaculatus cum eo: &
C obseruabo me ab iniquitate mea.
25 * Et retribuet mihi Dominus secun-
dùm iustitiam meam: & secundùm
puritatem manuum mearum in con-
spectu oculorum eius.
26 * Cum sancto sanctus eris, & cum
viro innocente innocens eris:
27 * Et cum electo electus eris: & cum
peruerso peruerteris.
28 * Quoniam tu populum humilem
saluum facies: & oculos superborum
humiliabis.
29 * Quoniam tu illuminas lucernã
meam Domine: Deus meus illumina
tenebras meas.
30 * Quoniam in te eripiar à tenta-
tione, & in Deo meo transgrediar
murum.
31 * Deus meus impolluta via eius:
eloquia Domini igne examinata:
protector est omnium sperantium
in se.
32 * Quoniam quis Deus præter Do-
minũ? aut quis Deus præter Deum
nostrum?
33 * Deus qui præcinxit me virtute: &
posuit immaculatam viam meam.
34 * ‖ Qui perfecit pedes meos tan- ‖ 2.Reg. 22.c.34. 35.
quam ceruorum, & super excelsa sta-
tuens me.
35 * Qui docet manus meas ad præ-
lium: & posuisti vt arcum æreum,
brachia mea.
36 * Et dedisti mihi protectionem
salutis tuæ: & dextera tua suscepit
me:
Et disciplina tua correxit me in
finem: & disciplina tua ipsa me do-
cebit.
37 * Dilatasti gressus meos subtus me:
D & non sunt infirmata vestigia mea.
38 * Persequar inimicos meos, & cõ-
prehendam illos: & non conuertar,
donec deficiant.
39 * Confringam illos, nec poterunt
stare: cadent subtus pedes meos.
40 * Et præcinxisti me virtute ad bel-
lum: & supplantasti insurgentes in
me subtus me.
41 * Et inimicos meos dedisti mihi
dorsũ, & odientes me disperdidisti.
* Cla-

* Clamauerunt, nec erat qui saluos 42
faceret; ad Dominum, nec exaudiuit
eos.
* Et comminuam eos, vt puluerem 43
ante faciem venti: vt lutum platea-
rum delebo eos.
* Eripies me de contradictionibus 44
populi: constitues me in caput Gen-
tium.
* Populus quem non cognoui, ser- 45
uiuit mihi: in auditu auris obediuit
mihi.
* Filii alieni mentiti sunt mihi, fi- 46
lii alieni inueterati sunt, & claudica-
uerunt à semitis suis.
* Viuit Dominus, & benedictus 47
Deus meus, & exaltetur Deus salutis
meæ.
* Deus qui das vindictas mihi, & 48
subdis populos sub me, liberator
meus de inimicis meis iracundis.
* Et ab insurgentibus in me exal- 49
tabis me: à viro iniquo eripies me.
‖ 2. Reg. * ‖ Propterea confitebor tibi in 50
22. d. 50 nationibus Domine: & nomini tuo
Rom. 15 psalmum dicam.
b. 9. * Magnificans salutes regis eius, & 51
faciens misericordiã Christo suo Da-
uid, & semini eius vsque in sæculum.

In finem, Psalmus Dauid. 1

XVIII.

CÆli enarrant gloriam Dei, & 2
opera manuum eius annuntiat A
firmamentum.
* Dies diei eructat verbum, & nox 3
nocti indicat scientiam.
* Non sunt loquelæ, neque sermo- 4
nes, quorum non audiantur voces
eorum.
‖ Rom. * ‖ In omnem terram exiuit sonus 5
10. d. 18. eorum: & in fines orbis terræ verba
eorum.
* In sole posuit tabernaculũ suum: 6
‖ Luc. ‖ & ipse tanquam sponsus procedens
24. g. de thalamo suo:
46. Exultauit vt gigas ad currendam B
viam, * à summo cælo egressio eius: 7
Et occursus eius vsque ad summũ
eius: nec est qui se abscondat à calo-
re eius.
* Lex Domini immaculata conuer- 8
tens animas: testimonium Dñi fi-
dele, sapientiam præstans paruulis.
* Iustitiæ Domini rectæ, lætifican- 9
tes corda: præceptum Domini luci-
dum, illuminans oculos.
* Timor Domini sanctus, perma- 10
nens in sæculum sæculi: iudicia Do-
mini vera, iustificata in semetipsa.
* Desiderabilia super aurum & la- 11
pidem pretiosum multum: & dulcio-
ra super mel & fauum.
* Etenim seruus tuus custodit ea, in 12
C custodiendis illis retributio multa.
13 * Delicta quis intelligit? ab occultis
14 meis munda me: * & ab alienis parce
seruo tuo.
Si mei non fuerint dominati, tunc
immaculatus ero: & emundabor à
delicto maximo.
15 * Et erunt vt complaceant eloquia
oris mei: & meditatio cordis mei in
conspectu tuo semper.
Domine adiutor meus, & redem-
ptor meus.

1 In finem, Psalmus Dauid.

XIX.

2 EXaudiat te Dominus in die tribu-
lationis: protegat te nomen Dei
Iacob.
3 * Mittat tibi auxilium de sancto: &
de Sion tueatur te.
4 * Memor sit omnis sacrificij tui: &
holocaustum tuum pingue fiat.
5 * Tribuat tibi secundum cor tuum:
& omne consilium tuum confirmet.
6 * Lætabimur in salutari tuo: & in
B nomine Dei nostri magnificabimur.
7 * Impleat Dominus omnes petitio-
nes tuas: nunc cognoui quoniam sal-
uum fecit Dñs CHRISTVM suum.
Exaudiet illum de cælo sancto suo:
in potentatibus salus dexteræ eius.
8 * Hi in curribus, & hi in equis: nos
autem in nomine Domini Dei nostri
inuocabimus.
9 * Ipsi obligati sunt, & ceciderunt.
nos autẽ surreximus & erecti sumus.
10 * Dñe saluum fac regem: & exaudi
nos in die, qua inuocauerimus te.

1 In finem, Psalmus Dauid.

XX.

2 DOmine in virtute tua lætabitur
A rex: & super salutare tuum exul-
tabit vehementer.
3 * Desiderium cordis eius tribuisti
ei: & voluntate labiorum eius non
fraudasti eum.
4 * Quoniam præuenisti eum in be-
nedictionibus dulcedinis: posuisti in
capite eius coronam de lapide pre-
tioso.
5 * Vitam petiit à te: & tribuisti ei
longitudinem dierum in sæculum, &
B sæculum sæculi.
6 * Magna est gloria eius in salutari
tuo: gloriam & magnum decorem
impones super eum.
7 * Quoniam dabis eum in benedi-
ctionem in sæculum sæculi: lætifica-
bis eum in gaudio cum vultu tuo.
8 * Quoniam rex sperat in Domino:
& in misericordia Altissimi non cõ-
mouebitur:
9 * Inueniatur manus tua omnibus
inimicis tuis: dextera tua inueniat
omnes

omnes, qui te oderunt.
* Pones eos vt clibanum ignis in 10
tẽpore vultus tui: Dñs in ira sua con- C
turbabit eos, & deuorabit eos ignis.
* Fructum eorum de terra perdes: 11
& semen eorum à filiis hominum.
* Quoniam declinauerunt in te ma- 12
la; cogitauerunt consilia, quæ non
potuerunt stabilire.
* Quoniã pones eos dorsum: in re- 13
liquis tuis præparabis vultum eorũ.
* Exaltare Dñe in virtute tua: can- 14
tabimus & psallemus virtutes tuas.
In finem pro susceptione matutina, 1
Psalmus Dauid. xxi.
Matt. 27.e.46 DEus Deus meus respice in me: 2
quare me dereliquisti? longè à A
Marc. salute mea verba delictorũ meorum.
15.d.34. * Deus meus clamabo per diem, & 3
non exaudies: & nocte, & non ad in-
sipientiam mihi.
* Tu autem in sancto habitas, Laus 4
Israel.
* In te sperauerunt patres nostri: 5
sperauerunt, & liberasti eos.
* Ad te clamauerunt, & salui facti 6
sunt: in te sperauerunt, & non sunt
confusi.
* Ego autem sum vermis, & non 7
homo: opprobrium hominum, &
abiectio plebis.
* ‖ Omnes videntes me, deriserunt 8
me: locuti sunt labiis, & mouerunt
caput.
‖ Matt. * ‖ Sperauit in Dño, eripiat eũ: sal- 9
27.d.39 uum faciat eum, quoniam vult eum.
Marc. * Quoniam tu es, qui extraxisti me 10
15.c.29. de ventre: spes mea ab vberibus ma- B
‖ Matt. tris meæ.
27.e.43. * In te proiectus sum ex vtero: de 11
ventre matris meæ Deus meus es tu,
* ne discesseris à me: 12
Quoniam tribulatio proxima est:
quoniam non est qui adiuuet.
* Circumdederunt me vituli multi: 13
tauri pingues obsederunt me.
* Aperuerunt super me os suum, 14
sicut leo rapiens & rugiens.
* Sicut aqua effusus sum: & di- 15
spersa sunt omnia ossa mea.
Factum est cor meum tanquam ce-
ra liquescens in medio ventris mei.
* Aruit tanquam testa virtus mea, 16
& lingua mea adhæsit faucibus meis:
& in puluerem mortis deduxisti me.
* Quoniam circumdederunt me 17
canes multi: conciliũ malignantium C
obsedit me.
‖ Matt. ‖ Foderunt manus meas & pedes
27.d.31. meos: * dinumerauerunt omnia ossa 18
mea.
‖ Ioan. Ipsi verò considerauerunt & inspe- 19
19.d.23. xerunt me: * ‖ diuiserunt sibi vesti-
menta mea, & super vestem meam
miserunt sortem.
20 * Tu autem Dñe ne elongaueris
auxilium tuum à me: ad defensionẽ
meam conspice.
21 * Erue à framea Deus animã meam:
& de manu canis vnicam meam.
22 * Salua me ex ore leonis: & à cor-
nibus vnicorniũ humilitatem meam.
23 * ‖ Narrabo nomen tuum fratribus ‖ Heb.2.
meis: in medio ecclesiæ laudabo te. c.12.
24 * Qui timetis Dñm laudate eũ: vni-
uersũ semen Iacob glorificate eum:
* Timeat eum omne semen Israel:
25 quoniã non spreuit, neque despexit
deprecationem pauperis:
Nec auertit faciem suam à me: &
cùm clamarẽ ad eum exaudiuit me.
* Apud te laus mea in ecclesia ma-
26 gna: vota mea reddam in conspectu
D timentium eum.
* Edent pauperes, & saturabuntur:
27 & laudabunt Dominum qui requi-
runt eum: viuent corda eorum in sæ-
culum sæculi.
* Reminiscentur & conuertentur
28 ad Dominum vniuersi fines terræ:
Et adorabunt in conspectu eius vni-
uersæ familiæ Gentium.
* Quoniam Domini est regnũ: &
29 ipse dominabitur Gentium.
* Manducauerunt & adorauerunt
30 omnes pingues terræ: in conspectu
eius cadent omnes qui descendunt in
terram.
* Et anima mea illi viuet: & semen
31 meum seruiet ipsi.
* Annuntiabitur Domino genera-
32 tio ventura: & annuntiabunt cæli iu-
stitiam eius populo qui nascetur, quẽ
fecit Dominus.
Psalmus Dauid. xxii.
1 DOminus regit me, & nihil mihi Isa.40.
A deerit: * in loco pascuæ ibi me b.11.
2 collocauit. Ier.23.
Super aquam refectionis educauit a.5.
me: * animam meam conuertit. Ezech.
3 Deduxit me super semitas iustitiæ, 34.c.11.
propter nomen suum. e.23.
* Nam, & si ambulauero in medio 1.Pet.2.
4 vmbræ mortis, non timebo mala: d.25. &
B quoniam tu mecum es. 5.a.3.
Virga tua, & baculus tuus, ipsa me
consolata sunt.
* Parasti in conspectu meo men-
5 sam, aduersus eos, qui tribulant me.
Impinguasti in oleo caput meum:
& calix meus inebrians quàm præ-
clarus est!
* Et misericordia tua subsequetur
6 me omnibus diebus vitæ meæ:
Et vt inhabitem in domo Domini,
in longitudinem dierum.

Prima sabbati, Psalmus Dauid. 1
XXIII.

5. Cor. 10. f. 26 Ps. 49. b. 12. Domini est terra, & plenitudo A
eius: orbis terrarum, & vniuersi
qui habitant in eo.
* Quia ipse super maria fundauit 2
eum: & super flumina præparauit
eum.
* Quis ascendet in montem Do- 3
mini: aut quis stabit in loco sancto
eius?
* Innocens manibus & mundo cor- 4
de, qui non accepit in vano animam
suam, nec iurauit in dolo proximo
suo.
* Hic accipiet benedictionem à Do- 5
mino: & misericordiam à Deo salu- B
tari suo.
* Hæc est generatio quærentium 6
eum, quærentium faciem Dei Iacob.
* Attollite portas principes vestras, 7
& eleuamini portæ æternales: & in-
troibit rex gloriæ.
* Quis est iste rex gloriæ? Domi- 8
nus fortis & potens: Dominus po-
tens in prælio.
* Attollite portas principes vestras, 9
& eleuamini portæ æternales: & in-
troibit rex gloriæ.
* Quis est iste rex gloriæ? Domi- 10
nus virtutum ipse est rex gloriæ.

In finem, Psalmus Dauid. 1
XXIV.

Ad te Domine leuaui animam A
meam:
* Deus meus in te confido, non 2
erubescam:
* Neque irrideant me inimici mei: 3
etenim vniuersi, qui sustinent te, non
confundentur.
* Confundantur omnes iniqua 4
agentes superuacuè.
Vias tuas Domine demonstra mihi:
& semitas tuas edoce me.
* Dirige me in veritate tua, & doce 5
me: quia tu es Deus saluator meus, &
te sustinui tota die.
* Reminiscere miserationum tua- 6
rum Domine, & misericordiarum
tuarum, quæ à sæculo sunt.
* Delicta iuuentutis meæ, & igno- 7
rantias meas ne memineris. B
Secundùm misericordiam tuam
memento mei tu: propter bonitatē
tuam Domine.
* Dulcis & rectus Dominus: pro- 8
pter hoc legem dabit delinquentibus
in via.
* Diriget mansuetos in iudicio: do- 9
cebit mites vias suas.
* Vniuersæ viæ Domini, misericor- 10
dia & veritas, requirentibus testamē-
tum eius & testimonia eius.

11 * Propter nomen tuum Domine
C propitiaberis peccato meo: multum
est enim.
12 * Quis est homo qui timet Domi-
num? legem statuit ei in via, quam
elegit.
13 * Anima eius in bonis demorabi-
tur: & semen eius hereditabit terrā.
14 * Firmamentum est Dominus ti-
mentibus eū: & testamentum ipsius
vt manifestetur illis.
15 * Oculi mei semper ad Dominum:
quoniam ipse euellet de laqueo pedes
meos.
16 * Respice in me, & miserere mei:
quia vnicus & pauper sum ego.
17 * Tribulationes cordis mei multi-
D plicatæ sunt: de necessitatibus meis
erue me.
18 * Vide humilitatem meam, & labo-
rem meum: & dimitte vniuersa de-
licta mea.
19 * Respice inimicos meos quoniam
multiplicati sunt, & ‖ odio iniquo ‖ Ioan.
oderunt me. 15. d. 25.
20 * Custodi animam meam, & erue
me: non erubescam quoniam speraui
in te.
21 * Innocentes & recti adhæserunt
mihi: quia sustinui te.
22 * Libera Deus Israel, ex omnibus
tribulationibus suis.

1 In finem, Psalmus Dauid.
XXV.

A Iudica me Domine, quoniam ego
in innocentia mea ingressus sum:
& in Domino sperans non infir-
mabor.
2 * Proba me Domine, & tenta me:
vre renes meos & cor meum.
3 * Quoniam misericordia tua ante
oculos meos est: & complacui in ve-
ritate tua.
4 * Non sedi cum concilio vanitatis:
B & cum iniqua gerentibus non in-
troibo.
5 * Odiui ecclesiam malignantium:
& cum impiis non sedebo.
6 * Lauabo inter innocentes manus
meas: & circumdabo altare tuum
Domine:
7 * Vt audiam vocem laudis, & enar-
rem vniuersa mirabilia tua.
8 * Domine dilexi decorem domus
tuæ, & locum habitationis gloriæ
tuæ.
9 * Ne perdas cum impiis Deus ani-
mam meam, & cum viris sanguinum
vitam meam:
10 * In quorum manibus iniquitates
sunt: dextera eorum repleta est mu-
neribus.
11 * Ego autem in innocentia mea
ingressus

Ingressus sum: redime me, & misere-
re mei.
* Pes meus stetit in directo: in ec- 12
clesiis benedicam te Domine.

Psalmus Dauid priusquam 1
liniretur. XXVI.

DOminus illuminatio mea, & sa- A
lus mea, quem timebo?
Dominus protector vitæ meæ, à
quo trepidabo?
Dum appropiant super me nocen- 2
tes, vt edant carnes meas:
Qui tribulant me inimici mei, ipsi
infirmati sunt & ceciderunt.
* Si consistant aduersum me castra, 3
non timebit cor meum.
Si exurgat aduersum me prælium,
in hoc ego sperabo. B
* Vnam petij à Domino, hanc re- 4
quiram, vt inhabitem in domo Do-
mini omnibus diebus vitæ meæ:
Vt videam voluptatem Domini, &
visitem templum eius.
* Quoniam abscondit me in taber- 5
naculo suo: in die malorum protexit
me in abscondito tabernaculi sui.
* In petra exaltauit me: & nunc 6
exaltauit caput meum super inimicos
meos.
Circuiui, & immolaui in taberna- C
culo eius hostiam vociferationis: can-
tabo, & psalmum dicam Domino.
* Exaudi Domine vocem meam, 7
qua clamaui ad te: miserere mei, &
exaudi me.
* Tibi dixit cor meũ, exquisiuit te 8
facies mea: faciẽ tuam Dñe requirã.
* Ne auertas faciem tuam à me: ne 9
declines in ira à seruo tuo.
Adiutor meus esto: ne derelinquas
me, neque despicias me Deus saluta-
ris meus.
* Quoniam pater meus, & mater 10
mea, dereliquerunt me: Dominus au-
tem assumpsit me.
* Legem pone mihi Domine in via 11
tua: & dirige me in semitam rectam D
propter inimicos meos.
* Ne tradideris me in animas tri- 12
bulantium me: quoniam insurrexe-
runt in me testes iniqui, & mentita
est iniquitas sibi.
* Credo videre bona Domini in 13
terra viuentium.
* Expecta Dominum, viriliter age: 14
& confortetur cor tuum, & sustine
Dominum.

Psalmus ipsi Dauid.
XXVII.

AD te Dñe clamabo, Deus meus 1
ne sileas à me: ne quando taceas A
à me, & assimilabor descendentibus
in lacum.
2 * Exaudi Dñe vocem deprecatio-
nis meæ dum oro ad te: dum extollo
manus meas ad templum sanctum
tuum.
3 * Ne simul trahas me cũ peccato-
ribus: & cũ operantibus iniquitatem
ne perdas me.
Qui loquuntur pacem cũ proximo
suo, mala autem in cordibus eorum.
4 * Da illis secundùm opera eorũ,
& secundùm nequitiam adinuentio-
num ipsorum.
Secundùm opera manuum eorũ tri-
bue illis: redde retributionem eorum
ipsis.
5 * Quoniã non intellexerunt opera
Domini, & in opera manuũ eius de-
B strues illos, & non ædificabis eos.
* Benedictus Dominus: quoniam
6 exaudiuit vocẽ deprecationis meæ.
* Dñs adiutor meus, & protector
7 meus: in ipso sperauit cor meum, &
adiutus sum.
Et refloruit caro mea: & ex volun-
tate mea confitebor ei.
* Dominus fortitudo plebis suæ:
8 & protector saluationũ Christi sui est.
* Saluum fac populũ tuum Do-
mine, & benedic hereditati tuæ: &
9 rege eos, & extolle illos vsque in
æternum.

Psalmus Dauid,
1 In consummatione tabernaculi.
XXVIII.

A AFferte Domino filij Dei: afferte
Domino filios arietum.
2 * Afferte Domino gloriam & ho-
norem, afferte Dño gloriam nominĩ
eius: adorate Dominum in atrio
sancto eius.
3 * Vox Domini super aquas, Deus
B maiestatis intonuit: Dominus super
aquas multas.
4 * Vox Dñi in virtute: vox Domi-
ni in magnificentia.
5 * Vox Domini confringentis ce-
dros: & confringet Dominus cedros
Libani:
6 * Et comminuet eas tanquam vi-
tulũ Libani: & dilectus quemadmo-
dum filius vnicornium.
7 * Vox Dñi intercidentis flammam
8 ignis: * Vox Dñi concutientis deser-
tum: & commouebit Dominus de-
sertum Cades.
9 * Vox Dñi præparantis ceruos, &
C reuelabit condensa: & in tẽplo eius
omnes dicent gloriam.
10 * Dominus diluuiũ inhabitare fa-
cit: & sedebit Dominus in æternũ.
11 * Dominus virtutem populo suo
dabit: Dñs benedicet populo suo
in pace.

Psalmus Cantici. 1
In dedicatione domus Dauid.
XXIX.

Exaltabo te Dñe quoniam suscе- 2
pisti me: nec delectasti inimicos A
meos super me:
* Domine Deus meus clamaui ad 3
te, & sanasti me.
* Domine eduxisti ab inferno ani- 4
mam meam: saluasti me à descen-
dentibus in lacum.
* Psallite Dño sancti eius: & con- 5
fitemini memoriæ sanctitatis eius.
* Quoniã ira in indignatione eius: 6
& vita in voluntate eius. B
Ad vesperum demorabitur fletus;
& ad matutinum lætitia.
* Ego autẽ dixi in abundantia mea: 7
Non mouebor in æternum.
Domine in voluntate tua, præsti- 8
tisti decori meo virtutem.
Auertisti faciem tuam à me, & fa- C
ctus sum conturbatus.
* Ad te Domine clamabo: & ad 9
Deum meam deprecabor.
* Quæ vtilitas in sanguine meo, dũ 10
descendo in corruptionem?
Nũquid confitebitur tibi puluis, aut
annuntiabit veritatem tuam?
* Audiuit Dñs, & misertus est mei: 11
Dominus factus est adiutor meus.
* Conuertisti planctum meum in 12
gaudium mihi: conscidisti saccum
meum, & circumdedisti me lætitia:
* Vt cantet tibi gloria mea, & non 13
compungar: Domine Deus meus in
æternum confitebor tibi.

In finem, Psalmus Dauid, 1
pro extasi. XXX.

IN te Domine speraui, non con- 2
fundar in æternum: in iustitia tua A
libera me.
* Inclina ad me aurem tuam, acce- 3
lera vt eruas me.
Esto mihi in Deum protectorem;
& in domum refugij, vt saluum me
facias.
* Quoniã fortitudo mea, & refu- 4
giũ meum es tu: & propter nomen
tuum deduces me, & enutries me.
* Educes me de laqueo hoc, quem 5
absconderunt mihi: quoniam tu es
protector meus.
* ‖ In manus tuas cõmendo spiritũ 6
meum: redemisti me Domine Deus
veritatis.

‖ Luc 23. f. 46.

* Odisti obseruantes vanitates, su- 7
peruacuè.
* Ego autẽ in Dño speraui: * exul- 8
tabo, & lætabor in misericordia tua.
Quoniam respexisti humilitatem
meam, saluasti de necessitatibus ani-
mam meam.

9 * Nec conclusisti me in manibus
inimici: statuisti in loco spatioso pe-
des meos.
10 * Miserere mei Domine quoniã tri-
B bulor, conturbatus est in ira oculus
meus, anima mea, & venter meus:
11 * Quoniã defecit in dolore vita
mea, & anni mei in gemitibus.
Infirmata est in paupertate virtus
mea: & ossa mea conturbata sunt.
12 * Super omnes inimicos meos fa-
ctus sũ opprobrium & vicinis meis
valdè, & timor notis meis.
C Qui videbant me, foras fugerunt
13 à me: * obliuioni datus sum, tanquã
mortuus à corde.
Factus sum tanquã vas perditum:
14 * quoniã audiui vituperationẽ mul-
torum commorantium in circuitu.
In eo dũ conuenirent simul aduer-
sum me, accipere animam meã con-
siliati sunt.
15 * Ego autẽ in te speraui Domine:
16 dixi: Deus meus es tu: * in manibus
tuis sortes meæ.
Eripe me de manu inimicorũ meo-
rum, & à persequentibus me.
17 * Illustra faciẽ tuam super seruum
tuũ, saluum me fac in misericordia
18 tua: * Domine non confundar, quo-
niam inuocaui te.
Erubescant impij, & deducantur in
19 infernũ: * muta fiant labia dolosa.
Quæ loquuntur aduersus iustum
iniquitatem; in superbia, & in abu-
sione.
20 * Quàm magna multitudo dulce-
D dinis tuæ Domine, quã abscondisti
timentibus te.
Perfecisti eis, qui sperant in te, in
conspectu filiorum hominum.
21 * Abscondes eos in abscondito fa-
ciei tuæ à conturbatione hominum.
Proteges eos in tabernaculo tuo à
contradictione linguarum.
22 * Benedictus Dominus: quoniam
mirificauit misericordiam suam mihi
in ciuitate munita.
23 * Ego autẽ dixi in excessu mentis
meæ: Proiectus sum à facie oculo-
rum tuorum.
Ideò exaudisti vocẽ orationis meæ,
dum clamarem ad te.
24 * Diligite Dñm omnes sancti eius:
quoniã veritatem requiret Dominus,
& retribuet abundanter facientibus
superbiam.
25 * Viriliter agite, & confortetur
cor vestrũ, omnes qui speratis in Dño.

Ipsi Dauid intellectus.
XXXI.

1 Beati, quorũ remissæ sunt iniquita- Rom. 4.
A tes: & quorum tecta sunt peccata. a. 7.

* Beatus

* Beatus vir, cui non imputauit 2
Dominus peccatũ, nec est in spiritu
eius dolus.
* Quoniam tacui, inueterauerunt 3
ossa mea, dum clamarem tota die.
* Quoniam die ac nocte grauata 4
est super me manus tua: conuersus
sum in ærumna mea, dum configi-
tur spina.
* Delictũ meũ cognitũ tibi feci: 5
& iniustitiã meam non abscondi. B
‖ Dixi: Confitebor aduersum me
iniustitiã meam Domino: & tu remi-
sisti impietatem peccati mei.

‖ Is. 65. d. 24.

* Pro hac orabit ad te omnis san- 6
ctus, in tempore opportuno.
Verumtamen in diluuio aquarum
multarum, ad eum non approxima-
bunt.
* Tu es refugiũ meum à tribulatio- 7
ne, quæ circũdedit me: exultatio C
mea erue me à circumdantibus me.
* Intellectũ tibi dabo, & instruam 8
te in via hac, qua gradieris: firmabo
super te oculos meos.
* Nolite fieri sicut equus & mulus, 9
quibus non est intellectus.
In camo & fræno maxillas eorũ
constringe, qui nõ approximãt ad te.
* Multa flagella peccatoris, spe- 10
rantẽ autem in Domino misericordia
circumdabit.
* Lætamini in Dño, & exultate iu- 11
sti, & gloriamini omnes recti corde.

Psalmus Dauid.

XXXII.

EXultate iusti in Domino: rectos 1
decet collaudatio. A
* Confitemini Domino in citha- 2
ra: in psalterio decem chordarum
psallite illi.
* Cantate ei canticũ nouum: be- 3
nè psallite ei in vociferatione.
* Quia rectũ est verbum Domini, 4
& omnia opera eius in fide.
* Diligit misericordiã & iudiciũ: mi- 5
sericordia Domini plena est terra
* Verbo Domini cæli firmati sunt: 6
& spiritu oris eius omnis virtus eorũ. B
* Congregans sicut in vtre aquas 7
maris: ponens in thesauris abyssos.
* Timeat Dominũ omnis terra: 8
ab eo autem commoueantur omnes in-
habitantes orbem.
* ‖ Quoniã ipse dixit, & facta sunt: 9
ipse mandauit, & creata sunt.

‖ Iudith 16. c. 27.

* Dominus dissipat consilia gentiũ: 10
reprobat autẽ cogitationes populo-
rũ, & reprobat consilia principum.
* Consilium autẽ Domini in æter- 11
nũ manet: cogitationes cordis eius C
in generatione & generationem.
* Beata gens, cuius est Dominus, 12
Deus eius; populus, quem elegit in
hereditatem sibi.
13 * De cælo respexit Dominus: vidit
omnes filios hominum.
14 * De præparato habitaculo suo
respexit super omnes, qui habitant
terram.
15 * Qui finxit sigillatim corda eorũ:
qui intelligit omnia opera eorum.
16 * Non saluatur rex per multã vir-
tutem: & gigas non saluabitur in
multitudine virtutis suæ.
17 * Fallax equus ad salutẽ: in abun-
D dantia autem virtutis suæ non salua-
bitur.
18 * Ecce oculi Domini super me-
tuentes eũ: & in eis, qui sperant su-
per misericordia eius.
19 * Vt eruat à morte animas eorũ:
& alat eos in fame.
20 * Anima nostra sustinet Domi-
num: quoniam adiutor & protector
noster est.
21 * Quia in eo lætabitur cor nostrũ:
& in nomine sancto eius sperauimus.
22 * Fiat misericordia tua Domine
super nos: quemadmodum sperauí-
mus in te.
1 Dauidi, cùm immutauit vultum suũ
coram Achimelech, & dimisit eum
& abiit. (1. *Reg.* 21.)

XXXIII.

2 BEnedicã Dominũ in omni tempo-
A re: semper laus eius in ore meo.
2 * In Domino laudabitur anima
mea: audiant mansueti, & lætentur.
* Magnificate Dominũ mecum: &
3 exaltemus nomen eius in idipsum.
* Exquisiui Dominũ, & exaudiuit
4 me: & ex omnibus tribulationibus
meis eripuit me.
5 * Accedite ad eũ, & illuminamini:
& facies vestræ non confundentur.
6 * Iste pauper clamauit, & Dominus
exaudiuit eũ: & de omnibus tribula-
7 tionibus eius saluauit eum.
B * Immittet angelus Domini in cir-
cuitu timentiũ eum: & eripiet eos.
8 * Gustate, & videte quoniã suauis
est Dñs: beatus vir, qui sperat in eo.
9 * Timete Dominum omnes sancti
eius: quoniã non est inopia timenti-
10 bus eum.
* ‖ Diuites eguerunt & esurierunt:
inquirentes autẽ Dominum non mi-
11 nuentur omni bono.

‖ Luca f. 53.

C * Venite filij, audite me: timorem
Domini docebo vos.
12 * ‖ Quis est homo qui vult vitam:
diligit dies videre bonos?

‖ 1. Pet. 3. b. 10.

13 * Prohibe linguam tuam à malo:
14 & labia tua ne loquantur dolum.
15 * Diuerte à malo, & fac bonum:

inquire pacem, & persequere eam.
* Oculi Dñi super iustos: & aures 16
eius in preces eorum.
‖ Eccli. * ‖ Vultus autem Dñi super fa- 17
15.d.21. cientes mala: vt perdat de terra me- D
Hebr.4. moriam eorum.
c.13. * Clamauerunt iusti, & Dñs exau- 18
diuit eos: & ex omnibus tribulatio-
nibus eorum liberauit eos.
* Iuxtà est Dominus iis, qui tribu- 19
lato sunt corde: & humiles spiritu
saluabit.
* Multæ tribulationes iustorũ: & 20
de omnibus his liberabit eos Dñs.
* Custodit Dominus omnia ossa 21
eorum: vnum ex his non conte-
retur.
* Mors peccatorum pessima: & 22
qui oderunt iustum delinquent.
* Redimet Dñs animas seruorum 23
suorum: & non delinquent omnes
qui sperant in eo.

Ipsi Dauid. XXXIV.

Iudica Domine nocentes me, expu- 1
gna impugnantes me. A
* Apprehende arma & scutum: & 2
exurge in adiutorium mihi.
* Effunde frameã, & conclude ad- 3
uersus eos, qui persequuntur me: dic
animæ meæ: Salus tua ego sum.
* Confundantur & reuereantur, 4
quærentes animam meam.
Auertantur retrorsũ, & confun-
dantur cogitantes mihi mala.
* Fiant tanquã puluis ante faciem
venti: & angelus Domini coar- 5
ctans eos.
* Fiat via illorũ tenebræ & lubri-
cũ: & angelus Dñi persequens eos. 6
* Quoniã gratis absconderunt mi- B
hi interitum laquei sui: superuacuè 7
exprobrauerunt animam meam.
* Veniat illi laqueus, quẽ ignorat:
& captio, quam abscondit, apprehen- 8
dat eum: & in laqueum cadat in
ipsum.
* Anima autem mea exultabit in
Domino: & delectabitur super salu- 9
tari suo.
* Omnia ossa mea dicent: Domi-
ne, quis similis tibi? 10
Eripiens inopẽ de manu fortiorum
eius: egenum & pauperem à diripiẽ-
tibus eum.
* Surgentes testes iniqui, quæ igno-
rabam interrogabant me. 11
* Retribuebant mihi mala pro bo-
nis: sterilitatem animæ meæ. 12
* Ego autem cùm mihi molesti es-
sent, induebar cilicio. 13
Humiliabam in ieiunio animam C
meam: & oratio mea in sinu meo
conuertetur.

14 * Quasi proximũ, & quasi fratrem
nostrũ, sic complacebam: quasi lu-
gens & contristatus sic humiliabar.
15 * Et aduersum me lætati sunt, &
conuenerunt: congregata sunt super
me flagella, & ignoraui.
16 * Dissipati sunt, nec cõpuncti, ten-
tauerunt me, subsannauerunt me sub-
sannatione: frenduerunt super me
dentibus suis.
17 * Dñe quando respicies? restitue
animam meam à malignitate eorum,
à leonibus vnicam meam.
18 * Confitebor tibi in ecclesia ma-
gna, in populo graui laudabo te.
19 * Non supergaudeant mihi qui ad-
uersantur mihi iniquè: ‖ qui oderunt ‖ Ioan.
me gratis & annuunt oculis. 15.d.25.
20 * Quoniã mihi quidem pacificè lo-
quebantur: & in iracundia terræ lo-
quentes, dolos cogitabant.
21 * Et dilatauerunt super me os suũ:
dixerunt: Euge, euge, viderunt ocu-
li nostri.
22 * Vidisti Dñe, ne sileas: Domine
ne discedas à me.
23 * Exurge & intende iudicio meo:
D Deus meus, & Dominus meus, in
causam meam.
24 * Iudica me secundùm iustitiã tuam
Dñe Deus meus, & non supergau-
deant mihi.
25 * Non dicant in cordibus suis: Eu-
ge, euge, animæ nostræ: nec dicant:
Deuorauimus eum.
26 * Erubescant & reuereantur simul,
qui gratulantur malis meis.
Induantur confusione & reueren-
tia qui magna loquuntur super me.
27 Exultent & lætentur qui volunt
iustitiam meam: & dicant semper:
Magnificetur Dominus, qui volunt
pacem serui eius.
28 * Et lingua mea meditabitur iusti-
tiam tuam, tota die laudem tuam.

In finem, seruo Domini ipsi
Dauid. XXXV.

1
2 Dixit iniustus vt delinquat in se-
metipso: non est timor Dei ante
A oculos eius.
* Quoniã dolosè egit in conspe- § Sup.13
3 ctu eius: vt inueniatur iniquitas eius a.3.
ad odium.
* Verba oris eius iniquitas, & do-
4 lus: noluit intelligere vt benè ageret.
* Iniquitatem meditatus est in cu-
5 bili suo: astitit omni viæ non bonæ,
malitiam autem non odiuit.
* Dñe in cælo misericordia tua: &
6 veritas tua vsque ad nubes.
* Iustitia tua sicut montes Dei: iu-
7 dicia tua abyssus multa.
Homines, & iumenta saluabis Do-
mine:

mine: * quemadmodum multiplica- 8
sti misericordiam tuam Deus.
Filij autem hominum, in tegmine B
alarum tuarum sperabunt.
* Inebriabuntur ab vbertate do- 9
mus tuæ: & torrente voluptatis tuæ
potabis eos.
* Quoniam apud te est fons vitæ: 10
& in lumine tuo videbimus lumen.
* Prætende misericordiam tuam 11
scientibus te, & iustitiam tuam his,
qui recto sunt corde.
* Non veniat mihi pes superbiæ: & 12
manus peccatoris non moueat me.
* Ibi ceciderunt qui operantur ini- 13
quitatem: expulsi sunt, nec potue-
runt stare.

Psalmus ipsi Dauid. 1
XXXVI.

NOli æmulari in malignantibus: A
neque zelaueris facientes iniqui-
tatem.
* Quoniam tanquã fœnum veloci- 2
ter arescent: & quemadmodum olera
herbarum citò decident.
* Spera in Dño, & fac bonitatem: 3
& inhabita terram, & pasceris in di-
uitiis eius.
* Delectare in Domino: & dabit 4
tibi petitiones cordis tui.
* Reuela Domino viam tuam, & 5
spera in eo: & ipse faciet.
* Et educet quasi lumen iustitiam 6
tuã, & iudicium tuum tanquam me-
ridiem: * subditus esto Domino, & 7
ora eum.
Noli æmulari in eo, qui prospe-
ratur in via sua; in homine faciente
iniustitias.
* Desine ab ira, & derelinque fu- 8
rorem: noli æmulari vt maligneris.
* Quoniam qui malignantur, exter- 9
minabuntur: sustinentes autẽ Dñm,
ipsi hereditabunt terram.
* Et adhuc pusillum, & non erit 10
peccator: & quæres locum eius, & B
non inuenies.
§ Matt. 5. a. 4. * ‖ Mansueti autem hereditabunt 11
terram, & delectabuntur in multitu-
dine pacis.
* Obseruabit peccator iustum: & 12
stridebit super eum dentibus suis.
* Dominus autem irridebit eum: 13
quoniam prospicit quòd veniet dies
eius.
* Gladium euaginauerunt pecca- 14
tores: intenderunt arcum suum.
Vt deiiciant pauperem & inopem:
vt trucident rectos corde.
* Gladius eorum intret in corda 15
ipsorũ: & arcus eorũ confringatur.
* Melius est modicũ iusto, super di- 16
uitias peccatorum multas.

17 * Quoniam brachia peccatorum
conterentur: confirmat autẽ iustos
Dominus.
18 * Nouit Dominus dies immacula-
torum: & hereditas eorum in æter-
num erit.
19 * Non confundentur in tempore
malo, & in diebus famis saturabun-
20 tur: * quia peccatores peribunt.
C Inimici verò Dñi mox vt honori-
ficati fuerint & exaltati: deficientes,
quemadmodum fumus deficient.
21 * Mutuabitur peccator, & non sol-
uet: iustus autẽ miseretur & tribuet.
22 * Quia benedicentes ei heredita-
bunt terram: maledicentes autem ei
disperibunt.
23 * Apud Dñm gressus hominis di-
rigentur: & viam eius volet.
24 * Cùm ceciderit, non collidetur:
quia Dñs supponit manum suam.
25 * Iunior fui, etenim senui: & non
vidi iustum derelictum, nec semen
eius quærens panem.
26 * Tota die miseretur & cõmodat:
& semen illius in benedictione erit.
27 * Declina à malo, & fac bonũ: &
inhabita in sæculum sæculi.
28 * Quia Dñs amat iudicium, &
non derelinquet sanctos suos: in æ-
ternum conseruabuntur.
Iniusti punientur: & semen im-
piorum peribit.
29 * Iusti autẽ hereditabunt terram:
D & inhabitabunt in sæculum sæculi
super eam.
30 * ‖ Os iusti meditabitur sapien- ‖ Prou. 31. d. 26.
tiã, & lingua eius loquetur iudiciũ.
31 * ‖ Lex Dei eius in corde ipsius: & ‖ Is. 51. c. 7.
non supplantabuntur gressus eius.
32 * Considerat peccator iustum: &
quærit mortificare eum.
33 * Dñs autem non derelinquet eũ
in manibus eius: nec damnabit eum
cùm iudicabitur illi.
34 * Expecta Dñm, & custodi viam
eius: & exaltabit te vt hereditate
capias terram: cùm perierint pecca-
tores videbis.
35 * Vidi impium superexaltatũ, &
eleuatum sicut cedros Libani.
36 * Et transiui, & ecce non erat, &
quæsiui eum, & non est inuentus
locus eius.
37 * Custodi innocentiã, & vide æqui-
tatem: quoniam sunt reliquiæ homi-
ni pacifico.
38 * Iniusti autem disperibunt simul:
reliquiæ impiorum interibunt.
39 * Salus autem iustorum à Domi-
no: & protector eorum in tempore
tribulationis.
40 * Et adiuuabit eos Dominus, & li-
Ff iij berabit

berabit eos! & eruet eos à peccatoribus, & saluabit eos: quia sperauerunt in eo

Psalmus Dauid, in rememorationem de sabbato. XXXVII. 1

Domine, ne in furore tuo arguas 2
me, neq; in ira tua corripias me. A
* Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt 3
mihi: & confirmasti super me manū tuam.
* Non est sanitas in carne mea à 4
facie iræ tuæ: non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum.
* Quoniam iniquitates meæ super- 5
gressæ sunt caput meū: & sicut onus graue grauatæ sunt super me.
* Putruerunt & corruptæ sunt cica- 6
trices meæ, à facie insipientiæ meæ.
* Miser factus sū & curuatus sum 7
vsque in finem: tota die contristatus ingrediebar.
* Quoniam lūbi mei impleti sunt 8
illusionibus: & non est sanitas in B
carne mea.
* Afflictus sū, & humiliatus sum 9
nimis: rugiebā à gemitu cordis mei.
* Dñe ante te omne desiderium 10
meum: & gemitus meus à te non est absconditus.
* Cor meū conturbatum est, dere- 11
liquit me virtus mea: & lumen oculorū meorū, & ipsum non est mecū.
* Amici mei, & proximi mei ad- 12
uersum me appropinquauerunt, & C
steterunt.
Et qui iuxta me erant, de longè steterunt: * & vim faciebant qui quære- 13
bant animam meam.
Et qui inquirebant mala mihi, locuti sunt vanitates: & dolos tota die meditabantur.
* Ego autem tanquam surdus non 14
audiebam: & sicut mutus non aperiens os suum.
* Et factus sum sicut homo non 15
audiens: & non habens in ore suo redargutiones.
* Quoniā in te Domine speraui: 16
tu exaudies me Domine Deus meus.
* Quia dixi: Nequando supergau- 17
deant mihi inimici mei: & dum cōmouentur pedes mei, super me magna locuti sunt.
* Quoniam ego in flagella paratus 18
sum: & dolor meus in conspectu meo D
semper.
* Quoniam iniquitatem meam an- 19
nuntiabo: & cogitabo pro peccato meo.
* Inimici autē mei viuunt, & con- 20
firmati sunt super me: & multiplicati sunt qui oderunt me iniquè.
* Qui retribuunt mala pro bonis, 21
detrahebant mihi: quoniā sequebar bonitatem.
22 * Ne derelinquas me Domine Deus meus: ne discesseris à me.
23 * Intende in adiutorium meum, Domine Deus salutis meæ.

1 In finem, ipsi Idithun, Canticum Dauid. XXXVIII.

2 Dixi: Custodiam vias meas: vt *Psal. 6. a. 2.*
A non delinquam in lingua mea.
Posui ori meo custodiā, cùm consisteret peccator aduersum me.
3 * Obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis: & dolor meus renouatus est.
4 * Concaluit cor meum intra me: & in meditatione mea exardescet ignis.
5 * Locutus sū in lingua mea: Notū fac mihi Domine finem meum,
B Et numerum dierū meorum quis est: vt sciam quid desit mihi.
6 * Ecce mensurabiles posuisti dies meos: & substantia mea tanquam nihilum ante te.
Verumtamen vniuersa vanitas, omnis homo viuens.
7 * Verūtamen in imagine pertransit homo: sed & frustrà conturbatur.
Thesaurizat: & ignorat cui congregabit ea.
8 * Et nunc quæ est expectatio mea? nonne Dominus? & substantia mea apud te est.
9 * Ab omnibus iniquitatibus meis erue me: opprobrium insipienti dedisti me.
10 * Obmutui, & non aperui os meū,
11 quoniam tu fecisti: * amoue à me plagas tuas.
12 * A fortitudine manus tuæ ego de-
C feci in increpationibus: propter iniquitatem corripuisti hominem.
Et tabescere fecisti sicut araneam animā eius: verumtamen vanè conturbatur omnis homo.
13 * Exaudi orationem meam Dñe, & deprecationem meam: auribus percipe lacrymas meas.
Ne sileas: quoniā aduena ego sum apud te, & peregrinus, sicut omnes patres mei.
14 * Remitte mihi, vt refrigerer priùs quàm abeam, & ampliùs non ero.

1 In finem, Psalmus ipsi Dauid. XXXIX.

2 Expectans exspectaui Dominum,
A & intendit mihi.
3 * Et exaudiuit preces meas: & eduxit me de lacu miseriæ, & de luto fæcis.
Et statuit super petram pedes me

& os

& direxit gressus meos.
* Et immisit in os meum canticum 4
nouum, carmen Deo nostro.
Videbunt multi & timebunt: & spe-
rabunt in Domino.
* Beatus vir, cuius est nomen Do- 5
mini spes eius: & non respexit in va-
nitates & insanias falsas.
* Multa fecisti tu Domine Deus 6
meus mirabilia tua, & cogitationibus
tuis non est qui similis sit tibi.
Annuntiaui & locutus sum: multi-
plicati sunt super numerum.
‖ Heb. * ‖ Sacrificium & oblationem no- 7
10. 6. 5. luisti: aures autem perfecisti mihi. B
Holocaustum & pro peccato non
postulasti: * tunc dixi: Ecce venio. 8
In capite libri scriptum est de me
* vt facerem voluntatem tuam: Deus 9
meus volui, & legem tuam in medio
cordis mei.
* Annuntiaui iustitiam tuam in ec- 10
clesia magna: ecce labia mea non pro-
hibebo: Domine tu scisti.
* Iustitiam tuam non abscondi in 11
corde meo: veritatem tuam & saluta-
re tuum dixi.
Non abscondi misericordiam tuam, C
& veritatem tuam, à concilio multo.
* Tu autem Domine ne longè fa- 12
cias miserationes tuas à me: miseri-
cordia tua & veritas tua semper sus-
ceperunt me.
*Quoniam circumdederunt me ma- 13
la, quorum non est numerus: compre-
henderunt me iniquitates meæ, & non
potui vt viderem.
Multiplicatæ sunt super capillos
capitis mei: & cor meum dereliquit
me.
* Complaceat tibi Domine vt e- 14
‖ Infrà ruas me: ‖ Domine, ad adiuuandum
69. 4. 2. me respice.
‖ Sup. 34 * ‖ Confundantur & reuereantur 15
a. 4. simul, qui quærunt animam meam, vt
auferant eam.
Conuertantur retrorsum, & reue-
reantur qui volunt mihi mala.
* Ferant confestim confusionem 16
suam, qui dicunt mihi: Euge, euge.
* Exultent & lætentur super te om- 17
nia quærentes te: & dicant semper:
Magnificetur Dominus: qui diligunt
salutare tuum.
* Ego autem mendicus sum, & pau- 18
per: Dominus solicitus est mei.
Adiutor meus, & protector meus
tu es: Deus meus ne tardaueris.

In finem, Psalmus ipsi Dauid. 1
XL.

BEatus qui intelligit super egenū, 2
& pauperem: in die mala liberabit A
eum Dominus.
3 * Dominus conseruet eum, & viui-
ficet eum, & beatum faciat eum in
terra: & non tradat eum in animam
inimicorum eius.
4 * Dñs opem ferat illi super lectum
doloris eius: vniuersum stratum eius
versasti in infirmitate eius.
5 * Ego dixi: Domine miserere mei:
sana animam meam, quia peccaui tibi.
6 * Inimici mei dixerunt mala mihi:
Quando morietur, & peribit nomen
eius?
7 * Et si ingrediebatur vt videret, va-
B na loquebatur, cor eius congregauit
iniquitatem sibi.
Egrediebatur foras, & loquebatur
8 * in idipsum.
Aduersum me susurrabant omnes
inimici mei: aduersum me cogitabant
mala mihi.
9 * Verbum iniquum constituerunt
aduersum me: Numquid qui dormit
non adiiciet vt resurgat?
10 * Etenim homo pacis meæ, in quo
speraui: qui edebat panes meos, ma-
gnificauit super me supplantationem.
11 * Tu autem Domine miserere mei,
C & resuscita me: & retribuam eis.
12 * ‖ In hoc cognoui quoniam voluisti ‖ Act. 1.
me: quoniam non gaudebit inimicus c. 6.
meus super me.
13 * Me autem propter innocentiam
suscepisti: & confirmasti me in con-
spectu tuo in æternum.
14 * Benedictus Dñs Deus Israël à sæ-
culo, & vsque in sæculum: fiat, fiat.

In finem,
1 Intellectus filiis Core. XLI.

2 QVemadmodum desiderat ceruus
A ad fontes aquarum: ita desiderat
anima mea ad te Deus.
3 * Sitiuit anima mea ad Deum fortem
viuum: quando veniam & apparebo
ante faciem Dei?
4 * Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes
die ac nocte: dum dicitur mihi quoti-
die: Vbi est Deus tuus?
5 * Hæc recordatus sum, & effudi in
B me animam meam: quoniam transibo
in locum tabernaculi admirabilis, vs-
que ad domum Dei:
In voce exultationis, & confessio-
nis: sonus epulantis.
6 * Quare tristis es anima mea? &
quare conturbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc con-
7 fitebor illi: salutare vultus mei, * &
Deus meus.
Ad meipsum anima mea contur-
bata est: propterea memor ero tui de
terra Iordanis, & Hermoniim à mon-
te modico.

8 * Abyssus abyssum inuocat, in voce
cataractarum tuarum.
Omnia excelsa tua, & fluctus tui super me transierunt.
9 * In die mandauit Dominus misericordiam suam, & nocte canticum C
eius.
Apud me oratio Deo vitæ meæ,
10 *dicam Deo: Susceptor meus es,
Quare oblitus es mei? & quare contristatus incedo, dum affligit me inimicus?
11 * Dum confringuntur ossa mea, exprobrauerunt mihi qui tribulant me inimici mei:
Dum dicunt mihi per singulos dies:
12 Vbi est Deus tuus? * quare tristis es anima mea? & quare conturbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei, & Deus meus.

1 Psalmus Dauid. XLII.

IVdica me Deus, & discerne causam A
meam de gente non sancta, ab homine iniquo & doloso erue me.
2 * Quia tu es Deus fortitudo mea: quare me repulisti? & quare tristis incedo, dum affligit me inimicus?
3 * Emitte lucem tuam & veritatem tuam: ipsa me deduxerunt, & adduxerunt in montem sanctum tuum, & in tabernacula tua.
4 * Et introibo ad altare Dei; ad Deũ, qui lætificat iuuentutem meam. B
Confitebor tibi in cithara Deus
5 Deus meus: * quare tristis es anima mea? & quare conturbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei, & Deus meus.

1 In finem, Filiis Core ad intellectum. XLIII.

2 DEus auribus nostris audiuimus,
A patres nostri annuntiauerunt nobis,
Opus, quod operatus es in diebus eorum, & in diebus antiquis.
3 * Manus tua gentes disperdidit, & plantasti eos: afflixisti populos, & expulisti eos:
4 * Nec enim in gladio suo possederunt terram, & brachium eorum non saluauit eos:
Sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio vultus tui: quoniam complacuisti in eis.
5 * Tu es ipse rex meus & Deus meus: qui mandas salutes Iacob.
6 * In te inimicos nostros ventilabimus cornu, & in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis. B
7 * Non enim in arcu meo sperabo: & gladius meus non saluabit me.
8 * Saluasti enim nos de affligentibus nos: & odientes nos confudisti.
9 * In Deo laudabimur tota die: & in nomine tuo confitebimur in sæculum.
10 * Nunc autem repulisti & confudisti nos: & non egredieris Deus in virtutibus nostris.
11 * Auertisti nos retrorsum post inimicos nostros: & qui oderunt nos, diripiebant sibi.
12 * Dedisti nos tamquam oues escarum: & in gentibus dispersisti nos.
13 * Vendidisti populum tuum sine pretio: & non fuit multitudo in commutationibus eorum.
14 * Posuisti nos opprobrium vicinis nostris, subsannationem & derisum his, qui sunt in circuitu nostro.
15 * Posuisti nos in similitudinem Gentibus; commotionem capitis in populis.
C
16 * Tota die verecundia mea contra me est, & confusio faciei meæ cooperuit me.
17 * A voce exprobrantis & obloquentis, à facie inimici & persequentis.
18 * Hæc omnia venerunt super nos, nec obliti sumus te: & iniquè non egimus in testamento tuo.
19 * Et non recessit retrò cor nostrum: & declinasti semitas nostras à via tua:
20 * Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos vmbra mortis.
21 * Si obliti sumus nomen Dei no-
D stri, & si expandimus manus nostras ad deum alienum:
22 * Nonne Deus requiret ista? ipse enim nouit absconditas cordis.
‖ Quoniam propter te mortificamur tota die: æstimati sumus sicut oues occisionis. ‖ Rom. 8. 36.
23 * Exurge, quare obdormis Domine? exurge, & ne repellas in finem.
24 * Quare faciem tuam auertis, obliuisceris inopiæ nostræ & tribulationis nostræ?
25 * Quoniam humiliata est in puluere anima nostra: conglutinatus est in terra venter noster.
26 * Exurge Dñe, adiuua nos: & redime nos propter nomen tuum.

1 In finem, pro iis qui commutabuntur, filiis Core, ad intellectum, Canticum pro dilecto. XLIV.

2 ERuctauit cor meum verbum bo-
A num: dico ego opera mea regi.
Lingua mea calamus scribæ, velociter scribentis.
3 * Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis:
pro-

propterea benedixit te Deus in æter-
num.
* Accingere gladio tuo super femur 4
tuum, potentissime.
* Specie tua & pulchritudine tua 5
intende, prosperè procede, & regna.
Propter veritatem & mansuetudi- B
nem, & iustitiam: & deducet te mira-
biliter dextera tua.
* Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te 6
cadent, in corda inimicorum regis.
[Heb. 1. b. 8.] * ‖ Sedes tua Deus in sæculum sæcu- 7
li: virga directionis virga regni tui.
* Dilexisti iustitiam, & odisti iniqui- 8
tatem: propterea vnxit te Deus Deus
tuus oleo lætitiæ præ cõsortibus tuis.
* Myrrha, & gutta, & casia à vesti- 9
mentis tuis, à domibus eburneis: ex C
quibus delectauerunt te * filiæ regum 10
in honore tuo.
Astitit regina à dextris tuis in ve-
stitu deaurato: circumdata varietate.
* Audi filia, & vide, & inclina aurem 11
tuam: & obliuiscere populum tuum,
& domum patris tui.
* Et concupiscet rex decorem tuum: 12
quoniam ipse est Dominus Deus tuus,
& adorabunt eum.
* Et filiæ Tyri in muneribus vultum 13
tuum deprecabuntur, omnes diuites D
plebis.
* Omnis gloria eius filiæ regis ab 14
intus, in fimbriis aureis * circumami- 15
cta varietatibus.
Adducentur regi virgines post eam:
proximæ eius afferentur tibi.
* Afferentur in lætitia & exultatio- 16
ne: adducentur in templum regis.
* Pro patribus tuis nati sunt tibi fi- 17
lij: constitues eos principes super om-
nem terram.
* Memores erunt nominis tui in 18
omni generatione & generationem.
Propterea populi confitebuntur ti-
bi in æternum, & in sæculum sæculi.

In finem
1 Filiis Core, pro arcanis, Psalmus
XLV.

Deus noster refugium, & virtus; 2
adiutor in tribulationibus, quæ A
inuenerunt nos nimis.
* Propterea non timebimus dum 3
turbabitur terra: & transferentur
montes in cor maris.
* Sonuerunt & turbatæ sunt aquæ 4
eorum: conturbati sunt montes in
fortitudine eius.
* Fluminis impetus lætificat ciui- 5
tatem Dei: sanctificauit tabernacu-
lum suum Altissimus.
* Deus, in medio eius, non commo- 6
uebitur: adiuuabit eam Deus manè B
diluculo.

7 * Conturbatæ sunt gentes, & incli-
nata sunt regna: dedit vocem suam,
mota est terra.
8 * Dominus virtutum nobiscum:
susceptor noster Deus Iacob.
9 * Venite, & videte opera Dñi, quæ
10 posuit prodigia super terram: * aufe-
rens bella vsque ad finem terræ.
C Arcum conteret, & confringet ar-
ma: & scuta comburet igni.
11 * Vacate, & videte quoniam ego sum
Deus: exaltabor in gentibus, & exal-
tabor in terra.
12 * Dominus virtutum nobiscum: su-
sceptor noster Deus Iacob.

1 In finem, pro Core Psalmus.
XLVI.

2 Omnes Gentes plaudite manibus:
A iubilate Deo in voce exultatio-
nis.
3 * Quoniam Dñs excelsus, terribilis:
Rex magnus super omnem terram.
4 * Subiecit populos nobis, & gentes
sub pedibus nostris.
5 * Elegit nobis hereditatem suam,
speciem Iacob, quam dilexit.
6 * ‖ Ascendit Deus in iubilo, & Do- ‖ 2. Reg. 6. c. 15.
minus in voce tubæ.
7 * Psallite Deo nostro, psallite: psal-
B lite Regi nostro, psallite.
8 * Quoniam Rex omnis terræ Deus:
psallite sapienter.
9 * Regnabit Deus super gentes: Deus
sedet super sedem sanctam suam.
10 * Principes populorum congregati
sunt cum Deo Abraham: quoniam dij
fortes terræ, vehementer eleuati sunt.

1 Psalmus Cantici filiis Core secun-
da Sabbati. XLVII.

2 Magnus Dominus, & laudabilis
A nimis in ciuitate Dei nostri, in
monte sancto eius.
3 * Fundatur exultatione vniuersæ
terræ mons Sion, latera Aquilonis,
ciuitas Regis magni.
4 * Deus in domibus eius cognosce-
tur, cùm suscipiet eam.
5 * Quoniam ecce reges terræ congre-
gati sunt: conuenerunt in vnum.
6 * Ipsi videntes sic admirati sunt,
7 conturbati sunt, commoti sunt: * tre-
mor apprehendit eos.
8 Ibi dolores vt parturientis, * in spi-
ritu vehementi cõteres naues Tharsis.
9 * Sicut audiuimus, sic vidimus in
ciuitate Domini virtutum, in ciuitate
Dei nostri: Deus fundauit eam in æ-
B ternum.
10 * Suscepimus Deus misericordiam
tuam, in medio templi tui.
11 * Secundùm nomen tuum Deus, sic
& laus tua in fines terræ: iustitia ple-
na est dextera tua.

* Læ-

* Lætetur mons Sion, & exultent 12
filiæ Iudæ, propter iudicia tua Do-
mine.
* Circumdate Sion, & complecti- 13
mini eam: narrate in turribus eius.
* Ponite corda vestra in virtute e- 14
ius: & distribuite domos eius, vt enar-
retis in progenie altera.
* Quoniam hic est Deus, Deus no- 15
ster in æternum, & in sæculum sæcu-
li: ipse reget nos in sæcula.

In finem, filiis Core Psalmus. 1
XLVIII.

AVdite hæc omnes Gentes: auri- 2
bus percipite omnes, qui habita- A
tis orbem.
* Quique terrigenæ, & filii hominū: 3
simul in vnum diues & pauper.
* Os meum loquetur sapientiam: 4
& meditatio cordis mei prudentiam.
‖Psal. 77. a. 2. Matth. 13. e. 35.
* ‖ Inclinabo in parabolam aurem 5
meam: aperiam in psalterio proposi-
tionem meam.
* Cur timebo in die mala? iniquitas 6
calcanei mei circumdabit me.
* Qui confidunt in virtute sua, & in 7
multitudine diuitiarum suarum glo-
riantur.
* Frater non redimit, redimet ho- 8
mo: non dabit Deo placationem suā.
* Et pretium redemptionis animæ 9
suæ: & laborabit in æternum, * & vi- 10
uet adhuc in finem. B
* Non videbit interitum, cùm vi- 11
derit sapientes morientes: simul in-
sipiens, & stultus peribunt.
Et relinquent alienis diuitias suas:
* & sepulchra eorum domus illorum 12
in æternum.
Tabernacula eorum in progenie, &
progenie: vocauerunt nomina sua in
terris suis.
* Et homo, cùm in honore esset, 13
non intellexit: comparatus est iu- C
mentis insipientibus, & similis factus
est illis.
* Hæc via illorum scandalum ipsis: & 14
posteà in ore suo complacebunt.
* Sicut oues in inferno positi sunt: 15
mors depascet eos.
Et dominabuntur eorum iusti in
matutino: & auxilium eorum vetera-
scet in inferno à gloria eorum.
* Verumtamen Deus redimet ani- 16
mam meam de manu inferi, cùm ac-
ceperit me.
* Ne timueris cùm diues factus fue- 17
rit homo: & cùm multiplicata fuerit D
gloria domus eius.
* Quoniam cùm interierit, non su- 18
met omnia: neque descendet cum eo
gloria eius.
* Quia anima eius in vita ipsius be- 19
nedicetur: confitebitur tibi cùm be-
nefeceris ei.
20 * Introibit vsque in progenies pa-
trum suorum: & vsque in æternum
non videbit lumen.
21 * Homo, cùm in honore esset, non
intellexit: comparatus est iumētis in-
sipientibus, & similis factus est illis.

1 Psalmus Asaph. XLIX.

A DEus deorum Dominus locutus
est: & vocauit terram,
2 A solis ortu vsque ad occasum: * ex
Sion species decoris eius.
3 * Deus manifestè veniet: Deus no-
ster & non silebit.
Ignis in conspectu eius exardescet:
& in circuitu eius tempestas valida.
4 * Aduocabit cælum desursum, &
terram discernere populum suum.
5 * Congregate illi sanctos eius: qui
B ordinant testamentum eius super sa-
crificia.
6 * Et annuntiabunt cæli iustitiam
eius: quoniam Deus iudex est.
7 * Audi populus meus, & loquar,
Israël, & testificabor tibi: Deus Deus
tuus ego sum.
8 * Non in sacrificiis tuis arguam te:
holocausta autem tua in conspectu
meo sunt semper.
9 * Non accipiam de domo tua vitu-
los, neque de gregibus tuis hircos.
10 * Quoniam meæ sunt omnes feræ
siluarum, iumenta in montibus & bo-
ues.
11 * Cognoui omnia volatilia cæli: &
pulchritudo agri mecum est.
12 * Si esuriero, non dicam tibi: meus
C est enim orbis terrę, & plenitudo eius.
13 * Numquid manducabo carnes tau-
rorum? aut sanguinem hircorum po-
tabo?
14 * Immola Deo sacrificium laudis:
& redde Altissimo vota tua.
15 * Et inuoca me in die tribulationis:
eruam te, & honorificabis me.
16 * Peccatori autem dixit Deus: Qua-
re tu enarras iustitias meas, & assumis
testamentum meum per os tuum?
17 * Tu verò odisti disciplinam: & pro-
iecisti sermones meos retrorsum.
18 * Si videbas furem, currebas cum eo:
D & cum adulteris portionem tuam po-
nebas.
19 * Os tuum abundauit malitia: & lin-
gua tua concinnabat dolos.
20 * Sedens aduersus fratrem tuum lo-
quebaris, & aduersus filium matris
21 tuæ ponebas scandalum: * hæc feci-
sti, & tacui.
Existimasti inique quod ero tui si-
milis: arguam te, & statuam contra
faciem tuam.

* Intelligite hæc qui obliuiscimini 22
Deum: nequando rapiat, & non sit
qui eripiat.
* Sacrificium laudis honorificabit 23
me: & illic iter, quo ostendam illi sa-
lutare Dei.

In finem, Psalmus Dauid, 1
*Cùm venit ad eum Nathan Prophe- 2
ta, quando intrauit ad Bethsa-
bee. (2 Reg.12.) L.

MIserere mei Deus, secundùm ma- 3 A
gnam misericordiam tuam.
Et secundùm multitudinem mise-
rationum tuarum, dele iniquitatem
meam.
* Ampliùs laua me ab iniquitate 4
mea: & à peccato meo munda me.
* Quoniam iniquitatem meam ego 5
cognosco: & peccatum meum contra
me est semper.
* Tibi soli peccaui, & malum co- 6
‖ Rom. 3.a.4. ram te feci: ‖ vt iustificeris in sermo-
nibus tuis: & vincas cùm iudicaris.
* Ecce enim in iniquitatibus conce- 7 B
ptus sum: & in peccatis concepit me
mater mea.
* Ecce enim veritatem dilexisti: in- 8
certa & occulta sapientiæ tuæ mani-
festasti mihi.
‖ Levit. 14. Num. 19. * ‖ Asperges me hyssopo, & mun- 9
dabor: lauabis me, & super niuem
dealbabor.
* Auditui meo dabis gaudium & læ- 10
titiam: & exultabunt ossa humiliata.
* Auerte faciem tuã à peccatis meis: 11
& omnes iniquitates meas dele.
* Cor mundum crea in me Deus: & 12 C
spiritum rectum innoua in visceribus
meis.
* Ne proiicias me à facie tua: & spi- 13
ritum sanctum tuum ne auferas à
me.
* Redde mihi lætitiam salutaris tui: 14
& spiritu principali confirma me.
* Docebo iniquos vias tuas: & impij 15
ad te conuertentur.
* Libera me de sanguinibus Deus, 16
Deus salutis meæ: & exultabit lingua
mea iustitiam tuam.
* Domine, labia mea aperies: & os 17
meum annuntiabit laudem tuam. D
* Quoniam si voluisses sacrificium 18
dedissem vtique: holocaustis non de-
lectaberis.
* Sacrificium Deo spiritus contribu- 19
latus: cor contritum & humiliatum
Deus non despicies.
* Benignè fac Domine in bona vo- 20
luntate tua Sion: vt ædificentur muri
Ierusalem.
* Tunc acceptabis sacrificium iusti- 21
tiæ, oblationes, & holocausta: tunc
imponent super altare tuum vitulos.

1 In finem, Intellectus Dauid,
2 *Cùm venit Doëg Idumæus, & nun-
tiauit Sauli: Venit Dauid in
domum Achimelech.
(1.Reg.22.9.) LI.

3 A QVid gloriaris in malitia, qui po-
tens es in iniquitate?
4 * Tota die iniustitiam cogitauit lin-
gua tua: sicut nouacula acuta fecisti
dolum.
5 * Dilexisti malitiam super benigni-
tatem: iniquitatem magis quàm lo-
qui æquitatem.
6 * Dilexisti omnia verba præcipita-
tionis, lingua dolosa.
7 B * Propterea Deus destruet te in fi-
nem: euellet te, & emigrabit te de ta-
bernaculo tuo; & radicem tuam de
terra viuentium.
8 * Videbunt iusti, & timebunt, & su-
per eum ridebunt, & dicent:
9 *Ecce homo, qui non posuit Deum
adiutorem suum:
Sed sperauit in multitudine diui-
tiarum suarum: & præualuit in vani-
tate sua.
10 * Ego autem, sicut oliua fructifera
in domo Dei, speraui in misericordia
Dei in æternum, & in sæculum sæculi.
11 * Confitebor tibi in sæculum quia
fecisti: & expectabo nomen tuum,
quoniam bonum est in conspectu san-
ctorum tuorum.

In finem,
1 Pro Maëleth intelligentiæ Dauid.
LII.

A DIxit insipiens in corde suo: Non
est Deus.
2 * Corrupti sunt, & abominabiles
facti sunt in iniquitatibus: non est qui
faciat bonum.
3 * ‖ Deus de cælo prospexit super ‖ Psal.13 a.1.
filios hominum: vt videat si est intel-
ligens, aut requirens Deum.
4 * ‖ Omnes declinauerunt, simul in- ‖ Rom.3 b.12.
utiles facti sunt: non est qui faciat bo-
num, non est vsque ad vnum.
5 B * Nonne scient omnes qui operan-
tur iniquitatem, qui deuorant plebem
meam vt cibum panis?
6 * Deum non inuocauerunt: illic
trepidauerunt timore, vbi non erat
timor.
Quoniam Deus dissipauit ossa eorum
qui hominibus placent: confusi sunt,
quoniam Deus spreuit eos.
7 * Quis dabit ex Sion salutare Israël?
cùm conuerterit Deus captiuitatem
plebis suæ, exultabit Iacob, & lætabi-
tur Israël.

* Lætetur mons Sion, & exultent 12
filiæ Iudæ, propter iudicia tua Do-
mine.
* Circumdate Sion, & complecti- 13
mini eam: narrate in turribus eius.
* Ponite corda vestra in virtute e- 14
ius: & distribuite domos eius, vt enar-
retis in progenie altera.
* Quoniam hic est Deus, Deus no- 15
ster in æternum, & in sæculum sæcu-
li: ipse reget nos in sæcula.

In finem, filiis Core Psalmus. 1
XLVIII.

Audite hæc omnes Gentes: auri- 2
bus percipite omnes, qui habita- A
tis orbem.
* Quique terrigenæ, & filij hominũ: 3
simul in vnum diues & pauper.
* Os meum loquetur sapientiam: 4
& meditatio cordis mei prudentiam.
‖Psal. * ‖ Inclinabo in parabolam aurem 5
77. a.2. meam: aperiam in psalterio proposi-
Math. tionem meam.
13. e.35. * Cur timebo in die mala? iniquitas 6
calcanei mei circumdabit me.
* Qui confidunt in virtute sua, & in 7
multitudine diuitiarum suarum glo-
riantur.
* Frater non redimit, redimet ho- 8
mo: non dabit Deo placationem suã.
* Et pretium redemptionis animæ 9
suæ: & laborabit in æternum, * & vi- 10
uet adhuc in finem. B
* Non videbit interitum, cùm vi- 11
derit sapientes morientes: simul in-
sipiens, & stultus peribunt.
Et relinquent alienis diuitias suas:
* & sepulchra eorum domus illorum 12
in æternum.
Tabernacula eorum in progenie, &
progenie: vocauerunt nomina sua in
terris suis.
* Et homo, cùm in honore esset, 13
non intellexit: comparatus est iu- C
mentis insipientibus, & similis factus
est illis.
* Hæc via illorum scandalum ipsis: & 14
posteà in ore suo complacebunt.
* Sicut oues in inferno positi sunt: 15
mors depascet eos.
Et dominabuntur eorum iusti in
matutino: & auxilium eorum vetera-
scet in inferno à gloria eorum.
* Verumtamen Deus redimet ani- 16
mam meam de manu inferi, cùm ac-
ceperit me.
* Ne timueris cùm diues factus fue- 17
rit homo: & cùm multiplicata fuerit D
gloria domus eius.
* Quoniam cùm interierit, non su- 18
met omnia: neque descendet cum eo
gloria eius.
* Quia anima eius in vita ipsius be- 19
nedicetur: confitebitur tibi cùm be-
nefeceris ei.
20 * Introibit vsque in progenies pa-
trum suorum: & vsque in æternum
non videbit lumen.
21 * Homo, cùm in honore esset, non
intellexit: comparatus est iumẽtis in-
sipientibus, & similis factus est illis.

1 Psalmus Asaph. XLIX.

A Deus deorum Dominus locutus
est: & vocauit terram,
2 A solis ortu vsque ad occasum: * ex
Sion species decoris eius.
3 * Deus manifestè veniet: Deus no-
ster & non silebit.
Ignis in conspectu eius exardescet:
& in circuitu eius tempestas valida.
4 * Aduocabit cælum desursum, &
terram discernere populum suum.
5 B * Congregate illi sanctos eius: qui
ordinant testamentum eius super sa-
crificia.
6 * Et annuntiabunt cæli iustitiam
eius: quoniam Deus iudex est.
7 * Audi populus meus, & loquar,
Israël, & testificabor tibi: Deus Deus
tuus ego sum.
8 * Non in sacrificiis tuis arguam te:
holocausta autem tua in conspectu
meo sunt semper.
9 * Non accipiam de domo tua vitu-
los, neque de gregibus tuis hircos.
10 * Quoniam meæ sunt omnes feræ
siluarum, iumenta in montibus & bo-
ues.
11 * Cognoui omnia volatilia cæli: &
pulchritudo agri mecum est.
12 C * Si esuriero, non dicam tibi: meus
est enim orbis terræ, & plenitudo eius.
13 * Numquid manducabo carnes tau-
rorum? aut sanguinem hircorum po-
tabo?
14 * Immola Deo sacrificium laudis:
& redde Altissimo vota tua.
15 * Et inuoca me in die tribulationis:
eruam te, & honorificabis me.
16 * Peccatori autem dixit Deus: Qua-
re tu enarras iustitias meas, & assumis
testamentum meum per os tuum?
17 * Tu verò odisti disciplinam: & pro-
iecisti sermones meos retrorsum.
18 D * Si videbas furem, currebas cum eo:
& cum adulteris portionem tuam po-
nebas.
19 * Os tuum abundauit malitia: & lin-
gua tua concinnabat dolos.
20 * Sedens aduersus fratrem tuum lo-
quebaris, & aduersus filium matris
21 tuæ ponebas scandalum: * hæc feci-
sti, & tacui.
Existimasti inique quod ero tui si-
milis: arguam te, & statuam contra
faciem tuam.

* In-

* Intelligite hæc qui obliuiſcimini 22
Deum: nequando rapiat, & non ſit
qui eripiat.
* Sacrificium laudis honorificabit 23
me: & illic iter, quo oſtendam illi ſa-
lutare Dei.

In finem, Pſalmus Dauid, 1
*Cùm venit ad eum Nathan Prophe- 2
ta, quando intrauit ad Bethſa-
bee. (2 Reg.12.) L.

MIſerere mei Deus, ſecundùm ma- 3
gnam miſericordiam tuam. A
Et ſecundùm multitudinem miſe-
rationum tuarum, dele iniquitatem
meam.
* Ampliùs laua me ab iniquitate 4
mea: & à peccato meo munda me.
* Quoniam iniquitatem meam ego 5
cognoſco: & peccatum meum contra
me eſt ſemper.
* Tibi ſoli peccaui, & malum co- 6
ram te feci: ‖ vt iuſtificeris in ſermo- ‖ Rom. 3.a.4.
nibus tuis: & vincas cùm iudicaris.
* Ecce enim in iniquitatibus conce- 7
ptus ſum: & in peccatis concepit me B
mater mea.
* Ecce enim veritatem dilexiſti: in- 8
certa & occulta ſapientiæ tuæ mani-
feſtaſti mihi.
* ‖ Aſperges me hyſſopo, & mun- 9 ‖ Leuit. 14. Num. 19.
dabor: lauabis me, & ſuper niuem
dealbabor.
* Auditui meo dabis gaudium & læ- 10
titiam: & exultabunt oſſa humiliata.
* Auerte faciem tuã à peccatis meis: 11
& omnes iniquitates meas dele.
* Cor mundum crea in me Deus:& 12
ſpiritum rectum innoua in viſceribus C
meis.
* Ne proiicias me à facie tua: & ſpi- 13
ritum ſanctum tuum ne auferas à
me.
* Redde mihi lætitiam ſalutaris tui: 14
& ſpiritu principali confirma me.
* Docebo iniquos vias tuas: & impij 15
ad te conuertentur.
* Libera me de ſanguinibus Deus, 16
Deus ſalutis meæ: & exultabit lingua
mea iuſtitiam tuam.
* Domine, labia mea aperies: & os 17
meum annuntiabit laudem tuam. D
* Quoniam ſi voluiſſes ſacrificium 18
dediſſem vtique: holocauſtis non de-
lectaberis.
* Sacrificium Deo ſpiritus contribu- 19
latus: cor contritum & humiliatum
Deus non deſpicies.
* Benignè fac Domine in bona vo- 20
luntate tua Sion: vt ædificentur muri
Ieruſalem.
* Tunc acceptabis ſacrificium iuſti- 21
tiæ, oblationes, & holocauſta: tunc
imponent ſuper altare tuum vitulos.

1 In finem, Intellectus Dauid,
2 *Cùm venit Doëg Idumæus, & nun-
tiauit Sauli: Venit Dauid in
domum Achimelech.
(1. Reg.22.9.) LI.

3 QVid gloriaris in malitia, qui po-
A tens es in iniquitate?
4 * Tota die iniuſtitiam cogitauit lin-
gua tua: ſicut nouacula acuta feciſti
dolum.
5 * Dilexiſti malitiam ſuper benigni-
tatem: iniquitatem magis quàm lo-
qui æquitatem.
6 * Dilexiſti omnia verba præcipita-
tionis, lingua doloſa.
7 * Propterea Deus deſtruet te in fi-
B nem: euellet te, & emigrabit te de ta-
bernaculo tuo: & radicem tuam de
terra viuentium.
8 * Videbunt iuſti, & timebunt, & ſu-
per eum ridebunt, & dicent:
9 *Ecce homo, qui non poſuit Deum
adiutorem ſuum:
Sed ſperauit in multitudine diui-
tiarum ſuarum: & præualuit in vani-
tate ſua.
10 * Ego autem, ſicut oliua fructifera
in domo Dei, ſperaui in miſericordia
Dei in æternum, & in ſæculum ſæculi.
11 * Confitebor tibi in ſæculum quia
feciſti: & expectabo nomen tuum,
quoniam bonum eſt in conſpectu ſan-
ctorum tuorum.

In finem,
1 Pro Maëleth intelligentiæ Dauid.
LII.

A DIxit inſipiens in corde ſuo: Non
eſt Deus.
2 * Corrupti ſunt, & abominabiles
facti ſunt in iniquitatibus: non eſt qui
faciat bonum.
3 * ‖ Deus de cælo proſpexit ſuper ‖ Pſal. 13 a.1.
filios hominum: vt videat ſi eſt intel-
ligens, aut requirens Deum.
4 * ‖ Omnes declinauerunt, ſimul in- ‖ Rom. 3 b.12.
utiles facti ſunt: non eſt qui faciat bo-
num, non eſt vſque ad vnum.
5 * Nonne ſcient omnes qui operan-
B tur iniquitatem, qui deuorant plebem
meam vt cibum panis?
6 * Deum non inuocauerunt: illic
trepidauerunt timore, vbi non erat
timor.
Quoniam Deus diſſipauit oſſa eorum
qui hominibus placent: confuſi ſunt,
quoniam Deus ſpreuit eos.
7 * Quis dabit ex Sion ſalutare Iſraël?
cùm conuerterit Deus captiuitatem
plebis ſuæ, exultabit Iacob, & lætabi-
tur Iſraël.

In finem, 1
In carnibus intellectus Dauid, 2
* Cùm venissent Ziphæi, & dixissent
ad Saul: Nónne Dauid abscondi-
tus est apud nos? (1. *Regum* 23.19.
& 26.1.) LIII. 3

Deus in nomine tuo saluum me 3
fac: & in virtute tua iudica me. A
* Deus exaudi orationem meam: 4
auribus percipe verba oris mei.
* Quoniam alieni insurrexerunt ad- 5
uersum me, & fortes quæsierunt ani-
mam meam: & non proposuerunt
Deum ante conspectum suum. B
* Ecce enim Deus adiuuat me: & 6
Dñs susceptor est animæ meæ.
* Auerte mala inimicis meis: & in 7
veritate tua disperde illos.
* Voluntariè sacrificabo tibi, & 8
confitebor nomini tuo Domine: quo-
niam bonum est.
* Quoniam ex omni tribulatione 9
eripuisti me: & super inimicos meos
despexit oculus meus.

In finem.
In carminibus intellectus Dauid. 1
LIV.

Exaudi Deus orationem meã, & ne 2
despexeris deprecationem meam: A
* intende mihi, & exaudi me. 3
Contristatus sum in exercitatione
mea: & conturbatus sum * à voce ini- 4
mici, & à tribulatione peccatoris.
Quoniam declinauerunt in me ini-
quitates: & in ira molesti erant mihi.
*Cor meum conturbatum est in me: 5
& formido mortis cecidit super me.
* Timor & tremor venerunt super 6
me: & contexerunt me tenebræ.
* Et dixi: Quis dabit mihi pennas 7
sicut columbæ, & volabo, & requie- B
scam?
* Ecce elongaui fugiens: & mansi 8
in solitudine.
* Expectabam eum qui saluum me 9
fecit à pusillanimitate spiritus, &
tempestate.
* Præcipita Domine, diuide linguas 10
eorum: quoniam vidi iniquitatem, &
contradictionem in ciuitate.
* Die ac nocte circumdabit eam su- 11
per muros eius iniquitas: & labor in
medio eius, * & iniustitia. 12
Et non defecit de plateis eius vsu-
ra & dolus.
* Quoniam si inimicus meus male- 13
dixisset mihi, sustinuissem vtique.
Et si is, qui oderat me, super me C
magna locutus fuisset: abscondissem
me forsitan ab eo.
* Tu verò homo vnanimis, dux 14
meus, & notus meus:
* Qui simul mecum dulces capiebas 15
cibos: in domo Dei ambulauimus cum
consensu.
16 * Veniat mors super illos: & de-
scendant in infernum viuentes:
Quoniam nequitiæ in habitaculis
eorum: in medio eorum.
17 * Ego autem ad Deum clamaui: &
Dominus saluabit me.
18 * Vespere, & manè, & meridie
narrabo & annuntiabo: & exaudiet
vocem meam.
19 * Redimet in pace animam meam
ab his, qui appropinquant mihi: quo-
niam inter multos erant mecum.
20 * Exaudiet Deus, & humiliabit il-
D los, qui est ante sæcula.
Non enim est illis commutatio, &
21 non timuerunt Deum: * extendit
manum suam in retribuendo.
Contaminauerunt testamentum
22 eius, * diuisi sunt ab ira vultus eius: &
appropinquauit cor illius.
Molliti sunt sermones eius super
oleum: & ipsi sunt iacula.
23 * ‖ Iacta super Dominum curam ‖ *Matt.*
tuam & ipse te enutriet: non dabit in *6. d. 25.*
æternum fluctuationem iusto. *Luc. 12.*
24 * Tu verò Deus deduces eos, in pu- *c. 22.*
teum interitus. *1. Pet. 5.*
Viri sanguinum, & dolosi non di- *b. 7.*
midiabunt dies suos: ego autem spe-
rabo in te Domine.

In finem.
1 Pro populo, qui à Sanctis longè fa-
ctus est, Dauid in tituli inscriptio-
nem, cùm tenuerunt eum Allo-
phyli in Geth. (1. *Reg.* 21. 12.)
LV.

2 Miserere mei Deus, quoniam con-
A culcauit me homo: tota die im-
pugnans tribulauit me.
3 * Conculcauerunt me inimici mei
tota die: quoniam multi bellantes ad-
uersum me.
4 * Ab altitudine diei timebo: ego
verò in te sperabo.
5 * In Deo laudabo sermones meos,
in Deo speraui: non timebo quid fa-
ciat mihi caro.
6 * Tota die verba mea execraban-
tur: aduersum me omnes cogitatio-
nes eorum, in malum.
7 * Inhabitabunt & abscondent: ipsi
B calcaneum meum obseruabunt.
Sicut sustinuerunt animam meam,
8 * pro nihilo saluos facies illos: in ira
populos confringes.
9 Deus, * vitam meam annuntiaui
tibi: posuisti lacrymas meas in con-
spectu tuo,
10 Sicut & in promissione tua: * tunc
conuertentur inimici mei retrorsum:
In quacumque die inuocauero te:
ecce

ecce cognoui quoniam Deus meus es.
*In Deo laudabo verbum, in Do- 11
mino laudabo sermonem: in Deo spe-
raui, non timebo quid faciat mihi
homo.
*In me sunt Deus vota tua, quæ 12
reddam, laudationes tibi.
*Quoniam eripuisti animam meam 13
de morte, & pedes meos de lapsu: vt
placeam coram Deo in lumine viuen-
tium.

In finem. 1

Ne disperdas, Dauid in tituli inscri-
ptionem, cùm fugeret à facie Saul
in speluncam. (2. *Reg.* 22.1. & 24.4.)

L V I.

Miserere mei Deus, miserere mei: 2
quoniam in te confidit anima A
mea.
Et in vmbra alarum tuarum spera-
bo, donec transeat iniquitas.
*Clamabo ad Deum altissimum: 3
Deum qui benefecit mihi.
*Misit de cælo, & liberauit me: de- 4
dit in opprobrium conculcantes me.
Misit Deus misericordiam suam, &
veritatem suam, *eripuit animam 5
meam ;de medio catulorum leonum:
dormiui conturbatus.
Filij hominum dentes eorum arma
& sagittæ: & lingua eorum gladius
acutus.
*Exaltare super cælos Deus: & in 6
omnem terram gloria tua. B
*Laqueum parauerunt pedibus meis: 7
incuruauerunt animam meam.
Foderunt ante faciem meam fo-
ueam: & inciderunt in eam.
Paratum cor meum Deus, para- 8
tum cor meum: cantabo, & psalmum
dicam.
*Exurge gloria mea, exurge psal- 9
terium & cithara: exurgam diluculo.
*Confitebor tibi in populis Domi- 10
ne: & psalmum dicam tibi in gen-
tibus:
*Quoniam magnificata est vsque ad 11
cælos misericordia tua, & vsque ad
nubes veritas tua.
*Exaltare super cælos Deus; & su- 12
per omnem terram gloria tua.

In finem,

Ne disperdas, Dauid in tituli in- 1
scriptionem. L V I I.

Si verè vtique iustitiam loquimini: 2
recta iudicate filij hominum. A
*Etenim in corde iniquitates ope- 3
ramini: in terra iniustitias manus ve-
stræ concinnant.
*Alienati sunt peccatores à vulua, 4
errauerunt ab vtero: locuti sunt
falsa.
*Furor illis secundùm similitudi- 5
nem serpentis: sicut aspidis surdæ, &
obturantis aures suas.
6 *Quæ non exaudiet vocem in-
cantantium, & venefici incantantis sa-
pienter.
7 *Deus conteret dentes eorum in
B ore ipsorum: molas leonum confrin-
get Dominus.
8 *Ad nihilum deuenient tamquam
aqua decurrens: intendit arcum suum
donec infirmentur.
9 *Sicut cera, quæ fluit, auferentur:
supercecidit ignis, & non viderunt
solem.
10 *Priusquam intelligerent spinæ ve-
stræ rhamnum: sicut viuentes, sic in
ira absorbet eos.
11 *Lætabitur iustus cùm viderit vin-
dictam: manus suas lauabit in san-
guine peccatoris.
12 *Et dicet homo: Si vtique est fru-
ctus iusto: vtique est Deus iudicans
eos in terra.

1 In finem,

Ne disperdas, Dauid in tituli inscri-
ptionem, quando misit Saul, & cu-
stodiuit domum eius, vt eum inter-
ficeret. (1. *Reg.* 19. 11.)

L V I I I.

2 Eripe me de inimicis meis Deus
A meus: & ab insurgentibus in me
libera me.
3 *Eripe me de operantibus ini-
quitatem: & de viris sanguinum sal-
ua me.
4 *Quia ecce ceperunt animã meam:
irruerunt in me fortes.
5 *Neque iniquitas mea, neque pec-
catum meum Domine: sine iniquitate
cucurri, & direxi.
6 *Exurge in occursum meum, & vi-
B de: & tu Domine Deus virtutum,
Deus Israël.
Intende ad visitandas omnes gen-
tes: non miserearis omnibus, qui ope-
rantur iniquitatem.
7 *Conuertentur ad vesperam: &
famem patientur vt canes, & circui-
bunt ciuitatem.
8 *Ecce loquentur in ore suo, & gla-
dius in labiis eorum: quoniam quis
audiuit?
9 *Et tu Domine deridebis eos: ad
nihilum deduces omnes gentes.
10 *Fortitudinem meam ad te custo-
diam, quia Deus susceptor meus es:
11 *Deus meus, misericordia eius præ-
ueniet me.
12 *Deus ostendet mihi super inimi-
C cos meos, ne occidas eos: nequando
obliuiscantur populi mei.
1 Disperge illos in virtute tua: & de-
pone eos protector meus Domine:
*De

* Delictum oris eorum, sermonem 13
labiorum ipsorum : & comprehen-
dantur in superbia sua.
Et de execratione & mendacio an-
nuntiabuntur * in consummatione:in 14
ira consummationis,& non erunt.
Et scient quia Deus dominabitur
Iacob,& finium terræ.
* Conuertentur ad vesperam,& fa- 15
men patientur vt canes:& circuibunt
ciuitatem.
* Ipsi dispergentur ad manducan- 16
dum : si verò non fuerint saturati , & D
murmurabunt.
* Ego autem cantabo fortitudinem 17
tuam : & exultabo manè misericor-
diam tuam.
Quia factus es susceptor meus , &
refugium meum , in die tribulationis
meæ.
* Adiutor meus tibi psallam , quia 18
Deus susceptor meus es : Deus meus
misericordia mea.

In finem, 1

Pro his qui immutabuntur , in tituli
inscriptionem ipsi Dauid in do-
ctrinam,* cùm succendit Mesopo- 2
tamiam Syriæ,& Sobal , & conuer-
tit Ioab , & percussit Idumæam in
valle Salinarum duodecim millia.
(2.*Reg*.8.1. & 10.7.& 1.*Par*.18.1.)

L I X.

Deus repulisti nos , & destruxisti 3
nos : iratus es , & misertus es A
nobis.
* Commouisti terram , & contur- 4
basti eam : sana contritiones eius quia
commota est.
* Ostendisti populo tuo dura : po- 5
tasti nos vino compunctionis. B
* Dedisti metuentibus te significa- 6
tionem:vt fugiant à facie arcus:
Vt liberentur dilecti tui : * saluum 7
fac dextera tua,& exaudi me.
* Deus locutus est in sancto suo: 8
Lætabor , & partibor Sichimam : &
conuallem tabernaculorum metibor.
* Meus est Galaad, & meus est Ma- 9
nasses : & Ephraim fortitudo capitis
mei.
Iuda rex meus : * Moab olla spei 10
meæ.
In Idumæam extendam calceamen-
tum meum : mihi alienigenæ subditi
sunt.
* Quis deducet me in ciuitatem 11
munitam ? quis deducet me vsque in C
Idumæam ?
* Nonne tu Deus:qui repulisti nos: 12
& non ingredieris Deus in virtutibus
nostris.
* Da nobis auxilium de tribulatio- 13
ne : quia vana salus hominis.
14 * In Deo faciemus virtutem:& ipse
ad nihilum deducet tribulantes nos.

1 In finem,

In Hymnis Dauid.

L X.

2 Exaudi Deus deprecationem meã:
A intende orationi meæ.
3 * A finibus terræ ad te clamaui:
dum anxiaretur cor meum , in petra
exaltasti me.
4 Deduxisti me , * quia factus es spes
mea : turris fortitudinis à facie ini-
mici.
5 * Inhabitabo in tabernaculo tuo in
sæcula : protegar in velamento ala-
rum tuarum.
6 * Quoniam tu Deus meus exaudisti
B orationem meam:dedisti hereditatem
timentibus nomen tuum.
7 * Dies super dies regis adiicies : an-
nos eius vsque in diem generationis
& generationis.
8 * Permanet in æternum in conspe-
ctu Dei : misericordiam & veritatem
eius quis requiret ?
9 * Sic psalmum dicam nomini tuo
in sæculum sæculi : vt reddam vota
mea de die in diem.

In finem,

1 Pro Idithun, Psalmus Dauid.

L X I.

2 Nonne Deo subiecta erit anima
A mea ? ab ipso enim salutare meũ.
3 * Nam & ipse Deus meus,& salu-
tatis meus : susceptor meus, non mo-
uebor ampliùs.
4 * Quousque irruitis in hominem?
interficitis vniuersi vos : tamquam
parieti inclinato & maceriæ depul-
sæ ?
5 * Verumtamen pretium meum co-
gitauerunt repellere , cucurri in siti:
ore suo benedicebant , & corde suo
maledicebant.
6 * Verumtamen Deo subiecta esto
anima mea : quoniam ab ipso patien-
tia mea.
7 * Quia ipse Deus meus, & saluator
B meus : adiutor meus non emigrabo.
8 * In Deo salutare meum , & gloria
mea : Deus auxilij mei , & spes mea in
Deo est.
9 * Sperate in eo omnis congregatio
populi , effundite coram illo corda
vestra : Deus adiutor noster in æter-
num.
10 * Verumtamen vani filij hominum,
mendaces filij hominum in stateris:
vt decipiant ipsi de vanitate in idi-
psum.
11 * Nolite sperare in iniquitate,& ra-
pinas nolite concupiscere : diuitiæ si
affluant,nolite cor apponere.

* Semel

* Semel locutus est Deus, duo hæc 12
audiui, quia potestas Dei est, * & tibi 13
† Mat. Domine misericordia: † quia tu red-
16.d.27. des vnicuique iuxta opera sua.
Rom. 2. b.6. 1. Cor. 3. b.8. Gal. 6. b.5.

Psalmus Dauid,
Cùm esset in deserto Idumææ. 1
(1. Reg. 22. 5.)
LXII.

2 DEus Deus meus ad te de luce vigilo. A
Sitiuit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea.
3 * In terra deserta, & inuia, & inaquosa: sic in sancto apparui tibi, vt viderem virtutem tuam, & gloriam tuam.
4 * Quoniam melior est misericordia tua super vitas: labia mea laudabunt te.
5 * Sic benedicam te in vita mea: & in nomine tuo leuabo manus meas. B
6 * Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea: & labiis exultationis laudabit os meum.
7 * Si memor fui tui super stratum meum, in matutinis meditabor in te:
8 * quia fuisti adiutor meus.
Et in velamento alarum tuarum C exultabo, * adhæsit anima mea post
9 te: me suscepit dextera tua.
10 * Ipsi verò in vanum quæsierunt animam meam, introibunt in inferiora terræ: *
11 tradentur in manus gladij, partes vulpium erunt.
12 * Rex verò lætabitur in Deo, laudabuntur omnes qui iurant in eo: quia obstructum est os loquentium iniqua.

In finem,
Psalmus Dauid. LXIII. 1

2 EXaudi Deus orationem meam, cùm deprecor: à timore inimici A eripe animam meam.
3 * Protexisti me à conuentu malignantium, à multitudine operantium iniquitatem.
4 * Quia exacuerunt vt gladium linguas suas: intenderunt arcum rem amaram, *
5 vt sagittent in occultis immaculatum.
6 * Subitò sagittabunt eum, & non timebunt: firmauerunt sibi sermonem nequam.
Narrauerunt vt absconderent laqueos: dixerunt: Quis videbit eos?
7 * Scrutati sunt iniquitates: defecerunt scrutantes scrutinio. B
8 Accedet homo ad cor altum: * & exaltabitur Deus.
9 Sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ eorum: * & infirmatæ sunt contra eos linguæ eorum.
Conturbati sunt omnes qui vide-
10 bant eos: * & timuit omnis homo.
Et annuntiauerunt opera Dei: & facta eius intellexerunt.
11 * Lætabitur iustus in Domino, & sperabit in eo, & laudabuntur omnes recti corde.

In finem, Psalmus Dauid,
1 Canticum Ieremiæ & Ezechielis populo transmigrationis, cùm inciperent exire.
LXIV.

2 TE decet hymnus Deus in Sion: &
A tibi reddetur votum in Ierusalem.
3 * Exaudi orationem meam: ad te omnis caro veniet.
4 * Verba iniquorum prævaluerunt super nos: & impietatibus nostris tu propitiaberis.
5 * Beatus, quem elegisti, & assumpsisti: inhabitabit in atriis tuis.
Replebimur in bonis domus tuæ:
6 sanctum est templum tuum, * mirabile in æquitate.
B Exaudi nos Deus salutaris noster, spes omnium finium terræ, & in mari longè.
7 * Præparans montes in virtute tua,
8 accinctus potentia: * qui conturbas profundum maris sonum fluctuum eius.
9 Turbabuntur gentes, * & timebunt qui habitant terminos à signis tuis: exitus matutini & vespere delectabis.
10 * Visitasti terram & inebriasti eam: multiplicasti locupletare eam.
C Flumen Dei repletum est aquis, parasti cibum illorum: quoniam ita est præparatio eius.
11 * Riuos eius inebria, multiplica genimina eius: in stillicidiis eius lætabitur germinans.
12 * Benedices coronæ anni benignitatis tuæ: & campi tui replebuntur vbertate.
13 * Pinguescent speciosa deserti: & exultatione colles accingentur.
14 * Induti sunt arietes ouium, & valles abundabunt frumento: clamabunt, etenim hymnum dicent.

In finem,
1 Canticum Psalmi resurrectionis.
LXV.

2 IVbilare Deo omnis terra, * psal-
A mum dicite nomini eius: date gloriam laudi eius.
3 * Dicite Deo quàm terribilia sunt opera tua Domine! in multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui.
4 * Omnis terra adoret te, & psallat tibi: psalmum dicat nomini tuo.

* Venite,

* Venite,& videte opera Dei:terri- 5
bilis in consiliis super filios homi-
num.
* Qui conuertit mare in aridam, 6
in flumine pertransibunt pede: ibi
lætabimur in ipso.
* Qui dominatur in virtute sua in 7
æternum, oculi eius super gentes re-
spiciunt:qui exasperant non exalten- B
tur in semetipsis.
* Benedicite Gentes Deum nostrū: 8
& audiram facite vocem laudis eius.
* Qui posuit animam meam ad vi- 9
tam: & non dedit in commotionem
pedes meos.
* Quoniam probasti nos Deus:igne 10
nos examinasti, sicut examinatur ar-
gentum.
* Induxisti nos in laqueum, posui- 11
sti tribulationes in dorso nostro:* im-
posuisti homines super capita no- 12
stra. C
Transiuimus per ignem & aquam:
& eduxisti nos in refrigerium.
* Introibo in domum tuam in ho- 13
locaustis:reddam tibi vota mea,* quæ 14
distinxerunt labia mea.
Et locutum est os meum, in tribu-
latione mea.
* Holocausta medullata offeram 15
tibi cum incenso arietum:offeram ti-
bi boues cum hircis.
* Venite, audite,& narrabo, om- 16
nes qui timetis Deum, quanta fecit
animæ meæ.
* Ad ipsum ore meo clamaui, & 17
exaltaui sub lingua mea.
* Iniquitatem si aspexi in corde 18
meo, non exaudiet Dominus.
* Propterea exaudiuit Deus,& at- 19
tendit voci deprecationis meæ.
* Benedictus Deus, qui non amo- 20
uit orationem meam, & misericor-
diam suam à me.

In finem, 1
In hymnis, Psalmus cantici
David. LXVI.

Deus misereatur nostri,& benedi- 2
cat nobis: illuminet vultum A
suum super nos, & misereatur no-
stri.
* Vt cognoscamus in terra viam 3
tuam, in omnibus gentibus salutare
tuum.
* Confiteantur tibi populi Deus: 4
confiteantur tibi populi omnes.
* Lætentur & exultent gentes:quo- 5
niam iudicas populos in æquitate, &
gentes in terra dirigis.
* Confiteantur tibi populi Deus: 6
confiteantur tibi populi omnes: * ter- 7
ra dedit fructum suum.
Benedicat nos Deus, Deus noster,
8 * benedicat nos Deus: & metuant
eum omnes fines terræ.

1 In finem,
Psalmus Cantici ipsi Dauid.
LXVII.

2 Exurgat Deus, & dissipentur inimi-
A ci eius: & fugiant qui oderunt
eum, à facie eius.
3 * Sicut deficit fumus, deficiant: si-
cut fluit cera à facie ignis, sic pereant
peccatores à facie Dei.
4 * Et iusti epulentur, & exultent in
conspectu Dei: & delectentur in læ-
titia.
5 * Cantate Deo,psalmum dicite no-
mini eius: iter facite ei, qui ascendit
super occasum: Dominus nomen
illi.
Exultate in conspectu eius, turba-
6 buntur à facie eius, * patris orphano-
rum,& iudicis viduarum.
7 Deus in loco sancto suo: * Deus
qui inhabitare facit vnius moris in
domo:
Qui educit vinctos in fortitudine,
similiter eos qui exasperant, qui habi-
tant in sepulchris.
8 * Deus cùm egredereris in conspe-
ctu populi tui, cùm pertransires in
deserto.
9 * Terra mota est, etenim cæli distil-
lauerunt à facie Dei Sinai, à facie Dei
Israël.
10 * Pluuiam voluntariam segregabis
B Deus hereditati tuæ: & infirmata est
tu verò perfecisti eam.
11 * Animalia tua habitabunt in ea:
parasti in dulcedine tua pauperi,
Deus.
12 * Dominus dabit verbum euange-
lizantibus, virtute multa.
13 * Rex virtutum dilecti dilecti: &
speciei domus diuidere spolia.
14 * Si dormiatis inter medios cleros,
pennæ columbæ deargentatæ, & po-
steriora dorsi eius in pallore auri.
15 * Dum discernit cælestis reges su-
per eam, niue dealbabuntur in Sel-
16 mon:* mons Dei,mons pinguis.
Mons coagulatus, mons pinguis:
17 * vt quid suspicamini montes coagu-
latos?
Mons, in quo beneplacitum est
Deo habitare in eo: etenim Domi-
nus habitabit in finem.
18 * Currus Dei decem millibus mul-
tiplex, millia lætantium: Dominus in
eis in Sina in sancto.
19 * Ascendisti in altum, cepisti ca-
C ptiuitatem:accepisti dona in homini-
bus:
20 Etenim non credentes, inhabitare
Dominum Deum.

* Bene

* Benedictus Dominus die quoti- 20
die: prosperum iter faciet nobis Deus
salutarium nostrorum.
* Deus noster, Deus saluos facien- 21
di:& Domini Domini exitus mortis.
* Verumtamen Deus confringet 22
capita inimicorum suorum: verti-
cem capilli perambulantium in deli-
ctis suis.
* Dixit Dominus: Ex Basan con- 23
uertam, conuertam in profundum
maris:
* Vt intingatur pes tuus in sangui- 24
ne: lingua canum tuorum ex inimi-
cis, ab ipso.
* Viderunt ingressus tuos Deus,in- 25
gressus Dei mei: regis mei qui est in
sancto.
* Praeuenerunt principes coniuncti 26
psallentibus in medio iuuencularum
tympanistriarum.
* In ecclesiis benedicite Deo Domi- 27
no,de fontibus Israël.
* Ibi Beniamin adolescentulus, in 28
mentis excessu. D
Principes Iuda,duces eorum:prin-
cipes Zabulon, principes Nephthali.
* Manda Deus virtuti tuae: con- 29
firma hoc Deus, quod operatus es in
nobis.
* A templo tuo in Ierusalem, tibi 30
offerent reges munera.
* Increpa feras arundinis, congre- 31
gatio taurorum in vaccis populorum:
vt excludant eos, qui probati sunt ar-
gento.
Dissipa gentes, quae bella volunt:
*venient legati ex Ægypto:Æthiopia 32
praeueniet manus eius Deo.
* Regna terrae, cantate Deo: psal- 33
lite Domino:psallite Deo,* qui ascen- 34
dit super caelum caeli, ad Orientem.
Ecce dabit voci suae vocem virtu-
tis,* date gloriam Deo super Israël, 35
magnificentia eius, & virtus eius in
nubibus.
* Mirabilis Deus in sanctis suis, 36
Deus Israël ipse dabit virtutem &
fortitudinem plebis suae: benedictus
Deus.

In finem,pro iis qui commutabuntur, 1
David. LXVIII.

SAluum me fac Deus: quoniam in- 2
trauerunt aquae vsque ad animam A
meam.
* Infixus sum in limo profundi: & 3
non est substantia.
Veni in altitudinem maris: & tem-
pestas demersit me.
* Laboraui clamans, raucae factae 4
sunt fauces meae: defecerunt oculi
mei, dum spero in Deum meum:
* Multiplicati sunt super capillos 5
capitis mei,qui oderunt me gratis.
Confortati sunt qui persecuti sunt
me inimici mei iniustè: quae non ra-
pui tunc exoluebam.
6 * Deus tu scis insipientiam meam:
& delicta mea à te non sunt abscon-
dita.
7 * Non erubescant in me qui exspe-
ctant te Domine, Domine virtutum.
Non confundantur super me qui
quaerunt te, Deus Israël.
8 * Quoniam propter te sustinui op-
B probrium: operuit confusio faciem
meam.
9 * Extraneus factus sum fratribus
meis, & peregrinus filiis matris meae.
10 * Quoniam zelus domus tuae co-
medit me: ‖ & opprobria exprobran- ‖ Ioan. 2.d.17.
tium tibi, ceciderunt super me. Rom.15.a.3.
11 * Et operui in ieiunio animã meam:
& factum est in opprobrium mihi.
12 * Et posui vestimentum meum cili-
cium:& factus sum illis in parabolam.
13 * Aduersum me loquebantur qui
sedebant in porta: & in me psallebant
qui bibebant vinum.
14 * Ego verò orationem meam ad te
Domine: tempus beneplaciti Deus.
In multitudine misericordiae tuae
exaudi me,in veritate salutis tuae.
15 * Eripe me de luto, vt non infigar:
libera me ab iis qui oderunt me, & de
profundis aquarum.
16 * Non me demergat tẽpestas aquae,
neque absorbeat me profundum: ne-
que vrgeat super me puteus os suum.
17 * Exaudi me Domine quoniam be-
nigna est misericordia tua: secundùm
multitudinem miserationum tuarum
respice in me.
18 * Et ne auertas faciem tuam à pue-
ro tuo: quoniam tribulor, velociter
exaudi me.
19 * Intende animae meae,& libera eam:
C propter inimicos meos eripe me.
20 * Tu scis improperium meum, &
confusionem meam, & reuerentiam
meam.
21 * In conspectu tuo sunt omnes qui
tribulant me: improperium expecta-
uit cor meum,& miseriam.
Et sustinui qui simul contristaretur,
& non fuit: & qui consolaretur, &
non inueni.
22 * ‖ Et dederunt in escam meam fel: ‖ Matt. 27.f.48.
& in siti mea potauerunt me aceto.
23 * Fiat mensa eorum coram ipsis in
laqueum, & in retributiones, & in
scandalum.
24 * Obscurentur oculi eorum ne vi-
deant: & dorsum eorum semper in-
curua.
25 * Effunde super eos iram tuam: &

furor iræ tuæ comprehendat eos.
Act.1. 20. * Fiat habitatio eorum deserta: 26
& in tabernaculis eorum non sit qui
inhabitet.
* Quoniam quem tu percussisti, per- 27
secuti sunt: & super dolorem vulne-
rum meorum addiderunt.
* Appone iniquitatem super ini- 28
quitatem eorum: & non intrent in D
iustitiam tuam.
* Deleantur de Libro viuentium: & 29
cum iustis non scribantur.
* Ego sum pauper & dolens: salus 30
tua Deus suscepit me.
* Laudabo nomen Dei cum canti- 31
co: & magnificabo eum in laude:
* Et placebit Deo super vitulum 32
nouellum, cornua producentem &
vngulas.
* Videant pauperes & lætentur: quæ- 33
rite Deum, & viuet anima vestra:
* Quoniam exaudiuit pauperes 34
Dominus: & vinctos suos non de-
spexit.
* Laudent illum cæli & terra, mare, 35
& omnia reptilia in eis.
* Quoniam Deus saluam faciet 36
Sion: & ædificabuntur ciuitates Iuda.
Et inhabitabunt ibi, & hereditate
acquirent eam.
* Et semen seruorum eius posside- 37
bit eam; & qui diligunt nomen eius,
habitabunt in ea.

In finem, Psalmus Dauid,
In rememorationem, quòd saluum 1
fecerit eum Dominus.

LXIX.

Deus in adiutorium meum inten- 2
de: Domine ad adiuuandum me A
festina.
* Confundantur, & reuereantur, 3
qui quærunt animam meam:
* Auertantur retrorsum, & erube- 4
scant, qui volunt mihi mala:
Auertantur statim erubescentes, qui
dicunt mihi: Euge, euge.
* Exultent & lætentur in te omnes 5
qui quærunt te, & dicant semper: Ma-
gnificetur Dominus: qui diligunt salu-
tare tuum.
* Ego verò egenus, & pauper sum: 6
Deus adiuua me.
Adiutor meus, & liberator meus es
tu: Domine ne moreris.

Psalmus Dauid,
Filiorum Ionadab, & priorum 1
captiuorum. LXX.

In te Domine speraui, non confun- A
dar in æternum: * in iustitia tua li- 2
bera me, & eripe me.
Inclina ad me aurem tuam, & sal-
ua me.
* Esto mihi in Deum protectorem, 3
& in locum munitum: vt saluum me
facias:
Quoniam firmamentum meum, &
refugium meum es tu.
4 * Deus meus eripe me de manu
peccatoris, & de manu contra legem
agentis & iniqui:
5 * Quoniam tu es patientia mea Do-
mine: Domine spes mea à iuuentute
mea.
6 * In te confirmatus sum ex vtero:
B de ventre matris meæ tu es protector
meus.
7 In te cantatio mea semper: * tam-
quam prodigium factus sum multis: &
tu adiutor fortis.
8 * Repleatur os meum laude, vt can-
tem gloriam tuam; tota die magnitu-
dinem tuam.
9 * Ne proiicias me in tempore sene-
ctutis: cùm defecerit virtus mea, ne
derelinquas me.
10 * Quia dixerunt inimici mei mihi:
& qui custodiebant animam meam,
consilium fecerunt in vnum.
11 * Dicentes: Deus dereliquit eum,
persequimini, & comprehendite eum:
quia non est qui eripiat.
12 * Deus ne elongeris à me: Deus meus
in auxilium meum respice.
13 * Confundantur, & deficiant detra-
C hentes animæ meæ: operiantur con-
fusione & pudore qui quærunt mala
mihi.
14 * Ego autem semper sperabo: & ad-
iiciam super omnem laudem tuam.
15 * Os meum annuntiabit iustitiam
tuam; tota die salutare tuum.
Quoniam nō cognoui litteraturam,
16 * introibo in potentias Domini: Do-
mine memorabor iustitiæ tuæ solius.
17 * Deus docuisti me à iuuentute
mea: & vsque nunc pronuntiabo mi-
rabilia tua:
18 * Et vsque in senectam & senium:
Deus ne derelinquas me,
Donec annuntiem brachium tuum
generationi omni, quæ ventura est;
19 Potentiam tuam * & iustitiam tuam
D Deus vsque in altissima, quæ fecisti
magnalia: Deus quis similis tibi?
20 * Quantas ostendisti mihi tribula-
tiones multas, & malas: & conuersus
viuificasti me: & de abyssis terræ ite-
rùm reduxisti me:
21 * Multiplicasti magnificentiā tuam:
& conuersus consolatus es me.
22 * Nam & ego confitebor tibi in va-
sis psalmi veritatem tuam: Deus psal-
lam tibi in cithara, sanctus Israël.
23 * Exultabunt labia mea cùm canta-
uero tibi; & anima mea quam rede-
misti.

* Sed

* Sed & lingua mea tota die medi- 24
tabitur iustitiam tuam : cùm confusi
& reueriti fuerint qui quærunt mala
mihi.

Psalmus,
In Salomonem. LXXI. 1

DEus iudicium tuum regi da : & 2
iustitiam tuam filio regis: A
Iudicare populum tuum in iustitia,
& pauperes tuos in iudicio.
* Suscipiant montes pacem populo, 3
& colles iustitiam.
* Iudicabit pauperes populi,& saluos 4
faciet filios pauperum : & humiliabit
calumniatorem.
* Et permanebit cum Sole, & ante 5
Lunam, in generatione & generatio-
nem.
* Descendet sicut pluuia in vellus: 6
& sicut stillicidia stillantia super ter- B
ram.
* Orietur in diebus eius iustitia, & 7
abundantia pacis : donec auferatur
luna.
* Et dominabitur à mari vsque ad 8
mare ; & à flumine vsque ad terminos
orbis terrarum.
* Coram illo procident Æthiopes: 9
& inimici eius terram lingent.
* Reges Tharsis & insulæ munera 10
offerent : reges Arabum & Saba dona
adducent :
* Et adorabunt eum omnes reges 11
terræ:omnes gentes seruient ei : C
* Quia liberabit pauperem à poten- 12
te;& pauperem, cui non erat adiutor.
* Parcet pauperi & inopi : & ani- 13
mas pauperum saluas faciet.
* Ex vsuris & iniquitate redimet ani- 14
mas eorum:& honorabile nomen eo-
rum coram illo.
* Et viuet, & dabitur ei de auro 15
Arabiæ, & adorabunt de ipso semper:
tota die benedicent ei.
* Et erit firmamentum in terra in 16
summis montium, superextolletur su- D
per Libanum fructus eius : & flore-
bunt de ciuitate sicut fœnum terræ.
* Sit nomen eius benedictum in sæ- 17
cula:ante Solē permanet nomen eius.
Et benedicentur in ipso omnes tri-
bus terræ : omnes gentes magnifica-
bunt eum.
* Benedictus Dominus Deus Israël, 18
qui facit mirabilia solus:
* Et benedictum nomen maiestatis 19
eius in æternum : & replebitur maie-
state eius omnis terra : fiat, fiat.
* Defecerunt laudes Dauid filij 20
Iesse.

Psalmus Asaph. LXXII. 1

QVàm bonus Israël Deus his, qui A
recto sunt corde?

2 * Mei autem pænè moti sunt pedes;
pænè effusi sunt gressus mei.
3 * Quia zelaui super iniquos, pacem
peccatorum videns.
4 * Quia non est respectus morti eo-
rum,& firmamentum in plaga eorum.
5 * In labore hominum non sunt, &
cum hominibus non flagellabuntur:
6 * Ideò tenuit eos superbia, operti
B sunt iniquitate & impietate sua.
7 * Prodiit quasi ex adipe iniquitas eo-
rum:transierunt in affectum cordis.
8 * Cogitauerunt, & locuti sunt ne-
quitiam : iniquitatem in excelso lo-
cuti sunt.
9 * Posuerunt in cælum os suum : &
lingua eorum transiuit in terra.
10 * Ideò conuertetur populus meus
hic : & dies pleni inuenientur in eis.
11 * Et dixerunt : Quomodo scit Deus,
& si est scientia in excelso?
12 * Ecce ipsi peccatores, & abundan-
tes in sæculo,obtinuerunt diuitias.
13 * Et dixi : Ergo sine causa iustifica-
ui cor meum, & laui inter innocentes
manus meas:
14 * Et fui flagellatus tota die, & casti-
gatio mea in matutinis.
15 * Si dicebam:Narrabo sic : ecce na-
C tionem filiorum tuorum reprobaui.
16 * Existimabam vt cognoscerem hoc,
labor est ante me:
17 * Donec intrem in Sanctuarium Dei:
& intelligam in nouissimis eorum.
18 * Verumtamen propter dolos posui-
sti eis:deiecisti eos dum alleuarentur.
19 * Quomodo facti sunt in desola-
tionem, subitò defecerunt : perierunt
propter iniquitatem suam.
20 * Velut somnium surgentium Do-
mine, in ciuitate tua imaginem ipso-
rum ad nihilum rediges.
21 * Quia inflammatum est cor meum,
22 & renes mei commutati sunt: * & ego
ad nihilum redactus sum, & nesciui.
23 * Vt iumentum factus sum apud te:
& ego semper tecum.
24 * Tenuisti manum dexteram meam:
D & in voluntate tua deduxisti me, &
cum gloria suscepisti me.
25 * Quid enim mihi est in cælo? &
à te quid volui super terram?
26 * Defecit caro mea, & cor meum:
Deus cordis mei, & pars mea Deus
in æternum.
27 * Quia ecce, qui elongant se à te,
peribunt : perdidisti omnes,qui forni-
cantur abs te.
28 * Mihi autem adhærere Deo bo-
num est:ponere in Domino Deo spem
meam:
Vt annuntiem omnes prædicatio-
nes tuas,in portis filiæ Sion.

Intellectus Asaph. 1

LXXIII.

VT quid Deus repulisti in finem: A
iratus est furor tuus super oues
pascuæ tuæ?
* Memor esto congregationis tuæ, 2
quam possedisti ab initio.
Redemisti virgam hereditatis tuæ:
mons Sion, in quo habitasti in eo.
* Leua manus tuas in superbias eo- 3
rum in finem: quanta malignatus est
inimicus in sancto.
* Et gloriati sunt qui oderunt te, 4
in medio solemnitatis tuæ.
Posuerunt signa sua, signa: * & 5
non cognouerunt sicut in exitu su-
per summum
Quasi in silua lignorum securibus
* exciderunt ianuas eius in idipsum: 6
in securi & ascia deiecerunt eam.
‖4.Reg. 25.c.9. * Incenderunt igni Sanctuarium 7
tuum: in terra polluerunt tabernacu-
lum nominis tui.
* Dixerunt in corde suo cognatio 8
eorum simul: Quiescere faciamus om- B
nes dies festos Dei à terra.
* Signa nostra non vidimus, iam non 9
est propheta: & nos non cognoscet
ampliùs.
* Vsquequò Deus improperabit ini- 10
micus: irritat aduersarius nomen
tuum in finem?
* Vt quid auertis manum tuam, & 11
dexteram tuam, de medio sinu tuo in
finem?
‖Luc.1. g.70. * ‖ Deus autem rex noster ante sæ- 12
cula, operatus est salutem in medio
terræ.
* Tu confirmasti in virtute tua ma- 13
re: contribulasti capita draconum in C
aquis.
* Tu confregisti capita draconis: de- 14
disti eum escam populis Æthiopum.
* Tu dirupisti fontes, & torrentes: 15
tu siccasti fluuios Ethan.
* Tuus est dies, & tua est nox: tu 16
fabricatus es auroram & solem.
* Tu fecisti omnes terminos terræ: 17
æstatem & ver tu plasmasti ea.
* Memor esto huius, inimicus im- 18
properauit Domino: & populus insi-
piens incitauit nomen tuum.
* Ne tradas bestiis animas confiten- 19
tes tibi, & animas pauperum tuorum D
ne obliuiscaris in finem.
* Respice in testamentum tuum: quia 20
repleti sunt, qui obscurati sunt terræ
domibus iniquitatum.
* Ne auertatur humilis factus con- 21
fusus: pauper & inops laudabunt no-
men tuum.
* Exurge Deus, iudica causam tuam: 22
memor esto improperiorum tuorum,
eorum quę ab insipiente sunt tota die.
23 * Ne obliuiscaris voces inimicorum
tuorum: superbia eorum, qui te ode-
runt, ascendit semper.

1 In finem, Ne corrumpas, Psal-
mus Cantici Asaph.

LXXIV.

2 A Confitebimur tibi Deus: confite-
bimur, & inuocabimus nomen
tuum.
3 Narrabimus mirabilia tua: * cùm
accepero tempus, ego iustitias iudi-
cabo.
4 * Liquefacta est terra, & omnes qui
habitant in ea: ego confirmaui co-
lumnas eius.
5 * Dixi iniquis: Nolite iniquè agere:
& delinquentibus: Nolite exaltare
cornu.
6 * Nolite extollere in altum cornu
vestrum: nolite loqui aduersus Deum
iniquitatem.
7 * Quia neque ab Oriente, neque ab
B Occidente, neque à desertis monti-
8 bus: * quoniam Deus iudex est.
Hunc humiliat, & hunc exaltat:
9 * quia calix in manu Domini vini me-
ri plenus misto.
Et inclinauit ex hoc in hoc: verum-
tamen fæx eius non est exinanita: bi-
bent omnes peccatores terræ.
10 * Ego autem annuntiabo in sæcu-
lum: cantabo Deo Iacob.
11 * Et omnia cornua peccatorum con-
fringam: & exaltabuntur cornua iusti.

1 In finem, in Laudibus,
Psalmus Asaph.
Canticum ad Assyrios.

LXXV.

2 A Notus in Iudæa Deus: in Israël
magnum nomen eius.
3 * Et factus est in pace locus eius: &
habitatio eius in Sion.
4 * Ibi confregit potentias arcuum,
scutum, gladium, & bellum.
5 * Illuminans tu mirabiliter à mon-
6 tibus æternis: * turbati sunt omnes
B insipientes corde.
Dormierunt somnum suum: & ni-
hil inuenerunt omnes viri diuitiarum
in manibus suis.
7 * Ab increpatione tua Deus Iacob:
dormitauerunt qui ascenderũt equos.
8 * Tu terribilis es, & quis resistet ti-
bi? ex tunc ira tua.
9 * De cælo auditum fecisti iudicium:
C terra tremuit & quieuit.
10 * Cùm exurgeret in iudicium Deus,
vt saluos faceret omnes mansuetos
terræ.
11 * Quoniam cogitatio hominis con-
fitebitur tibi: & reliquiæ cogitationis
diem festum agent tibi.

* Vouete

* Vouete, & reddite Domino Deo 12
vestro, omnes qui in circuitu eius af-
fertis munera.
Terribili * & ei qui aufert spiritum 13
principum, terribili apud reges terræ.

In finem, pro Idithun, Psalmus 1
Asaph. LXXVI.

Voce mea ad Dominum clamaui: 2
voce mea ad Deum, & intendit A
mihi.
* In die tribulationis meæ Deum ex- 3
quisiui, manibus meis nocte contra
eum: & non sum deceptus.
Renuit consolari anima mea, * me- 4
mor fui Dei, & delectatus sum, &
exercitatus sum: & defecit spiritus
meus.
* Anticipauerunt vigilias oculi mei: 5
turbatus sum, & non sum locutus.
* Cogitaui dies antiquos: & annos 6
æternos in mente habui.
* Et meditatus sum nocte cum corde 7
meo, & exercitabar, & scopebam spiri- B
tum meum.
* Numquid in æternum proiiciet 8
Deus: aut non apponet vt complaci-
tior sit adhuc?
* Aut in finem misericordiam suam 9
abscindet, à generatione in genera-
tionem?
* Aut obliuiscetur misereri Deus? 10
aut continebit in ira sua misericordias
suas?
* Et dixi, nunc cœpi: hæc mutatio 11
dexteræ Excelsi.
* Memor fui operum Domini: quia 12
memor ero ab initio mirabilium tuo- C
rum.
* Et meditabor in omnibus operibus 13
tuis: & in adinuentionibus tuis exer-
cebor.
* Deus in sancto via tua: quis Deus 14
magnus sicut Deus noster? * tu es 15
Deus qui facis mirabilia.
Notam fecisti in populis virtutem
tuam: * redemisti in brachio tuo popu- 16
lum tuum, filios Iacob, & Ioseph.
* Viderunt te aquæ Deus, viderunt 17
te aquæ, & timuerunt, & turbatæ D
sunt abyssi.
* Multitudo sonitus aquarum: vo- 18
cem dederunt nubes.
Etenim sagittæ tuæ transeunt: * vox 19
tonitrui tui in rota.
Illuxerunt coruscationes tuæ orbi
terræ: commota est & contremuit
terra.
* In mari via tua, & semitæ tuæ in 20
aquis multis: & vestigia tua non co-
gnoscentur.
‖ Exod. 14. c. 19. * ‖ Deduxisti sicut oues populum 21
tuum, in manu Moysi & Aaron.

1 Intellectus Asaph.
LXXVII.

A Attendite popule meus legem
meam: inclinate aurem vestram in
verba oris mei.
2 * Aperiam in parabolis os meum:
loquar propositiones ab initio.
3 * Quanta audiuimus & cognoui-
mus ea: & patres nostri narrauerunt
nobis.
4 * Non sunt occultata à filiis eorum,
in generatione altera.
Narrantes laudes Domini, & virtu-
tes eius, & mirabilia eius quæ fecit.
5 * Et suscitauit testimonium in Ia-
cob: & legem posuit in Israël.
Quanta mandauit patribus nostris
6 nota facere ea filiis suis: * vt cogno-
scat generatio altera.
Filij qui nascentur, & exurgent, &
narrabunt filiis suis.
7 * Vt ponant in Deo spem suam, &
non obliuiscantur operum Dei: &
mandata eius exquirant.
8 * Ne fiant sicut patres eorum, gene-
ratio praua & exasperans;
Generatio, quæ non direxit cor
suum: & non est creditus cum Deo
spiritus eius.
9 * Filij Ephrem intendentes & mit-
B tentes arcum, cõuersi sunt in die belli.
10 * Non custodierunt testamentũ Dei:
& in lege eius noluerunt ambulare.
11 * Et obliti sunt benefactorum eius,
& mirabilium eius quæ ostendit eis.
12 * Coram patribus eorum fecit mira-
bilia in terra Ægypti, in cãpo Taneos.
13 * ‖ Interrupit mare, & perduxit eos: ‖ Exod.
& statuit aquas quasi in vtre. 14. 2. 21.
14 * Et deduxit eos in nube diei: & tota
nocte in illuminatione ignis.
15 * ‖ Interrupit petram in eremo: & ‖ Exod.
adaquauit eos velut in abysso multa. 17. b. 6.
16 * Et eduxit aquam de petra: & dedu- Ps. 104.
xit tamquam flumina aquas. d. 38.
17 * Et apposuerunt adhuc peccare ei:
in iram excitauerunt Excelsum in
inaquoso.
18 * Et tentauerunt Deum in cordibus
suis: vt peterent escas animabus suis.
19 * Et malè locuti sunt de Deo: dixe-
C runt: Numquid poterit Deus parare
mensam in deserto?
20 * Quoniam percussit petram, &
fluxerunt aquæ, & torrentes inunda-
uerunt.
Numquid & panem poterit dare,
aut parare mensam populo suo?
21 * ‖ Ideò audiuit Dominus, & distu- ‖ Nu. 11.
lit: & ignis accensus est in Iacob, & a. 1.
ira ascendit in Israël:
22 * Quia non crediderunt in Deo, nec
sperauerunt in salutari eius.

23 * Et mandauit nubibus desuper, & ianuas cæli aperuit.
24 * ‖ Et pluit illis manna ad manducandum, & panem cæli dedit eis.
25 * ‖ Panem angelorum manducauit homo: cibaria misit eis in abundantia.
26 * ‖ Transtulit Austrum de cælo: & induxit in virtute sua Africum.
27 * Et pluit super eos sicut puluerem carnes: & sicut arenam maris volatilia pennata.
28 * Et ceciderunt in medio castrorum eorum, circa tabernacula eorum.
29 * Et manducauerunt & saturati sunt nimis, & desiderium eorum attulit
30 eis: * non sunt fraudati à desiderio suo.
‖ Adhuc escæ eorum erant in ore D
31 ipsorum: * & ira Dei ascendit super eos.
Et occidit pingues eorum, & electos Israël impediuit.
32 * In omnibus his peccauerunt adhuc: & non crediderunt in mirabilibus eius.
33 * Et defecerunt in vanitate dies eorum, & anni eorum cum festinatione.
34 * Cùm occideret eos, quærebant eum: & reuertebantur, & diluculo veniebant ad eum.
35 * Et rememorati sunt quia Deus adiutor est eorum: & Deus excelsus redemptor eorum est.
36 * Et dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei:
37 * Cor autem eorum non erat rectum cum eo: nec fideles habiti sunt in testamento eius.
38 * Ipse autem est misericors, & propitius fiet peccatis eorum: & non disperdet eos.
Et abundauit vt auerteret irã suam: & non accendit omnem iram suam:
39 * Et recordatus est quia caro sunt: spiritus vadens, & non rediens.
40 * Quoties exacerbauerunt eum in deserto, in iram concitauerunt eum in inaquoso?
41 * ‖ Et conuersi sunt, & tentauerunt Deum: & sanctum Israël exacerbauerunt.
42 * Non sunt recordati manus eius, die qua redemit eos de manu tribulatis.
43 * Sicut posuit in Ægypto signa sua, & prodigia sua in campo Taneos. E
44 * ‖ Et conuertit in sanguinẽ flumina eorum, & imbres eorum, ne biberent.
45 * ‖ Misit in eos cœnomyiam, & comedit eos, & ranam, & disperdidit eos.
46 * Et dedit ærugini fructus eorum, & labores eorum locustæ.
47 * ‖ Et occidit in grandine vineas eorum, & moros eorum in pruina.

‖ Exod. 16. a.4. ‖ Nu. 11. b.7. Ioan. 6. d.31. 1. Cor. 11. g.31. ‖ Nu. 11. g.33. ‖ Exod. 7. d.20. ‖ Exod. 8. a.6. & 24. ‖ Exod. 10. e.15. ‖ Exod. 9. f.25.

48 * Et tradidit grandini iumenta eorum, & possessionem eorum igni.
49 * Misit in eos iram indignationis suæ, indignationem, & iram, & tribulationem, immissiones per angelos malos.
50 * Viam fecit semitæ iræ suæ, non pe-
F percit à morte animabus eorum: & iumenta eorum in morte conclusit.
51 * ‖ Et percussit omne primogenitum in terra Ægypti, primitias omnis laboris eorum in tabernaculis Cham.
52 * Et abstulit sicut oues populum suum: & perduxit eos tamquam gregem in deserto.
53 * ‖ Et reduxit eos in spe, & non timuerunt: & inimicos eorum operuit mare.
54 * Et induxit eos in montem sanctificationis suæ; montem, quem acquisiuit dextera eius.
‖ * Et eiecit à facie eorum Gentes: & sorte diuisit eis terram in funiculo distributionis.
55 * Et habitare fecit in tabernaculis eorum tribus Israël.
56 * Et tentauerunt, & exacerbauerunt Deum excelsum: & testimonia eius non custodierunt.
57 * Et auerterunt se, & non seruauerunt pactum: quemadmodum patres eorum, conuersi sunt in arcũ prauum.
58 * In iram concitauerunt eum in collibus suis: & in sculptilibus suis ad æmulationem eum prouocauerunt.
59 Audiuit Deus, & spreuit: & ad ni-
C hilum redegit valdè Israël.
60 * ‖ Et repulit tabernaculum Silo, tabernaculum suum, vbi habitauit in hominibus.
61 * Et tradidit in captiuitatem virtutem eorum: & pulchritudinem eorum in manus inimici.
62 * Et conclusit in gladio populum suum: & hereditatem suam spreuit.
63 * Iuuenes eorum comedit ignis: & virgines eorum non sunt lamentatæ.
64 * Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt: & viduæ eorum non plorabantur.
65 * Et excitatus est tamquam dormiens Dominus, tamquam potens crapulatus à vino.
66 * Et percussit inimicos suos in posteriora: opprobrium sempiternum dedit illis.
67 * Et repulit tabernaculum Ioseph: & tribum Ephraim non elegit:
68 * Sed elegit tribum Iuda, montem Sion quem dilexit.
69 * Et ædificauit sicut vnicornium sanctificium suum in terra, quam fundauit in sæcula.

‖ Exod. 12. d.29. ‖ Exod. 14. c.27. ‖ Iosue 13. b.8. ‖ 1. Reg. 4. a.2. Ierem. 7. b.12.

* Et elegit Dauid seruũ suum, & 70
sustulit eum de gregibus ouium: de
post fœtantes accepit eum,
* Pascere Iacob seruum suum, & 71
Israel hereditatem suam.
* Et pauit eos in innocentia cordis 72
sui: & in intellectibus manuũ suarum
deduxit eos.

Psalmus Asaph. LXXVIII. 1

DEus venerunt Gentes in heredi- A
tatẽ tuam, polluerunt templum
sanctũ tuum: posuerunt Ierusalem
in pomorum custodiam.
* Posuerunt morticina seruorũ tuo- 2
rũ, escas volatilibus cæli; carnes san-
ctorum tuorum, bestiis terræ.
* Effuderunt sanguinẽ eorum tan- 3
quã aquam in circuitu Ierusalem: &
non erat qui sepeliret.
* Facti sumus opprobriũ vicinis 4
nostris; subsannatio & illusio his, qui
in circuitu nostro sunt. B
* Vsquequò Dñe irasceris in finẽ: 5
‖ Ioan. 10.d.25. accendetur velut ignis zelus tuus?
* ‖ Effunde iram tuã in Gentes, 6
quæ te non nouerunt, & in regna
quæ nomen tuũ non inuocauerunt:
* Quia comederunt Iacob: & locũ 7
eius desolauerunt.
‖ Is. 64. c.9. * ‖ Ne memineris iniquitatũ nostra- 8
rũ antiquarum, citò anticipent nos C
misericordiæ tuæ: quia pauperes fa-
cti sumus nimis.
* Adiuua nos Deus salutaris no- 9
ster: & propter gloriã nominis tui
Dñe libera nos: & propitius esto pec-
catis nostris, propter nomen tuum:
* Ne fortè dicant in Gentibus: Vbi 10
est Deus eorũ? & innotescat in na-
tionibus coram oculis nostris,
Vltio sanguinis seruorũ tuorum, qui
effusus est: * introeat in conspectu 11
tuo gemitus compeditorum. D
Secundùm magnitudinẽ brachij tui,
posside filios mortificatorum.
* Et redde vicinis nostris septuplũ 12
in sinu eorũ: improperium ipsorum,
quod exprobrauerunt tibi Domine.
* Nos autẽ populus tuus, & oues 13
pascuæ tuæ, confitebimur tibi in sæ-
culum:
In generationẽ & generationẽ an-
nuntiabimus laudem tuam.

In finem, Pro iis qui commuta- 1
buntur, testimonium Asaph,
Psalmus LXXIX.

QVi regis Israel, intende: qui de- 2
ducis velut ouem Ioseph. A
Qui sedes super cherubim, manife-
stare * corã Ephraim, Beniamin, & 3
Manasse.
Excita potentiam tuã, & veni, vt
saluos facias nos.
4 * Deus conuerte nos: & ostende
faciem tuam, & salui erimus.
5 * Dñe Deus virtutum, quousque
irasceris super orationem serui tui?
6 * Cibabis nos pane lacrymarum:
B & potum dabis nobis in lacrymis in
mensura?
7 * Posuisti nos in contradictionẽ
vicinis nostris: & inimici nostri sub-
sannauerunt nos.
8 * Deus virtutum conuerte nos: &
ostende faciẽ tuam: & salui erimus.
9 * Vineã de Ægypto transtulisti:
eiecisti Gentes, & plantasti eam.
10 * Dux itineris fuisti in conspectu
C eius: plantasti radices eius, & imple-
uit terram.
11 * Operuit montes vmbra eius: &
arbusta eius cedros Dei.
12 * Extendit palmites suos vsque ad
mare: & vsque ad flumen propagi-
nes eius.
13 * Vt quid destruxisti materiã eius:
& vindemiant eã omnes, qui præter-
grediuntur viam?
14 * Exterminauit eã aper de silua: &
singularis ferus depastus est eam.
15 * Deus virtutum conuertere: respice
de cælo, & vide, & visita vineã istã.
16 * Et perfice eã, quam plantauit dex-
D tera tua: & super filium hominis, quẽ
confirmasti tibi.
17 * Incensa igni, & suffossa ab incre-
patione vultus tui peribunt.
18 * Fiat manus tua super virum dex-
teræ tuæ; & super filium hominis, quẽ
confirmasti tibi.
19 * Et non discedimus à te, viuifi-
cabis nos: & nomen tuum inuoca-
bimus.
20 * Domine Deus virtutum conuer-
te nos: & ostende faciem tuam, &
salui erimus.

In finem,
1 Pro torcularibus, Psalmus ipsi
Asaph. LXXX.

2 EXultate Deo adiutori nostro: iu-
A bilate Deo Iacob.
3 * Sumite psalmum, & date tympa-
nũ; psalterium iucundũ cum cithara.
4 * Buccinate in Neomenia tuba, in
insigni die sollemnitatis vestræ:
5 * Quia præceptum in Israel est: &
iudicium Deo Iacob.
6 * ‖ Testimonium in Ioseph posuit ‖ Gen. 41. f.29.
illud, cum exiret de Terra Aegypti:
linguã, quã non nouerat, audiuit.
7 * Diuertit ab oneribus dorsũ eius:
B manus eius in cophino seruierunt.
8 * In tribulatione inuocasti me, &
liberaui te: exaudiui te in abscondito
tẽpestatis: ‖ probaui te apud aquam ‖ Exod. 17.b.5.
contradictionis.

‖ Exod. * ‖ Audi populus meus, & contesta- 9
8.2. bor te: Israel si audieris me, * non 10
erit in te deus recens, neque adora-
bis deum alienum.
* Ego enim sū Dominus Deus tuus, 11
qui eduxi te de terra Ægypti: dilata
os tuum, & implebo illud. C
* Et non audiuit populus meus vo- 12
cem meam: & Israel non intendit
mihi.
‖ Act. 14 * ‖ Et dimisi eos secundū deside- 13
c. 16. ria cordis eorum, ibunt in adinuen-
tionibus suis.
‖ Baruc. * ‖ Si populus meus audisset me: 14
3. b. 13. Israel si in viis meis ambulasset:
* Pro nihilo forsitan inimicos eo- 15
rū humiliassem: & super tribulantes D
eos misissem manum meam.
* Inimici Domini mentiti sunt ei: 16
& erit tempus eorum in sæcula.
* Et cibauit eos ex adipe frumenti: 17
& de petra, melle saturauit eos.

Psalmus Asaph. LXXXI. 1

DEus stetit in synagoga deorum: A
in medio autem deos diiudicat.
* Vsquequò iudicatis iniquitatem: 2
& facies peccatorum sumitis?
* Iudicate egeno, & pupillo: humi- 3
lem, & pauperem iustificate.
‖ Prou. * ‖ Eripite pauperem: & egenum de 4
24. a. 11. manu peccatoris liberate.
* Nescierunt, neque intellexerunt, 5
in tenebris ambulant: mouebuntur B
omnia fundamenta terræ.
‖ Ioan. * ‖ Ego dixi: Dij estis, & filij Excel- 6
10. g. 34. si omnes.
* Vos autem sicut homines morie- 7
mini: & sicut vnus de principibus
cadetis.
* Surge Deus, iudica terrā: quoniam 8
tu hereditabis in omnibus Gentibus.

Canticum Psalmi Asaph. 1
LXXXII.

DEus, quis similis erit tibi? ne ta- 2
ceas, neque compescaris Deus: A
* Quoniā ecce inimici tui sonuerūt: 3
& qui oderunt te, extulerunt caput.
* Super populū tuum malignaue- 4
runt consilium: & cogitauerunt ad-
uersus sanctos tuos.
* Dixerunt: Venite, & disperdamus 5
eos de gente: & non memoretur no-
men Israel vltrà.
* Quoniā cogitauerunt vnanimi- 6
ter, simul aduersum te testamentum B
disposuerunt, * tabernacula Idumæo- 7
rum & Ismahelitæ:
Moab, & Agareni, * Gebal, & Am- 8
mon, & Amalec: alienigenæ cū habi-
tantibus Tyrum.
* Etenim Assur venit cum illis: fa- 9
‖ Iudic. cti sunt in adiutorium filiis Lot.
7. f. 22. * Fac illis sicut Madian, ‖ & Sisaræ; 10
sicut Iabin in torrente Cisson.
11 * Disperierunt in Endor: facti sunt Iudic. 4
vt stercus terræ. d. 15.
12 * ‖ Pone principes eorum, sicut ‖ Iudic.
C Oreb, & Zeb, & Zebee, & Sal- 7. g. 25.
13 mana;
Omnes principes eorum, * qui di-
xerunt: Hereditate possideamus San-
14 ctuarium Dei.
* Deus meus pone illos vt rotam:
15 & sicut stipulam ante faciem venti.
* Sicut ignis, qui cōburit siluam:
16 & sicut flāma comburens montes:
* Ita persequeris illos in tēpestate
17 tua: & in ira tua turbabis eos.
D * Imple facies eorum ignominia: &
18 quærent nomen tuum, Domine.
* Erubescant, & conturbentur in
sæculum sæculi: & confundantur, &
19 pereant.
* Et cognoscant quia nomen tibi
Dominus: tu solus Altissimus in
omni terra.

In finem,
1 Pro torcularibus filiis Core,
Psalmus LXXXIII.

2 QVàm dilecta tabernacula tua
3 Domine virtutum: * concupi-
A scit, & deficit anima mea in atria
Domini.
Cor meum, & caro mea, exultaue-
runt in Deum viuum.
4 * Etenim passer inuenit sibi domū,
& turtur nidum sibi, vbi ponat pul-
los suos.
B Altaria tua Domine virtutum: rex
meus, & Deus meus.
5 * Beati, qui habitant in domo tua
Domine: in sæcula sæculorum lau-
dabunt te.
6 * Beatus vir, cuius est auxiliū abs
te: ascēsiones in corde suo disposuit,
7 * in valle lacrymarum in loco, quem
posuit.
8 * Etenim benedictionem dabit le-
C gislator, ibunt de virtute in virtutem:
videbitur Deus deorum in Sion.
9 * Domine Deus virtutum exaudi
orationem meam: auribus percipe
Deus Iacob.
10 * Protector noster aspice Deus: &
respice in faciem Christi tui:
11 * Quia melior est dies vna in atriis
D tuis super millia.
Elegi abiectus esse in domo Dei
mei, magis quàm habitare in taber-
naculis peccatorum.
12 * Quia misericordiam, & veritatem
diligit Deus: gratiam, & gloriā da-
bit Dominus.
13 * Non priuabit bonis eos, qui am-
bulant in innocentia: Domine virtu-
tū, beatus homo, qui sperat in te.

In

In finem, filiis Core, Psalmus. 1
LXXXIIII.
Benedixisti Domine terram tuam: 2
auertisti captiuitatem Iacob. A
* Remisisti iniquitatem plebis tuæ: 3
operuisti omnia peccata eorum.
* Mitigasti omnem iram tuā: auer- 4
tisti ab ira indignationis tuæ.
* Conuerte nos Deus salutaris no- 5
ster: & auerte iram tuam à nobis.
* Numquid in æternū irasceris no- 6
bis? aut extendes iram tuam à gene- B
ratione in generationem?
* Deus tu conuersus viuificabis nos: 7
& plebs tua lætabitur in te.
* Ostende nobis Domine miseri- 8
cordiam tuam: & salutare tuum da
nobis.
* Audiam quid loquatur in me Do- 9
minus Deus: quoniam loquetur pa- C
cem in plebem suam;
Et super sanctos suos, & in eos qui
conuertuntur ad cor.
* Verumtamen prope timentes eū 10
salutare ipsius: vt inhabitet gloria in
terra nostra.
* Misericordia & veritas obuiaue- 11
runt sibi: iustitia & pax osculatæ sunt.
* Veritas de terra orta est:& iustitia 12
de cælo prospexit.
* Etenim Dominus dabit benignita- 13
tē: & terra nostra dabit fructum suū. D
* Iustitia ante eum ambulabit: & 14
ponet in via gressus suos.
Oratio ipsi Dauid. LXXXV.
Inclina Domine aurem tuam, & 1
exaudi me: quoniam inops &
pauper sum ego. A
* Custodi animā meam, quoniam 2
sanctus sū: saluum fac seruum tuū,
Deus meus, sperantem in te.
* Miserere mei Domine, quoniā 3
ad te clamaui tota die: * lætifica ani- 4
mā serui tui, quoniā ad te Domine
animam meam leuaui.
‖ Ioel 2. c. 13. * ‖ Quoniam tu Dñe suauis, & mi- 5
tis, & multæ misericordiæ omnibus
inuocantibus te.
* Auribus percipe Dñe orationem 6
meam: & intende voci deprecationis B
meæ.
* In die tribulationis meæ clamaui 7
ad te: quia exaudisti me.
* Non est similis tui in diis Domi- 8
ne: & non est secundùm opera tua.
* Omnes gentes quascūque fecisti, 9
venient, & adorabunt corā te Do-
mine: & glorificabunt nomen tuū.
* Quoniā magnus es tu, & faciens 10
mirabilia: tu es Deus solus. C
* Deduc me Domine in via tua, & 11
ingrediar in veritate tua: lætetur cor
meum vt timeat nomen tuum.

12 * Confitebor tibi Domine Deus
meus in toto corde meo, & glorifica-
bo nomen tuum in æternum.
13 * Quia misericordia tua magna est
super me: & eruisti animā meam ex
inferno inferiori.
14 D * Deus, iniqui insurrexerunt super
me, & synagoga potentium quæsie-
runt animam meam: & non propo-
suerunt te in conspectu suo.
15 * Et tu Domine Deus miserator &
misericors, patiens, & multæ miseri-
cordiæ, & verax.
16 * Respice in me, & miserere mei,
da imperiū tuum puero tuo: & sal-
uum fac filium ancillæ tuæ.
17 * Fac mecū signum in bonum, vt
videant qui oderunt me, & confun-
dantur: quoniā tu Domine adiuui-
sti me, & consolatus es me.
1 Filiis Core, Psalmus Cantici.
LXXXVI.
A Fundamenta eius in montibus san-
2 ctis: * diligit Dominus portas Sion
super omnia tabernacula Iacob.
3 * Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas
Dei.
4 * Memor ero Rahab & Babylonis
scientium me.
B Ecce alienigenæ, & Tyrus, & popu-
lus Æthiopum, hi fuerunt illic.
5 * Numquid Sion dicet: Homo, &
homo natus est in ea: & ipse fundauit
eam Altissimus?
6 * Dominus narrabit in scripturis
populorum, & principum; horum,
qui fuerunt in ea.
7 * Sicut lætantium omnium habi-
tatio est in te.
Canticum Psalmi.
1 Filiis Core, in finem, pro Maheleth
ad respondendum, intellectus
Eman Ezrahitæ.
LXXXVII.
2 A Domine Deus salutis meæ, in die
clamaui, & nocte coram te.
3 * Intret in conspectu tuo oratio
mea: inclina aurem tuam ad precem
meam:
4 Quia repleta est malis anima mea:
& vita mea inferno appropinquauit.
5 Æstimatus sū cum descendenti-
bus in lacū: factus sum sicut homo
6 sine adiutorio, * inter mortuos liber,
Sicut vulnerati dormiētes in sepul-
chris, quorū non es memor ampliùs:
& ipsi de manu tua repulsi sunt.
7 B * Posuerunt me in lacu inferiori: in
tenebrosis, & in vmbra mortis.
8 * Super me confirmatus est furor
tuus: & omnes fluctus tuos induxisti
super me,
9 * Longè fecisti notos meos à me:
posuerunt

posuerunt me abominationem sibi.
Traditus sum, & non egrediebar:
* oculi mei languerunt præ inopia. 10
Clamaui ad te Domine tota die:
expandi ad te manus meas.
* Numquid mortuis facies mira- 11
bilia: aut medici suscitabunt, & con- C
fitebuntur tibi?
* Numquid narrabit aliquis in se- 12
pulchro misericordiã tuam, & veri-
tatem tuam in perditione?
* Numquid cognoscentur in tene- 13
bris mirabilia tua, & iustitia tua in
terra obliuionis?
* Et ego ad te Domine clamaui: & 14
manè oratio mea præueniet te.
* Vt quid Domine repellis orationẽ 15
meam: auertis faciem tuam à me?
* Pauper sum ego, & in laboribus 16
à iuuentute mea: exaltatus autem, D
humiliatus sum & conturbatus.
* In me transierunt iræ tuæ: & ter- 17
rores tui conturbauerunt me.
* Circumdederunt me sicut aqua 18
tota die: circumdederunt me simul.
* Elongasti à me amicum, & pro- 19
ximum, & notos meos à miseria.

Intellectus Ethan Ezrahitæ. 1

LXXXVIII.

MIsericordias Domini in æternũ 2
cantabo. A
In generationem & generationem
annuntiabo veritatem tuam in ore
meo.
* Quoniam dixisti: In æternum 3
misericordia ædificabitur in cælis:
præparabitur veritas tua in eis.
* Disposui testamentũ electis meis, 4
‖ 2.Reg. 7.c.12. ‖ iuraui Dauid seruo meo: * vsque in 5
æternum præparabo semen tuum.
Et ædificabo in generationem &
generationem sedem tuam.
* Confitebuntur cæli mirabilia tua 6
Domine: etenim veritatem tuam in
ecclesia sanctorum.
* Quoniã quis in nubibus æquabi- 7
tur Dño: similis erit Deo in filiis Dei? B
* Deus, qui glorificatur in consi- 8
lio sanctorũ: magnus & terribilis su-
per omnes qui in circuitu eius sunt.
* Domine Deus virtutũ quis simi- 9
lis tibi? potens es Domine, & veritas
tua in circuitu tuo.
* Tu dominaris potestati maris: mo- 10
tũ autem fluctuum eius tu mitigas.
* Tu humiliasti sicut vulneratum, 11
superbũ: in brachio virtutis tuæ di-
spersisti inimicos tuos.
‖ Gen.1.a.2. * ‖ Tui sunt cæli, & tua est terra, or- 12
bẽ terræ & plenitudinẽ eius tu fun-
dasti: * aquilonẽ & mare tu creasti. 13
Thabor & Hermõ in nomine tuo ex- C
ultabunt: * tuũ brachiũ cũ potentia. 14
Firmetur manus tua, & exaltetur
15 dextera tua: * iustitia & iudicium
præparatio sedis tuæ.
Misericordia & veritas præcedent
16 faciem tuam: * beatus populus, qui
scit iubilationem.
Domine, in lumine vultus tui am-
17 bulabunt, * & in nomine tuo exulta-
bunt tota die: & in iustitia tua exal-
tabuntur.
18 * Quoniam gloria virtutis eorum
tu es: & in beneplacito tuo exaltabi-
tur cornu nostrum.
19 * Quia Domini est assumptio no-
stra, & sancti Israel regis nostri.
20 * Tunc locutus es in visione sanctis
tuis, & dixisti: Posui adiutorium in
potente: & exaltaui electum de ple-
be mea.
21 * ‖ Inueni Dauid seruum meum: ‖ 1.Reg.
oleo sancto meo vnxi eum. 16.a.1.
22 * Manus enim mea auxiliabitur ei: c.12.
D & brachium meũ confortabit eum. Act. 13,
23 * Nihil proficiet inimicus in eo, & d.22.
filius iniquitatis non apponet noce-
re ei.
24 * Et concidam à facie ipsius inimi-
cos eius: & odientes eum in fugam
conuertam.
25 * Et veritas mea, & misericordia
mea cũ ipso: & in nomine meo ex-
altabitur cornu eius.
26 * Et ponam in mari manum eius,
D & in fluminibus dexteram eius.
27 * Ipse inuocabit me: Pater meus
es tu: Deus meus, & susceptor salu-
tis meæ.
28 * Et ego primogenitum ponam il-
lum excelsum præ regibus terræ.
29 * In æternum seruabo illi miseri-
cordiam meã: & testamentum meũ
fidele ipsi.
30 * Et ponam in sæculum sæculi se-
E men eius, & thronum eius sicut dies
cæli.
31 * Si autem dereliquerint filij eius
legem meam: & in iudiciis meis non
ambulauerint:
32 * Si iustitias meas profanauerint:
& mandata mea non custodierint:
33 * Visitabo in virga iniquitates eo-
rũ: & in verberibus peccata eorum.
34 * Misericordiam autem meam non
dispergam ab eo: neque nocebo in
veritate mea:
35 * Neque profanabo testamentum
meum: & quæ procedunt de labiis
meis non faciam irrita.
36 * Semel iuraui in sancto meo, si
37 Dauid mentiar: * semen eius in æter-
num manebit.
38 * Et thronus eius sicut Sol in con- ‖ 2.Reg.
F spectu meo, ‖ & sicut Luna perfecta 7.d.16.

in æternum: & testis in cælo fidelis.
* Tu verò repulisti & despexisti: 39
distulisti Christum tuum.
* Euertisti testamentum serui tui: 40
profanasti in terra Sanctuarium eius.
* Destruxisti omnes sepes eius: po- 41
suisti firmamentum eius formidinē.
* Diripuerunt eum omnes trans- 42
euntes viam: factus est opprobrium
vicinis suis.
* Exaltasti dexteram deprimentiū 43
eū: lætificasti omnes inimicos eius.
* Auertisti adiutorium gladii eius: 44
& non es auxiliatus ei in bello. G
* Destruxisti eum ab emundatione: 45
& sedem eius in terram collisisti.
* Minorasti dies temporis eius: per- 46
fudisti eum confusione.
* Vsquequò Domine auertis in fi- 47
nē: exardescet sicut ignis ira tua?
* Memorare quæ mea substantia: 48
nūquid enim vanè cōstituisti om-
nes filios hominum?
* ‖ Quis est homo, qui viuet, & non 49
videbit mortē: eruet animam suam
de manu inferi?
* Vbi sunt misericordiæ tuæ anti- 50
3.Reg. 7.c.11. quæ Domine, ‖ sicut iurasti David in
veritate tua?
* Memor esto Domine opprobrij 51
seruorum tuorū (quod continui in
sinu meo) multarum gentium.
* Quod exprobrauerunt inimici tui 52
Dñe, quod exprobrauerunt cōmuta-
tionem Christi tui.
* Benedictus Dominus in æternū: 53
fiat, fiat.

Oratio Moysi hominis Dei. 1

LXXXIX.

Domine, refugiū factus es nobis, A
à generatione in generationem.
* Priusquā montes fierent, aut for- 2
maretur terra, & orbis: à sæculo &
vsque in sæculum tu es Deus.
* Ne auertas hominē in humilita- 3
tem: & dixisti: Conuertimini filij
hominum.
* Quoniam mille anni ante oculos 4
tuos, tanquam dies hesterna, quæ
præterit,
Et custodia in nocte, * quæ pro ni- 5
hilo habentur, eorum anni erunt.
* Manè sicut herba transeat, manè 6
floreat, & transeat: vespere decidat, B
induret, & arescat.
* Quia defecimus in ira tua, & in 7
furore tuo turbati sumus.
* Posuisti iniquitates nostras in cō- 8
spectu tuo, sæculū nostrum in illu-
minatione vultus tui.
* Quoniā omnes dies nostri defe- 9
cerunt: & in ira tua defecimus.
Anni nostri sicut aranea medita-
10 bantur: * ‖ dies annorū nostrorum ‖ Eccli. 18.a.2.
in ipsis, septuaginta anni.
C Si autem in potentatibus, octo-
ginta anni: & amplius eorū, labor &
dolor.
Quoniā superuenit mansuetudo, &
corripiemur.
11 * Quis nouit potestatem iræ tuæ,
12 & præ timore tuo irā tuam * dinu-
merare?
Dexteram tuā sic notam fac, &
eruditos corde in sapientia.
13 * Conuertere Dñe vsquequò? &
deprecabilis esto super seruos tuos.
14 D * Repleti sumus manè misericordia
tua: & exultauimus, & delectati su-
mus omnibus diebus nostris.
15 * Lætati sumus pro diebus, quibus
nos humiliasti: annis, quibus vidi-
mus mala.
16 * Respice in seruos tuos, & in
opera tua: & dirige filios eorum.
17 * Et sit splendor Domini Dei no-
stri super nos, & opera manuū no-
strarū dirige super nos: & opus ma-
nuum nostrarum dirige.

Laus Cantici David.

XC.

1 A Qui habitat in adiutorio Altissi-
mi, in protectione Dei cæli cō-
morabitur.
2 * Dicet Domino: Susceptor meus
es tu, & refugiū meum: Deus meus
sperabo in eum.
3 * Quoniā ipse liberauit me de la-
queo venantiū, & à verbo aspero.
4 * Scapulis suis obūbrabit tibi: &
sub pennis eius sperabis.
5 B * Scuto circūdabit te veritas eius:
non timebis à timore nocturno,
6 * A sagitta volante in die, à nego-
tio perābulante in tenebris, ab incur-
su, & dæmonio meridiano.
7 * Cadent à latere tuo mille, & decē
millia à dextris tuis: ad te autē non
appropinquabit.
8 * Verūtamen oculis tuis conside-
rabis: & retributionem peccatorum
videbis.
9 C * Quoniā tu es Dñe spes mea: Al-
10 tissimū posuisti refugium tuum.
* Non accedet ad te malū: & fla-
gellū non appropinquabit taberna-
culo tuo.
11 * ‖ Quoniā angelis suis manda- ‖ Matt. 4.a.6.
uit de te: vt custodiant te in omnibus
viis tuis. Luce 4.b.10.
12 * In manibus portabunt te: ne for-
tè offendas ad lapidē pedem tuum.
13 D * Super aspidem & basiliscum am-
bulabis: & conculcabis leonem, &
draconem.
14 * Quoniam in me sperauit, libera-
bo

bo eum: protegam eum, quoniam co-
gnouit nomen meum.
* Clamabit ad me, & ego exaudiam 15
eum: cum ipso sum in tribulatione:
eripiam eum & glorificabo eum.
* Longitudine dierum replebo eum: 16
& ostendam illi salurare meum.

Psalmus Cantici,
In die sabbati. XCI. 1

BOnum est confiteri Domino, & 2
psallere nomini tuo Altissime; A
* Ad annuntiandum manè miseri- 3
cordiam tuam, & veritatem tuam per
noctem.
* In decachordo, psalterio; cum can- 4
tico, in cithara.
* Quia delectasti me Domine in fa- 5
ctura tua: & in operibus manuum tua-
rum exultabo.
* Quàm magnificata sunt opera tua 6
Domine! nimis profundæ factæ sunt B
cogitationes tuæ.
* Vir insipiens non cognoscet: & 7
stultus non intelliget hæc.
* Cùm exorti fuerint peccatores sic- 8
ut fœnum: & apparuerint omnes, qui
operantur iniquitatem.
Vt intereant in sæculum sæculi:
* tu autem Altissimus in æternum Do- 9
mine.
* Quoniam ecce inimici tui Domine, 10
quoniam ecce inimici tui peribunt: &
dispergentur omnes, qui operantur
iniquitatem.
* Et exaltabitur sicut vnicornis cor- 11
nu meum: & senectus mea in miseri- C
cordia vberi.
* Et despexit oculus meus inimicos 12
meos: & in insurgentibus in me mali-
gnantibus audiet auris mea.
* Iustus, vt palma florebit: sicut ce- 13
drus Libani multiplicabitur.
* Plantati in domo Domini, in a- 14
triis domus Dei nostri florebunt.
* Adhuc multiplicabuntur in sene- 15
cta vberi: & benè patientes erunt, * vt 16
annuntient:
Quoniam rectus Dominus Deus no-
ster: & non est iniquitas in eo.

Laus Cantici ipsi Dauid in die ante
sabbatum, quando fundata est
terra. XCII.

DOminus regnauit, decorem in- 1
dutus est: indutus est Dominus A
fortitudinem, & præcinxit se.
Etenim firmauit orbem terræ, qui
non commouebitur.
* Parata sedes tua ex tunc: à sæcu- 2
lo tu es.
* Eleuauerunt flumina Domine: e- 3
leuauerunt flumina vocem suam.
Eleuauerunt flumina fluctus suos,
* à vocibus aquarum multarum. 4

B Mirabiles elationes maris, mirabi-
lis in altis Dominus.
5 * Testimonia tua credibilia facta
sunt nimis: domum tuam decet san-
ctitudo Domine in longitudinem die-
rum.

Psalmus ipsi Dauid,
Quarta sabbati. XCIII.

1 DEus vltionum Dominus: Deus vl-
A tionum liberè egit.
2 * Exaltare qui iudicas terram: red-
de retributionem superbis.
3 * Vsquequò peccatores Domine,
vsquequò peccatores gloriabuntur:
4 * Effabuntur, & loquentur iniqui-
tatem: loquentur omnes, qui operan-
tur iustitiam?
5 * Populum tuum Dñe humiliauerũt:
& hereditatem tuam vexauerunt.
6 * Viduam & aduenam interfece-
runt: & pupillos occiderunt.
7 * Et dixerunt: Non videbit Domi-
B nus, nec intelliget Deus Iacob.
8 * Intelligite insipientes in populo:
& stulti aliquando sapite.
9 * Qui plantauit aurem, non audiet?
aut qui finxit oculum, non cõsiderat?
10 * Qui corripit gentes, non arguet:
qui docet hominem scientiam?
11 * Dominus scit cogitationes homi-
num, quoniam vanæ sunt.
12 * Beatus homo, quem tu erudieris
Domine, & de lege tua docueris eum:
13 * Vt mitiges ei à diebus malis: do-
C nec fodiatur peccatori fouea.
14 * Quia non repellet Dominus ple-
bem suam: & hereditatem suam non
derelinquet.
15 * Quoadusque iustitia conuertatur
in iudicium: & qui iuxta illam omnes
qui recto sunt corde.
16 * Quis consurget mihi aduersus ma-
lignantes? aut quis stabit mecum ad-
uersus operantes iniquitatem?
17 * Nisi quia Dominus adiuuit me:
paulominùs habitasset in inferno a-
nima mea.
18 * Si dicebam: Motus est pes meus:
D misericordia tua Dñe adiuuabat me.
19 * Secundùm multitudinem dolo-
rum meorum in corde meo, consola-
tiones tuæ lætificauerunt animam
meam.
20 * Numquid adhæret tibi sedes iniqui-
tatis: qui fingis laborem in præcepto?
21 * Captabunt in animam iusti: & san-
guinem innocentem condemnabunt.
22 * Et factus est mihi Dominus in re-
fugium, & Deus meus in adiutorium
spei meæ.
23 * Et reddet illis iniquitatem ipsorũ:
& in malitia eorum disperdet eos: di-
sperdet illos Dominus Deus noster.

Laus

Laus Cantici ipsi Dauid.

XCIV.

VEnite, exultemus Domino: iubi- 1
lemus Deo salutari nostro. A
*Præoccupemus faciem eius in con- 2
fessione: & in psalmis iubilemus ei.
* Quoniam Deus magnus Domi- 3
nus: & rex magnus super omnes deos.
* Quia in manu eius sunt omnes fi- 4
nes terræ: & altitudines montium ip-
sius sunt.
* Quoniam ipsius est mare, & ipse 5
fecit illud: & siccam manus eius for-
mauerunt.
* Venite adoremus, & procidamus: 6
& ploremus ante Dominum, qui fecit
nos.
Quia ipse est Dominus Deus no- 7
ster: & nos populus pascuæ eius, & o- B
ues manus eius.
‖Heb.3.b.7. * ‖ Hodie si vocem eius audieritis, 8
nolite obdurare corda vestra.
*Sicut in irritatione secundum diem 9
tentationis in deserto: vbi tentauerūt
me patres vestri, probauerunt me, &
viderunt opera mea.
‖ Num.14.f.34. * ‖ Quadraginta annis offensus fui 10
generationi illi, & dixi: Semper hi er-
rant corde.
*Et isti non cognouerunt vias meas: 11
‖Heb.4.a.3. ‖ vt iuraui in ira mea: Si introibunt in
requiem meam.

Canticum ipsi Dauid,
Quando domus ædificabatur post 1
captiuitatem. (1. Par.15.)

XCV.

CAntate Domino canticum nouū: A
cantate Domino omnis terra.
* Cantate Domino, & benedicite 2
nomini eius: annūtiate de die in diem
salutare eius.
* Annuntiate inter Gentes gloriam 3
eius, in omnibus populis mirabilia
eius.
*Quoniam magnus Dominus, & lau- 4
dabilis nimis: terribilis est super om-
nes deos.
* Quoniam omnes dij Gentium 5
dæmonia: Dominus autem cælos fe-
cit.
* Confessio & pulchritudo in con- 6
spectu eius: sanctimonia & magnifi-
centia in sanctificatione eius. B
* Afferte Domino patriæ gentium, 7
afferte Domino gloriam & honorem:
* afferte Domino gloriam nomini e- 8
ius.
Tollite hostias, & introite in atria
eius: *adorate Dominum in atrio san- 9
cto eius.
Commoueatur à facie eius vniuer-
sa terra: *dicite in Gentibus quia Do- 10
minus regnauit. C
Etenim correxit orbem terræ qui
non commouebitur: iudicabit popu-
los in æquitate.
11 * Lætentur cæli, & exultet terra,
commoueatur mare, & plenitudo e-
12 ius: * gaudebunt campi, & omnia quæ
in eis sunt.
Tunc exultabunt omnia ligna sil-
13 uarum * à facie Domini, quia venit:
quoniam venit iudicare terram.
Iudicabit orbem terræ in æquitate,
& populos in veritate sua.

1 Huic Dauid,
Quando terra eius restituta est.

XCVI.

A DOminus regnauit, exultet terra:
lætentur insulæ multæ.
2 * Nubes, & caligo in circuitu eius:
iustitia, & iudicium correctio sedis
eius.
3 * Ignis ante ipsum præcedet, & in-
flammabit in circuitu inimicos eius.
4 * Illuxerunt fulgura eius orbi ter-
ræ: vidit, & commota est terra.
5 * Montes, sicut cera fluxerunt à fa-
cie Domini; à facie Domini omnis
terra.
6 * Annuntiauerunt cæli iustitiā eius:
& viderunt omnes populi gloriā eius.
7 * ‖ Confundantur omnes, qui ado- ‖ Exod.
B rant sculptilia: & qui gloriantur in si- 20.a.4.
mulachris suis. Leuit.
‖ Adorate eum omnes angeli eius: 26.a.1.
8 * audiuit, & lætata est Sion. Deut.5.
Et exultauerunt filiæ Iudæ, propter a.8.
iudicia tua Domine: ‖Heb.1.
9 * Quoniam tu Dominus altissimus b.6.
super omnem terram: nimis exaltatus
es super omnes deos.
10 * ‖ Qui diligitis Dominum, odite ‖ Amos
malum: custodit Dominus animas san- 5.d.15.
ctorum suorum, de manu peccatoris Rom.12
liberabit eos. b.9.
11 * Lux orta est iusto, & rectis corde
lætitia.
12 * Lætamini iusti in Domino: &
confitemini memoriæ sanctificationis
eius.

1 Psalmus ipsi Dauid.

XCVII.

A CAntate Domino canticū nouum:
quia mirabilia fecit.
Saluauit sibi dextera eius, & bra-
chium sanctum eius.
2 * ‖ Notum fecit Dominus salutare ‖Isa.52
suum: in conspectu gentium reuela- c.10. &
uit iustitiam suam. 63.b.8.
3 * Recordatus est misericordiæ suæ,
& veritatis suæ domui Israël.
Viderunt omnes termini terræ sa-
lutare Dei nostri.
4 * Iubilate Deo omnis terra; cantate,
B & exultate, & psallite.

*Psal.

* Psallite Domino in cithara, in 5
cithara & voce psalmi : * in tubis du- 6
ctilibus, & voce tubæ corneæ.
Iubilate in conspectu regis Domi-
ni: * moueatur mare,& plenitudo ei⁹; 7
orbis terrarum, & qui habitant in eo.
* Flumina plaudent manu, simul 8
montes exultabunt * à conspectu Do- 9
mini:quoniam venit iudicare terram.
Iudicabit orbem terrarum in iu-
stitia, & populos in æquitate.

Psalmus ipsi Dauid. 1

XCVIII.

DOminus regnauit, irascantur po- A
puli; qui sedet super cherubim,
moueatur terra.
* Dominus in Sion magnus: & ex- 2
celsus super omnes populos.
* Confiteantur nomini tuo magno: 3
quoniam terribile,& sanctum est: * & 4
honor regis iudicium diligit.
Tu parasti directiones: iudicium &
iustitiam in Iacob tu fecisti.
* Exaltate Dominum Deum no- 5
strum, & adorate scabellum pedum
eius: quoniam sanctum est.
* Moyses & Aaron in sacerdotibus 6
eius : & Samuël inter eos, qui inuo- B
cant nomen eius :
Inuocabant Dominum, & ipse ex-
audiebat eos : * in columna nubis lo- 7
quebatur ad eos.
Custodiebant testimonia eius, &
præceptum quod dedit illis.
* Domine Deus noster tu exaudie- 8
bas eos : Deus tu propitius fuisti eis,
& vlciscens in omnes adinuentiones
eorum.
* Exaltate Dominum Deum no- 9
strum, & adorate in monte sancto e-
ius: quoniam sanctus Dominus Deus
noster.

Psalmus in confessione. 1

XCIX.

IVbilate Deo omnis terra: seruite 2
Domino in lætitia. A
Introite in conspectu eius,in exul-
tatione.
* Scitote quoniam Dominus ipse est 3
Deus: ipse fecit nos, & non ipsi nos:
Populus eius, & oues pascuæ eius:
* introite portas eius in confessione, 4
atria eius in hymnis, confitemini illi.
Laudate nomen eius : * quoniam 5
suauis est Dominus, in æternum mi- B
sericordia eius,& vsque in generatio-
nem & generationem veritas eius.

Psalmus ipsi Dauid. C. 1

MIsericordiam, & iudicium canta- A
bo tibi Domine:
Psallam, * & intelligam in via im- 2
maculata, quando venies ad me.
Perambulabam in innocentia cor-
dis mei, in medio domus meæ.
3 * Non proponebam ante oculos
meos rem iniustam: facientes præua-
ricationes odiui.
4 Non adhæsit mihi * cor prauum:
declinantem à me malignum non co-
gnoscebam:
5 * Detrahentem secretò proximo
B suo, hunc persequebar.
Superbo oculo, & insatiabili cor-
de, cum hoc non edebam.
6 * Oculi mei ad fideles terræ vt se-
deant mecum : ambulans in via im-
maculata, hic mihi ministrabat.
7 * Non habitabit in medio domus
meæ qui facit superbiam : qui loqui-
tur iniqua, non direxit in conspectu
oculorum meorum.
8 * In matutino interficiebam om-
nes peccatores terræ: vt disperderem
de ciuitate Domini omnes operantes
iniquitatem.

1 Oratio pauperis,
Cùm anxius fuerit, & in conspectu
Domini effuderit precem
suam. CI.

2 DOmine exaudi orationem meã:
A & clamor meus ad te veniat.
3 * Non auertas faciem tuam à me:
in quacumque die tribulor, inclina ad
me aurem tuam.
In quacumque die inuocauero te,
velociter exaudi me :
4 * Quia defecerunt sicut fumus dies
mei : & ossa mea sicut cremium arue-
runt.
5 * Percussus sum vt fœnum, & aruit
cor meum: quia oblitus sum comede-
re panem meum.
6 * A voce gemitus mei adhæsit os
meum carni meæ.
7 * Similis factus sum pellicano soli-
tudinis:factus sum sicut nycticorax in
domicilio.
8 * Vigilaui, & factus sum sicut paf-
B ser solitarius in tecto.
9 * Tota die exprobrabant mihi ini-
mici mei : & qui laudabant me aduer-
sum me iurabant.
10 * Quia cinerem tamquam panem
manducabam, & potum meum cum
fletu miscebam.
11 * A facie iræ & indignationis tuæ:
quia eleuans allisisti me.
12 * Dies mei sicut vmbra declinaue-
runt:& ego sicut fœnum arui.
13 * Tu autem Domine in æternum
permanes: & memoriale tuum in ge-
nerationem & generationem.
14 * Tu exurgens misereberis Sion:
C quia tempus miserendi eius, quia ve-
nit tempus.
15 * Quoniam placuerunt seruis tuis
lapi-

lapides eius: & terræ eius miserebun-
tur.
* Et timebunt Gentes nomen tuum 16
Domine, & omnes reges terræ glo-
riam tuam.
* Quia ædificauit Dominus Sion: 17
& videbitur in gloria sua.
* Respexit in orationem humilium: 18
& non spreuit precem eorum.
*Scribantur hæc in generatione al- 19
tera: & populus, qui creabitur, lau-
dabit Dominum:
* Quia prospexit de excelso sancto 20
suo: Dñs de cælo in terram aspexit.
* Vt audiret gemitus compeditorũ: 21
vt solueret filios interemptorum:
* Vt annuntient in Sion nomen Do- 22
mini: & laudem eius in Ierusalem. D
* In conueniendo populos in vnum, 23
& reges vt seruiant Domino.
* Respondit ei in via virtutis suæ: 24
Paucitatem dierum meorum nuntia
mihi.
*Ne reuoces me in dimidio dierum 25
meorum: in generationem & genera-
tionem anni tui.
* Initio tu Domine terram funda- 26
sti: & opera manuũ tuarum sunt cæli.
*Ipsi peribunt, tu autem permanes: 27
& omnes sicut vestimentum vetera-
scent.
Et sicut opertorium mutabis eos,
& mutabuntur: * tu autem idem ipse 28
es, & anni tui non deficient.
*Filij seruorum tuorum habitabunt: 29
& semen eorum in sæculum dirigetur.

Ipsi Dauid. C I I. 1

Benedic anima mea Domino: & om- A
nia, quæ intra me sunt, nomini
sancto eius.
*Benedic anima mea Domino: & no- 2
li obliuisci omnes retributiones eius.
* Qui propitiatur omnibus iniqui- 3
tatibus tuis: qui sanat omnes infirmi-
tates tuas.
*Qui redimit de interitu vitam tuã: 4
qui coronat te in misericordia & mi-
serationibus.
*Qui replet in bonis desiderium tuũ: 5
renouabitur vt aquilæ iuuentus tua.
* Faciens misericordias Dominus, 6
& iudicium omnibus iniuriam patien- B
tibus.
* Notas fecit vias suas Moysi, filiis 7
Israël voluntates suas,
‖ Num. *‖Miserator, & misericors Dominus: 8
14. c.18. longanimis, & multùm misericors.
* Non in perpetuum irascetur: ne- 9
que in æternum comminabitur.
* Non secundùm peccata nostra fe- 10
cit nobis: neque secundùm iniquita-
tes nostras retribuit nobis.
* Quoniam secundùm altitudinem 11
cæli à terra, corroborauit misericor-
diam suam super timentes se.
12 * Quantum distat Ortus ab Occi-
C dente: longè fecit à nobis iniquitates
nostras.
13 *Quomodo miseretur pater filiorũ,
14 misertus est Dñs timentibus se: *quo-
niam ipse cognouit figmentũ nostrũ.
Recordatus est quoniam puluis su-
15 mus: * homo, sicut fœnum dies eius,
tamquam flos agri sic efflorebit.
16 * Quoniam spiritus pertransibit in
illo, & non subsistet: & non cognoscet
ampliùs locum suum.
17 * Misericordia autem Domini ab
æterno, & vsque in æternum super ti-
mentes eum.
Et iustitia illius in filios filiorum,
18 *his qui seruant testamentum eius:
D Et memores sunt mandatorum ip-
sius, ad faciendum ea.
19 * Dñs in cælo parauit sedem suam: &
regnum ipsius omnibus dominabitur.
20 *Benedicite Domino omnes ange-
li eius: potentes virtute, faciẽtes ver-
bum illius, ad audiendam vocem ser-
monum eius.
21 * Benedicite Domino omnes vir-
tutes eius: ministri eius, qui facitis vo-
luntatem eius.
22 * Benedicite Domino omnia ope-
ra eius: in omni loco dominationis e-
ius, benedic anima mea Domino.

1 Ipsi Dauid. C I I I.

A Benedic anima mea Domino: Do-
mine Deus meus magnificatus es
vehementer.
Confessionem, & decorem induisti:
2 * amictus lumine sicut vestimento:
3 Extendens cælum sicut pellem: *qui
tegis aquis superiora eius.
Qui ponis nubem ascensum tuum:
qui ambulas super pennas ventorum.
4 * ‖Qui facis angelos tuos, spiritus; ‖Heb. 1.
& ministros tuos, ignem vrentem. c.7.
5 * Qui fundasti terram super stabi-
litatem suam: non inclinabitur in sæ-
culum sæculi.
6 * Abyssus, sicut vestimentum, ami-
ctus eius: super montes stabunt aquæ.
7 * Ab increpatione tua fugient: à vo-
ce tonitrui tui formidabunt.
8 * Ascendunt montes, & descendunt
campi, in locum quem fundasti eis.
9 * Terminum posuisti, quem non
transgredientur: neque conuertentur
B operire terram.
10 * Qui emittis fontes in cõuallibus:
inter medium montium pertransi-
bunt aquæ.
11 * Potabunt omnes bestiæ agri: ex-
pectabunt onagri in siti sua.
12 *Super ea volucres cæli habitabunt:
de

de medio petrarum dabunt voces.
* Rigans montes de superioribus 13
suis: de fructu operum tuorum satia-
bitur terra.
* Producens fœnum iumentis, & 14
herbam seruituti hominum:
Vt educas panem de terra: * & vi- 15
num lætificet cor hominis:
Vt exhilaret faciem in oleo: & pa-
nis cor hominis confirmet.
* Saturabuntur ligna campi, & cedri 16
Libani, quas plantauit: * illic passeres 17
nidificabunt.
Herodij domus dux est eorum:
* montes excelsi ceruis: petra refu- 18
gium herinaciis.
* Fecit lunam in tempora: sol cog- 19
nouit occasum suum. C
* Posuisti tenebras, & facta est nox: 20
in ipsa pertransibunt omnes bestiæ
siluæ.
* Catuli leonum rugientes, vt ra- 21
piant, & quærant à Deo escam sibi.
* Ortus est sol, & congregati sunt: 22
& in cubilibus suis collocabuntur.
* Exibit homo ad opus suum: & ad 23
operationem suam vsque ad vesperū.
* Quàm magnificata sunt opera tua 24
Domine! omnia in sapientia fecisti:
impleta est terra possessione tua.
* Hoc mare magnum, & spatiosum 25
manibus: illic reptilia, quorum non
est numerus.
Animalia pusilla cum magnis: * illic 26
naues pertransibunt.
Draco iste, quem formasti ad illu-
dendum ei: * omnia à te expectant vt 27
des illis escam in tempore. D
* Dante te illis, colligent: aperien- 28
te te manum tuam, omnia implebun-
tur bonitate.
* Auertente autem te faciem, tur- 29
babuntur: auferes spiritum eorum, &
deficient, & in puluerem suum reuer-
tentur.
* Emittes spiritum tuum, & creabun- 30
tur: & renouabis faciem terræ.
* Sit gloria Domini in sæculum: læta- 31
bitur Dominus in operibus suis:
* Qui respicit terram, & facit eā tre- 32
mere: qui tangit montes, & fumigant.
‖ Inf. 145. a. 2. * ‖ Cantabo Domino in vita mea: psal- 33
lam Deo meo quamdiu sum.
* Iucundum sit ei eloquium meum: 34
ego verò delectabor in Domino.
* Deficiant peccatores à terra, & ini- 35
qui ita vt non sint: benedic anima mea
Domino.

Alleluia. (1 Par. 16. 8.)

CIIII.

1. Par. 16. a. 8. Isa. 12. a. 4. Confitemini Domino, & inuoca- 1
te nomen eius: annuntiate inter A
Gentes opera eius.
2 * Cantate ei, & psallite ei: narrate
omnia mirabilia eius.
3 * Laudamini in nomine sancto e-
ius: lætetur cor quærentium Dominū.
4 * Quærite Dominum, & confirma-
mini: quærite faciem eius semper.
5 * Mementote mirabilium eius, quæ
fecit: prodigia eius, & iudicia oris ei*.
6 * Semen Abraham, serui eius: filij
Iacob electi eius.
7 * Ipse Dominus Deus noster: in vni-
uersa terra iudicia eius.
8 * Memor fuit in sæculum testamen-
ti sui; verbi, quod mandauit in mille
generationes:
9 * ‖ Quod disposuit ad Abraham: & ‖ Gen. 22
iuramenti sui ad Isaac. c. 16.
10 * Et statuit illud Iacob in præceptū:
& Israël in testamentum æternum:
11 * Dicens: Tibi dabo terram Cha-
naan, funiculum hereditatis vestræ.
12 * Cùm essent numero breui, pau-
cissimi & incolæ eius:
13 * Et pertransierunt de gente in gen-
B tem, & de regno ad populum alterum:
14 * Non reliquit hominem nocere
eis: & corripuit pro eis reges.
15 * ‖ Nolite tangere christos meos: & ‖ 1. Par.
in prophetis meis nolite malignari. 16. d. 22.
16 * Et vocauit famem super terram: 2. Reg. 1
& omne firmamentū panis contriuit. c. 14.
17 * Misit ante eos ‖ virum: in seruum ‖ Gen.
venumdatus est Ioseph. 37. f. 36.
18 * ‖ Humiliauerunt in compedibus ‖ Gen. 39
pedes eius, ferrum pertrāsiit animam d. 20.
19 eius, * donec veniret verbum eius.
Eloquium Domini inflammauit eū:
20 * ‖ misit rex, & soluit eum; princeps ‖ Gen.
populorum, & dimisit eum. 41. c. 14.
21 * Constituit eum dominum domus
suæ: & principem omnis possessionis
suæ.
22 * Vt erudiret principes eius sicut se-
metipsum: & senes eius prudentiam
doceret.
23 * ‖ Et intrauit Israël in Ægyptum: ‖ Gen.
C & Iacob accola fuit in Terra Cham. 46. a. 6.
24 * ‖ Et auxit populum suum vehemen- ‖ Exod. 1
ter: & firmauit eum super inimicos b. 7.
eius. Act. 7.
25 * Conuertit cor eorum vt odirent b. 17.
populum eius: & dolum facerent in ‖ Exod.
seruos eius. 3. b. 10.
26 * ‖ Misit Moysen seruum suum; Aa- & 4. d.
ron, quem elegit ipsum. 29.
27 * ‖ Posuit in eis verba signorum suo- ‖ Exod.
rum, & prodigiorum in Terra Cham. 7. a. 10.
28 * ‖ Misit tenebras, & obscurauit: & ‖ Exod.
non exacerbauit sermones suos. 10. f. 21.
29 * ‖ Conuertit aquas eorum in san- ‖ Exod.
guinem; & occidit pisces eorum. 7. d. 20.
30 * ‖ Edidit terra eorum ranas in pene- ‖ Exod.
tralibus regum ipsorum. 8. b. 6.

* ‖ Dixit,

‖ *Exod.* *‖ Dixit, & venit cœnomyia: & ci- 31
c.8. & 9 nifes in omnibus finibus eorum.
* Posuit pluuias eorum, grandinem, 32
ignem comburentem in terra ipsorũ.
* Et percussit vineas eorum, & ficul- 33
neas eorum: & contriuit lignum fi-
nium eorum.
‖ *Exod.* *‖ Dixit, & venit locusta, & bru- 34
10.c.12. chus, cuius non erat numerus: D
* Et comedit omne fœnum in terra 35
eorum: & comedit omnem fructum
terræ eorum.
‖ *Exod.* *‖ Et percussit omne primogenitum 36
12.d.19. in terra eorum: primitias omnis la-
boris eorum.
‖ *Exod.* *‖ Et eduxit eos cum argento & 37
13.d.21. auro: & non erat in tribubus eorum
infirmus.
*Lætata est Ægyptus in profectio- 38
ne eorum: quia incubuit timor eo-
rum super eos.
‖ *Psal.* *‖ Expandit nubem in protectionem 39
77.b.14 eorum, & ignem vt luceret eis per
1. Cor. noctem.
10.a.1. *‖ Petierunt, & venit coturnix: & 40
‖ *Exod.* pane cæli saturauit eos.
16.c.13. *‖ Dirupit petram, & fluxerunt a- 41
‖ *Num.* quæ: abierunt in sicco flumina;
20.c.11. *‖ Quoniam memor fuit verbi san- 42
‖ *Gen.17* cti sui, quod habuit ad Abraham pue-
a.7. rum suum.
* Et eduxit populum suum in exul- 43
tatione, & electos suos in lætitia.
* Et dedit illis regiones Gentium: 44
& labores populorum possederunt:
* Vt custodiant iustificationes eius, 45
& legem eius requirant.
Alleluia. (*Iudith. 13.21.*)

C V.

CONfitemini Domino quoniam 1
bonus: quoniam in sæculum mi- A
sericordia eius.
‖ *Iudith* *‖ Quis loquetur potentias Domi- 2
13.c.23. ni, auditas faciet omnes laudes eius?
Eccl. 43 * Beati, qui custodiunt iudicium, 3
d.35. & faciunt iustitiam in omni tempore.
* Memento nostri Domine in be- 4
neplacito populi tui: visita nos in sa-
lutari tuo:
* Ad videndum in bonitate electo- 5
rum tuorum, ad lætandum in lætitia
gentis tuæ: vt lauderis cum heredi-
tate tua.
‖ *Iudith* *‖ Peccauimus cũ patribus nostris: 6
7.d.19. iniustè egimus, iniquitatem fecimus.
* Patres nostri in Ægypto non in- 7
tellexerunt mirabilia tua: non fue-
runt memores multitudinis miseri-
cordiæ tuæ.
Et irritauerunt ascendentes in ma- B
re, Mare rubrum.
*Et saluauit eos propter nomen suũ: 8
vt notam faceret potentiam suam.
9 *‖ Et increpuit Mare rubrum, & ‖ *Exod.*
exsiccatum est: & deduxit eos in abys- *14.c.22.*
sis sicut in deserto.
10 * Et saluauit eos de manu odientiũ:
& redemit eos de manu inimici.
11 *‖ Et operuit aqua tribulantes eos: ‖ *Exod.*
vnus ex eis non remansit. *14.g.27.*
12 * Et crediderunt verbis eius: & lau-
dauerunt laudem eius.
13 * Citò fecerunt, obliti sunt ope-
rum eius: & non sustinuerunt consi-
lium eius.
14 *‖ Et concupierunt concupiscen- ‖ *Exod.*
C tiam in deserto: & tentauerunt Deum *17.a.2.*
in inaquoso.
15 *‖ Et dedit eis petitionem ipsorum: ‖ *Num.*
& misit saturitatem in animas eorum. *11.g.31.*
16 * Et irritauerunt Moysen in castris,
Aaron sanctum Domini.
17 *‖ Aperta est terra, & deglutiuit Da- ‖ *Num.*
than: & operuit super congregatio- *16.c.32.*
nem Abiron.
18 * Et exarsit ignis in synagoga eo-
rum: flamma combussit peccatores.
19 *‖ Et fecerunt vitulum in Horeb: & ‖ *Exod.*
adorauerunt sculptile. *32.a.4.*
20 * Et mutauerunt gloriam suam in si-
militudinem vituli comedentis fœnũ.
21 * Obliti sunt Deum, qui saluauit eos,
22 qui fecit magnalia in Ægypto, *mira-
bilia in terra Cham: terribilia in Ma-
ri rubro.
23 *‖ Et dixit vt disperderet eos: si non ‖ *Exod.*
D Moyses electus eius stetisset in con- *32.c.11.*
fractione in conspectu eius:
Vt auerteret iram eius ne disperde-
24 ret eos: *& pro nihilo habuerunt ter-
ram desiderabilem:
25 Non crediderunt verbo eius, *&
murmurauerunt in tabernaculis suis:
non exaudierunt vocem Domini.
26 *‖ Et eleuauit manum suam super ‖ *Num.*
eos: vt prosterneret eos in deserto: *14.c.32.*
27 * Et vt deiiceret semen eorum in
Nationibus: & dispergeret eos in re-
gionibus.
28 * Et initiati sunt Beelphegor: & co-
mederunt sacrificia mortuorum.
29 * Et irritauerunt eum in adinuen-
E tionibus suis: & multiplicata est in eis
ruina.
30 *‖ Et stetit Phinees, & placauit: & ‖ *Num.*
cessauit quassatio. *25.b.7.*
31 * Et reputatum est ei in iustitiam, in
generationem & generationem vsque
in sempiternum.
32 *‖ Et irritauerunt eum ad Aquas con- ‖ *Num.*
tradictionis: & vexatus est Moyses *20.a.13.*
33 propter eos: * quia exacerbauerunt
spiritum eius.
34 Et distinxit in labiis suis: *non dis-
perdiderunt gentes, quas dixit Do-
minus illis.

* Et commisti sunt inter gentes, & 35
didicerunt opera eorum : * & seruie- 36
runt sculptilibus eorum : & factum
est illis in scandalum.
*Et immolauerunt filios suos, & fi- 37
lias suas dæmoniis.
*Et effuderunt sanguinem innocen- 38
tem : sanguinem filiorum suorum & F
filiarum suarum, quas sacrificauerunt
sculptilibus Chanaan.
Et infecta est terra in sanguinibus,
* & contaminata est in operibus eo- 39
rum: & fornicati sunt in adinuentio-
nibus suis.
* Et iratus est furore Dominus in 40
populum suum: & abominatus est he-
reditatem suam.
* Et tradidit eos in manus gentiũ: & 41
dominati sunt eorum qui oderũt eos.
* Et tribulauerunt eos inimici eo- 42
rum, & humiliati sunt sub manibus
eorum: * sæpè liberauit eos. 43
Ipsi autem exacerbauerunt eum in
consilio suo : & humiliati sunt in ini-
quitatibus suis.
* Et vidit cùm tribularentur:& au- 44
diuit orationem eorum.
|| *Deut. 30.a.1.* * || Et memor fuit testamenti sui: 45
& pœnituit eum secundùm multitu- G
dinem misericordiæ suæ.
* Et dedit eos in misericordias in 46
conspectu omnium qui ceperant eos.
* Saluos nos fac Dñe Deus noster: 47
& congrega nos de Nationibus:
Vt confiteamur nomini sancto tuo:
& gloriemur in laude tua.
* Benedictus Dominus Deus Israël 48
à sæculo & vsque in sæculum: & dicet
omnis populus : Fiat, fiat.
Alleluia. (*Iudith* 13.21.)

C V I.

CONfitemini Domino quoniam bo- 1
nus : quoniam in sæculum miseri- A
cordia eius.
* Dicant qui redempti sunt à Do- 2
mino, quos redemit de manu inimici:
& de regionibus congregauit eos.
* A solis ortu, & occasu: ab aqui- 3
lone, & mari.
* Errauerunt in solitudine in ina- 4
quoso : viam ciuitatis habitaculi non
inuenerunt.
* Esurientes,& sitientes:anima eo- 5
rum in ipsis defecit.
* Et clamauerunt ad Dominum cùm 6
tribularentur: & de necessitatibus eo-
rum eripuit eos.
* Et deduxit eos in viam rectam: 7
vt irent in ciuitatem habitationis.
* Confiteantur Dño misericordiæ 8
eius: & mirabilia eius filiis hominum.
* Quia satiauit animam inanem : & 9
animam esurientem satiauit bonis.
10 * Sedentes in tenebris, & vmbra
mortis : vinctos in mendicitate , &
ferro.
11 * Quia exacerbauerunt eloquia Dei:
& consilium Altissimi irritauerunt.
12 * Et humiliatum est in laboribus cor
eorum: infirmati sunt,nec fuit qui ad-
iuuaret.
13 * Et clamauerunt ad Dominum cùm
B tribularentur:& de necessitatibus eo-
rum liberauit eos.
14 * Et eduxit eos de tenebris, & vm-
bra mortis: & vincula eorũ disrupit.
15 * Confiteantur Dño misericordiæ
eius: & mirabilia eius filiis hominum.
16 * Quia contriuit portas æreas: &
vectes ferreos confregit.
17 * Suscepit eos de via iniquitatis
eorum : propter iniustitias enim suas
humiliati sunt.
18 * Omnem escam abominata est a-
nima eorum : & appropinquauerunt
vsque ad portas mortis.
19 * Et clamauerunt ad Dominum cùm
tribularentur: & de necessitatibus eo-
rum liberauit eos.
20 *Misit verbum suum,& sanauit eos:
& eripuit eos de interitionibus eo-
rum.
21 *Cõfiteantur Domino misericordiæ
C eius: & mirabilia eius filiis hominum:
22 * Et sacrificent sacrificium laudis: &
annuntient opera eius in exultatione.
23 * Qui descendunt mare in naui-
bus, facientes operationem in aquis
multis.
24 * Ipsi viderunt opera Domini, &
mirabilia eius in profundo.
25 * Dixit, & stetit spiritus procellæ:
& exaltati sunt fluctus eius.
26 * Ascendunt vsque ad cælos, & de-
scendunt vsque ad abyssos: anima eo-
rum in malis tabescebat.
27 * Turbati sunt, & moti sunt sicut e-
brius: & omnis sapientia eorum de-
uorata est.
28 * Et clamauerunt ad Dominum cùm
tribularentur, & de necessitatibus eo-
rum eduxit eos.
29 * Et statuit procellam eius in auram:
& siluerunt fluctus eius.
30 * Et lætati sunt quia siluerunt: &
deduxit eos in portum voluntatis eo-
rum.
31 * Confiteantur Domino misericor-
diæ eius: & mirabilia eius filiis homi-
num.
32 * Et exaltent eum in ecclesia plebis:
& in cathedra seniorum laudent eum.
33 * Posuit flumina in desertum, &
exitus aquarum in sitim;
34 *Terram fructiferam in salsuginem,
D à malitia inhabitantium in ea.

* Posuit desertum in stagna aqua- 35
rum: & terram sine aqua in exitus a-
quarum.
* Et collocauit illic esurientes: & 36
constituerunt ciuitatem habitationis.
* Et seminauerunt agros, & plan- 37
tauerunt vineas: & fecerunt fructum
natiuitatis.
* Et benedixit eis, & multiplicati 38
sunt nimis: & iumenta eorum non
minorauit.
* Et pauci facti sunt: & vexati sunt 39
à tribulatione malorum, & dolore.
* Effusa est contemptio super prin- 40
cipes: & errare fecit eos in inuio, &
non in via.
* Et adiuuit pauperem de inopia: 41
& posuit sicut oues familias.
‖ Num. 22.a.19. * ‖ Videbunt recti, & lætabuntur: & 42
omnis iniquitas oppilabit os suum.
* Quis sapiens & custodiet hæc? & 43
intelliget misericordias Domini?

Canticum Psalmi ipsi Dauid. 1
(Sup. 56. 8.) CVII.

Paratum cor meum Deus, paratum 2
cor meum: cantabo, & psallam in A
gloria mea.
* Exurge gloria mea, exurge psalte- 3
rium, & cithara: exurgam diluculo.
* Confitebor tibi in populis Dñe: 4
& psallam tibi in nationibus.
* Quia magna est super cælos mi- 5
sericordia tua: & vsque ad nubes ve-
ritas tua.
* Exaltare super cælos Deus, & su- 6
per omnem terram gloria tua: * vt li- 7
berentur dilecti tui,
Saluum fac dextera tua, & exaudi
me: * Deus locutus est in sancto suo: 8
Exultabo, & diuidam Sichimam, & B
conuallem tabernaculorum dimetiar.
* Meus est Galaad, & meus est Ma- 9
nasses: & Ephraim susceptio capitis
mei.
Iuda rex meus: * Moab lebes spei 10
meæ.
In Idumæam extendam calceamen-
tum meum: mihi alienigenæ amici
facti sunt.
* Quis deducet me in ciuitatem 11
munitam? quis deducet me vsque in
Idumæam?
* Nonne tu Deus, qui repulisti nos, 12
& non exibis Deus in virtutibus no-
stris?
* Da nobis auxilium de tribulatio- 13
ne: quia vana salus hominis.
* In Deo faciemus virtutem: & ipse 14
ad nihilum deducet inimicos nostros.

In finem, Psalmus Dauid. 1
CVIII.

Deus laudem meam ne tacueris: 2
quia os peccatoris, & os dolosi A
super me apertum est.
3 * Locuti sunt aduersum me lingua
dolosa, & sermonibus odij circum-
dederunt me: & expugnauerunt me
gratis.
4 * Pro eo vt me diligerent, detrahe-
bant mihi: ego autem orabam.
5 * Et posuerunt aduersum me mala
pro bonis: & odium pro dilectione
mea.
6 * Constitue super eum peccatorem:
& diabolus stet à dextris eius.
7 * Cùm iudicatur, exeat condemna-
tus: & oratio eius fiat in peccatum.
8 * Fiant dies eius pauci: & episco-
patum eius accipiat alter.
9 * Fiant filij eius orphani: & vxor
eius vidua.
10 * Nutantes transferantur filij eius,
B & mendicent: & eiiciantur de habita-
tionibus suis.
11 * Scrutetur fœnerator omnem sub-
stantiam eius: & diripiant alieni la-
bores eius.
12 * Non sit illi adiutor: nec sit qui
misereatur pupillis eius.
13 * Fiant nati eius in interitum: in ge-
neratione vna deleatur nomen eius.
14 * In memoriam redeat iniquitas
patrum eius in conspectu Domini:
& peccatum matris eius non dclea-
tur.
15 * Fiant contra Dominum semper,
& dispereat de terra memoria eorum:
16 * pro eo quòd non est recordatus fa-
cere misericordiam.
17 * Et persecutus est hominem ino-
pem, & mendicum, & compunctum
corde mortificare.
18 * Et dilexit maledictionem, & ve-
C niet ei: & noluit benedictionem, &
elongabitur ab eo.
Et induit maledictionem sicut ve-
stimentum, & intrauit sicut aqua in
interiora eius, & sicut oleum in ossi-
bus eius.
19 * Fiat ei sicut vestimentum, quo
operitur: & sicut zona, qua semper
præcingitur.
20 * Hoc opus eorum, qui detrahunt
mihi apud Dominum: & qui loquun-
tur mala aduersus animam meam.
21 * Et tu Domine, Domine, fac me-
cum propter nomen tuum: quia sua-
uis est misericordia tua.
22 Libera me, * quia egenus & pau-
per ego sum: & cor meum conturba-
tum est intra me.
23 * Sicut vmbra cùm declinat, ablatus
sum: & excussus sum sicut locustæ.
24 * Genua mea infirmata sunt à ieiu-
nio: & caro mea immutata est pro-
pter oleum.

* Et ego factus sum opprobrium 25
illis: viderunt me, & mouerunt ca- D
pita sua.
* Adiuua me Domine Deus meus: 26
saluum me fac secundùm misericor-
diam tuam.
* Et sciant quia manus tua hæc: & 27
tu Domine fecisti eam.
* Maledicent illi, & tu benedices: 28
qui insurgunt in me, confundantur:
seruus autem tuus lætabitur.
* Induantur qui detrahunt mihi, pu- 29
dore: & operiantur sicut diploide con-
fusione sua.
* Confitebor Domino nimis in ore 30
meo: & in medio multorum laudabo
eum.
* Quia astitit à dextris pauperis, vt 31
saluam faceret à persequentibus ani-
mam meam.

Psalmus David. CIX. 1

Math. 22.d.42 Dixit Dominus Domino meo: Se- A
de à dextris meis:
‖ 1. Cor. 15.d.25. ‖ Donec ponam inimicos tuos, sca-
bellum pedum tuorum.
Heb. 1.d 13. & 10 c.13. * Virgam virtutis tuæ emittet Do- 2
minus ex Sion: dominare in medio
inimicorum tuorum.
* Tecum principium in die virtutis 3
tuæ in splendoribus sanctorum: ex
vtero ante luciferum genui te.
‖ Heb. 5. b. & 7 c.17. * ‖ Iurauit Dominus, & non pœnite- 4
bit eum: Tu es sacerdos in æternum B
secundùm ordinem Melchisedech.
Ioan. 12 e.34. * Dominus à dextris tuis, confre- 5
git in die iræ suæ reges.
* Iudicabit in nationibus, implebit 6
ruinas: conquassabit capita in terra
multorum.
* De torrente in via bibet: propterea 7
exaltabit caput.

Alleluia. CX.

Confitebor tibi Domine in toto 1
corde meo; in consilio iustorum, A
& congregatione.
* Magna opera Domini: exquisita in 2
omnes voluntates eius.
* Confessio & magnificentia opus 3
eius: & iustitia eius manet in sæculum
sæculi.
* Memoriam fecit mirabilium suo- 4
rum, misericors & miserator Domi-
nus: * escam dedit timentibus se. 5
Memor erit in sæculum testamen-
ti sui: * virtutem operum suorum an- 6
nuntiabit populo suo.
* Vt det illis hereditatem gentium: 7
opera manuum eius, veritas & iudi- B
cium.
* Fidelia omnia mandata eius: con- 8
firmata in sæculum sæculi, facta in
veritate & æquitate.
* Redemptionem misit populo suo: 9
mandauit in æternum testamentum
suum.
Sanctum, & terribile nomen eius:
10 * ‖ initium sapientiæ timor Domini. *‖ Prov. 1 a 7. & 9.c.17. Eccl. 1. b.16.*
Intellectus bonus omnibus facien-
tibus eum: laudatio eius manet in sæ-
culum sæculi.

Alleluia, Reuersionis Aggæi, & Zachariæ. CXI.

1 A Beatus vir, qui timet Dominum: in
mandatis eius volet nimis.
2 * Potens in terra erit semen eius:
generatio rectorum benedicetur.
3 * Gloria, & diuitiæ in domo eius: &
iustitia eius manet in sæculum sæculi.
4 * Exortum est in tenebris lumen re-
ctis: misericors, & miserator, & iustus.
5 * Iucundus homo qui miseretur &
B commodat, disponet sermones suos
6 in iudicio: * quia in æternum non
commouebitur.
7 * In memoria æterna erit iustus: ab
auditione mala non timebit.
Paratum cor eius sperare in Domi-
8 no, * confirmatum est cor eius: non
commouebitur donec despiciat ini-
micos suos.
9 * Dispersit, dedit pauperibus: iustitia
eius manet in sæculum sæculi, cornu
eius exaltabitur in gloria.
10 * Peccator videbit, & irascetur, den-
tibus suis fremet & tabescet: deside-
rium peccatorum peribit.

Alleluia. CXII.

1 A Laudate pueri Dominum: laudate
nomen Domini.
2 * Sit nomen Domini benedictum,
ex hoc nunc, & vsque in sæculum.
3 * A solis ortu vsque ad occasum,
laudabile nomen Domini.
4 * ‖ Excelsus super omnes gentes Do- *‖ Malac. 1. c.11.*
minus, & super cælos gloria eius.
5 * Quis sicut Dominus Deus noster,
6 qui in altis habitat, * & humilia respi-
cit in cælo & in terra?
7 * Suscitans à terra inopem, & de
B stercore erigens pauperem:
8 * Vt collocet eum cum principibus,
cum principibus populi sui.
9 * Qui habitare facit sterilem in do-
mo, matrem filiorum lætantem.

Alleluia. CXIII.

1 In exitu Israël de Ægypto, domus *Exod. 13 a.3.*
A Iacob de populo barbaro:
2 * Facta est Iudæa sanctificatio eius,
Israël potestas eius.
3 * Mare vidit, & fugit: Iordanis con-
uersus est retrorsum.
4 * Montes exultauerunt vt arietes: &
colles sicut agni ouium.
5 * Quid est tibi mare quòd fugisti: &
tu Iordanis, quia conuersus es retror-
sum?

* Mon-

* Montes exultaſtis ſicut arietes, & 6
colles ſicut agni ouium.
* A facie Domini mota eſt terra, à 7
facie Dei Iacob.
* Qui conuertit petram in ſtagna a- 8
quarum, & rupem in fontes aquarum.
* NON NOBIS DOMINE, NON NO- 1
BIS; ſed nomini tuo da gloriam. B
* Super miſericordia tua, & veritate 2
tua: nequando dicant Gentes: Vbi eſt
Deus eorum?
* Deus autem noſter in cælo: omnia 3
quæcumque voluit, fecit.
‖ Inf. 134.c.15. * ‖ Simulachra gentium argentum 4
& aurum, opera manuum hominum.
‖ Sap.15. d.25. * ‖ Os habent, & non loquentur: 5
oculos habent, & non videbunt.
* Aures habent, & non audient: 6
nares habent, & non odorabunt.
* Manus habent, & non palpabunt: 7
pedes habent, & nõ ambulabunt: non
clamabunt in gutture ſuo.
* Similes illis fiant qui faciunt ea: & 8
omnes qui confidunt in eis.
* Domus Iſraël ſperauit in Domino: 9
adiutor eorum & protector eorum C
eſt.
* Domus Aaron ſperauit in Domino: 10
adiutor eorum & protector eorũ eſt.
* Qui timent Dominum, ſperauerunt 11
in Domino: adiutor eorum & prote-
ctor eorum eſt.
* Dominus memor fuit noſtri: & 12
benedixit nobis.
Benedixit domui Iſraël: benedixit
domui Aaron.
* Benedixit omnibus, qui timent 13
Dominum, puſillis cum maioribus.
* Adiiciat Dominus ſuper vos; ſuper 14
vos, & ſuper filios veſtros.
* Benedicti vos à Domino, qui fecit 15
cælum, & terram. D
* Cælum cæli Domino: terram au- 16
tem dedit filiis hominum.
‖ Baruc. 2.d.17. * ‖ Non mortui laudabunt te Domi- 17
ne: neque omnes, qui deſcendunt in
infernum.
* Sed nos qui viuimus, benedici- 18
mus Domino, ex hoc nunc & vſque in
ſæculum.

Alleluia. CXIV.

DIlexi, quoniam exaudiet Domi- 1
nus vocem orationis meæ. A
* Quia inclinauit aurem ſuam mi- 2
hi: & in diebus meis inuocabo.
* Circumdederunt me dolores mor- 3
tis: & pericula inferni inuenerunt
me.
Tribulationem & dolorem inueni:
* & nomen Domini inuocaui. 4
O Domine libera animam meam:
* miſericors Dominus, & iuſtus, & 5
Deus noſter miſeretur. B

6 * Cuſtodiens paruulos Dominus:
humiliatus ſum, & liberauit me.
7 * Conuertere anima mea in requiem
tuam: quia Dominus benefecit tibi.
8 * Quia eripuit animam meam de
morte, oculos meos à lacrymis, pedes
meos à lapſu.
9 * Placebo Domino in regione vi-
uorum.

Alleluia. CXV.

10 A CRedidi, propter quod locutus ſum: ego autem humiliatus ſum 2. Cor.4. c.13.
nimis. Rom.3. a.4.
11 * Ego dixi in exceſſu meo: Omnis
homo mendax.
12 * Quid retribuam Domino, pro om-
nibus, quæ retribuit mihi?
13 * Calicem ſalutaris accipiam: & no-
men Domini inuocabo.
14 * Vota mea Domino reddam co-
15 ram omni populo eius: * pretioſa in
conſpectu Domini mors Sanctorum
eius.
16 * O Domine quia ego ſeruus tuus:
B ego ſeruus tuus, & filius ancillæ tuæ.
17 Dirupiſti vincula mea: * tibi ſacrifi-
cabo hoſtiam laudis, & nomen Domi-
ni inuocabo.
18 * Vota mea Domino reddam in
19 conſpectu omnis populi eius; * in a-
triis domus Domini, in medio tui Ie-
ruſalem.

Alleluia. CXVI.

1 LAudate Dominum omnes Gentes: Rom.15. c.11.
laudate eum omnes populi:
2 * Quoniam confirmata eſt ſuper nos
miſericordia eius: ‖ & veritas Domini ‖ Ioan. 12.e.34.
manet in æternum.

Alleluia. CXVII.

1 A COnfitemini Domino quoniam bo-
nus: quoniam in ſæculum miſeri-
cordia eius.
2 * Dicat nunc Iſraël quoniam bo-
nus: quoniam in ſæculum miſericor-
dia eius.
3 * Dicat nunc domus Aaron: quo-
niam in ſæculum miſericordia eius.
4 * Dicant nunc qui timent Domi-
num: quoniam in ſæculum miſericor-
dia eius.
5 * De tribulatione inuocaui Dominũ:
& exaudiuit me in latitudine Domin'.
6 * Dominus mihi adiutor: non time-
bo quid faciat mihi homo.
7 * ‖ Dominus mihi adiutor: & ego de- ‖ Heb.13. c.6.
ſpiciam inimicos meos.
8 * Bonum eſt confidere in Domino,
B quàm confidere in homine:
9 * Bonum eſt ſperare in Domino,
quàm ſperare in principibus.
10 * Omnes gentes circuierunt me: &
in nomine Domini quia vltus ſum in
eos.

* Circumdantes circumdederunt 11
me: & in nomine Domini quia vltus
sum in eos.
* Circumdederunt me sicut apes, 12
& exarserunt sicut ignis in spinis: &
in nomine Domini quia vltus sum
in eos.
* Impulsus euersus sum vt caderem: 13
& Dominus suscepit me.
§ Exod. 15.a.2. * || Fortitudo mea, & laus mea Do- 14
minus: & factus est mihi in salutem. C
* Vox exultationis & salutis, in ta- 15
bernaculis iustorum.
* Dextera Domini fecit virtutem: 16
dextera Domini exaltauit me, dexte-
ra Domini fecit virtutem.
* Non moriar, sed viuam: & narra- 17
bo opera Domini.
* Castigans castigauit me Domi- 18
nus: & morti non tradidit me.
* Aperite mihi portas iustitiæ, in- 19
gressus in eas confitebor Domino:
* hæc porta Domini, iusti intrabunt 20
in eam.
* Confitebor tibi quoniam exau- 21
disti me: & factus es mihi in salutem.
§ Math. 21.a.42. Luce 20.c.17. Actor. 4.b.11. Rom. 9. g.33. 1.Pet.2. a.7. Isaie 28.d.16 * || Lapidem, quem reprobauerunt 22
ædificantes, hic factus est in caput
anguli.
* A Domino factum est istud: & est 23
mirabile in oculis nostris.
* Hæc est dies, quam fecit Domi- 24
nus: exultemus, & lætemur in ea. D
* O Domine saluum me fac, ô Do- 25
mine benè prosperare: * benedictus 26
qui venit in nomine Domini.
Benediximus vobis de domo Do-
mini: * Deus Dominus, & illuxit no- 27
bis.
Constituite diem sollemnem in con-
densis, vsque ad cornu altaris.
*Deus meus es tu, & confitebor tibi: 28
Deus meus es tu, & exaltabo te.
Confitebor tibi quoniam exaudisti
me: & factus es mihi in salutem.
* Confitemini Domino quoniam 29
bonus: quoniam in sæculum miseri-
cordia eius.

Alleluia. CXVIII.

ALEPH.

Beati immaculati in via: qui am- 1
bulant in lege Domini. A
* Beati, qui scrutantur testimonia 2
eius: in toto corde exquirunt eum.
* Non enim qui operantur iniqui- 3
tatem, in viis eius ambulauerunt.
* Tu mandasti mandata tua custo- 4
diri nimis.
* Vtinam dirigantur viæ meæ, ad 5
custodiendas iustificationes tuas.
* Tunc non confundar, cùm per- 6
spexero in omnibus mandatis tuis.
* Confitebor tibi in directione 7
cordis, in eo quòd didici iudicia iu-
stitiæ tuæ.
8 * Iustificationes tuas custodiam:
non me derelinquas vsquequaque.

BETH.

9 * In quo corrigit adolescentior
B viam suam? in custodiendo sermones
tuos.
10 * In toto corde meo exquisiui te:
ne repellas meà mandatis tuis.
11 * In corde meo abscondi eloquia
tua: vt non peccem tibi.
12 * Benedictus es Domine: doce me
iustificationes tuas.
13 * In labiis meis, pronuntiaui om-
nia iudicia oris tui.
14 *In via testimoniorum tuorum dele-
ctatus sum, sicut in omnibus diuitiis.
15 * In mandatis tuis exercebor: &
considerabo vias tuas.
16 * In iustificationibus tuis medita-
bor: non obliuiscar sermones tuos.

GIMEL.

17 * Retribue seruo tuo, viuifica me:
C & custodiam sermones tuos.
18 * Reuela oculos meos: & conside-
rabo mirabilia de lege tua.
19 * Incola ego sum in terra: non ab-
scondas à me mandata tua.
20 * Concupiuit anima mea desiderare
iustificationes tuas, in omni tempore.
21 * Increpasti superbos: maledicti qui
declinant à mandatis tuis.
22 * Aufer à me opprobrium, & con-
temptum: quia testimonia tua exqui-
siui.
23 * Etenim sederunt principes, & ad-
uersum me loquebantur: seruus au-
tem tuus exercebatur in iustificatio-
nibus tuis.
24 * Nam & testimonia tua meditatio
mea est: & consilium meum iustifica-
tiones tuæ.

DALETH.

25 * Adhæsit pauimento anima mea:
D viuifica me secundùm verbum tuum.
26 * Vias meas enuntiaui, & exaudisti
me: doce me iustificationes tuas.
27 * Viam iustificationum tuarum in-
strue me: & exercebor in mirabilibus
tuis.
28 * Dormitauit anima mea præ tæ-
dio: confirma me in verbis tuis.
29 * Viam iniquitatis amoue à me: &
de lege tua miserere mei.
30 * Viam veritatis elegi: iudicia tua
non sum oblitus.
31 * Adhæsi testimoniis tuis Domine:
noli me confundere.
32 * Viam mandatorum tuorum cucur-
ri, cùm dilatasti cor meum.

HE.

33 * Legem pone mihi Domine viam
iusti-

iuſtificationum tuarum : & exquiram E
eam ſemper.
* Da mihi intellectum, & ſcrutabor 34
bor legem tuam : & cuſtodiam illam
in toto corde meo.
* Deduc me in ſemitam mandato- 35
rum tuorum:quia ipſam volui.
* Inclina cor meum in teſtimonia 36
tua,& non in auaritiam.
* Auerte oculos meos ne videant 37
vanitatem:in via tua viuifica me.
* Statue ſeruo tuo eloquium tuum, 38
in timore tuo.
* Amputa opprobrium meum, 39
quod ſuſpicatus ſum: quia iudicia tua
iucunda.
* Ecce concupiui mandata tua:in 40
æquitate tua viuifica me.

VAV.

* Et veniat ſuper me miſericordia 41
tua Domine : ſalutare tuum ſecun- F
dùm eloquium tuum.
* Et reſpondebo exprobrantibus 42
mihi verbum : quia ſperaui in ſermo-
nibus tuis.
* Et ne auferas de ore meo ver- 43
bum veritatis vſquequaque : quia in
iudiciis tuis ſuperſperaui.
* Et cuſtodiam legem tuam ſemper, 44
in ſæculum & in ſæculum ſæculi.
* Et ambulabam in latitudine:quia 45
mandata tua exquiſiui.
* Et loquebar in teſtimoniis tuis in 46
conſpectu regũ:& non confundebar.
* Et meditabar in mandatis tuis, 47
quæ dilexi.
* Et leuaui manus meas ad manda- 48
ta tua,quæ dilexi : & exercebar in iu-
ſtificationibus tuis.

ZAIN.

* Memor eſto verbi tui ſeruo tuo, 49
in quo mihi ſpem dediſti. G
* Hæc me conſolata eſt in humili- 50
tate mea : quia eloquium tuum viui-
ficauit me.
* Superbi iniquè agebant vſquequa- 51
que:à lege autem tua non declinaui.
* Memor fui iudiciorum tuorum à 52
ſæculo Domine:& conſolatus ſum.
* Defectio tenuit me,pro peccato- 53
ribus derelinquentibus legem tuam.
* Cantabiles mihi erant iuſtificatio- 54
nes tuę,in loco peregrinationis meę.
* Memor fui nocte nominis tui 55
Domine:& cuſtodiui legem tuam.
* Hæc facta eſt mihi:quia iuſtifica- 56
tiones tuas exquiſiui.

HETH.

* Portio mea Domine,dixi,cuſto- 57
dire legem tuam. H
* Deprecatus ſum faciem tuam in 58
toto corde meo:miſerere mei ſecun-
dùm eloquium tuum.

59 * Cogitaui vias meas : & conuerti
pedes meos in teſtimonia tua.
60 * Paratus ſum, & non ſum turba-
tus:vt cuſtodiam mandata tua.
61 * Funes peccatorum circũplexi ſunt
me:& legem tuam non ſum oblitus.
62 * Media nocte ſurgebam ad confi-
tendum tibi, ſuper iudicia iuſtifica-
tionis tuæ.
63 * Particeps ego ſum omnium ti-
mentium te, & cuſtodientium man-
data tua.
64 * Miſericordia tua Domine plena eſt
terra:iuſtificationes tuas doce me.

THETH.

65 * Bonitatem feciſti cum ſeruo tuo
I Domine,ſecundùm verbum tuum.
66 * Bonitatem, & diſciplinam, &
ſcientiam doce me : quia mandatis
tuis credidi.
67 * Priuſquã humiliarer ego deliqui:
propterea eloquium tuum cuſtodiui.
68 * Bonus es tu : & in bonitate tua
doce me iuſtificationes tuas.
69 * Multiplicata eſt ſuper me iniqui-
tas ſuperborum : ego autem in toto
corde meo ſcrutabor mandata tua.
70 * Coagulatũ eſt ſicut lac cor eorum:
ego verò legem tuam meditatus ſum.
71 * Bonum mihi quia humiliaſti me:
vt diſcam iuſtificationes tuas.
72 * Bonum mihi lex oris tui, ſuper
millia auri & argenti.

IOD.

73 * Manus tuæ fecerunt me, & plaſ-
K mauerunt me:da mihi intellectum,&
diſcam mandata tua.
74 * Qui timent te videbunt me, &
lætabuntur : quia in verba tua ſuper-
ſperaui.
75 * Cognoui Domine quia æquitas
iudicia tua : & in veritate tua humi-
liaſti me.
76 * Fiat miſericordia tua vt conſo-
letur me, ſecundùm eloquium tuum
ſeruo tuo.
77 * Veniant mihi miſerationes tuæ,
& viuam : quia lex tua meditatio
mea eſt.
78 * Confundantur ſuperbi, quia in-
iuſtè iniquitatem fecerũt in me : ego
autem exercebor in mandatis tuis.
79 * Conuertantur mihi timentes te,
& qui nouerunt teſtimonia tua.
80 * Fiat cor meum immaculatum in
iuſtificationibus tuis, vt non con-
fundar.

CAPH.

81 * Defecit in ſalutare tuum anima
L mea : & in verbũ tuum ſuperſperaui.
82 * Defecerunt oculi mei in eloquium
tuum, dicentes : Quando conſolabe-
ris me?

* Quia factus sum sicut vter in 83
pruina : iustificationes tuas non sum
oblitus.
* Quot sunt dies serui tui : quan- 84
do facies de persequentibus me iu-
dicium?
* Narrauerunt mihi iniqui fabula- 85
tiones:sed non vt lex tua.
* Omnia mandata tua veritas : ini- 86
què persecuti sunt me,adiuua me.
* Paulominùs consummauerunt 87
me in terra : ego autem non dereli-
qui mandata tua.
* Secundùm misericordiam tuam 88
viuifica me : & custodiam testimonia
oris tui.

LAMED.

* In æternum Domine, verbum 89
tuum permanet in cælo. M
* In generationem & generatio- 90
nem veritas tua : fundasti terram, &
permanet.
* Ordinatione tua perseuerat dies: 91
quoniam omnia seruiunt tibi.
* Nisi quòd lex tua meditatio mea 92
est : tunc fortè periissem in humili-
tate mea.
* In æternum non obliuiscar iusti- 93
ficationes tuas : quia in ipsis viuifica-
sti me.
* Tuus sum ego, saluum me fac: 94
quoniam iustificationes tuas exqui-
siui.
* Me expectauerunt peccatores vt 95
perderent me : testimonia tua intel-
lexi.
* Omnis consummationis vidi fi- 96
nem : latum mandatum tuum nimis.

MEM.

* Quomodo dilexi legem tuam Do- 97
mine? tota die meditatio mea est. N
* Super inimicos meos prudentem 98
me fecisti mandato tuo:quia in æter-
num mihi est.
* Super omnes docentes me intel- 99
lexi : quia testimonia tua meditatio
mea est.
* Super senes intellexi : quia man- 100
data tua quæsiui.
* Ab omni via mala prohibui pe- 101
des meos:vt custodiam verba tua.
* A iudiciis tuis non declinaui: 102
quia tu legem posuisti mihi.
* Quàm dulcia faucibus meis elo- 103
quia tua,super mel ori meo!
* A mandatis tuis intellexi : pro- 104
pterea odiui omnē viam iniquitatis.

NVN.

* Lucerna pedibus meis verbum 105
tuum,& lumen semitis meis. O
* Iuraui, & statui custodire iudi- 106
cia iustitiæ tuæ.
* Humiliatus sum vsquequaque 107
Domine : viuifica me secundùm ver-
bum tuum.
108 * Voluntaria oris mei beneplacita
fac Domine : & iudicia tua doce me.
109 * Anima mea in manibus meis
semper : & legem tuam non sum
oblitus.
110 * Posuerunt peccatores laqueum
mihi:& de mandatis tuis non erraui.
111 * Hereditate acquisiui testimonia
tua in æternum : quia exultatio cor-
dis mei sunt.
112 * Inclinaui cor meum ad faciendas
iustificationes tuas in æternum, pro-
pter retributionem.

SAMECH.

113 * Iniquos odio habui : & legem
P tuam dilexi.
114 * Adiutor,& susceptor meus es tu:
& in verbum tuum supersperaui.
115 * Declinate à me maligni:& scru-
tabor mandata Dei mei.
116 * Suscipe me secundùm eloquium
tuum, & viuam : & non confundas
me ab expectatione mea.
117 * Adiuua me, & saluus ero : &
meditabor in iustificationibus tuis
semper.
118 * Spreuisti omnes discedentes à
iudiciis tuis : quia iniusta cogitatio
eorum.
119 * Præuaricantes reputaui omnes
peccatores terræ : ideò dilexi testi-
monia tua.
120 * Confige timore tuo carnes meas:
à iudiciis enim tuis timui.

AIN.

121 * Feci iudicium & iustitiam : non
Q tradas me calumniantibus me.
122 * Suscipe seruum tuum in bonum:
non calumnientur me superbi.
123 * Oculi mei defecerunt in salutare
tuum : & in eloquium iustitiæ tuæ.
124 * Fac cum seruo tuo secundùm
misericordiam tuam : & iustificatio-
nes tuas doce me.
125 * Seruus tuus sum ego : da mihi in-
tellectum, vt sciam testimonia tua.
126 * Tempus faciendi Domine : dissi-
pauerunt legem tuam.
127 * Ideò dilexi mandata tua super au-
rum & topazion.
128 * Propterea ad omnia mandata
tua dirigebar:omnem viam iniquam
odio habui.

PHE.

129 * Mirabilia testimonia tua : ideò
R scrutata est ea anima mea.
130 * Declaratio sermonum tuorum il-
luminat:& intellectum dat paruulis.
131 * Os meum aperui, & attraxi spi-
ritum : quia mandata tua deside-
rabam.

* Aſpice in me, & miſerere mei, 132
ſecundùm iudicium diligentium nomen tuum.
* Greſſus meos dirige ſecundùm 133
eloquium tuum: & non dominetur mei omnis iniuſtitia.
* Redime me à calumniis homi- 134
num: vt cuſtodiam mandata tua.
* Faciem tuam illumina ſuper ſer- 135
uum tuum: & doce me iuſtificationes tuas.
* Exitus aquarum deduxerunt ocu- 136
li mei: quia non cuſtodierunt legem tuam.

SADE.

* Iuſtus es Domine: & rectum iu- 137
dicium tuum. S
* Mandaſti iuſtitiam teſtimonia 138
tua: & veritatem tuam nimis.
* Tabeſcere me fecit zelus meus: 139
quia obliti ſunt verba tua inimici mei.
* Ignitum eloquium tuum vehe- 140
menter:& ſeruus tuus dilexit illud.
* Adoleſcentulus ſum ego,& con- 141
temptus: iuſtificationes tuas non ſum oblitus.
* Iuſtitia tua,iuſtitia in æternum: 142
& lex tua veritas.
* Tribulatio & anguſtia inuene- 143
runt me: mandata tua meditatio mea eſt.
* Æquitas teſtimonia tua in æter- 144
num: intellectum da mihi, & viuam.

COPH.

* Clamaui in toto corde meo, ex- 145
audi me Domine:iuſtificationes tuas T
requiram.
* Clamaui ad te,ſaluum me fac:vt 146
cuſtodiam mandata tua.
* Præueni in maturitate, & clama- 147
ui: quia in verba tua ſuperſperaui.
* Præuenerunt oculi mei ad te di- 148
luculo: vt meditarer eloquia tua.
* Vocem meam audi ſecundùm 149
miſericordiam tuam Domine: & ſecundùm iudicium tuum viuifica me.
* Appropinquauerunt perſequen- 150
tes me iniquitati: à lege autem tua longè facti ſunt.
* Propè es tu Domine: & omnes 151
viæ tuæ veritas.
* Initio cognoui de teſtimoniis 152
tuis: quia in æternum fundaſti ea.

RES.

* Vide humilitatem meam,& eri- 153
pe me: quia legem tuam non ſum V
oblitus.
* Iudica iudicium meum, & re- 154
dime me: propter eloquium tuum viuifica me,
* Longè à peccatoribus ſalus: 155
quia iuſtificationes tuas non exquiſierunt.
156 * Miſericordiæ tuæ multæ Domine: ſecundùm iudicium tuum viuifica me.
157 * Multi qui perſequuntur me, & tribulant me: à teſtimoniis tuis non declinaui.
158 * Vidi prænaricantes, & tabeſcebam: quia eloquia tua non cuſtodierunt.
159 * Vide quoniam mandata tua dilexi Domine: in miſericordia tua viuifica me.
160 * Principium verborum tuorum, veritas: in æternum omnia iudicia iuſtitiæ tuæ.

SIN.

161 * Principes perſecuti ſunt me gra-
X tis: & à verbis tuis formidauit cor meum.
162 * Lætabor ego ſuper eloquia tua: ſicut qui inuenit ſpolia multa.
163 * Iniquitatem odio habui, & abominatus ſum: legem autem tuam dilexi.
164 * Septies in die laudem dixi tibi: ſuper iudicia iuſtitiæ tuæ.
165 * Pax multa diligentibus legem tuam:& non eſt illis ſcandalum.
166 * Expectabam ſalutare tuum Domine:& mandata tua dilexi.
167 * Cuſtodiuit anima mea teſtimonia tua: & dilexit ea vehementer.
168 * Seruaui mandata tua,& teſtimonia tua:quia omnes viæ meæ in conſpectu tuo.

TAV.

169 * Appropinquet deprecatio mea in
Y conſpectu tuo Domine: iuxta eloquium tuum da mihi intellectum.
170 * Intret poſtulatio mea in conſpectu tuo: ſecundùm eloquium tuum eripe me.
171 * Eructabunt labia mea hymnum, cùm docueris me iuſtificationes tuas.
172 * Pronuntiabit lingua mea eloquium tuum: quia omnia mandata tua æquitas.
173 * Fiat manus tua vt ſaluet me: quoniam mandata tua elegi.
174 * Concupiui ſalutare tuum Domine: & lex tua meditatio mea eſt.
175 * Viuet anima mea,& laudabit te: & iudicia tua adiuuabunt me.
176 * Erraui, ſicut ouis quæ periit: quære ſeruum tuum, quia mandata tua non ſum oblitus.

1 Canticum graduum.

CXIX.

A AD Dominum cùm tribularer clamaui: & exaudiuit me.

* Domine

* Domine libera animam meam à 2
labiis iniquis,& à lingua dolosa.
* Quid detur tibi, aut quid appo- 3
natur tibi ad linguam dolosam?
* Sagittæ potentis acutæ,cum car- 4
bonibus desolatoriis.
* Heu mihi, quia incolatus meus 5
prolongatus est : habitaui cum habi- B
tantibus Cedar : * multùm incola 6
fuit anima mea.
*Cum his qui oderunt pacem,eram 7
pacificus : cùm loquebar illis,impu-
gnabant me gratis.

Canticum graduum. 1

CXX.

2. Par. 20.c.17. LEuaui oculos meos in montes,
vnde veniet auxilium mihi. A
* Auxilium meum à Domino, qui 2
fecit cælum & terram.
* Non det in commotionem pedem 3
tuũ:neque dormitet qui custodit te.
* Ecce non dormitabit neque dor- 4
miet, qui custodit Israël.
* Dominus custodit te, Dominus 5
protectio tua, super manum dexte- B
ram tuam.
* Per diem sol non vret te, neque 6
luna per noctem.
* Dominus custodit te ab omni 7
malo : custodiat animam tuam Do-
minus.
* Dominus custodiat introitum 8
tuum, & exitum tuum, ex hoc nunc,
& vsque in sæculum.

Canticum graduum. 1

CXXI.

LÆtatus sum in his,quæ dicta sunt A
mihi:In domum Domini ibimus.
* Stantes erant pedes nostri, in 2
atriis tuis Ierusalem.
*Ierusalẽ,quæ ædificatur vt ciuitas: 3
cuius participatio eius in idipsum.
* Illuc enim ascenderunt tribus, 4
tribus Domini, testimonium Israël
ad confitendum nomini Domini.
* Quia illic sederunt sedes in iudi- 5
cio,sedes super domum Dauid.
* Rogate quæ ad pacem sunt Ieru- 6
salem:& abundantia diligentibus te. B
* Fiat pax in virtute tua : & abun- 7
dantia in turribus tuis.
Propter fratres meos,& proximos 8
meos,loquebar pacem de te:
* Propter domum Domini Dei no- 9
stri,quæsiui bona tibi.

Canticum graduum.

CXXII.

AD te leuaui oculos meos, qui ha- 1
bitas in cælis. A
* Ecce sicut oculi seruorum,in ma- 2
nibus dominorum suorum.
Sicut oculi ancillæ in manibus
dominæ suæ : ita oculi nostri ad Do-
minum Deum nostrum, donec mise-
reatur nostri.
3 * Miserere nostri Domine, mise-
rere nostri : quia multùm repleti su-
mus despectione:
4 * Quia multùm repleta est anima
nostra : opprobrium abundantibus,
& despectio superbis.

1 Canticum graduum.

CXXIII.

A NIsi quia Dominus erat in nobis,
2 dicat nunc Israël: * nisi quia Do-
minus erat in nobis.
Cùm exurgerent homines in nos,
3 * fortè viuos deglutissent nos:
Cùm irasceretur furor eorum in
4 nos,* forsitan aqua absorbuisset nos.
5 * Torrentem pertransiuit anima
nostra : forsitan pertransisset anima
nostra aquam intolerabilem.
6 * Benedictus Dominus,qui non de-
B dit nos in captionẽ dentibus eorum.
7 * Anima nostra sicut passer erepta
est de laqueo venantium : Laqueus
contritus est,& nos liberati sumus.
8 * Adiutorium nostrum in nomine
Domini, qui fecit cælum & terram.

1 Canticum graduum.

CXXIIII.

A QVi confidunt in Domino, sicut
mons Sion : non commouebi-
2 tur in æternum, qui habitat * in Ie-
rusalem.
Montes in circuitu eius : & Domi-
nus in circuitu populi sui, ex hoc
nunc & vsque in sæculum.
3 * Quia non relinquet Dominus
virgam peccatorum super sortem iu-
storum : vt non extendant iusti ad
iniquitatem manus suas.
4 * Benefac Domine bonis,& rectis
corde.
5 * Declinantes autem in obligatio-
nes, adducet Dominus eum operan-
tibus iniquitatem : pax super Israël.

1 Canticum graduum.

CXXV.

A IN conuertendo Dominus captiui-
tatem Sion : facti sumus sicut con-
solati:
2 * Tunc repletum est gaudio os no-
strum : & lingua nostra exultatione.
Tunc dicent inter gentes:Magnifi-
cauit Dominus facere cum eis.
3 * Magnificauit Dominus facere no-
biscum:facti sumus lætantes.
4 * Conuerte Domine captiuitatem
nostram,sicut torrens in Austro.
5 * Qui seminant in lacrymis, in
exultatione metent.
6 * Euntes ibant & flebant, mitten-
tes semina sua.
Venientes autem venient cum exul-
tatione,

tatione, portantes manipulos suos.

Canticum graduum Salomonis. 1

CXXVI.

NIsi Dominus ædificauerit do- A
mum, in vanum laborauerunt
qui ædificant eam.
Nisi Dominus custodierit ciuitatem,
frustrà vigilat qui custodit eam.
* Vanum est vobis ante lucem sur- 2
gere: surgite postquam sederitis, qui
manducatis panem doloris.
Cùm dederit dilectis suis somnum:
* ecce hereditas Domini, filij; merces, 3
fructus ventris.
* Sicut sagittæ in manu potentis: 4
ita filij excussorum.
* Beatus vir qui impleuit deside- 5
rium suum ex ipsis: non confundetur
cùm loquetur inimicis suis in porta.

Canticum graduum. 1

CXXVII.

BEati omnes, qui timent Domi- A
num, qui ambulant in viis eius.
* Labores manuum tuarum quia 2
manducabis: beatus es, & benè tibi
erit.
* Vxor tua sicut vitis abundans, in 3
lateribus domus tuæ. B
Filij tui sicut nouellæ oliuarum, in
circuitu mensæ tuæ.
* Ecce sic benedicetur homo, qui 4
timet Dominum.
* Benedicat tibi Dominus ex Sion: 5
& videas bona Ierusalem omnibus
diebus vitæ tuæ.
* Et videas filios filiorum tuorum, 6
pacem super Israël.

Canticum graduum. 1

CXXVIII.

SÆpè expugnauerunt me à iuuentu- A
te mea, dicat nunc Israël.
* Sæpè expugnauerunt me à iuuen- 2
tute mea: etenim non potuerunt
mihi.
* Supra dorsum meum fabricaue- 3
runt peccatores: prolongauerunt ini-
quitatem suam.
* Dominus iustus concidit ceruices 4
peccatorum: * confundantur & con- 5
uertantur retrorsum omnes, qui ode-
runt Sion.
* Fiant sicut fœnum tectorum: quod 6
priusquam euellatur, exaruit: B
* De quo non impleuit manum 7
suam qui metit, & sinum suum qui
manipulos colligit:
* Et non dixerunt qui præteribant: 8
Benedictio Domini super vos: benedi-
ximus vobis in nomine Domini.

Canticum graduum. 1

CXXIX.

DE profundis clamaui ad te Domi- A
ne: * Domine exaudi vocē meam. 2
Fiant aures tuæ intendentes, in
vocem deprecationis meæ.
3 * Si iniquitates obseruaueris Domi-
ne: Domine quis sustinebit?
4 * Quia apud te propitiatio est: &
propter legem tuam sustinui te Do-
mine.
Sustinuit anima mea in verbo eius:
5 * sperauit anima mea in Domino.
6 * A custodia matutina vsque ad no-
ctem, speret Israël in Domino.
7 * Quia apud Dominum misericordia:
& copiosa apud eum redemptio.
8 * Et ipse redimet Israël, ex omni-
bus iniquitatibus eius.

1 Canticum graduum Dauid.

CXXX.

A DOmine non est exaltatum cor
meū: neque elati sunt oculi mei.
Neque ambulaui in magnis: neque
in mirabilibus super me.
2 * Si non humiliter sentiebam: sed
exaltaui animam meam:
3 Sicut ablactatus est super matre sua,
ita retributio in anima mea.
4 * Speret Israël in Domino, ex hoc
nunc & vsque in sæculum.

1 Canticum graduum.

CXXXI.

A MEmento Domine Dauid, & om-
nis mansuetudinis eius:
2 * Sicut iurauit Domino, votum
vouit Deo Iacob:
3 * Si introiero in tabernaculum do-
mus meæ, si ascendero in lectum stra-
ti mei.
4 * Si dedero somnum oculis meis,
& palpebris meis dormitationem,
5 * Et requiem temporibus meis: do-
nec inueniam locum Domino, taber-
naculum Deo Iacob.
6 * Ecce audiuimus eam in Ephrata:
inuenimus eam in campis siluæ.
7 * Introibimus in tabernaculum eius:
B adorabimus in loco, vbi steterunt pe-
des eius. ‖ 2. Par.
8 * ‖ Surge Domine in requiem tuam, 6. g. 41.
tu & arca sanctificationis tuæ.
9 * Sacerdotes tui induantur iustitiam:
& sancti tui exultent.
10 * Propter Dauid seruum tuum, non
C auertas faciem Christi tui.
11 * Iurauit Dominus Dauid veritatem,
& non frustrabitur eam: ‖ de fructu ‖ 2. Reg.
ventris tui ponam super sedem tuam. 7. c. 12.
12 * Si custodierint filij tui testamen- Luc. 1.
tum meum, & testimonia mea hæc, f. 35.
quæ docebo eos: Act. 2.
Et filij eorum vsque in sæculum, c. 30.
sedebunt super sedem tuam.
13 * Quoniam elegit Dominus Sion:
D elegit eam in habitationem sibi.
14 * Hæc requies mea in sæculum sæ-
culi:

culi : hic habitabo quoniam elegi
eam.
* Viduam eius benedicens bene- 15
dicam : pauperes eius saturabo pa-
nibus.
* Sacerdotes eius induam salu- 16
tari : & sancti eius exultatione exul-
§ Luca tabunt.
1.g.69. * ‖ Illuc producam cornu Dauid, 17
Malac. parani lucernam Christo meo.
3.a.1. * Inimicos eius induā confusione: 18
super ipsum autem efflorebit sancti-
ficatio mea.

Canticum graduum Dauid. 1
CXXXII.

ECce quàm bonum, & quàm iu- A
cundum, habitare fratres in
vnum :
* Sicut vnguentum in capite, 2
quod descendit in barbam, barbam
Aaron :
Quod descendit in orā vestimenti 3
eius : * sicut ros Hermon, qui descen-
dit in montem Sion.
Quoniam illic mandauit Dominus
benedictionem, & vitam vsque in
sæculum.

Canticum graduum. 1
CXXXIII.

ECce nunc benedicite Dominum,
omnes serui Domini :
Qui statis in domo Domini, in
atriis domus Dei nostri.
* In noctibus extollite manus ve- 2
stras in sancta, & benedicite Dñm.
* Benedicat te Dominus ex Sion, 3
qui fecit cælum & terram.

Alleluia. CXXXIV. 1

LAudate nomen Domini, laudate A
serui Dominum.
* Qui statis in domo Domini, in 2
atriis domus Dei nostri.
* Laudate Dominum, quia bonus 3
Dñs : psallite nomini eius, quoniam
suaue.
* Quoniam Iacob elegit sibi Dñs, 4
Israel in possessionem sibi.
* Quia ego cognoui quòd magnus 5
est Dominus, & Deus noster præ om-
nibus diis.
* Omnia quæcumque voluit, Dñs 6
fecit in cælo, in terra, in mari, & in B
omnibus abyssis.
§ Ier.10. * ‖ Educens nubes ab extremo ter- 7
c.13. ræ : fulgura in pluuiam fecit.
Qui producit ventos de thesauris
§ Exod. suis : * ‖ qui percussit primogenita 8
12.d.29. Aegypti ab homine vsque ad pecus.
* Et misit signa & prodigia in me- 9
dio tui Aegypte : in Pharaonem, & in
omnes seruos eius.
§ Iof.12. * ‖ Qui percussit gentes multas : & 10
a.1.c.7. occidit reges fortes,

11 * ‖ Sehon regem Amorrhæorum,
& Og regem Basan, & omnia regna § Num.
Chanaan. 21.e.24.
12 * Et dedit terrā eorum hereditatem, g.33.
C hereditatem Israel populo suo.
13 * Dñe nomen tuum in æternum :
Dñe memoriale tuum in generationē
& generationem.
14 * Quia iudicabit Dominus popu-
lum suum : & in seruis suis depreca-
bitur.
15 * ‖ Simulachra Gentium argen- § Sup.
tum & aurum, opera manuum ho- 113.a.4.
minum.
16 * ‖ Os habent, & non loquentur : § Sap.15.
oculos habent, & non videbunt. d.15.
17 * Aures habent, & non audient :
D neque enim est spiritus in ore ipso-
rum.
18 * Similes illis fiant qui faciunt ea :
& omnes, qui confidunt in eis.
19 * Domus Israel benedicite Do-
mino : domus Aaron benedicite
Domino.
20 * Domus Leui benedicite Domi-
no : qui timetis Dominum, benedicite
Domino.
21 * Benedictus Dominus ex Sion,
qui habitat in Ierusalem.

1 Alleluia. CXXXV.
A

COnfitemini Domino quoniam
bonus : quoniam in æternum
misericordia eius.
2 * Confitemini Deo deorum : quo-
niam in æternum misericordia eius.
3 * Confitemini Domino domino-
rum : quoniam in æternum miseri-
cordia eius.
4 * Qui facit mirabilia magna solus :
quoniam in æternum misericordia
eius.
5 * ‖ Qui fecit cælos in intellectu : § Gen.1.
quoniam in æternum misericordia a.1.
6 eius.
* Qui firmauit terrā super aquas :
quoniam in æternum misericordia
7 eius,
* Qui fecit luminaria magna : quo-
niam in æternum misericordia eius.
8 * Solem in potestatem diei : quoniā
B in æternum misericordia eius.
9 * Lunam & stellas in potestatem
noctis : quoniam in æternum miseri-
cordia eius.
10 * ‖ Qui percussit Ægyptum cum § Exod.
primogenitis eorum : quoniam in 12.d.29.
æternum misericordia eius.
11 * ‖ Qui eduxit Israel de medio eo- § Exod.
rum : quoniam in æternum miseri- 13.d.17.
cordia eius.
12 * In manu potenti, & brachio ex-
celso : quoniam in æternum miseri-
cordia eius.

* Qui

* Qui diuisit Mare rubrum in di- 13
uisiones: quoniam in æternum mi-
sericordia eius.
‖ Exod. 14.g.28. * Et eduxit Israel per medium 14
eius: quoniam in æternum miseri-
cordia eius.
* ‖ Et excussit Pharaonem, & vir- 15
tutem eius in Mari rubro: quoniam C
in æternum misericordia eius.
* Qui traduxit populum suum per 16
desertum: quoniam in æternum mi-
sericordia eius.
* Qui percussit reges magnos: quo- 17
niam in æternum misericordia eius.
‖ Num. 21.e.24. * ‖ Et occidit reges fortes: quoniã 18
in æternum misericordia eius.
* Sehon regem Amorrhæorum: 19
quoniam in æternum misericordia
eius.
‖ Num. 21.g.33. * ‖ Et Og regem Basan: quoniam in 20
æternum misericordia eius.
‖ Ios. 13. e.7. * ‖ Et dedit terram eorum heredi- 21
tatem: quoniam in æternum miseri-
cordia eius.
* Hereditatem Israel seruo suo: 22
quoniam in æternum misericordia D
eius.
* Quia in humilitate nostra me- 23
mor fuit nostri: quoniam in æter-
num misericordia eius.
* Et redemit nos ab inimicis no- 24
stris: quoniam in æternum miseri-
cordia eius.
* Qui dat escã omni carni, quoniã 25
in æternum misericordia eius.
* Confitemini Deo cæli: quoniã in 26
æternum misericordia eius.
Confitemini Domino dominorum:
quoniam in æternum misericordia
eius.

Psalmus David, Ieremiæ.
CXXXVI.

SVper flumina Babylonis, illic se- 1
dimus & fleuimus: cùm recorda- A
remur Sion:
* In salicibus in medio eius, su- 2
spendimus organa nostra.
* Quia illic interrogauerunt nos, 3
qui captiuos duxerunt nos, verba
cantionum:
Et qui abduxerunt nos: Hymnum
cantate nobis de canticis Sion.
* Quomodo cantabimus canticum 4
Domini in terra aliena?
* Si oblitus fuero tui Ierusalem, 5
obliuioni detur dextera mea.
* Adhæreat lingua mea faucibus 6
meis, si non meminero tui: B
Si non proposuero Ierusalem, in
principio lætitiæ meæ.
* Memor esto Dñe filiorum Edom, 7
in die Ierusalem:
Qui dicunt: Exinanite, exinanite
vsque ad fundamentum in ea.
8 * Filia Babylonis misera: beatus,
qui retribuet tibi retributionẽ tuam,
quam retribuisti nobis.
9 * Beatus, qui tenebit, & allidet
paruulos tuos ad petram.

1 Ipsi David. CXXXVII.

A CONfitebor tibi Domine in toto
corde meo: quoniã audisti ver-
ba oris mei.
In conspectu angelorum psallam
2 tibi: * adorabo ad templum sanctum
tuum, & confitebor nomini tuo,
Super misericordia tua, & veritate
tua: quoniã magnificasti super omne
nomen sanctum tuum.
3 * In quacunque die inuocauero te,
exaudi me: multiplicabis in anima
mea virtutem.
4 * Confiteantur tibi Dñe omnes
reges terræ, quia audierunt omnia
verba oris tui:
5 * Et cantent in viis Dñi: quoniam
B magna est gloria Domini.
6 * Quoniam excelsus Dominus, &
humilia respicit: & alta à longè co-
gnoscit.
7 * Si ambulauero in medio tribula-
tionis, viuificabis me: & super iram
inimicorum meorum extendisti ma-
num tuam, & saluum me fecit dex-
tera tua.
8 * Dominus retribuet pro me: Dñe
misericordia tua in sæculum: opera
manuum tuarum ne despicias.

1 In finem, Psalmus David.
CXXXVIII.

A DOmine probasti me, & cognoui-
2 sti me: * tu cognouisti sessionem
meam, & resurrectionem meam.
3 * Intellexisti cogitationes meas de
longè: semitã meam, & funiculum
meum inuestigasti.
4 * Et omnes vias meas præuidisti:
quia non est sermo in lingua mea.
5 * Ecce Dñe tu cognouisti omnia,
nouissima & antiqua: tu formasti
me, & posuisti super me manum
tuam.
6 * Mirabilis facta est scientia tua
ex me: confortata est, & non potero
ad eam.
7 * Quò ibo à spiritu tuo? & quò à
facie tua fugiam?
8 * ‖ Si ascendero in cælum, tu illic ‖ Amos 9.a.2
B es: si descendero in infernum, ades.
9 * Si sumpsero pennas meas dilucu-
lo, & habitauero in extremis maris:
10 * Etenim illuc manus tua deducet
me: & tenebit me dextera tua.
11 * Et dixi: Forsitan tenebræ concul-
cabunt me: & nox illuminatio mea
in deliciis meis.

*Quia

* Quia tenebræ non obſcurabuntur 12
à te, & nox ſicut dies illuminabitur :
ſicut tenebræ eius, ita & lumen eius.
* Quia tu poſſediſti renes meos : 13
ſuſcepiſti me de vtero matris meæ. C
* Confitebor tibi quia terribiliter 14
magnificatus es : mirabilia opera tua,
& anima mea cognoſcit nimis.
* Non eſt occultatum os meum à 15
te, quod feciſti in occulto: & ſubſtan-
tia mea in inferioribus terræ.
* Imperfectũ meum viderunt oculi 16
tui, & in libro tuo omnes ſcribentur:
dies formabuntur, & nemo in eis.
* Mihi autem nimis honorificati 17
ſunt amici tui, Deus: nimis conforta-
tus eſt principatus eorum.
* Dinumerabo eos, & ſuper are- 18
nam multiplicabuntur: exurrexi, &
adhuc ſum tecum.
* Si occideris Deus peccatores: viri 19
ſanguinum declinate à me : D
* Quia dicitis in cogitatione: Acci- 20
pient in vanitate ciuitates tuas.
* Nonne qui oderunt te Domine, 21
oderam : & ſuper inimicos tuos tabe-
ſcebam ?
* Perfecto odio oderam illos: & 22
inimici facti ſunt mihi.
* Proba me Deus, & ſcito cor 23
meum : interroga me, & cognoſce ſe-
mitas meas.
* Et vide, ſi via iniquitatis in me 24
eſt: & deduc me in via æterna.

In finem, Pſalmus Dauid. 1
CXXXIX.

ERipe me Domine ab homine ma- 2
lo : à viro iniquo eripe me. A
* Qui cogitauerunt iniquitates in 3
corde : tota die conſtituebant prælia.
‖ Sup. 5. c. 11. Rom. 3. b. 13. * ‖ Acuerunt linguas ſuas ſicut ſer- 4
pentis : venenum aſpidum ſub labiis
eorum.
* Cuſtodi me Domine de manu 5
peccatoris : & ab hominibus iniquis
eripe me.
Qui cogitauerunt ſupplantare greſ-
ſus meos : * abſconderunt ſuperbi la- 6
queum mihi :
Et funes extenderunt in laqueum:
iuxta iter ſcandalũ poſuerunt mihi.
* Dixi Dño : Deus meus es tu : ex- 7
audi Dñe vocem deprecationis meæ.
* Domine, Domine virtus ſalutis 8
meæ : obumbraſti ſuper caput meum B
in die belli.
* Ne tradas me Domine à deſide- 9
rio meo peccatori: cogitauerunt cõ-
tra me, ne derelinquas me, ne fortè
exaltentur.
* Caput circuitus eorum : labor la- 10
biorum ipſorum operiet eos.
* Cadent ſuper eos carbones, in 11
ignem deiicies eos : in miſeriis non
ſubſiſtent.
12 * Vir linguoſus non dirigetur in
terra : virum iniuſtum mala capient
in interitu.
13 * Cognoui quia faciet Dñs iudiciũ
inopis, & vindictam pauperum.
14 * Verumtamen iuſti confitebun-
tur nomini tuo : & habitabunt recti
cum vultu tuo.

1 Pſalmus Dauid. CXL.

A DOmine clamaui ad te, exaudi
me : intende voci meæ, cùm cla-
mauero ad te.
2 * Dirigatur oratio mea ſicut incen-
ſũ in conſpectu tuo : eleuatio manuũ
mearum ſacrificium veſpertinum.
3 * Pone Dñe cuſtodiam ori meo: &
oſtium circumſtantiæ labiis meis.
4 * Non declines cor meum in verba
malitiæ, ad excuſandas excuſationes
in peccatis.
Cum hominibus operantibus ini-
quitatem, & non cõmunicabo cum
electis eorum.
5 * Corripiet me iuſtus in miſericor-
dia, & increpabit me : oleũ autẽ pec-
catoris non impinguet caput meum.
B Quoniam adhuc & oratio mea in
6 beneplacitis eorum : * abſorpti ſunt
iuncti petræ iudices eorum.
Audient verba mea quoniam po-
7 tuerunt : * ſicut craſſitudo terræ eru-
pta eſt ſuper terram.
Diſſipata ſunt oſſa noſtra ſecus in-
8 fernum : * quia ad te Domine, Dñe
oculi mei : in te ſperaui, non auferas
animam meam.
9 * Cuſtodi me à laqueo, quem ſta-
tuerunt mihi : & à ſcandalis operan-
tium iniquitatem.
10 * Cadent in retiaculo eius pecca-
tores : ſingulariter ſum ego donec
tranſeam.

1 Intellectus Dauid.
Cùm eſſet in ſpelunca, oratio.
(1. Reg. 24.) CXLI.

2 VOce mea ad Dominum clamaui: Sup. 76. a. 1.
A voce mea ad Dominum depre-
catus ſum :
3 * Effundo in conſpectu eius oratio-
nem meã, & tribulationem meã ante
ipſum pronuntio.
4 * In deficiendo ex me ſpiritũ meũ,
& tu cognouiſti ſemitas meas.
In via hac, qua ambulabam, ab-
ſconderunt laqueum mihi.
5 * Conſiderabam ad dexteram, &
B videbam : & non erat qui cognoſce-
ret me.
Periit fuga à me, & non eſt qui re-
quirat animam meam.
6 * Clamaui ad te Domine, dixi :

Tu es ſpes mea, portio mea in terra
viuentium.
* Intende ad deprecationẽ meam: 7
quia humiliatus ſum nimis.
Libera me à perſequentibus me:
quia confortati ſunt ſuper me.
* Educ de cuſtodia animam meã ad 8
confitendũ nomini tuo: me expectãt
iuſti, donec retribuas mihi.

Pſalmus Dauid,
Quando perſequebatur eum Ab- 1
ſalom filius eius. (2. Reg. 17.)
CXLII.

DOmine exaudi orationẽ meam: A
auribus percipe obſecrationem
meam in veritate tua: exaudi me in
tua iuſtitia.
* Et non intres in iudicium cum 2
ſeruo tuo: quia non iuſtificabitur in
conſpectu tuo omnis viuens.
* Quia perſecutus eſt inimicus ani- 3
mã meam: humiliauit in terra vitam
meam.
Collocauit me in obſcuris ſicut
mortuos ſæculi: * & anxiatus eſt ſu- 4
per me ſpiritus meus, in me turbatũ
eſt cor meum.
* Memor fui dierũ antiquorum, 5
meditatus ſũ in omnibus operibus B
tuis: in factis manuum tuarum me-
ditabar.
* Expandi manus meas ad te: ani- 6
ma mea ſicut terra ſine aqua tibi:
* Velociter exaudi me Dñe: defe- 7
cit ſpiritus meus.
Non auertas faciem tuam à me: &
ſimilis ero deſcendentibus in lacum.
* Auditã fac mihi manè miſericor- 8
diam tuam: quia in te ſperaui.
Notam fac mihi viã, in qua ambulẽ: C
quia ad te leuaui animam meam.
* Eripe me de inimicis meis Dñe, 9
ad te confugi: * doce me facere vo- 10
luntatem tuã, quia Deus meus es tu.
Spiritus tuus bonus deducet me in
terram rectam: * propter nomen 11
tuum Dñe viuificabis me, in æquitate
tua.
Educes de tribulatione animam
meã: * & in miſericordia tua diſper- 12
des inimicos meos.
Et perdes omnes, qui tribulant ani-
mam meam: quoniam ego ſeruus
tuus ſum.

Pſalmus Dauid.
Aduerſus Goliath. CXLIII.

BEnedictus Dñs Deus meus, qui 1
docet manus meas ad prælium, & A
digitos meos ad bellum.
* Miſericordia mea, & refugium 2
meum: ſuſceptor meus, & liberator
meus:
Protector meus, & in ipſo ſperaui:
qui ſubdit populum meum ſub me.
* Domine quid eſt homo, quia in-
3 notuiſti ei: aut filius hominis, quia
B reputas eum?
* Homo vanitati ſimilis factus eſt:
4 ‖ dies eius ſicut vmbra prætereunt. ‖ Iob 8.
* Domine inclina cælos tuos, & b. 9. &
5 deſcende: tange montes, & fumi- 14. a. 2.
gabunt.
* Fulgura coruſcationem, & diſſi-
6 pabis eos: emitte ſagittas tuas, &
conturbabis eos.
* Emitte manũ tuã de alto, eripe
7 me, & libera me de aquis multis; de
manu filiorum alienorum.
* Quorum os locutum eſt vanita-
8 tem: & dextera eorum, dextera ini-
C quitatis.
9 * Deus canticum nouum cantabo
tibi: in pſalterio, decachordo pſal-
lam tibi.
10 * Qui das ſalutem regibus, qui re-
demiſti Dauid ſeruum tuum de gladio
11 maligno: * eripe me.
Et erue me de manu filiorum alie-
norum, quorum os locutum eſt vani-
tatem: & dextera eorum, dextera ini-
12 quitatis:
* Quorũ filij, ſicut nouellæ plan-
tationes in iuuentute ſua.
Filiæ eorum compoſitæ: circum-
13 ornatæ vt ſimilitudo templi.
D * Promptuaria eorum plena, eru-
ctantia ex hoc in illud.
14 Oues eorũ fœtoſæ, abundantes in
egreſſibus ſuis: * boues eorũ craſſæ.
Non eſt ruina maceriæ, neq; tran-
15 ſitus, neque clamor in plateis eorũ.
* Beatum dixerunt populum, cui
hæc ſunt: beatus populus, cuius Do-
1 minus Deus eius.

Laudatio ipſi Dauid.
A CXLIV.

EXaltabo te Deus meus rex: & be-
nedicã nomini tuo in ſæculum, &
2 in ſæculum ſæculi.
* Per ſingulos dies benedicã tibi:
& laudabo nomen tuũ in ſæculum, &
3 in ſæculum ſæculi.
* Magnus Dñs, & laudabilis nimis:
4 & magnitudinis eius non eſt finis.
* Generatio & generatio laudabit
opera tua: & potentiam tuam pro-
5 nuntiabunt.
* Magnificentiam gloriæ ſanctita-
tis tuæ loquentur: & mirabilia tua
6 narrabunt.
B * Et virtutem terribilium tuorum
dicent: & magnitudinem tuam nar-
7 rabunt.
* Memoriam abundantiæ ſuauita-
tis tuæ eructabunt: & iuſtitia tua ex-
ultabunt.

* Miſe-

* Miserator & misericors Dñs: pa- 8
tiens, & multum misericors.
* Suauis Dominus vniuersis: & 9
miserationes eius super omnia opera
eius.
* Confiteantur tibi Domine om- 10
nia opera tua: & sancti tui benedi-
cant tibi.
* Gloriam regni tui dicent: & po- 11
tentiam tuam loquentur:
* Vt notã faciant filiis hominum 12
potentiã tuam: & gloriam magnifi-
centiæ regni tui. C
* Regnum tuum regnum omniũ 13
sæculorũ: & dominatio tua in omni
generatione & generationem.
Fidelis Dominus in omnibus ver-
bis suis: & sanctus in omnibus ope-
ribus suis.
* Alleuat Dñs omnes, qui corruũt: 14
& erigit omnes elisos.
* Oculi omnium in te sperant Dñe: 15
& tu das escam illorum in tempore
opportuno.
* Aperis tu manum tuam: & im- 16
ples omne animal benedictione.
* Iustus Dominus in omnibus viis 17
suis: & sanctus in omnibus operibus D
suis.
* Propè est Dñs omnibus inuocan- 18
tibus eum: omnibus inuocantibus
eum in veritate.
* Voluntatẽ timentium se faciet, 19
& deprecationẽ eorum exaudiet: &
saluos faciet eos.
* Custodit Dominus omnes dili- 20
gentes se: & omnes peccatores di-
sperdet.
* Laudationem Domini loquetur 21
os meum: & benedicat omnis caro
nomini sancto eius in sæculum, & in
sæculum sæculi.

Alleluia, Aggæi, & Zachariæ. 1
CXLV.

Ps. 118. & 144. Lauda anima mea Dñm, laudabo 2
Dñm in vita mea: psallam Deo A
meo quamdiu fuero.
Nolite confidere in principibus:
* in filiis hominum, in quibus non 3
est salus.
* Exibit spiritus eius, & reuertetur 4
in terram suam: in illa die peribunt
omnes cogitationes eorum.
* Beatus, cuius Deus Iacob adiutor 5
eius, spes eius in Dño Deo ipsius:
Act. 14. c. 15. * † qui fecit cælum & terram, mare, 6
& omnia quæ in eis sunt.
Apoc. 14. b. 7. * † Qui custodit veritatem in sæcu- 7
lum, facit iudicium iniuriam patien- B
tibus: dat escam esurientibus.
Dominus soluit cõpeditos: * Do-
minus illuminat cæcos.
Dominus erigit elisos, Dominus 8
diligit iustos.
9 * Dominus custodit aduenas, pu-
pillum & viduam suscipiet: & vias
peccatorum disperdet.
10 * Regnabit Dominus in sæcula,
Deus tuus Sion in generationem &
generationem.

1 Alleluia. CXLVI.

A Laudate Dñm, quoniam bonus est
Psalmus: Deo nostro sit iucunda,
decoraque laudatio.
2 * Ædificans Ierusalem Dñs: disper-
siones Israëlis congregabit.
3 * Qui sanat contritos corde: &
alligat contritiones eorum.
4 * Qui numerat multitudinem stel-
larum: & omnibus eis nomina vo-
cat.
5 * Magnus Dñs noster, & magna
virtus eius: & sapientiæ eius non est
numerus.
6 * Suscipiens mansuetos Dominus:
humilians autem peccatores vsque ad
terram.
7 * Præcinite Dño in confessione:
B psallite Deo nostro in cithara.
8 * Qui operit cælum nubibus: &
parat terræ pluuiam.
Qui producit in montibus fœnũ,
& herbam seruituti hominum.
9 * Qui dat iumentis escam ipso-
rum, & pullis coruorum inuocanti-
bus eum.
10 * Non in fortitudine equi volun-
tatem habebit: nec in tibiis viri be-
neplacitum erit ei.
11 * Beneplacitum est Domino super
timentes eum: & in eis, qui sperant
super misericordia eius.

Alleluia. CXLVII.

12 Lauda Ierusalẽ Dominum: lauda
A Deum tuum Sion.
13 * Quoniam confortauit seras por-
tarum tuarum: benedixit filiis tuis
in te.
14 * Qui posuit fines tuos pacem: &
adipe frumenti satiat te.
15 * Qui emittit eloquium suum ter-
ræ: velociter currit sermo eius.
16 * Qui dat niuem sicut lanam: ne-
B bulam sicut cinerem spargit.
17 * Mittit crystallum suã sicut buc-
cellas: ante faciem frigoris eius quis
sustinebit?
18 * Emittet verbum suum, & lique-
faciet ea: flabit spiritus eius, & fluent
aquæ.
19 * Qui annuntiat verbum suum
Iacob: iustitias & iudicia sua Israel.
20 * Non fecit taliter omni nationi:
& iudicia sua non manifestauit eis.
Alleluia.

Alleluia. CXLVIII. 1
Laudate Dominum de cælis: laudate eum in excelsis. A
2 Laudate eum omnes angeli eius: laudate eum omnes virtutes eius.
3 Laudate eum sol & luna: laudate eum omnes stellæ, & lumen.
‖ Dan.3 c.59.60 4 ‖ Laudate eum cæli cælorum: & aquæ omnes, quæ super cælos sunt,
5 laudent nomen Domini.
Quia ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit,& creata sunt.
6 Statuit ea in æternum, & in sæculum sæculi: præceptum posuit, & non præteribit. B
7 Laudate Dominũ de terra, dracones,& omnes abyssi.
8 Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum: quæ faciunt verbum eius.
9 Montes, & omnes colles: ligna fructifera, & omnes cedri.
10 Bestiæ, & vniuersa pecora: serpentes,& volucres pennatæ:
11 Reges terræ, & omnes populi: principes, & omnes iudices terræ.
12 Iuuenes, & virgines: senes cum iunioribus laudent nomen Domini:
13 quia exaltatum est nomen eius solius.
14 Confessio eius super cælum & terram: & exaltauit cornu populi sui.
Hymnus omnibus sanctis eius: filiis Israel, populo appropinquanti sibi. Alleluia.

Alleluia. CXLIX. 1
Cantate Domino canticum nouum: laus eius in ecclesia sanctorum. A
2 Lætetur Israel in eo,qui fecit eũ: & filij Sion exultent in rege suo.
3 Laudent nomen eius in choro: in tympano & psalterio psallant ei:
4 Quia beneplacitum est Domino in populo suo: & exaltabit mansuetos in salutem.
5 Exultabunt sancti in gloria: lætabuntur in cubilibus suis.
6 Exaltationes Dei in gutture eorum: & gladij ancipites in manibus eorum: B
7 Ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis.
8 Ad alligandos reges eorum in compedibus: & nobiles eorum in manicis ferreis.
9 Vt faciant in eis iudicium conscriptum: gloria hæc est omnibus sanctis eius. Alleluia.

Alleluia. CL. 1
Laudate Dominum in sanctis eius: laudate eum in firmamento virtutis eius. A
2 Laudate eum in virtutibus eius: laudate eũ secundũ multitudinem magnitudinis eius.
3 Laudate eum in sono tubæ: laudate eum in psalterio, & cithara. B
4 Laudate eum in tympano, & choro: laudate eum in chordis, & organo.
5 Laudate eum in cymbalis benesonantibus: laudate eum in cymbalis iubilationis:
6 omnis spiritus laudet Dominum. Alleluia.

LIBER PROVERBIORVM, QVEM HEBRAEI MISLE APPELLANT.

CAPVT I.

Parabolarum vtilitas: auditus sapientiæ commendatur, filius admonetur ne peccatorum sequatur blanditias: sapientia ad sui amplexum inuitat, & contemptoribus minatur exitium.

1 PARABOLAE Salomonis, filij
2 Dauid, regis Israel. Ad sciendam sapientiam, & disciplinam: A
3 ad intelligenda verba prudentiæ, & suscipiendam eruditionem doctrinæ, iustitiã, & iudiciũ, & æquitatẽ:
4 vt detur paruulis astutia, adolescenti scientia,& intellectus.
5 Audiens sapiens, sapientior erit: & intelligens
6 gubernacula possidebit. Animaduertet parabolam,& interpretationẽ, verba sapientũ, & ænigmata eorum.
7 ‖ Timor Domini, principiũ sapientiæ. Sapientiam, atque doctrinam Ps.110.10. Eccli.1.b.16.
8 stulti despiciunt. Audi, fili mi, disciplinam patris tui, & ne dimittas
9 legem matris tuæ: vt addatur gratia
10 capiti tuo,& torques collo tuo. Fili mi,si te lactauerint peccatores,ne ac-
11 quiescas eis. Si dixerint: Veni nobiscũ, insidiemur sanguini, abscondamus tendiculas contra insontem fru-
12 strà: deglutiamus eum sicut infernus viuentem, & integrum quasi de- B
13 scendentem in lacũ: Omnem pretiosam substantiam reperiemus, implebimus domos nostras spoliis.
14 Sortem mitte nobiscum, marsupium vnum sit omnium nostrum.
15 Fili mi, ne ambules cum eis, prohibe

be pedem tuum à semitis eorum.
‖ Is.59. b.7. * ‖ Pedes enim illorũ ad malum cur- 16
runt, & festinant vt effundant san-
guinem. * Frustrà autem iacitur rete 17
ante oculos pennatorum. * Ipsi quo- 18
que contra sanguinem suum insi-
diantur & moliuntur fraudes contra
animas suas. * Sic semitæ omnis aua- 19
ri, animas possidentiũ rapiunt. * Sa- 20
pientia foris prædicat, in plateis dat
vocẽ suam: * In capite turbarum 21
clamitat, in foribus portarum vrbis C
profert verba sua, dicens: * Vsquequò 22
paruuli diligitis infantiam, & stulti
ea, quæ sibi sunt noxia, cupient, &
‖ Is.65. b.12. & 66.a.4. Ier.7. c.13. imprudẽtes odibunt scientiã? ‖ Con- 23
uertimini ad correptionem meã: en
proferam vobis spiritum meum, &
ostendam vobis verba mea. * Quia 24
vocaui, & renuistis: extendi manũ
meã, & non fuit qui aspiceret. * De- 25
spexistis omne consilium meum, &
increpationes meas neglexistis. * Ego 26
quoque in interitu vestro ridebo, &
subsannabo, cùm vobis id, quod ti-
mebatis, aduenerit. * Cũ irruerit re- 27
pentina calamitas, & interitus quasi D
tẽpestas ingruerit: quando venerit
super vos tribulatio, & angustia:
* Tunc inuocabunt me, & non exau- 28
diam: manè consurgent, & non in-
uenient me *: eò quòd exosam ha- 29
buerint disciplinã, & timorem Do-
mini nõ susceperint, * nec acquieue- 30
rint consilio meo, & detraxerint vni-
uersæ correptioni meæ. * Comedent 31
igitur fructus viæ suæ, suisque con-
siliis saturabuntur. * Auersio paruu- 32
lorũ interficiet eos, & prosperitas
stultorũ perdet illos. * Qui autem 33
me audierit, absque terrore requie-
scet, & abundantia perfruetur, timore
malorum sublato.

CAP. II.

Sapientiæ acquisitio quanta bona conferat, & quanta mala auertat, cum qua Dei dona veniunt, & sine qua vbique erratur.

FIli mi, si susceperis sermones meos 1
& mandata mea absconderis pe- A
nes te *, vt audiat sapientiam auris 2
tua: inclina cor tuũ ad cognoscen-
dam prudentiam. * Si enim sapien- 3
tiã inuocaueris, & inclinaueris cor
tuum prudentiæ: * si quæsieris eam 4
quasi pecuniã, & sicut thesauros ef-
foderis illã: * tunc intelliges timo- 5
rem Domini, & scientiã Dei inue-
nies: * quia Dominus dat sapientiã; 6
& ex ore eius prudentia, & scientia.
* Custodiet rectorum salutem, & 7
proteget gradientes simpliciter, * ser- 8
uans semitas iustitiæ, & vias sancto- B
9 rũ custodiens. * Tunc intelliges iu-
stitiã, & iudicium, & æquitatem, &
10 omnem semitã bonam. * Si intra-
uerit sapientia cor tuũ, & scientia
11 animæ tuæ placuerit: * consiliũ cu-
stodiet te, & prudentia seruabit te,
12 * vt eruaris à via mala, & ab homi-
13 ne, qui peruersa loquitur: * qui re-
C linquunt iter rectũ, & ambulant per
14 vias tenebrosas; * qui lætantur cũ
15 malefecerint, & exultant in rebus
pessimis: * quorũ viæ peruersæ sunt,
16 & infames gressus eorũ. * Vt erua-
ris à muliere aliena, & ab extranea,
17 quæ mollit sermones suos; * & relin-
18 quit ducẽ pubertatis suæ, * & pacti
D Dei sui oblita est. inclinata est enim
ad mortẽ domus eius, & ad inferos
19 semitę ipsius. * omnes, qui ingrediũ-
tur ad eã, non reuertentur, nec ap-
20 prehendent semitas vitæ. * Vt ambu-
les in via bona: & calles iustorũ cu-
21 stodias. * Qui enim recti sunt, habi-
tabunt in terra, & simplices perma-
22 nebunt in ea. * ‖ Impij verò de terra ‖ Iob 18 d.17.
perdentur: & qui iniquè agunt, aufe-
rentur ex ea.

CAP. III.

Sapientia vitam prolongat: misericordia & veritas non deserendæ: fiducia in Deum: timor Dei: honorandus Deus: correctio Dei cum lætitia ferenda: sapientiæ laus: sapientiam sequentibus omnia prospera: amico statim dandum, nec ei malefaciendum: non contendendum: iniqui non imitandi. impiorum perditio, & piorum benedictio.

1 FIli mi, ne obliuiscaris legis meę, &
A præcepta mea cor tuũ custodiat.
2 * longitudinem enim dierum, & an-
nos vitæ, & pacem apponent tibi.
3 * Misericordia & veritas te non de-
serant, circũda eas gutturi tuo, & de-
4 scribe in tabulis cordis tui: * & inue-
nies gratiã, & disciplinam bonam,
5 corã Deo & hominibus. * Habe fi-
duciã in Domino ex toto corde tuo,
6 & ne innitaris prudentiæ tuæ. * In
omnibus viis tuis cogita illũ, & ipse
7 diriget gressus tuos. * ‖ Ne sis sapiens ‖ Rom. 12.d.16.
apud temetipsum: time Deũ, & re-
8 cede à malo: * sanitas quippe erit vm-
bilico tuo, & irrigatio ossiũ tuorum.
9 * ‖ Honora Dominũ de tua substan- ‖ Tob.4 b.7.
B tia, & de primitiis omnium frugum
10 tuarũ da ei: * & implebuntur hor- ‖ Luca 14 c.13.
rea tua saturitate, & vino torcularia
11 tua redundabunt. * ‖ Disciplinam ‖ Heb.12 b.5.
Dñi, fili mi, ne abiicias: nec defi-
12 cias cùm ab eo corriperis: * quem Apoc.3. d.19.
enim diligit Dñs, corripit: & quasi
13 pater in filio complacet sibi. * Bea-
tus

tus homo, qui inuenit sapientiã, &
qui affluit prudentia: * melior est ac- 14
quisitio eius negotiatione argenti, &
auri primi & purissimi fructus eius:
* pretiosior est cunctis opibus: & om- 15
nia, quę desiderantur, huic non va-
lent cõparari. * Longitudo dierum 16
in dextera eius, & in sinistra illius di-
uitiæ, & gloria. * Viæ eius viæ pul- 17
chræ, & omnes semitæ illius pacificæ.
* Lignum vitæ est his, qui apprehen- 18
derint eã: & qui tenuerit eam, bea- C
tus. * Dominus sapientia fundauit 19
terram, stabiliuit cælos prudentia.
* Sapientia illius eruperunt abyssi, & 20
nubes rore concrescunt. * Fili mi, ne 21
effluant hæc ab oculis tuis: Custodi
legẽ atque consilium: * & erit vita 22
animæ tuæ, & gratia faucibus tuis.
* tunc ambulabis fiducialiter in via 23
tua, & pes tuus non impinget: * si 24
dormieris, non timebis: quiesces, &
suauis erit somnus tuus. * ne paueas 25
repentino terrore, & irruentes tibi
potentias impiorum. * Dominus 26
enim erit in latere tuo, & custodiet D
pedem tuũ ne capiaris. * Noli prohi- 27
bere benefacere eum, qui potest: si
vales, & ipse benefac. * Ne dicas 28
amico tuo: Vade, & reuertere: cras
dabo tibi: cũ statim possis dare. * Ne 29
moliaris amico tuo malum, cùm il-
le in te habeat fiduciam. * Ne con- 30
tendas aduersus hominem frustrà,
† Ps.36. 1. cùm ipse tibi nihil mali fecerit. * †. Ne 31
æmuleris hominem iniustum, nec
imiteris vias eius: * quia abominatio 32
Domini est omnis illusor, & cum
simplicibus sermocinatio eius. * Ege- 33
stas à Domino in domo impij: habi-
tacula autem iustorum benedicen-
tur. * Ipse deludet illusores, & man- 34
suetis dabit gratiam. * Gloriam sa- 35
pientes possidebunt: stultorum exal-
tatio, ignominia.

CAP. IV.

Sapiens suo exemplo hortatur quærere sapientiam, cuius explica: vtilitates: via impiorum declinanda, & iustorum amplectenda: de custodia cordis, oris, & gressuum.

AVdite filij disciplinam patris, & 1
attendite vt sciatis prudentiam. A
* Donum bonum tribuam vobis, 2
legem meã ne derelinquatis. * Nam 3
& ego filius fui patris mei, tenellus,
& vnigenitus corã matre mea: * & 4
docebat me, atque dicebat: Suscipiat
verba mea cor tuum, custodi præce-
pta mea, & viues. * Posside sapien- 5
tiã, posside prudentiam: ne obliui-
scaris, neque declines à verbis oris
mei. * Ne dimittas eã, & custodiet 6
te: dilige eam, & conseruabit te.
7 * Principiũ sapientiæ, posside sapien-
B tiam, & in omni possessione tua, ac-
8 quire prudentiam: * arripe illam, &
exaltabit te: glorificaberis ab ea, cũ
9 eam fueris amplexatus. * dabit capiti
tuo augmenta gratiarum, & corona
10 inclyta proteget te. * Audi fili mi, &
suscipe verba mea, vt multiplicentur
11 tibi anni vitæ. * Viã sapientiæ mon-
strabo tibi, ducam te per semitas æ-
12 quitatis: * quas cùm ingressus fue-
ris, non arctabuntur gressus tui, &
currens non habebis offendiculum.
13 * Tene disciplinã, ne dimittas eam:
C custodi illam, quia ipsa est vita tua.
14 * Ne delecteris in semitis impiorum,
15 nec tibi placeat malorũ via. * Fuge
ab ea, nec transeas per illã: declina,
16 & desere eam. * non enim dormiunt
nisi malefecerint: & rapitur somnus
17 ab eis nisi supplantauerint. * come-
dunt panẽ impietatis, & vinũ iniqui-
18 tatis bibunt. * Iustorũ autem semita,
quasi lux splendens, procedit & cre-
19 scit vsque ad perfectã diem. * Via im-
piorũ tenebrosa: nesciunt vbi cor-
20 ruant. * Fili mi, ausculta sermones
meos, & ad eloquia mea inclina aurẽ
21 tuã. * ne recedant ab oculis tuis, cu-
22 stodi ea in medio cordis tui: * vita
enim sunt inuenientibus ea, & vniuer-
23 sæ carni sanitas. * Omni custodia ser-
ua cor tuũ, quia ex ipso vita procedit.
24 * Remoue à te os prauũ, & detrahen-
D tia labia sint procul à te. * Oculi tui
25 recta videant, & palpebræ tuæ præ-
26 cedant gressus tuos. * Dirige semitã
pedibus tuis, & omnes viæ tuæ stabi-
27 lientur. * Ne declines ad dexteram,
neque ad sinistram: auerte pedem
tuum à malo. vias enim, quæ à dex-
tris sunt, nouit Dominus: peruersæ
verò sunt quæ à sinistris sunt. Ipse
autem rectos faciet cursus tuos, iti-
nera autem tua in pace producet.

CAP. V.

Vitare iubet meretricem, & ne labores & anni perdantur, propria vxor diligatur, & fugiatur aliena.

1 FIli mi, attende ad sapientiã meam,
A & prudentiæ meæ inclina aurem
2 tuam, * vt custodias cogitationes, &
disciplinam labia tua conseruent. Ne
3 attendas fallaciæ mulieris. * fauus
enim distillans labia meretricis, & ni-
4 tidius oleo guttur eius: * nouissima
autẽ illius amara quasi absynthium,
5 & acuta quasi gladius biceps. * Pedes
B eius descendunt in mortem, & ad in-
6 feros gressus illius penetrant. * Per
semitã vitæ non ambulant, vagi sunt
7 gressus eius, & inuestigabiles. * Nunc

ergo fili mi audi me, & ne recedas à
verbis oris mei. * Longè fac ab ea 8
viam tuam, & ne appropinques fo-
ribus domus eius. * Ne des alienis 9
honorem tuum, & annos tuos cru-
deli. * ne fortè impleantur extranei 10
viribus tuis, & labores tui sint in do-
mo aliena, * & gemas in nouissimis, 11
quando consumpseris carnes tuas & C
corpus tuum, & dicas: * Cur detesta- 12
tus sum disciplinam, & increpationi-
bus non acquieuit cor meum, * nec 13
audiui vocem docentium me, & ma-
gistris non inclinaui aurem meam?
* Pænè fui in omni malo, in medio 14
ecclesiæ & synagogæ. * Bibe aquã de 15
cisterna tua, & fluenta putei tui:
* Deriuentur fontes tui foras, & in 16
plateis aquas tuas diuide. * Habe- 17
to eas solus, nec sint alieni partici-
pes tui. * Sit vena tua benedicta, & 18
lætare cum muliere adolescentiæ tuæ:
* cerua charissima, & gratissimus 19
hinnulus. vbera eius inebrient te in D
omni tempore, in amore eius delecta-
re iugiter. * Quare seduceris fili mi 20
ab aliena, & foueris in sinu alterius?
‖ Iob 31. a. 4. * ‖ Respicit Dominus vias hominis, 21
& omnes gressus eius considerat.
‖ Iob. 34 c. 21. * ‖ Iniquitates suæ capiunt impium, 22
& funibus peccatorum suorum con-
stringitur. * Ipse morietur, quia non 23
habuit disciplinam, & in multitudine
stultitiæ suæ decipietur.

CAP. VI.

Sponsori vt fidem datam liberet laborandum: pigrum formicæ exemplo excitat ad laborem, apostatam describit: sex quæ Dominus odit: exhortatur ad legis custodiam, vtque mulieris pulchritudinem non concupiscas, sed consortiũ vites adulteræ.

FIli mi, si spoponderis pro amico 1
tuo, defixisti apud extraneum A
manum tuam, * illaqueatus es verbis 2
oris tui, & captus propriis sermoni-
bus. * Fac ergo quod dico fili mi, & 3
temetipsum libera: quia incidisti in
manum proximi tui. Discurre, festi-
na, suscita amicum tuum: * ne dede- 4
ris somnum oculis tuis, nec dormi-
tent palpebræ tuæ. * Eruere quasi da- 5
mula de manu, & quasi auis de ma-
nu aucupis. * Vade ad formicam ô 6
piger, & considera vias eius, & disce
sapientiam: * quæ cùm non habeat 7
ducem, nec præceptorē, nec princi-
pem, * parat in æstate cibum sibi, & 8
congregat in messe quod comedat
* ‖ Vsquequò piger dormies? quando 9
‖ Inf. 24 d. 33. consurges è somno tuo? * Paululum 10
dormies, paululum dormitabis, pau- B
lulum conseres manus, vt dormias:
11 * & veniet tibi quasi viator, egestas,
& pauperies quasi vir armatus. Si
verò impiger fueris, veniet vt fons
messis tua, & egestas lõgè fugiet à te.
12 * Homo apostata, vir inutilis, gradi-
13 tur ore peruerso, * annuit oculis, te-
14 rit pede, digito loquitur, * prauo cor-
de machinatur malum, & omni tem-
15 pore iurgia seminat. * Huic extemplò
veniet perditio sua, & subitò conte-
retur: nec habebit vltrà medicinam.
16 * Sex sunt, quæ odit Dominus, & se-
17 ptimum detestatur anima eius: * Ocu-
los sublimes, linguam mendacem,
manus effundentes innoxium san-
18 guinem, * cor machinans cogitatio-
C nes pessimas, pedes veloces ad currē-
19 dum in malum, * proferentem men-
dacia, testem fallacem, & eum qui se-
20 minat inter fratres discordias. * Con-
serua fili mi præcepta patris tui, & ne
21 dimittas legem matris tuæ. * Liga ea
in corde tuo iugiter, & circumda gut-
22 turi tuo. * Cùm ambulaueris, gra-
diantur tecum: cùm dormieris, cu-
stodiant te, & euigilans loquere cum
23 eis. * quia mandatum lucerna est, &
lex lux, & via vitæ increpatio disci-
24 plinæ: * vt custodiant te à muliere
mala, & à blanda lingua extraneæ.
25 * Non concupiscat pulchritudinem
eius cor tuum, nec capiaris nutibus
26 illius: * pretium enim scorti vix est
vnius panis: mulier autē viri pretio-
27 sam animam capit. * Numquid po-
D test homo abscondere ignem in sinu
suo, vt vestimenta illius non ardeant?
28 * aut ambulare super prunas, vt non
29 comburantur plantæ eius? * sic qui
ingreditur ad mulierem proximi sui,
non erit mundus cùm tetigerit eam.
30 * Non grandis est culpa, cùm quis fu-
ratus fuerit: furatur enim vt esurien-
31 tem impleat animam: * deprehensus
quoque reddet septuplum, & omnem
32 substantiam domus suæ tradet. * Qui
autem adulter est, propter cordis in-
33 opiam perdet animam suam: * tur-
pitudinem & ignominiam congregat
sibi, & opprobrium illius non delebi-
34 tur: * quia zelus & furor viri nõ par-
35 cet in die vindictæ, nec acquiescet
cuiusquã precibus, nec suscipiet pro
redemptione dona plurima.

CAP. VII.

Hortatur adolescentem ad sapientiæ amplexum, & mandatorum custodiam: vtque scortorum blanditias, quas latè describit, euitet.

1 A FIli mi, custodi sermones meos, &
præcepta mea reconde tibi. Fili
2 * serua mandata mea, & viues: & le-
gem meam quasi pupillam oculi tui:
* liga

* liga eam in digitis tuis, scribe illam 3
in tabulis cordis tui. * Dic sapientiæ, 4
soror mea es : & prudentiam voca
amicam tuam, * vt custodiat te à mu- 5
liere extranea, & ab aliena, quæ ver-
ba sua dulcia facit. * De fenestra enim 6
domus meæ per cancellos prospexi,
* & video paruulos, considero vecor- 7
dem iuuenem, * qui transit per pla- 8
team iuxta angulum, & prope viam B
domus illius, graditur * in obscuro, 9
aduesperascente die, in noctis tene-
bris, & caligine. * Et ecce occurrit il- 10
li mulier ornatu meretricio, præpara-
ta ad capiendas animas : garrula &
vaga, * quietis impatiens, nec valens 11
in domo consistere pedibus suis, * nũc 12
foris, nunc in plateis, nunc iuxta an-
gulos insidians. * Apprehensumque 13
deosculatur iuuenem, & procaci vul-
tu blanditur, dicens : * Victimas pro 14
salute voui, hodie reddidi vota mea.
* idcircò egressa sum in occursum 15
tuum, desiderans te videre, & reperi. C
* Intexui funibus lectulum meum, 16
straui tapetibus pictis ex Ægypto.
* aspersi cubile meũ myrrha, & aloë, 17
& cinnamomo. * Veni, inebriemur 18
vberibus, & fruamur cupitis ample-
xibus, donec illucescat dies * : non est 19
enim vir in domo sua, abiit via lon-
gissima. * sacculum pecuniæ secum 20
tulit : in die plenæ lunæ reuersurus est
in domũ suam. * Irretiuit eum mul- 21
tis sermonibus, & blanditiis labiorũ
protraxit illum. * Statim eam sequi- 22
tur quasi bos ductus ad victimam, & D
quasi agnus lasciuiens, & ignorans
quòd ad vincula stultus trahatur,
* donec transfigat sagitta iecur eius : 23
velut si auis festinet ad laqueum, &
nescit quòd de periculo animæ illius
agitur. * Nunc ergo fili mi, audi me, 24
& attende verbis oris mei. * Ne ab- 25
strahatur in viis illius mens tua : ne-
que decipiaris semitis eius. * multos 26
enim vulneratos deiecit, & fortissimi
quique interfecti sunt ab ea. * Viæ 27
inferi domus eius, penetrantes in
interiora mortis.

CAP. VIII.

Sapientia ad sui amplexum inuitat, se quoque multis modis commendat, quodque sit Deo coæterna cum ipso cuncta componens : quam quærentes, beati, spernentes verò, miseri tandem euadent.

NVmquid non sapientia clamitat, 1
& prudentia dat vocem suam? A
* In summis excelsisque verticibus 2
supra viam, in mediis semitis stans,
* iuxta portas ciuitatis in ipsis foribus 3
loquitur, dicens : * O viri, ad vos cla- 4
mito, & vox mea ad filios hominũ.
5 * Intelligite paruuli astutiam, & insi-
6 pientes animaduertite. * Audite, quo-
niam de rebus magnis locutura sum:
& aperientur labia mea, vt recta præ-
7 dicent. * Veritatem meditabitur gut-
tur meum, & labia mea detestabun-
8 tur impium. * Iusti sunt omnes ser-
mones mei, non est in eis prauum
9 quid, neque peruersum. * recti sunt
intelligentibus, & æqui inuenienti-
10 bus scientiam. * Accipite disciplinam
B meam, & non pecuniam : doctrinam
11 magis, quàm aurum eligite. * Me-
lior est enim sapientia cunctis pretio-
sissimis : & omne desiderabile ei non
12 potest comparari. * Ego sapientia
habito in consilio, & eruditis inter-
13 sum cogitationibus. * Timor Do-
mini odit malum : arrogantiam, &
superbiam, & viam prauam, & os bi-
14 lingue detestor. * Meum est cõsilium,
& æquitas, mea est prudentia, mea
15 est fortitudo. * Per me reges regnant,
& legum conditores iusta decernunt:
16 * Per me principes imperant, & po-
17 tentes decernunt iustitiam. * Ego di-
ligentes me diligo : & qui manè vigi-
18 lant ad me, inuenient me. * Mecum
sunt diuitiæ, & gloria, opes superbæ,
19 & iustitia. * Melior est enim fructus
C meus auro, & lapide pretioso, & ge-
20 nimina mea argento electo. * In viis
iustitiæ ambulo, in medio semitarum
21 iudicii, * vt ditem diligentes me, &
22 thesauros eorum repleam. * Domi-
nus possedit me in initio viarum sua-
rum, antequam quidquam faceret à
23 principio. * Ab æterno ordinata sũ,
& ex antiquis antequam terra fieret.
24 * Nondum erant abyssi, & ego iam
concepta erã : necdum fontes aqua-
25 rũ eruperant : * necdum montes gra-
ui mole constiterant : ante colles ego
26 parturiebar : * adhuc terram non fe-
cerat, & flumina, & cardines orbis
27 terræ. * Quando præparabat cælos,
D aderam : quando certa lege, & gyro
28 vallabat abyssos : * quando æthera
firmabat sursum, & librabat fontes
29 aquarũ : * quando circumdabat mari
terminum suum, & legem ponebat
aquis, ne transirent fines suos : quan-
do appendebat fundamenta terræ.
30 * Cum eo eram cuncta componens:
& delectabar per singulos dies, lu-
31 dens coram eo omni tempore ; * lu-
dens in orbe terrarũ : & deliciæ meæ,
32 esse cum filiis hominũ. * Nunc ergo
filii audite me : Beati, qui custodiunt
33 vias meas. * Audite disciplinam, &
estote sapientes, & nolite abiicere eã.
34 * Beatus homo qui audit me, & qui

vigilat ad fores meas quotidie, & ob-
seruat ad postes ostii mei. * Qui me 35
inuenerit, inueniet vitam, & hauriet
salutem à Domino: * qui autẽ in me 36
peccauerit, lædet animã suã. Omnes,
qui me oderunt, diligunt mortem.

CAP. IX.

Sapientia domo sibi ædificata omnes ad se allicit, vitam prorogat, & à muliere stulta ac vaga liberat: porro eruditionem & correptionem non suscipiet impius ac derisor, sed iustus & sapiens.

SApientia ædificauit sibi domum, 1
excîdit colũnas septem. * Immo- 2
lauit victimas suas, miscuit vinum, & A
proposuit mensã suam. * Misit ancil- 3
las suas vt vocarent ad arcem, & ad
mœnia ciuitatis: * Si quis est paruu- 4
lus, veniat ad me. Et insipientibus lo- B
cuta est: * Venite, comedite panem 5
meũ, & bibite vinũ quod miscui vo-
bis. * Relinquite infantiam, & viui- 6
te, & ambulate per vias prudentiæ.
* Qui erudit derisorem, ipse iniu- 7
riam sibi facit: & qui arguit impium,
sibi maculã generat. * Noli arguere 8
derisorẽ, ne oderit te. Argue sapien-
tem, & diliget te. * Da sapienti occa- 9
sionem, & addetur ei sapientia. Do- C
‖ Sup.1. ce iustũ, & festinabit accipere. * ‖ Prin- 10
a.7. cipium sapientiæ, timor Domini: &
Ps. 110. scientia sanctorum, prudentia. * Per 11
b.10. me enim multiplicabuntur dies tui,
Eccli.1. & addentur tibi anni vitæ. * Si sa- 12
b.16. piens fueris, tibimetipsi eris: si au-
tem illusor, solus portabis malum.
* Mulier stulta & clamosa, plenaque 13
illecebris, & nihil omnino sciens,
* sedet in foribus domus suæ super 14
sellam in excelso vrbis loco, * vt vo- 15
caret transeuntes per viam, & per- D
gentes itinere suo. * Qui est paruu- 16
lus, declinet ad me. Et vecordi locuta
est: * Aquæ furtiuæ dulciores sunt, 17
& panis absconditus suauior. * Et 18
ignorauit quòd ibi sint gigantes, &
in profundis inferni conuiuæ eius.

PARABOLÆ SALOMONIS.

CAP. X.

Alternat sermonem de filio sapiente & stulto, iusto & impio, operante & otioso, simplici & prauo: de charitate & odio: de bono linguæ, eiusque malo.

FIlius sapiens lætificat patrem: fi- 1
lius verò stultus mœstitia est ma- A
tris suæ.
* Nil proderunt thesauri impietá- 2
tis: iustitia verò liberabit à morte.
* Non affliget Dñs fame animam 3
iusti, & insidias impiorum subuertet.
* Egestatem operata est manus re- 4
missa: manus autem fortium diui-
tias parat.
Qui nititur mendaciis, hic pascit
ventos: idem autem ipse sequitur
aues volantes.
5 * Qui congregat in messe, filius sa-
piens est: qui autem stertit æstate, fi-
lius confusionis.
6 * Benedictio Dñi super caput iusti:
os autẽ impiorum operit iniquitas.
7 * Memoria iusti cum laudibus: &
B nomen impiorum putrescet.
8 * Sapiens corde præcepta suscipit:
stultus cæditur labiis.
9 * Qui ambulat simpliciter, ambu-
lat confidenter: qui autem deprauat
vias suas, manifestus erit.
10 * ‖ Qui annuit oculo, dabit dolorẽ: ‖ Eccli.
& stultus labiis verberabitur. 27.c.25.
11 * Vena vitæ, os iusti: & os impio-
rum operit iniquitatem.
12 * Odium suscitat rixas: ‖ & vni- ‖ 1.Pet.
uersa delicta operit charitas. 4.b.8.
13 * In labiis sapientis inuenitur sa- 2.Cor.
pientia: & virga in dorso eius qui in- 13.b.4.
diget corde.
14 * Sapientes abscondunt scientiã:
os autem stulti confusioni proxi-
mum est.
15 * Substantia diuitis, vrbs forti-
C tudinis eius: pauor pauperũ, egestas
eorum.
16 * Opus iusti ad vitã: fructus autem
impii ad peccatum.
17 * Via vitæ, custodienti disciplinã:
qui autem increpationes relinquit,
errat.
18 * Abscondunt odium labia men-
dacia: qui profert contumeliam, in-
sipiens est.
19 * In multiloquio non deerit pec-
catũ: qui autem moderatur labia sua
prudentissimus est.
20 * Argentum electũ, lingua iusti:
cor autem impiorum pro nihilo.
21 * Labia iusti erudiunt plurimos:
qui autẽ indocti sunt, in cordis ege-
state morientur.
22 * Benedictio Dñi diuites facit, nec
sociabitur eis afflictio.
23 * Quasi per risũ stultus operatur
D scelus: sapientia autem est viro pru-
dentia.
24 * Quod timet impius, veniet super
eũ: desiderium suum iustis dabitur.
25 * Quasi tẽpestas transiens non erit
impius: iustus autẽ quasi fundamen-
tum sempiternum.
26 * Sicut acetũ dentibus, & fumus
oculis, sic piger his qui miserunt eũ.
27 * Timor Dñi apponet dies: & anni
impiorum breuiabuntur.
28 * Expectatio iustorum lætitia:

spes autem impiorum peribit.
* Fortitudo simplicis via Domini: & 29
pauor his, qui operantur malum.
* Iustus in æternum non commoue- 30
bitur: impij autem non habitabunt su-
per terram.
* Os iusti parturiet sapientiam: lin- 31
gua prauorum peribit.
* Labia iusti considerant placita: & 32
os impiorum peruersa.

CAP. XI.

Aequitatis & iustitiæ ceterarumque virtutum commoda, & vitiorum ac vanarum diuitiarum incommoda.

Statera dolosa, abominatio est apud 1
Dominum: & pondus æquum, vo- A
luntas eius.
* Vbi fuerit superbia, ibi erit & con- 2
tumelia: vbi autem est humilitas, ibi
& sapientia.
* Simplicitas iustorum diriget eos: & 3
supplantatio peruersorum vastabit il-
los.
* Non proderunt diuitiæ in die 4
vltionis: iustitia autem liberabit à
morte.
* Iustitia simplicis diriget viam eius: 5
& in impietate sua corruet impius.
* Iustitia rectorum liberabit eos: & 6
in insidiis suis capientur iniqui.
* Mortuo homine impio, nulla erit 7
vltrà spes: & expectatio sollicitorum
peribit.
* Iustus de angustia liberatus est: & 8
tradetur impius pro eo.
* Simulator ore decipit amicum 9
suum: iusti autem liberabuntur scien- B
tia.
* In bonis iustorum exultabit ciui- 10
tas: & in perditione impiorum erit
laudatio.
* Benedictione iustorum exaltabi- 11
tur ciuitas: & ore impiorum subuer-
tetur.
* Qui despicit amicum suum, in- 12
digens corde est: vir autem prudens
tacebit.
* Qui ambulat fraudulenter, reuelat 13
arcana: qui autem fidelis est animi,
celat amici commissum.
* Vbi non est gubernator, populus 14
corruet: salus autem, vbi multa con-
silia.
* Affligetur malo, qui fidem facit pro 15
extraneo: qui autem cauet laqueos,
securus erit.
* Mulier gratiosa inueniet gloriam: 16
& robusti habebunt diuitias.
* Benefacit animæ suæ vir miseri- 17
cors: qui autem crudelis est, etiam C
propinquos abiicit.
* Impius facit opus instabile: semi- 18
nanti autem iustitiam merces fidelis.
19 * Clementia præparat vitam: & se-
ctatio malorum mortem.
20 * Abominabile Domino cor pra-
uum: & voluntas eius in iis, qui sim-
pliciter ambulant.
21 * Manus in manu non erit innocens
malus: semen autem iustorum salua-
bitur.
22 ‖ * Circulus aureus in naribus suis, mu-
lier pulchra & fatua.
23 * Desiderium iustorum omne bonum
est: præstolatio impiorum furor.
24 * Alij diuidunt propria, & ditiores
fiunt: alij rapiunt non sua, & semper
in egestate sunt.
25 * Anima, quæ benedicit, impingua-
bitur: & qui inebriat, ipse quoque in-
ebriabitur.
26 * Qui abscondit frumenta, maledi-
D cetur in populis: benedictio autem
super caput vendentium.
27 * Benè consurgit diluculò qui quæ-
rit bona: qui autem inuestigator ma-
lorum est, opprimetur ab eis.
28 * Qui confidit in diuitiis suis, cor-
ruet: iusti autem quasi virens folium
germinabunt.
29 * Qui conturbat domum suam, pos-
sidebit ventos: & qui stultus est, ser-
uiet sapienti.
30 * Fructus iusti lignum vitæ: & qui
suscipit animas, sapiens est.
31 * Si iustus in terra recipit, quanto 1. Pet. 4.
magis impius & peccator? d.18.

CAP. XII.

Vicissim loquitur de diligente disciplinam & eam odiente: de impio & iusto, operante & otioso, stulto & sapiente, & de bonis ac malis linguæ.

1 Qui diligit disciplinam, diligit
A scientiam: qui autem odit incre-
pationes, insipiens est.
2 * Qui bonus est, hauriet gratiam à
Domino: qui autem confidit in cogi-
tationibus suis, impiè agit.
3 * Non roborabitur homo ex impie-
tate: & radix iustorum non commo-
uebitur.
4 * Mulier diligens, corona est viro
suo: & putredo in ossibus eius, quæ
confusione res dignas gerit.
5 * Cogitationes iustorum iudicia: &
consilia impiorum fraudulenta.
6 * Verba impiorum insidiantur san-
guini: os iustorum liberabit eos.
7 * Verte impios, & non erunt: domus
B autem iustorum permanebit.
8 * Doctrina sua noscetur vir: qui au-
tem vanus & excors est, patebit con-
temptui.
9 * ‖ Melior est pauper & sufficiens si- ‖ Eccl.
bi, quàm gloriosus & indigens pane. 10.d.34
10 * Nouit iustus iumentorum suorum

 ani-

animas: viscera autem impiorum crudelia.
§ Eccl. 20.d.30 * || Qui operatur terram suam, sa- 11
tiabitur panibus: qui autem sectatur otium, stultissimus est.
Qui suauis est in vini demorationibus, in suis munitionibus relinquit contumeliam.
* Desiderium impij munimentum 12
est pessimorum: radix autem iustorum proficiet.
* Propter peccata labiorum ruina 13
proximat malo: effugiet autem iustus de angustia.
* De fructu oris sui vnusquisque re- 14
plebitur bonis, & iuxta opera manuum C
suarum retribuetur ei.
* Via stulti recta in oculis eius: qui 15
autem sapiens est, audit consilia.
* Fatuus statim indicat iram suam: 16
qui autem dissimulat iniuriam, callidus est.
* Qui quod nouit loquitur, index 17
iustitiæ est: qui autem mentitur, testis est fraudulentus.
* Est qui promittit, & quasi gladio 18
pungitur conscientiæ: lingua autem sapientium sanitas est.
* Labium veritatis firmum erit in 19
perpetuum: qui autem testis est repentinus, concinnat linguam mendacij.
* Dolus in corde cogitantium ma- 20
la: qui autem pacis ineunt consilia, sequitur eos gaudium.
* Non contristabit iustum quid- 21
quid ei acciderit, impij autem replebuntur malo.
* Abominatio est Domino labia 22
mendacia: qui autem fideliter agunt, D
placent ei.
* Homo versutus celat scientiam: & 23
cor insipientium prouocat stultitiam.
* Manus fortium dominabitur: quæ 24
autem remissa est, tributis seruiet.
* Mœror in corde viri humiliabit 25
illum, & sermone bono lætificabitur.
* Qui negligit damnum propter ami- 26
cum, iustus est: iter autem impiorum decipiet eos.
* Non inueniet fraudulentus lu- 27
crum: & substantia hominis erit auri pretium.
* In semita iustitiæ, vita: iter autem 28
deuium ducit ad mortem.

CAP. XIII.

De filio sapiente: de oris custodia, & inconsiderato ad loquendum: de paupere diuite, & diuite paupere, lucerna impiorum, substantia festinata & dilatione spei: omnia cum consilio agenda, & cum sapientibus gradiendum. de parcente virga, & insaturabili ventre impij.

1 A Filius sapiens, doctrina patris: qui autem illusor est, non odit cum arguitur.
2 * De fructu oris sui homo satiabitur bonis: anima autem præuaricatorum iniqua.
3 * Qui custodit os suum, custodit animam suam: qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala.
4 * Vult & non vult piger: anima autem operantium impinguabitur.
5 * Verbum mendax iustus detestabitur: impius autem confundit, & confundetur.
6 * Iustitia custodit innocentis viam: impietas autem peccatorē supplantat.
7 * Est quasi diues, cùm nihil habeat,
B & est quasi pauper, cùm in multis diuitiis sit.
8 * Redemptio animæ viri, diuitiæ suæ: qui autem pauper est, increpationem non sustinet.
9 * Lux iustorum lætificat, lucerna autem impiorum extinguetur.
10 * Inter superbos semper iurgia sunt: qui autem agunt omnia cum consilio, reguntur sapientia.
11 * Substantia festinata minuetur: quæ autem paullatim colligitur manu, multiplicabitur.
12 * Spes, quæ differtur, affligit animam: lignum vitæ desiderium veniens.
13 * Qui detrahit alicui rei, ipse se in
C futurum obligat: qui autem timet præceptum, in pace versabitur.
Animæ dolosæ errant in peccatis: iusti autem misericordes sunt, & miserantur.
14 * Lex sapientis fons vitæ, vt declinet à ruina mortis.
15 * Doctrina bona dabit gratiam: in itinere contemptorum vorago.
16 * Astutus omnia agit cum consilio: qui autem fatuus est, aperit stultitiam.
17 * Nuntius impij cadet in malum: legatus autem fidelis, sanitas.
18 * Egestas, & ignominia ei, qui deserit disciplinam: qui autem acquiescit arguenti, glorificabitur.
19 * Desiderium si compleatur, delectat
D animam: detestantur stulti eos, qui fugiunt mala.
20 * Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus stultorum similis efficietur.
21 * Peccatores persequitur malum: & iustis retribuentur bona.
22 * Bonus relinquit heredes filios, & nepotes: & custoditur iusto substantia peccatoris.
23 * Multi cibi in noualibus patrum: & aliis congregantur absque iudicio.

* Qui parcit virgæ, odit filium suum: 24
qui autem diligit illum, instanter erudit.
* Iustus comedit, & replet animam 25
suam: venter autem impiorum insaturabilis.

CAP. XIV.

Sapientia & stultitiæ variæ conditiones; prudentia quiuis status debitæ regulatur, qua quis ad misericordiam mouetur & affectiones moderatur: vitia autem perdunt homines.

Iob. 12. SApiens mulier ædificat domum suã: 1
a.4. Insipiens extructam quoque mani- A
bus destruet.
* Ambulans recto itinere, & timens 2
Deum, despicitur ab eo, qui infami
graditur via.
* In ore stulti virga superbiæ: la- 3
bia autem sapientium custodiunt eos.
* Vbi non sunt boues, præsepe va- 4
cuum est: vbi autem plurimæ segetes,
ibi manifesta est fortitudo bouis.
*Testis fidelis non mentitur: profert 5
autem mendacia dolosus testis.
* Quærit derisor sapientiam, & non 6
inuenit: doctrina prudentium facilis.
* Vade contra virum stultum, & 7
nescit labia prudentiæ.
*Sapientia callidi est intelligere viã 8
suam: & imprudentia stultorũ errans.
* Stultus illudet peccatum, & inter 9
iustos morabitur gratia.
* Cor quod nouit amaritudinem a- 10
nimæ suæ, in gaudio eius non misce- B
bitur extraneus.
*Domus impiorum delebitur: taber- 11
nacula verò iustorum germinabunt.
*Est via, quæ videtur homini iusta: 12
nouissima autem eius deducunt ad
mortem.
* Risus dolore miscebitur, & extre- 13
ma gaudii luctus occupat.
* Viis suis replebitur stultus, & su- 14
per eum erit vir bonus.
* Innocens credit omni verbo: astu- 15
tus considerat gressus suos.
. Filio doloso nihil erit boni: seruo
autem sapienti prosperi erunt actus,
& dirigetur via eius.
* Sapiens timet, & declinet à malo: 16
stultus transiit, & confidit.
* Impatiens operabitur stultitiam: 17
& vir versutus odiosus est.
* Possidebunt paruuli stultitiam, & 18
expectabunt astuti scientiam.
* Iacebunt mali ante bonos: & impij 19
ante portas iustorum.
*Etiam proximo suo pauper odiosus 20
erit: amici verò diuitum multi.
* Qui despicit proximum suum, pec- 21
cat: qui autem miseretur pauperis,
beatus erit.
Qui credit in Domino, misericor-
diam diligit.
22 *Errant qui operantur malum: mise-
ricordia & veritas præparant bona.
23 *In omni opere erit abundantia: vbi
autem verba sunt plurima, ibi fre-
quenter egestas.
24 *Corona sapientium, diuitiæ eorum:
fatuitas stultorum, imprudentia.
25 *Liberat animas testis fidelis: & pro-
fert mendacia versipellis.
26 * In timore Domini fiducia fortitu-
dinis, & filiis eius erit spes.
27 * Timor Domini fons vitæ, vt de-
D clinent à ruina mortis.
28 * In multitudine populi dignitas
regis: & in paucitate plebis ignomi-
nia principis.
29 * Qui patiens est, multa gubernatur
prudentia: qui autem impatiens est,
exaltat stultitiam suam.
30 * Vita carnium, sanitas cordis: pu-
tredo ossium, inuidia.
31 * || Qui calumniatur egentem, ex- || Inf. 17
probrat factori eius: honorat autem a.5.
eum, qui miseretur pauperis.
32 * In malitia sua expelletur impius:
sperat autem iustus in morte sua.
33 * In corde prudentis requiescit sa-
pientia, & indoctos quosque erudiet.
34 * Iustitia eleuat gentem: miseros
autem facit populos peccatum.
35 * Acceptus est regi minister intel-
ligens: iracundiam eius inutilis sus-
tinebit.

CAP. XV.

Responsio mollit: lingua sapientis, & immoderata: fortitudo domus iusti: victima impiorum ingrata: omnia Deo nota: cor gaudens: dies pauperis mali: secura mens: vocari ad olerat: vir iracundus & rixosus: laus patientis: iter pigrorum: domus superborum: fide & misericordia purgantur peccata: de abiiciente disciplinam: laus timoris Domini & humilitatis.

1 REsponsio mollis frangit iram: ser- Inf. 25
A mo durus suscitat furorem. c.15.
2 * Lingua sapientium ornat scien-
tiam: os fatuorum ebullit stultitiam.
3 * In omni loco oculi Domini con-
templantur bonos & malos.
4 * Lingua placabilis, lignum vitæ:
quæ autem immoderata est, conteret
spiritum.
5 * Stultus irridet disciplinam patris
sui: qui autem custodit increpationes,
astutior fiet.
In abundanti iustitia virtus maxi-
ma est: cogitationes autem impiorum
eradicabuntur.
6 * Domus iusti plurima fortitudo:
&

& in fructibus impij conturbatio.
* Labia sapientium disseminabunt 7
sciẽtiam: cor stultorum dissimile erit. B
‖ Eccl. 34. c.21. * ‖Victimæ impiorum abominabiles 8
Domino: vota iustorum placabilia.
* Abominatio est Dño via impij: qui 9
sequitur iustitiam, diligitur ab eo.
*Doctrina mala deserenti viam vitę: 10
qui increpationes odit, morietur.
* Infernus, & perditio coram Do- 11
mino: quanto magis corda filiorum
hominum?
* Non amat pestilens eum, qui se 12
corripit: nec ad sapientes graditur.
‖Inf. 17 d.22. * ‖ Cor gaudens exhilarat faciem: 13
in mœrore animi deiicitur spiritus.
* Cor sapientis quærit doctrinam:& 14
os stultorum pascitur imperitia.
* Omnes dies pauperis, mali: secura 15
mens quasi iuge conuiuium.
* Melius est parum cum timore Do- 16
mini, quàm thesauri magni & insatia-
biles.
* Melius est vocari ad olera cum 17
charitate, quàm ad vitulum sagina- C
tum cum odio.
* Vir iracundus prouocat rixas: qui 18
patiens est, mitigat suscitatas.
* Iter pigrorum quasi sepes spina- 19
rum: via iustorũ absque offendiculo.
* Filius sapiens lætificat patrem: & 20
stultus homo despicit matrem suam.
* Stultitia gaudium stulto: & vir 21
prudens dirigit gressus suos.
* Dissipantur cogitationes vbi non 22
est consilium: vbi verò sunt plures
consiliarij, confirmantur.
*Lętatur homo in sententia oris sui: 23
& sermo opportunus est optimus.
* Semita vitæ super eruditum, vt de- 24
clinet de inferno nouissimo.
* Domum superborum demolietur 25
Dominus: & firmos faciet terminos D
viduæ.
* Abominatio Domini cogitationes 26
malæ: & purus sermo pulcherrimus
firmabitur ab eo.
* Conturbat domum suam qui se- 27
ctatur auaritiam: qui autem odit mu-
nera, viuet.
‖Inf. 16 c. 6. ‖ Per misericordiam & fidem pur-
gantur peccata: per timorem autem
Domini declinat omnis à malo.
*Mens iusti meditatur obedientiam: 28
os impiorum redundat malis.
* Longè est Dominus ab impiis: & 29
orationes iustorum exaudiet.
* Lux oculorum lætificat animam: 30
fama bona impinguat ossa.
* Auris, quæ audit increpationes vi- 31
tæ, in medio sapientium commora-
bitur.
* Qui abiicit disciplinam, despicit 32
animam suam: qui autem acquiescit
increpationibus, possessor est cordis.
33 * Timor Dñi disciplina sapientiæ:
& gloriam præcedit humilitas.

CAP. XVI.

Homo animam præparat, Deus spirituum ponderator, linguam viasque hominum dirigit, omnia propter seipsum operans, cui abominatio est omnis arrogans: misericordia redimuntur peccata: pondus & statera Dei iudicia: indignatio & clementia regis: laus sapientiæ, prudentiæ, eruditi, ac dulcis in verbo, & patientis: vituperatur insipiens & peruersus: sortes à Domino temperantur.

1 A HOminis est animam præparare:
& Domini gubernare linguam.
2 * Omnes viæ hominis patent oculis
eius: spirituum ponderator est Dñs.
3 * Reuela Domino opera tua, & diri-
gentur cogitationes tuæ.
4 * Vniuersa propter semetipsum ope-
ratus est Dominus, impium quoque
ad diem malum.
5 * Abominatio Domini est omnis ar-
rogans: etiam si manus ad manum
fuerit, non est innocens.
Initium viæ bonæ, facere iustitiam:
accepta est autem apud Deum magis,
quàm immolare hostias.
6 * ‖Misericordia & veritate redimitur ‖Sup. 15 d.27.
iniquitas: & in timore Domini decli-
natur à malo.
7 * Cùm placuerint Domino viæ ho-
minis, inimicos quoque eius conuer-
tet ad pacem.
8 B *Melius est parum cum iustitia, quàm
multi fructus cum iniquitate.
9 * Cor hominis disponit viam suam:
sed Domini est dirigere gressus eius.
10 * Diuinatio in labiis regis, in iudicio
non errabit os eius.
11 * Pondus & statera iudicia Domini
sunt: & opera eius omnes lapides sae-
culi.
12 * Abominabiles regi qui agunt im-
piè: quoniam iustitia firmatur solium.
13 * Voluntas regum labia iusta: qui re-
cta loquitur, diligetur.
14 * Indignatio regis, nuntij mortis: &
vir sapiens placabit eam.
15 * In hilaritate vultus regis, vita: &
clementia eius quasi imber serotinus.
16 C * Posside sapientiam, quia auro me-
lior est: & acquire prudentiam, quia
pretiosior est argento.
17 * Semita iustorũ declinat mala: cu-
stos animæ suæ seruat viam suam.
18 * Contritionem præcedit superbia:
& ante ruinam exaltatur spiritus.
19 * Melius est humiliari cum mitibus,
quàm diuidere spolia cum superbis.

*Erudi-

* Eruditus in verbo reperiet bona: & 20
qui sperat in Domino, beatus est.
* Qui sapiens est corde, appellabitur 21
prudens: & qui dulcis eloquio, maiora
percipiet.
* Fons vitæ eruditio possidentis: do- 22
ctrina stultorum, fatuitas.
* Cor sapientis erudiet os eius: & la- 23
biis eius addet gratiam.
* Fauus mellis, composita verba: 24
dulcedo animæ, sanitas ossium.
* Est via quæ videtur homini recta: 25
& nouissima eius ducunt ad mortem. D
* Anima laborantis laborat sibi, 26
quia compulit eum os suum.
* Vir impius fodit malum, & in labiis 27
eius ignis ardescit.
* Homo peruersus suscitat lites: & 28
verbosus separat principes.
* Vir iniquus lactat amicum suum: & 29
ducit eum per viam non bonam.
* Qui attonitis oculis cogitat praua, 30
mordens labia sua perficit malum.
* Corona dignitatis senectus, quæ 31
in viis iustitiæ reperietur.
* Melior est patiens viro forti: & qui 32
dominatur animo suo, expugnatore
vrbium. 33
* Sortes mittuntur in sinum, sed à
Domino temperantur.

CAP. XVII.

Buccella sicca cum gaudio: seruus sapiens: Dominus corda probat: despiciens pauperem: gaudens de alterius ruina: corona senum: celans delictum: fatuus in stultitia confidens: stulto inutiles diuitiæ: altam faciens domum suam: omni tempore diligit amicus: animus gaudens, & spiritus tristis: stultus tacens.

MElior est buccella sicca cum gau- 1
dio, quàm domus plena victimis A
cum iurgio.
|| Eccl. 10.d.28 * || Seruus sapiens dominabitur filiis 2
stultis, & inter fratres hereditatem
diuidet.
* Sicut igne probatur argentum, & 3
aurum camino: ita corda probat Do-
minus.
* Malus obedit linguæ iniquæ, & fal- 4
lax obtemperat labiis mendacibus.
|| Sup.14 d.31. * || Qui despicit pauperem, exprobrat 5
factori eius: & qui ruina lætatur alte-
rius, non erit impunitus.
* Corona senum filij filiorum: & glo- 6
ria filiorum patres eorum.
* Non decent stultum verba compo- 7
sita, nec principem labium mentiens.
* Gemma gratissima, expectatio præ- 8
stolantis: quocumque se vertit, pru- B
denter intelligit.
* Qui celat delictum, quærit amici- 9
tias: qui altero sermone repetit, sepa-
rat fœderatos.
10 * Plus proficit correptio apud pru-
dentem, quàm centum plagæ apud
stultum.
11 * Semper iurgia quærit malus: an-
gelus autem crudelis mittetur contra
eum.
12 * Expedit magis vrsæ occurrere ra-
ptis fœtibus, quàm fatuo confidenti
in stultitia sua.
13 * || Qui reddit mala pro bonis, non || Rom. 12. d.17.
recedet malum de domo eius.
14 * Qui dimittit aquam, caput est iur- 1.Pet.3. b.9.
giorum: & antequam patiatur contu-
meliam, iudicium deserit. 1.Thes. 5. d.15.
15 * || Qui iustificat impium, & qui con-
C demnat iustum, abominabilis est vter- || Isaiæ 5.c.25.
que apud Deum.
16 * Quid prodest stulto habere di-
uitias, cùm sapientiam emere non
possit?
Qui altam facit domum suam, quæ-
rit ruinam: & qui euitat discere, in-
cidet in mala.
17 * Omni tempore diligit qui amicus
est: & frater in angustiis comproba-
tur.
18 * Stultus homo plaudet manibus,
cùm spoponderit pro amico suo.
19 * Qui meditatur discordias, diligit
rixas: & qui exaltat ostium, quærit
ruinam.
20 * Qui peruersi cordis est, non inue-
D niet bonum: & qui vertit linguam, in-
cidet in malum.
21 * Natus est stultus in ignominiam
suam: sed nec pater in fatuo lætabi-
tur.
22 * || Animus gaudens ætatem floridam || Sup. 15 b.13.
facit: spiritus tristis exiccat ossa.
23 * Munera de sinu impius accipit, vt
peruertat semitas iudicij.
24 * || In facie prudentis lucet sapientia: || Eccl. 2. c.14. &
oculi stultorum in finibus terræ. 8.a.1.
25 * Ira patris, filius stultus: & dolor ma-
tris quæ genuit eum.
26 * Non est bonum, damnum inferre
iusto: nec percutere principem, qui
recta iudicat.
27 * || Qui moderatur sermones suos, do- || Iac. 1 c.19.
ctus & prudens est: & pretiosi spiritus
vir eruditus.
28 * Stultus quoque si tacuerit, sapiens
reputabitur: & si compresserit labia
sua, intelligens.

CAP. XVIII.

De recessu ab amico: de incorrigibili: non deuiandum à veritate: os stulti: iustus se accusans: fratrem iuuans fratrem: fructus oris: mulier bona & mala: locutio diuitis & pauperis: vir amicabilis.

Occa-

Occasiones quærit qui vult rece- 1
dere ab amico: omni tempore A
erit exprobrabilis.
* Non recipit stultus verba pru- 2
dentiæ: nisi ea dixeris quæ versantur
in corde eius.
* Impius, cùm in profundum vene- 3
rit peccatorum, contemnit: sed sequi-
tur eum ignominia & opprobrium.
* Aqua profunda verba ex ore viri: 4
& torrens redundans fons sapientiæ.
* Accipere personam impij non 5
est bonum, vt declines à veritate iu-
dicij.
* Labia stulti miscent se rixis: & os 6
eius iurgia prouocat. B
* Os stulti contritio eius: & labia 7
ipsius, ruina animæ eius.
* Verba bilinguis, quasi simplicia: 8
& ipsa perueniunt vsque ad interiora
ventris.
Pigrum deducit timor: animæ au-
tem effeminatorum esurient.
* Qui mollis & dissolutus est in ope- 9
re suo, frater est sua opera dissipantis.
* Turris fortissima, nomen Do- 10
mini: ad ipsam currit iustus, & exal-
tabitur.
* Substantia diuitis vrbs roboris 11
eius, & quasi murus validus circum-
dans eum.
* Antequam conteratur, exaltatur 12
cor hominis: & antequam glorifice-
tur, humiliatur.
‖ Eccli. 11.a.8. * ‖ Qui priùs respondet quàm au- 13
diat, stultum se esse demonstrat, &
confusione dignum.
* Spiritus viri sustentat imbecillita- 14
tem suam: spiritum verò ad irascen- C
dum facilem quis poterit sustinere?
* Cor prudens possidebit scien- 15
tiam: & auris sapientium quærit do-
ctrinam.
* Donum hominis dilatat viam eius, 16
& ante principes spatium ei facit.
* Iustus, prior est accusator sui: ve- 17
nit amicus eius, & inuestigabit eum.
* Contradictiones comprimit sors, 18
& inter potentes quoque diiudicat.
* Frater, qui adiuuatur à fratre, quasi 19
ciuitas firma: & iudicia quasi vectes
vrbium.
* De fructu oris viri replebitur ven- 20
ter eius: & genimina labiorum ipsius
saturabunt eum.
* Mors, & vita in manu linguæ: qui 21
diligunt eam, comedent fructus eius.
* Qui inuenit mulierem bonam, in- 22
uenit bonum: & hauriet iucunditatem
à Domino.
Qui expellit mulierem bonam, ex-
pellit bonum: qui autem tenet adul-
teram, stultus est & impius.
23 * Cum obsecrationibus loquetur
pauper: & diues effabitur rigide.
24 * Vir amabilis ad societatem, ma-
gis amicus erit, quàm frater.

CAP. XIX.

Pauper ambulans in simplicitate: diuitiæ addunt amicos: verba sectans: falsus testis: non decent stultum deliciæ: doctrina per patientiam probatur: ira & hilaritas regis: mulier litigiosa: vxor prudens datur à Deo: pigritia: præcipit custodia: misericordia in pauperem: eruditio filij: acceptio consilij: vir mendax: timor Domini: pigritia pestilens: inobediens parentibus: testis iniquus derisores.

1 A Melior est pauper, qui ambulat
in simplicitate sua, quàm diues
torquens labia sua, & insipiens.
2 * Vbi non est scientia animæ, non
est bonum: & qui festinus est pedibus,
offendet.
3 * Stultitia hominis supplantat gres-
sus eius: & contra Deum feruet ani-
mo suo.
4 * Diuitiæ addunt amicos plurimos: à
paupere autem & hi, quos habuit, se-
parantur.
5 * ‖ Testis falsus non erit impunitus: ‖ Dan. 13. g. 61.
& qui mendacia loquitur, non effu-
giet.
6 * Multi colunt personam potentis,
& amici sunt dona tribuentis.
7 * Fratres hominis pauperis oderunt
eum: insuper & amici procul recesse-
runt ab eo.
B Qui tantùm verba sectatur, nihil
8 habebit: * qui autem possessor est men-
tis, diligit animam suam, & custos
prudentiæ inueniet bona.
9 * Falsus testis non erit impunitus:
& qui loquitur mendacia, peribit.
10 * Non decent stultum deliciæ, nec
seruum dominari principibus.
11 * Doctrina viri per patientiam no-
scitur: & gloria eius est iniqua præ-
tergredi.
12 * Sicut fremitus leonis, ita & regis
ira: & sicut ros super herbam, ita &
hilaritas eius.
13 * Dolor patris, filius stultus: &
tecta iugiter perstillantia, litigiosa
mulier.
14 * Domus, & diuitiæ dantur à pa-
rentibus: à Domino autem propriè
vxor prudens.
15 * Pigredo immittit soporem, & ani-
C ma dissoluta esuriet.
16 * Qui custodit mandatum, custodit
animam suam: qui autem negligit
viam suam, mortificabitur.
17 * Fœneratur Domino qui miseretur

tur pauperis : & vicissitudinem suam
reddet ei.
* Erudi filium tuum, ne desperes: 18
ad interfectionem autem eius ne po-
nas animam tuam.
* Qui impatiens est, sustinebit 19
damnum : & cùm rapuerit, aliud ap-
ponet.
* Audi consilium, & suscipe disci- 20
plinam, vt sis sapiens in nouissimis
tuis.
* Multæ cogitationes in corde viri: 21
voluntas autem Domini permanebit. D
* Homo indigens misericors est : & 22
melior est pauper, quàm vir mendax.
* Timor Domini ad vitam : & in 23
plenitudine commorabitur, absque
visitatione pessima.
|*Inf.26* * || Abscondit piger manum suam 24
c.15. sub ascella, nec ad os suum applicat
eam.
|*Inf.21.* * || Pestilente flagellato stultus sa- 25
b.11. pienter erit : si autem corripueris sa-
pientem intelliget disciplinam.
* Qui affligit patrem, & fugat ma- 26
trem, ignominiosus est & infelix.
* Non cesses fili audire doctrinam, 27
nec ignores sermones scientiæ.
* Testis iniquus deridet iudicium: & 28
os impiorum deuorat iniquitatem.
* Parata sunt derisoribus iudicia: & 29
mallei percutientes stultorum corpo-
ribus.

CAP. XX.

Luxuriosa res vinum : de peccante in regem, & relinquendis contentionibus: piger propter frigus non laborans: rex in solio : nemo potest dicere mundum se habere cor: pondus & pondus: somnus non diligendus : Malum est, dicit emptor : panis mendacij : reuelans mysteria : non reddendum malum pro malo : deuorare sanctos: festinata hereditas : misericordia, veritas & clementia roborant thronum regis.

LVxuriosa res, vinum, & tumul- 1
tuosa ebrietas: quicumque his dele- A
ctatur, non erit sapiens.
* Sicut rugitus leonis, ita & terror 2
regis : qui prouocat eum, peccat in
animam suam.
* Honor est homini, qui separat se 3
à contentionibus: omnes autem stulti
miscentur contumeliis.
* Propter frigus piger arare noluit: 4
mendicabit ergo æstate, & non dabi-
tur illi.
* Sicut aqua profunda, sic consi- 5
lium in corde viri : sed homo sapiens
exhauriet illud.
* Multi homines misericordes vo- 6
cantur : virum autem fidelem quis
inueniet?
7 * Iustus, qui ambulat in simplicitate
sua, beatos post se filios derelinquet.
8 * Rex, qui sedet in solio iudicij, dis-
B sipat omne malum intuitu suo.
9 * || Quis potest dicere: Mundum est
cor meum, purus sum à peccato? ||*1.Ioan.*
10 * || Pondus & pondus, mensura & *1.c.8.*
mensura : vtrumque abominabile est *3.Reg.8.*
apud Deum. *e.46.*
11 * Ex studiis suis intelligitur puer, si *2.Par.6*
munda & recta sint opera eius. *g.36.*
12 * Aurem audientem, & oculum vi- *Eccl.7.*
dentem, Dominus fecit vtrumque. *c.21.*
13 * Noli diligere somnum, ne te egestas |*Sup.13.*
opprimat : aperi oculos tuos, & satu- *a.1.*
rare panibus. *Inf.20.*
14 * Malum est, malum est, dicit om- *d.23.*
C nis emptor : & cùm recesserit, tunc
gloriabitur.
15 * Est aurum, & multitudo gemma-
rum : & vas pretiosum labia scien-
tiæ.
16 * | Tolle vestimentum eius, qui fi- |*Inf.27.*
deiussor extitit alieni, & pro extraneis *c.13.*
aufer pignus ab eo.
17 * Suauis est homini panis menda-
cij : & posteà implebitur os eius cal-
culo.
18 * Cogitationes consiliis roboran-
tur : & gubernaculis tractanda sunt
bella.
19 * Ei, qui reuelat mysteria, & am-
bulat fraudulenter, & dilatat labia
sua, ne commiscearis.
20 * || Qui maledicit patri suo, & ma- || *Exod.*
tri, extinguetur lucerna eius in mediis *21.c.16.*
tenebris. *Leuit.*
21 * Hereditas, ad quam festinatur in *20.b.9.*
principio, in nouissimo benedictione *Matth.*
carebit. *15.a.4.*
22 * || Ne dicas : Reddam malum: expe- || *Rom.*
D cta Dominum, & liberabit te. *12.d.17.*
23 * Abominatio est apud Dominum *1.Pet.3.*
pondus & pondus: statera dolosa non *b.9.*
est bona. *1.Thess.*
24 * A Domino diriguntur gressus viri: *5.d.15.*
quis autem hominum intelligere po-
test viam suam?
25 * Ruina est homini deuotare san-
ctos, & post vota retractare.
26 * Dissipat impios rex sapiens, & in-
curuat super eos fornicem.
27 * Lucerna Domini spiraculum ho-
minis, quæ inuestigat omnia secreta
ventris.
28 * Misericordia & veritas custodiunt
regem, & roboratur clementia thro-
nus eius.
29 * Exultatio iuuenum, fortitudo eo-
rum: & dignitas senum, canities.
30 * Liuor vulneris absterget mala : &
plagæ in secretioribus ventris.

CAP. XXI.

Cor regis in manu Domini, cui misericordia & iudicium magis placent quàm victima: iniquè thesaurizans: melius est sedere in angulo domatis quàm, &c. obturans aurem pauperi, &c. diligens epulas: pro iusto dabitur impius: qui custodit os suum: desideria occidunt pigrum: non est sapientia contra Dominum: equus paratur ad bellum, &c.

Sicut diuisiones aquarum, ita cor 1
regis in manu Domini: quocumque A
voluerit inclinabit illud.
* Omnis via viri recta sibi videtur: 2
appendit autem corda Dominus.
* Facere misericordiam & iudi- 3
cium, magis placet Domino, quàm
victimæ.
* Exaltatio oculorum est dilatatio 4
cordis: lucerna impiorum peccatum.
* Cogitationes robusti semper in 5
abundantia: omnis autem piger semper in egestate est.
* Qui congregat thesauros lingua 6
mendacij, vanus & excors est, & impingetur ad laqueos mortis.
* Rapinæ impiorum detrahent eos, 7
quia noluerunt facere iudicium.
* Peruersa via viri, aliena est: qui au- 8
tem mundus est, rectum opus eius.
‖ Inf. 25. d. 24. * ‖ Melius est sedere in angulo do- 9
matis, quàm cum muliere litigiosa, & B
in domo communi.
* Anima impij desiderat malum, non 10
miserebitur proximo suo.
* Mulctato pestilente sapientior 11
erit paruulus: & si sectetur sapientem,
sumet scientiam.
* Excogitat iustus de domo impij, 12
vt detrahat impios à malo.
* Qui obturat aurem suam ad cla- 13
morem pauperis, & ipse clamabit, &
non exaudietur.
* Munus absconditum extinguit 14
iras, & donum in sinu indignationem
maximam.
* Gaudium iusto est facere iudicium, 15
& pauor operantibus iniquitatem. C
* Vir, qui errauerit à via doctrinæ, 16
in cœtu gigantum commorabitur.
* Qui diligit epulas, in egestate erit: 17
qui amat vinum, & pinguia, non ditabitur.
* Pro iusto datur impius: & pro 18
rectis iniquus.
‖ Eccli. 25. c. 22. Inf. 25. d. 24. * ‖ Melius est habitare in terra de- 19
serta, quàm cum muliere rixosa & iracunda.
* Thesaurus desiderabilis, & oleum 20
in habitaculo iusti: & imprudens homo dissipabit illud.
* Qui sequitur iustitiam & miseri- 21
cordiam, inueniet vitam, iustitiam,
& gloriam.
22 * Ciuitatem fortium ascendit sapiens, & destruxit robur fiduciæ eius.
23 * Qui custodit os suum, & linguam
D suam, custodit ab angustiis animam
suam.
24 * Superbus & arrogans vocatur
indoctus, qui in ira operatur superbiam.
25 * Desideria occidunt pigrum: noluerunt enim quidquam manus eius
26 operari: * tota die concupiscit & desiderat: qui autem iustus est, tribuet,
& non cessabit.
27 * Hostiæ impiorum abominabiles,
quia offeruntur ex scelere.
28 * Testis mendax peribit: vir obediens loquetur victoriam.
29 * Vir impius procaciter obfirmat
vultum suum: qui autem rectus est,
corrigit viam suam.
30 * Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum.
31 * Equus paratur ad diem belli: Dominus autem salutem tribuit.

CAP. XXII.

Laus boni nominis: callidus videns malum: adolescens iuxta viam suam seminans iniquitatem: derisorem eiice diligens cordis munditiam: dicit piger, Leo, &c. os alienæ: stultitia in corde pueri: calumnians pauperem: audienda est sapientia: vitandi sponsores: termini antiqui seruandi: velox in opere suo, &c.

1 Melius est nomen bonum, quàm Eccli. 7. a. 2.
A diuitiæ multæ: super argentum
& aurum, gratia bona.
2 * Diues & pauper obuiauerunt sibi:
vtriusque operator est Dominus.
3 * Callidus vidit malum, & abscondit se: innocens pertransiit, & afflictus
est damno.
4 * Finis modestiæ timor Domini, diuitiæ & gloria & vita.
5 * Arma & gladij in via peruersi:
custos autem animæ suæ longè recedit ab eis.
6 * Prouerbium est: Adolescens iuxta
viam suam, etiam cùm senuerit, non
recedet ab ea.
7 * Diues pauperibus imperat: &
accipit mutuum, seruus est fœnerantis.
8 * Qui seminat iniquitatem, metet
mala, & virga iræ suæ consummabitur.
9 * ‖ Qui pronus est ad misericor- ‖ Eccl. 31. c. 28.
B diam, benedicetur: de panibus enim
suis dedit pauperi.
Victoriam & honorem acquiret qui
dat

dat munera : animam autem aufert
accipientium.
* Eiice derisorem, & exibit cum eo 10
iurgium, cessabuntque causæ & con-
tumeliæ.
‡* Qui diligit cordis munditiam, pro- 11
pter gratiam labiorum suorum habe-
bit amicum regem.
* Oculi Domini custodiunt scien- 12
tiam: & supplantantur verba iniqui.
* Dicit piger: Leo est foris, in me- 13
dio platearum occidendus sum.
* Fouea profunda os alienæ: cui 14
iratus est Dominus, incidet in eam.
* Stultitia colligata est in corde 15
pueri, & virga disciplinæ fugabit C
eam.
* Qui calumniatur pauperem, vt au- 16
geat diuitias suas, dabit ipse ditiori, &
egebit.
* Inclina aurem tuam, & audi verba 17
sapientium: appone autem cor ad do-
ctrinam meam. * quæ pulchra erit tibi, 18
cùm seruaueris eam in ventre tuo, &
redundabit in labiis tuis.
* Vt sit in Domino fiducia tua, vnde 19
& ostendi eam tibi hodie.
* Ecce descripsi eam tibi tripliciter, 20
in cogitationibus & scientia: * vt 21
ostenderem tibi firmitatem, & elo-
quia veritatis, respondere ex his illis
qui miserunt te.
* Non facias violentiam pauperi, 22
quia pauper est: neque conteras ege- D
num in porta: * quia iudicabit Domi- 23
nus causam eius, & configet eos, qui
confixerunt animam eius.
* Noli esse amicus homini iracun- 24
do, neque ambules cum viro furioso:
* ne forte discas semitas eius, & sumas 25
scandalum animæ tuæ.
* Noli esse cum his, qui defigunt 26
manus suas, & qui vades se offerunt
pro debitis: * si enim non habes vnde 27
restituas, quid causæ est vt tollat ope-
rimentum de cubili tuo?
* Ne transgrediaris terminos anti- 28
quos, quos posuerunt patres tui.
* Vidisti virum velocem in opere 29
suo? coram regibus stabit, nec erit an-
te ignobiles.

CAP. XXIII.

Quomodo sit edendum cum principe: non appetendæ diuitiæ, nec cibi inuidorum: non opprimendi pupilli: castigandus puer: quærenda sapientia: fugiendi peccatores & gulæ dediti: honorandi parentes: fugienda meretrix & ebrietas.

QVando sederis vt comedas cum 1
principe, diligenter attende quæ A
apposita sunt ante faciem tuam: * & 2
statue cultrum in gutture tuo, si ta-
men habes in potestate animam tuam.
3 * ne desideres de cibis eius, in quo est
panis mendacij.
4 * Noli laborare vt diteris: sed pru-
dentiæ tuæ pone modum.
5 * Ne erigas oculos tuos ad opes,
quas non potes habere: quia facient
sibi pennas quasi aquilæ, & volabunt
in cælum.
6 * Ne comedas cum homine inuido,
7 & ne desideres cibos eius: * quoniam
in similitudinem arioli & coniectoris,
æstimat quod ignorat.
Comede & bibe, dicet tibi: & mens
eius non est tecum.
8 * Cibos, quos comederas, euomes:
& perdes pulchros sermones tuos.
9 * In auribus insipientium ne lo-
quaris: quia despicient doctrinam
eloquij tui.
10 * Ne attingas paruulorum termi-
B nos: agrum pupillorum ne introeas:
11 * Propinquus enim illorum fortis
est: & ipse iudicabit contra te causam
illorum.
12 * Ingrediatur ad doctrinam cor
tuum, & aures tuæ ad verba scientiæ.
* ‖ Noli subtrahere à puero discipli- ‖ Sup. 13. d. 24.
13 nam: si enim percusseris eum virga, Eccli.
non morietur.
14 * Tu virga percuties eum: & ani- 30. a. 1.
mam eius de inferno liberabis.
15 * Fili mi, si sapiens fuerit animus
16 tuus, gaudebit tecum cor meum: * &
exultabunt renes mei, cùm locuta
fuerint rectum labia tua.
17 * ‖ Non æmuletur cor tuum pecca- ‖ Inf. 24
tores: sed in timore Domini esto tota a. 1.
18 die: * quia habebis spem in nouissimo,
& præstolatio tua non auferetur.
19 * Audi fili mi, & esto sapiens: & diri-
ge in via animum tuum.
20 * Noli esse in conuiuiis potatorum,
C nec in comessationibus eorum, qui
21 carnes ad vescendum conferunt: * quia
vacantes potibus, & dantes symbola
consumentur, & vestietur pannis dor-
mitatio.
22 * Audi patrem tuum, qui genuit te:
& ne contemnas cùm senuerit ma-
ter tua.
23 * Veritatem eme, & noli vendere
sapientiam, & doctrinam, & intelli-
gentiam.
24 * Exultat gaudio pater iusti: qui sa-
pientem genuit, lætabitur in eo.
25 * Gaudeat pater tuus, & mater tua,
& exultet quæ genuit te.
26 * Præbe fili mi cor tuum mihi: &
oculi tui vias meas custodiant.
27 * Fouea enim profunda est mere-
trix, & puteus angustus, aliena.
28 * Insidiatur in via quasi latro, &
quos

quos incautos viderit, interficiet.
* Cui væ? cuius patri væ? cur rixæ? 29
cui foueæ? cui sine causa vulnera? cui D
suffusio oculorum?
* Nónne his qui commorantur in 30
vino, & student calicibus epotandis?
* Ne intuearis vinum quando fla- 31
uescit, cùm splenduerit in vitro color
eius: ingreditur blandè, * sed in no- 32
uissimo mordebit vt coluber, & sicut
regulus venena diffundet.
* Oculi tui videbunt extraneas, & 33
cor tuum loquetur peruersa.
* Et eris sicut dormiens in medio 34
mari, & quasi sopitus gubernator,
amisso clauo: * & dices: Verberaue- 35
runt me, sed non dolui: traxerunt me,
& ego non sensi: quando euigilabo, &
rursus vina repetiam?

CAP. XXIV.

Aemulatio malorum sapientia & eruditio: cogitatio stulti: eruendi oppressi: doctrina vt melle vtendum: non insidiandum iusto: casus inimici: detractores: iustè iudicandum: nullus verbis lactandus, nec malum malo reddendum; ager pigri: dormitanti pigro venit egestas.

‖ Sup. 23 d. 17.

NE æmuleris viros malos, nec desi- 1
deres esse cum eis: * quia rapinas A
meditatur mens eorum, & fraudes 2
labia eorum loquuntur.
* Sapientia ædificabitur domus, & 3
prudentia roborabitur.
* In doctrina replebuntur cellaria, 4
vniuersa substantia pretiosa & pulcherrima.
* Vir sapiens, fortis est: & vir do- 5
ctus, robustus & validus.
* Quia cum dispositione initur bel- 6
lum: & erit salus vbi multa consilia
sunt.
* Excelsa stulto sapientia, in porta 7
non aperiet os suum.
* Qui cogitat mala facere, stultus 8
vocabitur.
* Cogitatio stulti peccatum est: & 9
abominatio hominum detractor.
* Si desperaueris lassus in die angu- 10
stiæ: imminuetur fortitudo tua.
* ‖ Erue eos, qui ducuntur ad mor- 11
tem: & qui trahuntur ad interitum
liberare ne cesses.
* Si dixeris: Vires non suppetunt: 12
qui inspector est cordis, ipse intelli- B
git, & seruatorem animæ tuæ nihil
fallit, reddetque homini iuxta opera
sua.
* Comede, fili mi, mel, quia bo- 13
num est, & fauum dulcissimum gutturi
tuo.

‖ Ps. 81. a. 4.

14 * Sic & doctrina sapientiæ animæ
tuæ: quam cùm inueneris, habebis
in nouissimis spem, & spes tua non
peribit.
15 * Ne insidieris, & quæras impietatem
in domo iusti, neque vastes requiem
eius.
16 * Septies enim cadet iustus, & resurget:
impij autem corruent in malum.
17 * Cùm ceciderit inimicus tuus, ne
gaudeas, & in ruina eius ne exultet
18 cor tuum: * ne fortè videat Domi-
C nus, & displiceat ei, & auferat ab eo
iram suam.
19 * Ne contendas cum pessimis, nec
20 æmuleris impios: * quoniam non habent
futurorum spem mali: & lucerna
impiorum extinguetur.
21 * Time Dominum, fili mi, & regem:
& cum detractoribus non commiscea-
22 ris: * quoniam repentè consurget perditio
eorum: & ruinam vtriusque quis
nouit?
23 * Hæc quoque sapientibus: ‖ Cognoscere
personam in iudicio non est
bonum.
24 * Qui dicunt impio Iustus es: maledicent
eis populi, & detestabuntur
eos tribus.
25 * Qui arguunt eum, laudabuntur: &
super ipsos veniet benedictio.
26 * Labia deosculabitur, qui recta
verba respondet.
27 * Præpara foris opus tuum, & diligenter
exerce agrum tuum: vt posteà
ædifices domum tuam.
28 * Ne sis testis frustrà contra proxi-
D mum tuum: nec lactes quemquam labiis
tuis.
29 * ‖ Ne dicas: Quomodo fecit mihi,
sic faciam ei: reddam vnicuique secundùm
opus suum.
30 * Per agrum hominis pigri transi-
31 ui, & per vineam viri stulti: * & ecce totum
repleuerant vrticæ, & operuerant
superficiem eius spinæ, & maceria lapidum
destructa erat.
32 * Quod cùm vidissem, posui in
corde meo, & exemplo didici disciplinam.
33 * Parum, inquam, dormies, modicum
dormitabis, pauxillum manus
34 conseres, vt quiescas: * & veniet tibi
quasi cursor egestas, & mendicitas
quasi vir armatus.

‖ Leuit. 19. d. 15. Deut. 1. c. 17. & 16. d. 19. Eccli. 42. a. 1.

‖ Supr. 20. d. 22.

CAP.

CAP. XXV.

Gloria Dei & regum : cor regis : rubigo quæ & impietas est : ne te exaltes : ne detrahas : secreta tua serua : mala aurea, & inauris aurea : frigus in messe : nubes sine pluuia : lingua mollis : mel inuentum : sagitta acuta : dens putridus : acetum : tinea : benefac inimico : angulis domatis : aqua frigida : fons turbatus : multum mellis comestum : vrbs absque muro.

HÆ quoque parabolæ Salomonis, 1
quas transtulerunt viri Ezechiæ A
regis Iuda.
* Gloria Dei est celare verbum, & 2
gloria regum inuestigare sermonem.
* Cælum sursum, & terra deorsum, & 3
cor regum inscrutabile.
* Aufer rubiginem de argento, & 4
egredietur vas purissimum.
* Aufer impietatem de vultu regis, 5
& firmabitur iustitia thronus eius.
* Ne gloriosus appareas coram re- 6
ge, & in loco magnorum ne steteris.
* Melius est enim vt dicatur tibi: 7
Ascende huc; quàm vt humilieris coram principe.
* Quæ viderunt oculi tui, ne pro- 8
feras in iurgio citò : ne posteà emen- B
dare non possis, cùm dehonestaueris
amicum tuum.
* Causam tuam tracta cum amico 9
tuo, & secretum extraneo ne reueles:
* ne fortè insultet tibi cùm audierit, & 10
exprobrare non cesset.
Gratia & amicitia liberant : quas
tibi serua, ne exprobrabilis fias.
* Mala aurea in lectis argenteis, qui 11
loquitur verbum in tempore suo.
* Inauris aurea, & margaritum 12
fulgens, qui arguit sapientem, & aurem obedientem.
* Sicut frigus niuis in die messis, ita 13
legatus fidelis ei, qui misit eum, animam ipsius requiescere facit.
* Nubes, & ventus, & pluuiæ non 14
sequentes, vir gloriosus, & promissa
non complens.
‖Sup.15 a.1. * ‖ Patientia lenietur princeps, & 15
lingua mollis confringet duritiam. C
* Mel inuenisti, comede quod suffi- 16
cit tibi, ne fortè satiatus euomas illud.
* Subtrahe pedem tuum de domo 17
proximi tui, nequando satiatus oderit te.
* Iaculum, & gladius, & sagitta acu- 18
ta, homo qui loquitur contra proximum suum falsum testimonium.
* Dens putridus, & pes lassus, qui 19
sperat super infideli in die angustiæ,
* & amittit pallium in die frigoris. 20
Acetum in nitro, qui cantat carmina cordi pessimo.
Sicut tinea vestimento, & vermis
ligno: ita tristitia viri nocet cordi.
21 * ‖ Si esurierit inimicus tuus, ciba ‖Rom. 12. b. 20.
illum : si sitierit, da ei aquam bibere:
22 * prunas enim congregabis super ca-
D put eius, & Dominus reddet tibi.
23 * Ventus aquilo dissipat pluuias, &
facies tristis linguam detrahentem.
24 * ‖ Melius est sedere in angulo do- ‖Sup. 21 b. 9.
matis, quàm cùm muliere litigiosa, &
in domo communi.
25 * Aqua frigida animæ sitienti, &
nuntius bonus de terra longinqua.
26 * Fons turbatus pede, & vena corrupta, iustus cadens coram impio.
27 * Sicut qui mel multum comedit,
non est ei bonum : ‖ sic qui scrutator ‖Eccli. 3 c. 22.
est maiestatis, opprimetur à gloria.
28 * Sicut vrbs patens & absque murorum ambitu, ita vir qui non potest in
loquendo cohibere spiritum suum.

CAP. XXVI.

Gloria in stulto : auis volans : flagellum equo : respondere stulto : nuntius stultus : parabola stulti : honor insipientis : imponens stulto silentium : canis ad vomitum : sapiens proprio iudicio : commisceri rixæ : nocens amico : susurro : iracundus : labia tumentia : inimicus : operiens odium : fodiens foueam : lingua fallax.

1 QVomodo nix in æstate, & pluuiæ
A in messe : sic indecens est stulto
gloria.
2 * Sicut auis ad alia transuolans, &
passer quò libet vadens : sic maledictum frustrà prolatum in quempiam
superueniet.
3 * Flagellum equo, & camus asino,
& virga in dorso imprudentium.
4 * Ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis.
5 * Responde stulto iuxta stultitiam
suam, ne sibi sapiens esse videatur.
6 * Claudus pedibus, & iniquitatem
bibens, qui mittit verba per nuntium
stultum.
7 * Quomodo pulchras frustrà habet
B claudus tibias: sic indecens est in ore
stultorum parabola.
8 * Sicut qui mittit lapidem in aceruum Mercurij : ita qui tribuit insipienti honorem.
9 * Quomodo si spina nascatur in
manu temulenti : sic parabola in ore
stultorum.
10 * Iudicium determinat causas: & qui
imponit stulto silentium, iras mitigat.
11 * ‖ Sicut canis, qui reuertitur ad vo- ‖2. Petri 2. d. 22.
mitum suum, sic imprudens, qui iterat
stultitiam suam.
12 * Vidisti hominẽ sapientem sibi videri? magis illo spem habebit insipiens.

* Dicit piger: Leo est in via, & leæ- 13
na in itineribus: * sicut ostium verti- 14
tur in cardine suo, ita piger in lectu-
lo suo.
‖ Sup. 19.d.24. * ‖ Abscondit piger manum sub 15
ascella sua, & laborat si ad os suum C
eam conuerterit.
* Sapientior sibi piger videtur se- 16
ptem viris loquentibus sententias.
* Sicut qui apprehendit auribus ca- 17
nem, sic qui transit impatiens, &
commiscetur rixæ alterius.
* Sicut noxius est qui mittit sagit- 18
tas, & lanceas in mortem: * ita vir, 19
qui fraudulenter nocet amico suo: &
cùm fuerit deprehensus, dicit: Lu-
dens feci.
* Cùm defecerint ligna, extingue- 20
tur ignis: & susurrone subtracto, iur-
gia conquiescent.
* Sicut carbones ad prunas, & ligna 21
‖ Sup. 15. 18. ad ignem, ‖ sic homo iracundus su-
scitat rixas.
* Verba susurronis quasi simplicia, 22
& ipsa perueniunt ad intima ventris. D
* Quomodo si argento sordido or- 23
nare velis vas fictile, sic labia tumen-
tia cum pessimo corde sociata.
* Labiis suis intelligitur inimicus, 24
cùm in corde tractauerit dolos.
* Quando submiserit vocem suam, 25
ne credideris ei: quoniam septem ne-
quitiæ sunt in corde illius.
* Qui operit odium fraudulenter, 26
reuelabitur malitia eius in concilio.
* Qui fodit foueam, incidet in eam: 27
& qui voluit lapidem, reuertetur ad
eum.
* Lingua fallax non amat veritatem: 28
& os lubricum operatur ruinas.

CAP. XXVII.

Non gloriandum in crastinum: ne teipsum laudaueris: ira stulti quàm sit grauis: manifesta correctio: vulnera diligentis: anima saturata: vicinus iuxtà spondens pro extraneo: litigiosa mulier: infernus insatiabilis: probatur homo ore laudantis: stultus contusus: vultum pecoris agnosce: lac caprarum in cibum.

NE glorieris in crastinum, ignorās 1
quid superuentura pariat dies. A
* Laudet te alienus, & non os tuum; 2
extraneus, & non labia tua.
‖ Eccli. 22.d.17. * ‖ Graue est saxum, & onerosa are- 3
na: sed ira stulti vtroque grauior.
* Ira non habet misericordiam, non 4
erumpens furor: & impetum conci-
tati ferre quis poterit?
* Melior est manifesta correptio, 5
quàm amor absconditus.
* Meliora sunt vulnera diligentis, 6
quàm fraudulenta oscula odientis.
7 * ‖ Anima saturata calcabit fauum: ‖ b.7.
& anima esuriens etiam amarum pro
dulci sumet.
8 * Sicut auis transmigrans de nido
B suo, sic vir qui derelinquit locum
suum.
9 * Vnguento & variis odoribus de-
lectatur cor: & bonis amici consiliis
anima dulcoratur.
10 * Amicum tuum, & amicum patris
tui ne dimiseris: & domum fratris tui
ne ingrediaris in die afflictionis tuæ.
Melior est vicinus iuxtà, quàm fra-
ter procul.
11 * Stude sapientiæ fili mi, & lætifica
cor meum, vt possis exprobranti re-
spondere sermonem.
12 * Astutus videns malum, abscondi-
C tus est: paruuli transeuntes sustinue-
runt dispendia.
13 * ‖ Tolle vestimentum eius, qui spo- ‖ Sup.
pondit pro extraneo: & pro alienis, 20.c.16.
aufer ei pignus.
14 * Qui benedicit proximo suo voce
grandi, de nocte consurgens maledi-
centi similis erit.
15 * ‖ Tecta perstillantia in die frigo- ‖ Sup. 19
ris, & litigiosa mulier comparantur: b.10.
16 * qui retinet eam, quasi qui ventum
teneat, & oleum dexteræ suæ vocabit.
17 * Ferrum ferro exacuitur, & homo
exacuit faciem amici sui.
18 * Qui seruat ficum, comedet fructus
eius: & qui custos est domini sui, glo-
rificabitur.
19 * Quomodo in aquis resplendent
vultus prospicientium, sic corda ho-
minum manifesta sunt prudentibus.
20 * ‖ Infernus & perditio numquam ‖ Eccli.
implentur: similiter & oculi homi- 14.b.10.
num insatiabiles.
21 * ‖ Quomodo probatur in conflato- ‖ Sup. 17.
rio argentum, & in fornace aurum: sic a.3.
probatur homo ore laudantis.
D Cor iniqui inquirit mala, cor autem
rectum inquirit scientiam.
22 * Si contuderis stultum in pila quasi
ptisanas feriente desuper pilo, non au-
feretur ab eo stultitia eius.
23 * Diligenter agnosce vultum peco-
ris tui, tuosque greges considera:
24 * Non enim habebis iugiter potesta-
tem: sed corona tribuetur in genera-
tionem & generationem.
25 * Aperta sunt prata, & apparuerunt
herbæ virentes, & collecta sunt fœna
de montibus.
26 * ‖ Agni ad vestimentum tuum: & ‖ 1 Tim.
hœdi, ad agri pretium. 6.b.8.
27 * Sufficiat tibi lac caprarum in cibos
tuos, & in necessaria domus tuæ, & ad
victum ancillis tuis.

CAP.

CAP. XXVIII.

De fuga impij & securitate iusti: propter peccata terræ multi principes eius: pauper pauperem calumnians: pauper supplex, & diues prauus: nolens audire legem: exultatio iustorum: abscondens scelera sua: beatus semper pauidus: princeps impius vt leo: dux indigens prudentia: terram suam operans: à patre subtrahens.

FVgit impius, nemine persequente: 1
iustus autem quasi leo confidens, A
absque terrore erit.
* Propter peccata terræ multi prin- 2
cipes eius: & propter hominis sapientiam, & horum scientiam quæ dicuntur, vita ducis longior erit.
* Vir pauper calumnians pauperes, 3
similis est imbri vehementi, in quo paratur fames.
* Qui derelinquunt legem, laudant 4
impium: qui custodiunt, succenduntur contra eum.
* Viri mali non cogitant iudicium: 5
qui autem inquirunt Dominum, animaduertunt omnia.
‖Sup.19 * ‖ Melior est pauper ambulans in 6
a.1. simplicitate sua, quàm diues in prauis itineribus.
* Qui custodit legem, filius sapiens 7
est: qui autem comessatores pascit, B
confundit patrem suum.
* Qui coaceruat diuitias vsuris & 8
fœnore, liberali in pauperes congregat eas.
* Qui declinat aures suas ne audiat 9
legem, oratio eius erit execrabilis.
* Qui decipit iustos in via mala, in 10
interitu suo corruet: & simplices possidebunt bona eius.
*Sapiens sibi videtur vir diues: pau- 11
per autem prudens scrutabitur eum.
* In exultatione iustorum multa 12
gloria est: regnantibus impiis ruinæ hominum.
* Qui abscondit scelera sua, non 13
dirigetur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur.
* Beatus homo, qui semper est pa- 14
uidus: qui verò mentis est duræ, corruet in malum.
* Leo rugiens, & vrsus esuriens, 15
princeps impius super populum pauperem.
* Dux indigens prudentia, multos 16
opprimet per calumniam: qui autem C
odit auaritiam: longi fient dies eius.
* Hominem, qui calumniatur ani- 17
mæ sanguinem, si vsque ad lacum fugerit, nemo sustinet.
* Qui ambulat simpliciter, saluus 18
erit: qui peruersis graditur viis, concidet semel.
* ‖ Qui operatur terram suam, sa- ‖Sup.12
19 tiabitur panibus: qui autem sectatur b.11.
otium, replebitur egestate. Eccli.
* Vir fidelis multùm laudabitur, 20. d.30.
20 ‖ qui autem festinat ditari, non erit ‖Sup.13.
innocens. b.11. &
* Qui cognoscit in iudicio faciem, 20. c.21.
21 non benefacit: iste & pro bucella panis deserit veritatem.
* Vir, qui festinat ditari, & aliis in-
22 uidet, ignorat quòd egestas superue-
D niet ei.
* Qui corripit hominem, gratiam
23 posteà inueniet apud eum, magis quàm ille, qui per linguæ blandimenta decipit.
* Qui subtrahit aliquid à patre suo,
24 & à matre, & dicit hoc non esse peccatum, particeps homicidæ est.
* Qui se iactat, & dilatat, iurgia con-
25 citat: qui verò sperat in Domino, sanabitur.
* Qui confidit in corde suo, stultus
26 est: qui autem graditur sapienter, ipse saluabitur.
* Qui dat pauperi, non indigebit:
27 qui despicit deprecantem, sustinebit penuriam.
* Cùm surrexerunt impij, abscon-
28 dentur homines: cùm illi perierint, multiplicabuntur iusti.

CAP. XXIX.

Non audiens corripientem: multiplicatio iustorum: amor sapientiæ: rex iustus: blandus amicus: pestilentes: contendere cum stulto: viri sanguinum: totum proferens spiritum: verba mendacij: pauper & creditor: rex iustus: correctio: multiplicatio impiorum: erudi filium: prophetia: velox ad loquendum: delicatè seruum nutriens: iracundus: superbus: cum fure participans: timens hominem: iusti abominantur impium, & ediuersò.

1 VIro, qui corripientem dura ceruice
A contemnit, repentinus ei superueniet interitus: & eum sanitas non sequetur.
2 * In multiplicatione iustorum lætabitur vulgus: cùm impij sumpserint principatum, gemet populus.
3 * Vir, qui amat sapientiam, lætificat patrem suum: ‖ qui autem nutrit ‖ Luc.15.
scorta, perdit substantiam. c.13.
4 * Rex iustus erigit terram, vir auarus destruet eam.
5 * Homo, qui blandis fictisque sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus eius.
6 * Peccantem virum iniquum inuoluet laqueus: & iustus laudabit atque gaudebit.

* Nouit iustus causam pauperum: 7
impius ignorat scientiam. B
* Homines pestilentes dissipant ci- 8
uitatem: sapientes verò auertunt furorem.
* Vir sapiens, si cum stulto conten- 9
derit, siue irascatur, siue rideat, non inueniet requiem.
* Viri sanguinum oderunt simpli- 10
cem: iusti autem quærunt animam eius.
* Totum spiritum suum profert stul- 11
tus: sapiens differt, & reseruat in posterum.
* Princeps, qui libenter audit verba 12
mendacij, omnes ministros habet impios.
* Pauper & creditor obuiauerunt si- 13
bi: vtriusque illuminator est Dominus.
* Rex qui iudicat in veritate pau- 14
peres, thronus eius in æternum firmabitur.
* Virga atque correptio tribuit sa- 15
pientiam: puer autem, qui dimittitur C
voluntati suæ, confundit matrem suam.
* In multiplicatione impiorum mul- 16
tiplicabuntur scelera: & iusti ruinas eorum videbunt.
* Erudi filium tuum, & refrigerabit 17
te, & dabit delicias animæ tuæ.
* Cùm prophetia defecerit, dissipa- 18
bitur populus: qui verò custodit legem, beatus est.
* Seruus verbis non potest erudiri: 19
quia quod dicis intelligit, & respondere contemnit.
* Vidisti hominem velocem ad lo- 20
quendum? stultitia magis speranda est, quàm illius correptio.
* Qui delicatè à pueritia nutrit ser- 21
uum suum, posteà sentiet eum contumacem.
* Vir iracundus prouocat rixas: & 22
qui ad indignandum facilis est, erit D
ad peccandum procliuior.
‖ Iob 22. d. 29. * ‖ Superbum sequitur humilitas: 23
& humilem spiritu suscipiet gloria.
* Qui cum fure participat, odit ani- 24
mam suam: adiurantem audit, & non indicat.
* Qui timet hominem, citò cor- 25
ruet: qui sperat in Domino, subleuabitur.
* Multi requirunt faciem principis: 26
& iudicium à Domino egreditur singulorum.
* Abominantur iusti virum impium: 27
& abominantur impij eos, qui in recta sunt via.
* Verbum custodiens filius, extra perditionem erit.

CAP. XXX.

Homo Deo vicinus iudicat se insipientem, & opera Dei incomprehensibilia: sermo Dei ignitus, cui nihil addendum: deprecatur vanitatem, verba mendacij, mendacitatem & diuitias: non accusandus seruus apud dominum suum: aliquot generationes execrabiles: duæ sanguisugæ: tria insatiabilia: oculus patrem subsannans: tria difficilia: per tria mouetur terra: quatuor minima terra: tria bene gradientia: vehementer emungens.

1 A VErba Congregantis filij Vomentis.
Visio, quam locutus est vir, cum quo est Deus, & qui Deo secum morante confortatus, ait:
2 * Stultissimus sum virorum, & sapientia hominum non est mecum.
3 * Non didici sapientiam, & non noui scientiam sanctorum.
4 * Quis ascendit in cælum atque descendit? quis continuit spiritum in manibus suis? quis colligauit aquas quasi in vestimento? quis suscitauit omnes terminos terræ? quod nomen est eius, & quod nomen filij eius, si nosti?
5 * ‖ Omnis sermo Dei ignitus, cly- ‖ Ps. 11. b. 7.
6 peus est sperantibus in se: * ‖ ne addas
quidquam verbis illius, & arguaris, in- ‖ Deut.
ueniarisque mendax. 4. a. 2.
7 * Duo rogaui te, ne deneges mihi an- & 12. d.
B tequam moriar. 32.
8 * Vanitatem, & verba mendacia longè fac à me.
Mendicitatem, & diuitias ne dederis mihi: tribue tantùm victui meo ne-
9 cessaria: * ne fortè satiatus illiciar ad negandum, & dicam: Quis est Dominus? aut egestate compulsus furer, & periurem nomen Dei mei.
10 * Ne accuses seruum ad dominum suum, ne fortè maledicat tibi, & corruas.
11 * Generatio, quæ patri suo maledicit, & quæ matri suæ non benedicit.
12 * Generatio, quæ sibi munda videtur, & tamen non est lota à sordibus suis.
13 * Generatio, cuius excelsi sunt oculi, & palpebræ eius in alta surrectæ.
14 * Generatio, quæ pro dentibus gladios habet, & commandit molaribus suis, vt comedat inopes de terra, & pauperes ex hominibus.
15 * Sanguisugæ duæ sunt filiæ, dicentes: Affer, affer.
C Tria sunt insaturabilia, & quartum, quod numquam dicit: Sufficit.
16 * Infernus, & os vuluæ, & terra, quæ non satiatur aqua: ignis verò numquam dicit: Sufficit.

* Oculum,

* Oculum, qui subsannat patrem, & 17
qui despicit partum matris suæ, effo-
diant eum corui de torrentibus,& co-
medant eum filij aquilæ.
* Tria sunt difficilia mihi, & quar- 18
tum penitus ignoro:
* Viam aquilæ in cælo, viam co- 19
lubri super petram, viam nauis in
medio mari, & viam viri in adole-
scentia.
* Talis est & via mulieris adulteræ, 20
quæ comedit, & tergens os suum di-
cit: Non sum operata malum.
* Per tria mouetur terra, & quar- 21
tum non potest sustinere:
* Per seruum cùm regnauerit: per 22
stultum cùm saturatus fuerit cibo:
* per odiosam mulierem cùm in ma- 23
trimonio fuerit assumpta: & per an-
cillam cùm fuerit heres dominæ suæ.
* Quattuor sunt minima terræ, & 24
ipsa sunt sapientiora sapientibus: D
* Formicæ, populus infirmus, qui 25
præparat in messe cibum sibi: * lepu- 26
sculus, plebs inualida, qui collocat in
petra cubile suum: * regem locusta 27
non habet, & egreditur vniuersa per
turmas suas: * stellio manibus nititur, 28
& moratur in ædibus regis.
* Tria sunt, quæ benè gradiuntur,& 29
quartum,quod incedit feliciter:
* Leo fortissimus bestiarum,ad nul- 30
lius pauebit occursum: * gallus suc- 31
cinctus lumbos: & aries: nec est rex,
qui resistat ei.
* Est qui stultus apparuit postquam 32
eleuatus est in sublime: si enim intel-
lexisset, ori suo imposuisset manum.
* Qui autem fortiter premit vbera 33
ad eliciendum lac, exprimit butyrum:
& qui vehementer emungit, elicit san-
guinem: & qui prouocat iras, produ-
cit discordias.

CAP. XXXI.

Exhortatur ne mulieribus dederis substantiam tuam, nec regibus vinum, sed mœrentibus: aperi os tuum muto: vindica inopem: laus & raritas mulieris fortis: pulchritudo fallax gratia.

VErba Lamuelis regis. Visio, qua 1
erudiuit eum mater sua. A
* Quid dilecte mi, quid dilecte vte- 2
ri mei, quid dilecte votorum meorum?
* Ne dederis mulieribus substan- 3
tiam tuam, & diuitias tuas ad delen-
dos reges.
* Noli regibus, ô Lamuel, noli regi- 4
bus dare vinum: quia nullum secre-
tum est vbi regnat ebrietas. * & ne 5
fortè bibant, & obliuiscantur iudicio-
rum, & mutent causam filiorum pau-
peris.
* Date siceram mœrentibus, & vi- 6
7 num his qui amaro sunt animo: * bi-
bant, & obliuiscantur egestatis suæ,
& doloris sui non recordentur am-
plius.
8 * Aperi os tuum muto, & causis
omnium filiorum qui pertranseunt:
9 * aperi os tuum, decerne quod iustum
est, & iudica inopem & pauperem.
10 * Mulierem fortem quis inueniet?
B procul, & de vltimis finibus pretium
eius.
11 * Confidit in ea cor viri sui, & spo-
liis non indigebit.
12 * Reddet ei bonum, & non malum,
omnibus diebus vitæ suæ.
13 * Quæsiuit lanam & linum, & opera-
ta est consilio manuum suarum.
14 * Facta est quasi nauis institoris, de
longè portans panem suum.
15 * Et de nocte surrexit, deditque
prædam domesticis suis, & cibaria
ancillis suis.
16 * Considerauit agrum, & emit eum:
de fructu manuum suarum plantauit
vineam.
17 * Accinxit fortitudine lumbos suos,
& roborauit brachium suum.
18 * Gustauit & vidit quia bona est ne-
gotiatio eius: non extinguetur in no-
cte lucerna eius.
19 * Manum suam misit ad fortia, & di-
C giti eius apprehenderunt fusum.
20 * Manum suam aperuit inopi, &
palmas suas extendit ad pauperem.
21 * Non timebit domui suæ à frigori-
bus niuis: omnes enim domestici eius
vestiti sunt duplicibus.
22 * Stragulatam vestem fecit sibi: bys-
sus & purpura indumentum eius.
23 * Nobilis in portis vir eius, quando
sederit cum senatoribus terræ.
24 * Sindonem fecit, & vendidit, & cin-
gulum tradidit Chananæo.
25 * Fortitudo & decor indumentum
eius, & ridebit in die nouissimo.
26 * Os suum aperuit sapientiæ, & lex
clementiæ in lingua eius.
27 * Considerauit semitas domus suæ,
D & panem otiosa non comedit.
28 * Surrexerunt filij eius, & beatissi-
mam prædicauerunt, vir eius, & lau-
dauit eam.
29 * Multæ filiæ congregauerunt di-
uitias: tu supergressa es vniuersas.
30 * Fallax gratia, & vana est pulchri-
tudo: mulier timens Dominum, ipsa
laudabitur.
31 * Date ei de fructus manuum suarum:
& laudent eam in portis opera eius.

ECCLESIASTES,

Qui ab Hebræis COHELETH appellatur.

CAPVT I.

Omnia vana, & nihil sub sole nouum: cunctarum quoque rerum difficilem esse inquisitionem, eamque vanam, & spiritus afflictionem.

VErba Ecclesiastæ, filij Da- 1
uid, regis Ierusalem. * Vani- A
tas vanitatum, dixit Ecclesia- 2
stes: vanitas vanitatum, &
omnia vanitas. * Quid habet amplius 3
homo de vniuerso labore suo, quo la-
borat sub sole? * Generatio præterit, 4
& generatio aduenit: terra autem in B
æternum stat. * Oritur sol, & occidit, 5
& ad locum suum reuertitur: ibique
renascens, * gyrat per Meridiem, & 6
flectitur ad Aquilonem: lustrans vni-
uersa in circuitu pergit spiritus, & in
circulos suos reuertitur. * Omnia flu- 7
mina intrant in mare, & mare non
redundat: ad locum, vnde exeunt flu-
mina, reuertuntur vt iterum fluant.
* Cunctæ res difficiles: non potest eas 8
homo explicare sermone. Non satu-
ratur oculus visu; nec auris auditu im-
pletur. * Quid est quod fuit? ipsum 9
quod futurum est. quid est quod fa-
ctum est? ipsum quod faciendum est.
* Nihil sub sole nouum, nec valet 10
quisquam dicere: Ecce hoc recens est: C
iam enim præcessit in sæculis, quæ fue-
runt ante nos. * Non est priorum me- 11
moria: sed nec eorum quidem, quæ
posteà futura sunt, erit recordatio
apud eos, qui futuri sunt in nouissi-
mo. * Ego Ecclesiastes fui rex Israël 12
in Ierusalem, & proposui in animo 13
meo quærere & inuestigare sapienter
de omnibus, quæ fiunt sub sole. Hanc
occupationem pessimam dedit Deus
filiis hominum, vt occuparentur in
ea. * Vidi cuncta, quæ fiunt sub sole; 14
& ecce vniuersa vanitas, & afflictio D
spiritus. * Peruersi difficilè corrigun- 15
tur, & stultorum infinitus est nume-
rus. * Locutus sum in corde meo, di- 16
cens: Ecce magnus effectus sum, &
præcessi omnes sapientia, qui fuerunt
ante me in Ierusalem: & mens mea
contemplata est multa sapienter, &
didici. * Dedique cor meum vt sci- 17
rem prudentiam atque doctrinam, er-
roresque & stultitiam: & agnoui quòd
in his quoque esset labor, & afflictio
18 spiritus: * eò quòd in multa sapientia,
multa sit indignatio: & qui addit
scientiam, addit & laborem.

CAP. II.

In affluentia deliciarum, diuitiarum, ædificiorum, & in horum labore est vanitas & afflictio spiritus: dicit etiam quanta sit vanitatis congregare futuro heredi, qui qualis futurus sit ignoratur.

1
A DIxi ergo in corde meo: Vadam, &
affluam deliciis, & fruar bonis.
Et vidi quòd hoc quoque esset vani-
2 tas. * Risum reputaui errorem: & gau-
dio dixi: Quid frustrà deciperis?
3 * Cogitaui in corde meo abstrahere à
vino carnem meam, vt animum meum
transferrem ad sapientiam, deuita-
remque stultitiam, donec viderem
quid esset vtile filiis hominum: quo
facto opus est sub sole numero die-
4 rũ vitæ suæ. * Magnificaui opera mea,
ædificaui mihi domos, & plantaui vi-
5 neas, * feci hortos, & pomaria, & con-
6 seui ea cuncti generis arboribus, * &
extruxi mihi piscinas aquarum, vt irri-
garem siluam lignorũ germinantium,
7 * possedi seruos & ancillas, multam-
B que familiam habui, armenta quoque,
& magnos ouium greges, vltra omnes
qui fuerunt ante me in Ierusalem:
8 * coaceruaui mihi argẽtum, & aurum,
& substãtias regum, ac prouinciarum:
feci mihi cantores, & cantatrices, &
delicias filiorum hominum, scyphos,
& vrceos in ministerio ad vina funden-
9 da; * & supergressus sum opibus om-
nes, qui ante me fuerunt in Ierusalem:
sapiẽtia quoque perseuerauit mecum.
10 * Et omnia, quæ desiderauerunt oculi
mei, non negaui eis: nec prohibui cor
meum quin omni voluptate fruere-
tur, & oblectaret se in his, quæ præpa-
raueram: & hanc ratus sum partem
11 meam, si vterer labore meo. * Cumque
C me conuertissem ad vniuersa opera,
quæ fecerant manus meæ, & ad labo-
res, in quibus frustrà sudaueram, vidi
in omnibus vanitatem & afflictionem
animi, & nihil permanere sub sole.
12 * Transiui ad contemplandam sapien-
tiam, erroresque & stultitiam (quid est,
inquam, homo, vt sequi possit regem
13 Factorem suum?) * & vidi quòd tãtum
præcederet sapientia stultitiam, quan-
14 tum differt lux à tenebris. * ‖ Sapien- ‖ Inf. 8.
tis oculi in capite eius: stultus in te- a. 1.
nebris ambulat: & didici quòd vnus Prov. 17.
15 vtriusque esset interitus. * Et dixi in d. 24.
corde meo: Si vnus & stulti & meus
occasus erit, quid mihi prodest quòd
maiorem sapientiæ dedi operam? Lo-
cutusque cum mente mea, animad-
uertẽ

uerti quòd hoc quoque esset vanitas.
* Non enim erit memoria sapientis 16
similiter vt stulti in perpetuũ,& futu-
ra tempora obliuione cuncta pariter
operient: moritur doctus similiter vt
indoctus. * Et idcircò tæduit me vitę 17
meæ, videntē mala vniuersa esse sub D
sole, & cuncta vanitatem & afflictio-
nem spiritus. * Rursus detestatus sum 18
omnem industriam meam, qua sub
sole studiosissimè laboraui, habiturus
heredem post me, * quem ignoro, 19
vtrū sapiens an stultus futurus sit, &
dominabitur in laboribus meis, qui-
bus desudaui & sollicitus fui. & est
quidquam tam vanum? * Vnde ces- 20
saui, renuntiauitque cor meum vltrà
laborare sub sole. * Nam cùm alius 21
laboret in sapientia, & doctrina, &
solicitudine, homini otioso quæsita
dimittit: & hoc ergo, vanitas, & ma-
gnum malum. * Quid enim proderit 22
homini de vniuerso labore suo, & af-
flictione spiritus, qua sub sole crucia-
tus est? * Cuncti dies eius doloribus 23
& ærumnis pleni sunt, nec per noctē
mente requiescit: & hoc nonne vani-
tas est? * Nonne melius est comedere 24
& bibere, & ostendere animæ suæ
bona de laboribus suis? & hoc de
manu Dei est. * Quis ita deuorabit, & 25
deliciis affluet vt ego? * Homini bo- 26
no in conspectu suo dedit Deus sa-
pientiam, & scientiam, & lætitiam:
peccatori autem dedit afflictionem,
& curam superfluam, vt addat, &
congreget, & tradat ei qui placuit
Deo: sed & hoc vanitas est, & cassa
solicitudo mentis.

CAP. III.

Quòd omnia suo proueniant tempore & transeant, quodque in nullis his fluxis sit mentis quies: vnus quoque sit hominis ac iumentorum interitus.

Omnia tempus habent, & suis spa- 1
tiis transeunt vniuersa sub cælo. A
* Tempus nascendi, & tempus mo- 2
riendi.
Tempus plantandi,& tempus euel-
lendi quod plantatum est.
* Tempus occidendi, & tempus sa- 3
nandi.
Tempus destruendi, & tempus ædi-
ficandi.
* Tempus flendi, & tēpus ridendi. 4
Tēpus plangendi,& tēpus saltandi.
* Tempus spargendi lapides, & tē- 5
pus colligendi.
Tempus amplexandi, & tempus
longè fieri ab amplexibus.
* Tempus acquirendi, & tempus 6
perdendi.
B Tēpus custodiēdi,& tēpus abiiciēdi.
7 * Tempus scindendi, & tempus
consuendi.
Tempus tacendi, & tēpus loquendi.
8 * Tempus dilectionis,& tēpus odij.
Tempus belli,& tempus pacis.
9 * Quid habet amplius homo de la-
bore suo?
10 * Vidi afflictionem,quā dedit Deus
filiis hominū, vt distendantur in ea.
11 * Cuncta fecit bona in tempore suo,
& mundum tradidit disputationi eo-
rum, vt non inueniat homo opus,
quod operatus est Deus ab initio vs-
12 que ad finem. * Et cognoui quòd non
esset melius nisi lætari,& facere benè
13 in vita sua. * Omnis enim homo, quī
C comedit & bibit, & videt bonū de la-
14 bore suo,hoc donum Dei est. * Didicī
quòd omnia opera, quæ fecit Deus,
perseuerent in perpetuum: non pos-
sumus eis quidquam addere, nec au-
ferre, quæ fecit Deus vt timeatur.
15 * Quod factum est, ipsum permanet:
quæ futura sunt, iā fuerunt: & Deus
16 instaurat quod abiit. * Vidi sub sole
in loco iudicij impietatem, & in loco
17 iustitiæ iniquitatem. * Et dixi in cor-
de meo: Iustum & impium iudicabit
Deus, & tempus omnis rei tunc erit.
18 * Dixi in corde meo de filiis homi-
num, vt probaret eos Deus, & osten-
19 deret similes esse bestiis. * Idcircò
D vnus interitus est hominis & iumen-
torum, & æqua vtriusque conditio:
sicut moritur homo, sic & illa mo-
riuntur: similiter spirant omnia, &
nihil habet homo iumento amplius:
20 cuncta subiacent vanitati, * & omnia
pergunt ad vnum locum: de terra fa-
cta sunt, & in terrā pariter reuertun-
21 tur. * Quis nouit si spiritus filiorum
Adam ascendat sursum, & si spiritus
22 iumentorū descendat deorsum? * Et
deprehendi nihil esse melius quā læ-
tari hominem in opere suo, & hanc
esse partem illius. Quis enim eum ad-
ducet,vt post se futura cognoscat?

CAP. IV.

Vanitatem huius vitæ arguit sapiens ex innocentiū oppressione, & quòd industria humana sit inuidiæ obnoxia: item quod stultus securè in otio agit, alio qui heredem non habet thesaurizante: explicat commoda societatis, regum regnorumque vanitatem, & obedientiam præfert stultorum victimis.

1 Verti me ad alia, & vidi calūnias,
A quæ sub sole geruntur, & lacry-
mas innocentium, & neminem con-
solatorem: nec posse resistere eorum
violentiæ, cunctorū auxilio destitu-

& in fructibus impij conturbatio.
* Labia sapientium disseminabunt 7
sciẽtiam: cor stultorum dissimile erit. B
‖ Eccl. 34. c.21. * ‖Victimæ impiorum abominabiles 8
Domino: vota iustorum placabilia.
* Abominatio est Dño via impij: qui 9
sequitur iustitiam, diligitur ab eo.
*Doctrina mala deserenti viam vitę: 10
qui increpationes odit, morietur.
* Infernus, & perditio coram Do- 11
mino: quanto magis corda filiorum
hominum?
* Non amat pestilens eum, qui se 12
corripit: nec ad sapientes graditur.
‖ Inf. 17 d.22. *‖ Cor gaudens exhilarat faciem: 13
in mœrore animi deiicitur spiritus.
* Cor sapientis quærit doctrinam:& 14
os stultorum pascitur imperitia.
* Omnes dies pauperis, mali: secura 15
mens quasi iuge conuiuium.
* Melius est parum cum timore Do- 16
mini, quàm thesauri magni & insatia-
biles.
* Melius est vocari ad olera cum 17
charitate, quàm ad vitulum sagina- C
tum cum odio.
* Vir iracundus prouocat rixas: qui 18
patiens est, mitigat suscitatas.
* Iter pigrorum quasi sepes spina- 19
rum: via iustorũ absque offendiculo.
* Filius sapiens lætificat patrem: & 20
stultus homo despicit matrem suam.
* Stultitia gaudium stulto: & vir 21
prudens dirigit gressus suos.
* Dissipantur cogitationes vbi non 22
est consilium: vbi verò sunt plures
consiliarij, confirmantur.
*Lętatur homo in sententia oris sui: 23
& sermo opportunus est optimus.
* Semita vitæ super eruditum, vt de- 24
clinet de inferno nouissimo.
* Domum superborum demolietur 25
Dominus: & firmos faciet terminos D
viduæ.
*Abominatio Domini cogitationes 26
malæ: & purus sermo pulcherrimus
firmabitur ab eo.
* Conturbat domum suam qui se- 27
ctatur auaritiam: qui autem odit mu-
nera, viuet.
‖ Inf. 16 c. 6. ‖ Per misericordiam & fidem pur-
gantur peccata: per timorem autem
Domini declinat omnis à malo.
*Mens iusti meditatur obedientiam: 28
os impiorum redundat malis.
* Longè est Dominus ab impiis:& 29
orationes iustorum exaudiet.
* Lux oculorum lætificat animam: 30
fama bona impinguat ossa.
* Auris, quæ audit increpationes vi- 31
tæ, in medio sapientium commora-
bitur.
* Qui abiicit disciplinam, despicit 32
animam suam: qui autem acquiescit
increpationibus, possessor est cordis.
33 * Timor Dñi disciplina sapientiæ:
& gloriam præcedit humilitas.

CAP. XVI.

Homo animam preparat, Deus spirituum ponderator, linguam viasque hominum dirigit. omnia propter seipsum operans, cui abominatio est omnis arrogans: misericordia redimuntur peccata: pondus & statera Dei iudicia: indignatio & clementia regis: laus sapientiæ, prudentiæ, eruditi, ac dulcis in verbo, & patientis: vituperatur insipiens & peruersus: sortes à Domino temperantur.

1 A HOminis est animam præparare:
& Domini gubernare linguam.
2 * Omnes viæ hominis patent oculis
eius: spirituum ponderator est Dñs.
3 * Reuela Domino opera tua, & diri-
gentur cogitationes tuæ.
4 * Vniuersa propter semetipsum ope-
ratus est Dominus, impium quoque
ad diem malum.
5 * Abominatio Domini est omnis ar-
rogans: etiam si manus ad manum
fuerit, non est innocens.
Initium viæ bonæ, facere iustitiam:
accepta est autem apud Deum magis,
quàm immolare hostias.
6 * ‖Misericordia & veritate redimitur ‖Sup. 15. d.27.
iniquitas: & in timore Domini decli-
natur à malo.
7 * Cùm placuerint Domino viæ ho-
minis, inimicos quoque eius conuer-
tet ad pacem.
8 B *Melius est parum cum iustitia, quàm
multi fructus cum iniquitate.
9 * Cor hominis disponit viam suam:
sed Domini est dirigere gressus eius.
10 * Diuinatio in labiis regis, in iudicio
non errabit os eius.
11 * Pondus & statera iudicia Domini
sunt: & opera eius omnes lapides sac-
culi.
12 * Abominabiles regi qui agunt im-
piè: quoniam iustitia firmatur solium.
13 *Voluntas regum labia iusta: qui re-
cta loquitur, diligetur.
14 * Indignatio regis, nuntij mortis: &
vir sapiens placabit eam.
15 * In hilaritate vultus regis, vita: &
clementia eius quasi imber serotinus.
16 C * Posside sapientiam, quia auro me-
lior est: & acquire prudentiam, quia
pretiosior est argento.
17 * Semita iustorũ declinat mala: cu-
stos animæ suæ seruat viam suam.
18 * Contritionem præcedit superbia:
& ante ruinam exaltatur spiritus.
19 * Melius est humiliari cum mitibus,
quàm diuidere spolia cum superbis.

*Eru-

* Eruditus in verbo reperiet bona:& qui sperat in Domino, beatus est. 20

* Qui sapiens est corde, appellabitur prudens:& qui dulcis eloquio, maiora percipiet. 21

* Fons vitæ eruditio possidentis:doctrina stultorum, fatuitas. 22

* Cor sapientis erudiet os eius:& labiis eius addet gratiam. 23

* Fauus mellis, composita verba: dulcedo animæ,sanitas ossium. 24

* Est via quæ videtur homini recta: & nouissima eius ducunt ad mortem. 25 D

* Anima laborantis laborat sibi, quia compulit eum os suum. 26

* Vir impius fodit malum,& in labiis eius ignis ardescit. 27

* Homo peruersus suscitat lites: & verbosus separat principes. 28

* Vir iniquus lactat amicum suum:& ducit eum per viam non bonam. 29

*Qui attonitis oculis cogitat praua, mordens labia sua perficit malum. 30

* Corona dignitatis senectus, quæ in viis iustitiæ reperietur. 31

* Melior est patiens viro forti: & qui dominatur animo suo, expugnatore vrbium. 32

33 * Sortes mittuntur in sinum, sed à Domino temperantur.

CAP. XVII.

Buccella sicca cum gaudio: seruus sapiens: Dominus corda probat: despiciens pauperem: gaudens de alterius ruina: corona senum: celans delictum: fatuus in stultitia confidens: stulto inutiles diuitiæ: altam faciens domum suam: omni tempore diligit amicus: animus gaudens, & spiritus tristis: stultus tacens.

Melior est buccella sicca cum gaudio, quàm domus plena victimis cum iurgio. 1 A

[Eccl. 10.d.28] * Seruus sapiens dominabitur filiis stultis, & inter fratres hereditatem diuidet. 2

* Sicut igne probatur argentum, & aurum camino: ita corda probat Dominus. 3

*Malus obedit linguæ iniquæ,& fallax obtemperat labiis mendacibus. 4

[Sup.14 d.31.] * Qui despicit pauperem,exprobrat factori eius:& qui ruina lætatur alterius, non erit impunitus. 5

*Corona senum filij filiorum:& gloria filiorum patres eorum. 6

* Non decent stultum verba composita,nec principem labium mentiens. 7

*Gemma gratissima,expectatio præstolantis: quocumque se vertit, prudenter intelligit. 8 B

* Qui celat delictum, quærit amicitias: qui altero sermone repetit, separat fœderatos. 9

10 * Plus proficit correptio apud prudentem, quàm centum plagæ apud stultum.

11 * Semper iurgia quærit malus: angelus autem crudelis mittetur contra eum.

12 * Expedit magis vrsæ occurrere raptis fœtibus, quàm fatuo confidenti in stultitia sua.

13 * Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo eius. [Rom. 12.d.17.]

14 * Qui dimittit aquam, caput est iurgiorum: & antequam patiatur contumeliam, iudicium deserit. [1.Pet.3. b.9. 1.Thes. 5.d.15.]

15 C * Qui iustificat impium,& qui condemnat iustum,abominabilis est vterque apud Deum. [Isaia 5.e.25.]

16 * Quid prodest stulto habere diuitias, cùm sapientiam emere non possit?

Qui altam facit domum suam, quærit ruinam: & qui euitat discere, incidet in mala.

17 * Omni tempore diligit qui amicus est: & frater in angustiis comprobatur.

18 * Stultus homo plaudet manibus, cùm spoponderit pro amico suo.

19 * Qui meditatur discordias, diligit rixas: & qui exaltat ostium, quærit ruinam.

20 D * Qui peruersi cordis est, non inueniet bonum: & qui vertit linguam,incidet in malum.

21 * Natus est stultus in ignominiam suam: sed nec pater in fatuo lætabitur.

22 * Animus gaudens ætatem floridam facit: spiritus tristis exiccat ossa. [Sup.15 b.13.]

23 * Munera de sinu impius accipit, vt peruertat semitas iudicii.

24 * In facie prudentis lucet sapientia: oculi stultorum in finibus terræ. [Eccl.2. c.14. & 8.a.1.]

25 *Ira patris, filius stultus:& dolor matris quæ genuit eum.

26 * Non est bonum, damnum inferre iusto: nec percutere principem, qui recta iudicat.

27 * Qui moderatur sermones suos, doctus & prudens est: & pretiosi spiritus vir eruditus. [Iac.1 c.19.]

28 * Stultus quoque si tacuerit, sapiens reputabitur: & si compresserit labia sua, intelligens.

CAP. XVIII.

De recessu ab amico: de incorrigibili: non deuiandum à veritate: os stultis: iustus se accusans: fratrem iuuans fratrem: fructus oris: mulier bona & mala: locutio diuitis & pauperis: vir amicabilis.

OCcasiones quærit qui vult rece- 1
dere ab amico : omni tempore A
erit exprobrabilis.
* Non recipit stultus verba pru- 2
dentiæ : nisi ea dixeris quæ versantur
in corde eius.
* Impius, cùm in profundum vene- 3
rit peccatorum, contemnit : sed sequi-
tur eum ignominia & opprobrium.
* Aqua profunda verba ex ore viri : 4
& torrens redundans fons sapientiæ.
* Accipere personam impij non 5
est bonum, vt declines à veritate iu-
dicij.
* Labia stulti miscent se rixis : & os 6
eius iurgia prouocat. B
* Os stulti contritio eius : & labia 7
ipsius, ruina animæ eius.
* Verba bilinguis, quasi simplicia : 8
& ipsa perueniunt vsque ad interiora
ventris.
Pigrum deducit timor : animæ au-
tem effeminatorum esurient.
* Qui mollis & dissolutus est in ope- 9
re suo, frater est sua opera dissipantis.
* Turris fortissima, nomen Do- 10
mini : ad ipsum currit iustus, & exal-
tabitur.
* Substantia diuitis vrbs roboris 11
eius, & quasi murus validus circum-
dans eum.
* Antequam conteratur, exaltatur 12
cor hominis : & antequam glorifice-
tur, humiliatur.
‖ Eccli. 11.a.8. * ‖ Qui priùs respondet quàm au- 13
diat, stultum se esse demonstrat, &
confusione dignum.
* Spiritus viri sustentat imbecillita- 14
tem suam : spiritum verò ad irascen- C
dum facilem quis poterit sustinere?
* Cor prudens possidebit scien- 15
tiam : & auris sapientium quærit do-
ctrinam.
* Donum hominis dilatat viam eius, 16
& ante principes spatium ei facit.
* Iustus, prior est accusator sui : ve- 17
nit amicus eius, & inuestigabit eum.
* Contradictiones comprimit sors, 18
& inter potentes quoque diiudicat.
* Frater, qui adiuuatur à fratre, quasi 19
ciuitas firma : & iudicia quasi vectes
vrbium.
* De fructu oris viri replebitur ven- 20
ter eius : & genimina labiorum ipsius
saturabunt eum.
* Mors, & vita in manu linguæ : qui 21
diligunt eam, comedent fructus eius.
* Qui inuenit mulierem bonam, in- 22
uenit bonum : & hauriet iucunditatem
à Domino.
Qui expellit mulierem bonam, ex-
pellit bonum : qui autem tenet adul-
teram, stultus est & impius.

23 * Cum obsecrationibus loquetur
pauper : & diues effabitur rigidè.
24 * Vir amabilis ad societatem, ma-
gis amicus erit, quàm frater.

CAP. XIX.

Pauper ambulans in simplicitate : diuitiæ addunt amicos : verba sectans : falsus testis : non decent stultum deliciæ : doctrina per patientiam probatur : ira & hilaritas regis : mulier litigiosa : vxor prudens datur à Deo : pigritia : præcipit custodia : misericordia in pauperem : eruditio filij : acceptio consilij : vir mendax : timor Domini : pigritia pestilens : inobediens parentibus : testis iniquus derisores.

1 A MElior est pauper, qui ambulat
in simplicitate sua, quàm diues
torquens labia sua, & insipiens.
2 * Vbi non est scientia animæ, non
est bonum : & qui festinus est pedibus,
offendet.
3 * Stultitia hominis supplantat gres-
sus eius : & contra Deum feruet ani-
mo suo.
4 * Diuitiæ addunt amicos plurimos : à
paupere autem & hi, quos habuit, se-
parantur.
5 * ‖ Testis falsus non erit impunitus : ‖ Dan. 13. g.61.
& qui mendacia loquitur, non effu-
giet.
6 * Multi colunt personam potentis,
& amici sunt dona tribuentis.
7 * Fratres hominis pauperis oderunt
eum : insuper & amici procul recesse-
runt ab eo.
B Qui tantùm verba sectatur, nihil
8 habebit : * qui autem possessor est men-
tis, diligit animam suam, & custos
prudentiæ inueniet bona.
9 * Falsus testis non erit impunitus :
& qui loquitur mendacia, peribit.
10 * Non decent stultum deliciæ, nec
seruum dominari principibus.
11 * Doctrina viri per patientiam no-
scitur : & gloria eius est iniqua præ-
tergredi.
12 * Sicut fremitus leonis, ita & regis
ira : & sicut ros super herbam, ita &
hilaritas eius.
13 * Dolor patris, filius stultus : &
tecta iugiter perstillantia, litigiosa
mulier.
14 * Domus, & diuitiæ dantur à pa-
rentibus : à Domino autem propriè
vxor prudens.
15 * Pigredo immittit soporem, & ani-
C ma dissoluta esuriet.
16 * Qui custodit mandatum, custodit
animam suam : qui autem negligit
viam suam, mortificabitur.
17 * Fœneratur Domino qui miseré-
tur

tur pauperis: & vicissitudinem suam
reddet ei.
* Erudi filium tuum, ne desperes: 18
ad interfectionem autem eius ne po-
nas animam tuam.
* Qui impatiens est, sustinebit 19
damnum: & cùm rapuerit, aliud ap-
ponet.
* Audi consilium, & suscipe disci- 20
plinam, vt sis sapiens in nouissimis
tuis.
* Multæ cogitationes in corde viri: 21
voluntas autem Domini permanebit. D
* Homo indigens misericors est: & 22
melior est pauper, quàm vir mendax.
* Timor Domini ad vitam: & in 23
plenitudine commorabitur, absque
visitatione pessima.
|Inf.26 c.15. * || Abscondit piger manum suam 24
sub ascella, nec ad os suum applicat
eam.
|Inf.21. b.11. * || Pestilente flagellato stultus sa- 25
pienter erit: si autem corripueris sa-
pientem intelliget disciplinam.
* Qui affligit patrem, & fugat ma- 26
trem, ignominiosus est & infelix.
* Non cesses fili audire doctrinam, 27
nec ignores sermones scientiæ.
* Testis iniquus deridet iudicium: & 28
os impiorum deuorat iniquitatem.
* Parata sunt derisoribus iudicia: & 29
mallei percutientes stultorum corpo-
ribus.

CAP. XX.

Luxuriosa res vinum: de peccante in regem, & relinquendis contentionibus: piger propter frigus non laborans: rex in solio: nemo potest dicere mundum se habere cor: pondus & pondus: somnus non diligendus: Malum est, dicit emptor: panis mendacij: reuelans mysteria: non reddendum malum pro malo: deuorare sanctos: festinata hereditas: misericordia, veritas & clementia roborant thronum regis.

LVxuriosa res, vinum, & tumul- 1
tuosa ebrietas: quicumque his dele- A
ctatur, non erit sapiens.
* Sicut rugitus leonis, ita & terror 2
regis: qui prouocat eum, peccat in
animam suam.
* Honor est homini, qui separat se 3
à contentionibus: omnes autem stulti
miscentur contumeliis.
* Propter frigus piger arare noluit: 4
mendicabit ergo æstate, & non dabi-
tur illi.
* Sicut aqua profunda, sic consi- 5
lium in corde viri: sed homo sapiens
exhauriet illud.
* Multi homines misericordes vo- 6
cantur: virum autem fidelem quis
inueniet?

7 * Iustus, qui ambulat in simplicitate
sua, beatos post se filios derelinquet.
8 * Rex, qui sedet in solio iudicij, dis-
B sipat omne malum intuitu suo.
9 * || Quis potest dicere: Mundum est
cor meum, purus sum à peccato? |1. Ioan. 1.c.8.
10 * || Pondus & pondus, mensura & 3.Reg.8. e.46.
mensura: vtrumque abominabile est 2.Par.6 g.36.
apud Deum. Eccl.7. c.21.
11 * Ex studiis suis intelligitur puer, si
munda & recta sint opera eius.
12 * Aurem audientem, & oculum vi-
dentem, Dominus fecit vtrumque.
13 * Noli diligere somnum, ne te egestas |Sup.12. a.1.
opprimat: aperi oculos tuos, & satu-
rare panibus. Inf.20. d.23.
14 * Malum est, malum est, dicit om-
C nis emptor: & cùm recesserit, tunc
gloriabitur.
15 * Est aurum, & multitudo gemma-
rum: & vas pretiosum labia scien-
tiæ.
16 * || Tolle vestimentum eius, qui fi- |Inf.27. c.13.
deiussor extitit alieni, & pro extraneis
aufer pignus ab eo.
17 * Suauis est homini panis menda-
cij: & posteà implebitur os eius cal-
culo.
18 * Cogitationes consiliis roboran-
tur: & gubernaculis tractanda sunt
bella.
19 * Ei, qui reuelat mysteria, & am-
bulat fraudulenter, & dilatat labia
sua, ne commisceearis.
20 * || Qui maledicit patri suo, & ma- |Exod. 21.c.16.
tri, extinguetur lucerna eius in mediis Leuit.
tenebris. 20.b.9.
21 * Hereditas, ad quam festinatur in Matth.
principio, in nouissimo benedictione 15.a.4.
carebit.
22 * || Ne dicas: Reddam malum: expe- |Rom.
D cta Dominum, & liberabit te. 12.d.17.
23 * Abominatio est apud Dominum 1.Pet.3.
pondus & pondus: statera dolosa non b.9.
est bona. 1.Thess.
24 * A Domino diriguntur gressus viri: 1.d.15.
quis autem hominum intelligere po-
test viam suam?
25 * Ruina est homini deuorare san-
ctos, & post vota retractare.
26 * Dissipat impios rex sapiens, & in-
curuat super eos fornicem.
27 * Lucerna Domini spiraculum ho-
minis, quæ inuestigat omnia secreta
ventris.
28 * Misericordia & veritas custodiunt
regem, & roboratur clementia thro-
nus eius.
29 * Exultatio iuuenum, fortitudo eo-
rum: & dignitas senum, canities.
30 * Liuor vulneris absterget mala: &
plagæ in secretioribus ventris.

CAP.

CAP. XXI.

Cor regis in manu Domini, cui misericordia & iudicium magis placent quàm victimæ: iniquè thesaurizans: melius est sedere in angulo domatis quàm, &c. obturans aurem pauperi, &c. diligens epulas: pro iusto dabitur impius: qui custodit os suum: desideria occidunt pigrum: non est sapientia contra Dominum: equus paratur ad bellum, &c.

SIcut diuisiones aquarum, ira cor 1
regis in manu Domini: quocumque A
voluerit inclinabit illud.
* Omnis via viri recta sibi videtur: 2
appendit autem corda Dominus.
* Facere misericordiam & iudi- 3
cium, magis placet Domino, quàm
victimæ.
* Exaltatio oculorum est dilatatio 4
cordis: lucerna impiorum peccatum.
* Cogitationes robusti semper in 5
abundantia: omnis autem piger sem-
per in egestate est.
* Qui congregat thesauros lingua 6
mendacij, vanus & excors est, & im-
pingetur ad laqueos mortis.
* Rapinæ impiorum detrahent eos, 7
quia noluerunt facere iudicium.
* Peruersa via viri, aliena est: qui au- 8
tem mundus est, rectum opus eius.
‖ Inf. 25. * ‖ Melius est sedere in angulo do- 9
d. 24. matis, quàm cum muliere litigiosa, & B
in domo communi.
* Anima impij desiderat malum, non 10
miserebitur proximo suo.
* Mulctato pestilente sapientior 11
erit paruulus: & si sectetur sapientem,
sumet scientiam.
* Excogitat iustus de domo impij, 12
vt detrahat impios à malo.
* Qui obturat aurem suam ad cla- 13
morem pauperis, & ipse clamabit, &
non exaudietur.
* Munus absconditum extinguit 14
iras, & donum in sinu indignationem
maximam.
* Gaudium iusto est facere iudicium, 15
& pauor operantibus iniquitatem. C
* Vir, qui errauerit à via doctrinæ, 16
in cœtu gigantum commorabitur.
* Qui diligit epulas, in egestate erit: 17
qui amat vinum, & pinguia, non di-
tabitur.
* Pro iusto datur impius: & pro 18
rectis iniquus.
‖ Eccli. 25. c. 22. * ‖ Melius est habitare in terra de- 19
serta, quàm cum muliere rixosa & ira-
Inf. 25. d. 24. cunda.
* Thesaurus desiderabilis, & oleum 20
in habitaculo iusti: & imprudens ho-
mo dissipabit illud.
* Qui sequitur iustitiam & miseri- 21
cordiam, inueniet vitam, iustitiam,
& gloriam.
22 * Ciuitatem fortium ascendit sa-
piens, & destruxit robur fiduciæ eius.
23 * Qui custodit os suum, & linguam
D suam, custodit ab angustiis animam
suam.
24 * Superbus & arrogans vocatur
indoctus, qui in ira operatur super-
biam.
25 * Desideria occidunt pigrum: no-
luerunt enim quidquam manus eius
26 operari: * tota die concupiscit & de-
siderat: qui autem iustus est, tribuet,
& non cessabit.
27 * Hostiæ impiorum abominabiles,
quia offeruntur ex scelere.
28 * Testis mendax peribit: vir obe-
diens loquetur victoriam.
29 * Vir impius procaciter obfirmat
vultum suum: qui autem rectus est,
corrigit viam suam.
30 * Non est sapientia, non est pru-
dentia, non est consilium contra Do-
minum.
31 * Equus paratur ad diem belli: Do-
minus autem salutem tribuit.

CAP. XXII.

Laus boni nominis: callidus videns malum: adolescens iuxta viam suam seminans iniquitatem: derisorem eiice diligens cordis munditiam: dicit piger, Leo, &c. os alienæ: stultitia in corde pueri: calumnians pauperem: audienda est sapientia: vitandi sponsores: termini antiqui seruandi: velox in opere suo, &c.

1 MElius est nomen bonum, quàm Eccli. 7.
A diuitiæ multæ: super argentum a. 2.
& aurum, gratia bona.
2 * Diues & pauper obuiauerunt sibi:
vtriusque operator est Dominus.
3 * Callidus vidit malum, & abscon-
dit se: innocens pertransiit, & afflictus
est damno.
4 * Finis modestiæ timor Domini, di-
uitiæ & gloria & vita.
5 * Arma & gladij in via peruersi:
custos autem animæ suæ longè rece-
dit ab eis.
6 * Prouerbium est: Adolescens iuxta
viam suam, etiam cùm senuerit, non
recedet ab ea.
7 * Diues pauperibus imperat: &
accipit mutuum, seruus est fœne-
rantis.
8 * Qui seminat iniquitatem, metet
mala, & virga iræ suæ consumma-
bitur.
9 * ‖ Qui pronus est ad misericor- ‖ Eccl.
B diam, benedicetur: de panibus enim 31. c. 28.
suis dedit pauperi.
Victoriam & honorem acquiret qui
dat

dat munera : animam autem aufert
accipientium.
* Eiice derisorem, & exibit cum eo 10
iurgium, cessabuntque causæ & con-
tumeliæ.
* Qui diligit cordis munditiam, pro- 11
pter gratiam labiorum suorum habe-
bit amicum regem.
* Oculi Domini custodiunt scien- 12
tiam: & supplantantur verba iniqui.
* Dicit piger : Leo est foris, in me- 13
dio platearum occidendus sum.
* Fouea profunda os alienæ : cui 14
iratus est Dominus, incidet in eam.
* Stultitia colligata est in corde 15
pueri, & virga disciplinæ fugabit C
eam.
* Qui calumniatur pauperem, vt au- 16
geat diuitias suas, dabit ipse ditiori, &
egebit.
* Inclina aurem tuam, & audi verba 17
sapientium : appone autem cor ad do-
ctrinam meam. * quæ pulchra erit tibi, 18
cùm seruaueris eam in ventre tuo, &
redundabit in labiis tuis.
* Vt sit in Domino fiducia tua, vnde 19
& ostendi eam tibi hodie.
* Ecce descripsi eam tibi tripliciter, 20
in cogitationibus & scientia : * vt 21
ostenderem tibi firmitatem, & elo-
quia veritatis, respondere ex his illis
qui miserunt te.
* Non facias violentiam pauperi, 22
quia pauper est : neque conteras ege- D
num in porta : * quia iudicabit Domi- 23
nus causam eius, & configet eos, qui
confixerunt animam eius.
* Noli esse amicus homini iracun- 24
do, neque ambules cum viro furioso:
* ne fortè discas semitas eius, & sumas 25
scandalum animæ tuæ.
* Noli esse cum his, qui defigunt 26
manus suas, & qui vades se offerunt
pro debitis : * si enim non habes vnde 27
restituas, quid causæ est vt tollat ope-
rimentum de cubili tuo?
* Ne transgrediaris terminos anti- 28
quos, quos posuerunt patres tui.
* Vidisti virum velocem in opere 29
suo? coram regibus stabit, nec erit an-
te ignobiles.

CAP. XXIII.

Quomodo sit edendum cum principe: non appetendæ diuitiæ, nec cibi inuidorum: non opprimendi pupilli: castigandus puer: quærenda sapientia: fugiendi peccatores & gulæ dediti: honorandi parentes: fugienda meretrix & ebrietas.

QVando sederis vt comedas cum 1
principe, diligenter attende quæ A
apposita sunt ante faciem tuam : * & 2
statue cultrum in gutture tuo, si ta-
men habes in potestate animam tuam.
3 * ne desideres de cibis eius, in quo est
panis mendacij.
4 * Noli laborare vt diteris : sed pru-
dentiæ tuæ pone modum.
5 * Ne erigas oculos tuos ad opes,
quas non potes habere : quia facient
sibi pennas quasi aquilæ, & volabunt
in cælum.
6 * Ne comedas cum homine inuido,
7 & ne desideres cibos eius : * quoniam
in similitudinem arioli & coniectoris,
æstimat quod ignorat.
Comede & bibe, dicet tibi: & mens
eius non est tecum.
8 * Cibos, quos comederas, euomes:
& perdes pulchros sermones tuos.
9 * In auribus insipientium ne lo-
quaris : quia despicient doctrinam
eloquij tui.
10 * Ne attingas paruulorum termi-
B nos : agrum pupillorum ne introeas:
11 * Propinquus enim illorum fortis
est : & ipse iudicabit contra te causam
illorum.
12 * Ingrediatur ad doctrinam cor
tuum, & aures tuæ ad verba scientiæ.
* ‖ Noli subtrahere à puero discipli- ‖ Sup. 13. d. 24.
13 nam : si enim percusseris eum virga, Eccli.
non morietur. 30. a. 1.
14 * Tu virga percuties eum : & ani-
mam eius de inferno liberabis.
15 * Fili mi, si sapiens fuerit animus
16 tuus, gaudebit tecum cor meum : * &
exultabunt renes mei, cùm locuta
fuerint rectum labia tua.
17 * ‖ Non æmuletur cor tuum pecca- ‖ Inf. 24.
tores : sed in timore Domini esto tota a. 1.
18 die: * quia habebis spem in nouissimo,
& præstolatio tua non auferetur.
19 * Audi fili mi, & esto sapiens: & diri-
ge in via animum tuum.
20 * Noli esse in conuiuiis potatorum,
C nec in comessationibus eorum, qui
21 carnes ad vescendum conferunt: * quia
vacantes potibus, & dantes symbola
consumentur, & vestietur pannis dor-
mitatio.
22 * Audi patrem tuum, qui genuit te:
& ne contemnas cùm senuerit ma-
ter tua.
23 * Veritatem eme, & noli vendere
sapientiam, & doctrinam, & intelli-
gentiam.
24 * Exultat gaudio pater iusti : qui sa-
pientem genuit, lætabitur in eo.
25 * Gaudeat pater tuus, & mater tua,
& exultet quæ genuit te.
26 * Præbe fili mi cor tuum mihi : &
oculi tui vias meas custodiant.
27 * Fouea enim profunda est mere-
trix, & puteus angustus, aliena.
28 * Insidiatur in via quasi latro, &
quos

quos incautos viderit, interficiet.
* Cui væ: cuius patri væ? cur rixæ? 29
cui foueæ? cui sine causa vulnera? cui D
suffusio oculorum?
* Nónne his qui commorantur in 30
vino, & student calicibus epotandis?
* Ne intuearis vinum quando fla- 31
uescit, cùm splenduerit in vitro color
eius: ingreditur blandè, * sed in no- 32
uissimo mordebit vt coluber, & sicut
regulus venena diffundet.
* Oculi tui videbunt extraneas, & 33
cor tuum loquetur peruersa.
* Et eris sicut dormiens in medio 34
mari, & quasi sopitus gubernator,
amisso clauo: * & dices: Verberaue- 35
runt me, sed non dolui: traxerunt me,
& ego non sensi: quando euigilabo, &
rursus vina reperiam?

CAP. XXIV.

Aemulatio malorum sapientia & eruditio: cogitatio stulti: eruendi oppressi: doctrina vt melle vtendum: non insidiandum iusto: casus inimici: detractores: iustè iudicandum: nullus verbis lactandus, nec malum malo reddendum; ager pigri: dormitanti pigro venit egestas.

‖ Sup.23 d.17. NE æmuleris viros malos, nec desi- 1
deres esse cum eis: * quia rapinas A
meditatur mens eorum, & fraudes 2
labia eorum loquuntur.
* Sapientia ædificabitur domus, & 3
prudentia roborabitur.
* In doctrina replebuntur cellaria, 4
vniuersa substantia pretiosa & pulcherrima.
* Vir sapiens, fortis est: & vir do- 5
ctus, robustus & validus.
* Quia cum dispositione initur bel- 6
lum: & erit salus vbi multa consilia
sunt.
* Excelsa stulto sapientia, in porta 7
non aperiet os suum.
* Qui cogitat mala facere, stultus 8
vocabitur.
* Cogitatio stulti peccatum est: & 9
abominatio hominum detractor.
* Si desperaueris lassus in die angu- 10
stiæ: imminuetur fortitudo tua.
‖ Ps. 81. a.4. * ‖ Erue eos, qui ducuntur ad mor- 11
tem: & qui trahuntur ad interitum
liberare ne cesses.
* Si dixeris: Vires non suppetunt: 12
qui inspector est cordis, ipse intelli- B
git, & seruatorem animæ tuæ nihil
fallit, redderque homini iuxta opera
sua.
* Comede, fili mi, mel, quia bo- 13
num est, & fauum dulcissimum gutturi
tuo.

14 * Sic & doctrina sapientiæ animæ
tuæ: quam cùm inueneris, habebis
in nouissimis spem, & spes tua non
peribit.
15 * Ne insidieris, & quæras impietatem
in domo iusti, neque vastes requiem
eius.
16 * Septies enim cadet iustus, & resurget:
impij autem corruent in malum.
17 * Cùm ceciderit inimicus tuus, ne
gaudeas, & in ruina eius ne exultet
18 cor tuum: * ne fortè videat Domi-
C nus, & displiceat ei, & auferat ab eo
iram suam.
19 * Ne contendas cum pessimis, nec
20 æmuleris impios: * quoniam non habent
futurorum spem mali: & lucerna
impiorum extinguetur.
21 * Time Dominum, fili mi, & regem:
& cum detractoribus non commiscea-
22 ris: * quoniam repentè consurget perditio
eorum: & ruinam vtriusque quis
nouit:
23 * Hæc quoque sapientibus: ‖ Cognoscere
personam in iudicio non est bonum. ‖ Leuit. 19. d.15. Deut. 1. c.17. & 16.d.19. Eccli. 42. a.1.
24 * Qui dicunt impio Iustus es: maledicent
eis populi, & detestabuntur
eos tribus.
25 * Qui arguunt eum, laudabuntur: &
super ipsos veniet benedictio.
26 * Labia deosculabitur, qui recta
verba respondet.
27 * Præpara foris opus tuum, & diligenter
exerce agrum tuum: vt posteà
ædifices domum tuam.
28 * Ne sis testis frustrà contra proxi-
D mum tuum: nec lactes quemquam labiis
tuis.
29 * ‖ Ne dicas: Quomodo fecit mihi, ‖ Suprà 20.d.23.
sic faciam ei: reddam vnicuique secundùm
opus suum.
30 * Per agrum hominis pigri transi-
31 ui, & per vineam viri stulti: * & ecce totum
repleuerant vrticæ, & operuerant
superficiem eius spinæ, & maceria lapidum
destructa erat.
32 * Quod cùm vidissem, posui in
corde meo, & exemplo didici disciplinam.
33 * Parum, inquam, dormies, modicum
dormitabis, pauxillum manus
34 conseres, vt quiescas: * & veniet tibi
quasi cursor egestas, & mendicitas
quasi vir armatus.

CAP.

CAP. XXV.

Gloria Dei & regum: cor regis: rubigo quæ & impietas est: ne te exaltes: ne detrahas: secreta tua serua: mala aurea, & inauris aurea: frigus in messe: nubes sine pluuia: lingua mollis: mel inuentum: sagitta acuta: dens putridus: acetum: tinea: benefac inimico: angulis domatis: aqua frigida: fons turbatus: multum mellis comestum: vrbs absque muro.

HÆ quoque parabolæ Salomonis, 1
quas transtulerunt viri Ezechiæ A
regis Iuda.
* Gloria Dei est celare verbum, & 2
gloria regum inuestigare sermonem.
* Cælum sursum, & terra deorsum, & 3
cor regum inscrutabile.
* Aufer rubiginem de argento, & 4
egredietur vas purissimum.
* Aufer impietatem de vultu regis, 5
& firmabitur iustitia thronus eius.
* Ne gloriosus appareas coram re- 6
ge, & in loco magnorum ne steteris.
* Melius est enim vt dicatur tibi: 7
Ascende huc; quàm vt humilieris coram principe.
* Quæ viderunt oculi tui, ne pro- 8
feras in iurgio citò: ne posteà emen- B
dare non possis, cùm dehonestaueris
amicum tuum.
* Causam tuam tracta cum amico 9
tuo, & secretum extraneo ne reueles:
* ne fortè insultet tibi cùm audierit, & 10
exprobrare non cesset.
Gratia & amicitia liberant: quas
tibi serua, ne exprobrabilis fias.
* Mala aurea in lectis argenteis, qui 11
loquitur verbum in tempore suo.
* Inauris aurea, & margaritum 12
fulgens, qui arguit sapientem, & aurem obedientem.
* Sicut frigus niuis in die messis, ita 13
legatus fidelis ei, qui misit eum, animam ipsius requiescere facit.
* Nubes, & ventus, & pluuiæ non 14
sequentes, vir gloriosus, & promissa
non complens.
‖Sup.15 a.1. * ‖ Patientia lenietur princeps, & 15
lingua mollis confringet duritiam. C
* Mel inuenisti, comede quod suffi- 16
cit tibi, ne fortè satiatus euomas illud.
* Subtrahe pedem tuum de domo 17
proximi tui, nequando satiatus oderit te.
* Iaculum, & gladius, & sagitta acu- 18
ta, homo qui loquitur contra proximum suum falsum testimonium.
* Dens putridus, & pes lassus, qui 19
sperat super infideli in die angustiæ,
* & amittit pallium in die frigoris. 20
Acetum in nitro, qui cantat carmina cordi pessimo.

Sicut tinea vestimento, & vermis
ligno: ita tristitia viri nocet cordi.
21 * ‖ Si esurierit inimicus tuus, ciba ‖ Rom. 12.b.20.
illum: si sitierit, da ei aquam bibere:
22 * prunas enim congregabis super ca-
D put eius, & Dominus reddet tibi.
23 * Ventus aquilo dissipat pluuias, &
facies tristis linguam detrahentem.
24 * ‖ Melius est sedere in angulo do- ‖ Sup.21 b.9.
matis, quàm cùm muliere litigiosa, &
in domo communi.
25 * Aqua frigida animæ sitienti, &
nuntius bonus de terra longinqua.
26 * Fons turbatus pede, & vena corrupta, iustus cadens coram impio.
27 * Sicut qui mel multum comedit,
non est ei bonum: ‖ sic qui scrutator ‖ Eccli.3 c.22.
est maiestatis, opprimetur à gloria.
28 * Sicut vrbs patens & absque murorum ambitu, ita vir qui non potest in
loquendo cohibere spiritum suum.

CAP. XXVI.

Gloria in stulto: auis volans: flagellum equo: respondere stulto: nuntius stultus: parabola stulti: honor insipientis: imponens stulto silentium: canis ad vomitum: sapiens proprio iudicio: commisceri rixæ: nocens amico: susurro: iracundus: labia tumentia: inimicus: operiens odium: fodiens foueam: lingua fallax.

1 QVomodo nix in æstate, & pluuiæ
A in messe: sic indecens est stulto
gloria.
2 * Sicut auis ad alia transuolans, &
passer quò libet vadens: sic maledictum frustrà prolatum in quempiam
superueniet.
3 * Flagellum equo, & camus asino,
& virga in dorso imprudentium.
4 * Ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis.
5 * Responde stulto iuxta stultitiam
suam, ne sibi sapiens esse videatur.
6 * Claudus pedibus, & iniquitatem
bibens, qui mittit verba per nuntium
stultum.
7 * Quomodo pulchras frustrà habet
B claudus tibias: sic indecens est in ore
stultorum parabola.
8 * Sicut qui mittit lapidem in aceruum Mercurij: ita qui tribuit insipienti honorem.
9 * Quomodo si spina nascatur in
manu temulenti: sic parabola in ore
stultorum.
10 * Iudicium determinat causas: & qui
imponit stulto silentium, iras mitigat.
11 * ‖ Sicut canis, qui reuertitur ad vo- ‖ 1.Petr. 2. d. 22.
mitum suum, sic imprudens, qui iterat
stultitiam suam.
12 * Vidisti hominē sapientem sibi videri? magis illo spem habebit insipiens.

* Dicit piger : Leo est in via, & leæ- 13
na in itineribus : * sicut ostium verti- 14
tur in cardine suo, ita piger in lectu-
lo suo.
‖ Sup. 19.d.24. * ‖ Abscondit piger manum sub 15
ascella sua, & laborat si ad os suum C
eam conuerterit.
* Sapientior sibi piger videtur se- 16
ptem viris loquentibus sententias.
* Sicut qui apprehendit auribus ca- 17
nem, sic qui transit impatiens, &
commiscetur rixæ alterius.
* Sicut noxius est qui mittit sagit- 18
tas, & lanceas in mortem : * ita vir, 19
qui frudulenter nocet amico suo: &
cùm fuerit deprehensus, dicit : Lu-
dens feci.
* Cùm defecerint ligna, extingue- 20
tur ignis : & susurrone subtracto, iur-
gia conquiescent.
* Sicut carbones ad prunas,& ligna 21
‖ Sup. 15. 18. ad ignem, ‖ sic homo iracundus su-
scitat rixas.
* Verba susurronis quasi simplicia, 22
& ipsa perueniunt ad intima ventris. D
* Quomodo si argento sordido or- 23
nare velis vas fictile, sic labia tumen-
tia cum pessimo corde sociata.
* Labiis suis intelligitur inimicus, 24
cùm in corde tractauerit dolos.
* Quando submiserit vocem suam, 25
ne credideris ei : quoniam septem ne-
quitiæ sunt in corde illius.
* Qui operit odium fraudulenter, 26
reuelabitur malitia eius in concilio.
* Qui fodit foueam,incidet in eam: 27
& qui voluit lapidem, reuertetur ad
eum.
* Lingua fallax non amat veritatem: 28
& os lubricum operatur ruinas.

CAP. XXVII.

Non gloriandum in crastinum : ne teipsum laudaueris : ira stulti quàm sit grauis : manifesta correctio : vulnera diligentis : anima saturata : vicinus iuxtà spondens pro extraneo : litigiosa mulier : infernus insatiabilis : probatur homo ore laudantis: stultus contusus : vultum pecoris agnosce : lac caprarum in cibum.

NE glorieris in crastinum, ignorãs 1
quid superuentura pariat dies. A
* Laudet te alienus,& non os tuum; 2
extraneus, & non labia tua.
‖ Eccli. 22.b.17. * ‖ Graue est saxum,& onerosa are- 3
na : sed ira stulti vtroque grauior.
* Ira non habet misericordiam,non 4
erumpens furor : & impetum conci-
tati ferre quis poterit?
* Melior est manifesta correptio, 5
quàm amor absconditus.
* Meliora sunt vulnera diligentis, 6
quàm fraudulenta oscula odientis.
7 * ‖ Anima saturata calcabit fauum: ‖ b.7.
& anima esuriens etiam amarum pro
dulci sumet.
8 * Sicut auis transmigrans de nido
B suo, sic vir qui derelinquit locum
suum.
9 * Vnguento & variis odoribus de-
lectatur cor : & bonis amici consiliis
anima dulcoratur.
10 * Amicum tuum, & amicum patris
tui ne dimiseris : & domum fratris tui
ne ingrediaris in die afflictionis tuæ.
Melior est vicinus iuxtà, quàm fra-
ter procul.
11 * Stude sapientiæ fili mi, & lætifica
cor meum, vt possis exprobranti re-
spondere sermonem.
12 * Astutus videns malum, abscondi-
C tus est : paruuli transeuntes sustinue-
runt dispendia.
13 * ‖ Tolle vestimentum eius, qui spo- ‖ Sup.
pondit pro extrâneo : & pro alienis, 20.c.16.
aufer ei pignus.
14 * Qui benedicit proximo suo voce
grandi, de nocte consurgens maledi-
centi similis erit.
15 * ‖ Tecta perstillantia in die frigo- ‖ Sup.19
ris, & litigiosa mulier comparantur: b.10.
16 * qui retinet eam, quasi qui ventum
teneat, & oleum dexteræ suæ vocabit.
17 * Ferrum ferro exacuitur, & homo
exacuit faciem amici sui.
18 * Qui seruat ficum,comedet fructus
eius:& qui custos est domini sui, glo-
rificabitur.
19 * Quomodo in aquis resplendent
vultus prospicientium, sic corda ho-
minum manifesta sunt prudentibus.
20 * ‖ Infernus & perditio numquam ‖ Eccli.
implentur : similiter & oculi homi- 14.b.10.
num insatiabiles.
21 * ‖ Quomodo probatur in conflato- ‖ Sup.17
rio argentum, & in fornace aurum:sic a.3.
probatur homo ore laudantis.
D Cor iniqui inquirit mala,cor autem
rectum inquirit scientiam.
22 * Si contuderis stultum in pila quasi
ptisanas feriente desuper pilo,non au-
feretur ab eo stultitia eius.
23 * Diligenter agnosce vultum peco-
ris tui,tuosque greges considera:
24 * Non enim habebis iugiter potesta-
tem : sed corona tribuetur in genera-
tionem & generationem.
25 * Aperta sunt prata,& apparuerunt
herbæ virentes, & collecta sunt fœna
de montibus.
26 * ‖ Agni ad vestimentum tuum : & ‖ 1 Tim.
hœdi,ad agri pretium. 6.b.8.
27 * Sufficiat tibi lac caprarum in cibos
tuos,& in necessaria domus tuæ, & ad
victum ancillis tuis.

CAP.

CAP. XXVIII.

De fuga impij & securitate iusti: propter peccata terræ multi principes eius: pauper pauperem calumnians: pauper supplex, & diues prauus: nolens audire legem: exultatio iustorum: abscondens scelera sua: beatus semper pauidus: princeps impius vt leo: dux indigens prudentia: terram suam operans: à patre subtrahens.

1 FVgit impius, nemine persequente: iustus autem quasi leo confidens, A absque terrore erit.

2 * Propter peccata terræ multi principes eius: & propter hominis sapientiam, & horum scientiam quæ dicuntur, vita ducis longior erit.

3 * Vir pauper calumnians pauperes, similis est imbri vehementi, in quo paratur fames.

4 * Qui derelinquunt legem, laudant impium: qui custodiunt, succenduntur contra eum.

5 * Viri mali non cogitant iudicium: qui autem inquirunt Dominum, animaduertunt omnia.

6 * ‖ Melior est pauper ambulans in simplicitate sua, quàm diues in prauis itineribus. ‖ Sup. 19 a. 1.

7 * Qui custodit legem, filius sapiens est: qui autem comessatores pascit, B confundit patrem suum.

8 * Qui coaceruat diuitias vsuris & fœnore, liberali in pauperes congregat eas.

9 * Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.

10 * Qui decipit iustos in via mala, in interitu suo corruet: & simplices possidebunt bona eius.

11 *Sapiens sibi videtur vir diues: pauper autem prudens scrutabitur eum.

12 * In exultatione iustorum multa gloria est: regnantibus impiis ruinæ hominum.

13 * Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur.

14 * Beatus homo, qui semper est pauidus: qui verò mentis est duræ, corruet in malum.

15 * Leo rugiens, & vrsus esuriens, princeps impius super populum pauperem.

16 * Dux indigens prudentia, multos opprimet per calumniam: qui autem C odit auaritiam: longi fient dies eius.

17 * Hominem, qui calumniatur animæ sanguinem, si vsque ad lacum fugerit, nemo sustinet.

18 * Qui ambulat simpliciter, saluus erit: qui peruersis graditur viis, con-
eidet semel.

19 * ‖ Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, replebitur egestate. ‖ Sup. 12 b. 11. Eccli. 20. d. 30.

20 * Vir fidelis multùm laudabitur, ‖ qui autem festinat ditari, non erit innocens. ‖ Sup. 13. b. 11. & c. 21.

21 * Qui cognoscit in iudicio faciem, non benefacit: iste & pro bucella panis deserit veritatem.

22 * Vir, qui festinat ditari, & aliis inuidet, ignorat quòd egestas superue- D niet ei.

23 * Qui corripit hominem, gratiam posteà inueniet apud eum, magis quàm ille, qui per linguæ blandimenta decipit.

24 * Qui subtrahit aliquid à patre suo, & à matre, & dicit hoc non esse peccatum, particeps homicidæ est.

25 * Qui se iactat, & dilatat, iurgia concitat: qui verò sperat in Domino, sanabitur.

26 * Qui confidit in corde suo, stultus est: qui autem graditur sapienter, ipse saluabitur.

27 * Qui dat pauperi, non indigebit: qui despicit deprecantem, sustinebit penuriam.

28 * Cùm surrexerunt impij, abscondentur homines: cùm illi perierint, multiplicabuntur iusti.

CAP. XXIX.

Non audiens corripientem: multiplicatio iustorum: amor sapientiæ: rex iustus: blandus amicus: pestilentes: contendere cum stulto: viri sanguinum: totum proferens spiritum: verba mendacij: pauper & creditor: rex iustus: correctio: multiplicatio impiorum: erudi filium: prophetia: velox ad loquendum: delicatè seruum nutriens: iracundus: superbus: cum fure participans: timens hominem: iusti abominantur impium, & ediuersò.

1 A VIro, qui corripientem dura ceruice contemnit, repentinus ei superueniet interitus: & eum sanitas non sequetur.

2 * In multiplicatione iustorum lætabitur vulgus: cùm impij sumpserint principatum, gemet populus.

3 * Vir, qui amat sapientiam, lætificat patrem suum: ‖ qui autem nutrit scorta, perdit substantiam. ‖ Luc. 15. c. 13.

4 * Rex iustus erigit terram, vir auarus destruet eam.

5 * Homo, qui blandis fictisque sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus eius.

6 * Peccantem virum iniquum inuoluet laqueus: & iustus laudabit atque gaudebit.

* Nouit iustus causam pauperum: 7
impius ignorat scientiam. B
* Homines pestilentes dissipant ci- 8
uitatem : sapientes verò auertunt furorem.
* Vir sapiens, si cum stulto conten- 9
derit, siue irascatur, siue rideat, non
inueniet requiem.
* Viri sanguinum oderunt simpli- 10
cem : iusti autem quærunt animam
eius.
*Totum spiritum suum profert stul- 11
tus : sapiens differt, & reseruat in posterum.
* Princeps, qui libenter audit verba 12
mendacij, omnes ministros habet impios.
* Pauper & creditor obuiauerunt si- 13
bi:vtriusque illuminator est Dominus.
* Rex qui iudicat in veritate pau- 14
peres, thronus eius in æternum firmabitur.
* Virga atque correptio tribuit sa- 15
pientiam : puer autem, qui dimittitur C
voluntati suæ, confundit matrem
suam.
* In multiplicatione impiorum mul- 16
tiplicabuntur scelera : & iusti ruinas
eorum videbunt.
* Erudi filium tuum, & refrigerabit 17
te,& dabit delicias animæ tuæ.
* Cùm prophetia defecerit, dissipa- 18
bitur populus : qui verò custodit legem, beatus est.
* Seruus verbis non potest erudiri: 19
quia quod dicis intelligit,& respondere contemnit.
* Vidisti hominem velocem ad lo- 20
quendum? stultitia magis speranda est,
quàm illius correptio.
* Qui delicatè à pueritia nutrit ser- 21
uum suum, posteà sentiet eum contumacem.
* Vir iracundus prouocat rixas : & 22
qui ad indignandum facilis est, erit D
ad peccandum procliuior.
‖ Iob 22. d.29. * ‖ Superbum sequitur humilitas: 23
& humilem spiritu suscipiet gloria.
* Qui cum fure participat, odit ani- 24
mam suam : adiurantem audit, & non
indicat.
* Qui timet hominem, citò cor- 25
ruet : qui sperat in Domino, subleuabitur.
* Multi requirunt faciem principis: 26
& iudicium à Domino egreditur singulorum.
* Abominantur iusti virum impium: 27
& abominantur impij eos,qui in recta
sunt via.
* Verbum custodiens filius, extra
perditionem erit.

CAP. XXX.

Homo Deo vicinus iudicat se insipientem, & opera Dei incomprehensibilia: sermo Dei ignitus, cui nihil addendum : deprecatur vanitatem, verba mendacij, mendacitatem & diuitias: non accusandus seruus apud dominum suum: aliquot generationes execrabiles : duæ sanguisugæ : tria insaturabilia : oculus patrem subsannans: tria difficilia: per tria mouetur terra: quatuor minima terræ: tria bene gradientia : vehementer emungens.

1 A VErba Congregantis filij Vomentis.
Visio, quam locutus est vir, cum quo
est Deus, & qui Deo secum morante
confortatus, ait:
2 * Stultissimus sum virorum, & sa-
pientia hominum non est mecum.
3 * Non didici sapientiam, & non
noui scientiam sanctorum.
4 * Quis ascendit in cælum atque de-
scendit ? quis continuit spiritum in
manibus suis ? quis colligauit aquas
quasi in vestimento ? quis suscitauit
omnes terminos terræ ? quod nomen
est eius, & quod nomen filij eius, si
nosti ?
5 * ‖ Omnis sermo Dei ignitus, cly- ‖ Ps. 11. b.7.
6 peus est sperantibus in se: * ‖ ne addas
quidquam verbis illius,& arguaris,in- ‖ Deut. 4.a.2.
ueniarisque mendax. & 12.d.
7 * Duo rogaui te,ne deneges mihi an- 32.
B tequam moriar.
8 * Vanitatem, & verba mendacia
longè fac à me.
Mendicitatem,& diuitias ne dederis
mihi : tribue tantùm victui meo ne-
9 cessaria : * ne fortè satiatus illiciar ad
negandum, & dicam : Quis est Dominus ? aut egestate compulsus furer, &
periurem nomen Dei mei.
10 * Ne accuses seruum ad dominum
suum, ne fortè maledicat tibi, & corruas.
11 * Generatio, quæ patri suo maledi-
cit,& quæ matri suæ non benedicit.
12 *Generatio,quæ sibi munda videtur,
& tamen non est lota à sordibus suis.
13 *Generatio,cuius excelsi sunt oculi,
& palpebræ eius in alta surrectæ.
14 * Generatio, quæ pro dentibus gla-
dios habet, & commandit molaribus
suis, vt comedat inopes de terra, &
pauperes ex hominibus.
15 * Sanguisugæ duæ sunt filiæ,dicen-
tes : Affer,affer.
C Tria sunt insaturabilia, & quartum,
quod numquam dicit : Sufficit.
16 * Infernus,& os vuluæ,& terra,quæ
non satiatur aqua : ignis verò numquam dicit : Sufficit.

* Oculum,

* Oculum, qui subsannat patrem, & 17
qui despicit partum matris suæ, effo-
diant eum corui de torrentibus, & co-
medant eum filij aquilæ.
* Tria sunt difficilia mihi, & quar- 18
tum penitus ignoro:
* Viam aquilæ in cælo, viam co- 19
lubri super petram, viam nauis in
medio mari, & viam viri in adole-
scentia.
* Talis est & via mulieris adulteræ, 20
quæ comedit, & tergens os suum di-
cit: Non sum operata malum.
* Per tria mouetur terra, & quar- 21
tum non potest sustinere:
* Per seruum cùm regnauerit: per 22
stultum cùm saturatus fuerit cibo:
* per odiosam mulierem cùm in ma- 23
trimonio fuerit assumpta: & per an-
cillam cùm fuerit heres dominæ suæ.
* Quattuor sunt minima terræ, & 24
ipsa sunt sapientiora sapientibus: D
* Formicæ, populus infirmus, qui 25
præparat in messe cibum sibi: * lepu- 26
sculus, plebs inualida, qui collocat in
petra cubile suum: * regem locusta 27
non habet, & egreditur vniuersa per
turmas suas: * stellio manibus nititur, 28
& moratur in ædibus regis.
* Tria sunt, quæ benè gradiuntur, & 29
quartum, quod incedit feliciter:
* Leo fortissimus bestiarum, ad nul- 30
lius pauebit occursum: * gallus suc- 31
cinctus lumbos: & aries: nec est rex,
qui resistat ei.
* Est qui stultus apparuit postquam 32
eleuatus est in sublime: si enim intel-
lexisset, ori suo imposuisset manum.
* Qui autem fortiter premit vbera 33
ad eliciendum lac, exprimit butyrum:
& qui vehementer emungit, elicit san-
guinem: & qui prouocat iras, produ-
cit discordas.

CAP. XXXI.

Exhortatur ne mulieribus dederis substantiam tuam, nec regibus vinum, sed mœrentibus: aperi os tuum muto: vindica inopem: laus & raritas mulieris fortis: pulchritudo fallax gratia.

1 VErba Lamuelis regis. Visio, qua
erudiuit eum mater sua. A
* Quid dilecte mi, quid dilecte vte- 2
ri mei, quid dilecte votorum meorum?
* Ne dederis mulieribus substan- 3
tiam tuam, & diuitias tuas ad delen-
dos reges.
* Noli regibus, ô Lamuel, noli regi- 4
bus dare vinum: quia nullum secre-
tum est vbi regnat ebrietas. * & ne 5
fortè bibant, & obliuiscantur iudicio-
rum, & mutent causam filiorum pau-
peris.
* Date siceram mœrentibus, & vi- 6
7 num his qui amaro sunt animo: * bi-
bant, & obliuiscantur egestatis suæ,
& doloris sui non recordentur am-
pliùs.
8 * Aperi os tuum muto, & causis
omnium filiorum qui pertranseunt:
9 * aperi os tuum, decerne quod iustum
est, & iudica inopem & pauperem.
10 * Mulierem fortem quis inueniet?
B procul, & de vltimis finibus pretium
eius.
11 * Confidit in ea cor viri sui, & spo-
liis non indigebit.
12 * Reddet ei bonum, & non malum,
omnibus diebus vitæ suæ.
13 * Quæsiuit lanam & linum, & opera-
ta est consilio manuum suarum.
14 * Facta est quasi nauis institoris, de
longè portans panem suum.
15 * Et de nocte surrexit, deditque
prædam domesticis suis, & cibaria
ancillis suis.
16 * Considerauit agrum, & emit eum:
de fructu manuum suarum plantauit
vineam.
17 * Accinxit fortitudine lumbos suos,
& roborauit brachium suum.
18 * Gustauit & vidit quia bona est ne-
gotiatio eius: non extinguetur in no-
cte lucerna eius.
19 * Manum suam misit ad fortia, & di-
C giti eius apprehenderunt fusum.
20 * Manum suam aperuit inopi, &
palmas suas extendit ad pauperem.
21 * Non timebit domui suæ à frigori-
bus niuis: omnes enim domestici eius
vestiti sunt duplicibus.
22 * Stragulatam vestem fecit sibi: bys-
sus & purpura indumentum eius.
23 * Nobilis in portis vir eius, quando
sederit cum senatoribus terræ.
24 * Sindonem fecit, & vendidit, & cin-
gulum tradidit Chananæo.
25 * Fortitudo & decor indumentum
eius, & ridebit in die nouissimo.
26 * Os suum aperuit sapientiæ, & lex
clementiæ in lingua eius.
27 * Considerauit semitas domus suæ,
D & panem otiosa non comedit.
28 * Surrexerunt filij eius, & beatissi-
mam prædicauerunt, vir eius, & lau-
dauit eam.
29 * Multæ filiæ congregauerunt di-
uitias: tu supergressa es vniuersas.
30 * Fallax gratia, & vana est pulchri-
tudo: mulier timens Dominum, ipsa
laudabitur.
31 * Date ei de fructus manuum suarum:
& laudent eam in portis opera eius.

uerti quòd hoc quoque esset vanitas.
* Non enim erit memoria sapientis 16
similiter vt stulti in perpetuū,& futura
tempora obliuione cuncta pariter
operient: moritur doctus similiter vt
indoctus. * Et idcircò tæduit me vitę 17
meæ, videntē mala vniuersa esse sub D
sole, & cuncta vanitatem & afflictionem
spiritus. * Rursus detestatus sum 18
omnem industriam meam, qua sub
sole studiosissimè laboraui, habiturus
heredem post me, * quem ignoro, 19
vtrū sapiens an stultus futurus sit, &
dominabitur in laboribus meis, quibus
desudaui & sollicitus fui. & est
quidquam tam vanum? * Vnde ces- 20
saui, renuntiauitque cor meum vltrà
laborare sub sole. * Nam cùm alius 21
laboret in sapientia, & doctrina, &
solicitudine, homini otioso quæsita
dimittit: & hoc ergo, vanitas, & magnum
malum. * Quid enim proderit 22
homini de vniuerso labore suo, & afflictione
spiritus, qua sub sole cruciatus
est? * Cuncti dies eius doloribus 23
& ærumnis pleni sunt, nec per noctē
mente requiescit: & hoc nonne vanitas
est? * Nonne melius est comedere 24
& bibere, & ostendere animæ suæ
bona de laboribus suis? & hoc de
manu Dei est. * Quis ita deuorabit, & 25
deliciis affluet vt ego? * Homini bo- 26
no in conspectu suo dedit Deus sapientiam,
& scientiam, & lætitiam:
peccatori autem dedit afflictionem,
& curam superfluam, vt addat, &
congreget, & tradat ei qui placuit
Deo: sed & hoc vanitas est, & cassa
solicitudo mentis.

CAP. III.

Quòd omnia suo proueniant tempore & transeant, quodque in nullis his fluxis sit mentis quies: vnus quoque sit hominis ac iumentorum interitus.

Omnia tempus habent, & suis spa- 1
tiis transeunt vniuersa sub cælo. A
* Tempus nascendi, & tempus mo- 2
riendi.
Tempus plantandi, & tempus euellendi
quod plantatum est.
* Tempus occidendi, & tempus sa- 3
nandi.
Tempus destruendi, & tempus ædificandi.
* Tempus flendi, & tēpus ridendi. 4
Tēpus plangendi, & tēpus saltandi.
* Tempus spargendi lapides, & tē- 5
pus colligendi.
Tempus amplexandi, & tempus
longè fieri ab amplexibus.
* Tempus acquirendi, & tempus 6
perdendi.
B Tēpus custodiēdi, & tēpus abiiciēdi.
7 * Tempus scindendi, & tempus
consuendi.
Tempus tacendi, & tēpus loquendi.
8 *Tempus dilectionis, & tēpus odij.
Tempus belli, & tempus pacis.
9 * Quid habet amplius homo de labore
suo?
10 * Vidi afflictionem, quā dedit Deus
filiis hominū, vt distendantur in ea.
11 * Cuncta fecit bona in tempore suo,
& mundum tradidit disputationi eorum,
vt non inueniat homo opus,
quod operatus est Deus ab initio vs-
12 que ad finem. * Et cognoui quòd non
esset melius nisi lætari, & facere benè
13 in vita sua. * Omnis enim homo, qui
C comedit & bibit, & videt bonū de la-
14 bore suo, hoc donum Dei est. * Didici
quòd omnia opera, quæ fecit Deus,
perseuerent in perpetuum: non possumus
eis quidquam addere, nec auferre,
quæ fecit Deus vt timeatur.
15 * Quod factum est, ipsum permanet:
quæ futura sunt, iā fuerunt: & Deus
16 instaurat quod abiit. * Vidi sub sole
in loco iudicij impietatem, & in loco
17 iustitiæ iniquitatem. * Et dixi in corde
meo: Iustum & impium iudicabit
Deus, & tempus omnis rei tunc erit.
18 * Dixi in corde meo de filiis hominum,
vt probaret eos Deus, & osten-
19 deret similes esse bestiis. * Idcircò
D vnus interitus est hominis & iumentorum,
& æqua vtriusque conditio:
sicut moritur homo, sic & illa moriuntur:
similiter spirant omnia, &
nihil habet homo iumento amplius:
20 cuncta subiacent vanitati, * & omnia
pergunt ad vnum locum: de terra facta
sunt, & in terrā pariter reuertun-
21 tur. * Quis nouit si spiritus filiorum
Adam ascendat sursum, & si spiritus
22 iumentorū descendat deorsum? * Et
deprehendi nihil esse melius quā lætari
hominem in opere suo, & hanc
esse partem illius. Quis enim eum adducet,
vt post se futura cognoscat?

CAP. IV.

Vanitatem huius vitæ arguit sapiens ex innocentiū oppressione, & quòd industria humana sit inuidiæ obnoxia: item quod stultus securè in otio agit, alio qui heredem non habet thesaurizante: explicat commoda societatis, regum regnorumque vanitatem, & obedientiam præfert stultorum victimis.

1 Verti me ad alia, & vidi calūnias,
A quæ sub sole geruntur, & lacrymas
innocentium, & neminem consolatorem:
nec posse resistere eorum
violentiæ, cunctorū auxilio destitu-

tos.

tos. * Et laudaui magis mortuos,quā 2
uiuentes : * & feliciorem vtroque iu- 3
dicaui, qui necdum natus est, nec vi-
dit mala quæ sub sole fiunt. * Rur- 4
sum contemplatus sum omnes labo-
res hominum, & industrias animad-
uerti patere inuidiæ proximi : & in
hoc ergo vanitas, & cura superflua
est. * Stultus complicat manus suas, 5
& comedit carnes suas,dicens: * Me- 6
lior est pugillus cū requie, quàm ple- B
na vtraque manus cū labore, & af-
flictione animi. * Considerans repe- 7
ri & aliā vanitatem sub sole: * vnus 8
est, & secundum non habet,non fi-
lium, non fratrē, & tamen laborare
non cessat, nec satiantur oculi eius
diuitiis : nec recogitat, dicens: Cui
laboro, & fraudo animam meā bo-
nis? in hoc quoque vanitas est, & af-
flictio pessima.*Melius est ergo duos 9
esse simul, quàm vnū: habent enim
emolumentum societatis suæ : * si 10
vnus ceciderit, ab altero fulcietur.væ C
soli: quia cùm ceciderit, non habet
subleuantē se. * Et si dormierint duo, 11
fouebuntur mutuò : vnus quomodo
calefiet ? * Et si quispiam præualuerit 12
contra vnū, duo resistunt ei: funi-
culus triplex difficilè rūpitur. * Me- 13
lior est puer pauper & sapiens, rege
sene & stulto, qui nescit præuidere in
posterum. * Quòd de carcere cate- 14
nisque interdum quis egrediatur ad
regnū: & alius natus in regno, ino-
pia consumatur. * Vidi cunctos vi- 15
uentes, qui ambulant sub sole cum D
adolescente secundo, qui consurget
pro eo, * Infinitus numerus est po- 16
puli omniū, qui fuerunt ante eum : &
qui posteà futuri sunt, non lætabun-
tur in eo. sed & hoc vanitas & affli-
ctio spiritus. * Custodi pedem tuum 17
ingrediens domū Dei, & appropin-
‖ 1.Reg. 15. c.22. qua vt audias. ‖ Multo enim melior
Osee 6. est obedientia, quàm stultorū victi-
b 6. mæ,qui nesciunt quid faciunt mali.

CAP. V.

Nil temerè de Deo & eius prouidentia loquendum : vota reddenda : non mirandum de egenorum oppressione,cùm iniqui iudicem habeant, item quàm sit misera conditio auari numquam impleti, & diuitis coaceruantis diuitias, in proprium nonnumquam malum.

NE temerè quid loquaris, neque 1
cor tuum sit velox ad proferen- A
dum sermonem coram Deo. Deus
enim in cælo, & tu super terrā: id-
circò sint pauci sermones tui. * Mul- 2
tas curas sequuntur somnia, & in
multis sermonibus inuenietur stulti-
3 tia. * Si quid vouisti Deo, ne moreris
reddere : displicet enim ei infidelis &
stulta promissio. sed quodcumque vo-
4 ueris, redde : * multoque melius est
B non vouere, quàm post votū promissa
5 non reddere. * Ne dederis os tuum vt
peccare facias carnē tuam : neque di-
cas corā angelo:Non est prouidentia:
ne fortè iratus Deus cōtra sermones
tuos, dissipet cūcta opera manuū tua-
6 rū.* Vbi multa sunt somnia, plurimæ
sunt vanitates, & sermones innumeri:
7 tu verò Deū time. * Si videris calum-
nias egenorū, & violenta iudicia, &
subuerti iustitiā in prouincia,non mi-
reris super hoc negotio : quia excelso
excelsior est alius, & super hos quoq;
8 eminentiores sunt alii, * & insuper
vniuersæ terræ rex imperat seruiēti.
9 * Auarus non implebitur pecunia : &
C qui amat diuitias, fructū non capiet
10 ex eis:& hoc ergo vanitas.* Vbi mul-
tæ sunt opes, multi & qui comedunt
eas. Et quid prodest possessori, ni-
si quòd cernit diuitias oculis suis ?
11 * Dulcis est somnus operanti, siue
parùm, siue multum comedat: satu-
ritas autem diuitis non sinit eum
12 dormire. * ‖ Est & alia infirmitas pes- ‖ Iob 20
sima, quā vidi sub sole: diuitiæ con- c.20.
13 seruatæ in malū domini sui. * Per-
eunt enim in afflictione pessima : ge-
nerauit filiū, qui in summa egestate
14 erit. * ‖ Sicut egressus est nudus de ‖ Iob 1.
vtero matris suæ,sic reuertetur, & ni- d.21.
15 hil auferet secū de labore suo. * Mi- 1. Tim.
D serabilis prorsus infirmitas: quo mo- 6.b.7.
do venit, sic reuertetur. Quid ergo
prodest ei quòd laborauit in ventū?
16 * Cunctis diebus vitæ suæ comedit
in tenebris & in curis multis, & in
17 ærūna atque tristitia. * Hoc itaque
visum est mihi bonum, vt comedat
quis, & bibat, & fruatur lętitia ex la-
bore suo, quo laborauit ipse sub sole,
numero dierum vitæ suę, quos dedit
18 ei Deus:& hęc est pars illius.* Et om-
ni homini, cui dedit Deus diuitias,
atque substantiā, potestatemque ei
tribuit vt comedat ex eis, & fruatur
parte sua, & lætetur de labore suo:
19 hoc est donum Dei. * Non enim sa-
tis recordabitur dierum vitæ suæ, eò
quòd Deus occupet deliciis cor eius.

CAP. VI.

Misera est auari vanitas, qui ne in necessariis quidem audet partis uti

1 EST & aliud malū, quod vidi sub
A sole, & quidē frequens apud ho-
2 mines: * Vir, cui dedit Deus diuitias,
& substantiā, & honorem, & nihil
deest animæ suæ, ex omnibus quæ
desiderat : nec tribuit ei potestatem
Deus

Deus vt comedat ex eo, sed homo ex-
tranens vorabit illud. hoc vanitas, &
miseria magna est.* Si genuerit quis- 3
piam centum liberos, & vixerit mul- B
tos annos, & plures dies ętatis habue-
rit, & anima illius non vtatur bonis
substantiæ suæ, sepulturaque careat:
de hoc ergo pronuntio quòd melior
illo sit abortiuus. * Frustrà enim ve- 4
nit, & pergit ad tenebras, & obliuio-
ne delebitur nomen eius. * Non vi- 5
dit solem, neque cognouit distantiā C
boni & mali: * etiam si duobus mil- 6
libus annis vixerit, & non fuerit per-
fruitus bonis: nonne ad vnū locum
properant omnia? * Omnis labor ho- 7
minis in ore eius: sed anima eius non
implebitur.* Quid habet amplius sa- 8
piens à stulto? & quid pauper, nisi vt
pergat illuc, vbi est vita? * Melius est 9
videre quod cupias, quā desiderare D
quod nescias. sed & hoc vanitas est,
& præsumptio spiritus. * Qui futu- 10
rus est, iā vocatum est nomen eius:
& scitur quòd homo sit, & non pos-
sit contra fortiorē se in iudicio con-
tendere. * Verba sunt plurima, mul- 11
tamque in disputando habentia va-
nitatem.

CAP. VII.

Vanum est altiora se quærere, & inter multa quæ quibus magis sint eligenda, sic & sapientia vtilior est cum diuitiis: dies malus præcauendus: ne plus quàm oportet sapiens aut iustus sis: quàm sit mulieris consortium amarum & periculosum: quidque homo sit à Deo creatus rectus.

Quid necesse est homini maiora 1
se quęrere, cū ignoret quid con- A
ducat sibi in vita sua, numero dierum
peregrinationis suę, & tempore quod
velut vmbra præterit? Aut quis ei po-
terit indicare quid post eum futurum
‖ Prou. sub sole sit? * ‖ Melius est nomen bo- 2
22. a. 1. nū, quàm vnguenta pretiosa; & dies
mortis die natiuitatis. * Melius est ire 3
ad domum luctus, quàm domum
conuiuij: in illa enim finis cuncto-
rū admonetur hominum, & viuens
cogitat quid futurum sit. * Melior est 4
ira risu: quia per tristitiam vultus,
corrigitur animus delinquentis.* Cor 5
sapientium vbi tristitia est, & cor
stultorum vbi lætitia. * Melius est à 6
sapiente corripi, quàm stultorum
adulatione decipi. * quia sicut soni- 7
tus spinarū ardentium sub olla, sic
risus stulti: sed & hoc vanitas. * Ca- 8
lūnia conturbat sapientem, & per-
det robur cordis illius. * Melior est 9
finis orationis, quàm principiū. Me-
lior est patiens arrogante.* Ne sis ve- 10
lox ad irascendū: quia ira in sinu stulti
11 requiescit.* Ne dicas: Quid putas cau-
B sæ est quòd priora tempora meliora
fuere quā nunc sunt? stulta enim est
12 huiuscemodi interrogatio. * Vtilior
est sapientia cū diuitiis, & magis pro-
13 dest videtibus solē. * Sicut enim pro-
tegit sapientia, sic protegit pecunia.
hoc autē plus habet eruditio & sapiē-
tia, quòd vitā tribuunt possessori suo.
14 * Considera opera Dei, quòd nemo
possit corrigere quē ille despexerit.
15 * In die bona fruere bonis, & malam
diem præcaue. sicut enim hanc, sic
& illam fecit Deus, vt non inueniat
homo contra eum iustas querimo-
16 nias.* Hæc quoque vidi in diebus va-
nitatis meæ: Iustus perit in iustitia
sua, & impius multo viuit tempore
in malitia sua.
17 * Noli esse iustus multùm: neque
plus sapias quàm necesse est, ne ob-
stupescas.
18 * Ne impiè agas multùm: & noli
C esse stultus, ne moriaris in tempore
non tuo.
19 * Bonum est te sustentare iustum,
sed & ab illo ne subtrahas manum
tuam: quia qui timet Deum, nihil
20 negligit. * Sapientia confortauit sa-
pientem super decem principes ciui-
21 tatis. * ‖ Non est enim homo iustus ‖ 3. Reg.
in terra, qui faciat bonū, & non pec- 8. c. 46.
22 cet. * Sed & cunctis sermonibus, qui 2. Par. 6
dicuntur, ne accōmodes cor tuū: ne 5. 36.
fortè audias seruū tuum maledicen- Prou.
23 tem tibi.* scit enim conscientia tua, 20. b. 9.
quia & tu crebrò maledixisti aliis. 1. Joan.
24 * Cuncta tentaui in sapientia. Dixi: 1. c. 8.
Sapiens efficiar: & ipsa longiùs re-
25 cessit à me * multo magis quā erat: &
alta profunditas, quis inueniet eam?
26 * Lustraui vniuersa animo meo, vt
D scirem, & considerarem, & quærerem
sapientiā, & rationem: & vt cogno-
scerem impietatem stulti, & errorem
27 imprudentium *: & inueni amario-
rem morte mulierem, quæ laqueus
venatorum est, & sagena cor eius,
vincula sunt manus illius, qui placet
Deo, effugiet illam: qui autem pecca-
28 tor est, capietur ab illa.* Ecce hoc in-
ueni, dixit Ecclesiastes, vnum & alte-
29 rum, vt inuenirem rationem, * quam
adhuc quærit anima mea, & non in-
ueni. Virum de mille vnum reperi,
mulierem ex omnibus non inueni.
30 * Solummodò hoc inueni, quòd fe-
cerit Deus hominem rectum, & ipse
se infinitis miscuerit quæstionibus.
Quis talis vt sapiens est? & quis co-
gnouit solutionem verbi?

CAP.

CAP. VIII.

In vultu lucet sapientia : à Dei mandatis non recedendum, homo nouit tantùm præsentia, neque mortem potest euadere, impij ob Dei indulgentiam liberiùs peccant, vanißimum videtur quod iustis & impijs similia hic eueniunt, & operum Dei ratio non est inuestiganda.

Sap.2. SApientia hominis lucet in vultu 1
c.14. eius, & potentissimus faciem illius A
commutabit. * Ego os regis obseruo, 2
& præcepta iuramenti Dei. * Ne fe- 3
stines recedere à facie eius, neq; per-
maneas in opere malo : quia omne,
quod voluerit, faciet : * & sermo il- 4
lius potestate plenus est : nec dicere
ei quisquã potest : Quare ita facis?
* Qui custodit præceptum, non ex- 5
perietur quidquam mali. Tempus &
responsionẽ cor sapientis intelligit.
* Omni negotio tempus est, & op- 6
portunitas, & multa hominis affli-
ctio :* quia ignorat præterita, & fu- 7
tura nullo scire potest nuntio. * Non 8
est in hominis potestate prohibere B
spiritum, nec habet potestatem in die
mortis, nec finitur quiescere ingruen-
te bello, neque saluabit impietas im-
pium. * Omnia hæc consideraui, & 9
dedi cor meum in cunctis operibus,
quæ fiunt sub sole. Interdum domi-
natur homo homini in malum suum.
* Vidi impios sepultos : qui etiã cùm 10
adhuc viuerent, in loco sancto erant,
& laudabantur in ciuitate quasi iu-
storum operum. sed & hoc vanitas
est. * Etenim quia non profertur citò 11
contra malos sententia, absque timo- C
re vllo filij hominum perpetrant ma-
la. * Attamen peccator ex eo quòd 12
centies facit malum, & per patientiã
sustentatur, ego cognoui quòd erit
bonum timentibus Deum, qui ve-
rentur faciem eius. * Non sit bonum 13
impio, nec prolongẽtur dies eius, sed
quasi vmbra transeant qui nõ timent
faciem Domini. * Est & alia vanitas, 14
quæ fit super terram. sunt iusti, qui-
bus mala proueniunt, quasi opera
egerint impiorum : & sunt impij, qui
ita securi sunt, quasi iustorum facta
habeant, sed & hoc vanissimum iu- D
dico. * Laudaui igitur lætitiam, quòd 15
non esset homini bonum sub sole, ni-
si quòd comederet, & biberet, atque
gauderet : & hoc solum secum aufer-
ret de labore suo, in diebus vitæ suæ,
quos dedit ei Deus sub sole. * Et ap- 16
posui cor meum vt scirem sapientiã,
& intelligerem distentionẽ quæ ver-
satur in terra : est homo, qui diebus
& noctibus somnum non capit ocu-
17 lis. * Et intellexi, quòd omniũ operũ
Dei nullã possit homo inuenire ratio-
nẽ, eorũ quæ fiunt sub sole : & quanto
plus laborauerit ad quærendũ, tanto
minus inueniat : etiam si dixerit sa-
piens se nosse, non poterit reperire.

CAP. IX.

Nemo scit an Dei odio vel amore sit dignus : quòd eadem cunctis hîc eueniunt : & cùm post hanc breuem & incertam vitam non restet tempus operandi, monet nunc operibus instanter incumbendum : & licet sapientia præstet fortitudini, in paupere tamen non æstimatur.

1 OMnia hæc tractaui in corde meo,
A vt curiosè intelligerem : Sunt iu-
sti atque sapientes, & opera eorum in
manu Dei : & tamen nescit homo,
2 vtrùm amore an odio dignus sit : * sed
omnia in futurum seruantur incerta,
eò quòd vniuersæ æquè eueniant iu-
sto & impio, bono & malo, mundo
& immundo, immolanti victimas, &
sacrificia contemnenti. sicut bonus,
sic & peccator : vt periurus, ita & il-
3 le qui verum deierat. * Hoc est pessi-
mum inter omnia, quę sub sole fiunt,
B quia eadem cunctis eueniunt. vnde
& corda filiorum hominum implen-
tur malitia, & contemptu in vita sua,
& post hæc ad inferos deducentur.
4 * Nemo est qui semper viuat, &
qui huius rei habeat fiduciam : me-
lior est canis viuus leone mortuo.
5 * Viuentes enim sciunt se esse mori-
turos, mortui verò nihil nouerunt
amplius. nec habent vltrà mercedem :
quia obliuioni tradita est memoria
6 eorum. * Amor quoque, & odium,
& inuidiæ simul perierunt, nec ha-
bent partem in hoc sęculo, & in ope-
7 re quod sub sole geritur. * Vade ergo
C & comede in lætitia panem tuum, &
bibe cum gaudio vinum tuum : quia
8 Deo placent opera tua. * Omni tem-
pore sint vestimenta tua candida, &
oleum de capite tuo non deficiat.
9 * Perfruere vita cum vxore, quam di-
ligis, cũctis diebus vitæ instabilitatis
tuæ, qui dati sunt tibi sub sole omni
tempore vanitatis tuæ : hæc est enim
pars in vita, & in labore tuo, quo la-
10 boras sub sole. * Quodcumque facere
potest manus tua, instanter operare :
quia nec opus, nec ratio, nec sapien-
tia, nec scientia erunt apud inferos,
11 quò tu properas. * Verti me ad aliud,
& vidi sub sole, nec velocium esse
cursum, nec fortium bellum, nec sa-
pientium panem, nec doctorum di-
uitias, nec artificum gratiam; sed tẽ-
12 pus, casumque in omnibus. * Nescit
homo

homo finem suum : sed sicut pisces
capiuntur hamo, & sicut aues laqueo
comprehenduntur, sic capiuntur ho-
mines in tẽpore malo, cùm eis extẽ-
plò superuenerit. * Hanc quoque sub 13
sole vidi sapientiam, & probaui ma-
ximam : * Ciuitas parua:, & pauci in 14
ea viri : venit contra eã rex magnus, D
& vallauit eã, extruxitque munitio-
nes per gyrum, & perfecta est obsi-
dio. * Inuentúsque est in ea vir pau- 15
per & sapiens, & liberauit vrbem per
sapientiam suam, & nullus deinceps
recordaus est hominis illius paupe-
ris. * Et dicebam ego, meliorem esse 16
sapientiam fortitudine : quomodo er-
go sapientia pauperis contempta est,
& verba eius non sunt audita? * Ver- 17
ba sapientium audiuntur in silentio,
plusquam clamor principis inter stul-
tos. * Melior est sapientia, quàm ar- 18
ma bellica : & qui in vno peccauerit,
multa bona perdet.

CAP. X.

Sapientis à stulto differentia : tentationibus potentis spiritus resistendũ : de stulto ac seruo eleuatis, & diuite ac principe humiliatis : occultus detractor serpenti comparatur : de rege puero, & principibus manè comedentibus : neque regi, neque diuiti detrahendum.

Mvscæ morientes perdunt suaui- 1
tatem vnguenti. Pretiosior est A
sapientia & gloria, parua & ad tem-
pus stultitia.* Cor sapientis in dexte- 2
ra eius, & cor stulti in sinistra illius.
* Sed & in via stultus ambulans, cùm 3
ipse insipiens sit, omnes stultos æsti-
mat. * Si spiritus potestatem haben- 4
tis ascenderit super te, locũ tuum ne
dimiseris : quia curatio faciet cessare
peccata maxima. * Est malum quod 5
vidi sub sole, quasi per errorem egre-
diens à facie principis: * positum stul- 6
tum in dignitate sublimi, & diuites
sedere deorsum. * Vidi seruos in 7
equis, & principes ambulantes super B
terram quasi seruos. * ¶ Qui fodit fo- 8
ueam, incidet in eam : & qui dissipat
sepem, mordebit eum coluber.* Qui 9
transfert lapides, affligetur in eis : &
qui scindit ligna, vulnerabitur ab eis.
* Si retusum fuerit ferrum, & hoc 10
non vt priùs, sed hebetatum fuerit, C
multo labore exacuetur, & post in-
dustriã sequetur sapientia.* Si mor- 11
deat serpens in silentio, nihil eo mi-
nus habet qui occultè detrahit.* Ver- 12
ba oris sapientis gratia : & labia insi-
pientis præcipitabunt eum : * Ini- 13
tium verborum eius stultitia, & no-
uissimum oris illius error pessimus.

¶ Prou. 26.d.27 Eccli. 27.d.29

14 * Stultus verba multiplicat. Ignorat
homo, quid ante se fuerit: & quid post
se futurũ sit, quis ei poterit indicare?
15 Labor stultorũ affliget eos, qui ne-
16 sciunt in vrbẽ pergere.* Væ tibi ter-
ra, cuius rex puer est, & cuius princi-
17 pes manè comedunt. * Beata terra,
D cuius rex nobilis est, & cuius princi-
pes vescuntur in tẽpore suo, ad refi-
ciendũ, & non ad luxuriã. * In pigri-
18 tiis humiliabitur contignatio, & in
infirmitate manuum perstillabit do-
19 mus.* In risũ faciunt panẽ, & vinũ vt
epulentur viuentes : & pecuniæ obe-
20 diũt omnia. * In cogitatione tua regi
ne detrahas, & in secreto cubiculi tui
ne maledixeris diuiti: quia & aues cæ-
li portabunt vocem tuam, & qui habet
pennas annuntiabit sententiam.

CAP. XI.

Monet nostra aliis impartiri, & semper benè esse operandum : quòd hominis iudicium post obitum sit immutabile ; futuri quoque iudicij memoriam retinendam, in quo de omnibus iudicandi sumus : iram & malitiam à corde auferendam.

1 Mitte panem tuum super trans-
A euntes aquas : quia post tempo-
2 ra multa inuenies illum. * Da partem
septem, necnon & octo : quia igno-
ras quid futurum sit mali super ter-
3 ram.* Si repletæ fuerint nubes, im-
brem super terram effundent. Si ce-
ciderit lignum ad Austrum, aut ad
Aquilonem, in quocumque loco ce-
4 ciderit, ibi erit. * Qui obseruat ven-
tum, non seminat : & qui considerat
5 nubes, nunquam metet. * Quomo-
B do ignoras quæ sit via spiritus, & qua
ratione compingantur ossa in ventre
prægnantis ; sic nescis opera Dei, qui
6 fabricator est omnium. * Manè se-
mina semen tuum, & vespere ne ces-
set manus tua : quia nescis quid ma-
gis oriatur, hoc aut illud; & si vtrum-
7 que simul, melius erit. * Dulce lu-
men, & delectabile est oculis videre
8 solem. * Si annis multis vixerit ho-
C mo, & in his omnibus lætatus fuerit,
meminisse debet tenebrosi temporis,
& dierum multorum : qui cùm ve-
nerint, vanitatis arguentur præterita.
9 * Lætare ergo iuuenis in adolescen-
D tia tua, & in bono sit cor tuũ in die-
bus iuuentutis tuæ, & ambula in viis
cordis tui, & in intuitu oculorum
tuorum : & scito quòd pro omnibus
his adducet te Deus in iudicium.
10 * Aufer iram à corde tuo, & amoue
malitiam à carne tua. Adolescentia
enim & voluptas vana sunt.

CAP

CAP. XII.

Deum pre oculis habeto in iuuentute, priusquam succedat molesta senectus, tandemque nouissima mors: cumque omnia sint vanitas, Dei precepta obserua, nam de omnibus est reddenda ratio.

MEmento Creatoris tui in diebus 1
iuuentutis tuæ, antequam ve- A
niat tempus afflictionis, & appropin-
quent anni, de quibus dicas: Non
mihi placent: * antequam tenebre- 2
scat sol, & lumen, & luna, & stellæ,
& reuertantur nubes post pluuiam:
* quando commouebuntur custodes 3
domus, & nutabunt viri fortissimi,
& otiosæ erunt molentes in minuto B
numero, & tenebrescent videntes per
foramina: * & claudent ostia in pla- 4
tea, in humilitate vocis molentis, &
consurgent ad vocem volucris, & ob-
surdescent omnes filiæ carminis. * Ex- 5
celsa quoque timebunt, & formida-
bunt in via, florebit amygdalus, im-
pinguabitur locusta, & dissipabitur
capparis: quoniam ibit homo in do-
mum æternitatis suæ, & circuibunt
in platea plangentes. * Antequam 6
rumpatur funiculus argenteus, & re-
currat vitta aurea, & conteratur hy-
dria super fontem, & confringatur
rota super cisternam, * & reuertatur 7
puluis in terram suam vnde erat, & C
spiritus redeat ad Deum, qui dedit
illum. * Vanitas vanitatum, dixit Ec- 8
clesiastes, & omnia vanitas. * Cum- 9
que esset sapientissimus Ecclesiastes,
docuit populum, & enarrauit quæ
fecerat: & inuestigans composuit pa-
rabolas multas. * Quæsiuit verba vti- 10
lia, & conscripsit sermones rectissi- D
mos, ac veritate plenos. * Verba sa- 11
pientium sicut stimuli, & quasi claui
in altum defixi, quæ per magistro-
rum consilium data sunt à pastore
vno. * His amplius fili mi ne requi- 12
ras. Faciendi plures libros nullus est
finis: frequensque meditatio, carnis
afflictio est. * Finem loquendi pari- 13
ter omnes audiamus. Deum time, &
mandata eius obserua: hoc est enim
omnis homo: * & cuncta, quæ fiunt, 14
adducet Deus in iudicium pro omni
errato, siue bonum, siue malum illud
sit.

CANTICVM CANTICORVM SALOMONIS,

Quod Hebraïcè dicitur SIR HASIRIM.

CAPVT I.

Hoc canticum totum est mysticum, plenissimum incomprehensibilis amoris Christi erga sponsam suam, ac vicissim sponsæ erga Christum sponsum.

1 OSCVLETVR me osculo o-
A ris sui: quia meliora sunt v-
2 bera tua vino, * fragrantia
vnguentis optimis. Oleum
effusum nomen tuum: ideò adolescē-
3 tulæ dilexerunt te. * Trahe me: post
te curremus in odorem vnguentorum
tuorum. Introduxit me rex in cellaria
sua: exultabimus & lætabimur in te,
B memores vberum tuorum super vi-
4 num: recti diligunt te. * Nigra sum,
sed formosa, filiæ Ierusalem, sicut ta-
bernacula Cedar, sicut pelles Salo-
5 monis. * Nolite me considerare quòd
fusca sim, quia decolorauit me sol:
filij matris meæ pugnauerunt contra
me, posuerunt me custodem in vi-
neis: vineam meam non custodiui.
6 * Indica mihi, quē diligit anima mea,
vbi pascas, vbi cubes in meridie, ne
vagari incipiam post greges sodalium
7 tuorum. * Si ignoras te, ò pulcherri-
ma inter mulieres, egredere, & abi
post vestigia gregum, & pasce hœdos
tuos iuxta tabernacula pastorum.
8 * Equitatui meo in curribus Pharao-
9 nis assimilaui te amica mea. * Pul-
C chræ sunt genæ tuæ sicut turturis:
10 collum tuum sicut monilia. * Mure-
nulas aureas faciemus tibi, vermicu-
11 latas argento. * Dum esset rex in ac-
cubitu suo, nardus mea dedit odo-
12 rem suum. * Fasciculus myrrhæ di-
D lectus meus mihi, inter vbera mea
13 commorabitur. * Botrus cypri dile-
ctus meus mihi, in vineis Engaddi.
14 * Ecce tu pulchra es amica mea, ecce
tu pulchra es, oculi tui columbarum.
15 * Ecce tu pulcher es dilecte mi, & de-
16 corus. * Lectulus noster floridus: ti-

gna

gna domorum nostrarum cedrina, la-
quearia nostra cypressina.

CAP. II.

EGo flos campi, & lilium conual- 1
lium. * Sicut lilium inter spinas, 2
sic amica mea inter filias. * Sicut ma- 3
lus inter ligna siluarum, sic dilectus A
meus inter filios. Sub vmbra illius,
quem desideraueram, sedi : & fructus
eius dulcis gutturi meo. * Introduxit 4
me in cellam vinariam, ordinauit in
me charitatem. *Fulcite me floribus, 5
stipate me malis : quia amore lan-
gueo. * Læua eius sub capite meo, & 6
dextera illius amplexabitur me. *Ad- 7
iuro vos filiæ Ierusalem, per capreas B
ceruosque camporum, ne suscitetis,
neque euigilare faciatis dilectā, quo-
adusque ipsa velit. * Vox dilecti mei, 8
ecce iste venit saliens in montibus,
transiliens colles: *similis est dilectus 9
meus capreæ, hinnuloque ceruorum.
en ipse stat post parietem nostrum,
respiciens per fenestras, prospiciens
per cancellos. * En dilectus meus lo- 10
quitur mihi : Surge, propera amica C
mea, columba mea, formosa mea, &
veni. *Iam enim hiems transiit, im- 11
ber abiit,& recessit. *Flores apparue- 12
runt in terra nostra, tempus putatio-
nis aduenit: vox turturis audita est in
terra nostra :* ficus protulit grossos 13
suos : vineæ florentes dederunt odo-
rem suum. Surge, amica mea, spe-
ciosa mea, & veni : * columba mea 14
in foraminibus petræ, in cauerna D
maceriæ, ostende mihi faciem tuam,
sonet vox tua in auribus meis: vox
enim tua dulcis, & facies tua decora.
* Capite nobis vulpes paruulas, quæ 15
demoliuntur vineas : nam vinea no-
stra floruit. * Dilectus meus mihi,& 16
ego illi, qui pascitur inter lilia *do- 17
nec aspiret dies, & inclinentur vm-
bræ. Reuertere : similis esto, dilecte
mi, capreæ, hinnuloque ceruorum
super montes Bethel.

CAP. III.

IN lectulo meo per noctes quæsiui 1
quem diligit anima mea : quæsiui A
illum, & non inueni. * Surgam, & 2
circuibo ciuitatem : per vicos & pla-
teas quæram quem diligit anima mea:
quæsiui illum, & non inueni. * Inue- 3
nerunt me vigiles, qui custodiunt ci- B
uitatem : Num quem diligit anima
mea, vidistis? * Paululum cùm per- 4
transissem eos, inueni quem diligit
anima mea: tenui eum : nec dimit-
tam, donec introducam illum in do-
mum matris meæ, & in cubiculum
genitricis meæ. *Adiuro vos filiæ Ie- 5
rusalem: per capreas ceruosque cam-
porum, ne suscitetis, neque euigilare
C faciatis dilectam, donec ipsa velit.
6 *Quæ est ista, quæ ascendit per deser-
tum, sicut virgula fumi ex aromatibus
myrrhæ, & thuris, & vniuersi pulue-
7 ris pigmentarij ? * En lectulum Salo-
monis, sexaginta fortes ambiunt ex
8 fortissimis Israël: * omnes tenentes
gladios, & ad bella doctissimi : vniuf-
cuiusque ensis super femur suum pro-
9 pter timores nocturnos. * Ferculum
fecit sibi rex Salomon de lignis Liba-
10 ni : * columnas eius fecit argenteas,
D reclinatorium aureum, ascensum pur-
pureum : media charitate constrauit
11 propter filias Ierusalem: *Egredimi-
ni & videte filiæ Sion regem Salomo-
nem in diademate, quo coronauit il-
lum mater sua in die desponsationis
illius, & in die lætitiæ cordis eius.

CAP. IV.

1 QVàm pulchra es amica mea, quā
A pulchra es ! Oculi tui columba-
rum, absque eo quod intrinsecus la-
tet. Capilli tui sicut greges capra-
rum, quæ ascenderunt de monte Ga-
2 laad. * Dentes tui sicut greges ton-
sarum, quæ ascenderunt de lauacro,
omnes gemellis fœtibus, & sterilis
3 non est inter eas. *Sicut vitta cocci-
B nea, labia tua : & eloquium tuum,
dulce. Sicut fragmen mali punici, ita
genæ tuæ, absque eo quod intrinse-
4 cus latet. * Sicut turris Dauid collum
tuum, quæ ædificata est cum propu-
gnaculis: mille clypei pendent ex ea,
5 omnis armatura fortium. * Duo vbe-
ra tua, sicut duo hinnuli capreæ ge-
6 melli, qui pascuntur in liliis, * donec
aspiret dies, & inclinentur vmbræ,
vadam ad montem myrrhæ, & ad
7 collem thuris. *Tota pulchra es ami-
8 ca mea,& macula non est in te. * Ve-
C ni de Libano sponsa mea, veni de
Libano, veni : coronaberis de capite
Amana, de vertice Sanir & Hermon,
de cubilibus leonū, de montibus par-
9 dorum. * Vulnerasti cor meum soror
mea sponsa, vulnerasti cor meum in
vno oculorum tuorum, & in vno cri-
10 ne colli tui. * Quàm pulchræ sunt
mammæ tuæ soror mea sponsa ! pul-
chriora sunt vbera tua vino, & odor
vnguentorum tuorum super omnia
11 aromata. * Fauus distillans labia tua
sponsa, mel & lac sub lingua tua : &
odor vestimentorum tuorum sicut o-
12 dor thuris. * Hortus conclusus so-
ror mea sponsa, hortus conclusus,
13 fons signatus. * Emissiones tuæ para-
D disus malorum punicorum cum po-
morum fructibus. Cypri cum nardo,
14 * nardus & crocus, fistula & cinna-
mo-

momum cum vniuerſis lignis Liba-
ni, myrrha & aloë cum omnibus pri-
mis vnguentis. * Fons hortorum: pu- 15
teus aquarum viuentium, quæ fluunt
impetu de Libano. * Surge Aquilo, & 16
veni Auſter, perfla hortum meum, &
fluant aromata illius.

CAP. V.

VEniat dilectus meus in hortum 1
ſuum, & comedat fructum pomo- A
rum ſuorum. Veni in hortum meum
ſoror mea ſponſa, meſſui myrrham
meam cum aromatibus meis: comedi
fauum cum melle meo, bibi vinum
meum cum lacte meo: comedite a-
mici, & bibite, & inebriamini chariſ-
ſimi. * Ego dormio, & cor meum vi- 2
gilat: vox dilecti mei pulſantis: A-
peri mihi ſoror mea, amica mea, co-
lumba mea, immaculata mea: quia
caput meum plenum eſt rore, & cin-
cinni mei guttis noctium. * Expolia- 3
ui me tunica mea, quomodo induar
illa? laui pedes meos, quomodo in-
quinabo illos? * Dilectus meus miſit 4
manum ſuam per foramen, & ven-
ter meus intremuit ad tactum eius.
* Surrexi, vt aperirem dilecto meo: 5
manus meæ ſtillauerunt myrrham,
& digiti mei pleni myrrha probatiſ-
ſima. * Peſſulum oſtij mei aperui di- 6
lecto meo: at ille declinauerat, atque
tranſierat. Anima mea liquefacta eſt,
vt locutus eſt: quæſiui, & non inueni
illum: vocaui, & non reſpondit mi-
hi. * Inuenerunt me cuſtodes qui cir- 7
cumeunt ciuitatem: percuſſerunt me, C
& vulnerauerunt me: tulerunt pal-
lium meum mihi cuſtodes murorum.
* Adiuro vos filiæ Ieruſalem, ſi in- 8
ueneritis dilectum meum, vt nuntie-
tis ei quia amore langueo. * Qualis 9
eſt dilectus tuus ex dilecto, ô pulcher-
rima mulierum? qualis eſt dilectus
tuus ex dilecto, quia ſic adiuraſti nos?
* Dilectus meus candidus & rubi- 10
cundus, electus ex millibus. * Caput 11
eius aurum optimum: Comæ eius
ſicut elatæ palmarum, nigræ quaſi
coruus. * Oculi eius ſicut columbæ 12
ſuper riuulos aquarum, quæ lacte ſunt
lotæ, & reſident iuxta fluenta pleniſ-
ſima. * Genæ illius ſicut areolæ aro- 13
matum conſitæ à pigmentariis. La-
bia eius lilia diſtillantia myrrham pri-
mam. * Manus illius tornatiles aureæ, 14
plenæ hyacinthis. Venter eius ebur- D
neus, diſtinctus ſapphiris. * Crura il- 15
lius columnæ marmoreæ, quæ funda-
tæ ſunt ſuper baſes aureas. Species
eius vt libani, electus vt cedri. * Gut- 16
tur illius ſuauiſſimum, & totus deſide-
rabilis: talis eſt dilectus meus, & ipſe
17 eſt amicus meus, filię Ieruſalem. * Quò
abiit dilectus tuus, ô pulcherrima mu-
lierum? quò declinauit dilectus tuus?
& quæremus eum tecum.

CAP. VI.

1 DIlectus meus deſcendit in hor-
A tum ſuum ad areolam aromatū,
vt paſcatur in hortis, & lilia colligat.
2 * Ego dilecto meo, & dilectus meus
3 mihi, qui paſcitur inter lilia. * Pulchra
es amica mea, ſuauis, & decora ſicut
Ieruſalem: terribilis vt caſtrorum a-
4 cies ordinata. * Auerte oculos tuos à
B me, quia ipſi me auolare fecerunt. Ca-
pilli tui ſicut grex caprarum, quæ ap-
5 paruerunt de Galaad. * Dentes tui ſi-
cut grex ouium, quæ aſcenderunt de
lauacro, omnes gemellis fœtibus, &
6 ſterilis non eſt in eis. * Sicut cortex
mali punici, ſic genæ tuæ abſque oc-
7 cultis tuis. * Sexaginta ſunt reginæ, &
octoginta concubinæ, & adoleſcen-
8 tularum non eſt numerus. * Vna eſt
C columba mea, perfecta mea, vna eſt
matris ſuæ, electa genitrici ſuæ. Vide-
runt eam filiæ, & beatiſſimam prædi-
cauerunt, reginæ & concubinæ, & lau-
9 dauerunt eam. * Quæ eſt iſta, quæ pro-
greditur quaſi aurora conſurgens,
pulchra vt luna, electa vt ſol, terribi-
10 lis vt caſtrorum acies ordinata? * De-
D ſcendi in hortum nucum, vt viderem
poma conuallium, & inſpicerem ſi flo-
ruiſſet vinea, & germinaſſent mala pu-
11 nica. * Neſciui: anima mea conturba-
uit me propter quadrigas Aminadab.
12 * Reuertere, reuertere Sulamitis: re-
uertere, reuertere, vt intueamur te.

CAP. VII.

1 QVid videbis in Sulamite, niſi
A choros caſtrorum? Quàm pul-
chri ſunt greſſus tui in calceamentis,
filia principis. Iuncturæ femorum
tuorum, ſicut monilia quæ fabricata
2 ſunt manu artificis. * Vmbilicus tuus
crater tornatilis, numquam indigens
poculis. Venter tuus ſicut aceruus
3 tritici, vallatus liliis. * Duo vbera tua,
B ſicut duo hinnuli gemelli capreæ.
4 * Collum tuum ſicut turris eburnea.
Oculi tui ſicut piſcinæ in Heſebon,
quæ ſunt in porta filiæ multitudinis.
Naſus tuus ſicut turris Libani, quæ
5 reſpicit contra Damaſcum. * Caput
tuum vt Carmelus: & comæ capitis
tui, ſicut purpura regis vincta cana-
6 libus. * Quàm pulchra es, & quàm de-
7 cora chariſſima, in deliciis! * Statura
tua aſſimilata eſt palmæ, & vbera tua
8 botris. * Dixi: Aſcendam in palmam,
C & apprehendam fructus eius: & erunt
vbera tua ſicut botri vineæ: & odor
9 oris tui ſicut malorum. * Guttur tuum

ſicut

sicut vinum optimum, dignum dile-
cto meo ad potandum, labiisque & D
dentibus illius ad ruminandum. *Ego 10
dilecto meo, & ad me conuersio eius.
* Veni dilecte mi, egrediamur in a- 11
grum, commoremur in villis. *Manè 12
surgamus ad vineas, videamus si flo-
ruit vinea, si flores fructus parturiunt,
si floruerunt mala punica: ibi dabo ti-
bi vbera mea. * Mandragoræ dede- 13
runt odorem. In portis nostris omnia
poma: noua & vetera, dilecte mi, ser-
uaui tibi.

CAP. VIII.

QVis mihi det te fratrem meum 1
sugentem vbera matris meæ, vt A
inueniam te foris, & deosculer te, &
iam me nemo despiciat? * Apprehen- 2
dam te, & ducam in domum matris
meæ: ibi me docebis, & dabo tibi
poculum ex vino condito, & mustum
malorum granatorum meorum. *Læ- 3
ua eius sub capite meo, & dextera il-
lius amplexabitur me. * Adiuro vos 4
filiæ Ierusalem, ne suscitetis, neque
euigilare faciatis dilectam, donec ipsa
velit. * Quæ est ista, quæ ascendit de 5
deserto, deliciis affluens, innixa super
dilectum suum? Sub arbore malo su- B
scitaui te: ibi corrupta est mater tua,
ibi violata est genitrix tua. * Pone 6
me vt signaculum super cor tuum, vt
signaculum super brachium tuum:
quia fortis est vt mors dilectio, dura
sicut infernus æmulatio: lampades e-
ius, lampades ignis atque flammarum.
* Aquæ multæ non potuerunt extin- 7
guere charitatem, nec flumina ob-
ruent illam: si dederit homo omnem C
substantiam domus suæ pro dilectio-
ne, quasi nihil despiciet eam. * Soror 8
nostra parua, & vbera non habet:
quid faciemus sorori nostræ in die
quando alloquenda est? * Si murus 9
est, ædificemus super eum propugna-
cula argentea: si ostium est, compin-
gamus illud tabulis cedrinis. * Ego 10
murus: & vbera mea sicut turris, ex D
quo facta sum coram eo quasi pacem
reperiens. *Vinea fuit pacifico in ea, 11
quæ habet populos: tradidit eam cu-
stodibus, vir affert pro fructu eius
mille argenteos. * Vinea mea coram 12
me est. Mille tui pacifici, & ducenti
his, qui custodiunt fructus eius. *Quę 13
habitas in hortis, amici auscultant:
fac me audire vocem tuam. *Fuge di- 14
lecte mi, & assimilare capreæ hinnu-
loque ceruorum super montes aro-
matum.

LIBER SAPIENTIÆ.

CAPVT I.

Iudices sint iusti: Dominus inuenitur si simplici corde & fide quæratur, fugit autem à peccatoribus & vanis cogitationibus: cumque omnia repleat, nihil eum latere potest: murmuratio, detractio, & mendacium detestanda: omnia fecit Deus ad vitam, non mortem intendens, quam sibi peccatores accersierunt.

1 DILIGITE || iustitiam, qui || 3. Reg.
A iudicatis terram. || Sentite de 3. a. 9.
Domino in bonitate, & in || Isa. 56
simplicitate cordis quærite a. 1.
2 illum: * || quoniam inuenitur ab his, || 2. Par.
qui non tentant illum: apparet au- 15. a. 2.
tem eis, qui fidem habent in illum.
3 * peruersæ enim cogitationes separãt
à Deo: probata autem virtus corripit
4 insipientes. * quoniam in maleuo-
B lam animam non introibit sapientia,
nec habitabit in corpore subdito pec-
5 catis. * Spiritus enim sanctus disci-
plinæ effugiet fictum, & auferet se à
cogitationibus, quæ sunt sine intel-
lectu, & corripietur à superueniente
6 iniquitate. * || Benignus est enim spi- || Galat.
ritus sapientiæ, & non liberabit ma- 5. c. 22.
ledicum à labiis suis: || quoniam renũ || Ierem.
illius testis est Deus, & cordis illius 17. b. 10.
scrutator est verus, & linguæ eius au-
7 ditor. * || Quoniam spiritus Domini || Isa. 6.
repleuit orbem terrarum: & hoc, quod a. 3.
continet omnia, scientiã habet vocis.
8 * Propter hoc qui loquitur iniqua,
non potest latere, nec præteriet illum
9 corripiens iudicium. * In cogitationi-
bus enim impij interrogatio erit: ser-
monum autem illius auditio ad Deum
veniet, ad correptionem iniquitatum
10 illius. * Quoniam auris zeli audit om-
C nia, & tumultus murmurationum non
11 abscondetur. * Custodite ergo vos à
murmuratione, quæ nihil prodest, &
à detractione parcite linguæ, quoniã
sermo obscurus in vacuum non ibit:
os autem, quod mentitur, occidit ani-
12 mam. * Nolite zelare mortem in er-
rore vitæ vestræ, neq; acquiratis per-
ditionem in operibus manuũ vestra-
13 rum. * || Quoniam Deus mortem non || Ezech.
fecit, nec lætatur in perditione viuo- 18. g. 32.
14 rum. * Creauit enim, vt essent omnia: & 33.
D & sanabiles fecit nationes orbis ter- c. 11.
rarum:

rarum : & non est in illis medicamen-
rum exterminij, nec inferorum regnũ
in terra. * Iustitia enim perpetua est, 15
& immortalis. * Impij autem mani- 16
bus & verbis accersierunt illam: & æ-
stimantes illam amicam, defluxerunt,
& sponsiones posuerunt ad illam;:
quoniam digni sunt qui sint ex parte
illius.

CAP. II.

Omnis impiorum vita futura spem non habentium scopus est fui huius vitæ voluptatibus, ideoque iustum qui diuersum respicit finem ferre nequeunt, sed ad mortem vsque persequuntur sicut & diaboli inuidia homo à Deo creatus immortalis, factus est mortalis.

‖ Iob 7. a.1. & 14.a.1. 1.Cor. 15 d.32. DIxerunt enim cogitantes apud se 1
non rectè: ‖ Exiguum, & cum A
tædio est tempus vitæ nostræ, & non
est refrigerium in fine hominis, &
non est qui agnitus sit reuersus ab in-
feris: * quia ex nihilo nati sumus, & 2
post hoc erimus tamquam non fue-
rimus: quoniam fumus flatus est in
naribus nostris: & sermo scintilla ad
commouendum cor nostrum: * qua 3
extincta, cinis erit corpus nostrum, &
spiritus diffundetur tamquam mollis
aër, & transibit vita nostra tamquam
vestigium nubis, & sicut nebula dis-
soluetur, quæ fugata est à radiis solis,
& à calore illius aggrauata: * & no- 4
mẽ nostrum obliuionem accipiet per
tempus, & nemo memoriam habebit
‖ 1. Par. 29. d.15. operum nostrorum. * ‖ Vmbræ enim 5
transitus est tempus nostrum, & non B
est reuersio finis nostri: quoniam con-
signata est, & nemo reuertitur. * ‖ Ve- 6
‖ Isa. 22 b. 13. & 56.d.12. nite ergo, & fruamur bonis quę sunt,
& vtamur creatura tamquam in iu-
uentute celeriter. * Vino pretioso & 7
vnguentis nos impleamus: & non
prætereat nos flos temporis. * Coro- 8
nemus nos rosis, antequam marce-
scant: nullum pratum sit, quod non
pertranseat luxuria nostra. * Nemo 9
nostrûm exors sit luxuriæ nostræ:
vbique relinquamus signa lætitiæ:
quoniam hæc est pars nostra, & hæc
est sors. * Opprimamus pauperem iu- 10
stum, & non parcamus viduæ, nec
veterani reuereamur canos multi tẽ-
poris. * Sit autem fortitudo nostra lex 11
iustitiæ: quod enim infirmum est,
inutile inuenitur. * Circumuenia- 12
mus ergo iustum, quoniam inutilis
est nobis, & contrarius est operibus C
nostris, & improperat nobis peccata
legis, & diffamat in nos peccata disci-
‖ Math. 27. e.42 plinæ nostræ. * ‖ Promittit se scien- 13
tiam Dei habere, & filium Dei se no-
14 minat. * ‖ Factus est nobis in tradu- ‖ Ioã. a.7.
15 ctionem cogitationũ nostrarũ. * Gra-
uis est nobis etiam ad videndum, quo-
niam dissimilis est aliis vita illius, &
16 immutatæ sunt viæ eius. * Tamquam
nugaces æstimati sumus ab illo, &
abstinet se à viis nostris tamquam ab
immunditiis, & præfert nouissima iu-
storum, & gloriatur patrem se habe-
17 re Deum. * Videamus ergo si sermo-
D nes illius veri sint, & tentemus quæ
ventura sunt illi, & sciemus quæ erunt
18 nouissima illius. * ‖ Si enim est verus ‖ Psalm. 21. a. 9.
filius Dei, suscipiet illum, & libera-
bit eum de manibus contrariorum. Ierem. 11.d.19.
19 * Contumelia & tormento interro-
gemus eum, vt sciamus reuerentiam
eius, & probemus patientiam illius.
20 * Morte turpissima condemnemus
eum: erit enim ei respectus ex sermo-
21 nibus illius. * Hæc cogitauerunt, &
errauerunt: excæcauit enim illos ma-
22 litia eorum. * Et nescierunt sacra-
menta Dei, neque mercedem spera-
uerunt iustitiæ, nec iudicauerunt ho-
23 norem animarum sanctarum. * ‖ Quo- ‖ Gen. 1. d. 27. 2.
niam Deus creauit hominem inexter-
minabilem, & ad imaginem similitu- b. 7. 5. a.1.
24 dinis suæ fecit illum. * ‖ Inuidia autem
diaboli mors introiuit in orbem ter- ‖ Eccl. 17.a.1.
25 rarum: * imitantur autem illum qui
sunt ex parte illius. Gen. 3. a.1.

CAP. III.

De felicitate iustorum, qui in hac vita ab impiis contempti, tentationibus à Deo probati fuerunt: & de infelicitate impiorum: item de castitatis & bonorum operum mercede, ac infelicitate filiorum adulterorum.

1 IVstorum autem animæ in manu Deut.
A Dei sunt, & non tanget illos tor- 33.a.3.
2 mentum mortis. * Visi sunt oculis in- Inf. 5.
sipientium mori: & æstimata est af- a.4.
3 flictio exitus illorum; * & quod à no-
bis est iter, exterminium: illi autem
4 sunt in pace. * Et si coram homini-
bus tormenta passi sunt, spes illorum
5 immortalitate plena est. * In paucis
vexati, in multis benè disponentur:
quoniam Deus tentauit eos, & inue-
6 nit illos dignos se. * Tamquam au-
rum in fornace probauit illos, &
quasi holocausti hostiam accepit il-
los, & in tempore erit respectus illo-
7 rum. * Fulgebunt iusti, & tamquam
scintillæ in arundineto discurrent.
8 * ‖ Iudicabunt nationes, & domina-
B buntur populis, & regnabit Dominus ‖ Math. 19.f. 43.
9 illorum in perpetuum. * Qui confi- 1. Cor. 6
dunt in illo, intelligent veritatem: & a. 2.
fideles in dilectione acquiescent illi:
quoniam donum & pax est electis e-
10 ius. * Impij autem secundùm quæ co-
gitaue-

gitauerunt, correptionem habebunt:
qui neglexerunt iustum, & à Domi-
no recesserunt. * Sapientiam enim, & 11
disciplinam qui abiicit, infelix est: &
vacua est spes illorum, & labores si- C
ne fructu, & inutilia opera eorum.
* Mulieres eorum insensatæ sunt, & 12
nequissimi filij eorum. * Maledicta 13
creatura eorum, quoniam felix est
sterilis: & incoinquinata, quæ nesci-
uit thorum in delicto, habebit fru-
ctum in respectione animarum san-
| Isaie 56.a.4. ctarum: * | & spado, qui non opera- 14
tus est per manus suas iniquitatem,
nec cogitauit aduersus Deum nequis- D
sima: dabitur enim illi fidei donum
electum, & sors in templo Dei acce-
ptissima. * Bonorum enim laborum 15
gloriosus est fructus, & quæ non con-
cidat radix sapientiæ. * Filij autem 16
adulterorum in consummatione e-
runt, & ab iniquo thoro semen ex-
terminabitur. * Et si quidem longæ 17
vitæ erunt, in nihilum computabun-
tur, & sine honore erit nouissima se-
nectus illorum. * Et si celeriùs de- 18
functi fuerint, non habebunt spem,
nec in die agnitionis allocutionem.
* Nationis enim iniquæ diræ sunt con- 19
summationes.

CAP. IV.

Casta generatio in multis ab adulterina distidet: de refrigerio iusti morte præoccupati: quæ sit senectus venerabilis, & quòd iusti sæpius è mundo tolluntur à Deo ne ab impiis seducantur, & quantum finis vtrorumque distet.

O Quàm pulchra est casta gene- 1
ratio cum claritate: immortalis A
est enim memoria illius: quoniam &
apud Deum nota est, & apud homi-
nes. * Cùm præsens est, imitantur il- 2
lam: & desiderant eam cùm se edu-
xerit, & in perpetuũ coronata trium-
phat incoinquinatorum certaminum
præmium vincens. * Multigena au- 3
tem impiorum multitudo non erit v-
tilis, & spuria vitulamina non da-
bunt radices altas, nec stabile firma-
| Ierem. 17.b.4. mentum collocabunt. * | Et si in ra- 4
mis in tempore germinauerint, infir- B
Matth. 7.c.27. miter posita, à vento commouebun-
tur, & à nimietate ventorum eradi-
cabuntur. * Confringentur enim ra- 5
mi inconsummati, & fructus illorum
inutiles, & acerbi ad manducandum,
& ad nihilum apti. * Ex iniquis enim 6
somniis filij qui nascuntur, testes sunt
nequitiæ aduersus parentes in inter-
rogatione sua. * Iustus autem si mor- 7
te præoccupatus fuerit, in refrigerio
erit. * Senectus enim venerabilis est 8
non diuturna, neque annorum nu-
mero computata: cani autem sunt
9 sensus hominis, * & ætas senectutis
10 vita immaculata. * | Placens Deo fa- | Heb. 11 a.5.
C ctus est dilectus, & viuens inter pec-
11 catores translatus est. * raptus est ne
malitia mutaret intellectum eius, aut
ne fictio deciperet animam illius.
12 * Fascinatio enim nugacitatis obscu-
rat bona, & inconstantia concupi-
scentiæ transuertit sensum sine mali-
13 tia. * Consummatus in breui exple-
14 uit tempora multa: * placita enim
erat Deo anima illius: propter hoc
properauit educere illum de medio
iniquitatum. Populi autem videntes,
& non intelligentes, nec ponentes in
15 præcordiis talia: * quoniam gratia Dei,
D & misericordia est in sanctos eius, &
16 respectus in electos illius. * Condem-
nat autem iustus mortuus viuos im-
pios, & iuuentus celeriùs consum-
17 mata, longam vitam iniusti. * Vide-
bunt enim finem sapientis, & non in-
telligent quid cogitauerit de illo Deus,
& quare munierit illum Dominus.
18 * Videbunt & contemnent eum: il-
19 los autem Dominus irridebit. * & e-
runt post hæc decidentes sine hono-
re, & in contumelia inter mortuos in
perpetuum: quoniam disrumpet illos
inflatos sine voce, & commouebit
illos à fundamentis, & vsque ad su-
premum desolabuntur: & erunt ge-
mentes, & memoria illorum peribit.
20 * Venient in cogitatione peccatorum
suorum timidi, & traducent illos ex
aduerso iniquitates ipsorum.

CAP. V.

Impij in iudicio admirantes gloriam iustorum quos hic contempserant, deflent suam miseriam, quodque tota eorum felicitas fuerit momentanea: iustorum autem erit perpetua: porro Deus, tum per creaturas, tum per se, armatur ad puniendos impios.

1 A TVnc stabunt iusti in magna con-
stantia, aduersus eos qui se angu-
stiauerunt, & qui abstulerunt labo-
2 res eorum. * Videntes turbabuntur
timore horribili, & mirabuntur in
3 subitatione insperatæ salutis, * dicen-
tes intra se, pœnitentiam agentes,
& præ angustia spiritus gementes: Hi
sunt quos habuimus aliquando in de-
risum, & in similitudinem impro-
4 perij. * | Nos insensati vitam illorum | Sup. 3. a.2.
æstimabamus insaniam, & finem il-
5 lorum sine honore: * & ecce quomo-
do computati sunt inter filios Dei, &
6 inter sanctos sors illorum est. * Ergo
errauimus à via veritatis, & iustitiæ
lumen non luxit nobis, & Sol intel-

ligentiæ non est ortus nobis. * Lassa- 7
ti sumus in via iniquitatis & perdi-
tionis, & ambulauimus vias diffici-
les, viam autem Domini ignoraui-
mus. * Quid nobis profuit superbia? 8
aut diuitiarum iactantia quid contu-
‖ 1. Par. lit nobis? * ‖ Transierunt omnia illa 9
29.c.15. tamquam vmbra, & tamquam nun-
Sup.2. tius percurrens, * ‖ & tamquam na- 10
a 5. uis, quæ pertransit fluctuantem a-
‖ Prou. quam: cuius, cùm præterierit, non
30.c.19. est vestigium inuenire, neque semi-
tam carinæ illius in fluctibus: * aut 11
tamquam auis, quæ transuolat in aë- B
re, cuius nullum inuenitur argumen-
tum itineris, sed tantùm sonitus ala-
rum verberans leuem ventum, & scin-
dens per vim itineris aërem: com-
motis alis transuolauit, & post hoc
nullum signum inuenitur itineris il-
lius: * aut tamquam sagitta emissa in 12
locum destinatum, diuisus aër conti-
nuò in se reclusus est, vt ignoretur
transitus illius: * sic & nos nati con- 13
tinuò desiuimus esse: & virtutis qui-
dem nullum signum valuimus osten-
dere: in malignitate autem nostra cō-
sumpti sumus. * Talia dixerunt in in- 14
‖ Prou. ferno hi, qui peccauerunt: * ‖ quoniā 15
10.d. 28 spes impij tamquam lanugo est, quæ à C
& 11. vento tollitur: & tamquam spuma gra-
a.7. cilis, quæ à procella dispergitur: &
Psal. 1. tamquam fumus, qui à vento diffusus
b.5. est: & tamquam memoria hospitis v-
nius diei prætereuntis. * Iusti autem 16
in perpetuum viuent, & apud Domi-
num est merces eorum, & cogitatio
illorum apud Altissimum. * Ideò acci- 17
pient regnum decoris, & diadema spe-
ciei de manu Domini: quoniam dex-
tera sua teget eos, & brachio sancto
‖ Psalm. suo defendet illos. * ‖ Accipiet arma- 18
17. turam zelus illius, & armabit creatu-
Ephes. ram ad vltionem inimicorum. * In- 19
6.b.13. duet pro thorace iustitiam, & acci-
piet pro galea iudicium certum. * Su- 20
met scutum inexpugnabile æquita-
tem: * acuet autem duram iram in lan- 21
ceam, & pugnabit cum illo orbis ter- D
rarum contra insensatos. * Ibunt dire- 22
ctè emissiones fulgurum, & tamquam
à benè curuato arcu nubium extermi-
nabuntur, & ad certum locum insi-
lient. * Et à petrosa ira plenæ mitten- 23
tur grandines, excandescet in illos
aqua maris, & flumina concurrent du-
riter. * Contra illos stabit spiritus vir- 24
tutis, & tamquam turbo venti diuidet
illos: & ad eremum perducet omnem
terram iniquitas illorum, & maligni-
tas euertet sedes potentium.

CAP. VI.

Reges & iudices ad sapientiam & iustitiam sectandam exhortatur, ostendens quàm graue maneat iniustis rectoribus supplicium: item quam sit obuia sapientia quærentibus eam: quodque eius acquisitio sit vtilis, cuius capax non est inuidus.

1 MElior est sapientia quàm vires: Eccl.5.
A & vir prudens quàm fortis. d.18.
2 * Audite ergo reges, & intelligite,
3 discite iudices finium terræ. * Præ-
bete aures vos, qui continetis multi-
tudines, & placetis vobis in turbis na- ‖ Rom.
4 tionum: * ‖ quoniam data est à Do- 13.a.1.
mino potestas vobis, & virtus ab Al-
tissimo, qui interrogabit opera ve-
5 stra, & cogitationes scrutabitur: * quo-
niam cùm essetis ministri regni illius,
non rectè iudicastis nec custodistis
legem iustitiæ, neque secundùm vo-
6 luntatem Dei ambulastis. * Horren-
dè & citò apparebit vobis: quoniam
iudicium durissimum his, qui præ-
7 sunt, fiet. * Exiguo enim conceditur
B misericordia: potentes autem poten- ‖ Deut.
8 ter tormenta patientur. * ‖ Non enim 10.d.17.
subtrahet personam cuiusquam Deus, 2.Par.
nec verebitur magnitudinem cuius- 19 b.7.
quam: quoniam pusillum & magnum Eccl.35.
ipse fecit, & æqualiter cura est illi de b.16.
9 omnibus. * Fortioribus autem for- Rom.2.
10 tior instat cruciatio. * Ad vos ergo b.11.
reges sunt hi sermones mei, vt disca- Gal.2.
11 tis sapientiam, & non excidatis. * Qui b.6.
enim custodierint iusta iustè, iusti- Ephes.
ficabuntur: & qui didicerint ista, 6.b.9.
12 inuenient quid respondeant. * Con- Col.3.
cupiscite ergo sermones meos, dili- d.25.
gite illos, & habebitis disciplinam. Act.10.
13 * Clara est, & quæ numquam mar- c.34.
C cescit sapientia, & facilè videtur ab 1.Pet.1.
his qui diligunt eam, & inuenitur c.17.
14 ab his qui quærunt illam. * Præoc-
cupat qui se concupiscunt, vt illis se
15 prior ostendat. * Qui de luce vigi-
lauerit ad illam, non laborabit: assi-
dentem enim illam foribus suis in-
16 ueniet. * Cogitare ergo de illa, sensus
est consummatus: & qui vigilauerit
17 propter illam, citò securus erit. * Quo-
niam dignos se ipsa circuit quærens,
& in viis ostendit se illis hilariter, &
in omni prouidentia occurrit illis.
18 * Initium enim illius, verissima est
19 disciplinæ concupiscentia. * Cura er-
go disciplinæ, dilectio est: & dilectio,
custodia legum illius est: custoditio
autem legum, consummatio incor-
20 ruptionis est: * incorruptio autem
21 facit esse proximum Deo. * Concu-
D piscentia itaque sapientiæ deducit ad
to-

regnum perpetuum.*Si ergo delecta- 22
mini sedibus & sceptris, ô reges po-
puli,diligite sapientiam, vt in perpe-
tuum regnetis. *diligite lumen sapiẽ- 23
tiæ omnes qui præestis populis. *quid 24
est autem sapientia,& quemadmodum
facta sit referam: & non abscondam
à vobis sacramenta Dei, sed ab initio
natiuitatis inuestigabo, & ponam in
lucem scientiam illius,& non præter-
ibo veritatem: *neque cum inuidia 25
tabescente iter habebo: quoniam ta-
lis homo non erit particeps sapien-
tiæ. *Multitudo autem sapientium 26
sanitas est orbis terrarum: & rex sa-
piens stabilimentum populi est. *Er- 27
go accipite disciplinam per sermones
meos, & proderit vobis.

CAP. VII.

Cùm vnus sit omnibus introitus ad vitam, & similis exitus; præ omnibus eligenda est sapientia, afferens secum cuncta bona, habens secum spiritum intelligentiæ multiplicem; & quæ hic mirum in modum extollitur, quamque abundè auctor fuerat assecutus.

SVm quidem & ego mortalis ho- 1
mo, similis omnibus, & ex genere A
terreni illius, qui prior factus est, &
in ventre matris figuratus sum caro,
|Iob 10. *decem mensium tempore ‖ coagu- 2
a.10. latus sum in sanguine, ex semine ho-
minis, & delectamento somni con-
ueniente. *Et ego natus accepi com- 3
munem aërem, & in similiter factam
decidi terram, & primam vocem si-
milem omnibus emisi plorans. *In 4
inuolumentis nutritus sum, & curis
magnis. *Nemo enim ex regibus a- 5
|Iob 1. liud habuit natiuitatis initii. *‖ Vnus 6
c.21. ergo introitus est omnibus ad vitam,
1. Tim. & similis exitus. *Propter hoc opta- 7
6. ui, & datus est mihi sensus: & inuo-
caui, & venit in me spiritus sapien-
tiæ: *& præposui illam regnis & se- 8
dibus, & diuitias nihil esse duxi in
|Iob 28. comparatione illius. *‖ nec compa- 9
c.15. raui illi lapidem pretiosum: quoniam
Prov. 8. omne aurum in comparatione illius,
b.11. arena est exigua, & tamquam lutum
æstimabitur argentum in conspectu
illius. *Super salutem & speciem di- 10
lexi illam, & proposui pro luce ha- B
bere illam: quoniam inextinguibile
|3. Reg. est lumen illius. *‖ Venerunt autem 11
3. b.13. mihi omnia bona pariter cum illa, &
Matth. innumerabilis honestas per manus
6. d.33. illius, *& lætatus sum in omnibus: 12
quoniam antecedebat me ista sapien-
tia, & ignorabam quoniam horum
omnium mater est. *Quam sine fi- 13
ctione didici, & sine inuidia com-
munico, & honestatem illius non
14 abscondo. *Infinitus enim thesaurus
est hominibus: quo qui vsi sunt, par-
ticipes facti sunt amicitiæ Dei, pro-
pter disciplinæ dona commendati.
15 *Mihi autem dedit Deus dicere ex
sententia, & præsumere digna horum
quæ mihi dantur: quoniam ipse sa-
pientiæ dux est, & sapientium emen-
16 dator: *in manu enim illius, & nos,
& sermones nostri, & omnis sapien-
tia, & operum scientia & disciplina.
17 *Ipse enim dedit mihi horum, quæ
sunt, scientiam veram: vt sciam dis-
positionem orbis terrarum, & virtu-
18 tes elementorum, *initium, & con-
C summationem, & medietatem tem-
porum, vicissitudinũ permutationes,
19 & commutationes temporum, *an-
ni cursus, & stellarum dispositiones,
20 *naturas animalium, & iras bestia-
rum, vim ventorum, & cogitationes
hominum, differentias virgultorum,
21 & virtutes radicum, *& quæcumque
sunt absconsa & improuisa, didici:
omnium enim artifex docuit me sa-
22 pientia. *est enim in illa spiritus in-
telligentiæ, sanctus, vnicus, multi-
plex, subtilis, disertus, mobilis, in-
coinquinatus, certus, suauis, amans
bonum, acutus, quem nihil vetat, be-
23 nefaciens, *humanus, benignus, sta-
bilis, certus, securus, omnem habens
virtutem, omnia prospiciens, & qui
capiat omnes spiritus: intelligibilis,
24 mundus, subtilis. *Omnibus enim
mobilibus mobilior est sapientia: at-
tingit autem vbique propter suam
25 munditiam. *Vapor est enim virtu-
D tis Dei, & emanatio quædam est cla-
ritatis omnipotentis Dei sincera: &
ideò nihil inquinatum in eam in-
26 currit. *‖ candor est enim lucis æ- |Heb. 1.
ternæ, & speculum sine macula Dei a.3.
maiestatis, & imago bonitatis illius.
27 *Et cùm sit vna, omnia potest: & in
se permanens omnia innouat, & per
nationes in animas sanctas se trans-
fert, amicos Dei & prophetas consti-
28 tuit. *Neminem enim diligit Deus,
nisi eum, qui cum sapientia inhabitat.
29 *Est enim hæc speciosior sole, & su-
per omnem dispositionem stellarum,
30 luci comparata inuenitur prior. *Illi
enim succedit nox, sapientiam autem
non vincit malitia.

CAP. VIII.

Cùm sapientiam comitentur omnia desiderabilia, summè ambienda est, & à Deo petenda, à quo solo datur continentia.

1 ATtingit ergo à fine vsque ad fi-
A nem fortiter, & disponit omnia

ſuauiter... * Hanc amaui, & exquiſiui 2
à iuuentute mea, & quæſiui ſponſam
mihi eam aſſumere, & amator factus
ſum formæ illius. * Generoſitatem il- 3
lius glorificat, contubernium habens
Dei: ſed & omnium Dominus dile-
xit illam. * doctrix enim eſt diſcipli- 4
næ Dei, & electrix operum illius.
* Et ſi diuitiæ appetuntur in vita, 5
quid ſapientia locupletius, quæ ope-
ratur omnia. * Si autem ſenſus ope- 6
ratur: quis horum, quæ ſunt, magis
quàm illa eſt artifex? * Et ſi iuſtitiam 7
quis diligit: labores huius magnas ha-
bent virtutes: ſobrietatem enim, & B
prudentiam docet, & iuſtitiam, & vir-
tutem, quibus vtilius nihil eſt in vita
hominibus. * Et ſi multitudinem ſcié- 8
tiæ deſiderat quis, ſcit præterita, & de
futuris æſtimat: ſcit verſutias ſermo-
num, & diſſolutiones argumentorum:
ſigna & monſtra ſcit antequam fiant,
& euentus temporum & ſęculorum.
* Propoſui ergo hanc adducere mihi 9
ad conuiuendum: ſciens quoniam
mecum communicabit de bonis, &
erit allocutio cogitationis & tædij
mei. * Habebo propter hanc clarita- 10
tem ad turbas, & honorem apud ſe- C
niores iuuenis: * & acutus inueniar 11
in iudicio, & in conſpectu potentium
admirabilis ero, & facies principum
mirabuntur me: * tacentem me ſuſ- 12
tinebunt, & loquentem me reſpicient,
& ſermocinante me plura, manus o-
ri ſuo imponent. * Præterea habebo 13
per hanc, immortalitatem: & memo-
riam æternam his, qui poſt me futuri
ſunt, relinquam. * Diſponam popu- 14
los: & nationes mihi erunt ſubditæ.
* Timebunt me audientes reges hor- 15
rendi: in multitudine videbor bo-
nus, & in bello fortis. * Intrans in 16
domum meam, conquieſcam cum il-
la: non enim habet amaritudinem
conuerſatio illius, nec tædium con-
uictus illius, ſed lætitiam & gaudium.
* Hæc cogitans apud me, & comme- 17
morans in corde meo: quoniam im- D
mortalitas eſt in cognatione ſapien-
tiæ, * & in amicitia illius delectatio 18
bona, & in operibus manuum illius
honeſtas ſine defectione, & in certa-
mine loquelæ illius ſapientia, & præ-
claritas in communicatione ſermo-
num ipſius: circuibam quærens, vt
mihi illam aſſumerem. * Puer autem 19
eram ingenioſus, & ſortitus ſum ani-
mam bonam. * Et cùm eſſem magis 20
bonus, veni ad corpus incoinquina-
tum. * Et vt ſciui quoniam aliter non 21
poſſem eſſe continens, niſi Deus det,
& hoc ipſum erat ſapientiæ, ſcire cu-
ius eſſet hoc donum: adij Dominum,
& deprecatus ſum illum, & dixi ex to-
tis præcordiis meis.

CAP. IX.

Oratio ſapientis cum agnitione propria imbecillitatis, ad impetrandam à Domino ſapientiam: quæ cùm omnibus neceſſaria ſit, potiſſimùm tamen rectoribus populorum; incerta eſt enim humana ſapientia.

1 DEus patrum meorum, & Domi- 1. Reg. 3.
A ne miſericordiæ, qui feciſti om- b. 9.
2 nia verbo tuo, * & ſapientia tua con-
ſtituiſti hominem, vt dominaretur
3 creaturæ, quæ à te facta eſt, * vt diſ-
ponat orbem terrarum in æquitate
& iuſtitia, & in directione cordis iu-
4 dicium iudicet: * da mihi ſedium tua-
rum aſſiſtricem ſapientiam, & noli me
5 reprobare à pueris tuis: * ‖ quoniam ‖ Pſalm.
ſeruus tuus ſum ego, & filius ancillæ 115 b. 16
tuæ, homo infirmus, & exigui tem-
B poris, & minor ad intellectum iudicij
6 & legum. * Nam & ſi quis erit con-
ſummatus inter filios hominum, ſi
ab illo abfuerit ſapientia tua, in nihi-
7 lum computabitur. * ‖ Tu elegiſti me ‖ 1. Par.
regem populo tuo, & iudicem filio- 28. b. 4. 5
8 rum tuorum, & filiarum: * & dixiſti 2. Par. 1.
me ædificare templum in monte ſan- b. 9.
cto tuo, & in ciuitate habitationis tuę
altare, ſimilitudinem tabernaculi ſan-
9 cti tui, quod præparaſti ab initio: * ‖ & ‖ Prou. 8.
tecum ſapientia tua, quæ nouit opera c. 22. d.
tua, quæ & affuit tunc cùm orbem 27.
terrarum faceres, & ſciebat quid eſ- Ioan. 1.
C ſet placitum oculis tuis, & quid dire- a. 1.
10 ctum in præceptis tuis. * Mitte illam
de cælis ſanctis tuis, & à ſede magni-
tudinis tuæ, vt mecum ſit & mecum
laboret, vt ſciam quid acceptum ſit
11 apud te: * ſcit enim illa omnia, & in-
telligit, & deducet me in operibus
meis ſobriè, & cuſtodiet me in ſua
12 potentia. * Et erunt accepta opera
mea, & diſponam populum tuum iu-
ſtè, & ero dignus ſedium patris mei.
13 * ‖ Quis enim hominum poterit ſcire ‖ Iſa. 40
conſilium Dei? aut quis poterit co- d. 13.
14 gitare quid velit Deus? * Cogitatio- Rom. 11.
nes enim mortalium timidæ, & in- d. 14.
15 certæ prouidentiæ noſtræ. * Corpus 1. Cor. 2.
D enim, quod corrumpitur, aggrauat a- d. 16.
nimam, & terrena inhabitatio depri-
16 mit ſenſum multa cogitantem. * Et
difficile æſtimamus quę in terra ſunt:
& quæ in proſpectu ſunt, inuenimus
cum labore. Quę autem in cęlis ſunt
17 quis inueſtigabit? * Senſum autem
tuum quis ſciet, niſi tu dederis ſapien-
tiam; & miſeris ſpiritum ſanctum
18 tuum de altiſſimis: * & ſic correctæ
ſint ſemitæ eorum qui ſunt in terris,
&

& quæ tibi placent didicerint homi-
nes: *Nam per sapientiam sanati sunt 19
quicumque placuerunt tibi Domine
à principio.

CAP. X.

Commendatur sapientia quòd seruauerit & à malis liberauerit Adam, Noe, Abraham, Lot, Iacob, Ioseph, Moysen, per quem filios Israel de Aegypto duxit per Mare rubrum, demersis in eo Aegyptiis.

Gen.1. d.27. HÆc illum, qui primus formatus 1
est à Deo pater orbis terrarum, A
cùm solus esset creatus, custodiuit,
‖Gen.2. b.7. * ‖ & eduxit illum à delicto suo: & 2
dedit illi virtutem continendi om-
Gen. 4. b. 8. nia. *‖Ab hac vt recessit iniustus in ira 3
sua, per iram homicidij fraterni depe-
‖Gen.7. b.6. riit. *‖ Propter quem, cùm aqua dele- 4
ret terrã, sanauit iterùm sapientia, per
contemptibile lignum iustum guber-
‖Gen.11 a.2. nans. * ‖ Hæc & in consensu nequi- 5
tiæ cùm se nationes contulissent, sci-
uit iustum, & conseruauit sine quere-
la Deo, & in filij misericordiã fortem
‖Gen.19 d.17. custodiuit. * ‖ Hæc iustum à pereun- 6
tibus impiis liberauit fugientem, de- B
scendente igne in pentapolim: * qui- 7
bus in testimonium nequitiæ fumi-
gabunda constat deserta terra, & in-
certo tempore fructus habentes arbo-
res, & incredibilis animæ memoria
stans figmentum salis. * Sapientiam 8
enim prætereuntes, non tantùm in
hoc lapsi sunt vt ignorarent bona, sed
& insipientiæ suæ reliquerunt homi-
nibus memoriam, vt in his, quæ pec-
cauerunt, nec latere potuissent. *Sa- 9
pientia autem hos, qui se obseruant,
‖Gen. 28.a.5. b.10. à doloribus liberauit. * ‖ Hæc profu- 10
gum iræ fratris iustum deduxit per
vias rectas, & ostendit illi regnum
Dei, & dedit illi scientiam sanctorum:
honestauit illum in laboribus, & cõ-
pleuit labores illius. * In fraude cir- 11
cumuenientium illum affuit illi, &
honestum fecit illum. * Custodiuit 12
illum ab inimicis, & à seductoribus C
tutauit illum, & certamen forte dedit
illi vt vinceret, & sciret quoniam om-
nium potentior est sapientia. * ‖ Hæc 13
‖Gen.37 f.26. venditum iustum non dereliquit, sed
à peccatoribus liberauit eum: descen-
ditque cum illo in foueam, * ‖ & in 14
‖Act. 7. b.9. Gen.41. f.40. vinculis non dereliquit illum, donec
afferret illi sceptrum regni, & poten-
tiam aduersus eos, qui eum deprime-
bant: & mendaces ostendit, qui ma-
culauerunt illum, & dedit illi clarita-
tem æternam. * ‖ Hæc populum iustũ, 15
‖Exod. 1.b.11. & semen sine querela, liberauit à na-
tionibus, quæ illum deprimebant.
* intrauit in animam serui Dei, & ste- 16
tit contra reges horrendos in porten-
17 tis & signis. * Et reddidit iustis mer-
cedem laborum suorum, & deduxit
D illos in via mirabili: & fuit illis in ve-
lamento diei, & in luce stellarum per
18 noctem: * ‖ transtulit illos per Mare ‖ Exod.
rubrum, & transuexit illos per aquam 14.c.22.
19 nimiam. * Inimicos autem illorum de- Psal.77
mersit in mare, & ab altitudine infe- b.14.
rorum eduxit illos. * Ideò iusti tule- ‖ Exod.
20 runt spolia impiorum, * ‖ & decanta- 12. e.35.
uerunt Domine nomen sanctũ tuum, ‖ Exod.
& victricem manum tuam laudaue- 15.a.1.
21 runt pariter: * quoniam sapientia a-
peruit os mutorum, & linguas infan-
tium fecit disertas.

CAP. XI.

Sapientia filios Israel per desertum deduxit, deuictis inimicis, datisque è petra aquis: punitis autem multiplici flagello idololatris Aegyptiis: cùm tamen Deus omnium quærens salutem, longanimiter toleret peccatores, vt resipiscant, quos vniuerses solo suo nutu continuò perdere posset.

1 DIrexit opera eorum in manibus Exod.
2 prophetæ sancti. * Iter fecerunt 16.a.1.
A per deserta, quæ non habitabantur: & ‖ Exod.
3 in locis desertis fixerunt casas. * ‖ Ste- 17.c. 12.
terunt contra hostes, & de inimicis se
4 vindicauerunt. * ‖ Sitierunt, & inuo- ‖ Num.
cauerunt te, & data est illis aqua de 20.b.11.
petra altissima, & requies sitis de la-
5 pide duro. * Per quæ enim pœnas pas-
si sunt inimici illorum, à defectione
potus sui, & in eis, cùm abundarent
6 filij Israël, lætati sunt, * per hæc, cùm
illis deessent, benè cum illis actum
7 est. * Nam pro fonte quidem sempi-
terni fluminis, humanum sanguinem
8 dedisti iniustis. * Qui cùm minueren-
tur in traductione infantium occiso-
rum, dedisti illis abundantem aquam
9 insperatè, * ostendens per sitim, quæ
tunc fuit, quemadmodum tuos exal-
tares, & aduersarios illorum necares.
10 * Cùm enim tentati sunt, & quidem
B cum misericordia disciplinam acci-
pientes, scierunt quemadmodum
cum ira iudicati impii tormenta pa-
11 terentur. * Hos quidem tamquam
pater monens probasti: illos autem
tamquam durus rex interrogans con-
12 demnasti. * Absentes enim & præ-
13 sentes similiter torquebantur. * Du-
plex enim illos acceperat tædium, &
gemitus cum memoria præteritorum.
14 * Cùm enim audirent per sua tormẽ-
ta benè secum agi, commemorati sunt
Dominum, admirantes in finem exi-
15 tus. * Quem enim in expositione pra-
na proiectum deriserunt, in finem

euentus mirati sunt, non similiter iu-
stis sitientes. *Pro cogitationibus au- 16
tem insensatis iniquitatis illorum, C
‖Infrà ‖ quòd quidam errantes colebant mu-
12.c.24. tos serpentes, & bestias superuacuas,
immisisti illis multitudinem muto-
rum animalium in vindictam: * vt 17
scirent, quia per quæ peccat quis, per
‖Leuit. hæc & torquetur. * ‖ Non enim im- 18
26.d.22 possibilis erat omnipotens manus tua,
Infrà quæ creauit orbem terrarum ex ma-
16.a.1. teria inuisa, immittere illis multitu-
Ierem. dinem vrsorum, aut audaces leones,
8.c.17. * aut noui generis ira plenas ignotas 19
bestias, aut vaporem ignium spiran-
tes, aut fumi odorem proferentes, aut
horrendas ab oculis scintillas emit-
tentes: * quarum non solùm læsura 20
poterat illos exterminare, sed & aspe-
ctus per timorem occidere. * Sed & 21
sine his vno spiritu poterant occidi
persecutionē passi ab ipsis factis suis,
& dispersi per spiritum virtutis tuæ:
sed omnia in mensura, & numero, & D
pondere disposuisti. * Multum enim 22
valere, tibi soli supererat semper: &
virtuti brachij tui quis resistet? *Quo- 23
niam tamquam momentum stateræ,
sic est ante te orbis terrarum, & tam-
quam gutta roris antelucani, quæ de-
scendit in terram. *Sed misereris om- 24
nium, quia omnia potes, & dissimulas
peccata hominum propter pœniten-
tiam. *Diligis enim omnia quæ sunt, 25
& nihil odisti eorum quæ fecisti: nec
enim odiens aliquid constituisti, aut
fecisti. * Quomodo autem posset ali- 26
quid permanere, nisi tu voluisses? aut
quod à te vocatum non esset, conser-
uaretur? *Parcis autem omnibus: quo- 27
niam tua sunt Domine, qui amas ani-
mas.

CAP. XII.

Ostendit quanta clementia & longanimitate Deus corripuerit peccatores terræ sanctæ incolas, non subito eos delens, cùm non illos tantùm, sed & omnes nationes, nulli illata iniuria, tamquam solus omnium Dominus perdere posset: hac videlicet erga inimicos clementia electos suos de se suaque bonitate benè sperare faciens, eosque à peccatis reuocans.

O Quàm bonus & suauis est Do- 1
mine spiritus tuus in omnibus! A
*Ideoque eos, qui exerrant, partibus 2
corripis: & de quibus peccant, admo-
nes & alloqueris: vt relicta malitia,
‖Deut. credant in te Domine. * ‖ Illos enim 3
9.a.3.12 antiquos inhabitatores terræ sanctæ
d.29.18 tuæ, quos exhorruisti, * quoniam 4
6.12. odibilia opera tibi faciebant per me-
5 dicamina, & sacrificia iniusta, * &
filiorum suorum necatores sine mi-
sericordia, & comestores viscerum
hominum, & deuoratores sanguinis
6 à medio sacramento tuo, * & aucto-
res parentes animarum inauxiliata-
rum, perdere voluisti per manus pa-
7 rentum nostrorum, * vt dignam per-
ciperent peregrinationem puerorum
Dei, quæ tibi omnium charior est ter-
8 ra. * Sed & his tamquam hominibus
pepercisti, & misisti antecessores exer-
citus tui vespas, vt illos paulatim ex-
9 terminarent. * Non quia impotens
B eras in bello subiicere impios iustis,
aut bestiis sæuis, aut verbo duro si-
10 mul exterminare: * ‖ sed partibus iu- ‖ Exod.
dicans dabas locum pœnitentiæ, non 23.d.30.
ignorans, quoniam nequam est natio Deut.
eorum, & naturalis malitia ipsorum, 7.d.12.
& quoniam non poterat mutari co-
11 gitatio illorum in perpetuum. * Se-
men enim erat maledictum ab initio:
nec timens aliquem, veniam dabas
12 peccatis illorum. * Quis enim dicet
tibi: Quid fecisti? aut quis stabit con-
tra iudicium tuum? aut quis in con-
spectu tuo veniet vindex iniquorum
hominum? aut quis tibi imputabit, si
perierint nationes, quas tu fecisti?
13 * Non enim est alius Deus quàm tu,
‖ cui cura est de omnibus, vt ostendas ‖ 1. Pet.
quoniam non iniustè iudicas iudi- 5.b.7.
14 cium. * Neque rex neque tyrannus
in cōspectu tuo inquirent de his quos
15 perdidisti. * Cùm ergo sis iustus, iu-
stè omnia disponis: ipsum quoque qui
non debet puniri, condemnare, exte-
16 rum æstimas à tua virtute. * Virtus
C enim tua iustitiæ initium est: & ob
hoc quòd omnium Dominus es, om-
17 nibus te parcere facis. * Virtutem e-
nim ostendis tu, qui non crederis esse
in virtute consummatus, & horum,
qui te nesciunt, audaciam traducis.
18 * Tu autem dominator virtutis, cum
tranquillitate iudicas, & cum magna
reuerentia disponis nos: subest enim
19 tibi, cùm volueris, posse. * Docuisti
autem populum tuum per talia ope-
ra, quoniam oportet iustum esse &
humanum, & bonæ spei fecisti filios
tuos: quoniam iudicans das locum
20 in peccatis pœnitentiæ. *Si enim ini-
micos seruorum tuorum, & debitos
morti, cum tanta cruciasti attentio-
ne, dans tempus & locum, per quæ
21 possent mutari à malitia; * cum
quanta diligentia iudicasti filios
tuos, quorum parentibus iuramenta
& conuentiones dedisti bonarum
22 promissionum? Cùm ergo das nobis
D disciplinam, inimicos nostros multi-
pliciter

pliciter flagellas, vt bonitatem tuam
cogitemus, iudicantes: & cùm de nobis iudicatur, speremus misericordiam
tuam. * Vnde & illis, qui in vita sua 23
insensatè & iniustè vixerunt, per hæc,
quæ coluerunt, dedisti summa tor-
‖ Sup.11 menta. * ‖ Etenim in erroris via diu- 24
c. 24. tiùs errauerunt, deos æstimantes hæc,
Rom. 8. quæ in animalibus sunt superuacua, in-
c. 23. fantium insensatorum more viuen-
tes. * Propter hoc tamquam pueris 25
insensatis iudicium in derisum dedisti.
* Qui autem ludibriis & increpatio- 26
nibus non sunt correcti, dignum Dei
iudicium experti sunt. * In quibus 27
enim patientes indignabantur, per
hæc quos putabant deos, in ipsis cùm
exterminarêtur videntes, illum, quem
olim negabant se nosse, verum Deum
agnouerunt: propter quod & finis
condemnationis eorum venit super
illos.

CAP. XIII.

Vani quidem sunt qui ex creaturis Deum non agnoscentes, ipsas potius creaturas pro diis coluerunt: at illi longè stultiores qui opus artificis Deum dicunt, ab insensato idolo futura interrogantes.

Rom. 1. b. 18. VAni autem sunt omnes homines, 1
in quibus non subest scientia Dei: A
& de his quæ videntur bona, non po-
tuerunt intelligere eum qui est, neque
operibus attendentes agnouerūt quis
‖ Deut. esset artifex: * ‖ sed aut ignem, aut 2
4. c. 13. spiritum, aut citatum aërem, aut gy-
17. a. 3. rum stellarum, aut nimiam aquam,
aut solem & lunam, rectores orbis
terrarum deos putauerunt. * Quo- 3
rum si specie delectati, deos putaue-
runt: sciant quanto his dominator
eorum speciosior est. speciei enim ge-
nerator hæc omnia constituit. * Aut 4
si virtutem & opera eorum mirati
sunt, intelligant ab illis, quoniam qui
hæc fecit, fortior est illis: * à magni- 5
tudine enim speciei & creaturæ, co-
gnoscibiliter poterit creator horum
videri. * sed tamen adhuc in his mi- 6
nor est querela. Et hi enim fortasse B
errant, Deum quærentes, & volentes
‖ Rom. 1 inuenire. * ‖ Etenim cùm in operibus 7
c. 21. illius conuersentur, inquirunt: &
persuasum habēt quoniam bona sunt,
quæ videntur. * Iterùm autem nec 8
his debet ignosci. * Si enim tantum 9
potuerunt scire, vt possent æstima-
re sæculum: quomodo huius Domi-
num non faciliùs inuenerunt? * In- 10
felices autem sunt, & inter mortuos
spes illorum est, qui appellauerunt
deos opera manuum hominum, au-
rum & argentum, artis intentionem,
& similitudines animalium, aut lapi-
dem inutilem opus manus antiquæ.
11 * ‖ Aut si quis artifex faber de silua li- ‖ Isa. 44
C gnum rectum secuerit, & huius doctè b. 9.
eradat omnem corticem, & arte sua Ier. 10.
vsus, diligenter fabricet vas vtile in a. 3.
12 conuersationem vitæ, * reliquiis au-
tem eius operis, ad præparationem
13 escæ abutatur: * & reliquum horum,
quod ad nullos vsus facit, lignum
curuum, & vorticibus plenum, scul-
pat diligenter per vacuitatem suam, &
per scientiam suæ artis figuret illud,
& assimilet illud imagini hominis,
14 * aut alicui ex animalibus illud com-
paret, perliniens rubrica, & rubicun-
dum faciens fuco colorem illius, &
omnem maculam, quæ in illo est, per-
15 liniens: * & faciat ei dignam habita-
D tionem, & in pariete ponens illud, &
16 confirmans ferro, * ne fortè cadat,
prospiciens illi, sciens quoniam non
potest adiuuare se: imago enim est,
17 & opus est illi adiutorium. * Et de
substantia sua, & de filiis suis, & de
nuptiis votum faciens inquirit. Non
erubescit loqui cum illo, qui sine ani-
18 ma est: * & pro sanitate quidem in-
firmum deprecatur, & pro vita rogat
mortuum, & in adiutorium inutilem
19 inuocat: * & pro itinere petit ab eo,
qui ambulare non potest, & de acqui-
rendo, & de operando, & de omnium
rerum euentu petit ab eo, qui in om-
nibus est inutilis.

CAP. XIV.

Vtilis inuentio nauis, qua etiam tempore diluuii semen humanum seruatum est: idolum autem maledictum est cum suo fabricatore: & quod fuerit idolorum idololatriæque exordium ac progressus, item quæ mala ex idololatria procedant.

1 ITerùm alius nauigare cogitans, &
A per feros fluctus iter facere inci-
piens, ligno portante se, fragilius li-
2 gnum inuocat. * Illud enim cupiditas
acquirendi excogitauit, & artifex sa-
3 pientia fabricauit sua. * Tua autem, Pa-
ter, prouidentia gubernat: ‖ quoniam ‖ Exod.
dedisti & in mari viam, & inter fluctus d. 22.
4 semitam firmissimam, * ostendens
quoniam potens es ex omnibus salua-
re, etiam si sine arte aliquis adeat ma-
5 re. * Sed vt non essent vacua sapien-
tiæ tuæ opera: propter hoc etiam &
exiguo ligno credunt homines ani-
mas suas, & transeuntes mare per ra-
6 tem liberati sunt: * ‖ sed & ab initio ‖ Gen. 6
cùm perirent superbi gigantes, spes b. 4. 7.
orbis terrarum ad ratem confugiens, b. 7.
remisit sæculo semen natiuitatis, quæ
7 manu tua erat gubernata. * Benedi-

 ctum

ctum est enim lignum, per quod fit
‖ Ps.113. iustitia. * ‖ Per manus autem quod fit 8
Baruch idolum, maledictum est & ipsum, &
6.a.3. qui fecit illud: quia ille quidem opera-
tus est: illud autem cùm esset fragi-
le, deus cognominatus est. * Similiter 9
autem odio sunt Deo, impius & im-
pietas eius.* Etenim quod factum est, 10
cum illo, qui fecit, tormenta patie-
tur. * Propter hoc & in idolis natio- 11
num non erit respectus: quoniã crea- B
turæ Dei in odium factæ sunt, & in
tentationem animabus hominum, &
in muscipulam pedibus insipientium.
* Initium enim fornicationis est ex- 12
quisitio idolorum: & adinuentio illo-
rum corruptio vitæ est. * neque enim 13
erant ab initio, neque erunt in perpe-
tuum. * Superuacuitas enim homi- 14
num aduenit in orbem terrarum: &
ideò breuis illorum finis est inuen-
tus. * Acerbo enim luctu dolens pa- 15
ter, citò sibi rapti filij fecit imaginem:
& illum, qui tunc quasi homo mor-
tuus fuerat, nunc tamquam deum co-
lere cœpit, & constituit inter seruos
suos sacra & sacrificia. * Deinde inter- 16
ueniente tempore, conualescente ini-
qua consuetudine, hic error tamquam
lex custoditus est, & tyrannorum im-
perio colebantur figmenta. * Et hos 17
quos in palàm homines honorare non
poterant, propter hoc quòd longè es-
sent, è longinquo figura eorum allata,
euidentem imaginem regis, quem ho-
norare volebant, fecerunt: vt illum,
qui aberat, tamquam præsentem cole-
rent sua solicitudine.* Prouexit autem 18
ad horum culturam, & hos qui ignora-
bant, artificis eximia diligentia. * Ille 19
enim volens placere illi, qui se assum-
psit: elaborauit arte sua, vt similitudi-
nem in melius figuraret. * Multitudo 20
autem hominum abducta per speciem C
operis, eum, qui ante tempus tam-
quam homo honoratus fuerat, nunc
deum æstimauerunt. * Et hæc fuit vi- 21
tæ humanæ deceptio: quoniam aut af-
fectui, aut regibus deseruientes homi-
nes, incommunicabile nomen lapi-
dibus & lignis imposuerunt. * Et non 22
suffecerat errasse eos circa Dei scien-
tiam, sed & in magno viuentes in-
scientiæ bello, tot & tam magna ma-
‖ Deut. la pacem appellant. * ‖ Aut enim fi- 23
18.b.10. lios suos sacrificantes, aut obscura
Ier. 7. sacrificia facientes, aut insaniæ plenas
d.6. vigilias habentes, * neque vitam, ne- 24
que nuptias mundas iam custodiunt,
sed alius alium per inuidiam occidit,
aut adulterans contristat: * & om- 25
nia commista sunt, sanguis, homici- D
dium, furtum & fictio, corruptio &
infidelitas, turbatio & periurium, tu-
26 multus bonorum, *Dei immemoratio,
animarum inquinatio, natiuitatis im-
mutatio, nuptiarũ inconstantia, inor-
27 dinatio mœchiæ & impudicitiæ. * In-
fandorum enim idolorũ cultura, om-
nis mali causa est, & initium & finis.
28 * Aut enim dum lætantur, insaniunt:
aut certè vaticinantur falsa, aut viuunt
29 iniustè, aut peierant citò. * Dum enim
confidunt in idolis, quæ sine anima
sunt, malè iurantes noceri se non spe-
30 rant.* Vtraque ergo illis euenient di-
gnè, quoniam malè senserunt de Deo,
attendentes idolis, & iurauerunt in-
31 iustè, in dolo contemnentes iusti-
tiam. * Non enim iuratorũ virtus, sed
peccantium pœna perambulat semper
iniustorum præuaricationem.

CAP. XV.

Vox fidelium suauitatem & misericordiam Dei commendantium, cuius gratiâ ab idololatria sunt seruati: mirè quoque subsannat idolorum artifices ac cultores.

1 TV autem Deus noster, suauis &
A verus es, patiens, & in miseri-
2 cordia disponens omnia. * Etenim si
peccauerimus, tui sumus, scientes
magnitudinem tuam: & si non pec-
cauerimus, scimus quoniam apud te
3 sumus computati. * Nosse enim te,
consummata iustitia est: & scire iu-
stitiam, & virtutem tuam, radix est
4 immortalitatis. * Non enim in erro-
rem induxit nos hominum malæ ar-
tis excogitatio, nec vmbra picturæ
labor sine fructu, effigies sculpta per
5 varios colores, cuius aspectus insen-
sato dat concupiscentiam, & diligit
mortuæ imaginis effigiem sine ani-
6 ma. * Malorum amatores, digni sunt
qui spem habeant in talibus, & qui
faciunt illos, & qui diligunt, & qui ‖ Rom.9
7 colunt. * ‖ Sed & figulus mollem ter- d.21.
B ram premens, laboriosè fingit ad
vsus nostros vnumquodque vas, & de
eodem luto fingit quæ munda sunt
in vsum vasa, & similiter quæ his
sunt contraria: horum autem vaso-
rum quis sit vsus, iudex est figulus.
8 * Et cùm labore vano deum fingit de
eodem luto, ille qui paullò antè de
terra factus fuerat, & post pusillum
reducit se vnde acceptus est, repetitus
9 animæ debitum quam habebat. * Sed
cura est illi, non quia laboraturus est,
nec quoniam breuis illi vita est, sed
concertatur aurificibus & argenta-
riis: sed & ærarios imitatur, & glo-
riam præfert, quoniam res super-
10 uacuas fingit. * Cinis est enim cor
C eius, & terra superuacua spes illius, &
luto

luto vilior vita eius: * quoniam igno- 11
rauit qui se finxit, & qui inspirauit il-
li animam quæ operatur, & qui insuf-
flauit ei spiritum vitalem. * Sed & 12
æstimauerunt lusum esse vitam no-
stram, & conuersationem vitæ com-
positam ad luctum, & oportere vnde-
cumque etiam ex malo acquirere.* Hic 13
enim scit se super omnes delinquere,
qui ex terræ materia fragilia vasa, &
sculptilia fingit. * Omnes enim insi- 14
pientes,& infelices supra modum ani-
mæ superbi, sunt inimici populi tui,
& imperantes illi: * quoniam omnia 15
idola nationum deos æstimauerunt,
‖ Ps. 113. b. 4. & 134. c. 15. ‖ quibus neque oculorum vsus est ad
videndum, neque nares ad percipien-
dum spiritum, neque aures ad audien-
dum, neque digiti manuum ad tra- D
ctandum, sed & pedes eorum pigri
ad ambulandum, * homo enim fecit 16
illos: & qui spiritum mutuatus est, is
finxit illos. Nemo enim sibi similem
homo poterit deum fingere. * Cùm 17
enim sit mortalis, mortuum fingit
manibus iniquis. Melior enim est ipse
his quos colit, quia ipse quidem vixit,
cùm esset mortalis, illi autem num-
quam.* Sed & animalia miserrima co- 18
lunt: insensata enim comparata his,
illi sunt deteriora. * Sed nec aspectu 19
aliquis ex his animalibus bona potest
conspicere. Effugerunt autem Dei lau-
dem, & benedictionem eius.

CAP. XVI.

Aegyptiis ob idololatriam digna passis, Hebræi escam à Deo acceperunt: castigati tamen aliquantum morsu serpentum, erecto serpente æneo sanati sunt à Deo: impij verò morte consumpti per locustas, muscas, ignemque grandini mistum: cùm illi accepto manna, satiati sint & confortati.

Propter hæc, & per his similia passi 1
sunt dignè tormenta, & per mul- A
titudinem bestiarũ exterminati sunt.
* Pro quibus tormentis benè dispo- 2
‖ Nu. 11. g. 31. suisti populum tuum, ‖ quibus dedisti
concupiscentiam delectamẽti sui, no-
uum saporem, escam parans eis or-
tygometram: * vt illi quidem con- 3
cupiscentes escam propter ea, quæ il-
lis ostensa & missa sunt, etiam à ne-
cessaria concupiscentia auerterentur.
Hi autem in breui inopes facti, no-
uam gustauerunt escam. * Oporte- 4
bat enim illis sine excusatione qui-
dem superuenire interitum exercen-
tibus tyrannidem: his autem tantùm
ostendere quemadmodum inimici eo-
‖ Nu. 21. b. 6. rum exterminabantur. * ‖ Etenim 5
cum illis superuenit sæua bestiarum
ira, morsibus peruersorum colubro-
6 rum exterminabantur. * Sed non in
perpetuum ira tua permansit, sed ad
correptionem in breui turbati sunt,
signum habentes salutis ad comme-
7 morationem mandati legis tuæ. * Qui
B enim conuersus est, non per hoc,
quod videbat, sanabatur, sed per te
8 omnium saluatorem: * in hoc autem
ostendisti inimicis nostris, quia tu
9 es, qui liberas ab omni malo. * ‖ Il- ‖ Exod. 10. a. 4. & 8. f. 24.
los enim locustarum & muscarum oc-
ciderunt morsus, & non est inuen-
ta sanitas animæ illorum: quia digni
10 erant ab huiusmodi exterminari. * Fi- Apoc. 9. b. 7.
lios autem tuos, nec draconum ve-
natorum vicerunt dentes: misericor-
dia enim tua adueniens sanabat il-
11 los. * In memoria enim sermonum
tuorum examinabantur, & veloci-
ter saluabantur, ne in altam inciden-
tes obliuionem, non possent tuo vti
12 adiutorio. * Etenim neque herba, ne-
que malagma sanauit eos, sed tuus,
Domine, sermo, qui sanat omnia.
13 * ‖ Tu es enim, Domine, qui vitæ ‖ Deut. 32. f. 39. 1. Reg. 5. a. 6. Tob. 13. a. 2.
& mortis habes potestatem, & de-
ducis ad portas mortis, & reducis:
14 * homo autem occidit quidem per
malitiam, & cùm exierit spiritus, non
C reuertetur, nec reuocabit animam
15 quæ recepta est: * sed tuam manum
16 effugere impossibile est. * ‖ Negan- ‖ Exod. 9. c. 23.
tes enim te nosse impij, per fortitu-
dinem brachij tui flagellati sunt: no-
uis aquis, & grandinibus, & pluuiis
persecutionem passi, & per ignem
17 consumpti. * Quod enim mirabile
erat, in aqua, quæ omnia extinguit,
plus ignis valebat: vindex est enim
18 orbis iustorum. * Quodam enim tem-
pore, mansuetabatur ignis, ne com-
burerentur quæ ad impios missa erant
animalia: sed vt ipsi videntes scirent,
quoniam Dei iudicio patiuntur per
19 secutionem. * Et quodam tempore
in aqua supra virtutem ignis, exar-
descebat vndique, vt iniquæ terræ
20 nationem exterminaret. * ‖ Pro qui- ‖ Exod. 16. c. 14. Nu. 11. b. 7. Ps. 77. c. 25. Ioan. 6. d. 31.
bus angelorum esca nutriuisti popu-
lum tuum, & paratum panem de cæ-
lo præstitisti illis sine labore, omne
delectamentum in se habentem, &
21 omnis saporis suauitatem.* Substan-
tia enim tua dulcedinem tuam, quam
in filios habes, ostendebat: & deser-
uiens vniuscuiusque voluntati, ad
quod quisque volebat, conuerteba-
22 tur. * ‖ Nix autem & glacies sustine- ‖ Exod. 9. c. 13.
D bant vim ignis, & non tabescebant:
vt scirent quoniam fructus inimico-
rum exterminabat ignis ardens in
23 grandine & pluuia coruscans. * Hic
autem

autem iterùm vt nutrirentur iusti,
etiam suæ virtutis oblitus est. * Crea- 24
tura enim tibi Factori deseruiēs, exar-
descit in tormentum aduersus iniu-
stos: & lenior fit ad benefaciendum
pro his, qui in te confidunt. * Pro- 25
pter hoc & tunc in omnia transfigu-
rata, omnium nutrici gratiæ tuæ de-
seruiebat, ad voluntatem eorum, qui
à te desiderabant: * vt scirent filij 26
§ Deut. tui, quos dilexisti Domine, || quoniam
8.a.5. non natiuitatis fructus pascunt ho-
Matth. mines, sed sermo tuus hos, qui in te
4.a.4. crediderint, conseruat. * Quod enim 27
ab igne non poterat exterminari, sta-
tim ab exiguo radio solis calefactum
tabescebat: * vt notum omnibus es- 28
set, quoniam oportet præuenire so-
lem ad benedictionem tuam, & ad
ortum lucis te adorare. * Ingrati enim 29
spes tamquam hibernalis glacies ta-
bescet, & disperiet tamquam aqua su-
peruacua.

CAP. XVII.

Aegyptij triduanas passi sunt inuincibiles tenebras, cum incredibili timore & horrore: reliqua orbis parte illustrata lumine.

MAgna sunt enim iudicia tua Do- 1
mine, & inenarrabilia verba tua: A
propter hoc indisciplinatæ animæ er-
§ Exod. rauerunt. * || Dum enim persuasum 2
10.f.23. habent iniqui posse dominari natio-
ni sanctæ: vinculis tenebrarum & lon-
gæ noctis compediti, inclusi sub te-
ctis, fugitiui perpetuæ prouidentiæ
iacuerunt. * Et dum putant se latere 3
in obscuris peccatis, tenebroso obli-
uionis velamento dispersi sunt, pa-
uentes horrendè, & cum admiratio-
ne nimia perturbati. * Neque enim 4
quæ continebat illos spelunca, sine
timore custodiebat: quoniam soni-
tus descendens perturbabat illos, &
personæ tristes illis apparentes pauo-
rem illis præstabant. * Et ignis qui- 5
dem nulla vis poterat illis lumen præ-
bere, nec siderum limpidæ flammæ
illuminare poterāt illam noctem hor-
§ Exod. rendam. * || Apparebat autem illis 6
7.d.22. subitaneus ignis, timore plenus: & B
& 8.b. timore perculsi illius, quæ non vide-
7. batur, faciei, æstimabant deteriora
esse quæ videbantur: * & magicæ ar- 7
tis appositi erant derisus, & sapien-
tiæ gloriæ correptio cum contume-
lia. * Illi enim qui promittebant ti- 8
mores & perturbationes expellere se
ab anima languente, hi cum derisu
pleni timore languebant. * Nam etsi 9
nihil illos ex monstris perturbabat:
transitu animalium & serpentium si-
bilatione commoti, tremebundi peri-
bant: & aërem, quem nulla ratione
quis effugere posset, negantes se vi-
10 dere. * Cùm sit enim timida nequi-
C tia, dat testimonium condemnatio-
nis: semper enim præsumit sæua,
11 perturbata conscientia. * Nihil enim
est timor nisi proditio cogitationis
12 auxiliorum. * Et dum ab intus mi-
nor est expectatio, maiorem compu-
tat inscientiam eius causæ, de qua
13 tormentum præstat. * Illi autem qui
impotentem verè noctem, & ab in-
fimis, & ab altissimis inferis superue-
nientem, eumdem somnum dor-
14 mientes, * aliquando monstrorum
exagitabantur timore, aliquando ani-
mæ deficiebant traductione: subita-
neus enim illis & insperatus timor
15 superuenerat. * Deinde si quisquam
ex illis decidisset, custodiebatur in
16 carcere sine ferro reclusus. * Si enim
D rusticus quis erat, aut pastor, aut
agri laborum operarius præoccupa-
tus esset, ineffugibilem sustinebat ne-
17 cessitatem. * Vna enim catena tene-
brarum omnes erant colligati. Siue
spiritus sibilans, aut inter spissos ar-
borum ramos auium sonus suauis, aut
18 vis aquæ decurrentis nimium, * aut
sonus validus præcipitatarum petra-
rum, aut ludentium animalium cur-
sus inuisus, aut mugientium valida
bestiarum vox, aut resonans de al-
tissimis montibus Echo; deficientes
19 faciebant illos præ timore. * Omnis
enim orbis terrarum limpido illumi-
nabatur lumine, & non impeditis ope-
20 ribus continebatur. * Solis autem il-
lis superposita erat grauis nox, ima-
go tenebrarum, quæ superuentura il-
lis erat. Ipsi ergo sibi erant grauiores
tenebris.

CAP. XVIII.

Hebræi luce gaudent, & ducatum columnæ ignis accipiunt: occiduntur omnia Aegypti primogenita ab Angelo: Hebræi in seditione Core iram Dei prouocant; sed in medio incendij liberantur, offerente Aaron incensum, & pro multitudine deprecante.

1 SAnctis autem tuis maxima erat Exod.
A lux, & horum quidem vocem au- 10.f.23.
diebant, sed figuram non videbant.
Et quia non & ipsi eadem passi erant,
2 magnificabant te: * & qui antè læsi
erant, quia non lædebantur, gratias
agebant: & vt esset differentia, do- || Exod.
3 num petebant. * || Propter quod ignis 14.e.24.
ardentem columnam ducem habue- Ps. 77.
runt ignotæ viæ, & solem sine læsu- b.14. &
4 ra boni hospitij præstitisti. * Digni 104. d.
quidem illi carere luce, & pati car- 39.
cerem

terem tenebrarum, qui inclusos cu-
stodiebant filios tuos, per quos in-
cipiebat incorruptum legis lumen sæ-
‖ Exod. culo dari. * ‖ Cùm cogitarent iusto- 5
1. c. 16. rum occidere infantes: & vno expo-
& 2.a.3 sito filio, & liberato, in traductio-
nem illorum, multitudinem filiorum
‖ Exod. abstulisti, & ‖ pariter illos perdidisti
14.f.27. in aqua valida. * Illa enim nox antè 6
cognita est à patribus nostris, vt ve-
rè scientes quibus iuramentis credi- B
derunt, animæquiores essent. * Su- 7
scepta est autem à populo tuo sanitas
quidem iustorum, iniustorum autem
exterminatio. * Sicut enim læsisti ad- 8
uersarios: sic & nos prouocans ma-
gnificasti. * Absconsè enim sacrifi- 9
cabant iusti pueri bonorum, & iusti-
tiæ legem in concordia disposuerunt:
similiter & bona & mala recepturos
iustos, patrum iam decantantes lau-
des. * Resonabat autem inconueniens 10
inimicorum vox, & flebilis audieba-
‖ Exod. tur, planctus ploratorum infantium.
12.d.30. * ‖ Simili autem pœna seruus cum 11
domino afflictus est, & popularis ho-
mo regi similia passus. * Similiter er- 12
go omnes, vno nomine mortis, mor-
tuos habebant innumerabiles. Nec
enim ad sepeliendum viui sufficiebãt:
quoniam vno momento, quæ erat
præclarior natio illorum, extermina-
ta est. * De omnibus enim non cre- 13
dentes propter veneficia, tunc verò
primùm cùm fuit exterminium pri-
mogenitorum, spoponderunt popu-
lum Dei esse. * Cùm enim quietum 14
silentium contineret omnia, & nox C
in suo cursu medium iter haberet,
* omnipotens sermo tuus de cælo à 15
regalibus sedibus, durus debellator
in mediam exterminij terram prosi-
liuit, * gladius acutus insimulatum 16
imperium tuum portans, & stans re-
pleuit omnia morte, & vsque ad cæ-
lum attingebat stans in terra. * Tunc 17
continuò visus somniorum malorum
turbauerunt illos, & timores super-
uenerunt insperati. * Et alius alibi 18
proiectus semiuiuus, propter quam
moriebatur, causam demonstrabat
mortis. * Visiones enim, quæ illos 19
turbauerunt, hæc præmonebant, ne
inscij, quare mala patiebantur, peri-
rent. * Tetigit autem tunc & iustos 20
tentatio mortis, & commotio in
eremo facta est multitudinis: sed non
‖ Nu.16 diu permansit ira tua. * ‖ Properans 21
g.46. enim homo sine querela deprecari D
pro populis, proferens seruitutis suæ
scutum, orationem & per incensum
deprecationem allegans, restitit iræ,
& finem imposuit necessitati, osten-
22 dens quoniam tuus est famulus. * Vi-
cit autem turbas, non in virtute cor-
poris, nec armaturæ potentia, sed
verbo illum, qui se vexabat, sub-
iecit, iuramenta parentum, & te-
23 stamentum commemorans. * Cùm
enim iam aceruatim cecidissent su-
per alterutrum mortui, interstitit,
& amputauit impetum, & diuisit il-
lam quæ ad viuos ducebat viam. ‖ Exod.
24 * ‖ In veste enim podêris, quam ha- 28. b.6.
bebat, totus erat orbis terrarum: &
parentum magnalia in quattuor or-
dinibus lapidum erant sculpta, &
magnificentia tua in diademate capi-
25 tis illius sculpta erat. * His autem
cessit qui exterminabat, & hæc extì-
muit, erat enim sola tentatio iræ suf-
ficiens.

CAP. XIX.

Hebræos persequentes Aegyptij, mari absorpti sunt, muscis & ranis antea vexati; is vero concupitas carnes accipientibus, impij inhospitales percutiuntur cæcitate: elementa Deo seruiunt in afflictione malorum, & obsequio bonorum.

1 Impiis autem vsque in nouissimum
A sine misericordia ira superuenit.
Præsciebat enim & futura illorum:
2 quoniam cùm ipsi permisissent vt
se educerent, & cum magna sollicitu-
dine præmisissent illos, consequeban-
3 tur illos pœnitentia acti. * ‖ Adhuc ‖ Exod.
enim inter manus habentes luctum, 14.a.5.
& deplorantes ad monumenta mor-
tuorum, aliam sibi assumpserunt co-
gitationem inscientiæ: & quos ro-
gantes proiecerant, hos tamquam fu-
4 gitiuos persequebantur: * ducebat
enim illos ad hunc finem digna neces-
sitas: & horum, quæ acciderant, com-
memorationem amittebant, vt quæ
deerant tormentis, repleret punitio:
5 * & populus quidem tuus mirabili-
ter transiret, illi autem nouam mor-
6 tem inuenirent. * Omnis enim crea-
B tura ad suum genus ab initio refigu-
rabatur, deseruiens tuis præceptis, vt
7 pueri tui custodirentur illæsi. * Nam
nubes castra eorum obumbrabat, &
ex aqua, quæ antè erat, terra arida
apparuit, & in mari rubro via sine
impedimento, & campus germinans
8 de profundo nimio: * per quem om-
nis natio transiuit, quæ tegebatur tua
manu, videntes tua mirabilia & mon-
9 stra. * Tamquam enim equi depaue-
runt escam, & tamquam agni exul-
tauerunt, magnificantes te Domine,
10 qui liberasti illos. * Memores enim
erant adhuc eorum, quæ in incolatu
illorum

illorum facta fuerant, quemadmo-
dum pro natione animalium eduxit
terra muscas, & pro piscibus eructa-
uit fluuius multitudinem ranarum.
† Exod.8. ‡ Nouissimè autem viderunt no- 11
16.c.13. uam creaturam auium, cùm adducti
Num. concupiscentia postulauerunt escas
11.g.31. epulationis.* In allocutione enim de- 12
Sup.16. siderij, ascendit illis de mari ortygo- C
a.2. metra: & vexationes peccatoribus
superuenerunt, non sine illis, quæ an-
tè facta erant, argumentis per vim
fulminum: iustè enim patiebantur
secundùm suas nequitias. * Etenim 13
detestabiliorem inhospitalitatem in-
stituerunt: alij quidem ignotos non
recipiebant aduenas, alij autem bo-
nos hospites in seruitutẽ redigebant.
* Et non solùm hæc, sed & alius qui- 14
dam respectus illorum erat: quoniam
inuiti recipiebant extraneos. * Qui 15
autem cum lætitia receperunt hos,
qui eisdem vsi erant iustitiis, sæuissi-
mis afflixerunt doloribus. * Percussi 16
sunt autem cæcitate: sicut illi in fori-
bus iusti, cùm subitaneis cooperti es-
sent tenebris, vnusquisque transitum D
ostii sui quærebat. * In se enim ele- 17
menta dum conuertuntur, sicut in
organo qualitatis sonus immutatur,
& omnia sui sonum custodiunt: vn-
de æstimari ex ipso visu certè potest.
* Agrestia enim in aquatica conuer- 18
tebantur: & quæcumque erant na-
tantia, in terram transibant.* Ignis in 19
aqua valebat supra suam virtutem,
& aqua extinguentis naturæ obliui-
scebatur. * Flammæ econtrariò, cor- 20
ruptibilium animalium non vexaue-
runt carnes coambulantium, nec dis-
soluebant illam, quæ facilè dissolue-
batur sicut glacies, bonam escam. In
omnibus enim magnificasti populum
tuum Domine, & honorasti, & non
despexisti, in omni tempore, & in
omni loco assistens eis.

IN
ECCLESIASTICVM
IESV FILII SIRACH
PROLOGVS.

MVLTORVM nobis, & magnorum, per legem & prophetas, aliosque qui secuti sunt illos, sapientia demonstrata est: in quibus oportet laudare Israel doctrinæ & sapiẽtiæ causa: quia non solùm ipsos loquẽtes necesse est esse peritos, sed etiã extraneos posse & dicentes & scribentes doctissimos fieri. Auus meus Iesus, postquã se ampliùs dedit ad diligentiam lectionis legis, & prophetarum, & aliorum librorum, qui nobis à parentibus nostris traditi sunt: voluit & ipse scribere aliquid horum, quæ ad doctrinam & sapientiam pertinent: vt desiderantes discere, & illorum periti facti, magis magisque attendant animo, & confirmentur ad legitimam vitam. Hortor itaque venire vos cum beneuolentia, & attentiori studio lectionem facere, & veniam habere in illis, in quibus videmur, sequentes imaginem sapientiæ, deficere in verborum compositione. Nam deficiunt verba Hebraica, quãdo fuerint translata ad alteram linguam. Non autem solùm hæc, sed & ipsa lex, & prophetæ, cæteraque aliorum librorum, non paruam habent differentiam, quando inter se dicuntur. Nam in octauo & trigesimo anno temporibus Ptolemæi Euergetis regis, postquam perueni in Ægyptum, & cùm multum temporis ibi fuissem, inueni ibi libros relictos, non paruæ neque cõtemnendæ doctrinæ. Itaque bonum & necessarium putaui & ipse aliquam addere diligentiam & laborem interpretandi librum istum: & multa vigilia attuli doctrinam in spatio temporis, ad illa quæ ad finem ducunt, librum istum dare, & illis qui volunt animum intendere, & discere quemadmodum oporteat instituere mores, qui secundùm legem Domini proposuerint vitam agere.

ECCLESIASTICVS.

CAPVT I.

Sapientia incomprehensibilis & in creaturis reducens, ab æterno originem à solo Deo omnipotente trahit, quam dat diligentibus ac timentibus ipsum: non timor Domini, qui bis multipliciter commendatur, non solùm sapientiam, sed & reliquas secum affert virtutes: simplici autem corde ad Deum accedendum est.

1 A OMNIS sapientia à Domino 1. Reg.3.
Deo est, & cum illo fuit sem- b.9. &
2 per, & est ante æuum. * Are- 4.c.19.
nam maris, & pluuiæ guttas,
& dies

& dies sæculi quis dinumerauit? Alti-
tudinē cæli, & latitudinem terræ, &
profundum abyssi quis dimensus est?
* Sapientiam Dei præcedentē omnia 3
quis inuestigauit? * Prior omnium 4
creata est sapientia, & intellectus pru-
dentiæ ab æuo, * Fons sapientiæ ver- 5
bum Dei in excelsis, & ingressus il-
lius mandata æterna. * Radix sapien- 6
tiæ cui reuelata est, & astutias illius
quis agnouit? * Disciplina sapientiæ 7
cui reuelata est, & manifestata? &
multiplicationē ingressus illius quis
intellexit? * Vnus est altissimus Crea- 8
tor omnipotens, & Rex potens, &
metuendus nimis, sedens super thro-
num illius, & dominans Deus. * Ipse 9
creauit illam in Spiritu sancto, & vi-
dit, & dinumerauit, & mensus est.
* Et effudit illam super omnia opera 10
sua, & super omnem carnem secun-
dùm datum suum, & præbuit illam
diligentibus se. * Timor Domini glo- 11
ria, & gloriatio, & lætitia, & corona
exultationis. * Timor Domini dele- 12
ctabit cor, & dabit lætitiam, & gau-
dium, & longitudinem dierum. * Ti- 13
menti Dominum benè erit in extre-
mis, & in die defunctionis suæ bene-
dicetur. * Dilectio Dei honorabilis 14
sapientia. * Quibus autem apparue- 15
rit in visu, diligunt eam in visione, &
‖ Prou. in agnitione magnaliū suorū. * ‖ Ini- 16
14. 7. tium sapientiæ, timor Domini, & C
Ps. 110. cum fidelibus in vulua concreatus
b. 10. est, cum electis feminis graditur, &
cum iustis & fidelibus agnoscitur.
* Timor Domini, scientiæ religiosi- 17
tas. * Religiositas custodiet & iustifi- 18
cabit cor, iucunditatem atque gau-
dium dabit. * Timenti Dominum be- 19
nè erit, & in diebus consummationis
illius benedicetur. * Plenitudo sa- 20
pientiæ est timere Deum, & plenitu-
do à fructibus illius. * Omnem do- 21
mū illius implebit à generationibus,
& receptacula à thesauris illius. * Co- 22
rona sapientiæ, timor Domini, replēs
pacem, & salutis fructū; * & vidit, 23
& dinumerauit eam: vtraque autem
sunt dona Dei. * Scientiam, & intel- 24
lectum prudentiæ, sapientia compar-
tietur: & gloriam tenentium se, ex-
altat. * Radix sapientiæ est timere 25
Dominum: & rami illius longæui.
* In thesauris sapientiæ intellectus, & 26
scientiæ religiositas: execratio autem
peccatoribus sapientia. * Timor Do- 27
mini expellit peccatum: * nam qui 28
sine timore est, non poterit iustifi-
cari: iracundia enim animositatis il-
lius, subuersio illius est. * Vsque in 29
tempus sustinebit patiens, & posteà

30 redditio iucunditatis. * Bonus sen-
D sus vsque in tempus abscondet verba
illius, & labia multorum enarrabunt
31 sensum illius. * In thesauris sapien-
32 tiæ significatio disciplinæ: * execratio
33 autem peccatori, cultura Dei. * Fili
concupiscens sapientiam, conserua
iustitiam, & Deus præbebit illam ti-
34 bi. * Sapientia enim & disciplina ti-
mor Domini: & quod beneplacitum
35 est illi, * fides, & mansuetudo, & ad-
36 implebit thesauros illius. * Ne sis in-
credibilis timori Domini: & ne ac-
37 cesseris ad illum duplici corde. * Ne
fueris hypocrita in conspectu homi-
num, & non scandalizeris in labiis
38 tuis. * Attende in illis, ne fortè ca-
das, & adducas animæ tuæ inhono-
39 rationem, * & reuelet Deus absconsa
tua, & in medio synagogæ elidat te:
40 * quoniam accessisti malignè ad Do-
minum, & cor tuum plenum est do-
lo & fallacia.

CAP. II.

*Deo seruiturus stet in iustitia, Dei ti-
more & patientia, timentes verò
Deum credant, fidemque in illum, &
maximos hinc fructus accipient: væ
autem incredulis & impatientibus:
effectus quoque diuini amoris expli-
cantur.*

1 FIli accedens ad seruitutem Dei, Matt. 4.
A sta in iustitia, & timore, & præ- 4. 1.
para animam tuam ad tentationem. 2. Tim.
2 * Deprime cor tuum, & sustine: in- 3. e. 12.
clina aurem tuam, & suscipe verba
intellectus: & ne festines in tempore
3 obductionis. * Sustine sustentationes
Dei: coniungere Deo, & sustine, vt
4 crescat in nouissimo vita tua. * Om-
ne, quod tibi applicitum fuerit, acci-
pe: & in dolore sustine, & in humi-
5 litate tua patientiam habe: * ‖ quo- ‖ Sap. 3.
niam in igne probatur aurum & ar- a. 6.
gentū, homines verò receptibiles in
6 camino humiliationis. * Crede Deo,
B & recuperabit te: & dirige viā tuam,
& spera in illum. Serua timorem il-
7 lius, & in illo veterasce. * Metuentes
Dominum sustinete misericordiam
eius: & non deflectatis ab illo ne ca-
8 datis. * Qui timetis Dominum, cre-
dite illi: & non euacuabitur merces
9 vestra. * Qui timetis Dominum, spe-
rate in illum: & in oblectationem
10 veniet vobis misericordia. * Qui ti-
metis Dominum diligite illum, & il-
11 luminabuntur corda vestra. * Respi-
cite filij nationes hominum: & sci-
tote quia nullus sperauit in Domino,
12 & cōfusus est. * ‖ Quis enim perman- ‖ Ps. 30.
sit in mandatis eius, & derelictus est? a. 1.
aut quis inuocauit eum, & despexit
illum?

illum? Quoniam pius & misericors 13
est Deus, & remittet in die tribula- C
tionis peccata: & protector est omnibus exquirentibus se in veritate.
14 * Væ duplici corde, & labiis scelestis, & manibus malefacientibus, &
peccatori ‖ terrã ingredienti duabus viis. * Væ dissolutis corde, qui non 15
credunt Deo: & ideò non protegentur ab eo. * Væ his, qui perdiderunt 16
sustinentiam, & qui dereliquerunt vias rectas, & diuerterunt in vias prauas. * Et quid facient, cùm inspicere 17
cœperit Dominus? * Qui timent Do- 18
minum, non erunt incredibiles verbo illius: & ‖ qui diligunt illum, conseruabunt viam illius. * Qui riment 19
Dominum, inquirent quæ benepla- D
cita sunt ei: & qui diligunt eum, replebuntur lege ipsius. * Qui timent 20
Dominum, præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas. * Qui timent Dominũ, 21
custodiunt mandata illius, & patientiam habebunt vsque ad inspectionem illius, * dicentes: Si pœniten- 22
tiam non egerimus, incidemus in manus Domini, & non in manus hominum. * Secundùm enim magni- 23
tudinem ipsius, sic & misericordia illius cum ipso est.

‖ 3. Reg. 18.

‖ Ioan. 14. c. 23.

CAP. III.

Honor parentum multiplicem Dei meretur benedictionem, & inhonoratio maledictionem: modestia animi laudatur contra curiositatem: & cor durum, nequam & superbum vituperatur, laudato sapiente & eleemosynam tribuente.

Filij sapientiæ, ecclesia iustorum: 1
& natio illorũ, obedientia & di- A
lectio. * Iudicium patris audite filij, 2
& sic facite vt salui sitis. * Deus enim 3
honorauit patrem in filiis: & iudiciũ matris exquirens, firmauit in filios.
* Qui diligit Deum, exorabit pro pec- 4
catis, & continebit se ab illis, & in oratione dierũ exaudietur. * Et sicut 5
qui thesaurizat, ita & qui honorificat matrem suam. * Qui honorat patrem 6
suum, iucundabitur in filiis, & in die orationis suæ exaudietur. * Qui ho- 7
norat patrem suum, vita viuet lon- B
giore: & qui obedit patri, refrige- 8
rabit matrem. * Qui timet Dominum 8
honorat parentes, & quasi dominis
seruiet his, qui se genuerunt. * ‖ In 9
opere & sermone, & omni patientia honora patrem tuum, * vt superue- 10
niat tibi benedictio ab eo, & benedictio illius in nouissimo maneat. * Be- 11
nedictio patris firmat domos filiorum: maledictio autem matris era-

‖ Exod. 20. c. 12. Deut. 5. b. 16. Mat. 15. a. 4. Marc. 7. b. 10. Ephes. 6. a. 2. Gen. 27. d. 27. & 49. a. 2.

12 dicat fundamenta. * Ne glorieris in contumelia patris tui: non enim est
13 tibi gloria, eius confusio. * gloria enim hominis ex honore patris sui, &
14 dedecus filij pater sine honore. * Fili, suscipe senectã patris tui, & non con-
15 tristes eum in vita illius: * & si defecerit sensu, veniam da, & ne spernas eum in virtute tua: eleemosyna enim
16 patris non erit in obliuione. * Nam pro peccato matris restituetur tibi
17 bonum, * & in iustitia ædificabitur tibi, & in die tribulationis commemorabitur tui: & sicut in sereno glacies, soluentur peccata tua.
18 * Quàm malæ famæ est, qui derelinquit patrem: & est maledictus à Deo, qui exasperat matrem. * Fi-
19 li in mansuetudine opera tua per-
C fice, & super hominum gloriam
20 diligeris. * ‖ Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram
21 Deo inuenies gratiam: * quoniam magna potentia Dei solius, & ab hu-
22 milibus honoratur. * ‖ Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus.
23 * Non est enim tibi necessarium, ea quæ abscondita sunt, videre ocu-
24 lis tuis. * In superuacuis rebus noli scrutari multipliciter, & in pluribus operibus eius non eris curio-
25 sus. * Plurima enim super sensum
26 hominum ostensa sunt tibi. * Multos quoque supplantauit suspicio illorum, & in vanitate detinuit sen-
27 sus illorum. * Cor durum habebit
D malè in nouissimo: & qui amat pe-
28 riculum, in illo peribit. * Cor ingrediens duas vias, non habebit successus, & prauus corde in illis
29 scandalizabitur. * Cor nequam grauabitur in doloribus, & peccator ad-
30 iiciet ad peccandum. * Synagogæ superborum non erit sanitas: frutex enim peccati radicabitur in illis, &
31 non intelligetur. * Cor sapientis intelligitur in sapientia, & auris bona audiet cum omni concupiscentia sa-
32 pientiam. * Sapiens cor & intelligibile abstinebit se à peccatis, & in operibus iustitiæ successus habebit.
33 * ‖ Ignem ardentem extinguit aqua,
34 & eleemosyna resistit peccatis: * & Deus prospector est eius qui reddit gratiam: meminit eius in posterum, & in tempore casus sui inueniet firmamentum.

‖ Phil. 2. a. 3.

‖ Prou. 25. d. 28.

‖ Dan. 4. e. 24.

CAP.

CAP. IV.

Ad opera misericordiæ & sapientiam multipliciter hortatur, huius ostendens vtilitates : confusio bona & mala : non occultanda sapientia, nec veritati contradicendum : pro iustitia certandum : verbo tuo opus respondeat : sis humanus erga subditos, & non auarus.

Tob. 4. b. 7.

FIli eleemosynam pauperis ne de- 1
fraudes, & oculos tuos ne trans- A
uertas à paupere. * Animam esurien- 2
tem ne despexeris : & non exasperes
pauperem in inopia sua. * Cor ino- 3
pis ne afflixeris, & non protrahas
datum angustianti. * Rogationem 4
contribulati ne abiicias : & non auer-
tas faciem tuam ab egeno. * Ab ino- 5
pe ne auertas oculos tuos propter
iram : & non relinquas quærentibus
tibi retrò maledicere : * maledicentis 6
enim tibi in amaritudine animæ, ex-
audietur deprecatio illius : exaudiet
autem eum, qui fecit illum. * Con- 7
gregationi pauperum affabilem te fa-
cito, & presbytero humilia animam
tuam, & magnato humilia caput tuū.
* Declina pauperi sine tristitia aurem 8
tuam, & redde debitum tuum, & re- B
sponde illi pacifica in mansuetudine.
* Libera eum, qui iniuriam patitur 9
de manu superbi : & non acidè fe-
ras in anima tua. * In iudicando esto 10
pupillis misericors vt pater, & pro vi-
ro matri illorum : * & eris tu velut 11
filius Altissimi obediens, & misere-
bitur tui magis quàm mater. * Sa- 12
pientia filiis suis vitam inspirat, &
suscipit inquirentes se, & præibit in
via iustitiæ. & qui illam diligit, di- 13
ligit vitam : & qui vigilauerint ad il-
lam, complectentur placorem eius.
* Qui renuerint illam, vitam heredi- 14
tabunt : & quò introibit, benedicet
Deus. * Qui seruiunt ei, obsequen- 15
tes erunt sancto : & eos, qui diligunt
illam, diligit Deus. * Qui audit il- 16
lam, iudicabit Gentes : & qui intue-
tur illam, permanebit confidens. * Si 17
crediderit ei, hereditabit illam, &
erūt in confirmatione creaturę illius.
* quoniā in tentatione ambulat cum 18
eo, & in primis eligit eum. * Timo- 19
rem & metum, & probationem in- C
ducet super illum : & cruciabit illum
in tribulatione doctrinæ suæ, donec
tentet eum in cogitationibus suis, &
credat animæ illius. * Et firmabit il- 20
lum, & iter adducet directum ad il-
lum, & lætificabit illum, * & denu- 21
dabit absconsa sua illi, & thesauriza-
bit super illum scientiam & intelle-
ctum iustitiæ. * Si autem aberraue- 22
rit, derelinquet eum, & tradet eum
23 in manus inimici sui. * Fili conserua
24 tempus, & deuita à malo. * Pro ani-
ma tua ne confundaris dicere verum.
25 * Est enim confusio adducens pecca-
tum, & est confusio adducens glo-
26 riam & gratiam. * Ne accipias faciem
aduersus faciem tuam, nec aduersus
27 animam tuam mendacium. * Ne re-
uerearis proximum tuū in casu suo :
28 * nec retineas verbum in tempore sa-
D lutis. Non abscondas sapientiam
29 tuam in decore suo. * In lingua enim
sapientia dignoscitur : & sensus, &
scientia, & doctrina in verbo sensati,
& firmamentum in operibus iustitiæ.
30 * Non contradicas verbo veritatis vl-
lo modo, & de mendacio inerudi-
31 tionis tuæ confundere. * Non con-
fundaris confiteri peccata tua, & ne
subiicias te omni homini pro pecca-
32 to. * Noli resistere contra faciem po-
tentis, nec coneris contra ictum flu-
33 uij. * Pro iustitia agonizare pro ani-
ma tua, & vsque ad mortem certa pro
iustitia, & Deus expugnabit pro te
34 inimicos tuos. * Noli citatus esse in
lingua tua ; & inutilis, & remissus in
35 operibus tuis. * Noli esse sicut leo in
domo tua, euertens domesticos tuos,
36 & opprimens subiectos tibi. * Non sit
porrecta manus tua ad accipiendum,
& ad dandum collecta.

CAP. V.

Non permanendum in peccato ob confidentiam diuitiarum, iuuentutis, fortitudinis, aut misericordia Domini : ne sis vagus, sed firmus & mansuetus in via Domini, & cordatus in verbis : ne sis susurro aut bilinguis.

1 A NOli attendere ad possessiones ini-
quas, & ne dixeris : Est mihi suf-
ficiens vita : nihil enim proderit in
tempore vindictæ & obductionis.
2 * Ne sequaris in fortitudine tua con- Prou. 10. a. 4.
3 cupiscentiam cordis tui : * & ne di-
xeris : Quomodo potui ? aut quis me
subiiciet propter facta mea ? Deus
4 enim vindicans vindicabit. * Ne dixe-
B ris : Peccaui, & quid mihi accidit tri-
ste ? Altissimus est enim patiens red-
5 ditor. * De propitiato peccato noli
esse sine metu, neque adiicias pecca-
6 tū super peccatum. * Et ne dicas : Mi-
seratio Domini magna est, multitu-
dinis peccatorum meorum miserebi-
7 tur. * ‖ Misericordia enim & ira ab
illo citò proximant, & in peccatores
8 respicit ira illius. * Non tardes con-
uerti ad Dominum & ne differas de
9 die in diem. * subitò enim veniet ira
illius, & in tempore vindictæ disper-
det

‖ Prou. det te. * ‖ Noli anxius esse in diuitiis 10
11.d.8. iniustis: non enim proderunt tibi in C
die obductionis & vindictæ. * Non 11
ventiles te in omnem ventũ, & non
eas in omnem viam. sic enim omnis
peccator probatur in duplici lingua.
* Esto firmus in via Domini, & in 12
veritate sensus tui & scientia, & pro-
sequatur te verbum pacis & iustitiæ.
* Esto mansuetus ad audiendum ver- 13
bum, vt intelligas: & cum sapientia
proferas responsum verum. * Si est 14
tibi intellectus, responde proximo: D
sin autem, sit manus tua super os tuũ,
ne capiaris in verbo indisciplinato,
& confundaris. * Honor & gloria in 15
sermone sensati, lingua verò impru-
dentis subuersio est ipsius. * Non ap- 16
pelleris susurro, & lingua tua ne ca-
piaris, & confundaris. * Super furem 17
enim est confusio & pœnitentia, &
denotatio pessima super bilinguem:
susurratori autem odium, & inimici-
tia, & contumelia. * Iustifica pusillũ, 18
& magnum similiter.

CAP. VI.

*Proximi dilectionem repellunt, impro-
perium, inuidia, ac ferocitas: quam
iuuant dulcedo in verbis & pacifica
conuersatio: multiplices sunt amici,
sed verus amicus non potest satis æsti-
mari: quantum diligenda & con-
seruanda sit sapientia: quærenda est
prudentium societas, & seruanda
Dei præcepta.*

NOli fieri pro amico inimicus 1
proximo: improperiũ enim & A
contumeliam malus hereditabit, &
omnis peccator inuidus & bilinguis.
‖ Rom. * ‖ Non te extollas in cogitatione 2
12.c.16 animæ tuæ velut taurus: ne fortè eli-
Phil.2. datur virtus tua per stultitiam, * & 3
a.3. folia tua comedat, & fructus tuos
perdat, & relinquaris velut lignum
aridum in eremo. * Anima enim ne- 4
quã disperdet qui se habet, & in gau-
dium inimicis dat illum, & deducet
in sortem impiorum. * Verbum dul- 5
ce multiplicat amicos, & mitigat ini-
micos: & lingua eucharis in bono
homine abundat. * Multi pacifici sint 6
tibi, & consiliarius sit tibi vnus de
mille. * Si possides amicum, in ten- 7
tatione posside eum, & ne facile cre-
das ei. * Est enim amicus secundùm 8
tempus suum, & non permanebit in B
die tribulationis. * Et est amicus, qui 9
conuertitur ad inimicitiam: & est
amicus qui odium & rixam & conui-
tia denudabit. * Est autem amicus so- 10
cius mensæ, & non permanebit in die
necessitatis. * Amicus si permanserit 11
fixus, erit tibi quasi coæqualis, & in
12 domesticis tuis fiducialiter aget: * si
humiliauerit se contra te, & à facie
tua absconderit se, vnanimem habe-
13 bis amicitiam bonam: * Ab inimicis
tuis separare, & ab amicis tuis atten-
14 de. * Amicus fidelis, protectio fortis:
qui autem inuenit illum, inuenit the-
15 saurum. * Amico fideli nulla est com-
paratio, & non est digna ponderatio
auri & argenti contra bonitatem fi-
16 dei illius. * Amicus fidelis, medica-
mentum vitæ & immortalitatis: &
qui metuunt Dominum, inuenient il-
17 lum. * Qui timet Deum, æque habe-
bir amicitiam bonam: quoniam se-
18 cundùm illum erit amicus illius. * Fili
à iuuentute tua excipe doctrinam, &
19 vsque ad canos inuenies sapientiam.
* Quasi is qui arat, & seminat, accede
ad eam, & sustine bonos fructus il-
20 lius. * in opere enim ipsius exiguum
C laborabis, & citò edes de generatio-
21 nibus illius. * Quàm aspera est ni-
miùm sapientia indoctis hominibus,
& non permanebit in illa excors.
22 * Quasi lapidis virtus probatio erit
in illis, & non demorabuntur proij-
23 cere illam. * Sapientia enim doctrinæ
secundùm nomen est eius, & non est
multis manifesta, quibus autem co-
gnita est, permanet vsque ad conspe-
24 ctum Dei. * Audi fili, & accipe con-
silium intellectus, & ne abijcias con-
25 silium meum. * Iniice pedem tuum
in compedes illius, & in torques il-
26 lius collũ tuum: * subijce humerum
tuum, & porta illam, & ne acedieris
27 vinculis eius: * In omni animo tuo
accede ad illam, & in omni virtute
28 tua conserua vias eius. * Inuestiga il-
lam, & manifestabitur tibi, & conti-
29 nens factus ne derelinquas eam: * in
nouissimis enim inuenies requiem in
ea, & conuertetur tibi in oblectatio-
30 nem. * Et erunt tibi compedes eius in
D protectionẽ fortitudinis, & bases vir-
tutis, & torques illius in stolã gloriæ:
31 * decor enim vitæ est in illa, & vin-
32 cula illius alligatura salutaris. * Sto-
lam gloriæ indues eam, & coronam
33 gratulationis superpones tibi. * Fili, si
attenderis mihi, disces: & si accõmo-
34 daueris animũ tuum, sapiens eris. * Si
inclinaueris aurem tuã, excipies do-
ctrinã: & si dilexeris audire, sapiens
35 eris. * ‖ In multitudine presbytero- ‖ Inf.8.
rum prudentium sta, & sapientiæ il- a.9.
lorum ex corde coniungere; vt om-
nem narrationem Dei possis audire,
& prouerbia laudis non effugiant à
36 te. * Et si videris sensatum, euigila ad
eum, & gradus ostiorum illius exte- ‖ Ps.1.
37 rat pes tuus. * ‖ Cogitatum tuum ha- a.2.
be

be in præceptis Dei, & in mandatis
illius maximè assiduus esto: & ipse
dabit tibi cor, & concupiscentia sa-
pientiæ dabitur tibi.

CAP. VII.

Abstinendum à malis: vetantur ambitio, præsumptio, pusillanimitas, mendacium, verbositas coram presbyteris, & præsumptio in oblationibus: laus agriculturæ, bona mulieris & serui frugi: parentes filios erudiant, & filias elocent: filij honorent parentes: Deus ac sacerdotes ipsius honorandi: ad opera misericordiæ hortatur, & ad memoriam nouissimorum.

NOli facere mala, & non te ap- 1
prehendent. * Discede ab ini- 2
quo, & deficient mala abs te. * Fili, 3
non semines mala in sulcis iniustitiæ, A
& non meres ea in septuplum. * Noli 4
quærere à domino ducatum, neque à
‖Ps.142 a.2. rege cathedram honoris. * ‖ Non te 5
iustifices ante Deum, quoniam agni-
Eccli.7. c.17. tor cordis ipse est: & penes regē noli
velle videri sapiens. | * Noli quærere 6
Iob 9. a.1.c.27 fieri iudex, nisi valeas virtute irrum-
pere iniquitates: ne fortè extimescas
Luce 18 b.11. faciem potentis, & ponas scandalum
in æquitate tua. * Non pecces in mul- 7
titudinē ciuitatis, nec te immittas in
‖Inf.12. a.3. populum, * ‖ neque alliges duplicia 8
peccata: nec enim in vno eris im-
munis. * Noli esse pusillanimis in 9
animo tuo: * exorare, & facere elee- 10
mosynam ne despicias. * Ne dicas: In 11
multitudine munerū meorum respi- B
ciet Deus, & offerente me Deo altis-
simo munera mea suscipiet. * Non 12
irrideas hominem in amaritudine
‖1.Reg. 2.b.7. animæ: ‖ est enim qui humiliat & ex-
altat, circumspector Deus. * Noli ara- 13
re mendacium aduersus fratrem tuū:
neque in amicū similiter facias. * No- 14
li velle mentiri omne mendaciū: as-
siduitas enim illius nō est bona. * No- 15
li verbosus esse in multitudine pre-
sbyterorum, & non iteres verbum in
oratione tua. * Non oderis laboriosa 16
opera, & rusticationem creatam ab
Altissimo. * Non te reputes in multi- 17
tudine indisciplinatorum. * Memen- 18
to iræ, quoniam non tardabit. * Hu- 19
milia valdè spiritū tuum: quoniam
vindicta carnis impij, ignis & vermis.
* Noli præuaricari in amicum pecu- 20
niā differentem, neque fratrem cha-
rissimum auro spreueris. * Noli di- 21
scedere à muliere sensata & bona, C
quam sortitus es in timore Domini:
gratia enim verecundiæ illius super
‖Leu. 19.c.13. aurum. * ‖ Non lædas seruum in ve- 22
ritate operantem, neque mercenariū
23 dantem animam suam. * Seruus sen-
satus sit tibi dilectus quasi anima tua,
non defraudes illum libertate, neque
24 inopem derelinquas illum. * Pecora
tibi sunt? attende illis: & si sunt vti-
25 lia, perseuerent apud te. * Filij tibi
sunt? erudi illos, & curua illos à pue-
26 ritia illorum. * Filiæ tibi sunt? serua
corpus illarū, & non ostendas hila-
27 rem faciem tuam ad illas. * Trade fi-
liā, & grande opus feceris, & homi-
28 ni sensato da illam. * Mulier si est tibi
secundùm animam tuam, non proii-
cias illā: & odibili non credas te. In
29 toto corde tuo * ‖ honora patrem ‖Tob.4. a.3.
tuum, & gemitus matris tuæ ne obli-
30 uiscaris: * memento quoniā nisi per
D illos natus non fuisses: & retribue il-
31 lis, quomodo & illi tibi. * In tota
anima tua time Dominum, & sacer-
32 dotes illius sanctifica. * In omni vir-
tute tua dilige eum qui te fecit: & mi-
33 nistros eius ne derelinquas. * ‖ Hono- ‖Deut. 12.c.18.
ra Deū ex tota anima tua, & honorifi-
ca sacerdotes, & propurga te cū bra-
34 chiis. * Da illis partem, ‖ sicut man- ‖Leu. 2.a.1.
datū est tibi, primitiarū & purgatio-
nis: & de negligentia tua purga te cū Num.
35 paucis. * Datum brachiorū tuorum & 18.b.15.
sacrificiū sanctificationis offeres Do-
36 mino, & initia sanctorū: * & pauperi
porrige manum tuam, vt perficiatur
37 propitiatio & benedictio tua. * Gratia
dati in conspectu omnis viuentis, &
38 mortuo non prohibeas gratiā. * Non
desis plorantibus in cōsolatione, & cū
39 lugentibus ambula. * ‖ Non te pigeat ‖Rom
visitare infirmum: ex his enim in di- 12.c.15.
40 lectione firmaberis. * In omnibus Mat.25
operibus tuis memorare nouissima d.36.
tua, & in æternum non peccabis.

CAP. VIII.

Non contendendum cum potente, locuplete, linguato, indocto: non despiciendus pœnitens, nec senex: de mortuo inimico ne gaudeas: audiendi seniores, arguendi peccatores & contumeliosi: fœnerari: spondere: contra iudicem: cum audace: cum iracundo: cum fatuis: cum extraneo.

1 NOn litiges cum homine poten-
A te, ne forte incidas in manus il-
2 lius. * ‖ Non contendas cum viro lo- ‖Mat.
cuplete, ne forte contra te constituat 15.e.25
3 litem tibi. * ‖ multos enim perdidit ‖Inf.31.
aurum & argentum; & vsque ad cor a.6.
4 regum extendit & conuertit. * Non
litiges cum homine linguato, & non
5 strues in ignem illius ligna. * Non
communices homini indocto, ne ma-
6 le de progenie tua loquatur. * Ne de-
spicias hominē auertentem se à pec- ‖Gal.6
cato, ‖ neque improperes ei: memen- a.1.

to quoniā omnes in corruptione ſu-
2.Cor.2. mus. * ‖ Ne ſpernas hominem in ſua 7
6.6 ſenectute: etenim ex nobis ſeneſcunt.
‖Leu.19 * Noli de mortuo inimico tuo gau- 8
ʒ.36. dere : ſciens quoniam omnes mori- B
mur, & in gaudium nolumus veni-
‖Sup.6 re. * ‖ Ne deſpicias narrationem pre- 9
d.34. sbyterorum ſapientium, & in prouer-
bijs eorum conuerſare. * ab ipſis 10
enim diſces ſapientiam, & doctrinam
intellectus, & ſeruire magnatis ſine
querela. * Non te prætereat narratio 11
ſeniorū : ipſi enim didicerunt à pa-
tribus ſuis : * quoniam ab ipſis diſces 12
intellectum, & in tempore neceſſita-
tis dare reſponſum. * Non incendas 13
carbones peccatorum arguens eos, &
ne incendaris flamma ignis peccato-
rum illorum. * Ne contra faciem ſtes 14
contumelioſi, ne ſedeat quaſi inſidia-
‖Inf.29 tor ori tuo. * ‖ Noli fœnerari homi- 15
a.4 ni fortiori te : quòd ſi fœneraueris, C
quaſi perditum habe. * Non ſpon- 16
deas ſuper virtutem tuam : quòd ſi
ſpoponderis, quaſi reſtituens cogita.
* Non iudices contra iudicem : quo- 17
niam ſecundùm quod iuſtum eſt iu-
‖Gen.4 dicat. * ‖ Cum audace non eas in 18
b.8. via, ne fortè grauet mala ſua in te:
ipſe enim ſecundùm voluntatem ſuā
vadit, & ſimul cum ſtultitia illius
‖Prou. peries. * ‖ Cum iracundo non facies 19
22.d.24 rixam, & cum audace non eas in de- D
ſertum: quoniam quaſi nihil eſt an-
te illum ſanguis, & vbi non eſt adiu-
torium, elidet te. * Cum fatuis con- 20
ſilium non habeas: non enim pote-
runt diligere niſi quæ eis placēt.* Co- 21
ram extraneo ne facias conſilium:
neſcis enim quid pariet. * Non omni 22
homini cor tuum manifeſtes: ne for-
tè inferat tibi gratiam falſam, & con-
uitietur tibi.

CAP. IX.

Quàm ſit prudenter cum mulieribus agendum, & quàm ſit ſocietas & affectus earum viris periculoſa: amicus antiquus ſeruandus: peccatoris gloria non zelanda: abſis ab homine poteſtatem occidendi habente: cum ſapientibus tractandum, & Deus præ oculis habendus.

NOn zeles mulierem ſinus tui, ne 1
oſtendat ſuper te malitiam do- A
ctrinæ nequam. * Non des mulieri 2
poteſtatem animæ tuæ, ne ingredia-
tur in virtutem tuam, & confunda-
ris. * Ne reſpicias mulierem multi- 3
uolā: ne fortè incidas in laqueos il-
lius. * Cum ſaltatrice ne aſſiduus ſis: 4
nec audias illam, ne forte pereas in
‖Gen.6 efficacia illius. * ‖ Virginem ne con- 5
b.2. ſpicias, ne forte ſcandalizeris in de-
6 core illius. * Ne des fornicariis ani- ‖Prou.5.
mā tuam in vllo, ne perdas te, & here- a.2
7 ditatē tuam. * Noli circumſpicere in
vicis ciuitatis, nec oberraueris in pla-
8 teis illius. * ‖ Auerte faciem tuā à mu- ‖Mat.5
liere cōpta, & ne circūſpicias ſpeciem c.28
9 alienā. * propter ſpeciē mulieris multi Gen.34.
perierunt : & ex hoc concupiſcentia a.2
10 quaſi ignis exardeſcit. * Omnis mulier 2. Reg.
quæ eſt fornicaria, quaſi ſtercus in via 11. a.4.
11 conculcabitur. * Speciē mulieris alie- & 13.
næ multi admirati, reprobi facti sūt. a.1.
colloquiū enim illius quaſi ignis ex-
12 ardeſcit. * Cum aliena muliere ne
ſedeas omnino, nec accumbas cum
13 ea ſuper cubitum: * & non altereeris
cum illa in vino, ne forte declinet cor
tuum in illam, & ſanguine tuo laba-
14 ris in perditionem. * Ne derelinquas
C amicum antiquum: nouus enim non
15 erit ſimilis illi. * Vinum nouum, ami-
cus nouus: veteraſcet, & cum ſuaui-
16 tate bibes illud. * ‖ Non zeles gloriā ‖Iudic.
& opes peccatoris: non enim ſcis 9.a.4
17 quæ futura ſit illius ſubuerſio. * Non 2. Reg.
placeat tibi iniuria iniuſtorum, ſciens 15.a.10.
quoniam vſque ad inferos non pla-
18 cebit impius. * Longe abeſto ab ho-
mine poteſtatem habente occidendi,
& non ſuſpicaberis timorem mortis.
19 * & ſi acceſſeris ad illum, noli ali-
quid committere, ne forte auferat
20 vitam tuam. * Communionem mor-
D tis ſcito: quoniam in medio laqueo-
rum ingredieris, & ſuper dolentium
21 arma ambulabis. * Secundùm virtu-
tem tuam caue te à proximo tuo, &
cum ſapientibus & prudentibus tra-
22 cta. * Viri iuſti ſint tibi conuiuæ, &
23 in timore Dei ſit tibi gloriatio, * & in
ſenſu ſit tibi cogitatus Dei, & omnis
enarratio tua in præceptis Altiſſimi.
24 * In manu artificum opera lauda-
buntur, & princeps populi in ſapien-
tia ſermonis ſui, in ſenſu verò ſenio-
25 rum verbum. * Terribilis eſt in ciui-
tate ſua homo linguoſus: & temera-
rius in verbo ſuo odibilis erit.

CAP. X.

Sapiens iudex, vtilis; inſipiens, pernicioſus: rectorem ſubditi imitantur: omnia in manu Dei, iniuriæ obliuiſcendum: deteſtatio ſuperbiæ, iniuſtitiæ, contumeliæ, auaritiæ: homo breuis vitæ poſt mortem vermis: diſceſſus à Deo cauſa eſt ſuperbiæ: gentes ob ſuperbiam à Deo perditæ: laus timoris Dei: non deſpiciendus pauper iuſtus, nec diues peccator honorandus: anima in manſuetudine ſeruanda.

1 IVdex ſapiens iudicabit populum
A ſuum, & principatus ſenſati ſtabi-
lis

| Prou. lis erit. * || Secundùm iudicem popu- 2
29.b.12 li, sic & ministri eius: & qualis re-
ctor est ciuitatis, tales & inhabitan-
| 3.Reg. tes in ea. * || Rex insipiens perdet po- 3
12.b.13 pulum suum: & ciuitates inhabita-
buntur per sensum potentium. * In 4
manu Dei potestas terræ: & vtilem
rectorem suscitabit in tempus super
illam. * In manu Dei prosperitas ho- 5
minis, & super faciem scribæ impo-
net honorem suum. * Omnis iniuriæ 6
proximi ne memineris, | & nihil
| Leu.19 agas in operibus iniuriæ. * Odibilis 7
c.17 coram Deo est & hominibus super-
bia: & execrabilis omnis iniquitas
| Dan. gentium. * || Regnum à gente in gen- 8
4.c.14 tem transfertur propter iniustitias,
& iniurias, & contumelias, & diuer-
sos dolos. * Auaro autem nihil est 9
scelestius. Quid superbit terra & ci-
nis? * Nihil est iniquius quàm ama- 10
re pecuniam. hic enim & animam B
suam venalem habet: quoniam in vi-
ta sua proiecit intima sua. * Omnis 11
potentatus breuis vita. Languor pro-
lixior grauat medicum. * Breuem 12
languorem præcidit medicus: sic &
rex hodie est & cras morietur. * Cùm 13
enim morietur homo, hereditabit
serpentes, & bestias, & vermes. * Ini- 14
tium superbiæ hominis, apostatare à
Deo: * quoniam ab eo, qui fecit il- 15
lum, recessit cor eius. quoniam ini-
tium omnis peccati est superbia: qui
tenuerit illam, adimplebitur maledi-
ctis, & subuertet eum in finem. * Pro- 16
pterea exhonorauit Dominus con- C
uentus malorum, & destruxit eos vs-
que in finem. * Sedes ducum super- 17
borum destruxit Deus, & sedere fecit
mites pro eis. * Radices gentiũ super- 18
barũ arefecit Deus, & plantauit hu-
miles ex ipsis gentibus. * Terras gen- 19
tiũ euertit Dominus, & perdidit ea:
vsque ad fundamentum. * arefecit ex 20
ipsis, & disperdidit eos, & cessare fe-
cit memoriam eorum à terra. * Me- 21
moriam superborum perdidit Deus,
& reliquit memoriam humilium sen-
su. * Non est creata hominibus su- 22
perbia: neque iracundia nationi mu-
lierum. * Semen hominum honora- 23
bitur hoc, quod timet Deum: semen
autem hoc exhonorabitur, quod præ-
terit mandata Domini. * In medio 24
fratrum rector illorum in honore: &
qui timent Dominum, erunt in ocu-
lis illius. * Gloria diuitum, honora- 25
torum, & pauperum, timor Dei est:
* noli despicere hominem iustum 26
pauperem, & noli magnificare virum
peccatorem diuitem. * Magnus, & 27
iudex, & potens est in honore: & non D
28 est maior illo, qui timet Deũ. * Ser- || Prou.
uo sensato liberi seruient: || & vir pru- 17.a.2
dens & disciplinatus non murmura- | 2.Reg.
bit correptus, & inscius non honora- 12.c.13
29 bitur. * Noli extollere te in faciendo
opere tuo, & noli cunctari in tempo-
30 re angustiæ. * | Melior est qui opera- || Prou.
tur, & abundat in omnibus, quàm qui 12.b.9
31 gloriatur, & eget pane. * Fili in man-
suetudine serua animam tuam, & da
illi honorem secundùm meritum
32 suum. * Peccantem in animam suam
quis iustificabit: & quis honorifica-
bit exhonorantem animam suam?
33 * Pauper gloriatur per disciplinam &
timorem suum: & est homo qui ho-
norificatur propter substantiã suam.
34 * Qui autem gloriatur in paupertate,
quanto magis in substantiã? & qui
gloriatur in substantia, paupertatem
vereatur.

CAP. XI.

Sapientia humiliati: ex specie nemo iudicandus: de vestitu & honore non gloriandum: de re interrogandum ante iudicium: non cumulanda temporalia, nec in illis fidendum aut gloriandum: bona & mala à Deo: & bonorum & malorum memor sis: in domum non quiuis inducendus, & ab insidijs dolosi cauendum.

1 A SApientia humiliati exaltabit caput Gen. 41
illius, & in medio magnatorum a.4
2 consedere illum faciet. * Non laudes Dan.6
virum in specie sua, neq; spernas ho- a.3
3 minem in visu suo. * Breuis in vola- Ioan.7
tilibus est apis, & initium dulcoris c.18
4 habet fructus illius. * In vestitu ne | Act.12
glorieris vmquam, nec in die honoris d.21.22.
tui extollaris: quoniam mirabilia
opera Altissimi solius, & gloriosa, &
5 absconsa, & inuisa opera illius. * Mul-
ti tyranni sederunt in throno, & in-
6 suspicabilis portauit diadema. * | Mul- || 1.Reg.
ti potentes oppressi sunt validè, & 15.f.28
gloriosi traditi sunt in manus altero- Esth. 6.
7 rum. * Priusquam interroges ne vi- b.7
tuperes quemquam: & cùm interro-
8 gaueris, corripe iustè. * || Priusquam || Prou.
audias, ne respondeas verbum: & in 18.c.13
medio sermonum ne adiicias loqui.
9 * De ea re, quæ te non molestat, ne
B certeris? & in iudicio peccantium ne
10 consistas. * Fili ne in multis sint
actus tui: & || si diues fueris, non eris | Tim.6
immunis à delicto: si enim secutus b.9
fueris, non apprehendes: & non effu-
11 gies, si præcurreris. * | Est homo || Prou.
laborans, & festinans, & dolens im- 10.c.23
pius, & tanto magis non abundabit. Iob 42
12 * Est homo marcidus egens recupera- c.10.
tione, plus deficiens virtute, & abun-

dans paupertate ! * & oculus Dei re- 13
spexit illum in bono, & erexit eum
ab humilitate ipsius, & exaltauit ca-
put eius: & mirati sunt in illo multi,
|| Iob 1. & 42. & honorauerunt Deum. * || Bona & 14
mala, vita & mors, pauperras & ho-
nestas à Deo sunt. * Sapientia & di- 15
sciplina, & scientia legis apud Deum.
Dilectio, & viæ bonorũ apud ipsum.
* Error & tenebræ peccatoribus cõ- 16
creata sunt, qui autem exultant in
malis, consenescunt in malo. * Datio 17
Dei permanet iustis, & profectus il-
lius successus habebit in æternum.
* Est qui locupletatur parcè agendo, 18
& hæc est pars mercedis illius. * in eo 19
quod dicit: * Inueni requiem mihi, & C
|| Luc 12. c. 19. nunc manducabo de bonis meis so-
lus: * & nescit quòd tẽpus præteriet, 20
& mors appropinquet, & relinquat
omnia alijs, & morietur. * Sta in te- 21
stamento tuo, & in illo colloquere,
& in opere mandatorum tuorum ve-
terasce. * Ne manseris in operibus 22
peccatorum. Confide autem in Deo,
& mane in loco tuo. * Facile est enim 23
in oculis Dei subitò honestare pau-
perem. * Benedictio Dei in mercedẽ 24
iusti festinat, & in hora veloci proces-
sus illius fructificat. * Ne dicas: Quid 25
est mihi opus, & quæ erunt mihi ex
hoc bona? * Ne dicas: Sufficiens mi- 26
hi sum: & quid ex hoc pessimabor?
|| Inf. 18 d. 25 * || In die bonorum ne immemor sis 27
malorum: & in die malorum ne im-
memor sis bonorum: * quoniam fa- 28
cile est coram Deo in die obitus re-
tribuere vnicuique secundùm vias
suas. * Malitia horæ obliuionem fa- 29
cit luxuriæ magnæ, & in fine homi- D
nis denudatio operum illius. * Ante 30
mortem ne laudes hominem quem-
quam, quoniam in filijs suis agnosci-
tur vir. * Non omnem hominem in- 31
ducas in domum tuam: multæ enim
sunt insidiæ dolosi. * Sicut enim eru- 32
ctant præcordia fœtentium, & sicut
perdix inducitur in caueam, & vt ca-
prea in laqueum: sic & cor superbo-
rum, & sicut prospector videns ca-
sum proximi sui. * Bona enim in 33
mala conuertens insidiatur, & in ele-
ctis imponet maculam. * A scintilla 34
vna augetur ignis, & ab vno doloso
augetur sanguis: homo verò peccator
sanguini insidiatur. * Attende tibi à 35
pestifero, fabricat enim mala: ne for-
tè inducat super te subsannationem
in perpetuum. * Admitte ad te alie- 36
nigenam, & subuertet te in turbine,
& alienabit te à tuis proprijs.

CAP. XII.

Benefaciendum iusto: impij verò & peccatores non suscipiendi: difficile est amicos ab inimicis dignoscere, nec inimicis vmquam fidendum, quantumuis amicitiam simulent.

1 SI benè feceris, scito cui feceris, &
2 erit gratia in bonis tuis multa. * Be-
A nè fac iusto, & inuenies retributionẽ
magnam: & si non ab ipso, certè à
3 Domino. * Non est enim ei bene qui
assiduus est in malis, & eleemosynas
non danti: quoniam & Altissimus
odio habet peccatores, & misertus est
4 pœnitentibus. * || Da misericordi, & || Gal. 6 b. 10.
ne suscipias peccatorem: & impijs &
peccatoribus reddet vindictam, cu-
5 stodiens eos in diem vindictæ. * Da
bono, & non receperis peccatorem.
6 * Benefac humili, & non dederis im-
pio: prohibe panes illi dari, ne in
7 ipsis potentior te sit: * nam duplicia
B mala inuenies in omnibus bonis,
quæcumque feceris illi: quoniam &
Altissimus odio habet peccatores,
8 & impijs reddet vindictam. * Non
agnoscetur in bonis amicus, & non
9 abscondetur in malis inimicus. * In
bonis viri, inimici illius in tristi-
tia: & in malitia illius, amicus ag-
10 nitus est. * Non credas inimico tuo
in æternum: sicut enim æramen-
11 tum, æruginat nequitia illius: * &
si humiliatus vadat curuus, adijce
animum tuum, & custodi te ab illo.
12 * Non statuas illum penes te, nec se-
C deat ad dexteram tuam, ne forte con-
uersus in locum tuum, inquirat ca-
thedram tuam: & in nouissimo ag-
noscas verba mea, & in sermonibus
13 meis stimuleris. * Quis miserebitur
incantatori à serpente percusso, &
omnibus, qui appropiant bestiis? &
sic qui comitatur cum viro iniquo,
14 & obuolutus est in peccatis eius. *
Vna hora tecum permanebit: si autẽ
15 declinaueris, non supportabit. * || In || Ier 41 b. 6.
D labiis suis indulcat inimicus: & in
corde suo insidiatur vt subuertat te
16 in foueam. * In oculis suis lacryma-
tur inimicus: & si inuenerit tempus,
17 non satiabitur sanguine: * & si incur-
rerint tibi mala, inuenies eum illic
18 priorem. * In oculis suis lacrymatur
inimicus, & quasi adiuuans suffodiet
19 plantas tuas. * Caput suum mouebit,
& plaudet manu, & multa susurrans
commutabit vultum suum.

CAP.

CAP. XIII.

Periculosa sunt consortia cum superbo, diuite, & potentiore: dilige Deum ac proximum: non conuenit diuiti cum paupere, & hoc despectio ille honoratur.

‖ Deut. QVi tetigerit picem, inquinabitur 1
7.a.2. ab ea: ‖ & qui communicauerit A
superbo, induet superbiā.* Pondus 2
super se tollet, qui honestiori se com-
municat. Et ditiori te ne socius fueris.
* Quid cōmunicabit cacabus ad ol- 3
lā? quando enim se colliserint, con-
fringetur. * Diues iniuste egit, & fre- 4
met: pauper autē læsus tacebit. * Si 5
largitus fueris, assumet te: & si non
habueris, derelinquet te. * Si habes, 6
conuiuet tecū, & euacuabit te, & ipse
non dolebit super te. * Si necessarius 7
illi fueris, supplantabit te, & subridēs
spē dabit, narrans tibi bona, & di-
cet: Quid opus est tibi? * Et confun- 8
det te in cibis suis, donec te exinaniat
bis, & ter: & in nouissimo deridebit
te: & posteà videns derelinquet te, &
caput suū mouebit ad te. * Humilia- 9
re Deo, & expecta manus eius. * At- 10
tende ne seductus in stultitiam humi-
lieris. * Noli esse humilis in sapientia 11
tua, ne humiliatus in stultitiā sedu- B
caris.* Aduocatus à potentiore disce- 12
de: ex hoc enim magis te aduocabit.
* Ne improbus sis, ne impingaris: & 13
ne longe sis ab eo, ne eas in obliuio-
nem. * Ne retineas ex æquo loqui cū 14
illo: nec credas multis verbis illius.
ex multa enim loquela tentabit te, &
subridens interrogabit te de abscon-
ditis tuis. * Immitis animus illius cō- 15
seruabit verba tua: & non parcet de
malitia, & de vinculis. * Caue tibi, & 16
attende diligenter auditui tuo: quo-
niam cū subuersione tua ambulas.
* Audiens verò illa quasi in somnis 17
vide, & vigilabis. * Omni vita tua di- 18
lige Deum, & inuoca illum in salute C
tua. * Omne animal diligit simile si- 19
bi: sic & omnis homo proximum si-
bi. * Omnis caro ad similem sibi con- 20
iungetur, & omnis homo simili sui
‖ 2.Cor. sociabitur. * ‖ Si communicabit lu- 21
6.c.14. pus agno aliquādo, sic peccator iusto.
* Quæ communicatio sancto homi- 22
ni ad canem? aut quæ pars diuiti ad
pauperem? * Venatio leonis, onager 23
in eremo: sic & pascua diuitum sunt
pauperes. * Et sicut abominatio est 24
superbo humilitas: sic & execratio
diuitiis pauper. * Diues commotus 25
confirmatur ab amicis suis: humilis
autem cùm ceciderit, expelletur & à
notis. * Diuiti decepto multi recupe- 26
ratores: locutus est superba, & iusti- D
27 ficauerunt illum.* humilis deceptus
est, insuper & arguitur: locutus est
sensate, & non est datus ei locus.
28 * Diues locutus est, & omnes tacue-
runt, & verbum illius vsque ad nubes
29 perducent. * Pauper locutus est, &
dicunt: Quis est hic? & si offenderit,
30 subuertent illum.* Bona est substan-
tia, cui non est peccatum in conscien-
tia: & nequissima paupertas in ore
31 impii. * Cor hominis immutat fa-
ciem illius, siue in bona, siue in mala.
32 * Vestigium cordis boni, & faciem
bonam difficile inuenies, & cum la-
bore.

CAP. XIV.

Beatus qui non est verbo lapsus: auaro & liuido perniciosæ diuitiæ, & de vtriusque miseriis: de substantia benefaciendum ante mortem quæ nō tardat: de hominis fragilitate: beatus sapientiæ & iustitiæ studiosus.

1 BEatus vir, qui non est lapsus ver- Inf.19.
A bo ex ore suo, & non est stimula- c.16.
2 tus in tristitia delicti.* Felix, qui non
habuit animi sui tristitiam, & non
3 excidit à spe sua. * Viro cupido & te-
naci sine ratione est substantia, &
4 homini liuido ad quid aurum? * Qui
aceruat ex animo suo iniuste, aliis cō-
gregat, & in bonis illius alius luxu-
5 riabitur. * Qui sibi nequam est, cui
alii bonus erit? & non iucundabitur
6 in bonis suis. * Qui sibi inuidet, ni-
hil est illo nequius, & hæc redditio
7 est malitiæ illius: * & si bene fecerit,
ignoranter, & non volens facit: & in
nouissimo manifestat malitiam suā.
8 * Nequam est oculus liuidi: & auer-
B tens faciem suam, & despiciens ani-
9 mā suam. * Insatiabilis oculus cupidi
in parte iniquitatis: non satiabitur
donec consumat arefaciens animam
10 suam. * Oculus malus ad mala: &
non satiabitur pane, sed indigens &
in tristitia erit super mensam suam.
11 * Fili si habes, benefac tecum, & Deo
12 dignas oblationes offer. * Memor
esto quoniam mors non tardat, & te-
stamentum inferorum quia demon-
stratum est tibi: testamentum enim
13 huius mundi, morte morietur. * ‖ An- ‖ Sup.4
te mortem benefac amico tuo, & se- a.1.
cundùm vires tuas exporrigens da Tob.4.
14 pauperi.* Non defrauderis à die bo- b.7.
no, & particula boni doni non te Luc16.
15 prætereat. * Nonne aliis relinques b.9.
C dolores & labores tuos in diuisione
16 sortis? * Da, & accipe, & iustifica
17 animam tuam.* Ante obitum tuum
operare iustitiam: quoniam non est
18 apud inferos inuenire cibum.* ‖ Om- ‖ Is. 40
nis caro sicut fœnum veterascet, & b.7.

Luc.1. sicut folium fructificans in arbore
b.10. virili. * Alia generantur, & alia deij- 19
1.Pet.1. ciuntur: sic generatio carnis & san-
d.24. guinis, alia finitur, & alia nascitur.
* Omne opus corruptibile in fine de- 20
ficiet: & qui illud operatur, ibit cum
illo. * Et omne opus electum iustifi- 21
cabitur: & qui operatur illud, hono-
‖ Psal.1. rabitur in illo. * ‖ Beatus vir, qui in 22
a.2. sapientia morabitur, & qui in iustitia
sua meditabitur, & in sensu cogita-
bit circumspectionem Dei. * Qui ex- 23
cogitat vias illius in corde suo, & in D
absconditis suis intelligens, vadens
post illam quasi inuestigator, & in
viis illius consistens: * qui respicit per 24
fenestras illius, & in ianuis illius au-
diens: * qui requiescit iuxta domum 25
illius, & in parietibus illius figens pa-
lum statuet casulam suam ad manus
illius, & requiescent in casula illius
bona per æuum: * statuet filios suos 26
sub tegmine illius, & sub ramis eius
morabitur. * protegetur sub tegmine 27
illius à feruore, & in gloria eius re-
quiescet.

CAP. XV.

Beatus qui in timore Dei aptat se ad sapientiam, quam stulti & mendaces non assequentur: peccata Deo non sunt adscribenda, sed homini qui ab illo conditus est libero arbitrio, propositis praeceptis quae seruare potest: Dei oculis omnia nuda sunt.

QVi timet Deum, faciet bona: & 1
qui continens est iustitiæ, appre- A
hendet illam, * & obuiabit illi quasi 2
mater honorificata, & quasi mulier
à virginitate suscipiet illum. * Cibabit 3
illum pane vitæ & intellectus, ‖ &
‖ Ioan.4 aqua sapientiæ salutaris potabit illũ:
b.10. & firmabitur in illo, & non flectetur:
* & continebit illum, & non confun- 4
detur: & exaltabit illum apud proxi-
mos suos, * & in medio Ecclesiæ ape- 5
riet os eius, & adimplebit illum spi-
ritu sapientiæ & intellectus, & stola
gloriæ vestiet illum. * Iucunditatem 6
& exultationem thesaurizabit super B
illum, & nomine æterno heredita-
bit illum. * Homines stulti non ap- 7
prehendent illam, & homines sensa-
ti obuiabunt illi, homines stulti non
videbunt eam: longè enim abest à
superbia & dolo. * viri mendaces 8
non erunt illius memores: & viri
veraces inuenientur in illa, & suc-
cessum habebunt vsque ad inspectio-
nem Dei. * Non est speciosa laus in 9
ore peccatoris: * quoniã à Deo pro- 10
fecta est sapientia. sapiẽtiæ enim Dei C
astabit laus, & in ore fideli abunda-
bit, & Dominator dabit eam illi.

11 * Non dixeris: Per Deũ abest: quæ
12 enim odit ne feceris. * Non dicas: Il-
le me implanauit: non enim neces-
13 sarij sunt ei homines impij. * Om-
ne execramentum erroris odit Do-
minus, & non erit amabile timenti-
14 bus eum. * Deus ab initio constituit
hominem, & reliquit illum in ma-
15 nu consilij sui. * Adiecit manda-
16 ta & præcepta sua: * ‖ si volueris mã- ‖ Mat.
data seruare, conseruabunt te, & in 19.c.17
perpetuum fidem placitam facere.
17 * Apposuit tibi aquam & ignem: ad
quod volueris, porrige manũ tuam.
18 * ‖ Ante hominem vita & mors, bo- ‖ Ier.21.
D num & malum: quod placuerit ei, b.7.
19 dabitur illi: * quoniam multa sapien-
tia Dei, & fortis in potentia, videns ‖ Ps.33.
20 omnes sine intermissione. * ‖ Oculi c.10.
Domini ad timentes eũ, & ipse agno- Heb.4
21 scit omnem operam hominis. * Ne- c.10.
mini mãdauit impiè agere, & nemi-
22 ni dedit spatium peccandi: * non
enim concupiscit multitudinem filio-
rum infidelium & inutilium.

CAP. XVI.

Non exultandum in filijs impijs: de ira Dei in malos & misericordia in bonos: magna sunt operum misericordiæ merita: Dei cognitioni ac iudicio nemo se potest subtrahere, cuius opera sunt ab homine inscrutabilia.

1 NE iucunderis in filiis impiis, si
A multiplicentur: nec oblecteris su-
per ipsos, si non est timor Dei in illis.
2 * Non credas vitæ illorum, & ne re-
3 spexeris in labores eorum. * Melior
est enim vnus timens Deum, quàm
4 mille filii impii. * Et vtile est mori
sine filiis, quàm relinquere filios im-
5 pios. * Ab vno sensato inhabitabitur
patria, tribus impiorum deseretur.
6 * Multa talia vidit oculus meus, &
fortiora horum audiuit auris mea.
7 * ‖ In synagoga peccantium exarde- ‖ Inf.21.
bit ignis, & in gente incredibili exar- b.10.
8 descet ira. * ‖ Non exorauerunt pro
peccatis suis antiqui gigantes, qui de- ‖ Gen.6.
structi sunt confidentes suæ virtuti: a.4.
9 * & non pepercit peregrinationi Lot,
& execratus est eos præ superbia ver-
10 bi illorum. * Non misertus est illis,
B gentem totam perdens, & extollen-
11 tem se in peccatis suis. * ‖ Et sicut sex- ‖ Num.
centa millia peditum, qui congregati 14.c.20
sunt in duritia cordis sui: & si vnus & 26.
fuisset ceruicatus, mirum, si fuisset f.31.
12 immunis. * misericordia enim & ira
est cum illo. Potens exoratio, & ef-
13 fundens irã: * secundum misericor-
diam suam, sic correptio illius homi-
nem

nem secundùm opera sua iudicat.
* Non effugiet in rapina peccator, & 14
non retardabit sufferentia misericor-
diam facientis. * Omnis misericordia 15
‖ Rom. 2.a.6. faciet locum ‖ vnicuique secundùm
meritum operum suorum, & secun-
dùm intellectum peregrinationis ip-
sius. * Non dicas: A Deo abscondar, 16
& ex summo quis mei memorabitur? C
* In populo magno non agnoscar: 17
quæ est enim anima mea in tam im-
mensa creatura? * Ecce cælum, & cæ- 18
li cælorum, abyssus, & vniuersa terra,
& quæ in eis sunt, in conspectu il-
lius commouebuntur, * montes si- 19
mul, & colles, & fundamenta terræ:
cùm conspexerit illa Deus, tremore
concutientur. * Et in omnibus his in- 20
sensatum est cor: & omne cor intelli-
gitur ab illo: * & vias illius quis intel- 21
ligit, & procellam, quam nec oculus
videbit hominis? * Nam plurima il- 22
lius opera sunt in absconsis: sed ope-
ra iustitiæ eius quis enuntiabit? aut
quis sustinebit? Longè enim est testa-
mentum à quibusdam, & interroga-
tio omnium in consummatione est.
* Qui minoratur corde, cogitat ina- 23
nia: & vir imprudens & errans, cogi- D
tat stulta. * Audi me fili, & disce disci- 24
plinam sensus, & in verbis meis at-
tende in corde tuo, * & dicam in æqui- 25
tate disciplinam, & scrutabor enarra-
re sapientiam: & in verbis meis atten-
de in corde tuo, & dico in æquitate
spiritus virtutes, quas posuit Deus in
opera sua ab initio, & in veritate e-
nuntio scientiam eius. * In iudicio 26
Dei opera eius ab initio, & ab insti-
tutione ipsorum distinxit partes il-
lorum, & initia eorum in gentibus
suis. * Ornauit in æternum opera il- 27
lorum, nec esurierunt, nec laboraue-
runt, & non destiterunt ab operibus
suis. * Vnusquisque proximum sibi 28
non angustiabit vsque in æternum.
* Non sis incredibilis verbo illius. 29
* Post hæc Deus in terram respexit, 30
& impleuit illam bonis suis. * Anima 31
omnis vitalis denuntiauit ante fa-
ciem ipsius, & in ipsam iterùm reuer-
sio illorum.

CAP. XVII.

Creatio primorum parentum, donaque ipsis collata ac præcepta proposita, distinctio generis humani in varias nationes, quibus rectores præposuit, illosque & ipsorum opera vniuersa perpetuò intuetur: virtus eleemosynæ: exhortatur peccatores ad pænitentiam dum sani sunt, proposita Dei misericordia.

1 Deus creauit de terra hominem, Gen. 1.
A & secundùm imaginem suam fe- d.27.
2 cit illum. * Et iterùm conuertit illum
in ipsam, & secundùm se vestiuit il-
3 lum virtute. * Numerum dierum &
tempus dedit illi, & dedit illi potesta-
tem eorum quæ sunt super terram.
4 * Posuit timorem illius super omnem
carnem, & dominatus est bestiarum
5 & volatilium. * ‖ Creauit ex ipso ad- ‖ Gen. 2.
iutorium simile sibi: consilium, & b.7. &
linguam, & oculos, & aures, & cor 5.a.1.
dedit illis excogitandi: & disciplina
6 intellectus repleuit illos. * Creauit il-
lis scientiam spiritus, sensu impleuit
cor illorum: & mala & bona osten-
7 dit illis. * Posuit oculum suum super
corda illorum, ostendere illis magna-
8 lia operum suorum. * vt nomen san-
B ctificationis collaudent, & gloriari in
mirabilibus illius, vt magnalia enar-
9 rent operum eius. * Addidit illis dis-
ciplinam, & legem vitæ hereditauit
10 illos. * Testamentum æternum con-
stituit cum illis, & iustitiam & iudi-
11 cia sua ostendit illis. * Et magnalia
honoris eius vidit oculus illorum, &
honorem vocis audierunt aures illo-
rum, & dixit illis: Attendite ab om-
12 ni iniquo. * Et mandauit illis vnicui-
13 que de proximo suo. * Viæ illorum
coram ipso sunt semper, non sunt
14 absconsæ ab oculis ipsius. * ‖ In v- ‖ Rom.
namquamque gentem præposuit re- 13.a.2.
15 ctorem: * & pars Dei, Israël facta est
16 manifesta. * Et omnia opera illo-
C rum velut sol in conspectu Dei: &
oculi eius sine intermissione inspi-
17 cientes in viis eorum. * Non sunt ab-
sconsa testamenta per iniquitatem il-
lorum, & omnes iniquitates eorum
18 in conspectu Dei. * ‖ Eleemosyna vi- ‖ Inf. 29.
ri quasi signaculum cum ipso, & gra- b.16.
tiam hominis quasi pupillam conser-
19 uabit: * ‖ & posteà resurget, & retri- ‖ Math.
buet illis retributionem, vnicuique in 25.c.35.
caput ipsorum, & conuertet in inte-
20 riores partes terræ. * Pœnitentibus
autem dedit viam iustitiæ, & confir-
mauit deficientes sustinere, & desti-
21 nauit illis sortem veritatis. * Conuer-
tere ad Dominum, & relinque pecca-
22 ta tua: * precare ante faciem Domi-
23 ni, & minue offendicula. * Reuertere
ad Dominum, & auertere ab iniusti-
tia tua, & nimis odito execrationem:
24 * & cognosce iustitias & iudicia Dei,
& sta in sorte propositionis, & ora-
25 tionis altissimi Dei. * In partes vade
D sæculi sancti, ‖ cum viuis & dantibus ‖ Psalm.
26 confessionem Deo. * Non demore- 6.a.9.
ris in errore impiorum, ante mor- Isa. 38.
tem confitere. A mortuo quasi nihil, d.19.

·petit confessio. * Confitebéris viuens, 27
viuus & sanus confiteberis, & lauda-
bis Deum, & gloriaberis in misera-
tionibus illius. * Quàm magna mi- 28
sericordia Domini, & propitiatio il-
lius, conuertentibus ad se! * Nec e- 29
nim omnia possunt esse in homini-
bus, quoniam non est immortalis fi-
lius hominis, & in vanitate malitiæ
placuerunt. * Quid lucidius sole? & 30
hic deficiet. Aut quid nequius quàm
quod excogitauit caro & sanguis? &
hoc arguetur. * Virtutem altitudinis 31
cæli ipse conspicit: & omnes homi-
nes terra & cinis.

CAP. XVIII.

Dei magnalia homini inscrutabilia: hominis miseria, & Dei erga illum miseratio: proximo miserendum: quomodo infirmus se habere debeat: quomodo sit orandum: considerandum Dei iudicium, & à propriis concupiscentiis discedendum.

Gen.1. a.1. QVi viuit in æternum, creauit om- 1
nia simul. Deus solus iustifica- A
bitur, & manet inuictus rex in æter-
num. * Quis sufficit enarrare opera 2
illius? * Quis enim inuestigabit ma- 3
gnalia eius? * Virtutem autem magni- 4
tudinis eius quis enuntiabit? aut quis
adiiciet enarrare misericordiam eius?
* Non est minuere, neque adiicere, 5
nec est inuenire magnalia Dei. * Cum 6
consummauerit homo, tunc incipiet:
& cùm quieuerit, aporiabitur. * Quid 7
est homo, & quæ est gratia illius? &
quid est bonum, aut quid nequam il-
‖ Psalm. 89.c.10 lius? * ‖ Numerus dierum hominum vt 8
multum centum anni: quasi gutta a-
quæ maris deputati sunt: & sicut cal-
culus arenæ, sic exigui anni in die æ-
ui. * Propter hoc patiens est Deus in 9
illis, & effundit super eos misericor- B
diam suam. * Vidit præsumptionem 10
cordis eorum quoniam mala est, &
cognouit subuersionem illorum quo-
niam nequam est. * Ideò adimpleuit 11
propitiationem suam in illis & osten-
dit eis viam æquitatis. * Miseratio ho- 12
minis circa proximum suum: mise-
ricordia autem Dei super omnem
carnem. * Qui misericordiam habet, 13
docet, & erudit quasi pastor gregem
suum. * Miseretur excipientis doctri- 14
nam miserationis, & qui festinat in
iudiciis eius. * Fili in bonis non des 15
querelam, & in omni dato non des
tristitiam verbi mali. * Nonne ardo- 16
rem refrigerabit ros? sic & verbum
melius quàm datum. * Nonne ecce 17
verbum super datum bonum? sed v-
traque cum homine iustificato. * Stul- 18
tus acriter improperabit: & datus in-
disciplinati tabescere facit oculos.
19 * Ante iudicium para iustitiam tibi,
20 & antequam loquaris disce. * Ante
C languorem adhibe medicinam, ‖ & ‖ 1. Cor. 11.d.28.
ante iudicium interroga teipsum, &
in conspectu Dei inuenies propitia-
21 tionem. * Ante languorem humilia
te, & in tempore infirmitatis ostende
22 conuersationem tuam * ‖ Non impe- ‖ Luc.18
diaris orare semper, & ne verearis vs- a. 1.
que ad mortem iustificari: quoniam 1. Thes.
23 merces Dei manet in æternum. * An- 5. d. 17.
te orationem præpara animam tuam:
& noli esse quasi homo qui tentat
24 Deum. * ‖ Memento iræ in die con- ‖ Sup. 7.
summationis, & tempus retributionis b. 18.
25 in conuersatione faciei. * ‖ Memento ‖ Sup. 11
paupertatis in tempore abundantiæ, c. 27.
& necessitatum paupertatis in die di-
26 uitiarum. * A manè vsque ad vespe-
D ram immutabitur tempus, & hæc
27 omnia citata in oculis Dei. * Homo
sapiens in omnibus metuet, & in die-
bus delictorum attendet ab inertia.
28 * Omnis astutus agnoscit sapientiam,
& inuenienti eam dabit confessionem.
29 * Sensati in verbis & ipsi sapienter e-
gerunt: & intellexerunt veritatem &
iustitiam, & impleuerunt prouerbia &
30 iudicia. * ‖ Post concupiscentias tuas ‖ Rom.6
non eas, & à voluntate tua auertere. b.13. &
31 * Si præstes animæ tuæ concupiscen- 13.d.14.
tias eius, faciet te in gaudium inimi-
32 cis tuis. * Ne oblecteris in turbis nec
in modicis: assidua enim est commis-
33 sio illorum. * Ne fueris mediocris in
contentione ex fœnore, & est tibi ni-
hil in sacculo: eris enim inuidus vitæ
tuæ.

CAP. XIX.

De vino, luxuria, loquacitate, citò credente, gaudente super iniquitate, odiente correptionem, exultante in malitia, discretione in verbis seruanda, correptione, ficta humilitate, & laude tacentis.

1 OPerarius ebriosus non locuple-
A tabitur: & qui spernit modica,
2 paulatim decidet. * ‖ Vinum & mu- ‖ Gen.19
lieres apostatare faciunt sapientes, & g.33.
3 arguent sensatos: ‖ & qui se iungit 3. Reg.
fornicariis, erit nequam: putredo & 11. a.1.
vermes hereditabunt illum, & extol-
letur in exemplum maius, & tolle-
4 tur de numero animæ eius. * ‖ Qui ‖ Ios. 22
credit citò, leuis corde est, & mino- c.11.
rabitur: & qui delinquit in animam
5 suam, insuper habebitur. * Qui gau-
det iniquitate, denotabitur: & qui o-
dit correptionem, minuetur vita: &
qui odit loquacitatem, extinguit ma-
6 litiam. * Qui peccat in animam suam,
B pœnitebit: & qui iucundatur in ma-
litia,

litia, denotabitur. * Ne iteres verbum 7
nequam & durum, & non minorabe-
ris. * Amico & inimico noli narrare 8
sensum tuum: & si est tibi delictum,
noli denudare, * audiet enim te, & 9
custodiet te, & quasi defendens pec-
catum odiet te, & sic aderit tibi sem-
per. * Audisti verbum aduersus pro- 10
ximum tuum? commoriatur in te,
fidens quoniam non te dirumpet.
* A facie verbi parturit fatuus, tam- 11
quam gemitus partus infantis. * Sa- 12
gitta infixa femori carnis, sic verbum
¶ Leuit. in corde stulti. * ¶ Corripe amicum, 13
19.d.17. ne fortè non intellexerit, & dicat:
Matth. Non feci: aut si fecerit, ne iterùm ad-
18.b.15. dat facere. * Corripe proximum, ne 14
Luc.17. fortè non dixerit: & si dixerit, ne for-
a.3. tè iteret. * Corripe amicum: sæpè e- 15
nim fit commissio. * Et non omni 16
verbo credas. est qui labitur lingua, C
¶ Iac.3. sed non ex animo. * ¶ Quis est enim 17
a.3. qui non deliquerit in lingua sua?
Corripe proximum antequam com-
mineris. * Et da locum timori Altis- 18
simi: quia omnis sapientia timor Dei,
& in illa timere Deum, & in omni
sapientia dispositio legis. * Et non est 19
sapientia nequitiæ disciplina: & non
est cogitatus peccatorum prudentia.
* Est nequitia, & in ipsa execratio: 20
& est insipiens qui minuitur sapien-
tia. * Melior est homo, qui minuitur 21
sapientia, & deficiens sensu in timo-
re, quàm qui abundat sensu, & trans-
greditur legem Altissimi. * Est soler- 22
tia certa, & ipsa iniqua. * Et est qui e- 23
mittit verbum certum enarrans ve- D
ritatem. Est qui nequiter humiliat se,
& interiora eius plena sunt dolo: * & 24
est qui se nimiùm submittit à multa
humilitate: & est qui inclinat faciem
suam, & fingit se non videre quod
ignoratum est: * & si ab imbecillitate 25
virium vetetur peccare, si inuenerit
tempus malefaciendi, malefaciet. * Ex 26
visu cognoscitur vir, & ab occursu
faciei cognoscitur sensatus. * Ami- 27
ctus corporis, & risus dentium, & in-
gressus hominis enuntiant de illo.
* Est correptio mendax in ira contu- 28
meliosi: & est iudicium, quod non
probatur esse bonum: & est tacens, &
ipse est prudens.

CAP. XX.

De correptione, & correpti pœnitentia: de tacente, & loquace: de dono sapientis, & fatui: de falsa promissione & mendacio: de sapiente qui placet magnatis: de donis non accipiendis, & sapientia abscondita.

QVàm bonum est arguere, quàm 1
irasci, & confitentem in oratio- A
2 ne non prohibere! * Concupiscentia
spadonis deuirginabit iuuenculam:
3 * sic qui facit per vim iudicium ini-
4 quum. * Quàm bonum est correptum
manifestare pœnitentiam! sic enim
effugies voluntarium peccatum.
5 * Est tacens, qui inuenitur sapiens:
& est odibilis, qui procax est ad lo-
6 quendum. * Est tacens non habens
sensum loquelæ: & est tacens sciens
7 tempus aptum. * Homo sapiens tace-
bit vsque ad tempus: lasciuus autem
& imprudens non seruabunt tem-
8 pus. * Qui multis vtitur verbis, lædet
B animam suam: & qui potestatem si-
9 bi sumit iniustè, odietur. * Est pro-
cessio in malis viro indisciplinato, &
10 est inuentio in detrimentum. * Est da-
tum, quod non est vtile: & est da-
11 tum, cuius retributio duplex. * Est
propter gloriam minoratio: & est qui
12 ab humilitate leuabit caput. * Est qui
multa redimat modico pretio, & re-
13 stituens ea in septuplum. * Sapiens in
verbis seipsum amabilem facit: gra-
14 tiæ autem fatuorum effundētur. * Da-
tus insipientis non erit vtilis tibi:
oculi enim illius septemplices sunt.
15 * exigua dabit, & multa impropera-
bit: & apertio oris illius inflammatio
16 est. * Hodie fœneratur quis, & cras
expetit: odibilis est homo huiusmo-
17 di. * Fatuo non erit amicus, & non
18 erit gratia bonis illius. * qui enim e-
C dunt panem illius, falsæ linguæ sunt.
Quoties, & quanti irridebunt eum?
19 * Neque enim quod habendum erat,
directo sensu distribuit: similiter &
20 quod non erat habendum. * Lapsus
falsæ linguæ, quasi qui in pauimento
cadens: sic casus malorum festinan-
21 ter veniet. * Homo acharis quasi fa-
bula vana, in ore indisciplinatorum
22 assidua erit. * Ex ore fatui reproba-
bitur parabola: non enim dicit illam
23 in tempore suo. * Est qui vetatur pec-
care præ inopia, & in requie sua sti-
24 mulabitur. * Est qui perdet animam
suam præ confusione, & ab impru-
denti persona perdet eam: personæ
25 autem acceptione perdet se. * Est qui
præ confusione promittit amico, &
lucratus est eum inimicum gratis.
26 * Opprobrium nequam in homine
mendacium, & in ore indisciplinato-
27 rum assiduè erit. * Potior fur quàm
D assiduitas viri mendacis, perditionem
28 autem ambo hereditabunt. * Mores
hominum mendacium sine honore:
& confusio illorum cum ipsis sine in-
29 termissione. * Sapiens in verbis pro-
ducet seipsum, & homo prudens pla-
30 cebit magnatis. * Qui operatur ter-
ram

ram suam, inaltabit aceruum frugum:
& qui operatur iustitiam, ipse exal-
tabitur: qui verò placet magnatis, ef-
‖ Exod. fugiet iniquitatem. * ‖ Xenia & dona 31
23. a. 8. excæcant oculos iudicum, & quasi
Deut. mutus, in ore auertit correptiones
16. d.19 eorum. * Sapientia absconsa & the- 32
Inf. 41. saurus inuisus; quæ vtilitas in vtris-
c.28. que? * Melior est qui celat insipien- 33
tiam suam, quàm homo qui abscondit
sapientiam suam:

CAP. XXI.

Docet fugiendum peccatum primùm in genere, deinde in specie productis variis peccatis.

Filli peccasti? non adiicias iterùm: 1
sed & de pristinis deprecare vt ti- A
bi dimittantur. * Quasi à facie colu- 2
bri fuge peccata: & si accesseris ad il-
la, suscipient te. * Dentes leonis, den- 3
tes eius, interficientes animas homi-
num. * Quasi rhomphæa bis acuta 4
omnis iniquitas, plagæ illius non est
sanitas. * Obiurgatio & iniuriæ an- 5
nullabunt substantiam: & domus
quæ nimis locuples est, annullabitur
superbia: sic substantia superbi era-
dicabitur. * Deprecatio pauperis ex 6
ore vsque ad aures eius perueniet, &
iudicium festinatò adueniet illi. * Qui 7
odit correptionem, vestigium est pec-
catoris: & qui timet Deum, conuer-
tetur ad cor suum. * Notus à longè 8
potens lingua audaci: & sensatus scit
labi se ab ipso. * Qui ædificat domum 9
‖ Sup. 16 suam impendiis alienis, quasi qui col- B
c.7. ligit lapides suos in hieme. * ‖ Stuppa 10
collecta synagoga peccantium, & cō-
summatio illorum flamma ignis. * Via 11
peccantium complanata lapidibus, &
in fine illorum inferi, & tenebræ,
& pœnæ. * Qui custodit iustitiam, 12
continebit sensum eius. * Consum- 13
matio timoris Dei, sapientia & sen-
sus. * Non erudietur, qui non est sa- 14
piens in bono. * Est autem sapientia, 15
quæ abundat in malo: & non est sen-
sus vbi est amaritudo. * Scientia sa- 16
pientis tamquam inundatio abunda-
bit, & consilium illius sicut fons vitæ
permanet. * Cor fatui quasi vas con- 17
fractum, & omnem sapientiam non
tenebit. * Verbum sapiens quodcum- 18
que audierit sciens, laudabit, & ad se C
adiiciet: audiuit luxuriosus, & dis-
plicebit illi, & proiiciet illud post
dorsum suum. * Narratio fatui quasi 19
sarcina in via: nam in labiis sensati
inuenietur gratia * Os prudentis quæ- 20
ritur in ecclesia, & verba illius cogi-
tabunt in cordibus suis. * Tamquam 21
domus exterminata, sic fatuo sapien-
tia: & scientia insensati inenarrabilia
22 verba. * Compedes in pedibus, stultò
doctrina, & quasi vincula manuum
23 super manum dextram. * Fatuus in
D risu exaltat vocem suam: vir autem
24 sapiens vix tacitè ridebit. * Ornamen-
tum aureum prudenti doctrina, &
quasi brachiale in brachio dextro.
25 * Pes fatui facilis in domum proxi-
mi: & homo peritus confundetur à
26 persona potentis. * Stultus à fenestra
respiciet in domum: vir autem eru-
27 ditus foris stabit. * Stultitia hominis
auscultare per ostium: & prudens gra-
28 uabitur contumelia. * Labia impru-
dentium stulta narrabunt: verba au-
tem prudentium, statera ponderabun-
29 tur. * In ore fatuorum cor illorum:
& in corde sapientium os illorum.
30 * Dum maledicit impius diabolum,
31 maledicit ipse animam suam. * Susur-
ro coinquinabit animam suam, & in
omnibus odietur: & qui cum eo man-
serit, odiosus erit: tacitus & sensatus
honorabitur.

CAP. XXII.

De lapidatione pigri, filio indisciplinato, filiaque fatua, musica in luctu, docente fatuum, mortuo plorando: cum stulto non loquendum: de corde stulti ac timidi: de seruanda fide cum amico, & oris custodia.

1 In lapide luteo lapidatus est piger,
A & omnes loquentur super asperna-
2 tionem illius. * De stercore boum la-
pidatus est piger: & omnis qui tetige-
3 rit eum, excutiet manus. * Confusio
patris est de filio indisciplinato: filia
4 autem in deminoratione fiet. * Filia
prudens hereditas viro suo. nam quæ
confundit, in contumeliam fit geni-
5 toris. * Patrem & virum confundit
audax, & ab impiis non minorabi-
tur: ab vtrisque autem inhonorabitur.
6 * Musica in luctu importuna narra-
tio: flagella & doctrina in omni tem-
7 pore sapientia. * Qui docet fatuum,
8 quasi qui conglutinat testam. * Qui
narrat verbum non audienti, quasi
qui excitat dormiētem de graui som-
9 no. * Cum dormiente loquitur qui
enarrat stulto sapientiam: & in fine
10 narrationis dicit: Quis est hic? * ‖ Su- ‖ Inf. 38
pra mortuum plora, defecit enim lux b.16.
eius: & supra fatuum plora, deficit
11 enim sensus. * Modicum plora supra
12 mortuum, quoniam requieuit. * Ne-
quissimi enim nequissima vita super
13 mortem fatui. * ‖ Luctus mortui se- ‖ Gen.
B ptem dies, fatui autem & impii, om- 50. b.10
14 nes dies vitæ illorum. * Cum stulto
ne multum loquaris, & cum insensa-
15 to ne abieris. * Serua te ab illo, vt
non molestiam habeas, & non coin-
qui-

quinaberis peccato illius. * Deflecte 16
ab illo, & inuenies requiem, & non
acediaberis in stultitia illius. * Super 17
‖Prou. plumbum quid grauabitur? & quod
27.a.3. illi aliud nomen quàm fatuus? *‖ Are- 18
nam, & salem, & massam ferri faci-
lius est ferre, quàm hominem impru-
dentem, & fatuum, & impium. * Lo- 19
ramentum ligneum colligatū in fun-
damento ædificij non dissoluetur: sic
& cor confirmatum in cogitatione
consilij. * Cogitatus sensati in omni 20
tempore, metu non deprauabitur.
*Sicut pali in excelsis, & cæmenta si- 21
ne impensa posita contra faciem ven- C
ti non permanebunt: * sic & cor ti- 22
midum in cogitatione stulti contra
imperium timoris non resistet. * Sicut 23
cor trepidū in cogitatione fatui, om-
ni tempore non metuet, sic & qui in
præceptis Dei permanet semper. * Pū- 24
gens oculum deducit lacrymas: & qui
pungit cor, profert sensum. * Mittens 25
lapidem in volatilia, deiiciet illa: sic
& qui conuitiatur amico, dissoluit a-
micitiam. * Ad amicum etsi produxe- 26
ris gladium, non desperes: est enim
regressus. Ad amicum * si aperueris 27
os triste, non timeas: est enim con-
cordatio; excepto conuitio, & im-
properio, & superbia, & mysterij re-
uelatione, & plaga dolosa: in his om-
nibus effugiet amicus. * Fidem possi- 28
de cum amico in paupertate illius, vt D
& in bonis illius læteris. * In tempo- 29
re tribulationis illius permane illi fi-
delis, vt & in hereditate illius coheres
sis. * Ante ignem camini vapor, & fu- 30
mus ignis inaltatur: sic & ante san-
guinem maledicta, & contumeliæ, &
minæ. * Amicum salutare non con- 31
fundar, à facie illius non me abscon-
dam: & si mala mihi euenerint per il-
lum, sustinebo. * Omnis qui audiet, 32
‖Psal. cauebit se ab eo. *‖ Quis dabit ori meo 33
140.a.3 custodiam, & super labia mea signa-
culum certum, vt non cadam ab ipsis,
& lingua mea perdat me?

CAP. XXIII.

Oratio aduersus superbiam, gulam & luxuriam: consuetudo iurandi vitanda, & indisciplinatus sermo adferens improperium: duo genera in peccato abundantia, & tertium adducens iram: confutatio hominis ad peccandum se hortantis: de peccatis in adulterio concurrentibus, & laude timoris Domini.

DOmine pater, & dominator vi- 1
tæ meæ, ne derelinquas me in A
consilio eorum: nec finas me cadere
in illis. *Quis superponet in cogitatu 2
meo flagella, & in corde meo doctri-
nam sapientiæ, vt ignorationibus eo-
rum non parcant mihi, & non appa-
3 reant delicta eorum, * & ne adincre-
scant ignorantiæ meæ, & multiplicen-
tur delicta mea, & peccata mea abun-
dent, & incidam in conspectu aduer-
sariorum meorum, & gaudeat super
4 me inimicus meus? * Domine pater,
& Deus vitæ meæ, ne derelinquas me
5 in cogitatu illorum. * Extollentiam
oculorum meorum ne dederis mihi,
& omne desiderium auerte à me.
6 * Aufer à me ventris concupiscen-
tias, & concubitus concupiscentiæ ne
apprehendant me, & animæ irreue-
7 renti & infrunitæ ne tradas me. * Do-
ctrinam oris audite filij: & qui custo-
dierit illam, non periet labiis, nec
scandalizabitur in operibus nequissi-
8 mis. * In vanitate sua apprehenditur
peccator, & superbus & maledicus
9 scandalizabitur in illis. * ‖ Iurationi ‖ Exod.
non assuescat os tuum, multi enim 20.b.7.
10 casus in illa. * Nominatio verò Dei Matth
B non sit assidua in ore tuo, & nomi- 5.d.33.
nibus Sanctorum non admiscearis:
quoniam non eris immunis ab eis.
11 * Sicut enim seruus interrogatus as-
siduè, à liuore non minuitur: sic om-
nis iurans, & nominans, in toto à
12 peccato non purgabitur. * Vir mul-
tum iurans implebitur iniquitate, &
13 non discedet à domo illius plaga. * Et
si frustrauerit, delictum illius super
ipsum erit: & si dissimulauerit, delin-
14 quit dupliciter: * & si in vacuum iu-
rauerit, non iustificabitur: replebi-
tur enim retributione domus illius.
15 * Est & alia loquela contraria morti,
non inueniatur in hereditate Iacob.
16 * Etenim à misericordibus omnia hæc
auferentur, & in delictis non volu-
17 tabuntur. * Indisciplinatæ loquelæ
non assuescat os tuum: est enim in
18 illa verbum peccati. * Memento pa-
tris & matris tuæ, in medio enim ma-
19 gnatorum consistis: * ne fortè obli-
uiscatur te Deus in conspectu illo-
rum, & assiduitate tua infatuatus,
improperium patiaris, & maluisses
non nasci, & diem natiuitatis tuæ ma-
20 ledicas. * ‖ Homo assuetus in verbis ‖ 2. Reg.
C improperii, in omnibus diebus suis 16.b.7.
21 non erudietur. * Duo genera abun-
dant in peccatis, & tertium adducit
22 iram, & perditionem. * Anima cali-
da quasi ignis ardens, non extingue-
23 tur donec aliquid glutiat: * & homo
nequam in ore carnis suæ, non desi-
24 net donec incendat ignem. * Homini
fornicatio omnis panis dulcis, non
fatigabitur transgrediens vsque ad fi-
nem,

|| Isa.29 nem. * || Omnis homo qui transgredi- 25
c.15. tur lectum suum, contemnens in ani-
mam suam, & dicens: Quis me vi-
det? * tenebræ circumdant me, & pa- 26
rietes cooperiũt me, & nemo circum-
spicit me: quem vereor? delictorum
meorum non memorabitur Altissi-
mus. * Et non intelligit quoniam om- 27
nia videt oculus illius, quoniam ex-
pediit à se timorem Dei huiusmodi ho-
minis timor, & oculi hominum ti-
mentes illum: * & non cognouit quo- 28
niam oculi Domini multo plus luci-
diores sunt super solem, circumspi-
cientes omnes vias hominum, & pro-
fundum abyssi, & hominum corda in-
tuentes in absconditas partes. * Domi- 29
no enim Deo antequam crearentur, D
omnia sunt agnita: sic & post perfe-
ctum respicit omnia. * Hic in plateis 30
ciuitatis vindicabitur, & quasi pullus
equinus fugabitur: & vbi non spera-
uit, apprehendetur. * Et erit dedecus 31
omnibus, eò quòd non intellexerit
|| Levit. timorem Domini. * || Sic & mulier 32
20.b.10. omnis relinquens virum suum, & sta-
Deut. tuẽs hereditatem ex alieno matrimo-
22.c.22. nio: * primò enim in lege Altissimi in- 33
credibilis fuit: secundò in virum suum
deliquit: tertiò in adulterio fornicata
est, & ex alio viro filios statuit sibi.
* Hæc in ecclesiam adducetur, & in 34
filios eius respicietur. * Non tradent 35
filij eius radices, & rami eius non da-
bunt fructum. * derelinquet in male- 36
dictum memoriam eius, & dedecus il-
lius non delebitur. * Et agnoscent qui 37
derelicti sunt, quoniam nihil melius
est quàm timor Dei, & nihil dul-
cius, quàm respicere in mandatis Do-
mini. * Gloria magna est sequi Domi- 38
num: longitudo enim dierum assume-
tur ab eo.

CAP. XXIV.

Sapientia multiplices suas laudes & originem describit, & mirè ad sui amplexum inuitat, omnia suæ doctrinæ splendore illustrans.

SApientia laudabit animam suam, & 1
in Deo honorabitur, & in medio A
populi sui gloriabitur, * & in ecclesiis 2
altissimi aperiet os suum, & in conspe-
ctu virtutis illius gloriabitur, * & in 3
medio populi sui exaltabitur, & in ple-
nitudine sancta admirabitur, * & in 4
multitudine electorum habebit lau-
dem, & inter benedictos benedice-
tur, dicens: * Ego ex ore Altissimi 5
prodiui, primogenita ante omnem
creaturam: * Ego feci in cælis vt ori- 6
retur lumen indeficiens, & sicut nebu-
la texi omnem terram: * Ego in altis- 7
simis habitaui, & thronus meus in co-
8 lumna nubis. * Gyrum cæli circuiui
sola, & profundum abyssi penetraui, in
9 fluctibus maris ambulaui, * & in omni
10 terra steti: & in omni populo, * & in
11 omni gente primatum habui: * & om-
nium excellentium & humilium corda
virtute calcaui: & in his omnibus re-
quiem quæsiui, & in hereditate Do-
12 mini morabor. * Tunc præcepit, &
dixit mihi Creator omnium: & qui
creauit me, requieuit in tabernaculo
13 meo, * & dixit mihi: In Iacob inhabi-
ta, & in Israël hereditare, & in electis
14 meis mitte radices. * || Ab initio, & an- || Prov.8
B te sæcula creata sum, & vsque ad futu- c.12.
rum sæculum non desinam, & in habi-
tatione sancta coram ipso ministraui.
15 * Et sic in Sion firmata sum, & in ciui-
tate sanctificata similiter requieui, &
16 in Ierusalem potestas mea. * Et radi-
caui in populo honorificato, & in par-
te Dei mei hereditas illius, & in pleni-
17 tudine sanctorum detẽtio mea. * Quasi
cedrus exaltata sum in Libano, & qua-
18 si cypressus in monte Sion: * quasi pal-
ma exaltata sum in Cades, & quasi
19 plantatio rosæ in Iericho: * Quasi
oliua speciosa in campis, & quasi pla-
tanus exaltata sum iuxta aquam in pla-
29 teis. * Sicut cinnamomum & balsa-
mum aromatizans odorem dedi: quasi
myrrha electa dedi suauitatem odoris:
21 * & quasi storax, & galbanus, & vngu-
la, & gutta, & quasi Libanus non inci-
sus vaporaui habitationem meam, &
quasi balsamum non mistum odor
22 meus. * Ego quasi terebinthus extendi
ramos meos, & rami mei honoris &
23 gratiæ. * Ego quasi vitis fructificaui
C suauitatem odoris: & flores mei fru-
24 ctus honoris & honestatis. * Ego ma-
ter pulchræ dilectionis, & timoris, &
25 agnitionis, & sanctæ spei. * In me gra-
tia omnis viæ & veritatis, in me om-
26 nis spes vitæ & virtutis. * Transite ad
me omnes qui concupiscitis me, & à
27 generationibus meis implemini: * Spi-
ritus enim meus super mel dulcis, &
hereditas mea super mel & fauum:
28 * Memoria mea in generationes sæcu-
29 lorum. * Qui edunt me, adhuc esu-
rient: & qui bibunt me, adhuc sitient.
30 * Qui audit me, non confundetur: &
qui operantur in me, non peccabunt.
31 * Qui elucidant me, vitam æternam
32 habebunt. * Hæc omnia liber vitæ, &
testamentum Altissimi, & agnitio ve-
33 ritatis. * Legem mandauit Moyses in
præceptis iustitiarum, & hereditatem
domui Iacob, & Israël promissiones.
34 * Posuit Dauid puero suo excitare re-
gem ex ipso fortissimum, & in throno
honoris sedentem in sempiternum.

* || Qui

Gen.21* ‖ Qui implet quasi Phison sapien- 35
b.11. tiam, & sicut Tigris in diebus nouo-
rum. * Qui adimplet quasi Euphrates 36
‖ Iof.3. sensum: ‖ qui multiplicat quasi Iorda-
d.15. nis in tempore messis. * Qui mittit di- 37
sciplinam sicut lucem, & assistens quasi
Gehon in die vindemiæ. * Qui perfi- 38
cit primus scire ipsam, & infirmior
non inuestigabit eam. * A mari enim 39
abundauit cogitatio eius, & consilium D
illius ab abysso magna. * Ego sapientia 40
effudi flumina. * Ego quasi trames 41
aquæ immensæ de fluuio, ego quasi
fluuij Dioryx, & sicut aquæductus exi-
ui de paradiso. * dixi: Rigabo hortum 42
meum plantationum, & inebriabo
prati mei fructum. * Et ecce factus est 43
mihi trames abundans, & fluuius meus
appropinquauit ad mare: * quoniam 44
doctrinam quasi antelucanum illumi-
no omnibus, & enarrabo illam vsque
ad longinquum. * Penetrabo omnes 45
inferiores partes terræ, & inspiciam
omnes dormientes, & illuminabo om-
nes sperantes in Domino. * Adhuc 46
doctrinam quasi prophetiam effun-
dam, & relinquam illam quærentibus
sapientiam, & non desinam in proge-
nies illorum vsque in æuum sanctum.
‖ Inf.33. * Videte quoniam non soli mihi labo- 47
c.18. raui, sed omnibus exquirentibus ve-
ritatem.

CAP. XXV.

Tria quæ Domino placent, & tria quæ odit: nouem insuspicabilia: laus timoris Dei: mulieris nequam mira detestatio: à muliere initium peccati & mortis: mulieris dominium non ferendum.

IN tribus placitum est spiritui meo, 1
A quæ sunt probata coram Deo & ho-
minibus: * Concordia fratrum, & 2
amor proximorum, & vir & mulier
benè sibi consentientes. * Tres species 3
odiuit anima mea, & aggrauor valdè
animæ illorum: * Pauperem super- 4
bum: diuitem mendacem: senem fa-
tuum & insensatum. * Quæ in iuuen- 5
tute tua non congregasti, quomodo
in senectute tua inuenies? * Quàm 6
speciosum caniciei iudicium, & pres-
byteris cognoscere consilium! * Quàm 7
speciosa veteranis sapientia, & glorio-
sis intellectus, & consilium! * Corona 8
senum multa peritia, & gloria illorum
timor Dei. * Nouem insuspicabilia cor- 9
‖ Inf.26 dis magnificaui, & decimum dicam in B
a.1. lingua hominibus: * Homo, qui iucun- 10
Sup. 14. datur in filiis, viuens & videns subuer-
a.1.19.c. sionem inimicorum suorum. * ‖ Beatus 11
16. qui habitat cum muliere sensata, ‖ &
‖ Iac.3. qui lingua sua non est lapsus, & qui
a.2. non seruiuit indignis se. * Beatus, qui 12
inuenit amicum verum, & qui enarrat
13 iustitiam auri audienti. * Quàm ma-
gnus, qui inuenit sapientiam, & scien-
tiam! sed non est super timentem Do-
14 minum. * timor Dei super omnia se
15 superposuit: * beatus homo, cui do-
natum est habere timorem Dei: qui
16 tenet illum, cui assimilabitur? * Ti-
mor Dei initium dilectionis eius: fi-
dei autem initium agglutinandum est
17 ei. * Omnis plaga, tristitia cordis est:
& omnis malitia, nequitia mulieris.
18 * Et omnem plagam, & non plagam
19 videbit cordis: * & omnem nequi-
C tiam, & non nequitiam mulieris: * &
20 omnem obductum, & non obdu-
21 ctum odientium: * & omnem vin-
dictam, & non vindictam inimico-
22 rum. * Non est caput nequius super
23 caput colubri: * & non est ira super
iram mulieris. ‖ Commorari leoni & ‖ Prou.
draconi placebit, quàm habitare cum 21. c.19.
24 muliere nequam. * Nequitia mulie-
ris immutat faciem eius: & obcæcat
vultum suum tamquam vrsus: &
quasi saccum ostendit. In medio pro-
25 ximorum eius * ingemuit vir eius, &
26 audiens suspirauit modicum. * Bre-
uis omnis malitia super malitiam mu-
lieris, sors peccatorum cadat super
27 illam. * sicut ascensus arenosus in pe-
D dibus veterani, sic mulier linguata ho-
28 mini quieto. * ‖ Ne respicias in mu- ‖ Inf.42
lieris speciem, & non concupiscas mu- b. 6.
29 lierem in specie. * Mulieris ira, & irre-
30 uerentia, & confusio magna. * Mu-
lier si primatum habeat, contraria
31 est viro suo. * Cor humile, & facies
tristis, & plaga cordis, mulier ne-
32 quam. * Manus debiles, & genua dis-
soluta, mulier quæ non beatificat vi- ‖ Gen.3.
33 rum suum. * ‖ A muliere initium fa- b.6.
ctum est peccati, & per illam omnes
34 morimur. * Non des aquæ tuæ exitum,
nec modicum; nec mulieri nequam
35 veniam prodeundi. * Si non ambula-
uerit ad manum tuam, confundet te
36 in conspectu inimicorum. * A carni-
bus tuis abscinde illam, ne semper te
abutatur.

CAP. XXVI.

Proponit vicissim laudes bonæ mulieris, & vituperia malæ ac zelotypæ: filia custodienda: tria timenda: duo contristantia, & duo periculosa.

1 MVlieris bonæ beatus vir: nume-
A rus enim annorum illius duplex.
2 * Mulier fortis oblectat virum suum,
& annos vitæ illius in pace implebit.
3 * Pars bona, mulier bona, in parte
timentium Deum dabitur viro pro
4 factis bonis: * diuitis autem & pau-
peris cor bonum, in omni tempore
vultus

vultus illorum hilaris. * A tribus ti- 5
muit cor meum, & in quarto facies
mea metuit: * Delaturam ciuitatis, 6
& collectionem populi, * calumniam 7
mendacem, super mortem omnia gra-
uia: * dolor cordis & luctus, mulier 8
zelotypa. * In muliere zelotypa fla- 9
gellum linguæ, omnibus communi-
cans. * Sicut bouum iugum, quod mo- 10
uetur, ita & mulier nequam: qui te- B
net illam, quasi qui apprehendit scor-
pionem. * Mulier ebriosa, ira ma- 11
gna: & contumelia, & turpitudo il-
lius non tegetur. * Fornicatio mu- 12
lieris in extollentia oculorum, & in
† Inf. 42 palpebris illius agnoscetur. * † In filia 13
b. 11. non auertente se, firma custodiam:
ne inuenta occasione vtatur se. * Ab 14
omni irreuerentia oculorum eius ca-
ue, & ne mireris si te neglexerit.
* sicut viator sitiens, ad fontem os 15
aperiet, & ab omni aqua proxima
bibet, & contra omnem palum se-
debit, & contra omnem sagittam
aperiet pharetrã donec deficiat. * Gra- 16
tia mulieris sedulæ delectabit virum C
suum, & ossa illius impinguabit.
* Disciplina illius, datum Dei est. 17
* Mulier sensata & tacita, non est im- 18
mutatio eruditæ animæ. * Gratia su- 19
per gratiam, mulier sancta & pudo-
rata. * Omnis autem ponderatio non 20
est digna continentis animæ. * Si- 21
cut sol oriens mundo in altissimis Dei,
sic mulieris bonæ species in orna-
mentum domus eius. * lucerna splen- 22
dens super candelabrum sanctum, &
species faciei super ætatem stabilem.
* Columnæ aureæ super bases argen- 23
teas, & pedes firmi super plantas sta- D
bilis mulieris. * Fundamenta æterna 24
super petram solidam, & mandata
Dei in corde mulieris sanctæ. * In 25
duobus contristatum est cor meum,
& in tertio iracundia mihi aduenit:
* Vir bellator deficiens per inopiam: 26
& vir sensatus contemptus: * & qui 27
transgreditur à iustitia ad peccatum,
Deus parauit eum ad rhomphæam.
* Duæ species difficiles & periculo- 28
sæ mihi apparuerunt, difficilè exui-
tur negotians à negligentia: & non
iustificabitur caupo à peccatis labio-
rum.

CAP. XXVII.

Ob inopiam & amorem diuitiarum multi delinquunt: timor Domini constanter seruandus: tentatio probat eum qui tentatur: sequenda iustitia: inconstantia stulti, & modestia in verbis seruanda: secreta amici non reuelanda: de annuente oculo & insidioso.

1 PRopter inopiam multi deliquē-
A runt: & qui quærit locupletari,
2 auertit oculum suum. * Sicut in me-
dio compaginis lapidum palus figitur,
sic & inter medium venditionis & em-
3 ptionis angustiabitur peccatum. * Cõ-
teretur cum delinquente delictum.
4 * Si non in timore Domini tenueris
te instanter, citò subuertetur domus
5 tua. * Sicut in percussura cribri rema-
nebit puluis, sic aporia hominis in co-
6 gitatu illius. * Vasa figuli probat for-
nax, & homines iustos tentatio tribu-
7 lationis. * Sicut rusticatio de ligno
ostendit fructum illius, sic verbum
8 ex cogitatu cordis hominis. * Ante
sermonem non laudes virum: hæc
9 enim tentatio est hominum. * Si se-
quaris iustitiam, apprehendes illam: &
indues quasi poderem honoris, & in-
habitabis cum ea, & proteget te in
sempiternum, & in die agnitionis in-
10 uenies firmamentum. * Volatilia ad
B sibi similia conueniunt: & veritas ad
eos, qui operantur illam, reuertetur.
11 * Leo venationi insidiatur semper:
sic peccata operantibus iniquitates.
12 * Homo sanctus in sapientia manet si-
cut sol: nam stultus sicut luna muta-
13 tur. * In medio insensatorum serua
verbum tempori: in medio autem co-
14 gitantium assiduus esto. * Narratio pec-
cantium odiosa, & risus illorum in de-
15 liciis peccati. * Loquela multum iu-
rans, horripilationem capiti statuet:
& irreuerentia ipsius obturatio au-
16 rium. * Effusio sanguinis in rixa su-
perborum: & maledictio illorum au-
17 ditus grauis. * Qui denudat arcana ami-
C ci, fidem perdit, & non inueniet ami-
18 cum ad animum suum. * Dilige pro-
ximum, & coniungere fide cum illo.
19 * Quòd si denudaueris absconsa illius,
20 non persequeris post eum. * Sicut
enim homo, qui perdit amicum suum,
sic & qui perdit amicitiam proximi
21 sui. * Et sicut qui dimittit auem de
manu sua, sic dereliquisti proximum
22 tuum, & non eum capies. * non illum
sequaris, quoniam longè abest: effu-
git enim quasi caprea de laqueo: quo-
23 niam vulnerata est anima eius. * vl-
trà eum non poteris colligare. Et ma-
24 ledicti est concordatio: * denudare
autem amici mysteria, desperatio est
25 animæ infelicis. * Annuens oculo fa-
bricat iniqua, & nemo eum abiiciet:
26 * in conspectu oculorum tuorum con-
culcabit os suum, & super sermones
D tuos admirabitur: nouissimè autem
peruertet os suum, & in verbis tuis
27 dabit scandalum. * Multa odiui, &
non coæquaui ei, & Dominus odiet
illum.

illam. * Qui in altum mittit lapidem, 28
super caput eius cadet: & plaga dolo-
sa, dolosi diuidet vulnera. * Et qui fo- 29
ueam fodit, incidet in eam: & qui sta-
tuit lapidem proximo, offendet in
eo: & qui laqueum alij ponit, peribit
in illo. * Facienti nequissimum consi- 30
lium, super ipsum deuoluetur, & non
agnoscet vnde adueniat illi. * Illusio, 31
& improperium superborum, & vindi-
cta sicut leo insidiabitur illi. * Laqueo 32
peribunt qui oblectantur casu iusto-
rum: dolor autem consumet illos an-
tequam moriantur. * Ira & furor, vtra- 33
que execrabilia sunt, & vir peccator
continens erit illorum.

CAP. XXVIII.

Non quærenda vindicta, sed offensa remittenda: ab ira ac lite cessandum: mala lingua & pericula ipsius, & de tertia lingua: aures sepiendæ aduersus linguam nequam, orique frænum imponendum.

Deut. 32. e. 15. Matth. 6. d. 14. Marc. 11. c. 25. Rom. 12 d. 19.

QVi vindicari vult, à Domino in- 1
ueniet vindictam, & peccata il- A
lius seruans seruabit. * Relinque pro- 2
ximo tuo nocenti te: & tunc depre-
canti tibi peccata soluentur. * Homo 3
homini reseruat iram, & à Deo quæ-
rit medelam? * In hominem similem 4
sibi non habet misericordiam, & de
peccatis suis deprecatur? * Ipse cùm 5
caro sit, reseruat iram, & propitiatio-
nem petit à Deo? quis exorabit pro
delictis illius? * Memento nouissimo- 6
rum, & desine inimicari: * tabitudo 7
enim & mors imminent in mandatis
eius. * Memorare timorem Dei, & non 8
irascaris proximo. * Memorare testa- 9
mentum Altissimi, & despice ignoran-
tiam proximi. * Abstine te à lite, & mi- 10
nues peccata: * homo enim iracundus 11
incendit litem, & vir peccator turba- B
bit amicos, & in medio pacem haben-
tium immittet inimicitiam. * Secun- 12
dùm enim ligna siluæ sic ignis exar-
descit: & secundùm virtutem homi-
nis, sic iracundia illius erit, & secun-
dùm substantiam suam exaltabit iram
suam. * Certamen festinatum incen- 13
dit ignem: & lis festinans effundit san-
guinem: & lingua testificans adducit
mortem. * Si sufflaueris in scintillam, 14
quasi ignis exardebit: & si expueris su-
per illam, extinguetur: vtraque ex
ore proficiscuntur. * Susurro & bilin- 15
guis maledictus: multos enim turba-
bit pacem habentes. * Lingua tertia 16
multos commouit, & dispersit illos
de gente in gentem. * ciuitates mura- 17
tas diuitum destruxit, & domus ma- C
gnatorum effodit. * Virtutes populo- 18
rum concidit, & gentes fortes dissol-
19 uit. * Lingua tertia mulieres viratas
eiecit, & priuauit illas laboribus suis.
20 * qui respicit illam, non habebit re-
quiem, nec habebit amicum, in quo
21 requiescat. * Flagelli plaga liuorem
facit: plaga autem linguæ commi-
22 nuet ossa. * Multi ceciderunt in ore
gladij, sed non sic quasi qui interie-
23 runt per linguam suam. * Beatus qui
tectus est à lingua nequam, qui in
iracundiam illius non transiuit, & qui
non attraxit iugum illius, & in vin-
24 culis eius nó est ligatus: * iugum enim
illius, iugum ferreum est: & vin-
culum illius, vinculum æreum est.
25 * Mors illius, mors nequissima: & vti-
26 lis potiùs infernus quàm illa. * Per-
D seuerantia illius non permanebit, sed
obtinebit vias iniustorum: & in flam-
27 ma sua non comburet iustos. * Qui
relinquunt Deum, incident in illam,
& exardebit in illis, & non extingue-
tur, & immittetur in illos quasi leo,
28 & quasi pardus lædet illos. * Sepi au-
res tuas spinis, linguam nequam noli
audire, & ori tuo facito ostia & seras.
29 * Aurum tuum & argentum tuum
confla, & verbis tuis facito stateram,
30 & frænos ori tuo rectos: * & attende
ne fortè labaris in lingua, & cadas
in conspectu inimicorum insidian-
tium tibi, & sit casus tuus insanabilis
in mortem.

CAP. XXIX.

Per mutuum subueniendum proximo, fidesque mutuanti seruanda: & quamquam multi fidem fallant, non tamen ob id cessandum ab eleemosyna, cuius laudes describit: fideiussori gratia habenda est, fidesque seruanda, in quibus consistat initium vitæ hominis disserit, & de vagis & ingratis hospitibus.

1 QVi facit misericordiam, fœnera-
A tur proximo suo: & qui præua-
2 let manu, mandata seruat. * Fœnerare
proximo tuo in tempore necessitatis
illius, & iterùm redde proximo in
3 tempore suo. * Confirma verbum, &
fideliter age cum illo: & in omni
tempore inuenies quod tibi necessa-
4 rium est. * Multi quasi inuentionem
æstimauerunt fœnus, & præstiterunt
molestiam his qui se adiuuerunt.
5 * Donec accipiant, osculantur ma-
nus dantis, & in promissionibus hu-
miliant vocem suam: * & in tempore
redditionis postulabit tempus, & lo-
quetur verba tædij & murmuratio-
7 num, & tempus causabitur: * si au-
tem potuerit reddere, aduersabitur,
solidi vix reddet dimidium, & com-
putabit

putabit illud quasi inuentionem: * sin 8
autem, fraudabit illum pecunia sua, B
& possidebit illum inimicum gratis:
* & conuitia & maledicta reddet illi, 9
& pro honore & beneficio reddet illi
contumeliam. * Multi non causa ne- 10
quitiæ non fœnerati sunt, sed frauda-
ri gratis timuerunt. * Verumtamen 11
super humilem animo fortior esto, &
pro eleemosyna non trahas illū.* Pro- 12
pter mandatum assume pauperem: &
propter inopiam eius ne dimittas
eum vacuum. * Perde pecuniam pro- 13
pter fratrem & amicum tuum: & non
abscondat illam sub lapide in perdi-
‖Tob. 4. b. 10. tionem. * ‖ Pone thesaurum tuum in 14
præceptis Altissimi, & proderit tibi
‖Sup. 17 c. 18. magis quàm aurum.* ‖ Conclude elee- 15
mosynam in corde pauperis, & hæc
pro te exorabit ab omni malo.* Super 16
scutum potentis, & super lanceam, ad-
uersus inimicum tuum pugnabit.* Vir 17
bonus fidem facit pro proximo suo: & 18
qui perdiderit confusionem, derelin- 19
quet sibi. * Gratiam fideiussoris ne 20
obliuiscaris: dedit enim pro te ani- C
mam suam. * Repromissorem fugit 21
peccator & immundus. * Bona repro- 22
missoris sibi ascribit peccator: & in-
gratus sensu derelinquet liberantem
se. * Vir repromittit de proximo suo: 23
& cùm perdiderit reuerentiam, dere-
linquetur ab eo.* Repromissio nequis- 24
sima multos perdidit dirigentes, &
commouit illos quasi fluctus maris.
* Viros potentes gyrans migrare fe- 25
cit, & vagati sunt in gentibus alienis.
* Peccator transgrediens mandatum 26
Domini, incidet in promissionem ne-
quam: & qui conatur multa agere,
incidet in iudicium. * Recupera pro- 27
ximum secundùm virtutem tuam, &
‖Inf. 39. c. 31. attende tibi ne incidas. * ‖ Initium vi- 28
tæ hominis, aqua & panis, & vesti- D
mentum; & domus proregens turpi-
tudinem. * Melior est victus pauperis 29
sub tegmine asserum, quàm epulæ
splendidæ in peregrè sine domicilio.
* Minimum pro magno placeat tibi, & 30
improperium peregrinationis non au-
dies. * Vita nequam hospitandi de do- 31
mo in domum: & vbi hospitabitur,
non fiducialiter aget, nec aperiet os.
* Hospitabitur, & pascet, & potabit 32
ingratos, & ad hæc amara audiet.
* Transi hospes, & orna mensam: & 33
quæ in manu habes, ciba ceteros.* Exi 34
à facie honoris amicorum meorum:
necessitudine domus meæ hospitio mi-
hi factus est frater.* Grauia hæc homi- 35
ni habenti sensum: Correptio domus,
& improperium fœneratoris.

CAP. XXX.

Filij in disciplina educandi, & quàm sit perniciosum illis indulgere: corporis sanitas præstat diuitiis: & quàm sit noxia & fugienda homini tristitia, cordis verò iucunditas quàm sit vtilis.

1 A QVi diligit filium suum, assiduat ‖Prov. 13. d. 24. & 23. b. 13.
illi flagella, vt lætetur in nouis-
simo suo, & non palpet proximo-
2 rum ostia. * Qui docet filium suum,
laudabitur in illo, & in medio do-
3 mesticorum in illo gloriabitur.* ‖ Qui ‖Deut. 6. a. 7.
docet filium suum, in zelum mittit
inimicum, & in medio amicorum glo-
4 riabitur in illo. * Mortuus est pater
eius, & quasi non est mortuus: simi-
5 lem enim reliquit sibi post se. * In vi-
ta sua vidit, & lætatus est in illo: in
obitu suo non est contristatus, nec
6 confusus est coram inimicis. * Reli-
quit enim defensorem domus contra
inimicos, & amicis reddentem gra-
7 tiam. * Pro animabus filiorum colli-
B gabit vulnera sua, & super omnem
8 vocem turbabuntur viscera eius. * E-
quus indomitus euadit durus, & fi-
9 lius remissus euadet præceps. * Lacta
filium, & pauentem te faciet: lude
10 cum eo, & contristabit te. * Non
corrideas illi, ne doleas, & in nouis-
11 simo obstupescent dentes tui. * Non
des illi potestatem in iuuentute, & ne
12 despicias cogitatus illius. * ‖ Curua ‖Sup. 7. e. 25.
ceruicem eius in iuuentute, & tunde
latera eius dum infans est, ne fortè
induret, & non credat tibi, & erit
13 tibi dolor animæ.* Doce filium tuum,
& operare in illo, ne in turpitudi-
nem illius offendas. * Melior est pau-
14 per sanus, & fortis viribus, quàm
diues imbecillis & flagellatus mali-
15 tia. * Salus animæ in sanctitate iusti-
C tiæ, melior est omni auro & argen-
to; & corpus validum, quàm census
16 immensus. * Non est census super
censum salutis corporis: & non est
oblectamentum super cordis gaudium.
17 * Melior est mors quàm vita amara;
& requies æterna quàm languor per-
18 seuerans. * Bona abscondita in ore
clauso, quasi appositiones epularum
19 circumpositæ sepulchro. * ‖ Quid ‖Dan. 14. a. 6.
proderit libatio idolo? nec enim
20 manducabit, nec odorabit: * sic qui
effugatur à Domino, portans merce-
21 des iniquitatis: * videns oculis, & in-
gemiscens, sicut spado complectens
22 virginem, & suspirans. * ‖ Tristitiam ‖Prov. 12. d. 25. & 15. b. 13. & 17. d. 22.
D non des animæ tuæ, & non affligas
23 temetipsum in consilio tuo. * Iucun-
ditas cordis hæc est vita hominis, &
thesaurus sine defectione sanctitatis:
&

& exultatio viri eſt longæuitas *Miſe- 24
rere animæ tuæ placens Deo,& couti-
ne:cógrega cor tuũ in ſanctitate eius,
‖ 2.Cor. 6.10. & triſtitiam longè repelle à te.*‖ Mul- 25
tos enim occidit triſtitia, & non eſt
vtilitas in illa.* Zelus & iracundia mi- 26
nuunt dies, & ante tempus ſenectam
adducet cogitatus.* Splendidum cor, 27
& bonum in epulis eſt:epulæ enim il-
lius diligenter fiunt.

CAP. XXXI.

Vigilia honeſtatis: cogitatus præſcientiæ: labor diuitis & pauperis diligens aurum: multi caſus in auro: laus diuitis, ſine macula: modeſtia in menſa ſeruanda: laus ſobrietatis, & vituperatio gulæ: laus vſus modici vini, & vituperatio immodici.

VIgilia honeſtatis tabefaciet car- 1
nes, & cogitatus illius auferet A
ſomnium. * Cogitatus præſcientiæ 2
auertit ſenſum, & infirmitas grauis
ſobriam facit animam. * Laborauit 3
diues in congregatione ſubſtantiæ, &
in requie ſua replebitur bonis ſuis.
* Laborauit pauper in diminutione 4
victus, & in fine inops fit. * Qui au- 5
rum diligit, non iuſtificabitur: & qui
inſequitur conſumptionem, replebi-
‖ Sup. 8. a.3. tur ex ea. * ‖ Multi dati ſunt in auri 6
caſus, & facta eſt in ſpecie ipſius per-
ditio illorum.* Lignum offenſionis eſt 7
aurum ſacrificantium: væ illis qui ſe-
ctantur illud, & omnis imprudens de-
periet in illo.* Beatus diues, qui in- 8
uentus eſt ſine macula: & qui poſt au-
rum non abiit, nec ſperauit in pecu-
nia & theſauris.* Quis eſt hic,& landa- 9
bimus eum? fecit enim mirabilia in
vita ſua. * Qui probatus eſt in illo, & 10
perfectus eſt, erit illi gloria æterna:
qui potuit tranſgredi,& non eſt tranſ-
greſſus;facere mala,& non fecit:*ideò 11
ſtabilita ſunt bona illius in Domino,
& eleemoſynas illius enarrabit omnis B
Eccleſia ſanctorum. * Supra menſam 12
magnam ſediſti? non aperias ſuper il-
lam faucem tuam prior. * Non dicas 13
ſic: Multa ſunt, quæ ſuper illam ſunt:
* memento quoniam malus eſt oculus 14
nequam. * Nequius oculo quid crea- 15
tum eſt? ideò ab omni facie ſua la-
crymabitur. cùm videris,* ne exten- 16
das manum tuam prior, & inuidia
contaminatus erubeſcas. * Ne com- 17
primaris in conuiuio. * Intellige quæ 18
ſunt proximi tui ex teipſo: * vtere 19
quaſi homo frugi his, quæ tibi appo-
nuntur: ne, cùm manducas multum,
odio habearis. * Ceſſa prior cauſa 20
diſciplinæ: & noli nimius eſſe, ne
fortè offendas. * Et ſi in medio mul- 21
torum ſediſti, prior illis ne extendas C
manum tuam, nec prior poſcas bibe-
22 re. * Quàm ſufficiens eſt homini eru-
dito vinum exiguum, & in dormien-
do non laborabis ab illo, & non ſen-
23 ties dolorem. * Vigilia, cholera, &
24 tortura viro infrunito: * ſomnus ſani-
tatis in homine parco. dormiet vſque
manè, & anima illius cũ ipſo delecta-
25 bitur. * Et ſi coactus fueris in edendo
multum,ſurge è medio,euome: & re-
frigerabit te, & non adduces corpori
26 tuo infirmitatem. * Audi me fili,& ne
ſpernas me: & in nouiſſimo inuenies
27 verba mea.* In omnibus operibus tuis
eſto velox, & omnis infirmitas non
28 occurret tibi.*Splendidum in panibus
benedicẽt labia multorum, & teſtimo-
29 nium veritatis illius fidele.* Nequiſſi-
mo in pane murmurabit ciuitas, & te-
ſtimonium nequitiæ illius verum eſt.
30 * Diligentes in vino noli prouocare:
‖ multos enim exterminauit vinum. ‖ Iudith 3.
31 * Ignis probat ferrum durum: ſic vi-
D num corda ſuperborũ arguet in ebrie-
32 tate potatum.*Æqua vita hominibus,
vinum in ſobrietate:ſi bibas illud mo-
33 deratè, eris ſobrius.* Quæ vita eſt ei,
34 qui minuitur vino? * Quid defraudat
35 vitam? Mors. * ‖ Vinum in iucundita- ‖ Pſal. 103. b.15
tem creatum eſt,& non in ebrietatem,
36 ab initio.* Exultatio animæ & cordis, Prou.31. a.4.
37 vinum moderatè potatum. * Sanitas
eſt animæ & corpori ſobrius potus.
38 * Vinum multum potatum, irritatio-
nem, & iram, & ruinas multas facit.
39 * Amaritudo animæ vinum multum
40 potatum. * Ebrietatis animoſitas, im-
prudentis offenſio, minorans virtu-
41 tem,& faciens vulnera. * In conuiuio
vini non arguas proximum:& non de-
42 ſpicias eum in iucunditate illius:* ver-
ba improperij non dicas illi: & non
premas illum in repetendo.

CAP. XXXII.

Officium boni rectoris: maior natu loquatur: tacendum vbi non eſt qui audiat: iucunditas muſicæ in conuiuio: adoleſcenti tacendum: laus taciturnitatis: diſcutienda propria domus: laus timoris Domini: peccator vitat correptionem: abſque conſilio nil agendum.

1 REctorem te poſuerunt? noli ex-
A tolli: eſto in illis quaſi vnus ex
2 ipſis.*Curam illorum habe, & ſic con-
ſide,& omni cura tua explicita recum-
3 be:* vt læteris propter illos, & orna-
mentum gratiæ accipias coronam, &
dignationem conſequaris corrogatio-
4 nis.* Loquere maior natu:decet enim
5 te * primum verbum diligenti ſcien-
6 tia,& non impedias muſicam.* Vbi au-
ditus non eſt, nõ effundas ſermonem

Nn &,

& importunè noli extolli in sapientia
tua. * Gemmula carbunculi in orna- 7
mento auri, & comparatio musico-
rum in conuiuio vini. * Sicut in fabri- 8
catione auri signum est smaragdi, sic B
numerus musicorum in iucundo &
moderato vino. * Audi tacens, & pro 9
reuerentia accedet tibi bona gratia.
* Adolescens loquere in tua causa vix. 10
* Si bis interrogatus fueris, habeat 11
caput responsum tuum. * In multis 12
esto quasi inscius, & audi tacens simul
& quærens. * In medio magnatorum 13
non præsumas: & vbi sunt senes, non
multum loquaris. * Ante grandinem 14
præibit coruscatio: & ante verecun-
diam præibit gratia, & pro reuerentia
accedet tibi bona gratia. * Et hora sur- 15
gendi non te trices: præcurre autem C
prior in domum tuam, & illic auo-
care, & illic lude, * & age conceptio- 16
nes tuas, & non in delictis & verbo
superbo. * Et super his omnibus bene- 17
dicito Dominum, qui fecit te, & ine-
briantem te ab omnibus bonis suis.
* Qui timet Dominum, excipiet do- 18
ctrinam eius: & qui vigilauerint ad
illum inuenient benedictionem. * Qui 19
quærit legem, replebitur ab ea: & qui
insidiosè agit, scandalizabitur in ea.
* Qui timent Dominum, inuenient iu- 20
dicium iustum, & iustitias quasi lumen
accendent. * Peccator homo vitabit 21
correptionem, & secundùm volunta- D
tem suam inueniet comparationem.
* Vir consilij non disperdet intelligen- 22
tiam, alienus & superbus non pertime-
scet timorem: * etiam postquam fecit 23
cùm eo sine consilio, & suis insectatio-
nibus arguetur. * Fili sine consilio ni- 24
hil facias, & post factum non pœni-
tebis. * In via ruinæ non eas, & non 25
offendes in lapides: nec credas te viæ
laboriosæ, ne ponas animæ tuæ scan-
dalum: * & à filiis tuis caue, & à dome- 26
sticis tuis attende. * In omni opere 27
tuo crede ex fide animæ tuæ: hoc est
enim conseruatio mandatorum. * Qui 28
credit Deo, attendit mandatis: & qui
confidit in illo, non minorabitur.

CAP. XXXIII.

Laudantur timens Dominum & sapiens: inconstantia præcordiorum fatui: amicus subsannator: dies & tempora à Deo sunt, qui & reliqua omnia creauit ac disponit, in cuius manu est homo vt lutum in manu figuli: malum contra bonum: possessio non in vita, sed in morte distribuenda aliis: & quomodo serui sint tractandi.

Timenti Dominum non occur- 1
rent mala, sed in tentatione Deus A
illum conseruabit, & liberabit à ma-
2 lis. * Sapiens non odit mandata & iu-
stitias, & non illidetur quasi in pro-
3 cella nauis. * Homo sensatus credit
4 legi Dei, & lex illi fidelis. * Qui inter-
rogationem manifestat, parabit ver-
bum, & sic deprecatus exaudietur, &
conseruabit disciplinam, & tunc re-
5 spondebit. * || Præcordia fatui quasi || Sup.21
rota carri: & quasi axis versatilis co- b.17.
6 gitatus illius. * Equus emissarius, sic
& amicus subsannator, sub omni su-
7 prasedente hinnit. * Quare dies diem
superat, & iterùm lux lucem, & an-
8 nus annum à sole? * A Domini scien-
tia separati sunt, facto sole, & præce-
9 ptum custodiente. * Et immutauit
tempora, & dies festos ipsorum, & in
B illis dies festos celebrauerunt ad ho-
10 ram. * Et ex ipsis exaltauit & magnifi-
cauit Deus, & ex ipsis posuit in nu-
merum dierum. Et omnes homines
de solo, || & ex terra, vnde creatus est || Gen.2.
11 Adam. * In multitudine disciplinæ
Dominus separauit eos, & immuta-
12 uit vias eorum. * Ex ipsis benedixit,
& exaltauit: & ex ipsis sanctificauit,
& ad se applicauit: & ex ipsis male-
dixit, & humiliauit, & conuertit il-
13 los à separatione ipsorum. * || Quasi || Rom 9
lutum figuli in manu ipsius, plasma- c.21.
14 re illud & disponere. * Omnes viæ
eius secundùm dispositionem eius:
sic homo in manu illius, qui se fe-
cit, & reddet illi secundùm iudicium
15 suum. * Contra malum bonum est,
& contra mortem vita: sic & contra
virum iustum peccator. Et sic intue-
re in omnia opera Altissimi. Duo &
16 duo, & vnum contra vnum. * Et ego
nouissimus euigilaui, & quasi qui
colligit acinos post vindemiatores.
17 * In benedictione Dei & ipse speraui:
C & quasi qui vindemiat, repleui tor-
18 cular. * || Respicite quoniam non mi- || Sup.24
hi soli laboraui, sed omnibus exqui- d.47.
19 rentibus disciplinam. * Audite me ma-
gnates, & omnes populi, & rectores
20 Ecclesiæ auribus percipite. * Filio &
mulieri, fratri & amico, non des po-
testatem super te in vita tua: & non
dederis alij possessionem tuam: ne for-
tè pœniteat te, & deprecceris pro illis.
21 * Dum adhuc superes & aspiras, non
22 immutabit te omnis caro. * Melius est
enim vt filij tui te rogent, quàm te
respicere in manus filiorum tuorum.
23 * In omnibus operibus tuis præcel-
24 lens esto. * Ne dederis maculam in
gloria tua. In die consummationis
dierum vitæ tuæ, & in tempore exi-
tus tui distribue hereditatem tuam.
25 * Cibaria, & virga, & onus asino:
panis,

panis, & disciplina, & opus seruo.
* Operatur in disciplina, & quærit 26
requiescere: laxa manus illi, & quæ- D
rit libertatem. * Iugum & lorum cur- 27
uant collum durum, & seruum incli-
nant operationes assiduæ. * Seruo ma- 28
leuolo tortura & compedes: mitte il-
lum in operationem, ne vacet: * mul- 29
tam enim malitiam docuit otiositas.
* In opera constitue eum: sic enim 30
condecet illum. Quòd si non obau-
dierit, curua illum compedibus, &
non amplifices super omnem carnem:
verùm sine iudicio nihil facias graue.
‖ Sup. 7. c.23. * ‖ Si est tibi seruus fidelis, sit tibi quasi 31
anima tua: quasi fratrem sic eum tra-
cta: quoniam in sanguine animæ com-
parasti illum. * Si læseris eum iniustè, 32
in fugam conuertetur: * & si extol- 33
lens discesserit, quem quæras, & in qua
via quæras illum, nescis.

CAP. XXXIV.

Vanitas somniorum, diuinationum, augurij, mendaciorum: laus expertorum: beatitudo timentium Deum: oblationes iniquorum: fraudans pauperem: vnus ædificans, & alter destruens: faciens pœnitentiam, & non abstinens à peccatis.

VAna spes, & mendacium viro in- 1
sensato: & somnia extollunt im- A
prudentes. * Quasi qui apprehendit 2
vmbram, & persequitur ventum: sic
& qui attendit ad visa mendacia. * hoc 3
secundùm hoc visio somniorum: ante
faciem hominis similitudo hominis.
* Ab immundo quid mundabitur? & 4
à mendace quid verum dicetur? * Di- 5
uinatio erroris, & auguria menda-
cia, & somnia malefacientium, va-
nitas est. * Et sicut parturientis, cor 6
tuum phantasias patitur. nisi ab Al-
tissimo fuerit emissa visitatio, ne de-
deris in illis cor tuum: * multos enim 7
errare fecerunt somnia, & excide-
runt sperantes in illis. * Sine men- 8
dacio consummabitur verbum legis,
& sapientia in ore fidelis complana-
bitur. * Qui non est tentatus, quid 9
scit? Vir in multis expertus, cogita- B
bit multa: & qui multa didicit, enar-
rabit intellectum. * Qui non est ex- 10
pertus, pauca recognoscit: qui au-
tem in multis factus est, multiplicat
malitiam. * Qui tentatus non est, qua- 11
lia scit? qui implanatus est, abunda-
bit nequitia. * Multa vidi errando, 12
& plurimas verborum consuetudines.
* Aliquoties vsque ad mortem peri- 13
clitatus sum horum causa, & libera-
tus sum gratia Dei. * Spiritus timen- 14
tium Deum quæritur, & in respectu
illius benedicetur. * Spes enim illo- 15
rum in saluantem illos, & oculi Dei
16 in diligentes se. * Qui timet Domi-
C num nihil trepidabit, & non pauebit:
17 quoniam ipse est spes eius. * Timen-
tis Dominum beata est anima eius.
18 * Ad quem respicit, & quis est for-
19 titudo eius? * ‖ Oculi Domini super ‖ Ps. 33. d.18.
timentes eum, protector potentiæ,
firmamentum virtutis, tegimen ardo-
20 ris, & vmbraculum meridiani, * de-
precatio offensionis, & adiutorium
casus, exaltans animam, & illuminans
oculos, dans sanitatem, & vitam, &
21 benedictionem. * ‖ Immolantis ex ini- ‖ Prou. 21.d.27.
quo oblatio est maculata, & non sunt
beneplacitæ subsannationes iniusto-
22 rum. * Dominus solus sustinentibus
23 se in via veritatis & iustitiæ. * ‖ Dona ‖ Prou. 15. b. 8.
iniquorum non probat Altissimus, nec
respicit in oblationes iniquorum: nec
in multitudine sacrificiorum eorum
24 propitiabitur peccatis. * Qui offert
D sacrificium ex substantia pauperum,
quasi qui victimat filium in conspe-
25 ctu patris sui. * Panis egentium vita
pauperum est: qui defraudat illum,
26 homo sanguinis est. * Qui aufert in
sudore panem, quasi qui occidit pro-
27 ximum suum. * Qui effundit sangui-
nem, ‖ & qui fraudem facit merce- ‖ Deut. 24.c.14.
28 nario, fratres sunt. * Vnus ædificans,
& vnus destruens: quid prodest illis Sup. 7. c.21.
29 nisi labor? * Vnus orans, & vnus
maledicens: cuius vocem exaudiet
30 Deus? * Qui baptizatur à mortuo, &
iterùm tangit eum, quid proficit la-
31 uatio illius? * ‖ sic homo qui ieiunat in ‖ 2. Pet. 2.d.21.
peccatis suis, & iterùm eadem faciens,
quid proficit humiliando se? oratio-
nem illius quis exaudiet?

CAP. XXXV.

Verum & acceptum Deo sacrificium: non appareas coram eo vacuus: primitiæ & oblationes hilari animo tribuendæ: sacrificium iniustum: pauperem læsum, pupillum & viduam lacrymantem exaudit Dominus: orationes iustorum, & potissimùm se humiliantium audit Deus, liberans ab affligentibus, & cuique reddens iuxta opera sua.

1 QVi conseruat legem, multiplicat
2 oblationem. * ‖ Sacrificium sa- ‖ Ier. 7. a.3.
A lutare est attendere mandatis, & dis-
3 cedere ab omni iniquitate. * Et pro-
pitiationem litare sacrificij super in-
iustitias, & deprecatio pro peccatis,
4 recedere ab iniustitia. * Retribuet gra-
tiam, qui offert similaginem: & qui
facit misericordiã, offert sacrificium. ‖ Exod. 23. b.15.
5 * Beneplacitum est Domino recede- & 34. e.
re ab iniquitate: & deprecatio pro 22.
6 peccatis recedere ab iniustitia. * ‖ Non

Deut. apparebis ante conspectum Domini
16.d.16. vacuus * Hæc enim omnia propter 7
mandatum Dei fiunt. * Oblatio iu- 8
sti impinguat altare, & odor suauita-
tis est in conspectu Altissimi.* Sacri- 9
ficium iusti acceptum est, & memo-
riam eius non obliuiscetur Dominus. B
* Bono animo gloriam redde Deo: & 10
non minuas primitias manuum tua-
|| 2.Cor. rum. * || In omni dato hilarem fac 11
9.b.7. vultum tuum, & in exultatione sancti-
Tob. 4. fica decimas tuas. * || Da Altissimo se- 12
b.9. cundùm datum eius, & in bono oculo
|| Leuit. ad inuentionem facito manuum tua-
22.e.28. rum: * quoniam Dominus retribuens 13
Deut.15 est, & septies tantum reddet tibi.
d.41. * || Noli offerre munera praua, non 14
|| Deut. enim suscipiet illa. * Et noli inspicere 15
10.d.17. sacrificium iniustum, quoniam Domi-
2. Par. nus iudex est, & || non est apud illum
19.c.7. gloria personæ. * Non accipiet Do- 16
Iob 34. minus personam in pauperem, & de- C
g.19. precationem læsi exaudiet. * Non de- 17
Sap.6. spiciet preces pupilli, nec viduam, si
b.8. effundat loquelam gemitus. * Nónne 18
Rom. 2. lacrymæ viduæ ad maxillam descen-
b.11. dunt, & exclamatio eius super dedu-
|| Gal.2. centem eas? * A maxilla enim ascen- 19
b.6. dunt vsque ad cælum, & Dominus
Col.3.d. exauditor non delectabitur in illis.
25. * Qui adorat Deum in oblectatione, 20
Act. 10. suscipietur, & deprecatio illius vsque
e.34. ad nubes propinquabit. * Oratio hu- 21
1.Pet.1. miliantis se, nubes penetrabit, & do-
c.17. nec propinquet non consolabitur: &
non discedet donec Altissimus aspi-
ciat. * Et Dominus non elongabit, sed 22
iudicabit iustos, & faciet iudicium: & D
Fortissimus non habebit in illis pa-
tientiam, vt contribulet dorsum ipso-
rum: * & Gentibus reddet vindictam, 23
donec tollat plenitudinem superbo-
rum, & sceptra iniquorum contribu-
let: * donec reddat hominibus secun- 24
dùm actus suos, & secundùm opera
Adæ, & secundum præsumptionem il-
lius: * donec iudicet iudicium plebis 25
suæ, & oblectabit iustos misericordia
sua. * Speciosa misericordia Dei, in 26
tempore tribulationis, quasi nubes
pluuiæ in tempore siccitatis.

CAP. XXXVI.

Super Israel & ciuitatem Ierusalem inuocat Dei misericordiam: super gentes verò alienas Dei timorem eiusque manum, vt ipsius potentia glorificetur, ipseque solus Deus agnoscatur: cori nsensatum & cor prauum: species mulieris faciem viri exhilarat: bona mulieris possessio.

Miserere nostri Deus omnium, & 1
respice nos, & ostende nobis lu- A
cem miserationum tuarum: * & im- 2
mitte timorem tuum super Gentes,
quæ non exquisierunt te, vt cogno-
scant quia non est Deus nisi tu, &
3 enarrent magnalia tua. * Alleua ma-
num tuam super Gentes alienas, vt
4 videant potentiam tuam.* Sicut enim
in conspectu eorum sanctificatus es
in nobis, sic in conspectu nostro ma-
5 gnificaberis in eis, * vt cognoscant
te, sicut & nos cognouimus quo-
niam non est Deus præter te Domi-
6 ne. * Innoua signa, & immuta mi-
7 rabilia. * Glorifica manum, & bra-
8 chium dextrum. * Excita furorem,
9 & effunde iram. * Tolle aduersa-
10 rium, & affige inimicum. * Festina
tempus, & memento finis, vt enar-
11 rent mirabilia tua. * In ira flammæ
B deuoretur qui saluatur: & qui pessi-
mant plebem tuam, inueniant per-
12 ditionem. * Contere caput princi-
pum inimicorum, dicentium: Non
13 est alius præter nos. * Congrega om-
nes tribus Iacob: vt cognoscant quia
non est Deus nisi tu, & enarrent ma-
gnalia tua: & hereditabis eos, sicut
14 ab initio. * Miserere plebi tuæ, su-
per quam inuocatum est nomẽ tuum,
& Israël, || quem coæquasti primoge- || Exod.
15 nito tuo. * Miserere ciuitati sanctifi- 4.f.22.
cationis tuæ Ierusalem, ciuitati re-
16 quiei tuæ. * Reple Sion inenarrabili-
bus verbis tuis, & gloria tua populum
17 tuum. * Da testimonium his, qui ab
C initio creaturæ tuæ sunt, & suscita
prædicationes, quas locuti sunt in
18 nomine tuo prophetæ priores. * Da
mercedem sustinentibus te, vt pro-
phetæ tui fideles inueniantur: & exau-
19 di orationes seruorum tuorum * || se- || Num.6.
cundùm benedictionem Aaron de po- d.24.
pulo tuo, & dirige nos in viam iusti-
tiæ, & sciant omnes qui habitant ter-
ram, quia tu es Deus conspector sæ-
20 culorum. * Omnem escam manduca-
bit venter, & est cibus cibo melior.
21 * Fauces contingunt cibum feræ, &
22 cor sensatum verba mendacia. * Cor
prauum dabit tristitiam, & homo pe-
23 ritus resistet illi. * Omnem masculum
excipiet mulier: & est filia melior fi-
24 lia. * Species mulieris exhilarat fa-
D ciem viri sui, & super omnem concu-
piscentiam hominis superducit desi-
25 derium. * Si est lingua curationis,
est & mitigationis & misericordiæ:
non est vir illius secundùm filios ho-
26 minum. * Qui possidet mulierem bo-
nam, inchoat possessionem: adiuto-
rium secundùm illum est, & colum-
27 na vt requies. * Vbi non est sepes,
diripietur possessio: & vbi non est
28 mulier, ingemiscit egens. * Qui s

credit

credit ei, qui non habet nidum,& de-
flectens vbicumque obseruauerit,qua-
si succinctus latro exiliens de ciuitate
in ciuitatem?

CAP. XXXVII.

Detestatio ficti amici: veri amici ne obliuiscaris: discretio in captandis consiliis, & cum quibus consulas, & quibus te & consilium tuum occultes: laus sententiæ viri sancti: verbum nequam: quatuor ex corde oriuntur: laus viri periti & sapientis: qui sophisticè loquitur, odibilis est, tenta animam tuam, & si sit nequam, non des illi potestatem: pernicies crapulæ.

Omnis amicus dicet: Et ego ami- 1
citiam copulaui: sed est amicus A
solo nomine amicus. Nônne tristitia
inest vsque ad mortem? * Sodalis au- 2
tem & amicus ad inimicitiam conuer-
tentur. * O præsumptio nequissima, 3
vnde creata es cooperire aridam mali-
tia, & dolositate illius? * Sodalis ami- 4
co coniucundatur in oblectationibus,
& in tempore tribulationis aduersa-
rius erit. * Sodalis amico condolet 5
causa ventris, & contra hostem acci-
piet scutum. * Non obliuiscaris amici 6
tui in animo tuo, & non immemor
sis illius in opibus tuis. * Noli consi- 7
liari cum eo qui tibi insidiatur,& à ze-
lantibus te absconde consilium.* Om- 8
nis consiliarius prodit consilium, sed
est consiliarius in semetipso. * A con- 9
siliario serua animam tuam.priùs scito B
quæ sit illius necessitas: & ipse enim
amico suo cogitabit: * ne fortè mit- 10
tat sudem in terram, & dicat tibi:
* Bona est via tua, & stet è contrario 11
videre quid tibi eueniat. * Cum viro 12
irreligioso tracta de sanctitate,& cum
iniusto de iustitia, & cum muliere de
ea quæ æmulatur: cum timido de bel-
lo, cum negotiatore de traiectione,
cum emptore de venditione, cum
viro liuido de gratiis agendis, * cum 13
impio de pietate, cum inhonesto de
honestate, cum operario agrario de
omni opere, * cum operario annuali 14
de consummatione anni, cum seruo
pigro de multa operatione:non atten-
das his in omni consilio. * Sed cum vi- 15
ro sancto assiduus esto, quemcumque
cognoueris obseruantem timorē Dei,
* cuius anima est secundùm animam 16
tuam: & qui, cùm titubaueris in tene- C
bris, condolebit tibi. * Cor boni con- 17
silii statue tecum: non est enim tibi
aliud pluris illo. * Anima viri sancti 18
enuntiat aliquando vera,quàm septem
circumspectores sedentes in excelso
ad speculandum. * Et in his omnibus 19
deprecare Altissimum, vt dirigas in
20 veritate viam tuam.* Ante omnia ope-
ra verbum verax præcedat te, & ante
21 omnem actum cōsilium stabile.* Ver-
bum nequam immutabit cor: ex quo
partes quattuor oriuntur, bonum &
malum, vita & mors: & dominatrix
illorum est assidua lingua. Est vir astu-
tus multorum eruditor, & animæ suæ
22 inutilis est. * Vir peritus multos eru-
23 diuit, & animæ suæ suauis est. * Qui
sophisticè loquitur, odibilis est: in
24 omni re defraudabitur. * non est il-
li data à Domino gratia: omni enim
25 sapientia defraudatus est.*Est sapiens,
animæ suæ sapiens: & fructus sensus
26 illius laudabilis. * Vir sapiens plebem
D suam erudit, & fructus sensus illius
27 fideles sunt. * Vir sapiens implebitur
benedictionibus, & videntes illum
28 laudabunt. * Vita viri in numero die-
rum: dies autem Israël innumerabi-
29 les sunt.* Sapiens in populo heredita-
bit honorem, & nomen illius erit vi-
30 uens in æternum.* Fili in vita tua ten-
ta animam tuam: & si fuerit nequam,
31 non des illi potestatem: * non enim
omnia omnibus expediunt, & non
32 omni animæ omne genus placet.*No-
li auidus esse in omni epulatione, &
non te effundas super omnem escam:
33 * in multis enim escis erit infirmitas,
& auiditas appropinquauit vsque ad
34 choleram. * Propter crapulam multi
obierunt: qui autem abstinens est,
adiiciet vitam.

CAP. XXXVIII.

Honora medicum: à Deo data est homini medicina: quomodo ægrotus se habebit erga Deum & medicum: mortuus plorandus, temperandum autem à tristitia quæ mortuo non prodest & tibi obest: sed memineris te etiam moriturum: quisque artifex considerat ea in quibus operatur: & hi necessarij quidem sunt in communitate, sed in ea non præeminent dignitate vel sapientia.

1 Honora medicum propter neces-
A sitatem: etenim illum creauit Al-
2 tissimus.*A Deo est enim omnis mede-
3 la,& à rege accipiet donationem.*Di-
sciplina medici exaltabit caput illius,
& in conspectu magnatorum collau-
4 dabitur. * Altissimus creauit de terra
medicamenta, & vir prudens non ab-
5 horrebit illa. * ‖ Nónne à ligno indul- ‖ *Exod.*
6 cata est aqua amara? * Ad agnitionem 15. d.25.
hominum virtus illorum, & dedit ho-
minibus scientiam Altissimus, hono-
7 rari in mirabilibus suis.* In his curans
mitigabit dolorem, & vnguentarius
faciet pigmenta suauitatis, & vnctio-
nes conficiet sanitatis, & non con-

summabuntur opera eius. * Pax enim 8
‖ Isa.38 Dei super faciem terræ. * ‖ Fili in tua 9
.3. infirmitate ne despicias te ipsum, sed
ora Dominũ,& ipse curabit te.* Auer- 10
te à delicto, & dirige manus,& ab om-
ni delicto munda cor tuum. * Da sua- 11
uitatem & memoriam similaginis, &
impingua oblationem, & da locum
medico:*etenim illum Dominus crea- 12
uit: & non discedat à te, quia opera B
eius sunt necessaria.*Est enim tempus 13
quando in manus illorum incurras:
* Ipsi verò Dominum deprecabuntur, 14
vt dirigat requiem eorum, & sanitatẽ,
propter conuersationẽ illorum. * Qui 15
delinquit in conspectu eius qui fecit
eum, incidet in manus medici. * Fili 16
in mortuum produc lacrymas,& quasi
dira passus incipe plorare, & secun-
dùm iudicium contege corpus illius,
& non despicias sepulturam illius.
* Propter delaturam autem amarè fer 17
luctum illius vno die, & consolare
propter tristitiam, * & fac luctum se- 18
cundùm meritũ eius vno die, vel duo-
‖ Prou. bus propter detractionem.* ‖ A tristi- 19
15.b.13. tia enim festinat mors,& cooperit vir-
& 17.d. tutem, & tristitia cordis flectit cerui-
22. cem.* In abductione permanet tristi- 20
tia: & substantia inopis secundùm cor
eius.*Ne dederis in tristitia cor tuum, 21
sed repelle eam à te: & memento no-
uissimorum, * noli obliuisci: neque 22
enim est conuersio, & huic nihil pro-
deris,& te ipsum pessimabis. * Memor 23
esto iudicij mei: sic enim erit & tuum:
‖ 2.Reg. mihi heri, & tibi hodie.* ‖ In requie 24
12.e.21. mortui requiescere fac memoriã eius, C
& consolare illum in exitu spiritus sui.
* Sapientia scribæ in tempore vacui- 25
tatis: & qui minoratur actu, sapien-
tiam percipiet: qua sapientia replebi-
tur * qui tenet aratrum, & qui gloria- 26
tur in iaculo, stimulo boues agitat, &
conuersatur in operibus eorum, &
enarratio eius in filiis taurorum.*Cor 27
suum dabit ad versandos sulcos, & vi-
gilia eius in sagina vaccarum. * Sic 28
omnis faber & architectus, qui no-
ctem tamquam diem transigit, qui
sculpit signacula sculptilia, & assidui-
tas eius variat picturam: cor suum da-
bit in similitudinem picturæ,& vigilia
sua perficiet opus.* Sic faber ferrarius 29
sedens iuxta incudem, & considerans
opus ferri: Vapor ignis vret carnes
eius, & in calore fornacis concerta-
tur: * Vox mallei innouat aurem eius, 30
cõtra similitudinem vasis oculus eius:
* Cor suum dabit in consummationem 31
operum, & vigilia sua ornabit in per-
fectionem. * Sic figulus sedens ad 32
opus suum, conuertens pedibus suis
rotam, qui in solicitudine positus est
semper propter opus suum, & in nu-
33 mero est omnis operatio eius. * In
brachio suo formabit lutum, & ante
pedes suos curuabit virtutem suam.
34 * Cor suum dabit vt consummet li-
nitionem, & vigilia sua mundabit for-
35 nacem. * Omnes hi in manibus suis
sperauerunt,& vnusquisque in arte sua
36 sapiens est. * Sine his omnibus non
37 ædificatur ciuitas. * Et non inhabita-
bunt, nec inambulabunt, & in eccle-
38 siam non transilient. * Super sellam
iudicis non sedebunt, & testamentum
iudicij non intelligent, neque palàm
facient disciplinam & iudicium, & in
39 parabolis non inuenientur:* sed crea-
turam æui confirmabunt, & depreca-
tio illorum in operatione artis, ac-
commodantes animam suam, & con-
quirentes in lege Altissimi.

CAP. XXXIX.

Studium sapientis, ipsiusque præclara opera & nominis perpetuitas: Deus benedicendus in operibus suis, cui nihil occultum est: benedictio Dei in bonos, & ira in malos: bonis omnia in bonum cedunt, malis in malum, ad quos puniendos & cetera sunt creata.

1 SApientiam omnium antiquorum
A exquiret sapiens, & in prophetis
2 vacabit. * Narrationem virorum no-
minatorum conseruabit, & in ver-
sutias parabolarum simul introibit.
3 * Occulta prouerbiorum exquiret, &
in absconditis parabolarum conuer-
4 sabitur. * In medio magnatorum mi-
nistrabit, & in conspectu præsidis ap-
5 parebit. * In terram alienigenarum
gentium pertransiet: bona enim &
6 mala in hominibus tentabit. * Cor
suum tradet ad vigilandum dilucu-
lo ad Dominum, qui fecit illum, &
in conspectu Altissimi deprecabitur.
7 * Aperiet os suum in oratione, & pro
8 delictis suis deprecabitur. * Si enim
Dominus magnus voluerit, spiritu
9 intelligentiæ replebit illum: * & ipse
tamquam imbres mittet eloquia sa-
pientiæ suæ, & in oratione confite-
10 bitur Domino: * & ipse diriget con-
B silium eius, & disciplinam, & in abs-
11 conditis suis consiliabitur. * Ipse pa-
làm faciet disciplinam doctrinæ suæ,
& in lege testamenti Domini gloria-
12 bitur. * Collaudabunt multi sapien-
tiam eius, & vsque in sæculum non
13 delebitur. * Non recedet memoria
eius, & nomen eius requiretur à ge-
14 neratione in generationem. * Sapien-
tiam eius enarrabunt gentes, & lau-
15 dem eius enuntiabit ecclesia. * Si per-
manserit, nomen derelinquet plus
quam

quàm mille: & si requieuerit, prode-
rit illi. * Adhuc consiliabor, vt enar- 16
rem: vt furore enim repletus sũ. * In 17
voce dicit: Obaudite me diuini fru-
ctus, & quasi rosa plantata super ri-
uos aquarum fructificate. * Quasi 18
Libanus odorem suauitatis habete.
* Florete flores, quasi lilium, & date 19
odorem, & frondete in gratiam, &
collaudate canticum, & benedicite
Dominum in operibus suis. * Date 20
nomini eius magnificentiam, & con-
fitemini illi in voce labiorum vestro-
rum, & in canticis labiorum, & ci-
tharis, & sic dicetis in confessione:
‖ Gen.1. d.31 * ‖ Opera Dñi vniuersa bona val- 21
dè. * ‖ In verbo eius stetit aqua sicut 22 ‖ Marc. 7.d.37
congeries: & in sermone oris illius C
sicut exceptoria aquarũ: * quoniam 23 Gen.8. a.3
in præcepto ipsius placor fit, & non
est minoratio in salute ipsius. * Ope- 24
ra omnis carnis coram illo, & non
est quidquam absconditum ab ocu-
lis eius. * A sæculo vsque in sæculum 25
respicit, & nihil est mirabile in con-
spectu eius. * Non est dicere: Quid 26
est hoc, aut quid est istud? omnia
enim in tempore suo quærentur.
* Benedictio illius quasi fluuius in- 27
‖ Gen.7. d.27 undauit. * ‖ quomodo cataclysmus 28
aridam inebriauit; sic ira ipsius gen-
tes, quæ non exquisierunt eũ, here-
‖ Exod. 14.e.21. ditabit. * ‖ Quomodo conuertit 29
aquas in siccitatẽ, & siccata est terra:
& viæ illius viis illorũ directæ sunt:
sic peccatoribus offensiones in ira
eius. * Bona bonis creata sunt ab ini- 30
tio, sic nequissimis bona & mala.
‖ Sup. 29.d.28 * ‖ Initiũ necessariæ rei vitæ homi- 31
num, aqua, ignis, & ferrum, sal, lac,
& panis similagineus, & mel, & bo-
trus vuæ, & oleum, & vestimentum.
* Hæc omnia sanctis in bona, sic & 32
impiis & peccatoribus in mala con- D
uertentur. * Sunt spiritus, qui ad vin- 33
dictam creati sunt, & in furore suo
confirmauerunt tormenta sua: * In 34
tempore consummationis effundent
virtutem, & furorem eius, qui fecit
illos, placabunt. * Ignis, grando, fa- 35
mes, & mors, omnia hæc ad vindi-
ctam creata sunt; * bestiarum den- 36
tes, & scorpii, & serpentes, & rhom-
phæa vindicans in exterminium im-
pios. * In mandatis eius epulabuntur, 37
& super terram in necessitatem præ-
parabuntur, & in tẽporibus suis non
præterient verbum. * Propterea ab 38
initio confirmatus sũ, & consiliatus
sum, & cogitaui, & scripta dimisi.
‖ Gen.1. d.31 * ‖ Omnia opera Dñi bona, & omne 39
opus hora sua subministrabit. * Non 40
est dicere: Hoc illo nequius est: omnia
enim in tempore suo cõprobabũtur.
41 * Et nunc in omni corde & ore col-
laudate, & benedicite nomen Dñi.

CAP. XL.

Occupationi magnæ, iugo graui, ac variis miseriis homo obnoxius: omnia caduca: iniqui cum suis diuitiis citò delendi: laus vitæ sibi sufficientis: varios binarios commendat, quibus tamen alia anteponit: laus timoris Domini: fac ne indigens, nec in alienam mensam respicias, à quo vir disciplinatus & eruditus se seruat.

1 A OCcupatio magna creata est om-
nibus hominibus, & iugum gra-
ue super filios Adam, à die exitus de
ventre matris eorum, vsque in diem
2 sepulturæ, in matrem omniũ. * Co-
gitationes eorum, & timores cordis,
adinuentio expectationis, & dies fini-
3 tionis: * à residente super sedem glo-
riosam, vsque ad humiliatum in ter-
4 ra & cinere: * ab eo qui vtitur hya-
cintho, & portat coronam, vsque ad
eum qui operitur lino crudo: furor,
zelus, tumultus, fluctuatio, & timor
mortis, iracũdia perseuerans, & con-
5 tentio, * & in tempore refectionis in
cubili somnus noctis immutat scien-
6 tiam eius. * Modicum tanquam ni-
hil in requie, & ab eo in somnis, quasi
7 in die respectus. * Conturbatus est in
B visu cordis sui, tanquam qui euase-
rit in die belli. In tẽpore salutis suæ
exurrexit, & admirans ad nullum ti-
8 morẽ: * cum omni carne, ab homi-
ne vsque ad pecus, & super peccato-
9 res septuplũ. * ‖ Ad hæc mors, san- ‖ Sup.39 d.34
guis, contentio, & rhõphæa, oppres-
siones, fames, & contritio, & flagel-
10 la: * super iniquos creata sunt hæc
omnia, ‖ & propter illos factus est ‖ Gen.7 b.10.
11 cataclysmus. * Omnia, quæ de terra
sunt, in terram conuertentur, ‖ & ‖ Eccle. 1.b.7
omnes aquæ in mare reuertentur.
12 * Omne munus, & iniquitas delebi-
13 tur, & fides in sæculum stabit. * Sub-
stantiæ iniustorum sicut fluuius sic-
cabuntur, & sicut tonitruũ magnum
14 in pluuia personabunt. * In aperien-
do manus suas lætabitur: sic præua-
ricatores in consũmatione tabescẽt.
15 * Nepotes impiorum non multipli-
C cabunt ramos, & radices immundæ
16 super cacumen petræ sonant. * Super
omnem aquã viriditas, & ad oram
fluminis ante omne fœnũ euelletur.
17 * Gratia sicut paradisus in benedi-
ctionibus, & misericordia in sæculũ
18 permanet. * Vita sibi sufficientis ope-
rarii condulcabitur, & in ea inuenies
19 thesaurum. * Filii, & ædificatio ciui-
tatis cõfirmabit nomen, & super hæc

mulier immaculata compurabitur.
* Vinum & musica lætificant cor: & 20
super vtraque dilectio sapientiæ.* Ti- 21
biæ & psalterium suauẽ faciunt me-
lodiam, & super vtraque lingua sua-
uis.* Gratiam & speciem desiderabit 22
oculus tuus, & super hæc virides sa-
tiones.* Amicus & sodalis in tempo- 23
re conuenientes, & super vtrosque D
mulier cum viro.* Fratres in adiu- 24
torium in tempore tribulationis, &
super eos misericordia liberabit.* Au- 25
rum & argentum est constitutio pe-
dum: & super vtrumque consilium
beneplacitum.* Facultates & virtu- 26
tes exaltant cor, & super hæc timor
Domini.* Non est in timore Domi- 27
ni minoratio, & non est in eo inqui-
rere adiutorium.* Timor Domini 28
sicut paradisus benedictionis, & su-
per omnem gloriam operuerunt il-
lum.* Fili in tempore vitæ tuæ ne 29
indigeas: melius est enim mori, quã
indigere.* Vir respiciens in mensam 30
alienam, non est vita eius in cogita-
tione victus. alit enim animam suam
cibis alienis.* Vir autẽ disciplinatus 31
& eruditus custodiet se.* In ore im- 32
prudentis condulcabitur inopia, &
in ventre eius ignis ardebit.

CAP. XLI.

Memoria mortis cui est amara, & cui non: mortem non metuas, sed præteritorum & futurorum memento, contentus diuina dispositione circa te: maledictio manens impios: cura boni nominis: sapientia & thesaurus absconditi inutiles: qualiter sit de peccatis erubescendum: ne faciem auertas à proximo, nec respicias mulierem alterius, neque improperes post datum.

O Mors quàm amara est memo- 1
ria tua, homini pacem habenti A
in substantiis suis;* viro quieto, & 2
cuius viæ directæ sunt in omnibus,
& adhuc valenti accipere cibum!* O 3
mors, bonum est iudicium tuum ho-
mini indigenti, & qui minoratur vi-
ribus,* defecto ætate, & cui de om- 4
nibus cura est, & incredibili, qui per-
dit patientiam!* Noli metuere iudi- 5
cium mortis. Memento quæ ante te
fuerunt, & quæ superuentura sunt ti-
bi: hoc iudicium à Domino omni
carni.* & quid superueniet tibi in 6
beneplacito Altissimi? siue decẽ, si-
ue centum, siue mille anni.* Non 7
est enim in inferno accusatio vitæ.
* Filii abominationũ fiunt filii pec- 8
catorũ, & qui conuersantur secus do- B
mos impiorũ.* Filiorum peccatorum 9
periet hereditas, & cum semine illo-
10 rum assiduitas opprobrij.* De patre
impio quærũtur filij, quoniã propter
11 illum sunt in opprobrio.* Væ vobis
viri impii, qui dereliquistis legẽ Do-
12 mini Altissimi.* Et si nati fueritis, in
maledictione nascemini: & si mor-
tui fueritis, in maledictione erit pars ‖ Sup. 40.b.11
13 vestra.* | Omnia, quæ de terra sunt,
in terram conuertentur; sic impij à
14 maledicto in perditionem.* Luctus
hominum in corpore ipsorum, no-
15 men autem impiorũ delebitur.* Cu-
C ram habe de bono nomine: hoc
enim magis permanebit tibi, quàm
16 mille thesauri pretiosi & magni.* Bo-
næ vitæ numerus dierum: bonum
autem nomen permanebit in æuum.
17 * Disciplinã in pace conseruate filij. ‖ Sup. 20.d.32
‖ sapientia enim abscondita, & the-
saurus inuisus, quæ vtilitas in vtris-
18 que?* Melior est homo qui abscon-
dit stultitiam suam, quàm homo qui
19 abscondit sapientiã suam.* Verum-
tamen reueremini in his, quæ proce-
20 dunt de ore meo.* Non est enim bo-
nũ omnem reuerentiã obseruare: &
non omnia omnibus benè placent in
21 fide.* Erubescite à patre & matre
de fornicatione: & à præsidente & à
22 potente de mendacio:* à principe &
à iudice de delicto:* à synagoga &
23 plebe de iniquitate:* à socio & ami-
D co de iniustitia: & de loco in quo ha-
24 bitas,* de furto, de veritate Dei, &
testamento: de discubitu in panibus,
& ab obfuscatione dati & accepti:
25 * à salutantibus de silentio: à respe-
ctu mulieris fornicariæ: & ab auer-
26 sione vultus cognati.* Ne auertas fa-
ciem à proximo tuo, & ab auferen-
27 do partem & non restituendo.* | Ne | Mat.5 c.28
respicias mulierem alieni viri, & ne
scruteris ancillam eius, neque stete-
28 ris ad lectum eius.* Ab amicis de ser-
monibus improperii: & cùm dede-
ris, ne improperes.

CAP. XLII.

Secretum non reuelandum: à respectu personarum & aliis plerisque vitiis hic enumeratis abstinendum: datum & acceptum scribendum: de solicita custodia filiæ, & super luxuriosam firmanda custodia: commorari mulieri periculosum: melior est autem iniquitas viri quàm mulier benè faciens: opera Domini, qui omnia videt etiam occulta cordium, sunt perfecta & desiderabilia.

1 NOn duplices sermonem auditus
A de reuelatione sermonis abscon-
diti, & eris verè sine confusione, &
inuenies gratiam in conspectu om-
nium hominũ: ne pro his omnibus
con-

[Leu. 19.c 15. Deut.1. c.17. & 16.d.19. Prou.24 c.23 Iac.2. a.2.]

confundaris, || & ne accipias perso-
nam vt delinquas. * De lege Altissi- 2
mi, & testamento, & de iudicio iusti-
ficare impium, * de verbo sociorum 3
& viatorum, & de datione heredita-
tis amicorum, * de æqualitate stateræ 4
& ponderum, de acquisitione multo-
rum & paucorum, * de corruptione 5
emptionis & negotiatorũ, & de mul-
ta disciplina filiorum, & seruo pessi-
mo latus sanguinare. * Super mulie- 6
rem nequã bonum est signum. * Vbi 7
manus multæ sunt, claude; & quod-
cumque trades, numera, & appende:
datum verò, & acceptum omne de-
scribe. * De disciplina insensati & fa- 8
tui, & de senioribus, qui iudicantur B
ab adolescentibus: & eris eruditus in
omnibus, & probabilis in conspectu
omnium viuorum. * Filia patris ab- 9
scondita est vigilia, & solicitudo eius
aufert somnum, ne fortè in adole-
scentia sua adulta efficiatur, & cum
viro commorata odibilis fiat: * ne- 10
quando polluatur in virginitate sua,
& in paternis suis grauida inuenia-
tur: ne fortè cum viro commorata
transgrediatur, aut certe sterilis effi-
ciatur. * Super filiam luxuriosam 11
confirma custodiam: ne quando fa-
ciat te in opprobriũ venire inimicis, C
à detractione in ciuitate, & obiectio-
ne plebis, & confundat te in multitu-
dine populi. * Omni homini noli in- 12
tendere in specie: & in medio mulie-
rum noli commorari: * de vestimen- 13
tis enim procedit tinea, & à muliere
iniquitas viri. * Melior est enim ini- 14
quitas viri, quàm mulier benefaciens,
& mulier confundens in opprobriũ.
* Memor ero igitur operum Dñi, & 15
quæ vidi annuntiabo. In sermonibus
Domini opera eius. * Sol illumi- 16
nans per omnia respexit, & gloria
Dñi plenum est opus eius. * Non- 17
ne Dominus fecit sanctos enarrare
omnia mirabilia sua, quæ confirma-
uit Dñs omnipotens stabiliter in glo-
ria sua? * Abyssum, & cor hominum 18
inuestigauit: & in astutia eorum D
excogitauit. * Cognouit enim Dñs 19
omnem scientiam, & inspexit in
signum æui, annuntians quæ præ-
terierunt, & quæ superuentura sunt,
reuelans vestigia occultorum. * Non 20
præterit illum omnis cogitatus, &
non abscondit se ab eo vllus sermo.
* Magnalia sapientiæ suæ decorauit: 21
qui est ante sæculum & vsque in sæ-
culũ, neque adiectum est, * neque mi- 22
nuitur, & non eget alicuius consilio.
* Quàm desiderabilia omnia opera 23
eius, & tanquã scintilla, quæ est con-
24 siderare! * Omnia hæc viuunt, & ma-
nent in sæculum, & in omni necessi-
25 tate omnia obaudiunt ei. * Omnia
duplicia, vnum contra vnum, & non
26 fecit quidquam deesse. * Vniuscuius-
que confirmauit bona. Et quis satia-
bitur videns gloriam eius.

CAA. XLIII.

Eminentia Creatoris relucet in cælorum ornatu & pulchritudine nempe in cælo, luna, stellis, iride, niue, grandine, nubibus, tonitru, gelu ab aquilone, pruina, & mari, in quo sunt plurima genera belluarum: denique nemo ad Deum laudandum sufficit.

1 ALtitudinis firmamentum pulchri-
A tudo eius est, species cæli in vi-
2 sione gloriæ. * Sol in aspectu annun-
tians in exitu, vas admirabile opus
3 Excelsi. * In meridiano exurit terram,
& in conspectu ardoris eius quis po-
terit sustinere? Fornacem custodiens
4 in operibus ardoris: * tripliciter sol
exurens montes, radios igneos exsuf-
flans, & refulgens radiis suis obcæcat
5 oculos. * Magnus Dominus qui fecit
illum, & in sermonibus eius festina-
6 uit iter. * Et luna in omnibus in tem-
pore suo, ostensio temporis, & si-
7 gnum æui. * A luna signum diei festi,
luminare quod minuitur in consum-
8 matione. * Mensis secundùm nomen
eius est, crescens mirabiliter in con-
9 summatione. * Vas castrorum in ex-
celsis, in firmamento cæli resplen-
10 dens gloriosè. * Species cæli gloria
B stellarũ, mundum illuminans in ex-
11 celsis Dñs. * In verbis sancti stabunt
ad iudicium, & non deficient in vi-
12 gilijs suis. * Vide arcum, & benedic [Gen.6. b.13]
eum || qui fecit illum: valdè specio-
13 sus est in splendore suo. * Gyrauit cæ-
lum in circuitu gloriæ suæ, manus
14 Excelsi aperuerunt illũ. * Imperio suo
accelerauit niuẽ, & accelerat corusca-
15 tiones emittere iudicii sui. * Propter-
eà aperti sunt thesauri, & euolauerunt
16 nebulæ sicut aues. * In magnitudine
sua posuit nubes, & confracti sunt la-
17 pides grandinis. * In conspectu eius
commouebuntur montes, & in vo-
18 luntate eius aspirabit Notus. * Vox
tonitrui eius verberabit terram, tem-
pestas aquilonis, & congregatio spiri-
19 tus: * & sicut auis deponens ad seden-
dum, aspergit niuem, & sicut locusta
20 demergens descensus eius. * Pulchri-
C tudinem candoris eius admirabitur
oculus, & super imbrem eius expa-
21 uescet cor. * Gelu sicut salem effun-
det super terrã: & dum gelauerit, fiet
22 tanquam cacumina tribuli. * Frigidus
ventus

ventus aquilo flauit, & gelauit cry-
stallus ab aqua, super omnem congre-
gationem aquarum requiescet, & si-
cut lorica induet se aquis. * Et deuo- 23
rabit montes: & exuret desertũ, & ex-
tinguet viride, sicut igne. * Medicina 24
omnium in festinatione nebulæ: &
ros obuians ab ardore venienti humi-
lem efficiet eũ. * In sermone eius si- 25
luit vẽtus, & cogitatione sua placauit
abyssum, & plantauit in illa Domi-
nus insulas. * Qui nauigant mare, 26
enarrent pericula eius: & audientes
auribus nostris admirabimur. * Illic 27
præclara opera, & mirabilia; varia
bestiarũ genera, & omniũ pecorum,
& creatura belluarũ. * Propter ipsum 28
confirmatus est itineris finis, & in D
sermone eius composita sunt omnia.
* Multa dicemus, & deficiemus in 29
verbis: consummatio autem sermo-
nũ, ipse est in omnibus. * Glorian- 30
tes ad quid valebimus? ipse enim om-
nipotẽs super omnia opera sua. * Ter- 31
ribilis Dominus, & magnus vehemen-
ter, & mirabilis potentia ipsius. * Glo- 32
rificantes Dominum quantumcum-
que potueritis, superualebit enim ad-
huc, & admirabilis magnificentia
eius. * Benedicentes Dominũ exal- 33
tate illum quantum potestis: maior
enim est omni laude. * Exaltantes eũ 34
replemini virtute, ne laboretis: non
‖ Ps. 105 a. 2 enim cõprehenderis. * ‖ Quis vide- 35
bit eũ, & enarrabit? & quis magni-
ficabit eũ sicut est ab initio? * Mul- 36
ta abscondita sunt maiora his: pauca
enim vidimus operũ eius. * Omnia 37
autem Dñs fecit, & piè agentibus
dedit sapientiam.

CAP. XLIV.

Laus priorum patrum ac seminis eorum: primùm in genere, deinde nominatim laudantur Enoch, Noe, Abraham cui factæ sunt promißiones, Isaac, & Iacob.

LAudemus viros gloriosos, & pa- 1 A
rentes nostros in generatione sua.
* Multam gloriã fecit Dñs magnificẽ- 2
tia sua à sæculo. * Dominantes in po- 3
testatibus suis, homines magni virtu-
te, & prudentia sua præditi, nuntian-
tes in prophetis dignitatẽ propheta- 4
rũ, * & imperantes in præsenti popu-
lo, & virtute prudentiæ populis san-
ctissima verba. * In peritia sua requi- 5
rentes modos musicos, & narrantes
carmina scripturarũ. * Homines diui- 6
tes in virtute, pulchritudinis studiũ
habentes: pacificãtes in domibus suis.
* Omnes isti in generationibus gentis 7
suæ gloriam adepti sunt, & in diebus
suis habentur in laudibus. * Qui de il- 8
lis nati sunt, reliquerunt nomina nar-
9 randi laudes eorum: * & sunt quorũ
B non est memoria: perierunt quasi qui
nõ fuerint: & nati sunt, quasi non na-
10 ti, & filij ipsorum cum ipsis. * Sed illi
viri misericordiæ sunt, quorum pie-
11 tates non defuerunt: * cum semine
12 eorum permanent bona, * hereditas
sancta nepotes eorũ, & in testamen-
13 tis stetit semen eorum: * & filij eo-
rum propter illos vsque in æternum
manent: semen eorum & gloria eo-
14 rum non derelinquetur. * Corpora
ipsorum in pace sepulta sunt, & no-
men eorum viuit in generationem
15 & generationem. * Sapientiam ipso-
rum narrent populi, & laudem eo- ‖ Gen. 5 c. 21
16 rum nuntiet ecclesia. * ‖ Henoch pla-
C cuit Deo, & translatus est in paradi- Heb. 11. b. 5
sum, vt det gentibus pœnitentiam.
17 * Noë inuentus est perfectus, iustus,
& in tempore iracundiæ factus est re-
18 conciliatio. * Ideò dimissum est re-
liquum terræ, cùm factum est dilu- ‖ Gen. 6 b. 9. & 7. a. 1.
19 uium. * ‖ Testamenta sæculi posita
sunt apud illum, ne deleri possit di-
20 luuio omnis caro. * ‖ Abraham ma- Heb. 11. b. 7
gnus pater multitudinis gentium, &
non est inuentus similis illi in gloria: ‖ Gen. 9 b. 9
qui conseruauit legem Excelsi, & fuit
21 in testamento cum illo. * ‖ In carne ‖ Gen. 12 a. 2. & 15. a. 5
D eius stare fecit testamentum, & ‖ in
22 tentatione inuentus est fidelis. * Ideò
iureiurando dedit illi gloriã in gente Gen. 17. c. 10.
sua, crescere illũ quasi terræ cumu-
23 lũ, * & vt stellas exaltare semen eius, Gen. 22. a. 1.
& hereditare illos à mari vsq; ad ma-
re, & à flumine vsq; ad terminos ter- ‖ Gal. 3. b. 6.
24 ræ. * Et in Isaac eodẽ modo fecit pro-
25 pter Abraham patrẽ eius. * Benedi-
ctionem omnium Gentium dedit il-
li Dñs, & testamentum confirmauit
26 super caput Iacob. * Agnouit eum in
benedictionibus suis, & dedit illi he-
reditatẽ, & diuisit illi partem in tri-
27 bubus duodecim. * Et conseruauit
illi homines misericordiæ, inuenien-
tes gratiam in oculis omnis carnis.

CAP. XLV.

De laudibus Moysi, Aaron, & Phinees: de congregatione Core interempta.

DIlectus Deo & hominibus Moy- Exod. 11 a. 3
ses: cuius memoria in benedi-
1 ctione est. * Similem illum fecit in
A gloria sanctorũ, & magnificauit eum
2 in timore inimicorum, & in verbis
suis monstra placauit. * ‖ Glorificauit ‖ Exod. 6. 7. 8
illũ in conspectu regum, & iussit il-
3 li coram populo suo, & ostendit illi
gloriam suam. * In fide & lenitate
ipsius sanctum fecit illum, & elegit
4 eum ex omni carne. * Audiuit enim
eum, & vocem ipsius, & induxit il-
lum

lum in nubem. * Et dedit illi coram 6
præcepta, & legẽ vitæ & diſciplinæ,
docere Iacob teſtamentum ſuum, &
‖ Num. iudicia ſua Iſrael. * ‖ Excelſum fecit 7
12.a.3.7 Aaron fratrem eius, & ſimilem ſibi
de tribu Leui: * ſtatuit ei teſtamen- 8
tum æternum, & dedit illi ſacerdo-
tium gentis: & beatificauit illum in
gloria, * & circumcinxit eum zona 9
gloriæ, & induit eũ ſtolam gloriæ,
& coronauit eum in vaſis virtutis.
‖ Exod. * ‖ Circũpedes, & femoralia, & hu- 10
28.f.33 merale poſuit ei, & cinxit illum tin- B
tinnabulis aureis plurimis in gyro,
* dare ſonitum in inceſſu ſuo, audi- 11
tum facere ſonitũ in templo, in me-
moriam filijs gentis ſuæ. * Stolam 12
ſanctam, auro, & hyacintho, & pur-
pura, opus textile, viri ſapientis, iu-
dicio & veritate præditi: * torto coc- 13
co opus artificis, gemmis pretioſis fi-
guratis in ligatura auri, & opere lapi-
darij ſculptis, in memoriam ſecun-
dùm numerũ tribuum Iſrael. * Co- 14
rona aurea ſuper mitrã eius expreſ-
ſa ſigno ſanctitatis, & gloria honoris:
opus virtutis, & deſideria oculorum
ornata. * Sic pulchra ante ipſum non 15
fuerunt talia vſque ad originem.
* Non eſt indutus illa alienigena ali- 16
quis, ſed tantùm filii ipſius ſoli, & C
nepotes eius per omne tempus. * Sa- 17
crificia ipſius conſumpta ſunt igne
‖ Leu.8 quotidie. * ‖ Compleuit Moyſes ma- 18
b.12 nus eius, & vnxit illum oleo ſancto.
* Factum eſt illi in teſtamentum æ- 19
ternum, & ſemini eius ſicut dies cæ-
li, fungi ſacerdotio, & habere laudẽ,
& glorificare populum ſuum in no-
mine eius. * Ipſum elegit ab omni vi- 20
uente, offerre ſacrificiũ Deo, incen-
ſum, & bonum odorem, in memo-
riã placare pro populo ſuo: * & de- 21
dit illi in præceptis ſuis poteſtatem,
in teſtamentis iudiciorum, docere
Iacob teſtimonia, & in lege ſua lu-
‖ Num. cem dare Iſrael. * ‖ Quia contra il- 22
16.a.1. lum ſteterunt alieni, & propter in-
uidiam circumdederunt illum ho-
mines in deſerto, qui erant cum Da-
than & Abiron, & congregatio Co-
re in iracundia. * Vidit Dominus 23
Deus, & non placuit illi, & con-
ſumpti ſunt in impetu iracundiæ.
* Fecit illis monſtra, & conſũpſit il- 24
los in flãma ignis. * Et addidit Aaron 25
gloriam, & dedit illi hereditatem, &
primitias frugum terræ diuiſit illi.
* Panem ipſis in primis parauit in ſa- 26
tietatem: nam & ſacrificia Domini D
edent, quæ dedit illi & ſemini eius.
* Ceterùm in terra gentes non here- 27
ditabit, & pars non eſt illi in gente:
ipſe eſt enim pars eius, & hereditas.
28 * ‖ Phinees filius Eleazari tertius in ‖ Num.
gloria eſt, imitando eum in timore 25.b.7
29 Domini: * & ſtare in reuerentia gen- 1. Mac.
tis: in bonitate & alacritate animæ 2.f.54
30 ſuæ placuit Deo pro Iſrael. * Ideò ſta-
tuit illi teſtamentum pacis, principẽ
ſanctorum & gentis ſuæ, vt ſit illi &
ſemini eius ſacerdotii dignitas in æ-
31 ternum. * Et teſtamentum Dauid re-
gi filio Ieſſæ de tribu Iuda, hereditas
ipſi, & ſemini eius, vt daret ſapien-
tiam in cor noſtrum iudicare gentem
ſuam in iuſtitia, ne abolerentur bona
ipſorum, & gloriam ipſorum in gen-
tem eorum æternam fecit.

CAP. XLVI.

Laudes Ioſue, Caleb, & Samuelis.

1 A Fortis in bello Ieſus Naue, ſucceſ-
ſor Moyſi in Prophetis, qui fuit
2 magnus ſecundùm nomen ſuũ, * ma-
ximus in ſalutem electorũ Dei, ex-
pugnare inſurgentes hoſtes, vt con-
3 ſequeretur hereditatẽ Iſrael. * Quã
gloriam adeptus eſt in tollendo ma-
nus ſuas, & iactando contra ciuitates
4 rhomphæas? * Quis ante illũ ſic re-
ſtitit? Nam hoſtes ipſe Dominus per-
5 duxit. * ‖ An non in iracundia eius ‖ Ioſ. 10.
impeditus eſt ſol, & vna dies facta eſt c.14.
6 quaſi duo? * Inuocauit Altiſſimum
potentem in oppugnando inimicos
vndique, & audiuit illum magnus &
ſanctus Deus in ſaxis grandinis vir-
7 tutis valdè fortis. * Impetũ fecit con-
tra gentem hoſtilem, & in deſcenſu
8 perdidit contrarios, * vt cognoſcant
Gentes potentiam eius, quia contra
B Deum pugnare non eſt facile. Et ſecu-
9 tus eſt à tergo potentis: * ‖ & in diebus ‖ Num.
Moyſi miſericordiã fecit ipſe, & Ca- 14.a.6.
leb filius Iephone, ſtare contra ho-
ſtem, & prohibere gentem à peccatis,
10 & perfringere murmur malitiæ. * Et
ipſi duo conſtituti, à periculo liberati
ſunt à numero ſexcentorum millium
peditum, inducere illos in heredi-
tatem, in terrã quæ manat lac & mel.
11 * Et dedit Dñs ipſi Caleb fortitu-
dinem, & vſque in ſenectutem per-
manſit illi virtus, vt aſcenderet in
excelſum terræ locũ, & ſemen ipſius
12 obtinuit hereditatem: * vt viderent
omnes filij Iſrael, quia bonum eſt
13 obſequi ſancto Deo. * Et iudices ſin-
C guli ſuo nomine, quorum non eſt
corruptum cor: qui non auerſi ſunt
14 à Domino, * vt ſit memoria illorum
in benedictione, & oſſa eorum pul-
15 lulent de loco ſuo, & nomen eo-
rum permaneat in æternum, perma-
nens ad filios illorum, ſanctorum vi-
16 rorum gloria. * Dilectus à Domino
Deo

Deo suo Samuel propheta Domini,
renouauit imperium, & vnxit princi-
pes in gente sua. *In lege Domini cõ- 17
gregationem iudicauit, & vidit Deus
Iacob, & in fide sua probatus est pro-
pheta. * Et cognitus est in verbis suis 18
fidelis,quia vidit Deum lucis : * & in- 19
uocauit Dominum omnipotentem,in D
oppugnando hostes circumstantes
vndique, in oblatione agni inuiolati.
* Et intonuit de cælo Dominus, & in 20
sonitu magno auditam fecit vocem
suam, * & contriuit principes Tyrio- 21
rum, & omnes duces Philisthiim : * & 22
ante tempus finis vitæ suæ & sæculi,
testimonium præbuit in conspectu
Domini, & Christi ; pecunias & vsque
ad calceamenta ab omni carne non
accepit, & non accusauit illum ho-
mo. * Et post hoc dormiuit, & notum 23
fecit regi, & ostendit illi finem vitæ
suæ, & exaltauit vocem suam de ter-
ra in prophetia delere impietatem
gentis.

CAP. XLVII.

Laudes Nathan, Dauidis, & Salomonis.

2.Reg.12.a.1. POst hæc surrexit Nathan prophe- 1
ta in diebus Dauid.*Et quasi adeps 2
separatus à carne,sic Dauid à filiis Is- A
||4.Reg.17.d.34. raël. *|| Cum leonibus lusit quasi cum 3
agnis: & in vrsis similiter fecit sicut
in agnis ouium, in iuuentute sua.
|1.Reg.17.f.49 *| Numquid non occidit gigantem, 4
& abstulit opprobrium de gente ? *In 5
tollendo manum,saxo fundæ deiecit
exultationem Goliæ: * nam inuoca- 6
uit Dominum omnipotentem, & de-
dit in dextera eius tollere hominem
fortem in bello,& exaltare cornu gẽ-
|1.Reg.18.b.7. tis suæ. * |Sic in decem millibus glo- 7
rificauit eum, & laudauit eum in be-
nedictionibus Domini, in offerendo
illi coronam gloriæ: *contriuit enim 8
inimicos vndique, & extirpauit Phi-
listhiim contrarios vsque in hodier-
num diem : contriuit cornu ipsorum
vsque in æternum. * In omni opere 9
dedit confessionem Sancto, & Excel- B
so in verbo gloriæ. * De omni corde 10
suo laudauit Dominum, & dilexit Deũ,
qui fecit illum : & dedit illi contra
inimicos potentiam : * & stare fecit 11
cantores contra altare, & in sono eo-
rum dulces fecit modos. * Et dedit in 12
celebrationibus decus, & ornauit
tempora vsque ad consummationem
vitæ, vt laudarent nomen sanctum
Domini, & amplificarent manè Dei
||2.Reg.12.d.13. sanctitatem. * || Dominus purgauit 13
peccata ipsius, & exaltauit in æter-
num cornu eius : & dedit illi testa-
mentum regni, & sedem gloriæ in Is-
14 raël. * Post ipsum surrexit filius sen-
satus, & propter illum deiecit om-
15 nem potentiam inimicorum. * || Sa- ||3.Reg.3.a.1.
lomon imperauit in diebus pacis, cui
subiecit Deus omnes hostes, vt con-
deret domum in nomine suo, & pa-
raret sanctitatem in sempiternum:
quemadmodum eruditus es in iuuen-
16 tute tua, * || & impletus es, quasi flu- ||3.Reg.4.d.31.
men, sapientia, & terram retexit ani-
17 ma tua. * Et replesti in comparatio-
C nibus ænigmata: ad insulas longè di-
uulgatum est nomen tuum, & dile-
18 ctus es in pace tua. * In cantilenis, &
prouerbiis,& comparationibus,& in-
terpretationibus, miratæ sunt terræ,
19 *& in nomine Domini Dei,cui est co-
20 gnomen Deus Israël. * | Collegisti |3.Reg.10.c.27.
quasi aurichalcum aurum, & vt plum-
21 bum complesti argentum, * & incli-
nasti femora tua mulieribus: potesta-
22 tem habuisti in corpore tuo, * dedisti
maculam in gloria tua, & profanasti
semen tuum inducere iracundiam ad
liberos tuos,& incitari stultitiam tuã,
23 *vt faceres imperium bipartitum, |, & |3.Reg.12.c.16.
ex Ephraim imperare imperium du-
24 rum. * Deus autem non derelinquet
D misericordiam suam, & non corrum-
pet nec delebit opera sua, neque per-
det à stirpe nepotes electi sui: & se-
men eius, qui diligit Dominum, non
25 corrumpet. * Dedit autem reliquum
26 Iacob, & Dauid de ipsa stirpe. * Et fi-
nem habuit Salomon cum patribus
27 suis. * Et dereliquit post se de semine
28 suo,gentis stultitiam, * |, & imminu- |3.Reg.12.d.28.
tum à prudentia, Roboam, qui auer-
29 tit gentem consilio suo: *& Ieroboam
filium Nabat, qui peccare fecit Israël,
& dedit viam peccandi Ephraim, &
plurima redundauerunt peccata ipso-
30 rum. * Valdè auerterunt illos à terra
31 sua. * Et quæsiuit omnes nequitias,
vsque dum perueniret ad illos defen-
sio, & ab omnibus peccatis liberauit
eos.

CAP. XLVIII.

Laudes Eliæ, Elisei, Ezechiæ, & Isaiæ, quorum oratione Deus liberauit Israel ab exercitu Sennacherib.

1 ET surrexit Elias propheta, quasi 3.Reg.17.a.1.
A ignis, & verbum ipsius quasi facu-
2 la ardebat. * Qui induxit in illos fa-
mem, & irritantes illum inuidia sua
pauci facti sunt. non enim poterant
3 sustinere præcepta Domini. * || Ver- ||3.Reg.18.
bo Domini continuit cælum, & de-
4 iecit de cælo ignem ter. * sic amplifi- 4.Reg.1.
catus est Elias in mirabilibus suis. Et
quis potest similiter sic gloriari tibi?
5 * || Qui sustulisti mortuum ab inferis ||3.Reg.17.c.22.
de sorte mortis in verbo Domini Dei.

Qui

* Qui deiecisti reges ad perniciem, & 6
contregisti facile potentiam ipsorum,
& gloriosos de lecto suo. * Qui audis 7
in Sina iudicium, & in Horeb iudicia
defensionis. * Qui vngis reges ad pœ- 8
nitentiam, & prophetas facis succes-
4. Reg. 2.b.11. sores post te. * || Qui receptus es in 9
turbine ignis, in curru equorum ig- B
Mal. 4. a.6. neorum. * Qui scriptus es in iudiciis 10
temporum lenire iracundiam Domi-
ni: conciliare cor patris ad filium, &
restituere tribus Iacob. * Beati sunt, 11
qui te viderunt, & in amicitia tua de-
corati sunt. * nam nos vita viuimus 12
tantùm, post mortem autem non e-
4. Reg. 2.c.12. rit tale nomen nostrum. * || Elias qui- 13
dem in turbine tectus est, & in Eliseo
completus est spiritus eius: in diebus
suis non pertimuit principem, & po-
tentia nemo vicit illum. * nec supera- 14
4. Reg. 13.d.21. uit illum verbum aliquod, || & mor-
tuum prophetauit corpus eius. * In 15
vita sua fecit monstra, & in morte
mirabilia operatus est. * In omnibus 16
istis non pœnituit populus, & non C
recesserunt à peccatis suis, vsque dum
eiecti sunt de terra sua, & dispersi
sunt in omnem terram: * & relicta est 17
gens perpauca, & princeps in domo
Dauid. * Quidam ipsorum fecerunt 18
quod placeret Deo: alij autem multa
commiserunt peccata. * Ezechias mu- 19
niuit ciuitatem suam, & induxit in
medium ipsius aquam, & fodit ferro
rupem, & ædificauit ad aquam puteū.
4. Reg. 12.d.13. * || In diebus ipsius ascendit Sennache- 20
rib, & misit Rabsacen, & sustulit manū
suam contra illos, & extulit manum
suam in Sion, & superbus factus est
potentia sua. * Tunc mota sunt corda, 21
& manus ipsorum: & doluerunt quasi
parturientes mulieres. * Et inuocaue- 22
runt Dominum misericordem, & ex- D
pendentes manus suas, extulerunt ad
cælum: & sanctus Dominus Deus au-
diuit citò vocem ipsorum. * Non est 23
commemoratus peccatorum illorum,
neq; dedit illos inimicis suis, sed pur-
4. Reg. 19.c.35. gauit eos in manu Isaiæ sancti pro-
phetæ. * || Deiecit castra Assyriorum, & 24
Tob. 1. d.21. contriuit illos Angelus Domini. * nā 25
fecit Ezechias quod placuit Deo, &
Isa. 37. g.36. fortiter iuit in via Dauid patris sui,
quam mandauit illi Isaias propheta
Matth. 7.f.41. magnus, & fidelis in conspectu Dei.
* || In diebus ipsius retrò rediit Sol, & 26
2. Mac. 8.c.19. addidit regi vitam. * Spiritu magno 27
vidit vltima, & consolatus est lugen-
4. Reg. 20.a.1. tes in Sion. Vsque in sempiternum
* ostendit futura, & abscondita ante- 28
Isa. 38. a.2. quam euenirent.

CAP. XLIX.

De Iosia, & quòd omnes reges Iuda, præter Dauid, Ezechiam, & Iosiam, fuerunt peccatores: de Ieremia, Ezechiele, & Zorobabel, Iesu filio Iosedec, Nehemia, Enoch, Ioseph, Seth, & Sem.

1 A Memoria Iosiæ in compositio- 4. Reg.
nem odoris facta opus pigmen- 22.a.1.
2 tarij. * In omni ore quasi mel indul-
cabitur eius memoria, & vt musica
3 in conuiuio vini. * Ipse est directus
diuinitus in pœnitentiam gentis, &
4 tulit abominationes impietatis. * Et
gubernauit ad Dominum cor ipsius,
& in diebus peccatorum corrobora-
5 uit pietatem. * Præter Dauid, & E-
zechiam, & Iosiam omnes peccatum
6 commiserunt: * nam reliquerunt le-
gem Altissimi reges Iuda, & contem-
7 pserunt timorem Dei. * Dederunt e-
B nim regnum suum aliis, & gloriam
8 suam alienigenæ genti. * || Incende- 4. Reg.
runt electam sanctitatis ciuitatem, & 25.b.9.
desertas fecerunt vias ipsius in manu
9 Ieremiæ. * Nam malè tractauerunt
illum, qui à ventre matris consecra-
tus est propheta, euertere, & eruere,
& perdere, & iterùm ædificare, & re-
10 nouare. * || Ezechiel qui vidit conspe- Ezech.
ctum gloriæ, quam ostendit illi in 1.a.4.
11 C curru Cherubim. * Nam comme-
moratus est inimicorum in imbre,
benefacere illis qui ostenderunt re-
12 ctas vias. * Et duodecim propheta-
rum ossa pullulent de loco suo: nam
corroborauerunt Iacob, & redeme-
13 runt se in fide virtutis. * || Quomodo 1. Esdr.
amplificemus Zorobabel? nam & ip- 3.a.2.
se quasi signum in dextera manu; Agg. 1.
14 * sic & Iesum filium Iosedec? qui in & 2.
diebus suis ædificauerunt domum,
& exaltauerunt templum sanctum
Domino, paratum in gloriam sempi-
15 D ternam. * || Et Nehemias in memo- Zach. 3
riam multi temporis, qui erexit nobis a.1.
muros euersos, & stare fecit portas &
16 seras, qui erexit domos nostras. * Ne-
mo natus est in terra qualis Henoch:
17 nam & ipse receptus est à terra. * || Ne- Gen. 41
que vt Ioseph, qui natus est homo, f.40.42
princeps fratrum, firmamentum gen- a 3.45.
tis, rector fratrum, stabilimentum a.5.50.
18 populi: * & ossa ipsius visitata sunt, d.20.
& post mortem prophetauerunt.
19 * || Seth & Sem apud homines gloriam Gen. 4
adepti sunt; & super omnem animam Genes. 5
in origine Adam. d.32.

CAP.

CAP. L.

Simonis pontificis filij Oniæ preconia narrantur celeberrima: duæ gentes odio habita, & tertia stulta: de Iesu filio Sirach huius libri auctore.

1. Mac. SImon Oniæ filius, sacerdos ma- 1
12. a. 6. gnus, qui in vita sua suffulsit do- A
2. Mac. mum, & in diebus suis corroborauit
3. & 4. templum. * Templi etiam altitudo ab 2
ipso fundata est, duplex ædificatio &
excelsi parietes templi. * In diebus ip- 3
sius emanauerunt putei aquarum, &
quasi mare adimpleti sunt supra mo-
dum. * Qui curauit gentem suam, & li- 4
berauit eam à perditione. * Qui præ- 5
ualuit amplificare ciuitatem, qui ade-
ptus est gloriam in conuersatione gē-
tis: & ingressum domus & atrij am- 6
plificauit. * Quasi stella matutina in
medio nebulæ, & quasi luna plena in
diebus suis lucet. * Et quasi sol resul- 7
gens, sic ille effulsit in templo Dei.
* Quasi arcus refulgens inter nebulas 8
gloriæ, & quasi flos rosarum in die-
bus vernis, & quasi lilia quæ sunt in
transitu aquæ, & quasi thus redolens
in diebus æstatis. * Quasi ignis efful- 9
gens, & thus ardens in igne. * Quasi 10
vas auri solidum, ornatum omni la- B
pide pretioso. * Quasi oliua pullulans, 11
& cypressus in altitudinem se extol-
lens, in accipiendo ipsum stolam glo-
riæ, & vestiri eum in consummatio-
nem virtutis. * In ascensu altaris san- 12
cti, gloriam dedit sanctitatis amictū.
* In accipiendo autem partes de ma- 13
nu sacerdotum, & ipse stans iuxta a-
ram. Et circa illum corona fratrum:
quasi plantatio cedri in monte Liba-
no, * sic circa illum steterunt quasi ra- 14
mi palmæ, & omnes filij Aaron in glo-
ria sua. * Oblatio autem Domini in 15
manibus ipsorum, coram omni syna-
goga Israël: & consummatione fun-
gens in ara, amplificare oblationem
excelsi regis * porrexit manum suam 16
in libatione, & libauit de sanguine
vuæ. * Effudit in fundamento altaris 17
odorem diuinum excelso principi.
* Tunc exclamauerunt filij Aaron, in 18
tubis productilibus sonuerunt, & au- C
ditam fecerunt vocem magnā in me-
moriam coram Deo. * Tunc omnis po- 19
pulus simul properauerunt, & cecide-
runt in faciem super terram, adorare
Dominum Deum suum, & dare preces
omnipotenti Deo excelso. * Et ampli- 20
ficauerunt psallentes in vocibus suis,
& in magna domo auctus est sonus
suauitatis plenus. * Et rogauit popu- 21
lus Dominum excelsum in prece, vs-
quedum perfectus est honor Domini,
22 & munus suum perfecerunt. * Tunc
descendens, manus suas extulit in om-
nem congregationem filiorum Israël
dare gloriam Deo à labiis suis, & in
23 nomine ipsius gloriari: * & iterauit o-
rationem suam, volens ostendere vir-
24 tutem Dei. * Et nunc orate Deum om-
D nium, qui magna fecit in omni terra,
qui auxit dies nostros à ventre matris
nostræ, & fecit nobiscum secundùm
25 suam misericordiam: * det nobis iu-
cunditatem cordis, & fieri pacem in
diebus nostris in Israël per dies sem-
26 piternos; * credere Israël nobiscum
esse Dei misericordiam, vt liberet nos
27 in diebus suis. * Duas gentes odit ani-
ma mea: tertia autem non est gens,
28 quam oderim: * qui sedent in monte
Seir, & Philisthiim, & stultus populus
29 qui habitat in Sichimis. * Doctrinam
sapientiæ & disciplinæ scripsit in co-
dice isto Iesus filius Sirach Ierosoly-
mita, qui renouauit sapientiam de cor-
30 de suo. * Beatus, qui in istis versatur
bonis: qui ponit illa in corde suo, sa-
31 piens erit semper. * Si enim hæc fece-
rit, ad omnia valebit: quia lux Dei, ve-
stigium eius est.

CAP. LI.

Dei laus, exaltatio, & gratiarum actio.

1 ORatio Iesu filij Sirach: Confite-
A bor tibi Domine rex, & collau-
dabo te Deum saluatorem meum.
2 * Confitebor nomini tuo: quoniam
adiutor & protector factus es mihi,
3 * & liberasti corpus meum à perdi-
tione, à laqueo linguæ iniquæ, & à
labiis operantium mendacium, & in
conspectu astantium factus es mihi
4 adiutor. * Et liberasti me secundùm
multitudinem misericordiæ nominis
tui à rugientibus, præparatis ad escā,
5 * de manibus quærentium animam
meam, & de portis tribulationum quę
6 circumdederunt me: * à pressura flam-
mæ quæ circumdedit me, & in medio
7 ignis non sum æstuatus: * de altitudi-
ne ventris inferi, & à lingua coinqui-
nata, & à verbo mendacij, à rege ini-
8 quo, & à lingua iniusta: * laudabit vs-
que ad mortem anima mea Dominū,
9 * & vita mea appropinquans erat in
10 inferno deorsum. * Circumdederunt
B me vndique, & non erat qui adiuua-
ret. Respiciens eram ad adiutorium
11 hominum, & non erat. * Memoratus
sum misericordiæ tuæ Domine, & o-
perationis tuæ, quæ à sæculo sunt:
12 * quoniam eruis sustinentes te Domi-
ne, & liberas eos de manibus gentiū.
13 * Exaltasti super terram habitationem
meam, & pro morte defluente depre-
catus

catus sum. * Inuocaui Dominum pa- 14
trem Domini mei, vt non derelinquat
me in die tribulationis meç, & in tem-
pore superborũ sine adiutorio. * Lau- 15
dabo nomeñ tuum assiduè, & collau-
dabo illud in confessione, & exaudita
est oratio mea. * Et liberasti me de 16
perditione, & eripuisti me de tempo-
re iniquo. * Propterea confitebor, & 17
laudem dicam tibi, & benedicam no-
mini Domini. * Cùm adhuc iunior es- 18
sem priusquam oberrarem, quæsiui C
sapientiam palàm in oratione mea.
* Ante templum postulabam pro il- 19
la, & vsque in nouissimis inquiram
eam. * Et efflornit tamquam præcox
vua, * lætatum est cor meum in ea. 20
Ambulauit pes meus iter rectum, à
iuuentute mea inuestigabam eam.
* Inclinaui modicè aurem meam, & 21
excepi illam. * Multam inueni in me- 22
ipso sapientiam, & multum profeci in
ea. * Danti mihi sapientiam, dabo glo- 23
riam. * Consiliatus sum enim vt face- 24
rem illam: zelatus sum bonum, & non
cõfundar. * Colluctata est anima mea 25
in illa, & in faciendo eam confirma-
tus sum. * Manus meas extendi in al- 26
tum, & insipientiam eius luxi. * Ani- 27
mam meam direxi ad illam, & in agni-
tione inueni eam. * Possedi cum ipsa 28
cor ab initio: propter hoc non dere-
linquar. * Venter meus conturbatus 29
est quærendo illam: propterea bonam D
possidebo possessionem. * Dedit mihi 30
Dominus linguam mercedem meam:
& in ipsa laudabo eum. * Appropiate 31
ad me indocti, & congregate vos in
domum disciplinæ. * quid adhuc re- 32
tardatis? & quid dicitis in his? animæ
vestræ sitiunt vehementer. * Aperui 33
os meum, & locutus sum: Comparate
vobis sine argento, * & collum vestrũ 34
subiicite iugo, & suscipiat anima ve-
stra disciplinam: in proximo est enim
inuenire eam. * Videte oculis vestris, 35
quia modicum laboraui, & inueni mi-
hi multam requiem. * Assumite disci- 36
plinam in multo numero argenti, &
copiosum aurum possidete in ea. * Læ- 37
tetur anima vestra in misericordia e-
ius, & non confundemini in laude ip-
sius. * Operamini opus vestrum ante 38
tempus, & dabit vobis mercedem ve-
stram in tempore suo.

PROPHETIA ISAIÆ.

CAPVT I.

Tempus quo prophetauit Isaias super Iudam & Ierusalem, quæ ob suam ingratitudinem aliaque scelera, omni pœnarum genere à Deo percussa, non est ad eum reuersa. quamobrem dicit miserrimam imminere ipsi desolationem: victimæ & sollemnitates ipsius reiiciuntur: & quid facere debeat vt in gratiam à Deo recipiatur: rursum ob defectionem à pristina virtute in varia peccata, grauem vindictam, & futuram tandem ipsius liberationem & in feliciorem statum restitutionem vaticinatur.

1 VISIO Isaiæ filij Amos, quam
A vidit super Iudam & Ierusa-
lem, in diebus Oziæ, Ioathan,
Achaz, & Ezechiæ, regum Iu-
2 da. * Audite cæli, & auribus percipe
terra, quoniam Dñs locutus est. Filios
enutriui, & exaltaui: ipsi autem spre-
3 uerunt me. * Cognouit bos possesso-
rem suum, & asinus præsepe domini
sui: Israël autem me non cognouit,
4 & populus meus non intellexit. * Væ
B genti peccatrici, populo graui iniqui-
tate, semini nequam, filiis sceleratis:
dereliquerunt Dominum, blasphe-
mauerunt sanctum Israël, abalienati
5 sunt retrorsum. * Super quo percutiã
vos vltrà, addentes præuaricationem?
omne caput languidum, & omne cor
6 mœrens. * A planta pedis vsque ad
verticem, non est in eo sanitas: vul-
nus, & liuor, & plaga tumens, non
est circumligata, nec curata medica- ‖ Inf. 5. b. 6.
7 mine, neque fota oleo. * ‖ Terra ve-
stra deserta, ciuitates vestræ succensæ
igni: regionem vestram coram vobis
alieni deuorant, & desolabitur sicut
8 in vastitate hostili. * Et derelinquetur
C filia Sion vt vmbraculum in vinea, &
sicut tugurium in cucumerario, & sic- ‖ Rom. 9 f. 29.
9 ut ciuitas, quæ vastatur. * ‖ Nisi Do-
minus exercituum reliquisset nobis ‖ Gen. 19
semen, ‖ quasi Sodoma fuissemus, & 19. c. 24.
quasi Gomorrha similes essemus.
10 * Audite verbum Domini principes
Sodomorum, percipite auribus le-
gem Dei nostri populus Gomorrhæ. ‖ Ierem. 6. c. 29.
11 * ‖ Quò mihi multitudinem victima- Amos
rum vestrarum, dicit Dominus? ple- 5. f. 22.
nus sum. holocausta arietum, & ad-
ipem

ipem pinguium, & ſanguinem vitulo-
ru n, & agnorum, & hircorum, no-
lui. *Cùm veniretis ante conſpectum 12
meum, quis quæſiuit hæc de manibus
veſtris, vt ambularetis in atriis meis?
*ne offeratis vltrà ſacrificium fruſtrà: 13
incenſum abominatio eſt mihi. Neo- D
meniam, & ſabbatum, & feſtiuitates
alias non feram, iniqui ſunt cœtus
veſtri: * calendas veſtras, & ſollemni- 14
tates veſtras odiuit anima mea: facta
ſunt mihi moleſta, laboraui ſuſtinens.
* Et cùm extenderitis manus veſtras, 15
auertam oculos meos à vobis: & cùm
multiplicaueritis orationem, non ex-
‖Inf. à audiam: ‖ manus enim veſtræ ſangui-
59. a. 1. ne plenæ ſunt. * ‖ Lauamini, mundi 16
‖1. Pet. eſtote, auferte malum cogitationum
3. d. 12. veſtrarum ab oculis meis: quieſcite
agere peruerſè, * diſcite benefacere: 17
quærite iudicium, ſubuenite oppreſſo, E
iudicate pupillo, defendite viduam.
*Et venite, & arguite me, dicit Domi- 18
nus: ſi fuerint peccata veſtra vt cocci-
num, quaſi nix dealbabuntur: & ſi fue-
rint rubra quaſi vermiculus, velut la-
na alba erunt. *Si volueritis, & audie- 19
ritis me, bona terrę comedetis.* Quòd 20
ſi nolueritis, & me ad iracundiam pro-
uocaueritis: gladius deuorabit vos,
quia os Domini locutum eſt. * Quo- 21
modo facta eſt meretrix ciuitas fide-
lis, plena iudicii? iuſtitia habitauit in
ea, nunc autem homicidæ. * Argen- 22
tum tuum verſum eſt in ſcoriam: vi-
num tuum miſtum eſt aqua. * Prin- 23
cipes tui infideles, ſocij furum: om- F
nes diligunt munera, ſequuntur re-
‖Ierem. tributiones. * ‖ Pupillo non iudicant:
5. g. 28. & cauſa viduæ non ingreditur ad il-
los. * Propter hoc ait Dominus Deus 24
exercituum fortis Iſraël: Heu, conſo-
labor ſuper hoſtibus meis, & vindica-
bor de inimicis meis. * Et conuertam 25
manum meam ad te, & excoquam ad
purum ſcoriam tuam, & auferam om-
ne ſtannum tuum. *Et reſtituam iudi- 26
ces tuos vt fuerunt priùs, & conſilia-
rios tuos ſicut antiquitus: poſt hęc vo- G
caberis ciuitas iuſti, vrbs fidelis*. Sion 27
in iudicio redimetur, & reducent eam
in iuſtitia: * & conteret ſceleſtos, & 28
peccatores ſimul: & qui dereliquerunt
Dominum, conſumentur. *Confun- 29
dentur enim ab idolis, quibus ſacrifi-
cauerunt: & erubeſcetis ſuper hortis,
quos elegeratis, * cùm fueritis velut 30
quercus defluentibus foliis, & velut
hortus abſque aqua. * Et erit fortitu- 31
do veſtra, vt fauilla ſtuppæ, & opus
veſtrum quaſi ſcintilla: & ſuccendetur
vtrumque ſimul, & non erit qui ex-
tinguat.

CAP. II.

Ad montem domus Domini fluent omnes gentes, & de Sion exibit lex, nec vltrà bello moleſtabitur: domus vero Iacob ob idololatriam, auaritiam & reliqua ſcelera abiicietur: ſuperbi humiliabuntur, & ſolus Dominus exaltabitur.

1 VErbum, quod vidit Iſaias, filius
A Amos, ſuper Iuda & Ieruſalem. *Mich. 4. a. 1.*
2 * Et erit in nouiſſimis diebus præpa-
ratus mons domus Domini in verti-
ce montium, & eleuabitur ſuper col-
les, & fluent ad eum omnes gentes.
3 * Et ibunt populi multi, & dicent:
Venite & aſcendamus ad montem Do-
mini, & ad domum Dei Iacob, &
docebit nos vias ſuas, & ambulabi-
mus in ſemitis eius: quia de Sion exi-
bit lex, & verbum Domini de Ieruſa-
4 lem. * Et iudicabit Gentes, & arguet
populos multos: & conflabunt gla-
dios ſuos in vomeres, & lanceas ſuas
in falces: non leuabit gens contra
B gentem gladium, nec exercebuntur
5 vltrà ad prælium. * Domus Iacob ve-
nite, & ambulemus in lumine Domi-
6 ni. * Proiecisti enim populum tuum,
domum Iacob: quia repleti ſunt vt
olim, & augures habuerunt vt Phili-
ſthiim, & pueris alienis adhæſerunt.
7 * Repleta eſt terra argento & auro:
& non eſt finis theſaurorum eius:
8 * & repleta eſt terra eius equis: & in-
numerabiles quadrigæ eius. Et reple-
ta eſt terra eius idolis: opus manuum
ſuarum adorauerunt, quod fecerunt
9 digiti eorum. * Et incuruauit ſe ho-
mo, & humiliatus eſt vir: ne ergo di-
10 mittas eis. * Ingredere in petram, &
C abſcondere in foſſa humo à facie ti-
moris Domini, & à gloria maieſtatis
11 eius. * Oculi ſublimes hominis humi-
liati ſunt, & incuruabitur altitudo
virorum: exaltabitur autem Domi-
12 nus ſolus in die illa. * Quia dies Do-
mini exercituum ſuper omnem ſu-
perbum, & excelſum, & ſuper omnem
13 arrogantem: & humiliabitur. * Et ſu-
per omnes cedros Libani ſublimes,
& erectas, & ſuper omnes quercus
14 Baſan. * Et ſuper omnes montes ex-
celſos, & ſuper omnes colles eleuatos.
15 * Et ſuper omnem turrim excelſam,
& ſuper omnem murum munitum,
16 * & ſuper omnes naues Tharſis, & ſu-
D per omne quod viſu pulchrum eſt.
17 * Et incuruabitur ſublimitas homi-
num, & humiliabitur altitudo viro-
rum, & eleuabitur Dominus ſolus in
18 die illa: * & idola penitus conteren-
19 tur: * ‖ & introibunt in ſpeluncas pe- ‖*Oſee*
trarum, & in vorągines terræ, à facie *10. b. 8.*
for-

Luca formidinis Domini, & à gloria ma-
23.d.30. iestatis eius, cùm surrexerit percute-
Apoc. 9 re terram. *In die illa proiiciet homo 20
d.17. idola argenti sui, & simulachra auri
sui, quæ fecerat sibi vt adoraret, tal-
pas & vespertiliones. *Et ingredietur 21
scissuras petrarum, & in cauernas sa-
xorum, à facie formidinis Domini, &
à gloria maiestatis eius, cùm surrexe-
rit percutere terram. *Quiescite ergo 22
ab homine, cuius spiritus in naribus
eius est, quia excelsus reputatus est
ipse.

CAP. III.

Futura Iudæorum ob sua peccata grauis afflictio ac desertio, & puerorum atque effeminatorum dominium: peccata superiorum arguit: item superbiam & curiosam lasciuiam filiarum Sion ignominiam vertendam prædicit.

ECce enim dominator Dominus 1
exercituum auferet à Ierusalem, A
& à Iuda validum & fortem, omne
robur panis, & omne robur aquæ;
* fortem, & virum bellatorem, iudi- 2
cem, & prophetam, & ariolum, &
senem; * Principem super quinqua- 3
ginta, & honorabilem vultu, & con-
siliarium, & sapientem de architectis,
& prudentem eloquij mystici. * Et 4
dabo pueros principes eorum, & ef-
feminati dominabuntur eis. * Et ir- 5
ruet populus, vir ad virum, & vnus-
quisque ad proximum suum: tumul-
tuabitur puer contra senem, & igno-
bilis contra nobilem. * Apprehendet 6
enim vir fratrem suum domesticum B
patris sui: Vestimentum tibi est, prin-
ceps esto noster, ruina autem hæc sub
manu tua. * Respondebit in die illa, 7
dicens: Non sum medicus, & in do-
mo mea non est panis, neque vesti-
mentum: nolite constituere me prin-
cipem populi. * Ruit enim Ierusalem, 8
& Iudas concidit: quia lingua eorum
& adinuentiones eorum contra Do-
minum, vt prouocarent oculos ma-
iestatis eius. * Agnitio vultus eorum 9
respondit eis: & peccatum suum qua-
si Sodoma prædicauerunt, nec abscõ-
derunt: væ animæ eorum, quoniam
reddita sunt eis mala. * Dicite iusto 10
quoniam benè, quoniam fructum ad-
inuentionum suarum comedet. * Væ 11
impio in malum: retributio enim ma-
nuum eius fiet ei. * Populum meum 12
exactores sui spoliauerunt, & mulie- C
res dominatæ sunt eis. Popule meus,
qui te beatum dicunt, ipsi te decipiũt,
& viam gressuum tuorum dissipant.
* Stat ad iudicandum Dominus, & 13
stat ad iudicandos populos. * Domi- 14
nus ad iudicium veniet cum senibus
populi sui, & principibus eius: vos e-
nim depasti estis vineam, & rapina
15 pauperis in domo vestra. * Quare at-
teritis populum meum, & facies pau-
perum commolitis, dicit Dominus
16 Deus exercituum? * Et dixit Dominus:
Pro eo quòd eleuatæ sunt filiæ Sion,
& ambulauerunt extento collo, & nu-
tibus oculorum ibant, & plaudebant,
ambulabant pedibus suis, & compo-
17 sito gradu incedebant: * Decaluabit
D Dominus verticem filiarum Sion, &
18 Dominus crinem earum nudabit. *In
die illa auferet Dominus ornamentũ
19 calceamentorum, & lunulas, *& tor-
ques, & monilia, & armillas, & mi-
20 tras, * & discriminalia, & perisceli-
das, & murenulas, & olfactoriola,
21 & inaures, * & annulos, & gemmas
22 in fronte pendentes, * & mutatoria,
& palliola, & linteamina, & acus,
23 * & specula, & sindones, & vittas, &
24 theristra. *Et erit pro suaui odore fœ-
tor, & pro zona funiculus, & pro cri-
spanti crine caluitium, & pro fascia
25 pectorali cilicium. *Pulcherrimi quo-
que viri tui gladio cadent, & fortes
26 tui in prælio. * Et mœrebunt atque
lugebunt portæ eius, & desolata in
terra sedebit.

CAP. IV.

Septem mulieres vnum maritum appetent: germen Domini exaltabitur: & reliquiæ Israel ablatis earum sordibus saluæ erunt, magnaque securitate & felicitate afficientur.

1 ET apprehendent septem mulieres
A virum vnum in die illa, dicentes:
Panem nostrum comedemus, & ve-
stimentis nostris operiemur: tantum-
modò inuocetur nomen tuum super
2 nos, aufer opprobrium nostrum. * In
die illa, erit germen Domini in ma-
gnificentia & gloria, & fructus terræ
sublimis, & exultatio his, qui saluati
3 fuerint de Israël. * Et erit: Omnis qui
relictus fuerit in Sion, & residuus in
Ierusalem, sanctus vocabitur, omnis
qui scriptus est in vita in Ierusalem.
4 *Si abluerit Dominus sordes filiarum
Sion, & sanguinem Ierusalem lauerit
de medio eius, in spiritu iudicij, & spi-
5 ritu ardoris. *Et creabit Dominus su-
per omnem locum Montis Sion, &
vbi inuocatus est, nubem per diem, &
fumum & splendorem ignis flamman-
tis in nocte: super omnem enim glo-
6 riam protectio. *Et tabernaculum e-
rit in vmbraculum diei ab æstu, & in
securitatem, & absconsionem à tur-
bine, & à pluuia.

CAP. V.

Sub figura vineæ sterilis in direptionem traditæ prophetat iudicium & desertionem Iudæorum, ipsorumque peccata describuntur: auaritia in coadunandis possessionibus: ebrietas & contemptus scientiæ Dei: inferni dilatatio: humiliatio superborum, & exaltatio Dei: felicitas quoque iustorum, & væ diuersis peccatorum generibus denuntiatur: & signum in nationibus eleuandum contra Iudæos.

CAntabo dilecto meo canticum 1
Ierem. patruelis mei vineæ suæ. Vinea A
2.d.21. facta est dilecto meo in cornu filio
Matth. olei. *Et sepiuit eam, & lapides elegit 2
21.d.33. ex illa, & plantauit eam electam, &
ædificauit turrim in medio eius, &
torcular extruxit in ea: & expectauit
vt faceret vuas, & fecit labruscas.
* Nunc ergo habitatores Ierusalem, 3
& viri Iuda, iudicate inter me & vi-
neam meam. * Quid est quod debui 4
vltrà facere vineæ meæ, & non feci B
ei? an quòd expectaui vt faceret vuas,
& fecit labruscas? *Et nunc ostendam 5
vobis quid ego faciam vineæ meæ:
auferam sepem eius, & erit in dire-
ptionem: diruam maceriam eius, &
erit in conculcationem. * Et ponam 6
eam desertam: non putabitur, & non
fodietur: & ascendent vepres & spi-
næ: & nubibus mandabo ne pluant
super eam imbrem. *Vinea enim Do- 7
mini exercituum, domus Israël est: &
vir Iuda, germen eius delectabile: &
expectaui vt faceret iudicium, & ecce
iniquitas: & iustitiam, & ecce cla-
mor. * Væ qui coniungitis domum 8
ad domum, & agrum agro copulatis
vsque ad terminum loci: numquid
habitabitis vos soli in medio terræ?
* In auribus meis sunt hæc, dicit Do- 9
minus exercituum: Nisi domus mul- C
tæ desertæ fuerint, grandes & pul-
chræ, absque habitatore. * Decem e- 10
nim iugera vinearum facient lagun-
culam vnam, & triginta modij se-
mentis facient modios tres. * Væ qui 11
consurgitis manè ad ebrietatem se-
ctandam, & potandum vsque ad ve-
speram, vt vino æstuetis. * Cithara, & 12
lyra, & tympanum, & tibia, & vinum
in conuiuiis vestris: & opus Domini
non respicitis, nec opera manuum e-
ius consideratis. * Propterea captiuus 13
ductus est populus meus, quia non
habuit scientiam, & nobiles eius in-
terierunt fame, & multitudo eius siti
exaruit. * Propterea dilatauit infer- 14
nus animam suam, & aperuit os suum D
absque vllo termino: & descendent
fortes eius, & populus eius, & subli-
15 mes gloriosique eius, ad eum. * Et in-
curuabitur homo, & humiliabitur
vir, & oculi sublimium deprimen-
16 tur. * Et exaltabitur Dominus exer-
cituum in iudicio, & Deus sanctus
17 sanctificabitur in iustitia. * Et pascen-
tur agni iuxta ordinem suum, & de-
serta in vbertatem versa aduenæ com-
18 edent. * Væ qui trahitis iniquitatem
in funiculis vanitatis, & quasi vincu-
19 lum plaustri peccatum. * Qui dicitis:
E Festinet, & citò veniat opus eius, vt
videamus: & appropiet, & veniat con-
silium sancti Israël, & sciemus illud.
20 * Væ qui dicitis malum bonum, &
bonum malum: ponentes tenebras
lucem, & lucem tenebras: ponentes
amarum in dulce, & dulce in ama-
21 rum. *|| Væ qui sapientes estis in ocu- || Prou.
lis vestris, & coram vobismetipsis pru- 3.a.
22 dentes. * Væ qui potentes estis ad bi- Rom.12
bendum vinum, & viri fortes ad mi- d.16.
23 scendam ebrietatem. * Qui iustifica-
tis impium pro muneribus, & iusti-
24 tiam iusti aufertis ab eo. * Propter
F hoc, sicut deuorat stipulam lingua
ignis, & calor flammæ exurit; sic ra-
dix eorum quasi fauilla erit, & ger-
men eorum vt puluis ascendet. Abie-
cerunt enim legem Domini exerci-
tuum, & eloquium sancti Israël blas-
25 phemauerunt. *Ideò iratus est furor
Domini in populum suum, & exten-
dit manum suam super eum, & per-
cussit eum: & conturbati sunt mon-
tes, & facta sunt morticina eorum,
quasi stercus in medio platearum. In
his omnibus non est auersus furor
eius, sed adhuc manus eius extenta.
26 *Et eleuabit signũ in nationibus pro-
cul, & sibilabit ad eum de finibus ter-
ræ: & ecce festinus velociter veniet.
27 * Non est deficiens, neque laborans
G in eo: non dormitabit, neque dor-
miet, neque soluetur cingulum renum
eius, nec rumpetur corrigia calcea-
28 menti eius.*Sagittæ eius acutæ, & om-
nes arcus eius extenti. Vngulæ equo-
rum eius vt silex, & rotæ eius quasi im-
29 petus tempestatis. * Rugitus eius vt
leonis, rugiet vt catuli leonum: &
frendet, & tenebit prædam: & am-ple-
30 xabitur, & non erit qui eruat. *Et so-
nabit super eum in die illa sicut soni-
tus maris: aspiciemus in terram, & ec-
ce tenebræ tribulationis, & lux obte-
nebrata est in caligine eius.

CAP. VI.

Esaias visa Domini maiestate condemnat se quòd tacuerit, sed mundatis labiis suis offert se ad prædicandum: prædicitur excæcandus populus vsque ad desolationem ciuitatum Iudæ, & eius quæ derelicta erat futura consolatio.

IN anno, quo mortuus est rex O- 1
zias, vidi Dominum sedentem su- A
per solium excelsum & eleuatum: &
ea quæ sub ipso erant, replebant tem-
plum. * Seraphim stabant super illud: 2
sex alæ vni, & sex alæ alteri: duabus
velabant faciem eius, & duabus vela-
bant pedes eius, & duabus volabant.
* Et clamabant alter ad alterum, & 3
‖ Apoc. dicebant: ‖ Sanctus, sanctus, sanctus, B
4.b.8. Dominus Deus exercituum, plena
est omnis terra gloria eius. * Et com- 4
mota sunt superliminaria cardinum
à voce clamantis, & domus repleta
est fumo. * Et dixi: Væ mihi, quia ta- 5
cui, quia vir pollutus labiis ego sum,
& in medio populi polluta labia ha-
bentis ego habito, & regem Dominũ
exercituum vidi oculis meis. * Et vo- 6
lauit ad me vnus de Seraphim, & in C
manu eius calculus, quem forcipe tu-
lerat de altari. * Et tetigit os meum, & 7
dixit: Ecce tetigit hoc labia tua,
& auferetur iniquitas tua, & pecca-
tum tuum mundabitur. * Et audiui 8
vocem Domini dicentis: Quem mit-
tam? & quis ibit nobis? Et dixi: Ecce
ego, mitte me. * Et dixit: Vade, & di- 9
‖ Math. ces populo huic: ‖ Audite audientes,
13.b.14. & nolite intelligere: & videte visio-
Marc. 4 nem, & nolite cognoscere. * Excæca 10
b.12. cor populi huius, & aures eius aggra- D
Luca 8. ua: & oculos eius claude: ne fortè vi-
b.10. deat oculis suis, & auribus suis au-
Ioan. 12 diat, & corde suo intelligat, & con-
f.40. uertatur, & sanem eum. * Et dixi: 11
Act. 28. Vsquequò Domine? Et dixit: Donec
f.26. desolentur ciuitates absque habitato-
Rom. 11 re, & domus sine homine, & terra re-
b.8. linquetur deserta. * Et longè faciet 12
Dominus homines, & multiplicabitur
quæ derelicta fuerat in medio terræ.
* Et adhuc in ea decimatio, & con- 13
uertetur, & erit in ostensionem sicut
terebinthus, & sicut quercus, quæ ex-
pandit ramos suos: semen sanctum
erit id, quod steterit in ea.

CAP. VII.

Obsessa à Syris & ab Israel Ierusalem, Isaias prophetat illos non præualituros, datque impio Achaz signum liberationis virginem parituram filium cuius nomen Emmanuel: prædicitq; desertionem Israel & grauissimam Iuda afflictionẽ ac solitudinẽ.

1 ET factum est in diebus Achaz fi- 4. Reg.
A lij Ioathan, filij Oziæ regis Iuda, 16.a.5.
ascendit Rasin rex Syriæ, & Phacee
filius Romeliæ rex Israël, in Ierusa-
lem, ad prœliandum contra eam: &
2 non potuerunt debellare eam. * Et
nuntiauerunt domui Dauid, dicen-
tes: Requieuit Syria super Ephraïm,
& commotum est cor eius, & cor po-
puli eius, sicut mouentur ligna silua-
3 rum à facie venti. * Et dixit Domi-
nus ad Isaiam: Egredere in occursum
Achaz tu, & qui derelictus est Iasub
filius tuus, ad extremum aquæductus
piscinæ superioris in via Agri fullo-
4 nis. * Et dices ad eum: Vide vt sileas:
noli timere, & cor tuum ne formidet
à duabus caudis titionum fumigan-
tium istorum in ira furoris Rasin
5 regis Syriæ, & filij Romeliæ: * eò
B quòd consilium inierit contra te Sy-
ria in malum Ephraïm, & filius Ro-
6 meliæ, dicentes: * Ascendamus ad Iu-
dam, & suscitemus eum, & auella-
mus eum ad nos, & ponamus regem
7 in medio eius filium Tabeel. * Hæc
dicit Dominus Deus: Non stabit, &
8 non erit istud: * sed caput Syriæ Da-
mascus, & caput Damasci Rasin: &
adhuc sexaginta & quinque anni, &
9 desinet Ephraïm esse populus: * & ca-
put Ephraïm Samaria, & caput Sama-
riæ filius Romeliæ. Si non credideri-
10 tis, non permanebitis. * Et adiecit Do-
11 minus loqui ad Achaz, dicens: * Pete
tibi signum à Domino Deo tuo in pro-
fundum inferni, siue in excelsum su-
12 pra. * Et dixit Achaz: Non petam, &
13 non tentabo Dominum. * Et dixit:
Audite ergo domus Dauid: Num-
quid parum vobis est, molestos esse
hominibus, quia molesti estis & Deo
14 meo? * Propter hoc dabit Dominus ‖ Math.
C ipse vobis signum. ‖ Ecce virgo con- 1.d.23.
cipiet, & pariet filium, & vocabitur Luca 1.
15 nomen eius Emmanuel. * Butyrum c.31.
& mel comedet, vt sciat reprobare
16 malum, & eligere bonum. * Quia an-
tequam sciat puer reprobare malum,
& eligere bonum, derelinquetur ter-
ra, quam tu detestaris à facie duorum
17 regum suorum. * Adducet Dominus
super te, & super populum tuum, &
super domum patris tui, dies qui non
venerunt à diebus separationis Eph-
raïm à Iuda cum rege Assyriorum.
18 * Et erit in die illa: Sibilabit Dominus
muscæ, quæ est in extremo fluminum
Ægypti, & api, quæ est in terra Assur,
19 * & venient, & requiescent omnes
in torrentibus vallium, & in cauernis
petrarum, & in omnibus fruteris, &
20 in vniuersis foraminibus. * In die illa

radet Dominus in nouacula condu- D
cta, in his qui trans flumen sunt, in
rege Assyriorum, caput & pilos pe-
dum,& barbam vniuersam. *Et erit in 21
die illa: Nutriet homo vaccam boum,
& duas oues, * & præ vbertate lactis 22
comedet butyrum: butyrum enim &
mel manducabit omnis qui relictus
fuerit in medio terræ. * Et erit in die 23
illa: Omnis locus vbi fuerint mille vi-
tes, mille argenteis, in spinas & in ve-
pres erunt. * Cum sagittis & arcu in- 24
gredientur illuc: vepres enim, & spi-
næ erunt in vniuersa terra. *Et omnes 25
montes, qui in sarculo sarrientur, non
veniet illuc terror spinarum & ve-
prium, & erit in pascua bouis, & in
conculcationem pecoris.

CAP. VIII.

Iubetur Isaias in libro scribere nomen pueri nascituri: prædicit regna Israel & Syriæ destruenda, Iudæque afflictionem & futuram à Deo liberationem, licet multi ex Iuda casuri sint: iubet ligari testimonium & legem signari, subiiciens quæ immineant mala recedentibus à lege.

ET dixit Dominus ad me: Sume ti- 1
bi librum grandem, & scribe in A
eo stylo hominis: Velociter spolia de-
trahe, citò prædare. * Et adhibui mi- 2
hi testes fideles, Vriam sacerdotem,
& Zachariam filium Barachiæ: * & 3
accessi ad prophetissam, & concepit,
& peperit filium. Et dixit Dominus
ad me: Voca nomen eius, Accelera
spolia detrahere: Festina prædari.
* Quia antequam sciat puer vocare 4
patrem suum & matrem suam, aufe-
retur fortitudo Damasci, & spolia Sa-
mariæ, coram rege Assyriorum. * Et 5
adiecit Dominus loqui ad me adhuc,
dicens: * Pro eo quòd abiecit popu- 6
lus iste aquas Siloë, quæ vadunt cum B
silentio, & assumpsit magis Rasin, &
filium Romeliæ: * propter hoc ecce 7
Dominus adducet super eos aquas flu-
minis fortes & multas, regem Assy-
riorum, & omnem gloriam eius: &
ascendet super omnes riuos eius, &
fluet super vniuersas ripas eius, * & 8
ibit per Iudam, inundans, & tran-
siens vsque ad collum veniet. Et erit
extensio alarum eius, implens lati-
tudinem terræ tuæ, ô Emmanuel.
* Congregamini populi, & vincimi- 9
ni, & audite vniuersæ procul terræ:
confortamini, & vincimini, accingi-
te vos & vincimini: * Inite consilium, 10
& dissipabitur: loquimini verbum, &
non fiet: quia nobiscum Deus. * Hæc 11
enim ait Dominus ad me: Sicut in
C manu forti erudiuit me, ne irem
12 in via populi huius, dicens: * Non
dicatis, coniuratio: omnia enim quæ
loquitur populus iste, coniuratio est:
& timorem eius ne timeatis, neque
13 paueatis. * Dominum exercituum ip-
sum sanctificate: ipse pauor vester,
14 & ipse terror vester. * Et erit vobis in
sanctificationem. ‖ In lapidem autem ‖ Luc.2.
offensionis, & in petram scandali, dua- c.34.
bus domibus Israël; in laqueum & in Rom 9.
15 ruinam habitantibus Ierusalem. * Et g.32.
offendent ex eis plurimi, & cadent, 1.Pet.2.
& conterentur, & irretientur, & ca- b.6.
16 pientur. * Liga testimonium, signa
17 legem in discipulis meis. * Et expe-
D ctabo Dominum, qui abscondit fa-
ciem suam à domo Iacob, & præsto-
18 labor eum. * Ecce ego & pueri mei,
quos dedit mihi Dominus in signum,
& in portentum Israël à Domino ex-
ercituum, qui habitat in monte Sion.
19 * Et cùm dixerint ad vos: Quærite à
pythonibus, & à diuinis, qui strident
in incantationibus suis: Nunquid non
populus à Deo suo requiret, pro viuis
20 à mortuis? * Ad legem magis, & ad
testimonium. Quòd si non dixerint
iuxta verbum hoc, non erit eis matu-
21 tina lux. * Et transibit per eam, cor-
ruet, & esuriet: & cùm esurierit, ira-
scetur, & maledicet regi suo, & Deo
22 suo, & suspiciet sursum. * Et ad ter-
ram intuebitur, & ecce tribulatio &
tenebræ, dissolutio & angustia, & ca-
ligo persequens, & non poterit auo-
lare de angustia sua.

CAP. IX.

Vaticinium de Christi natiuitate, ipsiusque imperio multiplicando: de liberatione Iudæ à regibus Israel & Syriæ: quorum regnorum, & præsertim regni Israel ad Deum redire nolentis, grauissimas cædes intestinaque dissidia prædicit.

1 PRimo tempore alleuiata est Terra
A Zabulon, & Terra Nephthali: &
nouissimò aggrauata est via maris
trans Iordanem Galilææ Gentium.
2 * Populus, qui ambulabat in tene-
bris, vidit lucem magnam: habitan-
tibus in regione vmbræ mortis, lux
3 orta est eis. * Multiplicasti gentem,
non magnificasti lætitiam. Lætabun-
tur coram te, sicut qui lætantur in
messe, sicut exultant victores capta
4 præda, quando diuidunt spolia. * Iu-
gum enim oneris eius, & virgam hu-
5 meri eius, & sceptrum exactoris eius
superasti, ‖ sicut in die Madian. * Quia ‖ Iudic.
omnis violenta prædatio cum tumul- 7.f.22.
tu,

ru, & veſtimentum miſtum ſanguine,
erit in combuſtionem, & cibus ignis.
* PARVVLVS enim NATVS eſt 6
nobis, & filius datus eſt nobis, & B
factus eſt principatus ſuper humerum
eius: & vocabitur nomen eius, Ad-
mirabilis, conſiliarius, Deus, fortis,
pater futuri ſæculi, princeps pacis.
* Multiplicabitur eius imperium, & 7
pacis non erit finis: ſuper ſolium Da-
uid, & ſuper regnum eius ſedebit: vt
confirmet illud, & corroboret in iu-
dicio & iuſtitia, amodò & vſque in
ſempiternum: zelus Domini exerci-
tuum faciet hoc. * Verbum miſit Do- 8
minus in Iacob, & cecidit in Iſraël.
* Et ſciet omnis populus Ephraim, & 9
habitantes Samariam, in ſuperbia &
magnitudine cordis dicentes: * Late- 10
res ceciderunt, ſed quadris lapidibus
ædificabimus: ſycomoros ſuccide-
runt, ſed cedros immutabimus. * Et 11
eleuabit Dominus hoſtes Raſin ſuper
eum, & inimicos eius in tumultum
vertet: * Syriam ab Oriente, & Phi- 12
liſthiim ab Occidente: & deuorabunt C
Iſraël toto ore. In omnibus his non
eſt auerſus furor eius, ſed adhuc ma-
nus eius extenta: * & populus non eſt 13
reuerſus ad percutientem ſe, & Do-
minum exercituum non inquiſierunt.
* Et diſperdet Dominus ab Iſraël ca- 14
put & caudam, incuruantem & re-
frænantem, die vna. * Longæuus & 15
honorabilis, ipſe eſt caput: & pro-
pheta docens mendacium, ipſe eſt
cauda. * Et erunt, qui beatificant po- 16
pulum iſtum, ſeducentes: & qui bea-
tificantur, præcipitati. * propter hoc 17
ſuper adoleſcentulis eius non lætabi-
tur Dominus: & pupillorum eius, & D
viduarum non miſerebitur: quia om-
nis hypocrita eſt & nequam, & vni-
uerſum os locutum eſt ſtultitiam. In
omnibus his non eſt auerſus furor
eius, ſed adhuc manus eius extenta.
* Succenſa eſt enim quaſi ignis im- 18
pietas, veprem & ſpinam vorabit: &
ſuccendetur in denſitate ſaltus, &
conuoluetur ſuperbia fumi. * In ira 19
Domini exercituum conturbata eſt
terra, & erit populus quaſi eſca ignis:
vir fratri ſuo non parcet. * Et decli- 20
nabit ad dexteram, & eſuriet: & com-
edet ad ſiniſtram, & non ſaturabitur:
vnuſquiſque carnem brachij ſui vo-
rabit; Manaſſes Ephraïm, & Ephraïm
Manaſſen, ſimul ipſi contra Iudam.
* In omnibus his non eſt auerſus fu- 21
ror eius, ſed adhuc manus eius ex-
tenta.

CAP. X.

*Væ condentibus leges iniquas in op-
preßionem pauperum & viduarum:
regem Aſſur virgam furoris Domi-
ni prædicit ob ſuam ſuperbiam &
cordis arrogantiam humiliandum:
conſolatur Iſrael ne timeat ab Aſ-
ſur, reliquias ipſius ad Deum con-
uertendas prædicens.*

1 VÆ qui condunt leges iniquas: &
A ſcribentes, iniuſtitiam ſcripſerũt:
2 * vt opprimerent in iudicio paupe-
res, & vim facerent cauſæ humilium
populi mei: vt eſſent viduæ præda eo-
3 rum, & pupillos diriperent. * Quid
facietis in die viſitationis, & calami-
tatis de longè venientis? ad cuius cõ-
fugietis auxilium? & vbi derelinque-
4 tis gloriam veſtram, * ne incuruemi-
ni ſub vinculo, & cum interfectis ca-
datis? Super omnibus his non eſt a-
uerſus furor eius, ſed adhuc manus
5 eius extenta. * Væ Aſſur, virga furo-
ris mei & baculus ipſe eſt, in manu
6 eorum indignatio mea. * Ad gentem
B fallacem mittam eum, & contra po-
pulum furoris mei mandabo illi, vt
auferat ſpolia, & diripiat prædam, &
ponat illum in conculcationem quaſi
7 lutum platearum. * Ipſe autem non
ſic arbitrabitur, & cor eius non ita
exiſtimabit: ſed ad conterendum erit
cor eius, & ad internecionem gen-
8 tium non paucarum. * Dicet enim:
9 * Numquid non principes mei ſimul
reges ſunt? numquid non vt Char-
camis, ſic Calano; & vt Arphad, ſic
Emath? numquid non vt Damaſcus,
10 ſic Samaria? * Quomodo inuenit ma-
nus mea regna idoli, ſic & ſimulacra
eorum de Ieruſalem, & de Samaria.
11 * Numquid non ſicut feci Samariæ
C & idolis eius, ſic faciam Ieruſalem &
12 ſimulachris eius? * Et erit: cùm im-
pleuerit Dominus cuncta opera ſua
in monte Sion, & in Ieruſalem, viſi-
tabo ſuper fructum magnifici cordis
regis ‖ Aſſur, & ſuper gloriam altitu- ‖4. Reg.
13 dinis oculorum eius. * Dixit enim: 19. ſ. 35.
In fortitudine manus meæ feci, & in Inf. 37.
ſapientia mea intellexi: & abſtuli ter- g. 36.
minos populorum, & principes eo-
rum deprædatus ſum, & detraxi quaſi
14 potens in ſublimi reſidentes. * Et in-
uenit quaſi nidum manus mea forti-
tudinem populorum: & ſicut colli-
D guntur oua, quæ derelicta ſunt, ſic
vniuerſam terram ego congregaui: &
non fuit qui moueret pennam, & a-
15 periret os, & ganniret. * Numquid
gloriabitur ſecuris contra eum, qui
ſecat in ea? aut exaltabitur ſerra con-
tra eum, à quo trahitur? quomodo

si eleuetur virga contra eleuantem se,
& exaltetur baculus, qui vtique li-
gnum est. * Propter hoc mittet do- 16
minator Dominus exercituum in pin-
guibus eius tenuitatem: & subtus glo-
riam eius succensa ardebit quasi com-
bustio ignis. * Et erit lumen Israël in 17
igne, & Sanctus eius in flamma: &
succendetur, & deuorabitur spina e-
ius, & vepres in die vna. * Et gloria 18
saltus eius, & carmeli eius, ab anima E
vsque ad carnem consumetur, & erit
terrore profugus. * Et reliquiæ ligni 19
saltus eius præ paucitate numerabun-
tur, & puer scribet eos. * Et erit in die 20
illa: non adiiciet residuum Israël, &
hi qui fugerint de domo Iacob, inniti
super eo qui percutit eos: sed innite-
tur super Dominum sanctum Israël
in veritate. * Reliquiæ conuertentur, 21
Rom.9 reliquiæ, inquam, Iacob ad Deum for-
f.27. tem. * ‖ Si enim fuerit populus tuus 22
Inf.11. Israël quasi arena maris, reliquiæ cō-
d.11. uertentur ex eo: consummatio abbre-
uiata inundabit iustitiam. * Consum- 23
mationem enim & abbreuiationem F
Dominus Deus exercituum faciet in
medio omnis terræ. * Propter hoc, 24
hæc dicit Dominus Deus exercituum:
Noli timere populus meus habitator
Sion, ab Assur: in virga percutiet te,
& baculum suum leuabit super te in
via Ægypti. * Adhuc enim paululum 25
modicumque, & consummabitur in-
Inf.37 dignatio & furor meus super scelus
f.36. eorum. * ‖ Et suscitabit super eum Do- 26
Iud.7. minus exercituum flagellum, ‖ iuxta
f.25. plagam Madian in petra Oreb, & vir-
gam suam super mare, & leuabit eam
in via Ægypti. * Et erit in die illa: Au- 27
feretur onus eius de humero tuo, & G
iugum eius de collo tuo, & compu-
trescet iugum à facie olei. * Veniet in 28
Aiath, transibit in Magron: apud
Machmas commendabit vasa sua.
* Transierunt cursim, Gaba sedes no- 29
stra: obstupuit Rama, Gabaath Saülis
fugit. * Hinni voce tua filia Gallim, 30
attende Laisa, paupercula Anathoth.
* Migrauit Medemena: habitatores 31
Gabim confortamini. * Adhuc dies 32
est, vt in Nobe stetur: agitabit ma-
num suam super montem filiæ Sion,
collem Ierusalem. * Ecce dominator 33
Dominus exercituum confringet la-
gunculam in terrore, & excelsi statu-
ra succidentur, & sublimes humilia-
buntur. * Et subuertentur condensa 34
saltus ferro: & Libanus cum excelsis
cadet.

CAP. XI.

Vaticinium de Christi natiuitate, iudicio, exaltatione, conuersione populorum & gentium ad Christum, & gloria sepulchri ipsius: item de conuersione reliquiarum Israel ad Deum, ac fide Gentium.

1 ET egredietur virga de radice Ies- Act. 13.
A se, & flos de radice eius ascendet. d.23.
2 * Et requiescet super eum spiritus
Domini; spiritus sapientiæ, & intel-
lectus, spiritus consilii, & fortitudi-
3 nis, spiritus scientiæ, & pietatis, * &
replebit eum spiritus timoris Domi-
ni. Non secundùm visionem oculo-
rum iudicabit, neque secundùm au-
4 ditum aurium arguet: * sed iudicabit
in iustitia pauperes, & arguet in æ-
quitate pro mansuetis terræ: ‖ & per- ‖2.Thes.
cutiet terram virga oris sui, & spiritu 2.c.8.
labiorum suorum interficiet impium.
5 * Et erit iustitia cingulum lumborum
eius: & fides cinctorium renum eius.
6 * ‖ Habitabit lupus cum agno: & par- ‖Inf. 65.
B dus cum hœdo accubabit: vitulus & d.15.
leo & ouis simul morabuntur, & puer
7 paruulus minabit eos. * Vitulus & vr-
sus pascentur: simul requiescent catu-
li eorum: & leo quasi bos comedet pa-
8 leas. * Et delectabitur infans ab vbere
super foramine aspidis: & in cauerna
reguli, qui ablactatus fuerit, manum
9 suam mittet. * Non nocebunt, & non
occident in vniuerso monte sancto
meo: quia repleta est terra scientia
Domini, sicut aquæ maris operientes.
10 * ‖ In die illa, radix Iesse, qui stat in si- ‖Rom.
C gnum populorum, ipsum gentes de- 15.c.12.
precabuntur, & erit sepulchrum eius
11 gloriosum. * Et erit in die illa: Adii-
ciet Dominus secundò manum suam
ad possidendum residuum populi sui,
quod relinquetur ab Assyriis, & ab
Ægypto, & à Phetros, & ab Æthio-
pia, & ab Ælam, & à Sennaar, & ab
12 Emath, & ab insulis maris. * Et leua-
bit signum in nationes, & congrega-
bit profugos Israël, & dispersos Iuda
13 colliget à quattuor plagis terræ. * Et
D auferetur zelus Ephraim, & hostes
Iuda peribunt: Ephraim non æmu-
labitur Iudam, & Iudas non pugna-
14 bit contra Ephraim. * Et volabunt in
humeros Philisthiim per mare, simul
prædabuntur filios Orientis. Idumæa
& Moab præceptum manus eorum,
15 & filii Ammon obedientes erunt. * Et
desolabit Dominus linguam maris
Ægypti, & leuabit manum suam su-
per flumen, in fortitudine spiritus
sui: & percutiet eum in septem ri-
uis, ita vt transeant per eum calceati.

Et

* Et erit via residuo populo meo, qui 16
relinquetur ab Assyriis: sicut fuit Is-
raëli in die illa, qua ascendit de Terra
Ægypti.

CAP. XII.

Canticum laudis & gratiarum actionis pro liberatione & beneficiis Christi saluatoris.

ET dices in die illa: Confitebor tibi 1
Domine, quoniam iratus es mihi: A
conuersus est furor tuus, & consola-
tus es me. * Ecce Deus saluator meus, 2
fiducialiter agam, & non timebo:
‖ quia fortitudo mea, & laus mea
Dominus, & factus est mihi in salu-
rem. * Haurietis aquas in gaudio de 3
fontibus saluatoris: * & dicetis in die 4
illa: Confitemini Domino, & inuoca- B
te nomen eius: notas facite in popu-
lis adinuentiones eius: mementote
quoniam excelsum est nomen eius.
* Cantate Domino quoniam magnifi- 5
cè fecit: annuntiate hoc in vniuersa
terra. * Exulta, & lauda habitatio 6
Sion: quia magnus in medio tui san-
ctus Israël.

‖ Exod. 15.a.2. Ps. 117. c.14.

CAP. XIII.

Ingens ac truculenta Babyloniorum vastatio à Medis.

ONus Babylonis, quod vidit Isaias 1
filius Amos. * Super montem 2
caliginosum leuate signum, exaltate A
vocem, leuate manum, & ingredian-
tur portas duces. * Ego mandaui san- 3
ctificatis meis, & vocaui fortes meos
in ira mea, exultantes in gloria mea.
* Vox multitudinis in montibus, quasi 4
populorum frequentium: vox soni-
tus regum, gentium congregatarum:
Dominus exercituum præcepit mili-
tiæ belli, * venientibus de terra pro- 5
cul, à summitate cæli: Dominus, &
vasa furoris eius, vt disperdat om-
nem terram. * Vlulate, quia pro- 6
pè est dies Domini: quasi vastitas à
Domino veniet. * Propter hoc, om- 7
nes manus dissoluentur, & omne cor
hominis contabescet, * & contere- 8
tur. Torsiones & dolores tenebunt; B
quasi parturiens, dolebunt: vnusquis-
que ad proximum suum stupebit, fa-
cies combustæ vultus eorum. * Ecce 9
dies Domini veniet, crudelis, & in-
dignationis plenus, & iræ furorisque,
ad ponendam terram in solitudinem,
& peccatores eius conterendos de ea.
* ‖ Quoniam stellæ cæli, & splendor 10
earum, non expandent lumen suum:
obtenebratus est sol in ortu suo, &
luna non splendebit in lumine suo.
* Et visitabo super orbis mala, & 11
contra impios iniquitatem eorum, &
quiescere faciam superbiam infide-
lium, & arrogantiam fortium humi-
liabo. * Pretiosior erit vir auro, &
12 homo mundo obrizo. * Super hoc
13 cælum turbabo: & mouebitur terra
C de loco suo, propter indignationem
Domini exercituum, & propter diem
iræ furoris eius * Et erit quasi damu-
14 la fugiens, & quasi ouis: & non erit
qui congreget: vnusquisque ad popu-
lum suum conuertetur, & singuli ad
terram suam fugient. * Omnis, qui
15 inuentus fuerit, occidetur: & omnis,
qui superuenerit, cadet in gladio.
* ‖ Infantes eorum allidentur in ocu-
16 lis eorum: diripientur domus eorum,
& vxores eorum violabuntur. * Ecce
17 ego suscitabo super eos Medos, qui
argentum non quærant, nec aurum
18 velint: * sed sagittis paruulos inter-
D ficient, & lactantibus vteris non mi-
serebuntur, & super filios non par-
19 cet oculus eorum. * Et erit Babylon
illa gloriosa in regnis, inclyta super-
bia Chaldæorum, ‖ sicut subuertit Do-
minus Sodomã & Gomorrham. * Non
20 habitabitur vsque in finem, & non fun-
dabitur vsque ad generationem & ge-
nerationem: nec ponet ibi tentoria
Arabs, nec pastores requiescent ibi.
21 * Sed requiescent ibi bestiæ, & reple-
buntur domus eorum draconibus: &
habitabunt ibi struthiones, & pilosi
22 saltabunt ibi: * & respondebunt ibi
vlulæ in ædibus eius, & sirenes in de-
lubris voluptatis.

‖ Ezech. 32.b.7. Joel 3. c.15. Matth. 24.c.25. Mar.13. c.24. Luc.21. c.25.

‖ Ps. 136. b. 9.

‖ Gen. 19. c.24.

CAP. XIV.

Vaticinium de Iudæorum consolatione & à Babylonica captiuitate liberatione, Babyloniorumque contritione: quorum ingens superbia, amplitudo dominii & crudelitas explicantur, vnà cum punitione Philisthinorum, ac ceterorum qui ob calamitatem Iudæorum læti sunt.

1 PRope est vt veniat tempus eius, &
A dies eius non elongabuntur. Mise-
rebitur enim Dominus Iacob, & eliget
adhuc de Israël, & requiescere eos fa-
ciet super humum suam: adiungetur
aduena ad eos, & adhærebit domui Ia-
2 cob. * Et tenebunt eos populi, & addu-
cent eos in locum suum: & possidebit
eos domus Israël super terram Domi-
ni in seruos & ancillas: & erũt capien-
tes eos qui se ceperant, & subiicient
3 exactores suos. * Et erit in die illa: cùm
requiem dederit tibi Deus à labore
tuo, & à concussione tua, & à seruitute
4 dura, qua antè seruisti: * sumes parabo-
lam istam contra regem Babylonis,
& dices: Quomodo cessauit exactor,
5 quieuit tributum? * Contriuit Domi-
nus baculum impiorum, virgam do-

minantium, * cædentem populos in 6
indignatione, plaga insanabili, subii- B
cientem in furore gentes, persequen-
tem crudeliter. * Conquieuit & si- 7
luit omnis terra, gauisa est & exul-
tauit: * abietes quoque lætatæ sunt 8
super te, & cedri Libani; ex quo dor-
misti, non ascendet qui succidat nos.
* Infernus subter conturbatus est in 9
occursum aduentus tui, suscitauit ti-
bi gigantes. Omnes principes terræ
surrexerunt de soliis suis, omnes prin-
cipes nationum. * Vniuersi responde- 10
bunt, & dicent tibi: Et tu vulneratus
es sicut & nos, nostri similis effectus
es. * Detracta est ad inferos superbia 11
tua, concidit cadauer tuum: subter
te sternetur tinea, & operimentum C
tuum erunt vermes. * Quomodo ce- 12
cidisti de cælo lucifer, qui manè orie-
baris? corruisti in terram, qui vulne-
rabas gentes? * qui dicebas in corde 13
tuo: In cælum conscendam, super
astra Dei exaltabo solium meum, se-
debo in monte testamenti, in late-
ribus Aquilonis. * Ascendam super al- 14
titudinem nubium, similis ero Altis-
simo. * Verumtamen ad infernum 15
detraheris in profundum laci: * qui 16
te viderint, ad te inclinabuntur, teque D
prospicient: Numquid iste est vir,
qui conturbauit terram, qui concus-
sit regna, * qui posuit orbem deser- 17
tum, & vrbes eius destruxit, vinctis
eius non aperuit carcerem? * Omnes 18
reges gentium vniuersi dormierunt in
gloria, vir in domo sua. * Tu autem 19
proiectus es de sepulchro tuo, quasi
stirps inutilis pollutus, & obuolutus
cum his qui interfecti sunt gladio, &
descenderunt ad fundamenta laci, qua-
si cadauer putridum. * Non habebis 20
consortium, neque cum eis in sepul- E
tura: tu enim terram tuam disper-
didisti, tu populum tuum occidisti:
non vocabitur in æternum semen
pessimorum. * Præparate filios eius 21
occisioni in iniquitate patrum suo-
rum: non consurgent, nec heredita-
bunt terram, neque implebunt faciem
orbis ciuitatum. * Et consurgam su- 22
per eos, dicit Dominus exercituum:
& perdam Babylonis nomen, & re-
liquias, & germen, & progeniem,
dicit Dominus. * Et ponam eam in 23
possessionem ericii, & in paludes aqua- F
rum, & scopabo eam in scopa terens,
dicit Dominus exercituum. * Iurauit 24
Dominus exercituum, dicens: Si non,
vt putaui, ita erit: & quomodo men-
te tractaui, * sic eueniet: Vt con- 25
teram Assyrium in terra mea, & in
montibus meis conculcem eum: &
auferetur ab eis iugum eius, & onus
26 illius ab humero eorum tolletur. * Hoc
consilium, quod cogitaui super om-
nem terram, & hæc est manus extenta
27 super vniuersas gentes. * Dominus
enim exercituum decreuit: & quis
poterit infirmare? & manus eius ex-
28 tenta: & quis auertet eam? * In anno,
quo mortuus est rex Achaz, factum
29 est onus istud: * ne læteris Philisthæa
G omnis tu, quoniam comminuta est
virga percussoris tui: de radice enim
colubri egredietur regulus, & semen
30 eius absorbens volucrem. * Et pascen-
tur primogeniti pauperum, & paupe-
res fiducialiter requiescent: & interi-
re faciam in fame radicem tuam, &
31 reliquias tuas interficiam. * Vlula por-
ta, clama ciuitas: prostrata est Phili-
sthæa omnis: ab Aquilone enim fumus
veniet, & non est qui effugiet agmen
32 eius. * Et quid respondebitur nun-
tiis gentis: Quia Dominus fundauit
Sion, & in ipso sperabunt pauperes
populi eius.

CAP. XV.

Moabitarum ruina prædicitur, & compassio prophetæ erga Moab.

1 A ONus Moab. Quia nocte vastata
est Ar Moab, conticuit: quia no-
cte vastatus est murus Moab, conti-
2 cuit. * Ascendit domus, & Dibon ad
excelsam in planctum super Nabo, &
super Medaba, Moab vlulauit: ‖ in ‖*Ier. 48.*
cunctis capitibus eius caluitium, & *f. 37.*
3 omnis barba radetur. * In triuiis eius *Ezech. 7.*
B accincti sunt sacco: super tecta eius, *e. 18.*
& in plateis eius omnis vlulatus de-
4 scendit in fletum. * Clamauit Hese-
bon, & Eleale, vsque Iasa audita est
vox eorum. super hoc expediti Moab
vlulabunt, anima eius vlulabit sibi.
5 * Cor meum ad Moab clamabit, ve-
ctes eius vsque ad Segor vitulam con-
C ternantem: per ascensum enim Luith
flens ascendet, & in via Oronaim cla-
6 morem contritionis leuabunt. * Aquæ
enim Nemrim desertæ erunt, quia
aruit herba, defecit germen, viror
7 omnis interiit. * Secundùm magni-
D tudinem operis, & visitatio eorum:
ad torrentem salicum ducent eos.
8 * Quoniam circuiuit clamor termi-
num Moab: vsque ad Gallim vlula-
tus eius, & vsque ad Puteum Elim
9 clamor eius. * Quia aquæ Dibon re-
pletæ sunt sanguine: ponam enim
super Dibon additamenta: his qui
fugerint de Moab leonem, & reli-
quiis terræ.

CAP. XVI.

Orat emitti agnum, nempe Christum, de petra deserti: Moab ob arrogantiam & perfidiam humiliabitur, paucis ex eo relictis.

EMitte agnum Domine domina- 1
torem terræ, de Petra deserti ad A
montem filiæ Sion. * Et erit: Sicut 2
auis fugiens, & pulli de nido auolan-
tes, sic erunt filiæ Moab in transcen-
su Arnon. * Ini consilium, coge con- 3
cilium: pone quasi noctem vmbram
tuam in meridie: absconde fugientes,
& vagos ne prodas. * Habitabunt 4
apud te profugi mei: Moab esto lati-
bulum eorum à facie vastatoris: fi-
nitus est enim puluis, consummatus
est miser: defecit qui conculcabat ter-
ram. * Et præparabitur in misericor- 5
dia solium, & sedebit super illud in B
veritate in tabernaculo Dauid, iudi-
cans & quærens iudicium, & veloci-
‖ Ier. 48 c. 29. ter reddens quod iustum est. * ‖ Au- 6
diuimus superbiam Moab, superbus
est valdè: superbia eius & arrogantia
eius, & indignatio eius, plusquam for-
titudo eius. * Idcircò vlulabit Moab 7
ad Moab, vniuersus vlulabit: his, qui
lætantur super muros cocti lateris, lo-
quimini plagas suas. * Quoniam su- 8
burbana Hesebon deserta sunt, & vi- C
neam Sabama Domini Gentium exci-
derunt: flagella eius vsque ad Iazer
peruenerunt: errauerunt in deserto,
propagines eius relictæ sunt, transie-
runt mare. * Super hoc plorabo in fle- 9
tu Iazer vineam Sabama: inebriabo
te lacryma mea Hesebon, & Eleale:
quoniam super vindemiam tuam, &
super messem tuam vox calcantium
irruit. * Et auferetur lætitia & exul- 10
tatio de Carmelo, & in vineis non
exultabit neque iubilabit, vinum in
torculari non calcabit qui calcare
consueuerat: vocem calcantium abs-
tuli. * Super hoc venter meus ad Moab 11
quasi cithara sonabit, & viscera mea ad D
murum cocti lateris. * Et erit: cùm ap- 12
paruerit quod laborauit Moab super
excelsis suis, ingredietur ad sancta sua
vt obsecret, & non valebit. * Hoc ver- 13
bum, quod locutus est Dominus ad
Moab ex tunc: * & nunc locutus est 14
Dominus dicens: In tribus annis, qua-
si anni mercenarii, auferetur gloria
Moab super omni populo multo, &
relinquetur paruus & modicus, nequa-
quam multus.

CAP. XVII.

Vastatis Damascenis auxiliaribus populi Israel, similiter & Israel vastabitur, quia oblitus est Dei saluatoris sui, ad quem calamitate pressus reuertetur: & væ persecutoribus populi Domini denuntiatur.

1 ONus Damasci. Ecce Damascus de-
A sinet esse ciuitas, & erit sicut acer-
2 uus lapidum in ruina. * Derelictæ ci-
uitates Aroër gregibus erunt, & re-
quiescent ibi, & non erit qui exter-
3 reat. * Et cessabit adiutorium ab Eph-
raim, & regnum à Damasco: & reli-
quiæ Syriæ sicut gloria filiorum Israël
erunt: dicit Dominus exercituum.
4 * Et erit in die illa: attenuabitur glo-
ria Iacob, & pinguedo carnis eius mar-
5 cescet. * Et erit sicut congregans in
B messe quod restiterit, & brachium
eius spicas leget: & erit sicut quærens
6 spicas in valle Raphaim. * Et relinque-
tur in eo sicut racemus, & sicut excus-
sio oleæ duarum vel trium oliuarum
in summitate rami, siue quattuor aut
quinque in cacuminibus eius fructus
7 eius: dicit Dominus Deus Israël. * In
die illa inclinabitur homo ad Facto-
rem suum, & oculi eius ad sanctum
8 Israël respicient: * & non inclinabi-
tur ad altaria, quæ fecerunt manus
eius: & quæ operati sunt digiti eius
9 non respiciet, lucos & delubra. * In
C die illa, erunt ciuitates fortitudinis
eius derelictæ sicut aratra, & segetes
quæ derelictæ sunt à facie filiorum Is-
10 raël, & eris deserta. * Quia oblita es Dei
saluatoris tui, & fortis adiutoris tui
non es recordata: proptereà planta-
bis plantationem fidelem, & germen
11 alienum seminabis. * In die plantatio-
nis tuæ labrusca, & manè semen tuum
florebit: ablata est messis in die here-
12 ditatis, & dolebit grauiter. * Væ mul-
D titudini populorum multorum, vt
multitudo maris sonantis: & tumultus
turbarum, sicut sonitus aquarum mul-
13 tarum. * Sonabunt populi sicut sonitus
aquarum inundantium, & increpabit
eum, & fugiet procul: & rapietur sicut
puluis montium à facie venti, & sicut
14 turbo coram tempestate. * In tempo-
re vespere, & ecce turbatio: in matu-
tino, & non subsistet. hæc est pars eo-
rum qui vastauerunt nos, & sors diri-
pientium nos.

CAP. XVII.

Aduersus Aegyptios qui Iudaeos pellexerant ad confidendum in ipsis: additur consolatio populi Iudaici de reditu ad Ierusalem.

1 VÆ terræ cymbalo alarum, quæ est
2 trans flumina Æthiopiæ, * qui
mittit

mittit in mare legatos, & in vasis A
papyri super aquas. Ite angeli veloces
ad gentem conuulsam, & dilaceratam; ad populum terribilem, post
quem non est alius; ad gentem expectantem & cóculcatam, cuius diripuerunt flumina terram eius. * Omnes 3
habitatores orbis, qui moramini in B
terra, cùm eleuatum fuerit signum in
montibus, videbitis, & clangorem
tubæ audietis: * quia hæc dicit Do- 4
minus ad me: Quiescam, & considerabo in loco meo, sicut meridiana lux
clara est, & sicut nubes roris in die C
messis.* Ante messem enim totus ef- 5
floruit, & immatura perfectio germinabit, & præcidentur ramusculi eius
falcibus: & quæ derelicta fuerint,
abscindentur, & excutientur.* Et re- 6
linquentur simul auibus montium,
& bestiis terræ: & æstate perpetua
erunt super eum volucres, & omnes
bestiæ terræ super illum hiemabunt.
* In tempore illo, deferetur munus 7
Domino exercituum à populo diuul- D
so & dilacerato; à populo terribili,
post quem non fuit alius; à gente expectante, expectante & conculcata, cuius diripuerunt flumina terram
eius; ad locum nominis Domini exercituum, montem Sion.

CAP. XIX.

Describit plenius Aegyptiorum punitionem; & quòd ad Deum conuersi, misso ipsis saluatore, consolabuntur.

ONus Ægypti. Ecce Dominus as- 1
cendet super nubem leuem, & in- A
gredietur Ægyptum, & commouebuntur simulachra Ægypti à facie
eius, & cor Ægypti tabescet in medio
eius. * Et concurrere faciam Ægy- 2
ptios aduersus Ægyptios: & pugnabit vir contra fratrem suum, & vir
contra amicum suum, ciuitas aduersus ciuitatem, regnum aduersus regnum * Et dirumpetur spiritus Æ- 3
gypti in visceribus eius, & consilium
eius præcipitabo: & interrogabunt
simulachra sua, & diuinos suos, &
pythones, & ariolos. * Et tradam 4
Ægyptum in manu dominorum crudelium, & rex fortis dominabitur eorum, ait Dominus Deus exercituum.
* Et arescet aqua de mari, & fluuius 5
desolabitur, atque siccabitur. * Et de- 6
ficient flumina: attenuabuntur, & B
siccabuntur riui aggerum. Calamus
& iuncus marcescet: * nudabitur al- 7
ueus riui à fonte suo, & omnis sementis irrigua siccabitur, arescet, &
non erit. * Et mœrebunt piscatores, 8
& lugebunt omnes mittentes in flumen hamum, & expandentes rete super faciem aquarum emarcescent.
9 * Confundentur qui operabantur linum, pectentes & texentes subtilia.
10 * Et erunt irrigua eius flaccentia: omnes qui faciebant lacunas ad capien-
11 dos pisces. * Stulti principes Taneos,
sapientes consiliarij Pharaonis, dederunt consilium insipiens. Quomodo
dicetis Pharaoni: Filius sapientium
12 ego, filius regum antiquorum? * Vbi
nunc sunt sapientes tui? annuntient
tibi, & indicent quid cogitauerit Dominus exercituum super Ægyptum.
13 * Stulti facti sunt principes Taneos,
emarcuerunt principes Mempheos,
deceperunt Ægyptum, angulum po-
14 pulorum eius. * Dominus miscuit in
C medio eius spiritum vertiginis: & errare fecerunt Ægyptum in omni opere suo, sicut errat ebrius & vomens.
15 * Et non erit Ægypto opus, quod faciat caput & caudam, incuruantem &
16 refrænantem. * In die illa erit Ægyptus quasi mulieres, & stupebunt, &
timebunt à facie commotionis manus
Domini exercituum, quam ipse mo-
17 uebit super eam. * Et erit Terra Iuda
Ægypto in pauorem: omnis qui illius fuerit recordatus, pauebit à facie
consilij Domini exercituum, quod
18 ipse cogitauit super eam. * In die illa
erunt quinque ciuitates in Terra Ægypti, loquentes lingua Chanaan, &
iurantes per Dominum exercituum:
19 Ciuitas solis vocabitur vna. * In die illa erit altare Domini in medio Terræ
Ægypti. & titulus Domini iuxta ter-
20 minum eius * erit in signum, & in te-
D stimonium Domino exercituum in
Terra Ægypti. Clamabunt enim ad
Dominum à facie tribulantis, & mittet eis saluatorem & propugnatorem,
21 qui liberet eos. * Et cognoscetur Dominus ab Ægypto, & cognoscent Ægyptii Dominum in die illa, & colent
eum in hostiis & in muneribus: &
vota vouebunt Domino, & soluent.
22 * Et percutiet Dominus Ægyptum
plaga, & sanabit eam, & reuertentur
ad Dominum, & placabitur eis, &
23 sanabit eos. * In die illa erit via de
Ægypto in Assyrios, & intrabit Assyrius Ægyptum, & Ægyptius in Assyrios, & seruient Ægyptii Assur.
24 * In die illa erit Israël tertius Ægyptio
& Assyrio: benedictio in medio ter-
25 ræ, * cui benedixit Dominus exercituum, dicens: Benedictus populus
meus Ægypti, & opus manuum mearum Assyrio: hereditas autem mea
Israël.

CAP.

CAP. XX.

Ex hoc quòd Isaias iubetur nudus & discalceatus incedere, prædicitur Aegyptiorum & Aethiopum captiuitas ab Assyriis, Iudæis de illorum afflictione stupentibus.

IN anno, quo ingressus est Thar- 1
than in Azotum, cùm misisset eum A
Sargon rex Assyriorum, & pugnasset
contra Azotum, & cepisset eam: * in 2
tempore illo locutus est Dominus in
manu Isaiæ filij Amos, dicens: Va-
de, & solue saccum de lumbis tuis, &
calceamenta tua tolle de pedibus tuis.
Et fecit sic, vadens nudus, & discal-
ceatus. * Et dixit Dominus: Sicut 3
ambulauit seruus meus Isaias nudus,
& discalceatus, trium annorum si- B
gnum & portentum erit super Ægy-
ptum, & super Æthiopiam: * sic mina- 4
bit rex Assyriorum captiuitatem Ægy-
pti, & transmigrationem Æthiopiæ,
iuuenum & senum, nudam & discal-
ceatam, discoopertis natibus ad igno-
miniam Ægypti. * Et timebunt, & 5
confundentur ab Æthiopia spe sua,
& ab Ægypto gloria sua. * Et dicet ha- 6
bitator insulæ huius in die illa: Ecce
hæc erat spes nostra, ad quos confu-
gimus in auxilium, vt liberarent nos à
facie regis Assyriorum: & quomodo
effugere poterimus nos?

CAP. XXI.

Ruina Babylonis per Medos & Persas: onus Idumææ & Arabiæ.

ONus deserti maris. Sicut turbines 1
ab Africo veniunt, de deserto A
venit, de terra horribili. * Visio du- 2
ra nuntiata est mihi: qui incredulus
est, infideliter agit: & qui depopu-
lator est, vastat. Ascende Aelam, ob-
side Mede: omnem gemitum eius ces-
sare feci. * Proptereà repleti sunt 3
lumbi mei dolore, angustia possedit
me sicut angustia parturientis: corrui
cùm audirem, conturbatus sum cùm
viderem. * Emarcuit cor meum, te- 4
nebræ stupefecerunt me: Babylon B
dilecta mea posita est mihi in mira-
culum. * Pone mensam, contempla- 5
re in specula comedentes & bibentes:
surgite principes, arripite clypeum.
* Hæc enim dixit mihi Dominus: Va- 6
de, & pone speculatorem: & quod-
cumque viderit, annuntiet. * Et vidit 7
currum duorum equitum, ascenso-
rem asini, & ascensorem cameli: &
contemplatus est diligenter multo in-
tuitu. * Et clamauit leo: Super spe- 8
culam Domini ego sum, stans iugiter
Hab. 2. a. 1. per diem: & || super custodiam meam
ego sum, stans totis noctibus. * Ecce 9
iste venit ascensor vir bigæ equitum, C
& respondit, & dixit: || Cecidit, ce- || Ier. 51. a. 1.
cidit Babylon, & omnia sculptilia
deorum eius contrita sunt in terram. Apoc. 14. b. 8.
10 * Tritura mea, & filij areæ meæ, quæ
audiui à Domino exercituum Deo Is-
11 raël, annuntiaui vobis. * Onus Du-
ma ad me clamat ex Seir: Custos
quid de nocte? custos quid de nocte!
12 * Dixit custos: Venit manè & nox:
si quæritis, quærite: conuertimini,
13 venite. * Onus in Arabia. In saltu ad
vesperam dormietis, in semitis Deda-
14 nim. * Occurrentes sitienti ferte aquã,
qui habitatis terram Austri, cum pani-
15 bus occurrite fugienti. * A facie enim
D gladiorum fugerunt, à facie gladij im-
minentis, à facie arcus extenti, à facie
16 grauis prælij: * quoniam hæc dicit
Dominus ad me: Adhuc in vno anno,
quasi in anno mercenarij, & auferetur
17 omnis gloria Cedar. * Et reliquiæ nu-
meri sagittariorum fortium de filiis
Cedar imminuentur: Dominus enim
Deus Israël locutus est.

CAP. XXII.

Sermo Domini contra Ierusalem, cuius deflet propheta vastitatem: & quòd neglecto Deo, frustrà se muniat ad resistendum Assyriis: carpuntur quòd cùm plangere deberent, gulæ indulgeant & reiecto Sobna templi præposito substituitur Eliacim, cui magna datur potestas.

1 ONus vallis visionis. Quidnam quo-
A que tibi est, quia ascendisti &
2 tu omnis in tecta? * clamoris ple-
na, vrbs frequens, ciuitate exultans:
interfecti tui, non interfecti gladio,
3 nec mortui in bello. * Cuncti prin-
cipes tui fugerunt simul, durèque li-
gati sunt: omnes qui inuenti sunt,
vincti sunt pariter, procul fugerunt.
4 * Proptereà dixi: Recedite à me, ama-
B rè flebo: nolite incumbere vt con-
solemini me super vastitate filiæ po-
5 puli mei. * Dies enim interfectionis,
& conculcationis, & fletuum, Do-
mino Deo exercituum in valle visio-
nis, scrutans murum, & magnificus
6 super montem. * Et Ælam sumpsit
pharetram, currum hominis equi-
7 tis, & parietem nudauit clypeus. * Et
erunt electæ valles tuæ plenæ quadri-
garum, & equites ponent sedes suas
8 in porta. * Et reuelabitur operimen-
tum Iudæ, & videbis in die illa arma-
9 mentarium domus saltus. * Et scissuras
C ciuitatis Dauid videbitis, quia mul-
tiplicatæ sunt: & congregastis aquas
10 piscinæ inferioris, * & domos Ieru-
salem numerastis, & destruxistis do-
11 mos ad muniẽdum murum. * Et lacum
fecistis inter duos muros ad aquam
piscinæ

piscinæ veteris : & non suspexistis ad
eum, qui fecerat eam, & operatorem
eius de longè non vidistis. * Et voca- 12
bit Dñs Deus exercituum in die illa
ad fletum, & ad planctum, ad cal-
uitium, & ad cingulum sacci : * & 13
ecce gaudium & lætitia, occidere D
vitulos & iugulare arietes, comedere
Sup.2 b.6. carnes, & bibere vinum : ‖ Comeda-
1.Cor.15 d.32 mus, & bibamus : cras enim morie-
mur. * Et reuelata est in auribus meis 14
vox Domini exercituum : Si dimit-
tetur iniquitas hæc vobis donec mo-
riamini, dicit Dominus Deus exerci-
tuum. * Hæc dicit Dominus Deus 15
exercituum : Vade, ingredere ad eũ
qui habitat in tabernaculo, ad Sob-
nam præpositum templi, & dices ad
eum : * Quid tu hic, aut quasi quis 16
hic ? quia excidisti tibi hic sepulchrũ, E
excidisti in excelso memoriale dili-
genter; in petra tabernaculum tibi.
* Ecce Dominus asportari te faciet, 17
sicut asportatur gallus gallinaceus, &
quasi amictũ sic subleuabit te. * Co- 18
ronãs coronabit te tribulatione, qua-
si pilam mittet te in terram latam &
spatiosam : ibi morieris, & ibi erit
currus gloriæ tuæ, ignominia domus
Domini tui. * Et expellam te de sta- 19
tione tua, & de ministerio tuo depo-
nam te. * Et erit in die illa : Vocabo 20
seruum meum Eliacim filium Hel- F
ciæ, * & induam illum tunica tua, & 21
cingulo tuo confortabo eum, & po-
testatem tuam dabo in manu eius : &
erit quasi pater habitantibus Ierusa-
Apoc.3 b.7 lem, & domui Iuda. * ‖ Et dabo cla- 22
uem domus Dauid super humerum
Iob 12 b.14 eius : & aperiet, & non erit qui clau-
dat : & claudet, & non erit qui ape-
riat. * Et figam illum paxillum in 23
loco fideli, & erit in solium gloriæ
domui patris eius. * Et suspendent su- 24
per eum omnem gloriam domus pa- G
tris eius, vasorũ diuersa genera, om-
ne vas paruulum, à vasis craterarum
vsque ad omne vas musicorum. * In 25
die illa dicit Dominus exercituum :
Auferetur paxillus, qui fixus fuerat
in loco fideli, & frangetur, & cadet,
& peribit quod pependerat in eo,
quia Dominus locutus est.

CAP. XXIII.

Tyri vastitas ad annos septuaginta prædicitur propter eius superbiam, & postea restituetur.

ONus Tyri. Vlulate naues maris, 1
quia vastata est domus, vnde A
venire consueuerant : de Terra Ce-
thim reuelatum est eis. * Tacete qui 2
habitatis in insula : negotiatores Si-
donis transfretantes mare, repleue-
3 runt te. * In aquis multis semen Ni-
li, messis fluminis fruges eius : & fa-
4 cta est negotiatio gentium. * Erube-
sce Sidon : ait enim mare, fortitudo
maris, dicens : Non parturiui, & non
peperi, & non enutriui iuuenes, nec
ad incrementum perduxi virgines.
5 * Cùm auditum fuerit in Aegypto,
dolebunt cùm audierint de Tyro :
6 * Transite maria, vlulate qui habita-
7 tis in insula : * Numquid non vestra
B hæc est, quæ gloriabatur à diebus
pristinis in antiquitate sua ? ducent
eam pedes sui longè ad peregrinan-
8 dum. * Quis cogitauit hoc super Ty-
rum quondam coronatam, cuius ne-
gotiatores principes, institores eius
9 incluti terræ ? * Dominus exercituũ
cogitauit hoc, vt detraheret super-
biam omnis gloriæ, & ad ignomi-
niam deduceret vniuersos inclytos
10 terræ. * Transi terram tuam quasi flu-
men filia maris, non est cingulum
11 vltrà tibi. * Manum suam extendit
C super mare, conturbauit regna : Do-
minus mandauit aduersus Chanaan,
12 vt contereret fortes eius, * & dixit :
Non adiicies vltrà vt glorieris, ca-
lumniam sustinens virgo filia Sido-
nis : in Cethim consurgens transfre-
ta, ibi quoque non erit requies tibi.
13 * Ecce terra Chaldæorũ talis popu-
lus non fuit, Assur fundauit eã : in
captiuitatem traduxerunt robustos
eius, suffoderunt domos eius, posue-
14 runt eã in ruinam. * Vlulate naues
maris, quia deuastata est fortitudo
15 vestra. * Et erit in die illa : In obli-
uione eris ô Tyre septuaginta annis,
sicut dies regis vnius : post septuagin-
ta autem annos erit Tyro quasi can-
16 ticum meretricis. * Sume citharam,
D circui ciuitatem meretrix obliuioni
tradita : benè cane, frequenta canti-
17 cũ, vt memoria tui sit. * Et erit post
septuaginta annos : Visitabit Domi-
nus Tyrum, & reducet eam ad mer-
cedes suas : & rursum fornicabitur
cum vniuersis regnis terræ super fa-
18 ciem terræ. * Et erunt negotiationes
eius, & mercedes eius sanctificatæ
Domino : non condentur, neque re-
ponentur : quia his, qui habitauerint
coram Domino, erit negotiatio eius,
vt manducent in saturitatem, & ve-
stiantur vsque ad vetustatem.

CAP. XXIV.

Mala quæ Dominus propter peccata vniuerso orbi facturus est, adiecta interim reliquiarum consolatione: & quàm terribilis erit dies diuini iudicij.

1 A ECce Dominus dissipabit terram,
& nudabit eam, & affliget faciem
eius

eius, & disperget habitatores eius.
‖ Osee 4 b.8 * ‖ Et erit sicut populus, sic sacerdos: 2
& sicut seruus, sic dominus eius: si-
cut ancilla, sic domina eius: sicut
emens, sic ille qui vendit: sicut fœne-
rator, sic is qui mutuum accipit: sicut
qui repetit, sic qui debet. * Dissipa- 3
tione dissipabitur terra, & direptione
prædabitur. Dominus enim locutus
est verbum hoc. * Luxit, & defluxit 4
terra, & infirmata est: defluxit or-
bis, infirmata est altitudo populi ter-
ræ. * Et terra infecta est ab habita- 5
toribus suis: quia transgressi sunt le-
ges, mutauerunt ius, dissipauerunt
fœdus sempiternum. * Propter hoc 6
maledictio vorabit terram, & pecca- B
bunt habitatores eius: ideoque insa-
nient cultores eius, & relinquentur
homines pauci. * Luxit vindemia, in- 7
firmata est vitis, ingemuerunt omnes
qui lætabantur corde. * Cessauit gau- 8
dium tympanorum, quieuit sonitus
lætantiũ, conticuit dulcedo citharæ.
* Cum cantico non bibent vinum: 9
amara erit potio bibentibus illam.
* Attrita est ciuitas vanitatis, clausa 10
est omnis domus nullo introeunte.
* Clamor erit super vino in plateis: 11
deserta est omnis lætitia: translatum
est gaudiũ terræ. * Relicta est in vrbe 12
solitudo, & calamitas opprimet por-
tas. * Quia hæc erunt in medio terræ, 13
in medio populorum: quomodo si
paucæ oliuæ, quæ remanserunt, ex-
cutiantur ex olea; & racemi, cũ fue-
rit finita vindemia. * Hi leuabunt vo- 14
cem suã, atque laudabunt: cùm glo- C
rificatus fuerit Dominus, hinnient
de mari. * Propter hoc in doctrinis 15
glorificate Dominum; in insulis ma-
ris nomen Domini Dei Israel. * A fi- 16
nibus terræ laudes audiuimus, gloriã
iusti. Et dixi: Secretum meũ mihi,
secretum meum mihi, væ mihi: præ-
uaricantes præuaricati sunt, & præ-
uaricatione transgressorum præuari-
cati sunt. * Formido, & fouea, & la- 17
queus super te, qui habitator est ter-
‖ Ier. 48 g.44. ræ. * Et erit: ‖ Qui fugerit à voce for- 18
midinis, cadet in foueam: & qui se
explicauerit de fouea, tenebitur la-
queo: quia cataractæ de excelsis aper-
tæ sunt, & concutientur fundamenta
terræ. * Confractione confringetur 19
terra, contritione conteretur terra, D
commotione commouebitur terra,
* agitatione agitabitur terra sicut 20
ebrius, & auferetur quasi tabernaculũ
vnius noctis: & grauabit eã iniqui-
tas sua, & corruet, & non adiiciet vt
resurgat. * Et erit: In die illa visita- 21
bit Dominus super militiam cæli in
excelso; & super reges terræ, qui sũt
22 super terram. * Et congregabuntur in
congregatione vnius fascis in lacum,
& claudentur ibi in carcere: & post
23 multos dies visitabuntur. * Et erube-
scet luna, & confundetur sol, cùm
regnauerit Dñs exercituum in monte
Sion, & in Ierusalem, & in conspectu
senum suorum fuerit glorificatus.

CAP. XXV.

Propheta Deo gratias agit de operibus suis mirabilibus, & beneficiis populo ipsius in monte Sion præstandis.

1 DOmine Deus meus es tu, exalta-
A bo te, & confitebor nomini tuo:
quoniam fecisti mirabilia, cogitatio-
2 nes antiquas fideles, amen. * Quia
posuisti ciuitatem in tumulum, vr-
bem fortem in ruinã, domum alie-
norum: vt non sit ciuitas, & in sem-
3 piternum non ædificetur. * Super hoc
laudabit te populus fortis, ciuitas
4 gentiũ robustarum timebit te. * Quia
factus es fortitudo pauperi, fortitu-
do egeno in tribulatione sua: spes à
turbine, vmbraculum ab æstu. spi-
ritus enim robustorum quasi turbo
5 impellens parietem. * Sicut æstus in
B siti, tumultum alienorum humilia-
bis: & quasi calore sub nube torren-
te, propaginem fortium marcescere
6 facies. * Et faciet Dominus exerci-
tuum omnibus populis in monte hoc
conuiuium pinguium, conuiuium
vindemiæ, pinguiũ medullatorum,
7 vindemiæ defæcatæ. * Et præcipita-
C bit in monte isto faciem vinculi col-
ligati super omnes populos, & telam
quam orditus est super omnes natio-
8 nes. * Præcipitabit mortem in sem-
piternũ: ‖ & auferet Dominus Deus ‖ Apoc. 7.d.17. & 21. b.4
lacrymam ab omni facie, & oppro-
brium populi sui auferet de vniuersa
9 terra: quia Dominus locutus est. * Et
dicet in die illa: Ecce Deus noster
iste, expectauimus eum, & saluabit
nos: iste Dominus, sustinuimus eum,
exultabimus, & lætabimur in salu-
10 tari eius. * Quia requiescet manus
D Domini in monte isto: & triturabi-
tur Moab sub eo, sicuti teruntur pa-
11 leæ in plaustro. * Et extendet manus
suas sub eo, sicut extendit natans ad
natandum: & humiliabit gloriam
12 eius cum allisione manuum eius. * Et
munimenta sublimium murorum
tuorum concident, & humiliabun-
tur, & detrahentur in terram vsque
ad puluerem.

CAP.

CAP. XXVI.

Canticum gratiarum actionis ob exaltationem iustorum & humiliationem impiorum, & de resurrectione mortuorum.

IN die illa cantabitur canticū istud 1
in terra Iuda : A
Vrbs fortitudinis nostræ Sion salvator, ponetur in ea murus & antemurale.
* Aperite portas, & ingrediatur 2
gens iusta, custodiens veritatem.
* Vetus error abijt: seruabis pacem; 3
pacem, quia in te sperauimus.
* Sperastis in Domino in sæculis 4
æternis, in Domino Deo forti in perpetuum.
* Quia incuruabit habitantes in ex- 5
celso, ciuitatē sublimem humiliabit.
Humiliabit eam vsque ad terram, detrahet eam vsque ad puluerem.
* Conculcabit eam pes, pedes pau- 6
peris, gressus egenorum.
* Semita iusti recta est, rectus callis 7
iusti ad ambulandum.
* Et in semita iudiciorum tuorum 8
Domine sustinuimus te: nomen tuū, & memoriale tuum in desiderio animæ.
* Anima mea desiderauit te in no- 9
cte, sed & spiritu meo in præcordijs meis de manè vigilabo ad te.
Cùm feceris iudicia tua in terra, iustitiam discent habitatores orbis.
* Misereamur impio, & non discet 10
iustitiam: in terra sanctorum iniqua gessit, & non videbit gloriam Dñi.
* Domine exaltetur manus tua, & 11
non videant: videant, & confundantur zelantes populi: & ignis hostes tuos deuoret.
* Dñe dabis pacem nobis: omnia 12
enim opera nostra operatus es nobis. C
* Domine Deus noster, possederunt 13
nos domini absque te, tantùm in te recordemur nominis tui.
* Morientes non viuant, gigantes 14
non resurgant: proptereà visitasti & contriuisti eos, & perdidisti omnem memoriam eorum.
* Indulsisti genti Domine, indulsi- 15
sti genti: numquid glorificatus es? elongasti omnes terminos terræ.
* Domine in angustia requisierunt 16
te, in tribulatione murmuris doctrina tua eis.
* Sicut quæ concipit, cùm appro- 17
pinquauerit ad partum, dolens clamat in doloribus suis: sic facti sumus à facie tua Domine.
* Concepimus, & quasi parturiui- 18
mus, & peperimus spiritum: salutes D
non fecimus in terra, ideò non ceciderunt habitatores terræ.
19 * Viuent mortui tui, interfecti mei
resurgent: expergiscimini, & laudate
qui habitatis in puluere: quia ros lucis ros tuus, & terram gigantum detrahes in ruinam.
20. * Vade populus meus, intra in cubicula tua, claude ostia tua super te, abscondere modicum ad momentum, donec pertranseat indignatio.
21 * ‖ Ecce enim Dñs egredietur de lo- ‖ *Mich. 1. a. 3*
co suo, vt visitet iniquitatem habitatoris terræ contra eum: & reuelabit terra sanguinem suum, & non operiet vltra interfectos suos.

CAP. XXVII.

Punitio Leuiathan: paterna Domini correctio in filios Israel: ciuitas munita desolabitur: filij Israel reuersi ab Assyrijs & Aegypto adorabunt Dominum in Ierusalem.

1 IN die illa visitabit Dominus in
A gladio suo duro, & grandi, & forti, super Leuiathan serpentē vectem, & super Leuiathan serpentē tortuosum, & occidet cetum, qui in mari
2 est. * In die illa vinea meri cantabit
3 ei. * Ego Dominus, qui seruo eam, repentè propinabo ei: ne fortè visitetur contra eam, nocte & die seruo
4 eam. * Indignatio non est mihi: quis
B dabit me spinam & veprem in prælio: gradiar super eam, succendam
5 eam pariter? * An potiùs tenebit fortitudinem meam, faciet pacem mihi,
6 pacem faciet mihi? * Qui ingrediuntur impetu ad Iacob, florebit & germinabit Israel, & implebunt faciem
7 orbis semine. * Numquid iuxta plagam percutientis se percussit eum? aut sicut occidit interfectos eius, sic
8 occisus est? * In mensura contra mēsuram, cùm abiecta fuerit, iudicabis eā: meditatus est in spiritu suo du-
9 ro per diem æstus. * Idcircò super
C hoc dimittetur iniquitas domui Iacob: & iste omnis fructus vt auferatur peccatum eius, cùm posuerit omnes lapides altaris sicut lapides cineris allisos, non stabunt luci & delu-
10 bra. * Ciuitas enim munita desolata erit, speciosa relinquetur, & dimittetur quasi desertum: ibi pascetur vitulus, & ibi accubabit, & consumet
11 summitates eius. * In siccitate messes illius conterentur, mulieres venien-
D tes, & docentes eam: non est enim populus sapiens, proptereà non miserebitur eius, qui fecit eum: & qui
12 formauit eū, non parcet ei. * Et erit: In die illa percutiet Dominus ab alueo fluminis vsque ad torrentem Ægypti, & vos congregabimini vnus & vnus

vnus filij Israel. * Et erit: In die illa 13
clangetur in tuba magna, & venient
qui perditi fuerant de Terra Assyrio-
rum, & qui eiecti erant in Terra Æ-
gypti, & adorabunt Dominum in
monte sancto in Ierusalem.

CAP. XXVIII.

Superbis & ebriis Israelitis comminatur Dominus eò quòd sacerdotes vacent ebrietati, & principes irrideant verba & comminationes prophetarum, ponentes mendacium spem suã: de lapide angulari in fundamentis Sion ponendo: de pœna illusorum, & consolatione paucorum bonorum.

VÆ coronæ superbiæ, ebriis Eph- 1
raim, & flori decidenti, gloriæ A
exultationis eius, qui erant in vertice
vallis pinguissimæ, errantes à vino.
* Ecce validus & fortis Dominus, 2
sicut impetus grandinis: turbo con-
fringens, sicut impetus aquarũ mul-
tarũ inundantium, & emissarum su-
per terrã spatiosam. * Pedibus con- 3
culcabitur corona superbiæ ebriorũ
Ephraim. * Et erit flos decidens glo- 4
riæ exultationis eius, qui est super B
verticem vallis pinguium, quasi tem-
poraneum ante maturitatem autum-
ni: quod cùm aspexerit videns, sta-
tim vt manu tenuerit, deuorabit il-
lud. * In die illa erit Dominus exer- 5
cituum corona gloriæ, & sertũ exul-
tationis residuo populi sui: * & spi- 6
ritus iudicij sedenti super iudicium,
& fortitudo reuertentibus de bello
ad portam. * Verùm hi quoque præ 7
vino nescierunt, & præ ebrietate er-
rauerunt: sacerdos & propheta ne-
scierunt præ ebrietate, absorpti sunt
à vino, errauerunt in ebrietate, ne-
scierunt videntem, ignorauerunt iu-
dicium. * Omnes enim mensæ reple- 8
tæ sunt vomitu sordiumque, ita vt
non esset vltrà locus. * Quem doce- 9
bit scientiam? & quem intelligere fa- C
ciet auditũ? ablactatos à lacte, auul-
sos ab vberibus. * Quia manda re- 10
manda, manda remanda, expecta re-
expecta, expecta reexpecta, modicum
‖ 1. Cor. ibi, modicũ ibi. * ‖ In loquela enim 11
14. d. 21 labij, & lingua altera loquetur ad po-
6. 10. pulum istum. * Cui dixit: Hæc est 12
requies mea, reficite lassum, & hoc est
meum refrigerium: & noluerunt au-
dire. * Et erit eis verbum Domini: 13
Manda remanda, manda remanda,
expecta reexpecta, expecta reexpe-
cta, modicũ ibi, modicum ibi: vt va-
dant, & cadant retrorsum, & conte-
rantur, & illaqueentur, & capiantur.
* Propter hoc audite verbum Domi- 14
ni viri illusores, qui dominamini su- D
per populum meum, qui est in Ieru-
15 salem. * Dixistis enim: Percussimus
fœdus cum morte, & cum inferno
fecimus pactum. Flagellum inun-
dans cùm transierit, non veniet super
nos: quia posuimus mendaciũ spem
nostram, & mendacio protecti su-
16 mus. * Idcircò hæc dicit Dominus
Deus: ‖ Ecce ego mittam in funda- ‖ Ps. 117
mentis Sion lapidem, lapidem pro- d. 22
batum, angularem, pretiosum, in Mat. 21
fundamento fundatum, qui credi- d. 42
17 derit, non festinet. * Et ponam in Act. 4
pondere iudicium, & iustitiam in b. 11
mensura: & subuertet grando spem 1. Pet. 2
mendacij: & protectionẽ aquæ in- a. 6
18 E undabunt. * Et delebitur fœdus ve- Ro
strum cum morte, & pactũ vestrum 9. 33
cũ inferno non stabit: flagellum in-
undans cùm transierit, eritis ei in
19 conculcationem. * Quandocumque
pertransierit, tollet vos: quoniã ma-
nè diluculo pertransibit in die & in
nocte, & tantummodò sola vexatio
20 intellectum dabit auditui. * Coan-
gustatum est enim stratũ, ita vt alter
decidat: & pallium breue vtrumque
21 operire non potest. * ‖ Sicut enim in ‖ 2. Reg.
F monte diuisionum stabit Dominus: 5. d. 20
‖ sicut in valle, quæ est in Gabaon, 1. Par.
irascetur: vt faciat opus suum, alie- 14. a. 11
num opus eius: vt operetur opus ‖ Ios. 10
22 suum, peregrinum est opus eius ab
eo. * Et nunc nolite illudere, ne fortè
constringantur vincula vestra. con-
summationem enim & abbreuiatio-
23 nem audiui à Domino Deo exerci-
tuum super vniuersam terram. * Au-
ribus percipite, & audite vocẽ meã,
24 attendite, & audite eloquiũ meum.
* Numquid tota die arabit arans vt
serat, proscindet & sarriet humum
25 G suam? * Nonne cùm adæquauerit
faciem eius, seret gith, & cyminum
sparget, & ponet triticum per ordi-
26 nem, & hordeum, & milium, & vi-
ciam in finibus suis? * Et erudiet il-
lum in iudicio: Deus suus docebit
27 H illum. * Non enim in serris tritura-
bitur gith, nec rota plaustri super cy-
minum circuibit: sed in virga excu-
tietur gith, & cyminum in baculo.
28 * Panis autem comminuetur: verùm
non in perpetuum triturans tritura-
bit illum, neque vexabit eum rota
29 plaustri, nec vngulis suis comminuet
eum. * Et hoc à Domino Deo exer-
cituum exiuit, vt mirabile faceret
consilium, & magnificaret iustitiam.

CAP.

CAP. XXIX.

Obsidio & afflictio Ierusalem, contritio gentium illam obsidentium: de libro signato, ac cæcitate Iudæorũ: væ profundis corde denuntiatur: reliquias Iacob prædicit illuminandas & ad Deum conuertendas.

VÆ Ariel, Ariel ciuitas, quam ex- 1
pugnauit Dauid: additus est an- A
nus ad annũ: sollemnitates euolutæ
sunt. * Et circumuallabo Ariel, & 2
erit tristis & mœrens, & erit mihi
quasi Ariel. * Et circumdabo quasi 3
sphæram in circuitu tuo, & iaciam
contra te aggerem, & munimenta
ponam in obsidionem tuam. * Hu- 4
miliaberis, de terra loqueris, & de
humo audietur eloquium tuum: &
erit quasi pythonis de terra vox tua;
& de humo eloquium tuum mussita-
bit. * Et erit sicut puluis tenuis mul- 5
titudo ventilantiũ te: & sicut fauil- B
la pertransiens multitudo eorum, qui
contra te præualuerunt: * eritque re- 6
pentè confestim. A Domino exerci-
tuũ visitabitur in tonitruo, & com-
motione terræ, & voce magna turbi-
nis & tempestatis, & flammæ ignis
deuorantis. * Et erit sicut somnium 7
visionis nocturnæ multitudo omniũ
Gentium, quæ dimicauerunt contra
Ariel, & omnes qui militauerunt, &
obsederunt, & præualuerunt aduer-
sus eam. * Et sicut somniat esuriens, 8
& comedit, cũ autem fuerit exper- C
gefactus, vacua est anima eius: &
sicut sõniat sitiens, & bibit, & post-
quã fuerit expergefactus, lassus ad-
huc sitit, & anima eius vacua est: sic
erit multitudo omniũ Gentium, quæ
dimicauerunt contra montem Sion.
* Obstupescite, & admiramini, flu- 9
ctuate, & vacillate: inebriamini, &
non à vino: mouemini, & non ab
ebrietate. * Quoniam miscuit vobis 10
Dominus spiritum soporis, claudet D
oculos vestros, prophetas & princi-
pes vestros, qui vident visiones, ope-
riet. * Et erit vobis visio omnium 11
sicut vmbra libri signati, quem cùm
dederint scienti litteras, dicent: Lege
istum: & respondebit: Non possum,
signatus est enim. * Et dabitur liber 12
nescienti litteras, diceturque ei: Lege:
& respondebit: Nescio litteras. * Et 13
‖ Matt. 15.a.8. Marc.7. b.6 — dixit Dñs: ‖ Eò quòd appropin-
quat populus iste ore suo, & labiis
suis glorificat me, cor autẽ eius lon-
gè est à me, & timuerunt me manda-
to hominum & doctrinis: * Ideò ec- 14
ce ego addam vt admirationem fa- E
ciam populo huic miraculo grandi
& stupendo: * peribit enim sapientia
à sapientibus eius, & intellectus pru- ‖ 1.Cor. 1.c.19
15 dentium eius abscondetur. * ‖ Væ qui ‖ Abd.1. c.8
profundi estis corde, vt à Domino
abscondatis consilium: quorum sunt
in tenebris opera, & dicunt: Quis
16 videt nos, & quis nouit nos? * Per-
uersa est hæc vestra cogitatio: quasi
si lutum contra figulum cogitet, &
dicat opus factori suo: Non fecisti
me: & figmentum dicat fictori suo:
17 Non intelligis. * Nonne adhuc in
F modico & in breui conuertetur Li-
banus in charmel, & charmel in sal-
18 tum reputabitur? * Et audient in die
illa surdi verba libri, & de tenebris
& caligine oculi cæcorum videbunt.
19 * Et addent mites in Domino læti-
tiam, & pauperes homines in sancto
20 Israel exultabunt: * quoniam defe-
cit qui præualebat, consummatus est
illusor, & succisi sunt omnes qui vi-
21 gilabant super iniquitatẽ: * qui pec-
G care faciebant homines in verbo, &
arguentem in porta supplantabant,
& declinauerunt frustrà à iusto.
22 * Propter hoc, hæc dicit Dominus
ad domum Iacob, qui redemit Abra-
ham: Non modò confundetur Ia-
cob, nec modo vultus eius erubescet:
23 * sed cùm viderit filios suos, opera
manuũ mearum, in medio sui san-
ctificantes nomen meum, & sanctifi-
cabunt sanctum Iacob, & Deum Is-
24 rael prædicabunt: * & scient erran-
tes spiritu intellectum, & mussitato-
res discent legem.

CAP. XXX.

Comminatio aduersus Iudæos, qui Domino inconsulto prementibus Assyriis ad Aegyptios confugiebant: ipsis quoque prophetarum admonitiones audire nolentibus, sed vana præsidia quærentibus, grauem denuntiat afflictionem: & quàm sit Deus futurus benignus ad ipsum reuertentibus: & de magna reuertentium felicitate, ac iudicio impiorum.

1 VÆ filij desertores, dicit Domi-
A nus, vt faceretis consiliũ, & non
ex me: & ordiremini telam, & non
per spiritum meum, vt adderetis pec-
2 catum super peccatum: * qui ambu-
latis vt descendatis in Aegyptum, &
os meum non interrogastis, speran-
tes auxilium in fortitudine Pharao-
nis, & habentes fiduciam in vmbra
3 Aegypti. * Et erit vobis fortitudo
Pharaonis in confusionem, & fidu-
cia vmbræ Aegypti in ignominiam.
4 * Erant enim in Tani principes tui, &
nuntij tui vsque ad Hanes peruene-
runt.

runt. * Omnes confusi sunt super 5
populo, qui eis prodesse non potuit:
non fuerunt in auxilium & in ali-
quã vtilitatem, sed in confusionem
& in opprobrium. * Onus iumento- 6
rum Austri. In terra tribulationis & B
angustiæ leæna, & leo ex eis, vipera,
& regulus volans, portantes super
humeros iumentorum diuitias suas,
& super gibbum camelorum thesau-
ros suos, ad populum qui eis prodes-
se non poterit. * Aegyptus enim fru- 7
strà & vanè auxiliabitur: ideò cla-
maui super hoc: Superbia tantùm
est, quiesce. * Nunc ergo ingressus 8
scribe ei super buxum, & in libro di-
ligenter exara illud, & erit in die no-
uissimo in testimonium vsque in æ-
ternum. * populus enim ad iracun- 9
diam prouocans est, & filii menda-
ces, filii nolentes audire legem Dei.
* Qui dicunt videntibus: Nolite vi- 10
dere: & aspicientibus: Nolite aspice-
re nobis ea, quę recta sunt: loquimini
nobis placentia, videte nobis errores.
* Auferte à me viam, declinate à me 11
semitã, cesset à facie nostra sanctus C
Israel. * Propterea hæc dicit sanctus 12
Israel: Pro eo quòd reprobastis ver-
bum hoc, & sperastis in calumnia &
in tumultu, & innixi estis super eo:
* propterea erit vobis iniquitas hęc 13
sicut interruptio cadens, & requisita
in muro excelso, quoniã subitò, dũ
non speratur, veniet contritio eius.
* Et comminuetur sicut conteritur 14
lagena figuli contritione perualida:
& non inuenietur de fragmentis eius
testa, in qua portetur igniculus de in-
cendio, aut hauriatur parum aquæ de
fouea. * Quia hæc dicit Dominus 15
Deus sanctus Israel: Si reuertamini
& quiescatis, salui eritis: in silentio
& in spe erit fortitudo vestra. Et no-
luistis: * & dixistis: Nequaquam, 16
sed ad equos fugiemus: ideò fugietis. D
Et super veloces ascendemus: ideò
velociores erunt, qui persequentur
vos. * Mille homines à facie terroris 17
vnius: & à facie terroris quinque fu-
gietis, donec relinquamini quasi ma-
lus nauis in vertice montis, & quasi
signum super collẽ. * Propterea ex- 18
pectat Dominus vt misereatur vestri:
& ideò exaltabitur parcẽs vobis: quia
Deus iudicii Dominus: beati omnes
qui expectant eum. * Populus enim 19
Sion habitabit in Ierusalem: plorans
nequaquam plorabis, miserans mise-
rebitur tui: ad vocem clamoris tui
statim vt audierit, respondebit tibi.
* Et dabit vobis Dominus panem ar- 20
ctum, & aquam breuem: & non fa- E
ciet auolare à te vltrà doctorem tuũ:
& erunt oculi tui videntes pręcepto-
21 rem tuum. * Et aures tuæ audient
verbum post tergum monentis: Hęc
est via, ambulate in ea: & non de-
clinetis neque ad dexteram, neque
22 ad sinistram. * Et contaminabis la-
minas sculptilium argenti tui, & ve-
stimentum conflatilis auri tui, & di-
sperges ea sicut immunditiam men-
23 struatæ. Egredere, dices ei: * Et da-
bitur pluuia semini tuo, vbicumque
seminaueris in terra: & panis frugum
terræ erit vberrimus; & pinguis, pa-
scetur in possessione tua in die illo
24 agnus spatiosè: * & tauri tui, &
pulli asinorum, qui operantur ter-
ram, commistum migmã comedent
25 sicut in area ventilatum est. * Et e-
F runt super omnem montem excel-
sum, & super omnem collem ele-
uatum, riui currentium aquarum,
in die interfectionis multorum, cùm
26 ceciderint turres. * Et erit lux lunę
sicut lux solis, & lux solis erit se-
ptempliciter sicut lux septem die-
rum, in die qua alligauerit Dominus
vulnus populi sui, & percussuram
27 plagæ eius sanauerit. * Ecce nomen
Domini venit de longinquo, ardens
furor eius, & grauis ad portandum:
labia eius repleta sunt indignatione,
& lingua eius quasi ignis deuorans.
28 * Spiritus eius velut torrens inun-
dans vsque ad medium colli, ad per-
dendas gentes in nihilum, & fræ-
num erroris, quod erat in maxillis
29 populorum. * Canticum erit vobis
G sicut nox sanctificatæ sollemnitatis,
& lætitia cordis sicut qui pergit cum
tibia, vt intret in montem Domini
30 ad fortem Israel. * Et auditam fa-
ciet Dominus gloriam vocis suæ, &
terrorem brachii sui ostendet in com-
minatione furoris, & flamma ignis
deuorantis: allidet in turbine, & in
31 lapide grandinis. * A voce enim
Domini pauebit Assur virga percus-
32 sus. * Et erit transitus virgæ fun-
datus, quam requiescere faciet Do-
minus super eum in tympanis &
citharis: & in bellis præcipuis ex-
33 pugnabit eos. * Præparata est enim
ab heri Topheth, à rege præpara-
ta, profunda, & dilatata. Nutri-
menta eius, ignis & ligna multa: fla-
tus Domini sicut torrens sulphuris
succendens eam.

CAP. XXXI.

Iudæos qui fiducia in Deum relicta, ad Aegyptios & humana confugiunt præsidia, prædicit consumendos vna cum suis auxiliariis; reuertentes verò ad Dominum, virtute diuina liberandos.

VÆ qui descendunt in Aegyptū 1
ad auxiliū, in equis sperantes, A
& habentes fiduciam super quadri-
gis, quia multæ sunt; & super equiti-
bus, quia præualidi nimis: & non
sunt confisi super sanctum Israel, &
Dominum non requisierunt. * Ipse 2
autem sapiens adduxit malum, & B
verba sua non abstulit: & consur-
get contra domum pessimorum, &
contra auxilium operantium iniqui-
tatem. * Aegyptus, homo, & non 3
Deus: & equi eorum, caro, & non
spiritus: & Dominus inclinabit ma-
num suam, & corruet auxiliator, &
cadet cui præstatur auxilium, simul-
que omnes consumentur. * Quia hæc 4
dicit Dominus ad me: Quomodo si C
rugiat leo, & catulus leonis super
prædam suam, & cùm occurrerit ei
multitudo pastorum, à voce eorum
non formidabit, & à multitudine
eorum non pauebit: sic descendet
Dominus exercituum vt prælietur
super montem Sion, & super collem
eius. * Sicut aues volantes, sic prote- 5
get Dominus exercituum Ierusalem,
protegens & liberans, transiens & sal-
uans. * Conuertimini sicut in pro- 6
fundum recesseratis filij Israel. * In 7
die enim illa abiiciet vir idola argenti D
sui, & idola auri sui, quæ fecerunt
vobis manus vestræ in peccatū. * Et 8
cadet Assur in gladio non viri, & gla-
dius non hominis vorabit eum, &
fugiet non à facie gladii: & iuuenes
eius vectigales erunt: * & fortitudo 9
eius à terrore transibit, & pauebunt
fugientes principes eius: dixit Dñs;
cuius ignis est in Sion, & caminus
eius in Ierusalem.

CAP. XXXII.

De rege ac principibus in iustitia regnaturis, & de populi subditi felicitate: stulto autem principi & opulentis mulieribus futura prædicitur calamitas: pacis quoque pulchritudo ac requies opulenta promittitur populo Dei.

ECce in iustitia regnabit rex, & 1
principes in iudicio præerūt.* Et 2
erit vir sicut qui absconditur à vento, A
& celat se à tempestate, sicut riui a-
quarum in siti, & vmbra petræ pro-
minentis in terra deserta. * Non cali- 3
gabunt oculi videntium, & aures au-
dientium diligenter auscultabunt.
4 * Et cor stultorum intelliget scien-
tiam; & lingua balborum velociter
5 loquetur & planè. * Non vocabitur
vltrà is, qui insipiens est, princeps: ne-
que fraudulentus appellabitur ma-
6 ior: * stultus enim fatua loquetur.
B & cor eius faciet iniquitatem, vt per-
ficiat simulationem, & loquatur ad
Dominum fraudulenter, & vacuam
faciat animam esurientis, & potum
7 sitienti auferat. * Fraudulenti vasa
pessima sunt: ipse enim cogitationes
concinnauit ad perdendos mites in
sermone mendacii, cùm loqueretur
8 pauper iudicium. * Princeps verò ea,
quæ digna sunt principe, cogitabit, &
9 ipse super duces stabit. * Mulieres
opulentæ surgite, & audite vocem
meam: filiæ confidentes percipite
10 auribus eloquium meum. * Post dies
C enim & annum, vos conturbabimini
confidentes: consummata est enim
vindemia, collectio vltrà non veniet.
11 * Obstupescite opulentæ, conturba-
mini confidentes: exuite vos, & con-
fundimini, accingite lumbos vestros.
12 * Super vbera plangite, super regio-
ne desiderabili, super vinea fertili.
13 * Super humum populi mei spinæ
& vepres ascendent: quanto magis
super omnes domos gaudii ciuitatis
14 exultantis? * Domus enim dimissa
est, multitudo vrbis relicta est, te-
nebræ & palpatio factæ sunt super
speluncas vsque in æternum. Gau-
dium onagrorum pascua gregum,
15 * donec effundatur super nos spiri-
D tus de excelso: & erit desertum in
charmel, & charmel in saltum repu-
16 tabitur. * Et habitabit in solitudine
iudicium, & iustitia in charmel sede-
17 bit. * Et erit opus iustitiæ pax, & cul-
tus iustitiæ silentium, & securitas vs-
18 que in sempiternū. * Et sedebat po-
pulus meus in pulchritudine pacis, &
in tabernaculis fiduciæ, & in requie
19 opulenta. * Grando autem in descen-
sione saltus, & humilitate humilia-
20 bitur ciuitas. * Beati, qui seminatis
super omnes aquas, immittentes pe-
dem bouis & asini.

CAP. XXXIII.

Permixtim de deiectione Sennacherib loquitur, & Iudæorum liberatione, ac diuina potentia exaltatione: inuehitur contra hypocritas: & quales esse debeant qui cum Domino habitaturi sunt in excelsis: Ierusalem verò habitatio erit opulenta, in qua magnificabitur Dominus, rex & legislator noster.

VAE

VÆ qui prædatis, nonne & ipse 1
prædaberis: & qui spernis, non- A
ne & ipse sperneris? cùm consum-
maueris deprædationem, deprædabe-
ris: cùm fatigatus desieris contem-
nere, contemneris. * Domine mise- 2
rere nostri: te enim expectauimus:
esto brachium nostrum in manè, &
salus nostra in tempore tribulationis.
* A voce angeli fugerunt populi, & 3
ab exaltatione tua dispersæ sunt gen-
tes. * Et congregabuntur spolia ve- 4
stra sicut colligitur bruchus, velut
cùm fossæ plenæ fuerint de eo. * Ma- 5
gnificatus est Dominus, quoniam
habitauit in excelso: impleuit Sion
iudicio & iustitia. * Et erit fides in 6
temporibus tuis: diuitiæ salutis sa-
pientia & scientia: timor Dñi ipse
est thesaurus eius. * Ecce videntes 7
clamabunt foris, angeli pacis amarè B
flebunt. * Dissipatæ sunt viæ, cessauit 8
transiens per semitam, irritum fa-
ctum est pactum, proiecit ciuitates,
non reputauit homines. * Luxit, & 9
elanguit terra: cõfusus est Libanus,
& obsorduit, & factus est Saron si-
cut desertum: & concussa est Basan,
& Carmelus. * Nunc consurgam, di- 10
cit Dominus: nunc exaltabor, nunc
subleuabor. * Concipietis ardorem, 11
parietis stipulam: spiritus vester vt
ignis vorabit vos. * Et erunt populi 12
quasi de incendio cinis, spinæ cõgre-
gatæ igni cõburentur. * Audite qui 13
longè estis, quæ fecerim, & cognosci-
te vicini fortitudinẽ meam. * Con- 14
territi sunt in Sion peccatores, posse-
dit tremor hypocritas. quis poterit
habitare de vobis cum igne deuoran-
te? quis habitabit ex vobis cũ ardo-
Psal. 24 ribus sempiternis? * ‖ Qui ambulat 15
& 2 in iustitiis, & loquitur veritatem, qui C
proiicit auaritiã ex calumnia, & ex-
cutit manus suas ab omni munere,
qui obturat aures suas ne audiat san-
guinẽ, & claudit oculos suos ne vi-
deat malum. * Iste in excelsis habita- 16
bit, munimenta saxorũ sublimitas
eius: panis ei datus est, aquæ eius fi-
deles sunt. * Regẽ in decore suo vi- 17
debunt oculi eius, cernent terrã de
longè. * Cor tuũ meditabitur timo- 18
1. Cor. rẽ: ‖ vbi est litteratus? vbi legis ver-
1. c. 1.20 ba ponderans: vbi doctor paruulorũ?
* Populum impudentem non vide- 19
bis, populũ alti sermonis: ita vt non
possis intelligere disertitudinem lin-
guæ eius, in quo nulla est sapientia.
* Respice Sion ciuitatem sollemnita- 20
tis nostræ: oculi tui videbunt Ierusa- D
lem, habitationem opulentam, ta-
bernaculum quod nequaquam trans-
ferri poterit: nec auferẽtur claui eius
in sempiternum, & omnes funiculi
21 eius non rumpentur: * quia solum-
modò ibi magnificus est Dominus
noster: locus fluuiorũ riui latissimi
& patentes: non transibit per eum
nauis remigum, neque trieris magna
22 transgredietur eũ. * Dominus enim
iudex noster, Dominus legifer no-
ster, Dominus rex noster: ipse salua-
23 bit nos. * Laxati sunt funiculi tui, &
non præualebunt: sic erit malus tuus
vt dilatare signum non queas. Tunc
diuidentur spolia prædarum multa-
24 rũ: claudi diripient rapinam. * Nec
dicet vicinus: Elangui: populus qui
habitat in ea, auferetur ab eo ini-
quitas.

CAP. XXXIV.

Acerba Dei vltio super omnes gentes: Idumææ quoque contritio & perpetua vastitas prædicitur.

1 ACcedite Gentes, & audite, & po-
A puli attendite: audiat terra, &
plenitudo eius; orbis, & omne ger-
2 men eius. * Quia indignatio Domini
super omnes Gentes, & furor super
vniuersam militiam eorum: interfe-
cit eos, & dedit eos in occisionem.
3 * Interfecti eorum proiicientur, & de
cadaueribus eorum ascendet fœtor:
tabescent montes à sanguine eorum.
4 * Et tabescet omnis militia cœlorũ,
& complicabuntur sicut liber cæli:
& omnis militia eorũ defluet, sicut
defluit folium de vinea & de ficu.
5 * Quoniam inebriatus est in cælo
gladius meus: ecce super Idumæam
descendet, & super populum interfe-
6 ctionis meæ, ad iudicium. * Gladius
B Domini repletus est sanguine, incras-
satus est adipe, de sanguine agnorũ,
& hircorum, de sanguine medullato-
rum arietum: victima enim Domini
in Bosra, & interfectio magna in ter-
7 ra Edom. * Et descendent vnicornes
cũ eis, & tauri cum potentibus: ine-
briabitur terra eorum sanguine, &
8 humus eorũ adipe pinguium: * quia
dies vltionis Domini, annus retribu-
9 tionũ iudicii Sion. * Et conuerten-
tur torrentes eius in picẽ, & humus
eius in sulphur: & erit terra eius in
10 picem ardentẽ. * Nocte & die non
C extinguetur, in sempiternum ascen-
det fumus eius: à generatione in ge-
nerationem desolabitur, in sæcula sæ-
culorum non erit transiens per eam.
11 * Et possidebunt illam onocrotalus
& ericius: ibis & coruus habitabunt
in ea: & extendetur super eam men-
sura, vt redigatur ad nihilũ, & per-
12 pendiculum in desolationem. * No-

biles eius non erunt ibi: regem potiùs
inuocabunt, & omnes principes eius
erunt in nihilum. * Et orientur in 13
domibus eius spinæ, & vrticæ, & pa-
liurus in munitionibus eius: & erit
cubile draconum, & pascua struthio-
num. * Et occurrent dæmonia ono- 14
centauris, & pilosus clamabit alter D
ad alterum: ibi cubauit lamia, & in-
uenit sibi requiem. * Ibi habuit fo- 15
ueam ericius, & enutriuit catulos, &
circumfodit, & fouit in vmbra eius:
illuc congregati sunt milui, alter ad
alterum. * Requirite diligenter in 16
libro Domini, & legite: vnum ex eis
non defuit, alter alterum non quæsi-
uit: quia quod ex ore meo procedit,
ille mādauit, & spiritus eius ipse con-
gregauit ea. * Et ipse misit eis fortē, 17
& manus eius diuisit eam illis in
mensuram: vsque in æternum possi-
debunt eam, in generationem & ge-
nerationem habitabunt in ea.

CAP. XXXV.

De futura consolatione, lætitia, securitate, & felicitate perpetua eorum qui in Christum sunt credituri.

Lætabitur deserta & inuia, & ex- 1
ultabit solitudo, & florebit quasi A
lilium. * Germinans germinabit, & 2
exultabit lætabunda & laudans glo-
ria Libani data est ei: decor Carme-
li, & Saron, ipsi videbunt gloriam B
Dñi, & decorem Dei nostri. * Con- 3
fortate manus dissolutas, & genua
debilia roborate. * Dicite pusillani- 4
mis: Confortamini, & nolite timere:
ecce Deus vester vltionem adducet
retributionis: Deus ipse veniet, &
saluabit vos. * Tunc aperientur oculi 5
cæcorum, & aures surdorum pate-
bunt. * Tunc saliet sicut ceruus clau- 6
dus, & aperta erit lingua mutorum: C
quia scissæ sunt in deserto aquæ, &
torrentes in solitudine. * Et quæ erat 7
arida, erit in stagnum, & sitiens in
fontes aquarum. In cubilibus, in qui-
bus priùs dracones habitabant, orie-
tur viror calami & iunci. * Et erit ibi 8
semita & via, & via sancta vocabitur:
non transibit per eam pollutus, &
hæc erit vobis directa via, ita vt stul-
ti non errent per eam. * Non erit ibi 9
leo, & mala bestia non ascendet per D
eam, nec inuenietur ibi, & ambula-
bunt qui liberati fuerint. * Et redem- 10
pti à Domino conuertentur, & ve-
nient in Sion cum laude: & lætitia
sempiterna super caput eorum: gau-
dium & lætitiam obtinebunt, & fu-
giet dolor & gemitus.

CAP. XXXVI.

Sennacherib captis ciuitatibus Iudæ munitis, mittit Rabsacen ad capiendam Ierusalem, qui varijs in Ezechiam iactatis conuitijs & blasphemijs in Deum, Ierosolymitas ad deditionem exhortatur.

1 ET factum est in quarto decimo 4. Reg.
A anno regis Ezechiæ, ascendit Sē- 18. c. 13
nacherib rex Assyriorum super om- 2. Par.
nes ciuitates Iuda munitas, & cepit 32. a. 1.
2 eas. * Et misit rex Assyriorum Rabsa-
cen de Lachis in Ierusalem, ad regem
Ezechiam in manu graui, & stetit in
aquæductu piscinæ superioris in via
3 Agri fullonis. * Et egressus est ad
eum Eliacim filius Helciæ, qui erat
super domum, & Sobna scriba, &
Ioahe filius Asaph à commentarijs.
4 * Et dixit ad eos Rabsaces: Dicite
Ezechiæ: Hæc dicit rex magnus, rex
Assyriorum: Quæ est ista fiducia,
5 qua confidis? * aut quo consilio vel
fortitudine rebellare disponis? super
quem habes fiduciam, quia recessi-
6 sti à me? * Ecce confidis super bacu-
B lum arundineum confractum istum,
super Aegyptum: cui si innixus fue-
rit homo, intrabit in manum eius, &
perforabit eam: sic Pharao rex Aegy-
pti omnibus, qui confidunt in eo.
7 * Quòd si responderis mihi: In Do-
mino Deo nostro confidimus: nonne
ipse est, cuius abstulit Ezechias excel-
sa & altaria, & dixit Iudæ & Ierusa-
lem: Coram altari isto adorabitis?
8 * Et nunc trade te domino meo regi
Assyriorum, & dabo tibi duo millia
equorum, nec poteris ex te præbere
9 ascensores eorum. * Et quomodo
sustinebis faciem iudicis vnius loci ex
seruis domini mei minoribus? Quòd
si confidis in Aegypto, in quadrigis,
10 & in equitibus: * & nunc numquid
sine Domino ascendi ad terrā istam,
vt disperderem eam? Dominus dixit
C ad me: Ascende super terram istam,
11 & disperde eam. * Et dixit Eliacim,
& Sobna, & Ioahe ad Rabsacen: Lo-
quere ad seruos tuos Syra lingua: in-
telligimus enim: ne loquaris ad nos
Iudaicè in auribus populi, qui est su-
12 per murum. * Et dixit ad eos Rabsa-
ces: Numquid ad dominum tuum
& ad te misit me dominus meus, vt
loquerer omnia verba ista; & non po-
tiùs ad viros, qui sedent in muro, vt
comedant stercora sua, & bibant vri-
13 nā pedum suorum vobiscum? * Et
stetit Rabsaces, & clamauit voce ma-
gna Iudaicè, & dixit: Audite verba
14 regis magni, regis Assyriorū. * Hæc
dicit rex: Non seducat vos Ezechias,
quia

quia non poterit eruere vos. * Et non 15
vobis tribuat fiduciam Ezechias super Domino, dicens: Eruens liberabit
nos Dominus, non dabitur ciuitas
ista in manu regis Assyriorum. * No- 16
lite audire Ezechiam: hæc enim dicit D
rex Assyriorum: Facite mecum benedictionē, & egredimini ad me, &
comedite vnusquisque vineam suam,
& vnusquisque ficum suam. & bibite vnusquisque aquam cisternæ suæ,
* donec veniam, & tollam vos ad 17
terram, quæ est vt terra vestra, terram frumenti & vini, terram panum
& vinearum. * Nec conturbet vos 18
Ezechias, dicens: Dominus liberabit
nos. Numquid liberauerunt dij gentium vnusquisque terram suam de
manu regis Assyriorum? * Vbi est
deus Emath, & Arphad? vbi est deus 19
Sepharuaim? numquid liberauerunt
Samariam de manu mea? * Quis est
ex omnibus diis terrarum istarum, 20
qui eruerit terrā suam de manu mea,
vt eruat Dominus Ierusalem de manu mea? * Et siluerunt, & non responderunt ei verbum. Mandauerat 21
enim rex, dicens: Ne respondeatis ei.
* Et ingressus est Eliacim filius Hel- 22
ciæ, qui erat super domum, & Sobna scriba, & Ioahe filius Asaph à
commentarijs, ad Ezechiam scissis
vestibus, & nuntiauerunt ei verba
Rabsacis.

CAP. XXXVII.

Consternatus Ezechias propter blasphemias tum Rabsacis tum Sennacherib, mittit ad Isaiam vt Dominum deprecetur, qui ipsum confortans diuinum promittit auxilium: & cæso per Angelum exercitu Sennacherib, etiam ipse à filijs suis interimitur.

4. Reg. 19.a.1. ET factum est, cùm audisset rex 1
Ezechias, scidit vestimenta sua, A
& obuolutus est sacco, & intrauit in
domū Domini. * Et misit Eliacim, 2
qui erat super domū, & Sobnam scribam, & seniores de sacerdotibus,
opertos saccis, ad Isaiā filium Amos
prophetam; * & dixerunt ad eum: 3
Hæc dicit Ezechias: Dies tribulationis, & correptionis, & blasphemiæ,
dies hæc: quia venerunt filii vsque ad
partum, & virtus non est pariendi.
* Si quo modo audiat Dominus Deus 4
tuus verba Rabsacis, quem misit rex
Assyriorū dominus suus ad blasphemandum Deum viuentem, & exprobrandum sermonibus, quos audiuit
Dominus Deus tuus: leua ergo orationem pro reliquiis, quæ repertæ B
sunt. * Et venerunt serui regis Eze- 5

6 chiæ ad Isaiam. * & dixit ad eos
Isaias: Hæc dicetis domino vestro;
Hæc dicit Dominus: Ne timeas à
facie verborum, quæ audisti, quibus
blasphemauerunt pueri regis Assy-
7 riorum me. * Ecce ego dabo ei spiritum, & audiet nuntium, & reuertetur ad terram suam, & corruere eum
8 faciam gladio in terra sua. * Reuersus est autem Rabsaces, & inuenit regem Assyriorum præliantem aduersus Lobnam. Audierat enim quia
9 profectus esset de Lachis, * & audiuit
de Tharaca rege Aethiopiæ, dicentem:
Egressus est vt pugnet cōtra te. Quod
cùm audisset, misit nuntios ad Eze-
10 chiam, dicens: * Hæc dicetis Ezechiæ
regi Iudæ, loquentes: Non te decipiat Deus tuus, in quo tu confidis, dicens: Non dabitur Ierusalem in ma-
11 nu regis Assyriorum. * Ecce tu audi-
C sti omnia, quæ fecerunt reges Assyriorum omnibus terris, quas subuer-
12 terunt, & tu poteris liberari? * Numquid eruerunt eos dij Gentium, quos
subuerterunt patres mei, Gozam, &
Haram, & Reseph, & filios Eden,
13 qui erant in Thalassar? * Vbi est rex
Emath, & rex Arphad, & rex vrbis
14 Sepharuaim, Ana, & Aua? * Et tulit
Ezechias libros de manu nuntiorum,
& legit eos, & ascendit in domum
Domini, & expandit eos Ezechias co-
15 ram Domino. * Et orauit Ezechias
16 ad Dominū, dicens: * Domine exercituum Deus Israel, qui sedes super
cherubim: tu es Deus solus omnium
regnorum terræ, tu fecisti cælum &
17 terram. * Inclina Domine aurem
D tuam, & audi: aperi Domine oculos
tuos, & vide, & audi omnia verba
Sennacherib, quæ misit ad blasphe-
18 mandum Deum viuentem. * Verè
enim Domine desertas fecerunt reges
Assyriorum terras, & regiones ea-
19 rum. * Et dederunt deos earum igni;
non enim erant dij, sed opera manuum hominum, lignum & lapis: &
20 comminuerunt eos. * Et nunc Domine Deus noster salua nos de manu
eius: & cognoscant omnia regna terræ, quia tu es Dominus solus. * Et
21 misit Isaias filius Amos ad Ezechiam,
dicens: Hæc dicit Dominus Deus Israel: pro quibus rogasti me de Sennacherib rege Assyriorum: * hoc est
22 verbum, quod locutus est Dominus
super eum: Despexit te, & subsannauit te virgo filia Sion: post te caput mouit filia Ierusalem. * Cui ex-
23 probrasti, & quem blasphemasti, &
super quem exaltasti vocem, & leuasti altitudinem oculorum tuorum;

Ad sanctum Israel. * In manu seruo- 24
rum tuorum exprobrasti Domino : E
& dixisti : In multitudine quadriga-
rum mearum ego ascendi altitudinē
montium, iuga Libani : & succidam
excelsa cedrorū eius, & electas abie-
tes illius, & introibo altitudinem sū-
mitatis eius, saltum Carmeli eius.
* Ego fodi, & bibi aquam, & exicca- 25
ui vestigio pedis mei omnes riuos ag-
gerum. * Numquid non audisti, quæ 26
olim fecerim ei? ex diebus antiquis
ego plasmaui illud : & nunc adduxi:
& factum est in eradicationem col-
lium compugnantium, & ciuitatum
munitarum. * Habitatores earum 27
breuiata manu contremuerunt, &
confusi sunt : facti sunt sicut fœ-
num agri, & gramen pascuæ, & her-
ba tectorum, quæ exaruit antequam
maturesceret. * Habitationem tuam, 28
& egressum tuum, & introitum tuum F
cognoui, & insaniam tuam contra
me. * Cùm fureres aduersum me, su- 29
perbia tua ascendit in aures meas:
ponam ergo circulum in naribus tuis,
& frænum in labijs tuis, & reducam
te in viam, per quam venisti. * Tibi 30
autem hoc erit signum : Comede
hoc anno quæ sponte nascuntur, &
in anno secundo pomis vescere : in
anno autem tertio seminate, & mete-
te, & plantate vineas, & comedite
fructum earum. * Et mittet id, quod 31
saluatū fuerit de domo Iuda, & quod
reliquum est, radicem deorsum, &
faciet fructum sursum: * quia de Ieru- 32
salem exibunt reliquiæ, & saluatio de
monte Sion: zelus Domini exerci-
tuum faciet istud. * Propterea hæc di- 33
cit Dominus de rege Assyriorū : Non G
intrabit ciuitatem hanc, & non iaciet
ibi sagittam, & non occupabit eam
clypeus, & non mittet in circuitu
eius aggerem. * In via qua venit per 34
eam reuertetur, & ciuitatē hanc non
ingredietur, dicit Dominus : * & pro- 35
tegā ciuitatem istam, vt saluem eam
propter me, & propter Dauid seruum
4.Reg. meum. * ‖ Egressus est autem Ange- 36
19.g.35. lus Domini, & percussit in castris As-
Tob.1. syriorum centum octoginta quinque
d.21. millia. Et surrexerunt manè, & ecce
Eccl.48 omnes, cadauera mortuorum. * Et 37
d.24 egressus est, & abiit, & reuersus est
1. Mac. Sennacherib rex Assyriorum, & habi-
7.f.41. tauit in Niniue. * Et factum est, cùm 38
2.Mac. adoraret in templo Nesroch deum
8.e.29 suum, Adramelech & Sarasar filii eius
percusserunt eum gladio: fugeruntq;
in Terram Ararat, & regnauit Asar-
haddon filius eius pro eo.

CAP. XXXVIII.

Ezechias à morte sibi per Isaiam comminata liberatus, signo in horologio Achaz accepto, & promissa de manu Assyriorum liberatione, additisque ei ad vitam quindecim annis, canticum hoc gratiarum actionis Deo cecinit.

1 A IN diebus illis ægrotauit Ezechias 4. Reg.
vsque ad mortem: & introiuit ad 20.a.1.
eum Isaias filius Amos propheta, & 2. Par.
dixit ei: Hæc dicit Dominus: Dispo- 32.f.49.
ne domui tuæ, quia morieris tu, &
2 non viues. * Et conuertit Ezechias fa-
ciem suam ad parietem, & orauit ad
3 Dominum, * & dixit: Obsecro Do-
mine, memento quæso quomodo
ambulauerim corā te in veritate, & in
corde perfecto, & quod bonū est in
oculis tuis fecerim. Et fleuit Ezechias
4 fletu magno. * Et factum est verbum
5 Domini ad Isaiam, dicens: * Vade,
& dic Ezechiæ: Hæc dicit Dominus
Deus Dauid patris tui: Audiui ora-
tionem tuam, & vidi lacrymas tuas:
ecce ego adijciam super dies tuos
6 quindecim annos: * & de manu regis
Assyriorum eruam te, & ciuitatem
7 B istam, & protegam eam. * Hoc au-
tem tibi erit signum à Domino, quia
faciet Dominus verbum hoc, quod
8 locutus est: * Ecce ego reuerti faciā
vmbram linearum, per quas descen-
derat in horologio Achaz in sole,
retrorsum decem lineis. Et reuersus
est sol decem lineis per gradus, quos
9 descenderat. * Scriptura Ezechiæ re-
gis Iuda, cùm ægrotasset, & conua-
luisset de infirmitate sua.
10 * Ego dixi: In dimidio dierum
meorum vadam ad portas inferi.
Quæsiui residuum annorum meo-
11 rū. * dixi: Non videbo Dn̄m Deum
in terra viuentium.
Non aspiciam hominem vltrà, &
habitatorem quietis.
12 C * Generatio mea ablata est, & con-
uoluta est à me, quasi tabernaculum
pastorum.
Præcisa est velut à texente, vita mea:
dum adhuc ordirer, succidit me: de
manè vsque ad vesperam finies me.
13 * Sperabam vsque ad manè, quasi
leo sic contriuit omnia ossa mea:
De manè vsque ad vesperam finies
14 me: * sicut pullus hirundinis sic cla-
mabo, meditabor vt columba.
Attenuati sunt oculi mei, suspicien-
tes in excelsum.
Domine vim patior, responde pro
me.
15 * Quid dicam, aut quid responde-
bit mihi, cùm ipse fecerit?

Reco-

Recogitabo tibi omnes annos meos
in amaritudine animæ meæ.
* Domine si sic viuitur, & in tali- 16
bus vita spiritus mei, corripies me,& D
viuificabis me. * Ecce in pace amari- 17
tudo mea amarissima:
Tu autem eruisti animam meam vt
non periret, proiecisti post tergum
tuum omnia peccata mea.
* Quia non infernus confitebitur 18
tibi,neque mors laudabit te: non ex-
pectabunt qui descendunt in lacum,
veritatem tuam.
* Viuens viuens ipse confitebitur 19
tibi, sicut & ego hodie:pater filiis no-
tam faciet veritatem tuam.
*Domine saluum me fac,& psalmos 20
nostros cantabimus cunctis diebus
vitæ nostræ in domo Domini.
*Et iussit Isaias vt tollerent massam 21
de ficis, & cataplasmarent super vul-
nus,& sanaretur.
* Et dixit Ezechias: Quod erit si- 22
gnum quia ascendam in domum Do-
mini?

CAP. XXXIX.

Ezechias cùm missis à rege Babylonis nuntiis suos ostendisset thesauros, ab Isaia de futura eorum in Babylonem ablatione premonetur.

4. Reg. 20.c.12 IN tempore illo misit Merodach Ba- 1
ladan, filius Baladan rex Babylo- A
nis, libros & munera ad Ezechiam:
audierat enim quòd ægrotasset & cõ-
ualuisset. * Lætatus est autem super 2
eis Ezechias, & ostendit eis cellam
aromatum, & argenti, & auri, & o-
doramentorum, & vnguenti optimi,
& omnes apothecas supellectilis suæ,
& vniuersa quæ inuenta sunt in the- B
sauris eius. Non fuit verbum quod
non ostenderet eis Ezechias in domo
sua, & in omni potestate sua. * In- 3
troiuit autem Isaias propheta ad Eze-
chiam regem, & dixit ei: Quid dixe-
runt viri isti, & vnde venerunt ad te?
Et dixit Ezechias:De terra longinqua
venerunt ad me,de Babylone. * Et di- 4
xit: Quid viderunt in domo tua? Et C
dixit Ezechias: Omnia quæ in do-
mo mea sunt, viderunt: non fuit res,
quam non ostenderim eis in thesau-
ris meis.*Et dixit Isaias ad Ezechiam: 5
Audi verbum Domini exercituum.
*Ecce dies venient, & auferentur om- 6
nia,quæ in domo tua sunt,& quæ the-
saurizauerunt patres tui vsque ad diẽ
hanc,in Babylonem: non relinquetur D
quidquam,dicit Dominus. * Et de fi- 7
liis tuis, qui exibunt de te, quos ge-
nueris, tollent, & erunt eunuchi in
palatio regis Babylonis.* Et dixit E- 8
zechias ad Isaiam: Bonum verbum
Domini quod locutus est. Et dixit:
Fiat tantùm pax & veritas in diebus
meis.

CAP. XL.

Consolatio & salus Ierusalem per Christum futura: Ioannis Baptistæ prædicatio: fragilitas hominis, & perpetuitas verbi diuini: Christi in carnem aduentus, ipsiusque gloria, potestas & retributio palàm annuntianda: contra idololatras Deum sculptilibus assimilantes, incomparabilem Dei potentiam ac sapientiam commendat: quodque sperantes in Domino mutent fortitudinem.

1 CONsolamini, consolamini popu-
2 le meus, dicit Deus vester. *Lo-
A quimini ad cor Ierusalem, & aduo-
cate eam: quoniam completa est ma-
litia eius, dimissa est iniquitas illius:
suscepit de manu Domini duplicia
3 pro omnibus peccatis suis. *‖ Vox ‖Math.
clamantis in deserto: Parate viam 3.a.3.
Domini, rectas facite in solitudine Mar.1.
4 semitas Dei nostri. * Omnis vallis a.3.
B exaltabitur, & omnis mons & collis Luc.3.
humiliabitur, & erunt praua in dire- a.4.
5 cta,& aspera in vias planas. * Et re- Ioan.1.
uelabitur gloria Domini, & videbit c.23.
omnis caro pariter quod os Domini
6 locutum est. * Vox dicentis:Clama.
Et dixi: Quid clamabo? ‖ Omnis ca- ‖Eccl.
ro fœnum, & omnis gloria eius qua- 14.c.18.
7 si flos agri. * Exiccatum est fœnum, Iac.1.
& cecidit flos, quia spiritus Domini b.10.
sufflauit in eo. Verè fœnum est popu- 1.Pet.1.
8 lus: *exiccatum est fœnum,& cecidit d.24.
flos: Verbum autem Domini nostri
9 manet in æternum. * Super montem
excelsum ascende tu, qui euangelizas
Sion: exalta in fortitudine vocem
tuam, qui euangelizas Ierusalem: ex-
alta,noli timere. Dic ciuitatibus Iu-
10 da: Ecce Deus vester: * ecce Domi-
C nus Deus in fortitudine veniet,& bra-
chium eius dominabitur: ecce mer-
ces eius cum eo, & opus illius coram
11 illo. *‖ Sicut pastor gregem suum pa- ‖Ioan.
scet: in brachio suo cõgregabit agnos, 10.b.11.
& in sinu suo leuabit, fœtas ipse por- Ezech.
12 tabit. * Quis mensus est pugillo a- 34.f.23.
quas, & cælos palmo ponderauit? & 37.f.
quis appendit tribus digitis molem 24.
terræ, & librauit in pondere montes,
13 & colles in statera? * ‖ Quis adiuuit ‖Rom.
spiritum Domini? aut quis consilia- 11.d.34.
14 rius eius fuit,& ostendit illi? * Cum 1.Cor.2.
quo iniit consilium, & instruxit eum, d.16.
& docuit eum semitam iustitiæ, & Sap.9.
erudiuit eum scientiam, & viam pru- c.13.
15 dentiæ ostendit illi? * Ecce Gentes
D quasi stilla situlæ, & quasi momen-
tum stateræ reputatæ sunt: ecce insu-

læ quaſi pulùis exiguus. * Et Libanus 16
non ſufficiet ad ſuccendendum, &
animalia eius non ſufficient ad holo-
cauſtum. * Omnes gentes quaſi non 17
ſint, ſic ſunt coram eo, & quaſi nihi-
‖ Act.17 lum & inane reputatæ ſunt ei. * ‖ Cui 18
f.29. ergo ſimilem feciſtis Deum? aut quam
imaginem ponetis ei? * Numquid 19
ſculptile conflauit faber? aut aurifex E
auro figurauit illud, & laminis argen-
teis argentarius? * Forte lignum & 20
imputribile elegit: artifex ſapiẽs quæ-
rit quomodo ſtatuat ſimulachrum,
quod non moueatur. * Numquid non 21
ſcitis? numquid non audiſtis? num-
quid non annuntiatum eſt vobis ab
initio? numquid non intellexiſtis fun-
damenta terræ? * Qui ſedet ſuper gy- 22
rum terræ, & habitatores eius ſunt
quaſi locuſtæ: qui extendit velut nihi-
lum cælos, & expandit eos ſicut ta-
bernaculum ad inhabitandum. * Qui 23
dat ſecretorum ſcrutatores quaſi non
ſint, iudices terræ velut inane fecit:
* & quidem neque plantatus, neque 24
ſatus, neque radicatus in terra trun- F
cus eorum; repentè flauit in eos, &
aruerunt, & turbo quaſi ſtipulam au-
feret eos. * Et cui aſſimilaſtis me, & 25
adæquaſtis, dicit ſanctus? * Leuate 26
in excelſum oculos veſtros, & videte
quis creauit hæc: qui educit in nume-
ro militiam eorum, & omnes ex no-
mine vocat: præ multitudine forti-
tudinis & roboris, virtutiſque eius,
neque vnum reliquum fuit. * Quare 27
dicis Iacob, & loqueris Iſraël: Abſ- G
condita eſt via mea à Domino, & à
Deo meo iudicium meum tranſiuit?
* Numquid neſcis, aut non audiſti? 28
Deus ſempiternus Dominus, qui crea-
uit terminos terræ: non deficiet, ne-
que laborabit, nec eſt inveſtigatio ſa-
pientiæ eius. * Qui dat laſſo virtutem: 29
& his, qui non ſunt, fortitudinem &
robur multiplicat. * Deficient pueri, 30
& laborabunt, & iuuenes in infirmi-
tate cadent. * Qui autem ſperant in 31
Domino, mutabunt fortitudinem, aſ-
ſument pennas ſicut aquilæ, current
& non laborabunt, ambulabunt & non
deficient.

CAP. XLI.

Diſceptat Dominus cum idololatris de potentia & variis magniſque beneficiis populo Iudaïco exhibitis: quibus ſuam comprobat potentiam & benignitatem erga homines: oſtendens ſimul & idolorum impotentium, & idololatrarum vanitatem.

TAceant ad me inſulæ, & Gentes 1
mutent fortitudinem: accedant, A
& tunc loquantur, ſimul ad iudicium
2 propinquemus. * Quis ſuſcitauit ab
Oriente iuſtum, vocauit eum vt ſe-
queretur ſe? dabit in conſpectu eius
Gentes, & reges obtinebit: dabit
quaſi puluerem gladio eius, ſicut ſti-
3 pulam vento raptam arcui eius. * Per-
ſequetur eos, tranſibit in pace, ſemi-
ta in pedibus eius non apparebit.
4 * Quis hæc operatus eſt, & fecit, vo-
cans generationes ab exordio? Ego
Dominus, ‖ primus & nouiſſimus e- ‖ Inf.44
5 go ſum. * Viderunt inſulæ, & timue- a.6. &
B runt, extrema terræ obſtupuerunt, 48.b.12
appropinquauerunt, & acceſſerunt. Apoc.1.
6 * Vnuſquiſque proximo ſuo auxilia- d.18. &
bitur, & fratri ſuo dicet: Conforta- 22.c.13.
7 re. * Confortauit faber ærarius percu-
tiens malleo eum, qui cudebat tunc
temporis, dicens: Glutino bonum eſt:
& confortauit eum clauis, vt non
8 moueretur. * Et tu Iſraël ſerue meus,
Iacob quem elegi, ſemen Abraham
9 amici mei: * in quo apprehendi te ab
extremis terræ, & à longinquis eius
vocaui te, & dixi tibi: Seruus meus
10 es tu, elegi te, & non abieci te. * Ne
C timeas, quia ego tecum ſum: ne de-
clines, quia ego Deus tuus: conforta-
ui te, & auxiliatus ſum tibi: & ſuſce-
11 pit te dextera iuſti mei. * Ecce con-
fundentur & erubeſcent omnes, qui
pugnant aduerſum te: erunt quaſi
non ſint, & peribunt viri, qui contra-
12 dicunt tibi. * Quæres eos, & non in-
uenies, viros rebelles tuos: erunt quaſi
non ſint: & veluti conſumptio, homi-
13 nes bellantes aduerſum te. * Quia ego
Dominus Deus tuus apprehendens
manum tuam, dicenſque tibi: Ne ti-
14 meas, ego adiuui te. * Noli timere ver-
D mis Iacob, qui mortui eſtis ex Iſraël:
ego auxiliatus ſum tibi, dicit Dñs:
15 & redẽptor tuus ſanctus Iſraël. * Ego
poſui te quaſi plauſtrum triturans no-
uum, habens roſtra ſerrantia: tritura-
bis montes, & comminues: & colles
16 quaſi puluerem pones. * Ventilabis
eos, & ventus tollet, & turbo diſper-
get eos: & tu exultabis in Domino,
17 in ſancto Iſraël lætaberis. * Egeni &
pauperes quærunt aquas, & non ſunt:
lingua eorum ſiti aruit. Ego Dominus
exaudiam eos, Deus Iſraël non dere-
18 linquam eos. * Aperiam in ſupinis col-
libus flumina, & in medio camporum
fontes: ponam deſertum in ſtagna
E aquarum, & terram inuiam in riuos
19 aquarum. * Dabo in ſolitudinem ce-
drum, & ſpinam, & myrtum, & lignum
oliuæ: ponam in deſerto abietem, vl-
20 mum, & buxum ſimul: * Vt videant,
& ſciant, & recogitent, & intelligant
pariter, quia manus Domini fecit
hoc,

hoc, & sanctus Israël creauit illud.
* Propè facite iudicium vestrum, di- 21
cit Dominus: afferte, si quid fortè ha-
betis, dixit rex Iacob. * Accedant, & 22
nuntient nobis quæcumque ventura F
sunt: priora quæ fuerunt nuntiate: &
ponemus cor nostrum, & sciemus no-
uissima eorum, & quæ ventura sunt
indicate nobis. * Annuntiate quæ 23
ventura sunt in futurum, & sciemus
quia dii estis vos. benè quoque aut
malè, si potestis, facite: & loquamur
& videamus simul. * Ecce, vos estis 24
ex nihilo, & opus vestrum ex eo
quod non est: abominatio est qui e-
legit vos. * Suscitaui ab Aquilone, & 25
veniet ab Ortu solis: vocabit nomen
meum, & adducet magistratum quasi
lutum, & velut plastes conculcans
humum. * Quis annuntiauit ab ex- 26
ordio vt sciamus, & à principio vt di- G
camus: Iustus es? non est neque an-
nuntians, neque prædicens, neque au-
diens sermones vestros. * Primus ad 27
Sion dicet: Ecce adsum, & Ierusa-
lem euangelistam dabo. * Et vidi, & 28
non erat neque ex istis quisquam qui
iniret consilium, & interrogatus re-
sponderet verbum. * Ecce omnes in- 29
iusti, & vana opera eorum: ventus &
inane simulachra eorum.

CAP. XLII.

Pater sibi complacet in filio Christo, cuius virtutes & opera quæ facturus est, propheta explicat, exhortans vniuersas gentes ad laudem & gratiarum actionem: addit quoque, malos, idololatras & ingratos grauiter à Domino puniendos, plurimùm conquerens de ingratitudine seruorum Dei.

Matth. 12.b.18. ECce seruus meus, suscipiam eum: 1
electus meus, complacuit sibi in A
illo anima mea: dedi spiritum meum
super eum, iudicium Gentibus pro-
feret. * Non clamabit, neque accipiet 2
personam, nec audietur vox eius fo-
ris. * Calamum quassatum non conte- 3
ret, & linum fumigans non extinguet:
in veritate educet iudicium. * Non 4
erit tristis, neque turbulentus, donec
ponat in terra iudicium: & legem eius
insulæ expectabunt. * Hæc dicit Do- 5
minus Deus, creans cælos, & exten-
dens eos: firmans terram, & quæ ger-
minant ex ea: dans flatum populo,
qui est super eam, & spiritum calcan-
tibus eam. * Ego Dominus vocaui te 6
in iustitia. & apprehendi manum tuã, B
Inf. 49 b. 6. & seruaui te. ‖ Et dedi te in fœdus
populi, in lucem Gentium: * Vt a- 7
perires oculos cæcorum, & educeres
de conclusione vinctum, de domo
8 carceris sedentes in tenebris. * ‖ Ego Inf. 48
Dominus, hoc est nomen meum: glo- b.12.
riam meam alteri non dabo, & lau-
9 dem meam sculptilibus. * Quæ pri-
ma fuerunt, ecce venerunt: noua
quoque ego annuntio: antequam o-
10 riantur, audita vobis faciam. * Can-
tate Domino canticum nouum, laus
eius ab extremis terræ: qui descendi-
tis in mare, & plenitudo eius; insulæ,
11 & habitatores earum. * Subleuetur
desertum, & ciuitates eius: in domi-
bus habitabit Cedar: laudate habita-
tores Petræ, de vertice montium cla-
12 mabunt. * Ponent Domino gloriam,
& laudem eius in insulis nuntiabunt.
13 * Dominus sicut fortis egredietur,
sicut vir præliator suscitabit zelum;
vociferabitur, & clamabit: super ini-
14 micos suos confortabitur. * Tacui
C semper, silui, patiens fui, sicut partu-
riens loquar: dissipabo, & absorbe-
15 bo simul. * Desertos faciam montes,
& colles, & omne gramen eorum
exiccabo: & ponam flumina in insu-
16 las, & stagna arefaciam. * Et ducam
cæcos in viam, quam nesciunt: & in
semitis, quas ignorauerunt, ambula-
re eos faciam: ponam tenebras co-
ram eis in lucem, & praua in recta:
hæc verba feci eis, & non dereliqui
17 eos. * Conuersi sunt retrorsum: con-
fundantur confusione qui confidunt
in sculptili, qui dicunt conflatili: Vos
18 dij nostri. * Surdi audite, & cæci in-
19 tuemini ad videndum. * Quis cæcus,
nisi seruus meus? & surdus, nisi ad
quem nuntios meos misi? quis cæcus,
nisi qui venumdatus est? & quis cæ-
20 cus, nisi seruus Domini? * Qui vides
multa, nonne custodies? qui apertas
21 habes aures, nonne audies? * Et Do-
minus voluit vt sanctificaret eum:
& magnificaret legem, & extolleret.
22 * Ipse autem populus direptus, & va-
D status: laqueus iuuenum omnes, &
in domibus carcerum absconditi sũt:
facti sunt in rapinã, nec est qui eruat;
in direptionem, nec est qui dicat: Red-
23 de. * Quis est in vobis qui audiat hoc,
24 attendat & auscultet futura? * Quis
dedit in direptionem Iacob, & Israël
vastantibus? nonne Dominus ipse, cui
peccauimus? Et noluerunt in vijs eius
ambulare, & non audierunt legem e-
25 ius. * Et effudit super eum indignatio-
nem furoris sui, & forte bellum, &
combussit eum in circuitu, & non co-
gnouit: & succendit eum, & non in-
tellexit.

CAP. XLIII.

Populum credentem securum facit, eius ex universo orbe multiplicationem futuram promittens, cum enarratione præteritorum ac futurorum Dei erga populum suum beneficiorum, quibus se solum verum Deum esse comprobat: addita graui expostulatione aduersus Iudæorum ingratitudinem.

1 ET nunc hęc dicit Dominus creans
te Iacob, & formans te Israël: No- A
li timere, quia redemi te, & vocaui te
nomine tuo: meus es tu. * Cùm trans- 2
ieris per aquas, tecum ero, & flumi-
na non operient te: cùm ambulaueris
in igne, non combureris, & flamma
non ardebit in te: * Quia ego Domi- 3
nus Deus tuus sanctus Israël saluator
tuus, dedi propitiationem tuam Æ-
gyptum, Æthiopiam & Saba pro te.
* Ex quo honorabilis factus es in o- 4
culis meis, & gloriosus: ego dilexi
te, & dabo homines pro te, & popu-
los pro anima tua. * Noli timere, 5
quia ego tecum sum: ab Oriente ad-
ducam semen tuum, & ab Occiden-
te congregabo te. * Dicam Aquiloni: 6
Da: & Austro: Noli prohibere: affer
filios meos de longinquo, & filias
meas ab extremis terræ. * Et omnem, 7
qui inuocat nomen meum, in glo-
riam meam creaui eum, formaui eum,
& feci eum. * Educ foras populum 8
cæcum, & oculos habentem; surdum,
& aures ei sunt. * Omnes gentes con- 9
gregatæ sunt simul, & collectæ sunt B
tribus: quis in vobis annuntiet istud,
& quæ prima sunt audire nos faciet?
dent testes eorum, iustificentur, &
audiant, & dicant: Verè. * Vos te- 10
stes mei, dicit Dominus, & seruus
meus, quem elegi: vt sciatis, & creda-
tis mihi, & intelligatis quia ego ipse
sum. Ante me non est formatus Deus,
‖Ose.13. a.4. & post me non erit. * ‖ Ego sum, ego 11
sum Dominus, & non est absque me
saluator. * Ego annuntiaui, & salua- 12
ui: auditum feci, & non fuit in vo-
bis alienus: vos testes mei, dicit Do-
minus, & ego Deus. * Et ab initio 13
ego ipse, & non est qui de manu mea
eruat: operabor, & quis auertet illud?
* Hæc dicit Dominus redemptor ve- 14
ster, sanctus Israël: Propter vos misi
in Babylonem, & detraxi vectes vni-
uersos, & Chaldæos in nauibus suis
gloriantes. * Ego Dominus sanctus 15
vester, creans Israël rex vester. * Hæc 16
dicit Dominus, qui dedit in mari viã, C
& in aquis torrentibus semitam. * Qui 17
eduxit quadrigam & equum, agmen
& robustum: simul obdormierunt,
nec resurgent: contriti sunt quasi li-
18 num, & extincti sunt. * Ne memineri-
tis priorum, & antiqua ne intueami-
19 ni. * ‖ Ecce ego facio noua, & nunc ‖2. Cor. 5. d.17. Apoc. 21. b.5.
orientur, vtique cognoscetis ea: po-
nam in deserto viam, & in inuio flu-
20 mina. * Glorificabit me bestia agri,
dracones & struthiones: quia dedi in
deserto aquas, flumina in inuio, vt
darem potũ populo meo, electo meo.
21 * Populum istum formaui mihi, lau-
22 dem meam narrabit. * Non me inuo-
casti Iacob, nec laborasti in me Israël.
23 * Non obtulisti mihi arietem holo-
causti tui, & victimis tuis non glori-
D ficasti me: non te seruire feci in obla-
tione, nec laborem tibi prębui in thu-
24 re. * Non emisti mihi argento cala-
mum, & adipe victimarum tuarum
non inebriasti me. Verumtamen ser-
uire me fecisti in peccatis tuis, præ-
buisti mihi laborem in iniquitatibus
25 tuis. * Ego sum, ego sum ipse, qui de-
leo iniquitates tuas propter me, &
peccatorum tuorum non recordabor.
26 * Reduc me in memoriam, & iudice-
mur simul: narra si quid habes vt iu-
27 stificeris. * Pater tuus primus pecca-
uit, & interpretes tui præuaricati sunt
28 in me. * Et contaminaui principes san-
ctos, dedi ad internecionem Iacob, &
Israël in blasphemiam.

CAP. XLIV.

Deus consolatur populum suum, effusurus super eum spiritum suum, & aquas super sitientem: ipse primus & nouissimus ac solus Deus, omnium creator ac moderator: idolorum quoque, artificum eorum ac idololatrarum magna vanitas, imo stupor apertè conuincitur: proinde ab idolis ad Deum, in cuius manu sunt omnia, populus reuocatur.

1 ET nunc audi Iacob serue meus, & ‖Ier. 30. b.10. & 46. g.27.
2 Israël quem elegi: * Hæc dicit Do-
A minus faciens & formans te, ab vte-
ro auxiliator tuus: noli timere serue
meus Iacob, & rectissime, quem ele-
3 gi. * Effundam enim aquas super si-
tientem, & fluenta super aridam: ef-
fundam spiritum meum super semen
tuum, & benedictionem meam su-
4 per stirpem tuam. * Et germinabunt
inter herbas, quasi salices iuxta præ-
5 ter fluentes aquas. * Iste dicet: Domi-
ni ego sum: & ille vocabit in nomine
Iacob: & hic scribet manu sua: Do- ‖Sup. 41. b.4.
mino: & in nomine Israël assimilabi-
6 tur. * ‖ Hæc dicit Dominus rex Israël, Inf. 48. b.12. Apoc. 1. d.18. & 22. c.13.
& redemptor eius Dominus exerci-
tuum: Ego primus, & ego nouissimus,
7 & absque me non est Deus. * Quis
similis mei? vocet, & annuntiet: &

ordinem exponat mihi, ex quo con-
stitui populum antiquum: ventura
& quæ futura sunt annuntient eis.
*Nolite timere, neque conturbemini: 8
ex tunc audire te feci, & annuntiaui:
vos estis testes mei. numquid est Deus
absque me, & formator quem ego non
nouerim? * Plastæ idoli omnes nihil 9
sunt, & amantissima eorum non pro- B
derunt eis. ipsi sunt testes eorum, quia
non vident, neque intelligunt, vt con-
fundantur. * Quis formauit deum, 10
& sculptile conflauit ad nihil vtile?
* Ecce omnes participes eius confun- 11
dentur: fabri enim sunt ex homini-
bus: conuenient omnes, stabunt &
pauebunt, & confundentur simul.
|Sap. 13 * || Faber ferrarius lima operatus est: 12
c.11. in prunis, & in malleis formauit il-
lud, & operatus est in brachio forti-
tudinis suæ: esuriet & deficiet, non
bibet aquam, & lassescet. * Artifex li- 13
gnarius extendit normam, forma-
uit illud in runcina: fecit illud in an-
gularibus, & in circino tornauit il-
lud: & fecit imaginem viri quasi
speciosum hominem habitantem in
domo. * Succidit cedros, tulit ili- 14
cem, & quercum, quæ steterat inter
ligna saltus: plantauit pinum, quam
pluuia nutriuit. * Et facta est homini- 15
bus in focum: sumpsit ex eis, & cale- C
factus est: & succendit, & coxit pa-
nes: de reliquo autem operatus est
deum, & adorauit: fecit sculptile, &
curuatus est ante illud. * Medium e- 16
ius combussit igni, & de medio eius
carnes comedit: coxit pulmentum, &
saturatus est, & calefactus est; & di-
xit: Vah, calefactus sum, vidi focum.
* Reliquum autem eius deum fecit & 17
sculptile sibi: curuatur ante illud, &
adorat illud, & obsecrat, dicens: Li-
bera me, quia Deus meus es tu. * Ne- 18
scierunt, neque intellexerunt: obliti
enim sunt ne videant oculi eorum, &
ne intelligant corde suo. *Non reco- 19
gitant in mente sua, neque cognos-
cunt, neque sentiunt, vt dicant: Me-
dietatem eius combussi igni: & coxi
super carbones eius panes: coxi car-
nes & comedi, & de reliquo eius ido-
lum faciam? ante truncum ligni proci-
dam? * Pars eius cinis est: cor insipiens 20
adorauit illud, & non liberabit ani-
mam suam, neque dicet? Forte men- D
dacium est in dextera mea. * Memen- 21
to horum Iacob, & Israël, quoniam
seruus meus es tu, formaui te, seruus
meus es tu Israël, ne obliuiscaris mei.
* Deleui vt nubem iniquitates tuas, 22
& quasi nebulam peccata tua: reuer-
tere ad me, quoniam redemi te. * Lau- 23
date cæli, quoniam misericordiam fe-
cit Dominus: iubilate extrema terræ,
resonate montes laudationem, saltus
& omne lignum eius: quoniam re-
demit Dominus Iacob, & Israël glo-
24 riabitur. * Hæc dicit Dominus redem-
ptor tuus, & formator tuus ex vtero:
Ego sum Dominus, faciens omnia,
extendens cælos solus, stabiliens ter-
25 ram, & nullus mecum. * Irrita fa-
ciens signa diuinorum, & ariolos in
furorem vertens. Conuertens sapien-
tes retrorsum: & scientiam eorum
26 stultam faciens. * Suscitans verbum
serui sui, & consilium nuntiorum suo-
rum complens. Qui dico Ierusalem:
Habitaberis, & ciuitatibus Iuda: Ædi-
ficabimini, & deserta eius suscitabo.
27 * Qui dico profundo: Desolare, & flu-
28 mina tua arefaciam. * Qui dico Cyro:
Pastor meus es, & omnem volunta-
tem meam complebis. Qui dico Ieru-
salem: Ædificaberis; & templo: Fun-
daberis.

CAP. XLV.

Prophetia de Cyro & victoriis ipsi à Deo concedendis, cum increpatione quod Deum his non agnoscat, cum ipse solus sit Deus, omnium Dominus, cui nemo potest contradicere: prædicitur Christi natiuitas: & loquitur propheta permixtim de Iudæorum per Cyrum liberatione, ac salute per Christum futura: quodque solus Dominus sit Deus, iustus & saluans, promissaque complens.

1 A HÆc dicit Dominus christo meo
Cyro, cuius apprehendi dexte-
ram, vt subiiciam ante faciem eius
Gentes, & dorsa regum vertam, & a-
2 periam coram eo ianuas, & portæ nō
claudentur. * Ego ante te ibo: & glo-
riosos terræ humiliabo: portas æreas
conteram, & vectes ferreos confrin-
3 gam. * Et dabo tibi thesauros abscon-
ditos, & arcana secretorum: vt scias
4 quia ego Dominus, qui voco nomen
tuum, Deus Israël. * Propter seruum
meum Iacob, & Israël electū meum,
& vocaui te nomine tuo: assimilaui
5 te, & non cognouisti me. * Ego Do-
minus, & non est amplius: extra me
non est Deus: accinxi te, & non cog-
6 nouisti me: * Vt sciant hi, qui ab or-
tu solis, & qui ab occidente, quoniam
absque me non est. Ego Dominus, &
7 non est alter; * formans lucem, &
creans tenebras, faciens pacem, &
creans malum: ego Dominus faciens
8 omnia hæc. * Rorate cæli desuper, &
B nubes pluant iustum: aperiatur ter-
ra, & germinet saluatorem: & iustitia
oriatur simul: ego Dominus creaui
eum.

eum.* Væ qui contradicit fictori ſuo, 9
Rom. 9. d. 20. teſta de ſamiis terræ: ‖ numquid dicet
lutum figulo ſuo : Quid facis, & opus
Ier. 18. a. 6. tuum abſque manibus eſt? * Væ qui di- 10
cit patri : Quid generas? & mulieri:
Quid parturis? * Hæc dicit Dominus 11
ſanctus Iſraël, plaſtes eius: Ventura
interrogare me, ſuper filios meos, &
ſuper opus manuum mearum mandate
mihi. * Ego feci terram, & hominem 12
ſuper eam creaui ego : manus meæ te-
renderunt cælos, & omni militiæ eo-
rum mandaui. * Ego ſuſcitaui eum ad 13
iuſtitiam, & omnes vias eius dirigam: C
ipſe ædificabit ciuitarem meam, & ca-
ptiuitatem meam dimittet, non in
pretio, neque in muneribus, dicit Do-
minus Deus exercituum. * Hæc dicit 14
Dominus : Labor Ægypti, & negotia-
tio Æthiopiæ, & Sabaim viri ſublimes
ad te tranſibunt, & tui erunt : Poſt te
ambulabunt, vincti manicis pergent:
& te adorabunt, teque deprecabuntur:
Tantum in te eſt Deus, & non eſt abſ-
que te Deus.* Verè tu es Deus abſcon- 15
ditus, Deus Iſraël ſaluator. * Confuſi 16
ſunt, & erubuerunt omnes: ſimul abie-
runt in confuſionem fabricatores er-
rorum. * Iſraël ſaluatus eſt in Domi- 17
no ſalute æterna : non confundemini,
& non erubeſcetis vſque in ſæculum
ſæculi.* Quia hæc dicit Dominus creãs 18
cælos, ipſe Deus formans terram, & fa-
ciens eam, ipſe plaſtes eius: non in va-
num creauit eam : vt habitaretur, for-
mauit eam. ego Dominus, & non eſt
alius. * Non in abſcondito locutus 19
ſum in loco terræ tenebroſo : non di-
xi ſemini Iacob: Fruſtrà quærite me.
ego Dominus loquens iuſtitiam, an-
nuntians recta. * Congregamini, & 20
venite, & accedite ſimul qui ſaluati
eſtis ex Gentibus : neſcierunt qui le-
uant lignum ſculpturæ ſuæ, & rogant
deum non ſaluantem.* Annuntiate, & 21
venite, & conſiliamini ſimul : quis au- D
ditum fecit hoc ab initio, ex tunc præ-
dixit illud? numquid non ego Domi-
nus, & non eſt vltrà Deus abſque me?
Deus iuſtus, & ſaluans non eſt præter
me. * Conuertimini ad me, & ſalui eri- 22
tis omnes fines terræ : quia ego Deus,
& non eſt alius. * In memetipſo iura- 23
ui, egredietur de ore meo iuſtitiæ ver-
Rom. 14. b. 11. bum, & non reuertetur : * ‖ quia mihi 24
curuabitur omne genu, & iurabit om-
Philip. 2. c. 10. nis lingua. * Ergo in Domino, dicet, 25
meæ ſunt iuſtitiæ & imperium : ad
eum venient, & confundentur omnes
qui repugnant ei. * In Domino iuſti- 26
ficabitur, & laudabitur omne ſemen
Iſraël.

CAP. XLVI.

Oſtenditur idolorum vanitas, & deſtructio ipſorum prædicitur : Iudæi cum reliquiis Iſrael ad Deum reuocantur, oſtenſa Dei magna benignitate ad ipſos, addita graui increpatione ob ipſorum ingratitudinem & idololatriam; hortaturque vt ad ipſum qui ſolus omnia nouit & poteſt, reuertantur, ſalutem ipſis per filium promittens.

1 CONfractus eſt Bel, contritus eſt
A Nabo : facta ſunt ſimulachra eo-
rum beſtiis & iumentis, onera veſtra
graui pondere vſque ad laſſitudinem.
2 * Contabuerunt, & contrita ſunt ſi-
mul : non potuerunt ſaluare portan-
tem, & anima eorum in captiuitatem
3 ibit. * Audite me domus Iacob, &
B omne reſiduum domus Iſraël, qui por-
tamini à meo vtero, qui geſtamini à
4 mea vulua. * Vſque ad ſenectam ego
ipſe, & vſque ad canos ego portabo:
ego feci, & ego feram : ego portabo,
5 & ſaluabo.* Cui aſſimilaſtis me, & adæ-
quaſtis, & comparaſtis me, & feciſtis
6 ſimilem? * Qui confertis aurum de
ſacculo, & argentum ſtatera ponde-
ratis : conducentes aurificem, vt fa-
ciat deum : & procidunt, & adorant.
7 * ‖ Portãt illum in humeris geſtantes, ‖ Baruch
C & ponentes in loco ſuo : & ſtabit, ac 6. c. 25.
de loco ſuo non mouebitur, ſed &
cùm clamauerint ad eum, non au-
diet: de tribulatione non ſaluabit eos.
8 * Memẽtote iſtud, & confundami-
9 ni : redite præuaricatores ad cor. * Re-
cordamini prioris ſæculi, quoniam
ego ſum Deus, & non eſt vltrà Deus,
10 nec eſt ſimilis mei : * Annuntians ab
D exordio nouiſſimum, & ab initio quæ
necdum facta ſunt, dicens : Conſilium
meum ſtabit, & omnis voluntas mea
11 fiet : * Vocans ab Oriente auem, &
de terra longinqua virum voluntatis
meæ. & locutus ſum, & adducam il-
12 lud : creaui, & faciam illud. * Audite
me duro corde, qui longè eſtis à iuſti-
13 tia. * Propè feci iuſtitiam meam, non
elongabitur, & ſalus mea non mora-
bitur. Dabo in Sion ſalutem, & in Iſ-
raël gloriam meam.

CAP. XLVII.

Babylonis humiliatio ac contritio prædicitur, propter ipſius ſuperbiam, arrogantiam, & crudelitatem in Iudæos ſuos captiuos : & quia in maleficis, auguribus, atque incantatoribus ſpem poſuit.

1 DEſcende, ſede in puluere virgo fi-
A lia Babylon, ſede in terra : non
eſt ſolium filiæ Chaldæorum, quia
vltrà non vocaberis mollis & tenera.

* Tolle

* Tolle molam, & mole farinam: de- 2
nuda turpitudinem tuam, discooperi
humerum, reuela crura, transi flumina.
‖ Nabū * ‖ Reuelabitur ignominia tua, & vide- 3
3.b.5. bitur opprobrium tuum: vltionem
capiam, & non resistet mihi homo.
* Redemptor noster, Dominus exer- 4
cituum nomen illius, sanctus Israël.
* Sede tacens, & intra in tenebras fi- 5
lia Chaldæorum: quia non vocaberis
vltrà domina regnorum. * Iratus sum 6
super populum meum, contaminaui B
hereditatem meam, & dedi eos in ma-
nu tua: non posuisti eis misericordias:
super senem aggrauasti iugum tuum
valdè. * & dixisti: In sempiternum ero 7
domina: non posuisti hæc super cor
tuum, neque recordata es nouissimi
tui. * Et nunc audi hæc delicata, & 8
habitans confidenter, quę dicis in cor-
de tuo: ‖ Ego sum, & non est præter
me amplius: non sedebo vidua, & C
‖ Apoc. ignorabo sterilitatem. * ‖ Venient tibi 9
18.b.7. duo hæc subitò in die vna, sterilitas &
‖ Inf. 31. viduitas. vniuersa venerunt super te,
f.19. propter multitudinem maleficiorum
tuorum, & propter duritiam incanta-
torum tuorum vehementem. * Et fidu- 10
ciam habuisti in malitia tua, & dixisti:
Non est qui videat me. sapientia tua
& scientia tua hæc decepit te. Et di-
xisti in corde tuo: Ego sum, & præ-
ter me non est altera. * Veniet super 11
te malum, & nescies ortum eius: & ir- D
ruet super te calamitas, quam non po-
teris expiare: veniet super te repentè
miseria, quam nescies. * Sta cum in- 12
cantatoribus tuis, & cum multitudine
maleficiorum tuorum, In quibus la-
borasti ab adolescentia tua, si fortè
quid prosit tibi, aut si possis fieri for-
tior. * Defecisti in multitudine con- 13
siliorum tuorum: stent, & saluent te
augures cæli, qui contemplabantur
sidera, & supputabant menses, vt ex
eis annuntiarent ventura tibi. * Ecce 14
facti sunt quasi stipula, ignis combussit
eos: non liberabunt animam suam de
manu flammæ: non sunt prunæ, qui-
bus calefiant; nec focus, vt sedeant
ad eum. * Sic facta sunt tibi in qui- 15
buscumque laboraueras: negotiato-
res tui ab adolescentia tua, vnusquis-
que in via sua errauerunt: non est qui
saluet te.

C A P. XLVIII.

Increpat Dominus hypocrisim, ingratitudinem ac duritiam Iudæorum: se & non idola, annuntiasse futura & illa compleuisse ostendens: propter nomen suum tamen parcet ipsis: & ita benignè eos ad se reuocat, probans se solum verum Deum, omnium conscium, suique populi redemptorem ac gubernatorem: conquerens quoque de mandatorum suorum præuaricatione, quibus obseruatis felices fuissent.

1 A AVdite hæc domus Iacob, qui vo-
camini nomine Israël, & de aquis
Iuda existis, qui iuratis in nomine Do-
mini, & Dei Israël recordamini non
2 in veritate, neque in iustitia. * De
ciuitate enim sancta vocati sunt, & su-
per Deum Israël constabiliti sunt: Do-
3 minus exercituum nomen eius. * Prio-
ra ex tunc annuntiaui, & ex ore meo
exierunt, & audita feci ea: repentè
4 operatus sum, & venerunt. * Sciui
enim quia durus es tu, & neruus fer-
reus ceruix tua, & frons tua ærea.
5 * Prædixi tibi ex tunc: antequam ve-
nirent indicaui tibi, ne fortè diceres:
Idola mea fecerunt hæc, & sculptilia
mea & conflatilia mandauerunt ista.
6 * Quæ audisti, vide omnia: vos au-
B tem num annuntiastis? Audita feci
tibi noua ex tunc, & conseruata sunt
7 quæ nescis: nunc creata sunt, & non
ex tunc: & ante diem, & non audisti
ea, ne fortè dicas: Ecce ego cognoui
8 ea. * Neque audisti, neque cogno-
uisti, neque ex tunc aperta est auris
tua: scio enim quia præuaricans præ-
uaricaberis, & transgressorem ex vte-
9 ro vocaui te. * Propter nomen meum
longè faciam furorem meum: & lau-
de mea infrænabo te, ne intereas.
10 * Ecce excoxi te, sed non quasi argen-
tum, elegi te in camino paupertatis.
11 * Propter me, propter me faciam, vt
non blasphemer: ‖ & gloriam meam ‖ Sup. 42
12 alteri non dabo. * Audi me Iacob, & b.8.
Israël quem ego voco: ‖ ego ipse, ego ‖ Suprà
13 primus, & ego nouissimus. * Manus 41.b.4.
C quoque mea fundauit terram, & dex- & 44.
tera mea mensa est cælos: ego voca- a.6.
14 bo eos, & stabunt simul. * Congre-
gamini omnes vos, & audite: quis
de eis annuntiauit hæc? Dominus
dilexit eum, faciet voluntatem suam
in Babylone, & brachium suum in
15 Chaldæis. * Ego ego locutus sum, &
vocaui eum: adduxi eum, & directa
16 est via eius. * Accedite ad me, &
audite hoc: non à principio in abs-
condito locutus sum: ex tempore an-
tequam fieret, ibi eram: & nunc Do-
minus Deus misit me, & spiritus eius.
17 * Hæc dicit Dominus redemptor tuus
sanctus Israël: Ego Dominus Deus
tuus docens te vtilia, gubernans te in
18 via, qua ambulas. * Vtinam attendis-
D ses mandata mea: facta fuisset sicut
flumen pax tua, & iustitia tua sicut
19 gurgites maris. * & fuisset quasi arena
semen

semen tuum, & stirps vteri tui vt la-
pilli eius: non interiisset, & non fuis-
set attritum nomen eius à facie mea.
‖ *Ier.32. a.6.* * ‖ Egredimini de Babylone, fugite à 20
Chaldæis, in voce exultationis an-
nuntiate: auditum facite hoc, & effer-
te illud vsque ad extrema terræ. Dici-
‖ *Exod. 17.b.6.* te: ‖ Redemit Dominus seruum suum
Iacob.* Non sitierunt in deserto, cùm 21
Nu.20. b.12. educeret eos: ‖ aquam de petra pro-
duxit eis, & scidit petram, & fluxerunt
‖ *Inf.17. d.21.* aquæ. * Non est pax impiis, dicit Do- 22
minus.

CAP. XLIX.

Constituitur Christus dux Gentium ac Iudæorum saluandorum, daturque in fœdus populi ex omni orbis parte vocandi: & ostensa magna felicitate credentium in Christum, hortatur eos ad gratiarum actionem: benignè etiam consolatur Sion quæ se à Deo desertam conquerebatur: promittens eam toto orbe fore gloriosam, omnibus ad ipsum confluentibus, eiusque contritis inimicis.

1 Audite insulæ, & attendite populi
de longè: Dominus ab vtero vo- A
cauit me, de ventre matris meæ recor-
‖ *Inf.51. c.16.* datus est nominis mei. * ‖ Et posuit 2
os meum quasi gladium acutum: in
vmbra manus suæ protexit me, &
posuit me sicut sagittam electam: in
pharetra sua abscondit me. * Et dixit 3
mihi: Seruus meus es tu Israël, quia
in te gloriabor. * Et ego dixi: In va- 4
cuum laboraui, sine causa, & vanè
fortitudinem meam consumpsi: er-
go iudicium meum cum Domino, &
opus meum cum Deo meo. * Et nunc 5
dicit Dominus, formans me ex vtero
seruum sibi, vt reducam Iacob ad eum,
& Israël non congregabitur: & glo-
rificatus sum in oculis Domini, &
Deus meus factus est fortitudo mea. B
* Et dixit: Parum est vt sis mihi ser- 6
uus ad suscitandas tribus Iacob, &
‖ *Sup.42. b.6.* fæces Israël conuertendas. ‖ Ecce de-
di te in lucem Gentium, vt sis salus
Act.13. g.47. mea vsque ad extremum terræ. * Hæc 7
dicit Dominus redemptor Israël, san-
ctus eius, ad contemptibilem animam,
ad abominatam gentem, ad seruum
dominorum: Reges videbunt, & con-
surgent principes, & adorabunt pro-
pter Dominum, quia fidelis est, &
‖ *2. Cor. 6.a.2.* sanctum Israël qui elegit te. * ‖ Hæc 8
dicit Dominus: In tempore placito C
exaudiui te, & in die salutis auxilia-
tus sum tui: & seruaui te, & dedi te
in fœdus populi, vt suscitares terram,
& possideres hereditates dissipatas:
* vt diceres his, qui vincti sunt: Exi- 9
te; & his, qui in tenebris: Reuelami-
ni. Super vias pascentur, & in omni-
10 bus planis pascua eorum. * ‖ Non esu- ‖ *Apoc. 7.d.16.*
rient, neque sitient, & non percutiet
eos æstus & sol: quia miserator eo-
rum reget eos, & ad fontes aquarum
11 potabit eos. * Et ponam omnes mon-
tes meos in viam, & semitæ meæ exal-
12 tabuntur.* Ecce isti de longè venient,
D & ecce illi ab Aquilone & mari, & isti
13 de terra Australi. * Laudate cæli, &
exulta terra, iubilate montes laudem:
quia consolatus est Dominus popu-
lum suum, & pauperum suorum mise-
14 rebitur. * Et dixit Sion: Dereliquit
me Dominus, & Dominus oblitus est
15 mei. * Numquid obliuisci potest mu-
lier infantem suum, vt non miserea-
tur filio vteri sui? & si illa oblita fue-
16 rit, ego tamen non obliuiscar tui.* Ec-
ce in manibus meis descripsi te: muri
17 tui coram oculis meis semper. * Ve-
nerunt structores tui: destruentes te
18 & dissipantes, à te exibunt. * ‖ Leua ‖ *Inf.60. a.4.*
E in circuitu oculos tuos, & vide, omnes
isti congregati sunt, venerunt tibi: vi-
uo ego, dicit Dominus, quia omnibus
his velut ornamento vestieris, & cir-
19 cumdabis tibi eos quasi sponsa. * Quia
deserta tua, & solitudines tuæ, & terra
ruinæ tuæ, nunc angusta erunt præ
habitatoribus, & longè fugabuntur
20 qui absorbebant te. * Adhuc dicent in
auribus tuis filii sterilitatis tuæ: An-
gustus est mihi locus, fac spatium mi-
21 hi vt habitem. * Et dices in corde tuo:
F Quis genuit mihi istos? ego sterilis, &
non pariens, transmigrata, & captiua:
& istos quis enutriuit? ego destituta
22 & sola: & isti vbi erant? * Hæc dicit
Dominus Deus: Ecce leuabo ad Gen-
tes manum meam, & ad populos exal-
tabo signum meum. Et afferent filios
tuos in vlnis, & filias tuas super hume-
23 ros portabunt.* Et erunt reges nutri-
tii tui, & reginæ nutrices tuæ: vultu in
G terram demisso adorabunt te, & pulue-
rem pedum tuorum lingent. Et scies
quia ego Dominus, super quo non
confundentur qui expectant eum.
24 * Numquid tolletur à forti præda? aut
quod captum fuerit à robusto, saluum
25 esse poterit? * Quia hæc dicit Domi-
nus: Equidem, & captiuitas à forti
tolletur: & quod ablatum fuerit à ro-
busto, saluabitur. Eos verò, qui iudi-
cauerunt te, ego iudicabo, & filios
26 tuos ego saluabo. * Et cibabo hostes
tuos carnibus suis: & quasi musto, san-
guine suo inebriabuntur: & sciet om-
nis caro, quia ego Dominus saluans
te, & redemptor tuus fortis Iacob.

CAP.

CAP. L.

Non ex Dei impotentia, sed propter suas iniquitates manet synagoga repudiata, Christum nolens recipere, qui nihil prætermisit quod agendum fuerat vt ab ea reciperetur, imo illius amore seipsum in ignominiosas tradens afflictiones: ideoque synagogam doloribus interituram denuntiat.

HÆc dicit Dominus: Quis est hic 1
liber repudij matris vestræ, quo A
dimisi eam? aut quis est creditor
meus, cui vendidi vos? ecce in ini-
quitatibus vestris venditi estis, & in
sceleribus vestris dimisi matrem ve-
stram. * Quia veni, & non erat vir: 2
‖Inf.59.1. vocaui, & non erat qui audiret. ‖ num-
quid abbreuiata & paruula facta est
manus mea, vt non possim redimere?
aut non est in me virtus ad liberan- B
dum? Ecce in increpatione mea de-
sertum faciam mare, ponant flumi-
na in siccum: computrescent pisces
sine aqua, & morientur in siti. * In- 3
duam cælos tenebris, & saccum po-
nam operimentum eorum. * Domi- 4
nus dedit mihi linguam eruditam, vt
sciam sustentare eum, qui lassus est
verbo: erigit manè, manè erigit mi-
hi autem, vt audiam quasi magistrum.
* Dominus Deus aperuit mihi aurem, 5
ego autem non contradico: retror-
‖Matt. sum non abij. * ‖ Corpus meum dedi 6
26.g.67 percutientibus, & genas meas vellen- C
tibus: faciem meam non auerti ab in-
crepantibus, & conspuentibus in me.
* Dominus Deus auxiliator meus, ideò 7
non sum confusus: ideò posui fa-
ciem meam vt petram durissimam, &
‖Rom.8 scio quoniam non confundar. * ‖ Iux- 8
f.33. ta est qui iustificat me, quis contra-
dicet mihi? stemus simul, quis est ad-
uersarius meus? accedat ad me. * Ec- 9
ce Dominus Deus auxiliator meus:
quis est qui condemnet me? Ecce om-
nes quasi vestimentum conterentur,
tinea comedet eos. * Quis ex vobis 10
timens Dominum, audiens vocem ser- D
ui sui? qui ambulauit in tenebris, &
non est lumen ei, speret in nomine
Domini, & innitatur super Deum
suum. * Ecce vos omnes accenden- 11
tes ignem, accincti flammis, ambu-
late in lumine ignis vestri, & in flam-
mis quas succendistis: de manu mea
factum est hoc vobis, in doloribus
dormietis.

CAP. LI.

Exhortatur Sion exemplo Abrahæ, cui Deus promissa compleuit, vt & ipsa certò fidat se promissam à Deo consolationem accepturam: de consolatione, salute & magna felicitate Sion, hoc est Ecclesiæ, per Christum futura, & de lege Euangelica latè differit, ac de humiliatione hostium Ecclesiæ.

1 AVdite me qui sequimini quod iu-
A stum est, & quæritis Dominum: at-
tendite ad petram vnde excisi estis, &
ad cauernam laci, de qua præcisi estis.
2 * Attendite ad Abraham patrem ve-
strum, & ad Saram, quæ peperit vos:
quia vnum vocaui eum, & benedixi
3 ei, & multiplicaui eum. * Consolabi-
B tur ergo Dominus Sion, & consola-
bitur omnes ruinas eius: & ponet de-
sertum eius quasi delicias, & solitu-
dinem eius quasi hortum Domini.
Gaudium & lætitia inuenietur in ea,
4 gratiarum actio & vox laudis. * At-
tendite ad me popule meus, & tri-
bus mea me audite: quia lex à me
exiet, & iudicium meum in lucem po-
5 pulorum requiescet. * Propè est iu-
stus meus, egressus est saluator meus,
& brachia mea populos iudicabunt:
me insulæ expectabunt, & brachium
6 meum sustinebunt. * Leuate in cæ-
lum oculos vestros, & videte sub terra
deorsum: quia cæli sicut fumus li-
quescent, & terra sicut vestimentum
atteretur, & habitatores eius sicut hæc
interibunt: ‖ Salus autem mea in sem- ‖ Ps.36.
C piternum erit, & iustitia mea non de- c.39.
7 ficiet. * Audite me qui scitis iustum,
populus meus lex mea in corde eo-
rum: nolite timere opprobrium ho-
minum, & blasphemias eorum ne me-
8 tuatis. * Sicut enim vestimentum, sic
comedet eos vermis: & sicut lanam, sic
deuorabit eos tinea: Salus autem mea
in sempiternum erit, & iustitia mea in
9 generationes generationum. * Con-
surge, consurge, induere fortitudinem
brachium Domini: consurge sicut in
diebus antiquis, in generationibus sæ-
culorum. Numquid non tu percussisti
superbum, vulnerasti draconem?
10 * ‖ Numquid non tu siccasti mare, ‖ Exod.
D aquam abyssi vehementis: qui posuisti 14. c.21.
profundum maris viam, vt transirent
liberati?
11 * Et nunc qui redempti sunt à Do-
mino, reuertentur, & venient in
Sion laudantes, & lætitia sempiter-
na super capita eorum, gaudium &
lætitiam tenebunt, fugiet dolor &
12 gemitus. * Ego, ego ipse consolabor
vos: quis tu vt timeres ab homine
mortali,

mortali, & à filio hominis, qui quasi
fœnum ita arescet.* Et oblitus es Do- 13
mini factoris tui, qui tetendit cælos, & E
fundauit terram: & formidasti iugiter
tota die à facie furoris eius qui te tri-
bulabat, & parauerat ad perdendum:
vbi nunc est furor tribulantis? * Citò 14
veniet gradiens ad aperiendum, &
non interficiet vsque ad internecio-
nem, nec deficiet panis eius. * Ego au- 15
tem sum Dominus Deus tuus, qui
conturbo mare, & intumescunt flu-
ctus eius: Dominus exercituum no-
|| *Sup. 49.a.2.* men meum. * || Posui verba mea in 16
ore tuo, & in vmbra manus meæ pro- F
texi te, vt plantes cælos, & fundes ter-
ram: & dicas ad Sion: Populus meus
es tu. * Eleuare, eleuare, consurge Ie- 17
rusalem, quæ bibisti de manu Domini
calicem iræ eius: vsque ad fundum
calicis soporis bibisti, & potasti vsque
ad fæces. * Non est qui sustentet eam 18
ex omnibus filiis, quos genuit: & non
est qui apprehendat manum eius ex
|| *Sup. 47.b.9.* omnibus filiis, quos enutriuit. * || Duo 19
sunt quæ occurrerunt tibi, quis con-
tristabitur super te? vastitas, & con-
tritio, & fames, & gladius: quis con-
solabitur te? * Filii tui proiecti sunt, 20
dormierunt in capite omnium via- G
rum, sicut oryx illaqueatus: pleni in-
dignatione Domini, increpatione Dei
tui. * Idcircò audi hoc paupercula, & 21
ebria non à vino. * Hæc dicit domi- 22
nator tuus Dominus, & Deus tuus,
qui pugnabit pro populo suo: Ecce
tuli de manu tua calicem soporis, fun-
dum calicis indignationis meæ, non
adiicies vt bibas illum vltrà. * Et po- 23
nam illum in manu eorum, qui te hu-
miliauerunt, & dixerunt animæ tuæ:
Incuruare, vt transeamus: & posuisti
vt terram corpus tuum, & quasi viam
transeuntibus.

CAP. LII.

Excitat Sion, hoc est, Christi Ecclesiam ad consolationem ob gratuitam sui redemptionem: meminit descensus Israel in Aegyptum, & liberationis ab Assur: prædicatores autem euangelicæ pacis commendat, excitans omnes ad laudem propter Christum paratum omnibus saluatorem: & de ipsius exaltatione, ac humiliatione, & fide Gentium in ipsum.

Consurge, consurge, induere for- 1
titudine tua Sion, induere vesti- A
mentis gloriæ tuæ Ierusalem, ciuitas
sancti: quia non adiiciet vltrà vt per-
transeat per te incircumcisus & im-
mundus. * Excutere de puluere, con- 2
surge, sede Ierusalem: solue vincula
colli tui captiua filia Sion. * Quia hæc 3
dicit Dominus: Gratis venumdati
estis, & sine argento redimemini.
4 * Quia hæc dicit Dominus Deus: || In || *Gen. 46.a.6.*
B Ægyptum descendit populus meus in
principio, vt colonus esset ibi: & As-
sur absque vlla causa calumniatus est
5 eum. * Et nunquid mihi est hic, dicit
Dominus, quoniam ablatus est popu-
lus meus gratis? Dominatores eius
iniquè agunt, dicit Dominus, || & iu- || *Rom.2 d.24.*
giter tota die nomen meum blasphe-
6 matur. * Propter hoc sciet populus *Ier. 36. d.20.*
meus nomen meum in die illa: quia
ego ipse qui loquebar, ecce adsum.
7 * || Quàm pulchri super montes pedes || *Rom. 10. c.15.*
annuntiantis & prædicantis pacem; *Nahum 1. d.15.*
annuntiantis bonum, prædicantis sa-
lutem, dicentis Sion: Regnabit Deus
8 tuus! * Vox speculatorum tuorum: le-
C uauerunt vocem, simul laudabunt:
quia oculo ad oculum videbunt cùm
9 conuerterit Dominus Sion. * Gaude-
te, & laudate simul deserta Ierusalem:
quia consolatus est Dominus popu-
10 lum suum, redemit Ierusalem. * Para-
uit Dominus brachium sanctum suum
in oculis omnium Gentium: || & vide- || *Ps.97. a.3.*
bunt omnes fines terræ salutare Dei
11 nostri. * Recedite, recedite, exite inde,
|| pollutum nolite tangere: exite de || *2. Cor. 6. d.17.*
medio eius, mundamini qui fertis vasa
12 Domini. * Quoniam non in tumultu
D exibitis, nec in fuga properabitis: præ-
cedet enim vos Dominus, & congre-
13 gabit vos Deus Israël. * Ecce intelli-
get seruus meus, exaltabitur, & ele-
14 uabitur, & sublimis erit valdè. * Si-
cut obstupuerunt super te multi, sic
inglorius erit inter viros aspectus
eius, & forma eius inter filios homi-
15 num. * Iste asperget gentes multas,
super ipsum continebunt reges os
suum: || quia quibus non est narratum || *Rom.15 c.21.*
de eo, viderunt; & qui non audierunt,
contemplati sunt.

CAP. LIII.

Non omnes Euangelij prædicationem suscipiunt: prophetia de Christi natiuitate & ignominiosa passione ac morte ipsius propter peccata nostra: contemptui habitus est, qui salutem nobis peperit: de mansuetudine & voluntaria ipsius oblatione: de gloria & exaltatione eius, credentiumque multitudine.

1 Qvis credidit auditui nostro? & *Ioan.12 f.38.*
A brachium Domini cui reuelatum
2 est? * Et ascendet sicut virgultum co- *Rom.16 d.16.*
ram eo, & sicut radix de terra sitienti:
non est species ei, neque decor: & vi-
dimus eum, & non erat aspectus, &
3 desiderauimus eum: * || Despectum, || *Marc. 9. b.12.*
& nouissimorum virorum, virum do-
lorum,

lorum, & scientem infirmitatem: &
quasi absconditus vultus eius & de-
spectus, vnde nec reputauimus eum.
‖ *Matt.* * ‖ Vere languores nostros ipse tulit, 4
8.c.17. & dolores nostros ipse portauit: & B
non putauimus eum quasi leprosum,
& percussum à Deo & humiliatum,
‖ *1.Cor.* * ‖ Ipse autem vulneratus est propter 5
15.a.3. iniquitates nostras, attritus est pro-
pter scelera nostra: disciplina pacis
nostræ super eum, & liuore eius sa-
nati sumus. * Omnes nos quasi oues 6
errauimus, vnusquisque in viam suam
declinauit: & posuit Dominus in eo
iniquitatem omnium nostrum. * Ob- 7
latus est quia ipse voluit, & non ape- C
ruit os suum: sicut ouis ad occisionem
ducetur, & quasi agnus coram ton-
‖ *Matt.* dente se obmutescet, ‖ & non aperiet
26.f.63. os suum. * De angustia, & de iudicio 8
Actor.8. sublatus est: generationem eius quis
f.32. enarrabit? quia abscissus est de terra
viuentium: propter scelus populi mei
percussi eum. * Et dabit impios pro 9
sepultura, & diuitem pro morte sua:
‖ *1.Petr.* ‖ eò quòd iniquitatem non fecerit,
2.d.22. neque dolus fuerit in ore eius. * Et 10
1.Ioan.3 Dominus voluit conterere eum in in-
a.5. firmitate: si posuerit pro peccato ani-
mam suam, videbit semen longæuum,
& voluntas Domini in manu eius di-
rigetur. * Pro eo quòd laborauit ani- 11
ma eius, videbit & saturabitur: in D
scientia sua iustificabit ipse iustus ser-
uus meus multos, & iniquitates eo-
rum ipse portabit. * Ideò dispertiam 12
ei plurimos, & fortium diuidet spo-
lia, pro eo quòd tradidit in mortem
‖ *Marc.* animam suam, ‖ & cum sceleratis re-
15.c.28. putatus est: & ipse peccata multo-
Luc.22. rum tulit, & pro transgressoribus ro-
d.37. gauit.

CAP. LIV.

Ecclesiam inuitat ad lætitiam quòd ex Gentibus futura sit numerosior quàm erat Synagoga, & per orbem propaganda, perpetua Dei protectione sit in securitate victura, veteris oblita calamitatis: quodque ex pretiosis ædificabitur lapidibus, in iustitia fundata omnesque in ea docti erunt à Deo multitudine pacis fruituri.

Luc.23. Lauda sterilis quæ non paris: de- 1
d.29. canta laudem, & hinni quæ non A
Galat. pariebas: quoniam multi filij deser-
4.d.27. tæ, magis quàm eius quæ habet vi-
rum, dicit Dominus. * Dilata locum 2
tentorij tui, & pelles tabernaculo-
rum tuorum extende, ne parcas: lon-
gos fac funiculos tuos, & clauos
tuos consolida. * Ad dexteram enim 3
& ad læuam penetrabis: & semen tuum B
Gentes hereditabit, & ciuitates de-
4 sertas inhabitabit. * Noli timere, quia
non confunderis, neque erubesces:
non enim te pudebit, quia confusio-
nis adolescentiæ tuæ obliuisceris, &
opprobrij viduitatis tuæ non recor-
5 daberis ampliùs. * Quia dominabi-
C tur tui qui fecit te, ‖ Dominus exer- ‖ *Luc.1.*
cituum nomen eius: & redemptor *c.32.*
tuus sanctus Israël, Deus omnis ter-
6 ræ vocabitur. * Quia vt mulierem
derelictam & mœrentem spiritu vo-
cauit te Dominus, & vxorem ab ado-
lescentia abiectam, dixit Deus tuus.
7 * Ad punctum in modico dereliqui
te, & in miserationibus magnis con-
8 gregabo te. * In momento indigna-
D tionis abscondi faciem meam parum-
per à te, & in misericordia sempi-
terna misertus sum tui: dixit redem-
9 ptor tuus Dominus. * ‖ Sicut in die- ‖ *Gen.9.*
bus Noë istud mihi est, cui iuraui ne *b.15.*
inducerem aquas Noë vltrà supra ter-
ram: sic iuraui vt non irascar tibi, &
10 non increpem te. * Montes enim
E commouebuntur, & colles contre-
miscent: misericordia autem mea non
recedet à te, & fœdus pacis meæ
mouebitur: dixit miserator tuus Do-
11 minus. * Paupercula, tempestate con-
uulsa, absque vlla consolatione. Ecce
ego sternam per ordinē lapides tuos,
12 & fundabo te in sapphiris, * & ponam
F iaspidem propugnacula tua: & por-
tas tuas in lapides sculptos, & om-
nes terminos tuos lapides desidera-
13 biles: * ‖ Vniuersos filios tuos do- ‖ *Ioan.6*
ctos à Domino, & multitudinem pa- *e.45.*
14 cis filiis tuis. * Et in iustitia fundabe-
ris: recede procul à calumnia, quia
non timebis; & à pauore, quia non
15 appropinquabit tibi. * Ecce accola
veniet, qui non erat mecum, aduena
16 quondam tuus adiungetur tibi. * Ecce
C ego creaui fabrum sufflantem in igne
prunas, & proferentem vas in opus
suum, & ego creaui interfectorem ad
17 disperdendum. * Omne vas, quod fi-
ctum est contra te, non dirigetur: &
omnem linguam resistentem tibi in
iudicio, iudicabis. Hæc est hereditas
seruorum Domini, & iustitia eorum
apud me, dicit Dominus.

CAP. LV.

Omnes ad fidem vocans, promittit donorum spiritualium abundantiam: reuocantur à peccatis impii, cùm Dominus misericors sit & verax in promissis: de profectu prædicationis Euangelij & felicitate credentium.

1 Omnes sitientes venite ad aquas: ‖ *Eccli.51*
A & qui non habetis argentum, pro- *d.33.*
perate, emite, & comedite: venite,
emite absque argento, & absque vlla

commutatione vinum & lac. * Qua- 2
re appenditis argentum non in pani-
bus, & laborem vestrum non in satu-
ritate? Audite audientes me, & come-
dite bonum, & delectabitur in crassi-
tudine anima vestra. * Inclinate au- 3
rem vestram, & venite ad me: audi- B
te, & viuet anima vestra, & feriam vo-
|| Act.13 biscum pactum sempiternum, || mise-
c.34. ricordias Dauid fideles. * Ecce testem 4
populis dedi eum, ducem ac præce-
ptorem Gentibus. * Ecce gentem, 5
quam nesciebas, vocabis: & Gentes,
quæ te non cognouerunt, ad te cur-
rent, propter Dominum Deum tuum,
& sanctum Israël, quia glorificauit te.
* Quærite Dominum, dum inueniri 6
potest: inuocate eum, dum propè est.
* Derelinquat impius viam suam, & 7
vir iniquus cogitationes suas, & re-
uertatur ad Dominum, & miserebitur
eius, & ad Deum nostrum: quoniaam C
multus est ad ignoscendum. * Non 8
enim cogitationes meæ, cogitationes
vestræ: neque viæ vestræ, viæ meæ,
dicit Dominus. * Quia sicut exaltan- 9
tur cæli à terra, sic exaltatæ sunt viæ
meæ à viis vestris, & cogitationes meę
à cogitationibus vestris. * Et quomo- 10
do descendit imber, & nix de cælo, &
illuc vltrà non reuertitur, sed ine-
briat terram, & infundit eam, & ger-
minare eam facit, & dat semen seren- D
ti, & panem comedenti: * Sic erit 11
verbum meum, quod egredietur de
ore meo: non reuertetur ad me va-
cuum, sed faciet quæcumque volui, &
prosperabitur in his, ad quæ misi il-
lud. * Quia in lætitia egrediemini, & 12
in pace deducemini: montes & col-
les cantabunt coram vobis laudem, &
omnia ligna regionis plaudent manu.
* Pro saliunca ascendet abies, & pro 13
vrtica crescet myrtus: & erit Domi-
nus nominatus in signum æternum,
quod non auferetur.

CAP. LVI.

Omnes cuiusuis gentis aut conditionis hortatur Dominus ad seruanda sua præcepta: consolatio Eunuchorum iustorum: domus Dei, domus est orationis: grauis increpatio & comminatio aduersus pastores Ierusalem, quos cæcos & canes mutos ac impudentes appellat.

Sup. 1. HÆc dicit Dominus: Custodite iu- 1
c. 1. dicium, & facite iustitiam: quia A
iuxtà est salus mea vt veniat, & iusti-
tia mea vt reueletur. * Beatus vir, qui 2
facit hoc, & filius hominis, qui appre-
hendet istud: custodiens sabbatum ne
polluat illud, custodiens manus suas
ne faciat omne malum. * Et non dicat 3
B filius aduenæ, qui adhæret Domino,
dicens: Separatione diuidet me Do-
minus à populo suo: Et non dicat Eu-
nuchus: Ecce ego lignum aridum.
4 * Quia hæc dicit Dominus Eunuchis:
Qui custodierint sabbata mea, & elege-
rint quæ ego volui, & tenuerint fœ-
5 dus meum. * Dabo eis in domo mea,
& in muris meis locum, & nomen
melius à filiis & filiabus: nomen sem-
piternum dabo eis, quod non peribit.
6 * Et filios aduenæ, qui adhærent Do-
mino, vt colant eum, & diligant no-
men eius, vt sint ei in seruos: omnem
C custodientem sabbatum ne polluat il-
7 lud, & tenentem fœdus meum: * Ad-
ducam eos in montem sanctū meum,
& lætificabo eos in domo orationis
meæ: holocausta eorum, & victimæ
eorum, placebunt mihi super altari || Matth.
meo: || quia domus mea, domus ora- 21.b.13.
8 tionis vocabitur cunctis populis. * Ait Marc.
Dominus Deus, qui congregat disper- 11.c.17.
sos Israël: Adhuc congregabo ad eum Luc. 19.
9 congregatos eius. * Omnes bestiæ agri g.46.
venite ad deuorandum, vniuersæ be-
10 stiæ saltus. * Speculatores eius cæci
D omnes, nescierunt vniuersi: canes
muti non valentes latrare, videntes
vana, dormientes, & amantes som-
11 nia. * Et canes impudentissimi nescie-
runt saturitatem: ipsi pastores igno-
rauerunt intelligentiam: omnes viam
suam declinauerunt, vnusquisque ad
auaritiam suam, à summo vsque ad
12 nouissimum. * Venite, sumamus vi-
num, & impleamur ebrietate: & erit
sicut hodie, sic & cras, & multo am-
plius.

CAP. LVII.

Iustorum interitus, & futura ipsorum requies non intelligitur ab impiis, cum quibus Deus hic expostulat super idololatria aliisque ipsorum sceleribus, denuntians eos humiliandos: conuersis autem pax & consolatio promittitur, cùm impii cor sit tamquam mare feruens cui non est pax.

1 IVstus perit, & non est qui recogitet
A in corde suo: & viri misericordiæ
colliguntur, quia non est qui intelli-
gat: à facie enim malitiæ collectus est
2 iustus. * Veniat pax, requiescat in cu-
bili suo qui ambulauit in directione
3 sua. * Vos autem accedite huc filij au-
guratricis, semen adulteri, & forni-
4 cariæ. * Super quem lusistis? super
quem dilatastis os, & eiecistis lin-
guam? numquid non vos filij scelesti,
5 semen mendax? * qui consolamini in
diis subter omne lignum frondosum,
immolantes paruulos in torrentibus,
subter

ſub ter eminentes petras?* In partibus 6
torrentis pars tua, hæc eſt ſors tua: &
ipſis effudiſti libamen, obtuliſti ſacrifi-
cium, numquid ſuper his non indigna-
bor? * Super montem excelſum & ſu- 7
blimem poſuiſti cubile tuum, & illuc B
aſcendiſti vt immolares hoſtias. * Et 8
poſt oſtium, & retro poſtem poſuiſti
memoriale tuum: quia iuxta me diſco-
operuiſti, & ſuſcepiſti adulterum: di-
lataſti cubile tuum, & pepigiſti cum eis
fœdus: dilexiſti ſtratum eorum manu
aperta. * Et ornaſti te regi vnguento, 9
& multiplicaſti pigmenta tua. Miſiſti
legatos tuos procul, & humiliata es
vſque ad inferos.* In multitudine viæ 10
tuæ laboraſti: non dixiſti: Quieſcam:
vitam manus tuæ inueniſti, propterea
non rogaſti. * Pro quo ſolicita timui- 11
ſti, quia mentita es, & mei non es re- C
cordata, neque cogitaſti in corde tuo?
quia ego tacens, & quaſi non videns,
& mei oblita es. * Ego annuntiabo 12
iuſtitiam tuam, & opera tua non pro-
derunt tibi. * Cùm clamaueris, libe- 13
rent te congregati tui, & omnes eos
auferet ventus, tollet aura: Qui autem
fiduciam habet mei, hereditabit ter-
ram, & poſſidebit montem ſanctum
‖Inf. 62 meum * Et dicam: ‖ Viam facite, præ- 14
d. 10. bete iter, declinate de ſemita, auferte
offendicula de via populi mei. * Quia 15
hæc dicit Excelſus, & ſublimis habitãs
æternitatem: & ſanctum nomen eius
in excelſo & in ſancto habitans, &
cum contrito & humili ſpiritu vt viui- C
ficet ſpiritum humilium. * Non enim 16
in ſempiternum litigabo, neque vſque
ad finem iraſcar: quia ſpiritus à facie
mea egredietur, & flatus ego faciam.
* Propter iniquitatem auaritiæ eius 17
iratus ſum, & percuſſi eum: abſcondi
à te faciem meam, & indignatus ſum:
& abiit vagus in via cordis ſui. * Vias 18
eius vidi, & ſanaui eum, & reduxi eum,
& reddidi conſolationes ipſi, & lugen-
tibus eius. * Creaui fructum labiorum 19
pacem, pacem ei, qui longè eſt, & qui
propè, dixit Dominus, & ſanaui eum.
* Impij autem quaſi mare feruens, 20
quod quieſcere non poteſt, & redun-
dant fluctus eius in conculcationem
‖Sup. 48 & lutum. * ‖ Non eſt pax impiis, dicit 21
d. 22. Dominus Deus.

CAP. LVIII.

*Reprehendit Iudæorũ hypocriſim, oſten-
dens eorum ieiunium non eſſe Deo ac-
ceptabile: & qua debeant illud comi-
tari, quibus adhibitis multa præſtan-
tur hominibus beneficia: quomodo de-
beat ſabbatum celebrari, abnegata
propria voluntate, & quod ſit præ-
mium ita celebrantium.*

1 Clama, ne ceſſes, quaſi tuba exal-
A ta vocem tuam, & annuntia po-
pulo meo ſcelera eorum, & domui Ia-
2 cob peccata eorum.*Me etenim de die
in diem quærunt, & ſcire vias meas vo-
lunt: quaſi gens, quæ iuſtitiam fecerit,
& iudicium Dei ſui non dereliquerit:
rogant me iudicia iuſtitiæ: appropin-
3 quare Deo volunt. * Quare ieiunaui-
mus, & non aſpexiſti: humiliauimus
animas noſtras, & neſciſti? Ecce in die
ieiunij veſtri inuenitur voluntas ve-
ſtra, & omnes debitores veſtros repe-
4 titis. * Ecce ad lites & contentiones
B ieiunatis, & percutitis pugno impiè.
Nolite ieiunare ſicut vſque ad hanc
diem, vt audiatur in excelſo clamor
5 veſter. * ‖ Numquid tale eſt ieiunium ‖ Zach.
quod elegi, per diem affligere homi- 7. b. 5.
nem animam ſuam? numquid contor-
quere quaſi circulum caput ſuum, &
ſaccum & cinerem ſternere? numquid
iſtud vocabis ieiunium, & diem acce-
6 ptabilem Domino? * Nonne hoc eſt
magis ieiunium, quod elegi? diſſolue
colligationes impietatis, ſolue faſci-
culos deprimentes, dimitte eos, qui
confracti ſunt, liberos, & omne onus
7 dirumpe. * ‖ Frange eſurienti panem ‖ Ezech.
C tuum, & egenos vagoſque induc in do- 18. b. 16.
mum tuam: cùm videris nudum, operi Matth.
eum, & carnem tuam ne deſpexeris. 25. c. 35.
8 * Tunc erumpet quaſi manè lumen
tuum, & ſanitas tua citiùs orietur, &
anteibit faciem tuam iuſtitia tua, &
9 gloria Domini colliget te. * Tũc inuo-
cabis, & Dominus exaudiet: clamabis,
& dicet: Ecce adſũ, ſi abſtuleris de me-
dio tui catenam, & deſieris extendere
digitum, & loqui quod non prodeſt.
10 * Cùm effuderis eſurienti animã tuam,
& animam afflictam repleueris, orietur
in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ
11 erunt ſicut meridies.* Et requiem tibi
D dabit Dominus ſemper, & implebit
ſplendoribus animam tuam, & oſſa tua
liberabit, & eris quaſi hortus irriguus,
& ſicut fons aquarum, cuius non defi-
12 cient aquæ. * ‖ Et ædificabuntur in te ‖ Inf. 61.
deſerta ſæculorum: fundamenta gene- a. 4.
rationis & generationis ſuſcitabis: &
vocaberis ædificator ſepium, auertens
13 ſemitas in quietem.*Si auerteris à ſab-
bato pedem tuum, facere voluntatem
tuam in die ſancto meo, & vocaueris
ſabbatum delicatum, & ſanctũ Domini
glorioſum, & glorificaueris eum dum
non facis vias tuas, & non inuenitur
voluntas tua, vt loquaris ſermonem:
14 * Tunc delectaberis ſuper Domino, &
ſuſtollam te ſuper altitudines terræ, &
cibabo te hereditate Iacob patris tui,
os enim Domini locutum eſt.

CAP. LIX.

Potens ac benignus est Deus ad saluandum Iudaos; sed iniquitates eorum, quas propheta persequitur, impediunt ne exaudiantur ac saluentur: propter quas & confitentur se iustè à Deo desertos, & excacatos, affligi variis malis: de furore Domini in malos, & benignitate erga pœnitentes.

Nu. 11. ECcce non est abbreuiata manus 1
c. 23. Domini vt saluare nequeat, neque A
Sup. 50. aggrauata est auris eius vt non exau-
a. 2. diat: * Sed iniquitates vestræ diuise- 2
runt inter vos & Deum vestrum, &
peccata vestra absconderunt faciem
‖ Sup. 1. eius à vobis ne exaudiret. * ‖ Manus 3
d. 15. enim vestræ pollutæ sunt sanguine,
& digiti vestri iniquitate: labia ve-
stra locuta sunt mendacium, & lingua
vestra iniquitatem fatur. * Non est 4
qui inuocet iustitiam, neque est qui
iudicet verè: sed confidunt in nihilo,
‖ Iob 15. & loquuntur vanitates: ‖ conceperunt
d. 35. laborem, & pepererunt iniquitatem.
* Oua aspidum ruperunt, & telas ara- 5
neæ texuerunt: qui comederit de ouis
eorum, morietur: & quod confotum
est, erumpet in regulum. * Telæ eo- 6
rum non erunt in vestimentum, ne- B
que operientur operibus suis: opera
eorum opera inutilia, & opus iniqui-
‖ Prou. 1 tatis in manibus eorum. * ‖ Pedes eo- 7
b. 16. rum ad malum currunt, & festinant
Rom. 3. vt effundant sanguinem innocentem:
c. 15. cogitationes eorum cogitationes inu-
tiles: vastitas & contritio in viis eo-
rum. * Viam pacis nescierunt, & non 8
est iudicium in gressibus eorum. se-
mitæ eorum incuruatæ sunt eis: om-
nis qui calcat in eis, ignorat pacem.
* Propter hoc elongatum est iudi- 9
cium à nobis, & non apprehendet nos
iustitia: expectauimus lucem, & ecce
tenebræ; splendorem, & in tenebris
ambulauimus. * Palpauimus sicut cæ- 10
ci parietem, & quasi absque oculis
attrectauimus: impegimus meridie
quasi in tenebris, in caliginosis quasi
mortui. * Rugiemus quasi vrsi om- 11
nes, & quasi columbæ meditantes ge- C
memus, expectauimus iudicium, &
non est, salutem, & elongata est à
nobis. * Multiplicatæ sunt enim ini- 12
quitates nostræ coram te, & pecca-
ta nostra responderunt nobis, quia
scelera nostra nobiscum, & iniqui-
tates nostras cognouimus, * peccare 13
& mentiri contra Dominum: & auer-
si sumus ne iremus post tergum Dei
nostri, vt loqueremur calumniam &
transgressionem: concepimus, & lo-
cuti sumus de corde verba mendacij.
14 * Et conuersum est retrorsum iudi-
cium, & iustitia longè stetit: quia
corruit in platea veritas, & æquitas
15 non potuit ingredi. * Et facta est ve-
ritas in obliuionem: & qui recessit à
malo, prædæ patuit: & vidit Domi-
nus, & malum apparuit in oculis eius,
16 quia non est iudicium. * & vidit quia
D non est vir: & aporiatus est, quia non
est qui occurrat: & saluauit sibi bra-
chium suum, & iustitia eius ipsa con-
17 firmauit eum. * ‖ Indutus est iustitia ‖ Eph. 6.
vt lorica, & galea salutis in capite c. 17.
eius: indutus est vestimentis vltionis, 1. Thess.
18 & opertus est quasi pallio zeli. * Sicut 5. b. 8.
ad vindictam quasi ad retributionem
indignationis hostibus suis, & vicis-
situdinem inimicis suis: insulis vi-
19 cem reddet. * Et timebunt qui ab Oc-
cidente, nomen Domini, & qui ab
ortu solis, gloriam eius: cùm vene-
rit quasi fluuius violentus, quem spi-
20 ritus Domini cogit: * ‖ & venerit ‖ Rom.
Sion redemptor, & eis qui redeunt 11. d. 26.
ab iniquitate in Iacob, dicit Domi-
21 nus. * Hoc fœdus meum cum eis, di-
cit Dominus: Spiritus meus, qui est in
te, & verba mea, quæ posui in ore
tuo, non recedent de ore tuo, & de
ore seminis tui, & de ore seminis
seminis tui, dicit Dominus, amodò &
vsque in sempiternum.

CAP. LX.

Ecclesia ad exultationem excitatur, quòd in ea Domini gloria reluceat, ad quam accessura sunt plurima nationes, & quæ ad eam non venerint peribunt: in qua pax, iustitia & laus Dei inuenientur, ablata iniquitate: eritque Dominus ei in lucem sempiternam & gloriam.

1 SVrge, illuminare Ierusalem: quia
A venit lumen tuum, & gloria Do-
2 mini super te orta est. * Quia ecce te-
nebræ operient terram, & caligo po-
pulos: super te autem orietur Domi-
3 nus, & gloria eius in te videbitur. * Et
ambulabunt Gentes in lumine tuo,
4 & reges in splendore ortus tui. * ‖ Le- ‖ Sup.
ua in circuitu oculos tuos, & vide: 49. d. 18.
omnes isti congregati sunt, venerunt
tibi: filii tui de longè venient, & fi-
5 liæ tuæ de latere surgent. * Tunc vi-
debis, & afflues, & mirabitur & dila-
tabitur cor tuum, quando conuersa
fuerit ad te multitudo maris, fortitu-
6 do gentium venerit tibi. * Inundatio
camelorum operiet te, dromedarij
Madian & Epha: omnes de Saba ve-
nient, aurum & thus deferentes. &
7 laudem Domino annuntiantes. * Om-
B ne pecus Cedar congregabitur tibi,
arietes

arietes Nabaioth ministrabunt tibi:
offerentur super placabili altari meo,
& domum maiestatis meæ glorificabo.
*Qui sunt isti, qui vt nubes volant, & 8
quasi columbæ ad fenestras suas? *Me 9
enim insulæ expectant, & naues maris
in principio, vt adducam filios tuos
de longè; argentum eorum,& aurum
eorum cum eis, nomini Domini Dei
tui, & sancto Israël, quia glorificauit
te. * Et ædificabunt filij peregrino- 10
rum muros tuos, & reges eorum mi-
nistrabunt tibi: in indignatione enim
mea percussi te: & in reconciliatione
‖ Apoc. mea misertus sum tui. * ‖ Et aperien- 11
21.g.25. tur portæ tuæ iugiter: die ac nocte
non claudentur, vt afferatur ad te
fortitudo Gentium, & reges earum
adducantur. * Gens enim & regnum, 12
quod non seruierit tibi, peribit: &
Gentes solitudine vastabuntur.* Glo- 13
ria Libani ad te veniet, abies & bu- C
xus, & pinus simul, ad ornandum lo-
cum sanctificationis meæ; & locum
pedum meorum glorificabo. * Et ve- 14
nient ad te curui filij eorum qui hu-
miliauerunt te, & adorabunt vestigia
pedum tuorum omnes qui detrahe-
bant tibi, & vocabunt te Ciuitatem
Domini, Sion sancti Israël. * Pro eo 15
quòd fuisti derelicta, & odio habita,
& non erat qui per te transiret, po-
nam te in superbiam sæculorum,gau-
dium in generationem & generatio-
nem: & * suges lac Gentium, & 16
mamilla regum lactaberis:& scies quia
ego Dominus saluans te, & redem-
ptor tuus fortis Iacob. * Pro ære af- 17
feram aurum, & pro ferro afferam ar- D
gentum; & pro lignis æs, & pro la-
pidibus ferrum: & ponam visitatio-
nem tuam pacem, & præpositos tuos
iustitiam. * Non audietur vltrà ini- 18
quitas in terra tua, vastitas & con-
tritio in terminis tuis, & occupabit
salus muros tuos, & portas tuas lau-
‖ Apoc. datio. * ‖ Non erit tibi ampliùs sol ad 19
21.g.23. lucendum per diem, nec splendor lu-
& 22. næ illuminabit te: sed erit tibi Domi-
a.5. nus in lucem sempiternam, & Deus
tuus in gloriam tuam. * Non occi- 20
det vltrà sol tuus, & luna tua non mi-
nuetur: quia erit tibi Dominus in lu-
cem sempiternam, & complebuntur
dies luctus tui. * Populus autem tuus 21
omnes iusti, in perpetuum heredi-
tabunt terram, germen plantationis
meæ, opus manus meæ ad glorifican-
dum. * Minimus erit in mille, & par- 22
uulus in gentem fortissimam:ego Do-
minus in tempore eius subitò faciam
istud.

CAP. LXI.

Christi saluatoris officium, & humani generis reparationem pulchrè explicat; prædicatione quoque ministrorum Christi Gentes ad fidem conuertendas: additur de consolatione credentium & gloria ministrorum: Ecclesia lætabunda suam felicitatem mirè sibi gratulatur.

1 A Spiritus Domini super me, eò quòd Luc. 4.
vnxerit Dominus me; ad annun- c. 18.
tiandum mansuetis misit me, vt me-
derer contritis corde, & prædica-
rem captiuis indulgentiam, & clau-
2 sis apertionem: * vt prædicarem an-
num placabilem Domino, & diem ‖ Matt.
vltionis Deo nostro: ‖ vt consola- 5. a.5.
3 rer omnes lugentes: * vt ponerem
lugentibus Sion; & darem eis coro-
nam pro cinere, oleum gaudij pro
B luctu, pallium laudis pro spiritu mœ-
roris: & vocabuntur in ea fortes iu-
stitiæ, plantatio Domini ad glorifi- ‖ Sup. 58
4 candum. * ‖ Et ædificabunt deserta à d. 12.
sæculo, & ruinas antiquas erigent,
& instaurabunt ciuitates desertas, dis-
sipatas in generationem & generatio-
5 nem. * Et stabunt alieni, & pascent
pecora vestra: & filij peregrinorum,
agricolæ & vinitores vestri erunt.
6 * Vos autem Sacerdotes Domini vo-
cabimini: Ministri Dei nostri, dice-
tur vobis: Fortitudinem Gentium
comedetis, & in gloria earum super-
7 bietis. * Pro confusione vestra du-
C plici & rubore, laudabunt partem
suam: propter hoc in terra sua du-
plicia possidebunt, lætitia sempiter-
8 na erit eis. * Quia ego Dominus di-
ligens iudicium, & odio habens ra-
pinam in holocausto: & dabo opus
eorum in veritate, & fœdus perpe-
9 tuum feriam eis. * Et scient in Gen-
tibus semen eorum, & germen eo-
rum in medio populorum: omnes
qui viderint eos, cognoscent illos,
quia isti sunt semen, cui benedixit
10 Dominus. * Gaudens gaudebo in Do-
D mino, & exultabit anima mea in Deo
meo: quia induit me vestimentis
salutis: & indumento iustitiæ cir-
cumdedit me, quasi sponsum deco-
ratum corona, & quasi sponsam or-
11 natam monilibus suis. * Sicut enim
terra profert germen suum, & sicut
hortus semen suum germinat; sic
Dominus Deus germinabit iustitiam
& laudem coram vniuersis Genti-
bus.

CAP. LXII.

Propheta non cessat propter impios Christum annuntiare, prophetans de Christi aduentu & conuersione Gentium: de felicitate, gloria & exaltatione Ecclesiæ ex Dei gratuito beneplacito erga ipsam: de prædicatoribus Ecclesiæ, & Euangelio per orbem diuulgando.

Propter Sion non tacebo, & pro- 1
pter Ierusalem non quiescam, do- A
nec egrediatur vt splendor iustus eius,
& saluator eius vt lampas accendatur.
* Et videbunt Gentes iustum tuum, 2
& cuncti reges inclytum tuum: &
vocabitur tibi nomen nouum, quod
os Domini nominabit. * Et eris coro- 3
na gloriæ in manu Domini, & diadema
regni in manu Dei tui. * Non voca- 4
beris vltrà Derelicta: & terra tua non
vocabitur ampliùs Desolata: sed vo- B
caberis Voluntas mea in ea, & terra
tua Inhabitata. quia complacuit Do-
mino in te: & terra tua inhabitabi-
tur. * Habitabit enim iuuenis cum vir- 5
gine, & habitabunt in te filij tui. Et
gaudebit sponsus super sponsam, &
gaudebit super te Deus tuus. * Super 6
muros tuos Ierusalem constitui cu- C
stodes, tota die & tota nocte in per-
petuum non tacebunt. Qui reminisci-
mini Domini, ne taceatis, * & ne de- 7
tis silentium ei donec stabiliat, & do-
nec ponat Ierusalem laudem in terra.
* Iurauit Dominus in dextera sua, & in 8
brachio fortitudinis suæ: Si dedero
triticum tuum vltrà cibum inimicis
tuis: & si biberint filii alieni vinum
tuum, in quo laborasti * Quia qui 9
congregant illud, comedent, & lauda-
bunt Dominum: & qui comportant
illud, bibent in atriis sanctis meis. 10
* Transite, transite per portas, ‖ præ- D
parate viam populo, planum facite
iter, eligite lapides, & eleuate signum
ad populos. * ‖ Ecce Dominus audi- 11
tum fecit in extremis terræ, dicite fi-
liæ Sion: Ecce saluator tuus venit:
ecce merces eius cum eo, & opus eius
coram illo. * Et vocabunt eos, Popu- 12
lus sanctus, redempti à Domino. Tu
autem vocaberis: Quæsita ciuitas, &
non Derelicta.

‖ Sup. 57. d. 15.
‖ Matt. 21. a. 5.
Zach. 9. b. 9.

CAP. LXIII.

Dicit se Dominus sanguine aspersum dum solus vicisset hostes: Deus multa præstitit Israelitis beneficia, sed propter iniquitates suas sunt ab eo derelicti: propheta autem miserationum Domini memor, inuocat ipsius misericordiam super populum suum, quem à Deo desertum conqueritur.

1 Quis est iste, qui venit de Edom,
A tinctis vestibus de Bosra? iste
formosus in stola sua, gradiens in
multitudine fortitudinis suæ. Ego,
qui loquor iustitiam, & propugna-
2 tor sum ad saluandum. * ‖ Quare er-
go rubrum est indumentum tuum,
& vestimenta tua sicut calcantium in
3 torculari? * Torcular calcaui solus,
& de Gentibus non est vir mecum:
calcaui eos in furore meo, & concul-
caui eos in ira mea: & aspersus est
sanguis eorum super vestimenta mea,
& omnia indumenta mea inquinaui.
4 * ‖ Dies enim vltionis in corde meo,
5 annus redemptionis meæ venit. * Cir-
cumspexi, & non erat auxiliator: quæ-
siui, & non fuit qui adiuuaret: & sal-
uauit mihi brachium meum, & indi-
6 gnatio mea ipsa auxiliata est mihi. * Et
B conculcaui populos in furore meo,
& inebriaui eos in indignatione mea,
& detraxi in terram virtutem eorum.
7 * Miserationum Domini recordabor,
laudem Domini super omnibus quæ
reddidit nobis Dominus, & super
multitudinem bonorum domui Is-
raël, quæ largitus est eis secundùm
indulgentiam suam, & secundùm
multitudinem misericordiarum sua-
8 rum. * Et dixit: Verumtamen popu-
lus meus est, filij non negantes: & fa-
9 ctus est eis saluator. * In omni tribu-
latione eorum non est tribulatus, &
angelus faciei eius saluauit eos: in di-
C lectione sua, & in indulgentia sua ipse
redemit eos, & portauit eos, & eleua-
10 uit eos cunctis diebus sæculi. * Ipsi au-
tem ad iracundiam prouocauerunt, &
afflixerunt spiritum sancti eius: & con-
uersus est eis in inimicum, & ipse de-
11 bellauit eos. * Et recordatus est dierũ
sæculi Moysi, & populi sui: ‖ Vbi est
qui eduxit eos de mari cum pastori-
bus gregis sui? vbi est qui posuit in
12 medio eius spiritum sancti sui? * Qui
eduxit ad dexteram Moysen brachio
maiestatis suæ, qui scidit aquas ante
eos, vt faceret sibi nomen sempiter-
13 num: * Qui eduxit eos per abyssos,
quasi equum in deserto non impin-
14 gentem. * Quasi animal in campo
descendens, spiritus Domini ductor
eius fuit: sic adduxisti populum tuum,
15 vt faceres tibi nomen gloriæ. * ‖ At-
D tende de cælo, & vide de habitaculo
sancto tuo, & gloriæ tuæ: vbi est ze-
lus tuus, & fortitudo tua, multitudo
viscerum tuorum, & miserationum
tuarum? super me continuerunt se.
16 * Tu enim pater noster, & Abraham
nesciuit nos, & Israël ignorauit nos:
tu Domine pater noster, redemptor
noster

‖ Apoc. 19. c. 13.
‖ Sup. 34. b. 8.
‖ Exod. 14. c. 29.
‖ Deut. 26. d. 15.
Baruch 2. d. 16.

noster, à sæculo nomen tuũ. * Qua- 17
re errare nos fecisti Domine de viis
tuis: indurasti cor nostrum ne time-
remus te? conuertere propter seruos
tuos, tribus hereditatis tuæ. * Quasi 18
nihilum possederunt populum san-
ctum tuum: hostes nostri conculca-
uerunt sanctificationem tuam.* Facti 19
sumus quasi in principio, cùm non
dominareris nostri, neque inuocare-
tur nomen tuum super nos.

CAP. LXIV.

Petit propheta vt Deus nomen suum & potentiam inimicis nota faciat: facta quoque mentione felicitatis quæ Deum expectantibus præparata est, confitetur ac luget populi sui iniquitates, immunditias, & exilium, orans pro liberatione.

VTinam dirumperes cælos, & de- 1
scenderes: à facie tua montes de- A
fluerẽt. * Sicut exustio ignis tabesce- 2
rent, aquæ arderent igni, vt notũ fie-
ret nomen tuum inimicis tuis: à fa-
cie tua gentes turbarentur.* Cùm fe- 3
ceris mirabilia, non sustinebimus:
descendisti, & à facie tua montes de-
1.Cor.2 b.9 fluxerunt. * ‖ A sæculo nõ audierunt, 4
neque auribus perceperũt: oculus nõ B
vidit, Deus absque te, quę præparasti
expectantibus te. * Occurristi lætãti, 5
& facienti iustitiã: in viis tuis recor-
dabuntur tui: ecce tu iratus es, & pec-
cauimus: in ipsis fuimus semper, &
saluabimur. * Et facti sumus vt im- 6
mundus omnes nos, & quasi pannus
menstruatæ vniuersæ iustitiæ nostræ:
& cecidimus quasi folium vniuersi,
& iniquitates nostræ quasi ventus ab- C
stulerunt nos. * Non est qui inuocet 7
nomen tuũ: qui consurgat, & teneat
te: abscondisti faciem tuam à nobis,
& allisisti nos in manu iniquitatis
nostræ. * Et nunc Domine, pater no- 8
ster es tu, nos verò lutum: & fictor
noster tu, & opera manuum tuarum
Ps.76. b.9 omnes nos. * ‖ Ne irascaris Domine 9
satis, & ne vltrà memineris iniquita-
tis nostræ: ecce respice, populus tuus
omnes nos. * Ciuitas sancti tui facta 10
est deserta, Sion deserta facta est, Ie- D
rusalem desolata est. * Domus san- 11
ctificationis nostræ, & gloriæ nostrę,
vbi laudauerunt te patres nostri, fa-
cta est in exustionem ignis, & omnia
desiderabilia nostra versa sunt in rui-
nas. * Numquid super his continebis 12
te Domine, tacebis, & affliges nos
vehementer?

CAP. LXV.

Gentium conuersio, & Iudæorum propter iniquitates suas & idololatriam abiectio, seruatis tamen paucis reliquijs ex ipsis: comminatio his qui Dei legem abiecerunt, & prospera ac noua omnia seruis Dei nuntiantur; de quorum felicitate & Dei erga ipsos benignitate multis agit propheta.

1 QVæsierunt me qui antè non in- Rom.10 d.20
A terrogabant, inuenerũt qui non
quæsierunt me, dixi: Ecce ego, ecce
ego ad Gentem, quæ non inuocabat
2 nomen meũ. * Expandi manus meas
tota die ad populũ incredulum, qui
graditur in via non bona post cogita-
3 tiones suas. * Populus qui ad iracun-
diam prouocat me ante faciem meam
semper: qui immolant in hortis, &
4 sacrificant super lateres: * qui habi-
tant in sepulchris, & in delubris ido-
lorum dormiunt: qui comedunt car-
nem suillam, & ius profanum in vasis
5 eorum. * Qui dicunt, Recede à me,
nõ appropinques mihi, quia immun-
dus es: isti fumus erũt in furore meo,
6 ignis ardens tota die.* Ecce scriptum
est coram me: nõ tacebo, sed reddam
7 & retribuam in sinum eorum * ini-
quitates vestras, & iniquitates patrũ
vestrorum simul, dicit Dominus, qui
sacrificauerunt super montes, & su-
per colles exprobrauerũt mihi, & re-
metiar opus eorum primum in sinu
8 eorum. * Hæc dicit Dominus: Quo-
B modo si inueniatur granum in botro,
& dicatur: Ne dissipes illud, quoniam
benedictio est: sic faciam propter ser-
uos meos, vt non disperdam totum.
9 * Et educam de Iacob semen, & de
Iuda possidentem montes meos: &
hereditabunt eam electi mei, & serui
10 mei habitabunt ibi. * Et erunt cam-
pestria in caulas gregum, & vallis
Achor in cubile armentorum, populo
11 meo qui requisierunt me.* Et vos, qui
dereliquistis Dominum, qui obliti
estis montem sanctũ meum, qui po-
nitis Fortunæ mensam, & libatis su-
12 per eam. * Numerabo vos in gladio,
& omnes in cæde corruetis: ‖ pro eo Prou.1. c.24
quòd vocaui, & non respondistis:
locutus sum, & non audistis: & facie- Ier.7. c.23
batis malum in oculis meis, & quæ
13 nolui elegistis. * Propter hoc hæc di- Inf.66. b.4
cit Dñs Deus: Ecce serui mei come-
dent, & vos esurietis: ecce serui mei
14 bibent, & vos sitietis: * Ecce serui mei
C lætabuntur, & vos confundemini:
Ecce serui mei laudabunt præ exul-
tatione cordis, & vos clamabitis præ

dolore cordis, & præ contritione spi-
15 ritus vlulabitis. * Et dimitteris nomē
vestrum in iuramentum electis meis:
& interficiet te Dñs Deus, & seruos
16 suos vocabit nomine alio. * In quo
qui benedictus est super terram, be-
nedicetur in Deo amen : & qui iurat
in terra, iurabit in Deo amen : quia
obliuioni traditæ sunt angustiæ prio-
‖ Inf.66 g.22. res, & quia absconditæ sunt ab ocu-
17 lis meis. * ‖ Ecce enim ego creo cælos
nouos, & terrā nouam : & non erunt
in memoria priora, & non ascendent
18 super cor. * Sed gaudebitis & exulta-
bitis vsque in sempiternū, in his quæ
ego creo : quia ecce ego creo Ierusa-
lē exultationē, & populum eius gau-
19 D dium. * Et exultabo in Ierusalem, &
gaudebo in populo meo : & non au-
dietur in eo vltrà vox fletus & vox
20 clamoris. * Non erit ibi ampliùs in-
fans dierū, & senex qui non impleat
dies suos : quoniam puer centum an-
norum morietur, & peccator centum
21 annorum maledictus erit. * Et ædifi-
cabunt domos, & habitabūt : & plan-
tabunt vineas, & comedent fructus
22 earum. * Non ædificabunt, & alius
habitabit : non plantabunt, & alius
comedet : secundùm enim dies ligni,
erunt dies populi mei, & opera ma-
23 nuum eorum inueterabunt : * electi
mei non laborabūt frustrà, neque ge-
nerabunt in conturbatione : quia se-
‖ Ps.31. b.5 men benedictorum Domini est, &
24 nepotes eorum cum eis. * ‖ Eritque
antequam clament, ego exaudiam:
‖ Sup.11 a.6 25 adhuc illis loquentibus, ego audiam.
* ‖ Lupus & agnus pascentur simul,
leo & bos comedent paleas : & ser-
penti puluis panis eius : non noce-
bunt, neque occident in omni mon-
te sancto meo, dicit Dominus.

CAP. LXVI.

Dominus cæli & terræ non templum respicit, quod Iudæi pro loco quietis illi ædificare volebant, sed spiritum humiliatum : reiiciuntur veteris legis sacrificia : Iudæorum aduersus Christum ipsiusque discipulos peruicacia punienda ostenditur : de Christi natiuitate & Ecclesiæ fecunditate, cui vt omnes collætentur, ostendens, beneficia quæ à Domino recipiet, & quale futurum sit malorum iudicium, & quomodo per discipulorum Christi prædicationem Gentes conuertentur : de finali quoque retributione malorum & bonorum.

‖ Act.7. f.49. 1 HAec dicit Dominus : Cælum se-
A des mea, terra autē scabellum
pedum meorum : quæ est ista domus,
2 quam ædificabitis mihi ? & quis est
iste locus quietis meæ ? * Omnia hæc
manus mea fecit, & facta sunt vni-
uersa ista, dicit Dominus. ad quē au-
tem respiciam, nisi ad pauperculum,
& contritum spiritu, & trementem
3 sermones meos ? * Qui immolat bo-
uem, quasi qui interficiat virum : qui
B mactat pecus, quasi qui excerebret
canē : qui offert oblationē, quasi qui
sanguinem suillum offerat : qui recor-
datur thuris, quasi qui benedicat ido-
lo. Hæc omnia elegerunt in viis suis,
& in abominationibus suis anima eo-
4 rum delectata est. * Vnde & ego eli-
gam illusiones eorum : & quæ time-
bant, adducam eis : ‖ quia vocaui, & ‖ Prou.1 c.24.
non erat qui responderet : locutus sū, Ier.7. e.11.
& non audierunt : feceruntque ma-
lum in oculis meis, & quæ nolui ele- Sup.65. b.12.
5 gerunt. * Audite verbum Domini,
qui tremitis ad verbū eius : dixerunt
fratres vestri odientes vos, & abiiciē-
tes propter nomen meum : glorifice-
tur Dominus, & videbimus in lætitia
6 C vestra : ipsi autē confundentur. * Vox
populi de ciuitate, vox de tēplo, vox
7 Domini reddentis retributionem ini-
micis suis. * Antequam parturiret, pe-
8 perit : antequam veniret partus eius,
peperit masculū. * Quis audiuit vm-
quam tale ? & quis vidit huic simile?
numquam parturiet terra in die vna?
9 aut parietur gens simul, quia parturi-
uit & peperit Sion filios suos ? * Nū-
quid ego, qui alios parere facio, ipse
non pariam, dicit Dominus ? si ego,
10 qui generationem ceteris tribuo, ste-
rilis ero, ait Dñs Deus tuus ? * Læ-
tamini cum Ierusalem, & exultate in
ea omnes qui diligitis eam : gaudete
11 cum ea gaudio vniuersi, qui lugetis
D super eam, * vt sugatis, & repleamini
ab vbere consolationis eius : vt mul-
12 geatis, & deliciis affluatis ab omni-
moda gloria eius. * Quia hæc dicit
Dominus : Ecce ego declinabo super
eam quasi fluuium pacis, & quasi tor-
rentem inundantem gloriam Gen-
tium, quam sugetis : ad vbera portabi-
mini, & super genua blandientur vo-
13 bis. * Quomodo si cui mater blandia-
tur, ita ego consolabor vos, & in Ie-
14 rusalem consolabimini. * Videbitis,
& gaudebit cor vestrū, & ossa vestra
quasi herba germinabunt : & cogno-
scetur manus Domini seruis eius, &
15 indignabitur inimicis suis. * Quia ec-
E ce Dominus in igne veniet, & quasi
turbo quadrigæ eius : reddere in in-
dignatione furorem suum, & incre-
16 pationem suā in flamma ignis : * quia
in

in igne Dominus diiudicabit, & in
gladio suo ad omnem carnẽ, & mul-
tiplicabuntur interfecti à Domino,
* qui sanctificabantur, & mundos se 17
putabant in hortis post ianuam in-
trinsecus, qui comedebant carnẽ suil-
lam, & abominationem, & murem:
simul consumentur, dicit Dominus.
* Ego autẽ opera eorum, & cogita- 18
tiones eorũ, venio vt congregẽ cum F
omnibus gentibus & linguis: & ve-
nient & videbunt gloriã meam. * Et 19
ponam in eis signum, & mittam ex
eis qui saluati fuerint, ad Gentes in
mare, in Africã, & Lydiam tenden-
tes sagittam; in Italiam & Græciam,
ad insulas longè, ad eos qui non au-
dierunt de me, & non viderunt glo-
riam meam. Et annuntiabunt gloriã
meam Gentibus, * & adducent om- 20
nes fratres vestros de cunctis Genti-
bus donum Domino, in equis, & in
quadrigis, & in lecticis, & in mulis,
& in carrucis, ad montẽ sanctum meũ
Ierusalẽ, dicit Dominus, quomodo
si inferant filii Israel munus in vase G
mundo in domum Domini. * Et as- 21
sumã ex eis in sacerdotes, & leuitas,
‖ Apoc. 21.a.1. dicit Dominus: * ‖ Quia sicut cæli 22
noui, & terra noua, quæ ego facio
stare coram me, dicit Dominus: sic
stabit semen vestrum, & nomen ve-
strum. * Et erit mensis ex mense, & 23
sabbatum ex sabbato: veniet omnis
caro vt adoret coram facie mea, dicit
Dominus. * Et egredientur, & vide- 24
bunt cadauera virorum, qui præuari-
‖ Mar. 9 g. 44 cati sunt in me: ‖ vermis eorum non
morietur, & ignis eorum non extin-
guetur: & erunt vsque ad satietatem
visionis omni carni.

PROPHETIA

IEREMIÆ.

CAPVT I.

Ieremias in ventre matris sanctificatus, & tempore Iosiæ regis Iuda missus à Domino ad prophetandum, causatur pueritiam, sed doctus à Deo accipit robur inuincibile, iubeturque vaticinari destructionem Ierusalem sub nomine virgæ, & ollæ succensæ.

1
VERBA Ieremiæ filii Helciæ, A
de sacerdotibus qui fuerunt
in Anathoth, in Terra Ben- 2
iamin. * Quod factũ est ver-
bũ Domini ad eũ in diebus Iosiæ filii
Amõ regis Iuda, in tertiodecimo an-
3 no regni eius. * Et factum est in die-
bus Ioaxim filii Iosiæ regis Iuda, vs-
que ad consummationem vndecimi
anni Sedeciæ filii Iosiæ regis Iuda,
vsque ad transmigrationem Ierusa-
4 lem, in mense quinto. * Et factum est
5 verbum Dñi ad me, dicens: * Prius-
B quam te formarem in vtero, noui te:
& antequam exires de vulua, sancti-
ficaui te, & prophetam in Gentibus
6 dedi te. * Et dixi, A, a, a, Domine
Deus: ecce nescio loqui, quia puer
7 ego sum. * Et dixit Dominus ad me:
Noli dicere: Puer sum, quoniam ad
omnia, quæ mittã te, ibis: & vniuer-
sa, quæcumque mandauero tibi, lo-
8 queris. * Ne timeas à facie eorũ: quia
tecum ego sum, vt eruam te, dicit Do-
9 minus. * Et misit Dominus manum
suam, & tetigit os meum: & dixit
Dominus ad me: Ecce dedi verba
10 mea in ore tuo: * ecce constitui te ho- ‖ Inf. 18. a.7
C die super Gentes, & super regna, ‖ vt
euellas, & destruas, & disperdas, &
11 dissipes, & ædifices, & plantes. * Et
factum est verbum Domini ad me,
dicens: Quid tu vides Ieremia? Et
dixi: Virgam vigilantem ego video.
12 * Et dixit Dominus ad me: Benè vi-
disti, quia vigilabo ego super verbo
13 meo vt faciam illud. * Et factum est
verbum Domini secundò ad me, di-
cens: Quid tu vides? Et dixi: Ollam
succensam ego video, & faciem eius
14 à facie Aquilonis. * Et dixit Domi-
nus ad me: ‖ Ab Aquilone pandetur ‖ Inf. 4. b.6
15 malum super omnes habitatores ter-
ræ. * Quia ecce ego conuocabo om-
nes cognationes regnorum Aquilo-
nis, ait Dominus: & venient & po-
D nent vnusquisque solium suum in in-
troitu portarum Ierusalem, & super
omnes muros eius in circuitu, & su-
16 per vniuersas vrbes Iuda. * Et loquar
iudicia mea cum eis, super omnem
malitiam eorum qui dereliquerunt
me, & libauerunt diis alienis, & ad-
orauerunt opus manuum suarum.
17 * Tu ergo accinge lumbos tuos, &
surge, & loquere ad eos omnia quæ
ego præcipio tibi. Ne formides à fa-
cie eorũ: nec enim timere te faciam
18 vultum eorum. * ‖ Ego quippe dedi ‖ Inf. 6. g.17
te hodie in ciuitatem munitam, & in
columnam ferream, & in murum æ-
reum, super omnem terram, regibus
Iuda, principibus eius, & sacerdoti-
19 bus, & populo terræ. * Et bellabunt
aduersum te, & non præualebunt:
quia ego tecum sum, ait Dominus,
vt liberem te.

CAP.

CAP. II.

Grauiter expostulat Dominus cum filiis Israel & Iuda, potissimùm cum pastoribus ac prophetis, quod non respicientes accepta à Deo varia beneficia, eo qui fons est aquæ viuæ relicto, adorauerint idola, à quibus nihil boni expectare poterant: imò cùm toti essent in idololatria, rapinis & crudelitate, sese iustificare nitebantur, & propterea deuastandos prædicit.

ET factum est verbum Domini ad 1
me, dicens: * Vade, & clama in 2
auribus Ierusalem, dicens: Hæc dicit A
Dominus: Recordatus sum tui, mi-
serans adolescentiam tuam, & chari-
tatem desponsationis tuæ, quando
secuta es me in deserto, in terra quæ
non seminatur. * Sanctus Israel Do- 3
mino, primitiæ frugum eius: omnes,
qui deuorant eum, delinquunt: ma-
la venient super eos, dicit Dominus.
* Audite verbum Domini domus Ia- 4
‖ Mich. 6.a.3 cob, & omnes cognationes domus Is-
rael: * hæc dicit Dominus: ‖ Quid 5
inuenerunt patres vestri in me ini-
quitatis, quia elongauerunt à me, &
ambulauerunt post vanitatem, & va-
ni facti sunt? * Et non dixerunt: Vbi 6
est Dominus, qui ascendere nos fecit B
de Terra Aegypti: qui traduxit nos
per desertum, per terram inhabitabi-
lem & inuiam, per terram sitis, &
imaginem mortis, per terram, in qua
non ambulauit vir, neque habitauit
homo? * Et induxi vos in terram 7
Carmeli, vt comederetis fructum
eius, & optima illius: & ingressi con-
taminastis terram meam, & heredi-
tatem meam posuistis in abomina-
tionem. * Sacerdotes non dixerunt: 8
Vbi est Dominus? & tenentes le-
gem nescierunt me, & pastores præ-
uaricati sunt in me: & prophetæ pro-
phetauerunt in Baal, & idola secuti
sunt. * Propterea adhuc iudicio con- 9
tendam vobiscum, ait Dominus, &
cum filiis vestris disceptabo. * Tran- 10
site ad insulas Cethim, & videte: & in C
Cedar mittite, & considerate vehe-
menter: & videte si factum est hu-
iuscemodi. * Si mutauit gens deos 11
suos, & certè ipsi non sunt dii: po-
pulus verò meus mutauit gloriam
suam in idolum. * Obstupescite cæli 12
super hoc, & portæ eius desolamini
vehementer, dicit Dñs. * Duo enim
mala fecit populus meus: Me dereli- 13
querunt fontē aquæ viuæ, & foderūt
sibi cisternas, cisternas, dissipatas, quæ
continere non valent aquas. * Num- 14
quid seruus est Israel, aut vernacu-
lus? quare ergo factus est in prædam?
15 * Super eum rugierunt leones, & de-
derunt vocem suam, posuerunt ter-
ram eius in solitudinem: ciuitates
eius exustæ sunt, & non est qui habitet
16 in eis. * Filii quoque Mempheos &
D Taphnes constuprauerunt te vsque
17 ad verticem. * Numquid non istud
factum est tibi, quia dereliquisti Do-
minum Deum tuum eo tempore, quo
18 ducebat te per viam? * Et nunc quid
tibi vis in via Aegypti, vt bibas aquā
turbidam? & quid tibi cum via As-
syriorum, vt bibas aquam fluminis?
19 * Arguet te malitia tua, & auersio tua
increpabit te. Scito, & vide, quia ma-
lum & amarum est reliquisse te Do-
minum Deum tuum, & non esse ti-
morem mei apud te, dicit Dominus
20 Deus exercituum. * A sæculo con-
fregisti iugum meum, rupisti vincu-
la mea, & dixisti: Non seruiam. ‖ In ‖ Inf. 3.b.6
omni enim colle sublimi, & sub om-
ni ligno frondoso, tu prosternebaris Isa. 5.a.1.
21 meretrix. * ‖ Ego autem plantaui te
E vineam electam, omne semen ve-
rum: quomodo ergo conuersa es ‖ Matt. 21.d.33
22 mihi in prauum vinea aliena? * Si la-
ueris te nitro, & multiplicaueris tibi
herbam borith, maculata es in ini-
quitate tua coram me, dicit Domi-
23 nus Deus. * Quomodo dicis: Non
sum polluta, post Baalim non am-
bulaui? vide vias tuas in conualle,
scito quid feceris: cursor leuis expli-
24 cans vias suas. * Onager assuetus in
solitudine, in desiderio animæ suæ
attraxit ventum amoris sui: nullus
auertet eā: omnes qui quærunt eam,
non deficient: in menstruis eius in-
25 uenient eam. * Prohibe pedem tuum
à nuditate, & guttur tuum à siti. Et
dixisti: Desperaui, nequaquam fa-
ciam: adamaui quippe alienos, &
26 post eos ambulabo. * Quomodo con-
F funditur fur quando deprehenditur,
sic confusi sunt domus Israel, ipsi &
reges eorum, principes, & sacerdo-
27 tes, & prophetæ eorum, * dicentes li-
gno: Pater meus es tu; & lapidi: Tu
me genuisti. ‖ verterunt ad me ter- ‖ Inf. 32.f.33.
gum, & non faciem, & in tempore
afflictionis suæ dicent: Surge, & li-
28 bera nos. * Vbi sunt dii tui, quos fe-
cisti tibi? surgant & liberent te in tē-
pore afflictionis tuæ: ‖ secundùm nu- ‖ Inf. 11.c.13
merum quippe ciuitatum tuarum
29 erant dii tui Iuda. * Quid vultis me-
cum iudicio contendere? omnes de-
30 reliquistis me, dicit Dominus. * Fru-
strà percussi filios vestros, disciplinā
nō receperunt: deuorauit gladius ve-
ster prophetas vestros, quasi leo va-
stator.

ſtator * generatio veſtra. Videte ver- 31
bum Domini : Numquid ſolitudo fa-
ctus ſum Iſraëli, aut terra ſerotina?
quare ergo dixit populus meus : Re-
ceſſimus, non veniemus vltrà ad te?
* Numquid obliuiſcetur virgo orna- 32
menti ſui, aut ſponſa faſciæ pectoralis G
ſuæ? populus verò meus oblitus eſt
mei diebus innumeris. * Quid niteris 33
bonam oſtendere viam tuam ad quæ-
rendam dilectionem, quæ inſuper &
malitias tuas docuiſti vias tuas,* & in 34
alis tuis inuentus eſt ſanguis anima-
rum pauperum & innocentum? non
in foſſis inueni eos, ſed in omnibus
quæ ſuprà memoraui. * Et dixiſti: 35
Abſque peccato & innocens ego ſũ:
& proptereà auertatur furor tuus à
me. Ecce ego iudicio contendam te-
cum, eò quòd dixeris : Non peccaui.
* Quàm vilis facta es nimis, iterans 36
vias tuas! & ab Aegypto confunde-
ris, ſicut confuſa es ab Aſſur, * Nam 37
& ab iſta egredieris, & manus tuæ
erunt ſuper caput tuũ: quoniam ob-
triuit Dominus confidentiam tuam,
& nihil habebis proſperum in ea.

CAP. III.

Deus incomparabili clementia populum ſuum ad ſe reuocat ab idololatria, in qua Iuda etiam Iſraelem exceſſit: promittens ſe aſſumpturum eos in filios, & veros paſtores eis daturum, vt Ieroſolymis in pace colant Dominum: de futura gloria & exaltatione Ieruſalem, ac Gentium ad eam congregatione, & de populi pœnitentia.

VVlgò dicitur: Si dimiſerit vir 1
vxorem ſuam, & recedens ab eo, A
duxerit virum alterũ: numquid re-
uertetur ad eã vltrà? numquid non
polluta & contaminata erit mulier
illa? tu autem fornicata es cum ama-
toribus multis: tamen reuertere ad
me, dicit Dominus, & ego ſuſcipiam
te. * Leua oculos tuos in directum, 2
& vide vbi non proſtrata ſis: in viis
ſedebas, expectans eos quaſi latro in
ſolitudine: & polluiſti terram in for-
nicationibus tuis, & in malitiis tuis.
* Quam ob rem prohibitæ ſunt ſtil- 3
læ pluuiarum, & ſerotinus imber
non fuit: frons mulieris meretricis
facta eſt tibi, noluiſti erubeſcere.* Er- 4
go ſaltem amodò voca me: Pater
meus, dux virginitatis meæ tu es:
* Numquid iraſceris in perpetuum, 5
aut perſeuerabis in finem? Ecce locu- B
ta es, & feciſti mala, & potuiſti.* Et 6
dixit Dominus ad me in diebus Ioſiæ
§ Sup.2. 20 regis: § Numquid vidiſti quæ fecerit
auerſatrix Iſrael? abiit ſibimet ſuper
omnem montem excelſum, & ſub
omni ligno frondoſo, & fornicata
7 eſt ibi. * Et dixi, cùm feciſſet hæc om-
nia: Ad me reuertere: & non eſt re-
uerſa. Et vidit præuaricatrix ſoror
8 eius Iuda, * quia pro eo, quòd mœ-
chata eſſet auerſatrix Iſrael, dimiſiſ-
ſem eam, & dediſſem ei libellum re-
C pudij: & non timuit præuaricatrix
Iuda ſoror eius, ſed abiit, & fornica-
9 ta eſt etiam ipſa. * Et facilitate forni-
cationis ſuæ contaminauit terram, &
10 mœchata eſt cũ lapide & ligno. * Et
in omnibus his non eſt reuerſa ad me
præuaricatrix ſoror eius Iuda in toto
corde ſuo, ſed in mendacio, ait Do-
11 minus. * Et dixit Dominus ad me:
Iuſtificauit animam ſuam auerſatrix
Iſrael, comparatione præuaricatricis
12 Iudæ. * Vade, & clama ſermones
D iſtos contra Aquilonem, & dices: Re-
uertere auerſatrix Iſrael, ait Domi-
nus, & non auertam faciem meam à
vobis: quia ſanctus ego ſum, dicit
Dominus, & non iraſcar in perpe-
13 tuum. * Verumtamen ſcito iniquita-
tem tuam, quia in Dominum Deum
tuum præuaricata es: & diſperſiſti
vias tuas alienis ſub omni ligno
frondoſo, & vocem meam non audi-
14 ſti, ait Dominus. * Conuertimini filij
reuertentes, dicit Dominus: quia ego
vir veſter: & aſſumam vos vnum de
ciuitate, & duos de cognatione, &
15 introducam vos in Sion. * Et dabo
vobis paſtores iuxta cor meum, &
paſcent vos ſcientia & doctrina.
16 * Cumque multiplicati fueritis, &
E creueritis in terra in diebus illis, ait
Dominus: non dicent vltrà: Arca
teſtamenti Domini: neque aſcendet
ſuper cor, neque recordabuntur il-
lius: nec viſitabitur, nec fiet vltrà.
17 * In tempore illo vocabunt Ieruſa-
lem Solium Domini: & congrega-
buntur ad eam omnes Gentes in no-
mine Domini in Ieruſalem, & non
ambulabunt poſt prauitatem cordis
18 ſui peſſimi. * In diebus illis ibit do-
mus Iuda ad domũ Iſrael, & venient
ſimul de terra Aquilonis, ad terram
19 quam dedi patribus veſtris.* Ego au-
tem dixi: Quomodo ponam te in fi-
lios, & tribuam tibi terram deſidera-
bilem, hereditatem præclaram exer-
F cituũ Gentium? Et dixi: Patrem vo-
cabis me, & poſt me ingredi non ceſ-
20 ſabis. * Sed quomodo ſi contemnat
mulier amatorem ſuum, ſic contem-
pſit me domus Iſrael, dicit Dominus.
21 * Vox in viis audita eſt, ploratus &
vlulatus filiorum Iſrael: quoniam
iniquam fecerunt viam ſuam, obliti
ſunt

ſunt Domini Dei ſui. * Conuertimi- 22
ni filij reuertentes, & ſanabo auer-
ſiones veſtras. Ecce nos venimus ad
te: tu enim es Dominus Deus noſter.
*Verè mendaces erant colles,& mul- 23
titudo montium: verè in Domino G
Deo noſtro ſalus Iſraël. * Confuſio 24
comedit laborem patrum noſtrorum
ab adoleſcentia noſtra, greges eorum,
& armenta eorum, filios eorum, & fi-
lias eorum. * Dormiemus in confu- 25
ſione noſtra, & operiet nos ignomi-
nia noſtra: quoniam Domino Deo
noſtro peccauimus nos, & patres no-
ſtri, ab adoleſcentia noſtra vſque ad
diem hanc: & non audiuimus vocem
Domini Dei noſtri.

CAP. IV.

Promittit Dominus veniam ſi ſe verè conuertant & corde circumcidant, comminando grauia mala ſi in malis perſiſtant: quapropter luget propheta videns terram deuaſtandam, & in ſolitudinem redigendam, ita tamen vt non fiat conſummatio.

SI reuertêris Iſraël, ait Dominus, 1
ad me conuertere: ſi abſtuleris of- A
fendicula tua à facie mea, non com-
moueberis. * Et iurabis: Viuit Domi- 2
nus, in veritate, & in iudicio, & in iu-
ſtitia: & benedicent eum Gentes,
ipſumque laudabunt. * Hæc enim 3
dicit Dominus viro Iuda & Ieruſa-
‖ Oſee lem: ‖ Nouate vobis noauale, & no-
10.d.12. lite ſerere ſuper ſpinas: * circumcidi- 4
mini Domino, & auferte præputia
cordium veſtrorum viri Iuda, & ha-
bitatores Ieruſalem: ne fortè egre-
diatur vt ignis indignatio mea, & ſuc-
cendatur, & non ſit qui extinguat,
propter malitiam cogitationum ve-
ſtrarum. * Annuntiate in Iuda, & in 5
Ieruſalem auditum facite: loquimini,
& canite tuba in terra: clamate for- B
titer, & dicite: Congregamini, & in-
grediamur ciuitates munitas, *leuate 6
ſignum in Sion. Confortamini, noli-
‖ Suprà te ſtare, ‖ quia malum ego adduco ab
1.c.14. Aquilone, & contritionem magnam.
* Aſcendit leo de cubili ſuo, & præ- 7
do Gentium ſe leuauit: egreſſus eſt de
loco ſuo, vt ponat terram tuam in ſo-
litudinem: ciuitates tuæ vaſtabun-
tur, remanentes abſque habitatore.
*Super hoc accingite vos ciliciis, plã- 8
gite & vlulate: quia non eſt auerſa C
ira furoris Domini à nobis. * Et erit 9
in die illa, dicit Dominus: Peribit
cor regis, & cor principum: & ob-
ſtupeſcent ſacerdotes, & prophetæ
conſternabuntur. * Et dixi: Heu, 10
heu, heu, Domine Deus, ergóne de-
cepiſti populum iſtum & Ieruſalem,
dicens: Pax erit vobis: & ecce perue-
11 nit gladius vſque ad animam? * In
tempore illo dicetur populo huic &
Ieruſalem: Ventus vrens in viis, quæ
ſunt in deſerto viæ filiæ populi mei,
non ad ventilandum & ad purgan-
12 dum. * Spiritus plenus ex his veniet
mihi: & nunc ego loquar iudicia mea
13 cum eis. *Ecce quaſi nubes aſcendet,
D & quaſi tempeſtas currus eius: velo-
ciores aquilis equi illius: væ nobis
14 quoniam vaſtati ſumus. *Laua à ma-
litia cor tuum Ieruſalem, vt ſalua
fias: vſquequò morabuntur in te co-
15 gitationes noxiæ? * Vox enim an-
nuntiantis à Dan, & notum facien-
16 tis idolum de monte Ephraïm. * Di-
cite gentibus: Ecce auditum eſt in Ie-
ruſalem cuſtodes venire de terra lon-
ginqua, & dare ſuper ciuitates Iuda
17 vocem ſuam. * Quaſi cuſtodes agro-
rum facti ſunt ſuper eam in gyro:
quia me ad iracundiam prouocauit,
18 dicit Dominus. *‖ Viæ tuæ, & cogita- ‖ Sap. 11
tiones tuæ fecerunt hæc tibi: iſta ma- a.3.b.5.
litia tua, quia amara, quia tetigit cor
19 tuum. * Ventrem meum, ventrem
E meum doleo, ſenſus cordis mei tur-
bati ſunt in me: non tacebo, quoniam
vocem buccinæ audiuit anima mea,
20 clamorem prælij. * Contritio ſuper
contritionem vocata eſt, & vaſtata
eſt omnis terra: repentè vaſtata ſunt
tabernacula mea, ſubitò pelles meæ.
21 * Vſquequò videbo fugientem, au-
22 diam vocem buccinæ? * Quia ſtultus
populus meus me non cognouit: filij
inſipientes ſunt, & vecordes: ſapien-
tes ſunt vt faciant mala, benè autem
23 facere neſcierunt. *Aſpexi terram, &
ecce vacua erat, & nihili; & cælos, &
24 non erat lux in eis. * Vidi montes, &
ecce mouebantur: & omnes colles
25 conturbati ſunt. * Intuitus ſum, &
non erat homo: & omne volatile cæ-
26 li receſſit. * Aſpexi, & ecce Carmelus
E deſertus: & omnes vrbes eius deſtru-
ctæ ſunt à facie Domini, & à facie
27 iræ furoris eius. * Hæc enim dicit
Dominus: Deſerta erit omnis terra,
ſed tamen conſummationem non fa-
28 ciam. * Lugebit terra, & mœrebunt
cæli deſuper: eò quòd locutus ſum,
cogitaui, & non pœnituit me, nec
29 auerſus ſum ab eo. * A voce equitis
G & mittentis ſagittam, fugit omnis ci-
uitas: ingreſſi ſunt ardua, & aſcen-
derunt rupes: vniuerſæ vrbes dereli-
ctæ ſunt, & non habitat in eis homo.
30 * Tu autem vaſtata quid facies? cùm
veſtieris te coccino, cùm ornata fue-
ris monili aureo, & pinxeris ſtibio
ocu-

oculos tuos, frustrà componêris; con
tempserunt te amatores tui, animam
tuam quærent. * Vocem enim quasi 31
parturientis audiui, angustias vt puer-
peræ: Vox filiæ Sion intermorientis,
expandentisque manus suas: væ mihi,
quia defecit anima mea propter in-
terfectos.

CAP. V.

Dominus in Ierusalem quærit virum iustum, vt illi misereatur: sed tam plebs quàm optimates in prauitatibus suis & idololatria indurati sunt & effusi, ideò comminatur eis vastationem ab extraneo populo, eò quòd cæci & surdi facti sint, non tamen vsque ad consummationem.

CIrcuite vias Ierusalem, & aspici- 1
te, & considerate, & quærite in A
plateis eius, an inueniatis virum fa-
cientem iudicium, & quærentem fi-
dem: & propitius ero ei. * Quòd si 2
etiam, Viuit Dominus, dixerint: &
hoc falsò iurabunt. * Domine oculi 3
tui respiciunt fidem: percussisti eos,
& non doluerunt: attriuisti eos, & re-
nuerunt accipere disciplinam: indu-
rauerunt facies suas supra petram, &
noluerunt reuerti. * Ego autem dixi: 4
Forsitan pauperes sunt & stulti, igno-
rantes viam Domini, iudicium Dei
sui. * Ibo igitur ad optimates, & lo- 5
quar eis: ipsi enim cognouerunt viam B
Domini, iudicium Dei sui. & ecce
magis hi simul confregerunt iugum,
ruperunt vincula. * Idcircò percussit 6
eos leo de silua, lupus ad vesperam
vastauit eos, pardus vigilans super
ciuitates eorum: omnis, qui egressus
fuerit ex eis, capietur: quia multipli-
catæ sunt præuaricationes eorum,
confortatæ sunt auersiones eorum.
* Super quo propitius tibi esse po- 7
tero? filij tui dereliquerunt me, &
iurant in his qui non sunt dij: satu-
raui eos, & mœchati sunt, & in do-
mo meretricis luxuriabantur. * Equi 8
‖ Ezech. 22. c. 11. amatores & emissarij facti sunt: ‖ V-
nusquisque ad vxorem proximi sui
hinniebat. * Numquid super his non 9
visitabo, dicit Dominus? & in gen- C
te tali non vlciscetur anima mea?
* Ascendite muros eius, & dissipate, 10
consummationem autem nolite face-
re: auferte propagines eius, quia non
sunt Domini. * Præuaricatione enim 11
præuaricata est in me domus Israël,
& domus Iuda, ait Dominus. * Ne- 12
gauerunt Dominum, & dixerunt:
Non est ipse: neque veniet super nos
malum: gladium & famem non vi-
debimus. * Prophetæ fuerunt in ven- 13
tum locuti, & responsum non fuit in
14 eis: hæc ergo euenient illis. * Hæc di-
cit Dominus Deus exercituum: Quia
locuti estis verbum istud: ecce ego do
verba mea in ore tuo in ignem, &
populum istum in ligna, & vorabit
15 eos. * Ecce ego adducam super vos
D gentem de longinquo domus Israël,
ait Dominus: gentem robustam, gen-
tem antiquam, gentem, cuius ignora-
bis linguam, nec intelliges quid lo-
16 quatur. * Pharetra eius quasi sepul-
17 chrum patens, vniuersi fortes. * Et
comedet segetes tuas, & panem tuũ:
deuorabit filios tuos, & filias tuas:
comedet gregem tuum, & armenta
tua: comedet vineam tuam, & ficum
tuam: & conteret vrbes munitas tuas,
in quibus tu habes fiduciam, gladio.
18 * Verumtamen in diebus illis, ait Do-
minus, non faciam vos in consumma-
19 tionem. * ‖ Quòd si dixeritis: Quare ‖ Inf. 16. b. 20.
E fecit nobis Dñs Deus noster hæc om-
nia? dices ad eos: Sicut dereliquistis
me, & seruistis deo alieno in terra ve-
stra, sic seruietis alienis in terra non
20 vestra. * Annuntiate hoc domui Iacob,
& auditum facite in Iuda, dicentes:
21 * Audi popule stulte, qui non habes
cor: qui habentes oculos, non videtis:
22 & aures, & non auditis. * Me ergo nõ
timebitis, ait Dñs: & à facie mea non
dolebitis? Qui posui arenam terminũ
mari, præceptum sempiternum, quod
non præteribit: & commouebuntur,
& non poterunt: & intumescent flu-
ctus eius, & non transibunt illud:
23 * populo autem huic factum est cor
F incredulum & exasperans, recesserunt
24 & abierunt. * Et non dixerunt in cor-
de suo: Metuamus Dominum Deum
nostrum, qui dat nobis pluuiam tem-
poraneam & serotinam in tempore
suo; plenitudinem annuæ messis cu-
25 stodientem nobis. * Iniquitates ve-
stræ declinauerunt hæc: & peccata
vestra prohibuerunt bonum à vobis.
26 * Quia inuenti sunt in populo meo
impij insidiantes quasi aucupes, la-
queos ponentes & pedicas ad capien-
27 dos viros. * Sicut decipula plena a-
uibus, sic domus eorum plenæ do-
lo: ideò magnificati sunt & ditati.
28 * Incrassati sunt & impinguati: &
G præterierunt sermones meos pessimè.
‖ Causam viduæ non iudicauerunt, ‖ Isaiæ 1. f. 23.
causam pupilli non direxerunt, & iu-
dicium pauperum non iudicauerunt. Zach. 7. c. 10.
29 * Numquid super his non visitabo,
dicit Dominus? aut super gentem
huiuscemodi non vlciscetur anima
30 mea? * Stupor & mirabilia facta sunt
31 in terra: * prophetæ prophetabant
men-

mendacium, & ſacerdotes applaude-
bant manibus ſuis: & populus meus
dilexit talia: quid igitur fiet in no-
uiſſimo eius?

CAP. VI.

Prædicitur calamitas ac vaſtitas Ieroſolymorum ab Aſſyriis, eò quòd contempſerint legem Domini, nec audire voluerint increpationes; ſed omnes, & potiſſimùm primates, prophetæ ac ſacerdotes auaritiæ & dolo ſtuduerint; ideoque & ipſos & eorum ſacrificia Deus abiicit: iubet ergo propheta eos lugere, quoniam purgari conflatorio non potuerunt.

COnfortamini filij Beniamin in 1
medio Ieruſalem, & in Thecua A
clangite buccina, & ſuper Bethaca-
rem leuate vexillum: quia malum vi-
ſum eſt ab Aquilone, & contritio
magna. * Specioſæ & delicatæ aſſimi- 2
laui filiam Sion. * Ad eam venient 3
paſtores, & greges eorum: fixerunt
in ea tentoria in circuitu: paſcet v-
nuſquiſque eos, qui ſub manu ſua
ſunt. *Sanctificate ſuper eam bellum: 4
conſurgite, & aſcendamus in meri-
die: væ nobis, quia declinauit dies,
quia longiores factæ ſunt vmbræ ve-
ſperi. *Surgite, & aſcendamus in no- 5
cte, & diſſipemus domos eius. * Quia 6
hæc dicit Dominus exercituum: Cæ- B
dite lignum eius, & fundite circa Ie-
ruſalem aggerem: hæc eſt ciuitas vi-
ſitationis, omnis calumnia in medio
eius. * Sicut frigidam fecit ciſterna 7
aquam ſuam, ſic frigidam fecit mali-
tiam ſuam: iniquitas & vaſtitas au-
dietur in ea, coram me ſemper infir-
mitas & plaga. * Erudire Ieruſalem, 8
ne fortè recedat anima mea à te, ne
fortè ponam te deſertam, terram in-
habitabilem. * Hæc dicit Dominus 9
exercituum: Vſque ad racemum col-
ligent quaſi in vinea reliquias Iſraël:
conuerte manum tuam quaſi vinde-
miator ad cartallum. * Cui loquar? 10
& quem conteſtabor vt audiat? ecce
incircumciſæ aures eorum, & audire
non poſſunt: ecce verbum Domini
factum eſt eis in opprobrium, & non C
ſuſcipient illud. * Idcircò furore Do- 11
mini plenus ſum, laboraui ſuſtinens:
effunde ſuper paruulum foris, & ſu-
per conſilium iuuenum ſimul: vir
enim cum muliere capietur, ſenex
cum pleno dierum. * Et tranſibunt 12
domus eorum ad alteros, agri & vxo-
res pariter: quia extendam manum
‖ *Iſaia* meam ſuper habitantes terram, dicit
56.d.11. Dominus. * ‖ A minore quippe vſque 13
Inf. 8. ad maiorem omnes auaritiæ ſtudent:
d.10. & à propheta vſque ad ſacerdotem
14 cuncti faciunt dolum. * Et curabant
D contritionem filiæ populi mei cum
ignominia, dicentes, Pax, pax: & non
15 erat pax. * Confuſi ſunt, quia abomi-
nationem fecerunt: quin potiùs con-
fuſione non ſunt confuſi, & erube-
ſcere neſcierunt. quam ob rem cadēt
inter ruentes: in tempore viſitationis
16 ſuæ corruent, dicit Dominus. * Hæc
dicit Dominus: State ſuper vias, &
videte, & interrogate de ſemitis anti-
quis, quæ ſit via bona, & ambulate in
ea: ‖ & inuenietis refrigerium anima- ‖ *Math.*
bus veſtris. Et dixerunt: Non ambu- 11.d.29.
17 labimus. * Et conſtitui ſuper vos ſpe-
culatores. Audite vocem tubæ. Et di-
18 xerunt: Non audiemus. * Ideò au-
E dite Gentes, & cognoſce congrega-
19 tio, quanta ego faciam eis. *Audi ter-
ra: Ecce ego adducam mala ſuper po-
pulum iſtum, fructum cogitationum
eius: quia verba mea non audierunt,
20 & legem meam proiecerunt. * ‖ Vt ‖ *Iſaia*
quid mihi thus de Saba affertis, & ca- 1.d.11.
lamum ſuaue olentem de terra lon-
ginqua? holocautomata veſtra non
ſunt accepta, & victimæ veſtræ non
21 placuerunt mihi. * Propterea hæc di-
F cit Dominus: Ecce ego dabo in po-
pulum iſtum ruinas, & ruent in eis
patres & filij ſimul, vicinus & proxi-
22 mus peribunt. * Hæc dicit Dominus:
Ecce populus venit de Terra Aquilo-
nis, & gens magna conſurget à fini-
23 bus terræ. * Sagittam & ſcutum arri-
piet: crudelis eſt, & non miſerebitur.
vox eius quaſi mare ſonabit: & ſuper
equos aſcendent, præparati quaſi vir
ad prælium, aduerſum te filia Sion.
24 * Audiuimus famam eius, diſſolutæ
ſunt manus noſtræ: tribulatio appre-
hendit nos, dolores vt parturientem.
25 * Nolite exire ad agros, & in via ne
ambuletis: quoniam gladius inimici,
26 pauor in circuitu. * Filia populi mei
G accingere cilicio, & conſpergere ci-
nere: luctum vnigeniti fac tibi, plan-
ctum amarum, quia repentè veniet
27 vaſtator ſuper nos. *Probatorem de-
di te in populo meo robuſtū: & ſcies,
28 & probabis viam eorum. * Omnes
iſti principes declinantes, ambulantes
fraudulenter, æs & ferrum: vniuerſi
29 corrupti ſunt. * Defecit ſufflatorium,
in igne conſumptum eſt plumbum,
fruſtrà conflauit conflator: malitiæ
enim eorum non ſunt conſumptæ.
30 * Argentum reprobum vocate eos,
quia Dominus proiecit illos.

CAP.

CAP. VII.

Quòd frustà confidant in templo, pessima perpetrantes, & prophetas audire nolentes, sicut & patres eorum: quapropter denuntiat templum abiiciendum, & terram Iuda redigendam in solitudinem; nec profuturam orationem Ieremiæ pro illis, nec oblata ab eis sacrificia, propter excelsa Topheth in valle filij Ennom, & multiplices ipsorum malitias.

VErbum, quod factum est ad Iere- 1
miam à Domino, dicens: * Sta in 2
porta domus Domini, & prædica ibi A
verbum istud, & dic: Audite verbum
Domini omnis Iuda, qui ingredimi-
ni per portas has, vt adoretis Domi-
num. * Hæc dicit Dominus exerci- 3
‖Infrà tuum Deus Israël: ‖ Bonas facite vias
26.d.15. vestras, & studia vestra: & habitabo
vobiscum in loco isto. * Nolite con- 4
fidere in verbis mendacij, dicentes:
Templum Domini, templum Domi-
ni, templum Domini est. * Quoniam 5
si benè direxeritis vias vestras, & stu-
dia vestra: si feceritis iudicium inter
virum & proximum eius, * aduenæ, 6
& pupillo, & viduæ non feceritis ca- B
lumniam, nec sanguinem innocen-
tem effuderitis in loco hoc; & post
deos alienos non ambulaueritis in
malum vobismetipsis: * habitabo vo- 7
biscum in loco isto; in terra, quam
dedi patribus vestris à sæculo & vs-
que in sæculum. * Ecce vos confidi- 8
tis vobis in sermonibus mendacij, qui
non proderunt vobis; * furari, occi- 9
dere, adulterari, iurare mendaciter,
libare Baalim, & ire post deos alie-
nos, quos ignoratis. * Et venistis, & 10
stetistis coram me in domo hac, in
qua inuocatum est nomen meum, &
dixistis: Liberati sumus, eò quòd fe-
cerimus omnes abominationes istas.
‖Math. * ‖ Numquid ergo spelunca latronum 11
21.b.13. facta est domus ista, in qua inuoca-
Marc. tum est nomen meum in oculis ve-
11.c.17. stris? ego, ego sum: ego vidi, dicit
Luca Dominus. * Ite ad locum meum in 12
19.g.46 Silo, vbi habitauit nomen meum à
principio: & videte quæ fecerim ei
propter malitiam populi mei Israël:
* & nunc, quia fecistis omnia opera 13
hæc, dicit Dominus: & locutus sum C
ad vos manè consurgens, & loquens,
‖Prou.1 & non audistis: ‖ & vocaui vos, &
c.24. non respondistis: * ‖ Faciam domui 14
Isaia huic, in qua inuocatum est nomen
65.b.12. meum, & in qua vos habetis fiduciam;
‖1. Reg. & loco, quem dedi vobis & patribus
4.a.2.b vestris, sicut feci Silo. * Et proiiciam 15
10. vos à facie mea, sicut proieci omnes
fratres vestros, vniuersum semen
16 Ephraim. * ‖ Tu ergo noli orare pro ‖ Inf.14
populo hoc, nec assumas pro eis lau- b.11.
dem & orationem, & non obsistas mi-
17 hi: quia non exaudiam te. * Nonne
D vides quid isti faciunt in ciuitatibus
18 Iuda, & in plateis Ierusalem? * Filij
colligunt ligna, & patres succendunt
ignem, & mulieres conspergunt adi-
pem, vt faciant placentas reginæ cæ-
li, & libent diis alienis, & me ad ira-
19 cundiam prouocent. * Numquid me
ad iracundiam prouocant, dicit Do-
minus? nonne semetipsos in confu-
20 sionem vultus sui? * Ideò hæc dicit
Dominus Deus: Ecce furor meus, &
indignatio mea conflatur super lo-
cum istum, super viros, & super iu-
menta, & super lignum regionis, &
super fruges terræ, & succendetur,
21 & non extinguetur. * Hæc dicit Do-
E minus exercituum Deus Israël: Ho-
locautomata vestra addite victimis
22 vestris, & comedite carnes. * Quia
non sum locutus cum patribus ve-
stris, & non præcepi eis, in die qua e-
duxi eos de Terra Ægypti, de verbo
holocautomatum, & victimarum.
23 * Sed hoc verbum præcepi eis, dicens:
Audite vocem meam, & ero vobis
Deus, & vos eritis mihi populus: &
ambulate in omni via, quam man-
24 daui vobis, vt benè sit vobis. * Et non
audierunt, nec inclinauerunt aurem
suam: sed abierunt in voluntatibus,
& in prauitate cordis sui mali: facti-
que sunt retrorsum & non in ante,
25 * à die qua egressi sunt patres eorum
F de terra Ægypti, vsque ad diem hanc.
Et misi ad vos omnes seruos meos
prophetas per diem consurgens dilu-
26 culo, & mittens. * Et non audierunt
me, nec inclinauerunt aurem suam:
sed indurauerunt ceruicem suam: ‖ & ‖ Inf.16
peius operati sunt, quàm patres eo- c.12.
27 rum. * Et loqueris ad eos omnia ver-
ba hæc, & non audient te: & vocabis
28 eos, & non respondebunt tibi. * Et
dices ad eos: Hæc est gens, quæ non
audiuit vocem Domini Dei sui, neque
recepit disciplinam: periit fides, &
29 ablata est de ore eorum. * Tonde ca-
pillum tuum, & proiice, & sume in
directum planctum: quia proiecit
Dominus, & reliquit generationem
30 furoris sui, * quia fecerunt filii Iuda
malum in oculis meis, dicit Domi-
nus. Posuerunt offendicula sua in
domo, in qua inuocatum est nomen
31 meum, vt pollurent eam: * & ædifi-
G cauerunt excelsa Topheth, quæ est
in valle filij Ennom: vt incenderent
filios suos, & filias suas igni: quæ
non præcepi, nec cogitaui in corde
meo,

meo. * Ideò ecce dies venient, dicit 32
Dominus, & non dicetur ampliùs,
Topheth, & Vallis filij Ennom: sed
Vallis interfectionis: & sepelient in
Topheth, eò quòd non sit locus. * Et 33
erit morticinum populi huius in ci-
bos volucribus cæli, & bestiis terræ,
‖Ezech. 26.c.13. & non erit qui abigat. * ‖ Et quiesce- 34
re faciam de vrbibus Iuda, & de pla-
teis Ierusalem, vocem gaudij, & vo-
cem lætitiæ, vocem sponsi, & vocem
sponsæ: in desolationem enim erit
terra.

CAP. VIII.

Quia tam reges, optimates, sacerdotes ac propheta, quàm reliquus populus ad idololatriam conuersi sunt; & non considerato Domini iudicio, omnes relicta veritate studuerunt auaritiæ ac idololatriæ, & Dominum prouocantes noluerunt resipiscere. ideò ab hostibus crudelissimis affligentur.

IN illo tempore, ait Dominus: Ei- 1
cient ossa regum Iuda, & ossa prin- A
cipum eius, & ossa sacerdotum, & os-
sa prophetarum, & ossa eorum qui
habitauerunt Ierusalem, de sepul-
chris suis: *& expandent ea ad solem, 2
& lunam, & omnem militiam cæ-
li, quæ dilexerunt, & quibus seruie-
runt, & post quæ ambulauerunt, &
quæ quæsierunt, & adorauerunt:
non colligentur, & non sepelientur:
in sterquilinium super faciem terræ
erunt. * Et eligent magis mortem 3
quàm vitam omnes qui residui fuerint
de cognatione hac pessima in vniuer-
sis locis, quæ derelicta sunt, ad quæ
eieci eos, dicit Dominus exercituum.
* Et dices ad eos: Hæc dicit Domi- 4
nus: Numquid qui cadit, non resur- B
get? & qui auersus est, non reuerte-
tur? * Quare ergo auersus est popu- 5
lus iste in Ierusalem auersione con-
tentiosa? Apprehenderunt menda-
cium, & noluerunt reuerti. * Atten- 6
di, & auscultaui: nemo quod bonum
est loquitur, nullus est qui agat pœ-
nitentiam super peccato suo, dicens:
Quid feci? omnes conuersi sunt ad C
cursum suum, quasi equus impetu
vadens ad prælium. * Miluus in cæ- 7
lo cognouit tempus suum, turtur,
& hirundo, & ciconia, custodierunt
tempus aduentus sui: populus autem
meus non cognouit iudicium Domi-
ni. *Quomodo dicitis: Sapientes nos 8
sumus, & lex Domini nobiscum est?
verè mendacium operatus est stylus
mendax scribarum. * Confusi sunt 9
sapientes, perterriti & capti sunt: ver-
bum enim Domini proiecerunt, &

10 sapientia nulla est in eis. * ‖ Propter- ‖Isaiæ d.11.
D eà dabo mulieres eorum exteris, a- Suprà 6.c.13.
gros eorum heredibus: quia à mini-
mo vsque ad maximum omnes aua-
ritiam sequuntur: à propheta vsque
ad sacerdotem cuncti faciunt men-
11 dacium. * Et sanabant contritionem
filiæ populi mei ad ignominiam, di-
centes: Pax, pax: cùm non esset pax.
12 * Confusi sunt, quia abominationem
fecerunt: quinimò confusione non
sunt confusi, & erubescere nescie-
runt: idcircò cadent inter corruentes,
in tempore visitationis suæ corruent,
13 dicit Dominus. * Congregans con-
E gregabo eos, ait Dominus: non est
vua in vitibus, & non sunt ficus in
ficulnea, folium defluxit: & dedi eis
14 quæ prætergressa sunt. *Quare sede-
mus? conuenite, & ingrediamur ci-
uitatem munitam, & sileamus ibi:
quia Dominus Deus noster silere nos
fecit, & potum dedit nobis aquam
fellis: peccauimus enim Domino.
15 * ‖ Expectauimus pacem, & non erat ‖Inf. 14 d.19.
bonum; tempus medelæ, & ecce for-
16 mido. * A Dan auditus est fremitus
F equorum eius à voce hinnituum pu-
gnatorum eius, commota est omnis
terra. & venerunt, & deuorauerunt
terram, & plenitudinem eius; vrbem,
17 & habitatores eius. * Quia ecce ego
mittam vobis serpentes regulos, qui-
bus non est incantatio: & mordebunt
18 vos, ait Dominus. * dolor meus su-
per dolorem, in me cor meum mœ-
19 rens. *Ecce vox clamoris filiæ popu-
G li mei de terra longinqua: Numquid
Dominus non est in Sion, aut rex e-
ius non est in ea? Quare ergo me ad
iracundiam concitauerunt in sculpti-
libus suis, & in vanitatibus alienis?
20 * Transiit messis, finita est æstas, &
21 nos saluati non sumus. * Super con-
tritione filiæ populi mei contritus
sum, & contristatus, stupor obtinuit
22 me. * Numquid resina non est in Ga-
laad: aut medicus non est ibi? quare
igitur non est obducta cicatrix filiæ
populi mei?

CAP. IX.

Luget propheta interficiendos de Iudæa: in nullo dicit esse fidendum, cùm omnes dolosè incedant: & quia Iudæa vastanda est, vult omnes assumere luctum: in solo Deo eiusque cognitione gloriandum, qui puniet tam Gentiles quàm filios Israel incircumcisos corde.

1 QVis dabit capiti meo aquam, &
A oculis meis fontem lacrymarum?
& plorabo die ac nocte interfectos
2 filiæ populi mei. * Quis dabit me in
soli-

solitudine diuersorium viatorum, &
derelinquam populum meum, & re-
cedam ab eis: quia omnes adulteri
sunt, cœtus præuaricatorum. * Et 3
extenderunt linguam suam quasi ar-
cum mendacij & non veritatis: con-
fortati sunt in terra, quia de malo
ad malum egressi sunt, & me non
cognouerunt, dicit Dominus. * V- 4
nusquisque se à proximo suo custo-
diat, & in omni fratre suo non ha- B
beat fiduciam: quia omnis frater sup-
plantans supplantabit, & omnis a-
micus fraudulenter incedet. * Et vir 5
fratrem suum deridebit, & veritatem
non loquentur: docuerunt enim lin-
guam suam loqui mendacium: vt
iniquè agerent, laborauerunt. * Ha- 6
bitatio tua in medio doli: in dolo re-
nuerunt scire me, dicit Dominus.
*Propterea hæc dicit Dominus exer- 7
cituum: Ecce ego conflabo, & pro-
babo eos: quid enim aliud faciam à
‖Psalm. 27.a.3. facie filiæ populi mei? * ‖ Sagitta 8
vulnerans lingua eorum, dolum lo- C
cuta est: in ore suo pacem cum ami-
co suo loquitur, & occultè ponit ei
insidias. * Numquid super his non 9
visitabo, dicit Dominus? aut in gen-
te huiusmodi non vlciscetur anima
mea? * Super montes assumam fle- 10
tum ac lamentum, & super speciosa
deserti planctum: quoniam incensa
sunt, eò quòd non sit vir pertransi-
ens: & non audierunt vocem possi-
dentis: à volucre cæli vsque ad peco-
ra transmigrauerunt & recesserunt.
* Et dabo Ierusalem in aceruos are- 11
næ, & cubilia draconum: & ciuita-
tes Iuda dabo in desolationem, eò
quòd non sit habitator. * Quis est 12
vir sapiens, qui intelligat hoc, & D
ad quem verbum oris Domini fiat vt
annuntiet istud, quare perierit terra,
& exusta sit quasi desertum, eò quòd
non sit qui pertranseat? * Et dixit Do- 13
minus: Quia dereliquerunt legem
meam, quam dedi eis, & non audie-
runt vocem meam, & non ambula-
uerunt in ea: * & abierunt post pra- 14
uitatem cordis sui, & post Baalim:
quod didicerunt à patribus suis. * Id- 15
circò hæc dicit Dominus exercituum
‖Infr. 23.c.15. Deus Israël: ‖ Ecce ego cibabo popu-
lum istum absinthio, & potum dabo E
eis aquam fellis. * Et dispergam eos 16
in Gentibus, quas non nouerunt ipsi
& patres eorum: & mittam post eos
gladium, donec consumantur. * Hæc 17
dicit Dominus exercituum Deus Is-
raël: Contemplamini, & vocate la-
mentatrices, & veniant: & ad eas,
quæ sapientes sunt, mittite, & pro-
18 perent: * festinent, & assumant su-
per nos lamentum: deducant oculi
nostri lacrymas, & palpebræ nostræ
19 defluant aquis. * Quia vox lamenta-
tionis audita est de Sion: Quomo-
do vastati sumus & confusi vehe-
menter? quia dereliquimus terram,
F quoniam deiecta sunt tabernacula
20 nostra. * Audite ergo mulieres ver-
bum Domini: & assumant aures
vestræ sermonem oris eius: & doce-
te filias vestras lamentum, & vna-
quæque proximam suam planctum.
21 * quia ascendit mors per fenestras no-
stras, ingressa est domos nostras, di-
sperdere paruulos deforis, iuuenes de
22 plateis. * Loquere: Hæc dicit Do-
minus: Et cadet morticinum homi-
nis quasi stercus super faciem regio-
nis, & quasi fœnum post tergum me-
23 tentis, & non est qui colligat. * Hæc
dicit Dominus: ‖ Non glorietur sa- ‖1.Cor. 1.d.31. 2.Cor. 10.d.17.
G piens in sapientia sua, & non glorie-
tur fortis in fortitudine sua, & non
24 glorietur diues in diuitiis suis: * sed
in hoc glorietur, qui gloriatur, scire
& nosse me, quia ego sum Dominus,
qui facio misericordiam, & iudicium,
& iustitiam in terra: hæc enim pla-
25 cent mihi, ait Dominus. * Ecce dies
veniunt, dicit Dominus: & visitabo
super omnem qui circumcisum ha-
26 bet præputium, * super Ægyptum, &
super Iuda, & super Edom, & super
filios Ammon, & super Moab, & su-
per omnes qui attonsi sunt in comam,
habitantes in deserto: quia omnes
gentes habent præputium, omnis
autem domus Israël incircumcisi sunt
corde.

CAP. X.

Non est timenda cælestis constellatio, nec vanissima ac imbecillia idola: sed Dominus qui solus est Deus, creator ac gubernator omnium, qui vastabit peccatores terræ: plangit suum malum Ierusalem, & cùm hominis non sit suas vias dirigere, orat Deum ne eos qui ipsum cognoscunt, ad internecionem deleat, sed in hostes potiùs Iudæorum suum effundat furorem.

1 AVdite verbum, quod locutus est
A Dominus super vos domus Israël.
2 * Hæc dicit Dominus: Iuxta vias Gen-
tium nolite discere: & à signis cæli
nolite metuere, quæ timent Gentes:
3 * quia leges populorum vanæ sunt:
quia lignum de saltu præcidit opus
4 manus artificis in ascia. * ‖ Argento ‖Sup. 13. c.11. & 14. a.8.
& auro decorauit illud: clauis & mal-
5 leis compegit, vt non dissoluatur. * In
similitudinem palmæ fabricata sunt,

& non loquentur! portata tollentur,
quia incedere non valent. nolite er-
go timere ea, quia nec malè possunt
‖ Mich. facere, nec benè.* ‖ Non est similis tui 6
7. d. 18. Domine: magnus es tu, & magnum
‖ Apoc. nomen tuum in fortitudine. * ‖ Quis 7
15. b. 4. non timebit te ô rex Gentium? tuum
est enim decus: inter cunctos sapien-
tes Gentium, & in vniuersis regnis
eorum nullus est similis tui.* Pariter 8
insipientes & fatui probabuntur: do-
ctrina vanitatis eorum lignum est.
* Argentum inuolutum de Tharsis af- 9
fertur, & aurum de Ophaz: opus ar- B
tificis, & manus ærarij: hyacinthus
& purpura indumentum eorum. o-
pus artificum vniuersa hæc. * Domi- 10
nus autem Deus verus est: ipse Deus
viuens, & rex sempiternus. ab indi-
gnatione eius commouebitur terra:
& non sustinebunt Gentes commi-
nationem eius. * Sic ergo dicetis eis: 11
Dij, qui cælos & terram non fecerunt,
pereant de terra, & de his quæ sub
‖ Gen. 1. cælo sunt. * ‖ Qui facit terram in for- 12
a. 1. titudine sua, præparat orbem in sa-
Infr. 51. pientia sua, & prudentia sua extendit
b. 16. cælos. * Ad vocem suam dat multi- 13
tudinem aquarum in cælo, & eleuat
‖ Psal. nebulas ab extremitatibus terræ: ‖ ful-
134. b. 7. gura in pluuiam facit, & educit ven-
Inf. 51. tum de thesauris suis. * Stultus factus 14
d. 15. est omnis homo à scientia, confusus C
est artifex omnis in sculptili: quoniam
falsum est quod conflauit, & non est
spiritus in eis. * Vana sunt, & opus 15
risu dignum: in tempore visitationis
suæ peribunt. * Non est his similis 16
pars Iacob: qui enim formauit om-
nia, ipse est: & Israël virga hereditatis
eius: Dominus exercituum nomen il-
li. * Congrega de terra confusionem 17
tuam, quæ habitas in obsidione. * quia 18
hæc dicit Dominus: Ecce ego longè
proiiciam habitatores terræ in hac vi-
ce, & tribulabo eos ita vt inuenian-
tur. * Væ mihi super contritione mea, 19
pessima plaga mea. Ego autem dixi:
Planè hæc infirmitas mea est, & por-
tabo illam. * Tabernaculum meum 20
vastatum est, omnes funiculi mei di-
rupti sunt, filij mei exierunt à me, D
& non subsistunt: non est qui extendat
vltrà tentorium meum, & erigat pel-
les meas. * Quia stultè egerunt pasto- 21
res, & Dominum non quæsierunt:
propterea non intellexerunt, & om-
nis grex eorum dispersus est. * Vox 22
auditionis ecce venit, & commotio
magna de terra Aquilonis: vt ponat
ciuitates Iuda solitudinem, & habi-
taculum draconum. * Scio Domine 23
quia non est hominis via eius: nec viri
est vt ambulet, & dirigat gressus suos.
24 * ‖ Corripe me Domine, verumtamen ‖ Psal. 6
in iudicio; & non in furore tuo, ne a. 1.
25 forte ad nihilum redigas me. * ‖ Ef- ‖ Psal.
funde indignationem tuam super Gē- 78. b. 6.
tes, quæ non cognouerunt te; & su-
per prouincias, quæ nomen tuum non
inuocauerunt: quia comederunt Ia-
cob, & deuorauerunt eum, & consum-
pserunt illum, & decus eius dissipaue-
runt.

CAP. XI.

*Quia maledicitur qui non audit nec ser-
uat pactum Domini patribus datum,
ideò præcipitur propheta vt illud
seruandum Iudæis prædicet, sed fru-
strà, cùm magis sequantur patrum
suorum scelera, variamque idolola-
triam; idcircò inferet Dominus in-
euitabilia in illos mala, nec prode-
runt eis idola, vel iustorum oratio,
neque quod priùs à Deo dilecti fue-
rint: refert praua Iudæorum studia
de ipso ex terra delendo: sed perden-
tur qui nolunt audire prophetiam in
nomine Domini.*

1 VErbum, quod factum est à Do-
2 mino ad Ieremiam, dicens: * Au-
A dite verba pacti huius, & loquimini
ad viros Iuda, & habitatores Ierusa-
3 lem, * & dices ad eos: Hæc dicit Do-
minus Deus Israël: Maledictus vir,
qui non audierit verba pacti huius,
4 * quod præcepi patribus vestris, in die
qua eduxi eos de terra Ægypti, de for-
nace ferrea, dicens: Audite vocem
meam, & facite omnia quæ præcipio
vobis, & eritis mihi in populum, &
5 ego ero vobis in Deum: * vt suscitem
iuramentum, quod iuraui patribus
vestris, daturum me eis terram fluen-
tem lacte & melle, sicut est dies hæc.
Et respondi, & dixi: Amen Domine.
6 * Et dixit Dominus ad me: Vocife-
rare omnia verba hæc in ciuitatibus
Iuda, & foris Ierusalem, dicens: Au-
dite verba pacti huius, & facite illa:
7 * quia contestans contestatus sum pa-
tres vestros, in die qua eduxi eos de
B Terra Ægypti, vsque ad diem hanc:
manè consurgens contestatus sum,
8 & dixi: Audite vocem meam: * &
non audierunt, nec inclinauerunt
aurem suam: sed abierunt vnusquis-
que in prauitate cordis sui mali: &
induxi super eos omnia verba pacti
huius, quod præcepi vt facerent, &
9 non fecerunt. * Et dixit Dominus ad
me: Inuenta est coniuratio in viris
Iuda, & in habitatoribus Ierusalem.
10 * Reuersi sunt ad iniquitates patrum
suorum priores, qui noluerunt audi-
re verba mea: & hi ergo abierunt post
acos

deos alienos, vt seruirent eis: irritum
fecerunt domus Israël & domus Iu-
da pactum meum, quod pepigi cum
patribus eorum. * Quam ob rem hæc 11
dicit Dominus: Ecce ego inducam
super eos mala, de quibus exire non
poterunt: & clamabunt ad me, &
non exaudiam eos. * Et ibunt ciuita- 12
tes Iuda, & habitatores Ierusalem, &
clamabunt ad deos, quibus libant,
& non saluabunt eos in tempore af-
‖Sup.2. f.28. flictionis eorum. * ‖ Secundùm nu- 13
merum enim ciuitatum tuarum, e- C
rant dij tui Iuda: & secundùm nu-
merum viarum Ierusalem, posuisti
aras confusionis, aras ad libandum
‖Sup.7. c.16. Infr.14. b.11. Baalim. * ‖ Tu ergo noli orare pro 14
populo hoc, & ne assumas pro eis lau-
dem & orationem: quia non exau-
diam in tempore clamoris eorum ad
me, in tempore afflictionis eorum.
* Quid est, quòd dilectus meus in do- 15
mo mea fecit scelera multa? numquid
carnes sanctæ auferent à te malitias
tuas, in quibus gloriata es? * Oliuam 16
vberem, pulchram, fructiferam, spe-
ciosam, vocauit Dominus nomen
tuum: ad vocem loquelæ, grandis
exarsit ignis in ea, & combusta sunt
fruteta eius. * Et Dominus exercituum 17
qui plantauit te, locutus est super te
malum, pro malis domus Israël &
domus Iuda, quæ fecerunt sibi ad ir-
ritandum me, libantes Baalim. * Tu 18
autem Domine demonstrasti mihi, D
& cognoui: tunc ostendisti mihi stu-
dia eorum. * Et ego quasi agnus man- 19
suetus, qui portatur ad victimam: &
non cognoui quia cogitauerunt su-
per me consilia, dicentes: Mittamus
lignum in panem eius, & eradamus
eum de terra viuentium, & nomen
‖Inf.17. b.10. & 20. c.12 eius non memoretur ampliùs. * ‖ Tu 20
autem Domine Sabaoth, qui iudicas
iustè, & probas renes & corda, videam
vltionem tuam ex eis: tibi enim re-
uelaui causam meam. * Proptereà hæc 21
dicit Dominus ad viros Anathoth,
qui quærunt animam tuam, & dicunt:
Non prophetabis in nomine Domi-
ni, & non morieris in manibus no-
stris. * Proptereà hæc dicit Dominus 22
exercituum: Ecce ego visitabo super
eos: iuuenes morientur in gladio, fi-
lij eorum & filiæ eorum morientur
in fame. * Et reliquiæ non erunt ex 23
eis: inducam enim malum super vi-
ros Anathoth, annum visitationis
eorum.

CAP. XII.

Miratur propheta malorum prosperitatem, qui tamen parantur ad diem occisionis, suntque terræ causa luctus: hereditas aduersata est Domino suo, & pastores demoliti sunt vineam Domini, ideò traditur in dissipationem, cuius tamen rursum miserebitur Dominus vastatis ipsius inimicis.

1 A IVstus quidem tu es Domine, si dis- ‖Iob 21. a.7.
putem tecum: verumtamen iusta 1. Hab.
loquar ad te: ‖ Quare via impiorum d.13.
prosperatur: bene est omnibus, qui
2 præuaricantur & iniquè agunt? * Plan-
tasti eos, & radicem miserunt: profi-
ciunt, & faciunt fructum: propè es
tu ori eorum, & longè à renibus eo-
3 rum. * Et tu Domine nosti me, vidi-
sti me, & probasti cor meum tecum:
congrega eos quasi gregem ad victi-
mam, & sanctifica eos in die occisio-
4 nis. * Vsquequò lugebit terra, & her-
ba omnis regionis siccabitur, propter
malitiam habitantium in ea? con-
sumptum est animal, & volucre, quo-
niam dixerunt: Non videbit nouis-
5 sima nostra. * Si cum peditibus cur-
rens laborasti, quomodo contendere
poteris cum equis? cùm autem in ter-
ra pacis securus fueris, quid facies
6 in superbia Iordanis? * Nam & fra-
B tres tui, & domus patris tui, etiam
ipsi pugnauerunt aduersum te, & cla-
mauerunt post te plena voce: ne cre-
das eis cùm locuti fuerint tibi bona.
7 * Reliqui domum meam, dimisi he-
reditatem meam: dedi dilectam ani-
mam meam in manu inimicorum e-
8 ius. * Facta est mihi hereditas mea
quasi leo in silua: dedit contra me
9 vocem, ideò odiui eam. * Numquid
auis discolor hereditas mea mihi?
numquid auis tincta per totum? veni-
te, congregamini omnes bestiæ terræ,
10 properate ad deuorandum. * Pasto-
C res multi demoliti sunt vineam meã,
conculcauerunt partem meam: dede-
runt portionem meam desiderabilem
11 in desertum solitudinis. * Posue-
runt eam in dissipationem, luxitque
super me: desolatione desolata est
omnis terra: quia nullus est qui re-
12 cogitet corde. * Super omnes vias de-
serti venerunt vastatores, quia gladius
Domini deuorabit ab extremo terræ
vsque ad extremum eius: non est pax
13 vniuersæ carni. * Seminauerunt triti-
cum, & spinas messuerunt: heredita-
tem acceperunt, & non eis proderit:
D confundemini à fructibus vestris, pro-
14 pter iram furoris Domini. * Hæc di-
cit Dominus aduersum omnes vici-

nos meos pessimos, qui tangunt here-
ditatem, quam distribui populo meo
Israël: Ecce ego euellam eos de terra
sua, & domum Iuda euellam de me-
dio eorum. * Et cùm euulsero eos, 15
conuertar, & miserebor eorum: &
reducam eos, virum ad hereditatem
suam, & virum in terram suam. * Et 16
erit: si eruditi didicerint vias populi
mei, vt iurent in nomine meo, Viuit
Dominus, sicut docuerunt populum
meum iurare in Baal: ædificabuntur
in medio populi mei. * Quòd si non 17
audierint, euellam gentem illã euul-
sione & perditione, ait Dominus.

CAP. XIII.

Sicut lumbare Ieremiæ absconditum in Euphrate computruit; sic Iudæa primùm Domino adhærens, propter superbiam & idololatriam ab ipso abiicitur, omnesque dispergentur: reuocantur tamen à propheta, vt sua pœnitentia deuitent mala, alioqui Iudæis auferetur propter suas iniquitates, qui ad pœnitentiam nequit adduci ob inueteratam in malis consuetudinem: interponitur etiam prophetæ commiseratio.

HÆc dicit Dominus ad me: Vade, 1
& posside tibi lumbare lineum, A
& pones illud super lumbos tuos, &
in aquam non inferes illud. * Et pos- 2
sedi lumbare iuxta verbum Domini,
& posui circa lumbos meos. * Et fa- 3
ctus est sermo Domini ad me, secun-
dò, dicens: * Tolle lumbare, quod 4
possedisti, quod est circa lumbos tuos,
& surgens vade ad Euphraten, & abs-
conde ibi illud in foramine petræ. * Et 5
abij, & abscondi illud in Euphrate,
sicut præceperat mihi Dominus. * Et 6
factum est post dies plurimos, dixit
Dominus ad me: Surge, vade ad Eu-
phraten: & tolle inde lumbare, quod
præcepi tibi vt absconderes illud ibi.
* Et abij ad Euphraten, & fodi, & tu- 7
li lumbare de loco, vbi abscondé-
ram illud: & ecce computruerat lum-
bare, ita vt nulli vsui aptum esset. * Et 8
factum est verbum Domini ad me,
dicens: * Hæc dicit Dominus: Sic 9
putrescere faciam superbiam Iuda, B
& superbiam Ierusalem multam:
* Populum istum pessimum, qui no- 10
lunt audire verba mea, & ambulant
in prauitate cordis sui: abieruntque
post deos alienos vt seruirent eis, &
adorarent eos: & erunt sicut lumba-
re istud, quod nulli vsui aptum est.
* Sicut enim adhæret lumbare ad 11
lumbos viri, sic agglutinaui mihi om-
nem domum Israël, & omnem do-
mum Iuda, dicit Dominus: vt es-
sent mihi in populum, & in nomen,
& in laudem, & in gloriam: & non
12 audierunt. * Dices ergo ad eos ser-
monem istum: Hæc dicit Dominus
Deus Israël: Omnis laguncula im-
plebitur vino. Et dicent ad te: Num-
quid ignoramus quia omnis lagun-
13 cula implebitur vino? * Et dices ad
eos: Hæc dicit Dominus: Ecce ego
implebo omnes habitatores terræ hu-
ius, & reges qui sedent de stirpe Da-
uid super thronum eius, & sacerdo-
tes, & prophetas, & omnes habitato-
14 res Ierusalem, ebrietate: * & disper-
C gam eos virum à fratre suo, & patres
& filios pariter, ait Dominus: non
parcam, & non concedam: neque mi-
15 serebor vt non disperdam eos. * Au-
dite, & auribus percipite. Nolite ele-
16 uari, quia Dominus locutus est. * Da-
te Domino Deo vestro gloriam ante-
quam contenebrescat, & antequam
offendant pedes vestri ad montes ca-
liginosos: expectabitis lucem, & po-
net eam in vmbram mortis, & in ca-
17. liginem. * Quòd si hoc non audie-
ritis, in abscondito plorabit anima mea
à facie superbiæ: ‖ plorans plorabit, ‖ *Thren. 2. a. 2.*
& deducet oculus meus lacrymam,
18 quia captus est grex Domini. * Dic
regi, & dominatrici: Humiliamini,
sedete: quoniam descendit de capite
19 vestro corona gloriæ vestræ. * Ciui-
tates Austri clausæ sunt, & non est
qui aperiat: translata est omnis Iuda
20 transmigratione perfecta. * Leuate o-
culos vestros, & videte qui venitis ab
Aquilone: vbi est grex, qui datus est
21 tibi, pecus inclytum tuum? * Quid
D dices cùm visitauerit te? tu enim do-
cuisti eos aduersum te, & erudisti in
caput tuum: numquid non dolores
apprehendent te, quasi mulierem par-
22 turientem? * Quòd si dixeris in corde
tuo: Quare venerunt mihi hæc? ‖ Pro- ‖ *Inf. 30. c. 14.*
pter multitudinem iniquitatis tuæ re-
uelata sunt verecundiora tua, pollu-
23 tæ sunt plantæ tuæ. * Si mutare potest
æthiops pellem suam, aut pardus va-
rietates suas: & vos poteritis benefa-
24 cere, cùm didiceritis malum. * Et dis-
seminabo eos quasi stipulam, quæ
25 vento raptatur in deserto. * Hæc sors
tua, parsque mensuræ tuæ à me, dicit
Dominus, quia oblita es mei, & con-
26 fisa es in mendacio. * vnde & ego nu-
daui femora tua contra faciem tuam,
27 & apparuit ignominia tua, * adulteria
tua, & hinnitus tuus, scelus fornica-
tionis tuæ: super colles in agro vidi
abominationes tuas. Væ tibi Ierusa-
lem, non mundaberis post me: vsque-
quò adhuc?

CAP.

CAP. XIV.

Siccitas magna in terra Iuda propter peccata populi, & orans propheta pro eius liberatione & misericordia, prohibetur à Domino pro ipsis orare: nec suscipit Deus eorum ieiunia & victimas: propheta etiam illis securitatem promittentes vnà cum ipsis peribunt: luget Ieremias mortuos gladio & fame, populique peccata confitens orat pro misericordia.

QVod factum est verbum Domi- 1
ni ad Ieremiam de sermonibus A
siccitatis. *Luxit Iudæa, & portæ eius 2
corruerunt, & obscuratæ sunt in terra, & clamor Ierusalem ascendit.
* Maiores miserunt minores suos ad 3
aquam: venerunt ad hauriendum, non inuenerunt aquam, reportauerũt vasa sua vacua: confusi sunt & afflicti, & operuerunt capita sua. * Pro- 4
pter terræ vastitatem, quia non venit pluuia in terram, confusi sunt agricolæ, operuerunt capita sua. * Nam 5
& cerua in agro peperit, & reliquit: quia non erat herba. * Et onagri ste- 6
terunt in rupibus, traxerunt ventum quasi dracones, defecerunt oculi eorum, quia non erat herba. * Si ini- 7
quitates nostræ responderint nobis: Domine fac propter nomen tuum, quoniam multæ sunt auersiones nostræ, tibi peccauimus. *Expectatio Is- 8
raël, saluator eius in tempore tribu- B
lationis: quare quasi colonus futurus es in terra, & quasi viator declinans ad manendum? * Quare futurus es 9
velut vir vagus, vt fortis qui non potest saluare? tu autem in nobis es Domine, & nomen tuum inuocatum est super nos, ne derelinquas nos. * Hæc 10
dicit Dominus populo huic, qui dilexit mouere pedes suos, & non quieuit, & Domino non placuit: Nunc recordabitur iniquitatem eorum, & visitabit peccata eorum. * Et dixit 11
‖ Sup. 7. c. 16. Dominus ad me: ‖ Noli orare pro populo isto in bonum. * Cùm ieiu- 12
nauerint, non exaudiam preces eorum: & si obtulerint holocautomata, & victimas, non suscipiam ea: quoniam gladio, & fame, & peste consumam eos. * Et dixi, A a a, Domine 13
‖ Inf. 23 d. 17. Deus: Prophetæ dicunt eis: ‖ Non videbitis gladium, & fames non erit in vobis, sed pacem veram dabit vobis in loco isto. * Et dixit Dominus 14
ad me: Falsò prophetæ vaticinantur C
in nomine meo: non misi eos, & non precepi eis, neque locutus sum ad eos: visionem mendacem, & diuinationem, & fraudulentiam, & seductionem cordis sui prophetant vobis. *Idcircò hæc 15
dicit Dominus de prophetis, qui prophetant in nomine meo, quos ego nõ misi, dicentes: Gladius & fames non erit in terra hac: In gladio & fame
16 consumentur prophetæ illi. * Et populi, quibus prophetant, erunt proiecti in viis Ierusalem præ fame & gladio, & non erit qui sepeliat eos; ipsi & vxores eorum, filii & filiæ eorum: & effundam super eos malum suum.
17 *Et dices ad eos verbum istud: ‖ Deducant oculi mei lacrymam per noctem & diem, & non taceant: quoniam contritione magna contrita est virgo filia populi mei, plaga pessima ‖ Threni 1. f. 16. & 2. f. 12.
18 vehementer. * Si egressus fuero ad
D agros, ecce occisi gladio: & si introiero in ciuitatem, ecce attenuati fame. Propheta quoque & sacerdos abierunt in terram, quam ignorabant.
19 * Numquid proiiciens abiecisti Iudam? aut Sion abominata est anima tua? quare ergo percussisti nos, ita vt nulla sit sanitas? ‖ Expectauimus pacem, & non est bonum; & tempus ‖ Sup. 8 e. 15.
20 curationis, & ecce turbatio. * Cognouimus Domine impietates nostras, iniquitates patrum nostrorum, quia
21 peccauimus tibi. * Ne des nos in opprobrium propter nomen tuum, neque facias nobis contumeliam solij gloriæ tuæ: recordare, ne irritum fa-
22 cias fœdus tuum nobiscum. * Numquid sunt in sculptilibus Gentium qui pluant: aut cæli possunt dare imbres? nonne tu es Dominus Deus noster, quem expectauimus? tu enim fecisti omnia hæc.

CAP. XV.

Nec Moysi nec Samuelis precibus flectendum se dicit Dominus, quin populum Ierusalem tradat pesti, gladio, fami, & captiuitati, quia castigatus non est emendatus: conqueritur propheta quòd fuerit occasio discordiæ, rursumque quòd annuntians verbum Dei passus sit opprobrium, cui Dominus promittit auxilium cum vastatione Iudæorum: promittit præterea & robur & liberationem, ac misericordiam his qui ad ipsum se conuertent.

1 ET dixit Dominus ad me: Si steterit Moyses & Samuel coram me,
A non est anima mea ad populum istum: eiice illos à facie mea, & egrediantur.
2 * Quòd si dixerint ad te: Quò egrediemur? dices ad eos: Hæc dicit Dominus: ‖ Qui ad mortem, ad mortem: & qui ad gladium, ad gladium: & qui ad famem, ad famem: & qui ‖ Zach. 11. b. 9.
3 ad captiuitatem, ad captiuitatem. * Et visitabo super eos quattuor species,

dicit Dominus: Gladium ad occiſio-
nem, & canes ad lacerandum, & vo-
latilia cæli & beſtias terræ ad deuo-
randum & diſſipandum. * & dabo eos 4
in feruorem vniuerſis regnis terræ:
4.Reg. 21.a.12. ‖ propter Manaſſen filium Ezechiæ
regis Iuda, ſuper omnibus quæ fecit
in Ieruſalem. * Quis enim miſerebi- 5
tur tui Ieruſalem? aut quis contri-
ſtabitur pro te? aut quis ibit ad ro-
gandum pro pace tua? * Tu reliqui- 6
ſti me, dicit Dominus, retrorſum ab-
iiſti; & extendam manum meam ſu-
per te, & interficiam te: laboraui ro-
gans. * Et diſpergam eos ventilabro 7
in portis terræ: interfeci & diſperdidi B
populum meum, & tamen à viis ſuis
non ſunt reuerſi. * Multiplicatæ ſunt 8
mihi viduæ eius ſuper arenam maris:
induxi eis ſuper matrem adoleſcen-
tis vaſtatorem meridie: miſi ſuper ci-
1. Reg. 2.b.5. uitates repentè terrorem. * ‖ Infirmata 9
eſt quæ peperit ſeptem, defecit anima
Amos 8.c.9. eius: ‖ occidit ei ſol, cùm adhuc eſſet
dies: confuſa eſt, & erubuit: & reſi-
duos eius in gladium dabo in con-
ſpectu inimicorum eorum, ait Domi-
nus. * Væ mihi mater mea: quare ge- 10
nuiſti me, virum rixæ, virum diſcor-
diæ in vniuerſa terra? non fœne-
raui, nec fœnerauit mihi quiſquam: C
omnes maledicunt mihi. * Dicit Do- 11
minus: Si non reliquiæ tuæ in bo-
num, ſi non occurri tibi in tempore
afflictionis, & in tempore tribulatio-
nis aduerſus inimicum. * Numquid 12
fœderabitur ferrum ferro ab Aquilo-
ne, & æs? * Diuitias tuas & theſauros 13
tuos in direptionem dabo gratis, in
omnibus peccatis tuis, & in omnibus
terminis tuis. * Et adducam inimi- 14
cos tuos de terra, quam neſcis: quia
ignis ſuccenſus eſt in furore meo, ſu-
per vos ardebit. * Tu ſcis Domine, 15
recordare mei, & viſita me, & tuere
me ab his qui perſequuntur me, noli
in patientia tua ſuſcipere me: ſcito
quoniam ſuſtinui propter te oppro-
brium. * Inuenti ſunt ſermones tui, 16
& comedi eos, & factum eſt mihi ver- D
bum tuum in gaudium & in lætitiam
cordis mei: quoniam inuocatum eſt
nomen tuum ſuper me, Domine
Pſal. 1. a.1. & 25. a.4. Deus exercituum. * ‖ Non ſedi in con- 17
cilio ludentium, & gloriatus ſum à
facie manus tuæ: ſolus ſedebam, quo-
niam comminatione repleſti me.
Inf. 30 f.15. * ‖ Quare factus eſt dolor meus per- 18
petuus, & plaga mea deſperabilis re-
nuit curari? facta eſt mihi quaſi men-
dacium aquarum infidelium. * Pro- 19
pter hoc hæc dicit Dominus: Si con-
uerteris, conuertam te, & ante faciem
meam ſtabis: & ſi ſeparaueris pretio-
ſum à vili, quaſi os meum eris: con-
uertentur ipſi ad te, & tu non con-
20 uerteris ad eos. * Et dabo te populo
huic in murum æreum, fortem: & bel-
labunt aduerſum te, & non præuale-
bunt: quia ego tecum ſum vt ſaluem
21 te, & eruam te, dicit Dominus. * Et li-
berabo te de manu peſſimorum, & re-
dimam te de manu fortium.

CAP. XVI.

Prohibet Dominus ne propheta vxorem ducat, denuntians Iudæos vario mortis genere interituros, ita vt mortui non ſepeliantur nec plangantur à viuis propter idololatriam patrum ac filiorum, & derelictam legem Domini: ſed poſteà per piſcatores ac venatores reducet eos Dominus in terram ſuam, in qua ipſi vnà cum Gentibus confitebuntur Domino peccata ſua.

1 ET factum eſt verbum Domini ad
2 me, dicens: * Non accipies vxo-
A rem, & non erunt tibi filii & filiæ in
3 loco iſto. * Quia hæc dicit Dominus
ſuper filios & filias, qui generantur
in loco iſto, & ſuper matres eorum,
quæ genuerunt eos: & ſuper patres
eorum, de quorum ſtirpe ſunt nati in
4 terra hac: * Mortibus ægrotationum
morientur: non plangentur, & non
ſepelientur, in ſterquilinium ſuper
faciem terræ erunt: & gladio & fa-
me conſumentur: & erit cadauer eo-
rum in eſcam volatilibus cæli, & be-
5 ſtiis terræ. * Hæc enim dicit Domi-
nus: Ne ingrediaris domum conui-
uii, neque vadas ad plangendum, neque
que conſoleris eos: quia abſtuli pa-
cem meam à populo iſto, dicit Do-
minus, miſericordiam & miſeratio-
6 nes. * Et morientur grandes & parui
in terra iſta: non ſepelientur neque
plangentur, & non ſe incident, ne-
7 que caluitium fiet pro eis. * Et non
B frangent inter eos lugenti panem ad
conſolandum ſuper mortuo: & non
dabunt eis potum calicis ad conſolan-
8 dum ſuper patre ſuo & matre. * Et
domum conuiuii non ingrediaris, vt
ſedeas cum eis, & comedas & bibas:
9 * quia hæc dicit Dominus exercituum
Deus Iſraël: Ecce ego auferam de
loco iſto in oculis veſtris, & in die-
bus veſtris, vocem gaudii, & vocem
lætitiæ, vocem ſponſi, & vocem ſpon-
10 ſæ. * Et cùm annuntiaueris populo
huic omnia verba hæc, & dixerint ti-
bi: ‖ Quare locutus eſt Dominus ſu- ‖ Sup. [illegible]
per nos omne malum grande iſtud? f.26.
quæ iniquitas noſtra? & quod pecca-
tum noſtrum, quod peccauimus Do-
mino

mino Deo nostro? * Dices ad eos: 11
Quia dereliquerunt me patres vestri,
ait Dominus: & abierunt post deos
alienos, & seruierunt eis, & adoraue-
runt eos: & me dereliquerunt, & legē C
meam non custodierunt. * Sed & vos 12
peius operati estis, quàm patres vestri:
ecce enim ambulat vnusquisque post
prauitatem rordis sui mali, vt me non
audiat. * Et eiiciam vos de terra hac, 13
in terrā, quam ignoratis vos, & patres
vestri: & seruietis ibi diis alienis die
ae nocte, qui non dabunt vobis re-
quiem. * Propterea ecce dies veniunt 14
dicit Dominus, & non dicetur vltrà!
Viuit Dominus, qui eduxit filios Israel
de terra Ægypti, * sed, Viuit Domi- 15
nus, qui eduxit filios Israel de terra A-
quilonis, & de vniuersis terris, ad quas
eieci eos: & reduram eos in terram
suam, quam dedi patribus eorum. * Er- 16
ce ego mittam piscatores multos dicit D
Dominus, & piscabuntur eos: & post
hæc mittam eis multos venatores, &
venabuntur eos de omni monte, & de
omni colle, & de rauernis petrarum.
* Quia oruli mei super omnes vias eo- 17
rum: non sunt absronditæ à farie mea,
& non fuit occultata iniquitas eorū
ab orulis meis. * Et reddam primùm 18
duplires iniquitates, & peccata eorum:
quia rontaminauerunt terram meam
in morticinis idolorū suorum, & abo-
minationibus suis impleuerunt here-
ditatem meam. * Domine fortitudo 19
mea, & robur meum, & refugiū meum
in die tribulationis: ad te Gentes ve-
nient ab extremis terræ & dicent: Ve-
rè mendacium possederunt patres no-
stri, vanitatem, quæ eis non profuit.
* Numquid faciet sibi homo deos, & 20
ipsi non sunt dij: * Idcircò ecce ego 21
ostendam eis per virem hanc, osten-
dam eis manum meam, & virtutem
meam: & srient quia nomen mihi Do-
minus.

CAP. XVII.

Iudæi in peccato obstinati, & ob id vastandi dicuntur: maledictus qui confidit in homine, & benedictus qui in Deo confidit: solus Deus scrutatur corda, & cuique reddit iuxta viā suam: petit propheta à Deo, in quo spem habuit, liberari, & inimicos confundi: præcipit Deus de obseruando sabbato, vt omnia sint ipsi Ierusalem prospera, quæ alioqui igne consumetur.

PEccatum Iuda scriptum est stylo 1
ferreo in vngue adamantino, exa- A
ratum super latitudinem cordis eorū,
& in cornibus ararum eorum. * Cùm 2
recordati fuerint filij eorum ararum
suarum, & lucorum suorum, lignorum-
que frondentium, in montibus
3 exrelsis, * sacrificantes in agro:
fortitudinem tuam, & omnes thesau-
ros tuos in direptionem dabo, exrel-
sa tua propter percata in vniuersis fi-
4 nibus tuis. * Et relinquêris sola ab he-
reditate tua, quam dedi tibi: & serui-
re te faciam inimicis tuis in terra, quā
ignoras: quoniam ignem succendisti
in furore meo, vsque in æternum ar-
5 debit. * Hæc dicit Dominus: ‖ Male- ‖ Isa. 30.
dictus homo, qui confidit in homine, a. 2.
& ponit carnem brachium suum, &
6 à Domino recedit ror eius. * ‖ Erit ‖ Isa. 31.
enim quasi myrice in deserto, & non a. 1.
videbit cùm venerit bonum: sed ha-
bitabit in siccitate in deserto, in terra
7 salsuginis, & inhabitabili. * Benedi-
ctus vir, qui confidit in Domino, & ‖ Psal. 1.
8 erit Dominus fiducia eius. * Et erit a. 3.
B quasi lignum quod transplantatur su-
per aquas, quod ad humorem mittit
radices suas: & non timebit cùm ve-
nerit æstus. Et erit folium eius viride,
& in tempore siccitatis non erit soli-
citum, nec aliquando desinet farere
9 fructum. * Prauum est cor omnium,
& inscrutabile: quis cognosret illud?
10 * Ego Dominus srrutans cor, & pro-
bans renes: qui do vnicuique iuxta
viam suam, & iuxta fructum adin-
11 uentionum suarum. * ‖ Perdix fouit ‖ Apoc. 2.
quæ non peperit: fecit diuitias, & non f. 21.
in iudirio: in dimidio dierum suorum Psal. 7.
derelinquet eas, & in nouissimo suo c. 10.
12 erit insipiens. * Solium gloriæ altitu- 1. Reg.
dinis à principio, locus sanctifiratio- 16. b. 7.
13 nis nostræ, * Expectatio Israel Domi-
ne omnes, qui te derelinquunt, con-
fundentur: recedentes à te, in terra
srribentur: quoniam dereliquerunt
venam aquarum viuentium Domi-
14 num. * Sana me Domine, & sana-
C bor: saluum me far, & saluus ero:
15 quoniam laus mea tu es. * Ecce ipsi
dicunt ad me: Vbi est verbum Domi-
16 ni? veniat. * Et ego non sum turba-
tus, te pastorem sequens: & diem ho-
minis non desideraui, tu seis. Quod
egressum est de labiis meis, rectum in
17 conspectu tuo fuit. * Non sis tu mihi
formidini, spes mea tu in die afflictio-
18 nis. * Confundantur qui me perse-
quuntur, & non confundar ego: pa-
ueant illi, & non paueam ego: induc
super eos diem afflictionis, & duplici
19 contritione contere eos. * Hær dicit
Dominus ad me: Vade, & sta in por-
ta filiorum populi, per quam ingre-
diuntur reges Iuda, & egrediuntur, &
20 in cunctis portis Ierusalem. * & dices
ad eos: Audite verbum Domini re-
ges Iuda, & omnis Iuda, cunctique ha-

bitatores Ierusalem, qui ingredimini
per portas istas. * Hæc dicit Domi- 21
nus: Custodite animas vestras,& no- E
lite portare pōdera in die sabbati, nec
inferatis per portas Ierusalem.*Et no- 22
lite eiicere onera de domibus vestris D
in die sabbati, & omne opus non fa-
cietis: sanctificate diem sabbati, sicut
præcepi patribus vestris. * Et non au- 23
dierunt,nec inclinauerūt aurem suam:
sed indurauerunt ceruicem suam, ne
audirent me, & ne acciperent disci-
plinam. * Et erit: Si audieritis me, di- 24
cit Dominus, vt non inferatis onera
per portas ciuitatis huius in die sab-
bati: & si sanctificaueritis diem sab-
bati,ne faciatis in eo omne opus.* In- 25
gredientur per portas ciuitatis huius
reges & principes, sedentes super so-
lium Dauid, & ascendentes in curri-
bus & equis, ipsi & principes eorum,
viri Iuda, & habitatores Ierusalem: &
habitabitur ciuitas hæc in sempiter-
num.* Et venient de ciuitatibus Iuda, 26
& de circuitu Ierusalem, & de Terra
Beniamin, & de campestribus, & de
montuosis, & ab Austro, portantes
holocaustum, & victimam, & sacri-
ficium, & thus, & inferent oblatio-
nem in domum Domini. * Si autem 27
nō audieritis me vt sanctificetis diem
sabbati, & ne portetis onus, & ne in-
feratis per portas Ierusalem in die
sabbati: succendam ignem in portis
eius,& deuorabit domos Ierusalem, &
non extinguetur.

CAP. XVIII.

Exemplo figuli ostendit Dominus in manu sua esse domum Israel,vt iuxta ipsorum merita eis faciat, etiam si priùs aliud se facturum dixerit: propter obstinatam Iudæorum malitiam denuntiatur eis interitus: conspiratio Iudæorum contra Ieremiam, ipsius quoque ad Deum lamentatio, & pœnarum quæ inimicos sequentur denuntiatio.

‖ Isa.45 c.9 Rom.9 d.20

VErbum, quod factum est ad Iere- 1
miam à Domino, dicens: * Surge, 2
& descende in domum figuli, & ibi A
audies verba mea. * Et descendi in do- 3
mum figuli, & ecce ipse faciebat opus
super rotam. * Et dissipatum est vas, 4
quod ipse faciebat è luto manibus suis:
conuersusque fecit illud vas alterum,
sicut placuerat in oculis eius vt face-
ret. * Et factum est verbum Domini 5
ad me, dicens: * ‖ Numquid sicut fi- 6
gulus iste, non potero vobis facere,
domus Israël, ait Dominus? ecce si-
cut lutum in manu figuli, sic vos in
manu mea, domus Israël. * Repentè 7
loquar aduersum gentem & aduersus
regnum, ‖ vt eradicem, & destruam, ‖ Sup.1 b.10
8 & disperdam illud. * Si pœnitentiam
egerit gens illa à malo suo, quod lo-
B cutus sum aduersus eam: agam & ego
pœnitentiam super malo, quod cogi-
9 taui vt facerem ei. * Et subitò loquar
de gente & de regno, vt ædificem &
10 plantem illud, * Si fecerit malum in
B oculis meis, vt non audiat vocem
meam: pœnitentiam agam super bo-
no, quod locutus sum vt facerem ei.
11 * Nunc ergo dic viro Iuda, & habita- ‖ Inf.25 b.5. & 35.c.12.
toribus Ierusalem, dicens: Hæc dicit ‖ Ionæ 3 d.8
Dominus: ‖ Ecce ego fingo contra
vos malum, & cogito contra vos co-
gitationem: ‖ reuertatur vnusquisque
à via sua mala, & dirigite vias vestras
12 & studia vestra. * Qui dixerunt: De-
sperauimus: post cogitationes enim
nostras ibimus, & vnusquisque praui-
13 tatem cordis sui mali faciemus.* Ideò
hæc dicit Dominus:Interrogate Gen-
tes: Quis audiuit talia horribilia, quæ
14 fecit nimis virgo Israël? * Numquid
C deficiet de petra agri nix Libani? aut
euelli possunt aquæ erumpentes fri-
15 gidæ, & defluentes? * Quia obliti
est mei populus meus, frustrà liban-
tes, & impingentes in viis suis, in
semitis sæculi, vt ambularent per eas ‖ Inf.19 c.8. & 19.c.13. 50.c.13.
16 in itinere non trito: * ‖ vt fieret ter-
ra eorum in desolationem, & in sibi-
lum sempiternum: omnis qui præ-
terierit per eam obstupescet, & mo-
17 uebit caput suum.* Sicut ventus vrens
dispergam eos coram inimico: dor-
sum, & non faciem ostendam eis in
18 die perditionis eorum. * Et dixerunt:
Venite, & cogitemus contra Iere-
miam cogitationes: non enim peribit
lex à sacerdote, neque consilium à
sapiente, nec sermo à propheta: ve-
nite, & percutiamus eum lingua, &
non attendamus ad vniuersos sermo-
19 nes eius. * Attende Domine ad me, &
audi vocem aduersariorum meorum.
20 * Numquid redditur pro bono malum,
D quia foderunt foueam animæ meæ?
Recordare quòd steterim in conspe-
ctu tuo, vt loquerer pro eis bonum,
& auerterem indignationem tuam ab
21 eis. * Propterea da filios eorum in fa-
mem, & deduc eos in manus gladii:
fiant vxores eorum absque liberis, &
viduæ: & viri earum interficiantur
morte: iuuenes eorum confodiantur
22 gladio in prælio.*Audiatur clamor de
domibus eorum: adduces enim super
eos latronem repentè: quia foderunt
foueam vt caperent me, & laqueos
23 absconderunt pedibus meis. * Tu au-
tem Domine scis omne consilium eo-
rum aduersum me in mortem: ne pro-
pitieris

pitieris iniquitati eorum, & peccatum
eorum à facie tua non deleatur: fiant
corruentes in conspectu tuo, in tempore furoris tui abutere eis.

CAP. XIX.

Ieremias per lagunculam testeam quam fregit, ostendit populum Ierusalem perdendum gladio & fame in obsidione, in qua patres filios comedant, propter multiplicem ipsorum idololatriam & contemptum verbi Dei.

HÆc dicit Dominus: Vade, & ac- 1
cipe lagunculam figuli testeam à A
senioribus populi, & à senioribus sa-
cerdotum. * Et egredere ad vallem filij 2
Ennom, quæ est iuxta introitum por-
tæ fictilis: & prædicabis ibi verba, quæ
ego loquar ad te. * Et dices: Audite 3
verbum Domini reges Iuda, & habita-
tores Ierusalem: hæc dicit Dominus
exercituum Deus Israël: Ecce ego in-
ducam afflictionem super locū istum,
ita vt omnis, qui audierit illam, tin-
niant aures eius: * Eò quòd dereli- 4
querint me, & alienum fecerint lo-
cum istum: & libauerunt in eo diis
alienis, quos nescierunt ipsi, & patres
eorum, & reges Iuda: & repleuerunt
locum istum sanguine innocentum. 5
* Et ædificauerunt excelsa Baalim, ad B
comburendos filios suos igni in holo-
caustum Baalim: quæ non præcepi, nec
locutus sum, nec ascenderunt in cor
meum. * Propterea ecce dies veniunt, 6
dicit Dominus: & non vocabitur am-
pliùs locus iste, Topheth, & Vallis
filij Ennom, sed Vallis occisionis. * Et 7
dissipabo consilium Iuda & Ierusalem
in loco isto: & subuertam eos gladio
in conspectu inimicorum suorum, &
§ Sup. 18 in manu quærentium animas eorum:
c. 16 & dabo cadauera eorum, escam vo-
latilibus cœli, & bestiis terræ. * || Et 8
Inf. 49. ponam ciuitatem hanc in stuporem,
c. 13. & & in sibilum: omnis, qui præterierit
50. c. 13. per eam, obstupescet, & sibilabit su-
per vniuersa plaga eius. * Et cibabo 9
eos carnibus filiorum suorum, & car- C
nibus filiarum suarum: & vnusquis-
que carnem amici sui comedet in ob-
sidione, & in angustia, in qua conclu-
dent eos inimici eorum, & qui quæ-
runt animas eorum. * Et conteres 10
lagunculam in oculis virorum, qui
ibunt tecum. * Et dices ad eos: Hæc 11
dicit Dominus exercituum: Sic con-
teram populum istum, & ciuitatem
istam, sicut conteritur vas figuli, quod
non potest vltrà instaurari: & in To-
pheth sepelientur, eò quòd non sit
alius locus ad sepeliendum. * Sic fa- 12
ciam loco huic, ait Dominus, & habi-
tatoribus eius: & ponam ciuitatem D
13 istam sicut Topheth. * Et erunt domus
Ierusalem, & domus regum Iuda, sicut
locus Topheth, immundæ: omnes
domus, in quarum domatibus sacrifi-
cauerunt omni militiæ cæli, & libaue-
14 runt libamina diis alienis. * Venit
autem Ieremias de Topheth, quò mi-
serat eum Dominus ad prophetan-
dum, & stetit in atrio domus Domi-
ni, & dixit ad omnem populum:
15 * Hæc dicit Dominus exercituum
Deus Israel: Ecce ego inducam super
ciuitatem hanc, & super omnes vrbes
eius, vniuersa mala, quæ locutus sum
aduersum eam: quoniam indurauerunt ceruicem suam, vt non audirent
sermones meos.

CAP. XX.

Percussus Ieremias mittitur à Phassur in neruum, & ab eodem eductus vaticinatur illi tamquam pseudopropheta & omnibus amicis eius, totique Iudææ captiuitatem Babylonicam: conqueritur se rideri & pati opprobrium ac persecutionem ob verbum Domini, maledicitque diei natiuitatis suæ.

1 ET audiuit Phassur filius Emmer
A sacerdos, qui constitutus erat
princeps in domo Domini, Ieremiam
2 prophetantem sermones istos. * Et
percussit Phassur Ieremiam prophe-
tam, & misit eum in neruum, quod
erat in porta Beniamin superiori, in
3 domo Domini. * Cùmque illuxisset
in crastinū, eduxit Phassur Ieremiam
de neruo. & dixit ad eum Ieremias:
Non Phassur vocauit Dominus no-
men tuum, sed pauorem vndique.
4 * Quia hæc dicit Dominus: Ecce ego
dabo te in pauorem, te & omnes a-
micos tuos: & corruent gladio ini-
micorum suorum, & oculi tui vide-
bunt: & omnem Iudam dabo in
manum regis Babylonis: & traducet
eos in Babylonem, & percutiet eos
5 gladio. * Et dabo vniuersam substan-
B tiam ciuitatis huius, & omnem labo-
rem eius, omnéque pretium, & cun-
ctos thesauros regū Iuda dabo in ma-
nu inimicorū eorum: & diripient eos,
6 & tollent, & ducēt in Babylonem. * Tu
autem Phassur, & omnes habitatores
domus tuæ, ibitis in captiuitatem: &
in Babylonem venies, & ibi morieris,
ibíque sepelieris tu, & omnes amici
tui, quibus prophetasti mendacium.
7 * Seduxisti me Domine, & seductus
sum: fortior me fuisti, & inualuisti:
factus sum in derisum tota die, omnes
subsannant me. * Quia iam olim lo-
8 quor, vociferans iniquitatem, & vasti-
tatem clamito: & factus est mihi sermo
Domini in opprobrium, & in derisum

tota die. * Et dixi: Non recordabor 9
eius, neque loquar vltrà in nomine il-
lius: & factus est in corde meo quasi
ignis exæstuans, clausúsque in ossibus
meis: & defeci, ferre non sustinēs. * Au- 10
diui enim contumelias multorum, & C
terrorem in circuitu: Persequimini,
& persequamur eum: ab omnibus vi-
ris, qui erāt pacifici mei, & custodien-
tes latus meum: si quo modo decipia-
tur, & præualeamus aduersus eum, &
consequamur vltionem ex eo. * Do- 11
minus autem mecum est quasi bella-
tor fortis: idcircò qui persequuntur
‖ Inf. 23 g. 40 me, cadent, & infirmi erunt: confun-
dentur vehementer, ‖ quia non intel-
lexerunt opprobrium sempiternum,
‖ Sup. 11 d. 20. & 17. b. 10 quod nunquam delebitur. * Et tu Do- 12
mine exercituum ‖ probator iusti, qui
vides renes & cor: videam quæso vltio-
nem tuam ex eis: tibi enim reuelaui
causam meam. * Cantate Domino, 13
laudate Dominum: quia liberauit ani-
‖ Iob. 3. a. 2 mam pauperis de manu malorum.
* ‖ Maledicta dies, in qua natus sum: 14
dies, in qua peperit me mater mea, D
non sit benedicta. * Maledictus vir, 15
qui annuntiauit patri meo, dicens: Na-
tus est tibi puer masculus: & quasi
gaudio lætificauit eum. * Sit homo 16
ille vt sunt ciuitates, quas subuertit
Dominus, & non pœnituit eum: au-
diat clamorem manè, & vlulatum in
tempore meridiano: * qui non me 17
interfecit à vulua, vt fieret mihi ma-
ter mea sepulchrum, & vulua eius
conceptus æternus. * Quare de vulua 18
egressus sum, vt viderem laborem &
dolorem, & consumerentur in confu-
sione dies mei?

CAP. XXI.

Respondet Ieremias nuntijs Sedeciæ regis super obsidione regis Nabuchodonosor, Iudam vastandum peste, gladio, fame & captiuitate, solósque eos victuros qui transfugerint ad Chaldæos: hortatur etiam vt faciant iudicium, ne indignatio Domini penitus ipsos consumat.

VErbum, quod factum est ad Iere- 1
miam à Domino, quando misit ad A
eum rex Sedecias Phassur filium Mel-
chiæ, & Sophoniam filium Maasiæ sa-
cerdotem, dicens: * Interroga pro no- 2
bis Dominum: quia Nabuchodonosor
rex Babylonis præliatur aduersum
nos: si fortè faciat Dominus nobiscū
secundum omnia mirabilia sua, & re-
cedat à nobis. * Et dixit Ieremias ad 3
eos: Sic dicetis Sedeciæ: * Hæc dicit 4
Dominus Deus Israel: Ecce ego con-
uertam vasa belli, quæ in manibus ve-
stris sunt, & quibus vos pugnatis ad-
D uersum regē Babylonis, & Chaldæos,
qui obsident vos in circuitu murorū:
& cōgregabo ea in medio ciuitatis hu-
5 ius. * Et debellabo ego vos in manu ex-
B tēta, & in brachio forti, & in furore &
6 in indignatione, & in ira grandi. * Et
percutiā habitatores ciuitatis huius,
homines & bestiæ pestilentia magna
7 morientur. * Et post hæc ait Dominus:
dabo Sedeciam regem Iuda, & seruos
eius, & populum eius, & qui derelicti
sunt in ciuitate hac à peste, & gladio,
& fame, in manu Nabuchodonosor re-
gis Babylonis, & in manu inimicorum
eorum, & in manu quærentium ani-
mam eorum, & percutiet eos in ore
gladij, & non flectetur, neque parcet,
8 nec miserebitur. * Et ad populū hunc
C dices: Hæc dicit Dominus: Ecce ego
do coram vobis viam vitæ; & viam
9 mortis. * ‖ Qui habitauerit in vrbe
hac, morietur gladio, & fame, & peste:
qui autem egressus fuerit, & transfu- ‖ Inf. 38 a. 2
gerit ad Chaldæos, qui obsident vos,
viuet, & erit ei anima sua, quasi spoliū.
10 * Posui enim faciem meam super ciui-
tatem hanc in malum, & non in bonū,
ait Dominus: in manu regis Babylonis
11 dabitur, & exuret eam igni. * Et do-
mui regis Iuda: Audite verbum Do-
12 mini, * domus Dauid, hæc dicit Do-
D minus: ‖ Iudicate manè iudicium, & ‖ Inf. 22 a. 3
eruite vi oppressum de manu calum-
niantis: ne fortè egrediatur vt ignis
indignatio mea; & succendatur, & non
sit qui extinguat, propter malitiam
13 studiorum vestrorum. * Ecce ego ad te
habitatricem vallis solidæ atque cam-
pestris, ait Dominus: qui dicitis: Quis
percutiet nos? & quis ingredietur do-
14 mos nostras? * Et visitabo super vos
iuxta fructuum studiorum vestrorum,
dicit Dominus: & succendam ignem
in saltu eius: & deuorabit omnia in
circuitu eius.

CAP. XXII.

Hortatur regem Iuda & populum eius vt faciant iudicium & iustitiam, quo omnia prosperè ipsis succedant; alioqui erunt omnes in direptionem: quodque Sellum siue Ioakin filius Iosiæ regis Iuda non sit in Ierusalem reuersurus: increpat eos qui ex iniustitia ædificant, promittentes sibi felicitatem patrum iustorum: vaticinatur aduersus impium Ioakim filium Iosiæ, quòd sepultura sit cariturus, & huius filius impiissimus Iechonias cum matre ducendus in Babylonē, ibique moriturus.

1 HÆc dicit Dominus: Descende in
A domum regis Iuda; & loquēris ibi
2 verbum hoc, * & dices: Audi verbum
Domini rex Iuda, qui sedes super so-
lium

Illum Dauid; tu & serui tui, & populus
tuus, qui ingredimini per portas istas.
‖ Sup.21 d.12 *Hæc dicit Dominus: * ‖ Facite iudiciū 3
& iustitiam, & liberate vi oppressum
de manu calumniatoris: & aduenam, &
pupillum, & viduam nolite cōtristare,
neque opprimatis iniquè: & sanguinē
innocētem ne effundatis in loco isto. 4
* Si enim facientes feceritis verbum B
istud: ingredientur per portas domus
huius, reges sedentes de genere Dauid
super thronum eius, & ascendētes cur-
rus & equos, ipsi & serui, & populus eo-
rum. * Quod si non audieritis verba 5
hæc: in memetipso iuraui, dicit Domi-
nus, quia in solitudinē erit domus hęc.
* Quia hęc dicit Dominus super domū 6
regis Iuda: Galaad tu mihi caput Liba-
ni: si nō posuero te solitudinem, vrbes
inhabitabiles. * Et sanctificabo super 7
te, interficientem virum, & arma eius:
& succidēt electas cedros tuas, & præ-
cipitabunt in ignem. * Et pertransi- 8
bunt gentes multæ per ciuitatē hanc: C
& dicet vnusquisque proximo suo:
‖ Deut. 29.d.24 ‖ Quare fecit Dominus sic ciuitati huic 9
grandi? * Et respondebunt: Eò quòd
3. Reg.9 b.8 dereliquerint pactum Domini Dei sui,
& adorauerint deos alienos, & seruie-
rint eis. * Nolite flere mortuū, neque 10
lugeatis super eum fletu: plāgite eum,
qui egreditur, quia non reuertetur vl-
trà, nec videbit terram natiuitatis suæ.
* Quia hæc dicit Dominus ad Sellum 11
filium Iosiæ regem Iuda, qui regnauit
pro Iosia patre suo, qui egressus est de
loco isto: Non reuertetur huc am-
pliùs: * sed in loco, ad quem transtuli 12
eum, ibi morietur, & terram istam non
videbit ampliùs. * Væ qui ædificat do- 13
mum suam in iustitia, & cœnacula sua D
non in iudicio: amicum suum oppri-
met frustrà, & mercedē eius non red-
det ei. * Qui dicit? Ædificabo mihi 14
domum latam, & cœnacula spatiosa:
qui aperit sibi fenestras, & facit laquea-
ria cedrina, pingitque sinopide.
* Numquid regnabis, quoniam con- 15
fers te cedro? pater tuus numquid nō
comedit & bibit, & fecit iudicium &
iustitiam tunc cùm bene erat ei? * Iu- 16
dicauit causam pauperis & egeni in
bonum suum: numquid non ideò quia
cognouit me, dicit Dominus? * Tui 17
verò oculi & cor ad auaritiam, & ad
sanguinem innocentem fundendum,
& ad calumniam, & ad cursum mali o-
peris. * Proptereà hæc dicit Domi- 18
nus ad Ioakim filium Iosiæ regem Iu- E
da: Non plangent eum: Væ frater &
væ soror: non concrepabunt ei: Væ
Domine, & væ inclyte. * Sepultura 19
asini sepelietur, putrefactus & proie-
20 ctus extra portas Ierusalem. * Ascen-
de Libanum, & clama: & in Basan da
vocem tuam, & clama ad transeuntes,
quia contriti sunt omnes amatores
21 tui. * Locutus sum ad te in abun-
dantia tua; & dixisti: Non audiam:
hæc est via tua ab adolescentia tua;
quia non audisti vocem meam. * Om-
nes pastores tuos pascet ventus,
22 & amatores tui in captiuitatem ibunt:
F & tunc confundēris, & erubesces ab
omni malitia tua. * Quæ sedes in Li-
23 bano, & nidificas in cedris, quomodo
congemuisti, cùm venissent tibi dolo-
res, quasi dolores parturientis? * Viuo
24 ego, dicit Dominus: quia si fuerit Ie-
chonias filius Ioakim regis Iuda, an-
nulus in manu dextera mea, inde euel-
lam eum. * Et dabo te in manu quæ-
25 rentium animam tuā, & in manu quo-
rum tu formidas faciem, & in manu
Nabuchodonosor regis Babylonis, &
in manu Chaldæorum. * Et mittam
26 te, & matrem tuam quæ genuit te, in
G terram alienam, in qua nati non estis,
ibique moriemini: * & in terram, ad
27 quam ipsi leuant animam suam vt re-
uertantur illuc, non reuertentur.
* Numquid vas fictile atque contri-
28 tum vir iste Iechonias? numquid vas
absque omni voluptate? quare abiecti
sunt ipse & semen eius, & proiecti in
terram, quam ignorauerunt? * Terra,
29 terra, terra, audi sermonem Domini.
* Hæc dicit Dñs: Scribe virum istū ste-
30 rilem, virū qui in diebus suis non pro-
sperabitur: nec enim erit de semine
eius vir, qui sedeat super solium Dauid,
& potestatem habeat vltrà in Iuda.

CAP. XXIII.

Comminatur Dominus pastoribus qui gregem dispergunt ac lacerant, promittens se reducturum reliquias gregis ad locum suum, ac suscitaturum pastores & germen Dauid iustum, sub quo magna fruentur felicitate: vaticinatur quoque pseudoprophetis æternum opprobrium, qui populum decipiunt, volentes vt obliuiscatur nominis Domini, & prophetant absque Dei voluntate, sermonem Domini Onus appellantes.

1 A VÆ pastoribus, qui disperdunt & ‖ Ezech. 13.a.3. & 34.a.2
dilacerant gregem pascuæ meæ,
2 dicit Dominus. * Ideò hæc dicit Dñs
Deus Israel ad pastores, qui pascūt po-
pulū meum: Vos dispersistis gregem
meum, & eiecisti eos, & non visitasti
eos: ecce ego visitabo super vos mali-
3 tiam studiorū vestrorum, ait Dñs. * Et
ego congregabo reliquias gregis mei
de omnibus terris, ad quas eiecero eos
illuc: & conuertam eos ad rura sua:
&

& crescent & multiplicabuntur. * Et 4
suscitabo super eos pastores, & pa-
scent eos : non formidabunt vltrà, &
non pauebunt : & nullus quæretur
‖ Inf. 33 ex numero, dicit Dominus. * ‖ Ecce 5
c. 14 dies veniunt, dicit Dominus : & su-
Isa. 4. scitabo Dauid germen iustum : & re-
b. 2. & gnabit rex, & sapiēs erit : & faciet iu-
40. c. 11. dicium & iustitiam in terra. * In die- 6
45. b. 8 bus illis saluabitur Iuda, & Israel ha-
Ezech. bitabit confidenter : & hoc est no-
34. b. 11 men, quod vocabunt eum, Dominus
Dan. 9 iustus noster. * Propter hoc ecce dies 7
g. 24 veniunt, dicit Dominus, & non di- B
Ioan. 1. cent vltrà : Viuit Dominus, qui edu-
g. 45 xit filios Israel de Terra Ægypti :
‖ Sup. 11 * Sed : ‖ Viuit Dominus, qui eduxit 8
c. 14 & adduxit semen domus Israel de
Deut. 33 Terra Aquilonis, & de cunctis terris,
d. 28 ad quas eieceram eos illuc : & habi-
tabunt in terra sua. * Ad prophetas : 9
Contritum est cor meum in medio
mei, contremuerunt omnia ossa mea :
factus sum quasi vir ebrius, & quasi
homo madidus à vino, à facie Do-
mini, & à facie verborum sanctorum
eius. * Quia adulteris repleta est ter- 10
ra, quia à facie maledictionis luxit
terra, arefacta sunt arua deserti : fa-
ctus est cursus eorum malus, & for-
titudo eorum dissimilis. * Propheta 11
namque & sacerdos polluti sunt : &
in domo mea inueni malum eorum, C
ait Dominus. * Idcircò via eorum 12
erit quasi lubricū in tenebris : impel-
lentur enim, & corruent in ea : affe-
ram enim super eos mala, annum vi-
sitationis eorum, ait Dominus. * Et 13
in prophetis Samariæ vidi fatuita-
tem : prophetabant in Baal, & deci-
piebant populum meum Israel. * Et 14
in prophetis Ierusalem vidi similitu-
dinem adulterantium, & iter men-
dacij : & confortauerunt manus pes-
simorum, vt non conuerteretur
vnusquisque à malitia sua : facti sunt
mihi omnes vt Sodoma, & habita-
tores eius quasi Gomorrha. * Propter- 15
eà hæc dicit Dominus exercituum
‖ Sup. 9 ad prophetas : ‖ Ecce ego cibabo eos D
c. 15 absinthio, & potabo eos felle : à pro-
phetis enim Ierusalem, egressa est
pollutio super omnem terram. * Hæc 16
‖ Inf. 27 dicit Dominus exercituum : ‖ No-
b. 9. & lite audire verba prophetarum, qui
29. b. 8 prophetant vobis, & decipiunt vos :
visionem cordis sui loquuntur, non
de ore Domini. * Dicunt his, qui 17
blasphemant me : Locutus est Domi-
‖ Sup. 5 nus : ‖ Pax erit vobis : & omni, qui
c. 12. & ambulat in prauitate cordis sui, dixe-
14. b. 13. runt : Non veniet super vos malum.
* Quis enim affuit in consilio Do- 18
mini, & vidit, & audiuit sermonem
eius : quis considerauit verbum illius
19 & audiuit ? * ‖ Ecce turbo Dominicæ ‖ Inf. 30
indignationis egredietur, & tēpestas c. 14
erumpens super caput impiorum ve-
20 niet. * Non reuertetur furor Domini,
E vsque dum faciat, & vsque dum com-
pleat cogitationem cordis sui : in no-
uissimis diebus intelligetis consilium
21 eius. * Non mittebam prophetas, &
ipsi currebant : non loquebar ad eos,
22 & ipsi prophetabant. * Si stetissent
in consilio meo, & nota fecissent ver-
ba mea populo meo, auertissem vti-
que eos à via sua mala, & à cogita-
23 tionibus suis pessimis. * Putasne Deus
è vicino ego sum, dicit Dominus ? &
24 non Deus de longè ? * Si occultabi-
tur vir in absconditis : & ego non
videbo eum, dicit Dominus ? num-
quid non cælum & terram ego im-
25 pleo, dicit Dominus ? * Audiui quæ
dixerunt prophetæ, prophetantes in
nomine meo mendacium, atque di-
26 centes : Somniaui, somniaui. * Vs-
F quequò istud est in corde propheta-
rum vaticinantium mendacium, &
prophetantiū seductiones cordis sui ?
27 * Qui volunt facere vt obliuiscatur
populus meus nominis mei propter
somnia eorum, quæ narrat vnusquis-
que ad proximum suum : sicut obliti
sunt patres eorum nominis mei pro-
28 pter Baal. * Propheta, qui habet
somnium, narret somnium : & qui
habet sermonem meum, loquatur
sermonem meum verè : quid paleis
29 ad triticum, dicit Dominus ? * Num-
quid non verba mea sunt quasi ignis,
dicit Dominus, & quasi malleus con-
30 terens petram ? * Propterea ecce ego
ad prophetas, ait Dominus, qui fu-
rantur verba mea vnusquisque à pro-
31 ximo suo. * Ecce ego ad prophetas,
ait Dominus, qui assumunt linguas
32 suas, & aiunt : Dicit Dominus. * Ec-
ce ego ad prophetas somniantes mē-
dacium, ait Dominus, qui narraue-
runt ea, & seduxerunt populū meum
in mendacio suo, & in miraculis
suis : cùm ego non misissem eos, nec
mandassem eis, qui nihil profuerunt
33 populo huic, dicit Dominus. * Si igi-
G tur interrogauerit te populus iste, vel
propheta, aut sacerdos, dicens : Quod
est onus Domini ? dices ad eos : Vos
estis onus. proiiciam quippe vos, di-
34 cit Dominus. * Et propheta, & sa-
cerdos, & populus qui dixit : Onus
Domini : visitabo super virum il-
35 lum, & super domum eius. * Hæc
dicetis vnusquisque ad proximum, &
ad fratrem suum : Quid respondit
Domi-

Dominus ? & quid locutus est Do-
minus ? * & onus Domini vltrà non 36
memorabitur : quia onus erit vnicui-
que sermo suus : & peruertistis ver-
ba Dei viuentis, Domini exercituum
Dei nostri. * Hæc dices ad prophe- 37
tam : Quid respondit tibi Dominus?
& quid locutus est Dominus? * Si au- 38
tem onus Domini dixeritis : propter
hoc hæc dicit Dominus : Quia dixi-
stis sermonem istum : Onus Domi-
ni : & misi ad vos, dicens : Nolite
dicere: Onus Domini: * Propereà 39
ecce ego tollam vos portans, & dere-
linquam vos, & ciuitatem quam de-
di vobis, & patribus vestris, a facie
§ Sup. mea. * || Et dabo vos in opprobrium 40
20.c.11. sempiternum, & in ignominiam æ-
ternam, quæ numquam obliuione
delebitur.

CAP. XXIV.

Calathus bonarum ficuum designat captiuos in Babylonia Iudæos, quos dicit Dominus se reducturum in terram suam, qui toto corde ad ipsum reuertentur: calathus autem malarum ficuum significat eos qui manserant Ierosolymis, ac postea fugerant in Aegyptum, quos dicit se daturum in opprobrium & maledictionem.

OStendit mihi Dominus : & ec- 1
ce duo calathi pleni ficis, positi A
ante templum Domini, postquam
transtulit Nabuchodonosor rex Ba-
bylonis Iechoniam filium Ioakim
regem Iuda, & principes eius, & fa-
brum, & inclusorem, de Ierusalem,
& adduxit eos in Babylonem. * Ca- 2
lathus vnus ficus bonas habebat ni-
mis, vt solent ficus esse primi tempo-
ris : & calathus vnus ficus habebat
malas nimis, quæ comedi non pote-
rant, eò quòd essent malæ. * Et dixit 3
Dominus ad me : Quid tu vides Iere- B
mia? Et dixi : Ficus, ficus bonas, bo-
nas valdè ; & malas, malas valdè,
quæ comedi non possunt, eò quòd
sint malæ. * Et factum est verbum 4
Domini ad me, dicens : * Hæc dicit 5
Dominus Deus Israel : Sicut ficus
hæ bonæ : sic cognoscam transmi-
grationem Iuda, quam emisi de loco
isto in Terram Chaldæorum, in bo-
num. * Et ponam oculos meos super 6
eos ad placandum, & reducam eos in C
terram hanc : & ædificabo eos, &
non destruam : & plantabo eos, &
non euellam. * Et dabo eis cor vt 7
sciant me, quia ego sum Dominus:
§ Sup. || & erunt mihi in populū ; & ego ero
21.d.33 eis in Deum : quia reuertentur ad me
|| Inf.29 in toto corde suo. * | Et sicut ficus 8
d.17 pessimæ, quæ comedi non possunt, D
eò quòd sint malæ : hæc dicit Do-
minus, sic dabo Sedeciam regem Iu-
da, & principes eius, & reliquos de
Ierusalem, qui remanserunt in vrbe
hac, & qui habitant in Terra Ægypti.
9 * Et dabo eos in vexationem, affli-
ctionemque omnibus regnis terræ,
in opprobrium, & in parabolam, &
in prouerbium, & in maledictionem
in vniuersis locis, ad quæ eieci eos.
10 * Et mittam in eis gladium, & fa-
mem, & pestem ; donec consuman-
tur de terra, quam dedi eis, & patri-
bus eorum.

CAP. XXV.

Quia noluerunt audire Ieremiam nec reliquos prophetas adhortantes ad pœnitentiam, prædicit excidium Ierosolymorum, & captiuitatem septuaginta annorum, ac deinde perditionem regum qui ipsos tenebant captiuos: quapropter iubetur Ieremias ciuitatibus Iuda ac ceteris regibus terrarum propinare calicem furoris Domini: vlulatum quoque prænuntiat pastoribus ac optimatibus.

1 VErbum, quod factum est ad Ie-
A remiam de omni populo Iuda,
in anno quarto Ioakim filij Iosiæ re-
gis Iuda, (ipse est annus primus Na-
buchodonosor regis Babylonis.)
2 * Quod locutus est Ieremias prophe-
ta ad omnem populum Iuda, & ad
vniuersos habitatores Ierusalem, di-
3 cens : * A tertio decimo anno Iosiæ
filij Ammon regis Iuda vsq; ad diem
hanc ; iste tertius & vigesimus an-
nus ; factum est verbum Domini ad
me, & locutus sum ad vos de nocte
consurgens, & loquens : & non au-
4 distis. * Et misit Dominus ad vos
omnes seruos suos prophetas, con-
surgens diluculo, mittensque: & non
audistis, neque inclinastis aures ve-
5 stras vt audiretis, * cùm diceret: Re- § 4. Reg.
uertimini vnusquisque à via sua ma- 17.d.13
la, & à pessimis cogitationibus ve- Sup. 18.
stris : & habitabitis in terra, quam b.11
dedit Dominus vobis, & patribus ve- Inf. 35.
stris, à sæculo & vsque in sæculum. c.15
6 * Et nolite ire post deos alienos, vt
B seruiatis eis, adoretisque eos : neque
me ad iracundiam prouocetis in ope-
ribus manuum vestrarum, & non
7 affligam vos. * Et non audistis me,
dicit Dominus, vt me ad iracundiam
prouocaretis in operibus manuum
8 vestrarum, in malum vestrum. * Pro-
pterea hæc dicit Dominus exerci-
tuū : Pro eo quòd non audistis verba
9 mea : * ecce ego mittam, & assumam
vniuersas cognationes Aquilonis, ait
Dominus, & Nabuchodonosor re-
gem

gem Babylonis seruum meum : &
adducam eos super terram istam, &
super habitatores eius, & super om-
nes nationes, quæ in circuitu illius
sunt : & interficiam eos, & ponã eos
in stuporem & in sibilum, & in soli-
tudines sempiternas. * Perdamque ex 10
eis vocem gaudij, & vocem lætitiæ, C
vocem sponsi, & vocem sponsæ, vo-
‖ Dan. 9.a.2 cem molæ & lumen lucernæ. * ‖ Et 11
erit vniuersa terra hæc in solitudi-
Inf. 26.b.6 nem, & in stuporem : & seruient om-
nes gẽtes istæ regi Babylonis septua-
2. Par. 36.d.22 ginta annis. * Cumque impleti fue- 12
rint septuaginta anni, visitabo super
2. Esd. 1.a.2 regem Babylonis, & super gentem il-
lam, dicit Dominus, iniquitatem eo-
rum, & super terram Chaldæorum:
& ponam illam in solitudines sem-
piternas. * Et adducam super terram 13
illam omnia verba mea, quæ locutus
sum contra eam, omne quod scri-
ptum est in libro isto, quæcumque
prophetauit Ieremias aduersum om-
nes gentes: * Quia seruierunt eis, 14
etenim essent gentes multæ, & reges
magni : & reddam eis secundùm
opera eorum, & secundùm facta ma-
nuum suarum. * Quia sic dicit Do- 15
minus exercituum Deus Israël: Su- D
me calicem vini furoris huius de ma-
nu mea : & propinabis de illo cun-
ctis gentibus, ad quas ego mittam te.
* Et bibent, & turbabuntur, & insa- 16
nient à facie gladii, quem ego mittam
inter eos. * Et accepi calicem de ma- 17
nu Domini, & propinaui cũctis gen-
tibus, ad quas misit me Dominus:
* Ierusalem, & ciuitatibus Iuda, & 18
regibus eius, & principibus eius : vt
darem eos in solitudinem, & in stu-
porem, & in sibilum, & in maledi-
ctionem, sicut est dies ista : * Pharao- 19
ni regi Ægypti, & seruis eius, & prin-
cipibus eius, & omni populo eius,
* & vniuersis generaliter : cunctis re- 20
gibus terræ Ausitidis, & cunctis regi-
bus terræ Philisthiim, & Ascaloni, &
Gazæ, & Accaron, & reliquiis Azo-
ti, * & Idumææ, & Moab, & filiis 21
Ammon : * Et cunctis regibus Tyri, 22
& vniuersis regibus Sidonis : & regi-
bus terræ insularum, qui sunt trans
mare : * Et Dedan, & Thema, & Buz, 23
& vniuersis qui attonsi sunt in co-
mam: * Et cunctis regibus Arabiæ, & 24
cunctis regibus Occidentis, qui habi-
tant in deserto : * Et cunctis regibus 25
Zambri, & cunctis regibus Elam, & E
cunctis regibus Medorum : * cunctis 26
quoque regibus Aquilonis de propè
& de lõgè, vnicuique contra fratrem
suum : & omnibus regnis terræ, quæ
super faciem eius sunt : & rex Sesach
27 bibet post eos, & dices ad eos: * Hæc
dicit Dominus exercituum Deus Is-
raël: Bibite, & inebriamini, & vo-
mite : & cadite, neque surgatis à facie
gladij, quem ego mittam inter vos.
28 * Cumque noluerint accipere calicẽ
F de manu tua vt bibant, dices ad eos:
Hæc dicit Dominus exercituum : Bi-
29 bentes bibetis : * ‖ quia ecce in ciuita- ‖ 1. Pet. 4.d.17
te, in qua inuocatũ est nomen meum,
ego incipiam affligere, & vos quasi
innocentes & immunes eritis? non
eritis immunes : gladium enim ego
voco super omnes habitatores terræ,
30 dicit Dominus exercituum. * Et tu
prophetabis ad eos omnia verba hæc,
& dices ad illos: ‖ Dominus de excel- ‖ Ioel 3.d.16
so rugiet, & de habitaculo sancto suo
dabit vocem suã: rugiens rugiet su- Amos 1.a.2
per decorẽ suum : celeuma quasi cal-
cantium concinetur aduersus omnes
31 habitatores terræ. * Peruenit sonitus
vsque ad extrema terræ: quia iudi-
cium Domino cum gentibus iudi-
catur ipse cum omni carne, impios
32 tradidi gladio, dicit Dominus. * Hæc
dicit Dominus exercituum: Ecce af-
flictio egredietur de gente in gentẽ:
& turbo magnus egredietur à sum-
33 mitatibus terræ. * Et erunt interfecti
G Domini in die illa, à summo terræ
vsque ad summum eius : non plan-
gentur, & non colligentur, neque se-
pelientur : in sterquilinium super fa-
34 ciem terræ iacebunt. * Vlulate pasto-
res, & clamate : & aspergite vos cine-
re optimates gregis : quia completi
sunt dies vestri, vt interficiamini ; &
dissipationes vestræ, & cadetis quasi
35 vasa pretiosa. * Et peribit fuga à pa-
storibus, & saluatio ab optimatibus
36 gregis. * Vox clamoris pastorum, &
vlulatus optimatum gregis : quia va-
37 stauit Dominus pascua eorum. * Et
conticuerunt arua pacis à facie iræ
38 furoris Domini. * Dereliquit quasi
leo vmbraculum suum, quia facta
est terra eorum in desolationem à
facie iræ columbæ, & à facie iræ fu-
roris Domini.

CAP. XXVI.

Prophetans Ieremias excidium Ierosolymorum nisi resipiscant, comprehenditur à sacerdotibus & prophetis, sed liberatur per principes seniores ne occidatur, prolatis exemplis Michææ & Vriæ prophetarum.

1 IN principio regni Ioakim filii Io-
A siæ regis Iuda, factum est verbum
2 istud à Domino, dicens : * Hæc dicit
Dominus : Sta in atrio domus Do-
mini; & loqueris ad omnes ciuitates
Iuda,

Iuda, de quibus veniunt vt adorent
in domo Domini, vniuersos sermo-
nes, quos ego mandaui tibi vt loqua-
ris ad eos: noli subtrahere verbum,
* si fortè audiant & conuertantur 3
vnusquisque à via sua mala: & pœni-
teat me mali, quod cogito facere eis
propter malitiam studiorum eorum.
* Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus: 4
Si non audieritis me, vt ambuletis B
in lege mea, quam dedi vobis, * vt au- 5
diatis sermones seruorum meorum
Prophetarum, quos ego misi ad vos
de nocte consurgens, & dirigens, &
‖ 1. Reg. 4. a. 2. b. 10. non audistis: * ‖ Dabo domum istam 6
sicut Silo, & vrbē hanc dabo in ma-
ledictionem cunctis gentibus terræ.
* Et audierunt sacerdotes, & prophe- 7
tæ, & omnis populus, Ieremiam lo-
quentem verba hæc in domo Domi-
ni. * Cumque complesset Ieremias, 8
loquēs omnia quæ præceperat ei Do-
minus vt loqueretur ad vniuersum
populum, apprehenderunt eum sa-
cerdotes, & prophetæ, & omnis po-
pulus, dicēs: Morte moriatur. * Qua- 9
re prophetauit in nomine Domini, C
dicens: Sicut Silo erit domus hæc: &
vrbs ista desolabitur, eò quòd non sit
habitator? Et congregatus est omnis
populus aduersus Ieremiam in do-
mo Domini. * Et audierunt principes 10
Iuda verba hæc: & ascenderunt de
domo regis in domum Domini, &
sederunt in introitu portæ domus
Domini nouæ. * Et locuti sunt sacer- 11
dotes & prophetæ ad principes, & ad
omnē populum, dicentes: Iudicium
mortis est viro huic: quia prophe-
tauit aduersus ciuitatem istam, sicut
audistis auribus vestris. * Et ait Iere- 12
mias ad omnes principes, & ad D
‖ Sup. 25 c. 13 vniuersum populum, dicens: ‖ Do-
minus misit me, vt prophetarem ad
domum istam, & ad ciuitatem hanc,
‖ Sup. 7 a. 3. omnia verba quæ audistis. * ‖ Nunc 13
ergo bonas facite vias vestras, & stu-
dia vestra, & audite vocem Domi-
ni Dei vestri: & pœnitebit Domi-
num mali, quod locutus est aduer-
sum vos. * Ego autem ecce in mani- 14
bus vestris sum: facite mihi quod
bonum & rectum est in oculis ve-
stris: * Verumtamen scitote & co- 15
gnoscite, quòd si occideritis me, san-
guinem innocentem tradetis con-
tra vosmetipsos, & contra ciuitatem E
istam, & habitatores eius, in veritate
enim misit me Dominus ad vos, vt
loquerer in auribus vestris omnia
verba hæc. * Et dixerunt principes, 16
& omnis populus, ad sacerdotes & ad
prophetas: Non est viro huic iudi-
cium mortis: quia in nomine Domi-
17 ni Dei nostri locutus est ad nos. * Sur-
rexerunt ergo viri de senioribus ter-
ræ: & dixerunt ad omnem cœtum
18 populi, loquentes: * Michæas de Mo-
rasthi fuit propheta in diebus Eze-
chiæ regis Iuda, & ait ad omnem po-
pulum Iuda, dicens: Hæc dicit Domi-
F nus exercituum: ‖ Sion quasi ager ‖ Mi 3. d. 18.
arabitur: & Ierusalem in aceruum la-
pidum erit: & mons domus in excel-
19 sa siluarum. * Numquid morte con-
demnauit eum Ezechias rex Iuda, &
omnis Iuda? numquid non timuerunt
Dominum, & deprecati sunt faciem
Domini: & pœnituit Dominum ma-
li, quod locutus fuerat aduersum eos?
Itaq; nos facimus malū grande cōtra
20 animas nostras. * Fuit quoque vir pro-
phetans in nomine Domini, Vrias fi-
lius Semei de Cariathiarim: & pro-
phetauit aduersus ciuitatem istam, &
aduersus terram hanc, iuxta omnia
21 verba Ieremiæ. * Et audiuit rex Ioa-
G kim, & omnes potentes, & princi-
pes eius, verba hæc: & quæsiuit rex
interficere eum. Et audiuit Vrias, &
timuit, fugitque & ingressus est Æ-
22 gyptum. * Et misit rex Ioakim viros
in Aegyptum, Elnathan filium A-
chobor, & viros cum eo in Aegy-
23 ptum. * Et eduxerunt Vriam de Ae-
gypto: & adduxerunt eum ad regem
Ioakim, & percussit eum gladio: &
proiecit cadauer eius in sepulchris
24 vulgi ignobilis. * Igitur manus Ahi-
cam filij Saphan fuit cum Ieremia,
vt non traderetur in manus populi,
& interficerent eum.

CAP. XXVII.

Vinculis ad varios reges missis, dicit illos, si seruire velint regi Babylonis eiusque posteris, permansuros in terra sua; alioqui perituros gladio, fame & peste, inuehens in pseudoprophetas qui aliud vaticinantur, fallentes populum: prædicit etiam sacra vasa quæ reliqua sunt transferenda in Babylonem, & tandem referenda Ierosolymam.

1 A IN principio regni Ioakim filii Io-
siæ regis Iuda, factum est verbum
istud ad Ieremiam à Domino, dicens:
2 * Hæc dicit Dominus ad me: Fac tibi
vincula, & catenas: & pones eas in
3 collo tuo. * Et mittes eas ad regem
Edom, & ad regem Moab, & ad regem
filiorum Ammon, & ad regem Tyri,
& ad regem Sidonis: in manu nun-
tiorum, qui venerunt Ierusalem ad
4 Sedeciam regem Iuda. * Et præci-
pies eis vt ad dominos suos loquan-
tur: Hæc dicit Dominus exercituum
Deus

Deus Iſraël: Hæc dicetis ad dominos
veſtros: * Ego feci terram, & homi- 5
nes, & iumenta, quæ ſunt ſuper faciẽ
terræ, in fortitudine mea magna, &
in brachio meo extento: & dedi eam
ei, qui placuit in oculis meis. * Et nũc 6
itaque ego dedi omnes terras iſtas in B
manu Nabuchodonoſor regis Ba-
bylonis ſerui mei: inſuper & beſtias
agri dedi ei vt ſeruiant illi, * Et ſer- 7
uient ei omnes gentes, & filio eius, &
filio filii eius: donec veniat tempus
terræ eius & ipſius: & ſeruient ei gen-
tes multæ, & reges magni. * Gens au- 8
tem & regnum, quod non ſeruierit
Nabuchodonoſor regi Babylonis, &
quicumque non curuauerit collum
ſuum ſub iugo regis Babylonis: in
gladio, & in fame, & in peſte viſita-
bo ſuper gentem illam, ait Domi-
nus, donec conſumam eos in manu
‖ Sup.23 eius. * ‖ Vos ergo nolite audire pro- 9
d.6. phetas veſtros, & diuinos, & ſom-
Inf.29 niatores, & augures, & maleficos,
b.8 qui dicunt vobis: Non ſeruietis regi
Babylonis. * Quia mendacium pro- 10
phetant vobis: vt longè vos faciant
de terra veſtra, & eiiciant vos, &
pereatis. * Porrò gens, quæ ſubiece- 11
rit ceruicem ſuam ſub iugo regis Ba-
bylonis, & ſeruierit ei, dimittam
eam in terra ſua, dicit Dominus: &
colet eam, & habitabit in ea. * Et 12
ad Sedeciã regem Iuda locutus ſum
ſecundùm omnia verba hæc, dicens:
Subiicite colla veſtra ſub iugo regis C
Babylonis, & ſeruite ei, & populo
eius, & viuetis. * Quare moriemi- 13
ni tu & populus tuus gladio, & fa-
me & peſte, ſicut locutus eſt Domi-
nus ad gentem, quæ ſeruire noluerit
regi Babylonis? * Nolite audire ver- 14
ba prophetarum dicentium vobis:
Non ſeruietis regi Babylonis: quia
mendacium ipſi loquuntur vobis.
‖ Sup.14 * ‖ Quia non miſi eos, ait Dominus: 15
c.14. & ipſi prophetant in nomine meo
23.e.21 mendaciter: vt eiiciant vos, & per-
Inf.29 eatis tam vos, quàm prophetæ, qui
b.9 vaticinantur vobis. Et ad ſacerdo- 16
tes, & ad populũ iſtum locutus ſum,
dicens: Hæc dicit Dominus: Noli-
te audire verba prophetarum veſtro-
rum, qui prophetant vobis, dicentes:
Ecce vaſa Domini reuertentur de Ba-
bylone nunc citò, mendacium enim
prophetant vobis. * Nolite ergo au- 17
dire eos, ſed ſeruite regi Babylonis,
vt viuatis. quare datur hæc ciuitas in
ſolitudinem? * Et ſi prophetæ ſunt, 18
& eſt verbum Domini in eis: occur- D
rant Domino exercituum, vt non ve-
niant vaſa, quæ derelicta fuerant in
domo Domini, & in domo regis Iu-
da, & in Ieruſalem, in Babylonem.
19 * Quia hæc dicit Dominus exercituũ
‖ ad columnas, & ad mare, & ad ba- ‖ 4.Reg. 25.c.13
ſes, & ad reliqua vaſorum, quæ re-
20 manſerunt in ciuitate hac: * quæ non
tulit Nabuchodonoſor rex Babylo-
nis, cùm transferret Iechoniam filiũ
Ioakim regem Iuda de Ieruſalem in
Babylonem, & omnes optimates Iu-
21 da & Ieruſalem. * Quia hæc dicit Do-
minus exercituum Deus Iſraël ad va-
ſa, quæ derelicta ſunt in domo Do-
mini, & in domo regis Iuda & Ieru-
22 ſalem: * In Babylonem transferentur,
& ibi erunt vſque ad diem viſitatio-
nis ſuæ, dicit Dominus, & afferri fa-
ciam ea, & reſtitui in loco iſto.

CAP. XXVIII.

Hananias pſeudopropheta, ablatis de collo Ieremiæ catenis, vaticinatur ſacra vaſa cum rege & captiuo populo poſt biennium reducenda: ſed iubetur Ieremias contrarium vaticinari, & mortem illi denuntiare, quæ iuxta verbum Ieremiæ eodem anno ſecuta eſt.

1 ET factũ eſt in anno illo, in princi-
A pio regni Sedeciæ regis Iuda, in
anno quarto, in menſe quinto, dixit
ad me Hananias filius Azur prophe-
ta de Gabaon, in domo Dñi, coram
ſacerdotibus & omni populo, dicens:
2 * Hæc dicit Dñs exercituum Deus
Iſraël: Contriui iugum regis Baby-
3 lonis. * Adhuc duo anni dierum, &
ego referri faciam ad locum iſtum
omnia vaſa domus Domini, quæ tu-
lit Nabuchodonoſor rex Babylonis
de loco iſto, & tranſtulit ea in Ba-
4 bylonem. * Et Ichoniam filium Ioa-
kim regem Iuda, & omnem tranſ-
migrationem Iuda, qui ingreſſi ſunt
in Babylonem, ego conuertam ad
locum iſtum, ait Dominus: conte-
ram enim iugum regis Babylonis.
5 * Et dixit Ieremias propheta ad Ha-
B naniam prophetam, in oculis ſacer-
dotum, & in oculis omnis populi, qui
6 ſtabat in domo Domini. * & ait Ie-
remias propheta: Amen, ſic faciat
Dominus: ſuſcitet Dominus verba
tua, quæ prophetaſti: vt referantur
vaſa in domum Domini, & omnis
transmigratio de Babylone ad locum
7 iſtum. * Verumtamen audi verbum
hoc, quod ego loquor in auribus tuis,
8 & in auribus vniuerſi populi: * Pro-
phetæ, qui fuerunt ante me & ante
te ab initio, & prophetauerunt ſu-
per terras multas, & ſuper regna
magna, de prælio, & de afflictione,
9 & de fame. * Propheta, qui vaticina-

tus eſt pacem: cùm venerit verbum C
eius, ſcietur propheta, quem miſit
Dominus in veritate. * Et tulit Ha- 10
nanias propheta catenam de collo Ie-
remiæ prophetæ, & confregit eam.
* Et ait Hananias in conſpectu om- 11
nis populi, dicens: Hæc dicit Domi-
nus: Sic confringam iugum Nabu-
chodonoſor regis Babylonis poſt
duos annos dierum de collo omnium
gentium. * Et abiit Ieremias prophe- 12
ta in viam ſuam. Et factum eſt ver-
bum Domini ad Ieremiam, poſtquam
confregit Hananias propheta cate-
nam de collo Ieremiæ prophetæ, di-
cens: * Vade, & dices Hananiæ: 13
Hæc dicit Dominus: Catenas li-
gneas contriuiſti: & facies pro eis ca-
tenas ferreas. * Quia hæc dicit Do- 14
minus exercituum Deus Iſraël: Iu- D
gum ferreum poſui ſuper collum
cunctarum Gentium iſtarum, vt ſer-
uiant Nabuchodonoſor regi Baby-
lonis, & ſeruient ei: inſuper & be-
ſtias terræ dedi ei. * Et dixit Ieremias 15
propheta ad Hananiam prophetam:
Audi Hanania: non miſit te Domi-
nus, & tu confidere feciſti populum
iſtum in mendacio. * Idcircò hæc di- 16
cit Dominus: Ecce ego mittam te à
facie terræ: hoc anno morieris: ad-
uerſum enim Dominum locutus es.
* Et mortuus eſt Hananias propheta 17
in anno illo, menſe ſeptimo.

CAP. XXIX.

Captiuos Iudæos vaticinatur 70. annis in Babylone permanſuros, hortaturque vt illic multiplicari ſtudeant, & deinde reducentur: eos verò qui Ieroſolymis remanſerunt, gladio, fame & peſte dicit conſumendos: deinde mala vaticinatur aduerſus Achab, Sedeciam & Samaiam pſeudoprophetas, ſeducentes populum tranſmigrationis.

ET hæc ſunt verba libri, quem mi- 1
ſit Ieremias propheta de Ieruſalē A
ad reliquias ſeniorum tranſmigratio-
nis, & ad ſacerdotes, & ad prophe-
tas, & ad omnem populum, quem
traduxerat Nabuchodonoſor de Ie-
ruſalem in Babylonem: * poſtquam 2
egreſſus eſt Iechonias rex, & domina,
& eunuchi, & principes Iuda & Ie-
ruſalem, & faber & incluſor de Ieru-
ſalem: * in manu Elaſa filij Saphan, 3
& Gamariæ filij Helciæ, quos miſit
Sedecias rex Iuda ad Nabuchodono-
ſor regem Babylonis in Babylonem,
dicens: * Hæc dicit Dominus exerci- 4
tuum Deus Iſraël omni tranſmigra-
tioni, quam tranſtuli de Ieruſalem in
Babylonem: * Ædificate domos, & 5
habitate: & plantate hortos, & co-
6 medite fructum eorum. * Accipite
vxores, & generate filios & filias: &
B date filiis veſtris vxores, & filias ve-
ſtras date viris, & pariant filios & fi-
lias: & multiplicamini ibi, & nolite
7 eſſe pauci numero. * & quærite pa-
cem ciuitatis, ad quam tranſmigrare
vos feci: & orate pro ea ad Domi-
num: quia in pace illius erit pax vo-
8 bis. * Hæc enim dicit Dominus exer-
cituum Deus Iſraël: ‖ Non vos ſe- ‖ Sup. 24.a.13
ducant prophetæ veſtri, qui ſunt in & 23.d.
medio veſtrum, & diuini veſtri: & 16.
ne attendatis ad ſomnia veſtra, quæ
9 vos ſomniatis: * quia falsò ipſi pro-
phetant vobis in nomine meo: & non
10 miſi eos, dicit Dominus. * ‖ Quia ‖ Sup. 25.
C hæc dicit Dominus: Cùm cœperint c.12
impleri in Babylone ſeptuaginta an- 2. Par.
ni, viſitabo vos: & ſuſcitabo ſuper 36.d.11.
vos verbum meum bonum, vt redu- 1. Eſdr.
11 cam vos ad locum iſtum. * Ego enim 1.a.1.
ſcio cogitationes, quas ego cogito Dan. 9.
ſuper vos, ait Dominus, cogitationes a.2.
pacis, & non afflictionis, vt dem vo-
12 bis finem & patientiam. * Et inuoca-
bitis me, & ibitis: & orabitis me, &
13 ego exaudiam vos. * Quæretis me,
& inuenietis: cùm quæſieritis me in
14 toto corde veſtro. * Et inueniar à vo-
bis, ait Dominus: & reducam capti-
D uitatem veſtram, & congregabo vos
de vniuerſis gentibus, & de cunctis
locis, ad quæ expuli vos, dicit Do-
minus: & reuerti vos faciam de lo-
co, ad quem tranſmigrare vos feci.
15 * Quia dixiſtis: Suſcitauit nobis Dñs
16 Prophetas in Babylone. * Quia hæc
dicit Dominus ad regem, qui ſedet
ſuper ſolium Dauid, & ad omnem
populum habitatorem vrbis huius,
ad fratres veſtros, qui non ſunt egreſ-
ſi vobiſcum in tranſmigrationem.
17 * Hæc dicit Dominus exercituum:
‖ Ecce mittam in eos gladium, & fa- ‖ Sup.
mem, & peſtem: & ponam eos qua- 26.c.10.
ſi ficus malas, quæ comedi non poſ-
18 ſunt, eò quòd peſſimæ ſint. * Et per-
ſequar eos in gladio, & in fame, &
in peſtilentia: & dabo eos in vexa-
tionem vniuerſis regnis terræ: in
maledictionem, & in ſtuporem, &
in ſibilum, & in opprobrium cun-
E ctis Gentibus, ad quas ego eieci eos:
19 * eò quòd non audierint verba mea,
dicit Dñs: quæ miſi ad eos per ſeruos
meos prophetas, de nocte conſur-
gens, & mittens: & non audiſtis, dicit
20 Dominus. * Vos ergo audite verbum
Domini, omnis tranſmigratio, quam
emiſi de Ieruſalem in Babylonem.
21 * Hæc dicit Dñs exercituum Deus

Israël ad Achab filium Coliæ, & ad
Sedeciam filium Maasiæ, qui pro-
phetant vobis in nomine meo men-
daciter: Ecce ego tradam eos in ma-
nus Nabuchodonosor regis Babylo-
nis: & percutiet eos in oculis vestris.
* Et assumetur ex eis maledictio om- 22
ni transmigrationi Iuda, quæ est in
Babylone, dicentium: Ponat te Do-
minus sicut Sedeciam, & sicut A-
chab, quos frixit rex Babylonis in
igne: * pro eo quòd fecerint stultitiā 23
in Israël, & mœchati sunt in vxores F
amicorū suorum, & locuti sunt ver-
bum in nomine meo mendaciter
quod non mandaui eis: ego sum iu-
dex & testis, dicit Dominus. * Et ad 24
Semeian Nehelamiten dicens: * Hæc 25
dicit Dominus exercituum, Deus Is-
raël: Pro eo quòd misisti in nomi-
ne tuo libros ad omnem populum,
qui est in Ierusalem, & ad Sopho-
niam filium Maasiæ sacerdotem, &
ad vniuersos sacerdotes, dicens: * Do- 26
minus dedit te sacerdotem pro Ioia-
de sacerdote, vt sis dux in domo Do-
mini super omnē virum arreptitium
& prophetantem, vt mittas eum in
neruum & in carcerem. * Et nunc 27
quare non increpasti Ieremiam Ana-
thothiten, qui prophetat vobis?
* Quia super hoc misit in Babylonem 28
ad nos, dicens: Longum est: ædifica- G
te domos, & habitate: & plātate hor-
tos, & comedite fructus eorum. * Le- 29
git ergo Sophonias sacerdos librum
istum in auribus Ieremiæ prophetæ.
* Et factum est verbum Domini ad 30
Ieremiam, dicens: Mitte ad omnem 31
transmigrationem, dicens: Hæc di-
cit Dominus ad Semeian Nehelami-
ten: Pro eo quòd prophetauit vobis
Semeias, & ego non misi eum: & fe-
cit vos confidere in mendacio: * id- 32
circò hæc dicit Dominus: Ecce ego
visitabo super Semeian Nehelamitē,
& super semen eius: non erit ei vir se-
dens in medio populi huius, & non
videbit bonum, quod ego faciam po-
pulo meo, ait Dominus: quia præua-
ricationem locutus est aduersus Do-
minum.

CAP. XXX.

Vaticinatur Iudæis & filiis Israel reditum à graui captiuitate, in qua propter peccata sua detinebantur, & quòd post reditum seruituri sint Domino, ac Dauid regi, quem ille suscitabit eis in prosperitate & securitate magna; deuastatis ipsorum inimicis.

HOc verbum, quod factum est ad 1
Ieremiam à Domino, dicens: A
2 * Hæc dicit Dominus Deus Israël, di-
cēs: Scribe tibi omnia verba, quæ lo-
3 cutus sum ad te, in libro. * Ecce enim
dies veniunt, dicit Dominus: & con-
uertam conuersionem populi mei Is-
raël & Iuda, ait Dominus: & conuer-
tam eos ad terram, quam dedi patri-
4 bus eorum: & possidebunt eam. * Et
hæc verba, quæ locutus est Dominus
5 ad Israël & ad Iudam: * Quoniam
hæc dicit Dñs: Vocem terroris audi-
6 uimus: formido, & non est pax. * In-
terrogate, & videte si generat mascu-
lus: quare ergo vidi omnis viri manū
super lumbum suū, quasi parturien-
tis, & conuersæ sunt vniuersæ facies
7 in auruginem? * ‖ Væ, quia magna ‖ Ioel 2. a.2. c.11
dies illa, nec est similis eius: tempus- Amos 5. c.18
que tribulationis est Iacob, & ex ipso Soph. 1. d.15
8 saluabitur. * Et erit in die illa, ait Do-
B minus exercituum: conteram iugum
eius de collo tuo, & vincula eius di-
rumpam, & non dominabuntur ei
9 amplius alieni: * sed seruient Domi-
no Deo suo, & Dauid regi suo, quem
10 suscitabo eis. * ‖ Tu ergo ne timeas ‖ Is. 45. a.1. & 44. a.2
serue meus Iacob, ait Dominus, ne- Luc. 1. g.70
que paueas Israël: quia ecce ego sal-
uabo te de terra longinqua, & semen
tuum de terra captiuitatis eorum: &
reuertetur Iacob, & quiescet, & cun-
ctis affluet bonis, & non erit quem
11 formidet: * quoniam tecum ego
sum, ait Dominus, vt saluem te: fa-
ciam enim consummationem in cun-
ctis Gentibus, in quibus dispersi
te: te autem non faciam in consum-
mationē: sed castigabo te in iudicio,
12 vt non videaris tibi innoxius. * Quia
hæc dicit Dominus: Insanabilis fra-
13 ctura tua, pessima plaga tua. * Non
C est qui iudicet iudicium tuum ad al-
ligandum: curationum vtilitas non
14 est tibi. * Omnes amatores tui obliti ‖ Sup. 23. d.19
sunt tui, teque non quærent: ‖ plaga
enim inimici percussi te castigatione
crudeli: propter multitudinem ini-
quitatis tuæ dura facta sunt pecca-
15 ta tua. * Quid clamas super con-
tritione tua? insanabilis est dolor
tuus: propter multitudinē iniquita-
tis tuæ, & propter dura peccata tua
16 feci hæc tibi. * Proptereà omnes, qui
comedunt te, deuorabuntur: & vni-
uersi hostes tui in captiuitatem du-
centur: & qui te vastant, vastabun-
tur, cunctosque prædatores tuos da-
17 bo in prædam. * Obducam enim ci-
catricem tibi, & à vulneribus tuis
sanabo te, dicit Dominus. Quia eie-
ctam vocauerunt te Sion: Hæc est,
18 quæ non habebat requirentem. *
Hæc dicit Dominus: Ecce ego con-
uertam

uertam conuersionem tabernaculo- D
rum Iacob,& tectis eius miserebor,&
ædificabitur ciuitas in excelso suo, &
templum iuxta ordinem suum fun-
dabitur. * Et egredietur de eis laus, 19
voxque ludentium: & multiplicabo
eos,& non minuentur: & glorificabo
eos, & non attenuabuntur.* Et erunt 20
filij eius sicut à principio, & cœtus
eius coram me permanebit: & visita-
bo aduersum omnes qui tribulant
eum. * Et erit dux eius ex eo:& prin- 21
ceps de medio eius producetur: &
applicabo eum, & accedet ad me.
quis enim iste est, qui applicet cor
suum vt appropinquet mihi, ait Do-
minus? * Et eritis mihi in populum, 22
& ego ero vobis in Deum. * Ecce tur- 23
bo Domini, furor egrediens, procel-
la ruens, in capite impiorum con-
quiescet.* Non auertet iram indigna- 24
tionis Dominus, donec faciat & com-
pleat cogitationem cordis sui: in no-
uissimo dierum intelligetis ea.

CAP. XXXI.

Dicit Dominus se reducturum populum Israel de captiuitate, vt in affluentia bonorum seruiat Domino: iubetur ergo Rachel non flere ampliùs filios suos: agnoscit Israel se meritò castigatum, ideoque pœnitentiam agit: de nouitate qua femina circumdabit virum: vigilabit Dominus ad reducendum Israel: de vna acerba: de nouo pacto quod feriet Dominus cum domo Israel, nec abijciet vmquam vniuersum illius semen.

IN tempore illo, dicit Dominus: 1
Ero Deus vniuersis cognationibus A
Israël, & ipsi erunt mihi in populum.
* Hæc dicit Dominus: Inuenit gra- 2
tiam in deserto populus, qui reman-
serat à gladio: vadet ad requiem
suam Israel. * Longè Dominus appa- 3
ruit mihi. Et in charitate perpetua
dilexi te: ideò attraxi te, miserans.
* Rursumque ædificabo te, & ædifi- 4
caberis virgo Israël: adhuc ornabe-
ris tympanis tuis, & egredieris in cho-
ro ludentium. * Adhuc plantabis vi- 5
neas in montibus Samariæ: planta-
bunt plantantes,& donec tempus ve-
niat, non vindemiabunt: * quia erit 6
dies, in qua clamabunt custodes in
‖ *Isa.2 a.3* monte Ephraim: ‖ Surgite, & ascen-
damus in Sion ad Dominum Deum
Mich.4 a.2 nostrum. * Quia hæc dicit Dominus: 7
Exultate in lætitia Iacob, & hinnite
contra caput Gentium: personate, &
canite, & dicite: Salua Domine po-
pulum tuum, reliquias Israël. * Ecce 8
ego adducam eos de terra Aquilonis, B
& congregabo eos ab extremis terræ:
inter quos erunt cæcus & claudus,
prægnās & pariens simul, cœtus ma-
9 gnus reuertentium huc. * In fletu ve-
nient, & in misericordia reducam
eos: & adducam eos per torrentes
aquarum in via recta, & non im-
pingent in ea: quia factus sum Israëli
pater,& Ephraim primogenitus meus
10 est. * Audite verbum Domini Gen-
tes, & annuntiate in insulis quæ pro-
cul sunt, & dicite: Qui dispersit Is-
raël, congregabit eum: & custodiet
11 eum sicut pastor gregem suum. * Rede-
mit enim Dominus Iacob, & libe-
12 rauit eum de manu potentioris. * Et
venient, & laudabunt in monte Sion:
& confluent ad bona Domini, super
frumento, & vino, & oleo, & fœtu
pecorum & armentorũ: eritque ani-
ma eorum quasi hortus irriguus, &
13 vltrà non esurient. * Tunc lætabitur
C virgo in choro, iuuenes & senes si-
mul: & conuertā luctum eorum in
gaudium, & consolabor eos, & læti-
14 ficabo à dolore suo. * Et inebriabo
animam sacerdotum pinguedine: &
populus meus bonis meis adimplebi-
15 tur, ait Dominus. * Hæc dicit Do-
minus: ‖ Vox in excelso audita est ‖ *Matt. 2. d.18*
lamentationis, luctus, & fletus Ra-
chel plorantis filios suos, & nolentis
consolari super eis, quia non sunt.
16 * Hæc dicit Dominus: Quiescat vox
tua à ploratu, & oculi tui à lacrymis:
quia est merces operi tuo, ait Domi-
nus: & reuertentur de terra inimici.
17 * Et est spes nouissimis tuis, ait Do-
minus: & reuertentur filij ad termi-
18 nos suos. * Audiens audiui Ephraim
transmigrantem: Castigasti me, &
eruditus sum, quasi iuuenculus in-
domitus: conuerte me, & conuertar:
19 quia tu Dominus Deus meus. * Post-
D quam enim conuertisti me, egi pœni-
tentiam: & postquam ostendisti mi-
hi, percussi femur meum. Confusus
sum, & erubui, quoniam sustinui
20 opprobrium adolescentiæ meæ. * Si
filius honorabilis mihi Ephraim, si
puer delicatus: quia ex quo locutus
sum de eo, adhuc recordabor eius.
Idcircò conturbata sunt viscera mea
super eum: miserans miserebor eius,
21 ait Dominus. * Statue tibi speculam,
pone tibi amaritudines: dirige cor
tuum in viam rectam, in qua ambu-
lasti: reuertere virgo Israël, reuerte-
22 re ad ciuitates tuas istas. * Vsquequò
deliciis dissolueris filia vaga? quia
creauit Dominus nouum super ter-
ram: FEMINA CIRCVMDABIT
23 VIRVM. * Hæc dicit Dominus exer-
cituum Deus Israël: Adhuc dicent

verbum istud in terra Iuda, & in vr-
bibus eius, cùm conuertero captiui-
tatē eorum. Benedicat tibi Dominus,
pulchritudo iustitiæ, mons sanctus:
* & habitabunt in eo Iudas & omnes 24
ciuitates eius simul, agricolæ & mi-
nantes greges. * Quia inebriaui ani- 25
mam lassam, & omnem animam
esurientem saturaui. * Ideò quasi de 26
somno suscitatus sum: & vidi, &
somnus meus dulcis mihi.* Ecce dies 27
veniunt, dicit Dominus: & semina-
bo domum Israël & domum Iuda
semine hominum, & semine iumen-
torum. * Et sicut vigilaui super eos 28
vt euellerem, & demolirer, & dissipa-
rem, & disperderem, & affligerem:
sic vigilabo super eos vt ædificem, &
plantem, ait Dominus. * In diebus il- 29
‖ Ezech. lis non dicent vltrà: ‖ Patres come-
18.a.2 derunt vuam acerbam, & dentes fi-
liorum obstupuerunt. * Sed vnus- 30
quisque in iniquitate sua morietur: F
omnis homo, qui comederit vuam
acerbam, obstupescent dentes eius.
‖ Heb.8 * ‖ Ecce dies venient, dicit Domi- 31
c.8 nus: & feriā domui Israël & domui
Iuda fœdus nouū: * non secundùm 32
pactum, quod pepigi cum patribus
eorū, in die qua apprehendi manum
eorum, vt educerem eos de Terra
Aegypti, pactum, quod irritū fecerunt
& ego dominatus sum eorum, dicit
Dominus. * Sed hoc erit pactū, quod 33
feriam cum domo Israël post dies il-
‖ Heb. los, dicit Dñs: ‖ Dabo legem meam
10.c.16. in visceribus eorum, & in corde eo-
rum scribam eam: & ero eis in Deū,
& ipsi erunt mihi in populum. * Et 34
non docebit vltrà vir proximū suum,
& vir fratrem suum, dicens: Cogno-
sce Dominum: omnes enim cogno-
scent me, à minimo eorum vsque
‖ Act.10 ad maximum, ait Dominus: ‖ quia
g.43 propitiabor iniquitati eorum, & pec-
cati eorū non memorabor ampliùs.
* Hæc dicit Dominus, qui dat solem 35
in lumine diei, ordinem lunæ & stel- G
larum in lumine noctis: qui turbat
mare, & sonant fluctus eius, Domi-
nus exercituum nomen illi. * Si defe- 36
cerint leges istæ coram me, dicit Do-
minus: tunc & semen Israël deficiet,
vt non sit gens coram me cūctis die-
bus. * Hæc dicit Dominus: Si men- 37
surari potuerint cæli sursum, & in-
uestigari fundamenta terræ deorsū:
& ego abiiciam vniuersum semen Is-
raël, propter omnia quæ fecerunt, di-
cit Dominus. * Ecce dies veniunt, 38
dicit Dominus: & ædificabitur ciui-
tas Domino, à turre Hananeel vsque
ad portam anguli. * Et exibit vltrà 39
norma mensuræ in conspectu eius
super collē Gareb: & circuibit Go-
40 tha, * & omnem vallem cadauerum,
& cineris, & vniuersam regionem
mortis, vsque ad torrentem Cedron,
& vsque ad angulum portæ equorum
Orientalis, Sanctum Domini: non
euelletur, & non destruetur vltrà in
perpetuum.

CAP. XXXII.

Obsidente Nabuchodonosor Ierusalem, Ieremias in atrio carceris positus agrum in Anathoth iussu Domini emit à suo patruele, iubetque seruari librum emptionis: refert coram Domino beneficia Israelitis præstita: Dominus dicit se traditurum ciuitatem cum populo regi Babylonis propter illorum idololatriam, sed posteà reuocaturum ipsos in Ierusalem, ac percussurum cum eis nouum fœdus vt sibi ex toto corde seruiant.

1 A VErbum, quod factum est ad Iere-
miam à Domino, in anno deci-
mo Sedeciæ regis Iuda: ipse est an-
nus decimus octauus Nabuchodo-
2 nosor. * Tunc exercitus regis Ba-
bylonis obsidebat Ierusalem: & Ie-
remias Propheta erat clausus in atrio
carceris, qui erat in domo regis Iuda.
3 * Clauserat enim eum Sedecias rex
Iuda, dicens: Quare vaticinaris, di-
cens: Hæc dicit Dominus: Ecce ego
dabo ciuitatem istam in manus regis
4 Babylonis, & capiet eam? * Et Sede-
cias rex Iuda non effugiet de manu
Chaldæorum: sed tradetur in manus
regis Babylonis: & loquetur os eius
cum ore illius, & oculi eius ocu-
5 los illius videbunt. * Et in Baby-
lonem ducet Sedeciam: & ibi erit
donec visitem eum, ait Dominus, si
autem dimicaueritis aduersum Chal-
6 dæos, nihil prosperum habebitis. * Et
dixit Ieremias: Factum est verbum
7 Domini ad me, dicens: * Ecce Hana-
B meel filius Sellum patruelis tuus ve-
niet ad te, dicens: Eme tibi agrum
meū, qui est in Anathoth: tibi enim
competit ex propinquitate vt emas.
8 * Et venit ad me Hanameel filius pa-
trui mei secundùm verbum Domi-
ni ad vestibulum carceris, & ait ad
me: Posside agrum meum, qui est in
Anathoth in terra Beniamin: quia ti-
bi competit hereditas, & tu propin-
quus es vt possideas. Intellexi autem
9 quòd verbum Domini esset. * Et emi
agrum ab Hanameel filio patrui mei,
qui est in Anathoth: & appendi ei ar-
gentum septem stateres, & decem ar-
10 genteos. * Et scripsi in libro, & si-
gnaui, & adhibui testes: & appendi
argen-

argentum in statera. * Et accepi li- 11
brum possessionis signatum, & stipu-
lationes, & rata, & signa forinsecus.
* Et dedi librum possessionis Baruch 12
filio Neri filii Maasiæ, in oculis Ha-
nameel patruelis mei, in oculis testiũ,
qui scripti erant in libro emptionis,
& in oculis omnium Iudæorum, qui
sedebant in atrio carceris. * Et præ- 13
cepi Baruch coram eis dicens: * Hæc 14
dicit Dominus exercituum Deus If- C
raël: Sume libros istos, librum em-
ptionis hunc signatum, & librum
hunc qui apertus est: & pone illos in
vase fictili, vt permanere possint die-
bus multis. * Hæc enim dicit Domi- 15
nus exercituum Deus Israël: Adhuc
possidebuntur domus, & agri, & vi-
neæ in terra ista. * Et oraui ad Do- 16
minum, postquam tradidi librũ pos-
sessionis Baruch filio Neri, dicens:
* Heu, heu, heu, Domine Deus: ecce 17
tu fecisti cælum & terram in fortitu-
dine tua magna, & in brachio tuo ex-
tento: nõ erit tibi difficile omne ver-
bum: * ‖ Qui facis misericordiam in 18 ‖ *Exod.* 34.a.7
millibus, & reddis iniquitatẽ patrum
in sinum filiorum eorum post eos:
Fortissime, magne, & potens, Domi-
nus exercituum nomen tibi. * Ma- 19
gnus consilio, & incomprehensibilis
cogitatu: cuius oculi aperti sunt
super omnes vias filiorum Adam, vt
reddas vnicuique secũdùm vias suas,
& secundùm fructum adinuentio-
num eius. * Qui posuisti signa & 20
portenta in Terra Ægypti vsque ad
diem hanc, & in Israël, & in homini-
bus, & fecisti tibi nomen sicut est
dies hæc. * Et eduxisti populum tuũ 21
Israël de Terra Aegypti, in signis, & D
in portentis, & in manu robusta, &
in brachio extento, & in terrore ma-
gno. * Et dedisti eis terram hanc, 22
quam iurasti patribus eorum vt da-
res eis terram fluentem lacte & mel-
le. * Et ingressi sunt, & possederunt 23
eam: & non obedierunt voci tuæ, &
in lege tua non ambulauerunt: om-
nia quæ mandasti eis vt facerent, non
fecerunt: & euenerunt eis omnia
mala hæc. * Ecce munitiones extru- 24
ctæ sunt aduersum ciuitatem, vt ca-
piatur: & vrbs data est in manus
Chaldæorum, qui præliantur aduer-
sus eam, à facie gladij, & famis, &
pestilentiæ: & quæcumque locutus
es acciderunt, vt tu ipse cernis. * Et 25
tu dicis mihi Domine Deus: Eme
agrum argento, & adhibe testes: cùm
vrbs data sit in manus Chaldæorum?
* Et factum est verbum Domini ad 26
Ieremiam, dicens: * Ecce ego Domi- 27
E nus Deus vniuersæ carnis: numquid
mihi difficile erit omne verbum?
28 * Propterea hæc dicit Dominus: Ec-
ce ego tradam ciuitatem istam in
manus Chaldæorum, & in manus
29 regis Babylonis, & capient eam. * Et
venient Chaldæi præliantes aduer-
sum vrbem hanc, & succendent eam
igni, & comburent eam, & domos, in
quarũ domatibus sacrificabant Baal,
& libabant diis alienis libamina ad
30 irritandum me. * Erant enim filij If-
raël, & filij Iuda, iugiter facientes
malum in oculis meis ab adolescen-
tia sua: filij Israël qui vsque nunc
exacerbant me in opere manuũ sua-
31 rum, dicit Dominus. * Quia in fu-
rore & in indignatione mea facta est
mihi ciuitas hæc, à die qua ædifica-
uerunt eam, vsque ad diem istam, qua
32 auferetur de conspectu meo. * Pro-
pter malitiam filiorum Israël, & fi-
F liorum Iuda, quam fecerunt ad ira-
cundiam me prouocantes, ipsi & re-
ges eorum, principes eorum, & sa-
cerdotes eorum, & prophetæ eorum,
viri Iuda & habitatores Ierusalem.
33 * Et verterunt ad me terga & non fa-
cies: cùm docerem eos diluculo, &
erudirem, & nollent audire vt acci-
34 perent disciplinam. * ‖ Et posuerunt ‖ 4. *Reg.*
idola sua in domo, in qua inuocatum 21.a.4
est nomen meum, vt pollverent eam.
35 * Et ædificauerunt excelsa Baal, quæ
sunt in valle filii Ennom, vt initia-
rent filios suos & filias suas Moloch:
quod non mandaui eis, nec ascendit
in cor meum vt facerent abomina-
tionem hanc, & in peccatum dedu-
36 cerent Iudam. * Et nunc propter ista,
hæc dicit Dominus Deus Israel ad
ciuitatẽ hanc, de qua vos dicitis quòd
tradetur in manus regis Babylonis
37 in gladio, & in fame, & in peste. * Ec-
ce ego congregabo eos de vniuersis
terris, ad quas eieci eos in furore
meo, & in ira mea, & in indigna-
tione grandi: & reducam eos ad lo-
cum istum, & habitare eos faciam
38 confidenter. * Et erunt mihi in po-
39 pulum, & ego ero eis in Deum. * Et
G dabo eis cor vnum, & viam vnam, vt
timeant me vniuersis diebus: & benè
40 sit eis, & filiis eorum post eos. * Et
feriam eis pactum sempiternum, &
non desinam eis benefacere: & ti-
morem meum dabo in corde eorum
41 vt non recedant à me. * Et lætabor
super eis, cùm benè eis fecero: & plã-
tabo eos in terra ista in veritate, in to-
to corde meo & in tota anima mea.
42 * Quia hæc dicit Dominus: Sicut
adduxi super populum istum omne

malum hoc grande: sic adducam su-
per eos omne bonum, quod ego lo-
quor ad eos. * Et possidebuntur agri 43
in terra ista: de qua vos dicitis quòd
deserta sit, eò quòd non remanserit
homo & iumentū, & data sit in ma-
nus Chaldæorum * Agri ementur 44
pecunia, & scribentur in libro, & im-
primetur signum, & testis adhibebi-
tur: in terra Beniamin, & in circuitu
Ierusalem, in ciuitatibus Iuda, & in
ciuitatibus montanis, & in ciuitatibus
campestribus, & in ciuitatibus quæ
ad Austrum sunt: quia conuertam
captiuitatem eorum, ait Dominus.

CAP XXXIII.

*Promittit Dominus se dimissurum pec-
cata populi sui, & à captiuitate re-
ducturum, multis beneficiis subse-
quentibus: germinauit Dauid ger-
men iustitiæ faciens iustitiam & iu-
dicium in terra. & firmissimum est
pactum Domini cum Dauid et semi-
ne Iacob vehementer multiplicando.* 1

ET factum est verbum Domini ad A
Ieremiam secundò, cùm adhuc
clausus esset in atrio carceris, dicens: 2
* Hæc dicit Dominus qui facturus
est, & formaturus illud, & paratu- 3
rus, Dominus nomen eius. * Clama
ad me, & exaudiam te: & annuntia-
bo tibi grandia, & firma quæ nescis. 4
* Quia hæc dicit Dominus Deus Is-
raël ad domos vrbis huius, & ad do-
mos regis Iuda, quæ destructæ sunt, 5
& ad munitiones, & ad gladium * ve-
nientium vt dimicent cum Chaldæis,
& impleant eas cadaueribus homi-
num, quos percussi in furore meo &
in indignatione mea, abscondens fa-
ciem meam à ciuitate hac, propter 6
omnem malitiam eorum. * Ecce ego
obducam eis cicatricem & sanitatem,
& curabo eos: & reuelabo illis de- 7
precationem pacis & veritatis. * Et
conuertam conuersionem Iuda, &
conuersionem Ierusalem: & ædifica- 8
bo eos sicut à principio. * Et emun-
dabo illos ab omni iniquitate sua, in
qua peccauerunt mihi: & propi-
tius ero cunctis iniquitatibus eorum,
in quibus deliquerunt mihi, & spre- 9
uerunt me. * Et erit mihi in nomen, B
& in gaudium, & in laudem, & in
exultationem cunctis gentibus terræ,
quæ audierint omnia bona, quæ ego
facturus sum eis: & pauebunt, & tur-
babuntur in vniuersis bonis, & in
omni pace, quam ego faciam eis. 10
* Hæc dicit Dominus: Adhuc audie-
tur in loco isto (quem vos dicitis esse
desertum, eò quòd non sit homo nec
iumentum: in ciuitatibus Iuda, &
foris Ierusalem, quæ desolatæ sunt
absq; homine, & absque habitatore,
11 & absque pecore) * vox gaudij & vox
lætitiæ, vox sponsi & vox sponsæ, vox
dicentiū: Confitemini Dño exerci-
tuū, quoniam bonus Dñs, quoniam in
æternū misericordia eius: & portan-
tiū vota in domum Dñi: reducā enim
conuersionem terræ sicut à princi-
12 pio, dicit Dominus. * Hæc dicit Do-
minus exercituum: Adhuc erit in lo-
co isto deserto absque homine, &
absque iumento, & in cunctis ciuita-
tibus eius, habitaculū pastorum ac-
13 cubantium gregum. * In ciuitatibus
C montuosis, & in ciuitatibus campe-
stribus, & in ciuitatibus quæ ad Au-
strum sunt: & in terra Beniamin, &
in circuitu Ierusalem, & in ciuitati-
bus Iuda, adhuc transibunt greges ad
manum numerantis, ait Dominus.
14 * Ecce dies veniunt, dicit Dominus:
& suscitabo verbum bonum, quod
locutus sum ad domum Israël & ad
15 domum Iuda. * In diebus illis, & in
tempore illo, germinare faciam Da-
uid germen iustitiæ: & faciet iudi-
16 cium & iustitiam in terra. * In die-
bus illis saluabitur Iuda, & Ierusa-
lem habitabit confidenter: & hoc est
nomen, quod vocabunt eum, Domi-
17 nus iustus noster. * Quia hæc dicit
Dominus: Non interibit de Dauid
vir, qui sedeat super thronum domus
18 Israël. * Et de sacerdotibus & de Le-
uitis non interibit vir à facie mea,
qui offerat holocautomata, & incen-
dat sacrificium, & cedat victimas
19 omnibus diebus. * Et factum est ver-
bum Domini ad Ieremiam, dicens:
20 * Hæc dicit Dominus: Si irritum po-
test fieri pactum meum cum die, &
pactum meum cum nocte, vt non sit
21 dies & nox in tempore suo: * Et pa-
D ctum meum irritum esse poterit cum
Dauid seruo meo, vt non sit ex eo fi-
lius qui regnet in throno eius, & Le-
uitæ & Sacerdotes ministri mei.
22 * Sicuti enumerari non possunt stellæ
cæli, & metiri arena maris: sic multi-
plicabo semen Dauid serui mei, &
23 Leuitas ministros meos. * Et factum
est verbum Domini ad Ieremiam, di-
24 cens: * Numquid non vidisti quid
populus hic locutus sit, dicens: Duæ
cognationes, quas elegerat Dominus,
abiectæ sunt: & populum meum de-
spexerunt, eò quòd non sit vltrà gens
25 coram eis? * Hæc dicit Dominus: Si
pactum meum inter diem & noctem,
& leges cælo & terræ non posui:
26 * equidem & semen Iacob & Dauid
serui mei proiiciam, vt non assumam
ea

de semine eius principes seminis A-
braham, Isaac, & Iacob: reducam enim
conuersionem eorum, & miserebor
eis.

CAP. XXXIV.

*Prædicit Dominus se traditurum regem
Sedeciam in manus regis Babylonis,
vnà cum Ierusalem, quam igni suc-
cendet, eò quòd pactum, quod coram
Domino pepigerant de dimittendis
his liberis quos ex Hebræis sibi in
seruitutem subiecerant, non serua-
uerint.*

1 VErbum quod factum est ad Iere-
A miam à Domino, quando Nabu-
chodonosor rex Babylonis, & om-
nis exercitus eius, vniuersaque regna
terræ, quæ erant sub potestate manus
eius, & omnes populi bellabant con-
tra Ierusalem, & contra omnes vrbes
2 eius, dicens: * Hæc dicit Dominus
Deus Israël: Vade, & loquere ad Se-
deciam regem Iuda: & dices ad eum:
Hæc dicit Dominus: Ecce ego tradam
ciuitatem hanc in manus regis Baby-
3 lonis, & succendet eam igni. * Et tu
non effugies de manu eius: sed com-
prehensione capieris, & in manu eius
traderis: & oculi tui oculos regis Ba-
bylonis videbunt, & os eius cum ore
tuo loquetur, & Babylonem introi-
4 bis. * Attamen audi verbum Domini
Sedecia rex Iuda: Hæc dicit Domi-
nus ad te: Non morieris in gladio,
5 * sed in pace morieris, & secundùm
combustiones patrum tuorum regum
priorum qui fuerunt ante te, sic com-
burent te: & væ Domine, plangent
te: quia verbum ego locutus sum,
6 dicit Dominus. * Et locutus est Iere-
B mias propheta ad Sedeciam regem Iu-
da vniuersa verba hæc in Ierusalem.
7 *Et exercitus regis Babylonis pugna-
bat contra Ierusalem, & contra om-
nes ciuitates Iuda, quæ reliquæ erant,
contra Lachis, & contra Azecha: hæ
enim supererant de ciuitatibus Iuda,
8 vrbes munitæ. * Verbum, quod fa-
ctum est ad Ieremiam à Domino,
postquam percussit rex Sedecias fœ-
dus cum omni populo in Ierusalem,
9 prædicans: * Vt dimitteret vnusquis-
que seruum suum, & vnusquisque an-
cillam suam, Hebræum & Hebræam,
liberos: & nequaquam dominarren-
tur eis, id est, in Iudæo & fratre suo.
10 *Audierunt ergo omnes principes &
vniuersus populus, qui inierant pa-
ctum vt dimitteret vnusquisque ser-
uum suum, & vnusquisque ancillam
suam liberos, & vltrà non domina-
rentur eis: audierunt igitur, & dimi-
11 serunt. * Et conuersi sunt deinceps:
C & retraxerunt seruos & ancillas suas,
quos dimiserant liberos, & subiuga-
12 uerunt in famulos & famulas. * Et
factum est verbum Domini ad Iere-
13 miam à Domino, dicens: * Hæc di-
cit Dominus Deus Israël: Ego per-
cussi fœdus cum patribus vestris, in
die quâ eduxi eos de Terra Ægypti,
14 de domo seruitutis, dicens: * Cùm Exo.
completi fuerint septem anni, dimit- 21. a. 2.
tat vnusquisque fratrem suum He- Deut.
bræum, qui venditus est ei, & seruiet 15. c. 12.
tibi sex annis: & dimittes eum à te
liberum: & non audierunt patres ve-
stri me, nec inclinauerunt aurem suã.
15 * Et conuersi estis vos hodie, & fe-
cistis quod rectum est in oculis meis,
vt prædicaretis libertatem vnusquis-
que ad amicum suum: & inistis pa-
ctum in conspectu meo, in domo, in
qua inuocatum est nomen meũ super
16 eam. * Et reuersi estis, & commacu-
lastis nomen meum: & reduxistis v-
nusquisque seruum suum, & vnusquis-
que ancillam suã, quos dimiseratis vt
essent liberi & suæ potestatis: & sub-
iugastis eos vt sint vobis serui & an-
17 cillæ. * Propterea hæc dicit Domi-
D nus: Vos non audistis me, vt prædi-
caretis libertatem vnusquisque fratri
suo, & vnusquisque amico suo: ecce
ego prædico vobis libertatem, ait Do-
minus, ad gladium, ad pestem, & ad
famem: & dabo vos in commotionem
18 cunctis regnis terræ. *Et dabo viros,
qui præuaricantur fœdus meum, &
non obseruauerunt verba fœderis,
quibus assensi sunt in conspectu meo,
vitulum quem conciderunt in duas
partes, & transierunt inter diuisiones
19 eius: *Principes Iuda & principes Ie-
rusalem, eunuchi & sacerdotes, & om-
nis populus terræ, qui transierunt in-
20 ter diuisiones vituli: * Et dabo eos in
manus inimicorum suorum, & in ma-
nus quærentium animam eorum: &
erit morticinum eorum in escam vo-
21 latilibus cæli, & bestiis terræ. *Et Se-
deciam regem Iuda, & principes eius,
dabo in manus inimicorum suorũ, &
in manus quærentium animas eorum,
& in manus exercituum regis Baby-
22 lonis, qui recesserunt à vobis. * Ecce
ego præcipio, dicit Dominus, & re-
ducam eos in ciuitatem hanc, & præ-
liabuntur aduersus eam, & capient
eam, & incendent igni: & ciuitates
Iuda dabo in solitudinem, eò quòd
non sit habitator.

CAP. XXXV.

Exemplo obedientiæ Rechabitarum, præcepta patris sui licet dura seruantium, expostulat Dominus de pertinaci Iudæorum inobedientia aduersus ipsius præcepta: quapropter his prænuntiat Dominus mala, illis autem bona.

VErbum, quod factum est ad Iere- 1
miam à Domino, in diebus Ioa- A
kim filii Iosiæ rex Iuda, dicens: * Va- 2
de ad domum Rechabitarum: & lo-
quere eis, & introduces eos in domum
Domini, in vnam exedram thesau-
rorum, & dabis eis bibere vinum * Et 3
assumpsi Iezoniam filium Ieremiæ fi-
lij Habsaniæ, & fratres eius, & om-
nes filios eius, & vniuersam domum
Rechabitarum: * Et introduxi eos 4
in domum Domini ad gazophyla-
cium filiorum Hanan, filij Iegedeliæ
hominis Dei, quod erat iuxta gazo-
phylacium principum, super thesau-
rum Maasiæ filii Sellum, qui erat cu-
stos vestibuli. * Et posui coram filiis 5
domus Rechabitarum scyphos ple-
nos vino, & calices: & dixi ad eos:
Bibite vinum. * Qui responderunt: 6
Non bibemus vinum: quia Ionadab
filius Rechab, pater noster, præcepit B
nobis, dicens: Non bibetis vinũ vos,
& filij vestri, vsque in sempiternum:
* & domum non ædificabitis, & se- 7
mentem non feretis, & vineas non
plantabitis, nec habebitis; sed in ta-
bernaculis habitabitis cunctis diebus
vestris, vt viuatis diebus multis su-
per faciem terræ, in qua vos peregri-
namini. * Obediuimus ergo voci Io- 8
nadab filij Rechab, patris nostri, in
omnibus quæ præcepit nobis, ita vt
non biberemus vinum cunctis die-
bus nostris nos, & mulieres nostræ,
filii, & filiæ nostræ: * & non ædifi- 9
caremus domos ad habitandum: &
vineam, & agrum, & sementem non
habuimus: * sed habitauimus in ta- 10
bernaculis, & obedientes fuimus, iux-
ta omnia, quæ præcepit nobis Io-
nadab pater noster. * Cùm autem a- 11
scendisset Nabuchodonosor rex Ba-
bylonis ad terram nostram, diximus:
Venite, & ingrediamur Ierusalem à
facie exercitus Chaldæorum, & à fa-
cie exercitus Syriæ: & mansimus in
Ierusalem. * Et factum est verbum 12
Domini ad Ieremiam, dicens: * Hæc 13
dicit Dominus exercituum Deus Is- C
raël: Vade, & dic viris Iuda, & habi-
tatoribus Ierusalem: Numquid non
recipietis disciplinã vt obediatis ver-
bis meis, dicit Dominus? * Præualue- 14
runt sermones Ionadab filij Rechab,
quos præcepit filiis suis vt non bibe-
rent vinum: & non biberunt vsque
ad diem hanc, quia obedierunt præ-
cepto patris sui: ego autem locutus
sum ad vos, de manè consurgens &
15 loquens, & non obedistis mihi. * Mi-
sique ad vos omnes seruos meos pro-
phetas, consurgens diluculo, mittens-
que & dicens: ‖ Conuertimini vnus- ‖ Sup. 18
quisque à via sua pessima, & bona b. 11. &
facite studia vestra: & nolite sequi 25. b. 5.
deos alienos; neque colatis eos: &
habitabitis in terra, quam dedi vobis
& patribus vestris: & non inclinastis
aurem vestram, neque audistis me.
16 * Firmauerunt igitur filij Ionadab
D filij Rechab præceptum patris sui,
quod præceperat eis: populus autem
17 iste non obediuit mihi. * Idcircò hæc
dicit Dominus exercituum, Deus Is-
raël: Ecce ego adducam super Iuda,
& super omnes habitatores Ierusalẽ,
vniuersam afflictionem, quam locu-
tus sum aduersum illos: eò quòd lo-
cutus sum ad illos, & non audierunt:
vocaui illos, & non responderunt
18 mihi. * Domui autem Rechabitarum
dixit Ieremias: Hæc dicit Dominus
exercituum Deus Israël: Pro eo quòd
obedistis præcepto Ionadab patris
vestri, & custodistis omnia mandata
19 eius, & fecistis vniuersa, quæ præce-
pit vobis: * Propterea hæc dicit Do-
minus exercituum Deus Israël: Non
deficiet vir de stirpe Ionadab filii Re-
chab, stans in conspectu meo cunctis
diebus.

CAP. XXXVI.

Iussu Domini mittit Ieremias inclusus carcere per Baruch librum cominationum, quem legat coram omni populo vt resipiscant: porrò rex Ioakim ipsum igni consumit, iubens Ieremiam & Baruch comprehendi, qui absconditi erant: Ieremias autem iussu Domini iubet Baruch alium scribere, & Ioakim ac semen eius vnà cum Ierusalem predicit perdendos.

1 ET factum est in anno quarto Ioa-
A kim filij Iosiæ regis Iuda: factum
est verbum hoc ad Ieremiam à Do-
2 mino, dicens: * Tolle volumen libri,
& scribes in eò omnia verba, quæ
locutus sum tibi aduersum Israël &
Iudam, & aduersum omnes gentes:
à die qua locutus sum ad te, ex die-
3 bus Iosiæ vsque ad diem hanc: * Si
fortè audiente domo Iuda vniuersa
mala, quæ ego cogito facere eis, re-
uertatur vnusquisque à via sua pes-
sima; & propitius ero iniquitati, &
4 peccato eorum. * Vocauit ergò Iere-
mias

mias Baruch filium Neriæ: & scripsit
Baruch ex ore Ieremiæ, omnes ser-
mones Domini quos locutus est ad
eum, in volumine libri: * & præ- 5
cepit Ieremias Baruch, dicens: Ego
clausus sum, nec valeo ingredi do-
mum Domini. * Ingredere ergo tu, 6
& lege de volumine, in quo scripsisti
ex ore meo, verba Domini, audiente
populo in domo Domini, in die ie-
iunij: insuper & audiente vniuerso
Iuda, qui veniunt de ciuitatibus suis, B
leges eis: * Si fortè cadat oratio eo- 7
rum in conspectu Domini, & reuer-
tatur vnusquisque à via sua pessima:
quoniam magnus furor & indigna-
tio est, quam locutus est Dominus
aduersus populum hunc. * Et fecit 8
Baruch filius Neriæ, iuxta omnia quæ
præceperat ei Ieremias propheta, le-
gens ex volumine sermones Domini
in domo Domini. * Factum est au- 9
tem in anno quinto Ioakim filii Io-
siæ regis Iuda, in mense nono: præ-
dicauerunt ieiunium in conspectu
Domini omni populo in Ierusalem,
& vniuersæ multitudini, quæ con-
fluxerat de ciuitatibus Iuda in Ieru-
salem. * Legitque Baruch ex volu- 10
mine sermones Ieremiæ in domo Do- C
mini, in gazophylacio Gamariæ filij
Saphan scribæ, in vestibulo superio-
ri, in introitu portæ nouæ domus
Domini, audiente omni populo.
* Cumque audisset Michæas filius 11
Gamariæ filii Saphan omnes ser-
mones Domini ex libro: * descendit 12
in domum regis ad gazophylacium
scribæ: & ecce ibi omnes principes
sedebant: Elisama scriba, & Dalaias
filius Semeiæ, & Elnathan filius A-
chobor, & Gamarias filius Saphan,
& Sedecias filius Hananiæ, & vni-
uersi principes. * Et nuntiauit eis Mi- 13
chæas omnia verba, quæ audiuit le-
gente Baruch ex volumine in auri-
bus populi. * Miserunt itaque omnes 14
principes ad Baruch, Iudi filium Na-
thaniæ filii Selemiæ, filii Chusi, di-
centes: Volumen, ex quo legisti au-
diente populo, sume in manu tua, &
veni. Tulit ergo Baruch filius Neriæ
volumen in manu sua, & venit ad
eos. * Et dixerunt ad eum: Sede, & 15
lege hæc in auribus nostris. Et legit D
Baruch in auribus eorum. * Igitur 16
cùm audissent omnia verba, obstu-
puerunt vnusquisque ad proximum
suum: & dixerunt ad Baruch: Nuntiare
debemus regi omnes sermones istos.
* Et interrogauerunt eum, dicentes: 17
Indica nobis quomodo scripsisti om-
nes sermones istos ex ore eius. * Dixit 18
autem eis Baruch: Ex ore suo loque-
batur quasi legens ad me omnes ser-
mones istos: & ego scribebam in vo-
19 lumine atramento. * Et dixerunt prin-
cipes ad Baruch: Vade, & abscondere
tu & Ieremias, & nemo sciat vbi sitis.
20 * Et ingressi sunt ad regem in atrium:
porrò volumen commendauerunt in
gazophylacio Elisamæ scribæ: & nun-
tiauerunt audiente rege omnes ser-
21 mones. * Misitque rex Iudi vt sume-
E ret volumen: qui tollens illud de ga-
zophylacio Elisamæ scribæ, legit au-
diente rege, & vniuersis principibus
22 qui stabant circa regem. * Rex autem
sedebat in domo hiemali in mense
nono: & posita erat arula coram eo
23 plena prunis. * Cumque legisset Iudi
tres pagellas vel quattuor, scidit il-
lud scalpello scribæ, & proiecit in
ignem, qui erat super arulam, donec
consumeretur omne volumen igni,
24 qui erat in arula. * Et non timue-
runt, neque sciderunt vestimenta sua,
rex & omnes serui eius, qui audie-
25 runt vniuersos sermones istos. * Ve-
rumtamen Elnathan, & Dalaias, &
Gamarias, contradixerunt regi ne
combureret librum: & non audiuit
26 eos. * Et præcepit rex Ieremiel filio
F Amelech, & Saraiæ filio Ezriel, & Se-
lemiæ filio Abdeel, vt comprehen-
derent Baruch scribam, & Ieremiam
prophetam: abscondit autem eos Do-
27 minus. * Et factum est verbum Do-
mini ad Ieremiam prophetam, post-
quam combusserat rex volumen, &
sermones quos scripserat Baruch ex
28 ore Ieremiæ, dicens: * Rursum tolle
volumen aliud: & scribe in eo om-
nes sermones priores, qui erant in
primo volumine, quod combussit Ioa-
29 kim rex Iuda. * Et ad Ioakim regem
Iuda, dices: Hæc dicit Dominus: Tu
combussisti volumen illud, dicens:
Quare scripsisti in eo annuntians: Fe-
stinus veniet rex Babylonis, & va-
stabit terram hanc, & cessare faciet
ex illa hominem, & iumentum?
30 * Propterea hæc dicit Dominus con-
G tra Ioakim regem Iuda: Non erit ex
eo qui sedeat super solium Dauid: &
cadauer eius proiicietur ad æstum per
31 diem, & ad gelu per noctem. * Et vi-
sitabo contra eum, & contra semen
eius, & contra seruos eius, iniquita-
tes suas; & adducam super eos, & su-
per habitatores Ierusalem, & super
viros Iuda, omne malum, quod lo-
cutus sum ad eos, & non audierunt.
32 * Ieremias autem tulit volumen aliud,
& dedit illud Baruch filio Neriæ scri-
bæ: qui scripsit in eo ex ore Ieremiæ
omnes

omnes sermones libri, quem combusserat Ioakim rex Iuda igni: & insuper additi sunt sermones multo plures, quàm anteà fuerant.

CAP. XXXVII.

Sedecias Iechoniæ succedens petit pro se orare Ieremiam; qui, relictâ à Chaldais Ierusalem propter aduentum exercitus Pharaonis, prophetat Chaldæos redituros, & Ierusalem exusturos: ipse quoque Ieremias vrbem egrediens, cæsus in carcerem detruditur; vnde à Sedecia eductus, seruatur in vestibulo carceris, aßignata ipsi indies torta panis.

ET regnauit rex Sedecias filius Io- 1
siæ pro Iechonia filio Ioakim: A
quem constituit regem Nabuchodonosor rex Babylonis in terra Iuda.
* Et non obediuit ipse, & serui eius, 2
& populus terræ, verbis Domini, quæ
locutus est in manu Ieremiæ prophetæ. * Et misit rex Sedecias Iuchal fi- 3
lium Selemiæ, & Sophoniam filium
Maasiæ sacerdotem, ad Ieremiam prophetam, dicens: Ora pro nobis Dominum Deum nostrum. * Ieremias 4
autem liberè ambulabat in medio populi: non enim miserant eum in custodiâ carceris. Igitur exercitus Pharaonis egressus est de Ægypto: & audientes Chaldæi, qui obsidebant Ierusalem, huiuscemodi nuntium, recesserunt ab Ierusalem. * Et factum est 5
verbum Domini ad Ieremiam prophetam, dicens: * Hæc dicit Domi- 6
nus Deus Israël: Sic dicetis regi Iuda, B
qui misit vos ad me interrogandum:
Ecce exercitus Pharaonis, qui egressus est vobis in auxilium, reuertetur
in terram suam in Ægyptum. * & re- 7
dient Chaldæi, & bellabunt contra
ciuitatem hanc: & capient eam, &
succendent eam igni. * Hæc dicit Do- 8
minus: Nolite decipere animas vestras, dicentes: Euntes abibunt, & recedent à nobis Chaldæi; quia non
abibunt. * Sed & si percusseritis om- 9
nem exercitum Chaldæorum, qui præliantur aduersum vos, & derelicti fuerint ex eis aliqui vulnerati: singuli de tentorio suo consurgent, & incen-
dent ciuitatem hanc igni. * Ergo cùm 10
recessisset exercitus Chaldæorum ab Ierusalem propter exercitum Pharao-
nis, * egressus est Ieremias de Ierusa- 11
lem vt iret in Terram Beniamin, &
diuideret ibi possessionem in conspe-
ctu ciuium. * Cumque peruenisset ad 12
portam Beniamin, erat ibi custos por- C
tæ per vices, nomine Ierias, filius Selemiæ filij Hananiæ, & apprehendit Ieremiam prophetam, dicens: Ad
13 Chaldæos profugis. * Et respondit
Ieremias: Falsum est, non fugio ad Chaldæos. Et non audiuit eum: sed comprehendit Ierias Ieremiam, &
14 adduxit eum ad principes. * Quam
ob rem irati principes contra Ieremiam, cæsum eum miserunt in carcerem, qui erat in domo Ionathan scribæ: ipse enim præpositus erat su-
15 per carcerem. * Itaque ingressus est
Ieremias in domum laci & in ergastulum: & sedit ibi Ieremias diebus mul-
16 tis. * Mittens autem Sedecias rex tu-
lit eum: & interrogauit eum in do-
D mo sua absconditè, & dixit: Putasne
est sermo à Domino? Et dixit Ieremias: Est. & ait: In manus regis Ba-
17 bylonis traderis. * Et dixit Ieremias
ad regem Sedeciam: Quid peccaui tibi, & seruis tuis, & populo tuo, quia
18 misisti me in domum carceris? * Vbi
sunt prophetæ vestri, qui prophetabant vobis, & dicebant: Non veniet rex Babylonis super vos, & super ter-
19 ram hanc? * Nunc ergo audi obsecro domine mi rex: Valeat deprecatio mea in conspectu tuo: & ne me remittas in domum Ionathan scribæ,
20 ne moriar ibi. * Præcepit ergo rex
Sedecias vt traderetur Ieremias in vestibulo carceris, & daretur ei torta panis quotidie, excepto pulmento, donec consumerentur omnes panes de ciuitate: & mansit Ieremias in vestibulo carceris.

CAP. XXXVIII.

Ieremias principibus à rege traditus mittitur in lacum lutosum; vnde iussu regis per Abdemelech eductus in vestibulum carceris, suadet regi vt egrediatur ad Chaldeos, alioqui nec ipse eos effugiet, & ciuitas ab eis igne succendetur: iubet quoque rex Ieremiæ vt hoc colloquium seruet secretum.

1 AVdiuit autem Saphatias filius Ma-
A than, & Gedelias filius Phassur,
& Iuchal filius Selemiæ, & Phassur filius Melchiæ, sermones, quos Ieremias loquebatur ad omnem populum,
2 dicens: * Hæc dicit Dominus: || Qui- || Supra 21. a. 9.
cumque manserit in ciuitate hac, morietur gladio, & fame, & peste: qui autem profugerit ad Chaldæos, viuet, & erit anima eius sospes & vi-
3 uens. * Hæc dicit Dominus: Tradendo tradetur ciuitas hæc in manu exercitus regis Babylonis, & capiet eã.
4 * Et dixerunt principes regi: Rogamus vt occidatur homo iste: de in-
B dustria enim dissoluit manus virorum bellantium, qui remanserunt in ciuitate hac, & manus vniuersi populi,

loquens ad eos iuxta verba hæc: si-
quidem homo iste non quærit pacem
populo huic, sed malum. * Et dixit 5
rex Sedecias:Ecce ipse in manibus ve-
stris est: nec enim fas est regem vo-
bis quidquam negare. * Tulerunt er- 6
go Ieremiam, & proiecerunt eum in
lacum Melchiæ filij Amelech, qui e-
rat in vestibulo carceris: & submise-
runt Ieremiam funibus in lacum, in
quo non erat aqua, sed lutum: de-
scendit itaque Ieremias in cœnum.
*Audiuit autem Abdemelech Æthiops 7
vir eunuchus, qui erat in domo regis,
quòd misissent Ieremiam in lacum:
porrò rex sedebat in porta Beniamin.
* Et egressus est Abdemelech de do- 8
mo regis, & locutus est ad regem, di-
cens: *Domine mi rex, malè fecerunt 9 C
viri isti omnia quæcumque perpetra-
runt contra Ieremiam prophetã, mit-
tentes eum in lacum vt moriatur ibi
fame, non sunt enim panes vltrà in
ciuitate. *Præcepit itaque rex Abde- 10
melech Æthiopi, dicens: Tolle tecum
hinc triginta viros, & leua Ieremiam
prophetam de lacu antequam moria-
tur. * Assumptis ergo Abdemelech 11
secum viris, ingressus est domum re-
gis, quæ erat sub cellario: & tulit inde
veteres pannos, & antiqua quæ com-
putruerant, & submisit ea ad Iere-
miam in lacum per funiculos. * Di- 12
xitque Abdemelech Æthiops ad Ie-
remiam: Pone veteres pannos, & hæc
scissa & putrida, sub cubito manuum
tuarum, & super funes. fecit ergo Ie-
remias sic. *Et extraxerunt Ieremiam 13
funibus, & eduxerunt eum de lacu: D
mansit autem Ieremias in vestibulo
carceris. * Et misit rex Sedecias, & 14
tulit ad se Ieremiam prophetam ad
ostium tertium, quod erat in domo
Domini: & dixit rex ad Ieremiam:
Interrogo ego te sermonem, ne ab-
scondas à me aliquid. * Dixit autem 15
Ieremias ad Sedeciam: Si annuntia-
uero tibi, nũquid non interficies me?
& si consilium dedero tibi, non me
audies. * Iurauit ergo rex Sedecias 16
Ieremiæ clàm, dicens: Viuit Domi-
nus, qui fecit nobis animam hanc, si
occidero te, & si tradidero te in ma-
nus virorum istorum, qui quærunt a-
nimam tuam. * Et dixit Ieremias ad 17
Sedeciam: Hæc dicit Dominus exer- E
cituum Deus Israël: Si profectus exie-
ris ad principes regis Babylonis, viuet
anima tua, & ciuitas hæc non suc-
cendetur igni: & saluus eris tu, & do-
mus tua. * Si autem non exieris ad 18
principes regis Babylonis, tradetur
ciuitas hæc in manus Chaldæorum,
& succendent eam igni: & tu non
19 effugies de manu eorum. * Et dixit
rex Sedecias ad Ieremiam: Solicitus
sum propter Iudæos, qui transfuge-
runt ad Chaldæos: ne fortè tradar
in manus eorum, & illudant mihi.
20 *Respondit autem Ieremias: Non te
tradent. audi quæso vocem Domini,
quam ego loquor ad te, & benè tibi
21 erit, & viuet anima tua. * Quòd si
F nolueris egredi: iste est sermo, quem
22 ostendit mihi Dominus: * Ecce om-
nes mulieres, quæ remanserunt in do-
mo regis Iuda, educentur ad princi-
pes regis Babylonis: & ipsæ dicent:
Seduxerunt te, & præualuerunt ad-
uersum te viri pacifici tui, demerse-
runt in cœno & in lubrico pedes
23 tuos, & recesserunt à te. * Et omnes
vxores tuæ, & filii tui educentur ad
Chaldæos: & non effugies manus eo-
rum, sed in manu regis Babylonis ca-
pieris: & ciuitatem hanc comburet
24 igni. * Dixit ergo Sedecias ad Iere-
miam: Nullus sciat verba hæc, & non
25 morieris. *Si autem audierint princi-
G pes quia locutus sum tecum, & vene-
rint ad te, & dixerint tibi: Indica no-
bis quid locutus sis cum rege, ne ce-
les nos, & non te interficiemus: &
26 quid locutus est tecum rex: * Dices ad
eos: Prostraui ego preces meas co-
ram rege, ne me reduci iuberet in
domum Ionathan, & ibi morerer.
27 * Venerunt ergo omnes principes ad
Ieremiam, & interrogauerunt eum:
& locutus est eis, iuxta omnia verba
quæ præceperat ei rex, & cessauerunt
ab eo: nihil enim fuerat auditum.
28 * Mansit verò Ieremias in vestibulo
carceris, vsque ad diem quo capta est
Ierusalem: & factum est vt caperetur
Ierusalem.

CAP. XXXIX.

Ierusalem à rege Babylonis capta, rex Sedecias fugiens capitur vnà cum principibus; cuius filij in conspectu ipsius trucidantur cum nobilibus, ipseque excæcatur, ac vinctus in Babylonem ducitur: subuerso autem muro Ierusalem, & palatio aliisque domibus igne succensis, pars vulgi trãsfertur in Babylonem, & pars Ierosolymis relinquitur; Ieremias verò de carceris vestibulo liber educitur.

1 A Anno nono Sedeciæ regis Iuda, 4. Reg. 25.a.1.
mense decimo, venit Nabucho- Inf. 52.a.4.
donosor rex Babylonis, & omnis
exercitus eius ad Ierusalem, & obsi-
2 debant eam. * Vndecimo autem anno
Sedeciæ, mense quarto, quinta men-
3 sis, aperta est ciuitas. * Et ingressi
sunt

sunt omnes principes regis Babylo-
nis, & sederunt in porta media: Ne-
regel, Sereser, Semegarnabu, Sarsa-
chim, Rabsares, Neregel, Sereser, Reb-
mag, & omnes reliqui principes regis
Babylonis. * Cumque vidisset eos Se- 4
decias rex Iuda, & omnes viri bellato-
res, fugerunt: & egressi sunt nocte de
ciuitate per viam horti regis, & per
portam, quæ erat inter duos muros, &
egressi sunt ad viam deserti. * Perse- 5
cutus est autem eos exercitus Chal- B
dæorum: & comprehenderunt Sede-
ciam in campo solitudinis Ierichonti-
næ, & captum adduxerunt ad Nabu-
chodonosor regem Babylonis in Re-
blatha, quæ est in Terra Emath: & lo-
cutus est ad eum iudicia. * Et occidit 6
rex Babylonis filios Sedeciæ in Rebla-
tha, in oculis eius: & omnes nobiles Iu-
da occidit rex Babylonis. * Oculos 7
quoque Sedeciæ eruit: & vinxit eum
compedibus vt duceretur in Babylo-
nem. * Domum quoque regis, & do- 8
mum vulgi succenderunt Chaldæi
igni, & murum Ierusalem subuerte-
runt. * Et reliquias populi, qui re- 9
manserant in ciuitate, & perfugas, qui
transfugerant ad eum, & superfluos
vulgi, qui remanserant, transtulit Na-
buzardan magister militum in Baby-
lonem. * Et de plebe pauperũ, qui ni- 10
hil penitus habebant, dimisit Nabu- C
zardan magister militum in terra Iu-
da, & dedit eis vineas & cisternas in
die illa. * Præceperat autem Nabu- 11
chodonosor rex Babylonis de Ieremia
Nabuzardan magistro militum, dicẽs:
* Tolle illũ, & pone super eum oculos 12
tuos, nihilque ei mali facias: sed, vt vo-
luerit, sic facias ei. * Misit ergo Na- 13
buzardan princeps militiæ, & Nabu-
sezban, & Rabsares, & Neregel, & Se-
reser, & Relimag, & omnes optimates
regis Babylonis, * miserunt, & tule- 14
runt Ieremiam de vestibulo carceris,
& tradiderũt eum Godoliæ filio Ahi-
cam filij Saphan, vt intraret in do-
mum, & habitaret in populo. * Ad 15
Ieremiam autem factus fuerat sermo
Domini, cùm clausus esset in vestibu-
lo carceris, dicens: * Vade, & dic 16
Abdemelech Æthiopi, dicens: Hæc
dicit Dominus exercituũ Deus Israel:
Ecce ego inducam sermones meos
super ciuitatẽ hanc in malum, & non
in bonũ: & erunt in conspectu tuo in
die illa. * Et liberabo te in die illa, ait 17
Dominus: & non traderis in manus
virorũ, quos tu formidas: * Sed eruens 18
liberabo te, & gladio non cades: sed
erit tibi anima tua in salutem, quia in
me habuisti fiduciam, ait Dominus.

CAP. XL.

Ieremiæ permittitur liberè habitare vbicumque voluerit; qui vnà cum dispersis Iudæis venit ad Godoliam præfectum reliquiis Iudæorum: qui Godolias audire noluit Iohanan monentem ipsum de Ismahel intentante ei mortem.

1 SErmo, qui factus est ad Ieremiam à
A Domino, postquam dimissus est à
Nabuzardan magistro militiæ de Ra-
ma, quando tulit eum vinctum cate-
nis in medio omnium, qui migrabant
de Ierusalem & Iuda, & ducebantur in
2 Babylonem. * Tollens ergo princeps
militiæ Ieremiam, dixit ad eum: Do-
minus Deus tuus locutus est malum
3 hoc super locum istum, * & adduxit:
& fecit Dominus sicut locutus est, quia
peccasti Domino, & non audisti vo-
cem eius, & factus est vobis sermo
4 hic. * Nunc ergo ecce solui te hodie
de catenis, quæ sunt in manibus tuis:
si placet tibi vt venias mecum in Ba-
bylonem, veni & ponam oculos meos
super te: si autem displicet tibi venire
mecum in Babylonem, reside: ecce
omnis terra in cõspectu tuo est: quod
elegeris, & quo placuerit tibi vt va-
5 das, illuc perge. * Et mecum noli ve-
B nire: sed habita apud Godoliam filium
Ahicam filij Saphan, quem præposuit
rex Babylonis ciuitatibus Iuda. habi-
ta ergo cum eo in medio populi: vel
quocumque placuerit tibi vt vadas,
vade. Dedit quoque ei magister mili-
tiæ cibaria, & munuscula, & dimisit
6 eum. * Venit autem Ieremias ad Go-
doliam filium Ahicam in Masphath, &
habitauit cum eo in medio populi, qui
7 relictus fuerat in terra. * Cumque au-
dissent omnes principes exercitus, qui
dispersi fuerant per regiones, ipsi &
socij eorum, quod præfecisset rex Ba-
bylonis Godoliam filium Ahicam ter-
ræ, & quòd commendasset ei viros, &
mulieres, & paruulos, & de pauperibus
terræ, qui non fuerant translati in Ba-
8 bylonem: * Venerunt ad Godoliam
C in Masphath: & Ismahel filius Natha-
niæ, & Iohanan & Ionathan filij Ca-
ree, & Sareas filius Thanehumeth, &
filij Ophi, qui erant de Netophati, &
Iezonias filius Maachathi, ipsi & viri
9 eorum. * ‖ Et iurauit eis Godolias fi- ‖ 4. Reg. 25. f. 24.
lius Ahicam filij Saphan, & comitibus
eorum, dicens: Nolite timere seruire
Chaldæis, habitate in terra, & seruite
regi Babylonis, & benè erit vobis.
10 * Ecce ego habito in Masphath, vt re-
spondeam præcepto Chaldæorum, qui
mittuntur ad nos: vos autem colligi-
te vindemiam, & messem, & oleum, &
condite

condite in vasis vestris, & manete in
vrbibus vestris, quas tenetis. * Sed & 11
omnes Iudæi, qui erant in Moab, & in
filiis Ammon, & in Idumæa, & in vni-
uersis regionibus, audito quòd dedis-
set rex Babylonis reliquias in Iudæa,
& quod præposuisset super eos Godo-
liam filium Ahicam filij Saphan: * re- 12
uersi sunt, inquam, omnes Iudæi de D
vniuersis locis, ad quæ profugerant,
& venerunt in terram Iuda ad Godo-
liam in Masphath: & collegerunt vi-
num, & messem multam nimis. * Io- 13
hanan autem filius Caree, & omnes
principes exercitus, qui dispersi fue-
rant in regionibus, venerunt ad Go-
doliam in Masphath. * Et dixerunt ei: 14
Scito quod Baalis rex filiorum Ammõ
misit Ismahel filium Nathaniæ per-
cutere animam tuam. Et non credidit
eis Godolias filius Ahicam. * Iohanan 15
autem filius Caree dixit ad Godoliam
seorsum in Masphath, loquens: Ibo,
& percutiam Ismahel filium Nathaniæ
nullo sciente, ne interficiat animam
tuam, & dissipentur omnes Iudæi, qui
congregati sunt ad te, & peribunt re-
liquiæ Iuda. * Et ait Godolias filius 16
Ahican ad Iohanan filium Caree: Noli
facere verbum hoc: falsum enim tu
loqueris de Ismahel.

CAP. XLI.

*Ismahel dolo occidit Godoliam præfe-
ctum, cum Iudæis & Chaldæis qui
cum eo erant in Masphath: aliosque
octoginta interimens, pepercit decem
qui se thesauros habere dicebant: ac
tandem veritus Iohanan principes
bellatorum fugit cum octo viris, libe-
rato populo quem ceperat captiuum;
omnes autem qui reliqui sunt, sta-
tuunt fugere in Aegyptum à facie
Chaldæorum.*

ET factus est in mense septimo, 1
venit Ismahel filius Nathaniæ, filij A
Elisama de semine regali, & optimates
regis, & decem viri cum eo, ad Godo-
liam filium Ahicam in Masphath: &
comederunt ibi panes simul in Mas-
phath. * Surrexit autem Ismahel filius 2
Nathaniæ, & decem viri qui cum eo
erant, & percusserunt Godoliam fi-
lium Ahican filij Saphan gladio, & in-
terfecerunt eum, quem præfecerat rex
Babylonis terræ. * Omnes quoque Iu- 3
dæos, qui erant cum Godolia in Mas-
phath, & Chaldæos, qui reperti sunt
ibi, & viros bellatores percussit Isma-
hel. * Secundo autem die postquam
occiderat Godoliã, nullo adhuc scien- 4
te, * venerunt viri de Sichem, & de
Silo, & de Samaria octoginta viri, rasi 5
barba, & scissis vestibus, & squallentes:
& munera & thus habebant in manu,
6 vt offerrẽt in domo Domini. * Egres-
B sus ergo Ismahel filius Nathaniæ in
occursum eorum de Masphath, ince-
dens & plorans ibat: cùm autem oc-
currisset eis, dixit ad eos: Venite ad
7 Godoliam filium Ahicam. * Qui cùm
venissent ad medium ciuitatis, inter-
fecit eos Ismahel filius Nathaniæ cir-
ca medium laci, ipse, & viri qui erant
8 cum eo. * Decem autem viri reperti
sunt inter eos, qui dixerunt ad Isma-
hel: Noli occidere nos: quia habemus
thesauros in agro, frumenti, & hor-
dei, & olei, & mellis. Et cessauit, &
non interfecit eos cum fratribus suis.
9 * Lacus autem, in quem proiecerat Is-
mahel omnia cadauera virorum, quos
percussit propter Godoliam, ipse est,
quem fecit rex Asa propter Baasa re-
gem Israël: ipsum repleuit Ismahel
10 filius Nathaniæ occisis. * Et captiuas
C duxit Ismahel omnes reliquias popu-
li, qui erant in Masphath; filias regis,
& vniuersum populum, qui remanse-
rat in Masphath: quos commendaue-
rat Nabuzardan princeps militiæ Go-
doliæ filio Ahicam. Et cepit eos Is-
mahel filius Nathaniæ, & abiit vt tran-
11 siret ad filios Ammon. * Audiuit au-
tem Iohanan filius Caree, & omnes
principes bellatorum, qui erant cum
eo, omne malum, quod fecerat Isma-
12 hel filius Nathaniæ. * Et assumptis
vniuersis viris, profecti sunt vt bella-
rent aduersum Ismahel filium Natha-
niæ, & inuenerunt eum ad aquas mul-
13 tas, quæ sunt in Gabaon. * Cumque
vidisset omnis populus, qui erat cum
Ismahel, Iohanan filium Caree, & vni-
uersos principes bellatorum, qui erãt
14 cum eo, lætati sunt. * Et reuersus est
D omnis populus, quem ceperat Isma-
hel, in Masphath: reuersusque abiit ad
15 Iohanan filium Caree. * Ismahel au-
tem filius Nathaniæ fugit cum octo
viris à facie Iohanan, & abiit ad filios
16 Ammon. * Tulit ergo Iohanan filius
Caree, & omnes principes bellatorũ,
qui erant cum eo, vniuersas reliquias
vulgi, quas reduxerat ab Ismahel filio
Nathaniæ de Masphath, postquã per-
cussit Godoliam filium Ahicam; fortes
viros ad prælium, & mulieres, & pue-
ros, & eunuchos, quos reduxerat de
17 Gabaon. * Et abierunt, & sederũt pe-
regrinantes in Chamaam, quæ est iux-
ta Bethleem, vt pergerent, & introirẽt
18 Ægyptum * à facie Chaldæorum: ti-
mebant enim eos, quia percusserat Is-
mahel filius Nathaniæ Godoliam filiũ
Ahicam, quem præposuerat rex Baby-
lonis in terra Iuda.

CAP. XLII.

Missus Ieremias ad orandum ac consulendum Dominum pro reliquiis Iudæorum, respondet ipsos fore saluos si in Iudæa maneant: si autem in Aegyptum fugiant, dicit eos omnes gladio, fame, & peste morituros.

ET accesserunt omnes principes 1 A
bellatorum, & Iohanan filius Ca-
ree, & Iezonias filius Osaiæ, & reliquũ
vulgus à paruo vsque ad magnum: 2
* Dixeruntque ad Ieremiam prophe-
tam: Cadat oratio nostra in conspectu
tuo: & ora pro nobis ad Dominum
Deum tuum, pro vniuersis reliquiis
istis; quia derelicti sumus pauci de
pluribus, sicut oculi tui nos intuen-
tur: * Et annuntiet nobis Dominus 3
Deus tuus viam, per quam pergamus,
& verbum, quod faciamus. * Dixit au- 4
tem ad eos Ieremias propheta: Audiui:
ecce ego oro ad Dominum Deum ve- B
strum secundùm verba vestra. omne
verbum, quodcumque responderit mi-
hi, indicabo vobis; nec celabo vos
quidquam. * Et illi dixerunt ad Iere- 5
miam: Sit Dominus inter nos testis
veritatis & fidei, si non iuxta omne
verbum, in quo miserit te Dominus
Deus tuus ad nos, sic faciemus.* Siue 6
bonum est, siue malum, voci Domini
Dei nostri, ad quem mittimus te, obe-
diemus: vt benè sit nobis cùm audie-
rimus vocẽ Domini Dei nostri. *Cùm 7
autem completi essent decem dies, fa- B
ctum est verbum Domini ad Ieremiã.
* Vocauitque Iohanan filium Caree, & 8
omnes principes bellatorum, qui erãt
cum eo, & vniuersum populum à mi-
nimo vsque ad magnum. * Et dixit ad 9
eos: Hæc dicit Dominus Deus Israel,
ad quem misistis me, vt prosternerem
preces vestras in conspectu eius: * Si 10
quiescentes manseritis in terra hac, æ-
dificabo vos, & non destruam; plan-
tabo, & non euellam: iam enim placa-
tus sum super malo quod feci vobis.
* Nolite timere à facie regis Babylo- 11
nis, quem vos pauidi formidatis: noli-
te metuere eum, dicit Dominus: quia
vobiscum sum ego, vt saluos vos fa-
ciam, & eruam de manu eius. * Et dabo 12
vobis misericordias, & miserebor ve-
stri, & habitare vos faciam in terra ve-
stra. * Si autem dixeritis vos: Non ha- 13
bitabimus in terra illa, nec audiemus C
vocem Domini Dei nostri, * dicentes: 14
Nequaquam, sed ad Terram Ægypti
pergemus: vbi non videbimus bel-
lum, & clangorem tubæ non audie-
mus, & famem non sustinebimus: &
ibi habitabimus * Propter hoc nunc 15
audite verbum Domini reliquiæ Iu-
da: Hæc dicit Dominus exercituum,
Deus Israel: Si posueritis faciem ve-
16 stram vt ingrediamini Ægyptum, &
intraueritis vt ibi habitetis: * gladius,
quem vos formidatis, ibi comprehen-
det vos in terra Ægypti: & fames, pro
qua estis soliciti, adhærebit vobis in
17 Ægypto, & ibi moriemini. * Omnes-
que viri, qui posuerunt faciem suam vt
ingrediantur Ægyptum, vt habitent
ibi, morientur gladio, & fame, & peste:
nullus de eis remanebit, nec effugiet à
facie mali, quod ego afferam super
18 eos. * Quia hæc dicit Dominus exer-
cituum, Deus Israel: Sicut conflatus
est furor meus, & indignatio mea su-
per habitatores Ierusalem: sic confla-
D bitur indignatio mea super vos, cùm
ingressi fueritis Ægyptum, & eritis in
iusiurandum, & in stuporem, & in ma-
ledictum, & in opprobrium: & nequa-
quam vltra videbitis locum istum:
19 * Verbum Domini super vos reliquiæ
Iuda: Nolite intrare Ægyptum: scien-
tes scietis quia obtestatus sum vos ho-
20 die, * quia decepistis animas vestras:
vos enim misistis me ad Dominum
Deum nostrum, dicentes: Ora pro no-
bis ad Dominum Deum nostrum, &
iuxta omnia quæcumque dixerit tibi
Dominus Deus noster, sic annuntia
21 nobis, & faciemus. * Et annuntiaui
vobis hodie, & non audistis vocem
Domini Dei vestri, super vniuersis pro
22 quibus misit me ad vos. * Nunc er-
go scientes scietis, quia gladio, &
fame, & peste moriemini in loco, ad
quem voluistis intrare vt habitaretis
ibi.

CAP. XLIII.

Reliquiæ Iudæorum non audientes Domini præceptum quod referebat Ieremias, proficiscuntur vna cum Ieremia & Baruch in Aegyptum vbi constitutus Ieremias vaticinatur regem Babylonis vastaturum Terram Aegypti cum idolis suis, eique dominaturum.

1 FActum est autem, cùm comples-
A set Ieremias loquens ad populum
vniuersos sermones Domini Dei eo-
rum, pro quibus miserat eum Domi-
nus Deus eorum ad illos, omnia ver-
2 ba hæc: * dixit Azarias filius Osaiæ,
& Iohanan filius Caree. & omnes vi-
ri superbi, dicentes ad Ieremiam:
Mendacium tu loqueris: non misit
te Dominus Deus noster, dicens: Ne
ingrediamini Ægyptum vt habitetis
3 illic. * Sed Baruch filius Neriæ inci-
B tat te aduersum nos, vt tradat nos in
manus Chaldæorum, vt interficiat
nos, & traduci faciat in Babylonem.
* Et

* Et non audiuit Iohanan filius Ca- 4
ree, & omnes principes bellatorum,
& vniuersus populus, vocem Domini,
vt manerent in terra Iuda. * Sed tol- 5
lens Iohanan filius Caree: & vniuersi
principes bellatorum, vniuersos reli-
quiarum Iuda, qui reuersi fuerant de
cunctis Gentibus, ad quas fuerant
ante dispersi, vt habitarent in terra
Iuda; * viros, & mulieres, & paruu- 6
los, & filias regis, & omnem animam
quam reliquerar Nabuzardan prin-
ceps militiæ cum Godolia filio Ahi-
cam filij Saphan, & Ieremiam prophe-
tam, & Baruch filium Neriæ. * Et in- 7
gressi sunt Terram Ægypti, quia non C
obedierunt voci Domini: & venerunt
vsque ad Taphnis. * Et factus est ser- 8
mo Domini ad Ieremiam in Taphnis,
dicens: * Sume lapides grandes in 9
manu tua, & abscondes eos in crypta,
quæ est sub muro latericio in porta
domus Pharaonis in Taphnis, cernen-
tibus viris Iudæis: * Et dices ad eos: 10
Hæc dicit Dominus exercituum Deus
Israel: Ecce ego mittam, & assumam
Nubuchodonosor regem Babylonis
seruum meum: & ponam thronum
eius super lapides istos, quos abscon-
di, & statuet solium suum super eos.
* Veniénsque percutiet Terrã Ægy- 11
pti; quos in mortem, in mortem; &
quos in captiuitatem, in captiuitatem;
& quos in gladium, in gladium. * Et 12
succendet ignem in delubris deorum
Ægypti, & comburet ea, & captiuos
ducet illos: & amicietur Terra Ægyp-
ti, sicut amicitur pastor pallio suo: &
egredietur inde in pace. * Et conte- 13
ret statuas domus Solis, quæ sunt in
Terra Ægypti: & delubra deorum Æ-
gypti comburet igni.

CAP. XLIIII.

Iudæi in Aegypto reprehensi à Ieremia super idololatria, obstinatè respondent vnà cum multitudine mulierum, se permansuros in idololatria inueterata: quos Ieremias prædicit vniuersos gladio & fame consumendos, regémque Aegypti tradendum in manus inimicorum suorum, ac terram Aegypti prorsus vastandam.

VErbum, quod factum est per Ie- 1
remiam ad omnes Iudæos, qui A
habitabant in Terra Ægypti, habitan-
tes in Magdalo, & in Taphnis, & in
Memphis, & in Terra Phatures, di-
cens: * Hæc dicit Dominus exerci- 2
tuum Deus Israel: Vos vidistis om-
ne malum istud, quod adduxi super
Ierusalem, & super omnes vrbes Iu-
da: & ecce desertæ sunt hodie, & non
est in eis habitator: * Propter mali- 3
tiam, quam fecerat vt me ad iracun-
diam prouocarent, & irent vt sacrifi-
carent, vt colerent deos alienos, quos
nesciebant & illi, & vos, & patres ve-
4 stri. * Et misi ad vos omnes seruos
meos prophetas, de nocte consur-
gens, mittensque & dicens: Nolite
facere verbum abominationis huius-
5 cemodi, quam odiui. * Et non audie-
runt, nec inclinauerunt aurem suam,
vt conuerterentur à malis suis, & non
6 sacrificarent diis alienis. * Et confla-
B ta est indignatio mea & furor meus,
& succensa est in ciuitatibus Iuda, &
in plateis Ierusalem: & versæ sunt in
solitudinem & vastitatem secundùm
7 diem hanc. * Et nunc hæc dicit Do-
minus exercituum Deus Israël: Qua-
re vos facitis malum grande hoc con-
tra animas vestras, vt intereat ex vo-
bis vir & mulier, paruulus & lactens
de medio Iudæ, nec relinquatur vobis
8 quidquam residuum: * Prouocantes
me in operibus manuum vestrarum:
sacrificando diis alienis in Terra Æ-
gypti, in quam ingressi estis vt habi-
tetis ibi: & dispereatis, & sitis in ma-
ledictionem, & in opprobrium cun-
9 ctis gentibus terræ? * Numquid obli-
ti estis mala patrum vestrorum, & ma-
la regum Iuda, & mala vxorum eius,
& mala vestra, & mala vxorum ve-
strarum, quæ fecerunt in Terra Iuda,
10 & in regionibus Ierusalem? * Non
sunt mundati vsque ad diem hanc: &
non timuerunt, & non ambulauerunt
in lege Domini, & in præceptis meis,
quæ dedi coram vobis & coram pa-
11 tribus vestris. * Ideò hæc dicit Do-
C minus exercituum Deus Israel: ‖ Ecce ‖ Amos
ego ponam faciem meam in vobis in 9.b.4
malum: & disperdam omnem Iudam.
12 * Et assumam reliquias Iudæ, qui po-
suerunt facies suas vt ingrederentur
Terram Ægypti, & habitarent ibi: &
consumentur omnes in Terra Ægy-
ti: cadent in gladio & in fame: &
consumentur à minimo vsque ad ma-
ximum, in gladio & in fame morien-
tur: & erunt in iusiurandum, & in
miraculum, & in maledictionem, & in
13 opprobrium. * Et visitabo super habi-
tatores Terræ Ægypti, sicut visitaui
super Ierusalem, in gladio, & fame,
14 & peste. * Et non erit qui effugiat, &
sit residuus de reliquiis Iudæorum, qui
vadunt vt peregrinentur in terra Æ-
D gypti: & reuertantur in Terram Iu-
da, ad quam ipsi eleuant animas suas
vt reuertantur, & habitent ibi: non
15 reuertentur nisi qui fugerint. * Re-
sponderũt autem Ieremiæ omnes viri,
scientes quòd sacrificarent vxores eo-
rum

rum diis alienis, & vniuersæ mulieres,
quarum stabat multitudo grandis, &
omnis populus habitantium in Terra
Ægypti in Phatures, dicentes: * Ser- 16
monē, quem locutus es ad nos in no-
mine Domini, non audiemus ex te:
* sed facientes faciemus omne ver- 17
bum quod egredietur de ore nostro,
vt sacrificemus reginæ cæli, & libe-
mus ei libamina, sicut fecimus nos, &
patres nostri, reges nostri, & princi-
pes nostri, in vrbibus Iuda, & in pla-
teis Ierusalem: & saturati sumus pa-
nibus, & benè nobis erat, malumque
non vidimus. *Ex eo autem tempore, 18
quo cessauimus sacrificare reginæ cæ-
li, & libare ei libamina, indigemus om-
nibus, & gladio & fame consumpti su-
mus. * Quòd si nos sacrificamus regi- 19
næ cæli, & libamus ei libamina: num- E
quid sine viris nostris fecimus ei pla-
centas, ad colēdum eam, & libandum
ei libamina? * Et dixit Ieremias ad 20
omnem populum, aduersum viros, &
aduersum mulieres, & aduersum vni-
uersam plebem, qui responderant ei
verbum, dicens: * Numquid non sa- 21
crificium, quod sacrificastis in ciuita-
tibus Iuda, & in plateis Ierusalem, vos
& patres vestri, reges vestri, & princi-
pes vestri, & populus terræ, horum re-
cordatus est Dominus, & ascendit su-
per cor eius? * Et non poterat Do- 22
minus vltrà portare propter malitiam
studiorum vestrorum, & propter abo-
minationes, quas fecistis: & facta est
terra vestra in desolationem, & in stu-
porem, & in maledictum, eò quòd non
sit habitator, sicut est dies hæc. * Pro- 23
pterea quòd sacrificaueritis idolis,
& peccaueritis Domino, & non au-
dieritis vocem Domini, & in lege,
& in præceptis, & in testimoniis
eius non ambulaueritis: idcircò eue-
nerunt vobis mala hæc, sicut est dies F
hæc. * Dixit autem Ieremias ad om- 24
nem populum, & ad vniuersas mulie-
res: Audite verbum Domini omnis
Iuda, qui estis in terra Ægypti: * Hæc 25
inquit Dominus exercituum Deus If-
rael, dicens: Vos, & vxores vestræ,
locuti estis ore vestro, & manibus ve-
stris implestis, dicentes: Faciamus
vota nostra, quæ vouimus, vt sacrifi-
cemus reginæ cæli, & libemus ei li-
bamina. implestis vota nostra, & ope-
re perpetrastis ea. * Ideò audite ver- 26
bum Domini omnis Iuda, qui habita-
tis in Terra Ægypti: Ecce ego iura-
ui in nomine meo magno, ait Domi-
nus, quia nequaquam vltrà vocabitur
nomen meum, ex ore omnis viri Iu-
dæi, dicentis: Viuit Dominus Deus
27 in omni terra Ægypti. * Ecce ego vi-
G gilabo super eos in malum, & non in
bonum: & consumentur omnes viri
Iuda, qui sunt in terra Ægypti, gladio
& fame, donec penitus consumantur.
28 * Et qui fugerint gladium, reuerten-
tur de terra Ægypti in Terram Iuda
viri pauci: & scient omnes reliquiæ
Iuda, ingredientium Terram Ægypti,
vt habitent ibi, cuius sermo complea-
29 tur, meus, an illorum. * Et hoc vobis
signum, ait Dominus, quòd visitem
ego super vos in loco isto: vt sciatis
quia verè complebūtur sermones mei
30 contra vos in malum. * Hæc dicit Do-
minus: Ecce ego tradam Pharaonem
Ephree regem Ægypti in manu ini-
micorum eius, & in manu quærentium
animam illius: sicut tradidi Sedeciam
regem Iuda in manu Nabuchodono-
sor regis Babylonis inimici sui, & quæ-
rentis animam eius.

CAP. XLV.

Deus per Ieremiam arguit Baruch, quòd quereretur se dolorem habere, & non requiem: cui tamen in ceterorum vastatione pollicetur securitatem.

1
A VErbum, quod locutus est Ieremias
propheta ad Baruch filium Neriæ,
cùm scripsisset verba hæc in libro ex
ore Ieremiæ, anno quarto Ioakin filij
2 Iosiæ regis Iuda, dicens: * Hæc dicit
Dominus Deus Israel ad te Baruch:
3 * Dixisti: Væ misero mihi, quoniam
addidit Dominus dolorē dolori meo:
laboraui in gemitu meo, & requiem
4 non inueni. * Hæc dicit Dominus:
B Sic dices ad eum: Ecce quos ædificaui,
ego destruo: & quos plantaui, ego
euello, & vniuersam terram hanc.
5 * Et tu quæris tibi grandia: noli quæ-
rere: quia ecce ego adducam malum
super omnem carnem, ait Dominus:
& dabo tibi animam tuam in salutem,
in omnibus locis, ad quæcumque per-
rexeris.

CAP. XLVI.

Dominus per Ieremiam Pharaoni & Aegypto prenuntiat desolationem, quam inducet Nabuchodonosor: Iudais autem & filiis Israel consolationem tandem ac liberationem: vniuersis vero Gentibus ad quas Deus illos eiecerat, vastationem.

1
A QVod factum est verbum Domini
ad Ieremiam prophetam contra
2 Gentes, * ad Ægyptum, aduersum
exercitum Pharaonis Nechao regis
Ægypti, qui erat iuxta fluuium Eu-
phratem in Charcamis, quem percus-
sit Nabuchodonosor rex Babylonis,
in quarto anno Ioakin filij Iosiæ re-
3 gis Iuda. * Præparate scutum, & cly-
peum,

peum, & procedite ad bellum. * Iun- 4
gite equos, & ascendite equites: sta-
te in galeis, polite lanceas, induite vos
loricis: * Quid igitur? vidi ipsos pa- 5
uidos, & terga vertẽtes, fortes eorum
cæsos: fugerunt conciti, nec respexe-
runt: terror vndique, ait Dominus.
* Non fugiat velox, nec saluari se pu- 6
tet fortis: Ad Aquilonem iuxta flu- B
men Euphraten victi sunt, & ruerunt.
* Quis est iste, qui quasi flumen ascen- 7
dit: & veluti fluuiorum, intumescunt
gurgites eius? * Ægyptus, fluminis 8
instar ascendit, & velut flumina mo-
uebuntur fluctus eius, & dicet: Ascen-
dens operiam terram, perdam ciuita-
tem, & habitatores eius. * Ascendite 9
equos, & exultate in curribus, & pro-
cedant fortes, Æthiopia & Libyes te-
nentes scutum, & Lydij arripientes &
iacientes sagittas. * Dies autem ille 10
Domini Dei exercituum, dies vltio-
nis, vt sumat vindictam de inimicis
suis: deuorabit gladius, & saturabi- C
tur, & inebriabitur sanguine eorum:
victima enim Domini Dei exercituum
in terra Aquilonis iuxta flumen Eu-
phraten. * Ascende in Galaad, & tol- 11
le resinam, filia virgo Ægypti: frustrà
multiplicas medicamina, sanitas non
erit tibi. * Audierunt gentes ignomi- 12
niam tuam, & vlulatus tuus repleuit
terram: quia fortis impegit in fortem,
& ambo pariter conciderunt. * Ver- 13
bum quod locutus est Dominus ad Ie-
remiam prophetam, super eo quòd
venturus esset Nabuchodonosor rex
Babylonis & percussurus Terram Æ-
gypti. * Annunciate Ægypto, & audi- 14
tum facite in Magdalo, & resonet in D
Memphis, & in Taphnis, dicite: Sta, &
præpara te: quia deuorabit gladius ea
quæ per circuitum tuum sunt. * Qua- 15
re computruit fortis tuus? non stetit,
quoniam Dominus subuertit eum?
* Multiplicauit ruentes, ceciditque vir 16
ad proximum suum: & dicent: Surge,
& reuertamur ad populum nostrum, &
ad terram natiuitatis nostræ, à facie
gladij columbæ. * Vocate nomẽ Pha- 17
raonis regis Ægypti, tumultum ad-
duxit tempus. * Viuo ego (inquit rex, 18
Dominus exercituum nomen eius) E
quoniam sicut Thabor in montibus,
& sicut Carmelus in mari, veniet * Va- 19
sa transmigrationis fac tibi habitatrix
filia Ægypti: quia Memphis in solitu-
dinem erit, & deseretur, & inhabitabi-
lis erit. * Vitula elegans atque formo- 20
sa Ægyptus: stimulator ab Aquilone
veniet ei. * Mercenarij quoque eius, 21
qui versabantur in medio eius, quasi
vituli saginati versi sunt, & fugerunt
simul, nec stare potuerunt: quia dies
interfectionis eorum venit super eos,
22 tempus visitationis eorum. * Vox eius
quasi æris sonabit: quoniam cum exer-
F citu properabunt, & cum securibus
23 venient ei, quasi cædentes ligna. * Suc-
ciderunt saltum eius, ait Dominus, qui
supputari non potest: multiplicati
sunt super locustas, & non est eis nu-
24 merus. * Confusa est filia Ægypti, &
tradita in manus populi Aquilonis.
25 * Dixit Dominus exercituum Deus Is-
rael: Ecce ego visitabo super tumul-
tum Alexandriæ, & super Pharaonem,
& super Ægyptum, & super deos eius,
& super reges eius, & super Pharao-
nem, & super eos qui confidunt in eo.
26 * Et dabo eos in manus quærentium
G animam eorum, & in manus Nabu-
chodonosor regis Babylonis, & in ma-
nus seruorum eius: & post hæc habi-
tabitur sicut diebus pristinis, ait Do-
27 minus. * ‖ Et tu ne timeas serue meus
Iacob, & ne paueas Israel: quia ecce
ego saluum te faciam de longinquo, & ‖ Isa.43.
semen tuum de terra captiuitatis tuæ: a.3. &
& reuertetur Iacob, & requiescet, & 44.a.2.
prosperabitur, & non erit qui exter-
28 reat eum. * Et tu noli timere serue
meus Iacob, ait Dominus quia tecum
ego sum, quia ego consummam cun-
ctas gentes, ad quas eieci te: te verò
non consummam, sed castigabo te in
iudicio, nec quasi innocenti parcam
tibi.

CAP. XLVII.

Vastatio prædicitur Palæsthinorum, Tyri, Sidonis, Gazæ, & Ascalonis.

1 QVod factum est verbum Domini
A ad Ieremiam prophetam contra
Palæsthinos, antequam percuteret
Pharao Gazam: * Hæc dicit Dominus:
2 Ecce aquæ ascendunt ab Aquilone, &
erunt quasi torrens inundans, & ope-
rient terram & plenitudinem eius, vr-
bem & habitatores eius: clamabunt
homines, & vlulabunt omnes habita-
3 tores terræ, * à strepitu pompæ armo-
B rum, & bellatorum eius, à commotio-
ne quadrigarum eius, & multitudine
rotarum illius. Non respexerunt pa-
4 tres filios manibus dissolutis: * pro
C aduentu diei, in quo vastabuntur om-
nes Philisthiim, & dissipabitur Tyrus
& Sidon cum omnibus reliquis auxi-
liis suis. depopulatus est enim Domi-
nus Palæsthinos, reliquias insulæ
5 Cappadociæ. * Venit caluitium super
Gazam: conticuit Ascalon, & reliquiæ
vallis earum: vsquequò concideris?
6 * O mucro Domini vsquequò non
D quiesces? Ingredere in vaginam tuam,

refrigerare, & sile. * Quomodo quie- 7
scet, cùm Dominus præceperit ei ad-
uersus Ascalonem,& aduersus mariti-
mas eius regiones, ibique condixe-
rit illi ?

CAP. XLVIII.

Predicit Dominus vastationem Moab & omnium urbium eius, sed in nouissimis diebus captiuitatem ipsorum relaxandam; maledictus dicitur faciens opus Domini fraudulenter, & gladium suum à sanguine prohibens.

AD Moab hæc dicit Dominus ex- 1
ercituum Deus Israël: Væ super A
Nabo, quoniam vastata est, & con-
fusa: capta est Cariathaim: confusa
est fortis, & tremuit. * Non est vltrà 2
exultatio in Moab contra Hesebon:
cogitauerunt malum, Venite, & dis-
perdamus eam de gente. ergo silens
conticesces, sequetúrque te gladius.
* Vox clamoris de Oronaim: vasti- 3
tas, & contritio magna. * Contrita 4
est Moab: annuntiate clamorem par-
uulis eius. * Per ascensum enim Luith 5
plorans ascendet in fletu: quoniam
in descensu Oronaim hostes vlula-
tum contritionis audierunt: * Fugi- 6
te, saluate animas vestras: & eritis
‖ Sup.17 a.6. quasi myricæ in deserto. * ‖ Pro eo 7
enim quòd habuisti fiduciam in mu-
nitionibus tuis, & in thesauris tuis,
tu quoque capieris: & ibit Chamos
in transmigrationem, sacerdotes eius,
& principes eius simul. * Et veniet 8
prædo ad omnem vrbem, & vrbs B
nulla saluabitur: & peribunt valles,
& dissipabuntur campestria: quoniam
dixit Dominus: * Date florem Moab, 9
quia florens egredietur: & ciuitates
eius desertæ erunt, & inhabitabiles.
* Maledictus, qui facit opus Domi- 10
ni fraudulenter: & maledictus, qui
prohibet gladium suum à sanguine.
* Fertilis fuit Moab ab adolescentia 11
sua, & requieuit in fæcibus suis: nec
transfusus est de vase in vas, & in
transmigrationem non abijt: idcir-
cò permansit gustus eius in eo, &
odor eius non est immutatus. * Pro- 12
pterea ecce dies veniunt, dicit Domi-
nus: mittam ei ordinatores, &
stratores languncularum, & sternent
eum, & vasa eius exhaurient, & la-
gunculas eorum collident. * Et con- 13
‖ 3.Reg. 12.g.26. fundetur Moab à Chamos, ‖ sicut
confusa est domus Israël à Bethel, in
qua habebat fiduciam. * Quomodo 14
‖ Isa.16. b.6. dicitis: ‖ Fortes sumus, & viri robusti
ad præliandum? * Vastata est Moab, 15
& ciuitates illius succiderunt: & ele- C
cti iuuenes eius descenderunt in oc-
cisionem: ait rex, Dominus exerci-
16 tuum nomē eius. * Propè est interitus
Moab vt veniat: & malum eius velo-
17 citer accurret nimis. * Consolamini
eum omnes, qui estis in circuitu eius,
& vniuersi, qui scitis nomen eius, dici-
te: Quomodo confracta est virga for-
18 tis, baculus gloriosus? * Descende de
gloria, & sede in siti, habitatio filiæ
Dibon: quoniam vastator Moab as-
cendit ad te, dissipauit munitiones
19 tuas. * In via sta, & prospice habitatio
Aroer: interroga fugientem: & ei
20 qui euasit, dic: Quid accidit? * Con-
fusus est Moab, quoniam victus est:
vlulate, & clamate, annuntiate in Ar-
21 non, quoniam vastata est Moab. * Et
iudicium venit ad terrā campestrem;
super Helon, & super Iasa, & super
22 Mephaath, * & super Dibon, & super
Nabo, & super domum Deblathaim,
23 * & super Cariathaim, & super Beth-
24 gamul, & super Bethmaon, * super
D Carioth, & super Bosra; & super om-
nes ciuitates terræ Moab, quæ longè,
25 & quæ propè sunt. * Abscissum est
cornu Moab, & brachium eius contri-
26 tū est, ait Dominus. * Inebriate eum,
quoniam contra Dominū erectus est:
& allidet manū Moab in vomitu suo,
27 & erit in derisum etiam ipse. * Fuit
enim in derisum tibi Israël, quasi inter
fures reperisses eum: propter verba
ergo tua quæ aduersum illum locutus
28 es, captiuus ducêris. * Relinquite ci-
uitates, & habitate in petra, habita-
tores Moab: & estote quasi columba
nidificans in summo ore foraminis.
29 * Audiuimus superbiam Moab: super-
bus est valdè; sublimitatem eius, & ar-
rogantiam, & superbiā, & altitudinem
30 cordis eius. * Ego scio, ait Dominus,
E iactantiam eius: & quòd non sit iuxta
eam virtus eius, nec iuxta quod po-
31 terat conata sit facere. * Ideò super
Moab eiulabo, & ad Moab vniuersam
clamabo ad viros muri fictilis lamen-
32 tantes. * De planctu Iazer plorabo ti-
bi vinea Sabama: propagines tuæ trā-
sierunt mare, vsq; ad mare Iazer per-
uenerunt: super messem tuā, & vinde-
33 miam tuā, prædo irruit. * ‖ Ablata est ‖ Isa.16. c.10.
lætitia & exultatio de Carmelo, & de
Terra Moab, & vinum de torculari-
bus sustuli: nequaquam calcator vuæ
34 solitum celeuma cantabit. * De cla-
more Hesebon vsque Eleale, & Iasa,
dederunt vocem suam; à Segor vsq;
ad Oronaim vitula cōternante: aquæ
35 quoque Nemrim pessimæ erunt. * Et
auferam de Moab, ait Dominus, of-
F ferentem in excelsis, & sacrificantem
36 diis eius. * Propterea cor meum ad
Moab quasi tibiæ resonabit: & cor
meum

meum ad viros muri fictilis dabit so-
nitum tibiarū: quia plus fecit quàm
‖ Isa. 15. potuit, idcircò perierunt. * ‖ Omne 37
a. 2. enim caput caluitium, & omnis bar-
‖ Ezech. ba rasa erit: in cunctis manibus col-
7. c. 18. ligatio, & super omne dorsum ciliciū.
* Super omnia tecta Moab, & in pla- 38
teis eius, omnis planctus: quoniam
contriui Moab sicut vas inutile, ait
Dominus. * Quomodo victa est, & 39
vlulauerunt? quomodo deiecit ceruí-
cem Moab, & confusus est? Eritque
Moab in derisum, & in exemplū om-
nibus in circuitu suo. * Hæc dicit Do- 40
minus: Ecce quasi aquila volabit, & ex-
tendet alas suas ad Moab. * Capta est 41
Carioth, & munitiones comprehensæ G
sunt: & erit cor fortium Moab in die
illa, sicut cor mulieris parturientis.
* Et cessabit Moab esse populus: quo- 42
niam contra Dominum gloriatus est.
* Pauor, & fouea, & laqueus super te 43
ô habitator Moab, dicit Dominus.
‖ Isa. 14. ‖ * Qui fugerit à facie pauoris, cadet 44
c. 28. in foueam: & qui conscenderit de fo-
uea, capietur laqueo: adducam enim
super Moab annum visitationis eorū,
ait Dominus. * In vmbra Hesebon 45
steterunt de laqueo fugientes: quia
ignis egressus est de Hesebon, & flam-
ma de medio Seon, & deuorabit par-
tem Moab, & verticem filiorum tu-
multus. * Væ tibi Moab, periisti po- 46
pule Chamos: quia comprehensi
sunt filij tui, & filiæ tuæ in captiuita-
tem. * Et conuertam captiuitatem 47
Moab in nouissimis diebus, ait Do-
minus. Hucusque iudicia Moab.

CAP. XLIX.

Desolatio Ammon, Idumææ, Damasci Cedar, regnorúmque Asor & Aelam, prænuntiatur; captiuitas autem filiorum Ammon ac Aelam tandem soluenda.

AD filios Ammon. Hæc dicit Do- 1
minus: Numquid non filij sunt A
Israël? aut heres non est ei? Cur igi-
tur hereditate possedit Melchom,
Gad: & populus eius in vrbibus eius
habitauit? * Ideò ecce dies veniunt, 2
dicit Dominus: & auditum faciam
super Rabbath filiorum Ammon fre-
mitum prælij, & erit in tumulum dis-
sipata, filiæque eius igni succenden-
tur, & possidebit Israël possessores
suos, ait Dominus. * Vlula Hesebon, 3
quoniam vastata est Hai. clamate fi-
liæ Rabbath, accingite vos ciliciis:
plangite & circuite per sepes: quo-
niam Melchom in transmigrationem
ducetur, sacerdotes eius & principes
eius simul. * Quid gloriaris in valli- 4
bus? defluxit vallis tua, filia delicata,
quæ confidebas in thesauris tuis, &
5 dicebas: Quis veniet ad me? * Ecce
B ego inducam super te terrorem, ait
Dominus Deus exercituum, ab om-
nibus qui sunt in circuitu tuo: & di-
spergemini singuli à conspectu ve-
stro, nec erit qui congreget fugiētes.
6 * Et post hæc reuerti faciam captiuos
7 filiorum Ammon, ait Dominus. * Ad
Idumæam. Hæc dicit Dominus ex-
ercituum: Numquid non vltra est sa-
pientia in Theman? Periit consilium
a filiis, inutilis facta est sapientia eo-
8 rum. * Fugite & terga vertite, descen-
dite in voraginē habitatores Dedan:
quoniam perditionem Esau adduxi
super eum, tempus visitationis eius.
9 * Si vindemiatores venissent super te,
non reliquissent racemum: si fures in
nocte, rapuissent quod sufficeret sibi.
10 * Ego verò discooperui Esau, reue-
laui abscondita eius, & celari non
poterit; vastatum est semen eius, &
fratres eius, & vicini eius, & non erit.
11 * Relinque pupillos tuos: ego faciam
D eos viuere: & viduæ tuæ in me spe-
12 rabunt. * Quia hæc dicit Dominus:
Ecce quibus non erat iudicium vt bi-
berent calicem, bibentes bibent: & tu
quasi innocens relinquēris? non eris
13 innocens, sed bibens bibes. * Quia
per memetipsum iuraui, dicit Domi-
nus, quòd in solitudinem, & in op-
probrium, & in desertum, & in ma-
ledictionem erit Bosra: & omnes ci-
uitates eius erunt in solitudines sem-
14 piternas. * ‖ Auditum audiui à Do-
mino, & legatus ad Gentes missus est: ‖ Abd. 1.
Congregamini, & venite contra eam, a. 1.
15 & consurgamus in prælium: * Ecce
enim paruulum dedi te in Gentibus,
16 contemptibilem inter homines. * Ar-
rogantia tua decepit te, & superbia
cordis tui: qui habitas in cauernis
petræ, & apprehendere niteris alti-
tudinem collis. ‖ cùm exaltaueris
quasi aquila nidum tuum, inde de- ‖ Abd.
17 traham te, dicit Dominus. * Et erit a. 4.
Idumæa deserta: omnis qui transibit
18 per eam, stupebit, & sibilabit super
omnes plagas eius. * ‖ Sicut subuersa ‖ Gen.
est Sodoma, & Gomorrha, & vi- 19. c. 20.
cinæ eius, ait Dominus: non habita-
bit ibi vir, & non incolet eam filius
19 hominis. * Ecce quasi leo ascendet
de superbia Iordanis ad pulchritudi-
nem robustam: quia subitò currere
faciam eum ad illam: & quis erit ele-
ctus, quem præponam ei? quis enim
similis mei: & quis sustinebit me?
‖ & quis est iste pastor, qui resistat
vultui meo? * Propterea audite con- ‖ Iob. 41.
20 silium Domini, quod iniit de Edom, a. 1.

& cogitationes eius, quas cogitauit de
habitatoribus Theman: Si non deie-
cerint eos paruuli gregis, nisi dissipa-
uerint cum eis habitaculum eorum.
* A voce ruinæ eorum commota est 21
terra: clamor in mari rubro auditus
est vocis eius. * Ecce quasi aquila a- 22
scendet, & auolabit: & expandet alas E
suas super Bosran: & erit cor fortium
Idumææ in die illa, quasi cor mulieris
parturientis. * Ad Damascum: Con- 23
fusa est Emath, & Arphad: quia au-
ditum pessimum audierunt, turbati
sunt in mari: præ solicitudine quie-
scere non potuit. * Dissoluta est Da- 24
mascus, versa est in fugam, tremor ap-
prehendit eam: angustia & dolores te-
nuerunt eam quasi parturientē. * Quo- 25
modo dereliquerunt ciuitatem lauda-
bilem, vrbem lætitiæ! * Ideò cadent 26
iuuenes eius in plateis eius: & omnes
viri prælij conticescent in die illa, ait
Dominus exercituum. * Et succen- 27
dam ignem in muro Damasci, & deuo-
rabit mœnia Benadad. * Ad Cedar, & 28
ad regna Asor, quæ percussit Nabu- F
chodonosor rex Babylonis. Hæc dicit
Dominus: Surgite, & ascendite ad Ce-
dar, & vastate filios Orientis. * Taber- 29
nacula eorum, & greges eorum ca-
pient: pelles eorum, & omnia vasa
eorum, & camelos eorum tollent sibi:
& vocabunt super eos formidinem in
circuitu. * Fugite, abite vehementer, 30
in voraginibus sedete, qui habitatis
Asor, ait Dominus: iniit enim contra
vos Nabuchodonosor rex Babylonis
consilium, & cogitauit aduersum vos
cogitationes. * Consurgite, & ascen- 31
dite ad gentem quietam, & habitan-
tem confidenter, ait Dominus: non
ostia, nec vectes eis: soli habitant. * Et 32
erunt cameli eorum in direptionem,
& multitudo iumentorum in prædam:
& dispergam eos in omnem ventum,
qui sunt attonsi in comam: & ex om-
ni confinio eorum adducam interi-
tum super eos, ait Dominus. * Et erit 33
Asor in habitaculum draconum, de-
serta vsque in æternum: non mane-
bit ibi vir, nec incolet eam filius ho-
minis. * Quod factum est verbum 34
Domini ad Ieremiam prophetam ad- G
uersus Ælam, in principio regni Se-
deciæ regis Iuda, dicens: * Hæc dicit 35
Dominus exercituum: Ecce ego con-
fringam arcum Aelam, & summam
fortitudinem eorum. * Et inducam 36
super Aelam quatuor ventos à quat-
tuor plagis cæli: & ventilabo eos in
omnes ventos istos: & non erit gens
ad quam non perueniant profugi Ae-
lam. * Et pauere faciam Aelam co- 37
ram inimicis suis, & in conspectu quæ-
rentium animam eorum: & adducam
super eos malum, iram furoris mei, di-
cit Dominus: & mittam post eos gla-
38 dium donec consumam eos. * Et po-
nam solium meum in Aelam, & per-
dam inde reges & principes, ait Do-
39 minus. * In nouissimis autem diebus
reuerti faciam captiuos Aelam, dicit
Dominus.

CAP. L.

Babylon quæ in captiuitate affligit filios Israel, his in terram suam feliciter reductis, penitus vastabitur à regibus Aquilonis.

1 A VErbum, quod locutus est Domi-
nus de Babylone, & de terra
Chaldæorum, in manu Ieremiæ pro-
2 phetæ. * Annuntiate in Gentibus, &
auditum facite: leuate signum, præ-
dicate, & nolite celare, dicite: Capta
est Babylon, confusus est Bel, victus
est Merodach, confusa sunt sculpti-
lia eius, superata sunt idola eorum.
3 * Quoniam ascendit contra eam gens
ab Aquilone, quæ ponet terram eius
in solitudinem: & non erit qui habi-
tet in ea ab homine vsque ad pecus:
4 & moti sunt, & abierunt. * In diebus
illis, & in tempore illo, ait Dominus:
venient filij Israël, ipsi & filij Iuda
simul: ambulantes & flentes prope-
rabunt, & Dominum Deum suum
5 quærent. * In Sion interrogabunt viā,
huc facies eorum. Venient, & appo-
nentur ad Dominum fœdere sempi-
terno, quod nulla obliuione delebi-
6 tur. * Grex perditus factus est popu-
lus meus: pastores eorum seduxerunt
eos, feceruntque vagari in montibus:
de monte in collem transierunt, ob-
7 liti sunt cubilis sui. * Omnes, qui in-
B uenerunt, comederunt eos: & ho-
stes eorum dixerunt: Non peccaui-
mus: pro eo quòd peccauerunt Do-
mino decori iustitiæ, & expectationi
8 patrum eorū Domino. * Recedite de
medio Babylonis, & de terra Chal-
dæorum egredimini: & estote quasi
9 hœdi ante gregem. * Quoniam ecce
ego suscito, & adducam in Babylo-
nem congregationem gentium ma-
gnarum de terra Aquilonis: & præ-
parabuntur aduersus eam, & inde
capietur: sagitta eius, quasi viri for-
tis interfectoris, non reuertetur va-
10 cua. * Et erit Chaldæa in prædam:
omnes vastantes eam replebuntur, ait
11 Dominus. * Quoniam exultatis, &
magna loquimini, diripientes heredi-
tatem meam: quoniam effusi estis
sicut vituli super herbam, & mugistis
12 sicut tauri. * Confusa est mater vestra

nimis

nimis, & adæquata pulueri, quæ genuit
vos: ecce nouissima erit in Gentibus,
deserta, inuia, & arens. * Ab ira Domi- 13
ni non habitabitur, sed redigetur tota
in solitudinem: omnis, qui transibit
per Babylonem, stupebit, & sibilabit
super vniuersis plagis eius. * Præpara- 14
mini contra Babylonē per circuitum C
omnes qui tenditis arcum; debellate
eam, non parcatis iaculis: quia Domi-
no peccauit. * Clamate aduersus eam, 15
vbique dedit manum, ceciderunt fun-
damenta eius, destructi sunt muri
eius, quoniam vltio Domini est: vl-
tionem accipite de ea: sicut fecit, faci-
te ei. * Disperdite satorem in Babylo- 16
ne, & tenentem falcem in tempore
messis: à facie gladij columbæ vnus-
quisque ad populum suum conuerte-
tur, & singuli ad terram suam fugiēt.
* Grex dispersus Israël, leones eiecerūt 17
eum: primus comedit eum rex Assur:
iste nouissimus exossauit eum, Nabu-
chodonosor rex Babylonis. * Propte- 18
reà hæc dicit Dominus exercituum
Deus Israël: Ecce ego visitabo regem D
Babylonis, & terram eius, sicut visita-
ui regem Assur: * & reducam Israël 19
ad habitaculum suum: & pascetur Car-
melum & Basan, & in monte Eph- 20
raim & Galaad saturabitur anima
eius. * In diebus illis, & in tempore
illo, ait Dominus, quæretur iniquitas
Israël, & non erit; & peccatum Iuda,
& non inuenietur: quoniam propi-
tius ero eis, quos reliquero. * Super 21
terram dominantium ascende, & su-
per habitatores eius visita, dissipa, &
interfice quæ post eos sunt, ait Do-
minus: & fac iuxta omnia quæ præ-
cepi tibi. * Vox belli in terra, & con- 22
tritio magna. * Quomodo confractus 23
est, & contritus malleus vniuersæ
terræ? Quomodo versa est in deser-
tum Babylon in Gentibus? * Illa- 24
queaui te, & capta es Babylon, &
nesciebas: inuenta es & apprehensa:
quoniam Dominum prouocasti. * A- 25
peruit Dominus thesaurum suum, &
protulit vasa iræ suæ: quoniam opus
est Domino Deo exercituum, in ter-
ra Chaldæorum. * Venite ad eam ab 26
extremis finibus, aperite vt exeant E
qui conculcent eam: tollite de via
lapides, & redigite in aceruos, & in-
terficite eam: nec sit quidquam reli-
quum. * Dissipate vniuersos fortes 27
eius, descendant in occisionem: væ
eis, quia venit dies eorum, tempus vi-
sitationis eorum. * Vox fugientium, 28
& eorum qui euaserunt de terra Ba-
bylonis, vt annuntient in Sion vl-
tionem Domini Dei nostri, vltionem

29 templi eius. * Annuntiate in Babylo-
nem plurimis, omnibus qui tendunt
arcum: consistite aduersus eam per
gyrum, & nullus euadat: reddite ei
secundùm opus suum: iuxta omnia
quæ fecit, facite illi: quia contra Do-
minum erecta est, aduersum sanctum
30 Israël. * Idcircò cadēt iuuenes eius in
plateis eius: & omnes viri bellatores
eius conticescent in die illa, ait Do-
31 minus. * Ecce ego ad te superbe, di-
cit Dominus Deus exercituum: quia
venit dies tuus, tempus visitationis
32 tuæ. * Et cadet superbus, & corruet,
& non erit qui suscitet eum: & suc-
cendam ignem in vrbibus eius, & de-
33 uorabit omnia in circuitu eius. * Hæc
F dicit Dominus exercituum: Calum-
niam sustinent filij Israël, & filij Iu-
da simul: omnes, qui ceperunt eos,
34 tenent, nolunt dimittere eos. * Re-
demptor eorum fortis, Dominus ex-
ercituum nomen eius, iudicio defen-
det causam eorum, vt exterreat ter-
ram, & commoueat habitatores Ba-
35 bylonis. * Gladius ad Chaldæos, ait
Dominus, & ad habitatores Babylo-
nis, & ad principes, & ad sapientes
36 eius. * Gladius ad diuinos eius, qui
stulti erunt: gladius ad fortes illius,
37 qui timebunt. * Gladius ad equos
eius, & ad currus eius, & ad omne
vulgus, quod est in medio eius: &
erunt quasi mulieres: gladius ad the-
38 sauros eius, qui diripientur. * Sicci-
tas super aquas eius erit, & arescent:
quia terra sculptiliū est, & in porten-
39 tis gloriantur. * Proptereà habitabūt
dracones cum faunis ficariis: & ha-
bitabunt in ea struthiones: & non
inhabitabitur vltrà vsque in sempi-
ternum, nec extruetur vsque ad ge-
40 nerationem & generationem. * ‖ Si- ‖ Gen. 19. c. 24
cut subuertit Dominus Sodomam &
Gomorrham, & vicinas eius, ait Do-
minus: non habitabit ibi vir, & non
41 incolet eam filius hominis. * Ecce
G populus venit ab Aquilone, & gens
magna, & reges multi consurgent à
42 finibus terræ. * Arcum & scutum ap-
prehendent: crudeles sunt & immi-
sericordes: vox eorum quasi mare so-
nabit: & super equos ascendent, sicut
vir paratus ad prælium contra te filia
43 Babylon. * Audiuit rex Babylonis
famam eorum, & dissolutæ sunt ma-
nus eius: angustia apprehendit eum,
44 dolor quasi parturientem. * Ecce qua-
si leo ascendet de superbia Iordanis
ad pulchritudinem robustam: quia
subitò currere faciam eum ad illam:
& quis erit electus, quem præponam
ei? quis est enim similis mei? & quis

sustinebit me? & quis est iste pa-
‖ Iob.41 a.1. stor, qui resistat vultui meo? * Pro- 45
pterea audite consiliũ Domini, quod
mente concepit aduersum Babylo-
nem; & cogitationes eius, quas cogi-
tauit super terram Chaldæorum: Nisi
detraxerint eos paruuli gregum, nisi
dissipatum fuerit cum ipsis habitacu-
lum eorum. * A voce captiuitatis Ba- 46
bylonis commota est terra; & clamor
inter Gentes auditus est.

CAP. LI.

Mala à regibus Medorum Babyloni imminentia prædicuntur.

HÆc dicit Dominus: Ecce ego 1
suscitabo super Babylonem & A
super habitatores eius, qui cor suum
leuauerunt contra me, quasi ventum
pestilentẽ. * Et mittam in Babylonem 2
ventilatores, & ventilabunt eam &
demolientur terram eius: quoniam
venerunt super eam vndique in die
afflictionis eius. * Non tendat qui 3
tendit arcum suum, & non ascendat
loricatus, nolite parcere iuuenibus e-
ius, interficite omnem militiam eius.
* Et cadent interfecti in terra Chal- 4
dæorum, & vulnerati in regionibus
eius. * Quoniam non fuit viduatus 5
Israël & Iuda à Deo suo Domino ex-
ercituum: terra autem eorum repleta
est delicto à sancto Israël. * Fugite de 6
medio Babylonis, & saluet vnusquis-
que animam suam: nolite tacere su-
per iniquitatem eius: quoniam tem-
pus vltionis est à Domino, vicissitu-
dinem ipse retribuet ei. * Calix au- 7
reus Babylon in manu Domini, in-
ebrians omnem terram: de vino eius
biberunt Gentes, & ideò commotæ
‖ Isa.21 c.9. sunt. * ‖ Subitò cecidit Babylon, & 8
Apoc.14 b.8. contrita est: vlulate super eam, tol-
lite resinam ad dolorem eius, si fortè
sanetur. * Curauimus Babylonem, 9
& non est sanata: derelinquamus
eam & eamus vnusquisque in terram
suam: quoniam peruenit vsque ad
cælos iudicium eius, & eleuatum est
vsque ad nubes. * Protulit Dominus 10
iustitias nostras: venite, & narremus
in Sion opus Domini Dei nostri. * A- B
cuite sagittas, implete pharetras: sus- 11
citauit Dominus spiritum regum Me-
dorum: & contra Babylonem mens
eius est vt perdat eam, quoniam vltio
Domini est, vltio templi sui. * Super
muros Babylonis leuate signum, au- 12
gete custodiam: leuate custodes, præ-
parate insidias: quia cogitauit Domi-
nus, & fecit quæcumque locutus est
contra habitatores Babylonis. * Quæ
habitas super aquas multas, locuples 13
in thesauris, venit finis tuus pedalis
14 præcisionis tuæ. * ‖ Iurauit Dominus ‖ Amos 6. c.7.
exercituum per animam suam: Quo-
niã replebo te hominibus quasi bru-
cho, & super te celeuma cantabitur.
15 * ‖ Qui fecit terram in fortitudine ‖ Gen.1. a.1.
sua, præparauit orbem in sapientia
sua, & prudentia sua extendit cælos.
16 * Dante eo vocem, multiplicantur
aquæ in cælo: qui leuat nubes ab ex-
tremo terræ, fulgura in pluuiam fe-
cit: & produxit ventum de thesauris
17 suis. * Stultus factus est omnis ho-
mo à scientia: confusus est omnis
conflator in sculptili. quia mendax
est conflatio eorum, nec est spiritus
18 in eis. * Vana sunt opera, & risu di-
gna, in tempore visitationis suæ per-
19 ibunt. * Non sicut hæc, pars Iacob:
C quia qui fecit omnia ipse est, & Israel
sceptrum hereditatis eius: Dominus
20 exercituum nomen eius. * Collidis
tu mihi vasa belli, & ego collidam in
te Gentes, & disperdam in te regna:
21 * & collidam in te equum & equi-
tem eius: & collidam in te currum
22 & ascensorem eius: * & collidam in
te virum & mulierem: & collidam
in te senem & puerum: & collidam
23 in te iuuenem & virginem: * & col-
lidam in te pastorem & gregem eius:
& collidam in te agricolam & iuga-
les eius: & collidam in te duces &
24 magistratus. * Et reddam Babyloni,
& cunctis habitatoribus Chaldææ,
omne malum suum, quod fecerunt
in Sion, in oculis vestris, ait Domi-
25 nus. * Ecce ego ad te mons pestifer,
ait Dominus, qui corrumpis vniuer-
sam terram: & extendam manum
meam super te, & euoluam te de pe-
tris, & dabo te in montem combu-
26 stionis. * Et non tollent de te lapidem
in angulum, & lapidem in fundamen-
ta, sed perditus in æternum eris, ait
27 Dominus. * Leuate signum in terra:
clangite buccina in Gentibus, sancti-
ficate super eam Gentes: annuntiate
contra illam regibus Ararat, Menni,
& Ascenez: numerate contra eam
Taphsar, adducite equum quasi bru-
28 chum aculeatum. * Sanctificate con-
tra eam Gentes, reges Mediæ, duces
eius, & vniuersos magistratus eius,
cunctamque terram potestatis eius.
29 * Et commouebitur terra, & contur-
D babitur: quia euigilabit contra Baby-
lonem cogitatio Domini, vt ponat
Terram Babylonis desertam & inha-
30 bitabilem. * Cessauerunt fortes Baby-
lonis à prælio, habitauerunt in præ-
sidiis: deuoratum est robur eorum,
& facti sunt quasi mulieres: incensa
sunt tabernacula eius, contriti sunt
vectes

Vectes eius. * Currens obuiam cur- 31
renti veniet: & nuntius obuius nun-
tianti: vt annuntiet regi Babylonis,
quia capta est ciuitas eius à summo,
vsque ad summum: * & vada præ- 32
occupata sunt, & paludes incensæ
sunt igni: & viri bellatores contur-
bati sunt. * Quia hæc dicit Dominus 33
exercituum, Deus Israël: Filia Baby-
lonis quasi area, tempus trituræ eius:
adhuc modicum, & veniet tempus
messionis eius. * Comedit me, deuo- 34
rauit me Nabuchodonosor rex Ba-
bylonis: reddidit me quasi vas ina-
ne, absorbuit me quasi draco, reple-
uit ventrem suum teneritudine mea,
& eiecit me. * Iniquitas aduersum 35
me, & caro mea super Babylo-
nem, dicit habitatio Sion: & sanguis
meus super habitatores Chaldææ, di-
cit Ierusalem. * Propterea hæc dicit 36
Dominus: Ecce ego iudicabo causam
tuam, & vlciscar vltionem tuam, &
desertum faciam mare eius, & sicca-
bo venam eius. * Et erit Babylon in 37
tumulos, habitatio draconum, stu-
por, & sibilus, eò quòd non sit habi-
tator. * Simul vt leones rugient, ex- 38
cutient comas veluti catuli leonum.
* In calore eorum ponam potus eo- 39
rum, & inebriabo eos, vt sopiantur,
& dormiant somnum sempiternum,
& non consurgant, dicit Dominus.
* Deducam eos quasi agnos ad vi- 40
ctimam, & quasi arietes cum hœdis. E
* Quomodo capta est Sesach, & 41
comprehensa est inclyta vniuersæ
terræ? quomodo facta est in stupo-
rem Babylon inter Gentes? * Ascen- 42
dit super Babylonem mare, multitu-
dine fluctuum eius operta est. * Fa- 43
ctæ sunt ciuitates eius in stuporem,
terra inhabitabilis & deserta, terra in
qua nullus habitet, nec transeat per
eam filius hominis. * Et visitabo su- 44
per Bel in Babylone, & eiiciam quod
absorbuerat de ore eius, & non con-
fluent ad eum vltrà Gentes, siquidem
& murus Babylonis corruet. * Egre- 45
dimini de medio eius populus meus:
vt saluet vnusquisque animam suam
ab ira furoris Domini. * Et ne fortè 46
mollescat cor vestrum, & timeatis
auditum, qui audietur in terra: &
veniet in anno auditio, & post hunc
annum auditio; & iniquitas in ter-
ra, & dominator super dominato-
rem. * Propterea ecce dies veniunt, 47
& visitabo super sculptilia Babylo-
nis: & omnis terra eius confundetur,
& vniuersi interfecti eius cadent in
medio eius. * Et laudabunt super 48
Babylonem cæli & terra, & omnia
quæ in eis sunt: quia ab Aquilone
venient ei prædones, ait Dominus.
49 * Et quomodo fecit Babylon vt ca-
derent occisi in Israël: sic de Baby-
lone cadent occisi in vniuersa terra.
50 * Qui fugistis gladium, venite, no-
F lite stare: recordamini procul Domi-
ni, & Ierusalem ascendat super cor
51 vestrum. * Confusi sumus, quoniam
audiuimus opprobrium: operuit igno-
minia facies nostras: quia venerunt
alieni super sanctificationem domus
52 Domini. * Propterea ecce dies ve-
niunt, ait Dominus: & visitabo su-
per sculptilia eius, & in omni terra
53 eius mugiet vulneratus. * Si ascende-
rit Babylon in cælum, & firmauerit
in excelso robur suum: à me venient
54 vastatores eius, ait Dominus. * Vox
clamoris de Babylone, & contritio
55 magna de Terra Chaldæorum: * quo-
niam vastauit Dominus Babylonem,
& perdidit ex ea vocem magnam, &
sonabunt fluctus eorum quasi aquæ
multæ: dedit sonitum vox eorum:
56 * Quia venit super eam, id est super
Babylonem, prædo, & apprehensi
sunt fortes eius, & emarcuit arcus
eorum, quia fortis vltor Dominus
57 reddens retribuet. * Et inebriabo
principes eius, & sapientes eius, &
duces eius, & magistratus eius, &
fortes eius: & dormient somnum
sempiternum, & non expergiscentur,
ait rex, Dominus exercituum nomen
58 eius. * Hæc dicit Dominus exerci-
G tuum: Murus Babylonis iste latissi-
mus suffossione suffodietur, & portæ
eius excelsæ igni comburentur, & la-
bores populorum ad nihilum, & gen-
tium in ignem erunt, & disperibunt.
59 * Verbum, quod præcepit Ieremias
propheta, Saraiæ filio Neriæ filii
Maasiæ, cùm pergeret cū Sedecia re-
ge in Babylonem, in anno quarto re-
gni eius: Saraias autem erat princeps
60 prophetiæ. * Et scripsit Ieremias om-
ne malum, quod venturum erat su-
per Babylonem, in libro vno: omnia
verba hæc, quæ scripta sunt contra
61 Babylonem. * Et dixit Iereremias ad
Saraiam: Cùm veneris in Babylo-
nem, & videris, & legeris omnia ver-
62 ba hæc, * dices: Domine tu locutus es
contra locum istum vt disperderes
eū: ne sit qui in eo habitet ab homine
vsq; ad pecus, & vt sit perpetua soli-
63 tudo. * Cumque compleueris legere
librum istum, ligabis ad eum lapi-
dem, & proiicies illum in medium
64 Euphraten: * & dices: Sic submerge-
tur Babylon, & non consurget à fa-
cie afflictionis quam ego adduco

super eam, & dissoluetur. Hucusque verba Ieremiæ.

CAP. LII.

Præcedentium repetitio, nempe quòd Ierusalem à Nabuchodonosor obsessa post biennium capitur, & Sedecias rex Iuda fugiens reducitur: filiisque eius coram ipso trucidatis vnà cum principibus Iuda, exoculatus ac vinctus ducitur in Babylonem: & incenso templo & palatio cæterisque domibus, transferuntur omnes in Babylonem præter paucos vinitores & agricolas: similiter & vasa templi, inter quæ describuntur duæ æreæ columnæ: & numerus Iudæorum in Babylonem diuersis temporibus trāslatorum, vbi rex Ioachin post 37. annos de carcere eductus exaltatur.

4 Reg. 4 d.18 · 1. Par. 36. b.13. · Sup. 39. a.1. · 4. Reg. 25. a.1.

1 A Filius viginti & vnius anni erat Se-
decias cùm regnare cœpisset: &
vndecim annis regnauit in Ierusalē,
nomen matris eius Amital, filia
Ieremiæ de Lobna. * Et fecit malum 2
in oculis Domini, iuxta omnia quæ
fecerat Ioakim. * Quoniam furor 3
Domini erat in Ierusalem & in Iu-
da, vsquequò proiiceret eos à facie
sua: & recessit Sedecias à rege Baby-
lonis. * Et factum est autem in anno 4
nono regni eius, in mense decimo,
decima mensis: Venit Nabuchodo-
nosor rex Babylonis, ipse & omnis
exercitus eius, aduersus Ierusalem,
& obsederunt eam, & ædificauerunt
contra eam munitiones in circuitu.
* Et fuit ciuitas obsessa vsque ad vn- 5
decimū annum regis Sedeciæ. * Men- 6 B
se autem quarto, nona mensis, obti-
nuit fames ciuitatem: & non erant
alimēta populo terræ. * Et dirupta est 7
ciuitas, & omnes viri bellatores eius
fugerunt, exieruntq; de ciuitate no-
cte, per viam portæ, quæ est inter
duos muros, & ducit ad hortū regis
(Chaldæis obsidentibus vrbem in
gyro) & abierunt per viam, quæ du-
cit in eremum. * Persecutus est au- 8
tem Chaldæorum exercitus regem:
& apprehenderunt Sedeciam in de-
serto, quod est iuxta Iericho: & om-
nis comitatus eius diffugit ab eo.
* Cumque comprehendissent regem, 9
adduxerunt eum ad regem Babylo-
nis in Reblatha, quæ est in terra
Emath: & locutus est ad eum iudicia.
* Et iugulauit rex Babylonis filios 10
Sedeciæ in oculis eius: sed & omnes
principes Iuda occidit in Reblatha.
* Et oculos Sedeciæ eruit, & vinxit 11 C
eum compedibus, & adduxit eum
rex Babylonis in Babylonem, & po-
suit eum in domo carceris vsque ad
12 diem mortis eius. * In mense autem
quinto, decima mensis, ipse est annus
nonusdecimus Nabuchodonosor re-
gis Babylonis: venit Nabuzardan
princeps militiæ, qui stabat coram
13 rege Babylonis in Ierusalem. * Et in-
cendit domum Domini, & domum
regis, & omnes domos Ierusalem, &
omnem domum magnam igni com-
14 bussit. * Et totum murum Ierusalem
per circuitum destruxit, cunctus ex-
ercitus Chaldæorum, qui erat cum
15 magistro militiæ. * De pauperibus
autem populi, & de reliquo vulgo,
quod remāserat in ciuitate, & de per-
fugis, qui transfugerant ad regē Ba-
bylonis, & ceteros de multitudine,
transtulit Nabuzardan princeps mi-
16 litiæ. * De pauperibus verò terræ re-
liquit Nabuzardan princeps militiæ
17 vinitores, & agricolas. * Columnas
quoque æreas, quæ erant in domo
Domini, & bases, & mare æneum,
quod erat in domo Domini, confre-
18 gerunt Chaldæi, & tulerunt omne
D æs eorum in Babylonem. * Et lebe-
tes, & creagras, & psalteria, & phia-
las, & mortariola, & omnia vasa
19 ærea, quæ in ministerio fuerant, tule-
runt: & * hydrias, & thymia mate-
ria, & vrceos, & peluès, & candela-
bra, & mortaria, & cyathos: quot-
quot aurea, aurea; & quotquot ar-
20 gentea, argentea, tulit magister mi-
litiæ: * & columnas duas, & mare
vnum, & vitulos duodecim æreos, qui
erant sub basibus, quas fecerat rex
Salomon in domo Domini: non
21 erat pondus æris omnium horum va-
sorum. * De columnis autem; decem
& octo cubiti altitudinis erant in co-
lumna vna, & funiculus duodecim
cubitorū circuibat eam: porrò grossi-
22 tudo eius quattuor digitorum, &
E intrinsecus caua erat. * Et capitella
super vtramque ærea: altitudo capi-
telli vnius quinq; cubitorum: & re-
tiacula, & malogranata super coro-
nam in circuitu, omnia ærea. Simi-
liter columnæ secundæ, & malogra-
23 nata. * Et fuerunt malogranata no-
nagintasex dependentia: & omnia
malogranata centum, retiaculis cir-
24 cumdabantur. * Et tulit magister mi-
litiæ Saraiam sacerdotem primum,
& Sophoniam sacerdotem secun-
25 dum, & tres custodes vestibuli. * Et
de ciuitate tulit eunuchum vnum,
qui erat præpositus super viros bella-
tores: & septem viros de his, qui vi-
debant faciem regis, qui inuenti sunt
in ciuitate: & scribam principem mi-
litum,

ticum, qui probabat tyrones: & sexa- F
ginta viros de populo terræ, qui in-
uenti sunt in medio ciuitatis. * Tulit 26
autem eos Nabuzardan magister mi-
litiæ, & duxit eos ad regem Babylo-
nis in Reblatha. * Et percussit eos rex 27
Babylonis, & interfecit eos in Rebla-
tha in terra Emath: & translatus est
Iuda de terra sua. * Iste est populus, 28
quem transtulit Nabuchodonosor:
In anno septimo, Iudæos tria millia
& viginti tres: * In anno octauode- 29
cimo Nabuchodonosor, de Ierusalē
animas octingētas triginta duas: * In 30
anno vigesimotertio Nabuchodono-
sor, transtulit Nabuzardan magister
militiæ animas Iudæorum septingen-
tas quadraginta quinque, omnes er-
go animæ, quattuor millia sexcentæ.
* Et factum est in trigesimoseptimo 31 G
anno transmigrationis Ioachin regis
Iuda, duodecimo mense, vigesima-
quinta mēsis, eleuauit Euilmerodach
rex Babylonis ipso anno regni sui,
caput Ioachin regis Iuda, & eduxit
eum de domo carceris. * Et locutus 32
est cum eo bona, & posuit thronum
eius super thronos regum, qui erant
post se in Babylone. * Et mutauit ve- 33
stimenta carceris eius, & comedebat
panem coram eo semper cunctis die-
bus vitæ suæ. * & cibaria eius, ciba- 34
ria perpetua dabantur ei à rege Ba-
bylonis, statuta per singulos dies, vs-
que ad diem mortis suæ, cunctis die-
bus vitæ eius.

THRENI,

ID EST LAMENTATIONES IEREMIÆ PROPHETAE.

Et factum est, postquam in capti-
uitatem redactus est Israël, & Ieru-
salem deserta est, sedit Ieremias pro-
pheta flens, & planxit lamentatione
hac in Ierusalem, & amaro animo
suspirans, & eiulans dixit:

CAPVT I.

ALEPH.

1 A QVOMODO sedet sola ciuitas
plena populo: facta est quasi
vidua domina Gentiū: prin-
ceps prouinciarum facta est
sub tributo.

BETH.

2 * ‖ Plorans plorauit in nocte, & la- ‖ Ier. 13. a. 1.
crymæ eius in maxillis eius: non est
qui consoletur eam ex omnibus cha-
ris eius: omnes amici eius spreuerunt
eam, & facti sunt ei inimici.

GHIMEL.

3 * Migrauit Iudas propter afflictio-
nem, & multitudinem seruitutis: ha-
bitauit inter gentes, nec inuenit re-
quiem: omnes persecutores eius ap-
prehenderunt eam inter angustias.

DALETH.

4 B * Viæ Sion lugent, eò quòd non
sint qui veniant ad sollemnitatem:
omnes portæ eius destructæ: sacer-
dotes eius gementes: virgines eius
squalidæ, & ipsa oppressa amaritu-
dine.

HE.

5 * Facti sunt hostes eius in capite,
inimici eius locupletati sunt: quia
Dominus locutus est super eam pro-
pter multitudinem iniquitatum eius:
paruuli eius ducti sunt in captiuita-
tem ante faciem tribulantis.

VAV.

6 * Et egressus est à filia Sion omnis
decor eius: facti sunt principes eius
velut arietes non inuenientes pascua:
& abierunt absque fortitudine ante
faciem subsequentis.

ZAIN.

7 C * Recordata est Ierusalem dierum
afflictionis suæ, & præuaricationis
omnium desiderabiliū suorum, quæ
habuerat à diebus antiquis, cùm ca-
deret populus eius in manu hostili,
& non esset auxiliator: viderunt eam
hostes, & deriserunt sabbata eius.

HETH.

8 * Peccatum peccauit Ierusalem,
proptereà instabilis facta est: omnes,
qui glorificabant eam, spreuerunt il-
lam, quia viderunt ignominiam eius:
ipsa autem gemens conuersa est re-
trorsum.

THETH.

9 D * Sordes eius in pedibus eius, nec
recordata est finis sui: deposita est ve-
hementer, non habens consolato-
rem: vide Domine afflictionem meam,
quoniam erectus est inimicus.

IOD.

10 * Manum suam misit hostis ad om-
nia desiderabilia eius: quia vidit Gen-
tes ingressas sanctuarium suum, de
quibus præceperas ne intrarent in ec-
clesiam tuam.

CAPH.

11 * Omnis populus eius gemens, &
quærens panem: dederunt pretiosa
quæque pro cibo, ad refocillandam
animam.

animam. vide Domine & considera,
quoniam facta sum vilis.

LAMED.

* O vos omnes, qui transitis per 12
viam, attendite, & videte si est do-
lor sicut dolor meus: quoniam vin-
demiauit me vt locutus est Dominus
in die iræ furoris sui.

MEM.

* De excelso misit ignem in ossibus 13
meis, & erudiuit me: expandit rete E
pedibus meis, conuertit me retror-
sum: posuit me desolatam, tota die
mœrore confectam.

NVN.

* Vigilauit iugum iniquitatũ mea- 14
rum: in manu eius conuolutæ sunt,
& impositæ collo meo: infirmata est
virtus mea: dedit me Dominus in
manu, de qua non potero surgere.

SAMECH.

* Abstulit omnes magnificos meos 15
Dominus de medio mei: vocauit ad-
uersum me tempus, vt contereret ele-
ctos meos: torcular calcauit Domi-
nus virgini filiæ Iuda.

AIN.

¶ Ier.14 c.17
* ¶ Idcircò ego plorans, & oculus 16
meus deducens aquas: quia longè F
factus est a me consolator, con-
uertens animam meam: facti sunt
filii mei perditi, quoniam inualuit
inimicus.

PHE.

* Expandit Sion manus suas, non 17
est qui consoletur eam: mandauit
Dñs aduersum Iacob in circuitu eius
hostes eius: facta est Ierusalem quasi
polluta menstruis inter eos.

SADE.

* Iustus est Dominus, quia os eius 18
ad iracundiam prouocaui. audite ob-
secro vniuersi populi, & videte dolo-
rem meum: virgines meæ, & iuuenes
mei abierunt in captiuitatem.

COPH.

* Vocaui amicos meos, & ipsi de- 19
ceperunt me: sacerdotes mei, & senes G
mei in vrbe consumpti sunt: quia
quæsierunt cibum sibi vt refocilla-
rent animam suam.

RES.

* Vide Domine quoniam tribu- 20
lor, conturbatus est venter meus,
subuersum est cor meum in memet-
ipsa, quoniã amaritudine plena sum.
foris interficit gladius, & domi mors
similis est.

SIN.

* Audierunt quia ingemisco ego, 21
& non est qui consoletur me: omnes
inimici mei audierunt malum meum,
lætati sunt, quoniam tu fecisti: ad-
duxisti diem consolationis, & fient
similes mei.

THAV.

22 * Ingrediatur omne malum eorum
coram te: & vindemia eos, sicut vin-
demiasti me propter omnes iniquita-
tes meas: multi enim gemitus mei, &
cor meum mœrens.

CAP. II.

ALEPH.

1 A QVomodo obtexit caligine in fu-
rore suo Dominus filiam Sion:
proiecit de cælo in terram inclytam
Israël, & non est recordatus scabelli
pedum suorum in die furoris sui.

BETH.

2 *Præcipitauit Dominus, nec peper-
cit, omnia speciosa Iacob: destruxit in
furore suo munitiones virginis Iuda,
& deiecit in terram: polluit regnum,
& principes eius.

GHIMEL.

3 * Confregit in ira furoris sui omne
cornu Israel: auertit retrorsum dexte-
ram suam à facie inimici: & succen-
dit in Iacob quasi ignem flammæ de-
uorantis in gyro.

DALETH.

4 B * Tetendit arcum suum quasi ini-
micus, firmauit dexteram suam qua-
si hostis: & occidit omne quod pul-
chrum erat visu in tabernaculo filiæ
Sion, effudit quasi ignem indignatio-
nem suam.

HE.

5 * Factus est Dominus velut inimi-
cus: præcipitauit Israel, præcipitauit
omnia mœnia eius: dissipauit muni-
tiones eius, & repleuit in filia Iuda
humiliatum & humiliatam.

VAV.

6 * Et dissipauit quasi hortum tento-
riũ suum, demolitus est tabernaculũ
suũ: obliuioni tradidit Dñs in Sion
festiuitatem, & sabbatum; & in op-
probrium, & in indignationem furo-
ris sui, regem, & sacerdotem.

ZAIN.

7 C * Repulit Dominus altare suũ, ma-
ledixit sanctificationi suæ: tradidit in
manu inimici muros turrium eius:
vocem dederunt in domo Domini,
sicut in die sollemni.

HETH.

8 * Cogitauit Dominus dissipare mu-
rum filiæ Sion: tetendit funiculum
suum, & non auertit manum suam
à perditione: luxitque antemurale,
& murus pariter dissipatus est.

THETH.

THETH.

* Defixæ sunt in terra portæ eius: 9
perdidit, & contriuit vectes eius; re-
gem eius & principes eius in Genti-
bus:non est lex,& prophetæ eius non
inuenerunt visionem à Domino.

IOD.

* Sederunt in terra, conticuerunt 10
senes filiæ Sion: consperserunt cine-
re capita sua, accincti sunt ciliciis,
abiecerunt in terram capita sua vir-
gines Ierusalem.

CAPH.

* Defecerũt præ lacrymis oculi mei, 11
conturbata sunt viscera mea: effusum D
est in terra iecur meum super contri-
tione filiæ populi mei, cùm deficeret
paruulus & lactens in plateis oppidi.

LAMED.

* Matribus suis dixerunt: Vbi est 12
triticum & vinum? cùm deficerent
quasi vulnerati in plateis ciuitatis:
cùm exhalarent animas suas in sinu
matrum suarum.

MEM.

* Cui comparabo te? vel cui assimi- 13
labo te, filia Ierusalem? cui exæquabo
te, & consolabor te, virgo filia Sion,
magna est enim velut mare contritio
tua: quis medebitur tui?

NVN.

* Prophetæ tui viderunt tibi falsa, 14
& stulta, nec aperiebant iniquitatem E
tuam,vt te ad pœnitentiam prouoca-
rent: viderunt autem tibi assumptio-
nes falsas, & eiectiones.

SAMECH.

* Plauserunt super te manibus om- 15
nes transeuntes per viam: sibilaue-
runt, & mouerunt caput suum super
filiam Ierusalem: Hæccine est vrbs,
dicentes, perfecti decoris, gaudium
vniuersæ terræ?

PHE.

* Aperuerunt super te os suum om- 16
nes inimici tui: sibilauerunt, & fre-
muerunt dentibus, & dixerunt: De- F
uorabimus: en ista est dies, quam ex-
pectabamus: inuenimus, vidimus.

AIN.

‖ Leu. 26.b.16 Deu.28 b.15 Ier.14. e.17
* ‖ Fecit Dominus quæ cogitauit, 17
compleuit sermonem suum, quem
præceperat à diebus antiquis: destru-
xit, & non pepercit, & lætificauit su-
per te inimicum, & exaltauit cornu
hostium tuorum.

SADE.

‖ Sup.1. f.16
* Clamauit cor eorum ad Dominũ 18
super muros filiæ Sion: ‖ Deduc quasi
torrentem lacrymas, per diem & no-
ctem: non des requiem tibi, neque ta-
ceat pupilla oculi tui.

COPH.

19 * Consurge, lauda in nocte, in
principio vigiliarum: effunde sicut
aquam cor tuum ante conspectum
Domini: leua ad eum manus tuas
pro anima paruulorum tuorum, qui
defecerunt in fame in capite omnium
compitorum.

RES.

20 * Vide Domine, & considera quem
C vindemiaueris ita: ergone comedent
mulieres fructum suum, paruulos
ad mensuram palmæ? si occiditur
in sanctuario Domini sacerdos, &
propheta?

SIN.

21 * Iacuerunt in terra foris puer &
senex: virgines meæ, & iuuenes mei
ceciderunt in gladio: interfecisti in
die furoris tui: percussisti, nec mi-
sertus es.

THAV.

22 * Vocasti quasi ad diem sollem-
nem, qui terrerent me de circuitu, &
non fuit in die furoris Domini qui
effugeret, & relinqueretur: quos edu-
caui,& enutriui, inimicus meus con-
sumpsit eos.

CAP. III.

ALEPH.

1 EGo vir vidẽs paupertatem meam
A in virga indignationis eius.

ALEPH.

2 * Me minauit, & adduxit in tene-
bras, & non in lucem.

ALEPH.

3 * Tantùm in me vertit, & conuer-
tit manum suam tota die.

BETH.

4 * Vetustam fecit pellem meam, &
carnem meam, contriuit ossa mea.

BETH.

5 * Ædificauit in gyro meo, & cir-
cumdedit me felle, & labore.

BETH.

6 * In tenebrosis collocauit me, quasi
mortuos sempiternos.

GHIMEL.

7 * Circumædificauit aduersum me,
vt non egrediar: aggrauauit compe-
dem meum.

GHIMEL.

8 * Sed & cùm clamauero, & roga-
uero, exclusit orationem meam.

GHIMEL.

9 * Conclusit vias meas lapidibus
B quadris, semitas meas subuertit.

DALETH.

10 * Vrsus insidians factus est mihi,
leo in absconditis.

DALETH.

DALETH.

* Semitas meas subuertit, & con- 11
fregit me: posuit me desolatam.

DALETH.

* Tetendit arcum suum, & posuit 12
me quasi signum ad sagittam.

HE.

* Misit in renibus meis filias pha- 13
retræ suæ.

HE.

* Factus sum in derisum omni po- 14
pulo meo, canticum eorum tota die.

HE.

* Repleuit me amaritudinibus, in- 15
ebriauit me absinthio.

VAV.

* Et fregit ad numerum dentes 16
meos, cibauit me cinere.

VAV.

* Et repulsa est à pace anima mea, 17
oblitus sum bonorum.

VAV.

* Et dixi: Periit finis meus, & spes 18
mea à Domino. C

ZAIN.

* Recordare paupertatis, & trans- 19
gressionis meæ, absinthij, & fellis.

ZAIN.

* Memoria memor ero, & tabescet 20
in me anima mea.

ZAIN.

* Hæc recolens in corde meo, ideò 21
sperabo.

HETH.

* Misericordiæ Domini quia non 22
sumus consumpti: quia non defece-
runt miserationes eius.

HETH. 23

* Noui diluculo, multa est fides tua.

HETH.

* Pars mea Dominus, dixit anima 24
mea: propterea expectabo eum.

THETH.

* Bonus est Dominus sperantibus in 25
eum, animæ quærenti illum.

THETH.

* Bonum est præstolari cum silen- 26
tio salutare Dei.

THETH.

* Bonum est viro, cùm portauerit 27
iugum ab adolescentia sua. D

IOD.

* Sedebit solitarius, & tacebit: quia 28
leuauit super se.

IOD.

* Ponet in puluere os suum, si for- 29
tè sit spes.

IOD.

* Dabit percutienti se maxillam, sa- 30
turabitur opprobriis.

CAPH.

* Quia non repellet in sempiter- 31
num Dominus.

CAPH.

32 * Quia si abiecit, & miserebitur se-
cundùm multitudinem misericordia-
rum suarum.

CAPH.

33 * Non enim humiliauit ex corde
suo, & abiecit filios hominum.

LAMED.

34 * Vt contereret sub pedibus suis
omnes vinctos terræ.

LAMED.

35 * Vt declinaret iudicium viri in
conspectu vultus Altissimi,

LAMED.

36 * Vt peruerteret hominem in iudi-
E cio suo: Dominus ignorauit.

MEM.

37 * ‖ Quis est iste, qui dixit vt fieret, ‖ Amos
Domino non iubente? 3.b.6.

MEM.

38 * Ex ore Altissimi non egredientur
nec mala nec bona?

MEM.

39 * Quid murmurauit homo viuens,
vir pro peccatis suis?

NVN.

40 * Scrutemur vias nostras, & quæ-
ramus, & reuertamur ad Dominum.

NVN.

41 * Leuemus corda nostra cum mani-
bus ad Dominum in cælos.

NVN.

42 * Nos iniquè egimus, & ad iracun-
diam prouocauimus: idcircò tu inex-
orabilis es.

SAMECH.

43 * Operuisti in furore, & percussisti
nos: occidisti, nec pepercisti.

SAMECH.

44 * Opposuisti nubem tibi, ne trans-
eat oratio.

SAMECH.

45 * Eradicationem, & abiectionem po-
F suisti me in medio populorum.

PHE.

46 * Aperuerunt super nos os suum
omnes inimici.

PHE.

47 * Formido & laqueus facta est no-
bis vaticinatio, & contritio.

PHE.

48 * Diuisiones aquarum deduxit ocu-
lus meus, in contritione filiæ populi
mei.

AIN.

49 * Oculus meus afflictus est, nec ta-
cuit, eò quòd non esset requies.

AIN.

50 * Donec respiceret & videret Do-
minus de cælis.

AIN.

51 * Oculus meus deprædatus est animam
meam in cunctis filiabus vrbis meæ.

SADE.

SADE.

* Venatione ceperunt me quasi a- 52
uem inimici mei gratis.

SADE.

* Lapsa est in lacum vita mea, & po- 53
suerunt lapidem super me.

SADE.

* Inundauerunt aquæ super caput 54
meum: dixi: Perij.

COPH.

* Inuocaui nomen tuum Domine de 55
lacu nouissimo.

COPH.

* Vocem meam audisti: ne auertas 56
aurem tuam à singultu meo, & clamo- G
ribus.

COPH.

* Appropinquasti in die, quando in- 57
uocaui te: dixisti: Ne timeas.

RES.

* Iudicasti Domine causam animæ 58
meæ, redemptor vitæ meæ.

RES.

* Vidisti Domine iniquitatem illo- 59
rum aduersum me: iudica iudicium
meum.

RES.

* Vidisti omnem furorem, vniuer- 60
sas cogitationes eorum aduersum me.

SIN.

* Audisti opprobrium eorum Do- 61
mine, omnes cogitationes eorum ad-
uersum me.

SIN.

* Labia insurgentium mihi, & me- 62
ditationes eorum aduersum me tota
die.

SIN.

* Sessionem eorum, & resurrectio- 63
nem eorum vide; ego sum psalmus
eorum.

THAV.

* Reddes eis vicem Domine iuxta 64
opera manuum suarum.

THAV.

* Dabis eis scutum cordis laborem 65
tuum.

THAV.

* Persequêris in furore, & conteres 66
eos sub cælis Domine.

CAP. IV.

ALEPH.

Quomodo obscuratum est aurum, 1
mutatus est color optimus, di- A
spersi sunt lapides sanctuarij in capite
omnium platearum?

BETH.

* Filij Sion inclyti, & amicti auro 2
primo: quomodo reputati sunt in vasa
testea, opus manuum figuli?

GHIMEL.

3 * Sed & lamiæ nudauerunt mam-
mam, lactauerunt catulos suos: filia
populi mei crudelis, quasi struthio in
deserto.

DALETH.

4 * Adhæsit lingua lactentis ad pala-
tum eius in siti: paruuli petierunt pa-
nem, & non erat qui frangeret eis.

HE.

5 * Qui vescebantur voluptuosè, in-
terierunt in viis: qui nutriebantur in
croceis, amplexati sunt stercora.

VAV.

6 * Et maior effecta est iniquitas fi-
liæ populi mei peccato Sodomorum,
‖ quæ subuersa est in momento, & non ‖ Gen. 19.a.24
ceperunt in ea manus.

ZAIN.

7 * Candidiores Nazaræi eius niue,
B nitidiores lacte, rubicundiores ebore
antiquo, sapphiro pulchriores.

HETH.

8 * Denigrata est super carbones fa-
cies eorum, & non sunt cogniti in
plateis: adhæsit cutis eorum ossibus:
aruit, & facta est quasi lignum.

THETH.

9 * Melius fuit occisis gladio, quàm
interfectis fame: quoniam isti exta-
buerunt consumpti à sterilitate terræ.

IOD.

10 * Manus mulierum misericordium
coxerunt filios suos: facti sunt cibus
earum, in contritione filiæ populi
mei.

CAPH.

11 * Compleuit Dominus furorem suũ,
effudit iram indignationis suæ: & suc-
cendit ignem in Sion, & deuorauit
fundamenta eius.

LAMED.

12 * Non crediderunt reges terræ, &
vniuersi habitatores orbis, quoniam
ingrederetur hostis & inimicus per
portas Ierusalem.

MEM.

13 * Propter peccata prophetarum e-
C ius, & iniquitates sacerdotum eius, qui
effuderunt in medio eius sanguinem
iustorum.

NVN.

14 * Errauerunt cæci in plateis, polluti
sunt in sanguine: cumque non pos-
sent, tenuerunt lacinias suas.

SAMECH.

15 * Recedite polluti, clamauerunt eis:
recedite, abite, nolite tangere: iurga-
ti quippe sunt, & commoti dixerunt
inter Gentes: Non addet vltrà vt ha-
bitet in eis.

PHE.

16 * Facies Domini diuisit eos, non
addet

addet vt respiciat eos: facies sacerdo-
tum non erubuerunt, neque senum
misetti sunt.

AIN.

* Cùm adhuc subsisteremus, defe- 17
cerunt oculi nostri ad auxilium no-
strum vanum, cùm respiceremus at-
tenti ad gentem, quæ saluare non po-
terat.

SADE.

* Lubricauerunt vestigia nostra in 18
itinere platearum nostrarum, appro- D
pinquauit finis noster: completi sunt
dies nostri, quia venit finis noster.

COPH.

* Velociores fuerunt persecutores 19
nostri aquilis cæli: super montes per-
secuti sunt nos, in deserto insidiati
sunt nobis.

RES.

* Spiritus oris nostri Christus Do- 20
minus captus est in peccatis nostris:
cui diximus: In vmbra tua viuemus in
Gentibus.

SIN.

* Gaude, & lætare filia Edom, quæ 21
habitas in Terra Hus: ad te quoque
perueniet calix, inebriaberis, atque
nudaberis.

THAV.

* Completa est iniquitas tua filia 22
Sion, non addet vltrà vt trãsmigrette:
visitauit iniquitatem tuam filia Edom,
discooperuit peccata tua.

ORATIO IEREMIAE PROPHETÆ.

CAP. V.

RECORDARE Domine quid 1
acciderit nobis: intuere, & re- A
spice opprobrium nostrum.
* Hereditas nostra versa est ad 2
alienos, domus nostræ ad extraneos.
* Pupilli facti sumus absque patre, ma- 3
tres nostræ quasi viduæ. * Aquam no- 4
stram pecunia bibimus: ligna nostra
pretio comparauimus. * Ceruicibus 5
nostris minabamur, lassis non dabatur B
requies. * Ægypto dedimus manum, 6
& Assyriis vt saturaremur pane. * Pa- 7
tres nostri peccauerunt, & non sunt:
& nos iniquitates eorũ portauimus.
* Serui dominati sunt nostri: non fuit 8
qui redimeret de manu eorum. * In 9
animabus nostris afferebamus panem
10 nobis, à facie gladii in deserto. * Pel-
lis nostra, quasi clibanus exusta est à
11 facie tempestatum famis. * Mulieres
in Sion humiliauerunt, & virgines in
12 ciuitatibus Iuda. * Principes manu su-
C spensi sunt: facies senum non eru-
13 buerunt. * Adolescentibus impudicè
abusi sunt: & pueri in ligno corrue-
14 runt. * Senes defecerunt de portis,
15 iuuenes de choro psallentium. * De-
fecit gaudium cordis nostri: versus
16 est in luctum chorus noster. * Ceci-
dit corona capitis nostri: væ nobis,
17 quia peccauimus. * Propterea mœ-
stum factum est cor nostrum, ideò
18 contenebrati sunt oculi nostri. * Pro-
pter montem Sion quia disperiit, vul-
19 pes ambulauerunt in eo. * Tu autem
D Domine in æternum permanebis, so-
lium tuum in generationem & gene-
20 rationem. * Quare in perpetuum ob-
liuiscêris nostri? derelinques nos in
21 longitudine dierum? * Conuerte nos
Domine ad te, & conuertemur: in-
noua dies nostros, sicut à principio.
22 * Sed proiiciens repulisti nos, iratus
es contra nos vehementer.

PROPHETIA BARVCH.

CAPVT I.

Iudæi à Babylone mittunt ad eos qui erant in Ierusalem librum Baruch, vnà cum collectis pecuniis, vt oblatis holocaustis orent pro ipsis, & pro Nabuchodonosor, filioque eius Baltassar, ac confiteantur peccata sua.

1 ET hæc verba libri, quæ scripsit
A Baruch filius Neriæ, filii Maa-
siæ, filii Sedeciæ, filii Sedei, fi-
2 lii Helciæ, in Babylonia, * in an-
no quinto, in septimo die mensis, in
tempore quo ceperunt Chaldæi Ie-
rusalem, & succenderunt eam igni.
3 * Et legit Baruch verba libri huius ad
aures Iechoniæ filii Ioakim regis Iu-
da, & ad aures vniuersi populi ve-
4 nientis ad librum, * & ad aures poten-
tium filiorum regum, & ad aures pre-
sbyterorum, & ad aures populi, à mi-
nimo vsque ad maximum eorum
omnium habitantium in Babylonia,
5 ad flumen Sodi. * Qui audientes
plorabant, & ieiunabant, & orabant
6 in conspectu Domini. * Et college-
runt pecuniam secundùm quod po-
7 tuit vniuscuiusque manus, * & mi-
serunt

ferunt in Ierusalem ad Ioakim filium B
Helciæ filij Salom Sacerdotem, & ad
Sacerdotes, & ad omnem populum,
qui inuenti sunt cum eo in Ierusalem:
* cùm acciperet vasa templi Domi- 8
ni, quæ ablata fuerant de templo, re-
uocare in Terram Iuda decima die
mensis Siuan, vasa argentea, quæ fe-
cit Sedecias filius Iosiæ rex Iuda,
* posteaquam cepisset Nabuchodo- 9
nosor rex Babylonis Iechoniam, &
principes, & cunctos potentes, & po-
pulum terræ, ab Ierusalem, & duxit
eos vinctos in Babylonem. * Et dixe- 10
runt: Ecce misimus ad vos pecunias,
de quibus emite holocautomata, &
thus, & facite manna, & offerte pro
peccato ad aram Domini Dei nostri:
* & orate pro vita Nabuchodono- 11
sor regis Babylonis, & pro vita Bal-
tassar filij eius, vt sint dies eorum sic-
ut dies cæli super terram: * & vt det 12
Dominus virtutem nobis, & illumi-
net oculos nostros, vt viuamus sub
vmbra Nabuchodonosor regis Ba-
bylonis, & sub vmbra Baltassar fi- C
lij eius, & seruiamus eis multis die-
bus, & inueniamus gratiam in con-
spectu eorum. * Et pro nobisipsis o- 13
rate ad Dominum Deum nostrum:
quia peccauimus Domino Deo no-
stro, & non est auersus furor eius à
nobis vsque in hunc diem. * Et legi- 14
te librum istum, quem misimus ad
vos recitari in templo Domini, in die
Inf. 2. sollemni, & in die opportuno: * ‖ & 15
6. dicetis: Domino Deo nostro iustitia,
nobis autem confusio faciei nostræ:
sicut est dies hæc omni Iuda, & ha-
bitantibus in Ierusalem, * Regibus 16
nostris, & principibus nostris, & sa-
cerdotibus nostris, & prophetis no-
‖*Dan.9* stris, & patribus nostris. * ‖ Peccaui- 17
5. mus ante Dominum Deum nostrum,
& non credidimus, diffidentes in eum:
* & non fuimus subiectibiles illi, & 18
non audiuimus vocem Domini Dei D
nostri, vt ambularemus in mandatis
eius, quæ dedit nobis. * A die, qua e- 19
duxit patres nostros de Terra Ægy-
pti, vsque ad diem hanc, eramus in-
credibiles ad Dominum Deum nostrũ:
& dissipati recessimus, ne audiremus
‖*Deut.* vocem ipsius. * ‖ Et adhæserunt no- 20
28.b.13. bis multa mala, & maledictiones, quæ
constituit Dominus Moysi seruo suo:
qui eduxit patres nostros de Terra
Ægypti, dare nobis terram fluentem
lac & mel, sicut hodierna die. * Et non 21
audiuimus vocem Domini Dei nostri
secundùm omnia verba prophetarum,
quos misit ad nos: * & abiuimus v- 22
nusquisque in sensum cordis nostri
maligni, operari diis alienis, facien-
tes mala ante oculos Domini Dei no-
stri.

CAP. II.

Iudæi in captiuitate confitentur propter peccata sua contigisse sibi mala quæ Deus per prophetas suos fuerat comminatus: fusis ergo precibus petunt misericordiam, quam per Moysen fuerat pollicitus se resipiscentibus daturum.

1 PRopter quod statuit Dominus
A Deus noster verbum suum, quod
locutus est ad nos, & ad iudices no-
stros, qui iudicauerunt Israël, & ad
reges nostros, & ad principes nostros,
2 & ad omnem Israël & Iuda: * vt ad-
duceret Dominus super nos mala
magna, quæ non sunt facta sub cælo,
quemadmodum facta sunt in Ieru-
salem, ‖ secundùm quæ scripta sunt ‖ *Deut.*
3 in lege Moysi, * vt manducaret ho- *28.f.53.*
mo carnes filij sui, & carnes filiæ
4 suæ. * Et dedit eos sub manu regum
omnium, qui sunt in circuitu no-
stro, in improperium, & in desola-
tionem in omnibus populis, in qui-
5 bus nos dispersit Dominus. * Et fa-
cti sumus subtus, & non suprà: quia
peccauimus Domino Deo nostro, non
6 obaudiendo voci ipsius. * ‖ Domino ‖ *Suprà*
B Deo nostro iustitia: nobis autem, & *1.a.15.*
patribus nostris confusio faciei, sicut
7 est dies hæc. * Quia locutus est Do-
minus super nos omnia mala hæc,
8 quæ venerunt super nos: * & non su-
mus deprecati faciem Domini Dei
nostri, vt reuerteremur vnusquisque
9 nostrùm à viis nostris pessimis. * Et
vigilauit Dominus in malis, & addu-
xit ea super nos: quia iustus est Do-
minus in omnibus operibus suis, quæ
10 mandauit nobis: * & non audiuimus
vocem ipsius vt iremus in præceptis
Domini, quæ dedit ante faciem no-
11 stram. * ‖ Et nunc Domine Deus Is- ‖ *Dan.9*
C raël, qui eduxisti populum tuum de *d.15.*
Terra Aegypti in manu valida, & in
signis, & in prodigiis, & in virtute
tua magna, & in brachio excelso, &
fecisti tibi nomen sicut est dies iste:
12 * peccauimus, impiè egimus, iniquè
gessimus, Domine Deus noster, in
13 omnibus iustitiis tuis. * Auertatur
ira tua à nobis: quia derelicti sumus
pauci inter gentes, vbi dispersisti nos.
14 * Exaudi Domine preces nostras, &
orationes nostras, & educ nos pro-
pter te: & da nobis inuenire gratiam
ante faciem eorum, qui nos abduxe-
15 runt: * vt sciat omnis terra quia tu es
Dominus Deus noster, & quia nomen
tuum inuocatum est super Israël, &
super

‖ *Deut.* super genus ipsius. * ‖ Respice Domine 16
26.d.15 de domo sancta tua in nos, & inclina
Isaie aurem tuam, & exaudi nos. * ‖ Aperi 17
63.d.15. oculos tuos, & vide: ‖ quia non mor- D
‖ *Isaie* tui, qui sunt in inferno, quorum spi-
64.c.9. ritus acceptus est à visceribus suis, da-
‖ *Psal.* bunt honorem & iustificationem Do-
113.d.17 mino: *sed anima, quæ tristis est super 18
magnitudine mali, & incedit curua, &
infirma, & oculi deficientes, & anima
esuriens dat tibi gloriam & iustitiam
Domino. * Quia non secundùm iusti- 19
tias patrum nostrorum nos fundimus
preces, & petimus misericordiam an-
te conspectum tuum, Domine Deus
noster: * sed quia misisti iram tuam, 20
& furorem tuum super nos, sicut locu-
tus es in manu puerorum tuorũ pro-
phetarum, dicens: * Sic dicit Domi- 21
nus: Inclinate humerum vestrum, & E
ceruicem vestram, & opera facite re-
gi Babylonis: & sedebitis in terra,
quam dedi patribus vestris. * Quòd 22
si non audieritis vocem Domini Dei
vestri operari regi Babyloniæ: defe-
ctionem vestram faciam de ciuitati-
bus Iuda, & à foris Ierusalem, *& au- 23
feram à vobis vocem iucunditatis, &
vocem gaudij, & vocem sponsi, & vo-
cem sponsæ, & erit omnis terra sine
vestigio ab inhabitantibus eam. * Et 24
non audierunt vocem tuam, vt ope-
rarentur regi Babylonis: & statuisti
verba tua, quæ locutus es in manibus
puerorum tuorum prophetarum, vt
transferrentur ossa regum nostrorũ,
& ossa patrum nostrorum de loco
suo: * & ecce proiecta sunt in calo- 25
re solis, & in gelu noctis: & mortui
sunt in doloribus pessimis, in fame
& in gladio, & in emissione. * Et po- 26
suisti templum, in quo inuocatum est F
nomen tuum in ipso, sicut hæc dies,
propter iniquitatem domus Israël, &
domus Iuda. *Et fecisti in nobis Do- 27
mine Deus noster secundùm om-
nem bonitatem tuam, & secundùm
omnem miserationem tuam illam ma-
gnam: *sicut locutus es in manu pue- 28
ri tui Moysi, in die qua præcepisti
ei scribere legem tuam coram filiis
‖ *Leuit.* Israël, * dicens: ‖ Si non audieritis 29
26.b.14 vocem meam, multitudo hæc ma-
Deut. gna conuertetur in minimam inter
28.b.15. Gentes, quò ego eos dispergam: quia 30
scio quòd me non audiet populus.
populus est enim dura ceruice: & con-
uertetur ad cor suum in terra capti-
uitatis suæ: * & scient quia ego sum 31
Dominus Deus eorum, & dabo eis G
cor, & intelligent; aures, & audient.
* Et laudabunt me in terra captiuita- 32
tis suæ, & memores erũt nominis mei.

33 *Et auertent se à dorso suo duro, & à
malignitatibus suis: quia reminiscen-
tur viam patrum suorum qui pecca-
34 uerunt in me. * Et reuocabo illos in
terram, quam iuraui patribus eorum,
Abraham, Isaac, & Iacob, & domina-
buntur eis: & multiplicabo eos, & non
35 minorabuntur. * Et statuam illis testa-
mentum alterum sempiternum, vt sim
illis in Deum, & ipsi erunt mihi in po-
pulum: & non mouebo ampliùs po-
pulum meum, filios Israël, à terra
quam dedi illis.

CAP. III.

Perseuerant confiteri peccata sua & patrum suorum, obsecrantes Deum pro misericordia: Israel in captiuitatem ductus est, eò quòd dereliquerit viam sapientiæ quæ non inuenitur à potentibus, diuitibus, aut gigantibus: sed populo Israel tradita fuerat à Deo, cui omnes suæ creaturæ obediunt: additurque de Christi aduentu in carnem.

1 ET nũc Domine omnipotens, Deus
A Israël, anima in angustiis, & spi-
2 ritus anxius clamat ad te: * audi Do-
mine, & miserere, quia Deus es mise-
ricors, & miserere nostri: quia pec-
3 cauimus ante te. * Quia tu sedes in
sempiternum, & nos peribimus in æ-
4 uum? *Domine omnipotens, Deus Is-
raël, audi nunc orationem mortuo-
rum Israël, & filiorum ipsorum, qui
peccauerunt ante te, & non audierunt
vocem Domini Dei sui, & aggluti-
nata sunt nobis mala. * Noli memi- 5
nisse iniquitatum patrum nostrorũ,
sed memento manus tuæ, & nominis
6 tui in tempore isto: *quia tu es Do-
minus Deus noster, & laudabimus te
7 Domine: * quia propter hoc dedisti
timorem tuum in cordibus nostris,
& vt inuocemus nomen tuum, &
laudemus te in captiuitate nostra,
quia conuertimur ab iniquitate pa-
trum nostrorum, qui peccauerunt
8 ante te. * Et ecce nos in captiuitate
nostra sumus hodie, quia nos disper-
B sisti in improperium, & in maledi-
ctum, & in peccatum, secundùm om-
nes iniquitates patrum nostrorum,
qui recesserunt à te Domine Deus no-
9 ster. * Audi Israël mandata vitæ: au-
ribus percipe, vt scias prudentiam.
10 * Quid est Israël quòd in terra ini-
11 micorum es? * Inueterasti in terra
aliena, coinquinatus es cum mortuis:
deputatus es cum descendentibus in
12 infernum. * Dereliquisti fontem sa-
13 pientiæ. * nam si in via Dei ambu-
lasses, habitasses vtique in pace sem-
14 piterna. * Disce vbi sit prudentia, vbi

sit

sit virtus, vbi sit intellectus: vt scias
simul vbi sit longiturnitas vitæ & vi-
ctus, vbi sit lumen oculorum, & pax.
* Quis inuenit locum eius? & quis 15
intrauit in thesauros eius? * Vbi sunt 16
principes Gentium, & qui dominan-
tur super bestias, quæ sunt super ter-
ram? * qui in auibus cæli ludunt, 17
* qui argentum thesaurizant, & au- 18
rum, in quo confidunt homines, &
non est finis acquisitionis eorum? qui
argentum fabricant & soliciti sunt,
nec est inuentio operum illorũ? * ex- 19
terminati sunt, & ad inferos descen-
derunt, & alij loco eorum surrexe-
runt. * Iuuenes viderunt lumen, & 20
habitauerunt super terram: viam au- C
tem disciplinæ ignorauerunt, * ne- 21
que intellexerunt semitas eius, neque
filij eorum susceperunt eam, à facie
ipsorum longè facta est: * non est 22
audita in Terra Chanaan, neque visa
est in Theman. * Filij quoque Agar, 23
qui exquirunt prudentiam quę de ter-
ra est, negotiatores Merrhæ, & The-
man, & fabulatores, & exquisitores
prudentiæ & intelligentiæ: viam au-
tem sapientię nescierunt, neque com-
memorati sunt semitas eius. * O Is- 24
raël, quàm magna est domus Dei, &
ingens locus possessionis eius! * Ma- 25
gnus est, & non habet finem; excel-
sus & immensus. * Ibi fuerunt gi- 26
gantes nominati illi, qui ab initio
fuerunt, statura magna, scientes bel-
lum. *Non hos elegit Dominus, neq; 27
viam disciplinæ inuenerũt: propterea
perierunt. *Et quoniam non habuerũt 28
sapientiam, interierunt propter suam
insipientiam. * Quis ascendit in cæ- 29
lum, & accepit eam, & eduxit eam de D
nubibus? * Quis transfretauit mare, 30
& inuenit illam? & attulit illam super
aurum electum? * Non est qui possit 31
scire vias eius, neque qui exquirat se-
mitas eius: * sed qui scit vniuersa, no- 32
uit eam, & adinuenit eam prudentia
sua: qui præparauit terram in æterno
tempore, & repleuit eam pecudibus,
& quadrupedibus: * qui emittit lu- 33
men, & vadit: & vocauit illud, &
obedit illi in tremore. * Stellæ au- 34
tem dederunt lumen in custodiis suis,
& lætatæ sunt: * vocatæ sunt, & di- 35
xerunt: Adsumus: & luxerunt ei cum
iucunditate, qui fecit illas. * Hic est 36
Deus noster, & non æstimabitur a-
lius aduersus eum. * Hic adinuenit 37
omnem viam disciplinæ, & tradidit
illam Iacob puero suo, & Israël dile-
cto suo. * Post hæc in terris visus est, 38
& cum hominibus conuersatus est.

CAP. IV.

Ierusalem suam luget desolationem, hortaturque filios suos vt forti sint animo: nam sicut propter ipsorum peccata Deus eos tradidit aduersariis, ita eis liberatis puniet hostes ipsorum.

1 A HIc liber mandatorum Dei, &
lex, quæ est in æternum: omnes
qui tenent eam, peruenient ad vitam;
qui autem dereliquerunt eam, in
2 mortem. *Conuertere Iacob, & ap-
prehende eam, ambula per viam ad
splendorem eius contra lumen eius.
3 * Ne tradas alteri gloriam tuam, &
4 dignitatem tuam genti alienæ. * Bea-
ti sumus Israël: quia quæ Deo pla-
5 cent, manifesta sunt nobis. *Animæ-
quior esto populus Dei, memorabi-
6 lis Israël: * venumdati estis Gentibus
non in perditionem: sed propter quod
in ira ad iracundiam prouocastis
7 Deum, traditi estis aduersariis. * Ex-
B acerbastis enim eum qui fecit vos,
Deum æternum, immolantes dæmo-
8 niis, & non Deo. *Obliti enim estis
Deum, qui nutriuit vos, & contrista-
9 stis nutricem vestram Ierusalem. * Vi-
dit enim iracundiam à Deo venien-
tem vobis, & dixit: Audite confines
Sion, adduxit enim mihi Deus lu-
10 ctum magnum: * Vidi enim captiui-
tatem populi mei, filiorum meorum,
& filiarum, quam superduxit illis æ-
11 ternus. *Nutriui enim illos cum iu-
cunditate: dimisi autem illos cum fle-
12 tu & luctu. * Nemo gaudeat super
me viduam, & desolatam: à multis
derelicta sum propter peccata filio-
rum meorum, quia declinauerunt à
13 lege Dei. * Iustitias autem ipsius ne-
C scierunt, nec ambulauerunt per vias
mandatorum Dei, neque per semitas
veritatis eius cum iustitia ingressi sũt.
14 * Veniant confines Sion, & memo-
rentur captiuitatem filiorum, & fi-
liarum mearum, quam superduxit il-
15 lis æternus. *Adduxit enim super il-
los gentem de longinquo, gentem
16 improbam, & alterius linguæ: * qui
non sunt reueriti senem, neque pue-
rorum miserti sunt, & abduxerunt
dilectos viduæ, & à filiis vnicam de-
17 solauerunt. * Ego autem quid pos-
18 sum adiuuare vos? * Qui enim addu-
xit super vos mala, ipse vos eripiet
de manibus inimicorum vestrorum.
19 *Ambulate filij, ambulate: ego enim
20 derelicta sum sola. * Exui me stola
D pacis, indui autem me sacco obsecra-
tionis, & clamabo ad Altissimum in
21 diebus meis. * Animæquiores estote
filij, clamate ad Dominum, & eri-

piet vos de manu principum inimi-
corum. * Ego enim speraui in æter- 22
num salutem vestram: & venit mihi
gaudium à sancto super misericor-
dia, quæ veniet vobis ab æterno sa-
lutari nostro. * Emisi enim vos cum 23
luctu & ploratu: reducet autem vos
mihi Dominus cum gaudio & iu-
cunditate in sempiternum. *Sicut e- 24
nim viderunt vicinæ Sion captiuita- E
tem vestram à Deo, sic videbunt &
in celeritate salutem vestram à Deo,
quæ superueniet vobis cum honore
magno, & splendore æterno. * Filij 25
patienter sustinete iram, quæ super-
uenit vobis: persecutus est enim te
inimicus tuus, sed citò videbis perdi-
tionem ipsius: & super ceruices ipsius
ascendes. * Delicati mei ambulaue- 26
runt vias asperas: ducti sunt enim vt
grex direptus ab inimicis. * Animæ- 27
quiores estote filij, & proclamate ad
Dominum: erit enim memoria ve-
stra ab eo qui duxit vos. * Sicut enim 28
fuit sensus vester vt erraretis à Deo:
decies tantum iterum conuertentes
requiretis eum. * Qui enim induxit 29
vobis mala, ipse rursum adducet vo- F
bis sempiternam iucunditatem cum
salute vestra. * Animæquior esto Ie- 30
rusalem, exhortatur enim te, qui te
nominauit. * Nocentes peribunt, qui 31
te vexauerunt: & qui gratulati sunt
in tua ruina punientur. * ciuitates, 32
quibus seruierunt filij tui, punientur:
& quæ accepit filios tuos. * Sicut e- 33
nim gauisa est in tua ruina, & læata
est in casu tuo, sic contristabitur in
sua desolatione. * Et amputabitur 34
exultatio multitudinis eius, & gaudi-
monium eius erit in luctum. * Ignis 35
enim superueniet ei ab æterno in G
longiturnis diebus, & habitabitur à
dæmoniis in multitudine temporis.
* Circumspice Ierusalem ad Orien- 36
tem, & vide iucunditatem à Deo tibi
venientem. *Ecce enim veniunt filij 37
tui, quos dimisisti dispersos, veniunt
collecti ab Oriente vsque ad Occi-
dentem, in verbo sancti gaudentes in
honorem Dei.

CAP. V.

Iubetur Ierusalem luctum exuere, eò quòd filij eius cum ignominia ducti in captiuitatem, cum gloria sint ad eam reducendi.

EXue te Ierusalem stola luctus, & 1
vexationis tuæ: & indue te deco- A
re, & honore eius, quæ à Deo tibi
est, sempiternæ gloriæ. * Circumda- 2
bit te Deus diploide iustitiæ, & im-
ponet mitram capiti honoris æterni.
*|| Deus enim ostendet splendorem 3
suum in te, omni qui sub cælo est.
4 * Nominabitur enim tibi nomen tuũ
B à Deo in sempiternum: Pax iusti-
5 tiæ, & honor pietatis. * Exurge Ieru-
salem, & sta in excelso: || & circum- ||Sup. 4. g. 36.
spice ad Orientem, & vide collectos
filios tuos ab oriente sole vsque ad
occidentem, in verbo sancti gauden-
6 tes Dei memoria. * Exierunt enim
C abs te pedibus ducti ab inimicis: ad-
ducet autem illos Dominus ad te
portatos in honore sicut filios regni.
7 * Constituit enim Deus humiliare
omnem montem excelsum, & rupes
perennes, & conualles replere in æ-
qualitatem terræ: vt ambulet Israël
8 diligenter in honorem Dei. *Obum-
D brauerunt autem & siluæ, & omne
lignum suauitatis, Israël ex mandato
9 Dei. *Adducet enim Deus Israël cum
iucunditate in lumine maiestatis suæ,
cum misericordia, & iustitia, quæ est
ex ipso.

CAP. VI.

Iudæos apud Babylonios captiuos vaticinatur Ieremias post septem generationes liberandos: hortaturque vt sibi caueant ab illorum idololatria, ostendens à plurimis effectibus imbecillia esse idola, penitusque sensu carentia, ac vanissima.

A EXemplar epistolæ, quam misit
Ieremias ad abducendos captiuos
in Babyloniam à rege Babylonio-
rum, vt annuntiaret illis secundùm
quod præceptum est illi à Deo.
1 *|| PROPTER peccata, quæ pec- ||Ier. 29. b. 9.
castis ante Deum, abducemini in Ba-
bylonem captiui à Nabuchodono-
2 sor rege Babyloniorum. * Ingressi
itaque in Babylonem, eritis ibi annis
plurimis, & temporibus longis, vsque
ad generationes septem: post hoc au-
tem educam vos inde cum pace.
3 * || Nunc autem videbitis in Baby- ||Isa. 44. b. 10.
lonia deos aureos, & argenteos, &
lapideos, & ligneos in humeris por-
4 tari, ostentantes metũ Gentibus. * Vi-
dete ergo ne & vos similes efficiami-
ni factis alienis, & metuatis, & metus
5 vos capiat in ipsis. * Visa itaque tur-
ba de retrò, & ab antè, adorantes, di-
cite in cordibus vestris: Te oportet
6 adorari Dñe. * Angelus enim meus
vobiscum est: ipse autem exquiram
7 animas vestras. * Nam lingua ipsorum
polita à fabro, ipsa etiam inaurata &
inargentata, falsa sunt, & non pos-
8 sunt loqui. * Et sicut virgini amanti
ornamenta; ita accepto auro fabri-
9 cati sunt. * Coronas certè aureas ha-
bent super capita sua dij illorum: vn-
de subtrahunt sacerdotes ab eis au-
rum

rum & argentum, & erogant illud in
semetipsos. * Dant autem & ex ipso 10
prostitutis, & meretrices ornant: &
iterùm cum receperint illud à mere-
tricibus, ornant deos suos. * Hi au- 11
tem non liberantur ab ærugine & ti-
nea. * Opertis autem illis veste pur- 12
purea, extergunt faciem ipsorũ pro- B
pter puluerem domus, qui est pluri-
mus inter eos. * Sceptrum autem ha- 13
bet vt homo, sicut iudex regionis, qui
in se peccantem non interficit. * Ha- 14
bet etiam in manu gladium, & secu-
rim; se autem de bello, & à latroni-
bus non liberat. Vnde vobis notum
sit quia non sunt dij. * Non ergo ti- 15
mueritis eos. Sicut enim vas hominis
confractum inutile efficitur, tales sũt
& dij illorum. * Constitutis illis in 16
domo, oculi eorum pleni sunt pulue-
re à pedibus introeuntium. * Et sicut 17
alicui qui regem offendit, circumse-
ptæ sunt ianuæ; aut sicut ad sepul-
chrum adductum mortuum, ita tu-
tantur sacerdotes ostia clausuris & se-
ris, ne à latronibus expolientur. * Lu- 18
cernas accendunt illis, & quidẽ mul-
tas, ex quibus nullam videre possunt:
sunt autẽ sicut trabes in domo. * Cor- 19
da verò eorum dicunt elingere ser-
pentes, qui de terra sunt, dum come-
dunt eos, & vestimentum ipsorum, &
non sentiunt. * Nigræ fiunt facies eo- 20
rum à fumo, qui in domo fit. * Supra 31
corpus eorum, & supra caput eorum
volant noctuæ, & hirundines, & a-
ues etiam similiter & cattæ. * Vnde 22
sciatis quia non sunt dij. Ne ergo ti-
mueritis eos. * Aurum etiam quod 23
habent, ad speciem est. Nisi aliquis
exterserit æruginem, non fulgebunt: C
neque enim dum conflarentur, sen-
‖Isa.46 tiebant. * ‖ Ex omni pretio empta 24
b.6. sunt, in quibus spiritus non inest
ipsis. * Sine pedibus in humeris por- 25
tantur, ostentantes ignobilitatem suã
hominibus. Confundantur etiam
qui colunt ea. * Propterea si ceciderint 26
rint in terram, à semetipsis non con-
surgunt: neque si quis eum statuerit
rectum, per semetipsum stabit, sed
sicut mortuis munera eorum illis ap-
ponentur. * Hostias illorum ven- 27
dunt sacerdotes ipsorum, & abutun-
tur: similiter & mulieres eorum de-
cerpentes, neque infirmo, neque men-
dicanti aliquid impertiunt; * de sa- 28
crificiis eorum fœtæ & menstruatæ
contingunt. Scientes itaque ex his
quia non sunt dij, ne timeatis eos.
* Vnde enim vocantur dij? Quia 29
mulieres apponunt diis argenteis, &
aureis, & ligneis: * & in domibus 30

eorum sacerdotes sedent, habentes
tunicas scissas, & capita, & barbam
rasam, quorum capita nuda sunt.
31 * Rugiunt autem clamantes contra
deos suos, sicut in cœna mortui.
32 * Vestimenta eorum auferunt sacer-
dotes, & vestiunt vxores suas, & fi-
33 lios suos. * Neque siquid mali pa-
D tiuntur ab aliquo, neque siquid boni,
poterunt retribuere: neque regem
constituere possunt, neque auferre.
34 * Similiter neque dare diuitias pos-
sunt, neque malum retribuere. Siquis
illis votum vouerit, & non reddide-
35 rit; neque hoc requirunt. * Hominem
à morte non liberant, neque infir-
36 mum à potentiori eripiunt. * Homi-
nem cæcum ad visum non restituunt,
de necessitate hominem non libera-
37 bunt. * Viduæ non miserebuntur, ne-
38 que orphanis benefacient. * Lapidi-
bus de monte similes sunt dii illorũ,
lignei, & lapidei, & aurei, & argentei.
Qui autem colunt ea, confundentur.
39 * Quomodo ergo æstimandum est,
40 aut dicendum, illos esse deos? * Ad-
huc enim ipsis Chaldæis non hono-
rantibus ea: qui cùm audierint mu-
tum non posse loqui, offerunt illud
41 ad Bel, postulantes ab eo loqui: * qua-
si possint sentire qui non habent mo-
tum, & ipsi cùm intellexerint, relin-
quent ea: sensum enim non habent
42 ipsi dii illorum. * Mulieres autem cir-
cumdatæ funibus in viis sedent, suc-
43 cendentes ossa oliuarum. * Cùm au-
E tem aliqua ex ipsis attracta ab aliquo
transeunte dormierit cum eo, proxi-
mæ suæ exprobrat quod ea non sit
digna habita, sicut ipsa, neque funis
44 eius diruptus sit. * Omnia autem quæ
illis fiunt, falsa sunt. Quomodo æsti-
mandum aut dicendum est, illos esse
45 deos? * A fabris autem, & ab aurifi-
cibus facta sunt. Nihil aliud erunt,
nisi id quod volunt esse sacerdo-
46 tes. * Artifices etiam ipsi, qui ea fa-
ciunt, non sunt multi temporis. Num-
quid ergo possunt ea quæ fabricata
47 sunt ab ipsis esse dii? * Reliquerunt
autem falsa, & opprobrium posteà
48 futuris. * Nam cùm superuenerit il-
lis prælium, & mala; cogitant sacer-
dotes apud se, vbi se abscondant cum
49 illis. * Quomodo ergo sentiri de-
beant quoniam dii sunt, qui nec de
bello se liberant, neque de malis se
50 eripiunt? * Nam cùm sint lignea, in-
aurata, & inargentata, scietur posteà
quia falsa sunt, ab vniuersis Genti-
bus, & regibus: quæ manifesta sunt
quia non sunt dii, sed opera manuum
hominum, & nullum Dei opus cum

illis. * Vnde ergo notum est, quia 51
non sunt dij, sed opera manuum ho-
minum, & nullum Dei opus in ipsis
est? * Regem regioni non suscitant, 52
neque pluuiam hominibus dabunt.
* Iudicium quoque non discernent, 53
neque regiones liberabunt ab iniuria: F
quia nihil possunt, sicut corniculæ
inter medium cæli & terræ. * Etenim 54
cùm inciderit ignis in domum deo-
rum ligneorum, argenteorum, & au-
reorum, sacerdotes quidem ipsorum
fugient, & liberabuntur: ipsi verò sic-
ut trabes in medio comburentur.
* Regi autem, & bello non resistent. 55
Quomodo ergo æstimandum est, aut
recipiendum quia dij sunt? * Non à 56
furibus, neque à latronibus se libera-
bunt dij lignei, & lapidei, & inaurati,
& inargentati: quibus hi qui fortio-
res sunt, * aurum, & argentum, & 57
vestimentum, quo operti sunt, aufe-
rent illis, & abibunt, nec sibi auxi-
lium ferent. * Itaque melius est esse 58
regem ostentãtem virtutem suam; aut
vas in domo vtile, in quo gloriabitur
qui possidet istud, vel ostium in do-
mo, quod custodit quæ in ipsa sunt;
quàm falsi dij. * Sol quidem, & lu- 59
na, ac sidera cùm sint splendida, &
emissa ad vtilitates, obaudiunt. * Si- 60
militer & fulgur cùm apparuerit, per-
spicuum est: idipsum autem & spi-
ritus in omni regione spirat. * Et nu- 61
bes, quibus cùm imperatum fuerit à
Deo perambulare vniuersum orbem,
perficiunt quod imperatum est eis.
*Ignis etiam missus desuper vt con- 62
sumat montes, & siluas, facit quod G
præceptum est ei. Hæc autem neque
speciebus, neque virtutibus vni eorũ
similia sunt. * Vnde neque existiman- 63
dum est, neque dicendum, illos esse
deos, quando non possunt neque iu-
dicium iudicare, neque quidquam fa-
cere hominibus.*Scientes itaque quia 64
non sunt dij, ne ergo timueritis eos.
* Neque enim regibus maledicent, 65
neque benedicent. * Signa etiam in 66
cælo Gentibus non ostendunt, neque
vt sol lucebunt, neque illuminabunt
vt luna. * Bestiæ meliores sunt illis, 67
quæ possunt fugere sub tectum, ac
prodesse sibi. * Nullo itaque modo 68
nobis est manifestum quia sunt dii:
propter quod ne timeatis eos. * Nam 69
sicut in cucumerario formido nihil
custodit: ita sunt dii illorum lignei, &
argentei, & inaurati. * Eodem modo 70
& in horto spina alba, supra quam
omnis auis sedet. Similiter & mor-
tuo proiecto in tenebris, similes sunt
dii illorum lignei, & inaurati, & in-
71 argentati. * A purpura quoque & mu-
ricę, quæ supra illos tineant, scietis
itaque quia non sunt dii. Ipsi etiam
postremò comeduntur, & erunt op-
72 probrium in regione. * Melior est ho-
mo iustus, qui non habet simulachra:
nam erit longè ab opprobriis.

PROPHETIA EZECHIELIS.

CAPVT I.

Tempus & locus quibus Ezechieli ostensæ sunt visiones Dei: nempe in medio ignis similitudo quattuor animalium quæ describuntur, similiter & rotarum, firmamenti, throni, & hominis in throno sedentis igne circumdati.

1 ET factum est in trigesimo an-
A no, in quarto, in quinta mensis,
cùm essem in medio captiuo-
rum || iuxta fluuium Chobar, || Inf. 3.
aperti sunt cæli, & vidi visiones Dei. f. 23. 12.
2 * In quinta mẽsis, ipse est annus quin- d. 20.
3 tus trãsmigrationis regis Ioachin, fa-
ctum est verbum Domini ad Ezechie-
lem filium Buzi sacerdotem in terra
Chaldæorum, secus flumen Chobar:
& facta est super eum ibi manus Do-
4 mini. * Et vidi, & ecce ventus turbi-
B nis veniebat ab Aquilone, & nubes
magna, & ignis inuoluens, & splen-
dor in circuitu eius: & de medio eius
quasi species electri, id est de medio
5 ignis: * & in medio eius similitudo
quattuor animalium: & hic aspectus
eorum, similitudo hominis in eis.
6 * Quattuor facies vni, & quattuor
7 pennæ vni. * Pedes eorum pedes re-
cti, & planta pedis eorum quasi plan-
ta pedis vituli, & scintillæ quasi aspe-
ctus æris candentis. * Et manus ho-
8 minis sub pennis eorum in quattuor
partibus: & facies & pennas per
9 quattuor partes habebant. * Iunctæ-
C que erant pennæ eorum alterius ad
alterum. non reuertebantur cùm in-
cederent: sed vnumquodque ante fa-
10 ciem suam gradiebatur. * Similitudo
autem vultus eorum: facies homi-
nis, & facies leonis à dextris ipsorum
quattuor; facies autem bouis, à si-
nistris ipsorum quattuor, & facies a-
11 quilæ desuper ipsorum quattuor. * Fa-
cies eorum, & pennæ eorum extentæ
desuper: duæ pennæ singulorum iun-
gebantur, & duæ tegebant corpora
eorum;

eorum: * & vnumquodque eorum 12
coram facie sua ambulabat: vbi erat
impetus spiritus, illuc gradiebantur,
nec reuertebantur cùm ambularent.
* Et similitudo animalium, aspectus 13
eorum quasi carbonum ignis arden- D
tium, & quasi aspectus lampadarum.
Hæc erat visio discurrens in medio a-
nimalium, splendor ignis, & de igne
fulgur egrediens. *Et animalia ibant 14
& reuertebantur, in similitudinem
fulguris coruscantis. * Cumque aspi- 15
cerem animalia, apparuit rota vna
super terram iuxta animalia, habens
quattuor facies. * & aspectus rota- 16
rum, & opus earum, quasi visio ma-
ris: & vna similitudo ipsarum quat-
tuor: & aspectus earum & opera, qua-
si sit rota in medio rotæ. * Per quar- 17
tuor partes earum euntes ibant, &
non reuertebantur cùm ambularent.
*Statura quoque erat rotis, & altitu- 18
‖ Inf. 10 c. 12. do, & horribilis aspectus: & ‖ totum E
corpus oculis plenum in circuitu ip-
sarum quattuor. * Cumque ambula- 19
rent animalia, ambulabant pariter
& rotæ iuxta ea: & cùm eleuaren-
tur animalia de terra, eleuabantur
simul & rotæ. *Quocumque ibat spi- 20
ritus, illuc eunte spiritu, & rotæ pa-
riter eleuabantur, sequentes eum.
Spiritus enim vitę erat in rotis. *Cum 21
euntibus ibant, & cum stantibus sta-
bant: & cum eleuatis à terra, pari-
ter eleuabantur & rotæ, sequentes ea:
quia spiritus vitæ erat in rotis. * Et 22
similitudo super capita animalium F
firmamenti, quasi aspectus crystalli
horribilis, & extenti super capita eo-
rum desuper. * Sub firmamento au- 23
tem pennæ eorum rectæ alterius ad
alterum: vnumquodque duabus alis
velabat corpus suum, & alterum si-
militer velabatur. * Et audiebam so- 24
num alarum, quasi sonum aquarum
multarum, quasi sonum sublimis Dei:
cùm ambularent quasi sonus erat
multitudinis vt sonus castrorum. cũ-
que starent, demittebantur pennæ eo-
rum. * Nam cùm fieret vox super 25
firmamentum, quod erat super ca- G
put eorum, stabant, & submittebant
alas suas. * Et super firmamentum, 26
quod erat imminens capiti eorum,
quasi aspectus lapidis sapphiri simili-
tudo throni: & super similitudinem
throni, similitudo quasi aspectus ho-
minis desuper. * Et vidi quasi spe- 27
ciem electri, velut aspectum ignis, in-
trinsecus eius per circuitum: à lum-
bis eius & desuper, & à lumbis eius
vsque deorsum, vidi quasi speciem
ignis splendentis in circuitu. *Velut 28
aspectum arcus cùm fuerit in nube in
die pluuiæ. hic erat aspectus splen-
doris per gyrum.

CAP. II.

Roboratur propheta exterritus, vt intrepidè arguat rebelles filios Israel, si quo modo tandem ab inueteratis peccatis resipiscant, & iubetur comedere librum scriptum intus & foris, in quo erant lamentationes, & carmen, & væ.

1 HÆc visio similitudinis gloriæ
A Domini. & vidi, & cecidi in fa-
ciem meam, & audiui vocem loquen-
tis. Et dixit ad me: Fili hominis sta
super pedes tuos, & loquar tecum.
2 * Et ingressus est in me spiritus post-
quam locutus est mihi, & statuit me
supra pedes meos: & audiui loquen-
3 tem ad me, * & dicentem: Fili homi-
B nis, mitto ego te ad filios Israël, ad
Gentes apostatrices, quæ recesserunt
à me: ipsi & patres eorum præuari-
cati sunt pactum meum vsq; ad diem
4 hanc. * Et filij dura facie, & indoma-
bili corde sunt, ad quos ego mitto te:
& dices ad eos: Hæc dicit Dominus
5 Deus: * Si fortè vel ipsi audiant, & si
fortè quiescant, quoniam domus ex-
asperans est: & scient quia propheta
6 fuerit in medio eorum. * Tu ergo fi-
C li hominis ne timeas eos, neque ser-
mones eorum metuas: quoniam in-
creduli & subuersores sunt tecum, &
cum scorpionibus habitas. verba eo-
rum ne timeas, & vultus eorum ne
formides, quia domus exasperans est.
7 * Loquêris ergo verba mea ad eos, si
fortè audiant, & quiescant: quoniam
8 irritatores sunt. * Tu autem fili ho-
D minis audi quæcumque loquor ad te:
& noli esse exasperans, sicut domus
exasperatrix est: aperi os tuum &
9 comede quæcumque ego do tibi. *Et
vidi, & ecce manus missa ad me, in
qua erat inuolutus liber: & expandit
illum coram me, ‖ qui erat scriptus ‖ Apoc. 5. a. 1.
intus & foris: & scriptæ erant in eo
lamentationes, & carmen, & væ.

CAP. III.

Comesto libro datur prophetæ facies adamantina, vt intrepidè arguat durissimos filios Israel in transmigratione constitutos; missus autem constituitur speculator, qui si visum imminens malum non annuntiauerit eius qui perit reus efficitur; si autem annuntiauerit, animam suam liberati, etiam si alius pereat: deinde campum ingressus, visaque ibi gloria Domini, iubetur in domo sua includi, tamquam vinctus ac mutus.

ET dixit ad me: Fili hominis quod- 1
cumque inueneris comede: comede A
volumen iſtud, & vadens loque-
re ad filios Iſraël. * Et aperui os meũ, 2
& cibauit me volumine illo: * & dixit 3
ad me: Fili hominis venter tuus comedet,
& viſcera tua complebuntur vo-
‖ Apoc. 10. d. 9. 10. lumine iſto, quod ego do tibi. ‖ Et
comedi illud: & factum eſt in ore
meo ſicut mel dulce. * Et dixit ad me: 4
Fili hominis vade ad domum Iſraël,
& loquêris verba mea ad eos. * Non 5
enim ad populum profundi ſermo-
nis & ignotæ linguæ tu mitteris, ad
domum Iſraël: * neque ad populos 6
multos profundi ſermonis, & ignotæ
linguæ, quorum non poſſis audire
ſermones: & ſi ad illos mitteteris,
ipſi audirent te. * Domus autem Iſ- 7
raël nolunt audire te: quia nolunt B
audire me. omnis quippe domus Iſ-
raël attrita fronte eſt, & duro corde.
* Ecce dedi faciem tuam valentiorem 8
faciebus eorum, & frontem tuam du-
riorem frontibus eorum. * Vt ada- 9
mantem, & vt ſilicem dedi faciem
tuam: ne timeas eos, neque metuas à
facie eorum: quia domus exaſperans
eſt. * Et dixit ad me: Fili hominis, 10
omnes ſermones meos, quos ego lo-
quor ad te, aſſume in corde tuo, &
auribus tuis audi: * Et vade ingrede- 11
re ad tranſmigrationem, ad filios po- C
puli tui, & loquêris ad eos, & dices
eis: Hæc dicit Dominus Deus: ſi
fortè audiant, & quieſcant. * Et aſ- 12
ſumpſit me ſpiritus, & audiui poſt
me vocem commotionis magnæ: Be-
nedicta gloria Domini de loco ſuo,
* & vocem alarum animalium percu- 13
tientium alteram ad alteram, & vo-
cem rotarum ſequentium anima-
lia, & vocem commotionis magnæ.
* Spiritus quoque leuauit me, & aſ- 14
ſumpſit me: & abij amarus in indi- D
gnatione ſpiritus mei: manus enim
Domini erat mecum, confortans me.
* Et veni ad tranſmigrationem, ad 15
aceruum nouarum frugum, ad eos
qui habitabant iuxta flumen Cho-
bar, & ſedi vbi illi ſedebant: & man-
ſi ibi ſeptem diebus mœrens in me-
dio eorum. * Cùm autem pertranſiſ- 16
ſent ſeptem dies, factum eſt verbum
‖ Inf. 13. b. 7. Domini ad me, dicens: * ‖ Fili ho- 17
minis ſpeculatorem dedi te domui Iſ-
raël: & audies de ore meo verbum,
& annuntiabis eis ex me. * Si dicente 18
me ad impium: Morte morieris: non
annuntiaueris ei, neque locutus fue-
ris vt auertatur à via ſua impia, & vi- E
uat: ipſe impius in iniquitate ſua mo-
rietur, ſanguinem autem eius de ma-
19 nu tua requiram. * Si autem tu an-
nuntiaueris impio, & ille non fuerit
conuerſus ab impietate ſua, & à via
ſua impia: ipſe quidem in iniquita-
te ſua morietur, tu autem animam
20 tuam liberaſti. * Sed & ſi conuer-
ſus iuſtus à iuſtitia ſua fuerit, & fe-
cerit iniquitatem: ponam offendicu-
lum coram eo, ipſe morietur, quia
non annuntiaſti ei: in peccato ſuo
morietur, & non erunt in memoria
iuſtitiæ eius, quas fecit: ſanguinem
21 verò eius de manu tua requiram. * Si
F autem tu annuntiaueris iuſto vt non
peccet iuſtus, & ille non peccauerit:
viuens viuet, quia annuntiaſti ei, &
22 tu animam tuam liberaſti. * Et facta
eſt ſuper me manus Domini, & dixit
ad me: Surgens egredere in campum,
23 & ibi loquar tecum. * Et ſurgens egreſ-
ſus ſum in campum: & ecce ibi gloria
Domini ſtabat quaſi gloria, quam vi-
di ‖ iuxta fluuium Chobar: & cecidi ‖ Sup. 1. a. 3.
24 in faciem meam. * Et ingreſſus eſt in
me ſpiritus, & ſtatuit me ſuper pedes
meos: & locutus eſt mihi, & dixit ad
G me: Ingredere, & includere in medio
25 domus tuæ. * Et tu fili hominis, ecce
data ſunt ſuper te vincula, & ligabunt
te in eis: & non egredieris de medio
26 eorum. * Et linguam tuam adhærere
faciam palato tuo, & eris mutus, nec
quaſi vir obiurgans: quia domus ex-
27 aſperans eſt. * Cùm autem locutus
fuero tibi, aperiam os tuum, & dices
ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Qui
audit, audiat: & qui quieſcit, quieſcat:
quia domus exaſperans eſt.

CAP. IV.

Iubetur propheta figurare obſidionem Ieruſalem, ac dormire ſuper latus ſiniſtrum 390. diebus, ſuper dexterum verò 40. ac vilem cibum & fœde confectum ſibi præparare: quibus deſignet calamitatem filiorum Iſrael, obſidionem & afflictionem habitantium Ieroſolymis.

1 ET tu fili hominis ſume tibi late-
A rem, & pones eum coram te: &
deſcribes in eo ciuitatem Ieruſalem.
2 * Et ordinabis aduerſus eam obſidio-
nem, & ædificabis munitiones, &
comportabis aggerem, & dabis con-
tra eam caſtra, & pones arietes in gy-
3 ro. * Et tu ſume tibi ſartaginem fer-
ream, & pones eam in murum fer-
reum inter te, & inter ciuitatem: &
obfirmabis faciem tuam ad eam, &
erit in obſidionem, & circumdabis
4 eam: ſignum eſt domui Iſraël. * Et tu
dormies ſuper latus tuum ſiniſtrum,
& pones iniquitates domus Iſrael ſu-
per

per eo, numero dierum quibus dor-
mies super illud, & assumes iniquita-
tem eorum.* Ego autem dedi tibi an- 5
nos iniquitatis eorum, numero die- B
rum trecentos & nonaginta dies: &
portabis iniquitatem domus Israël.
* Et cùm compleueris hæc, dormies 6
super latus tuum dexterum secundò:
‖ Num. & ‖ assumes iniquitatem domus Iu-
14.f.34. da quadraginta diebus. diem pro an-
no, diem, inquam, pro anno dedi ti-
bi. * Et ad obsidionem Ierusalem 7
conuertes faciem tuam, & brachium
tuum erit extentum: & prophetabis
aduersus eam. * Ecce circumdedi te 8
vinculis: & non te conuertes à late-
re tuo in latus aliud, donec compleas
dies obsidionis tuæ.* Et tu sume tibi 9
frumentum, & hordeum, & fabam,
& lentem, & milium, & viciam: &
mittes ea in vas vnũ, & facies tibi pa-
nes numero dierũ quibus dormies su-
per latus tuũ: trecentis & nonaginta
diebus comedes illud. * Cibus autem 10
tuus quo vesceris, erit in pondere vi- C
ginti stateres in die: à tempore vsque
ad tempus comedes illud. * Et aquam 11
in mensura bibes, sextam partem hin:
à tempore vsq; ad tempus bibes illud.
* Et quasi subcinericium hordeaceum 12
comedes illud: & stercore, quod egre-
ditur de homine, operies illud in ocu-
lis eorum. * Et dixit Dominus: Sic 13
‖ Ose.9. comedent filij Israël ‖ panem suum
a.5. pollutũ inter Gentes, ad quas eiiciam
eos. * Et dixi: A a a, Domine Deus, 14
ecce anima mea non est polluta: &
morticinum, & laceratum à bestijs
non comedi ab infantia mea vsque
nunc, & non est ingressa in os meum
omnis caro immunda. * Et dixit ad 15
me: Ecce dedi tibi fimum boum pro
stercoribus humanis: & facies panem
tuum in eo. * Et dixit ad me: Fili ho- 16
‖ Inf.5. minis: ‖ Ecce ego conteram baculum
d.16.& panis in Ierusalem: & comedent panẽ
14.d.13. in pondere, & in solicitudine: & aquã
in mensura, & in angustia bibent: * Vt 17
deficientibus pane & aqua, corruat
vnusquisque ad fratrem suum: & con-
tabescant in iniquitatibus suis.

CAP. V.

Per detonsos capitis & barbæ prophetæ pilos iussu Domini, variéque consumptos, designantur Iudæi, propter sua peccata fame & gladio consumẽdi; sicut patres filios, & filij patres comedant; reliqui vero in captiuitatem ducendi, vbi sint opprobrium ac stupor Gentibus, quarum superarunt scelera.

ET tu fili hominis sume tibi gla- 1
dium acutum, radentem pilos: & A
assumes eum, & duces per caput tuum,
& per barbam tuã: & assumes tibi sta-
2 teram ponderis, & diuides eos.* Ter-
tiam partem igni combures in medio
ciuitatis, iuxta completionem dierum
obsidionis: & assumes tertiam par-
tem, & concides gladio in circuitu
eius: tertiam verò aliam disperges in
ventum, & gladium nudabo post eos.
3 * Et sumes inde paruum numerum:
& ligabis eos in summitate pallij tui.
4 * Et ex eis rursum tolles, & proiicies
eos in medio ignis, & combures eos
igni: & ex eo egredietur ignis in om-
5 nem domum Israël. * Hæc dicit Do-
minus Deus: Ista est Ierusalem, in
medio Gentium posui eam, & in cir-
6 cuitu eius terras. * Et contempsit iu-
dicia mea, vt plus esset impia quàm
Gentes; & præcepta mea, vltrà quàm
B terræ quæ in circuitu eius sunt. iudi-
cia enim mea proiecerunt, & in præ-
7 ceptis meis non ambulauerunt. * Id-
circò hæc dicit Dominus Deus: Quia
superastis Gentes, quæ in circuitu ve-
stro sunt, & in præceptis meis non
ambulastis, & iudicia mea non feci-
stis, & iuxta iudicia Gentium, quæ in
circuitu vestro sunt, non estis opera-
8 ti; * Ideò hæc dicit Dominus Deus:
Ecce ego ad te, & ipse ego faciam in
medio tui iudicia in oculis Gentium.
9 * & faciam in te quod non feci, &
quibus similia vltrà non faciam, pro-
pter omnes abominationes tuas.
10 * Ideò patres comedent filios in me-
dio tui, & filij comedent patres suos,
& faciam in te iudicia, & ventilabo
vniuersas reliquias tuas in omnẽ ven-
11 tum. * Idcircò viuo ego, dicit Domi-
C nus Deus: nisi pro eo quòd sanctum
meum violasti in omnibus offensio-
nibus tuis, & in cunctis abominatio-
nibus tuis: ego quoque confringam,
& non parcet oculus meus, & non
12 miserebor. * Tertia pars tui peste
morietur, & fame consumetur in
medio tui: & tertia pars tui in gladio
cadet in circuitu tuo: tertiam verò
partem tuam in omnem ventum di-
spergam, & gladium euaginabo post
13 eos. * Et complebo furorem meum,
& requiescere faciam indignationem
meam in eis, & consolabor: & scient
quia ego Dominus locutus sum in
zelo meo, cùm impleuero indigna-
14 tionem meam in eis. * Et dabo te in
desertum & in opprobrium Genti-
D bus, quæ in circuitu tuo sunt, in con-
15 spectu omnis prætereuntis. * Et eris
opprobrium, & blasphemia, exem-
plum, & stupor in Gentibus quæ in
circuitu tuo sunt, cùm fecero in te

Iudicia in furore, & in indignatione,
& in increpationibus iræ. * Ego Do- 16
minus locutus sum : Quando mise-
ro sagittas famis pessimas in eos; quæ
erunt mortiferæ, & quas mittam vt
disperdam vos: & famem congrega-
|| Sup.4. bo super vos, & || conteram in vobis
d.16. baculum panis. * Et immittam in 17
|| Inf.14. vos famem, & bestias pessimas vs-
d.13. que ad internecionem: & pestilentia,
& sanguis transibunt per te, & gla-
dium inducam super te. ego Domi-
nus locutus sum.

CAP. VI.

Propter multiplicẽ idololatriam filiorũ Israel, prædicuntur eorum vrbes & excelsa dissipanda, & qui pestem, gladium & famem euaserint, dispergendi inter Gentes, vbi malis pressi, conuertentur ad Dominum.

1 ET factus est sermo Domini ad me,
A dicens: * Fili hominis pone fa-
2 ciem tuam ad montes Israël, & pro-
3 phetabis ad eos,* & dices : || Montes
|| Inf.36 a.2. Israël audite verbum Domini Dei:
Hæc dicit Dominus Deus montibus,
& collibus, rupibus,& vallibus : Ecce
ego inducam super vos gladium, &
disperdam excelsa vestra, * & demo- 4
liar aras vestras & confringetur simu-
lachra vestra : & deiiciam interfe-
ctos vestros ante idola vestra. * Et 5
dabo cadauera filiorum Israel ante
faciem simulachrorum vestrorum: &
dispergam ossa vestra circum aras ve-
stras, * in omnibus habitationibus 6
vestris. Vrbes desertæ erunt, & ex- B
celsa demolientur, & dissipabũtur : &
interibunt aræ vestræ,& confringen-
tur:& cessabunt idola vestra, & con-
terentur delubra vestra,& delebuntur
opera vestra. * Et cadet interfectus in 7
medio vestri: & scietis quia ego sum
Dominus. * Et relinquam in vobis 8
eos, qui fugerint gladium in Genti-
bus,cùm dispersero vos in terris. * Et 9
recordabuntur mei liberati vestri in C
Gentibus, ad quas captiui ducti sunt:
quia contriui cor eorum fornicans,
& recedens à me; & oculos eorum
fornicantes post idola sua : & displi-
cebunt sibimet super malis quæ fece-
runt in vniuersis abominationibus
suis. * Et scient, quia ego Dominus 10
non frustrà locutus sum, vt facerem
eis malum hoc. * Hæc dicit Dominus 11
Deus: Percute manum tuam, & al-
lide pedem tuum, & dic: Heu, ad
omnes abominationes malorum do-
mus Israël: quia gladio, fame, & pe-
ste ruituri sunt. * Qui longè est, pe- 12
ste morietur: qui autem propè, gla-
dio corruet : & qui relictus fuerit, &
obsessus, fame morietur: & comple-
13 bo indignationem meam in eis. * Et
D scietis quia ego Dominus, cũ fuerint
interfecti vestri in medio idolorum
vestrorum,in circuitu ararum vestra-
rum, in omni colle excelso, & in
cunctis summitatibus montium, &
subtus omne lignum nemorosum,
& subtus vniuersam quercum fron-
dosam,locum vbi accenderunt thura
14 redolentia vniuersis idolis suis. * Et
extendam manum meam super eos:
& faciam terram desolatam & desti-
tutam, à deserto Deblatha,in omni-
bus habitationibus eorum: & scient
quia ego Dominus.

CAP. VII.

Denuntiat propheta totius terræ Iudæ extremam & ineuitabilem vastationem proximè imminere propter ipsorum scelera.

1 ET factus est sermo Domini ad
2 me, dicens: * Et tu fili hominis,
A hæc dicit Dminus Deus terræ Israël:
Finis venit, venit finis super quat-
3 tuor plagas terræ. * Nunc finis super
te, & immittam furorem meum in
te:& iudicabo te iuxta vias tuas: &
ponam contra te omnes abominatio-
4 nes tuas. *Et non parcet oculus meus
super te, & non miserebor: sed vias
tuas ponam super te, & abominatio-
nes tuæ in medio tui erunt: & scietis
5 quia ego Dominus. * Hæc dicit Do-
minus Deus: Afflictio vna, afflictio
6 ecce venit. * finis venit, venit finis,
B euigilauit aduersum te: ecce venit.
7 * Venit contritio super te, qui habi-
tas in terra: venit tempus, propè est
dies occisionis, & non gloriæ mon-
8 tium. * Nunc de propinquo effundam
iram meam super te, & complebo fu-
rorem meum in te : & iudicabo te
iuxta vias tuas, & imponam tibi om-
9 nia scelera tua. *Et non parcet oculus
C meus, nec miserebor, sed vias tuas
imponam tibi, & abominationes tuæ
in medio tui erunt: & scietis quia ego
10 sum Dominus percutiens. * Ecce dies,
ecce venit: egressa est contritio, flo-
11 ruit virga,germinauit superbia: * ini-
quitas surrexit in virga impietatis:
non ex eis, & non ex populo, neque
ex sonitu eorum : & non erit requies
12 in eis. * Venit tempus, appropinqua-
uit dies: qui emit, non lætetur:& qui
vendit, non lugeat : quia ira super
13 omnem populum eius. * Quia qui
D vendit, ad id quod vendidit, non re-
uertetur, & adhuc in viuentibus vita
eorum. visio enim ad omnem multi-
tudinem eius non regredietur: & vir
in iniquitate vitæ suæ non conforta-
bitur.

ſitur. * Canite tuba, præparentur 14
omnes, & non eſt qui vadat ad præ-
lium: ira enim mea ſuper vniuerſum
populum eius. * Gladius foris; & 15
peſtis & fames intrinſecus: qui in a-
gro eſt, gladio morietur: & qui in ci-
uitate, peſtilentia & fame deuora- 16
buntur. * Et ſaluabuntur qui fuge-
rint ex eis: & erunt in montibus qua-
ſi columbæ conuallium omnes tre-
pidi, vnuſquiſque in iniquitate ſua.
* Omnes manus diſſoluentur, & om- 17
‖ Iſa. nia genua fluent aquis. * ‖ Et accin- 18
15.a.2. gent ſe ciliciis, & operiet eos formi- E
Ierem. do, & in omni facie confuſio, & in
48.f.37. vniuerſis capitibus eorum caluitium.
Prou.11. * Argentum eorum foras proiicietur, 19
a. 4. & aurum eorum in ſterquilinium erit:
Soph. 1. Argentum eorum, & aurum eorum
d. 18. non valebit liberare eos in die furo-
Eccl.5. ris Domini. Animam ſuam non ſa-
6.10.13. turabunt, & ventres eorum non im-
plebuntur: quia ſcandalum iniquita-
tis eorum factum eſt. * Et ornamen- 20
tum monilium ſuorum in ſuperbiam F
poſuerunt, & imagines abominatio-
num ſuarum & ſimulachrorum fe-
cerunt ex eo: propter hoc dedi eis il-
lud in immunditiam: * & dabo il- 21
lud in manus alienorum ad diripien-
dum, & impiis terræ in prædam, &
contaminabunt illud. * Et auertam 22
faciem meam ab eis, & violabunt ar-
canum meum: & introibunt in illud
emiſſarij, & contaminabunt illud.
* Fac concluſionem: quoniam terra 23
plena eſt iudicio ſanguinum, & ciui-
tas plena iniquitate. * Et adducam 24
peſſimos de Gentibus, & poſſidebunt G
domos eorum: & quieſcere faciam
ſuperbiam potentium, & poſſidebunt
ſanctuaria eorum. Anguſtia superue-
niente, requirent pacem, & non erit. 25
* Conturbatio ſuper conturbationem 26
veniet, & auditus ſuper auditum: &
quærent viſionem de propheta, & lex
peribit à ſacerdote, & conſilium à
ſenioribus. * Rex lugebit, & princeps 27
induetur mœrore, & manus populi
terræ conturbabuntur. Secundum
viam eorum faciam eis, & ſecundùm
iudicia eorum iudicabo eos: & ſcient
quia ego Dominus.

CAP. VIII.

*Ezechiel poſt viſam Dei ſimilitudi-
nem, ſpiritu raptus in Ieruſalem, vi-
det peſsimas Iudæorum idololatrias
ſub variis figuris: quare dicit Do-
minus ſe eis non parciturum, nec
orationes exauditurum.*

ET factum eſt in anno ſexto, in
ſexto menſe, in quinta menſis: 1
ego ſedebam in domo mea, & ſenes A
Iuda ſedebant coram me, & cecidit
ibi ſuper me manus Domini Dei.
* Et vidi, & ecce ſimilitudo quaſi
2 aſpectus ignis: ab aſpectu lumborum
eius, & deorſum: ignis: & à lum-
bis eius, & ſurſum, quaſi aſpectus
ſplendoris, vt viſio electri, * ‖ Et emiſ- ‖ Dan.
3 B ſa ſimilitudo manus apprehendit me 14. f.35.
in cincinno capitis mei: & eleuauit
me ſpiritus inter terram & cælum: &
adduxit me in Ieruſalem in viſio-
ne Dei, iuxta oſtium interius, quod
reſpiciebat ad Aquilonem, vbi erat
ſtatutum idolum zeli ad prouocan-
dã æmulationẽ. * Et ecce ibi gloria
4 Dei Iſraël, ſecundùm viſionem quam
videram in campo. * Et dixit ad me:
5 C Fili hominis, leua oculos tuos ad viã
Aquilonis. Et leuaui oculos meos ad
viam Aquilonis: & ecce ab Aquilo-
ne portæ altaris, idolum zeli in ipſo
introitu. * Et dixit ad me: Fili ho-
6 minis, putáſne, vides tu quid iſti fa-
ciunt, abominationes magnas, quas
domus Iſraël facit hîc, vt procul re-
cedam à ſanctuario meo? & adhuc
cõuerſus videbis abominationes ma-
iores. * & introduxit me ad oſtium
7 atrij: & vidi, & ecce foramen vnum
8 in pariete. * Et dixit ad me: Fili ho-
D minis fode parietem. Et cùm fodiſ-
ſem parietem, apparuit oſtium vnum.
* Et dixit ad me: Ingredere, & vide
9 abominationes peſſimas, quas iſti fa-
ciunt hîc. * Et ingreſſus vidi, & ecce
10 omnis ſimilitudo reptilium & ani-
maliũ, abominatio, & vniuerſa idola
domus Iſraël depicta erant in pariete
11 in circuitu per totum. * Et ſeptua-
ginta viri de ſenioribus domus Iſraël,
& Iezonias filius Saphã ſtabat in me-
E dio eorum, ſtantium ante picturas: &
vnuſquiſque habebat thuribulum in
manu ſua: & vapor nebulæ de thure
conſurgebat. * Et dixit ad me: Certè
12 vides fili hominis quæ ſeniores do-
mus Iſraël faciunt in tenebris, vnuſ-
quiſque in abſcondito cubiculi ſui:
dicunt enim: Non videt Dominus
nos, dereliquit Dominus terram. * Et
13 dixit ad me: Adhuc cõuerſus vide-
bis abominationes maiores, quas iſti
faciunt. * Et introduxit me per oſtiũ
14 portæ domus Domini, quod reſpi-
F ciebat ad Aquilonem: & ecce ibi mu-
lieres ſedebant plãgentes Adonidem.
* Et dixit ad me: Certè vidiſti fili
15 hominis. adhuc conuerſus videbis
abominationes maiores his. * Et in-
16 troduxit me in atriũ domus Domini
interius: & ecce in oſtio templi Do-
mini inter veſtibulum & altare, quaſi
vigintiquinque viri, dorſa habentes
contra

contra templum Domini, & facies ad
Orientem: & adorabant ad ortum
Solis. * Et dixit ad me: Certè vidisti 17
fili hominis: numquid leue est hoc
domui Iuda, vt facerent abomina-
tiones istas, quas fecerunt hic: quia
replentes terram iniquitate conuersi
sunt ad irritandum me? & ecce appli-
cant ramum ad nares suas. * Ergo & 18
ego faciam in furore: non parcet ocu-
lus meus, nec miserebor: & cùm cla-
mauerint ad aures meas voce magna,
non exaudiam eos.

CAP. IX.

Apparentes sex viri iubentur omnes in Ierusalem trucidare, qui à viro lineis vestito non sunt signo thau notati: quo facto Dominus exclamanti prophetæ respondet id futurum exigentibus ipsorum criminibus.

ET clamauit in auribus meis voce 1
magna, dicens: Appropinquaue- A
runt visitationes vrbis, & vnusquis-
que vas interfectionis habet in manu
sua. * Et ecce sex viri veniebant de 2
via portæ superioris, quæ respicit ad
Aquilonem: & vniuscuiusque vas in-
teritus in manu eius: vir quoque
vnus in medio eorum vestitus erat li-
neis, & atramentarium scriptoris ad
renes eius: & ingressi sunt, & stete-
runt iuxta altare æreum: * Et gloria 3
Domini Israel assumpta est de che-
rub, quæ erat super eum ad limen B
domus: & vocauit virum, qui indu-
tus erat lineis, & atramentarium scri-
ptoris habebat in lumbis suis. * Et 4
dixit Dominus ad eum: Transi per
mediam ciuitatem in medio Ierusa-
Exod. lem: || & signa thau super frontes vi-
12.c.7. rorum gementium, & dolentium su-
Apoc.7 per cunctis abominationibus, quæ
a.3. fiunt in medio eius. * Et illis dixit, 5
audiente me: Transite per ciuitatem
sequentes eum, & percutite: non par-
cat oculus vester, neque misereami-
ni. * Senem, adolescentulum, & vir- 6
ginem, paruulum, & mulieres, inter-
ficite vsque ad internecionem: om-
nem autem, super quẽ videritis thau, C
ne occidatis, & à sanctuario meo in-
cipite. Cœperunt ergo à viris senio-
ribus, qui erant ante faciem domus.
* Et dixit ad eos: Contaminate do- 7
mum, & implete atria interfectis: e-
gredimini. Et egressi sunt, & percu-
tiebant eos qui erant in ciuitate. * Et 8
cæde completa, remansi ego: ruique
super faciem meam, & clamans aio:
Heu, heu, heu, Domine Deus: ergóne
disperdes omnes reliquias Israel, ef-
fundens furorem tuum super Ierusa-
lem? * Et dixit ad me: Iniquitas do- 9
D mus Israel & Iuda, magna est nimis
valdè, & repleta est terra sanguini-
bus, & ciuitas repleta est auersione:
dixerunt enim: Dereliquit Dominus
10 terram, & Dominus non videt. * Igi-
tur & meus non parcet oculus, neque
miserebor: viam eorum super caput
11 eorum reddam. * Et ecce vir, qui
erat indutus lineis, qui habebat atra-
mentarium in dorso suo, respondit
verbum, dicens: Feci sicut præcepi-
sti mihi.

CAP. X.

Iubetur vir lineis vestitus accipere prunas ignis de medio rotarum, quæ sunt subtus cherubim, & super ciuitatem effundere: describitur visio Dei, cherubim, & quattuor rotarum.

1 ET vidi, & ecce in firmamento,
A quod erat super caput cherubim,
quasi lapis sapphirus, quasi species si-
militudinis solij, apparuit super ea.
2 * Et dixit ad virum, qui indutus erat
lineis, & ait: Ingredere in medio ro-
tarum, quæ sunt subtus cherubim, &
imple manum tuam prunis ignis, quæ
sunt inter cherubim, & effunde su-
per ciuitatem. Ingressúsque est in cõ-
3 spectu meo: * cherubim autem sta-
bant à dextris domus cùm ingrede-
retur vir, & nubes impleuit atrium
4 interius. * Et eleuata est gloria Do-
mini desuper cherub ad limen do-
mus: & repleta est domus nube, &
atrium repletum est splendore gloriæ
5 Domini. * Et sonitus alarum cheru-
bim audiebatur vsque ad atrium ex-
terius, quasi vox Dei omnipotentis
6 loquentis. * Cumque præcepisset vi-
B ro, qui indutus erat lineis, dicens: Su-
me ignem de medio rotarum, quæ
sunt inter cherubim: ingressus ille
7 stetit iuxta rotam. * Et extendit che-
rub manum de medio cherubim, ad
ignem, qui erat inter cherubim: &
sumpsit, & dedit in manus eius, qui
indutus erat lineis: qui accipiens e-
8 gressus est. * Et apparuit in cherubim
similitudo manus hominis subtus pẽ-
9 nas eorum. * & vidi, & ecce quat-
tuor rotæ iuxta cherubim: rota vna
iuxta cherub vnum, & rota alia iuxta
cherub vnum: species autem rotarum
erat quasi visio lapidis chrysoliti.
10 * & aspectus earum similitudo vna
quattuor: quasi sit rota in medio ro-
11 tæ. * Cumque ambularent, in quat-
tuor partes gradiebantur: & non re-
uertebantur ambulantes, sed ad lo-
cum, ad quem ire declinabat quæ pri-
ma erat, sequebantur & ceteræ, nec
12 conuertebantur. * Et omne corpus
C earum, & colla, & manus, & pennæ,
& circuli

& circuli, plena erant oculis, in cir-
cuitu quatuor rotarũ. * Et rotas istas 13
vocauit volubiles, audiente me.
* Quattuor autem facies habebat 14
vnum: facies vna, facies cherub: &
facies secunda, facies hominis: & in
tertio facies leonis: & in quarto fa-
cies aquilæ. * Et eleuata sunt cheru- 15
bim: ipsum est animal quod videram
iuxta fluuium Chobar. * Cùmque 16
ambularent cherubim, ibant pariter
& rotæ iuxta ea: & cùm eleuarent
cherubim alas suas vt exaltarentur de
terra, non residebant rotæ, sed & ipsæ
iuxta erant. * Stantibus illis, stabant: 17
& cum eleuatis eleuabantur. spiri-
tus enim vitæ erat in eis. * Et egressa 18
est gloria Domini à limine templi: &
stetit super cherubim. * Et eleuantia 19
cherubim alas suas, exaltata sunt à
terra coram me: & illis egredienti-
bus, rotæ quoque subsecutæ sunt: &
stetit in introitu portæ domus Do-
mini orientalis: & gloria Dei Israël
erat super ea. * Ipsum est animal, 20
‖ Sup.1. c.1.3. quod vidi subter Deum Israël ‖ iuxta
fluuium Chobar: & intellexi quia
cherubim essent. * Quattuor vultus 21
vni, & quattuor alæ vni: & simili-
tudo manus hominis sub alis eorum.
* Et similitudo vultuum eorum, ipsi 22
vultus quos videram iuxta fluuium
Chobar, & intuitus eorum, & im-
petus singulorum ante faciem suam
ingredi.

CAP. XI.

Aduersus Iezoniam & Pheltiam qui dicebant, pessimum tractantes consilium, Nonne dudum ædificatæ sunt domus? hæc est lebes, nos autem carnes; vaticinatur illos & quotquot nolunt resipiscere puniendos: & prophetante Ezechiele mortuus est Pheltias: reliquias autem Israel dicit se reducturum in terram ipsorum, & daturum eis cor carneum, vt colant ac timeant Dominum.

ET eleuauit me spiritus, & intro- 1
duxit me ad portam domus Do- A
mini orientalem, quæ respicit ad so-
lis ortum: & ecce in introitu portæ
viginti quinque viri: & vidi in medio
eorum Iezoniam filium Azur, &
Pheltiam filium Banaiæ, principes
populi. * Dixitque ad me: Fili homi- 2
nis, hi sunt viri, qui cogitant iniqui-
tatem, & tractant consilium pessi-
mum in vrbe ista, * dicentes: Nónne 3
dudum ædificatæ sunt domus? hæc
est lebes, nos autem carnes. * Idcircò 4
vaticinare de eis, vaticinare fili ho-
minis. * Et irruit in me spiritus Do- 5
mini, & dixit ad me: Loquere: Hæc
dicit Dominus: Sic locuti estis do-
mus Israël, & cogitationes cordis ve-
6 stri ego noui. * Plurimos occidistis
in vrbe hac, & implestis vias eius in-
7 terfectis. * Proptereà hæc dicit Do-
B minus Deus: Interfecti vestri, quos
posuistis in medio eius, hi sunt car-
nes, & hæc est lebes: & educam vos
8 de medio eius. * Gladium metuistis,
& gladium inducam super vos, ait
9 Dominus Deus. * Et eiiciam vos de
medio eius, daboq; vos in manu ho-
stium, & faciam in vobis iudicia.
10 * Gladio cadetis: in finibus Israël iu-
dicabo vos, & scietis quia ego Domi-
11 nus. * Hæc non erit vobis in lebetem,
& vos non eritis in medio eius in car-
nes: in finibus Israël iudicabo vos.
12 * Et scietis quia ego Dominus: quia
in præceptis meis non ambulastis, &
iudicia mea non fecistis, sed iuxta iu-
dicia Gentium, quæ in circuitu ve-
13 stro sunt, estis operati. * Et factũ est,
cùm prophetarem, Pheltias filius Ba-
naiæ mortuus est: & cecidi in faciem
meam clamans voce magna, & dixi:
Heu, heu, heu Domine Deus: con-
summationem tu facis reliquiarũ Is-
14 raël? * Et factum est verbum Dominĩ
15 ad me, dicens: * Fili hominis, fratres
C tui, fratres tui, viri propinqui tui, &
omnis domus Israël, vniuersi, qui-
bus dixerunt habitatores Ierusalem:
Longè recedite à Domino, nobis da-
16 ta est terra in possessionẽ. * Propter-
eà hæc dicit Dominus Deus, quia
longè feci eos in Gentibus, & quia
dispersi eos in terris: ero eis in san-
ctificationem modicam in terris, ad
17 quas venerunt. * Proptereà loquere:
Hæc dicit Dominus Deus: Congre-
gabo vos de populis, & adunabo de
terris, in quibus dispersi estis, dabo-
18 que vobis humum Israël. * Et ingre-
dientur illuc, & auferent omnes of-
fensiones, cunctasque abominatio-
19 nes eius de illa. * ‖ Et dabo eis cor ‖ Iere.32 f.33.
D vnum, & spiritum nouum tribuam in Infrà
visceribus eorum: & auferam cor la- 36.f.26
pideum de carne eorum, & dabo eis
20 cor carneum: * Vt in præceptis meis
ambulent, & iudicia mea custodiant,
faciantque ea: & sint mihi in popu-
21 lum, & ego sim eis in Deum. * Quo-
rum cor post offendicula & abomi-
nationes suas ambulat, horum viam
in capite suo ponam, dicit Dominus
22 Deus. * Et eleuauerunt cherubim
alas suas, & rotæ eum eis: & gloria
23 Dei Israël erat super ea. * Et ascendit
gloria Domini de medio ciuitatis. ste-
titque super montem, qui est ad O-
24 rientem vrbis. * Et spiritus leuauit
me,

me, adduxitque in Chaldæam ad
transmigrationem, in visione, in spi-
ritu Dei: & sublata est à me visio,
quam videram. * Et locutus sum ad 25
transmigrationem omnia verba Do-
mini, quæ ostenderat mihi.

CAP. XII.

Ezechiel suis factis portendit futuram Ierusalem & regis ipsius captiuitatem, reliquis gladio, peste & fame in Ierusalem consumptis: ostendit etiã visionem prophetarum non cassam futuram, nec in longum differendam.

ET factus est sermo Domini ad 1
me, dicens: * Fili hominis in me- 2
dio domus exasperantis tu habitas: A
qui oculos habent ad videndum, &
non vident: & aures ad audiendum,
& non audiunt: quia domus exaspe-
rans est. * Tu ergo fili hominis, fac 3
tibi vasa transmigrationis, & trans-
migrabis per diem coram eis: trans-
migrabis autem de loco tuo ad lo-
cum alterum, in conspectu eorum,
si fortè aspiciant: quia domus ex-
asperans est. * Et efferes foras vasa 4
tua quasi vasa transmigrantis per
diem in conspectu eorum: tu autem
egredieris vesperè coram eis, sic-
ut egreditur migrans. * Ante oculos 5
eorum perfode tibi parietem: & egre-
dieris per eum. * In conspectu eo- 6
rum in humeris portaberis, in caligi-
ne effereris: faciem tuam velabis, & B
non videbis terram: quia portentum
dedi te domui Israël. * Feci ergo sicut 7
præceperat mihi Dominus: vasa mea
protuli quasi vasa transmigrantis per
diem: & vespere perfodi mihi parie-
tem manu: & in caligine egressus C
sum, in humeris portatus in conspe-
ctu eorum. * Et factus est sermo Do- 8
mini manè ad me, dicens: * Fili ho- 9
minis, numquid non dixerunt ad te
domus Israël, domus exasperans:
Quid tu facis? * Dic ad eos: Hæc di- 10
cit Dominus Deus: Super ducem o-
nus istud, qui est in Ierusalem, &
super omnem domum Israel, quæ est
in medio eorum. * Dic: Ego porten- 11
tum vestrum: quomodo feci, sic fiet
illis. in transmigrationem, & in ca-
ptiuitatem ibunt. * Et dux, qui est in 12
medio eorum, in humeris portabi-
tur, in caligine egredietur: parietem
perfodient vt educant eum: facies e-
ius operietur vt non videat oculo ter- D
† Inf. 17. f. 20. ram. * † Et extendam rete meum su- 13
per eum, & capietur in sagena mea:
& adducam eum in Babylonem in
terram Chaldæorum: & ipsam non
videbit, ibique morietur. * Et omnes 14
qui circa eum sunt, præsidium eius,
& agmina eius, dispergam in omnem
ventum: & gladium euaginabo post
15 eos. * Et scient quia ego Dominus,
quando dispersero illos in Gentibus,
16 & disseminauero eos in terris. * Et
relinquam ex eis viros paucos, à gla-
dio, & fame, & pestilentia: vt enarrent
omnia scelera eorum in Gentibus, ad
E quas ingredientur: & scient quia ego
17 Dominus. * Et factus est sermo Do-
18 mini ad me, dicens: * Fili hominis,
panem tuum in conturbatione come-
de: sed & aquam tuam in festinatione
19 & mœrore bibe. * Et dices ad popu-
lum terræ: Hæc dicit Dominus Deus
ad eos, qui habitant in Ierusalem in
terra Israel: Panem suum in solici-
tudine comedent, & aquam suam in
desolatione bibent, vt desoletur ter-
ra à multitudine sua, propter iniqui-
20 tatem omnium qui habitant in ea. * Et
F ciuitates, quæ nunc habitantur, de-
solatæ erunt, terraque deserta: &
21 scietis quia ego Dominus. * Et factus
est sermo Domini ad me, dicens: * Fi-
22 li hominis, quod est prouerbium istud
vobis in terra Israel, dicentium: In
longum differentur dies, & peribit
23 omnis visio? * Ideò dic ad eos: Hæc
dicit Dominus Deus: Quiescere fa-
ciam prouerbium istud, neque vulgò
dicetur vltrà in Israel: & loquere ad
eos quod appropinquauerint dies, &
24 sermo omnis visionis. * Non enim
erit vltrà omnis visio cassa, neque di-
uinatio ambigua in medio filiorum
25 Israel. * Quia ego Dominus loquar:
G & quodcumque locutus fuero ver-
bum, fiet, & non prolongabitur am-
pliùs: sed in diebus vestris domus
exasperans loquar verbum, & faciam
26 illud, dicit Dominus Deus. * Et fa-
ctus est sermo Domini ad me, di-
27 cens: * Fili hominis, ecce domus Is-
rael dicentium: Visio, quam hic vi-
det, in dies multos: & in tempore
28 longa iste prophetat. * Propterea dic
ad eos: Hæc dicit Dominus Deus:
Non prolongabitur vltra omnis ser-
mo meus: verbum, quod locutus
fuero, complebitur, dicit Dominus
Deus.

CAP. XIII.

Minatur Dominus pseudoprophetis e suo cerebro diuinantibus, populumque seducentibus, falsam promittendo pacem, & parietem luto absque paleis liniendo, similiter & filiabus Israel de corde suo prophetantibus, & puluillos sub omni cubito consuentibus.

1 ET factus est sermo Domini ad me
2 dicens: * Fili hominis vaticinare
ad

tæ ad prophetas Israel, qui prophe- A
rant: & dices prophetantibus de cor-
de suo: Audite verbum Domini:
* Hæc dicit Dominus Deus: ‖ Væ 3
‖ Ier.31. a. 1. prophetis insipientibus, qui sequun-
tur spiritum suum, & nihil vident.
Inf. 14. c. 9. & 34. a. 2. * Quasi vulpes in desertis, prophetæ 4
tui Israel erant. * Non ascendistis ex 5
aduerso, neque opposuistis murum
pro domo Israel, vt staretis in præ-
lio in die Domini. * Vident vana, & 6
diuinant mendacium, dicentes: Ait
Dominus: cùm Dominus non mise-
rit eos: & perseuerauerunt confirma-
re sermonem. * Numquid non visio- 7
nem cassam vidistis, & diuinationem
mendacem locuti estis? & dicitis,
Ait Dominus: cùm ego non sim lo-
cutus. * Propterea hoc dicit Domi- 8
nus Deus: Quia locuti estis vana, &
vidistis mendacium: ideò ecce ego ad
vos, dicit Dominus Deus: * Et erit 9
manus mea super prophetas, qui vi- B
dent vana, & diuinant mendacium:
in consilio populi mei non erunt, &
in scriptura domus Israel non scri-
bentur, nec in terram Israel egre-
dientur: & scietis quia ego Dominus
Deus. * Eò quòd deceperint populum 10
meum, dicentes: Pax, & non est pax:
& ipse ædificabat parietem, illi autem
liniebāt eum luto absque paleis. * Dic 11
ad eos, qui liniunt absque tempera-
tura, quòd casurus sit: erit enim im-
ber inundans, & dabo lapides præ-
grandes desuper irruentes: & ventum
procellæ dissipantem. * Siquidem ec- 12
ce cecidit paries: numquid non dice-
tur vobis: Vbi est litura, quam lini-
stis? * Propterea hæc dicit Dominus 13
Deus: Et erumpere faciam spiritum
tempestatum in indignatione mea, &
imber inundans in furore meo erit: &
lapides grandes in ira in consumptio-
nem. * Et destruam parietem, quem 14
linistis absque temperamento: & ad- C
æquabo eum terræ, & reuelabitur fun-
damentum eius: & cadet, & consume-
tur in medio eius: & scietis quia ego
sum Dominus. * Et complebo indi- 15
gnationem meam in pariete, & in his
qui liniunt eum absque temperamen-
to, dicamque vobis: Non est paries, &
non sunt qui liniunt eum. * Prophe- 16
tæ Israel, qui prophetant ad Ierusa-
lem, & vident ei visionem pacis: &
non est pax, ait Dominus Deus. * Et 17
tu fili hominis, pone faciem tuam
contra filias populi tui, quæ prophe-
tant de corde suo: & vaticinare super
eas, * & dic: Hæc dicit Dominus Deus: 18
Væ quæ consuunt puluillos sub omni
cubito manus: & faciunt ceruicalia sub
capite vniuersæ ætatis ad capiendas
animas: & cum caperent animas po-
puli mei, viuificabant animas eorum.
19 * Et violabant me ad populum meum,
propter pugillum hordei, & fragmen
panis, vt interficerent animas, quæ
non moriuntur, & viuificarent ani-
mas, quæ non viuunt, mentientes po-
20 pulo meo credenti mendaciis. * Pro-
D pter hoc hæc dicit Dominus Deus:
Ecce ego ad puluillos vestros, quibus
vos capitis animas volantes: & dirum-
pam eos de brachiis vestris: & dimit-
tam animas, quas vos capitis, animas
21 ad volandum. * Et dirumpam ceruí-
calia vestra, & liberabo populum meū
de manu vestra, neque erunt vltrà in
manibus vestris ad prædandum: &
22 scietis quia ego Dominus. * Pro eo
quod mœrere fecistis cor iusti men-
daciter, quem ego non contristaui: &
confortastis manus impii, vt non re-
uerteretur à via sua mala, & viueret:
23 * propterea vana non videbitis, & di-
uinationes non diuinabitis ampliùs,
& eruam populum meum de manu ve-
stra: & scietis quia ego Dominus.

CAP. XIIII.

Comminatur Dominus idololatris qui veniunt ad prophetas, vt per eos consulant Dominum, dicens se illos perditurum, & prophetas decepturum, vt respondeant iuxta illorum iniquitates: Noe autem, Danielem & Iob sua iustitia liberaturos se tantùm & non impios de fame, malis bestiis, gladio & peste, quæ in populum peccatorem immittet Dominus: additur etiam consolatio reliquiarum Israel.

1 ET venerunt ad me viri seniorum
2 Israel, & sederunt coram me. * Et
A factus est sermo Domini ad me, di-
3 cens: * Fili hominis, viri isti posue-
runt immunditias suas in cordibus
suis, & scandalum iniquitatis suæ sta-
tuerunt contra faciem suam: numquid
4 interrogatus respondebo eis? * Pro-
B pter hoc loquere eis, & dices ad eos:
Hæc dicit Dominus Deus: Homo ho-
mo de domo Israel, qui posuerit im-
munditias suas in corde suo, & scanda
lum iniquitatis suæ statuere cōtra fa-
ciē suā, & venerit ad prophetā inter-
rogans per eum me: ego Dominus
respondebo ei in multitudine im-
5 munditiarum suarum, * vt capiatur
domus Israel in corde suo, quo reces-
serunt à me in cunctis idolis suis.
6 * Propterea dic ad domum Israel: Hæc
dicit Dominus Deus: Conuertimini:
& recedite ab idolis vestris, & ab vni-
uersis contaminationibus vestris a-
uertite

uertite facies vestras.* Quia homo ho- 7
mo de domo Israël, & de proselytis
quicumque aduena fuerit in Israël, si
alienatus fuerit à me, & posuerit ido-
la sua in corde suo, & scandalum ini-
quitatis suæ statuerit contra faciem
suam, & venerit ad propheram vt in-
terroget per eum me: ego Dominus
respondebo ei per me.* Et ponam fa- 8
ciem meam super hominem illum, & C.
faciam eum in exemplum, & in pro-
uerbinm, & disperdam eum de medio
populi mei: & scietis quia ego Domi-
|| Sup. 13. a. 3. nus.* || Et propheta cùm errauerit, 9
& locutus fuerit verbum: ego Domi-
nus decepi prophetam illum: & ex-
tendam manum meam super illum: &
delebo eum de medio populi mei Is-
rael.* Et portabunt iniquitatem suã: 10
iuxta iniquitatem interrogantis, sic
iniquitas prophetæ erit: * vt non er- 11
ret vltrà domus Israel à me, neque
polluatur in vniuersis præuaricatio-
nibus suis: sed sint mihi in populum,
& ego sim eis in Deum, ait Dominus
exercituum.* Et factus est sermo Do- 12
mini ad me, dicens: * Fili hominis, ter- 13
ra cùm peccauerit mihi, vt præuarice- D
tur præuaricans, extendam manum
|| Sap. 4. meam super eam, & || conteram vir-
d. 16. & gam panis eius: & immittam in eam
5. d. 16. famem, & interficiam de ea hominem,
& iumentum.* Et si fuerint tres viri 14
isti in medio eius Noe, Daniel, & Iob:
ipsi iustitia sua liberabũt animas suas,
ait Dominus exercituum.* Quod si 15
& bestias pessimas induxero super ter-
ram vt vastem eam; & fuerit inuia, eò
quòd non sit pertransiens propter
bestias.* Tres viri isti si fuerint in ea, 16
viuo ego, dicit Dominus Deus, quia
nec filios, nec filias liberabunt: sed
ipsi soli liberabuntur, terra autem de-
solabitur.* Vel si gladium induxero 17
super terram illam, & dixero gladio:
Transi per terram: & interfecero de
ea hominem, & iumentum: * tres viri 18
isti fuerint in medio eius: viuo ego,
dicit Dominus Deus, non liberabunt
filios, neque filias: sed ipsi soli libe-
rabuntur.* Si autem & pestilentiam 19
immisero super terram illam, & effu- F
dero indignationem meam super eam
in sanguine, vt auferam ex ea homi-
nem, & iumentum: * Et Noe, & Da- 20
niel, & Iob fuerint in medio eius: vi-
uo ego, dicit Dominus Deus, quia
filium & filiam non liberabunt: sed
ipsi iustitia sua liberabũt animas suas.
* Quoniam hæc dicit Dominus Deus: 21
Quòd & si quatuor iudicia mea pessi-
ma, gladium, & famem, ac bestias ma-
las, & pestilentiam, immisero in Ie-
rusalem, vt interficiam de ea homi-
22 nem, & pecus: * tamen relinque-
G tur in ea saluatio educentium filios,
& filias: ecce ipsi ingredientur ad vos,
& videbitis viam eorum, & adinuen-
tiones eorum, & consolabimini super
malo, quod induxi in Ierusalem, in
omnibus quæ importaui super eam.
23 * Et consolabuntur vos, cum videri-
tis viam eorum, & adinuentiones eo-
rum: & cognoscetis quod non frustrà
fecerim omnia, quæ feci in ea, ait
Dominus Deus.

CAP. XV.

*Sicut lignum de vite præcisum soli ser-
uit igni, ita Iudæos ob inueterata
peccata cum Ierusalem prædicit exu-
rendos.*

1 ET factus est sermo Domini ad
2 me, dicens: * Fili hominis, quid
A fiet de ligno vitis, ex omnibus lignis
nemorum, quæ sunt inter ligna silua-
3 rum? * Numquid tolletur de ea li-
gnum, vt fiat opus, aut fabricabitur
de ea paxillus, vt dependeat in eo
4 quodcumque vas? * Ecce igni datum
est in escam: vtramque partem eius
consumpsit ignis, & medietas eius
redacta est in fauillam: numquid vti-
5 le erit ad opus? * Etiam cum esset in-
tegrum, non erat aptũ ad opus: quan-
to magis cùm illud ignis deuoraue-
B rit, & combusserit, nihil ex eo fiet
6 operis? * Propterea hæc dicit Domi-
nus Deus: Quomodo lignum vitis
inter ligna siluarum, quod dedi igni
ad deuorandum, sic tradam habita-
7 tores Ierusalem.* Et ponam faciem
meam in eos: de igne egredientur, &
ignis cõsumet eos: & scietis quia ego
Dominus, cùm posuero faciem meã
8 in eos, * & dedero terram inuiam, &
desolatam: eò quòd præuaricatores
extiterint, dicit Dominus Deus.

CAP. XVI.

*Ierusalem priùs abiectissima, mirum
in modum à Deo exaltata, ostendit
ingratitudinem varia idololatria, in
qua & Samariam & Sodomam su-
perauit: idcirco tradet eam Dominus
in vastationem & in ignominiam
omnibus gentibus, seruabit tamen
pactum reliquiis suis.*

1 ET factus est sermo Domini ad
2 me, dicens: * Fili hominis, notas
A fac Ierusalem abominationes suas:
3 * & dices: Hæc dicit Dominus Deus
Ierusalem: Radix tua, & generatio
tua de Terra Chanaan: pater tuus
Amorrhæus, & mater tua Cethæa.
4 * Et quando nata es, in die ortus tui
non est præcisus vmbilicus tuus, &

aqua

aqua non es lota in salutem, nec sale
salita, nec inuoluta pannis. * Non 5
pepercit super te oculus vt faceret ti-
bi vnum de his, misertus tui: sed pro-
iecta es super faciem terræ in abie-
ctione animæ tuæ, in die qua nata es.
* Transiens autem per te, vidi te con- 6
culcari in sanguine tuo. & dixi tibi
cùm esses in sanguine tuo: Viue, dixi,
inquam, tibi: In sanguine tuo viue.
* Multiplicatam quasi germen agri 7
dedi te: & multiplicata es, & gran-
dis effecta, & ingressa es, & perueni-
sti ad mundum muliebrem: et vbera
tua intumuerunt, & pilus tuus ger-
minauit: & eras nuda, & confusio-
ne plena. * Et transiui per te, & vidi 8
te: & ecce tempus tuum, tempus a-
mantium: & expandi amictum meum
super te, & operui ignominiam tuam.
Et iuraui tibi, & ingressus sum pa-
ctum tecum (ait Dominus Deus) &
facta es mihi. * Et laui te aqua, & e- 9
mundaui sanguinem tuum ex te: &
vnxi te oleo. * Et vestiui te discolo- 10
ribus, & calceaui te ianthino: & cinxi
te bysso, & indui te subtilibus. * Et 11
ornaui te ornamento, & dedi armil- B
las in manibus tuis, & torquem circa
collum tuum. * Et dedi inaurem su- 12
per os tuum, & circulos auribus tuis.
& coronam decoris in capite tuo.
* Et ornata es auro, & argento, & 13
vestita es bysso, & polymito, & mul-
ticoloribus: similam, & mel, & o-
leum comedisti, & decora facta es ve-
hementer nimis: & profecisti in re-
gnum. * Et egressum est nomen tuum 14
in Gentes propter speciem tuã: quia
perfecta eras in decore meo, quem
posueram super te, dicit Dominus
Deus. * Et habens fiduciam in pul- 15
chritudine tua, fornicata es in nomi-
ne tuo: & exposuisti fornicationem
tuam omni transeunti, vt eius fieres.
* Et sumens de vestimentis tuis, fe- 16
cisti tibi excelsa hinc inde consuta:
& fornicata es super eis, sicut non est
factum, neque futurum est. * Et tu- 17
listi vasa decoris tui de auro meo,
atque argento meo, quæ dedi tibi: &
fecisti tibi imagines masculinas, &
fornicata es in eis. * Et sumpsisti ve- 18
stimenta tua multicoloria, & ope-
ruisti illas: & oleum meum, & thy-
miama meum posuisti coram eis. * Et 19
panem meum, quem dedi tibi, simi-
lam, & oleum, & mel, quibus enu-
triui te, posuisti in conspectu eorum
in odorem suauitatis, & factum est,
ait Dominus Deus. * Et tulisti filios 20
tuos, & filias tuas, quas generasti C
mihi: & immolasti eis ad deuoran-
dum. Numquid parua est fornicatio
21 tua? * Immolasti filios meos, & de-
22 disti illos consecrans, eis. * Et post
omnes abominationes tuas, & for-
nicationes, non es recordata dierum
adolescentiæ tuæ, quando eras nuda,
& confusione plena, conculcata in
23 sanguine tuo. * Et accidit post om-
nem malitiam tuam (væ, væ tibi, ait
24 Dominus Deus) * & ædificasti tibi
lupanar, & fecisti tibi prostibulum in
25 cunctis plateis. * Ad omne caput viæ
ædificasti signum prostitutionis tuæ:
& abominabilem fecisti decorẽ tuum:
& diuisisti pedes tuos omni transe-
unti, & multiplicasti fornicationes
26 tuas. * Et fornicata es cum filiis Æ-
gypti vicinis tuis magnarum car-
nium: & multiplicasti fornicatio-
27 nem tuam ad irritandum me. * Ecce
ego extendam manum meam super
te, & auferam iustificationem tuam:
& dabo te in animas odientium te fi-
liarum Palæstinarum, quæ erubescunt
28 in via tua scelerata. * Et fornicata es
in filiis Assyriorum, eò quòd necdum
fueris expleta: & postquam fornica-
29 ta es, nec sic es satiata. * Et multipli-
casti fornicationem tuam in Terra
Chanaan cum Chaldæis: & nec sic
30 satiata es. * In quo mundabo cor
tuum, ait Dominus Deus: cum fa-
cias omnia hæc opera mulieris mere-
31 tricis, & procacis? * Quia fabricasti
D lupanar tuum in capite omnis viæ:
& excelsum tuum fecisti in omni pla-
tea: nec facta es quasi meretrix fasti-
32 dio augens pretium, * sed quasi mu-
lier adultera, quæ super virum suum
33 inducit alienos. * Omnibus mere-
tricibus dantur mercedes: tu autem
dedisti mercedes cunctis amatoribus
tuis, & dona donabas eis, vt intra-
rent ad te vndique ad fornicandum
34 tecum. * Factumque est in te contra
consuetudinem mulierum in forni-
cationibus tuis, & post te non erit
fornicatio: in eo enim quod dedisti
mercedes, & mercedes non accepisti,
35 factum est in te contrarium. * Pro-
pterea meretrix audi verbum Domi-
36 ni. * Hæc dicit Dominus Deus: Quia
effusum est æs tuum, & reuelata est
ignominia tua in fornicationibus tuis
super amatores tuos, & super idola
abominationum tuarum in sangui-
ne filiorum tuorum, quos dedisti eis:
37 * Ecce ego congregabo omnes ama-
tores tuos, quibus commista es, &
omnes quos dilexisti, cum vniuersis
quos oderas: & congregabo eos su-
per te vndique, & nudabo ignomi-
niam tuam coram eis, & videbunt
omnem

Inf.23 omnem turpitudinem tuam. * ‖ Et 38
b.20. iudicabo te iudiciis adulterarum, &
effundentium sanguinem: & dabo te E
in sanguinem furoris & zeli. * Et da-39
bo te in manus eorum, & destruent lu-
panar tuum & demolientur prostibu-
lum tuum: & denudabunt te vesti-
mentis tuis: & auferenr vasa decoris
tui: & derelinquent te nudam, ple-
namque ignominia: * & adducent su- 40
per te multitudinem, & lapidabunt
te lapidibus, & trucidabunt te gladiis
4. Re. suis. * ‖ Et combutent domos tuas 41
25. a. 9. igni, & facient in te iudicia in oculis
mulierum plurimarum: & desines for-
nicari, & mercedes vltrà non dabis.
* Et requiescet indignatio mea in te: 42
& auferetur zelus meus à te, & quies-
cam, nec irascar ampliùs. * Eò quòd 43
non fueris recordata dierum adoles-
centiæ tuæ, & prouocasti me in om-
nibus his: quapropter & ego vias tuas
in capite tuo dedi, ait Dominus Deus,
& non feci iuxta scelera tua in omni-
bus abominationibus tuis. * Ecce om- 44
nis, qui dicit vulgò prouerbium, in
te assumet illud, dicens: Sicut mater,
ita & filia eius. * Filia matris tuæ es 45
tu, quæ proiecit virum suum, & filios
suos: & soror sororum tuarum es tu,
quæ proiecerunt viros suos, & filios
suos: mater vestra Cethæa, & pater
vester Amorrhæus. * Et soror tua ma- 46
ior, Samaria, ipsa & filiæ eius, quæ
habitant ad sinistram tuam: soror au-
tem tua minor te, quæ habitat à dex-
tris tuis, Sodoma, & filiæ eius. * Sed 47
nec in viis earum ambulasti, neque F
secundùm scelera earum fecisti pau-
xillum minus: pænè sceleratiora fe-
cisti illis in omnibus viis tuis. * Viuo 48
ego, dicit Dominus Deus, quia non
fecit Sodoma soror tua ipsa, & filiæ
eius, sicut fecisti tu, & filiæ tuæ.
Gen.19 * ‖ Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ 49
a.24. sororis tuæ, superbia, saturitas panis
& abundantia, & otium ipsius, & fi-
liarum eius: & manum egeno & pau-
peri non porrigebant. * Et eleuatæ 50
sunt, & fecerunt abominationes co-
ram me: & abstuli eas sicut vidisti.
* Et Samaria dimidium peccatorum 51
tuorum non peccauit: sed vicisti eas
sceleribus tuis, & iustificasti sorores
tuas in omnibus abominationibus
tuis, quas operata es. * Ergo & tu 52
porta confusionem tuam, quæ vici-
sti sorores tuas peccatis tuis, scelera-
tiùs agens ab eis: iustificatæ sunt e-
nim à te: ergo & tu confundere, &
porta ignominiam tuam, quæ iustifi-
casti sorores tuas. * Et conuertam re- 53
stituens eas conuersione Sodomorum
cum filiabus suis, & conuersione Sa-
mariæ, & filiarum eius: & conuertam
reuersionem tuam in medio earum,
54 * vt portes ignominiam tuam, &
confundaris in omnibus, quæ fecisti
55 consolans eas. * Et soror tua Sodo-
G ma, & filiæ eius reuertentur ad anti-
quitatem suam: & Samaria, & filiæ
eius reuertentur ad antiquitatem suã:
& tu & filiæ tuæ, reuertemini ad an-
56 tiquitatem vestram. * Non fuit autem
Sodoma soror tua audita in ore tuo,
57 in die superbiæ tuæ, * antequam reue-
laretur malitia tua: sicut hoc tempo-
re in opprobrium filiarum Syrię, &
cunctarum in circuitu tuo filiarum
Palæstinarum, quę ambiunt te per
58 gyrum. * scelus tuum, & ignominiam
tuam tu portasti, ait Dominus Deus.
59 * Quia hæc dicit Dominus Deus: Et
faciam tibi, sicut despexisti iuramen-
60 tum, vt irritum faceres pactum: * &
recordabor ego pacti mei tecum in
diebus adolescentiæ tuæ: & suscitabo
61 tibi pactum sempiternum. * Et recor-
daberis viarum tuarum, & confun-
deris: cùm receperis sorores tuas te
maiores cum minoribus tuis: & dabo
eas tibi in filias, sed non ex pacto tuo.
62 * Et suscitabo ego pactum meum te-
63 cum: & scies quia ego Dominus. * vt
recorderis, & confundaris, & non sit
tibi vltrà aperire os præ confusione
tua, cùm placatus tibi fuero in omni-
bus quæ fecisti, ait Dominus Deus.

CAP. XVII.

Per parabolam de duabus aquilis, & plantata ac crescente vinea quæ non prosperabitur, declaratur quod rex Babylonis translato in Babylonem rege Ieakim, constituet pro eo regem Sedeciam; qui relicto fœdere cum Nabuchodonosor inito, ad regem Aegypti transfugit: quapropter à Domino tradetur in manus Nabuchodonosor, & ductus in Babylonem morietur ibi: Dominus autem sublimi humiliato exaltabit humilem.

1 ET factum est verbum Domini ad
2 me, dicens: * Fili hominis pro-
A pone enigma, & narra parabolam ad
3 domum Israel, & dices: Hæc dicit Do-
minus Deus: Aquila grandis magna-
rum alarum, longo membrorum du-
ctu, plena plumis, & varietate, venit
ad Libanum, & tulit medullam cedri.
4 * Summitatem frondium eius auulsit:
transportauit eam in terrã Chanaan,
in vrbe negotiatorum posuit illam.
5 * Et tulit de semine terræ, & posuit
illud in terra pro semine, vt firmaret
radicem super aquas multas: in super-
6 ficie posuit illud. * Cumque germi-
nasset,

nasset, creuit in vineam latiorem hu- B
mili statura, respicientibus ramis eius
ad eam: & radices eius sub illa erant.
facta est ergo vinea, & fructificauit
in palmites, & emisit propagines.* Et 7
facta est aquila altera grandis, magnis
alis, multisque plumis: & ecce vinea
ista quasi mittens radices suas ad eam,
palmites suos extendit ad illam, vt ir-
rigaret eam de areolis germinis sui.
* In terra bona super aquas multas 8
plantata est: vt faciat frondes, & por-
tet fructum, vt sit in vineam gran-
dem. * Dic: Hæc dicit Dominus 9
Deus: Ergóne prosperabitur? nónne
radices eius euellet, & fructus eius
distringet, & siccabit omnes palmi-
tes germinis eius, & arescet: & non
in brachio grandi, neque in populo
multo, vt euelleret eam radicitus?
* Ecce plantata est: ergóne prospera- 10
bitur? nónne cùm tetigerit eam ven-
tus vrens siccabitur, & in areis ger-
minis sui arescet? * Et factum est ver- 11
bum Domini ad me, dicens: * Dic ad 12 D
domum exasperantem: Nescitis quid
ista significent? Dic: Ecce venit rex
Babylonis in Ierusalem: & assumet
regem, & principes eius, & adducet
eos ad semetipsum in Babylonem.
* Et tollet de semine regni, ferietque 13
cum eo fœdus: & ab eo accipiet ius-
iurandum. sed & fortes terræ tollet,
* vt sit regnum humile, & non ele- 14
uetur, sed custodiat pactum eius, &
seruet illud. * Qui recedens ab eo 15
misit nuntios ad Ægyptum, vt daret
sibi equos, & populum multum. Num-
quid prosperabitur, vel consequetur
salutem qui fecit hæc? & qui dissoluit
pactum, numquid effugiet? * Viuo 16
ego, dicit Dominus Deus: quoniam
in loco regis, qui constituit eum re- E
gem, cuius fecit irritum iuramentum,
& soluit pactum, quod habebat cum
eo, in medio Babylonis morietur.
* Et non in exercitu grandi, neque 17
in populo multo faciet contra eum
Pharao prælium: in iactu aggeris, &
in extructione vallorum, vt interfi-
ciat animas multas. * Spreuerat enim 18
iuramentum vt solueret fœdus, &
ecce dedit manum suam: & cùm om-
nia hæc fecerit, non effugiet. * Pro- 19
pterea hæc dicit Dominus Deus: Vi- F
uo ego, quoniam iuramentum quod
spreuit, & fœdus quod præuaricatus
‖ Sup. 12 d. 13. Inf. 32. a. 3. est, ponam in caput eius. * ‖ Et ex- 20
pandam super eum rete meum, &
comprehendetur in sagena mea: &
adducam eum in Babylonem, & iu-
dicabo eum ibi, in præuaricatione
qua despexit me. * Et omnes profugi 21
eius cum vniuerso agmine suo, gla-
dio cadent: residui autem in omnem
ventum dispergentur: & scietis quia
22 ego Dominus locutus sum. * Hæc di-
cit Dominus Deus: Et sumam ego de
medulla cedri sublimis, & ponam:
de vertice ramorum eius tenerum di-
stringam, & plantabo super montem
23 excelsum, & eminentem. * In monte
G sublimi Israel plantabo illud, & e-
rumpet in germen, & faciet fructum,
& erit in cedrum magnam: & habi-
tabunt sub ea omnes volucres, &
vniuersum volatile sub vmbra fron-
24 dium eius nidificabit. * Et scient om-
nia ligna regionis, quia ego Domi-
nus humiliaui lignum sublime, & exal-
taui lignum humile: & siccaui li-
gnum viride, & frondere feci lignum
aridum. Ego Dominus locutus sum,
& feci.

CAP. XVIII.

Reiecta Iudæorum parabola dicit quod filius non portabit iniquitatem patris, nec contrà, sed quisque suam ipsius portabit: quod si impius pœnitentiam agat, saluabitur: iustus verò si suam deserat iustitiam, damnabitur: hortatur ergo Dominus ad pœnitentiam & cordis innouationem.

1 ET factus est sermo Domini ad
2 me, dicens: * Quid est quod in-
A ter vos parabolam vertitis in prouer-
bium istud in terra Israel, dicentes:
‖ Patres comederunt vuam acerbam, ‖ Ier. 31. e. 29.
3 & dentes filiorum obstupescunt? * Vi-
uo ego, dicit Dominus Deus, si erit
vltra vobis parabola hæc in prouer-
4 bium in Israel. * Ecce omnes animæ,
meæ sunt: vt anima patris, ita &
anima filij mea est: anima, quæ pec-
5 cauerit, ipsa morietur. * Et vir si fue-
rit iustus, & fecerit iudicium & iusti-
6 tiam; * in montibus non comederit,
B & oculos suos non leuauerit ad ido-
la domus Israel: & vxorem proximi
sui non violauerit, & ad mulierem
7 menstruatam non accesserit: * & ho-
minem non contristauerit: pignus
debitori reddiderit, per vim nihil ra-
puerit: ‖ panem suum esurienti dede-
rit, & nudum operuerit vestimento: ‖ Isa. 58. b. 7. Mat. 25. a. 35.
8 * ad vsuram non commodauerit, &
amplius non acceperit: ab iniquita-
te auerterit manum suam, & iudi-
cium verum fecerit inter virum &
9 virum: * in præceptis meis ambula-
uerit, & iudicia mea custodierit vt
faciat veritatem: hic iustus est, vita
10 viuet, ait Dominus Deus. * Quod si
C genuerit filium latronem effunden-
tem sanguinem, & fecerit vnum de

istis : * & hæc quidem omnia non fa- 11
cientem, sed in montibus comeden-
tem, & vxorem proximi sui polluen-
tem ? * egenum & pauperem contri- 12
stantem, rapientem rapinas, pignus
non reddentem, & ad idola leuantem
oculos suos, abominationem fa-
cientem : * ad vsuram dantem, & 13
ampliùs accipientem : numquid vi-
uet ? non viuet. cùm vniuersa hæc
detestanda fecerit, morte morietur,
sanguis eius in ipso erit. * Quòd si 14
genuerit filium, qui vidēs omnia pec-
cata patris sui quæ fecit, timuerit, &
non fecerit simile eis: * super montes 15
non comederit, & oculos suos non
leuauerit ad idola domus Israel, &
vxorem proximi sui non violauerit :
* & virum non contristauerit, pignus 16
non retinuerit, & rapinam non ra- D
puerit, panem suum esurienti dede-
rit, & nudum operuerit vestimento:
* à pauperis iniuria auerterit manum 17
suam, vsuram & superabundantiam
non acceperit, iudicia mea fecerit, in
præceptis meis ambulauerit: hic non
morietur in iniquitate patris sui, sed
vita viuet. * Pater eius quia calum- 18
niatus est, & vim fecit fratri, & ma-
lum operatus est in medio populi sui,
ecce mortuus est in iniquitate sua.
* Et dicitis: Quare non portauit fi- 19
lius iniquitatē patris ? Videlicet, quia
filius iudicium & iustitiam operatus
est, omnia præcepta mea custodiuit,
‖ Deut. & fecit illa, viuet vita. * ‖ Anima, 20 E
24.c.16. quæ peccauerit, ipsa morietur : filius
4. Reg. non portabit iniquitatem patris, &
14.b.6. pater non portabit iniquitatem filii :
2. Par. iustitia iusti super eum erit, & im-
25.b.4. pietas impii erit super eum. * Si au- 21
tem impius egerit pœnitentiam ab
omnibus peccatis suis : quæ operatus
est, & custodierit omnia præcepta
mea, & fecerit iudicium & iustitiam :
vita viuet, & non morietur. * Om- 22
nium iniquitatum eius, quas opera-
tus est, non recordabor : in iustitia
‖ Psal. sua, quā operatus est, viuet: * ‖ Num- 23
20.a.4. quid voluntatis meæ est mors impii,
Inf. 13. dicit Dominus Deus, & non vt con-
c. 11. uertatur à viis suis, & viuat ? * Si au- 24
tem auerterit se iustus à iustitia sua,
& fecerit iniquitatem secundùm om-
nes abominationes, quas operari so- F
let impius, numquid viuet ? omnes
iustitiæ eius, quas fecerat, non re-
cordabuntur : in præuaricatione, qua
præuaricatus est, & in peccato suo,
quod peccauit, in ipsis morietur. * Et 25
dixistis : Non est æqua via Domini.
Audite ergo domus Israel : Numquid
via mea non est æqua, & non magis
26 viæ vestræ prauæ sunt ? * Cum enim
auerterit se iustus à iustitia sua, &
fecerit iniquitatem, morietur in eis :
in iniustitia, quam operatus est, mo-
27 rietur. * Et cum auerterit se impius
ab impietate sua quam operatus est,
& fecerit iudicium & iustitiam : ipse
28 animam suam viuificabit. * Consi-
derans enim, & auertens se ab omni-
bus iniquitatibus suis, quas opera-
tus est, vita viuet, & non morietur.
29 * Et dicunt filii Israel : Non est æ-
G qua via Domini. Numquid viæ meæ
non sunt æquæ, domus Israel, & non
30 magis viæ vestræ prauæ ? * Idcircò
vnumquemque iuxta vias suas iudica-
bo domus Israel, ait Dominus Deus.
‖ Conuertimini, & agite pœnitentiam ‖ Mat.3
ab omnibus iniquitatibus vestris : & a.2.
non erit vobis in ruinam iniquitas.
31 * Proiicite à vobis omnes præuarica-
tiones vestras, in quibus præuaricati
estis, & facite vobis cor nouum, &
spiritum nouum : & quare moriemini ‖ Sup.23
32 domus Israel ? * ‖ Quia nolo mortem Infr.33.
morientis, dicit Dominus Deus, re- c. 11.
uertimini, & viuite.

CAP. XIX.

Parabola leænæ & leunculorum designat captiuitatem regum Ioachaz & Ioacim : item præteritam ciuitatis Ierusalem felicitatem describit, præsentemque calamitatem, sub parabola vineæ.

1 ET tu assume planctum super prin-
2 cipes Israel, * & dices : Quare ma-
A ter tua leæna inter leones cubauit, in
medio leunculorum enutriuit catu-
3 los suos ? * Et eduxit vnum de leun-
culis suis, & leo factus est : & didicit
capere prædam, hominemque come-
4 dere. * Et audierunt de eo Gentes, &
non absque vulneribus suis ceperunt
eum : & adduxerunt eum in catenis
5 in Terram Ægypti. * Quæ cùm vi-
disset quoniam infirmata est, & periit
expectatio eius : tulit vnum de leun-
culis suis, leonem constituit eum.
6 * Qui incedebat inter leones, & fa-
B ctus est leo : & didicit prædam cape-
7 re, & homines deuorare : * Didicit
viduas facere, & ciuitates eorum in
desertum adducere : & desolata est
terra, & plenitudo eius, à voce rugi-
8 tus illius. * Et conuenerunt aduersus
eum Gentes vndique de prouinciis,
& expanderunt super eum rete suum,
9 in vulneribus earū captus est. * Et mi-
C serunt eum in caueam, in catenis ad-
duxerunt eum ad regem Babylonis :
miseruntque eum in carcerem, ne au-
diretur vox eius vltrà super montes
10 Israel. * Mater tua quasi vinea in san-
guine

sanguine tuo super aquam plantata est:
fructus eius, & frondes eius creue-
runt ex aquis multis. * Et factæ sunt 11
ei virgæ solidæ in sceptra dominan- D
tium, & exaltata est statura eius in-
ter frondes: & vidit altitudinem suã
in multitudine palmitum suorum.* Et 12
euulsa est in ira, in terramque pro-
‖ Osee 15 d. 15. iecta, ‖ & ventus vrens siccauit fructũ
eius: marcuerunt, & arefactæ sunt
virgæ roboris eius: ignis comedit
eam. * Et nunc transplantata est in 13
desertum, in terra inuia & sitienti.
* Et egressus est ignis de virga ramo- 14
rum eius, qui fructum eius comedit:
& non fuit in ea virga fortis, sceptrũ
dominantium. Planctus est, & erit in
planctum.

CAP. XX.

Dominus negat se filijs Israel respon-surum, quia & in Aegypto & in de-serto & in terra promissionis praua-ricati sunt ipsius mandata, & idola coluerunt, quibus sæpe comminatus est mala, sed pepercit ne nomen eius blasphemaretur inter Gentes: nunc autem post hæc omnia dicit se eos re-uocaturum ad terram suam, in qua sibi seruient: iubet etiam pro-phetare contra saltum meridianum.

ET factum est in anno septimo, in 1
quinto, in decima mensis: vene- A
runt viri de senioribus Israel, vt in-
terrogarent Dominum, & sederunt
coram me. * Et factus est sermo Do- 2
mini ad me, dicens: * Fili hominis 3
loquere senioribus Israel, & dices ad
eos: Hæc dicit Dominus Deus: Num-
quid ad interrogandum me vos ve-
nistis? viuo ego quia non responde-
bo vobis, ait Dominus Deus.* Si iudi- 4
cas eos, si iudicas fili hominis, abo-
minationes patrum eorum ostẽde eis.
* Et dices ad eos: Hæc dicit Domi- 5
nus Deus: In die, qua elegi Israel, &
leuaui manum meã pro stirpe domus
Iacob, & apparui eis in Terra Ægy-
pti, & leuaui manum meam pro eis,
dicens: Ego Dominus Deus vester:
* in die illa leuaui manum meam pro 6
eis, vt educerem eos de Terra Ægy-
pti, in Terram, quam prouideram eis,
fluentem lacte & melle: quæ est egre-
gia inter omnes terras. * Et dixi ad 7
eos: Vnusquisque offensiones ocu-
lorum suorum abiiciat, & in idolis
Aegypti nolite pollui: ego Dominus
Deus vester. * Et irritauerunt me, 8
nolueruntque me audire: vnusquis- B
que abominationes oculorum suorũ
non proiecit, nec idola Aegypti re-
liquerunt: & dixi vt effunderem indi-
gnationem meam super eos, & imple-

rem iram meam in eis, in medio Ter-
9 ræ Aegypti. * Et feci propter nomen
meum, vt non violaretur coram Gen-
tibus, in quarum medio erant, & in-
ter quas apparui eis vt educerem eos
10 de Terra Aegypti.* Eieci ergo eos de
Terra Aegypti, & eduxi eos in deser-
11 tum.* ‖ Et dedi eis præcepta mea, & ‖ Leu. 10 a. 5.
iudicia mea ostendi eis, quæ faciens
12 homo, viuet in eis.* ‖ Insuper & sab- Rom. 10 a. 5.
bata mea dedi eis, vt essent signum in- ‖ Exod. 20. b. 8. & 31. c. 13. Deut. 5. b. 12.
ter me & eos: & scirent quia ego Dñs
13 sanctificans eos. * Et irritauerunt me
domus Israel in deserto, in præceptis
meis non ambulauerũt, & iudicia mea
proiecerunt, quæ faciens homo viuet
in eis: & sabbata mea violauerunt ve-
hementer: dixi ergo vt effunderem fu-
rorem meum super eos in deserto, &
14 cõsumerem eos.* Et feci propter no-
men meum, ne violaretur coram Gen-
tibus, de quibus eieci eos in cõspectu
15 earum. * Ego igitur leuaui manum
C meam super eos in deserto, ne indu-
cerem eos in Terram, quam dedi eis,
fluentem lacte & melle, præcipuam
16 terrarum omnium:* Quia iudicia mea
proiecerunt, & in præceptis meis nõ
ambulauerunt, & sabbata mea viola-
uerunt: post idola enim cor eorũ gra-
17 diebatur. * Et pepercit oculus meus
super eos vt nõ interficerem eos: nec
18 consumpsi eos in deserto.* Dixi autẽ
ad filios eorum in solitudine: In præ-
ceptis patrum vestrorum nolite ince-
dere, nec iudicia eorũ custodiatis, nec
19 in idolis eorum polluamini.* Ego Do-
minus Deus vester: in præceptis meis
ambulate, iudicia mea custodite, &
20 facite ea: * Et sabbata mea sanctifi-
cate, vt sint signum inter me & vos,
& sciatis quia ego sum Dominus Deus
21 vester.* Et exacerbauerunt me filii:
in præceptis meis non ambulauerũt,
D & iudicia mea non custodierunt vt fa-
cerent ea: quæ cũm fecerit homo,
viuet in eis: & sabbata mea violaue-
runt: & comminatus sum vt effun-
derem furorem meum super eos, &
implerem irã meam in eis in deserto.
22 *Auerti autem manum meam, & feci
propter nomen meum, vt non viola-
retur coram Gentibus, de quibus eie-
23 ci eos in oculis earum.* Iterum leua-
ui manum meam in eos in solitudine,
vt dispergerem illos in nationes, &
44 ventilarem in terras: * eò quod iudicia
mea non fecissent, & præcepta mea
reprobassent, & sabbata mea violassẽt,
& post idola patrũ suorũ fuissent oculi
25 eorũ.* Ergo & ego dedi eis præcepta
non bona, & iudicia in quibus non vi-
26 uent. * Et pollui eos in muneribus

 suis,

suis, cùm offerrent omne quod aperit vuluam, propter delicta sua: &
sciant quia ego Dominus. * Quam- 27
obrem loquere ad domum Israel, fili hominis: & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Adhuc & in hoc blasphemauerunt me patres vestri, cùm spreuissent me contemnentes:
* & induxissem eos in Terram, su- 28
per quam leuaui manum meam vt darem eis: viderunt omnem collem excelsum, & omne lignum nemorosum, & immolauerunt ibi victimas suas: & dederunt ibi irritationem oblationis suæ, & posuerunt ibi odorem suauitatis suæ, & libaue- E
runt libationes suas.* Et dixit ad eos: 29
Quid est excelsum, ad quod vos ingredimini? & vocatum est nomen eius Excelsum vsque ad hanc diem.
* Propterea dic ad domum Israel: 30
Hæc dicit Dominus Deus: Certè in via patrum vestrorum vos polluimini, & post offendicula eorum vos fornicamini: * & in oblatione dono- 31
rum vestrorum, cùm traducitis filios vestros per ignem, vos polluimini in omnibus idolis vestris vsque hodie: & ego respondebo vobis domus Israel? Viuo ego, dicit Dominus Deus, quia non respondebo vobis. * Neque 32
cogitatio mentis vestræ fiet, dicentium: Erimus sicut Gentes, & sicut cognationes terræ, vt colamus ligna & lapides.* Viuo ego, dicit Do- 33
minus Deus, quoniam in manu forti, & in brachio extento, & in furore effuso regnabo super vos. * Et edu- 34
cam vos de populis: & congregabo vos de terris, in quibus dispersi estis, in manu valida, & in brachio extento, & in furore effuso regnabo super vos. * Et adducam vos in desertum 35
populorum, & iudicabor vobiscum ibi facie ad faciem. * Sicut iudicio 36
contendi aduersum patres vestros in F
deserto Terræ Ægypti, sic iudicabo vos, dicit Dominus Deus. * Et sub- 37
iiciam vos sceptro meo, & inducam vos in vinculis fœderis. * Et eligam 38
de vobis transgressores, & impios, & de terra incolatus eorum educam eos, & in terram Israel non ingredientur: & scietis quia ego Dominus. * Et vos domus Israel, Hæc di- 39
cit Dominus Deus: Singuli post idola vestra ambulate, & seruite eis. Quòd si & in hoc non audieritis me, & nomen meum sanctum polluerіtis vltrà in muneribus vestris, & in idolis vestris: * in monte san- 40
cto meo, in monte excelso Israel, ait Dominus Deus, ibi seruiet mihi
omnis domus Israel; omnes, inquam, in terra, in qua placebunt mihi, & ibi quæram primitias vestras, & initium decimarum vestrarum in omnibus sanctificationibus
41 vestris. * In odorem suauitatis suscipiam vos, cùm eduxero vos de populis, & congregauero vos de terris, in quas dispersi estis, & sanctificabor
42 in vobis in oculis nationum. * Et
G scietis quia ego Dominus, cùm induxero vos ad terram Israel, in Terram, pro qua leuaui manum meam, vt da-
43 rem eam patribus vestris. * Et recordabimini ibi viarum vestrarum, & omnium scelerum vestrorum, quibus polluti estis in eis: & displicebitis vobis in conspectu vestro in omnibus malitiis vestris, quas fecistis.
44 * Et scietis quia ego Dominus, cùm benefecero vobis propter nomen meum, & non secundùm vias vestras malas, neque secundùm scelera vestra pessima domus Israel, ait Domi-
45 nus Deus.* Et factus est sermo Domini
46 ad me, dicens: * Fili hominis, pone faciem tuam contra viam Austri, & stilla ad Africum, & propheta ad sal-
47 tum agri meridiani.* Et dices saltui meridiano: Audi verbum Domini: hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego succendam in te ignem, & comburam in te omne lignum viride, & omne lignum aridum: non extinguetur flamma succensionis: & comburetur in ea omnis facies ab Austro vs-
48 que ad Aquilonem.* Et videbit vniuersa caro, quia ego Dominus suc-
49 cendi eam, nec extinguetur. * Et dixi: A a a, Domine Deus, ipsi dicunt de me: Numquid non per parabolas loquitur iste?

CAP. XXI.

Vaticinatur horrendum ac multiplicem gladium venturum super Ierusalem, & super filios Ammon, à rege Babylonis: qui tandem etiam in terra sua iudicandus est, penitusque dissipandus.

1 ET factus est sermo Domini ad
2 me, dicens: * Fili hominis pone
A faciem tuam ad Ierusalem, & stilla ad sanctuaria, & propheta contra hu-
3 mum Israel: * Et dices terræ Israel: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te, & eiiciam gladium meum de vagina sua, & occidam in te iustum
4 & impium. * Pro eo autem quod occidi in te iustum & impium, idcircò egredietur gladius meus de vagina sua ad omnem carnem ab Au-
5 stro vsque ad Aquilonem: * Vt sciat omnis caro quia ego Dominus eduxi gladium

xi gladium meum de vagina sua ir-
reuocabilem. * Et tu fili hominis in- 6
gemisce in contritione lumborum, &
in amaritudinibus ingemisce coram
eis. * Cumque dixerint ad te: Qua- 7
re tu gemis? dices: Pro auditu: quia B
venit, & tabescet omne cor, & dis-
soluentur vniuersæ manus, & infir-
mabitur omnis spiritus, & per cun-
cta genua fluent aquæ: ecce venit,
& fiet, ait Dominus Deus. * Et fa- 8
ctus est sermo Domini ad me, dicens:
* Fili hominis propheta, & dices, 9
Hæc dicit Dominus Deus: Loque-
re: Gladius, gladius exacutus est, &
limatus. * Vt cædat victimas, exacu- 10
tus est: vt splendeat, limatus est: qui
moues sceptrum filii mei, succidisti
omne lignum. * Et dedi eum ad læ- 11
uigandum, vt teneatur manu: iste
exacutus est gladius, & iste limatus
est, vt sit in manu interficientis.
* Clama, & vlula fili hominis, quia 12
hic factus est in populo meo, hic in C
cunctis ducibus Israel qui fugerant:
gladio traditi sunt cum populo meo,
idcircò plaude super femur, * quia 13
probatus est: & hoc, cùm sceptrum
subuerterit, & non erit, dicit Domi-
nus Deus. * Tu ergo fili hominis pro- 14
pheta, & percute manu ad manum,
& duplicetur gladius, ac triplicetur
gladius interfectorum: hic est gladius
occisionis magnæ, qui obstupescere
eos facit, * & corde tabescere, & mul- 15
tiplicat ruinas. In omnibus portis D
eorum dedi conturbationem gladii
acuti, & limati ad fulgendum, ami-
cti ad cædem. * Exacuere, vade ad 16
dexteram, siue ad sinistram, quo-
cúnque faciei tuæ est appetitus. * Quin 17
& ego plaudam manu ad manum, &
implebo indignationem meam, ego
Dominus locutus sum. * Et factus est 18
sermo Domini ad me, dicens: * Et 19
tu fili hominis pone tibi duas vias,
vt veniat gladius regis Babylonis: de
terra vna egredientur ambæ: & ma-
nu capiet coniecturam, in capite viæ
ciuitatis coniiciet. * Viam pones vt 20
veniat gladius ad Rabbath filiorum E
Ammon, & ad Iudam in Ierusalem
munitissimam. * Stetit enim rex Ba- 21
bylonis in biuio, in capite duarum
viarum, diuinationem quærens, com-
miscens sagittas: interrogauit idola,
exta consuluit. * Ad dexteram eius 22
facta est diuinatio super Ierusalem,
vt ponat arietes, vt aperiat os in cæ-
de, vt eleuet vocem in vlulatu, vt po-
nat arietes contra portas, vt compor-
tet aggerem, vt ædificet munitio-
nes. * Eritque quasi consulens fru- 23
strà oraculum in oculis eorum, &
sabbatorum otium imitans: ipse au-
tem recordabitur iniquitatis ad ca-
24 piendum. * Idcircò hæc dicit Domi-
F nus Deus: Pro eo quod recordati
estis iniquitatis vestræ, & reuelastis
præuaricationes vestras, & apparue-
runt peccata vestra in omnibus co-
gitationibus vestris: pro eo, inquam,
quòd recordati estis, manu capie-
25 mini. * Tu autem prophane, impie
dux Israel, cuius venit dies in tem-
26 pore iniquitatis præfinita: * Hæc dicit
Dominus Deus: Aufer cidarim, tolle
coronam: nonne hæc est, quę humi-
lem subleuauit, & sublimem humi-
27 liauit? * Iniquitatem, iniquitatem,
iniquitatem ponam eam: & hoc non
factum est, donec veniret cuius est
28 iudicium & tradam ei. * Et tu fili
G hominis propheta, & dic: Hæc dicit
Dominus Deus ad filios Ammon, &
ad opprobrium eorum, & dices: Mu-
cro, mucro, euagina te ad occiden-
dum, lima te vt interficias, & ful-
29 geas, * cùm tibi viderentur vana, &
diuinarentur mendacia: vt dareris
super colla vulneratorum impiorum,
quorum venit dies in tempore iniqui-
30 tatis præfinita. * Reuertere ad vagi-
nam tuam, in loco in quo creatus es,
in terra natiuitatis tuæ iudicabo te,
31 * & effundam super te indignationem
meam: in igne furoris mei sufflabo
in te, daboque te in manus homi-
num insipientium, & fabricantium
32 interitum. * Igni eris cibus, sanguis
tuus erit in medio terræ, obliuioni
traderis: quia ego Dominus locutus
sum.

CAP. XXII.

Varia narrat scelera Ierosolymis perpetrata, propter quæ dicit se super eos effusurum indignationem suam, narratque scelera sacerdotum, principum, pseudoprophetarum, ac populi terræ, vt nullus inuentus sit qui pro auertendo furore Domini se opponeret.

1 ET factum est verbum Domini ad
2 me, dicens: * Et tu fili hominis
A nonne iudicas, nonne iudicas ciuita-
3 tem sanguinum? * & ostendes ei om-
nes abominationes suas, & dices:
Hæc dicit Dominus Deus: Ciuitas ef-
fundens sanguinem in medio sui, vt
veniat tempus eius: & quæ fecit ido-
la contra semetipsam, vt pollueretur.
4 * In sanguine tuo, qui à te effusus est,
deliquisti: & in idolis tuis, quæ feci-
sti polluta es: & appropinquare feci-
sti dies tuos, & adduxisti tempus an-
norum tuorum: proptereà dedi te

opprobrium Gentibus, & irrisionem
vniuersis terris. * Quæ iuxtà sunt, & 5
quæ procul à te, triumphabunt de te:
sordida, nobilis, grandis interitu. * Ec- 6
ce principes Israel singuli in brachio
suo fuerunt in te, ad effundendum
sanguinem. * Patrem & matrem con- 7
tumeliis affecerunt in te, aduenam B
calumniati sunt in medio tui, pupil-
lum & viduam contristauerunt apud
te: * Sanctuaria mea spreuisti, & sab- 8
bata mea polluisti. * Viri detractores 9
fuerunt in te ad effundendum sangui-
nem, & super montes comederunt
in te, scelus operati sunt in medio
tui. * Verecundiora patris discoope- 10
ruerunt in te, immundiciam men-
‖ Ier. 5. c. 8. struatæ humiliauerunt in te: * ‖ Et 11
vnusquisque in vxorem proximi sui
operatus est abominationem, & socer
nurum suam polluit nefariè, frater
sororem suam filiã patris sui oppres-
sit in te. * Munera acceperunt apud 12
te ad effundendum sanguinem: vsu- C
ram & superabundantiam accepisti,
& auarè proximos tuos calumniaba-
ris: meique oblita es, ait Dominus
Deus. * Ecce complosi manus meas 13
super auaritiam tuam, quam fecisti,
& super sanguinem, qui effusus est in
medio tui. * Numquid sustinebit cor 14
tuum, aut prævalebunt manus tuæ,
in diebus quos ego faciam tibi? ego
Dominus locutus sum, & faciam.
* Et dispergam te in nationes, & ven- 15
tilabo te in terras, & deficere faciam
immunditiam tuam à te. * Et possi- 16
debo te in conspectu gentium: &
scies quia ego Dominus. * Et factum 17
est verbum Domini ad me, dicens:
* Fili hominis, versa est mihi domus 18
Israel in scoriam: omnes isti æs, & D
stannum, & ferrum, & plumbum in
medio fornacis: scoria argenti facti
sunt. * Propterea hæc dicit Dominus 19
Deus: Eò quòd versi estis omnes in
scoriam, propterea ecce ego congre-
gabo vos in medio Ierusalem, * con- 20
gregatione argenti, & æris, & stanni,
& ferri, & plumbi in medio fornacis:
vt succendam in ea ignem ad con-
flandum. sic congregabo in furore
meo, & in ira mea, & requiescam:
& conflabo vos. * Et congregabo 21
vos, & succendam vos in igne furo- E
ris mei, & conflabimini in medio
eius. * Vt conflatur argentum in me- 22
dio fornacis, sic eritis in medio eius:
& scietis quia ego Dominus, cùm ef-
fuderim indignationem meam super
vos. * Et factum est verbum Domini 23
ad me, dicens: * Fili hominis, dic ei: 24
Tu es terra immunda, & non com-
25 pluta in die furoris. * Coniuratio pro-
phetarum in medio eius, sicut leo
rugiens, rapiensque prædam, animas
deuorauerunt, opes & pretium acce-
perunt, viduas eius multiplicauerunt
26 in medio illius. * Sacerdotes eius
F contempserunt legem meam, & pol-
luerunt sanctuaria mea: inter sanctũ
& prophanum non habuerunt distan-
tiam: & inter pollutum & mundum
non intellexerunt: & à sabbatis meis
auerterunt oculos suos, & coinqui-
27 nabar in medio eorum. * ‖ Principes ‖ Mich. 3. d. 11. Soph. 3. a. 3.
eius in medio illius, quasi lupi rapien-
tes prædam ad effundendum sangui-
nem, & ad perdendas animas, & aua-
28 rè ad sectanda lucra. * Prophetæ au-
G tem eius liniebant eos absque tem-
peramento, videntes vana, & diuinan-
tes eis mendacium, dicentes: Hæc
dicit Dominus Deus, cum Dominus
29 non sit locutus. * Populi terræ calum-
niabantur calumniam, & rapiebant
violenter: egenum & pauperem af-
fligebant, & aduenam opprimebant
30 calumnia absque iudicio. * Et quæsiui
de eis virum, qui interponeret sepem,
& staret oppositus contra me pro ter-
31 ra, ne dissiparem eam: & non inueni.
* Et effudi super eos indignationem
meam, & in igne iræ meæ consumpsi
eos: viam eorum in caput eorum red-
didi, ait Dominus Deus.

CAP. XXIII.

Sub figura multiplicium stuprorum duarum meretricum Oolla & Oolibæ ac punitionis earum, ostendit Dominus variam idololatriam Samariæ & Ierusalem, propter quam tradendi sunt in opprobrium Gentibus, quarum sunt idololatriam imitati.

1 ET factus est sermo Domini ad
2 me, dicens: * Fili hominis, duæ
A mulieres filiæ matris vnius fuerunt,
3 * & fornicatæ sunt in Aegypto, in
adolescentia sua fornicatæ sunt: ibi
subacta sunt vbera earum, & fractæ
4 sunt mammæ pubertatis earum. * No-
mina autem earum, Oolla maior, &
Ooliba soror eius minor: & habui
eas, & pepererunt filios & filias. Por-
rò earum nomina, Samaria Oolla,
5 & Ierusalem Ooliba. * Fornicata est
igitur super me Oolla, & insaniuit in
amatores suos, in Assyrios propin-
6 quantes, * vestitos hyacintho, prin-
cipes, & magistratus, iuuenes cupi-
dinis, vniuersos equites, ascensores
7 equorum. * Et dedi fornicationes
suas super eos electos, filios Assyrio-
rum vniuersos: & in omnibus in
quos insaniuit, in immunditiis eo-
8 rum polluta est. * Insuper & forni-
cationes

cationes suas, quas habuerat in Æ- B
gypto, non reliquit: nam & illi dor-
mierunt cum ea in adolescentia eius,
& illi confregerunt vbera pubertatis
eius, & effuderunt fornicationem suã
super eam. * Propterea tradidi eam 9
in manus amatorum suorum, in ma-
nus filiorum Assur, super quorum in-
‖ Sup. saniuit libidine. * ‖ Ipsi discooperue- 10
16. d.38 runt ignominiam eius, filios & filias
eius tulerunt, & ipsam occiderunt
gladio: & factæ sunt famosæ mulie-
res, & iudicia perpetrauerunt in ea.
* Quod cùm vidisset soror eius Oo- 11
liba, plusquam illa insaniuit libidine:
& fornicationem suam super forni-
cationem sororis suæ * ad filios Assy- 12
riorum præbuit impudenter, duci-
bus & magistratibus ad se venienti-
bus, indutis veste varia, equitibus
qui vectabantur equis, & adolescen-
tibus forma cunctis egregia. * Et vidi 13
quòd polluta esset via vna ambarum.
* Et auxit fornicationes suas: cum- 14
que vidisset viros depictos in pariete, C
imagines Chaldæorum expressas co-
loribus, * & accinctos balteis renes, 15
& tiaras tinctas in capitibus eorum,
formam ducum omnium, similitu-
dinem filiorum Babylonis, terræque
Chaldæorum, in qua orti sunt, * in- 16
saniuit super eos concupiscentia ocu-
lorum suorum, & misit nuntios ad
eos in Chaldæam. * Cumque venis- 17
sent ad eam filij Babylonis ad cubile
mammarum, polluerunt eam stu-
pris suis, & polluta est ab eis, & satu-
rata est anima eius ab illis. * Denu- 18
dauit quoque fornicationes suas, &
discooperuit ignominiam suam: &
recessit anima mea ab ea, sicut reces-
serat anima mea à sorore eius. * Mul- 19
tiplicauit enim fornicationes suas, re-
cordans dies adolescentiæ suæ, qui-
bus fornicata est in terra Ægypti.
* Et insaniuit libidine super concu- 20
bitum eorum, quorum carnes sunt
vt carnes asinorum: & sicut fluxus D
equorum, fluxus eorum. * Et visita- 21
sti scelus adolescentiæ tuæ, quando
subacta sunt in Ægypto vbera tua, &
confractæ sunt mammæ pubertatis
tuæ. * Propterea Ooliba, hæc dicit 22
Dominus Deus: Ecce ego suscitabo
omnes amatores tuos contra te, de
quibus satiata est anima tua: & con-
gregabo eos aduersum te in circui-
tu; * Filios Babylonis, & vniuersos 23
Chaldæos, nobiles, tyrannosque &
principes, omnes filios Assyriorum,
iuuenes forma egregia, duces & ma-
gistratus vniuersos, principes princi-
pum, & nominatos ascensores equo-
24 rum: * & venient super te instructi
curru & rota, multitudo populo-
rum: lorica, & clypeo, & galea ar-
mabuntur contra te vndique: & da-
bo coram eis iudicium, & iudicabunt
25 te iudiciis suis. * Et ponam zelum
meum in te, quem exercent tecum in
furore: nasum tuum, & aures tuas
præcident: & quæ remanserint, gla-
dio concident; ipsi filios tuos, & fi-
lias tuas capient; & nouissimum tuum
26 deuorabitur igni. * Et denudabunt te
vestimentis tuis, & tollent vasa glo-
27 riæ tuæ. * Et requiescere faciam sce-
lus tuum de te, & fornicationem tuam
E de Terra Ægypti: nec leuabis ocu-
los tuos ad eos, & Ægypti non re-
28 cordaberis ampliùs. * Quia hæc dicit
Dominus Deus: Ecce ego tradam te
in manus eorum, quos odisti; in ma-
nus, de quibus satiata est anima tua.
29 * Et agent tecum in odio, & tollent
omnes labores tuos, & dimittent te
nudam, & ignominia plenam, & reue-
labitur ignominia fornicationũ tua-
rum, scelus tuum, & fornicationes
30 tuæ. * Fecerunt hæc tibi, quia forni-
cata es post Gentes, inter quas pol-
31 luta es in idolis earum. * In via soro-
ris tuæ ambulasti, & dabo calicem
32 eius in manu tua. * Hæc dicit Domi-
nus Deus: Calicem sororis tuæ bibes
profundum & latum: eris in derisum,
& in subsannationem, quæ est capa-
33 cissima. * Ebrietate, & dolore reple-
beris: calice mœroris, & tristitiæ, ca-
34 lice sororis tuæ Samariæ. * Et bibes
illum, & epotabis vsque ad fæces, &
fragmenta eius deuorabis, & vbera
tua lacerabis: quia ego locutus sum,
35 ait Dominus Deus. * Propterea hæc
dicit Dominus Deus: Quia oblita es
mei, & proiecisti me post corpus
tuum, tu quoque porta scelus tuum, &
36 fornicationes tuas. * Et ait Dominus
F ad me, dicens: Fili hominis numquid
iudicas Oollam, & Oolibam, & an-
37 nuntias eis scelera earum? * Quia a-
dulteratæ sunt, & sanguis in manibus
earum, & cum idolis suis fornicatæ
sunt: insuper & filios suos, quos ge-
nuerunt mihi, obtulerunt eis ad de-
38 uorandũ. * Sed & hoc fecerunt mihi.
Polluerunt sanctuarium meum in die
illa, & sabbata mea profanauerunt.
39 * Cumque immolarent filios suos
idolis suis, & ingrederentur sanctua-
rium meum in die illa vt pollueręt il-
lud: etiam hæc fecerunt in medio do-
40 mus meæ. * Miserunt ad viros ve-
nientes de longè, ad quos nuntium
miserant: itaque ecce venerunt: qui-
bus te lauisti, & circumlinisti stibio

oculos tuos, & ornata es mundo mu-
liebri. * Sedisti in lecto pulcherrimo, 41
& mensa ornata est ante te: thymia-
ma meum, & vnguentum meum po-
suisti super eam. * Et vox multitudi- 42
nis exultantis erat in ea: & in viris,
qui de multitudine hominum abdu-
cebantur, & veniebant de deserto, po-
suerunt armillas in manibus eorum,
& coronas speciosas in capitibus eo-
rum. * Et dixi ei, quæ attrita est in a- 43
dulteriis: Nunc fornicabitur in for- G
nicatione sua etiam hæc. * Et ingressi 44
sunt ad eam quasi ad mulierem mere-
tricem: sic ingrediebantur ad Oollam
& Oolibam, mulieres nefarias. * Viri 45
ergo iusti sunt: hi judicabunt eas iu-
dicio adulterarum, & judicio effun-
dentium sanguinem: quia adulteræ
sunt, & sanguis in manibus earum.
* Hæc enim dicit Dominus Deus: Ad- 46
duc ad eas multitudinem, & trade eas
in tumultum, & in rapinam. * Et lapi- 47
dentur lapidibus populorum, & con-
fodiantur gladiis eorum: filios & filias
earum interficient, & domos earum
igne succendent. * Et auferam scelus 48
de terra, & discent omnes mulieres
ne faciant secundùm scelus earum.
* Et dabunt scelus vestrum super vos, 49
& peccata idolorum vestrorum por-
tabitis: & scietis, quia ego Dominus
Deus.

CAP. XXIV.

Sub figura ollæ, electioribus carnium partibus ac ossibus plenæ, ignique admotæ, & sub figura mortis vxoris Ezechielis, pro qua iussus est nullum facere luctum, significat Dominus domum Israel in exitium tradendam, filiosque eius trucidandos, nullo sequente luctu præ animi stupore.

ET factum est verbum Domini ad 1
me, in anno nono, in mense de- A
cimo, decima die mensis, dicens: * Fi- 2
li hominis scribe tibi nomen diei hu-
ius, in qua confirmatus est rex Ba-
bylonis aduersum Ierusalem hodie.
* Et dices per prouerbium ad domum 3
irritatricem parabolam, & loquêris ad
eos: Hæc dicit Dominus Deus: Po-
ne ollam; pone, inquam, & mitte in
eam aquam. * Congere frusta eius in 4
eam, omnem partem bonam, femur
& armum, electa & ossibus plena.
* Pinguissimum pecus assume, com- 5
pone quoque strues ossium sub ea: B
efferbuit coctio eius, & discocta sunt
ossa illius in medio eius. * Propterea 6
hæc dicit Dominus Deus: Væ ciui-
tati sanguinum, ollæ, cuius rubigo
in ea est, & rubigo eius non exiuit de
ea: per partes & per partes suas eiice
7 eam, non cecidit super eam sors. * San-
guis enim eius in medio eius est, su-
per limpidissimam petram effudit il-
lum: non effudit illum super terram,
8 vt possit operiri puluere. * Vt super-
inducerem indignationem meam, &
vindicta vlciscerer: dedi sanguinem
C eius super petram limpidissimam ne
9 operiretur. * Propterea hæc dicit Do-
minus Deus: ‖ Væ ciuitati sanguinum, ‖ *Nabū*
cuius ego grandem faciam pyram. *3.a.1.*
10 * Congere ossa, quæ igne succendam: *Habac.*
consumentur carnes, & coquetur vni- *2.c.12.*
uersa compositio, & ossa tabescent.
11 * Pone quoque eam super prunas va-
cuam, vt incalescat, & liquefiat æs e-
ius: & confletur in medio eius inqui-
namentum eius, & consumatur rubi-
12 go eius: multo labore sudatum est, &
non exiuit de ea nimia rubigo eius,
13 neque per ignem. * Immunditia tua
D execrabilis: quia mundare te volui, &
non es mundata à sordibus tuis: sed
nec mundaberis prius, donec quie-
scere faciam indignationem meam in
14 te. * Ego Dominus locutus sum: Ve-
niet, & faciam: non transeam, nec
parcam, nec placabor: iuxta vias
tuas, & iuxta adinuentiones tuas iu-
15 dicabo te, dicit Dominus. * Et fa-
ctum est verbum Domini ad me, di-
16 cens: * Fili hominis, ecce ego tollo à
te desiderabile oculorum tuorum in
plaga: & non planges, neque plora-
17 bis, neque fluent lacrymæ tuæ. * In-
gemisce tacens, mortuorum luctum
E non facies: corona tua circumligata
sit tibi, & calceamenta tua erunt in
pedibus tuis, nec amictu ora velabis,
18 nec cibos lugentium comedes. * Lo-
cutus sum ergo ad populum manè,
& mortua est vxor mea vesperè: fe-
cique manè sicut præceperat mihi.
19 * Et dixit ad me populus: Quare
non indicas nobis, quid ista signifi-
20 cent, quæ tu facis? * Et dixi ad eos:
Sermo Domini factus est ad me, di-
21 cens: * Loquere domui Israël: Hæc
dicit Dominus Deus: Ecce ego pol-
luam sanctuarium meum, superbiam
F imperii vestri, & desiderabile oculo-
rum vestrorum, & super quo pauet
anima vestra, filii vestri, & filiæ ve-
stræ, quas reliquistis, gladio cadent.
22 * Et facietis sicut feci: Ora amictu
non velabitis, & cibos lugentium non
23 comedetis. * Coronas habebitis in
capitibus vestris, & calceamenta in
pedibus: non plangetis neque flebi-
tis, sed tabescetis in iniquitatibus ve-
stris, & vnusquisque gemet ad fra-
24 trem suum. * Eritque Ezechiel vobis

in portentum: iuxta omnia, quæ fe- G
cit, facietis cùm venerit istud: & scie-
tis quia ego Dominus Deus. * Et tu 25
fili hominis, ecce in die, qua tollam
ab eis fortitudinem eorum, & gau-
dium dignitatis, & desiderium oculo-
rum eorum, super quo requiescunt a-
nimæ eorum, filios & filias eorum:
* In die illa cùm venerit fugiens ad 26
te, vt annuntiet tibi: * In die, in- 27
quam, illa aperietur os tuum cum eo
qui fugit: & loquêris, & non silebis
vltrà: erisque eis in portentum, &
scietis quia ego Dominus.

CAP. XXV.

Regionibus Ammon, Moab, Idumeæ, & Palæstinæ minatur Dominus exitium, eo quòd filios Israel afflixerint, & de ipsorum afflictione exultauerint.

ET factus est sermo Domini ad me, 1
dicens: * Fili hominis pone fa- 2
ciem tuam contra filios Ammon, & A
prophetabis de eis. * Et dices filiis 3
Ammon: Audite verbum Domini
Dei: Hæc dicit Dominus Deus: Pro
eo quòd dixisti: Euge, euge super
sanctuarium meum, quia pollutum
est; & super terram Israël, quoniam
desolata est; & super domum Iuda,
quoniam ducti sunt in captiuitatem:
* Idcircò ego tradam te filiis orien- 4
talibus in hereditatem, & colloca-
bunt caulas suas in te, & ponent in
te tentoria sua: ipsi comedent fru-
ges tuas: & ipsi bibent lac tuum. * Da- 5
boque Rabbath in habitaculum ca- B
melorum, & filios Ammon in cubile
pecorum: & scietis quia ego Domi-
nus. * Quia hæc dicit Dominus Deus: 6
Pro eo quòd plausisti manu, & per-
cussisti pede, & gauisa es ex toto af-
fectu super terram Israël: * Idcircò 7
ecce ego extendam manum meam su-
per te, & tradam te in direptionem
Gentium, & interficiam te de popu-
lis, & perdam de terris, & conteram:
& scies quia ego Dominus. * Hæc 8
dicit Dominus Deus: Pro eo quòd
dixerunt Moab & Seir: Ecce sicut
omnes Gentes, domus Iuda: * Id- 9
circò ecce ego aperiam humerum
Moab de ciuitatibus, de ciuitatibus,
inquam, eius, & de finibus eius, in-
clytas terræ Bethiesimoth & Beel- C
meon & Cariathaim, * filiis Orien- 10
tis cum filiis Ammon, & dabo eam
in hereditatem: vt non sit vltrà me-
moria filiorum Ammon in Genti-
bus. * Et in Moab faciam iudicia: 11
& scient quia ego Dominus. * Hæc 12
dicit Dominus Deus: Pro eo quòd
fecit Idumæa vltionem vt se vindi-
caret de filiis Iuda, peccauitque delin-
quens, & vindictam expetiuit de eis:
13 * Idcircò hæc dicit Dominus Deus:
Extendam manum meam super Idu-
mæam, & auferam de ea hominem &
iumentum, & faciam eam desertam
ab Austro: & qui sunt in Dedan, gla-
14 dio cadent. * Et dabo vltionem meam
super Idumæam per manum populi
mei Israël: & facient in Edom iuxta
iram meam, & furorem meum: & sciēt
D vindictam meā, dicit Dominus Deus.
15 * Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo
quòd fecerunt Palæstini vindictam,
& vlti se sunt toto animo, interfi-
cientes, & implentes inimicitias ve-
16 teres: * propterea hæc dicit Domi-
nus Deus: Ecce ego extendam ma-
num meam super Palæstinos, & in-
terficiam interfectores, & perdam re-
17 liquias maritimæ regionis: * faciam-
que in eis vltiones magnas arguens
in furore: & scient quia ego Domi-
nus, cùm dedero vindictam meam
super eos.

CAP. XXVI.

Tyri inclytæ vrbis predicit Dominus euersionem, eò quòd super vastatione Ierusalem exultauerit.

1 ET factum est in vndecimo anno,
A prima mensis, factus est sermo
2 Domini ad me, dicens: * Fili homi-
nis, pro eo quòd dixit Tyrus de Ie-
rusalem: Euge confractæ sunt portæ
populorum, conuersa est ad me: im-
3 plebor, deserta est. * Propterea hæc
dicit Dominus Deus: Ecce ego super
te Tyre, & ascendere faciam ad te
gentes multas, sicut ascendit mare
4 fluctuans. * Et dissipabunt muros Ty-
ri, & destruent turres eius: & radam
puluerem eius de ea, & dabo eam in
5 limpidissimam petram. * Siccatio sage-
narum erit in medio maris, quia ego
locutus sum, ait Dominus Deus: &
6 erit in direptionem Gentibus. * Filiæ
quoque eius, quæ sunt in agro, gladio
interficientur: & scient quia ego Do-
7 minus. * Quia hæc dicit Dominus
Deus: Ecce ego adducam ad Tyrum
Nabuchodonosor regem Babylonis
ab Aquilone, regem regum, cū equis,
& curribus, & equitibus, & cœtu,
8 populoque magno. * Filias tuas, quæ
B sunt in agro, gladio interficiet: & cir-
cumdabit te munitionibus, & com-
portabit aggerem in gyro: & eleua-
9 bit contra te clypeum. * Et vineas, &
arietes temperabit in muros tuos, &
turres tuas destruet in armatura sua.
10 * Inundatione equorum eius operiet
te puluis eorum: à sonitu equitum,
& rotarum, & curruum, mouebuntur
muri

muri tui, cùm ingressus fuerit portas
tuas quasi per introitum vrbis dissipa-
tæ. * Vngulis equorum suorum con- 11
culcabit omnes plateas tuas: popu-
lum tuum gladio cædet, & statuæ tuæ
nobiles in terram corruent. * Vasta- 12
bunt opes tuas, diripient negotiatio-
nes tuas: & destruent muros tuos, &
domos tuas præclaras subuertent: &
lapides tuos, & ligna tua, & puluerem
Ier. 7. tuum in medio aquarum ponent. * Et 13
8. 34. quiescere faciam multitudinem can- C
ticorum tuorum, & sonitus cithara-
rum tuarũ non audietur ampliùs. * Et 14
dabo te in limpidissimam petram, sic-
catio sagenarum eris, nec ædificabe-
ris vltrà: quia ego locutus sum, ait
Dominus Deus. * Hæc dicit Domi- 15
nus Deus Tyro: Numquid non à so-
nitu ruinæ tuæ, & gemitu interfecto-
rum tuorũ, cùm occisi fuerint in me-
dio tui, commouebuntur insulæ? * Et 16
descendent de sedibus suis omnes
principes maris: & auferent exuuias
suas, & vestimenta sua varia abiicient,
& induentur stupore: in terra sede-
bunt, & attoniti super repentino ca-
su tuo admirabuntur. * Et assumentes 17
super te lamentum, dicent tibi: Quo-
modo peristi, quæ habitas in mari,
vrbs inclyta, quæ fuisti fortis in mari
cum habitatoribus tuis, quos formi-
dabant vniuersi? * Nunc stupebunt 18
naues in die pauoris tui: & turbabun- D
tur insulæ in mari, eò quòd nullus
egrediatur ex te. * Quia hæc dicit Do- 19
minus Deus: Cùm dedero te vrbem
desolatam, sicut ciuitates quæ non ha-
bitantur: & adduxero super te abys-
sum, & operuerint te aquæ multæ:
* Et detraxero te cum his qui descen- 20
dunt in lacum ad populum sempiter-
num, & collocauero te in terra no-
uissima sicut solitudines veteres, cum
his qui deducuntur in lacum, vt non
habiteris: porrò cùm dedero gloriam
in terra viuentium, * in nihilum redi- 21
gam te, & non eris, & requisita non
inuenieris vltrà in sempiternum, dicit
Dominus Deus.

CAP. XXVII.

Tyri vrbis maritimæ ac opulentissimæ ruina defletur, enarratis mercibus quæ à quaque regione ad eam deferri solent.

ET factum est verbum Domini ad 1
me, dicens: * Tu ergo fili homi- 2
nis assume super Tyrum lamentum: A
* Et dices Tyro, quæ habitat in in- 3
troitu maris, negotiationi populo-
rum ad insulas multas: Hæc dicit Do-
minus Deus: O Tyre, tu dixisti: Per-
fecti decoris ego sum, * & in corde 4
maris sita. Finitimi tui, qui te ædifi-
cauerunt, impleuerunt decorem tuũ:
5 * abietibus de Sanir extruxerunt te
cum omnibus tabulatis maris: cedrum
de Libano tulerunt vt facerent tibi
6 malum. * Quercus de Basan dolaue-
runt in remos tuos: & transtra tua
fecerunt tibi ex ebore Indico, & præ-
7 toriola de insulis Italiæ. * Byssus va-
B ria de Ægypto texta est tibi in velum
vt poneretur in malo: hyacinthus &
purpura de insulis Elisa facta sunt o-
8 perimentum tuum. * Habitatores Si-
donis & Aradij fuerunt remiges tui:
sapientes tui, Tyre, facti sunt guber-
9 natores tui. * Senes Giblij, & pru-
dentes eius, habuerunt nautas ad mi-
nisterium variæ supellectilis tuæ: om-
nes naues maris, & nautæ earum, fue-
runt in populo negotiationis tuæ.
10 * Persæ, & Lydij, & Libyes erant
in exercitu tuo viri bellatores tui:
clypeum, & galeam suspenderunt in
11 te pro ornatu tuo. * Filij Aradij cum
exercitu tuo erant super muros tuos
in circuitu: sed & Pigmæi, qui erant
in turribus tuis, pharetras suas sus-
penderunt in muris tuis per gyrum:
ipsi compleuerunt pulchritudinem
12 tuam. * Carthaginenses negotiato-
C res tui, à multitudine cunctarum diui-
tiarum, argento, ferro, stanno, plum-
boque, repleuerunt nundinas tuas.
13 * Græcia, Thubal, & Mosoch, ipsi in-
stitores tui: mancipia, & vasa ærea
14 aduexerunt populo tuo. * De domo
Thogorma, equos, & equites, & mu-
15 los adduxerunt ad forum tuum. * Filij
Dedan negotiatores tui: insulæ mul-
tæ, negotiatio manus tuæ: dentes e-
burneos & hebeninos commutaue-
16 runt in pretio tuo. * Syrus negotiator
tuus propter multitudinem operum
tuorum, gemmam, & purpuram, &
scutulata, & byssum, & sericum, &
chodchod proposuerunt in mercatu
17 tuo. * Iuda & terra Israël ipsi instito-
D res tui in frumento primo, balsamum,
& mel, & oleum, & resinam proposue-
18 runt in nundinis tuis. * Damascenus
negotiator tuus in multitudine ope-
rum tuorum, in multitudine diuersa-
rum opum, in vino pingui, in lanis co-
19 loris optimi. * Dan, & Græcia, & Mo-
sel, in nundinis tuis proposuerunt
ferrum fabrefactum: stacte & calamus
20 in negotiatione tua. * Dedan instito-
res tui in tapetibus ad sedendum.
21 * Arabia, & vniuersi principes Ce-
dar, ipsi negotiatores manus tuæ:
cum agnis, & arietibus, & hœdis ve-
22 nerunt ad te negotiatores tui. * Ven-
E ditores Saba, & Reema, ipsi negotia-
tores

tores tui: cum vniuersis primis aro-
matibus, & lapide pretioso, & auro,
quod proposuerunt in mercatu tuo.
* Haran, & Chene, & Eden, nego- 23
tiatores tui: Saba, Assur, & Chel-
mad, venditores tui. * ipsi negotia- 24
tores tui multifariam, inuolucris hya-
cinthi, & polymitorum, gazarum-
que pretiosarum, quæ obuolutæ &
astrictæ erant funibus: cedros quo-
que habebant in negotiationibus tuis.
* Naues maris, principes tui in ne- 25
gotiatione tua: & repleta es, & glo-
rificata nimis in corde maris. * In a- 26
quis multis adduxerunt te remiges
tui: ventus auster contriuit te in cor-
de maris. * Diuitiæ tuæ, & thesauri 27
tui, & multiplex instrumentum tuum, E
nautæ tui & gubernatores tui, qui
tenebant supellectilem tuam, & po-
pulo tuo præerant, viri quoque bella-
tores tui, qui erant in te, cum vniuer-
sa multitudine tua, quæ est in medio
tui: cadent in corde maris in die rui-
næ tuæ. * A sonitu clamoris guber- 28
natorum tuorum cóturbabuntur clas-
ses: * Et descendent de nauibus suis 29
omnes qui tenebant remum: nautæ
& vniuersi gubernatores maris in ter-
ra stabunt: * & eiulabunt super te 30
voce magna, & clamabunt amarè: &
superiacient puluerem capitibus suis,
& cinere conspergentur. * Et radent 31
super te caluitium, & accingentur ci-
liciis: & plorabunt te in amaritudine
animæ ploratu amarissimo. * Et assu- 32
ment super te carmen lugubre, & G
plangent te: Quæ est vt Tyrus, quæ
obmutuit in medio maris? * Quæ in 33
exitu negotiationum tuarum de mari
implesti populos multos: in multi-
tudine diuitiarum tuarum, & populo-
rum tuorum, ditasti reges terræ. * Núc 34
contrita es à mari, in profundis a-
quarum opes tuæ, & omnis multitu-
do tua, quæ erat in medio tui, ceci-
derunt. * Vniuersi habitatores insula- 35
rum obstupuerunt super te: & reges
earum omnes tempestate perculsi mu-
tauerunt vultus. * Negotiatores po- 36
pulorum sibilauerunt super te: ad ni-
hilum deducta es, & non eris vsque
in perpetuum.

CAP. XXVIII.

Ruina regis Tyri, maxima gloria prius exaltati ob nimiam ipsius superbiam aliasque iniquitates: similiter & vastatio Sidonis, ac reductio filiorum Israel in terram suam, vastatis ipsorum inimicis.

ET factus est sermo Domini ad me, 1
dicens: * Fili hominis, dic princi- 2
pi Tyri: Hæc dicit Dominus Deus: Eò A
quòd eleuatum est cor tuum, & dixi-
sti: Deus ego sum, & in cathedra Dei
sedi in corde maris: cùm sis homo,
& non Deus, & dedisti cor tuum quasi
3 cor Dei. * Ecce sapientior es tu Da-
niele: omne secretum non est abscon-
4 ditum à te. * In sapientia & pruden-
tia tua fecisti tibi fortitudinem: &
acquisisti aurum & argentum in the-
5 sauris tuis. * In multitudine sapientiæ
B tuæ, & in negotiatione tua multipli-
casti tibi fortitudinem: & eleuatum
6 est cor tuum in robore suo. * Pro-
pterea hæc dicit Dominus Deus: Eò
quòd eleuatum est cor tuum quasi cor
7 Dei: * ideircò ecce ego adducam su-
per te alienos, robustissimos Gentiũ:
& nudabunt gladios suos super pul-
chritudinem sapientiæ tuæ, & pol-
8 luent decorem tuum, * Interficient,
& detrahent te: & morieris in inter-
9 itu occisorum in corde maris. * Num-
quid dicens loquêris: Deus ego sum,
coram interficientibus te: cùm sis
homo, & non Deus, in manu occi-
10 dentium te? * Morte incircumciso-
C rum morieris in manu alienorum:
quia ego locutus sum, ait Dominus
11 Deus. * Et factus est sermo Domini
ad me, dicens: Fili hominis, leua
12 planctum super regem Tyri: * & di-
ces ei: Hæc dicit Dominus Deus: Tu
signaculum similitudinis, plenus sa-
13 pientia, & perfectus decore, * in de-
liciis paradisi Dei fuisti; omnis lapis
pretiosus operimentum tuum: sar-
dius, topazius, & iaspis, chrysoli-
D thus, & onyx, & berillus, sapphirus,
& carbunculus, & smaragdus: au-
rum opus decoris tui: & foramina
tua in die, qua conditus es, præpara-
14 ta sunt. * Tu cherub extentus, & pro-
tegens, & posui in monte sancto
Dei, in medio lapidum ignitorum
15 ambulasti. * Perfectus in viis tuis à
die conditionis tuæ, donec inuenta
16 est iniquitas in te. * In multitudine ne-
gotiationis tuæ repleta sunt interiora
tua iniquitate, & peccasti: & eieci te
de monte Dei, & perdidi te, ô che-
rub protegens, de medio lapidũ igni-
17 torum. * Et eleuatum est cor tuum
E in decore tuo: perdidisti sapientiam
tuam in decore tuo, in terram pro-
ieci te: ante faciem regum dedi te vt
18 cernerent te. * In multitudine ini-
quitatum tuarum, & iniquitate nego-
tiationis tuæ, polluisti sanctificatio-
nem tuam: producam ergo ignem de
medio tui, qui comedat te, & dabo te
in cinerem super terram in conspectu
19 omnium videntium te. * Omnes, qui
viderint te in Gentibus, obstupescent
super

super te: nihili factus es, & non eris
in perpetuum. * Et factus est sermo 20
Domini ad me, dicens: * Fili homi- 21
nis pone faciem tuam contra Sido-
nem: & prophetabis de ea, * & di- 22
ces: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce
ego ad te Sidon, & glorificabor in F
medio tui: & scient quia ego Domi-
nus, cùm fecero in ea iudicia, & san-
ctificatus fuero in ea. * Et immittam 23
ei pestilentiam, & sanguinem in pla-
teis eius: & corruent interfecti in
medio eius gladio per circuitum: &
scient quia ego Dominus. * Et non 24
erit vltrà domui Israël offendiculum
amaritudinis, & spina dolorem infe-
rens vndique per circuitum eorum,
qui aduersantur eis: & scient quia ego
Dominus Deus. * Hæc dicit Domi- 25
nus Deus: Quando congregauero G
domum Israël de populis, in quibus
dispersi sunt, sanctificabor in eis co-
ram Gentibus: & habitabunt in terra
sua, quam dedi seruo meo Iacob. * Et 26
habitabunt in ea securi: & ædifica-
bunt domos, & plantabunt vineas, &
habitabunt confidenter, cùm fecero
iudicia in omnibus qui aduersantur
eis per circuitum: & scient quia ego
Dominus Deus eorum.

CAP. XXIX.

Aduersus regem Aegypti ac regnum eius, in solitudinem redigendum, post 40. tamen annos reuocandum, licet non ad pristinam gloriam. Terra Aegypti datur Nabuchodonosor, eò quòd cum suo exercitu laborauerit deuastando Tyrum.

IN anno decimo, decimo mense, 1
vndecima die mensis, factum est A
verbum Domini ad me, dicens: * Fili 2
hominis pone faciem tuam contra
Pharaonem regem Ægypti, & pro-
phetabis de eo, & de Ægypto vniuer-
sa. * Loquere, & dices: Hæc dicit
Dominus Deus: Ecce ego ad te Pha- 3
rao rex Ægypti, draco magne, qui
cubas in medio fluminum tuorum, &
dicis: Meus est fluuius, & ego feci
memetipsum. * Et ponam frænum in 4
maxillis tuis: & agglutinabo pisces
fluminum tuorum squamis tuis: &
extraham te de medio fluminum tuo-
rum, & vniuersi pisces tui squamis
tuis adhærebunt. * Et proiiciam te in 5
desertum, & omnes pisces fluminis B
tui: super faciem terræ cades, non col-
ligêris, neque congregaberis: bestijs
terræ, & volatilibus cæli, dedi te ad
deuorandum: * Et scient omnes ha- 6
bitatores Ægypti quia ego Dominus:
Isa. 36. 6. || pro eo quòd fuisti baculus arundi-
neus domui Israël. * Quando ap- 7
prehenderunt te manu, & confractus
es, & lacerasti omnem humerum eo-
rum: & innitêtibus eis super te, com-
minutus es, & dissoluisti omnes re-
8 nes eorum. * Proptereà hæc dicit Do-
minus Deus: Ecce ego adducam su-
per te gladium: & interficiam de te
9 hominem, & iumentũ. * Et erit Ter-
ra Ægypti in desertum, & in solitu-
dinem: & scient quia ego Dominus:
pro eo quòd dixeris: Fluuius meus
10 est, & ego feci eum. * Idcircò ecce
ego ad te, & ad flumina tua: daboque
Terram Ægypti in solitudines, gla-
dio dissipatam, à turre Syenes, vsque
11 ad terminos Æthiopiæ. * Non per-
C transibit eam pes hominis, neque pes
iumenti gradietur in ea: & non ha-
12 bitabitur quadraginta annis. * Dabo-
que Terram Ægypti desertam in me-
dio terrarum desertarum, & ciuitates
eius in medio vrbium subuersarum,
& erunt desolatæ quadraginta annis:
& dispergam Ægyptios in nationes,
13 & ventilabo eos in terras. * Quia
hæc dicit Dominus Deus: Post fi-
nem quadraginta annorum congre-
gabo Ægyptum de populis, in quibus
14 dispersi fuerant. * Et reducam capti-
uitatem Ægypti, & collocabo eos in
terra Phatures, in terra natiuitatis
suæ: & erunt ibi in regnum humile:
15 * inter cetera regna erit humillima, &
non eleuabitur vltrà super nationes,
& imminuam eos ne imperent Gen-
16 tibus. * Neque erunt vltrà domui Is-
D raël in confidentia, docentes iniqui-
tatem, vt fugiant, & sequantur eos:
& scient quia ego Dominus Deus.
17 * Et factum est in vigesimo & septi-
mo anno, in primo, in vna mensis:
factum est verbum Domini ad me,
18 dicens: * Fili hominis, Nabucho-
donosor rex Babylonis seruire fecit
exercitum suum seruitute magna ad-
uersus Tyrum: omne caput decalua-
tum, & omnis humerus depilatus est:
& merces non est reddita ei, neque
exercitui eius, de Tyro, pro seruitute
19 qua seruiuit mihi aduersus eam.
* Proptereà hæc dicit Dominus Deus:
Ecce ego dabo Nabuchodonosor re-
gem Babylonis in Terra Ægypti: &
accipiet multitudinem eius, & depræ-
dabitur manubias eius, & diripiet spo-
lia eius: & erit merces exercitui il-
20 lius, * & operi, quo seruiuit aduer-
sus eam: dedi ei Terram Ægypti, pro
eo quòd laborauerit mihi, ait Do-
21 minus Deus. * In die illo pullulabit
cornu domui Israël, & tibi dabo aper-
tum os in medio eorum: & scient
quia ego Dominus.

CAP.

CAP. XXX.

Omnes vrbes Aegypti per regem Babylonis vastabuntur.

ET factum est verbum Domini ad 1
me, dicens: * Fili hominis pro- 2
pheta, & dic: Hæc dicit Dominus A
Deus: Vlulate, væ, væ diei: * quia 3
iuxtà est dies, & appropinquat dies
Domini: dies nubis: tempus Gen-
tium erit. * Et veniet gladius in Æ- 4
gyptum: & erit pauor in Æthiopia,
cùm ceciderint vulnerati in Ægypto,
& ablata fuerit multitudo illius, &
destructa fundamenta eius. * Æthio- 5
pia, & Libya, & Lydi, & omne reli-
quum vulgus, & Chub, & filij terræ
fœderis, cum eis gladio cadent. * Hæc 6
dicit Dominus Deus: Et corruent ful- B
cientes Ægyptum, & destruetur su-
perbia imperij eius: à turre Syenes
gladio cadet in ea, ait Dominus Deus
exercituum. * & dissipabuntur in me- 7
dio terrarum desolatarum, & vrbes
eius in medio ciuitatum desertarum
erunt. * Et scient quia ego Domi- 8
nus: cùm dedero ignem in Ægypto,
& attriti fuerint omnes auxiliatores
eius. * In die illa egredientur nuntij 9
à facie mea in trieribus, ad conteren-
dam Æthiopiæ confidentiam, & erit
pauor in eis in die Ægypti, quia abs-
que dubio veniet. * Hæc dicit Do- 10
minus Deus: Cessare faciam multi- C
tudinem Ægypti in manu Nabucho-
donosor regis Babylonis. * Ipse & 11
populus eius cum eo, fortissimi Gen-
tium, adducentur ad disperdendam
terram: & euaginabunt gladios suos
super Ægyptum: & implebunt ter-
ram interfectis. * Et faciam alueos 12
fluminum aridos, & tradam terram
in manus pessimorum: & dissipabo
terram & plenitudinem eius manu
alienorum, ego Dominus locutus
‖ Zach. 13. a 2. sum. * ‖ Hæc dicit Dominus Deus: 13
Et disperdam simulachra, & cessare D
faciam idola de Memphis: & dux
de Terra Ægypti non erit ampliùs:
& dabo terrorem in Terra Ægypti.
* Et disperdam terram Phathures, 14
& dabo ignem in Taphnis, & fa-
ciam iudicia in Alexandria. * Et 15
effundam indignationem meam su-
per Pelusium robur Ægypti, & in-
terficiam multitudinem Alexandriæ,
* & dabo ignem in Ægypto: quasi 16
parturiens dolebit Pelusium, &
Alexandria erit dissipata, & in Mem-
phis angustiæ quotidianæ. * Iuuenes 17
Heliopoleos & Bubasti gladio cadent,
& ipsæ captiuæ ducentur. * Et in 18
Taphnis nigrescet dies, cùm contri-
uero ibi sceptra Ægypti, & defecerit
in ea superbia potentiæ eius: ipsam
nubes operiet, filiæ autem eius in ca-
19 ptiuitatem ducentur. * Et iudicia fa-
ciam in Ægypto: & scient quia ego
20 Dominus. * Et factum est in vndeci-
mo anno, in primo mense, in septi-
ma mensis, factum est verbum Domi-
21 ni ad me, dicens: * Fili hominis bra-
F chium Pharaonis regis Ægypti con-
fregi: & ecce non est obuolutum vt
restitueretur ei sanitas, vt ligaretur
pannis, & fasciaretur linteolis, vt re-
cepto robore posset tenere gladium.
22 * Proptereà hæc dicit Dominus Deus:
Ecce ego ad Pharaonem regem Æ-
gypti, & comminuam brachium eius
forte, sed contractum: & deijciam
23 gladium de manu eius: * & dispergam
Ægyptum in Gentibus, & ventilabo
24 eos in terris. * Et confortabo brachia
G regis Babylonis, daboque gladium
meum in manu eius: & confringam
brachia Pharaonis, & gement gemiti-
25 bus interfecti coram facie eius. * Et
confortabo brachia regis Babylonis,
& brachia Pharaonis concident: &
scient quia ego Dominus, cùm dedero
gladium meum in manu regis Baby-
26 lonis, & extenderit eum super Ter-
ram Ægypti. * Et dispergam Ægy-
ptum in nationes, & ventilabo eos
in terras, & scient quia ego Dominus.

CAP. XXXI.

Sublimitatem regis Pharaonis cum Assur comparat, & vtriusque similem prædicit interitum.

1 ET factum est in anno vndecimo,
A tertio mense, vna mensis, factum
est verbum Domini ad me, dicens:
2 * Fili hominis dic Pharaoni regi Æ-
gypti, & populo eius: cui similis fa-
3 ctus es in magnitudine tua? * Ecce
Assur quasi cedrus in Libano, pulcher
ramis, & frondibus nemorosus, ex-
celsusque altitudine, & inter conden-
sas frondes eleuatum est cacumen
4 eius. * Aquæ nutrierunt illum, abys-
sus exaltauit illum: flumina eius ma-
nabant in circuitu radicum eius, &
riuos suos emisit ad vniuersa ligna
5 regionis. * Proptereà eleuata est alti-
B tudo eius super omnia ligna regionis:
& multiplicata sunt arbusta eius, &
eleuati sunt rami eius præ aquis mul-
6 tis. * Cumque extendisset vmbram
suam, in ramis eius fecerunt nidos
omnia volatilia cæli, & sub frondibus
eius genuerunt omnes bestiæ sal-
tuum, & sub vmbraculo illius habita-
bat cœtus Gentium plurimarum.
7 * Eratque pulcherrimus in magnitu-
dine sua, & in dilatatione arbustorum
suorum: erat enim radix illius iuxta
aquas

aquas multas. * Cedri non fuerunt 8
altiores i lo in paradiso Dei, abietes C
non adæquauerunt summitatem eius,
& platani non fuerunt aquæ frondi-
bus illius: omne lignum paradisi Dei
non est assimilatum illi, & pulchritu-
dini eius. * Quoniam speciosum feci 9
eum, & multis condensisque frondi-
bus: & æmulata sunt eum omnia
ligna voluptatis, quæ erant in para-
diso Dei. * Propterea hæc dicit Do- 10
minus Deus: Pro eo quòd sublimatus D
est in altitudine, & dedit summitatem
suam virentem atque condensam, &
eleuatum est cor eius in altitudine
sua: * Tradidi eum in manu fortissimi 11
Gentium, faciens faciet ei: iuxta im-
pietatem eius eieci eum. * Et succi- 12
dent eum alieni, & crudelissimi na-
tionum, & proiicient eum super
montes, & in cunctis conuallibus
corruent rami eius, & confringentur
arbusta eius in vniuersis rupibus ter-
ræ: & recedent de vmbraculo eius
omnes populi terræ, & relinquent
eum. * In ruina eius habitauerunt 13
omnia volatilia cæli, & in ramis eius E
fuerunt vniuersæ bestiæ regionis.
* Quam ob rem non eleuabuntur in 14
altitudine sua omnia ligna aquarum,
nec ponent sublimitatem suam inter
nemorosa atque frondosa, nec sta-
bunt in sublimitate sua omnia quæ
irrigantur aquis: quia omnes traditi
sunt in mortem ad terram vltimam,
in medio filiorum hominum, ad eos
qui descendunt in lacum. * Hæc dicit 15
Dominus Deus: In die quando de- F
scendit ad inferos, induxi luctum,
operui eum abysso: & prohibui flu-
mina eius, & coërcui aquas multas:
contristatus est super eum Libanus,
& omnia ligna agri concussa sunt.
* A sonitu ruinæ eius commoui Gen- 16
tes, cùm deducerem eum ad infernum
cum his qui descendebant in lacum:
& consolata sunt in terra infima om-
nia ligna voluptatis egregia atq; pre-
clara in Libano, vniuersa quæ irriga-
bantur aquis. * Nam & ipsi cum eo 17
descendent in infernum ad interfe- G
ctos gladio: & brachium vniuscuius-
que sedebit sub vmbraculo eius in
medio nationum. * Cui assimilatus es 18
ô inclyte atque sublimis inter ligna
voluptatis? Ecce deductus es cum
lignis voluptatis ad terram vltimam:
in medio incircumcisorum dormies,
cum eis qui interfecti sunt gladio:
ipse est Pharao, & omnis multitudo
eius, dicit Dominus Deus.

C A P. XXXII.

Pharao quantumuis sublimis, conterendus est à rege Babylonis: cuius vastatione plurimi reges obstupescent, pluresque nationes cum eo in abyssum detrahentur.

1 ET factum est, duodecimo anno,
A in mense duodecimo, in vna men-
sis, factum est verbum Domini ad
2 me, dicens: * Fili hominis assume
lamentum super Pharaonem regem
Ægypti, & dices ad eum: Leoni
Gentium assimilatus es, & draconi
qui est in mari: & ventilabas cornu
in fluminibus tuis, & conturbabas
aquas pedibus tuis, & conculcabas
3 flumina earum. * Propterea hæc di-
cit Dominus Deus: ‖ Expandam super ‖ *Supr.*
te rete meum in multitudine popu- 12. d. 13.
lorum multorum, & extraham te in & 17. f.
4 sagena mea. * Et proijciam te in ter- 20.
ram, super faciem agri abijciam te: &
habitare faciam super te omnia vola-
tilia cæli, & saturabo de te bestias
5 vniuersæ terræ. * Et dabo carnes
tuas super montes, & implebo colles
6 tuos sanie tua. * Et irrigabo terram
B fœtore sanguinis tui super montes, &
7 valles implebuntur ex te. * ‖ Et ope- ‖ *Isa. 13.*
riam, cùm extinctus fueris, cælum, & *b. 19.*
nigrescere faciam stellas eius: solem *Ioel. 2.*
nube tegam, & luna non dabit lu- *b. 10. &*
8 men suum. * Omnia luminaria cæli *3. c. 15.*
mœrere faciam super te: & dabo te- *Matth.*
nebras super terram tuam, dicit Do- *24. c. 29.*
minus Deus, cùm ceciderint vulne-
rati tui in medio terræ, ait Dominus
9 Deus. * Et irritabo cor populorum
multorum, cùm induxero contritio-
nem tuam in gentibus super terras
10 quas nescis. * Et stupescere faciam
super te populos multos: & reges eo-
rum horrore nimio formidabunt su-
per te, cùm volare cœperit gladius
meus super facies eorum: & obstupe-
scent repentè singuli pro anima sua
11 in die ruinæ tuæ. * Quia hæc dicit
Dominus Deus: Gladius regis Ba-
12 bylonis veniet tibi, * in gladiis for-
C tium deijciam multitudinem tuam:
inexpugnabiles omnes Gentes hæ: &
vastabunt superbiam Ægypti, & dis-
13 sipabitur multitudo eius. * Et perdam
omnia iumenta eius, quæ erant super
aquas plurimas: & non conturbabit
eas pes hominis vltrà, neque vngula
14 iumentorum turbabit eas. * Tunc
purissimas reddam aquas eorum, &
flumina eorũ quasi oleum adducam,
15 ait Dominus Deus: * Cùm dedero
Terram Ægypti desolatam: deseretur
autem terra à plenitudine sua, quan-
do percussero omnes habitatores
eius;

sius: & scient quia ego Dominus.
16 * Planctus est,& plangent eum: filiæ
Gentium plangent eum: super Ægy-
D ptum,& super multitudinē eius plan-
17 gent eum, ait Dominus Deus. * Et fa-
ctū est in duodecimo anno, in quin-
tadecima mensis, factum est verbum
18 Domini ad me, dicens: * Fili homi-
nis cane lugubre super multitudinem
Ægypti: & detrahe eam ipsam, & fi-
lias Gentium robustarum, ad terram
vltimam, cum his qui descendunt in
19 lacum. * Quo pulchrior es? descende,
20 & dormi cum incircumcisis. * In me-
dio interfectorum gladio cadent: gla-
dius datus est, attraxerunt eam, &
21 omnes populos eius. * Loquentur ei
potentissimi robustorum de medio
inferni, qui cum auxiliatoribus eius
descenderunt, & dormierunt incir-
22 cumcisi, interfecti gladio. * Ibi As-
E sur, & omnis multitudo eius: in cir-
cuitu illius sepulchra eius: omnes
interfecti, & qui ceciderunt gladio.
23 * Quorum data sunt sepulchra in no-
uissimis laci: & facta est multitudo
eius per gyrum sepulchri eius: vni-
uersi interfecti, cadentesque gladio,
qui dederant quondam formidinem
24 in terra viuentium. * Ibi Ælam, &
omnis multitudo eius per gyrum se-
pulchri sui. omnes hi interfecti, ruen-
tesque gladio: qui descenderunt in-
circumcisi ad terram vltimam: qui
posuerunt terrorem suum in terra vi-
uentiū, & portauerunt ignominiam
suam cum his qui descendunt in la-
25 cum. * In medio interfectorum po-
suerunt cubile eius in vniuersis popu-
F lis eius: in circuitu eius sepulchrum
illius: omnes hi incircumcisi, inter-
fectique gladio. dederunt enim ter-
rorem suum in terra viuentium, &
portauerunt ignominiam suam cum
his qui descendunt in lacum: in me-
26 dio interfectorum positi sunt. * Ibi
Mosoch, & Thubal, & omnis multi-
tudo eius: in circuitu eius sepulchra
illius. omnes hi incircumcisi, interfe-
ctique & cadentes gladio: quia dede-
runt formidinem suam in terra vi-
27 uentium. * Et non dormient cū forti-
bus, cadentibusque & incircumcisis,
qui descenderunt ad infernum cum
armis suis, & posuerunt gladios suos
sub capitibus suis, & fuerunt iniqui-
tates eorum in ossibus eorum; quia
terror fortium facti sunt in terra vi-
28 uentium. * Et tu ergo in medio incir-
cumcisorum contererìs, & dormies
29 cum interfectis gladio. * Ibi Idumæa,
& reges eius, & omnes duces eius, qui
G dati sunt cum exercitu suo cum in-
terfectis gladio: & qui cum incircum-
cisis dormierunt, & cum his qui de-
30 scendunt in lacum. * Ibi principes A-
quilonis omnes, & vniuersi venato-
res: qui deducti sunt cum interfectis,
pauentes, & in sua fortitudine confu-
si: qui dormierunt incircumcisi cum
interfectis gladio, & portauerūt con-
fusionem suam cum his qui descen-
31 dunt in lacum. * Vidit eos Pharao, &
consolatus est super vniuersa multi-
tudine sua, quæ interfecta est gladio;
Pharao, & omnis exercitus eius, ait
32 Dominus Deus: * quia dedi terrorem
meum in terra viuentium, & dormi-
uit in medio incircumcisorum cum
interfectis gladio; Pharao, & omnis
multitudo eius; ait Dominus Deus.

CAP. XXXIII.

Si speculator visum imminens malum non annuntiauerit, reus erit pereuntium: quòd si annuntiauerit, solus is qui sibi non cauit reus erit. Iustus quoque si suam deserat iustitiam, damnabitur, & impius si conuertatur, saluabitur. Nec confidant de terra sibi data in promissionem, quoniā propter suas iniquitates perdentur, & terra in solitudinē redigetur.

1 ET factum est verbum Domini ad
2 me, dicens: * Fili hominis loque-
A re ad filios populi tui, & dices ad eos:
Terra cùm induxero super eam gla-
dium, & tulerit populus terræ virum
vnum de nouissimis suis, & consti-
3 tuerit eum super se speculatorem: * &
ille viderit gladium venientem super
terrā, & cecinerit buccina, & annun-
4 tiauerit populo: * Audiens autem,
quisquis ille est, sonitum buccinæ, &
non se obseruauerit, veneritque gla-
dius, & tulerit eum: sanguis ipsius
5 super caput eius erit. * Sonum bucci-
næ audiuit, & non se obseruauit, san-
guis eius in ipso erit: si autem se cu-
stodierit, animam suam saluabit.
6 * Quod si speculator viderit gladium
B venientem, & non insonuerit bucci-
na: & populus se non custodierit,
veneritque gladius, & tulerit de eis
animam: ille quidem in iniquitate sua
captus est, sanguinem autem eius de
7 manu speculatoris requiram. * ‖ Et tu ‖ *Supr. 3.d.17.*
fili hominis, speculatorem dedi te do-
mui Israël: audiens ergo ex ore meo
sermonem, annuntiabis eis ex me.
8 * Si me dicente ad impium: Impie,
morte morieris: non fueris locutus
vt se custodiat impius à via sua: ipse
impius in iniquitate sua morietur,
sanguinem autem eius de manu tua
9 requiram. * Si autem annuntiante te
ad impium vt à vijs suis conuertatur,
non

non fuerit conuersus à via sua : ipse
in iniquitate sua morietur : porrò tu
animam tuam liberasti. * Tu ergo fi- 10
li hominis dic ad domum Israël : Sic C
locuti estis, dicentes : Iniquitates no-
stræ, & peccata nostra super nos sunt,
& in ipsis nos tabescimus : quomodo
‖ Sup. ergo viuere poterimus? * ‖ Dic ad eos: 11
18.g.14. Viuo ego, dicit Dominus Deus : nolo
mortem impij, sed vt conuertatur
impius à via sua, & viuat. Conuerti-
mini, conuertimini à vijs vestris pes-
simis : & quare moriemini domus Is-
raël? * Tu itaque fili hominis dic ad 12
filios populi tui : Iustitia iusti non li-
berabit eum in quacumque die pec-
cauerit : & impietas impij non noce-
bit ei, in quacumque die conuersus
fuerit ab impietate sua : & iustus non
poterit viuere in iustitia sua, in qua-
cumque die peccauerit. * Etiam si di- 13
xero iusto quòd vita viuat, & confi-
sus in iustitia sua fecerit iniquitatem:
omnes iustitiæ eius obliuioni traden-
tur, & in iniquitate sua, quam opera-
tus est, in ipsa morietur. * Si autem 14
dixero impio : Morte morieris : & D
egerit pœnitentiam à peccato suo, fe-
ceritque iudicium & iustitiam, * & 15
pignus restituerit ille impius, rapi-
namque reddiderit, in mandatis vitæ
ambulauerit, nec fecerit quidquam
iniustum : vita viuet, & non morie-
tur. * Omnia peccata eius, quæ pec- 16
cauit, non imputabuntur ei : iudicium
& iustitiam fecit, vita viuet. * Et di- 17
xerunt filij populi tui. Non est æqui
ponderis via Domini : & ipsorum via
iniusta est. * Cùm enim recesserit iu- 18
stus à iustitia sua, feceritque iniquita-
tes, morietur in eis. * Et cùm recesserit 19
impius ab impietate sua, feceritque iu-
dicium & iustitiam, viuet in eis. * ‖ Et 20
‖ Sup. dicitis : Non est recta via Domini.
18.g.25. Vnumquemque iuxta vias suas iudi-
cabo de vobis, domus Israël. * Et fa- 21
ctum est in duodecimo anno, in de- E
cimo mense, in quinta mensis trans-
migrationis nostræ, venit ad me qui
fugerat de Ierusalem, dicens : Vasta-
ta est ciuitas. * Manus autem Domi- 22
ni facta fuerat ad me vespere, ante-
quam veniret qui fugerat : aperuitque
os meum donec veniret ad me manè,
& aperto ore meo non silui ampliùs.
* Et factum est verbum Domini ad 23
me, dicens : * Fili hominis, qui habi- 24
tant in ruinosis his super humum Is-
raël, loquentes aiunt : Vnus erat Abra-
ham, & hereditate possedit terram:
nos autem multi sumus, nobis data
est terra in possessionem. * Idcircò 25
dices ad eos : Hæc dicit Dominus F
Deus : Qui in sanguine comeditis, &
oculos vestros leuatis ad immundi-
tias vestras, & sanguinem funditis:
numquid terram hereditate posside-
26 bitis? * Stetistis in gladijs vestris, fe-
cistis abominationes, & vnusquisque
vxorem proximi sui polluit : & ter-
27 ram hereditate possidebitis? * Hæc di-
ces ad eos : Sic dicit Dominus Deus:
Viuo ego, quia qui in ruinosis habi-
tant, gladio cadent : & qui in agro
est, bestijs tradetur ad deuorandum:
qui autem in præsidijs & speluncis
28 sunt, peste morientur. * Et dabo ter-
ram in solitudinem, & in desertum,
& deficiet superba fortitudo eius : &
desolabuntur montes Israël, eò quòd
29 nullus sit qui per eos transeat. * Et
scient quia ego Dominus, cùm dede-
ro terram eorum desolatam, & deser-
tam, propter vniuersas abominatio-
30 nes suas, quas operati sunt. * Et tu fi-
G li hominis : filij populi tui, qui lo-
quuntur de te iuxta muros, & in
ostijs domorum, & dicunt vnus ad al-
terum, vir ad proximum suum lo-
quentes : Venite, & audiamus quis sit
31 sermo egrediens à Domino. * Et ve-
niunt ad te, quasi si ingrediatur po-
pulus, & sedent coram te populus
meus : & audiunt sermones tuos, &
non faciunt eos : quia in canticum
oris sui vertunt illos, & auaritiam
32 suam sequitur cor eorum. * Et es eis
quasi carmen musicum, quod suaui
dulcique sono canitur : & audiunt
33 verba tua, & non faciunt ea. * Et cùm
venerit quod prædictum est (ecce
enim venit) tunc scient quòd pro-
pheta fuerit inter eos.

CAP. XXXIV.

*Ex manibus pastorum, qui neglecto gre-
ge tantùm quæ sua sunt quærunt, di-
cit Dominus se oues suas liberatu-
rum : quodque eas in iudicio pascet,
suscitaturus super eas seruum suum
Dauid, sub quo in omni terræ vber-
tate securè pascantur : ostenditque
gregem suum esse populum Israel,
& se Deum ipsorum.*

1 ET factum est verbum Domini ad
2 me, dicens : * Fili hominis pro-
A pheta de pastoribus Israel : propheta,
& dices pastoribus : Hæc dicit Domi-
nus Deus : ‖ Væ pastoribus Israel, qui ‖ Ier.23
pascebant semetipsos : nónne greges a.1.
3 à pastoribus pascuntur? * Lac come- | Sup.13
debatis, & lanis operiebamini, & a.3.
quod crassum erat occidebatis : gre-
gem autem meum non pascebatis.
4 * Quod infirmum fuit non consolida-
stis, & quod ægrotũ non sanastis, quod
confractum est non alligastis, & quod
abiectum

abiectum est non reduxistis, & quod
perierat non quæsistis: sed cum au-
steritate imperabatis eis, & cum po-
tentia. * Et dispersæ sunt oues meæ, 5
eò quòd nō esset pastor: & factæ sunt
in deuorationem omnium bestiarum
agri, & dispersæ sunt. * Errauerunt 6
greges mei in cunctis montibus, & in B
vniuerso colle excelso: & super om-
nem faciem terræ dispersi sunt gre-
ges mei, & non erat qui requireret,
non erat, inquā, qui requireret. * Pro- 7
pterea pastores audite verbum Do-
mini: * Viuo ego, dicit Dominus 8
Deus: quia pro eo quòd facti sunt
greges mei in rapinam, & oues meæ
in deuorationem omnium bestiarum
agri, eò quòd non esset pastor: neque
enim quæsierūt pastores mei gregem
meum, sed pascebant pastores semet-
ipsos, & greges meos non pascebant:
* propterea pastores audite verbum 9
Domini: * Hæc dicit Dominus Deus: 10
Ecce ego ipse super pastores requiram C
gregē meum de manu eorum, & ces-
sare faciam eos vt vltrà non pascant
gregem, nec pascant ampliùs pasto-
res semetipsos: & liberabo gregem
meum de ore eorum, & non erit vl-
trà eis in escam. * Quia hæc dicit Do- 11
minus Deus: Ecce ego ipse requiram
oues meas, & visitabo eas. * Sicut vi- 12
sitat pastor gregē suum, in die quan-
do fuerit in medio ouium suarum
dissipatarum: sic visitabo oues meas,
& liberabo eas de omnibus locis, in
quibus dispersæ fuerant in die nubis
& caliginis. * Et educam eas de po- 13
pulis, & congregabo eas de terris, & D
inducam eas in terram suam: & pa-
scam eas in montibus Israël, in riuis,
& in cunctis sedibus terræ. * In pa- 14
scuis vberrimis pascā eas, & in mon-
tibus excelsis Israël erunt pascua ea-
rum: ibi requiescent in herbis viren-
tibus, & in pascuis pinguibus pascen-
tur super montes Israël. * Ego pa- 15
scam oues meas, & ego eas accubare
faciam, dicit Dominus Deus. * Quod 16
perierat requiram, & quod abiectum
erat reducam, & quod confractum
fuerat alligabo, & quod infirmum
fuerat consolidabo, & quod pingue
& forte custodiam: & pascam illas
in iudicio. * Vos autem greges mei, 17
hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego
iudico inter pecus & pecus, arietum
& hircorum. * Nónne satis vobis 18
erat pascua bona depasci? insuper & E
reliquias pascuarum vestrarum con-
culcastis pedibus vestris: & cùm pu-
rissimam aquam biberetis, reliquam
pedibus vestris turbabatis. * Et oues 19
meæ his, quæ conculcata pedibus ve-
stris fuerant, pascebantur: & quæ
pedes vestri turbauerant, hæc bibe-
20 bant. * Propterea hæc dicit Domi-
nus Deus ad vos: Ecce ego ipse iudi-
co inter pecus pingue, & macilen-
21 tum: * pro eo quòd lateribus & hu-
meris impingebatis, & cornibus ve-
stris ventilabatis omnia infirma pe-
22 cora, donec dispergerētur foras: * sal-
uabo gregem meum, & non erit vl-
trà in rapinam, & iudicabo inter pe-
23 cus & pecus. * ‖ Et suscitabo ‖ Ioan.
F super eas pastorem vnum, 1.g. 45.
qui pascat eas, seruum meum Dauid: & 10.
ipse pascet eas, & ipse erit eis in pasto- b. 11.
24 rem. * Ego autem Dominus ero eis Isa. 40.
in Deum: & seruus meus Dauid c. 18.
princeps in medio eorum: ego Do- Ioan. 9.
25 minus locutus sum. * Et faciam cum g. 24.
eis pactum pacis, & cessare faciam be- Osee 34
stias pessimas de terra: & qui habitant b. 5.
in deserto, securi dormient in salti-
26 bus. * Et ponam eos in circuitu col-
lis mei benedictionem: & deducam
imbrem in tempore suo: pluuiæ be-
27 nedictionis erunt. * Et dabit lignum
G agri fructum suum, & terra dabit ger-
men suum, & erunt in terra sua abs-
que timore: & scient quia ego Do-
minus, cùm contriuero catenas iugi
eorum, & eruero eos de manu impe-
28 rantium sibi. * Et non erunt vltrà in
rapinam in Gentibus, neque bestiæ
terræ deuorabunt eos: sed habitabunt
29 confidenter absque vllo terrore. * Et
suscitabo eis germen nominatum: &
non erunt vltrà imminuti fame in
terra, neque portabunt vltrà oppro-
30 brium gentium. * Et scient quia ego
Dominus Deus eorum cum eis, & ipsi
populus meus domus Israël: ait Do- ‖ Ioan.
31 minus Deus. * ‖ Vos autem greges 10.b.14.
mei, greges pascuæ meæ, homines
estis: & ego Dominus Deus vester,
dicit Dominus Deus.

CAP. XXXV.

Montis Seir siue Idumæorum futura vastatio, eò quòd populum Dei afflixerint.

1 ET factus est sermo Domini ad
2 me, dicens: * Fili hominis pone
A faciem tuam aduersum montem Seir,
& prophetabis de eo, & dices illi:
3 * Hæc dicit Dominus Deus: Ecce
ego ad te mons Seir, & extendam ma-
num meam super te, & dabo te deso-
4 latum atque desertum. * Vrbes tuas
demoliar, & tu desertus eris: & scies
5 quia ego Dominus. * Eò quòd fueris
inimicus sempiternus, & concluseris
filios Israël in manus gladij in tem-
pore afflictionis eorum, in tempore

Iniquitatis extremæ. * Propterea viuo 6
ego, dicit Dominus Deus: quoniam
sanguini tradam te, & sanguis te per-
sequetur: & cùm sanguinem oderis,
sanguis persequetur te. * Et dabo 7
montem Seir desolatum atque deser-
tum: & auferam de eo euntem, &
redeuntem. * Et implebo montes 8
eius occisorũ suorum: in collibus tuis,
& in vallibus tuis, atque in torrenti-
bus interfecti gladio cadent. * In soli- 9
tudines sempiternas tradam te, & ci- C
uitates tuæ non habitabuntur: & scie-
tis quia ego Dominus Deus. * Eò 10
quòd dixeris: Duæ gentes, & duæ
terræ meæ erunt, & hereditate pos-
sidebo eas: cùm Dominus esset ibi:
* Propterea viuo ego, dicit Dominus 11
Deus, quia faciam iuxta iram tuam, &
secundum zelum tuum, quem fecisti
odio habens eos: & notus efficiar
per eos cùm te iudicauero. * Et scies 12
quia ego Dominus audiui vniuersa D
opprobria tua quæ locutus es de
montibus Israël, dicens: Deserti, nobis
ad deuorandum dati sunt. * Et insur- 13
rexistis super me ore vestro, & dero-
gastis aduersum me verba vestra: ego
audiui. * Hæc dicit Dominus Deus: 14
Lætante vniuersa terra, in solitudinẽ
te redigam. * Sicuti gauisus es super 15
hereditatem domus Israël, eò quòd
fuerit dissipata, sic faciam tibi: dissi-
patus eris mons Seir, & Idumæa om-
nis: & scient quia ego Dominus.

CAP. XXXVI.

Quia populus Dei erat in opprobrium Gentibus, eo quòd propter sua peccata dispersi essent in captiuitatem, dicit Dominus, non propter illum, sed propter se reducturum eum in terram suam; quòdque super ipsum effundet aquam mundam, faciens eum in suis præceptis ambulare, magnáque frui felicitate.

TV autem fili hominis propheta 1
super montes Israël, & dices: A
‖ Montes Israël audite verbum Do- ‖ Sup. 6. a. 3.
mini: * Hæc dicit Dominus Deus: 2
Eò quòd dixerit inimicus de vobis:
Euge, altitudines sempiternæ in hæ-
reditatem datæ sunt nobis: * Propter- 3
eà vaticinare, & dic: Hæc dicit Do-
minus Deus: Pro eo quòd desolati
estis, & conculcati per circuitum, &
facti in hereditatem reliquis Genti-
bus, & ascendistis super labiũ linguæ,
& opprobrium populi: * propterea 4
montes Israël audite verbum Domi-
ni Dei: Hæc dicit Dominus Deus
montibus, & collibus, torrentibus,
vallibusque, & desertis, parietinis, &
vrbibus derelictis, quæ depopulatæ
sunt, & subsannatæ à reliquis Gẽtibus
5 per circuitum. * Propterea hæc dicit
B Dominus Deus: Quoniam in igne ze-
li mei locutus sum de reliquis Genti-
bus, & de Idumæa vniuersa, quæ dede-
runt terram meam sibi in hereditatem
cum gaudio, & toto corde, & ex ani-
mo: & eiecerunt eam vt vastarent:
6 * idcircò vaticinare super humum Is-
raël, & dices montibus & collibus, iu-
gis & vallibus: Hæc dicit Dominus
Deus: Ecce ego in zelo meo, & in fu-
rore meo locutus sum, eò quòd con-
7 fusionem gentium sustinueritis. * Id-
circò hæc dicit Dominus Deus: Ego
leuaui manum meã, vt Gentes, quæ in
circuitu vestro sunt, ipsæ confusionem
8 suam portent. * Vos autẽ montes Is-
raël ramos vestros germinetis, & fru-
ctũ vestrum afferatis populo meo Is-
9 raël: propè enim est vt veniat. * Quia
ecce ego ad vos, & conuertar ad vos,
& arabimini, & accipietis sementem.
10 * Et multiplicabo in vobis homines,
C omnemque domũ Israël: & habitabũ-
tur ciuitates, & ruinosa instaurabun-
11 tur. * Et replebo vos hominibus & iu-
mentis: & multiplicabuntur, & cre-
scent: & habitare vos faciam sicut à
principio, bonisque donabo maiori-
bus, quàm habuistis ab initio: & scie-
12 tis quia ego Dominus. * Et adducam
super vos homines, populum meum
Israël, & hereditate possidebunt te: &
eris eis in hereditatem, & nõ addes
13 vltrà vt absq; eis sis. * Hæc dicit Do-
minus Deus: Pro eo quòd dicunt de
vobis: Deuoratrix hominum es, &
14 suffocans gentem tuam: * Propterea
homines non comedes amplius, &
gentem tuam non necabis vltrà, ait
15 Dominus Deus: * Nec auditam fa-
D ciam in te amplius confusionẽ Gen-
tium, & opprobrium populorum ne-
quaquam portabis, & gentem tuam
non amittes amplius: ait Dominus
16 Deus. * Et factum est verbum Domi-
17 ni ad me, dicens: * Fili hominis, do-
mus Israël habitauerunt in humo
sua, & polluerunt eam in vijs suis, &
in studijs suis: iuxta immunditiam
menstruatæ facta est via eorum co-
18 ram me. * Et effudi indignationem
meam super eos pro sanguine, quem
fuderunt super terram, & in idolis
19 suis polluerunt eam. * Et dispersi eos
in Gentes, & ventilati sunt in terras:
iuxta vias eorum, & adinuentiones
20 eorum iudicaui eos. * ‖ Et ingressi ‖ Isa. 52. b. 5.
sunt ad Gentes, ad quas introierunt, ‖ Rom. 2. d. 24.
& polluerunt nomen sanctum meum,
cùm diceretur de eis: Populus Do-
mini iste est, & de terra eius egressi
sunt.

ſunt.* Et peperci nomini ſancto meo, 21
quod polluerat domus Iſrael in Gen- E
tibus, ad quas ingreſſi ſunt. * Idcircò 22
dices domui Iſrael : Hæc dicit Domi-
nus Deus : Non propter vos ego fa-
ciam, domus Iſraël, ſed propter no-
men ſanctum meum, quod polluiſtis
in Gentibus, ád quas intraſtis. * Et 23
ſanctificabo nomen meum magnum,
quod pollutū eſt inter Gentes, quod
polluiſtis in medio earum : vt ſciant
Gentes quia ego Dominus, ait Domi-
nus exercituum, cùm ſanctificatus
fuero in vobis coram eis. * Tollam 24
quippe vos de Gentibus, & congrega-
bo vos de vniuerſis terris, & adducam
vos in terram veſtram. * Et effundam 25
ſuper vos aquam mundam, & munda-
bimini ab omnibus inquinamentis
veſtris, & ab vniuerſis idolis veſtris
‖ Sup. 11 d. 19. mundabo vos. * ‖ Et dabo vobis cor 26
nouum, & ſpiritum nouum ponam in
medio veſtri : & auferā cor lapideum
de carne veſtra, & dabo vobis cor car-
neum. * Et ſpiritum meum ponam 27
in medio veſtri : & faciam vt in præ- F
ceptis meis ambuletis, & iudicia mea
cuſtodiatis & operemini. * Et habita- 28
bitis in terra, quam dedi patribus ve-
ſtris: & eritis mihi in populum, & ego
ero vobis in Deum. * Et ſaluabo vos 29
ex vniuerſis inquinamentis veſtris: &
vocabo frumentum, & multiplicabo
illud, & non imponam vobis famem.
* Et multiplicabo fructum ligni, & 30
genimina agri, vt non portetis vltrà
opprobrium famis in Gentibus. * Et 31
recordabimini viarum veſtrarum peſ-
ſimarum, ſtudiorumque non bono-
rum : & diſplicebunt vobis iniquita-
tes veſtræ, & ſcelera veſtra. * Non 32
propter vos ego faciam, ait Dominus
Deus, notum ſit vobis : confundimi-
ni, & erubeſcite ſuper vijs veſtris, do-
mus Iſrael. * Hæc dicit Dominus 33
Deus : In die, qua mundauero vos ex
omnibus iniquitatibus veſtris, & in- G
habitari fecero vrbes, & inſtaurauero
ro ruinoſa, * & terra deſerta fuerit ex- 34
culta, quæ quondam erat deſolata in
oculis omnis viatoris, * dicent : Ter- 35
ra illa inculta, facta eſt vt hortus vo-
luptatis : & ciuitates deſertæ, & de-
ſtitutæ atque ſuffoſſæ, munitæ ſede-
runt. * Et ſcient Gentes quæcumque 36
derelictæ fuerint in circuitu veſtro,
quia ego Dominus ædificaui diſſipa-
ta, plantauique inculta, ego Domi-
nus locutus ſim, & fecerim. * Hæc 37
dicit Dominus Deus : Adhuc in hoc
inuenient me domus Iſrael, vt faciam
eis : Multiplicabo eos ſicut gregem
hominum, * vt gregem ſanctum, vt 38
gregem Ieruſalem in ſolemnitatibus
eius : Sic erunt ciuitates deſertæ, ple-
næ gregibus hominum: & ſcient quia
ego Dominus.

CAP. XXXVIII.

In figura aridorum oſſium reuiuiſcentium, deſignat filios Iſrael qui de omni proſperitate deſperant, educendos in terram ſuam : & per duo ligna coniuncta ſignificat vnum fore regnum Iudá & Iſrael, qui ſub vno rege ac paſtore Dauid obſeruaturi ſint mandata Domini, qui cum ipſis pactum feriet ſempiternum.

1 FActa eſt ſuper me manus Domini,
A & eduxit me in ſpiritu Domini : &
dimiſit me in medio campi, qui erat
2 plenus oſſibus : * Et circumduxit me
per ea in gyro : erant autem multa
valdè ſuper faciem campi, ſiccaq; ve-
3 hementer. * Et dixit ad me : Fili ho-
minis putáſne viuent oſſa iſta ? Et di-
4 xi : Domine Deus, tu noſti. * Et di-
xit ad me : Vaticinare de oſſibus iſtis:
& dices eis : Oſſa arida audite ver-
5 bum Domini. * Hæc dicit Dominus
Deus oſſibus his : Ecce egò intromit-
6 tam in vos ſpiritum, & viuetis. * Et
B dabo ſuper vos neruos, & ſuccreſce-
re faciam ſuper vos carnes, & ſuper-
extendam in vobis cutem : & dabo
vobis ſpiritum, & viuetis, & ſcietis
7 quia ego Dominus. * Et prophetaui
ſicut præceperat mihi : factus eſt au-
tem ſonitus, prophetante me & ecce
commotio : & acceſſerunt oſſa ad oſ-
ſa, vnumquodque ad iuncturam ſuam.
8 * Et vidi, & ecce ſuper ea nerui &
carnes aſcenderunt : & extenta eſt in
eis cutis deſuper, & ſpiritum non ha-
9 bebant. * Et dixit ad me : Vaticina-
C re ad ſpiritum, vaticinare fili homi-
nis, & dices ad ſpiritum : Hæc dicit
Dominus Deus : A quattuor ventis
veni ſpiritus, & inſuffla ſuper inter-
10 fectos iſtos, & reuiuiſcant. * Et pro-
phetaui ſicut præceperat mihi : & in-
greſſus eſt in ea ſpiritus, & vixerunt:
ſteteruntque ſuper pedes ſuos exerci-
11 tus grandis nimis valdè. * Et dixit ad
me : Fili hominis, oſſa hæc vniuerſa,
domus Iſrael eſt : ipſi dicunt : Aruc-
runt oſſa noſtra, & periit ſpes noſtra,
12 & abſciſſi ſumus. * Proptereà vatici-
nare, & dices ad eos : Hæc dicit Do-
D minus Deus : Ecce ego aperiam tu-
mulos veſtros, & educam vos de ſe-
pulchris veſtris, populus meus : & in-
13 ducam vos in terram Iſrael. * Et ſcie-
tis quia ego Dominus, cùm aperuero
ſepulchra veſtra, & eduxero vos de
14 tumulis veſtris, popule meus : * Et
dederò ſpiritum meum in vobis, &

vixeritis, & requiescere vos faciam
super humum vestram: & scietis quia
ego Dominus locutus sum, & feci,
ait Dominus Deus. * Et factus est ser- 15
mo Domini ad me, dicens: * Et tu fi- 16
li hominis sume tibi lignum vnum:
& scribe super illud: Iudæ, & filio-
rum Israël sociorum eius: & tolle li-
gnum alterum, & scribe super illud:
Ioseph ligno Ephraim, & cunctæ E
domui Israël, sociorumque eius. * Et 17
adiunge illa, vnum ad alterum tibi
in lignum vnum: & erunt in vnio-
nem in manu tua. * Cùm autem di- 18
xerint ad te filij populi tui loquen-
tes: Nónne indicas nobis quid in his
tibi velis? * loquêris ad eos: Hæc di- 19
cit Dominus Deus: Ecce ego assu-
mam lignum Ioseph, quod est in ma-
nu Ephraim, & tribus Israël, quæ sunt
ei adiunctæ: & dabo eas pariter cum
ligno Iuda, & faciam eas in lignum
vnum: & erunt vnum in manu eius.
* Erunt autem ligna, super quæ scri- 20
pseris in manu tua, in oculis eorum.
* Et dices ad eos: Hæc dicit Domi- 21
nus Deus: Ecce ego assumam filios
Israël de medio nationum, ad quas F
abierunt: & congregabo eos vndi-
que, & adducam eos ad humum suam.
‖ *Ioan.* * ‖ Et faciam eos in gentem vnam in 22
10.b.16 terra in montibus Israël, & rex vnus
erit omnibus imperans: & non erunt
vltrà duæ gentes, nec diuidentur am-
pliùs in duo regna. * Neque pol- 23
luentur vltrà in idolis suis, & abo-
minationibus suis, & cunctis iniqui-
tatibus suis: & saluos eos faciam de
vniuersis sedibus, in quibus peccaue-
runt, & emundabo eos: & erunt mi-
‖ *Supr.* hi populus, & ego ero eis Deus. * ‖ Et 24 G
34.f.23. seruus meus Dauid rex super eos, &
Ioan. 1. pastor vnus erit omnium eorum: in
g. 45. iudiciis meis ambulabunt, & man-
Isa. 40. data mea custodient, & facient ea.
c. 11. * Et habitabunt super terram, quam 25
Ier. 23. dedi seruo meo Iacob, in qua habi-
a. 5. tauerunt patres vestri: & habitabunt
Dan. 9. super eam ipsi, & filij eorum, & fi-
g. 24. lij filiorum eorum, vsque in sempi-
ternum: & Dauid seruus meus prin-
‖ *Ioan.* ceps eorum in perpetuum. * ‖ Et per- 26
12.e.34. cutiam illis fœdus pacis, pactum sem-
Psalme piternum erit eis: & fundabo eos, &
109. b. multiplicabo, & dabo sanctificatio-
4. & nem meam in medio eorum in per-
106. a. petuum. * Et erit tabernaculum meum 27
a. in eis: & ero eis Deus, & ipsi erunt
mihi populus. * Et scient Gentes quia 28
ego Dominus sanctificator Israël,
cùm fuerit sanctificatio mea in me-
dio eorum in perpetuum.

CAP. XXXVIII.

Habitantibus post reductam captiuitatem securè filiis Israel in oppidis suis, adducet Dominus in nouissimis diebus contra eos Gog cum ingenti exercitu: sed & hunc cum suo exercitu multis cladibus posteà consumet.

1 ET factus est sermo Domini ad *Infrà*
2 me, dicens: * Fili hominis, pone *39. a. 1.*
A faciem tuam contra Gog, terram Ma- *Apoc.*
gog, principē capitis Mosoch & Thu- *20. c. 8.*
3 bal: & vaticinare de eo, * & dices
ad eum: Hæc dicit Dominus Deus:
Ecce ego ad te Gog principem capitis
4 Mosoch & Thubal, * & circumagam
te, & ponam frænum in maxillis tuis:
& educam te, & omnem exercitum
tuum, equos & equites vestitos lori-
cis vniuersos, multitudinē magnam,
hastam & clypeum arripientium &
5 gladium. * Persæ, Æthiopes, & Li-
B byes cum eis, omnes scutati & galea-
6 ti. * Gomer, & vniuersa agmina
eius, domus Thogorma, latera Aqui-
lonis, & totum robur eius, populi-
7 que multi tecum. * Præpara, & in-
strue te, & omnem multitudinem
tuā, quæ coaceruata est ad te: & esto
8 eis in præceptum. * Post dies multos
visitaberis: in nouissimo annorum
venies ad terram, quæ reuersa est à
gladio, & congregata est de popu-
lis multis ad montes Israël, qui fue-
runt deserti iugiter: hæc de populis
educta est, & habitabunt in ea confi-
9 denter vniuersi. * Ascendens autem
C quasi tempestas venies, & quasi nu-
bes, vt operias terram tu, & omnia
agmina tua, & populi multi tecum.
10 * Hæc dicit Dominus Deus: In die il-
la ascendēt sermones super cor tuum,
& cogitabis cogitationem pessimam:
11 * & dices: Ascendam ad terram abs-
que muro: veniam ad quiescentes, ha-
bitantésque securè: hi omnes habi-
tant sine muro, vectes & portæ non
12 sunt eis: * Vt diripias spolia, & in-
D uadas prædam, vt inferas manum
tuam super eos, qui deserti fuerant,
& posteà restituti, & super populum,
qui est congregatus ex Gentibus, qui
possidere cœpit, & esse habitator vm-
13 bilici terræ. * Saba, & Dedan, & ne-
gotiatores Tharsis, & omnes leones
eius dicent tibi: Numquid ad sumen-
da spolia tu venis? ecce ad diripien-
dam prædam congregasti multitudi-
nem tuam, vt tollas argentum, & au-
rum, & auferas supellectilem, atque
substantiam, & diripias manubias in-
14 finitas. * Proptereà vaticinare fili
hominis, & dices ad Gog: Hæc dicit
Dominus Deus: Numquid non in die
illo,

illo, cùm habitauerit populus meus E
Israël confidenter, scies? * Et venies 15
de loco tuo à lateribus Aquilonis tu,
& populi multi tecum, ascensores
equorum vniuersi, cœtus magnus, &
exercitus vehemens. * Et ascendes 16
super populum meum Israël quasi
nubes, vt operias terram. In nouissi-
mis diebus eris, & adducam te super
terram meam: vt sciant Gentes me,
cùm sanctificatus fuero in te in ocu-
lis eorum, ô Gog. * Hæc dicit Domi- 17
nus Deus: Tu ergo ille es, de quo F
locutus sum in diebus antiquis, in ma-
nu seruorum meorum prophetarũ Is-
raël, qui prophetauerunt in diebus il-
lorum temporũ, vt adducerent te su-
per eos. * Et erit in die illa, in die ad- 18
uentus Gog super terram Israël, ait
Dominus Deus, ascendet indignatio
mea in furore meo. * Et in zelo meo, 19
in igne iræ meæ locutus sum. Quia in
die illa erit commotio magna super
Matth. 24.c.29 Luc. 21. c. 26. terram Israël: * ‖ & cõmouebuntur à 20
facie mea pisces maris, & volucres
cæli, & bestiæ agri, & omne reptile
quod mouetur super humũ, cunctique
homines qui sunt super faciem ter-
ræ: & subuertentur montes, & cadent
sepes, & omnis murus corruet in ter-
ram. * Et conuocabo aduersus eum 21
in cunctis montibus meis gladiũ, ait G
Dominus Deus: gladius vniuscuiusque
in fratrem suum dirigetur. * Et iudi- 22
cabo eum peste, & sanguine, & imbre
vehementi, & lapidibus immensis:
ignem & sulphur pluam super eum, &
super exercitum eius, & super popu-
los multos, qui sunt cum eo. * Et 23
magnificabor, & sanctificabor: & no-
tus ero in oculis multarum gentium,
& scient quia ego Dominus.

CAP. XXXIX.

Adducet Dominus Gog contra Israel, sed ipsum cum toto eius exercitu ibi perdet; in cuius sepultura septem mensibus occupabuntur ad mundandam terram: Dominus filios Israel propter peccata ipsorum tradidit in captiuitatem, sed reducet eos in terram suam ad nominis sui glorificationem.

TV autem fili hominis vaticinare 1
aduersum Gog, & dices: Hæc A
dicit Dominus Deus: Ecce ego super
te Gog principem capitis Mosoch &
Thubal: * & circumagam te, & edu- 2
cam te, & ascendere te faciam de late-
ribus Aquilonis: & adducam te super
montes Israël. * Et percutiam arcum 3
tuum in manu sinistra tua, & sagittas
tuas de manu dextera tua deiiciam.
* Super montes Israël cades tu, & 4
omnia agmina tua, & populi tui, qui
sunt tecum: feris, auibus, omnique
volatili, & bestiis terræ, dedi te ad de-
5 uorandum. * Super faciem agri ca-
des: quia ego locutus sum, ait Domi-
6 nus Deus. * Et immittam ignem in
B Magog, & in his qui habitant in in-
sulis confidenter: & scient quia ego
7 Dominus. * & nomen sanctum meũ
notum faciam in medio populi mei
Israël, & non polluam nomen san-
ctum meum ampliùs: & scient Gen-
tes quia ego Dominus sanctus Israël.
8 * Ecce venit, & factum est, ait Domi-
nus Deus: hæc est dies, de qua locu-
9 tus sum. * Et egredientur habitatores
de ciuitatibus Israël, & succendent,
& comburent arma, clypeum, & ha-
stas, arcũ, & sagittas, & baculos ma-
nuum, & contos: & succendent ea
10 igni septem annis. * Et non portabũt
C ligna de regionibus, neque succident
de saltibus: quoniam arma succendent
igni, & deprædabuntur eos, quibus
prædæ fuerant, & diripient vastato-
11 res suos, ait Dominus Deus. * Et erit
in die illa: dabo Gog locum nomi-
natum sepulchrum in Israël: vallem
viatorum ad Orientem maris, quæ
obstupescere faciet prætereuntes: &
sepelient ibi Gog, & omnem multi-
tudinẽ eius, & vocabitur vallis mul-
12 titudinis Gog. * Et sepelient eos do-
mus Israël, vt mundent terrã septem
13 mensibus. * Sepeliet autem eum om-
nis populus terræ, & erit eis nomina-
ta dies, in qua glorificatus sum, ait
14 Dominus Deus. * Et viros iugiter
D constituent lustrantes terram, qui se-
peliant & requirant eos qui reman-
serant super faciem terræ, vt emun-
dent eam: post menses autem septem
15 quærere incipient. * Et circuibunt
peragrantes terram: cumque viderint
os hominis, statuent iuxta illud ti-
tulum, donec sepeliant illud pollin-
ctores in valle multitudinis Gog.
16 * Nomen autem ciuitatis Amona,
17 & mundabunt terram. * Tu ergo fi-
li hominis, hæc dicit Dominus Deus:
Dic omni volucri, & vniuersis aui-
E bus, cunctisque bestiis agri: Conue-
nite, properate, concurrite vndique
ad victimam meam, quam ego im-
molo vobis, victimam grandem su-
per montes Israël: vt comedatis car-
18 nem, & bibatis sanguinem. * Carnes
fortium comedetis, & sanguinẽ prin-
cipum terræ bibetis: arietũ, & agno-
rum, & hircorum, taurorumque &
19 altilium, & pinguium omnium. * Et
comedetis adipem in saturitatem, &
bibetis sanguinem in ebrietatem, de

victima, quam ego immolabo vobis:
* & saturabimini super mensam 20
meam de equo, & equite forti, & de
vniuersis viris bellatoribus, ait Do-
minus Deus. * Et ponam gloriam 21
meam in Gentibus: & videbunt om-
nes gentes iudicium meũ, quod fece-
rim; & manum meam, quam posue-
rim super eos. * Et scient domus Is- 22
rael, quia ego Dominus Deus eorum, F
à die illa, & deinceps. * Et scient 23
Gentes quoniam in iniquitate sua
capta sit domus Israel, eò quòd dere-
liquerint me, & absconderim faciem
meam ab eis: & tradiderim eos in
manu hostium, & ceciderint in gla-
dio vniuersi. * Iuxta immunditiam 24
eorum & scelus feci eis, & abscondi
faciem meam ab illis. * Propterea hęc 25
dicit Dominus Deus: Nunc reducam
captiuitatem Iacob, & miserebor om-
nis domus Israel: & assumam zelum
pro nomine sancto meo. * Et porta- 26
bunt confusionem suam, & omnem G
præuaricationem, qua præuaricati
sunt in me, cùm habitauerint in ter-
ra sua confidenter neminem formi-
dantes: * & reduxero eos de popu- 27
lis, & congregauero de terris inimi-
corum suorum, & sanctificatus fue-
ro in eis, in oculis gentium plurima-
‖ Supr. 26.c.33. rum. * ‖ Et scient quia ego Dominus 28
Deus eorum, eò quòd transtulerim
eos in nationes, & congregauerim
eos super terram suam, & non dere-
liquerim quemquam ex eis ibi. * Et 29
non abscondam vltrà faciem meam
ab eis, eò quòd effuderim spiritum
meum super omnem domum Israel,
ait Dominus Deus.

CAP. XL.

Prophetæ ostenditur futura reædificatio ciuitatis, cum mensura in longitudine, latitudine & altitudine singularum domus portarum, thalamorum, frontium fenestrarum, vestibulorum, cubiculorum & graduum: item mensuratio quattuor mensarum ad immolanda sacrificia: rursum gazophylacium cantorum & sacerdotum, ac vestibula templi.

IN vigesimo quinto anno transmi- 1
grationis nostræ, in exordio anni, A
decima mensis, quartodecimo anno
postquam percussa est ciuitas: in ipsa
hac die facta est super me manus Do-
mini, & adduxit me illuc. * In visio- 2
nibus Dei adduxit me in terram Is-
rael, & dimisit me super montem ex-
celsum nimis: super quem erat quasi
ædificium ciuitatis vergentis ad Au-
strum. * Et introduxit me illuc: & ec- 3
ce vir, cuius erat species quasi species
æris, & funiculus lineus in manu eius,
& calamus mensuræ in manu eius: sta-
4 bat autem in porta. * Et locutus est ad
me idem vir: Fili hominis vide oculis
tuis, & auribus tuis audi, & pone cor
tuũ in omnia, quæ ego ostendam ti-
bi: quia vt ostendantur tibi adductus
es huc: annuntia omnia, quæ tu vi-
5 des, domui Israel. * Et ecce murus
forinsecus in circuitu domus vndi-
que, & in manu viri calamus mensu-
ræ sex cubitorum, & palmo: & men-
sus est latitudinem ædificij calamo
vno, altitudinē quoque calamo vno.
6 * Et venit ad portam, quæ respicie-
bat viam Orientalem, & ascendit per
gradus eius: & mensus est limen por-
B tæ calamo vno latitudinem, id est, li-
men vnum calamo vno in latitudine:
7 * & thalamum vno calamo in longũ,
& vno calamo in latum: & inter tha-
8 lamos, quinque cubitos: * & limen
portæ iuxta vestibulum portæ intrin-
9 secus, calamo vno. * Et mensus est ve-
stibulum portæ octo cubitorum, &
frontem eius duobus cubitis: vestibu-
lum autem portæ erat intrinsecus.
10 * Porrò thalami portæ ad viã Orien-
talem, tres hinc & tres inde: mensura
vna trium, & mensura vna frontium
11 ex vtraque parte. * Et mensus est lati-
tudinē liminis portæ, decem cubito-
rum: & longitudinem portæ, trede-
12 cim cubitorum: * Et marginem ante
thalamos cubiti vnius: & cubitus
vnus finis vtrimque: thalami autem,
13 sex cubitorũ erant hinc & inde. * Et
mensus est portam à tecto thalami,
vsque ad tectum eius, latitudinem vi-
gintiquinque cubitorum: ostium con-
14 tra ostium. * Et fecit frontes per sexa-
ginta cubitos: & ad frontem atrium
15 portæ vndique per circuitum. * Et an-
te faciem portæ, quæ pertingebat v-
sque ad faciem vestibuli portę interio-
16 ris, quinquaginta cubitos * Et fene-
C stras obliquas in thalamis, & in fron-
tibus eorum, quæ erant intra portam
vndique per circuitum: similiter au-
tem erant & in vestibulis fenestrę per
gyrum intrinsecus, & ante frontes
17 pictura palmarum. * Et eduxit me ad
atrium exterius, & ecce gazophyla-
cia, & pauimentum stratum lapide in
atrio per circuitũ: triginta gazophy-
18 lacia in circuitu pauimenti. * Et paui-
mentum in fronte portarum, secun-
dùm longitudinem portarum erat
19 inferius. * Et mensus est latitudinem à
facie portæ inferioris vsq; ad frontem
atrii interioris extrinsecus, centũ cu-
bitos ad Orientem, & ad Aquilonem.
20 * Portam quoque, quæ respiciebat
viam

viam Aquilonis atrij exterioris, men-
sus est tam in longitudine, quam in
latitudine. * Et thalamos eius tres 21
hinc, & tres inde: & frontem eius, &
vestibulum eius secundum mensuram
portæ prioris, quinquaginta cubito-
rum longitudinem eius, & latitudinem
viginti quinque cubitorum. * Fene- 22
stræ autem eius, & vestibulum, & scul-
pturæ secundum mensuram portæ,
quæ respiciebat ad Orientem: & septẽ
graduum erat ascensus eius, & vesti- D
bulum ante eam. * Et porta atrij in- 23
terioris contra portam Aquilonis, &
Orientalem: & mensus est à porta
vsque ad portam centum cubitos.* Et 24
eduxit me ad viam Australem, & ecce
porta, quæ respiciebat ad Austrum:
& mensus est frontem eius, & vesti-
bulum eius, iuxta mensuras superio-
res.* Et fenestras eius, & vestibula in 25
circuitu, sicut fenestras ceteras: quin-
quaginta cubitorum longitudine &
latitudine viginti quinque cubitorũ.
* Et in gradibus septem ascendebatur 26
ad eam: & vestibulum ante fores eius:
& cælatæ palmæ erant, vna hinc, &
altera inde in fronte eius. * Et porta 27
atrij interioris in via australi: & men-
sus est à porta vsque ad portam in via
australi, centum cubitos.* Et intro- 28
duxit me in atrium interius ad por-
tam australem: & mensus est portam
iuxta mensuras superiores. * Thala- 29
mum eius, & frontem eius, & vestibu-
lum eius eisdem mensuris: & fene-
stras eius, & vestibulum eius in circui-
tu, quinquaginta cubitos longitudi-
nis, & latitudinis viginti quinque cu-
bitos.* Et vestibulum per gyrum lon- 30
gitudine vigintiquinque cubitorum, E
& latitudine quinque cubitorum. * Et 31
vestibulum eius ad atrium exterius,
& palmas eius in fronte: & octo gra-
dus erant, quibus ascendebatur per
eam. * Et introduxit me in atrium 32
interius per viam Orientalem: & men-
sus est portam secundum mensuras
superiores.* Thalamum eius, & fron- 33
tem eius, & vestibulum eius, sicut su-
prà: & fenestras eius, & vestibula e-
ius in circuitu, longitudine quinqua-
ginta cubitorum, & latitudine vigin-
tiquinque cubitorum.* Et vestibulum 34
eius, id est atrii exterioris: & palmæ
cælatæ in fronte eius hinc & inde: &
in octo gradibus ascensus eius. * Et 35
introduxit me ad portam, quæ respi-
ciebat ad Aquilonem: & mensus est
secundum mensuras superiores.*Tha- 36
lamum eius, & frontem eius, & ve-
stibulum eius, & fenestras eius per cir-
cuitum, longitudine quinquaginta cu-
bitorum, & latitudine vigintiquin-
37 que cubitorum. * Et vestibulum eius
respiciebat ad atrium exterius: & cæ-
latura palmarum in fronte eius hinc
& inde: & in octo gradibus ascensus
38 eius.* Et per singula gazophylacia
F ostium in frontibus portarum: ibi
39 lauabunt holocaustum. * Et in vesti-
bulo portæ, duæ mensæ hinc, & duæ
mensæ inde: vt immoletur super eas
holocaustum, & pro peccato, & pro
40 delicto. * Et ad latus exterius, quod
ascendit ad ostium portæ, quæ pergit
ad Aquilonem, duę mensæ: & ad la-
tus alterum ante vestibulum portæ,
41 duæ mensæ.* Quattuor mensæ hinc,
& quattuor mensæ inde: per latera
portæ octo mensæ erant, super quas
42 immolabant. * Quattuor autem men-
sæ ad holocaustum, de lapidibus qua-
dris extructæ: longitudine cubiti v-
nius & dimidii: & latitudine cubiti
vnius & dimidii: & altitudine cubiti
vnius: super quas ponant vasa, in
quibus immolatur holocaustum, &
43 victima.* Et labia earum palmi vnius,
reflexa intrinsecus per circuitum: su-
per mensas autem carnes oblationis.
44 * Et extra portam interiorem, gazo-
phylacia cantorum in atrio interiori,
quod erat in latere portæ respicien-
G tis ad Aquilonem: & facies eorum
contra viam Australem, vna ex latere
portæ Orientalis, quæ respiciebat ad
45 viam Aquilonis. * Et dixit ad me:
Hoc est gazophylacium, quod respi-
cit viam Meridianam: sacerdotum
erit, qui excubant in custodiis tem-
46 pli. * Porrò gazophylacium, quod
respicit ad viam Aquilonis, sacerdo-
tum erit, qui excubant ad ministe-
rium altaris. isti sunt filij Sadoc, qui
accedunt de filiis Leui ad Dominum
47 vt ministrent ei. * Et mensus est atrij
longitudine centum cubitorum, &
latitudine centũ cubitorum per qua-
drum: & altare ante faciem templi.
48 * Et introduxit me in vestibulum tẽ-
pli: & mensus est vestibulum quinque
cubitis hinc, & quinque cubitis in-
de: & latitudinem portæ trium cu-
bitorum hinc, & trium cubitorum in-
49 de.* Longitudinem autem vestibuli
viginti cubitorum, & latitudinem vn-
decim cubitorum, & octo gradibus
ascendebatur ad eã. Et columnæ erant
in frontibus, vna hinc, & altera inde.

CAP. XLI.

Dispositio reædificandi templi, iuxta partes singulas.

1 ET introduxit me in templum, &
A mensus est frontes, sex cubitos la-
titudinis, hinc, & sex cubitos inde,

latitudinem tabernaculi. * Et latitu- 2
do portæ, decem cubitorum erat: &
latera portæ, quinque cubitis hinc,
& quinque cubitis inde: & mensus
est longitudinẽ eius quadraginta cu-
bitorum, & latitudinem viginti cu-
bitorum.*Et introgressus intrinsecus 3
mensus est in fronte portæ duos cu-
bitos; & portam, sex cubitorum: &
latitudinem portæ, septem cubitorũ,
*Et mensus est longitudinem eius vi- 4
ginti cubitorum, & latitudinem eius
viginti cubitorum, ante faciem tem-
pli: & dixit ad me: Hoc est sanctum
sanctorum. * Et mensus est parietem 5
domus sex cubitorum: & latitudinem
lateris quattuor cubitorum vndique
per circuitum domus.*Latera autem, 6
latus ad latus, bis triginta tria, & e-
rant eminentia, quæ ingrederentur
per parietem domus, in lateribus per
circuitum, vt continerent, & non at-
tingerent parietem templi. * Et plā- 7
tea erat in rotundum, ascendens sur-
sum per cochleam, & in cœnaculum B
templi deferebat per gyrum: idcircò
latius erat templum in superioribus:
& sic de inferioribus ascendebatur
ad superiora in medium. * Et vidi in 8
domo altitudinem per circuitũ, fun-
data latera ad mensuram calami sex
cubitorum spatio: * & latitudinem 9
per parietem lateris forinsecus quin-
que cubitorum: & erat interior do-
mus in lateribus domus. * Et inter 10
gazophylacia latitudinem viginti cu-
bitorum in circuitu domus vndique,
*& ostium lateris ad orationem: o- 11
stium vnum ad viam Aquilonis, &
ostium vnum ad viam Australem: &
latitudinem loci ad orationem, quin-
que cubitorum in circuitu. * Et ædi- 12
ficium, quod erat separatum, versum-
que ad viam respicientem ad mare,
latitudinis septuaginta cubitorũ. pa-
ries autem ædificii, quinque cubito-
rum latitudinis per circuitum: &
longitudo eius nonaginta cubitorum.
* Et mensus est domus longitudinem, 13
centum cubitorum: & quod separa- C
tum erat ædificium, & parietes eius,
longitudinis centum cubitorũ. * La- 14
titudo autem ante faciem domus, &
eius quod erat separatum contra O-
rientem, centum cubitorũ. * Et men- 15
sus est longitudinem ædificii contra
faciem eius, quod erat separatum ad
dorsum: ethecas ex vtraque parte cẽ-
tum cubitorum: & templũ interius,
& vestibula atrii. * Limina, & fene- 16
stras obliquas, & etheccas in circuitu
per tres partes, contra vniuscuiusque
limen, stratumque lignum per gyrũ
in circuitu: terra autem vsque ad fe-
nestras, & fenestræ clausæ super ostia.
17 * Et vsque ad domum interiorem, &
forinsecus per omnem parietem in
circuitu intrinsecus, & forinsecus, ad
18 mensuram. * Et fabrefacta cherubim
& palmæ: & palma inter cherub &
cherub, duasque facies habebat che-
19 rub. * Faciem hominis iuxta palmam
ex hac parte, & faciem leonis iuxta
palmam ex alia parte, expressam per
20 omnem domum in circuitu.* De ter-
D ra vsque ad superiora portæ, cheru-
bim & palmæ cælatæ erant in parie-
21 te templi. * Limen quadrangulum, &
facies sanctuarii, aspectus contra a-
22 spectum. * Altaris lignei trium cubi-
torum altitudo: & longitudo eius
duorum cubitorum: & anguli eius,
& longitudo eius, & parietes eius li-
gnei. Et locutus est ad me: Hæc est
23 mensa coram Domino. * Et duo ostia
erant in templo, & in sanctuario.
24 * Et in duobus ostiis ex vtraque par-
te bina erant ostiola, quæ in se inui-
cem plicabantur: bina enim ostia
25 erant ex vtraque parte ostiorum. * Et
cælata erant in ipsis ostiis templi che-
rubim, & sculpturæ palmarum, sicut
in parietibus quoque expressæ erant:
quam ob rem & grossiora erant ligna
26 in vestibuli fronte forinsecus. * Su-
per quæ fenestræ obliquæ, & simili-
tudo palmarum hinc atque inde in
humerulis vestibuli, secundùm latera
domus, latitudinemque parietum.

CAP. XLII.

De gazophylaciis, ceterisque quæ ad sacrorum vsum pertinent reædificandis.

1 ET eduxit me in atrium exterius
A per viam ducentem ad Aquilonẽ,
& introduxit me in gazophylacium,
quod erat contra separatum ædifi-
cium, & contra ædem vergentem ad
2 Aquilonem. * In facie longitudinis,
centum cubitos ostii Aquilonis: & la-
3 titudinis quinquaginta cubitos, * con-
tra viginti cubitos atrii interioris, &
contra pauimentum stratum lapide
atrii exterioris, vbi erat porticus iun-
4 cta porticui triplici. * Et ante gazo-
phylacia deambulatio decem cubito-
rum latitudinis, ad interiora respi-
ciens viæ cubiti vnius. Et ostia eorum
5 ad Aquilonem: * Vbi erant gazo-
phylacia in superioribus humiliora:
quia supportabant porticus, quæ ex
illis eminebant de inferioribus, & de
6 mediis ædificii. * Trigesta enim e-
B rant, & non habebant columnas, sic-
ut erant columnæ atriorum: propter-
eà eminebant de inferioribus, & de
mediis

mediis à terra cubitis quinquaginta.
* Et peribolus exterior secundùm ga- 7
zophylacia, quæ erant in via atrij ex-
terioris ante gazophylacia: longitudo
eius quinquaginta cubitorum.* Quia 8
longitudo erat gazophylaciorum a-
trii exterioris, quinquaginta cubi-
torum: & longitudo ante faciem tem-
pli, centum cubitorum.* Et erat sub- 9
ter gazophylacia hæc introitus ab O-
riente ingredientium in ea de atrio
exteriori. * In latitudine periboli a- 10
trii, quod erat contra viam Orienta-
lem, in faciem ædificii separati, &
erant ante ædificium gazophylacia.
* Et via ante faciem eorum, iuxta si- 11
militudinem gazophylaciorum, quæ
erant in via Aquilonis: secundùm
longitudinem eorum, sic & latitudo C
eorum: & omnis introitus eorum, &
similitudines, & ostia eorum. * Se- 12
cundùm ostia gazophylaciorum, quæ
erant in via respiciente ad Notum:
ostium in capite viæ: quæ via erat
ante vestibulum separatum per viam
Orientalem ingredientibus. * Et di- 13
xit ad me: Gazophylacia Aquilonis,
& gazophylacia Austri, quæ sunt ante
ædificium separatum: hæc sunt ga-
zophylacia sancta: in quibus vescun-
tur sacerdotes, qui appropinquant ad
Dominum in sancta sanctorum: ibi
ponent sancta sanctorum, & oblatio-
nem pro peccato, & pro delicto: lo-
cus enim sanctus est. * Cùm autem 14
ingressi fuerint sacerdotes, non egre-
dientur de sanctis in atrium exterius:
& ibi reponent vestimenta sua, in
quibus ministrant, quia sancta sunt:
vestienturque vestimentis aliis, & sic
procedent ad populum. * Cúmque 15
complesset mensuras domus interio- D
ris, eduxit me per viam portæ, quæ
respiciebat ad viam Orientalem: &
mensus est eam vndique per circui-
tum.* Mensus est autem contra ven- 16
tum Orientalem calamo mensuræ,
quingentos calamos in calamo men-
suræ per circuitum. * Et mensus est 17
contra ventum Aquilonis quingen-
tos calamos in calamo mensuræ per
gyrum. * Et ad ventum Australem 18
mensus est quingentos calamos in ca-
lamo mensuræ per circuitum. * Et ad 19
ventum Occidentalem mensus est
quingentos calamos in calamo men-
suræ. * Per quattuor ventos mensus 20
est murum eius vndique per circui-
tum, longitudinem quingentorum
cubitorum, & latitudinem quingen-
torum cubitorum, diuidentem inter
sanctuarium & vulgi locum.

CAP. XLIII.

*Gloria Domini apparente audit prophe-
ta quod filij Israel non amplius pol-
luent nomen Domini, & quæ
sint mensuræ altaris, ac sacrifi-
cia ad ipsum septem diebus expian-
dum.*

1 ET duxit me ad portam, quæ respi-
2 ciebat ad viam Orientalem. * Et
A ecce gloria Dei Israel ingrediebatur
per viam Orientalem: & vox erat ei
quasi vox aquarum multarũ, & terra
3 splendebat à maiestate eius.* ‖ Et vidi ‖ Sup. 9. a. 1.
visionem, secundùm speciem, quam
videram, quando venit vt disperde-
ret ciuitatem: & species secundùm
aspectum, ‖ quem videram iuxta flu- ‖ Sup. 1. a. 1.
uium Chobar: & cecidi super faciem
4 meam. * Et maiestas Domini ingres-
sa est templum per viam portæ, quæ
5 respiciebat ad Orientem. * Et eleua-
uit me spiritus, & introduxit me in
atrium interius: & ecce repleta erat
6 gloria Domini domus. * Et audiui lo-
quentem ad me de domo, & vir qui
7 stabat iuxta me, * dixit ad me: Fili
B hominis, locus solij mei, & locus
vestigiorum pedum meorum, vbi ha-
bito in medio filiorum Israel in æter-
num: & non polluent vltrà domus
Israel nomen sanctum meum, ipsi &
reges eorum in fornicationibus suis,
& in ruinis regum suorum, & in ex-
8 celsis. * Qui fabricati sunt limen suũ
iuxta limen meum, & postes suos
iuxta postes meos: & murus erat in-
ter me & eos: & polluerunt nomen
sanctum meum in abominationibus,
quas fecerunt: propter quod consum-
9 psi eos in ira mea.* Nunc ergo repel-
C lant procul fornicationem suam, &
ruinas regum suorum à me: & habi-
10 tabo in medio eorum semper. * Tu
autem fili hominis ostende domui
Israel templum, & confundantur ab
iniquitatibus suis, & metiantur fabri-
11 cam:* & erubescant ex omnibus quæ
fecerunt: Figuram domus & fabricæ
eius exitus, & introitus, & omnem
descriptionem eius, & vniuersa præ-
cepta eius, cunctumque ordinem
eius, & omnes leges eius ostende
eis, & scribes in oculis eorum: vt
custodiant omnes descriptiones eius,
12 & præcepta illius, & faciant ea. * Ista
est lex domus in summitate montis:
Omnis finis eius in circuitu, sanctum
sanctorum est: hæc est ergo lex do-
13 mus. * Istæ autem mensuræ altaris
D in cubito verissimo, qui habebat cu-
bitum & palmum: in sinu eius erat
cubitus & cubitus in latitudine, &
definitio eius vsque ad labium eius,
& in

& in circuitu, palmus vnus. hæc quo-
que erat fossa altaris. * Et de sinu ter- 14
ræ vsque ad crepidinem nouissimam
duo cubiti, & latitudo cubiti vnius:
& à crepidine minore vsque ad cre-
pidinem maiorem quattuor cubiti, &
latitudo cubiti vnius. * Ipse autem 15
Ariel quattuor cubitorum: & ab A-
riel vsque ad sursum, cornua quat-
tuor. * Et Ariel duodecim cubito- 16
rum in longitudine per duodecim cu- E
bitos latitudinis: quadrangulatū æ-
quis lateribus. * Et crepido quattuor- 17
decim cubitorum longitudinis, per
quattuordecim cubitos latitudinis in
quattuor angulis eius: & corona in
circuitu eius dimidij cubiti, & sinus
eius vnius cubiti per circuitum: gra-
dus autem eius versi ad Orientem.
* Et dixit ad me: Fili hominis, hæc 18
dicit Dominus Deus: Hi sunt ritus
altaris, in quacumque die fuerit fabri-
catum; vt offeratur super illud holo-
caustum, & effundatur sanguis. * Et 19
dabis Sacerdotibus, & Leuitis, qui F
sunt de semine Sadoc, qui accedunt
ad me, ait Dominus Deus, vt offe-
rant mihi vitulum de armento pro
peccato. * Et assumens de sanguine 20
eius, pones super quattuor cornua
eius, & super quattuor angulos cre-
pidinis, & super coronam in circuitu:
& mundabis illud, & expiabis. * Et 21
tolles vitulum, qui oblatus fuerit pro
peccato: & combures eum in separa-
to loco domus extra sanctuarium,
* Et in die secunda offeres hircum 22
caprarum immaculatum pro peccato:
& expiabunt altare, sicut expiaue-
runt in vitulo. * Cumque complene- 23
ris expians illud, offeres vitulum de G
armento immaculatum, & arie-
tem de grege immaculatum.* Et offe- 24
res eos in conspectu Domini: & mit-
tent sacerdotes super eos sal, & offe-
rent eos holocaustum Domino. * Se- 25
ptem diebus facies hircum pro pec-
cato quotidie: & vitulum de armen-
to, & arietem de pecoribus immacu-
latos offerent. *Septem diebus expia- 26
bunt altare, & mundabunt illud: &
implebunt manum eius.* Expletis au- 27
tem diebus, in die octaua & vltrà, fa-
cient sacerdotes super altare holo-
causta vestra, & quæ pro pace offe-
rūt:&placatus ero vobis.ait Dñs Deus.

CAP. XLIV.

Porta sanctuarii clausa, qua solus Deus ingreditur: incircumcisi carne & corde non ingredientur sanctuarium, nec Leuitæ qui idola secuti sunt, sed hi ministri domus erunt: filij autem Sadoc sacerdotes ingredientur, & horum leges ponuntur.

1 A ET conuertit me ad viam portæ
sanctuarii exterioris, quæ respi-
ciebat ad Orientem: & erat clausa.
2 * Et dixit Dominus ad me: Porta
hæc clausa erit: non aperietur, & vir
non transibit per eam: quoniam Do-
minus Deus Israel ingressus est per
3 eam, eritque clausa * principi. Prin-
ceps ipse sedebit in ea, vt comedat pa-
nem coram Domino: per viam por-
tæ vestibuli ingredietur, & per viam
4 eius egredietur. * Et adduxit me per
B viam portæ Aquilonis in conspectu
domus: & vidi, & ecce impleuit glo-
ria Domini domum Domini: & ce-
5 cidi in faciem meam. * Et dixit ad me
Dominus: Fili hominis pone cor tuū,
& vide oculis tuis, & auribus tuis
audi omnia, quæ ego loquor ad te de
vniuersis ceremoniis domus Domi-
ni, & de cunctis legibus eius:& pones
cor tuum in viis templi per omnes
6 exitus sanctuarii.* Et dices ad exaspe-
rantem me domum Israel: Hæc dicit
Dominus Deus: Sufficiant vobis om-
7 nia scelera vestra domus Israel: * eò
quòd inducitis filios alienos incir-
cumcisos corde, & incircumcisos car-
ne, vt sint in sanctuario meo, &
polluant domum meam: & offertis
panes meos,adipem,& sanguinem:&
dissoluitis pactum meum in omnibus
8 sceleribus vestris. * Et non seruastis
C præcepta sanctuarii mei: & posuistis
custodes obseruationum mearum in
9 sanctuario meo vobis metipsis. * Hæc
dicit Dominus Deus: Omnis alieni-
gena incircumcisus corde, & incircū-
cisus carne, non ingredietur sanctua-
rium meum, omnis filius alienus qui
10 est in medio filiorum Israel. * Sed &
Leuitæ, qui longè recesserunt à me
in errore filiorum Israel, & errauerūt
à me post idola sua, & portauerunt
11 iniquitatem suam:* erunt in sanctua-
rio meo æditui, & ianitores porta-
rum domus, & ministri domus: ipsi
mactabunt holocausta, & victimas
populi: & ipsi stabunt in conspectu
12 eorum, vt ministrent eis. * Pro eo
D quòd ministrauerunt illis in conspe-
ctu idolorum suorum,&facti sunt do-
mui Israel in offendiculum iniquita-
tis: idcircò leuaui manum meā super
eos,ait Dominus Deus, & portabunt
13 iniquitatem suam: * & non appropin-
quabunt ad me, vt sacerdotio fun-
gantur mihi,neque accedent ad omne
sanctuarium meum iuxta sancta san-
ctorum: sed portabunt confusionem
14 suam,& scelera sua quæ fecerunt. * Et
dabo eos ianitores domus in omni
ministerio eius, & in vniuersis quæ
fient

fient in ea. * Sacerdotes autem & Le- 15
uitæ filii Sadoc, qui custodierunt ce-
remonias sanctuarii mei, cùm erra-
rent filii Israel à me, ipsi accedent ad
me vt ministrent mihi : & stabunt in
conspectu meo vt offerant mihi adi-
pem, & sanguinem, ait Dominus E
Deus.* Ipsi ingredientur sanctuarium 16
meum, & ipsi accedent ad mensam
meam vt ministrent mihi, & custo-
diant ceremonias meas.* Cumque in- 17
gredientur portas atrii interioris, ve-
stibus lineis induentur : nec ascendet
super eos quidquam laneum, quando
ministrant in portis atrii interioris &
intrinsecus. * Vittæ lineæ erunt in 18
capitibus eorum,& feminalia linea e-
runt in lumbis eorum, & non accin-
gentur in sudore.* Cumque egredien- 19
tur atrium exterius ad populum, exuēt
se vestimentis suis, in quibus mini-
strauerant, & reponent ea in gazo- F
phylacio sanctuarii, & vestient se ve-
stimentis aliis: & non sanctificabunt
populum in vestibus suis. * Caput au- 20
tem suum non radent, neque comam
nutrient: sed tondentes attondent
capita sua. * Et vinum non bibet om- 21
nis sacerdos quando ingressurus est
‖ Leu. atrium interius. * ‖ Et viduam & re- 22
21.c.14. pudiatam non accipient vxores, sed
virgines de semine domus Israel: sed
& viduam, quæ fuerit vidua à sacerdo-
te, accipient. * Et populum meum 23
docebunt quid sit inter sanctum &
pollutum, & inter mundum & im-
mundum ostendent eis.* Et cùm fue- 24
rit controuersia, stabunt in iudiciis
meis, & iudicabunt : leges meas, &
præcepta mea in omnibus sollemni-
tatibus meis custodient, & Sabbata
mea sanctificabunt. * Et ad mortuum 25
hominem non ingredientur, ne pol-
luantur, nisi ad patrem & matrem, &
filium & filiam,& fratrem & sororem, G
quæ alterum virum non habuerit : in
quibus contaminabuntur. * Et post- 26
quam fuerit emundatus, septem dies
numerabuntur ei.* Et in die introitus 27
sui in sanctuarium ad atrium interius,
vt ministret mihi in sanctuario, offe-
ret pro peccato suo, ait Dominus
‖ Deut. Deus. * ‖ Non erit autem eis heredi- 28
18.a.1. tas, ego hereditas eorum : & posses-
Num. sionem non dabitis eis in Israel, ego
18.c.20. enim possessio eorum.* Victimam & 29
pro peccato & pro delicto ipsi come-
dent : & omne votum in Israel ipso-
‖ Exod. rum erit. * ‖ Et primitiua omnium 30
32.d.29. primogenitorum, & omnia libamen-
ta ex omnibus quæ offeruntur, sacer-
dotum erunt: & primitiua ciborum
vestrorum dabitis sacerdoti vt repo-
nat benedictionem domui tuæ.
31 * ‖ Omne morticinum, & captum à ‖ Leu.
bestia de auibus & de pecoribus non 22.b.8.
comedent Sacerdotes:

CAP. XLV.

In terra diuisione, separatis Domino primitiis, assignanda est certa portio sacerdotibus, Leuitis, ciuitati ac principi: seruandaque æquitas in ponderibus, mensuris, primitiis & sacrificiis: quæ sacrificia offerentur primo ac septimo die primi mensis, & in sollennitatibus Pascha ac Tabernaculorū.

1 CVmque cœperitis terram diuide-
A te sortitò, separate primitias Do-
mino, sanctificatum de terra, longi-
tudine vigintiquinque millia, & lati-
tudine decem millia : sanctificatum
erit in omni termino eius per circui-
2 tum. * Et erit ex omni parte sanctifi-
catum quingentos per quingentos,
quadrifariam per circuitum : & quin-
quaginta cubitis in suburbana eius
3 per gyrum. * Et à mensura ista men-
B surabis longitudinem vigintiquinque
millium, & latitudinem decem milliū,
& in ipso erit templum, sanctumque
4 sanctorum. * Sanctificatum de terra
erit sacerdotibus ministris sanctuarii,
qui accedunt ad ministerium Domini:
& erit eis locus in domos, & in san-
5 ctuarium sanctitatis. * Vigintiquin-
que autem millia longitudinis, & de-
cem millia latitudinis erunt Leuitis,
qui ministrant domui : ipsi possidebūt
6 viginti gazophylacia.* Et possessionē
ciuitatis dabitis quinque millia lati-
tudinis, & longitudinis vigintiquin-
que millia, secundùm separationem
7 sanctuarii, omni domui Israel.* Prin-
C cipi quoque hinc & inde in separatio-
nem sanctuarii, & in possessionem
ciuitatis, contra faciem separationis
sanctuarii, & contra faciem posses-
sionis vrbis: à latere Maris vsque ad
Mare, & à latere Orientis vsque ad
Orientem: Longitudinis autem iuxta
vnamquamque partem à termino Oc-
cidentali vsque ad terminum Orien-
8 talem. * De terra erit ei possessio in
Israel : & non depopulabuntur vltrà
principes populum meum: sed terram
dabunt domui Israel secundùm tribus
9 eorum.* Hæc dicit Dñs Deus: Sufficiat
vobis principes Israel: iniquitatē & ra-
pinas intermittite, & iudiciū & iustitiā
facite, separate confinia vestra à popu-
10 lo meo, ait Dñs Deus.* Statera iusta, &
ephi iustū, & batus iustus erit vobis.
11 * Ephi & batus æqualia & vnius
mensuræ erunt : vt capiat decimam
partem cori batus, & decimam partem
cori ephi: iuxta mensuram cori erit
æqua

‖ Exod. æqua libratio eorum. * ‖ Siclus au- 12
30.b.11. tem viginti obolos habet. Porrò vi-
Leuit. ginti sicli, & vigintiquinque sicli, &
27.c.25. quindecim sicli, mnam faciunt. * Et 13
Num. 3 hæ sunt primitiæ, quas tolletis: sextam E
8.47. partem ephi de coro frumenti, & sex-
tam partē ephi de coro hordei. * Men- 14
sura quoque olei, batus olei, decima
pars cori est: & decem bati corum fa-
ciunt: quia decem bati implent corū.
* Et arietem vnum de grege ducento- 15
rum, de his quæ nutriunt Israël in sa-
crificium, & in holocaustum, & in
pacifica, ad expiandum pro eis, ait
Dominus Deus. * Omnis populus 16
terræ tenebitur primitiis his principi
in Israël. * Et super principem erunt 17
holocausta, & sacrificium, & libami-
na in sollemnitatibus, & in Calendis, F
& in Sabbatis, & in vniuersis sollem-
nitatibus domus Israël: ipse faciet pro
peccato sacrificium, & holocaustum,
& pacifica ad expiandum pro domo
Israël. * Hæc dicit Dominus Deus: 18
In primo mense, vna mensis, sumes
vitulum de armento immaculatum,
& expiabis sanctuarium. * Et tollet 19
sacerdos de sanguine quod erit pro
peccato: & ponet in postibus domus,
& in quattuor angulis crepidinis al-
taris, & in postibus portæ atrij inte-
rioris. * Et sic facies in septima men- 20
sis, pro vnoquoque qui ignorauit, &
errore deceptus est, & expiabis pro
domo. * In primo mense, quartade- 21
cima die mēsis, erit vobis Paschæ sol- G
lemnitas: septem diebus azyma com-
edentur. * Et faciet princeps in die il- 22
la pro se, & pro vniuerso populo ter-
ræ, vitulum pro peccato. * Et in septē 23
dierum sollemnitate faciet holocau-
stum Domino septem vitulos, & se-
ptem arietes immaculatos quotidie
septem diebus: & pro peccato hircum
caprarum quotidie. * Et sacrificium 24
ephi per vitulum, & ephi per arietem
faciet: & olei hin per singula ephi.
* Septimo mense, quintadecima die 25
mensis, in sollemnitate, faciet sicut
suprà dicta sunt per septem dies, tam
pro peccato, quàm pro holocausto, &
in sacrificio, & in oleo.

CAP. XLVI.

Porta solis Sabbatis ac Calendis aperienda; & quæ holocausta his diebus offeret princeps, quave porta ipse aut populus templum ingredietur, vel egredietur: de spontaneo & quotidiano principis holocausto: de ipsius dono filiis aut seruis dato: loca in quibus sacerdotes coquant sacrificia & ministri victimas populi.

1 A HÆc dicit Dominus Deus: Porta
atrij interioris, quæ respicit ad
Orientem, erit clausa sex diebus, in
quibus opus fit: die autem Sabbati
aperietur, sed & in die Calendarum
2 aperietur. * Et intrabit princeps per
viam vestibuli portæ deforis, & stabit
in limine portæ: & facient sacerdotes
holocaustum eius, & pacifica eius: &
adorabit super limen portæ, & e-
gredietur: porta autem non claude-
3 tur vsque ad vesperam. * Et adorabit
populus terræ ad ostium portæ illius
in Sabbatis, & in Calendis, coram Do-
4 mino. * Holocaustum autem hoc offe-
B ret princeps Domino; in die Sabbati
sex agnos immaculatos, & arietē im-
5 maculatum. * Et sacrificium ephi per
arietem: in agnis autem sacrificium
quod dederit manus eius: & olei hin
6 per singula ephi. * In die autem Calen-
darum vitulum de armento immacu-
latum: & sex agni & arietes immacu-
7 lati erunt. * Et ephi per vitulum, ephi
quoque per arietem faciet sacrificiū:
de agnis autem, sicut inuenerit ma-
nus eius: & olei hin per singula ephi.
8 * Cumq; ingressurus est princeps, per
C viam vestibuli portæ ingrediatur, &
9 per eamdem viam exeat. * Et cùm in-
trabit populus terræ in conspectu Do-
mini in sollemnitatibus: qui ingredi-
tur per portam Aquilonis, vt adoret,
egrediatur per viam portæ Meridia-
næ: porrò qui ingreditur per viā por-
tæ Meridianæ, egrediatur per viā por-
tæ Aquilonis: non reuertetur per viam
portæ, per quam ingressus est, sed è
10 regione illius egredietur. * Princeps
autem in medio eorum cum ingrediē-
tibus ingredietur, & cum egredienti-
11 bus egredietur. * Et in nundinis, & in
D sollemnitatibus erit sacrificium ephi
per vitulum, & ephi per arietem: agnis
autem erit sacrificium sicut inuenerit
manus eius: & olei hin per singula
12 ephi. * Cùm autem fecerit princeps
spontaneum holocaustum, aut paci-
fica voluntaria Domino; aperietur ei
porta quæ respicit ad Orientem, &
faciet holocaustum suum, & pacifica
sua, sicut fieri solet in die sabbati: &
egredietur, clauderturque porta post-
13 quam exierit. * Et agnum eiusdem an-
ni immaculatum faciet holocaustum
quotidie Dño: semper manè faciet il-
14 lud. * Et faciet sacrificium super eo
E cata mane mane sextam partem ephi,
& de oleo tertiam partem hin, vt mi-
sceatur similæ: sacrificium Dño legi-
15 timum, iuge atque perpetuum. * Fa-
ciet agnum, & sacrificium, & oleum
cata mane mane: holocaustum sem-
piter-

piternum.*Hæc dicit Dominus Deus: 16
Si dederit princeps donum alicui de
filiis suis: hereditas eius, filiorum
suorum erit, possidebunt eam heredi-
tariè. *Si autem dederit legatum de 17
hereditate sua vni seruorum suorum, F
erit illius vsque ad annum remissio-
nis,& reuertetur ad principem: here-
ditas autem eius, filiis eius erit. * Et 18
non accipiet princeps de hereditate
populi per violentiam,& de possessio-
ne eorum: sed de possessione sua he-
reditatem dabit filiis suis: vt non di-
spergatur populus meus vnusquisque
à possessione sua. * Et introduxit me 19
per ingressum,qui erat ex latere por-
tæ, in gazophylacia sanctuarij ad sa-
cerdotes, quæ respiciebant ad Aqui-
lonem: & erat ibi locus vergens ad
Occidentem. *Et dixit ad me: Iste est 20
locus vbi coquent sacerdotes pro pec- G
cato, & pro delicto: vbi coquent sa-
crificium, vt non efferant in atrium
exterius,& sanctificetur populus. *Et 21
eduxit me in atrium exterius, & cir-
cumduxit me per quattuor angulos
atrij: & ecce atriolum erat in angulo
atrij,atriola singula per angulos atrij.
*In quattuor angulis atrij atriola di- 22
sposita, quadraginta cubitorum per
longum, & triginta per latum: men-
suræ vnius quattuor erant. *Et paries 23
per circuitum ambiens quattuor a-
triola: & culinæ fabricatæ erant sub-
ter porticus per gyrum. * Et dixit ad 24
me: Hæc est domus culinarum,in qua
coquent ministri domus Domini vi-
ctimas populi.

CAP. XLVII.

Aquæ subter limen domus egredientes, & in latus templi dextrum descendentes, efficiuntur torrens qui tandem non potest transuadari, & sanat omnia ad quæ pertigerit, habens pisces & arbores fructiferas: termini Terræ sanctæ, quæ duodecim tribubus Israel & aduenis diuidenda est.

ET conuertit me ad portam do- 1
mus, & ecce aquæ egrediebantur A
subter limen domus ad Orientem:
facies enim domus respiciebat ad O-
rientem: aquæ autem descendebant in
latus templi dextrum ad Meridiem al-
taris. * Et eduxit me per viam portæ 2
Aquilonis, & conuertit me ad viam
foras portam exteriorem, viam quæ
respiciebat ad Orientem: & ecce aquæ
redundantes à latere dextro. * Cùm 3
egrederetur vir ad Orientem, qui ha-
bebat funiculum in manu sua, &
mensus est mille cubitos: & traduxit
me per aquam vsque ad talos. * Rur- 4
sumque mensus est mille, & traduxit
5 me per aquam vsque ad genua: * &
mensus est mille, & traduxit me per
aquam vsque ad renes. Et mensus est
mille, torrentem, quem non potui
pertransire: quoniam intumuerant
aquæ profundi torrentis, qui non po-
6 test transuadari. * Et dixit ad me:
B Certè vidisti fili hominis. Et eduxit
me, & conuertit ad ripam torrentis.
7 * Cumque me conuertissem, ecce in
ripa torrentis ligna multa nimis ex
8 vtraque parte. * Et ait ad me: Aquæ
istæ, quæ egrediuntur ad tumulos sa-
buli Orientalis, & descendunt ad pla-
na deserti, intrabunt mare, & exibunt
9 & sanabuntur aquæ. * Et omnis ani-
ma viuens, quæ serpit, quocumque
venerit torrens, viuet: & erunt pisces
multi satis postquam venerint illuc
aquæ istæ, & sanabuntur, & viuent
10 omnia, ad quæ venerit torrens. * Et
stabunt super illas piscatores, ab En-
gaddi vsque ad Engallim siccatio sa-
genarum erit: plurimæ species erunt
piscium eius, sicut pisces maris ma-
11 gni, multitudinis nimiæ: * in littori-
bus autem eius, & in palustribus non
sanabuntur, quia in salinas dabun-
12 tur. * Et super torrentem orietur in
ripis eius ex vtraque parte omne li-
C gnum pomiferum: non defluet folium
ex eo, & non deficiet fructus eius:
per singulos menses afferet primiti-
ua, quia aquæ eius de sanctuario egre-
dientur: & erunt fructus eius in ci-
bum, & folia eius ad medicinam.
13 * Hæc dicit Dominus Deus: Hic est
terminus, in quo possidebitis terram
in duodecim tribubus Israel: quia Io-
14 seph duplicem funiculum habet. * Pos-
sidebitis autem eam singuli æquè vt
frater suus; super quam leuaui ma-
num meam vt darem patribus vestris:
& cadet terra hæc vobis in possessio-
15 nem. * Hic est autem terminus ter-
ræ: ad plagam Septemtrionalem, à
mari magno via Hethalon, venienti-
16 bus Sedada, * Emath, Berotha, Sa-
barim, quæ est inter terminum Da-
masci & confinium Emath, domus
Tichon, quæ est iuxta terminum Au-
17 ran. * Et erit terminus à Mari vsque
ad atrium Enon terminus Damasci,
& ab Aquilone ad Aquilonem: ter-
minus Emath plaga Septemtrionalis.
18 * Porrò plaga Orientalis de medio
Auran, & de medio Damasci, & de
D medio Galaad, & de medio terræ Is-
raël, Iordanis disterminans ad mare
Orientale, metiemini etiam plagam
19 Orientalem. * Plaga autem australis
meridiana, à Thamar vsque ad aquas
con-

contradictionis Cades: & torrens vs-
que ad mare magnum: & hæc est
plaga ad Meridiem australis. * Et pla- 20
ga Maris, mare magnum à confinio
per directum, donec venias Emath:
hæc est plaga Maris. * Et diuidetis 21
terram istam vobis per tribus Israël:
* & mittetis eam in hereditatem vo- 22
bis, & aduenis, qui accesserint ad vos,
qui genuerint filios in medio vestrũ:
& erunt vobis sicut indigenæ inter
filios Israël: vobiscum diuident pos-
sessionem in medio tribuum Israël.
* In tribu autem quacumque fuerit 23
aduena, ibi dabitis possessionem illi,
ait Dominus Deus.

CAP. XLVIII.

Diuisio Terræ sanctæ in duodecim tribus: vbi sunt primitiæ & sanctuarium: locus Sacerdotum ac Leuitarum: mensura ciuitatis in quadro cum suburbanis: possessio principis: & duodecim portæ ciuitatis iuxta duodecim tribus.

ET hæc nomina tribuum à finibus 1
Aquilonis iuxta viam Hethalon A
pergentibus Emath, atrium Enan ter-
minus Damasci ad Aquilonem iuxta
viam Emath. Et erit ei plaga Orien-
talis Mare, Dan vna. * Et super ter- 2
minum Dan, à plaga Orientali vsque
ad plagam Maris, Aser vna: * & su- 3
per terminum Aser, à plaga Orienta-
li vsque ad plagam Maris, Nephthali
vna. * Et super terminum Nephtha- 4
li, à plaga Orientali vsque ad plagam
Maris, Manasse vna. * Et super ter- 5
minum Manasse, à plaga Orientali
vsque ad plagam Maris, Ephraim v-
na. * Et super terminum Ephraim, 6
à plaga Orientali vsque ad plagam
Maris, Ruben vna. * Et super termi- 7
num Ruben, à plaga Orientali vsque
ad plagam Maris, Iuda vna. * Et su- 8
per terminum Iuda, à plaga Orientali
vsque ad plagam Maris, erunt primi-
tiæ, quas separabitis, vigintiquinque
millibus latitudinis & longitudinis,
sicuti singulæ partes à plaga Orien-
tali vsque ad plagam Maris: & erit
sanctuarium in medio eius. * Primi- 9
tiæ, quas separabitis Domino: lon-
gitudo vigintiquinque millibus, &
latitudo decem millibus. * Hæ autem 10
erunt primitiæ sanctuarij sacerdotũ: B
ad Aquilonem longitudinis viginti-
quinque millia, & ad Mare latitudi-
nis decem millia, sed & ad Orientem
latitudinis decem millia, & ad Meri-
diem lõgitudinis vigintiquinque mil-
lia: & erit sanctuarium Domini in
medio eius. * Sacerdotibus sanctua- 11
rium erit de filijs Sadoc, qui custo-
dierunt ceremonias meas, & non er-
rauerunt cùm errarent filij Israël, si-
12 cut errauerunt & Leuitæ. * Et erunt
eis primitiæ de primitiis terræ san-
ctum sanctorum, iuxta terminum Le-
13 uitarum. * Sed & Leuitis similiter
iuxta fines sacerdotum vigintiquin-
que millia longitudinis, & latitudi-
nis decem millia. Omnis longitudo
viginti quinque millium, & lati-
14 tudo decem millium. * Et non ve-
numdabunt ex eo, neque mutabunt,
neque transferentur primitiæ terræ,
15 quia sanctificatæ sunt Dño. * Quin-
que millia autem quæ supersunt in
latitudine per vigintiquinque millia,
profana erunt vrbis in habitaculũ, &
in suburbana: & erit ciuitas in medio
16 eius. * Et hæ mensuræ eius: ad plagam
Septemtrionalem quingenta & quat-
tuor millia: & ad plagam Meridianam,
quingenta & quattuor millia: & ad
plagã Orientalem, quingenta & quat-
tuor millia: & ad plagã Occidentalem,
17 quingenta & quattuor millia. * Erunt
C autem suburbana ciuitatis ad Aqui-
lonem ducenta quinquaginta, & ad
Meridiem ducenta quinquaginta, &
ad Orientem ducenta quinquaginta,
& ad Mare ducenta quinquaginta.
18 * Quod autem reliquum fuerit in
longitudine secundùm primitias san-
ctuarij, decem millia in Orientem, &
decem millia in Occidentem, erunt
sicut primitiæ sanctuarij: & erunt
fruges eius in panes his qui seruiunt
19 ciuitati. * Seruientes autem ciuitati,
operabuntur ex omnibus tribubus
20 Israël. * Omnes primitiæ vigintiquin-
que millium, per vigintiquinque mil-
lia in quadrum, separabuntur in pri-
mitias sanctuarij, & in possessionem
21 ciuitatis. * Quod autem reliquum fue-
rit, principis erit ex omni parte pri-
mitiarum sanctuarij, & possessionis
ciuitatis è regione vigintiquinque
millium primitiarum vsque ad ter-
minum Orientalem: sed & ad Mare,
è regione vigintiquinque millium v-
sque ad terminum maris, similiter in
partibus principis erit: & erunt pri-
mitiæ sanctuarij, & sanctuarium tem-
22 pli in medio eius. * De possessione
autem Leuitarum, & de possessione
ciuitatis in medio partium principis:
erit inter terminum Iuda, & inter
terminum Beniamin, & ad princi-
23 pem pertinebit. * Et reliquis tribu-
bus: A plaga Orientali vsque ad pla-
gam Occidentalem, Beniamin vna.
24 * Et contra terminum Beniamin, à
D plaga Orientali vsque ad plagam Oc-
25 cidentalem, Simeon vna. * Et super
ter-

terminum Simeonis, à plaga Orientali vsque ad plagam Occidentalem,
Issachar vna. *Et super terminum Issachar, à plaga Orientali vsque ad 26
plagam Occidentalem, Zabulon vna.
* Et super terminum Zabulon, à pla- 27
ga Orientali vsque ad plagam Maris,
Gad vna. * Et super terminum Gad, 28
ad plagam Austri in Meridie: & erit
finis de Thamar vsque ad aquas contradictionis Cades, hereditas contra
mare magnum. * Hæc est terra, quam 29
mittetis in sortem tribubus Israel: &
hæ partitiones earum, ait Dominus
Deus. * Et hi egressus ciuitatis: A pla- 30
ga Septemtrionali quingētos & quattuor millia mensurabis. * Et portæ 31
ciuitatis ex nominibus tribuum Israel, portæ tres à Septemtrione, porta Ruben vna, porta Iuda vna, porta
Leui vna. * Et ad plagam Orientalem, 32
quingentos & quattuor millia: &
portæ tres, porta Ioseph vna, porta
Beniamin vna, porta Dan vna. * Et 33
ad plagam Meridianam, quingentos
& quattuor millia metieris: & portæ
tres, porta Simeonis vna, porta Issachar vna, porta Zabulon vna. * Et 34
ad plagam Occidentalem, quingentos & quattuor millia, & portæ eorum tres, porta Gad vna, porta Aser
vna, porta Nephthali vna. * Per cir- 35
cuitum, decem & octo millia: & nomen ciuitatis ex illa die, Dominus
ibidem.

PROPHETIA DANIELIS.

CAPVT I.

Daniel, Ananias, Misael & Azarias in captiuitate eliguntur, vt docti linguam Chaldaeorum astarent regi: mutatisque ipsorum nominibus, obtinent à præposito eunuchorum vt solis vescantur leguminibus, aquam bibentes: quo facto, facies ipsorum corpulentiores erant quàm illorum qui cibo regio vescebantur: quibus Deus sapientiam dedit, & Danieli præterea intelligentiam somniorum.

1 ANNO tertio regni Ioakim
regis Iuda, venit Nabucho- A
donosor rex Babylonis in
Ierusalem, & obsedit eam: * & 2
tradidit Dominus in manu eius Ioakim regem Iuda, & partem vasorum
domus Dei: & asportauit ea in terram
Sennaar in domum dei sui, & vasa in-
3 tulit in domum Thesauri Dei sui. * Et
ait rex Asphenez præposito eunuchorum, vt introduceret de filiis Israel,
4 & de semine regio & tyrannorum, * pueros, in quibus nulla esset macula, decoros forma, & eruditos omni sapientia, cautos scientia, & doctos disciplina, & qui possent stare in palatio regis, vt doceret eos litteras, & linguam
5 Chaldæorum. * Et constituit eis rex
annonam per singulos dies de cibis
suis, & de vino vnde bibebat ipse, vt
enutriti tribus annis, posteà starent
6 in conspectu regis. * Fuerunt ergo in-
B ter eos de filiis Iuda, Daniel, Ananias,
7 Misael, & Azarias. * Et imposuit eis
præpositus eunuchorum, nomina,
Danieli, Baltassar; Ananiæ, Sidrach;
Misaeli, Misach; & Azariæ, Abdena-
8 go. * Proposuit autem Daniel in corde suo, ne pollueretur de mensa regis,
neque de vino potus eius: & rogauit
eunuchorum præpositum ne conta-
9 minaretur. * Dedit autem Deus Danieli gratiam & misericordiam in
10 conspectu principis eunuchorum. * Et
ait princeps eunuchorum ad Danielem: Timeo ego dominum meum regem, qui constituit vobis cibum &
potum: qui si viderit vultus vestros
macilentiores præ ceteris adolescentibus coæuis vestris, condemnabitis
11 caput meum regi. * Et dixit Daniel ad
Malasar, quem constituerat princeps
eunuchorum super Danielem, Ana-
12 niam, Misaelem, & Azariam: * Tenta
C nos obsecro seruos tuos diebus decem, & dentur nobis legumina ad ve-
13 scendum, & aqua ad bibendum: * &
contemplare vultus nostros, & vultus
puerorum qui vescuntur cibo regio:
& sicut videris, facies cum seruis tuis.
14 * Qui, audito sermone huiuscemodi,
15 tentauit eos diebus decem. * Post dies
autem decem, apparuerunt vultus
eorum meliores & corpulentiores
præ omnibus pueris, qui vescebantur
16 cibo regio. * Porrò Malasar tollebat
cibaria & vinum potus eorum: dabat-
17 que eis legumina. * Pueris autem his
D dedit Deus scientiam & disciplinam,
in omni libro & sapientia: Danieli
autem intelligentiam omnium visio-
18 num & somniorum. * Completis itaque diebus, post quos dixerat rex vt
introducerentur: introduxit eos præpositus eunuchorum in conspectu
19 Nabuchodonosor. * Cumque eis locutus fuisset rex, non sunt inuenti tales de vniuersis, vt Daniel, Ananias,
Misael, & Azarias: & steterunt in
20 conspectu Regis. * Et omne verbum
sapientiæ

sapientiæ & intellectus, quod sciscita-
tus est ab eis Rex, inuenit in eis decu-
plum, super cunctos ariolos & ma-
gos, qui erant in vniuerso regno eius.
Inf. 6. * Fuit autem Daniel vsque ad annum 21
g. 28. primum Cyri regis.

CAP. II.

Cùm sapientes Chaldæi somnium Nabuchodonosor coniectare non potentes, iuberentur omnes interimi, oranti Danieli reuelatum est mysterium, qui regi aperit somnium ipsius de magna quadam statua, eiusque declarationem de quattuor regnis: quo facto Nabuchodonosor Danielem adorauit, & hostias ac incensum illi præcepit offerri, confitens Dominum Deum, & exaltans Danielem.

IN anno secundo regni Nabucho- 1
donosor, vidit Nabuchodonosor A
somnium, & conterritus est spiritus
eius, & somnium eius fugit ab eo.
* Præcepit autem rex, vt conuoca- 2
rentur arioli, & magi, & malefici, &
Chaldæi, vt indicarent regi somnia
sua: qui cùm venissent, steterunt co-
ram rege. * Et dixit ad eos rex: Vidi 3
somnium; & mente confusus igno-
ro quid viderim. * Responderuntque 4
Chaldæi regi Syriacè: Rex in sempi-
ternum viue: dic somnium seruis tuis,
& interpretationem eius indicabimus.
* Et respondens rex ait Chaldæis: Ser- 5
mo recessit à me: nisi indicaueritis
mihi somnium, & coniecturam eius,
peribitis vos, & domus vestræ publi-
cabuntur. * Si autem somnium, & 6
coniecturam eius narraueritis, præ-
mia, & dona, & honorem multum
accipietis à me: somnium igitur, &
interpretationem eius indicate mihi.
* Responderunt secundò, atque dixe- 7
runt: Rex somnium dicat seruis suis, B
& interpretationem illius indicabi-
mus. * Respondit rex, & ait: Certè 8
noui quòd tempus redimitis, scientes
quòd recesserit à me sermo. * Si ergo 9
somnium non indicaueritis mihi, vna
est de vobis sententia, quòd interpre-
tationem quoque fallacem & dece-
ptione plenam composueritis, vt lo-
quamini mihi donec tempus pertrāse-
at. Somnium itaque dicite mihi, vt
sciam quòd interpretationem quoque
eius veram loquamini. * Responden- 10
tes ergo Chaldæi coram rege, dixe-
runt: Non est homo super terram,
qui sermonem tuum, rex, possit im-
plere: sed neque regum quisquam ma-
gnus & potens verbum huiuscemodi
sciscitatur ab omni ariolo, & mago,
& Chaldæo. * Sermo enim, quem tu 11
quæris, rex, grauis est: nec reperietur
quisquam, qui indicet illum in con-
spectu regis: exceptis diis, quorum
non est cum hominibus conuersatio.
12 * Quo audito, rex in furore & in ira
magna præcepit, vt perirent omnes
13 sapientes Babylonis. * Et egressa sen-
tentia, sapientes interficiebātur: quæ-
rebanturque Daniel & socij eius, vt
14 perirent. * Tunc Daniel requisiuit de
C lege atque sententia, ab Arioch prin-
cipe militiæ regis, qui egressus fuerat
ad interficiendos sapiētes Babylonis.
15 * Et interrogauit eum, qui à rege po-
testatem acceperat, quam ob causam
tam crudelis sententia à facie regis es-
set egressa. Cùm ergo rem indicasset
16 Arioch Danieli, * Daniel ingressus
rogauit regem, vt tempus daret sibi
17 ad solutionem indicandam regi. * Et
ingressus est domum suam, Ananiæ-
que & Misaeli & Azariæ sociis suis
18 indicauit negotium: * vt quærerent
misericordiam à facie Dei cæli super
sacramento isto, & non perirent Da-
niel & socij eius cum ceteris sapien-
19 tibus Babylonis. * Tunc Danieli my-
sterium per visionem nocte reuelatū
est: & benedixit Daniel Deum cæli,
20 * & locutus ait: Sit nomen Domini
benedictum à sæculo & vsque in sæ-
culum: quia sapientia & fortitudo
21 eius sunt. * Et ipse mutat tempora &
ætates: transfert regna, atque consti-
tuit: dat sapientiam sapientibus, &
scientiam intelligētibus disciplinam:
22 * Ipse reuelat profunda, & abscon-
D dita, & nouit in tenebris constituta:
23 & lux cum eo est. * Tibi Deus pa-
trum nostrorum confiteor, teque lau-
do: quia sapientiam & fortitudinem
dedisti mihi: & nunc ostendisti mihi
quæ rogauimus te, quia sermonem re-
24 gis aperuisti nobis. * Post hæc Daniel
ingressus ad Arioch, quem constitue-
rat rex vt perderet sapientes Babylo-
nis, sic ei locutus est: Sapientes Baby-
lonis ne perdas: introduc me in con-
spectu regis, & solutionem regi nar-
25 rabo. * Tunc Arioch festinus intro-
duxit Danielem ad regem, & dixit ei:
Inueni hominem de filiis transmigra-
tionis Iuda, qui solutionem regi an-
26 nuntiet. * Respondit rex, & dixit Da-
nieli, cuius nomen erat Baltassar: Pu-
tasne verè potes mihi indicare som-
nium, quod vidi, & interpretatio-
27 nem eius? * Et respondens Daniel
coram rege, ait: Mysterium, quod
rex interrogat, sapientes, magi, arioli,
& aruspices nequeunt indicare regi.
28 * Sed est Deus in cælo reuelans my-
E steria, qui indicauit tibi rex Nabu-
chodo-

chodonosor, quæ ventura sunt in nouissimis temporibus. Somnium tuum, & visiones capitis tui in cubili tuo
huiuscemodi sunt: * Tu rex cogitare 29
cœpisti in strato tuo, quid esset futurum post hæc: & qui reuelat mysteria, ostendit tibi quæ ventura sunt.
* Mihi quoque non in sapientia, quæ 30
est in me plus quàm in cunctis viuentibus, sacramentum hoc reuelatum est: sed vt interpretatio regi manifesta fieret; & cogitationes mentis tuæ
scires. * Tu rex videbas, & ecce quasi 31
statua vna grandis: statua illa magna, & statura sublimis stabat contra te,
& intuitus eius erat terribilis. * Hu- 32
ius statuæ caput ex auro optimo erat, pectus autem & brachia de argento,
porrò venter & femora ex ære. * Ti- 33
biæ autem ferreæ, pedum quædam pars erat ferrea, quædam autem fictilis.
* Videbas ita, donec abscissus est 34
lapis de monte sine manibus: & percussit statuam in pedibus eius ferreis
& fictilibus, & comminuit eos. * Tunc 35
contrita sunt pariter ferrum, testa, æs, argentum, & aurum, & redacta quasi in fauillam æstiuæ areæ, quæ rapta sunt vento: nullusque locus inuentus est eis: lapis autem, qui percusserat statuam, factus est mons magnus, &
impleuit vniuersam terram. * hoc est 36
somnium: Interpretationem quoque F
eius dicemus coram te, rex. * Tu rex 37
regum es: & Deus cæli, regnum, & fortitudinem, & imperium, & gloriam dedit tibi: * & omnia in qui- 38
bus habitant filij hominum, & bestiæ agri: volucres quoque cæli dedit in manu tua, & sub ditione tua vniuersa constituit: tu es ergo caput aureum. * Et post te consurget regnum 39
aliud minus te argenteum: & regnum tertium aliud æreum, quod imperabit
vniuersæ terræ. * Et regnum quar- 40
tum erit velut ferrum: quomodo ferrum comminuit & domat omnia, sic comminuet & conteret omnia hæc.
* Porrò quia vidisti pedum, & digi- 41
torum partem testæ figuli, & partem ferream: regnum diuisum erit, quod tamen de plantario ferri orietur, secundùm quod vidisti ferrum mistum
testæ ex luto: * Et digitos pedum ex 42
parte ferreos, & ex parte fictiles: ex parte regnum erit solidum, & ex par-
te contritum. * Quòd autem vidisti 43
ferrum mistum testæ ex luto, commiscebuntur quidem humano semine, sed non adhærebunt sibi, sicuti fer-
rum misceri non potest testæ. * In die- 44
bus autem regnorum illorum, susci- G
tabit Deus cæli regnum, quod in æ-
ternum non dissipabitur, & regnum eius alteri populo non tradetur: comminuet autem, & consumet vniuersa regna hæc: & ipsum stabit in æter-
45 num. * Secundùm quod vidisti, quòd de monte abscissus est lapis sine manibus, & comminuit testam, & ferrum, & æs, & argentum, & aurum, Deus magnus ostendit regi quæ ventura sunt posteà. & verum est somnium, & fidelis interpretatio eius.
46 * Tunc rex Nabuchodonosor cecidit in faciem suam, & Danielem adorauit, & hostias & incensum præcepit
47 vt sacrificarent ei. * Loquens ergo rex, ait Danieli: Verè Deus vester Deus deorum est, & Dominus regum, & reuelans mysteria: quoniam tu po-
48 tuisti aperire hoc sacramentum. * Tūc rex Danielem in sublime extulit, & munera multa & magna dedit ei: & constituit eum principem super omnes prouincias Babylonis, & præfectum magistratuum super cunctos
49 sapientes Babylonis. * Daniel autem postulauit à rege, & constituit super opera prouinciæ Babylonis, Sidrach, Misach, & Abdenago: ipse autem Daniel erat in foribus regis.

CAP. III.

Ananias, Misael, & Azarias nolentes adorare statuam, quam rex Nabuchodonosor erexerat, ligati mittuntur in fornacem ignis ardentis, in qua illæsi manentes, confitentur Domino, quòd propter peccata suæ gentis, patiantur afflictiones: & petentes eius misericordiam, exhortantur omnem creaturam ad benedicendum Dominum: quod Nabuchodonosor animaduertens obstupuit, & illis de fornace egreßis benedicit Deum ipsorum, iubens vt occidatur quisquis ipsum blasphemauerit.

1 A NAbuchodonosor rex fecit statuam auream, altitudine cubitorum sexaginta, latitudine cubitorū sex, & statuit eam in campo Dura pro-
2 uinciæ Babylonis. * Itaque Nabuchodonosor rex misit ad congregandos satrapas, magistratus, & iudices, duces, & tyrannos, & præfectos, omnesque principes regionum, vt conuenirent ad dedicationem statuæ, quā
3 erexerat Nabuchodonosor rex. * Tūc congregati sunt satrapæ, magistratus, & iudices, duces, & tyranni, & optimates qui erant in potestatibus constituti, & vniuersi principes regionum, vt conuenirent ad dedicationem statuæ, quam erexerat Nabuchodonosor rex. stabant autem in conspectu statuæ, quam posuerat Nabu-

chodonosor rex: * & præco clama- 4
bat valenter: Vobis dicitur populis,
tribubus, & linguis: * In hora, qua 5
audieritis sonitum tubæ, & fistulæ, &
citharæ, sambucæ, & psalterij, & sym-
phoniæ, & vniuersi generis musico-
rum, cadentes adorate statuam au-
ream, quam constituit Nabuchodo-
nosor rex. * Si quis autem non pro- 6
stratus adorauerit, eadem hora mit-
tetur in fornacem ignis ardẽtis.*Post 7
hæc igitur statim vt audierunt omnes
populi sonitum tubæ, fistulæ, & ci-
tharæ, sambucæ, & psalterij, & sym-
phoniæ,&omnis generis musicorum:
cadentes omnes populi,tribus, & lin-
guæ, adorauerunt statuam auream,
quam constituerat Nabuchodonosor
rex. *Statimque in ipso tempore ac- 8
cedentes viri Chaldæi accusauerunt
Iudæos: * dixeruntque Nabuchodo- 9
nosor Regi: Rex in æternum viue:
* tu rex posuisti decretum, vt omnis 10
homo, qui audierit sonitum tubæ, fi-
stulæ, & citharæ, sambucæ, & psalte-
rij, & symphoniæ, & vniuersi generis
musicorum, prosternat se, & adoret
statuam auream: * si quis autem non 11
procidens adorauerit,mittatur in for-
nacem ignis ardentis. *Sunt ergo viri 12
Iudæi, quos constituisti super opera B
regionis Babylonis, Sidrach, Misach,
& Abdenago: viri isti contempserunt,
rex, decretum tuum: deos tuos non
colunt, & statuam auream, quam e-
rexisti, non adorant. * Tunc Nabu- 13
chodonosor in furore & in ira præ-
cepit, vt adducerentur Sidrach, Mi-
sach,& Abdenago: qui confestim ad-
ducti sunt in conspectu regis.*Pro- 14
nuntiansque Nabuchodonosor rex,
ait eis: Verène Sidrach, Misach, &
Abdenago, deos meos non colitis, &
statuam auream, quam constitui, non
adoratis? * Nunc ergo si estis parati, 15
quacumque hora audieritis sonitum
tubæ, fistulæ, citharæ, sambucæ, &
psalterij,& symphoniæ,omnisque ge-
neris musicorum, prosternite vos, &
adorate statuam quam feci: quòd si
non adoraueritis, eadem hora mitte-
mini in fornacem ignis ardentis: &
quis est Deus, qui eripiet vos de ma-
nu mea? * Respondentes Sidrach, 16
Misach, & Abdenago, dixerunt regi
Nabuchodonosor: Non oportet nos
de hac re respondere tibi.*Ecce enim 17
Deus noster, quem colimus, potest
eripere nos de camino ignis arden-
tis,& de manibus tuis, ò rex,liberare.
* Quòd si noluerit, notum sit tibi, 18
rex, quia deos tuos non colimus, &
statuam auream, quam erexisti, non
19 adoramus. * Tunc Nabuchodonosor
repletus est furore: & aspectus faciei
illius immutatus est super Sidrach,
Misach, & Abdenago, & præcepit vt
succenderetur fornax septuplũ quàm
20 succendi consueuerat. * Et viris for-
tissimis de exercitu suo iussit, vt liga-
tis pedibus Sidrach, Misach, & Abde-
nago, mitterẽt eos in fornacem ignis
21 ardentis. * Et confestim viri illi vin-
C cti,cum braccis suis, & tiaris, & cal-
ceamentis, & vestibus, missi sunt in
22 medium fornacis ignis ardentis,*nam
iussio regis vrgebat:fornax autem suc-
censa erat nimis. Porrò viros illos,
qui miserant Sidrach, Misach, & Ab-
23 denago,interfecit flamma ignis.*Vi-
ri autẽ hi tres, id est, Sidrach,Misach,
& Abdenago, ceciderunt in medio
camino ignis ardentis, colligati.

Quæ sequuntur in Hebræis voluminibus non reperi.

24 * Et ambulabant in medio flammæ
laudantes Deũ, & benedicentes Dño.
25 * Stans autem Azarias orauit sic, ape-
riensque os suum in medio ignis, ait:
26 * Benedictus es Domine Deus pa-
trum nostrorum, & laudabile & glo-
27 riosum nomen tuum in sæcula: * quia
iustus es in omnibus quæ fecisti no-
bis, & vniuersa opera tua vera, & viæ
tuæ rectæ, & omnia iudicia tua vera.
28 * Iudicia enim vera fecisti, iuxta om-
nia quæ induxisti super nos, & super
ciuitatem sanctam patrum nostrorum
Ierusalem: quia in veritate, & in iu-
dicio, induxisti omnia hæc propter
29 peccata nostra. * Peccauimus enim,
& iniquè egimus recedentes à te: &
30 deliquimus in omnibus: * & præce-
pta tua non audiuimus, nec obserua-
uimus, nec fecimus sicut præceperas
31 nobis vt benè nobis esset. * omnia
ergo, quæ induxisti super nos, & vni-
uersa, quæ fecisti nobis, in vero iudi-
32 cio fecisti: * & tradidisti nos in ma-
nibus inimicorum nostrorum iniquo-
rum, & pessimorum, præuaricato-
rumque, & regi iniusto & pessimo
33 vltra omnem terram. * Et nunc non
possumus aperire os: confusio & op-
probrium facti sumus seruis tuis, &
34 his qui colunt te. * Ne, quæsumus,
D tradas nos in perpetuum propter no-
men tuum, & ne dissipes testamen-
35 tum tuum: * neque auferas miseri-
cordiam tuam à nobis, propter Abra-
ham dilectum tuum, & Isaac seruum
36 tuum, & Israël sanctum tuum: * qui-
bus locutus es pollicens quòd multi-
plicares semen eorum sicut stellas cæ-
li, & sicut arenam quæ est in littore
37 maris: * quia Domine imminuti su-

mus plus quàm omnes gentes, sumus-
que humiles in vniuersa terra hodie
propter peccata nostra. *Et non est in 38
tempore hoc princeps, & dux, & pro-
pheta, neque holocaustum, neque sa-
crificium, neque oblatio, neque in-
censum, neque locus primitiarum co-
ram te, * vt possimus inuenire mise- 39
ricordiam tuam: sed in animo con-
trito, & spiritu humilitatis suscipia-
mur. *Sicut in holocausto arietum, 40
& taurorum, & sicut in millibus a-
gnorum pinguium: sic fiat sacrificium
nostrum in conspectu tuo hodie, vt
placeat tibi: quoniam non est con-
fusio confidentibus in te. *Et nunc 41
sequimur te in toto corde, & timemus
te, & quærimus faciem tuam. *Ne cō- 42
fundas nos: sed fac nobiscum iuxta
mansuetudinem tuam, & secundùm
multitudinem misericordiæ tuæ. *Et 43
erue nos in mirabilibus tuis, & da
gloriam nomini tuo Domine: *& 44
confundantur omnes, qui ostendunt
seruis tuis mala, confundantur in
omni potentia tua, & robur eorum
conteratur: *& sciant quia tu es Do- 45
minus Deus solus, & gloriosus super
orbem terrarum. *Et non cessabant 46
qui miserant eos ministri regis suc-
cendere fornacem, naphtha, & stup-
pa, & pice, & malleolis, *& effunde- 47
batur flamma super fornacem cubitis
quadraginta nouem: *& erupit, & in- 48
cendit quos reperit iuxta fornacem
de Chaldæis. *Angelus autem Domi- 49
ni descendit cum Azaria, & sociis e- E
ius, in fornacem: & excussit flammam
ignis de fornace, *& fecit medium 50
fornacis quasi ventum roris flantem,
& non tetigit eos omnino ignis, ne-
que contristauit, nec quidquam mo-
lestiæ intulit.

*Tunc hi tres quasi ex vno ore lau- 51
dabant, & glorificabant, & benedice-
bant Deum in fornace, dicentes:

*Benedictus es Domine Deus pa- 52
trum nostrorum: & laudabilis, & glo-
riosus, & superexaltatus in sæcula. &
benedictum nomen gloriæ tuæ san-
ctum: & laudabile, & superexaltatum
in omnibus sæculis.

*Benedictus es in templo sancto 53
gloriæ tuæ: & superlaudabilis, & su-
pergloriosus in sæcula.

*Benedictus es in throno regni tui: 54
& superlaudabilis, & superexaltatus
in sæcula.

*Benedictus es, qui intueris abys- 55
sos, & sedes super cherubim: & lauda-
bilis, & superexaltatus in sæcula.

*Benedictus es in firmamento cœli: 56
& laudabilis & gloriosus in sæcula.

57 *Benedicite omnia opera Domini
Domino: laudate & superexaltate eum
in sæcula.

58 *Benedicite Angeli Domini Domi-
no: laudate & superexaltate eum in
sæcula.

59 *‖ Benedicite cæli Domino: lauda- ‖Psal. 148. a.
te & superexaltate eum in sæcula.

60 *Benedicite aquæ omnes, quæ su-
per cælos sunt, Domino: laudate &
superexaltate eum in sæcula.

61 *Benedicite omnes virtutes Do-
mini Domino: laudate & superexalta-
te eum in sæcula.

62 *Benedicite sol & luna Domino:
laudate & superexaltate eum in sæ-
cula.

63 *Benedicite stellæ cæli Domino:
laudate & superexaltate eum in sæ-
cula.

64 *Benedicite omnis imber & ros
Domino: laudate & superexaltate eum
in sæcula.

65 *Benedicite omnes spiritus Dei
Domino: laudate & superexaltate eum
in sæcula.

66 *Benedicite ignis & æstus Domi-
no: laudate & superexaltate eum in
sæcula.

67 *Benedicite frigus & æstus Domi-
no: laudate & superexaltate eum in
sæcula.

68 *Benedicite rores & pruina Do-
mino: laudate & superexaltate eum
in sæcula.

69 *Benedicite gelu & frigus Domi-
no: laudate & superexaltate eum in
sæcula.

70 *Benedicite glacies & niues Do-
mino: laudate & superexaltate eum in
sæcula.

71 *Benedicite noctes & dies Domi-
F no: laudate & superexaltate eum in
sæcula.

72 *Benedicite lux & tenebræ Do-
mino: laudate & superexaltate eum
in sæcula.

73 *Benedicite fulgura & nubes Do-
mino: laudate & superexaltate eum
in sæcula.

74 *Benedicat terra Dominum: laudet
& superexaltet eum in sæcula.

75 *Benedicite montes & colles Do-
mino: laudate & superexaltate eum in
sæcula.

76 *Benedicite vniuersa germinantia
in terra Domino: laudate & superex-
altate eum in sæcula.

77 *Benedicite fontes Domino: lauda-
te & superexaltate eum in sæcula.

78 *Benedicite maria & flumina Do-
mino: laudate & superexaltate eum
in sæcula.

79 * Benedicite cete, & omnia quæ mouentur in aquis, Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
80 * Benedicite omnes volucres cæli Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
81 * Benedicite omnes bestiæ & pecora Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
82 * Benedicite, filij hominum Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
83 * Benedicat Israel Dominum: laudet & superexaltet eum in sæcula.
84 * Benedicite, sacerdotes Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
85 * Benedicite serui Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
86 * Benedicite spiritus & animæ iustorum Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
87 * Benedicite sancti & humiles corde Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
88 * Benedicite Anania, Azaria, Misael Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
Quia eruit nos de inferno, & saluos fecit de manu mortis, & liberauit nos de medio ardentis flammæ, & de medio ignis eruit nos.
89 * Confitemini Domino, quoniam bonus; quoniam in sæculum misericordia eius.
90 * Benedicite omnes religiosi Domino Deo deorum: laudate & confitemini ei, quia in omnia sæcula misericordia eius.

Hucusque in Hebræo non habetur: & quæ posuimus, de Theodotionis editione translata sunt.

91 * Tunc Nabuchodonosor rex, obstupuit, & surrexit properè, & ait optimatibus suis: Nonne tres viros misimus in medium ignis compeditos? Qui respondentes regi, dixerunt: Verè rex.
92 * Respondit, & ait: Ecce ego video quattuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est, & species quarti similis filio Dei.
93 * Tunc accessit Nabuchodonosor ad ostium fornacis ignis ardentis, & ait: Sidrach, Misach, & Abdenago, serui Dei excelsi, egredimini, & venite. Statimque egressi sunt Sidrach, Misach, & Abdenago de medio ignis.
94 * Et congregati satrapæ, & magistratus, & iudices, & potentes regis, contemplabantur viros illos, quoniam nihil potestatis habuisset ignis in corporibus eorum, & capillus capitis eorum non esset adustus, & sarabala eorum non fuissent immutata, & odor ignis non
95 transisset per eos. * Et erumpens Nabuchodonosor, ait: Benedictus Deus eorum, Sidrach videlicet, Misach, & Abdenago, qui misit angelum suum, & eruit seruos suos, qui crediderunt in eum: & verbum regis immutauerunt, & tradiderunt corpora sua ne seruirent, & ne adorarent omnem
96 deum, excepto Deo suo. * A me ergo positum est hoc decretum, vt omnis populus, tribus, & lingua, quæcumque locuta fuerit blasphemiam contra Deum Sidrach, Misach, & Abdenago, dispereat, & domus eius vastetur: neque enim est alius Deus, qui
97 possit ita saluare. * Tunc rex promouit Sidrach, Misach, & Abdenago, in
98 prouincia Babylonis. * NABUCHODONOSOR rex, omnibus populis, gentibus, & linguis, qui habitant in vniuersa terra, pax vobis multiplice-
99 tur. * Signa, & mirabilia fecit apud me Deus excelsus. Placuit ergo mihi
100 prædicare * signa eius, quia magna sunt; & mirabilia eius, quia fortia: & regnum eius regnum sempiternum, & potestas eius in generationem & generationem. Inf. 4. g. 31. & 9. d. 14.

CAP. IV.

Somnium regis Nabuchodonosor de excelsa arbore præcisa soluit Daniel interpretatur, quod ipse regno pulsus ad septem annos cum bestiis ageret: hortatur igitur vt eleemosynis sua redimat peccata: sed completur nihilominus somnium propter illius superbiam, donec Deum cæli recognouit, & tunc in suum regnum restituitur.

1 A EGo Nabuchodonosor quietus eram in domo mea, & florens in
2 palatio meo: * somnium vidi, quod perterruit me: & cogitationes meæ in strato meo, & visiones capitis mei
3 conturbauerunt me. * Et per me propositum est decretum vt introducerentur in conspectu meo cuncti sapientes Babylonis, & vt solutio-
4 nem somnij indicarent mihi. * Tunc ingrediebantur arioli, magi, Chaldæi, & aruspices, & somnium narraui in conspectu eorum: & solutionem
5 eius non indicauerunt mihi: * donec collega ingressus est in conspectu meo Daniel, cui nomen Baltassar secundùm nomen Dei mei, qui habet spiritum deorum sanctorum in semetipso: & somnium coram ipso lo-
6 cutus sum. * Baltassar princeps ariolorum, quoniam ego scio quòd spiritum

eum sanctorum deorum habeas in te,
& omne sacramentum non est im-
possibile tibi: visiones somniorum
meorum, quas vidi, & solutionem
earum narra. * Visio capitis mei in 7
cubili meo: Videbam, & ecce arbor B
in medio terræ, & altitudo eius ni-
mia. * Magna arbor, & fortis: & pro- 8
ceritas eius contingens cælum: & as-
pectus illius erat vsque ad terminos
vniuersæ terræ. * Folia eius pulcher- 9
rima, & fructus eius nimius: & esca
vniuersorum in ea. subter eam habi-
tabant animalia & bestiæ, & in ra-
mis eius conuersabantur volucres cæ-
li: & ex ea vescebatur omnis caro.
* Videbam in visione capitis mei su- 10
per stratum meum, & ecce vigil &
sanctus de cælo descendit. * Clamauit 11
fortiter, & sic ait: Succidite arborem,
& præcidite ramos eius: excutite fo-
lia eius, & dispergite fructus eius: fu-
giant bestiæ quæ subter eam sunt, &
volucres de ramis eius. * Verumta- 12
men germen radicum eius in terra si-
nite, & alligetur vinculo ferreo & æ-
reo, in herbis quæ foris sunt, & rore
cæli tingatur, & cum feris pars eius
in herba terræ. * Cor eius ab huma- 13
no commutetur, & cor feræ detur ei: C
& septem tempora mutentur super
eum. * In sententia vigilum decretum 14
est, & sermo sanctorum, & petitio:
donec cognoscant viuentes, quoniam
dominatur Excelsus in regno homi-
num; & cuicumque voluerit, dabit il-
lud, & humillimum hominem con-
stituet super eum. * Hoc somnium 15
vidi ego Nabuchodonosor rex: tu er-
go Baltassar interpretationem narra
festinus: quia omnes sapientes regni
mei non queunt solutionem edicere
mihi: tu autem potes, quia spiritus
deorum sanctorum in te est. * Tunc 16
Daniel, cuius nomen Baltassar, cœ-
pit intra semetipsum tacitus cogitare
quasi vna hora: & cogitationes eius
conturbabant eum. Respondens au-
tem rex ait: Baltassar, somnium &
interpretatio eius non conturbent te.
Respondit Baltassar, & dixit: Domine
mi, somnium his qui te oderunt, &
interpretatio eius hostibus tuis sit.
* Arborem quam vidisti sublimem 17
atque robustam, cuius altitudo per-
tingit ad cælum, & aspectus illius in D
omnem terram: * & rami eius pul- 18
cherrimi, & fructus eius nimius, &
esca omnium in ea, subter eam habi-
tantes bestiæ agri, & in ramis eius
commorantes aues cæli: * Tu es rex, 19
qui magnificatus es, & inualuisti: &
magnitudo tua creuit, & peruenit vs-
que ad cælum, & potestas tua in ter-
20 minos vniuersæ terræ. * Quòd autem
vidit rex vigilem & sanctum descen-
dere de cælo, & dicere: Succidite ar-
borem, & dissipate illam, attamen ger-
men radicum eius in terra dimittite,
& vinciatur ferro & ære in herbis fo-
ris, & rore cæli conspergatur, & cum
feris sit pabulum eius, donec septem
21 tempora mutentur super eum: * Hæc
E est interpretatio sententiæ Altissimi,
quæ peruenit super dominum meum
22 regem: * Eiicient te ab hominibus, &
cum bestiis ferisq; erit habitatio tua,
& || fœnum vt bos comedes, & rore || Inf. 4.
cæli infunderis: septem quoque tem- f. 21.
pora mutabuntur super te, donec scias
quòd dominetur Excelsus super re-
gnum hominum, & cuicumque vo-
23 luerit, det illud. * Quòd autem præ-
cepit vt relinqueretur germen radi-
cum eius, id est arboris: regnum tuum
tibi manebit, postquam cognoueris
24 potestatem esse cælestem. * Quam ob
rem rex consilium meum placeat ti-
bi, || & peccata tua eleemosynis redi- || Eccl. 3.
me, & iniquitates tuas misericordiis d. 33.
pauperum: forsitan ignoscet delictis
25 tuis. * Omnia hæc venerunt super Na-
26 buchodonosor regem. * Post finem
mensium duodecim, in aula Babylo-
27 nis deambulabat. * Responditque rex,
F & ait: Nonne hæc est Babylon ma-
gna, quam ego ædificaui in domum
regni, in robore fortitudinis meæ, &
28 in gloria decoris mei? * Cumque ser-
mo adhuc esset in ore regis, vox de
cælo ruit: Tibi dicitur Nabuchodo-
nosor rex: Regnum tuum transibit à
29 te, * & ab hominibus eiicient te, &
cum bestiis & feris erit habitatio tua:
fœnum quasi bos comedes, & septem
tempora mutabuntur super te, donec
scias quòd dominetur Excelsus in re-
gno hominum, & cuicumque volue-
30 rit, det illud. * Eadem hora sermo
completus est super Nabuchodono-
sor, & ex hominibus abiectus est, &
fœnum vt bos comedit, & rore cæli
corpus eius infectum est: donec ca-
pilli eius in similitudinem aquilarum
crescerent, & vngues eius quasi auium.
31 * Igitur post finem dierum, ego Na-
buchodonosor oculos meos ad cæ-
G lum leuaui, & sensus meus redditus
est mihi: & Altissimo benedixi, &
viuentem in sempiternum laudaui,
& glorificaui: || quia potestas eius po- || Sup. 3.
testas sempiterna, & regnum eius in g. 100.
32 generationem & generationem. * Et
omnes habitatores terræ apud eum
in nihilum reputati sunt: iuxta vo-
luntatem enim suam facit tam in vir-

turibus cæli quàm in habitatoribus
terræ; & non est qui resistat manui
eius, & dicat ei; Quare fecisti? * In 33
ipso tempore sensus meus reuersus est
ad me, & ad honorem regni mei de-
coremque perueni: & figura mea re-
uersa est ad me: & optimates mei, &
magistratus mei requisierunt me, &
in regno meo restitutus sum: & ma-
gnificentia amplior addita est mihi.
* Nunc igitur ego Nabuchodonosor 34
laudo, & magnifico, & glorifico re-
gem cæli: quia omnia opera eius ve-
ra, & viæ eius iudicia, & gradientes
in superbia potest humiliare.

CAP. V.

Postquam Baltassar in conuiuio bibit cum suis, ex vasis templi Domini, laudando idola sua, vidit digitos in pariete scribentes: quam scripturam solus Daniel legere potuit & interpretari, nempe quod quia secutus ipsum Nabuchodonosor eleuauerat cor suum contra Deum laudans idola, similiter auferetur ei regnum; honorato igitur Daniele, ac rege ea nocte interempto, successit Darius Medus.

BAltassar rex fecit grande conui- 1
uium optimatibus suis mille: & A
vnusquisque secundùm suam bibebat
ætatem. * Præcepit ergo iam temulen- 2
tus, vt afferrentur vasa aurea & ar-
gentea, quæ asportauerat Nabucho-
donosor pater eius de templo, quod
fuit in Ierusalem, vt biberent in eis
rex & optimates eius, vxoresque eius,
& concubinæ. * Tunc allata sunt vasa 3
aurea, & argentea, quæ asportauerat
de templo, quod fuerat in Ierusalem:
& biberunt in eis rex & optimates e-
ius, vxores & concubinæ illius. * Bi- 4
bebant vinum, & laudabant deos suos
aureos, & argenteos, æreos, ferreos,
ligneosque & lapideos. * In eadem 5
hora apparuerunt digiti, quasi manus
hominis scribentis contra candela-
brū in superficie parietis aulæ regiæ;
& rex aspiciebat articulos manus scri- B
bentis. * Tunc facies regis commuta- 6
ta est, & cogitationes eius conturba-
bant eum: & compages renum eius
soluebantur, & genua eius ad se inui-
cem collidebantur. * Exclamauit ita- 7
que rex fortiter, vt introduceret ma-
gos, Chaldæos, & aruspices. * Et pro-
loquens rex ait sapientibus Babylo-
nis; Quicumque legerit scripturam
hanc, & interpretationem eius mani-
festam mihi fecerit, purpura vestie-
tur, & torquem auream habebit in
collo, & tertius in regno meo erit.
* Tunc ingressi omnes sapientes re- 8
gis non potuerunt nec scripturam le-
gere, nec interpretationem indicare
9 regi. * Vnde rex Baltassar satis con-
turbatus est, & vultus illius immuta-
tus est: sed & optimates eius turba-
10 bantur. * Regina autem, pro re quæ
C acciderat regi, & optimatibus eius,
domum conuiuij ingressa est: & pro-
loquens ait; Rex in æternum viue:
non te conturbent cogitationes tuæ,
11 neque facies tua immutetur. * Est vir
in regno tuo, qui spiritum deorum
sanctorum habet in se: & in diebus
patris tui scientia & sapientia inuen-
tæ sunt in eo: nam & rex Nabucho-
donosor pater tuus, principem ma-
gorum, incantatorum, Chaldæorum,
& aruspicum constituit eum, pater,
12 inquam, tuus, ô rex: * quia spiritus am-
plior, & prudentia, intelligentiaque
& interpretatio somniorum, & osten-
sio secretorum, ac solutio ligatorum,
inuentæ sunt in eo, hoc est in Danie-
le: cui rex posuit nomen Baltassar.
nunc itaque Daniel vocetur, & in-
13 terpretationem narrabit. * Igitur in-
troductus est Daniel coram rege. Ad
quem præfatus rex ait: Tu es Daniel
de filiis captiuitatis Iudæ, quem ad-
D duxit pater meus rex de Iudæa?
14 * Audiui de te, quoniam spiritum deo-
rum habeas: & scientia intelligentia-
que ac sapientia ampliores inuentæ
15 sunt in te. * Et nunc introgressi sunt
in conspectu meo sapientes magi, vt
scripturam hanc legerent, & interpre-
tationem eius indicarent mihi: & ne-
quiuerunt sensum huius sermonis e-
16 dicere. * Porrò ego audiui de te, quòd
possis obscura interpretari, & ligata
dissoluere: si ergo vales scripturam
legere, & interpretationem eius in-
dicare mihi, purpura vestieris, & tor-
quem auream circa collum tuum ha-
bebis, & tertius in regno meo prin-
17 ceps eris. * Ad quæ respondens Da-
E niel, ait coram rege: Munera tua sint
tibi, & dona domus tuæ alteri da:
scripturam autem legam tibi, rex, &
interpretationem eius ostendam tibi.
18 * O rex, Deus Altissimus, regnum &
magnificentiam, gloriam & honorem
dedit Nabuchodonosor patri tuo.
19 * Et propter magnificentiam quam
dederat ei, vniuersi populi, tribus, &
linguæ, tremebant & metuebant eum:
quos volebat, interficiebat: & quos
volebat, percutiebat: & quos volebat,
exaltabat: & quos volebat, humilia-
20 bat. * Quando autem eleuatum est cor
eius, & spiritus illius obfirmatus est
ad superbiam, depositus est de solio
regni sui, & gloria eius ablata est:

&

Sup. 4. c. 21.

* | & à filiis hominum eiectus est, sed 21
& cor eius cum bestiis positum est, &
cum onagris erat habitatio eius: fœ-
nũ quoque vt bos comedebat, & rore F
cæli corpus eius infectum est, donec
cognosceret quòd potestatem habe-
ret Altissimus in regno hominum: &
quemcumque voluerit, suscitabit su-
per illud. * Tu quoque filius eius Bal- 22
tassar, non humiliasti cor tuum, cùm
scires hæc omnia: * sed aduersum Do- 23
minatorem cæli eleuatus es: & vasa
domus eius allata sunt coram te: &
tu, & optimates tui, & vxores tuæ, &
concubinæ tuæ, vinum bibistis in eis:
deos quoque argenteos, & aureos, &
æreos, ferreos, ligneosque & lapideos,
qui non vident, neque audiunt, ne-
que sentiunt, laudasti: porrò Deum,
qui habet flatum tuum in manu sua,
& omnes vias tuas, non glorificasti.
* Idcircò ab eo missus est articulus 24
manus, quæ scripsit hoc, quod exara-
tum est. * Hæc est autem scriptura. 25
quæ digesta est: MANE, THECEL, G
PHARES. * Et hæc est interpretatio 26
sermonis. MANE: numerauit Deus
regnum tuum, & compleuit illud.
* THECEL: appensus es in statera, & 27
inuentus es minus habens. * PHA- 28
RES: diuisum est regnum tuum, &
datum est Medis & Persis. * Tunc iu- 29
bente rege indutus est Daniel purpu-
ra, & circumdata est torques aurea
collo eius: & prædicatum est de eo
quòd haberet potestatem tertius in
regno suo. * Eadem nocte interfectus 30
est Baltassar rex Chaldæus. * Et Da- 31
rius Medus successit in regnum an-
nos natus sexagintaduos.

CAP. VI.

Daniel supra satrapas regni constituitur, & accusatus quòd regis edictum non seruasset, quia Deum cæli orabat, missus est in lacum leonum; sequentique die illæsus eductus, immissis ac subitò dilaniatis eius accusatoribus qua re motus rex, in suis prouinciis Deum eius timendum præcepit.

PLacuit Dario, & constituit super
regnum satrapas centum viginti,
vt essent in toto regno suo. * Et super 1
eos principes tres, ex quibus Daniel 2
vnus erat: vt satrapæ illis redderent A
rationem, & rex non sustineret mo-
lestiam. * Igitur Daniel superabat om- 3
nes principes & satrapas: quia spi-
ritus Dei amplior erat in illo. * Porrò 4
rex cogitabat constituere eum super
omne regnum: vnde principes & sa-
trapæ quærebant occasionem vt in-
uenirent Danieli ex latere regis: nul-
lamque causam & suspicionem repe-
rire potuerunt, eò quòd fidelis esset,
& omnis culpa & suspicio non inue-
5 nirentur in eo. * Dixerunt ergo viri
B illi: Non inueniemus Danieli huic
aliquam occasionem, nisi fortè in le-
6 ge Dei sui. * Tunc principes & satra-
pæ surripuerunt regi, & sic locuti
sunt ei: Dari rex in æternum viue:
7 * consilium inierunt omnes princi-
pes regni tui, magistratus, & satrapæ,
senatores, & iudices, vt decretum im-
peratorium exeat, & edictum: Vt
omnis qui petierit aliquã petitionem
à quocumque deo & homine, vsque
ad triginta dies, nisi à te rex, mitta-
8 tur in lacum leonum. * Nunc itaque
rex confirma sententiam, & scribe de-
cretum: vt non immutetur quod sta-
tutum est à Medis & Persis, nec præ-
9 uaricari cuiquam liceat. * Porrò rex
Darius proposuit edictum, & statuit.
10 * Quod cùm Daniel comperisset, id
C est, constitutam legem, ingressus est
domum suam: & fenestris apertis in
cœnaculo suo contra Ierusalem tri-
bus temporibus in die flectebat ge-
nua sua, & adorabat, confitebaturque
coram Deo suo, sicut & antè facere
11 consueuerat. * Viri ergo illi curiosiùs
inquirentes, inuenerunt Danielem
orantem & obsecrantem Deum suum.
12 * Et accedentes locuti sunt regi, super
edicto: Rex, numquid non consti-
tuisti, vt omnis homo, qui rogaret
D quemquam de diis & hominibus, vs-
que ad dies triginta, nisi te, rex, mit-
teretur in lacum leonum? Ad quos
respondens rex, ait: Verus est sermo,
iuxta decretum Medorum atque Per-
sarum, quod præuaricari non licet.
13 * Tunc respondentes dixerunt coram
rege: Daniel de filiis captiuitatis Iu-
da, non curauit de lege tua, & de edi-
cto quod constituisti; sed tribus tem-
poribus per diem orat obsecratione
14 sua. * Quod verbum cùm audisset
rex, satis contristatus est: & pro Da-
niele posuit cor vt liberaret eum, &
vsque ad occasum solis laborabat vt
15 erueret illum. * Viri autem illi intel-
ligentes regem, dixerunt ei: Scito rex,
quia lex Medorum atq; Persarum est,
vt omne decretum, quod constitue-
16 rit rex, non liceat immutari. * Tunc
E rex præcepit; & adduxerunt Danie-
lem, & miserunt eum in lacum leo-
num. * Dixitque rex Danieli: Deus
tuus, quem colis semper, ipse libera-
17 bit te. * Allatusque est lapis vnus, &
positus est super os laci: quem obsi-
gnauit rex annulo suo, & annulo

optimatum suorum, nequid fieret
contra Danielem. * Et abiit rex in 18
domum suam, & dormiuit incœna-
tus, cibique non sunt allati coram eo,
insuper & somnus recessit ab eo.
* Tunc rex primo diluculo consur- 19
gens, festinus ad lacum leonum per-
rexit: * appropinquansque lacui, Da- 20
nielem voce lacrymabili inclamauit,
& affatus est eum: Daniel serue Dei
viuentis, Deus tuus, cui tu seruis sem-
per, putasne valuit te liberare à leo-
‖ Mac. nibus? * Et Daniel regi respondens 21
2. 60. ait: Rex in æternum viue: * ‖ Deus 22
meus misit angelum suum, & conclu- F
sit ora leonum, & non nocuerunt
mihi: quia coram eo iustitia inuenta
est in me: sed & coram te, rex, deli-
ctum non feci. * Tunc vehementer 23
rex gauisus est super eo, & Danielem
præcepit educi de lacu: eductusque
est Daniel de lacu, & nulla læsio in-
uenta est in eo, quia credidit Deo
suo * Iubente autem rege, adducti 24
sunt viri illi, qui accusauerant Da-
nielem: & in lacum leonum missi
sunt, ipsi, & filii, & vxores eorum:
& non peruenerunt vsque ad paui-
mentum laci, donec arriperent eos
leones, & omnia ossa eorum com-
minuerunt. * Tunc Darius rex scrip- 25
sit vniuersis populis, tribubus, & G
linguis, habitantibus in vniuersa
terra: PAX vobis multiplicetur.
* A me constitutum est decretum, 26
vt in vniuerso imperio & regno
meo, tremiscant & paueant Deum
Danielis. Ipse est enim Deus vi-
uens, & æternus in sæcula: & re-
gnum eius non dissipabitur, & po-
testas eius vsque in æternum. * Ipse 27
liberator, atque saluator, faciens si-
gna, & mirabilia in cælo & in terra:
‖ Sup. 1. qui liberauit Danielem de lacu leo-
d. 21. num. * ‖ Porrò Daniel perseuerauit
vsque ad regnum Darij, regnumque
Cyri Persæ.

CAP. VII.

Visio Danielis de quattuor bestiis quattuor regna designantibus: de antiquo dierum & throno eius ac ministris, quo indicante perierunt bestiæ: ad hunc accedens filius hominis accipit potestatem æternam & incorruptibile regnum: declarantur regna per bestias designata, & maximè quæ per quartam bestiam & eius cornua designentur, quæ regnabit vsque ad tempus & tempora & dimidium temporis.

ANno primo Baltassar regis Baby- 1
lonis, Daniel somnium vidit: A
visio autem capitis eius in cubili suo:
& somnium scribens, breui sermone
comprehendit: summatimque per-
2 stringens, ait: * Videbam in visione
mea nocte, & ecce quattuor venti cæ-
3 li pugnabant in mari magno. * Et
quattuor bestiæ grandes ascendebant
4 de mari diuersæ inter se. * Prima
quasi leæna, & alas habebat aquilæ:
aspiciebam donec euulsæ sunt alæ
eius, & sublata est de terra, & super
pedes quasi homo stetit, & cor homi-
5 nis datum est ei. * Et ecce bestia alia
B similis vrso in parte stetit: & tres
ordines erant in ore eius, & in den-
tibus eius, & sic dicebant ei: Surge,
6 comede carnes plurimas. * Post hæc
aspiciebam, & ecce alia quasi pardus,
& alas habebat quasi auis, quattuor
super se, & quattuor capita erant in
7 bestia, & potestas data est ei. * Post
hæc aspiciebam in visione noctis, &
ecce bestia quarta terribilis, atque
mirabilis, & fortis nimis, dentes fer-
reos habebat magnos, comedens at-
que comminuens, & reliqua pedibus
suis conculcans: dissimilis autem
erat ceteris bestiis, quas videram an-
te eam, & habebat cornua decem:
8 C * Considerabam cornua, & ecce cor-
nu aliud paruulum ortum est de me-
dio eorum: & tria de cornibus primis
euulsa sunt à facie eius: & ecce oculi,
quasi oculi hominis erant in cornu
9 isto, & os loquens ingentia. * Aspi-
ciebam donec throni positi sunt, &
antiquus dierum sedit: vestimentum
eius candidum quasi nix, & capilli ca-
pitis eius quasi lana munda: thronus
eius flammæ ignis: rotæ eius ignis ‖ Apoc.
10 accensus. * ‖ Fluuius igneus, rapidus- 5. d. 11.
que egrediebatur à facie eius: millia
millium ministrabant ei, & decies
millies centena millia assistebant ei:
iudicium sedit, & libri aperti sunt.
11 D * Aspiciebam propter vocem sermo-
num grandium, quos cornu illud lo-
quebatur: & vidi quoniam interfecta
esset bestia, & periisset corpus eius, &
traditum esset ad comburendum i-
12 gni: * aliarum quoque bestiarum abla-
ta esset potestas, & tempora vitæ con-
stituta essent eis vsque ad tempus &
13 tempus. * Aspiciebam ergo in visio-
ne noctis, & ecce cum nubibus cæli
quasi filius hominis veniebat, & vsque
ad antiquum dierum peruenit: & in
14 conspectu eius obtulerunt eum. * Et ‖ Luce
dedit ei potestatem, & honorem, & 1. c. 32.
regnum: & omnes populi, tribus, & Mich. 4
linguæ ipsi seruient: ‖ potestas eius, c. 7.
potestas æterna, quæ non auferetur: Supr. 3.
& regnum eius, quod non corrum- g. 100.
petur.

petur. * Horruit ſpiritus meus, ego 15
Daniel territus ſum in his, & viſio- E
nes capitis mei conturbauerunt me.
* Acceſſi ad vnum de aſſiſtentibus, & 16
veritatem quærebam ab eo de omni-
bus his. Qui dixit mihi interpretatio-
nem ſermonum, & docuit me: * Hæ 17
quattuor beſtiæ magnæ: quattuor
ſunt regna, quæ conſurgent de terra.
* Suſcipient autē regnum ſancti Dei 18
altiſſimi: & obtinebunt regnum vſ-
que in ſæculum, & ſæculum ſæculo-
rum.* Poſt hoc volui diligenter di- 19
ſcere de beſtia quarta, quæ erat diſſi-
milis valdè ab omnibus, & terribilis
nimis: dentes & vngues eius ferrei:
comedebat, & comminuebat, & reli-
qua pedibus ſuis conculcabat: * & de 20
cornibus decem, quæ habebat in ca-
pite: & de alio, quod ortum fuerat,
ante quod ceciderant tria cornua: &
de cornu illo, quod habebat oculos,
& os loquens grandia, & maius erat
ceteris. * Aſpiciebam, & ecce cornu 21
illud faciebat bellum aduerſus ſan- F
ctos, & præualebat eis, * donec venit 22
antiquus dierum, & iudicium dedit
ſanctis Excelſi, & tempus aduenit, &
regnum obtinuerunt ſancti. * Et ſic 23
ait: Beſtia quarta, regnum quartum
erit in terra, quod maius erit om-
nibus regnis, & deuorabit vniuerſam
terram, & conculcabit, & commi-
nuet eam. * Porrò cornua decem ip- 24
ſius regni, decem reges erunt: &
aliud conſurget poſt eos, & ipſe po-
tentior erit prioribus, & tres reges
humiliabit. * Et ſermones contra Ex- 25
celſum loquetur, & ſanctos Altiſſimi
conteret: & putabit quòd poſſit mu- G
tare tempora, & leges, & tradentur
in manu eius vſque ad tempus, &
tempora, & dimidium temporis. * Et 26
iudicium ſedebit, vt auferatur poten-
tia, & conteratur, & diſpereat vſque
in finem. * Regnum autem, & pote- 27
ſtas, & magnitudo regni, quæ eſt ſub-
ter omne cælum, detur populo ſan-
ctorum Altiſſimi: cuius regnum, re-
gnum ſempiternum eſt, & omnes re-
ges ſeruient ei, & obedient. * Hu- 28
cuſque finis verbi. Ego Daniel mul-
tum cogitationibus meis conturba-
bar, & facies mea mutata eſt in me:
verbum autem in corde meo con-
ſeruaui.

CAP. VIII.

Viſio de ariete duorum cornuum, & hirco vnius ac poſtmodum quattuor cornuum, qui deuicit arietem: quorum ille regem Medorum ac Perſarum deſignat, hic autem regem Græcorum: additur prophetia de rege impudente, ipſiuſque tyrannide, dolo & ſuperbia, qui ſine manu conteretur.

1 ANno tertio regni Baltaſſar regis,
A viſio apparuit mihi. Ego Daniel,
poſt id quod videram in principio,
2 * vidi in viſione mea, cùm eſſem in
Suſis caſtro, quod eſt in Ælam regio-
ne: vidi autem in viſione eſſe me ſu-
3 per portam Vlai. * Et leuaui oculos
meos, & vidi: & ecce aries vnus ſta-
bat ante paludem, habens cornua ex-
celſa, & vnum excelſius altero atque
4 ſuccreſcens. Poſteà * vidi arietem
cornibus ventilantem contra Occi-
dentem, & contra Aquilonem, &
contra Meridiem, & omnes beſtiæ
non poterant reſiſtere ei, neque li-
berari de manu eius: fecitque ſecun-
dùm voluntatem ſuam, & magnifica-
5 tus eſt: * Et ego intelligebam: ecce
B autem hircus caprarum veniebat ab
Occidente ſuper faciem totius terræ,
& non tangebat terram: porrò hir-
cus habebat cornu inſigne inter ocu-
6 los ſuos. * Et venit vſque ad arietem
illum cornutum, quem videram ſtan-
tem ante portam, & cucurrit ad
eum in impetu fortitudinis ſuæ.
7 * Cumque appropinquaſſet prope
C arietem, efferatus eſt in eum, & per-
cuſſit arietem: & comminuit duo
cornua eius, & non poterat aries re-
ſiſtere ei: cumque eum miſiſſet in ter-
ram, conculcauit, & nemo quibat
8 liberare arietem de manu eius. * Hir-
cus autem caprarum magnus factus
eſt nimis: cumque creuiſſet, fractum
eſt cornu magnum, & orta ſunt
quattuor cornua ſubter illud per
9 quattuor ventos cæli. * De vno au-
tem ex eis egreſſum eſt cornu vnum
modicum: & factum eſt grande con-
tra Meridiem, & contra Orientem,
10 & contra fortitudinem. * Et magni-
ficatum eſt vſque ad fortitudinem
cæli: & deiecit de fortitudine, & de
11 ſtellis, & conculcauit eas. * Et vſque
D ad principem fortitudinis magnifi-
catum eſt: & ab eo tulit iuge ſacrifi-
cium, & deiecit locum ſanctificatio-
12 nis eius. * Robur autem datum eſt ei
contra iuge ſacrificium propter pec-
cata: & proſternetur veritas in ter-
ra, &

ta, & faciet, & prosperabitur. * Et 13
audiui vnum de sanctis loquentem,
& dixit vnus sanctus alteri nescio cui
loquenti: Vsquequò visio, & iuge
sacrificium, & peccatum desolatio-
nis, quæ facta est: & sanctuarium,
& fortitudo conculcabitur? * Et 14
dixit ei: Vsque ad vesperam & ma-
nè, dies duo millia trecenti: &
mundabitur sanctuarium. * Factum 15
est autem cùm viderem ego Da- E
niel visionem, & quærerem intelli-
gentiam: ecce stetit in conspectu
meo quasi species viri. * Et audiui 16
vocem viri inter Vlai: & clamauit,
& ait: Gabriel fac intelligere istam
visionem. * Et venit, & stetit iuxtà 17
vbi ego stabam: cumque venisset,
pauens corrui in faciem meam, &
ait ad me: Intellige fili hominis,
quoniam in tempore finis comple-
bitur visio. * Cumque loqueretur 18
ad me, collapsus sum pronus in
terram: & tetigit me, & statuit me
in gradu meo, * dixitque mihi: Ego 19
ostendam tibi, quæ futura sunt in F
nouissimo maledictionis: quoniam
habet tempus finem suum, * Aries, 20
quem vidisti habere cornua, rex Me-
dorum est atque Persarum. * Por- 21
rò hircus caprarum, rex Græcorum
est, & cornu grande, quod erat in-
ter oculos eius, ipse est rex primus.
* Quòd autem fracto illo surrexe- 22
runt quattuor pro eo: quattuor re-
ges de gente eius consurgent, sed
non in fortitudine eius. * Et post 23
regnum eorum, cum creuerint ini-
quitates, consurget rex impudens
facie, & intelligens propositiones. 24
* & roborabitur fortitudo eius, sed
non in viribus suis: & suprà quam
credi potest, vniuersa vastabit, &
prosperabitur, & faciet. Et inter-
ficiet robustos, & populum sancto- 25
rum * secundùm voluntatem suam,
& dirigetur dolus in manu eius: & G
cor suum magnificabit, & in copia
rerum omnium occidet plurimos:
& contra principem principum con-
surget, & sine manu conteretur. 26
* Et visio vespere & manè, quæ
dicta est, vera est: tu ergo visionem
signa, quia post multos dies erit. 27
* Et ego Daniel langui, & ægrota-
ui per dies: cumque surrexissem,
faciebam opera regis, & stupebam
ad visionem, & non erat qui inter-
pretaretur.

CAP. IX.

Post orationem Danielis, qua confitetur Iudæos propter sua & patrum peccata venisse in magnam afflictionem, petens Dei misericordiam erga populum suum, fit ipsi reuelatio de 70. hebdomadibus vsque ad vnctionem Sancti sanctorum, & de Christi morte, populoque eius perdendo, & abominatione desolationis in templo.

1 IN anno primo Darij filij Assueri de
semine Medorum, qui imperauit
2 super regnum Chaldæorum: * Anno
A vno regni eius, ego Daniel intellexi
in libris ‖ numerum annorum, de quo ‖ Ier. 25.
factus est sermo Domini ad Ieremiam c. 11. &
prophetam, vt complerentur desola- 29. c. 10.
3 tionis Ierusalē septuaginta anni. * Et
posui faciem meam ad Dominum
Deum meum rogare & deprecari in
4 ieiuniis, sacco, & cinere. * Et oraui
Dominum Deum meum, & confes-
sus sum, & dixi. ‖ Obsecro Domine ‖ 2. Esd. 1. b. 5.
Deus magne & terribilis, custodiens
pactum & misericordiam diligenti-
bus te, & custodientibus mandata
5 tua. * ‖ Peccauimus, iniquitatem fe- ‖ Bar. 1.
cimus, impiè egimus, & recessimus, c. 17.
& declinauimus à mandatis tuis, ac
6 iudiciis. * Non obediuimus seruis tuis
B prophetis, qui locuti sunt in nomine
tuo regibus nostris, principibus no-
stris, patribus nostris, omnique popu-
7 lo terræ. * Tibi Domine iustitia: no-
bis autem confusio faciei, sicut est ho-
die viro Iuda, & habitatoribus Ierusa-
lem, & omni Israel, his qui propè sunt,
& his qui procul, in vniuersis terris ad
quas eiecisti eos, propter iniquitates
eorum, in quibus peccauerunt in te.
8 * Domine nobis confusio faciei, regi-
bus nostris, principibus nostris, &
patribus nostris, qui peccauerunt.
9 * Tibi autem Domino Deo nostro
misericordia, & propitiatio, quia re-
10 cessimus à te: * & non audiuimus
vocem Domini Dei nostri, vt ambu-
laremus in lege eius, quam posuit
11 nobis per seruos suos prophetas. * Et
C omnis Israel præuaricati sunt legem
tuam, & declinauerunt ne audirent
vocem tuam, & stillauit super nos
maledictio, & detestatio, quæ scripta
est in libro Moysi serui Dei, quia pec-
12 cauimus ei. * Et statuit sermones
suos, quos locutus est super nos, &
super principes nostros, qui iudica-
uerunt nos, vt superinduceret in nos
magnum malum, quale numquam fuit
sub omni cælo, secundùm quod fa-
13 ctum est in Ierusalem. * ‖ Sicut scri- ‖ Deut.
ptum est in lege Moysi, omne ma- 27. c. 14
lum

lum hoc venit super nos: & non ro-
gauimus faciem tuam Domine Deus
noster, vt reuerteremur ab iniquita-
tibus nostris, & cogitaremus verita-
tem tuam. * Et vigilauit Dominus su- 14
per malitiam, & adduxit eam super D
nos: iustus Dominus Deus noster in
‖ Baruch omnibus operibus suis, quæ fecit: non
2. c. 11. enim audiuimus vocem eius. * ‖ Et 15
‖ Exod. nunc Domine Deus noster, ‖ qui edu-
15. c. 14. xisti populum tuum de Terra Ægy-
pti in manu forti, & fecisti tibi no-
men secundùm diem hanc; peccaui-
mus, iniquitatem fecimus, * Domine 16
in omnem iustitiam tuam: auertatur
obsecro ira tua, & furor tuus, à ciui-
tate tua Ierusalem, & monte sancto
tuo. Propter peccata enim nostra, &
iniquitates patrum nostrorum, Ieru-
salem & populus tuus in opprobrium
sunt omnibus per circuitum nostrum.
* Nunc ergo exaudi Deus noster ora- 17
tionem serui tui, & preces eius: & E
ostende faciem tuam super sanctua-
rium tuum, quod desertum est pro-
pter temetipsum. * Inclina Deus meus 18
aurem tuam, & audi: aperi oculos
tuos, & vide desolationem nostram,
& ciuitatem, super quam inuocatum
est nomen tuum: neque enim in iu-
stificationibus nostris prosternimus
preces ante faciem tuam, sed in mi-
serationibus tuis multis. * Exaudi 19
Domine, placare Domine: attende &
fac: ne moreris propter temetipsum
Deus meus: quia nomen tuum inuo-
catum est super ciuitatem, & super
populum tuum. * Cumque adhuc lo- 20
querer, & orarem, & confiterer pec-
cata mea, & peccata populi mei Is- F
rael, & prosternerem preces meas in
conspectu Dei mei pro monte sancto
Dei mei: * Adhuc me loquente in 21
oratione, ecce vir Gabriel, quem vi-
deram in visione à principio, citò vo-
lans tetigit me in tempore sacrificij
vespertini. * Et docuit me, & locutus 22
est mihi, dixitque: Daniel nunc
egressus sum vt docerem te, & intel-
ligeres. * Ab exordio precum tuarum 23
egressus est sermo: ego autem veni vt
indicarem tibi, quia vir desiderio-
rum es: tu ergo animaduerte sermo-
‖ Mat. nem, & intellige visionem, * ‖ Se- 24
24. b. 15. ptuaginta hebdomades abbreuiatæ
Joan. 1. sunt super populum tuum, & super
f. 45. vrbem sanctam tuam, vt consum-
metur præuaricatio, & finem acci-
piat peccatum, & deleatur iniquitas,
& adducatur iustitia sempiterna, &
impleatur visio, & prophetia, & vn-
gatur Sanctus sanctorum. * Scito er- 25
go, & animaduerte: Ab exitu ser- G
monis, vt iterùm ædificetur Ierusa-
lem, vsque ad Christum ducem, heb-
domades septem, & hebdomades
sexaginta duæ erunt: & rursum ædi-
ficabitur platea, & muri in angustia
26 temporum. * Et post hebdomades
sexaginta duas occidetur Christus: &
non erit eius populus, qui eum nega-
turus est. Et ciuitatem & sanctuarium
dissipabit populus cum duce ventu-
ro: & finis eius vastitas, & post fi-
27 nem belli statuta desolatio. * Confir-
mabit autem pactum multis hebdo-
mada vna: & in dimidio hebdoma-
dis deficiet hostia & sacrificium: &
erit in templo abominatio desolatio-
nis: & vsque ad consummationem &
finem perseuerabit desolatio.

CAP. X.

Vbi se afflixisset Daniel, videt virum lineis vestitum qui hic describitur, & territus ac tremens confortatur semel & iterùm: de resistente principe regni Persarum, de principe Græcorum, & de Michaele principe Iu-
1 *dæorum qui solus auxiliatur.*
A ANno tertio Cyri regis Persarum,
verbum reuelatum est Danieli
cognomento Baltassar, & verbum ve-
rum, & fortitudo magna: intellexit-
que sermonem: intelligentia enim est
2 opus in visione. * In diebus illis ego
Daniel lugebam trium hebdomada-
3 rum diebus, * panem desiderabilem
non comedi, & caro & vinum non
introierunt in os meum, sed neque vn-
guento vnctus sum: donec comple-
rentur trium hebdomadarum dies.
4 * Die autem vigesima & quarta men-
sis primi, eram iuxta fluuium ma-
5 gnum, qui est Tigris. * Et leuaui ocu-
los meos, & vidi: & ecce vir vnus
vestitus lineis, & renes eius accincti
6 auro obrizo: * & corpus eius quasi
chrysolithus, & facies eius velut spe-
cies fulguris, & oculi eius vt lampas
ardens: & brachia eius, & quæ deor-
sum sunt vsque ad pedes, quasi spe-
cies æris candentis: & vox sermonum
7 eius vt vox multitudinis. * Vidi au-
B tem ego Daniel solus visionem: por-
rò viri, qui erant mecum, non vide-
runt, sed terror nimius irruit super
8 eos, & fugerũt in absconditum. * Ego
autem relictus solus vidi visionem
grandem hanc: & non remansit in
me fortitudo, sed & species mea im-
mutata est in me, & emarcui, nec ha-
9 bui quidquam virium. * Et audiui
vocem sermonum eius: & audiens
iacebam consternatus super faciem
meam, & vultus meus hærebat terræ.
10 * Et ecce manus tetigit me, & erexit
me:

me super genua mea, & super articu-
los manuum mearum. * Et dixit ad 11
me: Daniel vir desideriorum, intelli-
ge verba, quæ ego loquor ad te, & sta
in gradu tuo: nunc enim sum missus
ad te. Cumque dixisset mihi sermo-
nem istum, steti tremens. * Et ait ad 12
me: Noli metuere Daniel: quia ex C
die primo, quo posuisti cor tuum ad
intelligendum vt te affligeres in con-
spectu Dei tui, exaudita sunt verba
tua: & ego veni propter sermones
tuos. * Princeps autem regni Persa- 13
rum restitit mihi viginti & vno die-
bus: & ecce Michael vnus de princi-
pibus primis venit in adiutorium
meum, & ego remansi ibi iuxta re-
gem Persarum. * Veni autem vt do- 14
cerem te quæ ventura sunt populo tuo
in nouissimis diebus, quoniam adhuc
visio in dies. * Cúmque loqueretur mihi 15
huiuscemodi verbis, deieci vultum
meum ad terram, & tacui. * Et ecce 16
quasi similitudo filij hominis tetigit
labia mea: & aperiens os meũ locutus
sum, & dixi ad eum qui stabat contra
me: Domine mi, in visione tua dissolu-
tæ sunt compages meæ, & nihil in
me remansit virium. * Et quomodo 17
poterit seruus Domini mei loqui cum D
Domino meo? nihil enim in me re-
mansit virium, sed & halitus meus
intercluditur. * Rursum ergo tetigit 18
me quasi visio hominis, & confortauit
me, * & dixit: Noli timere vir deside- 19
riorum: pax tibi: confortare, & esto ro-
bustus. Cumque loqueretur mecum,
conualui, & dixi: Loquere Domine
mi, quia confortasti me. * Et ait: Nũ- 20
quid scis quare venerim ad te? &
nunc reuertar vt prælier aduersum
principem Persarum. cùm ego egre-
derer, apparuit princeps Græcorum
veniens. * Verumtamen annuntiabo 21
tibi quod expressum est in scriptura
veritatis: & nemo est adiutor meus
in omnibus his, nisi Michael princeps
vester.

CAP. XI.

Vaticinium de regibus Persarum & rege Graecorum, de bellis ac insidiis inter reges Austri & Aquilonis; de rege qui Deum deorum non reputabit, sed plurima aduersus ipsum loquetur, & quæ prouinciæ ab illo euadent, quibusve dominabitur.

EGo autem ab anno primo Darij 1
Medi stabam vt confortaretur, & A
roboraretur. * Et nunc veritatem an- 2
nuntiabo tibi. Ecce adhuc tres reges
stabunt in Perside, & quartus ditabi-
tur opibus nimiis super omnes: &
cùm inualuerit diuitiis suis, concita-
bit omnes aduersum regnum Græciæ.
3 * Surget vero rex fortis, & domina-
bitur potestate multa, & faciet quod
4 placuerit ei. * Et cùm steterit, conte-
retur regnum eius, & diuidetur in
quattuor ventos cæli; sed non in po-
steros eius, neque secundùm poten-
tiam illius, qua dominatus est. lace-
rabitur enim regnum eius etiam in
5 externos, exceptis his * Et confortа-
bitur rex Austri: & de Principibus e-
ius prævalebit super eum, & domi-
nabitur ditione; multa enim domi-
6 natio eius. * Et post finem annorum
fœderabuntur: filiaque regis Austri
veniet ad regem Aquilonis facere a-
micitiam, & non obtinebit fortitudi-
nem brachij, nec stabit semen eius: &
tradetur ipsa, & qui adduxerunt eã,
adolescentes eius, & qui confortabant
7 eam in temporibus. * Et stabit de ger-
B mine radicum eius plantatio: & ve-
niet cum exercitu, & ingredietur pro-
uinciam regis Aquilonis: & abutetur
8 eis, & obtinebit. * Insuper & deos eo-
rũm, & sculptilia, vasa quoque pre-
tiosa argenti & auri, captiua ducet in
Ægyptum: ipse prævalebit aduersus
9 regem Aquilonis. * Et intrabit in re-
gnum rex Austri, & reuertetur ad ter-
10 ram suam. * Filii autem eius prouoca-
buntur, & congregabunt multitudi-
nem exercituum plurimorum: & ve-
niet properans, & inundans: & reuer-
tetur, & concitabitur, & congre-
11 dietur cum robore eius. * Et prouo-
catus rex Austri egredietur, & pugna-
bit aduersus regem Aquilonis, & præ-
parabit multitudinem nimiam, & da-
12 bitur multitudo in manu eius. * Et
C capiet multitudinem, & exaltabitur
cor eius, & deiiciet multa millia, sed
13 non prævalebit * Conuertetur enim
rex Aquilonis, & præparabit multi-
tudinem multo maiorem quàm prius:
& in fine temporum annorumque,
veniet properans cum exercitu ma-
14 gno, & opibus nimiis. * ‡ Et in tem- ‡ Isaia
potibus illis multi consurgent aduer- 19.c.16
sus regem Austri: filij quoque præ-
uaricatorum populi tui extollentur
vt impleant visionem, & corruent.
15 * Et veniet rex Aquilonis, & com-
portabit aggerem, & capiet vrbes mu-
nitissimas: & brachia Austri non sus-
tinebunt, & consurgent electi eius ad
resistendum, & non erit fortitudo.
16 * Et faciet veniens super eum iuxta
placitum suum, & non erit qui stet
contra faciem eius: & stabit in terra
inclyta, & consumetur in manu eius.
17 * Et ponet faciem suam vt veniat ad
tenendum vniuersum regnum eius,
& recta

& recta faciet cum eo : & filiam fe-
minarum dabit ei, vt euertat illud : &
non stabit, nec illius erit. * Et con- 18
uertet faciem suam ad insulas, & ca-
piet multas : & cessare faciet princi-
pem opprobrii sui, & opprobrium e-
ius conuertetur in eum. * Et conuer- 19
tet faciem suam ad imperium terræ D
suæ, & impinget, & corruet, & non
inuenietur. * Et stabit in loco eius 20
vilissimus, & indignus decore regio :
& in paucis diebus conteretur, non
in furore, nec in prælio. * Et stabit in 21
loco eius despectus, & non tribuetur
ei honor regius : & veniet clam, &
obtinebit regnum in fraudulentia.
* Et brachia pugnantis expugnabun- 22
tur à facie eius, & conterentur : in-
super & dux fœderis. * Et post ami- 23
citias, cum eo faciet dolum : & ascen-
det, & superabit in modico populo.
* Et abundantes & vberes vrbes in- 24
gredietur : & faciet quæ non fecerunt
patres eius, & patres patrum eius : ra-
pinas & prædam, & diuitias eorum
dissipabit, & contra firmissimas co-
gitationes inibit : & hoc vsque ad
tempus. * Et concitabitur fortitudo 25
eius, & cor eius aduersum regem Au-
stri in exercitu magno : & rex Austri
prouocabitur ad bellum multis au-
xiliis, & fortibus nimis : & non sta-
bunt, quia inibunt aduersus eum con-
silia. * Et comedentes panem cum eo, 26
conterent illum, exercitusque eius E
opprimetur : & cadent interfecti plu-
rimi. * Duorum quoque regum cor 27
erit vt malefaciant, & ad mensam v-
nam mendacium loquentur, & non
proficient : quia adhuc finis in aliud
tempus. * Et reuertetur in terram suam 28
cum opibus multis : & cor eius ad-
uersum testamentum sanctum, & fa-
ciet, & reuertetur in terram suam.
* Statuto tempore reuertetur, & ve- 29
niet ad Austrum : & non erit priori si-
mile nouissimum. * Et venient super 30
eum Trieres & Romani : & percutie-
tur, & reuertetur, & indignabitur
contra testamentum sanctuarii, & fa-
ciet : reuerteturque & cogitabit aduer-
sum eos, qui dereliquerunt testamen-
tum sanctuarii. * Et brachia ex eo 31
stabunt, & polluent sanctuarium for-
titudinis, & auferent iuge sacrifi-
cium : & dabunt abominationem in
desolationem. * Et impii in testamen- 32
tum simulabunt fraudulenter : po- F
pulus autem sciens Deum suum, ob-
tinebit, & faciet. * Et docti in popu- 33
lo docebunt plurimos : & ruent in
gladio, & in flamma, & in captiui-
tate, & in rapina dierum. * Cumque 34
corruerint, subleuabuntur auxilio
paruulo, & applicabuntur eis plu-
35 rimi fraudulenter. * Et de eruditis
ruent, vt conflentur, & eligantur, &
dealbentur vsque ad tempus præfini-
tum : quia adhuc aliud tempus erit.
36 * Et faciet iuxta voluntatem suam
rex, & eleuabitur, & magnificabitur
aduersus omnem deum : & aduersus
Deum deorum loquetur magnifica,
& dirigetur, donec compleatur ira-
cundia : perpetrata quippe est defini-
37 tio. * Et Deum patrum suorum non
reputabit : & erit in concupiscentiis
feminarum, nec quemquam deorum
curabit : quia aduersum vniuersa
38 consurget. * Deum autem Maozim
in loco suo venerabitur : & deum,
quem ignorauerunt patres eius, colet
auro, & argento, & lapide pretioso,
39 rebusque pretiosis. * Et faciet vt mu-
G niat Maozim cum deo alieno, quem
cognouit, & multiplicabit gloriam,
& dabit eis potestatem in multis, &
40 terram diuidet gratuito. * Et in tem-
pore præfinito prœliabitur aduersus
eum rex Austri, & quasi tempestas
veniet contra illum rex Aquilonis, in
curribus, & in equitibus, & in classe
magna, & ingredietur terras, & con-
41 teret & pertransiet. * Et introibit in
terram gloriosam, & multæ cor-
ruent : hæ autem solæ saluabuntur de
manu eius, Edom, & Moab, & prin-
42 cipium filiorum Ammon. * Et mittet
manum suam in terras : & terra Æ-
43 gypti non effugiet. * Et dominabitur
thesaurorum auri & argenti, & in om-
nibus pretiosis Ægypti : per Libyam
44 quoque & Æthiopiam transibit. * Et
fama turbabit eum ab Oriente & ab A-
quilone : & veniet in multitudine ma-
gna vt conterat & interficiat pluri-
45 mos. * Et figet tabernaculum suum
Apadno inter maria, super montem
inclytum & sanctum : & veniet vsque
ad summitatem eius, & nemo auxilia-
bitur ei.

CAP. XII.

*Post magnam afflictionem tandem sal-
uabuntur reliquiæ Iudæorum, & ex
mortuis quidam resurgent ad vitam,
& quidam ad opprobrium ; docti verò
ac doctores fulgebunt ; de duobus ad
ripas fluminis stantibus, & viro li-
neis vestito, qui temporis aperit de-
terminationem : & de completione
huius prophetiæ post statutum tem-
pus.*

1 IN tempore autem illo consurget
A Michael princeps magnus, qui stat
pro filiis populi tui : & veniet tempus
quale non fuit ab eo ex quo gentes
esse

esse cœperunt vsque ad tempus illud.
Et in tempore illo saluabitur populus
tuus, omnis qui inuentus fuerit scri-
ptus in libro. * Et multi de his qui 2
dormiunt in terræ puluere, euigila-
|| Mat. bunt: || alii in vitam æternam, & alii
25. d.46 in opprobrium vt videant semper.
|| Sap.3. * Qui autem docti fuerint, || fulge- 3
b.7. bunt quasi splendor firmamenti: &
qui ad iustitiam erudiunt multos,
quasi stellæ in perpetuas æternitates.
* Tu autem Daniel claude sermones, 4
& signa librum, vsque ad tempus sta- B
tutum: plurimi pertransibunt, &
multiplex erit scientia. * Et vidi ego 5
Daniel, & ecce quasi duo alii stabant:
vnus hinc super ripam fluminis, &
alius inde ex altera ripa fluminis. * Et 6
dixi viro, qui erat indutus lineis, qui
stabat super aquas fluminis: Vsque-
quò finis horum mirabilium? * Et au- 7
diui virum, qui indutus erat lineis, C
|| Apoc. qui stabat super aquas fluminis, || cum
10. a.5. eleuasset dexteram & sinistram suam
in cælum, & iurasset per viuentem in
æternum, quia in tempus, & tempo-
ra, & dimidium temporis. Et cùm
completa fuerit dispersio manus po-
puli sancti, complebuntur vniuersa
hæc. * Et ego audiui, & non intelle- 8
xi. Et dixi: Domine mi, quid erit post
hæc? * Et ait: Vade Daniel, quia 9
clausi sunt, signatique sermones, vs-
que ad præfinitum tempus. * Eligen- 10
tur, & dealbabuntur, & quasi ignis D
probabuntur multi: & impiè agent
impii, neque intelligent omnes im-
pii, porrò docti intelligent. * Et à 11
tempore cum ablatum fuerit iuge sa-
crificium, & posita fuerit abominatio
in desolationem, dies mille ducenti
nonaginta. * Beatus, qui expectat, & 12
peruenit vsque ad dies mille trecen-
tos trigintaquinque. * Tu autem vade 13
ad præfinitum: & requiesces, & sta-
bis in sorte tua in finem dierum.

Hucúsque Danielem in Hebræo volumine legimus. Quæ sequuntur vsque ad finem libri de Theodotionis editione translata sunt.

CAP. XIII.

Castissimam Susannam impudici presbyteri, cùm eius concubitu frui non possent, falso adulterii accusant: sed cùm ad mortem duceretur, orantem exaudiuit Deus: & per puerum Danielem proprio ore conuictos senes, iure talionis populus interimit.

ET erat vir habitans in Babylone, 1
& nomen eius Ioakim. * Et acce- 2
A pit vxorem nomine Susannam, filiam
Helciæ, pulchram nimis, & timentem
3 Deum: * parentes enim illius, cùm
essent iusti, erudierunt filiam suam
4 secundum legem Moysi. * Erat autem
Ioakim diues valdè, & erat ei poma-
rium vicinum domui suæ: & ad ipsum
confluebant Iudæi, eò quòd esset ho-
5 norabilior omnium. * Et constituti
sunt de populo duo senes iudices in
illo anno: de quibus locutus est Do-
minus: Quia egressa est iniquitas de
Babylone à senioribus iudicibus, qui
6 videbantur regere populum. * Isti fre-
quentabant domum Ioakim, & ve-
niebant ad eos omnes qui habebant
7 iudicia. * Cùm autem populus reuer-
tisset per meridiem, ingrediebatur Su-
sanna, & deambulabat in pomario
8 viri sui. * Et videbant eam senes quo-
tidie ingredientem, & deambulantem:
& exarserunt in concupiscentiam
9 eius: * & euerterunt sensum suum,
& declinauerunt oculos suos vt non
viderent cælum, neque recordarentur
10 iudiciorum iustorum. * Erant ergo
B ambo vulnerati amore eius, nec indi-
cauerunt sibi vicissim dolorem suum:
11 * erubescebant enim indicare sibi cõ-
cupiscentiam suam, volentes concum-
12 bere cum ea: * & obseruabant quo-
tidie solicitiùs videre eam. Dixitque
13 alter ad alterum: * Eamus domum,
quia hora prandii est. Et egressi re-
14 cesserunt à se. * Cumque reuertissent,
venerunt in vnum: & sciscitantes ab
inuicem causam, confessi sunt con-
cupiscentiam suam: & tunc in com-
muni statuerunt tempus, quando eam
15 possent inuenire solam. * Factum est
autem, cùm obseruarent diem aptum,
ingressa est aliquando sicut heri &
nudiustertius, cum duabus solis puel-
lis, voluitque lauari in pomario: æ-
16 stus quippe erat: * & non erat ibi
quisquam, præter duos senes abscon-
17 ditos, & contemplantes eam. * Dixit
ergo puellis: Afferte mihi oleum, &
smigmata, & ostia pomarii claudite,
18 vt lauer. * Et fecerunt sicut præcepe-
rat: clauseruntque ostia pomarii, &
egressi sunt per posticum, vt affer-
rent quæ iusserat: nesciebantque se-
19 nes intus esse absconditos. * Cùm
C autem egressæ essent puellæ, surrexe-
runt duo senes, & accurrerunt ad
26 eam, & dixerunt: * Ecce ostia po-
marii clausa sunt, & nemo nos videt,
& nos in concupiscentia tui sumus:
quam ob rem assentire nobis, & com-
21 miscere nobiscum. * quod si nolue-
ris, dicemus contra te testimonium,
quòd fuerit tecum iuuenis, & ob hanc
causam

causam emiseris puellas a te. * Inge- 22
muit Susanna, & ait: Angustiæ sunt
mihi vndique: si enim hoc egero,
mors mihi est: si autem non egero,
non effugiam manus vestras. * Sed 23
melius est mihi absque opere incide-
re in manus vestras, quàm peccare in
conspectu Domini. * Et exclamauit 24
voce magna Susanna: exclamaue-
runt autem & senes aduersus eam.
* Et cucurrit vnus ad ostia pomarii, 25
& aperuit. * Cùm ergo audissent cla- 26
morem famuli domus in pomario,
irruerunt per posticum vt viderent
quidnam esset. * Postquam autem 27
senes locuti sunt, erubuerunt serui
vehementer: quia numquam dictus D
fuerat sermo huiuscemodi de Susan-
na. Et facta est dies crastina. * Cum- 28
que venisset populus ad Ioaxim vi-
rum eius, venerunt & duo presbyteri
pleni iniqua cogitatione aduersus Su-
sannam, vt interficerent eam. * Et 29
dixerunt coram populo: Mittite ad
Susannam filiam Helciæ vxorem Ioa-
xim. Et statim miserunt. * Et venit 30
cum parentibus, & filiis, & vniuersis
cognatis suis. * Porro Susanna erat 31
delicata nimis, & pulchra specie.
* At iniqui illi iusserunt vt discoo- 32
periretur (erat enim cooperta) vt vel
sic satiarentur decore eius. * Flebant 33
igitur sui, & omnes qui nouerant eam.
* Consurgentes autem duo presby- 34
teri in medio populi, posuerunt ma-
nus suas super caput eius. * Quæ flens 35
suspexit ad cælum: erat enim cor e-
ius fiduciam habens in Domino. * Et 36
dixerunt presbyteri: Cùm deambu-
laremus in pomario soli, ingressa est
hæc cum duabus puellis: & clausit
ostia pomarii, & dimisit à se puellas.
* Venitque ad eam adolescens, qui 37
erat absconditus, & concubuit cum
ea. * Porrò nos cùm essemus in an- 38
gulo pomarii, videntes iniquitatem,
cucurrimus ad eos, & vidimus eos
pariter commisceri. * Et illum qui- 39
dem non quiuimus comprehendere,
quia fortior nobis erat, & apertis o-
stiis exiliuit: * hanc autem cum ap- 40
prehendissemus, interrogauimus, E
quisnam esset adolescens, & no-
luit indicare nobis: huius rei testes
sumus. * Credidit eis multitudo, qua- 41
si senibus & iudicibus populi, & con-
demnauerunt eam ad mortem. * Ex- 42
clamauit autem voce magna Susan-
na, & dixit: Deus æterne, qui abs-
conditorum es cognitor, qui nosti
omnia antequam fiant, * tu scis quo- 43
niam falsum testimonium tulerunt
contra me: & ecce morior, cùm ni-
hil horum fecerim, quæ isti malitiosè
44 composuerunt aduersum me. * Ex-
audiuit autem Dominus vocem eius.
45 * Cumque duceretur ad mortem,
suscitauit Dominus spiritum sanctum
pueri iunioris, cuius nomen Daniel.
46 * Et exclamauit voce magna: Mun-
47 dus ego sum à sanguine huius. * Et
conuersus omnis populus ad eum:
dixit: Quis est iste sermo, quem tu
48 locutus es? * Qui cùm staret in me-
dio eorum, ait: Sic fatui filii Israel,
non iudicantes, neque quod verum
est cognoscentes, condemnastis filiam
49 Israel? * Reuertimini ad iudicium,
quia falsum testimonium locuti sunt
50 aduersus eam. * Reuersus est ergo
F populus cum festinatione, & dixe-
runt ei senes: Veni, & sede in medio
nostrum, & indica nobis: quia tibi
51 Deus dedit honorem senectutis. * Et
dixit ad eos Daniel: Separate illos ab
inuicem procul, & diiudicabo eos.
52 * Cùm ergo diuisi essent alter ab al-
tero, vocauit vnum de eis, & dixit
ad eum: Inueterate dierum malo-
rum, nunc venerunt peccata tua, quæ
53 operabaris priùs; * iudicans iudicia
iniusta, innocentes opprimens, & di-
mittens noxios, dicente Domino: ‖ Exod. 23. d. 49
‖ Innocentem & iustum non interfi-
54 cies. * Nunc ergo si vidisti eam, dic
sub qua arbore videris eos colloquen-
55 tes sibi. Qui ait: Sub schino. * Dixit
autem Daniel: Rectè mentitus es in
caput tuum: Ecce enim Angelus Dei
accepta sententia ab eo, scindet te
56 medium. * Et, amoto eo, iussit venire
alium, & dixit ei: Semen Chanaan,
& non Iuda, species decepit te, &
concupiscentia subuertit cor tuum:
57 * sic faciebatis filiabus Israel, & illæ
timentes loquebantur vobis: sed fi-
lia Iuda non sustinuit iniquitatem
58 vestram. * Nunc ergo dic mihi, sub
qua arbore comprehenderis eos lo-
quentes sibi. Qui ait: Sub prino,
59 * Dixit autem ei Daniel: Rectè men-
G titus es, & tu in caput tuum: manet
enim Angelus Domini, gladium ha-
bens, vt secet te medium, & inter-
60 ficiat vos. * Exclamauit itaque omnis
cœtus voce magna, & benedixerunt
Deum, qui saluat sperantes in se.
61 * Et consurrexerunt aduersus duos
presbyteros (conuicerat enim eos Da-
niel ex ore suo falsum dixisse testi-
monium) feceruntque eis sicut malè
62 egerant aduersus proximum, * ‖ vt fa- ‖ Deut. 9. d. 19.
cerent secundùm legem Moysi: & in-
terfecerunt eos, & saluatus est san-
63 guis innoxius in die illa. * Helcias
autem & vxor eius laudauerunt Deum
pro

pro filia sua Susanna, cum Ioakim
marito eius, & cognatis omnibus,
quia non esset inuenta in ea res tur-
pis. * Daniel autem factus est magnus 64
in conspectu populi, à die illa, & de-
inceps.* Et rex Astyages appositus est 65
ad patres suos, & suscepit Cyrus Per-
ses regnum eius.

CAP. XIV.

Fraudes sacerdotum idoli Bel, qui appositos illi cibos occultè auferebant, regi per Danielem detectæ sunt; ipsisque interemptis, idolum vnà cum templo suo euersum est: similiter & draconem quem colebant Babylonii, iniecta in os massa ex pice, adipe & pilis confecta, Daniel interfecit: quapropter instantibus Babyloniis missus est in lacum leonum, illæsusque seruatus, allato etiam illi per prophetam Habacuc prandio ex Iudæa: quod videns rex, aduersariis illius à leonibus in momento deuoratis, iubet omnes timere Deum Danielis.

Erat autem Daniel conuiua regis; 1
& honoratus super omnes amicos A
eius. * Erat quoque idolum apud Ba- 2
bylonios nomine Bel: & impendeban-
tur in eo per dies singulos similæ ar-
tabæ duodecim, & oues quadraginta,
vinique amphoræ sex.* Rex quoque 3
colebat eum, & ibat per singulos dies
adorare eum: porrò Daniel adorabat
Deum suum. Dixitque ei rex: Quare
non adoras Bel? * Qui respondens 4
ait ei: Quia non colo idola manufa-
cta, sed viuentem Deum, qui creauit
cælum & terram, & habet potestatem
omnis carnis.* Et dixit rex ad eum: 5
Non videtur tibi esse Bel viuens deus?
An non vides quanta comedat & bi-
bat quotidie?* Et ait Daniel arri- 6
dens: Ne erres rex: iste enim intrin- B
secus luteus est, & foris æreus,
neque comedit aliquando. * Et iratus 7
rex vocauit sacerdotes eius, & ait eis:
Nisi dixeritis mihi, quis est qui come-
dat impensas has, moriemini. * Si 8
autem ostenderitis, quoniam Bel co-
medat hæc, morietur Daniel, quia
blasphemauit in Bel. Et dixit Daniel
regi: Fiat iuxta verbum tuum.* Erant 9
autem sacerdotes Bel septuaginta,
exceptis vxoribus, & paruulis, & fi-
liis. Et venit rex cum Daniele in tem-
plum Bel. * Et dixerunt sacerdotes 10
Bel: Ecce nos egredimur foras: &
tu rex pone escas, & vinum misce, &
claude ostium, & signa annulo tuo;
* & cùm ingressus fueris manè, nisi 11
inueneris omnia comesta à Bel, mor- C
te moriemur, vel Daniel qui menti-
tus est aduersum nos.* Contemnebãt 12
autem, quia fecerant sub mensa ab-
sconditum introitum, & per illum
ingrediebantur semper, & deuorabãt
13 ea.* Factum est igitur postquam e-
gressi sunt illi, rex posuit cibos ante
Bel, & præcepit Daniel pueris suis, &
attulerunt cinerem, & cribrauit per
totum templum coram rege: & egressi
clauserunt ostium: & signantes an-
14 nulo regis abierunt. * Sacerdotes au-
tem ingressi sunt nocte iuxta consue-
tudinem suam, & vxores, & filii eo-
rum: & comederunt omnia, & bibe-
15 runt.* Surrexit autem rex primo di-
16 luculo, & Daniel cum eo.* Et ait rex:
Saluáne sunt signacula, Daniel? Qui
17 respondit: Salua, rex. * Statimque
D cùm aperuisset ostium, intuitus rex
mensam, exclamauit voce magna:
Magnus es Bel, & non est apud te do-
18 lus quisquam. * Et risit Daniel: & te-
nuit regem ne ingrederetur intrò: &
dixit: Ecce pauimentum animaduer-
19 te cuius vestigia sint hæc. * Et dixit
rex: Video vestigia virorum, & mu-
lierum, & infantium. Et iratus est rex.
20 * Tunc apprehendit sacerdotes, &
vxores, & filios eorum: & ostende-
runt ei abscondita ostiola, per quæ
ingrediebantur, & consumebant quæ
21 erant super mensam.* Occidit ergo
illos rex, & tradidit Bel in potestatem
Danielis, qui subuertit eum, & tem-
22 plum eius. * Et erat draco magnus in
loco illo, & colebant eum Babylonii.
23 *Et dixit rex Danieli: Ecce nunc non
potes dicere quia iste non sit Deus vi-
24 uens: adora ergo eum. * Dixitque
Daniel: Dominum Deum meum ado-
E ro: quia ipse est Deus viuens: iste au-
25 tem non est Deus viuens. * Tu autem
rex da mihi potestatem, & interficiam
draconem absque gladio & fuste. Et
26 ait rex: Do tibi. * Tulit ergo Daniel
picem, & adipem, & pilos, & coxit
pariter: fecitque massas, & dedit in
os draconis, & diruptus est draco. Et
27 dixit: Ecce quem colebatis. * Quod
cùm audissent Babylonii, indignati
sunt vehementer: & congregati ad-
uersum regem, dixerunt: Iudæus fa-
ctus est rex: Bel destruxit, draconem
28 interfecit, & sacerdotes occidit. * Et
dixerunt cùm venissent ad regem:
Trade nobis Danielem, alioquin in-
29 terficiemus te, & domum tuam.* Vidit
ergo rex quòd irruerent in eum ve-
hementer: & necessitate compulsus
tradidit eis Danielem. * Qui miserunt
30 eum in lacum leonum, & erat ibi
diebus sex. * Porrò in lacu erant leo-
31 nes septem, & dabantur eis duo cor-
pora quotidie, & duæ oues: & tunc

non data sunt eis, vt deuorarent Da-
nielem. * Erat autem Habacuc pro- 32
pheta in Iudæa, & ipse coxerat pul-
mentum, & intriuerat panes in al-
ueolo: & ibat in campum vt ferret
messoribus. * Dixitque Angelus Do- 33
mini ad Habacuc: Fer prandium, quod
habes, in Babylonem Danieli, qui est
in lacu leonum. * Et dixit Habacuc: 34
Domine, Babylonem non vidi, & la-
‖ Ezech. 8.a.3. cũ nescio. * ‖ Et apprehendit eum An- 35
gelus Domini in vertice eius, & por-
tauit eum capillo capitis sui, posuit- G
que eum in Babylone supra lacum in
impetu spiritus sui. * Et clamauit Ha- 36
bacuc, dicens: Daniel serue Dei, tol-
le prandium, quod misit tibi Deus.
* Et ait Daniel: Recordatus es mei 37
Deus, & non dereliquisti diligentes
te. * Surgensque Daniel comedit. 38
Porrò Angelus Domini restituit Ha-
bacuc confestim in loco suo. * Venit 39
ergo rex die septimo vt lugeret Da-
nielem: & venit ad lacum, & intro-
spexit, & ecce Daniel sedens in me-
dio leonum. * Et exclamauit voce 40
magna rex, dicens: Magnus es Do-
mine Deus Danielis. Et extraxit eum
de lacu leonum. * Porrò illos, qui 41
perditionis eius causa fuerant, intro-
misit in lacum, & deuorati sunt in
momento coram eo. * Tunc rex ait: 42
Paueant omnes habitantes in vniuer-
sa terra Deum Danielis: quia ipse
est saluator, faciens signa & mirabi-
lia in terra: qui liberauit Danielem
de lacu leonum.

PROPHETIA OSEE.

CAPVT I.

Quo tempore Osee prophetauerit, qui iussus fornicariam accipere vxorem, duos filios vnamque filiam ex ea generauit: quibus nomina iubetur imponere iuxta effectus quos Dominus in populo suo decreuerat inducere: de Gentium conuersione, & futuro eodem capite filiorum Iuda & Israel.

VERBVM Domini, quod fa- 1
ctum est ad Osee filium Bee- A
ri, in diebus Oziæ, Ioathan,
Achaz, Ezechiæ, regum Iu-
da, & in diebus Ieroboam filii Ioas re-
gis Israel. * Principium loquendi Do- 2
mino in Osee: & dixit Dominus
ad Osee: Vade, sume tibi vxorem
fornicationum, & fac tibi filios for-
B nicationum: quia fornicans fornica-
3 bitur terra à Domino. * Et abiit, &
accepit Gomer filiam Debelaim: &
4 concepit, & peperit ei filium. * Et
dixit Dominus ad eum: Voca nomen
eius Iezrahel: quoniam adhuc modi-
cum, & visitabo sanguinem Iezrahel
super domum Iehu, & quiescere fa-
5 ciam regnum domus Israel. * Et in
illa die conteram arcum Israel in val-
6 le Iezrahel. * Et concepit adhuc, &
peperit filiam. Et dixit ei: Voca no-
men eius Absque misericordia: quia
non addam vltrà misereri domui Is-
rael, sed obliuione obliuiscar eorum.
7 * Et domui Iuda miserebor, & salua-
C bo eos in Domino Deo suo: & non
saluabo eos in arcu, & gladio, & in
bello, & in equis, & in equitibus.
8 * Et ablactauit eam, quæ erat Absque
misericordia. Et concepit, & peperit
9 filium. * Et dixit: Voca nomen eius:
D Non populus meus: quia vos non
populus meus, & ego non ero vester.
10 * Et erit numerus filiorum Israel
quasi arena maris, quæ sine mensura
est, & non numerabitur. ‖ Et erit in
loco vbi dicetur eis: Non populus ‖ Rom. 9.c.16.
meus vos: dicetur eis: Filii Dei vi-
11 uentis. * Et congregabuntur filii Iu-
da, & filii Israel pariter: & ponent
sibimet caput vnum, & ascendent de
terra: quia magnus dies Iezrahel.

CAP. II.

Minatur Dominus Israeli tamquam vxori adulteræ repudium, & sepit vias eius spinis, vt ad virum suum reuertatur: cumque non aduertat à quo habeat bonorum abundantiam, ablaturum se ab ea dicit cuncta in quibus delectatur: sicque ipsum tandem ad se reducturum, magnaque felicitate donaturum: & de Gentium vocatione.

1 DIcite fratribus vestris: Populus
A meus, & sorori vestræ, Miseri-
2 cordiam consecuta. * Iudicate ma-
trem vestram, iudicate: quoniam ipsa
non vxor mea, & ego non vir eius.
auferat fornicationes suas à facie sua,
& adulteria sua de medio vberum
3 suorum. * Ne fortè expoliem eam
nudam, & statuam eam secundum
diem natiuitatis suæ: & ponam eam
quasi solitudinem, & statuam eam
velut terram inuiam, & interficiam
4 eam siti. * Et filiorum illius non mi-
serebor: quoniam filii fornicationum
5 sunt. * quia fornicata est mater eo-
rum, confusa est quæ concepit eos:
quia dixit: Vadam post amatores
meos, qui dant panes mihi, & aquas

meas, lanam meam, & linum meum,
oleum meum, & potum meum.* Pro- 6
pter hoc ecce ego sepiam viam tuam
spinis, & sepiam eam maceria, & se-
mitas suas non inueniet. * Et seque- 7
tur amatores suos, & non apprehen- B
det eos: & quæret eos, & non inue-
niet, & dicet: Vadam, & reuertar ad
virum meum priorem: quia benè mihi
erat tunc magis quàm nunc. * Et hæc 8
nesciuit, quia ego dedi ei frumentum,
& vinum, & oleum, & argentum mul-
tiplicaui ei, & aurum, quæ fecerunt
Baal. * Idcircò conuertar, & sumam 9
frumentum meum in tempore suo,
& vinum meum in tempore suo, & li-
brabo lanam meam & linum meum,
quæ operiebant ignominiam eius.*Et 10
nunc reuelabo stultitiam eius in ocu-
lis amatorum eius: & vir non eruet
eam de manu mea: * & cessare fa- 11
ciam omne gaudium eius, sollemni-
tatem eius, neomeniam eius, sabba-
tum eius, & omnia festa tēpora eius.
* Et corrumpam vineam eius, & fi- 12
cum eius: de quibus dixit: Mercedes C
hæ, meæ sunt, quas dederunt mihi
amatores mei: & ponam eam in sal-
tum, & comedet eam bestia agri. * Et 13
visitabo super eam dies Baalim, qui-
bus accendebat incensum, & ornaba-
tur inaure sua, & monili suo, & ibat
post amatores suos, & mei obliuisce-
batur, dicit Dominus. * Propter hoc, 14
ecce ego lactabo eam, & ducam eam
in solitudinem: & loquar ad cor eius.
* Et dabo ei vinitores eius ex eodem 15
loco, & vallem Achor ad aperiendam
spem: & canet ibi iuxta dies iuuentu-
tis suæ, & iuxta dies ascensionis suæ
de terra Aegypti. * Et erit in die illa, 16
ait Dominus: vocabit me: Vir meus:
& non vocabit me vltrà, Baali.
* Et auferam nomina Baalim de ore 17
eius, & non recordabitur vltrà no-
minis eorum. * Et percutiam cum eis 18
fœdus in die illa, cum bestia agri, & D
cum volucre cæli, & cum reptili ter-
ræ: & arcum, & gladium, & bellum
conteram de terra: & dormire eos
faciam fiducialiter.* Et sponsabo te 19
mihi in sempiternum: & sponsabo te
mihi in iustitia, & iudicio, & in mise-
ricordia, & in miserationibus.* Et 20
sponsabo te mihi in fide: & scies quia
ego Dominus.*Et erit in die illa: Ex- 21
audiam, dicit Dominus, exaudiam cæ-
los, & illi exaudient terram. * Et ter- 22
ra exaudiet triticum, & vinum, & oleū:
& hæc exaudient Iezrahel. * Et semi- 23
nabo eam mihi in terra, & miserebor
‖Rom.9 c.25. eius, quæ fuit Absque misericordia.
* ‖ Et dicam non populo meo: Popu- 24
lus meus es tu: & ipse dicet: Deus
meus es tu. ‖1. Pet.2. b.10.

CAP. III.

Rursum iubetur Propheta diligere adulteram, quæ tamen multis diebus illum expectet, quia filios Israel multis diebus sine rege & sacrificio sedentes, tandem ad Dominum dicit reuersuros.

1 A ET dixit Dominus ad me: Adhuc
vade, & dilige mulierem dilectam
amico & adulteram: sicut diligit Do-
minus filios Israel, & ipsi respiciunt
ad deos alienos, & diligunt vinacia
2 vuarum. * Et fodi eam mihi quinde-
cim argenteis, & coro hordei, & di-
3 midio coro hordei. * Et dixi ad eam:
B Dies multos expectabis me: non for-
nicaberis, & non eris viro: sed &
4 ego expectabo te. * quia dies multos
sedebunt filii Israel sine rege, & sine
principe, & sine sacrificio, & sine al-
tari, & sine ephod, & sine theraphim.
5 * ‖ & post hæc reuertentur filii Israel, ‖Ezech. 34.e.23.
& quærent Dominum Deum suum,
& Dauid regem suum: & pauebunt ad
Dominum, & ad bonum eius, in no-
uissimo dierum.

CAP. IIII.

Minatur terræ Israel, propter multa populi peccata, qui & scientiam repulit, & idololatriæ fuit deditus: & dicit se relicturum Israel in peccatis suis, cupiens ne Iuda ipsum imitetur.

1 A AVdite verbum Domini filii Israel,
quia iudicium Domino cum ha-
bitatoribus terræ: non est enim ve-
ritas, & non est misericordia, & non
2 est scientia Dei in terra. * Maledi-
ctum, & mendacium, & homicidium,
& furtum, & adulterium inundaue-
runt, & sanguis sanguinem tetigit.
3 * Propter hoc lugebit terra, & infir-
mabitur omnis qui habitat in ea, in
bestia agri, & in volucre cæli: sed
4 & pisces maris congregabuntur.* Ve-
rumtamen vnusquisque non iudicet:
& non arguatur vir: populus enim
tuus, sicut hi qui contradicunt sacer-
5 doti.* Et corrues hodie, & corruet
B etiam propheta tecum: nocte tacere
6 feci matrem tuam.* Conticuit popu-
lus meus, eo quod nō habuerit scien-
tiam: quia tu scientiam repulisti, re-
pellam te, ne sacerdotio fungaris mi-
hi: & oblita es legis Dei tui, obliui-
7 scar filiorum tuorum & ego. * Secun-
dum multitudinem eorum sic pecca-
uerunt mihi: gloriam eorum in igno-
miniam commutabo. * Peccata po-
8 puli mei comedent, & ad iniquitatem
eorum subleuabunt animas eorum.
*Et

* Et erit sicut populus, sic sacerdos: & 9
visitabo super eum vias eius, & cogi-
tationes eius reddam ei. * Et come- 10
dent, & non saturabuntur: fornicati C
sunt, & non cessauerunt: quoniam
Dominum dereliquerunt in non cu-
stodiendo. * Fornicatio, & vinum, & 11
ebrietas auferunt cor. * Populus meus 12
in ligno suo interrogauit, & baculus
eius annuntiauit ei: spiritus enim for-
nicationum decepit eos, & fornicati
sunt à Deo suo. * Super capita mon- 13
tium sacrificabant, & super colles ac-
cendebant thymiama; subtus quer-
cum, & populum, & terebinthum,
quia bona erat vmbra eius: ideò for-
nicabuntur filiæ vestræ, & sponsæ
vestræ adulteræ erunt. * Non visitabo 14
super filias vestras cum fuerint forni- D
catæ, & super sponsas vestras cùm
adulterauerint: quoniam ipsi cum
meretricibus conuersabantur, & cum
effeminatis sacrificabant, & populus
non intelligens vapulabit. * Si forni- 15
caris tu Israel, non delinquat saltem
Iuda: & nolite ingredi in Galgala, &
ne ascenderitis in Bethauen, neque iu-
raueritis: Viuit Dominus. * Quoniam 16
sicut vacca lasciuiens declinauit Is-
rael: nunc pascet eos Dominus,
quasi agnum in latitudine. * Particeps 17
idolorum Ephraim dimitte eum. * Se- 18
paratum est conuiuium eorum, for-
nicatione fornicati sunt: dilexe-
runt afferre ignominiam protecto-
res eius. * Ligauit eum spiritus in alis 19
suis, & confundentur à sacrificiis
suis.

C A P. V.

Minatur Dominus se punitu um Israel propter peccata sua, similiter & Iudam: nec proderit humanum auxilium, cùm Dominus ei aduersetur.

AVdite hoc sacerdotes, & attendi- 1
te domus Israel, & domus regis A
auscultate: quia vobis iudicium est,
quoniam laqueus facti estis specula-
tioni, & rete expansum super Tha-
bor. * Et victimas declinastis in pro- 2
fundum: & ego eruditor omnium eo-
rum. * Ego scio Ephraim, & Israel 3
non est absconditus à me: quia nunc
fornicatus est Ephraim, contamina-
tus est Israel. * Non dabunt cogita- 4
tiones suas vt reuertantur ad Deum
suum: quia spiritus fornicationum B
in medio eorum, & Dominum non
cognouerunt. * Et respondebit arro- 5
gantia Israel in facie eius: & Israel &
Ephraim ruent in iniquitate sua, ruet
etiã Iudas cum eis. * In gregibus suis, 6
& in armentis suis vadent ad quæ-
rendum Dominum, & non inuenient:
7 ablatus est ab eis. * In Dominum præ-
uaricati sunt, quia filios alienos ge-
nuerunt: nunc deuorabit eos mensis
8 cum partibus suis. * Clangite buccina
C in Gabaa, tuba in rama: vlulate in
Bethauen, post tergum tuum Benia-
9 min. * Ephraim in desolatione erit in
die correptionis: in tribubus Israel
10 ostendi fidem. * Facti sunt principes
Iuda quasi assumentes terminum: su-
per eos effundam quasi aquam iram
11 meam. * Calumniam patiens est
Ephraim, fractus iudicio: quoniam
12 cœpit abire post sordes. * Et ego
quasi tinea Ephraim: & quasi putre-
13 do domui Iuda. * Et vidit Ephraim
D languorem suum, & Iuda vinculum
suum: & abiit Ephraim ad Assur, &
misit ad regem Vltorem: & ipse non
poterit sanare vos, nec soluere pote-
14 rit à vobis vinculum. * Quoniam ego
quasi leæna Ephraim, & quasi catulus
leonis domui Iuda: ego ego capiam,
& vadam: tollam, & non est qui eruat.
15 * Vadens reuertar ad locum meum:
donec deficiatis, & quæratis faciem
meam.

C A P. VI.

Reuersi in tribulatione ad Dominum, magna fiducia salutem sibi ab eo promittunt: expostulat Dominus cum Israel & Iuda quod neque beneficiis, neque prophetarum comminationibus ab idololatria aliisque iniquitatibus sint reuocati, cum præferat misericordiam sacrificio.

1 IN tribulatione sua manè consur-
A gent ad me: Venite, & reuertamur
2 ad Dominum: * quia ipse cepit, &
sanabit nos: percutiet, & curabit nos.
3 * ‖ Viuificabit nos post duos dies: in ‖ 1. Cor.
die tertia suscitabit nos, & viuemus 15. a. 3.
B in conspectu eius. Sciemus, sequa-
murque vt cognoscamus Dominum:
quasi diluculũ præparatus est egressus
eius, & veniet quasi imber nobis tem-
4 poraneus, & serotinus terræ. * Quid
faciam tibi Ephraim? quid faciam
C tibi Iuda? misericordia vestra quasi
nubes matutina, & quasi ros manè
5 pertransiens. * Propter hoc dolaui in
prophetis, occidi eos in verbis oris
mei: & iudicia tua quasi lux egredien-
6 tur. * ‖ Quia misericordiam volui, & ‖ 1. Reg.
non sacrificiũ, & scientiam Dei plus- 15. c. 22.
7 quam holocausta. * Ipsi autem sicut Eccl. 4.
Adam transgressi sũt pactũ, ibi præua- d. 17.
8 ricati sũt in me. * Galaad ciuitas ope- Mat. 9.
9 rantiũ idolũ, supplãtata sanguine. * Et b. 13. &
D quasi fauces virorũ latronũ, particeps 12. a. 7.
sacerdotum, in via interficientiũ per-
gentes de Sichem: quia scelus operati

sunt. * In domo Israel vidi horren- 10
dum : ibi fornicationes Ephraim :
contaminatus est Israel. * Sed & Iuda 11
pone messem tibi, cùm conuertero
captiuitatem populi mei.

CAP. VII.

Cùm sanaturus esset Dominus Israel, obstiterunt iniquitates eorum : consentientes enim regum suorum malitiæ, omnes in idololatriam vehementer exarserunt, Dominoque relicto, conuersi ad Aegypti auxilium, translati sunt in Assyrios.

CVm sanare vellem Israel, reuela- 1
ta est iniquitas Ephraim, & ma- A
litia Samariæ. quia operati sunt men-
dacium: & fur ingressus est spolians,
latrunculus foris. * Et ne fortè dicant 2
in cordibus suis, omnem malitiam
eorum me recordatum: nunc circum-
dederunt eos adinuentiones suæ, co-
ram facie mea factæ sunt. * In mali- 3
tia sua lætificauerunt regem: & in
mendaciis suis principes. * Omnes 4
adulterantes, quasi clibanus succen-
sus à coquente: quieuit paululum ci-
uitas à commistione fermenti, donec
fermentaretur totum. * Dies regis no- 5
stri: cœperunt principes furere à vi- B
no: extendit manum suam cum illu-
soribus. * Quia applicuerunt quasi 6
clibanum cor suum, cùm insidiare-
tur eis: tota nocte dormiuit coquens
eos, manè ipse succensus quasi ignis
flammæ. * Omnes calefacti sunt quasi 7
clibanus, & deuorauerunt iudices
suos: omnes reges eorum ceciderunt:
non est qui clamet in eis ad me.
* Ephraim in populis ipse commisce- 8
batur: Ephraim factus est subcineri-
cius panis, qui non reuersatur. * Co- 9
mederunt alieni robur eius, & ipse nes- C
ciuit: sed & cani effusi sunt in eo, &
ipse ignorauit. * Et humiliabitur su- 10
perbia Israel in facie eius: nec reuersi
sunt ad Dñm Deum suum, & non
quæsierunt eum in omnibus his. * Et 11
factus est Ephraim quasi columba
seducta non habens cor : Ægyptum
inuocabant, ad Assyrios abierunt.
* Et cum profecti fuerint, expandam 12
super eos rete meum : quasi volucrem
cæli detraham eos, cædam eos se-
cundum auditionem cœtus eorum.
* Væ eis, quoniam recesserunt à me : 13
vastabuntur, quia præuaricati sunt in D
me : & ego redemi eos : & ipsi locuti
sunt contra me mendacia. * Et non 14
clamauerunt ad me in corde suo, sed
vlulabant in cubilibus suis : super tri-
ticum & vinum ruminabant, recesse-
runt à me. * Et ego erudiui eos, & 15
confortaui brachia eorum : & in me,
16 cogitauerunt malitiam. * Reuersi sunt
vt essent absque iugo : facti sunt quasi
arcus dolosus : cadent in gladio prin-
cipes eorum, à furore linguæ suæ.
Ista subsannatio eorum in Terra Ægy-
pti.

CAP. VIII.

Samariam prædicit cum vitulo suo destruendam per Nabuchodonosor, propter idololatriam; nec ipsorum hostiæ suscipientur: ciuitates autem Iuda etiam concremabuntur.

1 IN gutture tuo sit tuba quasi aqui-
A la super domum Domini : pro eo
quòd transgressi sunt fœdus meum,
2 & legem meam præuaricati sunt. * Me
inuocabunt : Deus meus cognouimus
3 te Israel. * Proiecit Israel bonum, ini-
4 micus persequetur eum. * Ipsi regna-
uerunt, & non ex me : principes exti-
terunt : & non cognoui : argentum
suum & aurum suum fecerunt sibi
5 idola, vt interirent : * proiectus est
B vitulus tuus Samaria, iratus est furor
meus in eos, vsquequò non poterunt
6 emundari? * Quia ex Israel & ipse est:
artifex fecit illum, & non est Deus :
quoniam in aranearum telas erit vi-
7 tulus Samariæ. * Quia ventum semi-
nabunt, & turbinem metent : culmus
stans non est in eo, germen non fa-
ciet farinam : quod & si fecerit, alie-
8 ni comedent eam. * Deuoratus est
Israel : nunc factus est in nationibus
9 quasi vas immundum. * Quia ipsi
C ascenderunt ad Assur, onager solita-
rius sibi : Ephraim munera dederunt
10 amatoribus. * Sed & cum mercede
conduxerint nationes, nunc congre-
gabo eos : & quiescent paulisper ab
11 onere regis, & principum. * Quia
multiplicauit Ephraim altaria ad pec-
candum : factæ sunt ei aræ in deli-
12 ctum. * Scribam ei multiplices leges
meas, quæ velut alienæ computatæ
13 sunt. * Hostias offerent, immolabunt
carnes, & comedent, & Dominus non
suscipiet eas : nunc recordabitur ini-
quitatis eorum, & visitabit peccata
eorum : ipsi in Aegyptum conuer-
14 tentur. * Et oblitus est Israel factoris
sui, & ædificauit delubra : & Iudas
multiplicauit vrbes munitas : & mit-
tam ignem in ciuitates eius, & deuo-
rabit ædes illius.

CAP. IX.

Dominus in populum Israel famem & captiuitatem propter ipsius peccata immittet : nec grata ipsi erunt eorum sacrificia : & quia in peccatis perseuerant, perpetuo eiecti à Domino permanebunt, vagi inter nationes.

Noli

NOli lætari Israel, noli exultare 1
sicut populi: quia fornicatus es A
à Deo tuo, dilexisti mercedem super
omnes areas tritici.* Area & torcular 2
non pascet eos, & vinum mentietur
eis.* Non habitabunt in terra Domi- 3
ni: reuersus est Ephraim in Aegyptum,
& in Assyriis pollutum comedit.* Non 4
libabunt Domino vinum, & non pla-
cebunt ei: sacrificia eorum, quasi pa-
nis lugentium. omnes, qui comedent
eum, contaminabuntur: quia panis
eorum animæ ipsorum, non intrabit
in domum Domini.* Quid facietis 5
in die solemni, in die festiuitatis Do-
mini?* Ecce enim profecti sunt à va- 6
stitate: Aegyptus congregabit eos, B
Memphis sepeliet eos: desiderabile
argentum eorum vrtica hereditabit,
lappa in tabernaculis eorum.* Vene- 7
runt dies visitationis, venerunt dies
retributionis: scitote Israel stultum
prophetam, insanum virum spiritua-
lem, propter multitudinem iniquita-
tis tuæ, & multitudinem amentiæ.
* Speculator Ephraim cum Deo meo: 8
propheta laqueus ruinæ factus est su-
per omnes vias eius, insania in do-
mo Dei eius.* || Profundè peccaue- 9
|| *Iud.19* runt, sicut in diebus Gabaa: recor- C
dabitur iniquitatis eorum, & visita-
bit peccata eorum.* Quasi vuas in 10
deserto, inueni Israel: quasi prima
poma ficulneæ in cacumine eius, vidi
patres eorum: ipsi autem intrauerunt
ad Beelphegor, & abalienati sunt in
confusionem, & facti sunt abomina-
biles, sicut ea quæ dilexerunt.* Eph- 11
raim quasi auis auolauit, gloria eorum
à partu, & ab vtero, & à conceptu.
* Quòd & si enutrierint filios suos, 12
absque liberis eos faciam in homini-
bus: sed & væ eis cùm recessero ab
eis.* Ephraim, vt vidi, Tyrus erat 13
fundata in pulchritudine: & Ephraim
educet ad interfectorem filios suos.
* Da eis Domine. Quid dabis eis? Da 14
eis vuluam sine liberis, & vbera aren-
|| *1.Reg. 8.* tia.* || Omnes nequitiæ eorum in 15
Galgal, quia ibi exosos habui eos:
propter malitiam adinuentionum eo-
rum de domo mea eiiciam eos: non
addam vt diligam eos, omnes princi-
pes eorum recedentes.* Percussus est 16
Ephraim, radix eorum exsiccata est:
fructum nequaquam facient. Quòd &
si genuerint, interficiam amantissima
vteri eorum.* Abiiciet eos Deus 17
meus, quia non audierunt eum: &
erunt vagi in nationibus.

CAP. X.

Propter idololatriam Israel traditur Assyriis: & cum à Domino reuocati ad iustitiam pergant sequi vias suas, omnes eorum munitiones vastabuntur.

1 A VItis frondosa Israel, fructus adæ-
quatus est ei: secundum multitu-
dinem fructus sui, multiplicauit alta-
ria, iuxta vbertatem terræ suæ exu-
2 berauit simulachris.* Diuisum est cor
eorum, nunc interibunt: ipse con-
fringet simulachra eorum, depopula-
3 bitur aras eorum.* Quia nunc dicent:
Non est rex nobis: non enim time-
mus Dominum: & rex quid faciet
4 nobis?* Loquimini verba visionis
inutilis, & ferietis fœdus: & germi-
nabit quasi amaritudo iudicium su-
5 per sulcos agri.* Vaccas Bethauen
B coluerunt habitatores Samariæ: quia
luxit super eum populus eius, & ædi-
tui eius super eum exultauerunt in
6 gloria eius, quia migrauit ab eo.* Si-
quidem & ipse in Assur delatus est,
munus regi vltori: confusio Ephraim
capiet, & confundetur Israel in vo-
7 luntate sua.* Transire fecit Samaria
regem suum quasi spumam super fa-
8 ciem aquæ.* Et disperdentur excelsa
C idoli, peccatum Israel: lappa & tri-
bulus ascendet super aras eorum: & di-
cent montibus: || Operite nos, & col- || *Isa. 2. d. 19.*
9 libus: Cadite super nos.* || Ex diebus
Gabaa, peccauit Israel, ibi steterunt: *Apoc. 6. d. 16.*
non comprehendet eos in Gabaa præ-
10 lium super filios iniquitatis.* Iuxta *Luc 23. d. 30.*
desiderium meum corripiam eos: con-
gregabuntur super eos populi, cùm || *Iud. 20.*
corripientur propter duas iniquitates
11 suas.* Ephraim vitula docta diligere
trituram, & ego transiui super pul-
chritudinem colli eius: ascendam su-
per Ephraim, arabit Iudas, confringet || *Iere. 4. a. 3.*
12 D sibi sulcos Iacob.* || Seminate vobis
in iustitia, & metite in ore misericor-
diæ, innouate vobis noual: tempus
autem requirendi Dominum, cum
venerit qui docebit vos iustitiam.
13 * Arastis impietatem, iniquitatē mes-
suistis, comedistis frugem mendacii:
quia confisus es in viis tuis, in multi-
14 tudine fortium tuorum.* Consurget
tumultus in populo tuo: & omnes
munitiones tuæ vastabuntur, sicut
vastatus est Salmana à domo eius,
|| qui iudicauit Baal in die prælii, ma- || *Iud. 8. c. 11.*
15 tre super filios allisa.* Sic fecit vo-
bis Bethel, à facie malitiæ nequitia-
rum vestrarum.

CAP. XI.

Beneficiis ostendit Dominus se diligere populum Israel: sed propter illius scelera tradidit eum Assyriis: attamen propter suam misericordiam reducet eos: vt in terra sua seruiant Domino, vnà cum Gentibus ad Deum conuersis.

SIcut manè transit, pertransiit rex 1
Israel. Quia puer Israel, & dilexi A
eum: & ‖ ex Aegypto vocaui filium ‖ Matt. 2. c. 15.
meum. * Vocauerunt eos, sic abierunt 2
à facie eorum: Baalim immolabant,
& simulacris sacrificabant. * Et ego 3
quasi nutritius Ephraim, portabam
eos in brachiis meis: & nescierunt
quòd curarem eos. * In funiculis A- 4
dam traham eos, in vinculis charita-
tis: & ero eis quasi exaltans iugum B
super maxillas eorum: & declinaui
ad eum vt vesceretur. * Non reuerte- 5
tur in terram Aegypti, & Assur ipse
rex eius: quoniã noluerunt conuerti.
* Cœpit gladius in ciuitatibus eius, 6
& consumet electos eius, & comedet
capita eorum. * Et populus meus pen- 7
debit ad reditum meum: iugum autẽ
imponetur eis simul, quod non aufe-
retur. * Quomodo dabo te Ephraim, 8
protegam te Israel? quomodo dabo te C
sicut Adama, ponam te vt Seboim?
Conuersum est in me cor meum, pa-
riter conturbata est pœnitudo mea.
* Non faciam furorem iræ meæ: non 9
conuertar vt disperdam Ephraim:
quoniam Deus ego, & non homo: in
medio tui sanctus, & non ingrediar
ciuitatem. * Post Dominum ambula- 10
bunt, quasi leo rugiet: quia ipse ru- D
giet, & formidabunt filii maris. * Et 11
auolabunt quasi auis ex Aegypto, &
quasi columba de terra Assyriorum:
& collocabo eos in domibus suis, di-
cit Dominus. * Circumdedit me in 12
negatione Ephraim, & in dolo do-
mus Israel: Iudas autem testis descen-
dit cum Deo, & cum sanctis fidelis.

CAP. XII.

Vanè fidit Israel in Aegypto, vt ab Assur liberetur: sed tam ipsi quàm Iuda reddet Dominus iuxta merita ipsorum qui immemores beneficiorum Iacob patriarchæ præstitorum, declinauerunt in auaritiam, quibus tamen pacem offert: carpens potissimum idololatriam Galaad.

EPhraim pascit ventum, & sequi- 1
tur æstum: tota die mendacium A
& vastitatem multiplicat: & fœdus
cum Assyriis iniit, & oleum in Aegy-
ptum ferebat. * Iudicium ergo Do- 2
mini cum Iuda: & visitatio super Ia-
cob: iuxta vias eius, & iuxta adin-
3 uentiones eius reddet ei. * ‖ In vtero ‖ Gen. 25. e. 25.
supplantauit fratrem suum: & in for-
titudine sua directus est cum angelo. Gen. 32. f. 36.
4 * Et inualuit ad angelum, & confor-
B tatus est: fleuit, & rogauit eum: in
Bethel inuenit eum, & ibi locutus est
5 nobiscum. * Et Dominus Deus exer-
cituum, Dominus memoriale eius.
6 * Et tu ad Deum tuum conuerteris:
misericordiam & iudicium custodi,
7 & spera in Deo tuo semper. * Cha-
naan, in manu eius statera dolosa,
8 calumniam dilexit. * Et dixit Eph-
C raim: Verumtamen diues effectus
sum, inueni idolum mihi: omnes la-
bores mei non inuenient mihi iniqui-
9 tatem, quam peccaui. * Et ego Do-
minus Deus tuus ex terra Aegypti,
adhuc sedere te faciam in tabernacu-
lis, sicut in diebus festiuitatis.
10 * Et locutus sum super prophetas, &
ego visionem multiplicaui, & in ma-
11 nu prophetarum assimilatus sum. * Si
Galaad idolum, ergo frustrà erant in
Galgal bobus immolantes: nam &
altaria eorum quasi aceruí super sul-
12 cos agri. * ‖ Fugit Iacob in regionem ‖ Gen. 28. a. 5.
Syriæ, & seruiuit Israel in vxorem, &
13 in vxorem seruauit. * ‖ In propheta ‖ Exod. 14. c. 21. 22.
D autem eduxit Dominus Israel de Ae-
gypto; & in propheta seruatus est.
14 * Ad iracundiam me prouocauit Eph-
raim in amaritudinibus suis, & sanguis
eius super eum veniet, & opprobrium
eius restituet ei Dominus suus.

CAP. XIII.

Abominationes Israel ostendit, propter quas ipsi minatur exitium: Dominus dicit se solum esse Deum & liberatorem, arguens Israel ingratitudinis de beneficiis in deserto acceptis, grauemque ob id vindictam illis comminatur: addens se eos de morte liberaturum, deuictis morte & inferno.

1 LOquente Ephraim, horror inuasit
A Israel, & deliquit in Baal, & mor-
2 tuus est. * Et nunc addiderunt ad pec-
candum: feceruntque sibi conflatile
de argento suo quasi similitudinem
idolorum, factura artificum totum
est: his ipsi dicunt: Immolate homines
3 vitulos adorantes. * Idcirco erũt quasi
nubes matutina, & sicut ros matutinus
præteriens, sicut puluis turbine ra-
ptus ex area, & sicut fumus de fu-
4 mario. * ‖ Ego autem Dominus Deus ‖ Isa. 43. b. 10.
B tuus ex terra Aegypti: & Deum abs-
que me nescies, & saluator non est
5 præter me. * Ego cognoui te in de-
6 serto, in terra solitudinis. * Iuxta pa-
scua sua adimpleti sunt, & saturati sunt:
&

& leuauerunt cor suum, & obliti sunt
mei.*Et ego ero eis quasi leæna,sicut 7
pardus in via Assyriorum. * Occur- 8
ram eis quasi vrsa raptis catulis, &
dirumpam interiora iecoris eorum: &
consumam eos ibi quasi leo, bestia
agri scindet eos.*Perditio tua Israël: 9
tantummodò in me auxilium tuum.
*Vbi est rex tuus? maximè nunc sal- 10
uet te in omnibus vrbibus tuis; & iu- C
dices tui, de quibus dixisti: ‖ Da mihi
‖1. Reg. regem, & principes. * Dabo tibi re- 11
8.a.5. gem in furore meo, & auferam in in-
dignatione mea. * Colligata est ini- 12
quitas Ephraim, absconditum pecca-
tum eius. * Dolores parturientis ve- 13
nient ei: ipse filius non sapiens: nunc D
enim non stabit in contritione filio-
rum. *De manu mortis liberabo eos, 14
‖1. Cor. de morte redimam eos: ‖ero mors tua
15.g.54. ò mors, morsus tuus ero inferne:
Heb. 2. consolatio abscondita est ab oculis
d.12. meis. *Quia ipse inter fratres diuidet: 15
‖Ezech. ‖adducet vrentem ventum Dominus
19.d.12. de deserto ascendentem: & siccabit
venas eius, & desolabit fontem eius,
& ipse diripiet thesaurum omnis vasis
desiderabilis.

CAP. XIV.

Perditionem annuntiat Israeli, propter ipsius peccata: reuocat tamen ad se, & conuersis plurima bona promittit.

Pereat Samaria, quoniam ad ama- 1
ritudinem concitauit Deum suum: A
in gladio pereant, paruuli eorum eli-
dantur, & fœtæ eius discindantur.
* Conuertere Israël ad Dominum 2
Deum tuum: quoniam corruisti in
iniquitate tua.* Tollite vobiscum ver- 3
ba, & conuertimini ad Dominum: B
& dicite ei: Omnem aufer iniquita-
tem, accipe bonum: & reddemus vi-
tulos labiorum nostrorum. * Assur 4
non saluabit nos, super equum non
ascendemus, nec dicemus vltrà: Dij
nostri opera manuum nostrarũ: quia
eius, qui in te est, misereberis pupilli.
* Sanabo contritiones eorum, dili- 5
gam eos spontaneè: quia auersus est C
furor meus ab eis. * Ero quasi ros, 6
Israël germinabit sicut lilium, & e-
rumpet radix eius vt Libani. * Ibunt 7
rami eius, & erit quasi oliua gloria
eius, & odor eius vt Libani. * Con- 8
uertentur sedentes in vmbra eius: vi-
uent tritico, & germinabunt quasi vi-
nea: memoriale eius sicut vinum Li-
bani. * Ephraim quid mihi vltrà ido- 9
la? ego exaudiam, & dirigam eum D
ego vt abietem virentem: ex me fru-
10 ctus tuus inuentus est. * Quis sapiens,
& intelliget ista? intelligens, & sciet
hæc? quia rectæ viæ Domini, & iusti
ambulabunt in eis: præuaricatores
verò corruent in eis.

PROPHETIA IOEL.

CAPVT I.

Ioel parabola proposita de eruca, locusta, brucho, & rubigine, quattuor plagas contra Iudam vaticinando, hortatur omnes & potissimùm sacerdotes ad planctum, ieiunium & orationem, plangens & ipse vastitatem terræ suæ.

1 VERBVM Domini, quod fa-
A ctum est ad Ioel, filium Pha-
2 tuel. * Audite hoc senes, &
auribus percipite omnes ha-
bitatores terræ: si factum est istud in
diebus vestris, aut in diebus patrum
3 vestrorum? * Super hoc filiis vestris
narrate, & filij vestri filiis suis, & filij
4 eorum generationi alteræ.*Residuum
erucæ comedit locusta, & residuum
locustæ comedit bruchus, & resi-
5 duum bruchi comedit rubigo. * Ex-
pergiscimini ebrii, & flete, & vlulate
omnes, qui bibitis vinum in dulce-
dine: quoniam periit ab ore vestro.
6 * Gens enim ascendit super terram
B meam, fortis & innumerabilis: den-
tes eius vt dentes leonis: & molares
7 eius vt catuli leonis. * Posuit vineam
meam in desertum, & ficum meam
decorticauit: nudans spoliauit eam, &
proiecit: albi facti sunt rami eius.
8 * Plange quasi virgo accincta sacco
9 super virum pubertatis suæ. * Periit
sacrificium & libatio de domo Do-
mini: luxerunt sacerdotes ministri
10 Domini. * Depopulata est regio, lu-
xit humus: quoniam deuastatum est
triticum, confusum est vinum, elan-
11 guit oleum. * Confusi sunt agricolæ,
C vlulauerunt vinitores super frumen-
to & hordeo, quia periit messis agri.
12 * Vinea confusa est, & ficus elanguit:
malogranatum, & palma, & malum,
& omnia ligna agri aruerunt: quia
confusum est gaudium à filiis homi-
13 num. * Accingite vos, & plangite sa-
cerdotes, vlulate ministri altaris: in-
gredimini, cubate in sacco ministri
Dei mei: quoniam interiit de domo

|| Inf. 2. Dei vestri sacrificium & libatio. * || San- 14
d.15. ctificate ieiunium, vocate cœtum, cõ-
gregate senes, omnes habitatores ter-
ræ in domum Dei vestri: & clamate D
ad Dominum: * A a a, diei. quia pro- 15
pè est dies Domini, & quasi vastitas
à potente veniet. * Numquid non co- 16
ram oculis vestris alimenta perierunt
de domo Dei nostri, lætitia & exul-
tatio? * Computruerunt iumenta in 17
stercore suo, demolita sunt horrea,
dissipatæ sunt apothecæ: quoniam cõ-
fusum est triticum. * Quid ingemuit 18
animal, mugierunt greges armenti?
Quia non est pascua eis: sed & gre-
ges pecorum disperierunt. * Ad te Do- 19
mine clamabo: quia ignis comedit
speciosa deserti, & flamma succendit
omnia ligna regionis. * Sed & bestiæ 20
agri, quasi area sitiens imbrem, su-
spexerunt ad te: quoniam exiccati
sunt fontes aquarum, & ignis deuora-
uit speciosa deserti.

CAP. II.

Propheta Iudæis crudelitatem hostium suorum denuntiat, & quàm terribilis erit ipsis dies illa: quapropter ad pœnitentiam eos hortatur: & conuersis magnam pollicetur Dominus prosperitatem, seque daturum spiritum suum super omnem carnem, & magna prodigia ante diem Domini magnum & terribilem; eritque saluus omnis qui inuocauerit nomen Domini.

Canite tuba in Sion, vlulate in 1
monte sancto meo, conturben- A
tur omnes habitatores terræ: Quia
venit dies Domini, quia propè est
*dies tenebrarum & caliginis, dies nu- 2
bis & turbinis: quasi manè expan
sum super montes populus multus &
fortis: similis ei non fuit à principio,
& post eum non erit vsque in annos
generationis & generationis. * Antè 3
faciem eius ignis vorans, & post eum
exurens flamma: quasi hortus volu-
ptatis terra coram eo, & post eum so-
litudo deserti, neque est qui effugiat
eum. * Quasi aspectus equorum, aspe- 4
ctus eorum: & quasi equites sic cur-
rent. * Sicut sonitus quadrigarum 5
super capita montium exilient, sicut B
sonitus flammæ ignis deuorantis sti-
pulam, velut populus fortis præpara-
tus ad prælium. * A facie eius crucia- 6
buntur populi: omnes vultus redi-
gentur in ollam. * Sicut fortes cur- 7
rent: quasi viri bellatores ascendent
murum: viri in viis suis gradientur,
& non declinabunt à semitis suis.
8 * Vnusquisque fratrem suum non co-
arctabit, singuli in calle suo ambu-
labunt: sed & per fenestras cadent, &
9 non demolientur. * Vrbem ingre-
dientur, in muro current: domos con-
scendent, per fenestras intrabũt qua-
10 si fur. * A facie eius contremuit terra,
moti sunt cæli: || sol & luna obtene- || Infrà
brati sunt, & stellæ retraxerunt splen- 3.c.15.
11 dorem suum. * Et Dominus dedit Isaiæ
C vocem suam ante faciem exercitus 13.b.10.
sui: quia multa sunt nimis castra e- Ezech.
ius, quia fortia & facientia verbum 32.b.7.
eius: || magnus enim dies Domini, & Mar.13
terribilis valdè: & quis sustinebit eũ? e.24.
12 * Nunc ergo dicit Dominus: Con- Lucæ
uertimini ad me in toto corde vestro, 21.e.25.
in ieiunio, & in fletu, & in planctu. || Ierem.
13 * Et scindite corda vestra, & non ve- 30.b.7
stimenta vestra, & conuertimini ad Amos
Dominum Deum vestrum: || quia be- 5.e.18.
nignus & misericors est, patiens & Soph.1.
multæ misericordiæ, & præstabilis d.15.
14 super malitia. * Quis scit si conuerta- || Psal.
tur, & ignoscat, & relinquat post se 85.a.5.
benedictionem, sacrificium & liba- Ion.3.c.
15 men Domino Deo vestro? * Canite 9. & 4.
tuba in Sion, || sanctificate ieiunium, a.2.
16 vocate cœtum, * congregate populũ, || Suprà
D sanctificate ecclesiam, coadunate se- 1.c.14.
nes, congregate paruulos, & sugentes
vbera: egrediatur sponsus de cubili
17 suo, & sponsa de thalamo suo. * In-
ter vestibulum & altare plorabunt sa-
cerdotes ministri Domini, & dicent:
Parce Domine, parce populo tuo: &
ne des hereditatem tuam in oppro-
brium, vt dominentur eis nationes.
quare dicunt in populis: Vbi est Deus
18 eorum? * Zelatus est Dominus terram
19 suam, & pepercit populo suo: * Et
respondit Dominus, & dixit populo
E suo: Ecce ego mittam vobis frumen-
tum, & vinum, & oleum, & replebi-
mini eis: & non dabo vos vltrà op-
20 probrium in Gentibus. * Et eum, qui
ab Aquilone est, procul faciam à vo-
bis: & expellam eum in terram in-
uiam & desertam: faciem eius con-
tra mare Orientale, & extremum eius
ad mare nouissimum: & ascendet fœ-
tor eius, & ascendet putredo eius,
21 quia superbè egit. * Noli timere terra,
exulta & lætare: quoniam magnifi-
22 cauit Dominus vt faceret. * Nolite ti-
mere animalia regionis: quia germi-
nauerunt speciosa deserti, quia lignũ
attulit fructum suum, ficus & vinea de-
23 derunt virtutem suam. * Et filij Sion
exultate, & lætamini in Domino Deo
vestro: quia dedit vobis doctorem
iustitiæ, & descendere faciet ad vos
imbrem

imbrem matutinum & serotinũ, sicut
in principio. * Et implebuntur areæ 24
frumento, & redundabunt torcularia
vino & oleo. * Et reddam vobis an- 25
nos, quos comedit locusta, bruchus, F
& rubigo, & eruca : fortitudo mea
magna, quam misi in vos. * Et come- 26
detis vescentes, & saturabimini : &
laudabitis nomen Domini Dei vestri,
qui fecit mirabilia vobiscum : & non
confundetur populus meus in sempi-
ternum. * Et scietis quia in medio Is- 27
raël ego sum : & ego Dominus Deus
vester, & non est amplius : & non
confundetur populus meus in æter-
‖ *Isaiæ* num. * Et erit post hæc : ‖ Effundam 28
44. a.3. spiritum meũ super omnem carnem:
Act.2. & prophetabunt filij vestri, & filiæ
c.17. vestræ : senes vestri somnia somnia-
bunt, & iuuenes vestri visiones vide-
bunt. * Sed & super seruos meos & 29
ancillas in diebus illis effundam spi- G
ritum meum. * Et dabo prodigia in 30
cælo, & in terra, sanguinem, & ignem,
‖ *Sup.2.* & vaporem fumi. * ‖ Sol conuertetur 31
b.10. in tenebras, & luna in sanguinem: an-
Matth. tequam veniat dies Domini magnus,
24.c.29 & horribilis. * Et erit: ‖ omnis qui in- 32
Luca uocauerit nomen Domini, saluus e-
21.e.25. rit : quia in monte Sion, & in Ieru-
‖ *Rom.* salem erit saluatio, sicut dixit Domi-
10.c.13. nus, & in residuis, quos Dominus
vocauerit.

CAP. III.

Minatur Dominus afflictionem magnam Gentibus, quæ populum suum afflixerunt; seque omnes in valle Iosaphat iudicaturum : fons de domo Domini egredietur, & Iudæa in æternum inhabitabitur, sanguine ipsius emundata.

OVia ecce in diebus illis, & in tem- 1
pore illo, cùm conuertero ca- A
ptiuitatem Iuda & Ierusalem : *Con- 2
gregabo omnes Gentes, & deducam
eas in vallem Iosaphat: & disceptabo
cum eis ibi super populo meo, & he-
reditate mea Israël, quos dispersérunt
in nationibus, & terram meam diui-
serunt. * Et super populum meum 3
miserunt sortem : & posuerunt pue-
rum in prostibulo, & puellam ven-
diderunt pro vino vt biberent. * Ve- 4
rùm quid mihi & vobis Tyrus & Si-
don, & omnis terminus Palæstino-
rum ? numquid vltionem vos red-
detis mihi? & si vlciscimini vos con-
tra me, citò velociter reddam vicissi-
tudinem vobis super caput vestrum.
* Argentum enim meum & aurum 5
B tulistis : & desiderabilia mea & pul-
cherrima intulistis in delubra vestra.
6 * Et filios Iuda, & filios Ierusalem
vendidistis filiis Græcorum; vt longè
7 faceretis eos de finibus suis. * Ecce
ego suscitabo eos de loco, in quo ven-
didistis eos : & conuertam retribu-
8 tionem vestram in caput vestrum. *Et
vendam filios vestros, & filias vestras
in manibus filiorum Iuda, & venum-
dabunt eos Sabæis genti longinquæ,
9 quia Dominus locutus est. * Clamate
hoc in Gentibus, sanctificate bellum:
suscitate robustos : accedant, ascen-
10 dant omnes viri bellatores. * Con-
C cidite aratra vestra in gladios, & li-
gones vestros in lanceas. * Infirmus
11 dicat: Quia fortis ego sum. *Erumpi-
te, & venite omnes gentes de circui-
tu, & congregamini: ibi occumbere
12 faciet Dominus robustos tuos. *Con-
surgant, & ascendant Gentes in val-
lem Iosaphat : quia ibi sedebo vt iu-
13 dicẽ omnes gentes in circuitu.* ‖ Mit- ‖ *Apoc.*
tite falces, quoniam maturauit mes- 14.d.15.
sis : venite, & descendite, quia ple-
num est torcular, exuberant torcula-
ria : quia multiplicata est malitia eo-
14 rum. * Populi populi in valle conci-
sionis : quia iuxtà est dies Domini in
15 valle concisionis. * ‖ Sol & luna ob- ‖ *Sup.* 2.
tenebrati sunt, & stellæ retraxerunt b.10.&
16 splendorem suum. * ‖ Et Dominus 3.g.31.
de Sion rugiet, & de Ierusalem dabit ‖ *Ier.*25.
vocem suam : & mouebuntur cæli f.30.
& terra : & Dominus spes populi *Amos*
17 sui, & fortitudo filiorum Israël. * Et 1.a.2.
D scietis quia ego Dominus Deus ve-
ster, habitans in Sion monte sancto
meo: & erit Ierusalem sancta, & alie-
ni non transibunt per eam ampliùs.
18 * ‖ Et erit in die illa: stillabunt mon- ‖ *Amos*
tes dulcedinem, & colles fluent la- 9.d.13.
cte: & per omnes riuos Iuda ibunt a-
quæ: & fons de domo Domini egre-
dietur, & irrigabit torrentem spina-
19 rum. *Ægyptus in desolationem erit,
& Idumæa in desertum perditionis:
pro eo quòd iniquè egerint in filios
Iuda, & effuderint sanguinem inno-
20 centem in terra sua. *Et Iudæa in æ-
ternum habitabitur, & Ierusalem in
21 generationem & generationem. *Et
mundabo sanguinem eorum, quem
non mundaueram : & Dominus com-
morabitur in Sion.

PROPHETIA AMOS.

CAPVT I.

Tempus prophetiæ Amos: vltio Domini in Damascum, Philisthæos, Tyrum, Idumæam, & filios Ammon, quos super quattuor sceleribus non conuertet.

VERBA Amos, qui fuit in pa- 1
storibus de Thecue: quæ vi- A
dit super Israël in diebus O-
ziæ regis Iuda, & in diebus
|Zach. Ieroboam filij Ioas regis Israël, ‖ante
14.a.5. duos annos terræmotus. * Et dixit: 2
| Ierem. ‖ Dominus de Sion rugiet, & de Ieru-
25.f.30. salem dabit vocem suam: & luxerunt
Ioel 3. speciosa pastorũ, & exiccatus est ver-
c.16. tex Carmeli. * Hæc dicit Dominus: 3
Super tribus sceleribus Damasci, &
super quattuor non conuertam eum:
eò quòd triturauerint in plaustris fer-
reis Galaad.* Et mittam ignem in do- 4
mum Azael, & deuorabit domos Ben-
adad. * Et conteram vectem Dama- 5
sci: & disperdam habitatorem de B
campo idoli, & tenentem sceptrum
de domo voluptatis: & transferetur
populus Syriæ Cyrenen, dicit Domi-
nus. * Hæc dicit Dominus: Super tri- 6
bus sceleribus Gazæ, & super quat-
tuor non conuertam eum: eò quòd
trãstulerint captiuitatem perfectam,
vt concluderent eam in Idumæa. * Et 7
mittam ignem in murum Gazæ, &
deuorabit ædes eius. * Et disperdam 8
habitatorem de Azoto, & tenentem C
sceptrum de Ascalone: & conuertam
manum meam super Accaron, & per-
ibunt reliqui Philisthinorum, dicit
Dominus Deus. * Hæc dicit Domi- 9
nus: Super tribus sceleribus Tyri, &
super quattuor non conuertam eum:
eò quòd concluserint captiuitatem
perfectam in Idumæa, & non sint re-
cordati fœderis fratrum. * Et mittam 10
ignem in murum Tyri, & deuorabit
ædes eius. * Hæc dicit Dominus: Su- 11
per tribus sceleribus Edom, & super D
quattuor non conuertam eum: eò
quòd persecutus sit in gladio fratrem
suum, & violauerit misericordiam
eius, & tenuerit vltrà furorem suum,
& indignationem suam seruauerit vs-
que in finem. * Mittam ignem in 12
Theman: & deuorabit ædes Bosræ.
* Hæc dicit Dominus: Super tribus 13
sceleribus filiorum Ammon, & super
quattuor non conuertam eum: eò
quòd dissecuerit prægnantes Galaad
14 ad dilatandum terminum suum: * Et
succendam ignem in muro Rabba: &
deuorabit ædes eius in vlulatu in die
belli, & in turbine in die commotio-
15 nis. * Et ibit Melchom in captiuita-
tem, ipse, & principes eius simul, di-
cit Dominus.

CAP. II.

Vltio Domini in Moab, Iudam & Israelem, hisque minatur interitum, quem effugere non poterunt, quia acceptis beneficiis semper fuerunt ingrati, Deique legem abiecerunt.

1 HÆc dicit Dominus: Super tri-
A bus sceleribus Moab, & super
quattuor non conuertam eum: eò
quòd incenderit ossa regis Idumææ
2 vsque ad cinerem. * Et mittam ignem
in Moab, & deuorabit ædes Carioth:
& morietur in sonitu Moab, in clan-
3 gore tubæ: * & disperdam iudicem
de medio eius, & omnes principes
eius interficiam cum eo, dicit Domi-
4 nus. * Hæc dicit Dominus: Super tri-
bus sceleribus Iuda, & super quattuor
non conuertam eum: eò quòd abie-
cerit legem Domini, & mandata eius
non custodierit: deceperunt enim eos
B idola sua, post quæ abierant patres
5 eorum. * Et mittam ignem in Iuda,
6 & deuorabit ædes Ierusalem. * Hæc
dicit Dominus: Super tribus sceleri-
bus Israël, & super quattuor non cõ-
uertam eum: pro eo quòd vendide-
rit pro argento iustum, & pauperem
7 pro calceamentis. * Qui conterunt su-
per puluerem terrę capita pauperum,
& viam humilium declinant: & filius
ac pater eius ierunt ad puellam, vt
8 violarent nomen sanctum meum. * Et
C super vestimentis pignoratis accu-
buerunt iuxta omne altare: & vinum
damnatorum bibebant in domo Dei
9 sui. * ‖Ego autem exterminaui Amor- ‖ Num.
rhæum à facie eorum: cuius altitu- 21.c.24.
do, cedrorum altitudo eius, & fortis Deut.
ipse quasi quercus: & contriui fru- 2.f.24.
ctum eius desuper, & radices eius sub-
10 ter. * ‖ Ego sum, qui ascendere vos ‖ Exod.
feci de Terra Ægypti, & duxi vos in 14.e.21.
deserto quadraginta annis, vt possi- Deut.
11 deretis Terram Amorrhæi. * Et susci- 8.a.2.
taui de filiis vestris in prophetas, &
de iuuenibus vestris nazaræos: num-
quid non ita est filij Israël, dicit Do-
12 minus? * Et propinabitis nazaræis
D vinum: & prophetis mandabitis, di-
13 centes: Ne prophetetis. * Ecce ego
stridebo subter vos, sicut stridet plau-
strum

ſtrum onuſtum fœno. *Et peribit fu- 14
ga à veloce, & fortis non obtinebit
virtutem ſuam,& robuſtus non ſalua-
bit animam ſuam: * & tenens arcum 15
non ſtabit, & velox pedibus ſuis non
ſaluabitur,& aſcenſor equi non ſalua-
bit animam ſuam: * & robuſtus corde 16
inter fortes nudus fugiet in illa die,
dicit Dominus.

CAP. III.

Domum Iſrael populum olim vnicè electum arguit variorum ſcelerum: ex quibus paucos dicit ſeruandos in ſuperuentura afflictione, quam ipſis comminatur.

AVdite verbum, quod locutus eſt 1
Dominus ſuper vos, filij Iſraël: A
ſuper omnem cognationem, quam
eduxi de terra Ægypti,dicens: *Tan- 2
tummodò vos cognoui ex omnibus
cognationibus terræ: idcircò viſita-
bo ſuper vos omnes iniquitates ve-
ſtras. * Numquid ambulabunt duo 3
pariter,niſi cõuenerit eis? *Numquid 4
rugiet leo in ſaltu, niſi habuerit præ-
dam? numquid dabit catulus leonis
vocem de cubili ſuo, niſi aliquid ap-
prehenderit? * numquid cadet auis in 5
laqueum terræ abſque aucupe? num- B
quid auferetur laqueus de terra ante-
quam quid ceperit? * Si clanget tuba 6
in ciuitate, & populus non expaue-
ſcet? ſi erit malum in ciuitate, quod
Dominus non fecerit? * Quia non 7
facit Dominus Deus verbum, niſi
reuelauerit ſecretum ſuum ad ſeruos
ſuos prophetas.*Leo rugiet,quis non 8
timebit? Dominus Deus locutus eſt,
quis non prophetabit? * Auditum fa- 9
cite in ædibus Azoti, & in ædibus
terræ Ægypti: & dicite: Congrega- C
mini ſuper montes Samariæ,& videte
inſanias multas in medio eius, & ca-
lumniam patientes in penetralibus
eius. * Et neſcierunt facere rectum, 10
dicit Dominus, theſaurizantes ini-
quitatem & rapinas in ædibus ſuis.
*Proptereà hæc dicit Dñs Deus:Tri- 11
bulabitur, & circuietur terra: & de-
trahetur ex te fortitudo tua, & diri-
pientur ædes tuæ. * Hæc dicit Domi- 12
nus: Quomodo ſi eruat paſtor de ore
leonis duo crura, aut extremum auri- D
culæ: ſic eruentur filij Iſraël, qui ha-
bitant in Samaria in plaga lectuli, &
in Damaſci grabato. * Audite & con- 13
teſtamini in domo Iacob,dicit Domi-
nus Deus exercituum: * quia in die 14
cùm viſitare cœpero præuaricatio-
nes Iſraël, ſuper eum viſitabo, & ſu-
per altaria Bethel: & amputabuntur
cornua altaris, & cadent in terram.
* Et percutiam domum hiemalem cũ 15
domo æſtiua: & peribunt domus e-
burneæ, & diſſipabuntur ædes multæ,
dicit Dominus.

CAP. IV.

Inuehitur ſub typo vaccarum pinguium in iniquos primates Samariæ, ipſorum ſubſannans idololatriam: & quia filij Iſrael variis flagellis à peccatis ſuis reuocari non potuerunt, minatur eis Dominus ſimilia bis quæ priùs paſſi fuerant, hortando vt ad Deum omnipotentem conuertantur.

1 AVdite verbum hoc vaccæ pin-
A gues, quæ eſtis in monte Sama-
riæ: quæ calumniam facitis egenis,
& confringitis pauperes: quæ dicitis
dominis veſtris: Afferte, & bibe-
2 mus. * Iurauit Dominus Deus in
ſancto ſuo: quia ecce dies venient
ſuper vos, & leuabunt vos in contis,
& reliquias veſtras in ollis feruenti-
3 bus. * Et per aperturas exibitis altera
contra alteram,& proiiciemini in Ar-
4 mon,dicit Dominus. * Venite ad Be-
thel, & impiè agite: ad Galgalam,
& multiplicate præuaricationem: &
afferte manè victimas veſtras, tribus
5 diebus decimas veſtras. * Et ſacrifi-
cate de fermentato laudem: & voca-
te voluntarias oblationes, & annun-
tiate: ſic enim voluiſtis filii Iſraël,
6 dicit Dominus Deus. * Vnde & ego
B dedi vobis ſtuporem dentium in cun-
ctis vrbibus veſtris, & indigentiam
panum in omnibus locis veſtris: &
non eſtis reuerſi ad me, dicit Domi-
7 nus. * Ego quoque prohibui à vobis
imbrem, cùm adhuc tres menſes ſu-
pereſſent vſque ad meſſem: & plui
ſuper vnam ciuitatem, & ſuper alte-
ram ciuitatem non plui: pars vna
compluta eſt;& pars, ſuper quam non
8 pluit,aruit. *Et venerunt duæ & tres
ciuitates ad vnam ciuitatem vt bibe-
rent aquam, & non ſunt ſatiatæ: &
non rediſtis ad me, dicit Dominus.
9 * ‖ Percuſſi vos in vento vrente, & in ‖ Agg. 2
C aurugine, multitudinem hortorum c. 18.
veſtrorum, & vinearum veſtrarum:
oliueta veſtra, & ficeta veſtra come-
dit eruca: & non rediſtis ad me, dicit
10 Dominus. * Miſi in vos mortem in
via Ægypti, percuſſi in gladio iuue-
nes veſtros, vſque ad captiuitatem
equorum veſtrorum: & aſcendere feci
putredinem caſtrorum veſtrorum in
nares veſtras: & non rediſtis ad me,
11 dicit Dominus. * Subuerti vos, ‖ ſicut ‖ Gen.
D ſubuertit Deus Sodomam & Gomor- 19.e. 24
rham, & facti eſtis quaſi torris raptus
ab incendio: & non rediſtis ad me,
12 dicit Dñs. * Quapropter hæc faciam
tibi

tibi Israel: postquam autem hæc
fecero tibi, præparare in occursum
Dei tui Israel. * Quia ecce formans 13
montes, & creans ventum, & annun-
tians homini eloquium suum, faciens
matutinam nebulam, & gradiens su-
per excelsa terræ: Dominus Deus
exercituum nomen eius.

CAP. V.

Luget casum Israelis Propheta, reuocans eos ad quærendum Dominum, vt ita possint euadere afflictiones suis peccatis debitas, propter quas vbique planctus erit: odit Dominus festiuitates ac sacrificia eorum, quibus propter idololatriam minatur captiuitatem.

AVdite verbum istud, quod ego 1
leuo super vos planctum: Domus A
Israel cecidit, & non adiiciet vt resur-
gat. * Virgo Israel proiecta est in ter- 2
ram suam, non est qui suscitet eam.
* Quia hæc dicit Dominus Deus: 3
Vrbs de qua egrediebantur mille, re-
linquentur in ea centum: & de qua
egrediebantur centum, relinquentur
in ea decem in domo Israel. * Quia 4
hæc dicit Dominus domui Israel:
Quærite me, & viuetis. * Et nolite 5
quærere Bethel, & in Galgalam no- B
lite intrare, & in Bersabee non trans-
ibitis: quia Galgala captiua ducetur:
& Bethel erit inutilis. * Quærite Do- 6
minum, & viuite: ne forte combu-
ratur vt ignis domus Ioseph, & de-
uorabit, & non erit qui extinguat
Bethel. * Qui conuertitis in absin- 7
thium iudicium, & iustitiam in terra
relinquitis. * Facientem Arcturum 8
& Orionem, & conuertentem in ma-
nè tenebras, & diem in noctem mu-
‖ Inf. 9. tantem: ‖ qui vocat aquas maris, &
b. 6. effundit eas super faciem terræ: Do-
minus nomen est eius. * Qui subri- 9
det vastitatem super robustum, & de- C
populationem super potentem affert.
* Odio habuerunt corripientem in 10
porta: & loquentem perfectè abomi-
nati sunt. * Idcircò, pro eo quòd di- 11
ripiebatis pauperem, & prædam ele-
‖ Soph. ctam tollebatis ab eo: ‖ domos qua-
1. c. 17. dro lapide ædificabitis, & non habi-
tabitis in eis: vineas plantabitis a-
mantissimas, & non bibetis vinum
earum. * Quia cognoui multa scelera 12
vestra, & fortia peccata vestra: ho-
stes iusti accipientes munus, & pau-
peres deprimentes in porta: * Ideò 13
prudens in tempore illo tacebit, quia
tempus malum est. * Quærite bonum, 14
& non malum, vt viuatis: & erit Do- D
‖ Rom. minus Deus exercituum vobiscum,
12. b. 9. sicut dixistis. * ‖ Odite malum, & 15
diligite bonum, & constituite in por- Psal. 96
ta iudicium: si fortè misereatur Do- b. 10.
minus Deus exercituum reliquiis Io-
16 seph. * Propterea hæc dicit Dominus
Deus exercituum dominator: in om-
nibus plateis planctus: & in cunctis,
quæ foris sunt, dicetur væ væ: & vo-
cabunt agricolam ad luctum, & ad
planctum eos qui sciunt plangere.
17 * Et in omnibus vineis erit planctus:
E quia pertransibo in medio tui, dicit
18 Dominus. * ‖ Væ desiderantibus diem ‖ Ier. 30
Domini: ad quid eam vobis? dies b. 7.
Domini ista, tenebræ, & non lux. Ioel. 2. c.
19 * Quomodo si fugiat vir à facie leo- 11.
nis, & occurrat ei vrsus: & ingredia- Soph. 1.
tur domum, & innitatur manu sua c. 15.
super parietem & mordeat eum co-
20 luber. * Numquid non tenebræ dies
Domini, & non lux: & caligo, & non
21 splendor in ea? * ‖ Odi, & proieci fe- ‖ Isa. 1.
F stiuitates vestras: & non capiam odo- d. 11.
22 rem cœtuum vestrorum. * Quòd si Iere. 6.
obtuleritis mihi holocautomata, & e. 20.
munera vestra, non suscipiam: & vota Malac.
pinguium vestrorum non respiciam. 2. c. 12.
23 * Aufer à me tumultum carminum
tuorum: & cantica lyræ tuæ non
24 audiam. * Et reuelabitur quasi aqua
iudicium, & iustitia quasi torrens for-
25 tis. * ‖ Numquid hostias & sacrificium ‖ Act. 7.
G obtulistis mihi in deserto quadra- c. 42.
26 ginta annis, domus Israel? * Et por-
tastis tabernaculum Moloch vestro,
& imaginem idolorum vestrorum,
sidus dei vestri, quæ fecistis vobis.
27 * Et migrare vos faciam trans Dama-
scum, dicit Dominus, Deus exerci-
tuum nomen eius.

CAP. VI.

Comminatur Dominus superbis, & in deliciis agentibus exitium ac transmigrationem, vnà cum reliquo populo Israel; cuius detestatur superbiam.

1
A VÆ qui opulenti estis in Sion, & Luc 6.
confiditis in monte Samariæ: d. 24.
optimates capita populorum, ingre-
dientes pompaticè domum Israel.
2 * Transite in Chalane, & videte, &
ite inde in Emath magnam: & descen-
dite in Geth Palæstinorum, & ad
optima quæque regna horum: si la-
tior terminus eorum termino vestro
3 est. * Qui separati estis in diem ma-
lum: & appropinquatis solio iniqui-
4 tatis. * Qui dormitis in lectis ebur-
neis, & lasciuitis in stratis vestris:
qui comeditis agnum de grege, &
5 vitulos de medio armenti. * Qui ca-
B nitis ad vocem psalterii: sicut Dauid
putauerunt se habere vasa cantici.
6 * Bibentes vinum in phialis, & opti-
mo

mo vnguento delibuti : & nihil pa-
tiebantur super contritione Ioseph.
* Quapropter nunc migrabunt in ca- 7
pite transmigrantium : & auferetur
§ Ier. 15. b. 14. factio lasciuientium. * § Iurauit Do- 8
minus Deus in anima sua , dicit Do-
minus Deus exercituum : Detestor
ego superbiam Iacob , & domos eius
odi , & tradam ciuitatem cum habi-
tatoribus suis. * Quòd si reliqui fue- 9
rint decem viri in domo vna , & ipsi
morientur. * Et tollet eum propin- 10
quus suus, & comburet eum , vt effe-
rat ossa de domo : & dicet ei , qui in C
penetralibus domus est : Numquid
adhuc est penes te ? * Et respondebit: 11
Finis est. Et dicet ei : Tace , & non
recorderis nominis Domini. * Quia 12
ecce Dominus mandabit , & percu-
tiet domum maiorem ruinis , & do-
mum minorem scissionibus. * Num- 13
quid currere queunt in petris equi,
aut arari potest in bubalis , quoniam
conuertistis in amaritudinem iudi- D
cium, & fructum iustitiæ in absyn-
thium ? * Qui lætamini in nihilo: 14
qui dicitis : Numquid non in fortitu-
dine nostra assumpsimus nobis cor-
nua ? * Ecce enim suscitabo super vos 15
domus Israel , dicit Dominus Deus
exercituum , gentem : & conteret
vos ab introitu Emath, vsque ad tor-
rentem deserti.

CAP. VII.

Deprecatur Propheta pœnas quas videt imminere, & Dominus comminatur captiuitatem, quam Amos sub parabola trullæ cementarij vaticinatur, aduersante licet Amasia sacerdote Bethel : qui coram rege Israel accusat Amos, suadens ipsi Amos vt eat prophetatum in terram Iuda : sed ostendit se factum à Domino prophetam vt super Israel prophetaret, qui & Amasiæ & Israeli vaticinatur afflictiones.

HÆc ostẽdit mihi Dominus Deus: 1
& ecce fictor locustæ in princi- A
pio germinantium serotini imbris,&
ecce serotinus post tonsionem regis.
* Et factum est : cùm consummasset 2
comedere herbam terræ , dixi : Do-
mine Deus propitius esto , obsecro:
quis suscitabit Iacob , quia paruulus
est ? * Misertus est Dominus super 3
hoc : Non erit:dixit Dominus. * Hæc 4
ostendit mihi Dominus Deus : & ec-
ce vocabat iudicium ad ignem Do-
minus Deus : & deuorauit abyssum
multam , & comedit simul partem.
* Et dixi : Domine Deus quiesce, 5
obsecro : quis suscitabit Iacob , quia
paruulus est ? * Misertus est Dominus 6
super hoc : Sed & istud non erit , di-
7 xit Dominus Deus. * Hæc ostendit
B mihi Dominus : & ecce Dominus
stans super murum litum , & in ma-
8 nu eius trulla cæmentarij. * Et dixit
Dominus ad me : Quid tu vides A-
mos ? Et dixi : Trullam cæmentarij.
Et dixit Dominus : Ecce ego ponam
trullam in medio populi mei Israel:
non adijciam vltrà superinducere
9 eum. * Et demolientur excelsa ido-
li , & sanctificationes Israel desola-
buntur : & consurgam super domum
10 Ieroboam in gladio. * Et misit Ama-
C sias sacerdos Bethel ad Ieroboam re-
gem Israel , dicens : Rebellauit con-
tra te Amos in medio domus Israel:
non poterit terra sustinere vniuersos
11 sermones eius. * Hæc enim dicit A-
mos : In gladio morietur Ieroboam,
& Israel captiuus migrabit de terra
12 sua : * Et dixit Amasias ad Amos :
Qui vides , gradere , fuge in terram
Iuda : & comede ibi panem , & pro-
13 phetabis ibi. * Et in Bethel non ad-
ijcies vltrà vt prophetes : quia sancti-
ficatio regis est , & domus regni est.
14 * Respondítque Amos , & dixit ad
D Amasiam : Non sum propheta , &
non sum filius prophetæ : sed armen-
tarius ego sum vellicans sycomoros.
15 * Et tulit me Dominus cùm sequerer
gregem : & dixit Dominus ad me:
Vade propheta ad populum meum
16 Israel. * Et nunc audi verbum Do-
mini : Tu dicis : Non prophetabis
super Israel,& non stillabis super do-
17 mum idoli. * Propter hoc hæc dicit
Dominus : Vxor tua in ciuitate for-
nicabitur : & filii tui & filiæ tuæ in
gladio cadent , & humus tua funicu-
lo metietur : & tu in terra polluta
morieris , & Israel captiuus migrabit
de terra sua.

CAP. VIII.

Amos sub parabola vncini pomorum prophetat finem imminere regi Israel, propter pauperum oppressiones: acerbitatem verò imminentis calamitatis explicat : ac festiuitates eorum dicit in luctum conuertendas, famémque verbi Dei futuram denuntiat.

1 HÆc ostẽdit mihi Dominus Deus:
2 & ecce vncinus pomorum. * Et
A dixit : Quid tu vides Amos ? Et dixi:
Vncinum pomorum. Et dixit Do-
minus ad me : Venit finis super po-
pulum meum Israel : non adijciam
3 vltrà vt pertranseam eum. * Et stri-
debunt cardines templi in die illa,
dicit Dominus Deus : multi morien-
tur : in omni loco proijcietur silen-
tium.

tium. * Audite hoc qui conteritis 4
pauperem, & deficere facitis egenos
terræ, * dicentes: Quando transibit 5
mensis, & venumdabimus merces; & B
sabbatum, & aperimus frumentum:
vt imminuamus mensuram, & augeamus siclum, & supponamus statetas dolosas, * vt possideamus in 6
argento egenos & pauperes pro calceamentis, & quisquilias frumenti
vendamus? * Iurauit Dominus in 7
superbiam Iacob: Si oblitus fuero
vsque ad finem omnia opera eorum.
* Numquid super isto non commo- 8
uebitur terra, & lugebit omnis habi- C
tator eius: & ascendit quasi fluuius
vniuersus, & eijcietur, & defluet
quasi riuus Ægypti? * Et erit in die 9
illa, dicit Dominus Deus: occidet
sol in meridie, & tenebrescere faciam
‖ Tob. 2. b. 6. 1. Mac. 1. c. 41. terram in die luminis: * ‖ & conuer- 10
tam festiuitates vestras in luctum, &
omnia cantica vestra in planctum: &
inducam super omne dorsum vestrum
saccum, & super omne caput caluitium: & ponam eam quasi luctum
vnigeniti, & nouissima eius quasi
diem amarum. * Ecce dies veniunt, 11
dicit Dominus: & mittam famem in D
terram: non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini. * Et commouebuntur à Mari 12
vsque ad mare, & ab Aquilone vsque ad Orientem: circuibunt quærentes verbum Domini, & non inuenient. * In die illa deficient virgi- 13
nes pulchræ, & adolescentes in siti.
* Qui iurant in delicto Samariæ, & 14
dicunt: Viuit Deus tuus Dan, & viuit via Bersabee: & cadent, & non
resurgent vltrà.

CAP. IX.

Vastaturum se dicit Dominus impios, sic vt nulli pateat effugium; postea tamen suscitabit tabernaculum Dauid, & captiuitatem filiorum Israel conuertet, cum magna ipsorum felicitate.

Vidi Dominum stantem super al- 1
tare, & dixit: Percute cardinem, A
& commoueantur superliminaria:
auaritia enim in capite omnium, &
nouissimum eorum in gladio interficiam: non erit fuga eis. Fugient, &
non saluabitur ex eis qui fugerit.
‖ Psal. 138. a. 8. * ‖ Si descenderint vsque ad infer- 2
num, inde manus mea educet eos: &
si ascenderint vsque in cælum, inde
traham eos. * Et si absconditi fuerint 3
in vertice Carmeli, inde scrutans au-
feram eos: & si celauerint se ab oculis meis in profundo maris, ibi
mandabo serpenti, & mordebit eos.
4 * Et si abierint in captiuitatem coram
inimicis suis, ibi mandabo gladio, &
occidet eos: & ‖ ponam oculos meos ‖ Ier. 44. c. 11.
super eos in malum, & non in bo-
5 num. * Et Dominus Deus exercituum,
B qui tangit terram, & tabescet: & lugebunt omnes habitantes in ea: &
ascendet sicut riuus omnis, & defluet
6 sicut fluuius Ægypti. * Qui ædificat
in cælo ascensionem suam, & fasciculum suum super terram fundauit:
‖ qui vocat aquas maris, & effundit ‖ Sup. 5. c. 8.
eas super faciem terræ, Dominus no-
7 men eius. * Numquid non vt filij
Æthiopum vos estis mihi, filij Israel,
ait Dominus? nnmquid non Israel
ascendere feci de terra Ægypti: &
Palæsthinos de Cappadocia; & Syros
8 de Cyrene? * Ecce oculi Domini Dei
super regnum peccans, & conteram
illud à facie terræ: Verumtamen con-
C terens non conteram domum Iacob,
9 dicit Dominns. * Ecce enim mandabo ego, & concutiam in omnibus
gentibus domum Israel, sicut concutitur triticum in cribro: & non ca-
10 det lapillus super terram. * In gladio
morientur omnes peccatores populi
mei: qui dicunt: Non appropinquabit,
11 & non veniet super nos malum. * In
die illa ‖ suscitabo tabernaculum Da- ‖ Act. 15. c. 16.
uid, quod cecidit: & reædificabo
aperturas murorum eius, & ea quæ
corruerant instaurabo: & reædifica-
12 bo illud sicut in diebus antiquis. * Vt
possideant reliquias Idumææ, & omnes nationes, eò quòd inuocatum sit
nomen meum super eos: dicit Domi-
13 nus faciens hæc. * Ecce dies veniunt,
D dicit Dominus: & comprehendet
arator messorem, & calcator vuæ
mittentem semen: ‖ & stillabunt ‖ Ioel. 3. d. 18.
montes dulcedinem, & omnes colles
14 culti erunt. * Et conuertam captiuitatem populi mei Israel: & ædificabunt ciuitates desertas, & inhabitabunt: & plantabunt vineas, & bibent vinum earum: & facient hor-
15 tos, & comedent fructus eorum. * Et
plantabo eos super humum suam:
& non euellam eos vltrà de terra sua,
quam dedi eis, dicit Dominus Deus
tuus.

PROPHETIA ABDIÆ.

Vaticinatur exitium aduersus Idumæos qui affligebant ac subsannabant filios Israel: qui tamen reducti, dominium accipient in eos qui ipsos afflixerant.

‖ Iere. 49.c.14.
VISIO Abdiæ, Hæc dicit 1
Dominus Deus ad Edom: A
Auditum audiuimus à Domino,
& legatum ad gentes
misit: Surgite, & consurgamus aduersus
eum in prælium. * Ecce paruulum 2
dedi te in Gentibus: contemptibilis
tu es valdè. * Superbia cordis tui extulit 3
te, habitantem in scissuris petrarum,
exaltantem solium tuum:
qui dicis in corde tuo: Quis detrahet B
me in terram? * Si exaltatus fueris 4
vt aquila, & si inter sidera posueris
nidum tuum: inde detraham te, dicit
Dominus. * Si fures introissent ad 5
te, si latrones per noctem, quomodo
conticuisses? nónne furati essent sufficientia
sibi? si vindemiatores introissent
ad te, numquid saltem racemum
reliquissent tibi? * Quomodo 6
scrutati sunt Esau, inuestigauerunt
abscondita eius? * Vsque ad terminum 7
emiserunt te: omnes viri fœderis C
tui illuserunt tibi: inualuerunt
aduersum te viri pacis tuæ: qui comedunt
tecum, ponent insidias subter
‖ Isaiæ 29.c.14. te: non est prudentia in eo. * ‖ Numquid 8
non in die illa, dicit Dominus,
perdam sapientes de Idumæa, & prudentiam
de monte Esau? * Et timebunt 9
fortes tui à Meridie, vt intereat
‖ Gen. 27.g.42 vir de monte Esau. * ‖ Propter interfectionem, 10
& propter iniquitatem in
fratrem tuum Iacob, operiet te confusio,
& peribis in æternum. * In die 11
cùm stares aduersus eum, quando capiebant D
alieni exercitum eius, & extranei
ingrediebantur portas eius, &
super Ierusalem mittebant sortem: tu
quoque eras quasi vnus ex eis. * Et 12
non despicies in die fratris tui, in die
peregrinationis eius: & non lætaberis
super filios Iuda in die perditionis
eorum: & non magnificabis os tuum
in die angustiæ. * Neque ingredieris 13
portam populi mei in die ruinæ eorum: E
neque despicies & tu in malis
eius in die vastitatis illius: & non
emittêris aduersus exercitum eius in
die vastitatis illius. * Neque stabis in 14
exitibus vt interficias eos qui fugerint:
& non concludes reliquos eius
15 in die tribulationis. * Quoniam iuxtà
est dies Domini super omnes gentes:
sicut fecisti, fiet tibi: retributionem
tuam conuertet in caput tuum.
16 * Quomodo enim bibistis super montem
sanctum meum, bibent omnes
F Gentes iugiter: & bibent, & absorbebunt,
17 & erunt quasi non sint. * Et
in monte Sion erit saluatio, & erit
sanctus: & possidebit domus Iacob
18 eos qui se possederant. * Et erit domus
Iacob ignis, & domus Ioseph
flamma, & domus Esau stipula: &
succendentur in eis, & deuorabunt
eos: & non erunt reliquiæ domus
19 Esau, quia Dominus locutus est. * Et
G hereditabunt hi qui ad Austrum sunt,
montem Esau, & qui in campestribus
Philisthijm: & possidebunt regionem
Ephraim, & regionem Samariæ:
& Beniamin possidebit Galaad.
20 * Et transmigratio exercitus
huius filiorum Israel, omnia loca
Chananæorum vsque ad Sareptam:
& transmigratio Ierusalem, quæ in
Bosphoro est, possidebit ciuitates
21 Austri. * Et ascendent saluatores in
montem Sion iudicare montem
Esau: & erit Domino regnum.

PROPHETIA IONÆ.

CAPVT I.

Ionas à Domino missus vt in Niniue prædicaret nauigio fugit in Tharsis à facie Domini: quo immittente in nauim tempestatem iactisque sortibus, deprehensus Ionas in mare mittitur, cessatque tempestas.

1 ET factum est verbum Domini
A ad Ionam filiũ Amathi, dicens:
2 * Surge, & vade in Niniuen
ciuitatem grandem, & prædica
in ea: quia ascendit malitia eius
3 coram me. * Et surrexit Ionas, vt fugeret
in Tharsis à facie Domini, &
descendit in Ioppen, & inuenit nauem
euntem in Tharsis: & dedit
naulum eius, & descendit in eam vt
iret cum eis in Tharsis à facie Domi-
4 ni. * Dominus autem misit ventum
B magnum in mare: & facta est tempestas
magna in mari, & nauis peri-
5 clitabatur conteri. * Et timuerunt
nautæ, & clamauerunt viri ad deum
suum: & miserunt vasa, quæ erant
in naui, in mare, vt alleuiaretur ab
eis:

eis: & Ionas descendit ad interiora
nauis, & dormiebat sopore graui.
* Et accessit ad eum gubernator, & 6
dixit ei: Quid tu sopore deprimeris?
surge, inuoca Deum tuum, si fortè
recogitet Deus de nobis, & non pere-
amus. * Et dixit vir ad collegam 7
suum: Venite, & mittamus sortes, C
& sciamus quare hoc malum sit no-
bis. Et miserunt sortes: & cecidit sors
super Ionam. * Et dixerunt ad eum: 8
Indica nobis cuius causa malum istud
sit nobis: quod est opus tuum? quæ
terra tua, & quò vadis? vel ex quo
populo es tu? * Et dixit ad eos: He- 9
bræus ego sum, & Dominum Deum
cæli ego timeo, qui fecit mare & ari-
dam. * Et timuerunt viri timore ma- 10
gno, & dixerunt ad eum: Quid hoc
fecisti? (cognouerunt enim viri quòd
à facie Domini fugeret, quia indica-
uerat eis.) * Et dixerunt ad eum: 11
Quid faciemus tibi, & cessabit mare à
nobis? quia mare ibat, & intumesce-
bat. * Et dixit ad eos: Tollite me, 12
& mittite in mare, & cessabit mare à D
vobis: scio enim ego quoniam pro-
pter me tempestas hæc grandis venit
super vos. * Et remigabant viri vt re- 13
uerterentur ad aridam, & non vale-
bant: quia mare ibat, & intumesce-
bat super eos. * Et clamauerunt ad 14
Dominum, & dixerunt: Quæsumus
Domine, ne pereamus in anima viri
istius, & ne des super nos sanguinem
innocentem: quia tu Domine, sicut
voluisti, fecisti. * Et tulerunt Ionam 15
& miserunt in mare: & stetit mare à
feruore suo. * Et timuerunt viri ti- 16
more magno Dominum, & immo-
lauerunt hostias Domino, & voue-
runt vota.

CAP. II.

Ionas à ceto quem Dominus prepara-uerat absorptus, fuit in eo tribus diebus & tribus noctibus, cùmque de ventre eius orasset Dominum, ipsius iussu in aridam euomitur.

ET præparauit Dominus piscem 1
‖ Mat. grandē vt deglutiret Ionam: ‖ & A
12.c.40. erat Ionas in ventre piscis tribus die-
16.a.4. bus, & tribus noctibus. * Et orauit 2
Luce 11. Ionas ad Dominum Deum suum de
d. 30. ventre piscis. * Et dixit: 3
‖ Clamaui de tribulatione mea ad
‖ 1. Cor. Dominum, & exaudiuit me: de ven-
15. a. 4. tre inferi clamaui, & exaudisti vo-
Psalme cem meam.
119.a.2. * Et proiecisti me in profundum in 4
corde maris, & flumen circumdedit B
me: omnes gurgites tui, & fluctus
tui super me transierunt.
* Et ego dixi: Abiectus sum à 5
conspectu oculorum tuorum: verum-
tamen rursus videbo templum san-
ctum tuum.
6 * ‖ Circumdederunt me aquæ vsque ‖ Psal.
ad animam: abyssus vallauit me, 68.a.1
pelagus operuit caput meum.
7 * Ad extrema montium descendi:
terræ vectes concluserūt me in æter-
num: & subleuabis de corruptione
vitam meam, Domine Deus meus.
8 * Cùm angustiaretur in me anima
mea, Domini recordatus sum: vt ve-
niat ad te oratio mea ad templum
sanctum tuum.
9 * Qui custodiunt vanitates fru-
strà, misericordiam suam derelin-
quunt.
10 * Ego autem in voce laudis immo-
labo tibi: quæcumque voui, reddam
pro salute Domino.
11 * Et dixit Dominus pisci: & euo-
muit Ionam in aridam.

CAP. III.

Rursum missus Ionas ad Nininitas prædicit ciuitatis subuersionem: illis autem ad Deum conuersis, & magna pœnitentiæ signa ostendentibus, parcit Dominus ciuitati.

1 ET factum est verbum Domini ad
2 Ionam secundò, dicens: * Surge,
A & vade in Niniuen ciuitatem ma-
gnam: & prædica in ea prædicatio-
3 nem, quam ego loquor ad te. * Et
surrexit Ionas, & abiit in Niniuen
iuxta verbum Domini: & Niniue
erat ciuitas magna itinere trium die-
4 rum. * Et cœpit Ionas introire in
B ciuitatem itinere diei vnius: & cla-
mauit, & dixit: Adhuc quadraginta
dies, & Niniue subuertetur. * ‖ Et ‖ Mat.
5 crediderunt viri Nininitæ in Deum: 12.c.41.
& prædicauerunt ieiunium, & vestiti Luc. 11.
sunt saccis à maiore vsque ad mino- c. 32.
6 rem. * Et peruenit verbum ad regem
Niniue: & surrexit de solio suo, &
abiecit vestimentum suum à se, &
indutus est sacco, & sedit in cinere.
7 * Et clamauit, & dixit in Niniue ex
ore regis & principum eius, dicens:
Homines, & iumenta, & boues, &
pecora non gustent quidquam: nec
8 pascantur, & aquam non bibant. * Et
C operiantur saccis homines, & iumen-
ta, & clament ad Dominum in forti-
tudine, & conuertatur vir à via sua
mala, & ab iniquitate, quæ est in ma-
9 nibus eorum. * ‖ Quis scit si conuer- ‖ Ier. 18
tatur & ignoscat Deus: & reuertatur b. 11.
à furore iræ suæ, & non peribimus? Ioan. 3.
10 * Et vidit Deus opera eorum, quia c. 14.
conuersi sunt de via sua mala: & mi-
sertus est Deus super malitiā, quam lo-
cutus fuerat vt faceret eis, & nō fecit.

CAP.

CAP. IV.

Afflictus Ionas quia vaticinium suum aduersus Niniuen videbat non impleri, mortem optat: verùm à Domino corripitur, qui iniustam ipsius indignationem conuincit, quod putaret se rectè dolere de arefacta hedera, & tamen noluerit Dominum parcere Niniue ciuitati maximæ, in qua erant plus quàm 120000. eorum qui non peccauerant.

‖ Psal. 85.a.5. Ioel.2.c.13.

1 ET afflictus est Ionas afflictione
2 magna, & iratus est: * & orauit
A ad Dominum, & dixit: Obsecro
Domine, numquid non hoc est verbum meum, cùm adhuc essem in terra mea? propter hoc præoccupaui vt fugerem in Tharsis. ‖ scio enim quia
B tu Deus clemens & misericors es, patiens & multæ miserationis, & ignoscens super malitia. * Et nunc Domi-
3 ne tolle quæso animam meam à me: quia melior est mihi mors quàm vi-
4 ta. * Et dixit Dominus: Putásne
5 benè irasceris tu? * Et egressus est Io-
C nas de ciuitate, & sedit contra Orientem ciuitatis: & fecit sibimet vmbraculum ibi, & sedebat subter illud in vmbra, donec videret quid acci-
6 deret ciuitati. * Et præparauit Dominus Deus hederam, & ascendit super caput Ionæ, vt esset vmbra super caput eius, & protegeret eum (laborauerat enim) & lætatus est Ionas super hedera, lætitia magna.
7 * Et parauit Deus vermem ascensu diluculi in crastinum: & percussit
8 hederam, & exaruit. * Et cùm ortus fuisset sol, præcepit Dominus vento calido & vrenti: & percussit sol super caput Ionæ, & æstuabat: & petiuit animæ suæ vt moreretur, & dixit: Melius est mihi mori, quam viuere.
9 * Et dixit Dominus ad Ionam: Pu-
D tásne benè irasceris tu super hedera? Et dixit: Benè irascor ego vs-
10 que ad mortem. * Et dixit Dominus: Tu doles super hederam, in qua non laborasti, neque fecisti vt cresceret, quæ sub vna nocte nata est, & sub
11 vna nocte periit. * Et ego non parcam Niniue ciuitati magnæ, in qua sunt plusquam centum viginti millia hominum, qui nesciunt quid sit inter dexteram & sinistram suam, & iumenta multa?

PROPHETIA MICHÆÆ.

CAPVT I.

Quo tempore Michæus prophetauerit: comminatur Samariæ & Ierusalem exitium & captiuitatem propter idololatriam ipsorum: quos plangit Propheta & ad planctum prouocat.

1 VERBVM Domini, quod fa-
A ctum est ad Michæam Morasthiten, in diebus Ioathan, Achaz, & Ezechiæ, regum Iuda: quod vidit super Samariam, &
2 Ierusalem. * ‖ Audite populi omnes, ‖ Isaiæ 26.d.21.
& attendat terra, & plenitudo eius: & sit Dominus Deus vobis in testem,
3 Dominus de templo sancto suo. * ‖ Quia ‖ Deut. 32.
ecce Dominus egredietur de loco Isa.1.a.2.
suo: & descendet, & calcabit super ex-
4 celsa terræ. * Et consumentur mon-
B tes subtus eum: & valles scindentur sicut cera à facie ignis, & sicut aquæ,
5 quæ decurrunt in præceps. * In scelere Iacob omne istud, & in peccatis domus Israel. quod scelus Iacob? nónne Samaria? & quæ excelsa Iu-
6 dæ? nónne Ierusalem? * & ponam Samariam quasi acervum lapidum in agro cùm plantatur vinea: & detraham in vallem lapides eius, & fun-
7 damenta eius reuelabo. * Et omnia sculptilia eius concidentur, & omnes mercedes eius comburentur igne, & omnia idola eius ponam in perditionem: quia de mercedibus meretricis congregata sunt, & vsque ad merce-
8 dem meretricis reuertentur. * Super
C hoc plangam, & vlulabo: vadam spoliatus, & nudus: faciam planctum velut draconum, & luctum quasi
9 struthionum. * Quia desperata est plaga eius, quia venit vsque ad Iudam, tetigit portam populi mei vsque
10 ad Ierusalem. * In Geth nolite annuntiare, lacrymis ne ploretis, in domo Pulueris puluere vos conspergi-
11 te. * Et transite vobis habitatio Pulchra, confusa ignominia: non est egressa quæ habitat in exitu: planctum Domus vicina accipiet ex vo-
12 bis, quæ stetit sibimet. * Quia infirmata est in bonum, quæ habitat in amaritudinibus: quia descendit malum à Domino in portam Ierusalem.
13 * Tumultus quadrigæ stuporis habi-
D tanti Lachis: principium peccati est

filiæ Sion, quia in te inuenta sunt sce-
lera Israel. * Propterea dabit emissa- 14
rios super hereditatem Geth: domus
mendacij in deceptionem regibus
Israel. * Adhuc heredem adducam ti- 15
bi quæ habitas in Maresa: vsque ad
Odollam veniet gloria Israel. * De- 16
caluare, & tondere super filios de-
liciarum tuarum: dilata caluitium
tuum sicut aquila: quoniam captiui
ducti sunt ex te.

CAP. II.

Propheta populi sui multiplicem iniustitiam, aliaque peccata recensens, prædicit vindictam & captiuitatem ipsi imminere; & ob id lugens, reliquiarum futuram congregationem denuntiat.

VÆ qui cogitatis inutile, & opera- 1
mini malum in cubilibus vestris: A
in luce matutina faciunt illud, quo-
niam contra Deum est manus eorum.
* Et concupierunt agros, & violenter 2
tulerunt, & rapuerunt domos: & ca-
lumniabantur virum, & domum eius;
virum, & hereditatem eius. * Id- 3
circò hæc dicit Dominus: Ecce ego
cogito super familiam istam malum:
vnde non auferetis colla vestra, &
non ambulabitis superbi, quoniam
tempus pessimum est. * In die illa su- 4
metur super vos parabola, & canta-
bitur canticum cum suauitate, dicen-
tium: Depopulatione vastati sumus: B
pars populi mei commutata est: quo-
modo recedet à me, cùm reuertatur,
qui regiones nostras diuidat? * Pro- 5
pter hoc non erit tibi mittens funicu-
lum sortis in cœtu Domini. * Ne lo- 6
quamini loquentes: Non stillabit su-
per istos, non comprehendet confu-
sio. * Dicit domus Iacob: Numquid 7
abbreuiatus est spiritus Domini, aut
tales sunt cogitationes eius? Nónne
verba mea bona sunt cum eo, qui re-
ctè graditur? * E contrariò popu- 8
lus meus in aduersarium consurre- C
xit: desuper tunica pallium sustuli-
stis: & eos, qui transibant simpli-
citer, conuertistis in bellum. * Mulie- 9
res populi mei eiecistis de domo deli-
ciarum suarum: à paruulis earum
tulistis laudem meam in perpetuum.
* Surgite, & ite, quia non habetis 10
hîc requiem: propter immunditiam
eius corrumpetur putredine pessima.
* Vtinam non essem vir habens spi- 11
ritum, & mendacium potiùs loque- D
rer: stillabo tibi in vinum, & in ebrie-
tatem: & erit super quem stillatur po-
pulus iste. * Congregatione congre- 12
gabo Iacob totum te: in vnum con-
ducam reliquias Israel, pariter ponam
illum quasi gregem in ouili, quasi pe-
cus in medio caularum, tumultua-
13 buntur à multitudine hominum. * As-
cendet enim pandens iter ante eos:
diuident, & transibunt portam, &
ingredientur per eam: & transibit
rex eorum coram eis, & Dominus in
capite eorum.

CAP. III.

Propter peccata principum, iudicum, pseudoprophetarum ac sacerdotum populi Israel, comminatur Dominus grauem vltionem, & Ierosolymæ deletionem.

1 ET dixi: Audite principes Iacob,
A & duces domus Israel: Numquid
2 non vestrum est scire iudicium. * qui
odio habetis bonum, & diligitis ma-
lum: qui violenter tollitis pelles eo-
rum desuper eis, & carnem eorum
3 desuper ossibus eorum? * Qui com-
ederunt carnem populi mei, & pel-
lem eorum desuper excoriauerunt:
& ossa eorum confregerunt; & con-
ciderunt sicut in lebete, & quasi car-
4 nem in medio ollæ. * Tunc clama-
B bunt ad Dominum, & non exaudiet
eos: & abscondet faciem suam ab eis
in tempore illo, sicut nequiter ege-
5 runt in adinuentionibus suis. * Hæc
dicit Dominus super prophetas, qui
seducunt populum meum: qui mor-
dent dentibus suis, & prædicant pa-
cem: & si quis non dederit in ore
eorum quippiam, sanctificant super
6 eum prælium. * Propterea nox vobis
pro visione erit, & tenebræ vobis pro
diuinatione: & occumbet sol super
prophetas, & obtenebrabitur super
7 eos dies. * Et confundentur qui vi-
C dent visiones, & confundentur diui-
ni: & operient omnes vultus suos,
8 quia non est responsum Dei. * Ve-
rumtamen ego repletus sum fortitu-
dine spiritus Domini, iudicio, & vir-
tute: vt annuntiem Iacob scelus
9 suum, & Israel peccatum suum. * Au-
dite hoc principes domus Iacob, &
iudices domus Israel: quia abomina-
mini iudicium, & omnia recta per-
10 uertitis. * Qui ædificatis Sion in san-
D guinibus, & Ierusalem in iniquitate.
11 * ‖ Principes eius in muneribus iudi- ‖ Ezech. 22. f. 27.
cabant, & sacerdotes eius in mercede
docebant, & prophetæ eius in pecu- Soph. 3. a. 3.
nia diuinabant: & super Dominum re-
quiescebant, dicentes: Numquid non
Dominus in medio nostrûm? non
12 venient super nos mala. * Propter
hoc, causa vestri, ‖ Sion quasi ager ‖ Iere. 26. f. 18.
arabitur, & Ierusalem quasi aceruus
lapidum erit, & mons templi in ex-
celsa siluatum.

CAP. IV.

Tempore gratiæ plurimæ nationes accedent ad Ecclesiam & cultum Dei, cum magna securitate: consolatur Sion quod de captiuitate sit à Domino redimenda ut se de suis inimicis vlciscatur.

‖ Isa. 2. a. 2.

1 ET erit: In nouissimo dierum erit
A mons domus Domini præparatus in vertice montium, & sublimis
super colles: & fluent ad eum populi. * Et properabunt gentes multæ, 2
& dicent: Venite, ascendamus ad
montem Domini, & ad domum Dei
Iacob: & docebit nos de vijs suis, &
ibimus in semitis eius: quia de Sion
egredietur lex, & verbum Domini de
Ierusalem. * Et iudicabit inter popu- 3
los multos, & corripiet gentes fortes
vsque in longinquum: & concident B
gladios suos in vomeres, & hastas
suas in ligones: non sumet gens aduersus gentem gladium: & non discent vltrà belligerare. * Et sedebit 4
vir subtus vitem suam, & subtus ficum suam, & non erit qui deterreat:
quia os Domini exercituum locutum
est. * Quia omnes populi ambula- 5
bunt vnusquisque in nomine Dei
sui: nos autem ambulabimus in nomine Domini Dei nostri in æternum
& vltrà. * In die illa, dicit Dominus, 6
congregabo claudicantem: & eam,
quam eieceram, colligam; & quam
‖ Soph. 3. d. 19. Luc. 1. c. 33. ‖ Dan. 7 d. 14.
afflixeram: * ‖ Et ponam claudican- 7
tem in reliquias: & eam, quæ laborauerat, in gentem robustam: ‖ & regnabit Dominus super eos in monte
Sion, ex hoc nunc & vsque in æter- C
num. * Et tu turris gregis nebulosa 8
filiæ Sion vsque ad te veniet: & veniet potestas prima, regnum filiæ
Ierusalem. * Nunc quare mœrore 9
contraheris? numquid rex non est
tibi, aut consiliarius tuus perijt, quia
comprehendit te dolor sicut parturientem? * Dole, & satage filia Sion 10
quasi parturiens: quia nunc egredieris de ciuitate, & habitabis in regione, & venies vsque ad Babylonem:
ibi liberaberis, ibi redimet te Dominus de manu inimicorum tuorum.
* Et nunc congregatæ sunt super te 11
gentes multæ, quæ dicunt: *Lapidetur*: & aspiciat in Sion oculus noster.
* Ipsi autem non cognouerunt co- 12
gitationes Domini, & non intelle- D
xerunt consilium eius: quia congregauit eos quasi fœnum areæ. * Surge, 13
& tritura filia Sion: quia cornu tuum
ponam ferreum, & vngulas tuas ponam æreas: & comminues populos
multos, & interficies Domino rapinas eorum, & fortitudinem eorum
Domino vniuersæ terræ.

CAP. V.

Imminens vrbis Ierusalem vastatio ostenditur, & Christus in Bethlehem nasciturus: reliquiæ Israel exaltabuntur, deuictis inimicis, & ablata ab ipsis idololatria.

1 NVnc vastaberis filia latronis: ob- ‖ Matt.
A sidionem posuerunt super nos, 2. a. 6.
in virga percutient maxillam iudicis Ioan. 7.
2 Israel. * ‖ ET TV BETHLEHEM f. 42.
Ephrata paruulus es in millibus Iuda:
ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel, & egressus eius ab ini-
3 tio, à diebus æternitatis. * Propter
hoc dabit eos vsque ad tempus, in
quo parturiens pariet: & reliquiæ
fratrum eius conuertentur ad filios
4 Israel. * Et stabit, & pascet in forti-
B tudine Domini, in sublimitate nominis Domini Dei sui: & conuertentur, quia nunc magnificabitur vsque
5 ad terminos terræ. * Et erit iste pax:
cùm venerit Assyrius in terram nostram, & quando calcauerit in domibus nostris: & suscitabimus super
eum septem pastores, & octo prima-
6 tes homines. * Et pascent terram Assur in gladio, & terram Nemrod in
lanceis eius: & liberabit ab Assur
cùm venerit in terram nostram, &
7 cùm calcauerit in finibus nostris. * Et
erunt reliquiæ Iacob in medio popu-
C lorum multorum quasi ros à Domino, & quasi stillæ super herbam, quæ
non expectat virum, & non præsto-
8 latur filios hominum. * Et erunt reliquiæ Iacob in Gentibus in medio populorum multorum, quasi leo in iumentis siluarum, & quasi catulus leonis in gregibus pecorum: qui cùm
transierit, & conculcauerit, & cepe-
9 rit, non est qui eruat. * Exaltabitur
manus tua super hostes tuos, & om-
10 nes inimici tui interibunt. * Et erit in
D die illa, dicit Dominus: Auferam
equos tuos de medio tui, & disperdam
11 quadrigas tuas. * Et perdam ciuitates terræ tuæ, & destruam omnes munitiones tuas, & auferam maleficia
de manu tua, & diuinationes non
12 erunt in te. * Et perire faciam sculptilia tua, & statuas tuas de medio tui:
& non adorabis vltrà opera manuum
13 tuarum. * Et euellam lucos tuos de
medio tui, & conteram ciuitates tuas.
14 * Et faciam in furore & in indignatione vltionem in omnibus gentibus,
quæ non audierunt.

CAP. VI.

Disceptat Dominus cum ingratis, recensens collata illis beneficia, indicans etiam quid sit bonum, & quid Dominus à populo suo requirat: sed propter iniustitiam aliaque scelera filiorum Israel comminatur eis Dominus varias afflictiones.

AVdite quæ Dominus loquitur: 1
Surge, contende iudicio aduer- A
sum montes, & audiant colles vocem
tuam. * Audiant montes iudiciū Do- 2
mini, & fortia fundamenta terræ:
quia iudicium Domini cum populo
suo, & cum Israel diiudicabitur.
‖ Ier. 2. a. 4. * ‖ Popule meus quid feci tibi, aut 3
quid molestus fui tibi? responde mi-
hi. * Quia eduxi te de terra Ægypti, 4
& de domo seruientium liberaui te:
& misi ante faciem tuam Moysen, &
‖ Num. 22. & 23. Aaron, & Mariam? * ‖ Popule meus 5
memento quæso quid cogitauerit Ba-
lach rex Moab; & quid responderit ei B
Balaam filius Beor, de Setim vsque ad
Galgalam, vt cognosceres iustitias
Domini. * Quid dignum offeram Do- 6
mino? curuabo genu Deo excelso?
numquid offeram ei holocautomata,
& vitulos anniculos? * Numquid pla- 7
cari potest Dominus in multis millibus arie-
tum, aut in multis millibus hircorum
pinguium? numquid dabo primoge-
nitum meū pro scelere meo, fructum
ventris mei pro peccato animæ meæ?
* Indicabo tibi ô homo quid sit bo- 8
num, & quid Dominus requirat à te:
Vtique facere iudicium, & diligere
misericordiam, & solicitum ambulare
cum Deo tuo. * Vox Domini ad ciui- 9
tatem clamat, & salus erit timenti- C
bus nomen tuum: Audite tribus, &
quis approbabit illud? * Adhuc ignis 10
in domo impij thesauri iniquitatis, &
mensura minor iræ plena. * Numquid 11
iustificabo stateram impiam, & sac-
celli pondera dolosa? * In quibus di- 12
uites eius repleti sunt iniquitate, &
habitantes in ea loquebantur men-
dacium, & lingua eorum fraudulenta
in ore eorum. * Et ego ergo cœpi 13
percutere te perditione super pecca-
tis tuis. * Tu comedes & non satura- 14
beris: & humiliatio tua in medio tui: D
& apprehendes, & non saluabis: &
quos saluaueris, in gladium dabo.
‖ Deut. 28. d. 38. Agg. 1. b. 6. * ‖ Tu seminabis, & non metes: tu 15
calcabis oliuam, & non vngēris oleo,
& mustum, & non bibes vinum. * Et 16
custodisti præcepta Amri, & omne
opus domus Achab, & ambulasti in
voluntatibus eorum, vt darem te in
perditionem, & habitantes in ea in
sibilum: & opprobrium populi mei
portabitis.

CAP. VII.

Luget Propheta tam paucos esse reliquos qui non sint iniqui: in nullo homine ostendit esse confidendum, sed in solo Deo saluatore: qui miserebitur Sion; & pudefactis inimicis, eam ad se reducet, complens facta ad patres promissiones.

1 A VÆ mihi, quia factus sum sicut qui
colligit in autumno racemos vin-
demiæ: non est botrus ad comeden-
dum, præcoquas ficus desiderauit ani-
2 ma mea. * Perijt sanctus de terra, &
rectus in hominibus non est: omnes
in sanguine insidiantur, vir fratrem
3 suum ad mortem venatur. * Malum
manuum suarum dicunt bonū: prin-
ceps postulat, & iudex in reddendo
est: & magnus locutus est desiderium
animæ suæ, & conturbauerunt eam.
4 * Qui optimus in eis est, quasi paliu-
rus: & qui rectus, quasi spina de sepe.
Dies speculationis tuæ, visitatio tua
5 venit: nunc erit vastitas eorum. * No-
B lite credere amico: & nolite confidere
in duce: ab ea, quæ dormit in sinu
6 tuo, custodi claustra oris tui. * ‖ Quia ‖ Mat. 10. c. 21.
filius contumeliam facit patri, & filia
consurgit aduersus matrem suam, nu-
rus aduersus socrum suam: ‖ & inimi- ‖ Mat. 10. d. 36.
7 ci hominis domestici eius. * Ego au-
tem ad Dominum aspiciā, expectabo
Deum saluatorem meum: audiet me
8 Deus meus. * Ne læteris inimica mea
super me, quia cecidi: consurgā, cūm
sedero in tenebris, Dominus lux mea
9 est. * Iram Domini portabo, quoniam
peccaui ei, donec causam meam iudi-
cet, & faciat iudicium meum: educet
me in lucem, videbo iustitiam eius.
10 * Et aspiciet inimica mea, & operietur
confusione, quæ dicit ad me: Vbi est
Dominus Deus tuus? Oculi mei vide-
bunt in eam: nunc erit in conculca-
11 tionem vt lutum platearum. * Dies, vt
ædificentur maceriæ tuæ: in die illa
12 longè fiet lex. * In die illa & vsque ad
C te veniet de Assur, & vsque ad ciuita-
tes munitas; & à ciuitatibus munitis
vsque ad flumen, & ad mare de mari,
13 & ad montem de monte. * Et terra
erit in desolationem propter habita-
tores suos, & propter fructum cogi-
14 tationum eorum. * Pasce populum
tuum in virga tua, gregem hereditatis
tuæ, habitantes solos in saltu: in me-
dio Carmeli: pascentur Basan & Ga-
15 laad iuxta dies antiquos. * Secundum
dies egressionis tuæ de Terra Ægypti
16 ostendam ei mirabilia. * Videbunt
gentes, & confundentur super omni
fortitudine sua: ponent manum su-
per os, aures eorum surdæ erunt.

* Lingent

* Lingent puluerem ficut ferpentes, 17
velut reptilia terræ perturbabuntur D
in ædibus fuis: Dominum Deum no-
ftrum formidabunt, & timebunt te.
‖ Ier. 10 a. 6. Act. 10. g. 43. * ‖ Quis Deus fimilis tui, qui aufers 18
iniquitatem, & transfis peccatum reli-
quiarum hæreditatis tuæ: non immit-
tet vltra furorem fuum, quoniam
volens mifericordiam eft. * Reuerte- 19
tur, & miferebitur noftri: deponet
iniquitates noftras, & proijciet in
profundum maris omnia peccata no-
ftra. * Dabis veritatem Iacob, mi- 20
fericordiam Abraham: quæ iurafti
patribus noftris à diebus antiquis.

PROPHETIA NAHVM.

CAPVT I.

Zelus Dei aduerfus hoftes fuos, qui patiens eft & fortitudine magnus, cuius iræ nemo poteft refiftere, & in fe fperantium eft liberator, fuique populi hoftes eft confumpturus.

ONVS Niniue: Liber vifio- 1
nis Nahum Elcefæi. * Deus 2
æmulator, & vlcifcens Do- A
minus: vlcifcens Dominus,
& habens furorem: vlcifcens Domi-
nus in hoftes fuos, & irafcens ipfe ini-
micis fuis. * Dominus patiens, & 3
magnus fortitudine, & mundans non
faciet innocentem. Dominus in tem-
peftate, & turbine viæ eius, & nebulę
puluis pedum eius. * Increpans mare, 4
& exiccans illud: & omnia flumina
ad defertum deducens. Infirmatus eft
Bafan, & Carmelus: & flos Libani
elanguit. * Montes commoti funt ab 5
eo, & colles defolati funt: & con- B
tremuit terra à facie eius. & orbis, &
omnes habitantes in eo. * Ante fa- 6
ciem indignationis eius quis ftabit? &
quis refiftet in ira furoris eius? indi-
gnatio eius effufa eft vt ignis: & petrę
diffolutæ funt ab eo. * Bonus Domi- 7
nus, & confortans in die tribulatio-
nis: & fciens fperantes in fe. * Et in di- 8
luuio prætereunte, confummationem C
faciet loci eius: & inimicos eius per-
fequentur tenebræ. * Quid cogitatis 9
contra Dominum? confummationem
ipfe faciet: non confurget duplex tri-
bulatio. * Quia ficut fpinæ fe inuicē 10
complectuntur, fic conuiuium eorum
pariter potantiū: confumentur quafi
ftipula ariditate plena. * Ex te exibit 11
cogitans contra Dominum malitiam:
mente pertractans præuaricationem.
12 * Hæc dicit Dominus: Si perfecti fue-
D rint, & ita plures: fic quoque attou-
dentur, & pertranfibit: afflixi te, &
13 non affligam te vltra. * Et nunc con-
teram virgam eius de dorfo tuo, &
14 vincula tua difrumpam. * Et præci-
piet fuper te Dominus, non femina-
bitur ex nomine tuo ampliùs: de do-
mo Dei tui interficiam fculptile, &
conflatile, ponam fepulchrum tuum, ‖ Ifa. 52. b. 7. Rom. 10. b. 15.
15 quia inhonoratus es. * ‖ Ecce fuper
montes pedes euangelizantis; & an-
nuntiantis pacem: celebra Iuda fefti-
uitates tuas, & redde vota tua: quia
non adiiciet vltrà vt pertranfeat in te
Belial: vniuerfus interiit.

CAP. II.

Obfidio Niniue eiufque à Chaldæis depopulatio, quia fuperbè egit contra populum Domini.

1 ASCendit qui difpergat coram te,
A qui cuftodiat obfidionem: con-
templare viam, conforta lumbos, ro-
2 bora virtutem valdè. * Quia reddidit
Dominus fuperbiam Iacob, ficut fu-
perbiam Ifrael: quia vaftatores diffi-
pauerunt eos, & propagines eorum
3 corruperunt. * Clypeus fortium eius
ignitus, viri exercitus in coccineis:
igneæ habenæ currus in die præpara-
tionis eius, & agitatores confopiti
4 funt. * In itineribus conturbati funt:
quadrigæ collifæ funt in plateis: afpe-
B ctus eorum quafi lampades, quafi ful-
5 gura difcurrētia. * Recordabitur for-
tium fuorum, ruent in itineribus fuis:
velociter afcēdent muros eius, & præ-
6 parabitur vmbraculum. * Portæ flu-
uiorum apertæ funt, & templum ad
7 folum dirutum. * Et miles captiuus
abductus eft: & ancillæ eius mina-
bantur gementes vt columbæ, mur-
8 murantes in cordibus fuis. * Et Ni-
C niue quafi pifcina aquarū aquæ eius:
ipfi verò fugerunt: ftate, ftate, & non
9 eft qui reuertatur. * Diripite argen-
tum, diripite aurum: & non eft finis
diuitiarum ex omnibus vafis defide-
10 rabilibus. * Diffipata eft, & fciffa, &
dilacerata: & cor tabefcens, & diffo-
lutio geniculorum, & defectio in cun-
ctis renibus: & facies omnium eo-
11 rum ficut nigredo ollæ. * Vbi eft ha-
D bitaculum leonum, & pafcua catu-
lorum leonum, ad quam iuit leo vt
ingrederetur illuc, catulus leonis, &
12 non eft qui exterreat? * Leo cepit
fufficienter catulis fuis, & necauit le-
nis fuis: & impleuit præda fpeluncas
13 fuas, & cubile fuum rapina. * Ecce
ego ad te, dicit Dominus exercituum,
& fuccendam vfque ad fumum qua-

CAP. VI.

Disceptat Dominus cum ingratis, recensens collata illis beneficia, indicans etiam quid sit bonum, & quid Dominus à populo suo requirat: sed propter iniustitiam aliáque scelera filiorum Israel comminatur eis Dominus varias afflictiones.

AVdite quæ Dominus loquitur: 1
Surge, contende iudicio aduer- A
sum montes, & audiant colles vocem
tuam. * Audiant montes iudiciũ Do- 2
mini, & fortia fundamenta terræ:
quia iudicium Domini cum populo
suo, & cum Israel diiudicabitur.
‖ *Ier.2.a.4.* * ‖ Popule meus quid feci tibi, aut 3
quid molestus fui tibi? responde mi-
hi. * Quia eduxi te de terra Ægypti, 4
& de domo seruientium liberaui te:
& misi ante faciem tuam Moysen, &
‖ *Num.22.& 23.* Aaron, & Mariam? * ‖ Popule meus 5
memento quæso quid cogitauerit Ba-
lach rex Moab; & quid responderit ei B
Balaam filius Beor, de Setim vsque ad
Galgalam, vt cognosceres iustitias
Domini. * Quid dignum offeram Do- 6
mino? curuabo genu Deo excelso?
numquid offeram ei holocautomata,
& vitulos anniculos? * Numquid pla- 7
cari potest Dominus in millibus arie-
tum, aut in multis millibus hircorum
pinguium? numquid dabo primoge-
nitum meũ pro scelere meo, fructum
ventris mei pro peccato animæ meæ?
* Indicabo tibi ô homo quid sit bo- 8
num, & quid Dominus requirat à te:
Vtique facere iudicium, & diligere
misericordiam, & solicitum ambulare
cum Deo tuo. * Vox Domini ad ciui- 9
tatem clamat, & salus erit timenti- C
bus nomen tuum: Audite tribus, &
quis approbabit illud? * Adhuc ignis 10
in domo impij thesauri iniquitatis, &
mensura minor iræ plena. * Numquid 11
iustificabo stateram impiam, & sac-
celli pondera dolosa? * In quibus di- 12
uites eius repleti sunt iniquitate, &
habitantes in ea loquebantur men-
dacium, & lingua eorum fraudulenta
in ore eorum. * Et ego ergo cœpi 13
percutere te perditione super pecca-
tis tuis. * Tu comedes & non satura- 14
beris: & humiliatio tua in medio tui: D
& apprehendes, & non saluabis: &
quos saluaueris, in gladium dabo.
‖ *Deut.28.d.38.* * ‖ Tu seminabis, & non metes: tu 15
calcabis oliuam, & non vngeris oleo,
Agg.1.b.6. & mustum, & non bibes vinum. * Et 16
custodisti præcepta Amri, & omne
opus domus Achab, & ambulasti in
voluntatibus eorum, vt darem te in
perditionem, & habitantes in ea in
sibilum: & opprobrium populi mei
portabitis.

CAP. VII.

Luget Propheta tam paucos esse reliquos qui non sint iniqui: in nullo homine ostendit esse confidendum, sed in solo Deo saluatore: qui miserebitur Sion; & subdefactis inimicis, eam ad se reducet, complens factas ad patres promissiones.

1 VÆ mihi, quia factus sum sicut qui
A colligit in autumno racemos vin-
demiæ: non est botrus ad comeden-
dum, præcoquas ficus desiderauit ani-
2 ma mea. * Perijt sanctus de terra, &
rectus in hominibus non est: omnes
in sanguine insidiantur, vir fratrem
3 suum ad mortem venatur. * Malum
manuum suarum dicunt bonũ: prin-
ceps postulat, & iudex in reddendo
est: & magnus locutus est desiderium
animæ suæ, & conturbauerunt eam.
4 * Qui optimus in eis est, quasi paliu-
rus: & qui rectus, quasi spina de sepe.
Dies speculationis tuæ, visitatio tua
5 venit: nunc erit vastitas eorum. * No-
B lite credere amico: & nolite confidere
in duce: ab ea, quæ dormit in sinu
6 tuo, custodi claustra oris tui. * ‖ Quia ‖ *Mat.10.c.21.*
filius contumeliam facit patri, & filia
consurgit aduersus matrem suam, nu-
rus aduersus socrum suam: ‖ & inimi- ‖ *Mat.10.d.36.*
7 ci hominis domestici eius. * Ego au-
tem ad Dominum aspiciã, expectabo
Deum saluatorem meum: audiet me
8 Deus meus. * Ne læteris inimica mea
super me, quia cecidi: consurgã, cùm
sedero in tenebris, Dominus lux mea
9 est. * Iram Domini portabo, quoniam
peccaui ei, donec causam meam iudi-
cet, & faciat iudicium meum: educet
me in lucem, videbo iustitiam eius.
10 * Et aspiciet inimica mea, & operietur
confusione, quæ dicit ad me: Vbi est
Dominus Deus tuus? Oculi mei vide-
bunt in eam: nunc erit in conculca-
11 tionem vt lutum platearum. * Dies, vt
ædificentur maceriæ tuæ: in die illa
12 longè fiet lex. * In die illa & vsque ad
C te veniet de Assur, & vsque ad ciuita-
tes munitas; & à ciuitatibus munitis
vsque ad flumen, & ad mare de mari,
13 & ad montem de monte. * Et terra
erit in desolationem propter habita-
tores suos, & propter fructum cogi-
14 tationum eorum. * Pasce populum
tuum in virga tua, gregem hereditatis
tuæ, habitantes solos in saltu: in me-
dio Carmeli: pascentur Basan & Ga-
15 laad iuxta dies antiquos. * Secundum
dies egressionis tuæ de Terra Ægypti
16 ostendam ei mirabilia. * Videbunt
gentes, & confundentur super omni
fortitudine sua: ponent manum su-
per os, aures eorum surdæ erunt.

* Lingent

* Lingent puluerem sicut serpentes, 17
velut reptilia terræ perturbabuntur D
in ædibus suis: Dominum Deum no-
strum formidabunt, & timebunt te.
‖ Ier.10 * ‖ Quis Deus similis tui, qui aufers 18
a. 6. iniquitatem,& transis peccatum reli-
Act. 10. quiarum hæreditatis tuæ: non immit-
g. 43. tet vltra furorem suum, quoniam
volens misericordiam est. * Reuerte- 19
tur, & miserebitur nostri: deponet
iniquitates nostras, & proijciet in
profundum maris omnia peccata no-
stra. * Dabis veritatem Iacob, mi- 20
sericordiam Abraham: quæ iurasti
patribus nostris à diebus antiquis.

PROPHETIA NAHVM.

CAPVT I.

Zelus Dei aduersus hostes suos, qui patiens est & fortitudine magnus, cuius ira nemo potest resistere, & in se sperantium est liberator, suique populi hostes est consumpturus.

ONVS Niniue: Liber visio- 1
nis Nahum Elcesæi. * Deus 2
æmulator, & vlciscens Do- A
minus: vlciscens Dominus,
& habens furorem: vlciscens Domi-
nus in hostes suos,& irascens ipse ini-
micis suis. * Dominus patiens, & 3
magnus fortitudine, & mundans non
faciet innocentem. Dominus in tem-
pestate, & turbine viæ eius,& nebulę
puluis pedum eius. * Increpans mare, 4
& exiccans illud: & omnia flumina
ad desertum deducens. Infirmatus est
Basan, & Carmelus: & flos Libani
elanguit. * Montes commoti sunt ab 5
eo, & colles desolati sunt: & con- B
tremuit terra à facie eius, & orbis, &
omnes habitantes in eo. * Ante fa- 6
ciem indignationis eius quis stabit? &
quis resistet in ira furoris eius? indi-
gnatio eius effusa est vt ignis:& petrę
dissolutæ sunt ab eo. * Bonus Domi- 7
nus, & confortans in die tribulatio-
nis:& sciens sperantes in se.* & in di- 8
luuio prætereunte, consummationem C
faciet loci eius: & inimicos eius per-
sequentur tenebræ. * Quid cogitatis 9
contra Dominum? consummationem
ipse faciet: non consurget duplex tri-
bulatio. * Quia sicut spinæ se inuicē 10
complectuntur, sic conuiuium eorum
pariter potantiū: consumentur quasi
stipula ariditate plena. * Ex te exibit 11
cogitans contra Dominum malitiam:
mente pertractans præuaricationem.
12 * Hæc dicit Dominus: si perfecti fue-
D rint, & ita plures; sic quoque atton-
dentur, & pertransibit: afflixi te, &
13 non affligam te vltrà. * Et nunc con-
teram virgam eius de dorso tuo, &
14 vincula tua disrumpam. * Et præci-
piet super te Dominus, non semina-
bitur ex nomine tuo ampliùs: de do-
mo Dei tui interficiam sculptile, &
conflatile, ponam sepulchrum tuum, ‖ Isa.52.
15 quia inhonoratus es. * ‖ Ecce super b.7.
montes pedes euangelizantis, & an- Rom.10
nuntiantis pacem: celebra Iuda festi- b.15.
uitates tuas, & redde vota tua: quia
non adiiciet vltrà vt pertranseat in te
Belial: vniuersus interiit.

CAP. II.

Obsidio Niniue eiusque à Chaldæis depopulatio, quia superbè egit contra populum Domini.

1 ASCENDIT qui dispergat coram te,
A qui custodiat obsidionem: con-
templare viam, conforta lumbos, ro-
2 bora virtutem valdè. * Quia reddidit
Dominus superbiam Iacob, sicut su-
perbiam Israel: quia vastatores dissi-
pauerunt eos, & propagines eorum
3 corruperunt. * Clypeus fortium eius
ignitus, viri exercitus in coccineis:
igneæ habenæ currus in die præpara-
tionis eius, & agitatores consopiti
4 sunt.* In itineribus conturbati sunt:
quadrigæ collisæ sunt in plateis: aspe-
B ctus eorum quasi lampades, quasi ful-
5 gura discurrētia. * Recordabitur for-
tium suorum, ruent in itineribus suis:
velociter ascēdent muros eius,& præ-
6 parabitur vmbraculum. * Portæ flu-
uiorum apertæ sunt, & templum ad
7 solum dirutum. * Et miles captiuus
abductus est: & ancillæ eius mina-
bantur gementes vt columbæ, mur-
8 murantes in cordibus suis. * Et Ni-
C niue quasi piscina aquarū aquæ eius:
ipsi verò fugerunt: state, state, & non
9 est qui reuertatur. * Diripite argen-
tum, diripite aurum: & non est finis
diuitiarum ex omnibus vasis deside-
10 rabilibus. * Dissipata est, & scissa, &
dilacerata: & cor tabescens, & disso-
lutio geniculorum, & defectio in cun-
ctis renibus: & facies omnium eo-
11 rum sicut nigredo ollæ. * Vbi est ha-
D bitaculum leonum, & pascua catu-
lorum leonum, ad quam iuit leo vt
ingrederetur illuc, catulus leonis, &
12 non est qui exterreat? * Leo cepit
sufficienter catulis suis,& necauit le-
nis suis: & impleuit præda speluncas
13 suas, & cubile suum rapina. * Ecce
ego ad te, dicit Dominus exercituum,
& succendam vsque ad fumum qua-

hem ridebit, & comportabit aggetem,
& capiet eam. * Tunc mutabitur spi- 11
ritus, & pertransibit, & corruet: hæc
est fortitudo eius dei sui. * Numquid 12
non tu à principio Domine Deus
meus, sancte meus, & non moriemur?
Domine in iudicium posuisti eum: &
fortem, vt corriperes, fundasti eum. D
* Mundi sunt oculi tui, ne videas ma- 13
lum; & respicere ad iniquitatem non
poteris. quare respicis super iniqua
agentes, & taces deuorante impio
iustiorem se? * Et facies homines quasi 14
pisces maris, & quasi reptile non ha-
bens principem. * Totum in hamo 15
subleuauit, traxit illud in sagena sua,
& congregauit in rete suum. Super
hoc lætabitur & exultabit, * propter- 16
eà immolabit sagenæ suæ, & sacrifi-
cabit reti suo: quia in ipsis incrassa-
ta est pars eius, & cibus eius electus.
* Propter hoc ergo expandit sagenam 17
suam, & semper interficere Gentes
non parcet.

CAP. II.

*Propheta à Domino responsum expe-
ctanti præcipitur, vt scribat visionē,
ac longanimiter ipsius euentum ex-
pectet: destructio Babylonis propter
multa ipsorum scelera describitur, &
quod idola eis non proderunt.*

SVper custodiam meam stabo, & 1
figam gradum super munitionem: A
& contemplabor, vt videam quid di-
catur mihi, & quid respondeam ad
arguentem me. * Et respondit mihi 2
Dominus, & dixit: Scribe visum, &
explana eum super tabulas, vt per-
currat qui legerit eum. * Quia adhuc 3
visus procul, & apparebit in finem,
& non mentietur. si moram fecerit,
expecta illum, quia veniens veniet, &
non tardabit. * Ecce qui incredulus 4
est, non erit recta anima eius in se-
metipso: ‖ iustus autem in fide sua vi-
uet. * Et quomodo vinum potantem 5
decipit: sic erit vir superbus, & non B
decorabitur: qui dilatauit quasi in-
fernus animam suam: & ipse quasi
mors, & non adimpletur: & congre-
gabit ad se omnes gentes, & coacer-
uabit ad se omnes populos. * Num- 6
quid non omnes isti super eum pa-
rabolam sument, & loquelam ænig-
matum eius: & dicetur: Væ ei, qui
multiplicat non sua? vsquequo & ag-
grauat contra se densum lutum?
* Numquid non repentè consurgent 7
qui mordeant te: & suscitabuntur la-
cerantes te, & eris in rapinam eis?
* Quia tu spoliasti gentes multas, 8
spoliabunt te omnes qui reliqui fue-
rint de populis, propter sanguinem

‖ Ioan. 3. d. 36. Rom. 1. b. 17. Gal. 3. b. 11. Heb. 10. d. 38.

hominis, & iniquitatem terræ ciuita-
tis, & omnium habitantium in ea.
9 * Væ qui congregat auaritiam malam
domui suæ, vt sit in excelso nidus eius,
& liberari se putat de manu mali.
10 * Cogitasti confusionem domui tuæ,
C concidisti populos multos, & pecca-
uit anima tua. * Quia lapis de pariete 11
clamabit: & lignum quod inter iun-
cturas ædificiorum est, respondebit.
12 * ‖ Væ qui ædificat ciuitatem in san-
guinibus, & præparat vrbem in ini-
13 quitate. * Numquid non hæc sunt à
Domino exercituum? Laborabunt
enim populi in multo igne, & gentes
14 in vacuum, & deficient. * Quia re-
plebitur terra, vt cognoscant gloriam
Domini, quasi aquæ aperientes mare.
15 * Væ qui potum dat amico suo mit-
tens fel suum, & inebrians vt aspi-
16 ciat nuditatē eius. * Repletus es igno-
D minia pro gloria: bibe tu quoque, &
consopire: circumdabit te calix dex-
teræ Domini, & vomitus ignominiæ
17 super gloriam tuam. * Quia iniquitas
Libani operiet te, & vastitas anima-
lium deterrebit eos de sanguinibus
hominum, & iniquitate terræ, & ci-
uitatis, & omnium habitantium in ea.
18 * Quid prodest sculptile, quia sculpsit
illud fictor suus, conflatile, & ima-
ginem falsam? quia sperauit in fig-
mento fictor eius, vt faceret simula-
19 chra muta. * Væ qui dicit ligno: Ex-
pergiscere; Surge, lapidi tacenti:
numquid ipse docere poterit? Ecce
iste coopertus est auro & argento: &
omnis spiritus non est in visceribus
20 eius. * ‖ Dominus autem in templo
sancto suo: sileat à facie eius omnis
terra.

‖ Ezech. 24. b. 4. Nah. 3. a. 1.

‖ Psalm. 10. b. 4.

ORATIO HABACVC PROPHETAE.

PRO IGNORANTIIS.

CAP. III.

1 DOMINE audiui auditionem tuam,
A & timui.
Domine opus tuum, in medio an-
norum viuifica illud.
In medio annorum notum facies:
cùm iratus fueris, misericordiæ re-
cordaberis.
2 * Deus ab Austro veniet, & sanctus
de monte Pharan:
Operuit cælos gloria eius: & laudis
eius plena est terra.

* Splendor eius vt lux erit: cornua 4
in manibus eius:
Ibi abscondita est fortitudo eius:
* ante faciem eius ibit mors. 5
Et egredietur diabolus ante pedes
eius.
* Stetit, & mensus est terram. 6
Aspexit, & dissoluit Gentes: & con-
triti sunt montes sæculi.
Incuruati sunt colles mundi, ab
itineribus æternitatis eius.
* Pro iniquitate vidi tentoria Æ- 7
thiopiæ, turbabuntur pelles terræ B
Madian.
* Numquid in fluminibus iratus es 8
Domine? aut in fluminibus furor
tuus? vel in mari indignatio tua?
Qui ascendes super equos tuos: &
quadrigæ tuæ saluatio.
* Suscitans suscitabis arcum tuum, 9
iuramenta tribubus quæ locutus es.
Fluuios scindes terræ: * viderunt 10
te, & doluerunt montes: gurges aqua-
rum transiit.
Dedit abyssus vocem suam: altitu-
do manus suas leuauit.
* Sol & luna steterunt in habitacu- 11
lo suo, in luce sagittarum tuarum, C
ibunt in splendore fulgurantis hastæ
tuæ.
* In fremitu conculcabis terram: 12
in furore obstupefacies Gentes.
* Egressus es in salutem populi tui, 13
in salutem cum Christo tuo.
Percussisti caput de domo impii:
denudasti fundamentum eius vsque ad
collum.
* Maledixisti sceptris eius, capiti 14
bellatorum eius, venientibus vt tur-
bo ad dispergendum me.
Exultatio eorum, sicut eius qui de-
uorat pauperem in abscondito.
* Viam fecisti in mari equis tuis, in 15
luto aquarum multarum. D
* Audiui, & conturbatus est venter 16
meus: à voce contremuerunt labia
mea.
Ingrediatur putredo in ossibus meis,
& subter me scateat.
Vt requiescam in die tribulationis:
vt ascendam ad populum accinctum
nostrum.
* Ficus enim non florebit: & non 17
erit germen in vineis.
Mentietur opus oliuæ: & arua non
afferent cibum.
Abscindetur de ouili pecus: & non
erit armentum in præsepibus.
* Ego autem in Domino gaudebo: 18
& exultabo in Deo Iesu meo.
* Deus Dominus fortitudo mea: 19
& ponet pedes meos quasi ceruo-
rum.
Et super excelsa mea deducet me
victor in Psalmis canentem.

PROPHETIA SOPHONIÆ.

CAPVT I.

Quo tempore Sophonias prophetauerit: qui primum peccatoribus vniuersis, deinde Iudæis comminatur, ob idololatriam & Dei contemptum, diuinam vltionem: Ierusalem quoque lucernis scrutanda dicitur, & quam erit amara dies vltionis Domini.

1 VERBVM Domini quod fa-
A ctum est ad Sophoniam fi-
lium Chusi, filii Godoliæ,
filii Amariæ, fili Ezeciæ, in
diebus Iosiæ filii Amon regis Iudæ.
2 * Congregans congregabo omnia à
3 facie terræ, dicit Dominus: * con-
gregans hominem & pecus, congre-
gans volatilia cæli & pisces maris: &
ruinæ impiorum erunt: & disperdam
homines à facie terræ, dicit Dominus.
4 * Et extendam manum meam super
Iudam, & super omnes habitantes Ie-
rusalem: & disperdam de loco hoc re-
liquias Baal, & nomina æditurorum
5 cum sacerdotibus: * & eos qui ado-
B rant super tecta militiam cæli, & ado-
rant & iurant in Domino, & iurant in
6 Melchom. * Et qui auertuntur de post
tergum Domini, & qui non quæsie-
runt Dominum, nec inuestigauerunt
7 eum. * Silete à facie Domini Dei:
quia iuxta est dies Domini, quia præ-
parauit Dominus hostiam, sanctifi-
8 cauit vocatos suos. * Et erit in die ho-
stiæ Domini, visitabo super princi-
pes, & super filios regis, & super om-
nes qui induti sunt veste peregrina:
9 * & visitabo super omnem, qui arro-
ganter ingreditur super limen in die
illa: qui complent domum Domini
10 Dei sui iniquitate & dolo. * Et erit in
C die illa, dicit Dominus, vox clamoris
à porta piscium, & vlulatus à Secunda,
11 & contritio magna à collibus. * Vlu-
late habitatores Pilæ: conticuit om-
nis populus Chanaan, disperierunt
12 omnes inuoluti argento. * Et erit in
tempore illo: scrutabor Ierusalem in
lucernis: & visitabo super viros defi-
xos in fæcibus suis: qui dicunt in
cordibus suis: Non faciet bene Do-
13 minus, & non faciet malè. * Et erit
fortitudo eorum in direptionem,
& domus eorum in desertum: &
ædifica-

‖ Amos ‖ ædificabunt domos, & non habi-
5.c.11. tabunt: & plantabunt vineas, & non
bibent vinum earum. * Iuxta est dies 14
Domini magnus, iuxta est & velox D
nimis: vox diei Domini amara, tri-
‖ Ier.30. bulabitur ibi fortis. * ‖ Dies iræ dies 15
a.7. illa, dies tribulationis & angustiæ,
Ioel.2. dies calamitatis & miseriæ, dies te-
c.11. nebrarum & caliginis, dies nebulæ &
Amos 5. turbinis, * dies tubæ & clangoris 16
c.18. super ciuitates munitas, & super an-
gulos excelsos. * Et tribulabo homi- 17
nes, & ambulabunt vt cæci, quia Do-
mino peccauerunt: & effundetur
sanguis eorum sicut humus, & corpo-
‖ Ezech. ra eorum sicut stercora. * ‖ Sed & ar- 18
7.c.18. gentum eorum, & aurum eorum non
poterit liberare eos in die iræ Domi-
‖ Inf. 3. ni: ‖ in igne zeli eius deuorabitur om-
b.8. nis terra, quia consummationem cum
festinatione faciet cunctis habitanti-
bus terram.

CAP. II.

Hortatur Propheta populum vt ad Deum conuertatur, priusquam ira Domini ei superueniat, omnesque mansuetos terræ vt Dominum quærant: denuntians destructionem imminere Philisthæis, Moabitis, Ammonitis, Aethiopibus & Assyriis.

CONuenite, congregamini gens 1
non amabilis: * Priusquam pariat 2
iussio quasi puluerem transeuntem B
diem, antequam veniat super vos ira
furoris Domini, antequam veniat
super vos dies indignationis Domini.
* Quærite Dominum omnes mansue- 3
ti terræ, qui iudicium eius estis ope-
rati: quærite iustum, quærite man-
suetum: si quomodo abscondamini
in die furoris Domini. * Quia Gaza 4
destructa erit, & Ascalon in deser-
tum, Azotum in meridie eiicient, &
Accaron eradicabitur. * Væ qui ha- 5
bitatis funiculum maris, gens perdi- B
torum: verbum Domini super vos
Chanaan terra Philisthinorum, &
disperdam te, ita vt non sit inhabita- 6
tor. * Et erit funiculus maris requies
pastorum, & caulæ pecorum: * & 7
erit funiculus eius, qui remanserit de
domo Iuda: ibi pascentur, in domi-
bus Ascalonis ad vesperam requiescet:
quia visitabit eos Dominus Deus eo-
rum, & auertet captiuitatem eorum.
* Audiui opprobrium Moab, & blas- 8
phemias filiorum Ammon: quæ ex-
probrauerunt populo meo, & magni- C
ficati sunt super terminos eorum.
* Propterea viuo ego, dicit Dominus 9
exercituum Deus Israel, quia Moab
vt Sodoma erit, & filii Ammon
quasi Gomorrha, siccitas spinarum,
& acerui salis, & desertum vsque in
æternum: reliquiæ populi mei diri-
pient eos, & residui gentis meæ possi-
10 debunt illos. * Hoc eis eueniet pro su-
perbia sua: quia blasphemauerunt, &
magnificati sunt super populum Do-
11 mini exercituum. * Horribilis Domi-
nus super eos, & attenuabit omnes
deos terræ: & adorabunt eum viri
D de loco suo, omnes insulæ Gentium.
12 * Sed & vos Aethiopes interfecti gla-
13 dio meo eritis. * Et extendet manum
suam super Aquilonem, & perdet
Assur: & ponet speciosam in solitu-
dinem, & in inuium, & quasi deser-
14 tum. * ‖ Et accubabunt in medio eius ‖ Isa.34
greges, omnes bestiæ Gentium: & c.11.
onocrotalus & ericius in liminibus
eius morabuntur: vox cantantis in
fenestra, coruus in superliminari, quo-
15 niam attenuabo robur eius. * Hæc
est ciuitas gloriosa habitans in confi-
dentia: quæ dicebat in corde suo:
Ego sum, & extra me non est alia
amplius: quomodo facta est in deser-
tum cubile bestiæ? omnis qui transit
per eam, sibilabit, & mouebit ma-
num suam.

CAP. III.

Arguit Ierusalem, & præcipuè rectores eius, quibus minatur celerem Dei vindictam, quod neque beneficiis neque flagellis sint ad ipsum conuersi. de felicitate nouæ legis, ac multiplicatione credentium: pœnaque iniquorum prædicitur.

1 VÆ prouocatrix, & redempta ci-
2 uitas, columba. * Non audiuit
A vocem, & non suscepit disciplinam,
in Domino non est confisa, ad Deum
3 suum non appropinquauit. * ‖ Prin- ‖ Ezech.
cipes eius in medio eius quasi leones 22.f.27.
rugientes: iudices eius lupi vespere, Mich.3.
4 non relinquebant in mane. * Prophe- d.12.
tæ eius vesani, viri infideles: sacerdo-
tes eius polluerunt sanctum, iniuste
5 egerunt contra legem. * Dominus iu-
stus in medio eius non faciet iniqui-
tatem: mane mane iudicium suum
dabit in lucem, & non abscondetur:
nesciuit autem iniquus confusionem.
6 * Disperdidi Gentes, & dissipati sunt
anguli earum: desertas feci vias eo-
rum, dum non est qui transeat: de-
solatæ sunt ciuitates eorum, non re-
manente viro, neque vllo habitatore.
7 * Dixi: Attamen timebis me, susci-
B pies disciplinam: & non peribit ha-
bitaculum eius, propter omnia in
quibus visitaui eam: verumtamen
diluculo surgentes corruperunt om-
nes

nes cogitationes suas. * Quapropter 8
expecta me, dicit Dominus, in die re-
surrectionis meæ in futurum, quia
iudicium meum vt congregem Gen-
tes, & colligam regna: & effundam
super eos indignationem meam, om-
nem iram furoris mei: || in igne enim
|| Sup.1. d.18. zeli mei deuorabitur omnis terra.
* Quia tunc reddam populis labium 9
electum, vt inuocent omnes in no-
mine Domini, & seruiant ei humero
vno. * Vltra flumina Aethiopiæ, inde 10
supplices mei, filii dispersorum meo-
rum deferent munus mihi. * In die 11
illa non confunderis super cunctis
adinuentionibus tuis, quibus præua- C
ricata es in me: quia tunc auferam de
medio tui magniloquos superbiæ tuę,
& non adiicies exaltari amplius in
monte sancto meo. * Et derelinquam 12
in medio tui populum pauperem &
egenum: & sperabunt in nomine Do-
mini. * Reliquiæ Israel non facient 13
iniquitatem, nec loquentur menda-
cium, & non inuenietur in ore eo-
rum lingua dolosa: quoniam ipsi
pascentur, & accubabunt, & non erit
qui exterreat. * Lauda filia Sion: iu- 14
bila Israel: lætare, & exulta in omni
corde filia Ierusalem. * Abstulit Do- 15
minus iudicium tuum, auertit inimi-
cos tuos: rex Israel Dominus in me-
dio tui, non timebis malum vltrà.
* In die illa dicetur Ierusalem: Noli 16
timere: Sion, non dissoluantur manus
tuæ. * Dominus Deus tuus in medio 17
tui fortis, ipse saluabit: gaudebit su- D
per te in lætitia, silebit in dilectione
sua, exultabit super te in laude. * Nu- 18
gas, qui à lege recesserant, congre-
gabo, quia ex te erant: vt non vltrà
habeas super eis opprobrium. * Ecce 19
ego interficiam omnes, qui afflixe-
runt te in tempore illo: & saluabo
claudicantem: & eam, quæ eiecta fue-
rat, congregabo: & ponam eos in
laudem, & in nomen, in omni terra
confusionis eorum: * in tempore il- 20
lo, quo adducam vos; & in tempore,
quo congregabo vos, dabo enim vos
in nomen, & in laudem omnibus po-
pulis terræ, cùm conuertero capti-
uitatem vestram coram oculis vestris,
dicit Dominus.

PROPHETIA AGGÆI.

CAPVT I.

Quo tempore prophetauerit Aggeus: qui increpat Iudæos, quod neglecta domo Dei propria ædificia curarent: ob quam causam dicit illis immissam à Deo sterilitatem: eoque tempore dux Zorobabel & Iesus sacerdos magnus vnà cum populo excitati, incipiunt ædificare domum Dei.

1 IN anno secundo Darii regis, in || Esdr. 6. a.1.
A mense sexto, in die vna mensis,
factum est verbum Domini in
manu Aggæi prophetæ, ad Zo-
robabel filium Salathiel, ducem Iuda,
& ad Iesum, filium Iosedec, sacerdotē
2 magnum, dicens: * Hæc ait Domi-
nus exercituum, dicens: Populus iste
dicit: Nondum venit tempus domus
3 Domini ædificandæ. * Et factum est
verbum Domini in manu Aggæi pro-
4 phetæ, dicens: * Numquid tempus
vobis est vt habitetis in domibus la-
5 queatis, & domus ista deserta? * Et
B nunc hæc dicit Dominus exercituum:
Ponite corda vestra super vias vestras.
6 * || Seminastis multum, & intulistis pa- || Deut. 28.d.38.
rum: comedistis, & non estis satiati:
bibistis, & non estis inebriati: ope- Mich.6
ruistis vos, & non estis calefacti: & d.15.
qui mercedes congregauit, misit eas
7 in sacculum pertusum. * Hæc dicit
Dominus exercituum: Ponite corda
8 vestra super vias vestras: * ascendite
in montem, portate ligna, & ædifica-
te domum: acceptabilis mihi erit, &
9 glorificabor, dicit Dominus. * Res-
C pexistis ad amplius, & ecce factum
est minus: & intulistis in domum, &
exsufflaui illud: quam ob causam, di-
cit Dominus exercituum? quia domus
mea deserta est, & vos festinatis vnus-
10 quisque in domum suam. * Propter
hoc super vos prohibiti sunt cæli ne
darent rorem, & terra prohibita est
11 ne daret germen suum: * & vocaui sic-
citatem super terram, & super mon-
tes, & super triticum, & super vinum,
& super oleum, & quæcumque pro-
fert humus, & super homines, & super
iumenta, & super omnem laborem
12 manuum. * Et audiuit Zorobabel filius
D Salathiel, & Iesus filius Iosedec sacer-
dos magnus, & omnes reliquiæ popu-
li, vocem Domini Dei sui, & verba
Aggæi prophetæ, sicut misit eum Do-
minus Deus eorum ad eos: & timuit
populus

populus à facie Domini.* Et dixit Ag- 13
gæus nuntius Domini de nuntiis Dñi,
populo dicens: Ego vobiscum sum,
dicit Dominus.* Et suscitauit Dñs spi- 14
ritum Zorobabel filii Salathiel, ducis
Iuda, & spiritum Iesu filii Iosedec sa-
cerdotis magni, & spiritum reliquo-
rum de omni populo: & ingressi sunt,
& faciebant opus in domo Domini
exercituum Dei sui.

CAP. II.

Etsi templum readificatum nihil videatur priori collatum; posteà tamen veniente Messia, replebitur gloria maiori, quàm fuerit prioris templi: & sicut Iudai ob neglectam templi readificationem facti fuerant immundi coram Deo, ipsorúmque sacrificia & sterilitas adducta; ita post inceptam readificationē omnia ipsis facta sunt prospera.

IN die vigesima & quarta mensis, 1
in sexto mense, in anno secundo A
Darii regis.* In septimo mense, vige- 2
sima & prima mensis, factum est ver-
bum Domini in manu Aggæi prophe-
tæ, dicens: * Loquere ad Zorobabel 3
filium Salathiel ducem Iuda, & ad
Iesum filium Iosedec sacerdotem ma-
gnum, & ad reliquos populi, dicens:
* Quis in vobis est derelictus, qui vi- 4
dit domum istam in gloria sua prima?
& quid vos videtis hanc nunc? num-
quid non ita est, quasi non sit in ocu-
lis vestris? * Et nunc confortare Zo- 5
robabel, dicit Dominus: & confortare
Iesu fili Iosedec sacerdos magne, &
confortare omnis populus terræ, di-
cit Dominus exercituum: & facite
(quoniam ego vobiscum sum, dicit
Dominus exercituum)* verbum quod 6
pepigi vobiscum cùm egrederemini
de Terra Aegypti: & spiritus meus
erit in medio vestrum, nolite timere.
* Quia hæc dicit Dominus exercituū: 7
‖ Adhuc vnum modicum est, & ego B
‖ Hebr. 12. g. 26 commouebo cælum, & terram, & ma-
re, & aridam.* Et mouebo omnes Gen- 8
tes: ET VENIET DESIDERATVS cunctis
Gentibus: & implebo domum istam
gloria, dicit Dominus exercituum.
* Meum est argentum, & meum est au- 9
rum, dicit Dominus exercituum.* Ma- 10
gna erit gloria domus istius nouissimę
plus quàm primę, dicit Dominus exer-
cituum: & in loco isto dabo pacem, di-
cit Dominus exercituum.* In vigesima 11
& quarta noni mensis, in anno secun-
do Darij regis, factum est verbum
Domini ad Aggæum prophetam, di-
cens: * Hæc dicit Dominus exerci- 12
tuum: Interroga sacerdotes legem,
dicens: * Si tulerit homo carnem 13
sanctificatam in ora vestimenti sui, &
tetigerit de summitate eius panē, aut
pulmentum, aut vinum, aut oleum,
aut omnem cibum: numquid sancti-
ficabitur? Respondentes autem sacer-
14 dotes, dixerunt: Non.* Et dixit Ag-
C gæus: Si tetigerit pollutus in anima
ex omnibus his, numquid contamina-
bitur? & responderunt sacerdotes, &
15 dixerunt: Contaminabitur. * Et res-
pondit Aggæus, & dixit: Sic populus
iste, & sic gens ista ante faciem meam,
dicit Dominus, & sic omne opus ma-
nuum eorum: & omnia quæ obtule-
16 runt ibi, contaminata erunt. * Et
nunc ponite corda vestra à die hac &
supra, antequam poneretur lapis su-
17 per lapidem in templo Domini.* Cum
accederetis ad aceruum viginti mo-
diorum, & fierent decem, & intrare-
tis ad torcular, vt exprimeretis quin-
quaginta lagenas, & fiebant viginti.
18 * ‖ Percussi vos vento vrente, & au- ‖ Amos 4. c. 9.
rugine, & grandine omnia opera ma-
nuum vestrarum: & non fuit in
vobis, qui reuerteretur ad me, dicit
19 Dominus. * Ponite corda vestra ex
D die ista, & in futurum, à die vigesima
& quarta noni mensis: à die, qua fun-
damenta iacta sunt templi Domini,
20 ponite super cor vestrum. * Numquid
iam semen in germine est? & adhuc
vinea & ficus, & malogranatum, &
lignum oliuæ non floruit: ex die ista
21 benedicam. * Et factum est verbum
Domini secundò ad Aggæum in vige-
22 sima & quarta mensis, dicens: * Lo-
quere ad Zorobabel ducem Iuda, di-
cens: Ego mouebo cælum pariter &
23 terram.* Et subuertā solium regnorū,
& conteram fortitudinem regni Gen-
tium: & subuertam quadrigam, &
ascensorem eius: & descendent equi,
& ascensores eorum: vir in gladio fra-
24 tris sui. * In die illa, dicit Dñs exerci-
tuum, assumam te ‖ Zorobabel fili ‖ Eccli. 49. c. 13.
Salathiel serue meus, dicit Dominus:
& ponam te quasi signaculum, quia
te elegi, dicit Dominus exercituum.

PROPHETIA ZACHARIAE.

CAPVT I.

Quo tempore Zacharias prophetauerit: qui hortatur populum ad resipiscentiam, ne imitetur patres suos, qui prophetas contemnentes puniti sunt: duplici figura ostendit Dominus se puniturum Gentes qua populū suū affixerant; hunc autē in Ierusalē reuocandū, in qua adificabitur ipsi Domino tēplū.

1 IN mense octauo, in anno secun-
A do Darii regis, factum est verbum
Domini

Domini ad Zachariam, filium Barachiæ filij Addo, prophetam, dicens:
* Iratus est Dominus super patres ve- 2
stros iracundia. *Et dices ad eos: Hæc 3
‖ Malac.3. a. 7. dicit Dominus exercituum: ‖ Con-
uertimini ad me, ait Dominus exerci-
tuum: & conuertar ad vos, dicit Do-
minus exercituum. * Ne sitis sicut pa- 4
‖ Isaie 21.c.8. 31.c.6. & 45. d.27. Jer.3.c. 12. Ezech. 18.g.30. & 20. a.7. & 33.c.11. Osee 14 a.2. Ioel. 2. c.12. tres vestri, ‖ ad quos clamabant pro-
phetæ priores, dicentes: Hæc dicit
Dominus exercituum: Conuertimini
de viis vestris malis, & de cogitatio-
nibus vestris pessimis: & non audie-
runt, neque attenderunt ad me, dicit
Dominus. * Patres vestri vbi sunt? & 5
Prophetæ numquid in sempiternum
viuent? *Verumtamen verba mea, & 6
legitima mea, quæ mandaui seruis B
meis prophetis, numquid non com-
prehenderunt patres vestros, & con-
uersi sunt, & dixerunt: Sicut cogita-
uit Dominus exercituum facere no-
bis secundùm vias nostras, & secun-
dùm adinuentiones nostras, fecit no-
bis? * In die vigesima & quarta vn- 7
decimi mensis Sabath, in anno se-
cundo Darij, factum est verbum Do-
mini ad Zachariam filium Barachiæ,
filij Addo, prophetam, dicens: * Vidi 8
per noctem, & ecce vir ascendens su-
per equum rufum, & ipse stabat in-
ter myrteta, quæ erant in profundo:
& post eum equi rufi, varij, & albi.
* Et dixi: Quid sunt isti, Domine mi? 9
& dixit ad me Angelus, qui loque-
batur in me: Ego ostendam tibi quid
sint hæc. * Et respondit vir, qui sta- 10
bat inter myrteta, & dixit: Isti sunt,
quos misit Dominus vt perambulent
terram. * Et responderunt Angelo 11
Domini, qui stabat inter myrteta, & C
dixerunt: Perambulauimus terram,
& ecce omnis terra habitatur, &
quiescit. * Et respondit Angelus Do- 12
mini, & dixit: Domine exercituum
vsquequò tu non misereberis Ierusa-
lem, & vrbium Iuda, quibus iratus
es? Iste iam septuagesimus annus est.
*Et respondit Dominus Angelo, qui 13
loquebatur in me verba bona, verba
consolatoria. * Et dixit ad me Ange- 14
lus, qui loquebatur in me: Clama, di-
cens: Hæc dicit Dominus exercituum:
‖ Inf. 8. a.2. ‖ Zelatus sum Ierusalem & Sion zelo
magno. * Et ira magna ego irascor 15
super gentes opulentas: quia ego ira-
tus sum parum, ipsi verò adiuuerunt
in malum. * Propterea hæc dicit Do- 16
minus: Reuertar ad Ierusalem in mi-
sericordiis: & domus mea ædificabi-
tur in ea, ait Dominus exercituum:
& perpendiculum extendetur super D
Ierusalem. * Adhuc clama, dicens: 17
Hæc dicit Dominus exercituum: Ad-
huc affluent ciuitates meæ bonis: &
consolabitur adhuc Dominus Sion,
18 & eliget adhuc Ierusalem. *Et leuaui
oculos meos, & vidi: & ecce quattuor
19 cornua. *Et dixi ad Angelum, qui lo-
quebatur in me; quid sunt hæc? & di-
xit ad me: Hæc sunt cornua, quæ ven-
tilauerunt Iudam, & Israël, & Ierusa-
20 lem. *Et ostendit mihi Dominus quat-
21 tuor fabros. * Et dixi: Quid isti ve-
niunt facere? Qui ait, dicens: Hæc
sunt cornua quæ ventilauerunt Iu-
dam per singulos viros, & nemo eo-
rum leuauit caput suum: & venerunt
isti deterrere ea, vt deiiciant cor-
nua gentium, quæ leuauerunt cor-
nu super terram Iuda vt disperge-
rent eam.

CAP. II.

Apparet vir mensuraturus Ierusalem, quæ post captiuitatem solutam vehementer replenda est habitatoribus: cui Deus pro muro erit; & afflictis Chaldæis ac ceteris qui filios Israel afflixerant, multæ gentes vnà cum Sion læta venient ad seruiendum Domino, quas ipse suscipiet in populum.

1 ET leuaui oculos meos, & vidi: &
A ecce vir, & in manu eius funicu-
2 lus mensorum. * Et dixi: Quò tu va-
dis? Et dixit ad me: Vt metiar Ieru-
salem, & videam quanta sit latitudo
3 eius, & quanta longitudo eius. * Et
ecce angelus, qui loquebatur in me,
egrediebatur, & angelus alius egre-
4 diebatur in occursum eius. * Et dixit
ad eum: Curre, loquere ad puerum
istum, dicens: Absque muro habita-
B bitur Ierusalem, præ multitudine ho-
minum & iumentorum in medio eius.
5 * Et ego ero ei, ait Dominus, murus
ignis in circuitu: & in gloria ero in
6 medio eius. * O, ô fugite de terra A-
quilonis, dicit Dominus: quoniam in
quattuor ventos cæli dispersi vos, di-
7 cit Dominus. * O Sion, fuge quæ habi-
8 tas apud filiam Babylonis: * quia hæc
C dicit Dominus exercituum: Post glo-
riam misit me ad gentes, quæ spolia-
uerunt vos: qui enim tetigerit vos,
9 tangit pupillam oculi mei: *quia ecce
ego leuo manum meam super eos, &
erunt prædæ his, qui seruiebant sibi:
& cognoscetis quia Dominus exerci-
10 tuum misit me. *Lauda, & lætare filia
Sion: quia ecce ego venio, & habita-
11 bo in medio tui, ait Dominus. *Et ap-
D plicabuntur Gentes multæ ad Domi-
num in die illa, & erunt mihi in po-
pulum, & habitabo in medio tui: &
scies quia Dominus exercituum misit
me

me ad te. * Et possidebit Dominus 12
Iudam partem suam in terra sancti-
ficata: & eliget adhuc Ierusalem.
* Sileat omnis caro à facie Domini: 13
quia consurrexit de habitaculo san-
cto suo.

CAP. III.

Iesus sacerdos exutus sordidis: induitur mutatoriis, qui iudicaturus est domum Domini, si in viis ipsius ambulet: adducet Dominus seruū suum Orientem: & de lapide agit super quem septem oculi sunt.

ET ostendit mihi Dominus Iesum 1
sacerdotem magnum stantem co- A
ram angelo Domini: & satan stabat à
dextris eius vt aduersaretur ei. * Et 2
dixit Dominus ad satan: Increpet
Dominus in te satan: & increpet Do- B
minus in te, qui elegit Ierusalem: nū-
quid nō iste torris est erutus de igne?
* Et Iesus erat indutus vestibus sor- 3
didis: & stabat ante faciem angeli.
* Qui respondit, & ait ad eos qui sta- 4
bant coram se, dicens: Auferte vesti-
menta sordida ab eo. Et dixit ad eum:
Ecce abstuli à te iniquitatem tuam,
& indui te mutatoriis. * Et dixit: Po- 5
nite cidarim mundam super caput e- C
ius. Et posuerunt cidarim mundam
super caput eius, & induerunt eum
vestibus: & angelus Domini stabat.
* Et contestabatur angelus Domini 6
Iesum, dicens: *Hæc dicit Dominus 7
exercituum: Si in viis meis ambula-
ueris, & custodiam meam custodie-
ris: tu quoque iudicabis domum
meam, & custodies atria mea, & da-
bo tibi ambulantes de his, qui nunc
hîc assistunt. * Audi Iesu sacerdos 8
magne, tu & amici tui, qui habitant
‖Luc. 1. coram te, quia viri portendentes sunt.
b.78. ecce enim ego ‖ADDVCAM SERVVM D
MEVM ORIENTEM. * Quia ecce lapis, 9
quem dedi coram Iesu: super lapidem
vnum septem oculi sunt: ecce ego
cælabo sculpturam eius, ait Dominus
exercituum: & auferam iniquitatem
terræ illius in die vna. * In die illa, 10
dicit Dominus exercituum, vocabit
vir amicum suum subter vitem, &
subter ficum.

CAP. IV.

De candelabro aureo cum duabus oliuis, lapide primario & stanneo, ac septem oculis Domini, & horum interpretatio: quodque templum à Zorobabel fundatum, ab ipso consummabitur.

ET reuersus est angelus, qui loque- 1
batur in me, & suscitauit me, A
quasi virum qui suscitatur de somno
suo. * Et dixit ad me: Quid tu vi- 2
des? Et dixi: Vidi, & ecce candela-
brum aureum totum, & lampas eius
super caput ipsius, & septem lucernæ
eius super illud: & septem infusoria
lucernis, quæ erant super caput eius.
3 *Et duæ oliuæ super illud; vna à dex-
tris lampadis, & vna à sinistris eius.
4 * Et respondi, & aio ad angelum, qui
B loquebatur in me, dicens: Quid sunt
5 hæc, domine mi? * Et respondit an-
gelus, qui loquebatur in me, & dixit
ad me: Numquid nescis quid sunt
6 hæc? Et dixi: Non, domine mi. * Et
respondit, & ait ad me, dicens: Hoc
est verbum Domini ad Zorobabel,
dicens: Non in exercitu, nec in ro-
bore, sed in spiritu meo, dicit Domi-
7 nus exercituum. * Quis tu mons ma-
C gne coram Zorobabel? in planum: &
educet lapidem primarium, & exæ-
8 quabit gratiam gratiæ eius. * Et fa-
ctum est verbum Domini ad me, di-
9 cens: * Manus Zorobabel fundaue-
runt domum istam, & manus eius
perficient eam: & scietis quia Domi-
10 nus exercituū misit me ad vos. * Quis
enim despexit dies paruos? & læta-
buntur, & videbunt lapidem stan-
neum in manu Zorobabel. Septem
isti oculi sunt Domini, qui discurrunt
11 in vniuersam terram. * Et respondi,
& dixi ad eum: quid sunt duæ oliuæ
D istæ, ad dexteram candelabri, & ad
12 sinistram eius? * Et respondi secun-
dò, & dixi ad eum: Quid sunt duæ
spicæ oliuarum, quæ sunt iuxta duo
rostra aurea, in quibus sunt suffuso-
13 ria ex auro? * Et ait ad me, dicens:
Numquid nescis quid sunt hæc? Et di-
14 xi: Non, domine mi. * Et dixit: Isti
sunt duo filii olei, qui assistunt Do-
minatori vniuersæ terræ.

CAP. V.

Volumen volans, quo iniqui iudicabuntur: mulier in amphora sedens cum massa plumbi, designat impietatem: & duæ mulieres alatæ leuant illam in aera.

1 ET conuersus sum, & leuaui ocu-
A los meos: & vidi, & ecce volu-
2 men volans. * Et dixit ad me: Quid
tu vides? Et dixi: Ego video volumen
volans: longitudo eius viginti cubi-
B torum, & latitudo eius decem cubi-
3 torum. * Et dixit ad me: Hæc est ma-
ledictio, quæ egreditur super faciem
omnis terræ: quia omnis fur, sicut ibi
scriptum est, iudicabitur: & omnis
iurans, ex hoc similiter iudicabitur.
4 * Educam illud, dicit Dominus exer-
cituum: & veniet ad domum furis, &
ad domum iurantis in nomine meo
C mendaciter: & commorabitur in me-
dio

dio domus eius, & consumet eam, &
ligna eius, & lapides eius. * Et egres- 5
sus est angelus, qui loquebatur in me:
& dixit ad me: Leua oculos tuos, &
vide quid est hoc, quod egreditur?
* Et dixi: Quidnam est? Et ait: Hæc 6
est amphora egrediens. Et dixit: Hæc
est oculus eorum in vniuersa terra.
* Et ecce talentum plumbi portaba- 7
tur, & ecce mulier vna sedens in me-
dio amphoræ. * Et dixit: Hæc est im- 8
pietas. Et proiecit eam in medio am-
phoræ, * & misit massam plumbeam
in os eius. * Et leuaui oculos meos, 9
& vidi: & ecce duæ mulieres egre- D
dientes, & spiritus in alis earum, &
habebant alas quasi alas milui: & le-
uauerunt amphoram inter terram &
cælum. * Et dixi ad angelum, qui lo- 10
quebatur in me: Quò istæ deferunt
amphoram? * Et dixit ad me: Vt ædi- 11
ficetur ei domus in terra Sennaar, &
stabiliatur, & ponatur ibi super ba-
sem suam.

CAP. VI.

Quattuor quadrigæ visæ de medio duorum montium æreorum, quattuor venti sunt, egredientes in terram: de coronis in capite Iesu sacerdotis imponendis: de viro cuius nomen Oriens, qui templum ædificabit Domino, & dominabitur in solio suo.

ET conuersus sum, & leuaui ocu- 1
los meos, & vidi: & ecce quattuor A
quadrigæ egredientes de medio duo-
rum montium: & montes, montes
ærei. * In quadriga prima equi rufi, 2
& in quadriga secunda equi nigri,
* & in quadriga tertia equi albi, & in 3
quadriga quarta equi varij, & fortes.
* Et respondi, & dixi ad angelum, qui 4
loquebatur in me: Quid sunt hæc,
domine mi? * Et respondit angelus, 5
& ait ad me: Isti sunt quattuor venti B
cæli, qui egrediuntur, vt stent coram
Dominatore omnis terræ. * In qua 6
erant equi nigri, egrediebantur in ter-
ram Aquilonis: & albi egressi sunt post
eos: & varij egressi sunt ad terram
Austri. * Qui autem erant robustissi- 7
mi, exierunt, & quærebant ire & dis-
currere per omnem terram. Et dixit:
Ite, perambulate terram: & peram-
bulauerunt terram. * Et vocauit me, 8
& locutus est ad me, dicens: Ecce qui
egrediuntur in terram Aquilonis, re-
quiescere fecerunt spiritum meum in
terra Aquilonis. * Et factum est ver- 9
bum Domini ad me, dicens: * Sume 10
à transmigratione, ab Holdai, & à C
Tobia, & ab Idaia; & venies tu in die
illa, & intrabis domum Iosiæ, filij So-
phoniæ, qui venerunt de Babylone.
11 * Et sumes aurum & argentum: & fa-
cies coronas, & pones in capite Iesu
12 filij Iosedec sacerdotis magni, * & lo-
queris ad eum, dicens: Hæc ait Do-
minus exercituum, dicens: ‖ ECCE Lucæ
VIR ORIENS NOMEN EIVS: & subter 1.g.78.
eum orietur, & ædificabit templum
13 Domino. * Et ipse extruet templum
D Domino: & ipse portabit gloriam,
& sedebit, & dominabitur super so-
lio suo: & erit sacerdos super solio
suo, & consilium pacis erit inter il-
14 los duos. * Et coronæ erunt Helem,
& Tobiæ, & Idaiæ, & Hem, filio So-
phoniæ, memoriale in templo Do-
15 mini. * Et qui procul sunt, venient,
& ædificabunt in templo Domini: &
scietis quia Dominus exercituum mi-
sit me ad vos. Erit autem hoc, si au-
ditu audieritis vocem Domini Dei
vestri.

CAP. VII.

Ieiunia quibus Iudæi per 70. annos captiuitatis ieiunauerunt non placebant Domino, quia in iniquitatibus suis permanebant: proinde hortatur eos ad resipiscentiam; nam quia prophetas olim non audierant, dispersit eos Dominus in gentes, terraque desolata facta est propter ipsorum iniquitates.

1 ET factum est in anno quarto Da-
A rij regis, factum est verbum Do-
mini ad Zachariam, in quarta mensis
2 noni, qui est Casleu. * Et miserunt
ad domum Dei, Sarasar, & Rogom-
melech, & viri qui erant cum eo, ad
3 deprecandam faciem Domini: * vt di-
cerent sacerdotibus domus Domini
exercituum, & prophetis, loquentes:
Numquid flendum est mihi in quinto
mense, vel sanctificare me debeo, si-
4 cut iam feci multis annis? * Et factum
est verbum Domini exercituum ad
5 me, dicens: * Loquere ad omnem po-
pulum terræ, & ad sacerdotes, dicens:
B ‖ Cùm ieiunaretis, & plangeretis in ‖ Isa. 58.
quinto & septimo per hos septuagin- a.5.
ta annos, numquid ieiunium ieiuna-
6 stis mihi? * & cùm comedistis, & bi-
bistis, numquid non vobis comedi-
7 stis, & vobismetipsis bibistis? * Num-
quid non sunt verba, quæ locutus est
Dominus in manu prophetarum prio-
rum, cùm adhuc Ierusalem habitare-
C tur, & esset opulenta, ipsa & vrbes in
circuitu eius, & ad Austrum, & in cam-
8 pestribus habitaretur? * Et factum est
verbum Domini ad Zachariam, dicens:
9 * Hæc ait Dominus exercituum, di-
cens: Iudicium verum iudicate, & mi-
sericordiam & miserationes facite,

Exod. 12.d.22. Isa. 1. f.23. Ierem.5 g.28.

vnusquisque cum fratre suo. * ‖ Et vi- 10
duam, & pupillum, & aduenam, & pau-
perem nolite calumniari: & malum
vir fratri suo non cogitet in corde
suo. * Et noluerunt attendere, & a- 11
uerterunt scapulam recedentem, &
aures suas aggrauauerũt ne audirent.
* Et cor suum posuerunt vt adaman- 12
tem, ne audirent legem, & verba quæ
misit Dominus exercituum in spiritu
suo per manum prophetarum prio- D
rum: & facta est indignatio magna
à Domino exercituum. * Et factum 13
est sicut locutus est, & non audie-
runt: sic clamabunt, & non exau-
diam, dicit Dominus exercituum.
* Et dispersi eos per omnia regna, 14
quæ nesciunt: & terra desolata est
ab eis, eò quòd non esset transiens &
reuertens: & posuerunt terram desi-
derabilem in desertum.

CAP. VIII.

Sicut Dominus propter peccata populi sui afflixit eum, & desolatam fecit Ierusalem: sic nunc facit illam plurimùm habitari, omniaque dabit prospera, modò ei seruiant: quibus adiungentur & aliæ gentes: de fimbria Iudæi à decem viris ethnicis apprehensa.

ET factum est verbum Domini
exercituum, dicens: * Hæc dicit 2
Dominus exercituum: Zelatus sum A
Sion zelo magno, & indignatione
magna zelatus sum eam. * Hæc dicit 3
Dominus exercituum: Reuersus sum
ad Sion, & habitabo in medio Ieru-
salem: & vocabitur Ierusalem Ciui-
tas veritatis, & mons Domini exerci-
tuum mons sanctificatus. * Hæc dicit 4
Dominus exercituum: Adhuc habi-
tabunt senes & anus in plateis Ierusa-
lem: & viri baculus in manu eius præ
multitudine dierum. * Et plateæ ciui- 5
tatis complebũtur infantibus & puel-
lis, ludentibus in plateis eius. * Hæc 6
dicit Dominus exercituum: Si vide-
bitur difficile in oculis reliquiarum
populi huius in diebus illis, numquid
in oculis meis difficile erit, dicit Do-
minus exercituum? * Hæc dicit Do- 7
minus exercituum: Ecce ego saluabo
populum meum de terra Orientis, &
de terra Occasus solis. * Et adducam 8
eos, & habitabunt in medio Ierusa- B
lem: & erunt mihi in populum, & ego
ero eis in Deum, in veritate & in iu-
stitia. * Hæc dicit Dominus exerci- 9
tuum: Confortentur manus vestræ,
qui auditis in his diebus sermones
istos per os prophetarum, in die qua
fundata est domus Domini exerci-
10 tuum, vt templum ædificaretur. * Si-
quidem ante dies illos merces homi-
num non erat, nec merces iumento-
rum erat; neque introeunti, neque
exeunti erat pax præ tribulatione: &
dimisi omnes homines, vnumquem-
11 que contra proximum suum. * Nunc
autem non iuxta dies priores ego fa-
ciam reliquiis populi huius, dicit Do-
12 minus exercituum, * sed semen pa-
cis erit: vinea dabit fructum suum,
& terra dabit germen suum, & cæli
dabunt rorem suum: & possidere fa-
ciam reliquias populi huius vniuersa
13 hæc. * Et erit: sicut eratis maledictio
C in Gentibus, domus Iuda, & domus
Israël: sic saluabo vos, & eritis bene-
dictio: nolite timere, confortentur
14 manus vestræ. * Quia hæc dicit Do-
minus exercituum: Sicut cogitaui vt
affligerem vos, cùm ad iracundiam
prouocassent patres vestri me, dicit
15 Dominus, * & non sum misertus: sic
conuersus cogitaui in diebus istis vt
benefaciam domui Iuda, & Ierusalem:
16 nolite timere. * Hæc sunt ergo verba,
quæ facietis: ‖ Loquimini veritatem ‖Ephes. 4.f.25.
vnusquisque cum proximo suo: ve-
ritatem, & iudicium pacis iudicate
17 in portis vestris. * Et vnusquisque
malum contra amicum suum ne co-
gitetis in cordibus vestris: & iura-
mentum mendax ne diligatis: omnia
enim hæc sunt, quæ odi, dicit Domi-
18 nus. * Et factum est verbum Domini
19 exercituum ad me, dicens: * Hæc dicit
Dominus exercituum: Ieiunium quar-
ti, & ieiunium quinti, & ieiunium se-
D ptimi, & ieiunium decimi erit domui
Iuda in gaudium, & lætitiam, & in sol-
lemnitates præclaras: veritatem tan-
20 tùm, & pacem diligite. * Hæc dicit Do-
minus exercituum: Vsquequò veniant
populi, & habitent in ciuitatibus mul-
21 tis, * & vadant habitatores, vnus ad
alterum, dicentes: Eamus, & deprece-
mur faciem Domini, & quæramus Do-
minum exercituum: vadam etiam e-
22 go. * Et venient populi multi, & gen-
tes robustæ, ad quærendum Dominum
exercituum in Ierusalem, & depre-
23 candam faciem Domini. * Hæc dicit
Dominus exercituum: In diebus il-
lis, in quibus apprehendent decem
homines ex omnibus linguis gentiũ,
& apprehendent fimbriam viri Iudæi,
dicentes: Ibimus vobiscum: audiui-
mus enim quoniam Deus vobiscum
est.

CAP.

CAP. IX.

Vaticinatur aduersus ciuitates Syriæ, & superbos Philisthæos: rex Christus venturus est ad Sion insidens pullo asini, & ablato bello imperabit mundo in magna pace; qui etiam emisit vinctos de lacu in sanguine testamenti sui: omnia dicuntur futura populo Dei prospera, quoniam ipse eum proteget.

ONus verbi Domini in terra Ha- 1
drach, & Damasci requiei eius: A
quia Domini est oculus hominis, &
omnium tribuum Israël. * Emath 2
quoque in terminis eius, & Tyrus, &
Sidon: assumpserunt quippe sibi sa-
pientiam valdè. * & ædificauit Ty- 3
rus munitionem suam, & coaceruа-
uit argentum quasi humum, & au-
rum vt lutum platearum. * Ecce Do- 4
minus possidebit eam, & percutiet in
mari fortitudinem eius, & hæc igni
deuorabitur. * Videbit Ascalon, & 5
timebit; & Gaza, & dolebit nimis;
& Accaron, quoniam confusa est
spes eius: & peribit rex de Gaza, &
Ascalon non habitabitur. * Et sede- 6
bit separator in Azoto, & disperdam
superbiam Philisthinorum. * Et au- 7
feram sanguinem eius de ore eius, & B
abominationes eius de medio den-
tium eius, & relinquetur etiam ipse
Deo nostro, & erit quasi dux in Iu-
da, & Accaron quasi Iebusæus. * Et 8
circumdabo domum meam ex his,
qui militant mihi euntes & reuerten-
tes, & non transibit super eos vltrà
exactor: quia nūc vidi in oculis meis.
Isa. 62 c.11. * ¶ Exulta satis filia Sion, iubila filia 9
Ierusalem: ECCE REX TVVS veniet
Matth. tibi iustus, & saluator: ipse pauper,
21.a.5. & ascendens super asinam, & super
pullum filium asinæ. * Et disperdam 10
quadrigam ex Ephraim, & equum de C
Ierusalem, & dissipabitur arcus belli:
& loquetur pacem Gentibus, & po-
testas eius à mari vsque ad mare, & à
fluminibus vsque ad fines terræ. * Tu 11
quoque in sanguine testamenti tui e-
misisti vinctos tuos de lacu, in quo
non est aqua. * Conuertimini ad mu- 12
nitionem vincti spei, hodie quoque
annuntians duplicia reddam tibi.
* Quoniam extendi mihi Iudam quasi 13
arcum, impleui Ephraim: & suscita-
bo filios tuos Sion super filios tuos
Græcia: & ponam te quasi gladium
fortium. * Et Dominus Deus super 14
eos videbitur; & exibit vt fulgur, ia- D
culum eius: & Dominus Deus in tu-
ba canet, & vadet in turbine Austri.
* Dominus exercituum proteget eos: 15
& deuorabunt, & subiicient lapidi-
bus fundæ: & bibentes inebriabun-
tur quasi à vino, & replebuntur vt
16 phialæ, & quasi cornua altaris. * Et
saluabit eos Dominus Deus eorum
in die illa, vt gregem populi sui: quia
lapides sancti eleuabuntur super ter-
17 ram eius. * Quid enim bonum eius
est, & quid pulchrum eius, nisi fru-
mentum electorum, & vinum germi-
nans virgines?

CAP. X.

Solus Dominus potest petita præstare, qui confortabit Iudæos: & misertus ipsorum congregabit eos de variis locis captiuitatis in terram pristinam, humiliatis ipsorum inimicis.

1 PEtite à Domino pluuiam in tem-
A pore serotino, & Dominus faciet
niues, & pluuiam imbris dabit eis,
2 singulis herbam in agro. * Quia si-
mulacra locuta sunt inutile, & diui-
ni viderunt mendacium, & somnia-
tores locuti sunt frustrà: vanè con-
solabantur: idcircò abducti sunt qua-
si grex: affligentur, quia non est eis
3 pastor. * Super pastores iratus est fu-
ror meus, & super hircos visitabo:
quia visitauit Dominus exercituum
gregem suum, domum Iuda, & po-
B suit eos quasi equum gloriæ suæ in
4 bello. * Ex ipso angulus, ex ipso pa-
xillus, ex ipso arcus prælij, ex ipso
5 egredietur omnis exactor simul. * Et
erunt quasi fortes conculcantes lu-
tum viarum in prælio: & bellabunt,
quia Dominus cū eis: & confunden-
6 tur ascensores equorum. * Et confor-
tabo domum Iuda, & domum Ioseph
saluabo: & conuertam eos, quia mise-
rebor eorum: & erunt sicut fuerunt
quando non proiecerā eos: ego enim
Dn̄s Deus eorum, & exaudiam eos.
7 * Et erunt quasi fortes Ephraim, &
C lætabitur cor eorum quasi à vino: &
filij eorum videbunt, & lætabuntur,
& exultabit cor eorum in Domino.
8 * Sibilabo eis, & congregabo illos,
quia redemi eos: & multiplicabo eos
9 sicut antè fuerant multiplicati. * Et
seminabo eos in populis, & de longè
recordabuntur mei: & viuent cum
10 filiis suis, & reuertentur. * Et reducam
D eos de Terra Ægypti, & de Assyriis
congregabo eos, & ad Terram Ga-
laad & Libani adducam eos, & non
11 inuenietur eis locus: * & transibit in
maris freto, & percutiet in mari flu-
ctus, & confundentur omnia pro-
funda fluminis, & humiliabitur su-
perbia Assur, & sceptrum Ægypti re-
12 cedet. * Confortabo eos in Domino,
& in nomine eius ambulabunt, dicit
Dominus.

CAP. XI.

Iubet Dominus pasci pecora occisionis, quibus non parcet, quia pastores eorum non parcebant eis: de duabus virgis tandem abscisis, & tribus pastoribus vno mense succisis: de appensa mercede triginta argenteorum proiectorum ad statuarium: de alio malo pastore à Domino suscitando.

APeri Libane portas tuas, & com- 1
edat ignis cedros tuas. * Vlula 2
abies, quia cecidit cedrus, quoniam A
magnifici vastati sunt: vlulate quercus
Basan, quoniam succisus est saltus
munitus. * Vox vlulatus pasto- 3
rum, quia vastata est magnificentia
eorum: vox rugitus leonum, quoniam
vastata est superbia Iordanis.
* Hæc dicit Dominus Deus meus: 4
Pasce pecora occisionis, * quæ qui 5
possederant, occidebant, & non dolebant,
& vendebant ea, dicentes: Benedictus
Dominus, diuites facti sumus:
& pastores eorum non parcebant eis.
* Et ego non parcam vltrà 6
super habitantes terram, dicit Domi- B
nus: ecce ego tradam homines, vnumquemque
in manu proximi sui, & in
manu regis sui: & concident terram,
& non eruam de manu eorum. * Et 7
pascam pecus occisionis propter hoc
ô pauperes gregis. Et assumpsi mihi
duas virgas, vnam vocaui Decorem,
& alteram vocaui Funiculum: &
paui gregem. * Et succidi tres pasto- 8
res in mense vno, & contracta est
anima mea in eis: siquidem & anima
eorum variauit in me. * Et dixi: Non 9
pascam vos: quod moritur, moriatur:
& quod succiditur, succidatur:
& reliqui deuorent vnusquisque carnem
proximi sui. * Et tuli virgam 10
meam, quæ vocabatur Decus; & ab- C
scidi eam, vt irritum facerem fœdus
meum, quod percussi cum omnibus
populis. * Et in irritum deductum est 11
in die illa: & cognouerunt sic pauperes
gregis, qui custodiunt mihi,
quia verbum Domini est. * Et dixi ad 12
eos: Si bonum est in oculis vestris,
afferte mercedem meam; & si non,
‖ Matt. 27. a. 9. quiescite. ‖ Et appenderunt mercedem
meam triginta argenteos. * Et dixit 13
Dominus ad me: Proiice illud ad statuarium,
decorum pretium, quo appretiatus
sum ab eis. Et tuli triginta
argenteos, & proieci illos in domum
Domini ad statuarium. * Et præcidi 14
virgam meam secundam, quæ appellabatur
Funiculus, vt dissoluerem germanitatem
inter Iudam & Israel. * Et 15
dixit Dominus ad me: Adhuc sume
16 tibi vasa pastoris stulti. * Quia ecce
ego suscitabo pastorem in terra, qui
D derelicta non visitabit, dispersum non
quæret, & contritum non sanabit,
& id quod stat non enutriet, & carnes
pinguium comedet, & vngulas
17 eorum dissoluet. * O pastor, & idolum,
derelinquens gregem: gladius
super brachium eius, & super oculum
dextrum eius: brachium eius ariditate
siccabitur, & oculus dexter eius tenebrescens
obscurabitur.

CAP. XII.

Iuda & Ierusalem à varijs regnis affligentur, sed rursum reducti filij Israel in terram suam superiores erunt his qui se afflixerant: effusoque à Domino spiritu gratiæ super habitatores Ierusalem, aspicient ad eum quem confixerunt, & super eum dolebunt, plangentes, singulæ familiæ seorsum.

1 ONus verbi Domini super Israel.
A Dicit Dominus extendens cælum,
& fundans terram, & fingens
2 spiritum hominis in eo: * Ecce ego
ponam Ierusalem superliminare crapulæ
omnibus populis in circuitu: sed
& Iuda erit in obsidione contra Ie-
3 rusalem. * Et erit: in die illa ponam
Ierusalem lapidem oneris cunctis populis,
omnes, qui leuabunt eam, concisione
lacerabuntur: & colligentur
4 aduersus eam omnia regna terræ. * In
B die illa, dicit Dominus, percutiam
omnem equum in stuporem, & ascensorem
eius in amentiam: & super
domum Iuda aperiam oculos
meos, & omnem equum populo-
5 rum percutiam cæcitate. * Et dicent
duces Iuda in corde suo: Confortentur
mihi habitatores Ierusalem in
6 Domino exercituum Deo eorum. * In
die illa ponam duces Iuda sicut caminum
ignis in lignis, & sicut facem
ignis in fœno: & deuorabunt ad dexteram,
& ad sinistram omnes populos
in circuitu: & habitabitur Ierusalem
rursus in loco suo in Ierusalem.
7 * Et saluabit Dominus tabernacula
C Iuda, sicut in principio: vt non magnificè
glorietur domus Dauid, &
8 gloria habitantium Ierusalem contra
Iudam. * In die illa proteget Dominus
habitatores Ierusalem, & erit qui
offenderit ex eis in die illa, quasi Dauid,
& domus Dauid quasi Dei, sicut
angelus Domini in conspectu eorum.
9 * Et erit in die illa: quæram conterere
omnes Gentes, quæ veniunt contra
10 Ierusalem. * Et effundam super domum
Dauid, & super habitatores Ierusalem,
spiritum gratiæ & precum:

‖Ioan. | & aspicient ad me, quem confixe-
19.g.37 runt: & plangent eum planctu quasi
super vnigenitum, & dolebunt super
eum, vt doleri solet in morte primo-
geniti. *In die illa magnus erit plan- 11
‖2. Par. ctus in Ierusalem, | sicut planctus D
35.d.22. Adadremmon in campo Mageddon.
*Et planget terra: familiæ & fami- 12
liæ seorsum: familiæ domus Dauid
seorsum, & mulieres eorum seorsum:
*familiæ domus Nathan seorsum, & 13
mulieres eorum seorsum: familiæ do-
mus Leui seorsum, & mulieres eorum
seorsum: familiæ Semei seorsum, &
mulieres eorum seorsum. *Omnes 14
familiæ reliquæ, familiæ & familiæ
seorsum, & mulieres eorum seor-
sum.

CAP. XIII.

Cùm fuerit fons patens domui Dauid in ablutionem peccatoris, tollentur idola; & pseudoprophetæ à sibi charissimis lapidabuntur: quæ sint plagæ in medio manuum: percutiendus pastor, & oues dispergendæ: duæ partes hominum dispergentur in omni terra, & tertia per ignem probabitur.

1 IN die illa erit fons patens domui
A Dauid, & habitantibus Ierusalem,
in ablutionem peccatoris & men-
‖Ezech. 2 struatæ. *|Et erit in die illa, dicit Do-
30.d.13. minus exercituum; Disperdam no-
mina idolorum de terra, & non me-
morabuntur vltrà: & pseudoprophe-
tas, & spiritum immundum auferam
de terra. *Et erit, cùm prophetauerit 3
quispiam vltrà, dicent ei pater eius &
mater eius, qui genuerunt eum: Non B
viues: quia mendacium locutus es in
nomine Domini. & configent eum
pater eius & mater eius, genitores e-
ius, cùm prophetauerit. *Et erit: In 4
die illa confundentur prophetæ, v-
nusquisque ex visione sua cùm pro-
phetauerit: nec operientur pallio sac-
cino, vt mentiantur: *sed dicet: Non 5
sum propheta, homo agricola ego
sum: quoniam Adam exemplum meū C
ab adolescentia mea. *Et dicetur ei: 6
Quid sunt plagæ istæ in medio ma-
nuum tuarum? Et dicet: His plaga-
tus sum in domo eorum, qui dilige-
bant me. *Framea suscitare super pa- 7
storem meum, & super virum cohæ-
rentem mihi, dicit Dominus exerci-
‖Matt. tuum: | percute pastorem, & disper-
26.c.31. gentur oues: & conuertam manum
Mar.14 meam ad paruulos. *Et erunt in om- 8
e.27. ni terra, dicit Dominus: partes duæ D
in ea dispergentur, & deficient; & ter-
tia pars relinquetur in ea. *Et ducam 9
tertiam partem per ignem, & vram
eos sicut vritur argentum, & proba-
bo eos sicut probatur aurum. Ipse vo-
cabit nomen meum, & ego exaudiam
eum. Dicam: Populus meus es, & ipse
dicet: Dominus Deus meus.

CAP. XIV.

Postquam Ierusalem passa fuerit captiuitatem aliasque afflictiones à Gentibus, erit dies nota Domino, cùm exibunt aquæ viuæ de Ierusalem: & filij Israel reuertentur, habitaturi securè in Ierusalem: percutietque Dominus plaga Gentes quæ pugnauerunt aduersus Ierusalem, & harum reliquiæ ascendent vt adorent Dominum in Ierusalem, sanctumque erit quod est super frænum equi.

1 ECce venient dies Domini, & di-
A uidentur spolia tua in medio tui.
2 *Et congregabo omnes Gentes ad
Ierusalem in prælium, & capietur ci-
uitas, & vastabuntur domus, & mu-
lieres violabuntur: & egredietur me-
dia pars ciuitatis in captiuitatem, &
reliquum populi non auferetur ex
3 vrbe. *Et egredietur Dominus, &
præliabitur contra Gentes illas, sicut
4 præliatus est in die certaminis. *Et
stabunt pedes eius in die illa super
Montem oliuarum, qui est contra Ie-
rusalem ad Orientem: & scindetur
Mons oliuarum ex media parte sui ad
Orientem, & ad Occidentem, præ-
rupto grandi valdè; & separabitur
medium montis ad Aquilonem, &
5 medium eius ad Meridiem.* Et fugie-
tis ad vallem montium eorum, quo-
niam coniungetur vallis montium v-
B que ad proximum: & fugietis ‖ sicut ‖ Amos
fugistis à facie terræmotus in diebus 1.a.1.
Oziæ regis Iuda: & veniet Dominus
Deus meus, omnesque sancti cum eo.
6 *Et erit in die illa: Non erit lux, sed
7 frigus & gelu. *Et erit dies vna, quæ
nota est Domino, non dies neq; nox:
8 & in tempore vesperi erit lux. *Et
erit in die illa: Exibunt aquæ viuæ de
Ierusalem: medium earum ad mare
Orientale, & medium earum ad ma-
re nouissimum: in æstate & in hieme
9 erunt. *Et erit Dominus Rex super
omnem terram: in die illa erit Domi-
nus vnus, & erit nomen eius vnum.
10 *|Et reuertetur omnis terra vsque ad
desertum, de colle Remmon ad Au-
strum Ierusalem: & exaltabitur, &
habitabit in loco suo, à porta Benia-
min vsque ad locum portæ prioris,
& vsque ad portam angulorum: & à
turre Hananeel vsque ad torcularia
11 regis. *Et habitabunt in ea, & ana-
C thema non erit ampliùs: sed sedebit
12 Ierusalem secura. *Et hæc erit plaga,
quâ

qua percutiet Dominus omnes Gentes, quæ pugnauerunt aduersus Ierusalem: tabescet caro vniuscuiusque stantis super pedes suos, & oculi eius contabescent in foraminibus suis, & lingua eorum contabescet in ore suo.
* In die illa erit tumultus Domini 13
magnus in eis: & apprehendet vir manum proximi sui, & conseretur manus eius super manum proximi
sui. * Sed & Iudas pugnabit aduersus 14
Ierusalem:& congregabuntur diuitiæ omnium Gentium in circuitu, aurum, & argentum, & vestes multæ
satis. * Et sic erit ruina equi, & mu- 15
li, & cameli, & asini, & omnium iumentorum, quæ fuerint in castris il-
lis, sicut ruina hæc. * Et omnes qui 16
reliqui fuerint de vniuersis Gentibus, quæ venerunt contra Ierusalem, ascendent ab anno in annum, vt adorent Regem, Dominum exercituum, & celebrent festiuitatem tabernaculo- D
rum. * Et erit: qui non ascenderit de 17
familiis terræ ad Ierusalem, vt adoret Regem, Dominum exercituum,
non erit super eos imber. * Quòd & 18
si familia Ægypti non ascenderit, & non venerit: nec super eos erit, sed erit ruina, qua percutiet Dominus omnes Gentes, quæ non ascenderint ad celebrandam festiuitatem taber-
naculorum. *Hoc erit peccatum Æ- 19
gypti,& hoc peccatum omnium Gentium, quæ non ascenderint ad celebrandam festiuitatem tabernaculo-
rum. * In die illa erit quod super fræ- 20
num equi est, sanctum Domino: & erunt lebetes in domo Domini quasi
phialæ coram altari. * Et erit omnis 21
lebes in Ierusalem & in Iuda sanctificatus Domino exercituum: & venient omnes immolantes, & sument ex eis, & coquent in eis: & non erit mercator vltrà in domo Domini exercituum in die illo.

PROPHETIA MALACHIÆ.

CAPVT I.

Prophetia Malachiæ ad Israel, quem Dominus arguit ingratitudinis, quod non agnoscebat se in Iacob, vnde descenderat, dilectum, reiecto Esau cum populo suo: ideò conqueritur se ab Israel non honorari neque timeri, quodque sacerdotes despiciant nomen Domini, quorum reiicit sacrificia, tam habens oblationem mundam quæ in omni loco ei offertur.

1 ONVS verbi Domini ad Is-
2 rael in manu Malachiæ. *Di-
A lexi vos, dicit Dominus, &
dixistis: In quo dilexisti nos?
Nonne frater erat Esau Iacob, dicit
3 Dominus,& ‖ dilexi Iacob, * Esau au- ‖Rom. 9.
tem odio habui? & posui montes eius c. 13.
in solitudinem, & hereditatem eius in
4 dracones deserti. * Quòd si dixerit
Idumæa: Destructi sumus, sed reuertentes ædificabimus quæ destructa sunt: Hæc dicit Dominus exercituum: Isti ædificabunt, & ego destruam: & vocabuntur termini impietatis, & populus cui iratus est Do-
5 minus vsque in æternum. * Et oculi
B vestri videbunt: & vos dicetis: Magnificetur Dominus super terminum
6 Israel. *Filius honorat patrem,& seruus dominum suum: si ergo Pater ego sum, vbi est honor meus? & si Dñs ego sum, vbi est timor meus? dicit Dominus exercituum. ad vos, ô sacerdotes, qui despicitis nomen meũ, & dixistis: In quo despeximus nomen
7 tuum? * Offertis super altare meum panem pollutum, & dicitis: In quo polluimus te? In eo quod dicitis:
8 Mensa Domini despecta est. * Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne
C malum est? & si offeratis claudum, & languidum, nonne malum est? offer illud duci tuo, si placuerit ei, aut si susceperit faciem tuam: dicit Do-
9 minus exercituum. * Et nunc deprecamini vultum Dei vt misereatur vestri (de manu enim vestra factum est hoc) si quomodo suscipiat facies vestras, dicit Dominus exercituum.
10 * Quis est in vobis, qui claudat ostia, & incendat altare meum gratuitò? non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non
11 suscipiam de manu vestra. * ‖ Ab ortu ‖Psal.
enim solis vsque ad occasum, ma- 112. a. 3.
gnum est nomen meum in Gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum est nomen meum in Gentibus, dicit Dominus exercituum.
12 * Et vos polluistis illud in eo quòd
D dicitis: Mensa Domini contaminata est: & quod superponitur, contemptibile est, cum igne qui illud deuorat.
13 * Et dixistis: Ecce de labore, & exsufflastis illud, dicit Dominus exercituum,& intulistis de rapinis claudum, & languidum, & intulistis munus: numquid suscipiam illud de manu
14 vestra, dicit Dominus? * Maledictus

dolosus, qui habet in grege suo masculum, & votum faciens immolat debile Domino: quia Rex magnus ego, dicit Dominus exercituum, & nomen meum horribile in Gentibus.

CAP. II.

Comminatur Dominus se maledicturum benedictionibus sacerdotum, nisi resipiscant: ipsius enim legem contemnunt, irritum facientes pactum Leui, qui hîc laudatur: transgressus est & Iuda ducens alienigenas, quapropter non respiciet deinceps Dominus ad sacrificium eorum: de vxore diligenda, seu dimittenda: laborare fecerunt Dominum in sermonibus suis.

ET nunc ad vos mandatum hoc, 1
‖ Leu. 26. b. 14 ô sacerdotes. * ‖ Si nolueritis au- 2
dire, & si nolueritis ponere super cor A
Deut. 28. b. 15. vt detis gloriam nomini meo, ait Do-
minus exercituum: mittam in vos egestatem, & maledicam benedictionibus vestris, & maledicam illis: quoniam non posuistis super cor. * Ecce 3
ego proiiciam vobis brachium, & dispergam super vultum vestrũ stercus sollemnitatum vestrarum, & assumet vos secum. * Et scietis quia misi ad 4
vos mandatum istud, vt esset pactum meum cum Leui, dicit Dominus exercituum. * Pactum meum fuit cum 5
eo vitæ & pacis: & dedi ei timorem, & timuit me, & à facie nominis mei pauebat. * Lex veritatis fuit in ore 6
eius, & iniquitas non est inuenta in labiis eius: in pace & in æquitate ambulauit mecum, & multos auertit ab B
iniquitate. * Labia enim sacerdotis 7
custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius: quia angelus Domini exercituum est.* Vos autem reces- 8
sistis de via, & scandalizastis plurimos in lege: irritum fecistis pactum Leui, dicit Dominus exercituum.
* Propter quod & ego dedi vos con- 9
temptibiles, & humiles omnibus populis, sicut non seruastis vias meas, &
‖ Matth. 23. a. 9. accepistis faciem in lege. * ‖ Numquid 10
non pater vnus omnium nostrûm?
Ephes. 4. a. 5. numquid non Deus vnus creauit nos?
quare ergo despicit vnusquisque nostrûm fratrem suum, violans pactum patrum nostrorum? *Transgressus est 11
Iuda, & abominatio facta est in Is- C
raël, & in Ierusalem: quia contaminauit Iudas sanctificationem Domini, quàm dilexit; & habuit filiam dei alieni. * Disperdet Dominus virum 12
qui fecerit hoc, magistrum & discipulum de tabernaculis Iacob, & offerentem munus Domino exercituũ.
* Et hoc rursum fecistis, operiebatis 13
lacrymis altare Domini, fletu, & mugitu, ita vt non respiciam vltrà ad sacrificium, nec accipiam placabile quid
14 de manu vestra. * Et dixistis: Quam
ob causam? quia Dominus testificatus est inter te, & vxorem pubertatis tuæ, quam tu despexisti: & hæc par-
15 ticeps tua, & vxor fœderis tui. * Non-
D ne vnus fecit; & residuum spiritus eius est? Et quid vnus quærit, nisi semen Dei? Custodite ergo spiritum vestrum, & vxorem adolescentiæ tuæ
16 noli despicere. * Cùm odio habueris, dimitte, dicit Dominus Deus Israël: operiet autem iniquitas vestimẽtum eius, dicit Dominus exercituum: custodite spiritum vestrum, & nolite
17 despicere. * Laborare fecistis Dominum in sermonibus vestris, & dixistis: In quo eum fecimus laborare? In eo quòd dicitis: Omnis qui facit malum, bonus est in conspectu Domini, & tales ei placent: aut certè vbi est Deus iudicij.

CAP. III.

De præcursore Christi, & huius aduentu, ac futuro iudicio; qui purgatis filiis Leui gratum habebit sacrificium Iuda & Ierusalem: comminatur sceleratis grauem vltionem; quos tamen ad se reuocat, plurima bona conuersis promittens: conqueritur de ingratitudine filiorum Israel, & quod ipsum in decimis suis configant, quodque dicant Deo non esse curæ suos cultores, cuius contrarium tandem experientur.

1
A ECce ego mitto angelum meum, Matth. 11. b. 10.
& præparabit viam ante faciem Marc. 1. a. 2.
meam. Et statim veniet ad templum Luc. 2. b. 17. & 7. d. 27.
suum Dominator, quem vos quæritis; & angelus testamenti, quem vos vultis. Ecce venit, dicit Dominus ex-
2 ercituum: * & quis poterit cogitare diem aduentus eius, & quis stabit ad videndum eum? Ipse enim quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum:
3 * & sedebit conflans, & emundans argentum, & purgabit filios Leui, & colabit eos quasi aurum, & quasi argentum: & erunt Domino offerentes
4 sacrificia in iustitia. * Et placebit Domino sacrificium Iuda & Ierusalem, sicut dies sæculi, & sicut anni
5 antiqui. * Et accedam ad vos in iudicio, & ero testis velox maleficis, &
B adulteris, & periuris, & qui calumniantur mercedem mercenarii, viduas, & pupillos: & opprimunt peregrinum, nec timuerunt me, dicit
6 Dominus exercituum. * Ego enim Dominus, & non mutor: & vos filij
7 Iacob non estis consumpti. * A diebus

bus enim patrum vestrorum recef-
sistis à legitimis meis, & non custo-
‖ Zach. distis. * Reuertimini ad me, & reuer-
1.a.3. tar ad vos, dicit Dominus exercituum.
Et dixistis: In quo reuertemur? * Si 8
affiget homo Deum, quia vos confi-
gitis me? Et dixistis: In quo configi-
mus te? In decimis, & in primitiis.
* Et in penuria vos maledicti estis, & 9
me vos configitis gens tota. * Inferte 10
omnem decimam in horreum, & sit C
cibus in domo mea, & probate me
super hoc, dicit Dominus: si non a-
peruero vobis cataractas cæli, & effu-
dero vobis benedictionem vsque ad
abundantiam, * & increpabo pro vo- 11
bis deuorantem, & non corrumpet
fructum terræ vestræ; nec erit steri-
lis vinea in agro, dicit Dominus ex-
ercituum. * Et beatos vos dicent om- 12
nes Gentes: eritis enim vos terra de-
siderabilis, dicit Dominus exercituũ.
‖ Ioan. * ‖ Inualuerunt super me verba ve- 13
21.b.14. stra, dicit Dominus. * Et dixistis: Quid 14
locuti sumus contra te? Dixistis: Va-
nus est, qui seruit Deo: & quod emo-
lumentum quia custodiuimus præ- D
cepta eius, & quia ambulauimus tri-
stes coram Domino exercituum? * er- 15
go nunc beatos dicimus arrogantes:
siquidem ædificati sunt facientes im-
pietatem; & tentauerunt Deum, &
salui facti sunt. * Tunc locuti sunt ti- 16
mentes Dominum, vnusquisque cum
proximo suo: Et attendit Dominus,
& audiuit: & scriptus est liber monu-
menti coram eo timentibus Domi-
num, & cogitantibus nomen eius.
* Et erunt mihi, ait Dominus exerci- 17
tuum, in die qua ego facio, in pecu-
lium: & parcam eis, sicut parcit vir
filio suo seruienti sibi. * Et conuerte- 18
mini, & videbitis quid sit inter iu-
stum & impium; & inter seruientem
Deo, & non seruientem ei.

CAP. IV.

Dies Domini inflammabit omnes facientes impietatem, euulsa ipsorum radice: orietur sol iustitiæ Deum timentibus, qui calcabunt impios: iubet reminisci legis Moysi: Elias antequam veniat dies Domini mittendus prædicitur, qui conuertat cor patrum ad filios.

Ecce enim dies veniet succensa 1
quasi caminus: & erunt omnes A
superbi, & omnes facientes impieta-
tem, stipula: & inflammabit eos dies
veniens, dicit Dominus exercituum,
quæ non derelinquet eis radicem &
‖ Luca germen. * ‖ Et orietur vobis timenti- 2
1.g.78. bus nomen meum Sol iustitiæ; & sa-
nitas in pennis eius: & egrediemini,
3 & salietis sicut vituli de armento. * Et
B calcabitis impios, cùm fuerint cinis
sub planta pedum vestrorum, in die
qua ego facio, dicit Dominus exerci-
4 tuum. * ‖ Mementote legis Moysi ‖ Exod.
serui mei, quam mandaui ei in Ho- 20.
reb ad omnem Israël, præcepta & iu- Deut. 4
5 dicia. * ‖ Ecce ego mittam vobis Eliam 5.6.
prophetam, antequam veniat dies ‖ Math.
6 Domini magnus, & horribilis. * Et 17.b.10.
conuertet cor patrum ad filios, & cor Marc.
filiorum ad patres eorum: ne fortè 9.c.11.
veniam, & percutiam terram anathe- Luca 1.
mate. b.17.

LIBER PRIMVS MACHABÆORVM.

CAPVT I.

Mortuo Alexandro Magno, qui Darium percusserat, successit tandem in Græcia Antiochus illustris: sub quo scelerati quidam ex filiis Israel profanarunt Ierusalem: Antiochus autem, deuicto Ptolemæo rege Ægypti, inuasit Ierusalem; & ablatis omnibus vasis templi ac thesauris, fecit cædem magnam, vnde ortus est ingens planctus: simile fecit & princeps tributorum ab eo missus, incensa Ierusalem, plurimisque in captiuitatem ductis: Antiochus leges idololatriæ Iudæis statuit, ablatis cunctis diuini cultus cærimoniis, & ædificato idolo desolationis, venientes miserè trucidans: cuius edicta plurimi impij secuti sunt, pij verò respuerunt, mortem potiùs subire parati.

1 ET factum est, postquam per-
A cussit Alexander Philippi Ma-
cedo, qui primus regnauit in
Græcia, egressus de terra Ce-
thim, Darium regem Persarum & Me-
2 dorum: * constituit prælia multa, &
obtinuit omnium munitiones, & in-
3 terfecit reges terræ: * & pertransiit
vsque ad fines terræ: & accepit spolia
multitudinis Gentium: & siluit terra
4 in conspectu eius. * Et congregauit
virtutem, & exercitum fortem ni-
mis: & exaltatum est, & eleuatum
5 cor eius: * & obtinuit regiones Gen-
tium, & tyrannos: & facti sunt illi
6 in tributum. * Et post hæc decidit in
lectum, & cognouit quia moreretur.
7 * Et vocauit pueros suos nobiles, qui
secum erant nutriti à iuuentute: &

diuisit illis regnum suum, cùm adhuc viueret. * Et regnauit Alexan- 8
der annis duodecim, & mortuus est.
* Et obtinuerunt pueri eius regnum, 9
vnusquisque in loco suo: * & impo- 10
suerunt omnes sibi diademata post B
mortem eius, & filij eorum post eos annis multis, & multiplicata sunt
mala in terra. * Et exiit ex eis radix 11
peccatrix, Antiochus illustris, filius Antiochi regis, qui fuerat Romæ obses: & regnauit in anno centesimo trigesimo septimo regni Græcorum. * In 12
diebus illis exierunt ex Israël filij iniqui, & suaserunt multis, dicentes: Eamus, & disponamus testamentum cum Gentibus, quæ circa nos sunt: quia ex quo recessimus ab eis, inuenerunt nos multa mala. * Et bonus visus est 13
sermo in oculis eorum. * Et destina- 14
uerunt aliqui de populo, & abierunt ad regem: & dedit illis potestatem vt facerent iustitiam Gentium. * Et ædi- 15
ficauerunt gymnasium in Ierosolymis secundùm leges Nationum: * & 16
fecerunt sibi præputia, & recesserunt à testamento sancto, & iuncti sunt Nationibus, & venumdati sunt vt facerent malum. * Et paratum est re- 17
gnum in conspectu Antiochi, & cœ- C
pit regnare in terra Ægypti, vt regnaret super duo regna. * Et intrauit in 18
Ægyptum in multitudine graui, in curribus, & elephantis, & equitibus, & copiosa nauium multitudine: * & 19
constituit bellum aduersus Ptolemæū regem Ægypti, & veritus est Ptolemæus à facie eius, & fugit, & ceciderunt vulnerati multi. * Et compre- 20
hendit ciuitates munitas in Terra Ægypti: & accepit spolia Terræ Aegypti. * Et conuertit Antiochus, post- 21
quam percussit Aegyptum in centesimo & quadragesimo tertio anno: & ascendit ad Israël, * & ascendit Iero- 22
solymam in multitudine graui. * Et 23
intrauit in sanctificationem cum superbia, & accepit altare aureum, & candelabrum luminis, & vniuersa vasa eius, & mensam propositionis & libatoria, & phialas, & mortariola aurea, & velum, & coronas, & ornamentum aureum, quod in facie templi erat: & comminuit omnia.
* Et accepit argentum, & aurum, & 24
vasa concupiscibilia: & accepit the- D
sauros occultos, quos inuenit: & sublatis omnibus abiit in terram suam.
* Et fecit cædem hominum, & locu- 25
tus est in superbia magna. * Et factus 26
est planctus magnus in Israël, & in omni loco eorum: * & ingemuerunt 27
principes, & seniores: virgines, & iuuenes infirmati sunt: & speciositas
28 mulierum immutata est. * Omnis maritus sumpsit lamentum: & quæ sedebant in thoro maritali, lugebant:
29 * & commota est terra super habitantes in ea, & vniuersa domus Iacob
30 induit confusionem. * Est post duos annos dierum, misit Rex principem tributorum in ciuitates Iuda, & venit
31 Ierusalem cum turba magna. * Et locutus est ad eos verba pacifica in do-
32 lo: & crediderunt ei. * Et irruit super ciuitatem repentè, & percussit eam plaga magna, & perdidit popu-
33 lum multum ex Israël. * Et accepit spolia ciuitatis: & succendit eam igni, & destruxit domos eius, & muros
34 eius in circuitu: * & captiuas duxerunt mulieres: & natos, & pecora
35 possederunt. * Et ædificauerunt ciuitatem Dauid muro magno & firmo, & turribus firmis, & facta est
36 illis in arcem: * & posuerunt illic gentem peccatricem, viros iniquos, & conualuerunt in ea. & posuerunt
E arma, & escas, & congregauerunt
37 spolia Ierusalem, * & reposuerunt illic: & facti sunt in laqueum magnum.
38 * Et factum est hoc ad insidias sanctificationi, & in diabolum malum
39 in Israël: * & effuderunt sanguinem innocentem per circuitum sanctificationis, & contaminauerunt sancti-
40 ficationem. * Et fugerunt habitatores Ierusalem propter eos, & facta est habitatio exterorum, & facta est extera semini suo, & nati eius reliquerunt
41 eam. * Sanctificatio eius desolata est sicut solitudo, ‖ dies festi eius conuersi sunt in luctum, sabbata eius in opprobrium, honores eius in nihilū. ‖Tob. 2. a. 9. Amos 8. b. 10.
42 * Secundùm gloriam eius multiplicata est ignominia eius: & sublimi-
43 tas eius conuersa est in luctum. * Et scripsit rex Antiochus omni regno suo, vt esset omnis populus, vnus: & relinqueret vnusquisque legem suam.
44 * Et consenserunt omnes Gentes se-
45 cundùm verbum regis Antiochi: * & multi ex Israël consenserunt seruituti eius, & sacrificauerunt idolis, & co-
46 inquinauerunt sabbatum. * Et misit Rex libros per manus nuntiorum in Ierusalem, & in omnes ciuitates Iudæ vt sequerentur leges Gentium ter-
47 ræ, * & prohiberent holocausta, & sacrificia, & placationes fieri in tem-
48 plo Dei, * & prohiberent celebrari
49 sabbatum, & dies sollemnes: * & iussit coinquinari sancta, & sanctum po-
50 pulum Israël. * Et iussit ædificari aras, & templa, & idola, & immolari carnes suillas, & pecora communia,

* & relinquere filios suos incircum- 51
cisos, & coinquinari animas eorum
in omnibus immundis, & abomina-
tionibus, ita vt obliuiscerentur le-
gem, & immutarent omnes iustifica-
tiones Dei. * Et quicumque non fe- 52
cissent secundùm verbum regis An-
tiochi, morerentur. * Secundùm om- 53
nia verba hæc scripsit omni regno
suo: & præposuit principes populo,
qui hæc fieri cogerent. * Et iusserunt 54
ciuitatibus Iuda sacrificare. * Et con- 55
gregati sunt multi de populo, ad eos
qui dereliquerant legem Domini: &
fecerunt mala super terram: * & effu- 56
gauerunt populum Israel in abditis, &
in absconditis fugitiuorũ locis. * Die 57
quintadecima mensis Casleu, quinto G
& quadragesimo & centesimo anno,
ædificauit Rex Antiochus abomi-
nandum idolum desolationis super
altare Dei, & per vniuersas ciuitates
Iuda in circuitu ædificauerunt aras:
* & ante ianuas domorum, & in pla- 58
teis incendebant thura, & sacrifica-
bant: * & libros legis Dei combusse- 59
runt igni, scindentes eos: * & apud 60
quemcumque inueniebantur libri te-
stamenti Domini, & quicumque ob-
seruabat legem Domini, secundùm
edictum regis trucidabant eum. * In 61
virtute sua faciebant hæc populo Is-
rael, qui inueniebatur in omni mense
& mense in ciuitatibus. * Et quinta 62
& vigesima die mensis sacrificabant
super aram, quæ erat contra altare.
* Et mulieres, quæ circumcidebant 63
filios suos, trucidabantur secundùm
iussum regis Antiochi, * & suspende- 64
bant pueros à ceruicibus per vniuer-
sas domos eorum: & eos, qui circum-
ciderant illos, trucidabant. * Et mul- 65
ti de populo Israel definierunt apud
se, vt non manducarent immunda:
& elegerunt magis mori, quàm cibis
coinquinari immundis: * & nolue- 66
runt infringere legem Dei sanctam,
& trucidati sunt: * & facta est ira 67
magna super populum valdè.

CAP. II.

Mathathias cum filiis luget afflictionem ciuitatis, & sanctorum profanationem: ostensisque signis mæstitiæ, respondet his qui à rege missi erant, nec se nec cognationem suam impio decreto obtemperaturos: occisisque idololatra Iudæo & regis ministro, fugit cum filiis in montes: plurimi nolentes obtemperare trucidantur, cùm nollent sabbato inimicis resistere: Mathathias collecto piorum exercitu, reuocat Dei cultum, destructa idololatria, cæsoque Antiochi præsidio; & moriturus hortatur filios, vt patrum exemplo semper tueantur legem Domini, dans Simonem filium suum in consultorem, & Iudam in militiæ principem.

1 A IN diebus illis surrexit Mathathias
filius Ioannis filij Simeonis, sacer-
dos ex filijs Ioarib ab Ierusalem, &
2 consedit in monte Modin: * & habe-
bat filios quinque, Ioannem, qui
3 cognominabatur Gaddis: * & Simo-
4 nem, qui cognominabatur Thasi: * &
Iudam, qui vocabatur Machabæus:
5 * & Eleazarum, qui cognominaba-
tur Abaron: & Ionathan, qui cogno-
6 minabatur Apphus. * hi viderunt ma-
la, quæ fiebant in populo Iuda, & in
7 Ierusalem. * Et dixit Mathathias: Væ
mihi, vt quid natus sum videre con-
tritionem populi mei, & contritio-
nem ciuitatis sanctæ, & sedere illic,
cùm datur in manibus inimicorum?
8 * Sancta in manu extraneorum facta
sunt: templum eius sicut homo igno-
9 bilis. * Vasa gloriæ eius captiua ab-
ducta sunt: trucidati sunt senes eius
in plateis, & iuuenes eius ceciderunt
10 in gladio inimicorum. * Quæ gens
non hereditauit regnum eius, & non
11 obtinuit spolia eius? * Omnis compo-
sitio eius ablata est. Quæ erat libera,
12 facta est ancilla. * Et ecce sancta no-
stra, & pulchritudo nostra, & clari-
B tas nostra desolata est, & coinquina-
13 uerunt ea Gentes. * Quò ergo nobis
14 adhuc viuere? * Et scidit vestimenta
sua Mathathias, & filij eius: & ope-
ruerunt se ciliciis, & planxerunt val-
15 dè. * Et venerunt illuc qui missi erant
à rege Antiocho, vt cogerent eos, qui
confugerant in ciuitatem Modin, im-
molare, & accendere thura, & à lege
16 Dei discedere. * Et multi de populo
Israel consentiẽtes accesserũt ad eos:
sed Mathathias, & filij eius constan-
17 ter steterunt. * Et respondentes qui
missi erant ab Antiocho, dixerũt Ma-
thathiæ: Princeps & clarissimus &
magnus es in hac ciuitate, & ornatus
18 filiis & fratribus. * ergo accede prior,
& fac iussum regis, sicut fecerunt om-
nes Gentes, & viri Iuda, & qui re-
manserunt in Ierusalem: & eris tu,
& filij tui, inter amicos regis, & am-
plificatus auro & argento, & mune-
19 ribus multis. * Et respondit Matha-
thias, & dixit magna voce: Et si om-
nes Gentes regi Antiocho obediunt,
vt discedat vnusquisque à seruitute
legis patrum suorum, & consentiant
20 mandatis eius: * ego, & filij mei, &
fratres mei, obediemus legi patrum

nostrorum.*propitius sit nobis Deus: 21
non est nobis vtile relinquere legem
& iustitias Dei: * non audiemus ver- 22
ba regis Antiochi, nec sacrificabimus C
transgredientes legis nostræ manda-
ta, vt eamus altera via. * Et vt cessa- 23
uit loqui verba hæc, accessit quidam
Iudæus in omnium oculis sacrificare
idolis super aram in ciuitate Modin,
secundùm iussum regis: * & vidit 24
Mathathias, & doluit, & contremue-
runt renes eius, & accensus est furor
eius secundùm iudicium legis, & in-
siliens trucidauit eum super aram:
* sed & virum, quem rex Antiochus 25
miserat, qui cogebat immolare, occi-
dit in ipso tempore, & aram destru-
‖ Num. 25. c. 13. xit & zelatus est legem, ‖ sicut fe- 26
cit Phinees Zamri filio Salomi. * Et 27
exclamauit Mathathias voce magna
in ciuitate, dicens: Omnis, qui zelum
habet legis statuens testamentum, ex-
eat post me. * Et fugit ipse, & filij 28
eius in montes, & reliquerunt quæ-
cumque habebant in ciuitate. * Tunc 29
descenderunt multi quærentes iudi-
cium, & iustitiam, in desertum: * & 30
sederunt ibi ipsi, & filij eorũ, & mu-
lieres eorum, & pecora eorum: quo-
niam inundauerunt super eos mala.
¶ Et renunriatum est viris regis, & 31
exercitui, qui erat in Ierusalem ciui- D
tate Dauid, quoniam discessissent vi-
ri quidam, qui dissipauerunt manda-
tum regis, in loca occulta in deserto,
& abiissent post illos multi. * Et sta- 32
tim perrexerunt ad eos, & constitue-
runt aduersus eos prælium in die sab-
batorum, * & dixerunt ad eos: Re- 33
sistitis & nunc adhuc? exite, & faci-
te secundùm verbum regis Antiochi,
& viuetis. * Et dixerunt: Non exibi- 34
mus, neque faciemus verbum regis,
vt polluamus diem sabbatorum. * Et 35
concitauerunt aduersus eos prælium.
* Et non responderunt eis, nec lapi- 36
dem miserunt in eos, nec oppilaue-
runt loca occulta, * dicentes: Moria- 37
mur omnes in simplicitate nostra: &
testes erunt super nos cælum, & ter-
ra, quòd iniustè perditis nos. * Et in- 38
tulerunt illis bellum sabbatis: & mor-
tui sunt ipsi, & vxores eorum, & filij
eorum, & pecora eorum, vsque ad
mille animas hominum. * Et cogno- 39
uit Mathathias, & amici eius, & lu-
ctum habuerunt super eos valdè. * Et 40
dixit vir proximo suo: Si omnes fe-
cerimus sicut fratres nostri fecerunt,
& non pugnauerimus aduersus gen-
tes pro animabus nostris, & iustifica-
tionibus nostris: nunc citiùs disper-
dent nos à terra. * Et cogitauerunt in 41
E die illa, dicentes: Omnis homo qui-
cumque venerit ad nos in bello die
sabbatorũ, pugnemus aduersus eum:
& non moriemur omnes, sicut mor-
tui sunt fratres nostri in occultis.
42 * Tunc congregata est ad eos synago-
ga Assidæorum fortis viribus ex Is-
43 rael, omnis voluntarius in lege: * &
omnes, qui fugiebant à malis, additi
sunt ad eos, & facti sunt illis ad fir-
44 mamentum. * Et collegerunt exerci-
tum, & percusserunt peccatores in ira
sua, & viros iniquos in indignatione
sua: & ceteri fugerunt ad nationes,
45 vt euaderent. * Et circuiuit Matha-
thias, & amici eius, & destruxerunt
46 aras: * & circumciderunt pueros in-
circumcisos quotquot inuenerunt in
47 finibus Israel: & in fortitudine. * Et
persecuti sunt filios superbiæ, & pro-
speratũ est opus in manibus eorum:
48 * & obtinuerunt legem de manibus
gentium, & de manibus regum: &
49 non dederunt cornu peccatori. * Et
F appropinquauerunt dies Mathathiæ
moriendi, & dixit filiis suis: Nunc
confortata est superbia, & castigatio,
& tempus euersionis, & ira indigna-
50 tionis. * Nunc ergo, ô filij, æmulato-
res estote legis, & date animas vestras
pro testamento patrum vestrorum,
51 * & mementote operum patrum, quæ
fecerunt in generationibus suis: &
accipietis gloriam magnam, & no-
52 men æternum. * ‖ Abraham nónne ‖ Gen.
in tentatione inuentus est fidelis, & 22. a. 2.
53 reputatum est ei ad iustitiam? * ‖ Io- ‖ Gen.
seph in tempore angustiæ suæ custo- 41. c. 40
diuit mandatum, & factus est domi-
54 nus Ægypti. * ‖ Phinees pater noster, ‖ Num.
zelando zelum Dei, accepit testamen- 25. c. 13.
55 tum sacerdotij æterni. * ‖ Iesus dum Eccli. 45
impleuit verbum, factus est dux in d. 28.
56 Israel. * ‖ Caleb, dum testificatur in ‖ Iosue. 1.
57 ecclesia, accepit hereditatem. * ‖ Da- a. 2.
G uid in sua misericordia consecutus ‖ Num.
58 est sedem regni in sæcula. * ‖ Elias, 14. b. 6.
dum zelat zelum legis, receptus est Ios. 14.
59 in cælum. * ‖ Ananias & Azarias & d. 14.
Misael credentes, liberati sunt de ‖ 2. Reg.
60 flamma. * ‖ Daniel in sua simplicitate 2. a. 4.
61 liberatus est de ore leonum. * Et ita ‖ 4. Reg.
cogitate per generationem & genera- 2. d. 11.
tionem: quia omnes qui sperant in ‖ Dan.
62 eum, non infirmantur. * Et à verbis 3. e. 50.
viri peccatoris ne timueritis: quia ‖ Dan.
63 gloria eius, stercus & vermis est: * ho- 6. f. 22.
die extollitur, & cras non inuenie-
tur: quia conuersus est in terram
64 suam, & cogitatio eius periit. * Vos
ergo filij confortamini, & viriliter
agite in lege: quia in ipsa gloriosi eri-
65 tis. * Et ecce Simon frater vester,

scio

scio quòd vir consilij est: ipsum au-
dite semper, & ipse erit vobis pater.
* Et Iudas Machabæus fortis viribus 66
à iuuentute sua, sit vobis princeps
militiæ, & ipse aget bellum populi.
* Et adducetis ad vos omnes factores 67
legis: & vindicate vindictam populi
vestri. * Retribuite retributionem 68
Gentibus, & intendite in præceptum
legis. * Et benedixit eos, & apposi- 69
tus est ad patres suos. * Et defunctus 70
est anno centesimo & quadragesimo
sexto: & sepultus est à filiis suis in
sepulchris patrum suorum in Modin,
& planxerunt eum omnis Israel plan-
ctu magno.

CAP. III.

Iudas Machabæus dux eximius prædicatur, qui perambulans ciuitates Iuda, trucidabat omnes impios: & occiso duce Apollonio, eiúsque exercitui disperso, vicit cum paucis potentissimum Syriæ exercitum vnà cum duce Serone: iratus autem ob hoc rex Antiochus, profectus in Persidem constituit Lysiam viceregem, dato belli in Iudæos apparatu, qui misit contra terram Iuda Gorgiam cum exercitu: Iudas autem & sui ad bellum se parant, maximè operibus pœnitentiæ & oratione ad Deum.

ET surrexit Iudas, qui vocabatur 1
A Machabæus, filius eius pro eo:
* & adiuuabant eum omnes fratres 2
eius, & vniuersi qui se coniunxerant
patri eius, & præliabantur prælium
Israel cum lætitia. * Et dilatauit glo- 3
riam populo suo, & induit se loricam
sicut gigas, & succinxit se arma belli-
ca sua in præliis, & protegebat castra
gladio suo. * Similis factus est leoni 4
in operibus suis, & sicut catulus leo-
nis rugiens in venatione. * Et perse- 5
cutus est iniquos perscrutans eos: &
qui conturbabant populum suum,
eos succendit flammis: * & repulsi 6
sunt inimici eius præ timore eius, &
omnes operarij iniquitatis conturba-
ti sunt: & directa est salus in manu
eius. * Et exacerbabat reges multos, 7
& lætificabat Iacob in operibus suis,
& in sæculum memoria eius in be-
nedictione. * Et perambulabat ciuita- 8
tes Iuda, & perdidit impios ex eis, &
auertit iram ab Israel. * Et nomina- 9
tus est vsque ad nouissimum terræ,
& congregauit pereuntes. * Et cōgre- 10
gauit Apollonius Gentes, & à Sama- B
ria virtutem multam & magnam, ad
bellandum contra Israel. * Et cogno- 11
uit Iudas, & exiit obuiam illi: & per-
cussit, & occidit illum: & ceciderunt
vulnerati multi, & reliqui fugerunt.

12 * & accepit spolia eorum: & gladium
Apollonij abstulit Iudas, & erat pu-
13 gnans in eo omnibus diebus. * Et au-
diuit Seron princeps exercitus Syriæ,
quòd congregauit Iudas congrega-
tionem fidelium & ecclesiam secum,
14 * & ait: Faciam mihi nomen, &
glorificabor in regno, & debellabo
Iudam, & eos qui cum ipso sunt, qui
15 spernebant verbum regis. * Et præ-
parauit se: & ascenderunt cum eo
castra impiorum, fortes auxiliarij, vt
facerent vindictam in filios Israel.
16 * Et appropinquauerunt vsque ad
Bethoron: & exiuit Iudas obuiàm
17 illi cum paucis. * Vt autem viderunt
exercitum venientem sibi obuiàm, di-
xerunt Iudæ: Quomodo poterimus
pauci pugnare contra multitudinem
C tantam, & tam fortem, & nos fatiga-
18 ti sumus ieiunio hodie? * Et ait Iu-
das: Facile est concludi multos in
manus paucorum: & non est diffe-
rentia in conspectu Dei cæli liberare
19 in multis, & in paucis: * quoniam
non in multitudine exercitus victo-
ria belli, sed de cælo fortitudo est.
20 * Ipsi veniunt ad nos in multitudine
contumaci & superbia, vt disperdant
nos, & vxores nostras, & filios no-
21 stros, & vt spolient nos: * nos verò
pugnabimus pro animabus nostris,
& legibus nostris: * & ipse Dominus
22 conteret eos ante faciem nostram:
vos autem ne timueritis eos. * Vt ces-
23 sauit autem loqui, insiluit in eos sub-
itò: & contritus est Seron, & exerci-
tus eius in conspectu ipsius: * & per-
24 secutus est eum in descensu Betho-
ron vsque in campum, & ceciderunt
ex eis octingenti viri, reliqui autem
fugerunt in terram Philisthiim. * Et
25 cecidit timor Iudæ, ac fratrum eius,
& formido super omnes gentes in
circuitu eorum. * & peruenit ad re-
26 gem nomen eius, & de præliis Iudæ
D narrabant omnes gentes. * Vt audi-
27 uit autem rex Antiochus sermones
istos, iratus est animo: & misit, &
congregauit exercitum vniuersi regni
sui, castra fortia valdè: * & aperuit
28 ærarium suum, & dedit stipendia ex-
ercitui in annum: & mandauit illis
vt essent parati ad omnia. * Et vidit
29 quòd defecit pecunia de thesauris
suis, & tributa regionis modica pro-
pter dissensionem, & plagam, quam
fecit in terra, vt tolleret legitima, quę
erant à primis diebus: * & timuit ne
30 non haberet vt semel & bis, in sum-
ptus & donaria, quæ dederat antè lar-
ga manu: & abundauerat super reges,
31 qui ante eum fuerant. * Et conste-
ratus

natus erat animo valdè, & cogitauit
ire in Persidem, & accipere tributa re-
gionum, & congregare argentū mul-
tum. * Et reliquit Lysiam hominem 32
nobilem de genere regali, super ne-
gotia regia, à flumine Euphrate vsq;
ad flumen Ægypti: * & vt nutriret 33
Antiochum filium suum, donec redi-
ret. * Et tradidit ei medium exerci- 34
tum, & elephantos: & mandauit ei
de omnibus quæ volebat, & de inha-
bitantibus Iudæam & Ierusalem: * & 35
vt mitteret ad eos exercitum, ad con- E
terendam & extirpandam virtutem
Israel, & reliquias Ierusalem, & au-
ferendam memoriam eorum de lo-
co: * & vt constitueret habitatores 36
filios alienigenas in omnibus finibus
eorum, & sorte distribueret terram
eorum. * Et rex assumpsit partem ex- 37
ercitus residui, & exiuit ab Antio-
chia ciuitate regni sui, anno centesi-
mo & quadragesimo septimo: &
transfretauit Euphratem flumen, &
perambulabat superiores regiones.
* Et elegit Lysias Ptolemæum filium 38
Dorymini, & Nicanorem, & Gor-
giam, viros potentes ex amicis regis:
* & misit cum eis quadraginta millia 39
virorum, & septem millia equitum,
vt venirent in terram Iuda, & disper-
derent eam secundùm verbum regis.
* Et processerunt cum vniuersa virtu- 40
te sua, & venerunt, & applicuerunt
Emmaum in terra campestri. * Et au- 41
dierunt mercatores regionum nomē
eorum: & acceperunt argentum &
aurum multum valdè, & pueros: &
venerunt in castra, vt acciperent fi-
lios Israel in seruos: & additi sunt ad
eos exercitus Syriæ, & terræ alieni-
genarum. * Et vidit Iudas, & fratres 42
eius, quia multiplicata sunt mala, & F
exercitus applicabāt ad fines eorum:
& cognouerunt verba regis, quæ
mandauit populo facere in interitum
& consummationem: * & dixerunt 43
vnusquisque ad proximum suum:
Erigamus deiectionem populi nostri,
& pugnemus pro populo nostro, &
sanctis nostris. * Et congregatus est 44
conuentus vt essent parati in præ-
lium; & vt orarent, & peterent mi-
sericordiam & miserationes. * Et Ie- 45
rusalem non habitabatur, sed erat si-
ut desertum: non erat qui ingredere-
tur & egrederetur de natis eius: &
sanctum conculcabatur: & filij alie-
nigenarum erant in arce, ibi erat ha-
bitatio Gentium: & ablata est volu-
ptas à Iacob, & defecit ibi tibia & ci-
thara. * Et congregati sunt, & vene- 46
runt in Maspha contra Ierusalē: quia
locus orationis erat in Maspha antè
47 in Israel. * Et ieiunauerunt illa die,
& induerunt se ciliciis, & cinerem
imposuerunt capiti suo, & disciderūt
48 vestimenta sua: * & expanderunt li-
bros legis, de quibus scrutabantur
Gentes similitudinem simulachrorum
49 suorum: * & attulerunt ornamenta
sacerdotalia, & primitias, & deci-
G mas: & suscitauerunt Nazaræos, qui
50 impleuerant dies: * & clamauerunt
voce magna in cælum, dicentes: Quid
faciemus istis, & quò eos ducemus?
51 * & sancta tua conculcata sunt, &
contaminata sunt, & sacerdotes tui
facti sunt in luctum, & in humilita-
52 tem. * & ecce Nationes conuenerunt
aduersum nos vt nos disperdant: tu
53 scis quæ cogitant in nos. * Quomodò
poterimus subsistere ante faciem eo-
54 rum, nisi tu Deus adiuues nos? * Et
tubis exclamauerunt voce magna.
55 * Et post hæc constituit Iudas duces
populi tribunos, & centuriones, &
56 pentacontarchos, & decuriones. * ‖ Et ‖ *Deut.*
dixit his, qui ædificabant domos, & 20. *a.* 5.
sponsabant vxores, & plantabant vi- 6.
neas, & formidolosis, vt redirent *Iud.* 7.
vnusquisque in domum suam secun- *a.* 3.
57 dùm legem. * Et mouerunt castra,
& collocauerunt ad Austrum Em-
58 maum. * Et ait Iudas: Accingimini,
& estote filij potentes, & estote para-
ti in manè, vt pugnetis aduersus Na-
tiones has, quæ conuenerunt aduer-
sus nos, disperdere nos & sancta no-
59 stra: * quoniam melius est nos mori
in bello, quàm videre mala gentis no-
60 stræ, & sanctorum. * Sicut autem
fuerit voluntas in cælo, sic fiat.

CAP. IV.

Gorgias quærit Iudam: at hic suos hortatus fudit hostes, rursumque Gorgiæ exercitu fuso colligit spolia; & iterùm fusis ad Deum precibus, deuincit Lysiæ exercitum, ac postmodum purificato templo, nouum erigit altare & omnibus quæ ad Dei cultum requirebantur præparatis, sacrificiisque oblatis, magna lætitia celebrant illius dedicationem diebus octo; statuto etiam huius dedicationis annuo festo ad dies octo.

1 A ET assumpsit Gorgias quinq; mil-
lia virorum, & mille equites ele-
2 ctos: & mouerunt castra nocte, * vt
applicarent ad castra Iudæorum, &
percuterent eos subitò: & filij, qui
3 erant ex arce, erant illis duces. * Et
audiuit Iudas, & surrexit ipse, & po-
tētes, percutere virtutem exercituum
4 regis, qui erant in Emmaum. * Ad-
huc enim dispersus erat exercitus à
castris

castris. * Et venit Gorgias in castra 5
Iudæ noctu, & neminem inuenit, &
quærebat eos in montibus: quoniam
dixit: Fugiunt hi à nobis. * Et cùm 6
dies factus esset, apparuit Iudas in
campo cum tribus millibus virorum
tantùm; qui tegumenta & gladios
non habebant: * & viderunt castra 7
Gentium valida, & loricatos: & equi-
tatus in circuitu eorum, & hi docti ad
prælium. * Et ait Iudas viris, qui se- 8
cum erant: Ne timueritis multitudi-
nem eorum, & impetum eorum ne
‖ Exod. formidetis. * ‖ Mementote qualiter 9
14. b.9. salui facti sunt patres nostri in mari
rubro, cùm sequeretur eos Pharao cũ
exercitu multo. * Et nunc clamemus 10
in cælum; & miserebitur nostri Do-
minus, & memor erit testamenti pa-
trum nostrorum, & conteret exerci-
tum istum ante faciem nostram ho-
die: * & scient omnes gentes, quia est 11
qui redimat & liberet Israel. * Et ele- 12
uauerunt alienigenæ oculos suos, & B
viderunt eos venientes ex aduerso.
* Et exierunt de castris in prælium, 13
& tuba cecinerunt hi qui erant cum
Iuda. * Et congressi sunt: & contritæ 14
sunt Gentes, & fugerunt in campum.
* Nouissimi autem omnes ceciderunt 15
in gladio, & persecuti sunt eos vsque
Gezerõ, & vsque in campos Idumææ,
& Azoti, & Iamniæ: & ceciderunt
ex illis vsque ad tria millia virorum.
* Et reuersus est Iudas, & exercitus 16
eius, sequens eum. * Dixitque ad po- 17
pulum: Non concupiscatis spolia:
quia bellum contra nos est, * & Gor- 18
gias & exercitus eius prope nos in
monte: sed state nunc contra inimi-
cos nostros, & expugnate eos, & su-
metis posteà spolia securi. * Et adhuc 19
loquente Iuda hęc, ecce apparuit pars
quædam prospiciens de monte. * Et 20
vidit Gorgias quòd in fugam cõuersi
sunt sui, & succenderunt castra: fu-
mus enim, qui videbatur, declarabat
quod factum est. * Quibus illi con- 21
spectis timuerunt valdè, aspicientes C
simul & Iudam, & exercitum in cam-
po paratũ ad prælium. * Et fugerunt 22
omnes in campum alienigenarum: & 23
Iudas reuersus est ad spolia castro-
rum, & acceperunt aurũ multum, &
argentum, & hyacinthum, & purpu-
ram marinam, & opes magnas. * Et 24
conuersi, hymnum canebant, & be-
nedicebant Deum in cælũ, quoniam
bonus est, quoniam in sæculum mise-
ricordia eius. * Et facta est salus ma- 25
gna in Israel in die illa. * Quicumque 26
autem alienigenarum euaserunt, ve-
nerunt, & nuntiauerunt Lysiæ vni-
27 uersa quæ acciderant. * Quibus ille
auditis, consternatus animo deficie-
bat: quòd non qualia voluit, talia
contigerunt in Israel, & qualia man-
28 dauit rex. * Et sequenti anno congre-
gauit Lysias virorum electorum sexa-
ginta millia, & equitum quinque mil-
29 lia, vt debellaret eos. * Et venerunt in
Iudæam, & castra posuerũt in Beth-
oron, & occurrit illis Iudas cum de-
30 cem millibus viris. * Et viderunt ex-
ercitum fortem, & orauit, & dixit:
D Benedictus es saluator Israel, ‖ qui
contriuisti impetum potentis in ma-
nu serui tui Dauid, ‖ & tradidisti ca- ‖ 1. Reg.
stra alienigenarum in manu Ionathæ 17.f.50.
31 filij Saul, & armigeri eius. * Conclu- ‖ 1. Reg.
de exercitũ istum in manu populi tui 14.b.13.
Israel, & confundantur in exercitu
32 suo & equitibus. * Da illis formidi-
nem, & tabefac audaciam virtutis eo-
rum, & commoueantur contritione
33 sua. * Deiice illos gladio diligentium
te: & collaudent te omnes, qui no-
34 uerunt nomen tuum, in hymnis. * Et
commiserunt prælium: & ceciderunt
de exercitu Lysiæ quinque millia vi-
35 rorum. * Videns autem Lysias fugam
suorum, & Iudæorum audaciam, &
quòd parati sunt aut viuere, aut mo-
ri fortiter, abiit Antiochiam, & elegit
milites, vt multiplicati rursus venirẽt
36 in Iudæam. * Dixit autem Iudas, &
E fratres eius: Ecce contriti sunt inimi-
ci nostri: ascendamus nunc mundare
37 sancta, & renouare. * Et congregatus
est omnis exercitus, & ascenderunt in
38 montem Sion. * Et viderunt sanctifi-
cationẽ desertam, & altare profana-
tum, & portas exustas, & in atriis vir-
gulta nata sicut in saltu vel in mon-
39 tibus, & pastophoria diruta. * Et sci-
derunt vestimenta sua, & planxerunt
planctu magno, & imposuerunt cine-
40 rem super caput suum. * & ceciderunt
in faciem super terram, & exclama-
uerunt tubis signorum, & clamaue-
41 runt in cælum. * Tunc ordinauit Iu-
das viros, vt pugnarent aduersus eos
qui erant in arce, donec emundarent
42 sancta. * Et elegit sacerdotes sine ma-
cula, voluntatẽ habentes in lege Dei:
43 * & mundauerunt sancta, & tulerunt
lapides cõtaminationis in locum im-
44 mundum. * Et cogitauit de altari ho-
locaustorum, quod profanatum erat,
45 quid de eo faceret. * Et incidit illis
consilium bonum vt destruerent il-
lud: ne fortè illis esset in opprobrium,
quia contaminauerunt illud Gentes,
46 & demoliti sunt illud. * Et reposue-
runt lapides in monte domus in loco
apto, quoadusque veniret propheta,
&

& responderet de eis. * Et acceperunt 47
lapides integros secundum legem; &
ædificauerunt altare nouum, secun- F
dum illud quod fuit prius: * & ædi- 48
ficauerunt sancta, & quæ intra do-
mum erant intrinsecus: & ædem, &
atria sanctificauerunt. * Et fecerunt 49
vasa sancta noua, & intulerunt can-
delabrum,& altare incensorum,&mē-
sam in templum. * Et incensum po- 50
suerunt super altare, & accenderunt
lucernas, quæ super candelabrū erant,
& lucebant in templo. * Et posuerunt 51
super mensam panes, & appenderunt
vela, & consummauerunt omnia ope-
ra quæ fecerant. * Et ante matutinum 52
surrexerunt quinta & vigesima die
mensis noni (hic est mensis Casleu)
centesimi quadragesimi octaui anni:
* & obtulerunt sacrificium secundum 53
legem, super altare holocaustorum
nouum quod fecerunt. * Secundùm 54
tempus & secundùm diem, in qua G
contaminauerunt illud gentes, in ipsa
renouatum est in canticis, & citharis,
& cinyris, & in cymbalis. * Et ceci- 55
dit omnis populus in faciem, & ado-
rauerunt, & benedixerunt in cælum
eum, qui prosperauit eis.* Et fecerunt 56
dedicationem altaris diebus octo, &
obtulerunt holocausta cum lætitia,
& sacrificium salutaris & laudis. * Et 57
ornauerunt faciem templi coronis au-
reis & scutulis: & dedicauerunt por-
tas, & pastophoria, & imposuerunt
eis ianuas.* Et facta est lætitia in po- 58
pulo magna valdè, & auersum est op-
probrium Gentium.* ‖ Et statuit Iu- 59
das, & fratres eius, & vniuersa eccle-
sia Israel, vt agatur dies dedicatio-
nis altaris in temporibus suis, ab
anno in annum, per dies octo, à quinta
& vigesima die mensis Casleu, cum
lætitia & gaudio.* Et ædificauerunt 60
in tempore illo montem Sion, & per
circuitum muros altos, & turres fir-
mas, nequando venirent Gentes, &
conculcarent eum, sicut anteà fece-
runt. * Et collocauit illic exercitum, 61
vt seruarent eum, & muniuit eum ad
custodiendam Bethsuram, vt haberet
populus munitionem contra faciem
Idumææ.

‖ *Ioan. 10.c.12.*

CAP. V.

Percussit Iudas plurimas Gentes finitimas; obsessosque Galaaditas & Galilæos ipse vnà cum fratre Simone liberat: & deuicto semel atque iterum Timotheo, captaque ciuitate Ephron, quæ transitum ipsi præbere noluerat, & omni masculo ipsius interempto: tandem integro numero læti reuertuntur in montem Sion ad sacrificandum Domino: intereà qui relicti fuerant duces in Ierusalem, dum contra Iudæ præceptum pugnant aduersus Gentes, cæduntur: Iudas verò percutit Chebron & Azotum, subuersis ipsarum simulacris.

1 ET factum est, vt audierunt Gen-
A tes in circuitu, quia ædificatum
est altare & sanctuarium sicut prius,
2 iratæ sunt valdè: * & cogitabant tol-
lere genus Iacob, qui erant inter eos,
& cœperunt occidere de populo, &
3 persequi. * Et debellabat Iudas filios
Esau in Idumæa, & eos qui erant in
Acrabathane, quia circumsedebant
Israelitas, & percussit eos plaga ma-
4 gna. * Et recordatus est malitiam fi-
liorum Bean, qui erant populo in la-
queum, & in scandalum, insidiantes
5 ei in via. * Et conclusi sunt ab eo in
turribus, & applicuit ad eos, & ana-
thematizauit eos, & incendit turres
eorum igni, cum omnibus qui in eis
6 erant. * Et transiuit ad filios Am-
mon, & inuenit manum fortem, &
populum copiosum, & Timotheum
7 ducem ipsorum: * & commisit cum
eis prælia multa, & contriti sunt in
conspectu eorum, & percussit eos:
8 * & cœpit Gazer ciuitatem, & filias
9 eius, & reuersus est in Iudæam. * Et
congregatæ sunt gentes quæ sunt in
Galaad, aduersus Israelitas qui erant
in finibus eorum, vt tollerent eos: &
fugerunt in Datheman munitionem,
10 * & miserunt litteras ad Iudam & fra-
tres eius, dicentes: Congregatæ sunt
aduersum nos gentes per circuitum,
11 vt nos auferant: * & parant venire, &
B occupare munitionem, in quam con-
fugimus: & Timotheus est dux ex-
12 ercitus eorum. * Nunc ergo veni, &
eripe nos de manibus eorum, quia ce-
13 cidit multitudo de nobis. * Et omnes
fratres nostri, qui erant in locis Tu-
bin, interfecti sunt: & captiuàs duxe-
runt vxores eorum, & natos, & spo-
lia, & peremerunt illic fere mille vi-
14 ros. * Et adhuc epistolæ legebantur,
& ecce alii nuntii venerunt de Gali-
læa conscissis tunicis, nuntiantes se-
15 cundùm verba hæc: * dicentes con-
uenisse aduersum se à Ptolemaida, &
Tyro, & Sidone: & repleta est omnis
Galilæa alienigenis, vt nos consumāt.
16 * Vt audiuit autem Iudas, & populus,
sermones istos, conuenit ecclesia
magna cogitare quid facerent fratri-
bus suis, qui in tribulatione erant, &
17 expugnabant ab eis. * Dixitque Iu-
das Simoni fratri suo: Elige tibi vi-
ros, & vade, & libera fratres tuos in
Galilæa: ego autem & frater meus
Ionathas

Ionathas ibimus in Galaaditim. * Et 18
reliquit Iosephum filium Zachariæ &
Azariam, duces populi, cum residuo
exercitu in Iudæa ad custodiam: * & 19
præcepit illis, dicens: Præstote po-
pulo huic: & nolite bellum commit-
tere aduersum gentes, donec reuerta-
mur. * Et partiti sunt Simoni viri tria 20
millia, vt iret in Galilæam: Iudæ
autem octo millia in Galaaditim. * Et 21
abiit Simon in Galilæam, & commi- C
sit prælia multa cum gentibus: & con-
tritæ sunt gentes à facie eius, & per-
secutus est eos vsque ad portam * Pto- 22
lemaidis: & ceciderunt de gentibus
ferè tria millia virorum, & accepit
spolia eorum. * Et assumpsit eos, qui 23
erant in Galilæa, & in Arbatis, cum
vxoribus, & natis & omnibus quæ
erant illis, & adduxit in Iudæam cum
lætitia magna. * Et Iudas Machabæus 24
& Ionathas frater eius transierūt Ior-
danem, & abierunt viam trium die-
rum per desertum. * Et occurrerunt 25
eis Nabuthæi, & susceperunt eos pa-
cificè, & narrauerunt eis omnia, quæ
acciderant fratribus eorum in Galaa-
ditide, * & quia multi ex eis compre- 26
hensi sunt in Barasa, & Bosor, & in
Alimis, & in Casphor, & Mageth, &
Carnaim: hæ omnes ciuitates mu-
nitæ, & magnæ. * Sed & in ceteris 27
ciuitatibus Galaaditidis tenentur cō-
prehensi, & in crastinum constitue-
runt admouere exercitum ciuitatibus
his, & comprehendere, & tollere eos
in vna die. * Et conuertit Iudas, & 28
exercitus eius, viam in desertū Bosor
repentè, & occupauit ciuitatem: & oc-
cidit omnem masculum in ore gladii,
& accepit omnia spolia eorum, & suc-
cendit eam igni. * Et surrexerunt in- 29
de nocte, & ibant vsque ad munitio-
nem. * Et factum est diluculum, cùm 30
eleuassent oculos suos, ecce populus D
multus, cuius non erat numerus, por-
tantes scalas & machinas, vt compre-
henderent munitionem, & expugna-
rent eos. * Et vidit Iudas quia cœpit 31
bellum, & clamor belli ascendit ad
cælum sicut tuba, & clamor magnus,
de ciuitate: * & dixit exercitui suo: 32
Pugnate hodie pro fratribus vestris.
* Et venit tribus ordinibus post eos, 33
& exclamauerunt tubis, & clamaue-
runt in oratione. * Et cognouerunt 34
castra Timothei quia Machabæus est,
& refugerunt à facie eius: & percus-
serunt eos plaga magna: & ceciderunt
ex eis in die illa ferè octo millia vi-
rorum. * Et diuertit Iudas in Maspha, 35
& expugnauit, & cepit eam: & oc-
cidit omnem masculum eius, & sum-
psit spolia eius, & succendit eam igni.
36 * Inde perrexit, & cepit Casbon, &
Mageth, & Bosor, & reliquas ciuita-
37 tes Galaaditidis. * Post hæc autem
verba congregauit Timotheus exer-
citum alium, & castra posuit contra
38 Raphon trans torrentem. * Et misit
Iudas speculari exercitum: & renun-
tiauerunt ei, dicentes: Quia conuene-
runt ad eum omnes gentes, quæ in
circuitu nostro sunt, exercitus mul-
39 tus nimis: * & Arabas conduxerunt
in auxilium sibi, & castra posuerunt
trans torrentem, parati ad te venire
in prælium. Et abiit Iudas obuiam illis.
40 * Et ait Timotheus principibus exer-
E citus sui: Cum appropinquauerit Iu-
das, & exercitus eius ad torrentem a-
quæ: si transierit ad nos prior, non po-
terimus sustinere eum: quia potens
41 poterit aduersum nos. * Si verò ti-
muerit transire, & posuerit castra ex-
tra flumen, transfretemus ad eos, &
42 poterimus aduersus illum. * Vt autem
appropinquauit Iudas ad torrentem
aquæ, statuit scribas populi secus tor-
rentē, & mandauit eis, dicens: Nemi-
nem hominum reliqueritis: sed veniāt
43 omnes in prælium. * Et transfretauit
ad illos prior, & omnis populus post
eum, & contritæ sunt omnes gentes
à facie eorum, & proiecerunt arma
sua, & fugerunt ad fanum, quod erat
44 in Carnaim. * Et occupauit ipsam ci-
uitatem, & fanum succendit igni, cum
omnibus qui erant in ipso: & oppressa
est Carnaim, & non potuit sustinere
45 contra faciem Iudæ. * Et congregauit
Iudas vniuersos Israelitas, qui erant
in Galaaditide, à minimo vsque ad ma-
ximum, & vxores eorum, & natos,
& exercitum magnum valdè, vt veni-
46 rent in terrā Iuda. * Et venerunt vsq;
Ephron: & hæc ciuitas magna in in-
gressu posita, munita valdè, & nō erat
declinare ab ea dextra vel sinistra,
47 sed per mediam iter erat. * Et incluse-
F runt se qui erāt in ciuitate, & obstru-
xerunt portas lapidibus: & misit ad
48 eos Iudas verbis pacificis, * dicens:
Transeamus per terram vestram, vt
eamus in terram nostram: & nemo vo-
bis nocebit: tantum pedibus transibi-
49 mus. Et nolebant eis aperire. * Et præ-
cepit Iudas prædicare in castris, vt ap-
plicarent vnusquisque in quo erat lo-
50 co. * Et applicuerunt se viri virtutis:
& oppugnauit ciuitatem illā tota die,
& tota nocte, tradita est ciuitas in
51 manu eius: * & peremerunt omnem
masculum in ore gladii, & eradicauit
eam, & accepit spolia eius, & transiuit
per totam ciuitatē super interfectos.
* Et

*Et transgressi sunt Iordanem in cam- 52
po magno, contra faciem Bethsan.*Et 53
erat Iudas congregans extremos, &
exhortabatur populum per totam viã,
donec venirent in terram Iuda. * Et 54
ascenderunt in montem Sion cum læ-
titia & gaudio, & obtulerunt holo-
causta, quòd nemo ex eis cecidisset,
donec reuerterentur in pace. * Et in 55
diebus, quibus erat Iudas & Ionathas
in terra Galaad, & Simon frater eius
inGalilæa contra faciemPtolemaidis,
* audiuit Iosephus Zachariæ filius, & 56
Azarias princeps virtutis,res benè ge-
stas, & prælia quæ facta sunt, * & di- 57
xit: Faciamus & ipsi nobis nomen,
& eamus pugnare aduersus gentes,
quæ in circuitu nostro sunt. * Et præ- 58
cepit his qui erant in exercitu suo, &
abierunt Iamniam. * Et exiuit Gor- 59
gias de ciuitate, & viri eius obuiàm G
illis in pugnam. * Et fugati sunt Io- 60
sephus&Azarias vsque in fines Iudææ:
& ceciderunt illo die de populo Israel
ad duo millia viri, & facta est fuga
magna in populo: * quia non audie- 61
runt Iudam,&fratres eius, existiman-
tes fortiter se facturos.*Ipsi autẽ non 62
erant de semine virorum illorum, per
quos salus facta est in Israel. * Et viri 63
Iuda magnificati sunt valdè in con-
spectu omnis Israel, & gentium om-
nium vbi audiebatur nomen eorum.
* Et conuenerunt ad eos fausta accla- 64
mantes. * Et exiuit Iudas, & fratres 65
eius,&expugnabant filiosEsau, in ter-
ra quæ ad Austrum est, & percussit
Chebron & filias eius: & muros eius
& turres succendit igni in circuitu.
* Et mouit castra vt iret in terram 66
alienigenarum, & perambulabat Sa-
mariam.* In die illa ceciderunt sacer- 67
dotes in bello, dum volunt fortiter
facere, dum sine consilio exeunt in
prælium. * Et declinauit Iudas in 68
Azotum in terram alienigenarum, &
diruit aras eorum, & sculptilia deo-
rum ipsorum succendit igni: & cepit
spolia ciuitatum, & reuersus est in
terram Iuda.

CAP. VI.

Anthiochus repulsus ab opulenta ciuitate Elymaide venit in Babylonem; vbi auditis infortuniis quæ sui in Iudæa passi erant, incidit præ tristitia in mortis languorem, confitens hoc sibi contigisse ob impietatem quam in Iudæos exercuerat: quo ibi mortuo, & Iuda arcem Ierusalem obsidente, successor eius filius Antiochus dictus Eupator, congregato aduersus Iudam potentissimo exercitu non potuit eum vincere; & Eleazar, occiso ingenti elephante, ab eo oppressus interijt: Rex autem oppugnans Ierusalem reuocatur à Lysia; sed post iuratam pacem non seruat iusiurandum.

1 ET rex Antiochus perambulabat
A superiores regiones,& audiuit es-
se ciuitatem Elymaidem in Perside
nobilissimam, & copiosam in argen-
2 to & auro, * templumque in ea locu-
ples valdè: & illic velamina aurea,
& loricæ,& scuta, quæ reliquit Alex-
ander Philippi rex Macedo, qui re-
3 gnauit primus in Græcia. * Et venit,
& quærebat capere ciuitatem, & de-
prædari eam: & non potuit, quoniam
innotuit sermo his qui erant in ciui-
4 tate: * & insurrexerunt in prælium,
& fugit inde, & abiit cum tristitia
magna, & reuersus est in Babylo-
5 niam. * Et venit qui nuntiaret ei in
Perside, quia fugata sunt castra, quæ
6 erant in terra Iuda: * & quia abiit
Lysias cum virtute forti in primis, &
fugatus est à facie Iudæorum, & in-
ualuerunt armis, & viribus, & spo-
liis multis, quæ ceperunt de castris,
7 quæ exciderunt: * & quia diruerunt
abominationem, quam ædificauerat
super altare, quod erat in Ierusalem,
& sanctificationem, sicut priùs, cir-
cumdederunt muris excelsis, sed &
8 Bethsuram ciuitatem suam. * Et factũ
est vt audiuit rex sermones istos, ex-
pauit, & commotus est valdè: & de-
cidit in lectum, & incidit in languo-
rem præ tristitia,quia non factum est
9 ei sicut cogitabat. * Et erat illic per
dies multos: quia renouata est in eo
tristitia magna, & arbitratus est se
10 mori. * Et vocauit omnes amicos
B suos, & dixit illis: Recessit somnus ab
oculis meis,& concidi,& corrui corde
11 præ sollicitudine: * & dixi in corde
meo: In quantam tribulationem de-
ueni, & in quos fluctus tristitiæ, in
qua nunc sum: qui iucundus eram, &
12 dilectus in potestate mea! * Nunc ve-
rò reminiscor malorum, quæ feci in
Ierusalem,vnde&abstuli omnia spolia
aurea & argentea, quæ erant in ea, &
misi auferre habitantes Iudæam sine
13 causa. * Cognoui ergo quia propterea
inuenerunt me mala ista: & ecce per-
14 eo tristitia magna in terra aliena.* Et
vocauit Philippum, vnum de amicis
suis, & præposuit eum super vniuer-
15 sum regnum suum: * & dedit ei dia-
dema, & stolam suam, & annulum,
vt adduceret Antiochum filium suum,
16 & nutriret eum,& regnaret. *Et mor-
tuus est illic Antiochus rex, anno
17 centesimo quadragesimo nono.* Et
cognouit Lysias quoniam mortuus
est

est rex, & constituit regnare Antio-
chum filium eius, quem nutriuit ado-
lescentem: & vocauit nomen eius Eu-
pator. * Et hi qui erant in arce, con- 18
cluserant Israel in circuitu sancto-
rum: & quærebant eis mala semper,
& firmamentum Gentium. * Et co- 19
gitauit Iudas disperdere eos: & con- C
uocauit vniuersum populum, vt ob-
siderent eos. * Et conuenerunt simul, 20
& obsederunt eos, anno centesimo
quinquagesimo, & fecerunt balistas
& machinas. * Et exierunt quidam 21
ex eis qui obsidebantur, & adiunxe-
runt se illis aliqui impii ex Israel, * & 22
abierunt ad regem, & dixerunt: Quo-
vsque non facis iudicium, & vindicas
fratres nostros? * Nos decreuimus 23
seruire patri tuo, & ambulare in præ-
ceptis eius, & obsequi edictis eius:
* & filii populi nostri propter hoc a- 24
lienabant se à nobis, & quicumque
inueniebantur ex nobis, interficie-
bantur, & hereditates nostræ diri-
piebantur. * Et non ad nos tantùm 25
extenderunt manum, sed & in omnes
fines nostros. * Et ecce applicuerunt 26
hodie ad arcem Ierusalem occupare
eam, & munitionem Bethsuram mu-
nierunt: * & nisi præueneris eos 27
velociùs, maiora quàm hæc facient,
& non poteris obtinere eos. * Et 28
iratus est rex, vt hæc audiuit: &
conuocauit omnes amicos suos, &
principes exercitus sui, & eos qui su-
per equites erant. * sed & de regnis 29
aliis, & de insulis maritimis, vene-
runt ad eum exercitus conductitii.
* Et erat numerus exercitus eius, 30
centum millia peditum, & viginti D
millia equitum, & elephanti trigin-
taduo, docti ad prælium. * Et vene- 31
runt per Idumæam, & applicuerunt
ad Bethsuram, & pugnauerunt dies
multos, & fecerunt machinas; &
exierunt, & succenderunt eas igni,
& pugnauerunt viriliter. * Et reces- 32
sit Iudas ab arce, & mouit castra
ad Bethzacharam contra castra re-
gis. * Et surrexit rex ante lucem, & 33
concitauit exercitus in impetum
contra viam Bethzacharam: & com-
parauerunt se exercitus in prælium,
& tubis cecinerunt: * Et elephantis 34
ostenderunt sanguinem vuæ & mori,
ad acuendos eos in prælium: * Et di- 35
uiserunt bestias per legiones: & asti-
terunt singulis elephantis mille viri
in loricis concatenatis, & galeæ æ-
reæ in capitibus eorum: & quingen-
ti equites ordinati vnicuique bestiæ
electi erant. * Hi ante tempus vbi- 36
cumque erat bestia, ibi erant: & quo-
cumque ibat, ibant, & non discede-
37 bant ab ea. * Sed & turres ligneæ
super eos firmæ protegentes super
singulas bestias: & super eas machi-
næ: & super singulas viri virtutis tri-
gintaduo, qui pugnabant desuper, &
38 indus magister bestiæ. * Et residuum
equitatum hinc & inde statuit in duas
partes, tubis exercitum commouere,
& perurgere constipatos in legioni-
39 bus eius. * Et vt refulsit sol in clypeos
E aureos, & æreos resplenduerunt mon-
tes ab eis, & resplenduerunt sicut lam-
40 pades ignis. * Et distincta est pars ex-
ercitus regis per montes excelsos, &
alia per loca humilia: & ibant cautè
41 & ordinatè. * Et commouebantur
omnes inhabitantes terram à voce
multitudinis, & incessu turbæ, &
collisione armorum: erat enim exer-
42 citus magnus valdè, & fortis. * Et
appropiauit Iudas, & exercitus eius
in prælium: & ceciderunt de exercitu
43 regis sexcenti viri. * Et vidit Eleazar
filius Saura vnam de bestiis lorica-
tam loricis regis: & erat eminens su-
per ceteras bestias. & visum est ei
44 quòd in ea esset rex: * Et dedit se vt
liberaret populum suum, & acquire-
45 ret sibi nomen æternum. * Et cucurrit
ad eam audacter in medio legionis,
interficiens à dextris & à sinistris, &
46 cadebant ab eo huc atque illuc. * Et
iuit sub pedes elephantis, & supposuit
se ei, & occidit eum: & cecidit in ter-
ram super ipsum, & mortuus est il-
47 lic. * Et videntes virtutem regis, &
impetum exercitus eius, diuerterunt
48 se ab eis. * Castra autem regis ascen-
F derunt contra eos in Ierusalem, & ap-
plicuerunt castra regis ad Iudæam &
49 montem Sion. * Et fecit pacem cum
his qui erant in Bethsura: & exierunt
de ciuitate, quia non erant eis ibi ali-
menta conclusis, quia sabbata erant
50 terræ. * Et comprehendit rex Bethsu-
ram: & constituit illic custodiam ser-
51 uare eam. * Et conuertit castra ad lo-
cum sanctificationis dies multos: &
statuit illic balistas, & machinas, &
ignis iacula, & tormenta ad lapides
iactandos, & spicula, & scorpios ad
52 mittendas sagittas, & fundibula. * Fe-
cerunt autem & ipsi machinas aduer-
sus machinas eorum, & pugnauerunt
53 dies multos. * Escæ autem non erant
in ciuitate, eo quod septimus annus
esset: & qui remanserant in Iudæa
de Gentibus, consumpserant reliquias
54 eorum, quæ repositæ fuerant. * Et re-
manserunt in sanctis viri pauci, quo-
niam obtinuerat eos fames: & dispersi
55 sunt vnusquisque in locum suum. * Et
audiuit

audiuit Lysias quòd Philippus, quem G
constituerat rex Antiochus, cùm ad-
hue viueret, vt nutriret Antiochum
filium suum, & regnaret, reuersus 56
esset à Perside, & Media, & exercitus
qui abierant cum ipso, & quia quære-
bat suscipere regni negotia: * festina- 57
uit ire & dicere ad regem, & duces
exercitus: Deficimus quotidie, & esca
nobis modica est, & locus, quem ob-
sidemus, est munitus, & incumbit no-
bis ordinate de regno. * Nunc itaque 58
demus dextras hominibus istis, & fa-
ciamus cum illis pacem, & cum omni
gente eorum: * & constituamus illis 59
vt ambulent in legitimis suis sicut
prius. propter legitima enim ipsorum,
quæ despeximus, irati sunt, & fece-
runt omnia hæc. * Et placuit sermo 60
in conspectu regis & principum: &
misit ad eos pacem facere, & recepe-
runt illam. * Et iurauit illis rex, & 61
principes: & exierunt de munitione:
* Et intrauit rex montem Sion, & vi- 62
dit munitionem loci: & rupit citiùs
iuramentum, quod iurauit: & man-
dauit destruere murum in gyro. * Et 63
discessit festinanter, & reuersus est
Anthiochiam, & inuenit Philippum
dominantem ciuitati: & pugnauit
aduersus eum, & occupauit ciuita-
tem.

CAP. VII.

Demetrius Seleuci filius, occisis Antiocho & Lysia, obtinet regnum patrum suorum: qui, accusato apud se Iuda Machabæo, mittit ducem Bacchidem & accusatorem Alcimum constitutum sacerdotem ad affligendum filios Israel: sed cùm non possent aduersus Iudam præualere, missus est à rege Nicanor, qui, vt priores, cùm dolo nequiret, vt Iudam aggressus, semel atque iterùm ab eo deuictus est, & præmissis ad Deum precibus, cum toto suo exercitu occisus, amputato ipsius capite ac dextera, quam irrisis Iudæorum sacrificiis superbè contra locum sanctum extulerat: cuius victoria dies annuus apud Iudæos celebris instituitur.

ANno centesimo quinquagesimo 1
primo, exiit Demetrius Seleuci A
filius ab vrbe Roma, & ascendit cum
paucis viris in ciuitatem maritimam
& regnauit illic. * Et factum est, vt 2
ingressus est domum regni patrum
suorum, comprehendit exercitus An-
tiochum & Lysiam, vt adducerent
eos ad eum. * Et res ei innotuit: & ait: 3
Nolite mihi ostendere faciem eorum.
* Et occidit eos exercitus. Et sedit De- 4
metrius super sedem regni sui: * & ve- 5
nerunt ad eum viri iniqui & impii ex
Israel: & Alcimus dux eorum, qui
6 volebat fieri sacerdos * Et accusaue-
runt populum apud regem, dicentes:
Perdidit Iudas, & fratres eius, omnes
amicos tuos, & nos dispersit de terra
7 nostra. * Nunc ergo mitte virum, cui
credis, vt eat, & videat exterminium
omne, quod fecit nobis, & regioni-
bus regis: & puniat omnes amicos
8 eius, & adiutores eorum. * Et elegit
B rex ex amicis suis Bacchidem, qui do-
minabatur trans flumen, magnum in
regno, & fidelem regi: & misit eum,
9 * vt videret exterminium, quod fe-
cit Iudas: sed & Alcimum impium
constituit in sacerdotium, & manda-
uit ei facere vltionem in filios Israel.
10 * Et surrexerunt, & venerunt cum
exercitu magno in terram Iuda: &
miserunt nuntios, & locuti sunt ad
Iudam, & ad fratres eius, verbis pa-
11 cificis in dolo. * Et non intenderunt
sermonibus eorum: viderunt enim
quia venerunt cum exercitu magno.
12 * Et conuenerunt ad Alcimum &
Bacchidem congregatio scribarum re-
13 quirere quæ iusta sunt: * & primi
Assidæi qui erant in filiis Israel, &
14 exquirebant ab eis pacem. * Dixerunt
enim: Homo sacerdos de semine Aa-
15 ron venit, non decipiet nos. * Et lo-
cutus est cum eis verba pacifica: &
iurauit illis, dicens: Non inferemus
vobis malum, neque amicis vestris.
16 * Et crediderunt ei: & comprehen-
C dit ex eis sexaginta viros, & occidit
eos in vna die, secundum verbum
17 quod scriptum est: * ‖ Carnes san- ‖ Ps. 78. a. 1. 2. 3.
ctorum tuorum, & sanguinem ipso-
rum effuderunt in circuitu Ierusalem,
18 & non erat qui sepeliret. * Et incu-
buit timor & tremor in omnem po-
pulum: quia dixerunt: Non est ve-
ritas & iudicium in eis: transgressi
sunt enim constitutum, & iusiuran-
19 dum quod iurauerunt. * Et mouit
Bacchides castra ab Ierusalem, & ap-
plicuit in Bethzecha: & misit, &
comprehendit multos ex eis qui à se
effugerant, & quosdam de populo
20 mactauit, & in puteum magnum pro-
iecit. * Et commisit regionem Alcimo,
& reliquit cum eo auxilium in adiu-
21 torium ipsi. Et abiit Bacchides ad re-
22 gem: * & satis agebat Alcimus pro
principatu sacerdotii sui. * Et conue-
nerunt ad eum omnes, qui perturba-
bant populum suum, & obtinuerunt
24 terram Iuda, & fecerunt plagam ma-
D gnam in Israel. * Et vidit Iudas om-
nia mala quæ fecit Alcimus, & qui
cum eo erant, filiis Israel, multo plus
quàm

quàm Gentes. * Et exiit in omnes fi- 24
nes Iudææ in circuitu, & fecit vindi-
ctam in viros desertores, & cessaue-
runt vltrà exire in regionem. * Vidit 25
autem Alcimus quòd præualuit Iu-
das, & qui cum eo erant: & cognouit
quia non potest sustinere eos, & re-
gressus est ad regem, & accusauit eos
multis criminibus. * ‖ Et misit rex 26
‖ 2. Mac 15. a. 1. Nicanorem, vnum ex principibus suis
nobilioribus: qui erat inimicitias ex-
ercens contra Israel: & mandauit ei
euertere populum. * Et venit Nicanor 27
in Ierusalem cum exercitu magno, &
misit ad Iudam & ad fratres eius ver-
bis pacificis cum dolo, * dicens: Non 28
sit pugna inter me & vos: veniam cũ
viris paucis, vt videam facies vestras
cum pace. * Et venit ad Iudam, & 29
salutauerunt se inuicem pacificè, &
hostes parati erant rapere Iudam. * Et 30
innotuit sermo Iudæ, quoniam cum E
dolo venerat ad eum: & conterritus
est ab eo, & ampliùs noluit videre fa-
ciem eius. * Et cognouit Nicanor 31
quoniam denudatum est consilium
eius: & exiuit obuiàm Iudæ in pu-
gnam iuxta Capharsalama. * Et ce- 32
ciderunt de Nicanoris exercitu ferè
quinque millia viri, & fugerunt in ci-
uitatem Dauid. * Et post hæc verba 33
ascendit Nicanor in montem Sion:
& exierunt de sacerdotibus populi sa-
lutare eum in pace, & demonstrare ei
holocautomata, quæ offerebantur pro
rege. * Et irridens spreuit eos, & pol- 34
luit: & locutus est superbè, * & iura- 35
uit cum ira, dicens: Nisi traditus fue-
rit Iudas, & exercitus eius in manus
meas, continuò cùm regressus fuero
in pace, succendam domum istam.
Et exiit cum ira magna. * & intraue- 36
runt sacerdotes, & steterunt ante fa-
ciem altaris & templi: & flentes dixe-
runt: * Tu Domine elegisti domum 37
istam ad inuocandum nomen tuum in
ea, vt esset domus orationis & obse-
crationis populo tuo. * fac vindictam 38
in homine isto, & exercitu eius, & ca- F
dant in gladio: memento blasphe-
mias eorum, & ne dederis eis vt per-
maneant. * Et exiit Nicanor ab Ieru- 39
salem, & castra applicuit ad Betho-
ron: & occurrit illi exercitus Syriæ.
* Et Iudas applicuit in Adarsa cũ tri- 40
bus millibus viris: & orauit Iudas, &
dixit: * ‖ Qui missi erant à rege Sen- 41
‖ 4. Reg. 19. g. 35. nacherib, Domine, quia blasphema-
Tob. 1. d. 21. uerunt te, exiit angelus, & percussit
Eccli. 48 d. 25. ex eis centum octogintaquinque mil-
lia: * sic contere exercitum istum in 42
conspectu nostro hodie: & sciant ce-
teri quia malè locutus est super san-
cta tua: & iudica illum secundùm Isa. 37. g. 36.
43 malitiam illius. * Et commiserunt ex- 2. Mach 8. c. 19.
G ercitus prælium tertiadecima die mẽ-
sis Adar: & contrita sunt castra Ni-
canoris, & cecidit ipse primus in præ-
44 lio. * Vt autem vidit exercitus eius
quia cecidisset Nicanor, proiecerunt
45 arma sua, & fugerunt: * Et persecuti
sunt eos viàm vnius diei, ab Adazer
vsquequò veniatur in Gazara, & tu-
bis cecinerunt post eos cum significa-
46 tionibus: * Et exierunt de omnibus
castellis Iudææ in circuitu, & venti-
labant eos cornibus, & conuerteban-
tur iterùm ad eos, & ceciderunt omnes
gladio, & non est relictus ex eis nec
47 vnus. * Et acceperunt spolia eorum
in prædam: & caput Nicanoris am-
putauerunt, & dexteram eius, quam
extenderat superbè, & attulerunt &
48 suspenderunt contra Ierusalem. * Et
lætatus est populus valde, & egerunt
49 diem illam in lætitia magna. * Et con-
stituit agi omnibus annis diem istam,
50 tertiadecima die mensis Adar. * Et si-
luit terra Iuda dies paucos.

CAP. VIII.

Iudas, audita celeberrima Romanorum fama ac virtute quæ hic recitantur, missis nuntiis fœdus cum illis percutit, vt ipsorum præsidio Iudæi à Græcorum iugo liberentur: Romani autem Iudæ remittunt illi fœderis rescriptum in tabulis æreis sculptum, quod hic refertur.

1 ET audiuit Iudas nomen Roma-
A norum, quia sunt potẽtes viribus,
& acquiescunt ad omnia, quæ postu-
lantur ab eis: & quicumque accesse-
runt ad eos, statuerunt cum eis ami-
citias, & quia sunt potentes viribus.
2 * Et audierunt prælia eorum, & vir-
tutes bonas, quas fecerunt in Galatia,
quia obtinuerunt eos, & duxerunt sub
3 tributum: * Et quanta fecerunt in re-
gione Hispaniæ, & quod in potesta-
tem redegerunt metalla argenti & au-
ri, quæ illic sunt, & possederunt om-
nem locum consilio suo, & patientia:
4 * locaque quæ longè erant valdè ab
eis, & Reges qui superuenerant eis ab
extremis terræ, contriuerunt, & per-
cusserunt eos plaga magna: ceteri au-
tem dant eis tributum omnibus annis.
5 * Et Philippum & Persen Ceteorum
regem, & ceteros qui aduersum eos
arma tulerant, contriuerunt in bello,
6 & obtinuerunt eos: * Et Anthiochum
magnum regem Asiæ, qui eis pugnam
intulerat habens centum viginti ele-
phantos, & equitatum, & currus, &
exercitum magnum valdè, contritum
7 ab eis. * Et quia ceperunt eum viuum,

& ftatuerunt ei vt daret ipfe, & qui B
regnarent poft ipfum, tributum magnum, & daret obfides, & conftitu-
tum, * & regionem Indorum, & 8
Medos, & Lydos, de optimis regionibus eorum: & acceptas eas ab eis, dede-
runt Eumeni regi. * & quia qui erant 9
apud Helladam, voluerunt ire, & tol-
lere eos: & innotuit fermo his, * & 10
miferunt ad eos ducem vnum, & pugnauerunt contra illos, & ceciderunt ex eis multi, & captiuas duxerunt vxores eorum, & filios, & diripuerunt eos, & terram eorum poffederunt, & deftruxerunt muros eorum, & in feruitutem illos redegerunt vfque in hūc
diem: * Et refidua regna, & infulas, 11
quæ aliquando reftiterant illis, exterminauerunt, & in poteftatem redegé-
runt. * Cum amicis autem fuis, & qui 12
in ipfis requiem habebant, conferuauerunt amicitiam, & obtinuerunt regna, quæ erant proxima, & quæ erant longè: quia quicumque audiebant no-
men eorum, timebant eos: * quibus 13
verò vellent auxilio effe vt regnarent, regnabant: quos autem vellent, regno deturbabant: & exaltati funt valde.
* Et in omnibus iftis nemo portabat 14
diadema, nec induebatur purpura, vt C
magnificaretur in ea. * Et quia cu- 15
riam fecerunt fibi, & quotidie confulebant trecentos viginti, confilium agentes femper de multitudine, vt quę
digna funt, gerant: * Et committunt 16
vni homini magiftratum fuum per fingulos annos dominari vniuerfæ terræ fuæ, & omnes obediunt vni, & non eft inuidia, neque zelus inter eos.
* Et elegit Iudas Eupolemum, filium 17
Ioannis, filii Iacob, & Iafonem, filium Eleazari, & mifit eos Romam conftituere cum illis amicitiam, &
focietatem: * Et vt auferrent ab eis 18
iugum Græcorum, quia viderunt quòd in feruitutem premerent re-
gnum Ifrael. * Et abierunt Romam 19
viam multam valde, & introierunt
curiam, & dixerunt: * Iudas Macha- 20
bæus, & fratres eius, & populus Iudæorum miferunt nos ad vos ftatuere vobifcum focietatem & pacem, & confcribere nos focios & amicos ve-
ftros. * Et placuit fermo in confpectu 21
eorum. * Et hoc refcriptum eft, quod 22
refcripferunt in tabulis æreis, & miferunt in Ierufalem, vt effet apud eos
ibi memoriale pacis & focietatis. * BE- 23
NE SIT ROMANIS, & genti Iudæo- D
rum, in mari & in terra in æternum: gladiufque & hoftis procul fit ab eis.
* Quòd fi infiiterit bellum Romanis 24
prius, aut omnibus fociis eorum in
25 omni dominatione eorum: * auxilium
feret gens Iudæorum, prout tempus
26 dictauerit, corde pleno: * Et præliantibus non dabunt, neque fubminiftrabunt triticum, arma, pecuniam, naues, ficut placuit Romanis: & cuftodient mandata eorum, nihil ab eis ac-
27 cipientes. * Similiter autem & fi genti Iudæorum priùs acciderit bellum, adiuuabunt Romani ex animo, prout
28 eis tempus permiferit: * Et adiuuantibus non dabitur triticum, arma, pecunia, naues, ficut placuit Romanis: & cuftodient mandata eorum abfque
29 dolo. * fecundum hæc verba conftituerunt Romani populo Iudæorum.
30 * Quòd fi poft hæc verba hi aut illi addere aut demere ad hæc aliquid voluerint, facient ex propofito fuo: & quæcumque addiderint, vel dem-
31 pferunt, rata erunt. * Sed & de malis, quæ Demetrius rex fecit in eos, fcripfimus ei, dicentes: Quare grauafti iugum tuum fuper amicos noftros,
32 & focios Iudæos? * Si ergo iterùm adierint, nos aduerfum te faciemus illis iudicium, & pugnabimus tecum mari terraque.

CAP. IX.

Bacchide & Alcimo contra Iudam miffis à Demetrio, Iudas minimo exercitu fortiffime refiftens occiditur, ac lugetur: grauiterque afflictis piis Ifraelitis frater ipfius Ionathas in eius locum fufficitur: qui ob fratris Ioannis mortem percutit filios Iambri in nuptiis: rurfumque percuffis de Baccidis exercitu mille viris, Alcimus ob impia in locum fanctum opera percuffus, à Deo paralyfi, mortuus eft: fed & Bacchides cum nec dolo nec vi poffet Ionathan perdere, inito cum eo fœdere difceffit, nec ampliùs in Iudæam reuerfus eft.

1 INtereà vt audiuit Demetrius, quia
A cecidit Nicanor & exercitus eius in prælio, appofuit Bacchidem & Alcimum rurfum mittere in Iudæam, &
2 dextrum cornu cum illis. * Et abierunt viam, quæ ducit in Galgala, & caftra pofuerunt in Mafaloth, quæ eft in Arbellis: & occupauerunt eam, & peremerunt animas hominum mul-
3 tas. * In menfe primo anni centefimi & quinquagefimi fecundi, applicue-
4 runt exercitum ad Ierufalem: * & furrexerunt, & abierunt in Beream viginti millia virorum, & duo millia
5 equitum. * Et Iudas pofuerat caftra in Laifa, & tria millia viri electi cum
6 eo: * Et viderunt multitudinem exercitus quia multi funt, & timuerunt valde: & multi fubtraxerunt fe de caftris.

castris, & non remanserunt ex eis
nisi octingenti viri. * Et vidit Iudas 7
quòd defluxit exercitus suus, & bel-
lum perurgebat eum, & confractus
est corde, quia non habebat tempus
congregandi eos, & dissolutus est.
* Et dixit his qui residui erant; Sur- 8
gamus, & eamus ad aduersarios no-
stros, si poterimus pugnare aduersus
eos. * Et auertebant eum, dicentes: 9
Non poterimus, sed liberemus ani-
mas nostras modo, & reuertamur
ad fratres nostros, & tunc pugnabi-
mus aduersus eos: nos autem pauci
sumus. * Et ait Iudas: Absit istam rem 10
facere vt fugiamus ab eis: & si appro- B
piauit tempus nostrum, moriamur in
virtute propter fratres nostros, & non
inferamus crimen gloriæ nostræ. * Et 11
mouit exercitus de castris, & steterunt
illis obuiàm: & diuisi sunt equites in
duas partes, & fundibularii & sagit-
tarii præibant exercitum, & primi cer-
taminis omnes potentes. * Bacchides 12
autem erat in dextero cornu, & pro-
ximauit legio ex duabus partibus, &
clamabant tubis: * exclamauerunt au- 13
tem & hi, qui erant ex parte Iudæ,
etiam ipsi, & commota est terra à vo-
ce exercituum: & commissum est præ-
lium à manè vsque ad vesperam. * Et 14
vidit Iudas, quod firmior est pars ex-
ercitus Bacchidis in dextris, & con-
uenerunt cum ipso omnes constantes
corde: * Et contrita est dextera pars ab 15
eis, & persecutus est eos vsque ad mon-
tem Azoti. * Et qui in sinistro cornu 16
erant, viderunt quòd contritum est
dextrum cornu, & secuti sunt post Iu-
dam, & eos qui cum ipso erant, à ter-
go: * Et ingrauatum est prælium, & ce- 17
ciderunt vulnerati multi ex his & ex
illis. * Et Iudas cecidit, & ceteri fuge- 18
runt. * Et Ionathas & Simon tulerunt 19
Iudam fratrem suum, & sepelierunt C
eum in sepulchro patrum suorum in
ciuitate Modin. * Et fleuerunt eũ om- 20
nis populus Israel planctu magno, &
lugebant dies multos, * & dixerunt: 21
Quomodo cecidit potens, qui saluum
faciebat populum Israel! * Et cetera 22
verba bellorum Iudæ, & virtutum
quas fecit, & magnitudinis eius, non
sunt descripta: multa enim erant val-
de. * Et factum est: post obitum Iudæ 23
emerserunt iniqui in omnibus finibus
Israel, & exorti sunt omnes qui ope-
rabantur iniquitatem. * In diebus illis 24
facta est fames magna valde, & tradi-
dit se Bacchidi omnis regio eorum cũ
ipsis. * Et elegit Bacchides viros im- 25
pios, & constituit eos dominos regio-
nis; * & exquirebant, & perscrutaban- 26
tur amicos Iudæ, & adducebant eos
ad Bacchidem, & vindicabat in illos,
27 & illudebat. * Et facta est tribulatio
magna in Israel, qualis non fuit ex
die, qua non est visus propheta in Is-
28 rael. * Et congregati sunt omnes amici
29 Iudæ, & dixerunt Ionathæ: * Ex quo
frater tuus Iudas defunctus est, vir si-
milis ei non est, qui exeat contra ini-
micos nostros, Bacchidem, & eos qui
30 inimici sunt gentis nostræ. * Nunc ita-
que te hodie elegimus esse pro eo no-
bis in principem, & ducem ad bellan-
31 dum bellum nostrum. * Et suscepit Io-
nathas tempore illo principatum, &
32 surrexit loco Iudæ fratris sui. * Et co-
gnouit Bacchides, & quærebat eum oc-
33 cidere. * Et cognouit Ionathas, & Si-
D mon frater eius, & omnes qui cum eo
erant: & fugerunt in desertum The-
cuæ, & consederunt ad aquam lacus
34 Asphar. * Et cognouit Bacchides, &
die sabbatorum venit ipse, & omnis
35 exercitus eius, trans Iordanem. * Et
Ionathas misit fratrem suum ducem
populi, & rogauit Nabuthæos amicos
suos, vt commodarent illos appara-
36 tum suum, qui erat copiosus. * Et exie-
runt filii Iambri ex Madaba, & com-
prehenderunt Ioannem, & omnia quæ
37 habebat, & abierunt habẽtes ea. * Post
hæc verba, renuntiatum est Ionathæ,
& Simoni fratri eius, quia filii Iam-
bri faciunt nuptias magnas, & ducunt
sponsam ex Madaba, filiam vnius de
magnis principibus Chanaan, cum
38 ambitione magna. * Et recordati sunt
sanguinis Ioannis fratris sui: & ascen-
derunt, & absconderunt se sub tegu-
39 mento montis. * Et eleuauerunt ocu-
los suos, & viderunt: & ecce tumul-
tus, & apparatus multus: & sponsus
processit, & amici eius, & fratres eius:
obuiàm illis cum tympanis & musi-
40 cis, & armis multis. * Et surrexerunt
ad eos ex insidiis, & occiderunt eos,
& ceciderunt vulnerati multi, & resi-
dui fugerunt in montes: & acceperunt
41 omnia spolia eorum: * Et conuersæ
sunt nuptiæ in luctum, & vox musi-
42 corum ipsorum in lamentum. * Et
vindicauerunt vindictam sanguinis
fratri sui: & reuersi sunt ad ripam Ior-
43 danis. * Et audiuit Bacchides, & ve-
E nit die sabbatorum vsque ad orã Ior-
44 danis in virtute magna. * Et dixit ad
suos Ionathas: Surgamus, & pugne-
mus contra inimicos nostros: non est
enim hodie sicut heri & nudiuster-
45 tius. * ecce enim bellum ex aduerso,
aqua verò Iordanis hinc & inde, &
ripæ, & paludes, & saltus: & non est
46 locus diuertendi. * ‖ Nunc ergo cla-

mare in cælum, vt liberemini de ma-
nu inimicorum vestrorum. Et com-
missum est bellum. * Et extendit Io- 47
nathas manum suam percutere Bac-
chidem, & diuertit ab eo retrò: * Et 48
dissiliit Ionathas, & qui cum eo erant,
in Iordanem, & transnatauerunt ad
eos Iordanem.* & ceciderunt de par- 49
te Bacchidis die illa mille viri. Et re-
uersi sunt in Ierusalem, * & ædifica- 50
uerunt ciuitates munitas in Iudæa,
munitionem, quæ erat in Iericho, &
in Ammaum, & in Bethoron, & in
Bethel, & Thamnata, & Phara, &
Thopo muris excelsis, & portis, & se-
ris. * Et posuit custodiam in eis, vt 51
inimicitias exercerent in Israel: * Et 52
muniuit ciuitatem Bethsuram, & Ga-
zaram, & arcem, & posuit in eis au-
xilia, & apparatum escarum: * Et ac- 53
cepit filios principum regionis obsi-
des, & posuit eos in arce in Ierusa-
lem in custodiam. * Et anno cente- 54
simo quinquagesimo tertio, mense F
secundo, præcepit Alcimus destrui
muros domus sanctæ interioris, &
destrui opera prophetarum: & cœpit
destruere. * In tempore illo percus- 55
sus est Alcimus: & impedita sunt o-
pera illius, & occlusum est os eius, &
dissolutus est paralysi, nec vltrà po-
tuit loqui verbum, & mandare de do-
mo sua. * Et mortuus est Alcimus in 57
tempore illo cum tormento magno.
* Et vidit Bacchides quoniam mor- 57
tuus est Alcimus: & reuersus est ad
regem, & siluit terra annis duobus.
* Et cogitauerunt omnes iniqui di- 58
centes: Ecce Ionathas, & qui cum eo
sunt, in silentio habitant confidenter:
nunc ergo adducamus Bacchidem,
& comprehendet eos omnes vna no-
cte. * Et abierunt & consilium ei de- 59
derunt. * Et surrexit vt veniret cum 60
exercitu multo: & misit occultè epi-
stolas sociis suis, qui erant in Iudæa,
vt comprehenderent Ionathan, & eos
qui cum eo erant: sed nō potuerunt,
quia innotuit eis consilium eorum.
* Et apprehendit de viris regionis, qui 61
principes erant malitiæ, quinquagin-
ta viros, & occidit eos: * Et secessit 62
Ionathas, & Simon, & qui cum eo
erant, in Bethbessen, quæ est in de-
serto; & extruxit diruta eius, & fir-
mauerunt eam. * Et cognouit Bacchi- 63
des, & congregauit vniuersam mul- G
titudinem suam: & his, qui de Iudæa
erant, denuntiauit. * Et venit, & ca- 64
stra posuit desuper Bethbessen: &
oppugnauit eam dies multos, & fecit
machinas. * Et reliquit Ionathas Si- 65
monem fratrem suum in ciuitate, &
exiit in regionem, & venit cum nu-
66 mero, * & percussit Odaren, & fra-
tres eius, & filios Phaseron in taber-
naculis ipsorum; & cœpit cædere, &
67 crescere in virtutibus. * Simon verò,
& qui cum ipso erant, exierunt de
ciuitate, & succenderunt machinas,
68 * & pugnauerunt contra Bacchidem,
& contritus est ab eis: & afflixerunt
eum valdè, quoniam consilium eius,
69 & congressus eius erat inanis. * Et
iratus contra viros iniquos, qui ei
consilium dederant vt veniret in re-
gionem ipsorum, multos ex eis occi-
dit: ipse autem cogitauit cum reliquis
70 abire in regionem suam. * Et cogno-
uit Ionathas, & misit ad eum legatos
componere pacem cum ipso, & red-
71 dere ei captiuitatem. * Et libenter ac-
cepit, & fecit secundùm verba eius,
& iurauit se nihil facturum ei mali
72 omnibus diebus vitæ eius. * Et red-
didit ei captiuitatem, quam priùs erat
prædatus de terra Iuda: & conuersus
abiit in terram suam, & non apposuit
73 ampliùs venire in fines eius. * Et ces-
sauit gladius ex Israel: & habitauit
Ionathas in Machmas, & cœpit Iona-
thas ibi iudicare populum, & exter-
minauit impios ex Israel.

CAP. X.

*Alexandro Nobilis Antiochi filio occu-
pante Ptolemaida, conatur Deme-
trius ferire fœdus cum Ionatha, semel
ac iterùm plurima pollicens: at ille
praelegit oblatas ab Alexandro ami-
citias; qui Alexander, deuicto occi-
soque Demetrio, ducit vxorem Cleo-
patram Ptolemæi regis Aegypti fi-
liam, plurimum Ionathan honorans:
porro Appollonium ducem iunioris
Demetrij deuicit Ionathas, succensa
Azoto & templo Dagon: rursumque
ab Alexandro honoratur data sibi Ac-
caron ac fibula aurea.*

1 ET anno centesimo sexagesimo as-
A cendit Alexander Antiochi fi-
lius, qui cognominatus est Nobilis:
& occupauit Ptolemaidam: & rece-
2 perunt eum, & regnauit illic. * Et au-
diuit Demetrius rex, & congregauit
exercitum copiosum valdè, & exiuit
3 obuiàm illi in prælium. * Et misit
Demetrius epistolam ad Ionathan
verbis pacificis, vt magnificaret eum.
4 * Dixit enim: Anticipemus facere pa-
cem cum eo, priusquam faciat cum
5 Alexandro aduersum nos: * recorda-
bitur enim omnium malorum, quæ
fecimus in eum, & in fratrem eius,
6 & in gentem eius. * Et dedit ei pote-
statem congregandi exercitum, &
fabricare arma, & esse ipsum socium
eius;

tius: & obsides, qui erant in arce,
iussit tradi ei. * Et venit Ionathas in 7
Ierusalem, & legit epistolas in audi-
tu omnis populi, & eorum qui in arce
erant. * Et timuerunt timore magno, 8
quoniam audierunt quòd dedit ei rex
potestatem congregandi exercitum.
* Et traditi sunt Ionathæ obsides, & 9
reddidit eos parentibus suis: * Et ha- 10
bitauit Ionathas in Ierusalem, & cœ-
pit ædificare & innouare ciuitatem.
* Et dixit facientibus opera, vt ex- 11
truerent muros, & montem Sion in
circuitu lapidibus quadratis ad muni-
tionem: & ita fecerunt. *. Et fuge- 12
runt alienigenæ, qui erant in mu-
nitionibus, quas Bacchides ædificaue-
rat: * Et reliquit vnusquisque locum 13
suum, & abiit in terram suam: * tan- 14
tùm in Bethsura remanserunt aliqui,
ex his qui reliquerant legem & præ-
cepta Dei. erat enim hæc eis ad refu-
gium.* Et audiuit Alexander rex pro- 15
missa, quæ promisit Demetrius Iona- B
thæ: & narrauerunt ei prælia, & vir-
tutes, quas ipse fecit, & fratres eius,
& labores, quos laborauerunt.* & ait: 16
Numquid inueniemus aliquem virum
talem? & nunc faciemus eum amicum,
& socium nostrum.* Et scripsit episto- 17
lam, & misit ei secundum hæc verba,
dicens: * Rex Alexander fratri Ionathæ 18
salutem. * Audiuimus de te, quod vir 19
potens sis viribus, & aptus es vt sis
amicus noster: * & nunc constituimus 20
te hodie summum sacerdotem gentis
tuæ, & vt amicus voceris regis, (&
misit ei purpuram, & coronam au-
ream) & quæ nostra sunt sentias no-
biscum, & conserues amicitias ad nos.
* Et induit se Ionathas stola sancta 21
septimo mense, anno centesimo sexa-
gesimo, in die sollemni scenopegiæ:
& congregauit exercitum, & fecit ar-
ma copiosa. * Et audiuit Demetrius 22
verba ista, & contristatus est nimis, &
ait: * Quid hoc fecimus, quod præoc- 23
cupauit nos Alexander apprehendere
amicitiam Iudæorum ad munimen sui?
* Scribam & ego illis verba depreca- 24
toria, & dignitates, & dona: vt sint
mecum in adiutorium. * Et scripsit eis 25
in hæc verba: Rex Demetrius genti
Iudæorum salutem: * Quoniam serua- 26
stis ad nos pactum, & mansistis in ami-
citia nostra, & non accessistis ad ini-
micos nostros, audiuimus, & gauisi
sumus. * Et nunc perseuerate adhuc 27
conseruare ad nos fidem, & retribue- C
mus vobis bona pro his quæ fecistis
nobiscum: * Et remittemus vobis præ- 28
stationes multas, & dabimus vobis do-
nationes.* Et nunc absoluo vos & om- 29
nes Iudæos à tributis, & pretia salis
indulgeo, & coronas remitto, & tertias
30 seminis: * Et dimidiam partem fructus
ligni, quod est portionis meæ, relin-
quo vobis ex hodierno die, & dein-
ceps, ne accipiatur à terra Iuda, & à
tribus ciuitatibus, quæ additæ sunt
illi ex Samaria & Galilæa, ex hodierna
31 die & in totum tempus: * Et Ierusa-
lem sit sancta, & libera cũ finibus suis:
32 & decimæ & tributa ipsius sint. * Re-
mitto etiam potestatem arcis, quæ est
in Ierusalem: & do eam summo sa-
cerdoti, vt constituat in ea viros quos-
cumque ipse elegerit, qui custodiant
33 eam.* Et omnem animam Iudæorum,
quæ captiua est à terra Iuda in omni
regno meo, relinquo liberam gratis,
vt omnes à tributis soluantur, etiam
34 pecorum suorum.* Et omnes dies sol-
lemnes, & sabbata, & neomeniæ, &
dies decreti, & tres dies ante diem sol-
lemnem, & tres dies post diem sollem-
nem, sint omnes immunitatis & re-
missionis omnibus Iudæis, qui sunt
35 in regno meo: * Et nemo habebit po-
testatem agere aliquid & mouere ne-
gotia aduersus aliquem illorum, in
36 omni causa. * Et ascribantur ex Iu-
dæis in exercitu regis ad triginta mil-
lia virorum: & dabuntur illis copiæ
vt oportet omnibus exercitibus regis,
& ex eis ordinabuntur qui sint in
37 munitionibus regis magni: * Et ex
his constituentur super negotia re-
gni, quæ aguntur ex fide, & princi-
pes sint ex eis, & ambulent in legibus
suis, sicut præcepit rex in terra Iuda.
38 * Et tres ciuitates, quæ additæ sunt
D Iudææ ex regione Samariæ, cum Iu-
dæa reputentur: vt sint sub vno, &
non obediant alii potestati, nisi sum-
39 mi sacerdoti. * Ptolemaida, & con-
fines eius, quas dedi donum sanctis,
qui sunt in Ierusalem, ad necessarios
40 sumptus sanctorum. * Et ego do sin-
gulis annis quindecim millia siclo-
rum argenti de rationibus regis, quæ
41 me contingunt: * Et omne quod re-
liquum fuerit, quod non reddiderant
qui super negotia erant annis priori-
bus, ex hoc dabunt in opera domus.
42 * Et super hæc quinque millia siclo-
rum argenti, quæ accipiebant de san-
ctorum ratione per singulos annos:
& hæc ad sacerdotes pertineant, qui
43 ministerio funguntur.* Et quicumque
confugerint in templum, quod est Ie-
rosolymis, & in omnibus finibus e-
ius, obnoxii regi in omni negotio di-
mittantur, & vniuersa, quæ sunt eis in
44 regno meo, libera habeant.* Et ad æ-
dificãda vel restauranda opera sancto-

rum, sumptus dabuntur de ratione re-
gis. * Et ad extruendos muros Ierusa- 45
lem, & communiendos in circuitu,
sumptus dabuntur de ratione regis, &
ad construendos muros in Iudæa. * Vt 46
audiuit autem Ionathas & populus ser-
Sup. 7. b. 12. mones istos, non crediderunt eis, nec
receperunt eos: quia recordati sunt
malitiæ magnæ, quã fecerat in Israel,
& tribulauerat eos valdè. * Et com- 47
placuit eis in Alexandrum, quia ipse
fuerat eis princeps sermonum pacis,
& ipsi auxilium ferebant omnibus die-
bus. * Et congregauit rex Alexander 48
exercitum magnum, & admouit castra
contra Demetrium. * Et commiserunt 49
prælium duo reges, & fugit exercitus
Demetrii, & insecutus est eum Alexan-
der, & incubuit super eos. * Et inua- 50
luit prælium nimis, donec occidit sol:
& cecidit Demetrius in die illa. * Et 51
misit Alexander ad Ptolomæum re- E
gem Ægypti legatos secundùm hæc
verba, dicens: * QVONIAM re- 52
gressus sum in regnum meum, & se-
di in sede patrum meorum, & obti-
nui principatum, & contriui Deme-
trium, & possedi regionem nostram,
* & commisi pugnam cum eo, & con- 53
tritus est ipse, & castra eius, à nobis;
& sedimus in sede regni eius: * & nũc 54
statuamus ad inuicem amicitiam: &
da mihi filiam tuam vxorem; & ego
ero gener tuus, & dabo tibi dona, &
ipsa, digna te. * Et respondit rex Pto- 55
lomæus, dicens: FELIX dies, in qua
reuersus es ad terram patrum tuorum,
& sedisti in sede regni eorum. * Et 56
nunc faciam tibi quod scripsisti: sed
occurre mihi Ptolemaidam, vt videa-
mus inuicem nos, & spondeam tibi
sicut dixisti. * Et exiuit Ptolemæus de 57
Aegypto, ipse, & Cleopatra filia eius,
& venit Ptolomaidam, anno centesi-
mo sexagesimo secundo. * Et occur- 58
rit ei Alexander rex, & dedit ei Cleo-
patram filiam suam: & fecit nuptias
eius Ptolemaidæ, sicut reges, in ma-
gna gloria. * Et scripsit rex Alexan- 59
der Ionathæ, vt veniret obuiàm sibi.
* Et abiit cum gloria Ptolomaidam, 60
& occurrit ibi duobus regibus, & de-
dit illis argentum multum, & aurum,
& dona: & inuenit gratiam in con-
spectu eorum. * Et conuenerunt ad- 61
uersus eum viri pestilentes ex Israel,
viri iniqui interpellantes aduersus
eum: & non intendit ad eos rex. * Et 62
iussit spoliari Ionathan vestibus suis,
& indui eum purpura: & ita fecerunt.
Et collocauit eum rex sedere secum.
* Dixitque principibus suis: Exite 63
cum eo in medium ciuitatis, & præ-
dicate, vt nemo aduersus eum inter-
pellet de vllo negotio, nec quis-
quam ei molestus sit de vlla ratione.
64 * Et factum est, vt viderunt qui in-
F terpellabant gloriam eius, quæ præ-
dicabatur, & opertum eum purpu-
65 ra, fugerunt omnes: * Et magnifica-
uit eum rex, & scripsit eum inter
primos amicos, & posuit eum du-
66 cem, & participem principatus. * Et
reuersus est Ionathas in Ierusalem
67 cum pace & lætitia. * In anno cen-
tesimo sexagesimoquinto, venit De-
metrius filius Demetrii à Creta in
68 terram patrum suorum. * Et audiuit
Alexander rex, & contristatus est val-
69 dè, & reuersus est Antiochiam. * Et
constituit Demetrius rex Apollonium
ducem, qui præerat Cœlesyriæ: &
congregauit exercitum magnum, &
accessit ad Iamniam: & misit ad Io-
70 nathan summum sacerdotem, * di-
cens: Tu solus resistis nobis: ego au-
tem factus sum in derisum, & in op-
probrium, propterea quia tu pote-
statem aduersum nos exerces in mon-
71 tibus. * Nunc ergo si confidis in vir-
tutibus tuis, descende ad nos in cam-
pum, & comparemus illic inuicem;
72 quia mecum est virtus bellorum. * In-
terroga, & disce quis sum ego, & ce-
teri, qui auxilio sunt mihi, qui & di-
cunt quia non potest stare pes vester
ante faciem nostram, quia bis in fu-
gam conuersi sunt patres tui in terra
73 sua: * & nunc quomodo poteris su-
stinere equitatum & exercitum tan-
tum in campo, vbi non est lapis, ne-
que saxum, neque locus fugiendi?
74 * Vt audiuit autem Ionathas sermo-
nes Apollonii, motus est animo: &
elegit decem millia virorum, & exiit
ab Ierusalem, & occurrit ei Simon
75 frater eius in adiutorium: * & appli-
cuerunt castra in Ioppen, & exclusit
eum à ciuitate (quia custodia Apol-
lonii Ioppe erat) & oppugnauit eam.
76 * Et exterriti qui erant in ciuitate,
aperuerunt ei, & obtinuit Ionathas
77 Ioppen. * Et audiuit Apollonius, &
G admouit tria millia equitum, & ex-
78 ercitum multum. * Et abiit Azotum
tamquam iter faciens, & statim exiit
in campum, eò quòd haberet multi-
tudinem equitum, & confideret in
eis. Et insecutus est eum Ionathas in
Azotum, & commiserunt prælium.
79 * Et reliquit Apollonius in castris
80 mille equites post eos occultè. * Et
cognouit Ionathas quoniam insidiæ
sunt post se, & circuierunt castra eius,
& iecerunt iacula in populum à manè
81 vsque ad vesperam. * Populus au-

tem stabat, sicut præceperat Iona-
thas: & laborauerunt equi eorum.
* Et eiecit Simon exercitum suum, 82
& commisit contra legionem: equi-
tes enim fatigati erant: & contriti
sunt ab eo, & fugerunt. * Et qui di- 83
spersi sunt per campum, fugerunt in
Azotum, & intrauerunt in Bethda-
gon idolum suum, vt ibi se libera-
rent. * Et succendit Ionathas Azo- 84
tum, & ciuitates, quæ erant in cir-
cuitu eius, & accepit spolia eorum, &
templum Dagon: & omnes, qui fuge-
runt in illud, succendit igni. * Et fue- 85
runt qui ceciderunt gladio, cum his
qui succensi sunt, ferè octo millia vi-
rorum. * Et mouit inde Ionathas ca- 86
stra, & applicuit ea Ascalonem: &
exierunt de ciuitate obuiàm illi in
magna gloria. * Et reuersus est Iona- 87
thas in Ierusalem cum suis, habenti-
bus spolia multa. * Et factum est: vt 88
audiuit Alexander rex sermones istos,
addidit adhuc glorificare Ionathan.
*Et misit ei fibulam auream, sicut cõ- 89
suetudo est dari cognatis regum. Et
dedit ei Accaron, & omnes fines eius,
in possessionem.

CAP. XI.

Mortuo Alexandro, & similiter Ptolemæo qui Alexandri regnum dolo inuaserat, ablata ab eo filia sua & tradita in vxorem Demetrio, hic Demetrius Ionathan honorat datis litteris immunitatis à tributis: Ionathas autem mittit ei auxiliares milites, qui occisis vno die centum millibus, regem à ciuibus Antiochiæ liberarunt, & Antiochiam incenderunt: illo autem fœdus cum Ionatha initum præuaricante, Antiochus filius Alexandri deuicto Demetrio regnans, fœdus init cum Ionatha, qui vnà cum fratre Simone sæpiùs victor euadit aduersus alienigenas.

ET rex Ægypti congregauit exer- 1
citum, sicut arena quæ est circa A
oram maris, & naues multas: & quæ-
rebat obtinere regnum Alexandri do-
lo, & addere illud regno suo. * Et ex- 2
iit in Syriam verbis pacificis, & ape-
riebant ei ciuitates, & occurrebant ei:
quia mandauerat Alexander rex ex-
ire ei obuiàm, eò quòd socer suus
esset. * Cùm autem introiret ciuita- 3
tem Ptolemæus, ponebat custodias
militum in singulis ciuitatibus. * Et 4
vt appropiauit Azoto, ostenderunt
ei templum Dagon succensum igni, &
Azotum & cetera eius demolita, &
corpora proiecta, & eorum qui cæsi
erant in bello tumulos, quos fecerant
5 secus viam. * Et narrauerunt regi quia
hæc fecit Ionathas, vt inuidiam face-
6 rent ei: & tacuit rex. * Et occurrit Io-
nathas regi in Ioppen cum gloria, &
inuicem se salutauerunt, & dormie-
7 runt illic. * Et abiit Ionathas cum re-
ge vsque ad fluuium, qui vocatur E-
leutherus: & reuersus est in Ierusa-
8 lem. * Rex autem Ptolemæus obti-
nuit dominium ciuitatum vsque Se-
leuciam maritimam, & cogitabat in
9 Alexandrum consilia mala. * Et mi-
sit legatos ad Demetrium, dicens:
B VENI, componamus inter nos pa-
ctum, & dabo tibi filiam meam, quam
habet Alexander, & regnabis in re-
10 gno patris tui. * pœnitet enim me
quòd dederim illi filiam meam: quæ-
11 siuit enim me occidere. * Et vitupera-
uit eum, proptereà quòd concupie-
12 rat regnum eius. * Et abstulit filiam
suam, & dedit eam Demetrio, & a-
lienauit se ab Alexandro, & manife-
13 statæ sunt inimicitiæ eius. * Et intra-
uit Ptolemæus Antiochiam, & im-
posuit duo diademata capiti suo, Æ-
14 gypti & Asiæ. * Alexander autem rex
erat in Cilicia illis temporibus: quia
15 rebellabant qui erãt in locis illis. * Et
audiuit Alexander, & venit ad eum
in bellum: & produxit Ptolemæus
rex exercitum, & occurrit ei in manu
16 valida, & fugauit eum. * Et fugit
Alexander in Arabiam, vt ibi prote-
geretur: Rex autem Ptolemæus exal-
17 tatus est. * Et abstulit Zabdiel Arabs
caput Alexandri, & misit Ptolemæo.
18 * Et rex Ptolemæus mortuus est in
die tertia: & qui erant in munitioni-
bus, perierunt ab his qui erant intra
19 castra. * Et regnauit Demetrius an-
no centesimo sexagesimo septimo.
20 * In diebus illis congregauit Iona-
thas eos qui erant in Iudæa, vt expu-
gnarent arcem, quæ est in Ierusalem:
& fecerunt contra eam machinas
21 multas. * Et abierunt quidam qui
oderant gentem suam viri iniqui ad
regem Demetrium, & renuntiaue-
runt ei quòd Ionathas obsideret ar-
22 cem. * Et vt audiuit, iratus est: &
statim venit ad Ptolemaidam, & scri-
psit Ionathæ ne obsideret arcem, sed
occurreret sibi ad colloquium festi-
23 natò. * Vt audiuit autem Ionathas,
C iussit obsidere: & elegit de seniori-
bus Israël, & de sacerdotibus, & de-
24 dit se periculo. * Et accepit aurum,
& argentum, & vestem, & alia xenia
multa, & abiit ad Regem Ptolemai-
dam, & inuenit gratiam in conspectu
25 eius. * Et interpellabant aduersus eum
26 quidam iniqui ex gente sua. * Et fe-

cit ei rex, sicut fecerant ei qui ante
eum fuerant: & exaltauit eum in
conspectu omnium amicorum suo-
rum, * & statuit rex principatum sa- 27
cerdotij, & quæcumque alia habuit
priùs pretiosa, & fecit eum princi-
pem amicorum. *Et postulauit Iona- 28
thas à rege, vt immunem faceret Iu-
dæam, & tres toparchias, & Sama-
riam, & confines eius: & promisit ei
talenta trecenta. * Et consensit rex: 29
& scripsit Ionathæ epistolas de his
omnibus, hunc modum continen-
tes: * Rex Demetrius fratri Ionathæ 30
salutem, & genti Iudæorum. * Exem- 31
plum epistolæ, quam scripsimus La-
stheni parenti nostro de vobis, misi-
mus ad vos vt sciretis: * Rex Deme- 32
trius Lastheni parenti salutem.*Gen- 33
ti Iudæorum, amicis nostris, & con-
seruantibus quæ iusta sunt apud nos,
decreuimus benefacere, propter beni-
gnitatem ipsorum, quam erga nos ha-
bent. * Statuimus ergo illis omnes fi- 34
nes Iudææ, & tres ciuitates, Lydan, D
& Ramathan, quæ additæ sunt Iu-
dææ ex Samaria, & omnes confines
earum, sequestrari omnibus sacrifi-
cantibus in Ierosolymis, pro his quæ
ab eis priùs accipiebat rex per singu-
los annos, & pro fructibus terræ &
pomorum. * Et alia quæ ad nos per- 35
tinebant decimarum & tributorum,
ex hoc tempore remittimus eis: &
areas salinarum, & coronas quæ no-
bis deferebantur, * omnia ipsis con- 36
cedimus: & nihil horum irritum erit
ex hoc, & in omne tempus. * Nunc 37
ergo curate facere horum exemplum,
& detur Ionathæ, & ponatur in mon-
te sancto, in loco celebri. * Et videns 38
Demetrius rex quòd siluit terra in
conspectu suo, & nihil ei resistit, di-
misit totum exercitum suum, vnum-
quemque in locum suum, excepto
peregrino exercitu, quem contraxit
ab insulis Gentium: & inimici erant
ei omnes exercitus patrum eius.* Try- 39
phon autem erat quidam partium A-
lexandri priùs: & vidit quoniam om-
nis exercitus murmurabat contra De-
metrium, & iuit ad Emalchuel Ara-
bem, qui nutriebat Antiochum filium
Alexandri: * & assidebat ei, vt trade- 40
ret eum ipsi, vt regnaret loco patris
sui: & enuntiauit ei quanta fecit De-
metrius, & inimicitias exercituū eius
aduersus illum. Et mansit ibi diebus
multis. * Et misit Ionathas ad Deme- 41
trium regem, vt eiiceret eos, qui in E
arce erant in Ierusalem, & qui in præ-
sidiis erant: quia impugnabant Israël.
* Et misit Demetrius ad Ionathan, 42
dicens: Non hæc tantùm faciam ti-
bi, & genti tuæ: sed gloria illustrabo
te, & gentem tuam, cùm fuerit op-
43 portunum. * Nunc ergo rectè fece-
ris, si miseris in auxilium mihi viros:
quia discessit omnis exercitus meus.
44 * Et misit ei Ionathas tria millia vi-
rorum fortium Antiochiam: & ve-
nerunt ad regem, & delectatus est rex
45 in aduentu eorum. * Et conuenerunt
qui erant de ciuitate, centum viginti
millia virorum, & volebant interfi-
46 cere regem. * Et fugit rex in aulam:
& occupauerunt qui erant de ciuita-
te, itinera ciuitatis, & cœperunt pu-
47 gnare. * Et vocauit rex Iudæos in
auxilium, & conuenerunt omnes si-
mul ad eum, & dispersi sunt omnes
48 per ciuitatem: * & occiderunt in illa
die centum millia hominum, & suc-
cenderunt ciuitatem, & ceperunt spo-
lia multa in die illa, & liberauerunt re-
49 gem. * Et viderunt qui erant de ciui-
tate, quòd obtinuissent Iudæi ciuita-
rem sicut volebant: & infirmati sunt
mente sua, & clamauerunt ad regem
50 cum precibus, dicentes: * Da nobis
dextras, & cessent Iudæi oppugnare
51 nos & ciuitatem. * Et proiecerunt ar-
F ma sua, & fecerunt pacem, & glori-
ficati sunt Iudæi in conspectu regis,
& in conspectu omnium qui erant in
regno eius, & nominati sunt in re-
gno: & regressi sunt in Ierusalem ha-
52 bentes spolia multa. * Et sedit Deme-
trius rex in sede regni sui: & siluit
53 terra in conspectu eius. *Et mentitus
est omnia quæcumque dixit, & aba-
lienauit se à Ionatha, & non retribuit
ei secundùm beneficia quæ sibi tri-
54 buerat, & vexabat eum valdè. * Post
hæc autem reuersus est Tryphon, &
Antiochus cum eo puer adolescens,
& regnauit, & imposuit sibi diade-
55 ma. * Et congregati sunt ad eum om-
nes exercitus, quos disperserat Deme-
trius, & pugnauerunt contra eum: &
56 fugit, & terga vertit. * Et accepit
Tryphon bestias, & obtinuit Antio-
57 chiam: * & scripsit Antiochus ado-
lescens Ionathæ, dicens: Constituo
tibi sacerdotium, & constituo te su-
per quattuor ciuitates, vt sis de ami-
58 cis regis. * Et misit illi vasa aurea in
ministerium, & dedit ei potestatem
bibendi in auro, & esse in purpura,
59 & habere fibulam auream: * & Si-
monem fratrem eius constituit du-
cem à terminis Tyri vsque ad fines
60 Ægypti. * Et exiit Ionathas, & per-
ambulabat trans flumen ciuitates: &
congregatus est ad eum omnis exer-
citus Syriæ in auxilium, & venit Asca-
lonem

Ionem, & occurrerunt ei honorificè
de ciuitate. * Et abiit inde Gazam: & 61
concluserunt se qui erant Gazæ: &
obsedit eam, & succendit quæ erant
in circuitu ciuitates, & prædatus est
ea. * Et rogauerunt Gazenses Ionã- 62
than, & dedit illis dexteram: & ac- G
cepit filios eorum obsides, & misit
illos in Ierusalem: & perambulauit
regionem vsque Damascum. * Et au- 63
diuit Ionathas quòd præuaricati sunt
principes Demetrij in Cades, quæ est
in Galilæa, cum exercitu multo, vo-
lẽtes eum remouere à negotio regni:
* & occurrit illis: fratrem autem 64
suum Simonem reliquit intra pro-
uinciam. * Et applicuit Simon ad 65
Bethsuram, & expugnabat eam die-
bus multis, & conclusit eos. * Et po- 66
stulauerunt ab eo dextras accipere, &
dedit illis: & eiecit eos inde, & ce-
pit ciuitatem, & posuit in ea præsi-
dium. * Et Ionathas & castra eius 67
applicuerunt ad aquam Genesar, &
ante lucem vigilauerunt in campo
Asor. * & ecce castra alienigenarum 68
occurrebant in campo, & tendebant
ei insidias in montibus: ipse autem
occurrit ex aduerso. * Insidiæ verò 69
exurrexerunt de locis suis, & com-
miserunt prælium. * Et fugerunt qui 70
erant ex parte Ionathæ omnes, & ne-
mo relictus est ex eis, nisi Mathathias
filius Absolomi, & Iudas filius Cal-
phi, princeps militiæ exercitus. * Et 71
scidit Ionathas vestimenta sua, & po-
suit terram in capite suo, & orauit.
* Et reuersus est Ionathas ad eos in 72
prælium, & conuertit eos in fugam,
& pugnauerunt. * Et viderunt qui fu- 73
giebant partis illius, & reuersi sunt ad
eum, & insequebantur cum eo omnes
vsque Cades ad castra sua, & peruene-
runt vsque illuc. * & ceciderunt de 74
alienigenis in die illa tria millia vi-
rorum: & reuersus est Ionathas in Ie-
rusalem.

CAP. XII.

Ionathas cum Romanis ac Spartiatis fœdus renouat: principes Demetrij ipsum inuadentes fugat: percussisque Arabibus ordinat ædificare præsidia in Iudæa, & muros contra arcem in Ierusalem: sed à Tryphone cupiente regnum Antiochi inuadere, & fingente se amicum, apud Ptolemaida dolo captus est, omnesque qui cum eo erant, interfecti.

ET vidit Ionathas quia tempus 1
eum iuuat, & elegit viros, & mi- A
sit eos Romam, statuere & renouare
cum eis amicitiam: * & ad Spartia- 2
tas, & ad alia loca misit epistolas se-
3 cundùm eandem formam. * Et abie-
runt Romam, & intrauerunt curiam,
& dixerunt: Ionathas summus sa-
cerdos, & gens Iudæorum miserunt
nos, vt renouaremus amicitiam &
4 societatem secundùm pristinum. * Et
dederunt illis epistolas ad ipsos per
loca, vt deducerent eos in terram Iu-
5 da cum pace. * Et hoc est exemplum
epistolarum, quas scripsit Ionathas
6 Spartiatis: * IONATHAS summus
sacerdos, & seniores gentis, & sacer-
dotes, & reliquus populus Iudæo-
rum, Spartiatis fratribus salutem.
7 * Iampridem missæ erant epistolæ ad
Oniam summum sacerdotem ab A-
B rio, qui regnabat apud vos, quoniam
estis fratres nostri, sicut rescriptum
8 continet, quod subiectum est. * Et
suscepit Onias virum, qui missus fue-
rat, cum honore: & accepit epistolas,
in quibus significabatur de societate
9 & amicitia. * Nos, cùm nullo horum
indigeremus, habẽtes solatio sanctos
libros, qui sunt in manibus nostris,
10 * maluimus mittere ad vos renouare
fraternitatem, & amicitiam, ne fortè
alieni efficiamur à vobis: multa enim
tempora transierunt, ex quo misistis
11 ad nos. * Nos ergo in omni tempore
sine intermissione in diebus sollem-
nibus, & ceteris quibus oportet, me-
mores sumus vestri in sacrificiis quæ
offerimus, & in obseruationibus, sic-
ut fas est & decet meminisse fratrum,
12 * Lætamur itaque de gloria vestra.
13 * Nos autem circumdederunt multæ
tribulationes, & multa prælia, & im-
pugnauerunt nos reges, qui sunt in
14 circuitu nostro. * Noluimus ergo
vobis molesti esse, neque ceteris sociis
15 & amicis nostris, in his præliis. * ha-
C buimus enim de cælo auxilium, &
liberati sumus nos, & humiliati sunt
16 inimici nostri. * Elegimus itaque Nu-
menium Antiochi filium, & Antipa-
trem Iasonis filium, & misimus ad
Romanos renouare cum eis amici-
17 tiam & societatem pristinam. * Man-
dauimus itaque eis vt veniant etiam
ad vos, & salutent vos; & reddant
vobis epistolas nostras de innouatio-
18 ne fraternitatis nostræ. * Et nunc be-
nefacietis respondentes nobis ad hæc.
19 * Et hoc est rescriptum epistolarum,
20 quod miserat Oniæ: * Arius, rex
Spartiatarum, Oniæ sacerdoti ma-
21 gno salutem. * Inuentum est in scri-
ptura de Spartiatis & Iudæis, quo-
niam sunt fratres, & quod sunt de
22 genere Abraham. * Et nunc ex quo
hæc cognouimus, benefacitis scriben-
23 tes nobis de pace vestra. * Sed & nos
rescri-

rescripsimus vobis: Pecora nostra,
& possessiones nostræ vestræ sunt; &
vestræ, nostræ: mandauimus itaque
hæc nuntiari vobis * Et audiuit Io- 24
nathas, quoniam regressi sunt prin-
cipes Demetrij cum exercitu multo
supra quàm priùs, pugnare aduer-
sus eum. * & exiit ab Ierusalem, & 25
occurrit eis in Amathite regione: non D
enim dederat eis spatium vt ingrede-
rentur regionem eius. * Et misit spe- 26
culatores in castra eorum: & reuersi
renuntiauerunt quòd constituunt su-
peruenire illis nocte. * Cùm occidis- 27
set autem sol, præcepit Ionathas suis
vigilare, & esse in armis paratos ad
pugnam tota nocte, & posuit custo-
des per circuitum castrorum. * Et 28
audierunt aduersarij quòd paratus est
Ionathas cum suis in bello: & timue-
runt, & formidauerunt in corde suo:
& accenderunt focos in castris suis.
* Ionathas autem, & qui cum eo e- 29
rant, non cognouerunt vsque manè:
videbant autem luminaria ardentia:
* & secutus est eos Ionathas, & non 30
comprehendit eos: transierunt enim
flumen Eleutherum. * Et diuertit Io- 31
nathas ad Arabas, qui vocantur Za- E
badæi, & percussit eos, & accepit spo-
lia eorum. * Et iunxit, & venit Da- 32
mascum, & perambulabat omnem
regionem illam. * Simon autem ex- 33
iit, & venit vsque ad Ascalonem, &
ad proxima præsidia: & declinauit
in Ioppen, & occupauit eam (* au- 34
diuit enim quòd vellent præsidium
tradere partibus Demetrij) & posuit
ibi custodes vt custodirent eam. * Et 35
reuersus est Ionathas, & conuocauit
seniores populi, & cogitauit cum eis
ædificare præsidia in Iudæa, * & ædi- 36
ficare muros in Ierusalem, & exalta-
re altitudinem magnam inter mediū
arcis & ciuitatis, vt separaret eam à
ciuitate, vt esset ipsa singulariter, &
neque emant, neque vendant. * Et 37
conuenerunt, vt ædificarent ciuita-
tem: & cecidit murus, qui erat super
torrentem ab ortu solis, & reparauit
eum, qui vocatur Caphetetha: * & 38
Simon ædificauit Adiada in Sephe-
la, & muniuit eam, & imposuit por-
tas & seras. * Et cùm cogitasset Try- 39
phon regnare Asiæ, & assumere dia- F
dema, & extendere manum in An-
tiochum regem: * timens ne fortè 40
non permitteret eum Ionathas, sed
pugnaret aduersus eum, quærebat
comprehendere eum, & occidere. Et
exurgens abiit in Bethsan. * Et exiuit 41
Ionathas obuiam illi cū quadraginta
millibus virorum electorum in præ-
42 lium, & venit Bethsan. * Et vidit Try-
phon quia venit Ionathas cum exer-
citu multo vt extenderet in eum ma-
43 nus, timuit. * & excepit eum cum
honore, & commendauit eum om-
nibus amicis suis, & dedit ei munera:
& præcepit exercitibus suis vt obedi-
44 rent ei, sicut sibi. * Et dixit Ionathæ:
Vt quid vexasti vniuersum populum,
45 cùm bellum nobis non sit? * Et nunc
remitte eos in domos suas: elige au-
tem tibi viros paucos, qui tecum sint,
& veni mecum Ptolemaidam, & tra-
dam eam tibi, & reliqua præsidia, &
exercitum, & vniuersos præpositos
negotij, & conuersus abibo: propter-
46 eà enim veni. * Et credidit ei, & fecit
sicut dixit: & dimisit exercitum, &
47 abierunt in terram Iuda. * Retinuit
autem secum tria millia virorum: ex
quibus remisit in Galilæam duo mil-
lia, mille autem venerunt cum eo.
48 * Vt autem intrauit Ptolemaidam Io-
G nathas, clauserūt portas ciuitatis Pto-
lemenses: & comprehenderunt eum:
& omnes, qui cum eo intrauerant, gla-
49 dio interfecerunt. * Et misit Tryphon
exercitum & equites in Galilæam, &
in campum magnum, vt perderent
50 omnes socios Ionathæ * At illi cùm
cognouissent quia comprehensus est
Ionathas, & periit, & omnes qui cum
eo erant, hortati sunt semetipsos, &
51 exierunt parati in prælium. * Et vi-
dentes hi, qui insecuti fuerant, quia
pro anima res est illis, reuersi sunt:
52 * illi autem venerunt omnes cum pa-
ce in terram Iuda. Et planxerunt Io-
nathan, & eos qui cum ipso fuerant,
valdè: & luxit Israël luctu magno.
53 * Et quæsierunt omnes gentes, quæ
erant in circuitu eorum, contere-
54 re eos, dixerunt enim: * Non habent
principem, & adiuuantem: nunc ergo
expugnemus illos, & tollamus de ho-
minibus memoriam eorum.

CAP. XIII.

Suscepto Simon principatu pro fratre Ionatha misit petitam à Tryphone pecuniam, vnà cum filiis Ionathæ, ad eius redemptionem: Tryphon autem, accepta pecunia, patrem occidit cum filiis: quibus sepultis ac defletis, Simon magnificum extruxit parentibus ac fratribus sepulchrum in Modin: Tryphon vero, occiso Antiocho, regnum eius inuasit: & Simon, impetratis à rege Demetrio litteris fœderis ac immunitatis, expugnauit Gazaram, & arcem Ierosolymorum obtinuit: propter quod lætum agunt festum, quod etiam quotannis apud Iudæos agi præcipitur.

Et

ET audiuit Simon quòd congrega- 1
uit Tryphon exercitum copio- A
sum, vt veniret in terram Iuda, & at-
tereret eam. * Videns quia in tremore 2
populus est, & in timore, ascen.dit Ie-
rusalem, & congregauit populum:
*& adhortans dixit: Vos scitis quan- 3
ta ego, & fratres mei, & domus pa-
tris mei, fecimus pro legibus, & pro
sanctis prælia, & angustias quales vi-
dimus: * horum gratia perierunt fra- 4
tres mei omnes propter Israël, & re-
lictus sum ego solus. * Et nunc non 5
mihi contingat parcere animæ meæ
in omni tempore tribulationis: non
enim melior sum fratribus meis.
*Vindicabo itaque gentem meam, & 6
sancta, natos quoque nostros, & vxo-
res; quia congregatæ sunt vniuersæ
gentes conterere nos inimicitiæ gra-
tia. *Et accensus est spiritus populi si- 7
mul vt audiuit sermones istos: *& re- 8
sponderunt voce magna dicentes: Tu B
es dux noster loco Iudæ & Ionathæ
fratris tui: * pugna prælium nostrum; 9
& omnia, quæcumque dixeris no-
bis, faciemus. * Et congregans om- 10
nes viros bellatores, accelerauit con-
summare vniuersos muros Ierusalem,
& muniuit eam in gyro. * Et misit 11
Ionathan filium Absalomi, & cum
eo exercitum nouum, in Ioppen; &
eiectis his, qui erant in ea, remansit
illic ipse. * Et mouit Tryphon à Pto- 12
lemaida cum exercitu multo, vt ve-
niret in terram Iuda, & Ionathas cum
eo in custodia. * Simon autem ap- 13
plicuit in Addus contra faciem cam-
pi. * Et vt cognouit Tryphon quia 14
surrexit Simon loco fratris sui Iona-
thæ: & quia commissurus esset cum
eo prælium, misit ad eum legatos,
* dicens: Pro argento, quod debebat 15
frater tuus Ionathas in ratione regis,
propter negotia quæ habuit, detinui-
mus eum. *Et nunc mitte argenti ta- 16
lenta centum, & duos filios eius ob-
sides, vt non dimissus fugiat à nobis,
& remittemus eum. * Et cognouit 17
Simon quia cum dolo loqueretur se- C
cum, iussit tamen dari argentum, &
pueros: ne inimicitiam magnam su-
meret ad populum Israël, dicentem:
*Quia non misit ei argentum, & pue- 18
ros, propterea periit. * Et misit pue- 19
ros, & centum talenta: & mentitus
est, & non dimisit Ionathan.* Et post 20
hæc venit Tryphon intra regionem,
vt contereret eam: & gyrauerunt per
viam quæ ducit Ador: & Simon, &
castra eius ambulabant in omnem
locum quocumque ibant. * Qui au- 21
tem in arce erant, miserunt ad Try-
phonem legatos, vt festinaret venire
per desertum, & mitteret illis alimo-
22 nias. * Et parauit Tryphon omnem
equitatum, vt veniret illa nocte: erat
autem nix multa valde, & non venit
23 in Galaaditim. * Et cùm appropin-
quasset Bascaman, occidit Ionathan
24 & filios eius illic. *Et conuertit Try-
25 phon, & abiit in terram suam. * Et
D misit Simon, & accepit ossa Ionathæ
fratris sui, & sepeliuit ea in Modin
26 ciuitate patrum eius.* Et planxerunt
eum omnis Israël planctu magno, &
27 luxerunt eum dies multos. * Et ædifi-
cauit Simon super sepulchrum patris
sui & fratrum suorum ædificium al-
tum visu, lapide polito retrò & antè:
28 * Et statuit septem pyramidas, vnam
contra vnam patri & matri, & quat-
29 tuor fratribus: * & his circumposuit
columnas magnas; & super colum-
nas arma, ad memoriam æternam;
& iuxta arma naues sculptas, quæ
viderentur ab omnibus nauigantibus
30 mare. * hoc est sepulchrum, quod fe-
cit in Modin, vsque in hunc diem.
31 * Tryphon autem cùm iter faceret
cum Antiocho rege adolescente, do-
32 lo occidit eū. *Et regnauit loco eius,
& imposuit sibi diadema Asiæ, & fe-
33 cit plagam magnam in terra. *Et æ-
dificauit Simon præsidia Iudææ, mu-
niens ea turribus excelsis, & muris
E magnis, & portis, & seris: & posuit
34 alimenta in munitionibus. * Et elegit
Simon viros, & misit ad Demetrium
regem, vt faceret remissionem regio-
ni: quia actus omnes Tryphonis per
35 direptionem fuerant gesti.*Et Deme-
trius rex ad verba ista respondit ei, &
36 scripsit epistolam talem: * REX De-
metrius Simoni summo sacerdoti, &
amico regum, & senioribus & genti
37 Iudæorum, salutem. * Coronam au-
ream, & bahem, quam misistis, sus-
cepimus: & parati sumus facere vo-
biscum pacem magnam, & scribere
præpositis regis remittere vobis quæ
38 indulsimus. *Quæcumque enim con-
stituimus, vobis constant. Munitio-
39 nes, quas ædificastis, vobis sint. * re-
mittimus quoque ignorantias, & pec-
cata vsque in hodiernum diem, &
coronam quam debebatis: & si quid
aliud erat tributarium in Ierusalem,
40 iam non sit tributarium. * Et si qui
ex vobis apti sunt conscribi inter no-
stros, conscribantur, & sit inter nos
41 pax. * Anno centesimo septuagesimo
ablatum est iugum Gentium ab Israël.
41 * Et cœpit populus Israël scribere in
tabulis & gestis publicis, anno primo
42 sub Simone summo sacerdote, magno,
duce,

duce, & principe Iudæorum. * In 43
diebus illis applicuit Simon ad Ga-
zan, & circumdedit eam castris, &
fecit machinas, & applicuit ad ciui-
tatem, & percussit turrem vnam, &
comprehendit eam. * Et eruperant 44
qui erant intra machinam in ciuita-
tem: & factus est motus magnus in
ciuitate. * Et ascenderunt qui erant 45
in ciuitate, cum vxoribus & filiis su-
pra murum, scissis tunicis suis, & cla-
mauerunt voce magna, postulantes à
Simone dextras sibi dari, * & dixe- 46
runt: Non nobis reddas secundùm
malitias nostras, sed secundùm mise-
ricordias tuas. * Et flexus Simon, 47
non debellauit eos: eiecit tamen eos
de ciuitate, & mundauit ædes in qui- G
bus fuerant simulacra, & tunc intra-
uit in eam cum hymnis benedicens
Dominum: * & eiecta ab ea omni 48
immunditia, collocauit in ea viros qui
legem facerent: & muniuit eam, &
fecit sibi habitationem. * Qui autem 49
erant in arce Ierusalem, prohibeban-
tur egredi & ingredi regionem, &
emere, ac vendere: & esurierunt val-
dè, & multi ex eis fame perierunt.
* Et clamauerunt ad Simonem vt 50
dextras acciperent: & dedit illis: &
eiecit eos inde, & mundauit arcem à
contaminationibus: * & intrauerunt 51
in eam tertia & vigesima die secundi
mensis, anno centesimo septuagesi-
mo primo, cum laude, & ramis pal-
marum, & cinyris, & cymbalis, &
nablis, & hymnis, & canticis, quia
contritus est inimicus magnus ex Is-
rael. * Et constituit vt omnibus an- 52
nis agerentur dies hi cum lætitia. * Et 53
muniuit montem templi, qui erat
secus arcem, & habitauit ibi ipse, &
qui cum eo erant. * Et vidit Simon 45
Ioannem filium suum, quòd fortis
prælii vir esset: & posuit eum ducem
virtutum vniuersarum: & habitauit
in Gazaris.

CAP. XIIII.

Demetrio à duce Arsacis deuicto & capto, Simon cum suo populo magna pace fruitur: ad quem missæ sunt litteræ renouati fœderis à Spartiatis & Romanis cum maxima laude Simonis, qui Romanis clypeum aureum mnarum mille miserat.

ANno centesimo septuagesimo se- 1
cundo congregauit rex Deme- A
trius exercitum suum, & abiit in Me-
diam ad contrahenda sibi auxilia, vt
expugnaret Tryphonem * Et audi- 2
uit Arsaces rex Persidis & Mediæ,
quia intrauit Demetrius cõfines suos,
& misit vnum de principibus suis vt
comprehenderet eum viuum, & ad-
3 duceret eum ad se. * Et abiit, & per-
cussit castra Demetrii: & comprehen-
dit eum, & duxit eum ad Arsacen,
4 & posuit eum in custodiam. * Et si-
luit omnis terra Iuda omnibus die-
bus Simonis, & quæsiuit bona genti
suæ: & placuit illis potestas eius, &
5 gloria eius, omnibus diebus. * Et cum
omni gloria sua accepit Ioppen in
portum, & fecit introitum in insulis
6 maris. * Et dilatauit fines gentis suæ,
7 & obtinuit regionem. * Et congre-
gauit captiuitatem multã, & domina-
tus est Gazaræ, & Bethsuræ, & arcis:
& abstulit immunditias ex ea, & non
8 erat qui resisteret ei. * Et vnusquis-
B que colebat terram suam cum pace:
& terra Iuda dabat fructus suos: &
9 ligna camporum fructum suum. * Se-
niores in plateis sedebant omnes, &
de bonis terræ tractabant, & iuuenes
induebant se gloriam & stolas belli.
10 * Et ciuitatibus tribuebat alimonias,
& constituebat eas vt essent vasa mu-
nitionis, quoadusque nominatum est
nomen gloriæ eius vsque ad extre-
11 mum terræ. * Fecit pacem super ter-
ram, & lætatus est Israel lætitia ma-
12 gna. * Et sedit vnusquisque sub vite
sua, & sub ficulnea sua: & non erat
13 qui eos terreret. * Defecit impugnans
eos super terram: reges contriti sunt
14 in diebus illis. * Et confirmauit om-
nes humiles populi sui, & legem ex-
quisiuit, & abstulit omnem iniquum
15 & malum: * sancta glorificauit, &
16 multiplicauit vasa sanctorum. * Et
auditum est Romæ quia defunctus
esset Ionathas, & vsque in Spartiatas:
17 & contristati sunt valdè. * Vt audie-
runt autem quòd Simon frater eius
factus esset summus sacerdos loco
eius, & ipse obtineret omnem regio-
18 nem, & ciuitates in ea: * scripserunt
C ad eum in tabulis æreis, vt renouarent
amicitias & societatem, quam fece-
rant cum Iuda, & cum Ionatha fra-
19 tribus eius. * Et lectæ sunt in conspe-
ctu ecclesiæ in Ierusalem. Et hoc ex-
emplum epistolarum, quas Spartiatæ
20 miserunt: * SPARTIANORVM
principes, & ciuitates, Simoni Sacer-
doti magno, & senioribus, & sacer-
doribus, & reliquo populo Iudæo-
21 rum, fratribus, salutem. * Legati,
qui missi sunt ad populum nostrum,
nuntiauerunt nobis de vestra gloria,
& honore, ac lætitia: & gauisi sumus
22 in introitu eorum. * Et scripsimus
quæ ab eis erant dicta in conciliis po-
puli, sic: Numenius Antiochi, & An-
tipater Iasonis filius, legati Iudæorũ,
vene-

venerunt ad nos, renouantes nobiscum
cum amicitiam pristinam. * Et pla- 23
cuit populo excipere viros gloriosè,
& ponere exemplum sermonum eo-
rum in segregatis populi libris, vt sit
ad memoriam populo Spartiatarum.
Exemplum autem horum scripsimus D
Simoni magno sacerdoti. * Post hæc 24
autem misit Simon Numenium Ro-
mam, habentem clypeum aureum
magnum, pondo mnarum mille, ad
statuendam cum eis societatem. Cùm
autē audisset populus Romanus * ser- 25
mones istos, dixerunt: Quam gratia-
rum actionem reddemus Simoni, &
filiis eius? * Restituit enim ipse fra- 26
tres suos, & expugnauit inimicos Is-
rael ab eis: & statuerunt ei liberta-
tem, & descripserunt in tabulis æ-
reis, & posuerunt in titulis in mon-
te Sion. * Et hoc est exemplum scri- 27
pturæ: OCTAVA decima die mensis
Elul, anno centesimo septuagesimo
secundo, anno tertio sub Simone sa-
cerdote magno in Asaramel, * in con- 28
uentu magno sacerdotum, & populi,
& principum gentis, & seniorum re-
gionis, nota facta sunt hæc: Quoniam
frequenter facta sunt prælia in regio-
ne nostra. * Simon autem Mathathiæ 29
filius ex filijs Iarib, & fratres eius de- E
derunt se periculo, & restiterunt ad-
uersarijs gentis suæ, vt starent san-
cta ipsorum, & lex: & gloria magna
glorificauerunt gentem suam. * Et 30
congregauit Ionathas gentem suam,
& factus est illis sacerdos magnus, &
appositus est ad populum suum. * Et 31
voluerunt inimici eorum calcare, &
atterere regionem ipsorum, & exten-
dere manus in sancta eorum. * Tunc 32
restitit Simon, & pugnauit pro gente
sua, & erogauit pecunias multas, &
armauit viros virtutis gentis suæ, &
dedit illis stipendia: * & muniuit ci- 33
uitates Iudææ, & Bethsuram, quæ
erat in finibus Iudææ, vbi erant arma
hóstium anteà: & posuit illic præsi-
dium viros Iudæos. * Et Ioppen mu- 34
niuit, quæ erat ad mare; & Gaza-
ram, quæ est in finibus Azoti, in
qua hostes anteà habitabant, & col-
locauit illic Iudæos: & quæcumque
apta erant ad correptionem eorum,
posuit in eis. * Et vidit populus actum 35
Simonis, & gloriam quam cogitabat
facere genti suæ, & posuerunt eum
ducem suum, & principem sacerdo-
tum, eò quòd ipse fecerat hæc om-
nia, & iustitiam, & fidem, quam con-
seruauit genti suæ, & exquisiuit om-
ni modo exaltare populum suum.
* Et in diebus eius prosperatum est 36
F in manibus eius, vt tollerentur gen-
tes de regione ipsorum, & qui in ci-
uitate Dauid erant in Ierusalem, in
arce, de qua procedebant, & conta-
minabant omnia quæ in circuitu san-
ctorum sunt, & inferebant plagam
37 magnam castitati: * & collocauit in
ea viros Iudæos ad tutamentum re-
gionis, & ciuitatis, & exaltauit mu-
38 ros Ierusalem. * Et rex Demetrius
39 statuit illi summū sacerdotium. * Se-
cundùm hæc fecit eum amicū suum,
& glorificauit eum gloria magna.
40 * Audiuit enim quòd appellati sunt
Iudæi à Romanis amici, & socij, &
fratres, & quia susceperunt legatos
41 Simonis gloriosè: * & quia Iudæi, &
sacerdotes eorum consenserunt eum
esse ducem suum, & summum sacer-
dotem in æternum, donec surgat pro-
42 pheta fidelis: * & vt sit super eos
G dux, & vt cura esset illi pro sanctis,
& vt constitueret præpositos super
opera eorum, & super regionem, &
43 super arma, & super præsidia: * &
cura sit illi de sanctis: & vt audiatur
ab omnibus, & scribantur in nomine
eius omnes conscriptiones in regio-
ne, & vt operiatur purpura, & auro:
44 * & ne liceat vlli ex populo, & ex
sacerdotibus, irritum facere aliquid
horum, & contradicere his quæ ab eo
dicuntur, aut conuocare conuentum
in regione sine ipso: & vestiri purpu-
45 ra, & vti fibula aurea. * qui autem
fecerit extra hæc, aut irritum fecerit
46 aliquid horum, reus erit. * Et com-
placuit omni populo statuere Simo-
nem, & facere secundùm verba ista.
47 * Et suscepit Simon, & placuit ei vt
summo sacerdotio fungeretur, & es-
set dux & princeps gentis Iudæorum,
& sacerdotum, & præesset omnibus.
48 * Et scripturam istam dixerunt po-
nere in tabulis æreis, & ponere eas in
peribolo sanctorum, in loco cele-
49 bri: * exemplū autē eorum ponere in
ærario, vt habeat Simon, & filij eius.

CAP. XV.

Antiochus Demetrij filius litteras amicitiarum mittit ad Simonem: Romani fœderatos sibi Iudæos ceteris nationibus per litteras commendant: Antiochus dum Tryphonem insequitur, missum à Simone militum auxilium recusat, mittitque ad eum Athenobium qui multa tanquam debita reposcat: & Simonis responso accepto, constituit aduersus eum Cendebæum ducem exercitus, ipse vero Tryphonem persequitur.

1 ET misit rex Antiochus filius De-
A metrij epistolas ab insulis maris
Simoni

Simoni sacerdoti, & principi gentis
Iudæorum, & vniuersæ genti: * & 2
erant continentes hunc modum:
Rex Antiochus Simoni sacerdoti
magno, & genti Iudæorum, salutem.
* Quoniam quidem pestilentes obti- 3
nuerunt regnum patrum nostrorum,
volo autem vendicare regnum, & re-
stituere illud sicut erat anteà: & ele-
ctam feci multitudinem exercitus, &
feci naues bellicas. * Volo autem pro- 4
cedere per regionē, vt vlciscar in eos,
qui corruperunt regionem nostram,
& qui desolauerunt ciuitates multas
in regno meo. * Nunc ergo statuo ti- 5
bi omnes oblationes, quas remiserunt
tibi ante me omnes reges, & quęcum-
que alia dona remiserunt tibi: * & 6
permitto tibi facere percussurā pro-
prij numismatis in regione tua: * Ie- 7
rusalem autem sanctam esse, & libe-
ram: & omnia arma quæ fabricata B
sunt, & præsidia quæ cōstruxisti, quæ
tenes, maneant tibi. * Et omne debi- 8
tum regis, & quæ futura sunt regi, ex
hoc & in totum tempus remittuntur
tibi. * Cùm autem obtinuerimus re- 9
gnum nostrum, glorificabimus te, &
gentem tuam, & templum gloria ma-
gna, ita vt manifestetur gloria vestra
in vniuersa terra. * Anno centesimo 10
septuagesimo quarto exijt Antiochus
in terram patrum suorum, & conue-
nerunt ad eum omnes exercitus, ita
vt pauci relicti essent cum Trypho-
ne. * Et insecutus est eum Antiochus 11
rex, & venit Doram fugiens per ma-
ritimam. * sciebat enim quòd con- 12
gregata sunt mala in eum, & reliquit
eum exercitus. * Et applicuit An- 13
tiochus super Doram cum centum C
viginti millibus virorum bellig erato-
rum, & octo millibus equitum: * & 14
circuiuit ciuitatem, & naues à mari
accesserunt: & vexabant ciuitatem à
terra & mari, & neminem sinebant
ingredi vel egredi. * Venit autem Nu- 15
menius, & qui cum eo fuerant, ab
vrbe Roma, habentes epistolas regi-
bus & regionibus scriptas, in quibus
continebantur hæc: * Lucius con- 16
sul Romanorum, Ptolemæo regi sa-
lutem. * Legati Iudæorum venerunt 17
ad nos amici nostri, renouantes pri-
stinam amicitiam & societatem, mis-
si à Simone principe Sacerdotum, &
populo Iudæorum. * Attulerunt au- 18
tem & clypeum aureum mnarum
mille. * Placuit itaque nobis scribere 19
regibus, & regionibus, vt non infe-
rant illis mala, neque impugnent eos,
& ciuitates eorum, & regiones eo-
rum: & vt non ferant auxilium pu-
20 gnantibus aduersus eos. * Visum au-
tem est nobis accipere ab eis clypeū.
21 * Si qui ergo pestilentes refugerunt
D de regione ipsorum ad vos, tradite
eos Simoni principi sacerdotum, vt
vindicet in eos secundùm legē suam.
22 * Hæc eadem scripta sunt Demetrio
regi, & Attalo, & Ariarathi, & Ar-
23 saci, * & in omnes regiones: &
Lampsaco, & Spartiatis, & in De-
lum, & in Myndum, & in Sicyo-
nem, & in Cariam, & in Samum,
& in Pamphyliam, & in Lyciam, &
in Alicarnassum, & in Coo, & in Si-
den, & in Aradon, & in Rhodum,
& in Phaselidem, & in Gortynam, &
Gnidum, & Cyprum, & Cyrenen.
24 * Exemplum autem eorum scripse-
runt Simoni principi sacerdotum, &
25 populo Iudæorum. * Antiochus au-
tem rex applicuit castra in Doram
secundò, admouens ei semper ma-
nus, & machinas faciens: & conclusit
26 Tryphonem, ne procederet. * & mi-
E sit ad eum Simon duo millia viro-
rum electorum in auxilium, & ar-
gentum, & aurum, & vasa copiosa:
27 * & noluit ea accipere, sed rupit om-
nia, quæ pactus est cum eo anteà, &
28 alienauit se ab eo. * Et misit ad eum
Athenobium vnum de amicis suis, vt
tractaret cum ipso, dicens: Vos tene-
tis Ioppen, & Gazaram, & arcem quæ
est in Ierusalem, ciuitates regni mei:
29 * fines eorum desolastis, & fecistis
plagam magnam in terra, & domi-
nati estis per loca multa in regno
30 meo. * Nunc ergo tradite ciuitates,
quas occupastis; & tributa locorū, in
quibus dominati estis extra fines Iu-
31 dææ. * sin autem, date pro illis quin-
genta talenta argenti, & exterminij,
quod exterminastis, & tributorum ci-
uitatum alia talenta quingenta: sin
autem, veniemus, & expugnabimus
32 vos. * Et venit Athenobius amicus
F regis in Ierusalem, & vidit gloriam
Simonis, & claritatem in auro & ar-
gento, & apparatum copiosum: & ob-
33 stupuit: & retulit ei verba Regis. * Et
respondit ei Simon, & dixit ei: Ne-
que alienam terram sumpsimus, ne-
que aliena detinemus: sed heredita-
tem patrum nostrorum, quæ iniustè
ab inimicis nostris aliquo tempore
34 possessa est. * Nos verò tempus ha-
bentes, vindicamus hereditatem pa-
35 trum nostrorum. * Nam de Ioppe &
Gazara quæ expostulas, ipsi faciebant
in populo plagam magnam, & in re-
gione nostra: horum damus talenta
centum. Et non respondit ei Atheno-
36 bius verbum. * Reuersus autem cum
ira

ira ad regem, renuntiauit ei verba G
ista, & gloriam Simonis, & vniuersa
quæ vidit: & iratus est rex ira magna.
* Tryphon autem fugit naui in Or- 37
thosiada. * Et constituit rex Cende- 38
bæum ducem maritimum, & exerci-
tum peditum & equitum dedit illi.
* Et mandauit illi mouere castra con- 39
tra faciem Iudææ:& mandauit ei ædi-
ficare Gedorem, & obstruere portas
ciuitatis, & debellare populum. Rex
autem persequebatur Tryphonem.
* Et peruenit Cendebæus Iamniam, 40
& cœpit irritare plebem, & concul-
care Iudæam, & captiuare populum,
& interficere, & ædificare Gedorem.
* Et collocauit illic equites, & exer- 41
citum: vt egressi perambularent
viam Iudææ, sicut constituit ei rex.

CAP. XVI.

Simon senex mittit exercitum suum cum filijs suis Iuda & Ioanne aduersus Cendebaum: quo deuicto, Ptolemaus gener Simonis dominandi ambitione: inflammatus, acceptos conuiuio socerum eiusque filios Mathathiam & Iudam dolo interfecit, vt ita Iudaa prouinciam obtineret: porrò nuntij quos ad Ioannem dolo interimendum miserat, sunt ab illo interfecti, & Ioannes patri in summo sacerdotio successit.

ET ascendit Ioannes de Gazaris, 1
& nuntiauit Simoni patri suo A
quæ fecit Cendebæus in populo ipso-
rum. * Et vocauit Simon duos filios 2
seniores: Iudam & Ioannem, & ait
illis: Ego, & fratres mei, & domus
patris mei, expugnauimus hostes Is-
rael ab adolescentia vsque in hunc
diem: & prosperatum est in mani-
bus nostris liberare Israel aliquoties.
* Nunc autem senui, sed estote loco 3
meo, & fratres mei, & egressi pugna-
te pro gente nostra:auxilium verò de
cælo vobiscum sit. * Et elegit de re- 4
gione viginti millia virorum bellige-
ratorum, & equites; & profecti sunt
ad Cendebæum: & dormierunt in
Modin. * Et surrexerunt manè, & 5
abierunt in campum: & ecce exerci-
tus copiosus in obuiàm illis peditum,
& equitum, & flumius torrens erat
inter medium ipsorum. * Et admouit 6
castra contra faciem eorum ipse, &
populus eius,& vidit populum trepi-
dantem ad transfretandum torren- B
tem, & transfretauit primus: & vide-
runt eũ viri, & transierunt post eum.
* Et diuisit populum, & equites in 7
medio peditum: erat autem equita-
tus aduersariorum copiosus nimis.
* Et exclamauerunt sacris tubis, & 8
in fugam conuersus est Cendebæus,
& castra eius: & ceciderunt ex eis
multi vulnerati:residui autem in mu-
9 nitionem fugerunt. * Tunc vulnera-
tus est Iudas frater Ioannis: Ioannes
autem insecutus est eos, donec venit
10 Cedronem, quam ædificauit: * & fu-
gerunt vsque ad turres, quæ erant in
agris Azoti, & succendit eas igni. Et
ceciderunt ex illis duo millia viro-
rum, & reuersus est in Iudæam in
11 pace. * Et Ptolemæus filius Abobi
constitutus erat dux in campo Ieri-
cho, & habebat argentum & aurum
12 multum. * erat enim gener summi
13 sacerdotis. * Et exaltatum est cor
eius,& volebat obtinere regionem,&
cogitabat dolum aduersus Simonem,
14 & filios eius, vt tolleret eos. *Simon
C autem, perambulans ciuitates quæ
erant in regione Iudææ,& solicitudi-
nem gerens earum, descendit in Ieri-
cho ipse, & Mathathias filius eius, &
Iudas, anno centesimo septuagesimo
septimo, mense vndecimo: hic est
15 mensis Sabath. * Et suscepit eos filius
Abobi in munitiunculam, quæ vo-
catur Doch, cum dolo, quam ædifi-
cauit: & fecit eis conuiuiũ magnum,
16 & abscondit illic viros. * Et cùm in-
ebriatus esset Simon, & filij eius sur-
rexit Ptolemæus cum suis, & sum-
pserunt arma sua, & intrauerunt in
conuiuium: & occiderunt eum, &
duos filios eius, & quosdam pueros
17 eius. *& fecit deceptionẽ magnam in
Israel, & reddidit mala pro bonis.
18 * Et scripsit hæc Ptolemæus, & misit
regi,vt mitteret ei exercitum in auxi-
lium, & traderet ei regionem, & ci-
19 uitates eorum, & tributa. * Et misit
alios in Gazaram tollere Ioannem:
& tribunis misit epistolas,vt venirent
ad se, & daret eis argentum & au-
20 rum, & dona. * Et alios misit occu-
pare Ierusalem, & montem templi.
21 * Et præcurrens quidam, nuntiauit
D Ioanni in Gazara, quia periit pater
eius, & fratres eius, & quia misit te
22 quoque interfici. * vt audiuit autem,
vehementer expauit: & comprehen-
dit viros, qui venerant perdere eum,
& occidit eos: cognouit enim quia
23 quærebant eum perdere. * Et cetera
sermonum Ioannis, & bellorum eius,
& bonarum virtutum, quibus forti-
ter gessit, & ædificij murorum, quos
extruxit, & rerum gestarum eius:
24 * ecce hæc scripta sunt in libro die-
rum sacerdotij eius, ex quo factus
est princeps sacerdotum post patrem
suum.

LIBER

LIBER SECVNDVS MACHABÆORVM.

CAPVT I.

Iudæi habitantes Ierosolymis scribunt Iudæis in Aegypto commorantibus mortem Antiochi ac suorum quæ in Perside contigerat, gratias Deo agentes, & hortantes vt celebrent diem scenopegiæ & diem dati ignis post reductionem captiuitatis: cuius rei narratur hic historia, & oratio Nehemiæ.

FRATRIBVS, qui sunt per Æ- 1
gyptum, Iudæis, salutem dicunt A
fratres, qui sunt in Ierosoly-
mis, Iudæi, & qui in regione Iu-
dææ, & pacem bonam. * Benefaciat 2
vobis Deus, & meminerit testamenti
sui, quod locutus est ad Abraham, &
Isaac, & Iacob, seruorum suorum fi-
delium: * & det vobis cor omnibus, 3
vt colatis eum, & faciatis eius volun-
tatẽ, corde magno, & animo volenti.
* Adaperiat cor vestrum in lege sua, 4
& in præceptis suis, & faciat pacem.
* Exaudiat orationes vestras, & re- 5
concilietur vobis, nec vos deserat in
tempore malo. * Et nunc hîc sumus 6
orantes pro vobis. * Regnante Deme- 7
trio, anno centesimo sexagesimo no- B
no, nos Iudæi scripsimus vobis in tri-
bulatione, & impetu, qui superuenit
nobis in istis annis, ex quo recessit Ia-
son à sancta terra, & à regno. * Por- 8
tam succenderunt, & effuderunt san-
guinem innocentem: & orauimus ad
Dominum, & exauditi sumus, & ob-
tulimus sacrificium, & similaginem,
& accendimus lucernas, & proposui-
mus panes. * Et nunc frequentate dies 9
scenopegiæ mensis Casleu. * Anno 10
centesimo octogesimo octauo, popu- C
lus, qui est Ierosolymis, & in Iudæa,
Senatusq; & Iudas, Aristobolo magi-
stro Ptolemæi regis, qui est de genere
christorum sacerdotum, & his, qui in
Ægypto sunt, Iudæis, salutem & sa-
nitatem, * De magnis periculis à Deo 11
liberati, magnificè gratias agimus ip-
si, vt pote qui aduersus talem regem
dimicauimus. * Ipse enim ebullire 12
fecit de Perside eos, qui pugnauerunt
contra nos, & sanctam ciuitatẽ. * Nam 13
cùm in Perside esset dux ipse, & cum
ipso immensus exercitus, cecidit in
templo Naneæ, consilio deceptus sa-
cerdotũ Naneæ, * etenim cum ea ha- 14
bitaturus venit ad locum Antiochus,
& amici eius, & vt acciperet pecunias
15 multas dotis nomine. * Cumque
D propofuissent eas sacerdotes Naneæ,
& ipse cum paucis ingressus esset
intra ambitum fani, clauserunt tem-
16 plum * cùm intrasset Antiochus: &
aperto que occulto aditu templi, mit-
tentes lapides percusserunt ducem
& eos qui cum eo erant, & diuiserunt
membratim, & capitibus amputatis
17 foras proiecerunt. * Per omnia be-
nedictus Deus, qui tradidit impios.
18 * Facturi igitur quinta & vigesima
die mensis Casleu purificationem
templi, necessarium duximus signifi-
care vobis: vt & vos quoque agatis
diem scenopegiæ, & diem ignis qui
datus est quando Nehemias ædifica-
to templo & altari obtulit sacrificia.
19 * Nam cùm in Persidem ducerentur
E patres nostri; sacerdotes, qui tunc
cultores Dei erant, acceptum ignem
de altari occultè absconderunt in
valle, vbi erat puteus altus & siccus,
& in eo conturati sunt eum, ita vt
20 omnibus ignotus esset locus. * Cùm
autem præterissent anni multi, & pla-
cuit Deo vt mitteretur Nehemias à
rege Persidis: nepotes sacerdotum
illorum, qui absconderant, misit ad
requirendum ignem: & sicut narra-
uerunt nobis, non inuenerunt ignem,
21 sed aquã crassam. * Et iussit eos hau-
rire, & afferre: sibi & sacrificia, quæ
imposita erant, iussit sacerdos Nehe-
mias aspergi ipsa aqua, & ligna, &
22 quæ erant superposita. * Vtque hoc
factum est, & tempus affuit, quo sol
refulsit, qui priùs erat in nubilo, ac-
census est ignis magnus, ita vt om-
23 nes mirarentur. * Orationem autem
F faciebant omnes sacerdotes, dum
consummaretur sacrificium, Iona-
tha inchoante, ceteris autem res-
24 pondentibus. * Et Nehemiæ erat ora-
tio hunc habens modum: DOMINE
Deus omnium creator, terribilis &
fortis, iustus & misericors, qui solus
25 es bonus rex, * solus præstans, solus
iustus, & omnipotens, & æternus,
qui liberas Israel de omni malo, qui
fecisti patres electos, & sanctificasti
26 eos: * accipe sacrificium pro vni-
uerso populo tuo Israel, & custodi
partem tuam, & sanctifica. * Con-
27 grega dispersionem nostram, libe-
ra eos qui seruiunt Gentibus, &
contemptos & abominatos respice:
vt sciant Gentes quia tu es Deus
28 noster. * Affige opprimentes nos,
& contumeliam facientes in super-
29 bia. * Constitue populum tuum in
loco

‖ Deut. loco ſancto tuo, ‖ ſicut dixit Moy-
30. a. 3. ſes. * Sacerdotes autem pſallebant 30
5. hymnos, vſquequò conſumptum eſ- G
Inf. 2. ſet ſacrificium. * Cùm autem con- 31
a. 18. ſumptum eſſet ſacrificium, ex reſidua
aqua Nehemias iuſſit lapides maiores
perfundi. * Quod vt factum eſt, ex eis 32
flāma accenſa eſt: ſed ex lumine, quod
refulſit ab altari, conſumpta eſt. * Vt 33
verò manifeſtata eſt res, renuntiatum
eſt regi Perſarū, quòd in loco, in quo
ignem abſconderant hi qui tranſlati
fuerant ſacerdotes, aqua apparuit, de
qua Nehemias, & qui cum eo erant,
purificauerunt ſacrificia.* Cōſiderans 34
autem rex, & rem diligenter exami-
nans, fecit ei templum, vt probaret
quod factum erat. * & cùm probaſſet, 35
ſacerdotibus donauit multa bona, &
alia atq; alia munera, & accipiens ma-
nu ſua, tribuebat eis. * Appellauit au- 36
tem Nehemias hunc locū Nephthar,
quod interpretatur purificatio. Vo-
catur autem apud plures Nephi.

CAP. II.

Ieremias ſub Babylonicam captiuitatem tradito tranſmigrantibus igne & lege Dei, in eo monte ad quem aſcendens Moyſes vidit terram promiſsionis, abſcondit tabernaculum, arcam & altare incenſi, vt ibi eſſent vſque ad populi reditum ex captiuitate Babylonica: quædam Moyſi & Salomonis facta hic attinguntur: de factis Iudæ Machabæi & fratrum eius; de quo quinque Iaſonis volumina in vnum hunc librum contrahuntur.

INuenitur autem in deſcriptionibus 1
Ieremiæ prophetæ, quòd iuſſit eos A
ignem accipere qui tranſmigrabāt: vt
ſignificatum eſt, & vt mandauit tranſ-
migratis. * Et dedit illis legem ne ob- 2
liuiſcerentur præcepta Domini, & vt
non exerrarent mentibus videntes ſi-
mulachra aurea & argentea, & orna-
menta eorum. * Et alia huiuſmodi di- 3
cens, hortabatur ne legem amouerent
à corde ſuo. * Erat autem in ipſa ſcri- 4
ptura, quomodo tabernaculum & ar-
cam iuſſit propheta diuino reſponſo
ad ſe facto comitari ſecum, vſquequò
‖ Deut. exijt in montem. ‖ in quo Moyſes
34. a. 1. aſcendit, & vidit Dei hereditatem. * Et 5
veniens ibi Ieremias inuenit locū ſpe- B
luncæ: & tabernaculum, & arcam, &
altare incenſi intulit illuc, & oſtium
obſtruxit. * Et acceſſerunt quidam ſi- 6
mul, qui ſequebantur, vt notarent ſibi
locum: & non potuerunt inuenire.
* Vt autem cognouit Ieremias, culpās 7
illos, dixit: Quòd ignotus erit locus,
donec congreget Deus congregatio-

8 nem populi, & propitius fiat: * & tunc
Dominus oſtendet hæc, & apparebit
maieſtas Domini, & nubes erit, ‖ ſicut ‖ 3. Reg.
& Moyſi manifeſtabatur, & ‖ ſicut 8. b. 14.
cùm Salomon petijt vt locus ſancti- 2. Par.
ficaretur magno Deo, manifeſtabat 6. c. 14.
9 hæc. * Magnificè etenim ſapientiam
tractabat: & vt ſapientiam habens,
‖ obtulit ſacrificium dedicationis & ‖ Leu.
10 conſummationis templi. * Sicut & 9. d. 24.
Moyſes orabat ad Dominum, & de-
ſcendit ignis de cælo, & conſumpſit
C holocauſtum, ſic ‖ & Salomon ora- ‖ 2. Par.
uit, & deſcendit ignis de cælo, & con- 7. a. 1.
11 ſumpſit holocauſtum. * Et dixit Moy-
ſes, ‖ eò quòd non ſit comeſtum quod ‖ Leu.
12 erat pro peccato, conſumptū eſt. * Si- 10. d. 16.
militer & Salomon octo diebus cele- 17.
13 brauit dedicationem. * Inſerebantur
autem in deſcriptionibus & cōmen-
tarijs Nehemiæ hæc eadem: & vt con-
ſtruens Bibliothecam congregauit de
regionibus libros, & Prophetarum,
& Dauid, & epiſtolas Regum, & de
14 donarijs. * Similiter autem & Iudas
ea, quæ deciderant per bellum, quod
nobis acciderat, congregauit omnia,
15 & ſunt apud nos. * Si ergo deſidera-
tis hæc, mittite qui perferant vobis.
16 * Acturi itaque purificationem ſcri-
D pſimus vobis: benè ergo facietis, ſi
17 egeritis hos dies. * Deus autem, qui
liberauit populum ſuum, & reddidit
hereditatem omnibus, & regnum, &
ſacerdotium, & ſanctificationem,
18 * ‖ ſicut promiſit in lege, ſperamus ‖ Deut.
quòd citò noſtri miſerebitur, & con- 30. a. 3. 5
gregabit de ſub cælo in locum ſan-
19 ctum. * Eripuit enim nos de magnis
20 periculis, & locum purgauit. * De
Iuda verò Machabæo, & fratribus
eius, & de templi magni purificatio-
21 ne, & de aræ dedicatione; * ſed & de
E prælijs, quæ pertinent ad Antiochum
Nobilem, & filium eius Eupatorem;
22 * & de illuminationibus quæ de cælo
factæ ſunt ad eos, qui pro Iudæis for-
titer fecerunt, ita vt vniuerſam regio-
nem, cùm pauci eſſent, vindicarent,
& barbaram multitudinem fugarent,
23 * & famoſiſſimum in toto orbe tem-
plum recuperarent, & ciuitatem libe-
rarent, & leges, quæ abolitæ erant,
reſtituerentur, Domino cū omni tran-
24 quillitate propitio facto illis; * item-
que ab Iaſone Cyrenæo quinque li-
bris comprehenſa, tentauimus nos
25 vno volumine breuiare. * Conſideran-
F tes enim multitudinem librorum, &
difficultatem volentibus aggredi nar-
rationes hiſtoriarum propter multi-
26 tudinem rerum, * curauimus volen-
tibus quidem legere, vt eſſet animi

oblectatio: studiosis verò, vt faciliùs
possint memoriæ commendare: omnibus autem legentibus vtilitas conferatur.* Et nobis quidem ipsis, qui hoc 27
opus breuiandi causa suscepimus, non
facilem laborem, immò verò negotium plenum vigiliarum & sudoris
assumpsimus. *Sicut hi qui præparant 28
conuiuium, & quærunt aliorum voluntati parere propter multorū gratiam, libenter laborem sustinemus.
* veritatem quidem de singulis, au-29
ctoribus concedentes, ipsi autem secundùm datam formam breuitati studentes. * Sicut enim nouæ domus ar- 30
chitecto de vniuersa structura curan- G
dum est: ei verò qui pingere curat,
quæ apta sunt ad ornatum, exquirenda sunt: ita æstimandum est & in
nobis. * Etenim intellectum collige- 31
re, & ordinare sermonem, & curiosiùs partes singulas quasque disquirere, historiæ congruit auctori: *bre- 32
uitatem verò dictionis sectari, & executiones rerum vitare, breuianti concedendum est. * Hinc ergo narratio- 33
nem incipiemus: de præfatione tantum dixisse sufficiat. stultum etenim
est ante historiam effluere, in ipsa autem historia succingi.

CAP. III.

Simon templi præpositus thesauros eius Apollonio duci prodit: ad quos rapiēdos missus à rege Heliodorus, post fusas Iudæorum orationes, à Deo percutitur, sed Oniæ pontificis sacrificio ac precibus liberatur, actisque Deo & Oniæ gratiis, narrat regi ac ceteris omnibus Dei magnalia.

1
IGitur cùm sancta ciuitas habitare-
A
tur in omni pace, leges etiam adhuc
optimè custodirentur, propter Oniæ
pontificis pietatem, & animos odio
habentes mala, * fiebat vt & ipsi re- 2
ges & principes locum summo honorè dignum ducerent, & templum maximis muneribus illustrarent: * ita vt 3
Seleucus Asiæ rex de redditibus suis
præstaret omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum pertinentes.
* Simon autem de tribu Beniamin 4
præpositus templi constitutus, contēdebat obsistente sibi principe sacerdotum, iniquū aliquid in ciuitate moliri,
* Sed cùm vincere Oniam non posset, 5
venit ad Apollonium Tharsææ filiū,
qui eo tempore erat dux Cœlesyriæ,
& Phœnicis: * & nuntiauit ei, pecu- 6
niis innumerabilibus plenū esse ærarium Ierosolymis, & cōmunes copias
immensas esse, quæ non pertinent ad
rationem sacrificiorum: esse autem
possibile sub potestate regis cadere
7 vniuersa. * Cumque retulisset ad regē
B Apollonius de pecuniis quæ delatæ
erant, ille accitum Heliodorum, qui
erat super negotia eius, misit cū mandatis, vt prædictam pecuniam trans-
8 portaret.* Statimque Heliodorus iter
est aggressus, specie quidem quasi per
Cœlesyriam & Phœnicen ciuitates
esset peragraturus, re vera autē regis
9 propositum perfecturus. * Sed, cùm
venisset Ierosolymam, & benignè à
summo sacerdote in ciuitate esset exceptus, narrauit de dato indicio pecuniarum: &, cuius rei gratia adesset,
aperuit: interrogabat autem, si verè
10 hæc ita essent. * Tunc summus sacerdos ostendit deposita esse hæc, & vi-
11 ctualia viduarum & pupillorū: * quædam verò esse Hircani Tobiæ viri valdè eminentis, in his quæ detulerat
impius Simon: vniuersa autem argenti talenta esse quadringenta, & auri
12 ducenta. * decipi verò eos, qui crediddissent loco & templo, quod per
vniuersum mundum honoratur, pro
sui veneratione & sanctitate omnino
13 impossibile esse. * At ille pro his quæ
C habebat in mandatis à rege, dicebat
omni genere regi ea esse deferenda.
14* Constituta autem die intrabat de
his Heliodorus ordinaturus. Nō modica verò per vniuersam ciuitatem e-
15 rat trepidatio. *Sacerdotes autem ante altare cum stolis sacerdotalibus iactauerunt se, & inuocabant de cælo
eum, qui de depositis legem posuit,
vt his, qui deposuerant ea, salua cu-
16 stodiret. * Iam verò qui videbat summi sacerdotis vultum, mente vulnerabatur: facies enim & color immutatus, declarabat internum animi do-
17 lorem. * circumfusa enim erat mœstitia quædam viro, & horror corporis, per quem manifestus aspicientibus dolor cordis eius efficiebatur.
18* Alij etiam gregatim de domibus
confluebant, publica supplicatione
obsecrantes, pro eo quòd in contem-
19 ptum locus esset venturus.* Accin-
D ctæque mulieres ciliciis pectus, per
plateas confluebant. sed & virgines,
quæ conclusæ erant, procurrebant ad
Oniam, aliæ autem ad muros, quædam verò per fenestras aspiciebant:
20 * vniuersæ autē protendentes manus
21 in cælum deprecabantur. * erat enim
misera cōmistæ multitudinis, & magni sacerdotis in agone constituti ex-
22 pectatio. * Et hi quidem inuocabant
omnipotentem Deum, vt credita sibi,
his qui crediderant, cum omni inte-
23 gritate conseruarentur. * Heliodorus
autem, quod decreuerat, perficiebat
eodem

eodem loco ipse cum satellitibus cir-
ca ærariū præsens. * Sed spiritus om- 24
nipotentis Dei magnā fecit suę osten-
sionis euidentiā, ita vt omnes, qui ausi E
fuerant parêre ei, ruêtes Dei virtute,
in dissolutionē & formidinē conuer-
terentur. * Apparuit enim illis quidam 25
equus terribilē habens sessorem, opti-
mis operimentis adornatus: isq; cum
impetu Heliodoro priores calces eli-
sit. qui autem ei sedebat, videbatur ar-
ma habere aurea. * Alij etiam apparue- 26
runt duo iuuenes virtute decori, opti-
mi gloria, speciosique amictu: qui cir-
cumsteterunt eum, & ex vtraq; parte
flagellabant, sine intermissione multis
plagis verberantes. * Subito autē He- 27
liodorus concidit in terram, cumque
multa caligine circūfusum rapuerunt,
atque in sella gestatoria positum eie-
cerunt. * Et is, qui cum multis curso- 28
ribus & satellitibus prędictum ingres-
sus est ærarium, portabatur nullo si-
bi auxilium ferente, manifesta Dei
cognita virtute: * & ille quidem per- 29
diuinam virtutē iacebat mutus, atque
omni spe & salute priuatus. * Hi au- 30
tem Dominū benedicebant, quia ma- F
gnificabat locum suum: & templum,
quod paulò antè timore ac tumultu
erat plenum, apparente omnipotente
Domino, gaudio & lætitia impletum
est. * Tunc verò ex amicis Heliodori 31
quidā rogabant confestim Oniam, vt
inuocaret Altissimum, vt vitam dona-
ret ei, qui in supremo spiritu erat con-
stitutus. * Considerans autem sum- 32
mus sacerdos, ne fortè rex suspicare-
tur malitiam aliquam ex Iudæis circa
Heliodorum consummatam, obtulit
pro salute viri hostiam salutarem.
* Cumque summus sacerdos exoraret, 33
iidē iuuenes eisdem vestibus amicti,
astantes Heliodoro, dixerunt: Oniæ
sacerdoti gratias age: nam propter
eum Dominus tibi vitam donauit.
* Tu autem à Deo flagellatus, nuntia 34
omnibus magnalia Dei, & potesta-
tem. Et his dictis, non comparue-
runt. * Heliodorus autem, hostia 35
Deo oblata, & votis magnis promis- G
sis ei, qui viuere illi concessit, & O-
niæ gratias agens, recepto exercitu,
repedabat ad regem. * Testabatur au- 36
tem omnibus ea quæ sub oculis suis
viderat opera magni Dei. * Cùm au- 37
tem rex interrogasset Heliodorum,
quis esset aptus adhuc semel Ieroso-
lymam mitti, ait: * Si quem habes 38
hostem, aut regni tui insidiatorem,
mitte illuc, & flagellatum eum reci-
pies; si tamen euaserit: eò quòd in
loco sit verè Dei quædam virtus.
39 * Nam ipse, qui habet in cælis habi-
tationem, visitator & adiutor est lo-
ci illius, & venientes ad malefacien-
40 dum percutit, ac perdit. * Igitur de
Heliodoro, & ærarij custodia, ita res
se habet.

CAP. IV.

Onias ob Simonis detractiones ad Seleucum concessit: cuius pontificatum ambiens frater eius Iason, promisit regi plurima talenta, acceptoque pontificatu omnem Dei cultum peruertit; quem pontificatu priuari curat Menelaus, plura regi talenta pollicitus: cui promissa non præstanti succedit frater ipsius Lysimachus: Onias cùm Menelaum de sacrilegio argueret, illius suasu ab Andronico perimitur; propter quod iussu Antiochi in eodem loco Andronicus interimitur: Lysimacho à populo oppresso, Menelaus apud regem accusatus, intercedentibus donis absoluitur, occisis innocentibus eius accusatoribus.

1 Simon autem prædictus pecunia-
A rum & patriæ delator, malè loque-
batur de Onia, tamquam ipse Helio-
dorum instigasset ad hæc, & ipse
2 fuisset incentor malorum: * prouiso-
remque ciuitatis, ac defensorem gen-
tis suæ, & æmulatorem legis Dei, au-
3 debat insidiatorem regni dicere. * Sed,
cùm inimicitiæ intantum procede-
rent, vt etiam per quosdam Simonis
4 necessarios homicidia fierent: * con-
siderans Onias periculum contentio-
nis, & Apollonium insanire, vtpote
ducem Cœlesyriæ & Phœnicis, ad
augendam malitiam Simonis, ad re-
5 gem se contulit, * non vt ciuium ac-
cusator, sed communem vtilitatem
apud semetipsum vniuersæ multitu-
9 dinis considerans. * Videbat enim si-
ne regali prouidentia impossibile esse
pacem rebus dari, nec Simonem
7 posse cessare à stultitia sua. * Sed post
Seleuci vitæ excessum, cùm susce-
pisset regnum Antiochus, qui No-
bilis appellabatur, ambiebat Iason
frater Onię summum sacerdotium:
8 * adito rege, promittens ei argenti ta-
lenta trecenta sexaginta, & ex reddi-
9 tibus alijs talēta octoginta, * super hęc
promittebat & alia centum quinqua-
B ginta, si potestati eius concederetur
gymnasium & ephebiam sibi consti-
tuere, & eos, qui in Ierosolymis erant,
10 Antiochenos scribere. * Quòd cùm
rex annuisset, & obtinuisset principa-
tum, statim ad gentilē ritum contri-
11 bules suos transferre cœpit. * & amo-
tis his, quæ humanitatis causa Iudæis

à regibus fuerãt constitnta, per Ioan-
nem patrem Eupolemi, qui apud Ro-
manos de amicitia & societate fun-
ctus est legatione legitima, ciuiũ iura
destituens, praua instituta sanciebat.
* Etenim ausus est sub ipsa arce gym- 12
nasium constituere, & optimos quos-
que epheborum in lupanaribus po-
nere, * Erat autem hoc non initium, 13
sed incrementum quoddam, & pro-
fectus gentilis & alienigenæ conuer-
sationis, propter impij & non sacer-
dotis Iasonis nefarium & inauditum
scelus: * ita vt sacerdotes iam non 14
circa altaris officia dediti essent, sed
contempto tẽplo, & sacrificijs negle-
ctis, festinarent participes fieri palæ-
stræ, & præbitionis eius iniustæ, &
in exercitiis disci. * & patrios qui- 15
dem honores nihil habentes, Græ-
cas glorias optimas arbitrabantur:
* quarum gratia periculosa eos con- 16
tentio habebat, & eorum instituta C
æmulabantur, ac per omnia his con-
similes esse cupiebant, quos hostes
& peremptores habuerant. * In leges 17
enim diuinas impiè agere impunè nõ
cedit: sed hoc tempus sequens decla-
rabit. * Cùm autem quinquennalis 18
agon Tyri celebraretur, & rex præ-
sens esset, * misit Iason facinorosus, 19
ab Ierosolymis viros peccatores, por-
tantes argenti didrachmas trecẽtas in
sacrificium Herculis: quas postulaue-
runt hi qui asportauerant ne in sacri-
ficiis erogarentur, quia non oporte-
ret, sed in alios sumptus eas deputari.
* Sed hæ oblatæ sunt quidem ab eo, 20
qui miserat, in sacrificium Herculis:
propter præsentes autem datę sunt in
fabricam nauium triremium. * Misso 21
autem in Ægyptum Apollonio Mne-
sthei filio, propter primates Ptole-
mæi Philometoris regis, cùm cogno-
uisset Antiochus alienũ se à negotijs
regni effectum, proprijs vtilitatibus
consulens, profectus inde venit Iop-
pen, & inde Ierosolymam. * Et ma- 22
gnificè ab Iasone & ciuitate susce- D
ptus, cum facularum luminibus &
laudibus ingressus est: & inde in
Phœnicen exercitum conuertit. * Et 23
post triennij tempus misit Iason Me-
nelaum, supradicti Simonis fratrem,
portantem pecunias regi, & de nego-
tiis necessariis responsa perlaturum.
* At ille commendatus regi, cùm ma- 24
gnificasset faciem potestatis eius, in
semetipsum retorsit summum sacer-
dotium, superponens Iasoni talenta
argenti trecenta. * Acceptisque à re- 25
ge mandatis, venit, nihil quidem ha-
bens dignum sacerdotio; animos verò
crudelis tyranni, & feræ beluæ iram
26 gerens. * Et Iason quidem, qui pro-
prium fratrẽ captiuauerat, ipse dece-
ptus profugus in Ammanitem expul-
27 sus est regionem. * Menelaus autem
principatum quidem obtinuit: de pe-
cuniis verò regi promissis, nihil age-
bat, cùm exactionem faceret Sostra-
28 tus, qui arci erat præpositus: * (nam
ad hunc exactio vectigalium pertine-
bat) quam ob causam vterque ad re-
29 gem sunt euocati. * Et Menelaus a-
motus est à sacerdotio, succedente
Lysimacho fratre suo: Sostratus au-
30 tem prælatus est Cypriis. * Et cùm
E hæc agerentur, contigit, Tharsenses
& Mallotas seditionem mouere, eò
quòd Antiochidi regis concubinæ
31 dono essent dati. * Festinanter itaque
rex venit sedare illos, relicto suffecto
vno ex comitibus suis Andronico.
32 * Ratus autem Menelaus accepisse se
tempus opportunum, aurea quædam
vasa è tẽplo furatus donauit Andro-
nico, & alia vendiderat Tyri, & per
33 vicinas ciuitates. * Quod cùm certis-
simè cognouisset Onias, arguebat eũ,
ipse in loco tuto se continens Antio-
34 chiæ secus Daphnem. * Vnde Mene-
laus accedens ad Andronicum, roga-
bat vt Oniam interficeret. Qui cùm
venisset ad Oniam, & datis dextris
cum iureiurando (quamuis esset ei su-
spectus) suasisset de asylo procedere,
statim eum peremit, non veritus iu-
35 stitiam. * Ob quã causam non solùm
Iudæi, sed aliæ quoque nationes in-
dignabantur, & molestè ferebant de
36 nece tanti viri iniusta. * Sed regressum
regẽ de Ciliciæ locis, adierunt Iudæi
apud Antiochiam, simul & Græci,
conquerentes de iniqua nece Oniæ.
37 * Contristatus itaque animo Antio-
chus propter Oniam, & flexus ad mi-
sericordiam, lacrymas fudit, recorda-
tus defuncti sobrietatem, & mode-
38 stiam. * accensisque animis, Androni-
F cum purpura exutum, per totam ciui-
tatem iubet circumduci: & in eodem
loco, in quo in Oniam impietatem
commiserat, sacrilegum vita priuari,
Domino illi condignam retribuente
39 pœnam. * Multis autem sacrilegiis
in templo à Lysimacho commissis
Menelai consilio, & diuulgata fama,
congregata est multitudo aduersum
Lysimachum, multo iam auro ex-
40 portato. * Turbis autem insurgenti-
bus, & animis ira repletis, Lysima-
chus armatis ferè tribus millibus ini-
quis manibus vti cœpit, duce quo-
dam tyranno, ætate pariter & de-
41 mentia prouecto. * Sed, vt intelle-
xerunt

xerunt conatum Lyſimachi, alij lapi-
des,alij fuſtes validos arripuere : qui-
dam verò cinerem in Lyſimachum
iecere. * Et multi quidem vulnerati, 42
quidã autem & proſtrati, omnes verò G
in fugam conuerſi ſunt : ipſum etiam
ſacrilegũ ſecus ærarium interfecerũt.
* De his ergo cœpit iudicium aduer- 43
ſus Menelaum agitari. * Et cùm ve- 44
niſſet rex Tyrum ,ad ipſum negotium
detulerunt miſſi tres viri à ſeniori-
bus. * Et cùm ſuperaretur Menelaus 45
promiſit Ptolemæo multas pecunias
dare ad ſuadendum regi. *Itaque Pto- 46
lemæus in quodam atrio poſitũ quaſi
refrigerandi gratia regem adiit, &
deduxit à ſententia : * & Menelaum 47
quidem vniuerſæ malitiæ reum cri-
minibus abſoluit : miſeros autem,
qui, etiam ſi apud Scythas cauſam di-
xiſſent,innocentes iudicarentur, hos
morte damnauit.* Citò ergo iniu- 48
ſtam pœnam dederunt, qui pro ciui-
tate , & populo , & ſacris vaſis , cau-
ſam proſecuti ſunt. * Quam ob rem 49
Tyrij quoque indignati, erga ſepul-
turam eorum liberaliſſimi extiterunt.
* Menelaus autem , propter eorum, 50
qui in potentia erant, auaritiam, per-
manebat in poteſtate,creſceus in ma-
litia ad inſidias ciuium.

CAP. V.

Armati exercitus, ipſorumque congreſſiones Ieroſolymis in aere quadraginta diebus conſpiciuntur: Iaſon Ieruſalem inuadens, & ciues crudeliter trucidans, apud exteros miſerè moritur: Antiochus, innumeris in Ieruſalem trucidatis, vinctis ac venumdatis, templum ſpoliat: & diſcedens, reliquit crudeles præpoſitos qui populum affligant: rurſumque miſſo duce Apollonio plurimos interficit: Iudas verò Machabeus cum ſuis in deſertum locum ſeceſsit.

EOdem tempore Antiochus ſecun- 1
dam profectionem parauit in Æ- A
gyptum.* Contigit autem per vniuer-
ſam Ieroſolymorum ciuitatem videri 2
diebus quadraginta per aëra equites
diſcurrentes, auratas ſtolas habentes,
& haſtis,quaſi cohortes,armatos, * & 3
curſus equorũ per ordines digeſtos,
& congreſſiones fieri cominus,& ſcu-
torum motus,& galeatorum multitu-
dinem gladijs diſtrictis , & telorũ ia-
ctus , & aureorum armorum ſplendo-
rem , omniſque generis loricarum.
* Quapropter omnes rogabant in bo- 4
num monſtra conuerti.*Sed cùm fal- 5
ſus rumor exiſſet, tamquã vita exceſ-
ſiſſet Antiochus, aſſumptis Iaſon non
minùs mille viris,repentè aggreſſus eſt
ciuitatẽ : & ciuibus ad murum conuo-
lantibus , ad vltimum apprehenſa ci-
6 uitate, Menelaus fugit in arcem:* Ia-
ſon verò non parcebat in cæde ciui-
bus ſuis,nec cogitabat proſperitatem
aduerſum cognatos malum eſſe ma-
ximum , arbitrans hoſtium & non ci-
7 uium ſe trophæa capturũ. * Et princi-
B patũ quidem non obtinuit : finẽ verò
inſidiarum ſuarum confuſionem acce-
pit , & profugus iterùm abiit in Am-
8 maniten. * Ad vltimum,in exitum ſui
cõcluſus ab Areta Arabum tyranno,
fugiens de ciuitate in ciuitatẽ, omni-
bus odioſus,vt refuga legũ & execra-
bilis, vt patriæ & ciuium hoſtis,in Æ-
9 gyptum extruſus eſt : * & qui multos
de patria ſua expulerat , peregrè per-
iit,Lacedæmonas profectus,quaſi pro
cognatione ibi refugium habiturus :
10 * & qui inſepultos multos abiecerat,
ipſe & illamentatus,& inſepultus ab-
iicitur, ſepultura neq; peregrina vſus,
neque patrio ſepulchro participans.
11 * His itaque geſtis , ſuſpicatus eſt rex
ſocietatem deſerturos Iudæos : & ob
hoc profectus ex Ægypto efferatis a-
nimis, ciuitatem quidem armis cepit,
12 * Iuſſit autẽ militibus interficere,nec
parcere occurſantibus , & per domos
13 aſcendentes trucidare. *Fiebant ergo
cædes iuuenum ac ſeniorũ , & mulie-
rum & natorũ exterminia, virginum-
14 que & paruulorũ neces. *Erant autem
toto triduo octoginta millia interfe-
cti,quadraginta millia vincti,non mi-
15 nus autem venumdati. * Sed nec iſta
C ſufficiunt:auſus eſt etiam intrare tem-
plum vniuerſa terra ſanctius, Menelao
ductore , qui legũ & patriæ fuit pro-
16 ditor : * & ſceleſtis manibus ſumens
ſancta vaſa, quæ ab aliis regibus & ci-
uitatibus erant poſita ad ornatum lo-
ci, & gloriam, contractabat indigne,
17 & contaminabat. * Ita alienatus mẽte
Antiochus , non conſiderabat , quòd
propter peccata habitãtium ciuitatẽ,
modicum Deus fuerat iratus: propter
quod & accidit circa locum deſpectio:
18 * alioquin niſi contigiſſet eos multis
peccatis eſſe inuolutos, ‖ ſicut Helio- ‖ Suprà
dorus , qui miſſus eſt à Seleuco rege 3. c. 25.
ad expoliandũ ærarium,etiam hic ſta- 27.
tim adueniens flagellatus, & repulſus
19 vtique fuiſſet ab audacia. * Verùm nõ
propter locum, gentem , ſed propter
20 gentem, locũ Deus elegit. * Ideóq; &
ipſe locus particeps factus eſt populi
malorum : poſteà autẽ fiet ſocius bo-
norũ. & qui derelictus in ira Dei om-
nipotẽtis eſt, iterũ in magni Dominĩ
reconciliatione cũ ſumma gloria ex-
21 altabitur. * Igitur Antiochus mille &

octingentis ablatis de tēplo talentis, D
velociter Antiochiam regressus est,
existimans se præ superbia terram ad
nauigandū, pelagus verò ad iter agen-
dum deducturum propter mētis ela-
tionē. *Reliquit autem & præpositos 22
ad affligendam gentem: Ierosolymis
quidem Philippum genere Phrygem,
moribus crudeliorem ipso, à quo
constitutus est: * in Garizim, autem 23
Andronicum & Menelaum, qui gra-
uiùs quàm ceteri imminebāt ciuibus,
* Cumque appositus esset contra Iu- 24
dæos, misit odiosum principem Apol-
lonium cum exercitu viginti & duo-
bus millibus, præcipiēs ei omnes per-
fectæ ætatis interficere, mulieres ac
iuuenes vendere. * Qui cùm venisset 25
Ierosolymam, pacē simulans, quieuit
vsque ad diem sanctū sabbati: & tunc
feriatis Iudæis, arma capere suis præ-
cepit. * Omnesque qui ad spectaculū 26
processerant, trucidauit: & ciuitatem
cum armatis discurrēs, ingentē mul-
titudinem peremit. * Iudas autē Ma- 27
chabæus, qui decimus fuerat, secesse-
rat in desertum locum, ibique inter
feras vitā in montibus cū suis agebat:
& fœni cibo vescētes, demorabantur,
ne participes essent coinquinationis.

CAP. VI.

Per ducem à rege missum Iudæi à lege Dei arcentur, templumque fœdissimè profanatur, & Iudæi etiam per varias regiones dispersi ad idolorum coguntur sacrificia: describitur duarum mulierum supplicium eò quòd filios suos circumcidissent; sabbatúmque celebrantes concremantur: ostenditur tamen hæc afflictio non esse Dei deserentis, sed suos corripientis; egregium Eleazari senis martyrium nolentis porcinis vesci carnibus, nec id simulare.

SEd non post multū temporis, mi- 1
sit rex senem quemdam Antioche- A
num, qui compelleret Iudæos, vt se
transferrent à patriis & Dei legibus:
* contaminare etiā quod in Ierosoly- 2
mis erat templū, & cognominare Io-
uis Olympij: & in Garizim, prout e-
rant hi, qui locum inhabitabant, Io-
uis hospitalis. * Pessima autem & v- 3
niuersis grauis erat malorū incursio:
* nam tēplum luxuria & comessatio- 4
nibus Gentium erat plenum, & scor-
tantium cū meretricibus, sacratisque
ædibus mulieres se vltrò ingerebant,
intrò ferentes ea, quæ nōn licebat.
* Altare etiam plenū erat illicitis, quę 5
legibus prohibebātur. *Neque autem 6
sabbata custodiebantur, neque dies B
sollemnes patrij seruabantur, nec sim-
pliciter Iudæum se esse quisquam con-
7 fitebatur. * Ducebantur autem cum
amara necessitate in die natalis regis
ad sacrificia: &, cùm Liberi sacra ce-
lebrarentur, cogebantur hedera coro-
8 nati Libero circuire. * Decretum au-
tem exiit in proximas Gētilium ciui-
tates, suggerentibus Ptolemæis, vt pa-
ri modo & ipsi aduersus Iudæos age-
9 rent, vt sacrificarent: * eos autem, qui
nollent transire ad instituta Gētium,
interficerēt: erat ergo videre miseriā.
10 * Duæ enim mulieres delatæ sunt na-
tos suos circumcidisse: quas, infanti-
bus ad vbera suspensis, cùm publicè
per ciuitatē circumduxissent, per mu-
11 ros præcipitauerunt. * Alij verò, ad
proximas coëuntes speluncas, & la-
tenter sabbati diem celebrantes, cùm
C indicati essent Philippo, flammis suc-
censi sunt, eò quòd verebantur, pro-
pter religionē & obseruantiam, manu
12 sibimet auxilium ferre. * Obsecro au-
tem eos, qui hunc librum lecturi sunt,
ne abhorrescant propter aduersos ca-
sus, sed reputent, ea quæ acciderunt,
non ad interitum, sed ad correptionē
13 esse generis nostri. * Etenim multo
tempore non sinere peccatoribus ex
sentētia agere, sed statim vltiones ad-
hibere, magni beneficij est indicium.
14 * Non enim, sicut in aliis nationibus,
Dominus patienter expectat, vt eas,
cùm iudicij dies aduenerit, in pleni-
15 tudine peccatorum puniat: * ita & in
nobis statuit, vt peccatis nostris in fi-
nem deuolutis, ita demū in nos vin-
16 dicet. * Propter quod numquam qui-
D dem à nobis misericordiam suam a-
mouet: corripiens verò in aduersis,
17 populum suum non derelinquit. *Sed
hæc nobis ad commonitionem legē-
tium dicta sint paucis. Iam autem ve-
18 niendum est ad narrationem. * Igitur
Eleazarus vnus de primoribus scri-
barū, vir ætate prouectus, & vultu de-
corus, aperto ore hians cōpellebatur
19 carnem porcinā manducare. * At ille
gloriosissimam mortem magis quàm
odibilem vitam complectens, volun-
20 tariè præibat ad supplicium. *Intuens
autem, quemadmodū oporteret acce-
dere, patienter sustinens, destinauit
non admittere illicita propter vitę a-
21 morē. *Hi autem qui astabant, iniqua
E miseratione commoti, propter anti-
quā viri amicitiam, tollentes eum se-
cretò rogabant afferri carnes, quibus
vesci ei licebat, vt simularetur man-
ducasse, sicut rex imperauerat, de sa-
22 crificij carnibus: * vt, hoc facto, à
morte liberaretur: & propter veterem
viri amicitiam, hanc in eo faciebant
humani-

humanitatem.* At ille cogitare cœpit 23
ætatis ac senectutis suæ eminentiã di-
gnam, & ingenitæ nobilitatis canitiẽ,
atque à puero optimæ conuersationis
actus: & secundùm sanctæ & a Deo
conditæ legis constituta, respondit
citò, dicens, præmitti se velle in infer-
nũ.* Non enim ætati nostræ dignum 24
est, inquit, fingere: vt multi adolescé- F
tium, arbitrantes Eleazarum nonagin-
ta annorum transisse ad vitam alieni-
genarum: * & ipsi propter meã simu- 25
lationem, & propter modicum cor-
ruptibilis vitæ tempus decipiantur, &
per hoc maculam, atque execrationẽ
meæ senectuti conquiram.* Nam, etsi 26
in præsenti tempore suppliciis homi-
num eripiar, sed manum Omnipoten-
tis nec viuus, nec defunctus effugiam.
* Quamobrem fortiter vita exceden- 27
do, senectute quidem dignus appare-
bo: * adolescentibus autem exemplũ 28
forte relinquam, si prompto animo,
ac fortiter pro grauissimis ac sanctissi-
mis legibus honesta morte persungar.
His dictis, confestim ad supplicium
trahebatur.* Hi autem, qui eum du- 29
cebant, & paulò antè fuerant mitio- G
res, in iram conuersi sunt propter ser-
mones ab eo dictos, quos illi per ar-
rogantiam prolatos arbitrabantur.
* Sed, cùm plagis perimeretur, inge- 30
muit, & dixit: Domine, qui habes san-
ctam scientiam, manifestè tu scis, quia,
cùm à morte possem liberari, duros
corporis sustineo dolores: secundùm
animam verò propter timorem tuum
libenter hæc patior.* Et iste quidem 31
hoc modo vita discessit, non solum iu-
uenibus, sed & vniuersæ genti memo-
riam mortis suæ ad exemplum virtu-
tis & fortitudinis derelinquens.

CAP. VII.

*Septem fratrum matrisque eorum in-
gentia fortissimeque tolerata suppli-
cia, quòd porcinis nollent vesci carni-
bus: & quam constanter veri ob suam
crudelitatem ostenderint paratam esse
damnationem, & mater suos filios sit
exhortata.*

CONtigit autem & septem fratres 1
vnà cum matre sua apprehensos, A
compelli à rege edere contra fas car-
nes porcinas, flagris & taureis crucia-
tos.* Vnus autem ex illis, qui erat pri- 2
mus, sic ait: Quid quæris, & quid vis
discere à nobis? parati sumus mori,
magis quàm patrias Dei leges præua-
ricari.* Iratus itaque rex, iussit sarta- 3
gines & ollas æneas succendi: quibus
statim succensis, * iussit, ei qui prior 4
fuerat locutus, amputari linguam:
&, cute capitis abstracta, summas
quoque manus & pedes eius præscindi,
ceteris eius fratribus & matre inspi-
5 cientibus. * Et, cùm iam per omnia
inutilis factus esset, iussit ignem ad-
B moueri, & adhuc spirantem torreri in
sartagine: in qua cùm diu cruciaretur,
ceteri vnà cum matre inuicem se hor-
6 tabantur mori fortiter, * dicentes:
Dominus Deus aspiciet veritatem, &
consolabitur in nobis, ‖ quemadmo-
dum in protestatione cantici declara- ‖ *Deut. 32.c.36.*
uit Moyses: Et in seruis suis conso-
7 labitur. * Mortuo itaque illo pri-
mo, hoc modo, sequentem dedu-
cebant ad illudendum: &, cute ca-
pitis eius cum capillis abstracta, inter-
rogabant, si manducaret priùs, quàm
toto corpore per membra singula pu-
8 niretur. * At ille, respondens patria
voce, dixit: Non faciam. Propter
quod & iste, sequenti loco, primi
9 tormenta suscepit: * & in vltimo spi-
ritu constitutus, sic ait: Tu quidem
scelestissime in præsenti vita nos per-
dis: sed Rex mundi defunctos nos pro
suis legibus in æternæ vitæ resurre-
10 ctione suscitabit. * Post hunc tertius
illuditur, & linguam postulatus citò
protulit, & manus constanter exten-
11 dit: * & cum fiducia ait: E cælo ista
C possideo, sed propter Dei leges nunc
hæc ipsa despicio, quoniam ab ipso
12 me ea recepturum spero: * ita vt rex, &
qui cum ipso erant, mirarentur ado-
lescentis animum, quòd tamquã nihi-
13 lum duceret cruciatus. * Et hoc ita
defuncto, quartum vexabant similiter
14 torquentes. * Et, cùm iam esset ad
mortem, sic ait: Potius est ab homini-
bus morti datos spem expectare à
Deo, iterùm ab ipso resuscitandos: tibi
15 enim resurrectio ad vitam nõ erit.* Et
cùm admouissent quintum, vexabant
eum. At ille respiciens in eum, dixit:
16 * Potestatem inter homines habens,
cùm sis corruptibilis, facis quod vis:
noli autem putare genus nostrũ à Deo
17 esse derelictum. * tu autem patienter
D sustine, & videbis magnam potestatem
ipsius, qualiter te & semen tuum tor-
18 quebis. * Post hunc ducebant sextum,
& is, mori incipiens, sic ait: Noli frustrà
errare: nos enim propter nosmetipsos
hæc patimur, peccantes in Deum
nostrum, & digna admiratione facta
19 sunt in nobis: * tu autem ne existimes
tibi impune futurum, quod contra
20 Deum pugnare tentaueris. * Supra
modũ autem mater mirabilis, & bono-
rum memoria digna, quæ pereuntes
septem filios sub vnius diei tempore
conspiciens, bono animo ferebat,
propter spem quam in Deũ habebat:

* singulos illorum hortabatur voce 21
patria fortiter, repleta sapientia : &,
feminea cogitationi masculinum ani-
mum inserens,* dixit ad eos : Nescio 22
qualiter in vtero meo apparuistis:ne-
que enim ego spiritum & animam do-
naui vobis & vitam , & singulorum
membra non ego ipsa compegi : * sed 23
enim mundi Creator, qui formauit ho-
minis natiuitatem , quique omnium
inuenit originem , & spiritum vobis
iterùm cum misericordia reddet & vi-
tam,sicut nunc vosmetipsos despicitis
propter leges eius.*Antiochus autem, 24
contemni se arbitratus, simul & ex- E
probrantis voce despecta, cum adhuc
adolescentior superesset, non solum
verbis hortabatur,sed & eum iuramẽ-
to affirmabat se diuitem , & beatum
facturum,& translatum à patriis legi-
bus amicum habiturum,& res necessa-
rias ei præbiturum. * Sed ad hæc cum 25
adolescens nequaquam inclinaretur ,
vocauit rex matrem , & suadebat ei vt
adolescenti fieret in salutem. * Cùm 26
autem multis eam verbis esset horta-
tus, promisit suasuram se filio suo.
* Itaque inclinata ad illum , irridens 27
crudelem tyrannum , ait patria voce:
Fili mi, miserere mei , quæ te in vte-
ro nouem mensibus portaui , & lac
triennio dedi & alui, & in ætatem istã
perduxi. * Peto , nate, vt aspicias ad 28
cælum & terram, & ad omnia quæ in F
eis sunt ; & intelligas , quia ex nihilo
fecit illa Deus, & hominum genus :
* ita fiet, vt non timeas carnificem 29
istum ; sed dignus fratribus tuis effe-
ctus particeps , suscipe mortem, vt
in illa miseratione cum fratribus tuis
te recipiam. * Cùm hæc illa adhuc 30
diceret, ait adolescens : Quem susti-
netis ? non obedio præcepto regis,
sed præcepto legis , quæ data est no-
bis per Moysen. * Tu verò, qui in- 31
uentor omnis malitiæ factus es in
Hebræos , non effugies manum Dei.
* Nos enim pro peccatis nostris hæc 32
patimur. * Et si nobis propter incre- 33
pationem & correptionem Dominus
Deus noster modicum iratus est ; sed
iterùm reconciliabitur seruis suis.* Tu 34
autem , ô scelește, & omnium homi-
num flagitiosissime, noli frustrà ex-
tolli vanis spebus in seruos eius in-
flammatus, * nondum enim omnipo- 35
tentis Dei, & omnia inspicientis, iu- G
dicium effugisti. * Nam fratres mei, 36
modico nunc dolore sustentato, sub
testamento æternæ vitæ effecti sunt :
tu verò iudicio Dei iustas superbiæ
tuæ pœnas exolues. * Ego autem, si- 37
cut & fratres mei, animam & corpus
meum trado pro patriis legibus : in-
uocans Deum maturius genti nostræ
propitium fieri, teque cum tormentis
& verberibus confiteri quod ipse est
38 Deus solus. * In me verò & in fratri-
bus meis desinet omnipotentis ira ,
quæ super omne genus nostrum iustè
39 superducta est. * Tunc rex accensus
ira , in hunc super omnes crudeliùs
deseuit, indignè ferens se derisum.
40 * Et hic itaque mundus obiit, per om-
41 nia in Domino confidens. * Nouis-
simè autem post filios & mater con-
42 sumpta est. * Igitur de sacrificiis, &
de nimiis crudelitatibus satis dictum
est.

CAP. VIII.

Iudas Machabæus , inuocato Dei auxilio , post aliquot victorias , Nicanorem qui certam sibi de Iudæis pollicebatur victoriam , suos primùm ad constantiam adhortatus, profligauit , interfectis de eius exercitu vnà cum Timotheo & Bacchide plusquam 29000. ita vt Nicanor solus effugiens prædicaret Iudæos Deum habere protectorem.

1 IVdas verò Machabæus, & qui cum
A illo erant, introibant latenter in ca-
stella : & conuocantes cognatos & a-
micos & eos, qui permanserunt in
Iudaismo, assumentes, eduxerunt ad
2 se sex millia virorum.* Et inuocabant
Dominum, vt respiceret in populum,
qui ab omnibus calcabatur : & mise-
reretur templo, quod contaminabatur
3 ab impiis : * misereretur etiam exter-
minio ciuitatis, quæ esset illicò com-
planada, & vocem sanguinis ad se
4 clamantis audiret : * memoraretur
quoque iniquissimas mortes paruulo-
rum innocentum,& blasphemias no-
mini suo illatas, & indignaretur super
5 his. * At Machabæus, congregata
B multitudine , intolerabilis gentibus
efficiebatur : ira enim Domini in mi-
6 sericordiam conuersa est. * Et super-
ueniens castellis & ciuitatibus impro-
uisus, succendebat eas : & opportuna
loca occupans , non paucas hostium
7 strages dabat : * maximè autem no-
ctibus ad huiuscemodi excursus fere-
batur, & fama virtutis eius vbique
8 diffundebatur. * Videns autem Phi-
lippus paulatim virum ad profectum
venire, ac frequentiùs res ei cedere
prosperè, ad Ptolemæum ducem Cœ-
lesyriæ & Phœnicis scripsit , vt au-
9 xilium ferret regis negotiis. * At ille
velociter misit Nicanorem Patrocli
de primoribus amicum , datis ei de
permistis gentibus, armatis non mi-
nùs viginti millibus, vt vniuersum Iu-
dæorum

dæorum genus deleret, adiuncto ei
& Gorgia viro militari, & in bellicis
rebus experientissimo.* Constituit au- 10
tem Nicanor, vt regi tributum, quod
Romanis erat dandum, duo millia ta- C
lentorum, de captiuitate Iudæorum
suppleret: * statimque ad maritimas 11
ciuitates misit, conuocans ad coëm-
ptionem Iudaicorum mancipiorum,
promittens se nonaginta mancipia ta-
lento distracturum, non respiciens ad
vindictam, quæ eum ab Omnipotente
esset consecutura. * Iudas autem vbi 12
comperit, indicauit his qui secum erãt
Iudæis, Nicanoris aduentum. * Ex 13
quibus quidam formidantes, & non
credentes Dei iustitiæ, in fugam ver-
tebantur: * alii vero si quid ei super- 14
erat vendebant, simulque Dominum
deprecabantur, vt eriperet eos ab im-
pio Nicanore, qui eos, priusquam co-
minus veniret, vendiderat; * & si nõ 15
propter eos, propter testamentum D
tamen quod erat ad patres eorum, &
propter inuocationem sancti & ma-
gnifici nominis eius super ipsos.* Cõ- 16
uocatis autem Machabæus septem
millibus, qui cum ipso erant, rogabat
ne hostibus reconciliarentur, neque
metuerent iniquæ venientium aduer-
sum se hostium multitudinem, sed for-
titer contenderent, * ante oculos ha- 17
bentes contumeliam, quæ loco san-
cto ab his iniustè esset illata, itemque
& ludibrio habitæ ciuitatis iniuriam,
adhuc etiam veterum instituta conuul-
sa. * Nam illi quidem armis confidũt, 18
ait, simul & audacia: nos autem in om-
nipotente Domino, qui potest & ve-
nientes aduersum nos, & vniuersum
mundum vno nutu delere, confidi-
mus. * Admonuit autem eos & de au- 19
xiliis Dei, quæ facta sunt erga paren- E
4. Reg. 19. g. 35. tes: & † quod sub Sennacherib cen-
Tob. 1. d. 21. tum octogintaquinque millia perie-
Eccli. 48 d. 24. runt: * & de prælio, quod eis aduersus 20
1. Mac. 7. f 41. Galatas fuit In Babylonia, vt omnes,
Isa. 37 f. 36. vbi ad rem ventum est, Macedonibus
sociis hæsitantibus, ipsi sex millia soli
peremerunt centum viginti millia,
propter auxilium illis datum de cælo,
& beneficia pro his plurima consecuti
sunt. * His verbis constantes effecti 21
sunt, & pro legibus & patria mori pa-
rati. * Constituit itaque fratres suos 22
duces vtrique ordini, Simonem, & Io-
sephum, & Ionathan subiectis vnicui-
que millenis & quingentenis.* Ad hoc 23
etiã ab Esdra lecto illis sancto libro, &
dato signo adiutorii Dei, in prima acie
Ipse dux cõmisit cũ Nicanore.* Et fa- 24
cto sibi adiutore Omnipotente, inter-
fecerunt super nouem millia hominũ;
maiorem autem partem exercitus Ni-
canoris vulneribus debilẽ factam fu-
25 gere compulerunt. * Pecunias verò
eorum, qui ad emptionem ipsorum
F venerant, sublatis, ipsos vsquequaque
26 persecuti sunt, * sed reuersi sunt hora
conclusi: nam erat ante sabbatum:
quam ob causam non perseuerauerunt
27 insequentes. * Arma autem ipsorum
& spolia congregantes, sabbatum a-
gebant: benedicentes Dominum, qui
liberauit eos in isto die, misericordiæ
28 initium stillans in eos. * Post sabba-
tum verò, debilibus, & orphanis, &
viduis diuiserunt spolia: & residua ipsi
29 cum suis habuere.* His itaque gestis,
& communiter ab omnibus facta ob-
secratione, misericordem Dominum
postulabant, vt in finem seruis suis re-
30 conciliaretur.* Et ex his, qui cum Ti-
motheo & Bacchide erant contra se
contendentes, super viginti millia in-
terfecerunt, & munitiones excelsas
obtinuerunt: & plures prædas diuise-
runt, æquam portionem debilibus pu-
pillis & viduis, sed & senioribus fa-
31 cientes. * Et cùm arma eorum dili-
genter collegissent, omnia composue-
runt in locis opportunis, residua verò
32 spolia Ierosolymam detulerunt: * &
G Philarchen, qui cum Timotheo erat,
interfecerunt, virum scelestum, qui
33 in multis Iudæos afflixerat. * Et cùm
epinicia agerent Ierosolymis, eum,
qui sacras ianuas incenderat, id est,
Callisthenem, cùm in quoddam do-
micilium refugisset, incẽderunt, digna
ei mercede pro impietatibus suis red-
34 dita. * Facinorosissimus autem Nica-
nor, qui mille negotiantes ad Iudæo-
35 rum venditionem adduxerat, * humi-
liatus auxilio Domini, ab his quos nul-
los existimauerat, deposita veste glo-
riæ, per mediterranea fugiens, solus
venit Antiochiam, summam infelici-
tatem de interitu sui exercitus conse-
36 cutus. * Et qui promiserat Romanis
se tributum restituere de captiuitate
Ierosolymorum, prædicabat nunc
protectorem Deum habere Iudæos, &
ob ipsum inuulnerabiles esse, eò quod
sequerentur leges ab ipso constitutas.

CAP. IX.

Antiochus à Persepoli fugatus, dum Iudæos ad internecionem perdere meditaretur, maximis viscerum doloribus à Deo percussus, cum fœtore intolerabili scaturientibus è corpore vermibus, post suorum criminum agnitionem, & fictam promissam emendationem, merita morte occubuit, scriptis ad Iudæos litteris vt filio suo subditi persisterent.

Eodem

EOdem tempore Antiochus inho- 1
neste reuertebatur de Perside.* In- 2
trauerat enim in eam, quæ dicitur A
Persepolis, & tentauit expoliare tem-
plum, & ciuitatem opprimere: sed mul-
titudine ad arma concurrente, in
fugam versi sunt: & ita contigit vt
Antiochus post fugam turpiter redi-
ret. * Et cùm venisset circa Ecbatanã, 3
recognouit quæ erga Nicanorem &
Timotheum gesta sunt.* Elatus autem 4
in ira, arbitrabatur se, iniuriam illo-
rum qui se fugauerant, posse in Iu-
dæos retorquere: ideoque iussit agi-
tari currum suum, sine intermissione
agens iter, cælesti eum iudicio per-
urgente, eò quòd ita superbe locutus
est se venturum Ierosolymam, & con-
geriem sepulchri Iudæorum eam fa-
cturum. * ‖ Sed qui vniuersa conspicit 5
‖ 2. Par. 16. c. 9. Dominus Deus Israel, percussit eum
insanabili & inuisibili plaga. Vt enim
finiuit hunc ipsum sermonem, appre-
hendit eum dolor dirus viscerum, &
amara internorum tormenta: * & 6
quidem satis iuste, quippe qui multis
& nouis cruciatibus aliorum torserat
viscera, licet ille nullo modo à sua
malitia cessaret. * Super hoc autem 7
superbia repletus, ignem spirans ani-
mo in Iudæos, & præcipiens accele-
rari negotium, contigit illum impe-
tu euntem de curru cadere, & graui
corporis collisione membra vexari.
* Isque qui sibi videbatur etiam flucti- 8
bus maris imperare, supra humanum B
modum superbia repletus, & montiũ
altitudines in statera appendere, nunc
humiliatus ad terram in gestatorio
portabatur, manifestam Dei virtutem
in semetipso contestans: * ita vt de 9
corpore impii vermes scaturirent, ac
viuentis in doloribus carnes eius ef-
fluerent, odore etiam illius, & fœto-
re exercitus grauaretur. * & qui pau- 10
lo ante sidera cæli contingere se arbi-
trabatur, eum nemo poterat propter
intolerantiam fœtoris portare.* Hinc 11
igitur cœpit ex graui superbia dedu-
ctus ad agnitionem sui venire, diuina
admonitus plaga, per momenta sin-
gula doloribus suis augmenta capien-
tibus: * & cùm nec ipse iam fœtorem 12
suum ferre posset, ita ait: Iustum est
subditum esse Deo, & mortalem non
paria Deo sentire.* Orabat autem hic 13
scelestus Dominum, à quo non esset
misericordiam consecuturus.* Et ci- 14
uitatem, ad quam festinans veniebat
vt eam ad solum deduceret, ac sepul-
chrum congestorum faceret, nunc
optat liberam reddere: * & Iudæos 15
quos, nec sepultura quidem se dignos C
habiturum, sed auibus ac feris diri-
piendos traditurum, & cum paruulis
exterminaturum dixerat, æquales
nunc Atheniensibus facturum polli-
16 cetur:* templum etiam sanctum quod
priùs expoliauerat, optimis donis or-
naturum, & sancta vasa multiplicatu-
rũ, & pertinentes ad sacrificia sumptus
17 de redditibus suis præstaturum: * su-
per hæc, & Iudæum se futurum, &
omnem locum terræ perambulatu-
rum, & prædicaturum Dei potesta-
18 tem.* Sed non cessantibus doloribus
(superuenerat enim in eum iustum
Dei iudicium) desperans scripsit ad
Iudæos in modum deprecationis epi-
stolam hæc continentem:
19 * Optimis ciuibus Iudæis pluri-
mam salutem, & bene valere, & esse
felices, rex & princeps Antiochus.
20 * Si benè valetis, & filii vestri, & ex
sententia vobis cuncta sunt, maximas
21 agimus gratias. * Et ego in infirmi-
tate constitutus, vestri autem memor
benignè, reuersus de Persidis locis, &
infirmitate graui apprehensus, neces-
sarium duxi pro communi vtilitate cu-
22 ram habere: * non desperans memet-
ipsum, sed spero multam habens ef-
23 fugiendi infirmitatem. * Respiciens
autem quòd & pater meus, quibus tẽ-
poribus in locis superioribus ducebat
D exercitum, ostendit qui post se susci-
24 peret principatum: * vt si quid con-
trarium accideret, aut difficile nun-
tiaretur, scientes hi qui in regionibus
erant, cui esset rerum summa dereli-
25 cta, non turbarentur. * Ad hæc con-
siderans de proximo potentes quosq;
& vicinos temporibus insidiantes, &
euentum expectantes, designaui filiũ
meum Antiochum regem, quem sæpe
recurrens in superiora regna multis
vestrum commendabam: & scripsi ad
26 eum quæ subiecta sunt. * Oro itaque
vos & peto, memores beneficiorum
publicè & priuatim, vt vnusquisque
conseruet fidem ad me & ad filium
27 meum. * Confido enim, eum mode-
stè & humanè acturum, & sequentem
propositum meum, & communem vo-
28 bis fore.* Igitur homicida & blasphe-
mus pessimè percussus, & vt ipse alios
tractauerat, peregrè in montibus mi-
29 serabili obitu vita functus est.* Trans-
ferebat autem corpus Philippus col-
lactaneus eius, qui metuens filium
Antiochi, ad Ptolemæum Philome-
torem in Aegyptum abiit.

CAP.

CAP. X.

Iudas Machabæus, purgatis templo ac ciuitate, octo diebus sollemnitatem celebrat, & quotannis celebrandam ordinat: Eupator Antiocho patri in regno succedens, Ptolemæo veneno extincto, Gorgiam ducem locorum constituit, Iudæos sæpiùs pugna molestantem: Iudæi & hunc & Timotheum variasque hostium munitiones deuincunt, occisis plurimis millibus, quinque etiam equitibus de cælo apparentibus, qui Iudæis in auxilium venerant.

Machabæus autem, & qui cum 1
eo erant, Domino se protegen- A
te, templum quidem, & ciuitatem re-
cepit: * aras autem, quas alienigenæ 2
per plateas extruxerant, itemque de-
lubra demolitus est, * & purgato tem- 3
plo, aliud altare fecerunt: & de igni-
tis lapidibus igne concepto sacrificia
obtulerunt post biennium, & incen-
sum, & lucernas, & panes propositio-
nis posuerunt. * Quibus gestis, roga- 4
bant Dominum prostrati in terram,
ne ampliùs talibus malis inciderent:
sed &, si quando peccassent, vt ab ipso
mitiùs corriperentur, & non barba-
ris ac blasphemis hominibus trade-
rentur. * Qua die autem templum ab 5
alienigenis pollutum fuerat, contigit
eadem die purificationem fieri, vige-
sima quinta mensis, qui fuit Casleu.
* Et cum lætitia diebus octo egerunt 6
in modum tabernaculorum, recor- B
dantes quòd ante modicum tempo-
ris, diem sollemnem tabernaculorum
in montibus & in speluncis more be-
stiarum egerant. * Propter quod thyr- 7
sos, & ramos virides, & palmas præ-
ferebant ei, qui prosperauit mundari
locum suum. * Et decreuerunt com- 8
muni præcepto & decreto, vniuersæ
genti Iudæorum, omnibus annis age-
re dies istos. * Et Antiochi quidem, 9
qui appellatus est Nobilis, vitæ exces-
sus ita se habuit. * Nunc autem de Eu- 10
patore Antiochi impii filio, quæ gesta
sunt narrabimus, breuiantes mala, quę
in bellis gesta sunt. * Hic enim susce- 11
pto regno, cõstituit super negotia re- C
gni Lysiam quemdã, Phœnicis & Syriæ
militiæ principem. * Nam Ptolemæus, 12
qui dicebatur Macer, iusti tenax erga
Iudæos esse constituit, & præcipuè
propter iniquitatem quæ facta erat in
eos, & pacificè agere cum eis. * Sed ob 13
hoc accusatus ab amicis apud Eupato-
rem, cũ frequenter proditor audiret,
eò quòd Cyprum creditam sibi à Phi-
lometore deseruisset, & ad Antiochum
Nobilem translatus etiam ab eo reces-
14 sisset, veneno vitam finiuit. * Gorgias
autem, cum esset dux locorum, assum-
ptis aduenis frequenter Iudæos debel-
15 labat. * Iudæi verò, qui tenebant op-
portunas munitiones, fugatos ab Ie-
rosolymis suscipiebant, & bellare ten-
16 tabant. * Hi verò qui erant cum Ma-
D chabæo, per orationes Dominum ro-
gantes vt esset sibi adiutor, impetum
fecerunt in munitiones Idumæorum:
17 * multaque vi insistentes, loca obti-
nuerunt, occurrentes interemerunt, &
omnes simul non minùs viginti milli-
18 bus trucidauerunt. * Quidam autem, cũ
confugissent in duas turres valdè mu-
nitas, omnem apparatum ad repugnã-
19 dum habentes. * Machabæus ad corũ
expugnationẽ, relicto Simone, & Io-
sepho, itemque Zachæo, eisque qui cũ
ipsis erant satis multis, ipse ad eas, quæ
ampliùs perurgebant, pugnas cõuer-
20 sus est. * Hi verò qui cum Simone e-
rant, cupiditate ducti, à quibusdam
E qui in turribus erant, suasi sunt pecu-
nia: & septuaginta millibus didrach-
mis acceptis, dimiserunt quosdam ef-
21 fugere. * Cùm autem Machabæo nun-
tiatum esset quod factum est, princi-
pibus populi congregatis, accusauit,
quod pecunia fratres vendidissent,
22 aduersariis eorum dimissis. * Hos
igitur proditores factos interfecit, &
23 confestim duas turres occupauit. * Ar-
mis autem ac manibus omnia prospe-
rè agendo, in duabus munitionibus
24 plus quàm viginti millia peremit. * At
Timotheus, qui priùs à Iudæis fuerat
superatus, conuocato exercitu pere-
grinæ multitudinis: & congregato e-
quitatu Asiano, aduenit quasi armis
25 Iudæam capturus. * Machabæus autẽ,
& qui cum ipso erant, appropinquante
illo deprecabantur Dominum, caput
terra aspergentes, lumbosque ciliciis
26 præcincti, * ad altaris crepidinem pro-
uoluti, vt sibi propitius, inimicis au-
tem eorum esset inimicus, & aduersa-
27 riis aduersaretur, sicut lex dicit. * Et ita
F post orationẽ, sumptis armis, longiùs
de ciuitate procedentes, & proximi
28 hostibus effecti, resederunt. * Primo
autem solis ortu vtrique commiserũt:
isti quidem victoriæ & prosperitatis
sponsorem cum virtute Dñm haben-
tes: illi autem ducem belli animum
29 habebant. * Sed, cùm vehemens pugna
esset, apparuerunt aduersariis de cælo
viri quinque in equis, frenis aureis de-
30 cori, ducatum Iudæis præstantes: * ex
quibus duo Machabæum medium ha-
bentes, armis suis circumsepti incolu-
mem conseruabant: in aduersarios
autem tela & fulmina iaciebant, ex
quo

quo & cæcitate confusi, & repleti per-
turbatione cadebant. *Interfecti sunt 31
autem viginti millia quingenti, & e-
quites sexcenti. *Timotheus verò cō- 32
fugit in Gazaram præsidium muni-
tum, cui præerat Chæreas. * Macha- 33
bæus autem, & qui cum eo erant, læ- G
tantes obsederunt præsidium diebus
quattuor * At hi qui intus erant, loci 34
firmitate confisi, supra modum male-
dicebant, & sermones nefandos iacta-
bant. *Sed cùm dies quinta illucesce- 35
ret, viginti iuuenes ex his qui cū Ma-
chabæo erant, accensi animis propter
blasphemiam, viriliter accesserunt ad
murum, & feroci animo incedentes
ascendebant: * sed & alij similiter a- 36
scendentes, turres portasque succen-
dere aggressi sunt, atque ipsos maledi-
cos viuos concremare. *Per continuū 37
autem biduum præsidio vastato, Ti-
motheum occultantem se, in quodam
repertum loco peremerunt: & fratrem
illius Chæream & Apollophanem oc-
ciderunt. * Quibus gestis, in hymnis 38
& confessionibus benedicebant Do-
minum, qui magna fecit in Israël, &
victoriam dedit illis.

CAP. XI.

Iudas Machabæus ferocis Lysiæ maximum prostrauit exercitum, fretus auxilio missi cælitus equitis; quod animaduertens Lysias pacem inter Iudæos & regem componit: referuntur epistolæ Lysiæ, Antiochi, ac Romanorum ad Iudæos, & Antiochi ad Lysiam pro Iudæis.

SEd paruo pòst tempore, Lysias pro- 1
curator regis, & propinquus, ac A
negotiorum præpositus, grauiter fe-
rens de his quæ acciderant, * congre- 2
gatis octoginta millibus, & equitatu
vniuerso, veniebat aduersus Iudæos,
existimans se ciuitatem quidem captā
Gentibus habitaculū facturum, *tem- 3
plum verò in pecuniæ quæstum, sicut
cetera delubra Gentium, habiturum,
& per singulos annos venale sacer-
dotium: *nusquam recogitans Dei po- 4
testatem, sed mēte effrænatus, in mul-
titudine peditum, & in millibus equi-
tum, & in octoginta elephantis confi-
debat. * Ingressus autem Iudæam, & 5
appropians Bethsuræ, quæ erat in an-
gusto loco, ab Ierosolyma internallo
quinque stadiorum, illud præsidium
expugnabat. * Vt autem Machabæus, 6
& qui cum eo erant, cognouerunt ex- B
pugnari præsidia, cum fletu & lacry-
mis rogabant Dn̄m, & omnis turba si-
mul, vt bonum angelum mitteret ad
salutem Israël. *Et ipse primus Macha- 7
bæus, sumptis armis, ceteros adhorta-
tus est simul secum periculum subire,
8 & ferre auxilium fratribus suis. Cum-
que pariter prompto animo procede-
rent, Ierosolymis apparuit præcedens
eos eques in veste candida, armis au-
9 reis hastam vibrans. * Tunc omnes si-
mul benedixerunt misericordem Do-
minū, & conualuerunt animis: non so-
lùm homines, sed & bestias ferocissi-
mas, & muros ferreos parati penetra-
10 re. *Ibant igitur prompti, de cælo ha-
C bentes adiutorem, & miserātem super
11 eos Dn̄m. * Leonum autem more im-
petu irruentes in hostes, prostrauerūt
ex iis vndecim millia peditum, & e-
12 quitum mille sexcentos: * vniuersos
autem in fugam verterunt, plures au-
tem ex eis vulnerati nudi euaserunt.
Sed & ipse Lysias turpiter fugiens e-
13 uasit. * Et quia non insensatus erat,
secum ipse reputans, factam erga se
diminutionem, & intelligens inuictos
esse Hebræos, omnipotentis Dei au-
14 xilio innitentes, misit ad eos: *promi-
sitque se consensurum omnibus quæ
iusta sunt, & regem compulsurum a-
15 micum fieri. * Annuit autem Macha-
bæus precibus Lysiæ, in omnibus vti-
litati consulens: & quæcumque Ma-
chabæus scripsit Lysiæ de Iudæis, ea
16 rex concessit. *Nam erant scriptæ Iu-
dæis epistolæ à Lysia quidem hunc
modum continentes:
LYSIAS populo Iudæorum salutem.
17 *Ioannes & Abesalom, qui missi fue-
D rant à vobis, tradentes scripta, postu-
labant vt ea, quæ per illos significa-
18 bantur, implerem. *Quæcumque igi-
tur regi potuerunt perferri, expo-
sui: & quæ res permittebat, concessit.
19 * Si igitur in negotiis fidem conser-
uaueritis, & deinceps bonorum vobis
20 causa esse tentabo. *De ceteris autem
per singula verbo mandaui, & istis, &
his qui à me missi sunt, colloqui vo-
21 biscum. *Benè valete. Anno centesi-
E mo quadragesimo octauo, mensis Dio-
scori die vigesima & quarta.
22 * Regis autem epistola ista contine-
bat: REX Antiochus Lysiæ fratri sa-
23 lutem. *Patre nostro inter deos trans-
lato, nos volentes eos, qui sunt in re-
gno nostro, sine tumultu agere, & re-
24 bus suis adhibere diligentiam, * au-
dimus Iudæos non consensisse patri
meo vt transferrentur ad ritum Græ-
corum, sed tenere velle suum institu-
tum, ac propterea postulare à nobis
25 concedi sibi legitima sua. * Volentes
igitur hanc quoque gentem quietam
esse, statuentes iudicauimus, templum
restitui illis, vt agerent secundùm suo-
26 rum maiorum consuetudinem. * Be-
nè

nè igitur feceris, si miseris ad eos, &
dexteram dederis: vt cognita nostra
voluntate, bono animo sint, & vtili-
tatibus propriis deseruiant.
* Ad Iudæos verò regis epistola ta- 27
lis erat: F
Rex Antiochus senatui Iudæo-
rum, & ceteris Iudæis salutem. *Si va- 28
letis, sic estis vt volumus: sed & ipsi
benè valemus. *Adiit nos Menelaus, 29
dicens velle vos descēdere ad vestros,
qui sunt apud nos. * His igitur, qui 30
commeant vsque ad diem trigesimum
mensis Xanthici, damus dextras secu-
ritatis, * vt Iudæi vtantur cibis & le- 31
gibus suis, sicut & priùs: & nemo eo-
rum vllo modo molestiam patiatur
de his quæ per ignorantiam gesta sūt.
* Misimus autem & Menelaum, qui 32
vos alloquatur. * Valete. Anno cente- 33
simo quadragesimo octauo, Xanthici
mensis quintadecima die.
* Miserunt autem etiam Romani 34
epistolam, ita se habentem:
Qvintvs Memmius & Titus Ma-
nilius, legati Romanorum, populo Iu-
dæorum salutem. * De his, quæ Lysias 35
cognatus regis concessit vobis, & nos G
concessimus. * De quibus autem ad re- 36
gem iudicauit referendum, confestim
aliquem mittite, diligentiùs inter vos
conferentes, vt decernamus, sicut cō-
gruit vobis: nos enim Antiochiam ac-
cedimus. * Ideoque festinate rescribe- 37
re, vt nos quoque sciamus cuius estis
voluntatis. * Benè valete. Anno cen- 38
tesimo quadragesimo octauo, quinta-
decima die mensis Xanthici.

CAP. XII.

Iudas ac duces ipsius diuino freti auxilio pugnant feliciter aduersus Ioppitas, Iamnitas, Arabes, Casphin & Ephron ciuitates; item aduersus Timotheum habentem ingentem exercitum, aduersus præsidium Carnion, & Gorgiam: occisis autem quibusdam Iudæis, qui de donariis idolorum sustulerant, Iudas curat pro ipsorum peccatis offerri sacrificium.

His factis pactionibus, Lysias per- 1
gebat ad regem, Iudæi autem a- A
griculturæ operam dabāt. *Sed hi qui 2
resederant, Timotheus & Apollonius
Gennæi filius, sed & Hieronymus, &
Demophon super hos, & Nicanor
Cypriarches, non sinebant eos in si-
lentio agere, & quiete. * Ioppitæ ve- 3
rò tale quoddam flagitium perpetra-
runt: rogauerunt Iudæos, cum qui-
bus habitabant, ascendere scaphas,
quas parauerant, cum vxoribus & fi-
liis, quasi nullis inimicitiis inter eos
subiacentibus. *Secundùm commune 4
itaque decretum ciuitatis, & ipsis ac-
quiescentibus, pacisque causa nihil
suspectum habentibus: cùm in altum
processissent, submerserunt non mi-
5 nùs ducentos. * Quam crudelitatem
Iudas in suæ gentis homines factam
vt cognouit, præcepit viris, qui erant
cum ipso: & inuocato iusto iudice
6 Deo, * venit aduersus interfectores
fratrum, & portum quidem noctu
succendit, scaphas exussit, eos autem
qui ab igne refugerant, gladio pere-
7 mit. * Et cùm hæc ita egisset, discessit
B quasi iterùm reuersurus, & vniuersos
8 Ioppitas eradicaturus. *Sed cùm cog-
nouisset & eos, qui erant Iamniæ,
velle pari modo facere habitantibus
9 secum Iudæis, *Iamnitis quoque no-
cte superuenit, & portum cum naui-
bus succendit: ita vt lumen ignis ap-
pareret Ierosolymis à stadiis ducentis
10 quadraginta. *Inde cùm iam abiissent
nouem stadiis, & iter facerent ad Ti-
motheum, commiserunt cum eo Ara-
bes, quinque millia viri, & equites
11 quingenti. * Cumque pugna valida fie-
ret, & auxilio Dei prosperè cessisset,
residui Arabes victi, petebant à Iuda
dextram sibi dari, promittentes se pa-
scua daturos, & in ceteris profuturos.
12 *Iudas autem, arbitratus verè in mul-
tis eos vtiles, promisit pacem: dextris-
que acceptis, discessere ad tabernacu-
13 la sua. *Aggressus est autem & ciuitatē
quamdam firmam, pontibus murisque
C circumseptam, quæ à turbis habitaba-
tur Gentium promiscuarum, cui no-
14 men Casphin. *Hi verò qui intus erāt,
confidētes in stabilitate murorum, &
apparatu alimoniarum, remissiùs age-
bant, maledictis lacessentes Iudam, &
blasphemantes, ac loquentes quæ fas
15 non est. * Machabæus autem, inuoca-
to magno mundi Principe, qui sine
arietibus & machinis ‖temporibus Ie- ‖*Ios. 6.*
su præcipitauit Iericho, irruit feroci-
16 ter muris: * & capta ciuitate per Dñi
voluntatem, innumerabiles cædes fe-
cit, ita vt adiacens stagnum stadiorū
duorum latitudinis, sanguine interfe-
17 ctorum fluere videretur *Inde disces-
serunt stadia septingenta quinquagin-
ta, & venerunt in Characa ad eos, qui
18 dicuntur Tubianæi, Iudæos: * & Ti-
motheum quidem in illis locis non
comprehenderunt, nulloque negotio
perfecto regressus est, relicto in quo-
19 dam loco firmissimo præsidio. *Dosi-
theus autem & Sosipater, qui erāt du-
ces cum Machabæo, peremerūt à Ti-
motheo relictos in præsidio, decē mil-
20 lia viros. * At Machabæus, ordinatis
circum se sex millibus, & constitutis
per

per cohortes, aduersus Timotheum
processit, habentem secum centum
viginti millia peditum, equitumque
duo millia quingentos. * Cognito 21
autem Iudæ aduentu, Timotheus D
præmisit mulieres, & filios, & reli-
quum apparatum, in præsidium, quod
Carnion dicitur: erat enim inexpu-
gnabile, & accessu difficile propter
locorum angustias. *Cumque cohors 22
Iudæ prima apparuisset, timor hosti-
bus incussus est, ex præsentia Dei, qui
vniuersa conspicit, & in fugam versi
sunt alius ab alio, ita vt magis à suis
deiicerentur, & gladiorum suorum
ictibus debilitarentur. * Iudas autem 23
vehementer instabat puniens profa-
nos, & prostrauit ex eis triginta mil-
lia virorum. * Ipse verò Timotheus 24
incidit in partes Dosithei & Sosipa-
tris: & multis precibus postulabat vt
viuus dimitteretur, eò quòd multo-
rum ex Iudæis parentes haberet, ac
fratres, quos morte eius decipi eue-
niret. *Et cùm fidem dedisset restitu- 25
turum se eos secundùm constitutum,
illæsum eum dimiserunt propter fra-
trum salutem. *Iudas autem egressus 26
est ad Carnion, interfectis viginti- E
quinque millibus. * Post horum fu- 27
gam, & necem, mouit exercitum ad
Ephron ciuitatem munitam, in qua
multitudo diuersarum gentium ha-
bitabat: & robusti iuuenes pro muris
consistentes fortiter repugnabant: in
hac autem machinæ multæ, & telo-
rum erat apparatus. *Sed, cùm omni- 28
potentem inuocassent, qui potestate
sua vires hostium confringit, cepe-
runt ciuitatem: & ex eis qui intus
erant, vigintiquinque millia prostra-
uerunt. * Inde ad ciuitatem Scytha- 29
rum abierunt, quæ ab Ierosolymis
sexcentis stadiis aberat. *Contestan- 30
tibus autem his, qui apud Scythopo-
litas erant, Iudæis, quòd benignè ab
eis haberentur, etiam temporibus in-
felicitatis quòd modestè secum ege-
rint: * gratias agentes eis, & exhor- 31
tati etiam de cetero erga genus suum F
benignos esse, venerunt Ierosolymam
die sollemni septimanarum instante.
* Et post Pentecosten abierunt con- 32
tra Gorgiam præpositum Idumææ.
* Exiuit autem cum peditibus tribus 33
millibus, & equitibus quadringentis.
* Quibus congressis, contigit paucos 34
ruere Iudæorum. * Dositheus verò 35
quidam de Bacenoris eques, vir fortis,
Gorgiam tenebat: &, cùm vellet illum
capere viuum, eques quidam de Thra-
cibus irruit in eum, humerumque
eius amputauit: atque ita Gorgias
36 effugit in Maresa. * At illis, qui cum
Esdrin erant, diutiùs pugnantibus &
fatigatis, inuocauit Iudas Dominum
37 adiutorem & ducem belli fieri: * in-
cipiens voce patria, & cum hymnis
clamorem extollens, fugam Gorgiæ
38 militibus incussit. *Iudas autem col-
lecto exercitu venit in ciuitatem O-
dollam: &, cùm septima dies super-
ueniret, secundùm consuetudinem
purificati, in eodem loco sabbatum
39 egerunt. * Et sequenti die venit cum
suis Iudas, vt corpora prostratorum
tolleret, & cum parentibus poneret
40 in sepulchris paternis. *Inuenerũt au-
tẽ sub tunicis interfectorũ de donariis
idolorum, quæ apud Iamniam fue-
G runt, ‖ à quibus lex prohibet Iudæos: ‖ *Deut. 7. d. 25.*
omnibus ergo manifestum factum
est, ob hanc causam eos corruisse.
41 * Omnes itaque benedixerunt iustum
iudicium Domini, qui occulta fecerat
42 manifesta. *Atque ita ad preces con-
uersi, rogauerunt, vt id quod factum
erat delictum obliuioni traderetur.
At verò fortissimus Iudas hortabatur
populum conseruare se sine peccato,
sub oculis videntes quæ facta sunt
pro peccatis eorum qui prostrati sunt.
43 * Et facta collatione, duodecim mil-
lia drachmas argenti misit Ierosoly-
mam offerri pro peccatis mortuorum
sacrificium, benè & religiosè de re-
44 surrectione cogitans. (*nisi enim eos,
qui ceciderãt, resurrecturos speraret:
superfluum videretur & vanum ora-
45 re pro mortuis) *& quia considerabat
quòd hi, qui cum pietate dormitio-
nem acceperant, optimam haberent
46 repositam gratiam. * Sancta ergo &
salubris est cogitatio pro defunctis
exorare, vt à peccatis soluantur.

CAP. XIII.

Menelaus Iudæus transfuga iussu Antiochi extremo afficitur supplicio: Antiochus verò maximum ducens in Iudæos exercitum, semel ac iterum victus & repulsus, multisque millibus ex suis occisis, & Philippo rebellante, supplex pacem cum Iudæis firmat iuramento, oblato in templo sacrificio, Iudaque in principem Ptolemaidis constituto.

1 ANno centesimo quadragesimo-
A nono, cognouit Iudas Antiochum
Eupatorem venire cum multitudine
2 aduersus Iudæam, * & cum eo Ly-
siam procuratorem & præpositum
negotiorum, secum habentem pedi-
tum centum decem millia, & equi-
tum quinque millia, & elephantos vi-
ginti duos, currus cum falcibus tre-
3 centos. * Commiscuit autem se illis
&

& Menelaus: & cum multa fallacia
deprecabatur Antiochum, non pro
patriæ salute, sed sperans se constitui
in principatum. *Sed Rex regum suf- 4
citauit animos Antiochi in peccato-
rem: & suggerente Lysia hunc esse B
causam omnium malorum, iussit (vt
eis est consuetudo) apprehensum in
eodem loco necari. * Erat autem in 5
eodem loco turris quinquaginta cu-
bitorum, aggestum vndique habens
cineris: hæc prospectum habebat in
præceps.* inde in cinerem deiici ius- 6
sit sacrilegum, omnibus eum propel-
lentibus ad interitum. * Et tali lege 7
præuaricatorem legis contigit mori,
nec terræ dari Menelaum.*Et quidem 8
satis iustè: nam quia multa erga aram
Dei delicta commisit, cuius ignis &
cinis erat sanctus, ipse in cineris mor- C
te damnatus est. * Sed rex mente ef- 9
frenatus veniebat, nequiorem se patre
suo Iudæis ostensurus. * Quibus Iu- 10
das cognitis, præcepit populo vt die
ac nocte Dominum inuocarent, quò,
sicut semper, & nunc adiuuaret eos:
* quippe qui lege, & patria, sanctoque 11
templo priuari vererentur: ac popu-
lum, qui nuper paululùm respirasset,
ne sineret blasphemis rursus nationi-
bus subdi. * Omnibus itaque simul id 12
facientibus, & petentibus à Domino D
misericordiam, cum fletu & ieiuniis,
per triduum continuum prostratis,
hortatus est eos Iudas vt se præpara-
rent. *Ipse verò cum senioribus cogi- 13
tauit, priùs quàm rex admoueret ex
ercitum ad Iudæam, & obtineret ci-
uitatem, exire, & Domini iudicio com-
mittere exitum rei. *Dans itaque po- 14
testatem omnium Deo mundi crea- E
tori, & exhortatus suos vt fortiter di-
micarent, & vsque ad mortem pro le-
gibus, templo, ciuitate, patria, & ciui-
bus starent, circa Modin exercitum
constituit. * Et dato signo suis Dei 15
victoriæ, iuuenibus fortissimis electis,
nocte aggressus aulam regiam, in ca-
stris interfecit viros quattuor millia,
& maximum elephantorum cum his
qui superpositi fuerant:* summoque 16
metu ac perturbatione hostium castra
replentes, rebus prosperè gestis, abie-
runt. * Hoc autem factum est die il- 17
lucescente, adiuuante eum Domini
protectione. *Sed rex, accepto gustu 18
audaciæ Iudæorum, arte difficulta-
tem locorum tentabat: *& Bethsuræ, 19
quæ erat Iudæorum præsidium mu- F
nitum, castra admouebat: sed fugaba-
tur, impingebat, minorabatur. * His 20
autem, qui intus erant, Iudas necessa-
ria mittebat. * Enuntiauit autem my- 21
steria hostibus Rhodocus quidam de
Iudaico exercitu, qui requisitus com-
22 prehensus est, & conclusus. *Iterùm
rex sermonem habuit ad eos qui erāt
in Bethsuris: dexteram dedit: accepit:
23 abiit.* commisit cum Iuda: superatus
est. Vt autem cognouit rebellasse Phi-
lippum Antiochiæ, qui relictus erat
super negotia, mente consternatus,
G Iudæos deprecans, subditusque eis,
iurat de omnibus quibus iustum vi-
sum est: & reconciliatus obtulit sacri-
ficium, honorauit templum, & mu-
24 nera posuit. * Machabæum amplexa-
tus est, & fecit eum à Ptolemaide vs-
que ad Gerrenos ducem & principem.
25 * Vt autem venit Ptolemaidam, gra-
uiter ferebant Ptolemenses amicitiæ
conuentionem, indignantes ne fortè
26 fœdus irrumperent. * Tunc ascendit
Lysias tribunal, & exposuit rationem,
& populum sedauit, regressusque est
Antiochiam: & hoc modo regis pro-
fectio & reditus processit.

CAP. XIV.

Suggerente Alcimo qui summo destitutus erat sacerdotio, Nicanor in Iudæos missus à rege Demetrio, auditis Iudæ præclaris facinoribus, amicitiam cum eo contrahit: quam postmodum rege cogente soluens, dum Iudam nequit comprehendere: templi minatur euersionem, & senem Raziam Iudæum magnanimum apprehendere conatur: qui dum ab hostibus iam se capiendum videret, elegit potiùs constantissimo animo sibi mortem inferre quàm indigna pati ab hostibus, in quos propriis manibus sua intestina proiecit.

1 A SEd post triennij tempus, cognouit
Iudas, & qui cum eo erant, Deme-
trium Seleuci, cum multitudine vali-
da, & nauibus, per portum Tripolis
2 ascendisse ad loca opportuna, * & te-
nuisse regiones aduersus Antiochum,
3 & ducem eius Lysiam. *Alcimus au-
tem quidam, qui summus sacerdos
fuerat, sed voluntariè coinquinatus
est temporibus commistionis, consi-
derans nullo modo sibi esse salutem,
4 neque accessum ad altare, * venit ad
regem Demetrium, centesimo quin-
quagesimo anno, offerens ei coronam
auream, & palmam, super hæc &
thallos, qui templi esse videbantur Et
5 ipsa quidem die siluit. * Tempus au-
tem opportunum dementiæ suæ na-
ctus, conuocatus à Demetrio ad con-
silium, & interrogatus quibus rebus
6 & consiliis Iudæi niterentur, * respon-
dit: Ipsi qui dicuntur Assidæi Iudæo-
rum, quibus præest Iudas Machabeus,
bella

bellanutriunt, & seditiones mouent;
nec patiuntur regnum esse quietum.
* nam & ego defraudatus parentum 7
gloria (dico autem summo sacerdo-
tio) huc veni: * primò quidem vtili- 8
tatibus regis fidem seruans, secundò B
autem etiam ciuibus consulens: nam
illorum prauitate vniuersum genus
nostrum non minimè vexatur. * Sed 9
oro his singulis, ô rex, cognitis, & re-
gioni, & generi, secundùm humani-
tatem tuam peruulgatam omnibus,
prospice. * nam, quamdiu superest Iu- 10
das, impossibile est, pacem esse nego-
tiis. * Talibus autem ab hoc dictis, & 11
ceteri amici, hostiliter se habentes ad-
uersus Iudam, inflammauerunt De-
metrium. * Qui statim Nicanorem prę- 12
positum elephantorum ducem misit
in Iudæam: * datis mandatis, vt ipsum 13
quidem Iudam caperet; eos verò, qui
cum illo erant, dispergeret, & consti-
tueret Alcimum maximi templi sum-
mum sacerdotem. * Tunc gentes, quæ 14
de Iudæa fugerant Iudam, gregatim
se Nicanori miscebant; miserias & cla-
des Iudæorum, prosperitates rerum
suarum existimantes. * Audito itaque 15
Iudæi Nicanoris aduentu, & conuen- C
tu nationum, conspersi terra rogabāt
eum, qui populum suum constituit,
vt in æternum custodiret, quiq; suam
portionem signis euidentibus prote-
git. * Imperante autem duce, statim in- 16
de mouerunt, conueneruntque ad ca-
stellum Dessau. * Simon verò frater Iu- 17
dæ commiserat cū Nicanore: sed con-
territus est repentino aduentu aduer-
sariorum. * Nicanor tamen, audiens 18
virtutem comitum Iudæ, & animi ma-
gnitudinem, quam pro patriæ cer-
taminibus habebant, sanguine iudi-
cium facere metuebat. * Quam ob 19
rem præmisit Posidonium, & Theo-
dotium, & Matthiam, vt darent dex-
tras atque acciperent. * Et cùm diu de 20
his consilium ageretur, & ipse dux
ad multitudinem retulisset, omnium
vna fuit sententia amicitiis annuere.
* Itaque diem constituerunt, qua se- 21
cretò inter se agerent: & singulis sellę
prolatæ sunt, & positæ. * Præcepit au- 22
tem Iudas armatos esse locis oppor-
tunis, ne fortè ab hostibus repentè
mali aliquid oriretur: & congruum
colloquium fecerunt. * Morabatur au- 23
tem Nicanor Ierosolymis, nihilque D
iniquè agebat, gregesque turbarum,
quæ congregatæ fuerant, dimisit. * Ha- 24
bebat autem Iudam semper charū ex
animo, & erat viro inclinatus. * Ro- 25
gauitque eum ducere vxorem filios-
que procreare. Nuptias fecit: quietè
26 egit, communiterque viuebant. * Alci-
mus autem, vidēs charitatem illorum
adinuicem, & conuentiones, venit ad
Demetrium, & dicebat, Nicanorem
rebus alienis assentire, Iudamque re-
gni insidiatorem successorem sibi de-
27 stinasse. * Itaque rex exasperatus, &
pessimis huius criminationibus irrita-
tus, scripsit Nicanori, dicens, grauiter
quidem se ferre de amicitiæ conuen-
tione, iubere tamen Machabæum ci-
tiùs vinctum mittere Antiochiam.
28 * Quibus cognitis, Nicanor cōsterna-
batur, & grauiter ferebat, si ea, quæ
conuenerant, irrita faceret, nihil lęsus
29 à viro: * sed, quia regi resistere nō po-
terat, opportunitatem obseruabat,
30 qua pręceptum perficeret. * At Macha-
bæus, videns secum austeriùs agere
Nicanorem, & consuetum occursum
ferociùs exhibentem, intelligens non
ex bono esse austeritatem istam, pau-
E cis suorum congregatis, occultauit se
31 à Nicanore. * Quod cùm ille cogno-
uit fortiter se à viro præuentum, ve-
nit ad maximum & sanctissimum
templum: & sacerdotibus solitas ho-
stias offerentibus, iussit sibi tradi vi-
32 rum. * quibus cum iuramento dicen-
tibus nescire se vbi esset qui quæreba-
tur, extendens manum ad templum,
33 * iurauit, dicens: Nisi Iudam mihi
vinctum tradideritis, istud Dei fa-
num in planitiem deducam, & altare
effodiam, & templum hoc Libero pa-
34 tri consecrabo. * Et his dictis, abiit.
Sacerdotes autem protendentes ma-
nus in cælum, inuocabant eum, qui
semper propugnator esset gentis ip-
35 sorum, hęc dicentes: * Tu Domine vni-
F uersorum, qui nullus indiges, voluisti
templum habitationis tuæ fieri in
36 nobis. * Et nunc sancte sanctorum
omnium Domine, conserua in æter-
num impollutam domum istam, quæ
37 nuper mundata est. * Razias autem
quidam de senioribus ab Ierosolymis
delatus est Nicanori, vir amator ci-
uitatis, & benè audiens: qui pro af-
fectu pater Iudæorum appellabatur.
38 * Hic multis temporibus continentiæ
propositum tenuit in Iudaismo, cor-
pusque & animam tradere contentus
39 pro perseuerantia. * Volens autem
Nicanor manifestare odium, quod
habebat in Iudæos, misit milites quin-
gentos, vt eum comprehenderent.
40 * putabat enim, si illum decepisset,
se cladem Iudæis maximam illatu-
41 rum. * Turbis autem irruere in do-
mum eius, & ianuam disrumpere,
atque ignem admouere cupientibus,
cùm iam comprehenderetur, gladio
se

ſe petiit ; * eligens nobiliter mori 42
potiùs, quàm ſubditus fieri peccato- G
ribus, & contra natales ſuos indignis
iniuriis agi. * Sed, cùm per feſtina- 43
tionem non certo ictu plagam dediſ-
ſet, & turbæ intra oſtia irrumpe-
rent, recurrens audacter ad murum,
præcipitauit ſemetipſum viriliter in
turbas: * quibus velociter locum dan- 44
tibus caſui eius, venit per mediam
ceruicem : * & cùm adhuc ſpiraret, 45
accenſus animo, ſurrexit: & cùm ſan-
guis eius magno fluxu deflueret, &
grauiſſimis vulneribus eſſet ſaucius,
curſu turbam pertranſiit: * & ſtans 46
ſupra quamdam petram præruptam,
& iam exſanguis effectus, complexus
inteſtina ſua, vtriſque manibus pro-
iecit ſuper turbas, inuocans domina-
torem vitæ ac ſpiritus, vt hæc illi ite-
rùm redderet : atque ita vita defun-
ctus eſt.

CAP. XV.

Iudas ſuos contra Nicanorem Dei potentiam contemnentem roborat, tum exhortatione, tum nocturnæ apparitionis manifeſtatione de viſo Ieremia pro populo Iſrael orante; qui in Deum ſpem habentes ingentem proſternunt exercitum, amputatis capite & manu Nicanoris, quæ Ieroſolymis in memoriam diuinæ protectionis ſuſpenſa ſunt, lingua eius blaſphema auibus particulatim tradita, eoque die in annuam ſollemnitatem inſtituto.

1. Mac. 7.d.26.

Nicanor autem, vt comperit Iu- A
dam eſſe in locis Samariæ, cogi-
tauit cum omni impetu die ſabbati
committere bellum.*Iudæis verò,qui 2
illum per neceſſitatem ſequebantur,
dicentibus : Ne ita ferociter & bar-
barè feceris, ſed honorem tribue diei
ſanctificationis, & honora eum, qui
vniuerſa conſpicit : * ille infelix in- 3
terrogauit, ſi eſt potens in cælo, qui
imperauit agi diem ſabbatorum.* Et 4
reſpondentibus illis, Eſt Dominus
viuus ipſe in cælo potens, qui iuſſit
agi ſeptimam diem. * At ille ait: Et 5
ego potens ſum ſuper terram, qui im-
pero ſumi arma, & negotia regis im-
pleri. Tamen non obtinuit vt conſi-
lium perficeret. *Et Nicanor quidem 6
cum ſumma ſuperbia erectus, cogita-
uerat commune trophæum ſtatuere
de Iuda. *Machabæus autem ſemper 7
confidebat cum omni ſpe auxilium
ſibi à Deo affuturum. * & hortabatur 8
ſuos ne formidarent ad aduentum B
nationum, ſed in mente haberent ad-
iutoria ſibi facta de cælo, & nunc ſpe-
rarent ab Omnipotente ſibi affutu-
9 ram victoriam. * Et allocutus eos de
lege & prophetis, admonens etiam
certamina quæ fecerant priùs, prom-
10 ptiores conſtituit eos: * & ita animis
eorum erectis, ſimul oſtendebat Gen-
tium fallaciam, & iuramentorum
11 præuaricationem. * Singulos autem
illorum armauit, non clypei & haſtæ
munitione, ſed ſermonibus optimis,
& exhortationibus, expoſito digno
fide ſomnio, per quod vniuerſos læti-
12 ficauit. * Erat autem huiuſcemodi vi-
ſus : Oniam, qui fuerat ſummus ſa-
cerdos, virum bonum & benignum,
verecundum viſu, modeſtum mori-
bus, & eloquio decorum, & qui à
puero in virtutibus exercitatus ſit,
manus protendentem, orare pro om-
13 ni populo Iudæorum: * Poſt hoc ap-
C paruiſſe & alium virum, ætate &
gloria mirabilem, & magni decoris
14 habitudine circa illum : *Reſponden-
tem verò Oniam dixiſſe: Hic eſt fra-
trum amator,& populi Iſraël: hic eſt,
qui multùm orat pro populo, & vni-
uerſa ſancta ciuitate, Ieremias pro-
15 pheta Dei. * Extendiſſe autem Iere-
miam dextram, & dediſſe Iudæ gla-
16 dium aureum, dicentem : * Accipe
ſanctum gladium munus à Deo, in
quo deiicies aduerſarios populi mei
17 Iſraël.*Exhortati itaque Iudæ ſermo-
D nibus bonis valdè, de quibus extolli
poſſet impetus, & animi iuuenum cō-
fortari, ſtatuerunt dimicare & con-
fligere fortiter, vt virtus de negotiis
iudicaret; eò quòd ciuitas ſancta &
18 templum periclitarentur. *Erat enim
pro vxoribus, & filiis, itemque pro
fratribus, & cognatis, minor ſolici-
tudo : maximus verò & primus pro
19 ſanctitate timor erat templi. * ſed &
eos qui in ciuitate erant, non minima
ſolicitudo habebat pro his qui con-
20 greſſuri erant. * Et, cùm iam omnes
ſperarent iudicium futurum, hoſteſ-
que adeſſent, atque exercitus eſſet or-
dinatus, beſtiæ equiteſque opportu-
21 no in loco compoſiti, * conſiderans
Machabæus aduentum multitudinis,
& apparatum varium armorum, & fe-
rocitatem beſtiarum, extendens ma-
nus in cælum,prodigia facientem Do-
minum inuocauit, qui non ſecun-
dùm armorum potentiam, ſed prout
22 ipſi placet, dat dignis victoriam. * Di-
E xit autem inuocans hoc modo: ‖ Tu ‖Sup. 8.c.19.
Domine, qui miſiſti angelum tuum
ſub Ezechia rege Iuda, & interfeciſti
de caſtris Sennacherib centum octo-
23 ginta quinque millia: * & nunc do-
minator cælorum mitte angelū tuum
bonum ante nos, in timore & tre-

more magnitudinis brachij tui, * vt 24
metuant qui cum blasphemia veniunt
aduersus sanctum populum tuum. Et
hic quidem ita perorauit. * Nicanor 25
autem, & qui cum ipso erant, cum
tubis & canticis admouebant. * Iu- 26
das verò, & qui cum eo erant, inuo-
cato Deo, per orationes congressi sũt:
*manu quidem pugnantes, sed Domi- 27
num cordibus orantes, prostrauerunt
non minùs trigintaquinque millia,
præsentia Dei magnificè delectati.
* Cumque cessassent, & cum gaudio 28
redirent, cognouerunt Nicanorem F
ruisse cum armis suis. * Facto itaque 29
clamore, & perturbatione excitata,
patria voce omnipotentem Dominũ
benedicebant.* Præcepit autem Iudas, 30
qui per omnia corpore & animo mori
pro ciuibus paratus erat, caput Nica-
noris, & manum cum humero abscis-
sam, Ierosolymam perferri.* Quò cùm 31
peruenisset, conuocatis contribuli-
bus, & sacerdotibus ad altare, accersiit
& eos qui in arce erant. * Et ostenso 32
capite Nicanoris, & manu nefaria,
quam extendens contra domum san-
ctam omnipotentis Dei, magnificè
33 gloriatus est: * Linguam etiam impij
Nicanoris præcisam iussit particula-
tim auibus dari: manum autem de-
mentis contra templum suspendi.
34 *Omnes igitur cæli benedixerunt Do-
minum, dicentes: Benedictus, qui lo-
cum suum incontaminatum seruauit.
35 *Suspendit autem Nicanoris caput in
G summa arce, vt euidens esset & mani-
36 festum signum auxilij Dei. * Itaque
omnes communi consilio decreue-
runt nullo modo diem istum absque
37 celebritate præterire: * habere autem
celebritatem tertiadecima die mensis
Adar, quod dicitur voce Syriaca, pri-
38 die Mardochæi diei. * Igitur his erga
Nicanorem gestis, & ex illis tempo-
ribus ab Hebræis ciuitate possessa, ego
quoque in his faciam finem sermo-
39 nis. *Et si quidem benè, & vt historiæ
competit, hoc & ipse velim: sin autem
minùs dignè, concedendum est mihi.
40 * Sicut enim vinum semper bibere,
aut semper aquam, contrarium est; al-
ternis autem vti, delectabile: ita le-
gentibus, si semper exactus sit sermo,
non erit gratus. Hîc ergo erit con-
summatus.

FINIS.

SAN-

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM

SECVNDVM MATTHÆVM.

CAPVT I.

A quibus maioribus Christus secundùm
Luc.3. *carnem descenderit: Angelus instruit*
c.31. *Ioseph de Mariæ sponsæ suæ conce-*
Gen. *ptione, partúque futuro.*
21.a.3.
Gen.2? LIBER generationis Ie- 1
d.26. su Christi filij Dauid, A
Gen filij Abraham.
29.d. * Abraham genuit I- 2
Gen.3? saac.
g.29. Isaac autem genuit
1.Par. Iacob.
2.a.5. Iacob autem genuit Iudam, & fra-
1.Par. tres eius.
2.a.5. * Iudas autem genuit Phares, & Za- 3
Ruth.4 ram de Thamar.
d.18. Phares autem genuit Esron.
Num. Esron autem genuit Aram.
7.b.12. * Aram autem genuit Aminadab. 4
1.Reg. Aminadab autem genuit Naasson.
16. Naasson autem genuit Salmon.
Ruth.4 *Salmon autẽ genuit Booz de Rahab. 5
d.18. Booz autem genuit Obed ex Ruth.
2.Reg. Obed autem genuit Iesse.
12.f.24. Iesse autem genuit Dauid regem.
3.Reg.* Dauid autem rex genuit Salomo- 6
11.g.43. nem ex ea quæ fuit Vriæ.
3.Reg.* Salomon autem genuit Roboam. 7
14.g.31. Roboam autem genuit Abiam. B
3.Reg. Abias autem genuit Asa.
15.b.9. *Asa autem genuit Iosaphat. 8
2.Par. Iosaphat autem genuit Ioram.
26.d.23 Ioram autem genuit Oziam.
2.Par.* Ozias autem genuit Ioatham. 9
27.d.9. Ioatham autem genuit Achaz.
2.Par. Achaz autem genuit Ezechiam.
28.d.27* Ezechias autem genuit Manassen. 10
2.Par. Manasses autem genuit Amon.
32.g.33. Amon autem genuit Iosiam.
2.Par.* Iosias autem genuit Iechoniam,& 11
33.d.20. fratres eius in transmigratione Ba-
& 25. bylonis.
2.Par.* Et post transmigrationem Babylo- 12
36.a.1.2 nis: Iechonias genuit Salathiel.
Salathiel autem genuit Zorobabel.
13 * Zorobabel autem genuit Abiud.
Abiud autem genuit Eliacim.
Eliacim autem genuit Azor.
14 * Azor autem genuit Sadoc.
Sadoc autem genuit Achim.
Achim autem genuit Eliud.
15 *Eliud autem genuit Eleazar.
Eleazar autem genuit Mathan.
C Mathan autem genuit Iacob.
16 * Iacob autem genuit Ioseph virum
Mariæ, de qua natus est Iesus, qui vo-
catur Christus.
17 * Omnes itaque generationes ab A-
braham vsque ad Dauid, generatio-
nes quattuordecim: & à Dauid vs-
que ad transmigrationem Babylo-
nis, generationes quattuordecim: &
à transmigratione Babylonis vsque
ad Christum, generationes quattuor-
decim.
18 * Christi autem generatio sic erat:
Cùm esset desponsata mater eius Luc.7.
Maria Ioseph, antequam conuenirẽt, c.27.
inuenta est in vtero habens de Spiri-
19 tu sancto. * Ioseph autem vir eius,
cùm esset iustus, & nollet eam tradu-
cere, voluit occultè dimittere eam.
20 * Hæc autem eo cogitante, ecce An-
D gelus Domini apparuit in somnis ei,
dicens: Ioseph fili Dauid, noli timere
accipere Mariam coniugem tuam:
quod enim in ea natum est, de Spi-
21 ritu sancto est. *pariet autem filium:
& vocabis nomen eius IESVM: Luc.1.
ipse enim saluum faciet populum c.31.
22 suum à peccatis eorum. *Hoc autem Act. 4.
totum factum est, vt adimpleretur b.12.
quod dictum est à Domino per Pro-
23 phetam dicentem: * Ecce virgo in Isaia
vtero habebit, & pariet filium: & 7.c.14.
vocabunt nomen eius Emmanuel,
quod est interpretatum Nobiscum
24 Deus. * Exurgens autem Ioseph à
somno, fecit sicut præcepit ei angelus
Domini, & accepit coniugem suam.

* Et non cognoscebat eam donec pe- 25
perit filium suum primogenitum: &
vocauit nomen eius Iesum.

CAP. II.

Quomodo Magi cũ muneribus ad Christum natum peruenerint: de Herodis in infantes sæuitia, & Christi in Aegyptum exilio, ipsiusque reditu in terram Israel.

Luc.2. a.7. CVm ergo natus esset Iesus in 1
Bethlehem Iuda in diebus Hero- A
dis regis, ecce Magi ab oriente vene-
runt Ierosolymam, *dicentes: Vbi est 2
qui natus est rex Iudæorum? vidimus
enim stellam eius in oriente, & veni-
mus adorare eum. * Audiens autem 3
Herodes rex, turbatus est, & omnis
Ierosolyma cum illo. * Et congre- 4
gans omnes principes sacerdotum, &
Scribas populi, sciscitabatur ab eis vbi
Christus nasceretur. * At illi dixerunt 5
ei: In Bethlehem Iudæ: Sic enim scri-
‖ Mich. 5.a.2. ptum est per Prophetam: * ‖ Et tu 6
Bethlehem terra Iuda, nequaquam
Ioan.7. f.42. minima es in principibus Iuda: ex te
enim exiet dux, qui regat populum
meum Israel. * Tunc Herodes clàm 7
vocatis Magis diligenter didicit ab eis
tempus stellæ, quæ apparuit eis: * & 8
mittens illos in Bethlehem: dixit: Ite, B
& interrogate diligenter de puero: &
cùm inueneritis, renuntiate mihi, vt
& ego veniens adorem eum. * Qui 9
cùm audissent regem, abierunt. & ecce
stella, quam viderant in oriente, ante-
cedebat eos, vsque dum veniens staret
supra, vbi erat puer. * Videntes autem 10
stellã gauisi sunt gaudio magno val-
dè. * Et intrantes domum, inuenerunt 11
puerum cum Maria matre eius, &
‖ Psal. 71.b.10. procidentes adorauerunt eum: ‖ &
apertis thesauris suis obtulerũt ei mu-
nera, aurum, thus, & myrrham. * Et 12
responso accepto in somnis ne redi-
rẽt ad Herodem, per aliã viam reuersi
sunt in regionem suam. * Qui cùm re- 13
cessissent, ecce angelus Domini ap-
paruit in somnis Ioseph, dicens: Sur-
ge, & accipe puerum, & matrem eius,
& fuge in Ægyptum, & esto ibi vsque C
dum dicam tibi. Futurum est enim vt
Herodes quærat puerum ad perden-
dum eum. * Qui consurgens, accepit 14
puerum & matrem eius nocte, & se-
cessit in Ægyptum: * & erat ibi vsque 15
ad obitum Herodis: vt adimpleretur
quod dictum est à Domino per Pro-
‖ Osee 11 a.2. phetam dicentem: ‖ Ex Ægypto vo-
caui filium meum. * Tunc Herodes 16
videns quoniam illusus esset à magis,
iratus est valdè, & mittens occidit om-
nes pueros, qui erant in Bethlehem,
& in omnibus finibus eius, à bimatu
& infra, secundùm tempus quod ex-
17 quisierat à Magis. * Tunc adimple-
tum est quod dictũ est per Ieremiam
18 prophetam dicentem: * ‖ Vox in Rama ‖ Ierem. 31.d.15.
D audita est, ploratus & vlulatus mul-
tus: Rachel plorans filios suos, & no-
19 luit consolari, quia non sunt. * De-
functo autem Herode, ecce angelus
Domini apparuit in somnis Ioseph in
20 Ægypto, * dicẽs: Surge, & accipe pue-
rum, & matrem eius, & vade in ter-
ram Israël: defuncti sunt enim, qui
21 quærebant animam pueri. * Qui con-
surgens, accepit puerum, & matrem
22 eius, & venit in terram Israël. * Au-
diens autem quòd Archelaus regna-
ret in Iudæa pro Herode patre suo,
timuit illo ire: & admonitus in som-
23 nis, secessit in partes Galilææ. * Et ve-
niens habitauit in ciuitate, quæ voca-
tur Nazareth: vt adimpleretur quod
dictum est per Prophetas: Quoniam
Nazaræus vocabitur.

CAP. III.

Ioannes Baptista (cuius vitæ austeritas describitur) pœnitentiam iuxta Isaiæ vaticinium in deserto prædicat: & populo ad ipsum confluente reprehendit Pharisæos vnà cum Sadducæis, docens vt dignos faciant fructus pœnitentiæ: & quantum suus à Christi baptismo differat: super Christum autem à Ioanne baptizatum descendit Spiritus sanctus, & vox Patris cælitus audita est.

1 IN diebus autem illis venit Ioannes
A Baptista prædicans in deserto Iu-
2 dææ, * & dicens: ‖ Pœnitentiam agite: ‖ Marc. 1.a.4.
appropinquauit enim regnum cælo-
3 rum. * Hic est enim, qui dictus est per Lucæ 3. a.3.
Isaiam prophetam dicentem: ‖ Vox
clamantis in deserto: Parate viam Do- ‖ Isaiæ 40.a.3.
4 mini: rectas facite semitas eius. * Ipse
autem Ioannes habebat vestimentum
de pilis camelorum, & zonam pelli-
ceam circa lumbos suos: esca autẽ eius
5 erat locustæ, & mel siluestre. * ‖ Tunc ‖ Marc. 1. a.3.
exibat ad eum Ierosolyma, & omnis
Iudæa, & omnis regio circa Iordanẽ; Luc.3.
6 * & baptizabantur ab eo in Iordane, a.4.
7 confitentes peccata sua. * Videns au-
B tem multos Pharisæorum, & Saddu-
cæorum, venientes ad baptismũ suum,
dixit eis: Progenies viperarum, quis
demonstrauit vobis fugere à ventura
8 ira? * Facite ergo fructũ dignum pœ-
9 nitentiæ. * Et ne velitis dicere intra
vos: ‖ Patrem habemus Abraham. di- ‖ Ioan. 8. e.39.
co enim vobis quoniam potens est
Deus de lapidibus istis suscitare filios
10 Abrahæ. * Iam enim securis ad radi-
cem arborum posita est. Omnis ergo
arbor, quæ non facit fructum bonum,
exci-

‖ *Marc.* Excidetur, & in ignem mittetur. *‖ Ego 11
1.*a.*7. quidem baptizo vos in aqua in pœni-
*Luc.*3. tentiam. qui autem post me venturus
*d.*16. est, fortior me est, cuius non sum di-
*Ioan.*1. gnus calceamenta portare: ipse vos C
*d.*26. baptizabit in Spiritu sancto, & igni.
*Act.*1. * Cuius ventilabrum in manu sua: & 12
*b.*5. permundabit aream suam: & congre-
gabit triticũ suum in horreum, paleas
autem comburet igni inextinguibili.
‖ *Marc.* * ‖ Tunc venit Iesus à Galilæa in Ior- 13
1.*b.*9. danem ad Ioannem, vt baptizaretur
*Luc.*3. ab eo. * Ioannes autem prohibebat 14
*e.*21. eum, dicens: Ego à te debeo baptizari, D
& tu venis ad me? * Respondens au- 15
tem Iesus, dixit ei: Sine modò: sic enim
decet nos implere omnem iustitiam.
Tunc dimisit eum. * Baptizatus autem 16
Iesus, confestim ascendit de aqua. &
ecce aperti sunt ei cæli: & vidit spiri-
tum Dei descendentem sicut colum-
‖ *Luc* 9. bam, & venientem super se. * ‖ Et ec- 17
*e.*35. ce vox de cælis dicens: Hic est filius
2.*Pet.*1. meus dilectus, in quo mihi cõplacui.
*d.*17.

CAP. IV.

Christus in deserto post ieiunium quadraginta dierum vincit diaboli tentationes: & capto Ioanne secedens in Capharnaum, pœnitentiam prædicat: piscatores Petrum & Andream, Iacobum & Ioannem Zebedæi ad se vocat: annuntians quoque Galilæis euangelium, varias curat infirmitates, turbis ipsum comitantibus.

Marc. 1 TVnc Iesus ductus est in desertum 1
*b.*12. à Spiritu, vt tentaretur à diabolo. A
Luc. 4. * Et cùm ieiunasset quadraginta die- 2
*a.*1. bus, & quadraginta noctibus, posteà
esuriit. * Et accedens tentator dixit ei: 3
Si filius Dei es, dic vt lapides isti pa-
nes fiant. * Qui respondens dixit: 4
‖ *Deut.* Scriptum est: ‖ Non in solo pane viuit
8.*a.*3. homo, sed in omni verbo, quod pro-
cedit de ore Dei. * Tunc assumpsit eum 5
diabolus in sanctam ciuitatem, & sta-
tuit eum super pinnaculum templi,
* & dixit ei: Si filius Dei es, mitte te 6
‖ *Psal.* deorsum. Scriptum est enim: ‖ Quia
90. *c.*11 angelis suis mandauit de te, & in ma-
nibus tollent te, ne fortè offendas ad
lapidem pedem tuum. * Ait illi Iesus: 7
‖ *Deut.* Rursum scriptum est: ‖ Non tentabis
6. Dominum Deum tuum. * Iterùm as- 8
sumpsit eum diabolus in montem ex-
celsum valdè: & ostendit ei omnia B
regna mundi, & gloriam eorum, * & 9
dixit ei: Hæc omnia tibi dabo, si ca-
dens adoraueris me. * Tunc dicit ei 10
Iesus: Vade Satana: Scriptũ est enim:
‖ *Deut.* ‖ Dominum Deum tuum adorabis, &
6. *b.* 13. illi soli seruies. * Tunc reliquit eum 11
diabolus: & ecce angeli accesserunt, &
12 ministrabant ei. * Cùm autem audis-
set Iesus quòd Ioannes traditus esset,
13 ‖ secessit in Galilæam: * &, relicta ci- ‖ *Marc.*
uitate Nazareth, venit, & habitauit in 1.*c.*14.
Capharnaum maritima, in finibus Za- *Luc.* 4.
14 bulon & Nephthalim: * vt adimple- *c.*14.
retur quod dictum est per Isaiam pro- *Ioan.*4.
15 phetam. * ‖ Terra Zabulon, & terra *f.*43.
Nephthalim, via maris trans Iorda- ‖ *Isa.* 9.
16 nem, Galilæa gentium, * populus qui *a.*1.
C sedebat in tenebris, vidit lucem ma-
gnam: & sedentibus in regione vm-
17 bræ mortis, lux orta est eis. * ‖ Exinde ‖ *Marc.*
cœpit Iesus prædicare, & dicere: Pœ- 1.*b.*15.
nitẽtiam agite: appropinquauit enim
18 regnum cælorum. * Ambulans autem
Iesus iuxta mare Galilææ, ‖ vidit duos ‖ *Marc.*
fratres, Simonem, qui vocatur Petrus. 1.*b.*16.
& Andream fratrem eius, mittentes *Luc.*5.
rete in mare, (erant enim piscatores) *a.*1.
19 * & ait illis: Venite post me, & fa-
ciam vos fieri piscatores hominum.
20 * At illi continuò relictis retibus se-
21 cuti sunt eum. * Et procedens inde,
vidit alios duos fratres, Iacobum Ze-
bedæi, & Ioannem fratrem eius, in
naui cum Zebedæo patre eorum, refi-
22 cientes retia sua: & vocauit eos. * Illi
autem statim relictis retibus & patre,
23 secuti sunt eum. * Et circuibat Iesus
D totam Galilæam, docens in synagogis
eorum, & prædicans euangeliũ regni:
& sanans omnem languorem, & om-
24 nem infirmitatem in populo. * Et ab-
iit opinio eius in totam Syriam, & ob-
tulerunt ei omnes malè habentes, va-
riis languoribus, & tormentis com-
prehensos, & qui dæmonia habebant,
& lunaticos, & paralyticos, & curauit
25 eos: * ‖ & secutæ sunt eum turbę mul- ‖ *Marc.*
tæ de Galilæa, & Decapoli, & de Iero- 3.*a.*7.
solymis, & de Iudæa, & de trans Ior- *Luc.* 6.
danem. *c.*17.

CAP. V.

Octo tradit beatitudines: Apostolos salem terræ & lucem mundi dicit: nec venit vt soluat legem aut prophetas, sed adimpleat, docens de non irascendo fratri, sed vt ei reconciliemur, de non concupiscẽda muliere, de membro scandalizante abiiciendo, de vxore extra casum adulterij non dimittenda: non iurandum, nec malo resistendum, inimicos diligendos, & de malè meritis benè merendum.

1 VIdens autem Iesus turbas, ascen-
A dit in montem, & cùm sedisset,
2 accesserunt ad eum discipuli eius, * &
aperiens os suum docebat eos, dicens:
3 * ‖ Beati pauperes spiritu: quoniam ip- ‖ *Luc.*6.
4 sorum est regnum cælorum. * ‖ Beati *d.*20.
mites: quoniam ipsi possidebunt ter- ‖ *Psal.*
5 ram. * Beati, qui lugent: quoniam 36.*a.*11.

Isa. 61 ipsi consolabuntur. * Beati, qui esu- 6
a. 3. riunt & sitiunt iustitiam : quoniam
ipsi saturabuntur. * Beati misericor- 7
des: quoniam ipsi misericordiam con-
Psal. sequentur. * Beati mundo corde: quo- 8
23. a. 4. niam ipsi Deum videbunt. * Beati pa- 9
cifici : quoniam filij Dei vocabuntur.
1. Pet. * Beati, qui persecutionem patiuntur 10
2. d. 20. propter iustitiam : quoniam ipsorum
& 3. c. est regnum cælorum. * Beati estis cùm 11
14. & 4. maledixerint vobis, & persecuti vos
d. 14. fuerint, & dixerint omne malum ad-
uersum vos mentientes, propter me:
* gaudete, & exultate, quoniam mer- 12
ces vestra copiosa est in cęlis. sic enim B
persecuti sunt prophetas, qui fuerunt
Marc. ante vos. * Vos estis sal terræ. Quòd 13
9. g. 50. si sal euanuerit, in quo salietur? ad ni-
Luc. 14. hilum valet vltrà, nisi vt mittatur fo-
g. 34. ras, & conculcetur ab hominibus.
* Vos estis lux mundi. Non potest ci- 14
uitas abscondi supra montem posi-
Marc. ta. * neque accendunt lucernam, & 15
4. c. 21. ponunt eam sub modio, sed super can-
Luc. 8. delabrum, vt luceat omnibus qui in
c. 16. & domo sunt. * Sic luceat lux vestra 16
11. e. 33. coram hominibus, vt videant opera
1. Pet. vestra bona, & glorificent patrem ve-
2. c. 12. strum, qui in cælis est. * Nolite putare 17
quoniam veni soluere legem, aut pro-
phetas : non veni soluere, sed adim-
Luc. 16 plere. * Amen quippe dico vobis, 18
d. 17. donec transeat cælum & terra, iota C
vnum, aut vnus apex non præteribit
Iac. 2. à lege, donec omnia fiant. * Qui ergo 19
b. 10. soluerit vnum de mandatis istis mini-
mis, & docuerit sic homines, mini-
mus vocabitur in regno cælorum: qui
autem fecerit & docuerit, hic magnus
vocabitur in regno cælorum. * Dico 20
enim vobis, quia nisi abundauerit iu-
Luc. 11 stitia vestra plus quàm Scribarum, &
e. 39. Pharisęorum, non intrabitis in regnū
cælorum. * Audistis quia dictum est 21
Exod. antiquis: Non occides: qui autem oc-
20. c. 13. ciderit, reus erit iudicio. * Ego autem 22
Deut. 5 dico vobis : quia omnis, qui irascitur
b. 17. fratri suo, reus erit iudicio. Qui au-
tem dixerit fratri suo, raca: reus erit
concilio. Qui autem dixerit, fatue:
reus erit gehennæ ignis. * Si ergo of- 23
fers munus tuum ad altare, & ibi re- D
cordatus fueris quia frater tuus habet
aliquid aduersum te: * relinque ibi mu- 24
nus tuum ante altare, & vade priùs
reconciliari fratri tuo: & tunc veniens
Luc. 12 offeres munus tuum. * Esto consen- 25
g. 58. tiēs aduersario tuo citò dum es in via
cum eo: ne fortè tradat te aduersarius
iudici, & iudex tradat te ministro: &
in carcerem mittaris. * Amē dico tibi, 26
non exies inde, donec reddas nouissi-
mum quadrantem. * Audistis quia di- 27
ctū est antiquis : Non mœchaberis. Exod.
28 * Ego autem dico vobis : quia omnis 20. c. 14
qui viderit mulierem ad concupiscen-
dum eam, iam mœchatus est eam in
29 corde suo. * Quòd si oculus tuus dex- Inf. 18
ter scandalizat te, erue eum, & pro- b. 9.
E iice abs te: expedit enim tibi vt pereat Marc. 9
vnum membrorum tuorum, quam to- g. 47.
tum corpus tuum mittatur in gehen-
30 nam. * Et si dextra manus tua scanda-
lizat te, abscide eam, & proiice abs te:
expedit enim tibi vt pereat vnū mem-
brorum tuorum, quàm totum corpus
31 tuum eat in gehennam. * Dictum est
autem : Quicumque dimiserit vxo- Deut.
32 rem suam, det ei libellū repudij. * Ego 24. a. 1.
autem dico vobis: Quia omnis, qui di- Inf. 19.
miserit vxorem suam excepta forni- b. 7.
cationis causa, facit eam mœchari : Marc.
& qui dimissam duxerit, adulterat. 14. a. 4.
33 * Iterùm audistis quia dictum est an- Luc. 16.
tiquis: Non periurabis: reddes autem d. 18.
34 Dño iuramenta tua. * Ego autem dico 1. Cor. 7.
vobis, non iurare omnino, neque per b. 10.
35 cælum, quia thronus Dei est: * neque Leuit.
F per terram, quia scabellum est pedum 19. b. 11.
eius: neque per Ierosolymam, quia ci- Exod.
36 uitas est magni regis: * neque per ca- 20. b. 7.
put tuum iuraueris, quia non potes v- Deut. 3.
num capillū album facere, aut nigrū. b. 11.
37 * Sit autem sermo vester, est, est: non, Iac. 5.
non: quod autem his abundantius est, c. 12.
38 à malo est. * Audistis quia dictum est:
Oculum pro oculo, & dentem pro Exod.
39 dente. * Ego autem dico vobis, non re- 21. d. 24.
sistere malo : sed si quis te percusse- Deut.
rit in dexteram maxillam tuam, prębe 19. d. 21.
40 illi & alteram. * Et ei, qui vult tecum Leuit.
iudicio contendere, & tunicam tuam 24. d. 20
41 tollere, dimitte ei & pallium. * & qui- Luc. 6
cumque te angariauerit mille passus, d. 29.
42 vade cum illo & alia duo. * Qui pe- 1. Cor.
tit à te, da ei: & volenti mutuari à te, 6. b. 7.
43 ne auertaris. * Audistis quia dictum Deut.
G est: Diliges proximum tuum, & odio 15. b. 7.
44 habebis inimicum tuum. * Ego autem Leuit.
dico vobis: Diligite inimicos ve- 19. d. 18.
stros, benefacite his qui oderunt vos: Luc 6.
& orate pro persequentibus, & ca- d. 27.
45 lumniantibus vos: * vt sitis filii patris Rom.
vestri, qui in cælis est: qui solem suum 12. d. 20
oriri facit super bonos & malos : & Act. 7.
46 pluit super iustos & iniustos. * Si enim g. 60.
diligitis eos qui vos diligunt, quam Luc. 23.
mercedem habebitis? nonne & publi- e. 34.
47 cani hoc faciunt? * Et si salutaueritis
fratres vestros tantùm, quid ampliùs
facitis? nonne & Ethnici hoc faciunt?
48 * Estote ergo vos perfecti, sicut & pa-
ter vester cælestis perfectus est.

CAP.

CAP. VI.

Docet Christus quo modo faciendæ sint eleemosyna & oratio, traditque discipulis formam orandi, & offensas aliis condonandi: item quo modo sit ieiunandum: quòd non in terra sed in cælo thesaurizandum, oculus mundandus, non seruiendum duobus dominis: vetat itaque sollicitudinem de victu, vestitu, & de crastino.

ATtendite ne iustitiam vestram fa- 1
ciatis coram hominibus, vt vi- A
deamini ab eis: alioquin mercedem
non habebitis apud patrem vestrum,
qui in cælis est.* Cùm ergo facis elee- 2
mosynam, noli tuba canere ante te,
sicut hypocritæ faciunt in synagogis,
& in vicis, vt honorificentur ab ho-
minibus. Amen dico vobis, receperũt
mercedem suam. * Te autem faciente 3
eleemosynam, nesciat sinistra tua quid
faciat dextera tua: *vt sit eleemosyna 4
tua in abscondito, & pater tuus, qui
videt in abscondito, reddet tibi. * Et 5
cùm oratis, non eritis, sicut hypocri-
tæ, qui amant in synagogis & in an-
gulis platearum stantes orare, vt vi-
deantur ab hominibus: amen dico
vobis, receperunt mercedẽ suam. *Tu 6
autem cùm oraueris, intra in cubicu-
lum tuum, & clauso ostio, ora patrem
tuum in abscondito: & pater tuus qui
videt in abscondito, reddet tibi. * O- 7
rantes autem, nolite multũ loqui, sic- B
ut ethnici. putant enim quòd in mul-
tiloquio suo exaudiantur. *Nolite er- 8
go assimilari eis. scit enim pater vester,
quid opus sit vobis, antequam petatis
‖ *Luca* eum. * Sic ergo vos orabitis: ‖ Pater 9
11. a. 2. noster, qui es in cælis: sanctificetur
nomen tuum. * Adueniat regnum 10
tuum. Fiat voluntas tua, sicut in cæ-
lo, & in terra. * Panem nostrum su- 11
persubstantialem da nobis hodie.
* Et dimitte nobis debita nostra, si- 12
cut & nos dimittimus debitoribus
nostris. * Et ne nos inducas in ten- 13
tationem. Sed libera nos à malo.
‖ *Infra* Amen. * ‖ Si enim dimiseritis homi- 14
18. d. 33. nibus peccata eorum: dimittet & vo-
Mar. c. bis pater vester cælestis delicta ve-
11. c. 25. stra. * Si autem non dimiseritis ho- 15
Eccli. 28 minibus: nec pater vester dimittet
a. 3. 4. 5. vobis peccata vestra. * Cùm autem 16
ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ
tristes: exterminant enim facies suas,
vt appareant hominibus ieiunantes.
Amen dico vobis, quia receperunt
mercedem suam. * Tu autem, cùm 17
ieiunas, vnge caput tuum, & faciem
tuam laua, * ne videaris hominibus 18
ieiunans, sed patri tuo, qui est in
abscondito: & pater tuus, qui vi-
19 det in abscondito, reddet tibi. * No-
C lite thesaurizare vobis thesauros in
terra: vbi ærugo, & tinea demolitur:
& vbi fures effodiunt, & furantur.
20 * ‖ Thesaurizate autem vobis thesau-
ros in cælo: vbi neque ærugo, neque ‖ *Luca*
tinea demolitur; & vbi fures non 12. c. 33.
21 effodiunt, nec furantur. * Vbi enim 1. *Tim.*
est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. 6. d. 19.
22 * ‖ Lucerna corporis tui est oculus
tuus. Si oculus tuus fuerit simplex: ‖ *Luca*
23 totum corpus tuum lucidum erit. * Si 11. e. 34.
autem oculus tuus fuerit nequam:
totum corpus tuum tenebrosum erit.
Si ergo lumen, quod in te est, tene-
bræ sunt: ipsæ tenebræ quantæ erunt?
24 * ‖ Nemo potest duobus dominis ser-
uire: aut enim vnum odio habebit, ‖ *Luca*
& alterum diliget: aut vnum sustine- 16. c. 13.
bit, & alterum contemnet. Non po-
testis Deo seruire & mammonæ.
25 * ‖ Ideò dico vobis, ne soliciti sitis
animæ vestræ quid manducetis, ne- ‖ *Luca*
que corpori vestro quid induamini. 12. c. 22.
Nónne anima plus est quàm esca: & 1. *Petr.* 5.
corpus plus quàm vestimentum? b. 7.
26 * Respicite volatilia cæli quoniam *Psal.* 54.
D non serunt, neque metunt, neque d. 25.
congregant in horrea: & pater vester *Philip.*
cælestis pascit illa. Nónne vos magis 4. b. 6.
27 pluris estis illis? * Quis autem ve- 1. *Tim.*
strûm cogitans potest adiicere ad 6. b. 7.
28 staturam suam cubitum vnum? * Et
de vestimento quid soliciti estis?
Considerate lilia agri quomodo cre-
scunt: non laborant, neque nent.
29 * Dico autem vobis, quoniam nec
Salomon in omni gloria sua cooper-
30 tus est sicut vnum ex istis. * Si autem
fœnum agri, quod hodie est, & cras
in clibanum mittitur, Deus sic vestit:
quanto magis vos modicæ fidei?
31 * Nolite ergo soliciti esse, dicentes:
Quid manducabimus, aut quid bi-
32 bemus, aut quo operiemur? * hæc
enim omnia gentes inquirunt. Scit
enim pater vester, quia his omnibus
33 indigetis. * Quærite ergo primùm
regnum Dei, & iustitiam eius: &
34 hæc omnia adiicientur vobis. *Nolite
ergo soliciti esse in crastinum. Cra-
stinus enim dies solicitus erit sibiipsi.
sufficit diei malitia sua.

CAP. VII.

Docet non iudicandum : de festuca in oculo fratris & trabe in proprio oculo: sanctum non dandum canibus:omnem petentem, quærentem, & pulsantem à Deo exaudiri : faciendum alijs quod nobis fieri volumus : per angustam portam ad vitam intrandum: quo modo dignoscantur falsi prophetæ, & arbor bona à mala : comparatio de audiente Christi verba, & operante aut non operante iuxta illa.

Luc. 6. f. 37. NOlite iudicare, vt non iudicemi- 1
ni. * In quo enim iudicio iudica- 2
Rom. 2. a. 1. ueritis,iudicabimini: ‖ & in qua men- A
sura mensi fueritis, remetietur vobis.
‖ Marc. 4. c. 24. * Quid autem vides festucam in ocu- 3
lo fratris tui : & trabem in oculo tuo
non vides? *Aut quomodo dicis fratri 4
tuo : Sine eiiciam festucam de oculo
tuo : & ecce trabs est in oculo tuo ?
* Hypocrita,eiice primùm trabem de 5
oculo tuo, & tunc videbis eiicere fe-
stucam de oculo fratris tui. * Nolite 6
dare sanctum canibus, neq; mittatis
margaritas vestras ante porcos, ne
fortè conculcent eas pedibus suis, &
‖ Inf. 21. c. 22. conuersi dirumpant vos. * ‖ Petite, & 7
dabitur vobis : quærite, & inuenietis:
Marc. 11 c. 24. pulsate, & aperietur vobis. * Omnis 8
enim qui petit, accipit : & qui quærit, B
Luc. 11. b. 9. inuenit : & pulsanti aperietur. * Aut 9
quis est ex vobis homo,quem si petie-
Ioa. 14. b. 13. rit filius suus panem, numquid lapi-
dem porriget ei ? * Aut si piscem pe- 10
Iac. 1. a. 6. tierit, numquid serpentem porriget
ei? * Si ergo vos,cùm sitis mali,nostis 11
bona data dare filijs vestris : quanto
magis pater vester,qui in cælis est,da-
‖ Luc. 6. f. 31. bit bona petentibus se ? * ‖ Omnia er- 12
go quæcumque vultis vt faciant vobis
Tob. 4. c. 16. homines, & vos facite illis. Hæc est
enim lex, & Prophetæ. * ‖ Intrate per 13
‖ Luc. 13 e. 24. angustam portam : quia lata porta,
& spatiosa via est, quæ ducit ad per-
ditionem, & multi sunt qui intrant
per eam. * Quàm angusta porta, & 14
arcta via est, quæ ducit ad vitam : &
‖ Luc. 6. g. 44. pauci sunt,qui inueniunt eam! * ‖ At- 15
tendite à falsis prophetis,qui veniunt C
ad vos in vestimentis ouium, intrin-
secus autem sunt lupi rapaces. * À 16
fructibus eorum cognoscetis eos.
Numquid colligunt de spinis vuas,aut
de tribulis ficus? * Sic omnis arbor 17
bona fructus bonos facit :mala autem
arbor malos fructus facit. * Non po- 18
test arbor bona malos fructus facere:
neq; arbor mala bonos fructus face-
‖ Sup. 3. b. 10. re:* ‖ Omnis arbor,quæ non facit fru- 19
ctum bonum,excidetur, & in ignem
mittetur.* Igitur ex fructibus eorum 20
21 cognoscetis eos. * ‖ Non omnis, qui ‖ Inf. 25.
dicit mihi,Domine, Domine, intrabit a. 11.
in regnum cælorum : sed qui facit vo-
luntatis Patris mei, qui in cælis est,
22 ipse intrabit in regnum cælorũ.*Mul-
ti dicent mihi in illa die : Domine,
Domine, nónne in nomine tuo pro-
phetauimus, & ‖ in nomine tuo dæ- ‖ Act.
monia eiecimus, & in nomine tuo 19. c. 13.
23 virtutes multas fecimus ? * Et tunc
confitebor illis : Quia numquam noui
vos: discedite à me,qui operamini ini-
24 quitatem. * ‖ Omnis ergo, qui audit ‖ Psal.
D verba mea hæc, & facit ea, assimilabi- 6. e. 9.
tur viro sapienti, qui ædificauit do- Infr. 25.
25 mum suam supra petram, * & descen- d. 41.
dit pluuia, & venerunt flumina, & Luc. 13.
flauerunt venti, & irruerunt in do- f. 27.
mum illam, & non cecidit : fundata Luc. 6.
26 enim erat super petram. * Et omnis, g. 48.
qui audit verba mea hæc, & non facit Ro. 2. c.
ea, similis erit viro stulto, qui ædifi- 13.
27 cauit domum suam super arenam : * & Ia. 1. d.
descendit pluuia, & venerunt flumi- 22.
na, & flauerunt venti, & irruerunt in
domum illam,& cecidit, & fuit ruina
28 illius magna. * Et factum est : cùm
consummasset Iesus verba hæc, ad-
mirabantur turbæ super doctrina
29 eius. * ‖ Erat enim docens eos sicut ‖ Marc.
potestatem habens, & non sicut Scri- 1. c. 22.
bæ eorum, & Pharisæi. Luc. 4.

CAP. VIII. c. 32.

Curatum leprosum Iesus mittit ad sacerdotes : sanat puerum Centurionis, cuius fidem commendat; item socrum Petri febricitantem, aliosque plurimos malè habentes : verbo spiritus eiicit : Scribam sequi volentem reiicit, alium vero patre insepulto mox sequi iubet : nauicula fluctibus periclitante excitatus à discipulis mare sedat : duos quoque dæmoniacos apud Gerasenos liberat, dæmonibus in porcos ingredi permittens ; quo viso Geraseni precantur vt à suis finibus discedat.

1 A CVm autem descendisset de mon-
te,secutæ sunt eum turbæ mul-
2 tæ:* ‖ & ecce leprosus veniens, ado- ‖ Marc.
rabat eum,dicens:Domine, si vis, po- 1. d. 40.
3 tes me mundare. * Et extendens Iesus Luc. 5. c.
manum, tetigit eum, dicens : Volo, 12.
mundare. Et confestim mundata est
4 Lepra eius. * Et ait illi Iesus:Vide, ne-
mini dixeris:sed vade, ‖ ostende te sa- ‖ Leu.
cerdoti, & offer munus, quod præce- 14. a. 2.
5 pit Moyses,in testimoniũ illis. * Cùm Luc. 7.
autem introisset Capharnaum, acces- a. 1.
6 sit ad eum Centurio,rogans eum, * &
dicens : Domine, puer meus iacet in
domo paralyticus, & malè torquetur.
7 * Et ait illi Iesus : Ego veniam, & cu-
rabo

rabo eum. * Et respondens Centurio, 8
‖ *Luc.7.* ait: ‖ Domine non sum dignus vt in-
a.5. tres sub tectum meum: sed tantùm
dic verbo, & sanabitur puer meus,
* Nam & ego homo sum sub pote- 9
state constitutus, habens sub me mi-
lites, & dico huic: Vade, & vadit; & B
alij, Veni, & venit; & seruo meo, Fac
hoc, & facit. * Audiens autem Iesus 10
miratus est, & sequentibus se dixit:
Amen dico vobis, non inueni tantam
fidem in Israel. * Dico autem vobis, 11
‖ *Mala.* quòd multi ‖ ab Oriente, & Occiden-
1.c.11. te venient, & recumbent cum Abra-
ham, & Isaac, & Iacob in regno cælo-
rum: * filij autem regni eiicientur in 12
tenebras exteriores: ibi erit fletus, &
stridor dentium. * Et dixit Iesus Cen- 13
turioni: Vade, & sicut credidisti, fiat
tibi. Et sanatus est puer in illa hora.
* Et cùm venisset Iesus in domum 14
Petri, vidit socrum eius iacentem, &
febricitantem: * & tetigit manū eius, 15
& dimisit eam febris, & surrexit, &
‖ *Marci* ministrabat eis. * ‖ Vespere autem 16
1.d.32. facto, obtulerunt ei multos dæmonia
habentes: & eiiciebat spiritus verbo:
& omnes malè habentes curauit: * vt 17
adimpleretur quod dictum est per
‖ *Isaie* ‖ Isaiam prophetam, dicentem: Ipse
53.a.4. infirmitates nostras accepit: & ægro-
1.Petr. tationes nostras portauit. * Videns 18
2.d.24. autem Iesus turbas multas circum se, C
iussit ire trans fretum. * Et accedens 19
vnus scriba, ait illi: Magister, sequar
te, quocumque ieris. * Et dicit ei Ie- 20
‖ *Luca* sus: ‖ Vulpes foueas habent, & volu-
9.g.54. cres cæli nidos: filius autem homi-
nis non habet vbi caput reclinet. * A- 21
lius autem de discipulis eius ait illi:
Domine, permitte me primùm ire, &
sepelire patrem meum. * Iesus autem 22
ait illi: Sequere me, & dimitte mor-
‖ *Marc.* tuos sepelire mortuos suos. * ‖ Et as- 23
4.d.36. cendente eo in nauiculam, secuti sunt
Lu.8.d. eum discipuli eius: * & ecce motus 24
22. magnus factus est in mari, ita vt na-
uicula operiretur fluctibus, ipse verò
dormiebat. * Et accesserunt ad eum 25
discipuli eius, & suscitauerunt eum,
dicentes: Domine, salua nos, perimus.
* Et dicit eis Iesus: Quid timidi estis, 26
modicæ fidei? Tunc surgens, impera-
uit ventis & mari, & facta est tran-
quillitas magna. * Porrò homines 27
mirati sunt, dicentes: Qualis est hic,
‖ *Marc.* quia venti & mare obediunt ei? ‖ Et 28
5.a.1. cùm venisset trans fretum in regio-
Lu.8.d. nem Gerasenorum, occurrerunt ei D
26. duo habentes dæmonia, de monu-
mētis exeuntes, sæui nimis, ita vt ne-
mo posset transire per viam illam.
* Et ecce clamauerunt, dicētes: Quid 29
nobis, & tibi, Iesu fili Dei? Venisti
30 huc ante tempus torquere nos? * ‖ Erat ‖ *Marci*
autem non longè ab illis grex multo- *5.a.11.*
31 rum porcorum pascens. * Dæmones *Lu.8.d.*
autem rogabant eum, dicētes: Si eiicis *32.*
nos hinc, mitte nos in gregem porco-
32 rum. * Et ait illis: Ite. At illi exeuntes
abierunt in porcos, & ecce impetu
abiit totus grex per præceps in mare:
33 & mortui sunt in aquis. * Pastores
autem fugerunt: & venientes in ciui-
tatem, nuntiauerunt omnia, & de eis,
34 qui dæmonia habuerant. * Et ecce to-
ta ciuitas exiit obuiā Iesu. & ‖ viso eo ‖ *Marci*
rogabant, vt transiret à finibus eorū. *5.b.17.*

CAP. IX. *Lu.8.e.*

Paralyticum curat, Scribis murmurantibus quòd dixisset remissa illi peccata: vocat Matthæum publicanum, & respondet Pharisæis murmurantibus quòd cum publicanis ederet, quodque ipsius discipuli non ieiunarent: mulierem à sanguinis profluuio liberat: filiam principis mortuam suscitat: visu duobus cæcis restituto, dæmoniacum mutum sanat: & vbique prædicans omnes sanat infirmitates, dicens multam esse messem, paucos verò operarios. *37.*

1 ET ascendens in nauiculam, trans- *Marci*
A fretauit, & venit in ciuitatē suam. *2.a.3.*
2 * Et ecce offerebant ei paralyticū ia- *Lu.5.d.*
centem in lecto. Et vidēs Iesus fidem *18.*
illorū, dixit paralytico: Confide fili,
3 remittuntur tibi peccata tua. * Et ecce
quidam de Scribis dixerunt intra se:
4 Hic blasphemat. * Et cùm vidisset Ie-
sus cogitationes eorū, dixit: Vt quid
cogitatis mala in cordibus vestris?
5 * Quid est facilius, dicere: Dimittun-
tur tibi peccata tua; an dicere: Surge,
6 & ambula? * Vt autem sciatis, quia fi-
lius hominis habet potestatem in ter-
ra dimittendi peccata, tūc ait paraly-
tico: Surge, tolle lectū tuum, & vade
7 in domum tuam. * Et surrexit, & abiit
8 in domum suam. * Videntes autem
turbæ timuerunt, & glorificauerunt
Deum, qui dedit potestatē talem ho-
9 minibus. * ‖ Et, cùm transiret inde ‖ *Marci*
B Iesus, vidit hominem sedentem in te- *2.b.14.*
lonio, Matthæum nomine. Et ait illi: *Lu.5.f.*
Sequere me. Et surgens, secutus est *27.*
10 eum. * Et factum est discumbente eo
in domo, ecce multi publicani & pec-
catores venientes, discumbebant cum
11 Iesu, & discipulis eius. * Et videntes
Pharisæi, dicebant discipulis eius:
Quare cum publicanis & peccatori-
12 bus manducat Magister vester? * At
Iesus audiens, ait: Non est opus va-
lentibus medicus, sed malè habenti-
13 bus. * Euntes autem discite quid est:
‖ Mise-

|| Osee 6. c. 6. || Misericordiam volo, & non sacrificium. Non enim veni vocare iustos,
Inf. 12. a. 7. | sed peccatores. * Tunc accesserũt ad 14
eum discipuli Ioannis, dicẽtes: * || Quare nos, & Pharisæi, ieiunamus fre-
|| 1. Tim. 1. c. 27. quenter: discipuli autem tui non ieiu-
|| Marc. 2. c. 18. nant? * Et ait illis Iesus: Numquid pos- 15
sunt filij sponsi lugere quamdiu cum
Lu. 5. f. 32. illis est sponsus? Venient autem dies
cùm auferetur ab eis sponsus: & tunc
ieiunabunt. * Nemo autem immittit 16
commissuram panni rudis in vestimentum vetus: tollit enim plenitudinem eius à vestimento, & peior scissura fit. * Neque mittunt vinum no- 17
uum in vtres veteres. alioquin rumpuntur vtres, & vinum effunditur, & C
vtres pereunt. Sed vinum nouum in vtres nouos mittunt, & ambo conser-
|| Marc. 5. b. 22. uantur. * || Hæc illo loquente ad eos, 18
ecce princeps vnus accessit, & adora-
Lu. 8 f. 41. bat eum, dicens: Domine, filia mea
modò defuncta est: sed veni, impone
manũ tuam super eam, & viuet. * Et 19
surgens Iesus, sequebatur eum, & di-
|| Marc. 5. c. 24. scipuli eius. * || Et ecce mulier, quæ 20
sanguinis fluxum patiebatur duode-
Lu. 8. f. 43. cim annis, accessit retrò, & tetigit fimbriam vestimenti eius. * Dicebat enim 21
intra se: Si tetigero tantùm vestimentum eius, salua ero. * At Iesus conuer- 22
sus, & videns eam, dixit: Confide filia, fides tua te saluam fecit. Et salua facta est mulier ex illa hora. * Et cùm ve- 23
nisset Iesus in domum principis, & vidisset tibicines & turbam tumultuantem, dicebat: * Recedite: non est enim 24
mortua puella, sed dormit. Et deridebant eum. * Et cùm eiecta esset turba, 25
intrauit: & tenuit manũ eius. Et surrexit puella. * Et exiit fama hæc in 26
vniuersam terram illam. * Et trans- 27
eunte inde Iesu, secuti sunt eum duo cæci, clamantes, & dicentes: Miserere nostri, fili Dauid. * Cùm autem ve- 28
nisset domũ, accesserunt ad eum cæci. D
Et dicit eis Iesus: Creditis quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei: Vtique, Domine. * Tunc tetigit oculos 29
eorum, dicens: Secundùm fidem vestram fiat vobis. * Et aperti sunt oculi 30
eorum: & comminatus est illi Iesus, dicens: Videte ne quis sciat. * Illi au- 31
tem exeuntes, diffamauerunt eum in tota terra illa. * Egressis autem illis, 32
|| Inf. 12. b. 22. || ecce obtulerũt ei hominem mutum,
dæmonium habentem. * Et eiecto dæ- 33
Luc. 11. b. 14. monio, locutus est mutus, & miratæ sunt turbæ dicentes: Numquam apparuit sic in Israel. * Pharisæi autem di- 34
cebant: In principe dæmoniorum eii-
|| Marc. 6. a. 6. cit dæmones. * || Et circuibat Iesus 35
omnes ciuitates, & castella, docens in synagogis eorum, & prædicans euangelium regni, & curans omnem lan-
36 guorem, & omnem infirmitatem. * Videns autem turbas, misertus est eis: quia erant vexati, & iacentes sicut
37 oues non habentes pastorem. * Tunc dicit discipulis suis: || Messis quidem || Luc. 10. a. 2.
38 multa, operarij autem pauci. * Rogate ergo Dominum messis, vt mittat operarios in messem suam.

CAP. X.

Legatio ac instructio duodecim Apostolorum (quorum hic nomina recensentur) ad euangelizandum Iudæis, & dæmoniacos infirmosque curandos: qui aduersus mala hic imminentia præmonentur & roborantur: Christus non venit vt mittat pacem, sed gladium, ipseque coram hominibus confitendus est, neque quidquam eius amori præponendum: honorans autem alios propter Christum, honorat Christum, & ita mercedem recipiet.

1 ET conuocatis duodecim discipu- Marc. 3. b. 13.
A lis suis, dedit illis potestatem spirituum immundorũ, vt eiicerent eos, Lu. 6. b. 13. & 9. a. 1. &
& curarent omnem languorem, &
2 omnem infirmitatem. * Duodecim autem Apostolorũ nomina sunt hæc. 10. a. 1.
Primus, Simon, qui dicitur Petrus, &
3 Andreas frater eius, * Iacobus Zebedæi, & Ioannes frater eius, * Philippus, & Bartholomæus, Thomas, & Matthæus publicanus, Iacobus Al-
4 phæi, & Thaddæus, * Simon Chananæus, & Iudas Iscariotes, qui & tra-
5 didit eum. * Hos duodecim misit Iesus; præcipiens eis, dicens: In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates
6 Samaritanorum ne intraueritis: * sed potiùs ite || ad oues, quæ perierunt || Marc. 6. a. 8.
7 domus Israel. * Euntes autem prædicate, dicentes: Quia appropinqua- Luc. 9. a. 3. &
8 uit regnum cælorum. * Infirmos curare, mortuos suscitate, leprosos mun- 10. a. 4.
date, dæmones eiicite: gratis accepi- Actor. 13. g. 46.
9 stis, gratis date. * Nolite possidere au-
B rum, neque argentum, neque pecu-
10 niam in zonis vestris: * non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam: dignus enim
11 est operarius cibo suo. * In quamcumque autem ciuitatem aut castellum intraueritis, interrogate, quis in ea dignus sit: & ibi manete donec exeatis.
12 * Intrantes autem in domum, salutate eam, dicentes: Pax huic domui.
13 * Et si quidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam: si autem non fuerit digna, pax vestra
14 reuertetur ad vos. * Et quicumq; non receperit vos, neque audierit sermo-

nes vestros: exeuntes foras de domo,
vel ciuitate, excutite puluerem de pe-
dibus vestris. * Amen dico vobis: To- 15
lerabilius erit terræ Sodomorum, &
Gomorrhæorum in die iudicii, quàm
‖ Luc. illi ciuitati.* ‖ Ecce ego mitto vos si- 15
10.a.3. cut oues in medio luporum. Estote
ergo prudentes sicut serpētes, & sim-
plices sicut columbæ.* Cauete autem 17
‖ Luc. ab hominibus.‖ Tradent enim vos in
12.b.11. concilijs, & in synagogis suis flagel-
labunt vos :* & ad præsides & ad re- 18
ges ducemini propter me, in testimo-
nium illis, & gentibus. * Cùm autem 19
tradent vos, nolite cogitare quomo-
do aut quid loquamini : dabitur enim
vobis in illa hora, quid loquamini.
* Non enim vos estis qui loquimini, 20
sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur
in vobis. * Tradet autem frater fra- 21
trem in mortem, & pater filium : & C
insurgent filij in parentes, & morte
eos afficient :* & eritis odio omnibus 22
propter nomen meum : qui autē per-
seuerauerit vsque in finem, hic saluus
erit. * Cùm autem persequentur vos 23
in ciuitate ista, fugite in aliam. Amen
dico vobis, non consummabitis ciui-
tates Israel, donec veniat Filius homi-
‖ Luc.6. nis.* ‖ Non est discipulus super ma- 24
f. 40. gistrum, nec seruus super dominum
Ioan.13. suum. * Sufficit discipulo, vt sit sicut 25
b.16. & magister eius ; & seruo, sicut domi-
15.c.20. nus eius. Si patrē familias Beelzebub
vocauerunt : quanto magis domesti-
‖ Marc. cos eius?* Ne ergo timueritis eos.‖ Ni- 26
4.c.22. hil enim est opertum, quod non reue-
Luc.8.c. labitur; & occultum, quod non scie-
17.& 12. tur. * Quod dico vobis in tenebris, 27
a.2. dicite in lumine : & quod in aure au-
ditis, prædicate super tecta.* Et nolite 28
timere eos, qui occidunt corpus, ani-
mam autem non possunt occidere: sed
potiùs timete eum, qui potest & ani-
mam & corpus perdere in gehennam.
‖ Act.17 * ‖ Nonne duo passeres asse væneunt: 29
f 35. & vnus ex illis nō cadet super terram
2. Reg. sine patre vestro ? * Vestri autem ca- 30
14.c.11. pilli capitis omnes numerati sunt.
‖ Marc. * Nolite ergo timere: multis passeri- 31
8. d. 38. bus meliores estis vos. * ‖ Omnis er- 32
Lu. 9 c. go qui confitebitur me coram homi-
26.& 12 nibus, confitebor & ego eum coram
b. 8. Patre meo, qui in cælis est : * qui au- 33
2. Tim. tem negauerit me coram hominibus,
2. b. 12. negabo & ego eum corā Patre meo,
qui in cælis est. * Nolite arbitrari quia 34
pacem venerim mittere in terrā : non D
veni pacem mittere, sed gladium.
‖ Luc.12 * ‖ veni enim separare ‖ hominem ad- 35
f. 51. uersus patrem suum, & filiam aduer-
‖ Mic.7 sus matrem suam, & nurum aduersus
b.6. socrum suam : * & inimici hominis 36

37 domestici eius. * ‖ Qui amat patrem ‖ Luc.
aut matrem plus quàm me, nō est 14.f.26.
dignus : & qui amat filium aut filiam ‖ Marc.
38 super me, non est me dignus. * ‖ Et 8. d. 34.
qui non accepit crucem suam, & se- Inf. 16.
39 quitur me, non est me dignus. * Qui d. 24.
inuenit animam suam, perdet illam : Luc. 9.
& qui ‖ perdiderit animam suam pro- c. 24. &
40 pter me, inueniet eam. * Qui recipit 14.f.16.
vos, me recipit : & qui me recipit, re- & 16.g.
41 cipit eum qui me misit. * Qui recipit 33.
prophetā in nomine prophetæ, mer- ‖ Ioan.12
cedem prophetæ accipiet : & qui re- f. 25.
cipit iustum in nomine iusti, merce-
42 dem iusti accipiet. * ‖ Et quicumque ‖ Luc.10
potum dederit vni ex minimis istis c. 16.
calicem aquæ frigidæ tantùm in no- Ioan.13.
mine discipuli : amen dico vobis, non c. 20.
perdet mercedem suam. Marc.9 f. 41.

CAP. XI.

Ioannes de carcere nuntios mittit ad Iesum quibus post Christi responsum abeuntibus, ipse coram turbis laudat Ioannem : Iudæos vero pueris in foro inuicem acclamantibus assimilat, exprobrans ciuitatibus obstinatis in quibus plurimas fecerat virtutes: confessio Iesu ad Patrem: oneratos ad se vocat Christus, dicens iugum suum esse suaue.

1 ET factum est, cùm consummasset
A Iesus, præcipiens duodecim disci-
pulis suis, transiit inde vt doceret &
2 prædicaret in ciuitatibus eorū.* ‖ Ioā- ‖ Luc.7.
nes autem cùm audisset in vinculis c. 18.
opera Christi, mittens duos de disci-
3 pulis suis, * ait illi : Tu es, qui ventu-
4 rus es, an alium expectamus ? * Et re-
spondens Iesus ait illis: Euntes renun-
tiate Ioanni quæ audistis, & vidistis.
5 * ‖ Cæci vident, claudi ambulant, le- ‖ Isa.35.
prosi mundantur surdi audiunt, mor- a. 5. &
tui resurgunt, pauperes euangelizan- 61.a.1.
6 tur: * & beatus est, qui nō fuerit scan-
7 dalizatus in me. * ‖ Illis autem ab- ‖ Luc.7
euntibus, cœpit Iesus dicere ad turbas c. 24.
de Ioanne : Quid existis in desertum
videre ? arundinem vento agitatam?
8 * Sed quid existis videre ? hominem
mollibus vestitum ? Ecce qui molli-
bus vestiuntur, in domibus regum
9 sunt. * Sed quid existis videre ? pro-
B phetam ? Etiam dico vobis, & plus
10 quàm prophetam. * Hic est enim de
quo scriptum est: ‖ Ecce ego mitto an- ‖ Mal.
gelum meum ante faciem tuam, qui 3. a. 1.
11 præparabit viam tuam ante te. * Amē Mar. 1.
dico vobis, non surrexit inter natos a. 2.
mulierum maior Ioanne Baptista : qui Lu. 7. d.
autem minor est in regno cælorum, 27.
12 maior est illo.* A diebus autem Ioan-
nis Baptistæ vsq; nunc, regnum cælo-
rum vim patitur, & violenti rapiunt
illud.

illud. * Omnes enim prophetæ & lex, 13
vſque ad Ioannem, prophetauerunt:
‖ Mal. 4 * & ſi vultis recipere, ‖ ipſe eſt Elias, 14
b. 5. qui venturus eſt. * Qui habet aures 15
audiendi audiat. * Cui autem ſimilem 16
æſtimabo generationem iſtam? Simi- C
lis eſt pueris ſedentibus in foro, qui
clamantes coæqualibus * dicunt: Ce- 17
cinimus vobis, & non ſaltaſtis: lamen-
tauimus, & non planxiſtis. * Venit 18
enim Ioannes neque manducans neq;
bibens, & dicunt; Dæmonium habet.
* Venit filius hominis manducans & 19
bibens, & dicunt: Ecce homo vorax,
& potator vini, publicanorum & pec-
catorum amicus. Et iuſtificata eſt ſa-
pientia à filiis ſuis. * Tunc cœpit ex- 20
probrare ciuitatibus, in quibus factæ
ſunt plurimæ virtutes eius, quia non
‖ Luc. egiſſent pœnitentiam. * ‖ Væ tibi 21
10. d. 13. Corozain, væ tibi Bethſaida: quia, ſi in
Tyro & Sidone factæ eſſent virtutes,
quæ factæ ſunt in vobis, olim in ci-
licio & cinere pœnitentiam egiſſent.
* Verumtamen dico vobis: Tyro & 22
Sidoni remiſſiùs erit in die iudicii,
quàm vobis. * Et tu Capharnaum, 23
numquid vſque in cælum exaltaberis? D
vſque in infernum deſcendes. quia, ſi
in Sodomis factæ fuiſſent virtutes,
quæ factæ ſunt in te, fortè manſiſſent
vſque in hanc diem. * Verumtamen 24
dico vobis, quia terræ Sodomo-
rum remiſſiùs erit in die iudicii, quàm
tibi. * In illo tempore reſpondēs Ieſus 25
dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine
cæli & terræ, quia abſcondiſti hæc à
ſapientibus & prudentibus, & reue-
laſti ea paruulis. * Ita Pater: quoniam 26
‖ Ioan. 6 ſic fuit placitum ante te. * Omnia 27
e 46 & mihi tradita ſunt à Patre meo. ‖ Et
7. d. 28. nemo nouit Filium, niſi Pater: neque
& 8. b. Patrem quis nouit, niſi Filius, & cui
19. & voluerit Filius reuelare. * Venite ad 28
10. c. 15. me omnes, qui laboratis, & onerati
‖ Ier. 6. eſtis, & ego reficiam vos. * ‖ Tollite 29
b. 10. iugum meum ſuper vos; & diſcite à
me, quia mitis ſum, & humilis corde:
& inuenietis requiem animabus ve-
‖ 1. Ioan. ſtris. * ‖ Iugum enim meum ſuaue eſt, 30
5. a. 3. & onus meum leue.

CAP. XII.

Diſcipulos ſpicas ſabbato vellentes excuſat: manum quoque aridam ſabbato curat: Phariſæorum machinationi tacitus cedens, variosque à ſe curatos ſilere præcipiens, implet Iſaiæ vaticinium: dæmoniaco cæco & muto curato, Phariſæos ipſum in Beelzebub eiicere dæmonia blaſphemantes conuincit falſum dicere: dicens blaſphemiam in Spiritum ſanctum irremiſſibilem, & de omni verbo otioſo reddendam rationem: Scribis autem & Phariſæis ſignum petētibus, dandum dicit Ionæ ſignum: & quæ ſint mater & fratres ipſius.

1 IN illo tempore abiit Ieſus per ſata Marc. 2
A ſabbato: diſcipuli autem eius eſu- d. 23.
rientes cœperunt vellere ſpicas, & Luc. 6.
2 manducare. * Phariſæi autem viden- a. 1.
tes, dixerunt ei: Ecce diſcipuli tui
faciunt quod non licet facere ſabba-
3 tis. * At ille dixit eis: Non legiſtis
‖ quid fecerit Dauid, quando eſuriit, ‖ 1. Reg.
4 & qui cum eo erant: * quomodo in- 21. a. 4.
trauit in domum Dei, & panes pro-
poſitionis comedit, quos non licebat
ei edere, neque his qui cum eo erant,
5 ‖ niſi ſolis ſacerdotibus? * Aut non
legiſtis in lege, ‖ quia ſabbatis ſacer- ‖ Num.
dotes in templo ſabbatum violant, & 28. b. 9.
6 ſine crimine ſunt. * Dico autem vobis, ‖ Leu.
7 quia templo maior eſt hic. * Si autem 24. b. 8.
ſciretis, quid eſt: ‖ Miſericordiam vo- ‖ Oſee 6.
lo, & non ſacrificium: numquam c. 6.
8 condemnaſſetis innocentes. * Domi-
nus enim eſt filius hominis etiam ſab-
9 bati. * Et cùm inde tranſiſſet, venit in
10 ſynagogam eorum. * Et ecce homo
manum habens aridam, & interroga-
bant eum, dicentes: Si licet ſabbatis
11 curare? vt accuſarent eum. * Ipſe autem
dixit illis: ‖ Quis erit ex vobis homo, ‖ Mar. 3
qui habeat ouem vnam, & ſi cecide- a. 1.
rit hæc ſabbatis in foueam, nonne te- Luc. 6.
12 nebit & leuabit eam? * Quanto ma- a. 6.
gis melior eſt homo oue? Itaque licet Deut. 22
13 ſabbatis benefacere. * Tunc ait ho- a. 4.
mini: Extende manum tuam. Et exten-
dit, & reſtituta eſt ſanitati ſicut alte-
14 ra. * Exeuntes autem Phariſæi, conſi-
B lium faciebant aduerſus eum, quomo-
15 do perderent eum. * Ieſus autem ſciens
receſſit inde: & ſecuti ſunt eum mul-
16 ti, & curauit eos omnes: * & præcepit
17 eis ne manifeſtum eum facerent * Vt
adimpleretur quod dictum eſt per
18 Iſaiam Prophetam, dicentem: * ‖ Ecce
puer meus, quem elegi, dilectus meus, ‖ Iſa. 42.
in quo benè complacuit animæ meæ. a. 1.
Ponam ſpiritum meum ſuper eum, &
19 iudicium gentibus nuntiabit. * Non
contendet, neque clamabit, neque au-
20 diet aliquis in plateis vocem eius: * a-
rundinem quaſſatam non confringet,
& linum fumigans nō extinguet, do-
21 nec eiiciat ad victoriam iudicium: * &
in nomine eius Gentes ſperabunt.
22 * Tunc oblatus eſt ei dæmonium ha-
bens, cæcus, & mutus, & curauit eum
23 ita vt loqueretur, & videret. * Et ſtu-
pebant omnes turbæ, & dicebant: ‖ Mar. 3
24 Numquid hic eſt filius Dauid? * ‖ Pha- c. 22.
riſæi autem audientes. dixerunt: Hic Luc. 11.
non eiicit dæmones niſi in Beelzebub b. 14.
principe

Sup. 9. principe dæmoniorum. * Iesus autem 25
d. 34. sciens cogitationes eorum, dixit eis:
‖ Luc. 11. ‖ Omne regnum diuisum contra se, de-
b. 17. solabitur: & omnis ciuitas, vel domus
diuisa contra se, non stabit. * Et si sa- 26
tanas satanam eiicit, aduersus se diui-
sus est: quomodo ergo stabit regnum
eius? * Et si ego in Beelzebub eiicio 27
dæmones, filii vestri in quo eiiciunt?
Ideò ipsi iudices vestri erunt. * Si au- 28
tem ego in spiritu Dei eiicio dæmo-
nes, igitur peruenit in vos regnũ Dei.
* Aut quomodo potest quisquam in- 29
trare in domum fortis, & vasa eius
diripere, nisi priùs alligauerit fortem?
& tunc domum illius diripiet. * Qui 30
non est mecum, contra me est: & qui C
non cõgregat mecum, spargit. * ‖ Ideò 31
‖ Mar. 3. dico vobis: Omne peccatum & blas-
d. 28. phemia remittetur hominibus, spiri-
Luc. 11. tus autem blasphemiæ nõ remittetur.
b. 17. * Et quicumque dixerit verbum con- 32
tra filium hominis, remittetur ei: qui
autem dixerit contra Spiritum san-
ctum, non remittetur ei, neque in hoc
sæculo, neque in futuro. * Aut facite 33
arborem bonam, & fructum eius bo-
num: aut facite arborem malam, & fru-
ctum eius malum: siquidem ex fru-
ctu arbor agnoscitur. * Progenies vi- 34
perarum, quomodo potestis bona lo-
qui, cùm sitis mali? ‖ ex abundantia
‖ Luc. 6 enim cordis os loquitur. * Bonus ho- 35
g. 45. mo de bono thesauro profert bona:
& malus homo de malo thesauro
profert mala. * Dico autem vobis, quo- 36
niam omne verbum otiosum, quod
locuti fuerint homines, reddent ra-
tionem de eo in die iudicii. * Ex ver- 37
bis enim tuis iustificaberis, & ex ver-
bis tuis condemnaberis. * Tunc res- 38
ponderunt ei quidam de Scribis &
Pharisæis, dicentes: Magister, volu-
mus à te signum videre. * Qui respon- 39
dens ait illis: ‖ Generatio mala & ad-
‖ Inf. 16. ultera signum quærit: & signum non
a. 4. dabitur ei, nisi signum ‖ Ionæ Pro-
Luc. 11. phetæ. * Sicut enim fuit Ionas in 40
c. 29. ventre ceti tribus diebus, & tribus no-
1. Cor. 1. ctibus; sic erit Filius hominis in cor-
d. 22. de terræ tribus diebus, & tribus no-
‖ Ion. 2. ctibus. * ‖ Viri Niniuitæ surgent in 41
a. 2. iudicio cum generatione ista, & con-
‖ Ion. 3. demnabunt eam: quia pœnitentiam D
b. 5. egerunt in prædicatione Ionæ. Et ec-
ce plus quàm Ionas hic. * Regina Au- 42
stri surget in iudicio cum generatio-
‖ 3. Reg. ne ista, & condemnabit eam: ‖ quia ve-
10. a. 1. nit à finibus terræ audire sapientiam
2. Par. 9 Salomonis, & ecce plus quàm Salomõ
a. 1. hic. * ‖ Cùm autem immundus spiri- 43
‖ Luc. 11 tus exierit ab homine, ambulat per
c. 24. loca arida, quærens requiem, & non

44 inuenit. * Tunc dicit: Reuertar in do-
mum meam, vnde exiui. Et veniens
inuenit eam vacantem, scopis mun-
45 datam, & ornatam. * Tunc vadit, &
assumit septem alios spiritus secum
nequiores se, & intrantes habitant ibi: ‖ 2. Pet.
& fiunt nouissima hominis illius pe- 2. d. 20
iora prioribus. Sic erit & generationi ‖ Mar. 3
46 huic pessimæ. * ‖ Adhuc eo loquente d. 31.
ad turbas, ecce mater eius & fratres Luc. 8.
stabant foris, quærentes loqui ei. c. 20.
47 * Dixit autem ei quidam: Ecce mater
tua, & fratres tui foris stant quæren-
48 tes te. * At ipse respondens dicenti si-
bi, ait: Quæ est mater mea, & qui sunt
49 fratres mei? * Et extendens manum in
discipulos suos, dixit: Ecce mater mea,
50 & fratres mei. * Quicumque enim
fecerit voluntatem Patris mei, qui in
cælis est; ipse meus frater, & soror,
& mater est.

CAP. XIII.

Sedens in nauicula proponit turbis parabolas seminantis ac zizaniorum, quas etiam discipulis interpretatur: item parabolas de grano sinapis, de fermento in farina occultato, de thesauro & margarita inuentis; de reti in mare misso, quam parabolam etiam declarat docens in patria, ait prophetam non esse sine honore nisi in propria patria.

1 IN illo die exiens Iesus de domo, ‖ Mar. 4
2 sedebat secus mare. * ‖ Et congrega- a. 1.
A tæ sunt ad eum turbæ multæ, ita vt in Luc. 8.
nauiculam ascendens sederet: & om- a. 4.
3 nis turba stabat in littore: * & locutus
est eis multa in parabolis, dicens: Ecce
4 exiit qui seminat, seminare. * Et dum
seminat, quædam ceciderunt secus
viam, & venerunt volucres cæli, &
5 comederunt ea. * Alia autem cecide-
runt in petrosa, vbi non habebant ter-
tam multam: & continuò exorta sunt,
quia non habebant altitudinem terræ.
6 * sole autem orto æstuauerunt: &
quia non habebãt radicem, aruerunt.
7 * Alia autem ceciderunt in spinas: &
creuerunt spinæ, & suffocauerunt ea.
8 * Alia autem ceciderunt in terram bo-
nam: & dabant fructum, aliud cente-
simum, aliud sexagesimum, aliud tri-
9 gesimum. * Qui habet aures audiendi,
10 audiat. * Et accedentes discipuli di-
xerunt ei: Quare in parabolis loque-
11 ris eis? * Qui respondens, ait illis:
B Quia vobis datum est nosse mysteria
regni cælorum: illis autem non est
12 datum. * ‖ Qui enim habet, dabitur ‖ Inf. 25
ei, & abundabit: qui autem non ha- c. 29.
bet, & quod habet auferetur ab eo.
13 * Ideo in parabolis loquor eis: quia
videntes non vident, & audientes non
audiunt,

audiunt, neque intelligunt. * Et ad- 14
impletur in eis prophetia Isaiæ dicen-
‖ Isa. 6. tis: ‖ Auditu audietis, & non intel-
c. 9. ligetis: & videntes videbitis, & non
Mar. 4. videbitis. * Incrassatum est enim cor 15
b. 14. populi huius, & auribus grauiter au-
Luc. 8. dierunt, & oculos suos clauserunt:
b. 10. ne quando videant oculis, & auri-
Ioan. 12. bus audiant, & corde intelligant, &
f. 40. conuertantur, & sanem eos. * Vestri 16
Act. 28. autem beati oculi quia vident, & au-
f. 26. res vestræ quia audiunt. * ‖ Amen 17
Rom. 11. quippe dico vobis, quia multi pro- C
b. 8. phetæ & iusti cupierunt videre quæ
Luc. 8. videtis, & non viderunt: & audire
b. 11. quæ auditis, & non audierunt. * Vos 18
‖ Luc. ergo audite parabolam seminantis.
10. d. 24. * Omnis qui audit verbum regni, & 19
non intelligit, venit malus, & ra-
pit quod seminatum est in corde eius:
hic est qui secus viam seminatus est.
* Qui autem super petrosa seminatus 20
est, hic est, qui verbum audit, &
continuò cum gaudio accipit illud:
* non habet autem in se radicem, sed 21
est temporalis. facta autem tribula-
tione & persecutione propter ver-
bum, continuò scandalizatur. * Qui 22
autem seminatus est in spinis, hic est,
qui verbum audit, & solicitudo sæ-
culi istius, & fallacia diuitiarum, suf-
focat verbum, & sine fructu efficitur.
* Qui verò in terram bonam semina- 23
tus est, hic est, qui audit verbum, &
intelligit, & fructum affert, & facit
aliud quidem centesimum, aliud au-
tem sexagesimum, aliud verò trigesi-
‖ Mar. 4 mum. * ‖ Aliam parabolam proposuit 24
c. 20. illis, dicens: Simile factum est re-
gnum cælorum homini, qui semina-
uit bonum semen in agro suo. * cùm 25
autem dormirent homines, venit
inimicus eius, & superseminauit zi-
zania in medio tritici & abiit. * Cùm 26
autem creuisset herba, & fructum fe- D
cisset, tunc apparuerunt & zizania.
* Accedentes autem serui patris fa- 27
milias, dixerunt ei: Domine, nón-
ne bonum semen seminasti in agro
tuo? Vnde ergo habet zizania? * Et 28
ait illis: Inimicus homo hoc fecit.
serui autem dixerunt ei, Vis, imus,
& colligimus ea? * Et ait: Non: ne 29
fortè colligentes zizania, eradicetis
simul cum eis & triticum. * Sinite 30
vtraque crescere vsque ad messem, &
in tempore messis dicam messoribus:
Colligite primùm zizania, & alliga-
te ea in fasciculos ad comburendum,
triticum autem congregate in hor-
‖ Mar. 4 reum meum. * ‖ Aliam parabolam pro- 31
d. 30. posuit eis dicens: Simile est regnum
cælorum grano sinapis, quod acci-

piens homo seminauit in agro suo:
32 * quod minimum quidem est omni- ‖ Luc. 13.
bus seminibus: cùm autem creuerit, c. 18.
E maius est omnibus oleribus, & fit ar-
bor, ita vt volucres cæli veniant, &
33 habitent in ramis eius. * Aliam pa-
rabolam locutus est eis. ‖ Simile est ‖ Luc. 13
regnum cælorum fermento, quod ac- c. 21.
ceptum mulier abscondit in farinæ
satis tribus, donec fermentatum est
34 totum. * Hæc omnia locutus est Ie-
sus in parabolis ad turbas: & sine pa-
35 rabolis non loquebatur eis: * vt im-
pleretur quod dictum erat per Pro-
phetam dicentem: ‖ Aperiam in pa-
rabolis os meum, eructabo abscon- ‖ Psal.
36 dita à constitutione mundi. * Tunc, 77. a. 2.
dimissis turbis, venit in domum: & Mar. 4.
accesserunt ad eum discipuli eius, di- d. 32.
centes: Edissere nobis parabolam zi-
37 zaniorum agri. * Qui respondens ait
illis: Qui seminat bonum semen, est
38 Filius hominis. * Ager autem, est
mundus. Bonum verò semen, hi sunt
filii regni. Zizania autem, filij sunt
39 nequam. * Inimicus autem, qui semi-
nauit ea, est diabolus. ‖ Messis verò,
consummatio sæculi est. Messores ‖ Apoc.
40 autem, angeli sunt. * Sicut ergo col- 14. c. 15.
liguntur zizania, & igni comburun-
tur: sic erit in consummatione sæcu-
41 li. * mittet filius hominis angelos
F suos, & colligent de regno eius om-
nia scandala, & eos qui faciunt ini-
42 quitatem: * & mittent eos in cami-
num ignis. Ibi erit fletus, & stridor
43 dentium. * ‖ Tunc iusti fulgebunt ‖ Sap. 3.
sicut sol in regno Patris eorum. Qui b. 7.
44 habet aures audiendi, audiat. * Simi- Dan. 12.
le est regnum cælorum thesauro abs- a. 3.
condito in agro: quem qui inuenit
homo, abscondit, & præ gaudio il-
lius vadit, & vendit vniuersa quæ ha-
45 bet & emit agrum illum. * Iterùm
simile est regnum cælorum homini
negotiatori, quærenti bonas marga-
46 ritas. * Inuenta autem vna pretiosa
margarita, abiit, & vendidit omnia
47 quæ habuit, & emit eam. * Iterùm si-
mile est regnum cælorum sagenę mis-
sæ in mare, & ex omni genere piscium
48 congreganti. * quam, cùm imple-
ta esset, educentes, & secus littus se-
dentes, elegerunt bonos in vasa, ma-
49 los autem foras miserunt. * Sic erit in
consummatione sæculi: exibunt an-
geli, & separabunt malos de medio
50 iustorum, * & mittent eos in cami-
num ignis: ibi erit fletus, & stridor
51 dentium. * Intellexistis hæc omnia?
52 Dicunt ei: Etiam. * Ait illis: Ideò
G omnis scriba doctus in regno cælo-
rum, similis est homini patrifamilias,

qui

qui profert de thesauro suo noua &
vetera.* Et factum est, cùm consum- 53
masset Iesus parabolas istas transiit
inde. * Et veniens in patriam suam, 54
docebat eos in synagogis eorum, ita
vt mirarentur, & dicerent: Vnde huic
sapientia hæc, & virtutes? * ‖ Nónne 55
ne hic est fabri filius? Nónne mater
eius dicitur Maria? & fratres eius, Iacobus, & Ioseph, & Simon, & Iudas?
* & sorores eius, nónne omnes apud 56
nos sunt? Vnde ergo huic omnia ista?
* Et scandalizabantur in eo.‖ Iesus au- 57
tem dixit eis: Non est propheta sine
honore, nisi in patria sua, & in domo sua. * Et non fecit ibi virtutes 58
multas, propter incredulitatem eorum.

‖ Mar. 6. a. 1. Luc. 4. c. 16. Ioan. 6. e. 42.

CAP. XIV.

Caput Ioannis datur puellæ saltatrici: Iesus quinque virorum millia in deserto quinque panibus & duobus piscibus satiat, sublatis duodecim reliquiarum cophinis: & super mare ambulans discipulos tempestate agitatos confortat. Petrumque à submersione liberat: in terra Genesar varij curantur languores tactu vestimenti ipsius.

IN illo tempore audiuit Herodes 1
tetrarcha famam Iesu: * Et ait pue- 2
ris suis: Hic est Ioannes Baptista: ipse A
surrexit a mortuis, & ideo virtutes o-
perantur in eo. * ‖ Herodes enim te- 3
nuit Ioannem, & alligauit eum; &
posuit in carcerem propter Herodiadem vxorem fratris sui. * Dicebat e- 4
nim illi Ioannes: Non licet tibi habere eam.* Et volens illum occidere, ti- 5
muit populum: ‖ quia sicut prophetam
eum habebant. * Die autem natalis 6
Herodis saltauit filia Herodiadis in
medio, & placuit Herodi. * Vnde 7
cum iuramento pollicitus est ei dare
quodcumque postulasset ab eo. * At 8
illa præmonita à matre sua. Da mihi,
inquit, hic in disco caput Ioannis Baptistæ.* Et contristatus est rex: pro- 9
pter iuramentum autem, & eos qui
pariter recumbebant, iussit dari. * Mi- 10
sitque & decollauit Ioannem in carcere.* Et allatum est caput eius in disco, 11
& datum est puellæ, & attulit matri
suæ. * Et accedentes discipuli eius, tu- 12
lerunt corpus eius; & sepelierunt illud: & venientes nuntiauerunt Iesu. B
* ‖ Quod cum audisset Iesus, secessit 13
inde in nauicula, in locum desertum
seorsum: & cum audissent turbæ, secutæ sunt eum pedestres de ciuitatibus.* Et exiens vidit turbam multam, 14
& misertus est eis, & curauit languidos eorum.* Vespere autem facto, ac- 15

Mar. 6. b. 14. Luc. 9. c. 7. ‖ Mar. 6. c. 17. Luc. 3. d. 19. ‖ Inf. 21. c. 26. ‖ Luc. 9. b. 10. Mar. 6. d. 27. Ioan. 6. b. 9.

cesserunt ad eum discipuli eius, dicentes: Desertus est locus, & hora iam
præteriit: dimitte turbas, vt euntes
16 in castella, emant sibi escas.* Iesus autem dixit eis. Non habent necesse ire:
17 date illi vos manducare. * Responderunt ei: Non habemus hic nisi quin-
18 que panes, & duos pisces. * Qui ait
19 eis: Afferte mihi illos huc. * Et cùm
iussisset turbam discumbere super fœnum, acceptis quinque panibus, &
duobus piscibus, aspiciens in cælum
benedixit, & fregit, & dedit discipulis
20 panes, discipuli autem turbis. * Et
C manducauerunt omnes, & saturati
sunt. Et tulerunt reliquias, duodecim
cophinos fragmentorum plenos.
21 * Manducantium autem fuit numerus, quinque millia virorum, exceptis
22 mulieribus, & paruulis. * ‖ Et statim
compulit Iesus discipulos ascendere
in nauiculam, & præcedere eum trans
23 fretum, donec dimitteret turbas.* Et
dimissa turba, ‖ ascendit in montem
solus orare. Vespere autem facto solus
24 erat ibi. * nauicula autem in medio
mari iactabatur fluctibus: erat enim
25 contrarius ventus. * Quarta autem
vigilia noctis, venit ad eos ambulans
26 super mare. * Et videntes eum super
mare ambulantem, turbati sunt, dicentes: Quia phantasma est. Et præ
27 timore clamauerunt. * Statimque Iesus locutus est eis, dicens: Habete fi-
28 duciam: ego sum, nolite timere.* Res-
D pondens autem Petrus dixit: Domine, si tu es, iube me ad te venire super
29 aquas. * At ipse ait: Veni. Et descendens Petrus de nauicula, ambulabat
super aquam vt veniret ad Iesum.
30 * Videns verò ventum validum, timuit: & cum cœpisset mergi, clamauit dicens, Domine, saluum me fac.
31 * Et continuò Iesus extendens manum apprehendit eum: & ait illi:
32 Modicæ fidei, quare dubitasti? * Et
cùm ascendissent in nauiculam, cessa-
33 uit ventus. * Qui autem in nauicula
erant, venerunt, & adorauerunt eum,
34 dicentes: Verè Filius Dei es.* ‖ Et cum
transfretassent, venerunt in terram
35 Genesar. * Et cum cognouissent eum
viri loci illius, miserunt in vniuersam
regionem illam, & obtulerunt ei om-
36 nes malè habentes: * & rogabant eum
vt vel fimbriam vestimenti eius tangerent. Et quicumque tetigerunt, salui
facti sunt.

‖ Mar. 6. f. 45. Ioan. 6. b. 9. ‖ Ioan. 6. b. 17. ‖ Mar. 6. g. 53.

CAP. XV.

Pharisæorum de lauandis manibus aliisque rebus traditiones, quas Dei mandatis præponebant: & quæ sint coinquinantia hominem: mulier Chananæa perseueranti fide ac supplicatione impetrat filiæ curationem: Iesus curatis iuxta mare Galilææ varijs languentibus, quatuor virorum millia septem panibus paucisque pisciculis satiat, sublatis septem sportarum reliquiis.

Mar. 7. a. 1. TVnc accesserunt ad eum ab Iero- 1
solymis Scribæ, & Pharisæi, di- A
centes: * Quare discipuli tui transgre- 2
diuntur traditionem seniorum? non
enim lauant manus suas cum panem
manducant. * Ipse autem respondens 3
ait illis: Quare & vos transgredimini
mandatum Dei propter traditionem
‖ Exod. 20. c. 12. vestram? Nam Deus dixit: * ‖ Hono- 4
ra patrem, & matrem: & : ‖ Qui ma-
Deut. 5. b. 16. ledixerit patri, vel matri, morte mo-
riatur. * Vos autem dicitis: Quicum- 5
Eph. 6. a. 2. que dixerit patri, vel matri, Munus
quodcumque est ex me, tibi prode-
‖ Exod. 21. c. 16. rit: * & non honorificabit patrem 6
suum, aut matrem suam: & irritum
Leu. 20. b. 9. fecistis mandatum Dei propter tradi-
tionem vestram. * Hypocritæ, benè 7
Prou. 20. c. 20. prophetauit de vobis Isaias, dicens:
* ‖ Populus hic labiis me honorat: cor 8
‖ Isa. 29. d. 13. autem eorum longè est à me. * Sine 9
causa autem colunt me, docentes do- B
Mar. 7. a. 6. ctrinas & mandata hominum. * Et 10
conuocatis ad se turbis, dixit eis: Au-
dite, & intelligite. * Non quod intrat 11
in os, coinquinat hominem: sed quod
procedit ex ore, hoc coinquinat ho-
minem. * Tunc accedentes discipuli 12
eius, dixerunt ei: Scis quia Pharisæi
audito verbo hoc, scandalizati sunt?
‖ Ioa. 15. a. 2. * At ille respondens ait: ‖ Omnis 13
plantatio, quam non plantauit Pater
meus cælestis, eradicabitur. * Sinite 14
‖ Luc. 6. f. 39. illos: ‖ cæci sunt, & duces cæcorum.
cæcus autem si cæco ducatum præ-
Mar. 7. c. 17. stet, ambo in foueam cadunt. * Res- 15
pondens autem Petrus dixit eis: Edis-
sere nobis parabolam istam. * At ille 16
dixit: Adhuc & vos sine intellectu
estis? * Non intelligitis, quia omne 17
quod in os intrat, in ventrem vadit,
& in secessum emittitur? * Quæ au- 18
tem procedunt de ore, de corde ex-
eunt, & ea coinquinant hominem:
* de corde enim exeunt cogitationes 19
malæ, homicidia, adulteria, fornica- C
tiones, furta, falsa testimonia, blas-
phemiæ. * hæc sunt, quæ coinquinant 20
hominem. Non lotis autem manibus
manducare, non coinquinat homi-
nem. * Et egressus inde Iesus, secessit 21
22 in partes Tyri & Sidonis. * ‖ Et ecce ‖ Mar. 7. c. 25.
mulier Chananæa à finibus illis e-
gressa clamauit, dicens ei: Miserere
mei Domine fili Dauid: filia mea
23 malè à dæmonio vexatur. * Qui non
respondit ei verbum. Et accedentes
discipuli eius rogabant eum dicentes:
Dimitte eam: quia clamat post nos.
24 * Ipse autem respondens ait: Non
sum missus nisi ‖ ad oues, quæ perie- ‖ Sup. 10. a. 6.
25 runt domus Israel. * At illa venit, & Ioan. 10. a. 1.
adorauit eum, dicens: Domine adiuua
26 me. * Qui respondens ait: Non est
bonum sumere panem filiorum, &
27 mittere canibus. * At illa dixit: Etiam
Domine: nam & catelli edunt de mi-
cis, quæ cadunt de mensa domino-
28 rum suorum. * Tunc respondens Ie-
sus, ait illi: O mulier, magna est fides
tua: fiat tibi sicut vis. Et sanata est filia
29 eius ex illa hora. * Et cum transisset
inde Iesus, venit secus Mare Galilææ:
& ascendens in montem, sedebat ibi.
30 * ‖ Et accesserunt ad eum turbæ multæ, ‖ Isa. 35. b. 5.
D habentes secum mutos, cæcos, clau-
dos, debiles, & alios multos: & pro-
iecerunt eos ad pedes eius, & curauit
31 eos: * ita vt turbæ mirarentur, viden-
tes mutos loquentes, claudos ambu-
lantes, cæcos videntes: & magnifica- ‖ Mar. 8. a. 1.
32 bant Deum Israel. * ‖ Iesus autem,
conuocatis discipulis suis, dixit: Mi-
sereor turbæ, quia triduo iam perse-
uerant mecum, & non habent quod
manducent: & dimittere eos ieiunos
33 nolo, ne deficiant in via. * Et dicunt
ei discipuli: Vnde ergo nobis in deser-
to panes tantos, vt saturemus turbam
34 tantam? * Et ait illis Iesus: Quot habe-
tis panes? At illi dixerunt: Septem, &
35 paucos pisciculos. * Et præcepit turbæ,
36 vt discumberent super terram. * Et ac-
cipiens septem panes, & pisces, & gra-
tias agens, fregit, & dedit discipulis
suis, & discipuli dederunt populo.
37 * Et comederunt omnes, & saturati
sunt, Et quod superfuit de frag-
mentis, tulerunt septem portas ple-
38 nas. * Erant autem qui manduca-
uerunt, quattuor millia homi-
num, extra paruulos & mulie-
39 res. * Et, dimissa turba, ascendit
in nauiculam: & venit in fines Ma-
gedan.

CAP.

CAP. XVI.

Iesus signi petitione ipsum tentantes arguit, quod signa temporum non diiudicarent: iubet discipulos cauere à fermento Pharisæorum ac Sadducæorum: ipsosque interrogat quem ipsum esse dicant, & Petro post illius responsionem promittit claues regni cælorum: suam autem passionem prædicens, à Petro increpatur: propter quod satanam ipsum appellat, docens quemque propriam crucem tollere, & Deum vnicuique iuxta sua opera redditurum.

Mar. 8. b.12. ET accesserunt ad eum Pharisæi & 1
Sadducæi tentantes: & rogaue- A
Luc.12. g.54. runt eum vt signum de cælo ostende-
ret eis. * At ille respondens, ait illis: 2
Facto vespere dicitis: Serenum erit,
rubicundum est enim cælum; * Et 3
manè: Hodie tempestas, rutilat enim
triste cælum.* Faciem ergo cæli diiu- 4
dicare nostis: signa autem temporum
‖ Sup.12 g.39. non potestis scire? ‖ Generatio mala
& adultera signum quærit: & signum
‖ Ion.2. non dabitur ei, ‖ nisi signum Ionæ
prophetæ. Et relictis illis, abiit. * Et 5
cùm venissent discipuli eius trans fre-
tum, obliti sunt panes accipere.* Qui 6
‖ Mar. 8.b.14. dixit illis: ‖ Intuemini,& cauete à fer-
mento Pharisæorum, & Sadducæo-
Luc.12. a.1. rum. * At illi cogitabant intra se di- 7
centes: Quia panes non accepimus.
* Sciens autem Iesus, dixit: Quid co- 8
gitatis intra vos modicæ fidei, quia
panes non habetis? * Nondum intel- 9
‖ Sup.14 c.17. ligitis, neque recordamini ‖ quinque B
panum in quinque millia hominum,
Ioan.6. b.9. & quot cophinos sumpsistis? * neque 10
‖ septem panum in quatuor millia
‖ Sup.15 d.34. hominum, & quot sportas sumpsi-
stis? *Quare non intelligitis,quia non 11
de pane dixi vobis: Cauete à fermen-
to Pharisæorum, & Sadducæorum?
* Tunc intellexerunt, quia non dixe- 12
rit cauendo à fermento panum, sed à
doctrina Pharisæorum, & Saddu-
‖ Mar. 8.c.27. cæorum:* ‖ Venit autem Iesus in par- 13
tes Cæsareæ Philippi: & interroga-
Luc. 9. c.18. bat discipulos suos, dicens: Quem di-
cunt homines esse Filium hominis?
* At illi dixerunt: Alii Ioannem Ba- 14
ptistam, alii autem Eliam, alii verò C
Ieremiam, aut vnum ex prophetis.
* Dicit illis Iesus: Vos autem quem 15
me esse dicitis?* Respondens Simon 16
‖ Ioan. 6.g.69. Petrus dixit: ‖ Tu es Christus, filius
Dei viui. * Respondens autem Iesus, 17
dixit ei: Beatus es Simon Bar Iona:
* quia caro & sanguis non reuelauit ti-
bi, sed Pater meus, qui in cælis est.
‖ Ioan.1. f.42. * ‖ Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, 18
& super hanc Petram ædificabo eccle-
siam meam, & portæ inferi non præ-
19 ualebunt aduersus eam. * ‖ Et tibi da-
bo claues regni cælorum. Et quod- ‖ Isa.22 g.24.
cumque ligaueris super terram, erit
ligatum & in cælis: & quodcumque Ioan.20 e.23.
solueris super terram, erit solutum &
20 in cælis. * Tunc præcepit discipulis
suis, vt nemini dicerent quia ipse esset
21 Iesus Christus. * Exinde cœpit Iesus
ostendere discipulis suis, quia oporte-
ret eum ire Ierosolymam,& multa pa-
ti à senioribus, & Scribis, & prin-
cipibus sacerdotum, & occidi, & ter-
22 tia die resurgere. * Et assumens eum
D Petrus,cœpit increpare illum dicens:
Absit à te, Domine:non erit tibi hoc.
23 * Qui conuersus, dixit Petro: ‖ Vade ‖ Mar. 8.d.23.
post me satana, scandalum es mihi:
quia non sapis ea quæ Dei sunt, sed
24 ea, quæ hominum. * Tunc Iesus dixit
discipulis suis. ‖ Si quis vult post me ‖ Sup.10 d.38.
venire, abneget semetipsum,& tollat
25 crucem suam, & sequatur me. * ‖ Qui Luc. 9. g.23.&
enim voluerit animam suam saluam
facere, perdet eam: qui autem perdi- 14.f.17.
derit animam suam propter me, inue- & 17.g.33.
26 niet eam. * Quid enim prodest homi-
ni, si mundum vniuersum lucretur, ‖ Ioan. 12 d.25.
animæ verò suæ detrimentum patia-
tur? Aut quam dabit homo commu-
27 tationem pro anima sua? *Filius enim
hominis venturus est in gloria Patris
sui cum angelis suis: ‖ & tunc reddet ‖ Act. 17.g.31.
28 vnicuique secundum opera eius. * A- Rom.2.
men dico vobis, ‖ sunt quidam de hic a.6.
stantibus, qui non gustabunt mor- ‖ Mar.
tem, donec videant Filium hominis 9.a.1.
venientem in regno suo. Luc. 9. c.27.

CAP. XVII.

Christi in monte transfiguratio, quam iubet discipulos silentio seruare, donec à mortuis resurgat: Eliam dicit venturum, imò iam venisse, sed cognitum non fuisse, nempe Ioannem Baptistam: puerum lunaticum curat quem discipuli ob modicam fidem curare non potuerant, ostendens quātæ sint virtutis, fides similis grano sinapis, ieiunium, & oratio: passionem suam prædicit: prò se quoque & Petro didrachma soluit, inuento in ore piscis statere.

1 ET post dies sex assumit Iesus Pe- Mar. 9.
A trum, & Iacobum, & Ioannem a.2.
fratrem eius, & ducit illos in montem Luc. 9.
2 excelsum seorsum: * & transfigura- d.28.
tus est ante eos. Et resplenduit facies
eius sicut sol: vestimenta autem eius
3 facta sunt alba sicut nix. * Et ecce ap-
paruerunt illis Moyses & Elias cum
4 eo loquentes. * Respondens autem
Petrus, dixit ad Iesum: Domine, bo-
num est nos hic esse: si vis, faciamus

hic tria tabernacula, tibi vnum, Moysi
vnum, & Eliæ vnum. * Adhuc eo lo- 5
quente, ecce nubes lucida obumbrauit
eos. || Et ecce vox de nube, dicens: Hic
|| 2.Pet. est Filius meus dilectus, in quo mihi
1.d.17. benè complacui: ipsum audite.* Et au- 6
Sup.3. dientes discipuli ceciderunt in faciem
d.17. suam, & timuerunt valdè. * Et accessit 7
Iesus, & tetigit eos: dixitque eis: Sur-
gite, & nolite timere. * Leuantes au- 8
tem oculos suos, neminem viderunt,
nisi solum Iesum.* Et descendentibus 9
illis de monte, præcepit eis Iesus, di- B
cens: Nemini dixeritis visionem, do-
nec Filius hominis à mortuis resurgat.
* Et interrogauerunt eum discipuli, 10
|| Mar.9 dicentes: || Quid ergo Scribæ dicunt
b. 11. quòd Eliam oporteat primum venire?
Mal. 4. * At ille respondens, ait eis: Elias qui- 11
b. 5. dem venturus est, & restituet omnia.
* dico autem vobis, || quia Elias iam ve- 12
|| Sup.11. nit; & non cognouerunt eum, || sed fe-
b. 14. cerunt in eo quæcumque voluerunt.
|| Sup.14 Sic & Filius hominis passurus est ab
a. 9. eis.* Tunc intellexerunt discipuli, quia 13
de Ioanne Baptista dixisset eis. * || Et 14
|| Mar.9 cum venisset ad turbam, accessit ad eũ
c. 17. homo genibus prouolutus ante eum,
Luc. 9. dicens: Dñe, miserere filio meo, quia
e.38. lunaticus est, & malè patitur: nam sæ-
pè cadit in ignem, & crebro in aquam.
* & obtuli eum discipulis tuis, & non 15
potuerunt curare eum. * Respondens 16
autem Iesus, ait: O generatio incre-
dula, & peruersa, quousque ero vo-
biscum? vsquequò patiar vos? Afferte
huc illum ad me.* Et increpauit illum 17
Iesus, & exiit ab eo dæmonium, & C
curatus est puer ex illa hora. * Tunc 18
accesserunt discipuli ad Iesum secre-
tò, & dixerunt: Quare nos non po-
tuimus eijcere illum? * Dixit illis Ie- 19
sus: Propter incredulitatem vestram.
Luc.17. || Amen quippe dico vobis, si habue-
b.6. ritis fidem, sicut granum sinapis, di-
cetis monti huic: Transi hinc illuc, &
transibit, & nihil impossibile erit vo-
bis. * Hoc autem genus non eiicitur 20
nisi per orationem, & ieiuniũ. * Con- 21
uersantibus autem eis in Galilæa, dixit
|| Mar.9 illis Iesus: || Filius hominis tradendus
e.31. est in manus hominum: * & occident 22
Luc. 9. eum, & tertia die resurget. Et contri-
e. 44. stati sunt vehementer. * Et cùm ve- 23
Inf.||20. nissent Capharnaum, accesserunt qui D
e. 18. didrachma accipiebant, ad Petrum,
& dixerunt ei: Magister vester non
soluit didrachma? * Ait: Etiam. Et 24
cum intrasset in domum, præuenit eũ
Iesus, dicens: Quid tibi videtur Si-
mon? Reges terræ à quibus accipiunt
tributum vel censum? à filijs suis, an
ab alienis? * Et ille dixit: Ab alienis. 25
Dixit illi Iesus: Ergo liberi sunt filij.
26 * Vt autem non scandalizemus eos,
vade ad mare, & mitte hamum: & eum
piscem, qui primus ascenderit, tolle;
& aperto ore eius, inuenies staterem:
illum sumens, da eis pro me, & te.

CAP. XVIII.

Proposito paruulo docet quisnam maior sit in regno cælorum, & quàm sit à pusillorum scandalo cauendum: quomodo frater in nos peccans debeat corripi, & Ecclesiam non audiens pro ethnico haberi, potestate ligandi atque soluendi discipulis tradita: docet etiam quam sit apud Deum efficax duorum petitio sibi consentientium, & quoties fratri in nos peccanti sit ignoscendum, accommodata ad hoc parabola de rege rationem cum seruis suis ineunte.

1 IN illa hora accesserunt discipuli ad Mar.9.
A Iesum, dicentes: Quis, putas maior e.34.
2 est in regno cælorum? * Et aduocans Luc 9.
Iesus paruulum, statuit eum in medio f.46.
3 eorum, * & dixit: Amen dico vobis, Inf.19.
nisi conuersi fueritis, & efficiamini b.14.
sicut paruuli, non intrabitis in regnũ 1.Cor.14
4 cælorum. * Quicumque ergo humi- d.20.
liauerit se sicut paruulus iste, hic est
5 maior in regno cælorum.* Et qui sus-
ceperit vnum paruulum talem in no-
6 mine meo me suscipit.* || qui autem
scandalizauerit vnum de pusillis istis, || Mar.9
qui in me credunt, expedit ei vt sus- f.42.
pendatur mola asinaria in collo eius, Luc 17.
& demergatur in profundum maris. a.1.
7 * Væ mundo à scandalis. Necesse est
enim vt veniant scandala: verumta-
men væ homini illi, per quem scan-
8 dalum venit.* || Si autem manus tua, Sup.5.
vel pes tuus scandalizat te, abscide e.30.
eum, & proiice abs te: bonum tibi est Mar. 9.
ad vitam ingredi debilem, vel clau- g.43.
dum, quàm duas manus vel duos pe-
des habentem mitti in ignem æter-
9 num.* Et si oculus tuus scandalizat te,
B erue eum, & proiice abs te: bonum
tibi est cum vno oculo in vitam intra-
re, quàm duos oculos habentem mitti
10 in gehennam ignis. * Videte ne con-
temnatis vnum ex his pusillis: dico e- || Psal.33.
nim vobis, || quia angeli eorum in cæ- a.8.
lis semper vident faciem Patris mei,
11 qui in cælis est. * || Venit enim Filius || Luc.
12 hominis saluare quod perierat.* Quid 19.b.10.
vobis videtur? si fuerint alicui cen- Luc.15.
tum oues, & errauerit vna ex eis: a.4.
nonne relinquit nonagintanouem in
montibus, & vadit quærere eam quæ
13 errauit? * & si contigerit vt inueniat
eam: Amen dico vobis, quia gaudet
super eam magis quàm super nona-
gintanouem, quæ non errauerunt.
*Sic

*Sic non est voluntas ante Patrem ve- 14
strum, qui in cælis est, vt pereat vnus
de pusillis istis. * ‖ Si autem peccaue- 15
‖ Luc. 17.a.3. rit in te frater tuus, vade, & corripe
eum inter te & ipsum solum. si te au-
Leu.19. d. 17. dierit, lucratus eris fratrem tuum.
* Si autem te non audierit, adhibe te- 16
Eccl.19 b. 13. cum adhuc vnum, vel duos, ‖ vt in ore C
duorum vel trium testium stet omne
Iac. 5.d. 19. verbum. * Quod si non audierit eos: 17
dic ecclesiæ. si autem ecclesiam non
‖ Deut. 19.b.15. audierit, sit tibi sicut ‖ ethnicus & pu-
blicanus.* ‖ Amen dico vobis, quæ- 18
2.Cor.13 a. 1. cumque alligaueritis super terram, e-
runt ligata & in cælo: & quæcumque
Heb.10. e. 28 solueritis super terram, erunt soluta
& in cælo. * Iterum dico vobis, quia 19
Ioan. 8. c.17. si duo ex vobis cõsenserint super ter-
ram, de omni re quãcumque petierint,
‖ 2.Thes 3.d.14. fiet illis à Patre meo, qui in cælis est.
* Vbi enim sunt duo vel tres congre- 20
1.Cor.5. b. 9. gati in nomine meo, ibi sum in medio
eorum. * Tunc accedens Petrus ad 21
‖ Ioã.20 e. 23. eum dixit: ‖ Domine quoties peccabit
in me frater meus, & dimittam ei?
‖ Luc. 17.a.4. vsque septies? * Dicit illis Iesus: Non 22
dico tibi vsque septies; sed vsque se-
ptuagies septies.* Ideò assimilatum est 23
regnum cælorum homini regi, qui vo-
luit rationem ponere cum seruis suis.
* Et cùm cœpisset rationem ponere, 24
oblatus est ei vnus, qui debebat ei de-
cem millia talenta. * Cùm autem non 25
haberet vnde redderet, iussit eum do-
minus eius venumdari, & vxorem eius,
& filios, & omnia quæ habebat, & red-
di. * Procidens autem seruus ille, ora- 26
bat eum, dicens: Patientiam habe in D
me, & omnia reddam tibi. * Misertus 27
autem dominus serui illius, dimisit eũ,
& debitum dimisit ei.* Egressus autem 28
seruus ille, inuenit vnum de conseruis
suis, qui debebat ei centũ denarios: &
tenens suffocabat eum, dicens: Redde
quod debes.* Et procidens conseruus 29
eius, rogabat eum, dicens: Patientiam
habe in me, & omnia reddam tibi.* Ille 30
autem noluit: sed abiit, & misit eum in
carcerem, donec redderet debitum.
* Videntes autem conserui eius quæ 31
fiebãt, contristati sunt valdè: & vene-
runt, & narrauerunt domino suo om-
nia quæ facta fuerant. * Tunc vocauit 32
illum dominus suus: & ait illi: Serue
nequam, omne debitum dimisi tibi
quoniam rogasti me: * nónne ergo o-
portuit & te misereri conserui tui, sic-
ut & ego tui misertus sum? * Et iratus 33
dominus eius tradidit eum tortori-
bus, quoadusque redderet vniuersum
debitum.* Sic & Pater meus cælestis 34
faciet vobis, si non remiseritis vnus-
quisque fratri suo de cordibus vestris.

CAP. XIX.

Matrimonium docet ex sua institutione esse indissolubile, nec vxorem extra causam fornicationis posse dimitti: inter varios eunuchos laudat illos qui se castrarunt propter regnum cælorum: paruulis manus imponit: adolescens qui omnia se seruasse præcepta dicebat, audito Christi consilio de omnibus vendendis abit tristis: difficile ergo asserit diuitem intrare regnũ cælorum, & quid illis præmij sit qui omnibus relictis ipsum sequuntur.

1 ET factum est, cùm consummasset ‖ Mar.
A Iesus sermones istos, migrauit à 10. a. 1.
Galilæa, & ‖ venit in fines Iudææ trãs ‖ Mar.
2 Iordanem,* & secutæ sunt eum turbæ 10. a. 2.
3 multæ, & curauit eos ibi. * ‖ Et acces-
serunt ad eum Pharisæi tentantes eum,
& dicentes: Si licet homini dimitte-
re vxorem suam, quacumque ex cau-
4 sa? * Qui respondens, ait eis: Non le-
gistis, quia ‖ qui fecit hominem ab ini- ‖ Gen.1.
tio, masculum & feminam fecit eos? d. 27.
5 & dixit: * ‖ Propter hoc dimittet ho- ‖ Gen.2.
mo patrem & matrem, & adhærebit d. 21.
vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Ephes.5.
6 * Itaque iam non sunt duo, sed vna g. 31.
caro. Quod ergo Deus coniunxit, 1.Cor.6.
7 homo nõ separet.* Dicunt illi: ‖ Quid d. 16.
ergo Moyses mandauit dare libellum ‖ Deut.
8 repudij, & dimittere? * Ait illis: Quo- 24. a. 1.
B niam Moyses ad duritiam cordis ve-
stri permisit vobis dimittere vxores
vestras: ab initio autem non fuit sic.
9 * ‖ Dico autem vobis, quia quicum-
que dimiserit vxorem suam, nisi ob ‖ Sup.5.
fornicationem, & aliam duxerit, mœ- c. 32.
chatur: & qui dimissam duxerit, mœ- Mar.10
10 chatur. * Dicunt ei discipuli eius: Si- b. 11.
ita est causa hominis cum vxore, non Luc.16.
11 expedit nubere. * Qui dixit illis: Non d. 18.
omnes capiunt verbum istud, sed qui- 1.Cor.7.
12 bus datum est. * Sunt enim eunuchi, b. 18.
qui de matris vtero sic nati sunt: &
sunt eunuchi, qui facti sunt ab homi-
nibus: & sunt eunuchi, qui seipsos ca-
strauerunt propter regnum cælorum.
13 Qui potest capere, capiat.* ‖ Tunc ob- ‖ Mar.
lati sunt ei paruuli, vt manus eis im- 10.b.13.
poneret, & oraret. Discipuli autem in- Luc.18.
14 crepabant eos.* Iesus verò ait eis: ‖ Si- c. 15.
nite paruulos, & nolite eos prohibere Sup.18.
ad me venire: talium est enim regnum a. 3.
15 cælorum. * Et cùm imposuisset eis
16 manus, abiit inde. * ‖ Et ecce vnus ac- ‖ Mar.
cedens, ait illi: Magister bone, quid 10. c. 17.
boni faciam vt habeam vitam æter- Luc. 18.
17 nam? * Qui dixit ei: Quid me interro- d. 18.
gas de bono? ‖ Vnus est bonus, Deus.
Si autem vis ad vitam ingredi, serua
18 mandata. * Dicit illi: Quæ? Iesus au-
tem dixit: ‖ Non homicidium facies:

‖ *Isa*. 61 ipsi consolabuntur. * ‖ Beati, qui esu- 6
a. 3. riunt & sitiunt iustitiam : quoniam
ipsi saturabuntur. * Beati misericor- 7
des: quoniam ipsi misericordiam con-
‖ *Psal*. sequentur. * ‖ Beati mundo corde: quo- 8
23. *a*. 4. niam ipsi Deum videbunt. * Beati pa- 9
cifici : quoniam filij Dei vocabuntur.
‖ 1. *Pet*. * ‖ Beati, qui persecutionem patiuntur 10
2. *d*. 20. propter iustitiam : quoniam ipsorum
& 3. *c*. est regnum cælorum. * Beati estis cùm 11
14. & 4. maledixerint vobis, & persecuti vos
d. 14. fuerint, & dixerint omne malum ad-
uersum vos mentientes, propter me:
* gaudete, & exultate, quoniam mer- 12
ces vestra copiosa est in cælis. sic enim B
persecuti sunt prophetas, qui fuerunt
‖ *Marc*. ante vos. * Vos estis sal terræ. ‖ Quòd 13
9. *g*. 50. si sal euanuerit, in quo salietur? ad ni-
Luc. 14. hilum valet vltrà, nisi vt mittatur fo-
g. 34. ras, & conculcetur ab hominibus.
* Vos estis lux mundi. Non potest ci- 14
uitas abscondi supra montem posi-
‖ *Marc*. ta. * ‖ neque accendunt lucernam, & 15
4. *c*. 21. ponunt eam sub modio, sed super can-
Luc. 8. delabrum, vt luceat omnibus qui in
c. 16. & domo sunt. * ‖ Sic luceat lux vestra 16
11. *e*. 33. coram hominibus, vt videant opera
‖ 1. *Pet*. vestra bona, & glorificent patrem ve-
2. *c*. 12. strum, qui in cælis est. * Nolite putare 17
quoniam veni soluere legem, aut pro-
phetas : non veni soluere, sed adim-
‖ *Luc*. 16 plere. * ‖ Amen quippe dico vobis, 18
d. 17. donec transeat cælum & terra, iota C
vnum, aut vnus apex non præteribit
‖ *Iac*. 2. à lege, donec omnia fiant. * ‖ Qui ergo 19
b. 10. soluerit vnum de mandatis istis mini-
mis, & docuerit sic homines, mini-
mus vocabitur in regno cælorum: qui
autem fecerit & docuerit, hic magnus
vocabitur in regno cælorum. * Dico 20
enim vobis, quia nisi abundauerit iu-
‖ *Luc*. 11 stitia vestra ‖ plus quàm Scribarum, &
e. 39. Pharisæorum, non intrabitis in regnũ
cælorum. * Audistis quia dictum est 21
‖ *Exod*. antiquis: ‖ Non occides: qui autem oc-
20. *c*. 13. ciderit, reus erit iudicio. * Ego autem 22
Deut. 5 dico vobis : quia omnis, qui irascitur
b. 17. fratri suo, reus erit iudicio. Qui au-
tem dixerit fratri suo, raca: reus erit
concilio. Qui autem dixerit, fatue:
reus erit gehennæ ignis. * Si ergo of- 23
fers munus tuum ad altare, & ibi re- D
cordatus fueris quia frater tuus habet
aliquid aduersum te: * relinque ibi mu- 24
nus tuum ante altare, & vade priùs
reconciliari fratri tuo: & tunc veniens
‖ *Luc*. 12 offeres munus tuum. * ‖ Esto consen- 25
g. 58. tiẽs aduersario tuo citò dum es in via
cum eo: ne fortè tradat te aduersarius
iudici, & iudex tradat te ministro: &
in carcerem mittaris. * Amẽ dico tibi, 26
non exies inde, donec reddas nouissi-
mum quadrantem. * Audistis quia di- 27
ctũ est antiquis : ‖ Non mœchaberis. ‖ *Exod*.
28 * Ego autem dico vobis : quia omnis 20. *c*. 14
qui viderit mulierem ad concupiscen-
dum eam, iam mœchatus est eam in
29 corde suo. * ‖ Quòd si oculus tuus dex- ‖ *Inf*. 18
ter scandalizat te, erue eum, & pro- *b*. 9.
E iice abs te: expedit enim tibi vt pereat *Marc*. 9
vnum membrorum tuorum, quàm to- *g*. 47.
tum corpus tuum mittatur in gehen-
30 nam. * Et si dextera manus tua scanda-
lizat te, abscide eam, & proiice abs te:
expedit enim tibi vt pereat vnũ mem-
brorum tuorum, quàm totum corpus
31 tuum eat in gehennam. * Dictum est
autem: ‖ Quicumque dimiserit vxo- ‖ *Deut*.
32 rem suam, det ei libellũ repudij. * Ego 24. *a*. 1.
autem dico vobis: Quia omnis, qui di- *Inf*. 19.
miserit vxorem suam excepta forni- *b*. 7.
cationis causa, facit eam mœchari : *Marc*.
& qui dimissam duxerit, adulterat. 14. *a*. 4.
33 * Iterùm audistis quia dictum est an- *Luc*. 16.
tiquis: ‖ Non periurabis: reddes autem *d*. 18.
34 Dño iuramenta tua. * Ego autem dico 1. *Cor*. 7.
vobis, non iurare omnino, neque per *b*. 10.
35 cælum, quia thronus Dei est: * neque ‖ *Leuit*.
F per terram, quia scabellum est pedum 19. *b*. 11.
eius: neque per Ierosolymam, quia ci- *Exod*.
36 uitas est magni regis: * neque per ca- 20. *b*. 7.
put tuum iuraueris, quia non potes *Deut*. 3.
vnum capillũ album facere, aut nigrũ. *b*. 11.
37 * ‖ Sit autem sermo vester, est, est: non, ‖ *Iac*. 5.
non: quod autem his abundantius est, *c*. 12.
38 à malo est. * Audistis quia dictum est:
‖ Oculum pro oculo, & dentem pro ‖ *Exod*.
39 dente. * Ego autem dico vobis, non re- 21. *d*. 24.
sistere malo: ‖ sed si quis te percusse- *Deut*.
rit in dexteram maxillam tuam, præbe 19. *d*. 21.
40 illi & alteram. * ‖ Et ei, qui vult tecum *Leuit*.
iudicio contendere, & tunicam tuam 24. *d*. 20
41 tollere, dimitte ei & pallium. * & qui- ‖ *Luc*. 6
cumque te angariauerit mille passus, *d*. 29.
42 vade cum illo & alia duo. * ‖ Qui pe- ‖ 1. *Cor*.
tit à te, da ei: & volenti mutuari à te, 6. *b*. 7.
43 ne auertaris. * Audistis quia dictum ‖ *Deut*.
G est: ‖ Diliges proximum tuum, & odio 15. *b*. 7.
44 habebis inimicum tuum. * Ego autem ‖ *Leuit*.
dico vobis : ‖ Diligite inimicos ve- 19. *d*. 18.
stros, benefacite his qui oderunt vos: ‖ *Luc* 6.
‖ & orate pro persequentibus, & ca- *d*. 27.
45 lumniantibus vos: * vt sitis filij patris ‖ *Rom*.
vestri, qui in cælis est: qui solem suum 12. *d*. 20
oriri facit super bonos & malos : & *Act*. 7.
46 pluit super iustos & iniustos. * Si enim *g*. 60.
diligitis eos qui vos diligunt, quam *Luc*. 23.
mercedem habebitis? nonne & publi- *e*. 34.
47 cani hoc faciunt? * Et si salutaueritis
fratres vestros tantùm, quid ampliùs
facitis? nonne & Ethnici hoc faciunt?
48 * Estote ergo vos perfecti, sicut & pa-
ter vester cælestis perfectus est.

CAP.

CAP. VI.

Docet Christus quo modo faciendæ sint eleemosyna & oratio, traditque discipulis formam orandi, & offensas aliis condonandi: item quo modo sit ieiunandum: quòd non in terra sed in cælo thesaurizandum, oculus mundandus, non seruiendum duobus dominis: vetat itaque sollicitudinem de victu, vestitu, & de crastino.

ATtendite ne iustitiam vestram fa- 1
ciatis coram hominibus, vt vi- A
deamini ab eis: alioquin mercedem
non habebitis apud patrem vestrum,
qui in cælis est.* Cùm ergo facis elee- 2
mosynam, noli tuba canere ante te,
sicut hypocritæ faciunt in synagogis,
& in vicis, vt honorificentur ab ho-
minibus. Amen dico vobis, receperunt
mercedem suam. * Te autem faciente 3
eleemosynam, nesciat sinistra tua quid
faciat dextera tua: *vt sit eleemosyna 4
tua in abscondito, & pater tuus, qui
videt in abscondito, reddet tibi. * Et 5
cùm oratis, non eritis, sicut hypocri-
tæ, qui amant in synagogis & in an-
gulis platearum stantes orare, vt vi-
deantur ab hominibus: amen dico
vobis, receperunt mercedē suam. *Tu 6
autem cùm oraueris, intra in cubicu-
lum tuum, & clauso ostio, ora patrem
tuum in abscondito: & pater tuus qui
videt in abscondito, reddet tibi. * O- 7
rantes autem, nolite multū loqui, sic- B
ut ethnici. putant enim quòd in mul-
tiloquio suo exaudiantur. *Nolite er- 8
go assimilari eis. scit enim pater vester,
quid opus sit vobis, antequam petatis
‖ *Luca* eum. * Sic ergo vos orabitis: ‖ Pater 9
11. a. 2. noster, qui es in cælis: sanctificetur
nomen tuum. * Adueniat regnum 10
tuum. Fiat voluntas tua, sicut in cæ-
lo, & in terra. * Panem nostrum su- 11
persubstantialem da nobis hodie.
* Et dimitte nobis debita nostra, si- 12
cut & nos dimittimus debitoribus
nostris. * Et ne nos inducas in ten- 13
tationem. Sed libera nos à malo.
‖ *Infrà* Amen. * ‖ Si enim dimiseritis homi- 14
18. d. 33. nibus peccata eorum: dimittet & vo-
Mar. bis pater vester cælestis delicta ve-
11. c. 25. stra. * Si autem non dimiseritis ho- 15
Eccli. 28 minibus: nec pater vester dimittet
a. 3. 4. 5. vobis peccata vestra. * Cùm autem 16
ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ
tristes: exterminant enim facies suas,
vt appareant hominibus ieiunantes.
Amen dico vobis, quia receperunt
mercedem suam. * Tu autem, cùm 17
ieiunas, vnge caput tuum, & faciem
tuam laua, * ne videaris hominibus 18
ieiunans, sed patri tuo, qui est in
abscondito: & pater tuus, qui vi-
19 det in abscondito, reddet tibi. * No-
C lite thesaurizare vobis thesauros in
terra: vbi ærugo, & tinea demolitur:
& vbi fures effodiunt, & furantur.
20 * ‖ Thesaurizate autem vobis thesau-
ros in cælo: vbi neque ærugo, neque ‖ *Luca*
tinea demolitur; & vbi fures non 12. c. 33.
21 effodiunt, nec furantur. * Vbi enim 1. *Tim.*
est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. 6. d. 19.
22 * ‖ Lucerna corporis tui est oculus
tuus. Si oculus tuus fuerit simplex: ‖ *Luca*
23 totum corpus tuum lucidum erit. * Si 11. e. 34.
autem oculus tuus fuerit nequam:
totum corpus tuum tenebrosum erit.
Si ergo lumen, quod in te est, tene-
bræ sunt: ipsæ tenebræ quantæ erunt?
24 * ‖ Nemo potest duobus dominis ser-
uire: aut enim vnum odio habebit, ‖ *Luca*
& alterum diliget: aut vnum sustine- 16. c. 13.
bit, & alterum contemnet. Non po-
testis Deo seruire & mammonæ.
25 * ‖ Ideò dico vobis, ne soliciti sitis
animæ vestræ quid manducetis, ne- ‖ *Luca*
que corpori vestro quid induamini. 12. c. 22.
Nónne anima plus est quàm esca: & 1. *Petr.* 5.
corpus plus quàm vestimentum? b. 7.
26 * Respicite volatilia cæli quoniam *Psal.* 54.
D non serunt, neque metunt, neque d. 25.
congregant in horrea: & pater vester *Philip.*
cælestis pascit illa. Nónne vos magis 4. b. 6.
27 pluris estis illis? * Quis autem ve- 1. *Tim.*
strûm cogitans potest adiicere ad 6. b. 7.
28 staturam suam cubitum vnum? * Et
de vestimento quid soliciti estis?
Considerate lilia agri quomodo cre-
scunt: non laborant, neque nent.
29 * Dico autem vobis, quoniam nec
Salomon in omni gloria sua cooper-
30 tus est sicut vnum ex istis. * Si autem
fœnum agri, quod hodie est, & cras
in clibanum mittitur, Deus sic vestit:
quanto magis vos modicæ fidei?
31 * Nolite ergo soliciti esse, dicentes:
Quid manducabimus, aut quid bi-
32 bemus, aut quo operiemur? * hæc
enim omnia gentes inquirunt. Scit
enim pater vester, quia his omnibus
33 indigetis. * Quærite ergo primùm
regnum Dei, & iustitiam eius: &
34 hæc omnia adiicientur vobis. * Nolite
ergo soliciti esse in crastinum. Cra-
stinus enim dies solicitus erit sibiipsi.
sufficit diei malitia sua.

CAP. VII.

Docet non iudicandum : de festuca in oculo fratris & trabe in proprio oculo: sanctum non dandum canibus:omnem petentem, quærentem, & pulsantem à Deo exaudiri : faciendum alijs quod nobis fieri volumus : per angustam portam ad vitam intrandum: quo modo dignoscantur falsi prophetæ, & arbor bona à mala : comparatio de audiente Christi verba, & operante aut non operante iuxta illa.

Luc. 6. NOlite iudicare, vt non iudicemi- 1
f. 37. ni. * In quo enim iudicio iudica- 2
Rom. 2. ueritis,iudicabimini: ‖ & in qua men- A
a. 1. sura mensi fueritis, remetietur vobis.
‖ Marc. * Quid autem vides festucam in ocu- 3
4. c. 24. lo fratris tui : & trabem in oculo tuo
non vides? *Aut quomodo dicis fratri 4
tuo : Sine eiiciam festucam de oculo
tuo : & ecce trabs est in oculo tuo?
* Hypocrita,eiice primùm trabem de 5
oculo tuo, & tunc videbis eiicere fe-
stucam de oculo fratris tui. * Nolite 6
dare sanctum canibus, neq; mittatis
margaritas vestras ante porcos, ne
fortè conculcent eas pedibus suis, &
‖ Inf. 21. conuersi dirumpant vos. * ‖ Petite, & 7
c. 22. dabitur vobis : quærite, & inuenietis:
Marc. 11 pulsate, & aperietur vobis. * Omnis 8
c. 24. enim qui petit, accipit : & qui quærit, B
Luc. 11. inuenit : & pulsanti aperietur. * Aut 9
b. 9. quis est ex vobis homo,quem si petie-
Ioa. 14. rit filius suus panem, numquid lapi-
b. 13. dem porriget ei? * Aut si piscem pe- 10
Iac. 1. a. rierit, numquid serpentem porriget
6. ei? * Si ergo vos,cùm sitis mali,nostis 11
bona data dare filijs vestris : quanto
magis pater vester,qui in cælis est,da-
‖ Luc. 6. bit bona petentibus se? * ‖ Omnia er- 12
c. 31. go quæcumque vultis vt faciant vobis
Tob. 4. homines, & vos facite illis. Hæc est
c. 16. enim lex, & Prophetæ. * ‖ Intrate per 13
‖ Luc. 13 angustam portam : quia lata porta,
c. 24. & spatiosa via est, quæ ducit ad per-
ditionem, & multi sunt qui intrant
per eam. * Quàm angusta porta, & 14
arcta via est, quæ ducit ad vitam : &
‖ Luc. 6. pauci sunt, qui inueniunt eam! * ‖ At- 15
g. 44. tendite à falsis prophetis,qui veniunt C
ad vos in vestimentis ouium, intrin-
secus autem sunt lupi rapaces. * à 16
fructibus eorum cognoscetis eos.
Numquid colligunt de spinis vuas,aut
de tribulis ficus? * Sic omnis arbor 17
bona fructus bonos facit :mala autem
arbor malos fructus facit. * Non po- 18
test arbor bona malos fructus facere:
neq; arbor mala bonos fructus face-
Sup. 3. re:* ‖ Omnis arbor,quæ non facit fru- 19
c. 10. ctum bonum,excidetur, & in ignem
mittetur. * Igitur ex fructibus eorum 20
21 cognoscetis eos. * ‖ Non omnis, qui ‖ Inf. 25.
dicit mihi,Domine, Domine, intrabit a. 11.
in regnum cælorum : sed qui facit vo-
luntatem Patris mei, qui in cælis est,
22 ipse intrabit in regnum cælorũ.* Mul-
ti dicent mihi in illa die : Domine,
Domine, nónne in nomine tuo pro-
phetauimus, & ‖ in nomine tuo dæ- ‖ Act.
monia eiecimus, & in nomine tuo 19. c. 13.
23 virtutes multas fecimus? * Et tunc
confitebor illis : Quia numquam noui
vos: discedite à me,qui operamini ini-
24 quitatem. * ‖ Omnis ergo, qui audit ‖ Psal.
D verba mea hæc, & facit ea, assimilabi- 6. c. 9.
tur viro sapienti, qui ædificauit do- Inf. 25.
25 mum suam supra petram, * & descen- d. 41.
dit pluuia, & venerunt flumina, & Luc. 13.
flauerunt venti, & irruerunt in do- f. 27.
mum illam, & non cecidit : fundata Luc. 6.
26 enim erat super petram. * Et omnis, g. 48.
qui audit verba mea hæc, & non facit Ro. 2. c.
ea, similis erit viro stulto, qui ædifi- 13.
27 cauit domum suam super arenam : * & Ia. 1. d.
descendit pluuia, & venerunt flumi- 22.
na, & flauerunt venti, & irruerunt in
domum illam,& cecidit, & fuit ruina
28 illius magna. * Et factum est : cùm
consummasset Iesus verba hæc, ad-
mirabantur turbæ super doctrina
29 eius. * ‖ Erat enim docens eos sicut ‖ Marc.
potestatem habens, & non sicut Scri- 1. c. 22.
bæ eorum, & Pharisæi. Luc. 4.
c. 32.

CAP. VIII.

Curatum leprosum Iesus mittit ad sacerdotes : sanat puerum Centurionis, cuius fidem commendat; item socrum Petri febricitantem, aliosque plurimos malè habentes ; verbo spiritus eiicit : Scribam sequi volentem reiicit, alium vero patre insepulto mox sequi iubet : nauicula fluctibus periclitante excitatus à discipulis mare sedat : duos quoque dæmoniacos apud Gerasenos liberat, dæmonibus in porcos ingredi permittens ; quo viso Geraseni precantur vt à suis finibus discedat.

1 CVm autem descendisset de mon-
A te, secutæ sunt eum turbæ mul-
2 tæ: * ‖ & ecce leprosus veniens, ado- ‖ Marc.
rabat eum,dicens: Domine, si vis, po- 1. d. 40.
3 tes me mundare. * Et extendens Iesus Luc. 5. c.
manum, tetigit eum, dicens : Volo, 12.
mundare. Et confestim mundata est
4 Lepra eius. * Et ait illi Iesus: Vide, ne-
mini dixeris: sed vade, ‖ ostende te sa- ‖ Leu.
cerdoti, & offer munus, quod præce- 14. a. 2.
5 pit Moyses in testimoniũ illis. * Cùm Luc. 7.
autem introisset Capharnaum, acces- a. 1.
6 sit ad eum Centurio, rogans eum, * &
dicens : Domine, puer meus iacet in
domo paralyticus, & malè torquetur.
7 * Et ait illi Iesus : Ego veniam, & cu-
rabo

rabo eum. * Et respondens Centurio, 8
‖ *Luc.7.* ait: ‖ Domine non sum dignus vt in-
a. 5. tres sub tectum meum: sed tantùm
dic verbo, & sanabitur puer meus,
* Nam & ego homo sum sub pote- 9
state constitutus, habens sub me mi-
lites, & dico huic: Vade, & vadit; & B
alij, Veni, & venit; & seruo meo, Fac
hoc, & facit. * Audiens autem Iesus 10
miratus est, & sequentibus se dixit:
Amen dico vobis, non inueni tantam
fidem in Israel. * Dico autem vobis, 11
‖ *Mala.* quòd multi ‖ ab Oriente, & Occiden-
1. c. 11. te venient, & recumbent cum Abra-
ham, & Isaac, & Iacob in regno cælo-
rum: * filij autem regni eiicientur in 12
tenebras exteriores: ibi erit fletus, &
stridor dentium. * Et dixit Iesus Cen- 13
turioni: Vade, & sicut credidisti, fiat
tibi. Et sanatus est puer in illa hora.
* Et cùm venisset Iesus in domum 14
Petri, vidit socrum eius iacentem, &
febricitantem: * & tetigit manũ eius, 15
& dimisit eam febris, & surrexit, &
‖ *Marci* ministrabat eis. * ‖ Vespere autem 16
1. d. 32. facto, obtulerunt ei multos dæmonia
habentes: & eiiciebat spiritus verbo:
& omnes malè habentes curauit: * vt 17
adimpleretur quod dictum est per
‖ *Isaie* ‖ Isaiam prophetam, dicentem: Ipse
53. a. 4. infirmitates nostras accepit: & ægro-
1. Petr. tationes nostras portauit. * Videns 18
2. d. 24. autem Iesus turbas multas circum se, C
iussit ire trans fretum. * Et accedens 19
vnus scriba, ait illi: Magister, sequar
te, quocumque ieris. * Et dicit ei Ie- 20
‖ *Luce* sus: ‖ Vulpes foueas habent, & volu-
9. g. 54. cres cæli nidos: filius autem homi-
nis non habet vbi caput reclinet. * A- 21
lius autem de discipulis eius ait illi:
Domine, permitte me primùm ire, &
sepelire patrem meum. * Iesus autem 22
ait illi: Sequere me, & dimitte mor-
‖ *Marc.* tuos sepelire mortuos suos. * ‖ Et as- 23
4. d. 36. cendente eo in nauiculam, secuti sunt
Lu. 8. d. eum discipuli eius: * & ecce motus 24
22. magnus factus est in mari, ita vt na-
uicula operiretur fluctibus, ipse verò
dormiebat. * Et accesserunt ad eum 25
discipuli eius, & suscitauerunt eum,
dicentes: Domine, salua nos, perimus.
* Et dicit eis Iesus: Quid timidi estis, 26
modicæ fidei? Tunc surgens, impera-
uit ventis & mari, & facta est tran-
quillitas magna. * Porrò homines 27
mirati sunt, dicentes: Qualis est hic,
‖ *Marc.* quia venti & mare obediunt ei? ‖ Et 28
5. a. 1. cùm venisset trans fretum in regio-
Lu. 8. d. nem Gerasenorum, occurrerunt ei D
26. duo habentes dæmonia, de monu-
mẽtis exeuntes, sæui nimis, ita vt ne-
mo posset transire per viam illam.
* Et ecce clamauerunt, dicẽtes: Quid 29

nobis, & tibi, Iesu fili Dei? Venisti
30 huc ante tempus torquere nos? * ‖ Erat ‖ *Marci*
autem non longè ab illis grex multo- *5. a. 11.*
31 rum porcorum pascens. * Dæmones *Lu. 8. d.*
autem rogabant eum, dicẽtes: Si eiicis *32.*
nos hinc, mitte nos in gregem porco-
32 rum. * Et ait illis: Ite. At illi exeuntes
abierunt in porcos, & ecce impetu
abiit totus grex per præceps in mare:
33 & mortui sunt in aquis. * Pastores
autem fugerunt: & venientes in ciui-
tatem, nuntiauerunt omnia, & de eis,
34 qui dæmonia habuerant. * Et ecce to-
ta ciuitas exiit obuiã Iesu: & ‖ viso eo ‖ *Marci*
rogabant, vt transiret à finibus eorũ. *5. b. 17.*

CAP. IX. *Lu. 8. e. 37.*

Paralyticum curat, Scribis murmurantibus quòd dixisset remissa illi peccata: vocat Matthaeum publicanum, & respondet Pharisæis murmurantibus quòd cum publicanis ederet, quodque ipsius discipuli non ieiunarent: mulierem à sanguinis profluuio liberat: filiam principis mortuam suscitat: visu duobus cæcis restituto, dæmoniacum mutum sanat: & vbique prædicans omnes sanat infirmitates, dicens multam esse messem, paucos verò operarios.

1 A ET ascendens in nauiculam, trans- *Marci*
fretauit, & venit in ciuitatẽ suam. *2. a. 3.*
2 * Et ecce offerebant ei paralyticũ ia- *Lu. 5. d.*
centem in lecto. Et vidẽs Iesus fidem *18.*
illorũ, dixit paralytico: Confide fili,
3 remittuntur tibi peccata tua. * Et ecce
quidam de Scribis dixerunt intra se:
4 Hic blasphemat. * Et cùm vidisset Ie-
sus cogitationes eorũ, dixit: Vt quid
cogitatis mala in cordibus vestris?
5 * Quid est facilius, dicere: Dimittun-
tur tibi peccata tua; an dicere: Surge,
6 & ambula? * Vt autem sciatis, quia fi-
lius hominis habet potestatem in ter-
ra dimittendi peccata, tũc ait paraly-
tico: Surge, tolle lectũ tuum, & vade
7 in domum tuam. * Et surrexit, & abiit
8 in domum suam. * Videntes autem
turbæ timuerunt, & glorificauerunt
Deum, qui dedit potestatẽ talem ho-
9 minibus. * ‖ Et, cùm transiret inde ‖ *Marci*
B Iesus, vidit hominem sedentem in te- *2. b. 14.*
lonio, Matthæum nomine. Et ait illi: *Lu. 5. f.*
Sequere me. Et surgens, secutus est *27.*
10 eum. * Et factum est discumbente eo
in domo, ecce multi publicani & pec-
catores venientes, discumbebant cum
11 Iesu, & discipulis eius. * Et videntes
Pharisæi, dicebant discipulis eius:
Quare cum publicanis & peccatori-
12 bus manducat Magister vester? * At
Iesus audiens, ait: Non est opus va-
lentibus medicus, sed malè habenti-
13 bus. * Euntes autem discite quid est:
‖ Mise-

Osee 6. | Misericordiam volo, & non sacrifi-
c. 6. cium. Non enim veni vocare iustos,
Inf. 12. | sed peccatores. *Tunc accesserũt ad 14
a.7. eum discipuli Ioannis, dicẽtes:*|| Qua-
|| 1.Tim. re nos, & Pharisæi, ieiunamus fre-
1.c.27. quenter: discipuli autem tui non ieiu-
|| Marc. nant? *Et ait illis Iesus: Numquid pos- 15
2.c.18. sunt filij sponsi lugere quamdiu cum
Luc. 5.f. illis est sponsus? Venient autem dies
32. cùm auferetur ab eis sponsus: & tunc
ieiunabunt. * Nemo autem immittit 16
commissuram panni rudis in vesti-
mentum vetus: tollit enim plenitudi-
nem eius à vestimento, & peior scis-
sura fit. * Neque mittunt vinum no- 17
uum in vtres veteres. alioquin rum-
puntur vtres, & vinum effunditur, & C
vtres pereunt. Sed vinum nouum in
vtres nouos mittunt, & ambo conser-
|| Marc. uantur. * || Hæc illo loquente ad eos, 18
5. b. 22. ecce princeps vnus accessit, & adora-
Luc. 8 f. bat eum, dicens: Domine, filia mea
43. modò defuncta est: sed veni, impone
manũ tuam super eam, & viuet. * Et 19
surgens Iesus, sequebatur eum, & di-
|| Marc. scipuli eius. *|| Et ecce mulier, quæ 20
5.c.24. sanguinis fluxum patiebatur duode-
Luc.8.f. cim annis, accessit retrò, & tetigit fim-
43. briam vestimenti eius. *Dicebat enim 21
intra se: Si tetigero tantùm vestimen-
tum eius, salua ero. *At Iesus conuer- 22
sus, & videns eam, dixit: Confide filia,
fides tua te saluam fecit. Et salua facta
est mulier ex illa hora. * Et cùm ve- 23
nisset Iesus in domum principis, & vi-
disset tibicines & turbam tumultuan-
tem, dicebat: *Recedite: non est enim 24
mortua puella, sed dormit. Et deride-
bant eum. *Et cùm eiecta esset turba, 25
intrauit: & tenuit manũ eius Et sur-
rexit puella. * Et exiit fama hæc in 26
vniuersam terram illam. * Et trans- 27
eunte inde Iesu, secuti sunt eum duo
cæci, clamantes, & dicentes: Miserere
nostri, fili Dauid. * Cùm autem ve- 28
nisset domũ, accesserunt ad eum cæci. D
Et dicit eis Iesus: Creditis quia hoc
possum facere vobis? Dicunt ei: Vtri-
que, Domine. * Tunc tetigit oculos 29
eorum, dicens: Secundùm fidem ve-
stram fiat vobis. *Et aperti sunt oculi 30
eorum: & comminatus est illis Iesus,
dicens: Videte ne quis sciat. * Illi au- 31
tem exeuntes, diffamauerunt eum in
tota terra illa. * Egressis autem illis, 32
|| Inf.12. || ecce obtulerũt ei hominem mutum,
b. 22. dæmonium habentem. *Et eiecto dæ- 33
Luc. 11. monio, locutus est mutus, & miratæ
b. 14. sunt turbæ, dicentes: Numquam appa-
ruit sic in Israel. * Pharisæi autem di- 34
cebant: In principe dæmoniorum eii-
|| Marc. cit dæmones. * || Et circuibat Iesus 35
6. a. 6. omnes ciuitates, & castella, docens in
synagogis eorum, & prædicans euan-
gelium regni, & curans omnem lan-
36 guorem, & omnem infirmitatem. *Vi-
dens autem turbas, misertus est eis:
quia erant vexati, & iacentes sicut
37 oues non habentes pastorem. * Tunc
dicit discipulis suis: || Messis quidem || Luc.10
38 multa, operarij autem pauci. * Roga- a. 2.
te ergo Dominum messis, vt mittat
operarios in messem suam.

CAP. X.

Legatio ac instructio duodecim Apostolorum (quorum hic nomina recensentur) ad euangelizandum Iudæis, & dæmoniacos infirmosque curandos: qui aduersus mala hic imminentia præmonentur & roborantur: Christus non venit vt mittat pacem, sed gladium, ipseque coram hominibus confitendus est, neque quidquam eius amori præponendum: honorans autem alios propter Christum, honorat Christum, & ita mercedem recipiet.

1 A ET conuocatis duodecim discipu- Marc.3.
lis suis, dedit illis potestatem spi- b. 13.
rituum immundorũ, vt eiicerent eos, Luc.6.b.
& curarent omnem languorem, & 13. & 9.
2 omnem infirmitatem. * Duodecim a. 1. &
autem Apostolorũ nomina sunt hæc. 10.a.1.
Primus, Simon, qui dicitur Petrus, &
3 Andreas frater eius, * Iacobus Zebe-
dæi, & Ioannes frater eius, Philip-
pus, & Bartholomæus, Thomas, &
Matthæus publicanus, Iacobus Al-
4 phæi, & Thaddæus, * Simon Chana-
næus, & Iudas Iscariotes, qui & tra-
5 didit eum. * Hos duodecim misit Ie-
sus; præcipiens eis, dicens: In viam
gentium ne abieritis, & in ciuitates
6 Samaritanorum ne intraueritis: * sed
potiùs ite || ad oues, quæ perierunt || Marc.
7 domus Israel. * Euntes autem præ- 6. a. 8.
dicate, dicentes: Quia appropinqua- Luc. 9.
8 uit regnum cælorum. * Infirmos cu- a. 3. &
rate, mortuos suscitate, leprosos mun- 10. a. 4.
date, dæmones eiicite: gratis accepi- Actor.
9 stis, gratis date. * Nolite possidere au- 13.g.46.
B rum, neque argentum, neque pecu-
10 niam in zonis vestris: * non peram in
via, neque duas tunicas, neque cal-
ceamenta, neque virgam: dignus enim
11 est operarius cibo suo. * In quamcum-
que autem ciuitatem aut castellum in-
traueritis, interrogate, quis in ea di-
gnus sit: & ibi manete donec exeatis.
12 * Intrantes autem in domum, saluta-
te eam, dicentes: Pax huic domui.
13 * Et si quidem fuerit domus illa di-
gna, veniet pax vestra super eam: si
autem non fuerit digna, pax vestra
14 reuertetur ad vos. * Et quicumq; non
receperit vos, neque audierit sermo-

nes vestros: exeuntes foras de domo,
vel ciuitate, excutite puluerem de pe-
dibus vestris. * Amen dico vobis: To- 15
lerabilius erit terræ Sodomorum, &
Gomorrhæorum in die iudicii, quàm
‖ Luc. illi ciuitati. * ‖ Ecce ego mitto vos si- 15
10.a.3. cut oues in medio luporum. Estote
ergo prudentes sicut serpẽtes, & sim-
plices sicut columbæ. * Cauete autem 17
‖ Luc. ab hominibus. ‖ Tradent enim vos in
12.b.11. conciliis, & in synagogis suis flagel-
labunt vos: * & ad præsides & ad re- 18
ges ducemini propter me, in testimo-
nium illis, & gentibus. * Cùm autem 19
tradent vos, nolite cogitare quomo-
do aut quid loquamini: dabitur enim
vobis in illa hora, quid loquamini.
* Non enim vos estis qui loquimini, 20
sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur
in vobis. * Tradet autem frater fra- 21
trem in mortem, & pater filium: & C
insurgent filij in parentes, & morte
eos afficient: * & eritis odio omnibus 22
propter nomen meum: qui autẽ per-
seuerauerit vsque in finem, hic saluus
erit. * Cùm autem persequentur vos 23
in ciuitate ista, fugite in aliam. Amen
dico vobis, non consummabitis ciui-
tates Israel, donec veniat Filius homi-
‖ Luc.6. nis. * ‖ Non est discipulus super ma- 24
f. 40. gistrum, nec seruus super dominum
Ioan.13. suum. * sufficit discipulo, vt sit sicut 25
b.16. & magister eius; & seruo, sicut domi-
15.c.20. nus eius. Si patrẽ familias Beelzebub
vocauerunt: quanto magis domesti-
‖ Marc. cos eius? * Ne ergo timueritis eos. ‖ Ni- 26
4.c.22. hil enim est opertum, quod non reue-
Luc.8.c. labitur; & occultum, quod non scie-
17.& 12. tur. * Quod dico vobis in tenebris, 27
a.2. dicite in lumine: & quod in aure au-
ditis, prædicate super tecta. * Et nolite 28
timere eos, qui occidunt corpus, ani-
mam autem non possunt occidere: sed
potiùs timete eum, qui potest & ani-
mam & corpus perdere in gehennam.
‖ Act.17 * ‖ Nónne duo passeres asse væneunt: 29
f. 35. & vnus ex illis nõ cadet super terram
2. Reg. sine patre vestro? * Vestri autem ca- 30
14.c.11. pilli capitis omnes numerati sunt.
‖ Marc. * Nolite ergo timere: multis passeri- 31
8.d.38. bus meliores estis vos. * ‖ Omnis er- 32
Lu.9 c. go qui confitebitur me coram homi-
26.& 12 nibus, confitebor & ego eum coram
b.8. Patre meo, qui in cælis est: * qui au- 33
2. Tim. tem negauerit me coram hominibus,
2.b.12. negabo & ego eum corã Patre meo,
qui in cælis est. * Nolite arbitrari quia 34
pacem venerim mittere in terrã: non D
veni pacem mittere, sed gladium.
‖ Luc.12 * ‖ veni enim separare ‖ hominem ad- 35
f. 51. uersus patrem suum, & filiam aduer-
‖ Mic.7 sus matrem suam, & nurum aduersus
b.6. socrum suam: * & inimici hominis 36

37 domestici eius. * ‖ Qui amat patrem ‖ Luc.
aut matrem plus quàm me, nõ est me 14.f.26.
dignus: & qui amat filium aut filiam ‖ Marc.
38 super me, non est me dignus. * ‖ Et 8.d.34.
qui non accipit crucem suam, & se- Inf. 16.
39 quitur me, non est me dignus. * Qui d. 24.
inuenit animam suam, perdet illam: Luc. 9.
& qui ‖ perdiderit animam suam pro- c. 24. &
40 pter me, inueniet eam. * Qui recipit 14.f.16.
vos, me recipit: & qui me recipit, re- & 16.g.
41 cipit eum qui me misit. * Qui recipit 33.
prophetã in nomine prophetæ, mer- ‖ Ioan.12
cedem prophetæ accipiet: & qui re- f. 25.
cipit iustum in nomine iusti, merce-
42 dem iusti accipiet. * ‖ Et quicumque ‖ Luc.10
potum dederit vni ex minimis istis c. 16.
calicem aquæ frigidæ tantùm in no- Ioan.13.
mine discipuli: amen dico vobis, non c. 20.
perdet mercedem suam. Marc.9

CAP. XI. f. 41.

Ioannes de carcere nuntios mittit ad Iesum quibus post Christi responsum abeuntibus, ipse coram turbis laudat Ioannem: Iudæos vero pueris in foro inuicem acclamantibus assimilat, exprobrans ciuitatibus obstinatis in quibus plurimas fecerat virtutes: confessio Iesu ad Patrem: oneratos ad se vocat Christus, dicens iugum suum esse suaue.

1 ET factum est, cùm consummasset
A Iesus, præcipiens duodecim disci-
pulis suis, transiit inde vt doceret &
2 prædicaret in ciuitatibus eorũ. * ‖ Ioã- ‖ Luc.7.
nes autem cùm audisset in vinculis c. 18.
opera Christi, mittens duos de disci-
3 pulis suis, * ait illi: Tu es, qui ventu-
4 rus es, an alium expectamus? * Et re-
spondens Iesus ait illis: Euntes renun-
tiate Ioanni quæ audistis, & vidistis.
5 * ‖ Cæci vident, claudi ambulant, le- ‖ Isa.35.
prosi mundantur, surdi audiunt, mor- a.5. &
tui resurgunt, pauperes euangelizan- 61.a.1.
6 tur: * & beatus est, qui nõ fuerit scan-
7 dalizatus in me. * ‖ Illis autem ab- ‖ Luc.7
euntibus, cœpit Iesus dicere ad turbas c. 24.
de Ioanne: Quid existis in desertum
videre? arundinem vento agitatam?
8 * Sed quid existis videre? hominem
mollibus vestitum? Ecce qui molli-
bus vestiuntur, in domibus regum
9 sunt. * Sed quid existis videre? pro-
B phetam? Etiam dico vobis, & plus
10 quàm prophetam. * Hic est enim de
quo scriptum est: ‖ Ecce ego mitto an- ‖ Mal.
gelum meum ante faciem tuam, qui 3.a.1.
11 præparabit viam tuam ante te. * Amẽ Mar. 1.
dico vobis, non surrexit inter natos a.2.
mulierum maior Ioanne Baptista: qui Lu. 7.d.
autem minor est in regno cælorum, 27.
12 maior est illo. * A diebus autem Ioan-
nis Baptistæ vsq; nunc, regnum cælo-
rum vim patitur, & violenti rapiunt
illud.

illud. * Omnes enim prophetæ & lex, 13
vſque ad Ioannem, prophetauerunt:
‖ Mal. 4 * & ſi vultis recipere, ‖ ipſe eſt Elias, 14
b. 5. qui venturus eſt. * Qui habet aures 15
audiendi audiat. * Cui autem ſimilem 16
æſtimabo generationem iſtam? Simi- C
lis eſt pueris ſedentibus in foro, qui
clamantes coæqualibus * dicunt: Ce- 17
cinimus vobis, & non ſaltaſtis: lamen-
tauimus, & non planxiſtis. * Venit 18
enim Ioannes neque manducans neq;
bibens, & dicunt; Dæmonium habet.
* Venit filius hominis manducans & 19
bibens, & dicunt: Ecce homo vorax,
& potator vini, publicanorum & pec-
catorum amicus. Et iuſtificata eſt ſa-
pientia à filiis ſuis. * Tunc cœpit ex- 20
probrare ciuitatibus, in quibus factæ
ſunt plurimæ virtutes eius, quia non
‖ Luc. egiſſent pœnitentiam. * ‖ Væ tibi 21
10. d. 13. Corozain, væ tibi Bethſaida: quia, ſi in
Tyro & Sidone factæ eſſent virtutes,
quæ factæ ſunt in vobis, olim in ci-
licio & cinere pœnitentiam egiſſent.
* Verumtamen dico vobis: Tyro & 22
Sidoni remiſſiùs erit in die iudicii,
quàm vobis. * Et tu Capharnaum, 23
numquid vſque in cælum exaltaberis? D
vſque in infernum deſcendes. quia, ſi
in Sodomis factæ fuiſſent virtutes,
quæ factæ ſunt in te, fortè manſiſſent
vſque in hanc diem. * Verumtamen 24
dico vobis, quia terræ Sodomo-
rum remiſſiùs erit in die iudicij, quàm
tibi. * In illo tempore reſpondēs Ieſus 25
dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine
cæli & terræ, quia abſcondiſti hæc à
ſapientibus & prudentibus, & reue-
laſti ea paruulis. * Ita Pater: quoniam 26
‖ Ioan. 6 ſic fuit placitum ante te. * Omnia 27
e. 46. & mihi tradita ſunt à Patre meo. ‖ Et
7. d. 28. nemo nouit Filium, niſi Pater: neque
& 8. b. Patrem quis nouit, niſi Filius, & cui
19. & ſ. voluerit Filius reuelare. * Venite ad 28
10. e. 15. me omnes, qui laboratis, & onerati
‖ Ier. 6. eſtis, & ego reficiam vos. * ‖ Tollite 29
b. 10. iugum meum ſuper vos; & diſcite à
me, quia mitis ſum, & humilis corde:
& inuenietis requiem animabus ve-
‖ 1. Ioan. ſtris. * ‖ Iugum enim meum ſuaue eſt, 30
5. a. 3. & onus meum leue.

CAP. XII.

Diſcipulos ſpicas ſabbato vellentes excuſat: manum quoque aridam ſabbato curat: Phariſæorum machinationi tacitus cedens, varioſque à ſe curatos ſilere præcipiens, implet Iſaiæ vaticinium: dæmoniaco cæco & muto curato, Phariſæos ipſum in Beelzebub eiicere dæmonia blaſphemantes conuincit falſum dicere: dicens blaſphemiam in Spiritum ſanctum irremiſſibilem, & de omni verbo otioſo reddendam rationem: Scribis autem & Phariſæis ſignum petētibus, dandum dicit Ionæ ſignum: & quæ ſint mater & fratres ipſius.

1 IN illo tempore abiit Ieſus per ſata Marc. 2
A ſabbato: diſcipuli autem eius eſu- d. 23.
rientes cœperunt vellere ſpicas, & Luc. 6.
2 manducare. * Phariſæi autem viden- a. 1.
tes, dixerunt ei: Ecce diſcipuli tui
faciunt quod non licet facere ſabba-
3 tis. * At ille dixit eis: Non legiſtis
‖ quid fecerit Dauid, quando eſuriit, ‖ 1. Reg.
4 & qui cum eo erant: * quomodo in- 21. a. 4.
trauit in domum Dei, & panes pro-
poſitionis comedit, quos non licebat
ei edere, neque his qui cum eo erant,
5 ‖ niſi ſolis ſacerdotibus? * Aut non
legiſtis in lege, ‖ quia ſabbatis ſacer- ‖ Num.
dotes in templo ſabbatum violant, & 28. b. 9.
6 ſine crimine ſunt. * Dico autem vobis, ‖ Leu.
7 quia templo maior eſt hic. * Si autem 24. b. 8.
ſciretis, quid eſt: ‖ Miſericordiam vo- ‖ Oſee 6.
lo, & non ſacrificium: numquam c. 6.
8 condemnaſſetis innocentes. * Domi-
nus enim eſt filius hominis etiam ſab-
9 bati. * Et cùm inde tranſiſſet, venit in
10 ſynagogam eorum. * Et ecce homo
manum habens aridam, & interroga-
bant eum, dicentes: Si licet ſabbatis
11 curare? vt accuſarent eum. * Ipſe autem
dixit illis: ‖ Quis erit ex vobis homo, ‖ Mar. 3
qui habeat ouem vnam, & ſi ceciderit a. 1.
rit hæc ſabbatis in foueam, nonne te- Luc. 6.
12 nebit & leuabit eam? * Quanto ma- a. 6.
gis melior eſt homo oue? Itaque licet Deut. 22
13 ſabbatis benefacere. * Tunc ait ho- a. 4.
mini: Extende manum tuam. Et exten-
dit, & reſtituta eſt ſanitati ſicut alte-
14 ra. * Exeuntes autem Phariſæi, conſi-
B lium faciebant aduerſus eum, quomo-
15 do perderent eum. * Ieſus autem ſciens
receſſit inde: & ſecuti ſunt eum mul-
16 ti, & curauit eos omnes: * & præcepit
17 eis ne manifeſtum eum facerent * Vt
adimpleretur quod dictum eſt per
18 Iſaiam Prophetam, dicentem: * ‖ Ecce
puer meus, quem elegi, dilectus meus, ‖ Iſa. 42.
in quo benè complacuit animæ meæ. a. 1.
Ponam ſpiritum meum ſuper eum, &
19 iudicium gentibus nuntiabit. * Non
contendet, neque clamabit, neque au-
20 diet aliquis in plateis vocem eius: * a-
rundinem quaſſatam non confringet,
& linum fumigans nō extinguet, do-
21 nec eiiciat ad victoriam iudicium: * &
in nomine eius Gentes ſperabunt.
22 * Tunc oblatus eſt ei dæmonium ha-
bens, cæcus, & mutus, & curauit eum
25 ita vt loqueretur, & videret. * Et ſtu-
pebant omnes turbæ, & dicebant: ‖ Mar. 3
24 Numquid hic eſt filius Dauid? * ‖ Pha- c. 22.
riſæi autem audientes, dixerunt: Hic Luc. 11.
non eiicit dæmones niſi in Beelzebub b. 14.
principe

Sup. 9. principe dæmoniorum. * Iesus autem 25
d. 34. sciens cogitationes eorum, dixit eis:
‖ Luc. 11. ‖ Omne regnum diuisum contra se, de-
b. 17. solabitur: & omnis ciuitas, vel domus
diuisa contra se, non stabit. * Et si sa- 26
tanas satanam eiicit, aduersus se diui-
sus est: quomodo ergo stabit regnum
eius? * Et si ego in Beelzebub eiicio 27
dæmones, filii vestri in quo eiiciunt?
Ideò ipsi iudices vestri erunt. * Si au- 28
tem ego in spiritu Dei eiicio dæmo-
nes, igitur peruenit in vos regnũ Dei.
* Aut quomodo potest quisquam in- 29
trare in domum fortis, & vasa eius
diripere, nisi priùs alligauerit fortem?
& tunc domum illius diripiet. * Qui 30
non est mecum, contra me est: & qui C
non cógregat mecum, spargit. * ‖ Ideò 31
‖ Mar. 3. dico vobis: Omne peccatum & blas-
d. 28. phemia remittetur hominibus, spiri-
Luc. 11. tus autem blasphemiæ nõ remittetur.
b. 17. * Et quicumque dixerit verbum con- 32
tra filium hominis, remittetur ei: qui
autem dixerit contra Spiritum san-
ctum, non remittetur ei, neque in hoc
sæculo, neque in futuro. * Aut facite 33
arborem bonam, & fructum eius bo-
num: aut facite arborem malam, & fru-
ctum eius malum: siquidem ex fru-
ctu arbor agnoscitur. * Progenies vi- 34
perarum, quomodo potestis bona lo-
qui, cùm sitis mali? ‖ ex abundantia
‖ Luc. 6 enim cordis os loquitur. * Bonus ho- 35
g. 45. mo de bono thesauro profert bona:
& malus homo de malo thesauro
profert mala. * Dico autem vobis, quo- 36
niam omne verbum otiosum, quod
locuti fuerint homines, reddent ra-
tionem de eo in die iudicii. * Ex ver- 37
bis enim tuis iustificaberis, & ex ver-
bis tuis condemnaberis. * Tunc res- 38
ponderunt ei quidam de Scribis &
Pharisæis, dicentes: Magister, volu-
mus à te signum videre. * Qui respon- 39
‖ Inf. 16. dens ait illis: ‖ Generatio mala & ad-
a. 4. ultera signum quærit: & signum non
Luc. 11. dabitur ei, nisi signum ‖ Ionæ Pro-
c. 29. phetæ. * Sicut enim fuit Ionas in 40
1. Cor. 1. ventre ceti tribus diebus, & tribus no-
d. 22. ctibus; sic erit Filius hominis in cor-
‖ Ion. 2. de terræ tribus diebus, & tribus no-
a. 2. ctibus. * ‖ Viri Niniuitæ surgent in 41
‖ Ion. 3. iudicio cum generatione ista, & con-
b. 5. demnabunt eam: quia pœnitentiam D
egerunt in prædicatione Ionæ. Et ec-
ce plus quàm Ionas hic. * Regina Au- 42
stri surget in iudicio cum generatio-
‖ 3. Reg. ne ista, & condemnabit eam: ‖ quia ve-
10. a. 1. nit à finibus terræ audire sapientiam
2. Par. 9 Salomonis, & ecce plus quàm Salomõ
a. 1. hic. * ‖ Cùm autem immundus spiri- 43
‖ Luc. 11 tus exierit ab homine, ambulat per
c. 24. loca arida, quærens requiem, & non

44 inuenit. * Tunc dicit: Reuertar in do-
mum meam, vnde exiui. Et veniens
inuenit eam vacantem, scopis mun-
45 datam, & ornatam. * Tunc vadit, &
assumit septem alios spiritus secum
nequiores se, & intrantes habitant ibi: ‖ 2. Pet.
‖ & fiunt nouissima hominis illius pe- 2. d. 20
iora prioribus. Sic erit & generationi ‖ Mar. 3
46 huic pessimæ. * ‖ Adhuc eo loquente d. 31.
ad turbas, ecce mater eius & fratres Luc. 8.
stabant foris, quærentes loqui ei. c. 20.
47 * Dixit autem ei quidam: Ecce mater
tua, & fratres tui foris stant quæren-
48 tes te. * At ipse respondens dicenti si-
bi, ait: Quæ est mater mea, & qui sunt
49 fratres mei? * Et extendens manum in
discipulos suos, dixit: Ecce mater mea,
50 & fratres mei. * Quicumque enim
fecerit voluntatem Patris mei, qui in
cælis est; ipse meus frater, & soror,
& mater est.

CAP. XIII.

Sedens in nauicula proponit turbis parabolas seminantis ac zizaniorum, quas etiam discipulis interpretatur: item parabolas de grano sinapis, de fermento in farina occultato, de thesauro & margarita inuentis; de reti in mare misso, quam parabolam etiam declarat docens in patria, ait prophetam non esse sine honore nisi in propria patria.

1 IN illo die exiens Iesus de domo, ‖ Mar. 4
2 sedebat secùs mare. * ‖ Et congrega- a. 1.
A tæ sunt ad eum turbæ multæ, ita vt in Luc. 8.
nauiculam ascendens sederet: & om- a. 4.
3 nis turba stabat in littore: * & locutus
est eis multa in parabolis, dicens: Ecce
4 exiit qui seminat, seminare. * Et dum
seminat, quædam ceciderunt secus
viam, & venerunt volucres cæli, &
5 comederunt ea. * Alia autem cecide-
runt in petrosa, vbi non habebant ter-
ram multam: & continuò exorta sunt,
quia non habebant altitudinem terræ.
6 * sole autem orto æstuauerunt: &
quia non habebãt radicem, aruerunt.
7 * Alia autem ceciderunt in spinas: &
creuerunt spinæ, & suffocauerunt ea.
8 * Alia autem ceciderunt in terram bo-
nam: & dabant fructum, aliud cente-
simum, aliud sexagesimum, aliud tri-
9 gesimum. * Qui habet aures audiendi,
10 audiat. * Et accedentes discipuli di-
xerunt ei: Quare in parabolis loque-
11 ris eis? * Qui respondens, ait illis:
B Quia vobis datum est nosse mysteria
regni cælorum: illis autem non est
12 datum. * ‖ Qui enim habet, dabitur ‖ Inf. 25
ei, & abundabit: qui autem non ha- c. 29.
bet, & quod habet auferetur ab eo.
13 * Ideo in parabolis loquor eis: quia
videntes non vident, & audientes non
audiunt,

audiunt, neque intelligunt. * Et ad- 14
impletur in eis prophetia Isaiæ dicen-
‖ Isa. 6. tis: ‖ Auditu audietis, & non intel-
c. 9. ligetis: & videntes videbitis, & non
Mar. 4. videbitis. * Incrassatum est enim cor 15
b. 14. populi huius, & auribus grauiter au-
Luc. 8. dierunt, & oculos suos clauserunt:
b. 10. ne quando videant oculis, & auri-
Ioan. 12. bus audiant, & corde intelligant, &
f. 40. conuertantur, & sanem eos. * Vestri 16
Act. 28. autem beati oculi quia vident, & au-
f. 26. res vestræ quia audiunt. * ‖ Amen 17
Rom. 11. quippe dico vobis, quia multi pro- C
b. 8. phetæ & iusti cupierunt videre quæ
Luc. 8. videtis, & non viderunt: & audire
b. 11. quæ auditis, & non audierunt. * Vos 18
‖ Luc. ergo audite parabolam seminantis.
10. d. 24. * Omnis qui audit verbum regni, & 19
non intelligit, venit malus, & ra-
pit quod seminatum est in corde eius:
hic est qui secus viam seminatus est.
* Qui autem super petrosa seminatus 20
est, hic est, qui verbum audit, &
continuò cum gaudio accipit illud:
* non habet autem in se radicem, sed 21
est temporalis. facta autem tribula-
tione & persecutione propter ver-
bum, continuò scandalizatur. * Qui 22
autem seminatus est in spinis, hic est,
qui verbum audit, & sollicitudo sæ-
culi istius, & fallacia diuitiarum, suf-
focat verbum, & sine fructu efficitur.
* Qui verò in terram bonam semina- 23
tus est, hic est, qui audit verbum, &
intelligit, & fructum affert, & facit
aliud quidem centesimum, aliud au-
tem sexagesimum, aliud verò trigesi-
‖ Mar. 4 mum. * ‖ Aliam parabolam proposuit 24
c. 20. illis, dicens: Simile factum est re-
gnum cælorum homini, qui semina-
uit bonum semen in agro suo. * cùm 25
autem dormirent homines, venit
inimicus eius, & superseminauit zi-
zania in medio tritici & abiit. * Cùm 26
autem creuisset herba, & fructum fe- D
cisset, tunc apparuerunt & zizania.
* Accedentes autem serui patrisfa- 27
milias, dixerunt ei: Domine, nón-
ne bonum semen seminasti in agro
tuo? Vnde ergo habet zizania? * Et 28
ait illis: Inimicus homo hoc fecit.
serui autem dixerunt ei, Vis, imus,
& colligimus ea? * Et ait: Non: ne 29
fortè colligentes zizania, eradicetis
simul cum eis & triticum. * Sinite 30
vtraque crescere vsque ad messem, &
in tempore messis dicam messoribus:
Colligite primùm zizania, & alliga-
te ea in fasciculos ad comburendum,
triticum autem congregate in hor-
‖ Mar. 4 reum meum. * ‖ Aliam parabolam pro- 31
d. 30. posuit eis dicens: Simile est regnum
cælorum grano sinapis, quod acci-

piens homo seminauit in agro suo: ‖ Luc. 13.
32 * quod minimum quidem est omni- c. 18.
bus seminibus: cùm autem creuerit,
E maius est omnibus oleribus, & fit ar-
bor, ita vt volucres cæli veniant, &
33 habitent in ramis eius. * Aliam pa-
rabolam locutus est eis. ‖ Simile est ‖ Luc. 13
regnum cælorum fermento, quod ac- c. 21.
ceptum mulier abscondit in farinæ
satis tribus, donec fermentatum est
34 totum. * Hæc omnia locutus est Ie-
sus in parabolis ad turbas: & sine pa-
35 rabolis non loquebatur eis: * vt im-
pleretur quod dictum erat per Pro-
phetam dicentem: ‖ Aperiam in pa-
rabolis os meum, eructabo abscon- ‖ Psal.
36 dita à constitutione mundi. * Tunc, 77. a. 2.
dimissis turbis, venit in domum: & Mar. 4.
accesserunt ad eum discipuli eius, di- d. 32.
centes: Edissere nobis parabolam zi-
37 zaniorum agri. * Qui respondens ait
illis: Qui seminat bonum semen, est
38 Filius hominis. * Ager autem, est
mundus. Bonum verò semen, hi sunt
filii regni. Zizania autem, filij sunt
39 nequam. * Inimicus autem, qui semi-
nauit ea, est diabolus. ‖ Messis verò,
consummatio sæculi est. Messores ‖ Apoc.
40 autem, angeli sunt. * Sicut ergo col- 14. c. 15.
liguntur zizania, & igni comburun-
tur: sic erit in consummatione sæcu-
41 li. * mittet filius hominis angelos
F suos, & colligent de regno eius om-
nia scandala, & eos qui faciunt ini-
42 quitatem: * & mittent eos in cami-
num ignis. Ibi erit fletus, & stridor
43 dentium. * ‖ Tunc iusti fulgebunt
sicut sol in regno Patris eorum. Qui ‖ Sap. 3.
44 habet aures audiendi, audiat. * Simi- b. 7.
le est regnum cælorum thesauro abs- Dan. 12.
condito in agro: quem qui inuenit a. 3.
homo, abscondit, & præ gaudio il-
lius vadit, & vendit vniuersa quæ ha-
45 bet & emit agrum illum. * Iterùm
simile est regnum cælorum homini
negotiatori, quærenti bonas marga-
46 ritas. * Inuenta autem vna pretiosa
margarita, abiit, & vendidit omnia
47 quæ habuit, & emit eam. * Iterùm si-
mile est regnum cælorum sagenæ mis-
sæ in mare, & ex omni genere piscium
48 congreganti. * quam, cùm imple-
ta esset, educentes, & secus littus se-
dentes, elegerunt bonos in vasa, ma-
49 los autem foras miserunt. * Sic erit in
consummatione sæculi: exibunt an-
geli, & separabunt malos de medio
50 iustorum, * & mittent eos in cami-
num ignis: ibi erit fletus, & stridor
51 dentium. * Intellexistis hæc omnia?
52 Dicunt ei: Etiam. * Ait illis: Ideò
G omnis scriba doctus in regno cælo-
rum, similis est homini patrifamilias,
qui

qui profert de thesauro suo noua &
vetera.* Et factum est, cùm consum- 53
masset Iesus parabolas istas transiit
inde. * Et veniens in patriam suam, 54
docebat eos in synagogis eorum, ita
vt mirarentur, & dicerent: Vnde huic
sapientia hæc, & virtutes? * ‖ Nón- 55
‖ Mar. ne hic est fabri filius? Nónne mater
6. a. 1. eius dicitur Maria; & fratres eius, Ia-
Luc. 4. cobus, & Ioseph, & Simon, & Iudas?
c. 16. * & sorores eius, nónne omnes apud 56
Ioan. 6. nos sunt? Vnde ergo huic omnia ista?
e. 42. * Et scandalizabantur in eo. Iesus au- 57
tem dixit eis: Non est propheta sine
honore, nisi in patria sua, & in do-
mo sua. * Et non fecit ibi virtutes 58
multas, propter incredulitatem eo-
rum.

CAP. XIV.

Caput Ioannis datur puellæ saltatrici: Iesus quinque virorum millia in deserto quinque panibus & duobus piscibus satiat, sublatis duodecim reliquiarum cophinis: & super mare ambulans discipulos tempestate agitatos confortat. Petrumque à submersione liberat: in terra Genesar varij curantur languores tactu vestimenti ipsius.

Mar. 6. IN illo tempore audiuit Herodes 1
b. 14. tetrarcha famam Iesu: * Et ait pue- 2
Luc. 9. ris suis: Hic est Ioannes Baptista: ipse A
a. 7. surrexit a mortuis, & ideo virtutes o-
‖ Mar. perantur in eo. * ‖ Herodes enim te- 3
6. c. 17. nuit Ioannem, & alligauit eum; &
Luc. 3. posuit in carcerem propter Herodia-
d. 19. dem vxorem fratris sui. * Dicebat e- 4
nim illi Ioannes: Non licet tibi habe-
re eam.* Et volens illum occidere, ti- 5
‖ Inf. 21 muit populum: ‖ quia sicut prophetam
c. 26. eum habebant. * Die autem natalis 6
Herodis saltauit filia Herodiadis in
medio, & placuit Herodi. * Vnde 7
cum iuramento pollicitus est ei dare
quodcumque postulasset ab eo. * At 8
illa præmonita à matre sua. Da mihi,
inquit, hic in disco caput Ioannis Ba-
ptistæ. * Et contristatus est rex: pro- 9
pter iuramentum autem, & eos qui
pariter recumbebant, iussit dari. * Mi- 10
sitque & decollauit Ioannem in carce-
re.* Et allatum est caput eius in disco, 11
& datum est puellæ, & attulit matri
suæ. * Et accedentes discipuli eius, tu- 12
lerunt corpus eius; & sepelierunt il- B
lud: & venientes nuntiauerunt Iesu.
‖ Luc. 9. * ‖ Quod cum audisset Iesus, secessit 13
b. 10. inde in nauicula, in locum desertum
Mar. 6. seorsum: & cum audissent turbæ, se-
d. 27. cutæ sunt eum pedestres de ciuitati-
Ioan. 6. bus.* Et exiens vidit turbam multam, 14
b. 9. & misertus est eis, & curauit langui-
dos eorum.* Vespere autem facto, ac- 15
cesserunt ad eum discipuli eius, di-
centes: Desertus est locus, & hora iam
præteriit: dimitte turbas, vt euntes
16 in castella, emant sibi escas.* Iesus au-
tem dixit eis: Non habent necesse ire:
17 date illi vos manducare. * Responde-
runt ei: Non habemus hic nisi quin-
18 que panes, & duos pisces. * Qui ait
19 eis: Afferte mihi illos huc. * Et cùm
iussisset turbam discumbere super fœ-
num, acceptis quinque panibus, &
duobus piscibus, aspiciens in cælum
benedixit, & fregit, & dedit discipulis
20 panes, discipuli autem turbis. * Et
C manducauerunt omnes, & saturati
sunt. Et tulerunt reliquias, duodecim
cophinos fragmentorum plenos.
21 * Manducantium autem fuit nume-
rus, quinque millia virorum, exceptis
22 mulieribus, & paruulis. * ‖ Et statim
compulit Iesus discipulos ascendere ‖ Mar.
in nauiculam, & præcedere eum trans 6. f. 45.
23 fretum, donec dimitteret turbas.* Et Ioan. 6.
dimissa turba, ‖ ascendit in montem b. 9.
solus orare. Vespere autem facto solus ‖ Ioan.
24 erat ibi. * nauicula autem in medio 6. b. 17.
mari iactabatur fluctibus: erat enim
25 contrarius ventus. * Quarta autem
vigilia noctis, venit ad eos ambulans
26 super mare. * Et videntes eum super
mare ambulantem, turbati sunt, di-
centes: Quia phantasma est. Et præ
27 timore clamauerunt. * Statimque Ie-
sus locutus est eis, dicens: Habete fi-
28 duciam: ego sum, nolite timere.* Res-
D pondens autem Petrus dixit: Domi-
ne, si tu es, iube me ad te venire super
29 aquas. * At ipse ait: Veni. Et descen-
dens Petrus de nauicula, ambulabat
super aquam vt veniret ad Iesum.
30 * Videns verò ventum validum, ti-
muit: & cum cœpisset mergi, clama-
uit dicens, Domine, saluum me fac.
31 * Et continuò Iesus extendens ma-
num, apprehendit eum: & ait illi:
32 Modicæ fidei, quare dubitasti? * Et
cùm ascendissent in nauiculam, cessa-
33 uit ventus. * Qui autem in nauicula
erant, venerunt, & adorauerunt eum,
34 dicentes: Verè Filius Dei es.* ‖ Et cum
transfretassent, venerunt in terram ‖ Mar.
35 Genesar. * Et cum cognouissent eum 6. g. 53.
viri loci illius, miserunt in vniuersam
regionem illam, & obtulerunt ei om-
36 nes malè habentes: * & rogabant eum
vt vel fimbriam vestimenti eius tan-
gerent. Et quicumque tetigerunt, salui
facti sunt.

CAP. XV.

Pharisæorum de lauandis manibus aliisque rebus traditiones, quas Dei mandatis præponebant: & quæ sint coninquinantia hominem: mulier Chananæa perseueranti fide ac supplicatione impetrat filiæ curationem: Iesus curatis iuxta mare Galilææ variis languoribus, quatuor virorum millia septem panibus paucisque pisciculis satiat, sublatis septem sportarum reliquiis.

Mar. 7. TVnc accesserunt ad eum ab Iero- 1
a. 1. solymis Scribæ, & Pharisæi, di- A
centes: * Quare discipuli tui transgre- 2
diuntur traditionem seniorum? non
enim lauant manus suas cum panem
manducant. * Ipse autem respondens 3
ait illis: Quare & vos transgredimini
mandatum Dei propter traditionem
‖ Exod. vestram? Nam Deus dixit: * ‖ Hono- 4
20. c. 12. ra patrem, & matrem: & : ‖ Qui ma-
Deut. 5. ledixerit patri, vel matri, morte mo-
b. 16. riatur. * Vos autem dicitis: Quicum- 5
Eph. 6. que dixerit patri, vel matri, Munus
a. 2. quodcumque est ex me, tibi prode-
‖ Exod. rit: * & non honorificabit patrem 6
21. c. 16. suum, aut matrem suam: & irritum
Leu. 20. fecistis mandatum Dei propter tradi-
b. 9. tionem vestram. * Hypocritæ, benè 7
Prou. 20 prophetauit de vobis Isaias, dicens:
c. 20. * ‖ Populus hic labiis me honorat: cor 8
‖ Isa. 29 autem eorum longè est à me. * Sine 9
d. 13. causa autem colunt me, docentes do- B
Mar. 7. ctrinas & mandata hominum. * Et 10
a. 6. conuocatis ad se turbis, dixit eis: Au-
dite, & intelligite. * Non quod intrat 11
in os, coinquinat hominem: sed quod
procedit ex ore, hoc coinquinat ho-
minem. * Tunc accedentes discipuli 12
eius, dixerunt ei: Scis quia Pharisæi
audito verbo hoc, scandalizati sunt?
‖ Ioa. 15. * At ille respondens ait: ‖ Omnis 13
a. 2. plantatio, quam non plantauit Pater
meus cælestis, eradicabitur. * Sinite 14
‖ Luc. 6. illos: ‖ cæci sunt, & duces cæcorum.
f. 39. cæcus autem si cæco ducatum præ-
Mar. 7. stet, ambo in foueam cadunt. * Res- 15
c. 17. pondens autem Petrus dixit eis: Edis-
sere nobis parabolam istam. * At ille 16
dixit: Adhuc & vos sine intellectu
estis? * Non intelligitis, quia omne 17
quod in os intrat, in ventrem vadit,
& in secessum emittitur? * Quæ au- 18
tem procedunt de ore, de corde ex-
eunt, & ea coinquinant hominem:
* de corde enim exeunt cogitationes 19
malæ, homicidia, adulteria, fornica- C
tiones, furta, falsa testimonia, blas-
phemiæ. * hæc sunt, quæ coinquinant 20
hominem. Non lotis autem manibus
manducare, non coinquinat homi-
nem. * Et egressus inde Iesus, secessit 21
22 in partes Tyri & Sidonis. * ‖ Et ecce ‖ Mar.
mulier Chananæa à finibus illis e- 7. c. 25.
gressa clamauit, dicens ei: Miserere
mei Domine fili Dauid: filia mea
23 malè à dæmonio vexatur. * Qui non
respondit ei verbum. Et accedentes
discipuli eius rogabant eum dicentes:
Dimitte eam: quia clamat post nos.
24 * Ipse autem respondens ait: Non
sum missus nisi ‖ ad oues, quæ perie- ‖ Sup.
25 runt domus Israel. * At illa venit, & 10. a. 6.
adorauit eum, dicens: Domine adiuua Ioan. 10
26 me. * Qui respondens ait: Non est a. 1.
bonum sumere panem filiorum, &
27 mittere canibus. * At illa dixit: Etiam
Domine: nam & catelli edunt de mi-
cis, quæ cadunt de mensa domino-
28 rum suorum. * Tunc respondens Ie-
sus, ait illi: O mulier, magna est fides
tua: fiat tibi sicut vis. Et sanata est filia
29 eius ex illa hora. * Et cum transisset
inde Iesus, venit secus Mare Galilææ:
& ascendens in montem, sedebat ibi.
30 * ‖ Et accesserunt ad eum turbæ multæ, ‖ Isa. 35.
D habentes secum mutos, cæcos, clau- b. 5.
dos, debiles, & alios multos: & pro-
iecerunt eos ad pedes eius, & curauit
31 eos: * ita vt turbæ mirarentur, viden-
tes mutos loquentes, claudos ambu-
lantes, cæcos videntes: & magnifica- ‖ Mar. 8
32 bant Deum Israel. * ‖ Iesus autem, a. 1.
conuocatis discipulis suis, dixit: Mi-
sereor turbæ, quia triduo iam perse-
uerant mecum, & non habent quod
manducent: & dimittere eos ieiunos
33 nolo, ne deficiant in via. * Et dicunt
ei discipuli: Vnde ergo nobis in deser-
to panes tantos, vt saturemus turbam
34 tantam? * Et ait illis Iesus: Quot habe-
tis panes? At illi dixerunt: Septem, &
35 paucos pisciculos. * Et præcepit turbæ,
36 vt discumberent super terram. * Et ac-
cipiens septem panes, & pisces, & gra-
tias agens, fregit, & dedit discipulis
suis, & discipuli dederunt populo.
37 * Et comederunt omnes, & saturati
sunt, Et quod superfuit de frag-
mentis, tulerunt septem portas ple-
38 nas. * Erant autem qui manduca-
uerunt, quattuor millia homi-
num, extra paruulos & mulie-
39 res. * Et, dimissa turba, ascendit
in nauiculam: & venit in fines Ma-
gedan.

CAP.

CAP. XVI.

Iesus signi petitione ipsum tentantes
arguit, quod signa temporum non di-
iudicarent: iubet discipulos cauere
à fermento Pharisæorum ac Saddu-
cæorum: ipsosque interrogat quem ip-
sum esse dicant, & Petro post illius
responsionem promittit claues regni
cælorum: suam autem passionem præ-
dicens, à Petro increpatur: propter
quod satanam ipsum appellat, do-
cens quemque propriam crucem tol-
lere, & Deum vnicuique iuxta sua
opera redditurum.

Mar. 8. ET accesserunt ad eum Pharisæi & 1
b. 12. Sadducæi tentantes: & rogaue- A
Luc. 12. runt eum vt signum de cælo ostende-
g. 54. ret eis. * At ille respondens, ait illis: 2
Facto vespere dicitis: Serenum erit,
rubicundum est enim cælum; * Et 3
manè: Hodie tempestas, rutilat enim
triste cælum.* Faciem ergo cæli diiu- 4
dicare nostis: signa autem temporum
non potestis scire? ‖ Generatio mala
‖ Sup. 12 & adultera signum quærit: & signum
g. 39. non dabitur ei, ‖ nisi signum Ionæ
‖ Ion. 2. prophetæ. Et relictis illis, abiit. * Et 5
cùm venissent discipuli eius trans fre-
tum, obliti sunt panes accipere.* Qui 6
‖ Mar. dixit illis: ‖ Intuemini, & cauete à fer-
8. b. 14. mento Pharisæorum, & Sadducæo-
Luc. 12. rum. * At illi cogitabant intra se di- 7
a. 1. centes: Quia panes non accepimus.
* Sciens autem Iesus, dixit: Quid co- 8
gitatis intra vos modicæ fidei, quia
panes non habetis? * Nondum intel- 9
‖ Sup. 14 ligitis, neque recordamini ‖ quinque B
c. 17. panum in quinque millia hominum,
Ioan. 6. & quot cophinos sumpsistis? * neque 10
b. 9. ‖ septem panum in quatuor millia
‖ Sup. 15 hominum, & quot sportas sumpsi-
d. 34. stis? * Quare non intelligitis, quia non 11
de pane dixi vobis: Cauete à fermen-
to Pharisæorum, & Sadducæorum?
* Tunc intellexerunt, quia non dixe- 12
rit cauendo à fermento panum, sed à
doctrina Pharisæorum, & Saddu-
‖ Mar. cæorum: * ‖ Venit autem Iesus in par- 13
8. c. 27. tes Cæsareæ Philippi: & interroga-
Luc. 9. bat discipulos suos, dicens: Quem di-
c. 18. cunt homines esse Filium hominis?
* At illi dixerunt: Alii Ioannem Ba- 14
ptistam, alii autem Eliam, alii verò C
Ieremiam, aut vnum ex prophetis.
* Dicit illis Iesus: Vos autem quem 15
me esse dicitis? * Respondens Simon 16
Petrus dixit: ‖ Tu es Christus, filius
‖ Ioan. Dei viui. * Respondens autem Iesus, 17
6. g. 69. dixit ei: Beatus es Simon Bar Iona:
quia caro & sanguis non reuelauit ti-
bi, sed Pater meus, qui in cælis est.
‖ Ioan. 1. * ‖ Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, 18
f. 42. & super hanc Petram ædificabo eccle-
siam meam, & portæ inferi non præ-
19 ualebunt aduersus eam. * ‖ Et tibi da-
bo claues regni cælorum. Et quod- ‖ Isa. 22
cumque ligaueris super terram, erit g. 24.
ligatum & in cælis: & quodcumque Ioan. 20
solueris super terram, erit solutum & e. 23.
20 in cælis. * Tunc præcepit discipulis
suis, vt nemini dicerent quia ipse esset
21 Iesus Christus. * Exinde cœpit Iesus
ostendere discipulis suis, quia oporte-
ret eum ire Ierosolymam, & multa pa-
ti à senioribus, & Scribis, & prin-
cipibus sacerdotum, & occidi, & ter-
22 tia die resurgere. * Et assumens eum
D Petrus, cœpit increpare illum dicens:
Absit à te, Domine: non erit tibi hoc.
23 * Qui conuersus, dixit Petro: ‖ Vade ‖ Mar.
post me satana, scandalum es mihi: 8. d. 23.
quia non sapis ea quæ Dei sunt, sed
24 ea, quæ hominum. * Tunc Iesus dixit
discipulis suis. ‖ Si quis vult post me ‖ Sup. 10.
venire, abneget semetipsum, & tollat d. 38.
25 crucem suam, & sequatur me. * ‖ Qui Luc. 9.
enim voluerit animam suam saluam g. 23. &
facere, perdet eam: qui autem perdi- 14. f. 17.
derit animam suam propter me, inue- & 17. g.
26 niet eam. * Quid enim prodest homi- 33.
ni, si mundum vniuersum lucretur, ‖ Ioan.
animæ verò suæ detrimentum patia- 12. d. 25.
tur? Aut quam dabit homo commu-
27 tationem pro anima sua? * Filius enim
hominis venturus est in gloria Patris
sui cum angelis suis: ‖ & tunc reddet ‖ Act.
28 vnicuique secundùm opera eius. * A- 17. g. 31.
men dico vobis, ‖ sunt quidam de hic Rom. 2.
stantibus, qui non gustabunt mor- a. 6.
tem, donec videant Filium hominis ‖ Mar.
venientem in regno suo. 9. a. 1.

CAP. XVII.

Luc. 9. c. 27.

Christi in monte transfiguratio, quam
iubet discipulos silentio seruare, donec
à mortuis resurgat: Eliam dicit ven-
turum, imo iam venisse, sed cogni-
tum non fuisse, nempe Ioannem
Baptistam: puerum lunaticum cu-
rat quem discipuli ob modicam fidem
curare non potuerant, ostendens quã-
ta sint virtutis, fides similis grano
sinapis, ieiunium, & oratio: pas-
sionem suam prædicit: pro se quoque
& Petro didrachma soluit, inuento
in ore piscis statere.

1 ET post dies sex assumit Iesus Pe- Mar. 9.
A trum, & Iacobum, & Ioannem a. 2.
fratrem eius, & ducit illos in montem Luc. 9.
2 excelsum seorsum: * & transfigura- d. 28.
tus est ante eos. Et resplenduit facies
eius sicut sol: vestimenta autem eius
3 facta sunt alba sicut nix. * Et ecce ap-
paruerunt illis Moyses & Elias cum
4 eo loquentes. * Respondens autem
Petrus, dixit ad Iesum: Domine, bo-
num est nos hic esse: si vis, faciamus

*Sic non est voluntas ante Patrem ve- 14
strum, qui in cælis est, vt pereat vnus
de pusillis istis. * ‖ Si autem peccaue- 15
‖ Luc. rit in te frater tuus, vade, & corripe
17.a.3. eum inter te & ipsum solum. si te au-
Leu.19. dierit, lucratus eris fratrem tuum.
d. 17. * Si autem te non audierit, adhibe te- 16
Eccli.19 cum adhuc vnum, vel duos, ‖ vt in ore C
b. 13. duorum vel trium testium stet omne
Iac.5.d verbum. * Quod si non audierit eos: 17
d. 19. dic ecclesiæ. si autem ecclesiam non
‖ Deut. audierit, sit tibi sicut ‖ ethnicus & pu-
19.b.15. blicanus. * ‖ Amen dico vobis, quæ- 18
2.Cor.13 cumque alligaueritis super terram, e-
a. 1. runt ligata & in cælo: & quæcumque
Heb.10. solueritis super terram, erunt soluta
e. 28. & in cælo. * Iterum dico vobis, quia 19
Ioan. 8. si duo ex vobis cõsenserint super ter-
c.17. ram, de omni re quãcumque petierint,
‖ 2.Thes fiet illis à Patre meo, qui in cælis est.
3.d.14. * Vbi enim sunt duo vel tres congre- 20
1.Cor.5. gati in nomine meo, ibi sum in medio
b. 9. eorum. * Tunc accedens Petrus ad 21
‖ Ioa.20 eum dixit: ‖ Domine quoties peccabit
e. 23. in me frater meus, & dimittam ei?
‖ Luc. vsque septies? * Dicit illis Iesus: Non 22
17.a.4. dico tibi vsque septies; sed vsque se-
ptuagies septies. * Ideò assimilatum est 23
regnum cælorum homini regi, qui vo-
luit rationem ponere cum seruis suis.
* Et cùm cœpisset rationem ponere, 24
oblatus est ei vnus, qui debebat ei de-
cem millia talenta. * Cùm autem non 25
haberet vnde redderet, iussit eum do-
minus eius venumdari, & vxorem eius,
& filios, & omnia quæ habebat, & red-
di. * Procidens autem seruus ille, ora- 26
bat eum, dicens: Patientiam habe in D
me, & omnia reddam tibi. * Misertus 27
autem dominus serui illius, dimisit eũ,
& debitum dimisit ei. * Egressus autem 28
seruus ille, inuenit vnum de conseruis
suis, qui debebat ei centũ denarios: &
tenens suffocabat eum, dicens: Redde
quod debes. * Et procidens conseruus 29
eius, rogabat eum, dicens: Patientiam
habe in me, & omnia reddam tibi. * Ille 30
autem noluit: sed abiit, & misit eum in
carcerem, donec redderet debitum.
* Videntes autem conserui eius quæ 31
fiebãt, contristati sunt valdè: & vene-
runt, & narrauerunt domino suo om-
nia quæ facta fuerant. * Tunc vocauit 32
illum dominus suus: & ait illi: Serue
nequam, omne debitum dimisi tibi
quoniam rogasti me: * nónne ergo o-
portuit & te misereri conserui tui, sic-
ut & ego tui misertus sum? * Et iratus 33
dominus eius tradidit eum tortori-
bus, quoadusque redderet vniuersum
debitum. * Sic & Pater meus cælestis 34
faciet vobis, si non remiseritis vnus-
quisque fratri suo de cordibus vestris.

CAP. XIX.

Matrimonium docet ex sua institutione esse indissolubile, nec vxorem extra causam fornicationis posse dimitti: inter varios eunuchos laudat illos qui se castrarunt propter regnum cælorum: paruulis manus imponit: adolescens qui omnia se seruasse præcepta dicebat, audito Christi consilio de omnibus vendendis abit tristis: difficile ergo asserit diuitem intrare regnũ cælorum, & quid illis præmii sit qui omnibus relictis ipsum sequuntur.

1 ET factum est, cùm consummasset ‖ Mar.
A Iesus sermones istos, migrauit à 10.a.1.
Galilæa, & ‖ venit in fines Iudææ trãs ‖ Mar.
2 Iordanem, * & secutæ sunt eum turbæ 10.a.2.
3 multæ, & curauit eos ibi. * Et acces-
serunt ad eum Pharisæi tentãtes eum,
& dicentes: Si licet homini dimitte-
re vxorem suam, quacumque ex cau-
4 sa? * Qui respondens, ait eis: Non le-
gistis, quia ‖ qui fecit hominem ab ini- ‖ Gen.1.
tio, masculum & feminam fecit eos? d. 27.
5 & dixit: * ‖ Propter hoc dimittet ho- ‖ Gen.2.
mo patrem & matrem, & adhærebit d. 21.
vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Eph.5.
6 * Itaque iam non sunt duo, sed vna g. 31.
caro. Quod ergo Deus coniunxit, 1.Cor.6.
7 homo nõ separet. * Dicunt illi: ‖ Quid d. 16.
ergo Moyses mandauit dare libellum ‖ Deut.
8 repudii, & dimittere? * Ait illis: Quo- 24. a.1.
B niam Moyses ad duritiam cordis ve-
stri permisit vobis dimittere vxores
vestras: ab initio autem non fuit sic.
9 * ‖ Dico autem vobis, quia quicum-
que dimiserit vxorem suam, nisi ob ‖ Sup.5.
fornicationem, & aliam duxerit, mœ- e.32.
chatur: & qui dimissam duxerit, mœ- Mar.10.
10 chatur. * Dicunt ei discipuli eius: Si b.11.
ita est causa hominis cum vxore, non Luc.16.
11 expedit nubere. * Qui dixit illis: Non d. 18.
omnes capiunt verbum istud, sed qui- 1.Cor.7.
12 bus datum est. * Sunt enim eunuchi, b. 18.
qui de matris vtero sic nati sunt: &
sunt eunuchi, qui facti sunt ab homi-
nibus: & sunt eunuchi qui seipsos ca-
strauerunt propter regnum cælorum.
13 Qui potest capere, capiat. * ‖ Tunc ob- ‖ Mar.
lati sunt ei paruuli, vt manus eis im- 10.b.13.
poneret, & oraret. Discipuli autem in- Luc.18.
14 crepabant eos. * Iesus verò ait eis: Si- c. 15.
nite paruulos, & nolite eos prohibere Sup.18.
ad me venire: talium est enim regnum a. 3.
15 cælorum. * Et cùm imposuisset eis
16 manus, abiit inde. * ‖ Et ecce vnus ac- ‖ Mar.
cedens, ait illi: Magister bone, quid 10.c.17.
boni faciam vt habeam vitam æter- Luc.18.
17 nam? * Qui dixit ei: Quid me interro- d. 18.
gas de bono? Vnus est bonus, Deus.
Si autem vis ad vitam ingredi, serua
18 mandata. * Dicit illi: Quæ? Iesus au-
tem dixit: ‖ Non homicidium facies:

‖ Exod. Non adulterabis : Non facies furtum :
20.c.13. Non falsum testimonium dices: * Ho- 19
nora patrem tuum, & matrem tuam :
& , Diliges proximum tuum sicut te-
ipsum. * Dicit illi adolescens : Omnia 20
hæc custodiui à iuuentute mea, quid
adhuc mihi deest ? * Ait illi Iesus : Si 21
vis perfectus esse, vade, vende quæ
habes, & da pauperibus, & habebis
thesaurum in cælo : & veni, sequere
me. * Cùm audisset autem adolescens 22
verbum, abiit tristis : erat enim habēs
multas possessiones. * Iesus autem di- 23
xit discipulis suis : Amen dico vobis,
quia diues difficile intrabit in regnū
cælorum. * Et iterùm dico vobis: Fa- 24
cilius est camelum per foramen acus
transire, quàm diuitem intrare in re-
gnum cælorum. * Auditis autem his, 25
discipuli mirabantur valdè, dicentes: D
Quis ergo poterit saluus esse ? * Aspi- 26
ciens autem Iesus, dixit illis : Apud
homines hoc impossibile est : apud
Deum autem omnia possibilia sunt.
* Tunc respondens Petrus, dixit ei : 27
Ecce nos reliquimus omnia, & secuti
sumus te: quid ergo erit nobis? * Iesus 28
autem dixit illis : Amen dico vobis,
quòd vos qui secuti estis me, in rege-
neratione, cùm sederit Filius hominis
in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos
super sedes duodecim, iudicantes
duodecim tribus Israel. * Et omnis 29
qui reliquerit domum, vel fratres,
aut sorores, aut patrem, aut matrem,
aut vxorem, aut filios, aut agros,
propter nomen meum, centuplum
accipiet, & vitam æternam posside-
bit. * ‖ Multi autem erunt primi no- 30
‖ Inf.20 b.16. uissimi, & nouissimi primi.

CAP. XX.

Mar.10 d.31. Luc.13. f.30.

Parabolam proponit de operariis in vineam conductis, quorum vltimis idem datur denarius cum primis: Iesus discipulis passionem ac resurrectionem suam prædicit: & occasione ambitionis filiorum Zebedæi docet discipulos, quod non potestate & ostensione dominij, sed officio ministerij debeant esse maiores: egrediens vero Ierichò duos cæcos illuminat.

SImile est regnum cælorum homi- 1
ni patrifamilias, qui exiit primo A
manè conducere operarios in vineam
suam.* Conuentione autem facta cum 2
operariis ex denario diurno, misit eos
in vineam suam. * Et egressus circa 3
horam tertiam, vidit alios stantes in
foro otiosos,* & dixit illis: Ite & vos 4
in vineam meam, & quod iustum
fuerit dabo vobis. * Illi autem abie- 5
runt. Iterùm autem exiit circa sex-
tam, & nonam horam : & fecit simili-
6 ter.* Circa vndecimam verò exiit, &
inuenit alios stantes, & dicit illis: Quid
7 hic statis tota die otiosi? * Dicunt ei :
Quia nemo nos conduxit. Dicit illis:
8 Ite & vos in vineam meam. * Cum
serò autem factum esset, dicit domi-
nus vineæ procuratori suo : Voca o-
perarios, & redde illis mercedem,
incipiens à nouissimis vsque ad pri-
9 mos. * Cum venissent ergo qui circa
B vndecimam horam venerant, accepe-
10 runt singulos denarios. * Venientes
autem & primi, arbitrati sunt quod
plus essent accepturi: acceperunt autē
11 & ipsi singulos denarios. * Et acci-
pientes murmurabant aduersus patrē-
12 familias, * dicentes : Hi nouissimi vna
hora fecerunt, & pares illos nobis fe-
cisti, qui portauimus pondus diei, &
13 æstus.* At ille respondens vni eorum,
dixit: Amice non facio tibi iniuriam:
nónne ex denario conuenisti mecum?
14 * Tolle quod tuum est, & vade : volo
autem & huic nouissimo dare sicut
15 & tibi. * Aut non licet mihi quod vo-
lo, facere ? an oculus tuus nequam est,
16 quia ego bonus sum? * ‖ Sic erunt no- ‖ Sup.
nouissimi primi, & primi nouissimi : 19.d.30.
multi enim sunt vocati, pauci vero Mar.10
17 electi.* ‖ Et ascendens Iesus Ierosoly- a.38.
mam, assumpsit duodecim discipulos Luc.13.
18 secretò, & ait illis: * Ecce ascendimus f.31.
Ierosolymam, & Filius hominis tra- ‖ Mar.
detur principibus sacerdotum, & Scri- 10.f.31.
bis, & condemnabunt eum morte, Luc.18.
19 * & tradent eum Gentibus ad illudē- e.31.
C dum, & flagellandum, & crucifigen-
20 dum, & tertia die resurget. * ‖ Tunc ‖ Mar.
accessit ad eum mater filiorum Zebe- 10.e.35.
dæi cum filiis suis, adorans & petens
21 aliquid ab eo.* Qui dixit ei : Quid
vis? Ait illi : Dic vt sedeant hi duo fi-
lii mei, vnus ad dexteram tuam, &
22 vnus ad sinistram, in regno tuo.* Res-
pondens autem Iesus, dixit: Nescitis
quid petatis. Potestis bibere calicem,
quem ego bibiturus sum ? Dicunt ei:
23 Possumus.* Ait illis: Calicem qui-
dem meum bibetis: sedere autem ad
dexteram meam vel sinistram, non
est meum dare vobis, sed quibus pa-
24 ratum est à Patre meo.* ‖ Et audientes
decem, indignati sunt de duobus fra- ‖ Mar.
25 tribus. * ‖ Iesus autem vocauit eos ad 10.g.42
se, & ait : Scitis quia principes gen- ‖ Luc.22
tium dominantur eorum : & qui ma- c.25.
iores sunt, potestatem exercēt in eos.
26 * Non ita erit inter vos: sed quicumq;
D voluerit inter vos maior fieri : sit ve-
27 ster minister : * & qui voluerit inter
vos primus esse, erit vester seruus.
28 * ‖ sicut filius hominis non venit mi- ‖ Phil.2.
nistrari, sed ministrare, & dare ani- 7.
mam

mam ſuam, redemptionem pro mul-
ris.*‖ Et egredičtibus illis ab Iericho, 29
‖ Mar. ſecuta eſt eum turba multa: * & ecce 30
10.ƒ.46 duo cæci ſedentes ſecus viam, audie-
Luc. 18. runt quia Ieſus tranſiret: * & clama-
ƒ. 35. uerunt, dicentes: Domine miſerere
noſtri, fili Dauid. * Turba autem 31
increpabat eos vt tacerent. At illi
magis clamabant, dicentes: Domine,
miſerere noſtri, fili Dauid.* Et ſtetit 32
Ieſus, & vocauit eos: & ait: Quid
vultis vt faciam vobis?* Dicunt illi: 33
Domine, vt aperiantur oculi noſtri,
* Miſertus autem eorum Ieſus, tetigit 34
oculos eorum. Et confeſtim vide-
runt, & ſecuti ſunt eum.

C A P. XXI.

Ieſus ſuper aſinam Ieruſalem cū triumpho ingreſſus, negotiatores de templo eijcit, & Phariſæis de triumpho indignantibus reſpondet: diſcipulis autem de ficulnea Chriſti verbo arefacta mirantibus, declarat fidei efficaciam: interrogationem de ſua poteſtate retundit quæſtione de Ioannis baptiſmo: & ex parabolis de homine duos filios habente, & de patrifamilias cuius vinitores poſt alios ſeruos, etiā filium vineæ heredem occiderunt, prædicit regnum Dei à Iudæis ad Gentes transferendum.

Marci ET cum appropinquaſſent Ieroſo- 1
11.a.3. lymis, & veniſſent Bethphage ad A
Lu. 19. Montem Oliueti: tunc Ieſus miſit duos
e.20. diſcipulos,* dicens eis: Ite in caſtel- 2
lum, quod contra vos eſt, & ſtatim
inuenietis aſinam alligatam, & pullum
cum ea: ſoluite, & adducite mihi: * & 3
ſi quis vobis aliquid dixerit, dicite
quia Dominus his opus habet: & con-
feſtim dimittet eos.* Hoc autem to- 4
tum factum eſt, vt adimpleretur
quod dictum eſt per Prophetam di-
‖ Iſa.62 centem: * ‖ Dicite filiæ Sion: Ecce rex 5
d. 11. tuus venit tibi manſuetus, ſedens ſu-
Zach.9. per aſinam, & pullum filium ſubiuga-
b. 9. lis.* Euntes autem diſcipuli fecerunt 6
Ioan.12 ſicut præcepit illis Ieſus.* Et adduxe- 7
b. 15. runt aſinam, & pullum: & impoſuerūt
ſuper eos veſtimenta ſua: & eum de-
ſuper ſedere fecerunt. * Plurima au- 8
tem turba ſtrauerunt veſtimenta ſua
in via: alij autem cædebant ramos de
arboribus, & ſternebant in via: * tur- 9
bæ autem, quæ præcedebant, & quæ
‖ Pſ.117. ſequebantur, clamabant, dicentes:
d. 26. ‖ Hoſanna filio Dauid: benedictus, qui
Mar.11. venit in nomine Domini: hoſanna in
b. 9. altiſſimis.* Et cum intraſſet Ieroſoly- 10
Lu. 19. mam, commota eſt vniuerſa ciuitas, B
g.38. dicens: Quis eſt hic?* Populi autem di- 11
‖ Ioa.2. cebant: Hic eſt Ieſus propheta à Na-
c.14. zareth Galilææ. * ‖ Et intrauit Ieſus 12
in templum Dei, & eiiciebat omnes
vendentes & ementes in templo: &
menſas numulariorum, & cathedras
13 vendentium columbas euertit: * &
dicit eis: Scriptum eſt: ‖ Domus mea ‖ Deut.
domus orationis vocabitur: vos au 14.c.25.
tem feciſtis illam ſpeluncam latronū. Iſa. 56.
14 * Et acceſſerunt ad eum cæci, & clau- c.7.
15 di in templo: & ſanauit eos. * Viden- Ier.7.
tes autem principes ſacerdotum, & b.11.
Scribæ, mirabilia quæ fecit, & pueros
clamantes in templo, & dicentes: Ho-
ſanna filio Dauid: indignati ſunt,
16 * & dixerunt ei: Audis quid iſti di-
cunt? Ieſus autem dixit eis: Vtique
numquam legiſtis: ‖ Quia ex ore in- ‖ Pſal.8
fantium & lactentium perfeciſti lau- a. 3.
17 dem?* Et relictis illis, abiit foras extra
Ciuitatem in Bethaniam: ibique man-
18 ſit. * Manè autem reuertens in Ciui- ‖ Marci
19 tatem, eſuriit. * ‖ Et videns fici arbo- 11.b.13.
rem vnam ſecus viam, venit ad eam:
& nihil inuenit in ea niſi folia tantū,
& ait illi: Numquam ex te fructus
naſcatur in ſempiternum. Et arefacta ‖ Mar.
20 eſt continuò ficulnea. * ‖ Et videntes 11.c.20.
diſcipuli, mirati ſunt, dicentes: Quo-
21 modo continuò aruit? * Reſpondens
autem Ieſus, ait eis: Amen dico vobis,
ſi habueritis fidem, & non hæſitaueri-
tis, non ſolum de ficulnea facietis, ſed
& ſi monti huic dixeritis, Tolle, &
22 iacta te in mare, fiet. * ‖ Et omnia
quæcumque petieritis in oratione cre- ‖ Sup.
23 dentes, accipietis. * Et cùm veniſſet 7. a. 7.
in templum, acceſſerunt ad eum do- 1. Ioan.3
centem, principes ſacerdotum, & ſe- d.22.
niores populi, dicentes: ‖ In qua po- ‖ Marci
teſtate hæc facis? Et quis tibi dedit 11. d.24.
24 hanc poteſtatem?* Reſpondens Ieſus Lu. 20.
dixit eis: Interrogabo vos & ego vnū a. 2.
ſermonem: quem ſi dixeritis mihi, &
ego vobis dicam in qua poteſtate hæc
25 facio.* Baptiſmus Ioannis vnde erat?
C è cælo, an ex hominibus? At illi co-
26 gitabant inter ſe, dicentes:* Si dixeri-
mus, è cælo dicet nobis: Quare ergo
non credidiſtis illi? Si autem dixeri-
mus, ex hominibus, timemus turbam:
‖ omnes enim habebant Ioannem ſicut
27 prophetam. * Et reſpondentes Ieſu, ‖ Sup.14
dixerunt: Neſcimus. Ait illis & ipſe: a.5.
Nec ego dico vobis in qua poteſtate
28 hæc facio. * Quid autem vobis vide-
tur? Homo quidā habebat duos filios,
& accedens ad primum, dixit: Fili,
vade hodie, operare in vinea mea.
29 * Ille autem reſpondens, ait: Nolo.
Poſteà autem, pœnitētia motus abiit.
30 * Accedens autem ad alterum, dixit
ſimiliter. At ille reſpondens, ait: Eo,
31 domine, & non iuit. * quis ex duo-
bus fecit voluntatem patris? Dicunt

ei; Primus. Dicit illis Iesus: Amen di-
co vobis, quia publicani, & meretri-
ces præcedent vos in regnum Dei.
* Venit enim ad vos Ioannes in via 32
iustitiæ, & non credidistis ei: publicani
autem, & meretrices crediderunt ei:
vos autem videntes nec pœnitentiam
habuistis postea, vt crederetis ei. * Aliā 33
‖ Mar. 12 parabolam audite: ‖ Homo erat pa- D
a. 1. tersfamilias, qui plantauit vineam, &
Luc. 20. sepem circumdedit ei, & fodit in
b. 9. ea torcular, & ædificauit turrim, & lo-
Isa. 5. a. cauit eam agricolis, & peregrè profe-
3. b. 5. ctus est. * Cum autem tempus fru- 34
Jer. 2, ctuum appropinquasset, misit seruos
d. 21. suos ad agricolas, vt acciperent fru-
ctus eius. * Et agricolæ, apprehensis 35
seruis eius, alium ceciderunt, alium
occiderunt, alium verò lapidauerunt.
* Iterū misit alios seruos plures prio- 36
ribus, & fecerunt illis similiter. * No- 37
uissimè autem misit ad eos filium suū,
dicens: Verebuntur filium meum.
¶ Inf. 26 * Agricolæ autem videntes filium, di- 38
a. 3. & xerunt intra se: ‖ Hic est heres, venite,
27. a. occidamus eum, & habebimus here-
Ioa. 12. ditatem eius. * Et apprehensum eum 39
e. 53. eiecerunt extra vineam, & occiderunt.
* Cùm ergo venerit dominus vineæ, 40
quid faciet agricolis illis? * Aiunt illi: 41
Malos malè perdet; & vineam suam
locabit aliis agricolis, qui reddant ei
fructum temporibus suis. * Dicit illis 42
Iesus: Numquam legistis in Scriptu-
¶ Ps. 117 ris: ‖ Lapidem quem reprobauerunt
d. 22. ædificantes, hic factus est in caput an-
Act. 4, guli? A Domino factum est istud, &
b. 11. est mirabile in oculis nostris? * Ideò 43
Rom. 9. dico vobis, quia auferetur à vobis re-
g. 33. gnum Dei, & dabitur genti facienti
1. Pet. 2, fructum eius. * Et qui ceciderit super 44
a. 7. lapidem istum, confringetur: super
quem verò ceciderit, conteret eum.
* Et cùm audissent principes sacerdo- 45
tum & Pharisæi parabolas eius, co-
gnouerunt quòd de ipsis diceret. * Et 46
quærentes eum tenere, timuerunt
turbas, quoniam sicut prophetam eum
habebant.

CAP. XXII.

Parabola de rege qui fecit nuptias filio suo: in quibus discumbens absque veste nuptiali in tenebras eiicitur exteriores: tentatur Iesus à Pharisæis super censu dando Cæsari, & à Sadducæis super resurrectione, quorum redarguit inscitiam, mortuorum euincens resurrectionem: rursumque à legisdoctore tētatur super magno legis mandato; vicissim quoque interrogat Pharisæos, cuius filius sit Christus.

‖ Luc. 14. ET respondens Iesus, dixit iterum 1
d. 16. in parabolis eis dicens: * Simile 2
A factum est regnum cælorum homini Apoc. 19
3 regi, qui fecit nuptias filio suo. * Et b. 9.
misit seruos suos vocare inuitatos ad
4 nuptias, & nolebant venire. * Iterū
misit alios seruos, dicens: Dicite inui-
tatis: Ecce prandium meum paraui,
tauri mei & altilia occisa sunt, & om-
5 nia parata: venite ad nuptias. * Illi au-
tem neglexerunt: & abierunt, alius
in villam suam, alius verò ad negotia-
6 tionem suam: * reliqui verò tenuerūt
seruos eius, & contumeliis affectos
7 occiderunt. * Rex autem cum audisset,
iratus est: & missis exercitibus suis,
perdidit homicidas illos, & ciuitatem
8 illorum succendit. * Tunc ait seruis
suis: Nuptiæ quidem paratæ sunt, sed
qui inuitati erant, non fuerunt digni.
9 * ite ergo ad exitus viarum, & quos-
cumq; inueneritis, vocate ad nuptias.
10 * Et egressi serui eius in vias, congre-
B gauerunt omnes quos inuenerunt,
malos & bonos: & impletæ sunt nu-
11 ptiæ discumbentium. * Intrauit autem
rex vt videret discumbentes, & vidit
ibi hominem non vestitum veste nu-
12 ptiali. * Et ait illi: Amice, quomodo
huc intrasti non habens vestem nu-
13 ptialem? At ille obmutuit. * Tunc di-
xit rex ministris: ‖ Ligatis manibus &
pedibus eius, mittite eum in tenebras
exteriores: ibi erit fletus, & stridor
14 dentium. * Multi enim sunt vocati,
15 pauci verò electi. * ‖ Tunc abeuntes
Pharisæi, consilium inierunt vt cape- ‖ Sup. 8.
16 rent eum in sermone. * Et mittunt ei b. 12. &
discipulos suos cum Herodianis, di- 13. f. 42.
centes: Magister, scimus quia verax Inf. 25.
es, & viam Dei in veritate doces, & c. 30.
non est tibi cura de aliquo: non enim ‖ Marci
17 respicis personam hominum: * dic er- 12. b. 13.
go nobis quid tibi videtur, licet cen- Luc. 20.
18 sum dare Cæsari, an non? * Cognita d. 20.
autē Iesus nequitia eorum, ait: Quid
19 me tentatis hypocritæ? * ostēdite mihi
numisma census. At illi obtulerunt ei
20 denarium. * Et ait illis Iesus: Cuius est
21 imago hæc, & superscriptio? * Dicūt ei:
Cæsaris. Tunc ait illis: ‖ Reddite ergo ‖ Rom. 13
quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt c. 7.
22 Dei, Deo. * Et audientes mirati sunt, &
23 relicto eo abierunt. * In illo die acces-
C serunt ad eum Sadducæi, qui dicunt nō
esse resurrectionē: & interrogauerunt
24 eū, * dicentes: Magister Moyses dixit:
‖ Si quis mortuus fuerit non habens ‖ Mar.
filiū, vt ducat frater eius vxorē illius, 12. b. 19.
25 & suscitet semen fratri suo. * Erant au- Luc. 20.
tem apud nos septē fratres: & primus, d. 28.
vxorē ducta, defunctus est: & non ha- Act. 23.
bens semen, reliquit vxorem suam fra- b. 6.
26 tri suo. * Similiter secundus, & tertius, Deut. 25
27 vsque ad septimum. * Nouissimè au- b. 5.

tem

rem omnium & mulier defuncta eſt.
* In reſurrectione ergo cuius erit de 28
ſeptem vxor? omnes enim habuerunt
eam. * Reſpondens autem Ieſus, ait 29
illis: Erratis, neſcientes Scripturas,
neq; virtutem Dei. * In reſurrectione 30
enim, neque nubent, neque nubētur:
ſed erũt ſicut angeli Dei in cælo. * De 31
reſurrectione autem mortuorum non
legiſtis quod dictum eſt à Deo dicēte
‖ Exodi 3.b.6. vobis: * ‖ Ego ſum Deus Abraham, 32
& Deus Iſaac, & Deus Iacob? Non D
eſt Deus mortuorum, ſed viuentium.
* Et audientes turbæ, mirabantur in 33
‖ Marc. 12.c.28. doctrina eius. * ‖ Phariſæi autem au- 34
dientes quòd ſilentium impoſuiſſet
Luc. 10. c.27. Sadducæis, conuenerunt in vnum: * & 35
interrogauit eum vnus ex eis legis do-
ctor, tentans eum. * Magiſter, quod 36
eſt mandatum magnum in Lege? * Ait 37
‖ Deut. 6.a.5. illi Ieſus: ‖ Diliges Dominum Deum
tuum ex toto corde tuo, & in tota a-
nima tua, & in tota mente tua. * Hoc 38
eſt maximum, & primum mandatum.
* Secundum autem ſimile eſt huic: 39
‖ Leuit. 19.d.18 ‖ Diliges proximum tuum, ſicut te-
ipſum. * In his duobus mandatis vni- 40
Marci 12.f.31. uerſa lex pendet, & prophetæ. * Con- 41
gregatis autem Phariſæis, interroga-
Luc. 20 d.41. uit eos Ieſus, * dicens: Quid vobis vi- 42
detur de Chriſto? cuius filius eſt? Di-
cunt ei: Dauid. * Ait illis: Quomodo 43
ergo Dauid in ſpiritu vocat eum Do-
‖ Pſal. 109.a.1 minum, dicens: * ‖ Dixit Dominus Do- 44
mino meo: ſede à dextris meis, donec
ponam inimicos tuos ſcabellum pe-
dum tuorum? * Si ergo Dauid vocat 45
eum Dominum, quomodo filius eius
eſt? * Et nemo poterat ei reſpondere 46
verbum: neque auſus fuit quiſquam
ex illa die eum ampliùs interrogare.

CAP. XXIII.

Scribis & Phariſæis ſuper cathedram Moyſi ſedentibus præcipit Ieſus obedire, ipſorum autem opera non imitari, referens ipſorum hypocriſim & ambitionem, diſcipulos rem contrariam docens humilitatem: deinde multiplex væ illis ob hypocriſim ac reliquas ſuas iniquitates interminatur, prædicens eos patrum ſuorum menſuram in iuſtorum perſecutionibus impleturos, ac Ieruſalem deſerendam.

TVnc Ieſus locutus eſt ad turbas, 1
& ad diſcipulos ſuos, * dicens: Su- 2
‖ 2. Eſd. 8.a. per cathedram Moyſi ſederunt ‖ Scri A
bæ, & Phariſæi. * Omnia ergo quæ- 3
cumque dixerint vobis, ſeruate, &
‖ Luc. 11. g. facite: ſecundùm opera verò eorum
nolite facere: dicunt enim, & non fa-
Act. 15. f.10. ciunt. * ‖ Alligant enim onera grauia, 4
& importabilia, & imponunt in hu-
meros hominum: digito autem ſuo Deut. 6.
5 nolunt ea mouere. * Omnia verò o- b.8.
pera ſua faciunt vt videantur ab ho- Num.
minibus: ‖ dilatant enim phylacteria 15.c.28.
6 ſua, & magnificant fimbrias. * Amant ‖ Marc.
autem primos recubitus in cœnis, & 12.d.38.
7 primas cathedras in ſynagogis, * & Luc. 11.
ſalutationes in foro, & vocari ab ho- f.43. &
8 minibus Rabbi. * ‖ Vos autem nolite 20.g.
vocari Rabbi. vnus eſt enim Magiſter 46.
veſter, omnes autem vos fratres eſtis. ‖ Iacob.
9 * ‖ Et patrem nolite vocare vobis ſu- 3.a.1.
per terram: vnus eſt enim pater ve- ‖ Mal. 1.
10 ſter, qui in cælis eſt. * Nec vocemini b.6.
magiſtri: quia Magiſter veſter vnus
11 eſt, Chriſtus. * Qui maior eſt veſtrum,
12 erit miniſter veſter. * ‖ Qui autem ſe ‖ Luc. 14
B exaltauerit, humiliabitur: & qui ſe c.11. &
13 humiliauerit, exaltabitur. * Væ autem 18.c.14.
vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ:
quia clauditis regnum cælorum ante
homines. vos enim non intratis, nec
14 introeuntes ſinitis intrare. * Væ vobis
Scribæ & Phariſæi hypocritæ: ‖ quia ‖ Marc.
comeditis domos viduarum, oratio- 12.d.40
nes longas orantes: propter hoc am- Luc. 20
15 plius accipietis iudicium. * Væ vobis g.47.
Scribæ & Phariſæi hypocritæ: quia
circuitis mare & aridam, vt faciatis
vnum proſelytum: & cùm fuerit fa-
ctus, facitis eum filium gehennæ du-
16 plo quàm vos. * Væ vobis duces cæ-
ci, qui dicitis: Quicumque iurauerit
per templum, nihil eſt: qui autem iu-
17 rauerit in auro templi, debet. * Stulti,
& cæci: Quid enim maius eſt, aurum,
an templum, quod ſanctificat aurum?
18 * Et quicumque iurauerit in altari,
nihil eſt: quicumque autem iurauerit
in dono, quod eſt ſuper illud, debet.
19 * Cæci: Quid enim maius eſt, donum,
an altare, quod ſanctificat donum?
20 * Qui ergo iurat in altari, iurat in eo,
C & in omnibus quæ ſuper illud ſunt.
21 * & quicumque iurauerit in templo,
iurat in illo, & in eo qui habitat in
22 ipſo: * & qui iurat in cælo, iurat in
throno Dei, & in eo qui ſedet ſuper
23 eum. * ‖ Væ vobis Scribæ & Phariſæi ‖ Luc. 11
hypocritæ: qui decimatis mentham, f.42.
& anethum, & cyminum, & reliqui-
ſtis quæ grauiora ſunt legis, iudicium,
& miſericordiam, & fidem. hæc o-
portuit facere, & illa non omittere.
24 * Duces cæci, excolantes culicem, ca-
25 melum autem glutientes. * Væ vobis
Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia
mundatis quod deforis eſt calicis &
paropſidis: intus autem pleni eſtis ra-
26 pina, & immunditia. * Phariſæe cæ-
ce, munda priùs quod intus eſt cali-
cis & paropſidis, vt fiat id, quod de-
27 foris eſt, mundum. * Væ vobis Scri-

‖Osee 6. ‖ Misericordiam volo, & non sacrifi-
c. 6. cium. Non enim veni vocare iustos,
Inf. 12. ‖ sed peccatores.* Tunc accesserũt ad 14
a.7. eum discipuli Ioannis, dicẽtes:*‖Qua-
‖1.Tim. re nos, & Pharisæi, ieiunamus fre-
1.c.27. quenter: discipuli autem tui non ieiu-
‖ Marc. nant?* Et ait illis Iesus: Numquid pos- 15
2.a.18. sunt filij sponsi lugere quamdiu cum
Lu.5.f. illis est sponsus? Venient autem dies
32. cùm auferetur ab eis sponsus: & tunc
ieiunabunt. * Nemo autem immittit 16
commissuram panni rudis in vesti-
mentum vetus: tollit enim plenitudi-
nem eius à vestimento, & peior scis-
sura fit. * Neque mittunt vinum no- 17
uum in vtres veteres. alioquin rum-
puntur vtres, & vinum effunditur, & C
vtres pereunt. Sed vinum nouum in
vtres nouos mittunt, & ambo conser-
‖ Marc. uantur. * ‖ Hæc illo loquente ad eos, 18
5. b. 22. ecce princeps vnus accessit, & adora-
Lu. 8 f. bat eum, dicens: Domine, filia mea
43. modò defuncta est: sed veni, impone
manũ tuam super eam, & viuet. * Et 19
surgens Iesus, sequebatur eum, & di-
‖ Marc. scipuli eius. * ‖ Et ecce mulier, quæ 20
5.c.24. sanguinis fluxum patiebatur duode-
Lu.8.f. cim annis, accessit retrò, & tetigit fim-
43. briam vestimenti eius. * Dicebat enim 21
intra se: Si tetigero tantùm vestimen-
tum eius, salua ero. * At Iesus conuer- 22
sus, & videns eam, dixit: Confide filia,
fides tua te saluam fecit. Et salua facta
est mulier ex illa hora. * Et cùm ve- 23
nisset Iesus in domum principis, & vi-
disset tibicines & turbam tumultuan-
tem, dicebat: *Recedite: non est enim 24
mortua puella, sed dormit. Et deride-
bant eum. * Et cùm eiecta esset turba, 25
intrauit: & tenuit manũ eius Et sur-
rexit puella. * Et exiit fama hæc in 26
vniuersam terram illam. * Et trans- 27
eunte inde Iesu, secuti sunt eum duo
cæci, clamantes, & dicentes: Miserere
nostri, fili Dauid. * Cùm autem ve- 28
nisset domũ, accesserunt ad eum cæci. D
Et dicit eis Iesus: Creditis quia hoc
possum facere vobis? Dicunt ei: Vtri-
que, Domine. * Tunc tetigit oculos 29
eorum, dicens: Secundùm fidem ve-
stram fiat vobis. * Et aperti sunt oculi 30
eorum: & comminatus est illi Iesus,
dicens: Videte ne quis sciat. * Illi au- 31
tem exeuntes, diffamauerunt eum in
tota terra illa. * Egressis autem illis, 32
‖Inf.12. ‖ ecce obtulerũt ei hominem mutum,
b.22. dæmonium habentem. * Et eiecto dæ- 33
Luc. 11. monio, locutus est mutus, & miratæ
b.14. sunt turbæ dicentes Numquam appa-
ruit sic in Israel * Pharisæi autem di- 34
cebant: In principe dæmoniorum eii-
‖ Marc. cit dæmones. * ‖ Et circuibat Iesus 35
6. a. 6. omnes ciuitates, & castella, docens in
synagogis eorum, & prædicans euan-
gelium regni, & curans omnem lan-
36 guorem, & omnem infirmitatem. * Vi-
dens autem turbas, misertus est eis:
quia erant vexati, & iacentes sicut
37 oues non habentes pastorem. * Tunc
dicit discipulis suis: ‖ Messis quidem ‖Luc.10
38 multa, operarij autem pauci. * Roga- a. 2.
te ergo Dominum messis, vt mittat
operarios in messem suam.

CAP. X.

Legatio ac instructio duodecim Apostolorum (quorum hic nomina recensentur) ad euangelizandum Iudæis, & dæmoniacos infirmosque curandos: qui aduersus mala hic imminentia præmonentur & roborantur: Christus non venit vt mittat pacem, sed gladium, ipseque coram hominibus confitendus est, neque quidquam eius amori præponendum: honorans autem alios propter Christum, honorat Christum, & ita mercedem recipiet.

1 ET conuocatis duodecim discipu- Marc.3.
A lis suis, dedit illis potestatem spi- b. 13.
rituum immundorũ, vt eiicerent eos, Lu.6.b.
& curarent omnem languorem, & 13. & 9.
2 omnem infirmitatem. * Duodecim a. 1. &
autem Apostolorũ nomina sunt hæc. 10.a.1.
Primus, Simon, qui dicitur Petrus, &
3 Andreas frater eius, * Iacobus Zebe-
dæi, & Ioannes frater eius, Philip-
pus, & Bartholomæus, Thomas, &
Matthæus publicanus, Iacobus Al-
4 phæi, & Thaddæus, * Simon Chana-
næus, & Iudas Iscariotes, qui & tra-
5 didit eum. * Hos duodecim misit Ie-
sus; præcipiens eis, dicens: In viam
gentium ne abieritis, & in ciuitates
6 Samaritanorum ne intraueritis: * sed
potiùs ite ‖ ad oues, quæ perierunt ‖ Marc.
7 domus Israel. * Euntes autem præ- 6. a.8.
dicate, dicentes: Quia appropinqua- Luc. 9.
8 uit regnum cælorum. * Infirmos cu- a. 3. &
rate, mortuos suscitate, leprosos mun- 10. a. 4.
date, dæmones eiicite: gratis accepi- Actor.
9 stis, gratis date. * Nolite possidere au- 13.g.46.
B rum, neque argentum, neque pecu-
10 niam in zonis vestris: * non peram in
via, neque duas tunicas, neque cal-
ceamenta, neque virgam: dignus enim
11 est operarius cibo suo * In quamcum-
que autem ciuitatem aut castellum in-
traueritis, interrogate, quis in ea di-
gnus sit: & ibi manete donec exeatis.
12 * Intrantes autem in domum, saluta-
te eam, dicentes: Pax huic domui.
13 * Et si quidem fuerit domus illa di-
gna, veniet pax vestra super eam: si
autem non fuerit digna, pax vestra
14 reuertetur ad vos. * Et quicumq; non
receperit vos, neque audierit sermo-
nes

nes vestros:exeuntes foras de domo,
vel ciuitate, excutite puluerem de pe-
dibus vestris. * Amen dico vobis: To- 15
lerabilius erit terræ Sodomorum, &
Gomorrhæorum in die iudicii, quàm
|| Luc. illi ciuitati.* || Ecce ego mitto vos si- 15
10.a.3. cut oues in medio luporum. Estote
ergo prudentes sicut serpētes, & sim-
plices sicut columbæ. * Cauete autem 17
| Luc. ab hominibus. | Tradent enim vos in
12.b.11. concilijs, & in synagogis suis flagel-
labunt vos :* & ad præsides & ad re- 18
ges ducemini propter me, in testimo-
nium illis, & gentibus. * Cùm autem 19
tradent vos, nolite cogitare quomo-
do aut quid loquamini : dabitur enim
vobis in illa hora, quid loquamini.
* Non enim vos estis qui loquimini, 20
sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur
in vobis. * Tradet autem frater fra- 21
trem in mortem, & pater filium : & C
insurgent filij in parentes, & morte
eos afficient : *& eritis odio omnibus 22
propter nomen meum : qui autē per-
seuerauerit vsque in finem, hic saluus
erit. * Cùm autem persequentur vos 23
in ciuitate ista, fugite in aliam. Amen
dico vobis, non consummabitis ciui-
tates Israel, donec veniat Filius homi-
|| Luc.6. nis.* || Non est discipulus super ma- 24
f. 40. gistrum. nec seruus super dominum
Ioan.13. suum. * sufficit discipulo, vt sit sicut 25
b.16. & magister eius ; & seruo, sicut domi-
15.c.20. nus eius. Si patrē familias Beelzebub
vocauerunt : quanto magis domesti-
|| Marc. cos eius?* Ne ergo timueritis eos. | Ni- 26
4.c.22. hil enim est opertum, quod non reue-
Luc.8.c. labitur; & occultum, quod non scie-
17.&12. tur. * Quod dico vobis in tenebris, 27
a.2. dicite in lumine : & quod in aure au-
ditis, prædicate super tecta.* Et nolite 28
timere eos, qui occidunt corpus, ani-
mam autem non possunt occidere: sed
potiùs timere eum, qui potest & ani-
mam & corpus perdere in gehennam.
| Act.17 * | Nónne duo passeres asse væneunt: 29
f 35. & vnus ex illis nō cadet super terram
2. Reg. sine patre vestro ? * Vestri autem ca- 30
14.c.11. pilli capitis omnes numerati sunt.
|| Marc. * Nolite ergo timere : multis passeri- 31
8.d.38. bus meliores estis vos.* || Omnis er- 32
Lu.9 c. go qui confitebitur me coram homi-
26.&12 nibus, confitebor & ego eum coram
b. 8. Patre meo, qui in cælis est : * qui au- 33
2. Tim. tem negauerit me coram hominibus,
2. b. 12. negabo & ego eum corā Patre meo,
qui in cælis est. * Nolite arbitrari quia 34
pacem venerim mittere in terrā : non D
veni pacem mittere, sed gladium.
|| Luc.12 * || veni enim separare || hominem ad- 35
f. 51. uersus patrem suum, & filiam aduer-
|| Mic.7 sus matrem suam, & nurum aduersus
b.6. socrum suam :* & inimici hominis. 36

37 domestici eius. * | Qui amat patrem || Luc.
aut matrem plus quàm me, nō est me 14.f.26.
dignus : & qui amat filium aut filiam | Marc.
38 super me, non est me dignus.* | Et 8.d.34.
qui non accepit crucem suam, & se- Inf. 16.
39 quitur me, non est me dignus. * Qui d. 24.
inuenit animam suam, perdet illam : Luc. 9.
& qui || perdiderit animam suam pro- c. 24. &
40 pter me, inueniet eam. * Qui recipit 14.f.16.
vos, me recipit : & qui me recipit, re- & 16.g.
41 cipit eum qui me misit. * Qui recipit 33.
prophetā in nomine prophetæ, mer- | Ioan.12
cedem prophetæ accipiet : & qui re- f. 25.
cipit iustum in nomine iusti, merce-
42 dem iusti accipiet. * || Et quicumque | Luc.10
potum dederit vni ex minimis istis c. 16.
calicem aquæ frigidæ tantùm in no- Ioan.13.
mine discipuli : amen dico vobis, non c.20.
perdet mercedem suam. Marc.9

CAP. XI. f. 41.

Ioannes de carcere nuntios mittit ad Iesum quibus post Christi responsum abeuntibus, ipse coram turbis laudat Ioannem : Iudæos vero pueris in foro inuicem acclamantibus assimilat, exprobrans ciuitatibus obstinatis in quibus plurimas fecerat virtutes: confessio Iesu ad Patrem: oneratos ad se vocat Christus, dicens iugum suum esse suaue.

1 ET factum est, cùm consummasset
A Iesus, præcipiens duodecim disci-
pulis suis, transiit inde vt doceret &
2 prædicaret in ciuitatibus eorū.* || Ioā- || Luc.7.
nes autem cùm audisset in vinculis c. 18.
opera Christi, mittens duos de disci-
3 pulis suis, * ait illi : Tu es, qui ventu-
4 rus es, an alium expectamus ? * Et re-
spondens Iesus ait illis: Euntes renun-
tiate Ioanni quæ audistis, & vidistis.
5 * || Cæci vident, claudi ambulant, le- || Isa.35.
prosi mundantur surdi audiunt, mor- a. 5. &
tui resurgunt, pauperes euangelizan- 61.a.1.
6 tur: * & beatus est, qui nō fuerit scan-
7 dalizatus in me. * || Illis autem ab- || Luc.7
euntibus, cœpit Iesus dicere ad turbas c. 24.
de Ioanne : Quid existis in desertum
videre ? arundinem vento agitatam?
8 * Sed quid existis videre ? hominem
mollibus vestitum ? Ecce qui molli-
bus vestiuntur, in domibus regum
9 sunt. * Sed quid existis videre ? pro-
B phetam ? Etiam dico vobis, & plus
10 quàm prophetam. * Hic est enim de
quo scriptum est: || Ecce ego mitto an- || Mal.
gelum meum ante faciem tuam, qui 3. a.1.
11 præparabit viam tuam ante te. * Amē Mar. 1.
dico vobis, non surrexit inter natos a.2.
mulierum maior Ioanne Baptista : qui Lu. 7.d.
autem minor est in regno cælorum, 27.
12 maior est illo.* A diebus autem Ioan-
nis Baptistæ vsq; nunc, regnum cælo-
rum vim patitur, & violenti rapiunt
illud.

illud. * Omnes enim prophetæ & lex, 13
vsque ad Ioannem, prophetauerunt:
‖ Mal. 4 * & si vultis recipere, ‖ ipse est Elias, 14
b. 5. qui venturus est. * Qui habet aures 15
audiendi audiat. * Cui autem similem 16
æstimabo generationem istam? Simi- C
lis est pueris sedentibus in foro, qui
clamantes coæqualibus * dicunt: Ce- 17
cinimus vobis, & non saltastis: lamen-
tauimus, & non planxistis. * Venit 18
enim Ioannes neque manducans neq;
bibens, & dicunt; Dæmonium habet.
* Venit filius hominis manducans & 19
bibens, & dicunt: Ecce homo vorax,
& potator vini, publicanorum & pec-
catorum amicus. Et iustificata est sa-
pientia à filiis suis. * Tunc cœpit ex- 20
probrare ciuitatibus, in quibus factæ
sunt plurimæ virtutes eius, quia non
‖ Luc. egissent pœnitentiam. * ‖ Væ tibi 21
10. d. 13. Corozain, væ tibi Bethsaida: quia, si in
Tyro & Sidone factæ essent virtutes,
quæ factæ sunt in vobis, olim in ci-
licio & cinere pœnitentiam egissent.
* Verumtamen dico vobis: Tyro & 22
Sidoni remissiùs erit in die iudicii,
quàm vobis. * Et tu Capharnaum, 23
numquid vsque in cælum exaltaberis? D
vsque in infernum descendes. quia, si
in Sodomis factæ fuissent virtutes,
quæ factæ sunt in te, fortè mansissent
vsque in hanc diem. * Verumtamen 24
dico vobis, quia terræ Sodomo-
rum remissiùs erit in die iudicii, quàm
tibi. * In illo tempore respondēs Iesus 25
dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine
cæli & terræ, quia abscondisti hæc à
sapientibus & prudentibus, & reue-
lasti ea paruulis. * Ita Pater: quoniam 26
‖ Ioan. 6 sic fuit placitum ante te. * Omnia 27
e. 46. & mihi tradita sunt à Patre meo. ‖ Et
7. d. 28. nemo nouit Filium, nisi Pater: neque
& 8. b. Patrem quis nouit, nisi Filius, & cui
19. & f. voluerit Filius reuelare. * Venite ad 28
10. c. 15. me omnes, qui laboratis, & onerati
‖ Ier. 6. estis, & ego reficiam vos. * ‖ Tollite 29
b. 10. iugum meum super vos, & discite à
me, quia mitis sum, & humilis corde:
& inuenietis requiem animabus ve-
‖ 1. Ioan. stris. * ‖ Iugum enim meum suaue est, 30
5. a. 3. & onus meum leue.

CAP. XII.

Discipulos spicas sabbato vellentes excusat: manum quoque aridam sabbato curat: Pharisæorum machinationi tacitus cedens, variosque à se curatos silere præcipiens, implet Isaiæ vaticinium: dæmoniaco cæco & muto curato, Pharisæos ipsum in Beelzebub eiicere dæmonia blasphemantes conuincit falsum dicere: dicens blasphemiam in Spiritum sanctum irremissibilem, & de omni verbo otioso reddendam rationem: Scribis autem & Pharisæis signum petentibus, dandum dicit Ionæ signum: & quæ sint mater & fratres ipsius.

1 IN illo tempore abiit Iesus per sata Marc. 2
A sabbato: discipuli autem eius esu- d. 23.
rientes cœperunt vellere spicas, & Luc. 6.
2 manducare. * Pharisæi autem viden- a. 1.
tes, dixerunt ei: Ecce discipuli tui
faciunt quod non licet facere sabba-
3 tis. * At ille dixit eis: Non legistis
‖ quid fecerit Dauid, quando esuriit, ‖ 1. Reg.
4 & qui cum eo erant: * quomodo in- 21. a. 4.
trauit in domum Dei, & panes pro-
positionis comedit, quos non licebat
ei edere, neque his qui cum eo erant,
5 ‖ nisi solis sacerdotibus? * Aut non
legistis in lege, ‖ quia sabbatis sacer- ‖ Num.
dotes in templo sabbatum violant, & 28. b. 9.
6 sine crimine sunt. * Dico autem vobis, ‖ Leu.
7 quia templo maior est hic. * Si autem 24. b. 8.
sciretis, quid est: ‖ Misericordiam vo- ‖ Osee 6.
lo, & non sacrificium: numquam c. 6.
8 condemnassetis innocentes. * Domi-
nus enim est filius hominis etiam sab-
9 bati. * Et cùm inde transisset, venit in
10 synagogam eorum. * Et ecce homo
manum habens aridam, & interroga-
bant eum, dicentes: Si licet sabbatis
11 curare? vt accusarent eum. * Ipse autem
dixit illis: ‖ Quis erit ex vobis homo, ‖ Mar. 3
qui habeat ouem vnam, & si ceci- a. 1.
rit hæc sabbatis in foueam, nonne te- Luc. 6.
12 nebit & leuabit eam? * Quanto ma- a. 6.
gis melior est homo oue? Itaque licet Deut. 22
13 sabbatis benefacere. * Tunc ait ho- a. 4.
mini: Extende manum tuam. Et exten-
dit, & restituta est sanitati sicut alte-
14 ra. * Exeuntes autem Pharisæi, consi-
B lium faciebant aduersus eum, quomo-
15 do perderent eum. * Iesus autem sciens
recessit inde: & secuti sunt eum mul-
16 ti, & curauit eos omnes: * & præcepit
17 eis ne manifestum eum facerent. * Vt
adimpleretur quod dictum est per
18 Isaiam Prophetam, dicentem: * ‖ Ecce
puer meus, quem elegi, dilectus meus, ‖ Isa. 42.
in quo benè complacuit animæ meæ. a. 1.
Ponam spiritum meum super eum, &
19 iudicium gentibus nuntiabit. * Non
contendet, neque clamabit, neque au-
20 diet aliquis in plateis vocem eius: * a-
rundinem quassatam non confringet,
& linum fumigans nō extinguet, do-
21 nec eiiciat ad victoriam iudicium: * &
in nomine eius Gentes sperabunt.
22 * Tunc oblatus est ei dæmonium ha-
bens, cæcus, & mutus, & curauit eum
23 ita vt loqueretur, & videret. * Et stu-
pebant omnes turbæ, & dicebant: ‖ Mar. 3
24 Numquid hic est filius Dauid? * ‖ Pha- c. 22.
risæi autem audientes, dixerunt: Hic Luc. 11.
non eiicit dæmones nisi in Beelzebub b. 14.
principe

Sup. 9. principe dæmoniorum. * Iesus autem 25
d.34. sciens cogitationes eorum, dixit eis:
‖ Luc.11. ‖ Omne regnum diuisum contra se, de-
b.17. solabitur: & omnis ciuitas, vel domus
diuisa contra se, non stabit. * Et si sa- 26
tanas satanam eiicit, aduersus se diui-
sus est: quomodo ergo stabit regnum
eius? * Et si ego in Beelzebub eiicio 27
dæmones, filii vestri in quo eiiciunt?
Ideò ipsi iudices vestri erunt. * Si au- 28
tem ego in spiritu Dei eiicio dæmo-
nes, igitur peruenit in vos regnū Dei.
* Aut quomodo potest quisquam in- 29
trare in domum fortis, & vasa eius
diripere, nisi priùs alligauerit fortem?
& tunc domum illius diripiet. * Qui 30
non est mecum, contra me est: & qui C
non cōgregat mecum, spargit. * ‖ Ideò 31
‖ Mar.3. dico vobis: Omne peccatum & blas-
d.28. phemia remittetur hominibus, spiri-
Luc. 12, tus autem blasphemiæ nō remittetur.
b. 17. * Et quicumque dixerit verbum con- 32
tra filium hominis, remittetur ei: qui
autem dixerit contra Spiritum san-
ctum, non remittetur ei, neque in hoc
sæculo, neque in futuro. * Aut facite 33
arborem bonam, & fructum eius bo-
num: aut facite arborem malam, & fru-
ctum eius malum: siquidem ex fru-
ctu arbor agnoscitur. * Progenies vi- 34
perarum, quomodo potestis bona lo-
qui, cùm sitis mali? ‖ ex abundantia
‖ Luc.6 enim cordis os loquitur. * Bonus ho- 35
f. 45. mo de bono thesauro profert bona:
& malus homo de malo thesauro
profert mala. * Dico autem vobis, quo- 36
niam omne verbum otiosum, quod
locuti fuerint homines, reddent ra-
tionem de eo in die iudicii. * Ex ver- 37
bis enim tuis iustificaberis, & ex ver-
bis tuis condemnaberis. * Tunc resp- 38
onderunt ei quidam de Scribis &
Pharisæis, dicentes: Magister, volu-
mus à te signum videre. * Qui respon- 39
dens ait illis: ‖ Generatio mala & ad-
‖ Inf.16. ultera signum quærit: & signum non
a. 4. dabitur ei, nisi signum ‖ Ionæ Pro-
Luc. 11. phetæ. * Sicut enim fuit Ionas in 40
c.29. ventre ceti tribus diebus, & tribus no-
1. Cor. 1. ctibus; sic erit Filius hominis in cor-
d. 22. de terræ tribus diebus, & tribus no-
‖ Ion.2. ctibus. * ‖ Viri Niniuitæ surgent in 41
a. 1. iudicio cum generatione ista, & con-
‖ Ion.3. demnabunt eam: quia pœnitentiam D
b. 5. egerunt in prædicatione Ionæ. Et ec-
ce plus quàm Ionas hic. * Regina Au- 42
stri surget in iudicio cum generatio-
‖ 3. Reg. ne ista, & condemnabit eam: ‖ quia ve-
10. a.1. nit à finibus terræ audire sapientiam
2. Par. 9 Salomonis, & ecce plus quàm Salomō
a.1. hic. * ‖ Cùm autem immundus spiri- 43
‖ Luc.11 tus exierit ab homine, ambulat per
c.24. loca arida, quærens requiem, & non
44 inuenit. * Tunc dicit: Reuertar in do-
mum meam, vnde exiui. Et veniens
inuenit eam vacantem, scopis mun-
45 datam, & ornatam. * Tunc vadit, &
assumit septem alios spiritus secum
nequiores se, & intrantes habitant ibi: ‖ 2. Pet.
‖ & fiunt nouissima hominis illius pe- 2. d. 20
iora prioribus. Sic erit & generationi ‖ Mar.3
46 huic pessimæ. * ‖ Adhuc eo loquente d. 31.
ad turbas, ecce mater eius & fratres Luc. 8.
stabant foris, quærentes loqui ei. c.20.
47 * Dixit autem ei quidam: Ecce mater
tua, & fratres tui foris stant quæren-
48 tes te. * At ipse respondens dicenti si-
bi, ait: Quæ est mater mea, & qui sunt
49 fratres mei? * Et extendens manum in
discipulos suos, dixit: Ecce mater mea,
50 & fratres mei. * Quicumque enim
fecerit voluntatem Patris mei, qui in
cælis est; ipse meus frater, & soror,
& mater est.

CAP. XIII.

Sedens in nauicula proponit turbis parabolas seminantis ac zizaniorum, quas etiam discipulis interpretatur: item parabolas de grano sinapis, de fermento in farina occultato, de thesauro & margarita inuentis; de reti in mare misso, quam parabolam etiam declarat docens in patria, ait prophetam non esse sine honore nisi in propria patria.

1 IN illo die exiens Iesus de domo, ‖ Mar.4
2 sedebat secùs mare. * ‖ Et congrega- a.1.
A tæ sunt ad eum turbæ multæ, ita vt in Luc. 8.
nauiculam ascendens sederet: & om- a. 4.
3 nis turba stabat in littore: * & locutus
est eis multa in parabolis, dicens: Ecce
4 exiit qui seminat, seminare. * Et dum
seminat, quædam ceciderunt secus
viam, & venerunt volucres cæli, &
5 comederunt ea. * Alia autem cecide-
runt in petrosa, vbi non habebant ter-
ram multam: & continuò exorta sunt,
quia non habebant altitudinem terræ.
6 * sole autem orto æstuauerunt: &
quia non habebāt radicem, aruerunt. *
7 * Alia autem ceciderunt in spinas: &
creuerunt spinæ, & suffocauerunt ea.
8 * Alia autem ceciderunt in terram bo-
nam: & dabant fructum, aliud cente-
simum, aliud sexagesimum, aliud tri-
9 gesimum. * Qui habet aures audiendi,
10 audiat. * Et accedentes discipuli di-
xerunt ei: Quare in parabolis loque-
11 ris ei? * Qui respondens, ait illis:
B Quia vobis datum est nosse mysteria
regni cælorum: illis autem non est
12 datum. * ‖ Qui enim habet, dabitur ‖ Inf.25
ei, & abundabit: qui autem non ha- c.29.
bet, & quod habet auferetur ab eo.
13 * Ideo in parabolis loquor eis: quia
videntes non vident, & audientes non
audiunt,

audiunt, neque intelligunt. * Et ad- 14
impletur in eis prophetia Isaiæ dicen-
‖ *Isa.6.* tis: ‖ Auditu audietis, & non intel-
c.9. ligetis: & videntes videbitis, & non
Mar.4. videbitis. * Incrassatum est enim cor 15
b.14. populi huius, & auribus grauiter au-
Luc.8. dierunt, & oculos suos clauserunt:
b.10. ne quando videant oculis, & auri-
Ioan.12. bus audiant, & corde intelligant, &
f. 40. conuertantur, & sanem eos. * Vestri 16
Act.28. autem beati oculi quia vident, & au-
f.26. res vestræ quia audiunt. * ‖ Amen 17
Rom.11. quippe dico vobis, quia multi pro- C
b. 8. phetæ & iusti cupierunt videre quæ
Luc. 8. videtis, & non viderunt: & audire
b.11. quæ auditis, & non audierunt. * Vos 18
‖ *Luc.* ergo audite parabolam seminantis.
10.d.24. * Omnis qui audit verbum regni, & 19
non intelligit, venit malus, & ra-
pit quod seminatum est in corde eius:
hic est qui secus viam seminatus est.
* Qui autem super petrosa seminatus 20
est, hic est, qui verbum audit, &
continuò cum gaudio accipit illud:
* non habet autem in se radicem, sed 21
est temporalis. facta autem tribula-
tione & persecutione propter ver-
bum, continuò scandalizatur. * Qui 22
autem seminatus est in spinis, hic est,
qui verbum audit, & solicitudo sæ-
culi istius, & fallacia diuitiarum, suf-
focat verbum, & sine fructu efficitur.
* Qui verò in terram bonam semina- 23
tus est, hic est, qui audit verbum, &
intelligit, & fructum affert, & facit
aliud quidem centesimum, aliud au-
tem sexagesimum, aliud verò trigesi-
‖ *Mar.4* mum. * ‖ Aliam parabolam proposuit 24
c.20. illis, dicens: Simile factum est re-
gnum cælorum homini, qui semina-
uit bonum semen in agro suo. * cùm 25
autem dormirent homines, venit
inimicus eius, & superseminauit zi-
zania in medio tritici & abiit. * Cùm 26
autem creuisset herba, & fructum fe- D
cisset, tunc apparuerunt & zizania.
* Accedentes autem serui patris fa- 27
milias, dixerunt ei: Domine, nónne
bonum semen seminasti in agro
tuo? Vnde ergo habet zizania? * Et 28
ait illis: Inimicus homo hoc fecit.
serui autem dixerunt ei, Vis, imus,
& colligimus ea? * Et ait: Non: ne 29
fortè colligentes zizania, eradicetis
simul cum eis & triticum. * Sinite 30
vtraque crescere vsque ad messem, &
in tempore messis dicam messoribus:
Colligite primùm zizania, & alliga-
te ea in fasciculos ad comburendum,
triticum autem congregate in hor-
‖ *Mar.4* reum meum. * ‖ Aliam parabolam pro- 31
d.30. posuit eis dicens: Simile est regnum
cælorum grano sinapis, quod acci-

piens homo seminauit in agro suo: ‖ *Luc.13.*
32 * quod minimum quidem est omni- *c.18.*
bus seminibus: cùm autem creuerit,
E maius est omnibus oleribus, & fit ar-
bor, ita vt volucres cæli veniant, &
33 habitent in ramis eius. * Aliam pa-
rabolam locutus est eis. ‖ Simile est ‖ *Luc.13*
regnum cælorum fermento, quod ac- *c. 21.*
ceptum mulier abscondit in farinæ
satis tribus, donec fermentatum est
34 totum. * Hæc omnia locutus est Ie-
sus in parabolis ad turbas: & sine pa-
35 rabolis non loquebatur eis: * vt im-
pleretur quod dictum erat per Pro-
phetam dicentem: ‖ Aperiam in pa-
rabolis os meum, eructabo abscon- ‖ *Psal.*
36 dita à constitutione mundi. * Tunc, *77.a.2.*
dimissis turbis, venit in domum: & *Mar.4.*
accesserunt ad eum discipuli eius, di- *d.32.*
centes: Edissere nobis parabolam zi-
37 zaniorum agri. * Qui respondens ait
illis: Qui seminat bonum semen, est
38 Filius hominis. * Ager autem, est
mundus. Bonum verò semen, hi sunt
filii regni. Zizania autem, filii sunt
39 nequam. * Inimicus autem, qui semi-
nauit ea, est diabolus. ‖ Messis verò,
consummatio sæculi est. Messores ‖ *Apoc.*
40 autem, angeli sunt. * Sicut ergo col- *14.c.15.*
liguntur zizania, & igni combarun-
tur: sic erit in consummatione sæcu-
41 li. * mittet filius hominis angelos
F suos, & colligent de regno eius om-
nia scandala, & eos qui faciunt ini-
42 quitatem: * & mittent eos in cami-
num ignis. Ibi erit fletus, & stridor
43 dentium. * ‖ Tunc iusti fulgebunt ‖ *Sap.3.*
sicut sol in regno Patris eorum. Qui *b.7.*
44 habet aures audiendi, audiat. * Simi- *Dan.12.*
le est regnum cælorum thesauro abs- *a. 3.*
condito in agro: quem qui inuenit
homo, abscondit, & præ gaudio il-
lius vadit, & vendit vniuersa quæ ha-
45 bet & emit agrum illum. * Iterùm
simile est regnum cælorum homini
negotiatori, quærenti bonas marga-
46 ritas. * Inuenta autem vna pretiosa
margarita, abiit, & vendidit omnia
47 quæ habuit, & emit eam. * Iterùm si-
mile est regnum cælorum sagenæ mis-
sæ in mare, & ex omni genere piscium
48 congreganti. * quam, cùm imple-
ta esset, educentes, & secus littus se-
dentes, elegerunt bonos in vasa, ma-
49 los autem foras miserunt. * Sic erit in
consummatione sæculi: exibunt an-
geli, & separabunt malos de medio
50 iustorum, * & mittent eos in cami-
num ignis: ibi erit fletus, & stridor
51 dentium. * Intellexistis hæc omnia?
52 Dicunt ei: Etiam. * Ait illis: Ideò
G omnis scriba doctus in regno cælo-
rum, similis est homini patrifamilias,
qui

qui profert de thesauro suo noua &
vetera. * Et factum est, cùm consum- 53
masset Iesus parabolas istas transiit
inde. * Et veniens in patriam suam, 54
docebat eos in synagogis eorum, ita
vt mirarentur, & dicerent: Vnde huic
‖ Mar. sapientia hæc, & virtutes? * ‖ Nón- 55
6. a. 1. ne hic est fabri filius? Nónne mater
Luc. 4. eius dicitur Maria; & fratres eius, Ia-
c. 16. cobus, & Ioseph, & Simon, & Iudas?
Ioan. 6. * & sorores eius, nónne omnes apud 56
e. 42. nos sunt? Vnde ergo huic omnia ista?
* Et scandalizabantur in eo. Iesus au- 57
tem dixit eis: Non est propheta sine
honore, nisi in patria sua, & in do-
mo sua. * Et non fecit ibi virtutes 58
multas, propter incredulitatem eo-
rum.

CAP. XIV.

Caput Ioannis datur puellæ saltatrici: Iesus quinque virorum millia in deserto quinque panibus & duobus piscibus satiat, sublatis duodecim reliquiarum cophinis: & super mare ambulans discipulos tempestate agitatos confortat. Petrumque à submersione liberat: in terra Genesar varij curantur languores tactu vestimenti ipsius.

Mar. 6. IN illo tempore audiuit Herodes 1
b. 14. tetrarcha famam Iesu: * Et ait pue- 2
Luc. 9. ris suis: Hic est Ioannes Baptista: ipse A
a. 7. surrexit a mortuis, & ideo virtutes o-
‖ Mar. perantur in eo. * ‖ Herodes enim te- 3
6. c. 17. nuit Ioannem, & alligauit eum; &
Luc. 3. posuit in carcerem propter Herodia-
d. 19. dem vxorem fratris sui. * Dicebat e- 4
nim illi Ioannes: Non licet tibi habe-
re eam. * Et volens illum occidere, ti- 5
‖ Inf. 21 muit populum: ‖ quia sicut prophetam
e. 26. eum habebant. * Die autem natalis 6
Herodis saltauit filia Herodiadis in
medio, & placuit Herodi. * Vnde 7
cum iuramento pollicitus est ei dare
quodcumque postulasset ab eo. * At 8
illa præmonita à matre sua. Da mihi,
inquit, hic in disco caput Ioannis Ba-
ptistæ. * Et contristatus est rex: pro- 9
pter iuramentum autem, & eos qui
pariter recumbebant, iussit dari. * Mi- 10
sitque & decollauit Ioannem in carce-
re. * Et allatum est caput eius in disco, 11
& datum est puellæ, & attulit matri
suæ. * Et accedentes discipuli eius, tu- 12
lerunt corpus eius; & sepelierunt il- B
lud: & venientes nuntiauerunt Iesu.
‖ Luc. 9. * ‖ Quod cum audisset Iesus, secessit 13
b. 10. inde in nauicula, in locum desertum
Mar. 6. seorsum: & cum audissent turbæ, se-
d. 27. cutæ sunt eum pedestres de ciuitati-
Ioan. 6. bus. * Et exiens vidit turbam multam, 14
b. 9. & misertus est eis, & curauit langui-
dos eorum. * Vespere autem facto, ac- 15
cesserunt ad eum discipuli eius, di-
centes: Desertus est locus, & hora iam
præteriit: dimitte turbas, vt euntes
16 in castella, emant sibi escas. * Iesus au-
tem dixit eis: Non habent necesse ire:
17 date illi vos manducare. * Responde-
runt ei: Non habemus hic nisi quin-
18 que panes, & duos pisces. * Qui ait
19 eis: Afferte mihi illos huc. * Et cùm
iussisset turbam discumbere super fœ-
num, acceptis quinque panibus, &
duobus piscibus, aspiciens in cælum
benedixit, & fregit, & dedit discipulis
20 panes, discipuli autem turbis. * Et
C manducauerunt omnes, & saturati
sunt. Et tulerunt reliquias, duodecim
cophinos fragmentorum plenos.
21 * Manducantium autem fuit nume-
rus, quinque millia virorum, exceptis
22 mulieribus, & paruulis. * ‖ Et statim
compulit Iesus discipulos ascendere ‖ Mar.
in nauiculam, & præcedere eum trans 6. f. 45.
23 fretum, donec dimitteret turbas. * Et Ioan. 6.
dimissa turba, ‖ ascendit in montem b. 9.
solus orare. Vespere autem facto solus ‖ Ioan.
24 erat ibi. * nauicula autem in medio 6. b. 17.
mari iactabatur fluctibus: erat enim
25 contrarius ventus. * Quarta autem
vigilia noctis, venit ad eos ambulans
26 super mare. * Et videntes eum super
mare ambulantem, turbati sunt, di-
centes: Quia phantasma est. Et præ
27 timore clamauerunt. * Statimque Ie-
sus locutus est eis, dicens: Habete fi-
28 duciam: ego sum, nolite timere. * Res-
D pondens autem Petrus dixit: Domi-
ne, si tu es, iube me ad te venire super
29 aquas. * At ipse ait: Veni. Et descen-
dens Petrus de nauicula, ambulabat
super aquam vt veniret ad Iesum.
30 * Videns verò ventum validum, ti-
muit: & cum cœpisset mergi, clama-
uit dicens, Domine, saluum me fac.
31 * Et continuò Iesus extendens ma-
num, apprehendit eum: & ait illi:
32 Modicæ fidei, quare dubitasti? * Et
cùm ascendissent in nauiculam, cessa-
33 uit ventus. * Qui autem in nauicula
erant, venerunt, & adorauerunt eum,
34 dicentes: Verè Filius Dei es. * ‖ Et cum
transfretassent, venerunt in terram ‖ Mar.
35 Genesar. * Et cum cognouissent eum 6. g. 53.
viri loci illius, miserunt in vniuersam
regionem illam, & obtulerunt ei om-
36 nes malè habentes: * & rogabant eum
vt vel fimbriam vestimenti eius tan-
gerent. Et quicumque tetigerunt, salui
facti sunt.

CAP. XV.

Phariseorum de lauandis manibus aliisque rebus traditiones, quas Dei mandatis praeponebant: & quae sint coinquinantia hominem: mulier Chananaea perseueranti fide ac supplicatione impetrat filiae curationem: Iesus curatis iuxta mare Galilaeae variis languoribus, quatuor virorum millia septem panibus paucisque pisciculis satiat, sublatis septem sportarum reliquiis.

Mar. 7. a. 1. TVnc accesserunt ad eum ab Iero- 1
solymis Scribae, & Pharisaei, di- A
centes: * Quare discipuli tui transgre- 2
diuntur traditionem seniorum? non
enim lauant manus suas cum panem
manducant. * Ipse autem respondens 3
ait illis: Quare & vos transgredimini
mandatum Dei propter traditionem
‖ Exod. 20. c. 12. vestram? Nam Deus dixit: * ‖ Hono- 4
ra patrem, & matrem: &: ‖ Qui ma-
Deut. 5. ledixerit patri, vel matri, morte mo-
b. 16. riatur. * Vos autem dicitis: Quicum- 5
Eph. 6. que dixerit patri, vel matri, Munus
a. 2. quodcumque est ex me, tibi prode-
‖ Exod. rit: * & non honorificabit patrem 6
21. c. 16. suum, aut matrem suam: & irritum
Leu. 20. fecistis mandatum Dei propter tradi-
b. 9. tionem vestram. * Hypocritae, benè 7
Prou. 20 prophetauit de vobis Isaias, dicens:
c. 20. * ‖ Populus hic labiis me honorat: cor 8
‖ Isa. 29 autem eorum longè est à me. * Sine 9
d. 13. causa autem colunt me, docentes do- B
Mar. 7. ctrinas & mandata hominum. * Et 10
a. 6. conuocatis ad se turbis, dixit eis: Au-
dite, & intelligite. * Non quod intrat 11
in os, coinquinat hominem: sed quod
procedit ex ore, hoc coinquinat ho-
minem. * Tunc accedentes discipuli 12
eius, dixerunt ei: Scis quia Pharisaei
audito verbo hoc, scandalizati sunt?
‖ Ioa. 15. a. 2. * At ille respondens ait: ‖ Omnis 13
plantatio, quam non plantauit Pater
meus caelestis, eradicabitur. * Sinite 14
‖ Luc. 6. f. 39. illos: ‖ caeci sunt, & duces caecorum.
caecus autem si caeco ducatum prae-
Mar. 7. c. 17. stet, ambo in foueam cadunt. * Res- 15
pondens autem Petrus dixit ei: Edis-
sere nobis parabolam istam. * At ille 16
dixit: Adhuc & vos sine intellectu
estis? * Non intelligitis, quia omne 17
quod in os intrat, in ventrem vadit,
& in secessum emittitur? * Quae au- 18
tem procedunt de ore, de corde ex-
eunt, & ea coinquinant hominem:
* de corde enim exeunt cogitationes 19
malae, homicidia, adulteria, fornica- C
tiones, furta, falsa testimonia, blas-
phemiae. * haec sunt, quae coinquinant 20
hominem. Non lotis autem manibus
manducare, non coinquinat homi-
nem. * Et egressus inde Iesus, secessit 21
22 in partes Tyri & Sidonis. * ‖ Et ecce ‖ Mar. 7. c. 25.
mulier Chananaea à finibus illis e-
gressa clamauit, dicens ei: Miserere
mei Domine fili Dauid: filia mea
23 malè à daemonio vexatur. * Qui non
respondit ei verbum. Et accedentes
discipuli eius rogabant eum dicentes:
Dimitte eam: quia clamat post nos.
24 * Ipse autem respondens ait: Non
sum missus nisi ‖ ad oues, quae perie- ‖ Sup. 10. a. 6.
25 runt domus Israel. * At illa venit, & Ioan. 10 a. 1.
adorauit eum, dicens: Domine adiuua
26 me. * Qui respondens ait: Non est
bonum sumere panem filiorum, &
27 mittere canibus. * At illa dixit: Etiam
Domine: nam & catelli edunt de mi-
cis, quae cadunt de mensa domino-
28 rum suorum. * Tunc respondens Ie-
sus, ait illi: O mulier, magna est fides
tua: fiat tibi sicut vis. Et sanata est filia
29 eius ex illa hora. * Et cum transisset
inde Iesus, venit secus Mare Galilaeae:
& ascendens in montem, sedebat ibi.
30 * ‖ Et accesserunt ad eum turbae multae, ‖ Isa. 35. b. 5.
D habentes secum mutos, caecos, clau-
dos, debiles, & alios multos: & pro-
iecerunt eos ad pedes eius, & curauit
31 eos: * ita vt turbae mirarentur, viden-
tes mutos loquentes, claudos ambu-
lantes, caecos videntes: & magnifica- ‖ Mar. 8 a. 1.
32 bant Deum Israel. * ‖ Iesus autem,
conuocatis discipulis suis, dixit: Mi-
sereor turbae, quia triduo iam perse-
uerant mecum, & non habent quod
manducent: & dimittere eos ieiunos
33 nolo, ne deficiant in via. * Et dicunt
ei discipuli: Vnde ergo nobis in deser-
to panes tantos, vt saturemus turbam
34 tantam? * Et ait illis Iesus: Quot habe-
tis panes? At illi dixerunt: Septem, &
35 paucos pisciculos. * Et praecepit turbae,
36 vt discumberent super terram. * Et ac-
cipiens septem panes, & pisces, & gra-
tias agens, fregit, & dedit discipulis
suis, & discipuli dederunt populo.
37 * Et comederunt omnes, & saturati
sunt, Et quod superfuit de frag-
mentis, tulerunt septem portas ple-
38 nas. * Erant autem qui manduca-
uerunt, quattuor millia homi-
num, extra paruulos & mulie-
39 res. * Et, dimissa turba, ascendit
in nauiculam: & venit in fines Ma-
gedan.

CAP.

CAP. XVI.

Iesus signi petitione ipsum tentantes arguit, quod signa temporum non diiudicarent: iubet discipulos cauere à fermento Pharisæorum ac Sadducæorum: ipsosque interrogat quem ipsum esse dicant, & Petro post illius responsionem promittit claues regni cælorum: suam autem passionem prædicens, à Petro increpatur: propter quod satanam ipsum appellat, docens quemque propriam crucem tollere, & Deum vnicuique iuxta sua opera redditurum.

Mar. 8. ET accesserunt ad eum Pharisæi & 1
b. 12. Sadducæi tentantes: & rogaue- A
Luc. 12. runt eum vt signum de cælo ostende-
g. 54. ret eis. * At ille respondens, ait illis: 2
Facto vespere dicitis: Serenum erit,
rubicundum est enim cælum; * Et 3
manè: Hodie tempestas, rutilat enim
triste cælum. * Faciem ergo cæli diiu- 4
dicare nostis: signa autem temporum
non potestis scire? ‖ Generatio mala
‖ Sup. 12 & adultera signum quærit: & signum
g. 39. non dabitur ei, ‖ nisi signum Ionæ
‖ Ion. 2. prophetæ. Et relictis illis, abiit. * Et 5
cùm venissent discipuli eius trans fre-
tum, obliti sunt panes accipere. * Qui 6
‖ Mar. dixit illis: ‖ Intuemini, & cauete à fer-
8. b. 14. mento Pharisæorum, & Sadducæo-
Luc. 12. rum. * At illi cogitabant intra se di- 7
a. 1. centes: Quia panes non accepimus.
* Sciens autem Iesus, dixit: Quid co- 8
gitatis intra vos modicæ fidei, quia
panes non habetis? * Nondum intel- 9
‖ Sup. 14 ligitis, neque recordamini ‖ quinque B
c. 17. panum in quinque millia hominum,
Ioan. 6. & quot cophinos sumpsistis? * neque 10
b. 9. ‖ septem panum in quatuor millia
‖ Sup. 15 hominum, & quot sportas sumpsi-
d. 34. stis? * Quare non intelligitis, quia non 11
de pane dixi vobis: Cauete à fermen-
to Pharisæorum, & Sadducæorum?
* Tunc intellexerunt, quia non dixe- 12
rit cauendo à fermento panum, sed à
doctrina Pharisæorum, & Saddu-
‖ Mar. cæorum. * ‖ Venit autem Iesus in par- 13
8. c. 27. tes Cæsareæ Philippi: & interroga-
Luc. 9. bat discipulos suos, dicens: Quem di-
c. 18. cunt homines esse Filium hominis?
* At illi dixerunt: Alii Ioannem Ba- 14
ptistam, alii autem Eliam, alii verò C
Ieremiam, aut vnum ex prophetis.
* Dicit illis Iesus: Vos autem quem 15
me esse dicitis? * Respondens Simon 16
‖ Ioan. Petrus dixit: ‖ Tu es Christus, filius
6. g. 69. Dei viui. * Respondens autem Iesus, 17
dixit ei: Beatus es Simon Bar Iona:
quia caro & sanguis non reuelauit ti-
bi, sed Pater meus, qui in cælis est.
‖ Ioan. 1. * ‖ Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, 18
f. 42. & super hanc Petram ædificabo eccle-
siam meam, & portæ inferi non præ-
19 ualebunt aduersus eam. * ‖ Et tibi da- ‖ Isa. 22
bo claues regni cælorum. Et quod- g. 24.
cumque ligaueris super terram, erit Ioan. 20
ligatum & in cælis: & quodcumque e. 23.
solueris super terram, erit solutum &
20 in cælis. * Tunc præcepit discipulis
suis, vt nemini dicerent quia ipse esset
21 Iesus Christus. * Exinde cœpit Iesus
ostendere discipulis suis, quia oporte-
ret eum ire Ierosolymam, & multa pa-
ti à senioribus, & Scribis, & prin-
cipibus sacerdotum, & occidi, & ter-
22 tia die resurgere. * Et assumens eum
D Petrus, cœpit increpare illum dicens:
Absit à te, Domine: non erit tibi hoc.
23 * Qui conuersus, dixit Petro: ‖ Vade ‖ Mar.
post me satana, scandalum es mihi: 8. d. 23.
quia non sapis ea quæ Dei sunt, sed
24 ea, quæ hominum. * Tunc Iesus dixit
discipulis suis. ‖ Si quis vult post me ‖ Sup. 10
venire, abneget semetipsum, & tollat d. 38.
25 crucem suam, & sequatur me. * ‖ Qui Luc. 9.
enim voluerit animam suam saluam g. 23. &
facere, perdet eam: qui autem perdi- 14. f. 17.
derit animam suam propter me, inue- & 17. g.
26 niet eam. * Quid enim prodest homi- 33.
ni, si mundum vniuersum lucretur, ‖ Ioan.
animæ verò suæ detrimentum patia- 12. d. 25.
tur? Aut quam dabit homo commu-
27 tationem pro anima sua? * Filius enim
hominis venturus est in gloria Patris
sui cum angelis suis: ‖ & tunc reddet ‖ Act.
28 vnicuique secundùm opera eius. * A- 17. g. 31.
men dico vobis, ‖ sunt quidam de hic Rom. 2.
stantibus, qui non gustabunt mor- a. 6.
tem, donec videant Filium hominis ‖ Mar.
venientem in regno suo. 9. a. 1.

CAP. XVII.

Luc. 9. c. 27.

Christi in monte transfiguratio, quam iubet discipulos silentio seruare, donec à mortuis resurgat: Eliam dicit venturum, imo iam venisse, sed cognitum non fuisse, nempe Ioannem Baptistam: puerum lunaticum curat quem discipuli ob modicam fidem curare non potuerant, ostendens quanta sint virtutis, fides similis grano sinapis, ieiunium, & oratio: passionem suam prædicit: pro se quoque & Petro didrachma soluit, inuento in ore piscis statere.

1 ET post dies sex assumit Iesus Pe- Mar. 9.
A trum, & Iacobum, & Ioannem a. 2.
fratrem eius, & ducit illos in montem Luc. 9.
2 excelsum seorsum: * & transfigura- d. 28.
tus est ante eos. Et resplenduit facies
eius sicut sol: vestimenta autem eius
3 facta sunt alba sicut nix. * Et ecce ap-
paruerunt illis Moyses & Elias cum
4 eo loquentes. * Respondens autem
Petrus, dixit ad Iesum: Domine, bo-
num est nos hic esse: si vis, faciamus

*Sic non est voluntas ante Patrem ve- 14
strum, qui in cælis est, vt pereat vnus
de pusillis istis. * ‖ Si autem peccaue- 15
‖ Luc. rit in te frater tuus, vade, & corripe
17.a.3. eum inter te & ipsum solum. si te au-
Leu.19. dierit, lucratus eris fratrem tuum.
d. 17. * Si autem te non audierit, adhibe te- 16
Eccl.s.19 cum adhuc vnum, vel duos, ‖ vt in ore C
b. 13. duorum vel trium testium stet omne
Iac.5.d verbum. * Quòd si non audierit eos: 17
d. 19. dic ecclesiæ. si autem ecclesiam non
‖ Deut. audierit, sit tibi sicut ‖ ethnicus & pu-
19.b.15. blicanus. * ‖ Amen dico vobis, quæ- 18
2.Cor.13 cumque alligaueritis super terram, e-
a. 1. runt ligata & in cælo: & quæcumque
Heb.10. solueritis super terram, erunt soluta
e. 28. & in cælo. * Iterum dico vobis, quia 19
Ioan. 8. si duo ex vobis cōsenserint super ter-
e.17. ram, de omni re quācumque petierint,
‖ 2.Thes fiet illis à Patre meo, qui in cælis est.
3.d.14. * Vbi enim sunt duo vel tres congre- 20
1.Cor.5. gati in nomine meo, ibi sum in medio
b. 9. eorum. * Tunc accedens Petrus ad 21
‖ Ioa.20 eum dixit: ‖ Domine quoties peccabit
e. 23. in me frater meus, & dimittam ei?
‖ Luc. vsque septies? * Dicit illis Iesus: Non 22
17.a.4. dico tibi vsque septies; sed vsque se-
ptuagies septies. * Ideò assimilatum est 23
regnum cælorum homini regi, qui vo-
luit rationem ponere cum seruis suis.
* Et cùm cœpisset rationem ponere, 24
oblatus est ei vnus, qui debebat ei de-
cem millia talenta. * Cùm autem non 25
haberet vnde redderet, iussit eum do-
minus eius venumdari, & vxorem eius,
& filios, & omnia quæ habebat, & red-
di. * Procidens autem seruus ille, ora- 26
bat eum, dicens: Patientiam habe in D
me, & omnia reddam tibi. * Misertus 27
autem dominus serui illius, dimisit eū,
& debitum dimisit ei. * Egressus autem 28
seruus ille, inuenit vnum de conseruis
suis, qui debebat ei centū denarios: &
tenens suffocabat eum, dicens: Redde
quod debes. * Et procidens conseruus 29
eius, rogabat eum, dicens: Patientiam
habe in me, & omnia reddam tibi. * Ille 30
autem noluit: sed abiit, & misit eum in
carcerem, donec redderet debitum.
* Videntes autem conserui eius quæ 31
fiebāt, contristati sunt valdè: & vene-
runt, & narrauerunt domino suo om-
nia quæ facta fuerant. * Tunc vocauit 32
illum dominus suus: & ait illi: Serue
nequam, omne debitum dimisi tibi
quoniam rogasti me: * nónne ergo o- 33
portuit & te misereri conserui tui, sic-
ut & ego tui misertus sum? * Et iratus
dominus eius tradidit eum tortori-
bus, quoadusque redderet vniuersum
debitum. * Sic & Pater meus cælestis 34
faciet vobis, si non remiseritis vnus-
quisque fratri suo de cordibus vestris.

CAP. XIX.

Matrimonium docet ex sua institutione esse indissolubile, nec vxorem extra causam fornicationis posse dimitti: inter varios eunuchos laudat illos qui se castrarunt propter regnum cælorum: paruulis manus imponit: adolescens qui omnia se seruasse præcepta dicebat, audito Christi consilio de omnibus vendendis abit tristis: difficile ergo asserit diuitem intrare regnū cælorum, & quid illis præmii sit qui omnibus relictis ipsum sequuntur.

1 ET factum est, cùm consummasset ‖ Mar.
A Iesus sermones istos, migrauit à 10.a.1.
Galilæa, & ‖ venit in fines Iudeæ trās ‖ Mar.
2 Iordanem, * & secutæ sunt eum turbæ 10.a.2.
3 multæ, & curauit eos ibi. * ‖ Et acces-
serunt ad eum Pharisæi tentātes eum,
& dicentes: Si licet homini dimitte-
re vxorem suam, quacumque ex cau-
4 sa? * Qui respondens, ait eis: Non le-
gistis, quia ‖ qui fecit hominem ab ini- ‖ Gen.1.
tio, masculum & feminam fecit eos? d. 27.
5 & dixit: * ‖ Propter hoc dimittet ho- ‖ Gen.2.
mo patrem & matrem, & adhærebit d. 21.
vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Eph.5.
6 * Itaque iam non sunt duo, sed vna g. 31.
caro. Quod ergo Deus coniunxit, 1.Cor.6.
7 homo nō separet. * Dicunt illi: ‖ Quid d. 16.
ergo Moyses mandauit dare libellum ‖ Deut.
8 repudii, & dimittere? * Ait illis: Quo- 24.a.1.
B niam Moyses ad duritiam cordis ve-
stri permisit vobis dimittere vxores
vestras: ab initio autem non fuit sic.
9 * ‖ Dico autem vobis, quia quicum-
que dimiserit vxorem suam, nisi ob ‖ Sup.5.
fornicationem, & aliam duxerit, mœ- e.32.
chatur: & qui dimissam duxerit, mœ- Mar.10
10 chatur. * Dicunt ei discipuli eius: Si b.11.
ita est causa hominis cum vxore, non Luc.16.
11 expedit nubere. * Qui dixit illis: Non d. 18.
omnes capiunt verbum istud, sed qui- 1.Cor.7.
12 bus datum est. * Sunt enim eunuchi, b. 18.
qui de matris vtero sic nati sunt: &
sunt eunuchi, qui facti sunt ab homi-
nibus: & sunt eunuchi qui seipsos ca-
strauerunt propter regnum cælorum.
13 Qui potest capere, capiat. * ‖ Tunc ob- ‖ Mar.
lati sunt ei paruuli, vt manus eis im- 10.b.13.
poneret, & oraret. Discipuli autem in- Luc.18.
14 crepabant eos. * Iesus verò ait eis: Si- c. 15.
nite paruulos, & nolite eos prohibere Sup.18.
ad me venire: talium est enim regnum a. 3.
15 cælorum. * Et cùm imposuisset eis
16 manus, abiit inde. * ‖ Et ecce vnus ac- ‖ Mar.
cedens, ait illi: Magister bone, quid 10.c.17.
boni faciam vt habeam vitam æter- Luc.18.
17 nam? * Qui dixit ei: Quid me interro- d. 16.
gas de bono? ‖ Vnus est bonus, Deus.
Si autem vis ad vitam ingredi, serua
18 mandata. * Dicit illi: Quæ? Iesus au-
tem dixit: ‖ Non homicidium facies:

‖ Exod. Non adulterabis: Non facies furtum:
20.c.13. Non falsum testimonium dices: * Ho- 19
nora patrem tuum, & matrem tuam:
&, Diliges proximum tuum sicut te-
ipsum. * Dicit illi adolescens: Omnia 20
hæc custodiui à iuuentute mea, quid
adhuc mihi deest? * Ait illi Iesus: Si 21
vis perfectus esse, vade, vende quæ
habes, & da pauperibus, & habebis
thesaurum in cælo: & veni, sequere
me. * Cùm audisset autem adolescens 22
verbum, abiit tristis: erat enim habēs
multas possessiones. * Iesus autem di- 23
xit discipulis suis: Amen dico vobis,
quia diues difficile intrabit in regnū
cælorum. * Et iterùm dico vobis: Fa- 24
cilius est camelum per foramen acus
transire, quàm diuitem intrare in re-
gnum cælorum. * Auditis autem his, 25
discipuli mirabantur valdè, dicentes: D
Quis ergo poterit saluus esse? * Aspi- 26
ciens autem Iesus, dixit illis: Apud
homines hoc impossibile est: apud
Deum autem omnia possibilia sunt.
* Tunc respondens Petrus, dixit ei: 27
Ecce nos reliquimus omnia, & secuti
sumus te: quid ergo erit nobis? * Iesus 28
autem dixit illis: Amen dico vobis,
quòd vos qui secuti estis me, in rege-
neratione, cùm sederit Filius hominis
in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos
super sedes duodecim, iudicantes
duodecim tribus Israel. * Et omnis 29
qui reliquerit domum, vel fratres,
aut sorores, aut patrem, aut matrem,
aut vxorem, aut filios, aut agros,
propter nomen meum, centuplum
accipiet, & vitam æternam possidebit.
‖ Inf. 20 b. 16. Mar. 10 d. 31. Luc. 13. f. 30.
bit. * ‖ Multi autem erunt primi no- 30
uissimi, & nouissimi primi.

CAP. XX.

Parabolam proponit de operariis in vineam conductis, quorum vltimis idem datur denarius cum primis: Iesus discipulis passionem ac resurrectionem suam prædicit: & occasione ambitionis filiorum Zebedæi docet discipulos, quod non potestate & ostensione dominij, sed officio ministerij debeant esse maiores: egrediens vero Iericho duos cæcos illuminat.

Simile est regnum cælorum homi- 1
ni patrifamilias, qui exiit primo A
manè conducere operarios in vineam
suam. * Conuentione autem facta cum 2
operariis ex denario diurno, misit eos
in vineam suam. * Et egressus circa 3
horam tertiam, vidit alios stantes in
foro otiosos, * & dixit illis: Ite & vos 4
in vineam meam, & quod iustum
fuerit dabo vobis. * Illi autem abie- 5
runt. Iterùm autem exiit circa sex-
tam, & nonam horam: & fecit simili-
6 ter. * Circa vndecimam verò exiit, &
inuenit alios stantes, & dicit illis: Quid
7 hic statis tota die otiosi? * Dicunt ei:
Quia nemo nos conduxit. Dicit illis:
8 Ite & vos in vineam meam. * Cum
serò autem factum esset, dicit dominus
vineæ procuratori suo: Voca operarios,
& redde illis mercedem,
incipiens à nouissimis vsque ad pri-
9 mos. * Cum venissent ergo qui circa
B vndecimam horam venerant, accepe-
10 runt singulos denarios. * Venientes
autem & primi, arbitrati sunt quod
plus essent accepturi: acceperunt autē
11 & ipsi singulos denarios. * Et acci-
pientes murmurabant aduersus patrē-
12 familias, * dicentes: Hi nouissimi vna
hora fecerunt, & pares illos nobis fe-
cisti, qui portauimus pondus diei, &
13 æstus. * At ille respondens vni eorum,
dixit: Amice non facio tibi iniuriam:
nónne ex denario conuenisti mecum?
14 * Tolle quod tuum est, & vade: volo
autem & huic nouissimo dare sicut
15 & tibi. * Aut non licet mihi quod vo-
lo, facere? an oculus tuus nequam est,
16 quia ego bonus sum? * ‖ Sic erunt no- ‖ Sup.
uissimi primi, & primi nouissimi: 19.d.30.
multi enim sunt vocati, pauci vero Mar.10
17 electi. * ‖ Et ascendens Iesus Ierosoly- a.38.
mam, assumpsit duodecim discipulos Luc.13.
18 secretò, & ait illis: * Ecce ascendimus f.31.
Ierosolymam, & Filius hominis tra- ‖ Mar.
detur principibus sacerdotum, & Scri- 10.f.31.
bis, & condemnabunt eum morte, Luc.18.
19 * & tradent eum Gentibus ad illudē- e.31.
C dum, & flagellandum, & crucifigen-
20 dum, & tertia die resurget. * ‖ Tunc ‖ Mar.
accessit ad eum mater filiorum Zebe- 10.e.35.
dæi cum filiis suis, adorans & petens
21 aliquid ab eo. * Qui dixit ei: Quid
vis? Ait illi: Dic vt sedeant hi duo fi-
lii mei, vnus ad dexteram tuam, &
22 vnus ad sinistram, in regno tuo. * Res-
pondens autem Iesus, dixit: Nescitis
quid petatis. Potestis bibere calicem,
quem ego bibiturus sum? Dicunt ei:
23 Possumus. * Ait illis: Calicem qui-
dem meum bibetis: sedere autem ad
dexteram meam vel sinistram, non
est meum dare vobis, sed quibus pa-
24 ratum est à Patre meo. * ‖ Et audientes
decem, indignati sunt de duobus fra- ‖ Mar.
25 tribus. * ‖ Iesus autem vocauit eos ad 10. g.41
se, & ait: Scitis quia principes gen- ‖ Luc.22
tium dominantur eorum: & qui ma- c.25.
iores sunt, potestatem exercēt in eos.
26 * Non ita erit inter vos: sed quicumq;
D voluerit inter vos maior fieri: sit ve-
27 ster minister: * & qui voluerit inter
vos primus esse, erit vester seruus.
28 * ‖ sicut filius hominis non venit mi- ‖ Phil.2
nistrari, sed ministrare, & dare ani- a.7.
mam

mam suam, redemptionem pro mul-
tis.*‖ Et egredientibus illis ab Iericho, 29
‖ Mar. secuta est eum turba multa: * & ecce 30
10.g.46 duo cæci sedentes secus viam, audie-
Luc. 18. runt quia Iesus transiret: & clama-
f.35. uerunt, dicentes: Domine miserere
nostri, fili Dauid. * Turba autem 31
increpabat eos vt tacerent. At illi
magis clamabant, dicentes: Domine,
miserere nostri, fili Dauid.* Et stetit 32
Iesus, & vocauit eos: & ait: Quid
vultis vt faciam vobis?* Dicunt illi: 33
Domine, vt aperiantur oculi nostri,
* Misertus autem eorum Iesus, tetigit 34
oculos eorum. Et confestim vide-
runt, & secuti sunt eum.

CAP. XXI.

Iesus super asinam Ierusalem cū triumpho ingressus, negotiatores de templo eijcit, & Pharisæis de triumpho indignantibus respondet: discipulis autem de ficulnea Christi verbo arefacta mirantibus, declarat fidei efficaciam: interrogationem de sua potestate retundit quæstione de Ioannis baptismo: & ex parabolis de homine duos filios habente, & de patrifamilias cuius vinitores post alios seruos, etiā filium vineæ heredem occiderunt, prædicit regnum Dei à Iudæis ad Gentes transferendum.

Marci ET cum appropinquassent Ieroso- 1
11.a.3. lymis, & venissent Bethphage ad A
Lu. 19. Montem Oliueti: tunc Iesus misit duos
c.29. discipulos,* dicens eis: Ite in castel- 2
lum, quod contra vos est, & statim
inuenietis asinam alligatam, & pullum
cum ea: soluite, & adducite mihi: * & 3
si quis vobis aliquid dixerit, dicite
quia Dominus his opus habet: & con-
festim dimittet eos.* Hoc autem to- 4
tum factum est, vt adimpleretur
quod dictum est per Prophetam di-
‖ Isa.62 centem: * ‖ Dicite filiæ Sion: Ecce rex 5
d.11. tuus venit tibi mansuetus, sedens su-
Zach.9. per asinam, & pullum filium subiuga-
b.9. lis. * Euntes autem discipuli fecerunt 6
Ioan.12 sicut præcepit illis Iesus.* Et adduxe- 7
b.15. runt asinam, & pullum: & imposuerūt
super eos vestimenta sua: & eum de-
super sedere fecerunt. * Plurima au- 8
tem turba strauerunt vestimenta sua
in via: alij autem cædebant ramos de
arboribus, & sternebant in via: * tur- 9
bæ autem, quæ præcedebant, & quæ
‖ Ps.117. sequebantur, clamabant, dicentes:
d.26. ‖ Hosanna filio Dauid: benedictus, qui
Mar.11. venit in nomine Domini: hosanna in
b.9. altissimis. * Et cum intrasset Ierosoly- 10
Lu. 19. mam, commota est vniuersa ciuitas, B
g.38. dicens: Quis est hic? *Populi autem di- 11
‖ Ioa.2. cebant: Hic est Iesus propheta à Na-
c.14. zareth Galilææ. * ‖ Et intrauit Iesus 12
in templum Dei, & eijciebat omnes,
vendentes & ementes in templo: &
mensas numulariorum, & cathedras
13 vendentium columbas euertit: * &
dicit eis: Scriptum est: ‖ Domus mea ‖ Deut.
domus orationis vocabitur: vos au 13.c.75.
tem fecistis illam speluncam latronū. Isa. 56.
14 * Et accesserunt ad eum cæci, & clau- c.7.
15 di in templo: & sanauit eos. * Viden- Ier.7.
tes autem principes sacerdotum, & b.11.
Scribæ, mirabilia quæ fecit, & pueros
clamantes in templo, & dicentes: Ho-
sanna filio Dauid: indignati sunt,
16 * & dixerunt ei: Audis quid isti di-
cunt? Iesus autem dixit eis: Vtique
numquam legistis: ‖ Quia ex ore in- ‖ Psal.8
fantium & lactentium perfecisti lau- a.3.
17 dem?* Et relictis illis, abiit foras extra
Ciuitatem in Bethaniam: ibique man-
18 sit. * Manè autem reuertens in Ciui-
19 tatem, esuriit. * ‖ Et videns fici arbo- ‖ Marci
rem vnam secus viam, venit ad eam: 11.b.13.
& nihil inuenit in ea nisi folia tantū,
& ait illi: Numquam ex te fructus
nascatur in sempiternum. Et arefacta ‖ Mar.
20 est continuò ficulnea. * ‖ Et videntes 11.c.20.
discipuli, mirati sunt, dicentes: Quo-
21 modo continuò aruit? * Respondens
autem Iesus, ait eis: Amen dico vobis,
si habueritis fidem, & non hæsitaueri-
tis, non solum de ficulnea facietis, sed
& si monti huic dixeritis, Tolle, &
22 iacta te in mare, fiet. * ‖ Et omnia
quæcumque petieritis in oratione cre- ‖ Sup.
23 dentes, accipietis. * Et cùm venisset 7. a. 7.
in templum, accesserunt ad eum do- 1.Ioan.3
centem, principes sacerdotum, & se- d.22.
niores populi, dicentes: ‖ In qua po- ‖ Marci
testate hæc facis? Et quis tibi dedit 11.d.24.
24 hanc potestatem? * Respondens Iesus Lu. 20.
dixit eis: Interrogabo vos & ego vnū a. 2.
sermonem: quem si dixeritis mihi, &
ego vobis dicam in qua potestate hæc
25 facio. * Baptismus Ioannis vnde erat?
C è cælo, an ex hominibus? At illi co-
26 gitabant inter se, dicentes:* Si dixeri-
mus, è cælo dicet nobis: Quare ergo
non credidistis illi? Si autem dixeri-
mus, ex hominibus, timemus turbam:
‖ omnes enim habebant Ioannem sicut
27 prophetam. * Et respondentes Iesu, ‖ Sup.14
dixerunt: Nescimus. Ait illis & ipse: a.5.
Nec ego dico vobis in qua potestate
28 hæc facio. * Quid autem vobis vide-
tur? Homo quidā habebat duos filios,
& accedens ad primum, dixit: Fili,
vade hodie, operare in vinea mea.
29 * Ille autem respondens, ait: Nolo.
Posteà autem, pœnitētia motus abiit.
30 * Accedens autem ad alterum, dixit
similiter. At ille respondens, ait: Eo,
31 domine, & non iuit. * quis ex duo-
bus fecit voluntatem patris? Dicunt

rem omnium & mulier defuncta est.
* In resurrectione ergo cuius erit de 28
septem vxor? omnes enim habuerunt
eam. * Respondens autem Iesus, ait 29
illis: Erratis, nescientes Scripturas,
neq; virtutem Dei. * In resurrectione 30
enim, neque nubent, neque nubentur:
sed erunt sicut angeli Dei in cælo. * De 31
resurrectione autem mortuorum non
legistis quod dictum est à Deo dicēte
|| Exodi vobis: * || Ego sum Deus Abraham, 32
3.b.6. & Deus Isaac, & Deus Iacob? Non D
est Deus mortuorum, sed viuentium.
* Et audientes turbæ, mirabantur in 33
|| Marc. doctrina eius. * || Pharisæi autem au- 34
12.c.28. dientes quòd silentium imposuisset
Luc.10. Sadducæis, conuenerunt in vnum: * & 35
c.27. interrogauit eum vnus ex eis legis do-
ctor, tentans eum. * Magister, quod 36
est mandatum magnum in Lege? * Ait 37
|| Deut. illi Iesus: || Diliges Dominum Deum
6.a.5. tuum ex toto corde tuo, & in tota a-
nima tua, & in tota mente tua. * Hoc 38
est maximum, & primum mandatum.
* Secundum autem simile est huic: 39
|| Leuit. || Diliges proximum tuum, sicut te-
19.d.18 ipsum. * In his duobus mandatis vni- 40
Marci uersa lex pendet, & prophetæ. * Con- 41
12.f.31. gregatis autem Pharisæis, interroga-
Luc.20 uit eos Iesus, * dicens: Quid vobis vi- 42
d.41. detur de Christo? cuius filius est? Di-
cunt ei: Dauid. * Ait illis: Quomodo 43
ergo Dauid in spiritu vocat eum Do-
|| Psal. minum, dicens: * || Dixit Dominus Do- 44
109.a.1 mino meo, sede à dextris meis, donec
ponam inimicos tuos scabellum pe-
dum tuorum? * Si ergo Dauid vocat 45
eum Dominum, quomodo filius eius
est? * Et nemo poterat ei respondere 46
verbum: neque ausus fuit quisquam
ex illa die eum amplius interrogare.

CAP. XXIII.

Scribis & Pharisæis super cathedram Moysi sedentibus præcipit Iesus obedire, ipsorum autem opera non imitari, referens ipsorum hypocrisim & ambitionem, discipulos vero contrariam docens humilitatem: deinde multiplex væ illis ob hypocrisim ac reliquas suas iniquitates interminatur; prædicens eos patrum suorum mensuram in iustorum persecutionibus impleturos, ac Ierusalem deserendam.

TVnc Iesus locutus est ad turbas, 1
& ad discipulos suos, * dicens: Su- 2
|| 2. Esd. per cathedram Moysi sederunt || Scri- A
8.a. bæ, & Pharisæi. * Omnia ergo quæ- 3
cumque dixerint vobis, seruate, &
|| Luc.11 facite: secundùm opera verò eorum
g.46. nolite facere: dicunt enim, & non fa-
Act.15. ciunt. * || Alligant enim onera grauia, 4
f.10. & importabilia, & imponunt in hu-
meros hominum: digito autem suo Deut. 6
5 nolunt ea mouere. * Omnia verò o- b.8.
pera sua faciunt vt videantur ab ho- Num.
minibus: || dilatant enim phylacteria 15.c.28.
6 sua, & magnificant fimbrias. * Amant || Marc.
autem primos recubitus in cœnis, & 12.d.38.
7 primas cathedras in synagogis, * & Luc.11.
salutationes in foro, & vocari ab ho- f.43. &
8 minibus Rabbi. * || Vos autem nolite 20.g.
vocari Rabbi. vnus est enim Magister 46.
vester, omnes autem vos fratres estis. || Iacob.
9 * || Et patrem nolite vocare vobis su- 3.a.1.
per terram: vnus est enim pater ve- || Mal.1.
10 ster, qui in cælis est. * Nec vocemini b.6.
magistri: quia Magister vester vnus
11 est, Christus. * Qui maior est vestrum,
12 erit minister vester. * || Qui autem se || Luc.14
B exaltauerit, humiliabitur: & qui se c.11. &
13 humiliauerit, exaltabitur. * Væ autem 18.c.14.
vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ:
quia clauditis regnum cælorum ante
homines. vos enim non intratis, nec
14 introeuntes sinitis intrare. * Væ vobis
Scribæ & Pharisæi hypocritæ: || quia || Marc.
comeditis domos viduarum, oratio- 12.d.40
nes longas orantes: propter hoc am- Luc.20
15 plius accipietis iudicium. * Væ vobis g.47.
Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia
circuitis mare & aridam, vt faciatis
vnum proselytum: & cùm fuerit fa-
ctus, facitis eum filium gehennæ du-
16 plo quàm vos. * Væ vobis duces cæ-
ci, qui dicitis: Quicumque iurauerit
per templum, nihil est: qui autem iu-
17 rauerit in auro templi, debet. * Stulti,
& cæci: Quid enim maius est, aurum,
an templum, quod sanctificat aurum?
18 * Et quicumque iurauerit in altari,
nihil est: quicumque autem iurauerit
in dono, quod est super illud, debet.
19 * Cæci: Quid enim maius est, donum,
an altare, quod sanctificat donum?
20 * Qui ergo iurat in altari, iurat in eo,
C & in omnibus quæ super illud sunt.
21 * & quicumque iurauerit in templo,
iurat in illo, & in eo qui habitat in
22 ipso: * & qui iurat in cælo, iurat in
throno Dei, & in eo qui sedet super
23 eum. * || Væ vobis Scribæ & Pharisæi || Luc.11
hypocritæ: qui decimatis mentham, f.42.
& anethum, & cyminum, & reliqui-
stis quæ grauiora sunt legis, iudicium,
& misericordiam, & fidem. hæc o-
portuit facere, & illa non omittere.
24 * Duces cæci, excolantes culicem, ca-
25 melum autem glutientes. * Væ vobis
Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia
mundatis quod deforis est calicis &
paropsidis: intus autem pleni estis ra-
26 pina, & immunditia. * Pharisæe cæ-
ce, munda priùs quod intus est cali-
cis & paropsidis, vt fiat id, quod de-
27 foris est, mundum. * Væ vobis Scri-

bæ & Pharisæi hypocritæ: quia simi-
les estis sepulchris dealbatis, quæ afo-
ris parent hominibus speciosa, intus
verò plena sunt ossibus mortuorum,
& omni spurcitia. * sic & vos aforis 28
quidem paretis hominibus iusti: intus
autem pleni estis hypocrisi, & iniqui-
tate. * Væ vobis Scribæ & Pharisæi 29
hypocritæ, qui ædificatis sepulchra
prophetarum, & ornatis monumenta
iustorum, * & dicitis: Si fuissemus in 30
diebus patrum nostrorum, non esse-
mus socij eorum in sanguine prophe-
tarum. * itaque testimonio estis vo- 31
bismetipsis, quia filij estis eorum, qui D
prophetas occiderunt. * Et vos im- 32
plete mensuram patrum vestrorum.
Sup.3. b.7. *‖ Serpentes genimina viperarum, 33
quomodo fugietis à iudicio gehen-
næ? * Ideò ecce ego mitto ad vos 34
prophetas, & sapientes, & scribas, &
ex illis occidetis, & crucifigetis, &
ex eis flagellabitis in synagogis ve-
stris, & persequemini de ciuitate in
ciuitatem: * vt veniat super vos om- 35
nis sanguis iustus, qui effusus est su-
Gen. 4 b.8. per terram,‖ à sanguine Abel iusti vs-
que ad sanguinem ‖ Zachariæ, filij Ba-
Heb.11. a.4. rachiæ, quem occidistis inter tem-
plum & altare. * Amen dico vobis, 36
2. Par. 2.f.22. venient hæc omnia super generatio-
nem istam. * Ierusalem, Ierusalem, 37
Luc.13. g.34. quæ occidis prophetas, & lapidas eos
qui ad te missi sunt, quoties volui cô-
gregare filios tuos, quemadmodum
gallina congregat pullos suos sub a-
las, & noluisti? * Ecce relinquetur vo- 38
bis domus vestra deserta. * Dico enim 39
vobis, non me videbitis amodò, do-
nec dicatis: Benedictus, qui venit in
nomine Domini.

CAP. XXIV.

Prædicit templi euersionem, monetque vt caueant à venturis seductoribus, futura prænuntians bella ac persecutiones: surgent pseudochristi & pseudoprophetæ: de aduentu filij hominis, præcedentibus signis in sole, luna & stellis: omnibus ignotum dicit Christus diem iudicij: & de fideli ac malo seruo, propter quæ docet semper esse vigilandum.

Mar.13 a.1. ET egressus Iesus de templo, ibat. 1
Et accesserunt discipuli eius, vt A
Luc.21. a.5. ostenderent ei ædificationes templi.
* Ipse autem respondens dixit illis: 2
Videtis hæc omnia? Amen dico vo-
bis, non relinquetur hic lapis super
lapidem, qui non destruatur. * ‖ Se- 3
Luce 9.g.44 dente autem eo super Montem oli-
ueti, accesserunt ad eum discipuli se-
cretò, dicentes: Dic nobis, quãdo hæc
erunt? & quod signum aduentus tui,
4 & consummationis sæculi. * ‖ Et re- ‖ Ephes.
spondens Iesus, dixit eis: Videte ne 5.b.6.
5 quis vos seducat. * multi enim ve- Col.2.
nient in nomine meo, dicentes: Ego d.18.
sum Christus: & multos seducent.
6 * Audituri enim estis prælia, & opi-
niones præliorum. Videte ne turbe-
mini. oportet enim hæc fieri, sed non-
7 dum est finis. * consurget enim gens
in gentem, & regnum in regnum, &
erunt pestilentiæ, & fames, & terræ-
8 motus per loca. * hæc autem omnia
9 initia sunt dolorum. * ‖ Tunc tradent ‖ Ioan.
vos in tribulationem, & occidêt vos: 15.c.20.
& eritis odio omnibus gentibus pro- & 16.
10 pter nomen meum. * Et tunc scanda- a.2.
B lizabuntur multi, & inuicem tradent, Sup.10.
11 & odio habebunt inuicem. * Et multi c.17.
pseudoprophetæ surgent, & seducent Luc.21.
12 multos. * Et quoniam abundauit ini- c.12.
quitas, refrigescet charitas multo-
13 rum. * qui autem perseuerauerit vs-
14 que in finem, hic saluus erit. * Et
prædicabitur hoc Euangelium regni
in vniuerso orbe, in testimonium
omnibus gentibus: & tunc veniet
15 consummatio. * Cùm ergo videritis
abominationem desolationis, quæ di-
cta est ‖ à Daniele propheta, stantem ‖ Mar.
in loco sancto: qui legit, intelligat: 13.b.14.
16 * tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad Luc.21.
17 montes: * & qui in tecto, non descen- d.20.
18 dat tollere aliquid de domo sua: * & Dan.9.
qui in agro, non reuertatur tollere tu- g.27.
19 nicam suam. * Væ autem prægnan-
tibus & nutrientibus in illis diebus.
20 * Orate autem vt non fiat fuga vestra
21 in hieme, ‖ vel sabbato. * erit enim ‖ Act.1.
tunc tribulatio magna, qualis non fuit b.12.
ab initio mundi vsque modò, neque
22 fiet. * Et nisi breuiati fuissent dies il-
li, non fieret salua omnis caro: sed
propter electos breuiabuntur dies il-
23 li. * ‖ Tunc si quis vobis dixerit: Ecce ‖ Marc.
hîc est Christus, aut illic: nolite cre- 13.c.21.
24 dere. * Surgent enim pseudochristi, & Luc.17.
pseudoprophetæ: & dabunt signa ma- c.23.
gna, & prodigia, ita vt in errorem in-
ducantur (si fieri potest) etiam electi.
25 * Ecce prædixi vobis. * Si ergo dixe- ‖ Luc.17
26 rint vobis, Ecce in deserto est, nolite g.36.
exire; ecce in penetralibus, nolite cre- ‖ Marc.
27 dere. * Sicut enim fulgur exit ab O- 13.c.24.
riente, & paret vsque in Occidentem: Luc.21.
ita erit & aduentus Filij hominis. c.25.
28 * ‖ Vbicumque fuerit corpus, illic con- Ezech.
29 gregabuntur & aquilæ. * ‖ Statim au- 32.b.7.
C tem post tribulationem dierum illo- Isaie 13
rum, sol obscurabitur, & luna non da- b.10.
bit lumen suum, & stellæ cadent de Ioel.3.
cælo, & virtutes cælorum commo- c.15.
30 uebuntur: * & tunc parebit signum Apoc.1.
Filij hominis in cælo: & tunc plan- b.7.

gent

gent omnes tribus terræ: & videbunt
Filium hominis venientē in nubibus
cæli cum virtute multa, & maiestate.
|| 1.Cor. *||Et mittet angelos suos cum tuba, & 31
15. g.51. voce magna: & congregabunt electos
eius à quattuor ventis, à summis cæ-
lorum vsque ad terminos eorum *Ab 32
arbore autem fici discite parabolam:
cùm iam ramus eius tener fuerit, &
folia nata, scitis quia propè est æstas:
* ita & vos cùm videritis hæc om- 33
nia, scitote quia propè est in ianuis.
* Amen dico vobis, quia non præter- 34
ibit generatio hæc, donec omnia hæc
|| Marc. fiant. * || Cælum & terra transibunt, 35
13. d.31. verba autem mea non præteribunt.
* De die autem illa & hora nemo scit, 36
neque angeli cælorum, nisi solus pa-
|| Luc.17 ter. * ||Sicut autem in diebus Noë, ita 37
f.26. erit & aduentus Filij hominis. * sicut 38
Gen. 7. enim erant in diebus ante diluuium D
b.5. comedentes & bibentes, nubentes &
nuptui tradentes, vsque ad eum diem
quo intrauit Noë in arcam, * & non 39
cognouerunt donec venit diluuium,
& tulit omnes: ita erit & aduentus
Filij hominis. * Tunc duo erunt in 40
agro: vnus assumetur, & vnus relin-
quetur. * duæ molentes in mola: vna 41
assumetur, & vna relinquetur. * Vigi- 42
late ergo, quia nescitis qua hora Do-
minus vester venturus sit. * Illud au- 43
|| 1.The. tem scitote, || quoniam si sciret pater-
4.d.17. familias qua hora fur venturus esset,
Mar. 13 vigilaret vtique, & non sineret perfo-
d.32. di domum suam. * Ideò & vos estote 44
Luc. 12 parati: quia qua nescitis hora Filius
e.39. hominis venturus est. *Quis, putas, est 45
fidelis seruus, & prudens, quem con-
stituit dominus suus super familiam
suam, vt det illis cibum in tempore?
|| Apoc. * ||Beatus ille seruus, quem cùm vene- 46
16.e.15. rit dominus eius, inuenerit sic facien-
tem. *amen dico vobis, quoniā super 47
omnia bona sua constituet eum. * Si 48
autem dixerit malus seruus ille in cor-
de suo: Moram facit dominus meus
venire: *& cœperit percutere conser- 49
uos suos, manducet autem & bibat
cum ebriosis: * veniet dominus serui 50
illius: in die qua non sperat, & hora
qua ignorat: * & diuidet eum, par- 51
|| Sup. 13 temque eius ponet cum hypocritis.
f.42. ||illic erit fletus, & stridor dentium.
Infr.25.
c.30.

CAP. XXV.

*Parabolas proponit de decem virgini-
bus, ac talentis distributis seruis:
quorum dominus peregrè rediens sin-
gulos præmiat aut punit iuxta ipso-
rum merita: extremum iudicium po-
nit ob oculos, & causas præmiationis
bonorum, ac punitionis malorum.*

1 TVnc simile erit regnum cælorum
A decem virginibus: quæ accipien-
tes lampades suas, exierunt obuiàm
2 sponso & sponsæ. *Quinque autem ex
eis erant fatuæ, & quinque prudentes:
3 * sed quinque fatuæ, acceptis lampa-
dibus, non sumpserunt oleum secum:
4 *prudentes verò acceperunt oleum in
5 vasis suis cum lampadibus. * Moram
autem faciente sponso, dormitauerūt
6 omnes & dormierunt. * Media autem
nocte clamor factus est: Ecce sponsus
7 venit, exite obuiam ei. * Tunc surre-
xerunt omnes virgines illæ, & orna-
8 uerunt lampades suas. * Fatuæ autem
sapientibus dixerunt: Date nobis de
oleo vestro: quia lampades nostræ ex-
9 tinguuntur. * Responderunt pruden-
tes, dicentes: Ne fortè non sufficiat
nobis & vobis, ite potiùs ad venden-
10 tes, & emite vobis. *Dum autem irent
emere, venit sponsus: & quæ paratæ
erant, intrauerunt cū eo ad nuptias,
11 & clausa est ianua. * Nouissimè verò
veniunt & reliquæ virgines, dicentes:
12 Domine, Domine, aperi nobis. * At
ille respondens ait: Amen dico vobis,
13 nescio vos. * || Vigilate itaque, quia || Mar.
14 nescitis diem, neque horam. * || Sicut 13. d.33.
enim homo peregrè proficiscens, vo- || Luc.19
cauit seruos suos, & tradidit illis bo- b.12.
15 na sua. * Et vni dedit quinque talen-
B ta, alij autem duo, alij verò vnum,
vnicuique secundùm propriam virtu-
16 tem, & profectus est statim. * Abiit
autem qui quinque talenta acceperat,
& operatus est in eis, & lucratus est
17 alia quinque. * Similiter & qui duo
18 acceperat, lucratus est alia duo. * Qui
autem vnum acceperat, abiens fodit
in terram, & abscondit pecuniam do-
19 mini sui. * Post multum verò tempo-
ris venit dominus seruorum illorum,
20 & posuit rationem cum eis. *Et acce-
dens qui quinque talenta acceperat,
obtulit alia quinque talenta, dicens:
Domine, quinque talenta tradidisti
mihi, ecce alia quinque superlucratus
21 sum. *Ait illi dominus eius: Euge ser-
ue bone, & fidelis, quia super pauca
fuisti fidelis, super multa te consti-
tuam, intra in gaudium domini tui.
22 * Accessit autem & qui duo talenta
acceperat, & ait: Domine duo talenta
tradidisti mihi, ecce alia duo lucratus
23 sum. * Ait illi dominus eius: Euge
serue bone, & fidelis, quia super pau-
ca fuisti fidelis, super multa te consti-
tuam, intra in gaudium domini tui.
24 *Accedens autem & qui vnum talen-
tum acceperat, ait: Domine, scio quia
homo durus es, metis vbi non semi-
nasti, & congregas vbi non sparsisti:
* &

* & timens abij, & abscondi talen- 25
tum tuum in terra: ecce habes quod C
tuum est. *Respondens autem domi- 26
nus eius, dixit ei: Serue male, & pi-
ger, sciebas quia meto vbi non semi-
no,& congrego vbi non sparsi:*opor- 27
tuit ergo te committere pecuniā meā
numulariis,& veniens ego recepissem
vtique quod meum est cum vsura.
* Tollite itaque ab eo talentum, & 28
‖Sup. 13 date ei qui habet decem talēta. *‖om- 29
b.12. ni enim habenti dabitur, & abunda-
Marci bit: ei autem qui non habet, & quod
4.c.25. videtur habere, auferetur ab eo. * Et 30
Luc. 8. inutilem seruum eiicite in tenebras
c.18. & exteriores: illic erit fletus, & stridor
19.d. 26 dentium. *Cùm autem venerit Filius 31
hominis in maiestate sua, & omnes
angeli cum eo, tunc sedebit super se-
dem maiestatis suæ:*& congregabun- 32
tur ante eum omnes gentes,& separa-
bit eos ab inuicem,sicut pastor segre-
gat oues ab hœdis: * & statuet oues 33
quidē à dextris suis,hœdos autem à si-
nistris. *Tunc dicet rex his,qui à dex- 34
tris eius erūt:Venite benedicti Patris
mei,possidete paratum vobis regnum
‖Isaie à constitutione mūdi. *‖esuriui enim, 35
38.b.7. & dedistis mihi manducare: sitiui, &
Ezech. dedistis mihi bibere: hospes eram, &
58.b.7. collegistis me:*nudus,& cooperuistis 36
‖Eccl. 7 me: ‖infirmus,& visitastis me: in car-
d.38. cere eram,& venistis ad me. * Tunc 37
respondebunt ei iusti, dicentes: Do- D
mine,quando te vidimus esurientem,
& pauimus te: sitientem, & dedimus
tibi potum? *quando autem te vidi- 38
mus hospitem, & collegimus te: aut
nudū, & cooperuimus te? *aut quan- 39
do te vidimus infirmum,aut in carce-
re,& venimus ad te? *Et respondens 40
rex,dicet illis: Amen dico vobis,quā-
diu fecistis vni ex his fratribus meis
‖Psal. 5 minimis, mihi fecistis. *Tunc dicet & 41
c.9. his qui à sinistris erunt: ‖ Discedite à
Sup. 7. me maledicti in ignem æternum, qui
d.23. paratus est diabolo, & angelis eius.
Luc. 13. * esuriui enim, & non dedistis mihi 42
f.27. manducare: sitiui, & non dedistis mi-
hi potum: * hospes eram, & non col- 43
legistis me: nudus, & nō cooperuistis
me: infirmus,& in carcere, & non vi-
sitastis me. *Tunc respondebunt ei & 44
ipsi,dicentes: Domine,quando te vi-
dimus esurientem, aut sitientem, aut
hospitem, aut nudum, aut infirmum,
aut in carcere, & non ministrauimus
tibi? * Tunc respondebit illis,dicens: 45
Amen dico vobis: Quamdiu non feci-
‖Ioan. 5 stis vni de minoribus his,nec mihi fe-
c.29. cistis. *‖ Et ibunt hi in supplicium æ- 46
Dan. 12 ternum, iusti autem in vitam æter-
c.2. nam.

CAP. XXVI.

Consultant principes sacerdotum de occidendo Iesu; qui vnguento pretioso à muliere perfunditur, murmurantibus discipulis: venditur à Iuda; de cuius proditione discipulis in cœna loquitur, in qua panem in corpus suũ, & vinum in sanguinem consecrata tradidit discipulis: prædicit omnes scandalizandos, trinamque Petri negationem: & post trinam orationem capitur à Iudæis; quorum vni Petrus abscidit auriculam: discipulis fugientibus, coram Caipha à falsis testibus accusatus: mortisque reus iudicatus, conspuitur ac cæditur, & ter à Petro negatur.

1 ET factum est: cùm consummasset
A Iesus sermones hos omnes, dixit
2 discipulis suis: * ‖ Scitis quia post bi- ‖Mar.
duum Pascha fiet, & Filius hominis 14.a.1.
3 tradetur vt crucifigatur. *Tunc con- Luc.22.
gregati sunt principes sacerdotum, & a.1.
seniores populi, in atrium principis
sacerdotum, qui dicebatur Caiphas:
4 * & consilium fecerunt vt Iesum do-
5 lo tenerent,& occiderent. *Dicebant
autem: Non in die festo,ne fortè tu-
6 multus fieret in populo. * ‖ Cùm au- ‖Ioan.
tem Iesus esset in Bethania in domo 11.a.2.
7 Simonis leprosi, *accessit ad eum mu- & 12.
lier habens alabastrum vnguenti pre- a.3.
tiosi, & effudit super caput ipsius re- Mar.
8 cumbentis. * Videntes autem discipu- 14.a.3.
li, indignati sunt dicentes: Vt quid
9 perditio hæc? * potuit enim istud væ-
numdari multo, & dari pauperibus.
10 *Sciens autē Iesus,ait illis: Quid mo-
lesti estis huic mulieri? opus enim bo-
11 num operata est in me. *nam semper
pauperes habetis vobiscum: me autem
12 non semper habetis. * Mittens enim
hæc vnguentum hoc in corpus meum,
13 ad sepeliendum me fecit. * Amen di-
co vobis,vbicumque prædicatum fue-
rit hoc Euangelium in toto mundo,
dicetur & quòd hæc fecit in memo-
14 riam eius. *‖Tunc abiit vnus de duo- ‖Mar.
B decim,qui dicebatur Iudas Iscariotes, 14.b.10.
15 ad principes sacerdotum: *& ait illis: Luc. 22
Quid vultis mihi dare, & ego vobis a.3.
eum tradam? At illi constituerunt ei
16 triginta argenteos.*Et exinde quære-
bat opportunitatem vt eum traderet.
17 *‖Prima autem die azymorum acces- ‖ Marc.
serunt discipuli ad Iesum, dicentes: 14.b.12.
Vbi vis paremus tibi comedere Pa- Luc.22.
18 scha? *At Iesus dixit: Ite in ciuitatem a. 7.
ad quemdam,& dicite ei: Magister di-
cit: Tempus meum propè est,apud te
19 facio Pascha cum discipulis meis. *Et
fecerunt discipuli sicut constituit illis
Iesus,

‖ Marc. Iesus, & parauerunt Pascha. * ‖ Ve- 20
14.b.17. spere autem facto, discumbebat cum
Luc.22. duodecim discipulis suis. * Et edenti- 21
b.14. bus illis, dixit: Amen dico vobis, quia
Ioan. 13 vnus vestrûm me traditurus est. * Et 22
b.21. contristati valdè, cœperunt singuli di-
cere: Numquid ego sum Domine?
* At ipse respondens, ait: Qui intingit 23
mecum manum in paropside, hic me
tradet. * Filius quidem hominis va- 24
‖ Psal. dit, ‖ sicut scriptum est de illo: væ au- C
40.c.10 tem homini illi, per quem Filius ho-
minis tradetur: bonum erat ei, si natus
non fuisset homo ille. * Respondens 25
autem Iudas, qui tradidit eum, dixit:
Numquid ego sum Rabbi? Ait illi: Tu
‖ 1 Cor. dixisti. * ‖ Cœnantibus autem eis, ac- 26
11. c.14. cepit Iesus panem, & benedixit, ac fre-
git, deditque discipulis suis, & ait: Ac-
cipite, & comedite: hoc est corpus
meum. * Et accipiens calicem gratias 27
egit: & dedit illis, dicẽs: Bibite ex hoc
omnes. * Hic est enim sanguis meus 28
noui testamenti, qui pro multis ef-
fundetur in remissionem peccatorum.
* Dico autem vobis: non bibam amo- 29
dò de hoc genimine vitis, vsque in
diem illum, cùm illud bibam vobis-
cum nouum in regno Patris mei. * Et 30
hymno dicto, exierunt in Montem o-
‖ Marc. liueti. * Tunc dicit illis Iesus: ‖ Om- 31
14.c.27. nes vos scandalum patiemini in me,
Ioan.16 in ista nocte. Scriptum est enim: Per-
d.32. cutiam pastorem, & dispergentur oues
Zach.13 gregis. * Postquam autem resurrexe- 32
c.7. ro, præcedam vos in Galilæam. * Re- 33
Marc. spondens autem Petrus, ait illi: Et si
11.b.7. omnes scandalizati fuerint in te, ego
numquam scandalizabor. * Ait illi Ie- 34
sus: Amen dico tibi, quia in hac nocte
antequam gallus cantet, ter me nega-
‖ Ioan. bis. * Ait illi Petrus: ‖ Etiamsi opor- 35
13.d.38. tuerit me mori tecum, non te negabo.
Marc. Similiter & omnes discipuli dixerunt.
14.d.31. * Tunc venit Iesus cum illis in villam, 36
Luc.22 quæ dicitur Gethsemani, & dixit di- D
d.39. scipulis suis: Sedete hic, donec vadam
illuc, & orem. * Et assumpto Petro, & 37
duobus filiis Zebedæi, cœpit contri-
stari & mœstus esse. * Tunc ait illis: 38
Tristis est anima mea vsque ad mortẽ:
sustinete hic, & vigilate mecum. * Et 39
progressus pusillum, procidit in fa-
ciem suam, orans, & dicens: Pater mi,
si possibile est, transeat à me calix
iste. verumtamen non sicut ego volo,
sed sicut tu. * Et venit ad discipulos 40
suos, & inuenit eos dormientes, & di-
cit Petro: Sic non potuistis vna hora
vigilare mecum? * Vigilate, & orate 41
vt non intretis in tentationem. Spiri-
tus quidem promptus est, caro autem
infirma. * Iterùm secundò abiit, & 42

orauit, dicens: Pater mi, si non potest
hic calix transire nisi bibam illum,
43 fiat voluntas tua. * Et venit iterùm, &
inuenit eos dormientes: erant enim
44 oculi eorum grauati. * Et relictis illis,
iterùm abiit, & orauit tertiò, eum-
45 dem sermonem dicens. * Tunc venit
ad discipulos suos, & dicit illis. Dor-
mite iam, & requiescite: ecce appro-
pinquauit hora, & Filius hominis tra-
46 detur in manus peccatorum. * Surgite
eamus: ecce appropinquauit qui me
47 tradet. * ‖ Adhuc eo loquente, ecce ‖ Marc.
E Iudas vnus de duodecim venit, & 14.e.43.
cum eo turba multa, cum gladiis & Luc 22.
fustibus, missi à principibus sacerdo- e.47.
48 tum, & senioribus populi. * Qui au- Ioan. 18
tem tradidit eum, dedit illis signum, a.3.
dicens: Quemcumque osculatus fue-
49 ro, ipse est, tenete eum. * Et confestim
accedens ad Iesum, dixit: Aue Rabbi.
50 Et osculatus est eum. * Dixitque illi
Iesus: Amice, ad quid venisti? Tunc
accesserunt, & manus iniecerunt in
51 Iesum, & tenuerunt eum. * Et ecce
vnus ex his qui erant cum Iesu, ex-
tendens manum, exemit gladium
suum, & percutiens seruum principis
sacerdotum amputauit auriculã eius.
52 * Tunc ait illi Iesus: Conuerte gla-
dium tuum in locum suum. ‖ omnes ‖ Gen. 9
enim, qui acceperint gladium, gladio a.6.
53 peribunt. * An putas, quia non pos- Apoc.13
sum rogare patrem meum, & exhibe- c.13.
bit mihi modò plusquam duodecim
54 legiones angelorum? * ‖ Quomodo ‖ Isa.53.
ergo implebuntur Scripturæ, quia sic c.10.
55 oportet fieri? * In illa hora dixit Ie-
sus turbis: Tamquam ad latronem
existis cum gladiis & fustibus com-
prehendere me: quotidie apud vos se-
debam docens in templo, & non me
56 tenuistis. * Hoc autem totum factum
F est, ‖ vt adimplerentur Scripturæ pro- ‖ Thre.
phetarum. Tunc discipuli omnes, 4.d.20.
57 ‖ relicto eo, fugerunt. * At illi tenen- ‖ Marc.
tes Iesum, duxerunt ad Caipham 14.g.53.
principem sacerdotum, vbi Scribæ & Luc. 22
58 seniores conuenerant. * Petrus autem f. 54.
sequebatur eum à longè, vsque in Ioan.18
atrium principis sacerdotum. Et in- c.24.
gressus intrò, sedebat cum ministris,
59 vt videret finem. * Principes autem
sacerdotum, & omne concilium,
quærebant falsum testimonium con-
60 tra Iesum, vt eum morti traderent: * &
non inuenerunt, cùm multi falsi te-
stes accessissent. Nouissimè autem ve-
61 nerunt duo falsi testes, * & dixerunt:
Hic dixit: ‖ Possum destruere tem- ‖ Ioan. 2
plum Dei, & post triduum reædifica- d.19.
62 re illud. * Et surgens princeps sacer-
dotum, ait illi: Nihil respondes ad
ea,

ea, quæ isti aduersum te testificantur?
* Iesus autem tacebat. Et princeps sa- 63
cerdotum ait illi: Adiuro te per Deum
viuum, vt dicas nobis si tu es Chri-
stus filius Dei. * Dicit illi Iesus: Tu 64
‖ Sup.16 dixisti. verumtamen dico vobis, ‖ a-
d.27. modò videbitis filium hominis seden-
1.Thess. tem à dextris virtutis Dei, & venien-
4.d.14. tem in nubibus cæli. * Tunc princeps 65
Rom.14. sacerdotum scidit vestimenta sua di- G
b.10. cens: Blasphemauit: quid adhuc ege-
mus testibus? ecce nunc audistis
blasphemiam: * quid vobis videtur? 66
At illi respondentes dixerunt: Reus
‖ Isa.50. est mortis. * ‖ Tunc expuerunt in fa- 67
c.6. ciem eius, & colaphis eum ceciderunt,
Mar.14 alij autem palmas in faciem eius de-
8.65. derunt, * dicentes: Prophetiza nobis 68
Christe, quis est qui te percussit?
‖ Luc. * ‖ Petrus verò sedebat foris in atrio: 69
22.f.55. & accessit ad eum vna ancilla, dicens:
Ioan.18. Et tu cum Iesu Galilæo eras. * At 70
c.25.1c. ille negauit coram omnibus, dicens:
Nescio quid dicis. * Exeunte autem 71
illo ianuam, vidit eum alia ancilla,
& ait his qui erant ibi: Et hic erat
cum Iesu Nazareno. * Et iterùm ne- 72
gauit cum iuramento: Quia non no-
ui hominem. * Et post pusillum ac- 73
cesserunt qui stabant, & dixerunt Pe-
tro: Verè & tu ex illis es: nam &
loquela tua manifestum te facit.
* Tunc cœpit detestari & iurare quia 74
non nouisset hominem. Et continuò
gallus cantauit. * Et recordatus est 75
Petrus verbi Iesu, quod dixerat: Priùs
quàm gallus cantet, ter me negabis.
Et egressus foras, fleuit amarè.

CAP. XXVII.

Iudas, relatis argenteis, laqueo se suspendit: Iesus coram Pilato accusatus, non respondet; vxor autem Pilati dicit ipsum iustum: prælegitur tamen Barabbas: Pilatus lotis manibus Iesum flagellatum tradit crucifigendum: qui à militibus multipliciter illusus, ducitur ad crucifigendum; & felleo vino potatus, inter latrones crucifigitur, diuisis ipsius vestimentis: & à varijs multa iactantur in ipsum blasphemia: suboriuntur tenebræ; & clamans Iesus Eli, acetoque potatus, cum clamore expirat, ac signa varia fiunt: corpus Iesu à Ioseph sepultum, custoditur à militibus.

‖ Mar. MAnè autem facto, consilium in- 1
15.a.16. ierunt omnes principes sacerdo- A
Lu. 23. tum & seniores populi aduersus Ie-
sum, vt eum morti traderent. * ‖ Et 2
vinctum adduxerunt eum, & tradide- a.1.
3 runt Pontio Pilato præsidi. * Tunc Ioan.18.
videns Iudas, qui eum tradidit, quòd c.28.
damnatus esset; pœnitentia ductus,
retulit triginta argenteos principibus
4 sacerdotum, & senioribus, * dicens:
Peccaui, tradens sanguinem iustum.
At illi dixerunt: Quid ad nos? tu vi-
5 deris. * Et proiectis argenteis in tem-
plo, recessit: ‖ & abiens laqueo se sus- ‖ Act.1.
6 pendit. * Principes autem sacerdo- c.18.
tum, acceptis argenteis, dixerũt: Non
licet eos mittere in corbonam: quia
7 pretium sanguinis est. * Consilio au-
tem inito, emerunt ex illis agrum fi-
guli, in sepulturam peregrinorum.
8 * ‖ Propter hoc vocatus est ager ille,
B Haceldama, hoc est, ager sanguinis, ‖ Act.1.
9 vsque in hodiernum diem. * Tunc im- c.19.
pletum est quod dictum est per Iere-
miam prophetam, dicentem: ‖ Et ac- ‖ Zach
ceperunt triginta argenteos pretium 11.c.12.
appretiati, quem appretiauerunt à fi-
10 lijs Israel: * & dederunt eos in agrum
figuli, sicut constituit mihi Dominus.
11 * Iesus autem stetit ante præsidem,
‖ & interrogauit eum præses, dicens: ‖ Mar.
Tu es Rex Iudæorum? Dicit illi 15.a.2.
12 Iesus: Tu dicis. * Et cùm accusaretur ‖ Luc.
à principibus sacerdotum, & senio- 23.a.3.
13 ribus, nihil respondit. * Tunc dicit Ioan.18.
illi Pilatus: Non audis quanta ad- f.28.
14 uersum te dicunt testimonia? * Et
non respondit ei ad vllum verbum, ita
15 vt miraretur præses vehementer. * Per
diem autem sollemnem consueuerat
præses populo dimittere vnum vin-
16 ctum, quem voluissent. * habebat
autem tunc vinctum insignem, qui
17 dicebatur Barabbas. * Congregatis
ergo illis, dixit Pilatus: Quem vultis
dimittam vobis: Barabbam, an Ie-
18 sum, qui dicitur Christus? * Sciebat
enim quòd per inuidiam tradidissent
19 eum. * Sedente autem illo pro tri-
bunali, misit ad eum vxor eius, dicens:
Nihil tibi, & iusto illi. multa enim
passa sum hodie per visum propter
20 eum. * ‖ Principes autem sacerdo- ‖ Mar.
C tum, & seniores persuaserunt popu- 15.b.11.
lis vt peterent Barabbam, Iesum ve- Luc.23.
21 rò perderent. * Respondens autem b.18.
præses, ait illis: Quem vultis vobis Ioan.18.
de duobus dimitti? At illi dixerunt: g.41.
22 Barabbam. * Dicit illis Pilatus: Quid Act.3.b.
igitur faciam de Iesu, qui dicitur 14.
23 Christus? * Dicunt omnes: Cruci-
figatur. Ait illis præses: Quid enim
mali fecit? At illi magis clamabant
24 dicentes: Crucifigatur. * Videns au-
tem Pilatus quia nihil proficeret, sed
magis tumultus fieret: accepta aqua,
lauit manus coram populo, dicens:
In-

Innocens ego sum à sanguine iusti hu-
ius: vos videritis. * Et respondens 25
vniuersus populus, dixit: Sanguis
eius super nos, & super filios nostros.
* Tunc dimisit illis Barabbam: Ie- 26
sum autem flagellatum tradidit eis vt
crucifigeretur. * Tunc milites præsi-
dis suscipientes Iesum in prætorium, 27
‖ Mar. ‖ congregauerunt ad eum vniuersam
15.b.27. cohortem: * & exuentes eum, chla- 28
Ioan.19 mydem coccineam circumdederunt
d.18. ei; * & plectentes coronam de spinis, 29
Psal.21. posuerunt super caput eius, & arun- D
d.17. dinem in dextera eius. Et genu flexo
ante eum, illudebant ei, dicentes: Aue
rex Iudæorum. * Et expuentes in eum, 30
acceperunt arundinem, & percutie-
bant caput eius. * Et postquam illuse- 31
runt ei, exuerunt eum chlamyde, &
induerunt eum vestimentis eius, &
duxerunt eum vt crucifigerent. * ‖ Ex- 32
‖ Mar. euntes autem inuenerunt hominem
15.b.21. Cyrenæum, nomine Simonem: hunc
Luc.23. angariauerũt vt tolleret crucem eius.
d.26. * ‖ Et venerunt in locum, qui dici- 33
‖ Mar. tur Golgotha, quod est Caluariæ lo-
15.b.21. cus. * Et dederunt ei vinum bibe- 34
Luc.23. re cum felle mistum, Et cùm gu-
d.26. stasset, noluit bibere. * Postquam au- 35
Ioan.19. tem crucifixerunt eum, diuiserunt
d.17. vestimenta eius, sortem mittentes,
vt impleretur quod dictum est per
‖ Mar. Prophetam dicentem: ‖ Diuiserunt
15.c.24. sibi vestimenta mea, & super vestem
Luc.23. meam miserunt sortem. * Et seden- 36
f.34. tes seruabant eum. * Et imposuerunt 37
Ioan.19. super caput eius causam ipsius scri- E
d.18. ptam: HIC EST IESVS REX IV-
DÆORVM. * Tunc crucifixi sunt cũ 38
eo duo latrones; vnus à dextris, &
vnus à sinistris. * Prætereuntes au- 39
tem blasphemabant eum mouentes
‖ Ioan.2 capita sua, * & dicentes: ‖ Vah qui 40
d.19. destruis templum Dei, & in triduo
illud reædificas: salua temetipsum: si
filius Dei es, descende de cruce. * Si- 41
militer & principes sacerdotum illu-
dentes cum Scribis & senioribus di-
cebant: * Alios saluos fecit, seipsum 42
non potest saluum facere: ‖ si rex
‖ Sap.2. Israel est, descendat nunc de cruce, &
d.18. credimus ei: * ‖ confidit in Deo: li- 43
‖ Psal. beret nunc, si vult eum: dixit enim:
21.a.9. Quia filius Dei sum. * Idipsum autem 44
& latrones, qui crucifixi erant cum
eo, improperabant ei. * A sexta au- 45
tem hora tenebræ factæ sunt super
vniuersam terram vsque ad horam
nonam. * Et circa horam nonam cla- 46
mauit Iesus voce magna, dicens:
‖ Ps.21. ‖ Eli, Eli, lammasabacthani? hoc est:
a.1. Deus meus, Deus meus, vt quid dere-
liquisti me? * Quidam autem illic 47
stantes, & audientes, dicebant: Eliam
48 vocat iste. * Et continuò currens
F vnus ex eis acceptam spongiam im-
pleuit aceto, & imposuit arundini, &
49 dabat ei bibere. * Ceteri verò dice-
bant: Sine videamus an veniat Elias
50 liberans eum. * Iesus autem iterùm
clamans voce magna, emisit spiritum. ‖ 2.Par.
51 * ‖ Et ecce velum templi scissum est 3.d.14.
in duas partes à summo vsque deor-
sum. & terra mota est, & petræ scissæ
52 sunt, * & monumenta aperta sunt:
& multa corpora sanctorum, qui
53 dormierant, surrexerunt. * Et exeun-
tes de monumentis post resurrectio-
nem eius, venerunt in sanctam ciui-
54 tatem, & apparuerunt multis. * Cen-
turio autem, & qui cum eo erant, cu-
stodientes Iesum, viso terræ motu &
his quæ fiebant, timuerunt valdè, di-
centes: Verè Filius Dei erat iste.
55 * Erant autem ibi mulieres multæ à
longè, quæ secutæ erant Iesum à
56 Galilæa, ministrantes ei: * inter
quas erat Maria Magdalene, & Ma-
ria Iacobi & Ioseph mater, & mater
57 filiorum Zebedæi. * ‖ Cùm autem se- ‖ Mar.
G rò factum esset, venit quidam homo 15.d.42.
diues ab Arimathæa, nomine Ioseph, Luc.23.
58 qui & ipse discipulus erat Iesu. * hic g.50.
accessit ad Pilatum, & petiit corpus Ioan.19
Iesu. Tunc Pilatus iussit reddi cor- e.38.
59 pus. * Et accepto corpore, Ioseph
60 inuoluit illud in sindone munda.
* Et posuit illud in monumento suo
nouo, quod exciderat in petra. Et
aduoluit saxum magnum ad ostium
61 monumenti, & abijt. * Erat autem
ibi Maria Magdalene, & altera Ma-
ria, sedentes contra sepulchrum.
62 * Altera autem die, quæ est post Pa-
rasceuen, conuenerunt principes sa-
cerdotum & Pharisæi ad Pilatum,
63 * dicentes: Domine, recordati su-
mus, quia seductor ille dixit adhuc
64 viuens: Post tres dies resurgam. * Iu-
be ergo custodiri sepulchrum vsque
in diem tertium: ne fortè veniant
discipuli eius, & furentur eum, & di-
cant plebi: Surrexit à mortuis, &
erit nouissimus error peior priore.
65 * Ait illis Pilatus: Habetis custo-
66 diam, ite, custodite sicut scitis. * Illi
autem abeuntes, munierunt sepul-
chrum, signantes lapidem, cum cu-
stodibus

CAP.

CAP. XXVIII.

Facto terræmotu, exterritisque custodibus, Angelus mulieribus narrat Christi resurrectionem; qui ipsis apparens iubet (sicut & Angelus iusserat) vt discipulis nuntient, quòd Dominum in Galilæa visuri sint: milites sepulchri custodes, pecunia corrupti, dicunt corpus Christi furto sublatum: discipuli videntes in Galilæa Dominum, iubentur ire ad docendas & baptizandas omnes gentes.

|| Mar. 16.b.6. Ioa.20. a. 11.

VEspere autem sabbati, quæ luce- 1
scit in prima sabbati, venit Maria A
Magdalene, & altera Maria, videre
sepulchrum. * Et ecce terræmotus fa- 2
ctus est magnus. Angelus enim Do-
mini descendit de cælo: & accedens
reuoluit lapidem, & sedebat super
eum: * erat autem aspectus eius sicut 3
fulgur: & vestimentum eius sicut nix.
* Præ timore autem eius exterriti sunt 4
custodes, & facti sunt velut mortui.
* Respondens autem Angelus dixit 5
mulieribus: Nolite timere vos: scio
enim, quòd Iesum, qui crucifixus est,
quæritis: * non est hîc: surrexit enim, 6
sicut dixit. venite, & videte locum, B
vbi positus erat Dominus. * Et citò 7
euntes dicite discipulis eius quia sur-
rexit: & ecce præcedet vos in Gali-
læam: ibi eum videbitis. ecce prædixi
vobis. * Et exierunt citò de monu- 8
mento cum timore & gaudio magno,
currentes nuntiare discipulis eius.

9 * Et ecce Iesus occurrit illis, dicens:
Auete. Illæ autem accesserunt, & te-
nuerunt pedes eius, & adorauerunt
10 eum. * Tunc ait illis Iesus: Nolite ti-
C mere. ite, nuntiate fratribus meis vt
eant in Galilæam, ibi me videbunt.
11 * Quæ cùm abijssent, ecce quidam de
custodibus venerunt in ciuitatem, &
nuntiauerunt principibus sacerdotum
12 omnia quæ facta fuerant. * Et con-
gregati cum senioribus, consilio ac-
cepto, pecuniam copiosam dederunt
13 militibus, * dicentes: Dicite quia dis-
cipuli eius nocte venerunt, & furati
14 sunt eum, nobis dormientibus. * Et si
hoc auditum fuerit à præside, nos sua-
debimus ei, & securos vos faciemus.
15 * At illi, accepta pecunia, fecerunt si-
cut erant edocti. Et diuulgatum est
verbum istud apud Iudæos, vsque in
16 hodiernum diem. * Vndecim autem
D discipuli abierunt in Galilæam, in
montem, vbi constituerat illis Iesus.
17 * Et videntes eum adorauerunt: qui-
18 dam autem dubitauerunt. * Et acce-
dens Iesus locutus est eis, dicens:
Data est mihi omnis potestas in cæ-
19 lo, & in terra. * || euntes ergo docete || Mar
omnes gentes, baptizantes eos in no- 16.d.15.
mine Patris, & Filij, & Spiritus san-
20 cti: * docentes eos seruare omnia
quæcumque mandaui vobis. Et ecce
ego vobiscum sum omnibus diebus,
vsque ad consummationem sæculi.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM MARCVM.

CAPVT I.

Ioannes in austeritate vitæ prædicat, ac baptizat aqua; Christus verò Spiritu sancto: qui à Ioanne baptizatus, cum bestijs agens in deserto, post ieiunium quadraginta dierum à satana tentatur, & Ioanne tradito prædicare incipit in Galilæa vocatisque Simone & Andrea, Iacobo & Ioanne Zebedæi, accedit Capharnaum. & reliqua Galilææ loca, ibique prædicans curat socrum Simonis, & leprosum quem mittit ad sacerdotes, plurimosque dæmoniacos ac malè habentes, cum magna omnium admiratione.

1 INITIVM Euan- Mat. 3.
A gelij Iesu Christi, a.1.
2 Filij Dei. * Sicut || Mala.
scriptũ est in Isaia 3.a.1.
propheta: || Ecce Isa. 40.
ego mitto ange- a. 3.
lum meum ante fa- Ioan. 1.
ciem tuã, qui præ- c. 15.
parabit viam tuam Luc. 3.
3 ante te. * Vox clamantis in deserto: a. 4.
Parate viam Domini, rectas facite se-
4 mitas eius. * Fuit Ioannes in deserto
baptizans, & prædicans baptismum
pœnitentiæ in remissionem peccato- || Mat.
5 rum. * || Et egrediebatur ad eum omnis 3. a. 5.
Iudææ

Iudææ regio, & Ierosolymitæ vniuer-
si, & baptizabantur ab illo in Iordanis
‖ Leu. flumine, confitentes peccata sua. * | Et 6
11. c. 22. erat Ioannes vestitus pilis cameli, &
Mat. 3. zona pellicea circa lumbos eius, & lo-
c. 12. custas & mel siluestre edebat. Et præ-
Luc. 3. c. dicabat dicens: * Venit fortior me 7
16. post me, cuius non sum dignus pro-
Ioan. 1. cumbens soluere corrigiam calcea-
d. 27. mentorum eius. * Ego baptizaui vos 8
Act. 1. a. aqua, ille verò baptizabit vos Spiritu
5. & 2. sancto. * Et factum est: in diebus illis 9
a. 4. & venit Iesus à Nazareth Galilææ: &
11. c. 16. baptizatus est à Ioanne in Iordane.
& 19. a. * Et statim ascendens de aqua, vidit 10
4. cælos apertos, | & Spiritum tam- B
‖ Luc. 3. quam columbam descendentem, &
c. 22. manentem in ipso. * Et vox facta est 11
Ioan. 1. de cælis: Tu es filius meus dilectus,
d. 32. in te complacui. * | Et statim Spiri- 12
‖ Mat. tus expulit eum in desertum. * Et erat 13
4. a. 1. in deserto quadraginta diebus, & qua-
Luc. 4. draginta noctibus: & tentabatur à
a. 1. satana: eratque cum bestiis, & angeli
‖ Mat. ministrabant illi. * | Postquam autem 14
4. b. 12. traditus est Ioannes, venit Iesus in
Luc. 4. Galilæam, prædicans Euangelium
c. 14. regni Dei, * & dicens: Quoniam im- 15
Ioan. 4. pletum est tempus, & appropinqua-
f. 43. uit regnum Dei: pœnitemini, & cre-
‖ Mat. dite Euangelio. * | Et præteriens se- 16
4. c. 18. cus mare Galilææ, vidit Simonem, &
Luc. 5. Andream fratrem eius, mittentes re-
a. 2. tia in mare (erant enim piscatores)
* & dixit eis Iesus: Venite post me, 17
& faciam vos fieri piscatores hominũ.
* Et protinus relictis retibus, secuti 18
sunt eum. * Et progressus inde pusil- 19
lum, vidit Iacobum Zebedæi, & Ioan-
nem fratrem eius, & ipsos componen-
tes retia in naui: * & statim vocauit 20
illos. Et relicto patre suo Zebedæo
in naui cum mercenariis, secuti sunt
‖ Mat. eum. * ‖ Et ingrediuntur Caphar- 21
4. b. 13. naum: & statim sabbatis ingressus in
Lu. 4. c. synagogam, docebat eos. * | Et stu- 22
31. pebant super doctrina eius: erat enim C
‖ Mat. docens eos, quasi potestatem habens,
7. d. 28. & non sicut Scribæ. * | Et erat in sy- 23
‖ Luc. 4. nagoga eorum homo in spiritu im-
c. 32. mundo: & exclamauit, * dicens: Quid 24
nobis, & tibi Iesu Nazarene? venisti
perdere nos? scio qui sis, Sanctus
Dei. * Et comminatus est ei Iesus, 25
dicens: Obmutesce, & exi de homi-
ne. * Et discerpens eum spiritus im- 26
mundus, & exclamans voce magna
exijt ab eo. * Et mirati sunt omnes, 27
ita vt conquirerent inter se dicentes:
Quidnam est hoc? quænam doctri-
na hæc noua? quia in potestate etiam
spiritibus immundis imperat, & obe-
diunt ei. * Et processit rumor eius 28
statim in omnem regionem Galilææ.
29 * | Et protinus egredientes de syna- ‖ Mat.
goga, venerunt in domum Simonis 8. b. 14.
& Andreæ, cum Iacobo & Ioanne. Lu. 4. f.
30 * Decumbebat autem socrus Simo- 42.
nis febricitans: & statim dicunt ei
31 de illa. * Et accedens eleuauit eam,
apprehensa manu eius: & continuò
dimisit eam febris, & ministrabat
32 eis. * Vespere autem facto cùm oc-
cidisset sol, afferebant ad eum om-
nes malè habentes, & dæmonia ha-
33 bentes: * & erat omnis ciuitas con-
34 gregata ad ianuam. * Et curauit mul-
tos, qui vexabantur varijs languori-
bus, | & dæmonia multa eijciebat, ‖ Luc. 4.
& non sinebat ea loqui, quoniam scie- f. 42.
35 bant eum. * Et diluculo valdè sur-
gens, egressus abijt in desertum lo-
36 cum, ibique orabat. * Et prosecutus
D est eum Simon, & qui cum illo e-
37 rant. * Et cùm inuenissent eum, di-
xerunt ei: Quia omnes quærunt te.
38 * Et ait illis: Eamus in proximos vi-
cos, & ciuitates, vt & ibi prædicem:
39 ad hoc enim veni. * Et erat prædi-
cans in synagogis eorum, & in omni
40 Galilæa, & dæmonia eijciens. * | Et ‖ Mat.
venit ad eum leprosus deprecans 8. a. 2.
eum: & genu flexo dixit ei: Si vis, Lu. 5. c.
41 potes me mundare. * Iesus autem 12.
misertus eius, extendit manum suam:
& tangens eum, ait illi: Volo: Mun-
42 dare. * Et cùm dixisset, statim dis-
cessit ab eo lepra, & mundatus est.
43 * Et comminatus est ei, statimque
44 eiecit illum: * & dicit ei: Vide nemi-
ni dixeris: sed vade, ostende te prin-
cipi sacerdotum, & offer pro emun-
datione tua, | quæ præcepit Moyses ‖ Leu.
45 in testimonium illis. * At ille egressus 14. a. 3.
cœpit prædicare, & diffamare sermo-
nem, ita vt iam non posset manifestè
introire in ciuitatem, sed foris in de-
sertis locis esset, & conueniebant ad
eum vndique.

CAP. II.

Murmurantibus Scribis quòd paralytico per tectum in grabato demisso, diceret remitti peccata, iubens ipsum ferre grabatum, sanat eum: apud Leuim, quem ad se sequendum vocauerat, discumbens cum pluribus publicanis, rationem dicit, murmurantibus Pharisæis, quare cum peccatoribus conuersetur, & cur ipsius discipuli non ieiunent; quos etiam spicas sabbato vellentes excusat.

1 ET iterùm intrauit Capharnaum Mat. 9.
2 post dies, * & auditum est quòd a. 1.
A in domo esset, & conuenerunt multi, Lu. 5. d.
ita vt non caperet neque ad ianuam, 18.
&

& loquebatur eis verbum. * Et vene- 3
runt ad eum ferentes paralyticum,
qui à quattuor portabatur. * Et cùm 4
non possent offerre eum illi præ-
turba, nudauerunt tectum vbi erat:
& patefacientes submiserunt graba-
tum, in quo paralyticus iacebat.
* Cùm autem vidisset Iesus fidem il- 5
lorum, ait paralytico: Fili, dimittun-
tur tibi peccata tua. * Erant autem 6
illic quidam de Scribis sedentes, &
cogitantes in cordibus suis: * Quid 7
‖ *Iob.*14 hic sic loquitur? blasphemat: ‖ Quis
*c.*4. potest dimittere peccata, nisi solus
Isa. 43. Deus? * Quo statim cognito Iesus 8
*d.*25. spiritu suo, quia sic cogitarent intra
se, dicit illis: Quid ista cogitatis in
cordibus vestris? * Quid est facilius, 9
dicere paralytico: Dimittuntur tibi
peccata; an dicere: Surge, tolle gra- 10
batum tuum, & ambula? * Vt au-
tem sciatis quia Filius hominis habet B
potestatem in terra dimittendi pec-
cata, (ait paralytico) * tibi dico: 11
Surge, tolle grabatum tuum, & vade
in domum tuam. * Et statim surre- 12
xit ille: &, sublato grabato, abiit co-
ram omnibus, ita vt mirarentur om-
nes, & honorificarent Deum, dicen-
tes: Quia numquam sic vidimus.
* Et egressus est rursus ad mare: om- 13
nisque turba veniebat ad eum, & do-
‖ *Mat.* cebat eos. * ‖ Et cùm præteriret, vi- 14
9. a. 9. dit Leui Alphæi sedentem ad telo-
Luc. 5. nium, & ait illi: Sequere me. Et sur-
f. 27. gens secutus est eum. * Et factum est, 15
cùm accumberet in domo illius, mul-
ti publicani & peccatores simul dis-
cumbebant cum Iesu, & discipulis
eius: erant enim multi, qui & seque-
bantur eum. * Et Scribæ & Pharisæi 16
videntes quia manducaret cum publi-
canis & peccatoribus, dicebant disci- C
pulis eius: Quare cum publicanis &
peccatoribus manducat & bibit Ma-
‖ *1.Tim.* gister vester? * ‖ Hoc audito Iesus ait 17
1. c.15. illis: Non necesse habent sani me-
dico, sed qui malè habent: non enim
veni vocare iustos, sed peccatores.
* Et erant discipuli Ioannis & Phari- 18
sæi ieiunantes: & veniunt, & dicunt
illi: Quare discipuli Ioannis & Pha-
risæorum ieiunant, tui autem disci-
puli non ieiunant? * Et ait illis Iesus: 19
Numquid possunt filii nuptiarum,
quamdiu sponsus cum illis est, ieiu-
nare? Quanto tempore habent secum
‖ *Mat.* sponsum, non possunt ieiunare. * ‖ Ve- 20
9.b.15. nient autem dies cùm auferetur ab eis
Luc.5.f. sponsus: & tunc ieiunabunt in illis
35. diebus. * Nemo assumentum panni 21
rudis assuit vestimento veteri: alio-
quin aufert supplementum nouum à

22 veteri, & maior scissura fit. * Et nemo
D mittit vinum nouum in vtres vete-
res: alioquin dirumpet vinum vtres,
& vinum effundetur, & vtres per-
ibunt: sed vinum nouum in vtres no-
23 uos mitti debet. * ‖ Et factum est ite- ‖ *Mat.*
rùm cùm Dominus sabbatis ambu- *12. a.2.*
laret per sata, & discipuli eius cœpe- *Luc.6.*
runt progredi, & vellere spicas. *a.1.*
24 * Pharisæi autem dicebant ei: Ecce,
quid faciunt sabbatis quod non li-
25 cet? * Et ait illis: ‖ Numquam legistis
quid fecerit Dauid, quando necessita- ‖ *1.Reg.*
tem habuit, & esuriit ipse, & qui cum *21. b. 6.*
26 eo erant? * quomodo introiuit in do-
mum Dei sub Abiathar principe sa-
cerdotum, & panes propositionis
manducauit, quos non licebat man-
ducare, ‖ nisi sacerdotibus, & dedit eis ‖ *Leuit.*
27 qui cum eo erant? * Et dicebat eis: *24. b.9.*
Sabbatum propter hominem factum
est, & non homo propter sabbatum.
28 * Itaque Dominus est filius hominis,
etiam sabbati.

CAP. III.

Postquam manum aridam curauerat, Pharisæorum cedens machinationi secedit, turbis vndique ad ipsum confluentibus, quarum infirmos curat. duodecim à se electos (qui hic recensentur) mittit ad prædicandum, data ipsis potestate super infirmitates ac dæmonia: Scribas blasphemantes ipsum in Beelzebub eijcere dæmonia conuincit falsitatis, dicens blasphemiam in Spiritum sanctum irremissibilem, & quæ sint mater & fratres eius.

1 A ET introiuit iterùm in synagogam: *Mat.12*
& erat ibi homo habens manum *a. 9.*
2 aridam. * Et obseruabant eum, si sab- *Lu. 6.*
batis curaret, vt accusarent illum. * Et *b.16q*
ait homini habenti manum aridam:
3 Surge in medium. * Et dicit eis: Li-
cet sabbatis benè facere, an male? a-
nimam saluam facere, an perdere? At
4 illi tacebant. * Et circumspiciens eos
cum ira, contristatus super cæcitate
cordis eorum, dicit homini: Extende
manum tuam. Et extendit, & restitu-
5 ta est manus illi. * ‖ Exeuntes autem ‖ *Mat.*
Pharisæi, statim cum Herodianis con- *12. b.14*
silium faciebant aduersus eum, quo-
6 modo eum perderent. * Iesus autem
cum discipulis suis secessit ad mare:
& multa turba à Galilæa & Iudæa
7 secuta est eum, * & ab Ierosolymis, &
ab Idumæa, & trans Iordanem: & qui
circa Tyrum & Sidonem, multitudo
magna, audientes quæ faciebat, vene-
8 runt ad eum. * Et dixit discipulis suis
vt nauicula sibi deseruiret propter
9 turbam, ne cōprimerent eum. * mul-
tos

tos enim sanabat, ita vt irruerent in
eum vt illum tangerent quotquot ha-
bebant plagas. * Et spiritus immun- 11
di, cùm illum videbant procidebant
ei: & clamabant dicentes: * Tu es 12
Filius Dei. Et vehementer commi-
nabatur eis ne manifestarent illum.
‖ Mat. * ‖ Et ascendens in montem vocauit 13
10.a.1. ad se quos voluit ipse: & venerunt
Lu.6.b. ad eum. * Et fecit vt essent duodecim 14
13. cum illo: & vt mitteret eos prædica-
re. * Et dedit illis potestatem curan- 15
di infirmitates, & eijciendi dæmonia.
* Et imposuit Simon nomen Petrus: 16
* & Iacobum Zebedæi, & Ioannem 17
fratrem Iacobi, & imposuit eis nomi-
na Boanerges, quod est, Filij tonitrui:
* & Andream, & Philippum, & Bar- 18
tholomæum, & Matthæum, & Tho- C
mam, & Iacobum Alphæi, & Thad-
dæum, & Simonem Cananæum, * & 19
Iudam Iscariotem, qui & tradidit il-
lum. * Et veniunt ad domum: & con- 20
uenit iterùm turba, ita vt non possent
neque panem manducare. * Et cùm 21
audissent sui, exierunt tenere eum:
dicebant enim: Quoniam in furorem
versus est. * Et scribæ, qui ab Ieroso- 22
‖ Mat. lymis descenderant, dicebant: ‖ Quo-
9.d.34. niam Beelzebub habet, & quia in
principe dæmoniorum eiicit dæmo-
nia. * Et conuocatis eis, in parabolis 23
dicebat illis: Quomodo potest sata-
nas satanam eiicere? * Et si regnum 24
in se diuidatur, non potest regnum
illud stare. * Et si domus super se- 25
metipsum dispertiatur, non potest
domus illa stare. * Et si satanas con- 26
surrexerit in semetipsum, dispertitus
est, & non poterit stare, sed finem
habet. * Nemo potest vasa fortis in- 27
gressus in domum diripere, nisi priùs
fortem alliget, & tunc domum eius
‖ Mat. diripiet. * ‖ Amen dico vobis, quo- 28
12.c.31. niam omnia dimittentur filiis homi- D
Luc. 12. num peccata, & blasphemiæ quibus
b. 10. blasphemauerint: * qui autem blas- 29
Ioan. 5. phemauerit in Spiritum sanctum, non
d. 56. habebit remissionem in æternum, sed
reus erit æterni delicti. * Quoniam 30
dicebant: Spiritum immundum ha-
‖ Mat. bet. * ‖ Et veniunt mater eius & fra- 31
12.d.46. tres: & foris stantes miserunt ad eum
Luc. 8.c. vocantes eum, * & sedebat circa eum 32
19. turba: & dicunt ei: Ecce mater tua
& fratres tui foris quærunt te. * Et 33
respondens eis, ait: Quæ est mater
mea, & fratres mei? * Et circumspi- 34
ciens eos, qui in circuitu eius sede-
bant, ait: Ecce mater mea, & fratres
mei. * Qui enim fecerit voluntatem 35
Dei, hic frater meus, & soror mea, &
mater est.

CAP. IIII.

parabolam proponit seminatoris, quam discipulis declarat: lucernam dicit super candelabrum ponendam; addens parabolas de semine in terram iacto, quod excrescit dormiente eo qui seminauit, & de grano sinapis: discipulis autem seorsim omnia interpretatur: in naui à somno excitatus, tempestatem maris sedat.

1 Et iterùm cœpit docere ad mare: ‖ Mat.
A & congregata est ad eum turba 13.a.1.
multa, ita vt nauim ascendens sederet Luc. 8.
in mari, & omnis turba circa mare a. 4.
2 super terram erat: * & docebat eos in
parabolis multa, & dicebat illis in do-
3 ctrina sua: * Audite: ecce exiit semi-
4 nans ad seminandum. * Et dum se-
minat, aliud cecidit circa viam, & ve-
nerunt volucres cæli, & comederunt
5 illud. * Aliud verò cecidit super petro-
sa, vbi non habuit terram multam: &
statim exortum est, quoniam non ha-
6 bebat altitudinem terræ: * & quando
exortus est sol, exæstuauit: & eò
quòd non habebat radicem, exaruit.
7 * Et aliud cecidit in spinas: & ascen-
derunt spinæ, & suffocauerunt illud,
8 & fructū non dedit. * Et aliud cecidit
in terram bonam: & dabat fructum
ascendentem, & crescentem; & affere-
bat vnum triginta, vnum sexaginta, &
9 vnum centum. * Et dicebat: Qui ha-
10 bet aures audiendi, audiat. * Et cùm
esset singularis, interrogauerunt eum
hi qui cum eo erant duodecim, para-
11 bolam. * Et dicebat eis: Vobis datū est
B nosse mysterium regni Dei: illis autē,
qui foris sunt, in parabolis omnia
12 fiunt: * ‖ vt videntes videant, & nō vi- ‖ Isa.6.
deant: & audientes audiant, & non in- c.9.
telligant: nequando conuertantur, & Mat. 13
13 dimittantur eis peccata. * Et ait illis: b. 14.
Nescitis parabolam hanc? & quomo- Ioan.12.
do omnes parabolas cognoscetis? f. 40.
14 * Qui seminat, verbum seminat. * Hi Act.28.
15 autem sunt, qui circa viam, vbi semi- f.26.
natur verbum, & cùm audierint, con- Rom.11.
festim venit satanas, & aufert verbum, b.8.
quod seminatū est in cordibus eorū.
16 * Et hi sunt similiter, qui super pe-
trosa seminantur: qui cùm audierint
verbum, statim cum gaudio acci-
17 piunt illud: * & non habent radicem
in se, sed temporales sunt: deinde
orta tribulatione & persecutione pro-
pter verbum, confestim scandalizan-
18 tur. * ‖ Et alij sunt qui in spinis se- ‖ 1.Ti.
minantur: hi sunt, qui verbum au- 6.c.17.
19 diunt, * & ærumnæ sæculi, & dece-
ptio diuitiarum, & circa reliqua con-
cupiscentiæ introëuntes suffocant
verbum, & sine fructu efficitur. * Et

hi sunt, qui super terram bonam C
seminati sunt, qui audiunt verbum, &
suscipiunt & fructificant, vnum tri-
ginta, vnum sexaginta, & vnum cen-
‖ Math. tū. * | Et dicebat illis: Numquid venit 21
5. b. 15. lucerna vt sub modio ponatur, aut
Luc. 8. sub lecto? nónne vt super candelabrū
c. 16. & ponatur? * | Non est enim aliquid abs- 22
11. c. 33. conditum, quod non manifestetur:
‖ Math. nec factum est occultum, sed vt in pa-
10. c. 26. lam veniat. * Si quis habet aures au- 23
Luc. 8. c. diendi, audiat. * Et dicebat illis: Vide- 24
17. te quid audiatis. | In qua mensura
mensi fueritis, remetietur vobis, &
‖ Math. adiicietur vobis. * | Qui enim habet, 25
7. a. 2. dabitur illi: & qui non habet, etiam
Luc. 6. quod habet auferetur ab eo. * Et dice- 26
f. 38. bat: Sic est regnum Dei, quemadmo-
‖ Math. dum si homo iaciat sementem in ter-
13. b. 12. ram, * & dormiat, & exurgat nocte & 27
& 25. c. die, & semen germinet, & increscat
29. dum nescit ille. * Vltrò enim terra 28
Luc. 8. fructificat, primùm herbam, deinde
c. 18. & spicam, deinde plenum frumentum
19 d. 26. in spica. * Et cùm produxerit fructus, 29
statim mittit falcem, quoniam adest
messis. * Et dicebat: Cui assimilabimus 30
regnum Dei? aut cui parabolæ com-
‖ Math. parabimus illud? * | Sicut granum si- 31
13. c. 34. napis, quod cùm seminatum fuerit in D
terra, minus est omnibus seminibus,
quæ sunt in terra: * & cùm semina- 32
tum fuerit, ascendit, & fit maius om-
nibus oleribus, & facit ramos ma-
gnos, ita vt possint sub vmbra eius a-
ues cæli habitare. * Et talibus multis 33
parabolis loquebatur eis verbū, prout
poterant audire: * sine parabola au- 34
tem non loquebatur eis: seorsum au-
tem discipulis suis disserebat omnia.
* Et ait illis in illa die, cùm serò esset 35
‖ Math. factum: Transeamus contrà. * | Et 36
8. c. 23. dimittentes turbam, assumunt eum
Luc. 8. ita vt erat in naui: & aliæ naues erant
c. 22. cum illo. * Et facta est procella ma- 37
gna venti, & fluctus mittebat in na-
uim, ita vt impleretur nauis. * Et erat 38
ipse in puppi super ceruical dor-
miens: & excitant eum, & dicunt illi:
Magister, non ad te pertinet, quia
perimus? * Et exurgens commina- 39
tus est vento, & dixit mari: Tace,
obmutesce. Et cessauit ventus: * & fa-
cta est tranquillitas magna. * Et ait 40
illis: Quid timidi estis? necdum ha-
betis fidem? Et timuerunt timore
magno, & dicebant ad alterutrum:
Quis, putas, est iste, quia & ventus
& mare obediunt ei?

CAP. V.

In regione Gerasenorum dæmoniacum curat ferocissimum à legione dæmonum; quibus permittit vt in porcos ingrediantur, nec sinit vt ipsum sequatur is qui liberatus erat: curata muliere à profluuio sanguinis, venit ad domum Iairi, eiusque filiam resuscitat.

1 ET venerunt trans fretum maris in Math.
2 regionem Gerasenorum. * Et ex- 8. d. 28.
A eunti ei de naui, statim occurrit de Luc. 8.
monumentis homo in spiritu immun- d. 26.
3 do, * qui domicilium habebat in mo-
numentis, & neque catenis iam quis-
4 quam poterat eum ligare: * quoniam
sæpe compedibus & catenis vinctus,
dirupisset catenas, & compedes com-
minuisset, & nemo poterat eum do-
5 mare. * & semper die ac nocte in mo-
numentis & in montibus erat, cla-
6 mans, & concidens se lapidibus. * Vi-
dens autem Iesum à longè, cucurrit,
7 & adorauit eum: * & clamans voce
magna dixit: Quid mihi, & tibi, Iesu
fili Dei altissimi? adiuro te per Deum,
8 ne me torqueas. * Dicebat enim illi:
9 Exi spiritus immunde ab homine. * Et
interrogabat eum: Quod tibi nomen
est? Et dicit ei: Legio mihi nomen est,
10 quia multi sumus. * Et deprecabatur
eum multùm, ne se expelleret extra
11 regionem. * Erat autem ibi circa mon-
tem grex porcorum magnus, pascens.
12 * Et deprecabantur eum spiritus, di-
centes: Mitte nos in porcos vt in eos
13 introëamus. * Et concessit eis statim
B Iesus. Et exeuntes spiritus immundi
introierunt in porcos: & magno im-
petu grex præcipitatus est in mare ad
duo millia, & suffocati sunt in mari.
14 * Qui autem pascebant eos, fugerunt,
& nuntiauerunt in ciuitatem, & in
agros. Et egressi sunt videre quid esset
15 factum: * & veniunt ad Iesum: & vi-
dent illum, qui à dæmonio vexabatur,
sedentem, vestitum, & sanæ mentis,
16 & timuerunt. * Et narrauerunt illis,
qui viderant, qualiter factum esset ei
qui dæmonium habuerat, & de por-
17 cis. * Et rogare cœperunt eum vt dis-
18 cederet de finibus eorum. * Cumque
ascenderet nauim, cœpit illum depre-
cari, qui à dæmonio vexatus fuerat,
19 vt esset cū illo: * & non admisit eum,
sed ait illi: Vade in domum tuam ad
tuos, & annuntia illis quāta tibi Do-
20 minus fecerit, & misertus sit tui. * Et
abiit, & cœpit prædicare in Decapoli,
quāta sibi fecisset Iesus: & omnes mi-
21 rabantur. * Et cùm transcēdisset Iesus
in naui rursum trans fretum, conue-
nit turba multa ad eum, & erat circa
mare.

Math. mare. * Et venit quidam de archi- 22
9.c.18. synagogis nomine Iairus : & videns C
Luc. 8. eum, procidit ad pedes eius, * & de- 23
f. 42. precabatur eum multùm, dicēs : Quo-
niam filia mea in extremis est, Veni,
impone manum super eam, vt salua
sit, & viuat. * Et abiit cum illo, & se- 24
quebatur eum turba multa, & com-
primebant eum. * Et mulier, quæ erat 25
in profluuio sanguinis annis duode-
cim, * & fuerat multa perpessa à com- 26
pluribus medicis : & erogauerat om-
nia sua, nec quidquam profecerat, sed
magis deterius habebat, * cùm audis- 27
set de Iesu, venit in turba retrò, & te-
tigit vestimentum eius : * dicebat enim : 28
Quia si vel vestimentum eius tetige-
ro, salua ero. * Et confestim siccatus 29
est fons sanguinis eius : & sensit cor-
pore quia sanata esset à plaga. * Et sta- 30
tim Iesus in semetipso cognoscens D
virtutem, quę exierat de illo, con-
uersus ad turbam, aiebat : Quis teti-
git vestimenta mea ? * Et dicebant ei 31
discipuli sui : Vides turbam compri-
mentem te, & dicis : Quis me tetigit? 32
* Et circumspiciebat videre eam, quæ
hoc fecerat. * Mulier verò timens & 33
tremens, sciens quod factum esset in
se, venit & procidit ante eum, & di-
xit ei omnem veritatem. * Ille autem 34
Luce dixit ei : Filia, fides tua te saluam
7.g.50. fecit : vade in pace, & esto sana à
plaga tua. * Adhuc eo loquente, ve- 35
niunt ab archisynagogo, dicentes :
Quia filia tua mortua est : quid vltrà
vexas Magistrum ? * Iesus autem au- 36
dito verbo, quod dicebatur, ait ar-
chisynagogo : Noli timere : tantùm-
modò crede. * Et non admisit quem- 37
quam se sequi, nisi Petrum, & Iaco-
bum, & Ioannem fratrem Iacobi. * Et 38
veniunt in domum archisynagogi, &
vidit tumultum, & flentes, & eiulan-
tes multùm. * Et ingressus, ait illis : 39
Quid turbamini, & ploratis ? puella
non est mortua, sed dormit. * Et ir- 40
ridebant eum. Ipse verò, eiectis om-
nibus, assumit patrem & matrem
puellæ, & qui secum erant, & ingre-
ditur vbi puella erat iacens. * Et te- 41
nens manum puellæ, ait illi : Talitha
cumi, quod est interpretatum : Puel-
la (tibi dico) surge. * & confestim 42
surrexit puella, & ambulabat : erat
autem annorum duodecim : & ob-
stupuerunt stupore magno. * Et præ- 43
cepit illis vehementer vt nemo id
sciret : & dixit dari illi manducare.

CAP. VI.

Christi doctrinam in ipsius patria admirantur; vbi tamen propter illorum incredulitatem pauca edidit miracula : Apostolos mittens ad prædicandum, instruit quid obseruare debeant. Herodes, audita Christi fama, dicit Ioannem Baptistam resurrexisse; cuius caput postulanti Herodiadis filiæ saltatrici propter iusiurandum tradiderat : in deserto quinque panibus & duobus piscibus quinque millia virorum satiat : super mare ambulans, tempestatem sedat : in terra Genezareth plurimos tactu fimbriæ vestimenti sanat.

1 ET egressus inde, abiit in patriam Matth.
A suam : & sequebantur eum disci- 13.g.54.
2 puli sui : * & facto sabbato cœpit in Lu.4.c.
synagoga docere : & multi audientes 16.
admirabantur in doctrina eius, dicen- Ioan.4.
tes : Vnde huic hæc omnia : & quæ est f.44.
sapientia, quæ data est illi; & virtutes
tales, quæ per manus eius efficiuntur.
3 * Nonne hic est faber, filius Mariæ Ioan.6.
frater Iacobi, & Ioseph, & Iudæ, & e.42.
Simonis ? nonne & sorores eius hic
nobiscum sunt ? & scandalizabantur
4 in illo. * Et dicebat illis Iesus : Quia Matth.
non est propheta sine honore nisi in 13.g.57.
patria sua, & in domo sua, & in cog- Luc. 4.
5 natione sua. * Et non poterat ibi vir- d.24.
tutem vllam facere, nisi paucos infir- Ioan. 4.
6 mos impositis manibus curauit : * & f.44.
mirabatur propter incredulitatem eo-
rum, & circuibat castella in circuitu
7 docens. * Et vocauit duodecim : Matth.
& cœpit eos mittere binos, & dabat 10.a.1.
illis potestatem spirituum immundo- Sup.3.b.
8 rum. * Et præcepit eis ne quid tollerent 14.
in via, nisi virgā tantùm; non peram, Luc. 9.
9 non panem, neque in zona æs, * sed a.1.
calceatos sandaliis, & ne induerentur Act.12
10 duabus tunicis. * & dicebat eis : Quo- b.8.
B cumque introieritis in domum, illic
11 manete donec exeatis inde : * & qui-
cumque non receperint vos, nec au-
dierint vos, exeuntes inde, excutite Math.
puluerem de pedibus vestris in testi- 10.b.14.
12 monium illis. * Et exeuntes prædica- Luc. 9.
13 bant vt pœnitentiam agerent : * & dæ- a.5.
monia multa eiiciebant, & vngebant Act. 13.
14 oleo multos ægros, & sanabant. * Et Eg. 5.a.
audiuit rex Herodes, (manifestum e- 18.a.b.
nim factum est nomen eius) & dice- Iac. 5.
bar : Quia Ioannes Baptista resurrexit d.14.
à mortuis : & propterea virtutes ope- Matth.
15 rantur in illo. * Alii autem dicebant : 14.a.1.2
Quia Elias est. Alij verò dicebant : Luc. 9.
Quia propheta est, quasi vnus ex pro- a.7.
16 phetis. * Quo audito Herodes ait : Quē
C ego decollaui Ioannem, hic à mor- Luc 3.
17 tuis resurrexit. * Ipse enim Herodes d.19.

quosdam ex discipulis eius, cõmunibus
manibus, id est non lotis, manducare
panes, vituperauerunt. * Pharisæi e- 3
nim, & omnes Iudæi, nisi crebrò la-
uerint manus, non manducant, te-
nentes traditionem seniorum: * & à 4
foro nisi baptizentur, non comedũt:
& alia multa sunt, quæ tradita sunt
illis seruare, baptismata calicum, &
vrceorum, & æramentorum, & lecto-
rum: * & interrogabant eum Phari- 5
sæi, & Scribæ: Quare discipuli tui
non ambulant iuxta traditionem se-
niorum, sed communibus manibus
manducant panem? * At ille respon- 6
dens, dixit eis: Benè prophetauit Isaias
de vobis hypocritis, sicut scriptum est:
‖ Isa. 29 ‖ Populus hic labiis me honorat, cor
d. 13. autem eorum longè est à me. * in va- 7
num autem me colunt, docentes do-
ctrinas & præcepta hominum. * Re- 8
linquentes enim mandatum Dei, te- B
netis traditionem hominum, bapti-
smata vrceorum, & calicum, & alia si-
milia his facitis multa. * Et dicebat il- 9
lis: Benè irritum facitis præceptum
Dei, vt traditionem vestram seruetis.
‖ Exod. * Moyses enim dixit: ‖ Honora patrẽ 10
20. c. 12. tuum, & matrem tuam. Et ‖ Qui ma-
Deut. 5. ledixerit patri, vel matri, morte mo-
b. 16. riatur. * Vos autem dicitis: Si dixerit 11
Ephes. 6 homo patri, aut matri, Corban (quod
a. 2. est donum) quodcumque ex me, tibi
‖ Exod. profuerit: * & vltrà non dimittitis eũ 12
21. c. 16. quidquam facere patri suo, aut matri,
Leu. 20 * rescindentes verbum Dei per tradi- 13
b. 9. tionem vestram, quam tradidistis &
Prou. 20 similia huiusmodi multa facitis. * ‖ Et 14
c. 20. aduocans iterũm turbam, dicebat il-
‖ Mat. lis: Audite me omnes, & intelligite.
15. b. 10. * Nihil est extra hominem introiens 15
in eum, quod possit eum coinquina-
re, sed quæ de homine procedunt, illa
sunt quæ communicant hominem.
* Si quis habet aures audiendi, au- 16
diat. * Et cùm introisset in domum à 17
turba interrogabant eum discipuli e- C
ius parabolam. * Et ait illis: Sic & vos 18
imprudentes estis? Non intelligitis,
quia omne extrinsecus introiens in
hominem, non potest eum commu-
nicare: * quia non intrat in cor eius, 19
sed in ventrem vadit, & in secessum
exit, purgans omnes escas? * Dicebat 20
autem, quoniam quæ de homine ex-
eunt, illa communicant hominem.
‖ Gen. 6 * ‖ Abintus enim de corde hominum 21
a. 5. malæ cogitationes procedunt, adul-
teria, fornicationes, homicidia, * fur- 22
ta, auaritiæ, nequitiæ, dolus, impudi-
citiæ, oculus malus, blasphemia, su-
perbia, stultitia. * Omnia hæc mala 23
abintus procedunt, & communicant
24 hominem. * ‖ Et inde surgens abiit in ‖ Mat.
fines Tyri & Sidonis: & ingressus 15. c. 24.
domum, neminem voluit scire, & non
25 potuit latere. * Mulier enim statim vt
audiuit de eo, cuius filia habebat spi-
ritum immundum, intrauit, & pro-
26 cidit ad pedes eius. * Erat enim mulier
Gentilis, Syrophœnissa genere. Et ro-
gabat eum vt dæmonium eiiceret de
27 filia eius. * Qui dixit illi: Sine prius
saturari filios: non est enim bonum
sumere panem filiorum, & mittere
28 canibus. * At illa respondit, & dixit
D illi: Vtique Domine, nam & catelli
comedunt sub mensa de micis puero-
29 rum. * Et ait illi: Propter hunc sermo-
nem vade, exiit dæmonium à filia tua.
30 * Et cùm abiisset domum suam, inue-
nit puellam iacentem supra lectum,
31 & dæmonium exiisse. * Et iterùm ex-
iens de finibus Tyri, venit per Sido-
nẽ ad mare Galilææ inter medios fi-
32 nes Decapoleos. * ‖ Et adducũt ei sur- ‖ Matt.
dum & mutum, & deprecabãtur eum, 9 d. 32.
33 vt imponat illi manum. * Et appre- Luce 12.
hendens eum de turba seorsum, misit b. 14.
digitos suos in auriculas eius: & ex-
34 spuens, tetigit linguã eius: * & suspi-
ciens in cælum, ingemuit, & ait illi:
35 Ephphetha, quod est adaperire. * Et
statim apertę sunt aures eius, & solu-
tum est vinculum linguæ eius, & lo-
36 quebatur rectè. * Et præcepit illis ne
cui dicerent. Quanto autem eis præ-
cipiebat, tanto magis plus prædica-
37 bant: * & eò ampliùs admirabantur,
dicentes: Benè omnia fecit: & sur-
dos fecit audire, & mutos loqui.

CAP. VIII.

*Septem panibus paucisque pisciculis sa-
tiat quattuor hominum millia: disci-
pulos à fermento Pharisæorum cauere
iubet: cæcum sensim curat: interro-
gatis Apostolis quem Iesum esse di-
cerent, Petrus confitetur ipsum esse
Christum: & paulo post satanas ab
eo dicitur, quod increparet illum dum
suam prædiceret passionem: de tol-
lenda cruce, & quod anima nihil de-
bet esse charius.*

1 IN diebus illis iterũm cùm turba Matt.
A multa esset, nec haberent quod 15. d. 32.
manducarent, conuocatis discipulis,
2 ait illis: * Misereor super turbam: quia
ecce iam triduo sustinent me, nec ha-
3 bent quod manducent: * & si dimise-
ro eos ieiunos in domum suam, defi-
cient in via: quidã enim ex eis de lon-
4 gè venerunt. * Et responderunt ei di-
scipuli sui: Vnde illos quis poterit hîc
5 saturare panibus in solitudine? * Et in-
terrogauit eos: Quot panes habetis?
6 Qui dixerunt: Septem. * & præcepit

turbæ discumbere super terrã. Et ac-
cipiens septẽ panes, gratias agens fre-
git, & dabat discipulis suis vt appone-
rent, & apposuerunt turbæ. * Et ha- 7
bebant pisciculos paucos: & ipsos be-
nedixit, & iussit apponi. * Et mandu- 8
cauerunt, & saturati sunt, & sustule-
runt quod superauerat de fragmentis,
septem sportas. * Erant autẽ qui man- 9
ducauerant, quasi quattuor millia: &
dimisit eos. * Et statim ascendens na- 10
uim cum discipulis suis, venit in par-
Math. 16. a. 1. Luc. 11. g. 54. tes Dalmanutha. * ‖ Et exierunt Pha- 11
risæi, & cœperunt cõquirere cum eo, B
quærentes ab illo signum de cælo
tentantes eum. * Et ingemiscens spi- 12
ritu, ait: Quid generatio ista signum
quærit? Amen dico vobis, si dabitur
generationi isti signum. * Et dimittẽs 13
eos, ascendit iterum nauim, & abiit,
Math. 16. a. 5. trans fretum. * ‖ Et obliti sunt panes 14
sumere: & nisi vnum panem non ha-
bebant secum in naui. * Et præcipie- 15
bat eis, dicens: Videte, & cauete à fer-
mento Pharisæorum, & fermento He-
rodis. * Et cogitabant ad alterutrum, 16
dicentes: Quia panes non habemus.
* Quo cognito, ait illis Iesus: Quid 17
cogitatis, quia panes nõ habetis? non-
dum cognoscitis nec intelligitis; ad-
huc cæcatũ habetis cor vestrũ? * ocu- 18
los habentes non videtis? & aures ha-
Sup. 6. f. 41. Ioan. 6 b. 11. bentes non auditis? ‖ Nec recordami-
ni, * quando quinque panes fregi in 19
quinque millia: quot cophinos frag-
mentorum plenos sustulistis? Dicunt
ei: Duodecim. * Quando & septem 20
panes in quattuor millia: quot spor- C
tas fragmentorum tulistis? Et dicunt
ei: Septem. * Et dicebat eis: Quomo- 21
do nondum intelligitis? * Et veniunt 22
Bethsaidam, & adducunt ei cæcum,
& rogabant eum vt illum tangeret.
* Et apprehensa manu cæci, eduxit eũ 23
extra vicum: & expuens in oculos
eius impositis manibus suis, interro-
gauit eum si quid videret. * Et aspi- 24
ciens, ait: Video homines velut arbo-
res ambulantes. * Deinde iterũm im- 25
posuit manus super oculos eius: &
cœpit videre. & restitutus est ita vt
clarè videret omnia. * Et misit illum 26
in domum suam, dicens: Vade in do-
mum tuam: & si in vicum introieris,
Math. 16. b. 13. Luce 9. b. 18. nemini dixeris. * ‖ Et egressus est Ie- 27
sus, & discipuli eius, in castella Cæ-
sareæ Philippi: & in via interrogabat
discipulos suos, dicens eis: Quem me
dicunt esse homines? * Qui respon- 28
derunt illi, dicentes: Ioannem Bapti-
stam, alii Eliam, alij verò quasi vnum
de prophetis. * Tunc dicit illis: Vos 29
verò quem me esse dicitis? Respondẽs

30 Petrus, ait ei: Tu es Christus. * Et com-
minatus est eis, ne cui dicerent de
31 illo. * Et cœpit docere eos, quoniam
Dopertet filium hominis pati multa,
& reprobari à senioribus, & à sum-
mis sacerdotibus, & Scribis, & occidi:
32 & post tres dies resurgere. * Et palàm
verbum loquebatur. Et apprehendens
eum Petrus, cœpit increpare eum.
33 * Qui conuersus, & videns discipulos
suos, comminatus est Petro, dicens:
Vade retro me satana, quoniam non
sapis quæ Dei sunt, sed quæ sunt ho-
34 minum. * Et conuocata turba cum
discipulis suis, dixit eis: ‖ Si quis vult Math. 10. d. 38. & 16. d. 24. Lu. 9. c. 23. & 14 f. 27. & 17. g. 33. Ioan. 12 d. 25.
me sequi, deneget semetipsum: & tol-
35 lat crucem suã, & sequatur me. * Qui
enim voluerit animam suam saluam
facere, perdet eam: qui autem perdi-
derit animam suam propter me & E-
36 uangelium, saluam faciet eam. * Quid
enim proderit homini, si lucretur
mundum totum, & detrimentum
37 animæ suæ faciat? * Aut quid dabit
homo commutationis pro anima sua?
38 * ‖ Qui enim me confusus fuerit, & Math. 10. d. 33. Lu. 9. c. 26. & 12. b 9.
verba mea, in generatione ista adul-
tera & peccatrice: & filius hominis
confundetur eum, cùm venerit in glo-
39 ria patris sui cum angelis sanctis. * Et
dicebat illis: ‖ Amen dico vobis quia Math. 16. d. 27 Lu. 9. c. 27.
sunt quidam de hîc stantibus, qui non
gustabunt mortem, donec videant
regnum Dei veniens in virtute.

CAP. IX.

Transfigurato Iesu iunguntur Moyses & Elias: dicit Eliam, dum venerit, omnia restituturum, imò iam venisse, nec fuisse susceptum: surdum ac mutum spiritum eiicit, qui sola oratione & ieiunio eiicitur: suam passionem predicit: disputantes discipulos docet quis eorum sit maior: de eiiciente dæmonium qui non sequebatur Iesum: de amputando manus, pedis, vel oculi scandalo.

1 A ET post dies sex assumit Iesus Pe- Math. 17. a. 1. Lu. 9. d. 28.
trum, & Iacobum, & Ioannem:
& ducit illos in montem excelsum
seorsum solos, & transfiguratus est
2 coram ipsis. * Et vestimenta eius facta
sunt splendentia, & candida nimis
velut nix, qualia fullo non potest su-
3 per terram candida facere. * Et appa-
ruit illis Elias cum Moyse: & erãt lo-
4 quentes cum Iesu. * Et respondens Pe-
trus, ait Iesu: Rabbi, bonum est nos
hic esse: & faciamus tria tabernacula,
Tibi vnum, & Moysi vnum, & Eliæ
5 vnum. * Non enim sciebat quid di-
6 ceret: erant enim timore exterriti. * Et
7 B facta est nubes obumbrans eos: & ve-
nit vox de nube, dicens: Hic est filius
meus

meus charissimus : audite illum.* Et 7
statim circumspicientes , neminem
ampliùs viderunt , nisi Iesum tantùm
secum. * ‖ Et descendentibus illis de 8
‖ Matt. monte, præcepit illis ne cuiquam quæ
17.b.9. vidissent , narrarent : nisi cùm Filius
hominis à mortuis resurrexerit. * Et 9
verbum continuerunt apud se , con-
quirentes quid esset : Cùm à mortuis
resurrexerit. * Et interrogabant eum, 10
dicentes . ‖ Quid ergo dicunt Phari-
‖ Mal. 4 sæi & Scribæ , quia Eliam oportet ve-
b. 5. nire primùm ? * Qui respondens , ait 11
illis : Elias, cùm venerit primo, resti- C
‖ Isa. 53. tuet omnia : & quo modo ‖ scriptum
a. 3. est in Filium hominis , vt multa pa-
tiatur & contemnatur.* Sed dico vo- 12
bis quia & Elias venit (& fecerunt
‖ Matt. illi quæcumque voluerunt) ‖ sicut scri-
17.b. 12. ptum est de eo. * Et veniens ad disci- 13
pulos suos, vidit turbam magnã circa
eos, & scribas conquirentes cum illis.
* Et confestim omnis populus videns 14
Iesum stupefactus est, & expauerunt ,
& accurrentes salutabant eum.* Et in- 15
terrogauit eos : Quid inter vos con-
‖ Luc. 9. quiritis ? * ‖ Et respondens vnus de 16
c. 38. turba, dixit : Magister, attuli filium
meum ad te habentem spiritum mu-
tum : * qui vbicumque eum apprehen- 17
derit, allidit illum , & spumat, & stri-
det dentibus , & arescit : & dixi disci-
pulis tuis vt eiicerent illum , & non
potuerunt.* Qui respondens eis, dixit: 18
O generatio incredula quamdiu apud
vos ero ? quamdiu vos patiar? afferte
illum ad me. * Et attulerunt eum. Et 19
cùm vidisset eum, statim spiritus con-
turbauit illum : & elisus in terram ,
volutabatur spumans. * Et interroga- 20
uit patrem eius : Quantum temporis D
est ex quo ei hoc accidit ? At ille ait:
Ab infantia : * & frequenter eum in 21
ignem, & in aquas misit , vt eum per-
deret. sed si quid potes, adiuua nos ,
misertus nostri. * Iesus autem ait il- 22
li : Si potes credere , omnia possibilia
sunt credenti. * Et continuò excla- 23
mans pater pueri, cum lacrymis aie-
bat : Credo , Domine : adiuua incre-
dulitatem meam. * Et cùm videret 24
Iesus concurrentem turbam, commi-
natus est spiritui immundo , dicens
illi : Surde & mute spiritus, ego præ-
cipio tibi , exi ab eo : & ampliùs ne
introeas in eum. * Et exclamans, & 25
multùm discerpens eum , exiit ab eo,
& factus est sicut mortuus. ita vt mul-
ti dicerent: Quia mortuus est. * Iesus 26
autem tenens manum eius , eleuauit
eum. & surrexit. * Et cum introisset 27
in domum , discipuli eius secretò in-
terrogabant eum : Quare nos non

28 potuimus eiicere eum? * Et dixit illis:
Hoc genus in nullo potest exire , nisi
29 in oratione, & ieiunio.* ‖ Et inde pro- ‖ Mat.
fecti prætergrediebantur Galilæam : 17.d. 22.
30 nec volebat quemquam scire. * ‖ Do- ‖ Luc. 9.
E cebat autem discipulos suos , & dice- c. 21.
bat illis : Quoniam filius hominis tra-
detur in manus hominum, & occident
eum , & occisus tertia die resurget.
31 * At illi ignorabant verbum: & time-
32 bant interrogare eum. * Et venerunt
Capharnaum. Qui cum domi essent ,
interrogabat eos : Quid in via tracta-
33 batis ? * At illi tacebant. siquidem in ‖ Mat.
via inter se disputauerant , ‖ quis eo- 18. a. 1.
34 rum maior esset. * Et residens voca- Luc. 9.
uit duodecim, & ait illis : Si quis vult f. 46.
primus esse, erit omnium nouissimus,
35 & omnium minister. * Et accipiens
puerum , statuit eum in medio eo-
rum : quem cum complexus esset, ait
36 illis : * Quisquis vnum ex huiusmodi
F pueris receperit in nomine meo , me
recipit: & quicumque me susceperit,
non me suscipit , sed eum, qui misit
37 me. ‖ * Respondit illi Ioannes, dicens: ‖ Luc. 9.
Magister, vidimus quendam in nomi- f. 49.
ne tuo eiicientem dæmonia, qui non
38 sequitur nos, & prohibuimus eum.* Ie-
sus autem ait : Nolite prohibere eum.
‖ nemo est enim qui faciat virtutem ‖ 1. Cor.
in nomine meo , & possit citò male 12. a. 3.
39 loqui de me. * qui enim non est ad-
40 uersum vos, pro vobis est.* ‖ Quisquis ‖ Matt.
enim potum dederit vobis calicẽ aquę 10. d. 42.
in nomine meo, quia Christi estis : a-
men dico vobis, non perdet mercedẽ
41 suam. * ‖ Et quisquis scandalizauerit ‖ Matt.
vnũ ex his pusillis credentibus in me: 18. a. 6.
bonum est ei magis si circumdaretur Luc. 17.
mola asinaria collo eius , & in mare a. 2.
42 mitteretur.* ‖ Et si scandalizauerit te ‖ Matt.
G manus tua, abscide illam : bonum est 5. d. 30.
tibi debilem introire in vitam , quam & 18. a.
duas manus habentem ire in gehennã, 6.
43 in ignẽ inextinguibilem: * vbi vermis Luc. 17.
eorum non moritur , & ignis non ex- a. 2.
44 tinguitur. * Et si pes tuus te scandali-
zat, amputa illũ : bonum est tibi clau-
dum introire in vitam æternam , quã
duos pedes habentem mitti in gehen-
45 nam ignis extinguibilis : * ‖ vbi ver- ‖ Isa. 66
mis eorum non moritur, & ignis non g. 24.
46 extinguitur. * Quòd si oculus tuus
scandalizat te , eiice eum : bonum est
tibi luscum introire in regnum Dei,
quàm duos oculos habentem mitti in
47 gehennam ignis : * vbi vermis eo- ‖ Leu. 2.
rum non moritur , & ignis non ex- d. 13.
48 tinguitur. * ‖ Omnis enim igne sa- ‖ Matt.
lietur, & omnis victima sale salie- 5. b. 13.
49 tur. * ‖ Bonum est sal : quòd si sal Luca 14
insulsum fuerit : in quo illud con- g. 34.

dieris? Habete in vobis sal, & pacem
habete inter vos.

CAP. X.

Nullo modo dimittendam vxorem astruit aliam ducendo; paruulos complexus, benedicit eis: diues qui præcepta à iuuentute obseruarat, non amplectitur Christi consilium de omnibus diuendendis; quid referent premij qui omnia relinquunt: rursum suam prædicit passionem: occasione ambitionis filiorum Zebedai docet discipulos quod non ostensione dominij, sed officio ministerij debeant esse maiores: Bartimæum cæcum sanat.

Mat.19 ET inde exurgens venit in fines Iu- 1
a. 1. dææ vltra Iordanem: & conue- A
niunt iterùm turbæ ad eum: & sicut
consueuerat, iterùm docebat illos.
* Et accedentes Pharisæi interrogabãt 2
eum: Si licet viro vxorem dimittere:
tentantes eum. * At ille respondens, 3
dixit eis: Quid vobis præcepit Moy-
ses? * Qui dixerunt: ‖ Moyses permi- 4
‖ Deut. sit libellum repudij scribere, & dimit-
24. a. 1. tere. * Quibus respondens Iesus, ait: 5
Ad duritiam cordis vestri scripsit vo-
bis præceptum istud. * ab initio au- 6
tem creaturæ, ‖ masculum & feminam
‖ Gen. 1. fecit eos Deus. * Propter hoc relin- 7
d. 27. quet homo patrem suum & matrem,
Gen. 2. & adhærebit ad vxorem suam: * & 8
d. 24. erunt duo in carne vna. Itaque iam
Mat.19 non sunt duo, sed vna caro. * Quod 9
a. 4. ergo Deus coniunxit, homo non se-
1. Cor. 6. paret. * Et in domo iterùm discipuli 10
d. 16. eius de eodem interrogauerunt eum.
Eph. 5. * Et ait illis: Quicumque dimiserit 11
g. 31 vxorem suam, & aliam duxerit, adul- B
1. Cor. 7. terium committit super eã. * Et si vxor 12
b. 10. dimiserit virum suum, & alij nupse-
rit, mœchatur. * Et offerebant illi par- 13
uulos vt tangeret illos. Discipuli au-
tem comminabantur offerentibus.
* Quos cum videret Iesus, indignè tu- 14
lit, & ait illis: Sinite paruulos venire
ad me, & ne prohibueritis eos: talium
enim est regnum Dei. * Amen dico 15
vobis: Quisquis non receperit regnum
Dei velut paruulus, non intrabit in
illud. * Et complexans eos, & impo- 16
nens manus super illos, benedicebat
eos. * Et cum egressus esset in viam, 17
procurrens quidam genu flexo ante
eum, rogabat eum: ‖ Magister bone,
‖ Mat. quid faciam vt vitam æternam perci-
19. d. 16. piam? * Iesus autem dixit ei: Quid me 18
Luc. 18. dicis bonum? Nemo bonus, nisi vnus C
d. 18. Deus. * Præcepta nosti: Ne adulte- 19
‖ Exod. res, Ne occidas, Ne fureris, Ne falsum
20. c. 13. testimonium dixeris, Ne fraudem fe-
ceris, Honora patrem tuum & ma-
20 trem. * At ille respondens, ait illi: Ma-
gister, hæc omnia obseruaui à iuuen-
21 tute mea. * Iesus autem intuitus eum,
dilexit eum, & dixit ei: Vnum tibi de-
est: vade, quæcumque habes vende, &
da pauperibus, & habebis thesaurum
22 in cælo: & veni, sequere me. * Qui
contristatus in verbo, abiit mœrens:
erat enim habens multas possessiones,
23 * Et circumspiciens Iesus, ait discipu-
lis suis: Quàm difficilè qui pecunias
habent, in regnum Dei introibunt!
24 * Discipuli autem obstupescebant in
verbis eius. At Iesus rursus respon-
dens ait illis: Filioli, quàm difficile est,
confidentes in pecuniis, in regnũ Dei
25 introire! * Facilius est, camelum per
D foramen acus transire, quàm diuitem
26 intrare in regnum Dei. * Qui magis
admirabantur, dicentes ad semetipsos:
27 Et quis potest saluus fieri? * Et intuens
illos Iesus, ait: Apud homines im-
possibile est, sed non apud Deum: om-
nia enim possibilia sunt apud Deum.
28 * ‖ Et cœpit ei Petrus dicere: Ecce nos
dimisimus omnia, & secuti sumus te.
29 * Respondens Iesus, ait: Amen dico ‖ Mat.
vobis: Nemo est, qui reliquerit do- 19. d. 17.
mum, aut fratres, aut sorores, aut pa- Luc. 18.
trem, aut matrem, aut filios, aut agros, e. 28.
propter me, & propter euangelium,
30 * qui non accipiat centies tantũ, nunc
in tempore hoc, domos, & fratres, &
sorores, & matres, & filios, & agros,
cum persecutionibus, & in sæculo
31 futuro vitam æternam. * ‖ Multi au- ‖ Matt.
tem erunt primi nouissimi, & nouis- 19. d. 30.
32 simi primi. * Erant autem in via as-
E cendentes Ierosolymam: & præce-
debat illos Iesus, & stupebant: & se-
quentes timebant. ‖ Et assumens ite- ‖ Luc.
rùm duodecim, cœpit illis dicere quæ 18. f. 31.
33 essent ei euentura. * Quia ecce ascen-
dimus Ierosolymam, & Filius homi-
nis tradetur principibus sacerdotum,
& Scribis, & senioribus, & damna-
bunt eum morte, & tradent eum
34 gentibus: * & illudent ei, & conspuent
eum, & flagellabunt eum, & interfi-
35 cient eum: & tertia die resurget. * ‖ Et ‖ Matt.
accedunt ad eum Iacobus & Ioannes 20. c. 20.
filii Zebedæi, dicentes: Magister vo-
lumus, vt quodcumque petierimus,
36 facias nobis. * At ille dixit eis: Quid
37 vultis vt faciam vobis? * Et dixerunt:
F Da nobis, vt vnus ad dexteram tuam,
& alius ad sinistram tuam, sedeamus
38 in gloria tua. * Iesus autem ait eis:
Nescitis quid petatis: potestis bibere
calicem, quem ego bibo, aut bapti-
39 smo, quo ego baptizor, baptizari? * At
illi dixerunt ei: Possumus. Iesus au-
tem ait eis: Calicem quidem, quem
ego

ego bibo, bibetis; & baptismo, quo
ego baptizor, baptizabimini: *sedere 40
autem ad dexteram meam, vel ad si-
nistram, non est meum dare vobis,
sed quibus paratum est.* Et audientes 41
decem, cœperunt indignari de Iaco-
bo, & Ioanne. * Iesus autem vocans 42
‖ Luc.22 e.25. eos, ait illis: ‖ Scitis quia hi, qui vi-
dentur principari gentibus, dominan-
tur eis: & principes eorum potesta-
tem habent ipsorum. * Non ita est 43
autem in vobis, sed quicumque volue-
rit fieri maior, erit vester minister: * & 44
quicumque voluerit in vobis primus
esse, erit omnium seruus. * Nam & 45
Filius hominis non venit vt ministra- G
retur ei, sed vt ministraret, & daret
animam suam redemptionē pro mul-
‖ *Matt.* tis.* ‖ Et veniunt Iericho, & profici- 46
20.d.29 scente eo de Iericho, & discipulis eius,
Luc. 18. & plurima multitudine, filius Timæi
f. 35. Battimæus cæcus, sedebat iuxta viam
mendicans. * Qui cùm audisset quia 47
Iesus Nazarenus est, cœpit clamare,
& dicere: Iesu fili Dauid, miserere
mei. * Et comminabantur ei multi 48
vt taceret. At ille multo magis clama-
bat: Fili Dauid miserere mei.* Et stās 49
Iesus præcepit illum vocari. Et vocāt
cæcum dicentes ei: Animæquior esto:
surge, vocat te. * Qui proiecto vesti- 50
mento suo exiliens, venit ad eum * Et 51
respondens Iesus dixit illi: Quid tibi
vis faciam? Cæcus autem dixit ei:
Rabboni, vt videam. * Iesus autem ait 52
illi: Vade fides tua te saluum fecit.
Et confestim vidit, & sequebatur
eum in via.

CAP. XI.

Super pullum asinæ cum honore Ierusalem ingreditur ficum maledicendo arefacit: ementes ac vendentes de templo eiicit: efficaciam fiduciæ in Deum ostendit, dicens fratri remittenda quæ in nos commisit: Scribis non dicit qua potestate hæc faciat, eò quod nec illi responderent ad propositam de Ioannis baptismo quæstionem.

Ma:.21 a. 1. *Luc.*19. e.29.
ET cùm appropinquarent Ieroso- 1
lymæ & Bethaniæ ad Montem A
oliuarum, mittit duos ex discipulis
suis, * & ait illis: Ite in castellum, 2
quod contra vos est, & statim intro-
euntes illuc, inuenietis pullum liga-
tum, super quem nemo adhuc homi-
num sedit: soluite illum, & adducite.
* Et si quis vobis dixerit: Quid faci- 3
tis? dicite, quia Domino necessarius
est: & continuò illum dimittet huc.
* Et abeuntes inuenerunt pullum li- 4
gatum ante ianuam foris in biuio: &
soluunt eum.* Et quidam de illic stan- 5
tibus dicebant illis: Quid facitis sol-
6 uentes pullum?* Qui dixerunt eis sicut
præceperat illis Iesus, & dimiserunt
7 eis. * ‖ Et duxerunt pullum ad Iesum: *Ioan.*12.
& imponunt illi vestimenta sua, & b.14.
8 sedit super eum. * Multi autem vesti-
menta sua strauerunt in via: alii au-
tem frondes cædebant de arboribus,
9 & sternebant in via.* Et qui præibant,
& qui sequebantur, clamabant, di- ‖ *Matt.*
10 centes: Hosanna; * ‖ Benedictus qui 21.b.15.
B venit in nomine Domini: Benedictū *Luc.* 19
quod venit regnum patris nostri Da- g. 38.
11 uid: Hosanna in excelsis. * ‖ Et intro- *Psal.*117.
iuit Ierosolymam in templum; & cir- d. 25.
cumspectis omnibus, cùm iam vespe- ‖ *Matt.*
ra esset hora, exiit in Bethaniam cum 21.b.10.
12 duodecim. * Et alia die cùm exirent à ‖ *Matt.*
13 Bethania, esuriit. * ‖ Cumque vidisset 21. b.19
à longè ficum habentem folia, venit
si quid fortè inueniret in ea. & cùm
venisset ad eam, nihil inuenit præter
folia: non enim erat tempus ficorum.
14 * Et respondens dixit ei: Iam non
amplius in æternum ex te fructū quis-
quam manducet. Et audiebant disci-
15 puli eius. * Et veniunt Ierosolymam.
Et cum introisset in templum, cœpit
eiicere vendentes & ementes in tem-
plo: & mensas numulariorum, & ca-
thedras vendentium columbas euer-
16 tit. * & non sinebat vt quisquam trās-
17 ferret vas per templum: * & docebat,
C dicens eis: Nonne scriptum est: ‖ Quia ‖ *Isa.*56
domus mea, domus orationis voca- c.7.
bitur omnibus gentibus? Vos autem *Ier.* 7.
fecistis eam speluncam latronum. b. 11.
18 * Quo audito, principes sacerdotum
& Scribæ quærebant quomodo eum
perderent: timebant enim eum, quo-
niam vniuersa turba admirabatur su-
19 per doctrina eius. * Et cùm vespera
facta esset egrediebatur de ciuitate.
20 * Et cùm manè transirent, viderunt
21 ficum aridam factam à radicibus.* Et
recordatus Petrus, dixit ei: Rabbi,
22 ecce ficus, cui maledixisti, aruit. * Et
respondens Iesus ait illis: ‖ Habete fi- ‖ *Matt.*
23 dem Dei. * amen dico vobis, quia 7.a.7.
quicumque dixerit huic monti: Tolle- & 21. c.
re, & mittere in mare; & non hæsita- 22.
uerit in corde suo, sed crediderit, quia
24 quodcumque dixerit, fiat, fiet ei.*Prop-
tereà dico vobis, omnia quæcum-
que orantes petitis, credite quia acci-
25 pietis, & euenient vobis. * ‖ Et cùm
stabitis ad orandum, dimittite si quid ‖ *Luc.*11
habetis aduersus aliquem: vt & Pater b. 9.
vester qui in cælis est, dimittat vobis *Mat.*6.
26 peccata vestra.* Quòd si vos non di- b.14. &
D miseritis: nec Pater vester qui in cælis 18. d.35.
27 est, dimittet vobis peccata vestra.* ‖ Et ‖ *Luc.*20
veniunt rursus Ierosolymam. Et cùm a.1.
ambularet in templo, accedunt ad eū
summi

summi sacerdotes, & Scribæ, & senio-
res: * & dicunt ei: In qua potestate 28
hæc facis? & quis dedit tibi hanc po-
testatem vt ista facias? * Iesus autem 29
respondens, ait illis: Interrogabo vos
& ego vnum verbum, & responde-
te mihi: & dicam vobis in qua po-
testate hæc faciam.* Baptismus Ioan- 30
nis, de cælo erat, an ex hominibus?
Respondete mihi. * At illi cogitabant 31
secum, dicentes: Si dixerimus, De cæ-
lo, dicet, Quare ergo non credidistis
ei? * Si dixerimus, Ex hominibus, ti-
memus populum. omnes enim habe- 32
bant Ioannem quia verè propheta es-
set.* Et respondentes dicunt Iesu: Ne- 33
scimus. Et respondens Iesus ait illis:
Neque ego dico vobis in qua potesta-
te hæc faciam.

C A P. XII.

Parabolam narrat de vinea agricolis elocata, qui seruos ac filium patrisfamilias occiderunt: tentatur à Pharisæis de censu Cæsari soluendo: & à Sadducæis de resurrectione: interrogatur à Scriba de primo mandato: ipse vero rogat quo modo Scribæ dicant Christum filium esse Dauid, docens ab ipsis cauendum: viduam laudat ob duo minuta in gazophylacium missa.

Mat. 21 d. 33. ET cœpit illis in parabolis loqui: 1
Vineam pastinauit homo, & cir- A
Lu. 20. cumdedit sepem, & fodit lacum, &
b. 9. ædificauit turrim, & locauit eam agri-
Isa. 5. colis, & peregrè profectus est. * Et 2
a. 1. misit ad agricolas in tempore seruum,
Ier. 2. vt ab agricolis acciperet de fructu vi-
d. 21. neæ. * Qui apprehensum eum cecide- 3
runt, & dimiserunt vacuum. * Et ite- 4
rùm misit ad illos alium seruum: &
illum in capite vulnerauerunt, & con-
tumeliis affecerunt. * Et rursum alium 5
misit, & illum occiderunt: & plures
alios: quosdam cædentes, alios verò
occidentes.* Adhuc ergo vnum habēs 6
filium charissimum: & illum misit ad
eos nouissimum, dicens: Quia reue-
rebuntur filium meum. * Coloni au- 7
tem dixerunt ad inuicem: Hic est he-
res: venite, occidamus eum: & no-
stra erit hereditas. * Et apprehenden- 8
tes eum, occiderunt: & eiecerunt ex-
tra vineam. * Quid ergo faciet Domi- 9
nus vineæ? Veniet, & perdet colonos:
& dabit vineam aliis. * Nec scriptu- 10
‖ Ps. 117. ram hanc legistis: ‖ Lapidem quem re-
d. 22. probauerunt ædificantes, hic factus est
Isa. 28. in caput anguli: * A Domino factum 11
d. 16. est istud, & est mirabile in oculis no-
Act. 4. stris? * Et quærebant eum tenere: & 12
b. 11. timuerunt turbam. cognouerūt enim
quoniam ad eos parabolam hanc di-
13 xerit. Et relicto eo abierunt. * ‖ Et
mittunt ad eum quosdam ex Pharisæis, Rom. 9.
& Herodianis, vt eum caperent in ver- g. 33.
14 bo. * Qui venientes dicunt ei: Magi- 1. Pet. 2.
ster, scimus quia verax es, & non curas a. 8.
B quemquam: nec enim vides in faciem Mat. 21
hominum, sed in veritate viam Dei d. 42.
doces. licet dari tributum Cæsari, an ‖ Mat.
15 non dabimus? * Qui sciens versutiam 22. b. 15.
illorum, ait illis: Quid me tentatis? Luc. 20.
16 afferte mihi denarium vt videam.* At d. 20.
illi attulerunt ei. Et ait illis: Cuius est
imago hæc, & inscriptio? Dicunt ei:
17 Cæsaris. * Respondens autem Iesus
dixit illis: ‖ Reddite igitur quæ sunt
Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, ‖ Rom.
18 Deo. Et mirabantur super eo. * ‖ Et 13. c. 7.
venerunt ad eum Sadducæi, qui di- ‖ Mat.
cunt resurrectionem non esse: & in- 22. c. 23.
19 terrogabant eum dicentes: * Magister, Lu. 20.
Moyses nobis scripsit, ‖ vt si cuius d. 27.
frater mortuus fuerit, & dimiserit ‖ Deut.
vxorem, & filios non reliquerit, acci- 25. b. 5.
piat frater eius vxorem ipsius, & re-
20 suscitet semen fratri suo.* Septem er-
go fratres erant: & primus accepit
vxorem, & mortuus est non relicto
21 semine. * Et secundus accepit eam, &
mortuus est: & nec iste reliquit se-
22 men. Et tertius similiter. * Et accepe-
runt eam similiter septem: & non re-
liquerunt semen. Nouissima omnium
23 defuncta est & mulier. * In resurre-
ctione ergo cum resurrexerint, cuius
de his erit vxor? septem enim habue-
24 runt eam vxorem.* Et respondens Ie-
sus, ait illis: Nónne ideò erratis, non
scientes Scripturas, neque virtutem
25 Dei? * Cùm enim à mortuis resur-
rexerint, neque nubent, neque nu-
bentur, sed sunt sicut angeli in cælis.
26 * De mortuis autem quòd resurgant,
C non legistis in libro Moysi, super ru-
bum quomodo dixerit illi Deus, in-
quiens: ‖ Ego sum Deus Abraham, &
27 Deus Isaac, & Deus Iacob? * Non est ‖ Exod.
Deus mortuorum, sed viuorum. Vos 3. b. 6.
28 vero multùm erratis. * ‖ Et accessit Mat. 22
vnus de Scribis, qui audierat illos d. 32.
conquirentes, & videns quoniam be- ‖ Mat.
nè illis responderit, interrogauit eum 22. d. 34.
quod esset primum omnium manda-
29 tum. * Iesus autem respondit ei: Quia
primum omnium mandatū est. * Au- ‖ Deut.
di Israel, Dominus Deus tuus, Deus 6. a. 7.
30 vnus est: * & diliges Dominum Deum
tuum ex toto corde tuo, & ex tota a-
nima tua, & ex tota mente tua, & ex
tota virtute tua. Hoc est primum mā- ‖ Leu.
31 datum. * ‖ Secundum autem simile est 19. d. 18.
illi: Diliges proximum tuum tam- Mat. 22
quam te ipsum. Maius horum aliud d. 39.
32 mandatum non est. * Et ait illi Scriba:
Benè

Rom. 13. Benè Magister, in veritate dixisti,
a. 9. quia vnus est Deus, & non est alius
Gal. 5. præter eum.* Et vt diligatur ex toto 33
c. 14. corde, & ex toto intellectu, & ex to-
Iac. 2. b. ta anima, & ex tota fortitudine: & di-
8. ligere proximum tamquam seipsum,
maius est omnibus holocautomati-
bus, & sacrificiis.* Iesus autem videns 34
quòd sapienter respondisset, dixit illi:
Non es longè à regno Dei. Et nemo
iam audebat eum interrogare. * Et 35
respondens Iesus dicebat, docens in
templo: Quomodo dicunt Scribæ
Christum filium esse Dauid? * Ipse 36
‖ Matt. enim Dauid dicit in spiritu sancto. D
22. d. 42. ‖ Dixit Dominus Domino meo, sede
Luc. 20. à dextris meis, donec ponam inimi-
g. 41. cos tuos scabellum pedum tuorum.
Psa. 109 * Ipse ergo Dauid dicit eum Dñm, & 37
a. 1. vnde est filius eius? Et multa turba eū
libenter audiuit.* Et dicebat eis in do- 38
‖ Matt. ctrina sua: ‖ Cauete à Scribis, qui vo-
23. a. 7. lunt in stolis ambulare, & salutari in
Luc. 11. foro,* & in primis cathedris sedere in 39
f. 43. & synagogis, & primos discubitus in
20. g. 46 cœnis: * qui deuorant domos vidua- 40
rum sub obtentu prolixæ orationis: hi
‖ Luc. accipient prolixius iudicium.* ‖ Et se- 41
21. a. 1. dens Iesus contra gazophylacium, as-
piciebat quomodo turba iactaret æs
in gazophylacium, & multi diuites
iactabant multa.* Cùm venisset au- 42
tem vidua vna pauper, misit duo mi-
nuta, quod est quadrans,* & conuocās 43
discipulos suos, ait illis: Amen dico
vobis, quoniam vidua hęc pauper plus
omnibus misit, qui miserunt in gazo-
phylacium.* Omnes enim ex eo, quod 44
abundabat illis, miserunt: hæc verò
de penuria sua omnia quæ habuit mi-
sit totum victum suum.

CAP. XIII.

Templum dicit euertendum, prædicitque bella & varias afflictiones ac persecutiones, abominationemque desolationis: de pseudochristis & pseudoprophetis: post signa in corporibus cælestibus veniet cum gloria filius hominis, & huius signum data ficu: quia autem nemo tempus nouit, iubet omnes vigilare.

Mat. 24
a. 1. ET cùm egrederetur de templo, ait 1
Luc. 19. illi vnus ex discipulis suis: Magi- A
g. 44. & ster aspice quales lapides, & quales
21. b. 5. structuræ.* Et respondens Iesus, ait 2
illi: Vides has omnes magnas ædifi-
cationes? Non relinquetur lapis super
lapidem, qui non destruatur.* Et cùm 3
sederet in Monte Oliuarum contra
templum, interrogabant eum separa-
tim Petrus, & Iacobus, & Ioannes, &
Andreas: * Dic nobis, quando ista 4
fient: & quod signum erit, quando hæc
5 omnia incipient consummari?* Et re-
spondens Iesus cœpit dicere illis: ‖ Vi-
6 dete ne quis vos seducat: * multi enim ‖ Eph. 5.
venient in nomine meo dicentes, quia b. 6.
7 ego sum: & multos seducent. * Cùm 2. Thess.
audieritis autem bella, & opiniones 2. a. 3.
bellorum, ne timueritis: oportet enim
8 hæc fieri: sed nondum finis.* Exurget
B enim gens contra gentem, & regnum
super regnū, & erunt terræmotus per
loca, & fames. Initium dolorum hæc.
9 * Videte autem vosmetipsos. Tradent
enim vos in conciliis, & in synagogis
vapulabitis, & ante præsides & reges
stabitis propter me, in testimonium
10 illis. * Et in omnes gentes primùm
11 oportet prædicari Euangelium.* ‖ Et ‖ Matt.
cùm duxerint vos tradentes, nolite 10. b. 19.
præcogitare quid loquamini: sed Luc. 12.
quod datum vobis fuerit in illa hora, b. 11. &
id loquimini. non enim vos estis lo- 21. d. 14.
12 quentes, sed Spiritus sanctus.* Tradet
autem frater fratrem in mortem, &
pater filium: & consurgent filii in pa-
13 rentes, & morte afficient eos. * Et e-
ritis odio omnibus propter nomen
meum. Qui autem sustinuerit in finem,
14 hic saluus erit. * ‖ Cùm autem videri- Dan. 9.
tis abominationem desolationis stan- g. 27.
tem vbi nō debet: qui legit, intelligat? Mat. 24.
tunc qui in Iudæa sunt, fugiant in b. 16.
15 montes: * & qui super tectum, ne de- Luc. 21.
scendat in domum, nec introeat vt tol- d. 21.
16 lat quid de domo sua: * & qui in a-
C gro erit, non reuertatur retrò tollere
17 vestimentum suum. * Væ autem præ-
gnantibus & nutrientibus in illis die-
18 bus.* Orate verò vt hieme non fiant.
19 *Erunt enim dies illi tribulationes ta-
les, quales non fuerunt ab initio crea-
turæ, quam condidit Deus, vsque nūc,
20 neque fient.* Et nisi breuiasset Domi-
nus dies, non fuisset salua omnis ca-
ro: sed propter electos, quos elegit,
21 breuiauit dies.* ‖ Et tunc si quis vobis ‖ Mat.
dixerit: Ecce hic est Christus, ecce il- 24. b. 23.
22 lic, ne credideritis. * Exurgent enim Luc. 21.
pseudochristi, & pseudoprophetæ, & b. 8.
dabunt signa & portenta ad seducen-
23 dos, si fieri potest, etiam electos. * Vos
ergo videte: ecce prædixi vobis om-
24 nia. * ‖ Sed in illis diebus, post tribu- ‖ Ezech.
lationem illam, sol contenebrabitur, & 32. b. 7.
25 luna non dabit splendorem suum: * & Isa. 13.
stellæ cæli erunt decidentes, & virtu- b. 10.
tes, quæ in cælis sunt, mouebuntur. Ioelis 2.
26 * Et tunc videbunt filium hominis b. 10.
venientem in nubibus cum virtute
27 multa, & gloria.* ‖ Et tunc mittet an- ‖ Matt.
D gelos suos, & congregabit electos suos 24. c. 31.
à quattuor ventis, à summo terræ, v-
28 que ad summum cæli. * A ficu autem
discite

discite parabolam. * Cùm iam ramus
eius tener fuerit, & nata fuerint folia,
cognoscitis quia in proximo sit æstas:
* sic & vos cùm videritis hæc fieri, 29
scitote quòd in proximo sit in ostiis.
* Amen dico vobis, quoniam non 30
transibit generatio hæc, donec omnia
ista fiant. * Cælum & terra transibunt, 31
verba autem mea non transibunt. * De 32
die autem illo vel hora nemo scit, ne-
que angeli in cælo, neque Filius, nisi
‖ *Matt.* Pater. * ‖ Videte, vigilate, & orate: ne- 33
24.d 42 scitis enim quando tempus sit. * Sicut 34
homo, qui peregrè profectus reliquit
domum suam, & dedit seruis suis po-
testatem cuiusque operis, & ianitori
præcepit vt vigilet. * Vigilate ergo, 35
(nescitis enim quando dominus do-
mus veniat: serò, an media nocte, an
galli cantu, an manè) * ne cùm vene- 36
rit repentè, inueniat vos dormientes.
* Quod autem vobis dico, omnibus 37
dico: Vigilate.

CAP. XIV.

Consultant principes sacerdotum de occidendo Iesu: qui vnguento pretioso à muliere perfunditur murmurantibus discipulis: venditur à Iuda; de cuius proditione discipulis loquitur in cœna, in qua panem in corpus suum & vinum in sanguinem consecrata tradit discipulis: prædicit omnes scãdalizandos, & trinam Petri negationem: ac post trinam orationem capitur à Iudæis; quorum vni Petrus abscidit auriculam: & discipulis fugientibus, coram Caipha à falsis testibus accusatus, mortisque reus iudicatus, conspuitur ac cæditur, & ter à Petro negatur.

Matth. ERat autem Pascha & Azyma post 1
26.a.2. biduum: & quærebant summi sa- A
Luc.22. cerdotes, & Scribæ, quomodo eũ do-
a.1. lo tenerent, & occiderent. * Dicebant 2
autem: Non in die festo, ne fortè tu-
‖ *Math.* multus fieret in populo. * ‖ Et cùm es- 3
26.a.6. set Bethaniæ in domo Simonis le-
Ioan.12 prosi, & recumberet: venit mulier ha-
a.1. bens alabastrum vnguenti nardi spi-
cati pretiosi, & fracto alabastro, effu-
dit super caput eius. * Erant autẽ qui- 4
dã indignè ferentes intra semetipsos,
& dicentes: Vt quid perditio ista vn-
guenti facta est? * Poterat enim vn- 5
guentum istud vænumdari plus quàm
trecentis denariis, & dari pauperibus.
Et fremebant in eam. * Iesus autem 6
dixit: Sinite eam, quid illi molesti
estis? Bonum opus operata est in me.
* semper enim pauperes habetis vo- 7
biscum; & cùm volueritis, potestis il-
lis benefacere: me autem non semper
habetis. * Quod habuit hæc, fecit: præ- 8
uenit vngere corpus meum in sepul-
9 turam. * Amen dico vobis: Vbicum-
que prædicatum fuerit Euangelium
istud in vniuerso mundo, & quod fe-
cit hæc, narrabitur in memoriam eius.
10 * ‖ Et Iudas Iscariotes vnus de duode- ‖ *Math.*
B cim, abiit ad summos sacerdotes, vt *20.b.14*
11 proderet eum illis. * Qui audientes
gauisi sunt: & promiserunt ei pecu-
niam se daturos. Et quærebat quomo-
12 do illum opportunè traderet. * ‖ Et ‖ *Math.*
primo die Azymorum quando Pascha *26.b.16*
immolabant, dicunt ei discipuli: Quò *Luc.22.*
vis eamus, & paremus tibi vt mandu- *a.6.*
13 ces Pascha? * Et mittit duos ex disci-
pulis suis, & dicit eis: Ite in ciuitatem:
& occurret vobis homo lagenã aquæ
14 baiulans, sequimini eum: * & quo-
cumque introierit, dicite domino do-
mus, quia magister dicit: Vbi est refe-
ctio mea, vbi Pascha cum discipulis
15 meis manducem? * Et ipse vobis de-
monstrabit cœnaculum grande, stra-
16 tum: & illic parate nobis. * Et abierunt
discipuli eius, & venerũt in ciuitatem:
& inuenerunt sicut dixerat illis, & pa-
17 rauerunt Pascha. * ‖ Vespere autem ‖ *Math.*
18 facto, venit cum duodecim. * Et dis- *26.b.20*
cumbentibus eis, & manducantibus, *Luc.22.*
ait IESVS: Amen dico vobis, quia *b.14.*
vnus ex vobis tradet me, qui mandu- *Ioan.13.*
19 cat mecum. * At illi cœperunt contri- *c.21.*
stari, & dicere ei singulatim: Numquid
20 ego? * Qui ait illis: Vnus ex duode-
cim, qui intingit mecum manum in
21 catino. * Et Filius quidem hominis
C vadit, ‖ sicut scriptum est de eo: væ ‖ *Psal.*
autem homini illi, per quẽ Filius ho- *40.c.16*
minis tradetur. bonum erat ei, si non *Act.1.*
22 esset natus homo ille. * ‖ Et manducan- *c.16.*
tibus illis, accepit Iesus panem: & be- ‖ *Math.*
nedicens fregit, & dedit eis, & ait: Su- *26.c.24*
23 mite, hoc est corpus meum. * Et acce- *1. Cor.11*
pto calice, gratias agens dedit eis: & *c.24.*
24 biberunt ex illo omnes. * Et ait illis:
Hic est sanguis meus noui testamẽti,
25 qui pro multis effundetur. * Amen
dico vobis, quia iam nõ bibam de hoc
genimine vitis, vsque in diem illum,
cùm illud bibam nouum in regno Dei.
26 * Et hymno dicto exierunt in Mon-
27 tem oliuarum. * Et ait eis Iesus: ‖ Om- ‖ *Ioan.*
nes scandalizabimini in me in nocte *16.c.42*
ista: quia scriptum est: ‖ Percutiam pa- ‖ *Zach.*
28 storem, & dispergentur oues. * Sed *13.c.7.*
postquam resurrexero, præcedam vos
29 in Galilæam. * Petrus autem ait illi:
Et si omnes scandalizati fuerint in te,
30 sed non ego. * Et ait illi Iesus: Amen
dico tibi, quia tu hodie in nocte hac,
priusquam gallus vocem bis dederit,
31 ter me es negaturus. * At ille amplius
D loquebatur: Et si oportuerit me si-
mul

mul commori tibi,non te negabo.Si-
‖Math. militer autem &omnes dicebant.* ‖Et 32
26.d.36 veniunt in prædium,cui nomenGeth-
Luc.22. semani. Et ait discipulis suis: Sedete
d.40. hic donec orem.* Et assumit Petrum, 33
& Iacobum, & Ioannem secum: &
cœpit pauere, & tædere.* Et ait illis: 34
Tristis est anima mea vsque ad mor-
tem:sustinete hic,& vigilate.*Et cùm 35
processisset paululum, procidit super
terram: & orabat, vt si fieri posset,
transiret ab eo hora: * & dixit: Abba 36
pater,omnia tibi possibilia sunt, trãs-
fer calicem hunc à me, sed non quod
ego volo, sed quod tu. * Et venit,& 37
inuenit eos dormientes. Et ait Petro:
Simon, dormis? nõ potuisti vna hora
vigilare? *Vigilate,& orate vt nõ in- 38
tretis in tentationem. Spiritus quidẽ
promptus est,caro verò infirma.*Et 39
iterum abiens orauit,eumdem sermo-
nem dicens.*Et reuersus,denuò inue- 40
nit eos dormientes, (erant enim ocu- E
li eorũ grauati)& ignorabant quid re-
sponderent ei.*Et venit tertiò, & ait 41
illis:Dormite iam,& requiescite. Suf-
ficit: venit hora: ecce Filius hominis
tradetur in manus peccatorum.*Sur- 42
gite,eamus. ecce qui me tradet,propè
est. *Et,adhuc eo loquente,venit Iu- 43
das Iscariotes vnus de duodecim, &
‖Math. ‖cum eo turba multa, cũ gladiis & li-
26.e.47 gnis, à summis sacerdotibus, & Scri-
Luc.22. bis, & senioribus.* Dederat autẽ tra- 44
e.47. ditor eius signum eis, dicens: Quem-
Ioan.18 cumque osculatus fuero,ipse est,tene-
a.3. te eum, & ducite cautè. *Et cùm ve- 45
nisset, statim accedẽs ad eum, ait:Aue
Rabbi: & osculatus est eum. * At illi 46
manus iniecerunt in eũ, & tenuerunt
eum.*Vnus autem quidam de circum- 47
stantibus educens gladium, percussit
seruum summi sacerdotis: & amputa-
uit illi auriculam. *Et respondens Ie- 48
sus, ait illis: Tamquam ad latronem
existis cum gladiis,& lignis compre-
hendere me? * quotidie eram apud 49
vos in templo docens, & non me te-
nuistis. Sed vt impleantur Scripturæ.
‖Math.* ‖ Tunc discipuli eius relinquentes 50
26.f.56 eum, omnes fugerunt. * Adolescens 51
autem quidam sequebatur eum ami-
ctus sindone super nudo:& tenuerunt
eum. * At ille reiecta sindone, nudus 52
‖Math. profugit ab eis.* ‖ Et adduxerunt Ie- 53
26.f.57. sum ad summum sacerdotem:& con-
Luc.22. uenerunt omnes sacerdotes, & Scri-
f.54. bæ,& seniores. *Petrus autem à lon- 54
Ioan. 18 gè secutus est eum, vsque intrò in a-
c.13. trium summi sacerdotis: & sedebat
cum ministris ad ignem, & calefacie-
‖Math. bat se. * ‖ Summi verò sacerdotes,& 55
26.f.59. omne concilium, quærebant aduer-
sus Iesum testimonium, vt eum mor-
56 ti traderent, nec inueniebant. * Mul-
ti enim testimonium falsum dicebãt
aduersus eum: & conuenientia testi-
57 monia non erant. * Et quidam sur-
gentes, falsum testimonium fere-
58 bant aduersus eum, dicentes: * Quo-
niam nos audiuimus eum dicentem:
‖ Ego dissoluam templum hoc manu ‖Ioan.2
factum, & per triduum aliud non d.19.
59 manu factum ædificabo. * Et non e-
rat conueniens testimonium illorum.
60 * Et exurgens summus sacerdos in
medium, interrogauit Iesum, dicens:
Non respondes quidquam ad ea, quæ
61 tibi obiiciuntur ab his? * Ille autem
tacebat, & nihil respondit. Rursum
summus sacerdos interrogabat eum,
& dixit ei: Tu es Christus filius Dei
62 benedicti? * Iesus autem dixit illi:
G Ego sum: ‖ & videbitis Filium homi- ‖Math.
nis sedentem à dextris virtutis Dei, 24.c.30
& venientem cum nubibus cæli.
63 * Summus autem sacerdos scindens
vestimenta sua, ait: Quid adhuc de-
64 sideramus testes? * Audistis blasphe-
miam: quid vobis videtur? Qui om-
nes condemnauerunt eum esse reum
65 mortis. * Et cœperunt quidam con-
spuere eum, & velare faciem eius, &
colaphis eum cædere, & dicere ei:
Prophetiza: & ministri alapis eum
66 cædebant. * ‖ Et cùm esset Petrus in ‖Math.
atrio deorsum, venit vna ex ancillis 26.g.69
67 summi sacerdotis: * & cùm vidisset Luc.22.
Petrum calefacientem se, aspiciens f.55.
illum, ait: Et tu cum Iesu Nazareno Ioan.18
68 eras. * At ille negauit, dicens: Ne- c.17.
que scio, neque noui quid dicas. Et
exiit foras ante atrium, & gallus can-
69 tauit. * ‖ Rursus autem cùm vidisset ‖Math.
illum ancilla, cœpit dicere circum- 26.g.71
70 stantibus: Quia hic ex illis est. * At
ille iterùm negauit. ‖Et post pusillum ‖Luc.22
rursus qui astabant, dicebant Petro: g.58.
Verè ex illis es: nam & Galilæus es. Ioan.18
71 * Ille autem cœpit anathematizare, c.25.
& iurare: Quia nescio hominem istũ,
72 quem dicitis. * Et statim gallus ite- ‖Math.
rùm cantauit. ‖ Et recordatus est Pe- 26.g.75
trus verbi, quod dixerat ei Iesus: Ioan.13
Priùs quàm gallus cantet bis, ter me d.36.
negabis. Et cœpit flere.

CAP.

CAP. XV.

Iesus coràm Pilato accusatus, nihil respondet: præeligitur Barabbas, & Iesus traditur crucifigendus; qui multis modis illusus à militibus, ducitur ad crucifigendum: & diuisis ipsius vestimentis, inter latrones crucifixus, audit variorum iactatas in se blasphemias: suboriuntur tenebræ: & clamans Iesus Eli, acetoque potatus, cum clamore valido expirat; cuius corpus à Ioseph sepelitur.

Matth. ET confestim manè consilium fa- 1
27.a.1. cientes summi sacerdotes, cum A
Luc.22. seniotibus, & Scribis, & vniuerso
e.66. concilio, vincientes Iesum, duxerunt,
Ioan.18 & tradiderunt Pilato. *Et interroga- 2
e.28. uit eum Pilatus: Tu es Rex Iudæo-
rum? At ille respondens, ait illi: Tu
‖Math. dicis. * ‖ Et accusabant eum summi 3
27.b.12. sacerdotes in multis. * Pilatus autem 4
Luc.27. rursum interrogauit eum, dicens:
a.6. Non respondes quidquam? vide in
Ioan.18 quantis te accusant.* Iesus autem am- 5
f.33. pliùs nihil respondit, ita vt miraretur
Pilatus. * Per diem autem festum so- 6
lebat dimittere illis vnum ex vinctis,
quemcumque petissent. * Erat autem 7
qui dicebatur Barabbas, qui cum sedi-
tiosis erat vinctus, qui in seditione
fecerat homicidium. *Et cùm ascen- 8
disset turba, cœpit rogare, sicut sem-
per faciebat illis. * Pilatus autem re- 9
spondit eis, & dixit: Vultis dimittam
vobis regem Iudæorum? * Sciebat 10
enim quòd per inuidiam tradidissent
eum summi sacerdotes. * Pontifices 11
autem concitauerunt turbam, vt ma- B
‖Math. gis Barabbam dimitteret eis. * ‖Pila- 12
27.c.22. tus autem iterùm respondens, ait il-
Luc.23. lis: Quid ergo vultis faciam regi Iu-
b.14. dæorum? * ‖ At illi iterùm clama- 13
‖Ioan. uerunt: Crucifige eum. * Pilatus ve- 14
18.g.39. rò dicebat illis: Quid enim mali fe-
& 19. cit? At illi magis clamabant: Cru-
a.2. cifige eum. * Pilatus autem volens 15
populo satisfacere, dimisit illis Ba-
rabbam, & tradidit Iesum flagellis
‖Math. cæsum, vt crucifigeretur. * ‖ Mili- 16
27.d.28 tes autem duxerunt eum in atrium
Ioan.19 prætorij, & conuocant totam cohor-
a.2. tem, * & induunt eum purpura, & 17
imponunt ei plectentes spineam co-
ronam. * Et cœperunt salutare eum: 18
Aue rex Iudæorum. *Et percutiebant 19
caput eius arundine: & conspuebant
eum, & ponentes genua, adorabant
eum. * Et postquam illuserunt ei, ex- 20
uerunt illum purpura, & induerunt
eum vestimentis suis: & educunt il-
21 lum vt crucifigerent eum. * ‖ Et an- ‖Math.
gariauerunt prætereuntem quempiā, 27.d.32.
Simonem Cyrenæum, venientem de Luc.23.
villa, patrem Alexandri & Rufi, vt d.26.
22 tolleret crucem eius. * Et perducunt
illum in Golgotha locum: quod est
23 interpretatum Caluariæ locus. * Et
dabant ei bibere myrrhatum vinum:
24 & non accepit. * ‖ Et crucifigentes ‖Math.
C eum, diuiserunt vestimenta eius, mit- 27.d.33.
tentes sortem super eis, quis quid tol- Luc.23.
25 leret. * Erat autem hora tertia: & cru- e.33.
26 cifixerunt eum. * Et erat titulus causæ Ioan.19
eius inscriptus: REX IVDAEO- d.17.
27 RVM. * Et cum eo crucifigunt duos
latrones; vnum à dextris, & alium à
28 sinistris eius. * ‖ Et impleta est scri- ‖Isa.53.
ptura, quæ dicit: Et cum iniquis re- d.12.
29 putatus est. * Et prætereuntes bla-
sphemabant eum, mouentes capita
sua, & dicentes: ‖ Vah qui destruis ‖Ioan.2
templum Dei, & in tribus diebus d.19.
30 reædificas: * saluum fac temetipsum
31 descendens de cruce. * Similiter &
summi sacerdotes illudentes, ad al-
terutrum cum Scribis dicebant: A-
lios saluos fecit, seipsum non potest
32 saluum facere. * Christus rex Israël
descendat nunc de cruce, vt videa-
mus, & credamus. Et qui cum eo cru-
33 cifixi erant, conuitiabantur ei. * Et
facta hora sexta, tenebræ factæ sunt
per totam terram vsque in horam
34 nonam. * Et hora nona exclamauit
D Iesus voce magna, dicens: ‖ Eloi, eloi, ‖Psal.
lamma sabacthani? quod est inter- 21.a.1.
pretatum: Deus meus, Deus meus, vt Matth.
35 quid dereliquisti me? * Et quidam de 27.e.36
circumstantibus audientes, dicebant:
36 Ecce Eliam vocat. * Currens autem
vnus, & implens spongiam aceto, cir-
cumponensque calamo, potum dabat
ei, dicens: Sinite, videamus si veniat
37 Elias ad deponendum eum. * Iesus
autem emissa voce magna expirauit.
38 * Et velum templi scissum est in duo,
39 à summo vsque deorsum. * Videns
autem Centurio, qui ex aduerso sta-
bat, quia sic clamans expirasset, ait:
40 Verè hic homo Filius Dei erat. * ‖ E- ‖Math.
rant autem & mulieres de longè aspi- 27.f.35.
cientes: inter quas erat Maria Magda-
lene, & Maria Iacobi minoris & Io-
41 seph mater, & Salome: * & cùm es-
set in Galilæa, sequebantur eum, ‖ & ‖Luc.8.
ministrabant ei, & aliæ multæ, quæ a.2.
simul cum eo ascenderant Ierosoly- ‖Math.
42 mam. * ‖ Et cùm iam serò esset fa- 27.g.57
ctum (quia erat parasceue, quod est Luc.23.
43 ante sabbatum) * venit Ioseph ab A- g.50.
rimathæa nobilis decurio, qui & ipse Ioan.19
erat expectans regnum Dei, & au- g.38.

dia

dacter introiuit ad Pilatum, & petiit
corpus Iesu. *Pilatus autem mira- 44
batur si iam obiisset. Et accersito
centurione, interrogauit eum si iam
mortuus esset. *Et cùm cognouisset 45
à centurione, donauit corpus Ioseph.
*Ioseph autem mercatus sindonem, 46
& deponens eum inuoluit sindone, &
posuit eum in monumento, quod erat
excisum de petra, & aduoluit lapidem
ad ostium monumenti. *Maria autem 47
Magdalene, & Maria Ioseph, aspicie-
bant vbi poneretur.

CAP. XVI.

Mulieribus ad Christi monumentum obstupescentibus, Angelus resurrectionem ipsius annuntiat, qui primùm Mariæ Magdalene apparet, deinde duobus discipulis in alia effigie; demum vndecim recumbentibus apparens, exprobrata incredulitate, mittit eos vt in vniuerso mundo prædicent ac baptizent, subiunctis signis quæ sequantur credentes, ac ita in cælum ascendit.

Matth. 28. a. 1. Luc. 24. a. 1. Ioan. 20 a. 1.
ET cùm transisset sabbatum, Ma- 1
ria Magdalene, & Maria Iacobi, A
& Salome emerunt aromata vt ve-
nientes vngerent Iesum. *Et valdè 2
manè vna sabbatorum, veniunt ad
monumentum, orto iam sole. *Et di- 3
cebant ad inuicem: Quis reuoluet
nobis lapidem ab ostio monumenti?
*Et respicientes vident reuolutum 4
lapidem. Erat quippe magnus valdè.
*‖Et introëuntes in monumentum 5
viderunt iuuenem sedentem in dex-
tris, coopertum stola candida, & ob-
stupuerunt. *Qui dicit illis: Nolite 6
expauescere: Iesum quæritis Nazare- B

‖ Matth. 28. a. 5. Luc. 24. a. 4. Ioan. 20 b. 12.

num, crucifixum: surrexit, non est
hic, ecce locus vbi posuerunt eum.
7 *Sed ite, dicite discipulis eius, & Pe-
tro, quia præcedit vos in Galilæam:
ibi eum videbitis, ‖ sicut dixit vobis. ‖ Sup.
8 *At illæ exeuntes, fugerunt de mo- 14. c. 28.
numento: inuaserat enim eas tre-
mor & pauor: & nemini quidquam
9 dixerunt: timebant enim. *Surgens
autem manè, ‖ prima sabbati, appa- ‖ Ioan.
ruit primò Mariæ Magdalene, de qua 20. d. 16
10 eiecerat septem dæmonia. *Illa va-
dens nuntiauit his, qui cum eo fue-
11 rant, lugentibus & flentibus. *Et illi
audientes quia viueret, & visus esset
12 ab ea, non crediderunt. *‖ Post hæc ‖ Luc.
C autem duobus ex his ambulantibus 24. b. 13.
ostensus est in alia effigie, euntibus
13 in villam: *& illi euntes nuntiaue-
runt ceteris: nec illis crediderunt.
14 *Nouissimè recumbentibus illis vn-
decim apparuit: & exprobrauit incre-
dulitatem eorum, & duritiam cordis;
quia iis, qui viderant eum resurrexis-
15 se, non crediderunt. *Et dixit eis:
Euntes in mundum vniuersum præ-
dicate Euangelium omni creaturæ.
16 *Qui crediderit, & baptizatus fuerit,
D saluus erit: qui verò non crediderit,
17 condemnabitur. *Signa autem eos,
qui crediderint, hæc sequentur: ‖ In ‖ Act. 16
nomine meo dæmonia eiicient: lin- d. 18. &
18 guis loquentur nouis: *serpentes 2. a. 4.
tollent: & si mortiferum quid bibe- & 10. g
rint, non eis nocebit: super ægros 46.
manus imponent, & benè habebunt. Act. 28.
19 *Et Dominus quidem Iesus postquam a. 5. 8.
locutus est eis, ‖ assumptus est in cæ- ‖ Luc.
20 lum, & sedet à dextris Dei. *Illi 24. g. 51.
autem profecti prædicauerunt vbi-
que, Domino cooperante, & sermo-
nem confirmante, sequentibus si-
gnis.

SAN-

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM LVCAM.

CAPVT I.

Zacharia sacerdoti annuntiat Gabriel Ioannis conceptum ex Elisabeth sterili, qui Angelo non credens, mutus efficitur: idemque Gabriel Mariæ annuntiat conceptum Iesu filij Dei de Spiritu sancto: ad Mariæ salutationem Ioannes exultat in vtero, & Elisabeth prophetat, ipsaque Maria canticum gratiarum actionis Domino decantat: in nati Ioannis circumcisione, Zacharias pater, recepta loquela, canticum gratiarum actionis edit.

VONIAM quidem 1
multi conati sunt A
ordinare narratio-
nem, quæ in nobis
completæ sunt, re-
rum: * sicut tradi- 2
derunt nobis, qui
ab initio ipsi vide-
rũt, & ministri fue-
runt sermonis: * visum est & mihi, 3
assecuto omnia à principio diligẽter,
ex ordine tibi scribere, optime Theo-
phile, *vt cognoscas eorum verborũ, 4
de quibus eruditus es, veritatẽ. * Fuit 5
in diebus Herodis, regis Iudææ, sacer-
‖ 1. Par. dos quidã nomine Zacharias, ‖ de vi-
24.a.10 ce Abia, & vxor illius de filiabus Aa-
ron, & nomen eius Elisabeth. *Erant 6
autem iusti ambo ante Deum, ince-
dentes in omnibus mandatis & iusti-
ficationibus Dñi sine querela, * & non 7
erat illis filius, eò quòd esset Elisabeth
sterilis, & ambo processissent in die-
bus suis. * Factum est autem, cùm sa- 8
cerdotio fungeretur in ordine vicis
suæ ante Deum, * secundùm consue- 9
tudinem sacerdotij, sorte exiit vt in-
censum poneret, ingressus in templũ
‖ Exod. Dñi: * & ‖ omnis multitudo populi 10
30.a.7. erat orans foris hora incensi. *Appa- 11
ruit autem illi Angelus Domini, stans Leuit.
12 à dextris altaris incensi. *Et Zacharias 16.d.17.
turbatus est videns, & timor irruit su-
13 per eum. * Ait autem ad illum Ange-
B lus: Ne timeas Zacharia, quoniam ex-
audita est deprecatio tua: & vxor tua
Elisabeth pariet tibi filium, & vocabis
14 nomen eius Ioannem: * & erit gau-
dium tibi, & exultatio, & multi in na-
15 tiuitate eius gaudebunt: * erit enim
magnus coram Domino: & vinũm &
siceram non bibet, & Spiritu sancto
replebitur adhuc ex vtero matris suę:
16 * & multos filiorum Israël conuertet
17 ad Dñm Deum ipsorum: * & ipse præ-
cedet ante illum in spiritu & virtute
Eliæ: ‖ vt conuertat corda patrum in ‖ Malac.
filios, & incredulos ad prudentiam iu- 4.b.6.
storum, parare Domino plebem perfe- Matth.
18 ctam. *Et dixit Zacharias ad Angelũ: 11.b.14.
Vnde hoc sciam? ego enim sum senex,
& vxor mea processit in diebus suis.
19 *Et respondens Angelus dixit ei: Ego
sum Gabriel, qui asto ante Deum: &
missus sum loqui ad te, & hæc tibi
20 euangelizare. *Et ecce eris tacens, &
non poteris loqui, vsque in diem quo
hæc fiant, pro eo quòd non credidisti
verbis meis, quæ implebuntur in tem-
21 pore suo. *Et erat plebs expectans Za-
chariam: & mirabantur quòd tardaret
22 ipse in templo. *Egressus aute non
C poterat loqui ad illos, & cognouerũt
quòd visionem vidisset in templo. Et
ipse erat innuens illis, & permansit
23 mutus. *Et factum est, vt impleti sunt
dies officii eius, abiit in domum suam:
24 * post hos autem dies concepit Elisa-
beth vxor eius, & occultabat se men-
25 sibus quinque, dicens: *Quia sic fecit
mihi Dominus in diebus, quibus re-
spexit auferre opprobrium meum in-
26 ter homines. *In mense autem sexto,
missus est Angelus Gabriel à Deo in
ciuitatem Galilææ, cui nomen Naza-
27 reth, * ad Virginem desponsatam vi-

ro,

ro, cui nomen erat Ioseph, de domo
Dauid, & nomen virginis Maria. * Et 28
ingressus Angelus ad eam dixit: Aue
gratia plena: Dominus tecum: Bene-
dicta tu in mulieribus. * Quæ cùm 29
audisset, turbata est in sermone eius,
& cogitabat qualis esset ista salutatio.
*Et ait Angelus ei: Ne timeas Maria, 30
inuenisti enim gratiam apud Deum:
‖Isa. 7. *‖ecce concipies in vtero,& paries fi- 31
c.14. lium,& ‖ vocabis nomen eius Iesvm.
‖Inf.2. * hic erit magnus, & Filius Altissimi 32
c.21. vocabitur, & dabit illi Dominus Deus D
‖Dan.7 sedem Dauid patris eius: ‖& regnabit
d.14.&. in domo Iacob in æternum, *& regni 33
27. eius non erit finis. *Dixit autem Ma- 34
Mich.4 ria ad Angelum: Quomodo fiet istud,
c.7. quoniam virum non cognosco? * Et 35
respondens Angelus dixit ei: Spiritus
sanctus superueniet in te,&virtus Al-
tissimi obumbrabit tibi. Ideoque &
quod nascetur ex te Sanctum, voca-
cabitur Filius Dei.*Et ecce Elisabeth 36
cognata tua, & ipsa concepit filium in
senectute sua: & hic mensis sextus est
illi, quæ vocatur sterilis: * quia non 37
erit impossibile apud Deum omne ver-
bum. *Dixit autem Maria: Ecce ancil- 38
la Domini, fiat mihi secundùm ver-
bum tuum. Et discessit ab illa Angelus.
*Exurgens autem Maria in diebus il- 39
lis abiit in montana cum festinatio-
ne, in ciuitatem Iuda: *Et intrauit in 40
domum Zachariæ, & salutauit Elisa-
beth. *Et factum est,vt audiuit salu- 41
tationem Mariæ Elisabeth, exultauit B
infans in vtero eius:& repleta est Spi-
ritu sancto Elisabeth: * & exclamauit 42
voce magna,& dixit: Benedicta tu in-
ter mulieres, & benedictus fructus
ventris tui, *Et vnde hoc mihi vt ve- 43
niat mater Dñi mei ad me? *Ecce enim 44
vt facta est vox salutationis tuæ in au-
ribus meis,exultauit in gaudio infans
in vtero meo. *& beata, quæ credidi- 45
sti, quoniam perficientur ea, quæ di-
cta sunt tibi à Domino. *Et ait Maria: 46
Magnificat anima mea Dominum:
*& exultauit spiritus meus in Deo sa- 47
lutari meo.
* Quia respexit humilitatem ancil- 48
læ suæ: ecce enim ex hoc beatam me
dicent omnes generationes.
* Quia fecit mihi magna qui po- 49
tens est, & sanctum nomen eius.
* Et misericordia eius à progenie 50
in progenies timentibus eum.
‖Isa. 51. * Fecit potentiam in ‖ brachio suo: 51
b.9. dispersit superbos mente cordis sui.
Psal. 32 * Deposuit potentes de sede, & ex- 52
b.10. altauit humiles.
‖Psal. * ‖ Esurientes impleuit bonis: & di- 53
33.c.11. uites dimisit inanes. F

54 * Suscepit Israël puerum suum, re- 1. Reg. 2
cordatus misericordiæ suæ. b.5.
55 *Sicut locutus est ad patres nostros,
‖Abraham, & semini eius in sæcula. ‖Isa. 41
56 *Mansit autem Maria cum illa quasi b.8.
mensibus tribus: & reuersa est in do- Psal.131
57 mum suam. * Elisabeth autem imple- c.11.
tum est tempus pariendi, & peperit Gen. 17.
58 filium. * Et audierunt vicini & cog- c.9. &
nati eius, quia magnificauit Dominus 22.d.16
misericordiam suam cum illa, & con-
59 gratulabantur ei. * Et factum est in
die octauo, venerunt circumcidere
puerum, & vocabant eum nomine pa-
60 tris sui Zachariam.*Et respõdens ma-
ter eius, dixit: Nequaquam, sed voca-
61 bitur Ioannes. *Et dixerunt ad illam:
Quia nemo est in cognatione tua, qui
62 vocetur hoc nomine * Innuebant au-
tem patri eius, quem vellet vocari
63 eum. * Et postulans pugillarem scri-
psit, ‖dicens: Ioannes est nomen eius. ‖Sup.
64 Et mirati sunt vniuersi. *Apertum est b.14.
autem illicò os eius, & lingua eius,&
65 loquebatur benedicens Deum. * Et
factus est timor super omnes vicinos
eorum: & super omnia montana Iu-
dææ diuulgabantur omnia verba hęc:
66 * & posuerunt omnes qui audierant
in corde suo, dicentes: Quis, putas,
G puer iste erit? Etenim manus Domini
67 erat cum illo.*Et Zacharias pater eius
repletus est Spiritu sancto: & prophe-
tauit, dicens:
68 * ‖ Benedictus Dominus Deus Is- ‖Psal.
raël: quia visitauit,& fecit redemptio- 73.c.12.
nem plebis suæ: & 131.
69 * Et erexit cornu salutis nobis, in d.17.
domo Dauid pueri sui.
70 * ‖Sicut locutus est per os sanctorũ, ‖Ier. 23.
qui à sæculo sunt, prophetarum eius: a.6.&
71 * Salutem ex inimicis nostris, & de 30. b.10.
manu omnium qui oderunt nos:
72 * Ad faciendam misericordiam cum
patribus nostris: & memorari testa-
menti sui sancti.
73 * ‖ Iusiurandum, quod iurauit ad ‖Gen.22
Abraham patrem nostrum, daturum c.16.
se nobis: Ier.21.
74 * Vt sine timore, de manu inimicó- f.33.
rum nostrorum liberati, seruiamus Heb. 6.
illi, c.13.d.
75 * In sanctitate & iustitia coram ip- 17.
so, omnibus diebus nostris.
76 * Et tu puer, propheta Altissimi vo-
caberis: præibis enim ante faciem Do-
mini parare vias eius:
77 * ‖ Ad dandam scientiam salutis ‖Mal.4
plebi eius, in remissionem peccato- a.5.
rum eorum: Sup.b.
78 * Per viscera misericordiæ Dei no- 17.
stri: In quibus visitauit nos, ‖ oriens ‖Zac. 2.
ex alto: d.9.

1. Mal. * Illuminare his, qui in tenebris, & 79
4.a.2. in vmbra mortis sedent: ad dirigen-
dos pedes nostros in viam pacis.
* Puer autem crescebat, & confor- 80
tabatur spiritu: & erat in desertis vs-
que in diem ostensionis suæ ad Is-
raël.

CAP. II.

Ex Augusti decreto Ioseph cum Maria ascendit in Bethlehem: vbi illa peperit Saluatorem, cuius natiuitate ab Angelo audita, pastores festini veniunt illum visuri: puer circumcisus vocatur Iesus: quem post dies purificationis in Ierusalem delatum vt Domino sisteretur, Simeon senex benedicit, ac de matris in paßione doloribus prophetat, Annaque prophetissa vetula Domino confitetur: Iesus duodecim annorum plenus sapientia & gratia, perditus à parentibus, in medio doctorum inuenitur; descenditque Nazareth factus illis subditus.

FActum est autem in diebus illis, 1
exiit edictū à Cæsare Augusto, vt A
describeretur vniuersus orbis. * Hæc 2
descriptio prima, facta est à præside
Syriæ Cyrino: * & ibant omnes vt 3
profiterentur singuli in suam ciuita-
tem. * Ascendit autem & Ioseph à 4
Galilæa de ciuitate Nazareth, in Iu-
dæam in ciuitatem Dauid, quæ vo-
‖ Mich. catur ‖ Bethlehem: eò quòd esset de
5.a.2. domo & familia Dauid, * vt profite- 5
Matth. retur cum Maria desponsata sibi vxo-
2.a.6. re prægnante. * Factum est autem, cū 6
essent ibi, impleti sunt dies vt pareret.
* Et peperit filium suum primogeni- 7
tum, & pannis eum inuoluit, & recli-
nauit eum in præsepio: quia non erat
eis locus in diuersorio. * Et pastores 8
erant in regione eadem vigilantes, & B
custodiētes vigilias noctis super gre-
gem suum. * Et ecce angelus Domini 9
stetit iuxta illos, & claritas Dei cir-
cumfulsit illos, & timuerunt timore
magno. * Et dixit illis Angelus: Noli- 10
te timere: ecce enim euangelizo vo-
bis gaudium magnum, quod erit om-
ni populo: * quia natus est vobis ho- 11
die Saluator, qui est Christus Domi-
nus, in ciuitate Dauid. * Et hoc vobis 12
signum: Inuenietis infantem pannis
inuolutum, & positum in præsepio.
* Et subitò facta est cum angelo mul- 13
titudo militiæ cælestis, laudantium
Deum, & dicentium: * Gloria in al- 14
tissimis Deo, & in terra pax homini-
bus bonæ voluntatis. * Et factum est, 15
vt discesserunt ab eis Angeli in cæ-
lum: pastores loquebantur ad inui-
cem: Transeamus vsque Bethlehem,
& videamus hoc verbum, quod fa-
ctum est, quod Dominus ostendit no-
16 bis. * Et venerunt festinantes: & in-
C uenerunt Mariam, & Ioseph, & in-
17 fantem positum in præsepio. * Viden-
tes autem cognouerūt de verbo, quod
18 dictū erat illis de puero hoc. * Et om-
nes, qui audierunt, mirati sunt: & de
his, quæ dicta erant à pastoribus ad
19 ipsos. * Maria autem conseruabat om-
nia verba hęc, conferens in corde suo.
20 * Et reuersi sunt pastores glorifican-
tes & laudantes Deum, in omnibus
quæ audierant & viderant, sicut di-
21 ctum est ad illos. * ‖ Et postquam con- ‖ Gen. 17
summati sunt dies octo vt circumci- b.12.
deretur puer: vocatum est nomē eius Leuit.
‖ Iesus, quod vocatum est ab Angelo 12.a.3.
22 priùs quàm in vtero cōciperetur. * Et ‖ Sup. 1.
postquam impleti sunt dies purgatio- d.31.
nis eius ‖ secundùm legem Moysi, tu- Matth.
lerunt illum in Ierusalem, vt sisterent 1.c. 21.
23 eum Domino, * sicut scriptum est in ‖ Leuit.
lege Domini: ‖ Quia omne mascu- 12.a.6.
num adaperiens vuluam, sanctum Do- ‖ Exod.
24 mino vocabitur. * & vt darent ho- 13.a.2.
stiam secundùm quod dictum est ‖ in Num. 8
lege Domini, par turturum, aut duos c.16.
25 pullos columbarum. * Et ecce homo ‖ Leuit.
D erat in Ierusalem, cui nomen Simeon, 12.d.8.
& homo iste iustus & timoratus, ex-
pectans consolationem Israël, & Spi-
26 ritus sanctus erat in eo. * Et respon-
sum acceperat à Spiritu sancto, non
visurum se mortem, nisi priùs videret
27 Christum Domini. * Et venit in Spiri-
tu in templum. Et cùm inducerent
puerum Iesum parentes eius, vt fa-
cerent secundùm consuetudinem le-
28 gis pro eo: * & ipse accepit eum in
vlnas suas, & benedixit Deum, &
dixit:
29 * Nunc dimittis seruum tuum Do-
E mine, secundùm verbum tuum in pa-
ce.
30 * Quia viderunt oculi mei salutare
tuum,
31 * Quod parasti ante faciem omniū
populorum;
32 * Lumen ad reuelationem gentiū,
& gloriam plebis tuæ Israël.
33 * Et erat pater eius & mater miran-
tes super his, quæ dicebantur de il-
34 lo. * Et benedixit illis Simeon: &
dixit ad Mariam matrem eius: ‖ Ecce ‖ Isa. 8.
positus est hic in ruinam, & in resur- c.14.
rectionem multorum in Israël: & in Rom. 9.
35 signum, cui contradicetur: * & tuam g.32.
ipsius animam pertransibit gladius, vt 1. Pet. 2.
reuelentur ex multis cordibus cogita- a.2.
36 tiones. * Et erat Anna prophetissa, fi-
lia Phanuel, de tribu Aser: hæc pro-
cesserat in diebus multis, & vixerat
cum

rum viro suo annis septem à virgini-
tate sua. Et hæc vidua vsque ad annos 37
octoginta quatuor: quæ non discede- F
bat de templo, ieiuniis & obsecratio-
nibus seruiens nocte ac die. * Et hæc, 38
ipsa hora superueniens, confitebatur
Dño: & loquebatur de illo omnibus,
qui expectabãt redemptionem Israël.
* Et vt perfecerunt omnia secundùm 39
legem Dñi, reuersi sunt in Galilæam
in ciuitatem suam Nazareth. * Puer 40
autem crescebat, & cõfortabatur, ple-
nus sapientia: & gratia Dei erat in illo.
*Et ibant parentes eius per omnes an- 41
nos in Ierusalem, ‖ in die solemni Pa-
schæ. * Et cùm factus esset annorum 42
duodecim, ascendentibus illis Ieroso-
lymam secundùm consuetudinem diei
festi, *consummatisque diebus, cùm re- 43
dirent, remansit puer Iesus in Ierusa-
lem, & non cognouerunt parẽtes eius.
*Existimantes autem illum esse in co- 44
mitatu, venerunt iter diei, & require- G
bant eum inter cognatos, & notos.
*Et non inuenientes, regressi sunt in 45
Ierusalem, requirentes eum. * Et fa- 46
ctum est, post triduum inuenerunt
illum in templo sedentem in medio
doctorum, audientem illos, & inter-
rogantem eos. * Stupebant autem 47
omnes, qui eum audiebant, super pru-
dentia & responsis eius. *Et videntes 48
admirati sunt. Et dixit mater eius ad
illum: Fili, quid fecisti nobis sic? ecce
pater tuus & ego dolentes quærebamus te. * Et ait ad illos: Quid est quòd 49
me quærebatis: nesciebatis quia in his,
quæ patris mei sunt, oportet me esse?
* Et ipsi non intellexerunt verbum, 50
quod locutus est ad eos. * Et descen- 51
dit cum eis, & venit Nazareth: & erat
subditus illis. Et mater eius conserua-
bat omnia verba hæc in corde suo.
* Et Iesus proficiebat sapientia, & æ- 52
tate, & gratia apud Deum & homi-
nes.

‖ Exod. 23.c.15. & 34. d.17. Deut. 16. a.1.

CAP. III.

Ioannes mittitur à Domino impleturus sua prædicatione Isaiæ vaticinium: & turbis, publicanis, ac militibus dat consilium; dicit quid singulos facere oporteat, testaturque Christi excellentiam & baptismi ipsius, super quem ab ipso baptizatum descendit columbã, ac vox Patris auditur: texiturque eius genealogia à Ioseph vsq; ad Adã ascendẽs.

ANno autem quintodecimo impe- 1
rii Tiberij Cæsaris, procurante A
Pontio Pilato Iudæam, tetrarcha au-
tem Galilææ Herode. Philippo autem
fratre eius tetrarcha Ituræ, & Tra-
chonitidis regionis, & Lysania Abili-
2 næ tetrarcha, ‖ sub principibus sacer-
dotum Anna & Caipha: factum est
verbum Domini super Ioannem, Za-
3 chariæ filium, in deserto.* ‖ Et venit in
omnem regionem Iordanis, prædicãs
baptismum pœnitẽtiæ in remissionem
4 peccatorum, *sicut scriptum est in Li-
B bro sermonum Isaiæ prophetæ: ‖ Vox
clamantis in deserto: Parate viam Do-
5 mini: rectas facite semitas eius: *om-
nis vallis implebitur: & omnis mons,
& collis humiliabitur: & erunt praua
in directa, & aspera in vias planas:
6 * & videbit omnis caro salutare Dei.
7 *Dicebat ergo ad turbas quæ exibant
vt baptizarentur ab ipso: ‖ Genimina
viperarum, quis ostendit vobis fugere
8 à ventura ira? *Facite ergo fructus di-
gnos pœnitentiæ, & ne cœperitis di-
cere: Patrem habemus Abraham. Di-
co enim vobis, quia potẽs est Deus dè
lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.
9 *Iam enim securis ad radicem arbo-
rum posita est. Omnis ergo arbor non
faciens fructum bonum, excidetur, &
10 in ignem mittetur.*Et interrogabant
eum turbæ, dicentes: Quid ergo facie-
11 mus? * Respondens autem dicebat il-
C lis: ‖ Qui habet duas tunicas, det non
habenti: & qui habet escas, similiter
12 faciat.* Venerunt autem & publicani
vt baptizarentur, & dixerunt ad illũ:
13 Magister, quid faciemus? * At ille di-
xit ad eos: Nihil amplius, quàm quod
14 constitutum est vobis, faciatis.* Inter-
rogabant autem eum & milites, dicen-
tes: Quid faciemus & nos? Et ait illis:
Neminem concutiatis, neque calum-
niam faciatis: & contenti estote sti-
15 pendiis vestris.* Existimante autẽ po-
D pulo, & cogitantibus omnibus in cor-
dibus suis de Ioãne, ne fortè ipse esset
16 Christus: * respondit Ioannes, dicens
omnibus: ‖ Ego quidem aqua baptizo
vos: veniet autẽ fortior me, cuius non
sum dignus soluere corrigiam calcea-
mentorum eius: ‖ ipse vos baptizabit
17 in Spiritu sancto, & igni: *cuius ven-
tilabrum in manu eius, & purgabit
aream suam, & congregabit triticum
in horreum suum, paleas autem com-
18 buret igni inextinguibili. *Multa qui-
dem & alia exhortans euangelizabat
19 populo. * ‖ Herodes autem tetrarcha,
cùm corriperetur ab illo de Herodia-
de vxore fratris sui, & de omnibus
20 malis quæ fecit Herodes, *adiecit &
hoc super omnia, & inclusit Ioan-
21 nem in carcere. * ‖ Factum est autem
E cùm baptizaretur omnis populus, &
Iesu baptizato, & orante, apertum est
22 cælum: *& descendit Spiritus sanctus
corporali specie sicut columba in
ipsum:

‖ Act. 4. a.6. ‖ Matt. 3.a.1. Marc. 1. a.4. ‖ Isaiæ 40. d.3. Ioan. 1. c.23. ‖ Matth. 3.b.7. ‖ 1. Ioan. 3.c.17. Iacob. 2. a.15. ‖ Matth. 3.c.11. Marc. 1. b.8. Ioan. 1. d.26. ‖ Act. 1. a.5. & 11.c.16. & 19. a.4. Matth. 3.c.12. ‖ Matth. 14.a.3. Marc. 6. c.17. ‖ Matth. 3.d.13. Marc. 1. b.9. Ioan. 1. d.32.

‖ Math. ipsum: & vox de cælo facta est: ‖ Tu
3. d. 17. es filius meus dilectus, in te compla-
& 17. a. cui mihi. *Et ipse Iesus erat incipiens 23
5. quasi annorũ triginta, vt putabatur,
Infrà 9 filius Ioseph, qui fuit Heli, qui fuit
f.35. Mathat, qui fuit Leui, qui fuit Mel- 24
2.Pet.1. chi, qui fuit Ianne, qui fuit Ioseph,
d.19. *qui fuit Mathathiæ, qui fuit Amos, 25
qui fuit Nahum, qui fuit Hesli, qui F
fuit Nagge, * qui fuit Mahath, qui 26
fuit Mathathiæ, qui fuit Semei, qui
fuit Ioseph, qui fuit Iuda, * qui fuit 27
Ioanna, qui fuit Resa, qui fuit Zoro-
babel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri,
* qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui 28
fuit Cosan, qui fuit Elmadan, qui fuit
Her, * qui fuit Iesu, qui fuit Eliezer, 29
qui fuit Iorim, qui fuit Mathat, qui
fuit Leui, * qui fuit Simeon, qui fuit 30
Iuda, qui fuit Ioseph, qui fuit Iona,
qui fuit Eliakim, *qui fuit Melea, qui 31
fuit Menna, qui fuit Mathatha, qui G
fuit Nathan, qui fuit Dauid, *qui fuit 32
Iesse, qui fuit Obed, qui fuit Booz,
qui fuit Salmon, qui fuit Naasson,
* qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, 33
qui fuit Esron, qui fuit Phares, qui fuit
Iudæ, *qui fuit Iacob, qui fuit Isaac, 34
qui fuit Abrahæ, qui fuit Thare, qui
fuit Nachor, *qui fuit Sarug, qui fuit 35
Ragau, qui fuit Phaleg, qui fuit He-
ber, qui fuit Sale, * qui fuit Cainan, 36
qui fuit Arphaxad, qui fuit Sem, qui
fuit Noë, qui fuit Lamech, * qui fuit 37
Mathusale, qui fuit Henoch, qui fuit
Iared, qui fuit Malaleel, qui fuit Cai-
nan, * qui fuit Henos, qui fuit Seth, 38
qui fuit Adam, qui fuit Dei.

CAP. IV.

Iesus post ieiunium quadraginta dierum, ac deuictas satanæ tentationes, in synagoga Nazareth legit factam de se Isaiæ prophetiam; dicitque prophetam non esse acceptum in patria propria, quapropter volunt eum de monte præcipitare: eiicit in Capharnaum dæmonium, sanatque socrum Simonis, & plures alios à varijs languoribus, ac dæmonia eiicit.

Matth. IEsus autem plenus Spiritu sancto 1
regressus est à Iordane: & agebatur A
4.a.1. à Spiritu in desertum * diebus qua- 2
Marci draginta, & tentabatur à diabolo. Et
1.b.12. nihil manducauit in diebus illis: &
consummatis illis esuriit. *Dixit autẽ 3
illi diabolus: Si filius Dei es, dic lapi-
di huic vt panis fiat. *Et respondit ad 4
illum Iesus: Scriptum est: ‖Quia non
‖ Deut. in solo pane viuit homo, sed in omni
8.c.3. verbo Dei. * Et duxit illum diabolus 5
Matt.4 in montem excelsum, & ostendit illi
a.4. omnia regna orbis terræ in momen-
6 to temporis, * & ait illi: Tibi dabo
potestatem hanc vniuersam, & glo-
riam illorum: quæ mihi tradita sunt;
7 & cui volo do illa. * Tu ergo si ado-
raueris coram me, erunt tua omnia.
8 *Et respondens Iesus, dixit illi: ‖Scri- ‖ Deut.
B ptum est: Dominum Deum tuum ado- 6.c.13.
9 rabis, & illi soli seruies. * Et duxit il- & 10.
lum in Ierusalem, & statuit eum su- d. 20.
per pinnam templi, & dixit illi: Si fi-
lius Dei es, mitte te hinc deorsum.
10 * ‖Scriptum est enim quòd Angelis ‖Psal.
suis mandauit de te, vt conseruent te: 90.c.11.
11 * & quia in manibus tollent te, ne
fortè offendas ad lapidem pedem tuũ.
12 *Et respondens Iesus, ait illi: Dictum
est: ‖ Non tentabis Dominum Deum ‖ Deut.
13 tuum. *Et consummata omni tenta- 6. c.16.
tione, diabolus recessit ab illo, vsque
14 ad tempus. *‖Et regressus est Iesus in ‖ Math.
virtute Spiritus in Galilæam, & fama 4.b.13.
exiit per vniuersam regionem de illo. Marc.1
15 *Et ipse docebat in synagogis eorum, b.14.
16 & magnificabatur ab omnibus. * ‖ Et ‖ Math.
C venit Nazareth, vbi erat nutritus, & 13.g.54.
intrauit secundùm consuetudinem Marc.6
suam die sabbati in synagogam, & sur- a.1.
17 rexit legere. *Et traditus est illi Liber Ioan. 4.
Isaiæ prophetę. Et vt reuoluit librum, f.45.
18 inuenit locum vbi scriptũ erat: *‖Spi- ‖ Isaiæ
ritus Domini super me: propter quod 61.a.1.
vnxit me, euangelizare pauperibus
19 misit me, sanare cõtritos corde, *præ-
dicare captiuis remissionem, & cæcis
visum, dimittere confractos in remis-
sionem, prædicare annum Domini
20 acceptum, & diem retributionis. *Et
cùm plicuisset librum, reddidit mini-
D stro, & sedit. Et omnium in synagoga
21 oculi erant intendentes in eum. *Cœ-
pit autem dicere ad illos: Quia hodie
impleta est hæc scriptura in auribus
22 vestris. *Et omnes testimonium illi
dabant: & mirabantur in verbis gra-
tiæ, quæ procedebant de ore ipsius, &
dicebant: Nonne hic est filius Ioseph?
23 *Et ait illis: Vtique dicetis mihi hanc
similitudinem: Medice cura teipsum:
quanta audiuimus facta in Caphar-
24 naum, fac & hîc in patria tua. * Ait
autem: Amen dico vobis, quia nemo
propheta acceptus est in patria sua.
25 * In veritate dico vobis, ‖ multæ vi- ‖3. Reg.
duæ erant in diebus Eliæ in Israël, 17. a.9
quando clausum est cælum annis tri-
bus, & mensibus sex, cùm facta esset
26 fames magna in omni terra: * & ad
nullam illarum missus est Elias, nisi
in Sarepta Sidoniæ, ad mulierem vi-
27 duam. * ‖ Et multi leprosi erant in Is- ‖4. Reg.
E raël sub Elisæo propheta: & nemo 5.d.14.
eorum mundatus est nisi Naaman Sy-
28 rus. *Et repleti sunt omnes in synago-

ga

ga ira, hæc audientes.*Et surrexerũt, 29
& eiecerunt illum extra ciuitatem: &
duxerunt illum vsque ad supercilium
montis,super quem ciuitas illorũ erat
ædificata,vt præcipitarent eum.*Ipse 30
autem transiens per medium illorum,
‖ *Math.* ibat. * ‖ Et descendit in Capharnaum 31
4.b.13. ciuitatem Galilææ, ibique docebat il-
Marci los sabbatis. *Et stupebant in doctri- 32
1.c.21. na eius, quia in potestate erat sermo
Matth. ipsius. * ‖ Et in synagoga erat homo 33
7.d.28. habens dæmonium immundum, & ex-
‖ *Marci* clamauit voce magna, * dicens: Sine, 34
1.c.23. quid nobis, & tibi Iesu Nazarene? ve- F
nisti perdere nos? scio te quis sis,San-
ctus Dei. *Et increpauit illum Iesus, 35
dicens:Obmutesce,& exi ab eo. Et cũ
proiecisset illum dæmonium in me-
dium,exiit ab illo, nihilque illum no-
cuit. *Et factus est pauor in omnibus, 36
& colloquebantur ad inuicem, dicen-
tes:Quod est hoc verbum,quia in po-
testate & virtute imperat immundis
spiritibus, & exeunt? * Et diuulga- 37
batur fama de illo in omnem locum
regionis.*Surgens autẽ Iesus de syna- 38
goga, introiuit in domum Simonis.
‖ *Math.* ‖ Socrus autẽ Simonis tenebatur ma- G
8.b.14. gnis febribus:&rogauerunt illum pro
Marci ea. * Et stans super illam, imperauit 39
1.c.30. febri: & dimisit illã. Et continuò sur-
gens ministrabat illis. * Cùm autẽ sol 40
occidisset, omnes qui habebant infir-
mos variis languoribus, ducebant il-
los ad eum.At ille singulis manus im-
‖ *Marci* ponens,curabat eos.* ‖ Exibant autem 41
1.d.34. dæmonia à multis, clamantia & di-
centia: Quia tu es filius Dei: & incre-
pans non sinebat ea loqui, quia scie-
bant ipsum esse Christum. *Facta au- 42
tem die egressus ibat in desertum lo-
cum,& turbæ requirebant eum, & ve-
nerunt vsque ad ipsum: & detinebant
illum ne discederet ab eis. * Quibus 43
ille ait:Quia & aliis ciuitatibus opor-
tet me euangelizare regnumDei:quia
ideò missus sum. * Et erat prædicans 44
in synagogis Galilææ.

CAP. V.

Vbi de nauicula Petri docuisset, ille laxato ipsius iussu reti conclusit copiosam piscium multitudinem: curatum leprosum mittit ad sacerdotes: paralytico, remissis primùm peccatis, iubet vt lectum suum tollat: discumbens cum Leui, quem ex telonio vocauerat, causam dat murmurantibus Pharisæis, quare cum peccatoribus conuersetur, & cur ipsius discipuli non ieiunent.

FActum est autem, cùm turbæ ir- 1
ruerent in eum,vt audirent verbũ A
Dei, & ipse stabat secus stagnum Ge-
2 nesareth. * ‖ Et vidit duas naues stan- ‖ *Math*
tes secus stagnum: piscatores autem 4.c.18.
3 descenderant,&lauabant retia.*Ascẽ- *Marci*
dens autem in vnam nauim, quæ erat 1.c.26.
Simonis, rogauit eum à terra reduce-
re pusillum. Et sedens docebat de na-
4 uicula turbas. *Vt cessauit autem lo-
qui,dixit ad Simonem: Duc in altum,
5 & laxate retia vestra in capturam. *Et
respondens Simon, dixit illi: Præce-
ptor, per totam noctem laborantes,
nihil cepimus: in verbo autem tuo la-
6 xabo rete. *Et cùm hoc fecissent,con-
B cluserunt piscium multitudinem co-
piosam,rumpebatur autem rete eorũ.
7 *Et annuerunt sociis,qui erant in alia
naui, vt venirent, & adiuuarent eos.
Et venerunt, & impleuerunt ambas
nauiculas, ita vt pænè mergerentur.
8 * Quod cùm videret Simon Petrus,
procidit ad genua Iesu, dicens: Exi à
me,quia homo peccator sum, Domi-
9 ne. * Stupor enim circumdederat eũ,
& omnes qui cum illo erant,in captu-
10 ra piscium,quam ceperant: *Similiter
autem Iacobum & Ioannem, filios
Zebedæi, qui erant socij Simonis. Et
ait ad Simonem Iesus:Noli timere:ex
11 hoc iam homines eris capiens. * Et
C subductis ad terram nauibus, relictis
12 omnibus secuti sunt eum. * ‖ Et factum ‖ *Math.*
est,cùm esset in vna ciuitatum,& ecce 8.a.2.
vir plenus lepra,& videns Iesum,& *Marci* 1
procidens in faciem, rogauit eum,di- d.40.
cens: Domine si vis,potes me munda-
13 re. *Et extendens manum,tetigit eum
dicens: Volo: Mundare. Et confestim
14 lepra discessit ab illo. * & ipse præce-
pit illi vt nemini diceret: sed, Vade,
ostende te sacerdoti,& offer pro emũ-
datione tua, ‖ sicut præcepit Moyses, ‖ *Leuit.*
15 in testimonium illis. * Perambulabat 14.a.4.
autem magis sermo de illo: & con-
ueniebant turbæ multæ vt audirent,
& curarentur ab infirmitatibus suis.
16 * Ipse autem secedebat in desertum,
17 & orabat. * Et factum est in vna die-
D rum, & ipse sedebat docens. Et erant
Pharisæi sedentes, & legis doctores,
qui venerant ex omni castello Gali-
lææ, & Iudææ, & Ierusalem: & vir-
tus Domini erat ad sanandum eos.
18 * ‖ Et ecce viri portantes in lecto ho- ‖ *Math.*
minem, qui erat paralyticus: & quæ- 9.a.1.
rebant eum inferre, & ponere ante *Marc.*2.
19 eum. * Et non inuenientes qua parte a.3.
illum inferrent præ turba,ascenderũt
supra tectum, & per tegulas sum mi-
serunt eum cum lecto in medium ante
20 Iesum. * Quorum fidem vt vidit, di-
xit: Homo remittuntur tibi peccata
21 tua. * Et cœperunt cogitare Scribæ
E & Pharisæi,dicentes: Quis est hic,qui

loquitur blasphemias? Quis potest di-
mittere peccata, nisi solus Deus? *Vt 22
cognouit autem Iesus cogitationes
eorum, respōdens, dixit ad illos: Quid
cogitatis in cordibus vestris? * Quid 23
est facilius dicere: Dimittuntur tibi
peccata, an dicere: Surge, & ambula?
* Vt autem sciatis quia Filius homi- 24
nis habet potestatem in terra dimit-
tendi peccata; (ait paralytico) Tibi
dico, surge, tolle lectum tuum, & va-
de in domum tuam. * Et confestim 25
consurgens coram illis, tulit lectum,
in quo iacebat: & abiit in domum
suam, magnificans Deum. * Et stupor 26
apprehendit omnes, & magnificabant
Deum. Et repleti sunt timore, dicen-
tes: Quia vidimus mirabilia hodie.
‖ Math. *‖Et post hæc exiit, & vidit publica- 27
9.a.9. num nomine Leui, sedentem ad Te-
Marc.2. lonium, & ait illi: Sequere me. * Et 28
c.14. relictis omnibus, surgens secutus est
eum. *Et fecit ei conuiuium magnum 29
Leui in domo sua: & erat turba multa F
publicanorum, & aliorum, qui cum
‖Marc.2 illis erant discumbentes. * ‖ Et mur- 30
c.18. murabant Pharisæi & Scribæ eorum,
dicentes ad discipulos eius: Quare
cum publicanis & peccatoribus man-
ducatis & bibitis? *Et respondens Ie- 31
sus, dixit ad illos: Non egent qui sani
sunt medico, sed qui male habent.
* Non veni vocare iustos, sed pecca- 32
tores ad pœnitentiam. * At illi dixe- 33
runt ad eum: Quare discipuli Ioan-
nis ieiunant frequenter, & obsecra-
tiones faciunt, similiter & Pharisæo-
rum: tui autem edunt & bibunt?
* Quibus ipse ait: Numquid potestis 34
filios sponsi, dum cum illis est spon-
sus, facere ieiunare? * Venient autem 35
dies: cùm ablatus fuerit ab illis spon- G
sus, tunc ieiunabunt in illis diebus.
* Dicebat autem & similitudinem ad 36
illos: Quia nemo commissuram à no-
uo vestimento immittit in vestimen-
tum vetus: alioquin & nouum rum-
pit, & veteri non conuenit commissu-
ra à nouo. * Et nemo mittit vinum 37
nouum in vtres veteres: alioquin rum-
pet vinum nouum vtres, & ipsum ef-
fundetur, & vtres peribunt. * sed vi- 38
num nouum in vtres nouos mitten-
dum est, & vtraque conseruantur.
* Et nemo bibens vetus, statim vult 39
nouum, dicit enim: Vetus melius
est.

CAP. VI.

Discipulos spicas sabbato vellentes excusat, alioque sabbato manum curat aridam: electos duodecim nominat Apostolos, & cum illis ac multitudine copiosa stans in loco campestri docet beatitudines, aliaque consilia ac præcepta euangelica: de festuca in oculo fratris, & arbore bona ac mala ex fructu dignoscenda: audiens Christi verba cui comparetur si ea opere compleat, & cui si non compleat.

1 A Factum est autem in sabbato secū- Matth.
do, primo, cùm transiret per sata, 12.a.1.
vellebant discipuli eius spicas, & Marci
manducabant confricantes manibus. 2.d.23.
2 *Quidam autem Pharisæorum dice-
bant illis: Quid facitis quod non li-
3 cet in sabbatis? * Et respondens Iesus
ad eos, dixit: Nec hoc legistis quod
fecit Dauid, cùm esurisset ipse, & qui
4 cum illo erant: * ‖ quomodo intrauit ‖1. Reg.
in domum Dei, & panes propositio- 21.b.6.
nis sumpsit, & manducauit, & dedit
his qui cum ipso erant: quos non li-
cet manducare‖ nisi tantùm sacerdoti- ‖Leuit.
5 bus? *Et dicebat illis: Quia Dominus 24.b.9.
6 est Filius hominis, etiam sabbati. * Fa- Exodi
ctum est autem & in alio sabbato, vt 29.e.32.
intraret in synagogam, & doceret.
‖Et erat ibi homo, & manus eius dex- ‖Math.
7 tra erat arida. * Obseruabant autem 12.b.10.
B Scribæ & Pharisæi, si in sabbato cu- Marci
raret: vt inuenirent vnde accusarent 3.a.1.
8 eum. * Ipse verò sciebat cogitationes
eorum: & ait homini, qui habebat ma-
nū aridam: Surge, & sta in medium.
9 Et surgens stetit. * Ait autem ad illos
Iesus: Interrogo vos, si licet sabbatis
benefacere, an male; animam saluam
10 facere, an perdere? *Et circumspectis
omnibus dixit homini: Extende ma-
num tuam. Et extendit: & restituta est
11 manus eius. * Ipsi autem repleti sunt
insipientia, & colloquebantur ad in-
12 uicem, quidnam facerent Iesu. * Fa-
ctum est autem in illis diebus, exiit in
montem orare, & erat pernoctans in
13 oratione Dei. * ‖ Et cùm dies factus ‖Math.
esset, vocauit discipulos suos: & elegit 10.a.1.
duodecim ex ipsis (quos & Apostolos Marc.3.
14 nominauit) *Simonem, quem cogno- b.13.
minauit Petrum, & Andream fratrem
eius, Iacobum, & Ioannem, Philippū,
15 & Bartholomæum, * Matthæum, &
C Thomam, Iacobum Alphæi, & Simo-
16 nem, qui vocatur Zelotes, *& Iudam
Iacobi, & Iudam Iscariotem, qui fuit
17 proditor. *Et descendens cum illis, ste-
tit in loco campestri, & turba discipu-
lorum eius, & multitudo copiosa ple-
bis ab omni Iudæa, & Ierusalem, &
mar-

matitima, & Tyri, & Sidonis, * qui 18
venerāt vt audirent eum, & ſanaren-
tur à languoribus ſuis. Er qui vexa-
bantur à ſpiritibus immundis, cura-
bantur. * Et omnis turba quærebat 19
eũ tangere :quia virtus de illo exibat,
‖ *Math.* & ſanabat omnes. * ‖ Et ipſe eleua- 20
5.a.2. tis oculis in diſcipulos ſuos, dicebat:
Beati pauperes: quia veſtrum eſt re-
‖ *Mat.* gnum Dei. * ‖ Beati, qui nunc eſuri- 21
5.a.11. tis:quia ſaturabimini. Beati,qui nunc
fletis:quia ridebitis. *Beati eritis cùm 22
vos oderint homines, & cùm ſepara-
uerint vos, & exprobrauerint,& eie-
cerint nomen veſtrum tamquam ma-
lum, propter Filium hominis. * Gau- 23
dete in illa die, & exultate:ecce enim D
merces veſtra multa eſt in cælo: ſe-
cundùm hæc enim faciebant Prophe-
tis patres eorum. * Verumtamen væ 24
vobis diuitibus,quia habetis conſola-
‖ *Amos* lationem veſtram.* ‖ Væ vobis,qui ſa- 25
6.a.1. turati eſtis: quia eſurietis. Væ vobis,
Eccli.31 qui ridetis nunc: quia lugebitis & fle-
a.8. bitis. * Væ cùm benedixerint vobis 26
Iſa.65. homines: ſecundùm hæc enim facie-
c.12. bant pſeudoprophetis patres eorum.
*Sed vobis dico, qui auditis: Diligite 27
inimicos veſtros, benefacite his qui
oderunt vos. * Benedicite maledicen- 28
tibus vobis, & orate pro calumnian-
‖ *Mat.* tibus vos.* ‖ Et qui te percutit in ma- 29
5.g.44. xillam, præbe & alteram. ‖ Et ab eo,
‖ *1. Cor.* qui aufert tibi veſtimentum,etiam tu-
6.b.7. nicam noli prohibere. * Omni autem 30
petenti te, tribue: & qui aufert quæ
tua ſunt,ne repetas.* ‖ Et prout vultis 31
vt faciant vobis homines, & vos faci
‖ *Matt.* te illis ſimiliter. * ‖ Et ſi diligitis eos, 32
7.b.12. qui vos diligunt, quę vobis eſt gratia?
Tob. 4. nam & peccatores diligentes ſe dili-
c.16. gunt. *Et ſi benefeceritis his, qui vo- 33
‖ *Matt.* bis benefaciunt,quæ vobis eſt gratia? E
5.g.46. ſi quidem & peccatores hoc faciunt.
‖ *Math.* * ‖ Et ſi mutuum dederitis his, à qui- 34
5.g.42. bus ſperatis recipere; quæ gratia eſt
Deut.15 vobis? nam & peccatores peccatori-
b.8. bus fœnerantur, vt recipiant ęqualia.
* Verumtamen diligite inimicos ve- 35
ſtros: benefacite,& mutuum date,ni-
hil inde ſperantes: & erit merces ve-
ſtra multa, & eritis filij Altiſſimi,quia
ipſe benignus eſt ſuper ingratos &
malos. * Eſtote ergo miſericordes, ſic- 36
ut & Pater veſter miſericors eſt.* No- 37
lite iudicare, & non iudicabimini:
nolite condemnare, & non condem-
nabimini. Dimittite, & dimittemini.
* Date, & dabitur vobis: menſuram 38
bonam, & confertam, & coagitatam
& ſupereffluentem, dabunt in ſinum
‖ *Math.* veſtrum. ‖ Eadem quippe menſura,
7.a.2. qua menſi fueritis, remetietur vobis.

39 * Dicebat autem illis & ſimilitudi- *Marci 4*
nem: Numquid poteſt cæcus cæcum *c.24.*
ducere? nónne ambo in foueam ca-
40 dũt? * ‖ Non eſt diſcipulus ſuper ma- ‖ *Math.*
F giſtrum: perfectus autem omnis erit, *10.c.24.*
41 ſi ſit ſicut magiſter eius. * ‖ Quid au- *Ioan.13.*
tem vides feſtucam in oculo fratris *b.16.*]
tui, trabem autem, quæ in oculo tuo ‖ *Math.*
42 eſt, non conſideras? * Aut quomodo *7.a.3.*
potes dicere fratri tuo: Frater, ſine
eiiciam feſtucam de oculo tuo: ipſe
in oculo tuo trabem non videns? Hy-
pocrita, eiice primùm trabem de ocu-
lo tuo: & tunc perſpicies vt educas
43 feſtucam de oculo fratris tui. * ‖ Non ‖ *Math.*
eſt enim arbor bona, quę facit fructus *7.c.16.*
malos: neque arbor mala, faciens fru- *& 12.e.*
44 ctum bonum. * Vnaquæque enim *33.*
arbor de fructu ſuo cognoſcitur. Ne-
que enim de ſpinis colligũt ficus: neq;
45 de rubo vindemiant vuam. * Bonus
G homo de bono theſauro cordis ſui
profert bonũ: & malus homo de ma-
lo theſauro profert malũ. Ex abundā-
46 tia enim cordis os loquitur. * Quid
autē vocatis me ‖ Domine, Domine: & ‖ *Math.*
47 non facitis, quæ dico? * Omnis qui ve- *7.d.21.*
nit ad me, & audit ſermones meos, & *Rom.2.*
facit eos: oſtendā vobis cui ſimilis ſit: *b.13.*
48 * ſimilis eſt homini ædificanti domũ, *Iac.1.b.*
qui fodit in altũ, & poſuit fundamen- *12.*
tum ſuper petrā. inundatione autem
facta, illiſum eſt flumē domui illi, &
non potuit eā mouere: fundata enim
49 erat ſuper petram. * Qui autem audit,
& non facit: ſimilis eſt homini ædi-
ficanti domum ſuam ſuper terram ſi-
ne fundamento: in quam illiſus eſt
fluuius, & continuò cecidit: & facta
eſt ruina domus illius magna.

CAP. VII.

Admiratus Centurionis fidem, abſens ſanat illius ſeruum: iuxta portam ciuitatis Naim filium vnicum viduæ reſuſcitat: coram diſcipulis Ioannis Baptiſtæ per eos interrogantis an eſſet qui venturus erat, multa edit ſigna: illiſque abeuntibus Ioannem plurimùm extollit: Iudæis, nec Ioannis nec Christi vita placuit, quos pueris inuicem in foro acclamantibus aſſimilat: à peccatrice muliere pedes inunctus, reſpōdet Simoni ob hoc murmuranti, propoſita ad hoc parabola duorum debitorum, & remiſſis mulieri peccatis.

1
A CVm autem impleſſet omnia ver- *Mar.8.*
ba ſua in aures plebis, intrauit *a.3.*
2 Capharnaum. * Centurionis autem
cuiuſdam ſeruus malè habens, erat
3 moriturus: qui illi erat pretioſus. * Et
cùm audiſſet de Ieſu, miſit ad eum
ſeniores Iudæorum, rogans eum vt

veniret, & saluaret seruum eius. * At 4
illi cùm venissent ad Iesum, rogabant
eum solicitè, dicentes ei: Quia dignus
est vt hoc illi præstes. * diligit enim 5
gentem nostram: & synagogam ipse
ædificauit nobis. * Iesus autem ibat 6
cum illis. Et cùm iam non longè esset
à domo, misit ad eum Centurio ami-
‖ Math. cos, dicēs: ‖ Domine noli vexari: Non
8. a. 8. enim sum dignus vt sub tectum meum
intres. * propter quod & meipsum nō 7
sum dignum arbitratus vt venirem ad
te: sed dic verbo, & sanabitur puer
meus. * nam & ego homo sum sub 8
potestate constitutus, habens sub me B
milites: & dico huic vade, & vadit; &
alij veni, & venit; & seruo meo, fac
hoc, & facit. * Quo audito Iesus mira- 9
tus est: & conuersus sequentibus se
turbis, dixit: Amen dico vobis, nec in
Israel tantam fidem inueni. * Et reuer- 10
si, qui missi fuerant, domum, inuene-
runt seruum, qui languerat, sanum.
* Et factum est: deinceps ibat in ciui- 11
tatem, quæ vocatur Naim: & ibant
cum eo discipuli eius, & turba copio-
sa. * Cùm autem appropinquaret por- 12
tæ ciuitatis, ecce defūctus efferebatur
filius vnicus matris suæ: & hæc vidua
erat: & turba ciuitatis multa cum illa.
* Quam cùm vidisset Dñs, misericor- 13
dia motus super eam, dixit illi: Noli
flere. * Et accessit & tetigit loculum. 14
(Hi autem, qui portabant, steterunt)
Et ait: Adolescens, tibi dico, surge. * Et 15
resedit qui erat mortuus, & cœpit lo- C
qui. Et dedit illū matri suæ. * Accepit 16
autē omnes timor: & magnificabant
‖ Infrà Deum, dicentes: ‖ Quia propheta ma-
24. c. 19. gnus surrexit in nobis: & quia Deus
Ioan. 4. visitauit plebem suam. * Et exiit hic 17
c. 19. sermo in vniuersam Iudæam de eo, &
in omnem circà regionem. * Et nun- 18
tiauerūt Ioanni discipuli eius de om-
‖ Math. nibus his. * ‖ Et conuocauit duos de 19
11. a. 2. discipulis suis Ioannes, & misit ad Ie-
sum, dicens: Tu es qui venturus es, an
alium expectamus? * Cùm autem ve- 20
nissent ad eum viri, dixerunt: Ioannes
Baptista misit nos ad te dicens: Tu es,
qui vēturus es, an alium expectamus?
* (in ipsa autem hora multos curauit 21
à languoribus, & plagis, & spiritibus
malis, & cæcis multis donauit visum.)
* Et respondens, dixit illis: Euntes re- 22
nuntiate Ioanni quæ audistis, & vi-
‖ Isaiæ. distis: ‖ Quia cæci vident, claudi am-
35. b. 5. bulant, leprosi mundantur, surdi au- D
diunt, mortui resurgunt, pauperes eu-
angelizantur: * & beatus est quicum- 23
que non fuerit scandalizatus in me.
* Et cùm discessissent nuntii Ioannis, 24
cœpit de Ioanne dicere ad turbas:

Quid existis in desertum videre? arun-
25 dinem vento agitatam? * Sed quid
existis videre? hominem mollibus ve-
stimentis indutum? Ecce qui in veste
pretiosa sunt & deliciis, in domibus
26 regum sunt. * Sed quid existis videre?
prophetā? Vtique dico vobis, & plus-
27 quam Prophetam. * ‖ hic est, de quo ‖ Mal.
scriptum est: Ecce mitto angelum 3. a. 1.
meum ante faciem tuam, qui præpa- Matth.
28 rabit viam tuam ante te. * Dico enim 11. b. 10.
vobis: Maior inter natos mulierum Mar. 1.
propheta Ioanne Baptista nemo est. a. 2.
qui autē minor est in regno Dei, ma-
29 ior est illo. * Et omnis populus audiēs
E & publicani, iustificauerunt Deum,
30 baptizati baptismo Ioannis. * Phari-
sæi autem, & legis periti consilium
Dei spreuerunt in semetipsos, non
31 baptizati ab eo. * Ait autem Dominus:
‖ Cui ergo similes dicā homines gene- ‖ Math.
32 rationis huius? & cui similes sunt? * Si- 11. b. 16.
miles sunt pueris sedentibus in foro,
& loquentibus adinuicem, & dicenti-
bus: Cantauimus vobis tibiis, & non
saltastis: lamentauimus, & non plo-
33 rastis. * ‖ Venit enim Ioannes Baptista, ‖ Math.
neq; manducans panem, neq; bibens 3. a. 4.
vinum, & dicitis: Dæmonium habet. Mar. 1.
34 * Venit filius hominis manducans, & a. 6.
bibens, & dicitis: Ecce homo deuora-
tor, & bibens vinum; amicus publi-
35 canorū, & peccatorum. * Et iustifica-
ta est sapientia ab omnibus filiis suis.
36 * Rogabat autem illū quidam de Pha-
F risæis vt manducaret cum illo. Et in-
gressus domum Pharisæi discubuit.
37 * ‖ Et ecce mulier, quæ erat in ciuitate ‖ Math.
peccatrix, vt cognouit quòd accubuis- 26. a. 7.
set in domo Pharisæi, attulit alabastrū Marc.
38 vnguenti: * & stans retrò secus pedes 14. a. 3.
eius, lacrymis cœpit rigare pedes e- Ioan. 12
ius, & capillis capitis sui tergebat, & a. 3.
osculabatur pedes eius, & vnguento
39 vngebat. * Videns autē Pharisæus, qui
vocauerat eū, ait intra se dicens: Hic si
esset propheta, sciret vtique, quæ, &
qualis est mulier, quæ tāgit eum: quia
40 peccatrix est. * Et respondēs Iesus, di-
xit ad illum: Simon, habeo tibi ali-
quid dicere. At ille ait: Magister, dic.
41 * Duo debitores erant cuidam fœne-
ratori: vnus debebat denarios quin-
42 gentos, & alius quinquaginta. * Non
habentibus illis vnde redderent, do-
nauit vtrisque. Quis ergo eum plus
43 diligit? * Respondēs Simon dixit: Æ-
G stimo quia is, cui plus donauit. At ille
44 dixit ei: Rectè iudicasti. * Et conuer-
sus ad mulierem, dixit Simoni: Vides
hanc mulierem? Intraui in domum
tuam, aquam pedibus meis non dedi-
sti: hæc autem lacrymis rigauit pedes
meos,

meos,& capillis ſuis terſit. * Oſculum 45
mihi non dediſti: hæc autem ex quo
intrauit, non ceſſauit oſculari pedes
meos. * Oleo caput meum non vnxi- 46
ſti: hæc autem vnguento vnxit pedes
meos. * Propter quod dico tibi: Re- 47
mittuntur ei peccata multa, quoniam
dilexit multum. Cui autem minus
dimittitur, minus diligit. * Dixit au- 48
‖ *Math.* tem ad illam: ‖ Remittuntur tibi pec-
9.a.2. cata. * Et cœperunt qui ſimul accum- 49
bebant, dicere intra ſe: Quis eſt hic,
qui etiam peccata dimittit? * Dixit 50
autem ad mulierem: Fides tua te ſal-
uam fecit: Vade in pace.

CAP. VIII.

Parabolam de ſeminante proponit, ac diſcipulis interpretatur: nihil occultum quod non manifeſtetur: quos dicat ſuam eſſe matrem, ſuoſque fratres: in mari à ſomno excitatus, ventum increpat: dæmoniacum ferociſſimum à dæmonum legione liberat, permittens dæmonibus vt in porcos introeant: tacta fimbria veſtimenti eius mulier à fluxu ſanguinis curatur, & filia Iairi archiſynagogi verbo ipſius reſuſcitatur.

ET factum eſt deinceps, & ipſe iter 1
faciebat per ciuitates & caſtella, A
prædicans & euangelizans regnum
Dei: & duodecim cum illo; * & mu- 2
lieres aliquæ, quæ erant curatæ à ſpi-
ritibus malignis, & infirmitatibus:
‖ *Mar.* ‖ Maria, quæ vocatur Magdalene, de
16.c.9. qua ſeptem dæmonia exierant, * & 3
Ioanna vxor Chuſe procuratoris He-
rodis, & Suſanna, & aliæ multæ, quæ
miniſtrabant ei de facultatibus ſuis.
* Cùm autem turba plurima conue- 4
nirent, & de ciuitatibus properarent
‖ *Math.* ad eũ, dixit per ſimilitudinẽ: * ‖ Exiit 5
13.a.3. qui ſeminat, ſeminare ſemen ſuum: &
Mar.4. dũ ſeminat, aliud cecidit ſecus viam,
a.2. & conculcatum eſt, & volucres cæli
comederunt illud. * Et aliud cecidit 6
ſupra petram: & natũ aruit, quia non
habebat humorem. * Et aliud cecidit 7
inter ſpinas, & ſimul exortæ ſpinæ
ſuffocauerunt illud. * Et aliud cecidit 8
in terram bonam: & ortum fecit fru-
ctum centuplum. Hæc dicens clama-
bat: Qui habet aures audiẽdi, audiat.
* Interrogabant autem eum diſcipuli 9
eius, quæ eſſet hæc parabola. * Quibus 10
ipſe dixit: Vobis datum eſt noſſe my- B
ſterium regni Dei, ceteris autẽ in pa-
‖ *Iſa.6.* rabolis: ‖ vt videntes non videant, &
c.9. audientes non intelligant. * Eſt autem 11
Matth. hæc parabola: Semen eſt verbum Dei.
13.b.14. * Qui autem ſecus viam, hi ſunt qui 12
Mar.4. audiũt; deinde venit diabolus, & tol-
b.12. lit verbum de corde eorũ, ne creden-
13 tes ſalui fiant. * Nam qui ſupra petrã: *Ioan.12*
qui cùm audierint, cum gaudio ſuſci- *f.40.*
piunt verbum: & hi radices non ha- *Actor.*
bent: qui ad tẽpus credunt, & in tem- *28.f.26.*
14 pore tentationis recedunt. * Quod au- *Rom.11.*
tem in ſpinas cecidit: hi ſunt, qui au- *b.8.*
dierunt, & à ſolicitudinibus, & diui-
tiis, & voluptatibus vitæ, euntes, ſuf-
focantur, & non referunt fructum.
15 * Quod autem in bonam terram: hi
ſunt, qui in corde bono & optimo au-
dientes verbum retinent, & fructum
16 afferunt in patientia. * ‖ Nemo autem ‖ *Mat.*
lucernam accendẽs, operit eam vaſe, *5.b.15.*
aut ſubtus lectum ponit: ſed ſupra *Marc.4*
candelabrum ponit, vt intrantes vi- *c.21.*
17 deant lumen. * ‖ Non eſt enim oc- ‖ *Mat.*
cultum, quod non manifeſtetur: nec *10.c.26.*
abſconditum, quod non cognoſcatur, *Marc.4*
18 & in palàm veniat. * ‖ Videte ergo *c.22.*
C quomodo audiatis. Qui enim habet, ‖ *Math.*
dabitur illi: & quicunque non habet, *13.b.12.*
etiam quod putat ſe habere, auferre- *& 25.c.*
19 tur ab illo. * ‖ Venerunt autem ad il- *29.*
lum mater & fratres eius, & non po- ‖ *Math.*
20 terant adire eum præ turba. * Et nun- *12.d.46*
tiatum eſt illi: Mater tua, & fratres *Marci*
21 tui ſtant foris, volẽtes te videre. * Qui *3.d.32.*
reſpondens, dixit ad eos: Mater mea,
& fratres mei hi ſunt, qui verbũ Dei
22 audiunt, & faciunt. * ‖ Factum eſt ‖ *Math.*
autem in vna dierum: & ipſe aſcen- *8.d.23.*
dit in nauiculam, & diſcipuli eius, & *Marci*
ait ad illos: Transfretemus trans ſta- *4.d.36.*
23 gnum. Et aſcenderunt. * Et nauiganti-
bus illis, obdormiuit, & deſcendit
procella venti in ſtagnum, & com-
24 plebantur, & periclitabantur. * Acce-
dentes autem ſuſcitauerunt eum, di-
centes: Præceptor, perimus. At ille
ſurgens, increpauit ventum, & tem-
peſtatem aquæ, & ceſſauit: & facta eſt
25 tranquillitas. * Dixit autem illis: Vbi
D eſt fides veſtra? Qui timentes, mirati
ſunt ad inuicem, dicentes: Quis putas
hic eſt, quia & ventis & mari imperat,
26 & obediunt ei? * Et nauigauerunt ad
regionem Geraſenorum, quæ eſt con-
27 tra Galilæam: * Et cùm egreſſus eſſet
ad terram, occurrit illi vir quidam,
qui habebat dæmonium iam tempo-
ribus multis, & veſtimento non in-
duebatur, neque in domo manebat,
28 ſed in monumentis. * Is, vt vidit Ie-
ſum, procidit ante illum: & excla-
mans voce magna, dixit: Quid mihi,
& tibi eſt Ieſu Fili Dei altiſſimi? ob-
29 ſecro te, ne me torqueas. * Præcipie-
bat enim ſpiritui immundo vt exiret
ab homine. Multis enim temporibus
arripiebat illum, & vinciebatur cate-
nis & compedibus cuſtoditus. & ru-
ptis vinculis agebatur à dæmonio in
deſerta.

deserta. :* Interrogauit autem illum 30
Iesus, dicens: Quod tibi nomen est?
At ille dixit: Legio:quia intrauerant
dæmonia multa in eum. * Et roga- 31
bant illum ne imperaret illis vt in
abyssum irent. * Erat autem ibi grex 32
porcorum multorum pascentium in E
monte: & rogabant eum, vt permit-
teret eis in illos ingredi. Et permisit
illis. * Exierunt ergo dæmonia ab 33
homine, & intrauerunt in porcos: &
impetu abijt grex per præceps in
stagnum, & suffocatus est. * Quod vt 34
viderunt factum qui pascebant, fuge-
runt, & nuntiauerunt in ciuitatem,
& in villas. * Exierunt autem vide- 35
re quod factum est, & venerunt ad
Iesum: & inuenerunt hominem se-
dentem, à quo dæmonia exierant,
vestitum, ac sana mente, ad pedes
eius, & timuerunt. * Nuntiauerunt 36
autem illis & qui viderant, quomodo
sanus factus esset à legione: * & ro- 37
gauerunt illum omnis multitudo re-
gionis Gerasenorum vt discederet ab
ipsis:quia magno timore tenebantur.
Ipse autem ascendens nauim, reuer-
sus est. * Et rogabat illum vir, à quo 38
dæmonia exierant, vt cum eo esset.
Dimisit autem eum Iesus, dicens:
* Redi in domum tuam, & narra 39
quanta tibi fecit Deus. Et abijt per
vniuersam ciuitatem,prædicans quan-
ta illi fecisset Iesus. * Factum est au- 40
tem cùm redijsset Iesus,excepit illum
turba.erant enim omnes expectantes
‖Math. eum.* ‖ Et ecce venit vir, cui nomen 41
9.c.18. Iairus,& ipse princeps synagogę erat: F
Mar. 5. & cecidit ad pedes Iesu, rogans eum
b.22. vt intraret in domum eius,* quia vni- 42
ca filia erat ei ferè annorum duode-
cim, & hæc moriebatur. Et contigit,
dum iret, à turbis comprimebatur.
* Et mulier quædam erat in fluxu san- 43
guinis ab annis duodecim, quæ in
medicos erogauerat omnem substan-
tiam suam, nec ab vllo potuit curari:
* accessit retrò,& tetigit fimbriam ve- 44
stimenti eius: & cõfestim stetit fluxus
sanguinis eius. * Et ait Iesus: Quis 45
est,qui me tetigit? Negantibus autem
omnibus, dixit Petrus, & qui cum il-
lo erant:Præceptor,turbæ te compri-
munt, & affligunt, & dicis: Quis me
tetigit?*Et dixit Iesus:Tetigit me ali- 46
quis. nam ego noui virtutem de me
exijsse. * Videns autem mulier, quia 47
non latuit,tremens venit, & procidit G
ante pedes eius: & ob quam causam
tetigerit eum, indicauit coram omni
populo: & quemadmodum confe-
stim sanata sit. * At ipse dixit ei: Fi- 48
lia, fides tua saluam te fecit; vade in
49 pace. * Adhuc illo loquente, venit
quidam ad principem synagogæ, di-
cens ei: Quia mortua est filia tua,
50 noli vexare illum. * Iesus autem, au-
dito hoc verbo, respondit patri puel-
læ: Noli timere, crede tantùm, & sal-
51 ua erit. *Et cùm venisset domum,non
permisit intrare secum quemquam,
nisi Petrum,& Iacobum,& Ioannem,
52 & patrem & matrem puellæ. * Fle-
bant autem omnes, & plangebant il-
lam. At ille dixit: Nolite flere, non
53 est mortua puella, sed dormit. * Et
deridebant eum, scientes quòd mor-
54 tua esset. * Ipse autem tenens manum
eius clamauit, dicens: Puella, surge.
55 * Et reuersus est spiritus eius, & sur-
rexit continuò. Et iussit illi dari man-
56 ducare.* Et stupuerunt parentes eius,
quibus præcepit ne alicui dicerent
quod factum erat.

CAP. IX.

Discipulos ad prædicandum mittens, seruanda tradit eis præcepta: Herodes audita Christi fama cupit eum videre: ex quinque panibus & duobus piscibus satiat Iesus quinque virorum millia: Petrus illum confitetur Christum Dei: suam prædicit passionem, & de propria cruce tollenda: transfigurato iunguntur Moyses & Elias in maiestate: ad preces patris dæmonium à filio eiicit: contentio oritur inter Apostolos de primatu: filij Zebedæi volunt igne cælesti consumi Samaritanos nolentes Iesum suscipere: volentem sequi non suscipit; alterum autem vocat, nec permittit vt primùm sepeliat patrem.

1 Conuocatis autem duodecim Apo- Mat.10.
A stolis, dedit illis virtutem & po- a.1.
testatem super omnia dæmonia, & vt Marci 3.
2 languores curarent. * Et misit illos c.13.
prædicare regnum Dei, & sanare in-
3 firmos. * ‖Et ait ad illos: Nihil tule- ‖Math.
ritis in via.neque virgam,neq;peram, 10.a.9.
neque panem, neque pecuniam, neq; Marci 6
4 duas tunicas habeatis. * Et in quam- a.8.
cumque domum intraueritis, ibi ma-
5 nete, & inde ne exeatis. * Et quicum-
que non receperint vos:‖exeuntes de ‖Act.13.
ciuitate illa, etiam puluerem pedum g.51.
vestrorum excutite in testimonium
6 supra illos. *Egressi autem circuibant
per castella, euangelizantes & curan-
7 tes vbique. * ‖ Audiuit autem Hero- ‖Math.
des tetrarcha omnia quæ fiebant ab 14.a.1.
8 eo,& hæsitabat eò quòd diceretur * à Marci 6
quibusdam: Quia Ioannes surrexit à d.14.
mortuis: à quibusdam verò: Quia
Elias apparuit: ab aliis autem: Quia
propheta vnus de antiquis surrexit.
9 * Et ait Herodes:Ioannem ego decol-
laui:

ſaui: Quis eſt autem iſte, de quo ego
talia audio? Et quærebat videre eum.
10 * Et reuerſi Apoſtoli, narrauerunt illi
quæcumq; fecerunt: & aſſumptis illis
ſeceſſit ſeorſum in locum deſertum,
11 qui eſt Bethſaidæ. * Quod cùm co-
gnouiſſent turbæ, ſecutę ſunt illum: &
excepit eos, & loquebatur illis de re-
gno Dei, & eos, qui cura indigebant,
12 ſanabat. * Dies autem cœperat decli-
B nare. Et accedentes duodecim dixerũt
‖ Math. 14. b. 15. Marci 6 d. 36. illi: ‖ Dimitte turbas, vt euntes in ca-
ſtella villaſque quæ circà ſunt, diuer-
tãt, & inueniant eſcas: quia hîc in loco
13 deſerto ſumus. * Ait autem ad illos:
Vos date illis manducare. At illi dixe-
‖ Ioan. 6. a. 9. runt: ‖ Non ſunt nobis plus quàm
quinque panes, & duo piſces: niſi for-
tè non eamus, & emamus in omnem
14 hanc turbam eſcas. * Erant autem ferè
viri quinque millia. Ait autem ad di-
ſcipulos ſuos: Facite illos diſcumbere
15 per conuiuia quinquagenos. * Et ita
fecerunt. Et diſcumbere fecerunt om-
16 nes. * Acceptis autem quinque pani-
bus, & duobus piſcibus, reſpexit in
cælum, & benedixit illis: & fregit, &
diſtribuit diſcipulis ſuis, vt ponerent
17 ante turbas. * Et manducauerunt om-
nes, & ſaturati ſunt. Et ſublatum eſt
quod ſuperfuit illis, fragmentorum
18 cophini duodecim. * ‖ Et factum eſt,
‖ Mat. 16. b. 13 Marci 8 ſ. 27. cùm ſolus eſſet orans, erant cum illo
& diſcipuli: & interrogauit illos, di-
cens: Quem me dicunt eſſe turbæ?
19 * At illi reſponderunt, & dixerunt:
Ioannem Baptiſtam, alij autem Eliam,
alii verò quia vnus Propheta de
20 prioribus ſurrexit. * Dixit autem il-
lis: Vos autem quem me eſſe dicitis?
Reſpondẽs Simon Petrus dixit: Chri-
21 ſtum Dei. * At ille increpans illos,
22 præcepit ne cui dicerent hoc, * dicens:
‖ Math. 17. d. 23. Mar. 8. e. 31. ‖ Quia oportet filium hominis mul-
ta pati, & reprobari à ſenioribus, &
principibus ſacerdotum, & Scribis,
23 & occidi, & tertia die reſurgere. * ‖ Di-
C cebat autẽ ad omnes: Si quis vult poſt
‖ Math. 10. d. 38. & 16. d. 24. Marci 8. d. 34. Inf. 14. f. 27. & 17. g. 33. Ioan. 12 d. 26. me venire, abneget ſemetipſum, &
tollat crucem ſuã quotidie, & ſequa-
24 tur me. * Qui enim voluerit animam
ſuam ſaluã facere, perdet illam: nam
qui perdiderit animam ſuam propter
25 me, ſaluam faciet illam. * quid enim
proficit homo, ſi lucretur vniuerſum
mundum, ſe autem ipſum perdat, &
26 detrimentum ſuis faciat? * ‖ Nam qui
me erubuerit, & meos ſermones:
hunc Filius hominis erubeſcet, cùm
‖ Math. 10. d. 33. Mar. 8. d. 38. venerit in maieſtate ſua, & Patris, &
27 ſanctorũ Angelorum. * ‖ Dico autem
vobis verè: ‖ ſunt aliqui hîc ſtantes,
qui non guſtabunt mortem donec vi-

28 deant regnũ Dei. * ‖ Factum eſt autem — 2. Ti. 2. b. 12.
D poſt hæc verba ferè dies octo, & aſ-
ſumpſit Petrum, & Iacobum, & Ioan- — ‖ Math. 15. d. 28. Mar. 9. a. 1.
nem, & aſcendit in montem vt oraret.
29 * Et facta eſt, dum oraret, ſpecies vul-
tus eius altera: & veſtitus eius albus
30 & refulgens. * Et ecce duo viri lo- — ‖ Math. 17. a. 1. Mar. 9. a. 2.
quebantur cum illo. Erant autẽ Moy-
31 ſes & Elias, * viſi in maieſtate: &
dicebant exceſſum eius, quem com-
32 pleturus erat in Ieruſalẽ. * Petrus ve-
rò, & qui cũ illo erant, grauati erant
ſomno. Et euigilantes viderunt ma-
ieſtatẽ eius, & duos viros, qui ſtabant
33 cum illo. * Et factum eſt cùm diſce-
derent ab illo, ait Petrus ad Ieſum:
Præceptor, bonum eſt nos hîc eſſe: &
faciamus tria tabernacula, vnũ Tibi,
& vnũ Moyſi, & vnum Eliæ: neſciens
34 quid diceret. * Hęc autem illo loquen-
te, facta eſt nubes, & obumbrauit eos:
& timuerunt, intrantibus illis in nu-
35 bem. * Et vox facta eſt de nube, di-
E cens: ‖ Hic eſt filius meus dilectus, — ‖ 2. Pet. 1. c. 17.
36 ipſum audite. * Et dum fieret vox,
inuentus eſt Ieſus ſolus. Et ipſi tacue-
runt, & nemini dixerunt in illis die-
bus quidquam ex his quæ viderant.
37 * ‖ Factum eſt autem in ſequenti die, — ‖ Math. 17. b. 14. Mar. 9. c. 17.
deſcendentibus illis de monte, occur-
38 rit illis turba multa. * Et ecce vir de
turba exclamauit, dicens: Magiſter,
obſecro te, reſpice in filium meum,
39 quia vnicus eſt mihi: * & ecce ſpiri-
tus apprehendit eum, & ſubitò cla-
mat, & elidit, & diſſipat eum, cum ſpu-
40 ma, & vix diſcedit dilanians eũ: * &
rogaui diſcipulos tuos vt eiicerent il-
41 lum, & non potuerunt. * Reſpondens
autem Ieſus, dixit: O generatio infi-
delis, & peruerſa, vſquequò ero apud
vos, & patiar vos? Adduc huc filium
42 tuum. * Et cùm accederet, eliſit illum
43 dæmonium, & diſſipauit. * Et incre-
pauit Ieſus ſpiritum immundũ, & ſa-
nauit puerum, & reddidit illum Patri
44 eius. * Stupebant autem omnes in ma-
F gnitudine Dei: omnibuſque miranti-
bus in omnibus quæ faciebat, dixit
ad diſcipulos ſuos: Ponite vos in cor-
dibus veſtris ſermones iſtos: Filius
enim hominis futurũ eſt vt tradatur
45 in manus hominum. * At illi ignora-
bant verbũ iſtud, & erat velatum an-
te eos vt non ſentirent illud: & time-
bant eum interrogare de hoc verbo.
46 * ‖ Intrauit autem cogitatio in eos, — ‖ Math. 18. d. 1. Mar. 9. e. 33.
47 quis eorum maior eſſet. * At Ieſus vi-
dens cogitationes cordis illorum, ap-
prehendit puerum, & ſtatuit illum ſe-
48 cus ſe, * & ait illis: Quicumque ſuſce-
perit puerum iſtũ in nomine meo, me
recipit: & quicumque me receperit,
recipit

recipit eum, qui me misit. Nam qui
minor est inter vos omnes, hic maior
est.* Respondens autem Ioannis, dixit: 49
Præceptore, vidimus quendam in no-
mine tuo eiicientem dæmonia, & pro-
hibuimus eum : quia non sequitur
nobiscum. * Et ait ad illum Iesus: No- 50
lite prohibere : qui enim non est ad-
uersum vos, pro vobis est. * Factum 51
est autē dum complerētur dies assum-
ptionis eius, & ipse faciem suam fir-
mauit vt iret in Ierusalem. * Et misit 52
nuntios ante conspectum suum : &
euntes intrauerunt in ciuitatem Sa-
maritanorum vt pararent illi.* Et nō 53
receperunt eum, quia facies eius erat
euntis in Ierusalem. * Cum vidissent 54
autem discipuli eius Iacobus & Ioan- G
nes, dixerunt : Domine, vis dicimus
vt ignis descendat de cælo, & con-
sumat illos? * Et conuersus increpa- 55
uit illos, dicens: Nescitis cuius spi-
ritus estis. * ‖ Filius hominis non ve- 56
nit animas perdere, sed saluare. Et
‖ *Matt.* abierunt in aliud castellum.* Factum 57
8. c.19. est autem : ambulantibus illis in via,
Ioan. 3. dixit quidam ad illum: Sequar te quo- 58
e.1. cumque ieris. * Dixit illi Iesus : Vul-
pes foueas habent, & volucres cæli
nidos : Filius autem hominis non ha-
bet vbi caput reclinet.* Ait autem ad 59
alterum : Sequere me. Ille autem di-
xit : Domine permitte mihi primùm
ire, & sepelire patrem meum.* Dixit- 60
que ei Iesus : Sine vt mortui sepeliant
mortuos suos : tu autem vade, & an-
nuntia regnum Dei. * Et ait alter ; 61
Sequar te Domine, sed permitte mihi
primùm renuntiare his quę domi sūt.
* Ait ad illum Iesus : Nemo mittens 62
manum suam ad aratrum, & respiciens
retrò, aptus est regno Dei.

C A P. X.

Septuaginta duos præmittens ad singulas ciuitates, tradit præcepta quæ in prædicando obseruent; & gaudentibus de subiectis sibi dæmonibus, dicit non esse ob hoc potissimum gaudendū: comminatur ciuitatibus obstinatis in quibus factæ erant plurimæ virtutes, & exultans in spiritu confitetur Patri: tentanti Legisperito, post recitatum præceptum de dilectione Dei & proximi, ostendit quis sit proximus per parabolam hominis à Ierusalem descendentis: Marthæ ministranti, & de sorore Maria conquerenti, dicit Mariam elegisse optimam partem.

POst hæc autem designauit Domi- 1
nus & alios septuaginta duos; & A
misit illos binos ante faciem suam, in
omnem ciuitatem & locum, quò erat
2 ipse venturus. * Et dicebat illis: ‖ Mes- ‖ *Mat.* 9
sis quidem multa, operarii autem pau- d.37.
ci. Rogate ergo dominum messis, vt
3 mittat operarios in messem suā. * Ite:
‖ ecce ego mitto vos sicut agnos inter ‖ *Mat.*
4 lupos.* ‖ Nolite portare sacculum, ne- 10.a.10.
que peram, neque calceamenta, ‖ & ne- ‖ *Mar.* 6
5 minem per viam salutaueritis. * In a. 8.
quamcūque domum intraueritis, pri- 4. *Reg.*
6 mùm dicite : Pax huic domui : * & si c. 29.
ibi fuerit filius pacis, requiescet super
illum pax vestra, sin autem, ad vos re-
7 uertetur.* In eadem autem domo ma-
B nete, edentes & bibentes quæ apud
illos sunt : ‖ dignus est enim opera- ‖ *Matt.*
rius mercede sua. Nolite transire de 10.a 10,
8 domo in domum.* Et in quamcumque *Deut.*
ciuitatem intraueritis, & susceperint 24.c.14.
vos, manducate quæ apponuntur vo- 1. *Tim.*
9 bis: * & curate infirmos, qui in illa 5.f.18.
sunt, & dicite illis : Appropinquauit
10 in vos regnum Dei.* In quamcumque
autem ciuitatem intraueritis, & non
susceperint vos, exeuntes in plateas
11 eius, dicite : * ‖ Etiam puluerem, qui
adhæsit nobis de ciuitate vestra, ex- ‖ *Act.*
tergimus in vos : tamen hoc scitote, 13. g. 51
12 quia appropinquauit regnum Dei.* Di-
co vobis, quia Sodomis in die illa re-
13 missiùs erit, quàm illi ciuitati. * ‖ Væ ‖ *Mat.*
C tibi Corozain, væ tibi Bethsaida: quia 11. c.26
si in Tyro & in Sidone factæ fuissent
virtutes, quæ factæ sunt in vobis,
olim in cilicio & cinere sedentes pœ-
14 niterent.* Verumtamen Tyro & Sido-
ni remissiùs erit in iudicio, quàm vo-
15 bis. * Et tu Capharnaum vsque ad cæ-
lum exaltata, vsque ad infernum de-
16 mergeris. * ‖ Qui vos audit, me au- ‖ *Mat.*
dit : & qui vos spernit, me spernit. 10.b.40
Qui autem me spernit, spernit eum, *Ioan.* 13.
17 qui misit me. * Reuersi sunt autem c. 20.
septuaginta duo cum gaudio, dicētes;
Domine, etiam dæmonia subiiciuntur
18 nobis in nomine tuo. * Et ait illis: Vi-
debam satanam sicut fulgur de cælo
19 cadentem.* Ecce dedi vobis potesta-
D tem calcandi supra serpentes, & scor-
piones, & super omnem virtutem ini-
20 mici: & nihil vobis nocebit. * Verum-
tamen in hoc nolite gaudere quia
spiritus vobis subiiciuntur : gaudete
autem, quòd nomina vestra scripta
21 sunt in cælis. * ‖ In ipsa hora exulta- ‖ *Mat.*
uit Spiritu sancto, & dixit : Confiteor 11. d.25.
tibi pater, Domine cæli & terræ, quòd
abscondisti hæc à sapientibus, & pru-
dentibus, & reuelasti ea paruulis.
Etiam Pater: quoniam sic placuit ante
22 te. * Omnia mihi tradita sunt à Patre
meo. Et nemo scit quis sit Filius, nisi
Pater;

Pater; & quis sit Pater, nisi Filius, &
cui voluerit Filius reuelare. * Et con- 23
uersus ad discipulos suos, dixit: || Bea-
|| Mat. ti oculi, qui vident quæ vos videtis.
13.b.16. * Dico enim vobis, quòd multi pro- 24
phetæ & reges voluerunt videre quæ E
vos videtis, & non viderunt; & au-
dire quæ auditis, & non audierunt.
|| Mat. *|| Et ecce quidam Legisperitus surre- 25
22.d.25. xit tentans illum, & dicens: Magister
Mar.12. quid faciendo vitam æternam possi-
c.28. debo? * At ille dixit ad eum: In lege 26
quid scriptum est? quomodo legis?
|| Deut. * Ille respondens dixit: || Diliges Do- 27
6.a.5. minum Deum tuum ex toto corde tuo,
& ex tota anima tua, & ex omnibus vi-
ribus tuis, & ex omni mente tua: &
proximum tuum sicut teipsum. * Di- 28
xitque illi: Rectè respondisti: hoc fac
& viues. * Ille autem volens iustifi- 29
care seipsum, dixit ad Iesum: Et quis
est meus proximus? * Suscipiens au- 30
tem Iesus, dixit: Homo quidam des-
cendebat ab Ierusalem in Iericho, &
incidit in latrones, qui etiam despo-
liauerunt eum: & plagis impositis
abierunt semiuiuo relicto. * Accidit 31
autem vt sacerdos quidam descende- F
ret eadem via: & viso illo præteriuit.
* Similiter & Leuita, cùm esset secus 32
locum, & videret eum, pertransiit.
* Samaritanus autem quidam iter fa- 33
ciens, venit secus eum: & videns eum,
misericordia motus est. * Et appro- 34
pians alligauit vulnera eius, infundēs
oleum, & vinum: & imponens illum in
iumentum suum, duxit in stabulum, &
curam eius egit. * Et altera die protu- 35
lit duos denarios, & dedit stabulario,
& ait: Curam illius habe: & quod-
cumque supererogaueris, ego cùm
rediero reddam tibi. * Quis horum 36
trium videtur tibi proximus fuisse illi, G
qui incidit in latrones? * At ille dixit: 37
Qui fecit misericordiam in illum. Et
ait illi Iesus: Vade, & tu fac similiter.
* Factum est autem, dum irent, & ipse 38
intrauit in quoddam castellum: &
mulier quædam Martha nomine, ex-
cepit illum in domum suam: * & huic 39
erat soror nomine Maria, quæ etiam
sedens secus pedes Domini, audiebat
verbum illius. * Martha autem sata- 40
gebat circa frequens ministerium: quę
stetit, & ait: Domine non est tibi cu-
ræ, quod soror mea reliquit me solam
ministrare? dic ergo illi, vt me adiu-
uet. * Et respondens dixit illi Domi- 41
nus: Martha, Martha, sollicita es, &
turbaris erga plurima. * Porrò vnum 42
est necessarium. Maria optimam par-
tem elegit, quæ non auferetur ab ea.

CAP. XI.

*Docet discipulos orare, ostendens perse-
uerãti oratione omnia impetrari:
eiecto dæmonio muto, confutat dicen-
tes quod in Beelzebub eijceret dæmo-
nia: mulier quædam dicit beata vbe-
ra quæ Iesus suxerat: de signo Ionæ,
de regina Austri, & Niniuitis, ocu-
loque simplici & nequam: Phari-
sæum qui ipsum inuitauerat repre-
hendit, murmurantem quod illotis
pranderet manibus: taxat hypocri-
sim Pharisæorum & Scribarum, dicens
quod ab hac generatione exquiretur
sanguis omnium Prophetarum.*

1 ET factum est: cùm esset in quo-
A dam loco orans, vt cessauit, dixit
vnus ex discipulis eius ad eum: Do-
mine, doce nos orare, sicut docuit &
2 Ioannes discipulos suos. * Et ait illis:
Cum oratis, dicite: || Pater, sanctifice- || Matt.
tur nomen tuum. Adueniat regnum 6.b.9.
3 tuum. * Panem nostrum quotidianum
4 da nobis hodie. * Et dimitte nobis
peccata nostra. siquidem & ipsi di-
mittimus omni debenti nobis. Et ne
nos inducas in tentationem. * Et ait
5 ad illos: Quis vestrum habebit ami-
cum, & ibit ad illum media nocte, &
dicet illi: Amice commoda mihi tres
6 panes, * quoniam amicus meus venit
de via ad me, & non habeo quod po-
7 nam ante illum, * & ille deintus res-
pondens dicat: Noli mihi molestus
esse, iam ostium clausum est, & pueri
mei mecum sunt in cubili, non pos-
8 sum surgere, & dare tibi. * Et si ille
B perseuerauerit pulsans: dico vobis, &
si non dabit illi surgens eo quòd ami-
cus eius sit, propter improbitatem ta-
men eius surget. & dabit illi quot-
9 quot habet necessarios. *|| Et ego dico || Mat.7
vobis: Petite, & dabitur vobis: quæ- a.7. &
rite, & inuenietis: pulsate, & aperie- 21.c.22.
10 tur vobis. * Omnis enim qui petit, ac- || Mar.11
cipit: & qui quærit, inuenit: & pul- c.24.
11 santi aperietur. * Quis autem ex vo- Ioan.14.
bis patrem petit panem, numquid la- b.13.
pidem dabit illi? aut piscem? numquid Iacob.
12 pro pisce serpentem dabit illi? * Aut 1.a.5.
si petierit ouum: numquid porriget || Matt.
13 illi scorpionem? * Si ergo vos cum si- 7.b.9.
tis mali, nostis bona data dare filiis
vestris: quanto magis Pater vester de
cælo dabit spiritum bonum petẽtibus
14 se? * || Et erat eiiciens dæmonium, & || Mat.9
illud erat mutum. Et cum eiecisset dæ- d.32. &
monium, locutus est mutus, & admi- 12.b.22.
15 ratæ sunt turbæ. * Quidam autem ex Mar.3.
eis dixerunt: In Beelzebub principe c.22.
16 dæmoniorum eiicit dæmonia. * Et
alii tentantes, signum de cælo quære-
17 bant ab eo. * Ipse autem vt vidit cogi-
tationes

tationes eorum, dixit eis: Omne re-
gnum in seipsum diuisum desolabi-
tur,& domus supra domum cadet.* Si 18
autem & Satanas in seipsum diuisus
est,quomodo stabit regnum eius: quia
dicitis in Beelzebub me eiicere dæ-
monia.* Si autem ego in Beelzebub 19
eiicio dæmonia: filii vestri in quo eii- C
ciunt? Ideò ipsi iudices vestri erunt.
* Porrò si in digito Dei eiicio dæmo- 20
nia: profectò peruenit in vos regnum
Dei. * Cum fortis armatus custodit 21
atrium suum, in pace sunt ea quæ pos-
sidet. * Si autem fortior eo superue- 22
niens vicerit eum, vniuersa arma eius
auferet, in quibus confidebat, & spo-
lia eius distribuet. * Qui non est me- 23
cum, contra me est: & qui non colli-
git mecum, dispergit.* Cùm immun- 24
dus spiritus exierit de homine, ambu-
lat per loca inaquosa, quærens re-
quiem:& non inueniens dicit: Reuer-
tar in domum meam vnde exiui. * Et 25
cùm venerit, inuenit eam scopis mun-
datam, & ornatam. * Tunc vadit, & 26
assumit septem alios spiritus secum,
nequiores se, & ingressi habitant ibi.
Et fiunt nouissima hominis illius pe-
iora prioribus. * Factum est autem, 27
cum hæc diceret: extollens vocem D
quædam mulier de turba, dixit illi:
Beatus venter, qui te portauit, & vbe-
ra, quæ suxisti. * At ille dixit: Quin- 28
immo beati, qui audiunt verbum Dei,
& custodiunt illud. * Turbis autem 29
‖ Matt. concurrentibus cœpit dicere: ‖ Gene-
12.c.39. ratio hæc, generatio nequam est: si-
gnum quærit, & signum non dabitur
‖ Ionæ 2. ei, nisi signum Ionæ prophetæ.* ‖ Nam 30
a. 2. sicut fuit Ionas signum Niniuitis: ita
erit & Filius hominis generationi isti.
‖ 3.Reg. * ‖ Regina Austri surget in iudicio cũ 31
10.a.1. viris generationis huius, & condem-
2.Par.9 nabit illos: quia venit à finibus terræ
a. 1. audire sapientiam Salomonis: & ecce
plus quàm Salomon hic. * Viri Ni- 32
niuitæ surgent in iudicio cum gene-
ratione hac, & condemnabunt illam:
‖ Ioan.3 ‖ quia pœnitentiam egerunt ad præ-
b. 5. dicationem Ionæ, & ecce plus quàm
‖ Mat.5 Ionas hic. * ‖ Nemo lucernam ac- 33
b. 15. cendit, & in abscondito ponit, ne-
Mar.4. que sub modio: sed supra candela-
c. 21. brum, vt qui ingrediuntur, lumen
‖ Matt. videant.* ‖ Lucerna corporis tui, est 34
6.c.21. oculus tuus. Si oculus tuus fuerit
simplex, totum corpus tuum luci-
dum erit: si autem nequam fuerit,
etiam corpus tuum tenebrosum erit.
* Vide ergo ne lumen, quod in te est, 35
tenebræ sint.* Si ergo corpus tuum 36
totum lucidum fuerit, non habens ali-
quam partem tenebrarum, erit luci-
dum totum, & sicut lucerna fulgoris
37 illuminabit te. * Et cum loqueretur,
rogauit illum quidam Pharisæus vt
pranderet apud se. Et ingressus recu-
38 buit. * Pharisæus autem cœpit intra
se reputans dicere, quare non bapti-
39 zatus esset ante prandium. * Et ait
Dominus ad illum: ‖ Nunc vos Pha- ‖ Matt.
risæi, quod deforis est calicis & ca- 23.c.25.
tini, mundatis: quod autem intus
est vestrum, plenum est rapina, &
40 iniquitate. * Stulti, nónne qui fecit
quod deforis est, etiam id, quod
41 deintus est, fecit? * Verumtamen
F quod superest, date eleemosynam: &
42 ecce omnia munda sunt vobis. * Sed
væ vobis Pharisæis, quia decimatis
mentham, & rutam, & omne olus, &
præteritis iudicium & charitatem
Dei: hæc autem oportuit facere, &
43 illa non omittere.* ‖ Væ vobis Pha- ‖ Inf.20
risæis, quia diligitis primas cathe- g. 45.
dras in synagogis, & salutationes in Mar.12.
44 foro. * Væ vobis, quia estis vt mo- d.38.
numenta quæ non apparent, & ho- Mat.23.
mines ambulantes supra, nesciunt. a. 6.
45 * Respondens autem quidam ex Le-
gisperitis, ait illi: Magister, hæc di-
cens etiam contumeliam nobis facis.
46 * At ille ait: Et vobis Legisperitis væ:
‖ quia oneratis homines oneribus, quæ ‖ Matt.
portare non possunt, & ipsi vno digi- 23.a.4.
47 to vestro non tangitis sarcinas.* Væ
vobis, qui ædificatis monumenta Pro-
phetarum: patres autem vestri occi-
48 derunt illos.* Profectò testificamini
G quòd consentitis operibus patrum ve-
strorum: quoniam ipsi quidem eos
occiderunt, vos autem ædificatis
49 eorum sepulchra. * Propterea & sa-
pientia Dei dixi: Mittam ad illos Pro-
phetas, & Apostolos, & ex illis oc-
50 cident, & persequentur: * vt inquira-
tur sanguis omnium Prophetarum,
qui effusus est à constitutione mundi
51 à generatione ista,* ‖ à sanguine Abel, ‖ Gen.4.
vsque ad sanguinem Zachariæ, qui per- b. 8.
iit inter altare & ædem. Ita dico vobis, 2.Par.
52 requiretur ab hac generatione.* Væ 24.f.22.
vobis Legisperitis, quia tulistis clauem
scientiæ, ipsi non introistis, & eos,
53 qui introibant, prohibuistis. * Cum
autem hæc ad illos diceret, cœperunt
Pharisæi & Legisperiti grauiter insi-
stere, & os eius opprimere de multis,
54 * insidiantes ei, & quærentes aliquid
capere de ore eius, vt accusarent eum.

CAP.

CAP. XII.

Cauendũ docet à fermento Pharisæorũ, & quod omne occultum detegetur: quis etiam timendus sit. de blasphemia in Spiritum sanctum: roborat Apostolos aduersus persecutiones: non vult se immiscere in diuidenda fratrum hereditate: per parabolam diuitis reuocat ab auaritia, vetans solicitum esse de victu & vestitu, hortaturque vt lumbi præcingantur: & quis sit fidelis aut infidelis dispensator: venit vt mittat ignem in terram & separationem: reprehendit quod tempus gratiæ non diiudicent: monet vt quisque conetur ab aduersariis se liberare.

MVltis autem turbis circumstan- 1
tibus, ita vt se inuicem concul- A
carẽt, cœpit dicere ad discipulos suos:
‖ *Matt.* ‖ Attendite à fermento Pharisæorum,
16.a.6. quod est hypocrisis. * ‖ Nihil autem 2
Mar. 8. opertum est, quod non reueletur:
b. 15. neque absconditum, quod non scia-
‖ *Matt.* tur. * Quoniam quæ in tenebris dixi- 3
10.c.26. stis, in lumine dicentur: & quod in
Mar. 4. aurem locuti estis in cubiculis, prædi-
c. 22. cabitur in tectis. * Dico autem vobis 4
amicis meis: Ne terreamini ab his
qui occidunt corpus, & post hæc non
habent amplius quid faciant.* Osten- 5
dam autem vobis quem timeatis: ti-
mete eum, qui, postquam occiderit,
habet potestatem mittere in gehen-
nam. ita dico vobis, hunc timete.
* Nónne quinque passeres væneunt 6
dipondio, & vnus ex illis non est in
obliuione coram Deo? * Sed & capilli 7
capitis vestri omnes numerati sunt. B
Nolite ergo timere: multis passeribus
pluris estis vos. *‖ Dico autem vobis: 8
‖ *Mat.* Omnis quicumque confessus fuerit
10.d.32. me coram hominibus, & Filius ho-
Mar. 8. minis confitebitur illum coram An-
d. 38. gelis Dei: * qui autem negauerit me 9
1.*Tim.*2 coram hominibus, negabitur coram
b.12. Angelis Dei. * ‖ Et omnis qui dicit 10
‖ *Matt.* verbum in Filium hominis, remitte-
12. c. 33. tur illi: ei autem, qui in spiritum san-
Mar. 3. ctum blasphemauerit, non remittetur.
b. 18. * Cùm autem inducent vos in syna- 11
gogas, & ad magistratus & potestates,
nolite soliciti esse qualiter aut quid
respondeatis, aut quid dicatis. * Spi- 12
ritus enim sanctus docebit vos in ipsa
hora, quid oporteat vos dicere. * Ait 13
autem ei quidam de turba: Magister,
dic fratri meo vt diuidat mecum he-
reditatem. * At ille dixit illi: Homo, 14
quis me constituit iudicem aut diui-
sorem super vos? * Dixitque ad illos: 15
Videte, & cauete ab omni auaritia: quia C
non in abundãtia cuiusquam vita eius
16 est, ex his quæ possidet. * Dixit autem
similitudinem ad illos, dicens; ‖ Ho-
minis cuiusdam diuitis vberes fructus ‖ *Eccli.*
17 ager attulit: * & cogitabat intra se di- 11.c.19.
cens: Quid faciam, quia nõ habeo quò
18 congregem fructus meos? * Et dixit:
Hoc faciam: Destruam horrea mea, &
maiora faciam: & illuc congregabo
omnia quæ nata sũt mihi, & bona mea,
19 * & dicam animæ meæ: Anima, habes
multa bona posita in annos plurimos:
20 requiesce, comede, bibe, epulare.* Di-
xit autem illi Deus: Stulte, hac nocte
animam tuam repetunt à te: quæ autẽ
21 parasti, cuius erunt? * Sic est qui sibi
thesaurizat, & non est in Deum diues.
22 * Dixitque ad discipulos suos: Ideò di-
co vobis: ‖ Nolite soliciti esse animæ
vestræ quid manducetis, neque corpo- ‖ *Psa.* 54
23 ri quid induamini. * Anima plus est d. 25.
quàm esca, & corpus plus quàm ve- *Mat.* 6.
24 stimentũ. * Considerate coruos, quia c. 25.
non seminant neque metunt, quibus 1. *Pet.* 5.
non est cellarium neque horreum, & b. 7.
Deus pascit illos. Quanto magis vos
25 pluris estis illis? * Quis autem vestrũ
D cogitando potest adiicere ad staturam
26 suam cubitum vnum? * Si ergo
neque quod minimum est potestis,
27 quid de ceteris soliciti estis?* Conside-
rate lilia quomodo crescunt: non la-
borant, neque nent: dico autem vo-
bis, nec Salomon in omni gloria sua
28 vestiebatur sicut vnum ex istis. * Si
autem fœnum, quod hodie est in
agro, & cras in clibanum mittitur,
Deus sic vestit: quanto magis vos pu-
29 sillæ fidei? * Et vos nolite quærere
quid manducetis, aut quid bibatis: &
30 nolite in sublime tolli: * hæc enim
omnia gentes mundi quærunt. Pater
autem vester scit quoniam his indi-
31 getis.* Verumtamen quærite primùm
regnum Dei, & iustitiam eius: & hæc
32 omnia adiicientur vobis. * Nolite ti-
mere pusillus grex, quia complacuit
patri vestro dare vobis regnum.
33 * ‖ Vendite quæ possidetis, & date ‖ *Mat.*
E eleemosynam. Facite vobis sacculos 6. c. 20
qui non veterascunt, thesaurum non & 19. c.
deficientem in cælis: quò fur non ap- 21.
34 propiat, neque tinea corrumpit.* Vbi
enim thesaurus vester est, ibi & cor
35 vestrum erit. * Sint lumbi vestri
præcincti, & lucernæ ardentes in ma-
36 nibus vestris, * & vos similes homi-
nibus expectantibus dominum suum
quando reuertatur à nuptiis: vt, cum
venerit, & pulsauerit, confestim ape-
37 riant ei. * Beati serui illi, quos cum
venerit dominus inuenerit vigilãtes:
amen dico vobis, quod præcinget se,
& faciet illos discumbere, & transiens
ministrabit

ministrabit illis. * Et si venerit in se- 38
cunda vigilia, & si in tertia vigilia ve-
‖ Matt. nerit, & ita inuenerit, beati sunt ser-
24. d. 4. ui illi. * ‖ Hoc autem scitote, quo- 39
niam si sciret paterfamilias, qua hora
fur veniret, vigilaret vtique, & non
fineret perfodi domum suam. * Et vos 40
estote parati: quia qua hora non pu-
tatis, Filius hominis veniet. * Ait au- 41
tem ei Petrus: Domine, ad nos di-
cis hanc parabolam, an & ad omnes? F
‖ Apoc. * Dicit autem Dominus: ‖ Quis, pu- 42
16. c. 15. tas, est fidelis dispensator, & pru-
dens, quem constituit Dominus su-
pra familiam suam, vt det illis in tem-
pore tritici mensuram? * Beatus ille 43
seruus, quem cum venerit dominus,
inuenerit ita facientem. * Verè dico 44
vobis, quoniam supra omnia quæ
possidet, constituet illum. * Quòd si 45
dixerit seruus ille in corde suo: Mo-
ram facit dominus meus venire: &
cœperet percutere seruos & ancillas,
& edere, & bibere, & inebriari: * ve- 46
niet dominus serui illius, in die qua
non sperat, & hora qua nescit, & di-
uidet eum, partemque eius cum infi-
delibus ponet. * Ille autem seruus, qui 47
cognouit voluntatem domini sui, &
non præparauit, & non fecit secun-
dum voluntatem eius, vapulabit mul-
tis: * qui autem non cognouit, & fe- 48
cit digna plagis, vapulabit paucis.
Omni autem cui multum datum est,
multum quæretur ab eo: & cui com-
mendauerunt multum, plus petent ab
eo. * Ignem veni mittere in terram, 49
& quid volo nisi vt accendatur? * Ba- 50
ptismo autem habeo baptizari: & G
quomodo coarctor vsque dum perfi-
‖ Mat. ciatur? * ‖ Putatis quia pacem veni 51
10. d. 34. dare in terram? Non, dico vobis, sed
separationem: * erunt enim ex hoc 52
quinque in domo vna diuisi, tres in
duos, & duo in tres * diuidentur: pa- 53
ter in filium, & filius in patrem suum,
mater in filiam, & filia in matrem,
socrus in nurum suam, & nurus in
‖ Mat. socrum suam. * ‖ Dicebat autem & ad 54
16. a. 2. turbas: Cum videritis nubem orien-
tem ab occasu, statim dicitis: Nimbus
venit: & ita fit. * & cum austrum flan- 55
tem, dicitis: Quia æstus erit: & fit.
* Hypocritæ, faciem cæli & terræ no- 56
stis probare; hoc autem tempus quo-
modo non probatis? * Quid autem & 57
à vobis ipsis non iudicatis quod iu-
‖ Matt. stum est? * ‖ Cum autem vadis cum 58
5. d. 25. aduersario tuo ad principem, in via
da operam liberari ab illo, ne forte
trahat te ad iudicem, & iudex tradat
te exactori, & exactor mittat te in
carcerem. * Dico tibi non exies inde, 59
donec etiam nouissimum minutum
reddas.

CAP. XIII.

Occasione Galilæorum in suis sacrificijs interemptorum, & eorum qui in Siloe corruerant, hortatur ad pœnitentiam, alioqui exterminandos instar ficus infructuosæ: archisynagogum redarguit, indignantem quod sabbato curasset mulierem à spiritu infirmitatis: comparat regnum cælorum grano sinapis ac fermento: de angusta porta, & quod quidam clauso ostio frustra pulsabunt: Herodem dicit vulpem, & Ierusalem ob crudelitatem suam deserendam.

1 ADerant autem quidam ipso in tē-
A pore, nuntiantes illi de Galilæis,
quorum sanguinem Pilatus miscuit
2 cum sacrificiis eorum. * Et respondens
dixit illis: Putatis quod hi Galilæi præ
omnibus Galilæis peccatores fuerint,
3 quia talia passi sunt? * Non, dico vo-
bis: sed nisi pœnitentiam habueritis,
4 omnes similiter peribitis. * Sicut illi
decem & octo, supra quos cecidit tur-
ris in Siloë, & occidit eos: putatis quia
& ipsi debitores fuerint præter omnes
homines habitantes in Ierusalem?
5 * Non, dico vobis: sed si pœnitentiam
non egeritis, omnes similiter peribi-
6 tis. * Dicebat autem & hanc similitu-
dinem: Arborem fici habebat quidam
plantatam in vinea sua, & venit quæ-
rens fructum in illa, & non inuenit.
7 * Dixit autem ad cultorem vineæ: Ecce
B anni tres sunt ex quo venio quærens
fructum in ficulnea hac, & non inue-
nio: succide ergo illam: vt quid etiam
8 terram occupat? * At ille respondens,
dicit illi: Domine dimitte illam & hoc
anno, vsque dum fodiam circa illam,
9 & mittam stercora: * & siquidem fe-
cerit fructum: sin autem, in futurum
10 succides eam. * Erat autem docens in
11 synagoga eorū sabbatis. * Et ecce mu-
lier, quæ habebat spiritum infirmita-
tis annis decem & octo: & erat incli-
nata, nec omnino poterat sursum re-
12 spicere. * Quam cùm videret Iesus,
C vocauit eam ad se, & ait illi: Mulier,
13 dimissa es ab infirmitate tua. * Et im-
posuit illi manus, & confestim erecta
14 est, & glorificabat Deum. * Respon-
dens autem archisynagogus, indignās
quia sabbato curasset Iesus, dicebat
turbæ: Sex dies sunt, in quibus opor-
tet operari: in his ergo venite, & cura-
15 mini, & non in die sabbati. * Respon-
dens autem ad illum Dominus dixit:
Hypocritæ, vnusquisque vestrum sab-
bato non soluit bouem suum aut asi-
num à præsepio, & ducit adaquare?

* Hanc

*Hanc autem filiam Abrahæ, quam 16
alligauit satanas, ecce decem & octo
annis, non oportuit solui à vinculo
isto die sabbati? * Et cùm hæc diceret, 17
erubescebant omnes aduersarij eius:& D
omnis populus gaudebat in vniuersis,
‖ Mat. quæ gloriosè fiebant ab eo.*‖ Dicebat 18
13. d.31. ergo: Cui simile est regnum Dei, &
Mar.4. cui simile æstimabo illud? * Simile est 19
c. 30. grano sinapis, quod acceptum homo
misit in hortum suum,&creuit,&factũ
est in arborem magnam: & volucres
‖ Mat. cæli requieuerunt in ramis eius. * ‖ Et 20
13. c.33. iterum dixit: Cui simile æstimabo re-
gnumDei?*Simile est fermento,quod 21
acceptum mulier abscondit in farinæ
sata tria, donec fermentaretur totum.
* Et ibat per ciuitates & castella, do- 22
cens,& iter faciens in Ierusalem.* Ait 23
autem illi quidam: Domine, si pauci E
sunt,qui saluantur? Ipse autem dixit
‖ Mat. ad illos: * ‖ Contendite intrare per 24
7. b. 13. angustam portam: quia multi, dico
vobis, quærent intrare, & non pote-
‖ Mat. runt. * ‖ Cum autem intrauerit pater- 25
25. a.10 familias,& clauserit ostium, incipietis
foris stare,& pulsare ostium, dicentes:
Domine, aperi nobis: & respondens
dicet vobis: Nescio vos vnde sitis:
*tunc incipietis dicere: Manducaui- 26
mus coram te,& bibimus, & in plateis F
‖ Matt. nostris docuisti.*Et dicet vobis.‖ Nes- 27
7. c. 23. cio vos vnde sitis: ‖ discedite à me
& 25.d. omnes operarij iniquitatis. * Ibi erit 28
41. fletus,& stridor dentium: cùm videri-
Ps. 6. tis Abraham, & Isaac, & Iacob, &
c.9. omnes Prophetas in regno Dei, vos
autem expelli foras. * Et venient ab 29
Oriente,& Occidente,& Aquilone,&
Austro, & accumbent in regno Dei.
‖ Matt. * ‖ Et ecce sunt nouissimi qui erunt 30
19.d.30. primi, & sunt primi qui erunt nouissi-
& 20. mi. * In ipsa die accesserunt quidam 31
b.16. Pharisæorum,dicentes illi: Exi,& va-
Mar.10 de hinc: quia Herodes vult te occide-
d. 31. re.* Et ait illis:Ite, & dicite vulpi illi: 32
Ecce eiicio dæmonia,& sanitates per- G
ficio hodie & cras, & tertia die con-
summor. * Verumtamen oportet me 33
hodie & cras &sequenti die ambulare:
quia non capit prophetam perire ex-
tra Ierusalem.*‖ Ierusalem,Ierusalem, 34
‖Mat.23 quæ occidis Prophetas,& lapidas eos,
d.37. qui mittuntur ad te, quoties volui
congregare filios tuos, quemadmo-
dum auis nidum suum sub pennis, &
noluisti? * Ecce relinquetur vobis 35
domus vestra deserta.Dico autem vo-
bis,quia non videbitis me, donec ve-
niat cùm dicetis: Benedictus,qui ve-
nit in nomine Domini.

CAP. XIV.

In domo principis Pharisæorum hydropicum sabbato curat, ostendens Legisperitis ac Pharisæis hoc licere; & borum notans ambitionem, docet inuitatum in nouissimo loco recumbere: parabolam de inuitatis ad cœnam qui se excusarunt: sequens Christum debet omnibus renuntiare, sublata cruce sua, vsque ad odium animæ propriæ: volens turrim ædificare computat primùm sumptus: commendatio salis.

1 A ET factum est cùm intraret Iesus
in domum cuiusdam Principis
Pharisæorum sabbato manducare pa-
2 nem, & ipsi obseruabant eum. * Et
ecce homo quidam hydropicus erat
3 ante illum. * Et respondens Iesus di-
xit ad Legisperitos, & Pharisæos, di-
4 cens: Si licet sabbato curare? * At illi
tacuerunt. Ipse verò apprehensum sa-
5 nauit eum, ac dimisit.* Et respondens
B ad illos dixit: Cuius vestrum asinus
aut bos in puteum cadet, & non con-
6 tinuò extrahet illum die sabbati? * Et
non poterant ad hæc respondere illi.
7 * Dicebat autem & ad inuitatos pa-
rabolam,intendens quomodo primos
accubitus eligerent, dicens ad illos:
8 * Cùm inuitatus fueris ad nuptias,
non discumbas in primo loco, ne for-
tè honoratior te sit inuitatus ab illo:
9 * & veniens is, qui te & illum voca-
uit,dicat tibi:Da huic locum: & tunc
incipias cum rubore nouissimum lo-
10 cum tenere. * sed cùm vocatus fueris,
vade, recumbe in nouissimo loco: vt,
cùm venerit qui te inuitauit,dicat ti- ‖ Prou.
bi:‖ Amice, ascende superiùs. Tunc 25.a.7.
erit tibi gloria coram simul discum- Mat.23.
11 bentibus: * ‖ quia omnis qui se exal- b. 12.
tat, humiliabitur: & qui se humiliat, ‖ Inf.18
12 exaltabitur. * Dicebat autem & ei, c. 14.
C qui se inuitauerat: ‖ Cum facis pran- ‖ Tobiæ
dium, aut cœnam, noli vocare ami- 4. b.7.
cos tuos, neque fratres tuos, neque Prou. 3.
cognatos, neque vicinos diuites: ne b. 9.
fortè te & ipsi reinuitent, & fiat tibi
13 retributio.* sed cùm facis conuiuium,
voca pauperes, debiles, claudos, &
14 cæcos: * & beatus eris, quia non ha-
bent retribuere tibi: retribuetur enim
15 tibi in resurrectione iustorum. * Hæc
D cùm audisset quidam de simul dis-
cumbentibus, dixit illi? Beatus, qui
16 manducabit panem in regno Dei.* At
ipse dixit ei: ‖ Homo quidam fecit ‖ Matt.
cœnam magnam, & vocauit multos. 22. a. 2.
17 * Et misit seruum suum hora cœnæ Apoc.19.
dicere inuitatis vt venirent, quia iam b. 9.
18 parata sunt omnia. * Et cœperunt si-
mul omnes excusare. Primus dixit ei:

Villam emi, & necesse habeo exire,
& videre illam: rogo te habe me ex-
cusatum. * Et alter dixit: Iuga boum 19
emi quinque,& eo probare illa: rogo
te habe me excusatum. * Et alius di- 20
xit: Vxorem duxi, & ideo non pos-
sum venire. * Et reuersus seruus nun- 21
tiauit hæc domino suo. Tunc iratus E
paterfamilias,dixit seruo suo: Exi ci-
tò in plateas & vicos ciuitatis:& pau-
peres, ac debiles, & cæcos, & clau-
dos introduc huc. * Et ait seruus: 22
Domine, factum est vt imperasti, &
adhuc locus est. * Et ait dominus ser- 23
uo: Exi in vias, & sepes: & compel-
le intrare, vt impleatur domus mea.
* Dico autem vobis, quòd nemo vi- 24
rorum illorum qui vocati sunt, gu-
stabit cœnam meam. * Ibant autem 25
turbæ multæ cum eo: & conuersus di-
|| Mat. xit ad illos: * || Si quis venit ad me,& 26
10.d.37. non odit patrem suum, & matrem, E
& vxorem,& filios, & fratres, & so-
rores, adhuc autem & animam suam,
|| Mat. non potest meus esse discipulus.* || Et 27
10.d.38. qui non baiulat crucem suam, & ve-
& 16.d. nit post me,non potest meus esse di-
24. scipulus. * Quis enim ex vobis volens 28
|| Mar.8 turrim ædificare, non prius sedens
d.34. computat sumptus,qui necessarii sunt,
si habeat ad perficiendum: * ne, post- 29
eaquàm posuerit fundamentum, &
non potuerit perficere, omnes qui vi-
dent,incipiant illudere ei, * dicentes: 30
Quia hic homo cœpit ædificare, &
non potuit consummare? * Aut quis 31
rex iturus committere bellum aduer-
sus alium regem, non sedens prius
cogitat, si possit cum decem millibus
occurrere ei,qui cum viginti millibus
venit ad se? * alioquin adhuc illo lon- 32
gè agente, legationem mittens,rogat
ea quæ pacis sunt.*Sic ergo omnis ex 33
vobis, qui non renuntiat omnibus
quæ possidet, non potest meus esse
|| Mat. discipulus. * || Bonum est sal. Si au- 34
5.b.13. tem sal euanuerit, in quo condietur?
Mar. 9. * Neque in terram, neque in sterqui- 35
g.50. linium vtile est,sed foras mittetur.Qui
habet aures audiendi, audiat.

CAP. XV.

Scribis & Pharisæis murmurantibus quod peccatores reciperet, parabolas proponit de oue & drachma perditis ac inuentis, & de filio prodigo ad patrem reuerso, benigneque ab ipso suscepto, seniore filio indignè hoc ferente, & quantum sit in cælo gaudium super peccatore pœnitentiam agente.

ERant autem appropinquantes ei 1
publicani, & peccatores, vt audi- A
rent illum. * Et murmurabant Phari- 2
sæi, & Scribæ, dicentes: Quia hic pec-
catores recipit,& manducat cum illis.
3 * Et ait ad illos parabolam istam di-
4 cens: * || Quis ex vobis homo,qui ha- || Mat.
bet centum oues:& si perdiderit vnam 18.b.12.
ex illis, nónne dimittit nonagintano-
uem in deserto, & vadit ad illam quæ
5 perierat, donec inueniat eam? * Et cũ
inuenerit eam, imponit in humeros
6 suos gaudens: * & veniens domum
B conuocat amicos & vicinos, dicens
illis: Congratulamini mihi, quia in-
7 ueni ouem meam,quæ perierat? * Dico
vobis, quòd ita gaudium erit in cælo
super vno peccatore pœnitentiã agẽ-
te, quã super nonagintanouem iustis,
8 qui non indigent pœnitentia. * Aut
quæ mulier habens drachmas decem,
si perdiderit drachmam vnam, nónne
accendit lucernam, & euerrit domũ,
& quærit diligenter,donec inueniat?
9 * Et cum inuenerit, conuocat amicas
& vicinas, dicens: Congratulamini
mihi, quia inueni drachmam, quam
10 perdideram? * Ita dico vobis, gaudium
C erit coram angelis Dei super vno pec-
11 catore pœnitentiam agente. * Ait au-
tem: Homo quidã habuit duos filios:
12 * & dixit adolescentior ex illis patri:
Pater, da mihi portionem substantiæ
quæ me contingit. Et diuisit illis sub-
13 stantiam. * Et non post multos dies,
congregatis omnibus, adolescentior
filius peregrè profectus est in regionẽ
longinquam & ibi dissipauit substantiã
14 suam viuendo luxuriosè. * Et post-
quam omnia consummasset, facta est
fames valida in regione illa, & ipse
15 cœpit egere. * Et abiit, & adhæsit vni
D ciuium regionis illius. Et misit illũ in
16 villam suam vt pasceret porcos. * Et
cupiebat implere ventrẽ suum de sili-
quis,quas porci manducabant: & ne-
17 mo illi dabat. * In se autem reuersus,
dixit: Quanti mercenarii in domo
patris mei abundant panibus,ego au-
18 tem hic fame pereo! * Surgam, & ibo
ad patrem meum, & dicam ei: Pater,
19 peccaui in cælum,& coram te: * iam
non sum dignus vocari filius tuus: fac
20 me sicut vnũ de mercenariis tuis. * Et
E surgens venit ad patrem suum. Cum
autem adhuc longè esset, vidit illum
pater ipsius, & misericordia motus
est.& accurrens cecidit super collum
21 eius, & osculatus est eum. * Dixitque
ei filius: Pater, peccaui in cælum, &
coram te, iam non sum dignus vocari
22 filius tuus. * Dixit autem pater ad ser-
uos suos: Cito proferte stolam pri-
mam, & induite illum, & date annu-
lum in manum eius, & calceamenta in
23 pedes eius; * & adducite vitulum sa-
ginatum,

ginatum,& occidite, & manducemus, F
& epulemur : * quia hic filius meus 24
mortuus erat, & reuixit ; perierat, &
inuentus est. Et cœperunt epulari.
* Erat autem filius eius senior in agro: 25
& cum veniret, & appropinquaret
domui, audiuit symphoniam & cho-
rum :* & vocauit vnum de seruis, & 26
interrogauit quid hæc essent. * Isque 27
dixit illi : Frater tuus venit, & occi-
dit pater tuus vitulum saginatum,quia
saluum illum recepit. * Indignatus est 28
autem, & nolebat introire. Pater er- G
go illius egressus, cœpit rogare illum.
* At ille respondens, dixit patri suo : 29
Ecce tot annis seruio tibi, & numquã
mandatum tuum præteriui,& numquã
dedisti mihi hœdum vt cum amicis
meis epularer : * sed postquam filius 30
tuus hic, qui deuorauit substantiam
suam cum meretricibus, venit, occidi-
sti illi vitulum saginatum.* At ipse di- 31
xit illi : Fili, tu semper mecum es,&
omnia mea tua sunt : * epulari autem 32
& gaudere oportebat, quia frater tuus
hic mortuus erat,& reuixit, perierat,
& inuentus est.

CAP. XVI.

Per parabolam de villico iniquitatis hortatur ad faciendas eleemosynas, docens quid mereatur fidelis aut infidelis mammonæ dispensator, quodque nemo seruire potest Deo & mammonæ : Legem ac prophetas vsque ad Joannem fuisse dicit, & nihil de Lege periturum, nec dimittendam vllo modo vxorem vt alia ducatur : de diuite epulone, & Lazaro mendico.

DIcebat autem & ad discipulos 1
suos : Homo quidam erat diues, A
qui habebat villicum : & hic diffa-
matus est apud illum quasi dissipas-
set bona ipsius. * Et vocauit illum, 2
& ait illi : Quid hoc audio de te? red-
de rationem villicationis tuæ : iam
enim non poteris villicare. * Ait au- 3
tem villicus intra se : Quid faciam;
quia Dominus meus aufert à me vil-
licationem : fodere non valeo, men-
dicare erubesco. * Scio quid faciam, 4
vt, cùm amotus fuero à villicatione,
recipiant me in domos suas. * Con- 5
uocatis itaque singulis debitoribus B
domini sui,dicebat primo : Quantum
debes domino meo ?* At ille dixit : 6
Centum cados olei. Dixitque illi :
Accipe cautionem tuam : & sede ci-
tò, scribe quinquaginta.* Deinde alii 7
dixit : Tu verò quantum debes? Qui
ait:Centum coros tritici. Ait illi: Ac-
cipe litteras tuas, & scribe octoginta.
* Et laudauit Dominus vilicum ini- 8
quitatis, quia prudenter fecisset; quia
filii huius sæculi prudentiores filiis
9 lucis in generatione sua sunt.* Et ego
vobis dico:facite vobis amicos de mã-
mona iniquitatis : vt,cùm defeceritis,
recipiant vos in æterna tabernacula.
10 * Qui fidelis est in minimo & in ma-
C iori fidelis est : & qui in modico ini-
11 quus est,& in maiori iniquus est. * Si
ergo in iniquo mammona fideles non
fuistis: quod verũ est, quis credet vo-
12 bis?* Et si in alieno fideles non fuistis:
13 quod vestrũ est,quis dabit vobis?* ‖ Ne-
mo seruus potest duobus dominis serui- ‖ Math. 6. e. 24.
re:aut enim vnũ odiet,& alterũ diliget:
aut vni adhærebit,& alterum contem-
net:non potestis Deo seruire & mam-
14 monæ.* Audiebant autem omnia hæc
D. Pharisæi,qui erant auari: & deridebãt
15 illum.* Et ait illis : Vos estis,qui iusti-
ficatis vos coram hominibus : Deus
autem nouit corda vestra : quia quod
hominibus altum est, abominatio est
16 ante Deum:* ‖ Lex & prophetæ, vsque
ad Ioannem : ex eo regnum Dei euan- ‖ Mat. 11. b. 12.
gelizatur,& omnis in illud vim facit.
17 * ‖ Facilius est autem cælum & terrã ‖ Matt. 5. c. 32.
præterire, quam de Lege vnum apicẽ
18 cadere.* ‖ Omnis qui dimittit vxorem ‖ Mar. 10. b. 11. 1. Cor. 7. b. 10.
suam,& alteram ducit, mœchatur : &
qui dimissam à viro ducit, mœchatur.
19 * Homo quidam erat diues,qui indue-
batur purpura & bysso : & epulabatur
20 quotidie splendide. * Et erat quidam
mendicus, nomine Lazarus, qui iace-
bat ad ianuam eius, vlceribus plenus,
21 * cupiens saturari de micis, quæ cade-
bant de mensa diuitis, & nemo illi da-
bat:sed & canes veniebant,& lingebãt
22 vlcera eius.* Factum est autem vt mo-
F reretur mendicus,& portaretur ab An-
gelis in sinum Abrahæ. Mortuus est
autem & diues,& sepultus est in infer-
23 no.* Eleuans autem oculos suos, cùm
esset in tormentis, vidit Abraham à
24 longè,& Lazarum in sinu eius:* & ipse
clamans dixit : Pater Abraham, mise-
rere mei,& mitte Lazarum,vt intingat
extremum digiti sui in aquam, vt re-
frigeret linguam meam, quia crucior
25 in hac flamma. * Et dixit illi Abraham:
G Fili, recordare quia recepisti bona in
vita tua,& Lazarus similiter mala:nũc
autem hic consolatur,tu vero crucia-
26 ris. * & in omnibus, inter vos & nos
chaos magnũ firmatũ est:vt hi,qui vo-
lunt hinc transire ad vos, non possint
27 neque inde huc transmeare. * Et ait:
Rogo ergo te pater vt mittas eum in
28 domũ patris mei.* habeo enim quinq;
fratres, vt testetur illis,ne & ipsi veniãt
29 in hunc locũ tormentorũ. * Et ait illi
Abraham: Habent Moysen,& prophe-
30 tas audiant illos. * At ille dixit : Non,

pater Abraham: sed si quis ex mor-
tuis ierit ad eos, pœnitentiam agent.
* Ait autem illi: Si Moysen & pro- 31
phetas non audiunt; neque si quis ex
mortuis resurrexerit, credent.

CAP. XVII.

Væ scandalizanti pusillos: frater in nos peccans increpandus est, eique pœnitenti ignoscendum: Apostolos docet fidei efficaciam; quodque dum omnia ipsis præcepta fecerint, se seruos dicant inutiles: decem leprosi mundantur, vnico qui Samaritanus erat ad agendas gratias reuertente: dicit aduentum filij Dei non occultum fore, sed illustrem, & inexpectatò superuenturum, sicut diluuium mundo, & Sodomis subuersio superuenit.

Mat. 18 ET ait ad discipulos suos: Impossi- 1
a. 7. bile est vt non veniant scandala: A
Mar. 9. væ autem illi, per quem veniunt.
f. 41. * Vtilius est illi, si lapis molaris im- 2
ponatur circa collum eius, & proii-
ciatur in mare, quàm vt scandalizet
vnum de pusillis istis. * Attendite 3
‖ Matt. vobis: ‖ Si peccauerit in te frater tuus,
18. b. 21. increpa illum: & si pœnitentiam ege-
Leu. 19. rit, dimitte illi. * Et si septies in die 4
d. 17. peccauerit in te, & septies in die con-
Eccli. 19 uersus fuerit ad te, dicens: Pœnitet
b. 13. me: dimitte illi. * Et dixerunt Apo- 5
stoli Domino: Adauge nobis fidem.
‖ Matt. * ‖ Dixit autem Dominus: Si habue- 6
17. c. 20. ritis fidem, sicut granum sinapis, B
diceretis huic arbori moro: Eradica-
re, & transplantare in mare: & obe-
diet vobis. * Quis autem vestrum ha- 7
bens seruum arantem aut pascentem,
qui regresso de agro dicat illi: Statim
transi, recumbe: * & non dicat ei: Pa- 8
ra quod cœnem, & præcinge te, &
ministra mihi donec manducem &
bibam, & post hæc tu manducabis &
bibes? * Numquid gratiam habet ser- 9
uo illi, quia fecit quæ ei imperauerat?
* Non puto. Sic & vos, cùm feceri- 10
tis omnia quæ præcepta sunt vobis, C
dicite: Serui inutiles sumus: quod
debuimus facere, fecimus. * Et fa- 11
ctum est, dum iret in Ierusalem, tran-
sibat per mediam Samariam & Gali-
læam. * Et cum ingrederetur quod- 12
dam castellum, occurrerunt ei de-
cem viri leprosi, qui steterunt à lon-
gè: * & leuauerunt vocem, dicen- 13
tes: Iesu præceptor, miserere nostri.
* Quos vt vidit, dixit: ‖ Ite, osten- 14
...u. 14 dite vos sacerdotibus. Et factum est,
2. dum irent, mundati sunt. * Vnus au- 15
tem ex illis, vt vidit quia mundatus
est, regressus est, cum magna voce
16 magnificans Deum, * & cecidit in fa-
ciem ante pedes eius, gratias agens:
17 & hic erat Samaritanus. * Respondens
autem Iesus, dixit: Nónne decem
mundati sunt? & nouem vbi sunt?
18 * Non est inuentus qui rediret, &
daret gloriam Deo, nisi hic alieni-
19 gena. * Et ait illi: Surge, vade: quia
20 fides tua te saluum fecit. * Interro-
gatus autem à Pharisæis: Quando ve-
nit regnum Dei? respondens eis, di-
E xit: Non venit regnum Dei cum ob-
21 seruatione: * neque dicent: Ecce hic,
aut ecce illic. Ecce enim regnum Dei
22 inter vos est. * Et ait ad discipulos
suos: Venient dies quando desidere-
tis videre vnum diem Filii hominis,
23 & non videbitis. * ‖ Et dicent vobis: ‖ Matt.
Ecce hic, & ecce illic. Nolite ire, 24. b. 25.
24 neque sectemini. * nam, sicut ful- Mar. 13.
gur coruscans de sub cælo, in ea e. 21.
quæ sub cælo sunt, fulget: ita erit
25 Filius hominis in die sua. * Primùm
autem oportet illum multa pati, &
26 reprobari à generatione hac. * ‖ Et si- ‖ Mat.
F cut factum est in diebus Noë, ita erit 24. d. 37.
27 & in diebus Filii hominis. * Edebant, Gen. 7.
& bibebant: vxores ducebant, & da- b. 5.
bantur ad nuptias, vsque in diem, qua
intrauit Noë in arcam: & venit dilu-
28 uium, & perdidit omnes. * ‖ Simili- ‖ Gen.
ter sicut factum est in diebus Lot: 19. e. 23.
Edebant, & bibebant: emebant, &
vendebant: plantabant, & ædificabāt:
29 * qua die autem exiit Lot à Sodomis,
pluit ignem & sulphur de cælo, & om-
30 nes perdidit: * secundùm hæc erit qua
31 die Filius hominis reuelabitur. * In
G illa hora, qui fuerit in tecto, & vasa
eius in domo, ne descendat tollere il-
la; & qui in agro, similiter non redeat
32 retrò. * Memores estote vxoris Lot.
33 * ‖ Quicumque quæsierit animam ‖ Sup. 9.
suam saluam facere, perdet illam: & c. 24.
quicumque perdiderit illam, viuifi- Matt.
34 cabit eam. * Dico vobis: ‖ in illa no- 10. d. 39.
cte erunt duo in lecto vno; vnus as- Mar. 8.
35 sumetur, & alter relinquetur: * duæ d. 35.
erunt molentes in vnum; vna assu- Ioan. 12
metur, & altera relinquetur: duo in d. 25.
agro; vnus assumetur, & alter relin- ‖ Matt.
36 quetur. * Respondentes dicunt illi: 24. d. 40.
37 Vbi Domine? * Qui dixit illis: Vbi- 1. Thess.
cumque fuerit corpus, illuc congre- 4. d. 17.
gabuntur & aquilæ.

CAP.

CAP. XVIII.

Per parabolam de iudice iniquitatis & vidua importuna docet semper orandum, per parabolam vero de Pharisæo & Publicano, quomodo sit orandum: pueros à se repelli vetat: diues qui à iuuentute omnia se seruasse præcepta dicebat, audito Christi consilio de omnibus relinquendis abiit tristis: & quid erit præmii omnia propter Christum relinquentibus: prædicit suam passionem, & prope Iericho cæcum illuminat.

Eccli.18 c.21. DIcebat autem & parabolam ad 1
illos, quoniam oportet semper A
1.Thess. orare & non deficere, * dicens: Iudex 2
5.d.17. quidam erat in quadam ciuitate, qui
Deum non timebat, & hominem non
reuerebatur. * Vidua autem quædam 3
erat in ciuitate illa, & veniebat ad eũ,
dicẽs: Vindica me de aduersario meo.
*Et nolebat per multum tempus. Post 4
hæc autem dixit intra se: Etsi Deum
non timeo, nec hominem reuereor:
* tamen quia molesta est mihi hæc vi- 5
dua, vindicabo illam, ne in nouissi-
mo veniens suggillet me.* Ait autem 6
Dominus: Audite quid iudex iniqui-
tatis dicit: * Deus autem non faciet 7
vindictam electorum suorum claman- B
tium ad se die ac nocte,& patientiam
habebit in illis? * Dico vobis, quia ci- 8
tò faciet vindictam illorum. Verum-
tamen Filius hominis veniens, putas,
inueniet fidem in terra? * Dixit au- 9
tem & ad quosdam, qui in se confide-
bant, tamquam iusti, & aspernaban-
tur ceteros, parabolam istam: * Duo 10
homines ascenderunt in templum vt
orarent: vnus Pharisæus, & alter
publicanus. * Pharisæus stans, hæc 11
apud se orabat: Deus gratias ago tibi C
quia non sum sicut ceteri hominum:
raptores, iniusti, adulteri: velut etiam
hic publicanus. * ieiuno bis in sabba- 12
to: decimas do omnium quæ possi-
deo. * Et publicanus à longè stans, 13
nolebat nec oculos ad cælum leuare:
sed percutiebat pectus suum, dicens:
Deus propitius esto mihi peccatori.
‖ Sup.14 b.11. * Dico vobis, descendit hic iustifica- 14
tus in domum suam ab illo: ‖ quia
Matt. 23.b.12. omnis qui se exaltat humiliabitur: &
qui se humiliat, exaltabitur. * ‖ Affe- 15
‖ Matt. 19.b.13. rebant autem ad illum & infantes, vt
eos tangeret. Quod cum viderent di-
Mar.10 b.13. scipuli increpabant illos. * Iesus autẽ 16
conuocans illos, dixit: Sinite pueros
venire ad me, & nolite vetare eos.
talium est enim regnum Dei. * Amen 17
dico vobis: Quicumque non accepe-
‖ Matt. 19.b.16 rit regnum Dei sicut puer, non intra-
bit in illud. * ‖ Et interrogauit eum 18
D quidam princeps, dicens: Magister
bone, quid faciens vitam æternã pos-
19 sidebo? * Dixit autem ei Iesus: Quid
me dicis bonum? nemo bonus nisi so-
20 lus Deus. * Mandata nosti: ‖ Non oc- ‖ Exod. 20.c.13.
cides: Non mœchaberis: Non furtum
facies: Non falsum testimonium dices:
21 Honora patrem tuum & matrem.* Qui
ait: Hæc omnia custodiui à iuuentute
22 mea.* Quo audito, Iesus ait ei: Adhuc
vnum tibi deest: omnia quæcumque
habes vende, & da pauperibus, & ha-
bebis thesaurum in cælo: & veni, se-
23 quere me.* His ille auditis, contrista-
24 tus est: quia diues erat valdè.* Videns
E autem Iesus illum tristem factum, di-
xit: Quàm difficilè, qui pecunias ha-
25 bent, in regnum Dei intrabunt. * Fa-
cilius est enim camelum per foramen
acus transire, quàm diuitem intrare
26 in regnum Dei.* Et dixerunt qui au-
diebant: Et quis potest saluus fieri?
27 * Ait illis: Quæ impossibilia sunt apud
homines, possibilia sunt apud Deum.
28 * Ait autem Petrus: Ecce nos dimisi-
29 mus omnia, & secuti sumus te.* Qui di-
F xit eis: Amen dico vobis, nemo est, qui
reliquit domum, aut parentes, aut fra-
tres, aut vxorem, aut filios, propter
30 regnum Dei, * & non recipiat multò
plura in hoc tempore, & in sæculo
31 venturo vitam æternam. * ‖ Assum- ‖ Matt. 20.b.17
psit autem Iesus duodecim, & ait illis: Mar.10 e.32.
Ecce ascendimus Ierosolymam, &
consummabuntur omnia, quæ scripta
sunt per Prophetas de Filio hominis.
32 * tradetur enim Gentibus, & illude-
tur, & flagellabitur, & conspuetur:
33 * & postquam flagellauerint, occi-
34 dent eum, & tertia die resurget.* Et
ipsi nihil horum intellexerunt, & e-
rat verbum istud absconditum ab eis,
& non intelligebant quæ dicebantur.
35 * ‖ Factum est autem, cum appropin-
quaret Iericho, cæcus quidam sede- ‖ Matt. 20.d.29
36 bat secus viam, mendicans. * Et cum Mar.10
audiret turbam prætereuntem, inter- g.46.
37 rogabat quid hoc esset. * Dixerunt
autem ei, quod Iesus Nazarenus tran-
38 siret. * Et clamauit, dicens: Iesu fili
39 Dauid miserere mei. * Et qui præ-
ibant, increpabant eum vt taceret.
Ipse vero multo magis clamabat: Fili
40 Dauid miserere mei. * Stans autem
Iesus iussit illum adduci ad se. Et cum
appropinquasset, interrogauit illum,
41 * dicens: Quid tibi vis faciam? At il-
42 le dixit: Domine vt videam. * Et Ie-
sus dixit illi: Respice, fides tua te
43 saluum fecit. * Et confestim vidit, &
sequebatur illum magnificans Deum.
Et omnis plebs vt vidit, & dedit lau-
dem Deo.

CAP. XIX.

Ad Zachæum plurimis murmurantibus diuertit : parabolam refert de homine nobili, qui abiens ad regnum accipiendum tradidit decem seruis decem mnas, quem ciues super se regnare nolebant : super pullum asinæ intrans cum honore Ierosolymam, flet super illam, prædicitque euertendam, & ingressus eiicit ementes ac vendentes.

ET ingressus perambulabat Ieri- 1
cho. * Et ecce vir nomine Za- 2
chæus : & hic princeps erat publica- A
norum, & ipse diues : * & quærebat 3
videre Iesum, quis esset : & non pote-
rat præ turba, quia statura pusillus
erat. * Et præcurrens ascendit in ar- 4
borem sycomorum vt videret eum :
quia inde erat transiturus. * Et cum 5
venisset ad locum, suspiciens Iesus vi-
dit illum, & dixit ad eum : Zachæe fe-
stinans descende : quia hodie in domo
tua oportet me manere. * Et festi- 6
nans descendit, & excepit illum gau-
dens. * Et cùm viderent omnes mur- 7
murabant, dicentes quod ad homi-
nem peccatorem diuertisset. * Stans 8
autem Zachæus, dixit ad Dominum : B
Ecce dimidium bonorum meorum,
Domine, do pauperibus : & si quid
aliquem defraudaui, reddo quadru-
plum. * Ait Iesus ad eum : Quia ho- 9
die salus domui huic facta est : eò
‖ Matt. 18. b. 12. quòd & ipse filius sit Abrahæ. * ‖ Ve- 10
nit enim Filius hominis quærere &
saluum facere quod perierat. * Hæc 11
illis audientibus, adiiciens dixit para-
bolam, eò quòd esset prope Ierusa-
lem : & quia existimarent quòd con-
festim regnum Dei manifestaretur.
‖ Matt. 25. b. 13. * Dixit ergo : ‖ Homo quidam nobi- 12
lis abiit in regionem longinquam ac-
cipere sibi regnum, & reuerti. * Vo- 13
catis autem decem seruis suis, dedit
eis decem mnas, & ait ad illos : Nego-
tiamini dum venio. * Ciues autem eius 14
oderant eum : & miserunt legationem C
post illum, dicentes : Nolumus hunc
regnare super nos. * Et factum est vt 15
rediret accepto regno : & iussit vocari
seruos, quibus dedit pecuniam, vt
sciret quantum quisque negotiatus
esset. * Venit autem primus dicens : 16
Domine, mna tua decem mnas ac-
quisiuit. * Et ait illi : Euge bone ser- 17
ue, quia in modico fuisti fidelis, eris
potestatem habens super decem ciui-
tates. * Et alter venit, dicens : Domi- 18
ne mna tua fecit quinque mnas. * Et 19
huic ait : Et tu esto super quinque ci-
uitates. * Et alter venit dicens : Domi- 20
ne, ecce mna tua, quam habui reposi-
21 tam in sudario : * timui enim te, quia
D homo austerus es : tollis quod non
posuisti, & metis quod non semina-
22 sti. * Dicit ei : De ore tuo te iudico
serue nequam. sciebas quod ego ho-
mo austerus sum, tollens quod non
posui, & metens quod non seminaui :
23 * & quare non dedisti pecuniam meã
ad mensam, vt ego veniens cum vsu-
24 ris vtique exegissem illam? * Et astan-
tibus dixit : Auferte ab illo mnam, &
25 date illi qui decem mnas habet. * Et
dixerunt ei : Domine, habet decem ‖ Sup. 8. c. 18.
26 mnas. * ‖ Dico autem vobis, quia
omni habenti dabitur, & abundabit : Matt. 13. b. 12.
ab eo autem qui non habet, & quod
27 habet auferetur ab eo. * Verumtamen & 25. c. 29.
E inimicos meos illos, qui noluerunt
me regnare super se, adducite huc, Mar. 4. c. 25.
28 & interficite ante me. * Et his dictis,
præcedebat ascendens Ierosolymam.
29 * Et factum est, ‖ cùm appropinquas- ‖ Matt. 21. a. 1.
set ad Bethphage & Bethaniam, ad
montem qui vocatur Oliueti, misit Mar. 11. a. 1.
30 duos discipulos suos, * dicens : Ite in
castellum, quod contra est : in quod
introeuntes, inuenietis pullum asinæ
alligatum, cui nemo vmquam homi-
num sedit : soluite illum, & adducite.
31 * Et si quis vos interrogauerit : Quare
soluitis ? sic dicetis ei : Quia Dominus
32 operam eius desiderat. * Abierunt au-
tem qui missi erant : & inuenerunt,
33 sicut dixit illis, stantem pullum. * Sol-
uentibus autem illis pullum, dixe-
runt domini eius ad illos : Quid sol-
34 uitis pullum ? * At illi dixerunt :
Quia Dominus eum necessarium ha-
35 bet. * ‖ Et duxerunt illum ad Iesum. ‖ Ioan. 12. b. 14.
F Et iactantes vestimenta sua supra
36 pullum, imposuerunt Iesum. * Eunte
autem illo, substernebant vestimenta
37 sua in via. * Et cùm appropinquaret
iam ad descensum Montis oliueti,
cœperunt omnes turbæ discipulorum
gaudentes laudare Deum voce ma-
gna super omnibus, quas viderant,
38 virtutibus, * dicentes : Benedictus,
qui venit rex in nomine Domini, pax
39 in cælo, & gloria in excelsis. * Et
quidam Pharisæorum de turbis, di-
xerunt ad illum : Magister increpa
40 discipulos tuos. * Quibus ipse ait :
Dico vobis, quia si hi tacuerint, lapi-
41 des clamabunt. * Et vt appropinqua-
uit, videns ciuitatem fleuit super il-
42 lam, dicens : * Quia si cognouisses &
tu, & quidem in hac die tua, quæ ad
pacem tibi : nunc autem abscondita
43 sunt ab oculis tuis. * Quia venient
dies in te : & circumdabunt te inimi-
ci tui vallo, & circumdabunt te : &
coangustabunt

coangustabunt te vndique: * & ad 44
terram prosternent te, & filios tuos, G
‖ Math. qui in te sunt, ‖ & non relinquent in
24.a.2. te lapidem super lapidem: eò quòd
Marci non cognoueris tempus visitationis
13.a.2. tuæ. * ‖ Et ingressus in templum, cœ- 45
Infrà 21 pit eiicere vendentes in illo, & emen-
b.6. tes, * dicens illis: Scriptum est: Quia 46
‖ Math. domus mea domus orationis est. Vos
21.b.12. autem fecistis illam speluncam latro-
Mar. 11 nũ. * Et erat docens quotidie in tem- 47
b.17. plo. Principes autem sacerdotum, &
Isa. 56. Scribæ, & Principes plebis quærebant
c.7. illum perdere: * & non inueniebant 48
Ierem. quid facerent illi. Omnis enim popu-
7.b.11. lus suspensus erat, audiens illum.

CAP. XX.

Non dicit sacerdotibus ac Scribis qua potestate hæc faciat, quia nec illi respondebant ad propositam de Ioannis baptismo quæstionem: parabolam refert de vinitoribus, qui cæsis domini seruis etiam filium eius occiderunt: tentatur Iesus de tributo Cæsari dando, & à Sadducæis de resurrectione. quomodo dicunt Christum filium esse Dauid: cauendum à Scribis ambitiosis.

Matth. ET factum est in vna dierum, do- 1
21.e.23. cente illo populum in templo, & A
Marc. euangelizante, conuenerunt Princi-
11.d.27. pes sacerdotum, & Scribæ cum se-
nioribus, * & aiunt dicentes ad illum: 2
Dic nobis, in qua potestate hæc facis?
aut: Quis est, qui dedit tibi hanc po-
testatem? * Respondens autem Iesus, 3
dixit ad illos: Interrogabo vos & ego
vnum verbum. Respondete mihi:
* Baptismus Ioannis de cælo erat, an 4
ex hominibus? * At illi cogitabant in- 5
tra se, dicentes: Quia si dixerimus,
De cælo, dicet, Quare ergo non cre-
didistis illi? * Si autem dixerimus, Ex 6
hominibus, plebs vniuersa lapidabit
nos: certi sunt enim, Ioannem pro-
phetam esse. * Et responderunt se na- 7
scire vnde esset. * Et Iesus ait illis: Ne- 8
que ego dico vobis in qua potestate
hæc facio. * Cœpit autem dicere ad 9
‖ Math. plebem parabolã hanc: ‖ Homo plan- B
21.d.33. tauit vineam, & locauit eam colonis:
Mar.12. & ipse peregrè fuit multis tempori-
a.1. bus. * Et in tempore misit ad cultores 10
Isa.5. seruum, vt de fructu vineæ darent il-
a.1. li. Qui cæsum dimiserunt eum ina-
Ierem. nem. * Et addidit alterum seruum 11
2.d.21. mittere. Illi autem hunc quoque cæ-
dentes, & afficientes contumelia, di-
miserunt inanem. * Et addidit ter- 12
tium mittere: qui & illum vulneran-
tes eiecerunt. * Dixit autem Dominus 13
vineæ: Quid faciam? mittam filium
meum dilectum: forsitan, cùm hunc
14 viderint, verebuntur. * Quem cùm
vidissent coloni, cogitauerunt intra
se, dicentes: Hic est heres, occidamus
15 illum, vt nostra fiat hereditas. * Et
C eiectum illum extra vineam, occide-
runt. Quid ergo faciet illis dominus
16 vineæ? * Veniet, & perdet colonos
istos, & dabit vineam aliis. Quo au-
17 dito, dixerunt illi: Absit. * Ille autem
aspiciens eos, ait: Quid est ergo hoc,
quod scriptum est: ‖ Lapidem quem ‖ Psal.
reprobauerunt ædificantes, hic fa- 117. c.22.
18 ctus est in caput anguli? * Omnis Act.4.
qui ceciderit super illum lapidem, b.11.
conquassabitur: super quem autem Rom.9.
19 ceciderit, comminuet illum. * Et quæ- g.33.
rebant principes sacerdotum, & Scri- 1.Pet.2.
bæ, mittere in illum manus illa hora: a.8.
& timuerunt populum: cognouerunt Isa. 28.
enim quòd ad ipsos dixerit similitu- d.16.
20 dinem hanc. * ‖ Et obseruantes mi- ‖ Math.
D serunt insidiatores, qui se iustos si- 22.b.15.
mularent, vt caperent eum in sermo- Marc.
ne, vt traderent illum principatui & 12. b.13.
21 potestati præsidis. * Et interrogaue-
runt eum, dicentes: Magister, sci-
mus quia rectè dicis & doces: & non
accipis personam, sed viam Dei in
22 veritate doces: * licet nobis tribu-
23 tum dare Cæsari, an non? * Conside-
rans autem dolum illorum, dixit ad
24 eos: Quid me tentatis? * Ostendite
mihi denarium. Cuius habet imagi-
nem & inscriptionem? Respondentes
25 dixerunt ei: Cæsaris. * Et ait illis:
‖ Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæ- ‖ Rom.
26 sari; & quæ sunt Dei, Deo. * Et non 13. c.7.
E potuerunt verbum eius reprehendere
coram plebe: & mirati in responso
27 eius, tacuerunt. * ‖ Accesserunt autem ‖ Math.
quidam Sadducæorũ, qui negant esse 22.c.23.
resurrectionem, & interrogauerunt Marc.
28 eum, * dicentes: Magister, Moyses scri- 12. b.18.
psit nobis: ‖ Si frater alicuius mortuus ‖ Deu.
fuerit habens vxorem, & hic sine li- 15.b.5.
beris fuerit, vt accipiat eam frater eius
vxorem, & suscitet semen fratri suo.
29 * Septem ergo fratres erant: & primus
accepit vxorem, & mortuus est sine
30 filiis. * Et sequens accepit illam, & ipse
31 mortuus est sine filio. * Et tertius acce-
pit illam. Similiter & omnes septem,
& non reliquerunt semen, & mortui
32 sunt. * Nouissimè omnium mortua est
33 & mulier. * In resurrectione ergo, cu-
F ius eorum erit vxor? siquidem septem
34 habuerunt eam vxorem. * Et ait illis
Iesus: Filii huius sæculi nubũt, & tra-
35 duntur ad nuptias: * illi verò, qui di-
gni habebuntur sæculo illo, & resur-
rectione ex mortuis, neque nubent,
36 neque ducent vxores: * neque enim
vltrà mori poterunt: æquales enim

Angelis sunt, & filij sunt Dei, cùm
sint filij resurrectionis. * Quia verò 37
resurgant mortui, & Moyses osten-
‖ Exod. dit secus rubum, ‖ sicut dicit Domi-
3.b.6. num, Deum Abraham, & Deum Isaac,
& Deum Iacob. *Deus autem non est 38
mortuorũ, sed viuorum: omnes enim
viuunt ei. *Respondentes autem qui- 39
dam Scribarum, dixerunt ei: Magi-
ster, benè dixisti. *Et ampliùs non au- 40
debant eum quidquam interrogare.
* Dixit autem ad illos: Quomodo di- 41
cunt Christum, filium esse Dauid?
*& ipse Dauid dicit in libro Psalmo- 42
‖ Math. rum: ‖ Dixit Dominus Domino meo, G
22.d.43 sede à dextris meis, * donec ponam 43
Marc. inimicos tuos, scabellum pedum tuo-
12.d.36. rum? *Dauid ergo Dñm illum vocat: 44
Psal. & quomodo filius eius est? *Audiente 45
109.a.1 autem omni populo, dixit discipulis
‖ Math. suis: * ‖ Attendite à Scribis, qui volunt 46
23.a.6. ambulare in stolis, & amant salutatio-
Marc. nes in foro, & primas cathedras in sy-
12.d.36. nagogis, & primos discubitis in con-
Sup. 11. uiuiis: * qui deuorant domos vidua- 47
f.43. rum, simulantes longam orationem.
Hi accipient damnationem maio-
rem.

CAP. XXI.

Viduam duo minuta offerentem praefert diuitibus multa offerentibus: subuersionem templi predicit, variaque prælia, afflictiones & persecutiones; aduersus quæ roborat Apostolos: prædicit quoque subuersionem Ierusalem, & Iudæorum captiuitatem ac dispersionem: de signis præcessuris iudicium: cauendum à crapula, ebrietate, curisque huius vitæ, & vigilandum ac orandum.

Marc. Respiciens autem, vidit eos, qui 1
12.d.42. mittebant munera sua in gazo- A
phylacium, diuites. * Vidit autem & 2
quandam viduam pauperculam mit-
tentem æra minuta duo. * Et dixit: 3
Verè dico vobis, quia vidua hæc pau-
per, plus quàm omnes misit. * Nam 4
omnes hi ex abundanti sibi miserunt
in munera Dei: hæc autem ex eo quod
deest illi, omnem victum suum quem
habuit, misit. * Et quibusdam dicen- 5
tibus de templo, quòd bonis lapidi-
bus & donis ornatum esset, dixit:
‖ Math. * Hæc quæ videtis, ‖ venient dies, in 6
24.a.1. quibus non relinquetur lapis super B
Marci lapidem, qui non destruatur. * Inter- 7
13.a.1. rogauerunt autem illum, dicentes:
Sup. 19. Præceptor, quando hæc erunt, & quod
g.44. signũ cùm fieri incipient? *Qui dixit: 8
Videte ne seducamini: multi enim
venient in nomine meo, dicẽtes quia
ego sum; & tempus appropinquauit:
nolite ergo ire post eos. * Cùm au- 9
C tem audieritis prælia, & seditiones
nolite terreri: oportet primùm hæc
10 fieri, sed nondum statim finis. * Tunc
dicebat illis: Surget gens contra gen-
tem, & regnum aduersus regnum.
11 * Et terræmotus magni erunt per lo-
ca, & pestilentiæ, & fames, terrores-
que de cælo, & signa magna erunt.
12 * Sed ante hæc omnia iniicient vobis
manus suas, & persequentur, traden-
tes in synagogas & custodias, trahen-
tes ad reges & præsides, propter no-
13 men meum: * continget autem vobis
14 in testimonium. *Ponite ergo in cor-
dibus vestris, non præmeditari quem-
15 admodum respondeatis. * ego enim
D dabo vobis os & sapientiam, cui non
poterunt resistere & cõtradicere om-
16 nes aduersarij vestri. * Trademini
autem à parentibus, & fratribus, &
cognatis, & amicis, & morte afficient
17 ex vobis: * & eritis odio omnibus
18 propter nomen meum: * & capillus
19 de capite vestro non peribit. * In pa-
tientia vestra possidebitis animas ve-
20 stras. * ‖ Cùm autem videritis circum- ‖ Math.
dari ab exercitu Ierusalem, tunc sci- 24.b.15
tote quia appropinquauit desolatio Marci
21 eius: *tunc qui in Iudæa sunt, fugiant 13.b.14.
ad montes: & qui in medio eius, dis- Dan. 9.
cedant: & qui in regionibus, non in- g.27.
22 trent in eam. * quia dies vltionis hi
sunt, vt impleantur omnia quæ scri-
23 pta sunt. * Væ autem prægnantibus
E & nutrientibus in illis diebus. erit
enim pressura magna super terram, &
24 ira populo huic. * Et cadent in ore
gladij: & captiui ducentur in omnes
Gentes, & Ierusalem calcabitur à
Gentibus: donec impleantur tempo-
25 ra nationum. * ‖ Et erunt signa in so- ‖ Math.
le, & luna, & stellis, & in terris pres- 24.c.29
sura Gentium præ confusione soni- Marci
26 tus maris, & fluctuum: * arescentibus 13.c.24.
hominibus præ timore, & expectatio- Isa. 13.
ne, quæ superuenient vniuerso orbi. b.10.
nam virtutes cælorum mouebuntur: Ezech.
27 * & tunc videbunt filium hominis ve- 32.b.7.
F nientem in nube cum potestate ma- Ioel. 3.
28 gna, & maiestate. * His autem fieri c.15.
incipientibus, respicite, & leuate ca-
pita vestra: ‖ quoniam appropinquat ‖ Rom.
29 redemptio vestra. * Et dixit illis simi- 8.d.23.
litudinem: Videte ficulneam, & om-
30 nes arbores: * cùm producunt iam ex
se fructum, scitis quoniam propè est
31 æstas. * Ita & vos cùm videritis hæc
fieri, scitote quoniam propè est re-
32 gnum Dei. * Amen dico vobis, quia
non præteribit generatio hæc, donec
33 omnia fiant. * Cælum & terra transi-
bunt: verba autem mea non transi-
34 bunt. * Attendite autem vobis, ne for-

te

tè grauentur corda vestra in crapula, G
& ebrietate,& curis huius vitæ: & su-
perueniat in vos repentina dies illa:
* tamquam laqueus enim superueniet 35
in omnes, qui sedent super faciem
omnis terræ. * Vigilate itaque, omni 36
tempore orantes, vt digni habeamini
fugere ista omnia, quæ futura sunt,&
stare ante Filium hominis. * Erat au- 37
tem diebus docens in templo: nocti-
bus verò exiens, morabatur in mon-
te, qui vocatur Oliueti. * Et omnis 38
populus manicabat ad eum in tem-
plo audire eum.

CAP. XXII.

Cogitant principes sacerdotum de occi-dendo Iesu, quem vendit Iudas: iubet parari pascha: panem in corpus suum & vinum in sanguinem consecrata tradit discipulis, præcipiens vt idem faciant: contentio discipulorum quis eorum sit maior: prædicit trinam Petri negationem, iubens vendi tunicam & emi gladium: post prolixam in agonia orationem, & sudorem instar sanguinis in terram decurrentis, capitur à Iudæis, quorum vni Petrus abscidit auriculam: conqueritur quòd ad eum quasi ad latronem capiendum exierint: in domo principis sacerdotum ter à Petro negatur, & à Iudæis cæditur ac illuditur, & manè in concilio interrogatus fatetur se Dei filium.

Matth. APpropinquabat autem dies festus 1
26.a.2. Azymorum, qui dicitur Pascha: A
Marci *& quærebant principes sacerdotum, 2
14.a.1. & Scribæ, quomodo Iesum interfice-
| Math. rent: timebant verò plebem. * | Intra- 3
26.b.14 uit autem satanas in Iudam, qui cog-
Marci nominabatur Iscariotes, vnum de
14.b.10. duodecim. * & abiit, & locutus est 4
cum principibus sacerdotum, & ma-
gistratibus, quemadmodum illum
traderet eis. * Et gauisi sunt, & pacti 5
sunt pecuniam illi dare. * Et spopon- 6
dit. Et quærebat opportunitatem vt
traderet illum sine turbis. * Venit an- 7
tem dies Azymorum, in qua necesse
erat occidi pascha. * Et misit Petrum 8
& Ioannem, dicens: Euntes parate
nobis pascha, vt manducemus. * At 9
illi dixerunt: Vbi vis paremus? * Et 10
dixit ad eos: Ecce introeuntibus vo-
bis in ciuitatem, occurret vobis ho-
mo quidam amphoram aquæ portans: B
sequimini eum in domum, in quam
intrat, * & dicetis patrifamilias do- 11
mus: Dicit tibi Magister: Vbi est di-
uersorium, vbi pascha cum discipu-
lis meis manducem? * Et ipse ostendet 12
vobis cœnaculum magnum stratum,
& ibi parate. * Euntes autem, inuene- 13
runt sicut dixit illis, & parauerunt
14 pascha. * | Et cùm facta esset hora, | Math.
discubuit, & duodecim Apostoli cum 26.b.20
15 eo. * & ait illis: Desiderio deside- Marci
raui hoc pascha manducare vobiscum 14.b.17.
16 antequam patiar. * Dico enim vobis
quia ex hoc non manducabo illud,
17 donec impleatur in regno Dei. * Et
accepto calice gratias egit, & dixit:
18 Accipite, & diuidite inter vos, * dico
enim vobis quòd non bibam de ge-
neratione vitis, donec regnum Dei
19 veniat. * | Et accepto pane gratias egit, | 1.Cor.
& fregit, & dedit eis, dicens: Hoc est 11. c.24.
C corpus meum, quod pro vobis datur:
hoc facite in meam commemoratio-
20 nem. * Similiter & calicem, postquam
cœnauit, dicens: Hic est calix nouum
testamentum in sanguine meo, qui
21 pro vobis fundetur. * | Verumtamen | Math.
ecce manus tradentis me, mecum est 26.b.21.
22 in mensa. * Et quidem Filius hominis, Marci
| secundùm quod definitum est, va- 14.b.20
dit: verumtamen væ homini illi, per Ioan.13.
23 quem tradetur. * Et ipsi cœperunt c.18.
quærere inter se, quis esset ex eis, qui | Psal.
24 hoc facturus esset. * Facta est autem 40.c.10
& contentio inter eos, quis eorum vi-
25 deretur esse maior. * Dixit autem eis:
| Reges Gentium dominantur eo- | Math.
rum: & qui potestatem habent super 20.d.25
26 eos, benefici vocantur. * Vos autem Marci
non sic: sed qui maior est in vobis, 10.f.42.
fiat sicut minor: & qui præcessor est,
27 sicut ministrator. * Nam quis maior
est, qui recumbit, an qui ministrat?
nonne qui recumbit? Ego autem in
medio vestrùm sum, sicut qui mini-
28 strat. * Vos autem estis, qui perman-
sistis mecum in tentationibus meis:
29 * Et ego dispono vobis sicut disposuit
30 mihi Pater meus regnum, * vt edatis
& bibatis super mensam meam in
regno meo: & sedeatis super thronos
iudicantes duodecim tribus Israël.
31 * Ait autem Dominus: Simon, Simon,
ecce satanas expetiuit vos vt cribra-
32 ret sicut triticum: * ego autem ro-
D gaui pro te vt non deficiat fides tua:
& tu aliquando conuersus confirma
33 fratres tuos. * Qui dixit ei: Domine,
tecum paratus sum & in carcerem &
34 in mortem ire. * | At ille dixit: Dico | Math.
tibi Petre, non cantabit hodie gallus, 26.e.34
donec ter abneges nosse me. Et dixit Marc.
35 eis: * | Quando misi vos sine saccu- 14.c.30.
lo,& pera, & calceamentis, numquid | Math.
36 aliquid defuit vobis? * At illi dixe- 10.b.9.
runt: Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc,
qui habet sacculum, tollat; similiter
& peram: & qui non habet, vendat
37 tunicam suam,& emat gladium. * Di-
co enim vobis, quoniam adhuc hoc
quod

quod scriptum est, oportet impleri in
¶Isaie me: ‖ Et cum iniquis deputatus est.
53.d.12. Etenim ea, quæ sunt de me, finem habent. *At illi dixerunt: Domine, ecce 38
duo gladij hîc. At ille dixit eis: Satis
¶Math. est. *‖Et egressus ibat secundùm con- 39
26.d.36 suetudinem in Montem oliuarum.
Marci Secuti sunt autem illum & discipuli.
14.c.32. * Et cùm peruenisset ad locum, dixit 40
Ioan.18 illis: Orate ne intretis in tentationem.
a.1. * ‖ Et ipse auulsus est ab eis quantum 41
¶Math. iactus est lapidis: & positis genibus E
26.d.3. orabat, *dicens: Pater si vis, transfer 42
Marci calicem istum à me: Verumtamen
14.d.35. non mea voluntas, sed tua fiat. * Ap- 43
paruit autem illi Angelus de cælo,
confortans eum. Et factus in agonia,
prolixiùs orabat. *Et factus est sudor 44
eius, sicut guttę sanguinis decurrentis
in terram. *Et cùm surrexisset ab ora- 45
tione, & venisset ad discipulos suos,
inuenit eos dormientes præ tristitia.
*Et ait illis: Quid dormitis? surgite, 46
orate, ne intretis in tentationem.
¶Math. * ‖ Adhuc eo loquente, ecce turba: & 47
26.e.47 qui vocabatur Iudas, vnus de duode-
Mar.14 cim, antecedebat eos: & appropinqua-
e.42. uit Iesu vt oscularetur eũ. * Iesus autẽ 48
Ioan.18 dixit illi: Iuda, osculo Filium hominis
a.3. tradis? * Videntes autem hi, qui circa 49
ipsum erant, quod futurum erat, dixerunt ei: Domine, si percutimus in
gladio? *Et percussit vnus ex illis ser- 50
uum principis sacerdotum, & ampu- F
tauit auriculam eius dexteram. * Re- 51
spondens autem Iesus, ait: Sinite vsque huc. Et cùm tetigisset auriculam
eius, sanauit eũ. *Dixit autem Iesus ad 52
eos, qui venerãt ad se, principes sacerdotum, & magistratus templi, & seniores: Quasi ad latronem existis cum
gladiis & fustibus? * Cùm quotidie 53
vobiscum fuerim in templo, non ex-
¶Math. tendistis manus in me: sed hæc est ho-
26.f.57. ra vestra, & potestas tenebrarũ.*‖Cõ- 54
Marci prehendentes autem eum, duxerunt
14.f.43. ad domum principis sacerdotum: Pe-
Ioan.18 trus verò sequebatur à longè. * ‖Ac- 55
c.24. censo autem igne in medio atrij, &
¶Math. circumsedentibus illis, erat Petrus in
26.g.69 medio eorum. * Quem cùm vidisset 56
Marci ancilla quædam sedentem ad lumen,
14.g.66 & eum fuisset intuita, dixit: Et hic
Ioan.18 cum illo erat. * At ille negauit eum, 57
c.25. dicens: Mulier, non noui illum. * Et 58
post pusillum alius videns eum, dixit:
Et tu de illis es. Petrus verò ait: O
¶Ioan. homo non sum. * ‖ Et interuallo fa- 59
18.c.26. cto quasi horæ vnius, alius quidam
affirmabat, dicens: Verè & hic cum
illo erat: nam & Galilæus est. * Et 60
ait Petrus: Homo, nescio quid dicis. G
Et continuò adhuc illo loquente can-
61 tauit gallus. * Et conuersus Dominus respexit Petrum. Et recordatus
est Petrus verbi Domini, sicut dixerat: ‖ Quia priùs quàm gallus cantet, ‖Math.
62 ter me negabis: * Et egressus foras 26.c.34
63 Petrus fleuit amarè. * Et viri qui te- Marci
nebant illum, illudebant ei, cæden- 14.c.30.
64 tes. * Et velauerunt eum, & percutie- Ioan.13.
bant faciem eius: & interrogabant d.38.
eum, dicentes: Prophetiza, quis est,
65 qui te percussit? * Et alia multa blas-
66 phemantes dicebant in eum. * ‖ Et ¶Math.
vt factus est dies, conuenerunt senio- 27.a.1.
res plebis, & principes sacerdotum, Marci
& Scribæ, & duxerunt illum in con- 15.a.1.
cilium suum, dicentes: Si tu es Chri- Ioan.18.
67 stus, dic nobis. * Et ait illis: Si vobis c.28.
68 dixero, non credetis mihi: * si autem
& interrogauero, non respondebitis
69 mihi, neque dimittetis. *Ex hoc autem erit Filius hominis sedens à dex-
70 tris virtutis Dei. * Dixerunt autem
omnes: Tu ergo es Filius Dei? Qui
71 ait: Vos dicitis, quia ego sum. *At illi
dixerunt: Quid adhuc desideramus
testimonium? ipsi enim audiuimus de
ore eius.

CAP. XXIII.

Accusatus coram Pilato mittitur ad Herodem, qui illum spretum illusit: Pilatus conatur ipsum dimittere, proposito Barabba, homicida, & promissa castigatione: Iudæis tamen instantibus morti adiudicatur; ductusque ad supplicium, vetat mulieres super se flere: cum latronibus crucifixus, Patrem orat pro crucifigentibus: irridetur à principibus & à militibus acetum offerentibus: posita superscriptione blasphematur ab vno latronum, alteri verò promittit sui in paradiso consortium: post tenebras aliaque signa clamans exspirat: quem Centurio iustum prædicat, & Ioseph corpus eius sepelit.

1 A ET surgens omnis multitudo eorum, duxerunt illum ad Pilatum.
2 * Cœperunt autem illum accusare,
dicentes: Hunc inuenimus subuertentem gentem nostram, ‖ & prohi- ‖Math.
bentem tributa dare Cæsari, & di- 22.b.21.
3 centem se Christum regem esse.*‖Pi- Marci
latus autem interrogauit eum, di- 12.b.17.
cens: Tu es Rex Iudæorum? At ille ¶Math.
4 respondens ait: Tu dicis. *Ait autem 27.b.11.
Pilatus ad principes sacerdotum, & Marci
turbas: Nihil inuenio causæ in hoc 15.a.2.
5 homine. * At illi inualescebant, di- Ioan.18
centes: Commouet populum, docens f.33.
per vniuersam Iudæam, incipiens à
6 Galilæa vsque huc. * Pilatus autem
audiens Galilæam, interrogauit si ho-
7 mo Galilæus esset. * Et vt cognouit
quòd

quòd de Herodis poteſtate eſſet, remi-
ſit eum ad Herodem, qui & ipſe Iero-
ſolymis erat illis diebus. *Herodes au- 8
tem viſo Ieſu, gauiſus eſt valdè. erat B
enim cupiens ex multo tempore vi-
dere eum, eò quòd audierat multa de
eo, & ſperabat ſignum aliquod vi-
dere ab eo fieri. *Interrogabat autem 9
eum multis ſermonibus. At ipſe nihil
illi reſpondebat. *Stabāt autem prin- 10
cipes ſacerdotum & Scribæ conſtan-
ter accuſantes eum. * Spreuit autē il- 11
lum Herodes cū exercitu ſuo: & illu-
ſit indutum veſte alba, & remiſit ad
Pilatum. *Et facti ſunt amici Herodes 12
& Pilatus in ipſa die: nam anteà ini-
mici erant ad inuicem. * Pilatus au- 13
tem conuocatis principibus ſacerdo-
tum, & magiſtratibus, & plebe, *di- 14
xit ad illos: Obtuliſtis mihi hunc
hominem, quaſi auertentem popu-
lum, & ecce ego coram vobis inter-
‖ Ioan. rogans, ‖ nullam cauſam inuenio in
18.g.38. homine iſto ex his, in quibus eum
& 19.a. accuſatis. * Sed neque Herodes: nam 15
4. remiſi vos ad illum, & ecce nihil di- C
gnum morte actum eſt ei. *Emenda- 16
tum ego illum dimittam. * Neceſſe 17
autem habebat dimittere eis per diem
feſtum, vnum. * Exclamauit autem 18
ſimul vniuerſa turba, dicens: Tolle
hunc, & dimitte nobis Barabbam.
* qui erat propter ſeditionem quam- 19
dam factam in ciuitate & homici-
dium, miſſus in carcerem. * Iterùm 20
autem Pilatus locutus eſt ad eos, vo-
lens dimittere Ieſum. * At illi ſuccla- 21
mabant, dicentes: Crucifige, crucifi-
ge eum. * Ille autem tertiò dixit ad 22
‖ Math. illos: ‖ Quid enim mali fecit iſte?
27.c.23. nullam cauſam mortis inuenio in eo:
Marci corripiam ergo illum, & dimittam.
15.b.14. * At illi inſtabant vocibus magnis 23
poſtulantes vt crucifigeretur: & in- D
ualeſcebant voces eorum. *Et Pilatus 24
adiudicauit fieri petitionem eorum.
* Dimiſit autem illis eum, qui pro- 25
pter homicidium & ſeditionem miſ-
ſus fuerat in carcerem, quem petebāt:
Ieſum verò tradidit voluntati eorum.
‖ Math. * ‖ Et cùm ducerent eum, apprehen- 26
27.d.32. derunt Simonem quemdam Cyre-
Marci nenſem, venientem de villa: & im-
15.b.21. poſuerunt illi crucem portare poſt Ie-
ſum. * Sequebatur autem illum mul- 27
ta turba populi, & mulierum: quæ
plangebant, & lamentabantur eum.
* Conuerſus autem ad illas Ieſus, di- 28
xit: Filiæ Ieruſalem, nolite flere ſu-
per me, ſed ſuper vos ipſas flete, &
ſuper filios veſtros. * Quoniam ecce 29
venient dies, in quibus dicent: Beatæ
ſteriles, & ventres qui non genuerūt,

30 & vbera quæ non lactauerunt. *Tunc
B incipient dicere montibus: ‖ Cadite ‖ Iſaiæ
ſuper nos; & collibus: Operite nos. 2.d.19.
31 *Quia ſi in viridi ligno hæc faciunt, Oſee 10
32 in arido quid fiet? * Ducebantur au- b.8.
tem & alij duo nequam cum eo, vt Apoc. 6
33 interficerentur. * ‖ Et poſtquam ve- d.16.
nerunt in locum, qui vocatur Cal- ‖ Math.
uariæ, ibi crucifixerunt eum, & latro- 27.d.33.
nes, vnum à dextris, & alterum à Marci
34 ſiniſtris. * Ieſus autem dicebat: pa- 15.b.22.
ter, dimitte illis: non enim ſciunt quid Ioan.19
faciunt. Diuidentes verò veſtimenta c. 17.
35 eius, miſerunt ſortes. * Et ſtabat po-
pulus ſpectans, & deridebant eum
principes cum eis, dicentes: Alios
ſaluos fecit, ſe ſaluum faciat, ſi hic
36 eſt Chriſtus Dei electus. * Illudebant
autem ei & milites accedentes, & a-
37 cetum offerentes ei, * & dicentes: Si
tu es rex Iudæorum, ſaluum te fac.
38 * Erat autem & ſuperſcriptio ſcripta
F ſuper eum litteris Græcis & Latinis,
& Hebraicis: Hic eſt rex Iudæorum.
39 * Vnus autem de his, qui pendebant,
latronibus, blaſphemabat eum di-
cens: Si tu es Chriſtus, ſaluum fac te-
40 metipſum, & nos. * Reſpondens au-
tem alter increpabat eum, dicens: Ne-
que tu times Deū, quòd in eadem dam-
41 natione es. *Et nos quidem iuſtè, nam
digna factis recipimus: hic verò nihil
42 mali geſſit. *Et dicebat ad Ieſum: Do-
mine, memento mei, cùm veneris in
43 regnum tuum. * Et dixit illi Ieſus:
Amen dico tibi: Hodie mecum eris
44 in paradiſo. * Erat autem ferè hora
ſexta, & tenebræ factæ ſunt in vni-
uerſam terram vſque in horam no-
45 nam. *Et obſcuratus eſt ſol: & velum
46 templi ſciſſum eſt medium. * Et cla-
mans voce magna Ieſus ait: ‖ Pater, ‖ Pſal.
in manus tuas commendo ſpiritum 30.a. 6.
47 meum. Et hæc dicens, expirauit. * Vi-
C dens autem Centurio quod factum
fuerat, glorificauit Deum, dicens: Ve-
48 rè hic homo iuſtus erat. * Et omnis
turba eorum, qui ſimul aderant ad
ſpectaculum iſtud, & videbant quæ
fiebant, percutientes pectora ſua re-
49 uertebantur. *Stabant autem omnes
noti eius à longè, & mulieres quæ ſe-
cutæ eum erant à Galilæa, hæc viden-
50 tes. *‖ Et ecce vir nomine Ioſeph, qui ‖ Math.
51 erat decurio, vir bonus & iuſtus: *hic 27.g.57.
non conſenſerat conſilio & actibus Marci
eorum, ab Arimathæa ciuitate Iudææ, 15.d. 45.
qui expectabat & ipſe regnum Dei. Ioan.19
52 *hic acceſſit ad Pilatum, & petiit cor- g.38.
53 pus Ieſu: * & depoſitum inuoluit ſin-
done, & poſuit eum in monumento
exciſo, in quo nondum quiſquam po-
54 ſitus fuerat. * Et dies erat paraſceues,
&

& ſabbatum illuceſcebat. * Subſecu- 55
tæ autem mulieres, quæ cum eo ve-
nerant de Galilæa, viderunt monu-
mentum, & quemadmodum poſi-
tum erat corpus eius. * Et reuerten- 56
tes parauerunt aromata, & vnguenta:
& ſabbato quidem ſiluerunt ſecun-
dùm mandatum.

CAP. XXIIII.

Mulieribus ad Chriſti monumentum conſternatis quod eius corpus non inuenirent, Angeli ipſum reſurrexiſſe nuntiant, & illæ Apoſtolis, qui id tamquam deliramentum accipiunt: Petrus ad monumentum currens & ipſe admiratur quod corpus non inuenerit: duobus Emmaus euntibus, Ieſus Scripturas interpretatur, & in fractione panis ab eis agnoſcitur: congregatis diſcipulis palpandum ſe præbet, & cum eis edens aperit ſenſum vt Scripturas intelligant, ac promiſſo Spiritu ſancto in cælum aſcendet.

Matth. VNa autem ſabbati valdè diluculo 1
28.a.1. venerunt ad monumentum, por- A
‖ Marci tantes, quæ parauerant, aromata: * & 2
16.a.1. inuenerũt lapidem reuolutum à mo-
Ioan. 20 numento. * Et ingreſſæ non inuene- 3
a. 1. runt corpus Domini Ieſu. * Et factum 4
eſt, dum mente conſternatæ eſſent de
iſto, ecce duo viri ſteterunt ſecus illas
in veſte fulgenti. * Cùm timerent au- 5
tem, & declinarẽt vultum in terram,
dixerunt ad illas: Quid quæritis vi-
uentem cum mortuis? * non eſt hîc, 6
ſed ſurrexit: recordamini qualiter lo-
cutus eſt vobis, cùm adhuc in Galilæa
‖ Math. eſſet. * dicens: ‖ Quia oportet filium 7
17.d.22. hominis tradi in manus hominum
Mar. 9. peccatorum, & crucifigi, & die tertia
e. 31. reſurgere. * Et recordatæ ſunt verbo- 8
Sup. 9. rum eius. * Et regreſſæ à monumen- 9
e. 22. to nuntiauerunt hæc omnia illis vn-
decim, & ceteris omnibus. * Erat au- 10
tem Maria Magdalene, & Ioanna, & B
Maria Iacobi, & ceteræ quæ cum eis
erant, quæ dicebant ad Apoſtolos
hæc. * Et viſa ſunt ante illos, ſicut de- 11
liramentum, verba iſta: & non credi-
derunt illis. * Petrus autem ſurgens 12
cucurrit ad monumentum: & pro-
cumbens vidit linteamina ſola poſi-
ta, & abijt ſecum mirans quod factum
‖ Mar. fuerat. * ‖ Et ecce duo ex illis ibant 13
16.c.12. ipſa die in caſtellum, quod erat in ſpa-
tio ſtadiorum ſexaginta ab Ieruſalem:
nomine Emmaus. * Et ipſi loqueban- 14
tur ad inuicem de his omnibus quæ
acciderant. * Et factum eſt, dum fabu- 15
larentur, & ſecum quærerent: & ipſe
Ieſus appropinquans ibat cum illis:
* oculi autem illorum tenebantur ne 16
17 eum agnoſcerent. * Et ait ad illos: Qui
C ſunt hi ſermones, quos confertis ad
inuicem ambulantes, & eſtis triſtes?
18 * Et reſpondẽs vnus, cui nomen Cleo-
phas, dixit ei: Tu ſolus peregrinus es
in Ieruſalem, & non cognouiſti quæ
19 facta ſunt in illa his diebus? * Quibus
ille dixit: Quæ? Et dixerunt: De Ieſu
Nazareno, qui fuit vir propheta, po-
tens in opere & ſermone, coram Deo
20 & omni populo: * Et quomodo eum
tradiderũt ſummi ſacerdotes & prin-
cipes noſtri in damnationẽ mortis, &
21 crucifixerunt eum. * nos autem ſpe-
rabamus quia ipſe eſſet redempturus
Iſrael: & nunc ſuper hæc omnia, ter-
tia dies eſt hodie quòd hæc facta ſunt.
22 * Sed & mulieres quædam ex noſtris
D terruerunt nos, quæ ante lucẽ fuerunt
23 ad monumentum, * &, non inuento
corpore eius, venerunt, dicentes ſe
etiam viſionẽ angelorum vidiſſe, qui
24 dicunt eum viuere. * Et abierunt qui-
dam ex noſtris ad monumentum: &
ita inuenerũt ſicut mulieres dixerunt,
25 ipſum verò non inuenerunt. * Et ipſe
dixit ad eos: O ſtulti, & tardi corde ad
credendum, in omnibus quæ locuti
26 ſunt Prophetæ! * Nónne hæc oportuit
pati Chriſtum, & ita intrare in gloriã
27 ſuã? * Et incipiens à Moyſe, & omni-
bus Prophetis, interpretabatur illis in
omnibus Scripturis, quæ de ipſo erãt.
28 * Et appropinquauerunt caſtello quò
29 ibant: & ipſe ſe finxit longiùs ire. * Et
E coëgerunt illum, dicentes: Mane no-
biſcum, quoniam adueſperaſcit, &
inclinata eſt iam dies. Et intrauit cum
30 illis. * Et factum eſt, dum recumberet
cum eis, accepit panem, & benedixit,
31 ac fregit, & porrigebat illis * Et aperti
ſunt oculi eorũ, & cognouerunt eum:
32 & ipſe euanuit ex oculis eorum. * Et
dixerunt ad inuicem: Nónne cor no-
ſtrum ardens erat in nobis, dum lo-
queretur in via, & aperiret nobis Scri-
33 pturas? * Et ſurgentes eadem hora re-
greſſi ſunt in Ieruſalem: & inuenerũt
congregatos vndecim, & eos qui cum
34 illis erant, * dicentes: Quòd ſurrexit
Dominus verè, & apparuit Simoni.
35 * Et ipſi narrabant quæ geſta erant in
via: & quomodo cognouerunt eum
36 in fractione panis. * ‖ Dum autem hæc ‖ Mar.
loquuntur, ſtetit Ieſus in medio eo- 16.c.14.
rum, & dicit eis: Pax vobis: ego ſum, Ioan. 20
37 nolite timere. * Conturbati verò, & c. 19.
conterriti, exiſtimabant ſe ſpiritum
38 videre. * Et dixit eis: Quid turbati
F eſtis, & cogitationes aſcendũt in cor-
39 da veſtra? * Videte manus meas, &
pedes, quia ego ipſe ſum: palpate, &
videte: quia ſpiritus carnem & oſſa

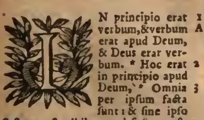
non

non habet : sicut me videtis habere.
* Et cùm hoc dixisset, ostendit eis ma- 40
nus, & pedes. * Adhuc autem illis 41
non credentibus, & mirantibus præ
gaudio, dixit : Habetis hic aliquid,
quod manducetur? * At illi obtule- 42
runt ei partem piscis assi, & fauum
mellis. * Et cùm manducasset coram 43
eis, sumens reliquias dedit eis. * Et di- 44
xit ad eos : Hæc sunt verba, quæ lo-
cutus sum ad vos, cùm adhuc essem
vobiscum, quoniam necesse est im-
pleri omnia, quæ scripta sunt in lege
Moysi, & Prophetis, & Psalmis de me.
* Tunc aperuit illis sensum vt intel- 45
ligerent Scripturas. * & dixit eis : 46
‖ Ps. 18. b. 7. ‖ Quoniam sic scriptum est, & sic G
oportebat Christum pati, & resurgere
47 à mortuis tertia die : * & prædicari in
nomine eius pœnitẽtiam & remissio-
nem peccatorum in omnes gentes, in-
48 cipientibus ab Ierosolyma. * ‖ Vos ‖ Act. 1.
49 autem testes estis horum. * ‖ Et ego a. 8.
mitto promissum Patris mei in vos: ‖ Ioan.
vos autem sedete in ciuitate, quoad- 14. d. 26.
50 usque induamini virtute ex alto. * E-
duxit autem eos foras in Bethaniam,
& eleuatis manibus suis benedixit eis.
51 * ‖ Et factum est, dum benediceret il- ‖ Act. 1.
lis, recessit ab eis, & ferebatur in cæ- a. 4.
52 lum. * Et ipsi adorantes, regressi sunt Mar. 16
53 in Ierusalem cum gaudio magno : * & d. 19.
erant semper in templo, laudantes &
benedicentes Deum. Amen.

SANCTVM
IESV CHRISTI
EVANGELIVM
SECVNDVM IOANNEM.

CAPVT I.

Verbum est Deus, vita, & lux omnem hominem illuminans, per quod omnia facta sunt, & quod homo factum est, cui testimonium perhibet Ioannes, dicens se vocem, & indignum qui illius soluat corrigiam calceamenti, eumque esse agnum Dei qui tollit peccatum mundi : Andreas alter duorum Ioannis discipulorum qui Iesum secuti sunt, adducit ad illum etiam Simonem fratrem suum : Philippus quoque à Iesu vocatus, adducit ad eum Nathanael.

N principio erat 1
verbum, & verbum A
erat apud Deum,
& Deus erat ver-
bum. * Hoc erat 2
in principio apud
Deum. * Omnia 3
per ipsum facta
sunt : & sine ipso
factum est nihil, quod factum est,
* in ipso vita erat, & vita erat lux 4
hominum : * & lux in tenebris lucet, 5
Math. & tenebræ eam non comprehende-
3. a. 2. runt. * ‖ Fuit homo missus à Deo, 6
Mar. 1. cui nomen erat Ioannes. * Hic venit 7
a. 2. in testimonium, vt testimonium per-
hiberet de lumine, vt omnes crede-
8 rent per illum. * non erat ille lux,
sed vt testimonium perhiberet de lu-
9 mine. * ‖ Erat lux vera, quæ illumi- ‖ Inf. 3.
nat omnem hominem venientem in c. 19.
10 hunc mundum. * In mundo erat,
B ‖ & mundus per ipsum factus est, ‖ Heb.
11 & mundus eum non cognouit. * In 11. a. 8.
propria venit, & sui eum non recepe-
12 runt. * Quotquot autem receperunt
eum, dedit eis potestatem filios Dei
fieri, his, qui credunt in nomine eius:
13 * qui non ex sanguinibus, neque ex
voluntate carnis, neque ex voluntate
14 viri, sed ex Deo nati sunt. * ‖ Et ver- ‖ Math.
bum caro factum est, & habitauit in 1. a. 16.
nobis : & vidimus gloriam eius, glo- Lu. 2. b.
riam quasi vnigeniti à patre, plenum 7.
15 gratiæ & veritatis. * Ioannes testimo-
nium perhibet de ipso, & clamat di-
cens : Hic erat, quem dixi : Qui post
me venturus est, ante me factus est:
16 quia prior me erat. * ‖ Et de plenitu- ‖ 1. Ti.
dine eius nos omnes accepimus, & 6. d. 17.
17 gratiã pro gratia. * quia lex per Moy- 1. Ioan.
C sen data est, gratia & veritas per Ie- 4. c. 12.
18 sum Christum facta est. * ‖ Deum ‖ 1. Ioan.
nemo vidit vmquam : vnigenitus fi- 4. c. 12.
lius, qui est in sinu patris, ipse enarra- 1. Ti. 6.
19 uit. * Et hoc est testimonium Ioannis, c. 16.
quando miserunt Iudæi ab Ierosoly-
mis sacerdotes & Leuitas ad eum, vt
inter-

Interrogarent eum : Tu quis es ? * Et 20
confessus est, & non negauit : & con-
fessus est : Quia non sum ego Chri-
stus. * Et interrogauerunt eum : Quid 21
ergo? Elias es tu? Et dixit : Non sum.
Propheta es tu ? Et respondit : Non.
* Dixerunt ergo ei : Quis es, vt re- 22
sponsum demus his, qui miserũt nos?
‖ *Is.* 40. quid dicis de teipso ? *Ait: ‖ Ego vox 23
*a.*3. clamantis in deserto : Dirigite viam
Matth. Domini, sicut dixit Isaias propheta.
3.*a.*3. * Et qui missi fuerant, erant ex Phari- 24
Mar. 1. sæis. * Et interrogauerunt eum, & di- 25
*a.*3. xerunt ei : Quid ergo baptizas, si tu D
*Luc.*3. non es Christus, neque Elias, neque
*a.*4. Propheta? * Respondit eis Ioannes, 26
‖ *Math.* dicens : ‖ Ego baptizo in aqua : me-
3.*b.*11. dius autem vestrûm stetit, quem vos
Mar. 1. nescitis. * ‖ Ipse est, qui post me ven- 27
*b.*7. turus est, qui ante me factus est: cuius
‖ *Luc.*3. ego non sum dignus vt soluam eius
*c.*16. corrigiam calceamẽti. * Hæc in Beth- 28
*Act.*1.*a.* ania facta sunt trans Iordanem, vbi
5. & 2. erat Ioannes baptizans. * Altera die 29
*a.*2. & vidit Ioannes Iesum venientem ad se,
11.*c.*16. & ait : Ecce agnus Dei, ecce qui tollit
& 19.*a.* peccatum mundi. * Hic est, de quo 30
4. dixi : Post me venit vir, qui ante me
factus est: quia prior me erat. * & ego 31
nesciebam eum, sed vt manifestetur
in Israel, propterea veni ego in aqua
baptizans. * Et testimonium perhi- 32
‖ *Math.* buit Ioannes, dicens : ‖ Quia vidi Spi-
3.*d.*16. ritum descendentem quasi columbam
Mar. 1. de cælo, & mansit super eum. * Et ego 33
*b.*10. nesciebam eum : sed qui misit me ba- E
*Luc.*3. ptizare in aqua, ille mihi dixit : Super
*d.*22. quem videris Spiritum descendẽtem,
& manentem super eum, hic est, qui
baptizat in Spiritu sancto. * Et ego 34
vidi : & testimonium perhibui quia
hic est Filius Dei. * Altera die iterũ 35
stabat Ioannes, & ex discipulis eius
duo. * Et respiciens Iesum ambulan- 36
tem, dicit : Ecce agnus Dei. * Et au- 37
dierunt eum duo discipuli loquen-
tem, & secuti sunt Iesum. * Conuer- 38
sus autem Iesus, & videns eos sequen-
tes se, dicit eis : Quid quæritis ? Qui
dixerunt ei : Rabbi, (quod dicitur in-
terpretatum Magister) vbi habitas?
* Dicit eis : Venite, & videte. Vene- 39
runt, & viderunt vbi maneret, & F
apud eum manserunt die illo : hora
autem erat quasi decima. * Erat au- 40
tem Andreas frater Simonis Petri
vnus ex duobus, qui audierant à Ioan-
ne, & secuti fuerant eum. * Inuenit 41
hic primum fratrem suum Simonem,
& dicit eis : Inuenimus Messiã. (quod
‖ *Gen.* est interpretatum Christus.) * Et ad- 42
49.*b.*10. duxit eum ad Iesum. Intuitus autem
Deut. eum Iesus, dixit : Tu es Simon filius
Iona : tu vocaberis Cephas. quod in- 18.*c.*18
43 terpretatur Petrus. * In crastinum vo- ‖ *Isaiæ.*
luit exire in Galilæam, & inuenit 40.*c.*10.
Philippum. Et dicit ei Iesus: Sequere & 45.*b.*
44 me. * Erat autem Philippus à Beth- 8.
45 saida, ciuitate Andreæ & Petri. * In- *Ierem.*
G uenit Philippus Nathanael, & dicit 23.*a.*5.
ei : Quem scripsit ‖ Moyses in lege, & *Ezech.*
‖ Prophetæ, inuenimus Iesum filium 34.*f.*23.
46 Ioseph à Nazareth. * Et dixit ei Na- & 37.*f.*
thanael : A Nazareth potest aliquid 24.
boni esse ? Dicit ei Philippus : Veni, *Dan.* 9.
47 & vide. * Vidit Iesus Nathanael ve- *f.*24.25.
nientem ad se, & dicit de eo: Ecce ve-
48 rè Israelita, in quo dolus non est. * Di-
cit ei Nathanael: Vnde me nosti ? Re-
spondit Iesus, & dixit ei: Priusquam
te Philippus vocaret, cùm esses sub
49 ficu, vidi te. * Respondit ei Natha-
nael, & ait : Rabbi, tu es Filius Dei,
50 tu es Rex Israel. * Respondit Iesus, &
dixit ei; Quia dixi tibi : Vidi te sub
51 ficu, credis : maius his videbis. * Et
dicit ei: Amen, amen dico vobis, vi-
debitis cælum apertum, & Angelos
Dei ascendentes, & descendentes su-
pra Filium hominis.

CAP. II.

Iesus ad nuptias inuitatus, aquam in vinum conuertit; & à Capharnaum veniens Ierosolymam, eijcit de templo negotiatores; ac signo à Iudæis petito, dicit, Soluite templum hoc, &c. multi propter signa crediderunt in nomine Iesu, quibus ipse non se credebat.

1 ET die tertia nuptiæ factæ sunt in
A Cana Galilææ : & erat mater Ie-
2 su ibi. * Vocatus est autem & Iesus
3 & discipuli eius, ad nuptias. * Et de-
ficiente vino, dicit mater Iesu ad eum:
4 Vinum non habent. * Et dicit ei Iesus:
Quid mihi, & tibi est mulier? nondum
5 venit hora mea. * Dicit mater eius mi-
nistris : Quodcumque dixerit vobis,
6 facite. * Erant autem ibi lapideæ hy-
driæ sex positæ secundùm purifica-
tionem Iudæorum, capientes singulæ
7 metretas binas vel ternas. * Dicit eis
Iesus: Implete hydrias aqua. Et implẽ-
8 uerunt eas vsq; ad summum. * Et dicit
eis Iesus: Haurite nunc, & ferte archi-
9 triclino. Et tulerunt. * Vt autem gu-
B stauit architriclinus aquam vinum fa-
ctam, & non sciebat vnde esset, mini-
stri autem sciebant, qui hauserant
aquam: vocat sponsum architriclinus,
10 * & dicit ei : Omnis homo primùm
bonum vinum ponit: & cùm inebria-
ti fuerint, tunc id, quod deterius est:
Tu autem seruasti bonum vinum vs-
11 que adhuc. * Hoc fecit initium signo-
rum Iesus in Cana Galilææ : & mani-
festauit

festauit gloriam suam, & crediderunt
in eum discipuli eius. * Post hoc de- 12
scendit Capharnaum ipse, & mater C
eius, & fratres eius, & discipuli eius:
& ibi manserunt non multis diebus.
*Et propè erat Pascha Iudæorum, & 13
ascendit Iesus Ierosolymam:*& inue- 14
nit in templo vendentes, boues, &
oues, & columbas, & numularios
sedentes. * Et cùm fecisset quasi fla- 15
gellum de funiculis, omnes eiecit de
templo, oues quoque, & boues, &
nummulariorum effudit æs, & mensas
subuertit. * Et his qui columbas ven- 16
debant, dixit: Auferte ista hinc, &
nolite facere domum patris mei, do-
mum negotiationis. * Recordati sunt 17
verò discipuli eius quia scriptum est:
‖ Psal. ‖ Zelus domus tuæ comedit me. * Re- 18
68.b.10 sponderunt ergo Iudæi, & dixerunt
ei: Quod signum ostendis nobis quia
hæc facis? *Respondit Iesus, & dixit 19
‖ Math. eis: ‖ Soluite templum hoc, & in tri-
26.f.21. bus diebus excitabo illud. * Dixe- 20
& 27.e. runt ergo Iudæi: Quadraginta & sex D
40. annis ædificatum est templum hoc,
Mar. 14 & tu in tribus diebus excitabis illud:
f. 58. & * Ille autem dicebat de templo cor- 21
15.c.29. poris sui. * Cùm ergo resurrexisset à 22
mortuis, recordati sunt discipuli eius,
‖ Psal. 3. quia hoc dicebat, & ‖ crediderunt
b. 6. & scripturæ, & sermoni quem dixit Ie-
36.c.9. sus. * Cùm autem esset Ierosolymis 23
in pascha in die festo, multi credide-
runt in nomine eius, videntes signa
eius, quæ faciebat. * Ipse autem Ie- 24
sus non credebat semetipsum eis, eò
quòd ipse nosset omnes, * & quia 25
opus ei non erat vt quis testimonium
perhiberet de homine: ipse enim
sciebat quid esset in homine.

C A P. III.

Nicodemum noctè edocet de renascendo ex aqua & Spiritu, ac de sui instar ænei serpentis exaltatione, quodque Deus Filium suum misit ad saluandum mundum: facta quæstione de purificatione, Ioannes suis discipulis de Christo murmurantibus, laudat ipsum, dicens illum crescere oportere, se autem minui, & quòd pater omnia dederit in manu eius; vt qui in eum credit, habeat vitam æternam; qui verò non credit, maneat ira Dei super eum.

ERat autem homo ex Pharisæis, 1
Nicodemus nomine, princeps Iu- A
dæorum. * Hic venit ad Iesum no- 2
cte, & dixit ei: Rabbi, scimus quia à
Deo venisti magister: nemo enim po-
test hæc signa facere, quæ tu facis,
nisi fuerit Deus cum eo. * Respondit 3
Iesus, & dixit ei: Amen, amen dico

tibi, nisi quis renatus fuerit denuò,
4 non potest videre regnum Dei. * Di-
cit ad eum Nicodemus: Quomodo
potest homo nasci, cùm sit senex?
numquid potest in ventrem matris
5 suæ iteratò introire, & renasci? * Re-
spondit Iesus: Amen, amen dico tibi,
nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spi-
ritu sancto, non potest introire in re-
6 gnum Dei. * Quod natum est ex car-
ne, caro est: & quod natum est ex
7 spiritu, spiritus est. * Non mireris
quia dixi tibi: oportet vos nasci de-
8 nuò. * Spiritus vbi vult spirat: & vo-
cem eius audis, ‖ sed nescis vnde ve- ‖ Psal.
niat, aut quò vadat: sic est omnis, 134.a.8.
9 qui natus est ex spiritu. * Respondit
Nicodemus, & dixit ei: Quomodo
10 possunt hęc fieri? * Respondit Iesus,
B & dixit ei: Tu es magister in Israel,
11 & hæc ignoras? * Amen, amen dico
tibi, quia quod scimus loquimur, &
quod vidimus testamur, & testimo-
12 nium nostrum non accipitis. * Si ter-
rena dixi vobis, & non creditis: quo-
modo, si dixero vobis cælestia, cre-
13 detis? * Et nemo ascendit in cælum,
nisi qui descendit de cælo, Filius ho-
14 minis, qui est in cælo. * ‖ Et sicut ‖ Num.
Moyses exaltauit serpentem in deser- 21.c.9.
to: ita exaltari oportet Filium homi-
15 nis: * vt omnis, qui credit in ipsum,
non pereat, sed habeat vitam æter-
16 nam. * ‖ Sic enim Deus dilexit mun- ‖ 1. Ioan.
dum, vt Filium suum vnigenitum da- 4.b.9.
ret: vt omnis, qui credit in eum, non
pereat, sed habeat vitam æternam.
17 * Non enim misit Deus Filium suum
in mundum, vt iudicet mundum, sed
18 vt saluetur mundus per ipsum. * Qui
C credit in eum, non iudicatur: qui au-
tem non credit, iam iudicatus est: quia
non credit in nomine vnigeniti Filii
19 Dei. * Hoc est autem iudicium: quia ‖ Sup.
lux venit in mundum, & dilexerunt a. 9.
homines magis tenebras, quàm lu-
cem: erant enim eorum mala opera.
20 * Omnis enim qui malè agit, odit lu-
cem, & non venit ad lucem, vt non
21 arguantur opera eius: *qui autem fa-
cit veritatem, venit ad lucem, vt ma-
nifestentur opera eius, quia in Deo
22 sunt facta. * Post hæc venit Iesus, &
discipuli eius, in terram Iudæam: &
illic demorabatur cum eis, ‖ & bapti- ‖ Inf. 4.
23 zabat. *Erat autem & Ioannes bapti- a. 1.
zans in Ænnon, iuxta Salim: quia a-
quę multæ erant illic, & veniebant, &
24 baptizabantur. * Nondum enim mis-
25 sus fuerat Ioannes in carcerem. * Facta
est autem quæstio ex discipulis Ioan-
26 nis cum Iudæis de Purificatione. * Et
venerunt ad Ioannem, & dixerunt ei:
Rabbi,

Rabbi, qui erat tecum trans Iorda-
‖ Sup.1. nem, ‖ cui tu testimonium perhibui-
d.19. sti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt
ad eum. * Respondit Ioannes, & di- 27
xit: Non potest homo accipere quid- D
quam, nisi fuerit ei datum de cælo.
* Ipsi vos mihi testimonium perhibe- 28
‖ Sup.1. tis, ‖ quòd dixerim: Non sum ego
c.20. Christus: sed quia missus sum ante
illum. * Qui habet sponsam, sponsus 29
est: amicus autem sponsi, qui stat, &
audit eum, gaudio gaudet propter vo-
cem sponsi. Hoc ergo gaudiū meum
impletum est. * Illum oportet cresce- 30
re, me autem minui. * Qui desursum 31
venit, super omnes est. Qui est de ter-
ra, de terra est, & de terra loquitur.
Qui de cælo venit, super omnes est.
* Et quod vidit, & audiuit, hoc te- 32
statur: & testimonium eius nemo
accipit. * Qui accepit eius testimo- 33
‖ Rom. nium, ‖ signauit quia Deus verax est.
3.a.4. * Quem enim misit Deus, verba Dei 34
loquitur: non enim ad mensuram
dat Deus spiritum. * Pater diligit fi- 35
lium: & omnia dedit in manu eius.
‖ 1.Ioan. * ‖ Qui credit in Filium, habet vi- 36
5.b.10. tam æternam: qui autem incredulus
est Filio, non videbit vitam, sed ira
Dei manet super eum.

CAP. IV.

Iesus cum muliere Samaritana loquitur de aqua viua, & adorando Deo in spiritu, manifestans ei se esse Messiam promissum: & discipulis dicit se cibum habere quem illi nesciunt, nempe Patris obedientiam: de messe & metente ac seminante: multi Samaritanorum credunt in eum: filium reguli sanitati restituit.

VT ergo cognouit Iesus, quia au- 1
dierunt Pharisæi quòd Iesus plu- A
‖ Sup.3. res discipulos facit, ‖ & baptizat, quā
c.22. Ioannes * (quamquam Iesus non ba- 2
ptizaret, sed discipuli eius) * reliquit 3
Iudæam, & abijt iterùm in Galilæam.
* oportebat autem eum transire per 4
Samariam. * Venit ergo in ciuitatem 5
Samariæ, quæ dicitur Sichar: iuxta
‖ Gen. prædium, ‖ quod dedit Iacob Ioseph
33.d.19. filio suo. *Erat autem ibi fons Iacob. 6
& 48. Iesus ergo fatigatus ex itinere, sede-
d.22. bat sic supra fontem. Hora erat quasi
Ios. 24. sexta. * Venit mulier de Samaria hau- 7
g.32. rire aquam. Dicit ei Iesus: Da mihi
bibere. (* Discipuli enim eius ab- 8
ierant in ciuitatem vt cibos eme-
rent.) * Dicit ergo ei mulier illa Sa- 9
maritana: Quomodo tu Iudæus cùm B
sis, bibere à me poscis, quæ sum mu-
lier Samaritana? non enim coütun-
tur Iudæi Samaritanis. * Respondit 10
Iesus, & dixit ei: Si scires donum Dei,
& quis est, qui dicit tibi: Da mihi bi-
bere: tu forsitan petisses ab eo, & de-
11 disset tibi aquam viuam. * Dicit ei
mulier: Domine, neque in quo hau-
rias habes, & puteus altus est: vnde
12 ergo habes aquam viuam? * Num-
quid tu maior es patre nostro Iacob,
qui dedit nobis puteum, & ipse ex
eo bibit, & filij eius, & pecora eius?
13 * Respondit Iesus, & dixit ei: Om-
nis qui bibit ex aqua hac, sitiet ite-
rùm: qui autem biberit ex aqua, quam
ego dabo ei, non sitiet in æternum:
14 * sed aqua, quam ego dabo ei, fiet
in eo fons aquæ salientis in vitam
15 æternam. * Dicit ad eum mulier: Do-
C mine, da mihi hanc aquam, vt non si-
16 tiam, neque veniam huc haurire. *Di-
cit ei Iesus: Vade, voca virum tuum,
17 & veni huc. * Respondit mulier, &
dixit: Non habeo virum. Dicit ei Ie-
sus: Benè dixisti, quia non habeo vi-
18 rum: * quinque enim viros habuisti;
& nunc quem habes, non est tuus vir:
19 hoc verè dixisti. * Dicit ei mulier:
Domine, video quia Propheta es tu.
20 * Patres nostri in monte hoc adora-
uerunt, & vos dicitis, ‖ quia Ierosoly- ‖ Deut.
mis est locus, vbi adorare oportet. 12.a.6.
21 * Dicit ei Iesus: Mulier crede mihi,
quia venit hora, quando neque in
monte hoc, neque in Ierosolymis ad-
22 orabitis Patrem. * ‖ Vos adoratis ‖ 4.Reg.
quod nescitis: nos adoramus quod 17.g.41.
23 scimus, quia salus ex Iudæis est. *Sed
venit hora, & nunc est, quando veri
D adoratores adorabunt Patrem in spi-
ritu & veritate. Nam & Pater tales
24 quærit, qui adorent eum. * ‖ Spiritus ‖ 1.Cor.
est Deus: & eos, qui adorant eum, in 3.d.17.
spiritu & veritate oportet adorare.
25 * Dicit ei mulier: Scio quia Messias
venit (qui dicitur Christus) cùm er-
go venerit ille, nobis annuntiabit
26 omnia. * Dicit ei Iesus: Ego sum, qui
27 loquor tecum. * Et continuò vene-
runt discipuli eius: & mirabantur,
quia cum muliere loquebatur. Nemo
tamen dixit: Quid quæris, aut quid
28 loqueris cum ea? * Reliquit ergo hy-
driam suam mulier, & abijt in ciui-
29 tatem, & dicit illis hominibus: * Ve-
nite, & videte hominem, qui dixit mi-
hi omnia quæcumque feci: numquid
30 ipse est Christus? * Exierunt ergo de
31 ciuitate, & veniebant ad eum. * Inte-
reà rogabant eum discipuli, dicentes:
32 Rabbi, manduca. * Ille autem dicit
eis: Ego cibum habeo manducare,
33 quem vos nescitis. * Dicebant ergo
E discipuli ad inuicem: Numquid ali-
34 quis attulit ei manducare? * Dicit
eis Iesus: Meus cibus est, vt faciam
volun-

voluntatem eius, qui misit me, vt per-
ficiam opus eius. * Nónne vos dicitis, 35
quòd adhuc quattuor menses sunt, &
messis venit? Ecce dico vobis: Leuate
oculos vestros, & videte regiones,
‖ Math. 9. d. 37. ‖ quia albæ sunt iam ad messem. * Et 36
qui metit, mercedem accipit, & con-
Lu. 10. a. 2. gregat fructum in vitam æternam: vt,
& qui seminat, simul gaudeat, & qui
metit. * In hoc enim est verbum ve- 37
rum: quia alius est qui seminat, & alius
est qui metit. * Ego misi vos mete- 38
re quod vos non laborastis: alij labo-
rauerunt, & vos in labores eorum in-
troistis. * Ex ciuitate autem illa multi 39
crediderunt in eum Samaritanorum,
propter verbum mulieris testimo-
nium perhibentis: Quia dixit mihi
omnia quæcumque feci. * Cùm venis- 40
sent ergo ad illum Samaritani, roga- F
uerunt eum vt ibi maneret. Et mansit
ibi duos dies * Et multo plures credi- 41
derunt in eum propter sermonē eius.
* Et mulieri dicebant: Quia iam non 42
propter tuam loquelam credimus:
ipsi enim audiuimus, & scimus, quia
hic est verè Saluator mundi. * Post 43
duos autem dies exiit inde: & abiit in
‖ Math. Galilæam. * ‖ Ipse enim Iesus testimo- 44
13. g. 57. nium perhibuit; quia Propheta in sua
Marci patria honorem non habet. * ‖ Cùm 45
6. a. 4. ergo venisset in Galilæam, excepe-
Luc. 4. runt eum Galilæi, cùm omnia vidis-
c. 24. sent quæ fecerat Ierosolymis in die
‖ Math. festo: & ipsi enim venerant ad diem
4. b. 12. festum. * Venit ergo iterùm in Cana 46
Marci Galilææ, vbi fecit aquam vinum. Et
1. b. 14. erat quidam regulus, cuius filius infir-
Luc. 4. mabatur Capharnaum. * Hic cùm au- 47
c. 14. disset quia Iesus adueniret à Iudæa in G
Sup. 2. Galilæam, abiit ad eum, & rogabat
a. 9. eum vt descenderet, & sanaret filium
eius: incipiebat enim mori. * Dixit 48
ergo Iesus ad eum: Nisi signa & pro-
digia videritis, non creditis. * Dicit ad 49
eum regulus: Domine, descende prius
quàm moriatur filius meus. * Dicit ei 50
Iesus: Vade, filius tuus viuit. Credi-
dit homo sermoni, quem dixit ei Ie-
sus, & ibat. * Iam autem eo descen- 51
dente, serui occurrerunt ei, & nun-
tiauerunt dicentes, quia filius eius vi-
ueret. * Interrogabat ergo horam ab 52
eis, in qua meliùs habuerit. Et dixe-
runt ei: Quia heri hora septima reli-
quit eum febris. * Cognouit ergo 53
pater, quia illa hora erat, in qua dixit
ei Iesus: Filius tuus viuit: & credidit
ipse, & domus eius tota. * Hoc iterùm 54
secundum signum fecit Iesus, cùm
venisset à Iudæa in Galilæam.

CAP. V.

Iesus ad piscinam sanato ægroto qui 38. annis languerat, iubet sabbato tollere grabatum; & Iudæis id calumniantibus respondet se omnia sua simul cum Patre operari, mortuosque viuificare, ac iudicem ab illo constitutum esse omnium, cui & Ioannes & propria opera ac Pater, imò & Moyses ipse, testimonium perhibent.

1 POst hæc erat festus dies Iudæo- Leuiti
A rum, & ascendit Iesus Ierosoly- 23. a. 5.
2 mam. * Est autem Ierosolymis Pro- Deut.
batica piscina, quæ cognominatur 16. a. 1.
Hebraicè Bethsaida, quinque porticus
3 habens. * In his iacebat multitudo
magna languentium, cæcorum, clau-
dorum, aridorum, expectantium aquæ
4 motum, * Angelus autem Domini de-
scendebat secundùm tempus in pisci-
nam: & mouebatur aqua. Et qui prior
descendisset in piscinam post motio-
nem aquæ, sanus fiebat à quacumque
5 detinebatur infirmitate. * Erat autem
quidam homo ibi, triginta & octo an-
6 nos habens in infirmitate sua. * Hunc
B cùm vidisset Iesus iacentem, & co-
gnouisset quia iam multum tempus ha-
7 beret, dicit ei: Vis sanus fieri? * Re-
spondit ei languidus: Domine, homi-
nem non habeo, vt cùm turbata fue-
rit aqua, mittat me in piscinam: dum
venio enim ego, alius ante me descē-
8 dit. * Dicit ei Iesus: Surge, tolle gra-
9 batum tuum, & ambula. * Et statim
sanus factus est homo ille: & sustulit
grabatum suum, & ambulabat. Erat
10 autem sabbatum in die illo. * Dice-
bant ergo Iudæi illi qui sanatus fue-
rat: ‖ Sabbatum est, non licet tibi tol- ‖ Exod.
11 lere grabatum tuum. * Respondit eis: 20. b. 11.
Qui me sanum fecit, ille mihi dixit: Ierem.
12 Tolle grabatum tuum, & ambula. * In- 17. c. 24.
terrogauerunt ergo eum: Quis est ille
homo, qui dixit tibi, Tolle grabatum
13 tuum, & ambula? * Is autem, qui sa-
nus fuerat effectus, nesciebat quis es-
set. Iesus enim declinauit à turba
14 constituta in loco. * Posteà inuenit
C eum Iesus in templo, & dixit illi: Ec-
ce sanus factus es: iam noli peccare,
ne deterius tibi aliquid contingat.
15 * Abiit ille homo, & nuntiauit Iu-
dæis, quia Iesus esset, qui fecit eum sa-
16 num. * Propterea persequebantur Iu-
dæi Iesum, quia hæc faciebat in sab-
17 bato. * Iesus autem respondit eis: Pa-
ter meus vsque modò operatur, &
18 ego operor. * Propterea ergo magis
quærebant eū Iudæi interficere: quia
non solùm soluebat sabbatum, sed &
patrem suum dicebat Deum, æqua-

lem ſe faciens Deo. Reſpondit itaque
Ieſus, & dixit eis: * Amen, amen dico 19
vobis: non poteſt Filius à ſe facere
quidquam, niſi quod viderit Patrem
facientem: quæcumque enim ille fe-
cerit, hæc & Filius ſimiliter facit.
* Pater enim diligit Filium, & om- 20
nia demonſtrat ei, quę ipſe facit: & D
maiora his demonſtrabit ei opera, vt
vos miremini. * Sicut enim Pater 21
ſuſcitat mortuos, & viuificat: ſic &
Filius, quos vult, viuificat. * Neque 22
enim Pater iudicat quemquam: ſed
omne iudicium dedit Filio, * vt om- 23
nes honorificent Filium, ſicut hono-
rificant Patrem. qui non honorificat
Filium, non honorificat Patrem, qui
miſit illum. * Amen, amen dico vo- 24
bis, quia qui verbum meum audit, &
credit ei qui miſit me, habet vitam
æternam, & in iudicium non venit,
ſed tranſiit à morte in vitam. * Amen, 25
amen dico vobis, quia venit hora, &
nunc eſt, quando mortui audient vo-
cem Filij Dei: & qui audierint, vi-
uent. * Sicut enim Pater habet vitam 26
in ſemetipſo: ſic dedit & Filio habere E
vitam in ſemetipſo: * & poteſtatē de- 27
dit ei iudicium facere, quia Filius ho-
minis eſt. * Nolite mirari hoc, quia 28
venit hora, in qua omnes, qui in mo-
numentis ſunt, audient vocem Filij
‖ Math. Dei: * ‖ & procedent qui bona fece- 29
25.d.46 runt, in reſurrectionem vitæ: qui ve-
rò mala egerunt, in reſurrectionem
iudicij. * Non poſſum ego à meipſo 30
facere quidquam. Sicut audio, iudi-
co: & iudicium meum iuſtum eſt:
quia non quæro voluntatem meam,
ſed voluntatem eius, qui miſit me.
* Si ego teſtimonium perhibeo de me- 31
ipſo, teſtimonium meum non eſt ve-
‖ Math. rum. * ‖ Alius eſt, qui teſtimonium 32
3.d.17. perhibet de me: & ſcio quia verum
Sup.1. eſt teſtimonium, quod perhibet de
6.15. me. * Vos miſiſtis ad Ioannem: & 33
teſtimonium perhibuit veritati. * Ego 34
autem non ab homine teſtimonium F
accipio: ſed hæc dico vt vos ſalui
ſitis. * Ille erat lucerna ardens, & lu- 35
cens. Vos autem voluiſtis ad horam
exultare in luce eius. * Ego autem ha- 36
beo teſtimonium maius Ioanne. Ope-
ra enim, quæ dedit mihi Pater vt per-
ficiam ea; ipſa opera, quæ ego fa-
cio, teſtimonium perhibent de me,
quia Pater miſit me: * & qui miſit 37
‖ Math. me Pater, ‖ ipſe teſtimonium perhi-
3.d.17. buit de me: neque vocem eius vn-
& 17.a. quam audiſtis, ‖ neque ſpeciem eius
5. vidiſtis. * & verbum eius non habe- 38
‖ Deut. tis in vobis manens: quia quem miſit
4.b.12. ille, huic vos non creditis. * Scruta- 39

G mini Scripturas, quia vos putatis in
ipſis vitam æternam habere: & illæ
ſunt, quæ teſtimonium perhibent de
40 me: * & non vultis venire ad me vt
41 vitam habeatis. * Claritatem ab ho-
42 minibus non accipio. * Sed cognoui
vos, quia dilectionem Dei non habe-
43 tis in vobis. * Ego veni in nomine Pa-
tris mei, & non accipitis me: ſi alius
venerit in nomine ſuo, illum accipie-
44 tis. * Quomodo vos poteſtis credere,
qui gloriam ab inuicem accipitis, ‖ & ‖ 1. Cor.
gloriam, quæ à ſolo Deo eſt, non 4.a.3.
45 quæritis? * Nolite putare quia ego
accuſaturus ſim vos apud Patrem:
eſt qui accuſat vos Moyſes, in quo
46 vos ſperatis. * Si enim crederetis
Moyſi, crederetis forſitan & mihi:
47 ‖ de me enim ille ſcripſit. * Si autem ‖ Gen.3.
illius litteris non creditis: quomo- c.15. 22.
do verbis meis credetis? d.18.49.

CAP. VI. b.10.

Quinque panibus & duobus piſcibus Deut.18
ſatiat quinque virorum millia: fu- c.15.
git volentes ipſum facere regem: ſu-
per mare ad diſcipulos vento agita-
tos ambulat: de pane cæleſti docet,
quodque ipſe ſit panis vitæ, & caro
eius cibus quem oporteat manduca-
re, ſanguiſque eius potus quem
oporteat bibere: quidam diſcipuli of-
fenſi eius ſermone deſerunt ipſum,
Apoſtoli autem cum eo permanent;
quorum tamen vnum dicit eſſe dia-
bolum.

1 POſt hęc abiit Ieſus trans mare Ga- Math.
2 lilęæ, quod eſt Tiberiadis: * & ſe- 14.b.13.
A quebatur eum multitudo magna, quia Mar.6
videbant ſigna, quæ faciebat ſuper his c.32.
3 qui infirmabantur. * ‖ Subiit ergo in Lu.9.b.
montem Ieſus: & ibi ſedebat cum 10.
4 diſcipulis ſuis. * Erat autē proximum
5 Paſcha, dies feſtus Iudæorum. * Cùm
ſubleuaſſet ergo oculos Ieſus, & vidiſ-
ſet quia multitudo maxima venit ad
eum, dixit ad Philippum: Vnde eme-
6 mus panes, vt manducent hi? * Hoc
autem dicebat tentans eum: ipſe enim
7 ſciebat quid eſſet facturus. * Reſpon-
dit ei Philippus: Ducentorum dena-
riorum panes non ſufficiunt eis, vt
vnuſquiſque modicum quid accipiat.
8 * Dicit ei vnus ex diſcipulis eius. An-
9 dreas frater Simonis Petri: * Eſt puer
vnus hic, qui habet quinque panes
hordeaceos, & duos piſces: ſed hæc
10 quid inter tantos? * Dixit ergo Ieſus:
B Facite homines diſcumbere. Erat au-
tem fœnum multum in loco. Diſcu-
buerunt ergo viri, numero quaſi quin-
11 que millia. * Accepit ergo Ieſus pa-
nes: & cùm gratias egiſſet, diſtribuit
diſcumbentibus: ſimiliter & ex piſci-
bus

bus quantum volebant. * Vt autem 12
impleti sunt, dixit discipulis suis: Col-
ligite quæ superauerunt fragmenta,
ne pereant. * Collegerunt ergo, & im- 13
pleuerunt duodecim cophinos frag-
mentorum, ex quinque panibus hor-
deacis, quæ superfuerunt his qui
manducauerant. * Illi ergo homines 14
cùm vidissent quod Iesus fecerat si-
gnum, dicebant: Quia hic est verè
propheta, qui venturus est in mun-
dum. * Iesus ergo cùm cognouisset, 15
quia venturi essent vt raperent eum,
‖ Math. & facerent eum regem, ‖ fugit ite-
14.c.23. rùm in montem ipse solus. * Vt au- 16
Mar.6. tem serò factum est, descenderunt
f.46. discipuli eius ad mare. * Et cùm 17
ascendissent nauim, venerunt trans
mare in Capharnaum: & tenebræ
iam factæ erant: & non venerat ad
eos Iesus. * Mare autem, vento ma- 18
gno flante, exurgebat. * Cùm remi- 19
gassent ergo quasi stadia vigintiquin- C
que aut triginta, vident Iesum ambu-
lantem supra mare, & proximum
naui fieri, & timuerunt. * Ille autem 20
dicit eis: Ego sum, nolite timere. * Vo- 21
luerunt ergo accipere eum in nauim:
& statim nauis fuit ad terram, in quam
ibant. * Altera die, turba quæ stabat 22
trans mare, vidit quia nauicula alia
non erat ibi nisi vna, & quia non in-
troisset cum discipulis suis Iesus in
nauim, sed soli discipuli eius abiis-
sent: * aliæ verò superuenerunt naues 23
à Tiberiade, iuxta locum vbi mandu-
cauerant panem, gratias agente Do-
mino. * Cùm ergo vidisset turba quia 24
Iesus nō esset ibi, neque discipuli eius,
ascenderunt in nauiculas, & venerunt
Capharnaum quærentes Iesum. * Et 25
cùm inuenissent eum trans mare, di-
xerunt ei: Rabbi, quando huc venisti?
* Respondit eis Iesus, & dixit: Amen, 26
amen dico vobis: quæritis me, non
quia vidistis signa, sed quia mandu-
castis ex panibus, & saturati estis.
* Operamini non cibum qui perit, 27
sed qui permanet in vitam æternam, D
quem Filius hominis dabit vobis.
‖ Sup. 1. ‖ Hunc enim Pater signauit Deus.
c. 32. * Dixerunt ergo ad eum: Quid facie- 28
Mat. 3. mus vt operemur opera Dei? * Re- 29
d.17. & spondit Iesus, & dixit eis. ‖ Hoc est
17.a.5. opus Dei, vt credatis in eum quem
Ioan. 3. misit ille. * Dixerunt ergo ei: Quod 30
d. 23. ergo tu facis signum vt videamus, &
credamus tibi? quid operaris? * Patres 31
nostri manducauerunt manna in de-
‖ Exod. serto, sicut scriptum est: ‖ Panem de
16.c.14. cælo dedit eis manducare. * Dixit er- 32
Num.11 go eis Iesus: Amen, amen dico vobis:
b.7. Non Moyses dedit vobis panem de
cælo, sed Pater meus dat vobis pa- ‖ Psal.77
33 nem de cælo verum. * Panis enim Dei c. 24.
est, qui de cælo descendit, & dat vi- Sap.16.
34 tam mundo. * Dixerunt ergo ad eum: c. 20.
Domine, semper da nobis panē hunc.
35 * Dixit autem eis Iesus: Ego sum pa-
nis vitæ: ‖ qui venit ad me, non esu- ‖ Eccli.
riet: & qui credit in me, non sitiet 24.c.29.
36 vnquam. * Sed dixi vobis, quia &
37 vidistis me, & non creditis. * Omne,
quod dat mihi Pater, ad me veniet:
& eum, qui venit ad me, non eiiciam
38 foras: & quia descendi de cælo, non vt
faciam voluntatē meam, sed volunta-
39 tem eius, qui misit me. * Hæc est au-
E tem voluntas eius, qui misit me, Pa-
tris: vt omne, quod dedit mihi, non
perdam ex eo, sed resuscitem illud in
40 nouissimo die. * Hæc est autem volun-
tas Patris mei, qui misit me: vt om-
nis, qui videt Filium, & credit in eum,
habeat vitam ęternam, & ego resusci-
41 tabo eum in nouissimo die. * Murmu-
rabant ergo Iudæi de illo, quia di-
xisset: Ego sum panis viuus, qui de
42 cælo descendi, * & dicebant: ‖ Nónne ‖ Math.
hic est Iesus filius Ioseph, cuius nos 13.g.55.
nouimus patrem, & matrem? Quo-
modo ergo dicit hic: Quia de cælo
43 descendi? * Respondit ergo Iesus, &
dixit eis: Nolite murmurare in inui-
44 cem: * nemo potest venire ad me, nisi
Pater, qui misit me, traxerit eum: &
ego resuscitabo eum in nouissimo die.
45 * Est scriptum in Prophetis: ‖ Et erunt ‖ Is. 54.
omnes docibiles Dei. Omnis, qui au- c. 13.
diuit à Patre, & didicit, venit ad me.
46 * Non quia Patrem vidit quisquā, ‖ ni- ‖ Math.
F si is, qui est à Deo, hic vidit Patrem. 11.d.17.
47 * Amen, amen dico vobis: Qui credit
48 in me, habet vitā æternam. * Ego sum
49 panis vitæ. * ‖ Patres vestri mandu- ‖ Exod.
cauerunt manna in deserto, & mortui 16.c.13.
50 sunt. * Hic est panis de cælo descen-
dens: vt si quis ex ipso manducauerit,
51 non moriatur. * Ego sum panis viuus,
52 qui de cælo descendi. * Si quis mandu-
cauerit ex hoc pane, viuet in æternū:
& panis, quem ego dabo, caro mea
53 est pro mundi vita. * Litigabant ergo
Iudæi ad inuicē, dicentes: Quomodo
potest hic nobis carnem suam dare ad
54 manducandum? * Dixit ergo eis Iesus:
Amen, amen dico vobis: Nisi man-
ducaueritis carnem Filii hominis, &
biberitis eius sanguinē, non habebitis
55 vitam in vobis. * Qui manducat meam
carnem, & bibit meum sanguinem,
habet vitam æternam; & ego resusci-
56 tabo eum in nouissimo die. * ‖ Caro
enim mea, verè est cibus: & sanguis ‖ 1. Cor.
57 meus, verè est potus. * Qui manducat 11. f.27.
meam carnem, & bibit meum san-

 guinem

guinem, in me manet, & ego in illo.
*Sicut misit me viuens Pater, & ego 58
viuo propter Patrem: & qui mandu-
cat me, & ipse viuet propter me. *Hic 59
est panis, qui de cælo descendit. Non
sicut manducauerunt patres vestri
manna, & mortui sunt. Qui mandu-
cat hunc panem, viuet in æternum.
* Hæc dixit in synagoga docens, in 60
Capharnaum. * Multi ergo audientes 61
ex discipulis eius, dixerunt: Durus est G
hic sermo, & quis potest eum audire?
* Sciens autē Iesus apud semetipsum, 62
quia murmurarent de hoc discipuli
eius, dixit eis: Hoc vos scandalizat?
‖ Suprà 3.b.13. * Si ergo videritis ‖ Filium hominis 63
ascendentem vbi erat priùs? * Spiri- 64
tus est, qui viuificat: caro non prodest
quidquam. verba, quæ ego locutus
sunt vobis, spiritus & vita sunt. * Sed 65
sunt quidam ex vobis, qui non cre-
dunt. Sciebat enim ab initio Iesus
qui essent non credentes, & quis tra-
diturus esset eum. * Et dicebat: Pro- 66
pterea dixi vobis, quia nemo potest
venire ad me, nisi fuerit ei datum à
Patre meo. * Ex hoc multi discipulo- 67
rum eius abierunt retrò: & iam non
cum illo ambulabant. * Dixit ergo 68
Iesus ad duodecim: Numquid & vos
vultis abire? * Respondit ergo ei Si- 69
mon Petrus: Domine, ad quem ibi-
‖ Math. 16.c.16. Mar. 8.c.19. Luc. 9.b.20. mus? verba vitæ æternæ habes. * | & 70
nos credidimus, & cognouimus, quia
tu es Christus Filius Dei. * Respon- 71
dit eis Iesus: Nónne ego vos duode-
cim elegi: & ex vobis vnus diabolus
est? * Dicebat autem Iudam Simonis 72
Iscariotem: hic enim erat traditurus
eum, cùm esset vnus ex duodecim.

CAP. VII.

Ad Scenopegiæ festum quasi in occulto ascendens conuincit de ipsius doctrina Iudæos, quod ipsum iniuste calumniarentur de curato homine sabbato: sitientes ad se vocat, & de ipso turba variè loquitur: ministri qui ad eum apprehendendum missi erant, audita eius prædicatione collaudant ipsum, sed & Nicodemus ipsum defendens, male audit à pontificibus & Pharisæis.

POst hæc autem ambulabat Iesus 1
in Galilæam, non enim volebat A
in Iudæam ambulare, quia quærebant
eum Iudæi interficere. * Erat autem 2
‖ Leu. 23.f.32. in proximo dies festus Iudæorū, ‖ Sce-
nopegia. * Dixerunt autem ad eum 3
fratres eius: Transi hinc, & vade in
Iudæam, vt & discipuli tui videant
opera tua, quæ facis. * Nemo quippe 4
in occulto quid facit, & quærit ipse
in palàm esse: si hæc facis, manifesta
5 teipsum mundo. * Neque enim fra-
6 tres eius credebant in eum. * Dixit er-
go eis Iesus: Tempus meum nondum
aduenit: tempus autem vestrum sem-
7 per est paratum. * Non potest mun-
dus odisse vos: me autem odit: quia
ego testimoniū perhibeo de illo, quòd
8 opera eius mala sunt. * Vos ascendite
B ad diem festum hunc, ego autē non as-
cendo ad diem festum istum: quia meū
9 tempus nondum impletum est. * Hæc
cùm dixisset, ipse mansit in Galilæa.
10 * Vt autem ascenderunt fratres eius,
tunc & ipse ascendit ad diem festum
non manifestè, sed quasi in occulto.
11 * Iudæi ergo quærebant eum in die
12 festo, & dicebant: Vbi est ille? * Et
murmur multum erat in turba de eo.
Quidam enim dicebant: Quia bonus
est. Alii autem dicebant: Non, sed se-
13 ducit turbas. * Nemo tamen palàm lo-
quebatur de illo, propter metum Iu-
14 dæorum. * Iam autem die festo me-
diante, ascendit Iesus in templum, &
15 docebat. * Et mirabantur Iudæi, di-
centes: Quomodo hic litteras scit,
16 cùm non didicerit? * Respondit eis Ie-
sus, & dixit: Mea doctrina non est
17 mea, sed eius, qui misit me. * Si quis
C voluerit voluntatem eius facere: cog-
noscet de doctrina, vtrùm ex Deo sit,
18 an ego à meipso loquar. * Qui à se-
metipso loquitur, gloriam propriam
quærit: qui autem quærit gloriam
eius, qui misit eum, hic verax est, &
19 iniustitia in illo non est. * ‖ Nónne ‖ Exod. 24.a.3. Sup. 5.c.18.
Moyses dedit vobis legem: & nemo
20 ex vobis facit legem? * Quid me quæ-
ritis interficere? * Respondit turba, &
dixit: Dæmonium habes: quis te quæ-
21 rit interficere? * Respondit Iesus, &
dixit eis: Vnum opus feci, & omnes
22 miramini. * Proptereà ‖ Moyses dedit ‖ Leuit. 12.a.3.
vobis circumcisionem: (non quia ex
Moyse est, |sed ex patribus) & in sab- ‖ Gen. 17.b.10.
23 bato circumciditis hominem. * Si cir-
D cumcisionē accipit homo in sabbato,
vt non soluatur lex Moysi: mihi indi-
gnamini quia totum hominem sanum
24 feci in sabbato? * | Nolite iudicare se- ‖ Deut. 1.c.16.
cundùm faciem, sed iustum iudiciū iu-
25 dicate. * Dicebant ergo quidam ex Ie-
rosolymis. Nónne hic est, quem quæ-
26 runt interficere? * Et ecce palàm lo-
quitur, & nihil ei dicunt. Numquid
verè cognouerunt principes quia hic
27 est Christus? * Sed hunc scimus vnde
sit: Christus autem cùm venerit, nemo
28 scit vnde sit. * Clamabat ergo Iesus
in templo docens, & dicens: Et me
scitis, & vnde sim scitis: & à meipso
non veni, sed est verus, qui misit me,
29 quem vos nescitis. * Ego scio eum:
quia

quia ab ipso sum, & ipse me misit.
* Quærebāt ergo eum apprehendere: 30
& nemo misit in illum manus, quia E
nondum venerat hora eius.* De turba 31
autem multi crediderunt in eum, &
dicebant: Christus cùm venerit, num-
quid plura signa faciet quàm quæ hic
facit? * Audierunt Pharisæi turbam 32
murmurantem de illo hæc: & mise-
runt Principes & Pharisæi ministros,
vt apprehenderent eum. * Dixit ergo 33
eis Iesus: Adhuc modicum tempus
vobiscum sum: & vado ad eum, qui
‖ *Infrà* me misit. * ‖ Quæretis me, & non in- 34
13.d.35. uenietis: & vbi ego sum, vos non po-
testis venire. * Dixerunt ergo Iudæi 35
ad semetipsos: Quò hic iturus est, quia
non inueniemus eum? numquid in
dispersionem Gentium iturus est, &
docturus Gentes? * Quis est hic ser- 36
mo, quem dixit: Quæretis me, & non F
inuenietis: & vbi sum ego, vos non
potestis venire? * In nouissimo autem 37
‖ *Leui.* ‖ die magno festiuitatis, stabat Iesus,
23.f.27. & clamabat, dicens: Si quis sitit, ve-
‖ *Deut.* niat ad me, & bibat. * ‖ Qui credit in 38
18.c.15. me, sicut dicit Scriptura, flumina de
Ioel. 2. ventre eius fluent aquæ viuæ. * Hoc 39
g.28. autem dixit de Spiritu, quem accepturi
Actor. ri erant credentes in eum: nondum
2.a.17. enim erat Spiritus datus, quia Iesus
nondum erat glorificatus. * Ex illa 40
ergo turba, cùm audissent hos sermo-
nes eius, dicebant: Hic est verè pro-
pheta. * Alii dicebant: Hic est Chri- 41
stus. Quidam autem dicebant: Num-
‖ *Mich.* quid à Galilæa venit Christus? * ‖ Nón- 42
5.a.2. ne Scriptura dicit: Quia ex semine
Math. Dauid, & de Bethlehem castello, vbi
2.a.6 erat Dauid, venit Christus? * Dissen- 43
sio itaque facta est in turba propter
eum. * Quidam autem ex ipsis vole- 44
bant apprehendere eum: sed nemo G
misit super eum manus. * Venerunt 45
ergo ministri ad Pontifices, & Phari-
sæos. Et dixerunt eis illi: Quare non
adduxistis illum? * Responderunt mi- 46
nistri: Numquam sic locutus est ho-
mo, sicut hic homo. * Responderunt 47
ergo eis Pharisæi: Numquid & vos
seducti estis? * Numquid ex princi- 48
pibus aliquis credidit in eum, aut ex
Pharisæis? * sed turba hæc, quæ non 49
nouit legem, maledicti sunt. * Dixit 50
‖ *Sup.3.* Nicodemus ad eos, ‖ ille qui venit ad
a.2. eum nocte, qui vnus erat ex ipsis:
* Numquid lex nostra iudicat homi- 51
‖ *Deut.* nem, nisi priùs audierit ab ipso, ‖ &
17.b.8. cognouerit quid faciat? * Responde- 52
& 19.b. runt, & dixerunt ei: Numquid & tu
15. Galilæus es? Scrutare Scripturas, &
vide quia à Galilæa propheta non sur-
git. * Et reuersi sunt vnusquisque in 53
domum suam.

CAP. VIII.

Mulierem in adulterio deprehensam, scribens in terra absoluit ab accusatoribus: dicit se lucem mundi, & Pharisæos in peccato suo morituros: qui etiam verè sint eius discipuli, qui ve serui aut liberi: dicit illos neque ex Deo, neque ex Abraham, sed ex patre diabolo esse, qui veritatem dicenti non crederent: blasphemantibus dicit se dæmonium non habere, sed Patrem honorificare, & antequam Abraham fieret, se esse; volentibusque eum lapidare, auferens sui prospectum exit de templo.

1 IEsus autem perrexit in Montem
2 oliueti: * & diluculo iterùm venit
A in templum, & omnis populus venit
3 ad eum, & sedens docebat eos. * Ad-
ducunt autem Scribæ, & Pharisæi,
mulierem in adulterio deprehensam:
4 & statuerunt eam in medio, * & di-
xerunt ei: Magister, hæc mulier mo-
5 dò deprehensa est in adulterio. * ‖ In ‖ *Leui.*
lege autem Moyses mandauit nobis *20.b.10*
huiusmodi lapidare. Tu ergo quid
6 dicis? * Hoc autem dicebant tentan-
tes eum, vt possent accusare eum. Ie-
sus autem inclinans se deorsum, di-
7 gito scribebat in terra. * Cùm ergo
perseuerarent interrogantes eum, ere-
xit se, & dixit eis: ‖ Qui sine pec- ‖ *Deut.*
cato est vestrûm, primus in illam la- *17.b.17.*
8 pidem mittat. * Et iterùm se inclināns,
9 scribebat in terra. * Audientes autem
vnus post vnum exibant, incipientes
à senioribus: & remansit solus Iesus,
10 & mulier in medio stans. * Erigens
autem se Iesus, dixit ei: Mulier, vbi
sunt, qui te accusabant? nemo te con-
11 demnauit? * Quæ dixit: Nemo, Do-
B mine. Dixit autem Iesus: Nec ego te
condemnabo: Vade, & iam amplius
12 noli peccare. * Iterùm ergo locutus
est eis Iesus, dicens: ‖ Ego sum lux ‖ *1. Ioā.*
mundi: qui sequitur me, non ambu- *1.b.5.*
lat in tenebris, sed habebit lumen vi-
13 tæ. * Dixerunt ergo ei Pharisæi: Tu
de te ipso testimonium perhibes: te-
14 stimonium tuum non est verum. * Re-
spondit Iesus, & dixit eis: Et si ego
testimonium perhibeo de meipso, ve-
rum est testimonium meum: quia scio
vnde veni, & quò vado: vos autem
nescitis vnde venio, aut quò vado.
15 * Vos secundùm carnem iudicatis:
16 ego non iudico quemquam: * & si iu-
dico ego, iudicium meum verum est,
quia solus non sum: sed ego, & qui
17 misit me, Pater. * Et in lege vestra ‖ *Deut.*
scriptum est, ‖ quia duorum homi- *17.b.6.*
18 num testimonium verum est. * Ego *& 19.b.*
sum, qui testimonium perhibeo de *15.*

Math. me ipso: & testimonium perhibet de
18.b.16. me, qui misit me, Pater. * Dicebant 19
2. Cor. ergo ei: Vbi est Pater tuus? Respon-
13.a.1. dit Iesus: Neque me scitis, neque Pa-
Hebr.10. trem meum: si me sciretis, forsitan &
c. 20. Patrem meum sciretis. * Hæc verba 20
locutus est Iesus in gazophylacio, do- C
cens in templo: & nemo apprehen-
dit eum, quia necdum venerat hora
eius. * Dixit ergo iterùm eis Iesus: 21
Ego vado, & quæretis me, & in pec-
cato vestro moriemini. Quò ego va-
do, vos non potestis venire. * Dice- 22
bant ergo Iudæi: Numquid interfi-
ciet semetipsum, quia dixit: Quò ego
vado, vos nos potestis venire? * Et di- 23
cebat eis: Vos de deorsū estis, ego de
supernis sum. Vos de mundo hoc
estis, ego non sum de hoc mundo.
*Dixi ergo vobis, quia moriemini in 24
peccatis vestris si enim non credide-
ritis quia ego sum, moriemini in pec-
cato vestro. * Dicebant ergo ei: Tu 25
quis es? Dixit eis Iesus: Principium,
qui & loquor vobis. * Multa habeo 26
de vobis loqui, & iudicare: sed qui me
misit, verax est: & ego quæ audiui ab
eo, hæc loquor in mundo. * Et non 27
cognouerunt quia Patrem eius dice-
bat Deum. * Dixit ergo eis Iesus: Cùm 28
exaltaueritis Filium hominis, tunc
cognoscetis quia ego sum, & à me-
‖ Rom. ipso facio nihil, ‖ sed sicut docuit me
3. 2.4. Pater, hæc loquor: * & qui me misit, 29
mecum est, & non reliquit me solum: D
quia ego, quæ placita sunt ei, facio
semper. * Hæc illo loquente, multi 30
crediderunt in eum. * Dicebat ergo 31
Iesus ad eos, qui crediderunt ei, Iu-
dæos: Si vos manseritis in sermone
meo, verè discipuli mei eritis: * & 32
cognoscetis veritatem, & veritas li-
berabit vos. * Responderunt ei: Se- 33
men Abrahæ sumus, & nemini ser-
uiuimus vmquam: quomodo tu di-
cis: Liberi eritis? * Respondit eis Ie- 34
‖ Rom. sus: Amen, amen dico vobis: ‖ quia
6.c.15. omnis qui facit peccatum, seruus est
2. Petr. peccati. * seruus autem non manet 35
2. d.19. in domo in æternum: filius autem
manet in æternum. * si ergo vos filius 36
liberauerit, verè liberi eritis. * Scio 37
quia filij Abrahæ estis: sed quæritis E
me interficere, quia sermo meus non
capit in vobis. * Ego quod vidi apud 38
Patrem meum, loquor: & vos quæ
vidistis apud patrem vestrum, facitis.
* Responderunt, & dixerunt ei: Pa- 39
ter noster Abraham est. Dicit eis Ie-
sus: Si filij Abrahæ estis, opera Abra-
hæ facite. * Nunc autem quæritis me 40
interficere, hominem, qui veritatem
vobis locutus sum, quam audiui à
41 Deo: hoc Abraham non fecit. * Vos
facitis opera patris vestri. Dixerunt
itaque ei: Nos ex fornicatione non
sumus nati: vnum patrem habemus
42 Deum. * Dixit ergo eis Iesus: Si Deus
pater vester esset: diligeretis vtique
me. ego enim ex Deo processi, & ve-
ni: neque enim à me ipso veni, sed
43 ille me misit. * Quare loquelam meam
non cognoscitis? Quia non potestis
44 audire sermonem meum. * ‖ Vos ex ‖ 1. Ioan.
patre diabolo estis: & desideria patris 3. b. 8.
vestri vultis facere. ille homicida erat
F ab initio, & in veritate non stetit: quia
non est veritas in eo. cùm loquitur
mendacium, ex propriis loquitur, quia
45 mendax est, & pater eius. * Ego au-
tem si veritatem dico, non creditis
46 mihi. * Quis ex vobis arguet me de
peccato? Si veritatem dico vobis, qua-
47 re non creditis mihi? * ‖ Qui ex Deo ‖ 1. Ioan.
est, verba Dei audit. Propterea vos 4.a.6.
non auditis, quia ex Deo non estis.
48 * Responderunt ergo Iudæi, & dixe-
runt ei: Nónne benè dicimus nos, quia
Samaritanus es tu, & dæmonium ha-
49 bes? * Respondit Iesus: Ego dæmo-
nium non habeo: sed honorifico Pa-
trem meum, & vos inhonorastis me.
50 * Ego autem non quæro gloriam
meam: est qui quærat, & iudicet.
51 * Amen, amen dico vobis: si quis ser-
monē meum seruauerit, mortem non
52 videbit in æternum. * Dixerunt ergo
G Iudæi: Nunc cognouimus quia dæ-
monium habes. Abraham mortuus
est, & Prophetæ: & tu dicis: Si quis
sermonem meum seruauerit, non gu-
53 stabit mortem in æternum. * Num-
quid tu maior es patre nostro Abra-
ham, qui mortuus est? & Prophetæ
mortui sunt. Quem te ipsum facis?
54 * Respondit Iesus: Si ego glorifico me
ipsum, gloria mea nihil est: est Pater
meus, qui glorificat me, quem vos
55 dicitis quia Deus vester est, * & non
cognouistis eum: ego autem noui
eum: Et si dixero quia non scio eum,
ero similis vobis, mendax. Sed scio
56 eum, & sermonem eius seruo. * Abra-
ham pater vester exultauit vt videret
diem meum: vidit, & gauisus est.
57 * Dixerunt ergo Iudæi ad eum: Quin-
quaginta annos nondum habes, &
58 Abraham vidisti? * Dixit eis Iesus:
Amen, amen dico vobis, antequam
59 Abraham fieret, ego sum. * Tulerunt
ergo lapides, vt iacerent in eum:
Iesus autem abscondit se, & exiuit de
templo.

CAP.

CAP. IX.

Cæcum à natiuitate sabbato illuminat: cuius miraculi gloriam Pharisæi multis technis laborant Christo detrahere: & quia is qui cæcus fuerat Christum tuetur, extra synagogam eijcitur: sed à Christo edoctus credit, & adorat ipsum, qui in iudicium se in mundum venisse ait.

ET præteriens Iesus vidit hominem 1
cæcum à natiuitate: * & interro- 2
gauerunt eum discipuli eius: Rabbi, A
quis peccauit, hic, aut parentes eius,
vt cæcus nasceretur? * Respondit Ie- 3
sus: Neque hic peccauit, neque
parentes eius: sed vt manifestentur
opera Dei in illo. * Me oportet ope- 4
rari opera eius, qui misit me, do-
nec dies est: venit nox, quando
nemo potest operari. * quamdiu sum 5
in mundo, lux sum mundi. * Hæc 6
cùm dixisset, expuit in terram, &
fecit lutum ex sputo, & liniuit lutum
super oculos eius,* & dixit ei: Vade, 7
laua in natatoria Siloë (quod inter- B
pretatur Missus.) Abiit ergo, & la-
uit, & venit videns. * Itaque vicini, 8
& qui viderant eum priùs quia men-
dicus erat, dicebant: Nónne hic est,
qui sedebat, & mendicabat? Alii
dicebant: Quia hic est.* Alii autem: 9
Nequaquam, sed similis est ei. Ille
verò dicebat: Quia ego sum. * Dice- 10
bant ergo ei: Quomodo aperti sunt
tibi oculi? * Respondit: Ille homo, 11
qui dicitur Iesus, lutum fecit: & vn-
xit oculos meos, & dixit mihi: Va-
de ad natatoria Siloë, & laua. Et abii,
laui, & video. * Et dixerunt ei: Vbi 12
est ille? Ait: Nescio. * Adducunt 13
eum ad Pharisæos, qui cæcus fuerat.
* Erat autem sabbatum, quando lu- 14
tum fecit Iesus, & aperuit oculos e-
ius.* Iterùm ergo interrogabant eum 15
Pharisæi quomodo vidisset. Ille au- C
tem dixit eis: Lutum mihi posuit su-
per oculos, & laui, & video. * Dice- 16
bant ergo ex Pharisæis quidam: Non
est hic homo à Deo, qui sabbatum
non custodit. Alii autem dicebant:
Quomodo potest homo peccator hæc
signa facere? Et schisma erat inter eos.
* Dicunt ergo cæco iterùm: Tu quid 17
dicis de illo, qui aperuit oculos tuos?
Ille autem dixit: Quia propheta est.
* Non crediderunt ergo Iudæi de il- 18
lo, quia cæcus fuisset, & vidisset, do-
nec vocauerunt parentes eius, qui vi-
derat: * interrogauerunt eos, di- 19
centes: Hic est filius vester, quem D
vos dicitis quia cæcus natus est? Quo-
modo ergo nunc videt? * Responde- 20
runt eis parentes eius, & dixerunt:
Scimus quia hic est filius noster, &
21 quia cæcus natus est: * quomodo au-
tem nunc videat, nescimus: aut quis
eius aperuit oculos, nos nescimus: ip-
sum interrogate: ætatem habet, ipse
22 de se loquatur. * Hæc dixerunt pa-
E rentes eius, quoniam timebant Iu-
dæos: iam enim conspirauerant Iu-
dæi, vt si quis eum confiteretur esse
Christum, extra synagogam fieret.
23 * Propterea parentes eius dixerunt:
Quia ætatem habet, ipsum interroga-
24 te.* Vocauerunt ergo rursum homi-
nem, qui fuerat cæcus, & dixerunt ei:
Da gloriam Deo. nos scimus quia hic
25 homo peccator est. * Dixit ergo eis
ille: si peccator est, nescio: vnum scio,
quia cæcus cùm essem, modò video.
26 * Dixerunt ergo illi: Quid fecit tibi?
27 Quomodo aperuit tibi oculos? Re-
spondit eis: Dixi vobis iam, & audistis:
quid iterùm vultis audire? numquid
& vos vultis discipuli eius fieri?
28 * Maledixerunt ergo ei, & dixerunt:
F Tu discipulus illius sis: nos autem
29 Moysi discipuli sumus. * Nos scimus
quia Moysi locutus est Deus: hunc
30 autem nescimus vnde sit. * Respon-
dit ille homo, & dixit eis: In hoc
enim mirabile est, quia vos nescitis
31 vnde sit, & aperuit meos oculos: * sci-
mus autem quia peccatores Deus non
audit: sed si quis Dei cultor est, &
voluntatem eius facit, hunc exaudit.
32 * A sæculo non est auditum, quia quis
33 aperuit oculos cæci nati. * Nisi esset
hic à Deo, non poterat facere quid-
34 quam. * Responderunt, & dixerunt
ei: In peccatis natus es totus, & tu do-
35 ces nos? Et eiecerunt eum foras. * Au-
diuit Iesus quia eiecerunt eum foras:
& cùm inuenisset eum, dixit ei: Tu
36 credis in Filium Dei?* Respondit ille,
& dixit: Quis est, Domine, vt credam
37 in eum? * Et dixit ei Iesus: Et vidisti
eum, & qui loquitur tecum, ipse est.
38 * At ille ait: Credo Domine. Et pro-
39 cidens adorauit eum.* Et dixit Iesus:
In iudicium ego in hunc mundum
veni: vt qui non vident videant, & qui
40 vident cæci fiant. * Et audierunt qui-
dam ex Pharisæis, qui cum ipso erant,
& dixerunt ei: Numquid & nos cæci
41 sumus? * Dixit eis Iesus: Si cæci esse-
tis, non haberetis peccatum. nunc ve-
rò dicitis: Quia videmus. Peccatum
vestrum manet.

CAP. X.

Christus verum describens pastorem & mercenarium, dicit se ostium ouium & bonum pastorem; qui & alias habeat oues ad idem ouile adducendas: animam suam ponit, vt iterum sumat eam: Iudæi lapidare ipsum volunt, quia se ad opera sua referens, dicebat vnum esse cum Patre, & filium Dei: quod tamen ostendit non esse blasphemiam.

AMen, amen dico vobis: qui non 1
intrat per ostium in ouile ouium, A
sed ascendit aliunde, ille fur est, &
latro. * Qui autem intrat per ostium, 2
pastor est ouium. * Huic ostiarius 3
aperit, & oues vocem eius audiunt,
& proprias oues vocat nominatim, &
educit eas. * Et cum proprias oues 4
emiserit, ante eas vadit: & oues il-
lum sequuntur, quia sciunt vocem
eius. * Alienum autem non sequun- 5
tur, sed fugiunt ab eo: quia non
nouerunt vocem alienorum. * Hoc 6
prouerbium dixit eis Iesus. Illi au- B
tem non cognouerunt quid loquere-
tur eis. * Dixit ergo eis iterum Iesus: 7
Amen, amen dico vobis, quia ego
sum ostium ouium. * Omnes quot- 8
quot venerunt, fures sunt, & latro-
nes, & non audierunt eos oues.
* Ego sum ostium. Per me si quis in- 9
troierit, saluabitur: & ingredietur,
& egredietur, & pascua inueniet.* Fur 10
non venit nisi vt furetur, & mactet,
& perdat. Ego veni vt vitam habeant,
& abundantiùs habeant. * Ego sum 11
‖ Isa. 40 c. 11. Ezech. 34. c. 23. & 37. f. 24. pastor bonus. ‖ Bonus pastor ani-
mam suam dat pro ouibus suis.* Mer- 12
cenarius autem, & qui non est pa- C
stor, cuius non sunt oues propriæ
videt lupum venientem, & dimittit
oues, & fugit: & lupus rapit, & di-
spergit oues: * mercenarius autem 13
fugit, quia mercenarius est, & non
pertinet ad eum de ouibus.* Ego sum 14
pastor bonus: & cognosco meas, &
‖ Matt. 11. d. 27. Luce 10 d. 22. cognoscunt me meæ. * ‖ Sicut nouit 15
me Pater, & ego agnosco Patrem: &
animam meam pono pro ouibus meis.
* Et alias oues habeo, quæ non sunt 16
ex hoc ouili: & illas oportet me ad- D
ducere, & vocem meam audient, &
fiet vnum ouile, & vnus pastor.* Pro- 17
‖ Isa. 53. b. 7. pterea me diligit Pater: ‖ quia ego
pono animam meam, vt iterum su-
mam eam.* Nemo tollit eam à me: 18
sed ego pono eam à meipso, & po-
testatem habeo ponendi eam; & po-
testatem habeo iterum sumendi eam:
Hoc mandatum accepi à Patre meo.
* Dissensio iterum facta est inter Iu- 19
20 dæos propter sermones hos. * Dice-
bant autem multi ex ipsis: Dæmo-
nium habet, & insanit: quid eum au-
21 ditis? * Alii dicebant: Hæc verba
non sunt dæmonium habentis: num-
quid dæmonium potest cæcorum ocu- ‖ 1. Mac. 4. f. 56. g. 59.
22 los aperire? * ‖ Facta sunt autem En-
23 cænia in Ierosolymis: & hiems erat.*Et
ambulabat Iesus in templo, in porticu
24 Salomonis. * Circumdederunt ergo
E eum Iudæi, & dicebant ei: Quousque
animam nostram tollis? si tu es Chri-
25 stus, dic nobis palàm. * Respondit eis
Iesus: Loquor vobis, & non creditis.
opera, quæ ego facio in nomine Pa-
tris mei, hæc testimonium perhibent
26 de me: * sed vos non creditis, quia nō
27 estis ex ouibus meis. * Oues meæ vo-
cem meam audiunt: & ego cognosco
28 eas, & sequuntur me: * & ego vitam
æternam do eis: & non peribunt in
æternum, & non rapiet eas quisquam
29 de manu mea. * Pater meus quod de-
F dit mihi, maius omnibus est: & nemo
potest rapere de manu Patris mei.
30 * Ego & Pater vnum sumus. * Sustu-
31 lerunt ergo lapides Iudæi, vt lapida-
32 rent eum. * Respondit eis Iesus: Mul-
ta bona opera ostendi vobis ex Patre
meo, propter quod eorum opus me
33 lapidatis? * Responderunt ei Iudæi:
De bono opere non lapidamus te, sed
de blasphemia: & quia tu homo cùm
34 sis, facis teipsum Deum. * Respondit
eis Iesus: Nónne scriptum est in lege ‖ Psal. 81. b. 6.
35 vestra: ‖ quia Ego dixi, dii estis? * Si
illos dixit deos, ad quos sermo Dei fa-
ctus est, & non potest solui Scriptura:
36 * quem Pater sanctificauit, & misit in
G mundum, vos dicitis: Quia blasphe-
37 mas: quia dixi, Filius Dei sum? * Si
non facio opera Patris mei, nolite
38 credere mihi. * Si autem facio: &
si mihi non vultis credere, operibus
credite, vt cognoscatis, & credatis,
quia Pater in me est, & ego in Pa-
39 tre.* Quærebant ergo eum apprehen-
dere: & exiuit de manibus eorum.
40 * Et abiit iterum trans Iordanem,
in eum locum, vbi erat Ioannes ba-
ptizans primùm: & mansit illic.
41 * Et multi venerunt ad eum, & di-
cebant: Quia Ioannes quidem signum
42 fecit nullum. * Omnia autem quæ-
cumque dixit Ioannes de hoc ve-
ra erant. Et multi crediderunt in
eum.

CAP.

CAP. XI.

Iesus Lazarum quatuor diebus mortuum resuscitat, præfatus multa cum discipulis & cum Martha: quapropter dum propter hoc miraculum multi in Christum crederent, Pontifices & Pharisæi inito consilio statuerunt eum occidere; Caipha pontifice prophetante oportere Iesum mori, ne totus populus periret: Iesus autem secedit in ciuitatem Ephrem

Erat autem quidam languens La- 1
zarus à Bethania, de castello Ma- A
|| Matt. 26. a. 7. Inf. 12. a. 3. Luc. 7. f. 37. riæ, & Marthæ sororis eius. * (Maria 2
autem erat, || quæ vnxit Dominum
vnguento, & extersit pedes eius capillis
suis: cuius frater Lazarus infirmabatur.)
* Miserunt ergo sorores 3
eius ad eum dicentes: Domine, ecce
quem amas infirmatur. * Audiens au- 4
tem Iesus dixit eis: Infirmitas hæc
non est ad mortem, sed pro gloria
Dei, vt glorificetur Filius Dei per
eam. * Diligebat autem Iesus Mar- 5
tham, & sororem eius Mariam, & Lazarum.
* Vt ergo audiuit quia infir- 6
mabatur, tunc quidem mansit in eodem
loco duobus diebus. * deinde 7
post hæc dixit discipulis suis: Eamus
in Iudæam iterùm. * Dicunt ei disci- 8
puli: Rabbi, nunc quærebant te Iudæi
lapidare, & iterùm vadis illuc?
* Respondit Iesus: Nónne duodecim 9
sunt horæ diei? Si quis ambulauerit B
in die, non offendit quia lucem huius
mundi videt: * si autem ambulaue- 10
rit in nocte, offendit, quia lux non
est in eo. * Hæc ait, & post hæc di- 11
xit eis: Lazarus amicus noster dormit:
sed vado vt à somno excitem eum.
* Dixerunt ergo discipuli eius: Do- 12
mine, si dormit, saluus erit. * Dixe- 13
rat autem Iesus de morte eius: illi autem
putauerunt quia de dormitione
somni diceret. * Tunc ergo Iesus di- 14
xit eis manifestè: Lazarus mortuus est:
* & gaudeo propter vos, vt credatis, 15
quoniam non eram ibi. sed eamus ad
eum. * Dixit ergo Thomas, qui dici- 16
tur Didymus, ad condiscipulos:
Eamus & nos, vt moriamur cum eo.
* Venit itaque Iesus: & inuenit eum 17
quatuor dies iam in monumento ha- C
bentem. * (Erat autem Bethania iux- 18
ta Ierosolymam quasi stadiis quindecim.)
* Multi autem ex Iudæis vene- 19
rant ad Martham & Mariam, vt consolarentur
eas de fratre suo. * Mar- 20
tha ergo vt audiuit quia Iesus venit,
occurrit illi: Maria autem domi sedebat.
* Dixit ergo Martha ad Iesum: 21
Domine, si fuisses hic, frater meus
non fuisset mortuus; * Sed & nunc 22
scio, quia quæcumque poposceris à
23 Deo, dabit tibi Deus. * Dicit illi Iesus:
24 Resurget frater tuus. * Dicit ei Mar-
tha: Scio quia resurget || in resurre- || Sup. 5. c. 29.
25 ctione in nouissimo die. * Dixit ei Ie-
sus: Ego sum resurrectio, & vita: || qui Luc. 14. c. 14.
credit in me, etiam si mortuus fuerit,
26 viuet: * & omnis, qui viuit, & credit || Sup. 6. d. 33.
in me, non morietur in æternum. Cre-
27 dis hoc? * Ait illi: Vtique Domine,
D ego credidi, quia tu es Christus filius
Dei viui, qui in hunc mundum veni-
28 sti. * Et cùm hæc dixisset, abiit, & vocauit
Mariam sororem suam silentio,
dicens: Magister adest, & vocat te.
29 * Illa vt audiuit, surgit citò, & venit
30 ad eum: * nondum enim venerat Iesus
in castellum: sed erat adhuc in illo
31 loco, vbi occurrerat ei Martha. * Iudæi
ergo, qui erant cum ea in domo,
& consolabantur eam, cùm vidissent
Mariam quia citò surrexit & exiit,
secuti sunt eam dicentes: Quia vadit
32 ad monumentum, vt ploret ibi. * Maria
ergo, cùm venisset vbi erat Iesus,
videns eum, cecidit ad pedes eius, &
dicit ei: Domine, si fuisses hic, non
33 esset mortuus frater meus. * Iesus er-
E go, vt vidit eam plorantem, & Iudæos,
qui venerant cum ea, plorantes,
infremuit spiritu, & turbauit seipsum,
34 * & dixit: Vbi posuistis eum? Dicunt
35 ei: Domine, veni, & vide. * Et lacry-
36 matus est Iesus. * Dixerunt ergo Iudæi:
Ecce quomodo amabat eum.
37 * Quidam autem ex ipsis dixerunt:
|| Non poterat hic, qui aperuit oculos || Sup. 9. a. 6.
cæci nati, facere vt hic non morere-
38 tur? * Iesus ergo rursum fremens in
semetipso, venit ad monumentum,
erat autem spelunca: & lapis super-
39 positus erat ei. * Ait Iesus: Tollite lapidem.
Dicit ei Martha, soror eius
qui mortuus fuerat: Domine, iam
40 fœtet, quatriduanus est enim. * Dicit
ei Iesus: Nónne dixi tibi, quoniam si
41 credideris, videbis gloriam Dei? * Tulerunt
ergo lapidem: Iesus autem eleuatis
sursum oculis, dixit: Pater gra-
42 tias ago tibi quoniam audisti me. * ego
F autem sciebam quia semper me audis,
sed propter populum, qui circumstat,
dixi: vt credant quia tu me mi-
43 sisti. * Hæc cum dixisset, voce magna
44 clamauit: Lazare veni foras. * Et statim
prodiit qui fuerat mortuus, ligatus
pedes & manus institis, & facies
illius sudario erat ligata. Dixit eis Ie-
45 sus: Soluite eum, & sinite abire. * Multi
ergo ex Iudæis, qui venerant ad Mariam
& Martham, & viderant quæ
46 fecit Iesus, crediderunt in eum. * Quidam
autem ex ipsis abierunt ad Pharisæos.

risæos,& dixerunt eis quæ fecit Iesus.
* Collegerunt ergo Pontifices & Pha- 47
risæi concilium, & dicebant: Quid
facimus,quia hic homo multa signa fa-
cit? * Si dimittemus eum sic, omnes 48
credent in eum: & venient Romani,
& tollent nostrum locum, & gentem.
|| Inf.12. c.14. * || Vnus autem ex ipsis Caiphas no- 49
mine, cùm esset Pontifex anni illius,
dixit eis: Vos nescitis quidquam,* nec 50
cogitatis quia expedit vobis vt vnus
moriatur homo pro populo,& non to-
ta gens pereat.* Hoc autem à semet- 51
ipso non dixit: sed cùm esset Pontifex
anni illius, prophetauit, quòd Iesus G
moriturus erat pro gente, * & non 52
tantùm pro gente, sed vt filios Dei,
qui erant dispersi,congregaret in vnū.
*Ab illo ergo die cogitauerunt vt in- 53
terficerent eum.* Iesus ergo iam non 54
in palàm ambulabat apud Iudæos, sed
abiit in regionem iuxta desertum, in
ciuitatem quæ dicitur Ephrem, & ibi
morabatur cum discipulis suis. * Proxi- 55
mū autem erat Pascha Iudæorum: &
ascenderunt multi Ierosolymam de
regione ante Pascha,vt sanctificarent
seipsos. * Quærebant ergo Iesum: & 56
colloquebantur ad inuicem, in tem-
plo stantes. Quid putatis, quia non
venit ad diem festum? Dederant au-
tem Pontifices&Pharisæi mandatum,
vt si quis cognouerit vbi sit, indicet,
vt apprehendant eum.

CAP. XII.

Apud Martham & Lazarum receptus, vnguento à Maria vngitur,murmurante Iuda fure: cogitarunt autem principes sacerdotum etiam Lazarum occidere: Iesus asello vectus cum honore Ierusalem ingreditur: & gentilibus eum videre cupientibus, dicit horam suæ clarificationis instare, sed granum frumenti priùs mortificandū: vox Patris auditur de clarificando nomine suo: princeps huius mundi foras eijciendus: de excæcatione Iudæorum prophetata ab Isaia: in Christo honoratur aut spernitur Pater.

| Matt. 26.a.6. Mar.14 a.3. IEsus ergo ante sex dies Paschæ ve- 1
nit Bethaniam, vbi Lazarus fuerat A
mortuus, quem suscitauit Iesus.* Fe- 2
cerunt autem ei cœnam ibi: & Mar-
tha ministrabat, Lazarus verò vnus
erat ex discumbentibus cum eo.* Ma- 3
ria ergo accepit libram vnguenti nar-
di pistici, pretiosi,& vnxit pedes Iesu,
& extersit pedes eius capillis suis: &
domus impleta est ex odore vnguenti.
* Dixit ergo vnus ex discipulis eius, 4
Iudas Iscariotes, qui erat eum tradi-
turus: * Quare hoc vnguentum non 5
væniit trecentis denariis,& datum est

6 egenis? * Dixit autem hoc,non quia
de egenis pertinebat ad eum, sed quia
fur erat, & loculos habens, ea quæ
7 mittebantur,portabat.*Dixit ergo Ie-
B sus: Sinite illam, vt in diem sepulturæ
8 meæ seruet illud. * Pauperes enim
semper habetis vobiscum: me autem
9 non semper habetis.* Cognouit ergo
turba multa ex Iudæis quia illic est:&
venerunt non propter Iesum tantùm,
sed vt Lazarum viderent, quem susci-
10 tauit à mortuis.* Cogitauerunt autem
principes sacerdotum, vt & Lazarum
11 interficerent: * quia multi propter il-
lum abibant ex Iudæis, & credebant
12 in Iesum. * In crastinum autem, tur-
ba multa, quæ venerat ad diem fe-
stum, cùm audissent quia venit Iesus
13 Ierosolymam: * acceperunt ramos
palmarum, & processerunt obuiàm
ei, & clamabant: Hosanna, benedi-
ctus,qui venit in nomine Domini, || Matt. 21.a.7.
14 Rex Israel. * || Et inuenit Iesus asel- Mar.11. a.7.
lum,& sedit super eum, sicut scriptum Luc.19. f.35.
15 est: * Noli timere filia Sion: ecce rex Zach.9. b.9.
C tuus venit sedens super pullum asinæ.
16 *Hæc non cognouerunt discipuli eius
primùm: sed quando glorificatus
est Iesus, tunc recordati sunt, quia
hæc erant scripta de eo, & hæc fece-
17 runt ei. * Testimonium ergo perhi-
bebat turba, quæ erat cum eo quan-
do Lazarum vocauit de monumento,
18 & suscitauit eum à mortuis. * Pro-
ptereà & obuiàm venit ei turba: quia
audierunt eum fecisse hoc signum.
19 * Pharisæi ergo dixerunt ad semet-
ipsos: Videtis quia nihil proficimus?
ecce mundus totus post eum abiit.
20 * Erant autem quidam Gentiles, ex
his qui ascenderant vt adorarent in
21 die festo. * Hi ergo accesserunt ad
Philippum, qui erat à Betsaida Gali-
lææ,& rogabant eum, dicentes: Do-
22 mine, volumus Iesum videre.* Venit
Philippus, & dicit Andreæ: Andreas
rursum & Philippus dixerunt Iesu.
23 * Iesus autem respondit eis, dicens:
Venit hora, vt clarificetur Filius ho-
24 minis.* Amen, amen dico vobis, nisi
D granum frumenti cadens in terram,
25 mortuum fuerit,* ipsum solum manet.
si autem mortuum fuerit, multum fru-
ctum affert.‡ Qui amat animam suam, ‡ Matt. 10.b.39.
perdet eam: & qui odit animam suam & 16.d.25.
in hoc mundo, in vitam æternam cu- Mar.8. d.35.
26 stodit eam.*Si quis mihi ministrat,me Luc.9. c.24. &
sequatur:& vbi sum ego, illic & mini- 17.g.33.
ster meus erit. Si quis mihi ministra-
uerit, honorificabit eum Pater meus.
27 * Nunc anima mea turbata est. Et quid
dicam? Pater, saluifica me ex hac hora.
Sed propterea veni in horam hanc.
* Pater,

* Pater, clarifica nomen tuum. Venit 28
ergo vox de cælo : Et clarificaui, &
iterùm clarificabo.* Turba ergo, quæ 29
stabat, & audierat, dicebat tonitruum
esse factum. Alij dicebant : Angelus
ei locutus est. * Respondit Iesus, & 30
dixit: Non propter me hæc vox ve-
nit, sed propter vos. * Nunc iudicium 31
est mundi: nunc princeps huius mun- E
di eijcietur foras. * Et ego si exaltatus 32
fuero à terra, omnia traham ad me-
ipsum. * (hoc autem dicebat, signi- 33
ficans qua morte esset moriturus.)
‖ Ps.109 * Respondit ei turba : Nos audiuimus 34
b. 4. & ‖ ex lege, quia Christus manet in æ-
116.a.2. ternum : & quomodo tu dicis. Opor-
Isa. 40 tet exaltari Filium hominis? Quis est
a. 6. ‖ iste Filius hominis? * Dixit ergo eis 35
Ezech. Iesus : Adhuc modicum lumen in
37.g.25. vobis est. Ambulate dum lucem ha-
betis, vt non vos tenebræ comprehen-
dant: & qui ambulat in tenebris, nescit
quò vadat. * Dum lucem habetis, cre- 36
dite in lucem, vt filii lucis sitis. Hæc
locutus est Iesus : & abiit, & abscondit
se ab eis.* Cùm autem tanta signa fe- 37
cisset coram eis, non credebant in
eum: * vt sermo Isaiæ prophetæ im- 38
pleretur, quem dixit : ‖ Domine, quis F
credidit auditui nostro? & brachium
Domini cui reuelatū est? * Propterea 39
non poterant credere, quia iterū dixit
‖ Isa.53. Isaias: * ‖ Excæcauit oculos eorum, & 40
a. 1. indurauit cor eorum : vt non videant
Rom.10 oculis, & non intelligant corde, & con-
d. 16. uertantur, & sanem eos. * Hæc dixit 41
‖ Isa.6. Isaias, quando vidit gloriam eius, & lo-
c.19. cutus est de eo. * Verumtamen & ex 42
Rom.11. principibus multi crediderunt in eū:
b.8. sed propter Pharisæos non confite-
Mat.13. bantur, vt è synagoga non eiiceren-
b 14. tur. * dilexerunt enim gloriam homi- 43
Mar.14 num magis, quàm gloriam Dei.* Iesus 44
b. 12. autem clamauit, & dixit : Qui credit
Luc. 8. in me, non credit in me, sed in eum,
b. 10. qui misit me.* Et qui videt me, videt 45
Act. 28. eum, qui misit me. * Ego lux in mun- 46
f.27. dum veni: vt omnis, qui credit in me, G
in tenebris non maneat. * Et si quis 47
audierit verba mea, & non custodierit:
ego non iudico eum. non enim veni
vt iudicem mundum, sed vt saluificem
mundum. * Qui spernit me, & non ac- 48
‖ Mar. cipit verba mea: habet qui iudicet eū.
16.b.16. ‖ sermo, quem locutus sum, ille iudi-
cabit eum in nouissimo die.* Quia ego 49
ex me ipso non sum locutus, sed qui
misit me Pater, ipse mandatum dedit
quid dicam, & quid loquar. * Et scio 50
quia mandatum eius vita æterna est.
Quæ ergo ego loquor, sicut dixit mihi
Pater, sic loquor.

CAP. XIII.

Iesus à cœna linteo præcinctus, lauat pedes discipulorum, renuente primùm Petro exhortans vt idem inuicem faciant: proditorem suum Ioanni indicat: quo post buccellam egresso, dicit se clarificatum: de nouo mandato dilectionis. Petro trinam prædicit sui abnegationem.

1 ANte diem festum Paschæ, sciens Mat.26
A Iesus quia venit hora eius vt a.2.
transeat ex hoc mundo ad Patrem: Mar.14
cùm dilexisset suos, qui erant in mun- a.1.
2 do, in finem dilexit eos. * Et cœna Luc.22.
facta, cùm diabolus iam misisset in a.2.
cor, vt traderet eum Iudas Simonis
3 Iscariotæ: * sciens quia omnia dedit
ei Pater in manus, & quia à Deo ex-
4 iuit, & ad Deum vadit: * surgit à
cœna, & ponit vestimenta sua: &
cùm accepisset linteum, præcinxit se.
5 * Deinde mittit aquam in peluim, &
cœpit lauare pedes discipulorum, &
extergere linteo, quo erat præcinctus.
6 * Venit ergo ad Simonem Petrum. Et
dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lauas
7 pedes? * Respondit Iesus, & dixit ei:
Quod ego facio, tu nescis modò,
8 scies autem posteà. * Dicit ei Petrus:
Non lauabis mihi pedes in æternum.
Respondit ei Iesus: Si non lauero te,
9 non habebis partem mecum. * Dicit
ei Simon Petrus: Domine, non tan-
tùm pedes meos, sed & manus, & ca-
10 put. * Dicit ei Iesus: Qui lotus est,
B non indiget nisi vt pedes lauet, sed
est mundus totus. Et vos mundi estis,
11 sed non omnes. * Sciebat enim quis-
nam esset qui traderet eum: propter-
eà dixit: Non estis mundi omnes.
12 * Postquam ergo lauit pedes eorum,
& accepit vestimenta sua: cum recu-
buisset iterum, dixit eis: Scitis quid
13 fecerim vobis? * Vos vocatis me Ma-
gister, & Domine: & benè dicitis: sum
14 etenim. * Si ergo ego laui pedes ve-
stros, Dominus, & Magister: & vos
debetis alter alterius lauare pedes.
15 * Exemplum enim dedi vobis, vt
quemadmodum ego feci vobis, ita &
16 vos faciatis. * ‖ Amen, amen dico vo- ‖ Inf.15.
bis: Non est seruus maior domino c.20.
suo: neque Apostolus maior est eo, Matt.
17 qui misit illum. * Si hæc scitis, beati 10.c.24.
18 eritis si feceritis ea.* Non de omni- Luc. 8.
bus vobis dico: ego scio quos elege- f. 40. ‖
rim: sed vt adimpleatur Scriptura: Ps. 40
‖ Qui manducat mecum panem, le- c.20.
uabit contra me calcaneum suum.
19 * Amodo dico vobis, priusquam fiat: ‖ Matt.
C vt cum factum fuerit, credatis quia 10.d.40
20 ego sum. * ‖ Amen, amen dico vobis:
Qui

Luc.10. Qui accipit ſi quem miſero, me ac-
c.16. cipit: qui autem me accipit, accipit
eum qui me miſit. * Cùm hæc dixiſ- 21
ſet Ieſus, turbatus eſt ſpiritu: & pro-
‖ Math. teſtatus eſt, & dixit: ‖ Amen, amen
26.b.13. dico vobis: Quia vnus ex vobis tra-
Marci det me. * Aſpiciebant ergo ad inui- 22
14.a.1. cem diſcipuli, hæſitantes de quo di-
Luc.22. ceret. * ‖ Erat ergo recumbens vnus 23
a.4. ex diſcipulis eius in ſinu Ieſu, quem
‖ Luc.22 diligebat Ieſus. * Innuit ergo huic Si- 24
b.21. mon Petrus: & dixit ei: Quis eſt, de
quo dicit? * Itaque cùm recubuiſſet 25
ille ſupra pectus Ieſu, dicit ei: Domi-
ne quis eſt? * Reſpondit Ieſus: Ille 26
eſt, cui ego intinctum panem porre-
xero. Et cùm intinxiſſet panem, de-
dit Iudæ Simonis Iſcariotæ. * Et poſt 27
buccellam, introiuit in eum ſatanas.
Et dixit ei Ieſus: Quod facis, fac ci-
tiùs. * Hoc autem nemo ſciuit diſ- 28
cumbentium ad quid dixerit ei. * Qui- 29
dam enim putabant, quia loculos ha-
bebat Iudas, quòd dixiſſet ei Ieſus: D
Eme ea, quæ opus ſunt nobis ad diem
feſtum: aut egenis vt aliquid daret.
* Cùm ergo accepiſſet ille buccellam, 30
exiuit continuò. Erat autem nox.
* Cùm ergo exiſſet, dixit Ieſus: Nunc 31
clarificatus eſt filius hominis: & Deus
clarificatus eſt in eo. * Si Deus clari- 32
ficatus eſt in eo, & Deus clarificabit
eum in ſemetipſo: & continuò clari-
ficabit eum. * Filioli, adhuc modicum 33
‖ Sup.7. vobiſcum ſum. ‖ Quæretis me: & ſicut
e.34. dixi Iudæis: Quò ego vado, vos non
Leu.19. poteſtis venire: & vobis dico modò.
d.18. * Mandatum nouum do vobis: Vt di- 34
‖ Math. ligatis inuicem, ſicut dilexi vos, vt &
22.d.39. vos diligatis inuicem. * In hoc cogno- 35
Inf à 15 ſcent omnes quia diſcipuli mei eſtis,
b.12. ſi dilectionem habueritis ad inuicem.
* Dicit ei Simon Petrus: Domine, quò 36
vadis? Reſpondit Ieſus: Quò ego va-
do, non potes me modò ſequi: ſequê-
ris autem poſteà. * Dicit ei Petrus: 37
Quare non poſſum te ſequi modò? a-
nimam meam pro te ponam. * Reſ- 38
‖ Math. pondit ei Ieſus: ‖ Animam tuam pro
26.d.35 me pones? Amen, amen dico tibi:
Marci Non cantabit gallus, donec ter me
14.c.29. neges.
Luc.22.

CAP. XIV.

d.33. *Conſolando diſcipulos ait multas in domo Patris eſſe manſiones, ſeque rurſum illos aſſumpturum: Thomæ dicit, ſe eſſe viam, veritatem & vitam; Philippo autem, Patrem in ſe videri; illoſque accepturos quidquid ſuo nomine petierint, & ſe alium Paraclitum à Patre eis miſſurum: docet quis ipſum diligere dicendus ſit, & qualem pacem relinquat diſcipulis, qui de ipſius diſceſſu meritò gaudere deberent.*

1 NOn turbetur cor veſtrum. Cre-
A ditis in Deum, & in me credite.
2 * In domo Patris mei manſiones mul-
tæ ſunt. ſi quò minùs dixiſſem vobis:
3 Quia vado parare vobis locum. * Et ſi
abiero, & præparauero vobis locum:
iterùm venio, & accipiam vos ad me
4 ipſum, vt vbi ſum ego, & vos ſitis. * Et
quò ego vado, ſcitis, & viam ſcitis.
5 * Dicit ei Thomas: Domine, neſcimus
quò vadis: & quomodo poſſumus
6 viam ſcire? * Dicit ei Ieſus: Ego ſum
via, & veritas, & vita. nemo venit ad
7 Patrem, niſi per me. * Si cognouiſſetis
me, & Patrem meum vtique cogno-
uiſſetis: & amodò cognoſcetis eum,
8 & vidiſtis eum. * Dicit ei Philippus:
Domine, oſtende nobis Patrem, &
9 ſufficit nobis. * Dicit ei Ieſus: Tanto
tempore vobiſcum ſum: & non cog-
nouiſtis me? Philippe, qui videt me,
videt & Patrem. Quomodo tu dicis:
10 Oſtende nobis Patrem? * Non credi-
B ris, quia ego in Patre, & Pater in me
eſt? Verba, quæ ego loquor vobis, à
me ipſo non loquor. Pater autem in
11 me manens, ipſe facit opera. * Non
creditis, quia ego in Patre, & Pater in
12 me eſt? * Alioquin propter opera ipſa
credite. Amen, amen dico vobis, qui
credit in me, opera quæ ego facio, &
ipſe faciet, & maiora horum faciet:
13 quia ego ad Patrem vado. * ‖ Et quod- ‖ Inf.16
cumque petieritis Patrem in nomine e.23.
meo, hoc faciam: vt glorificetur Pa- Math.7
14 ter in Filio. * Si quid petieritis me in a.8. &
15 nomine meo, hoc faciam. * Si diligi- 21.b.22.
16 tis me, mandata mea ſeruate. * Et ego Mar.11.
rogabo Patrem, & alium Paraclitum c.24.
dabit vobis, vt maneat vobiſcum in
17 æternum, * Spiritum veritatis, quem
mundus non poteſt accipere, quia nō
videt eum, nec ſcit eum. vos autem
cognoſcetis eum; quia apud vos ma-
18 nebit, & in vobis erit. * Non relin-
quam vos orphanos: veniam ad vos.
19 * Adhuc modicum: & mundus me
C iam non videt. Vos autem videtis me:
20 quia ego viuo, & vos viuetis. * In il-
lo die vos cognoſcetis, quia ego ſum
in Patre meo, & vos in me, & ego in
21 vobis. * Qui habet mandata mea, &
ſeruat ea: ille eſt qui diligit me. Qui
autem diligit me, diligetur à Patre
meo: & ego diligam eum, & manife-
22 ſtabo ei meipſum. * Dicit ei Iudas,
non ille Iſcariotes: Domine, quid fa-
ctum eſt, quia manifeſtaturus es no-
23 bis teipſum, & non mundo? * Reſpon-
dit Ieſus, & dixit ei: Si quis diligit me,
ſermonem meum ſeruabit, & Pater
meus

meus diliget eum, & ad eum venie-
mus, & mansionem apud eum facie-
mus: * qui non diligit me, sermones 24
meos non seruat. Et sermonem quem D
audistis, non est meus: sed eius, qui
misit me, Patris. * Hæc locutus sum 25
vobis, apud vos manens. * Paraclitus 26
autem Spiritus sanctus, quem mittet
Pater in nomine meo, ille vos doce-
bit omnia, & suggeret vobis omnia,
quæcumque dixero vobis. * Pacem 27
relinquo vobis, pacem meam do vo-
bis: non quomodo mundus dat, ego
do vobis. Non turbetur cor vestrum,
neque formidet. * Audistis quia ego 28
dixi vobis: Vado, & venio ad vos. Si
diligeretis me, gauderetis vtique, quia
vado ad Patrem: quia Pater maior me
est. * Et nunc dixi vobis priùs quàm 29
fiat: vt cùm factum fuerit, credatis.
* Iam non multa loquar vobiscum. 30
venit enim princeps mundi huius, &
in me non habet quidquam. * Sed vt 31
cognoscat mundus quia diligo Pa-
Act.2. trem, & ‖ sicut mandatum dedit mi-
d.22. hi Pater, sic facio. Surgite, eamus
hinc.

CAP. XV.

*Christus vitis, Pater agricola, discipu-
li verò palmites: præceptum Christi
de mutua dilectione frequenter ite-
ratum: Apostoli amici Christi, qui-
bus secreta sua communicauit, &
eligit eos vt fructum perpetuum af-
ferrent; quos roborat aduersus mun-
di odium ac persecutiones, dicens Iu-
dæos excusationem non habere de
peccato suo.*

Ego sum vitis vera: & Pater meus 1
agricola est. * Omnem palmitem 2
in me non ferentem fructum, tollet A
eum: & omnem qui fert fructum, pur-
gabit eum, vt fructum plus afferat.
Sup.13. * ‖ Iam vos mundi estis propter ser- 3
b.10. monem, quem locutus sum vobis.
* Manete in me: & ego in vobis. Sicut 4
palmes non potest ferre fructum à se-
metipso, nisi manserit in vite: sic nec
vos, nisi in me manseritis. * Ego sum 5
vitis, vos palmites: qui manet in me,
& ego in eo, hic fert fructum mul-
tum: quia sine me nihil potestis face-
re. * Si quis in me non manserit: mit- 6
tetur foras sicut palmes, & arescet, &
colligent eum, & in ignem mittent,
& ardet. * Si manseritis in me, & ver- 7
ba mea in vobis manserint: quod-
cumque volueritis petetis, & fiet vo-
bis. * In hoc clarificatus est Pater 8
meus, vt fructum plurimum affera- B
tis, & efficiamini mei discipuli. * Sic- 9
ut dilexit me Pater, & ego dilexi vos.
Manete in dilectione mea. * Si præ- 10
cepta mea seruaueritis, manebitis in
dilectione mea, sicut & ego Patris
mei præcepta seruaui & maneo in e-
11 ius dilectione. * Hæc locutus sum vo-
bis, vt gaudium meum in vobis sit, &
12 gaudium vestrum impleatur. * ‖ Hoc ‖*Sup.13*
est præceptum meum, vt diligatis in- *d.14.*
13 uicem, sicut dilexi vos. * Maiorem *Ephes.*
hac dilectionem nemo habet, vt ani- *5.a.9.*
mam suã ponat quis pro amicis suis. *1. Thes.*
14 * Vos amici mei estis, si feceritis quæ *4.b.9.*
15 ego præcipio vobis. * Iam non dicam
vos seruos: quia seruus nescit quid fa-
ciat dominus eius. Vos autem dixi a-
C micos: quia omnia quæcumque audi-
16 ui à Patre meo, nota feci vobis: * Non
vos me elegistis: sed ego elegi vos, &
posui vos ‖ vt eatis, & fructum affera- ‖*Math.*
tis, & fructus vester maneat: vt quod- *28.d.19.*
cumque petieritis Patrem in nomine
17 meo, det vobis * ‖ Hæc mando vobis, ‖*1. Ioan.*
18 vt diligatis inuicem. * Si mundus vos *3.a.1. &*
odit, scitote quia me priorem vobis *4.b.7.*
19 odio habuit. * Si de mundo fuissetis,
mũdus quod suum erat diligeret: quia
verò de mundo non estis, sed ego ele-
gi vos de mundo, propterea odit vos
20 mundus. * Mementote sermonis meï,
quem ego dixi vobis: ‖ Non est seruus ‖*Sup.13*
maior domino suo. Si me persecuti *b.16.*
sunt, & vos persequentur: si sermonem *Math.*
meum seruauerunt, & vestrum serua- *10.c.24.*
21 bunt. * Sed hæc omnia facient vobis *Matth.*
propter nomen meum: quia nesciunt *24.a.9.*
22 eum, qui misit me. * Si non venissem,
D & locutus fuissem eis, peccatum non
haberent: nunc autem excusationem
23 non habent de peccato suo. * Qui me
24 odit: & Patrem meum odit. * Si ope-
ra non feciſſem in eis, quæ nemo alius
fecit, peccatum non haberent: nunc
autem & viderunt, & oderunt & me,
25 & Patrem meum. * Sed vt adimplea-
tur sermo, qui in lege eorum scriptus
est: ‖ Quia odio habuerunt me gra- ‖*Psal.24*
26 tis. * Cùm autem venerit Paraclitus, *c.19.*
quem ego mittam vobis à Patre, spi- *Luc.24.*
ritum veritatis, qui à Patre procedit, *g.49.*
ille testimonium perhibebit de me:
27 * & vos testimonium perhibebitis,
quia ab initio mecum estis.

CAP. XVI.

*Discipulis prædicit futuras persecutio-
nes, & quòd eis expediat vt ipse va-
dat, quò veniat Paraclitus qui mũ-
dum arguat, ipsosque doceat, &
Christum clarificet: declarat quod
dixerat, Modicum & iam non vi-
debitis me, &c. addens similitudi-
nem de muliere pariente: hortatur
vt à Patre petant ipsius nomine;
prædicitque ipsorum fugam.*

HÆc locutus sum vobis, vt non 1
scandalizemini. * Absque syna- 2
gogis facient vos: sed venit hora, vt A
omnis qui interficit vos, arbitretur
obsequium se præstare Deo. * & hæc 3
facient vobis, quia non nouerunt Pa-
trem, neque me. * Sed hæc locutus 4
sum vobis: vt cùm venerit hora eo-
rum reminiscamini, quia ego dixi
vobis. * Hæc autem vobis ab initio 5
non dixi, quia vobiscum eram. Et nũc
vado ad eum, qui misit me; & nemo
ex vobis interrogat me, Quò vadis?
* Sed quia hæc locutus sum vobis, 6
tristitia impleuit cor vestrum. * Sed 7
ego veritatem dico vobis: expedit vo-
bis vt ego vadam: si enim non abiero,
Paraclitus non veniet ad vos: si au-
tem abiero, mittam eum ad vos. * Et 8
cùm venerit ille, arguet mundum de
peccato, & de iustitia, & de iudicio.
* de peccato quidem, quia non credi- 9
derunt in me: * de iustitia verò, quia 10
ad Patrem vado, & iam non videbi-
tis me: * de iudicio autem, quia prin- 11
ceps huius mundi iam iudicatus est. B
* Adhuc multa habeo vobis dicere: 12
sed non potestis portare modò. * Cùm 13
autem venerit ille Spiritus veritatis,
docebit vos omnem veritatem. non
enim loquetur à semetipso: sed quæ-
cumque audiet loquetur, & quæ ven-
tura sunt annuntiabit vobis. * Ille me 14
clarificabit: quia de meo accipiet, &
annuntiabit vobis. * Omnia quæcum- 15
que habet Pater, mea sunt. Propterea
dixi: quia de meo accipiet, & annun-
tiabit vobis. * Modicum, & iam non 16
videbitis me: & iterùm modicum, &
videbitis me: quia vado ad Patrem.
* Dixerunt ergo ex discipulis eius ad 17
inuicem: Quid est hoc, quod dicit
nobis: Modicum, & non videbitis
me: & iterùm modicum, & videbi-
tis me, & quia vado ad Patrem? * Di- 18
cebant ergo: Quid est hoc, quod di-
cit, Modicum? nescimus quid loqui-
tur. * Cognouit autem Iesus, quia 19
volebant eum interrogare, & dixit eis: C
De hoc quæritis inter vos, quia dixi,
Modicum, & non videbitis me: &
iterùm modicum, & videbitis me.
* Amen, amen dico vobis: quia plo- 20
rabitis, & flebitis vos, mundus autem
gaudebit: vos autem contristabimi-
ni, sed tristitia vestra vertetur in gau-
dium. * Mulier cùm parit, tristitiam 21
habet, quia venit hora eius: cùm au-
tem peperit puerum, iam non me-
minit pressuræ propter gaudium, quia
natus est homo in mundum. * Et vos 22
igitur nunc quidem tristitiam habe-
tis, iterùm autem videbo vos, & gau-
debit cor vestrũ: & gaudium vestrum
23 nemo tollet à vobis. * Et in illo die
me non rogabitis quidquam. ‖ Amen, ‖ Sup. 14
amen dico vobis: si quid petieritis b. 13.
Patrem in nomine meo, dabit vobis. Matth.
24 * Vsque modò non petistis quidquam 7. a. 7.
in nomine meo: Petite, & accipietis, & 21. c.
25 vt gaudium vestrum sit plenum. * Hæc 22.
D in prouerbiis locutus sum vobis. Ve- Mar. 11
nit hora, cùm iam non in prouerbiis c. 24.
loquar vobis, sed palàm de Patre an- Luc. 11.
26 nuntiabo vobis. * in illo die in no- b. 9.
mine meo petetis; & non dico vobis Iac. 1.
quia ego rogabo Patrem de vobis: a. 5.
27 * Ipse enim Pater amat vos, quia vos
me amastis, & credidistis quia ego à
28 Deo exiui. * Exiui à Patre, & veni in
mundum: iterùm relinquo mundum,
29 & vado ad Patrem. * Dicunt ei disci-
puli eius: Ecce nunc palàm loqueris,
30 & prouerbium nullum dicis. * nunc
scimus quia scis omnia, & non opus
est tibi vt quis te interroget: in hoc
31 credimus quia à Deo existi. * Respon-
32 dit eis Iesus: Modò creditis? * ‖ Ecce ‖ Math.
venit hora, & iam venit, vt disperga- 26. c. 31.
mini vnusquisque in propria, & me Marci
solum relinquatis: & non sum solus, 14. c. 31.
33 quia Pater mecum est. * Hæc locutus
sum vobis, vt in me pacem habeatis.
In mundo pressuram habebitis: sed
confidite, ego vici mundum.

CAP. XVII.

Oratio Christi ad Patrem pro vtriusque clarificatione, pro discipulis & iis qui per illos in ipsum essent credituri, vt seruentur à malo, & omnes sint vnum, mundusque cognoscat ipsum fuisse à Patre missum.

1 HÆc locutus est Iesus: & subleua-
A tis oculis in cælum, dixit: Pater
venit hora, clarifica filium tuum, vt
2 filius tuus clarificet te. * ‖ Sicut dedi- ‖ Math.
sti ei potestatem omnis carnis, vt om- 28. d. 18.
ne, quod dedisti ei, det eis vitam æ-
3 ternam. * Hæc est autem vita æterna:
Vt cognoscant te, solùm Deum ve-
rum, & quem misisti Iesum Christum.
4 * Ego te clarificaui super terram: opus
consummaui, quod dedisti mihi vt fa-
5 ciam: * & nunc clarifica me tu Pater
apud temetipsum, claritate, quam ha-
bui priùs, quàm mundus esset, apud
6 te. * Manifestaui nomen tuum homi-
nibus, quos dedisti mihi de mundo:
Tui erant, & mihi eos dedisti: & ser-
7 monem tuum seruauerunt. * Nunc
cognouerunt, quia omnia quæ dedisti
8 mihi, abs te sunt: * quia verba, quæ
dedisti mihi, dedi eis: & ipsi accepe-
runt, & cognouerunt verè quia à te
B exiui, & crediderunt quia tu me mi-
sisti.

ſti. * Ego pro eis rogo: Non pro 9
mundo rogo, ſed pro his, quos dedi-
ſti mihi: quia tui ſunt: * & mea om- 10
nia tua ſunt, & tua mea ſunt: & clari-
ficatus ſum in eis. * Et iam non ſum 11
in mundo, & hi in mundo ſunt, &
ego ad te venio. Pater ſancte, ſerua
eos in nomine tuo, quos dediſti mihi:
vt ſint vnum, ſicut & nos. * Cùm eſ- 12
ſem cum eis, ego ſeruabam eos in no-
‖ Infrà mine tuo. ‖ Quos dediſti mihi, cuſto-
18. b. 9. diui: & nemo ex eis periit, niſi filius
‖ Pſal. perditionis, ‖ vt Scriptura impleatur.
180. b. 8 * Nunc autem ad te venio. & hæc lo- 13
quor in mundo, vt habeant gaudium C
meum impletum in ſemetipſis. * Ego 14
dedi eis ſermonem tuum, & mundus
eos odio habuit, quia non ſunt de mũ-
do, ſicut & ego non ſum de mundo.
* Non rogo vt tollas eos de mundo, 15
ſed vt ſerues eos à malo. * De mundo 16
non ſunt, ſicut & ego non ſum de
mundo. * Sanctifica eos in veritate. 17
Sermo tuus veritas eſt. * Sicut tu me 18
miſiſti in mundum, & ego miſi eos in
mundum. * Et pro eis ego ſanctifico 19
meipſum: vt ſint & ipſi ſanctificati
in veritate. * Non pro eis autem ro- 20
go tantùm, ſed & pro eis, qui credi-
turi ſunt per verbum eorum in me:
* vt omnes vnum ſint, ſicut tu Pater 21
in me, & ego in te, vt & ipſi in no-
bis vnum ſint: vt credat mundus, quia
tu me miſiſti. * Et ego claritatem, 22
quam dediſti mihi, dedi eis: vt ſint D
vnum, ſicut & nos vnum ſumus.
* Ego in eis, & tu in me: vt ſint con- 23
ſummati in vnum: & cognoſcat mun-
dus quia tu me miſiſti, & dilexiſti
eos, ſicut & me dilexiſti. * Pater, 24
quos dediſti mihi, volo vt vbi ſum
ego, & illi ſint mecum: vt videant
claritatem meam, quam dediſti mihi:
quia dilexiſti me ante conſtitutio-
nem mundi. * Pater iuſte, mundus 25
te non cognouit: ego autem te cog-
noui: & hi cognouerunt, quia tu me
miſiſti. * Et notum feci eis nomen 26
tuum, & notum faciam: vt dilectio,
qua dilexiſti me, in ipſis ſit, & ego in
ipſis.

CAP. XVIII.

Ieſus à Iudæis capitur, illis primùm ad ipſius verbum in terram cadentibus: ad Annam & Caipham ducitur: reſpondens interroganti Pontifici, alapa cæditur: ter à Petro negatur: ductus in prætorium, dicit Pilato ſuum regnum non eſſe de hoc mundo: Iudæi Ieſum mori cupiunt, ſoluto Barabba.

Math. 26. e. 36
Mar. 14 e. 32.

HÆc cùm dixiſſet Ieſus, egreſſus 1
eſt cum diſcipulis ſuis trans Tor- A
rentem Cedron, vbi erat hortus, in Luc. 22.
quem introiuit ipſe, & diſcipuli eius. d. 30.
2 * Sciebat autem & Iudas, qui trade- 2 Reg.
bat eum, locum: quia frequenter Ie- 15. e. 23.
ſus conuenerat illuc cum diſcipulis
3 ſuis. * ‖ Iudas ergo cùm accepiſſet ‖ Math.
cohortem, & à Pontificibus & Phari- 26. e. 47
ſæis miniſtros, venit illuc cum later- Mar. 14
4 nis, & facibus, & armis. * Ieſus ita- e. 42.
que ſciens omnia, quæ ventura erant Luc. 22.
ſuper eum, proceſſit, & dixit eis: e. 47.
5 Quem quæritis? * Reſponderunt ei:
Ieſum Nazarenum. Dicit eis Ieſus:
Ego ſum. Stabat autem & Iudas, qui
6 tradebat eum, cum ipſis. * Vt ergo
dixit eis: Ego ſum: abierunt retror-
7 ſum, & ceciderunt in terram. * Ite-
B rùm ergo interrogauit eos: Quem
quæritis? Illi autem dixerunt: Ieſum
8 Nazarenum. * Reſpondit Ieſus: Dixi
vobis, quia ego ſum: ſi ergo me quæ-
9 ritis, ſinite hos abire. * Vt implere-
tur ſermo, quem dixit: ‖ Quia quos ‖ Sup. 17
dediſti mihi, non perdidi ex eis quem- c. 12.
10 quam. * Simon ergo Petrus habens
gladium eduxit eum: & percuſſit
pontificis ſeruum: & abſcidit auricu-
C lam eius dexteram. Erat autem no-
11 men ſeruo Malchus. * Dixit ergo Ie-
ſus Petro: Mitte gladium tuum in va-
ginam. Calicem, quem dedit mihi Pa-
12 ter, non bibam illum? * Cohors er-
go, & tribunus, & miniſtri Iudæo-
rum comprehenderunt Ieſum, & li-
13 gauerunt eum: * Et adduxerunt eum
ad ‖ Annam primùm, erat enim ſocer ‖ Luc. 3.
Caiphæ, qui erat pontifex anni illius. a. 2.
14 * Erat autem Caiphas, ‖ qui conſi- ‖ Sup. 11.
lium dederat Iudæis: Quia expedit, f. 49.
vnum hominem mori pro populo.
15 * Sequebatur autem Ieſum Simon Pe-
trus, & alius diſcipulus. Diſcipulus
autem ille erat notus pontifici, & in-
troiuit cum Ieſu in atrium pontificis.
16 * Petrus autem ſtabat ad oſtium fo-
ris. ‖ Exiuit ergo diſcipulus alius, qui ‖ Math.
erat notus pontifici, & dixit oſtiariæ, 26. f. 58.
17 & introduxit Petrum. * Dicit ergo Mar. 14.
Petro ancilla oſtiaria: Numquid & tu f. 54.
ex diſcipulis es hominis iſtius? Di- Luc. 22.
18 cit ille: Non ſum. * Stabant autem f. 54.
D ſerui & miniſtri ad prunas, quia fri-
gus erat, & calefaciebant ſe: erat au-
tem cum eis & Petrus ſtans, & cale-
19 faciens ſe. * Pontifex ergo interroga-
uit Ieſum de diſcipulis ſuis, & de do-
20 ctrina eius. * Reſpondit ei Ieſus: Ego
palàm locutus ſum mundo: ego ſem-
per docui in ſynagoga, & in templo,
quò omnes Iudæi conueniunt: & in
21 occulto locutus ſum nihil. * Quid
me interrogas? interroga eos, qui au-
dierunt quid locutus ſim ipſis: ecce

hi sciunt quæ dixerim ego.* Hæc au- 22
tem cùm dixisset, vnus assistens mini-
strorum dedit alapam Iesu, dicens:
Sic respondes pontifici? * Respondit 23
‖ Math. ei Iesus: ‖ Si malè locutus sum, testi-
26.f.57. monium perhibe de malo: si autem
Mar. 14 benè, quid me cædis? *Et misit eum 24
f.53. Annas ligatum ad Caipham pontifi-
Luc. 21. cem.*Erat autem Simon Petrus stans, 25
f.54. & calefaciens se. ‖ Dixerunt ergo ei: E
‖ Math. Numquid & tu ex discipulis eius es?
26.g.69 Negauit ille, & dixit: Non sum. * Di- 26
Mar 14 cit ei vnus ex seruis pontificis, cogna-
g.67. tus eius, cuius abscidit Petrus auricu-
Luc. 22. lam: Nonne ego te vidi in horto cum
f.56. illo? * Iterùm ergo negauit Petrus: 27
& statim gallus cantauit. * Addu- 28
cunt ergo Iesum à Caipha in præto-
rium. Erat autem manè: & ipsi non
‖ Math. introierunt in prætorium, ‖ vt non
27.a.2. contaminarentur, sed vt manduca-
Mar. 15. rent Pascha. * Exiuit ergo Pilatus ad 29
a.1. eos foras, & dixit: Quam accusatio-
Luc. 23. nem affertis aduersus hominem hunc?
a.1. *Responderunt, & dixerunt ei: Si non 30
Act. 10. esset hic malefactor, non tibi tradi- F
c.28. & dissemus eum. * Dixit ergo eis Pila- 31
11.a.3. tus: Accipite eum vos, & secundùm
legem vestram iudicate eum. Dixe-
runt ergo ei Iudæi: Nobis non licet
‖ Math. interficere quemquam. * ‖ Vt sermo 32
20.c.19 Iesu impleretur, quem dixit, signifi-
‖ Math. cans qua morte esset moriturus.*‖ In- 33
27.b.11. troiuit ergo iterùm in prætorium Pi-
Marc. latus, & vocauit Iesum, & dixit ei:
15.a.2. Tu es rex Iudæorum? *Respondit Ie- 34
Luc. 23. sus: A temetipso hoc dicis, an alii di-
a.4. xerunt tibi de me? * Respondit Pila- 35
tus: Numquid ego Iudæus sum? Gens
tua, & pontifices tradiderunt te mihi:
quid fecisti? * Respondit Iesus. Re- 36
gnum meum non est de hoc mundo.
si ex hoc mundo esset regnum meum, G
ministri mei vtique decertarent vt
non traderer Iudæis: nunc autem re-
gnum meum non est hinc. * Dixit 37
itaque ei Pilatus: Ergo rex es tu? Re-
spondit Iesus: Tu dicis quia rex sum
ego. Ego in hoc natus sum, & ad hoc
veni in mundum, vt testimonium
perhibeam veritati: omnis qui est ex
veritate, audit vocem meam.*Dicit ei 38
Pilatus: Quid est veritas? Et cùm hoc
dixisset, iterùm exiuit ad Iudæos, &
dicit eis: Ego nullam inuenio in eo
‖ Math. causam. *‖ Est autem consuetudo vo- 39
27.c.15. bis, vt vnū dimittam vobis in Pascha:
Mar. 15 vultis ergo dimittam vobis regem Iu-
b.5. dæorum? * Clamauerunt ergo rursum 40
Luc. 23. omnes, dicentes: Non hunc, sed Ba-
b.17. rabbam. Erat autem Barabbas latro.

CAP. XIX.

A Pilato flagellatus, variisque modis afflictus, & spinis coronatus, ad mortem deposcitur: rursumque à Pilato examinatus, ostendit illum desuper tantùm habere in ipsum potestatem: Pilatus meticulosus, Iesum, quem regem dicit Iudæorum, morti adiudicat: Iesus baiulans sibi crucem, inter latrones crucifigitur; posito à Pilato super crucem titulo, diuisisque à militibus vestimentis, & sorte de tunica missa: Iesus matri Ioannem, matremque Ioanni commendat: & sitiens aceto potatus, consummatisque omnibus tradit spiritum: fractis latronum cruribus, ex aperto Christi latere sanguis & aqua profluit, eiusque corpus myrrha & aloe conditum sepelitur.

1 TVnc ergo apprehendit Pilatus Ie- Matth.
2 sum, & flagellauit. * Et milites 27.c.27.
A plectentes coronam de spinis, impo- Marc.
suerunt capiti eius: & veste purpurea 15.b.16.
3 circumdederunt eum. * Et veniebant
ad eum, & dicebant: Aue Rex Iudæo-
4 rum: & dabant ei alapas. * Exiuit er-
go iterùm Pilatus foras, & dicit eis:
Ecce adduco vobis eum foras, vt cog-
noscatis quia nullam inuenio in eo
5 causam. (*Exiuit ergo Iesus portans
coronam spineam, & purpureum ve-
stimentum.) Et dicit eis: Ecce homo.
6 *Cùm ergo vidissent eum Pontifices,
& ministri, clamabant, dicentes: Cru-
cifige, crucifige eum. Dicit eis Pilatus:
Accipite eum vos, & crucifigite: ego
7 enim non inuenio in eo causam. *Re-
B sponderunt ei Iudæi: Nos legem ha-
bemus, & secundùm legem debet mo-
8 ri, quia filium Dei se fecit. * Cùm er-
go audisset Pilatus hunc sermonem,
9 magis timuit.*Et ingressus est præto-
rium iterùm: & dixit ad Iesum: Vnde
es tu? Iesus autem responsum non
10 dedit ei. *Dicit ergo ei Pilatus: Mihi
non loqueris? nescis quia potestatem
habeo crucifigere te, & potestatem
11 habeo dimittere te? * Respondit Ie-
sus: Non haberes potestatem aduer-
sum me vllam, nisi tibi datum esset de-
super. Propterea qui me tradidit ti-
12 bi, maius peccatum habet. * Et exin-
de quærebat Pilatus dimittere eum.
Iudæi autem clamabant dicentes: Si
hunc dimittis, non es amicus Cæsa-
ris. omnis enim, qui se regem facit,
13 contradicit Cæsari. * Pilatus autem
C cùm audisset hos sermones, adduxit
foras Iesum: & sedit pro tribunali, in
loco qui dicitur Lithostrotos, He-
14 braicè autem Gabbatha.* Erat autem
Parasceue Paschæ, hora quasi sexta,
&

& dicit Iudæis : Ecce rex vester. *Illi 15
autem clamabant: Tolle, tolle, cruci-
fige eum. Dicit eis Pilatus: Regem ve-
strum crucifigā? Responderunt Pon-
tifices : Non habemus Regem, nisi
Cæsarem. *Tunc ergo tradidit eis il- 16
‖ *Math.* lum vt crucifigeretur. ‖ Susceperunt
27.d.31. autem Iesum, & eduxerunt. * Et ba- 17
Mar. 15. iulans sibi crucem, exiuit in eum, qui
b.22. dicitur Caluariæ, locum, Hebraicè
Luc. 23. autem Golgotha: * vbi crucifixerunt 18
c.33. eum, & cum eo alios duos, hinc &
hinc, medium autem Iesum. *Scripsit 19
autem & titulum Pilatus : & posuit D
super crucem. Erat autem scriptum:
Iesus Nazarenus , Rex Iudæorum.
* Hunc ergo titulum multi Iudæo- 20
rum legerunt : quia prope ciuitatem
erat locus, vbi crucifixus est Iesus. Et
erat scriptum Hebraicè, Græcè, & La-
tinè. *Dicebant ergo Pilato Pontifi- 21
ces Iudæorum: Noli scribere, Rex
Iudæorum : sed quia ipse dixit: Rex
sum Iudæorum. * Respondit Pilatus: 22
Quod scripsi, scripsi. * Milites ergo 23
‖ *Math.* cùm crucifixissent eum, ‖ acceperunt
27.d.35. vestimenta eius, (& fecerunt quat-
Marci tuor partes: vnicuique militi partem)
15.b.24. & tunicàm. Erat autem tunica incon-
Luc. 23. sutilis, desuper contexta per totum.
c.34. * Dixerunt ergo ad inuicem : Non 24
scindamus eam, sed sortiamur de illa
cuius sit. Vt Scriptura impleretur, E
‖ *Psal.* dicens ‖ Partiti sunt vestimenta mea
21. c.19. sibi: & in vestem meam miserunt sor-
tem. Et milites quidem hæc fecerunt.
* Stabant autem iuxta crucem Iesu 25
mater eius, & soror matris eius Ma-
ria Cleophæ, & Maria Magdalene.
* Cùm vidisset ergo Iesus matrem, & 26
discipulum stantem, quem diligebat,
dicit matri suæ : Mulier, ecce filius
tuus. * Deinde dicit discipulo: Ecce 27
mater tua. Et ex illa hora accepit eam
discipulus in sua. *Posteà sciens Iesus 28
‖ *Psal.* quia omnia consummata sunt, ‖ vt F
68. c.22 consummaretur Scriptura, dixit: Si-
tio. * Vas ergo erat positum aceto 29
plenum. Illi autem spongiam plenam
aceto, hyssopo circumponentes, ob-
tulerunt ori eius. * Cùm ergo acce- 30
pisset Iesus acetum, dixit: Consum-
matum est. Et inclinato capite tradi-
dit spiritum. * Iudæi ergo, (quoniam 31
parasceue erat) vt non remanerent in
cruce corpora sabbato, (erat enim
magnus dies ille Sabbati) rogauerunt
Pilatum vt frangerentur eorum crura,
& tollerentur. *Venerunt ergo mili- 32
tes: & primi quidem fregerunt crura,
& alterius qui crucifixus est cum eo.
* Ad Iesum autem cùm venissent, vt 33
viderunt eum iam mortuum, non fre-
34 gerunt eius crura: *sed vnus militum
lancea latus eius aperuit, & continuò
35 exiuit sanguis, & aqua. * Et qui vidit,
G testimonium perhibuit : & verum est
testimonium eius. Et ille scit quia ve-
36 ra dicit : vt & vos credatis. * Facta
sunt enim hæc, vt Scriptura implere-
tur: ‖ Os non comminuetis ex eo. ‖ *Exod. 12. d.46*
37 *Et iterùm alia Scriptura dicit: ‖ Vi- *Num. 9*
38 debunt in quem transfixerunt. *‖ Post *b.12.*
hæc autem rogauit Pilatum Ioseph ‖ *Zach.*
ab Arimathæa, (eò quòd esset disci- *12. c.10.*
pulus Iesu, occultus autem propter *Math.*
metum Iudæorum) vt tolleret cor- *27.g.57.*
pus Iesu. Et permisit Pilatus. Venit *Marci*
39 ergo, & tulit corpus Iesu. * Venit au- *15.d.42.*
tem & Nicodemus, ‖ qui venerat ad *Luc. 23.*
Iesum nocte primum, ferens mixtu- *g.50.*
ram myrrhæ & aloës, quasi libras cen- ‖ *Sup. 3. a.1.*
40 tum. *Acceperunt ergo corpus Iesu,
& ligauerunt illud linteis cum aroma-
tibus, sicut mos est Iudæis sepelire.
41 * Erat autem in loco, vbi crucifixus
est, hortus: & in horto monumentum
nouum, in quo nondum quisquam po-
42 situs erat. * Ibi ergo propter Parasce-
uen Iudæorum, quia iuxta erat monu-
mentum, posuerunt Iesum.

CAP. XX.

Maria Magdalene prima venit ad monumentum, deinde Petrus & Ioannes: illa plorans ad monumentum videt Angelos, tandemque Iesum agnoscit: qui apparens Apostolis, pacem illis optat; & ostensis manibus ac latere, dat eis Spiritum sanctum, vt peccata remittant ac retineant; rursumque non credenti Thomæ apparens cum reliquis discipulis, corpus præbet palpandum, beatos dicens qui in ipso non viso crediderunt: multa Christi signa non sunt in hoc libro scripta.

1 VNa autem sabbati, Maria Magda- *Matth.*
A lene venit manè, cùm adhuc te- *28.a.1.*
nebræ essent, ad monumentum: & vi- *Marci*
dit lapidem sublatum à monumento. *16.a.1.*
2 * Cucurrit ergo, & venit ad Simo- *Luc. 24*
nem Petrum, & ad alium discipulum, *a.1.*
quem amabat Iesus, & dicit illis: Tu-
lerunt Dominum de monumento, &
nescimus vbi posuerunt eum. * Exiit
3 ergo Petrus, & ille alius discipulus, &
4 venerunt ad monumentum. *Curre-
bant autem duo simul, & ille alius
discipulus præcucurrit citiùs Petro,
& venit primus ad monumentum.
5 * Et cùm se inclinasset, vidit posita
6 linteamina, non tamē introiuit. *Ve-
B nit ergo Simon Petrus sequens eum,
& introiuit in monumentum, & vi-
7 dit linteamina posita, * & sudarium,
quod fuerat super caput eius, nō cum

linteaminibus positum, sed separa-
tim inuolutum in vnum locum. *Tūc 8
ergo introiuit & ille discipulus, qui
venerat primus ad monumentum: &
vidit, & credidit: *nondum enim scie- 9
bant Scripturam, quia oportebat eum
à mortuis resurgere. * Abierunt ergo 10
‖ Math. 28.a.1. iterùm discipuli ad semetipsos. *‖ Ma- 11
ria autem stabat ad monumentum fo- C
Marc. 16.b.5. ris, plorans. Dum ergo fleret, incli-
nauit se, & prospexit in monumen-
Luc. 24 a.4. tum: *& vidit duos angelos in albis, 12
sedentes, vnum ad caput, & vnum ad
pedes, vbi positum fuerat corpus Iesu.
* Dicunt ei illi: Mulier quid ploras? 13
Dicit eis: Quia tulerunt Dominum
meum; & nescio vbi posuerunt eum.
* Hæc cùm dixisset, conuersa est re- 14
trorsum, & vidit Iesum stantem: &
non sciebat quia Iesus est. *Dicit ei Ie- 15
sus: Mulier, quid ploras? quem quæ- D
ris? Illa existimans quia hortulanus
esset, dicit ei: Domine, si tu sustulisti
eum, dicito mihi vbi posuisti eum:
& ego eum tollam. * Dicit ei Iesus: 16
Maria. Conuersa illa, dicit ei: Rabbo-
ni (quod dicitur Magister.) *Dicit ei 17
Iesus: Noli me tangere, nondum enim
ascendi ad Patrem meum: vade autem
ad fratres meos, & dic eis: Ascendo E
ad Patrem meum, & Patrem vestrum;
Deum meum, & Deum vestrum. * Ve- 18
nit Maria Magdalene annuntians di-
scipulis: Quia vidi Dominum, & hæc
dixit mihi. *‖ Cùm ergo serò esset die 19
‖ Marc. 16.c.14. illo, vna sabbatorum, & fores essent
clausæ, vbi erant discipuli congrega-
Luc. 24. f.36. ti propter metum Iudæorum: venit
Iesus, & stetit in medio, & dixit eis:
1. Cor. 15 a.5. Pax vobis. * Et cùm hoc dixisset, 20
ostendit eis manus, & latus. Gauisi
sunt ergo discipuli, viso Domino.
* Dixit ergo eis iterùm: Pax vobis. 21
Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.
* Hæc cùm dixisset, insufflauit: & 22
dixit eis: Accipite Spiritum sanctum:
* ‖ quorum remiseritis peccata, re- 23
‖ Math. 18.c.18. mittuntur eis: & quorum retinueri- F
tis, retenta sunt. * Thomas autem 24
vnus ex duodecim, qui dicitur Didy-
mus, non erat cum eis quando venit
Iesus. * Dixerunt ergo ei alij discipu- 25
li: Vidimus Dominum. Ille autem
dixit eis: Nisi videro in manibus eius
fixuram clauorum, & mittam digi-
tum meum in locum clauorum, &
mittam manum meam in latus eius,
non credam. * Et post dies octo, ite- 26
rùm erant discipuli eius intus; & Tho-
mas cum eis. Venit Iesus ianuis clau-
sis, & stetit in medio, & dixit: Pax
vobis. * Deinde dicit Thomæ: Infer 27
digitum tuum huc, & vide manus G
meas, & affer manum tuam, & mitte
in latus meum: & noli esse incredu-
28 lus, sed fidelis. * Respondit Thomas,
& dixit ei: Dñs meus, & Deus meus.
29 * Dixit ei Iesus: Quia vidisti me Tho-
ma, credidisti: beati qui non viderūt,
30 & crediderunt. * ‖ Multa quidem & ‖ Infrà 21.g.25.
alia signa fecit Iesus in conspectu di-
scipulorum suorum, quæ non sunt
31 scripta in libro hoc. *Hæc autem scri-
pta sunt, vt credatis, quia Iesus est
Christus Filius Dei: & vt credentes,
vitam habeatis in nomine eius.

CAP. XXI.

Piscantibus discipulis comprehendere facit Iesus copiosam piscium multitudinem: quo signo Petrus per Ioannem Dominum agnoscens, mittit se in mare: & facto prandio, de amore in Christum ter interrogatus, ter accipit pascendas ipsius oues: & de futura passione sua admonetur, frustrà de Ioannis morte curiosè scrutatus: non omnia Christi facta scripta sunt.

1 POsteà manifestauit se iterùm Ie-
A sus discipulis ad mare Tiberiadis.
2 Manifestauit autem sic: * Erant si-
mul Simon Petrus, & Thomas, qui
dicitur Didymus, & Nathanael, qui
erat à Cana Galilææ, & filij Zebedæi,
3 & alij ex discipulis eius duo. * Dicit
eis Simon Petrus: Vado piscari. Di-
cunt ei: Venimus & nos tecum. Et
exierunt, & ascenderunt in nauim:
4 & illa nocte nihil prendiderūt. *Ma-
nè autem facto stetit Iesus in littore:
non tamen cognouerūt discipuli quia
5 Iesus est. *Dixit ergo eis Iesus: Pueri
numquid pulmentarium habetis? Re-
6 sponderunt ei: Non. * Dicit eis: Mit-
tite in dexteram nauigij rete; & inue-
nietis. Miserunt ergo; & iam non va-
lebant illud trahere præ multitudine
7 piscium. * Dixit ergo discipulus ille,
B quem diligebat Iesus, Petro: Domi-
nus est. Simon Petrus cùm audisset
quia Dominus est, tunica succinxit
se (erat enim nudus) & misit se in ma-
8 re. *Alij autem discipuli nauigio ve-
nerunt, (non enim longè erāt à terra,
sed quasi cubitis ducentis) trahentes
9 rete piscium. * Vt ergo descenderunt
in terram, viderunt prunas positas,
& piscem superpositum, & panem.
10 *Dicit eis Iesus: Afferte de piscibus,
11 quos prendidistis nunc. * Ascendit
Simon Petrus, & traxit rete in ter-
ram, plenum magnis piscibus centum
quinquaginta tribus. Et cùm tanti
12 essent, non est scissum rete. *Dicit eis
C Iesus: Venite, prandere. Et nemo au-
debat discumbentiū interrogare eū:
Tu

Tu quis es? scientes, quia Dominus
est. * Et venit Iesus, & accipit panem, 13
& dat eis, & piscem similiter. * Hoc 14
iam tertiò manifestatus est Iesus di-
scipulis suis, cùm resurrexisset à
mortuis. * Cùm ergo prandissent, 15
dicit Simoni Petro Iesus: Simon
Ioannis diligis me plus his? Dicit ei:
Etiam Domine, tu scis quia amo te.
Dicit ei: Pasce agnos meos. * Dicit 16
ei iterùm: Simon Ioannis, diligis me?
Ait illi: Etiam Domine, tu scis quia
amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos.
* Dicit ei tertiò: Simon Ioannis, a- 17
mas me? Contristatus est Petrus, quia
dixit ei tertiò, Amas me? & dixit ei:
Domine tu omnia nosti: tu scis quia
amo te. Dixit ei: Pasce oues meas.
2.Pet.1 c.14. * || Amen, amen dico tibi: cùm esses 18
iunior, cingebas te, & ambulabas vbi
volebas: cùm autem senueris, exten-
des manus tuas, & alius te cinget, &
ducet quò tu non vis. * Hoc autem 19
dixit, significans qua morte clarifi- D
caturus esset Deum. Et cùm hoc di-
20 xisset, dicit ei: Sequere me. * Conuer-
sus Petrus vidit illum discipulum,
quem diligebat Iesus, sequentem, || qui Sup.13 c.23.
& recubuit in cœna super pectus e-
ius, & dixit: Domine quis est qui
21 tradet te? * Hunc ergo cùm vidisset
Petrus, dixit Iesu: Domine, hic au-
22 tem quid? * Dicit ei Iesus: Sic eum
volo manere donec veniam, quid ad
23 te? tu me sequere. * Exiit ergo sermo
iste inter fratres, quia discipulus ille
non moritur. Et non dixit ei Iesus:
Non moritur; sed: Sic eum volo ma-
24 nere donec veniam, quid ad te? * Hic
est discipulus ille, qui testimonium
perhibet de his, & scripsit hæc: &
scimus, quia verum est testimonium
25 eius. * || Sunt autem & alia multa, Sup.20 g.30.
quæ fecit Iesus: quæ si scribantur
per singula, nec ipsum arbitror mun-
dum capere posse eos, qui scribendi
sunt, libros.

ACTUS APOSTOLORUM.

CAPUT I.

Iesus promittens Apostolis Spiritum sanctum, dicit non esse ipsorum scire secreta rerum futurarum tempora: & post ipsius in cælum ascensum dicitur ab Angelis similiter venturus: nomina Apostolorum: oratio Petri de vno in locum Iudæ proditoris sufficiendo; vbi præmissis precibus eligitur sorte Mathias.

RIMUM quidem 1
sermonem feci de
omnibus, ô Theo-
phile, quæ cœpit
Iesus facere, & do-
cere, * vsque in diē, 2
qua præcipiens A-
postolis per Spiri-
tum sanctum, quos
elegit, assumptus est: * quibus & præ- 3
buit seipsum viuum post passionem
suam in multis argumentis, per dies
quadraginta apparens eis, & loquens
Luc.24 g.49. de regno Dei. * Et conuescens, || præ- 4
cepit eis ab Ierosolymis ne discede-
Ioan.14 d.26. rent, sed expectarent promissionem
Patris, || quam audistis (inquit) per os
Matt.3. b.11. meum: * quia Ioannes quidem bapti- 5
zauit aqua, vos autem baptizabimini Marc.1. b.8.
Spiritu sancto non post multos hos
6 dies. * Igitur qui conuenerant, inter- Luce 3. c.16.
rogabant eum, dicentes: Domine, si Ioan.1. d.26.
in tempore hoc restitues regnum Is-
7 raël? * Dixit autem eis: Non est vestrū
B nosse tempora vel momenta, quæ Pa-
8 ter posuit in sua potestate: * || sed ac- Infr.à 2 a.2.
cipietis virtutem superuenientis Spi-
ritus sancti in vos, & eritis mihi testes Luc.24 g.48.
in Ierusalem, & in omni Iudæa, &
Samaria, & vsque ad vltimum terræ.
9 * Et cùm hæc dixisset, videntibus il-
lis, eleuatus est: & nubes suscepit eum
10 ab oculis eorum. * Cumque intueren-
tur in cælum euntem illum, ecce duo
viri astiterunt iuxta illos in vestibus
11 albis, * qui & dixerunt: Viri Galilæi,
quid statis aspicientes in cælum? hic
Iesus, qui assumptus est à vobis in
cælum, sic veniet, quemadmodum vi-
12 distis eum euntem in cælum. * Tunc
reuersi sunt Ierosolymam, à monte
qui vocatur Oliueti, qui est iuxta Ie-
13 rusalem, sabbati habens iter. * Et cùm
introissent in cœnaculum, ascende-
runt vbi manebant Petrus & Ioan-
C nes, Iacobus & Andreas, Philippus
& Thomas, Bartholomæus & Mat-

thæus, Iacobus Alphæi, & Simon
Zelotes, & Iudas Iacobi. * hi omnes 14
erant perseuerantes vnanimiter in o-
ratione cum mulieribus, & Maria ma-
tre Iesu, & fratribus eius. * In diebus 15
illis exurgens Petrus in medio fra-
trum dixit (erat autem turba homi-
num simul, ferè centum viginti.)
* Viri fratres, oportet impleri Scri- 16
‖ Psal. pturam, ‖ quam prædixit Spiritus san-
40. c. 9. ctus per os Dauid de Iuda, ‖ qui fuit
‖ Ioan. dux eorum, qui comprehenderunt Ie-
13. b. 18. sum: * qui connumeratus erat in no- 17
bis, & sortitus est sortem ministerij
‖ Math. huius. * ‖ Et hic quidem possedit agrū 18
27. a. 7. de mercede iniquitatis, & suspensus
crepuit medius: & diffusa sunt om-
nia viscera eius. * Et notum factum 19
est omnibus habitantibus Ierusalem,
ita vt appellaretur ager ille, lingua
eorum, Haceldama, hoc est, ager san-
guinis. * Scriptum est enim in libro 20
‖ Psal. Psalmorum: ‖ Fiat commoratio eorum D
68. c. 26 deserta, & non sit qui inhabitet in ea:
‖ Psal. ‖ & episcopatum eius accipiat alter.
108. b. 8 * Oportet ergo ex his viris, qui no- 21
biscum sunt congregati in omni tem-
pore, quo intrauit & exiuit inter nos
Dominus Iesus, * incipiens à baptisma- 22
te Ioannis vsque in diem qua assum-
ptus est à nobis, testem resurrectio-
nis eius nobiscum fieri vnum ex istis.
* Et statuerunt duos, Ioseph, qui vo- 23
cabatur Barsabas, qui cognominatus
est Iustus, & Mathiam. * Et orantes 24
dixerunt: Tu Domine, qui corda no-
sti omnium, ostende, quem elegeris
ex his duobus vnum, * accipere lo- 25
cum ministerij huius, & apostolatus,
de quo præuaricatus est Iudas vt ab-
iret in locum suum. * Et dederunt sor- 26
tes eis, & cecidit sors super Mathiam,
& annumeratus est cum vndecim A-
postolis.

CAP. II.

Effuso super discipulos Spiritu sancto die Pentecostes, admirantur Iudæi quod omnium loquantur linguis: dicentes autem musto plenos esse confutat Petrus, citata inter alia suæ concionis, Prophetia Ioel: compuncti que Iudæi audito Petri consilio, conuertuntur ad Christum tria circiter millia; simulque perseuerant in doctrina Apostolorum, fractione panis & orationibus, habentes omnia communia.

‖ Math. ET cùm complerentur ‖ dies Pen- 1
3. c. 11. tecostes, erāt omnes pariter in eo- A
‖ Mar. 1 dem loco: * ‖ & factus est repentè de 2
b. 8. cælo sonus, tamquam aduenientis spi-
Luc. 3. ritus vehementis, & repleuit totā do-
c. 16. mum vbi erant sedentes. * Et apparue- 3
runt illis dispertitæ linguæ tamquam Ioan. 7.
ignis, seditque supra singulos eorum: d. 39.
4 * & repleti sunt omnes Spiritu sancto, Sup. 1.
& cœperūt loqui varijs linguis, prout a. 8.
5 Spiritus sanctus dabat eloqui illis. * E- Inf. 11.
rant autem in Ierusalem habitantes b. 15. &
Iudæi, viri religiosi ex omni natione 19. a. 6.
6 quæ sub cælo est. * Facta autem hac
voce, conuenit multitudo, & mente
confusa est, quoniam audiebat vnus-
quisque lingua sua illos loquentes.
7 * Stupebant autem omnes, & mirabā-
tur, dicentes: Nonne ecce omnes isti,
8 qui loquuntur, Galilæi sunt, * & quo-
B modo nos audiuimus vnusquisque lin-
9 guam nostrā, in qua nati sumus? * Par-
thi, & Medi, & Ælamitæ, & qui habi-
tant Mesopotamiam, Iudæam, & Cap-
10 padociam, Pontum, & Asiam, * Phry-
giam, & Pamphyliam, Ægyptum, &
partes Lybiæ, quæ est circa Cyrenen,
11 & aduenæ Romani, * Iudæi quoque, &
Proselyti, Cretes, & Arabes: audiui-
mus eos loquētes nostris linguis ma-
12 gnalia Dei. * Stupebant autem omnes,
& mirabantur ad inuicem dicentes:
13 Quidnam vult hoc esse? * Alij autem
irridentes dicebant: Quia musto pleni
14 sunt isti. * Stans autem Petrus cum vn-
decim, leuauit vocem suam, & locu-
tus est eis: Viri Iudæi, & qui habitatis
Ierusalem vniuersi, hoc vobis notum
sit, & auribus percipite verba mea,
15 * Non enim, sicut vos æstimatis, hi
ebrij sunt, cùm sit hora diei tertia:
16 * sed hoc est, quod dictum est per pro-
17 phetam Ioël. * ‖ Et erit in nouissimis ‖ Ioel. 2.
C diebus (dicit Dñs) effundam de Spi- g. 28.
ritu meo super omnem carnem: & Isa. 44.
prophetabunt filij vestri, & filiæ ve- a. 3.
stræ: & iuuenes vestri visiones vide-
bunt, & seniores vestri somnia som-
18 niabunt. * Et quidem super seruos
meos, & super ancillas meas, in die-
bus illis effundam de Spiritu meo, &
19 prophetabunt: * & dabo prodigia in
cælo sursum, & signa in terra deor-
sum, sanguinem, & ignem, & vaporem
20 fumi. * Sol conuertetur in tenebras,
& luna in sanguinem, antequā veniat
21 dies Dñi magnus & manifestus. * ‖ Et ‖ Rom.
erit: omnis quicumque inuocauerit 10. c. 13.
22 nomen Domini, saluus erit. * Viri Is-
raëlitæ, audite verba hæc: Iesum Na-
zarenum, virum approbatum à Deo
in vobis, virtutibus, & prodigiis, &
signis, quę fecit Deus per illum in me-
23 dio vestri, sicut & vos scitis: * hunc
definito consilio & præscientia Dei
traditum, per manus iniquorum affi-
24 gentes interemistis: * Quem Deus sus-
D citauit, solutis doloribus inferni, iux-
ta quod impossibile erat teneri illum

ab

‖ Psal. ab eo. * Dauid enim dicit in eū: ‖ Pro- 25
15. b. 8. uidebam Dn̄m in conspectu meo sem-
per: quoniam à dextris est mihi ne
commouear: * Propter hoc lætatum 26
est cor meū, & exultauit lingua mea,
insuper & caro mea requiescet in spe:
* Quoniam non derelinques animam 27
meam in inferno, nec dabis Sanctum
tuum videre corruptionem. * Notas 28
mihi fecisti vias vitæ: & replebis me
iucunditate cum facie tua. * Viri fra- 29
tres, liceat audenter dicere ad vos de
‖ 3. Reg. patriarcha Dauid, ‖ quoniam defun-
2. b. 10. ctus est, & sepultus: & sepulchrum eius
est apud nos vsque in hodiernū diem.
* Propheta igitur cùm esset, & sciret 30
‖ Psal. quia iureiurando ‖ iurasset illi Deus E
131. c. 11. de fructu lumbi eius sedere super se-
dem eius: * prouidens locutus est de 31
‖ Psal. resurrectione Christi, quia ‖ neque de-
15. c. 10. relictus est in inferno, neque caro eius
Infrà vidit corruptionem. * Hunc Iesum re- 32
13. c. 25. suscitauit Deus, cuius omnes nos te-
stes sumus. * Dextera igitur Dei exal- 33
tatus, & promissione Spiritus sancti
accepta à Patre, effudit hunc, quē vos
videtis, & auditis. * Non enim Dauid 34
ascendit in cælum: dixit autem ipse:
‖ Psal. ‖ Dixit Dominus Domino meo, sede
109. a. 1. à dextris meis, * donec ponam inimi- 35
cos tuos scabellum pedum tuorum.
* Certissimè sciat ergo omnis domus 36
Israël, quia & Dn̄m eum, & Christum
fecit Deus, hunc Iesum, quem vos cru-
cifixistis. * His autem auditis, com- 37
puncti sunt corde, & dixerunt ad Pe- F
trum, & ad reliquos Apostolos: Quid
faciemus, viri fratres? * Petrus verò ad 38
illos: Pœnitentiam (inquit) agite, &
baptizetur vnusquisque vestrûm in
nomine Iesu Christi, in remissionem
peccatorum vestrorum: & accipietis
donum Spiritus sancti. * Vobis enim 39
est repromissio, & filiis vestris, & om-
nibus qui longè sunt, quoscumque ad-
uocauerit Dn̄s Deus noster. * Aliis 40
etiam verbis plurimis testificatus est,
& exhortabatur eos, dicens: Salua-
mini à generatione ista praua. * Qui 41
ergo receperunt sermonem eius, ba-
ptizati sunt: & appositæ sunt in die
illa animæ circiter tria millia. * Erant 42
autem perseuerātes in doctrina Apo-
stolorum, & communicatione fractio-
nis panis, & orationibus. * Fiebat au- 43
tem omni animæ timor: multa quo- G
que prodigia & signa per Apostolos
in Ierusalem fiebāt, & metus erat ma-
gnus in vniuersis. * Omnes etiam qui 44
credebant, erant pariter, & habebant
omnia communia. * Possessiones & 45
substantias vendebant, & diuidebant
illa omnibus, prout cuique opus erat.

46 * Quotidie quoque perdurantes vna-
nimiter in templo, & frangentes circa
domos panem, sumebant cibum cum
exultatione, & simplicitate cordis,
47 * collaudantes Deum, & habentes gra-
tiam ad omnem plebem. Dominus au-
tem augebat qui salui fierent quoti-
die in idipsum.

CAP. III.

Petrus cum Ioanne claudum à matris vtero sanat, ac docet ipsos id fecisse per fidem nominis Christi; quem ostendit esse Messiam promissum per Moysen & prophetas, ipsique Abrahæ.

1 PEtrus autem & Ioannes ascende-
A bant in templum, ad horam ora-
2 tionis nonam. * Et quidam vir, qui
erat claudus ex vtero matris suæ, ba-
iulabatur: quem ponebant quotidie
ad portam templi, quæ dicitur Spe-
ciosa, vt peteret eleemosynam ab in-
3 troëuntibus in templum. * Is cùm
vidisset Petrum & Ioannem incipien-
tes introire in templum, rogabat vt
4 eleemosynam acciperet. * Intuens au-
tem in eum Petrus cum Ioanne, di-
5 xit: Respice in nos. * At ille inten-
debat in eos, sperans se aliquid acce-
6 pturum ab eis. * Petrus autem dixit:
Argentum & aurum non est mihi:
quod autem habeo, hoc tibi do: In
nomine Iesu Christi Nazareni surge,
7 & ambula. * Et apprehensa manu
eius dextera, alleuauit eum, & proti-
nus consolidatæ sunt bases eius &
8 plantæ. * Et exiliens stetit, & ambu-
labat: & intrauit cum illis in templum
ambulans, & exiliens, & laudans
9 Deum. * Et vidit omnis populus eum
ambulantem, & laudantem Deum.
10 * Cognoscebant autem illum, quòd
B ipse erat, qui ad eleemosynam sede-
bat ad Speciosam portam templi: &
impleti sunt stupore & extasi, in eo
11 quod contigerat illi. * Cùm teneret
autem Petrum & Ioannem, cucurrit
omnis populus ad eos, ad porticum
quæ appellatur Salomonis, stupentes.
12 * Videns autem Petrus, respondit ad
populum: Viri Israëlitæ, quid mira-
mini in hoc, aut nos quid intuemini,
quasi nostra virtute aut potestate fe-
13 cerimus hunc ambulare? * Deus A-
braham, & Deus Isaac, & Deus Ia-
cob, Deus patrum nostrorum, glori-
ficauit filium suum Iesum, quem vos
quidem tradidistis, & negastis ante
faciem Pilati, iudicante illo dimitti.
14 * ‖ Vos autem sanctum & iustum ne- ‖ Matth.
gastis, & petistis virum homicidam 27. c. 20.
15 donari vobis: * auctorem verò vitæ Marci
interfecistis, quem Deus suscitauit à 15. b. 11.

Luc.23. morruis, cuius nos testes sumus. * Et 16
c. 18. in fide nominis eius, hunc, quem vos C
Ioan. 18 vidistis, & nostis, confirmauit nomen
g.40. eius: & fides, quæ per eum est, dedit
integram sanitatem istā in conspectu
omnium vestrûm. * Et nunc fratres 17
scio quia per ignorātiam fecistis, sicut
& principes vestri. * Deus autem, quæ 18
prænuntiauit per os omnium prophe-
tarum, pati Christum suum, sic imple-
uit. * Pœnitemini igitur, & conuerti- 19
mini, vt deleantur peccata vestra: * vt 20
cùm venerint tēpora refrigerii à con-
spectu Domini, & miserit eum, qui
prædicatus est vobis, Iesum Christū,
* quem oportet quidem cælum susci- 21
pere vsque in tempora restitutionis
omnium, quæ locûtus est Deus per
os sanctorum suorum à sæculo pro-
phetarum. * Moyses quidem dixit: 22
‖ Deut. ‖ quoniam Prophetam suscitabit vo- D
18. c.15. bis Dominus Deus vester de fratribus
vestris, tamquam me, ipsum audietis
iuxta omnia quæcumque locutus fue-
rit vobis. * Erit autem: omnis anima, 23
quæ non audierit Prophetam illum,
exterminabitur de plebe. * Et omnes 24
prophetæ à Samuël, & deinceps, qui
locuti sunt, annuntiauerūt dies istos.
* Vos estis filij prophetarum, & testa- 25
menti, quod disposuit Deus ad patres
‖ Gen.12 nostros, dicens ad Abraham: ‖ Et in
a.3. semine tuo benedicentur omnes fa-
miliæ terræ. * Vobis primùm Deus 26
suscitans Filium suum, misit eum be-
nedicentem vobis: vt conuertat se
vnusquisque à nequitia sua.

CAP. IV.

Apostoli post reclusionem in custodia examinati de claudi curatione, ostendunt in solo Christo lapide angulari esse salutem, nec principibus contra Dei iussum obtemperant cessando à doctrina nominis Christi: dimissi vero, & orantes, accipiunt signa dati Spiritus sancti: nullus ipsorum quidquam proprium habebat, sed suis diuenditis faciebat pretium esse commune, sicut fecit Barnabas diuendito agro suo.

LOquentibus autem illis ad popu- 1
lum, superuenerunt sacerdotes, & A
magistratus templi, & Sadducæi, * do- 2
lentes quòd docerent populum, & an-
nuntiarent in Iesu resurrectionem ex
mortuis: * & iniecerunt in eos ma- 3
nus, & posuerunt eos in custodiam
in crastinum: erat enim iam vespera.
* Multi autem eorum, qui audierant 4
verbum crediderunt: & factus est nu-
merus virorum quinque millia. * Fa- 5
ctum est autem in crastinum, vt con-
gregarētur principes eorum, & senio-
6 res, & Scribæ in Ierusalem; * & An-
B nas princeps sacerdotum, & Caiphas,
& Ioannes, & Alexander, & quot-
7 quot erant de genere sacerdotali. * Et
statuentes eos in medio, interroga-
bant: In qua virtute, aut in quo no-
8 mine fecistis hoc vos? * Tunc repletus
Spiritu sancto Petrus, dixit ad eos:
Principes populi, & seniores audite:
9 * Si nos hodie diiudicamur in bene-
facto hominis infirmi, in quo iste sal-
10 uus factus est, * notum sit omnibus
vobis, & omni plebi Israël: quia in
nomine Domini nostri Iesu Christi
Nazareni, quē vos crucifixistis, quem
Deus suscitauit à mortuis, in hoc iste
11 astat coram vobis sanus. * ‖ Hic est ‖ Psal.
lapis, qui reprobatus est à vobis ædi- 117 d 22
ficantibus, qui factus est in caput an- Matth.
12 guli: * & non est in alio aliquo salus. 21. d. 42
C Nec enim aliud nomen est sub cælo Marc.
datum hominibus, in quo oporteat 12. a.10.
13 nos saluos fieri. * Videntes autem Pe- Luc. 20
tri constantiam & Ioannis, comperto c. 17.
quòd homines essent sine litteris, & Isa. 28.
idiotæ, admirabantur, & cognosce- d.16.
bant eos quoniam cum Iesu fuerant: 1. Pet.2
14 * hominem quoque videntes stantem a.7.
cum eis, qui curatus fuerat, nihil po- Rom.9.
15 terant contradicere. * Iusserunt autem g.33.
eos foras extra concilium secedere: &
16 conferebant ad inuicem, * dicentes:
Quid faciemus hominibus istis? quo-
niam quidem notum signum factum
est per eos, omnibus habitantibus Ie-
rusalem: manifestum est, & non pos-
17 sumus negare. * Sed ne ampliùs di-
uulgetur in populum, comminemur
eis, nē vltrà loquantur in nomine hoc
18 vlli hominum. * Et vocantes eos de-
D nuntiauerunt ne omnino loqueren-
tur, neque docerent in nomine Iesu.
19 * Petrus verò & Ioannes respondentes,
tes, dixerunt ad eos: Si iustum est in
conspectu Dei, vos potiùs audire
20 quàm Deum, iudicate: * non enim
possumus quæ vidimus & audiuimus
21 non loqui. * At illi comminantes di-
miserunt eos: non inuenientes quo-
modo punirēt eos, propter populum,
quia omnes clarificabant id quod fa-
ctum fuerat in eo quod acciderat.
22 * Annorum enim erat ampliùs qua-
E draginta homo, in quo factum fue-
23 rat signum istud sanitatis. * Dimissi
autem venerunt ad suos: & annun-
tiauerunt eis, quanta ad eos princi-
pes sacerdotum & seniores dixissent.
24 * Qui cùm audissent, vnanimiter le-
uauerunt vocem ad Deum, & dixe-
runt: Domine, tu es qui fecisti cælum,
& terram, mare, & omnia quæ in eis
25 sunt: * qui Spiritu sancto per os pa-

tris

tris nostri Dauid, pueri tui, dixisti:
b Psal.2. a.1. Quare fremuerunt Gentes, & po-
puli meditati sunt inania? * Astiterunt 26
reges terræ,& principes conuenerunt
in vnum, aduersus Dominum, & ad-
uersus Christum eius? * conuenerunt 27
enim verè in ciuitate ista aduersus F
sanctum puerum tuum Iesum, quem
vnxisti, Herodes, & Pontius Pilatus,
cum Gentibus, & populis Israel, * fa- 28
cere quæ manus tua & consiliũ tuum
decreuerunt fieri. * Et nunc Domine 29
respice in minas eorum, & da seruis
tuis cum omni fiducia loqui verbum
tuum, * in eo quòd manum tuam ex- 30
tendas ad sanitates, & signa & pro-
digia fieri per nomen sancti filij tui
Iesu. * Et cùm orassent, motus est lo- 31
cus,in quo erant cõgregati: & reple-
ti sunt omnes Spiritu sancto, & lo-
quebantur verbum Dei cum fiducia.
* Multitudinis autem credentium erat 32
cor vnũ, & anima vna: nec quisquam
eorum, quæ possidebat, aliquid suum
esse dicebat,sed erãt illis omnia com-
munia. * Et virtute magna reddebant 33
Apostoli testimonium resurrectionis G
Iesu Christi Domini nostri: & gratia
magna erat in omnibus illis. * Neque 34
enim quisquam egens erat inter illos.
Quotquot enim possessores agrorum
aut domorum erant, vendentes affe-
rebant pretia eorum quæ vendebant,
* & ponebant ante pedes Apostolo- 35
rum.Diuidebatur autem singulis pro-
ut cuique opus erat. * Ioseph autem, 36
qui cognominatus est Barnabas ab
Apostolis (quod est interpretatum
Filius consolationis) Leuites, Cy-
prius genere, * cùm haberet agrum, 37
vendidit eum, & attulit pretium, &
posuit ante pedes Apostolorum.

CAP. V.

Ananias & vxor sua Saphira agro diuendito pretij partem sibi seruant; quod tamen interrogante Petro factum esse negant: quam ob causam ad verbum Petri vxor post maritum subita morte percutitur: multa per Apostolos, & maximè per Petrum fiunt signa; ipsique in custodia reclusi ab Angelo educuntur, & rursum apprehensi non consentiunt vt à prædicatione nominis Christi cessent: Gamalielis autem consilio cæsi dimittuntur, gaudentes quòd pro Christi nomine cædi meruissent, quem continuè annuntiant.

VIr autem quidam nomine Ana- 1
nias,cum Saphira vxore sua, ven- A
didit agrum, * & fraudauit de pretio 2
agri,conscia vxore sua:& afferẽs par-
tem quamdam, ad pedes Apostolorũ
3 posuit. * Dixit autem Petrus: Ana-
nia, cur tentauit satanas cor tuum,
mentiri te Spiritui sancto, & frauda-
4 re de pretio agri? * Nónne manens
tibi manebat, & venumdatum in tua
erat potestate? Quare posuisti in cor-
de tuo hanc rem? Non es mentitus
5 hominibus, sed Deo. * Audiens au-
tem Ananias hæc verba,cecidit & ex-
pirauit. Et factus est timor magnus
6 super omnes qui audierunt. * Surgen-
tes autem iuuenes amouerunt eum,
7 & efferentes sepelierunt. * Factum est
B autem quasi horarum trium spatium,
& vxor ipsius, nesciens quod factum
8 fuerat,introiuit. * Dixit autem ei Pe-
trus: Dic mihi mulier, si tanti agrum
vendidisti? At illa dixit: Etiam tanti.
9 * Petrus autem ad eam: Quid vtique
conuenit vobis tentare Spiritum Do-
mini? Ecce pedes eorum, qui sepelie-
runt virum tuum, ad ostium; & effe-
10 rent te. * Confestim cecidit ante pe-
des eius, & expirauit. Intrantes au-
tem iuuenes, inuenerunt illam mor-
tuam,& extulerunt, & sepelierunt ad
11 virum suum. * Et factus est timor
magnus in vniuersa ecclesia, & in
12 omnes qui audierunt hæc. * Per ma-
nus autem Apostolorum fiebant signa
& prodigia multa in plebe. Et erant
vnanimiter omnes in porticu Salo-
13 monis. * Ceterorum autem nemo
C audebat se coniungere illis: sed ma-
14 gnificabat eos populus. * Magis au-
tem augebatur credentium in Domi-
no multitudo virorum, ac mulierum,
15 * ita vt in plateas eiicerent infirmos,
& ponerent in lectulis ac grabatis,vt,
veniente Petro, saltem vmbra illius
obumbraret quemquam illorum, &
liberarentur ab infirmitatibus suis.
16 * Concurrebat autem & multitudo
vicinarum ciuitatum Ierusalem, affe-
rentes ægros, & vexatos à spiritibus
immundis: qui curabantur omnes.
17 * Exurgens autem princeps sacerdo-
tum, & omnes qui cum illo erãt (quæ
est hæresis Sadducæorũ) repleti sunt
18 zelo: * & iniecerunt manus in Apo-
stolos, & posuerunt eos in custodia
19 publica. * Angelus autem Domini
D per noctem aperiens ianuas carceris,
20 & ducens eos, dixit: * Ite, & stantes
loquimini in templo plebi omnia ver-
21 ba vitæ huius. * Qui cùm audissent,
intrauerunt diluculo in templum, &
docebant. Adueniens autem princeps
sacerdotum, & qui cum eo erant,
conuocauerunt concilium, & omnes
seniores filiorum Israel: & miserunt
22 ad carcerem vt adducerentur. * Cùm
autem venissent ministri, & aperto

rcere non inueniſſent illos, reuerſi
untiauerunt, * dicentes: Carcerem 23
quidem inuenimus clauſum cũ omni
diligentia,& cuſtodes ſtantes ante ia-
nuas: aperientes autẽ neminem intus
inuenimus. * Vt autem audierunt hos 24
ſermones magiſtratus templi,& prin- E
cipes ſacerdotum, ambigebant de il-
lis quidnam fieret. * Adueniens au- 25
tem quidam nuntiauit eis: Quia ecce
viri, quos poſuiſtis in carcerem, ſunt
in templo ſtantes, & docentes popu-
lum. * Tunc abiit magiſtratus cum 26
miniſtris, & adduxit illos ſine vi: ti-
mebant enim populum ne lapidaren-
tur. * Et cùm adduxiſſent illos, ſta- 27
tuerunt in concilio: Et interrogauit
eos princeps ſacerdotum, * dicens: 28
Præcipiendo præcepimus vobis ne
doceretis in nomine iſto: & ecce re-
pleſtis Ieruſalem doctrina veſtra: &
vultis inducere ſuper nos ſanguinem
hominis iſtius. * Reſpondens autem 29
Petrus,& Apoſtoli,dixerunt: Obedi- F
re oportet Deo magis, quàm homini-
bus. * Deus patrum noſtrorum ſuſci- 30
tauit Ieſum, quem vos interemiſtis,
ſuſpendentes in ligno. *Hunc princi- 31
pem & ſaluatorem Deus exaltauit
dextera ſua, ad dandam pœnitentiam
Iſraeli, & remiſſionem peccatorum.
* & nos ſumus teſtes horum verbo- 32
rum, & Spiritus ſanctus, quem de-
dit Deus omnibus obedientibus ſibi.
* Hæc cùm audiſſent, diſſecabantur, 33
& cogitabant interficere illos. * Sur- 34
gens autem quidam in concilio Pha-
riſæus,nomine Gamaliel,legiſdoctor
honorabilis vniuerſæ plebi, iuſſit fo-
ras ad breue homines fieri. * dixitque 35
ad illos: Viri Iſraelitæ, attendite vo-
bis ſuper hominibus iſtis quid acturi
ſitis. * Ante hos enim dies extitit 36
Theodas, dicens ſe eſſe aliquem, cui G
conſenſit numerus virorum circiter
quadringentorum: qui occiſus eſt:
& omnes, qui credebant ei, diſſipati
ſunt, & redacti ad nihilum. * Poſt 37
hunc extitit Iudas Galilæus in diebus
profeſſionis, & auertit populum poſt
ſe,& ipſe periit: & omnes, quotquot
conſenſerunt ei, diſperſi ſunt. * Et 38
nunc itaque dico vobis, diſcedite ab
hominibus iſtis, & ſinite illos: quo-
niam ſi eſt ex hominibus conſilium
hoc aut opus, diſſoluetur: * ſi verò 39
ex Deo eſt, non poteritis diſſoluere
illud, ne fortè & Deo repugnare in-
ueniamini. Conſenſerunt autem illi.
* Et conuocantes Apoſtolos,cæſis de- 40
nuntiauerunt ne omnino loqueren-
tur in nomine Ieſu,& dimiſerunt eos.
* Et illi quidem ibant gaudentes à 41
conſpectu concilij, quoniam digni
habiti ſunt pro nomine Ieſu contu-
42 meliam pati. * Omni autem die non
ceſſabant, in templo & circa domos
docentes, & euangelizantes Chri-
ſtum Ieſum.

CAP. VI.

Electio ſeptem diaconorum, creſcente in dies credentium numero: Stephani vehementia cum ſignis & prodigiis, in quem plurimi inſurgunt Iudæi: cumq; eum non poſſent conuincere, falſis teſtibus nituntur opprimere.

1 IN diebus autem illis, creſcente nu-
A mero Apoſtolorum, factũ eſt mur-
mur Græcorum aduerſus Hebræos,
eò quòd deſpicerentur in miniſterio
2 quotidiano viduæ eorum. * Con-
uocantes autem duodecim multitu-
dinem diſcipulorum, dixerunt: Non
eſt æquum nos derelinquere verbum
3 Dei, & miniſtrare menſis. * Conſide-
rate ergo fratres, viros ex vobis boni
teſtimonij ſeptem,plenos Spiritu ſan-
cto, & ſapientia, quos conſtituamus
4 ſuper hoc opus. * Nos verò orationi,
B & miniſterio verbi inſtantes erimus.
5 * Et placuit ſermo coram omni mul-
titudine Et elegerunt Stephanum,vi-
rum plenum fide & Spiritu ſancto, &
Philippum, & Prochorum, & Nica-
norem, & Timonem,& Parmenam,
& Nicolaum aduenam Antiochenum.
6 * Hos ſtatuerunt ante conſpectum
Apoſtolorum:& orantes impoſuerunt
7 eis manus. * Et verbum Domini cre-
ſcebat, & multiplicabatur numerus
diſcipulorũ in Ieruſalem valdè: mul-
ta etiam turba ſacerdotum obediebat
8 fidei. * Stephanus autem plenus gra-
tia & fortitudine, faciebat prodigia
9 & ſigna magna in populo. * Surrexe-
runt autem quidam de ſynagoga,quæ
appellatur Libertinorum,& Cyrenen-
ſium, & Alexandrinorum, & eorũ qui
erant à Cilicia, & Aſia, diſputantes
10 cum Stephano: * & non poterant
reſiſtere ſapientię, & Spiritui, qui lo-
11 quebatur. * Tunc ſummiſerunt viros,
qui dicerent ſe audiuiſſe eum dicen-
tem verba blaſphemiæ in Moyſen, &
12 in Deum. * Commouerunt itaque
D plebem, & ſeniores, & Scribas: &
concurrentes rapuerunt eum, & ad-
13 duxerunt in concilium,* & ſtatuerunt
falſos teſtes,qui dicerent: Homo iſte
non ceſſat loqui verba aduerſus lo-
14 cum ſanctum, & legem. * audiuimus
enim eum dicentem: Quoniam Ieſus
Nazarenus hic, deſtruet locum iſtum,
& mutabit traditiones, quas tradidit
15 nobis Moyſes. * Et intuentes eum
omnes, qui ſedebant in concilio,
viderunt

viderunt faciem eius tamquam faciem
Angeli.

CAP. VII.

Stephanus, data respondendi facultate, multa refert de pacto Dei cum Abraham eiusque minoribus, de Moyse & egressione filiorum Israel ex Aegypto, de tabernaculo testimonij & templo per Salomonem ædificato, Iudæos reprehendẽs quòd ipsi & patres eorum Spiritui sancto semper restiterint: cùm autem diceret se Iesum à dextris Dei videre, lapidatur, testibus vestimenta ad pedes Sauli deponentibus: oratque pro lapidantibus.

DIxit autem princeps sacerdotum: 1
Si hæc ita se habent? * Qui ait: 2
Viri fratres, & patres, audite: Deus A
gloriæ apparuit patri nostro Abra-
hæ cùm esset in Mesopotamia, priùs
quàm moraretur in Charan, * & di- 3
‖ Gen. 12.a.1 xit ad illum: ‖ Exi de terra tua, & de
cognatione tua, & veni in terrã, quam
monstrauero tibi. * Tunc exijt de ter- 4
ra Chaldæorum, & habitauit in Cha-
ran. Et inde, postquam mortuus est
pater eius, transtulit illum in terram
istam, in qua nunc vos habitatis. * Et 5
non dedit illi hereditatem in ea, nec
passum pedis: sed repromisit dare illi
eam in possessionem, & semini eius
post ipsum, cùm non haberet filium.
‖ Gen. 15.c.13. * Locutus est autem ei Deus: ‖ Quia 6
erit semen eius accola in terra aliena,
& seruituti eos subijcient, & malè tra-
ctabunt eos annis quadringentis: * & 7
gentem cui seruierint, iudicabo ego,
dixit Dominus. & post hæc exibunt,
‖ Gen. 17.b.10. & seruient mihi in loco isto. * ‖ Et de- 8
dit illi testamentum circumcisionis:
‖ Gen. 22.a.2.4. ‖ & sic genuit Isaac, & circumcidit
eum die octauo: & ‖ Isaac, Iacob: &
Iacob, duodecim Patriarchas. * Et 9
‖ Gen. 25.e.24.26. Patriarchæ æmulantes, ‖ Ioseph ven- B
diderunt in Ægyptum. & erat Deus
cum eo: * eripuit eum ex omnibus 10
‖ Gen. 29.f.32. & 35.e.32. tribulationibus eius: & ‖ dedit ei gra-
tiam & sapientiam in conspectu Pha-
raonis regis Ægypti. & constituit eũ
præpositum super Ægyptum, & su-
‖ Gen. 37.f.28. per omnem domum suam. * Venit au- 11
tem fames in vniuersam Ægyptum &
Gen. 41.e.37. Chanaan, & tribulatio magna: &
non inueniebant cibos patres nostri.
‖ Gen. 42.a.2. * ‖ Cùm audisset autem Iacob esse 12
frumentum in Ægypto: misit patres
‖ Gen. 45.a.3. nostros primùm: * ‖ & in secundo 13
cognitus est Ioseph à fratribus suis,
& manifestatum est Pharaoni genus
eius. * Mittens autem Ioseph accersi- 14
uit Iacob patrem suum, & omnẽ cog-
‖ Gen. 46.f.5. nationem suam in animabus septua-
gintaquinque. * ‖ Et descendit Iacob 15

in Ægyptum, & ‖ defunctus est ipse, ‖ Gen.
16 & patres nostri. * Et translati sunt in 49.d.32.
Sichem, & positi sunt in sepulchro, ‖ Gen.
‖ quod emit Abraham pretio argenti 50.b.7.
17 à filijs Hemor filij Sichem. * Cùm Ios. 34.
C autem appropinquaret tempus pro- g.32.
missionis, quam confessus erat Deus Gen.23.
Abrahæ, ‖ creuit populus, & multi- d.16.
18 plicatus est in Ægypto, * quoadusque ‖ Exod.
surrexit alius rex in Ægypto, qui non 1.a.7.
19 sciebat Ioseph. * Hic circumueniens
genus nostrum, afflixit patres nostros,
vt exponerent infantes suos ne viui-
20 ficarentur. * ‖ Eodem tempore natus ‖ Exod.
est Moyses, & fuit gratus Deo, qui 2.a.2.
nutritus est tribus mensibus in domo Heb. 11.
21 patris sui. * Exposito autem illo, sus- c.23.
tulit eum filia Pharaonis, & nutriuit
22 eum sibi in filium. * Et eruditus est
Moyses omni sapientia Ægyptiorum,
& erat potens in verbis, & in operi-
23 bus suis. * Cùm autem impleretur ei
quadraginta annorum tempus, ascen-
dit in cor eius vt visitaret fratres suos
24 filios Israel. * ‖ Et cùm vidisset quem- ‖ Exod.
dam iniuriam patientem, vindicauit 2.b.12.
illum: & fecit vltionem ei qui iniu-
riam sustinebat, percusso Ægyptio.
25 * Existimabat autem intelligere fra-
tres, quoniam Deus per manum ipsius
daret salutem illis: at illi non intelle-
26 xerunt. * ‖ Sequenti verò die apparuit ‖ Exod.
illis litigantibus: & reconciliabat eos 2.b.13.
in pace, dicens: Viri, fratres estis, vt
27 quid nocetis alterutrum? * Qui au-
D tem iniuriam faciebat proximo, re-
pulit eum, dicens: Quis te constituit
28 principẽ & iudicem super nos? * num-
quid interficere me tu vis, quemad-
29 modũ interfecisti heri Ægyptiũ? * Fu-
git autem Moyses in verbo isto: & fa-
ctus est aduena in terra Madian, vbi
30 generauit filios duos. * Et expletis an-
nis quadraginta, ‖ apparuit illi in de-
serto montis Sina Angelus in igne ‖ Exod.
31 flammæ rubi. * Moyses autem videns, 3.a.2.
admiratus est visum. & accedente illo
vt consideraret, facta est ad eum vox
32 Domini, dicens: * Ego sum Deus pa-
trum tuorum, Deus Abraham, Deus
Isaac, & Deus Iacob. Tremefactus
autem Moyses, non audebat consi-
33 derare. * Dixit autem illi Dominus:
Solue calceamentum pedum tuorum;
locus enim in quo stas, terra sancta
34 est. * Videns vidi afflictionem populi
mei, qui est in Ægypto, & gemitũ eo-
rum audiui, & descendi liberare eos.
Et nunc veni, & mittam te in Ægy-
35 ptum. * Hunc Moysen, quem nega-
uerunt, dicentes: Quis te constituit
principem & iudicem? hunc Deus
principem & redemptorem misit, cum
manu

Luc.10. Qui accipit si quem misero, me ac-
c.16. cipit: qui autem me accipit, accipit
eum qui me misit. * Cùm hæc dixis- 21
set Iesus, turbatus est spiritu: & pro-
‖ Math. testatus est, & dixit: ‖ Amen, amen
26.b.13. dico vobis: Quia vnus ex vobis tra-
Marci det me. * Aspiciebant ergo ad inui- 22
14.a.1. cem discipuli, hæsitantes de quo di-
Luc.22. ceret. * ‖ Erat ergo recumbens vnus 23
a.4. ex discipulis eius in sinu Iesu, quem
‖ Luc.22 diligebat Iesus. * Innuit ergo huic Si- 24
b.21. mon Petrus: & dixit ei: Quis est, de
quo dicit? * Itaque cùm recubuisset 25
ille supra pectus Iesu, dicit ei: Domi-
ne quis est? * Respondit Iesus: Ille 26
est, cui ego intinctum panem porre-
xero. Et cùm intinxisset panem, de-
dit Iudæ Simonis Iscariotæ. * Et post 27
buccellam, introiuit in eum satanas.
Et dixit ei Iesus: Quod facis, fac ci-
tiùs. * Hoc autem nemo sciuit dis- 28
cumbentium ad quid dixerit ei. * Qui- 29
dam enim putabant, quia loculos ha-
bebat Iudas, quòd dixisset ei Iesus: D
Eme ea, quæ opus sunt nobis ad diem
festum: aut egenis vt aliquid daret,
* Cùm ergo accepisset ille buccellam, 30
exiuit continuò. Erat autem nox.
* Cùm ergo exisset, dixit Iesus: Nunc 31
clarificatus est filius hominis: & Deus
clarificatus est in eo. * Si Deus clari- 32
ficatus est in eo, & Deus clarificabit
eum in semetipso: & continuò clari-
ficabit eum. * Filioli, adhuc modicum 33
‖ Sup.7. vobiscum sum. ‖ Quæretis me: & sicut
c.34. dixi Iudæis: Quò ego vado, vos non
Leu.19. potestis venire: & vobis dico modò.
d.18. * Mandatum nouum do vobis: Vt di- 34
‖ Math. ligatis inuicem, sicut dilexi vos, vt &
22.d.39. vos diligatis inuicem. * In hoc cogno- 35
Inf. d. 15 scent omnes quia discipuli mei estis,
b.12. si dilectionem habueritis ad inuicem.
* Dicit ei Simon Petrus: Domine, quò 36
vadis? Respondit Iesus: Quò ego va-
do, non potes me modò sequi: sequê-
ris autem posteà. * Dicit ei Petrus: 37
Quare non possum te sequi modò? a-
nimam meam pro te ponam. * Res- 38
‖ Math. pondit ei Iesus: ‖ Animam tuam pro
26.d.35 me pones? Amen, amen dico tibi:
Marci Non cantabit gallus, donec ter me
14.c.29. neges.
Luc.22.

CAP. XIV.

d.33. *Consolando discipulos ait multas in domo Patris esse mansiones, seque rursum illos assumpturum: Thoma dicit, se esse viam, veritatem & vitam; Philippo autem, Patrem in se videri; illosque accepturos quidquid suo nomine petierint, & se alium Paraclitum à Patre eis missurum: docet quis ipsum diligere dicendus sit, & qualem pacem relinquat discipulis, qui de ipsius discessu meritò gaudere deberent.*

1 NOn turbetur cor vestrum. Cre-
A ditis in Deum, & in me credite.
2 * In domo Patris mei mansiones mul-
tæ sunt. si quò minùs dixissem vobis:
3 Quia vado parare vobis locum. * Et si
abiero, & præparauero vobis locum:
iterùm venio, & accipiam vos ad me
4 ipsum, vt vbi sum ego, & vos sitis. * Et
quò ego vado, scitis, & viam scitis.
5 * Dicit ei Thomas: Domine, nescimus
quò vadis: & quomodo possumus
6 viam scire? * Dicit ei Iesus: Ego sum
via, & veritas, & vita. nemo venit ad
7 Patrem, nisi per me. * Si cognouissetis
me, & Patrem meum vtique cogno-
uissetis: & amodò cognoscetis eum,
8 & vidistis eum. * Dicit ei Philippus:
Domine, ostende nobis Patrem, &
9 sufficit nobis. * Dicit ei Iesus: Tanto
tempore vobiscum sum: & non cog-
nouistis me? Philippe, qui videt me,
videt & Patrem. Quomodo tu dicis:
10 Ostende nobis Patrem? * Non credi-
B tis, quia ego in Patre, & Pater in me
est? Verba, quæ ego loquor vobis, à
me ipso non loquor. Pater autem in
11 me manens, ipse facit opera. * Non
creditis, quia ego in Patre, & Pater in
12 me est? * Alioquin propter opera ipsa
credite. Amen, amen dico vobis, qui
credit in me, opera quæ ego facio, &
ipse faciet, & maiora horum faciet:
13 quia ego ad Patrem vado. * ‖ Et quod- ‖ Inf.16
cumque petieritis Patrem in nomine c.23.
meo, hoc faciam: vt glorificetur Pa- Math.7
14 ter in Filio. * Si quid petieritis me in a.8. &
15 nomine meo, hoc faciam. * Si diligi- 21.b.22.
16 tis me, mandata mea seruate. * Et ego Mar. 11.
rogabo Patrem, & alium Paraclitum c.24.
dabit vobis, vt maneat vobiscum in
17 æternum, * Spiritum veritatis, quem
mundus non potest accipere, quia nō
videt eum, nec scit eum. vos autem
cognoscetis eum; quia apud vos ma-
18 nebit, & in vobis erit. * Non relin-
quam vos orphanos: veniam ad vos.
19 * Adhuc modicum: & mundus me
C iam non videt. Vos autem videtis me:
20 quia ego viuo, & vos viuetis. * In il-
lo die vos cognoscetis, quia ego sum
in Patre meo, & vos in me, & ego in
21 vobis. * Qui habet mandata mea, &
seruat ea: ille est qui diligit me. Qui
autem diligit me, diligetur à Patre
meo: & ego diligam eum, & manife-
22 stabo ei meipsum. * Dicit ei Iudas,
non ille Iscariotes: Domine, quid fa-
ctum est, quia manifestaturus es no-
23 bis teipsum, & non mundo? * Respon-
dit Iesus, & dixit ei: Si quis diligit me,
sermonem meum seruabit, & Pater

meus

meus diliget eum, & ad eum venie-
mus, & mansionem apud eum facie-
mus: * qui non diligit me, sermones 24
meos non seruat. Et sermonem quem D
audistis, non est meus: sed eius, qui
misit me, Patris. * Hæc locutus sum 25
vobis, apud vos manens. * Paraclitus 26
autem Spiritus sanctus, quem mittet
Pater in nomine meo, ille vos doce-
bit omnia, & suggeret vobis omnia,
quæcumque dixero vobis. * Pacem 27
relinquo vobis, pacem meam do vo-
bis: non quomodo mundus dat, ego
do vobis. Non turbetur cor vestrum,
neque formidet. * Audistis quia ego 28
dixi vobis: Vado, & venio ad vos. Si
diligeretis me, gauderetis vtique, quia
vado ad Patrem: quia Pater maior me
est. * Et nunc dixi vobis priùs quàm 29
fiat: vt cùm factum fuerit, credatis.
* Iam non multa loquar vobiscum. 30
venit enim princeps mundi huius, &
in me non habet quidquam. * Sed vt 31
cognoscat mundus quia diligo Pa-
Act. 2. trem, & ‖ sicut mandatum dedit mi-
d. 22. hi Pater, sic facio. Surgite, eamus
hinc.

CAP. XV.

Christus vitis, Pater agricola, discipuli verò palmites: præceptum Christi de mutua dilectione frequenter iteratum: Apostoli amici Christi, quibus secreta sua communicauit, & eligit eos vt fructum perpetuum afferrent; quos roborat aduersus mundi odium ac persecutiones, dicens Iudæos excusationem non habere de peccato suo.

EGo sum vitis vera: & Pater meus 1
agricola est. * Omnem palmitem 2
in me non ferentem fructum, tollet A
eum: & omnem qui fert fructum, pur-
gabit eum, vt fructum plus afferat.
Sup. 13. * ‖ Iam vos mundi estis propter ser- 3
b. 10. monem, quem locutus sum vobis.
* Manete in me: & ego in vobis. Sicut 4
palmes non potest ferre fructum à se-
metipso, nisi manserit in vite: sic nec
vos, nisi in me manseritis. * Ego sum 5
vitis, vos palmites: qui manet in me,
& ego in eo, hic fert fructum mul-
tum: quia sine me nihil potestis face-
re. * Si quis in me non manserit: mit- 6
tetur foras sicut palmes, & arescet, &
colligent eum, & in ignem mittent,
& ardet. * Si manseritis in me, & ver- 7
ba mea in vobis manserint: quod-
cumque volueritis petetis, & fiet vo-
bis. * In hoc clarificatus est Pater 8
meus, vt fructum plurimum affera- B
tis, & efficiamini mei discipuli. * Sic- 9
ut dilexit me Pater, & ego dilexi vos.
Manete in dilectione mea. * Si præ- 10
cepta mea seruaueritis, manebitis in
dilectione mea, sicut & ego Patris
mei præcepta seruaui & maneo in e-
11 ius dilectione. * Hæc locutus sum vo-
bis, vt gaudium meum in vobis sit, &
12 gaudium vestrum impleatur. * ‖ Hoc ‖ *Sup. 13*
est præceptum meum, vt diligatis in- *d. 14.*
13 uicem, sicut dilexi vos. * Maiorem *Ephes.*
hac dilectionem nemo habet, vt ani- *5. a. 9.*
mam suã ponat quis pro amicis suis. *1. Thes.*
14 * Vos amici mei estis, si feceritis quæ *4. b. 9.*
15 ego præcipio vobis. * Iam non dicam
vos seruos: quia seruus nescit quid fa-
ciat dominus eius. Vos autem dixi a-
C micos: quia omnia quæcumque audi-
16 ui à Patre meo, nota feci vobis: * Non
vos me elegistis: sed ego elegi vos, &
posui vos ‖ vt eatis, & fructum affera- ‖ *Math.*
tis, & fructus vester maneat: vt quod- *28. d. 19.*
cumque petieritis Patrem in nomine
17 meo, det vobis * ‖ Hæc mando vobis, ‖ *1. Ioan.*
18 vt diligatis inuicem. * Si mundus vos *3. a. 1. &*
odit, scitote quia me priorem vobis *4. b. 7.*
19 odio habuit. * Si de mundo fuissetis,
mũdus quod suum erat diligeret: quia
verò de mundo non estis, sed ego ele-
gi vos de mundo, propterea odit vos
20 mundus. * Mementote sermonis mei,
quem ego dixi vobis: ‖ Non est seruus ‖ *Sup. 13*
maior domino suo. Si me persecuti *b. 16.*
sunt, & vos persequentur: si sermonem *Math.*
meum seruauerunt, & vestrum serua- *10. c. 24.*
21 bunt. * Sed hæc omnia facient vobis *Matth.*
propter nomen meum: quia nesciunt *24. a. 9.*
22 eum, qui misit me. * Si non venissem,
D & locutus fuissem eis, peccatum non
haberent: nunc autem excusationem
23 non habent de peccato suo. * Qui me
24 odit: & Patrem meum odit. * Si ope-
ra non fecissem in eis, quæ nemo alius
fecit, peccatum non haberent: nunc
autem & viderunt, & oderunt & me,
25 & Patrem meum. * Sed vt adimplea-
tur sermo, qui in lege eorum scriptus
est: ‖ Quia odio habuerunt me gra- ‖ *Psal. 24*
26 tis. * Cùm autem venerit Paraclitus, *c. 19.*
quem ego mittam vobis à Patre, spi- *Luc. 24.*
ritum veritatis, qui à Patre procedit, *g. 49.*
ille testimonium perhibebit de me:
27 * & vos testimonium perhibebitis,
quia ab initio mecum estis.

CAP. XVI.

Discipulis prædicit futuras persecutiones, & quòd eis expediat vt ipse vadat, quò veniat Paraclitus qui mũdum arguat, ipsosque doceat, & Christum clarificet: declarat quod dixerat, Modicum & iam non videbitis me, &c. addens similitudinem de muliere pariente: hortatur vt à Patre petant ipsius nomine; prædicitque ipsorum fugam.

HÆc locutus sum vobis, vt non 1
scandalizemini. * Absque syna- 2
gogis facient vos: sed venit hora, vt A
omnis qui interficit vos, arbitretur
obsequium se præstare Deo. * & hæc 3
facient vobis, quia non nouerunt Pa-
trem, neque me. * Sed hæc locutus 4
sum vobis: vt cùm venerit hora eo-
rum reminiscamini, quia ego dixi
vobis. * Hæc autem vobis ab initio 5
non dixi, quia vobiscum eram. Et nũc
vado ad eum, qui misit me; & nemo
ex vobis interrogat me, Quò vadis?
* Sed quia hæc locutus sum vobis, 6
tristitia impleuit cor vestrum. * Sed 7
ego veritatem dico vobis: expedit vo-
bis vt ego vadam: si enim non abiero,
Paraclitus non veniet ad vos: si au-
tem abiero, mittam eum ad vos. *Et 8
cùm venerit ille, arguet mundum de
peccato, & de iustitia, & de iudicio.
* de peccato quidem, quia non credi- 9
derunt in me: * de iustitia verò, quia 10
ad Patrem vado, & iam non videbi-
tis me: * de iudicio autem, quia prin- 11
ceps huius mundi iam iudicatus est. B
* Adhuc multa habeo vobis dicere: 12
sed non potestis portare modò. *Cùm 13
autem venerit ille Spiritus veritatis,
docebit vos omnem veritatem. non
enim loquetur à semetipso: sed quæ-
cumque audiet loquetur, & quæ ven-
tura sunt annuntiabit vobis. *Ille me 14
clarificabit: quia de meo accipiet, &
annuntiabit vobis. *Omnia quæcum- 15
que habet Pater, mea sunt. Propterea
dixi: quia de meo accipiet, & annun-
tiabit vobis. * Modicum, & iam non 16
videbitis me: & iterùm modicum, &
videbitis me: quia vado ad Patrem.
* Dixerunt ergo ex discipulis eius ad 17
inuicem: Quid est hoc, quod dicit
nobis: Modicum, & non videbitis
me: & iterùm modicum, & videbi-
tis me, & quia vado ad Patrem? * Di- 18
cebant ergo: Quid est hoc, quod di-
cit, Modicum? nescimus quid loqui-
tur. * Cognouit autem Iesus, quia 19
volebant eum interrogare, & dixit eis: C
De hoc quæritis inter vos, quia dixi,
Modicum, & non videbitis me: &
iterùm modicum, & videbitis me.
* Amen, amen dico vobis: quia plo- 20
rabitis, & flebitis vos, mundus autem
gaudebit: vos autem contristabimi-
ni, sed tristitia vestra vertetur in gau-
dium. * Mulier cùm parit, tristitiam 21
habet, quia venit hora eius: cùm au-
tem peperit puerum, iam non me-
minit pressuræ propter gaudium, quia
natus est homo in mundum. *Et vos 22
igitur nunc quidem tristitiam habe-
tis, iterùm autem videbo vos, & gau-
debit cor vestrũ: & gaudium vestrum
23 nemo tollet à vobis. * Et in illo die
me non rogabitis quidquam. ‖Amen, ‖*Sup. 14*
amen dico vobis: si quid petieritis *b. 13.*
Patrem in nomine meo, dabit vobis. *Matth.*
24 *Vsque modò non petistis quidquam *7. a. 7.*
in nomine meo: Petite, & accipietis, *& 21. c.*
25 vt gaudium vestrum sit plenum. *Hæc *22.*
D in prouerbiis locutus sum vobis. Ve- *Mar. 11*
nit hora, cùm iam non in prouerbiis *c. 24.*
loquar vobis, sed palàm de Patre an- *Luc. 11.*
26 nuntiabo vobis. * in illo die in no- *b. 9.*
mine meo petetis; & non dico vobis *Iac. 1.*
quia ego rogabo Patrem de vobis: *a. 5.*
27 *Ipse enim Pater amat vos, quia vos
me amastis, & credidistis quia ego à
28 Deo exiui. * Exiui à Patre, & veni in
mundum: iterùm relinquo mundum,
29 & vado ad Patrem. * Dicunt ei disci-
puli eius: Ecce nunc palàm loqueris,
30 & prouerbium nullum dicis. * nunc
scimus quia scis omnia, & non opus
est tibi vt quis te interroget: in hoc
31 credimus quia à Deo existi. *Respon-
32 dit eis Iesus: Modò creditis? * ‖Ecce ‖*Math.*
venit hora, & iam venit, vt disperga- *26. e. 31.*
mini vnusquisque in propria, & me *Marci*
solum relinquatis: & non sum solus, *14. c. 31.*
33 quia Pater mecum est. *Hæc locutus
sum vobis, vt in me pacem habeatis.
In mundo pressuram habebitis: sed
confidite, ego vici mundum.

CAP. XVII.

Oratio Christi ad Patrem pro vtriusque clarificatione, pro discipulis & iis qui per illos in ipsum essent credituri, vt seruentur à malo, & omnes sint vnum, mundusque cognoscat ipsum fuisse à Patre missum.

1 HÆc locutus est Iesus: & subleua-
A tis oculis in cælum, dixit: Pater
venit hora, clarifica filium tuum, vt
2 filius tuus clarificet te. * ‖Sicut dedi- ‖*Math.*
sti ei potestatem omnis carnis, vt om- *28. d. 18.*
ne, quod dedisti ei, det eis vitam æ-
3 ternam. * Hæc est autem vita æterna:
Vt cognoscant te, solùm Deum ve-
rum, & quem misisti Iesum Christum.
4 *Ego te clarificaui super terram: opus
consummaui, quod dedisti mihi vt fa-
5 ciam: * & nunc clarifica me tu Pater
apud temetipsum, claritate, quam ha-
bui priùs, quàm mundus esset, apud
6 te. * Manifestaui nomen tuum homi-
nibus, quos dedisti mihi de mundo:
Tui erant, & mihi eos dedisti: & ser-
7 monem tuum seruauerunt. * Nunc
cognouerunt, quia omnia quæ dedisti
8 mihi, abs te sunt: * quia verba, quæ
dedisti mihi, dedi eis: & ipsi accepe-
runt, & cognouerunt verè quia à te
B exiui, & crediderunt quia tu me mi-

sisti.

ſti. * Ego pro eis rogo: Non pro 9
mundo rogo, ſed pro his, quos dedi-
ſti mihi: quia tui ſunt: * & mea om- 10
nia tua ſunt, & tua mea ſunt: & clari-
ficatus ſum in eis. * Et iam non ſum 11
in mundo, & hi in mundo ſunt, &
ego ad te venio. Pater ſancte, ſerua
eos in nomine tuo, quos dediſti mihi:
vt ſint vnum, ſicut & nos. * Cùm eſ- 12
ſem cum eis, ego ſeruabam eos in no-
‖Infrà mine tuo. ‖ Quos dediſti mihi, cuſto-
18.b.9. diui: & nemo ex eis periit, niſi filius
‖Pſal. perditionis, ‖ vt Scriptura impleatur.
180.b.8 * Nunc autem ad te venio. & hæc lo- 13
quor in mundo, vt habeant gaudium C
meum impletum in ſemetipſis. * Ego 14
dedi eis ſermonem tuum, & mundus
eos odio habuit, quia non ſunt de mũ-
do, ſicut & ego non ſum de mundo.
* Non rogo vt tollas eos de mundo, 15
ſed vt ſerues eos à malo. * De mundo 16
non ſunt, ſicut & ego non ſum de
mundo. * Sanctifica eos in veritate. 17
Sermo tuus veritas eſt. * Sicut tu me 18
miſiſti in mundum, & ego miſi eos in
mundum. * Et pro eis ego ſanctifico 19
meipſum: vt ſint & ipſi ſanctificati
in veritate. * Non pro eis autem ro- 20
go tantùm, ſed & pro eis, qui credi-
turi ſunt per verbum eorum in me:
* vt omnes vnum ſint, ſicut tu Pater 21
in me, & ego in te, vt & ipſi in no-
bis vnum ſint: vt credat mundus, quia
tu me miſiſti. * Et ego claritatem, 22
quam dediſti mihi, dedi eis: vt ſint D
vnum, ſicut & nos vnum ſumus.
* Ego in eis, & tu in me: vt ſint con- 23
ſummati in vnum: & cognoſcat mun-
dus quia tu me miſiſti, & dilexiſti
eos, ſicut & me dilexiſti. * Pater, 24
quos dediſti mihi, volo vt vbi ſum
ego, & illi ſint mecum: vt videant
claritatem meam, quam dediſti mihi:
quia dilexiſti me ante conſtitutio-
nem mundi. * Pater iuſte, mundus 25
te non cognouit: ego autem te cog-
noui: & hi cognouerunt, quia tu me
miſiſti. * Et notum feci eis nomen 26
tuum, & notum faciam: vt dilectio,
qua dilexiſti me, in ipſis ſit, & ego in
ipſis.

CAP. XVIII.

Ieſus à Iudæis capitur, illis primùm ad ipſius verbum in terram cadentibus: ad Annam & Caipham ducitur: reſpondens interroganti Pontifici, alapa cæditur: ter à Petro negatur: ductus in prætorium, dicit Pilato ſuum regnum non eſſe de hoc mundo: Iudæi Math. 26.e.36 *Ieſum mori cupiunt, ſoluto Barabba.*

Mar.14 .32. HÆc cùm dixiſſet Ieſus, egreſſus 1
eſt cum diſcipulis ſuis trans Tor- A
rentem Cedron, vbi erat hortus, in Luc. 22.
quem introiuit ipſe, & diſcipuli eius. d. 30.
2 * Sciebat autem & Iudas, qui trade- 2 Reg.
bat eum, locum: quia frequenter Ie- 15.e.23.
ſus conuenerat illuc cum diſcipulis
3 ſuis. * ‖ Iudas ergo cùm accepiſſet ‖Math.
cohortem, & à Pontificibus & Phari- 26.e.47
ſæis miniſtros, venit illuc cum later- Mar.14
4 nis, & facibus, & armis. * Ieſus ita- e.42.
que ſciens omnia, quæ ventura erant Luc.22.
ſuper eum, proceſſit, & dixit eis: e.47.
5 Quem quæritis? * Reſponderunt ei:
Ieſum Nazarenum. Dicit eis Ieſus:
Ego ſum. Stabat autem & Iudas, qui
6 tradebat eum, cum ipſis. * Vt ergo
dixit eis: Ego ſum: abierunt retror-
7 ſum, & ceciderunt in terram. * Ite-
B rùm ergo interrogauit eos: Quem
quæritis? Illi autem dixerunt: Ieſum
8 Nazarenum. * Reſpondit Ieſus: Dixi
vobis, quia ego ſum: ſi ergo me quæ-
9 ritis, ſinite hos abire. * Vt implere-
tur ſermo, quem dixit: ‖ Quia quos ‖Sup.17
dediſti mihi, non perdidi ex eis quem- c.12.
10 quam. * Simon ergo Petrus habens
gladium eduxit eum: & percuſſit
pontificis ſeruum: & abſcidit auricu-
C lam eius dexteram. Erat autem no-
11 men ſeruo Malchus. * Dixit ergo Ie-
ſus Petro: Mitte gladium tuum in va-
ginam. Calicem, quem dedit mihi Pa-
12 ter, non bibam illum? * Cohors er-
go, & tribunus, & miniſtri Iudæo-
rum comprehenderunt Ieſum, & li-
13 gauerunt eum: * Et adduxerunt eum
ad ‖ Annam primùm, erat enim ſocer ‖Luc. 3.
Caiphæ, qui erat pontifex anni illius. a.2.
14 * Erat autem Caiphas, ‖ qui conſi- ‖Sup.11.
lium dederat Iudæis: Quia expedit, f.49.
vnum hominem mori pro populo.
15 * Sequebatur autem Ieſum Simon Pe-
trus, & alius diſcipulus. Diſcipulus
autem ille erat notus pontifici, & in-
troiuit cum Ieſu in atrium pontificis.
16 * Petrus autem ſtabat ad oſtium fo-
ris. ‖ Exiuit ergo diſcipulus alius, qui ‖Math.
erat notus pontifici, & dixit oſtiariæ, 26.f.58.
17 & introduxit Petrum. * Dicit ergo Mar.14.
Petro ancilla oſtiaria: Numquid & tu f.54.
ex diſcipulis es hominis iſtius? Di- Luc.22.
18 cit ille: Non ſum. * Stabant autem f.54.
D ſerui & miniſtri ad prunas, quia fri-
gus erat, & calefaciebant ſe: erat au-
tem cum eis & Petrus ſtans, & cale-
19 faciens ſe. * Pontifex ergo interroga-
uit Ieſum de diſcipulis ſuis, & de do-
20 ctrina eius. * Reſpondit ei Ieſus: Ego
palàm locutus ſum mundo: ego ſem-
per docui in ſynagoga, & in templo,
quò omnes Iudæi conueniunt: & in
21 occulto locutus ſum nihil. * Quid
me interrogas? interroga eos, qui au-
dierunt quid locutus ſim ipſis: ecce

hi sciunt quæ dixerim ego. * Hæc au- 22
tem cùm dixisset, vnus assistens mini-
strorum dedit alapam Iesu, dicens:
Sic respondes pontifici? * Respondit 23
‖ *Math.* ei Iesus: ‖ Si malè locutus sum, testi-
26.f.57. monium perhibe de malo: si autem
Mar. 14 benè, quid me cædis? * Et misit eum 24
f.53. Annas ligatum ad Caipham pontifi-
Luc. 21. cem. * Erat autem Simon Petrus stans, 25
f.54. & calefaciens se. ‖ Dixerunt ergo ei: E
‖ *Math.* Numquid & tu ex discipulis eius es?
26.g.69 Negauit ille, & dixit: Non sum. * Di- 26
Mar 14 cit ei vnus ex seruis pontificis, cogna-
g.67. tus eius, cuius abscidit Petrus auricu-
Luc.22. lam: Nonne ego te vidi in horto cum
f.56. illo? * Iterùm ergo negauit Petrus: 27
& statim gallus cantauit. * Addu- 28
cunt ergo Iesum à Caipha in præto-
rium. Erat autem manè: & ipsi non
‖ *Math.* introierunt in prætorium, ‖ vt non
27.a.2. contaminarentur, sed vt manduca-
Mar.15. rent Pascha. * Exiuit ergo Pilatus ad 29
a.1. eos foras, & dixit: Quam accusatio-
Luc. 23. nem affertis aduersus hominem hunc?
a.1. * Responderunt, & dixerunt ei: Si non 30
Act. 10. esset hic malefactor, non tibi tradi- F
c.28. ‖ dissemus eum. * Dixit ergo eis Pila- 31
11.a.3. tus: Accipite eum vos, & secundùm
legem vestram iudicate eum. Dixe-
runt ergo ei Iudæi: Nobis non licet
‖ *Math.* interficere quemquam. * ‖ Vt sermo 32
20.c.19 Iesu impleretur, quem dixit, signifi-
‖ *Math.* cans qua morte esset moriturus. * ‖ In- 33
27.b.11. troiuit ergo iterùm in prætorium Pi-
Marc. latus, & vocauit Iesum, & dixit ei:
15.a.2. Tu es rex Iudæorum? * Respondit Ie- 34
Luc.23. sus: A temetipso hoc dicis, an alii di-
a.4. xerunt tibi de me? * Respondit Pila- 35
tus: Numquid ego Iudæus sum? Gens
tua, & pontifices tradiderunt te mihi:
quid fecisti? * Respondit Iesus. Re- 36
gnum meum non est de hoc mundo.
si ex hoc mundo esset regnum meum, G
ministri mei vtique decertarent vt
non traderer Iudæis: nunc autem re-
gnum meum non est hinc. * Dixit 37
itaque ei Pilatus: Ergo rex es tu? Re-
spondit Iesus: Tu dicis quia rex sum
ego. Ego in hoc natus sum, & ad hoc
veni in mundum, vt testimonium
perhibeam veritati: omnis qui est ex
veritate, audit vocem meam. * Dicit ei 38
Pilatus: Quid est veritas? Et cùm hoc
dixisset, iterùm exiuit ad Iudæos, &
dicit eis: Ego nullam inuenio in eo
‖ *Math.* causam. * ‖ Est autem consuetudo vo- 39
27.c.15. bis, vt vnū dimittam vobis in Pascha:
Mar.15 vultis ergo dimittam vobis regem Iu-
b.5. dæorum? * Clamauerunt ergo rursum 40
Luc. 23. omnes, dicentes: Non hunc, sed Ba-
b.17. rabbam. Erat autem Barabbas latro.

CAP. XIX.

A Pilato flagellatus, variisque modis afflictus, & spinis coronatus, ad mortem deposcitur: rursumque à Pilato examinatus, ostendit illum desuper tantùm habere in ipsum potestatem: Pilatus meticulosus, Iesum, quem regem dicit Iudæorum, morti adiudicat: Iesus baiulans sibi crucem, inter latrones crucifigitur; posito à Pilato super crucem titulo, diuisisque à militibus vestimentis, & sorte de tunica missa: Iesus matri Ioannem, matremque Ioanni commendat: & sitiens aceto potatus, consummatisque omnibus tradit spiritum: fractis latronum cruribus, ex aperto Christi latere sanguis & aqua profluit, eiusque corpus myrrha & aloe conditum sepelitur.

1 TVnc ergo apprehendit Pilatus Ie- *Matth.*
2 sum, & flagellauit. * Et milites *27.c.27.*
A plectentes coronam de spinis, impo- *Marc.*
suerunt capiti eius: & veste purpurea *15.b.16.*
3 circumdederunt eum. * Et veniebant
ad eum, & dicebant: Aue Rex Iudæo-
4 rum: & dabant ei alapas. * Exiuit er-
go iterùm Pilatus foras, & dicit eis:
Ecce adduco vobis eum foras, vt cog-
noscatis quia nullam inuenio in eo
5 causam. (* Exiuit ergo Iesus portans
coronam spineam, & purpureum ve-
stimentum.) Et dicit eis: Ecce homo.
6 * Cùm ergo vidissent eum Pontifices,
& ministri, clamabant, dicentes: Cru-
cifige, crucifige eum. Dicit eis Pilatus:
Accipite eum vos, & crucifigite: ego
7 enim non inuenio in eo causam. * Re-
B sponderunt ei Iudæi: Nos legem ha-
bemus, & secundùm legem debet mo-
8 ri, quia filium Dei se fecit. * Cùm er-
go audisset Pilatus hunc sermonem,
9 magis timuit. * Et ingressus est præto-
rium iterùm: & dixit ad Iesum: Vnde
es tu? Iesus autem responsum non
10 dedit ei. * Dicit ergo ei Pilatus: Mihi
non loqueris? nescis quia potestatem
habeo crucifigere te, & potestatem
11 habeo dimittere te? * Respondit Ie-
sus: Non haberes potestatem aduer-
sum me vllam, nisi tibi datum esset de-
super. Propterea qui me tradidit ti-
12 bi, maius peccatum habet. * Et exin-
de quærebat Pilatus dimittere eum.
Iudæi autem clamabant dicentes: Si
hunc dimittis, non es amicus Cæsa-
ris. omnis enim, qui se regem facit,
13 contradicit Cæsari. * Pilatus autem
C cùm audisset hos sermones, adduxit
foras Iesum: & sedit pro tribunali, in
loco qui dicitur Lithostrotos, He-
14 braicè autem Gabbatha. * Erat autem
Parasceue Paschæ, hora quasi sexta,
&

& dicit Iudæis : Ecce rex vester. *Illi 15
autem clamabant: Tolle, tolle, cruci-
fige eum. Dicit eis Pilatus: Regem ve-
strum crucifigã? Responderunt Pon-
tifices: Non habemus Regem, nisi
Cæsarem. *Tunc ergo tradidit eis il- 16
‖ Math. lum vt crucifigeretur. ‖ Susceperunt
27.d.33. autem Iesum, & eduxerunt. * Et ba- 17
Mar. 15. iulans sibi crucem, exiuit in eum, qui
b.22. dicitur Caluariæ, locum, Hebraicè
Luc. 23. autem Golgotha: * vbi crucifixerunt 18
c.33. eum, & cum eo alios duos, hinc &
hinc, medium autem Iesum. *Scripsit 19
autem & titulum Pilatus : & posuit D
super crucem. Erat autem scriptum:
Iesus Nazarenus, Rex Iudæorum.
* Hunc ergo titulum multi Iudæo- 20
rum legerunt : quia prope ciuitatem
erat locus, vbi crucifixus est Iesus. Et
erat scriptum Hebraicè, Græcè, & La-
tinè. *Dicebant ergo Pilato Pontifi- 21
ces Iudæorum: Noli scribere, Rex
Iudæorum : sed quia ipse dixit : Rex
sum Iudæorum. * Respondit Pilatus: 22
Quod scripsi, scripsi. * Milites ergo 23
‖ Math. cùm crucifixissent eum, ‖ acceperunt
27.d.35. vestimenta eius, (& fecerunt quat-
Marci tuor partes: vnicuique militi partem)
15.b.24. & tunicam. Erat autem tunica incon-
Luc. 23. sutilis, desuper contexta per totum.
c.34. * Dixerunt ergo ad inuicem : Non 24
scindamus eam, sed sortiamur de illa
cuius sit. Vt Scriptura impleretur, E
‖ Psal. dicens: ‖ Partiti sunt vestimenta mea
21.c.19. sibi: & in vestem meam miserunt sor-
tem. Et milites quidem hæc fecerunt.
* Stabant autem iuxta crucem Iesu 25
mater eius, & soror matris eius Ma-
ria Cleophæ, & Maria Magdalene.
* Cùm vidisset ergo Iesus matrem, & 26
discipulum stantem, quem diligebat,
dicit matri suæ : Mulier, ecce filius
tuus. * Deinde dicit discipulo : Ecce 27
mater tua. Et ex illa hora accepit eam
discipulus in sua. *Posteà sciens Iesus 28
‖ Psal. quia omnia consummata sunt, ‖ vt F
68.c.22 consummaretur Scriptura, dixit: Si-
tio. * Vas ergo erat positum aceto 29
plenum. Illi autem spongiam plenam
aceto, hyssopo circumponentes, ob-
tulerunt ori eius. * Cùm ergo acce- 30
pisset Iesus acetum, dixit : Consum-
matum est. Et inclinato capite tradi-
dit spiritum. * Iudæi ergo, (quoniam 31
parasceue erat) vt non remanerent in
cruce corpora sabbato, (erat enim
magnus dies ille Sabbati) rogauerunt
Pilatum vt frangerētur eorum crura,
& tollerentur. * Venerunt ergo mili- 32
tes: & primi quidem fregerunt crura,
& alterius (qui crucifixus est cum eo.
* Ad Iesum autem cùm venissent, vt 33
viderunt eum iam mortuum, non fre-
34 gerunt eius crura: * sed vnus militum
lancea latus eius aperuit, & continuò
35 exiuit sanguis, & aqua. * Et qui vidit,
G testimonium perhibuit : & verum est
testimonium eius. Et ille scit quia ve-
36 ra dicit : vt & vos credatis. * Facta
sunt enim hæc, vt Scriptura imple-
tur: ‖ Os non comminuetis ex eo. ‖ Exod.
37 *Et iterùm alia Scriptura dicit: ‖ Vi- 12. d.46.
38 debunt in quem transfixerunt. *‖ Post Num. 9
hæc autem rogauit Pilatum Ioseph b. 12.
ab Arimathæa, (eò quòd esset disci- ‖ Zach.
pulus Iesu, occultus autem propter 12.c.10.
metum Iudæorum) vt tolleret cor- Math.
pus Iesu. Et permisit Pilatus. Venit 27.g.57.
39 ergo, & tulit corpus Iesu. * Venit au- Marci
tem & Nicodemus, ‖ qui venerat ad 15.d.42.
Iesum nocte primum, ferens mixtu- Luc. 23.
ram myrrhæ & aloës, quasi libras cen- g.50.
40 tum. *Acceperunt ergo corpus Iesu, ‖ Sup. 3.
& ligauerunt illud linteis cum aroma- a.1.
tibus, sicut mos est Iudæis sepelire.
41 * Erat autem in loco, vbi crucifixus
est, hortus: & in horto monumentum
nouum, in quo nondum quisquam po-
42 situs erat. * Ibi ergo propter Parasce-
uen Iudæorum, quia iuxtà erat monu-
mentum, posuerunt Iesum.

CAP. XX.

*Maria Magdalene prima venit ad mo-
numentum, deinde Petrus & Ioan-
nes : illa plorans ad monumentum
videt Angelos, tandemque Iesum a-
gnoscit : qui apparens Apostolis, pa-
cem illis optat; & ostensis manibus
ac latere, dat eis Spiritum sanctum,
vt peccata remittant ac retineant;
rursumque non credenti Thomæ ap-
parens cum reliquis discipulis, corpus
præbet palpandum, beatos dicens qui
in ipso non viso crediderunt : multa
Christi signa non sunt in hoc libro
scripta.*

1 VNa autem sabbati, Maria Magda- Matth.
A lene venit manè, cùm adhuc te- 28.a.1.
nebræ essent, ad monumentum: & vi- Marci
dit lapidem sublatum à monumento. 16.a.1.
2 * Cucurrit ergo, & venit ad Simo- Luc. 24
nem Petrum, & ad alium discipulum, a.1.
quem amabat Iesus, & dicit illis : Tu-
lerunt Dominum de monumento, &
3 nescimus vbi posuerunt eum. * Exiit
ergo Petrus, & ille alius discipulus, &
4 venerunt ad monumentum. *Curre-
bant autem duo simul, & ille alius
discipulus præcucurrit citiùs Petro,
& venit primus ad monumentum.
5 * Et cùm se inclinasset, vidit posita
6 linteamina, nòn tamē introiuit. *Ve-
B nit ergo Simon Petrus sequens eum,
& introiuit in monumentum, & vi-
7 dit linteamina posita, * & sudarium,
quod fuerat super caput eius, nō cum

linteaminibus positum, sed separa-
tim inuolutum in vnum locum. *Tūc 8
ergo introiuit & ille discipulus, qui
venerat primus ad monumentum: &
vidit,& credidit: *nondum enim scie- 9
bant Scripturam, quia oportebat eum
à mortuis resurgere. *Abierunt ergo 10
‖ Math. 28.a.1. iterùm discipuli ad semetipsos. *‖ Ma- 11
ria autem stabat ad monumentum fo- C
Marc. 16.b.5. ris, plorans. Dum ergo fleret, incli-
nauit se, & prospexit in monumen-
Luc. 24 a.4. tum: *& vidit duos angelos in albis, 12
sedentes, vnum ad caput, & vnum ad
pedes, vbi positum fuerat corpus Iesu.
*Dicunt ei illi: Mulier quid ploras? 13
Dicit eis: Quia tulerunt Dominum
meum; & nescio vbi posuerunt eum.
*Hæc cùm dixisset, conuersa est re- 14
trorsum, & vidit Iesum stantem: &
non sciebat quia Iesus est. *Dicit ei Ie- 15
sus: Mulier, quid ploras? quem quæ- D
ris? Illa existimans quia hortulanus
esset, dicit ei: Domine, si tu sustulisti
eum, dicito mihi vbi posuisti eum:
& ego eum tollam. *Dicit ei Iesus: 16
Maria. Conuersa illa, dicit ei: Rabbo-
ni (quod dicitur Magister.) *Dicit ei 17
Iesus: Noli me tangere, nondum enim
ascendi ad Patrem meum: vade autem
ad fratres meos, & dic eis: Ascendo E
ad Patrem meum, & Patrem vestrum;
Deum meum, & Deum vestrum. *Ve- 18
nit Maria Magdalene annuntians di-
scipulis: Quia vidi Dominum, & hæc
‖ Marc. 16.c.14. dixit mihi. *‖ Cùm ergo serò esset die 19
Luc. 24. f.36. illo, vna sabbatorum, & fores essent
1. Cor. 15 a.5. clausæ, vbi erant discipuli congrega-
ti propter metum Iudæorum: venit
Iesus, & stetit in medio, & dixit eis:
Pax vobis. *Et cùm hoc dixisset, 20
ostendit eis manus, & latus. Gauisi
sunt ergo discipuli, viso Domino.
*Dixit ergo eis iterùm: Pax vobis. 21
Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.
*Hæc cùm dixisset, insufflauit: & 22
dixit eis: Accipite Spiritum sanctum:
‖ Math. 18.c.18. *‖ quorum remiseritis peccata, re- 23
mittuntur eis: & quorum retinueri- F
tis, retenta sunt. *Thomas autem 24
vnus ex duodecim, qui dicitur Didy-
mus, non erat cum eis quando venit
Iesus. *Dixerunt ergo ei alij discipu- 25
li: Vidimus Dominum. Ille autem
dixit eis: Nisi videro in manibus eius
fixuram clauorum, & mittam digi-
tum meum in locum clauorum, &
mittam manum meam in latus eius,
non credam. *Et post dies octo, ite- 26
rùm erant discipuli eius intus; & Tho-
mas cum eis. Venit Iesus ianuis clau-
sis, & stetit in medio, & dixit: Pax
vobis. *Deinde dicit Thomæ: Infer 27
digitum tuum huc, & vide manus G
meas, & affer manum tuam, & mitte
in latus meum: & noli esse incredu-
28 lus, sed fidelis. *Respondit Thomas,
& dixit ei: Dn̄s meus, & Deus meus.
29 *Dixit ei Iesus: Quia vidisti me Tho-
ma, credidisti: beati qui non viderūt,
30 & crediderunt. *‖ Multa quidem & ‖ Inf. 21.g.25.
alia signa fecit Iesus in conspectu di-
scipulorum suorum, quæ non sunt
31 scripta in libro hoc. *Hæc autem scri-
pta sunt, vt credatis, quia Iesus est
Christus Filius Dei: & vt credentes,
vitam habeatis in nomine eius.

CAP. XXI.

Piscantibus discipulis comprehendere facit Iesus copiosam piscium multitudinem: quo signo Petrus per Ioannem Dominum agnoscens, mittit se in mare: & facto prandio, de amore in Christum ter interrogatus, ter accipit pascendas ipsius oues: & de futura passione sua admonetur, frustrà de Ioannis morte curiosè scrutatus: non omnia Christi facta scripta sunt.

1 POsteà manifestauit se iterùm Ie-
A sus discipulis ad mare Tiberiadis.
2 Manifestauit autem sic: *Erant si-
mul Simon Petrus, & Thomas, qui
dicitur Didymus, & Nathanael, qui
erat à Cana Galilææ, & filij Zebedæi,
3 & alij ex discipulis eius duo. *Dicit
eis Simon Petrus: Vado piscari. Di-
cunt ei: Venimus & nos tecum. Et
exierunt, & ascenderunt in nauim:
4 & illa nocte nihil prendiderūt. *Ma-
nè autem facto stetit Iesus in littore:
non tamen cognouerūt discipuli quia
5 Iesus est. *Dixit ergo eis Iesus: Pueri
numquid pulmentarium habetis? Re-
6 sponderunt ei: Non. *Dicit eis: Mit-
tite in dexteram nauigij rete; & inue-
nietis. Miserunt ergo; & iam non va-
lebant illud trahere præ multitudine
7 piscium. *Dixit ergo discipulus ille,
B quem diligebat Iesus, Petro: Domi-
nus est. Simon Petrus cùm audisset
quia Dominus est, tunica succinxit
se (erat enim nudus) & misit se in ma-
8 re. *Alij autem discipuli nauigio ve-
nerunt, (non enim longè erāt à terra,
sed quasi cubitis ducentis) trahentes
9 rete piscium. *Vt ergo descenderunt
in terram, viderunt prunas positas,
& piscem superpositum, & panem.
10 *Dicit eis Iesus: Afferte de piscibus,
11 quos prendidistis nunc. *Ascendit
Simon Petrus, & traxit rete in ter-
ram, plenum magnis piscibus centum
quinquaginta tribus. Et cùm tanti
12 essent, non est scissum rete. *Dicit eis
C Iesus: Venite, prandete. Et nemo au-
debat discumbentiū interrogare eū:

Tu quis es? scientes, quia Dominus
est. * Et venit Iesus,& accipit panem, 13
& dat eis, & piscem similiter. * Hoc 14
iam tertiò manifestatus est Iesus di-
scipulis suis, cùm resurrexisset à
mortuis. * Cùm ergo prandissent, 15
dicit Simoni Petro Iesus: Simon
Ioannis diligis me plus his? Dicit ei:
Etiam Domine, tu scis quia amo te.
Dicit ei: Pasce agnos meos. * Dicit 16
ei iterùm: Simon Ioannis, diligis me?
Ait illi: Etiam Domine, tu scis quia
amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos.
* Dicit ei tertiò: Simon Ioannis, a- 17
mas me? Contristatus est Petrus, quia
dixit ei tertiò, Amas me? & dixit ei:
Domine tu omnia nosti: tu scis quia
amo te. Dixit ei: Pasce oues meas.
2.Pet.1 c.14. * || Amen, amen dico tibi: cùm esses 18
iunior, cingebas te, & ambulabas vbi
volebas: cùm autem senueris, exten-
des manus tuas, & alius te cinget, &
ducet quò tu non vis. * Hoc autem 19
dixit, significans qua morte clarifi- D
caturus esset Deum. Et cùm hoc di-
20 xisset, dicit ei: Sequere me. * Conuer-
sus Petrus vidit illum discipulum,
quem diligebat Iesus, sequentem, || qui || Sup.13
& recubuit in cœna super pectus e- c.23.
ius, & dixit: Domine quis est qui
21 tradet te? * Hunc ergo cùm vidisset
Petrus, dixit Iesu: Domine, hic au-
22 tem quid? * Dicit ei Iesus: Sic eum
volo manere donec veniam, quid ad
23 te? tu me sequere. * Exiit ergo sermo
iste inter fratres, quia discipulus ille
non moritur. Et non dixit ei Iesus:
Non moritur; sed: Sic eum volo ma-
24 nere donec veniam, quid ad te? * Hic
est discipulus ille, qui testimonium
perhibet de his, & scripsit hæc: &
scimus, quia verum est testimonium
25 eius. * || Sunt autem & alia multa, || Sup.20
quæ fecit Iesus: quæ si scribantur g.30.
per singula, nec ipsum arbitror mun-
dum capere posse eos, qui scribendi
sunt, libros.

ACTVS APOSTOLORVM.

CAPVT I.

Iesus promittens Apostolis Spiritum sanctum, dicit non esse ipsorum scire secreta rerum futurarum tempora: & post ipsius in cælum ascensum dicitur ab Angelis similiter venturus: nomina Apostolorum: oratio Petri de vno in locum Iudæ proditoris sufficiendo; vbi præmissis precibus eligitur sorte Mathias.

RIMVM quidem 1
sermonem feci de A
omnibus, ô Theo-
phile, quæ cœpit
Iesus facere, & do-
cere, * vsque in diē, 2
qua præcipiens A-
postolis per Spiri-
tum sanctum, quos
elegit, assumptus est: * quibus & præ- 3
buit seipsum viuum post passionem
suam in multis argumentis, per dies
quadraginta apparens eis, & loquens
|| Luc.24 de regno Dei. * Et conuescens, || præ- 4
g.49. cepit eis ab Ierosolymis ne discede-
Ioan.14 rent, sed expectarent promissionem
d.26. Patris, || quam audistis (inquit) per os
|| Matt.3. meum: * quia Ioannes quidem bapti- 5
b.11.
zauit aqua, vos autem baptizabimini Marc.1.
Spiritu sancto non post multos hos b.8.
6 dies. * Igitur qui conuenerant, inter- Luce 3.
rogabant eum, dicentes: Domine, si c.16.
in tempore hoc restitues regnum Is- Ioan.1.
7 raël? * Dixit autem eis: Non est vestrū d.26.
B nosse tempora vel momenta, quæ Pa-
8 ter posuit in sua potestate: * || sed ac- || Infrà 2
cipietis virtutem superuenientis Spi- a.2.
ritus sancti in vos, & eritis mihi testes Luc.24.
in Ierusalem, & in omni Iudæa, & g.48.
Samaria, & vsque ad vltimum terræ.
9 * Et cùm hæc dixisset, videntibus il-
lis, eleuatus est: & nubes suscepit eum
10 ab oculis eorum. * Cumque intueren-
tur in cælum euntem illum, ecce duo
viri astiterunt iuxta illos in vestibus
11 albis, * qui & dixerunt: Viri Galilæi,
quid statis aspicientes in cælum? hic
Iesus, qui assumptus est à vobis in
cælum, sic veniet, quemadmodum vi-
12 distis eum euntem in cælum. * Tunc
reuersi sunt Ierosolymam, à monte
qui vocatur Oliueti, qui est iuxta Ie-
13 rusalem, sabbati habens iter. * Et cùm
introissent in cœnaculum, ascende-
runt vbi manebant Petrus & Ioan-
C nes, Iacobus & Andreas, Philippus
& Thomas, Bartholomæus & Mat-

thæus, Iacobus Alphæi, & Simon
Zelotes, & Iudas Iacobi. * Hi omnes 14
erant perseuerantes vnanimiter in o-
ratione cum mulieribus, & Maria ma-
tre Iesu, & fratribus eius. * In diebus 15
illis exurgens Petrus in medio fra-
trum dixit (erat autem turba homi-
num simul, ferè centum viginti.)
* Viri fratres, oportet impleri Scri- 16
‖Psal. pturam, ‖ quam prædixit Spiritus san-
40.c.9. ctus per os Dauid de Iuda, ‖ qui fuit
‖Ioan. dux eorum, qui comprehenderunt Ie-
13.b.18. sum: * qui connumeratus erat in no- 17
bis, & sortitus est sortem ministerij
‖Math. huius. * ‖ Et hic quidem possedit agrũ 18
27.a.7. de mercede iniquitatis, & suspensus
crepuit medius: & diffusa sunt om-
nia viscera eius. * Et notum factum 19
est omnibus habitantibus Ierusalem,
ita vt appellaretur ager ille, lingua
eorum, Haceldama, hoc est, ager san-
guinis. * Scriptum est enim in libro 20
‖Psal. Psalmorum: ‖ Fiat commoratio eorum D
68.e.26 deserta, & non sit qui inhabitet in ea:
‖Psal. ‖ & episcopatum eius accipiat alter.
108.b.8 * Oportet ergo ex his viris, qui no- 21
biscum sunt congregati in omni tem-
pore, quo intrauit & exiuit inter nos
Dominus Iesus, * incipiens à baptisma- 22
te Ioannis vsque in diem qua assum-
ptus est à nobis, testem resurrectio-
nis eius nobiscum fieri vnum ex istis.
* Et statuerunt duos, Ioseph, qui vo- 23
cabatur Barsabas, qui cognominatus
est Iustus, & Mathiam. * Et orantes 24
dixerunt: Tu Domine, qui corda no-
sti omnium, ostende, quem elegeris
ex his duobus vnum, * accipere lo- 25
cum ministerij huius, & apostolatus,
de quo præuaricatus est Iudas vt ab-
iret in locum suum. * Et dederunt sor- 26
tes eis, & cecidit sors super Mathiam,
& annumeratus est cum vndecim A-
postolis.

CAP. II.

Effuso super discipulos Spiritu sancto die Pentecostes, admirantur Iudæi quod omnium loquantur linguis: dicentes autem musto plenos esse confutat Petrus, citata inter alia sua concionis, Prophetia Ioel: compunctique Iudæi audito Petri consilio, conuertuntur ad Christum tria circiter millia: simulque perseuerant in doctrina Apostolorum, fractione panis & orationibus, habentes omnia communia.

‖Math. ET cùm complerentur ‖ dies Pen- 1
3.c.11. tecostes, erãt omnes pariter in eo- A
‖Marc.1 dem loco: * ‖ & factus est repentè de 2
b.8. cælo sonus, tamquam aduenientis spi-
Luc.3. ritus vehementis, & repleuit totã do-
c.16. mum vbi erant sedentes. * Et apparue- 3
runt illis dispertitæ linguæ tamquam Ioan.7.
ignis, seditque supra singulos eorum: d.39.
4 * & repleti sunt omnes Spiritu sancto, Sup.1.
& cœperunt loqui varijs linguis, prout a.8.
5 Spiritus sanctus dabat eloqui illis. * E- Inf.11.
rant autem in Ierusalem habitantes b.15. &
Iudæi, viri religiosi ex omni natione 19.a.6.
6 quæ sub cælo est. * Facta autem hac
voce, conuenit multitudo, & mente
confusa est, quoniam audiebat vnus-
quisque lingua sua illos loquentes.
7 * Stupebant autem omnes, & mirabã-
tur, dicentes: Nonne ecce omnes isti,
8 qui loquuntur, Galilæi sunt, * & quo-
B modo nos audiuimus vnusquisque lin-
9 guam nostrã, in qua nati sumus? * Par-
thi, & Medi, & Ælamitæ, & qui habi-
tant Mesopotamiam, Iudæam, & Cap-
10 padociam, Pontum, & Asiam, * Phry-
giam, & Pamphyliam, Ægyptum, &
partes Lybiæ, quæ est circa Cyrenen,
11 & aduenæ Romani, * Iudæi quoque, &
Proselyti, Cretes, & Arabes: audiui-
mus eos loquẽtes nostris linguis ma-
12 gnalia Dei. * Stupebant autem omnes,
& mirabantur ad inuicem dicentes:
13 Quidnam vult hoc esse? * Alij autem
irridentes dicebant: Quia musto pleni
14 sunt isti. * Stans autem Petrus cum vn-
decim, leuauit vocem suam, & locu-
tus est eis: Viri Iudæi, & qui habitatis
Ierusalem vniuersi, hoc vobis notum
sit, & auribus percipite verba mea,
15 * Non enim, sicut vos æstimatis, hi
ebrij sunt, cùm sit hora diei tertia:
16 * sed hoc est, quod dictum est per pro-
17 phetam Ioël. * ‖ Et erit in nouissimis ‖Ioel.2.
C diebus (dicit Dñs) effundam de Spi- g.28.
ritu meo super omnem carnem: & ‖Isa.44.
prophetabunt filij vestri, & filiæ ve- a.3.
stræ: & iuuenes vestri visiones vide-
bunt, & seniores vestri somnia som-
18 niabunt. * Et quidem super seruos
meos, & super ancillas meas, in die-
bus illis effundam de Spiritu meo, &
19 prophetabunt: * & dabo prodigia in
cælo sursum, & signa in terra deor-
sum, sanguinem, & ignem, & vaporem
20 fumi. * Sol conuertetur in tenebras,
& luna in sanguinem, antequã veniat
21 dies Dñi magnus & manifestus. * ‖ Et ‖Rom.
erit: omnis quicumque inuocauerit 10.c.13.
22 nomen Domini, saluus erit. * Viri Is-
raëlitæ, audite verba hæc: Iesum Na-
zarenum, virum approbatum à Deo
in vobis, virtutibus, & prodigiis, &
signis, quę fecit Deus per illum in me-
23 dio vestri, sicut & vos scitis: * hunc
definito consilio & præscientia Dei
traditum, per manus iniquorum affi-
24 gentes interemistis: * Quem Deus sus-
D citauit, solutis doloribus inferni, iux-
ta quod impossibile erat teneri illum
ab

Psal. ab eo. * Dauid enim dicit in eũ: ‖ Pro- 25
15. b. 8. uidebam Dñm in conspectu meo sem-
per: quoniam à dextris est mihi ne
commouear: * Propter hoc lætatum 26
est cor meũ, & exultauit lingua mea,
insuper & caro mea requiescet in spe:
* Quoniam non derelinques animam 27
meam in inferno, nec dabis Sanctum
tuum videre corruptionem. * Notas 28
mihi fecisti vias vitæ: & replebis me
iucunditate cum facie tua. * Viri fra- 29
tres, liceat audenter dicere ad vos de
3. Reg. patriarcha Dauid, ‖ quoniam defun-
2. b. 10. ctus est, & sepultus: & sepulchrum eius
est apud nos vsque in hodiernũ diem.
* Propheta igitur cùm esset, & sciret 30
Psal. quia iureiurando ‖ iurasset illi Deus E
131. c. 11. de fructu lumbi eius sedere super se-
dem eius: * prouidens locutus est de 31
Psal. resurrectione Christi, quia ‖ neque de-
15. c. 10. relictus est in inferno, neque caro eius
Infra vidit corruptionem. * Hunc Iesum re- 32
13. c. 25. suscitauit Deus, cuius omnes nos te-
stes sumus. * Dextera igitur Dei exal- 33
tatus, & promissione Spiritus sancti
accepta à Patre, effudit hunc, quẽ vos
videtis, & auditis. * Non enim Dauid 34
ascendit in cælum: dixit autem ipse:
Psal. ‖ Dixit Dominus Domino meo, sede
109. a. 1. à dextris meis, * donec ponam inimi- 35
cos tuos scabellum pedum tuorum.
* Certissimè sciat ergo omnis domus 36
Israël, quia & Dñm eum, & Christum
fecit Deus, hunc Iesum, quem vos cru-
cifixistis. * His autem auditis, com- 37
puncti sunt corde, & dixerunt ad Pe- F
trum, & ad reliquos Apostolos: Quid
faciemus, viri fratres? * Petrus verò ad 38
illos: Pœnitentiam (inquit) agite, &
baptizetur vnusquisque vestrũm in
nomine Iesu Christi, in remissionem
peccatorum vestrorum: & accipietis
donum Spiritus sancti. * Vobis enim 39
est repromissio, & filiis vestris, & om-
nibus qui longè sunt, quoscumque ad-
uocauerit Dñs Deus noster. * Aliis 40
etiam verbis plurimis testificatus est,
& exhortabatur eos, dicens: Salua-
mini à generatione ista praua. * Qui 41
ergo receperunt sermonem eius, ba-
ptizati sunt: & appositæ sunt in die
illa animæ circiter tria millia. * Erant 42
autem perseuerãtes in doctrina Apo-
stolorum, & communicatione fractio-
nis panis, & orationibus. * Fiebat au- 43
tem omni animæ timor: multa quo- G
que prodigia & signa per Apostolos
in Ierusalem fiebãt, & metus erat ma-
gnus in vniuersis. * Omnes etiam qui 44
credebant, erant pariter, & habebant
omnia communia. * Possessiones & 45
substantias vendebant, & diuidebant
illa omnibus, prout cuique opus erat.
46 * Quotidie quoque perdurantes vna-
nimiter in templo, & frangentes circa
domos panem, sumebant cibum cum
exultatione, & simplicitate cordis,
47 * collaudantes Deum, & habentes gra-
tiam ad omnem plebem. Dominus au-
tem augebat qui salui fierent quoti-
die in idipsum.

CAP. III.

Petrus cum Ioanne claudum à matris vtero sanat, ac docet ipsos id fecisse per fidem nominis Christi; quem ostendit esse Messiam promissum per Moysen & prophetas, ipsique Abrahæ.

1 A Petrus autem & Ioannes ascende-
bant in templum, ad horam ora-
2 tionis nonam. * Et quidam vir, qui
erat claudus ex vtero matris suæ, ba-
iulabatur: quem ponebant quotidie
ad portam templi, quæ dicitur Spe-
ciosa, vt peteret eleemosynam ab in-
3 troeuntibus in templum. * Is cùm
vidisset Petrum & Ioannem incipien-
tes introire in templum, rogabat vt
4 eleemosynam acciperet. * Intuens au-
tem in eum Petrus cum Ioanne, di-
5 xit: Respice in nos. * At ille inten-
debat in eos, sperans se aliquid acce-
6 pturum ab eis. * Petrus autem dixit:
Argentum & aurum non est mihi:
quod autem habeo, hoc tibi do: In
nomine Iesu Christi Nazareni surge,
7 & ambula. * Et apprehensa manu
eius dextera, alleuauit eum, & proti-
nus consolidatæ sunt bases eius &
8 plantæ. * Et exiliens stetit, & ambu-
labat: & intrauit cum illis in templum
ambulans, & exiliens, & laudans
9 Deum. * Et vidit omnis populus eum
ambulantem, & laudantem Deum.
10 * Cognoscebant autem illum, quòd
B ipse erat, qui ad eleemosynam sede-
bat ad Speciosam portam templi: &
impleti sunt stupore & extasi, in eo
11 quod contigerat illi. * Cùm teneret
autem Petrum & Ioannem, cucurrit
omnis populus ad eos, ad porticum
quæ appellatur Salomonis, stupentes.
12 * Videns autem Petrus, respondit ad
populum: Viri Israëlitæ, quid mira-
mini in hoc, aut nos quid intuemini,
quasi nostra virtute aut potestate fe-
13 cerimus hunc ambulare? * Deus A-
braham, & Deus Isaac, & Deus Ia-
cob, Deus patrum nostrorum, glori-
ficauit filium suum Iesum, quem vos
quidem tradidistis, & negastis ante
faciem Pilati, iudicante illo dimitti.
14 * ‖ Vos autem sanctum & iustum ne- Math.
gastis, & petistis virum homicidam 27. c. 20.
15 donari vobis: * auctorem verò vitæ Marci
interfecistis, quem Deus suscitauit à 15. b. 1.

Luc.23. mortuis, cuius nos testes sumus. * Et 16
c. 18. in fide nominis eius, hunc, quem vos C
Ioan. 18 vidistis, & nostis, confirmauit nomen
g.40. eius: & fides, quæ per eum est, dedit
integram sanitatem istã in conspectu
omnium vestrûm. * Et nunc fratres 17
scio quia per ignorãtiam fecistis, sicut
& principes vestri. * Deus autem, quæ 18
prænuntiauit per os omnium prophe-
tarum, pati Christum suum, sic imple-
uit. * Pœnitemini igitur, & conuerti- 19
mini, vt deleantur peccata vestra: * vt 20
cùm venerint tẽpora refrigerii à con-
spectu Domini, & miserit eum, qui
prædicatus est vobis, Iesum Christũ,
* quem oportet quidem cælum susci- 21
pere vsque in tempora restitutionis
omnium, quæ locutus est Deus per
os sanctorum suorum à sæculo pro-
phetarum. * Moyses quidem dixit: 22
‖ Deut. 18. c.15. ‖ quoniam Prophetam suscitabit vo- D
bis Dominus Deus vester de fratribus
vestris, tamquam me, ipsum audietis
iuxta omnia quæcumque locutus fue-
rit vobis. * Erit autem; omnis anima, 23
quæ non audierit Prophetam illum,
exterminabitur de plebe. * Et omnes 24
prophetæ à Samuël, & deinceps, qui
locuti sunt, annuntiauerũt dies istos.
* Vos estis filii prophetarum, & testa- 25
menti, quod disposuit Deus ad patres
‖Gen.12 nostros, dicens ad Abraham: ‖ Et in
a.3. semine tuo benedicentur omnes fa-
miliæ terræ. * Vobis primùm Deus 26
suscitans Filium suum, misit eum be-
nedicentem vobis: vt conuertat se
vnusquisque à nequitia sua.

CAP. IV.

Apostoli post reclusionem in custodia C *examinati de claudi curatione, ostendunt in solo Christo lapide angulari esse salutem, nec principibus contra Dei iussum obtemperant cessando à doctrina nominis Christi: dimissi vero, & orantes, accipiunt signa dati Spiritus sancti: nullus ipsorum quidquam proprium habebat, sed suis diuenditis faciebat pretium esse commune, sicut fecit Barnabas diuendito agro suo.*

LOquentibus autem illis ad popu- 1
lum, superuenerunt sacerdotes, & A
magistratus templi, & Sadducæi, * do- 2
lentes quòd docerent populum, & an-
nuntiarent in Iesu resurrectionem ex
mortuis: * & iniecerunt in eos ma- 3
nus, & posuerunt eos in custodiam
in crastinum: erat enim iam vespera.
* Multi autem eorum, qui audierant 4
verbum crediderunt: & factus est nu-
merus virorum quinque millia. * Fa- 5
ctum est autem in crastinum, vt con-
gregarẽtur principes eorum, & senio-
6 res, & Scribæ in Ierusalem; * & An-
B nas princeps sacerdotum, & Caiphas,
& Ioannes, & Alexander, & quot-
7 quot erant de genere sacerdotali. * Et
statuentes eos in medio, interroga-
bant: In qua virtute, aut in quo no-
8 mine fecistis hoc vos? * Tunc repletus
Spiritu sancto Petrus, dixit ad eos:
Principes populi, & seniores audite:
9 * Si nos hodie diiudicamur in bene-
facto hominis infirmi, in quo iste sal-
10 uus factus est, * notum sit omnibus
vobis, & omni plebi Israël: quia in
nomine Domini nostri Iesu Christi
Nazareni, quẽ vos crucifixistis, quem
Deus suscitauit à mortuis, in hoc iste
11 astat coram vobis sanus. * ‖ Hic est ‖ Psal.
lapis, qui reprobatus est à vobis ædi- 117. d. 22
ficantibus, qui factus est in caput an- Matth.
12 guli: * & non est in alio aliquo salus. 21. d. 42
C Nec enim aliud nomen est sub cælo Marc.
datum hominibus, in quo oporteat 12. a. 10.
13 nos saluos fieri. * Videntes autem Pe- Luc. 20
tri constantiam & Ioannis, comperto c. 17.
quòd homines essent sine litteris, & Isa. 28.
idiotæ, admirabantur, & cognosce- d. 16.
bant eos quoniam cum Iesu fuerant: 1. Pet. 2
14 * hominem quoque videntes stantem a. 7.
cum eis, qui curatus fuerat, nihil po- Rom. 9.
15 terant contradicere. * Iusserunt autem g. 33.
eos foras extra concilium secedere: &
16 conferebant ad inuicem, * dicentes:
Quid faciemus hominibus istis? quo-
niam quidem notum signum factum
est per eos, omnibus habitantibus Ie-
rusalem: manifestum est, & non pos-
17 sumus negare. * Sed ne ampliùs di-
uulgetur in populum, comminemur
eis, ne vltrà loquantur in nomine hoc
18 vlli hominum. * Et vocantes eos de-
D nuntiauerunt ne omnino loqueren-
tur, neque docerent in nomine Iesu.
19 * Petrus verò & Ioannes responden-
tes, dixerunt ad eos: Si iustum est in
conspectu Dei, vos potiùs audire
20 quàm Deum, iudicate: * non enim
possumus quæ vidimus & audiuimus
21 non loqui. * At illi comminantes di-
miserunt eos: non inuenientes quo-
modo punirẽt eos, propter populum,
quia omnes clarificabant id quod fa-
ctum fuerat in eo quod acciderat.
22 * Annorum enim erat ampliùs qua-
E draginta homo, in quo factum fue-
23 rat signum istud sanitatis. * Dimissi
autem venerunt ad suos: & annun-
tiauerunt eis, quanta ad eos princi-
pes sacerdotum & seniores dixissent.
24 * Qui cùm audissent, vnanimiter le-
uauerunt vocem ad Deum, & dixe-
runt: Domine, tu es qui fecisti cælum,
& terram, mare, & omnia quæ in eis
25 sunt: * qui Spiritu sancto per os pa-
tris

tris nostri Dauid, pueri tui, dixisti:
§Psal.2. a.1. § Quare fremuerunt Gentes, & po-
puli meditati sunt inania? *Astiterunt 26
reges terræ,& principes conuenerunt
in vnum, aduersus Dominum, & ad-
uersus Christum eius? * conuenerunt 27
enim verè in ciuitate ista aduersus F
sanctum puerum tuum Iesum, quem
vnxisti, Herodes, & Pontius Pilatus,
cum Gentibus, & populis Israel, * fa- 28
cere quæ manus tua & consiliū tuum
decreuerunt fieri. * Et nunc Domine 29
respice in minas eorum, & da seruis
tuis cum omni fiducia loqui verbum
tuum, * in eo quòd manum tuam ex- 30
tendas ad sanitates, & signa & pro-
digia fieri per nomen sancti filij tui
Iesu. * Et cùm orassent, motus est lo- 31
cus, in quo erant cōgregati: & reple-
ti sunt omnes Spiritu sancto, & lo-
quebantur verbum Dei cum fiducia.
* Multitudinis autem credentium erat 32
cor vnū, & anima vna: nec quisquam
eorum, quæ possidebat, aliquid suum
esse dicebat, sed erāt illis omnia com-
munia. * Et virtute magna reddebant 33
Apostoli testimonium resurrectionis G
Iesu Christi Domini nostri: & gratia
magna erat in omnibus illis. * Neque 34
enim quisquam egens erat inter illos.
Quotquot enim possessores agrorum
aut domorum erant, vendentes affe-
rebant pretia eorum quæ vendebant,
* & ponebant ante pedes Apostolo- 35
rum. Diuidebatur autem singulis pro-
ut cuique opus erat. * Ioseph autem, 36
qui cognominatus est Barnabas ab
Apostolis (quod est interpretatum
Filius consolationis) Leuites, Cy-
prius genere, * cùm haberet agrum, 37
vendidit eum, & attulit pretium, &
posuit ante pedes Apostolorum.

C A P. V.

Ananias & vxor sua Saphira agro di-uendito pretij partem sibi seruant; quod tamen interrogante Petro fa-ctum esse negant: quam ob causam ad verbum Petri vxor post maritum subita morte percutitur: multa per Apostolos, & maximè per Petrum fiunt signa; ipsique in custodia reclu-si ab Angelo educuntur, & rursum apprehensi non consentiunt vt à præ-dicatione nominis Christi cessent: Gamalielis autem consilio cæsi di-mittuntur, gaudentes quòd pro Chri-sti nomine cædi meruissent, quem continuè annuntiant.

VIr autem quidam nomine Ana- 1
nias, cum Saphira vxore sua, ven- A
didit agrum, * & fraudauit de pretio 2
agri, conscia vxore sua: & afferēs par-
tem quamdam, ad pedes Apostolorū
3 posuit. * Dixit autem Petrus: Ana-
nia, cur tentauit satanas cor tuum,
mentiri te Spiritui sancto, & frauda-
4 re de pretio agri? * Nónne manens
tibi manebat, & venumdatum in tua
erat potestate? Quare posuisti in cor-
de tuo hanc rem? Non es mentitus
5 hominibus, sed Deo. * Audiens au-
tem Ananias hæc verba, cecidit & ex-
pirauit. Et factus est timor magnus
6 super omnes qui audierunt. * Surgen-
tes autem iuuenes amouerunt eum,
7 & efferentes sepelierunt. * Factum est
B autem quasi horarum trium spatium,
& vxor ipsius, nesciens quod factum
8 fuerat, introiuit. * Dixit autem ei Pe-
trus: Dic mihi mulier, si tanti agrum
vendidisti? At illa dixit: Etiam tanti.
9 * Petrus autem ad eam: Quid vtique
conuenit vobis tentare Spiritum Do-
mini? Ecce pedes eorum, qui sepelie-
runt virum tuum, ad ostium; & effe-
10 rent te. * Confestim cecidit ante pe-
des eius, & expirauit. Intrantes au-
tem iuuenes, inuenerunt illam mor-
tuam, & extulerunt, & sepelierunt ad
11 virum suum. * Et factus est timor
magnus in vniuersa ecclesia, & in
12 omnes qui audierunt hæc. * Per ma-
nus autem Apostolorum fiebant signa
& prodigia multa in plebe. Et erant
vnanimiter omnes in portícu Salo-
13 monis. * Ceterorum autem nemo
C audebat se coniungere illis: sed ma-
14 gnificabat eos populus. * Magis au-
tem augebatur credentium in Domi-
no multitudo virorum, ac mulierum,
15 * ita vt in plateas eiicerent infirmos,
& ponerent in lectulis ac grabatis, vt,
veniente Petro, saltem vmbra illius
obumbraret quemquam illorum, &
liberarentur ab infirmitatibus suis.
16 * Concurrebat autem & multitudo
vicinarum ciuitatum Ierusalem, affe-
rentes ægros, & vexatos à spiritibus
immundis: qui curabantur omnes.
17 * Exurgens autem princeps sacerdo-
tum, & omnes qui cum illo erāt (quæ
est hæresis Sadducæorū) repleti sunt
18 zelo: * & iniecerunt manus in Apo-
stolos, & posuerunt eos in custodia
19 publica. * Angelus autem Domini
D per noctem aperiens ianuas carceris,
20 & ducens eos, dixit: * Ite, & stantes
loquimini in templo plebi omnia ver-
21 ba vitæ huius. * Qui cùm audissent,
intrauerunt diluculo in templum, &
docebant. Adueniens autem princeps
sacerdotum, & qui cum eo erant,
conuocauerunt concilium, & omnes
seniores filiorum Israel: & miserunt
22 ad carcerem vt adducerentur. * Cùm
autem venissent ministri, & aperto

viderunt faciem eius tamquam faciem Angeli.

CAP. VII.

Stephanus, data respondendi facultate, multa refert de pacto Dei cum Abraham eiusque minoribus, de Moyse & egressione filiorum Israel ex Aegypto, de tabernaculo testimonij & templo per Salomonem ædificato, Iudaos reprehendēs quòd ipsi & patres eorum Spiritui sancto semper restiterint: cùm autem diceret se Iesum à dextris Dei videre, lapidatur, testibus vestimenta ad pedes Sauli deponentibus: oratque pro lapidantibus.

DIxit autem princeps sacerdotum: 1
Si hæc ita se habent? * Qui ait: 2
Viri fratres, & patres, audite: Deus A
gloriæ apparuit patri nostro Abrahæ cùm esset in Mesopotamia, priùs
quàm moraretur in Charan, * & di- 3
‖ Gen. 12.a.1 xit ad illum: ‖ Exi de terra tua, & de
cognatione tua, & veni in terrā, quam
monstrauero tibi. * Tunc exijt de ter- 4
ra Chaldæorum, & habitauit in Charan. Et inde, postquam mortuus est
pater eius, transtulit illum in terram
istam, in qua nunc vos habitatis. * Et 5
non dedit illi hereditatem in ea, nec
passum pedis: sed repromisit dare illi
eam in possessionem, & semini eius
post ipsum, cùm non haberet filium.
‖ Gen. 15.c.13. * Locutus est autem ei Deus: ‖ Quia 6
erit semen eius accola in terra aliena,
& seruituri eos subijcient, & malè tractabunt eos annis quadringentis: * & 7
gentem cui seruierint, iudicabo ego,
dixit Dominus. & post hæc exibunt,
‖ Gen. 17.b.10. & seruient mihi in loco isto. * ‖ Et de- 8
dit illi testamentum circumcisionis:
‖ Gen. 21.a.2. ‖ & sic genuit Isaac, & circumcidit
4. eum die octauo: & ‖ Isaac, Iacob: &
Iacob, duodecim Patriarchas. * Et 9
‖ Gen. 25.e.24. Patriarchæ æmulantes, ‖ Ioseph ven- B
26. diderunt in Ægyptum. & erat Deus
cum eo: * eripuit eum ex omnibus 10
‖ Gen. 29.f.32. tribulationibus eius: & ‖ dedit ei gra-
& 35.e. tiam & sapientiam in conspectu Pha-
32. raonis regis Ægypti. & constituit eū
præpositum super Ægyptum, & su-
‖ Gen. 37.f.28. per omnem domum suam. * Venit au- 11
Gen.41. tem fames in vniuersam Ægyptum &
e.27. Chanaan, & tribulatio magna: &
non inueniebant cibos patres nostri.
‖ Gen. 42.a.2. * ‖ Cùm audisset autem Iacob esse 12
frumentum in Ægypto: misit patres
‖ Gen. 45.a.3. nostros primùm: * ‖ & in secundo 13
cognitus est Ioseph à fratribus suis,
& manifestatum est Pharaoni genus
eius. * Mittens autem Ioseph accersi- 14
uit Iacob patrem suum, & omnē cog-
‖ Gen. 46.e.5. nationem suam in animabus septua-
gintaquinque. * ‖ Et descendit Iacob 15

in Ægyptum, & ‖ defunctus est ipse, ‖ Gen.
16 & patres nostri. * Et translati sunt in 49.d.32.
Sichem, & positi sunt in sepulchro, ‖ Gen.
‖ quod emit Abraham pretio argenti 50.b.7.
17 à filijs Hemor filij Sichem. * Cùm Ios. 34.
C autem appropinquaret tempus pro- g.32.
missionis, quam confessus erat Deus Gen.23.
Abrahæ, ‖ creuit populus, & multi- d.16.
18 plicatus est in Ægypto, * quoadusque ‖ Exod.
surrexit alius rex in Ægypto, qui non 1.a.7.
19 sciebat Ioseph. * Hic circumueniens
genus nostrum, afflixit patres nostros,
vt exponerent infantes suos ne viui-
20 ficarentur. * ‖ Eodem tempore natus ‖ Exod.
est Moyses, & fuit gratus Deo, qui 2.a.2.
nutritus est tribus mensibus in domo Heb. 11.
21 patris sui. * Exposito autem illo, sus- c.23.
tulit eum filia Pharaonis, & nutriuit
22 eum sibi in filium. * Et eruditus est
Moyses omni sapientia Ægyptiorum,
& erat potens in verbis, & in operi-
23 bus suis. * Cùm autem impleretur ei
quadraginta annorum tempus, ascendit in cor eius vt visitaret fratres suos
24 filios Israel. * ‖ Et cùm vidisset quem- ‖ Exod.
dam iniuriam patientem, vindicauit 2.b.12.
illum: & fecit vltionem ei qui iniuriam sustinebat, percusso Ægyptio.
25 * Existimabat autem intelligere fratres, quoniam Deus per manum ipsius
darer salutem illis: at illi non intelle-
26 xerunt. * ‖ Sequenti verò die apparuit ‖ Exod.
illis litigantibus: & reconciliabat eos 2.b.13.
in pace, dicens: Viri, fratres estis, vt
27 quid nocetis alterutrum? * Qui au-
D tem iniuriam faciebat proximo, repulit eum, dicens: Quis te constituit
28 principē & iudicem super nos? * num-
quid interficere me tu vis, quemad-
29 modū interfecisti heri Ægyptiū? * Fugit autem Moyses in verbo isto: & factus est aduena in terra Madian, vbi
30 generauit filios duos. * Et expletis annis quadraginta, ‖ apparuit illi in de-
serto montis Sina Angelus in igne ‖ Exod. 3.a.2.
31 flammæ rubi. * Moyses autem videns,
admiratus est visum. & accedente illo
vt consideraret, facta est ad eum vox
32 Domini, dicens: * Ego sum Deus patrum tuorum, Deus Abraham, Deus
Isaac, & Deus Iacob. Tremefactus
autem Moyses, non audebat consi-
33 derare. * Dixit autem illi Dominus:
Solue calceamentum pedum tuorum;
locus enim in quo stas, terra sancta
34 est. * Videns vidi afflictionem populi
mei, qui est in Ægypto, & gemitū eorum audiui, & descendi liberare eos.
Et nunc veni, & mittam te in Ægy-
35 ptum. * Hunc Moysen, quem negauerunt, dicentes: Quis te constituit
principem & iudicem? hunc Deus
principem & redemptorem misit, cum
manu

|| Exod. manu Angeli, qui apparuit illi in ru-
7. 8. 9. bo. * || Hic eduxit illos, faciens prodi- 36
10. 11. 14 gia & signa in terra Ægypti: & in ru- E
bro mari, & in deserto annis quadra-
ginta. * Hic est Moyses, qui dixit filijs 37
|| Exod. Israel: || Prophetam suscitabit vobis
16. a. 1. Deus de fratribus vestris, tamquam
Deut. me, ipsum audietis. * || Hic est, qui 38
18. c. 15. fuit in Ecclesia in solitudine cum An-
|| Exod. gelo, qui loquebatur ei in monte Si-
19. a. 3. na, & cum patribus nostris: qui acce-
pit verba vitæ dare nobis. * Cui no- 39
luerunt obedire patres nostri: sed re-
pulerunt, & auersi sunt cordibus suis
in Ægyptum, * dicentes ad Aaron: 40
|| Exod. || Fac nobis deos, qui præcedant nos:
32. a. 2. Moyses enim hic, qui eduxit nos de
terra Ægypti, nescimus quid factum
sit ei. * Et vitulum fecerunt in diebus 41
illis, & obtulerunt hostiam simula-
chro, & lætabantur in operibus ma-
nuum suarũ. * Conuertit autē Deus, 42
& tradidit eos seruire militiæ cæli,
sicut scriptum est in Libro Propheta-
|| Amos rum: || Numquid victimas & hostias
5. g. 25. obtulistis mihi annis quadraginta in
deserto, domus Israel? * Et suscepistis 43
tabernaculum Moloch, & sidus Dei
vestri Rempham, figuras, quas feci-
stis, adorare eas. Et transferam vos
trans Babylonem. * Tabernaculum 44
testimonij fuit cum patribus nostris F
in deserto, sicut disposuit illis Deus,
|| Exod. || loquens ad Moysen, vt faceret il-
25. d. 10. lud secundùm formam quam viderat.
|| Heb. 8. * || Quod & induxerunt, suscipientes 45
b. 9. patres nostri cum Iesu in possessionē
Iosu. 3. c. Gentium, quas expulit Deus à facie
14. patrum nostrorum, vsque in diebus
|| 1. Reg. Dauid, * || qui inuenit gratiam ante 46
16. e. 13. Deum, || & petijt vt inueniret taber-
|| Ps. 131. naculum Deo Iacob. * || Salomon au- 47
a. 5. tem ædificauit illi domum. * || Sed non 48
|| 1. Par. excelsus in manufactis habitat, sicut
17. c. 12. Propheta dicit: * || Cælum mihi se- 49
|| 3. Reg. des est: terra autem scabellum pedum
6. a. meorum. Quam domum ædificabitis
|| Inf. 17. mihi, dicit Dominus? aut quis locus
f. 25. requietionis meæ est? * Nónne ma- 50
Isa. 66. nus mea fecit hæc omnia? * Dura 51
a. 1. ceruice, & incircumcisis cordibus &
auribus, vos semper Spiritui sancto
resistitis, sicut patres vestri, ita & vos.
* Quem Prophetarum non sunt per- 52
secuti patres vestri? Et occiderũt eos, G
qui prænuntiabant de aduentu Iusti,
cuius vos nunc proditóres & homi-
cidæ fuistis: * quia accepistis legem in 53
dispositione Angelorum, & non cu-
stodistis. * Audientes autem hæc dis- 54
secabantur cordibus suis, & stridebãt
dentibus in eum. * Cùm autem esset 55
plenus Spiritu sancto, intendens in
cælum, vidit gloriam Dei, & Iesum
stantem à dextris Dei. Et ait: Ecce vi-
deo cælos apertos, & Filium homi-
56 nis stantem à dextris Dei. * Excla-
mantes autem voce magna continue-
runt aures suas, & impetum fecerunt
57 vnanimiter in eũ. * Et eijcientes eum
extra ciuitatem lapidabant: & testes
deposuerunt vestimenta sua, secus pe-
des adolescentis, qui vocabatur Sau-
58 lus. * Et lapidabant Stephanum inuo-
cantem, & dicentem: Domine Iesu
59 suscipe spiritum meum. * Positis au-
tem genibus, clamauit voce magna,
dicens: Domine ne statuas illis hoc
peccatum. Et cùm hoc dixisset, ob-
dormiuit in Domino. Saulus autem
erat consentiens neci eius.

CAP. VIII.

In persecutione disperguntur omnes præter Apostolos, Saulo deuastante Ecclesiam: Philippus plurimos in Samaria conuertit, & in his Simonem magum baptizat: missi ab Apostolis Petrus & Ioannes, oratione ac manuum impositione impetrant credentibus Samaritanis Spiritum sanctum: Simon autem volens Spiritus sancti dationem pecunia emere, dure à Petro corripitur: Philippus ab Angelo mittitur ad Eunuchum; quem vbi credentem baptizasset, à Spiritu raptus defertur in Azotum.

1 A FActa est autem in illa die persecu-
tio magna in Ecclesia, quę erat Ie-
rosolymis, & omnes dispersi sunt per
regiones Iudææ & Samariæ, præter
2 Apostolos. * Curauerunt autem Ste-
phanũ viri timorati, & fecerunt plan-
3 ctum magnum super eum. * Saulus
autem deuastabat Ecclesiam, per do-
mos intrans, & trahens viros ac mu-
4 lieres, tradebat in custodiam. * Igitur
qui dispersi erant pertransibant, eu-
5 angelizantes verbum Dei. * Philippus
autem descendẽs in ciuitatem Sama-
6 riæ, prædicabat illis Christum. * In-
tendebant autē turbæ his quæ à Phi-
lippo dicebantur, vnanimiter audien-
tes, & videntes signa quæ faciebat.
7 B * Multi enim eorũ, qui habebant spiri-
tus immundos, clamãtes voce magna
8 exibant. * Multi autem paralytici &
9 claudi curati sunt. * Factum est ergo
gaudiũ magnum in illa ciuitate. Vir
autem quidã nomine Simon, qui antè
fuerat in ciuitate magus, seducens
gentē Samariæ, dicens se esse aliquem
10 magnũ: * cui auscultabant omnes à mi-
nimo vsq; ad maximũ, dicentes: Hic est
11 virtus Dei, quæ vocatur magna. * At-
tendebant autem eum, propter quòd
multo tēpore magijs suis dementasset
eos.

eos.* Cùm verò credidissent Philippo 12
euãgelizanti de regno Dei, in nomine
Iesu Christi baptizabãtur viri ac mu-
lieres. * Tunc Simon & ipse credidit: 13
& cũ baptizatus esset, adhærebat Phi- C
lippo. Videns etiam signa & virtutes
maximas fieri, stupens admirabatur.
* Cùm autem audissent Apostoli, qui 14
erãt Ierosolymis, quòd recepisset Sa-
maria verbũ Dei, miserunt ad eos Pe-
trũ & Ioannem. * Qui cùm venissent, 15
orauerunt pro ipsis vt acciperent Spi-
ritum sanctum: * Nondum enim in 16
quemquam illorũ venerat, sed bapti-
zati tantùm erant in nomine Domini
Iesu.* Tunc imponebant manus super 17
illos, & accipiebant Spiritũ sanctum.
* Cùm vidisset autẽ Simon, quia per 18
impositionẽ manus Apostolorũ dare-
tur Spiritus sanctus, obtulit eis pecu-
niã, * dicens: Date & mihi hanc pote- 19
statem, vt cuicumque imposuero ma- D
nus, accipiat Spiritum sanctũ. Petrus
autẽ dixit ad eum: * Pecunia tua te- 20
cum sit in perditionem: quoniã do-
num Dei existimasti pecunia possideri.
* Non est tibi pars, neque sors in ser- 21
mone isto cor enim tuũ non est rectũ
coram Deo. * Pœnitentiã itaque age 22
ab hac nequitia tua: & roga Deum, si
fortè remittatur tibi hæc cogitatio
cordis tui. * In felle enim amaritudi- 23
nis, & obligatione iniquitatis video
te esse. * Respondens autem Simon, 24
dixit: Precamini vos pro me ad Do-
minum, vt nihil veniat super me ho-
rum quæ dixistis. * Et illi quidẽ testi- 25
ficati & locuti verbũ Domini, redibãt E
Ierosolymam, & multis regionibus
Samaritanorum euangelizabant.* An- 26
gelus autem Domini locutus est ad
Philippum, dicens: Surge, & vade con-
tra meridianum, ad viam quæ descen-
dit ab Ierusalem in Gazam: hæc est
deserta. * Et surgens abiit. Et ecce 27
vir Æthiops, eunuchus, potens Can-
dacis reginæ Æthiopum, qui erat su-
per omnes gazas eius, venerat adora-
re in Ierusalem: * & reuertebatur se- 28
dens super currum suum, legensque
Isaiam prophetam. * Dixit autẽ Spi- 29
ritus Philippo: Accede, & adiunge te
ad currum istum. * Accurrens autem 30
Philippus, audiuit eum legentẽ Isaiam F
Prophetam, & dixit: Putásne intelli-
gis quæ legis? * Qui ait: Et quomodo 31
possum, si non aliquis ostenderit mi-
hi? Rogauitque Philippum vt ascen-
deret, & sederet secum. * Locus autẽ 32
Scripturæ, quam legebat, erat hic:
‖ Isa. 53. 6. 7. ‖ Tamquam ouis ad occisionẽ ductus
est: & sicut agnus coram tondente
se, sine voce, sic non aperuit os suum.

33 * In humilitate iudicium eius sublatũ
est. Generationẽ eius quis enarrabit,
quoniam tolletur de terra vita eius?
34 * Respondens autem eunuchus Phi-
lippo, dixit: Obsecro te, de quo Pro-
pheta dicit hoc? de se, an de alio ali-
35 quo? * Aperiens autem Philippus os
suum, & incipiens à Scriptura ista,
36 euangelizauit illi Iesum. * Et dum
irent per viam, venerunt ad quamdam
G aquam: & ait Eunuchus: Ecce aqua,
37 quid prohibet me baptizari? * Dixit
autem Philippus: Si credis ex toto
corde, licet. Et respondens ait: Cre-
do, Filium Dei esse Iesum Christum.
38 * Et iussit stare currum: & descende-
runt vterque in aquam, Philippus, &
39 Eunuchus, & baptizauit eum. * Cùm
autem ascendissent de aqua, Spiritus
Domini rapuit Philippum, & ampliùs
non vidit eum Eunuchus. Ibat autem
40 per viam suam gaudens. * Philippus
autem inuentus est in Azoto, & per-
transiens, euangelizabat ciuitatibus
cunctis, donec veniret Cæsaream.

CAP. IX.

*Admiranda Sauli persecutoris conuer-
sio, Domino ei apparente, & Anania
ad ipsum misso, à quo baptizatus
cœpit Damasci acerrimè tueri Iesum
esse Christum: discipuli verò ipsum
demittunt per murum propter Iudæo-
rum insidias: quem Barnabas Iero-
solymis ducit ad Apostolos, vnde
rursum propter insidias dimittitur
Tarsum: Petrus Lyddæ sanat Ae-
neam paralyticum, & in Ioppe Ta-
bitham resuscitat.*

1 SAulus autem adhuc spirans mina- Gal. 1. 13.
A rum, & cædis in discipulos Domi-
ni, accessit ad Principem sacerdotum,
2 * & petiit ab eo epistolas in Dama-
scum ad synagogas: vt si quos inue-
nisset huius viæ viros, ac mulieres,
3 vinctos perduceret in Ierusalem. * Et ‖ Inf. 22. 6.
cùm iter faceret, contigit vt appro-
pinquaret Damasco: & subitò cir- 1. Cor. 15. b. 8.
4 cumfulsit eum lux de cælo. * Et ca-
dens in terram audiuit vocem dicen- 2. Cor. 12. a. 1.
tem sibi: Saule, Saule, quid me perse-
5 queris? * Qui dixit: Quis es Domine?
Et ille: Ego sum Iesus, quem tu perse-
queris. durum est tibi contra stimu-
6 lum calcitrare. * Et tremens, ac stu-
pens dixit: Domine, quid me vis fa-
7 cere? * Et Dominus ad eum: Surge, &
B ingredere ciuitatem, & ibi dicetur ti-
bi quid te oporteat facere. Viri autem
illi, qui comitabantur cum eo, stabãt
stupefacti, audientes quidem vocem,
8 neminem autem videntes. * Surrexit
autem Saulus de terra, apertisque ocu-
lis nihil videbat. Ad manus autem il-
lum

lum trahentes, introduxerunt Dama-
scum. * Et erat ibi tribus diebus non 9
videns, & non manducauit, neque
bibit. * Erat autem quidam discipulus 10
Damasci, nomine Ananias: & dixit
ad illum in visu Dominus: Anania.
At ille ait: Ecce ego, Domine. * Et 11
Dominus ad eum: Surge, & vade in
vicum, qui vocatur Rectus: & quære
in domo Iudæ Saulum nomine Tar-
sensem: ecce enim orat. (* Et vidit vi- 12
rum Ananiam nomine introeuntem,
& imponentem sibi manus vt visum
recipiat.)* Respondit autem Ananias: 13
Domine, audiui à multis de viro hoc, C
quanta mala fecerit sanctis tuis in Ie-
rusalem: * & hic habet potestatem à 14
principibus sacerdotum alligandi om-
nes, qui inuocant nomen tuum.* Di- 15
xit autem ad eum Dominus: Vade,
quoniam vas electionis est mihi iste,
vt portet nomen meum coram gen-
tibus, & regibus, & filiis Israel.* Ego 16
enim ostendam illi, quanta oporteat
eum pro nomine meo pati. * Et abiit 17
Ananias, & introiuit in domum: &
imponens ei manus, dixit: Saule fra-
ter, Dominus misit me Iesus, qui ap-
paruit tibi in via qua veniebas, vt vi-
deas, & implearis Spiritu sancto.* Et 18
confestim ceciderunt ab oculis eius
tamquam squamæ, & visum recepit:
& surgens baptizatus est. * Et cùm 19
accepisset cibum, confortatus est. D
Fuit autem cum discipulis, qui erant
Damasci, per dies aliquot. * Et con- 20
tinuò in synagogis prædicabat Iesum,
quoniam hic est Filius Dei. * Stupe- 21
bant autem omnes qui audiebant, &
dicebant: Nonne hic est, qui expugna-
bat in Ierusalem eos, qui inuocabant
nomen istud: & huc ad hoc venit, vt
vinctos illos duceret ad principes sa-
cerdotum? * Saulus autem multo 22
magis conualescebat, & confunde-
bat Iudæos, qui habitabant Dama-
sci, affirmans quoniam hic est Chri-
stus. * Cùm autem implerentur dies 23
multi, consilium fecerunt in vnum
Iudæi vt eum interficerent. * Notæ 24
2. *Cor.* autem factæ sunt Saulo insidiæ eo-
11. g. 32. rum. Custodiebant autem & por-
tas die ac nocte, vt eum interfi-
cerent. * Accipientes autem eum dis- 25
cipuli nocte, per murum dimise-
runt eum, submittentes in sporta.
* Cùm autem venisset in Ierusalem, 26
tentabat se iungere discipulis, & om- E
nes timebant eum, non credentes
quòd esset discipulus. * Barnabas au- 27
tem apprehensum illum duxit ad
Apostolos: & narrauit illis quo-
modo in via vidisset Dominum, &
quia locutus est ei, & quomodo in
Damasco fiducialiter egerit in nomi-
28 ne Iesu. * Et erat cum illis intrans &
exiens in Ierusalem, & fiducialiter
29 agens in nomine Domini. * Loqueba-
tur quoque Gentibus: & disputabat
cum Græcis: illi autem quærebant
30 occidere eum.* Quòd cùm cognouis-
sent fratres, deduxerunt eum Cæsa-
31 ream, & dimiserunt Tarsum.* Eccle-
F sia quidem per totam Iudæam, & Ga-
lilæam, & Samariam, habebat pacem,
& ædificabatur ambulans in timore
Domini, & consolatione sancti Spi-
32 ritus replebatur. * Factum est autem,
vt Petrus dum pertransiret vniuersos,
deueniret ad sanctos, qui habitabant
33 Lyddæ. * Inuenit autem ibi hominem
quemdam, nomine Æneam, ab annis
octo iacentem in grabato, qui erat
34 paralyticus. * Et ait illi Petrus: Ænea,
sanat te Dominus Iesus Christus: sur-
ge, & sterne tibi. Et continuò surre-
35 xit. * Et viderunt eum omnes, qui
habitant Lyddæ & Saronæ: qui con-
36 uersi sunt ad Dominum. * In Iope
autem fuit quædam discipula, no-
mine Tabitha, quæ interpretata di-
citur Dorcas. Hæc erat plena operibus
bonis, & eleemosynis quas faciebat.
37 * Factum est autem in diebus illis, vt
infirmata moreretur. Quam cùm la-
uissent, posuerunt eam in cœnaculo.
38 * Cùm autem propè esset Lydda ad
G Ioppen, discipuli audientes quia Pe-
trus esset in ea, miserunt duos viros
ad eum rogantes: Ne pigriteris veni-
39 re vsque ad nos. * Exurgens autem
Petrus venit cum illis. Et cùm adue-
nisset, duxerunt illum in cœnaculum:
& circumsteterunt illum omnes vi-
duæ flentes, & ostendentes ei tunicas
& vestes, quas faciebat illis Dorcas.
40 * Eiectis autem omnibus foras, Petrus
ponens genua orauit: & conuersus ad
corpus dixit: Tabitha, surge. At illa
aperuit oculos suos: & viso Petro, re-
41 sedit. * Dans autem illi manum, ere-
xit eam. Et cùm vocasset sanctos, &
42 viduas, assignauit eam viuam. * No-
tum autem factum est per vniuersam
Ioppem: & crediderunt multi in
43 Domino. * Factum est autem,
vt dies multos moraretur in Iop-
pe, apud Simonem quemdam coria-
rium.

CAP. X.

Iussu Angeli accersit Cornelius Centurio Petrum, qui per lintei visionem admonitus Gentes ad Euangelium admittendas esse, venit ad illum: cumque super omnes verbum eius de Christo audientes Spiritus sanctus descendisset, iussit eos baptizari.

VIr autem quidam erat in Cæsa- 1
rea, nomine Cornelius, Centurio A
cohortis quæ dicitur Italica,* religio- 2
sus, ac timens Deum cum omni do-
mo sua, faciens eleemosynas multas
plebi, & deprecans Deum semper:
* is vidit in visu manifestè, quasi ho- 3
ra diei nona, Angelum Dei introeun-
tem ad se, & dicentem sibi, Corneli.
* At ille intuens eum, timore corre- 4
ptus, dixit: Quid est, Domine? Dixit
autem illi: Orationes tuæ,& eleemo-
synæ tuæ, ascenderunt in memoriam
in conspectu Dei. * Et nunc mitte vi- 5
ros in Ioppen, & accersi Simonem
quendam, qui cognominatur Petrus:
* hic hospitatur apud Simonem quē- 6
dam coriarium, cuius est domus iux-
ta mare: hic dicet tibi quid te opor-
teat facere.* Et cùm discessisset Ange- 7
lus, qui loquebatur illi, vocauit duos
domesticos suos, & militem metuen-
tem Dominum, ex his qui illi pare-
bant. * Quibus cum narrasset omnia, 8
misit illos in Ioppen. * Postera autem 9
die iter illis facientibus, & appropin- B
quantibus ciuitati, ascendit Petrus in
superiora vt oraret circa horam sex-
tam.* Et cùm esuriret, voluit gustare. 10
Parantibus autem illis, cecidit super
eum mentis excessus: * & vidit cælum 11
apertum,& descendens vas quoddam,
velut linteum magnum, quattuor ini-
tiis submitti de cælo in terram, * in 12
quo erant omnia quadrupedia, & ser-
pentia terræ, & volatilia cæli. * Et fa- 13
cta est vox ad eum: Surge Petre, oc-
cide, & manduca. * Ait autem Pe- 14
trus: Absit Domine, quia numquam
manducaui omne commune & im-
mundum. * Et vox iterùm secundò ad 15
eum: Quod Deus purificauit, tu com-
mune ne dixeris. * Hoc autem factum 16
est per tèr: & statim receptum est vas
in cælum. * Et dum intra se hæsitaret 17
Petrus, quidnam esset visio, quam vi- C
disset: ecce viri, qui missi erant à Cor-
nelio, inquirentes domum Simonis,
astiterunt ad ianuam. * Et cum vo- 18
cassent, interrogabant, si Simon, qui
cognominatur Petrus, illic haberet
hospitium. * Petro autem cogitante 19
de visione, dixit Spiritus ei: Ecce viri
tres quærunt te. * Surge itaque, de- 20
scende, & vade cum eis nihil dubitans:
21 quia ego misi illos. * Descendens au-
tem Petrus ad viros, dixit: Ecce ego
sum, quem quæritis: quæ causa est,
22 propter quam venistis? * Qui dixerūt:
Cornelius Centurio, vir iustus, & ti-
mens Deum, & testimonium habens
ab vniuersa gente Iudæorum, respon-
sum accepit ab Angelo sancto accer-
sire te in domum suam, & audire ver-
23 ba abs te. * Introducens ergo eos, re-
cepit hospitio. Sequenti autem die
D surgens profectus est cum illis: & qui-
dam ex fratribus ab Ioppe comitati
24 sunt eum. * Altera autem die intro-
iuit Cæsaream. Cornelius verò expe-
ctabat illos, conuocatis cognatis suis,
25 & necessariis amicis. * Et factum est
cùm introisset Petrus, obuius venit ei
Cornelius, & procidens ad pedes eius
26 adorauit. * Petrus verò eleuauit eum,
dicens: Surge, & ego ipse homo sum.
27 * Et loquens cum illo intrauit, & in-
28 uenit multos qui conuenerant: * di-
xitque ad illos: Vos scitis quomodo
abominatum sit viro Iudæo, coniungi
aut accedere ad alienigenam: sed mi-
hi ostendit Deus, neminem commu-
nem aut immundum dicere hominem.
29 * Propter quod sine dubitatione veni
accersitus. Interroga ergo, quam ob
30 causam accersistis me? * Et Cornelius
E ait: A nudiusquarta die vsque ad hanc
horam, orans eram hora nona in do-
mo mea, & ecce vir stetit ante me in
31 veste candida, & ait: * Corneli, exau-
dita est oratio tua, & eleemosynæ tuæ
commemoratæ sunt in conspectu Dei.
32 * Mitte ergo in Ioppen, & accersi Si-
monem, qui cognominatur Petrus:
hic hospitatur in domo Simonis co- ‖ Deut.
33 riarii iuxta mare. * Confestim ergo 19.d.17.
misi ad te: & tu benefecisti venien- 2. Par.
do. Nunc ergo omnes nos in conspe- 19.b.7.
ctu tuo adsumus, audire omnia quæ- Iob. 34.
cumque tibi præcepta sunt à Domi- b.19.
34 no.* Aperiens autem Petrus os suum, Sap. 6.
dixit: In veritate comperi,‖ quia non b. 8.
35 est personarum acceptor Deus: * sed Eccli.35.
F in omni gente, qui timet eum, & ope- b.16.
36 ratur iustitiam, acceptus est illi.* Ver- Rom. 2.
bum misit Deus filiis Israel, annun- b. 11.
37 tians pacem per Iesum Christum: (hic Gal.2.
est omnium Dominus.) * Vos scitis b. 6.
quod factum est verbum per vniuer- Eph.16.
sam Iudæam: incipiens enim à ‖ Ga- b. 9.
lilæa, post baptismum quod prædica- Col.3.
38 uit Ioannes.* Iesum à Nazareth: quo- d.25.
modo vnxit eum Deus Spiritu sancto, 1. Pet.1.
& virtute, qui pertransiit benefacien- c.17.
do & sanando omnes oppressos à dia- ‖ Luca
bolo, quoniam Deus erat cum illo. 4. b.14.
39 * Et nos testes sumus omnium, quæ
fecit

fecit in regione Iudæorum, & Ieru-
salem, quem occiderunt suspendentes
in ligno. * Hunc Deus suscitauit ter- 40
tia die, & dedit eum manifestum fieri,
* non omni populo, sed testibus præ- 41
ordinatis à Deo: nobis, qui mandu-
cauimus & bibimus cum illo, post-
quam resurrexit à mortuis. * Et præ- 42
cepit nobis prædicare populo, & testi- G
ficari, quia ipse est, qui constitutus est
à Deo iudex viuorum & mortuorum.
‖ Ier.31. * ‖ Huic omnes Prophetæ testimoniū 43
f. 34. perhibent, remissionem peccatorum
Mich.7 accipere per nomen eius omnes, qui
d.18. credunt in eum. * Adhuc loquente 44
Petro verba hæc, cecidit Spiritus san-
ctus super omnes qui audiebāt verbū.
* & obstupuerunt ex circumcisione 45
fideles, qui venerant cum Petro:
quia & in nationes gratia Spiritus
sancti effusa est. * Audiebant enim 46
illos loquentes linguis, & magnifi-
cantes Deum. * Tunc respondit Pe- 47
trus: Numquid aquam quis prohibe-
re potest, vt non baptizentur hi, qui
Spiritum sanctum acceperunt sicut &
nos? * Et iussit eos baptizari in nomi- 48
ne Domini Iesu Christi. Tunc roga-
uerunt eum vt maneret apud eos ali-
quot diebus.

CAP. XI.

Petrus disceptantibus fratribus quòd ad Gentes accessisset, rei ordinem exponit: multis Antiochiæ conuersis prædicatione discipulorum, mittitur ad eos Barnabas ab Ecclesia Ierosolymitana, qui multis conuersis adducit eo & Saulum à Tarso: cum quo mittitur Ierusalem, vt in famem ab Agabo propheta prædictam ferant fratribus eleemosynam.

AVdierunt autem Apostoli, & fra- 1
tres, qui erant in Iudæa: quoniam A
& Gentes receperunt verbum Dei.
* Cùm autem ascendisset Petrus Iero- 2
solymam, disceptabant aduersus il-
lum, qui erant ex circumcisione, * di- 3
centes: Quare introisti ad viros præ-
putium habentes, & manducasti cum
illis? * Incipiens autem Petrus expo- 4
nebat illis ordinem, dicens: * Ego 5
eram in ciuitate Ioppe orans, & vidi
in excessu mentis visionem, descen-
dens vas quoddam velut linteum ma-
gnum quattuor initiis summitti de
cælo, venit vsque ad me. * In quod 6
intuens considerabam, & vidi quadru-
pedia terræ, & bestias, & reptilia, &
volatilia cæli. * Audiui autem & vo- 7
cem dicentem mihi: Surge Petre,
occide, & manduca. * Dixi autem: Ne- 8
quaquam Domine: quia commune
aut immundum numquam introiuit in
9 os meum. * Respondit autem vox se-
B cundò de cælo: Quæ Deus mundauit,
10 tu ne commune dixeris. * Hoc autem
factum est per ter: & recepta sunt
11 omnia rursum in cælum. * Et ecce vi-
ri tres confestim astiterunt in domo,
in qua eram, missi à Cæsarea ad me.
12 * Dixit autem Spiritus mihi, vt irem
cum illis, nihil hæsitans. Venerunt
autem mecum & sex fratres isti, &
13 ingressi sumus in domum viri. * Nar-
rauit autem nobis, quomodo vidisset
Angelum in domo sua, stantem & di-
centem sibi: Mitte in Ioppen, & ac-
cersi Simonem: qui cognominatur
14 Petrus, * qui loquetur tibi verba, in
quibus saluus eris tu, & vniuersa do-
15 mus tua. * Cùm autem cœpissem lo-
qui, cecidit Spiritus sanctus super eos,
16 sicut & in nos in initio. * Recordatus
sum autem verbi Domini, sicut dice-
bat: ‖ Ioannes quidē baptizauit aqua, ‖ Sup.1. a.5.
vos autem baptizabimini Spiritu san-
17 cto. * Si ergo eamdem gratiam dedit Matt.3. c.11.
illis Deus, sicut & nobis, qui credidi-
mus in Dominum Iesum Christum: Mar.1. b.8.
ego quis eram, qui possem prohibere
18 Deum? * His auditis, tacuerunt: & Luc.3. c.16.
C glorificauerunt Deum, dicentes: Er-
go & Gentibus pœnitentiam dedit Ioan.1. d.16.
19 Deus ad vitam. * Et illi quidem, qui
dispersi fuerant à tribulatione, quæ Inf.19. a.4.
facta fuerat sub Stephano, perambu-
lauerunt vsque Phœnicen, & Cy-
prum, & Antiochiam, nemini loquen-
20 tes verbum, nisi solis Iudæis. * Erant
autem quidam ex eis viri Cyprii, &
Cyrenæi, qui cùm introissent Antio-
chiam, loquebantur & ad Græcos,
21 annuntiantes Dominum Iesum. * Et
erat manus Domini cum eis: multus-
que numerus credentium conuersus
22 est ad Dominum. * Peruenit autem
sermo ad aures ecclesiæ, quæ erat Ie-
rosolymis, super istis: & miserunt
23 Barnabam vsque ad Antiochiā. * Qui
D cum peruenisset, & vidisset gratiam
Dei, gauisus est: & hortabatur omnes
in proposito cordis permanere in Do-
24 mino: * quia erat vir bonus, & ple-
nus Spiritu sancto, & fide. Et apposi-
25 ta est multa turba Domino. * Profe-
ctus est autem Barnabas Tarsum, vt
quæreret Saulum: quem cùm inue-
26 nisset, perduxit Antiochiam. * Et an-
num totum conuersati sunt ibi in Ec-
clesia: & docuerunt turbam mul-
tam ita vt cognominarentur primùm
27 Antiochiæ discipuli, Christiani. * In
his autem diebus superuenerunt ab
Ierosolymis prophetæ Antiochiam:
28 * & surgens vnus ex eis nomine Aga-
bus, significabat per spiritum famem

magnam futuram in vniuerso orbe
terrarum, quæ facta est sub Claudio.
* Discipuli autem, prout quis habe- 29
bat, proposuerunt singuli in ministe-
rium mittere habitantibus in Iudæa
fratribus: * quod & fecerunt, mitten- 30
tes ad seniores per manus Barnabæ &
Sauli.

CAP. XII.

Herodes occiso Iacobo Petrum retrudit in carcerem, cupiens post Pascha eum tradere populo occidendum: sed orante pro eo sine intermissi ne Ecclesia, Angelico eductus auxilio, fratribus magnum attulit gaudium: facta autem de carceris custodibus inquisitione, Herodes proficiscitur Cæsaream: cumque diuinos honores à populo oblatos non respueret, percussus est ab Angelo, & consumptus à vermibus exspirauit.

EOdem autem tempore misit He- 1
rodes rex manus, vt affligeret A
quosdam de Ecclesia. * Occidit autem 2
Iacobum fratrem Ioannis gladio. * Vi- 3
dens autem quia placeret Iudæis, ap-
posuit vt apprehenderet & Petrum.
Erant autem dies Azymorum. * Quem 4
cùm apprehendisset, misit in carce-
rem, tradens quattuor quaternioni-
bus militum custodiendum, volens
post Pascha producere eum populo.
* Et Petrus quidem seruabatur in car- 5
cere. Oratio autem fiebat sine inter-
missione ab Ecclesia ad Deum pro eo.
* Cùm autem producturus eum esset 6
Herodes, in ipsa nocte erat Petrus
dormiens inter duos milites, vinctus
catenis duabus: & custodes ante o-
stium custodiebant carcerem. * Et ec- 7
ce Angelus Domini astitit: & lumen
refulsit in habitaculo: percussoque la-
tere Petri, excitauit eum, dicens: Sur-
ge velociter. Et ceciderunt catenæ de B
manibus eius. * Dixit autem Angelus 8
ad eum: Præcingere, & calcea te cali-
gas tuas. Et fecit sic. Et dixit illi: Cir-
cumda tibi vestimentum tuum, &
sequere me. * Et exiens sequebatur 9
eum, & nesciebat quia verum est,
quod fiebat per Angelum: existima-
bat autem se visum videre. * Trans- 10
euntes autem primam & secundam
custodiam, venerunt ad portam fer-
ream, quæ ducit ad ciuitatem: quæ vl-
trò aperta est eis. Et exeuntes proces-
serunt vicum vnum: & continuò dis-
cessit Angelus ab eo. * Et Petrus ad se 11
reuersus, dixit: Nunc scio vere, quia
misit Dominus Angelum suum, &
eripuit me de manu Herodis, & de
omni expectatione plebis Iudæorum.
* Consideransque venit ad domum 12
Mariæ matris Ioannis, qui cognomi-
natus est Marcus, vbi erant multi con-
13 gregati, & orantes. * Pulsante autem
C eo ostium ianuæ, processit puella ad
14 audiendum, nomine Rhode. * Et vt
cognouit vocem Petri, præ gaudio
non aperuit ianuam, sed intrò cur-
rens nuntiauit stare Petrum ante ia-
15 nuam. * At illi dixerunt ad eam: Insa-
nis. Illa autem affirmabat sic se habe-
re. Illi autem dicebant: Angelus eius
16 est. * Petrus autem perseuerabat pul-
sans. Cùm autem aperuissent, vide-
17 runt eum, & obstupuerunt. * Annuens
autem eis manu vt tacerent, narrauit
quomodo Dominus eduxisset eum
de carcere, dixitque: Nuntiate Iacobo,
& fratribus hæc. Et egressus abiit in
18 alium locum. * Facta autem die, erat
non parua turbatio inter milites,
19 quidnam factum esset de Petro. * He-
D rodes autem cùm requisisset eum, &
non inuenisset, inquisitione facta de
custodibus, iussit eos duci: descen-
densque à Iudæa in Cæsaream, ibi
20 commoratus est. * Erat autem iratus
Tyriis, & Sidoniis. At illi vnanimes
venerunt ad eum, & persuaso Blasto,
qui erat super cubiculum regis, postu-
labant pacem, eò quòd alerentur re-
21 giones eorum ab illo. * Statuto au-
tem die, Herodes vestitus veste regia,
sedit pro tribunali, & concionabatur
22 ad eos. * Populus autem acclamabat
23 Dei voces, & non hominis. * Con-
festim autem percussit eum Angelus
Domini, eò quòd non dedisset ho-
norem Deo: & consumptus à ver-
24 mibus, expirauit. * Verbum autem
Domini crescebat, & multiplica-
25 batur. * Barnabas autem & Sau-
lus reuersi sunt ab Ierosolymis ‖ ex- ‖ Sup. 11 d. 29.
pleto ministerio, assumpto Ioanne,
qui cognominatus est Marcus.

CAP. XIII.

Saulus & Barnabas iubentur à Spiritu sancto segregari ad opus prædicationis inter Gentes, & Bariesu siue Elyma mago, qui eorum prædicationi resistebat ad Pauli verbum excæcato, credit Sergius Paulus: in Antiochia Pisidiæ Paulus in synagoga latius de Christo disserit: sed Iudæis blasphemantibus, & persecutionem in eos excitantibus, conuertuntur ad Gentes iuxta Isaiæ vaticinium.

1 ERant autem in Ecclesia, quæ erat
A Antiochiæ, prophetæ, & doctores,
in quibus Barnabas, & Simon, qui
vocatur Niger, & Lucius Cyrenen-
sis, & Manahen, qui erat Herodis
Tetrarchæ

Tetrarchæ collactaneus, & Saulus.
* Ministrantibus autem illis Domino, 2
& ieiunantibus, dixit illis Spiritus
sanctus: Segregate mihi Saulum &
Barnabam, in opus ad quod assum-
psi eos. * Tunc ieiunantes, & oran- 3
tes, imponentesque eis manus, dimi-
serunt illos. * Et ipsi quidem missi à 4
Spiritu sancto abierunt Seluciam: &
inde nauigauerunt Cyprum. * Et cùm 5
venissent Salaminam, prædicabant
verbum Dei in synagogis Iudæorum.
Habebant autem & Ioannem in mini-
sterio. * Et cum perambulassent vni- 6
uersam insulam vsque Paphum, inue- B
nerunt quemdam virum magum
pseudoprophetam, Iudæum, cui no-
men erat Bariesu.* qui erat cum Pro- 7
consule Sergio Paulo viro prudente.
Hic, accersitis Barnaba & Saulo, de-
siderabat audire verbum Dei. * Resi- 8
stebat autem illis Elymas magus (sic
enim interpretatur nomen eius) quæ-
rens auertere Proconsulem à fide.
* Saulus autem, qui & Paulus, reple- 9
tus Spiritu sancto, intuens in eum,
* dixit: O plene omni dolo, & omni 10
fallacia, fili diaboli, inimice omnis
iustitiæ, non desinis subuertere vias
Domini rectas. * Et nunc ecce manus 11
Domini super te, & eris cæcus, non
videns solem vsque ad tempus. Et con-
festim cecidit in eum caligo, & tene-
bræ, & circuiens quærebat qui ei ma-
num daret. * Tunc Proconsul cum 12
vidisset factum, credidit admirans su-
per doctrina Domini. * Et cum à Pa- 13
pho nauigassent Paulus & qui cum
eo erant, venerunt Pergen Pamphy-
liæ. Ioannes autem discedens ab eis,
reuersus est Ierosolymam.* ‖ Illi verò 14
pertranseuntes Pergen, venerunt An- C
tiochiam Pisidiæ: & ingressi synago-
gam die sabbatorum, sederunt. * Post 15
lectionem autem legis, & Propheta-
rum, miserunt principes synagogæ ad
eos, dicentes: Viri fratres, si quis est
in vobis sermo exhortationis ad ple-
bem, dicite.* Surgens autem Paulus, 16
& manu silentium indicens, ait: Viri
Israëlitæ, & qui timetis Deum, audite:
‖ Exod. * Deus plebis Israel elegit partes no- 17
1. a. 1. stros, & plebem exaltauit cùm essent
‖ Exod. incolæ ‖ in terra Ægypti, ‖ & in bra-
13. d. 11. chio excelso eduxit eos ex ea,* ‖ & per 18
12. quadraginta annorum tempus mores
‖ Exod. eorum sustinuit in deserto. * Et de- 19
16. a. 3. struens gentes septem in terra Cha-
‖ Iosu. 14 naan, ‖ sorte distribuit eis terram eo-
a. 2. rum, * quasi post quadringentos & 20
‖ Iud. 3. quinquaginta annos: ‖ & post hæc de-
b. 9. dit iudices vsque ad Samuel prophetã.
* Et exinde ‖ postulauerunt regem: & 21

dedit illis Deus Saul filium Cis, vi- ‖ 1. Reg.
rum de tribu Beniamin, annis qua- 8. a. 5.
22 dragiuta. * & amoto illo, ‖ suscitauit & 9. c.
D illis Dauid regem: cui testimonium 16. &
perhibens, dixit: ‖ Inueni Dauid filiũ 10. a. 1.
Iesse, virum secundum cor meum, qui ‖ 1. Reg.
23 faciet omnes voluntates meas. * Hu- 16. c. 13.
ius Deus ex semine ‖ secundum pro- ‖ Ps. 88.
missionem eduxit Israel saluatorem b. 21.
24 Iesum,* ‖ prædicante Ioanne ante fa- ‖ Isa. 11.
ciem aduentus eius baptismum pœ- a. 1.
25 nitentiæ omni populo Israel. * Cùm Mat.
impleret autem Ioannes cursum suũ, a. 1.
dicebat: Quem me arbitramini esse, Mar. 1.
‖ non sum ego, sed ecce venit post me, a. 2.
cuius non sum dignus calceamenta Luc. 3.
26 pedum soluere. * Viri fratres, filii ge- a. 3.
neris Abrahæ, & qui in vobis timent Ioan. 1.
Deum, vobis verbum salutis huius c. 20.
27 missum est. * Qui enim habitabant Mar. 1.
Ierusalem, & principes eius, hũc igno- a. 7.
rantes, & voces prophetarum, quę per Matt.
omne sabbatum leguntur, iudicantes 3. b. 11.
28 impleuerunt: * & nullam causam
E mortis inuenientes in eo, ‖ petierunt ‖ Matt.
29 à Pilato, vt interficerent eum.* Cum- 27. c. 20.
que consummassent omnia, quæ de 22.
eo scripta erant, deponentes eum de Mar. 15.
ligno, posuerunt eum in monumen- b. 13.
30 to. * ‖ Deus verò suscitauit eum à Luc. 23.
mortuis tertia die: qui visus est per c. 21. 23.
31 dies multos his, * qui simul ascende- Ioan. 19
rant cum eo de Galilæa in Ierusalem: c. 16.
qui vsque nunc sunt testes eius ad ple- ‖ Mat.
32 bem. * Et nos vobis annuntiamus eã, 28.
quæ ad patres nostros repromissio fa- Mar. 16
33 cta est: * quoniam hanc Deus adim- Luc. 24.
pleuit filiis nostris, resuscitans Iesum, Ioan. 20
sicut & in Psalmo secundo scriptum
est: ‖ Filius meus es tu, ego hodie
34 genui te.* Quod autem suscitauit eum ‖ Ps. 2.
à mortuis, amplius iam non reuersu- b. 7.
rum in corruptionem, ita dixit: ‖ Quia ‖ Isa. 55.
35 dabo vobis sancta Dauid fidelia.* Ideo- a. 3.
que & aliàs dicit: ‖ Non dabis San- ‖ Ps. 15.
ctum tuum videre corruptionem. b. 10.
36 * Dauid enim in sua generatione cum
administrasset, voluntati Dei ‖ dor-
miuit: & appositus est ad patres suos, ‖ 2. Reg.
37 & vidit corruptionem. * Quem Deus 2. b. 10.
vero suscitauit à mortuis, non vidit
38 corruptionem. * Notum igitur sit vo-
F bis viri fratres, quia per hunc vobis
remissio peccatorum annuntiatur, &
ab omnibus, quibus non potuistis in
39 lege Moysi iustificari,* in hoc omnis,
40 qui credit, iustificatur. * Videte ergo
ne superueniat vobis quod dictum est
41 in Prophetis: * ‖ Videte contempto- ‖ Abac.
res, & admiramini, & disperdimini: 1. b. 5.
quia opus operor ego in diebus ve-
stris, opus quod non credetis, si quis
42 enarrauerit vobis.* Exeuntibus autem
illis,

lis, rogabant vt sequenti sabbato lo-
querentur sibi verba hæc. * Cumque 43
dimissa esset synagoga, secuti sunt
multi Iudæorum, & colentium adue-
narum, Paulum & Barnabam: qui lo-
quentes suadebant eis vt permane-
rent in gratia Dei. * Sequenti verò 44
sabbato pænè vniuersa ciuitas conue-
nit audire verbum Dei.* Videntes au- 45
tem turbas Iudæi, repleti sunt zelo, G
& contradicebant his, quæ à Paulo
dicebantur, blasphemantes. * Tunc 46
constanter Paulus & Barnabas dixe-
runt: Vobis oportebat primum lo-
qui verbum Dei: sed quoniam repel-
litis illud, & indignos vos iudicatis
æternæ vitæ, ecce conuertimur ad
Gentes. * sic enim præcepit nobis 47
Isa. 49 b. 6. Dominus: ‖ Posui te in lucem Gen-
tium, vt sis in salutem vsque ad extre-
mum terræ.* Audientes autem Gentes 48
gauisæ sunt: & glorificabant verbum
Domini: & crediderunt quotquot
erant præordinati ad vitam æternam.
* Disseminabatur autem verbum Do- 49
mini per vniuersam regionem. * Iu- 50
dæi autem concitauerunt mulieres
religiosas, & honestas, & primos
ciuitatis, & excitauerunt persecutio-
nem in Paulum & Barnabam: & eie-
Mat. 6 b. 11. cerunt eos de finibus suis. * ‖ At il- 51
li, excusso puluere pedum in eos,
Matt. 10. b. 14. venerunt Iconium. * Discipuli quo- 52
Luc. 9. a. 5. que replebantur gaudio, & Spiritu
sancto.

CAP. XIV.

Multi Iudæorum ac Ethnicorum Iconij fidem in Christum suscipientibus, concitatur à Iudæis tumultus in Apostolos, qui Lystram fugiunt, vbi Paulus claudum à matris vtero curat; populumque ac sacerdotes ob id ipsis tamquam dijs sacrificare volentes ægre compescunt: sed concitata à Iudæis superuenientibus turba, Paulus lapidatur, & pro mortuo relinquitur: cumque surrexisset, ipse & Barnabas discipulos per varia loca exhortantes, & presbyteros ordinantes, reuertuntur Antiochiam.

FActum est autem Iconij, vt simul 1
introirent in synagogam Iudæo- A
rum, & loquerentur, ita vt crederet
Iudæorum & Græcorum copiosa mul-
titudo. * Qui verò increduli fuerunt 2
Iudæi, suscitauerunt, & ad iracun-
diam concitauerunt animas Gentium
aduersus fratres. * Multo igitur tem- 3
pore demorati sunt, fiducialiter agen-
tes in Domino, testimonium perhi-
bente verbo gratiæ suæ, dante signa &
prodigia fieri per manus eorum. * Di- 4
uisa est autem multitudo ciuitatis:
& quidam quidem erant cum Iu-
dæis, quidam vero cum Apostolis.
5 * Cùm autem factus esset impetus Gé-
tilium & Iudæorum cum principibus
suis, vt contumeliis afficerent, & la-
6 pidarent eos,* intelligentes confuge-
runt ad ciuitates Lycaoniæ, Listram
& Derben, & vniuersam in circuitu
B regionem, & ibi euangelizantes erant.
7 * Et quidam vir Lystris infirmus pe-
dibus sedebat, claudus ex vtero ma-
tris suæ, qui numquam ambulauerat.
8 * Hic audiuit Paulum loquentem. Qui
intuitus eum, & videns quia fidem
9 haberet vt saluus fieret, * dixit ma-
gna voce: Surge super pedes tuos re-
10 ctus. Et exiliuit, & ambulabat. * Tur-
bæ autem cùm vidissent quod fecerat
Paulus, leuauerunt vocem suam, Ly-
caonicè dicentes: Dij similes facti ho-
11 minibus, descenderunt ad nos. * Et
vocabant Barnabam Iouem, Paulum
verò Mercurium: quoniam ipse erat
12 dux verbi. * Sacerdos quoque Iouis,
qui erat ante ciuitatem, tauros & co-
ronas ante ianuas afferens, cum po-
13 pulis volebat sacrificare. * Quod vbi
C audierunt Apostoli, Barnabas & Pau-
lus, conscissis tunicis suis exilierunt
14 in turbas, clamantes* & dicentes: Viri,
quid hæc facitis? & nos mortales su-
mus, similes vobis homines, annun-
tiantes vobis ab his vanis conuerti ad
Deum viuum, ‖ qui fecit cælum, & ‖ Ps. 145 a. 9.
terram, & mare, & omnia quæ in eis
15 sunt: * qui in præteritis generationi- Apoc. 14 b. 7.
bus dimisit omnes gentes ingredi vias
16 suas. * Et quidem non sine testimonio
semetipsum reliquit benefaciens de
cælo, dans pluuias & tempora fructi-
fera, implens cibo & lætitia corda
17 nostra. * Et hæc dicentes, vix sedaue-
18 runt turbas ne sibi immolarent. * Su-
peruenerunt autem quidam ab Antio-
chia & Iconio Iudæi: & persuasis
turbis, lapidantesque Paulum, tra-
xerunt extra ciuitatem, existimantes
19 eum mortuum esse. * Circumdanti-
D bus autem eum discipulis, surgens
intrauit ciuitatem & postera die pro-
fectus est cum Barnaba in Derben.
20 * Cumque euangelizassent ciuitati il-
li, & docuissent multos, reuersi sunt
Lystram, & Iconium, & Antiochiam,
21 * confirmantes animas discipulorum,
exhortantesque vt permanerent in
fide: & quoniam per multas tribula-
tiones oportet nos intrare in regnum
22 Dei. * Et cum constituissent illis per
singulas ecclesias presbyteros, & o-
rassent cum ieiunationibus, com-
mendauerunt eos Domino, in quem
23 crediderunt. * Transeuntesque Pisi-

diam venerunt in Pamphyliam, * & 24
loquentes verbum Domini in Perge,
|| Sup. 13 a. 1. descenderunt in Attaliam: * || & inde 25
nauigauerunt Antiochiam, vnde erant
traditi gratiæ Dei, in opus quod com-
pleuerunt.* Cum autem venissent, & 26
congregassent Ecclesiam, retulerunt
quanta fecisset Deus cum illis, & quia
aperuisset Gentibus ostium fidei.* Mo- 27
rati sunt autem tempus non modicum
cum discipulis.

CAP. XV.

Orta Antiochiæ seditione propter Iudæos, volentes Gentes ad Deum conuersas circumcidi, Paulus & Barnabas rem ad Apostolos referunt: qui post Petri & Iacobi suffragia, communi decreto per litteras statuunt, Gentes conuersas non ligari lege Moysi: Paulus cupiens ab Antiochia inuisere loca in quibus prædicauerat, separatur à Barnaba, eo quod nollet Ioannem assumi.

|| Gal. 5. a. 2. ET quidam descendentes de Iudæa, 1
docebant fratres: || Quia nisi cir- A
cumcidamini, secundum morem
Moysi, non potestis saluari.* Facta 2
ergo seditione non minima Paulo &
Barnabæ aduersus illos, statuerunt vt
ascenderent Paulus & Barnabas, &
quidam alii ex aliis, ad Apostolos &
presbyteros in Ierusalem, super hac
quæstione.* Illi ergo deducti ab Ec- 3
clesia, pertransibant Phœnicem & Sa-
mariam, narrantes conuersionem
Gentium: & faciebant gaudium ma-
gnum omnibus fratribus.* Cum au- 4
tem venissent Ierosolymam, suscepti
sunt ab Ecclesia, & ab Apostolis, & se-
nioribus, annuntiantes quanta Deus
fecisset cum illis.* Surrexerunt au- 5
tem quidam de heresi Pharisæorum, B
qui crediderunt, dicentes: Quia opor-
tet circumcidi eos, præcipere quoque
seruare legem Moysi * Conuenerunt- 6
que Apostoli & seniores videre de
verbo hoc.* Cum autem magna con- 7
quisitio fieret, surgens Petrus dixit
|| Sup. 10 b. 20. ad eos: || Viri fratres, vos scitis quo-
niam ab antiquis diebus Deus in no-
bis elegit, per os meum audire Gen-
tes verbum Euangelii, & credere.* Et 8
qui nouit corda Deus, testimonium
|| Sup. 10 g. 45. perhibuit, || dans illis Spiritum san-
ctum, sicut & nobis, * & nihil dis- 9
creuit in nos & illos, fide purificans
corda eorum.* Nunc ergo quid ten- 10
tatis Deum, imponere iugum super
ceruices discipulorum, quod neque
patres nostri, neque nos portare po-
tuimus? * Sed per gratiam Domini 11
Iesu Christi credimus saluari, quemad- C
modum & illi.* Tacuit autem omnis 12
multitudo: & audiebant Barnabam &
Paulum, narrantes quanta Deus fe-
cisset signa & prodigia in Gentibus
13 per eos.* Et postquam tacuerunt, res-
pondit Iacobus, dicens: Viri fratres,
14 audite me.* Simon narrauit quemad-
modum primum Deus visitauit sume-
re ex Gentibus populum nomini suo.
15 * Et huic concordant verba Prophe-
16 tarum, sicut scriptum est: * || Post hæc || Amos 9. c. 11.
reuertar, & reædificabo tabernacu-
lum Dauid, quod decidit: & diruta
17 eius reædificabo, & erigam illud: * vt
D requirant ceteri hominum Dominum,
& omnes gentes, super quas inuoca-
tum est nomen meum, dicit Dominus
18 faciens hæc.* Notum à sæculo est
19 Domino opus suum.* Propter quod
ego iudico, non inquietari eos qui ex
20 Gentibus conuertuntur ad Deum, * sed,
scribere ad eos vt abstineant se à con-
taminationibus simulachrorum, &
fornicatione, & suffocatis, & sangui-
21 ne.* Moyses enim à temporibus anti-
quis habet in singulis ciuitatibus qui
eum prædicent in synagogis, vbi per
22 omne sabbatum legitur.* Tunc pla-
cuit Apostolis, & senioribus cum om-
ni Ecclesia, eligere viros ex eis, &
mittere Antiochiam cum Paulo &
Barnaba, Iudam, qui cognominabatur
Barsabas, & Silam, viros primos in fra-
23 tribus, * scribentes per manus eorum.
E APOSTOLI & seniores fratres, his,
qui sunt Antiochiæ, & Syriæ, & Cili-
ciæ, fratribus ex Gentibus, salutem.
24 * Quoniam audiuimus quia quidam
ex nobis exeuntes, turbauerunt vos
verbis, euertentes animas vestras,
25 quibus non mandauimus: * placuit
nobis collectis in vnum, eligere vi-
ros, & mittere ad vos, cum charissimis
26 nostris Barnaba & Paulo, * hominibus,
qui tradiderunt animas suas pro no-
27 mine Domini nostri Iesu Christi.* Mi-
simus ergo Iudam & Silam, qui & ipsi
28 vobis verbis referent eadem.* Visum
E est enim Spiritui sancto, & nobis ni-
hil vltra imponere vobis oneris quam
29 hæc necessaria: * vt abstineatis vos
ab immolatis simulachrorum, & san-
guine, & suffocato, & fornicatione; à
quibus custodientes vos, bene agetis.
30 Valete.* Illi ergo dimissi, descende-
runt Antiochiam: & congregata mul-
31 titudine tradiderunt epistolam.* Quã
cum legissent, gauisi sunt super con-
32 solatione.* Iudas autem & Silas, &
ipsi cum essent Prophetæ, verbo plu-
rimo consolati sunt fratres, & con-
33 firmauerunt.* Facto autem ibi ali-
quanto tempore, dimissi sunt cum
pace à fratribus, ad eos qui miserant
illos.

illos. * Visum est autem Silæ ibi re- 34
manere: Iudas autem solus abiit Ie-
rusalem. * Paulus autem & Barnabas 35
demorabantur Antiochiæ, docentes, G
& euangelizantes cum aliis pluribus
verbum Domini.* Post aliquot autem 36
dies, dixit ad Barnabam Paulus: Re-
uertentes visitemus fratres per vni-
uersas ciuitates, in quibus prædicaui-
mus verbum Domini, quomodo se
habeant.* Barnabas autem volebat se- 37
cum assumere & Ioannem, qui cogno-
minatur Marcus. * Paulus autem ro- 38
gabat eum (vt qui discessisset ab eis
de Pamphylia, & non isset cum eis
in opus) non debere recipi. * Facta 39
est autem dissensio, ita vt discederent
ab inuicem, & Barnabas quidem as-
sumpto Marco nauigaret Cyprum.
* Paulus vero electo Sila profectus 40
est, traditus gratiæ Dei à fratribus.
* perambulabat autem Syriam, & Ci- 41
liciam, confirmans Ecclesias: præci-
piens custodire præcepta Apostolo-
rum, & seniorum.

CAP. XVI.

Paulus Lystris assumptum Timotheum circumcidit, & per varias ciuitates tradit seruanda Apostolorum dogmata: vetantur à Spiritu sancto prædicare in Asia & Bithynia: vocato autem per visionem Paulo in Macedoniam, proficiscuntur: primumque Philippos prædicantes, hospitio excipiuntur apud Lydiam: sed eiecto per Palum spiritu pythone, virgis cæsi mittuntur in carcerem: vbi facto terræmotu solutisque eorum vinculis, custos carceris conuertitur: posteroque die magistratus orant vt ciuitatem egrediantur.

PEruenit autem, Derben, & Lystram, 1
Et ecce discipulus quidam erat ibi A
nomine Timotheus, filius mulieris
Iudææ fidelis, patre Gentili. * Huic 2
testimonium bonum reddebant, qui
in Lystris erant & Iconio fratres.
* Hunc voluit Paulus secum profi- 3
cisci: & assumens circumcidit eum,
propter Iudæos qui erant in illis lo-
cis. Sciebant enim omnes quod pater
eius erat Gentilis. * Cum autem per- 4
transirent ciuitates, tradebant eis
custodire dogmata, quæ erant de-
creta ab Apostolis & senioribus, qui
erant Ierosolymis. * Et Ecclesiæ qui- 5
dem confirmabantur fide, & abun-
dabant numero quotidie. * Trans- 6
euntes autem Phrygiam, & Galatiæ
regionem, vetati sunt à Spiritu san-
cto loqui verbum Dei in Asia.
7 * Cum venissent autem in Mysiam,
B tentabant ire in Bithyniam: & non
8 permisit eos Spiritus Iesu. * Cum
autem pertransissent Mysiam, des-
9 cenderunt Troadem: * & visio per
noctem Paulo ostensa est: Vir Ma-
cedo quidam erat stans, & depre-
cans eum, & dicens: Transiens in
10 Macedoniam, adiuua nos. * Vt au-
tem visum vidit, statim quæsiuimus
proficisci in Macedoniam, certi fa-
cti quod vocasset nos Deus euan-
11 gelizare eis. * Nauigantes autem à
Troade, recto cursu venimus Sa-
mothraciam, & sequenti die Nea-
12 polim; * & inde Philippos, quæ
est prima partis Macedoniæ ciui-
tas, colonia. Eramus autem in hac
Vrbe diebus aliquot, conferentes.
13 * Die autem sabbatorum egressi su-
C mus foras portam iuxta flumen,
vbi videbatur oratio esse: & se-
dentes loquebamur mulieribus, quæ
14 conuenerant. * Et quædam mulier
nomine Lydia purpuraria ciuitatis
Thyatirenorum, colens Deum au-
diuit: cuius Dominus aperuit cor
intendere his quæ dicebantur à
15 Paulo. * Cum autem baptizata es-
set, & domus eius, deprecata est
dicens: Si iudicastis me fidelem Do-
mino esse, introite in domum
meam, & manete. Et coegit nos.
16 * Factum est autem euntibus nobis
ad orationem, puellam quamdam
habentem spiritum pythonem ob-
uiare nobis, quæ quæstum magnum
præstabat dominis suis diuinando.
17 * Hæc subsecuta Paulum, & nos,
D clamabat dicens: Isti homines ser-
ui Dei excelsi sunt, qui annunciant
18 vobis viam salutis. * Hoc autem fa-
ciebat multis diebus. Dolens autem
Paulus, & conuersus, spiritui dixit:
Præcipio tibi in nomine Iesu Chri-
sti exire ab ea. Et exiit eadem hora.
19 * Videntes autem domini eius quia
exiuit spes quæstus eorum, appre-
hendentes Paulum & Silam perdu-
20 xerunt in forum ad principes: * &
offerentes eos magistratibus, dixe-
runt: Hi homines conturbant ciui-
21 tatem nostram, cum sint Iudæi: * &
annunciant morem, quem non li-
cet nobis suscipere, neque facere,
22 cum simus Romani. * Et cucurrit
plebs aduersus eos: & magistratus scis-
sis tunicis eorum, iusserunt eos vir-
23 gis cædi. * Et cum multas plagas eis 2. Cor. 11. f. 25.
E imposuissent, miserunt eos in

1. Thess. carcerem, præcipientes custodi vt di-
2. a. 2. ligenter custodiret eos. * Qui cum 24
Phil. 1. tale præceptum accepisset, misit eos
b. 13. in interiorem carcerem, & pedes eo-
rum strinxit ligno. * Media autem 25
nocte, Paulus & Silas orantes lauda-
bant Deum: & audiebant eos, qui
in custodia erant. * Subito vero ter- 26
ræmotus factus est magnus, ita vt
mouerentur fundamenta carceris. Et
statim aperta sunt omnia ostia: &
vniuersorum vincula sollicita sunt.
* Expergefactus autem custos carce- 27
ris, & videns ianuas apertas carceris,
euaginato gladio volebat se interfi-
cere, æstimans fuisse vinctos. * Cla- 28
mauit autem Paulus voce magna, di-
cens: Nihil tibi mali feceris: vni-
uersi enim hic sumus. * Petitoque lu- 29
mine, introgressus est: & tremefa- F
ctus procidit Paulo & Silæ ad pedes:
* & producens eos foras, ait: Do- 30
mini, quid me oportet facere, vt
saluus fiam? * At illi dixerunt: Cre- 31
de in Dominum Iesum: & saluus eris
tu, & domus tua. * Et locuti sunt ei 32
verbum Domini, cum omnibus qui
erant in domo eius. * Et tollens eos 33
in illa hora noctis, lauit plagas eo-
rum: & baptizatus est ipse, & omnis
domus eius continuo. * Cumque per- 34
duxisset eos in domum suam, appo-
suit eis mensam, & lætatus est cum
omni domo sua credens Deo. * Et cum 35
dies factus esset, miserunt magistra-
tus lictores, dicentes: Dimitte ho-
mines illos. * Nuntiauit autem custos 36
carceris verba hæc Paulo: Quia mi- G
serunt magistratus vt dimittamini:
nunc igitur exeuntes, ite in pace.
* Paulus autem dixit eis: Cæsos nos 37
publice, indemnatos homines Ro-
manos miserunt in carcerem, & nunc
occulte nos eiiciunt? Non ita: sed
veniant, * & ipsi nos eiiciant. Nun- 38
tiauerunt autem magistratibus licto-
res verba hæc. Timueruntque audito
quod Romani essent: * & venientes 39
deprecati sunt eos, & educentes roga-
bant vt egrederentur de Vrbe. * Ex- 40
euntes autem de carcere, introierunt
ad Lydiam: & visis fratribus consola-
ti sunt eos, & profecti sunt.

CAP. XVII.

Facto Thessalonicæ magno fructu per Pauli prædicationem, concitatur aduersus eum à Iudæis seditio, similiter & Berœæ: Paulus Athenis cum Iudæis & philosophis disserit, ac Dionysium Areopagitam ad Christum conuertit cum quibusdam aliis.

1 A CVm autem perambulassent Am-
phipolim, & Appoloniam, vene-
runt Thessalonicam, vbi erat syna-
2 goga Iudæorum. * Secundum consue-
tudinem autem Paulus introiuit ad
eos, & per sabbata tria disserebat eis
3 de Scripturis, * adaperiens & insi-
nuans quia Christum oportuit pati &
resurgere à mortuis: & quia hic est
Iesus Christus, quem ego annuntio
4 vobis. * Et quidem ex eis crediderunt,
& adiuncti sunt Paulo & Silæ, & de
colentibus Gentilibusque multitudo
magna, & mulieres nobiles non pau-
5 cæ. * Zelantes autem Iudæi, assu-
B mentesque de vulgo viros quosdam
malos, & turba facta, concitauerunt
ciuitatem: & assistentes domui Iaso-
nis quærebant eos producere in po-
6 pulum. * Et cum non inuenissent eos,
trahebant Iasonem & quosdam fra-
tres ad principes ciuitatis, clamantes:
Quoniam hi, qui Vrbem concitant,
7 & huc venerunt, * quos suscepit Iason,
& hi omnes contra decreta Cæsaris
faciunt, regem alium dicentes esse,
8 Iesum. * Concitauerunt autem ple-
bem, & principes ciuitatis audientes
9 hæc. * Et accepta satisfactione à Ia-
sone, & à ceteris, dimiserunt eos.
10 * Fratres verò confestim per noctem
C dimiserunt Paulum & Silam in Be-
rœam. Qui cum venissent, in syna-
11 gogam Iudæorum introierunt. * Hi
autem erant nobiliores eorum, qui
sunt Thessalonicæ, qui susceperunt
verbum cum omni auiditate, quotidie
scrutantes Scripturas, si hæc ita se
12 haberent. * Et multi quidem credide-
runt ex eis, & mulierum Gentilium
13 honestarum, & viri non pauci. * Cum
autem cognouissent in Thessalonica
Iudæi quia & Berœæ prædicatum est
à Paulo verbum Dei, venerunt & il-
luc commouentes & turbantes multi-
14 tudinem. * Statimque tunc Paulum
dimiserunt fratres, vt iret vsque ad
mare: Silas autem & Timotheus re-
15 manserunt ibi. * Qui autem deduce-
D bant Paulum, perduxerunt eum vsque
Athenas. & accepto mandato ab eo
ad Silam & Timotheum, vt quàm ce-
leriter venirent ad illum, profecti
16 sunt. * Paulus autem cum Athenis eos
expectaret, incitabatur spiritus eius
in ipso, videns idololatriæ deditam
17 ciuitatem. * Disputabat igitur in sy-
nagoga cum Iudæis, & colentibus, &
in foro, per omnes dies, ad eos qui
18 aderant. * Quidam autem Epicurei,
& Stoici philosophi disserebant cum
eo, & quidam dicebant: Quid vult
seminiuerbius hic dicere? Alii vero:
Nonorum

Nouorum dæmoniorum videtur annuntiator esse: quia Iesum, & re-
ſurrectionem annuntiabat eis.* Et ap- 19
prehenſum eum ad Areopagum du- E
xerunt, dicentes: Poſſumus ſcire
quæ eſt hæc noua, quæ à te dicitur,
doctrina? * noua enim quædam in- 20
fers auribus noſtris: Volumus ergo
ſcire quidnam velint hæc eſſe (* A- 21
thenienſes autem omnes, & aduenæ
hoſpites, ad nihil aliud vacabant,
niſi aut dicere, aut audire aliquid
noui.) * Stans autem Paulus in me- 22
dio Areopagi, ait: Viri Athenien-
ſes per omnia quaſi ſuperſtitioſiores
vos video.* Præteriens enim, & vi- 23
dens ſimulachra veſtra, inueni & a-
ram, in qua ſcriptum erat: IGNO-
TO DEO. Quod ergo ignorantes
colitis, hoc ego annuntio vobis.
‖ Gen.2. a.1. * ‖ Deus, qui fecit mundum, & 24
omnia quæ in eo ſunt, hic cæli &
‖ Sup.7. f.42. terræ cum ſit Dominus, ‖ non in
manufactis templis habitat, nec ma- 25
nibus humanis colitur indigens ali-
quo, cum ipſe det omnibus vitam,
& inſpirationem, & omnia: * fecit- 26
que ex vno omne genus hominum F
inhabitare ſuper vniuerſam faciem
terræ, definiens ſtatuta tempora, &
terminos habitationis eorum,* quæ- 27
rere Deum ſi forte attrectent eum, aut
inueniant, quamuis non longe ſit ab
vnoquoque noſtrum. * In ipſo enim 28
viuimus, & mouemur, & ſumus: ſi-
cut & quidam veſtrorum Poëtarum
dixerunt: Ipſius enim & genus ſu-
mus.* Genus ergo cum ſimus Dei, 29
non debemus æſtimare, auro, aut ar-
gento, aut lapidi, ſculpturæ artis &
cogitationis hominis, Diuinum eſſe
ſimile. * Et tempora quidem huius 30
ignorantiæ deſpiciens Deus, nunc
annuntiat hominibus, vt omnes vbi-
que pœnitentiam agant, * eo quod 31
ſtatuit diem, in quo iudicaturus eſt G
orbem in æquitate, in viro, in quo
ſtatuit, fidem præbens omnibus ſuſ-
citans eum à mortuis. * Cum audiſ- 32
ſent autem reſurrectionem mortuo-
rum, quidam quidem irridebant,
quidam vero dixerunt: Audiemus te
de hoc iterum. * Sic Paulus exiuit 33
de medio eorum. * Quidam vero 34
viri adhærentes ei, crediderunt: in
quibus & Dionyſius Areopagita, &
mulier nomine Damaris, & alii cum
eis.

CAP. XVIII.

Paulus Corinthi ſuum exercet artificium apud Aquilam: & quamquam ad eius prædicationem blaſphemarent Iudæi, audit tamen in viſione multum ibi populum ad fidem conuertendum, verum poſt ſeſquiannum accuſatur à Iudæis apud Gallionem proconſulem, & poſt multos dies venit Epheſum, ac variis regionibus fratres confirmat, Apollo vehementer Iudæos conuincit, oſtendens ex Scripturis Ieſum eſſe Chriſtum, quamquam tantum noſſet baptiſma Ioannis.

1 POſt hæc egreſſus ab Athenis, venit
2 Corinthum: * & inueniens quem-
A dam Iudæum nomine Aquilam, Pon-
ticum genere, qui nuper venerat ab
Italia & Priſcillam vxorem eius, (eo
quod præcepiſſet Claudius diſcedere
omnes Iudæos à Roma) acceſſit ad
3 eos. * Et quia eiuſdem erat artis, ma-
nebat apud eos, & operabatur (erant
4 autem ſcenofactoriæ artis.) * Et diſ-
putabat in ſynagoga per omne ſab-
batum, interponens nomen Domini
Ieſu, ſuadebatque Iudæis, & Græcis.
5 * Cum veniſſent autem de Macedo-
B nia Silas & Timotheus, inſtabat ver-
bo Paulus, teſtificans Iudæis eſſe
6 Chriſtum Ieſum. * Contradicentibus
autem eis, & blaſphemantibus, ex-
cutiens veſtimenta ſua, dixit ad eos:
Sanguis veſter ſuper caput veſtrum:
mundus ego, ex hoc ad Gentes va-
7 dam. * Et migrans inde, intrauit in
domum cuiuſdam, nomine Titi iuſti,
colentis Deum, cuius domus erat
8 coniuncta ſynagogæ.* Criſpus autem
C archiſynagogus credidit Domino cum
omni domo ſua: & multi Corinthiorũ
audientes credebant, & baptizaban-
9 tur. * Dixit autem Dominus nocte
per viſionem Paulo: Noli timere, ſed
10 loquere, & ne taceas.* propter quod
ego ſum tecum: & nemo apponetur
tibi vt noceat te: quoniam populus eſt
11 mihi multus in hac ciuitate. * Sedit
autem ibi annum & ſex menſes, do-
12 cens apud eos verbum Dei. * Gallio-
D ne autem proconſule Achaiæ, inſur-
rexerunt vno animo Iudæi in Pau-
lum, & adduxerunt eum ad tribunal,
13 *dicentes: Quia contra legem hic per-
14 ſuadet hominibus colere Deum. * In-
cipiente autem Paulo aperire os, di-
xit Gallio ad Iudæos: Si quidem eſſet
iniquum aliquid, aut facinus peſſi-
mum, ô viri Iudæi, rectè vos ſuſtine-
15 rem. * Si vero quæſtiones ſunt de
verbo, & nominibus, & lege veſtra,
vos ipſi videritis: Iudex ego horum
16 nolo eſſe.* Et minauit eos à tribuna-

li. * Apprehendentes autem omnes 17
Sosthenem principem synagogę, per- E
cutiebant eum ante tribunal: & nihil
eorum Gallioni curæ erat.* Paulus ve- 18
rò cùm adhuc sustinuisset dies mul-
tos, fratribus valefaciens, nauigauit
in Syriam, (& cum eo Priscilla, &
‖ Num. 6. c. 18. Inf. 21. d. 24. Aquila) qui sibi ‖ totonderat in Cen-
chris caput: habebat enim votum.
* Deuenitque Ephesum, & illos ibi re- 19
liquit. Ipse vero ingressus synago-
gam, disputabat cum Iudæis. * Ro- 20
gantibus autem eis vt ampliori tem-
pore maneret, non consentit, * sed 21
valefaciens, & dicens, Iterùm reuer-
tar ad vos Deo volente, profectus est
ab Epheso.* Et descendens Cæsaream, 22
ascendit, & salutauit Ecclesiam, & F
descendit Antiochiam. * Et facto ibi 23
aliquanto tempore profectus est, per-
ambulans ex ordine Galatiam re-
gionem, & Phrygiam, confir-
mans omnes discipulos. * Iudæus au- 24
tem quidam, Apollo nomine, Alexan-
drinus genere, vir eloquens, deuenit
Ephesum, potens in scripturis. * Hic 25
erat edoctus viam Domini: & feruens
spiritu loquebatur, & docebat dili-
genter ea quæ sunt Iesu, sciens tan-
tùm baptisma Ioannis.* Hic ergo cœ- 26
pit fiducialiter agere in synagoga. G
Quem cùm audissent Priscilla & Aqui-
la, assumpserunt eum, & diligentiùs
exposuerunt ei viam Domini. * Cùm 27
autem vellet ire Achaiam, exhortati
fratres, scripserunt discipulis vt sus-
ciperent eum. Qui cùm venisset, con-
tulit multum his qui crediderant.
* Vehementer enim Iudæos reuince- 28
bat publicè, ostendens per Scripturas,
esse Christum Iesum.

CAP. XIX.

Paulus Ephesi quosdam discipulos Ioannis tantum baptismate baptizatos, iubet in Iesu nomine baptizari, ac manuum impositione Spiritum sanctum ipsis impetrat, ibique prædicans multa edit signa de Iudæis qui non credentes conabantur nomine Iesu à Paulo prædicati adiurare dæmonia: multi peccata confitentes libros superstitiosos exurunt: Demetrius argentarius grauem aduersus Paulum seditionem excitat, quam ægre tandem sedat Alexander.

FActum est autem, cùm Apollo es- 1
set Corinthi, vt Paulus peragratis A
superioribus partibus veniret Ephe-
sum, & inueniret quosdam discipu-
los: * dixitque ad eos: Si Spiritum 2
sanctum accepistis credentes? At illi
dixerunt ad eum: Sed neque si Spiri-
tus sanctus est, audiuimus. * Ille verò 3
ait: In quo ergo baptizati estis? Qui
4 dixerunt: In Ioannis baptismate.* Di-
xit autem Paulus: ‖ Ioannes baptiza- ‖ Matt. 3. c. 11.
uit baptismo pœnitentiæ populum, Mar. 1. a. 8.
dicens: In eum, qui venturus esset post Luc. 3. c. 16.
ipsum, vt crederent, hoc est, in Iesum. Ioan. 1. d. 26.
5 * His auditis, baptizati sunt in nomi- Sup. 1. a. 5. & 11. c. 16.
6 ne Domini Iesu. * Et cùm imposuisset
B illis manus Paulus, venit Spiritus san-
ctus super eos, & loquebantur linguis,
7 & prophetabant. * Erant autem om-
8 nes viri ferè duodecim. * Introgres-
sus autem synagogam, cum fiducia lo-
quebatur per tres menses, disputans,
9 & suadens de regno Dei. * Cum au-
tem quidam indurarentur, & non
crederent, maledicentes viam Domini
coram multitudine, discedens ab eis,
segregauit discipulos, quotidie dispu-
10 tans in schola tyranni cuiusdam.* Hoc
autem factum est per biennium, ita
vt omnes, qui habitabant in Asia, au-
dirent verbum Domini, Iudæi atque
11 Gentiles.* Virtutesque non quaslibet
12 faciebat Deus per manum Pauli; * ita
C vt etiam super languidos deferrentur
à corpore eius sudaria, & semicinctia,
& recedebant ab eis languores, & spi-
13 ritus nequam egrediebantur. * Ten-
tauerunt autem quidam & de circum-
euntibus Iudæis exorcistis, inuocare
super eos, qui habebãt spiritus malos,
nomen Domini Iesu, dicentes: Adiuro
vos per Iesum, quem Paulus prædicat.
14 * Erant autem quidam Iudæi Scenæ
principis sacerdotum septem filii, qui
15 hoc faciebant. * Respondens autem
spiritus nequam dixit eis: Iesum noui,
& Paulum scio: vos autem qui estis?
16 * Et insiliens in eos homo, in quo erat
dæmonium pessimum, & dominatus
amborum, inualuit contra eos, ita vt
nudi & vulnerati effugerent de domo
17 illa. * Hoc autem notum factum est
D omnibus Iudæis, atque Gentilibus, qui
habitabant Ephesi: & cecidit timor
super omnes illos, & magnificabatur
18 nomen Domini Iesu. * Multique cre-
dentium veniebant, confitentes & an-
19 nuntiantes actus suos.* Multi autẽ ex
eis, qui fuerant curiosa sectati, contu-
lerunt libros, & combusserunt coram
omnibus: & computatis pretiis illo-
rum, inuenerunt pecuniam denariorũ
20 quinquaginta millium. * Ita fortiter
crescebat verbum Dei, & confirmaba-
21 tur.* His autem expletis, proposuit
Paulus in Spiritu, transita Macedonia
& Achaia ire Ierosolymam, dicens:
Quoniã postquã fuero ibi, oportet me
22 & Romam videre. * Mittens autem in
E Macedoniam duos ex ministrantibus
sibi, Timotheũ & Erastũ, ipse remansit

ad tempus in Asia. * Facta est autem 23
illo tempore turbatio non minima de
via Domini. * Demetrius enim qui- 24
dam nomine, argentarius, faciens æ-
des argenteas Dianæ, præstabat arti-
ficibus non modicum quæstum: *quos 25
conuocans, & eos qui huiusmodi
erant opifices, dixit: Viri, scitis quia
de hoc artificio est nobis acquisitio:
* & videtis, & auditis, quia non so- 26
lùm Ephesi, sed pænè totius Asiæ,
Paulus hic suadens auertit multam
turbam, dicens: Quoniam non sunt
dij, qui manibus fiunt. * Non solùm 27
autem hæc periclitabitur nobis pars
in redargutionem venire, sed & ma-
gnæ Dianæ templum in nihilum re-
putabitur, sed & destrui incipiet ma-
iestas eius, quam tota Asia, & orbis
colit. * His auditis, repleti sunt ira, 28
& exclamauerunt dicentes: Magna F
Diana Ephesiorum. * Et impleta est 29
ciuitas confusione, & impetum fece-
runt vno animo in theatrum, rapto
Gaio & Aristarcho Macedonibus, co-
mitibus Pauli. * Paulo autem volen- 30
te intrare in populum, non permise-
runt discipuli. * Quidam [illegible] 31
Asiæ principibus, qui erat [illegible]
ius, miserunt ad eum roga[illegible]
daret in theatrum: * alij au[illegible] 32
clamabant. Erat enim Ecclesi[illegible]
sa: & plures nesciebant qua e[illegible]
conuenissent. * De turba autem [illegible] 33
traxerunt Alexandrum, propelle[illegible]ti-
bus eum Iudæis. Alexander autem
manu silentio postulato, volebat red-
dere rationem populo. * Quem vt 34
cognouerunt Iudæum esse, vox facta
vna est omnium, quasi per horas duas
clamantium: Magna Diana Ephesio-
rum. * Et cùm sedasset scriba turbas, 35
dixit: Viri Ephesij, quis enim est ho-
minum, qui nesciat Ephesiorum ciui-
tatem cultricem esse magnæ Dianæ,
Iouisque prolis? * Cùm ergo his con- 36
tradici non possit, oportet vos seda- G
tos esse, & nihil temerè agere. * Addu- 37
xistis enim homines istos, neque sacri-
legos, neque blasphemantes deam ve-
stram. * Quòd si Demetrius, & qui cum 38
eo sunt artifices, habent aduersus ali-
quem causam, conuentus forenses a-
guntur, & proconsules sunt, accusent
inuicem. * Si quid autem alterius rei 39
quæritis: in legitima Ecclesia poterit
absolui. * Nam & periclitamur argui 40
seditionis hodiernæ: cùm nullus ob-
noxius sit (de quo possimus reddere
rationem) concursus istius. Et cùm
hæc dixisset, dimisit Ecclesiam.

CAP. XX.

Paulus peragratis varijs partibus Macedoniæ & Græciæ, concionatur Troade in mediam noctem: cumque adolescens Eutychus cadens à tertio cœnaculo mortuus esset, Paulus eum resuscitauit: & varijs locis peragratis, aduocatos ex Epheso presbyteros exhortatur vt vigilantes sint in regenda Ecclesia, prædicens quod non essent ampliùs eum visuri.

1 POstquam autem cessauit tumul-
A tus, vocatis Paulus discipulis, &
exhortatus eos, valedixit, & profe-
2 ctus est vt iret in Macedoniam. * Cùm
autem perambulasset partes illas, &
exhortatus eos fuisset multo sermo-
3 ne, venit ad Græciam: * vbi cùm fe-
cisset menses tres, factæ sunt illi insi-
diæ à Iudæis nauigaturo in Syriam:
habuitque consilium vt reuerteretur
4 per Macedoniam. * Comitatus est au-
tem eum Sopater Pyrrhi Berœensis,
Thessalonicensium verò Aristarchus,
& Secundus, & Gaius Derbeus, & Ti-
motheus: Asiani verò Tychicus &
5 Trophimus. * Hi cùm præcessissent,
6 sustinuerunt nos Troade: * nos verò
B nauigauimus post dies azymorum à
Philippis, & venimus ad eos Troadem
in diebus quinque, vbi demorati su-
7 mus diebus septem. * Vna autem Sab-
bati cùm conuenissemus ad frangen-
dum panem, Paulus disputabat cum
eis, profecturus in crastinum, protra-
xitque sermonem vsque in mediam
8 noctem. * Erant autem lampades co-
piosæ in cœnaculo, vbi eramus con-
9 gregati. * Sedens autem quidam ado-
lescens nomine Eutychus super fene-
stram, cùm mergeretur somno graui,
disputante diù Paulo, ductus somno
cecidit de tertio cœnaculo deorsum,
10 & sublatus est mortuus. * Ad quem
C cùm descendisset Paulus, incubuit su-
per eum: & complexus dixit: Nolite
turbari, anima enim ipsius in ipso est.
11 * Ascendens autem, frangensque pa-
nem, & gustans, satisque allocutus vs-
12 que in lucem, sic profectus est. * Ad-
duxerunt autem puerum viuentem,
13 & consolati sunt non minimè. * Nos
autem ascendentes nauem, nauigaui-
mus in Asson, inde suscepturi Paulũ:
sic enim disposuerat ipse per terram
14 iter facturus. * Cùm autem conuenis-
set nos in Asson, assumpto eo, veni-
15 mus Mitylenen. * Et inde nauigantes,
sequenti die venimus contra Chium,
& alia applicuimus Samum, & se-
16 quenti die venimus Miletum. * pro-
posuerat enim Paulus transnauiga-
re Ephesum, ne qua mora illi fieret in

Asia. Festinabat enim, si possibile sibi D
esset, vt diem Pentecostes faceret Ie-
rosolymis. * A Mileto autem mittens 17
Ephesum, vocauit Maiores natu Ec-
clesiæ. *Qui cùm venissent ad eum,& 18
simul essent,dixit eis:Vos scitis,à pri-
ma die, qua ingressus sum in Asiam,
qualiter vobiscum per omne tempus
fuerim, * seruiens Domino cum om- 19
ni humilitate, & lacrymis, & tenta-
tionibus, quæ mihi acciderunt ex in-
sidiis Iudæorum: * quomodo nihil 20
subtraxerim vtilium, quò minùs an-
nuntiarem vobis, & docerem vos pu-
blicè, & per domos, * testificans Iu- 21
dæis atque Gentilibus in Deum pœ-
nitentiam, & fidem in Dominum
nostrum Iesum Christum. * Et nunc 22
ecce alligatus ego spiritu, vado in Ie- E
rusalem; quæ in ea ventura sint mihi,
ignorans: *nisi quòd Spiritus sanctus 23
per omnes ciuitates mihi protestatur,
dicens: quoniam vincula & tribula-
tiones Ierosolymis me manent. * Sed 24
nihil horum vereor: nec facio animã
meam pretiosiorem quàm me, dum-
modò consummem cursum meum,&
ministerium verbi, quod accepi à Do-
mino Iesu,testificari Euangelium gra-
tiæ Dei.*Et nunc ecce ego scio, quia 25
ampliùs non videbitis faciem meam
vos omnes,per quos transiui prædicãs
regnum Dei. *Quapropter contestor 26
vos hodierna die, quia mundus sum
à sanguine omnium. *Non enim sub- 27
terfugi,quò minùs annuntiarem om-
ne consilium Dei vobis. * Attendite 28
vobis, & vniuerso gregi, in quo vos F
Spiritus sanctus posuit episcopos re-
gere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit
sanguine suo. * Ego scio quoniam in- 29
trabunt post discessionem meam lupi
rapaces in vos, non parcentes gregi.
*Et ex vobis ipsis exurgẽt viri loquẽ- 30
tes peruersa, vt abducant discipulos
post se. * Propter quod vigilate, me- 31
moria retinentes, quoniam per trien-
nium nocte & die non cessaui, cũ la-
crymis monens vnũquemque vestrũ.
*Et nunc commendo vos Deo,& ver- 32
bo gratiæ ipsius,qui potens est ædifi-
care,&dare hereditatem in sanctifica-
tis omnibus. * Argentum & aurũ,aut 33
vestem nullius concupiui, sicut * ipsi 34
‖ 1.Cor. 4.c.12. 1.Thes. 3.b.8. scitis:‖quoniam ad ea,quæ mihi opus
erant, & his, qui mecum sunt, mini-
strauerunt manus istæ.*Omnia osten- 35
di vobis,quoniã sic laborantes,opor- G
tet suscipere infirmos, ac meminisse
verbi Domini Iesu, quoniã ipse dixit:
Beatius est magis dare, quàm accipe-
re.*Et cùm hæc dixisset, positis geni- 36
bus suis orauit cum omnibus illis.

37 * Magnus autem fletus factus est om-
nium: & procumbentes super collum
38 Pauli, osculabantur eum, * dolentes
maximè in verbo, quod dixerat, quo-
niam ampliùs faciem eius non essent
visuri. Et deducebant eum ad nauem.

CAP. XXI.

*Paulo Ierosolymam tendenti post va-
rias nauigationes, vaticinatur Aga-
bus propheta afflictiones quas passu-
rus erat Ierosolymis: nec tamen ami-
corum lacrymis auerti potest ne as-
cendat Ierusalem, paratus pro Chri-
sto etiam mortem subire; cumque
Ierusalem peruenisset, Iacobus ipsi
suadet vt cum quinque viris vo-
tum habentibus se sanctificet: quod
cùm faceret, rapitur à Iudæis, sed
ex eorum manibus eripitur à tribu-
no, à quo catenis alligatus ducitur
in castra: impetrat tamen faculta-
tem loquendi ad populum.*

1 CVm autem factum esset vt nauiga-
A remus abstracti ab eis, recto
cursu venimus Coum, & sequenti die
2 Rhodum, & inde Pataram. * Et cùm
inuenissemus nauem transfretantem
in Phœnicen, ascendentes nauiga-
3 [illegible]ritus,* Cùm apparuissemus au-
tem [illegible]ro, relinquentes eam ad sini-
stra[illegible] nauigauimus in Syriam, &
[illegible]tu[illegible]s Tyrum: ibi enim nauis ex-
4 [illegible]a erat onus. * Inuentis autem
discipulis, mansimus ibi diebus septẽ:
qui Paulo dicebant per Spiritum ne
5 ascenderet Ierosolymam.*Et expletis
diebus profecti ibamus,deducentibus
nos omnibus cum vxoribus & filiis
B vsque foras ciuitatem: & positis geni-
6 bus in littore, orauimus. * Et cùm
valefecissemus inuicem, ascendimus
nauem: illi autem redierunt in sua.
7 * Nos verò nauigatione expleta à
Tyro descendimus Ptolemaidam: &
salutatis fratribus, mansimus die vna
8 apud illos. *Alia autem die profecti,
venimus Cæsaream. Et intrantes do-
mum Philippi euangelistæ, ‖ qui erat
vnus de septem, mansimus apud eum. ‖ Sup.6.b.5.
9 *Huic autem erant quattuor filiæ vir-
10 gines prophetantes. * Et cùm mora-
remur per dies aliquot, superuenit
quidam à Iudæa propheta, nomine
11 Agabus. *Is cùm venisset ad nos, tu-
lit zonam Pauli: & alligans sibi pedes
& manus, dixit; Hæc dicit Spiritus
sanctus: Virum,cuius est zona hæc,
sic alligabunt in Ierusalem Iudæi, &
12 tradent in manus Gentium. * Quod
C cùm audissemus, rogabamus nos, &
qui loci illius erant, ne ascenderet
13 Ierosolymam. * Tunc respondit Pau-
lus, & dixit: Quid facitis flentes, &
affli-

affigentes cor meum: Ego enim non
solùm alligari, sed & mori in Ierusa-
lem paratus sum, propter nomen Do-
mini Iesu. * Et cùm ei suadere non 14
possemus, quieuimus, dicentes: Do-
mini voluntas fiat. * Post dies autem 15
istos præparati, ascendebamus in Ie-
rusalem.* Venerunt autem & ex disci- 16
pulis à Cæsarea nobiscum, adducen-
tes secum apud quem hospitaremur
Mnasonem quemdam Cyprium, anti-
quum discipulum. * Et cùm venisse- 17
mus Ierosolymam, libenter excepe- D
runt nos fratres. *Sequenti autem die 18
introibat Paulus nobiscum ad Iaco-
bum, omnesq; collecti sunt seniores.
* Quos cùm salutasset, narrabat per 19
singula, quæ Deus fecisset in Genti-
bus per ministerium ipsius. * At illi 20
cùm audissent, magnificabant Deum,
dixeruntque ei: Vides frater, quot
millia sunt in Iudæis, qui credide-
runt, & omnes æmulatores sunt le-
gis. * Audierunt autem de te, quia 21
discessionem doceas à Moyse eorum,
qui per Gentes sunt, Iudæorum: di-
cens non debere eos circumcidere fi-
lios suos, neque secundùm consuetu-
dinem ingredi. *Quid ergo est? vtique 22
oportet conuenire multitudinem: au-
dient enim te superuenisse. *Hoc ergò 23
fac quod tibi dicimus: Sunt nobis vi-
ri quattuor, votum habentes super se.
*His assumptis, sanctifica te cum illis: 24
| Num. 6.c.18. & impende in illis | vt radant capita:
& scient omnes quia quæ de te audie-
Sup. 18. c.. runt, falsa sunt, sed ambulas & ipse
custodiens legem. * De his autem, 25
| Sup. 15 qui crediderunt ex Gentibus, || nos E
c. 20. c. 29. scripsimus, iudicantes vt abstineant
se ab idolis, immolato, & sanguine,
& suffocato, & fornicatione. * Tunc 26
Paulus, assumptis viris, postera die
purificatus cum illis intrauit in tem-
plum, annuntians expletionem die-
rum purificationis, donec offerre-
tur pro vnoquoque eorum oblatio.
* Dum autem septem dies consum- 27
marentur. hi qui de Asia erant Iudæi,
cùm vidissent eum in templo, conci-
tauerunt omnem populum, & inie-
cerunt ei manus, clamantes: * Viri Is- 28
raëlitæ, adiuuate: hic est homo, qui
aduersus populum, & legem, & locum
hunc, omnes vbique docens, insuper
& Gentiles induxit in templum, &
violauit sanctum locum istum. * Vi- 29
derant enim Trophimum Ephesium F
in ciuitate cum ipso, quem æstimaue-
runt quoniam in templum introdu-
xisset Paulus. * Commotaque est ci- 30
uitas tota, & facta est concursio po-
puli Et apprehendentes Paulum, tra-
hebant eum extra templum: & statim
31 clausæ sunt ianuæ. * Quærentibus au-
tem eum occidere, nuntiatum est tri-
buno cohortis: Quia tota confundi-
32 tur Ierusalem. * Qui statim assumptis
militibus, & centurionibus, decurrit
ad illos. Qui cùm vidissent tribunum,
& milites, cessauerunt percutere Pau-
33 lum. * Tunc accedens tribunus ap-
prehendit eum, & iussit eum alligari
catenis duabus: & interrogabat quis
34 esset, & quid fecisset. * Alij autem
G aliud clamabant in turba. Et cùm non
posset certum cognoscere præ tumul-
35 tu, iussit duci eum in castra. * Et cùm
venisset ad gradus, contigit vt porta-
retur à militibus propter vim populi.
36 * Sequebatur enim multitudo popu-
37 li, clamans: Tolle eum. * Et cùm cœ-
pisset induci in castra Paulus, dicit
tribuno: Si licet mihi loqui aliquid
38 ad te? Qui dixit: Græcè nosti? * Non-
ne tu es Ægyptius, qui ante hos dies
tumultum concitasti, & eduxisti in
desertum quattuor millia virorum si-
39 cariorum? * Et dixit ad eum Paulus:
Ego homo sum quidem Iudæus à Tar-
so Ciliciæ, non ignotæ ciuitatis mu-
niceps. Rogo autem te, permitte mi-
40 hi loqui ad populum. * Et cùm ille
permisisset, Paulus stans in gradibus,
annuit manu ad plebem, & magno
silentio facto, allocutus est lingua
Hebræa, dicens:

CAP. XXII.

Vbi Paulus in sui excusationem narrat et suæ conuersionis ordinem, vociferantur Iudæi ipsum de terra tollendum, eo quod diceret se à Deo missum fuisse ad prædicandum Gentibus, à tribuno autem iussus flagellis cædi & torqueri, liberatus est dicendo se ciuem Romanum esse.

1 VIri fratres, & patres, audite quam
A ad vos nunc reddo rationem.
2 * Cùm audissent autem quia Hebræa
lingua loqueretur ad illos, magis præ-
3 stiterunt silentium. * Et dicit: Ego
sum vir Iudæus, natus in Tarso Cili-
ciæ, nutritus autem in ista ciuitate,
secus pedes Gamaliel eruditus iuxta
veritatem paternæ legis, æmulator
legis, sicut & vos omnes estis hodie: | Sup. 8. a.3.
4 * || qui hanc viam persecutus sum vs-
que ad mortem, alligans & tradens in
5 custodias viros ac mulieres, * sicut
princeps sacerdotum mihi testimo-
B nium reddit, & omnes maiores natu, | Sup. 9 a.2.
* à quibus & epistolas accipiens, ad
fratres Damascum pergebam, vt ad-
ducerem inde vinctos in Ierusalem
6 vt punirentur. * Factum est autem,
eunte me, & appropinquante Dama-
sco

ſco media die, ſubitò de cælo circum-
fulſit me lux copioſa: *& decidens in 7
terram, audiui vocem dicentem mihi.
Saule, Saule, quid me perſequeris?
* Ego autem reſpondi: Quis es Do- 8
mine? Dixitque ad me: Ego ſum Ieſus
Nazarenus, quem tu perſequeris. *Et 9
qui mecum erant, lumen quidem vi- C
derunt, vocem autem non audierunt
eius, qui loquebatur mecum. *Et dixi. 10
Quid faciam, Domine? Dominus au-
tem dixit ad me: Surgens vade Da-
maſcum: & ibi tibi dicetur de omni-
bus, quæ te oporteat facere. * Et cùm 11
non viderem præ claritate luminis il-
lius, ad manum deductus à comiti-
bus, veni Damaſcum. * Ananias au- 12
tem quidam, vir ſecundùm legem te-
ſtimonium habens ab omnibus coha-
bitantibus Iudæis, *veniens ad me, & 13
aſtans dixit mihi: Saule frater reſpi- D
ce. Et ego eadem hora reſpexi in eũ.
* At ille dixit: Deus patrum noſtro- 14
rum præordinauit te, vt cognoſceres
voluntatem eius, & videres iuſtum,
& audires vocem ex ore eius: * quia 15
eris teſtis illius ad omnes homines,
eorum quæ vidiſti & audiſti. * Et 16
nunc quid moraris? Exurge, & bapti-
zare, & ablue peccata tua, inuocato
nomine ipſius. * Factum eſt autem 17
reuertenti mihi in Ieruſalem, & oran-
ti in templo, fieri me in ſtupore men-
tis. * & videre illum dicentem mihi: 18
Feſtina, & exi velociter ex Ieruſalem: E
quoniam non recipient teſtimonium
tuum de me * Et ego dixi: Domine 19
‖ Sup. 8. 3. ipſi ſciunt ‖ quia ego eram concludens
in carcerem, & cædens per ſynagogas
eos qui credebant in te: *& cùm fun- 20
deretur ſanguis Stephani teſtis tui,
‖ Sup. 7. 58. ‖ ego aſtabam, & conſentiebam, &
cuſtodiebam veſtimenta interficien-
tium illum. * Et dixit ad me: Vade: 21
quoniam ego in nationes longè mit-
tam te. * Audiebant autem eum vſque 22
ad hoc verbum, & leuauerunt vocem
ſuam dicentes: Tolle de terra huiuſ-
modi: non enim fas eſt eum viuere.
* Vociferantibus autem eis, & proij- 23
cientibus veſtimenta ſua, & puluc- F
rem iactantibus in aërem. * Iuſſit tri- 24
bunus induci eum in caſtra, & flagel-
lis cædi, & torqueri eum, vt ſciret
propter quam cauſam ſic acclamarent
ei. * Et cùm aſtrinxiſſent eum loris, 25
dicit aſtanti ſibi Centurioni Paulus:
Si hominem Romanum & indem-
natum licet vobis flagellare? * Quo 26
audito, Cẽturio acceſſit ad tribunum,
& nuntiauit ei, dicens: Quid acturus
es? hic enim homo, ciuis Romanus
eſt. * Accedens autem tribunus, dixit 27
illi: Dic mihi ſi tu Romanus es? At
28 ille dixit: Etiam. * Et reſpondit tri-
G bunus: Ego multa ſumma ciuilitatem
hanc conſecutus ſum. Et Paulus ait:
29 Ego autem & natus ſum. * Protinus
ergo diſceſſerunt ab illo, qui eum tor-
turi erant. Tribûnus quoque timuit
poſtquam reſciuit, quia ciuis Roma-
30 nus eſſet, & quia alligaſſet eum. * Po-
ſtera autem die volens ſcire diligen-
tiùs, qua ex cauſa accuſaretur à Iu-
dæis, ſoluit eum, & iuſſit ſacerdotes
conuenire, & omne concilium, & pro-
ducens Paulum, ſtatuit inter illos.

CAP. XXIII.

Paulus coram ſacerdotibus & toto concilio principem ſacerdotum qui ipſum iuſſerat in faciem percuti, dicit parietem dealbatũ, ſed excuſat ſe quòd neſciſſet eſſe principem ſacerdotum: cumque ibidem dixiſſet ſe Phariſeũ, & de reſurrectione mortuorum iudicari, orta eſt inter Phariſæos & Sadducæos magna diſſenſio: Dominus nocte Paulum confortat, prædicens quòd etiam Romæ eſſet de ipſo teſtificaturus: detecta multorum de occidendo Paulo coniuratione, tribunus mittit eum Cæſaream militibus ſtipatum ad Felicem præſidem, ſcriptis ad eum litteris quæ hic referuntur.

1 INtendens autem in concilium Pau-
A lus ait: Viri fratres, ego omni con-
ſcientia bona conuerſatus ſum ante
Deum vſque in hodiernum diem.
2 * Princeps autem ſacerdotum Ana-
nias præcepit aſtantibus ſibi percute-
3 re os eius. *Tunc Paulus dixit ad eum:
Percutiet te Deus, paries dealbate. Et
tu ſedens iudicas me ſecundùm le-
gem, & contra legem iubes me per-
4 cuti? *Et qui aſtabant dixerunt: Sum-
5 mum ſacerdotem Dei maledicis? *Di-
B xit autem Paulus: Neſciebam fratres
quia princeps eſt ſacerdotum. Scri-
ptum eſt enim: ‖ Principem populi tui ‖ Ex. 22. d.
6 non maledices. *Sciens autem Paulus,
quia vna pars eſſet Sadducæorum, &
altera Phariſæorum, exclamauit in
concilio: Viri fratres, ‖ ego Phariſæus ‖ Phil. 3. b. 5.
ſum, filius Phariſæorum, de ſpe &
reſurrectione mortuorum ego iudi-
7 cor. * Et cùm hæc dixiſſet, facta eſt
diſſenſio inter Phariſæos & Saddu-
8 cæos, & ſoluta eſt multitudo. * Sad- ‖ Matth. 22. 6.
ducæi enim dicunt, non eſſe reſurre-
ctionem, neque Angelum, neque Spi-
ritum: Phariſæi autem vtraque confi-
9 tentur. *Factus eſt autem clamor ma-
gnus. Et ſurgentes quidam Phariſæo-
rum, pugnabant, dicentes: Nihil mali
inuenimus in homine iſto: quid ſi Spi-
ritus

ritus locutus est ei, aut Angelus? * Et 10
cùm magna dissensio facta esset, ti- C
mens tribunus ne discerperetur Pau-
lus ab ipsis, iussit milites descendere,
& rapere eum de medio eorum, ac
deducere eum in castra. * Sequenti 11
autem nocte assistens ei Dominus,
ait: Constans esto: sicut enim testifi-
catus es de me in Ierusalem, sic te
oportet & Romæ testificari. * Facta 12
autem die collegerunt se quidam ex
Iudæis, & deuouerunt se dicentes,
neque manducaturos, neque bibitu-
ros, donec occiderent Paulum. * Erant 13
autem plus quàm quadraginta viri, D
qui hanc coniurationem fecerãt: * qui 14
accesserunt ad principes sacerdotum,
& seniores, & dixerunt: Deuotione
deuouimus nos nihil gustaturos, do-
nec occidamus Paulum. * Nunc ergo 15
vos notum facite tribuno cum conci-
lio, vt producat illum ad vos, tam-
quam aliquid certius cogituri de eo.
Nos verò priùs quàm appropiet, pa-
rati sumus interficere illum. * Quod 16
cùm audisset filius sororis Pauli insi-
dias, venit, & intrauit in castra, nun-
tiauitque Paulo. * Vocans autem 17
Paulus ad se vnum ex Centurionibus,
ait: Adolescentem hunc perduc ad
tribunum, habet enim aliquid indi-
care illi. * Et ille quidem assumens 18
eum, duxit ad tribunum, & ait: Vin-
ctus Paulus rogauit me hunc adole-
scentem perducere ad te, habentem
aliquid loqui tibi. * Apprehendens 19
autem tribunus manum illius, secessit E
cum eo seorsum, & interrogauit il-
lum: Quid est, quod habes indicare
mihi? * Ille autem dixit: Iudæis con- 20
uenit rogare te, vt crastina die produ-
cas Paulum in concilium, quasi ali-
quid certius inquisituri sint de illo:
* tu verò ne credideris illis, insidian- 21
tur enim ei ex eis viri ampliùs quàm
quadraginta, qui se deuouerunt non
manducare, neque bibere, donec in-
terficiant eum: & nunc parati sunt, ex-
pectantes promissum tuum. * Tribu- 22
nus igitur dimisit adolescentem, præ- F
cipiens ne cui loqueretur quoniã hæc
nota sibi fecisset. * Et vocatis duobus 23
Centurionibus, dixit illis: Parate mi-
lites ducentos, vt eant vsque Cæsa-
ream, & equites septuaginta, & lancea-
rios ducentos, à tertia hora noctis: * & 24
iumenta præparate, vt imponentes
Paulum, saluum perducerent ad Fe-
licem præsidem. * (Timuit enim ne 25
forte raperent eum Iudæi, & occide-
rent, & ipse postea calumniã sustine-
ret, tamquam accepturus pecuniam)
* scribens epistolam cõtinentem hæc: 26

Clavdivs Lysias optimo præ-
27 sidi, Felici, salutem. * Virum hunc
comprehensum à Iudæis, & incipien-
tem interfici ab eis, superueniens eis
exercitu eripui, cognito quia Roma-
28 nus est: * Volensque scire causam
G quam obiiciebant illi, deduxi eum in
29 concilium eorum. * Quem inueni ac-
cusari de quæstionibus legis ipsorum,
nihil verò dignum morte aut vincu-
30 lis habentem criminis. * Et cùm mihi
perlatum esset de insidiis, quas para-
uerant illi, misi eum ad te, denun-
tians & accusatoribus vt dicant apud
31 te. Vale. * Milites ergo secundùm præ-
ceptum sibi, assumentes Paulum, du-
xerunt per noctem in Antipatridem.
32 * Et postera die dimissis equitibus vt
cum eo irent, reuersi sunt ad castra.
33 * Qui cùm venissent Cæsaream, & tra-
didissent epistolam præsidi, statuerunt
34 ante illum & Paulum. * Cum legisset
autem, & interrogasset de qua prouin-
cia esset: & cognoscens quia de Cili-
35 cia, * Audiam te, inquit, cùm accusa-
tores tui venerint. Iussitque in præ-
torio Herodis custodiri eum.

CAP. XXIV.

Accusatus Paulus coram Felice præside à Tertullo Iudæorum oratore, respõdet negans imposita sibi crimina, confitens tamen se Christianum, & dixisse se de resurrectione mortuorum iudicari: Felix & ipsius vxor Iudæa audiunt Paulum de fide Christiana: cùm autem non acciperet à Paulo pecuniam, reliquit eum vinctum, accipiens successorem Portium Festum.

1 Post quinque autem dies descendit
A princeps sacerdotum, Ananias,
cum senioribus quibusdam, & Ter-
tullo quodam oratore, qui adierunt
2 præsidem aduersus Paulum. * Et ci-
tato Paulo cœpit accusare Tertullus,
dicens: Cum in multa pace agamus
per te, & multa corrigantur per tuam
3 prouidentiam: * semper & vbique
suscipimus, optime Felix, cum omni
4 gratiarum actione. * Ne diutiùs au-
tem te protraham, oro, breuiter au-
5 dias nos pro tua clementia. * Inueni-
B mus hunc hominem pestiferum, &
concitantem seditiones omnibus Iu-
dæis in vniuerso orbe, & auctorem
6 seditionis sectæ Nazarenorum: * qui
etiam templum violare conatus est,
quem & apprehensum voluimus se-
7 cundùm legem nostram iudicare. * Su-
perueniens autem tribunus Lysias,
cum vi magna eripuit eum de mani-
8 bus nostris, * iubens accusatores eius
C ad te venire: a quo poteris ipse iudi-
cans,

cans, de omnibus istis cognoscere, de
quibus nos accusamus eum. * Adiece- 9
runt autem & Iudæi, dicentes hæc ita
se habere. * Respondit autem Paulus, 10
(annuente sibi Præside dicere:) Ex
multis annis te esse iudicem gēti huic
sciens, bono animo pro me satisfa-
ciam. * Potes enim cognoscere, quia 11
non plus sunt mihi dies, quàm duo-
decim, ex quo ascendi adorare in Ie-
rusalem: * & neque in templo inue- 12
nerunt me cum aliquo disputantem, D
aut concursum facientem turbæ, ne-
que in synagogis, * neque in ciuitate: 13
neque probare possunt tibi de quibus
nunc me accusant. * Confiteor au- 14
tem hoc tibi, quòd secundùm sectam,
quam dicunt hæresim, sic deseruio
Patri & Deo meo, credens omnibus,
quę in Lege & Prophetis scripta sunt:
* spem habens in Deum, quam & hi 15
ipsi expectant, resurrectionem futu-
ram iustorum, & iniquorum. * In 16
hoc & ipse studeo sine offendiculo
conscientiam habere ad Deum, & ad
homines semper. * Post annos autem 17
plures, eleemosynas facturus in gen- E
tem meam, veni, & oblationes, &
‖ *Suprà 21.c.26.* vota. * ‖ In quibus inuenerunt me 18
purificatum in templo; non cum tur-
ba, neque cum tumultu. * Quidam 19
autem ex Asia Iudæi, quos oportebat
apud te prestò esse, & accusare siquid
haberent aduersum me: * aut hi ipsi 20
dicant siquid inuenerunt in me ini-
quitatis, cùm stem in concilio, * nisi 21
de vna hac solummodò voce, qua F
‖ *Suprà 23.b.6.* clamaui inter eos stans: ‖ Quoniam
de resurrectione mortuorum ego iu-
dicor hodie à vobis. * Distulit au- 22
tem illos Felix, certissimè sciens de
via hac, dicens: Cùm tribunus Lysias
descenderit, audiam vos. * Iussitque 23
Centurioni custodiri eum, & habere
requiem, nec quemquam de suis pro-
hibere ministrare ei. * Post aliquot 24
autem dies veniens Felix cum Drusil-
la vxore sua, quæ erat Iudæa, vocauit
Paulum, & audiuit ab eo fidem, quæ
est in Christum Iesum. * Disputante 25
autem illo de iustitia, & castitate, & G
de iudicio futuro, tremefactus Felix
respondit: Quod nunc attinet, vade:
tempore autem opportuno accersam
te. * simul & sperans, quòd pecunia 26
ei daretur à Paulo; propter quod &
frequenter accersens eum, loqueba-
tur cum eo. * Biennio autem exple- 27
to, accepit successorem Felix Portium
Festum. Volens autem gratiam præ-
stare Iudæis Felix, reliquit Paulum
vinctum.

CAP. XXV.

Festus non obsequitur Iudæis insidiose petentibus vt Paulus Ierosolymam ducatur, sed Cæsarea audit eius accusatores & Pauli responsionem: qui à Festo requisitus an vellit de his iudicari Ierosolymis, appellat Cæsarem: Festus Pauli causam regi Agrippæ indicat, qui ipsum audire cupit, posteroque die iubente Festo adducitur coram Agrippa & Bernice.

1 A FEstus ergo cùm venisset in pro-
uinciam, post triduum ascendit
2 Ierosolymam à Cæsarea.* Adierunt-
que eum principes sacerdotum, &
primi Iudæorum, aduersus Paulum:
3 & rogabant eum, * postulantes gra-
tiam aduersus eum, vt iuberet perdu-
ci eum in Ierusalem, insidias tenden-
4 tes vt interficerent eum in via. * Fe-
stus autem respondit, seruari Paulum
in Cæsarea: se autem maturiùs pro-
5 fecturum. * Qui ergo in vobis (ait)
B potentes sunt, descentes simul, si
quod est in viro crimen, accusent
6 eum. * Demoratus autem inter eos
dies non ampliùs quàm octo, aut de-
cem, descendit Cæsaream, & altera
die sedit pro tribunali, & iussit Pau-
7 lum adduci. * Qui cùm perductus
esset, circumsteterunt eum, qui ab
Ierosolyma descenderant Iudæi, mul-
tas & graues causas obiicientes, quas
8 non poterant probare. * Paulo ratio-
nem reddente: Quoniam neque in
legem Iudæorum, neque in templum,
neque in Cæsarem quidquam pecca-
9 ui.* Festus autem volens gratiam præ-
C stare Iudæis, respondens Paulo, di-
xit: Vis Ierosolymam ascendere, &
10 ibi de his iudicari apud me? * Dixit
autem Paulus: Ad tribunal Cæsaris
sto, ibi me oportet iudicari: Iudæis
11 non nocui, sicut tu meliùs nosti. * Si
enim nocui, aut dignum morte ali-
quid feci, non recuso mori: si verò
nihil est eorum, quæ hi accusant me,
nemo potest me illis donare. Cæsa-
12 rem apello. * Tunc Festus cum con-
cilio locutus, respondit, Cæsarem ap-
13 pellasti? ad Cæsarem ibis. * Et cùm
dies aliquot transacti essent, Agrippa
rex & Bernice descenderunt Cæsa-
14 ream ad salutandum Festum. * Et
cùm dies plures ibi demorarentur,
Festus regi indicauit de Paulo, dicēs:
Vir quidam est derelictus à Felice
15 vinctus, * de quo cùm essem Ieroso-
lymis, adierunt me principes sacer-
dotum, & seniores Iudæorum, postu-
lantes aduersus illum damnationem.
16 * Ad quos respondi: Quia non est
Romanis consuetudo damnare ali-
quem

quem hominem, priùs quàm is qui
accusatur, præsentes habeat accusa-
tores, locumque defendendi accipiat
ad abluenda crimina.* Cùm ergo huc 17
conuenissent sine vlla dilatione, se- E
quenti die sedens pro tribunali, iussi
adduci virum.* De quo, cùm stetissent 18
accusatores, nullam causam defere-
bant, de quibus ego suspicabar malis:
* Quæstiones verò quasdam de sua su- 19
perstitione habebant aduersus eum,
& de quodam Iesu defuncto, quem
affirmabat Paulus viuere. * Hæsitans 20
autem ego de huiusmodi quæstione, F
dicebam si vellet ire Ierosolymam,
& ibi iudicari de istis. * Paulo autem 21
appellante vt seruaretur ad Augusti
cognitionem, iussi seruari eum, donec
mittam eum ad Cæsarem. * Agrippa 22
autem dixit ad Festum: Volebam &
ipse hominem audire. Cras, inquit,
audies eum. * Altera autem die, cùm 23
venisset Agrippa, & Bernice, cum
multa ambitione, & introissent in au-
ditorium cum tribunis, & viris prin-
cipalibus ciuitatis, iubente Festo, ad-
ductus est Paulus. * Et dicit Festus: 24
Agrippa rex, & omnes, qui simul ade-
stis nobiscum viri, videtis hunc, de
quo omnis multitudo Iudæorum in-
terpellauit me Ierosolymis, petentes
& acclamantes non oportere eum
viuere ampliùs. * Ego verò comperi 25
nihil dignum morte eum admisisse. G
Ipso autem hoc appellante ad Augu-
stum, iudicaui mittere, * De quo quid 26
certum scribam domino, non habeo.
Propter quod produxi eum ad vos,
& maximè ad te rex Agrippa, vt
interrogatione facta habeam quid
scribam. * Sine ratione enim mihi 27
videtur mittere vinctum, & causas
eius non significare.

CAP. XXVI.

Paulus coram Agrippa suam causam defendit, referens sua ad Christum conuersionis ordinem, & se Iudæis ac gentibus sub diuina protectione prædicasse ostendit: Festoque ipsum ex nimia scientia insanire dicenti respondet, omnesque optat esse Christianos: Agrippa dicit eum potuisse dimitti, nisi Cæsarem appellasset.

AGrippa verò ad Paulum ait: Per 1
mittitur tibi loqui pro temetipso. A
Tunc Paulus extenta manu cœpit ra-
tionem reddere. * De omnibus, qui- 2
bus accusor à Iudæis, rex Agrippa,
æstimo me beatum, apud te cùm sim
defensurus me hodie, * maximè te 3
sciente omnia, & quæ apud Iudæos
sunt consuetudines, & quæstiones:
propter quod obsecro patienter me
4 audias. * Et quidem vitam meam à
iuuentute, quæ ab initio fuit in gente
mea in Ierosolymis, nouerunt omnes
5 Iudæi: * præscientes me ab initio (si
B velint testimonium perhibere) quo-
niam secundùm certissimam sectam
nostræ religionis vixi Pharisæus.
6 * Et nunc in spe, quæ ad patres no-
stros repromissionis facta est à Deo,
7 sto iudicio subiectus: * in quã duode-
cim tribus nostræ, nocte ac die deser-
uientes, sperant deuenire. De qua spe
8 accusor à Iudæis rex. * Quid incredi-
bile iudicatur apud vos, si Deus mor-
9 tuos suscitat? * Et ego quidem exi-
stimaueram, me aduersus nomen Ie-
su Nazareni debere multa contraria
10 agere. * ‖ quod & feci Ierosolymis, ‖ Sup. 8. 3.
C & multos sanctorum ego in carceri- & 9.
bus inclusi, à principibus sacerdotum
potestate accepta: & cùm occideren-
11 tur, detuli sententiam. * Et per om-
nes synagogas frequenter puniens
eos, compellebam blasphemare: &
ampliùs insaniens in eos, perseque-
12 bar vsque in exteras ciuitates. * In
quibus ‖ dum irem Damascum cum ‖ Sup. 9.
potestate & permissu principum sa- a. 2.
13 cerdotum, * die media in via, vidi,
rex, de cælo supra splendorem solis
circumfulsisse me lumen, & eos qui
14 mecum simul erant. * Omnesque
D nos cùm decidissemus in terram, au-
diui vocem loquentem mihi Hebraica
lingua: Saule, Saule, quid me per-
sequeris? durum est tibi contra sti-
15 mulum calcitrare. * Ego autem dixi:
Quis es Domine? Dominus autem
dixit: Ego sum Iesus, quem tu perse-
16 queris. * Sed exurge, & sta super pedes
tuos: ad hoc enim apparui tibi, vt
constituam te ministrum, & testem
eorum quæ vidisti, & eorum quibus
17 apparebo tibi, * eripiens te de po-
pulo, & gentibus, in quas nunc ego
18 mitto te, * aperire oculos eorum, vt
conuertantur à tenebris ad lucem, &
de potestate satanæ ad Deum, vt acci-
piant remissionem peccatorum, &
sortem inter sanctos, per fidem quæ
19 est in me. * Vnde rex Aggrippa, non
20 fui incredulus cælesti visioni: * ‖ sed ‖ Sup. 13.
his, qui sunt Damasci primùm, & Iero- & 14.
solymis, & in omnem regionem Iu-
dææ, & Gentibus annuntiabam, vt
pœnitentiam agerent, & conuerte-
rentur ad Deũ, digna pœnitentiæ ope-
ra facientes. * Hac ex causa me Iudæi, ‖ Sup. 21.
cùm essem in templo, ‖ comprehẽsum e. 32.
21 tentabant interficere. * Auxilio autem
F adiutus Dei, vsq; in hodiernum diem
sto, testificans minori atque maiori,
nihil extra dicens quàm ea quæ Pro-
phetæ

phetæ locuti sunt futura esse,& Moy-
ses, * si passibilis Christus, si primus 23
ex resurrectione mortuorum, lumen
annuntiaturus est populo, & Genti-
bus. * Hæc loquente eo, & rationem 24
reddente, Festus magna voce dixit:
In sanis Paule:multæ te litteræ ad in-
saniam conuertunt.* Et Paulus : Non 25
insanio (inquit) optime Feste, sed ve-
ritatis & sobrietatis verba loquor.
*Scit enim de his rex,ad quem & con- 26
stanter loquor: latere enim eum nihil
horum arbitror. Neque enim in an-
gulo quidquam horum gestum est.
*Credis rex Agrippa prophetis? Scio 27
quia credis. * Agrippa autem ad Pau- 28
lum : In modico suades me Christia- G
num fieri. * Et Paulus : Opto apud 29
Deum , & in modico, & in magno,
non tantùm te, sed etiam omnes qui
audiunt,hodie fieri tales,qualis & ego
sum,exceptis vinculis his.*Et exurre- 30
xit rex, & præses, & Bernice, & qui
assidebant eis.*Et cùm secessissent,lo- 31
quebantur ad inuicem,dicentes: Quia
nihil morte, aut vinculis dignū quid
fecit homo iste. *Agrippa autem Fe- 32
sto dixit : Dimitti poterat homo hic,
si non appellasset Cæsarem.

CAP. XXVII.

Paulus à centurione Iulio ducitur Romam versus, nauigans per varia loca:aduersante autem ipsis vento, vix perueniunt ad quemdam in Creta locum : à quo licet prædiceret Paulus periculosam esse nauigationem, discedentes, patiuntur ingentem tempestatem : tandemque post Pauli consolationem, qui narrans factam sibi de omnium salute reuelationem, hortabatur eos ad cibum sumendum: passi naufragium omnes euadunt incolumes.

VT autem iudicatum est nauigare 1
eum in Italiam, & tradi Paulum A
cum reliquis custodijs centurioni no-
mine Iulio cohortis Augustæ, * ad- 2
scendentes nauem Adrumetinam, in-
cipientes nauigare circa Asiæ loca sus-
tulimus, perseuerante nobiscum Ari-
starcho Macedone Thessalonicensi.
* Sequenti autem die deuenimus Si- 3
donem. Humanè autem tractans Iu-
lius Paulum, permisit ad amicos ire,
& curam sui agere. * Et inde cùm sus- 4
tulissemus, subnauigauimus Cyprum,
proptereà quòd essent venti contra-
rij. *Et pelagus Ciliciæ & Pamphyliæ 5
nauigantes,venimus Lystram, quæ est B
Lyciæ: *& ibi inueniens centurio na- 6
uem Alexandrinam nauigantē in Ita-
liam,transposuit nos in eam.*Et cùm 7
multis diebus tardè nauigaremus, &
vix deuenissemus contra Gnidum,
prohibēte nos vento,adnauigauimus
8 Cretę,iuxta Salmónem : *& vix iuxtà
nauigantes, venimus in locum quem-
dā,qui vocatur Boniportus, cui iuxtà
9 erat ciuitas Thalassa. * Multo autem
tempore peracto,& cùm iam nō esset
tuta nauigatio, eò quòd & ieiunium
iam præterijsset,cōsolabatur eos Pau-
10 lus, * dicens eis : Viri,video quoniam
cum iniuria & multo damno, non so-
lùm oneris & nauis,sed etiam anima-
rum nostrarum incipit esse nauigatio.
11 * Centurio autē gubernatori & nau-
C clero magis credebat, quàm his quæ à
12 Paulo dicebantur.*Et cùm aptus por-
tus non esset ad hiemandum,plurimi
statuerunt consilium nauigare inde, si
quomodo possent,deuenietes Phœni-
cem,hiemare,portū Cretæ respicien-
13 tem ad Africum,& ad Corum. * Aspi-
rante autem Austro, æstimantes pro-
positum se tenere,cùm sustulissent de
14 Asson, legebant Cretam. * Non post
multum autem misit se contra ipsam
vētus Typhonicus,qui vocatur Euro-
15 aquilo. *Cumq; arrepta esset nauis,&
non posset conari in ventum,data na-
16 ue flatibus, ferebamur. * In insulam
autem quamdam decurrētes, quæ vo-
catur Cauda, potuimus vix obtinere
17 scapham. * Qua sublata, adiutorijs
D vtebantur,accingentes nauem,timen-
tes ne in Syrtim inciderent,summisso
18 vade sic ferebātur.*Valida autem no-
bis tempestate iactatis,sequēti die ia-
19 ctum fecerunt : * & tertia die suis ma-
nibus armamenta nauis proiecerunt.
20 * Neque autem sole, neque sideribus
apparentibus per plures dies, & tem-
pestate non exigua imminente, iam
ablata erat spes omnis salutis nostræ.
21 *Et cùm multa ieiunatio fuisset, tunc
stans Paulus in medio eorum, dixit:
Oportebat quidem,ô viri,audito me,
non tollere à Creta, lucriq; facere in-
22 iuriam hanc & iacturā. * Et nunc sua-
deo vobis bono animo esse. amissio
enim nullius animæ erit ex vobis,prę-
23 terquam nauis.*Astitit enim mihi hac
nocte Angelus Dei, cuius sum ego,&
24 cui deseruio,*dicēs:Ne timeas Paule,
Cæsari te oportet assistere:& ecce do-
nauit te Deus omnes qui nauigant
25 tecum. * Propter quod bono animo
E estote viri : credo enim Deo, quia sic
erit, quemadmodum dictum est mihi.
26 *In insulam autem quamdam oportet
27 nos deuenire. *Sed posteaquam quar-
tadecima nox superuenit, nauiganti-
bus nobis in Adria circa mediam no-
ctem, suspicabantur nautæ apparere
28 sibi aliquam regionem. * Qui & sum-
mittentes

mittentes bolidem, inuenerunt passus
viginti: & pusillum inde separati, in-
uenerũt passus quindecim. * Timentes 29
autem ne in aspera loca incideremus,
de puppi mittẽtes anchoras quattuor,
optabant diem fieri. * Nautis verò 30
quærentibus fugere de naui, cùm mi-
sissent scapham in mare, sub obtentu
quasi inciperent à prora anchoras ex-
tendere, * dixit Paulus centurioni, & 31
militibus: Nisi hi in naui manserint,
vos salui fieri non potestis. * Tunc ab- 32
sciderunt milites funes scaphæ, & pas-
si sunt eum excidere. * Et cùm lux in- 33
ciperet fieri, rogabat Paulus omnes F
sumere cibum, dicens: Quartadecima
die hodie expectantes ieiuni perma-
netis, nihil accipiẽtes. * Propter quod 34
rogo vos accipere cibum pro salute
vestra: quia nullius vestrũm capillus
de capite peribit. * Et cùm hæc dixis- 35
set, sumens panem, gratias egit Deo
in conspectu omnium: & cùm fre-
gisset, cœpit mãducare. * Animæquio- 36
res autem facti omnes, & ipsi sumpse-
runt cibum. * Eramus verò vniuersæ 37
animæ in naui ducentæ septuaginta
sex. * Et satiati cibo alleuiabãt nauem, 38
iactantes triticum in mare. * Cùm au- 39
tem dies factus esset, terram non ag-
noscebant: sinum verò quẽdam con- G
siderabãt habentẽ littus, in quem co-
gitabant, si possent, eiicere nauem. * Et 40
cùm anchoras sustulissent, committe-
bãt se mari, simul laxãtes iũcturas gu-
bernaculorum: & leuato artemone se-
cundũ auræ flatum tendebant ad lit-
tus. * Et cùm incidissemus in locũ di- 41
thalassum, impegerũt nauem: & pro-
ra quidem fixa manebat immobilis,
puppis verò soluebatur à vi maris.
* Militũ autem consilium fuit vt cu- 42
stodias occiderẽt: nequis cùm enatas-
set, effugeret. * Centurio autem volẽs 43
seruare Paulum, prohibuit fieri: ius-
sitq; eos, qui possent natare, emittere
se primos, & euadere, & ad terram
exire: * & ceteros alios in tabulis 44
ferebant: quosdam super ea, quæ de
naui erant. Et sic factum est, vt om-
nes animæ euaderent ad terram.

C A P. XXVIII.

*Paulus ceterique ipsius comites huma-
nè à Barbaris excipiuntur in insula
Melita, in qua percussus à vipera
Paulus nihil mali patitur, patremq;
Publii principis insulæ sanitati resti-
tuit, ac alios multos curat: & ab eo
loco nauigantes tandem Romam per-
ueniunt, vbi Paulus conuocatis pri-
mis Iudæorum causam exponit cur
Cæsarem appellauerit: dieque ab ip-
sis constituto prædicat de Christo,
cuius verbis multi non credunt, quod
Paulus ostendit ab Isaia prædictum
esse; & per biennium de fide in Chri-
stum prædicat omnibus ad ipsum ac-
cedentibus.*

1 ET cùm euasissemus, tunc cogno-
A uimus quia Melita insula vocaba-
tur. Barbari verò præstabant non mo-
2 dicam humanitatem nobis. * Accensa
enim pyra, reficiebant nos omnes,
propter imbrem, qui imminebat, &
3 frigus. * Cùm congregasset autẽ Pau-
lus sarmentorum aliquantam multi-
tudinem, & imposuisset super ignem,
vipera à calore cùm processisset, in-
4 uasit manum eius. * Vt verò viderunt
B Barbari pendentem bestiam de manu
eius, ad inuicem dicebant: Vtique ho-
micida est homo hic, qui cùm euase-
rit de mari, vltro non sinit eum viue-
5 re. * Et ille quidem excutiens bestiam
6 in ignem, nihil mali passus est. * At
illi existimabant eum in tumorẽ con-
uertendum, & subitò casurum, & mo-
ri. Diu autẽ illis expectantibus, & vi-
dentibus nihil mali in eo fieri, con-
uertentes se, dicebãt eum esse Deum.
7 * In locis autem illis erant prædia
principis insulæ, nomine Publii, qui
nos suscipiens, triduò benignè exhi-
8 buit. * Contigit autem, patrem Publij
febribus & dysenteria vexatum iace-
re. Ad quem Paulus intrauit: & cùm
orasset, & imposuisset ei manus, sal-
9 uauit eum. * Quo facto, omnes, qui
in insula habebant infirmitates acce-
10 debant, & curabantur: * qui etiam
multis honoribus nos honorauerunt,
& nauigantibus imposuerunt quæ
11 necessaria erant. * Post menses autem
tres, nauigauimus in naui Alexandri-
na, quæ in insula hiemauerat, cui erat
12 insigne Castorum. * Et cùm venisse-
mus Syracusam, mansimus ibi triduo.
13 * Inde circumlegentes deuenimus Rhe-
gium: & post vnum diem flante Au-
stro, secunda die venimus Puteolos;
14 * vbi inuentis fratribus rogati sumus
manere apud eos dies septem: & sic
15 venimus Romam. * Et inde cùm au-
D dissent fratres, occurrerunt nobis vs-
que ad Appii forum, ac tres Tabernas.
Quos cùm vidisset Paulus, gratias a-
16 gens Deo, accepit fiduciam. * Cùm
autem venissemus Romam, permis-
sum est Paulo manere sibimet cum
17 custodiente se milite. * Post tertium
autem diem conuocauit primos Iu-
dæorum. Cumque conuenissent, di-
cebat eis: Ego, viri fratres, nihil ad-
uersus plebem faciens, aut morem pa-
ternum, vinctus ab Ierosolymis tra-
ditus sum in manus Romanorum:

* qui

* qui cùm interrogationem de me 18
habuissent, voluerunt me dimittere,
eò quòd nulla esset causa mortis in
me.*Contradicentibus autem Iudæis, 19
coactus sum apellare Cæsarem, non E
quasi gentē meam habens aliquid ac-
cusare. * Propter hanc igitur causam 20
rogaui vos videre,& alloqui. Propter
spem enim Israel catena hac circum-
datus sum. * At illi dixerunt ad eum: 21
Nos neque litteras accepimus de te à
Iudæa, neque adueniens aliquis fra-
trum nuntiauit, aut locutus est quid
de te malum. * Rogamus autem à te 22
audire quæ sentis: nam de secta hac
notum est nobis quia vbique ei con-
tradicitur. * Cùm constituissent au- 23
tem illi diem, venerunt ad eum in
hospitium plurimi, quibus exponebat
testificans regnū Dei, suadensque eis
de Iesu ex Lege Moysi & Prophetis,
à manè vsque ad vesperam. * Et qui 24
dam credebant his quæ dicebantur: F
quidam verò non credebant. * Cum 25
que inuicem non essent consentien-
tes, discedebant, dicente Paulo vnum
verbum: Quia benè Spiritus sanctus
locutus est per Isaiam prophetam ad
26 patres nostros,* dicens: ‖ Vade ad po- ‖ Isa. 6.
pulum istum, & dic ad eos: Aure au- c. 9.
dietis, & non intelligetis. & videntes Mat. 13.
27 videbitis, & non perspicietis.* Incras- b. 14.
G satum est enim cor populi huius, & Marc.
auribus grauiter audierunt, & oculos 14. b. 12.
suos compresserunt: ne fortè videant Lu. 8. b.
oculis, & auribus audiant, & corde 10.
intelligant, & conuertantur, & sanem Ioan. 12.
28 eos.* Notum ergo sit vobis, quoniam f. 40.
Gentibus missum est hoc salutare Rom. 11.
29 Dei, & ipsi audient. * Et cùm hæc di- b. 8.
xisset, exierunt ab eo Iudæi, multam
30 habentes inter se quæstionem. * Man-
sit autem biennio toto in suo con-
ducto: & suscipiebat omnes, qui in-
31 grediebantur ad eum, * prædicans
regnum Dei, & docens quæ sunt de
Domino Iesu Christo, cum omni
fiducia, sine prohibitione.

EPISTOLA
BEATI PAVLI APOSTOLI
AD ROMANOS.

CAPVT I.

Paulus commendato suo munere Euangelico, ob magnum prædicandi Euangelij zelum, optabat Romanos inuisere; ostēdens Ethnicos qui ex creaturis Deum cognoscentes, illius cultum à se abiecerant, colendo creaturarum imagines, meritò à Deo desertos: & in pœnam illius in abominanda, quæ hic recensentur, incidisse scelera.

PAVLVS, seruus Iesu 1
Christi, vocatus Apo A
stolus, ‖ segregatus in
‖ Actor. 13. a. 2. Euangelium Dei,* quod 2
antè promiserat per Pro-
phetas suos in Scriptu-
ris sanctis * de Filio suo, qui factus 3
est ei ex semine Dauid secundùm car-
nem, * qui prædestinatus est Filius 4
Dei in virtute secundùm spiritum
sanctificationis ex resurrectione mor-
tuorum Iesu Christi Domini nostri:
5 * per quem accepimus gratiam, &
Apostolatum ad obediendum fidei in
omnibus Gentibus pro nomine eius,
6 * in quibus estis & vos vocati Iesu
7 Christi: * omnibus qui sunt Romæ,
dilectis Dei, vocatis sanctis. Gratia
vobis & pax à Deo Patre nostro, &
8 Domino Iesu Christo. * Primùm
quidem gratias ago Deo meo per Ie-
sum Christum pro omnibus vobis
quia fides vestra annuntiatur in vni-
9 uerso mundo. * Testis enim mihi est
Deus, cui seruio in spiritu meo in Eu-
B angelio filij eius, quòd sine intermis-
10 sione memoriam vestri facio * sem-
per in orationibus meis: obsecrans, si
quo modo tandem aliquando prospe-
rum iter habeam in voluntate Dei ve-
11 niendi ad vos. * Desidero enim vide-
re vos, vt aliquid impertiar vobis gra-
tiæ spiritualis ad confirmandos vos:
12 * id est, simul consolari in vobis, per

ham quæ inuicem eſt, fidem veſtram
atque meam. * Nolo autem vos igno- 13
rare fratres: quia ſæpè propoſui veni-
re ad vos, (& prohibitus ſum vſque
adhuc) vt aliquem fructum habeam
& in vobis, ſicut & in ceteris genti-
bus, * Græcis ac Barbaris, ſapienti- 14
bus & inſipientibus debitor ſum: *ita 15
(quod in me) promptum eſt & vobis,
qui Romæ eſtis, euangelizare. * Non 16
enim erubeſco Euangelium. Virtus
enim Dei eſt in ſalutem omni cre-
denti, Iudæo primùm, & Græco.
* Iuſtitia enim Dei in eo reuelatur ex 17
‖ Hebr. fide in fidem: ſicut ſcriptum eſt: Iu-
2.a.4. ſtus autem ex fide viuit. * Reuelatur 18
Heb. 10 enim ira Dei de cælo, ſuper omnem C
f.38. impietatem & iniuſtitiam hominum
Galat. eorũ, qui veritatem Dei in iniuſtitia
3.b.11. detinent: *quia quod notum eſt Dei, 19
manifeſtum eſt in illis. Deus enim
illis manifeſtauit. * Inuiſibilia enim 20
ipſius, à creatura mundi, per ea quæ
facta ſunt, intellecta, conſpiciuntur:
ſempiterna quoque eius virtus, & di-
uinitas: ita vt ſint inexcuſabiles.
‖ Epheſ. * ‖ Quia cùm cognouiſſent Deum, 21
4.c.17. non ſicut Deum glorificauerunt, aut
gratias egerunt: ſed euanuerunt in
cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt
inſipiens cor eorum: * dicentes enim 22
ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. * Et 23
mutauerunt gloriam incorruptibilis
Dei, in ſimilitudinem imaginis cor-
ruptibilis hominis, & volucrum, &
quadrupedum, & ſerpentium. * Pro- 24
pter quod tradidit illos Deus in deſi-
deria cordis eorum, in immunditiam:
vt contumeliis afficiant corpora ſua
in ſemetipſis: * qui commutauerunt 25
veritatem Dei in mendacium: & co-
luerunt, & ſeruierũt creaturæ potiùs
quàm Creatori, qui eſt benedictus in
ſæcula. Amen. * Propterea tradidit 26
illos Deus in paſſiones ignominiæ.
Nam feminæ eorum immutauerunt
naturalem vſum, in eum vſum qui
eſt contra naturam. * Similiter au- 27
tem & maſculi, relicto naturali vſu D
feminæ, exarſerunt in deſideriis ſuis
in inuicem, maſculi in maſculos tur-
pitudinem operantes, & mercedem,
quam oportuit, erroris ſui in ſemet-
ipſis recipientes. * Et ſicut non proba- 28
uerunt Deum habere in notitia: tra-
didit illos Deus in reprobum ſenſum,
vt faciant ea quæ non conueniunt,
* repletos omni iniquitate, malitia, 29
fornicatione, auaritia, nequitia, ple-
nos inuidia, homicidio, contentione,
dolo, malignitate, ſuſurrones, * de- 30
tractores, Deo odibiles, contumelio-
ſos, ſuperbos, elatos, inuentores ma-
lorum, parentibus non obedientes,
31 * inſipientes, incompoſitos, ſine affe-
ctione, abſque fœdere, ſine miſeri-
32 cordia. * Qui cùm iuſtitiam Dei co-
gnouiſſent, nõ intellexerunt quoniam
qui talia agunt, digni ſunt morte: &
non ſolùm qui ea faciunt, ſed etiam
qui conſentiunt facientibus.

CAP. II.

Iudæos redarguit qui ex data ſibi lege Gentes condemnabant, eadem ipſi patrantes, cùm Deus vnicuique redditurus ſit iuxta ipſius opera; adeò vt etiam Gentes, ea quæ legis ſunt naturali lumine præſtantes, pro circumciſis habendæ ſint, eoſque iudicatura, qui ex ſola legis cognitione & carnis circumciſione gloriantur, contraria legi operantes.

1 PRopter quod inexcuſabilis es ô
A homo omnis, qui iudicas. ‖ In quo ‖ Math.
enim iudicas alterum, teipſum con- 7.a.2.
demnas: eadem enim agis quæ iudi-
2 cas. * Scimus enim quoniam iudicium
Dei eſt ſecundùm veritatem in eos
3 qui talia agunt. * Exiſtimas autem
hoc ô homo, qui iudicas eos qui talia
agunt, & facis ea, quia tu effugies iu-
4 dicium Dei? * An diuitias bonitatis
eius, & patientiæ, & longanimitatis
contemnis? ignoras quoniam beni-
gnitas Dei ad pœnitentiam te addu-
5 cit? * Secundùm autẽ duritiam tuam,
& impœnitens cor, theſaurizas tibi
iram in die iræ, & reuelationis iuſti
6 iudicii Dei, ‖ * qui reddet vnicuique ‖ Math.
7 ſecundùm opera eius: * iis quidem, 16.d.27.
B qui ſecundùm patientiam boni ope-
ris, gloriam, & honorem, & incorru-
ptionem quærunt, vitam æternam:
8 * iis autem, qui ſunt ex contentione,
& qui non acquieſcunt veritati, cre-
dunt autem iniquitati, ira & indigna-
9 tio. * Tribulatio & anguſtia in om-
nem animam hominis operantis ma-
10 lum, Iudæi primùm, & Græci: * glo-
ria autem, & honor, & pax omni ope-
rãti bonum, Iudæo primùm, & Græ-
11 co: * ‖ non enim eſt acceptio perſo-
12 narum apud Deum. * Quicumque ‖ Deut.
enim ſine lege peccauerunt, ſine lege 16.d.17.
peribunt: & quicumque in lege pec- 2. Par.
cauerunt, per legem iudicabuntur. 19.c.7.
13 * ‖ Non enim auditores legis iuſti Iob. 34.
C ſunt apud Deum, ſed factores legis b.19.
14 iuſtificabuntur. * Cùm enim Gentes, Actor.
quæ legem non habẽt, naturaliter ea, 10.c.34.
quæ legis ſunt, faciunt: eiuſmodi le- Mat. 7.
gem non habentes, ipſi ſibi ſunt lex: d.21.
15 * qui oſtendunt opus legis ſcriptum ‖ Iacob.
in cordibus ſuis, teſtimonium red- 1.d.22.

dente illis conſcientia ipſorũ, & inter
ſe inuicem cogitationibus accuſanti-
bus, aut etiam defendentibus, *in die, 16
cùm iudicabit Deus occulta homi-
num, ſecundùm Euangelium meum,
per Ieſum Chriſtum. * Si autem tu 17
Iudæus cognominaris, & requieſcis
in lege, & glorjaris in Deo, * & noſti 18
voluntatem eius, & probas vtiliora,
inſtructus per legem, * confidis te- 19
ipſum eſſe ducem cæcorum, lumen
eorum qui in tenebris ſunt, * erudi- 20
torem inſipientium, magiſtrum in-
fantium, habentem formam ſcientiæ
& veritatis in lege. * Qui ergo alium 21
doces, teipſum non doces: qui prædi-
cas non furandum, furaris: * qui dicis 22
non mœchandum, mœcharis: qui
abominaris idola, ſacrilegium facis:
* qui in lege gloriaris, per præuarica- 23
‖ Iſa.52. tionē legis Deum inhonoras. * (‖ No- 24
b.5. men enim Dei per vos blaſphematur D
Ezech. inter Gentes, ſicut ſcriptum eſt.)
36.c.20. * Circumciſio quidem prodeſt, ſi le- 25
gem obſerues: ſi autem præuaricator
legis ſis, circumciſio tua præputium
facta eſt. * Si igitur præputium iuſti- 26
tias legis cuſtodiat: nónne præpu-
tium illius in circumciſionem reputa-
bitur? * & iudicabit id quod ex natura 27
eſt præputium, legem conſummans,
te, qui per litteram & circumciſionem
præuaricator legis es? * Non enim 28
qui in manifeſto, Iudæus eſt: neque
quæ in manifeſto, in carne, eſt cir-
cumciſio: * ſed qui in abſcondito, Iu- 29
dæus eſt: & circumciſio cordis in
ſpiritu, non littera: cuius laus non
ex hominibus ſed ex Deo eſt.

CAP. III.

*Quodam modo præcellunt Iudæi pro-
pter factas illis à Deo promiſsiones,
quæ complebuntur, quamquam non-
nulli eorum fuerint increduli: omnes
autem & Iudæi & Gentiles peccato
ſunt obnoxij: à quo non liberat lex,
ſed fides in Chriſtum propitiatorem,
vt non ſit cuiquam de legis operibus
gloriandum.*

QVid ergo amplius Iudæo eſt? aut 1
quæ vtilitas circũciſionis? *Mul- 2
tum per omnem modum. Primùm A
quidem, quia credita ſunt illis eloquia
Dei. * quid enim ſi quidam illorum 3
‖ 2.Tim. non crediderunt? ‖ Numquid incre-
2.c.13. dulitas illorum fidem Dei euacuabit?
‖ Ioan.3. Abſit. * Eſt autem Deus verax: om- 4
d.33. nis autem homo mendax, ſicut ſcri-
Pſalm. ptum eſt: ‖ Vt iuſtificeris in ſermoni-
115.a.11. bus tuis: & vincas cùm iudicaris. * Si 5
‖ Pſal. autem iniquitas noſtra iuſtitiam Dei
50.a.6. commendat, quid dicemus? Numquid
iniquus eſt Deus, qui infert iram?
6 * (ſecundùm hominem dico.) Abſit.
alioquin quomodo iudicabit Deus
7 hunc mundum: * Si enim veritas Dei
in meo mendacio abundauit in glo-
riam ipſius: quid adhuc & ego tam-
8 quā peccator iudicor? * & non (ſicut
blaſphemamur, & ſicut aiunt quidam
nos dicere) faciamus mala vt veniant
bona: quorum damnatio iuſta eſt.
9 * Quid ergo? præcellimus eos? Ne-
B quaquam. ‖ Cauſati enim ſumus, Iu- ‖ Gal. 5.
dæos & Græcos omnes ſub peccato d.22.
10 eſſe, * ſicut ſcriptum eſt: ‖ Quia non ‖ Pſal.
11 eſt iuſtus quiſquam: * non eſt intelli- 13.a.4.
12 gens, non eſt requirens Deum *Om-
nes declinauerunt, ſimul inutiles facti
ſunt, non eſt qui faciat bonum, non
13 eſt vſque ad vnum. * ‖ Sepulchrum ‖ Pſal.5.
patens eſt guttur eorum, linguis ſuis c.11.
dolosè agebant: ‖ Venenum aſpidum ‖ Pſal.
14 ſub labiis eorum: * ‖ Quorum os ma- 139.a.4.
ledictione, & amaritudine plenũ eſt: ‖ Pſal. 9
15 * ‖ Veloces pedes eorum ad effunden- b.7.
16 dum ſanguinem: * Contritio, & infe- ‖ Iſa.59.
17 licitas in viis eorum: * & viam pacis b.7.
18 non cognouerunt: * ‖ Non eſt timor Prou.1.
19 Dei ante oculos eorum. * ‖ Scimus b.16.
C autem, quoniam quæcumque lex lo- ‖ Pſal.35
quitur, iis, qui in lege ſunt, loquitur: a.2.
vt omne os obſtruatur, & ſubditus ‖ Gal.2.
20 fiat omnis mundus Deo: * quia ex d.16.
operibus legis nõ iuſtificabitur omnis
caro coram illo. Per legem enim co-
21 gnitio peccati. * Nunc autem ſine lege
iuſtitia Dei manifeſtata eſt; teſtificata
22 à lege & Prophetis. * Iuſtitia autem
Dei per fidem Ieſu Chriſti, in omnes
& ſuper omnes qui credunt in eum:
23 non enim eſt diſtinctio: * Omnes
enim peccauerũt, & egent gloria Dei.
24 * Iuſtificati gratis per gratiam ipſius,
per redemptionem, quæ eſt in Chri-
25 ſto Ieſu, * quem propoſuit Deus pro-
pitiationem per fidem in ſanguine
ipſius, ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ,
propter remiſſionem præcedentium
26 delictorum * in ſuſtentatione Dei, ad
oſtenſionem iuſtitiæ eius in hoc tem-
pore: vt ſit ipſe iuſtus, & iuſtificans
27 eum, qui eſt ex fide Ieſu Chriſti. * Vbi
D eſt ergo gloriatio tua? Excluſa eſt.
Per quam legem? Factorum? Non:
28 ſed per legem fidei. * Arbitramur enim
iuſtificari hominem per fidem ſine
29 operibus legis. * An Iudæorum Deus
tantùm? nónne & Gentium? Immò
30 & Gentium. * quoniam quidem vnus
eſt Deus, qui iuſtificat circumciſio-
nem ex fide, & præputium per fidem.
31 * Legem ergo deſtruimus per fidem?
Abſit: ſed legem ſtatuimus.

CAP.

CAP. IV.

Non ex legis operibus contingit iustificatio: sed ex fide in Deum, quæ Abrahæ reputata fuit ad iustitiam ante latam ipsi circumcisionem, quam postea accepit; futurus, non solum sed iustitia fidei, pater omnium qui ipsius fidem imitentur: credidit autem Deo se patrem fore multarum gentium per promissum sibi semen, cùm iam ipse quàm vxor eius Sara annos excessissent aptos ad generandum.

QVid ergo dicemus inuenisse A- 1
braham patrem nostrum secun- A
dum carnem? * Si enim Abraham ex 2
operibus iustificatus est, habet gloriã,
sed non apud Deum. * Quid enim 3
dicit Scriptura? ‖ Credidit Abraham (Gen.15. b.6.)
Deo: & reputatũ est illi ad iustitiam.
* Ei autem qui operatur, merces non 4 (Gal.3.a.6.)
imputatur secundùm gratiam, sed
secundum debitum.* Ei verò qui non 5 (Iac.2.d.23.)
operatur, credenti autem in eum, qui
iustificat impium, reputatur fides eius
ad iustitiam secundùm propositum
gratiæ Dei. * Sicut & Dauid dicit 6
beatitudinem hominis, cui Deus ac-
cepto fert iustitiam sine operibus:
* ‖ Beati, quorum remissæ sunt ini- 7 (Psal.31. a.1.)
quitates, & quorum tecta sunt pecca-
ta. * Beatus vir, cui non imputauit 8
Dominus peccatum. *Beatitudo ergo 9
hæc in circumcisione tantùm manet, B
an etiam in præputio? Dicimus enim
quia reputata est Abrahæ fides ad
iustitiam. * Quomodo ergo reputata 10
est? in circumcisione, an in præputio?
Non in circumcisione, sed in præpu-
tio. * ‖ Et signum accepit circumci- 11 (Gen.17. b.10.11)
sionis, signaculum iustitiæ fidei, quæ
est in præputio: vt sit pater omnium
credentium per præputium, vt repu-
tetur & illis ad iustitiam: * & sit pater 12
circumcisionis, non iis tantùm qui
sunt ex circumcisione, sed & iis qui
sectantur vestigia fidei, quæ est in
præputio patris nostri Abrahæ. * Non 13
enim per legem promissio Abrahæ, C
aut semini eius, vt heres esset mundi:
sed per iustitiam fidei. * Si enim qui 14
ex lege, heredes sunt: exinanita est
fides, abolita est promissio.* Lex enim 15
iram operatur. Vbi enim non est lex;
nec præuaricatio. * Ideò ex fide, vt 16
secundùm gratiam firma sit promis-
sio omni semini, non ei qui ex lege
est solùm, sed & ei qui ex fide est
Abrahæ, qui pater est omnium no-
strûm (* sicut scriptum est: ‖ Quia 17 (Gen.17. a.4.)
patrem multarum gentium posui te)
ante Deum, cui credidit, qui viuificat
mortuos, & vocat ea quæ non sunt,
18 tamquam ea quæ sunt: * qui contra
spem in spem credidit, vt fieret pater
multarum gentium, secundùm quod
19 dictum est ei: Sic erit semen tuum. (Gen.15. b.5.)
D * Et non infirmatus est fide, nec con-
siderauit corpus suum emortuum cùm
iam ferè centum esset annorum, &
20 emortuam vuluam Saræ. * In repro-
missione etiam Dei non hæsitauit dif-
fidentia, sed confortatus est fide, dans
21 gloriam Deo: *plenissimè sciens quia
quæcumque promisit, potens est &
22 facere. * Ideò & reputatum est illi ad
23 iustitiam. * Non est autem scriptum
tantum propter ipsum, quia reputa-
24 tum est illi ad iustitiam: * sed & pro-
pter nos, quibus reputabitur cre-
dentibus in eum, qui suscitauit Iesum
Christum Dominum nostrum à mor-
25 tuis. * qui traditus est propter delicta
nostra, & resurrexit propter iustifi-
cationem nostram.

CAP. V.

Ex fide, inquit, iustificati, non solùm spe gloriamur, verùm etiam in aduersitatibus: nam si Christus pro nobis adhuc impiis mortuus est, multo magis saluabit iam iustificatos per sanguinem ipsius: & sicut per vnam Adæ inobedientiam omnes peccauimus, ac mortui sumus; ita per vnius Christi obedientiam, ex multis deliEtis iustificamur ad vitam.

1 IVstificati ergo ex fide, pacem ha- (Ephes.2.d.18.)
A beamus ad Deum per Dominum
2 nostrum Iesum Christum: * ‖ per
quem & habemus accessum per fidem
in gratiam istam, in qua stamus, &
gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei.
3 * Non solùm autem, sed & gloriamur
in tribulationibus: sciences quòd tri- (Iac.1.a.3.)
4 bulatio patientiam operatur: *patien-
tia autem probationem, probatio
5 verò spem, * spes autem non confun-
dit: ‖ quia charitas Dei diffusa est in (Heb.9.d.14.)
cordibus nostris per Spiritũ sanctum,
6 qui datus est nobis. * Vt quid enim (1.Pet.3.c.18.)
B Christus, cùm adhuc infirmi esse-
mus, secundùm tempus pro impiis
7 mortuus est? * Vix enim pro iusto
quis moritur: nam pro bono forsitan
8 quis audeat mori. * Commendat au-
tem charitatem suam Deus in nobis:
quoniam cùm adhuc peccatores esse-
9 mus, secundùm tempus * Christus
pro nobis mortuus est: multò igitur
magis nunc iustificati in sanguine ip-
10 sius, salui erimus ab ira per ipsum. *Si
enim cùm inimici essemus, reconci-
liati sumus Deo per mortem filij
eius: multò magis reconciliati, salui
11 erimus in vita ipsius. * Non solùm
C autem: sed & gloriamur in Deo per

Dominum nostrum Iesum Christum,
per quem nunc reconcíliationem accepimus. * Propterea sicut per vnum 12
hominem peccatũ in hunc mundum
intrauit, & per peccatum mors, & ita
in omnes homines mors pertransiit,
in quo omnes peccauerunt. * Vsque 13
ad legem enim peccatũ erat in mundo: peccatũ autem non imputabatur,
cùm lex nõ esset. * Sed regnauit mors 14
ab Adam vsque ad Moysen etiam in
eos, qui non peccauerunt in similitudinem præuaricationis Adæ, qui est
forma futuri. * Sed non sicut delictũ, 15
ita & donum. si enim vnius delicto
multi mortui sunt: multò magis gratia Dei & donum in gratia vnius hominis Iesu Christi in plures abundauit. * Et non sicut per vnũ peccatum, 16
ita & donum. nam iudicium quidem D
ex vno in condemnationem: gratia
autem ex multis delictis in iustificationem. * Si enim vnius delicto mors 17
regnauit per vnũ: multò magis abundantiam gratiæ, & donationis, &
iustitiæ accipientes, in vita regnabunt
per vnum Iesum Christum. * Igitur 18
sicut per vnius delictum in omnes
homines in condemnationẽ: sic & per
vnius iustitiam in omnes homines in
iustificationem vitæ. * Sicut enim per 19
inobedientiam vnius hominis, peccatores constituti sunt multi: ita &
per vnius obeditionem, iusti constituentur multi. * Lex autem subintra- 20
uit vt abundaret delictum. Vbi autem
abundauit delictum, superabundauit
gratia. * vt sicut regnauit peccatum in 21
mortem: ita & gratia regnet per iustitiam in vitam æternam, per Iesum
Christum Dominum nostrum.

CAP. VI.

In Christo baptizati sumus, vt mortui peccato deinceps in nouitate vitæ ambulemus; sicut Christus semel mortuus ac sepultus, ad nouam vitam, non amplius moriturus, resurrexit: non ergo iam obediamus peccato aut concupiscentiis, sed soluti à lege, liberatique per Christi gratiam à peccato, & serui facti iustitiæ, tradamus membra nostra in obsequium iustitiæ ad vitam, quæ prius tradideramus immunditiæ ad mortem.

QVid ergo dicemus? permanebi- 1
mus in peccato vt gratia abun- A
det? * Absit. Qui enim mortui sumus 2
peccato, quomodo adhuc viuemus in
illo? * An ignoratis quia quicumque 3
baptizati sumus in Christo Iesu, in
| Gal. 3. morte ipsius baptizati sumus? * | Con- 4
b. 17. sepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: vt quomodo Col. 2. b.
Christus surrexit à mortuis per glo- 12.
riam Patris, | ita & nos in nouitate | Ephes.
5 vitæ ambulemus. * Si enim complan- 4. c. 23.
B tati facti sumus similitudini mortis Heb. 12.
eius: simul & resurrectionis erimus. a. 1.
6 * Hoc scientes, quia vetus homo no- 1. Pet. 2.
ster simul crucifixus est, vt destruatur a. 1.
corpus peccati, & vltrà non seruia-
7 mus peccato. * Qui enim mortuus est,
8 iustificatus est à peccato. * Si autem
mortui sumus cum CHRISTO:
credimus quia simul etiam viuemus
9 cum Christo: * scientes quòd Christus resurgens ex mortuis iam non
moritur, mors illi vltrà non domina-
10 bitur. * Quòd enim mortuus est peccato, mortuus est semel: quòd autem
11 viuit, viuit Deo. * Ita & vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato, viuentes autem Deo, in Chri-
12 sto Iesu Domino nostro. * Non ergo
regnet peccatum in vestro mortali
corpore, vt obediatis concupiscen-
13 tiis eius. * Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato:
sed exhibete vos Deo, tamquam ex
mortuis viuentes: & membra vestra
14 arma iustitiæ Deo. * Peccatum enim
C vobis non dominabitur: non enim
15 sub lege estis, sed sub gratia. * Quid
ergo? peccabimus, quoniam non sumus sub lege, sed sub gratia? Absit.
16 * Nescitis quoniam cui exhibetis vos | Ioan.
seruos ad obediendum, serui estis eius, 8. d. 34.
cui obeditis, siue peccati ad mortem, 2. Pet. 2.
17 siue obeditionis ad iustitiam? * Gratias d. 19.
autem Deo, quòd fuistis serui peccati, obedistis autem ex corde in eam
formam doctrinæ, in quam traditi
18 estis. * Liberati autem à peccato, ser-
19 ui facti estis iustitiæ. * Humanum di-
D co, propter infirmitatem carnis vestræ: sicut enim exhibuistis membra
vestra seruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete
membra vestra seruire iustitiæ in san-
20 ctificationem. * Cùm enim serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ.
21 * Quem ergo fructum habuistis tunc
in illis, in quibus nunc erubescitis?
22 Nam finis illorum mors est. * Nunc
verò liberati à peccato, serui autem
facti Deo, habetis fructum vestrum in
sanctificationem, finem verò vitam
23 æternam. * Stipendia enim peccati,
mors. Gratia autem Dei, vita æterna, in Christo Iesu Domino nostro.

CAP.

CAP. VII.

In similitudinem mulieris cuius vir defunctus est, nos per Christum soluti sumus à lege, qua peccatorum affectus reddebantur vehementiores, vt seruiamus Christo in nouitate spiritus: occasione autem legis peccatum indicantis, magis se exeruit & creuit peccatum, quamquam lex sancta esset ac spiritualis: imò & nunc aduersante carnis fomite allicimur, quantumuis repugnantes, ad ea quæ secundùm rationem detestamur, legique sunt contraria.

AN ignoratis fratres (scientibus 1
enim legem loquor) quia lex in A
homine dominatur, quanto tempore
‖ 1. Cor. viuit ?* ‖ Nam quæ sub viro est mu- 2
7. 8. 39. lier, viuente viro, alligata est legi: si
autem mortuus fuerit vir eius, soluta
est à lege viri.* Igitur, viuente viro, 3
vocabitur adultera si fuerit cum alio
viro: si autem mortuus fuerit vir eius,
liberata est à lege viri: vt non sit ad-
ultera si fuerit cum alio viro. * Ita- 4
que fratres mei, & vos mortificati
estis legi per corpus Christi: vt sitis
alterius, qui ex mortuis resurrexit, vt
fructificemus Deo. * Cum enim esse- 5
mus in carne, passiones peccatorum,
quæ per legem erant, operabantur in
membris nostris, vt fructificarent
morti. * nunc autẽ soluti sumus à le- 6
ge mortis, in qua detinebamur, ita vt
seruiamus in nouitate spiritus, & non
in vetustate litteræ. *Quid ergo dice- 7
mus? lex peccatum est? Absit. Sed B
peccatum non cognoui, nisi per le-
gem: nam concupiscentiam nescie-
‖ Exod. bam, nisi lex diceret: ‖ Non concu-
20. c. 17. pisces.* Occasione autem accepta, 8
Deut. 5. peccatum per mandatum operatum
c. 19. est in me omnem concupiscentiam.
Sine lege enim peccatum mortuum
erat.* Ego autem viuebam sine lege 9
aliquando. Sed cùm venisset man-
datum, peccatum reuixit. * Ego au- 10
tem mortuus sum: & inuentum est
mihi mandatum, quod erat ad vi-
tam, hoc esse ad mortem. * Nam 11
peccatum occasione accepta per mã-
datum, seduxit me, & per illud occi-
‖ 1. Tim. dit.* ‖ Itaque lex quidem sancta, & 12
1. b. 8. mandatum sanctum, & iustum, & C
bonum: * Quod ergo bonum est, 13
mihi factum est mors? Absit. Sed
peccatum, vt appareat peccatum,
per bonum operatum est mihi mor-
tem: vt fiat supra modum pec-
cans peccatum per mandatum. * Sci- 14
mus enim quia lex spiritualis est:
ego autem carnalis sum, venumda-
tus sub peccato. * Quod enim ope- 15
ror, non intelligo. non enim quod
volo bonum, hoc ago: sed quod odi
16 malum, illud facio. * Si autem quod
nolo, illud facio: consentio legi,
17 quoniam bona est. * Nunc autem
iam non ego operor illud, sed quod
18 habitat in me peccatum. * Scio enim
quia non habitat in me, hoc est in
carne mea, bonum. Nam velle, ad-
iacet mihi: perficere autem bonum,
19 non inuenio.* Non enim quod volo
D bonum, hoc facio: sed quod nolo ma-
20 lum, hoc ago. * Si autem quod nolo,
illud facio: iam non ego operor illud,
sed quod habitat in me, peccatum.
21 * Inuenio igitur legem, volenti mihi
facere bonum, quoniam mihi ma-
22 lum adiacet: * condelector enim legi
Dei secundùm interiorem hominem:
23 *video autem aliam legem in mem-
bris meis, repugnantem legi mentis
meæ. & captiuantem me in lege pec-
24 cati, quæ est in membris meis. * Infe-
lix ego homo, quis me liberabit de
25 corpore mortis huius? * Gratia Dei
per Iesum Christum Dominum no-
strum. Igitur ego ipse mente serui
legi Dei: carne autem, legi peccati.

CAP. VIII.

Concludit, Christo per baptismum insitos ab omni damnatione esse liberos, qui non carnem sectantur, sed spiritum quem acceperunt: spiritum inquam adoptionis, qui Dei filios ac futuræ gloriæ cum Christo coheredes efficit; ad cuius gloriæ reuelationem non solùm vniuersa aspirat creatura, vanitati interim subiecta; sed & hi qui spiritus acceperunt primitias, illam certa spe expectant, spiritu eos roborante, & quid orandum sit insinuente. Declarat etiam incomparabilem Dei erga suos, exhibitam in Christo charitatem, asserens nihil posse eos à charitate Dei separare, quæ est in Christo Iesu.

1 NIhil ergo nunc damnationis est
A is, qui sunt in Christo Iesu, qui
2 non secundũ carnem ambulant.* Lex
enim spiritus vitæ in Christo Iesu li-
berauit me à lege peccati & mortis.
3 *Nam quod impossibile erat legi, in
quo infirmabatur per carnem: Deus
filium suum mittens in similitudinem
carnis peccati, & de peccato damna-
4 uit peccatum in carne, * vt iustifica-
tio legis impleretur in nobis, qui non
secundùm carnem ambulamus, sed
5 secundùm spiritum. * Qui enim se-
cundùm carnem sunt: quæ carnis
sunt, sapiunt. qui verò secundum
spiritum sunt: quæ sunt spiritus, sen-

tiāt: * Nam prudētia carnis, mors est; 6
prudentia autem spiritus, vita & pax.
* quoniam sapientia carnis inimica est 7
Deo : legi enim Dei non est subiecta: B
nec enim potest. * Qui autem in car- 8
ne sunt, Deo placere non possunt.
* Vos autem in carne non estis, sed in 9
spiritu : si tamen spiritus Dei habitat
in vobis. Si quis autem Spiritū Chri-
sti non habet, hic non est eius. * Si au- 10
tem Christus in vobis est: corpus qui-
dem mortuum est propter peccatum,
spiritus verò viuit propter iustifica-
tionem. * Quòd si Spiritus eius, qui 11
suscitauit Iesum à mortuis, habitat C
in vobis : qui suscitauit Iesum Chri-
stum à mortuis, viuificabit & morta-
lia corpora vestra, propter inhabitan-
tem Spiritum eius in vobis. * Ergo 12
fratres debitores sumus non carni, vt
secundùm carnem viuamus. * Si enim 13
secundùm carnem vixeritis, morie-
mini : si autem spiritu facta carnis
mortificaueritis, viuetis. * Quicumque 14
enim spiritu Dei aguntur, ij sunt filij
‖ 2 Tim. 1.b.7. Gal. 4. a.5. Dei. * ‖ Non enim accepistis spiritum 15
seruitutis iterùm in timore, sed acce-
pistis spiritum adoptionis filiorum, in
quo clamamus : Abba (Pater.) * Ipse 16
enim Spiritus testimonium reddit spi-
ritui nostro, quòd sumus filij Dei.
* Si autem filij, & heredes : heredes 17
quidem Dei, coheredes autem Chri-
sti : si tamen compatimur, vt & con-
glorificemur. * Existimo enim, quòd 18
non sunt condignæ passiones huius D
temporis ad futuram gloriam, quæ
reuelabitur in nobis. * Nam expecta- 19
tio creaturæ, reuelationem filiorum
Dei expectat. * Vanitati enim creatu- 20
ra subiecta est non volens, sed propter
eum, qui subiecit eam in spe : * quia 21
& ipsa creatura liberabitur à seruitu-
te corruptionis, in libertatem gloriæ
filiorum Dei. * Scimus enim quòd 22
omnis creatura ingemiscit, & parturit
vsque adhuc. * Non solùm autem illa, 23
sed & nos ipsi primitias spiritus ha-
bentes; & ipsi intra nos gemimus,
adoptionē filiorum Dei expectantes,
redemptionem corporis nostri. * Spe 24
enim salui facti sumus. Spes autem E
quæ videtur, non est spes : nam quod
videt quis, quid sperat? * Si autem quod 25
non videmus, speramus : per patien-
tiam expectamus. * Similiter autem 26
& Spiritus adiuuat infirmitatem no-
stram : nam quid oremus, sicut opor-
tet, nescimus : sed ipse Spiritus postu-
lat pro nobis gemitibus inenarrabili-
bus. * Qui autem scrutatur corda, 27
scit quid desideret Spiritus : quia se-
cundùm Deum postulat pro sanctis.

28 * Scimus autem quoniā diligentibus
Deum omnia cooperantur in bonum,
iis, qui secundùm propositum vocati
29 sunt sancti. * Nam quos præsciuit, &
prædestinauit conformes fieri imagi-
nis Filij sui, vt sit ipse primogenitus
30 in multis fratribus. * Quos autem præ-
F destinauit, hos & vocauit : & quos
vocauit, hos & iustificauit : quos au-
tem iustificauit, illos & glorificauit.
31 * Quid ergo dicemus ad hæc? si Deus
32 pro nobis, quis contra nos? * Qui
etiam proprio Filio suo non pepercit,
sed pro nobis omnibus tradidit illum:
quomodo non etiam cum illo omnia
33 nobis donauit? * Quis accusabit ad-
uersus electos Dei? Deus qui iustifi-
34 cat, * quis est qui cōdemnet? Christus
Iesus, qui mortuus est, immò qui &
resurrexit, qui est ad dexterā Dei, qui
35 etiam interpellat pro nobis. * Quis
ergo nos separabit à charitate Christi?
tribulatio? an angustia? an fames? an
36 nuditas? an periculum? an persecutio?
an gladius? * (sicut scriptū est : ‖ Quia ‖ Psal. 43.d.23.
propter te mortificamur tota die : æ-
37 stimati sumus sicut oues occisionis.)
38 * Sed in his omnibus superamus pro-
pter eum qui dilexit nos. * Certus
sum enim, quia neque mors, neque
vita, neque Angeli, neq; principatus,
39 neque virtutes, neque instantia, ne-
que futura, neque fortitudo, * neque
altitudo, neque profundum, neque
creatura alia poterit nos separare à
charitate Dei, quæ est in Christo Ie-
su Domino nostro.

CAP. IX.

Propter Iudæorum ruinam, de qua vehementer dolet, promissiones non frustrari asserit, Israelitis factis à Deo Abrahæ filiis : nimirum cùm illa non pertineant ad omnes carnales Abrahæ filios, sed tantùm ad eos qui ex Iudæis & Gentibus gratuita Dei electione filii Abrahæ per fidem constituuntur : Deus autem cuius vult miseretur, & quem vult indurat : Iudæi verò quia non ex fide Christi quem reiecerant, sed ex legis operibus iustitiam quærebant, sunt in sua iniquitate relicti, Gentibus per fidem Christi iustificatis.

1 A VEritatem dico in Christo, non
mentior, testimonium mihi per-
hibente conscientia mea in Spiritu
2 sancto : * quoniam tristitia mihi ma-
gna est, & cōtinuus dolor cordi meo.
3 * ‖ Optabam enim ego ipse anathema ‖ Act. 9.a.2. 1.Cor. 15. b.9.
esse à Christo pro fratribus meis, qui
sunt cognati mei secundùm carnem,
4 * qui sunt Israëlitæ, quorum adoptio
est filiorum, & gloria, & testamentū,
&

& legislatio, & obsequium, & pro-
missa: * quorum patres, & ex quibus 5
est Christus secundum carnem, qui B
est super omnia Deus benedictus in
sæcula. Amen. * Non autem quòd 6
exciderit verbum Dei. Non enim om-
nes qui ex Israel sunt, ii sunt Israëlitæ:
* neque qui semen sunt Abrahæ, om- 7
nes filii: ‖ sed in Isaac vocabitur tibi
‖ Gen 21 semen: * id est, non qui filii carnis, 8
b. 12. hi filii Dei; sed ‖ qui filii sunt pro-
‖ Gal.4. missionis, æstimantur in semine.
d. 28. * Promissionis enim verbum hoc est: 9
‖ Gen.18 ‖ Secundum hoc tempus veniam, & C
b. 10. erit Saræ filius. * Non solum autem 10
‖ Gen.25 illa: ‖ sed & Rebecca ex vno concu-
e. 24. bitu habens, Isaac patris nostri.* Cum 11
enim nondum nati fuissent, aut ali-
quid boni egissent, aut mali, (vt se-
cundum electionem propositum Dei
maneret) * non ex operibus, sed ex 12
‖ Gen.25 vocante dictum est ei: * ‖ Quia maior 13
c. 23. seruiet minori, sicut scriptum est: Ia-
Mal.1. cob dilexi, Esau autem odio habui.
a. 2. * Quid ergo dicemus? numquid ini- 14
‖ Exod. quitas apud Deum? Absit. * Moysi 15
33.d.19. enim dicit: ‖ Miserebor cuius mise- D
reor: & misericordiam præstabo cu-
ius miserebor. * Igitur non volentis, 16
neque currentis, sed miserentis est
Dei.* Dicit enim Scriptura Pharaoni: 17
‖ Exod. ‖ Quia in hoc ipsum excitaui te, vt
9.d.16. ostendam in te virtutem meam: & vt
annuntietur nomen meum in vniuer-
sa terra. * Ergo cuius vult miseretur, 18
& quem vult indurat. * Dicis itaque 19
mihi: quid adhuc quæritur? volunta-
ti enim eius quis resistit? * O homo, 20
tu quis es, qui respondeas Deo? ‖ Num- E
‖ Sap.15 quid dicit figmentum ei, qui se finxit:
d. 7. Quid me fecisti sic? * An non habet 21
Isa.45. potestatem figulus luti, ex eadem
b. 9. massa facere aliud quidem vas in ho-
Jer. 18. norem, aliud verò in contumeliam?
a. 6. * Quod si Deus volens ostendere irã, 22
& notam facere potentiam suam, su-
stinuit in multa patientia, vasa iræ,
apta in interitum, * vt ostenderet di- 23
uitias gloriæ suæ in vasa misericordię,
quæ præparauit in gloriam. * Quos & 24
vocauit nos non solum ex Iudæis, sed
etiam ex Gentibus, * sicut in Osee di- 25
‖ Osee2. cit: ‖ Vocabo non plebem meam, ple- F
d.23. bem meam: & non dilectam, dile-
1.Pet.2. ctam: & non misericordiam consecu-
b. 10. tam, misericordiam consecutam * ‖ Et 26
‖ Osee 1. erit: In loco, vbi dictum est eis: Non
b. 10. plebs mea vos: ibi vocabuntur filii
Dei viui.* Isaias autem clamat pro Is- 27
‖ Isa.10 rael: ‖ Si fuerit numerus filiorum Is-
e. 22. rael tamquam arena maris, reliquiæ
saluæ fient. * Verbum enim consum- 28
mans, & abbreuians in æquitate: quia

verbum breuiatum faciet Dominus
29 super terrã: * & sicut prædixit Isaias:
G ‖ Nisi Dominus sabaoth reliquisset ‖ Isa.1.
nobis semen, sicut Sodoma facti esse- c. 9.
mus, & sicut Gomorrha similes fuisse-
30 mus.* Quid ergo dicemus? Quod gen-
tes, quæ non sectabantur iustitiam,
apprehenderunt iustitiam: iustitiam
31 autem, quæ ex fide est. * Israel verò
sectando legem iustitiæ, in legem iu-
32 stitiæ non peruenit. * Quare? Quia
non ex fide, sed quasi ex operibus:
offenderunt enim in lapidem offen-
33 sionis, * sicut scriptum est: ‖ Ecce po- ‖ Isa. 8
no in Sion lapidem offensionis, & pe- c.14. &
tram scandali: & omnis, qui credit in 28.d.16.
eum, non confundetur. 1.Pet. 2.

CAP. X. b. 7.

Orat Apostolus pro Iudæis, quos zelum Dei & legis habere asserit non secundum scientiam: nam Christum finem legis ignorantes, ex legis operibus iustitiam quærebant de diuersitate iustitiæ ex operibus legis: ab ea quæ ex fide est, quæ tam Iudæo quam Græco in Christum credenti communis est: vbique autem terrarum prædicata est Christi fides: quam repellentibus Iudæis, susceperunt Gentes.

1 FRatres, voluntas quidem cordis
A mei, & obsecratio ad Deum, fit
2 pro illis in salutem. * Testimonium
enim perhibeo illis, quòd æmulatio-
nem Dei habent, sed non secundũm
3 scientiam. * Ignorantes enim iusti-
tiam Dei, & suam quærentes statuere,
4 iustitiæ Dei non sunt subiecti. * Fi-
nis enim legis, Christus, ad iustitiam
5 omni credenti. * Moyses enim scri-
psit, quoniam iustitiam, quæ ex lege
est, ‖ qui fecerit homo, viuet in ea. ‖ Leu.
6 * Quæ autem ex fide est iustitia, sic 18. a. 5.
B dicit: ‖ Ne dixeris in corde tuo: quis Ezech.
ascendet in cælum? id est, Christum 20.b.11.
7 deducere. * Aut quis descendet in ‖ Deut.
abyssum? hoc est, Christum à mor- 30.c.12.
8 tuis reuocare. * Sed quid dicit Scri-
ptura? ‖ Propè est verbum in ore tuo,
& in corde tuo: hoc est verbum fidei, ‖ Deut.
quod prædicamus. * Quia si confi- 30.c.14.
9 tearis in ore tuo Dominum Iesum,
& in corde tuo credideris, quòd Deus
illum suscitauit à mortuis, saluus eris.
10 * Corde enim creditur ad iustitiam:
ore autem confessio fit ad salutem.
11 * Dicit enim Scriptura: ‖ Omnis, qui ‖ Isa.28.
credit in illum, non confundetur. d. 16.
12 * Non enim est distinctio Iudæi &
C Græci: nam idem Dominus om- ‖ Ioel
nium, diues in omnes qui inuocant g. 22.
13 illum. * Omnis enim, quicumque Act.2.
inuocauerit nomen Domini, saluus c.21.
14 erit. * Quomodo ergo inuocabant,

in quem non crediderunt? Aut quo-
modo credent ei, quem non audie-
runt: Quomodo autem audient fine
prædicante? * Quomodo verò prædi- 15
‖ Isa.52. cabunt nisi mittantur? sicut scriptum
b. 7. est: ‖ Quàm speciosi pedes euangeli-
Nah. 1. zantium pacem, euangelizantium bo-
‖ Isa.53. na! * Sed non omnes obediunt Euan- 16
a. 1. gelio. Isaias enim dicit: ‖ Domine quis
Ioan.12. credidit auditui nostro? * Ergo fides 17
f. 38. ex auditu, auditus autem per verbum
‖ Ps. 18. Christi. * Sed dico: Numquid non 18
a. 5. audierunt? ‖ Et quidem in omnem D
terram exiuit sonus eorum, & in fines
orbis terræ verba eorum. * Sed dico: 19
Numquid Israel non cognouit? Pri-
‖ Deut. mus Moyses dicit: ‖ Ego ad æmula-
32. c. 21. tionem vos adducam in non gentem:
in gentem insipientem, in iram vos
mittam. * Isaias autem audet, & dicit: 20
‖ Inuentus sum à non quærentibus
‖ Isa.65 me: palàm apparui iis, qui me non
a. 1. interrogabant. * Ad Israel autem di- 21
‖ Isa.65 cit: ‖ Tota die expandi manus meas
a. 2. ad populum non credentem, & con-
tradicentem.

CAP. XI.

Deus quosdam ex populo Iudaico gratuita sua electione sibi seruauit, per fidem in Christum saluando, reliquis ob incredulitatem in sua cæcitate iuxta Prophetarum vaticinia relictis, at Gentibus in locum ipsorum ex gratuita Dei bonitate assumptis: quas monet Apostolus ne aduersus Iudæos glorientur: quodque Iudæi ad tempus deserti tandem ad Christum conuertentur: exclamant ob diuinæ sapientiæ incomprehensibilitatem.

DIco ergo: Numquid Deus repu- 1
lit populum suum? Absit. Nam A
& ego Israëlita sum ex semine Abra-
ham, de tribu Beniamin: * Non repu- 2
lit Deus plebem suam, quam præsci-
uit. An nescitis in Elia quid dicit Scri-
ptura: quemadmodũ interpellat Deũ
‖ 3. Reg. aduersum Israël? * ‖ Domine Prophe- 3
19. d. 10. tas tuos occiderunt, altaria tua suffo-
derunt: & ego relictus sum solus, &
quærunt animam meam. * Sed quid 4
‖ 3. Reg. dicit illi diuinum responsum? ‖ Reli-
19. d. 12. qui mihi septem millia virorum, qui
non curuauerunt genua ante Baal.
*Sic ergo & in hoc tempore, reliquiæ 5
secundum electionem gratiæ saluæ
factæ sunt. * Si autem gratia, iam non 6
ex operibus: alioquin gratia iam non B
est gratia. * Quid ergo? quod quærebat 7
‖ Isa. 6. Israel hoc non est consecutus: electio
c. 9. autem consecuta est: ceteri verò ex-
Mat.13. cæcati sunt: * sicut scriptum est: ‖ De- 8
b. 14. dit illis Deus spiritum compunctio-
nis; oculos vt non videant, & aures vt
non audiant, vsque in hodiernũ diem.
9 * Et Dauid dicit: ‖ Fiat mensa eorum Ioan.12
in laqueum, & in captionem, & in f. 48.
scandalum, & in retributionem illis. Act. 28.
10 * Obscurentur oculi eorum ne videãt: f. 26.
& dorsum eorum semper incurua. ‖ Ps.68
11 * Dico ergo: Numquid sic offende- c. 23.
runt vt caderent? Absit. Sed illorum
delicto, salus est Gentibus vt illos æ-
12 mulentur. * Quod si delictum illorum
diuitiæ sunt mundi, & diminutio eo-
rum diuitiæ Gentium: quanto magis
13 plenitudo eorum? * Vobis enim dico
Gentibus: Quamdiu quidem ego sum
Gentium Apostolus, ministerium meũ
14 honorificabo. * si quomodo ad æmu-
landum prouocem carnem meam, &
15 saluos faciam aliquos ex illis. * Si enim
amissio eorum, reconciliatio est mun-
di: quæ assumptio, nisi vita ex mor-
16 tuis? * Quòd si delibatio sancta est,
& massa: & si radix sancta, & rami.
17 * Quòd si aliqui ex ramis fracti sunt,
C tu autem cùm oleaster esses, insertus
es in illis, & socius radicis & pingue-
18 dinis oliuæ factus es, * noli gloriari
aduersus ramos. Quod si gloriaris?
non tu radicem portas, sed radix te.
19 * Dices ergo: Fracti sunt rami vt ego
20 inserar. * Benè: propter increduli-
tatem fracti sunt. Tu autem fide stas:
21 noli altum sapere, sed time. * Si enim
Deus naturalibus ramis non pepercit:
22 ne fortè nec tibi parcat. * Vide ergo
bonitatem, & seueritatem Dei: in eos
quidem, qui ceciderunt, seueritatem:
in te autem bonitatem Dei, si perman-
seris in bonitate, alioquin & tu exci-
23 deris. * Sed & illi, si non permanserint
in incredulitate, inserentur: potens est
24 enim Deus iterum inserere illos. * Nã
si tu ex naturali excisus es oleastro, &
contra naturam insertus es in bonam
oliuam: quanto magis ii, qui secun-
dum naturam inserentur suæ oliuæ?
25 * Nolo enim vos ignorare fratres my-
D sterium hoc, (vt non sitis vobis ipsis
sapientes) quia cæcitas ex parte con-
tigit in Israel, donec plenitudo Gen-
26 tium intraret, * & sic omnis Israel sal-
uus fieret, sicut scriptum est: ‖ Ve-
niet ex Sion, qui eripiat, & auertat ‖ Isa.59
27 impietatem à Iacob. * Et hoc illis à me d. 20.
testamentum: cùm abstulero peccata
28 eorum. * Secundùm Euangelium qui-
dem, inimici propter vos: secundum
electionem autem, charissimi propter
29 patres. * Sine pœnitentia enim sunt
30 dona & vocatio Dei. * Sicut enim
aliquando & vos non credidistis Deo,
nunc autem misericordiam consecuti
estis propter incredulitatem illorum:
31 * ita & isti nunc non crediderunt in
vestram

vestram misericordiam, vt & ipsi mi-
sericordiam consequantur. * Conclu- 32
sit enim Deus omnia in incredulitate:
vt omnium misereatur. * O altitudo 33
diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei:
quàm incomprehensibilia sunt iudi-
cia eius, & inuestigabiles viæ eius:
‖ Sap. 9 * ‖ Quis enim cognouit sensum Do- 34
c. 13. mini? Aut quis consiliarius eius fuit?
Isa. 40. * Aut quis prior dedit illi, & retribue- 35
d. 13. tur ei? * Quoniam ex ipso, & per ipsum, 36
1. Cor. 2. & in ipso sunt omnia: ipsi gloria in sæ-
d. 16. cula. Amen.

CAP. XII.

Instruit Romanos vt à sæculi vanitate abstracti totos se Deo dedant, de susceptis donis non se efferentes, aut illorum limites transgredientes, sed in modum membrorum eiusdem corporis omnia ad proximi vtilitatem ordinantes, ipsis quoque inimicis benefaciant.

OBsecro itaque vos fratres per mi- 1
‖ Phil. 4 sericordiam Dei, ‖ vt exhibeatis A
d. 18. corpora vestra hostiam viuentem, san-
ctam, Deo placentem, rationabile ob-
sequium vestrum. * Et nolite confor- 2
mari huic sæculo, sed reformamini in
‖ Ephes. nouitate sensus vestri: ‖ vt probetis
5. d. 1. quæ sit voluntas Dei bona, & bene-
1. Thes. placens, & perfecta. * Dico enim per 3
4. a. 3. gratiam quæ data est mihi, omnibus
qui sunt inter vos: Non plus sapere
quàm oportet sapere, sed sapere ad
‖ 1. Cor. sobrietatem: ‖ & vnicuique sicut Deus
12. b. 11. diuisit mensuram fidei. * Sicut enim 4
Ephes. 4 in vno corpore multa membra habe- B
b. 7. mus, omnia autem membra non eum-
dem actum habent: * ita multi vnum 5
corpus sumus in Christo, singuli au-
tem alter alterius membra. * Habentes 6
autem donationes secundum gratiã,
quæ data est nobis, differentes; siue
prophetiam secundum rationem fidei,
* siue ministerium in ministrando, siue 7
qui docet in doctrina, * qui exhorta- 8
tur in exhortando, qui tribuit in sim-
plicitate, qui præest in solicitudine, qui
miseretur in hilaritate. * Dilectio sine 9
‖ Amos simulatione. ‖ Odientes malum, adhæ-
5. d. 15. rentes bono: * ‖ Charitate fraterni- 10
‖ Ephes. tatis inuicem diligentes: Honore in-
4. a. 3. uicem præuenientes: * ‖ Solicitudine 11
‖ 1. Pet. non pigri: Spiritu feruentes: Domino
2. c. 17. seruientes: * Spe gaudentes: In tri- 12
bulatione patientes: Orationi instan- C
tes: * Necessitatibus sanctorum com- 13
‖ Heb. 13 municantes: ‖ Hospitalitatem sectan-
a. 1. tes. * Benedicite persequentibus vos: 14
1. Pet. 4 benedicite, & nolite maledicere.
b. 9. * Gaudere cum gaudentibus, flere cũ 15
flentibus: * Idipsum inuicem sentien- 16
tes: Non alta sapientes, sed humili- D
bus consentientes. Nolite esse prude-
17 tes apud vosmetipsos: * Nulli malum ‖ 2. Cor.
pro malo reddentes: ‖ prouidentes bo- 8. d. 2.
na non tantum coram Deo, sed etiam ‖ Heb. 12
18 coram omnibus hominibus. * ‖ Si fieri d. 24.
potest, quod ex vobis est, cum omni- ‖ Eccli.
19 bus hominibus pacẽ habentes: * ‖ Non 28. a. 1. 2
vosmetipsos defendentes charissimi, 3.
sed date locum iræ. scriptum est enim. Matt. 5.
‖ Mihi vindicta; ego retribuam, dicit g. 39.
20 Dominus. * Sed si esurierit inimicus ‖ Deut.
tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. 32. e. 35.
hoc enim faciens, carbones ignis con- Heb. 10.
21 geres super caput ipsius. * Noli vinci f. 30.
à malo, sed vince in bono malum. Prou. 25
d. 22.

CAP. XIII.

Hortatur vt superioribus obtemperent inferiores, etiam propter conscientiã, quamquam ciuilem tantum gerant magistratum, omnibusque debita reddant: de proximi dilectione, ad quam vniuersa lex inducitur: & de tempore gratiæ, vt transactis legis tenebris, relictis vitiis, amplectantur Christi virtutes.

1 OMnis anima potestatibus subli- Sap. 6.
A mioribus subdita sit: Nõ est enim a. 4.
potestas nisi à Deo: quæ autem sunt, 1 Pet. 2.
2 à Deo ordinatæ sunt. * Itaque qui re- c. 13.
sistit potestati, Dei ordinationi resi-
stit. Qui autem resistunt, ipsi sibi dam-
nationem acquirunt: * nam princi-
3 pes non sunt timori boni operis, sed
mali. Vis autem non timere potesta-
tem? Bonum fac: & habebis laudem
4 ex illa: * Dei enim minister est tibi in
B bonum. Si autem malum feceris, ti-
me: non enim sine causa gladium por-
tat. Dei enim minister est: vindex in
5 iram ei, qui malum agit. * Ideò neces-
sitate subditi estote, non solum pro-
pter iram, sed etiam propter conscien-
6 tiam. * Ideò enim & tributa præstatis:
ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum
7 seruientes. * ‖ Reddite ergo omnibus ‖ Matt.
debita: cui tributum, tributum: cui 22. c. 21.
vectigal, vectigal: cui timorem, timo-
8 rem: cui honorem, honorem. * Ne-
C mini quidquam debeatis, nisi vt inui-
cem diligatis: qui enim diligit proxi- ‖ Exod.
9 mum, legem impleuit. * Nam: ‖ Non 20. c. 14.
adulterabis: Non occides: Nõ fu- Deut. 5.
raberis: Non falsum testimoniũ dices: b. 18.
Non concupisces: & si quod est aliud ‖ Leu. 19
mandatum, in hoc verbo instaura- d. 18.
tur: ‖ Diliges proximum tuum sicut Mat. 22
10 teipsum. * Dilectio proximi malum d. 39.
non operatur. Plenitudo ergo legis Mar. 12.
11 est dilectio. * Et hoc scientes tempus: e. 31.
quia hora est iam nos de somno sur- Gal. 5.
gere. Nunc enim propior est nostra c. 14.
12 salus, quàm cùm credidimus. * Nox Iac. 2.
præcessit, dies autem appropinquauit. b. 8.
Abiiciamus

circumcisionis propter veritatem Dei,
ad confirmandas promissiones patrũ:
* Gentes autem super misericordia 9
honorare Deum, sicut scriptum est: C
‖ Ps.17. ‖ Propterea confitebor tibi in Genti-
d.5. bus Domine, & nomini tuo cantabo.
2.Reg. * Et iterum dicit: Lætamini Gentes 10
22.d.50. cum plebe eius.* Et iterum: ‖ Lauda- 11
‖ Psal. te omnes Gentes Dominum: & ma-
106.a.1. gnificate eum omnes populi.* Et rur- 12
‖ Isa.11. sus Isaias ait: ‖ Erit radix Iesse, & qui
a.10. exurget regere Gentes, in eum Gentes
sperabunt. * Deus autem spei repleat 13
vos omni gaudio & pace in creden-
do: vt abundetis in spe, & virtute
Spiritus sancti. * Certus sum autem 14
fratres mei & ego ipse de vobis, quo-
niam & ipsi pleni estis dilectione, re-
pleti omni scientia, ita vt possitis al-
terutrum monere. * Audacius autem 15
scripsi vobis fratres ex parte, tam- D
quam in memoriam vos reducens:
propter gratiam, quæ data est mihi à
Deo, * vt sim minister Christi Iesu in 16
Gentibus: sanctificans Euangelium
Dei, vt fiat oblatio Gentium accepta,
& sanctificata in Spiritu sancto. * Ha- 17
beo igitur gloriam in Christo Iesu ad
Deum. * Non enim audeo aliquid lo- 18
qui eorũ, quæ per me nõ efficit Chri-
stus in obedientiam Gentium, verbo
& factis: * in virtute signorum & pro- 19
digiorum, in virtute Spiritus sancti:
ita vt ab Ierusalem per circuitum v-
sque ad Illyricum repleuerim Euange-
lium Christi. * Sic autem prædicaui 20
Euangelium hoc, non vbi nominatus E
est Christus, ne super alienum funda-
mentum ædificarem: sed sicut scriptũ
‖ Isa.52 est: * ‖ Quibus non est annuntiatum 21
a.15. de eo, videbunt & qui non audierunt,
intelligent. * Propter quod & impe- 22
diebar plurimùm venire ad vos, &
prohibitus sum vsque adhuc. * Nunc 23
verò vlteriùs locum non habens in
his regionibus, cupiditatem autem ha-
bens veniendi ad vos ex multis iam
præcedentibus annis: * cùm in Hispa- 24
niam proficisci cœpero, spero quòd F
prætereuns videam vos, & à vobis de-
ducar illuc, si vobis primùm ex parte
fruitus fuero. * Nunc igitur proficis- 25
car in Ierusalem ministrare sanctis.
* Probauerunt enim Macedonia & 26
Achaia, collationem aliquam facere
in pauperes sanctorum, qui sunt in Ie-
rusalem. * Placuit enim eis: & debito- 27
‖ 1. Cor. res sunt eorum. ‖ Nam si spiritualium
9.b.11. eorum participes facti sunt Gentiles:
debent & in carnalibus ministrare il-
lis. * Hoc igitur cum consummauero, 28
& assignauero eis fructum hunc: per
vos proficiscar in Hispaniam. * Scio 29

G autem quoniam veniens ad vos, in
abundantia benedictionis Euangelii
30 Christi veniam. * Obsecro ergo vos
fratres per Dominum Iesum Chri-
stum, & per charitatem sancti Spiri-
tus, vt adiuuetis me in orationibus ve-
31 stris pro me ad Deum, * vt liberer ab
infidelibus qui sunt in Iudæa, & obse-
quii mei oblatio accepta fiat in Ieru-
32 salem sanctis, * vt veniam ad vos in
gaudio per voluntatem Dei, & refri-
33 gerer vobiscum. * Deus autem pacis
sit cum omnibus vobis. Amen.

CAP. XVI.

Commendat Apostolus quosdam apud Romanos, propter nonnullas eorum præeminentias nominatim salutandos: quosdam vero vitandos hortatur, & de aliis dicit quod salutant Romanos.

1 A Commendo autem vobis Phœben
sororem nostram, quæ est in mi-
nisterio Ecclesiæ, quæ est in Cenchris:
2 * vt eam suscipiatis in Domino dignè
sanctis: & assistatis ei in quocumque
negotio vestri indiguerit: etenim ipsa
quoque astitit multis, & mihi ipsi.
3 * Salutate ‖ Priscam & Aquilam ad- ‖ Act.2.
4 iutores meos in Christo Iesu; (* qui a.2.g.
pro anima mea suas ceruices suppo- 26.
suerunt: quibus non solus ego gratias
ago, sed & cunctæ ecclesiæ Gentium)
5 * & domesticam Ecclesiam eorum. Sa-
lutate, Epænetum dilectum mihi, qui
6 est primitiuus Asiæ in Christo.* Salu-
tate Mariam, quæ multum laborauit
7 in vobis. * Salutate Andronicum &
Iuniam, cognatos & concaptiuos
meos: qui sunt nobiles in Apostolis,
qui & ante me fuerunt in Christo.
8 * Salutate Ampliatum dilectissimum
9 mihi in Domino.* Salutate Vrbanum
B adiutorem nostrum in Christo Iesu,
10 & Stachyn dilectum meum.* Salutate
11 Apellen probum in Christo. * Saluta-
te eos, qui sunt ex Aristoboli do-
mo. Salutate Herodionem cognatum
meum. Salutate eos, qui sunt ex Nar-
12 cissi domo, qui sunt in Domino. * Sa-
lutate Tryphænam & Tryphosam,
quæ laborant in Domino. Salutate
Persidem charissimam, quæ multùm
13 laborauit in Domino. * Salutate Ru-
fum electum in Domino, & matrem
14 eius, & meam. * Salutate Asyncritum,
Phlegontem, Hermam, Patrobam,
Hermen; & qui cum eis sunt, fratres.
15 * Salutate Philologum & Iuliam, Ne-
C reum & sororem eius, & Olympia-
dem, & omnes, qui cum eis sunt, san-
16 ctos.* Salutate inuicem in osculo san-
cto. Salutant vos omnes Ecclesiæ
17 Christi. * Rogo autem vos fratres, vt
obseruetis

obſeruetis eos, qui diſſenſiones & of-
fendicula, præter doctrinam quam
vos didiciſtis, faciunt; & declinate ab
illis. * Huiuſcemodi enim Christo 18
Domino noſtro non ſeruiunt, ſed ſuo
ventri: & per dulces ſermones, & be-
nedictiones, ſeducunt corda innocen-
tium. * Veſtra enim obedientia in om- 19
nem locum diuulgata eſt. Gaudeo igi-
tur in vobis. * Sed volo vos ſapientes
eſſe in bono, & ſimplices in malo.
* Deus autem pacis conterat Satanam 20
ſub pedibus veſtris velociter. Gratia
Domini noſtri Ieſu Chriſti vobiſcum.
‖ Act. 16 * ‖ Salutat vos Timotheus adiutor 21
a. 1. meus, & Lucius, & Iaſon, & Soſipa- D
ter, cognati mei. * Saluto vos ego Ter- 22
tius, qui ſcripſi epiſtolam, in Domi-
no. * Salutat vos Caius hoſpes meus, 23
& vniuerſa Eccleſia. Salutat vos Era-
ſtus arcarius ciuitatis, & Quartus,
frater. * Gratia Domini noſtri Ieſu 24
Chriſti cum omnibus vobis. Amen.
* Ei autem, qui potens eſt vos confir- 25
mare iuxta Euangelium meum, &
prædicationem Ieſu Chriſti, ſecun-
dùm reuelationem myſterij tempo-
ribus æternis taciti, (* quod nunc pa- 26
tefactum eſt per Scripturas Prophe-
tarum ſecundùm præceptum æterni
Dei, ad obeditionem fidei) in cunctis
Gentibus cogniti, * ſoli ſapienti Deo, 27
per Ieſum Chriſtum, cui honor & glo-
ria in ſæcula ſæculorum. Amen.

EPISTOLA
BEATI PAVLI
APOSTOLI
AD CORINTHIOS
PRIMA.

CAPVT I.

Paulus Deo gratias agit de donis datis Corinthiis: ceterùm dolet quod de baptizatoribus eſſent inter ipſos ſchiſmata, gaudens quod miſſus ad prædicandum Euangelium paucos baptizauerit: oſtendens etiam reprobatam mundi ſapientiam, & electos ſimplices: ſicut & ſita eſt ſalus in Chriſti morte, cuius prædicatio iudicatur mundo ſtultitia, credentibus verò virtus ac ſapientia: ideò enim contemptibilia mundi elegit Deus, ne quis in ſe glorietur.

1 PAulus vocatus Apoſtolus Ieſu
A Chriſti per voluntatem Dei, &
2 Soſthenes frater, * Eccleſiæ Dei,
quæ eſt Corinthi, ſanctificatis in
Chriſto Ieſu, vocatis ſanctis, cū om-
nibus qui inuocant nomen Domini
noſtri Ieſu Chriſti, in omni loco ipſo-
3 rum, & noſtro. * Gratia vobis & pax
à Deo Patre noſtro, & Domino Ieſu
4 Chriſto. * Gratias ago Deo meo ſem-
per pro vobis in gratia Dei, quæ data
5 eſt vobis in Chriſto Ieſu: * quòd in
omnibus diuites facti eſtis in illo,
in omni verbo, & in omni ſcien-
6 tia: * ſicut teſtimonium Chriſti con-
7 firmatum eſt in vobis: * ita vt nihil
vobis deſit in vlla gratia, expectanti-
bus reuelationem Domini noſtri Ieſu
8 Chriſti, * qui & confirmabit vos vſque
B in finem ſine crimine, in die aduen-
9 tus Domini noſtri Ieſu Chriſti. * ‖ Fi- ‖ 1. Theſ.
delis Deus: per quem vocati eſtis in 5. d. 24.
ſocietatem filij eius Ieſu Chriſti Do-
10 mini noſtri. * Obſecro autem vos fra-
tres, per nomen Domini noſtri Ieſu
Chriſti: vt idipſum dicatis omnes, &
non ſint in vobis ſchiſmata: ſitis au-
tem perfecti in eodem ſenſu, & in ea-
11 dem ſententia. * Significatum eſt enim
mihi de vobis fratres mei, ab iis qui
ſunt Chloës, quia contentiones ſunt
12 inter vos. * Hoc autem dico, quod
vnuſquiſque veſtrûm dicit: Ego qui-
dem ſum Pauli: ego autem ‖ Apollo: ‖ Act. 18
ego verò Cephæ: ego autem Chriſti. f. 24.
13 * Diuiſus eſt Chriſtus? Numquid Pau-
lus crucifixus eſt pro vobis? aut in
14 nomine Pauli baptizati eſtis? * Gra-
C tias ago Deo, quòd neminem veſtrûm
baptizaui, ‖ niſi Criſpum & Caium: ‖ Act. 18
15 * ne quis dicat quòd in nomine meo b. 8.
16 baptizati eſtis. * Baptizaui autem &
Stephanæ domum: ceterùm neſcio ſi
17 quem alium baptizauerim. * Non enim
miſit me Chriſtus baptizare, ſed euan-
gelizare: ‖ non in ſapientia verbi, vt ‖ 2. Pet.
18 non euacuetur crux Chriſti. * Verbum 1. c. 16.
enim crucis, pereuntibus quidem ſtul- Infr. 2.
titia eſt: iis autem qui ſalui fiunt, id a. 1. 4.
19 eſt nobis, Dei virtus eſt. * Scriptum
eſt enim: ‖ Perdam ſapientiam ſapien- ‖ Rom. 1
tium, & prudentiam prudentium re- b. 16.
20 probabo. * ‖ Vbi ſapiens? vbi ſcriba? Iſa. 29.
vbi conquiſitor huius ſæculi? Nonne c. 14.
ſtultam fecit Deus ſapientiam huius Iſa. 33.
21 mundi? * Nam quia in Dei ſapientia c. 18.
non cognouit mundus per ſapientiā
Deum: placuit Deo per ſtultitiam
prædicationis ſaluos facere credētes.
22 * Quoniam & Iudæi ſigna petunt, &
23 Græci ſapientiam quærunt: * nos au-
tem prædicamus Chriſtū crucifixum:
Iudæis quidem ſcandalum, Gentibus
autem

autem stultitiam; * ipsis autem voca- 24
tis Iudæis, atque Græcis, Christũ Dei D
virtutem, & Dei sapientiã: *quia quod 25
stultum est Dei, sapientius est homi-
nibus: & quod infirmum est Dei, for-
tius est hominibus. *Videte enim vo- 26
cationem vestram fratres, quia non
multi sapientes secundùm carnem, nõ
multi potentes, non multi nobiles:
*sed quæ stulta sunt mũdi elegit Deus, 27
vt confundat sapientes: & infirma
mundi elegit Deus, vt confundat for-
tia: * & ignobilia mundi, & contem- 28
ptibilia elegit Deus, & ea quæ non
sunt, vt ea quæ sunt destrueret: * vt 29
non glorietur omnis caro in conspe-
ctu eius. * Ex ipso autem vos estis in 30
Christo Iesu, qui factus est nobis sa-
‖ Ier. 23. pientia à Deo: & ‖ iustitia, & sanctifi-
a. 5. catio, & redemptio: * vt quemadmo- 31
‖ Ier. 9. dum scriptum est: ‖ Qui gloriatur, in
g. 22. 23. Domino glorietur.
2. Cor. CAP. II.
10. d. 17. *Ostendit Paulus se Christum & hunc crucifixum magna modestia verbisque simplicibus prædicasse Corinthiis; quamquam perfectis loqueretur etiam sapientiam mundo abscõditam, quæ solo Dei spiritu cognosci potest: animalis enim non percipit quæ Dei sunt.*

‖ Sup. 1. ET ego, cùm venissem ad vos, fra- 1
a. 17. tres, veni ‖ non in sublimitate ser- A
monis, aut sapientiæ, annuntians vo-
bis testimonium Christi. * Non enim 2
iudicaui me scire aliquid inter vos, ni-
si Iesum Christum, & hunc crucifi-
‖ Act. 18 xum. * ‖ Et ego in infirmitate, & timo- 3
a. 1. re, & tremore multo fui apud vos: * & 4
‖ 2. Pet. sermo meus, & prædicatio mea, ‖ non
b. 6. 17. in persuasibilibus humanæ sapientiæ
verbis, sed in ostensione spiritus & vir-
tutis: * vt fides vestra non sit in sapiẽ- 5
tia hominum, sed in virtute Dei. *Sa- 6
pientiam autem loquimur inter per- B
fectos: sapientiam verò non huius sæ-
culi, neque principum huius sæculi,
qui destruuntur: * sed loquimur Dei 7
sapientiam in mysterio, quæ abscon-
dita est, quam prædestinauit Deus an-
te sæcula in gloriam nostram, * quam 8
nemo principum huius sæculi cogno-
uit: si enim cognouissent, numquam
Dominum gloriæ crucifixissent. *Sed 9
‖ Isa. 64 sicut scriptum est. ‖ Quod oculus non C
e. 4. vidit, nec auris audiuit, nec in cor ho-
minis ascendit, quæ præparauit Deus
iis, qui diligunt illum: * nobis autem 10
reuelauit Deus per spiritum suum.
Spiritus enim omnia scrutatur, etiam
profunda Dei. * Quis enim hominum 11
scit quæ sunt hominis, nisi spiritus
hominis, qui in ipso est? ita & quæ
Dei sunt, nemo cognouit, nisi Spiri-
12 tus Dei. * Nos autem non spiritum
huius mundi accepimus, sed Spiritum
qui ex Deo est, vt sciamus quæ à Deo
13 donata sunt nobis; * ‖ quæ & loquimur ‖ 2. Pet.
D non in doctis humanæ sapientiæ ver- 1. 6. 16.
bis, sed in doctrina Spiritus, spiritua-
14 libus spiritualia comparantes. * Ani-
malis autem homo, non percipit ea
quæ sunt Spiritus Dei: stultitia enim
est illi, & non potest intelligere: quia
15 spiritualiter examinatur. * Spiritualis
autem iudicat omnia: & ipse à nemine
16 iudicatur. * ‖ Quis enim cognouit sen- ‖ Isa. 40
sum Domini, qui instruat eum? Nos d. 13.
autem sensum Christi habemus. Sap. 9.
CAP. III. c. 13.
Corinthiis adhuc carnalibus non potuit Rom. 11.
Paulus prædicare recondita fidei mysteria: contendebant enim de his qui tantùm ministri erant, cùm solus Deus possit gratiæ ac virtutum dare incrementa, solusque Christus sit fidei fundamentum: super quod quis benè aut malè superædificauerit, patebit in die examinis. Non est violandum Dei templum quod sumus nos, nec in Dei ministris gloriandum. d. 34.

1 ET ego, fratres, non potui vobis lo-
A qui quasi spiritualibus, sed quasi
carnalibus. Tamquã paruulis in Chri-
2 sto, * lac vobis potum dedi, non es-
cam: nondum enim poteratis: sed
nec nunc quidem potestis: adhuc e-
3 nim carnales estis. * Cùm enim sit in-
ter vos zelus, & contentio: nonne
carnales estis, & secundùm hominem
4 ambulatis? * Cùm enim quis dicat:
Ego quidem sum Pauli; alius autem:
Ego Apollo: nonne homines estis?
Quid igitur est Apollo? quid verò
5 Paulus? * Ministri eius, cui credidistis,
& vnicuique sicut Dominus dedit.
6 * Ego plantaui, Apollo rigauit: sed
7 Deus incrementum dedit. * Itaque
B neque qui plantat est aliquid, neque
qui rigat: sed, qui incrementum
8 dat, Deus. * ‖ Qui autem plantat, ‖ Psal.
& qui rigat, vnum sunt. ‖ Vnus- 61. d. 13.
quisque autem propriam mercedem Gal. 6.
accipiet secundùm suum laborem. b. 5.
9 * Dei enim sumus adiutores: Dei
agricultura estis, Dei ædificatio estis.
10 * Secundùm gratiam Dei quæ data
est mihi, vt sapiens architectus fun-
damentum posui: alius autem super-
ædificauit. Vnusquisque autem vi-
11 deat quomodo superædificet. * Fun-
C damentum enim aliud nemo potest
ponere, præter id quod positum est,
12 quod est Christus Iesus. * Si quis au-
tem superædificat super fundamen-
tum

tum hoc, aurum, argentum, lapides
pretiosos, ligna, fœnum, stipulam,
* vniuscuiusque opus manifestum 13
erit: Dies enim Domini declarabit,
quia in igne reuelabitur: & vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. * Si cuius opus manserit quod 14
superædificauit mercedem accipiet.
*Si cuius opus arserit, detrimentum 15
patietur: ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. *Nescitis quia 16
templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis? * Si quis autem tem- 17
plum Dei violauerit, disperdet illum D
Deus. ‖ Templum enim Dei sanctum
est, quod estis vos. * Nemo se sedu- 18
cat: si quis videtur inter vos sapiens
esse in hoc sæculo, stultus fiat vt sit
sapiens. *Sapientia enim huius mun- 19
di, stultitia est apud Deum. Scriptum
est enim: ‖ Comprehendam sapientes in astutia eorum. * Et iterùm: 20
‖Dominus nouit cogitationes sapientium, quoniam vanæ sunt. * Nemo 21
itaque glorietur in hominibus. *Om- 22
nia enim vestra sunt, siue Paulus, siue
Apollo, siue Cephas, siue mundus,
siue vita, siue mors, siue præsentia,
siue futura: omnia enim vestra sunt:
* vos autem Christi: Christus autem 23
Dei.

‖ Inf.6. d.19. 2.Cor.6 d.16.
‖ Iob 5. c.13.
‖ Psal. 93.b.11.

CAP. IV.

Non temerè iudicandum est de Dei ministris: reprehenduntur Corinthij qui de ministris & acceptis donis gloriabantur, ac si illa à se haberent, & se extollentes contemnebant etiam Apostolos, quamquam Paulus illos in Christo genuerat: dicit se breui venturum Corinthum, quò Pseudoapostolos redarguat.

2.Cor.6 a.4.

SIc nos existimet homo vt mini- 1
stros Christi, & dispensatores my- A
steriorum Dei. * Hîc iam quæritur 2
inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur. * Mihi autem pro minimo 3
est vt à vobis iudicer, aut ab humano die: sed neque meipsum iudico.
* Nihil enim mihi conscius sum: sed 4
non in hoc iustificatus sum: qui autem iudicat me, Dominus est. * Ita- 5
que nolite ante tempus iudicare,
quoadusque veniat Dominus: qui &
illuminabit abscondita tenebrarum,
& manifestabit consilia cordium: &
tunc laus erit vnicuique à Deo.*Hæc 6
autem, fratres, transfiguraui in me B
& Apollo, propter vos: vt in nobis
discatis, ne suprà quàm scriptum est,
vnus aduersus alterum infletur pro
alio. * Quis enim te discernit? Quid 7
autem habes quod non accepisti? Si
autem accepisti, quid gloriaris quasi
8 non acceperis? * Iam saturati estis,
iam diuites facti estis: sine nobis regnatis: & vtinam regnetis, vt & nos
9 vobiscum regnemus. * Puto enim
quòd Deus nos Apostolos nouissimos ostendit, tamquam morti destinatos: quia spectaculum facti sumus
mundo, & Angelis, & hominibus.
10 * Nos stulti propter Christum, vos
C autem prudentes in Christo: nos infirmi, vos autem fortes: vos nobiles,
11 nos autem ignobiles. * Vsque in hanc
horam & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cædimur, & in-
12 stabiles sumus, * & ‖ laboramus operantes manibus nostris: maledicimur,
& benedicimus: persecutionem pati-
13 mur, & sustinemus: * blasphemamur,
& obsecramus: tamquam purgamenta huius mundi facti sumus, omnium
14 peripsema vsque adhuc.* Non vt confundam vos, hæc scribo, sed vt filios
15 meos charissimos moneo. * Nam si
D decem millia pædagogorum habeatis
in Christo, sed non multos patres.
Nam in Christo Iesu per Euangelium
16 ego vos genui. *Rogo ergo vos, imitatores mei estote, sicut & ego Chri-
17 sti. * Ideò misi ad vos Timotheum,
qui est filius meus charissimus, & fidelis in Domino: qui vos commonefaciet vias meas, quæ sunt in Christo
Iesu, sicut vbique in omni Ecclesia do-
18 ceo. * Tamquam non venturus sim ad
19 vos, sic inflati sunt quidam. * Veniam
autem ad vos citò, si Dominus voluerit: & cognoscam non sermonem
eorum qui inflati sunt, sed virtutem.
20 * Non enim in sermone est regnum
21 Dei, sed in virtute. * Quid vultis? in
virga veniam ad vos, an in charitate,
& spiritu mansuetudinis?

‖ Act.20 g.34. 1.Thes. 2.b.9. 2.Thes. 3.b.8.
‖ Leuit. 18.b.12. & 20. b.11.

CAP. V.

Corinthios reprehendit, quòd in incestu publicè viuentem tolerarent; quem absens tradit Satanæ, monens vt expurgato vitiorum fermento, puri Pascha celebrent: nec vult eos commisceri Christianis palàm criminosis.

1 OMnino auditur inter vos forni-
A catio, & talis fornicatio, qualis
nec inter Gentes, ita vt vxorem patris
2 sui aliquis habeat.*Et vos inflati estis:
& non magis luctum habuistis vt tollatur de medio vestrûm qui hoc opus
3 fecit. *‖Ego quidem absens corpore,
præsens autem spiritu, iam iudicaui
vt præsens, eum, qui sic operatus est,
4 * in nomine Dñi nostri Iesu Christi,
B congregatis vobis & meo spiritu, cum
5 virtute Domini nostri Iesu, * tradere
huiusmodi Satanæ in interitum carnis,

‖ Coloss. 2.a.5.

nis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domi-
ni noſtri Ieſu Chriſti. * Non eſt bona 6
Galat. 5.b.9. gloriatio veſtra. | Neſcitis quia mo-
dicum fermentum totam maſſam cor-
rumpit? * Expurgate vetus fermentū, 7
vt ſitis noua conſperſio, ſicut eſtis a- C
zymi. Etenim Paſcha noſtrum immo-
latus eſt Chriſtus. * Itaque epulemur; 8
non in fermento veteri, neq; in fer-
mento malitiæ & nequitiæ: ſed in azy-
mis ſinceritatis & veritatis. * Scripſi 9
vobis in epiſtola: Ne commiſceami-
ni fornicariis. * non vtique fornicariis 10
huius mundi, aut auaris, aut rapaci-
bus, aut idolis ſeruientibus: alioquin
debueratis de hoc mundo exiiſſe.
* Nunc autem ſcripſi vobis non com- 11
miſceri; ſi is qui frater nominatur, eſt D
fornicator, aut auarus, aut idolis ſer-
uiens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut
rapax: cum eiuſmodi nec cibum ſume-
re. * Quid enim mihi de iis, qui foris 12
ſunt, iudicare? Nonne de iis, qui intus
ſunt, vos iudicatis? * nam eos, qui fo- 13
ris ſunt, Deus iudicabit. Auferte ma-
lum ex vobis ipſis.

CAP. VI.

Corripit eos quòd iudicio contenderent coram iudice ethnico; enumerans quædam peccata, quibus inuoluti regnum Dei non poßidebunt: quædam licere dicit quæ non expediant: & varias ob cauſas oſtendit vitandam fornicationem.

AVdet aliquis veſtrûm habens ne- 1
gotium aduerſus alterum, iudicari A
apud iniquos, & non apud ſanctos?
* An neſcitis quoniam ſancti de hoc 2
mundo iudicabunt? Et ſi in vobis iu-
dicabitur mundus, indigni eſtis qui
de minimis iudicetis? * Neſcitis quo- 3
niam angelos iudicabimus? quanto
magis ſæcularia? * Sæcularia igitur 4
iudicia ſi habueritis: contemptibiles
qui ſunt in Eccleſia, illos conſtituite
ad iudicandum. * Ad verecundiam 5
veſtram dico. Sic non eſt inter vos ſa-
piens quiſquam, qui poſſit iudicare
inter fratrem ſuum? * Sed frater cum 6
fratre iudicio contendit: & hoc apud
Math. 5.f.39. infideles? * | Iam quidem omnino de- 7
lictum eſt in vobis, quòd iudicia ha- B
Luc. 6.e.29. betis inter vos. Quare non magis in-
iuriam accipitis? quare non magis
Rom. 12 d.17. fraudem patimini? * Sed vos iniuriam 8
facitis, & fraudatis: & hoc fratribus.
1. Theſ. 4.b.6. * An neſcitis quia iniqui regnum Dei 9
non poſſidebunt? Nolite errare: Neq;
fornicarii, neq; idolis ſeruientes, neq;
adulteri, * neque molles, neq; maſcu- 10
lorum concubitores, neq; fures, neq;
auari, neque ebrioſi, neq; maledici, ne-
que rapaces, regnum Dei poſſidebūt.

11 * Et hæc quidē fuiſtis: ſed abluti eſtis,
C ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati
eſtis, in nomine Domini noſtri Ieſu
Chriſti, & in Spiritu Dei noſtri.
12 * Omnia mihi licent, ſed non omnia
expediunt. Omnia mihi licent, ſed
13 ego ſub nullius redigar poteſtate. * Eſ-
ca ventri, & venter eſcis: Deus autem
& hunc & has deſtruet: corpus autem
non fornicationi, ſed Domino: & Do-
14 minus corpori. * Deus verò & Domi-
num ſuſcitauit: & nos ſuſcitabit per
15 virtutem ſuam. * Neſcitis quoniam
corpora veſtra membra ſunt Chriſti?
Tollens ergo membra Chriſti, faciam
16 membra meretricis? Abſit. * An ne-
D ſcitis quoniam qui adhæret meretrici,
vnum corpus efficitur? | Erunt enim Gen. 2. d.24.
17 (inquit) duo in carne vna. * Qui au-
tem adhæret Domino, vnus ſpiritus Matth. 19.a.5.
18 eſt. * Fugite fornicationem. Omne
peccatum, quodcumque fecerit ho- Marci 10.a.8.
mo, extra corpus eſt: qui autem for-
19 nicatur, in corpus ſuum peccat. * An Ephes. 5.g.31.
neſcitis quoniam | membra veſtra,
templum ſunt Spiritus ſancti, qui in Sup. 3. d.17.
vobis eſt, quem habetis à Deo, & non
20 eſtis veſtri? * | Empti enim eſtis pretio 2.Cor.6. c.16.
magno. Glorificate & portate Deum
in corpore veſtro. Infrà 7.d.23. 1.Pet. 1. a.18.

CAP. VII.

Corinthios inſtruit de matrimonio, eiuſque vſu & indiſſolubili vinculo, innuptis commendans cælibatum: & quomodo fidelis cum coniuge infideli ſe habere debeat: quodque vnuſquiſque in quo vitæ ſtatu ad fidem vocatus eſt, permaneat: virginitatem matrimonio præfert, vxorem mortuo marito liberam dicens, vt cui velit in Domino nubat.

1 DE quibus autem ſcripſiſtis mihi:
A Bonū eſt homini mulierem non
2 tangere: * propter fornicationem au-
tem vnuſquiſque ſuam vxorem ha-
beat: & vnaquæque ſuum virum ha-
3 beat. * | Vxori vir debitum reddat: ſi- 1. Petr. 3.b.7.
4 militer autem & vxor viro. * Mulier
ſui corporis poteſtatem nō habet, ſed
vir. Similiter autem & vir ſui corpo-
ris poteſtatem non habet, ſed mulier.
5 * Nolite fraudare inuicem, niſi fortè
ex cōſenſu ad tempus, vt vacetis ora-
tioni: & iterùm reuertimini in id-
ipſum, ne tentet vos Satanas propter
6 incontinentiam veſtram. * Hoc autem
dico ſecundùm indulgentiam, non ſe-
7 cundùm imperium. * Volo enim om-
B nes vos eſſe ſicut meipſum: ſed vnuſ-
quiſque proprium donum habet ex
Deo: alius quidem ſic, alius verò ſic.
8 * Dico autem non nuptis, & viduis:
bonū eſt illis ſi ſic permaneant, ſicut

&

& ego. * Quòd si non se continent, 9
nubãt. Melius est enim nubere, quàm
vri. * Iis autem, qui matrimonio iun- 10
cti sunt, præcipio non ego, sed Dñs,
‖Math. ‖vxorem à viro non discedere: * quòd si 11
5.c.32. si discesserit, manere innuptam, aut
& 19. viro suo reconciliari. Et vir vxorem
b.9. non dimittat. * Nam ceteris ego dico, 12
Marci non Dominus. Si quis frater vxorem
10.b.9. habet infidelem, & hæc consentit ha-
Luc. 16 bitare cum illo, non dimittat illam.
d.18. * Et si qua mulier fidelis habet virum 13
infidelem, & hic consentit habitare
cum illa, non dimittat virum: * san- 14
ctificatus est enim vir infidelis per C
mulierem fidelem, & sanctificata est
mulier infidelis per virum fidelem:
alioquin filij vestri immundi essent,
nunc autem sancti sunt. * Quòd si 15
infidelis discedit, discedat: non enim
seruituti subiectus est frater aut soror
in huiusmodi: in pace autem vocauit
nos Deus. * Vnde enim scis mulier, si 16
virum saluum facies? aut vnde scis vir,
si mulierem saluam facies? * nisi vni- 17
cuique sicut diuisit Dominus, vnum-
quemque sicut vocauit Deus, ita am-
bulet, & sicut in omnibus ecclesiis do-
ceo. * Circumcisus aliquis vocatus est? 18
non adducat præputium. In præputio D
aliquis vocatus est? non circumcida-
tur. * Circumcisio nihil est, & præpu- 19
tium nihil est: sed obseruatio manda-
‖Ephes torum Dei. * ‖ Vnusquisque in qua vo- 20
4.a.1. catione vocatus est, in ea permaneat.
* Seruus vocatus es? non sit tibi curæ: 21
sed & si potes fieri liber, magis vtere.
* Qui enim in Domino vocatus est 22
seruus, libertus est Domini: similiter
qui liber vocatus est, seruus est Chri-
‖Sup 6. sti. * ‖ Pretio empti estis, nolite fieri 23
d.20. serui hominum. * Vnusquisque in 24
1.Pet.2. quo vocatus est, fratres, in hoc per- E
d.18. maneat apud Deum. * De virginibus 25
autem præceptum Domini non ha-
beo: consilium autem do, tamquam
misericordiam consecutus à Domino,
vt sim fidelis. * Existimo ergo hoc bo- 26
num esse propter instantem necessita-
tem, quoniam bonum est homini sic
esse. * Alligatus es vxori? noli quære- 27
re solutionem. Solutus es ab vxore?
noli quærere vxorem. * Si autem ac- 28
ceperis vxorem: non peccasti. Et si
nupserit virgo, non peccauit. tribula-
tionem tamen carnis habebunt huius-
modi. Ego autem vobis parco. * Hoc 29
itaque dico, fratres: Tempus breue
est: reliquũ est, vt & qui habent vxo-
res, tamquam non habentes sint: * & 30
qui flent, tamquam non flentes: &
qui gaudent, tamquam non gauden-
tes: & qui emunt, tamquam non possi-
31 dentes: * & qui vtuntur hoc mundo,
F tamquam non vtantur: præterit enim
32 figura huius mundi. * Volo autem vos
sine solicitudine esse. Qui sine vxore
est, solicitus est quæ Dñi sunt, quo-
33 modo placeat Deo. * Qui autem cum
vxore est, solicitus est quæ sunt mun-
di, quomodo placeat vxori, & diuisus
34 est. * Et mulier innupta, & virgo, co-
gitat quæ Dñi sunt; vt sit sancta cor-
pore, & spiritu. Quæ autem nupta est,
cogitat quæ sunt mundi, quomodo
35 placeat viro. * Porrò hoc ad vtilitatem
vestram dico, non vt laqueum vobis
iniiciam, sed ad id, quod honestũ est,
& quod facultatem præbeat sine im-
36 pedimento Dominum obsecrandi. * Si
G quis autem turpem se videri existimat
super virgine sua, quòd sit superadul-
ta, & ita oportet fieri: quod vult fa-
37 ciat: non peccat, si nubat. * Nam qui
statuit in corde suo firmus, non ha-
bens necessitatem, potestatem autem
habens suæ voluntatis, & hoc iudi-
cauit in corde suo, seruare virginem
38 suam, benè facit. * Igitur & qui matri-
monio iungit virginem suam, benè fa-
cit: & qui non iungit, meliùs facit.
39 * ‖ Mulier alligata est legi quanto tem- ‖Rom.7
pore vir eius viuit. quòd si dormierit a.2.
vir eius, liberata est: cui vult nubat:
40 tantùm in Domino. * Beatior autem
erit si sic permanserit, secundũ meum
consilium: puto autem quòd & ego
Spiritum Dei habeam.

CAP. VIII.

Quamquam idolothytũ vesci non sit ex se illicitum, cùm idolum nullius sit efficaciæ aut potestatis, non sunt tamen illa edenda aut repugnante conscientia, aut cum infirmorum offendiculo: neque ea edere, aut non edere, hominem efficit meliorem.

1 DE iis autem, quæ idolis sacrifi-
A cantur, scimus quia omnes sciẽ-
tiam habemus. Scientia inflat, chari-
2 tas verò ædificat. * Si quis autem se
existimat scire aliquid, nondum co-
gnouit quemadmodum oporteat eum
3 scire. * Si quis autem diligit Deum, hic
4 cognitus est ab eo. * De escis autem,
B quæ idolis immolantur, scimus quia
nihil est idolum in mundo, & quòd
5 nullus est Deus, nisi vnus. * Nam etsi
sunt qui dicantur dii, siue in cælo, siue
in terra (siquidem sunt dii multi, &
6 domini multi:) * nobis tamen vnus
Deus, Pater, ex quo omnia, & nos in
illum: & vnus Dominus Iesus Chri-
stus, per quem omnia, & nos per ip-
7 sum. * Sed non in omnibus est scien-
C tia. Quidam autem cum conscientia
vsque nunc idoli, quasi idolothytum
mandu

manducant: & conſcientia ipſorum
cùm ſit infirma, polluitur. *Eſca au- 8
tem nos non commendat Deo. Ne-
que enim ſi manducauerimus, abun-
dabimus: neque ſi non manducaue-
rimus, deficiemus. * Videte autem ne 9
fortè hæc licentia veſtra offendicu-
lum fiat infirmis. * Si enim quis vi- 10
derit eum, qui habet ſcientiam, in ido- D
lio recumbentem: nonne conſcien-
tia eius, cùm ſit infirma, ædificabitur
‖ Rom. 14. c. 19. ad manducandum idolothyta? * ‖ Et 11
peribit infirmus in tua ſcientia fra-
ter, propter quem Chriſtus mortuus
eſt? *Sic autem peccantes in fratres, 12
& percutientes conſcientiam eorum
‖ Rom. 14. d. 21. infirmam, in Chriſtũ peccatis. * ‖ Qua- 13
propter ſi eſca ſcandalizat fratrem
meum: non manducabo carnem in
æternum, ne fratrem meum ſcanda-
lizem.

CAP. IX.

Non accipiebat Paulus victum à Corinthiis quibus concionabatur, vt omnem amputaret offendiculi occaſionem, licet hoc ſibi fuiſſe licitum multis probet argumentis: ſed in omnem formam ſe vertit, quo plures ad Dei cultum adducat: Corinthios exhortando ad imitationem eorum qui in ſtadio currunt, aut in agone certant, ſuum quoque ait ſedomare corpus.

NOn ſum liber? Non ſum Apoſto- 1
lus? Nonne Chriſtum Ieſum Do- A
minum noſtrum vidi? Nonne opus
meum vos eſtis in Domino? *Et ſi a- 2
liis non ſum Apoſtolus, ſed tamen
vobis ſum: nam ſignaculum Apoſto-
latus mei vos eſtis in Domino. *mea 3
defenſio apud eos, qui me interro-
gant, hæc eſt. * Numquid non habe- 4
mus poteſtatem manducandi, & bi-
bendi? *Numquid non habemus po- 5
teſtatem mulierem ſororem circum-
ducendi, ſicut & ceteri Apoſtoli, &
fratres Domini, & Cephas? * Aut ego 6
ſolus, & Barnabas, non habemus po-
teſtatem hoc operandi? * Quis mili- 7
tat ſuis ſtipendiis vnquam? Quis plã-
tat vineam, & de fructu eius non e-
dit? Quis paſcit gregem, & de lacte
gregis non manducat? * Numquid 8
ſecundùm hominem hæc dico? An &
lex hæc non dicit? * Scriptum eſt e- 9
‖ Deut. 25. a. 4. nim in lege Moyſi: ‖ Non alligabis os B
boui trituranti. Numquid de bobus
1. Tim. 5. c. 18. cura eſt Deo? * An propter nos vti- 10
que hoc dicit? Nam propter nos ſcri-
pta ſunt. quoniam debet in ſpe, qui
‖ Rom. 5. f. 27. arat, arare: & qui triturat, in ſpe fru-
ctus percipiendi. * ‖ Si nos vobis ſpi- 11
ritualia ſeminauimus, magnum eſt ſi
12 nos carnalia veſtra metamus? * Si alij
poteſtatis veſtræ participes ſunt, qua-
re non potiùs nos? ſed non vſi ſumus
hac poteſtate: ſed omnia ſuſtinemus,
ne quod offendiculum demus Euan-
13 gelio Chriſti. * ‖ Neſcitis quoniam ‖ Deut. 18. a. 1.
qui in ſacrario operantur, quæ de ſa-
crario ſunt, edunt: & qui altari deſer-
14 uiunt, cum altari participant? * Ita
& Dominus ordinauit iis, qui Euan-
gelium annuntiant, de Euangelio vi-
15 uere. * Ego autem nullo horum vſus
C ſum. Non autem ſcripſi hæc vt ita
fiant in me: bonum eſt enim mihi
magis mori, quàm vt gloriam meam
16 quis euacuet. * Nam ſi euangelizaue-
ro, non eſt mihi gloria: neceſſitas e-
nim mihi incumbit: væ enim mihi eſt,
17 ſi non euangelizauero. * Si enim vo-
lens hoc ago, mercedem habeo: ſi
autem inuitus, diſpenſatio mihi cre-
18 dita eſt: * Quæ eſt ergo merces mea?
Vt Euangelium prædicans, ſine ſum-
ptu ponam Euangelium, vt non abu-
19 tar poteſtate mea in Euangelio. * Nam
cùm liber eſſem ex omnibus, omnium
me ſeruum feci, vt plures lucriface-
20 rem. *Et factus ſum Iudæis tamquam
21 Iudæus, vt Iudæos lucrarer. * iis qui
D ſub lege ſunt, quaſi ſub lege eſſem
(cùm ipſe non eſſem ſub lege) vt eos,
qui ſub lege erant, lucrifacerem. iis
qui ſine lege erant, tamquam ſine le-
ge eſſem (cùm ſine lege Dei non eſ-
ſem: ſed in lege eſſem Chriſti) vt lu-
crifacerem eos, qui ſine lege erant.
22 *Factus ſum infirmis infirmus, vt in-
firmos lucrifacerem. Omnibus om-
nia factus ſum, vt omnes facerem ſal-
23 uos. * Omnia autem facio propter E-
uangelium: vt particeps eius efficiar.
24 * Neſcitis quòd ij qui in ſtadio cur-
runt, omnes quidem currunt, ſed v-
nus accipit brauium? Sic currite vt
25 comprehendatis. * Omnis autem, qui
in agone contendit, ab omnibus ſe
abſtinet: & illi quidem vt corrupti-
bilem coronam accipiant; nos autem
26 incorruptam. * Ego igitur ſic curro,
non quaſi in incertum: ſic pugno, non
27 quaſi aërem verberans: * ſed caſtigo
corpus meum, & in ſeruitutem redi-
go: ne fortè cùm aliis prædicauerim,
ipſe reprobus efficiar.

Ppp CAP.

CAP. X.

Commemoratione ingratorum Iudæorum frequenter ob varia peccata à Deo punitorum, hos à similibus absterret: de tentatione humana, & Dei in tentationibus auxilio: non solùm idololatria fugienda est, sed & mensa eorum qui idolothytis vescuntur; tum quòd per hoc videantur aliquid idolis deferre, tum quòd scandalo sint infirmioribus.

‖Exod. NOlo enim vos ignorare, fratres, 1
13. d.21. quoniã patres nostri omnes ‖ sub A
‖ Num. nube fuerunt, & omnes ‖ mare trans-
9. d.22. ierunt; * ‖ & omnes in Moyse bapti- 2
‖ Exod. zati sunt, in nube, & in mari: * ‖ & om- 3
14. c.22. nes eamdem escam spiritalem man-
‖ Exod. ducauerunt, * ‖ & omnes eumdem po- 4
16. d.15. tum spiritalem biberunt: (bibebant
‖ Exod. autem de spiritali, consequente eos,
17. b.6. petra: petra autem erat Christus) * sed 5
Num. non in pluribus eorum beneplacitum
20. b.10 est Deo: ‖ nam prostrati sunt in deser-
‖ Num. to. * Hæc autem in figura facta sunt 6
26. g.65 nostri, vt non simus concupiscentes B
‖ Psal. malorum, ‖ sicut & illi concupierunt,
105. c.14 * neque idololatræ efficiamini, sicut 7
‖ Exod. quidam ex ipsis: quemadmodum scri-
32. b.6. ptum est. ‖ Sedit populus manducare
‖ Num. & bibere, & surrexerunt ludere. * Ne- 8
25. a.1. que fornicemur, ‖ sicut quidam ex ip-
‖ Num. sis fornicati sunt, & ceciderunt vna
21. b.5.6 die viginti tria millia. * Neque tente- 9
‖ Num. mus Christum: ‖ sicut quidam eorum
11. a.1. tentauerunt, & à serpentibus perie-
& 14. runt. * ‖ Neque murmuraueritis, sicut 10
a.1. quidam eorum murmurauerunt, & C
perierunt ab exterminatore. * Hæc 11
autem omnia in figura contingebant
illis: scripta sunt autem ad correptio-
nem nostram, in quos fines sæculorũ
deuenerunt. * Itaque qui se existimat 12
stare, videat ne cadat. * Tentatio vos 13
non apprehendat nisi humana: fide-
lis autem Deus est, qui non patietur
vos tentari supra id quod potestis, sed
faciet etiam cum tentatione prouen-
tum vt possitis sustinere. * Propter 14
quod, charissimi mihi, fugite ab ido-
lorum cultura: * Vt prudentibus lo- 15
quor, vos ipsi iudicate quod dico.
* Calix benedictionis, cui benedici- 16
mus, nonne communicatio sanguinis D
Christi est? & panis, quem frangimus,
nonne participatio corporis Domini
est? * Quoniam vnus panis, vnum cor- 17
pus multi sumus, omnes qui de vno
pane participamus. * Videte Israël se- 18
cundùm carnem: nonne qui edunt ho-
stias, participes sunt altaris? * Quid er- 19
go? dico quòd idolis immolatum sit
aliquid? aut quòd idolum, sit aliquid?
* Sed quæ immolant Gentes, dæmo- 20
E niis immolant, & non Deo. Nolo au-
tem vos socios fieri dæmoniorum: nõ
potestis calicem Domini bibere, & ca-
21 licem dæmoniorum: * non potestis
mensæ Domini participes esse, & men-
22 sæ dæmoniorum. * An æmulamur Do-
minum? Numquid fortiores illo su-
mus? ‖ Omnia mihi licent, sed non om- ‖ Sup. 6.
23 nia expediunt. * Omnia mihi licent, c.12.
24 sed non omnia ædificant. * Nemo Eccl. 17.
quod suum est quærat, sed quod alte- d.31.
25 rius. * Omne, quod in macello vænit,
F manducate, nihil interrogantes pro-
26 pter conscientiam. * ‖ Domini est ter- ‖ Psal.
27 ra, & plenitudo eius. * Si quis vocat 25. a.1.
vos infidelium, & vultis ire: omne,
quod vobis apponitur, manducate, ni-
hil interrogantes propter conscien-
28 tiam. * Si quis autem dixerit: Hoc im-
molatum est idolis: nolite manduca-
re, propter illum qui indicauit, & pro-
29 pter conscientiam: * conscientiam au-
G tem dico non tuam, sed alterius. Vt
quid enim libertas mea iudicatur ab
30 aliena conscientia? * Si ego cum gra-
tia participo, quid blasphemor pro eo
31 quòd gratias ago? * ‖ Siue ergo man- ‖ Colos.
ducatis, siue bibitis, siue aliud quid fa- 3. c.17.
citis: omnia in gloriam Dei facite.
32 * Sine offensione estote Iudæis, & Gen-
33 tibus, & Ecclesiæ Dei: * sicut & ego
per omnia omnibus placeo, non quæ-
rens quod mihi vtile est, sed quod
multis, vt salui fiant.

CAP. XI.

Vir aperto, mulier autem velato debet orare capite: Corinthios reprehendit quòd ad celebrandum cœnam Dominicam inuicem non expectarent, sed inter se dissiderent: referens interim Sacramenti Eucharistiæ à Christo institutionem, & scelus ac pœnam indignè ad illud accedentium.

1 IMitatores mei estote, sicut & ego
2 Christi. * Laudo autem vos fratres,
A quòd per omnia mei memores estis:
& sicut tradidi vobis, præcepta mea
3 tenetis. * Volo autem vos scire, ‖ quòd ‖ Ephes.
omnis viri caput Christus est: caput 5. e.23.
autem mulieris, vir: caput verò Chri-
4 sti, Deus. * Omnis vir orans aut pro-
phetans velato capite, deturpat caput
5 suum. * Omnis autem mulier orans
aut prophetans non velato capite, de-
turpat caput suum: vnum enim est
6 ac si decaluetur. * Nam si non velatur
B mulier, tondeatur. Si verò turpe est
mulieri tonderi, aut decaluari, velet
7 caput suum. * Vir quidem non debet
velare caput suum: quoniam imago
& gloria Dei est, mulier autem glo-
8 ria viri est. * Non enim vir ex mulie- ‖ Gen. 2.
9 re est, sed mulier ex viro. * ‖ Etenim d.22.
non

nō eſt creatus vir propter mulierem,
ſed mulier propter virum. * Ideò de- 10
bet mulier poteſtatem habere ſupra
caput propter Angelos. * Verumtamē 11
neque vir ſine muliere, neque mulier C
ſine viro, in Domino. * Nam ſicut mu- 12
lier de viro, ita & vir per mulierem:
omnia autem ex Deo. * Vos ipſi iudi- 13
cate: decet mulierem non velatam o-
rare Deū? * Ne ipſa natura docet vos, 14
quòd vir quidem ſi comam nutriat,
ignominia eſt illi: * mulier verò ſi co- 15
mam nutriat, gloria eſt illi: quoniam
capilli pro velamine ei dati ſunt. * Si 16
quis autem videtur contentioſus eſſe: D
nos talem conſuetudinem non habe-
mus, neque Eccleſia Dei. * Hoc autem 17
præcipio: non laudans, quòd non in
melius, ſed in deterius conuenitis.
* Primùm quidem cōuenientibus vo- 18
bis in Eccleſiam, audio ſciſſuras eſſe
inter vos, & ex parte credo. * Nam o- 19
portet & hæreſes eſſe, vt & qui pro-
bati ſunt, manifeſti fiant in vobis.
* Conuenientibus ergo vobis in vnū, 20
iam non eſt Dominicam cœnam mā-
ducare. * Vnuſquiſque enim ſuam cœ- 21
nam præſumit ad manducandum. Et
alius quidem eſurit, alius autem ebrius
eſt. * Numquid domos non habetis ad 22
manducandum & bibendum? aut Ec- E
cleſiam Dei contemnitis, & confun-
ditis eos, qui non habent? Quid di-
cam vobis? Laudo vos? in hoc non
laudo. * Ego enim accepi à Domino 23
quod & tradidi vobis, quoniam Do-
minus Ieſus in qua nocte tradebatur,
accepit panem, * & gratias agens fre- 24
‖ *Math.* git, & dixit: ‖ Accipite, & manduca-
26.c.26 te: hoc eſt corpus meum, quod pro
Marci vobis tradetur: hoc facite in meam
14.c.22. commemorationem. * Similiter & ca- 25
Luc. 22. licem, poſtquam cœnauit, dicens: Hic F
b.17. calix nouum teſtamentum eſt in meo
ſanguine. hoc facite quotieſcumque
bibetis, in meam commemorationē.
* Quotieſcumque enim manducabitis 26
panem hunc, & calicem bibetis: mor-
tem Domini annuntiabitis donec ve-
‖ *Ioan.* 6 niat. * ‖ Itaque quicumque manduca- 27
f.59. uerit panem hunc, vel biberit calicem
Domini indignè: reus erit corporis
‖ 2. *Cor.* & ſanguinis Domini. * ‖ Probet au- 28
13.b.5. tem ſeipſum homo: & ſic de pane illo
edat, & de calice bibat. * Qui enim 29
manducat & bibit indignè, iudicium
ſibi manducat & bibit: non diiudicans
corpus Domini. * Ideò inter vos mul- 30
ti infirmi & imbecilles, & dormiunt
multi. * Quòd ſi noſmetipſos diiudica- 31
remus, non vtique iudicaremur. * Dū 32
iudicamur autem, à Domino corripi-
mur, vt non cum hoc mundo damne-
33 mur. * Itaque fratres mei, cùm conue-
nitis ad manducandum, inuicem ex-
34 pectate. * Si quis eſurit, domi mandu-
cet: vt non in iudicium conueniatis.
tis. Cetera autem, cùm venero, diſpo-
nam.

CAP. XII.

Variis dantur varia eiuſdem Spiritus ſancti chariſmata, vt in modum humani corporis quiſque ſuo fungatur officio, & mutua ſe opera omnes indigere cognoſcentes, mutuo ſe foueant: & ita Chriſtus ſuæ prouidit Eccleſiæ de variis hominum ſtatibus.

1 DE ſpiritualibus autem, nolo vos
2 ignorare fratres. * Scitis quo-
A niam cum Gentes eſſetis, ad ſimula-
chra muta prout ducebamini eun-
3 tes. * Ideò notum vobis facio, ‖ quòd ‖ *Marci*
nemo in Spiritu Dei loquens, dicit 9.f.39.
anathema Ieſu. Et nemo poteſt dice-
re, Dominus Ieſus, niſi in Spiritu ſan-
4 cto. * Diuiſiones verò gratiarum ſunt,
5 idem autem Spiritus: * Et diuiſiones
miniſtrationum ſunt, idem autem Do-
6 minus: * Et diuiſiones operationum
ſunt, idem verò Deus, qui operatur
7 omnia in omnibus. * Vnicuique au-
tem datur manifeſtatio Spiritus ad
8 vtilitatem. * Alij quidem per Spiritū
datur ſermo ſapientiæ: alij autem ſer-
mo ſcientiæ ſecundùm eumdem Spi-
9 ritum: * alteri fides in eodem Spiritu:
B alij gratia ſanitatum in vno Spiritu:
10 * alij operatio virtutū, alij prophetia,
alij diſcretiò ſpirituū, alij genera lin-
guarum, alij interpretatio ſermonum.
11 * ‖ Hæc autem omnia operatur vnus ‖ *Rom.*
atque idem Spiritus, diuidens ſingulis 12.a.6.
12 prout vult. * Sicut enim corpus vnum *Epheſ.*
eſt, & membra habet multa; omnia 4.b.6.
autem mēbra corporis cùm ſint mul-
ta, vnum tamen corpus ſunt: ita &
13 Chriſtus. * Etenim in vno Spiritu
omnes nos in vnum corpus baptizati
ſumus, ſiue Iudæi, ſiue Gentiles, ſiue
ſerui, ſiue liberi: & omnes in vno
14 Spiritu potati ſumus. * Nam & cor-
pus non eſt vnum membrū, ſed mul-
15 ta. * Si dixerit pes: Quoniam non ſum
manus, non ſum de corpore: nū ideò
16 non eſt de corpore? * Et ſi dixerit au-
ris: Quoniam non ſum oculus, non
ſum de corpore: num ideò non eſt de
17 corpore? * Si totum corpus oculus: vbi
C auditus? Si totum auditus: vbi odora-
18 tus? * Nunc autem poſuit Deus mem-
bra, vnumquodque eorum in corpore
19 ſicut voluit. * Quòd ſi eſſent omnia
20 vnum membrum, vbi corpus? * Nunc
autem multa quidem membra, vnum
21 autem corpus. * Non poteſt autem

oculus dicere manui: Opera tua non
indigeo; aut iterùm caput pedibus:
Non estis mihi necessarij. * Sed mul- 22
tò magis, quæ videntur membra cor-
poris infirmiora esse, necessariora sũt:
* & quæ putamus ignobiliora mem- 23
bra esse corporis, his honorem abun-
dantiorem circumdamus: & quæ in-
honesta sunt nostra, abundantiorem
honestatem habent. *Honesta autem 24
nostra nullius egent: sed Deus tem-
perauit corpus, ei, cui deerat, abun-
dantiorem tribuendo honorem, * vt 25
non sit schisma in corpore, sed idipsũ
pro inuicem solicita sint membra.*Et 26
si quid patitur vnum membrum, com- D
patiuntur omnia membra: siue gloria-
tur vnum membrũ, congaudent om-
nia membra. *Vos autem estis corpus 27
¶ Ephes. 4.c.11. Christi, & membra de membro. * ¶Et 28
quosdam quidem posuit Deus in Ec-
clesia primùm Apostolos, secundò
Prophetas, tertiò Doctores, deinde
virtutes, exinde gratias curationum,
opitulationes, gubernationes, genera
linguarum, interpretationes sermo-
num. * Numquid omnes Apostoli? 29
numquid omnes Prophetæ? num-
quid omnes Doctores? * numquid 30
omnes virtutes? numquid omnes gra-
tiam habent curationum? numquid
omnes linguis loquuntur? numquid
omnes interpretantur? * Æmulamini 31
autem charismata meliora. Et adhuc
excellentiorem viam vobis demon-
stro.

CAP. XIII.

Ostendit charitatis necessitatem, ipsius officia, perpetuitatem, ac præcellentiam supra fidem & spem, reliquaque Dei dona.

SI linguis hominum loquar, & an- 1
gelorum, charitatem autem non A
habeam, factus sum velut æs sonans,
aut cymbalum tinniens. *Et si habue- 2
ro prophetiam, & nouerim mysteria
omnia, & omnem scientiam: & si ha-
buero omnem fidem ita vt montes
transferam, charitatem autem non
habuero, nihil sum. * Et si distribuero 3
in cibos pauperum omnes facultates B
meas, & si tradidero corpus meum
ita vt ardeam, charitatem autem non
habuero, nihil mihi prodest. * Chari- 4
tas patiens est, benigna est: Charitas
non æmulatur, non agit perperàm,
non inflatur, * non est ambitiosa, non 5
quærit quæ sua sunt, non irritatur,
non cogitat malum, * non gaudet su- 6
per iniquitate, congaudet autem ve-
ritati: * omnia suffert, omnia credit, 7
omnia sperat, omnia sustinet. * Cha- 8
ritas numquam excidit; siue prophe- C
tiæ euacuabuntur, siue linguæ cessa-
9 bunt, siue scientia destruetur. * Ex
parte enim cognoscimus, & ex parte
10 prophetamus. * Cùm autem venerit
quod perfectum est, euacuabitur quod
11 ex parte est. * Cum essem paruulus,
D loquebar vt paruulus, sapiebam vt
paruulus, cogitabam vt paruulus.
Quando autem factus sum vir, eua-
12 cuaui quæ erant paruuli. * Videmus
nunc per speculum in ænigmate: tunc
autem facie ad faciem. Nunc cogno-
sco ex parte: tunc autem cognoscam
13 sicut & cognitus sum. * Nunc autem
manent, fides, spes, charitas, tria hæc:
maior autem horum est charitas.

CAP. XIV.

Donum linguarum inferius esse dicit dono prophetiæ; imò inutile, si desit qui interpretetur: tradit ergo eis normam qua his donis ordinatè vtantur: & mulieres in Ecclesiis silere iubet.

1 SEctamini charitatem, æmulamini
A spiritalia: magis autem vt prophe-
2 tetis. *Qui enim loquitur lingua, non
hominibus loquitur, sed Deo: nemo
enim audit. Spiritu autem loquitur
3 mysteria. * Nam qui prophetat, ho-
minibus loquitur ad ædificationem,
& exhortationem, & consolationem.
4 * Qui loquitur lingua, semetipsum
ædificat: qui autem prophetat, Eccle-
5 siam Dei ædificat. * Volo autem om-
nes vos loqui linguis: magis autẽ pro-
phetare. Nam maior est qui prophe-
tat, quàm qui loquitur linguis: nisi
fortè interpretetur, vt Ecclesia ædifi-
6 cationem accipiat. * Nunc autem, fra-
B tres, si venero ad vos linguis loquens;
quid vobis prodero, nisi vobis loquar
aut in reuelatione, aut in scientia, aut
7 in prophetia, aut in doctrina? * Ta-
men quæ sine anima sunt vocem dan-
tia, siue tibia, siue cithara, nisi distin-
ctionem sonituum dederint; quomo-
do scietur id quod canitur, aut quod
8 citharizatur? *Etenim si incertam vo-
cem det tuba; quis parabit se ad bel-
9 lum? * Ita & vos per linguam nisi ma-
C nifestum sermonem dederitis; quo-
modo scietur id quod dicitur? eritis
10 enim in aëra loquentes. * Tam mul-
ta, vt puta, genera linguarum sunt in
hoc mundo: & nihil sine voce est.
11 *Si ergo nesciero virtutem vocis, ero
ei, cui loquor, barbarus: & qui loqui-
12 tur, mihi barbarus. * Sic & vos, quo-
niam æmulatores estis spirituum, ad
ædificationem Ecclesiæ quærite vt
13 abundetis. * Et ideò qui loquitur lin-
14 gua, oret vt interpretetur.* Nã si orem
lingua, spiritus meus orat, mens au-
tem

tem mea sine fructu est. * Quid ergo 15
est? Orabo spiritu, orabo & mente:
psallam spiritu, psallam & mēte. * Ce- 16
terùm si benedixeris spiritu: qui sup-
plet locum idiotæ, quomodo dicet,
Amen, super tuā benedictionem? quo-
niam quid dicas, nescit. * nam tu qui- 17
dem benè gratias agis: sed alter non
ædificatur. * Gratias ago Deo meo, 18
quòd omniū vestrûm lingua loquor. D
* Sed in Ecclesia volo quinque verba 19
sensu meo loqui, vt & alios instruam:
quàm decem millia verborum in lin-
gua. * Fratres, nolite pueri effici sen- 20
sibus, sed malitia paruuli estote: sen-
sibus autem perfecti estote. * In lege 21
‖ Isa. 28 c. 11. scriptum est: ‖ Quoniam in aliis lin-
guis & labiis aliis loquar populo huic:
& nec sic exaudient me, dicit Domi-
nus. * Itaque linguæ in signum sunt 22
non fidelibus, sed infidelibus: pro- E
phetiæ autem non infidelibus, sed fi-
delibus. * Si ergo conueniat vniuersa 23
Ecclesia in vnum, & omnes linguis
loquantur, intrent autem idiotæ, aut
infideles: nonne dicent quòd insani-
tis? * Si autem omnes prophetent, in- 24
tret autem quis infidelis, vel idiota,
conuincitur ab omnibus, diiudicatur
ab omnibus: * occulta cordis eius ma- 25
nifesta fiunt, & ita cadens in faciem
adorabit Deum, pronuntians quòd
verè Deus in vobis sit. * Quid ergo 26
est, fratres? cùm conuenitis, vnusquis- F
que vestrûm psalmum habet, doctri-
nam habet, apocalypsim habet, lin-
guam habet, interpretationem habet:
omnia ad ædificationem fiant. * Siue 27
lingua quis loquitur, secundùm duos,
aut vt multùm tres, & per partes, &
vnus interpretetur. * Si autem non 28
fuerit interpres, taceat in Ecclesia, si-
bi autem loquatur, & Deo. * Prophetæ 29
autem duo, aut tres dicant, & ceteri
diiudicent. * Quòd si alij reuelatum 30
fuerit sedenti, prior taceat. * Potestis 31
enim omnes per singulos propheta-
re: vt omnes discant, & omnes exhor-
tentur: * & spiritus prophetarum pro- 32
phetis subiecti sunt. * Non enim est 33
dissensionis Deus, sed pacis: sicut &
in omnibus Ecclesiis sanctorum do-
ceo. * Mulieres in Ecclesiis taceant, 34
non enim permittitur eis loqui, sed G
‖ Gen. 3. c. 16. subditas esse, sicut ‖ & lex dicit. * Si 35
quid autem volunt discere, domi vi-
ros suos interrogent. Turpe est enim
mulieri loqui in Ecclesia. * An à vo- 36
bis verbum Dei processit? aut in vos
solos peruenit? * Si quis videtur pro- 37
pheta esse, aut spiritualis, cognoscat
quæ scribo vobis, quia Domini sunt
mandata. * Si quis autem ignorat, 38
39 ignorabitur. * Itaque fratres æmula-
mini prophetare: & loqui linguis no-
40 lite prohibere. * Omnia autem hone-
stè, & secundùm ordinem fiant.

CAP. XV.

Christum docet à mortuis resurrexisse, multisque ac demum Paulo qui se minimum dicit Apostolorum apparuisse: ac nostram hic astruit resurrectionem, & ordinem ac modum eius, vnà cum diuersa resuscitatorum gloria, non in anima solùm, sed etiam in corpore: mors autem in resurrectione absorbebitur.

1 NOtum autem vobis facio, fra- Galat. 1 b. 11.
A tres, Euangelium, quod prædica-
ui vobis, quod & accepistis, in quo &
2 statis, * per quod & saluamini: qua
ratione prædicauerim vobis, si tene-
3 tis, nisi frustrà credidistis. * ‖ Tradidi
enim vobis in primis, quod & acce-
pi: quoniam Christus mortuus est
pro peccatis nostris ‖ secundùm Scri- Isa. 53.
4 pturas: * ‖ & quia sepultus est, & quia b. 5.
resurrexit tertia die secundùm Scri- ‖ Ioan. 2
5 pturas: * & quia visus est Cephæ, & a. 2.
6 post hoc vndecim: * Deinde visus est Ioan.
plus quàm quingentis fratribus simul: 20. c. 19.
ex quibus multi manent vsque ad-
huc, quidam autem dormierunt:
7 * Deinde visus est Iacobo, deinde A-
8 postolis omnibus: * Nouissimè au-
tem omnium tamquam abortiuo, vi-
9 sus est & mihi. * ‖ Ego enim sum mi- ‖ Act 9.
B nimus Apostolorum, qui non sum di- a. 3.
gnus vocari Apostolus, quoniam per- Ephes. 3.
10 secutus sum Ecclesiam Dei. * Gratia b. 8.
autem Dei sum id quod sum, & gra-
tia eius in me vacua non fuit, sed a-
bundantiùs illis omnibus laboraui:
non ego autem, sed gratia Dei me-
11 cum: * Siue enim ego, siue illi; sic
12 prædicamus, & sic credidistis. * Si
autem Christus prædicatur quòd re-
surrexit à mortuis, quomodo qui-
dam dicunt in vobis, quoniam resur-
13 rectio mortuorum non est? * Si au-
tem resurrectio mortuorum non est:
14 neque Christus resurrexit. * Si autem
Christus non resurrexit, inanis est er-
go prædicatio nostra, inanis est & fi-
15 des vestra: * inuenimur autem & falsi
C testes Dei: quoniam testimonium di-
ximus aduersus Deum, quòd suscita-
uerit Christum; quem non suscitauit,
16 si mortui non resurgunt. * Nam si
mortui non resurgunt, neque Chri-
17 stus resurrexit. * Quòd si Christus
non resurrexit, vana est fides vestra,
adhuc enim estis in peccatis vestris.
18 * Ergo & qui dormierunt in Christo,
19 perierunt. * Si in hac vita tantùm in
Christo sperantes sumus, miserabi-

liores sumus omnibus hominibus.
* Nunc autem Christus resurrexit à 20
|Col.1. mortuis primitiæ dormientium: *| quo- 21
c.18. niam quidem per hominem mors, &
Apoc.1. per hominem resurrectio mortuorum.
b.5. * Et sicut in Adam omnes moriun- 22
tur, ita & in Christo omnes viuifica-
|1.Thes. buntur. * | Vnusquisque autem in 23
4.b.15. suo ordine, primitiæ Christus: dein-
de ii, qui sunt Christi, qui in aduen-
tu eius crediderunt. * Deinde finis; 24
cùm tradiderit regnum Deo & Pa-
tri, cùm euacuauerit omnem princi-
patum, & potestatem, & virtutem.
|Psal. *Oportet autem illum regnare, | do- 25
109.a.1. nec ponat, omnes inimicos sub pedi- D
Heb.1. bus eius. * Nouissima autem inimica 26
d.13. & destruetur mors: | Omnia enim sub-
10.c.13. iecit sub pedibus eius. Cùm autem
|Psal. dicat: * Omnia subiecta sunt ei; sine 27
8.c.8. dubio præter eum, qui subiecit ei om-
Heb.2. nia. * Cùm autem subiecta fuerint 28
b.8. illi omnia: tunc & ipse Filius subie-
ctus erit ei, qui subiecit sibi omnia, vt
sit Deus omnia in omnibus. * Alio- 29
quin quid facient qui baptizantur pro
mortuis, si omnino mortui non resur-
gunt? vt quid & baptizantur pro illis?
* vt quid & nos periclitamur omni 30
hora? * Quotidie morior per vestram 31
gloriam, fratres, quam habeo in Chri-
sto Iesu Domino nostro. * Si (secun- 32
dùm hominem) ad bestias pugnaui
Ephesi quid mihi prodest, si mortui
|Isaia non resurgunt? | manducemus, & bi-
22.c.13. bamus, cras enim moriemur. * No- 33
Sap.2. lite seduci: Corrumpunt mores bo-
b.6. nos colloquia mala. * Euigilate iusti, 34
& nolite peccare: ignorantiam enim E
Dei quidam habent, ad reuerentiam
vobis loquor. * Sed dicet aliquis: 35
Quomodo resurgunt mortui? qua-
live corpore venient? * Insipiens, tu 36
quod seminas non viuificatur, nisi
priùs moriatur. * Et quod seminas, 37
non corpus, quod futurum est, semi-
nas, sed nudum granum, vt puta tri-
tici, aut alicuius cæterorum. * Deus 38
autem dat illi corpus sicut vult: &
vnicuique seminum proprium corp'.
* Non omnis caro, eadem caro: sed 39
alia quidem hominum, alia verò pe-
corum, alia volucrum, alia autem
piscium. * Et corpora cælestia, & 40
corpora terrestria: sed alia quidem
cælestium gloria, alia autem terre-
strium. * Alia claritas solis, alia clari- 41
tas lunæ, & alia claritas stellarum. F
Stella enim à stella differt in clarita-
te: *sic & resurrectio mortuorum. Se- 42
minatur in corruptione, surget in in-
corruptione. * Seminatur in ignobi- 43
litate, surget in gloria; Seminatur in
44 infirmitate, surget in virtute. *Semi-
natur corpus animale, surget corpus
spiritale. Si est corpus animale, est &
45 spiritale, sicut scriptum est: * | Factus |Gen.2.
est primus homo Adam in animam b.7.
viuentem, nouissimus Adam in spiri-
46 tum viuificantem. * Sed non priùs
quod spiritale est, sed quod animale:
47 deinde quod spiritale. * Primus ho-
mo de terra, terrenus: secundus homo
48 de cælo, cælestis. * Qualis terrenus, ta-
les & terreni: & qualis cælestis, tales
49 & cælestes. * Igitur, sicut portauimus
imaginem terreni, portemus & ima-
50 ginem cælestis. * Hoc autem dico
fratres: quia caro & sanguis regnum
Dei possidere non possunt: neque cor-
51 ruptio incorruptelam possidebit. * Ec-
G ce mysterium vobis dico: Omnes qui-
dem resurgemus, sed non omnes im-
52 mutabimur. * In momento, in ictu ocu-
li, in nouissima tuba: canet enim tuba,
& mortui resurgent incorrupti: & nos
53 immutabimur. * Oportet enim cor-
ruptibile hoc induere incorruptionē:
& mortale hoc induere immortalita-
54 tem. * Cùm autem mortale hoc in-
duerit immortalitatem, tunc fiet ser-
mo, qui scriptus est: | Absorpta est |Osee
55 mors in victoria. * Vbi est mors vi- 13.d.14.
ctoria tua? vbi est mors stimulus tuus? Heb.2.
56 * Stimulus autem mortis peccatum d.14.
57 est: virtus verò peccati lex. *| Deo au- |Iof. 5.
tem gratias, qui dedit nobis victo- a.5.
riam per Dominum nostrum Iesum
58 Christum. * Itaque fratres mei dile-
cti, stabiles estote, & immobiles: ab-
undantes in opere Domini semper,
scientes quòd labor vester non est in-
anis in Domino.

CAP. XVI.

Vbi de colligenda pro Christianis qui Ierosolymis agebant eleemosyna hortatus esset, commendat eis Timotheum ac Stephanæ familiam: deinde salutationes subiungit.

1 DE collectis autem, quæ fiunt in
A sanctos, sicut ordinaui Ecclesiis
2 Galatiæ, ita & vos facite. * Per vnam
sabbati vnusquisque vestrûm apud se
seponat, recondens quod ei benè pla-
cuerit: vt non, cùm venero, tunc col-
3 lectæ fiant. * Cùm autem præsens fue-
ro: quos probaueritis per epistolas,
hos mittam perferre gratiam vestram
4 in Ierusalem. * Quòd si dignum fue-
5 rit vt & ego eam, mecum ibunt. * Ve-
niam autem ad vos, cùm Macedoniam
pertransiero: nam Macedoniam per-
6 transibo. * Apud vos autem forsitan
B manebo, vel etiam hiemabo: vt vos
7 me deducatis quocumque iero. * No-
lo enim vos modò in transitu videre,

spero enim me aliquantulū temporis
manere apud vos, si Dominus permi-
serit. * Permanebo autem Ephesi vs- 8
que ad Pentecosten. * Ostium enim 9
mihi apertum est magnū, & euidens:
& aduersarij multi. * Si autē venerit 10
Timotheus, videte vt sine timore sit
apud vos: opus enim Domini opera-
tur, sicut & ego. * Ne quis ergo illum 11
spernat: deducite autem illū in pace,
vt veniat ad me: expecto enim illum
cum fratribus. * De Apollo autē fra- 12
tre vobis notum facio, quoniam mul- C
tùm rogaui eum vt veniret ad vos
cum fratribus: & vtique non fuit vo-
luntas vt nunc veniret: veniet autem,
cùm ei vacuum fuerit. * Vigilate, sta- 13
te in fide, viriliter agite, & conforta-
mini. * omnia vestra in charitate fiant. 14
* Obsecro autem vos fratres, nostis 15
domum Stephanæ, & Fortunati, &
Achaici: quoniam sunt primitiæ A-
chaiæ, & in ministerium sanctorum
ordinauerunt seipsos: * vt & vos sub- 16
diti sitis eiusmodi, & omni cooperan-
ti, & laboranti. * Gaudeo autem in 17
præsentia Stephanæ, & Fortunati, & D
Achaici: quoniam id quod vobis
deerat, ipsi suppleuerunt: * refecerunt 18
enim & meum spiritum, & vestrum.
Cognoscite ergo qui huiusmodi sunt.
* Salutant vos Ecclesiæ Asiæ. Salu- 19
tant vos in Domino multùm, Aquila
& Priscilla, cum domestica sua Ec-
clesia: apud quos & hospitor. * Salu- 20
tant vos omnes fratres. Salutate inui-
cem in osculo sancto. * Salutatio, 21
mea manu Pauli. * Si quis non amat 22
Dominum nostrum Iesum Christum,
sit anathema, Maran Atha. * Gratia 23
Domini nostri Iesu Christi vobiscum,
* Charitas mea cum omnibus vobis 24
in Christo Iesu. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD CORINTHIOS SECVNDA.

CAPVT I.

Ostendit Apostolus ex quantis in Asia ortis aduersantibus eripuerit eum Dominus, vt & ipse alios consoletur: deinde manifestans cordis sui ac doctrinæ sinceritatem, ostendit quòd licet iuxta id quod proposuerat, ad eos non venerit, nulla ipsius id actum est leuitate; asserens firmam esse suæ prædicationis veritatem.

1 PAVLVS Apostolus Iesu Christi
A per voluntatem Dei, & Timo-
theus frater, Ecclesiæ Dei, quæ
est Corinthi, cum omnibus san-
2 ctis, qui sūt in vniuersa Achaia. * Gra-
tia vobis & pax à Deo Patre nostro,
3 & Domino Iesu Christo. * ‖ Benedi- ‖ *Ephes. 1. a. 3.*
ctus Deus & Pater Domini nostri
Iesu Christi, Pater misericordiarū, & *1. Pet. 1. a. 3.*
4 Deus totius consolationis, * qui con-
solatur nos in omni tribulatione no-
stra: vt possimus & ipsi consolari eos,
qui in omni pressura sunt, per exhor-
tationem, qua exhortamur & ipsi à
5 Deo. * Quoniam sicut abundant pas-
siones Christi in nobis: ita & per
Christum abundat consolatio nostra.
6 * Siue autem tribulamur pro vestra
B exhortatione & salute, siue consola-
mur pro vestra consolatione, siue ex-
hortamur pro vestra exhortatione &
salute, quæ operatur tolerantiam ea-
rumdem passionum, quas & nos pa-
7 timur: * vt spes nostra firma sit pro
vobis: scientes quòd sicut socij pas-
sionū estis, sic eritis & consolationis.
8 * Non enim volumus ignorare vos
fratres de tribulatione nostra, quę fa-
cta est in Asia, quoniam supra mo-
dum grauati sumus supra virtutem, ita
9 vt tæderet nos etiam viuere. * Sed ipsi
in nobismetipsis responsum mortis
habuimus, vt non simus fidentes in
nobis, sed in Deo, qui suscitat mor-
10 tuos: * qui de tantis periculis nos eri-
puit, & eruit: in quē speramus quo-
11 niam & adhuc eripiet, * adiuuantibus
& vobis in oratione pro nobis: vt ex
multorum personis, eius quæ in nobis
est donationis, per multos gratiæ a-
12 gantur pro nobis. * Nam gloria no-
stra hæc est, testimonium conscien-
C tiæ nostræ, quòd in simplicitate cor-
dis & sinceritate Dei, & non in sa-
pientia carnali, sed in gratia Dei, con-
uersati sumus in hoc mundo: abun-
13 dantiùs autem ad vos. * Non enim
alia scribimus vobis, quàm quæ legi-
stis, & cognouistis. Spero autem quòd
14 vsque in finem cognoscetis, * sicut &
cognouistis nos ex parte, quòd glo-
ria vestra sumus, sicut & vos nostra,
15 in die Domini nostri Iesu Christi. * Et
hac confidentia volui priùs venire ad
vos, vt secundam gratiam haberetis:
16 * & per vos transire in Macedoniam,
& iterùm à Macedonia venire ad vos,
17 & à vobis deduci in Iudæam. * Cùm

ergo hoc voluissem, numquid leuita-
te vsus sum? Aut quæ cogito, secun-
dùm carnem cogito, vt sit apud me
EST & NON? * Fidelis autem Deus, 18
quia sermo noster, qui fuit apud vos, D
non est in illo EST & NON. * Dei e- 19
nim filius Iesus Christus, qui in vobis
per nos prædicatus est, per me, & Sil-
uanum, & Timotheum, non fuit EST
& NON, sed EST in illo fuit. * Quot- 20
quot enim promissiones Dei sunt, in
illo EST: ideò & per ipsum Amen
Deo ad gloriam nostram. * Qui au- 21
tem confirmat nos vobiscum in Chri-
sto, & qui vnxit nos Deus: * qui & 22
signauit nos, & dedit pignus Spiritus
in cordibus nostris. * Ego autem te-
stem Deum inuoco in animam meam, 23
quòd parcens vobis, non veni vltrà
Corinthum: non quia dominamur
fidei vestræ, sed adiutores sumus gau-
dij vestri: nam fide statis.

CAP. II.

Ostendit quòd ad ipsos non venerit ne maioris esset causa tristitiæ, exhortans vt fornicarium illum recipiant in gratiam: simul indicans quòd magno quidem labore, magno tamen etiam fructu prædicauerit, licet prædicationis suæ fragrantia quibusdam mortis occasio fuerit.

STatui autem hoc ipsum apud me, 1
ne iterùm in tristitia venirem ad A
vos. * Si enim ego contristo vos: & 2
quis est, qui me lætificet, nisi qui con-
tristatur ex me? * Et hoc ipsum scripsi 3
vobis, vt non cùm venero, tristitiam
super tristitiam habeam, de quibus
oportuerat me gaudere: confidens in
omnibus vobis, quia meum gaudium,
omnium vestrûm est. * Nam ex mul- 4
ta tribulatione & angustia cordis
scripsi vobis per multas lacrymas:
non vt contristemini: sed vt sciatis,
quam charitatem habeam abundan-
tiùs in vobis. * Si quis autem contri- 5
stauit, non me contristauit: sed ex B
parte, vt non onerem omnes vos.
* Sufficit illi, qui eiusmodi est, obiur- 6
gatio hæc, quæ fit à pluribus: * ita vt 7
è contrario magis donetis, & console-
mini, ne fortè abundantiori tristitia
absorbeatur qui eiusmodi est. * Pro- 8
pter quod obsecro vos, vt confirmetis
in illum charitatem. * Ideò enim & 9
scripsi, vt cognoscam experimentum C
vestrum, an in omnibus obedientes
sitis. * Cui autem aliquid donastis, & 10
ego: nam & ego quod donaui, si quid
donaui, propter vos in persona Chri-
sti, * vt non circumueniamur à satana: 11
non enim ignoramus cogitationes
eius. * Cùm venissem autem Troadem 12
propter Euangelium Christi, & ostium
13 mihi apertum esset in Domino, * non
D habui requiem spiritui meo, eò quòd
non inuenerim Titum fratrem meũ,
sed valefaciens eis, profectus sum in
14 Macedoniam. * Deo autem gratias,
qui semper triumphat nos in Chri-
sto Iesu, & odorem notitiæ suæ ma-
15 nifestat per nos in omni loco: * quia
Christi bonus odor sumus Deo, in
iis qui salui fiunt, & in iis qui per-
16 eunt: * aliis quidem odor mortis in
mortem; aliis autem odor vitæ in
vitam. Et ad hæc quis tam idoneus?
* Non enim sumus sicut plurimi, adul-
terantes verbum Dei, sed ex sinceri-
tate, sed sicut ex Deo, coram Deo, in
Christo loquimur.

CAP. III.

Non eget Apostolus hominum commendatione, cùm fructus suæ prædicationis eum commendet: multo enim maiori in honore esse debent ministri noui testamenti ac spiritus, quam veteris testamenti ac litteræ: & quòd Iudæi velamen adhuc habebant super cor suum in lectione Scripturarum, quod fide in Christum auferitur.

1 INcipimus iterũ nosmetipsos com-
A mendare? aut nũquid egemus (sicut
quidam) commendatitiis epistolis ad
2 vos, aut ex vobis? * Epistola nostra
vos estis, scripta in cordibus nostris,
quę scitur & legitur ab omnibus ho-
3 minibus: * manifestati quòd epistola
estis Christi, ministrata à nobis, &
B scripta non atramento, sed spiritu Dei
viui: non in tabulis lapideis, sed in
4 tabulis cordis carnalibus. * Fiduciam
autem talem habemus per Christum
5 ad Deum: * non quòd sufficientes
simus cogitare aliquid à nobis, quasi
ex nobis: sed sufficientia nostra ex
6 Deo est: * qui & idoneos nos fecit
ministros noui testamenti; non litte-
ra, sed Spiritu: littera enim occidit,
7 Spiritus autem viuificat. * Quòd si
ministratio mortis, litteris deforma-
ta in lapidibus, fuit in gloria; ita vt
non possent intendere filij Israel in
faciem Moysi, propter gloriam vultus
8 eius, quæ euacuatur: * quomodo non
magis ministratio Spiritus erit in glo-
9 ria? * Nam si ministratio damnatio-
C nis gloria est: multo magis abundat
10 ministerium iustitiæ in gloria. * Nam
nec glorificatum est, quod claruit in
hac parte, propter excellentem glo-
11 riam. * Si enim quod euacuatur, per
gloriam est: multò magis quod ma-
12 net, in gloria est: * Habentes igitur
talem spem, multa fiducia vtimur: ‖ Exod.
13 * ‖ & non sicut Moyses ponebat vela- 34. d. 33.
men

men super faciem suam, vt non in-
tenderent filij Israel in faciem eius,
quod euacuatur, * sed obtusi sunt 14
sensus eorum. Vsque in hodiernum
enim diem idipsum velamen in le-
ctione veteris testamenti manet non
reuelatum, (quoniam in Christo eua-
cuatur) *sed vsque in hodiernũ diem, 15
cùm legitur Moyses, velamen posi- D
tum est super cor eorum. * Cùm au- 16
tem conuersus fuerit ad Dominum,
‖ *Ioan. 4.c.24.* auferetur velamen. * ‖ Dominus au- 17
tem Spiritus est: Vbi autem Spiritus
Domini, ibi libertas. * Nos verò om- 18
nes reuelata facie gloriam Domini
speculantes, in eamdem imaginem
transformamur à claritate in clarita-
tem tamquam à Domini Spiritu.

CAP. IIII.

Quòd sincera Apostolorum prædicatione verbum Dei omnibus manifestatum est, præterquam iis quorum mentes excæcatæ sunt: quòd multa aduersa patiantur Apostoli, numquam tamen succumbant: momentanea autem tribulatio parit magnam æternamque gloriam.

IDeò habentes administrationem, 1
iuxta quod misericordiam conse- A
cuti sumus, non deficimus, * sed abdi- 2
camus occulta dedecoris, non ambu-
lantes in astutia, neque adulterantes
verbum Dei, sed in manifestatione
veritatis commendantes nosmetipsos
ad omnem conscientiam hominum
coram Deo. * Quòd si etiam opertum 3
est Euangelium nostrum; in iis, qui
pereunt, est opertum: *in quibus deus 4
huius sæculi excæcauit mentes infide-
lium, vt non fulgeat illis illuminatio
Euangelii gloriæ Christi, qui est ima-
go Dei. * Non enim nosmetipsos præ- 5
dicamus, sed Iesum Christum Do- B
minum nostrum; nos autem seruos
vestros per Iesum: * quoniam Deus, 6
qui dixit de tenebris lucem splende-
scere, ipse illuxit in cordibus nostris,
ad illuminationem scientiæ claritatis
Dei, in facie Christi Iesu. * Habemus 7
autem thesaurum istum in vasis fictì-
libus: vt sublimitas sit virtutis Dei,
& non ex nobis. * In omnibus tribu- 8
lationem patimur, sed non angustia- C
mur: aporiamur, sed nõ destituimur:
* persecutionem patimur, sed non de- 9
relinquimur: deiicimur, sed non peri-
mus: * semper mortificationem Iesu 10
in corpore nostro circũferentes, vt &
vita Iesu manifestetur in corporibus
nostris. * Semper enim nos, qui viui- 11
mus, in mortem tradimur propter
Iesum: vt & vita Iesu manifestetur
in carne nostra mortali. * Ergo mors 12
in nobis operatur, vita autem in vo-
13 bis. * Habentes autem eumdem spiri-
tum fidei, sicut scriptũ est: ‖ Credidi, ‖ *Psalm. 115.a.1.*
propter quod locutus sum: & nos cre-
dimus, propter quod & loquimur.
14 * scientes quoniam qui suscitauit Ie-
sum, & nos cum Iesu suscitabit, &
15 constituet vobiscum. * Omnia enim
D propter vos: vt gratia abundans, per
multos in gratiarum actione, abundet
16 in gloriam Dei. * Propter quod non
deficimus: sed licet is, qui foris est,
noster homo corrumpatur, tamen is,
qui intus est, renouatur de die in diẽ.
17 * Id enim, quod in præsenti est mo-
mentaneum & leue tribulationis no-
stræ, supra modũ in sublimitate æter-
nũ gloriæ pondus operatur in nobis,
18 * non contemplantibus nobis quæ vi-
dentur, sed quæ non videntur. Quæ
enim videntur, temporalia sunt: quæ
autem non videntur, æterna sunt.

CAP. V.

Ex certa spe futuræ gloriæ desiderant Apostoli absolui à corpore, cùm aliter ea frui non possint: semper autem cupientes Christo omnium iusto iudici placere, dant suis discipulis occasionem de ipsis gloriandi coram aduersariis: & legatione pro Christo fungentes, ne ipsum quidem Christum, quem prædicant, & cuius morte reconciliatus est Deo mundus, iam secundùm carnem nouerunt.

1 SCimus enim, quoniam si terrestris
A domus nostra huius habitationis
dissoluatur, quòd ædificationem ex
Deo habemus, domum non manufa-
2 ctam, æternã in cælis. * Nam & in hoc
ingemiscimus, ‖ habitationẽ nostram, ‖ *Apoc. 16.c.13.*
quæ de cælo est, superindui cupiẽtes:
3 * si tamen vestiti, non nudi inuenia-
4 mur. * Nam & qui sumus in hoc ta-
bernaculo, ingemiscimus grauati: eò
quòd nolumus expoliari, sed super-
uestiri; vt absorbeatur quod mortale
5 est, à vita. * Qui autem efficit nos in
hoc ipsum, Deus, qui dedit nobis pi-
6 gnus spiritus. * Audẽtes igitur semper,
B scientes quoniam dum sumus in cor-
7 pore, peregrinamur à Domino: (* per
fidem enim ambulamus, & non per
8 speciem) * audemus autem, & bonam
voluntatem habemus magis peregri-
nari à corpore, & præsentes esse ad
9 Dominum. * Et ideò contendimus,
siue absentes, siue præsentes, placere
10 illi. * ‖ Omnes enim nos manifesta- ‖ *Rom. 14.b.10.*
ri oportet ante Tribunal Christi, vt
referat vnusquisq; propria corporis,
prout gessit, siue bonum, siue ma-
11 lum. * Scientes ergo timorem Domi-
C ni, hominibus suademus, Deo autem
mani-

manifesti sumus. Spero autem & in
conscientijs vestris manifestos nos es-
se. * Non iterùm commendamus nos 12
vobis, sed occasionem damus vobis
gloriandi pro nobis: vt habeatis ad
eos, qui in facie gloriantur, & non in
corde. * Siue enim mente excedimus, 13
Deo: siue sobrij sumus, vobis. * Cha- 14
ritas enim Christi vrget nos: æstiman-
tes hoc, quoniam si vnus pro omni-
bus mortuus est, ergo omnes mortui
sunt: * & pro omnibus mortuus est 15
Christus: vt, & qui viuunt, iam non
sibi viuant, sed ei, qui pro ipsis mor-
tuus est & resurrexit. * Itaque nos ex 16
hoc neminem nouimus secundùm D
carnem. Et si cognouimus secundùm
carnem Christum: sed nunc iam non
nouimus. *Si qua ergo in Christo no- 17
‖ Isa.43. ua creatura, vetera transierunt: ‖ ecce
c.19. facta sunt omnia noua. * Omnia au- 18
Apoc.21 tem ex Deo, qui nos reconciliauit sibi
b.5. per Christum: & dedit nobis mini-
sterium reconciliationis. * quoniam 19
quidem Deus erat in Christo mun-
dum reconcilians sibi, non reputans
illis delicta ipsorum, & posuit in no-
bis verbum reconciliationis. * Pro 20
Christo ergo legatione fungimur,
tamquam Deo exhortante per nos.
Obsecramus pro Christo, reconcilia-
mini Deo. * Eum, qui non nouerat 21
peccatum, pro nobis peccatum fecit,
vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso.

CAP. VI.

Exhortatur ne acceptam negligant gratiam, ostendens quantum laborauerit vt probatum se Dei ministrum exhiberet, & admonens vt à conuictu & consortio infidelium separentur.

ADiuuantes autem exhortamur, 1
ne in vacuum gratiam Dei reci- A
‖ Isa.49 piatis. * Ait enim: ‖ Tempore accepto 2
c.8. exaudiui te, & in die salutis adiuui
te. Ecce nunc tempus acceptabile, ec-
‖ 1.Cor. ce nunc dies salutis. * ‖ nemini dantes 3
10.g.32. vllam offensionem, vt non vitupere-
tur ministerium nostrum: *sed in om- 4
‖ 1.Cor. nibus exhibeamus nosmetipsos ‖ sicut
4.a.1. Dei ministros, in multa patientia, in
tribulationibus, in necessitatibus, in
angustijs, * in plagis, in carceribus, 5
in seditionibus, in laboribus, in vigi- B
lijs, in ieiunijs, * in castitate, in scien- 6
tia, in longanimitate, in suauitate, in
Spiritu sancto, in charitate non ficta,
* in verbo veritatis, in virtute Dei, per 7
arma iustitiæ à dextris, & à sinistris;
* per gloriam, & ignobilitatem; per 8
infamiam, & bonam famam: vt se-
ductores, & veraces; sicut qui ignoti,
& cogniti: * quasi morientes, & ecce 9
viuimus: vt castigati, & non mortifi-
10 cati: * quasi tristes, semper autem gau-
C dentes: sicut egentes, multos autem
locupletantes: tamquam nihil haben-
11 tes, & omnia possidentes. * Os nostrũ
patet ad vos, ô Corinthij, cor nostrũ
12 dilatatum est. * Non angustiamini in
vobis: angustiamini autem in visce-
13 ribus vestris: * eamdem autem haben-
tes remunerationem, tamquam filiis
14 dico, dilatamini & vos. * Nolite iugum
ducere cum infidelibus. Quæ enim
participatio iustitiæ cum iniquitate?
Aut quæ societas luci ad tenebras?
15 * Quæ autem conuentio Christi ad
Belial? Aut quæ pars fideli cum infi-
16 deli? * Qui autem consensus tem-
D plo Dei cum idolis? ‖ Vos enim estis ‖ 1.Cor.
templum Dei viui, sicut dicit Deus: 3.d.27.
‖ Quoniam inhabitabo in illis, & in- & 6.d.
ambulabo inter eos, & ero illorum 19.
Deus, & ipsi erunt mihi populus. ‖ Leu.
17 * Propter quod exite de medio eo- 26.b.12.
rum, & separamini, dicit Dominus, &
18 immundum ne tetigeritis: * & ego
recipiam vos: ‖ & ero vobis in pa- ‖ Ier.31.
trem, & vos eritis mihi in filios & a.9.
filias, dicit Dominus omnipotens.

CAP. VII.

Ostendit Apostolus quanto amore Corinthios prosequebatur, & quantum de correcta ipsorum vita in magnis suis tribulationibus gaudium acceperit, quantúmve bonum pepererit tristitia, quam ex sua acceperant epistola.

1 HAs ergo habentes promissiones,
A charissimi, mundemus nos ab
omni inquinamento carnis & spiri-
tus, perficientes sanctificationem in
2 timore Dei. * Capite nos. Neminem
læsimus, neminem corrupimus, ne-
3 minem circumuenimus. * Non ad
condemnationem vestram dico. præ-
diximus enim quòd in cordibus no-
stris estis, ad commoriendum, & ad
4 conuiuendum. * Multa mihi fiducia
est apud vos, multa mihi gloriatio
pro vobis, repletus sum consolatione,
superabundo gaudio in omni tribu-
5 latione nostra. * Nam & cùm venis-
B semus in Macedoniam, nullam re-
quiem habuit caro nostra, sed omnem
tribulationem passi sumus: foris pu-
6 gnæ, intus timores. * Sed qui cõsolatur
humiles, consolatus est nos Deus in
7 aduentu Titi. * Non solùm autem in
aduẽtu eius, sed etiã in consolatione,
qua consolatus est in vobis, referens
nobis vestrum desiderium, vestrũ fle-
tum, vestram æmulationem pro me,
8 ita vt magis gauderem. * Quoniam
etsi cõtristaui vos in epistola, non me
pœnitet: etsi pœniteret, videns quòd
epistola

epiſtola illa (etſi ad horam) vos con-
triſtauit, * nunc gaudeo : non quia 9
contriſtati eſtis, ſed quia contriſtati C
eſtis ad pœnitentiã. Contriſtati enim
eſtis ſecundùm Deum, vt in nul-
lo detrimentum patiamini ex nobis.
‖ 1. Pet. 2.c.19. * ‖ Quæ enim ſecundùm Deum tri- 10
ſtitia eſt, pœnitentiam in ſalutem ſta-
bilem operatur: ſæculi autem triſtitia
mortem operatur. * Ecce enim hoc 11
ipſum, ſecundùm Deum contriſtari
vos, quantam in vobis operatur ſoli-
citudinem: ſed defenſionem, ſed in-
dignationem, ſed timorem, ſed deſi-
derium, ſed æmulationem, ſed vindi-
ctam. in omnibus exhibuiſtis vos,
incontaminatos eſſe negotio. *Igitur 12
etſi ſcripſi vobis, non propter eũ qui
fecit injuriam, nec propter eum qui D
paſſus eſt : ſed ad manifeſtandam ſo-
licitudinem noſtram, quam habemus
pro vobis *coram Deo: ideò conſola- 13
ti ſumus. In conſolatione autem no-
ſtra, abundantiùs magis gauiſi ſumus
ſuper gaudio Titi, quia refectus eſt
ſpiritus eius ab omnibus vobis.* & ſi 14
quid apud illum de vobis gloriatus
ſum, non ſum confuſus: ſed ſicut om-
nia vobis in veritate locuti ſumus,
ita & gloriatio noſtra, quæ fuit ad
Titum, veritas facta eſt, * & viſcera 15
eius abundantiùs in vobis ſunt: remi-
niſcentis omnium veſtrùm obedien-
tiam, quomodo cum timore & tre-
more excepiſtis illum. *Gaudeo quòd 16
in omnibus confido in vobis.

CAP. VIII.

Hortatur eos ad eleemoſynam pauperibus qui Ieroſolymis agebant prompto animo tribuendam, tum Macedonum commendatione, tum Chriſti exemplo; admonens vt quod iam dudum facere propoſuerant, id nunc pro cuiuſque facultate præſtent: & miniſtros collaudat quos ad eam mittit colligendam.

NOtam autem facimus vobis, fra- 1
tres, gratiam Dei, quæ data eſt in A
Eccleſiis Macedoniæ : *quòd in mul- 2
to experimento tribulationis, abun-
dantia gaudii ipſorum fuit; & altiſſi-
ma paupertas eorum, abundauit in
diuitias ſimplicitatis eorum:*quia ſe- 3
cundùm virtutem teſtimonium illis
reddo, & ſupra virtutem voluntarij
fuerunt, * cum multa exhortatione 4
obſecrantes nos gratiam, & commu-
nicationẽ miniſterii, quod fit in San-
ctos. * Et non ſicut ſperauimus, ſed 5
ſemetipſos dederunt primùm Domi-
no, deinde nobis per voluntatem Dei;
* ita vt rogaremus Titum, vt quem- 6
admodum cœpit, ita & perficiat in B
7 vobis etiam gratiam iſtam. * Sed ſicut
in omnibus abundatis fide, & ſermo-
ne, & ſcientia, & omni ſolicitudine,
inſuper & charitate veſtra in nos, vt
8 & in hac gratia abundetis.*Non quaſi
imperans dico : ſed per aliorum ſoli-
citudinem, etiam veſtræ charitatis
9 ingenium bonum comprobans. * Sci-
tis enim gratiam Domini noſtri Ieſu
Chriſti, quoniam propter vos egenus
factus eſt, cùm eſſet diues, vt illius
10 inopia vos diuites eſſetis. * Et conſi-
lium in hoc do : hoc enim vobis vtile
eſt, qui non ſolùm facere, ſed & velle
11 cœpiſtis ab anno priore : * nunc verò
& facto perficite : vt quemadmodum
promptus eſt animus voluntatis, ita
ſit & perficiendi ex eo quod habetis.
12 *Si enim voluntas prompta eſt ; ſe-
C cundùm id quod habet, accepta eſt,
non ſecundùm id quod non habet.
13 * Non enim vt alijs ſit remiſſio, vo-
bis autem tribulatio, ſed ex æquali-
14 tate. *In præſenti tempore veſtra ab-
undantia illorum inopiam ſuppleat:
vt & illorum abundantia veſtræ ino-
piæ ſit ſupplementum, vt fiat æqua-
15 litas, ſicut ſcriptum eſt : ‖ * Qui mul- ‖ *Exod.*
tum, non abundauit : & qui modi- 15.d.18.
16 cum, non minorauit.* Gratias autem
Deo, qui dedit eamdem ſolicitudi-
17 nem pro vobis in corde Titi, * quo-
niam exhortationem quidem ſuſce-
pit : ſed cùm ſolicitior eſſet, ſua vo-
18 luntate profectus eſt ad vos. * Miſi-
D mus etiam cum illo fratrem, cuius
laus eſt in Euangelio per omnes Ec-
19 cleſias : *non ſolùm autem, ſed & or-
dinatus eſt ab Eccleſijs comes pere-
grinationis noſtræ. in hanc gratiam,
quæ miniſtratur à nobis ad Domini
gloriam, & deſtinatam voluntatem
20 noſtram : * deuitantes hoc, ne quis
nos vituperet in hac plenitudine, quæ
21 miniſtratur à nobis, * ‖ Prouidemus ‖ *Rom.*
enim bona non ſolùm coram Deo, 12.d.17.
22 ſed etiam coram hominibus. * Mi-
ſimus autem cum illis & fratrem no-
ſtrum, quem probauimus in multis
ſæpè ſolicitum eſſe: nunc autem mul-
to ſolicitiorem, confidentia multa in
23 vos, * ſiue pro Tito, qui eſt ſocius
meus, & in vos adiutor, ſiue fratres
noſtri, Apoſtoli Eccleſiarum, gloria
24 Chriſti. * Oſtenſionem ergo, quæ eſt
charitatis veſtræ, & noſtræ gloriæ
pro vobis, in illos oſtendite in faciem
Eccleſiarum.

CAP. IX.

Prosequitur hortando ad eleemosynam prompte & abundanter tribuendam: admonens ne ex hoc inopiam metuāt, sed diuinæ fidant prouidentiæ : variosque recenset illius eleemosynæ fructus.

NAm de ministerio , quod fit in 1
sanctos, ex abundanti est mihi A
scribere vobis.* Scio enim promptum 2
animum vestrum : pro quo de vobis
glorior apud Macedones. Quoniam
& Achaia parata est ab anno præteri-
to, & vestra æmulatio prouocauit
plurimos.* Misi autem fratres : vt ne 3
quod gloriamur de vobis , euacuetur
in hac parte,vt (quemadmodum dixi)
parati sitis : * ne cùm venerint Mace- 4
dones mecum , & inuenerint vos im- B
paratos,erubescamus nos (vt non di-
camus vos, in hac substantia.* Ne- 5
cessarium ergo existimaui rogare fra-
tres,vt perueniant ad vos , & præpa-
rent repromissam benedictionem hãc
paratam esse, sic quasi benedictionē,
non tanquam auaritiam. * Hoc au- 6
tem dico:Qui parcè seminat, parcè &
metet ; & qui seminat in benedictio-
nibus , de benedictionibus & metet.
* Vnusquisque prout destinauit in 7
corde suo , non ex tristitia, aut ex
necessitate : ‖ hilarem enim datorem ‖ Eccli. 35. b. 11.
diligit Deus.* Potens est autem Deus 8
omnem gratiam abundare facere in C
vobis : vt in omnibus semper omnem
sufficientiam habentes , abundetis in
omne opus bonum, * sicut scriptum 9
est : ‖ Dispersit, dedit pauperibus : iu- ‖ Psal. 111 b. 9.
stitia eius manet in sæculum sæculi.
* Qui autem administrat semen se- 10
minanti : & panem ad manducandum
præstabit, & multiplicabit semen ve-
strum, & augebit incrementa frugum
iustitiæ vestræ : * vt in omnibus locu- 11
pletati abundetis in omnem simplici- D
tatem, quæ operatur per nos gratia-
rum actionem Deo. * Quoniam mini- 12
sterium huius officii , non solum sup-
plet ea quæ desunt sanctis, sed etiam
abundat per multas gratiarum actio-
nes in Domino , * per probationem 13
ministerii huius , glorificantes Deum
in obedientia confessionis vestræ, in
Euangelium Christi , & simplicitate
communicationis in illos , & in om-
nes , * & in ipsorum obsecratione pro 14
vobis , desiderantium vos propter
eminentem gratiam Dei in vobis.
*Gratias Deo super inenarrabili dono 15
eius.

CAP. X.

Incipit suam aperire potestatem & exantlatos pro Christo labores propter pseudoapostolos , qui ipsum deprimentes & abiectum prædicantes, fructum prædicationis eius impediebant.

1 IPse autem ego Paulus obsecro vos,
A per mansuetudinem & modestiam
Christi, qui in facie quidem humilis
sum inter vos, absens autem confido
2 in vobis. * Rogo autem vos ne præ-
sens audeam , per eam confidentiam
qua existimor audere, in quosdam ,
qui arbitrantur nos tanquam secun-
3 dum carnem ambulemus. * In carne
enim ambulantes, non secundum car-
4 nem militamus.* Nam arma militiæ
B nostræ nō carnalia sunt , sed potentia
Deo ad destructionem munitionum,
5 consilia destruentes, * & omnem alti-
tudinem extollentem se aduersus sciē-
tiam Dei, & in captiuitatem redigen-
tes omnem intellectum in obsequium
6 Christi , * & in promptu habentes vl-
cisci omnem inobedientiam, cum im-
7 pleta fuerit vestra obedientia. * Quæ
secundùm faciem sunt, videte. Si quis
confidit sibi Christi se esse, hoc cogi-
tet iterū apud se, quia sicut ipse Chri-
8 sti est, ita & nos. * Nam, & si amplius
aliquid gloriatus fuero de potestate
nostra, quam dedit nobis Dominus in
ædificationem, & non in destructio-
9 nem vestram : non erubescam. * Vt
autem non existimer tamquam terre-
10 re vos per epistolas : * quoniam quidē
C epistolæ,inquiunt, graues sunt & for-
tes : præsentia autem corporis infir-
11 ma, & sermo contemptibilis : * hoc
cogitet qui eiusmodi est, quia quales
sumus verbo per epistolas absentes,
12 tales & præsentes in facto. * Non e-
nim audemus inserere, aut comparare
nos quibusdam, qui seipsos commen-
dant : sed ipsi in nobis nosmetipsos
metientes, & comparantes nosmetip-
13 sos nobis.*Nos autem non in immen-
D sum gloriabimur , ‖ sed secundum ‖ Eph. 4 b. 3.
mensuram regulæ, qua mensus est no-
bis Deus, mensuram pertingendi vs-
15 que ad vos. * Non enim quasi nō per-
tingentes ad vos , superextendimus
nos : vsque ad vos enim peruenimus
15 in Euangelio Christi. * non in im-
mensum gloriantes in alienis labori-
bus : spem autem habentes crescentis
fidei vestræ, in vobis magnificari se-
cundum regulam nostram in abun-
16 dantiam,* etiam in illa, quæ vltra vos
sunt , euangelizare , non in aliena re-
gula in iis quæ præparata sunt glo- ‖ Ier. 9. c. 23.
17 riari. * ‖ Qui autem gloriatur , in

Domino

1. Cor. 1. Domino glorietur. * Non enim 17
d. 31. qui ſeipſum commendat, ille pro-
batus eſt: ſed quem Deus commen-
dat.

CAP. XI.

Propter pſeudoapoſtolos peruertentes Pauli prædicationem metuens Corinthijs, oſtendit quare nihil ſubſidij ab eis acceperit: deinde vt oſtendat plus fidei ſibi reſtituendum eſſe, quàm illis, ſua recenſet encomia; & primum aduerſa quæ perpeſſus eſt: prædicando Chriſti fidem, & labores ac ſolicitudines.

VTinam ſuſtineretis modicum quid 1
inſipientiæ meæ, ſed & ſupporta- A
te me: * Æmulor enim vos Dei æmu- 2
latione. Deſpondi enim vos vni viro
virginem caſtam exhibere Chriſto.
* Timeo autem, ne ‖ ſicut ſerpens He- 3
‖ Gen. 3. uam ſeduxit aſtutia ſua, ita corrum-
a. 4. pantur ſenſus veſtri, & excidant à ſim-
plicitate, quæ eſt in Chriſto. * Nam ſi 4
is qui venit, alium Chriſtum prædi-
cat, quem non prædicauimus; aut
alium ſpiritum accipitis, quem non
accepiſtis; aut aliud Euangelium, quod
non recepiſtis: rectè pateremini. * Exi- 5
ſtimo enim nihil me minus feciſſe à
magnis Apoſtolis. * Nam etſi imperi- 6
tus ſermone, ſed non ſcientia: in om-
nibus autem manifeſtati ſumus vo- B
bis. * Aut numquid peccatum feci, 7
me ipſum humilians, vt vos exalte-
mini? quoniam gratis Euangeliū Dei
euangelizaui vobis? * Alias Eccleſias 8
expoliaui, accipiens ſtipēdium ad mi-
niſterium veſtrum. * Et cum eſſem 9
apud vos, & egerem; nulli oneroſus
fui: nam quod mihi deerat, ſuppleue-
runt fratres, qui venerunt à Mace-
donia: & in omnibus ſine onere me C
vobis ſeruaui, & ſeruabo. * Eſt veri- 10
tas Chriſti in me, quoniam hæc glo-
riatio non infringetur, in me in re-
gionibus Achaiæ. * Quare? Quia non 11
diligo vos? Deus ſcit. * Quod autem 12
facio, & faciam: vt amputem occa-
ſionem eorum, qui volūt occaſionem,
vt in quo gloriātur, inueniantur ſicut
& nos. * Nam eiuſmodi pſeudoapo- 13
ſtoli, ſunt operarij ſubdoli, transfigu-
rantes ſe in Apoſtolos Chriſti. * Et 14
non mirum: ipſe enim ſatanas tranſ-
figurat ſe in Angelum lucis. * non eſt 15
ergo magnum, ſi miniſtri eius trāſfi- D
gurentur velut miniſtri iuſtitiæ: quo-
rum finis erit ſecundum opera ipſo-
rum. * Iterum dico, (ne quis me pu- 16
tet inſipientem eſſe, alioquin velut in-
ſipiētem accipite me, vt & ego modicū
quid glorier) * quod loquor, non lo- 17
quor ſecundum Deum, ſed quaſi in
inſipientia, in hac ſubſtantia gloriæ.
18 * Quoniam multi gloriantur ſecun-
19 dum carnem: & ego gloriabor. * Li-
benter enim ſuffertis inſipientes: cum
20 ſitis ipſi ſapientes. * Suſtinetis enim ſi
E quis vos in ſeruitutem redigit, ſi quis
deuorat, ſi quis accipit, ſi quis extolli-
21 tur, ſi quis in faciem vos cædit. * Secū-
dùm ignobilitatem dico, quaſi nos in-
firmi fuerimus in hac parte. In quo
quis audet (in inſipiētia dico) audeo
22 & ego: * Hebræi ſunt, & ego: Iſraelitæ
ſunt, & ego: Semen Abrahæ ſunt, &
23 ego: * Miniſtri Chriſti ſunt, (vt minus
F ſapiens dico) plus ego: in laboribus
plurimis, in carceribus abundantiùs,
in plagis ſupra modum, in mortibus
24 frequēter. * A Iudæis quinquies, ‖ qua- ‖ Deut.
25 dragenas, vna minus, accepi. * ‖ Ter 25. a. 3.
virgis cæſus ſum, ‖ ſemel lapidatus ‖ Act. 16
ſum, ‖ ter naufragium feci, nocte & die c. 22.
26 in profundo maris fui, * in itineribus ‖ Act. 14
ſæpè, periculis fluminum, periculis la- c. 18.
tronum, periculis ex genere, periculis ‖ Act. 27.
ex Gentibus, periculis in ciuitate, pe- a. 2.
riculis in ſolitudine, periculis in ma-
27 ri, periculis in falſis fratribus: * in la-
bore & ærumna, in vigiliis multis, in
fame & ſiti, in ieiuniis multis, in fri-
28 gore & nuditate: * præter illa quæ ex-
trinſecus ſunt, inſtantia mea quoti-
diana, ſolicitudo omnium Eccleſia-
29 rum. * Quis infirmatur, & ego nō in-
G firmor? quis ſcādalizatur, & ego non
30 vror? * Si gloriari oportet: quæ in-
31 firmitatis meæ ſunt, gloriabor? * Deus
& Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti,
qui eſt benedictus in ſæcula, ſcit quod
32 non mentior. * ‖ Damaſci præpoſitus ‖ Act. 9.
Gentis Aretæ regis, cuſtodiebat ci- d. 24.
uitatem Damaſcenorum, vt me com-
33 prehenderet: * & per feneſtram in
ſporta dimiſſus ſum per murum, &
ſic effugi manus eius.

CAP. XII.

Narrat factas ſibi ante annos 14. diuinas viſiones, & de dato ſibi carnis ſtimulo, oſtendens quod eum compulerint vt ſe laudaret, cum ab illis potiùs debuiſſet commendari propter accepta ab ipſo beneficia, pro quorum ſalute adhuc immolari paratus eſt: ſed metuit ne ad eos veniens inueniat aliquos diſſenſionibus alijſque vitijs adhuc inuolutos.

1 SI gloriari oportet (nō expedit qui-
A dem:) veniam autem ad viſiones
2 & reuelationes Domini. * ‖ Scio ho- ‖ Act. 9.
minem in Chriſto ante annos quat- a. 3.
tuordecim, (ſiue in corpore neſcio,
ſiue extra corpus neſcio, Deus ſcit)
raptum huiuſmodi vſque ad tertium
3 cælum. * Et ſcio huiuſmodi homi-
nem,

nem, (siue in corpore, siue extra cor-
pus, nescio, Deus scit) * quoniam ra- 4
ptus est in Paradisum : & audiuit ar- B
cana verba, quæ non licet homini lo-
qui. * Pro huiusmodi gloriabor : pro 5
me autem nihil gloriabor nisi in in-
firmitatibus meis. * Nam , & si vo- 6
luero gloriari, non ero insipiens : ve-
ritatem enim dicam : parco autem, ne
quis me existimet supra id quod vi-
det in me , aut aliquid audit ex me.
* Et ne magnitudo reuelationum ex- 7
tollat me , datus est mihi stimulus C
carnis meæ angelus satanæ, qui me
colaphizet. * Propter quod ter Do- 8
minum rogaui vt discederet à me:* & 9
dixit mihi : Sufficit tibi gratia mea :
nam virtus in infirmitate perficitur.
Libenter igitur gloriabor in infirmi-
tatibus meis, vt inhabitet in me vir-
tus Christi. * Propter quod placeo 10
mihi in infirmitatibus meis, in con-
tumeliis , in necessitatibus, in perse-
cutionibus , in angustiis pro Chri-
sto : Cùm enim infirmor, tunc po- D
tens sum. * Factus sum insipiens, vos 11
me coëgistis. Ego enim à vobis de-
bui commendari : nihil enim minus
fui ab iis, qui sunt supra modum Apo-
stoli : tametsi nihil sum : * signa ta- 12
men Apostolatus mei facta sunt su-
per vos, in omni patientia , in signis,
& prodigiis, & virtutibus. * Quid est 13
enim , quod minus habuistis præ ce-
teris Ecclesiis, nisi quod ego ipse non
grauaui vos? Donate mihi hanc in-
iuriam. * Ecce, tertio hoc paratus 14
sum venire ad vos : & non ero grauis
vobis. Non enim quæro quæ vestra
sunt, sed vos. Nec enim debent filij
parentibus thesaurizare, sed parentes
filiis. * Ego autem libentissimè im- 15
pendam, & superimpendar ipse pro
animabus vestris : licet plus vos dili-
gens, minùs diligar. * Sed esto : ego 16
vos non grauaui : sed cùm essem a-
stutus, dolo vos cepi. * Numquid 17
per aliquem eorum , quos misi ad
vos, circumueni vos?)* Rogaui Ti- 18
tum, & misi cum illo fratrem. Num- F
quid Titus vos circumuenit ? nónne
eodem spiritu ambulauimus? nónne
iisdem vestigiis ? * Olim putatis 19
quod excusemus nos apud vos? Co-
ram Deo in Christo loquimur : om-
nia autem charissimi propter ædifi-
cationem vestram. * Timeo enim , 20
ne fortè cùm venero , non quales vo-
lo, inueniam vos : & ego inueniar à
vobis qualem non vultis : ne fortè
contentiones, æmulationes , animosi-
tates, dissensiones , detractiones, su-
surrationes , inflationes , seditiones
21 sint inter vos : * ne iterum cum ve-
nero , humiliet me Deus apud vos :
& lugeam multos ex iis qui ante pec-
cauerunt , & non egerunt pœniten-
tiam, super immunditia , & fornica-
tione, & impudicitia , quam gesse-
runt.

CAP. XIII.

Comminatur iis qui peccauerunt , quò ad pœnitentiam prouocet , ne aliquos veniens cogatur seuerè eos castigare data sibi à Christo potestate , cuius virtutem merito deberent in seipsis agnoscere , additque generalem exhortationem , & salutationes.

1 A ECce tertio hoc venio ad vos : ‖ In ‖ Deut.
ore duorum vel trium testium sta- 19.b.15.
2 bit omne verbum. * Prædixi , & præ- Mat. 18
dico , vt præsens , & nunc absens, iis b. 15.
qui ante peccauerunt , & ceteris om- Ioan. 8.
nibus, quoniam si venero iterum, non c. 17.
3 parcam. * An experimentum quæri- Heb. 10.
tis eius , qui in me loquitur Christus, c. 28.
qui in vobis non infirmatur, sed po-
4 tens est in vobis? * Nam etsi cruci-
B fixus est ex infirmitate : sed viuit ex
virtute Dei. Nam & nos infirmi su-
mus in illo : sed viuimus cum eo ex
5 virtute Dei in vobis. * Vosmetipsos
tentate si estis in fide : ipsi vos proba-
te. An non cognoscitis vosmetipsos,
quia Christus Iesus in vobis est? nisi
6 forte reprobi estis. * Spero autem
quod cognoscetis , quia nos non
7 C sumus reprobi. * Oramus autem
Deum vt nihil mali faciatis, non vt
nos probati appareamus, sed vt vos
quod bonum est faciatis : nos autem
8 vt reprobi simus. * Non enim pos-
sumus aliquid aduersus veritatem,
9 sed pro veritate. * Gaudemus enim,
quoniam nos infirmi sumus , vos au-
tem potentes estis. Hoc & oramus ve-
10 stram consummationem. * Ideò hæc
absens scribo, vt non præsens durius
agam, secundum potestatem, quam
Dominus dedit mihi in ædificatio-
11 D nem , & non in destructionem. * De
cetero , fratres, gaudete , perfecti
estote, exhortamini, idem sapite , pa-
cem habete, & Deus pacis & dilectio-
12 nis erit vobiscum. * Salutate inuicem
in osculo sancto. Salutant vos omnes
13 sancti. * Gratia Domini nostri Iesu
Christi, & charitas Dei, & communi-
catio sancti Spiritus sit cum omnibus
vobis. Amen.

EPISTOLA

EPISTOLA
BEATI PAVLI
APOSTOLI
AD GALATAS.

CAPVT I.

Reprehendit Galatas Apostolus quod abduci se permiserint à veritate quam ab ipso acceperant, cum sola hac tenenda sit, eamque non ab homine, sed per Christi reuelationem ipse didicerit, & tanta solertia posteà illam docuerit, quanta ipsam anteà impugnabat: addens quomodo ipsam Deus ad euangeli zandum segregauerit.

PAVLVS Apostolus non ab ho- 1
minibus, neque per hominem, A
sed per IesumChristum,&Deum
Patrem, qui suscitauit eum à
mortuis: * & qui mecum sunt omnes 2
fratres,Ecclesiis Galatiæ.* Gratia vo- 3
bis & pax à Deo Patre, & Domino no-
stro Iesu Christo, * qui dedit semet- 4
ipsum pro peccatis nostris,vt eriperet
nos de præsenti sæculo nequam secũ-
dum voluntatem Dei & patris nostri,
* cui est gloria in sæcula sæculorum: 5
Amen.* Miror quod sic tam citò trans- 6
ferimini,ab eo qui vos vocauit in gra- B
tiam Christi, in aliud Euangelium:
* quod non est aliud, nisi sunt aliqui, 7
qui vos conturbant,&volunt conuer-
tere Euangelium Christi. * Sed licet 8
nos, aut Angelus de cælo euangelizet
vobis præterquam quod euangeliza-
uimus vobis, anathema sit. * Sicut 9
prædiximus. & nunc iterum dico: Si
quis vobis euangelizauerit præter id
quod accepistis,anathema sit.* Modò 10
enim hominibus suadeo, an Deo? An
quæro hominibus placere? Si adhuc
hominibus placerem, Christi seruus
non essem. * ‖ Notum enim vobis fa- 11
‖ 1. Cor. 15. a. 1. cio, fratres, Euangelium, quod euan-
gelizatum est à me, quia non est se-
‖ Ephes. 3. a. 3. cundum hominem: * ‖ neque enim 12
ego ab homine accepi illud, neque di- C
dici, sed per reuelationem Iesu Chri-
sti. * Audistis enim conuersationem 13
meam aliquando in Iudaismo: quo-
niam supra modum persequebar Ec-
clesiam Dei,& expugnabam illam.* & 14
proficiebam in Iudaismo supra mul-
tos coætaneos meos in genere meo,
abundantius æmulator existens pater-
narum mearum traditionũ.* Cum au- 15
tem placuit ei, qui me segregauit ex
vtero matris meæ, & vocauit per
16 gratiam suam, * vt reuelaret Filium
suum in me, vt euangelizarem illum
in Gentibus: continuò non acquie-
17 ui carni & sanguini,* neque veni Ie-
rosolymam ad antecessores meos
D Apostolos: sed abii in Arabiam: &
18 iterum reuersus sum Damascum:* de-
inde post annos tres veni Ierosoly-
mam videre Petrum, & mansi apud
19 eum diebus quindecim: * alium au-
tem Apostolorum vidi neminem, nisi
20 Iacobum fratrem Domini. * Quæ au-
tem scribo vobis; ecce coram Deo,
21 quia non mentior. * Deinde veni in
22 partes Syriæ,& Ciliciæ.* Eram autem
ignotus facie Ecclesiis Iudææ, quæ
23 erant in Christo: * tantum autem au-
ditum habebant: Quoniam qui per-
sequebatur nos aliquando, nunc
euangelizat fidem, quam aliquando
24 expugnabat: * & in me clarificabant
Deum.

CAP. II.

Paulus Euangelij veritatem liberè semper docuit inter Gentes, approbantibus id primis Apostolis, & nihil ad id addentibus, sed Paulum in socium recipientibus: qui etiam palàm reprehendit Cepham, ostendens quod non ex legis operibus quisquam iustificetur, sed per fidem in Christũ.

1 DEinde post annos quatuordecim,
A iterum ascendi Ierosolymam cũ
2 Barnaba,assumpto & Tito.* Ascen-
di autem secundùm reuelationem: &
contuli cum illis Euangelium, quod
prædico in Gentibus, seorsùm autem
iis, qui videbantur aliquid esse: ne
forte in vacuum currerem, aut cucur-
3 rissem.* Sed neque Titus, qui mecum
erat, cũ esset Gentilis, compulsus est
4 circumcidi: * sed propter subintrodu-
ctos falsos fratres, qui subintroierunt
explorare libertatem nostram, quam ‖ Deut. 10. d. 17.
habemus in Christo Iesu, vt nos in
5 seruitutem redigerent. * Quibus ne- Iob. 34. b. 19.
que ad horam cessimus subiectione,
vt veritas Euangelij permaneat apud Sap. 6. b. 8.
6 vos: * ab iis autem, qui videbantur
B esse aliquid, (quales aliquando fue- Eccl. 35. b. 16.
rint, nihil mea interest. ‖ Deus per-
sonam hominis non accepit) mihi Rom. 2. b. 11.
enim qui videbantur esse aliquid, ni-
7 hil contulerunt. * Sed econtra cùm Ephes. 6 b. 9.
vidissent quod creditum est mihi Eu-
angelium præputij, sicut & Petro cir- Col. 3. d. 25.
8 cumcisionis: (* qui enim operatus est
Petro in Apostolatum circumcisionis, Act. 10. d. 34.
9 operatus est & mihi inter Gentes)* &
cùm cognouissent gratiam, quæ data 1. Pet. 1. c. 17.
est mihi, Iacobus, & Cephas, & Ioan-
nes, qui videbantur columnæ esse;

dexteras dederunt mihi & Barnabæ
societatis: vt nos in Gentes, ipsi autem
in circumcisionem: * tantum vt pau- 10
perum memores essemus: quod etiam
solicitus fui hoc ipsum facere. * Cum 11
autem venisset Cephas Antiochiam,
in faciem ei restiti, quia reprehensibi-
lis erat. * Priùs enim quam venirent 12
quidam à Iacobo, cum Gentibus ede- C
bat: cùm autem venissent, subtrahe-
bat & segregabat se, timens eos qui
ex circumcisione erant. * Et simula- 13
tioni eius consenserunt ceteri Iudæi,
ita vt & Barnabas duceretur ab eis in
illam simulationem. * Sed cùm vidis- 14
sem quod non rectè ambularent ad
veritatem Euangelij, dixi Cephæ co-
ram omnibus: Si tu, cùm Iudæus sis,
gentiliter viuis, & non Iudaicè:
quomodo Gentes cogis Iudaizare?
* Nos natura Iudæi, & non ex Gen- 15
tibus peccatores. * Scientes autē quod 16
nō iustificatur homo ex operibus le-
gis, nisi per fidem Iesu Christi: & nos D
in Christo Iesu credimus, vt iustifice-
mur ex fide Christi, & non ex operi-
‖ Rom. bus legis: ‖ propter quod ex operibus
3.c.20. legis non iustificabitur omnis caro.
* Quod si quærentes iustificari in 17
Christo, inuenti sumus & ipsi pecca-
tores, numquid Christus peccati mini-
ster est? Absit. * Si enim quæ destruxi, 18
iterùm hæc ædifico: præuaricatorem
me constituo. * Ego enim per legem, 19
legi mortuus sum, vt Deo viuam:
Christo confixus sum cruci. * Viuo 20
autem, iam non ego: viuit verò in me
Christus. Quod autem nunc viuo in
carne: in fide viuo filij Dei, qui di-
lexit me, & tradidit semetipsum pro
me. * Non abiicio gratiam Dei. Si 21
enim per legem iustitia, ergo gratis
Christus mortuus est.

CAP. III.

Sicut Abrahæ, ita & posteris, non ex legis operibus, sed ex fide in Christum datus est Spiritus sanctus: subditi autem legi, cum nemo præstet legem, maledicti sunt: sed hanc maledictionem Christus in se suscipiens, nos ab ea liberauit: promissiones vero factæ Abrahæ per fidem complentur, licet interim lex tamquam pedagogus data fuerit, quæ non poterat iustificare.

O Insensati Galatæ, quis vos fasci- 1
nauit non obedire veritati, ante A
quorum oculos Iesus Christus præ-
scriptus est, in vobis crucifixus? * Hoc 2
solum à vobis volo discere: ex ope-
ribus legis Spiritum accepistis, an ex
auditu fidei? * Sic stulti estis, vt cùm 3
spiritu cœperitis, nunc carne consum-
4 memini? * Tanta passi estis sine cau-
5 sa: si tamen sine causa. * Qui ergo tri-
buit vobis Spiritum, & operatur vir-
tutes in vobis: ex operibus legis, an
6 ex auditu fidei? * Sicut scriptum est:
‖ Abraham credidit Deo, & reputatū
7 est illi ad iustitiam. * Cognoscite er- ‖ Gen. 15
go, quia qui ex fide sunt, ij sunt filii b. 6.
8 Abrahæ. * Prouidens autem Scriptu- Rom. 4.
B ra, quia ex fide iustificat Gentes Deus, a. 3.
prænuntiauit Abrahæ: ‖ Quia bene- Iac. 2.
9 dicentur in te omnes Gentes. * Igitur d. 23.
qui ex fide sunt, benedicentur cum ‖ Gen. 12
10 fideli Abraham. * Quicumque enim a. 3.
ex operibus legis sunt, sub maledicto Eccl. 44
sunt. Scriptum est enim. ‖ Maledictus d. 20.
omnis, qui non permanserit in omni- ‖ Deut.
bus quæ scripta sunt in Libro legis; vt 27. d. 26
11 faciat ea. * Quoniam autem in lege
nemo iustificatur apud Deum, mani-
festum est? ‖ quia iustus ex fide viuit. ‖ Hab. 2.
12 * Lex autem non est ex fide, sed, ‖ Qui a. 4.
13 fecerit ea, viuet in illis. * Christus Rom. 1.
nos redemit de maledicto legis, fa- b. 17.
ctus pro nobis maledictum: quia scri- ‖ Leu. 18
ptum est: ‖ Maledictus omnis qui pen- a. 5.
14 det in ligno: * vt in Gentibus bene- ‖ Deut.
dictio Abrahæ fieret in Christo Iesu, 21. d. 25.
vt pollicitationē Spiritus accipiamus
15 per fidem. * Fratres (secundum ho-
C minem dico) ‖ tamen hominis confir-
matum testamētum nemo spernit, aut ‖ Heb. 9
16 superordinat. * Abrahæ dictæ sunt d. 17.
promissiones, & semini eius. Non di-
cit: Et seminibus, quasi in multis:
sed quasi in vno: Et semini tuo, qui
17 est Christus. * Hoc autem dico, testa-
mentum confirmatum à Deo: quæ post
quadringentos & triginta annos facta
est Lex, non irritum facit ad euacuan-
18 dam promissionem. * Nam si ex lege
hereditas, iam non ex promissione.
Abrahæ autem per repromissionem
19 donauit Deus. * Quid igitur lex? Pro-
pter transgressiones posita est, donec
veniret semen, cui promiserat, ordi-
nata per angelos in manu mediatoris.
20 * Mediator autem vnius non est; Deus
21 autem vnus est. * Lex ergo aduersus
promissa Dei? Absit Si enim data
esset lex, quæ posset viuificare, verè
22 ex lege esset iustitia. * ‖ Sed conclusit ‖ Rom. 3.
D Scriptura omnia sub peccato, vt pro- b. 9.
missio ex fide Iesu Christi daretur
23 credentibus. * Priùs autem quam ve-
niret fides, sub lege custodiebamur
conclusi, in eam fidem quæ reuelanda
24 erat. * Itaque lex pædagogus noster
fuit in Christo, vt ex fide iustifice-
25 mur. * At vbi venit fides, iam non su-
26 mus sub pædagogo. * Omnes enim fi-
lii Dei estis per fidem, quæ est in Chri- ‖ Rom. 6.
27 sto Iesu. * ‖ Quicumque enim in Chri- a. 3.
sto

ſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.
* Non eſt Iudæus, neque Græcus: non 28
eſt ſeruus, neque liber: non eſt maſculus, neque femina. Omnes enim vos
vnum eſtis in Chriſto Ieſu. * Si autem 29
vos Chriſti: ergo ſemen Abrahæ eſtis,
ſecundum promiſſionem heredes.

CAP. IIII.

Ante Chriſtum natum, Iudæi, in modum heredis adhuc paruuli, ſub lege continebantur, tamquam ſub tutore: conatur autem eos à legis ſeruitute reuocare, cum fide acceperint filiorum adoptionem, commemorans quanto feruore ipſum ac prædicationem ipſius anteà acceperant: & ſimul ad hoc typum adferens de duobus Abrahæ filiis, duo teſtamenta deſignantibus: per quod docet legis æmulatores à Chriſti hereditate eiiciendos.

DIco autem: Quanto tempore he- 1
res paruulus eſt, nihil differt à A
ſeruo, cum ſit dominus omnium: * ſed 2
ſub tutoribus & actoribus eſt, vſque
ad præfinitum tempus à patre: * ita 3
& nos cum eſſemus paruuli, ſub elementis mundi eramus ſeruientes. * At 4
vbi venit plenitudo temporis, miſit
Deus Filium ſuum, factum ex muliere, factum ſub lege, * vt eos, qui ſub 5
lege erant, redimeret, vt adoptionem
filiorum reciperemus. * Quoniam au- 6
tem eſtis filii, miſit Deus Spiritum filii
ſui in corda veſtra, clamantem: Abba,
Pater. * Itaque iam non eſt ſeruus, ſed 7
filius. Quod ſi filius: & heres per
Deum. * Sed tunc quidem ignoran- 8
tes Deum, iis, qui natura non ſunt dii,
ſeruiebatis. * Nunc autem cùm cog- 9
noueritis Deum, immò cogniti ſitis B
à Deo: quomodo conuertimini iterum ad infirma & egena elementa,
quibus denuò ſeruire vultis? * Dies 10
obſeruatis, & menſes, & tempora, &
annos. * Timeo vos, ne forte ſine 11
cauſa laborauerim in vobis. * Eſtote 12
ſicut ego, quia & ego ſicut vos: fratres
obſecro vos: Nihil me læſiſtis. * Sci- 13
tis autem quia per infirmitatem carnis euangelizaui vobis iampridem: &
tentationem veſtram in carne mea
* non ſpreuiſtis, neque reſpuiſtis: ſed 14
ſicut Angelum Dei excepiſtis me, ſicut Chriſtum Ieſum. * Vbi eſt ergo bea- 15
titudo veſtra? Teſtimonium enim perhibeo vobis, quia, ſi fieri poſſet, oculos veſtros eruiſſetis, & dediſſetis
mihi. * Ergo inimicus vobis factus 16
ſum, verum dicens vobis? * Æmulan- 17
tur vos non benè: ſed excludere vos
volunt, vt illos æmulemini. * Bonum 18
autem æmulamini in bono ſemper: C
& non tantum cum præſens ſum apud
19 vos. * Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vo-
20 bis. * Vellem autem eſſe apud vos modò, & mutare vocem meam: quoniam
21 confundor in vobis. * Dicite mihi qui
ſub lege vultis eſſe, legem nõ legiſtis?
22 * Scriptum eſt enim: Quoniam Abra- ‖ Gen. 16.
ham duos filios habuit: ‖ vnum de d. 15.
23 ancilla, ‖ & vnum de libera. * Sed qui ‖ Gen. 21.
de ancilla, ſecundum carnem natus a. 2.
eſt: qui autem de libera, per repro-
24 miſſionẽ: * quæ ſunt per allegoriam
D dicta. Hæc enim ſunt duo teſtamenta.
Vnum quidem in monte Sina, in ſer-
25 uitutem generans: quæ eſt Agar: * Sina enim mons eſt in Arabia, qui coniunctus eſt ei, quæ nunc eſt Ieruſalem,
26 & ſeruit cum filiis ſuis. * Illa autem,
quæ ſurſum eſt Ieruſalem, libera eſt;
27 quæ eſt mater noſtra. * Scriptum eſt
enim: ‖ Lætare ſterilis, quæ non paris: ‖ Iſa. 54.
erumpe, & clama, quæ non parturis: a. 2.
quia multi filii deſertæ, magis quam
28 eius quæ habet virum. * ‖ Nos autem Rom. 9.
fratres, ſecundum Iſaac promiſſionis b. 8.
29 filii ſumus. * Sed quomodo tunc is,
qui ſecundum carnem natus fuerat,
perſequebatur eum, qui ſecundùm
30 ſpiritum: ita & nunc. * Sed quid dicit ‖ Gen. 21.
Scriptura? ‖ Eiice ancillam, & filium d. 10.
eius: non enim heres erit filius ancil-
31 læ cum filio liberæ. * Itaque, fratres,
non ſumus ancillæ filii, ſed liberæ:
qua libertate Chriſtus nos liberauit.

CAP. V.

Qui legis operibus iuſtificari cupit, expers eſt fructus Chriſti, in quo nec prodeſt circumciſio nec præputium, ſed fides viua: hortatur ergo vt caueant à ſeductoribus, ſtudeantque mutuæ dilectioni: caro autem ſemper repugnans ſpiritui trahit ad carnis opera, quæ ſeparant à regno cælorum: ſpiritus adfert fructus quibus illud conſequimur, etiam ſi legis opera non præſtemus.

1 STate, & nolite iterum iugo ſerui-
2 tutis contineri. * ‖ Ecce ego Paulus ‖ Act. 15.
A dico vobis: quoniam ſi circumcida- a. 1. 2.
mini, Chriſtus vobis nihil proderit.
3 * Teſtificor autem rurſus omni homini circumcidenti ſe, quoniam de-
4 bitor eſt vniuerſæ legis faciendæ. * Euacuati eſtis à Chriſto, qui in lege iu-
5 ſtificamini: à gratia excidiſtis. * Nos
enim ſpiritu ex fide, ſpem iuſtitiæ ex-
6 pectamus. * Nam in Chriſto Ieſu
neque circumciſio aliquid valet, neqꝫ
præputium: ſed fides, quæ per chari-
7 tatẽ operatur. * Currebatis benè: quis
B vos impediuit veritati non obedire?
8 * Perſuaſio hæc non eſt ex eo, qui vo- ‖ 1. Cor.
9 cat vos. * ‖ Modicum fermentum to- 5. b. 6.
tam

eam massam corrumpit.* Ego confido 10
in vobis in Domino, quòd nihil aliud
sapietis: qui autem conturbat vos, por-
tabit iudicium, quicumque est ille.
* Ego autem, fratres, si circumcisio- 11
nem adhuc prædico: quid adhuc per-
secutionem patior? Ergo euacuatum
est scandalum crucis.* Vtinam & ab- 12
scindantur qui vos conturbant.* Vos 13
enim in libertatem vocati estis fra-
tres: tantùm ne libertatem in occasio-
nem detis carnis, sed per charitatem
Spiritus seruite inuicem. * Omnis e- 14
nim lex in vno sermone impletur: C
‖ Diliges proximum tuum sicut te ip-
‖ Leu.19 d. 18. sum. * Quod si inuicem mordetis, & 15
comeditis: videte ne ab inuicem con-
Mat.22 d. 39. sumamini.* Dico autem: Spiritu am- 16
bulate, & desideria carnis non perfi-
‖ Rom. 13. b. 8. cietis.* Caro enim concupiscit aduer- 17
sus spiritum: spiritus autem aduersus
1.Pet.2. c. 11. carnem: hæc enim sibi inuicem ad-
uersantur: vt non quæcumque vultis,
illa faciatis. * Quòd si spiritu ducimi- 18
ni, non estis sub lege. * Manifesta sunt 19
autem opera carnis: quæ sunt forni-
catio, immunditia, impudicitia, luxu-
ria, * idolorum seruitus, veneficia, ini- 20
micitiæ, contentiones, æmulationes,
iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, * inui- 21
diæ, homicidia, ebrietates, comessatio-
nes, & his similia: quæ prædico vo-
bis, sicut prædixi, quoniam qui talia D
agunt, regnum Dei non consequen-
tur.* Fructus autem Spiritus est: cha- 22
ritas, gaudium, pax, patientia, beni-
gnitas, bonitas, longanimitas, * man- 23
suetudo, fides, modestia, continentia,
castitas. Aduersus huiusmodi non est
lex. * Qui autem sunt Christi, carnem 24
suam crucifixerunt cum vitiis & con-
cupiscentiis. * Si spiritu viuimus, spi- 25
ritu & ambulemus. * Non efficiamur 26
inanis gloriæ cupidi, inuicem prouo-
cantes, inuicem inuidentes.

CAP. VI.

Cum humilitate iuuandus est proximus, nec aliorum laudes curandæ; semperque benè operandum est, vt tempore suo metamus vitam æternam: rursum monet vt caueant à seductoribus, qui cùm legem suadeant, ipsi illam non obseruant: Paulus autem in solo Christo crucifixo gloriatur, ad quem nec circumcisio, nec præputium quidquam faciunt.

FRatres, & si præoccupatus fuerit 1
homo in aliquo delicto, vos, qui A
spirituales estis, huiusmodi instruite
in spiritu lenitatis, considerans te ip-
sum, ne & tu tenteris. * Alter alterius 2
onera portate, & sic adimplebitis le-
gem Christi. * Nam si quis existimat 3
se aliquid esse, cùm nihil sit, ipse se se-
4 ducit.* Opus autem suũ probet vnus-
B quisque, & sic in semetipso tantum
gloriam habebit, & non in altero.
5 * ‖ Vnusquisque enim onus suum por-
6 tabit.* Communicet autem, is qui ca- ‖ 1.Cor.3
techizatur verbo, ei qui se catechizat, b. 8.
7 in omnibus bonis. * Nolite errare:
8 Deus non irridetur. * Quæ enim se-
minauerit homo, hæc & metet. Quo-
niam qui seminat in carne sua, de car-
ne & metet corruptionem: qui au-
tem seminat in spiritu, de spiritu me-
9 tet vitam æternam.* ‖ Bonum autem ‖ 1.Thes
C facientes, non deficiamus: tempore 3.c.13.
enim suo metemus non deficientes.
10 * Ergo dum tempus habemus, opere-
mur bonum ad omnes, maxime au-
11 tem ad domesticos fidei.* Videte qua-
libus litteris scripsi vobis mea manu.
12 * Quicumque enim volunt placere in
carne, hi cogunt vos circumcidi, tan-
tùm vt crucis Christi persecutionem
13 non patiantur.* Neque enim qui cir-
cumciduntur, legem custodiunt: sed
volunt vos circumcidi, vt in carne ve-
14 stra glorientur. * Mihi autem absit
D gloriari, nisi in cruce Domini nostri
Iesu Christi: per quem mihi mundus
15 crucifixus est, & ego mundo. * In
Christo enim Iesu, neque circumcisio
aliquid valet, neque præputium, sed
16 noua creatura. * Et quicumque hanc
regulam secuti fuerint, pax super il-
los, & misericordia, & super Israel
17 Dei. * De cetero nemo mihi molestus
sit: ego enim stigmata Domini Iesu
18 in corpore meo porto. * Gratia Do-
mini nostri Iesu Christi, cum spiritu
vestro, fratres. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD EPHESIOS.

CAPVT I.

Deum benedicit Apostolus, qui prædestinatos plurimis iisque maximis per Christũ filiũ affecit beneficijs: agitque Deo gratias ob fidem ac dilectionem Ephesiorum erga proximos, orans vt perfectam adipiscantur sapientiam: ostendens etiam Christi à mortuis suscitati exaltationem, qui constitutus est caput super omnem Ecclesiam.

1 PAVLVS Apostolus Iesu Christi
A per voluntatem Dei, omnibus
sanctis

sanctis, qui sunt Ephesi, & fidelibus
in Christo Iesu. * Gratia vobis & 2
‖ 2. Cor. 1. a. 5. pax à Deo Patre nostro, & Domino
Iesu Christo. * ‖ Benedictus Deus 3
1. Pet. 1. a. 3. & Pater Domini nostri Iesu Christi,
qui benedixit nos in omni benedi-
ctione spirituali in cælestibus in Chri-
sto, * sicut elegit nos in ipso antè 4
mundi constitutionem, vt essemus
sancti & immaculati in conspectu
eius in charitate. * Qui prædestina- 5
uit nos in adoptionem filiorum per B
Iesum Christum in ipsum, secundum
propositum voluntatis suæ, * in lau- 6
dem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratifi-
cauit nos in dilecto filio suo. * In quo 7
habemus redemptionem per sangui-
nem eius, remissionem peccatorum,
secundum diuitias gratiæ eius, * quæ 8
superabundauit in nobis, in omni sa-
pientia & prudentia: * vt notum fa- 9
ceret nobis sacramentum voluntatis
suæ, secundum beneplacitum eius,
quod proposuit in eo, * in dispensa- 10
tione plenitudinis temporum, instau-
rare omnia in Christo, quæ in cælis,
& quæ in terra sunt, in ipso: * In quo 11
etiam & nos sorte vocati sumus, præ-
destinati secundum propositum eius,
qui operatur omnia secundum con-
silium voluntatis suæ: * vt simus in 12
laudem gloriæ eius nos, qui antè spe-
rauimus in Christo: * In quo & vos, 13
cùm audissetis verbum veritatis, (Eu- C
angelium salutis vestræ) in quo &
credentes signati estis Spiritu promis-
sionis sancto, * qui est pignus he- 14
reditatis nostræ, in redemptionem
acquisitionis, in laudem gloriæ ipsius.
* Propterea & ego audiens fidem ve- 15
stram, quæ est in Domino Iesu, &
dilectionem in omnes sanctos, * non 16
cesso gratias agens pro vobis, me-
moriam vestri faciens in orationi-
bus meis: * vt Deus, Domini nostri 17
Iesu Christi pater gloriæ, det vobis
spiritum sapientiæ & reuelationis,
in agnitione eius: * illuminatos ocu- 18
los cordis vestri, vt sciatis quæ sit
spes vocationis eius, & quæ diuitiæ
gloriæ hereditatis eius in sanctis,
* & quæ sit supereminens magnitu- 19
do virtutis eius in nos, qui credimus D
‖ Inf. 3. b. 7. ‖ secundum operationem potentiæ
virtutis eius, * quam operatus est in 20
Christo, suscitans illum à mortuis, &
constituens ad dexteram suam in cæ-
lestibus, * supra omnem principatum, 21
& potestatem, & virtutem, & domi-
nationem, & omne nomen, quod no-
‖ Psal. 8. c. 8. minatur non solùm in hoc sæculo, sed
etiam in futuro. * ‖ Et omnia subiecit 22
sub pedibus eius: & ipsum dedit caput
23 supra omnem Ecclesiam, * quæ est
corpus ipsius, & plenitudo eius, qui
omnia in omnibus adimpletur.

CAP. II.

Peccatis antea mortui, per Christum viuificati sunt, non suis operibus, sed gratis per fidem: ostendit Gentes quæ prius alienæ erant à Dei promissionibus, iam per Christum & fidem quæ Dei donum est, factas esse sanctorum ciues, idemque habere fundamentum cum Patriarchis & Prophetis.

1 ET vos cum essetis mortui delictis Coloss. 2.
2 & peccatis vestris, * in quibus ali- c. 13.
A quando ambulastis secundum sæcu-
lum mundi huius, secundum princi-
pem potestatis aëris huius, spiritus, qui
nunc operatur in filios diffidentiæ,
3 * in quibus & nos omnes aliquandò
conuersati sumus in desideriis carnis
nostræ facientes voluntatem carnis
& cogitationum, & eramus natura fi-
4 lii iræ, sicut & ceteri: * Deus autem,
qui diues est in misericordia, propter
nimiam charitatem suam, qua dilexit
5 nos, * & cùm essemus mortui pecca-
B tis, conuiuificauit nos in Christo
6 (cuius gratia estis saluati) * & con-
resuscitauit, & consedere fecit in cæle-
7 stibus in Christo Iesu: * vt ostenderet
in sæculis superuenientibus abundan-
tes diuitias gratiæ suæ in bonitate su-
8 per nos in Christo Iesu. * Gratia enim
estis saluati per fidem, & hoc non ex
9 vobis. Dei enim donum est, * non ex
10 operibus, vt nequis glorietur. * Ipsius
enim sumus factura, creati in Christo
Iesu in operibus bonis, quæ præpara-
11 uit Deus vt in illis ambulemus. * Pro-
C pter quod memores estote, quòd ali-
quando vos Gentes in carne, qui dice-
mini præputium, ab ea quæ dicitur
circumcisio in carne, manu facta:
12 * quia eratis illo in tempore sine Chri-
sto, alienati à conuersatione Israel, &
hospites testamentorum, promissionis
spem non habentes, & sine Deo in hoc
13 mundo. * Nunc autem in Christo Ie-
su, vos, qui aliquando eratis longè,
facti estis propè in sanguine Christi.
14 * Ipse enim est pax nostra, qui fecit
vtraque vnum, & medium parietem
maceriæ soluens, inimicitias in carne
15 sua: * legem mandatorum decretis
euacuans, vt duos condat in semet-
ipso in vnum nouum hominem, fa-
16 ciens pacem, * & reconciliet ambos
D in vno corpore Deo per crucem, in-
terficiens inimicitias in semetipso.
17 * Et veniens euangelizauit pacem vo-
bis, qui longè fuistis, & pacem iis, ‖ Rom. 5.
18 qui propè. * ‖ quoniam per ipsum ha- a. 2.

bemus accessum ambo in vno Spiritu
ad Patrem. * Ergo iam non estis ho- 19
spites, & aduenæ: sed estis ciues san-
ctorum, & domestici Dei: * superæ- 20
dificati super fundamentum Apostolo-
lorum, & Prophetarum, ipso summo
angulari lapide Christo Iesu: * in quo 21
omnis ædificatio constructa crescit
in templum sanctum in Domino: * in 22
quo & vos coædificamini in habita-
culum Dei in Spiritu.

CAP. III.

Paulus docuit hoc mysterium Prophetis & Apostolis reuelatum, quod Gentes essent per Christum participes promissionum Dei; quem orat vt spiritu corroborentur, & in charitate radicati, ad plenum in diuinis mysteriis edoceantur.

HVius rei gratia, ego Paulus vin- 1
ctus Christi Iesu, pro vobis Gen- A
tibus, * si tamen audistis dispensatio- 2
nem gratiæ Dei, quæ data est mihi in
vobis: * quoniam secundum reuela- 3
tionem notum mihi factum est sacra-
mentum, sicut suprà scripsi in breui:
* prout potestis legentes intelligere 4
prudentiã meam in mysterio Christi:
* quod aliis generationibus non est 5
agnitum filiis hominum, sicuti nunc
reuelatum est sanctis Apostolis eius,
& Prophetis in Spiritu, * Gentes esse 6
coheredes, & concorporales, & com-
participes promissionis eius in Chri-
sto Iesu per Euangelium: * Cuius fa- 7
ctus sum minister, secundum donum B
|| Sup. 1. d. 19. gratiæ Dei, quæ data est mihi || secun-
|| 1. Cor. 15. d. 9. dùm operationem virtutis eius. * || Mi- 8
hi omnium sanctorum minimo data
est gratia hæc, In Gentibus euange-
lizare inuestigabiles diuitias Christi,
* & illuminare omnes, quæ sit dispen- 9
satio sacramenti absconditi a sæculis
in Deo, qui omnia creauit, * vt inno- 10
tescat principatibus & potestatibus in
cælestibus per Ecclesiam, multiformis
sapientia Dei, * secundum præfini- 11
tionem sæculorum, quam fecit in
Christo Iesu Domino nostro: * In 12
quo habemus fiduciam, & accessum C
in confidentia per fidem eius. * Pro- 13
pter quod peto ne deficiatis in tribu-
lationibus meis pro vobis: quæ est
gloria vestra * Huius rei gratia flecto 14
genua mea ad Patrem Domini nostri
Iesu Christi, * ex quo omnis pater- 15
nitas in cælis & in terra nominatur,
* vt det vobis secundum diuitias glo- 16
riæ suæ, virtute corroborari per Spi-
ritum eius in interiorem hominem,
* Christum habitare per fidem in cor-
dibus vestris: in charitate radicati, & 17
fundati, * vt possitis comprehendere 18
cum omnibus sanctis, quæ sit latitu-
do, & longitudo, & sublimitas, &
19 profundum. * scire etiam supere mi-
D nentem scientiæ charitatem Christi,
vt impleamini in omnem plenitudi-
20 nem Dei. * Ei autem, qui potens est
omnia facere superabundanter quàm
petimus, aut intelligimus, secundum
virtutem, quæ operatur in nobis:
21 * Ipsi gloria in Ecclesia, & in Christo
Iesu, in omnes generationes sæculi
sæculorum. Amen.

CAP. IV.

Ad vnitatem spiritus hortatur, ostendens Christum diuersa diuersis dedisse charismata, & ad sui corporis ædificationem varios in Ecclesia instituisse ordines ad finem vsque mundi: monet igitur vt exuto veteri homine nouum induant, vtriusque partes explicans: rursumque monet vt in hoc corpore manentes, separentur ab iis qui mente excæcati sequuntur effrenè carnis desideria, & nouos induant mores, damnatis prioribus.

1 OBsecro itaque vos ego vinctus in
A Domino, || vt dignè ambuletis || Phil. 1.
2 vocatione, qua vocati estis, * cum om- d. 27.
ni humilitate, & mansuetudine, cum || 1. Cor.
patientia supportantes inuicem in 7. b. 20.
3 charitate, * || soliciti seruare vnitatem || Rom.
4 Spiritus in vinculo pacis. * Vnum cor- 12. c. 10.
pus, & vnus Spiritus, sicut vocati estis
5 in vna spe vocationis vestræ. * Vnus
Dominus, vna fides, vnum baptisma.
6 * || Vnus Deus & Pater omnium, qui || Mal. 2
B est super omnes, & per omnia, & in b. 20.
7 omnibus nobis. * || Vnicuique autem || Rom.
nostrum data est gratia secundum 12. a. 3.
8 mensuram donationis Christi. * Pro- 1. Cor. 12
pter quod dicit: || Ascendens in altum b. 11.
captiuam duxit captiuitatem: dedit 2. Cor. 10
9 dona hominibus. * Quòd autem as- d. 15. ||
cendit, quid est, nisi quia & descen- || Ps. 67.
dit primum in inferiores partes terræ? d. 19.
10 * Qui descendit, ipse est & qui ascen-
dit super omnes cælos, vt impleret
11 omnia. * Et ipse dedit quosdam qui-
dem || Apostolos, quosdam autem || 1. Cor.
Prophetas, alios verò Euangelistas, 12. d. 28.
12 alios autem pastores, & doctores * ad
C consummationem sanctorum in opus
ministerii, in ædificationem corpo-
13 ris Christi: * donec occurramus om-
nes in vnitatem fidei, & agnitionis fi-
lij Dei, in virum perfectum, in men-
suram ætatis plenitudinis Christi:
14 * vt iam non simus paruuli fluctuan-
tes, & circumferamur omni vento
doctrinæ in nequitia hominum, in a-
stutia ad circumuentionem erroris.
15 * Veritatem autem facientes in cha-
ritate, crescamus in illo per omnia,
qui

qui est caput Christus:* ex quo totum 16
corpus compactum, & connexum per D
omnem iuncturam subministrationis,
secundum operationem in mensu-
ram vniuscuiusque membri, augmen-
tum corporis facit in ædificationem
sui in charitate. * ‖ Hoc igitur dico, 17
‖ Rom. 1. c. 9. & testificor in Domino, vt iam non
ambuletis, sicut & Gentes ambulant
in vanitate sensus sui, * tenebris ob- 18
scuratum habentes intellectum, alie-
nati à vita Dei, per ignorantiam quæ E
est in illis, propter cæcitatem cor-
dis ipsorum, * qui desperantes, se- 19
metipsos tradiderunt impudicitiæ, in
operationem immunditiæ omnis, in
auaritiam. * Vos autem non ita didi- 20
cistis Christum, * si tamen illum au- 21
‖ Colos. 3. b. 8. distis, & in ipso edocti estis, sicut est
veritas in Iesu. * ‖ deponere vos se- 22
cundum pristinam conuersationem
veterem hominem, qui corrumpitur
‖ Rom. 6. a. 4. secundum desideria erroris.* ‖ Reno- 23
uamini autem spiritu mentis vestræ,
Coloss. 3. b. 12. * ‖ & induite nouum hominem, qui 24
secundum Deum creatus est in iusti-
1. Pet. 2. c. 3. tia, & sanctitate veritatis. * ‖ Pro- 25
pter quod deponentes mendacium,
‖ Zach. 8. c. 16. loquimini veritatem vnusquisque cum
proximo suo: quoniam sumus inui-
‖ Psal. 4 b. 5. cem membra. * ‖ Irascimini, & nolite 26
peccare: sol non occidat super iracun- F
diam vestram. * Nolite locum dare 27
‖ Iac. 4. b. 7. diabolo: * ‖ qui furabatur, iam non 28
furetur: magis autem laboret, operan-
do manibus suis quod bonum est, vt
habeat vnde tribuat necessitatem pa-
tienti. * Omnis sermo malus ex ore 29
vestro non procedat: sed si quis bo-
nus ad ædificationem fidei, vt det
gratiam audientibus. * Et nolite con- 30
tristare spiritum sanctum Dei: in quo G
signati estis in diem redemptionis.
* Omnis amaritudo, & ira, & indi- 31
gnatio, & clamor, & blasphemia tol-
latur à vobis, cum omni malitia.
‖ Coloss. 3. b. 12. * ‖ Estote autem inuicem benigni, mi- 32
sericordes, donantes inuicem, sicut &
Deus in Christo donauit vobis.

CAP. V.

Hortatur vt Christum imitentur, longe separati ab omni vitio ac scelerato, & redimentes tempus assumens spiritualia, quæ tradit exercitia: vxores vult subditas esse viris, viros autem diligere vxores, sicut Christus dilexit Ecclesiam.

‖ Ioan. 13 d. 34. & 15. b. 12. 1. Ioan. 4. d. 13. ESTOTE ergo imitatores Dei, sicut 1
filii charissimi: * ‖ & ambulate in 2
dilectione, sicut & Christus dilexit A
nos, & tradidit semetipsum pro no-
bis oblationem & hostiā Deo in odo-
rem suauitatis. * ‖ Fornicatio autem, 3
& omnis immunditia, aut auaritia, ‖ Coloss. 3. a. 5.
nec nominetur in vobis, sicut decet
4 sanctos: * aut turpitudo, aut stulti
loquiū, aut scurrilitas, quæ ad rem nō
pertinet; sed magis gratiarum actio.
5 * Hoc enim scitote intelligentes, quod
B omnis fornicator, aut immundus, aut
auarus, quod est idolorum seruitus,
non habet hæreditatē in regno Chri-
6 sti & Dei. * ‖ Nemo vos seducat ina- ‖ Matt.
nibus verbis: propter hæc enim venit 24. a. 4.
7 ira Dei in filios diffidentiæ. * Nolite Mar. 13.
8 ergo effici participes eorum. * Eratis a. 5.
C enim aliquando tenebræ, nunc autem Luc. 21.
lux in Domino. Vt filii lucis ambu- b. 8.
9 late: * fructus enim lucis est in omni 2. Thess.
10 bonitate, & iustitia, & veritate: * pro- 2. a. 3.
11 bantes quid sit beneplacitū Deo: * &
nolite communicare operibus infru-
ctuosis tenebrarum, magis autem red-
12 arguite. * ‖ Quæ enim in occulto fiunt
13 ab ipsis, turpe est & dicere. * Omnia
autem, quæ arguuntur, à lumine ma-
nifestantur: omne enim, quod mani-
14 festatur lumen est. * Propter quod
D dicit: Surge qui dormis, & exurge à
mortuis, & illuminabit te Christus.
15 * Videte itaque fratres, quomodo cau-
tè ambuletis: ‖ non quasi insipientes,
16 * sed vt sapientes: redimentes tempus, ‖ Coloss.
17 quoniam dies mali sunt.* ‖ Propterea 4. a. 5.
nolite fieri imprudentes, sed intelli- ‖ Rom.
18 gentes quæ sit voluntas Dei. * Et no- 12. a. 3.
lite inebriari vino, in quo est luxuria: 1. Thess.
19 sed implemini Spiritu sancto, * lo- 4. a. 9.
quentes vobismetipsis in psalmis, &
hymnis, & canticis spiritualibus, can-
tantes & psallentes in cordibus ve-
20 stris Domino, * gratias agentes sem-
per pro omnibus, in nomine Domini
nostri Iesu Christi, Deo & Patri.
21 * Subiecti inuicem in timore Christi.
22 * ‖ Mulieres viris suis subditæ sint, sic-
23 ut Domino: * ‖ quoniam vir caput est ‖ Gen. 3. c. 16.
E mulieris: sicut Christus caput est Ec- Col. 3. a.
clesiæ: Ipse, saluator corporis eius. 18.
24 * Sed sicut Ecclesia subiecta est Chri- ‖ 1. Pet.
sto, ita & mulieres viris suis in omni- 3. a. 1.
25 bus. * ‖ Viri diligite vxores vestras, 1. Cor. 11.
sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & a. 3.
26 seipsum tradidit pro ea, * vt illam san- ‖ Coloss.
ctificaret, mundans lauacro aquæ in 3. c. 19.
27 verbo vitæ, * vt exhiberet ipse sibi glo-
F riosam Ecclesiam, non habentem ma-
culam, aut rugam, aut aliquid huius-
modi, sed vt sit sancta & immaculata.
28 * Ita & viri debent diligere vxores suas
vt corpora sua. Qui suam vxorem di-
29 ligit, seipsum diligit. * Nemo enim
vnquam carnem suam odio habuit:
sed nutrit, & fouet eam, sicut & Chri-
30 stus Ecclesiam: * quia membra sumus
corporis eius, de carne eius & de ossi-

‖Gn.2. bus eius. * ‖ Propter hoc relinquet 31
d. 28. homo patrem, & matrem suam, & G
Matt.19 adhærebit vxori suæ: & erunt duo in
a. 5. carne vna. * Sacramentum hoc ma- 32
Mar.10 gnum est, ego autem dico in Christo
a. 7. & in Ecclesia. * Verumtamen & vos 33
1.Cor.6. singuli, vnusquisque vxorem suam
d.16. sicut seipsum diligat: vxor autem ti-
meat virum suum.

CAP. VI.

Filij parentibus, seruique dominis obediant: rursumque parentes erga filios, & domini erga seruos sui memores sint officij: monet Dei armaturam, cuius partes explicat, induendam, ad resistendum spiritualibus inimicis, petens etiam vt pro se orent.

FIlii obedite parentibus vestris in 1
Domino: hoc enim iustum est. A
‖Col.3. * ‖ Honora patrem tuum, & matrem 2
d.20. tuam, quod est mandatum primum
Exod. in promissione: * vt benè sit tibi, & 3
20.c.16. sis longæuus super terram. * Et vos 4
Eccli.3. patres nolite ad iracundiam prouo-
b. 9. care filios vestros: sed educate illos in
Mat.15. disciplina & correptione Dñi. * ‖ Ser- 5
a. 4. ui obedite dominis carnalibus cum ti-
Mar.7. more, & tremore, in simplicitate cor-
b. 10. dis vestri, sicut Christo: * non ad ocu- 6
‖Col. 3. lum seruientes, quasi hominibus pla-
d. 22. centes, sed vt serui Christi, facientes
Tit.2. voluntatem Dei ex animo, * cum bo- 7
c.9. na voluntate seruientes, sicut Domi-
1.Pet.2. no, & non hominibus: * scientes quo- 8
c.18. niam vnusquisque, quodcumque fece- B
rit bonum, hoc recipiet à Domino, si-
ue seruus siue liber. * Et vos domini 9
eadem facite illis, remittentes minas:
scientes quia & illorum, & vester Do-
‖Deut. minus est in cælis: ‖ & personarum
10.d.17. acceptio non est apud eum. * De cete- 10
2 Par. ro fratres, confortamini in Domino,
19. c.7. & in potentia virtutis eius. * Induite 11
Iob. 34. vos armaturam Dei, vt possitis stare
b.19. aduersus insidias diaboli. * quoniam 12
Sap. 6. nō est nobis colluctatio aduersus car-
b. 8. nem & sanguinem, sed aduersus prin-
‖Eccli. cipes, & potestates, aduersus mundi
35. b.16. rectores tenebrarum harum, contra
‖Rom.2 spiritualia nequitiæ, in cælestibus.
b.11. * Propterea accipite armaturam Dei, 13
Col. 3. vt possitis resistere in die malo, & in C
d.15. omnibus perfecti stare. * State ergo 14
Act.10. succincti lumbos vestros in veritate,
e. 34. & induti loricam iustitiæ, * & calceati 15
1 Pet 1. pedes in præparatione Euangelii pa-
c.17. cis: * in omnibus sumentes scutum 16
fidei, in quo possitis omnia tela ne-
quissimi ignea extinguere: * ‖ & galeā 17
salutis assumite, & gladium spiritus,
‖Isa.59 (quod est verbum Dei.) * per om- 18
d. 17. nem orationem & obsecrationem
orantes omni tempore in spiritu: &
D in ipso ‖ vigilantes in omni instantia,
& obsecratione pro omnibus sanctis; 1. Thess.
19 * ‖ & pro me, vt detur mihi sermo 5.b.2.
in apertione oris mei cum fiducia, ‖ Colos.
notum facere mysterium Euangelii: 4. a. 1.
20 * pro quo legatione fungor in ca- ‖ 2.Thess.
tena, ita vt in ipso audeam, prout 3. a.1.
21 oportet me, loqui. * Vt autem &
vos sciatis quæ circa me sunt, quid
agam: omnia vobis nota faciet Ty-
chicus, charissimus frater, & fidelis
22 minister in Domino: * quem misi ad
vos in hoc ipsum, vt cognoscatis quæ
circa nos sunt, & consoletur corda
23 vestra. * Pax fratribus, & charitas
cum fide, à Deo Patre, & Domino
24 Iesu Christo. * Gratia cum omnibus,
qui diligunt Dominum nostrum Ie-
sum Christum in incorruptione.
Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD PHILIPPENSES.

CAPVT I.

Ex magno affectu quem habet erga Philippenses manifestat eis quod pressura sua in maiorem Euangelii fructum cesserint: quam vtilitatem si non spectaret, omnino dissolui cuperet, & esse cum Christo, eosque adhortatur vt dignè ad Christi Euangelium conuersentur, dicens quod pro ipso iam afflictiones sustinuerint.

1 PAVLVS & Timotheus, serui Iesu
A Christi, omnibus sanctis in Chri-
sto Iesu, qui sunt Philippis, cum
2 Episcopis, & diaconibus. * Gratia vobis
& pax à Deo Patre nostro, & Dño Iesu
3 Christo. * Gratias ago Deo meo in om-
4 ni memoria vestri, * semper in cunctis
orationibus meis pro omnibus vobis,
5 cum gaudio deprecationē faciēs, * su-
per communicatione vestra in Euan-
gelio Christi à prima die vsque nunc.
6 * confidens hoc ipsum, quia qui cœpit
in vobis opus bonum, perficiet vsque
7 in diem Christi Iesu. * sicut est mihi
B iustum hoc sentire pro omnibus vo-
bis: eò quòd habeam vos in corde, & in
vinculis meis, & in defensione, &
confirmatione Euangelii, socios gau-
8 dii mei omnes vos esse. * Testis enim
mihi est Deus, quomodo cupiam om-
9 nes vos in visceribus Iesu Christi. * Et
hoc

hoc oro, vt chatitas veſtra magis ac
magis abundet in ſcientia, & in omni
ſenſu: * vt probetis potiora, vt ſitis 10
ſinceri, & ſine offenſa in diem Chri-
ſti, * repleti fructu iuſtitiæ per Ieſum 11
Chriſtum, in gloriam & laudem Dei.
* Scire autem vos volo fratres, quia 12
quæ circa me ſunt, magis ad profe-
ctum venerunt Euangelij: *ita vt vin- 13
cula mea manifeſta fierent in Chriſto
in omni prætorio, & in ceteris om-
nibus; * & plures è fratribus in Do- 14
mino confidentes vinculis meis, ab-
undantiùs auderent ſine timore ver-
bum Dei loqui. * Quidam quidem & 15
propter inuidiam & contentionem,
quidam autem & propter bonam vo-
luntatem Chriſtum prædicant, * qui- 16
dam ex charitate, ſcientes quoniam in C
defenſionem Euangelij poſitus ſum.
* Quidam autem ex contentione 17
Chriſtum annuntiant non ſincerè,
exiſtimantes preſſuram ſe ſuſcitare
vinculis meis. *Quid enim? Dum om- 18
ni modo, ſiue per occaſionem, ſiue
per veritatem, Chriſtus annuntietur;
& in hoc gaudeo, ſed & gaudebo.
*Scio enim quia hoc mihi proueniet 19
ad ſalutem, per veſtram orationem,
& ſubminiſtrationem. Spiritus Ieſu
Chriſti, *ſecundùm expectationem & 20
ſpem meam, quia in nullo confun-
dar: ſed in omni fiducia ſicut ſemper,
& nunc magnificabitur Chriſtus in
corpore meo, ſiue per vitam, ſiue per
mortem. * Mihi enim viuere Chri- 21
ſtus eſt, & mori lucrum. * Quòd ſi vi- 22
uere in carne, hic mihi fructus operis D
eſt, & quid eligam ignoro. *Coarctor 23
autem è duobus: deſiderium habens
diſſolui, & eſſe cum Chriſto, multo
magis melius: * permanere autem in 24
carne, neceſſarium propter vos. * Et 25
hoc confidens ſcio quia manebo, &
permanebo omnibus vobis, ad pro-
fectum veſtrum, & gaudium fidei:
*vt gratulatio veſtra abundet in Chri- 26
ſto Ieſu in me, per meum aduentum
‖ Epheſ. 4.a.1. iterùm ad vos. * ‖ Tantùm dignè E- 27
uangelio Chriſti conuerſamini: vt
Col. 1. b. 10. ſiue cùm venero, & videro vos, ſiue
abſens audiam de vobis, quia ſtatis in
1. Theſ. 2.c.12. vno ſpiritu vnanimes, collaborantes
fidei Euangelii: * & in nullo terrea- 28
mini ab aduerſariis: quæ illis eſt cauſa
perditionis, vobis autem ſalutis, &
hoc à Deo: * quia vobis donatum eſt 29
pro Chriſto, non ſolùm vt in eum cre-
datis, ſed vt etiam pro illo patiamini:
* idem certamen habentes, quale & 30
vidiſtis in me, & nunc audiſtis de me.

CAP. II.

Ad mutuam dilectionem & concordiam, animique modeſtiam miro affectu eos hortatur, exemplo Chriſti, in cuius nomine omne genu nunc flectitur, vtque ſuam in timore operentur ſalutem: congratulatur tum illis quid inter malos ſanctè viuant, tum ſibi quod tales habeat diſcipulos: Timotheum laudat à ſincera Euangelij prædicatione & obedientia; ſimiliter & Epaphroditum, quem ad eos mittit, poſtquam ab ægritudine conualuit.

1 SI qua ergo conſolatio in Chriſto,
A ſi quod ſolatium charitatis, ſi qua
ſocietas ſpiritus, ſi qua viſcera miſe-
2 rationis: * implete gaudium meum,
vt idem ſapiatis, eamdem charitatem
habentes, vnanimes, idipſum ſen-
3 tientes, * nihil per contentionem,
neque per inanem gloriam: ſed in hu-
militate ſuperiores ſibi inuicem ar-
4 bitrantes, * non quæ ſua ſunt ſin-
guli conſiderantes, ſed ea quæ alio-
5 rum. * Hoc enim ſentite in vobis,
6 quod & in Chriſto Ieſu: * qui cùm
in forma Dei eſſet, non rapinam ar-
bitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo:
7 * ſed ſemetipſum exinaniuit formam
ſerui accipiens, in ſimilitudinem ho-
minum factus, & habitu inuentus
8 vt homo. * ‖ Humiliauit ſemetipſum ‖ Heb. 2 b. 9.
factus obediens vſque ad mortem,
9 mortem autem crucis. * Propter quod
B & Deus exaltauit illum, & donauit
illi nomen, quod eſt ſuper omne no-
10 men: * ‖ vt in nomine Ieſu omne ‖ Iſa. 45 d. 24.
genu flectatur cæleſtium, terreſtrium,
11 & infernorum: * & omnis lingua Rom. 14 b. 11.
confiteatur, quia Dominus Ieſus
12 Chriſtus in gloria eſt Dei Patris. * Ita-
que chariſſimi mei, (ſicut ſemper
obediſtis) non vt in præſentia mei
tantùm, ſed multò magis nunc in
abſentia mea, cum metu & tremore
13 veſtram ſalutem operamini. * Deus
eſt enim, qui operatur in vobis &
velle, & perficere, pro bona volunta-
14 te. * ‖ Omnia autem facite ſine mur- ‖ 1. Pet. 4. c. 9.
15 murationibus, & hæſitationibus: * vt
ſitis ſine querela, & ſimplices filij
Dei, ſine reprehenſione, in medio na-
tionis prauæ & peruerſæ: inter quos
lucetis ſicut luminaria in mundo.
16 * verbum vitæ continentes ad glo-
C riam meam in die Chriſti, quia non
in vacuum cucurri, neque in vacuum
17 laboraui. * Sed & ſi immolor ſupra
ſacrificium, & obſequium fidei ve-
ſtræ, gaudeo, & congratulor omni-
18 bus vobis. * Idipſum autem & vos
gaudete, & congratulamini mihi.

‖ Act. 16 * Spero autem in Domino Iesu, ‖ Ti- 19
a.1. motheum me citò mittere ad vos: vt
& ego bono animo sim, cognitis quæ
circa vos sunt. * Neminem enim ha- 20
beo tam vnanimem, qui sincera affe-
‖ 1. Cor. ctione pro vobis solicitus sit. * ‖ Om- 21
13. b.5. nes enim quæ sua sunt quærunt, non
quæ sunt Iesu Christi. * Experimen- 22
tum autem eius cognoscite, quia sicut
patri filius, mecum seruiuit in Euan-
gelio. * Hunc igitur spero me mittere 23
ad vos, mox vt videro quæ circa me
sunt. * Confido autem in Domino, 24
quoniam & ipse veniam ad vos citò.
* Necessarium autem existimaui, Epa- 25
phroditum fratrem, & cooperatorem, D
& commilitonem meum, vestrum au-
tem apostolum, & ministrum neces-
sitatis meæ, mittere ad vos: * quoniam 26
quidem omnes vos desiderabat: &
mœstus erat, propterea quòd audie-
ratis illum infirmatum. * Nam & in- 27
firmatus est vsque ad mortem: sed
Deus misertus est eius, non solùm au-
tem eius, verùm etiam & mei, ne tri-
stitiam super tristitiam haberem. * Fe- 28
stinantiùs ergo misi illum, vt viso eo
iterùm gaudeatis, & ego sine tristitia
sim. * Excipite itaque illum cum omni 29
gaudio in Domino, & eiusmodi cum
honore habetote. * quoniam propter 30
opus Christi vsque ad mortem acces-
sit, tradens animam suam, vt imple-
ret id, quod ex vobis deerat erga
meum obsequium.

CAP. III.

Nemo in legalibus gloriari potest. alioqui Paulo id maximè conueniret: qui tamen omnia hæc detrimentum arbitratus est, quò Dei iustitiam ex fide in Christum adipisceretur, semper proficiens vt tandem perfectionem consequeretur: quapropter Philippenses hortatur vt ipsum, & non dyscolos, crucis Christi inimicos, imitentur.

DE cetero fratres mei gaudere in 1
Domino. Eadem vobis scribere, A
mihi quidem non pigrum, vobis au-
tem necessarium. * Videte canes, vi- 2
dete malos operarios, videte conci-
sionem. * Nos enim sumus circumci- 3
sio, qui spiritu seruimus Deo, & glo-
riamur in Christo Iesu, & non in car-
ne fiduciam habentes: * quamquam 4
ego habeam confidentiam & in car-
ne. Si quis alius videtur confidere in
carne, ego magis, * circumcisus octa- 5
uo die, ex genere Israël, de tribu Ben-
‖ Act. 23 iamin. Hebræus ex Hebræis, ‖ secun-
a.6. dùm legem Pharisæus, * secundùm 6
æmulationem persequens Ecclesiam
Dei, secundùm iustitiam, quæ in lege
est, conuersatus sine querela. * Sed 7
B quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitra-
tus sum propter Christum detrimen-
8 ta. * Verumtamen existimo omnia
detrimentum esse, propter eminen-
tem scientiam Iesu Christi Domini
mei: propter quem omnia detrimen-
tum feci, & arbitror vt stercora, vt
9 Christum lucrifaciam, * & inueniar
in illo, non habens meam iustitiam,
quæ ex lege est, sed illam, quæ ex fide
est Christi Iesu: quæ ex Deo est iusti-
10 tia in fide, * ad cognoscendum illum,
C & virtutem resurrectionis eius, & so-
cietatem passionum illius: configu-
11 ratus morti eius: * si quo modo oc-
curram ad resurrectionem, quæ est ex
12 mortuis. * non quòd iam acceperim,
aut iam perfectus sim: sequor autem,
si quomodo comprehendam in quo
& comprehensus sum à Christo Ie-
13 su. * Fratres, ego me non arbitror
comprehendisse. Vnum autem, quæ
quidem retrò sunt obliuiscens, ad ea
verò quæ sunt priora extendens me-
14 ipsum, * ad destinatum persequor, ad
brauium supernæ vocationis Dei in
15 Christo Iesu. * Quicumque ergo per-
fecti sumus, hoc sentiamus: & si quid
aliter sapitis, & hoc vobis Deus reue-
16 labit. * Verumtamen ad quod perue-
D nimus, vt idem sapiamus, & in eadem
17 permaneamus regula. * Imitatores
mei estote fratres, & obseruate eos
qui ita ambulant, sicut habetis for-
18 mam nostram. * ‖ Multi enim ambu- ‖ Rom.
lant, quos sæpè dicebam vobis (nunc 16.c.17.
autem & flens dico) inimicos crucis
19 Christi: * quorum finis interitus: quo-
rum deus venter est: & gloria in con-
fusione ipsorum, qui terrena sapiunt.
20 * Nostra autem conuersatio in cælis
est: vnde etiam Saluatorem expecta-
mus Dominum nostrum Iesum Chri-
21 stum, * qui reformabit corpus humi-
litatis nostræ, configuratum corpo-
ri claritatis suæ, secundùm operatio-
nem, qua etiam possit subiicere sibi
omnia.

CAP. IV.

Ad perseuerantiam & spirituale gaudium, modestiam, preces & gratiarum actiones eos componit, pacem Dei ipsis exoptans; vtque mordicus teneant quæcumque Dei sunt; laudans ipsos, quòd per Epaphroditum necessaria ad ipsum miserunt.

1 ITaque fratres mei charissimi & de-
A siderattissimi, gaudium meum, &
corona mea: sic state in Domino, cha-
2 rissimi. * Euodiam rogo, & Syntychen
deprecor, idipsum sapere in Domino.
3 * Etiam rogo & te germane compar,

ad-

adiuua illas, quę mecum laborauerunt
in Euangelio cum Clemente, & cete-
ris adiutoribus meis, quorum nomina
sunt in libro vitæ. * Gaudete in Do- 4
mino semper: iterùm dico gaudete.
* Modestia vestra nota sit omnibus 5
hominibus: Dominus propè est. * Ni- 6
hil soliciti sitis: sed in omni oratio-
ne, & obsecratione, cum gratiarum B
actione, petitiones vestræ innotescãt
apud Deum. * Et pax Dei, quæ exupe- 7
rat omnem sensum, custodiat corda
vestra, & intelligẽtias vestras, in Chri-
sto Iesu. * De cetero fratres, quæcum- 8
que sunt vera, quæcumque pudica,
quæcumque iusta, quæcumque sancta,
quæcumque amabilia, quæcumque
bonæ famæ, siqua virtus, siqua laus
disciplinæ, hæc cogitate. * Quæ & di- 9
dicistis, & accepistis, & audistis, & vi- C
distis in me, hæc agite: & Deus pacis
erit vobiscum. * Gauisus sum autem 10
in Domino vehementer, quoniam
tandem aliquando refloruistis pro me
sentire: sicut & sentiebatis: occupati
autem eratis. * Non quasi propter 11
penuriam dico: ego enim didici, in
quibus sum, sufficiens esse. * Scio & 12
humiliari, scio & abundare; (vbique
& in omnibus institutus sum) & sa-
tiari, & esurire, & abundare, & penu-
riam pati. * omnia possum in eo, qui 13
me confortat. * Verumtamen benè 14
fecistis, communicantes tribulationi
meæ. * Scitis autem & vos Philip- 15
penses, quòd in principio Euangelii, D
quando profectus sum à Macedonia,
nulla mihi Ecclesia communicauit in
ratione dati & accepti, nisi vos soli:
* quia & Thessalonicam semel & bis 16
in vsum mihi misistis. * Non quia quę- 17
ro datum sed requiro fructum abun-
dantem in ratione vestra. * Habeo au- 18
tem omnia, & abundo: repletus sum,
acceptis ab Epaphrodito quæ misistis,
odorem suauitatis, hostiam acceptam,
§ Rom. placentem Deo. * § Deus autem meus 19
12.a.1. impleat omne desiderium vestrum,
secundùm diuitias suas, in gloria in
Christo Iesu. * Deo autem & Patri 20
nostro gloria in sæcula sæculorum:
Amen. * Salutate omnem sanctum in 21
Christo Iesu. * Salutant vos, qui me- 22
cum sunt, fratres. Salutant vos om-
nes sancti, maximè autem qui de Cæ-
saris domo sunt. * Gratia Domini 23
nostri Iesu Christi cum spiritu vestro.
Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD COLOSSENSES.

CAPVT I.

Audita fide, charitate ac spe Colossensium, orat pro ipsis Apostolus, quò in scientia Dei bonisque operibus perficiantur: Christum Dei imaginem dicit, per quem omnia creata sunt, & qui caput est Ecclesiæ, quo omnia pacificata sunt: hortatur ergo vt immobiles in fide permaneant: seque dicit effectum Christi ministrum, ad prædicandum mysterium à sæculis absconditum, & nunc manifestatum.

1 PAVLVS Apostolus Iesu Chri-
A sti per voluntatem Dei, & Timo-
2 theus frater: * eis, qui sunt Co-
lossis, sanctis, & fidelibus fratri-
3 bus in Christo Iesu. * Gratia vobis &
pax à Deo Patre nostro, & Domino
Iesu Christo. Gratias agimus Deo, &
Patri Domini nostri Iesu Christi, sem-
4 per pro vobis orantes: * audientes fi-
dem vestram in Christo Iesu, & dile-
ctionem quam habetis in sanctos om-
5 nes, * propter spem, quæ reposita est
vobis in cælis: quam audistis in verbo
6 veritatis Euangelii: * quod peruenit
ad vos, sicut & in vniuerso mundo est,
& fructificat, & crescit, sicut in vobis,
ex ea die qua audistis, & cognouistis
7 gratiam Dei in veritate, * sicut didici-
stis ab Epaphra charissimo conseruo
nostro, qui est fidelis pro vobis mini-
8 ster Christi Iesu, * qui etiam manife-
B stauit nobis dilectionem vestram in
9 spiritu. * Ideò & nos ex qua die au-
diuimus, non cessamus pro vobis o-
rantes, & postulantes vt impleamini
agnitione voluntatis eius, in omni sa-
10 pientia & intellectu spiritali: * vt am-
buletis dignè Deo per omnia placen-
tes: in omni opere bono fructifican-
11 tes, & crescentes in scientia Dei: * in
omni virtute confortati secundùm
potentiam claritatis eius, in omni pa-
tientia & longanimitate cum gaudio,
12 * gratias agẽtes Deo Patri, qui dignos
nos fecit in partem sortis sanctorum
13 in lumine: * qui eripuit nos de pote-
state tenebrarum, & transtulit in re-
gnum

gnum filij dilectionis suæ; * in quo 14
habemus redemptionem per sangui-
nem eius, remissionem peccatorum:
*qui est imago Dei inuisibilis, primo- 15
‖ Ioan.1. genitus omnis creaturæ: * ‖ quoniam 16
6.3. in ipso condita sunt vniuersa in cæ- C
lis, & in terra, visibilia, & inuisibilia,
siue throni, siue dominationes, siue
principatus, siue potestates: omnia
per ipsum, & in ipso creata sunt: * & 17
ipse est ante omnes, & omnia in ipso
constant. * Et ipse est caput corporis 18
‖ 1.Cor. Ecclesiæ, ‖ qui est principium, primo-
15.c.21. genitus ex mortuis: vt sit in omnibus
Apoc.1. ipse primatum tenens. * quia in ipso 19
d.5. complacuit, omnem plenitudinem
inhabitare: * & per eum reconciliare 20
omnia in ipsum, pacificans per san-
guinem crucis eius, siue quæ in terris,
siue quæ in cælis sunt. * Et vos cùm 21
essetis aliquando alienati, & inimici
sensu in operibus malis: * nunc au- 22
tem reconciliauit in corpore carnis
eius per mortem, exhibere vos san-
ctos, & immaculatos, & irreprehen-
sibiles coram ipso: * si tamen perma- 23
netis in fide fundati, & stabiles, & im-
mobiles à spe Euangelij, quod audi-
stis, quod prædicatum est in vniuersa
creatura, quæ sub cælo est, cuius fa-
ctus sum ego Paulus minister. * Qui 24
nunc gaudeo in passionibus pro vo- D
bis, & adimpleo ea quæ desunt pas-
sionum Christi, in carne mea, pro cor-
pore eius, quod est Ecclesia: * cuius 25
factus sum ego minister secundùm
dispensationem Dei, quæ data est mi-
hi in vos, vt impleam verbum Dei:
* mysterium, quod absconditum fuit à 26
sæculis, & generationibus, nunc au-
tem manifestatum est sanctis eius,
* quibus voluit Deus notas facere 27
diuitias gloriæ sacramenti huius in
Gentibus, quod est Christus, in vobis
spes gloriæ, * quem nos annuntia- 28
mus, corripientes omnem hominem,
& docentes omnem hominem, in om-
ni sapientia, vt exhibeamus omnem
hominem perfectum in Christo Iesu.
* in quo & laboro, certando secun- 29
dùm operationem eius, quam opera-
tur in me in virtute.

CAP. II.

Hortatur vt caueant ne vllis aut persuasionibus aut imposturis philosophorum, seu legem inducere volentium, seducantur à Christi fide: per quem à peccatis, à potestate diaboli, & ab aduerso ipsis chirographo liberati sunt, vt nunc legalia decreta nullo in pretio sint habenda.

VOlo enim vos scire qualem solli- 1
citudinem habeam pro vobis, & A
pro iis qui sunt Laodiciæ, & quicum-
que non viderunt faciem meam in
2 carne: * vt consolentur corda ipsorũ,
instructi in charitate, & in omnes di-
uitias plenitudinis intellectus, in a-
gnitionem mysterij Dei patris & Chri-
3 sti Iesu: * in quo sunt omnes thesauri
4 sapientiæ & scientiæ absconditi. * Hoc
autem dico, vt nemo vos decipiat in
5 ‖ 1.Cor. sublimitate sermonum. * ‖ Nam etsi
5.a.3. corpore absens sum, sed spiritu vobis-
cum sum: gaudens, & videns ordinem
vestrum, & firmamentum eius, quæ in
6 Christo est, fidei vestræ. * Sicut ergo
accepistis Iesum Christum Domi-
7 num, in ipso ambulate, * radicati, &
B superædificati in ipso, & confirmati
fide, sicut & didicistis, abundantes in
8 illo in gratiarum actione. * Videte ne
quis vos decipiat per philosophiam,
& inanem fallaciam, secundùm tra-
ditionem hominum, secundùm ele-
menta mundi, & non secundùm Chri-
9 stum: * quia in ipso inhabitat omnis
10 plenitudo diuinitatis corporaliter: * &
estis in illo repleti, qui est caput om-
11 nis principatus, & potestatis: * in quo
& circumcisi estis circumcisione non
C manu facta in expoliatione corporis
carnis, sed in circumcisione Christi:
12 * consepulti ei in baptismo, in quo &
resurrexistis per fidem operationis
Dei, qui suscitauit illum à mortuis.
13 ‖ Ephes. * ‖ Et vos cùm mortui essetis in deli-
2.a.1. ctis, & præputio carnis vestræ, conui-
uificauit cum illo, donans vobis om-
14 nia delicta: * delens quod aduersus
nos erat chirographum decreti, quod
erat contrarium nobis, & ipsum tu-
15 lit de medio, affigens illud cruci: * &
expolians principatus, & potestates,
traduxit confidenter, palàm triūm-
16 phans illos in semetipso. * Nemo ergo
vos iudicet in cibo, aut in potu, aut
in parte diei festi, aut neomeniæ, aut
17 sabbatorum: * quæ sunt vmbra futu-
18 ‖ Math. rorum: corpus autem Christi. * ‖ Ne-
D 24.d.4. mo vos seducat volens in humilita-
te, & religione angelorum, quæ non
vidit ambulans, frustrà inflatus sen-
19 su carnis suæ, * & non tenens caput,
ex quo totum corpus, per nexus &
coniunctiones subministratum & cō-
structum, crescit in augmentum Dei.
20 * Si ergo mortui estis cum Christo ab
elementis huius mundi: quid adhuc
tamquam viuentes in mundo decer-
21 nitis? * Ne tetigeritis, neque gusta-
22 ueritis, neque contrectaueritis: * quæ
sunt omnia in interitum ipso vsu, se-
cundùm præcepta & doctrinas homi-
23 num: * quæ sunt rationem quidem
habentia sapientiæ in superstitione,

&

& humilitate, & non ad parcendum
corpori, non in honore aliquo ad sa-
turitatem carnis.

CAP. III.

In moribus eos informat, vt exuto veteri homine cum actibus suis, quos hic explicat, nouum induant, in quo non est distinctio nationis aut conditionis; assumantque virtutes, ac variis modis Deum laudent, cuncta ad ipsum referentes: docet deinde quomodo se habere debeant vxores & mariti, filij & patres, serui ac domini.

IGitur, si consurrexistis cum Chri- 1
sto, quæ sursum sunt quærite, vbi A
Christus est in dextera Dei sedens:
*quæ sursum sunt sapite, non quæ su- 2
per terram. *Mortui enim estis, & vi- 3
ta vestra est abscondita cum Christo
in Deo. * Cùm Christus apparuerit, 4
vita vestra; tunc & vos apparebitis
‖Ephes. cum ipso in gloria. * ‖ Mortificate er- 5
5.a.3. go membra vestra, quę sunt super ter-
ram; fornicationem, immunditiam,
libidinem, concupiscentiam malam,
& auaritiam, quæ est simulacrorum
seruitus: * propter quæ venit ira Dei 6
super filios incredulitatis: *in quibus 7
& vos ambulastis aliquando, cùm vi-
‖Rom.6 ueretis in illis.* ‖ Nunc autem depo- 8
a.4. nite & vos omnia; iram, indignatio- B
Ephes. nem, malitiam, blasphemiam, turpem
4.e.23. sermonem de ore vestro. *Nolite mē- 9
Heb.12. tiri inuicem, expoliantes vos veterem
a.1. hominem cum actibus suis, *& induē- 10
1.Pet.2. tes nouum, eū qui renouatur in agni-
a.1. & tionem, secundùm imaginem eius qui
4.a.2. creauit illum. *vbi non est Gentilis, & 11
Iudæus, circumcisio, & præputium,
Barbarus, & Scytha, seruus, & liber:
sed omnia, & in omnibus Christus.
‖Ephes. * ‖ Induite vos ergo sicut electi Dei, 12
6.b.12. sancti, & dilecti, viscera misericordię,
benignitatem, humilitatem, mode-
stiam, patientiam: *supportantes in- 13
uicem, & donantes vobismetipsis, si C
quis aduersus aliquem habet queri-
lam: sicut & Dominus donauit vobis,
ita & vos. * Super omnia autem hæc, 14
charitatem habete, quod est vinculum
perfectionis: * & pax Christi exultet 15
in cordibus vestris in qua & vocati
estis in vno corpore: & grati estote.
* Verbum Christi habitet in vobis 16
abundanter, in omni sapientia, do-
centes, & commonentes vosmetip-
sos, psalmis, hymnis, & canticis spi-
ritualibus, in gratia cantantes in cor-
‖2.Cor. dibus vestris Deo. * ‖ Omne quod- 17
10.g.31. cumque facitis in verbo aut in opere,
omnia in nomine Dñi Iesu Christi,
gratias agentes Deo & Patri per ip-
18 sum. * ‖ Mulieres subditæ estote viris, ‖Ephes.
19 sicut oportet, in Dño. * Viri diligite 5.c.22.
vxores vestras, & nolite amari esse 1.Pet.3.
20 ad illas. * ‖ Filij obedite parentibus a.1.
D per omnia: hoc enim placitum est in ‖Ephes.
21 Dño. * ‖ Patres, nolite ad indignatio- 6.a.1.
nem prouocare filios vestros, vt non ‖Ephes.
22 pusillo animo fiant. * Serui obedite 6.a.4.
per omnia dominis carnalibus, nō ad Tit.2.
oculum seruientes, quasi hominibus c.9.
placentes, sed in simplicitate cordis, 1.Pet.2.
23 timentes Deum. * Quodcumque faci- c.18.
tis, ex animo operamini, sicut Domi-
24 no, & non hominibus: *scientes quòd
à Domino accipietis retributionem
hereditatis. Domino Christo seruite.
25 * ‖ qui enim iniuriam facit, recipiet id ‖Rom.2
quod iniquè gessit: & non est perso- b.5.
narum acceptio apud Deum.

CAP. IV.

Pro se cupit ipsos precari, & cautè ac discretè cum infidelibus conuersari; mittitque qui manifestent eis quæ apud ipsum agantur, & variorum salutationes adscribit, cupiens vt & hæc & similiter Laodicensium epistola apud vtramque legatur Ecclesiam.

1 DOmini, quod iustum est & æ-
A quum, seruis præstate: scientes
quòd & vos Dominum habetis in
2 cælo. * ‖ Orationi instate, vigilantes in ‖Luc.18
3 ea in gratiarum actione: * ‖ orantes si- a.1.
mul & pro nobis, vt Deus aperiat ‖1.Thes.
nobis ostium sermonis ad loquen- 5.d.17.
dum mysterium Christi (propter quod Ephes.
4 etiam vinctus sum) * vt manifestem 6.c.18.
5 illud ita vt oportet me loqui. * ‖ In sa- 2.Thes.
pientia ambulate ad eos qui foris sūt; 3.a.1.
6 tempus redimentes. * Sermo vester ‖Ephes.
B semper in gratia sale sit conditus, vt 5.d.15.
sciatis quomodo oporteat vos vni-
7 cuique respondere. * Quæ circa me
sunt, omnia vobis nota faciet Tychi-
cus, charissimus frater, & fidelis mi-
8 nister, & conseruus in Domino: * quē
misi ad vos ad hoc ipsum, vt cogno-
scat quæ circa vos sunt, & consoletur
9 corda vestra, * cum Onesimo charis-
simo, & fideli fratre, qui ex vobis est.
Omnia, quæ hîc aguntur, nota fa-
10 cient vobis. * Salutat vos Aristarchus
C concaptiuus meus, & Marcus conso-
brinus Barnabæ, de quo accepistis
mandata, si venerit ad vos, excipite
11 illum: * & Iesus, qui dicitur Iustus:
qui sunt ex circumcisione: hi soli sunt
adiutores mei in regno Dei, qui mihi
12 fuerunt solatio. * Salutat vos Epa-
phras, qui ex vobis est, seruus Christi
Iesu, semper solicitus pro vobis in
ora-

orationibus, vt stetis perfecti, & ple-
ni in omni voluntate Dei. *Testimo- 13
nium enim illi perhibeo, quòd habet
‖1.Tim. multum laborem pro vobis, & pro D
4.a.1. ijs qui sunt Laodiciæ,& qui Hierapo-
li. *Salutat vos ‖ Lucas medicus cha- 14
rissimus,& Demas. * Salutate fratres, 15
qui sunt Laodiciæ, & Nympham, &
quæ in domo eius est, Ecclesiam. * Et 16
cùm lecta fuerit apud vos epistola
hæc, facite vt & in Laodicensium Ec-
clesia legatur : & eam, quæ Laodicen-
sium est, vos legatis. * Et dicite Ar- 17
chippo : Vide ministerium, quod ac-
cepisti in Domino, vt illud impleas.
*Salutatio, mea manu Pauli. Memo- 18
res estote vinculorum meorum. Gra-
tia vobiscum. Amen.

EPISTOLA
BEATI PAVLI
APOSTOLI
AD
THESSALONICENSES
PRIMA.

CAPVT I.

Thessalonicenses commendat, actis Deo gratiis, quod susceptam semel fidem seruauerint, Pauli, imò ipsius Domini imitatores effecti, ac forma reliquis credentibus, palàm ostendentes, quem apud ipsos fructum Pauli prædicatio habuerit.

PAVLVS, & Siluanus, & Timo- 1
theus, Ecclesiæ Thessalonicen- A
sium, in Deo Patre, & Domino
Iesu Christo. * Gratia vobis, & 2
pax. Gratias agimus Deo semper pro
omnibus vobis, memoriam vestri fa- B
cientes in orationibus nostris sine in-
termissione, * memores operis fidei 3
vestræ,& laboris, & charitatis, & su-
stinentiæ spei Domini nostri Iesu
Christi, ante Deum & Patrem no-
strum: * scientes fratres, dilecti à Deo
electionem vestram : * quia Euange- 4
lium nostrum non fuit ad vos in ser- 5
mone tantùm, sed & in virtute, & in C
Spiritu sancto,& in plenitudine mul-
ta, sicut scitis quales fuerimus in vo-
bis propter vos. * Et vos imitatores 6
nostri facti estis, & Domini, exci-
pientes verbum in tribulatione mul-
7 ta, cum gaudio Spiritus sancti : * ita
vt facti sitis forma omnibus credenti-
8 bus in Macedonia, & in Achaia. * A
vobis enim diffamatus est sermo Do-
D mini, non solùm in Macedonia, & in
Achaia, sed & in omni loco fides ve-
stra, quæ est ad Deum, profecta est,
9 ita vt non sit nobis necesse quidquam
loqui. * Ipsi enim de nobis annun-
tiant qualem introitum habuerimus
ad vos : & quomodo conuersi estis ad
10 Deum à simulacris, seruire Deo viuo,
& vero, * & expectare Filium eius de
cælis (quem suscitauit ex mortuis)
Iesum, qui eripuit nos ab ira ventura.

CAP. II.

Ostendit quàm sincerum se exhibuerit in prædicando ipsis Euangelio, gratias Deo agens quod susceptum Dei verbum sedulo seruauerint, passi multa à contribulibus, sicut Ecclesiæ Iudeæ à Iudæis, qui vnà cum Christo etiam pios omnes persequuntur: declarat etiam quàm ardentem gerat erga ipsos affectum.

1
A NAm ipsi scitis, fratres, introitum
nostrum ad vos, quia non inanis
2 fuit : * sed antè passi, & ‖ contumeliis ‖Act.16
affecti (sicut scitis) in Philippis, fidu- d.19.
ciam habuimus in Deo nostro, loqui
ad vos Euangelium Dei in multa so-
3 licitudine. * Exhortatio enim nostra
non de errore, neque de immunditia,
4 neque in dolo, * sed sicut probati su-
mus à Deo vt crederetur nobis Euan-
gelium : ita loquimur, non quasi ho-
minibus placentes, sed Deo, qui pro-
5 bat corda nostra. * Neque enim ali-
quando fuimus in sermone adulatio-
nis, sicut scitis: neq; in occasione aua-
6 ritiæ : Deus testis est: *nec quærentes
B ab hominibus gloriam, neq; à vobis,
7 neque ab alijs. *Cùm possemus vobis
oneri esse vt Christi Apostoli : sed fa-
cti sumus paruuli in medio vestrûm,
tamquam si nutrix foueat filios suos.
8 * Ita desiderantes vos, cupidè voleba-
mus tradere vobis non solum Euan-
gelium Dei, sed etiam animas nostras:
quoniam charissimi nobis facti estis.
9 * Memores enim estis fratres laboris
nostri, & fatigationis : ‖ nocte ac die ‖Act.20
operantes, ne quem vestrûm grauare- g. 14.
mus, prædicauimus in vobis Euange- 1.Cor.4.
10 lium Dei. * Vos testes estis, & Deus, c.12.
C quàm sanctè, & iustè, & sine quere- 2.Thes.
11 la, vobis, qui credidistis, fuimus : * sic- 3.b.8.
ut scitis, qualiter vnumquemque ve-
12 strûm (sicut pater filios suos) * de-
precantes vos & consolantes, testifi-
cati sumus, vt ambularetis dignè Deo,
qui vocauit vos in suum regnum &
13 gloriam. * Ideò & nos gratias agimus
Deo

Deo sine intermissione:quoniam cùm
accepissetis à nobis verbum auditus
Dei, accepistis illud, non vt verbum
hominum,sed (sicut est verè) verbum
Dei, qui operatur in vobis, qui cre-
didistis. * vos enim imitatores facti 14
estis fratres Ecclesiarum Dei, quæ
sunt in Iudæa in Christo Iesu: quia
eadem passi estis & vos à contribuli-
bus vestris, sicut & ipsi à Iudæis: *qui 15
& Dominum occiderunt Iesum, & D
Prophetas, & nos persecuti sunt, &
Deo non placent, & omnibus homi-
nibus aduersantur; * prohibentes nos 16
Gentibus loqui vt saluæ fiant, vt im-
pleant peccata sua semper: peruenit
enim ira Dei super illos vsque in fi-
nem. * ‖ Nos autem fratres desolati à 17
vobis ad tempus horæ, aspectu, non
corde, abundantiùs festinauimus fa-
ciem vestram videre cum multo desi-
derio: * quoniam voluimus venire 18
ad vos: ego quidem Paulus, & semel, &
iterùm, sed impediuit nos satanas.
* Quæ est enim nostra spes, aut gau- 19
dium, aut corona gloriæ? Nónne vos
ante Dominum nostrum Iesum Chri-
stum estis in aduentu eius? * vos 20
enim estis gloria nostra & gaudium.

CAP. III.

Metuens ne propter suas afflictiones à fide mouerentur, misit ad eos Timotheum, qui ipsos roboraret: illo autem reuerso gratias Deo agit, quod in fide ac dilectione firmi permanserint: ostendens quantum cupiat illos inuisere, vt suppleat quod deest fidei ipsorum.

PRopter quod non sustinentes am- 1
pliùs, placuit nobis remanere A- A
Act.16 a.1. thenis, solis: * ‖ & misimus Timo- 2
theum fratrem nostrum, & ministrum
Dei in Euangelio Christi, ad confir-
mandos vos, & exhortandos pro fi-
de vestra: * vt nemo moueatur in tri- 3
bulationibus istis: ipsi enim scitis
quòd in hoc positi sumus. * Nam & 4
cùm apud vos essemus, prædiceba- B
mus vobis passuros nos tribulatio-
nes, sicut & factum est, & scitis. * Pro- 5
pterea & ego ampliùs non sustinens,
misi ad cognoscendam fidem vestram:
ne fortè tentauerit vos is qui tentat,
& inanis fiat labor noster. * Nunc 6
autem veniente Timotheo ad nos à
vobis, & annuntiante nobis fidem &
charitatem vestram, & quia memo-
riam nostri habetis bonam semper,
desiderantes nos videre, sicut & nos
quoque vos: * ideò consolati sumus 7
fratres in vobis, in omni necessitate & C
tribulatione nostra, per fidē vestram,
* quoniam nunc viuimus, si vos statis 8
9 in Domino. * Quam enim gratiarum
actionē possumus Deo retribuere pro
vobis, in omni gaudio, quo gaude-
mus propter vos ante Deum nostrum,
10 * nocte ac die abundantiùs orantes,
vt videamus faciem vestram, & com-
pleamus ea quæ desunt fidei vestræ?
11 * Ipse autem Deus & Pater noster, &
C Dominus noster Iesus Christus, diri-
12 gat viam nostram ad vos. * Vos au-
tem Dominus multiplicet, & abun-
dare faciat charitatem vestram in in-
uicem, & in omnes, quemadmodum
13 & nos in vobis: * ad confirmanda
corda vestra sine querela in sanctita-
te, ante Deum & Patrem nostrum, in
aduentu Domini nostri Iesu Christi
cum omnibus sanctis eius. Amen.

CAP. IV.

Hortatur vt tradita sibi præcepta obseruent, abstinentes à fornicatione, ac se mutuò diligentes, manibusque operantes, quo nullius quidquam desiderare cogantur: docet modum nostræ resurrectionis, ne inordinata tristitia se crucient propter eos qui moriuntur.

1 DE cetero ergo, fratres, rogamus
A vos & obsecramus in Domino
Iesu, vt quemadmodum accepistis à
nobis, quomodo oporteat vos ambu-
lare, & placere Deo, sic & ambuletis,
2 vt abundetis magis. * Scitis enim quæ
præcepta dederim vobis per Domi-
3 num Iesum. * ‖ Hæc est enim volun- ‖ Rom.
tas Dei, sanctificatio vestra: vt absti- 12. a.2.
4 neatis vos à fornicatione; * vt sciat Ephes. 5
vnusquisque vestrûm vas suum pos- d.17.
sidere in sanctificatione, & honore;
5 * non in passione desiderij, sicut &
6 Gentes, quæ ignorant Deum: * & ne
B quis supergrediatur, neque circumue-
niat in negotio fratrem suum: quo-
niam vindex est Dominus de his om-
nibus, sicut prædiximus vobis, & te-
7 stificati sumus. * non enim vocauit
nos Deus in immunditiam, sed in
8 sanctificationem. * Itaque qui hæc
spernit, non hominem spernit, sed
Deum: qui etiam dedit Spiritum suū
9 sanctum in nobis. * De charitate autē
fraternitatis non necesse habemus
scribere vobis: ‖ ipsi enim vos à Deo ‖ Ioan.
10 didicistis vt diligatis inuicem. * Ete- 13. d.34.
nim illud facitis in omnes fratres in & 15. b.
vniuersa Macedonia. Rogamus autem 17.
11 vos fratres vt abundetis magis. * & 1. Ioan.
C operam detis vt quieti sitis, & vt ve- 2 b. 10.
strum negotium agatis, & operemini & 4. d.
manibus vestris, sicut præcepimus 13.
vobis: & vt honestè ambuletis ad
eos qui foris sunt: & nullius aliquid
12 desideretis. * Nolumus autem vos
igno-

ignorare fratres de dormientibus , vt
non contristemini, sicut & ceteri, qui
spem non habent. *Si enim credimus 13
quòd Iesus mortuus est,& resurrexit:
ita & Deus eos , qui dormierunt per
Iesum , adducet cum eo. * Hoc enim 14
‖ 1. Cor. vobis dicimus in verbo Domini,‖quia
15. d 23. nos , qui viuimus , qui residui sumus
in aduentum Domini , non præue-
niemus eos , qui dormierunt. * Quo- 15
niam ipse Dominus in iussu, & in vo- D
ce Archangeli, & in tuba Dei descen-
det de cælo : & mortui , qui in Chri-
sto sunt , resurgent primi. * Deinde 16
nos, qui viuimus,qui relinquimur , si-
mul rapiemur cum illis in nubibus
obuiàm Christo in aëra , & sic semper
cum Domino erimus. * Itaque con- 17
solamini inuicem in verbis istis.

CAP. V.

Diem iudicij dicit insperatum adfuturum, qui tamen ipsos non potest incautos opprimere , cùm semper ad illum se præparent, ad quod illos etiam hortatur : mouet quoque de obedientia erga suos præfectos, & quomodo erga inuicem & erga Deum se habere debeant : orat pro ipsis , vtque pro se orent precatur.

DE temporibus autem,& momen- 1
tis,fratres non indigetis vt scri- A
1. Petr. bamus vobis.* ‖ Ipsi enim diligenter 2
3.c.d. scitis , quia dies Domini , sicut fur in
Apoc. 3. nocte,ita veniet. *cùm enim dixerint 3
a. 3. & pax, & securitas ; tunc repentinus eis
16.c.15. superueniet interitus , sicut dolor in
vtero habenti,& non effugient.* Vos 4
autem fratres non estis in tenebris,vt
vos dies illa tamquam fur compre-
hendat :* omnes enim vos filij lucis 5
estis , & filij diei : non sumus noctis,
neque tenebrarum. * Igitur non dor- 6
miamus sicut & ceteri, sed vigilemus,
& sobrij simus.* Qui enim dormiunt, 7
nocte dormiunt : & qui ebrij sunt,
nocte ebrij sunt.*Nos autem,qui diei 8
‖ Isaiæ sumus, sobrij simus, ‖ induti loricam B
59.c.17. fidei & charitatis , & galeam spem sa-
Ephes.6 lutis: *quoniam non posuit nos Deus 9
6.17. in iram , sed in acquisitionem salutis
per Dominum nostrum Iesum Chri-
stum,* qui mortuus est pro nobis : vt 10
siue vigilemus,siue dormiamus, simul
cum illo viuamus. * Propter quod 11
consolamini inuicem, & ædificate al-
terutrum, sicut & facitis. * Rogamus 12
autem vos fratres , vt noueritis eos, C
qui laborant inter vos,& præsunt vo-
bis in Domino , & monent vos , * vt 13
habeatis illos abundantiùs in chari-
tate propter opus illorum: pacem ha-
bete cum eis. * Rogamus autem vos 14
fratres, corripite inquietos, consola-
mini pusillanimes, suscipite infirmos,
15 patientes estote ad omnes. * ‖ Videte ‖ Prou.
ne quis malum pro malo alicui red- 17. c. 13.
dat : sed semper quod bonum est se- & 20. d.
ctamini in inuicem , & in omnes. 22.
16 * Semper gaudete. * ‖ Sine intermis- Rom. 12.
17 sione orate. *In omnibus gratias agi- d. 17.
18 te : hæc est enim voluntas Dei in 1. Petr.
19 Christo Iesu, in omnibus vobis. *Spi- 3. b. 9.
20 ritum nolite extinguere.* Prophetias Eccli. 28
21 nolite spernere. * Omnia autem pro- c. 22.
22 bate : quod bonum est tenete. * Ab ‖ Luce
23 omni specie mala abstinete vos. *Ipse 18. a. 1.
D autem Deus pacis sanctificet vos per Coloss. 4.
omnia : vt integer spiritus vester , & a. 2.
anima , & corpus sine querela in ad-
uentu Domini nostri Iesu Christi ser-
24 uetur. * ‖ Fidelis est, qui vocauit vos: ‖ 1. Cor.
25 qui etiam faciet. * Fratres orate pro 1. b. 9.
26 nobis .* Salutate fratres omnes in os-
27 culo sancto. * Adiuro vos per Domi-
num , vt legatur epistola hæc omni-
28 bus sanctis fratribus. * Gratia Do-
mini nostri Iesu Christi vobiscum.
Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD THESSALONICENSES SECVNDA.

CAPVT I.

Gratias Deo agit pro fide ac tolerantia Thessalonicensium in persecutionibus, propter quas dicit illos gloriam, aduersarios verò vltionem in die iudicij recepturos; orans vt digni habeantur vocatione Dei.

1 PAVLVS, & Siluanus, & Timo-
A theus, Ecclesiæ Thessalonicen-
sium , in Deo Patre nostro , &
2 Domino Iesu Christo.* Gratia
vobis & pax à Deo Patre nostro, &
3 Domino Iesu Christo.*Gratias agere
debemus semper Deo pro vobis, fra-
tres,ita vt dignum est , quoniam su-
percrescit fides vestra , & abundat
charitas vniuscuiusq; vestrûm in in-
4 uicem:*ita vt & nos ipsi in vobis glo-
B riemur in Ecclesijs Dei, pro patientia
vestra, & fide, & in omnibus persecu-
tionibus vestris , & tribulationibus,

quas sustinetis * in exemplum iusti 5
iudicij Dei, vt digni habeamini in re-
gno Dei, pro quo & patimini. * si ta- 6
men iustum est apud Deum, retri-
buere tribulationem iis qui vos tribu-
lant: * & vobis, qui tribulamini, re- 7
quiem nobiscum in reuelatione Do- C
mini Iesu de cælo cum angelis virtu-
tis eius, * in flamma ignis dantis vin- 8
dictam ijs, qui non nouerunt Deum,
& qui non obediunt Euangelio Do-
mini nostri Iesu Christi. * qui pœnas 9
dabunt in interitu æternas à facie
Domini, à gloria virtutis eius: * cum 10
venerit glorificari in sanctis suis, & D
admirabilis fieri in omnibus qui cre-
diderunt: quia creditum est testimo-
nium nostrum super vos in die illo.
* In quo etiam oramus semper pro 11
vobis: vt dignetur vos vocatione sua
Deus noster, & impleat omnem vo-
luntatem bonitatis, & opus fidei in
virtute, * vt clarificetur nomen Do- 12
mini nostri Iesu Christi in vobis, &
vos in illo, secundùm gratiam Dei
nostri, & Domini Iesu Christi.

CAP. II.

De die Domini monet ne credant seductoribus, ostendens venturum priùs filium perditionis, qui varia edet prodigia fallacia, quibus reprobi seducentur: de electione & fide Thessalonicensium gratias agit, monens vt seruent acceptas ab ipso traditiones, & pro eorum consolatione ac confirmatione orat.

ROgamus autem vos fratres, per 1
aduentum Domini nostri Iesu A
Christi, & nostræ congregationis in
ipsum: * vt non citò moueamini à 2
vestro sensu, neque terreamini, neque
per spiritum, neq; per sermonem, ne-
que per Epistolam tamquam per nos
missam, quasi instet dies Domini.
‖ Ephes. * ‖ Nequis vos seducat vllo modo: 3
5.6. quoniam nisi venerit discessio pri-
mùm, & reuelatus fuerit homo pec-
cati, filius perditionis, * qui aduersa- 4
tur, & extollitur supra omne quod B
dicitur Deus, aut quod colitur, ita
vt in templo Dei sedeat ostendens se
tamquam sit Deus. * Non retinetis 5
quòd cùm adhuc essem apud vos,
hæc dicebam vobis? * Et nunc quid 6
detineat scitis, vt reueletur in suo
tempore. * Nam mysterium iam ope- 7
ratur iniquitatis: tantùm vt qui te-
net nunc, teneat, donec de medio fiat.
* Et tunc reuelabitur ille iniquus, 8
‖ Isa. 11. ‖ quem Dominus Iesus interficiet spi-
a. 4. ritu oris sui, & destruet illustratione C
aduentus sui eum: * cuius est aduentus 9
secundùm operationem satanæ, in

omni virtute, & signis, & prodigiis
10 mendacibus, * & in omni seductione
iniquitatis iis qui pereunt: eò quòd
charitatem veritatis non receperunt
vt salui fierent. Ideò mittet illis Deus
operationem erroris, vt credant
11 mendacio, * vt iudicentur omnes, qui
non crediderunt veritati, sed consen-
12 serunt iniquitati. * Nos autem debe-
mus gratias agere Deo semper pro
vobis, fratres dilecti à Deo, quòd
elegerit vos Deus primitias in salu-
tem, in sanctificatione spiritus, & in
13 fide veritatis: * in qua & vocauit vos
D per Euangelium nostrum, in acquisi-
tionem gloriæ Domini nostri Iesu
14 Christi. * Itaque fratres state: & te-
nete traditiones quas didicistis, siue
per sermonem, siue per epistolam no-
15 stram. * Ipse autem Dominus no-
ster Iesus Christus, & Deus & Pater
noster, qui dilexit nos, & dedit con-
solationem æternam & spem bonam
16 in gratia, * exhortetur corda vestra,
& confirmet in omni opere & sermo-
ne bono.

CAP. III.

Cupit vt pro se precentur, confidens quòd seruaturi sint ipsius præcepta, monetque vt subtrahant se à Christianis nolentibus seruare quæ ipse instituerat, nec manibus laborare, quod tamen ipsemet Paulus apud eos fecerat: cauet tamen ne tales vt inimicos existiment, sed vt fratres corripiant.

1 DE cetero fratres orate pro nobis, Ephes.
A vt sermo Dei currat, & clarifice- 6. c. 18.
2 tur, sicut & apud vos: * & vt libere- Col. 4. a.
mur ab importunis, & malis homini- 3.
3 bus: non enim omnium est fides. * Fi-
delis autem Deus est, qui confirmabit
4 vos, & custodiet à malo. * Confidi-
mus autem de vobis, in Domino,
quoniam quæ præcipimus, & facitis,
5 & facietis. * Dominus autem dirigat
B corda vestra in charitate Dei, & pa-
6 tientia Christi. * Denuntiamus autem
vobis fratres in nomine Domini no-
stri Iesu Christi, vt subtrahatis vos ab
omni fratre ambulante inordinatè, &
non secundùm traditionem, quam
7 acceperunt à nobis. * Ipsi enim scitis
quemadmodum oporteat imitari nos:
quoniam non inquieti fuimus inter
8 vos: * ‖ neque gratis panem mandu- ‖ Actor.
cauimus ab aliquo, sed in labore, & 20. g. 34.
in fatigatione, nocte & die operan- 1. Cor. 4.
tes, ne quem vestrûm grauaremus. c. 12.
9 * Non quasi non habuerimus pote- 1. Thess.
statem, sed vt nosmetipsos formam 2. b. 9.
daremus vobis ad imitandum nos.
* Nam & cùm essemus apud vos, hoc
denun-

denuntiabamus vobis : quoniam si C
quis non vult operari, nec manducet.
* Audiuimus enim inter vos quosdam 11
ambulare inquietè, nihil operantes,
sed curiosè agentes. * Iis autem, qui 12
eiusmodi sunt, denuntiamus, & obsecramus in Domino Iesu Christo: vt
cum silentio operantes, suum panem
‖ Galat. 6. b.9. manducent.* ‖ Vos autem fratres no- 13
lite deficere benefacientes * Quòd si 14
quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, & ne commisceamini cum illo, vt confundatur:
* & nolite quasi inimicum existima- 15
re, sed corripite vt fratrem. * Ipse au- 16
tem Dominus pacis, det vobis pacem sempiternam in omni loco. Domi-
nus sit cum omnibus vobis * Saluta- 17
tio, mea manu Pauli: quod est signum in omni epistola. ita scribo. * Gratia 18
Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD TIMOTHEVM PRIMA.

CAPVT I.

Præceptum reuocat quod Timotheo tradiderat, de retinendis quibusdam à peruersa doctrina & tradenda sana: lex ob iniustos posita est: Deo gratias agit, quòd eum ab Ecclesiæ persecutione ad Apostolatum vocauerit: qui misericordiam consecutus est, vt ostendatur Dei longanimitas ad peccatorum informationem: Timotheum monet vt strenuum agat militem.

PAVLVS Apostolus Iesu Chri- 1
sti secundùm imperium Dei Sal- A
uatoris nostri, & Christi Iesu
‖ Actor. 16.a.1. spei nostræ:* ‖ Timotheo dilecto 2
filio in fide. Gratia, misericordia, & pax à Deo Patre, & Christo Iesu Do-
mino nostro. * Sicut rogaui te vt re- 3
maneres Ephesi cùm irem in Macedoniam, vt denuntiares quibusdam
ne aliter docerent, * neque intende- 4
rent fabulis, & genealogiis intermi- B
natis : quæ quæstiones præstant magis quàm ædificationem Dei, quæ est
5 in fide. * Finis autem præcepti est
charitas de corde puro, & conscientia
6 bona, & fide non ficta. * A quibus
quidam aberrantes, conuersi sunt in
7 vaniloquium, * volentes esse legis
doctores : non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus af-
8 firmant. * ‖ Scimus autem quia bo- ‖ Rom.7
na est lex, si quis ea legitimè vtatur: c. 12.
9 * sciens hoc quia lex iusto non est
posita, sed iniustis, & non subditis, impiis, & peccatoribus, sceleratis, & contaminatis, parricidis, & matrici-
10 dis, homicidis, * fornicariis, masculorum concubitoribus, plagiariis, mendacibus, & periuris, & si quid
11 aliud sanæ doctrinæ aduersatur, quæ
C est secundùm Euangelium gloriæ bea-
12 ti Dei, quod creditum est mihi. * Gratias ago ei, qui me confortauit, Christo Iesu Domino nostro, quia fidelem me existimauit, ponens in mi-
13 nisterio : * qui priùs blasphemus fui, & persecutor, & contumeliosus: sed misericordiam Dei consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate.
14 * Superabundauit autem gratia Domini nostri, cum fide, & dilectione,
15 quæ est in Christo Iesu. * Fidelis sermo, & omni acceptione dignus: ‖ quòd Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere,
16 quorum primus ego sum. * Sed ideò ‖ Matth. 9 b.3.
D misericordiam consecutus sum : vt
in me primo ostenderet Christus Ie- Marc.2. c.17.
sus omnem patientiam, ad informationem eorum, qui credituri sunt
17 illi, in vitam æternam. * Regi autem sæculorum immortali, inuisibili, soli Deo, honor & gloria in sæcula sæ-
18 culorum. Amen. * Hoc præceptum commendo tibi fili Timothee, secundùm præcedentes in te prophetias, vt
19 milites in illis bonam militiam, * habens fidem, & bonam conscientiam, quam quidam repellentes, circa fi-
20 dem naufragauerunt : * ex quibus est Hymenæus, & Alexander : quos tradidi Satanæ, vt discant non blasphemare.

CAP. II.

Vult pro regibus & magistratibus fieri orationes ac gratiarum actiones, vnumque dicit esse Deum & vnum mediatorem: quomodo orare debeant vir ac mulier, & quomodo hæc ornari debeat, cuius non est docere, sed in silentio discere.

1 A OBsecro igitur primùm omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro
2 omnibus hominibus: * pro regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt, vt
quie-

quietā & tranquillam vitam agamus,
in omni pietate, & castitate. * hoc 3
enim bonum est, & acceptum coram
Saluatore nostro Deo, * qui omnes 4
homines vult saluos fieri, & ad agni- B
tionem veritatis venire. * Vnus enim 5
Deus, vnus & mediator Dei & homi-
num homo Christus Iesus: * qui de- 6
dit redemptionem semetipsum pro
omnibus, testimonium temporibus
suis: * in quo positus sum ego prædi- 7
cator & Apostolus (veritatem dico,
non mentior) doctor Gentium in fi- C
de, & veritate. * Volo ergo viros ora 8
re in omni loco, leuantes puras ma-
‖1. Petr. 3. a. 3. nus sine ira & disceptatione. * ‖ Simi- 9
liter & mulieres in habitu ornato,
cum verecundia & sobrietate ornan-
tes se, & non in tortis crinibus, aut
auro, aut margaritis, vel veste pretio-
sa: * sed quod decet mulieres, promit- 10
tentes pietatem per opera bona: * Mu- 11
lier in silentio discat cum omni sub-
iectione. * | Docere autem mulieri 12
‖1. Cor. 14. f. 34. non permitto, neque dominari in vi- D
rum; sed esse in silentio. * ‖ Adam 13
‖Gen. 1. d. 27. enim primus formatus est, deinde
Heua: * ‖ & Adam non est seductus, 14
‖Gen. 3. b. 6. mulier autem seducta in præuarica-
tione fuit. * Saluabitur autem per fi- 15
liorum generationem, si permanserit
in fide, & dilectione, & sanctificatio-
ne cum sobrietate.

C A P. III.

Docet Timotheum quales esse debeant episcopi, diaconi, ac mulieres: vt sciat quomodo conuersari debeat in Ecclesia quæ est columna veritatis: simulque commendat Dominicæ incarnationis sacramentum.

FIdelis sermo: Si quis episcopatum 1
desiderat, bonum opus desiderat. A
* ‖ Oportet ergo episcopum irrepre- 2
‖Tit. 1. b. 7. hensibilem esse, vnius vxoris virum,
sobrium, prudentem, ornatum, pu-
dicum, hospitalem, doctorem, * non 3
vinolentum, non percussorem, sed
modestum; non litigiosum, non cu-
pidum, sed * suæ domui benè præposi- 4
tum, filios habentē subditos cum om-
ni castitate. * Si quis autē domui suæ 5
præesse nescit, quomodò Ecclesiæ Dei B
diligentiam habebit? * Non neophy- 6
tum: ne in superbiam elatus, in iudi-
cium incidat diaboli. * Oportet au- 7
tem illum & testimonium habere bo-
num ab iis qui foris sunt, vt non in
opprobrium incidat, & in laqueum
diaboli. * Diaconos similiter pudicos, 8
non bilingues, non multo vino dedi- C
tos, non turpe lucrum sectantes: * ha- 9
bentes mysterium fidei in conscien-
tia pura. * Et hi autem probentur pri- 10
mùm: & sic ministrent, nullum cri-
11 men habentes. * Mulieres similiter
pudicas, non detrahentes, sobrias, fi-
12 deles in omnibus. * Diaconi sint vnius
vxoris viri: qui filiis suis benè præsint,
13 & suis domibus. * Qui enim bene mi-
nistrauerint, gradum bonum sibi ac-
quirent, & multam fiduciam in fide,
14 quæ est in Christo Iesu. * Hæc tibi
15 scribo, sperans me ad te venire citò.
D * si autem tardauero, vt scias quomo-
do oporteat te in domo Dei conuer-
sari, quæ est Ecclesia Dei viui, colum-
16 na & firmamentum veritatis. * Et
manifestè magnum est pietatis sacra-
mentum, quod manifestatum est in
carne, iustificatum est in spiritu, appa-
ruit angelis, prædicatum est Genti-
bus, creditum est in mundo, assum-
ptum est in gloria.

C A P. IV.

Prædicit quosdam falsam tradituros doctrinam, potissimùm de nuptiis ac cibis: discipulum autem monet vt spreta vana doctrina, exerceat se ad pietatem, quæ corporali exercitationi præfertur: & quamquam sit adolescens, præbeat se reliquis exemplum.

1 SPiritus autem manifestè dicit, quia
A in nouissimis temporibus disce- ‖2. Ti. 3. a. 1.
dent quidam à fide, attendentes spiri-
tibus erroris, & doctrinis dæmonio- 1. Pet. 3. a. 3.
2 rum, * in hypocrisi loquentium men-
dacium, & cauteriatam habentium Iudæ d. 18.
3 suam conscientiam, * prohibentium
B nubere, abstinere à cibis, quos Deus
creauit ad percipiendum cum gratia-
rum actione fidelibus, & iis qui co-
4 gnouerunt veritatem. * Quia omnis
creatura Dei bona est, & nihil reii-
ciendum quod cum gratiarum actio-
5 ne percipitur: * sanctificatur enim
6 per verbum Dei, & orationem. * Hæc
proponens fratribus, bonus eris mi-
nister Christi Iesu, enutritus verbis
fidei, & bonæ doctrinæ, quam asse-
7 cutus es. * ‖ Ineptas autem, & aniles ‖2 Ti. 2. d. 23.
fabulas deuita: exerce autem teipsum
8 ad pietatem. * Nam corporalis exer- Tit. 3. b. 9.
C citatio, ad modicum vtilis est: pietas
autem ad omnia vtilis est, promissio-
nem habens vitæ, quæ nunc est, & fu-
9 turæ. * Fidelis sermo, & omni acce-
10 ptione dignus. * In hoc enim labora-
mus, & maledicimur, quia speramus
in Deum viuum, qui est Saluator om-
nium hominum, maximè fidelium.
11 * Præcipe hæc, & doce. Nemo ado-
12 lescentiam tuā contemnat: sed exem-
plum esto fidelium, in verbo, in con-
uersatione, in charitate, in fide, in ca-
13 stitate. * Dum venio, attende lectioni

exhortationi,& doctrinæ. * Noli ne- 14
gligere gratiam,quæ est in te,quæ da- D
ta est tibi per prophetiam,cum impo-
sitione manuum presbyterij. * Hæc 15
meditare; in his esto: vt profectus
tuus manifestus sit omnibus. * Atten- 16
de tibi,& doctrinæ: insta in illis. Hoc
enim faciens, & teipsum saluum fa-
cies, & eos qui te audiunt.

C A P. V.

Docet quomodo seniores,anus,ac iuuenculas gubernare debeat, rursum seniores ac iuniores viduas: & de conditionibus in eligenda vidua requisitis: presbyteri probè suo fungentes munere dupliciter honorentur: nec facile aduersus presbyterum accusationem suscipiat, sed peccantes publice arguat: hæc mandata seruet, nemini cito manus imponens: modico vino vtatur: & de variis hominum peccatis.

SEniorem ne increpaueris, sed ob- 1
secra vt patrem; iuuenes, vt fra- A
tres; * anus, vt matres;iuuenculas,vt 2
sorores, in omni castitate: * Viduas 3
honora, quæ verè viduæ sunt. * Si 4
qua autem vidua filios, aut nepotes
habet: discat primùm domum suam
regere,& mutuam vicem reddere pa-
rentibus: hoc enim acceptum est co-
ram Deo.* Quæ autem verè vidua est, 5
& desolata, speret in Deum, & instet
obsecrationibus & orationibus nocte
ac die. * Nam quæ in deliciis est, vi- 6
uens mortua est. * Et hoc præcipe,vt 7
irreprehensibiles sint. * Si quis autem 8
suorum,& maximè domesticorum cu-
ram non habet, fidem negauit, & est
infideli deterior. * Vidua eligatur nō 9
minus sexaginta annorum, quæ fuerit B
vnius viri vxor, * in operibus bonis 10
testimoniū habens, si filios educauit,
si hospitio recepit,si sanctorum pedes
lauit, si tribulationē patientibus sub-
ministrauit,si omne opus bonum sub-
secuta est.* Adolescentiores autem vi- 11
duas deuita.Cùm enim luxuriatæ fue-
rint in Christo, nubere volunt: * ha- 12
bentes damnationem,quia primam fi-
dem irritā fecerunt. * simul autem & 13
otiosæ discunt circuire domos: non
solùm otiosæ; sed & verbosæ, & cu-
riosæ, loquentes quæ non oportet.
* Volo ergo iuniores nubere, filios 14
procreare,matresfamilias esse,nullam C
occasionem dare aduersario maledicti
gratia. * Iam enim quædam conuersæ 15
sunt retro satanā. * Si quis fidelis ha- 16
bet viduas, subministret illis, & non
grauetur Ecclesia:vt iis, quæ verè vi-
duæ sunt,sufficiat.* Qui benè præsunt 17
presbyteri, duplici honore digni ha-
beantur: maximè qui laborant in ver-
18 bo & doctrina. * Dicit enim Scriptu-
ra: ‖ Non alligabis os boui trituranti. ‖ *Deut.*
Et: ‖ Dignus est operarius mercede 25.*a*.4.
19 sua. * Aduersus presbyterum accusa- 1.*Cor*.9.
D tionem noli recipere, nisi sub duobus *a*. 9.
20 aut tribus testibus. * peccantes corā ‖ *Math.*
omnibus argue:vt & cæteri timorem 10.*b*.10.
21 habeant. * Testor corā Deo & Chri- *Lu*. 10.
sto Iesu,& electis angelis, vt hæc cu- *a*. 7.
stodias sine præiudicio, nihil faciens
22 in alteram partē declinando.* Manus
citò nemini imposueris, neque com-
municaueris peccatis alienis.Teipsum
23 castum custodi. * Noli adhuc aquam
bibere,sed modico vino vtere,propter
stomachum tuum, & frequentes tuas
24 infirmitates. * Quorūdam hominum
peccata manifesta sunt, præcedentia
ad iudicium: quosdam autem & sub-
25 sequuntur. * Similiter & facta bona
manifesta sunt: & quæ aliter se ha-
bent, abscondi non possunt.

C A P. VI.

Serui dominis suis obsequantur, siue fidelibus siue infidelibus: fugiendi sunt qui his relictis vana docent: quantum mali inducat auaritia; qua deuitata hortatur Timotheum ad virtutes amplectendas, seruata fide quam in Baptismo confessus est, vtque in finem vsque seruet hæc mandata: diuites autem reprimat à superbia, inducens ad eleemosynas.

1 QVicunque sunt sub iugo serui,
A dominos suos in omni honore
dignos arbitrentur, ne nomen Do-
2 mini & doctrina blasphemetur. * Qui
autem fideles habent dominos, non
contemnāt, quia fratres sunt:sed ma-
gis seruiāt,quia fideles sunt & dilecti,
qui beneficij participes sunt. Hæc do-
3 ce,& exhortare.* Si quis aliter docet.
& non acquiescit sanis sermonibus
Domini nostri Iesu Christi,& ei, quæ
4 secundùm pietatem est,& doctrinæ:*
superbus est,nihil sciens,sed languens
circa quæstiones, & pugnas verborū,
ex quibus oriuntur inuidiæ, conten-
tiones,blasphemiæ,suspiciones malę,
5 * conflictationes hominū mente cor-
B ruptorū,& qui veritate priuati sunt,
existimātium quæstum esse pietatem.
6 * Est autem quæstus magnus, pietas
7 cum sufficientia. * ‖ Nihil enim intu- ‖ *Iob*.1.
limus in hunc mundū: haud dubium *d*. 21.
quòd nec auferre quid possumus. *Eccli*. 5.
8 * ‖ Habentes autē alimenta, & quibus *c*. 14.
9 tegamur, his contenti sumus. * Nam ‖ *Prou*. ?
qui volunt diuites fieri, incidunt in 27.*d*.26
tentationem, & in laqueum diaboli,
& desideria multa inutilia, & nociua,
quæ mergunt homines in interitum

&

& perditionem. * Radix enim om- 10
nium malorum est cupiditas: quam
quidam appetentes, errauerunt à fi-
de, & inseruerunt se doloribus mul-
tis. * Tu autem ô homo Dei, hæc fu- 11
ge: sectare verò iustitiam, pietatem, C
fidem, charitatem, patientiam, man-
suetudinem. * Certa bonum certa- 12
men fidei, apprehende vitam æter-
nam, in qua vocatus es, & confessus
bonam confessionem coram multis
testibus: * Præcipio tibi coram Deo, 13
qui viuificat omnia, & Christo Iesu,
‖ Math. qui testimonium reddidit‖ sub Pon-
27.b.10. tio Pilato, bonam confessionem: * vt 14
Ioan.18. sernes mandatum sine macula, irre-
g.37. prehensibile, vsque in aduentum Do-
‖ Apoc. mini nostri Iesu Christi: * quem suis 15
17.d.14. temporibus ostendet, ‖ beatus & solus
& 19.c. potens, Rex regum, & Dominus
16. dominantium: * qui solus habet im- 16
‖ Ioan.1. mortalitatem, & lucem inhabitat in- D
c.18. accessibilem: ‖ quem nullus homi-
1. Ioan. num vidit, sed nec videre potest: cui
4.c.12. honor, & imperium sempiternum.
‖ Lu.12. Amen. * Diuitibus huius sæculi præ- 17
b.15. cipe non sublime sapere, ‖ neque spe-
rare in incerto diuitiarum, sed in Deo
viuo (qui præstat nobis omnia abun-
dè ad fruendum) * benè agere, diui- 18
tes fieri in bonis operibus, facilè tri-
buere, communicare, * thesaurizare 19
sibi fundamentum bonum in futu-
rum, vt apprehendant veram vitam.
* O Timothee, depositum custodi, 20
deuitans profanas vocum nouitates,
& oppositiones falsi nominis scien-
tiæ, * quam quidam promittentes, 21
circa fidem exciderunt. Gratia te-
cum. Amen.

EPISTOLA
BEATI PAVLI
APOSTOLI
AD TIMOTHEVM SECVNDA.
CAPVT I.

Gratias Deo agit ob fidem Timothei, quam intrepida prædicatione iubet exeri: Christus mortem destruxit, & Paulum in Gentium doctorem elegit seruans ei debitum ipsius laboribus præmium: dicit quod omnes Asiani ipsum reliquerint, laudans Onesiphori familiam quod inde multa receperit obsequia.

1 A PAVLVS, Apostolus Iesu Chri-
sti per voluntatem Dei, secun-
dum promissionem vitæ, quæ
2 est in Christo Iesu: * Timotheo
charissimo filio, gratia, misericordia,
pax à Deo Patre, & Christo Iesu Do-
3 mino nostro. * Gratias ago Deo, cui
seruio à progenitoribus in conscien-
tia pura, quòd sine intermissione ha-
beam tui memoriam in orationibus
4 meis, nocte ac die * desiderans te videre,
memor lacrymarum tuarum, vt gaudio
5 implear, * recordationem accipiens
B eius fidei, quæ est in te non ficta, quæ
& habitauit primùm in auia tua Loi-
de, & matre tua Eunice, certus sum
6 autem quòd & in te. * Propter quam
causam admoneo te, vt resuscites gra-
tiam Dei, quæ est in te per imposi-
7 tionem manuum mearum. * ‖ Non
enim dedit nobis Deus spiritum ti- ‖ Rom. 8
moris: sed virtutis, & dilectionis, & c.15.
8 sobrietatis. * Noli itaque erubescere
testimonium Domini nostri, neque
me vinctum eius: sed collabora Eu-
9 angelio secundùm virtutem Dei: * qui
C nos liberauit, & vocauit vocatione
sua sancta, ‖ non secundùm opera ‖ Tit. 3.
nostra, sed secundùm propositum b.5.
suum, & gratiam, quæ data est nobis
in Christo Iesu ante tempora sæcula-
10 ria. * Manifestata est autem nunc per
illuminationẽ Saluatoris nostri Iesu
Christi, qui destruxit quidẽ mortem,
illuminauit autem vitam & incorru-
11 ptionem per Euangelium: * in quo
positus sum ego prædicator, & Apo-
12 stolus, & magister gentium. * Ob ‖ 1. Ti. 2.
quam causam etiam hæc patior, sed a.7.
non confundor. Scio enim cui credi-
D di, & certus sum quia potens est de-
positum meum seruare in illum diem.
13 * Formam habe sanorum verborum,
quæ à me audisti in fide & in dile-
14 ctione in Christo Iesu. * Bonum depo-
situm custodi per Spiritum sanctum,
15 qui habitat in nobis. * Scis hoc, quòd
auersi sunt à me omnes, qui in Asia
sunt, ex quibus est Phigellus, & Her-
16 mogenes. * Det misericordiam Do-
minus ‖ Onesiphori domui: quia
sæpè me refrigerauit, & catenam ‖ Inf.
17 meam non erubuit: * sed cùm Ro- 4.d.19.
mam venisset, solicitè me quæsiuit,
18 & inuenit. * Det illi Dominus inue-
nire misericordiam à Domino in illa
die. Et quanta Ephesi ministrauit mi-
hi, tu meliùs nosti.

CAP. II.

Hortatur Timotheum ad alios sincerè docendum & patiendum pro Christo, facta mentione futuri præmij ac resurrectionis Christi: vtque contentiones & profana vaniloquia deuitet, stultasque legis quæstiones: de magna domo varia habente vasa, & quas virtutes seruus Dei sectari debeat.

TV ergo fili mi confortare in gra- 1
tia, quæ est in Christo Iesu: * & 2
quæ audisti à me per multos testes, A
hæc commenda fidelibus hominibus,
qui idonei erunt & alios docere.
* Labora sicut bonus miles Christi 3
Iesu. * Nemo militans Deo implicat 4
se negotiis sæcularibus: vt ei placeat,
cui se probauit. * Nam & qui certat 5
in agone, non coronatur nisi legitimè
certauerit. * Laborantem agricolam 6
oportet primùm de fructibus perci-
pere. * Intellige quæ dico: dabit enim 7
tibi Dominus in omnibus intellectũ.
* Memor esto Dominum IESVM 8
CHRISTVM resurrexisse à mortuis
ex semine Dauid, secundùm Euange-
lium meum, * in quo laboro vsque 9
ad vincula, quasi malè operans: sed B
verbum Dei non est alligatum. * Ideò 10
omnia sustineo propter electos, vt &
ipsi salutem consequantur, quæ est in
Christo Iesu, cum gloria cælesti. * Fi- 11
delis sermo: Nam si cõmortui sumus,
& conuiuemus: * si sustinebimus, & 12
‖ Math. conregnabimus: ‖ si negauerimus, &
10.d.33. ille negabit nos: * ‖ si non credimus, 13
Marci 8 ille fidelis permanet, negare seipsum
c.38. non potest. * Hæc commone, testifi- 14
‖ Rom.3. cans coram Domino. Noli conten-
a.3. dere verbis: ad nihil enim vtile est,
nisi ad subuersionem audientium.
* Sollicitè cura teipsum probabilem 15
exhibere Deo, operarium inconfusi-
bilem, rectè tractantem verbum ve-
ritatis. * Profana autem, & vanilo- 16
quia deuita: multùm enim proficiunt C
ad impietatem: * & sermo eorum, vt 17
cancer serpit: ex quibus est Hyme-
næus, & Philetus, * qui à veritate 18
exciderunt, dicentes resurrectionem
esse iam factam, & subuerterunt quo-
rundam fidem. * Sed firmum funda- 19
mentum Dei stat, habens signaculum
hoc: cognouit Dominus qui sunt
eius; & discedat ab iniquitate, omnis
qui nominat nomen Domini. * In 20
magna autem domo non solùm sunt
vasa aurea, & argentea, sed & lignea,
& fictilia: & quædam quidem in
honorem, quædam autem in contu-
meliam. * Si quis ergo emundauerit 21
se ab istis, erit vas in honorem san- D
ctificatum, & vtile Domino, ad om-
22 ne opus bonum paratum. * Iuueni-
lia autem desideria fuge, sectare verò
iustitiam, fidem, charitatem, & pa-
cem cum iis qui inuocant Dominum
23 de corde puro. * ‖ Stultas autem, ‖ 1.Tim.
& sine disciplina quæstiones deuita: 1.b.7.
24 sciens quia generant lites. * Seruum Tit.3.a.
autem Domini non oportet litigare: 9.
sed mansuetum esse ad omnes, doci-
25 bilem, patientem, * cum modestia
corripientem eos, qui resistunt veri-
tati; nequando Deus det illis pœni-
tentiam ad cognoscendam veritatem,
25 * & resipiscant à diaboli laqueis, à
quo captiui tenentur ad ipsius vo-
luntatem.

CAP. III.

Prædicit homines futuros variis inuolutos peccatis, qui mulierculas seducentes veritati resistant: Timotheum autem hortatur vt suo exemplo virtutes amplectatur, ac tolerantiam in persecutionibus: & de sacrarum litterarum vtilitate.

1 HOc autem scito, quòd in nouissi- 1. Tim.
A mis diebus instabunt tempora 4.a.1.
2 periculosa: * erunt homines seipsos
amantes, cupidi, elati, superbi, blas-
phemi, parentibus non obedientes,
3 ingrati, scelesti, * sine affectione, sine
pace, criminatores, incontinẽtes, im-
4 mites, sine benignitate, * proditores,
proterui, tumidi, & voluptatum a-
5 matores magis quàm Dei: * habentes
B speciem quidem pietatis, virtutem
autem eius abnegantes. Et hos deuita.
6 * ex his enim sunt, qui penetrant do-
mos, & captiuas ducunt mulierculas
oneratas peccatis, quæ ducuntur va-
7 riis desideriis: * semper discentes, &
numquam ad scientiam veritatis per-
8 uenientes. * Quemadmodum autem
‖ Iannes & Mambres restiterunt Moy- ‖ Exod.
si: ita & hi resistunt veritati, homi- 7.b.11.
nes corrupti mente, reprobi circa fi-
9 dem, * sed vltrà non proficient: in-
sipientia enim eorum manifesta erit
10 omnibus, sicut & illorum fuit. * Tu
C autem assecutus es meam doctrinam,
institutionem, propositum, fidem,
longanimitatem, dilectionem, patien-
11 tiam, * persecutiones, passiones: qua-
lia mihi facta sunt Antiochiæ, Ico-
nii, & Lystris: quales persecutiones
sustinui, & ex omnibus eripuit me
12 Dominus. * Et omnes, qui piè vo-
lunt viuere in Christo Iesu, persecu-
13 tionem patientur. * Mali autem ho-
mines, & seductores, proficient in
peius; errantes, & in errorem mitten-
14 tes. * Tu verò permane in iis, quæ di-
dicisti, & credita sunt tibi: sciens à
quo

quo didiceritis.* & quia ab infantia sa- 15
cras litteras nosti, quæ te possunt in-
struere ad salutem, per fidem, quæ est
‖ 2. Petr. in Christo Iesu. * ‖ Omnis scriptura 16
1.d.20. diuinitus inspirata, vtilis est ad do-
cendum, ad arguendum, ad corri-
piendum, ad erudiendum in iustitia:
* vt perfectus sit homo Dei, ad omne 17
opus bonum instructus.

CAP. IV.

Timotheum per Christum iudicem obtestatur, vt aduersus falsos doctores, & eos qui tales sibi coaceruant, constanter prædicet, tolerando quæcumque instigentur aduersa: prædicitque suam passionem & futurum præmium; aduocans Timotheum, eò quòd à multis desertus sit, & ab Alexandro multa passus: in prima sui defensione ab omnibus desertus fuit, sed à Domino liberatus.

Testificor coram Deo, & Iesu 1
Christo, qui iudicaturus est vi- A
uos & mortuos, per aduentum ip-
sius, & regnum eius: * prædica ver- 2
bum, insta opportunè, importunè:
argue, obsecra, increpa in omni pa-
tientia, & doctrina. * Erit enim tem-
pus, cùm sanam doctrinam non susti- 3
nebunt, sed ad sua desideria coacer-
uabunt sibi magistros, prurientes
auribus: * & à veritate quidem au- 4
ditum auertent, ad fabulas autem
conuertentur: * Tu verò vigila, in 5
omnibus labora, opus fac Euangeli- B
stæ; ministerium tuum imple. So-
brius esto. * Ego enim iam delibor, & 6
tempus resolutionis meæ instat. * Bo- 7
num certamen certaui, cursum con-
summaui, fidem seruaui. * In reliquo 8
reposita est mihi corona iustitiæ,
quam reddet mihi Dominus in illa
die iustus iudex: non solùm autem
mihi, sed & iis qui diligunt aduen-
tum eius. Festina ad me venire citò.* 9
Demas enim me reliquit, diligens hoc
sæculum, & abiit Thessalonicam:
* Crescens in Galatiam, Titus in 10
‖ Coloss. Dalmatiam. * ‖ Lucas est mecum so- 11
4.d.14. lus. Marcum assume, & adduc tecum: C
est enim mihi vtilis in ministerium.
* Tychicum autem misi Ephesum. 12
* Penulam, quam reliqui Troade 13
apud Carpum, veniens affer tecum,
& libros, maximè autem membranas.
* Alexander ærarius multa mala mi- 14
hi ostendit: reddet illi Dominus se-
cundùm opera eius: * quē & tu deuita: 15
valdè enim restitit verbis nostris.
* In prima mea defensione nemo mi- 16
hi affuit, sed omnes me dereliquerunt:
non illis imputetur. * Domi- 17
nus autem mihi astitit, & confor- D
tauit me, vt per me prædicatio im-
pleatur, & audiant omnes Gentes: &
18 liberatus sum de ore Leonis. * Libe-
rabit me Dominus ab omni opere
malo: & saluum faciet in regnum
suum cæleste, cui gloria in sæcula sæ-
19 culorum. Amen. * Saluta Priscam, &
Aquilam, & ‖ Onesiphori domum. ‖ Suprà 1.d.16.
20 * Erastus remansit Corinthi Trophi-
mum autem reliqui infirmum Mile-
21 ti. * Festina ante hiemem venire.
Salutant te Eubulus, & Pudens, &
Linus, & Claudia, & fratres omnes.
22 * Dominus Iesus Christus cum spiri-
tu tuo. Gratia vobiscum. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD TITVM.

CAPVT I.

Facta in salutatione mentione spei vitæ æternæ quæ iam manifestata est, ostendit quales debeat ordinare presbyteros ac episcopos: & de quibusdam qui ob varia vitia dure sunt increpandi: mundis omnia munda: quidam facto Deum negant.

1 PAVLVS seruus Dei, Apostolus
A autem Iesu Christi secundùm fi-
dem electorum Dei, & agnitio-
nem veritatis, quæ secundùm
2 pietatem est. * in spem vitæ æternæ,
quam promisit qui non mentitur,
3 Deus, ante tempora sæcularia: * ma-
nifestauit autem temporibus suis ver-
B bum suum in prædicatione, quæ cre-
dita est mihi secundùm præceptum
4 Saluatoris nostri Dei: * Tito dilecto
filio secundùm communem fidem,
gratia, & pax à Deo Patre, & Christo
5 Iesu Saluatore nostro. * Huius rei
gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ de-
sunt corrigas, & constituas per ciui-
tates presbyteros, sicut & ego dispo-
6 sui tibi. * ‖ Si quis sine crimine est, ‖ 1. Tim. 3.a.1.
vnius vxoris vir, filios habens fide-
les, non in accusatione luxuriæ, aut
7 non subditos. * Oportet enim episco-
pum sine crimine esse, sicut Dei dis-
pensatorem: non superbum, non
iracundum, non vinolentum, non
C percussorem, non turpis lucri cupi-
8 dum: * sed hospitalem, benignum,
sobrium, iustum, sanctum, conti-
Rrr iij nen-

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI

AD PHILEMONEM.

Philemoni, cuius charitatem ac fidem collaudat, Onesimum seruum ipsius remittit: quem illi commendat, & eius culpam in se recipit; indicans se cupere ipsum habere, vt sibi ministret in Euangelij prædicatione.

PAVLVS vinctus Christi Iesu, & 1
Timotheus frater; Philemoni A
dilecto, & adiutori nostro, * & 2
Appiæ sorori charissimæ & Ar-
chippo commilitoni nostro, & Eccle-
siæ, quæ in domo tua est.* Gratia vo- 3
bis & pax à Deo Patre nostro, & Do-
mino Iesu Christo. * Gratias ago Deo 4
meo, semper memoriam tui faciens in
orationibus meis, * audiens charita- 5
tem tuam, & fidem quam habes in
Domino Iesu, & in omnes sanctos:* vt 6
communicatio fidei tuæ euidens fiat, B
in agnitione omnis operis boni, quod
est in vobis in Christo Iesu. * Gau- 7
dium enim magnum habui, & con-
solationem in charitate tua: quia vi-
scera sanctorum requieuerunt per te,
frater. * Propter quod multam fidu- 8
ciam habens in Christo Iesu impe-
randi tibi quod ad rem pertinet:* pro- 9
pter charitatem magis obsecro, cùm
sis talis, vt Paulus senex, nunc autem
& vinctus Iesu Christi: * Obsecro te 10
pro meo filio, quem genui in vincu-
lis, Onesimo, * qui tibi aliquando in- 11
utilis fuit, nunc autem & mihi & C
tibi vtilis, * quem remisi tibi. Tu 12
autem illum, vt mea viscera, suscipe:
* quem ego volueram mecum deti- 13
nere, vt pro te mihi ministraret in
vinculis Euangelij: * sine consilio 14
autem tuo nihil volui facere, vti, ne
velut ex necessitate bonum tuum es-
set, sed voluntarium. * Forsitan enim 15
ideò discessit ad horam à te, vt æter-
num illum reciperes: * iam non vt 16
seruum, sed pro seruo charissimum D
fratrem, maximè mihi; quanto au-
tem magis tibi, & in carne, & in Do-
mino? * Si ergo habes me socium, 17
suscipe illum sicut me: * Si autem 18
aliquid nocuit tibi, aut debet, hoc
mihi imputa.* Ego Paulus scripsi mea 19
manu: ego reddam, vt non dicam ti-
20 bi quod & teipsum mihi debes: * ita
frater. Ego te fruar in Domino: Refi-
21 ce viscera mea in Domino. * Confi-
dens in obedientia tua scripsi tibi:
sciens quoniam & super id, quod
22 dico, facies. * Simul autem & para
mihi hospitium: nam spero per ora-
23 tiones vestras donari me vobis. * Sa-
lutat te Epaphras concaptiuus meus
24 in Christo Iesu,* Marcus, Aristarchus,
Demas, & Lucas, adiutores mei.
25 * Gratia Domini nostri Iesu Christi
cum spiritu vestro Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI

AD HEBRÆOS.

CAPVT I.

Tantum veteri testamento per Angelos dato nouum per Christum datum præfertur, quantum Christus Angelis dignior est, quos origine, dominio, potentia & honore antecellit.

1 MVLTIFARIAM, multisque
A modis olim Deus loquens
patribus in Prophetis: no-
2 uissimè,* diebus istis locutus
est nobis in filio, quem constituit he-
redem vniuersorum, per quem fecit
3 & sæcula. * ‖ qui cum sit splendor glo-
riæ, & figura substantiæ eius, portans- ‖ Sap. 7.
que omnia verbo virtutis suæ, purga- d. 26.
tionem peccatorum faciens, sedet ad
4 dexteram maiestatis in excelsis:* tan-
B to melior Angelis effectus, quanto
differentius præ illis nomen heredi-
5 tauit.* Cui enim dixit aliquando An-
gelorum: ‖ Filius meus es tu, ego ‖ Ps. 2.
hodie genui te? Et rursum: ‖ Ego a. 7.
ero illi in patrem, & ipse erit mihi in ‖ 2. Reg.
6 filium? * Et cùm iterùm introducit 7. b. 14.
primogenitum in orbem terræ, dicit: ‖ Psal 96
‖ Et adorent eum omnes Angeli Dei. c. 8.
7 * Et ad Angelos quidem dicit: ‖ Qui ‖ Ps. 103
C facit Angelos suos spiritus, & mini- a. 4.
8 stros suos flammam ignis. * Ad filium
autem: ‖ Thronus tuus Deus in sæ-
culum sæculi: virga æquitatis, virga ‖ Ps. 44
9 regni tui. * Dilexisti iustitiam, & odi- b. 7.
sti iniquitatem: propterea vnxit te
Deus; Deus tuus, oleo exultationis
10 præ participibus tuis.* Et: ‖ Tu in ‖ Ps. 101
principio Domine terram fundasti: d. 26.

& opera manuum tuarum sunt cæli.
* Ipsi peribunt, tu autem permane- 11
bis, & omnes vt vestimentum vete- D
rascent: * & velut amictum mutabis 12
eos, & mutabuntur: tu autem idem
ipse es, & anni tui non deficient.* Ad 13
quem autem Angelorum dixit ali-
‖Ps.109 a.1. quando: ‖ Sede à dextris meis, quo-
adusque ponam inimicos tuos scabel-
1.Cor.15. d.25. lum pedum tuorum: * Nónne omnes 14
sunt administratorij spiritus, in mi-
nisterium missi propter eos, qui here-
ditatem capient salutis?

CAP. II.

Cùm Angelicorum præceptorum transgreßio dignam acceperit vltionem, multò magis ea sequetur transgressores præceptorum Christi: qui per susceptam humanitatem & crucem minoratus est ab Angelis, & ex eo factus auctor salutis in ipsum credentium.

PRopterea abundantius oportet ob- 1
seruare nos ea quæ audiuimus, ne A
fortè pereffluamus.* Si enim qui per 2
Angelos dictus est sermo, factus est
firmus, & omnis præuaricatio & in-
obedientia accepit iustam mercedis
retributionem: * quomodo nos effu- 3
giemus, si tantam neglexerimus salu-
tē? quæ cum initium accepisset enar-
rari per Dominū, ab eis, qui audierunt,
‖ Mar. 16.d.20 in nos cōfirmata est,* ‖ contestāte Deo 4
signis & portentis, & variis virtuti-
bus, & Spiritus sancti distributioni-
bus secundum suam voluntatem.* Nō 5
enim Angelis subiecit Deus orbem ter-
ræ futurum, de quo loquimur. * Te- 6
status est autem in quodam loco quis, B
‖ Psal.8. a.5. dicens: ‖ Quid est homo quod memor
es eius, aut filius hominis quoniam
visitas eum? * Minuisti eum paulomi- 7
nùs ab Angelis: gloria & honore co-
ronasti eum: & constituisti eum su-
‖ Matt. 28.d.18. per opera manuum tuarum. * ‖ Omnia 8
1.Cor.15. d.26. subiecisti sub pedibus eius. In eo e-
nim quòd omnia ei subiecit, nihil
dimisit non subiectum ei. Nunc autem
necdum videmus omnia subiecta ei.
Phil.2. b.8. * ‖ Eum autem, qui modico quàm An- 9
geli minoratus est, videmus Iesum, C
propter passionem mortis, gloria &
honore coronatum: vt gratia Dei, pro
omnibus gustaret mortem. * Decebat 10
enim eum, propter quem omnia, &
per quem omnia, qui multos filios in
gloriam adduxerat, auctorem salutis
eorum per passionem consummare.
* Qui enim sanctificat, & qui sanctifi- 11
cantur, ex vno omnes. Propter quam
Psal.21 c.23. causam non confunditur fratres eos
vocare, dicens: * ‖ Nuntiabo nomen 12
tuum fratribus meis: in medio Eccle-
13 siæ laudabo te.* Et iterum: ‖ Ego ero ‖ Psal.19 a.3.
D fidens in eum. Et iterum; ‖ Ecce ego,
& pueri mei, quos dedit mihi Deus. ‖ Isa.8. d.18.
14 * Quia ergo pueri communicauerunt
carni & sanguini, & ipse similiter par- ‖ Osee 13 d.14.
ticipauit eisdem: ‖ vt per mortem de-
struerent eum, qui habebat mortis im- 1.Cor.15. g.54.
15 perium, id est, diabolum: * & liberaret
eos, qui timore mortis per totam vitā
16 obnoxii erant seruituti. * Nusquam
enim Angelos apprehendit, sed se-
17 men Abrahæ apprehendit. * Vnde
debuit per omnia fratribus similari,
vt misericors fieret, & fidelis pontifex
ad Deum, vt repropitiaret delicta po-
18 puli.* In eo enim, in quo passus est
ipse & tentatus, potens est & eis, qui
tentantur, auxiliari.

CAP. III.

Longè excellentior est Christus, vt pote filius, quàm Moyses, qui famulus fidelis erat in domo Dei; curandum igitur vt huic in omnibus obtemperemus, ne in modum incredulorum Iudæorum ab eius requie repellamur.

1 VNde fratres sancti, vocationis
A cælestis participes, considerate
Apostolum & pontificem confessio-
2 nis nostræ Iesum: * qui fidelis est ei, ‖ Num.
qui fecit illum, sicut & ‖ Moyses in 12.b.7.
3 omni domo eius. * Amplioris enim
gloriæ iste præ Moyse dignus est ha-
bitus, quanto ampliorem honorem
4 habet domus, qui fabricauit illā.* Om-
nis namque domus fabricatur ab ali-
quo: qui autem omnia creauit, Deus
5 est. * Et Moyses quidem fidelis erat in
B tota domo eius tamquam famulus, in
testimonium eorum quæ dicenda e-
6 rant: * Christus verò tamquā filius in
domo sua: quæ domus sumus nos, si
fiduciam, & gloriam spei vsque ad finē,
7 firmam retineamus.* Quapropter sic-
ut dicit Spiritus sanctus: ‖ Hodie si ‖ Psal.
8 vocem eius audieritis, * nolite obdu- 94.b.8.
rare corda vestra, sicut in exacerba-
tione, secundùm diem tentationis in
9 deserto, * vbi tentauerunt me patres
vestri, probauerunt, & viderunt ope-
10 ra mea * quadraginta annis: Propter
C quod infensus fui generationi huic,
& dixi: Semper errant corde. Ipsi au-
11 tem non cognouerunt vias meas, * si-
cut iuraui in ira mea: Si introibunt in
12 requiem meam. * Videte fratres, ne
fortè sit in aliquo vestrum cor malum
incredulitatis, discedendi à Deo viuo:
13 * sed adhortamini vosmetipsos per
singulos dies, donec Hodie cognomi-
natur, vt non obduretur quis ex vo-
14 bis fallacia peccati * Participes enim
Christi effecti sumus: si tamen ini-
tium

tium substantiæ eius vsque ad finem D
firmum retineamus. * Dum dicitur * 15
Hodie si vocem eius audieritis, noli-
te obdurare corda vestra, quemad-
modum in illa exacerbatione. * Qui- 16
dam enim audientes exacerbauerunt,
sed non vniuersi qui profecti sunt ex
Ægypto per Moysen. * Quibus au- 17
tem infensus est quadraginta annis?
‖ Num. 14. f. 37. Nonne illis, qui peccauerunt, ‖ quo-
rum cadauera prostrata sunt in deser-
to? * Quibus autem iurauit non in- 18
troire in requiem ipsius, nisi illis, qui
increduli fuerunt? * Et videmus, quia 19
non potuerunt introire propter in-
credulitatem.

CAP. IV.

Quandoquidem Iudæi ob incredulitatem non introierunt in promissam requiem, & reliquum est vt alij ingrediantur, curandum est ne frustremur, sed credentes, in ipsam admittamur: de viuo & efficaci Dei verbo quod omnia conspicit, deque eius infirmitate, vt nostris compateretur infirmitatibus.

Timeamus ergo ne fortè relicta 1
pollicitatione introeundi in re- A
quiem eius, existimetur aliquis ex vo-
bis deesse. * Etenim & nobis nuntia- 2
tum est, quemadmodum & illis: sed
non profuit illis sermo auditus, non
admistus fidei ex iis quæ audierunt.
* Ingrediemur enim in requiem, qui 3
credidimus: quemadmodum dixit:
‖ Sicut iuraui in ira mea: Si introibũt
‖ Psal. 94. b. 11. in requiem meam: & quidem operi-
bus ab institutione mundi perfectis.
* Dixit enim in quodam loco de die 4
‖ Gen. 2. a. 2. septima sic; ‖ Et requieuit Deus die B
septima ab omnibus operibus suis.
* Et in isto rursum: Si introibunt in 5
requiem meam. * Quoniam ergo su- 6
perest introire quosdam in illam, &
ij, quibus prioribus annuntiatum est,
non introierunt propter incredulita-
tem: * iterùm terminat diem quem- 7
dam, Hodie, in Dauid dicendo, post
tantum temporis, sicut supra dictum
‖ Sup. 3. b. 7. est: ‖ Hodie si vocem eius audieritis,
nolite obdurare corda vestra. * Nam 8
si eis Iesus requiem præstitisset, num-
quam de alia loqueretur, post hac, die.
* Itaque relinquitur sabbatismus po- 9
pulo Dei. * Qui enim ingressus est in 10
requiem eius; etiam ipse requieuit ab C
operibus suis, sicut à suis Deus. * Fe- 11
stinemus ergo ingredi in illam re-
quiem: vt ne in idipsum quis incidat
incredulitatis exemplum. * Viuus est 12
enim sermo Dei, & efficax, & pene-
trabilior omni gladio ancipiti: & per-
tingens vsque ad diuisionem animæ
ac spiritus, compagum quoque ac me-
dullarum, & discretor cogitationum
13 & intentionum cordis. * ‖ Et non est
D vlla creatura inuisibilis in conspectu
eius: omnia autem nuda & aperta ‖ Ps. 33.
sunt oculis eius, ad quem nobis ser- c. 16.
14 mo. * Habentes ergo pontificem ma- Eccli. 15
gnum, qui penetrauit cælos, Iesum fi- d. 20.
lium Dei: teneamus confessionem.
15 * Non enim habemus pontificem, qui
non possit compati infirmitatibus no-
stris: tentatum autem per omnia pro
16 similitudine absque peccato. * Adea-
mus ergo cum fiducia ad thronum
gratiæ: vt misericordiam consequa-
mur, & gratiam inueniamus in auxilio
opportuno.

CAP. V.

Christus debito ordine factus noster Pontifex, preces que Patri offerens, exauditus est: & discens ex iis quæ passus est obedientiam, factus est obtemperantibus causa salutis æternæ: sed reconditorum de ipso mysteriorum capaces non erant ij ad quos scribebat Apostolus.

1 Omnis namque Pontifex ex ho-
A minibus assumptus, pro homi-
nibus constituitur in iis quæ sunt ad
Deum, vt offerat dona, & sacrificia
2 pro peccatis: * qui condolere possit
iis, qui ignorant, & errant: quoniam
3 & ipse circumdatus est infirmitate: * &
proptereà debet, quemadmodum pro
populo, ita etiam & pro semetipso
4 offerre pro peccatis. * ‖ Nec quisquam ‖ Exod. 28. a. 1.
B sumit sibi honorem, sed qui vocatur à
5 Deo, tamquam Aaron. * Sic & Christus 2. Par. 26. c. 18
non semetipsum clarificauit vt ponti-
fex fieret: sed qui locutus est ad eum: ‖ Psal. 2. b. 7.
‖ Filius meus es tu, ego hodie genui te.
6 * Quemadmodum & in alio loco dicit: ‖ Ps. 109 b. 4.
‖ Tu es sacerdos in æternum, secun-
7 dum ordinem Melchisedech. * Qui
in diebus carnis suæ, preces supplica-
tionesque ad eum, qui possit illum sal-
C uum facere à morte, cũ clamore vali-
do & lacrymis offerens, exauditus est
8 pro sua reuerentia. * Et quidem cùm
esset Filius Dei, didicit ex iis, quæ pas-
9 sus est, obedientiam: * & consum-
matus, factus est omnibus obtempe-
rantibus sibi, causa salutis æternæ,
10 * appellatus à Deo põtifex iuxta or-
11 dinem Melchisedech. * De quo nobis
grandis sermo, & interpretabilis
ad dicendum; quoniam imbecilles
12 facti estis ad audiendum. * Etenim
D cum deberetis magistri esse propter
tempus rursum indigetis vt vos do-
ceamini quæ sint elementa exordii
sermonum Dei: & facti estis quibus
13 lacte opus sit, nõ solido cibo. * Omnis
enim,

enim, qui lactis est particeps, expers
est sermonis iustitiæ: paruulus enim
est. * Perfectorum autem est solidus 14
cibus; eorum, qui pro consuetudine
exercitatos habent sensus ad discre-
tionem boni ac mali.

CAP. VI.

*Non intendit de primis fidei initiis tra-
ctare, quandoquidem rebaptizari ne-
queunt qui post susceptum baptismũ
rursum in peccata relabuntur, imò
timenda illis est æterna maledictio:
consolando autem Hebræos hortatur
vt Abrahæ longanimitatem imitan-
tes, reddant se participes eorum quæ
iureiurando promisit illi Deus.*

QVapropter intermittẽtes inchoa- 1
tionis Christi sermonem, ad per- A
fectiora feramur, non rursum iacien-
tes fundamentum pœnitentiæ ab o-
peribus mortuis, & fidei ad Deum,
* baptismatum doctrinæ, impositio- 2
nis quoque manuum, ac resurrectio-
nis mortuorum, & iudicii æterni.* Et 3
hoc faciemus, si quidem permiserit
Deus.* ‖ Impossibile est enim, eos qui 4
‖ Matt. semel sunt illuminati, gustauerunt
12. d. 45. etiam donum cæleste, & participes
2. Pet. 2. facti sunt Spiritus sancti, * gustaue- 5
d. 20. runt nihilominùs bonum Dei ver-
Inf. 10. bum, virtutesque sæculi venturi, * & 6
e. 26. prolapsi sunt: rursus renouari ad pœ- B
nitentiam, rursum crucifigentes sibi-
metipsis filium Dei, & ostentui ha-
bentes. * Terra enim sæpè venientem 7
super se bibens imbrem, & generans
herbam opportunam illis, à quibus co-
litur; accipit benedictionem à Deo.
* proferens autem spinas ac tribulos, 8
reproba est, & maledicto proxima:
cuius consummatio in combustio-
nem. * Confidimus autem de vobis 9
dilectissimi meliora, & viciniora sa-
luti: tametsi ita loquimur.* Nõ enim 10
iniustus Deus, vt obliuiscatur operis
vestri, & dilectionis quam ostendi-
stis in nomine ipsius, qui ministrastis
sanctis, & ministratis.* Cupimus au- 11
tem vnumquemque vestrum eandem C
ostentare solicitudinem ad expletio-
nem spei vsque in finem: * vt non se- 12
gnes efficiamini, verum imitatores
eorum, qui fide & patientia heredita-
bunt promissiones. * Abrahæ namque 13
promittens Deus, quoniam neminem
habuit, per quem iuraret, maiorem,
‖ Gen. 21 iurauit per semetipsum,* dicens: ‖ Nisi 14
c. 16. benedicens benedicam te, & multipli-
cans multiplicabo te.* Et sic longani- 15
miter ferens, adeptus est repromissio-
nem. * Homines enim per maiorem 16
sui iurant: & omnis controuersiæ D
eorum finis, ad confirmationem, est
17 iuramentum. * In quo abundantiùs
volens Deus ostendere pollicitationis
heredibus immobilitatem consilii sui,
18 interposuit iusiurandum. * vt per
duas res immobiles, quibus impossi-
bile est mentiri Deum, fortissimum
solatium habeamus, qui confugimus
19 ad tenendam propositam spem: * quã
sicut anchoram habemus animæ tu-
tam ac firmam, & incedentem vsque
20 ad interiora velaminis: * vbi præcur-
sor pro nobis introiuit Iesus, secun-
dùm ordinem Melchisedech pontifex
factus in æternum.

CAP. VII.

*Cum Melchisedech sacerdotium ex de-
cimarum acceptione & benedictione
Leuiticum excelleret, Christi sacer-
dotium necessitate quadam secundum
ordinem Melchisedech in perpetuum
institutum, ac iuramento firmatum
præcellit Leuiticum, & ipsum vna
cum lege euacuat.*

1 HIc enim Melchisedech, rex Sa- Gen. 14
A lem, sacerdos Dei summi, qui ob- d. 18.
uiauit Abrahæ regresso à cæde regum,
2 & benedixit ei: * cui & decimas om-
nium diuisit Abraham: primùm qui-
dem qui interpretatur rex iustitiæ:
deinde autem & rex Salem, quod est,
3 rex pacis, * sine patre, sine matre, si-
ne genealogia, neque initium dierum,
neque finem vitæ habens, assimilatus
autem Filio Dei, manet sacerdos in
4 perpetuum. * Intuemini autem quan-
tus sit hic, cui & decimas dedit de
5 præcipuis Abraham patriarcha. * Et
quidem de filiis Leui sacerdotium ‖ Deut.
accipientes, ‖ mandatum habent de- 18. a. 3.
cimas sumere à populo secundum le- Iof. 14.
gem, id est, à fratribus suis: quam- a. 4.
quam & ipsi exierint de lumbis Abra-
6 hæ. * Cuius autem generatio non an-
B numeratur in eis, decimas sumpsit ab
Abraham, & hunc, qui habebat re-
7 promissiones, benedixit. * Sine vlla
autem contradictione, quod minus
8 est, à meliori benedicitur. * Et hic
quidem, decimas morientes homines
accipiunt: ibi autem contestatur, quia
9 viuit.* Et (vt ita dictum sit) per Abra-
ham, & Leui, qui decimas accepit,
10 decimatus est: * adhuc enim in lum-
bis patris erat, quando obuiauit ei
11 Melchisedech. * Si ergo consumma-
tio per sacerdotium Leuiticum erat
(populus enim sub ipso legem acce-
pit) quid adhuc necessarium fuit, se-
cundum ordinem Melchisedech alium
surgere sacerdotem, & non secundũ
12 ordinem Aaron dici? * Translato e-
nim sacerdotio, necesse est vt & legis
translatio

translatio fiat. * In quo enim hæc 13
dicuntur, de alia tribu est, de qua nul-
lus altari præstò fuit. * Manifestum 14
est enim quod ex Iuda ortus sit Do- C
minus noster: in qua tribu nihil de
sacerdotibus Moyses locutus est. * Et 15
ampliùs adhuc manifestum est; si se-
cundum similitudinem Melchisedech
exurgat alius sacerdos, * qui non se- 16
cundùm legem mādati carnalis factus
est, sed secundum virtutem vitæ in-
solubilis. * Contestatur enim: ‖ Quo- 17
‖ Ps.109 b. 4. niam tu es sacerdos in æternum, se-
cundum ordinem Melchisedech. * Re- 18
probatio quidem fit præcedentis man-
dati, propter infirmitatem eius, &
inutilitatem: * nihil enim ad perfe- 19
ctum adduxit lex, introductio verò
melioris spei, per quam proximamus
ad Deum. * Et quantum est non sine 20
iureiurando (alij quidem sine iure-
iurando sacerdotes facti sunt; * hic 21
autem cum iureiurando, per eum, qui D
‖ Ps.109 b. 4. dixit ad illum: ‖ Iurauit Dominus, &
non pœnitebit eum: tu es sacerdos in
æternum.) * in tantum melioris te- 22
stamenti sponsor factus est Iesus. * Et 23
alij quidem plures facti sunt sacerdo-
tes, idcircò quòd morte prohiberen-
tur permanere: * hic autem eò quòd 24
maneat in æternum, sempiternum ha-
bet sacerdotium. * Vnde & saluare in 25
perpetuum potest accedentes per se-
metipsum ad Deum: semper viuens
ad interpellandum pro nobis. * Talis 26
enim decebat vt nobis esset pontifex,
sanctus, innocens, impollutus, segre-
gatus à peccatoribus, & excelsior cæ-
lis factus: * qui non habet necessita- 27
tem quotidie, quemadmodum sacer-
‖ Leu.16 a. 6. dotes, ‖ priùs pro suis delictis hostias
offerre, deinde pro populi: hoc enim
fecit semel, seipsum offerendo. * Lex 27
enim homines constituit sacerdotes
infirmitatem habentes: sermo autem
iurisiurandi, qui post legem est, Fi-
lium in æternum perfectum.

CAP. VIII.

Excellentius est Christi sacerdotium Leuitico, cum ipse in dextera Patris sedeat in cælis, & maiorum sacramentorum minister fuerit quàm sacerdotes veteris legis: ostendit etiam noui testamenti necessitatem ex imperfectione veteris, & ex promissione Dei per Ieremiam.

CApitulum autem super ea quæ di- 1
cuntur: Talem habemus Pontifi- A
cem, qui consedit in dextera sedis
magnitudinis in cælis, * sanctorum 2
minister, & tabernaculi veri, quod
fixit Dominus, & non homo. * Om- 3
nis enim pontifex ad offerendum mu-
nera, & hostias constituitur: vnde
necesse est & hunc habere aliquid,
4 quod offerat: * si ergo esset super ter-
B ram, nec esset sacerdos: cum essent
qui offerrent secundum legem mune-
5 ra, * qui exemplari & vmbræ deser-
uiunt cælestium. Sicut responsum est
Moysi, cùm consummaret taberna-
culum: ‖ Vide (inquit) omnia facito
secundum exemplar, quod tibi osten- ‖ Exod. 25. d. 40.
6 sum est in monte. * Nunc autem me- Act. 7.
C lius sortitus est ministerium, quanto f. 44.
& melioris testamenti mediator est,
quod in melioribus repromissionibus
7 sancitum est. * Nam si illud prius culpa
vacasset: non vtique secundi locus
8 inquireretur. * Vituperans enim eos
dicit: ‖ Ecce dies veniunt, dicit Do-
minus: & consummabo super domum ‖ Ier.31.
Israel, & super domum Iuda, testa- e.31.
9 mentum nouum; * non secundum te-
stamentum quod feci patribus eo-
rum, in die qua apprehendi manum
eorum vt educerem illos de terra Æ-
gypti: quoniam ipsi non permanse-
runt in testamento meo, & ego neg-
10 lexi eos, dicit Dominus. * Quia hoc
D est testamentum, quod disponam do-
mui Israel post dies illos, dicit Domi-
nus: Dando leges meas in mentem eo-
rum, & in corde eorum superscribam
eas: & ero eis in Deum, & ipsi erunt
11 mihi in populum: * & non docebit
vnusquisque proximum suum, & v-
nusquisque fratrem suum, dicens:
Cognosce Dominum: quoniam om-
nes scient me à minore vsque ad ma-
12 iorem eorum: * quia propitius ero ini-
quitatibus eorum, & peccatorum eo-
13 rum iam non memorabor. * Dicendo
autem nouum, veterauit prius. Quod
autem antiquatur & senescit, propè
interitum est.

CAP. IX.

Ex his quæ in veteri erant testamento & imperfectione illarum hostiarum, ostendit noui perfectionem: in quo Christus Pontifex & hostia semel oblata emundat conscientiam à peccatis: quē ad testamenti sui confirmationem mori fuit necesse.

1 HAbuit quidem & prius, iustifica-
A tiones culturæ, & Sanctum sæ-
2 culare. * ‖ Tabernaculum enim factum ‖ Exod.
est primum, in quo erant candelabra, 26. a. 1.
& mensa, & propositio panum, quæ & 36. a.
3 dicitur Sancta. * Post velamentum 8.
autem secundum, tabernaculum, quod ‖ Num.
4 dicitur Sancta sanctorum: * aureum 16.
habens ‖ thuribulum, & arcam testa- Leu.16.
menti circumtectam ex omni parte
auro

auro, in qua vrna aurea habens man-
na, & virga Aaron, quæ fronduerat,
‖3. Reg. ‖ & tabulæ testamenti, *superque eam 5
8.4.9.‖ erant Cherubim gloriæ obumbrantia
2. Par. 5 propitiatorium : de quibus non est
b.10. modò dicendum per singula. * His 6
verò ita compositis; in priori quidem B
tabernaculo semper introibant sacer-
dotes, sacrificiorum officia consum-
‖Exod. mantes : * in secundo autem ‖ semel 7
30. b.10 in anno solus pontifex, non sine san-
Leu.16. guine, quem offert pro sua & populi
e.2. ignorantia: * hoc significante Spiritu 8
sancto, nondum propalatam esse san-
ctorum viam, adhuc priore taberna-
culo habente statum. * quæ parabola 9
est temporis instantis : iuxta quam C
munera, & hostiæ offeruntur, quæ
non possunt iuxta conscientiam per-
fectum facere seruientem, solummo-
dò in cibis, & in potibus, * & variis 10
baptismatibus, & iustitiis carnis vs-
que ad tempus correctionis impositis.
* Christus autem assistens pontifex 11
futurorum bonorum, per amplius &
perfectius tabernaculum non manu-
factum, id est, non huius creationis;
* neque per sanguinem hircorum aut 12
vitulorum, sed per proprium sangui-
nem, introiuit semel in Sancta, æter-
‖Leu.16 na redemptione inuenta. * ‖ Si enim 13
c.14. sanguis hircorum & taurorum, & D
cinis vitulæ aspersus, inquinatos san-
ctificat ad emundationem carnis :
‖1.Pet.1 * ‖ quanto magis sanguis Christi, qui 14
d.19. per Spiritum sanctũ semetipsum ob-
1. Ioan. tulit immaculatum Deo, emundabit
1.c.7. conscientiam nostram ab operibus
Apoc. 1. mortuis, ad seruiendum Deo viuenti?
b.5. * Et ideò noui Testamenti mediator 15
‖Gal. 3. est; ‖ vt morte intercedente, in re-
b.15. demptionem earum præuaricationũ,
quæ erant sub priori testamento, re-
promissionem accipiant, qui vocati
sunt æternæ hereditatis. * Vbi enim 16
testamentum est, mors necesse est in-
tercedat testatoris. * Testamentum 17
enim in mortuis confirmatum est: E
alioquin nondum valet, dum viuit
qui testatus est. * Vnde nec primum 18
quidem sine sanguine dedicatum est.
* Lecto enim omni mandato legis à 19
Moyse vniuerso populo, accipiens
sanguinem vitulorum & hircorum,
cum aqua, & lana coccinea, & hysso-
po; ipsum quoque librum, & omnem
‖ Exod. populum aspersit, * dicens : ‖ Hic 20
24.c.8. sanguis testamenti, quod mandauit
ad vos Deus. * Etiam tabernaculum 21
& omnia vasa ministerij sanguine si-
militer aspersit. * Et omnia pænè in 22
sanguine secundùm legem mundan- F
tur : & sine sanguinis effusione non

23 fit remissio. * Necesse est ergo exem-
plaria quidem cælestium his munda-
ri: ipsa autem cælestia melioribus ho-
24 stiis quàm istis. * Non enim in manu-
facta Sancta Iesus introiuit, exem-
plaria verorum: sed in ipsum cælum,
vt appareat nunc vultui Dei pro no-
25 bis : * Neque vt sæpè offerat semet-
ipsum, quemadmodum Pontifex in-
trat in Sancta per singulos annos in
26 sanguine alieno : * alioquin oporte-
G bat eum frequenter pati ab origine
mundi: nunc autem semel in consum-
matione sæculorum, ad destitutio-
nem peccati, per hostiam suam appa-
27 ruit. * Et quemadmodum statutum est
hominibus semel mori, post hoc au-
28 tem iudicium : * ‖ sic & Christus se- ‖Rom. 5
mel oblatus est ad multorum exhau- b.8.
rienda peccata ; secundò sine pecca- 1. Pet. 3.
to apparebit expectantibus se, in sa- c.28.
lutem.

CAP. X.

Propter imperfectionem hostiarum veteris testamenti necessarium fuit nouum induci, cuius vnica hostia auferrentur vniuersa peccata : cui nisi fide, spe, charitate, ac bonis operibus adhæserimus, acerbiùs puniemur quàm veteris testamenti transgressores : laudat interim Hebræos quod & multa passi sint, & patientibus astiterint.

1 VMbram enim habens lex futuro-
A rum bonorum, non ipsam ima-
ginem rerum; per singulos annos eis-
dem ipsis hostiis, quas offerunt inde-
sinenter, numquam potest accedentes
2 perfectos facere: * alioquin cessassent
offerri : ideò quòd nullam haberent
vltrà conscientiam peccati, cultores
3 semel mundati: * sed in ipsis comme-
moratio peccatorum per singulos an-
4 nos fit. * Impossibile enim est sangui-
ne taurorum & hircorum auferri pec-
5 cata. * Ideò ingrediens mundum di-
B cit: ‖ Hostiam, & oblationem noluisti: ‖Psal.
6 corpus autem aptasti mihi : * holo- 39. b.7.
caustomata pro peccato non tibi pla-
7 cuerunt. * Tunc dixi: Ecce venio:
‖ in capite libri scriptum est de me: ‖ Ibidē
Vt faciam, Deus, voluntatem tuam.
8 * Superiùs dicens : Quia hostias, &
oblationes, & holocautomata pro
peccato noluisti, nec placita sunt tibi,
9 quæ secundùm legem offerũtur, * tunc
dixi: Ecce venio, vt faciam, Deus, vo-
luntatem tuam : aufert primum, vt
10 sequens statuat. * In qua voluntate
C sanctificati sumus per oblationem
11 corporis Iesu Christi semel. * Et om-
nis quidem sacerdos præstò est quoti-
diè ministrans, & easdem sæpè offerẽs
ho-

hostias, quæ numquam possunt au-
ferre peccata: * hic autem vnam pro 12
peccatis offerens hostiam, in sempi-
‖ Psal. ternum sedet in dextera Dei, * de ce- 13
109. a.2 tero expectans ‖ donec ponantur ini-
1. Cor.15 mici eius scabellum pedum eius.* Vna 14
d.25. enim oblatione, consummauit in
sempiternum sanctificatos. * Conte- 15
‖ Ier. 31. statur autem nos & Spiritus sanctus.
f. 31. Postquam enim dixit: * ‖ Hoc autem 16
Sup. 8. testamentum, quod testabor ad illos
c.8. post dies illos, dicit Dominus, Dan-
do leges meas in cordibus eorum,
& in mentibus eorum superscribam
eas: * & peccatorum, & iniquitatum 17
eorum iam non recordabor amplius. D
* Vbi autem horum remissio: iam 18
non est oblatio pro peccato. * Haben- 19
tes itaque fratres fiduciam in introitu
sanctorum in sanguine Christi, * quam 20
initiauit nobis viam nouam, & vi-
uentem per velamen, id est, carnem
suam. * & sacerdotem magnum super 21
domum Dei: * accedamus cum vero 22
corde in plenitudine fidei, aspersi cor-
da à conscientia mala, & abluti cor-
pus aqua munda, * teneamus spei no- 23
stræ confessionem indeclinabilem, (fi- E
delis enim est qui repromisit) * & con- 24
sideremus inuicem in prouocationem
charitatis, & bonorum operum: * non 25
deserentes collectionem nostram, sic-
ut consuetudinis est quibusdam, sed
consolantes, & tanto magis quanto
Sup. 6. videritis appropinquantem diē. * ‖ Vo- 26
a. 4. luntariè enim peccantibus nobis post
acceptam notitiam veritatis, iam non
relinquitur pro peccatis hostia, * ter- 27
ribilis autem quædam expectatio iu-
dicii, & ignis æmulatio, quæ consum-
ptura est aduersarios. * Irritam quis 28
faciens legem Moysi, sine vlla mise-
‖ Deut. ratione ‖ duobus vel tribus testibus
17. b.6. moritur: * quanto magis putatis de- 29
Matth. teriora mereri supplicia, qui filium F
18.b.16. Dei conculcauerit, & sanguinem testa-
Ioan.8. menti pollutum duxerit, in quo san-
c. 17. ctificatus est, & spiritui gratiæ con-
1. Cor. 13 tumeliam fecerit? * Scimus enim qui 30
a. 1. dixit: ‖ Mihi vindicta, & ego retri-
‖ Deut. buam. Et iterum: Quia iudicabit Do-
32.e.35. minus populum suum. * Horrendum 31
Rom. 12 est incidere in manus Dei viuentis.
d.19. * Rememoramini autem pristinos 32
dies, in quibus illuminati, magnum
certamen sustinuistis passionum: * & 33
in altero quidem, opprobriis & tri-
bulationibus spectaculum facti: in
altero autem, socii taliter conuersan-
tium effecti. * Nam & vinctis com- 34
passi estis, & rapinam bonorum ve-
strorum cum gaudio suscepistis, cog-
noscentes vos habere meliorē & ma- G
35 nentem substantiam. * Nolite itaque
amittere confidentiam vestram, quæ
36 magnā habet remunerationem. * Pa-
tientia enim vobis necessaria est: vt
voluntatem Dei facientes, reportetis
37 promissionem. * ‖ Adhuc enim modi- ‖ Hab. 2.
cum aliquantulum, qui venturus est, a. 3.
38 veniet, & non tardabit. * ‖ Iustus au- Rom. 1.
tem meus ex fide viuit: quòd si sub- b.17.
traxerit se, non placebit animæ meæ. ‖ Gal. 3.
39 * Nos autem non sumus subtractionis b.12.
filii in perditionem, sed fidei in ac-
quisitionem animæ.

CAP. XI.

Fidem magnificè commendat ex actis patrum, à mundi exordio vsque ad Dauid ac Prophetas: & in vniuersum quanta patrarint ac passi sint per fidem: nec tamen plenam adhuc acceperunt retributionem.

1 EST autem fides sperandarum sub-
A stantia rerum, argumentum non
2 apparentium. * In hac enim testimo-
3 nium consecuti sunt senes. * ‖ Fide ‖ Genes.
intelligimus aptata esse sæcula verbo 1.a.3.
Dei, vt ex inuisibilibus visibilia fie-
4 rent. * ‖ Fide plurimam hostiam Abel, ‖ Gen.4.
quàm Caïn, obtulit Deo, ‖ per quam a.4.
testimonium consecutus est esse iu- ‖ Math.
stus, testimonium perhibente mune- 23. d.24
ribus eius Deo; & per illam defunctus
5 adhuc loquitur. * ‖ Fide Henoch trans- ‖ Gen. 5.
latus est ne videret mortem, & non c.24.
inueniebatur, quia transtulit illum Eccl. 44
Deus: ante translationem enim testi- c. 16.
6 monium habuit placuisse Deo. * Sine
fide autē impossibile est placere Deo.
Credere enim oportet accedētem ad
B Deum quia est, & inquirentibus se re-
7 munerator sit. * ‖ Fide Noë, respon- ‖ Gen.6.
so accepto de iis quæ adhuc non vi- c.13.
debantur, metuens aptauit arcam in Eccl.44
salutem domus suæ, per quam dam- c.17.
nauit mundum: & iustitiæ, quæ per
8 fidem est, heres est institutus. * ‖ Fide ‖ Gen. 15
qui vocatur Abraham obediuit in lo- a. 5.
cum exire, quem accepturus erat in
hereditatem: & exiit, nesciens quò
9 iret. * Fide demoratus est in Terra re-
promissionis, tamquam in aliena, in
casulis habitando, cum Isaac & Iacob
coheredibus repromissionis eiusdem.
10 * Expectabat enim fundamenta ha-
C bentem ciuitatem: cuius artifex &
11 conditor Deus. * ‖ Fide & ipsa Sara ‖ Gen.17
sterilis virtutem in conceptionem se- c.19.
minis accepit, etiam præter tempus
ætatis: quoniam fidelem credidit esse
12 eū, qui repromiserat. * Propter quod
& ab vno orti sunt (& hoc emortuo)
tamquam sidera cæli in multitudi-
nem, & sicut arena, quæ est ad oram
13 maris, innumerabilis. * Iuxta fidem
de-

defuncti sunt omnes isti, non acceptis
repromissionibus, sed à longè eas as-
picientes, & salutantes, & confiten-
tes quia peregrini & hospites sunt su-
per terram. * Qui enim hæc dicunt, 14
significant se patriam inquirere. * Et 15
si quidem ipsius meminissent de qua
exierunt, habebant vtique tempus re-
uertendi: * nunc autem meliorem 16
appetunt, id est, cælestem. Ideò non
confunditur Deus vocari Deus eo- D
rum: parauit enim illis ciuitatem.
‖ Gen. * ‖ Fide obtulit Abraham Isaac, cùm 17
22.a.1. tentaretur, & vnigenitum offerebat,
Eccl. 44 qui susceperat repromissiones; * ad 18
d.21. quem dictum est: ‖ Quia in Isaac vo-
‖ Gen.21 cabitur tibi semen: * arbitrans quia 19
b.12. & à mortuis suscitare potēs est Deus:
Rom.9. vnde eum & in parabolam accepit.
b.7. * ‖ Fide & de futuris benedixit Isaac 20
‖ Gen. Iacob, & Esau. * ‖ Fide Iacob, mo- 21
27. d.27 riens, singulos filiorum Ioseph bene-
g.36. dixit: ‖ & adorauit fastigium virgæ
‖ Gen. eius. * ‖ Fide Ioseph, moriens, de 22
48. c.15. profectione filiorum Israël memora-
‖ Gen. tus est, & de ossibus suis mandauit.
47.d.31. * ‖ Fide Moyses, natus, occultatus est 23
‖ Gen. mensibus tribus à parentibus suis, eò E
50.d.24 quòd vidissent elegantem infantem,
‖ Exod. ‖ & non timuerunt regis edictum.
2.a.2. * ‖ Fide Moyses grandis factus nega- 24
‖ Exod. uit se esse filium filiæ Pharaonis, * ma- 25
1.c.16. gis eligens affligi cum populo Dei,
‖ Exod. quàm temporalis peccati habere iu-
2.b.11. cunditatem, * maiores diuitias æsti- 26
mans thesauro Ægyptiorum, impro-
perium Christi: aspiciebat enim in re-
munerationem. * Fide reliquit Ægy- 27
ptum, non veritus animositatem re-
gis: inuisibilem enim tanquam vi-
‖ Exod. dens sustinuit. * ‖ Fide celebrauit Pa- 28
12.d.21. scha, & sanguinis effusionem: ne qui
‖ Exod. vastabat primitiua, tangeret eos. * ‖ Fi- 29
14.e.22. de transierunt Mare rubrum tanquā F
per aridam terram: quod experti Æ-
‖ Iosu.6. gyptii, deuorati sunt. * ‖ Fide muri 30
d.20. Iericho corruerunt, circuitu dierum
septem. * Fide Rahab meretrix non 31
‖ Iosu.2. periit cum incredulis, ‖ excipiens ex-
a.3. ploratores cum pace. * Et quid adhuc 32
dicam? Deficiet enim me tempus e-
narrantem de Gedeon, Barac, Sam-
son, Iephte, Dauid, Samuel, & Pro-
phetis: * qui per fidem vicerunt re- 33
gna, operati sunt iustitiam, adepti
sunt repromissiones, obturauerunt
ora leonum, * extinxerunt impetum 34
ignis, effugerunt aciem gladii, conua- G
luerunt de infirmitate, fortes facti
sunt in bello, castra verterunt exte-
rorum: * acceperunt mulieres de re- 35
surrectione mortuos suos. Alii autem
distenti sunt, non suscipientes redem-
ptionem, vt meliorem inuenirent re-
36 surrectionem. * Alii verò ludibria &
verbera experti, insuper & vincula &
37 carceres: * lapidati sunt, secti sunt,
tentati sunt, in occisione gladii mor-
tui sunt: circuierunt in melotis, in
pellibus caprinis, egentes, angustiati,
38 afflicti: * quibus dignus non erat mun-
dus: in solitudinibus errantes, in mō-
tibus, & speluncis, & in cauernis ter-
39 ræ. * Et hi omnes testimonio fidei
probati, non acceperunt repromissio-
40 nem, * Deo pro nobis melius aliquid
prouidente, vt non sine nobis con-
summarentur.

CAP. XII.

Priscorum imò Christi exemplo inducit ad tolerandas viriliter afflictiones, reuocans à peccatis: & ex noui testamenti super vetus excellentia deterret ab inobedientia, ne maiora quàm Iudæi pati cogamur supplicia.

1 A Ideoque & nos tantam habentes ‖ Rom.6 a.1.
impositam nubem testium, ‖ depo-
nentes omne pondus, & circumstans Coloss.3. b.8.
nos peccatum, per patientiam curra-
mus ad propositum nobis certamen: Ephes. 4.e.23.
2 * aspicientes in auctorem fidei, & con-
summatorem Iesum, qui proposito 1.Pet.2. a.1. &
sibi gaudio sustinuit crucem, confu- 4.a.1.
sione contempta, atque in dextera se-
3 dis Dei sedet. * Recogitate enim eum,
qui talem sustinuit à peccatoribus ad-
B uersum semetipsum cōtradictionem:
vt ne fatigemini, animis vestris defi-
4 cientes. * Nondum enim vsque ad
sanguinem restitistis, aduersus pecca-
5 tum repugnantes: * & obliti estis con-
solationis, quæ vobis tanquam filiis
loquitur, dicens: ‖ Fili mi, noli negli- ‖ Prou.3
gere disciplinam Domini: neque fati- b.11.
6 geris dum ab eo argueris. * Quē enim Apoc.3.
diligit Dominus, castigat, flagellat d.19.
autem omnem filium, quem recipit.
7 * In disciplina perseuerate. Tanquam
filiis vobis offert se Deus: quis enim
8 filius, quem nō corripit pater? * Quòd
C si extra disciplinam estis, cuius parti-
cipes facti sunt omnes: ergo adulteri,
9 & non filii estis. * Deinde patres qui-
dem carnis nostræ, eruditores habui-
mus, & reuerebamur eos: non multò
magis obtemperabimus Patri spiri-
10 tuum, & viuemus? * Et illi quidem in
tempore paucorum dierum, secūdum
voluntatem suam erudiebant nos: hic
autem ad id, quod vtile est in reci-
11 piendo sanctificationem eius. * Om-
D nis autem disciplina, in præsenti qui-
dem videtur non esse gaudii, sed mœ-
roris: posteà autem fructum pacatis-
simum exercitatis per eam reddet iu-

stitiæ

ſtitiæ. * Propter quod remiſſas ma- 12
nus, & ſoluta genua erigite, *& greſ- 13
ſus rectos facite pedibus veſtris: vt
non claudicans quis erret, magis au-
‖ Rom. tem ſanetur. *‖ Pacem ſequimini cum 14
12.b.8. omnibus, & ſanctimoniam, ſine qua
nemo videbit Deum: *contemplantes 15
nequis deſit gratiæ Dei: nequa radix
amaritudinis ſurſum germinans im-
pediat, & per illam inquinentur mul-
ti. * Ne quis fornicator, aut profanus 16
‖ Gen. ‖ vt Eſau: qui propter vnam eſcam E
25.d.33. vendidit primitiua ſua. * ſcitote enim 17
‖ Gen. quoniam ‖ & poſteà cupiens heredi-
27.f.38. tare benedictionem, reprobatus eſt:
non enim inuenit pœnitentię locum,
quamquam cum lacrymis inquiſiſſet
‖ Exod. eam. * ‖ Non enim acceſſiſtis ad tra- 18
19.b.12. ctabilem montem, & accenſibilem
e.20.& ignem, & turbinem, & caliginem, &
21. procellam, * & tubæ ſonum, & vo- 19
cem verborum, quam qui audierunt,
excuſauerunt ſe, ne eis fieret verbum.
* Non enim portabant quod diceba- 20
‖ Exod. tur: ‖ Et ſi beſtia tetigerit montem,
19.a.1. lapidabitur. * Et ita terribile erat 21
quod videbatur. Moyſes dixit: Ex- F
territus ſum, & tremebundus. * Sed 22
acceſſiſtis ad Sion montem, & ciui-
tatem Dei viuentis, Ieruſalem cæle-
ſtem, & multorum millium Angelo-
rum frequentiam, * & Eccleſiam pri- 23
mitiuorum, qui conſcripti ſunt in cæ-
lis, & iudicem omnium Deum, & ſpi-
ritus iuſtorum perfectorum, * & te- 24
ſtamenti noui mediatorem Ieſum, &
ſanguinis aſperſionem meliùs loquē-
tem quàm Abel. * Videte ne recuſe- 25
tis loquentem. Si enim illi non effu- G
gerunt, recuſantes eum qui ſuper ter-
ram loquebatur: multò magis nos,
qui de cælis loquentem nobis auerti-
‖ Agg. 2. mus. * cuius vox mouit terram tunc: 26
b.7. nunc autem repromittit, dicens: ‖ Ad-
huc ſemel; & ego mouebo non ſolùm
terram, ſed & cælum. * Quod autem, 27
Adhuc ſemel, dicit: declarat mobi-
lium tranſlationem, tamquam facto-
rum, vt maneant ea quæ ſunt immo-
bilia. * Itaque regnum immobile ſuſ- 28
cipientes, habemus gratiam: per quam
ſeruiamus placentes Deo, cum metu
‖ Deut. & reuerentia. * ‖ Etenim Deus noſter 29
4.d.24. ignis conſumens eſt.

CAP. XIII.

Ad varias hortatur virtutes, iubens cauere ab extranea doctrina, ac memoriam refricans altaris & hoſtiarum veteris nouique teſtamenti, & ſubinde monens vt præpoſitis obtemperent: orat vt pro ſe precentur, idem viciſſim pro illis agens, additis mutuis ſalutationibus.

1 Charitas fraternitatis maneat in ‖ Rom.
2 vobis. *‖ Et hoſpitalitatem nolite 12.c.13.
A obliuiſci, per hanc enim ‖ latuerunt 1. Pet.4
quidam, Angelis hoſpitio receptis. c.9.
3 * Mementote vinctorum, tamquam ‖ Gen.18
ſimul vincti; & laborantium, tam- a.3.&
quam & ipſi in corpore morantes. 19.a.2.
4 * Honorabile connubium in omni-
bus, & thorus immaculatus. Forni-
catores enim, & adulteros iudicabit
5 Deus. *Sint mores ſine auaritia, con-
tenti præſentibus: ipſe enim dixit:
‖ Non te deſeram, neque derelinquam. ‖ Ioſ.1.
6 * ita vt confidenter dicamus: ‖ Domi- a.5.
nus mihi adiutor: non timebo quid ‖ Pſal.
7 faciat mihi homo. * Mementote præ- 117.a.6.
B poſitorum veſtrorum, qui vobis lo-
cuti ſunt verbum Dei: quorum in-
tuentes exitum conuerſationis, imi-
8 tamini fidem. * Ieſus Chriſtus heri,
9 & hodie: ipſe & in ſæcula. * Doctri-
nis variis & peregrinis nolite abduci.
Optimum eſt enim gratia ſtabilire
cor, non eſcis: quæ non profuerunt
10 ambulantibus in eis. * Habemus al-
tare, de quo edere non habent pote-
ſtatem, qui tabernaculo deſeruiunt.
11 * ‖ Quorum enim animalium infer- ‖ Leuit.
tur ſanguis pro peccato in Sancta per 16.f.27.
pontificem, horum corpora cremen-
12 tur extra caſtra. * Propter quod &
C Ieſus, vt ſanctificaret per ſuum ſan-
guinem populum, extra portā paſſus
13 eſt. * Exeamus igitur ad eum extra
caſtra, improperium eius portantes.
14 *‖ Non enim habemus hic manentem ‖ Mich.
ciuitatem, ſed futuram inquirimus. 2.c.10.
15 * Per ipſum ergo offeramus hoſtiam
laudis ſemper Deo, id eſt, fructum
labiorum confitentium nomini eius.
16 * Beneficentiæ autem, & communio-
nis nolite obliuiſci: talibus enim ho-
17 ſtiis promeretur Deus. * Obedite præ-
poſitis veſtris, & ſubiacete eis. Ipſi
enim peruigilant, quaſi rationem pro
animabus veſtris reddituri, vt cum
gaudio hoc faciant, & non gementes:
18 hoc enim non expedit vobis. * Orate
D pro nobis: confidimus enim quia bo-
nam conſcientiam habemus in om-
19 nibus benè volentes conuerſari. * Am-
pliùs autem deprecor vos hoc facere,
20 quò celeriùs reſtituar vobis. * Deus
autem pacis, qui eduxit de mortuis
paſtorem magnum ouium, in ſan-
guine teſtamenti æterni, Dominum
21 noſtrum Ieſum Chriſtum, * aptet vos
in omni bono, vt faciatis eius volun-
tatem: faciens in vobis quod placeat
coram ſe per Ieſum Chriſtum: cui eſt
gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.
22 *Rogo autem vos fratres, vt ſuffera-
tis verbum ſolatij. Etenim perpaucis
ſcripſi

scripsi vobis. * Cognoscite fratrem 23
nostrum Timotheum dimissum: cum
quo (si celeriùs venerit) videbo vos.
*Salutate omnes præpositos vestros, 24
& omnes sanctos. Salutant vos de
Italia fratres. * Gratia cum omnibus 25
vobis. Amen.

EPISTOLA CATHOLICA BEATI IACOBI APOSTOLI.

CAPVT I.

Docet tentationum vtilitatem, & sapientiam à Deo cum confidentia postulandam: Deus tentator non est aut auctor peccati, sed ab eo procedit omnis bona donatio: hortatur vt ad audiendum veloces, ad loquendum verò & ad iram tardi sint: nec satis est veritatem audire, nisi illa opere compleatur: subdit etiam quænam sit vera & immaculata religio.

IACOBVS Dei & Domini nostri 1
Iesu Christi seruus, duodecim tri- A
bubus, quæ sunt in dispersione,
salutem. * Omne gaudium existi- 2
mate fratres mei, cùm in tentationes
‖Rom. varias incideritis: *‖sciẽtes quòd pro- 3
5.a.1. batio fidei vestræ patientiã operatur.
*Patientia autem opus perfectum ha- 4
bet: vt sitis perfecti & integri, in nul-
lo deficientes. *Si quis autem vestrûm 5
‖Matth. indiget sapientia postulet à Deo, qui
7.a.7. dat omnibus affluenter, & non im-
& 21. properat: & dabitur ei. * ‖Postulet 6
c.22. autem in fide nihil hæsitans: qui enim E
Marci hæsitat, similis est fluctui maris, qui à
11.c.24. vento mouetur & circumfertur. *non 7
Luc. 11. ergo æstimet homo ille quòd accipiat
b.9. aliquid à Domino. * Vir duplex ani- 8
Ioan.14 mo, inconstans est in omnibus viis
b.13. & suis. *Glorietur autem frater humilis 9
16.c.23. in exaltatione sua; *diues autẽ in hu- 10
f.24. militate sua, ‖quoniam sicut flos fœni
‖Eccl. transibit. * exortus est enim sol cum 11
14.c.18. ardore, & arefecit fœnum, & flos eius
Isa.40. decidit, & decor vultus eius deperiit:
b.6. ita & diues in itineribus suis marce-
1.Pet.1. scet. * ‖Beatus vir, qui suffert tenta- 12
d.24. tionem: quoniam cùm probatus fue-
‖Iob 6. rit, accipiet coronam vitæ, quam re-
a.17. promisit Deus diligentibus se.*Nemo 13

C cùm tentatur, dicat, quoniam à Deo
tentatur: Deus enim intentator malo-
rum est: ipse autem neminem tentat.
14 * Vnusquisque verò tentatur à con-
cupiscentia sua abstractus, & illectus.
15 * Deinde concupiscentia cùm conce-
perit, parit peccatum: peccatum verò
cùm consummatum fuerit, generat
16 mortem. * Nolite itaque errare fratres
17 mei dilectissimi. *Omne datum opti-
mum, & omne donum perfectum,
desursum est; descendens à Patre lu-
minum, apud quem non est transmu-
tatio, nec vicissitudinis obumbratio.
18 * Voluntariè enim genuit nos verbo
veritatis, vt simus initium aliquod
19 creaturæ eius. *Scitis fratres mei di-
lectissimi. ‖ Sit autem omnis homo ‖Prou.
velox ad audiendum; tardus autem ad 17.d.27
20 loquendum, & tardus ad iram. * Ira
enim viri, iustitiam Dei non opera-
21 tur. * Propter quod abiicientes om-
D nem immunditiam, & abundantiam
malitiæ, in mansuetudine suscipite in-
situm verbum, quod potest saluare
22 animas vestras. *‖Estote autem facto- ‖Matth.
res verbi; & non auditores tantùm, 7.d.21.
23 fallentes vosmetipsos. * Quia si quis Rom. 2.
auditor est verbi, & non factor: hic b.15.
comparabitur viro consideranti vul-
24 tum natiuitatis suæ in speculo: *con-
siderauit enim se, & abiit, & statim
25 oblitus est qualis fuerit. *Qui autem
perspexerit in legem perfectam liber-
tatis, & permanserit in ea, non audi-
tor obliuiosus factus, sed factor ope-
26 ris: hic beatus in facto suo erit. * Si
quis autem putat se religiosum esse,
non refrænans linguam suam, sed se-
ducens cor suum, huius vana est re-
27 ligio. *Religio munda & immaculata
apud Deum & Patrem, hæc est: Visi-
tare pupillos & viduas in tribulatio-
ne eorum, & immaculatum se custo-
dire ab hoc sæculo.

CAP. II.

Monet ne personarum respectu moueantur: qui enim vnicum legis præceptum transgreditur, legis transgressor est: hortatur vt operibus misericordiæ incumbant, ostendens quòd homo per opera iustificetur: nam fides sine operibus mortua est.

1 FRatres mei, nolite in personarum ‖Leuit.
A acceptione habere fidem Domini 19.c.15.
2 nostri Iesu Christi gloriæ. *Etenim si Deut.1.
introierit in conuentum vestrum vir c.16. &
aureum annulum habens in veste cã- 16.d.19.
dida; introierit autem & pauper in Prou.
3 sordido habitu, *& intendatis in eum 24.c.23.
qui indutus est veste præclara, & di- Eccl. 42
xeritis ei: Tu sede hîc benè: pauperi a.1.
autem dicatis: Tu sta illic, aut sede
sub

ſub ſcabello pedum meorum: *nonne 4
iudicatis apud voſmetipſos, & facti
eſtis iudices cogitationum iniquarũ?
*Audite fratres mei dilectiſſimi, non- 5
ne Deus elegit pauperes in hoc mun- B
do, diuites in fide, & heredes regni,
quod repromiſit Deus diligẽtibus ſe?
*Vos autem exhonoraſtis pauperem. 6
Nonne diuites per potentiam oppri-
munt vos, & ipſi trahunt vos ad iu-
dicia? * Nonne ipſi blaſphemant bo- 7
num nomen, quod inuocatum eſt
ſuper vos? * Si tamen legem perfi- 8
citis regalem ſecundùm Scripturas:
‖ Leuit. ‖ Diliges proximum tuum ſicut teip-
19. d. 18. ſum: benè facitis: * ſi autem perſo- 9
Matth. nas accipitis, peccatum operamini,
22. d. 39 redarguti à lege quaſi tranſgreſſores.
Mar. 12 * ‖ Quicumque autem totam legem 10
c. 31. ſeruauerit, offendat autem in vno,
Rom. 12 factus eſt omnium reus. * Qui enim 11
c. 9. dixit, Non mœchaberis, dixit &,
Galat. 5 Non occides. Quòd ſi non mœcha- C
c. 14. beris, occides autem, factus es tranſ-
‖ Leuit. greſſor legis. * Sic loquimini, & ſic 12
19. c. 15. facite, ſicut per legem libertatis inci-
Deut. 1. pientes iudicari. *Iudicium enim ſine 13
c. 19. miſericordia illi, qui non fecit miſe-
Matth. ricordiam: ſuperexaltat autem mi-
5. c. 19. ſericordia iudicium. *Quid proderit 14
fratres mei, ſi fidem quis dicat ſe ha-
bere, opera autem non habeat? Num-
‖ 1. Ioan. quid poterit fides ſaluare eum? * ‖ Si 15
3. c. 17. autem frater & ſoror nudi ſint, &
indigeant victu quotidiano, * dicat 16
autem aliquis ex vobis illis: Ite in pa-
ce, calefacimini & ſaturamini: non
dederitis autem eis, quæ neceſſaria
ſunt corpori, quid proderit? * Sic 17
& fides, ſi non habeat opera, mor-
tua eſt in ſemetipſa. * Sed dicet quis: 18
Tu fidem habes, & ego opera habeo,
oſtende mihi fidem tuam ſine operi-
bus: & ego oſtendam tibi ex operi-
bus fidem meam. *Tu credis quoniam 19
vnus eſt Deus: Benè facis, & dæmo- D
nes credunt, & contremiſcunt. * Vis 20
autem ſcire ô homo inanis, quoniam
‖ Gen. fides ſine operibus mortua eſt? * ‖ A- 21
22. b. 9. braham pater noſter, nonne ex ope-
ribus iuſtificatus eſt, offerens Iſaac
filium ſuum ſuper altare? * Vides quo- 22
niam fides cooperabatur operibus il-
lius: & ex operibus fides conſumma-
ta eſt? * Et ſuppleta eſt Scriptura, di- 23
‖ Gen. 15 cens: ‖ Credidit Abraham Deo, &
b. 6. reputatum eſt illi ad iuſtitiam, & ami-
Rom. 4. cus Dei appellatus eſt. * Videtis quo- 24
a. 3. niam ex operibus iuſtificatur homo,
Gal. 3. & non ex fide tantùm? * Similiter ‖ & 25
a. 6. Rahab meretrix, nonne ex operibus
‖ Ioſ. 2. iuſtificata eſt, ſuſcipiens nuntios, &
a. 10. alia via eiiciens? * Sicut enim corpus 26
ſine ſpiritu mortuum eſt, ita & fides
ſine operibus mortua eſt.

CAP. III.

Lingua mala recenſet, quam difficillimum eſt rectè gubernare; ſubditque differentiam inter ſapientiam terrenam & cæleſtem.

1 NOlite plures magiſtri fieri fratres Matth.
A mei, ſcientes quoniam maius iu- 23. a. 8.
2 dicium ſumitis. * In multis enim of-
fendimus omnes. Si quis in verbo non
offendit: hic perfectus eſt vir. poteſt
etiam fræno circumducere totũ cor-
3 pus. * Si autem equis fræna in ora
mittimus ad conſentiendum nobis,
& omne corpus illorum circumferi-
4 mus. * Ecce & naues, cùm magnæ ſint,
& à ventis validis minentur, circum-
feruntur à modico gubernaculo vbi
5 impetus dirigẽtis voluerit. * Ita & lin-
B gua modicum quidem membrum eſt,
& magna exaltat. Ecce quantus ignis
6 quàm magnam ſiluam incendit! * Et
lingua ignis eſt, vniuerſitas iniquita-
tis. Lingua conſtituitur in membris
noſtris, quæ maculat totum corpus, &
inflammat rotam natiuitatis noſtræ,
7 inflammata à gehenna. *Omnis enim
natura beſtiarum, & volucrum, & ſer-
pentium, & cæterorum domantur, &
8 domita ſunt à natura humana: * lin-
C guam autem nullus hominum doma-
re poteſt: inquietum malum, plena
9 veneno mortifero. * In ipſa benedici-
mus Deum & Patrem: & in ipſa ma-
ledicimus homines, qui ad ſimilitudi-
10 nem Dei facti ſunt. *Ex ipſo ore pro-
cedit benedictio, & maledictio. Non
oportet, fratres mei, hæc ita fieri.
11 * Numquid fons de eodem foramine
emanat dulcem, & amaram aquam?
12 * Numquid poteſt, fratres mei, ficus
vuas facere, aut vitis ficus? Sic neque
13 ſalſa dulcem poteſt facere aquã. * Quis
ſapiens, & diſciplinatus inter vos?
Oſtendat ex bona conuerſatione ope-
rationem ſuam in manſuetudine ſa-
14 pientiæ. * Quòd ſi zelum amarum ha-
betis, & contentiones ſint in cordibus
veſtris: nolite gloriari, & mendaces
15 eſſe aduerſus veritatem. * nõ eſt enim
iſta ſapientia deſurſum deſcendens:
16 ſed terrena, animalis, diabolica. * Vbi
enim zelus & contentio: ibi incon-
17 ſtantia, & omne opus prauum. * Quæ
autem deſurſum eſt ſapiẽtia, primùm
quidem pudica eſt, deinde pacifica,
modeſta, ſuaſibilis, bonis cõſentiens,
plena miſericordia, & fructibus bo-
nis, non iudicans, ſine ſimulatione.
18 * Fructus autem iuſtitiæ, in pace ſe-
minatur, facientibus pacem.

CAP. IV.

Concupiscentiis non est obsequendum, sed diabolo resistendum, & Deo appropinquandum, mutuaque dilectioni studendum, rebus incertis diuinæ prouidentiæ commissis.

VNde bella & lites in vobis? Non- 1
ne hinc? ex concupiscentiis ve- A
stris, quæ militāt in membris vestris?
* Concupiscitis, & non habetis: occi- 2
ditis, & zelatis: & non potestis adi-
pisci: litigatis, & belligeratis, & non
habetis, propter quòd non postulatis.
* Petitis, & non accipitis: eò quòd 3
malè petatis: vt in concupiscētiis ve-
stris insumatis. * Adulteri, nescitis 4
quia amicitia huius mundi, inimica B
est Dei? Quicumque ergo voluerit a-
micus esse sæculi huius, inimicus Dei
constituitur. * An putatis quia inani- 5
ter scriptura dicat: Ad inuidiam con-
cupiscit spiritus, qui habitat in vobis?
* Maiorem autem dat gratiam. Pro- 6
‖Prou. 3 pter quod dicit: ‖ Deus superbis resi-
d. 34. stit, humilibus autem dat gratiam.
* Subditi ergo estote Deo: resistite 7
autem diabolo, & fugiet à vobis. *Ap- 8
propinquate Deo, & appropinquabit C
vobis. Emundate manus, peccatores:
& purificate corda, duplices animo.
* Miseri estote, & lugete, & plorate: 9
risus vester in luctum conuertatur, &
‖1. Pet. gaudium in mœrorem. * ‖Humiliami- 10
1. b. 6. ni in conspectu Domini, & exaltabit
vos. * Nolite detrahere alterutrum 11
fratres. Qui detrahit fratri, aut qui
iudicat fratrem suum, detrahit legi,
& iudicat legem. Si autem iudicas le-
gem: non es factor legis, sed iudex.
* Vnus est legislator, & iudex, qui po- 12
‖Rom. test perdere, & liberare. * ‖ Tu autem 13
14. a. 4. quis es, qui iudicas proximum? Ecce
nunc qui dicitis: Hodie, aut crastino
ibimus in illam ciuitatem, & facie- D
mus ibi quidem annum, & mercabi-
mur, & lucrum faciemus: * qui igno- 14
ratis quid erit in crastino. * Quæ est 15
enim vita vestra? vapor est ad modi-
cum parens, & deinceps extermina-
bitur. Pro eo vt dicatis: Si Dominus
voluerit; &: Si vixerimus, faciemus
hoc, aut illud. * Nunc autem exultatis 16
in superbiis vestris. Omnis exultatio
talis, maligna est. * Scienti igitur bo- 17
num facere, & non facienti, pecca-
tum est illi.

CAP. V.

Diuitibus pauperum oppressoribus grauem comminatur vltionem, pauperes verò ad longanimitatem hortatur: iuramentum fugiendum, & infirmi à presbyteris oleo vngendi, ac peccata inuicem confitenda: quàm efficax sit iusti oratio: errantes ad veritatem sunt reducendi.

1 AGite nunc diuites, plorate vlulan-
A tes in miseriis vestris, quæ adue-
2 nient vobis. * Diuitiæ vestræ putre-
factæ sunt: & vestimenta vestra à ti-
3 neis comesta sunt. * Aurum & argen-
tum vestrum æruginauit: & ærugo
eorum in testimonium vobis erit, &
manducabit carnes vestras sicut ignis.
Thesaurizastis vobis iram in nouissi-
4 mis diebus. * Ecce merces operario-
rum, qui messuerunt regiones vestras,
quæ fraudata est à vobis, clamat: &
clamor eorum in aures Domini sa-
5 baoth introiuit. * Epulati estis super
terram, & in luxuriis enutristis corda
6 vestra, in die occisionis. * Addixistis,
& occidistis iustum, & non restitit
7 vobis. * Patientes igitur estote fra-
B tres, vsque ad aduentum Domini. Ec-
ce agricola expectat pretiosum fru-
ctum terræ, patiēter ferens donec ac-
8 cipiat temporaneum, & serotinū. * Pa-
tientes igitur estote & vos, & confir-
mate corda vestra: quoniam aduentus
9 Domini appropinquauit. * Nolite in-
gemiscere fratres in alterutrum, vt
non iudicemini. Ecce iudex ante ianuā
10 assistit. * Exemplum accipite, fratres,
exitus mali, laboris, & patientiæ, Pro-
phetas: qui locuti sunt in nomine Do-
11 mini. * Ecce beatificamus eos, qui su-
C stinuerunt. Sufferentiam Iob audistis,
& finem Domini vidistis, quoniam
misericors Dominus est, & misera-
12 tor. * Ante omnia autem fratres mei
‖ nolite iurare, neque per cælum, ne- ‖Matth.
que per terram, neque aliud quodcū- 5. f. 34.
que iuramentum. Sit autem sermo ve-
ster: Est, est: Non, non: vt non sub
13 iudicio decidatis. * Tristatur aliquis
vestrûm? oret: Æquo animo est? psal-
14 lat. * Infirmatur quis in vobis? indu-
D cat presbyteros Ecclesiæ, & orent su-
per eum, vngentes eum oleo in no-
15 mine Domini: * & oratio fidei salua-
bit infirmum, & alleuiabit eum Do-
minus: & si in peccatis sit, remitten-
16 tur ei. * Confitemini ergo alterutrum
peccata vestra, & orate pro inuicem
vt saluemini: multum enim valet de-
17 precatio iusti assidua. * ‖ Elias homo ‖3. Reg.
erat similis nobis passibilis: & oratio- 17. a. 1.
ne orauit vt non plueret super terrā, Luc. 4.
& non pluit annos tres, & mēses sex. c. 25.

*Et

*Et rursum orauit,&cælum dedit plu- 18
uiam, & terra dedit fructum suum.
*Fratres mei, si quis ex vobis errauc- 19
rit à veritate,&conuerterit quis eum:
*scire debet, quoniam qui conuerti 20
fecerit peccatorem ab errore viæ suę,
saluabit animam eius à morte,& ope-
riet multitudinem peccatorum.

EPISTOLA BEATI PETRI APOSTOLI

PRIMA.

CAPVT I.

Gratias Deo agit de vocatione ad fidem & vitam æternam, quæ tamen per multas tribulationes acquiritur, de qua Prophetæ vaticinati sunt: hortatur eos ad vitæ munditiam, vt qui Christi sanguine redempti sunt.

PETRVS Apostolus Iesu Christi, 1
electi aduenis dispersionis Pon- A
ti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ,
& Bithyniæ, *secundùm præsciē- 2
tiam Dei Patris, in sanctificationem
Spiritus, in obedientiam, & aspersio-
nem sanguinis Iesu Christi: Gratia vo-
‖ 1. Cor. bis & pax multiplicetur. *‖Benedictus 3
1.a.3. Deus & Pater Dñi nostri Iesu Christi,
Ephes. qui secundùm misericordiam suam
1.a.3. magnam regenerauit nos in spem vi-
uam, per resurrectionem Iesu Chri-
sti ex mortuis, * in hereditatem in- 4
corruptibilem, & incontaminatam,
immarcescibilem, conseruatam in cæ-
lis in vobis, * qui in virtute Dei cu- 5
stodimini per fidem in salutem, para- B
tam reuelari in tempore nouissimo.
* In quo exultabitis, modicùm nunc 6
si oportet contristari in variis ten-
tationibus: * vt probatio vestræ fidei 7
multo pretiosior auro (quod per
ignem probatur) inueniatur in laudē,
& gloriam, & honorem, in reuela-
tione Iesu Christi: * quem cùm non 8
videritis, diligitis: in quem nunc quo-
que non videntes creditis: credentes
autem exultabitis lætitia inenarra-
bili, & glorificata: *reportantes finem 9
fidei vestræ, salutem animarum. * De 10
qua salute exquisierunt, atque scru-
tati sunt prophetæ, qui de futura in
11 vobis gratia prophetauerunt: * scru-
tantes in quod vel quale tempus si-
gnificaret in eis Spiritus Christi: præ-
nuntians eas quæ in Christo sunt pas-
siones, & posteriores glorias: * quibus
12 reuelatum est, quia non sibimetipsis,
C vobis autem ministrabant ea, quæ nūc
nuntiata sunt vobis per eos qui euan-
gelizauerunt vobis, Spiritu sancto
misso de cælo, in quē desiderant An-
geli prospicere. * Propter quod suc-
13 cincti lumbos mentis vestræ, sobrij
perfectè sperate in eam, quæ offertur
vobis, gratiam, in reuelationem Iesu
Christi: * quasi filij obedientiæ, non
14 configurati prioribus ignorantiæ ve-
stræ desideriis: *sed secundùm eū, qui
15 vocauit vos, Sanctum; & ipsi in omnī
conuersatione sancti sitis: *quoniam
16 scriptum est: ‖Sancti eritis, quoniam ‖ Leu. 11.
ego sanctus sū. *Et si patrē inuocatis g.44. &
17 eum, qui sine acceptione personarum 19. a.2.
iudicat secundùm vniuscuiusq; opus, & 20.
in timore incolatus vestri tempore b.7.
18 cōuersamini. *Scientes quòd non cor- ‖ Deut.
D ruptibilibus auro vel argento redem- 10.d.17.
pti estis de vana vestra conuersatione Rom. 2.
19 paternæ traditionis: * ‖ sed pretioso b.11.
sanguine quasi agni immaculati Chri- Galat.
20 sti, & incōtaminati: *præcogniti qui- 2.b.6.
dem ante mundi constitutionem, ma- ‖ 1. Cor.
nifestati autem nouissimis tempori- 6. d.20.
21 bus propter vos, *qui per ipsum fide- & 7. d.
les estis in Deo, qui suscitauit eum à 23.
mortuis, & dedit ei gloriam, vt fides Hebr.9.
22 vestra, & spes esset in Deo: * Animas d.12.
vestras castificātes in obedientia cha- 1. Ioan.
ritatis, in fraternitatis amore, simpli- 1.b.7.
ci ex corde inuicem diligite attētiùs: Apoc.1.
23 * renati non ex semine corruptibili, b.5.
sed incorruptibili per verbum Dei vi-
24 ui, & permanentis in æternum. *‖ quia ‖ Isa.40
omnis caro vt fœnū: & omnis gloria b.6.
eius tamquā flos fœni: exaruit fœnū, Eccl.14.
25 & flos eius decidit. * Verbū autē Dñi c.8.
manet in æternum. hoc est autē ver- Iacob.1.
bum, quod euangelizatum est in vos, b.10.

CAP. II.

Exclusa omni fictione, regenerati ad Christum lapidem viuum accedant credentes qui sunt genus electū, cùm priùs essent populus abiectus: hortatur vt tamquam peregrini ab omnibus mundanis abstineant, superioribus obtemperent, afflictionesque ad Christi imitationem ferant. Rom. 6.

1 DEponentes igitur omnem mali- a.4.
A tiam, & omnē dolum, & simula- Ephes.4
tiones, & inuidias, & omnes detra- c.22.
2 ctiones, *sicut modò geniti infantes, Coloss. 3
rationabile, sine dolo lac concupisci- b.8.
3 te; vt in eo crescatis in salutem: *si ta- Heb.12.
men gustastis quoniā dulcis est Dñs. a.1.

* Ad quem accedentes lapidem viuũ, 4
ab hominibus quidem reprobatum, à
Deo autem electum, & honorificatũ:
* & ipſi tamquam lapides viui ſuper- 5
ædificamini, domus ſpiritualis, ſacer-
dotium ſanctum, offerre ſpirituales
hoſtias, acceptabiles Deo per Ieſum
Chriſtum. * Propter quod continet 6
‖ Iſaie Scriptura: ‖ Ecce pono in Sion lapi- B
28. d. 16 dem ſummum angularem, electum,
Rom. 9. pretioſum: & qui crediderit in eum,
non confundetur. * Vobis igitur ho- 7
g. 33. nor credentibus: non credentibus
autem, ‖ lapis quem reprobauerunt
‖ Pſal. ædificantes, hic factus eſt in caput
117. d. 21 anguli, * & lapis offenſionis, & petra 8
Matth. ſcandali, his qui offendunt verbo, nec
21. d. 42. credunt in quo & poſiti ſunt. * Vos 9
Act. 4. autem genus electum, regale ſacerdo-
b. 21. tium, gens ſancta, populus acquiſi-
Iſa. 8. tionis: vt virtutes annũtietis eius, qui
c. 14. de tenebris vos vocauit in admirabile
lumen ſuum. * ‖ Qui aliquando non 10
‖ Oſee populus, nunc autem populus Dei:
2. d. 23. qui non conſecuti miſericordiam,
Rom. 9. nunc autem miſericordiam conſecu-
e. 25. ti. * ‖ Chariſſimi, obſecro vos tamquã 11
‖ Rom. aduenas & peregrinos abſtinere vos C
13. d. 14. à carnalibus deſideriis, quæ militant
Galat. 5 aduerſus animam, * conuerſationem 12
c. 16. veſtram inter gentes habentes bonã:
vt in eo, quod detrectant de vobis tã-
quam de malefactoribus, ex bonis o-
peribus vos conſiderantes, glorificẽt
Deum in die viſitationis. * ‖ Subiecti 13
‖ Rom. igitur eſtote omni humanæ creaturæ
13. a. 1. propter Deum: ſiue regi, quaſi præcel-
lenti; * ſiue ducibus, tamquam ab eo 14
miſſis ad vindictam malefactorũ, lau-
dem verò bonorum: * quia ſic eſt vo- 15
luntas Dei, vt benefacientes obmute-
ſcere faciatis imprudentium hominũ
ignorantiam: * quaſi liberi, & non 16
quaſi velamen habentes malitię liber-
tatem, ſed ſicut ſerui Dei. * Omnes 17
honorate: ‖ fraternitatem diligite:
‖ Rom. Deum timete: Regem honorificate.
12. c. 10. * ‖ Serui ſubditi eſtote in omni timo- 18
‖ Epheſ. re dominis, non tantùm bonis & mo-
6. a. 5. deſtis, ſed etiam dyſcolis. * Hæc eſt 19
Coloſſ. enim gratia, ſi propter Dei conſcien- D
3. d. 22. tiam ſuſtinet quis triſtitias, patiens
Tit. 2. iniuſtè. * Quæ enim eſt gloria, ſi pec- 20
c. 9. cantes, & colaphizati ſuffertis? Sed ſi
benefacientes patiẽter ſuſtinetis; hæc
eſt gratia apud Deum. * In hoc enim 21
vocati eſtis: quia & Chriſtus paſſus eſt
pro nobis, vobis relinquens exemplũ
‖ Iſaia vt ſequamini veſtigia eius. * ‖ qui pec- 22
53. c. 9. catum non fecit, nec inuentus eſt do-
lus in ore eius: * qui cùm maledicere- 23
tur, non maledicebat: cùm pateretur,
non comminabatur: tradebat autem
24 iudicanti ſe iniuſtè: * ‖ qui peccata no- ‖ 1. Ioan.
ſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper 3. a. 5.
lignum: vt peccatis mortui, iuſtitiæ Iſa. 53.
viuamus: cuius liuore ſanati eſtis. b. 5.
25 * Eratis enim ſicut oues errantes, ſed
conuerſi eſtis nunc ad paſtorem &
epiſcopum animarum veſtrarum.

CAP. III.

De mutua inter coniuges conuerſatione, & mulierum ornatu: hortatur ad varias virtutes, vtque Chriſti exemplo ferant aduerſa: & quòd per Baptiſmum ſaluamur in ſimilitudinem eorum qui in arca Noe ſaluabantur.

1 SImiliter & mulieres ſubditæ ſint Coloſſ. 3
A viris ſuis: vt & ſi qui non credunt c. 18.
verbo, per mulierum conuerſationem Epheſ.
2 ſine verbo lucrifiant, * conſiderantes 5. e. 25.
in timore caſtam conuerſationem ve-
3 ſtram. * ‖ Quarum non ſit extrinſe- ‖ 2. Tim.
cus capillatura, aut circumdatio auri, 2. c. 9.
aut indumenti veſtimentorũ cultus:
4 * ſed qui abſconditus eſt cordis homo,
in incorruptibilitate quieti & mode-
ſti ſpiritus, qui eſt in conſpectu Dei
5 locuples. * Sic enim aliquando & ſan-
ctæ mulieres, ſperantes in Deo or-
6 nabãt ſe, ſubiectæ propriis viris. * ‖ Si- ‖ Gen. 18
cut Sara obediebat Abrahæ, dominũ b. 12.
eum vocans: cuius eſtis filiæ benefa-
cientes, & non pertimentes vllã per-
7 turbationem. * ‖ Viri ſimiliter cohabi- ‖ 1. Cor.
B tantes ſecundùm ſcientiam, quaſi in- 7. a. 3.
firmiori vaſculo muliebri impartien-
tes honorem, tamquam & coheredi-
bus gratiæ vitæ: vt non impediantur
8 orationes veſtræ. * In fine autem om-
nes vnanimes, compatientes, fraterni-
tatis amatores, miſericordes, modeſti,
9 humiles: * ‖ non reddentes malum pro ‖ Prou.
malo, nec maledictum pro maledicto, 17. c. 13.
ſed econtrariò benedicentes: quia in Rom. 12
hoc vocati eſtis, vt benedictionẽ he- d. 17.
10 reditate poſſideatis. * ‖ Qui enim vult 1. Theſ.
vitam diligere, & dies videre bonos, 5. d. 15.
coërceat linguam ſuam à malo, & la- ‖ Pſal.
11 bia eius ne loquantur dolum. * ‖ Decli- 33. c. 13.
net à malo, & faciat bonum: inquirat ‖ Iſaia
12 pacem, & ſequatur eam: * Quia oculi 2. c. 16.
C Dñi ſuper iuſtos, & aures eius in pre-
ces eorum: Vultus autem Domini ſu-
13 per faciẽtes mala. * Et quis eſt qui vo-
bis noceat, ſi boni æmulatores fueri-
14 tis? * ‖ Sed & ſi quid patimini propter ‖ Matth.
iuſtitiam, beati. Timorem autem eo- 5. a. 10.
rum ne timueritis, & non conturbe-
15 mini. * Dominum autem Chriſtum
ſanctificate in cordibus veſtris, parati
ſemper ad ſatisfactionem omni po-
ſcenti vos rationem de ea, quæ in vo-
16 bis eſt, ſpe. * ‖ ſed cum modeſtia, & ti- ‖ Sup. 2.
more, conſcientiam habentes bonã: c. 12.

vt

Rom.5. vt in eo, quod detrahunt vobis, con-
b.6. fundantur, qui calumniantur vestram
Heb. 9. bonam in Christo conuersationem.
d.28. * Melius est enim benefacientes (si 17
voluntas Dei velit) pati, quàm male- D
facientes. *quia & Christus semel pro 18
peccatis nostris mortuus est, iustus
pro iniustis, vt nos offerret Deo, mor-
tificatus quidem carne, viuificatus au-
tem spiritu. * In quo & his, qui in car- 19
cere erant, spiritibus veniens prædi-
cauit: * qui increduli fuerant aliquã- 20
‖Gen. 6 do, ‖quando expectabant Dei patien-
b.14. tiam in diebus Noë, cùm fabricaretur
Matth. arca: in qua pauci, id est octo animæ
24.d.37 saluæ factæ sunt per aquam. * Quod 21
Luc.17. & vos nunc similis formæ saluos fa-
f.26. cit baptisma: non carnis depositio
sordium, sed conscientiæ bonæ inter-
rogatio in Deum per resurrectionem
Iesu Christi, * qui est in dextera Dei, 22
deglutiens mortem vt vitæ æternæ
heredes efficeremur: profectus in cæ-
lum, subiectis sibi angelis, & potesta-
tibus, & virtutibus.

CAP. IV.

Christi morte redemptos hortatur vt pergant præterita deuitare peccata; incumbentes orationibus ac mutuæ dilectioni, semper omnia in Dei gloriam referentes, & gaudentes si propter Christum pati oporteat.

CHristo igitur passo in carne, & 1
vos eadem cogitatione armami- A
ni, quia qui passus est in carne, desiit
à peccatis: * Vt iam non desideriis 2
hominum, sed voluntati Dei, quod
reliquum est in carne viuat temporis.
‖Ephes. * ‖ Sufficit enim præteritum tempus 3
4. c. 23. ad voluntatem Gentium consumman-
dam, his qui ambulauerunt in luxu-
riis, desideriis, vinolentiis, comessa-
tionibus, potationibus, & illicitis ido-
lorum cultibus. * In quo admirantur 4
non concurrentibus vobis in eamdem
luxuriæ confusionem, blasphemãtes.
*Qui reddent rationem ei, qui para- 5
tus est iudicare viuos & mortuos. B
*Propter hoc enim & mortuis euan- 6
gelizatum est: vt iudicentur quidem
secundùm homines in carne, viuant
autem secundùm Deum in Spiritu.
*Omnium autem finis appropinqua- 7
uit. Estote itaque prudentes, & vigi-
‖Prou. late in orationibus. * Ante omnia au- 8
10.b.12. tem, mutuam in vobismetipsis chari-
Rom.12 tatem continuam habentes: quia cha-
c.13. ritas operit multitudinem peccatorũ.
Heb.13. * Hospitales inuicem sine murmura- 9
a.2. tione. * ‖ Vnusquisque, sicut accepit 10
Philip. gratiam, in alterutrum illam admini- C
2.b.14. strantes, sicut boni dispẽsatores mul-

11 tiformis gratiæ Dei. * ‖ Si quis loqui- ‖Rom.
tur, quasi sermones Dei: si quis mini- 12.b.6.
strat, tamquam ex virtute, quam ad- 1.Cor.4.
ministrat Deus: vt in omnibus hono- a. 2.
rificetur Deus per Iesum Christum;
cui est gloria, & imperium in sæcula
12 sæculorum: Amen. * Charissimi, noli-
te peregrinari in feruore, qui ad ten-
tationem vobis fit, quasi noui aliquid
13 vobis contingat: * sed communican-
tes Christi passionibus gaudete, vt &
in reuelatione gloriæ eius gaudeatis
14 exultantes. * Si exprobramini in no-
D mine Christi, beati eritis: quoniam
quod est honoris, gloriæ, & virtutis
Dei, & qui est eius Spiritus, super vos
15 requiescit. * Nemo autem vestrũm
patiatur vt homicida, aut fur, aut ma-
16 ledicus, aut alienorum appetitor. * Si
autem vt Christianus, non erubescat:
glorificet autem Deum in isto nomi-
17 ne, * quoniam tempus est vt incipiat
iudicium à domo Dei. Si autem pri-
mùm à nobis: quis finis eorum, qui
18 non credunt Dei Euangelio? * ‖ Et si ‖Prou.
iustus vix saluabitur, impius & pec- 11.d.31.
19 cator vbi parebunt? * Itaque & hi, qui
patiuntur secundùm voluntatem Dei,
fideli Creatori commendent animas
suas in benefactis.

CAP. V.

Seniores orat vt verbo & exemplo pascant gregem Dei, iuniores autem illis subditi sint: hortatur omnes vt sese demittant, diuinæ curæ totos se tradentes, & in sobrietate ac fide diabolo resistentes.

1 SEniores ergo, qui in vobis sunt,
A obsecro, consenior & testis Chri-
sti passionum: qui & eius, quæ in fu-
turo reuelanda est, gloriæ communi-
2 cator: * pascite qui in vobis est gre-
gem Dei, prouidentes non coactè, sed
spontaneè secundùm Deum: neque
turpis lucri gratia, sed voluntariè:
3 * neque vt dominantes in cleris, sed
4 forma facti gregis ex animo. * & cùm
B apparuerit princeps pastorum, per-
cipietis immarcescibilem gloriæ co-
5 ronam. * Similiter adolescentes sub-
diti estote senioribus. ‖Omnes autem
inuicem humilitatem insinuate, ‖quia ‖Rom.
Deus superbis resistit, humilibus au- 12 c.10.
6 tem dat gratiam. * Humiliamini igi- ‖Iac. 4.
tur sub potenti manu Dei, vt vos ex- c. 10.
7 altet in tempore visitationis: * omnem Psal. 54
sollicitudinem vestram proiicientes in a.23.
eum, quoniam ipsi cura est de vobis. Matth.
8 * Sobrii estote, & vigilate: quia ad- 6. c.25.
C uersarius vester diabolus tamquam Luc. 12.
leo rugiens circuit, quærens quem de- c.12.
9 uoret: * cui resistite fortes in fide:
scientes eamdem passionem ei, quæ

in mundo est, vestræ fraternitati fie-
ri. * Deus autem omnis gratiæ, qui 10
vocauit nos in æternam suam glo-
riam in Christo Iesu, modicum paf-
sos ipse perficiet, confirmabit, soli-
dabitque. * Ipsi gloria, & imperium 11
in sæcula sæculorum. Amen. * Per 12
Siluanum fidelem fratrem vobis, vt D
arbitror, breuiter scripsi: obsecrans
& contestans, hanc esse veram gra-
tiam Dei, in qua statis. * Salutat vos 13
Ecclesia, quæ est in Babylone coële-
cta, & Marcus filius meus. * Salutate 14
inuicem in osculo sancto. Gratia vo-
bis omnibus, qui estis in Christo Iesu.
Amen.

EPISTOLA BEATI PETRI APOSTOLI SECVNDA.

CAPVT I.

Hortatur vt memores maximorum quæ à Deo acceperunt donorum, per varias scandant virtutes, vt sic introitus in regnum Domini illis ministretur: dicitque se breui moriturum, & suæ doctrinæ certitudinem ostendit ex Christo doctore, quem & vox Patris & Prophetæ commendarunt.

SImon Petrus, seruus & Apo- 1
stolus Iesu Christi, iis qui coæ- A
qualem nobiscum sortiti sunt fi-
dem in iustitia Dei nostri, & Sal-
uatoris Iesu Christi. * Gratia vobis & 2
pax adimpleatur in cognitione Dei,
& Christi Iesu Domini nostri: * quo- 3
modo omnia nobis diuinæ virtutis
suæ, quæ ad vitam & pietatem dona-
ta sunt, per cognitionem eius, qui vo-
cauit nos propria gloria & virtute,
* per quem maxima & pretiosa no- 4
bis promissa donauit: vt per hæc ef-
ficiamini diuinæ consortes naturæ:
fugientes eius, quæ in mũdo est, con-
cupiscentiæ corruptionem. * Vos au- 5
tem curam omnem subinferentes, mi- B
nistrate in fide vestra virtutem, in vir-
tute autem scientiam, * in scientia au- 6
tem abstinentiam, in abstinentia au-
tem patientiam, in patientia autem
pietatem, * in pietate autem amorem 7
fraternitatis, in amore autem frater-
nitatis charitatem. * Hæc enim si vo- 8
biscum adsint, & superent; non va-
cuos, nec sine fructu vos constituent
in Domini nostri Iesu Christi cogni-
9 tione. * Cui enim non præstò sunt
hæc, cæcus est, & manu tentans, obli-
uionem accipiens purgationis vete-
10 rum suorum delictorum. * Quapro-
pter fratres magis satagite, vt per bo-
na opera certam vestram vocationem
C & electionem faciatis: hæc enim fa-
cientes, non peccabitis aliquando.
11 * Sic enim abundanter ministrabitur
vobis introitus in æternum regnum
Domini nostri, & Saluatoris Iesu Chri-
12 sti. * Propter quod incipiam vos sem-
per commonere de his; & quidem
scientes & confirmatos vos in præ-
13 senti veritate. * Iustum autem arbitror
quamdiu sum in hoc tabernaculo, su-
14 scitare vos in commonitione: * cer-
tus quòd velox est depositio taberna-
culi mei, secundùm quod & Dominus
noster Iesus Christus ‖ significauit mi- ‖ *Ioan.*
15 hi. * Dabo autem operam & frequen- *21.f.19.*
ter habere vos post obitum meum, vt
16 horum memoriam faciatis. * ‖ Non ‖ *1. Cor*
enim doctas fabulas secuti, notam fe- *1. c.17.*
cimus vobis Domini nostri Iesu Chri-
sti virtutem & præsentiam: sed spe-
culatores facti illius magnitudinis.
17 * Accipiens enim à Deo Patre hono-
D rem & gloriam, voce delapsa ad eum
huiuscemodi à magnifica gloria: ‖ Hic ‖ *Math.*
est Filius meus dilectus, in quo mihi *17.a.5.*
18 complacui, ipsum audite. * Et hanc vo-
cem nos audiuimus de cælo allatam,
cùm essemus cum ipso in monte san-
19 cto. * Et habemus firmiorem prophe-
ticum sermonem: cui benefacitis at-
tendentes, quasi lucernæ lucenti in
caliginoso loco, donec dies elucescat,
& lucifer oriatur in cordibus vestris:
20 * ‖ hoc primùm intelligentes, quòd ‖ *1. Tim.*
omnis prophetia Scripturæ propria *3.d.16.*
21 interpretatione non fit. * Non enim
voluntate humana allata est aliquan-
do prophetia: sed Spiritu sancto in-
spirati, locuti sunt sancti Dei homi-
nes.

CAP. II.

Pseudoprophetæ multos seducent, verùm acriter punientur, sicut de malis actum est tempore diluuij, & de Sodomitis: prosequitur autem prauos mores horum, quos admodum effusos dicit in libidinem.

1 FVerunt verò & pseudoprophetæ
A in populo, sicut & in vobis erunt
magistri mendaces, qui introducent
sectas perditionis, & eum, qui emit
eos, Dominum negant, superducentes
2 sibi celerem perditionem. * Et multi

se-

sequentur eorum luxurias, per quos
via veritatis blasphemabitur: * & in 3
auaritia fictis verbis de vobis negotia-
buntur: quibus iudicium iam olim
non cessat, & perditio eorum non
dormitat. * ‖ Si enim Deus angelis 4
‖ Iob.4. d.18. peccantibus non pepercit, sed ruden-
Iud.b.6. tibus inferni detractos in tartarum
tradidit cruciandos, in iudicium re-
seruari. * Et originali mundo non pe- 5
‖ Gen.7. a.1. percit, ‖ sed octauũ Noë iustitiæ præ-
conem custodiuit, diluuium mundo
‖ Gen.19 b.25. impiorum inducens. * ‖ Et ciuitates 6
Sodomorum & Gomorrhæorum in B
cinerem redigens, euersione damna-
uit: exemplum eorũ, qui impiè actu-
ri sunt, ponens: * & iustum Lot op- 7
pressum à nefandorum iniuria ac lu-
xuriosa conuersatione eripuit: * aspe- 8
ctu enim, & auditu iustus erat: habi-
tans apud eos, qui de die in diem am-
mam iustam iniquis operibus crucia-
bant. * Nouit Dominus pios de ten- 9
tatione eripere: iniquos verò in diem
indicij reseruare cruciandos: * magis 10
autem eos, qui post carnem in concu-
piscentia immunditiæ ambulant, do-
minationemque contemnunt, auda-
ces, sibi placentes, sectas nõ metuunt
introducere blasphemantes: * vbi an- 11
geli fortitudine & virtute cùm sint
maiores, nõ portant aduersum se exe-
crabile iudicium. * Hi verò velut ir- 12
rationabilia pecora, naturaliter in ca-
ptionem & in perniciem in his quæ
ignorant blasphemãtes in corruptio-
ne sua peribunt, * percipientes merce- 13
dem iniustitiæ, voluptatẽ existiman-
tes diei delicias: coinquinationes, & C
maculæ deliciis affluentes, in conui-
uijs suis luxuriantes vobiscum, * ocu- 14
los habentes plenos adulterii, & in-
cessabilis delicti. Pellicientes animas
instabiles, cor exercitatum auaritia
habentes, maledictionis filij: * dere- 15
linquentes rectam viam errauerunt,
‖ Nu.22 d.23. ‖ secuti viam Balaam ex Bosor, qui
mercedem iniquitatis amauit: * cor- 16
Iud.b.11. reptionem verò habuit suæ vesaniæ:
subiugale mutum animal, hominis
voce loquens, prohibuit prophetę in-
sipientiam. * Hi sunt fontes sine aqua, 17
& nebulæ turbinibus exagitatæ, qui-
bus caligo tenebrarũ reseruatur. * Su- 18
perba enim vanitatis loquens, pel- D
liciunt in desideriis carnis luxuriæ
eos, qui paululum effugiunt, qui in
errore conuersantur: * libertatem il- 19
lis promittentes, cùm ipsi serui sint
‖ Ioã.8. d.24. corruptionis: ‖ à quo enim quis su-
peratus est, huius & seruus est. * Si 20
Rom.16 c.20. enim refugientes coinquinationes
mundi in cognitione Domini nostri,

& Saluatoris Iesu Christi, his rursus Heb.6.
implicati superantur: facta sunt eis a.4.
21 posteriora deteriora prioribus. * Me- Matth.
lius enim erat illis non cognoscere 12.d.45.
viam iustitiæ, quàm post agnitionem,
retrorsum conuerti ab eo, quod illis
22 traditum est, sancto mandato. * Con-
tigit enim eis illud veri prouerbij: ‖ Prou.
‖ Canis reuersus ad suum vomitum; 26.b.12.
&, Sus lota in volutabro luti.

CAP. III.

Propter quosdam illusores secundum Domini aduentum negantes, astruit futuram mundi renouationem, cum breui & insperato Dominus adueniet: ad cuius aduentum monet vt se præparent, laudans Pauli scripta quæ indocti deprauant.

1 A Hanc ecce vobis, charissimi, se-
cundam scribo epistolam, in qui-
bus vestram excito in commonitione
2 sinceram mentem: * vt memores sitis
eorum, quæ prædixi, verborũ à san-
ctis Prophetis, & Apostolorum ve-
strorum, præceptorum Domini &
3 Saluatoris. * ‖ hoc primùm scientes, ‖ 1.Ti.4.
quòd venient in nouissimis diebus in a.1.
deceptione illusores, iuxta proprias 2.Ti.3.
4 concupiscentias ambulantes, * dicen- a.1.
tes: ‖ Vbi est promissio, aut aduentus Iud.d.
B eius? ex quo enim patres dormierunt, 18.
omnia sic perseuerant ab initio crea- ‖ Ezec.
5 turæ. * Latet enim eos hoc volentes, 12.f.27.
quòd cæli erãt priùs, & terra, de aqua
& per aquam consistens Dei verbo:
6 * per quæ, ille tunc mundus aqua in-
7 undatus periit: * Cæli autem qui nũc
sunt, & terra, eodem verbo repositi
sunt, igni reseruati in diem iudicii, &
8 perditionis impiorum hominum. * V-
num verò hoc non lateat vos, cha-
rissimi, quia vnus dies apud Domi-
num sicut mille anni, & mille anni
9 sicut dies vnus. * Non tardat Domi-
nus promissionem suam, sicut quidam
C existimant: sed patienter agit propter
10 vos, nolens aliquos perire, sed omnes
ad pœnitentiam reuerti. * ‖ Adueniet ‖ 1.The.
autem dies Domini vt fur: in quo 5.a.2.
cæli magno impetu trãsient, elemen- Apo.3.
ta verò calore soluentur, terra autem a.3. &
11 & quæ in ipsa sunt opera, exurentur. 16.c.15.
* Cùm igitur hæc omnia dissoluenda
12 sint, quales oportet vos esse in sanctis
conuersationibus & pietatibus, * ex-
pectantes & properantes in aduen-
tum diei Domini, per quem cæli ar-
dentes soluentur, & elementa ignis
13 ardore tabescent? * ‖ Nouos verò cæ- ‖ Isa.65.
los, & nouam terram secundùm pro- c.17.&
missa ipsius expectamus, in quibus 66.g.22
14 iustitia habitat. * Propter quod charis- Apoc.
simi hæc expectantes, satagite imma- 21.a.1.
 culati

culati & inuiolati ei inueniri in pace.
‖ Rom. 15 * & ‖ Domini nostri longanimita-
2. a 4. tem, salutem arbitremini: sicut & D
charissimus frater noster Paulus se-
cũdùm datam sibi sapientiam scripsit
16 vobis, * sicut & in omnibus epistolis,
loquens in eis de his: in quibus sunt
quædam difficilia intellectu, quæ in-
docti & instabiles deprauant, sicut &
ceteras Scripturas, ad suam ipsorum
17 perditionem. * Vos igitur fratres præ-
scientes custodite: ne insipientium
errore traducti excidatis à propria
18 firmitate. * crescite verò in gratia, &
in cognitione Domini nostri, & Sal-
uatoris Iesu Christi. Ipsi gloria &
nunc, & in diem æternitatis. Amen.

EPISTOLA B. IOANNIS APOSTOLI PRIMA.

CAPVT I.

*Ioannes quod de Christo vidit & audi-
uit, aliis annuntiat, vt vnà cum ipso
socientur Deo & Christo eius filio,
cuius sanguine hominum peccata
mundantur; porrò qui se peccasse ne-
gat, Deum mendacem facit.*

1 QVOD fuit ab initio, quod
A audiuimus, quod vidimus
oculis nostris, quod perspe-
ximus, & manus nostræ
2 contrectauerunt de verbo vitæ: * &
vita manifestata est, & vidimus, & te-
stamur, & annuntiamus vobis vitam
æternam, quæ erat apud Patrem, &
3 apparuit nobis; * quod vidimus &
B audiuimus, annuntiamus vobis, vt &
vos societatem habeatis nobiscum, &
societas nostra sit cum Patre, & cum
4 Filio eius Iesu Christo. * Et hæc scri-
bimus vobis vt gaudeatis, & gaudium
5 vestrum sit plenum. * Et hæc est an-
nuntiatio, quam audiuimus ab eo, &
‖ Ioan. C annuntiamus vobis; ‖ Quoniam Deus
8. b. 12. 6 lux est, & tenebræ in eo non sunt vl-
læ. * Si dixerimus quoniam societa-
tem habemus cum eo, & in tenebris
ambulamus, mentimur, & veritatem
7 non facimus. * Si autem in luce am-
bulamus, sicut & ipse est in luce; so-
‖ Heb. 9. cietatem habemus ad inuicem, ‖ &
d. 14. sanguis Iesu Christi, Filij eius, emun-
1. Petr. 8 dat nos ab omni peccato. * ‖ Si dixe-
rimus quoniam peccatum non habe- 1. d. 19.
mus; ipsi nos seducimus, & veritas in Apoc. 1.
9 nobis non est. * Si confiteamur pec- b. 5.
D cata nostra; fidelis est, & iustus, vt re- ‖ 3. Reg.
mittat nobis peccata nostra, & emun- 8. e. 45.
10 det nos ab omni iniquitate. * Si dixe- 2. Par. 6
rimus quoniam non peccauimus; g. 36.
mendacem facimus eum, & verbum Prou. 20
eius non est in nobis. b. 9.

CAP. II. Eccli. 7. c. 21.

*Iesus Christus aduocatus noster est apud
Patrem, & propitiatio pro peccatis
totius mundi: obseruatione autem
mandatorum Dei comprobatur vera
Dei notitia ac dilectio: quod sit ve-
tus ac nouum mandatum: quis sit in
luce & in tenebris: varijs scribit æ-
tatibus, reuocans à mundi dilectione
& ab hæreticis, ac monens vt semel
acceptæ fidei adhæreant, sequentes
ductum Spiritus sancti.*

1 FIlioli mei, hæc scribo vobis, vt non
A peccetis. Sed & si quis peccauerit,
aduocatum habemus apud Patrem,
2 Iesum Christum iustum: * & ipse est
propitiatio pro peccatis nostris; non
pro nostris autem tantùm, sed etiam
3 pro totius mundi. * Et in hoc scimus
quoniam cognouimus eum, si man-
4 data eius obseruemus. * Qui dicit se
nosse eum, & mandata eius non cu-
stodit, mendax est, & in hoc veritas
5 non est. * Qui autem seruat verbum
eius, verè in hoc charitas Dei perfecta
est: & in hoc scimus quoniam in ipso
6 sumus. * Qui dicit se in ipso manere,
debet, sicut ille ambulauit, & ipse
7 B ambulare. * Charissimi, non manda-
tum nouum scribo vobis, sed manda-
tum vetus, quod habuistis ab initio:
Mandatum vetus, est verbum quod
8 audistis. * ‖ Iterùm mandatum nouum ‖ Ioan.
scribo vobis, quod verũ est & in ipso, 13. d. 34.
& in vobis: quia tenebræ transierunt, & 15. b.
9 & verum lumen iam lucet. * Qui di- 12.
cit se in luce esse, & fratrem suum
10 odit, in tenebris est vsq; adhuc. * ‖ Qui ‖ Inf. 3.
diligit fratrem suum, in lumine ma- c. 14.
11 net, & scandalum in eo non est. * Qui
autem odit fratrem suum, in tene-
bris est, & in tenebris ambulat, & ne-
scit quò eat: quia tenebræ obcæcaue-
12 runt oculos eius. * Scribo vobis, filio-
li, quoniam remittuntur vobis pecca-
13 ta propter nomen eius. * Scribo vo-
bis patres, quoniam cognouistis eum,
qui ab initio est. Scribo vobis adole-
scentes, quoniam vicistis malignum.
14 * Scribo vobis infantes, quoniam co-
gnouistis patrem. Scribo vobis iuue-
nes, quoniam fortes estis, & verbum
Dei manet in vobis, & vicistis mali-
15 gnum. * Nolite diligere mundum, ne-

que

que ea quæ in mundo ſunt. * Si quis 16
diligit mundum, non eſt charitas Pa- C
tris in eo: * quoniam omne quod eſt 17
in mundo, concupiſcentia carnis eſt,
& concupiſcentia oculorum, & ſu-
perbia vitæ: quæ non eſt ex Patre, ſed
ex mundo eſt. * Et mundus tranſit, & 18
concupiſcentia eius. Qui autem facit
voluntatem Dei, manet in æternum.
* Filioli, nouiſſima hora eſt: & ſicut 19
audiſtis quia Antichriſtus venit, &
nunc Antichriſti multi facti ſunt:
vnde ſcimus, quia nouiſſima hora eſt.
* Ex nobis prodierunt, ſed non erant 20
ex nobis: nam, ſi fuiſſent ex nobis,
permanſiſſent vtique nobiſcum: ſed
vt manifeſti ſint quoniam non ſunt
omnes ex nobis. * Sed vos vnctionem 21
habetis à Sancto, & noſtis omnia.
* Non ſcripſi vobis quaſi ignoranti- 22
bus veritatem, ſed quaſi ſcientibus
eam: & quoniam omne mendacium
ex veritate non eſt. * Quis eſt men- 23
dax, niſi is qui negat quoniam Ieſus
eſt Chriſtus? Hic eſt Antichriſtus, qui D
negat Patrem, & Filium. * Omnis 24
qui negat Filium, nec Patrem habet:
qui confitetur Filium, & Patrem ha-
bet. * Vos quod audiſtis ab initio, in 25
vobis permaneat: Si in vobis perman-
ſerit quod audiſtis ab initio, & vos in
Filio & Patre manebitis. * Et hæc eſt 26
repromiſſio, quam ipſe pollicitus eſt
nobis, vitam æternam. * Hæc ſcripſi 27
vobis de his, qui ſeducunt vos. * Et vos 28
vnctionem quam accepiſtis ab eo, ma-
neat in vobis. Et non neceſſe habetis
vt aliquis doceat vos: ſed ſicut vnctio
eius docet vos de omnibus, & verum
eſt, & non eſt mendacium. Et ſicut
docuit vos: manete in eo. * Et nunc 29
filioli, manete in eo: vt cùm apparue-
rit, habeamus fiduciam, & non con-
fundamur ab eo in aduentu eius. * Si 30
ſcitis quoniam iuſtus eſt, ſcitote quo-
niam & omnis qui facit iuſtitiam, ex
ipſo natus eſt.

CAP. III.

De Dei erga nos charitate, & quomodo diſtinguantur qui ex Deo ſunt & qui ex diaboli: de dilectione & odio fratrum: qui mentis puritate & fide in Chriſtum quidpiam à Deo petit, impetrat.

Videte qualem charitatem dedit 1
nobis Pater, vt filij Dei nomine- A
mur & ſimus. Propter hoc mundus
non nouit nos: quia non nouit eum.
* Chariſſimi, nunc filii Dei ſumus: & 2
nondum apparuit quid erimus. Sci-
mus quoniam cùm apparuerit, ſimi-
les ei erimus: quoniam videbimus
eum ſicuti eſt. * Et omnis qui habet 3
hanc ſpem in eo, ſanctificat ſe, ſicut
4 & ille ſanctus eſt. * Omnis qui facit
peccatum, & iniquitatem facit: & pec-
5 catum eſt iniquitas. * Et ſcitis quia ‖ *Iſa.53.*
ille apparuit vt peccata noſtra tolle- *c. 9.*
6 ret & peccatum in eo non eſt. * Omnis *1. Pet.2.*
qui in eo manet, nõ peccat: & omnis *d.22.*
qui peccat, nõ vidit eũ, nec cognouit
7 eum. * Filioli, nemo vos ſeducat. Qui
B facit iuſtitiam, iuſtus eſt: ſicut & ille
8 iuſtus eſt. * ‖ Qui facit peccatum, ex ‖ *Ioã.8.*
diabolo eſt: quoniam ab initio dia- *f.44.*
bolus peccat. In hoc apparuit Filius
9 Dei, vt diſſoluat opera diaboli. * Om-
nis qui natus eſt ex Deo, peccatũ non
facit: quoniam ſemen ipſius in eo ma-
net, & nõ poteſt peccare, quoniam ex
10 Deo natus eſt. * In hoc manifeſti ſunt
filij Dei, & filij diaboli. Omnis qui nõ
eſt iuſtus, non eſt ex Deo, & qui non
11 diligit fratrem ſuum: * quoniam hæc
eſt annuntiatio, quam audiſtis ab ini-
12 tio, ‖ vt diligatis alterutrum. * Non ‖ *Ioã.13.*
ſicut ‖ Cain, qui ex maligno erat, & *d.34. &*
occidit fratrem ſuum. Et propter quid *15. b. 12.*
occidit eum? Quoniam opera eius ‖ *Gen. 4.*
maligna erant, fratris autem eius, iu- *b.8.*
13 ſta. * Nolite mirari fratres, ſi odit vos
14 mundus. * Nos ſcimus quoniam trãſ-
C lati ſumus de morte ad vitam, quo-
niam diligimus fratres. ‖ Qui non di- ‖ *Leu.19.*
15 ligit, manet in morte: * omnis qui *d.17.*
odit fratrem ſuum, homicida eſt. Et
ſcitis quoniam omnis homicida non
habet vitam æternam in ſemetipſo
16 manentem. * ‖ In hoc cognouimus ‖ *Ioã.15.*
charitatem Dei, quoniam ille animam *b. 13.*
ſuam pro nobis poſuit: & nos debe-
mus pro fratribus animas ponere.
17 * ‖ Qui habuerit ſubſtantiam huius ‖ *Iac. 2.*
mundi, & viderit fratrem ſuum ne- *c.17.*
ceſſitatem habere, & clauſerit viſcera
ſua ab eo: quomodo charitas Dei ma-
18 net in eo? * Filioli mei, non diligamus
D verbo, neque lingua, ſed opere & veri-
19 tate. * in hoc cognoſcimus quoniam
ex veritate ſumus: & in conſpectu
20 eius ſuadebimus corda noſtra. * Quo-
niam ſi reprehenderit nos cor noſtrũ:
maior eſt Deus corde noſtro, & no-
21 uit omnia. * Chariſſimi, ſi cor noſtrum
non reprehenderit nos, fiduciam ha-
22 bemus ad Deum: * ‖ & quidquid pe- ‖ *Math.*
tierimus, accipiemus ab eo: quoniam *21. c.22.*
mandata eius cuſtodimus, & ea, quæ
23 ſunt placita coram eo, facimus. * ‖ Et ‖ *Ioã 6.*
hoc eſt mandatum eius: Vt credamus *d.29. &*
in nomine Filij eius Ieſu Chriſti: & *27. a.3.*
diligamus alterutrũ, ſicut dedit man-
24 datum nobis. * ‖ Et qui ſeruat man- ‖ *Ioã.13.*
data eius, in illo manet, & ipſe in eo, *d. 34. &*
& in hoc ſcimus quoniam manet in *15. b. 12.*
nobis de Spiritu, quem dedit nobis.

CAP.

quidquid petierimus: scimus quoniam habemus petitiones quas postu-
lamus ab eo. * Qui scit fratrem suum 16
D peccare peccatum non ad mortem,
petat, & dabitur ei vita peccanti non
ad mortem. Est peccatum ad mortem, non pro illo dico vt roget quis.
17 * Omnis iniquitas, peccatum est: &
18 est peccatum ad mortem. * Scimus
quia omnis qui natus est ex Deo, non
peccat: sed generatio Dei conseruat
eum, & malignus non tangit eum.
19 * Scimus quoniam ex Deo sumus: &
mundus totus in maligno positus est.
20 * Et scimus quoniam Filius Dei ve-
‖ Luc. 24. 45. nit, ‖ & dedit nobis sensum vt cognoscamus verum Deum, & simus in
vero Filio eius. Hic est verus Deus, &
21 vita æterna. * Filioli, custodite vos à
simulacris. Amen.

EPISTOLA
B. IOANNIS
APOSTOLI
SECVNDA.

Electam hanc eiusque filios in charitate & fide confirmat, ne ab hæreticis seducantur: idque paucis; cetera seruans donec ad eos veniat.

1 A SENIOR Electæ dominæ, & natis eius, quos ego diligo in veritate, & non ego solus, sed &
omnes qui cognouerunt verita-
2 tem. * propter veritatem quæ permanet in nobis, & nobiscum erit in
3 æternum. * Sit vobiscum gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & à
Christo Iesu Filio Patris, in veritate
4 & charitate. * Gauisus sum valdè, quo-
B niam inueni de filijs tuis ambulantes
in veritate, sicut mandatum accepi-
5 mus à Patre. * Et nunc rogo te domina, non tamquam mandatum
nouum scribens tibi, sed quod habuimus ab initio, ‖ vt diligamus alte-
‖ Isa 15. 12. 6 rutrum. * Et hæc est charitas, vt am-
C bulemus secundùm mandata eius.
Hoc est enim mandatum, vt quemadmodum audistis ab initio, in eo
7 ambuletis: * quoniam multi seductores exierunt in mundum, qui non
confitentur Iesum Christum venisse
in carnem: hic est seductor, & anti-
8 christus. * Videte vosmetipsos, ne perdatis quæ operati estis: sed vt merce-
9 dem plenam accipiatis. * Omnis qui
recedit, & non permanet in doctrina
Christi, Deum non habet: qui permaner in doctrina, hic & Patrem & Fi-
10 lium habet. * Si quis venit ad vos, &
D hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec AVE ei
11 dixeritis. * Qui enim dicit illi AVE,
communicat operibus eius malignis.
12 * Plura habens vobis scribere, nolui
per chartam & atramentum: spero
enim me futurum apud vos, & os
ad os loqui: vt gaudium vestrum ple-
13 num sit. * Salutant te filij sororis tuæ
Electæ.

EPISTOLA
B. IOANNIS
APOSTOLI
TERTIA.

Gaium collaudat quòd in veritate ambulet; & peregrinos humane excipiat; subdens de Diotrephis calumniis & inhumanitate, ac Demetrio optimum perhibens testimonium, subiungens se illum breui inuisurum.

1 SENIOR Gaio charissimo, quem
2 ego diligo in veritate. * Charissi-
A me, de omnibus orationem facio
prosperè te ingredi, & valere, si-
3 cut prosperè agit anima tua. * Gaui-
B sus sum valdè venientibus fratribus, &
testimonium perhibentibus veritati
4 tuę, sicut tu in veritate ambulas. * Maiorem horum non habeo gratiam,
quàm vt audiam filios meos in veri-
5 tate ambulare. * Charissime, fideliter
facis quidquid operaris in fratres, &
6 hoc in peregrinos, * qui testimonium
reddiderunt charitati tuæ in conspectu Ecclesiæ: quos, benefaciens, dedu-
7 ces dignè Deo. * Pro nomine enim
C eius profecti sunt, nihil accipientes à
8 Gentibus. * Nos ergo debemus suscipere huiusmodi, vt cooperatores si-
9 mus veritatis. * Scripsissem forsitan
Ecclesiæ: sed is, qui amat primatum
gerere in eis, Diotrephes, non recipit
10 nos. * propter hoc si venero, commonebo eius opera, quæ facit, verbis malignis garriens in nos: & quasi non ei
ista sufficiant; neque ipse suscipit fratres; & eos, qui suscipiunt, prohibet,
11 & de Ecclesia eijcit. * Charissime, noli
D imitari malum; sed quod bonum est.
Qui

Qui benefacit, ex Deo eſt: qui male-
facit, non vidit Deum.* Demetrio te- 12
ſtimonium redditur ab omnibus, &
ab ipſa veritate, ſed & nos teſtimo-
nium perhibemus: & noſti quoniam
teſtimonium noſtrum verum eſt.
* Multa habui tibi ſcribere: ſed nolui 13
per atramentum & calamum ſcribere
tibi. * Spero autem protinus te vide- 14
re, & os ad os loquemur. Pax tibi.
Salutant te amici. Saluta amicos no-
minatim.

EPISTOLA CATHOLICA BEATI IVDAE APOSTOLI.

Monet vt firmi ſint in tradita ſemel fide aduerſus inſurgentes impios ac laſciuos, ſubdens de horum ſupplicio in modum Iudæorum ac Sodomorum: nam & hi nullum veriti, effrenè feruntur in omnem carnis concupiſcentiam, quos diuerſis rebus comparat: & iſtos ad Enoch ac Apoſtolorum de illis vaticinia reuocat.

IVDAS Ieſu Chriſti ſeruus, frater 1
autem Iacobi, his qui ſunt in Deo A
Patre dilectis, & Chriſto Ieſu con-
ſeruatis, & vocatis.* Miſericordia vo-
bis, & pax, & charitas adimpleatur. 2
* Chariſſimi, omnem ſolicitudinem
faciens ſcribendi vobis de communi 3
veſtra ſalute, neceſſe habui ſcribere
vobis: deprecans ſupercertari ſemel
traditæ ſanctis fidei. * Subintroierunt 4
enim quidam homines (qui olim præ-
ſcripti ſunt in hoc iudicium) impij,
Dei noſtri gratiam transferentes in
luxuriam, & ſolum Dominatorem &
Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum
negantes. * Commonere autem vos 5
volo, ſcientes ſemel omnia, quoniam B
Ieſus populum de terra Ægypti ſal-
‖ Num. uans, ‖ ſecundo eos, qui non credi-
14. f. 37. derunt, perdidit: * Angelos verò, qui 6
non ſeruauerunt ſuum principatum,
ſed dereliquerunt ſuum domicilium,
in iudicium magni diei, vinculis æter-
nis ſub caligine reſeruauit.* Sicut So- 7
doma, & Gomorrha, & finitimæ ciui-
tates ſimili modo exfornicatæ, & ab-
euntes poſt carnem alteram, factæ
ſunt exemplum, ignis æterni pœnam
ſuſtinentes. * Similiter & hi carnem 8
quidem maculant, dominationem au-
tem ſpernunt, maieſtatem autem blaſ-
9 phemant. * ‖ Cum Michael Archange- ‖ Zach.
lus cum diabolo diſputans altercare- 3. a. 2.
tur de Moyſi corpore, non eſt auſus
iudicium inferre blaſphemiæ: ſed di-
10 xit: Imperet tibi Dominus. * Hi au-
tem, quæcumque quidem ignorant,
blaſphemant: quæcumque autem na-
turaliter, tamquam muta animalia
11 norunt, in his corrumpuntur. * Væ
illis, quia in ‖ via Cain abierunt, & ‖ Gen. 4
‖ errore Balaam mercede effuſi ſunt, b. 8.
& in contradictione ‖ Core perierũt. ‖ Num.
12 * Hi ſunt in epulis ſuis maculæ, con- 21. d. 23.
C uiuantes ſine timore, ſemetipſos pa- ‖ Num.
ſcentes, nubes ſine aqua quæ à ventis 16. a. 1.
circumferuntur, arbores autumnales 2. Pet. 2.
infructuoſæ, bis mortuæ, eradicatæ, d. 17.
13 * fluctus feri maris, deſpumantes ſuas
confuſiones, ſidera errantia: quibus
procella tenebrarum ſeruata eſt in
14 æternum. * Prophetauit autem & de
his ſeptimus ab Adam Enoch dicens:
‖ Ecce venit Dominus in ſanctis mil- ‖ Apoc. 1
15 libus ſuis * facere iudicium contra b. 7.
omnes, & arguere omnes impios de
omnibus operibus impietatis eorum,
quibus impiè egerunt, & de omnibus
duris, quæ locuti ſunt contra Deum
16 peccatores impij. * Hi ſunt murmu-
ratores queruloſi, ſecundùm deſide-
ria ſua ambulantes, ‖ & os eorum lo- ‖ Pſ. 16.
quitur ſuperba, mirantes perſonas c. 10.
17 quæſtus cauſa. * Vos autem chariſſi-
D mi, memores eſtote verborum, ‖ quæ ‖ 1. Tim.
prædicta ſunt ab Apoſtolis Domini 4. a. 1.
18 noſtri Ieſu Chriſti, * qui dicebant vo- 2. Tim.
bis, quoniam in nouiſſimo tempore 3. a. 1.
venient illuſores, ſecundùm deſide- 2. Pet. 3.
ria ſua ambulantes in impietatibus. a. 3.
19 * Hi ſunt, qui ſegregant ſemetipſos,
animales, Spiritum non habentes.
20 * Vos autem chariſſimi, ſuperædifi-
cantes voſmetipſos ſanctiſſimæ ve-
ſtræ fidei, in Spiritu ſancto orantes,
21 * voſmetipſos in dilectione Dei ſerua-
te, expectantes miſericordiam Domi-
ni noſtri Ieſu Chriſti in vitam æter-
22 nam. * Et hos quidem arguite iudica-
23 tos: * illos verò ſaluate, de igne ra-
pientes. Aliis autem miſeremini in ti-
more: odientes & eam, quæ carnalis
24 eſt, maculatam tunicam. * Ei autem,
qui potens eſt vos conſeruare ſine
peccato, & conſtituere ante conſpe-
ctum gloriæ ſuæ immaculatos in exul-
tatione in aduentu Domini noſtri Ie-
25 ſu Chriſti; * ſoli Deo Saluatori noſtro,
per Ieſum Chriſtum Dñm noſtrũ, glo-
ria & magnificentia, imperiũ & pote-
ſtas ante omne ſæculum, & nunc, &
in omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

APOCALYPSIS BEATI IOANNIS APOSTOLI.

CAPVT I.

Ioannes in Patmos insula relegatus iubetur scribere quæ viderit septem Asiæ Ecclesiis, per septem candelabra designatis quæ vidit in circuitu filij hominis; modum describens quo hic ipsi demonstratus sit.

APOCALYPSIS Iesu 1
Christi, quam dedit illi A
Deus palàm facere ser-
uis suis, quæ oportet
fieri citò: & significa-
uit, mittens per Ange-
lum suum seruo suo Ioanni, * qui te- 2
stimonium perhibuit verbo Dei, & te-
stimonium Iesu Christi, quæcumque
vidit. * Beatus, qui legit & audit verba 3
propheriæ huius: & seruat ea, quæ in
ea scripta sunt: tempus enim propè
est. * Ioannes septem Ecclesiis, quæ 4
sunt in Asia. Gratia vobis & pax ab
‖ Exod. 3.d.14. eo, ‖ qui est, & qui erat, & qui ventu-
rus est; & à septem spiritibus, qui in
conspectu throni eius sunt; * & à 5
Iesu Christo, qui est testis fidelis, ‖ pri-
mogenitus mortuorum, & princeps B
‖ 1. Cor. 15. c.20. Col. 1. c. 18. regum terræ: qui dilexit nos, & lauit
nos à peccatis nostris ‖ in sanguine
suo, * & fecit nos regnum & sacerdo- 6
tes Deo & Patri suo: ipsi gloria, &
‖ Heb. 9 d. 14. 1. Pet. 1. d. 10. 1. Ioan. 1 d. 7. imperium in sæcula sæculorum: Amē.
* ‖ Ecce venit cum nubibus, & videbit 7
eum omnis oculus, & qui eum pupu-
gerunt. Et plangent se super eum om-
nes tribus terræ: Etiam: Amen.
* ‖ Ego sum α & ω principium, & fi- 8
‖ Isa. 3. c. 13. Mat. 24 c. 20. Iud. c 14 nis, dicit Dominus Deus, qui est, &
qui erat, & qui venturus est, omni-
potens. * Ego Ioannes frater vester, 9
& particeps in tribulatione, & regno,
& patientia in Christo Iesu; fui in
‖ Isa. 44 a.6. Inf. 21. b. 6. & 21. c. 13. insula, quæ appellatur Patmos, pro-
pter verbum Dei, & testimonium Ie-
su: * Fui in spiritu in Dominica die, 10
& audiui post me vocem magnam C
tamquam tubæ, * dicentis: Quod vi- 11
des, scribe in libro: & mitte septem
Ecclesiis, quæ sunt in Asia, Epheso,
& Smyrnæ, & Pergamo, & Thyati-
ræ, & Sardis, & Philadelphiæ, &
12 Laodiciæ. * Et conuersus sum, vt vi-
derem vocem quæ loquebatur me-
cum: Et conuersus vidi septem can-
13 delabra aurea: * & in medio septem
candelabrorum aureorum similem
filio hominis, vestitum podere, &
præcinctum ad mamillas zona au-
14 rea: * caput autem eius & capilli e-
D rant candidi tamquam lana alba,
& tamquam nix, & oculi eius tam-
15 quam flamma ignis: * pedes eius
similes aurichalco, sicut in camino
ardenti, & vox illius tamquam vox
16 aquarum multarum; * & habebat in
dextera sua stellas septem: & de
ore eius gladius vtraque parte acutus
exibat: & facies eius sicut sol lucet
17 in virtute sua. * Et cùm vidissem
eum, cecidi ad pedes eius tamquam
mortuus. Et posuit dexteram suam
super me, dicens: Noli ve timere:
18 ‖ ego sum primus, & nouissimus; * & ‖ Isa. 41
viuus, & fui mortuus; & ecce sum b. 4. &
viuens in sæcula sæculorum, & habeo 44. a. 6.
19 claues mortis, & inferni. * Scribe er-
go quæ vidisti, & quæ sunt, & quæ
20 oportet fieri post hæc. * Sacramentum
septem stellarum, quas vidisti in dex-
tera mea, & septem candelabra aurea:
septem stellæ, Angeli sunt septem
Ecclesiarum: & candelabra septem,
septem Ecclesiæ sunt.

CAP. II.

Iubetur Ioannes varia scribere Ecclesiis Ephesi, Smyrnæ, Pergami & Thyatiræ: collaudans eos qui Nicolaitarum doctrinam non admiserant, alios autem minis ad pœnitentiam reuocans: tepidum quoque detestans, & vincenti præmium pollicens.

1 ANgelo Ephesi Ecclesiæ scribe:
A Hæc dicit, qui tenet septem stellas
in dextera sua, qui ambulat in medio
2 septem candelabrorum aureorū: * Scio
opera tua, & laborem, & patientiam
tuam, & quia non potes sustinere ma-
los: & tentasti eos, qui se dicunt Apo-
stolos esse, & non sunt: & inuenisti
3 eos mendaces: * & patientiam habes,
& sustinuisti propter nomen meum,

& non defecisti. * Sed habeo aduer- 4
sum te, quod charitatem tuam primā B
reliquisti. * Memor esto itaque vnde 5
excideris: & age pœnitentiam, & pri-
ma opera fac. sin autem, venio tibi,
& mouebo candelabrum tuum de lo-
co suo, nisi pœnitentiam egeris.* Sed 6
hoc habes, quia odisti facta Nicolai-
tarum, quæ & ego odi. * Qui habet 7
aurem, audiat quid Spiritus dicat
Ecclesiis: Vincenti dabo edere de li-
gno vitæ, quod est in Paradiso Dei
mei.* Et Angelo Smyrnæ Ecclesiæ 8
scribe: Hæc dicit primus, & nouissi- C
mus; qui fuit mortuus, & viuit.* Scio 9
tribulationem tuam, & paupertatem
tuam, sed diues es: & blasphemaris
ab his qui se dicunt Iudæos esse, &
non sunt, sed sunt synagoga satanæ.
*Nihil horum timeas quæ passurus es. 10
Ecce missurus est diabolus aliquos ex
vobis in carcerem vt tentemini: & ha-
bebitis tribulationem diebus decem.
Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo
tibi coronam vitæ.*Qui habet aurem, 11
audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: D
Qui vicerit, non læderetur à morte se-
cunda.* Et Angelo Pergami Ecclesiæ 12
scribe: Hæc dicit qui habet rhomphæā
vtraque parte acutam: * Scio vbi ha- 13
bitas, vbi sedes est satanæ: & tenes
nomen meum, & non negasti fidem
meam. Et in diebus illis Antipas testis
meus fidelis, qui occisus est apud vos,
vbi satanas habitat.*Sed habeo aduer- 14
sus te pauca: quia habes illic tenentes
‖ Num. doctrinam ‖ Balaam, qui docebat Ba-
24. a. 3. lac mittere scandalum coram filiis
& 25. a. Israel, edere, & fornicari: * ita habes 15
2. & tu tenentes doctrinam Nicolaita-
rum. * Similiter pœnitentiam age: si 16
quominus veniam tibi citò, & pugna- E
bo cum illis in gladio oris mei. * Qui 17
habet aurem, audiat quid Spiritus di-
cat Ecclesiis: Vincenti dabo manna
absconditum, & dabo illi calculum
candidum: & in calculo nomen no-
uum scriptum, quod nemo scit, nisi
qui accipit.* Et Angelo Thyatiræ Ec- 18
clesiæ scribe: Hæc dicit Filius Dei,
qui habet oculos tamquam flammam
ignis, & pedes eius similes aurichalco:
* Noui opera tua, & fidem, & charitatē 19
tuam, & ministerium, & patientiam F
tuam, & opera tua nouissima plura
prioribus. * Sed habeo aduersus te 20
pauca: quia permittis mulierem Ieza-
bel, quæ se dicit propheten, docere, &
seducere seruos meos, fornicari, &
manducare de idolothytis. * Et dedi 21
illi tempus vt pœnitentiam ageret: &
non vult pœnitere à fornicatione sua.
* Ecce mittam eam in lectum; & qui 22
mœchantur cum ea, in tribulatione
maxima erunt, nisi pœnitentiam ab
23 operibus suis egerint.* & filios eius
G interficiam in morte, & scient omnes
Ecclesiæ, ‖ quia ego sum scrutans re- ‖ 1. Reg.
nes & corda: & dabo vnicuique ve- 16. b. 7.
strum secundùm opera sua. Vobis au- Psal. 7.
24 tem dico, * & ceteris qui Thyatiræ c. 20.
estis: Quicumque non habent do- Ier. 17.
ctrinam hanc, & qui non cognoue- b. 20.
runt altitudines satanæ, quemadmo-
dum dicunt, non mittam super vos
25 aliud pondus: * tamen id, quod ha-
26 betis, tenete donec veniam. * Et qui
vicerit, & custodierit vsque in finem
opera mea, dabo illi potestatem super
27 Gentes, * & reget eas in virga ferrea,
& tamquam vas figuli confringentur,
28 * sicut & ego accepi à Patre meo: &
29 dabo illi stellam matutinam. * Qui
habet aurem audiat quid Spiritus dicat
Ecclesiis.

CAP. III.

Iubetur scribere Ecclesiis Sardis, Philadelphiæ & Laodiciæ; errantes ad pœnitentiam minis reuocans, sed alios collaudans, & vincenti premium pollicens: Deum dicens ad ostium pulsare, vt ingrediatur ad illum qui aperuerit.

1 ET Angelo Ecclesiæ Sardis scribe:
A Hæc dicit qui habet septem Spi-
ritus Dei, & septem stellas: Scio ope-
ra tua, quia nomen habes quòd vi-
2 uas, & mortuus es. * Esto vigilans, &
confirma cetera, quæ moritura erant.
Non enim inuenio opera tua plena
3 coram Deo meo. * In mente ergo ha-
be qualiter acceperis, & audieris, &
serua, & pœnitentiam age. Si ergo
non vigilaueris, ‖ Veniam ad te tam-
quam fur, & nescies qua hora veniam ‖ Inf. 16
4 ad te. * Sed habes pauca nomina in c. 15.
Sardis, qui non inquinauerunt vesti- 1. Thess.
menta sua: & ambulabunt mecum in 5. a. 2.
5 albis, quia digni sunt. * Qui vicerit, 1. Pet. 3.
B sic vestietur vestimentis albis, & non c. 10.
delebo nomen eius de Libro vitæ, &
confitebor nomen eius coram Patre
6 meo, & coram angelis eius.* Qui ha-
bet aurem, audiat quid Spiritus dicat
7 Ecclesiis. * Et Angelo Philadelphiæ
Ecclesiæ scribe: Hæc dicit Sanctus &
Verus, ‖ qui habet clauem Dauid: qui
aperit, & nemo claudit: claudit, & ne- ‖ Isa. 22
8 mo aperit: * Scio opera tua. Ecce dedi f. 22.
coram te ostium apertum, quod ne- Iob. 12.
mo potest claudere: quia modicam b. 14.
habes virtutem, & seruasti verbum
meum, & non negasti nomen meum.
9 * Ecce dabo de synagoga satanæ, qui
dicunt se Iudæos esse, & non sunt, sed
mentiuntur: Ecce faciam illos vt ve-

niant,

niant, & adorent ante pedes tuos: &
sciant quia ego dilexi te. * quoniam 10
seruasti verbum patientiæ meæ, & ego C
seruabo te ab hora tentationis, quæ
ventura est in orbem vniuersum ten-
tare habitantes in terra. * Ecce venio 11
citò: tene quod habes, vt nemo acci-
piat coronam tuam. * Qui vicerit, fa- 12
ciam illum columnam in templo Dei
mei, & foras non egredietur ampliùs:
& scribam super eum nomen Dei mei,
& nomen ciuitatis Dei mei nouæ Ie-
rusalem, quæ descendit de cælo à Deo
meo, & nomen meum nouum. * Qui 13
habet aurem, audiat quid Spiritus di-
cat Ecclesiis. * Et Angelo Laodiciæ 14
| Ioan. Ecclesiæ scribe: | Hæc dicit: Amen,
14. a. 6. testis fidelis, & verus, qui est principiũ
creaturæ Dei. * Scio opera tua, quia 15
neque frigidus es, neque calidus: vti-
nam frigidus esses, aut calidus: * sed 16
quia tepidus es, & nec frigidus, nec D
calidus, incipiam te euomere ex ore
meo. * quia dicis: Quòd diues sum, 17
& locupletatus, & nullius egeo: &
nescis quia tu es miser, & miserabilis,
& pauper, & cæcus, & nudus. * Sua- 18
deo tibi emere à me aurum ignitum
probatum, vt locuples fias, & vesti-
mentis albis induaris, & non appa-
reat confusio nuditatis tuæ, & colly-
| Prou.3 rio inunge oculos tuos, vt videas.
b. 10. * | Ego quos amo, arguo, & castigo. 19
Heb.12. Æmulare ergo, & pœnitentiam age.
b. 6. * Ecce sto ad ostium, & pulso: siquis 20
audierit vocem meam, & aperuerit
mihi ianuam, intrabo ad illum, &
cœnabo cum illo, & ipse mecum.
* Qui vicerit, dabo ei sedere mecum 21
in throno meo: sicut & ego vici, &
sedi cum Patre meo in throno eius.
* Qui habet aurem, audiat quid Spi- 22
ritus dicat Ecclesiis.

CAP. IV.

Aperto in cælo ostio videt sedentem in throno, & in huius circuitu vigintiquattuor seniores sedentes; &, quæ hic describit, quattuor animalia, quæ sedentem in throno aßiduè vnà cum vigintiquattuor senioribus glorificabant.

POst hæc vidi: & ecce ostium aper- 1
tum in cælo: & vox prima, quam A
audiui tamquam tubæ loquentis me-
cum, dicens: Ascende huc, & osten-
dam tibi quæ oportet fieri post hæc.
* Et statim fui in spiritu: & ecce sedes 2
posita erat in loco, & supra sedem
sedens. * & qui sedebat, similis erat 3
aspectui lapidis iaspidis & sardinis:
& iris erat in circuitu sedis similis vi-
sioni smaragdinæ. * Et in circuitu se- 4
B dis sedilia vigintiquattuor: & super
thronos vigintiquattuor seniores se-
dentes, circumamicti vestimentis al-
bis, & in capitibus eorum coronæ au-
5 reæ. * Et de throno procedebant ful-
gura, & voces, & tonitrua: & septem
lampades ardentes ante thronum, qui
6 sunt septem spiritus Dei. * Et in con-
spectu sedis tamquam mare vitreum
C simile crystallo: & in medio sedis, &
in circuitu sedis, quattuor animalia
7 plena oculis antè & retrò. * Et ani-
mal primum simile leoni, & secun-
dum animal simile vitulo, & tertium
animal habens faciem quasi hominis,
& quartum animal simile aquilæ vo-
8 lanti. * Et quattuor animalia, singula
eorum habebant alas senas, & in cir-
cuitu, & intus plena sunt oculis: &
requiem non habebant die ac nocte,
dicentia: | Sanctus, Sanctus, Sanctus,
Dominus Deus omnipotens, qui erat, | Isa.6.
9 & qui est, & qui venturus est. * Et a. 5.
cum darent illa animalia gloriam,
& honorem, & benedictionem seden-
ti super thronum, viuenti in sæcula
10 sæculorum, * procidebant viginti-
D quattuor seniores ante sedentem in
throno, & adorabant viuentem in sæ-
cula sæculorum, & mittebant coro-
nas suas ante thronum, dicentes:
11 * Dignus es Domine Deus noster ac-
cipere gloriam, & honorem, & vir-
tutem: quia tu creasti omnia, & pro-
pter voluntatem tuam erant, & creata
sunt.

CAP. V.

Flente Ioanne quod librum septem sigillis signatum nemo posset aperire, agnus primum occisus illum aperuit; quo facto, quattuor animalia & vigintiquattuor seniores, cum innumera Angelorum multitudine omnique creatura illum maximè glorificarunt.

1 ET vidi in dextera sedentis supra
A thronum, librum scriptum intus
& foris, signatum sigillis septem.
2 * Et vidi Angelum fortem, prædi-
cantem voce magna: Quis est dignus
aperire librum, & soluere signa-
3 cula eius? * Et nemo poterat,
neque in cælo, neque in terra, ne-
que subtus terram, aperire librum,
4 neque respicere illum. * Et ego fle-
bam multum, quoniam nemo dignus
inuentus est aperire librum, nec vi-
5 dere eum. * Et vnus de senioribus
A dixit mihi: Ne fleueris: ecce vicit leo
de tribu Iuda, radix Dauid, aperire
librum, & soluere septem signacula
6 eius. * Et vidi: & ecce in medio thro-
ni &

ni & quattuor animalium, & in me-
dio seniorum, agnum stantem tam-
quam occisum, habentem cornua se-
ptem, & oculos septem: qui sunt se-
ptem spiritus Dei, missi in omnẽ ter-
ram.* Et venit, & accepit de dextera 7
sedentis in throno librum.* Et cum 8
aperuisset librum, quattuor animalia,
& vigintiquattuor seniores ceciderũt coram agno, habentes singuli ci-
tharas, & phialas aureas plenas odoramẽtorum, quæ sunt orationes san-
ctorum:* & cantabant canticum no- 9
uum, dicentes: Dignus es Domine ac- C
cipere librum, & aperire signacula
eius: quoniam occisus es; & redemi-
sti nos Deo in sanguine tuo ex omni
tribu, & lingua, & populo, & natio-
ne;* & fecisti nos Deo nostro regnũ, 10
& sacerdotes: & regnabimus super
terram.* Et vidi, & audiui vocem an- 11
gelorum multorũ in circuitu throni,
& animalium, & seniorum: & erat
numerus eorũ ‖ millia millium, * di- 12
centium voce magna: Dignus est A- D
gnus, qui occisus est, accipere virtu-
tem, & diuinitatem, & sapientiam, &
fortitudinem, & honorem, & gloriã,
& benedictionem.* Et omnem crea- 13
turam, quæ in cælo est, & super ter-
ram, & sub terra, & quæ sunt in mari,
& quæ in eo: omnes audiui dicen-
tes: Sedenti in throno, & Agno, bene-
dictio, & honor, & gloria, & potestas
in sæcula sæculorum.* Et quattuor 14
animalia dicebant: Amen. Et viginti
quattuor seniores ceciderunt in facies
suas: & adorauerunt viuentem in sæ-
cula sæculorum.

‖ Dan. 7 c. 10.

CAP. VI.

Apertis quattuor sigillis, varij aduersus terram sequuntur effectus: quinto vero aperto, animæ martyrum petunt accelerari iudicium: ad sexti autem apertionem ostenduntur signa futuri iudicij.

ET vidi quod aperuisset Agnus v- 1
num de septem sigillis, & audiui A
vnum de quattuor animalibus, dicẽs,
tamquam vocem tonitrui: Veni, &
vide.* Et vidi: & ecce equus albus, & 2
qui sedebat super illum habebat ar-
cum, & data est ei corona, & exiuit
vincens vt vinceret.* Et cum aperuis- 3
set sigillum secundum, audiui secun-
dum animal, dicens: Veni, & vide.
* Et exiuit alius equus rufus; & qui 4
sedebat super illum, datum est ei vt
sumeret pacem de terra, & vt inuicem
se interficiant, & datus est ei gladius
magnus.* Et cum aperuisset sigillum 5
tertium, audiui tertium animal, di- B
cens: Veni & vide. Et ecce equus ni-
ger: & qui sedebat super illum, habe-
6 bat stateram in manu sua.* Et audi-
ui tamquam vocem in medio quattuor
animalium dicentium: Bilibris tritici
denario, & tres bilibres hordei dena-
7 rio, & vinum & oleum ne læseris.* Et
cum aperuisset sigillum quartum, au-
diui vocem quarti animalis dicentis:
8 Veni, & vide.* Et ecce equus pallidus:
& qui sedebat super eum, nomen illi
Mors, & infernus sequebatur eum, &
data est illi potestas super quattuor
partes terræ, interficere gladio, fame,
9 & morte, & bestiis terræ.* Et cùm
C aperuisset sigillum quintum, vidi sub-
tus altare animas interfectorum pro-
pter verbum Dei, & propter testimo-
10 nium, quod habebant,* & clamabant
voce magna, dicentes: Vsquequo Do-
mine, (sanctus, & verus) non iudicas,
& non vindicas sanguinem nostrum
11 de iis qui habitant in terra?* Et datæ
sunt illis singulæ stolæ albæ: & dictum
est illis vt requiescerent adhuc tem-
pus modicum, donec compleantur
conserui eorum, & fratres eorum, qui
12 interficiendi sunt sicut & illi.* Et vi-
D di cùm aperuisset sigillum sextum: &
ecce terræmotus magnus factus est, &
sol factus est niger tamquam saccus
cilicinus: & luna tota facta est sicut
13 sanguis:* & stellæ de cælo ceciderunt
super terrã, sicut ficus emittit grossos
suos cum à vento magno mouetur,
14 * & cælum recessit sicut liber inuolu-
tus: & omnis mons, & insulæ de lo-
15 cis suis motæ sunt:* & reges terræ, &
principes, & tribuni, & diuites, & for-
tes, & omnis seruus, & liber abscon-
derunt se in speluncis, & in petris
16 montium:* & dicunt montibus, & pe-
tris: ‖ Cadite super nos, & abscondi-
te nos à facie sedentis super thronum,
17 & ab ira Agni:* quoniam venit dies
magnus iræ ipsorum: & quis poterit
stare?

‖ Isa. 2. d. 19. Osee 10. b. 8. Luce 23 d. 50.

CAP. VII.

Dum punienda est terra, iubentur absque nocumento seruari signum in fronte gerentes: qui describuntur tam ex Iudæis quam ex Gentibus, benedicentes Deum: & de his qui amicti erant stolis albis.

1 POst hæc vidi quattuor Angelos
A stantes super quattuor angulos
terræ, tenẽtes quattuor ventos terræ,
ne flarent super terram, neque super
2 mare, neque in vllam arborẽ.* Et vidi
alterum Angelum ascendentem ab or-
tu solis, habentem signum Dei viui: &
clamauit voce magna quattuor Ange-
lis, quibus datum est nocere terræ, &
3 mari,* dicens: Nolite nocere terræ, &
mari,

mari, neque arboribus, quoadusque
signemus seruos Dei nostri in fronti-
bus eorum. * Et audiui numerum si- 4
gnatorũ, centũ quadraginta quattuor
millia signati, ex omni tribu filiorũ
Israel. * Ex tribu Iuda duodecim mil- 5
lia signati: Ex tribu Ruben duodecim B
millia signati: Ex tribu Gad duode-
cim millia signati: * Ex tribu Aser 6
duodecim millia signati: Ex tribu
Nephthali duodecim millia signati:
Ex tribu Manasse duodecim millia si-
gnati: * Ex tribu Simeon duodecim 7
millia signati: Ex tribu Leui duode-
cim millia signati: Ex tribu Issachar
duodecim millia signati: * Ex tribu 8
Zabulon duodecim millia signati: Ex
tribu Ioseph duodecim millia signati:
Ex tribu Beniamin duodecim millia
signati. * Post hæc vidi turbam magnã, 9
quam dinumerare nemo poterat, ex C
omnibus gentibus, & tribubus, &
populis, & linguis: stantes ante thro-
num, & in conspectu Agni, amicti sto-
lis albis, & palmæ in manibus eorum:
* & clamabant voce magna dicentes: 10
Salus Deo nostro, qui sedet super
thronum, & agno. * Et omnes Angeli 11
stabant in circuitu throni, & senio-
rum, & quattuor animalium: & ceci-
derunt in conspectu throni in facies
suas, & adorauerunt Deum, * di- 12
centes, Amen. Benedictio, & claritas,
& sapientia, & gratiarum actio, honor,
& virtus, & fortitudo Deo nostro, in
sæcula sæculorum, Amen. * Et respon- 13
dit vnus de senioribus, & dixit mihi:
Hi, qui amicti sunt stolis albis, qui
sunt? & vnde venerunt? * Et dixi illi: 14
Domine mi, tu scis. Et dixit mihi: Hi D
sunt, qui venerunt de tribulatione
magna, & lauerunt stolas suas, &
dealbauerunt eas in sanguine Agni.
* ideò sunt ante thronum Dei, & ser- 15
uiunt ei die ac nocte in templo eius:
& qui sedet in throno, habitabit su-
per illos, * † non esurient, neque si- 16
Isa.49 tient ampliùs, nec cadet super illos
c.10. sol, neque vllus æstus: * quoniam 17
Agnus, qui in medio throni est, reget
illos, & deducet eos ad vitæ fontes
Isa.25 aquarum, † & absterget Deus omnem
b.8. lacrymam ab oculis eorum.

Inf.21. b.4.

C A P. VIII.

Aperto septimo sigillo septem Angeli cum tubis ostenduntur, effusoque in terram igne altaris ab alio Angelo fiunt variæ tempestates: similiter quattuor Angelis tuba canentibus producuntur variæ plagæ aduersus homines.

ET cùm aperuisset sigillum septi- 1
mum factum est silentium in cæ- A
2 lo, quasi media hora. * Et vidi septem
Angelos stantes in conspectu Dei: &
3 datæ sunt illis septem tubæ. * Et alius
Angelus venit, & stetit ante altare
habens thuribulum aureum: & data
sunt illi incensa multa, vt daret de
orationibus sanctorum omnium super
altare aureum, quod est ante thronum
4 Dei. * Et ascendit fumus incensorum
B de orationibus sanctorum de manu
5 Angeli coram Deo. * Et accepit Ange-
lus thuribulum, & impleuit illud de
igne altaris, & misit in terram, & fa-
cta sunt tonitrua, & voces, & fulgu-
6 ra, & terræmotus magnus. * Et septem
Angeli, qui habebant septem tubas,
7 præparauerunt se vt tuba canerẽt. * Et
C primus Angelus tuba cecinit, & facta
est grando, & ignis, mista in sanguine,
& missum est in terram, & tertia pars
terræ combusta est, & tertia pars arbo-
rum concremata est, & omne fœnum
8 viride combustum est. * Et secundus
Angelus tuba cecinit: & tamquam
mons magnus igne ardens missus est
in mare, & facta est tertia pars maris
9 sanguis, * & mortua est tertia pars
creaturæ eorum quæ habebant animas
in mari, & tertia pars nauium interiit.
10 * Et tertius Angelus tuba cecinit: &
cecidit de cælo stella magna, ardens
tamquam facula, & cecidit in tertiam
partem fluminum, & in fontes aqua-
11 rum: * & nomen stellæ dicitur Ab-
D sinthium, & facta est tertia pars aqua-
rum in absinthium: & multi hominum
mortui sunt de aquis, quia amaræ fa-
12 ctæ sunt. * Et quartus Angelus tuba
cecinit: & percussa est tertia pars so-
lis, & tertia pars lunæ, & tertia pars
stellarũ, ita vt obscuraretur tertia pars
eorum, & diei non luceret pars tertia,
13 & noctis similiter. * Et vidi, & audiui
vocem vnius aquilæ volantis per me-
dium cæli dicentis voce magna: Væ,
væ, væ habitantibus in terra, de cete-
ris vocibus trium Angelorum, qui
erant tuba canituri.

C A P. IX.

Quinto Angelo tuba canente stella cadit, & locustæ à fumo putei egressæ describuntur, quæ homines crucient: sexto vero Angelo canente soluuntur quattuor Angeli, qui ingenti equestri exercitu tertiam hominum partem occidant.

1 ET quintus Angelus tuba cecinit:
A & vidi stellam de cælo cecidisse
in terram, & data est ei clauis pu-
2 tei abyssi. * Et aperuit puteum abyssi:
& ascendit fumus putei, sicut fu-
mus fornacis magnæ: & obscura-
tus est sol & aër de fumo putei:

* Et de fumo putei exierunt locustæ 3
in terram, & data est illis potestas,
sicut habent potestatem scorpiones
terræ: * & præceptum est illis ne læ- 4
derent fœnum terræ, neque omne vi-
ride, neque omnem arborem: nisi
tantum homines, qui non habent si-
gnum Dei in frontibus suis: * & da- 5
tum est illis ne occiderent eos; sed vt
cruciarent mensibus quinque: & cru-
ciatus eorum, vt cruciatus scorpii
cum percutit hominem. * | Et in die- 6
bus illis quærent homines mortem,
‖ Isa.2. d.19. & non inuenient eam: & desidera-
bunt mori, & fugiet mors ab eis.* ‖ Et 7
Osee 10. b.8. similitudines locustarum, similes equis
paratis in prælium: & super capita B
Luce 23 d.30. earum tamquam coronæ similes au-
ro: & facies earum tamquam facies
‖ Sap.16 b.9. hominum. * Et habebant capillos sic- 8
ut capillos mulierum; & dentes ea-
rum, sicut dentes leonum erant: * & 9
habebant loricas sicut loricas ferreas,
& vox alarum earum sicut vox cur-
ruum equorum multorum curren-
tium in bellum: * & habebant cau- 10
das similes scorpionum, & aculei erant
in caudis earum: & potestas earum
nocere hominibus mensibus quinque:
& habebant super se * regem angelum 11
abyssi, cui nomen Hebraicè Abad- C
don, Græcè autem Apollyon, La-
tinè habens nomen Exterminans.
* Væ vnum abiit, & ecce veniunt ad- 12
huc duo væ post hæc.* Et sextus An- 13
gelus tuba cecinit: & audiui vocem
vnam ex quattuor cornibus altaris
aurei, quod est ante oculos Dei, * di- 14
centem sexto Angelo, qui habebat tu-
bam: Solue quattuor Angelos, qui
alligati sunt in flumine magno Eu-
phrate. * Et soluti sunt quattuor An- 15
geli, qui parati erant in horam, &
diem, & mensem, & annum, vt occi-
derent tertiam partem hominum.
* Et numerus equestris exercitus vi- 16
cies millies dena millia. Et audiui nu-
merum eorum. * Et ita vidi equos in 17
visione: & qui sedebant super eos,
habebant loricas igneas, & hyacin-
thinas, & sulphureas, & capita equo-
rum erant tamquam capita leonum;
& de ore eorum procedit ignis, & fu-
mus, & sulphur. * Et ab his tribus pla- 18
gis occisa est tertia pars hominum, de D
igne, & de fumo, & sulphure, quæ
procedebant de ore ipsorum. * Pote- 19
stas enim equorum in ore eorum est,
& in caudis eorum. nam caudæ eo-
rum similes serpentibus, habentes
capita: & in his nocent. * Et ceteri 20
homines, qui non sunt occisi in his
plagis, neque pœnitentiam egerunt
de operibus manuum suarum, vt
non adorarent dæmonia, & simula-
cra aurea, & argentea, & ærea, & la-
pidea, & lignea, quæ neque videre
possunt, neque audire, neque ambu-
21 lare: * & non egerunt pœnitentiam
ab homicidiis suis, neque à veneficiis
suis, neque à fornicatione sua, neque
à furtis suis.

CAP. X.

Clamante alio forti Angelo loquuntur septem tonitrua: porro Angelus iurat non amplius fore tempus, sed consummandum ad vocem septimi Angeli mysterium: datque librum Ioanni deuorandum.

1 A ET vidi alium Angelum fortem
descendentem de cælo amictum
nube, & iris in capite eius, & facies
eius erat vt sol, & pedes eius tamquã
2 columnæ ignis: * & habebat in manu
sua libellum apertum: & posuit pedẽ
suum dextrum super mare, sinistrum
3 autem super terram: * & clamauit vo-
B ce magna, quemadmodum cum leo
rugit. Et cum clamasset, locuta sunt
4 septem tonitrua voces suas. * Et cum
locuta fuissent septem tonitrua voces
suas; ego scripturus eram: & audiui
vocem de cælo dicentem mihi: Signa
quæ locuta sunt septem tonitrua, & ‖ Dan.
5 noli ea scribere. * ‖ Et angelus, quem 12.c.7.
vidi stantem super mare, & super ter-
6 ram, leuauit manum suam ad cælũ:* &
C iurauit per viuentem in sæcula sæcu-
lorũ, qui creauit cælum, & ea quæ in eo
sunt; & terram, & ea quæ in ea sunt, &
mare, & ea quæ in eo sunt: Quia tem-
7 pus non erit amplius: * sed in diebus
vocis septimi angeli, cum cœperit tu-
ba canere, consummabitur mysterium
Dei, sicut euangelizauit per seruos
8 suos Prophetas. * Et audiui vocem de
cælo iterum loquentem mecum, &
dicentem: Vade, & accipe librum aper-
tum de manu angeli stantis super ma-
9 re, & super terram. * Et abii ad ange-
D lum, dicens ei, vt daret mihi librum.
Et dixit mihi: ‖ Accipe librum, & de- ‖ Ezech.
uora illum: & faciet amaricari ven- 3. a. 1.
trem tuum, sed in ore tuo erit dulce
10 tamquam mel. * Et accepi librum de
manu angeli, & deuoraui illum: &
erat in ore meo tamquam mel dulce:
& cum deuorassem eum amaricatus est
11 venter meus: * & dixit mihi: Opor-
tet te iterum prophetare Gentibus,
& populis, & linguis, & regibus mul-
tis.

CAP. XI.

Ioannes templū metiens audit prædicaturos duos testes, quos bestia à mari ascendens occidet: at illi resurgentes in cælum ascendunt, ac terræmotu occiduntur 7000. hominum, & ad cantum septimi Angeli viginti quattuor seniores Deo gratias agunt.

ET datus est mihi calamus similis 1
virgæ, & dictum est mihi: Surge, A
& metire templum Dei, & altare, &
adorantes in eo. * atrium autem, quod 2
est foris templum, eiice foras, & ne
metiaris illud: quoniam datum est
Gentibus, & ciuitatem sanctam calcabunt
mẽsibus quadraginta duobus:
* dabo duobus testibus meis, & pro- 3
phetabunt diebus mille ducentis sexaginta,
amictis saccis. * Hi sunt duæ 4
oliuæ, & duo candelabra, in conspectu
Domini terræ stantes. * Et si quis vo- 5
luerit eos nocere, ignis exiet de ore
eorum, & deuorabit inimicos eorum:
& si quis voluerit eos lædere, sic opor-
tet eum occidi. * Hi habent potesta- 6
tem claudendi cælum, ne pluat diebus B
prophetiæ ipsorum: & potestatem habent
super aquas conuertendi eas in
sanguinem, & percutere terram omni
plaga quotiescumque voluerint. * Et 7
cum finierint testimonium suum, bestia
quæ ascendit de abysso, faciet aduersum
eos bellum, & vincet illos, &
occidet eos. * Et corpora eorum iace- 8
bunt in plateis ciuitatis magnæ, quæ
vocatur spiritualiter Sodoma, & Ægyptus,
vbi & Dominus eorum crucifixus
est. * Et videbunt de tribubus, 9
& populis, & linguis, & Gentibus,
corpora eorum per tres dies & dimidium:
& corpora eorum non sinent
poni in monumentis. * & inhabitan- 10
tes terram gaudebunt super illos, & C
iucundabuntur: & munera mittent
inuicem, quoniam hi duo prophetæ
cruciauerunt eos, qui habitabant super
terram. * Et post dies tres & dimi- 11
dium, spiritus vitæ à Deo intrauit in
eos. Et steterunt super pedes suos, &
timor magnus cecidit super eos, qui
viderunt eos. * Et audierunt vocem 12
magnam de cælo, dicentem eis: Ascendite
huc. Et ascenderunt in cælum in
nube: & viderunt illos inimici eorũ.
* Et in illa hora factus est terræmo- 13
tus magnus. & decima pars ciuitatis
cecidit: & occisa sunt in terræmotu
nomina hominum septem millia: &
reliqui in timorem sunt missi, & dederunt
gloriam Deo cæli. * Væ secun- 14
dum abiit: & ecce, væ tertium veniet
citò. * Et septimus angelus tuba ceci- 15
nit: & factæ sunt voces magnæ in cæ- D
lo dicentes: Factum est regnum huius
mundi, Dñi nostri & Christi eius, &
regnabit in sæcula sæculorum: Amen.
16 * Et vigintiquattuor seniores, qui in
conspectu Dei sedent in sedibus suis,
ceciderunt in facies suas, & adorauerunt
17 Deum, dicentes: * Gratias agimus
tibi Domine Deus omnipotens,
qui es, & qui eras, & qui venturus es:
quia accepisti virtutem tuam magnã,
18 & regnasti. * Et iratæ sunt Gentes, &
aduenit ira tua, & tempus mortuorum
iudicari, & reddere mercedem
seruis tuis Prophetis, & sanctis, & timentibus
nomen tuum pusillis &
magnis, & exterminandi eos qui cor-
19 ruperunt terram. * Et apertum est
templum Dei in cælo: & visa est arca
testamenti eius in templo eius, & facta
sunt fulgura, & voces, & terræmotus,
& grando magna.

CAP. XII.

Cum mulier cernente dracone filium peperisset, raptus est ab ea filius eius ad Deum: tunc facto in cælo prælio, lapsus draco cœpit mulieris semen persequi.

1 ET signum magnum apparuit in
A cælo: Mulier amicta sole, & luna
sub pedibus eius, & in capite e-
2 ius corona stellarum duodecim: * &
in vtero habens, clamabat parturiẽs,
3 & cruciabatur vt pariat. * Et visum est
aliud signum in cælo: & ecce draco
magnus rufus, habens capita septem,
& cornua decem: & in capitibus eius
4 diademata septem: * & cauda eius
trahebat tertiam partem stellarum
cæli, & misit eas in terram: & draco
stetit ante mulierem, quæ erat paritura,
vt cum peperisset, filium eius de-
5 uoraret. * Et peperit filium masculum,
qui recturus erat omnes Gẽtes in virga
ferrea: & raptus est filius eius ad
6 Deum, & ad thronum eius: * & mu-
B lier fugit in solitudinem, vbi habebat
locum paratum à Deo, vt ibi pascant
eam diebus mille ducentis sexaginta.
7 * Et factum est prælium magnum in
cælo, Michael, & angeli eius præliabantur
cum dracone, & draco pugna-
8 bat, & angeli eius: * & non valuerũt,
neque locus inuentus est eorum am-
9 plius in cælo. * Et proiectus est draco
ille magnus, serpens antiquus, qui
vocatur diabolus, & satanas, qui seducit
vniuersum orbem: & proiectus
est in terram, & angeli eius cum illo
10 missi sunt. * Et audiui vocem magnam
in cælo dicentem: Nunc facta est sa-
C lus, & virtus, & regnum Dei nostri,
& potestas Christi eius: quia proie-

ctus est accusator fratrum nostrorum,
qui accusabat illos ante conspectum
Dei nostri die ac nocte. * Et ipsi vice-
11 runt eum propter sanguinem Agni,&
propter verbum testimonii sui,& non
dilexerunt animas suas vsque ad mor-
tem. * Propterea lætamini cæli,& qui 12
habitatis in eis. Væ terræ, & mari, D
quia descendit diabolus ad vos, ha-
bens iram magnam, sciens quod mo-
dicum tempus habet. * Et postquam 13
vidit draco quòd proiectus esset in
terram, persecutus est mulierem,
quæ peperit masculum: * & datæ sunt 14
mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, vt
volaret in desertum in locum suum,
vbi alitur per tempus & tempora &
dimidium temporis, à facie serpen-
tis. * Et misit serpens ex ore suo post 15
mulierem, aquam tamquam flumen,
vt eam faceret trahi à flumine. * Et 16
adiuuit terra mulierem,& aperuit ter-
ra os suum, & absorbuit flumen,quod
misit draco de ore suo. * Et iratus est 17
draco in mulierem: & abiit facere
prælium cum reliquis de semine eius,
qui custodiunt mandata Dei, & ha-
bent testimonium Iesu Christi. * Et 18
stetit supra arenam maris.

CAP. XIII.

Bestia de mari ascendens septem capitum & decem cornuum decemque diadematum, cuius plaga curatur, Deum blasphemat, & sanctos debellat: alteraque bestia duorum cornuũ de terra ascendens illi maximè fauet, cogens fieri & adorari eius imaginem, haberique characterem nominis eius.

ET vidi de mari bestiam ascenden- 1
tem, habentem capita septem, & A
cornua decem, & super cornua eius
decem diademata, & super capita eius
nomina blasphemiæ. * Et bestia,quam 2
vidi, similis erat pardo, & pedes eius
sicut pedes vrsi,& os eius sicut os leo-
nis. Et dedit illi draco virtutem suam,
& potestatem magnam. * Et vidi v- 3
num de capitibus suis quasi occisum
in mortem: & plaga mortis eius cura-
ta est. Et admirata est vniuersa terra
post bestiam. * Et adorauerunt draco- 4
nem, qui dedit potestatem bestiæ: & B
adorauerunt bestiam, dicentes: Quis
similis bestiæ? & quis poterit pugnare
cum ea? * Et datum est ei os loquens 5
magna, & blasphemias: & data est ei
potestas facere menses quadraginta
duos. * Et aperuit os suum in blasphe- 6
mias ad Deum, blasphemare nomen
eius, & tabernaculum eius, & eos qui
in cælo habitant. * Et est datum illi 7
bellum facere cum sanctis, & vincere

eos. Et data est illi potestas in omnem
tribum, & populum, & linguam, &
8 gentem: * & adorauerunt eam om-
nes, qui inhabitant terram: quorum
non sunt scripta nomina in Libro vi-
tæ Agni, qui occisus est ab origine
9 mundi. * Si quis habet aurem audiat.
10 * Qui in captiuitatem duxerit, in
C captiuitatem vadet: qui in gladio oc-
ciderit, oportet eum gladio occidi.
Hic est patientia, & fides Sanctorum.
11 * Et vidi aliam bestiam ascendentem
de terra, & habebat cornua duo simi-
lia Agni, & loquebatur sicut draco.
12 * Et potestatem prioris bestiæ omnem
faciebat in conspectu eius: & fecit
terram, & habitantes in ea, adorare
bestiam primam, cuius curata est pla-
13 ga mortis. * Et fecit signa magna, vt
etiam ignem faceret de cælo descen-
dere in terram in conspectu hominũ.
14 * Et seduxit habitantes in terra, pro-
D pter signa, quæ data sunt illi facere in
conspectu bestiæ,dicens habitantibus
in terra, vt faciant imaginem bestiæ
quæ habet plagam gladij, & vixit.
15 * Et datum est illi vt daret spiritum
imagini bestiæ, & vt loquatur imago
bestiæ: & faciat vt quicumque non
adorauerint imaginem bestiæ, occi-
16 dantur. * Et faciet omnes pusillos, &
magnos, & diuites, & pauperes, &
liberos, & seruos habere characte-
rem in dextera manu sua, aut in fron-
17 tibus suis, * & ne quis possit emere,
aut vendere, nisi qui habet characte-
rem, aut nomen bestiæ, aut numerum
18 nominis eius. * Hic sapientia est. Qui
habet intellectum, computet nume-
rum bestiæ. Numerus enim hominis
est: & numerus eius sexcenti sexa-
ginta sex.

Gen. 9. a. 6. Mat. 26 e. 52.

CAP. XIV.

Virgines cum Agno cantantes ambulant, Angelo vno Euangelium annuntiante, altero Babylonis lapsum, tertio vero cruciatum eorum qui bestiam adorarunt prædicante: porro duo habentes falces iubentur, ille messem, hic autem vineam terræ demetere.

1 ET vidi, & ecce Agnus stabat su-
A pra montem Sion,& cum eo cen-
tum quadraginta quattuor millia, ha-
bentes nomen eius, & nomen Patris
2 eius scriptum in frontibus suis. * Et
audiui vocem de cælo, tamquam vo-
cem aquarum multarum, & tamquam
vocem tonitrui magni: & vocem, quã
audiui, sicut citharœdorum cithari-
3 zantium in citharis suis. * Et canta-
bant quasi canticum nouum, ante se-
dem, & ante quattuor animalia, &
seniores: & nemo poterat dicere can-
ticum,

ticum, nisi illa centum quadraginta-
quatuor millia, qui empti sunt de
terra. * Hi sunt, qui cum mulieri- 4
bus non sunt coinquinati: Virgines
enim sunt. Hi sequuntur Agnum
quocumque ierit. Hi empti sunt ex
hominibus primitiæ Deo, & Agno:
* & in ore eorum non est inuentum 5
mendacium: sine macula enim sunt
ante thronum Dei. * Et vidi alterum 6
Angelum volantem per medium cæ- B
li, habentem Euangelium æternum,
vt euangelizaret sedentibus super ter-
ram, & super omnem gentem, & tri-
bum, & linguam, & populum: * di- 7
cens magna voce: Timete Dominum,
& date illi honorem, quia venit hora
‖ Ps.146 a.16. iudicii eius: & adorate eum, ‖ qui
fecit cælum, & terram, mare, & fon-
Act.14. c.14. tes aquarum.* Et alius Angelus secu- 8
tus est dicens: ‖ Cecidit, cecidit Ba-
‖ Isa.21. c.9. bylon illa magna: quæ à vino iræ
fornicationis suę potauit omnes gen-
Ier.51.a.8. tes.* Et tertius Angelus secutus est il- 9
los, dicens voce magna: Si quis ado-
rauerit bestiam, & imaginem eius, &
acceperit characterem in fronte sua,
aut in manu sua: * & hic bibet de vino 10
iræ Dei, quod mistum est mero in ca-
lice iræ ipsius, & cruciabitur igne &
sulphure in conspectu Angelorum
sanctorum. & ante conspectum Agni:
* & fumus tormentorum eorũ ascen- 11
det in sæcula sæculorum: nec habent C
requiem die ac nocte, qui adoraue-
runt bestiam, & imaginem eius, & si
quis acceperit characterem nominis
eius. * Hic patientia sanctorum est, 12
qui custodiunt mandata Dei, & fi-
dem Iesu. * Et audiui vocem de cælo, 13
dicentem mihi: Scribe: Beati mor-
tui, qui in Domino moriuntur. Amo-
dò iam dicit Spiritus, vt requiescant
à laboribus suis: opera enim illorum
sequuntur illos.* Et vidi, & ecce nu- 14
bem candidam: & super nubem se-
dentem similem Filio hominis, haben-
tem in capite suo coronam auream,
& in manu sua falcem acutam. * ‖ Et 15
alius Angelus exiuit de templo, cla-
‖ Matt. 13.c.19. mans voce magna ad sedentem super
nubem: ‖ Mitte falcem tuam, & me-
‖ Ioel 3. c.13. te, quia venit hora vt metatur, quo-
niam aruit messis terræ. * Et misit qui 16
sedebat super nubem, falcem suam D
in terram, & demessa est terra. * Et 17
alius Angelus exiuit de templo, quod
est in cælo, habens & ipse falcem acu-
tam.* Et alius Angelus exiuit de al- 18
tari, qui habebat potestatem supra
ignem: & clamauit voce magna ad
eum qui habebat falcem acutam, di-
cens: Mitte falcem tuam acutam, &
vindemia botros vineæ terræ: quo-
19 niam maturæ sunt vuæ eius. * Et mi-
sit Angelus falcem suam acutam in
terram, & vindemiauit vineam terrę,
& misit in lacum iræ Dei magnum:
20 * & calcatus est lacus extra ciuitatem,
& exiuit sanguis de lacu vsque ad
frænos equorum per stadia mille sex-
centa.

CAP. XV.

Qui bestiam vicerant & eius imaginem ac numerum nominis eius, Deum glorificant, & septem Angelis habentibus septem plagas nouissimas dantur septem phialæ iræ Dei plenæ.

1 A ET vidi aliud signum in cælo ma-
gnum & mirabile, Angelos se-
ptem, habentes plagas septem no-
uissimas: Quoniam in illis consumma-
2 ta est ira Dei. * Et vidi tamquam mare
B vitreum mistum igne, & eos, qui vi-
cerunt bestiam, & imaginem eius, &
numerum nominis eius, stantes super
mare vitreum, habentes citharas Dei:
3 * & cantantes canticum Moysi serui
Dei, & canticum Agni, dicentes: Ma-
gna & mirabilia sunt opera tua, Do-
mine Deus omnipotens: iustæ & ve-
ræ sunt viæ tuæ, Rex sæculorum.
4 * ‖ Quis non timebit te Domine, & ‖ Ier.10. a.7.
magnificabit nomen tuum? quia so-
C lus pius es: quoniam omnes gentes
venient & adorabunt in conspectu
tuo, quoniam iudicia tua manifesta
5 sunt. * Et post hæc vidi, & ecce aper-
tum est templũ tabernaculi testimo-
6 nii in cælo: * & exierunt septem An-
geli habentes septem plagas de tem-
plo, vestiti lino mundo & candido,
& præcincti circa pectora zonis au-
7 reis. * Et vnum de quattuor animali-
D bus dedit septem Angelis septem phia-
las aureas, plenas iracundiæ Dei vi-
8 uentis in sæcula sæculorum. * Et im-
pletum est templum fumo à maiesta-
te Dei, & de virtute eius: & nemo po-
terat introire in templum, donec con-
summarentur septem plagæ septem
Angelorum.

CAP. XVI.

Ad septem phialarum effusionem in terram, mare, fontes, solem, bestiæ sedem, Euphratem & aerem, multæ in terra plagæ oriuntur.

1 A ET audiui vocem magnam de tem-
plo, dicentem septem Angelis: Ite,
& effundite septem phialas iræ Dei
2 in terram.* Et abiit primus, & effudit
phialam suam in terram: & factum
est vulnus sæuum & pessimum in ho-
mines, qui habebant characterem

 bestiæ;

bestiæ; & in eos, qui adorauerunt
imaginem eius. * Et secundus An- 3
gelus effudit phialam suam in mare,
& factus est sanguis tamquam mor-
tui: & omnis anima viuens mortua
est in mari. * Et tertius effudit phia- 4
lam suam super flumina, & super fon-
tes aquarum, & factus est sanguis.
* Et audiui Angelum aquarum dicen- 5
tem: Iustus es Domine, qui es, & B
qui eras sanctus, qui hæc iudicasti;
* quia sanguinem Sanctorum & Pro- 6
phetarum effuderunt, & sanguinem
eis dedisti bibere: digni enim sunt. * Et 7
audiui alterum ab altari dicentem:
Etiam Domine Deus omnipotẽs, vera
& iusta iudicia tua. * Et quartus An- 8
gelus effudit phialam suam in solem;
& datum est illi æstu affligere homi-
nes, & igni: * & æstuauerunt homi- 9
nes æstu magno, & blasphemauerunt
nomen Dei habentis potestatem su-
per has plagas, neque egerunt pœni-
tentiam vt darent illi gloriam. * Et 10
quintus Angelus effudit phialam suam
super sedem bestiæ: & factum est re-
gnum eius tenebrosum, & comman-
ducauerunt linguas suas præ dolore:
* & blasphemauerunt Deum cæli, pre 11
doloribus & vulneribus suis, & non C
egerunt pœnitentiã ex operibus suis.
* Et sextus Angelus effudit phialam 12
suam in flumen illud magnum Eu-
phraten: & siccauit aquam eius, vt
præpararetur via regibus ab ortu so-
lis. * Et vidi de ore draconis, & de ore 13
bestiæ, & de ore pseudoprophetæ spi-
ritus tres immundos in modum rana-
rum. * Sunt enim spiritus dæmonio- 14
rum facientes signa, & procedunt ad
reges totius terræ congregare illos in
prælium ad diem magnum omnipo-
tentis Dei. * † Ecce venio sicut fur. 15
† Sup. 3. a. 3. Mat. 24 d. 42. Luc. 12. e. 39.
Beatus qui vigilat, & custodit vesti-
menta sua, ne nudus ambulet, &
videant turpitudinem eius. * Et con- 16
gregabit illos in locum, qui vocatur
Hebraicè Armagedon. * Et septimus 17
Angelus effudit phialam suam in aë- D
rem, & exiuit vox magna de templo
à throno dicens: Factum est. * Et fa- 18
cta sunt fulgura, & voces, & toni-
trua, & terræmotus factus est ma-
gnus, qualis numquam fuit ex quo
homines fuerunt super terram: talis
terræmotus, sic magnus. * Et facta 19
est ciuitas magna in tres partes: &
ciuitates Gentium ceciderunt. & Ba-
bylon magna venit in memoriam an-
te Deum, dare illi calicem vini indi-
gnationis iræ eius. * Et omnis insula 20
fugit, & montes non sunt inuen-
ti. * Et grando magna sicut talentum 21
descendit de cælo in homines:
& blasphemauerunt Deum homi-
nes propter plagam grandinis;
quoniam magna facta est vehemen-
ter.

CAP. XVII.

Mulier fornicaria siue Babylon varijs induta ornamentis, & ebria martyrum sanguine, sedet super bestiam septem capitum & decem cornuum: quæ omnia hic declarat Angelus.

1 A ET venit vnus de septem Angelis,
qui habebant septem phialas, &
locutus est mecum, dicens: Veni o-
stendam tibi damnationem meretri-
cis magnæ, quæ sedet super aquas
2 multas, * cum qua fornicati sunt re-
ges terræ, & inebriati sunt qui inha-
bitant terram de vino prostitutionis
3 eius. * Et abstulit me in spiritu in de-
sertum. Et vidi mulierem sedentem
super bestiam coccineam, plenam no-
minibus blasphemiæ, habentem capi-
4 ta septem, & cornua decem. * Et mu-
lier erat circumdata purpura, & coc-
B cino, & inaurata auro, & lapide pre-
tioso, & margaritis, habens pocu-
lum aureum in manu sua, plenum
abominatione, & immunditia forni-
5 cationis eius. * Et in fronte eius no-
men scriptum: Mysterium: Babylon
magna, mater fornicationum, & abo-
6 minationum terræ. * Et vidi mulierem
ebriam de sanguine sanctorum, & de
sanguine martyrum Iesu. Et miratus
sum cum vidissem illam admiratione
7 magna. * Et dixit mihi Angelus:
Quare miraris? Ego dicam tibi sacra-
mentum mulieris, & bestiæ quæ por-
tat eam, quæ habet capita septem,
8 & cornua decem. * Bestia, quam vidi-
sti, fuit, & non est, & ascensura est de
abysso, & in interitum ibit: & mira-
C buntur inhabitantes terram (quorum
non sunt scripta nomina in Libro vi-
tæ à constitutione mundi) videntes
9 bestiam, quæ erat, & non est. * Et hic
est sensus, qui habet sapientiam. Se-
ptem capita, septem montes sunt, su-
per quos mulier sedet & reges septem
10 sunt. * Quinque ceciderunt, vnus est,
& alius nondum venit: & cum vene-
rit, oportet illum breue tempus ma-
11 nere. * Et bestia, quæ erat, & non est:
& ipsa octaua est: & de septem est, &
12 in interitum vadit. * Et decem cor-
nua, quæ vidisti, decem reges sunt:
qui regnum nondum acceperunt, sed
potestatem tamquam reges vna hora
13 accipient post bestiam. * Hi vnum
D consilium habent, & virtutem & po-
14 testatem suam bestiæ tradent. * Hi
cum Agno pugnabunt, & Agnus vin-

cet

1. Tim. cet illos: | quoniam Dominus domi-
6.c.15. notum est, & Rex regum, & qui cum
Inf. 19. illo sunt, vocati, electi, & fideles. *Et 15
c.16. dixit mihi: Aquæ, quas vidisti vbi me-
retrix sedet, populi sunt, & Gentes, &
linguæ. *Et decem cornua, quæ vidi- 16
sti in bestia: hi odient fornicariam, &
desolatam facient illam, & nudam, &
carnes eius manducabunt, & ipsam
igni concremabunt. *Deus enim de- 17
dit in corda eorum vt faciant quod
placitum est illi: vt dent regnũ suum
bestiæ donec consummentur verba
Dei. *Et mulier, quam vidisti, est ci- 18
uitas magna, quæ habet regnum super
reges terræ.

CAP. XVIII.

Babylonis lapsus, iudicium, plagæ, & vltiones: propter quas reges ac negotiatores terræ olim ipsi adhærentes amarè lugebunt; cælum verò, Apostoli ac Prophetæ exultabunt.

ET post hæc vidi alium Angelum 1
descendentem de cælo, habentem A
potestatem magnam: & terra illumi-
nata est à gloria eius. *Et exclamauit 2
Isa.21. in fortitudine dicens: | Cecidit, ceci-
c.19. dit Babylon magna: & facta est habi-
Ier.51. tatio dæmoniorum, & custodia omnis
a.8. spiritus immundi, & custodia omnis
Sup.14. volucris immundæ & odibilis: *quia 3
b.8. de vino iræ fornicationis eius bibe-
runt omnes gentes: & reges terræ
cum illa fornicati sunt: & mercatores
terræ de virtute deliciarum eius diui-
tes facti sunt. *Et audiui aliam vocem 4
de cælo, dicentem: Exite de illa popu- B
lus meus: vt ne participes sitis deli-
ctoru n eius. & de plagis eius non ac-
cipiatis. *Quoniam peruenerunt pec- 5
cata eius vsque ad cælum, & recorda-
tus est Dominus iniquitatum eius.
*Reddite illi sicut & ipsa reddidit vo- 6
bis: & duplicate duplicia secundũm
opera eius: in poculo, quo miscuit,
miscete illi duplum. *Quantum glo- 7
rificauit se, & in deliciis fuit; tantum C
date illi tormentum & luctum: quia
Isa. 47 in corde suo dicit: | Sedeo regina: &
b.9. vidua non sum: & luctum non vide-
bo. *Ideò in vna die venient plagæ 8
eius, mors, & luctus, & fames, & igne
comburetur: quia fortis est Deus, qui
iudicabit illam. *Et flebunt, & plan- 9
gent se super illam reges terræ, qui
cum illa fornicati sunt, & in deliciis
vixerunt, cùm viderint fumum incen-
dij eius: *longè stantes propter ti- 10
morem tormentorum eius, dicen-
tes: Væ, væ ciuitas illa magna Baby-
lon, ciuitas illa fortis: quoniam vna
hora venit iudicium tuum. *Et nego- 11
tiatores terræ flebunt, & lugebunt su- D
per illam: quoniam merces eorum
12 nemo emet ampliùs; *merces auri,
& argenti, & lapidis pretiosi, & mar-
garitæ, & byssi, & purpuræ, & serici, &
cocci, (& omne lignum thyinum, &
omnia vasa eboris, & omnia vasa de
lapide pretioso, & æramento, & fer-
13 ro, & marmore, *& cinnamomum)
& odoramentorum, & vnguenti, &
thuris, & vini, & olei, & similæ, &
tritici, & iumentorum, & ouium, &
equorum, & rhedarum, & mancipio-
14 rum, & animarum hominum. *Et po-
E ma desiderij animæ tuæ discesserunt
à te, & omnia pinguia & præclara
perierunt à te, & ampliùs illa iam nõ
15 inuenient. *Mercatores horum, qui
diuites facti sunt, ab ea longè stabunt
propter timorem tormentorum eius,
16 flentes ac lugentes, *& dicentes: Væ,
væ ciuitas illa magna, quæ amicta e-
rat bysso, & purpura, & cocco, & de-
aurata erat auro, & lapide pretioso,
17 & margaritis: *quoniam vna hora
destitutæ sunt tantæ diuitiæ. Et om-
F nis gubernator, & omnis qui in lacum
nauigat & nautæ, & qui in mari ope-
18 rantur, longè steterunt, *& clamaue-
runt videntes locum incendii eius, di-
centes: Quæ similis ciuitati huic ma-
19 gnæ? *Et miserunt puluerem super
capita sua, & clamauerunt flentes &
lugentes, dicentes: Væ, væ ciuitas illa
magna, in qua diuites facti sunt om-
nes, qui habebant naues in mari, de
pretiis eius: quoniam vna hora deso-
20 lata est. *Exulta super eam cælum, &
sancti Apostoli, & Prophetæ: quo-
niam iudicauit Deus iudicium vestrum
21 de illa. *Et sustulit vnus Angelus for-
tis lapidem quasi molarem magnum,
& misit in mare, dicens: Hoc impetu
G mitte[illegible] Babylon ciuitas illa magna,
22 & vltr[illegible]m non inuenietur. *Et vox
citharœdorum, & musicorum, & tibia
canentium, & tuba non audietur in
te ampliùs: & omnis artifex omnis ar-
tis non inuenietur in te amplius: &
vox molę non audietur in te ampliùs:
23 *& lux lucernæ non lucebit in te am-
pliùs: & vox sponsi & sponsæ non
audietur adhuc in te: quia mercato-
res tui erant principes terræ, quia in
veneficiis tuis errauerunt omnes gẽ-
24 tes. *Et in ea sanguis prophetarum &
sanctorum inuentus est; & omnium
qui interfecti sunt in terra.

ne prima: in his secunda mors non
habet potestatem: sed erunt sacerdo-
tes Dei & Christi, & regnabunt cum
‖Ezec. illo mille annis. * ‖ Et cum consum- 7
39.a.2. mati fuerint mille anni, soluetur sata- C
nas de carcere suo, & exibit, & seducet
Gentes, quæ sunt super quattuor an-
gulos terræ, Gog, & Magog, & con-
gregabit eos in prælium, quorum nu-
merus est sicut arena maris * Et ascē- 8
derunt super latitudinem terræ, & cir-
cuierunt castra sanctorum, & ciuita-
tem dilectam. * Et descendit ignis à 9
Deo de cælo, & deuorauit eos: & Dia-
bolus, qui seducebat eos, missus est in
stagnum ignis & sulphuris, vbi & be-
stia * & pseudopropheta cruciabuntur 10
die ac nocte in sæcula sæculorum. *Et 11
vidi thronum magnum candidum, & D
sedentem super eum, à cuius conspe-
ctu fugit terra & cælum, & locus non
est inuentus eis. * Et vidi mortuos, 12
magnos & pusillos, stantes in conspe-
ctu throni; & libri aperti sunt: & alius
Liber apertus est qui est vitæ: & iudi-
cati sunt mortui ex his quæ scripta
erant in libris, secundùm opera ipso-
rum. * & dedit mare mortuos, qui in 13
eo erant: & mors & infernus dede-
runt mortuos suos, qui in ipsis erant:
& iudicatum est de singulis secundùm
opera ipsorum. * Et infernus & mors 14
missi sunt in stagnum ignis. Hæc est
mors secunda. * Et qui non inuentus 15
est in Libro vitæ scriptus, missus est
in stagnum ignis.

CAP. XXI.

Cælo ac terra renouatis, noua ciuitas Ierusalem in Agni sponsam à Deo parata ostenditur, iustis glorificatis, impiisque in stagnum ignis detrusis; cuius ciuitatis murus & portæ ac fundamenta describuntur & mensurantur, quæ vniuersa sunt aurum ac vitrum mundum, lapides pretiosi ac margaritæ.

Isa. 65. ET vidi cælum nouum, & terram 1
c.17. & nouam. Primum enim cælum, & A
66.g.21 prima terra abiit, & mare iam non est.
2. Pet.3 * Et ego Ioannes vidi sanctam ciui- 2
c.13. tatem Ierusalem nouam descenden-
tem de cælo à Deo, paratam, sicut
sponsam ornatam viro suo. *Et audi- 3
ui vocem magnam de throno dicen-
tem: Ecce tabernaculum Dei cum ho-
minibus, & habitabit cum eis. Et ipsi
populus eius erunt, & ipse Deus cum
‖Isaie eis erit eorum Deus: * ‖ & absterget 4
25.c.8. Deus omnem lacrymam ab oculis eo- B
Sup. 7. rum: & mors vltrà non erit, neque
d.17. luctus, neque clamor, neque dolor
‖Isaie erit vltrà, quia prima abierunt. * Et 5
43.c.19. dixit qui sedebat in throno: ‖Ecce no-
ua facio omnia. Et dixit mihi: Scribe, 2.Cor.5.
quia hæc verba fidelissima sunt, & ve- d.17.
6 ra. * Et dixit mihi: Factum est. ego
sum α, & ω: initium & finis. Ego si-
tienti dabo de fonte aquæ vitæ, gra-
7 tis. * Qui vicerit, possidebit hæc, &
ero illi Deus, & ille erit mihi filius.
8 *Timidis autem, & incredulis, & exe-
C cratis, & homicidis, & fornicatori-
bus, & veneficis, & idololatris, &
omnibus mendacibus, pars illorum
erit in stagno ardenti igne & sulphu-
9 re: quod est mors secunda. *Et venit
vnus de septem Angelis habentibus
phialas plenas septem plagis nouissi-
mis, & locutus est mecum, dicens;
Veni, & ostendam tibi sponsam, vxo-
10 rem Agni. * Et sustulit me in spiritu
in montem magnum & altum, & o-
stendit mihi ciuitatem sanctam Ieru-
salem descendentem de cælo à Deo,
11 *habentem claritatem Dei: & lumen
D eius simile lapidi pretioso tamquam
12 lapidi iaspidis, sicut crystallum. * Et
habebat murum magnum & altum,
habentem portas duodecim: & in por-
tis Angelos duodecim, & nomina in-
scripta, quæ sunt nomina duodecim
13 tribuum filiorum Israël. * Ab Oriente
portæ tres, & ab Aquilone portæ tres,
& ab Austro portæ tres, & ab Occasu
14 portæ tres. * Et murus ciuitatis habēs
fundamenta duodecim, & in ipsis duo-
decim nomina duodecim Apostolo-
15 rum Agni. * Et qui loquebatur mecū,
habebat mensuram arundineam au-
ream, vt metiretur ciuitatem, & por-
16 tas eius, & murum. * & ciuitas in qua-
E dro posita est, & longitudo eius tanta
est quanta & latitudo, & mensus est
ciuitatem de arundine aurea per sta-
dia duodecim millia: & longitudo, &
altitudo, & latitudo eius, æqualia
17 sunt. * Et mensus est murum eius cen-
tum quadraginta quattuor cubitorū,
18 mensura hominis, quæ est angeli. * Et
erat structura muri eius ex lapide ia-
spide: ipsa verò ciuitas, aurum mun-
19 dum simile vitro mundo. * Et funda-
F menta muri ciuitatis, omni lapide pre-
tioso ornata. Fundamentum primum,
iaspis: secundum, sapphirus: tertium,
chalcedonius: quartum, smaragdus:
20 *quintum, sardonyx: sextum, sardius:
septimum, chrysolithus: octauum, be-
ryllus: nonum, topasius: decimum,
chrysoprasus: vndecimū, hyacinthus:
21 duodecimum, amethystus. * Et duo-
decim portæ, duodecim margaritæ
sunt, per singulas: & singulæ portæ
erant ex singulis margaritis: & pla-
tea ciuitatis aurum mundum, tam-
22 quam vitrum perlucidum. * Et tem-
plum

plum non vidi in ea. Dominus enim
Deus omnipotens templum illius est,
‖Isaie & Agnus. * ‖Et ciuitas non eget so- 23
60.d.19 le, neque luna, vt luceant in ea. nam G
claritas Dei illuminauit eam, & lucer-
na eius est Agnus. * Et ambulabunt 24
gentes in lumine eius : & reges terræ
afferent gloriam suam & honorem in
‖Isaie illam. * ‖ Et portæ eius non clauden- 25
60. c.12 tur per diem : nox enim non erit illic.
*Et afferent gloriam & honorem gen- 26
tium in illam. * Non intrabit in eam 27
aliquod coinquinatum, aut abomina-
tionem faciens & mendacium, nisi qui
scripti sunt in libro vitæ Agni.

CAP. XXII.

Lignum vitæ fluuio aquæ viuæ irrigatum singulis mensibus reddit fructum suum: nec maledictum nec vlla nox est in ciuitate: Angelus autem qui hæc citò ventura Ioanni ostendebat, non vult ab eo adorari, dicitque iustos in ciuitatem intraturos, impios autem foras eiiciendos: contestatur etiam de non addendo aut minuendo ad hanc prophetiam.

ET ostendit mihi fluuium aquæ vi- 1
tæ, splendidum tamquam crystal- A
lum, procedentem de sede Dei & A-
gni. * In medio plateæ eius, & ex v- 2
traque parte fluminis lignum vitæ,
afferens fructus duodecim, per men-
ses singulos reddens fructum suum,
& folia ligni ad sanitatem Gentium.
*Et omne maledictum non erit am- 3
pliùs : sed sedes Dei & Agni in illa e-
runt, & serui eius seruient illi. *Et vi- 4
debunt faciem eius: & nomen eius in
‖Isaie frontibus eorum. * ‖Et nox vltrà non 5
60.d. erit : & non egebunt lumine lucer-
20. næ, neque lumine solis, quoniam
Dominus Deus illuminabit illos, &
regnabunt in sæcula sæculorum * Et 6
dixit mihi : Hæc verba fidelissima B
sunt, & vera. Et Dominus Deus spi-
rituum prophetarum misit Angelum
suum ostendere seruis suis quæ opor-
7 tet fieri citò. * Et ecce venio veloci-
ter. Beatus, qui custodit verba pro-
8 phetiæ libri huius. * Et ego Ioannes,
qui audiui, & vidi hæc. Et postquam
audissem, & vidissem, cecidi vt adora-
rem ante pedes Angeli, qui mihi hæc
9 ostendebat: * & dixit mihi: Vide ne fe-
ceris : conseruus enim tuus sum, &
fratrum tuorum Prophetarum, & eo-
rum qui seruant verba prophetiæ li-
10 bri huius : Deum adora. * Et dicit mi-
C hi : Ne signaueris verba prophetiæ
libri huius : tempus enim propè est.
11 * Qui nocet, noceat adhuc : & qui in
sordibus est, sordescat adhuc : & qui
iustus est, iustificetur adhuc : & san-
12 ctus, sanctificetur adhuc. * Ecce ve-
nio citò, & merces mea mecum est,
reddere vnicuique secundùm opera
13 sua. * ‖ Ego sum α, & ω, primus, & no- ‖Isaie
14 uissimus, principium, & finis. *Beati, 41. b.4.
qui lauant stolas suas in sanguine A- & 44.
gni: vt sit potestas eorum in ligno vi- a.6.
tæ, & per portas intrent in ciuitatem. Sup.1.
15 *Foris canes, & venefici, & impudici, b.8. &
& homicidæ, & idolis seruientes, & 21. b.6.
omnis qui amat & facit mendacium.
16 *Ego Iesus misi Angelum meum, te-
D stificari vobis hæc in Ecclesiis. Ego
sum radix & genus Dauid, stella splen-
17 dida & matutina. *Et spiritus & spon-
sa dicunt : Veni. Et qui audit, dicat:
Veni. Et qui sitit, veniat: ‖& qui vult, ‖Isaie
18 accipiat aquam vitæ, gratis. * Conte- 55.a.1.
stor enim omni audienti verba pro-
phetiæ libri huius : Si quis apposuerit
ad hæc, apponet Deus super illum
19 plagas scriptas in libro isto. *Et si quis
diminuerit de verbis libri prophetiæ
huius, auferet Deus partem eius de
libro vitæ, & de ciuitate sancta, & de
20 his quæ scripta sunt in libro isto. * di-
cit qui testimonium perhibet istorũ.
Etiam venio citò : Amen. Veni Do-
21 mine Iesu. * Gratia Domini nostri
Iesu Christi cum omnibus vobis.
Amen.

FINIS.

Oratio Manassæ, necnon Libri duo, qui sub libri Tertij & Quarti Esdræ nomine circumferuntur, hoc in loco, extra scilicet seriem Canonicorum Librorum, quos sancta Tridentina Synodus suscepit, & pro Canonicis suscipiendos decreuit, sepositi sunt, ne prorsus interirent, quippe qui à nonnullis sanctis Patribus interdum citantur, & in aliquibus Bibliis Latinis tam manuscriptis quàm impressis reperiuntur.

ORATIO MANASSAE REGIS IVDA,

CVM CAPTVS TENERETVR IN BABYLONE.

DOMINE omnipotens, Deus patrum nostrorũ, Abraham, & Isaac, & Iacob, & seminis eorum iusti, qui fecisti cælum & terram cum omni ornatu eorum, qui ligasti mare verbo præcepti tui, qui conclusisti abyssum, & signasti eam terribili & laudabili nomine tuo: quẽ omnia pauent, & tremunt à vultu virtutis tuæ, quia importabilis est magnificentia gloriæ tuæ, & sustentabilis ira comminationis tuæ super peccatores: immensa verò & inuestigabilis misericordia promissionis tuę: quoniam tu es Dominus, altissimus, benignus, longanimis, & multùm misericors, & pœnitens super malitias hominum. Tu Domine, secundùm multitudinem bonitatis tuæ, promisisti pœnitentiam & remissionem iis, qui peccauerunt tibi, & multitudine miserationum tuarum decreuisti pœnitentiam peccatoribus, in salutem. Tu igitur Domine Deus iustorum, nõ posuisti pœnitentiam iustis, Abraham, & Isaac, & Iacob, iis qui tibi non peccauerunt: sed posuisti pœnitentiam propter me peccatorem: quoniam peccaui super numerum arenæ maris: multiplicatæ sunt iniquitates meæ Domine, multiplicatæ sunt iniquitates meæ, & non sum dignus intueri & adspicere altitudinem cæli, præ multitudine iniquitatum mearum. Incuruatus sum multo vinculo ferreo, vt non possim attollere caput meum, & non est respiratio mihi: quia excitaui iracundiam tuam, & malum coram te feci: non feci voluntatem tuam, & mandata tua non custodiui: statui abominationes, & multiplicaui offensiones. Et nunc flecto genu cordis mei, precans à te bonitatem. Peccaui Domine, peccaui, & iniquitates meas agnosco. Quare peto rogans te, remitte mihi Domine, remitte mihi, & ne simul perdas me cum iniquitatibus meis, neque in æternum, iratus, reserues mala mihi, neque damnes me in infima terræ loca: quia tu es Deus, Deus, inquam, pœnitentium: & in me ostendes omnem bonitatem tuam, quia indignum saluabis me secundùm magnam misericordiam tuam, & laudabo te semper omnibus diebus vitæ meæ: quoniam te laudat omnis virtus cælorum, & tibi est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

LIBER ESDRÆ TERTIVS.

CAPVT I.

Magnificum Phase, quod Iosias immolauit, celebrando septem diebus festum Azymorum: cui successerunt in regno Iudæ Iechonias, Ioacim, Ioachin, & Sedecias: eorumque ac populi captiuitas propter sua scelera, vrbisque subuersio describuntur.

1 ET fecit Iosias Pascha in
Ierosolymis Domino, &
immolauit Phase quarta
decima luna primi men-
2 sis * statuens sacerdotes
per vices dierum stolis
3 amictos in templo Domini. * & dixit

Leuitis ſacris ſeruis Iſrael, vt ſanctifi-
carent ſe Domino in poſitione ſanctæ
arcæ Domini, in domo, quam ædi-
ficauit Salomon filius Dauid rex.
* Non erit vobis tollere ſuper hume- 4
ros eam. Et nunc deſeruite Domino
veſtro, & curam agite gentis illius
Iſrael ex parte ſecundùm pagos &
tribus veſtras, * ſecundùm ſcriptu- 5
ram Dauid regis Iſrael, & ſecundùm
magnificentiam Salomonis filij eius,
omnes in templo, & ſecundùm par-
ticulam principatus paternam ve-
ſtram, eorum qui ſtant in conſpe-
ctu fratrum filiorum Iſrael. * Im- 6
molate Paſcha, & ſacrificia parate
fratribus veſtris, & facite ſecundùm
præceptum Domini quod datum eſt
Moyſi. * Et donauit Ioſias in ple- 7
bem quæ inuenta eſt, ouium, agno-
rum, & hœdorum, & capratum tri-
ginta millia, vitulos tria millia, * hæc 8
de regalibus data ſunt ſecundùm
promiſſionem populo: & ſacerdoti-
bus in Paſcha, oues numero duo
millia, ac vituli centum. * Et Iecho- 9
nias, & Semeias, & Nathanael fra-
tres, & Haſabias, & Oziel, & Cora-
ba, in Phaſe, oues quinque millia,
vitulos quingentos. * Et hæc cùm fie- 10
rent eleganter, ſteterunt ſacerdotes
& Leuitæ habentes azyma per tri-
bus. * Et ſecundùm partes principa- 11
tus patrum, in conſpectu populi of-
ferebant Domino, ſecundùm ea quæ
in libro Moyſi ſcripta ſunt: * & aſſa- 12
uerunt Phaſe igni prout oportebat:
& hoſtias coxerunt in emolis, &
in ollis cum beneuolentia: * & attu- 13
lerunt omnibus qui erant ex plebe:
& poſt hæc parauerunt ſibi & ſacer-
dotibus. * Sacerdotes enim offere- 14
bant adipes, vſque dum finita eſſet
hora: & Leuitæ parauerunt ſibi, &
fratribus ſuis filiis Aaron. * Et ſa- 15
cri cantores filij Aſaph erant per
ordinem ſecundùm præceptum Da-
uid, & Aſaph, & Zacharias, &
Ieddimus, qui erat à rege. * Et oſtia- 16
rij per ſingulas ianuas, ita vt non
præuaricaretur vnuſquiſque ſuam:
fratres enim illorum parauerunt il-
lis. * Et conſummata ſunt quæ per- 17
tinebant ad ſacrificium Domini. * In 18
illa die egerunt Phaſe, & offere-
bant hoſtias ſuper Domini ſacrifi-
cium, ſecundùm præceptum regis
Ioſiæ. * Et egerunt filij Iſrael, qui 19
inuenti ſunt in tempore illo, Pha-
ſe: & diem feſtum azymorum per
dies ſeptem: * & non eſt celebratum 20
Phaſe tale in Iſrael, à temporibus
Samuelis prophetæ; * & omnes reges 21
Iſrael non celebrauerunt tale Paſcha
quale egit Ioſias, & Sacerdotes, &
Leuitæ, & Iudæi, & omnis Iſrael, qui
inuenti ſunt in commoratione Iero-
22 ſolymis. * Octauo decimo anno, re-
gnante Ioſia celebratum eſt Phaſe.
23 * Et directa ſunt opera Ioſiæ in con-
ſpectu Domini ſui in corde pleno me-
24 tuentis: * & quæ circa illum quidem
conſcripta ſunt, in priſtinis tempori-
bus, de eis qui peccauerunt, quique
irreligioſi fuerunt in Dominum præ
omni gente, & qui non quæſierunt
25 verba Domini ſuper Iſrael. * Et poſt
omnem actum hunc Ioſiæ, aſcendit
Pharao rex Ægypti, veniens in Car-
chamis ab itinere ſuper Euphratem,
26 & exiit obuiàm illi Ioſias. * Et miſit
rex Ægypti ad Ioſiam, dicens: Quid
27 mihi & tibi eſt rex Iudæ? * Non ſum
miſſus à Domino vt pugnem contra
te: ſuper Euphratem enim bellum
28 meum eſt, feſtinans deſcende. * Et
non eſt reuerſus Ioſias ſuper currum:
ſed expugnare eum conabatur, non
attendens verbum prophetæ ex ore
29 Domini: * ſed conſtituit ad eum bel-
lum in campo Mageddo. Et deſcen-
derunt principes ad regem Ioſiam.
30 * Et dixit rex pueris ſuis, Amouete
me à prælio, infirmatus ſum enim
valdè. Et ſtatim amouerunt eum pue-
31 ri ipſius de acie. * Et aſcendit ſuper
currum ſecundarium ſuum: & per-
ueniens Ieroſolymam, vita functus
eſt, & ſepultus eſt in paterno ſepul-
32 chro. * Et in tota Iudæa lugebant Io-
ſiam: & qui præſidebant, cum vxo-
ribus lamentabant eum, vſque in
hunc diem. Et datum eſt hoc fieri
33 ſemper in omne genus Iſrael. * Hæc
autem præſcripta ſunt in libro hiſto-
riarum regum Iudæ: & ſingula geſta
actus Ioſiæ, & eius gloria & intelle-
ctus eius in lege Domini: quæque
geſta ſunt ab eo, & quæ non ſcripta
ſunt in libro regum Iſrael & Iudæ.
34 * Et aſſumentes, qui erant in gente,
Iechoniam filium Ioſię, conſtituerunt
regem pro Ioſia patre ſuo, cùm eſſet
annorum trigintatrium. * Et regna-
35 uit ſuper Iſrael menſibus tribus. Et
amouit eum rex Ægypti, ne regnaret
36 in Ieroſolymis: * & mulctauit gen-
tem argenti talenta centum, & auri
37 talentum vnum. * Et conſtituit rex
Ægypti Ioacim fratrem ipſius, regem
38 Iudæ & Ieruſalem: * & alligauit ma-
giſtratus Ioacim, & Zaracelem fra-
trem ſuum, & apprehendens reduxit
39 in Ægyptum. * Annorum erant Ioa-
cim viginti quinque, cùm regnare cœ-
piſſet in terra Iuda & Ieruſalem: &
fecit

fecit malum in conspectu Domini.
* Post hunc autem ascendit Nabu- 40
chodonosor rex Babylonis,& alligans
eum in æreo vinculo, perduxit in Ba-
byloniam : * & sacra vasa Domini 41
accepit Nabuchodonosor , & tulit &
consecrauit in templo suo in Babylo-
nia. * Nam de immunditia illius & 42
irreligiositate scriptum est in libro
temporum regum. * Et regnauit Ioa- 43
chin filius eius pro eo. Cùm autem
constitutus esset rex , erat annorum
decem & octo. * Regnauit autem 44
menses tres & dies decem in Ierusa-
lem, & fecit malum in conspectu Do-
mini :* & post annum mittens Na- 45
buchodonosor , transmigrauit eum
in Babyloniam simul cum sacris vasis
Domini.* Et constituit Sedeciam re- 46
gem Iuda & Ierusalem, cùm esset an-
norum viginti vnius : regnauit autem
annis vndecim. * Et fecit malum in 47
conspectu Domini, & non est veritus
à verbis quæ dicta sunt ab Ieremia
propheta ex ore Domini: * & adiu- 48
ratus à rege Nabuchodonosor,periu-
rans discessit : & indurata ceruice sua
& corde suo , transgressus est legiti-
ma Domini Dei Israel. * Et duces po- 49
puli Domini multa iniquè gesserunt,
& impiè egerunt super omnes im-
munditias gentium : & polluerunt
templum Domini quod sanctum erat
in Ierosolymis. * Et misit Deus pa- 50
trum ipsorum per angelum suum re-
uocare eos, propter quod parceret
illis, & tabernaculo suo. * Ipsi verò 51
subsannabant in angelis suis : & qua
die locutus est Dominus , erant illu-
dentes prophetis eius. * Qui vsque 52
ad iracundiam concitatus est super
gentem suam , propter irreligiosita-
tem suam , & præcepit ascendere re-
ges Chaldæorum. * Hi occiderunt 53
iuuenes eorum in gladio, in circuitu
sancti templi eorum , & non peper-
cerunt iuueni , & seni , & virgini , &
adolescenti : * sed omnes traditi sunt 54
in manus ipsorum: & omnia sacra va-
sa Domini , & regales apothecas re-
sumentes,tulerunt in Babyloniam,*& 55
incenderunt domum Domini , & de-
molierunt muros Ierusalem : & tur-
res eius incenderunt igne , * & con- 56
summauerunt omnia honorifica eius,
& ad nihil redegerunt :& reliquos à
gladio duxerunt in Babylonem. * Et 57
erant serui illius vsque dum regnarent
Persæ,in repletione verbi Domini in
ore Ieremiæ , * quousque benignè 58
ageret terra sabbata sua , omni tem-
pore desertionis suæ sabbatizauit, in
applicatione annorum septuaginta.

CAP. II.

Cyrus rex Persarum Iudæos in regno suo captiuos remittit in terram suam : qui cùm restaurarent Ierusalem, prohibiti sunt ab Artaxerxe propter quorundam delationem.

1 Regnante Cyro rege Persarum, in
consummatione verbi Domini in
2 ore Ieremiæ, * suscitauit Dominus
spiritum Cyri regis Persarum , &
prædicauit in toto regno suo simul
3 per scripturam , * dicens : Hæc dicit
Cyrus rex Persarum : Me constituit
regem orbis terrarum Dominus Is-
4 rael,Dominus excelsus, * & significa-
uit mihi ædificare domum sibi in Ie-
5 rusalem , quæ est in Iudæa. * Si quis
est ex genere vestro , dominus ipsius
6 ascendat cum eo in Ierusalem.* Quot-
quot ergo circa loca habitant , adiu-
uent eos qui sunt in loco ipso , in au-
7 ro & argento , * in dationibus, cum
equis & iumentis , cumque aliis quæ
secundùm vota apponuntur in ædem
8 Domini quæ est in Ierusalem. * Et
stantes principes tribuum, pagorum,
& Iudææ, ex tribu Beniamin,& sacer-
dotes & Leuitæ,quos excitauit Domi-
nus ascendere & ædificare domum
Domini quæ est in Ierusalem , & qui
9 erant in circuitu eorum ,*adiuuerunt
in omni auro & argenro eius , & iu-
mentis , & votis compluribus multi
10 quorum sensus excitatus est. * Et Cy-
rus rex protulit vasa sacra Domini,
quæ transtulit Nabuchodonosor rex
Babylonis ex Ierusalem, & consecra-
11 uit ea idolo suo.* & proferens ea Cy-
rus rex Persarum , tradidit Mithrida-
to , qui erat super thesauros ipsius.
12 * Per hunc autem tradita sunt Salma-
13 nasaro præsidi Iudææ. *Horum autem
hic numerus Libatoria argentea duo
millia quadringenta : athiscæ argen-
teæ triginta : phialæ aureæ triginta,
item argenteæ duo millia quadrin-
14 gentæ : & alia vasa mille. * omnia au-
tem vasa aurea & argentea, quinque
15 millia octingenta sexaginta. * Et
enumerata sunt Salmanasaro simul
cum his qui ex captiuitate Babylonis
16 venerant in Ierosolymam. * In Arta-
xerxis autem regis Persarum tempo-
ribus, scripserunt ei de his qui habita-
bant in Iudæa & Ierusalem , Balsa-
mus, & Mithridatus , & Sabellius , &
Rathimus, Balthemus, Samelius scri-
ba , & reliqui habitantes in Samaria,
& ceteris locis , subiectam epistolam
17 regi Artaxerxi. * DOMINE, pueri
tui Rathimus ab accidentibus , & Sa-
bellius scriba , & reliqui curiæ tuæ
iudices in Cœlesyria & Phœnice.
* Et

* Et nunc notum sit Domino regi, 18
quoniam Iudæi qui ascenderunt à vo-
bis ad nos, venientes in Ierusalem
ciuitatem refugam & pessimam, ædi-
ficant furnos eius, & statuunt muros,
& templum suscitant. * Quòd si ciui- 19
tas ista & muri consummati fuerint,
non tantùm tributa non sustinebunt
pendere, sed etiam regibus resistent.
* Et quia id agitur circa templum, re- 20
ctè habere arbitrati sumus non des-
picere hoc ipsum: * sed notum face- 21
re domino regi; vt si videbitur, rex,
quæratur in libris patrum tuorum,
* inuenies in admonitionibus scripta 22
de his, & scies quoniam ciuitas ista
fuit refuga, & reges & ciuitates con-
cutiens, * & Iudæi refugæ, & præ- 23
lia committentes in ea ab æterno, ob
quam causam ciuitas ista deserta est.
* Nunc ergo notum facimus, domi- 24
ne rex, quoniam si ciuitas hæc ædifi-
cata fuerit, & huius muri erecti fue-
rint, descensus tibi non erit in Cœ-
lesyriam & Pœnicem. * Tunc scripsit 25
rex Rathino, qui scribebat acciden-
tia, & Balthemo, & Sabellio scribæ,
& ceteris constitutis; & habitantibus
in Syria & Phœnice, ea quæ subie-
cta sunt. * LEGI epistolam quam 26
misistis mihi. Præcepi ergo inquiri,
& inuentum est, quoniam ciuitas illa
est ab æuo regibus resistens, * & ho- 27
mines refugæ, & prælia in ea efficien-
tes, & reges fortissimi erant in Ieru-
salem dominantes, & tributa exigen-
tes à Cœlesyria & Phœnice. * Nunc 28
ergo præcepi prohibere homines
illos ædificare ciuitatem, & prohibe-
re ne quid vltra hæc fiat; * sed nec 29
procedant in plurimum ea quæ sunt
malitiæ, ita vt regibus molestia im-
portetur. * Tunc recitatis his quæ 30
à rege Artaxerxe scripta fuerant
Rathimus, & Sabellius scriba, & qui
cum his constituti erant, iungentes
festinanter venerunt in Ierusalem
cum equitatu, & turba, & agmine:
* cœperuntque ædificantes prohi- 31
bere, & vocabant ab ædificatione
templi in Ierusalem, vsque secundo
anno regni Darij regis Persarum.

CAP. III.

Dario post splendidam cœnam omnibus suis præfectis factam, dormiente, tres corporis eius custodes problema mouerunt, Num vinum, rex, mulier, an veritas præstent: & primùm de vino probatur.

REx Darius fecit cœnam magnam 1
omnibus vernaculis suis, & om-
nibus magistratibus Mediæ & Persi-
dis, * & omnibus purpuratis, & præ- 2
toribus, & consulibus, & præfectis
sub illo, ab India vsque Æthiopiam,
centum viginti septem prouinciis.
3 * Et cùm manducassent, & bibis-
sent, & satiati reuerterentur, tunc
Darius rex ascendit in cubicu-
lum suum, & dormiuit & experge-
4 factus est. * Tunc illi tres iuuenes
corporis custodes, qui custodiebant
corpus regis, dixerunt alter alteri:
5 * Dicamus vnusquisque nostrùm ser-
monem qui præcellat: & cuiuscum-
que apparuerit sermo sapientior al-
terius, dabit illi rex Darius dona ma-
6 gna, * purpura cooperiri, & in auro
bibere, & super aurum dormire, &
currum aureo fræno, & cydarim bys-
sinam, & torquem circa collum:
7 * & secundo loco sedebit à Dario
propter sapientiam suam, & cogna-
8 tus Darij vocabitur. * Tunc scriben-
tes singuli suum verbum signauerunt,
& posuerunt subtus ceruical Darij
9 regis, * & dixerunt, Cùm surrexerit
rex, dabimus illi scripta nostra: &
quodcumque iudicauerit rex è tribus,
& magistratus Persidis, quoniam
verbum eius sapientius est, ipsi da-
bitur victoria sicut scriptum est.
10 * Vnus scripsit, Forte est vinum.
11 * Alius scripsit, Fortior est rex.
12 * Tertius scripsit, Fortiores sunt mu-
lieres: super omnia autem vincit ve-
13 ritas. * Et cùm surrexisset rex, acce-
perunt scripta sua, & dederunt illi,
14 & legit. * Et mittens vocauit omnes
magistratus Persarum, & Medos, &
purpuratos, & prætores, & præfe-
15 ctos: * & sederunt in concilio: &
16 lecta sunt scripta coram ipsis. * Et
dixit: Vocate adolescentes, & ipsi
indicabunt verba sua. Et vocati sunt,
17 & introierunt. * Et dixit illis: Indi-
cate nobis de his quæ scripta sunt. Et
cœpit prior, qui dixerat de fortitu-
18 dine vini, * & dixit, Viri, quàm præ-
ualet vinum omnibus hominibus qui
19 bibunt illud! seducit mentem. * Item-
que regis & orphani facit mentem
vanam. Item serui ac liberi, pauperis
20 ac diuitis, * & omnem mentem con-
uertit in securitatem & iucunditatem,
& non meminit omnem tristitiam &
21 debitum, * & omnia præcordia facit
honesta, & non meminit regem nec
magistratum, & omnia per talenta
22 loqui facit. * Et non meminerunt, cùm
biberunt, amicitiam, nec fraternita-
tem, sed non multum pòst sumunt
23 gladios. * Et cùm à vino merserint &
surrexerint, non meminerunt quæ
24 gesserunt. * O viri, num præcellit vi-
num? quis sic cogitat facere? Et tacuit
hoc dicto.

CAP.

CAP. IIII.

Probatur excellens fortitudo regis mulieris, & veritatis; sed data veritati palma. Darius ad petitionem Zorobabel reddit sacra vasa, scribens vt Iudæis detur libertas, & impensæ ad extructionem Ierusalem.

ET inchoauit sequens dicere, qui 1
dixit de fortitudine regis. * O 2
viri, num præcellunt homines, qui
terram & mare obtinent, & omnia
quæ in eis sunt? * Rex autem super 3
omnia præcellit, & dominatur eorum: & omne quodcumque dixerit
illis, faciunt. * Et si miserit illos ad 4
bellatores, vadunt, & demoliuntur
montes, & muros, & turres. * Iugu- 5
lantur & iugulant, & regis verba non
prætereunt. nam si vicerint, afferunt
regi omnia quæcumque prædati fuerint. * Similiter & alij omnes, & quot- 6
quot non militant, nec pugnant, sed
colunt terram: rursum cùm fuerint
metentes, afferunt tributa regi: * & 7
ipse vnus solus si dixerit occidite, occidunt: dixerit remittite, remittunt:
* dixerit percutite, percutiunt: dixe- 8
rit exterminate, exterminant: dixerit ædificate, ædificant: * dixerit ex- 9
cidite, excidunt: dixerit plantate,
plantant: * omnis plebs, & virtutes 10
eum obaudiunt, & super hoc ipse recumbit, & bibit; & dormit. * Hi 11
autem custodiunt in circuitu eum, &
non possunt ire singuli, & facere
opera sua, sed in dicto obaudientes
sunt ei. * Viri, quomodo non præ- 12
cellit rex qui sic diffamatur? Et tacuit. * Tertius qui dixerat de mulie- 13
ribus & veritate, hic est Zorobabel,
cœpit loqui. * Viri, non magnus 14
rex, & multi homines, nec vinum
præcellit. Quis est ergo qui dominatur eorum? * Nónne mulieres ge- 15
nuerunt regem, & omnem populum,
qui dominatur mari & terræ: * & ex 16
illis nati sunt, & ipsæ educauerunt
eos qui plantauerunt vineas ex quibus vinum fit? * Et ipsæ faciunt sto- 17
las omnium hominum, & ipsæ faciunt gloriam hominibus, & non
possunt homines separari à mulieribus. * Si congregauerint aurum & 18
argentum, & omnem rem speciosam,
& viderint mulierem vnam bono
habitu & bona specie, * omnia hæc 19
relinquentes in eam intendunt, &
aperto ore conspiciunt, & eam alliciunt magis quàm aurum & argentum, & omnem rem pretiosam. * Ho- 20
mo patrem suum relinquit qui enutriit illum, & suam regionem, & ad
mulierem se coniungit. * Et cum mu- 21
liere remittit animam: & neque patrem meminit, neque matrem, neque
22 regionem. * Et hinc oportet vos scire: quoniam mulieres dominantur ve-
23 stri. Nónne doletis? * Et accipit homo gladium suum, & vadit in viam
facere furta, & homicidia, & mare na-
24 uigare & flumina, * & leonem videt, &
in tenebris ingreditur: & cùm furtum
fecerit, & fraudes, & rapinas, amabili
25 suæ affert. * Et iterùm, diligit homo
vxorem suam magis quàm patrem aut
26 matrem. * Et multi dementes facti
sunt propter vxores suas: & serui fa-
27 cti sunt propter illas: * & multi perierunt & iugulati sunt, & peccauerũt
28 propter mulieres. * Et nunc credite
mihi quia magnus est rex in potestate
sua: quoniam omnes regiones veren-
29 tur tangere eum. * Videbam tamen
Apemen filiam Bezacis, mirifici concubinam regis, sedentem iuxta regem
30 ad dexteram eius, * & auferentẽ diadema
de capite eius, & imponentem sibi,
& palmis cædebat regem de sinistra
31 manu. * Et super hæc aperto ore intuebatur eam: & si arriserit ei, ridet.
nam si indignata ei fuerit, blanditur,
32 donec reconcilietur in gratiam. * O
viri, cur non sunt fortiores mulieres?
Magna est terra, & excelsum est cælũ.
33 quis ista agit? * Et tunc rex, & purpurati intuebantur in alterutrum. Et inchoauit loqui de veritate. * O viri,
34 nónne fortes sunt mulieres? Magna
est terra, & excelsum est cælum: &
velox cursus solis conuertit in gyro
35 cælũ in locum suum in vna die. * Nónne magnificus est qui hæc facit. & veritas magna, & fortior præ omnibus?
36 * Omnis terra veritatẽ inuocat, cælũ
etiam ipsam benedicit, & omnia opera
mouentur, & tremunt eã, & nõ est cũ
37 ea quidquã iniquum. * Vinum iniquũ,
iniquus rex, iniquæ mulieres, iniqui
omnes filij hominũ, & iniqua illorum
omnia opera, & nõ est in ipsis veritas,
38 & in sua iniquitate peribunt: * & veritas manet & inualescit in æternum,
& viuit & obtinet in sæcula sæculorũ.
39 * Nec est apud eam accipere personas,
neque differentias: sed quæ iusta sunt
facit omnibus, iniustis ac malignis, &
omnes benignantur in operibus eius.
40 * Et non est in iudicio eius iniquũ, sed
fortitudo, & regnũ, & potestas, & maiestas omnium æuorum. Benedictus
41 Deus veritatis. * Et desiit loquendo.
Et omnes populi clamauerunt, & dixerunt, Magna est veritas, & præualet.
42 * Tunc rex ait illi, Pete, si quid vis
amplius, quàm quæ scripta sunt, &
dabo tibi, secundùm quod inuentus
es sa-

es ſapientior proximus, & proximus
mihi ſedebis, & cognatus meus voca-
beris. * Tunc ait regi, Memor eſto 43
voti tui,quod vouiſti, ædificare Ieru-
ſalem, in die qua regnum accepiſti:
* & omnia vaſa quæ accepta ſunt ex 44
Ieruſalem, remittere, quæ ſeparauit
Cyrus, quando mactauit Babyloniã,
& voluit remittere ea ibi. * Et tu vo- 45
uiſti ædificare templum quod incen-
derunt Idumæi, quando exterminata
eſt Iudæa à Chaldæis. * Et nunc hoc 46
eſt quod poſtulo Domine, & quod
peto, hoc eſt maieſtas quod à te po-
ſtulo, vt facias votum quod vouiſti
Regi cæli ex ore tuo. * Tunc ſurgens 47
Darius rex, oſculatus eſt illum: &
ſcripſit epiſtolas ad omnes diſpenſa-
tores,& præfectos, & purpuratos, vt
deducerent eum, & eos qui cum illo
erant, omnes aſcendentes ædificare
Ieruſalem. * Et omnibus præfectis, 48
qui erant in Syria, & Phœnice, & Li-
bano, ſcripſit epiſtolas, vt traherent
ligna cedrina à Libano in Ieruſalem,
vt ædificarent cum eis ciuitatem. * Et 49
ſcripſit omnibus Iudæis qui aſcende-
bant à regno in Iudæam pro liberta-
te, omnem potentem, & magiſtra-
tum, & præfectum non ſuperuenire
ad ianuas ipſorum, * & omnem re- 50
gionem quam obtinuerant immunem
eſſe eis, & Idumæi relinquant caſtella
quæ obtinent Iudæorum, * & in ſtru- 51
cturam templi dare per ſingulos an-
nos talenta viginti, vſque dum per-
ædificaretur: * & ſuper ſacrarium ho- 52
locautomata vſtulare quotidie, ſicut
habent præceptum: alia talenta de-
cem offerre per ſingulos annos, * & 53
omnibus qui procedunt à Babylonia
condere ciuitatem: vt eſſet libertas
tam ipſis quàm filiis eorum, & om-
nibus ſacerdotibus qui præcedunt.
* Scripſit autem & quantitatem, & 54
ſacram ſtolam iuſſit dari,in qua deſer-
uiret; * & Leuitis ſcripſit dare præ- 55
cepta, vſque in diem qua conſum-
mabitur domus, & Ieruſalem extrue-
tur: * & omnibus cuſtodientibus ci- 56
uitatem ſcripſit dari ei ſortes & ſti-
pendia. * Et dimiſit omnia vaſa quæ- 57
cumque ſeparauerat Cyrus à Babylo-
nia, & omnia quæcumque dixit Cy-
rus, & ipſe præcepit fieri, & mitti Ie-
ruſalem. * Et cùm proceſſiſſet ille ado- 58
leſcens, eleuans faciem in Ieruſalem,
benedixit regem cæli, * & dixit, Abs 59
te eſt victoria, & abs te eſt ſapientia
& claritas. Et ego ſeruus tuus ſum.
* Benedictus es qui dediſti mihi ſa- 60
pientiam, & tibi confitebor Domine
Deus patrum noſtrorum. * Et accepit 61
epiſtolas, & profectus eſt in Babylo-
niam. Et venit, & nuntiauit fratri-
bus ſuis omnibus qui fuerant in Ba-
62 bylonia: * & benedixerunt Deum pa-
trum ſuorum, quoniam dedit illis re-
63 miſſionem & refrigerium, * vt aſcen-
derent & ædificarent Ieruſalem, &
templum vbi nominatum eſt nomen
eius in ipſo, & exultauerunt cum
muſicis & lætitia diebus ſeptem.

CAP. V.

Redeuntes à Babylonica captiuitate in Ieruſalem & Iudæam recenſentur, & reſtituunt Dei cultum, ſed tandem à cœpto opere ad tempus impediuntur.

1 POſt hæc autem electi ſunt, vt aſ-
cenderent principes pagorum per
domos & tribus ſuas, & vxores illo-
rum, & filij & filiæ eorum, & ſerui
& ancillæ ipſorum, & pecora eorum.
2 * Et Darius rex miſit vnà cum eis
equites mille, donec deducerent eos
in Ieruſalem cum pace, & cum muſi-
3 cis & cum tympanis & tibiis. * & om-
nes fratres erant ludentes, & fecit
4 eos aſcendere ſimul cum eis. * Et hæc
ſunt nomina virorum, qui aſcende-
runt per pagos ſuos in tribus, & in
5 partem principatus ipſorum. * Sacer-
dotes: Filij Phinees, filij Aaron, Ie-
ſus filius Ioſedec, Ioacim filius Zoro-
babel filij Salathiel de domo Dauid,
ex progenie Phares, de tribu Iuda,
6 * qui locutus eſt ſub Dario rege Per-
ſarum ſermones mirificos in ſecundo
anno regni ipſius menſe Niſan primo.
7 * Sunt autem hi, qui aſcenderunt ex
Iudæa de captiuitate tranſmigratio-
nis, quos tranſmigrauit Nabuchodo-
noſor rex Babyloniæ in Babylonem,
8 & reuerſus eſt in Ieruſalem. * Et re-
quiſiuit partem Iudææ vnuſquiſque
in ciuitatem ſuam, qui venerunt cum
Zorobabel & Ieſu, Nehemias, Areo-
res, Elimeo Emmanio, Mardocheo,
Beelſuro, Meehpſatochor, Olioro,
Emonia vnus de principibus eorum.
9 * Et numerus à gentilibus eorum, ex
præpoſitis eorum, filij Phares duo
10 millia centum ſeptuaginta duo: * filij
Ares tria millia centum quinquagin-
11 ta ſeptem: * filij Phæmo centum
quadraginta duo: in filijs Ieſu & Ioa-
12 bes, mille trecenti duo: * filij Demu,
duo millia quadringenti ſeptuaginta:
filij Choraba, ducentiquinque: filij
13 Banica, centum ſexagintaocto: * filij
Bebech, quadringentitres: filij Ar-
chad, quadringenti vigintiſeptem:
14 * filij Charu, triginta ſeptem: filij
Zoroar, duo millia ſexagintaſeptem:
filij Adin, quadringenti ſexaginta

vnuſ-

vnus :* filij Aderectis , centum octo: 15
filij Ciaſo & Zelas , centum ſeptem:
filij Azoroc , quadringenti triginta-
nouem : * filij Iedarbone,centum tri- 16
gintaduo : filij Ananiæ , centum tri-
ginta : filij Aſoni , nonaginta : * filij 17
Marſar, quadringenti viginti duo : fi-
lij Zabarus , nonagintaquinque : filij
Sepolemon, centum viginti tres:* fi- 18
lij Nepopas , quinquagintaquinque:
filij Nechanatus,centum quinquagin-
taocto:filij Cebethamus , centum tri-
gintaduo:* filij Crearpatros,qui Eno- 19
cadies, & Modiæ,quadringenti vigin-
titres :qui ex Gramas & Gabea,cen-
tum viginti vnus:* qui ex Beſſelon & 20
Ceagge , ſexagintaquinque : qui ex
Baſtaro,centum vigintiduo: * Qui ex 21
Bechenobes , quinquagintaquinque:
filij Lipris,cētum quinquagintaquin-
que:filii Labonni , trecenti quinqua-
ginta ſeptem : * filij Sichem, trecen- 22
ti ſeptuaginta : filij Suadon & Clio-
mus trecenti ſeptuagintaocto : * filij 23
Ericus,duo millia centum quadragin-
taquinque : filij Anaas,trecēti ſeptua-
ginta. Sacerdotes: * Filij Ieddus , fi- 24
lij Euther, filij Eliaſib , trecenti ſep-
tuagintaduo : filij Emerus , ducenti
quinquagintaduo : * filii Phaſurii, 25
trecenti quinquaginta ſeptem : filij
Caree, ducenti viginti ſeptem. * Le- 26
uitæ : Filij Ieſu in Caduhel , & Bamis
& Serebias, & Edias, ſeptuagintaqua-
tuor. omnis numerus à duodecimo
anno, triginta millia quadringenti
ſexaginta duo,* filij , & filiæ, & vxo- 27
res,omnis computatio , quadraginta
millia ducenti quadragintaduo. * Fi- 28
lij ſacerdotum,qui pſallebant in tem-
plo : filij Aſaph, centum vigintiocto.
* Oſtiarij verò : filij Eſmenni , filij 29
Aſer, filij Amon , filii Accuba , Topa
filij Tobi, omnes centum trigintano-
uem. * Sacerdotes ſeruientes in tem- 30
plo : filij Sel , filij Gaſpha , filii To-
bloch, filij Cariæ, filij Su , filij Hellu,
filii Labana , filii Armacha , filij Ac-
cub,filij Vtha, filij Cetha,filii Aggab,
filij Obai,filii Anani,filij Canna , filij
Geddu,* filii An,filij Radin,filii Deſa- 31
non , filii Nachoba , filii Caſeba , filii
Gaze,filii Ozui , filii Sinone , filii At-
tre, filii Haſten', filii Aſiana , filii Ma-
nei,filii Naſiſſim,filii Accuſu,filii Agi-
ſta, filii Azui,filii Fauon , filii Phaſa-
lon,* filii Meedda,filii Phuſa,filii Ca- 32
ree,filii Barcus,filii Saree, filii Coēti,
filii Naſit,filii Agiſti,filii Pedon: *Sa- 33
lomō filii eius. filii Aſophor,filii Pha-
ſida,filii Celi,filii Dedon,filii Gadda-
hel,filii Sephegi,* filii Aggia, filii Sa- 34
chareth , filii Sabathen , filii Caro-
neth, filii Malſith,filii Amæ , filii Sa-
ſus, filii Addus, filii Suba , filii Eu-
ra, filii Rabotis, filii Phaſphat , filii
35 Malmon. * Omnes ſacro ſeruientes,
& pueri Salomonis , quadringenti
36 octogintaduo. * Hi ſunt filii qui aſ-
cenderunt à Thelmela , Telharſa:
principes eorum , Carmellam , &
37 Careth : * & non poterant edicere
ciuitates ſuas, & progenies ſuas, quē-
admodum ſint ex Iſrael. Filii Dalari,
38 filii Tubal, filii Nechodaici ,* ex Sa-
cerdotibus,qui fungebantur ſacerdo-
tio : & non ſunt inuenti filii Obia, fi-
lii Achiſos , filii Addin , qui accepit
39 vxorem ex filiabus Phargeleu : * &
vocati ſunt nomine eius, & horum
quæſita eſt generis ſcriptura in præ-
datura, & non eſt inuenta, & prohi-
40 biti ſunt ſacerdotio fungi. * Et dixit
illis Nehemias & Aſtharas,ne partici-
pentur ſancta, donec exurgat Ponti-
fex doctus in oſtenſionem & verita-
41 tem. * Omnis autem Iſrael erat ex-
ceptis ſeruis & ancillis , quadraginta
42 duo millia trecenti quadraginta.*Ser-
ui horum & ancillæ, ſeptem millia
trecenti trigintaſeptem. Cantores &
cantatrices , ducenti ſexagintaquin-
43 que. * Cameli , quadringenti trigin-
taquinque. Equi ſeptem millia trigin-
taſex. Muli , ducenta millia quadra-
gintaquinque. Subiugalia , quinque
44 millia vigintiquinque. *Et de præpo-
ſitis ipſis per pagos, dum venirent in
templum Dei,quod erat in Ieruſalem,
vouerunt ſuſcitare templum in loco
45 ſuo, ſecundùm ſuam virtutem : * Et
dare in templum theſaurum operum
ſacrum auri mnas duodecim millia,
& mnas argenti quinque millia , &
46 ſtolas ſacerdotales centum.*Et habi-
tauerunt Sacerdotes & Leuitæ, & qui
exierant de plebe , in Ieruſalem & in
regione, & ſacri cantores , & oſtiarii,
& omnis Iſrael in regionibus ſuis.
47 *Inſtante autem ſeptimo menſe,cum-
que eſſent filii Iſrael vnuſquiſque in
ſuis rebus , conuenerunt vnanimes
in atrium , quod erat ante ianuam O-
48 rientalem. * Et ſtantes Ieſus filius
Ioſedec & fratres eius ſacerdotes , &
Zorobabel filius Salathiel & huius
49 fratres,parauerunt altare,*& vt offer-
rent ſuper illud holocautomata , ſe-
cundum quæ in libro Moyſi hominis
50 Dei ſcripta ſunt. * Et conuenerunt
ibi ex aliis nationibus terræ , & ere-
xerunt ſacrarium in loco ſuo omnes
gentes terræ, & offerebant hoſtias,
& holocautomata Domino matutina.
51 * Et egerunt ſcenopegiam, & diē ſo-
lemnem, ſicut præceptum eſt in lege:

& sacrificia quotidiè, sicut oportebat:
* & post hæc oblationes institutas, & 52
hostias sabbatorum, & neomeniarum,
& dierum solemnium omnium sancti-
ficatorum. * Et quotquot vouebant 53
Domino à neomenia septimi mensis,
cœperunt hostias offerre Deo, & tem-
plum Domini nondum erat ædifica-
tum. * Et dederunt pecuniam lapida- 54
riis & fabris, & potum & pabula, cum
gaudio. * Et dederunt carra Sidoniis 55
& Tyriis, vt transueherent illis de Li-
bano trabes cedrinas, & facerent rates
in Ioppe portu, secundùm decretum
quod scriptum erat eis à Cyro rege
Persarum. * Et in secundo anno ve- 56
nientes in templum Dei in Ierusalem,
mense secundo, inchoauit Zorobabel
filius Salathiel, & Iosue filius Iosedec,
& fratres ipsorum, & sacerdotes & Le-
uitæ, & omnes qui venerant de capti-
uitate in Ierusalem: * & fundauerunt 57
templum Dei, nouilunio secundi
mensis secundi anni cùm venissent in
Iudæam & Ierusalem. * Et statuerunt 58
Leuitas à viginti annis, super opera
Domini: & stetit Iesus & filius eius,
& fratres omnes Leuitæ conspiran-
tes, & executores legis, facientes ope-
ra in domo Domini. * Et steterunt sa- 59
cerdotes habentes stolas cum tubis:
& Leuitæ filii Alaph, habentes cym-
bala, * collaudantes Dominum, & be- 60
nedicentes secundùm Dauid regem
Israel * & cantabant canticum Domi- 61
no, quoniam dulcedo eius, & honor in
sæcula super omnem Israel. * Et om- 62
nis populus tuba cecinerunt, & pro-
clamauerunt voce magna, collaudan-
tes Dominum in suscitatione domus
Domini. * Et venerunt ex sacerdoti- 63
bus & Leuitis, & præsidentibus secun-
dùm pagos senioribus, qui viderant
pristinam domum, * & ad huius ædi- 64
ficationem cum clamore & planctu
magno, & multi cum tubis & gaudio
magno: * in tantum vt populus non 65
audiret tubas propter planctum po-
puli. Turba enim erat tubis canens
magnificè, ita vt longè audiretur. * Et 66
audierunt inimici tribus Iudæ: &
Beniamin, & venerunt scire quæ esset
vox tubarum. * Et cognouerunt quo- 67
niam qui erant ex captiuitate, ædifi-
cant templum Domino Deo Israel.
* Et accedentes ad Zorobabel & Ie- 68
sum, præpositos pagorum, dixerunt
eis: Ædificauimus vnà vobiscum. * Si- 69
militer enim audiuimus Dominũ ve-
strum, & ipsi pariter incedimus à die-
bus Asbazareth regis Assyriorum, qui
transmigrauit nos huc. * Et dixit illis 70
Zorobabel, & Iesus, & principes pa-
71 gorum Israel, * Non est nobis & vobis
ædificare domũ Dei nostri. nos enim
soli ædificabimus Domino Israel, se-
cundùm ea quæ præcepit nobis Cy-
72 rus rex Persarum. * Gentes autem
terræ incumbentes his qui sunt in Iu-
dæa, & leuantes opus ædificationis
& insidias, & populos adducentes pro-
73 hibebant eos ædificare, * & aggressu-
ras exercẽtes impedierũt, ne consum-
maretur ædificiũ omni tempore vitæ
Cyri regis, & protraxerunt structurã
per biennium vsque ad Darij regnum.

CAP. VI.

Iudæi, annuente Dario, templum Dei extruunt in Ierusalem.

1 IN secundo autem anno regni Darij
prophetauit Aggæus & Zacharias
filius Addin prophetæ apud Iudæam
& Ierusalem in nomine Dei Israel su-
2 per eos. * Tunc stans Zorobabel filius
Salathiel, & Iesus filius Iosedec, in-
choauerunt ædificare domũ Domini,
3 quæ est in Ierusalem: * cùm adessent
eis prophetæ Dñi, & adiuuarent eos.
In ipso tempore venit ad illos Sisen-
nes subregulus Syriæ, & Phœnicis, &
4 Satrabuzanes, & sodales eius, * & di-
xerunt eis, Quo præcipiente vobis
domum hanc ædificatis, & rectũ istud,
& alia omnia perficitis? & qui sunt
5 structores qui hæc ædificant? * Et ha-
buerunt gratiam visitatione factã su-
per eos, qui erant ex captiuitate à
6 Dño seniores Iudæorũ: * & non sunt
impediti ædificare, donec significare-
tur Dario de omnibus istis, & respon-
7 sum acciperetur. * Exemplũ epistolæ,
quam miserunt Dario. SISENNES sub-
regulus Syriæ & Phœnicis, & Satra-
buzanes, & sodales eius in Syria &
Phœnice præsides regi Dario salutẽ.
8 * Omnia nota sint Dño regi, quòd
cùm venissemus in regionem Iudææ,
& introissemus in Ierusalem, inueni-
mus ædificantes domũ Dei magnam:
9 * & templum ex lapidibus politis, &
10 magnis, & pretiosis materiis in parie-
tibus, * & opera illa instanter fieri, &
suffragare, & prosperare in manibus
eorum, & in omni gloria quàm dili-
11 gentissimè perfici. * Tunc interroga-
uimus seniores, dicentes, Quo per-
12 mittente vobis ædificatis domũ istã,
& opera hæc fundatis? * Ideò autem
interrogauimus eos, vt notum face-
remus tibi homines & præpositos, &
nominum scripturam præpositorum
13 postulauimus illos. * At illi respon-
derunt nobis, dicentes, Nos sumus
serui Domini, qui fecit cælum & ter-
14 ram, * & ædificabatur hæc domus an-
te annos istos multos à rege Israel
magno

magno & fortissimo, & consummata
est. *Et quoniam patres nostri exacer- 15
bantes erant & peccauerunt in Deum
Israel, tradidit eos in manus Nabu-
chodonosor regis Babyloniæ, regis
Chaldæorum, * & domũ istam demo- 16
lientes incenderunt, & populum ca-
ptiuum duxerunt in Babylonem. *In 17
primo anno regnante Cyro rege Ba-
byloniæ, scripsit Cyrus rex domum
hanc ædificare, * & illa sacra vasa au- 18
rea & argentea quæ extulerat Nabu-
chodonosor de domo quæ est in Ieru-
salem, & consecrauerat ea in suo tem-
plo, rursus protulit ea Cyprus rex de
templo quod erat in Babylonia, &
tradita sunt Zorobabel & Salmanasa-
ro subregulo: * Et præceptum est eis 19
vt offerrent hæc vasa, & reponerent
in templo quod erat in Ierusalem, &
ipsum templum Dei ædificare in lo-
co suo. * Tunc Salmanasarus subiecit 20
fundamenta domus Domini, quæ est
in Ierusalem: & exinde vsque nunc
ædificatur, & non accepit consumma-
tionem. * Nunc ergo si iudicatur à te 21
ô rex, perquiratur in regalibus biblio-
thecis Cyri regis, quæ sunt in Baby-
lonia. * & si inuentum fuerit consilio 22
Cyri regis cœptum esse structuram
domus Domini, quæ est in Ierusalem,
& iudicatur à Domino rege nostro,
scribat de his nobis. * Tunc Darius 23
rex præcepit inquiri in Bibliothecis:
& inuentus est in Ecbathanis oppido,
quod est in media regione locus vnus,
in quo scripta erant ista: * ANNO 24
primo regnante Cyro, rex Cyrus præ-
cepit domum Domini quæ est in Ie-
rusalem ædificare, vbi incendebant
igni assiduo, * cuius altitudo sit cubi- 25
torum decem, & latitudo cubitorum
sexaginta, quadratũ lapidibus politis
tribus, & meniano ligneo eiusdem re-
gionis, & meniano vno nouo, & im-
pendia dari de domo Cyri regis: * & 26
sacra vasa domus Dñi tam aurea quã
argentea, quæ extulit Nabuchodono-
sor in domum Dñi, quę est in Ierusalẽ,
vbi erant posita, vt ponantur illic. *Et 27
præcepit curam agere Sisennem sub-
regulum Syriæ & Phœnicis, & Satra-
buzanem, & sodales eius, & qui ordi-
nari erant in Syria & Phœnice præsi-
des, vt abstinerent se ab eodem loco.
* Et ego quoque præcepi in totum 28
ædificare: & prospexi, vt adiuuent eos
qui sunt ex captiuitate Iudæorũ, do-
nec consummetur templum ædis Do-
mini: * & à vexatione tributorum Cœ- 29
lesyriæ & Phœnicis, diligenter quan-
titatem dari his hominibus ad sacri-
ficium Domini Zorobabel præfecto,
30 ad tauros, & arietes, & agnos, * simi-
liter autẽ & frumentum, & sal, & vi-
num, & oleum instanter per singulos
annos, prout sacerdotes qui sunt in
Ierusalem, dictauerunt consumi quo-
31 tidie, sine vlla dilatione, * vt offeran-
tur libationes summo Deo pro rege
& pueris eius, & orent pro ipsorum
vita: * & denuntietur, vt quicumque
32 transgressi fuerint aliquid ex his quæ
scripta sunt aut spreuerint, accipiatur
lignum de suis propriis, & suspendan-
tur, & bona ipsorum regi ascriban-
33 tur. * Propterea Dominus, cuius no-
men inuocatum est ibi, exterminet
omnem regem & gentem; qui ma-
num suam extenderit prohibere, aut
malè tractare domum Domini illam
34 quæ est in Ierusalem. * Ego Darius
rex decreui quàm diligentissimè se-
cundùm hæc fieri.

CAP. VII.

Domus Dei extructa dedicatur & consecratur, in eaque festum Azymorum celebratur.

1 TVnc Sisennes subregulus Cœle-
syriæ & Phœnicis, & Satrabuza-
nes, & sodales, obsecuti his quæ à Da-
2 rio rege erant decreta, * insistebant
sacrosanctis operibus diligentissimè,
cooperantes cum senioribus Iudæo-
3 rum principibus Syriæ. * & prospera-
ta sunt sacrosancta opera prophetan-
tibus Aggæo & Zacharia prophetis.
4 * Et consummauerunt omnia per præ-
ceptum Domini Dei Israel, & ex
consilio Cyri, & Darij, & Artaxerxis
5 regis Persarum. * Et consummata est
domus nostra vsque ad tertiam & vi-
gesimam diem mensis Adar, sexto an-
6 no Darij regis. * Et fecerunt filij Is-
rael & sacerdotes & Leuitæ, & ceteri
qui erant ex captiuitate, qui appositi
sunt secundùm ea quæ scripta sunt in
7 libro Moysi. * Et obtulerunt in dedi-
cationem templi Domini, tauros cen-
tum, arietes ducentos, agnos quadrin-
8 gentos, * & hœdos pro peccatis vni-
uersi Israel, duodecim, secundùm nu-
9 merum tribuum Israel. *Et steterunt
sacerdotes & Leuitæ amicti stolis per
tribus, super omnia opera Dñi Dei
Israel, secundùm librũ Moysi, & ostia-
10 rii per singulas ianuas. *Et egerunt fi-
lii Israel cum his qui erant ex capti-
uitate, illud Phase quartadecima luna
mensis primi, quando sanctificati sunt
11 sacerdotes & Leuitæ. * Omnes filii
captiuitatis non sunt simul sanctifica-
ti, quia Leuitæ omnes simul sanctifi-
12 cati sunt. * Et immolauerunt Phase
vniuersi filii captiuitatis, & fratribus
23 suis sacerdotibus, & sibimetipsis. *Et

manducauerunt filii Israel, qui erant
ex captiuitate, omnes qui remanse-
rant ab omnibus execrationibus gen-
tium terræ quærentes Dominum;
14 * & celebrauerunt diem festum azy-
morum, septem diebus epulantes in
15 conspectu Domini, * quoniam con-
uertit consilium regis Assyriorum in
eos, confortare manus eorum ad
opera Domini Dei Israel.

CAP. VIII.

Ascendenti Esdræ à Babylonia Ierosolymam traduntur Artaxerxis litteræ, quæ beneficia Iudæis præstita continent: recensentur qui simul ascenderunt, & auro ac argento sacerdotibus commisso, Esdras, facta oratione, commonet populum ad pœnitentiam quod ab alienigenis se non separassent.

ET post hunc regnante Artaxerxe 1
Persarum rege, accessit Esdras fi-
lius Azariæ, filii Helciæ, filii Solomæ,
* filii Sadoc, filii Achitob, filii Amieti, 2
filii Azahel, filii Bocci, filii Abisue,
filii Phinees, filii Eleazari, filii Aaron
primi sacerdotis: * hic Esdras ascen- 3
dit de Babylonia, cùm esset scriba &
ingeniosus in lege Moysi, quæ data est
à Domino Deo Israel docere & face-
re. * Et dedit ei rex gloriam, quòd 4
inuenisset gratiam in omni dignitate
& desiderio in conspectu eius. * Et 5
ascenderunt simul cum ipso ex filiis
Israel, & sacerdotibus, & Leuitis, &
sacris cantoribus templi, & ostiariis,
& seruis templi, in Ierusalem. * Anno 6
septimo regnante Artaxerxe, in quin-
to mense, hic annus septimus est re-
gni, exeuntes de Babylonia nouilu-
nio quinti mensis, * venerunt Ieroso- 7
lymam iuxta præceptum illius, secun-
dùm prosperitatem itineris à Domi-
no ipsorum datam eis. * In his enim 8
Esdras magnam disciplinam obtine-
bat, ne prætermitteret quidquam eo-
rum, quæ essent ex lege Domini &
præceptis, & docendo vniuersum Is-
rael omnem iustitiam & iudicium.
* Accedêtes autê qui scribebant scri- 9
pta Artaxerxis regis, tradiderunt scri-
ptum quod obuenerat ab Artaxerxe
rege ad Esdram Sacerdotem, & le-
ctorem legis Domini, cuius exem-
plum subiectum est. * Rex Artaxer- 10
xes Esdræ sacerdoti, & lectori legis
Domini salutem. * Humanior ego 11
iudicans in beneficiis, præcepi eis
qui desiderant ex gente Iudæorum,
sua sponte, & ex sacerdotibus & Le-
uitis, qui sunt in regno meo, comitari
tecum in Ierusalem. * Si qui ergo cu- 12
piunt ire tecum conueniant, & pro-
ficiscantur, sicut placuit mihi & septem
13 amicis meis consiliariis, * vt visitent
ea quæ aguntur secundum Iudæam
& Ierusalem, obseruantes sicut habes
14 in lege Domini, * & ferant munera
Domino Deo Israel, quæ voui ego &
amici Ierusalem, & omne aurum &
argentum quod inuentum fuerit in
regione Babyloniæ Domino in Ieru-
15 salem cum illo, * quod est donatum
pro ipsa gente in templum Domini,
eorum quod est in Ierusalem: vt col-
ligatur hoc aurum & argentum ad
tauros, & arietes, & agnos, & hœdos,
16 & quæ his sunt congruentia, * vt of-
ferant hostias Domino super altare
Domini ipsorum quod est in Ierusa-
17 lem. * Et omnia quæcumque volueris
cum fratribus tuis facere auro & ar-
gento, perfice pro voluntate tua, se-
cundùm præceptum Domini Dei tui:
18 * & sacrosancta vasa, quæ data sunt
tibi ad opera domus Domini Dei tui,
19 quæ est in Ierusalem: * & cetera quæ-
cumque tibi subuenerint ad opera
templi Dei tui, dabis de regali gazo-
20 phylacio: * cùm volueris cum fra-
tribus tuis facere auro & argento,
perfice secundùm voluntatem Domi-
21 ni. * Et ego quidem rex Artaxerxes
præcepi custodibus thesaurorum Sy-
riæ & Phœnicis, vt quæcumque scri-
pserit Esdras sacerdos, & lector legis
Domini, diligenter detur ei vsque ad
argenti talenta centum, similiter &
22 auri: * & vsque ad frumenti modios
centum, & vini amphoras centum,
& alia quæcumque abundant sine ta-
23 xatione. * Omnia secundùm legem
Dei fiant Deo altissimo, ne fortè exur-
gat ira in regno regis, & filii, & filio-
24 rum eius: * Vobis autem dicitur, vt
omnibus sacerdotibus & Leuitis, &
sacris cantoribus, & seruis templi, &
25 scribis templi huius, * nullum tribu-
tum, neque vlla alia indictio irroge-
tur, nec habeat quisquam potestatem
26 obiicere eis quidquam. * Tu autem
Esdra, secundùm sapientiam Dei, cõ-
stitue iudices & arbitros in tota Sy-
ria, & Phœnice: & omnes qui legem
27 Dei tui non nouerunt, doce: * vt
quotquot transgressi fuerint legem,
diligenter plectantur, siue morte, siue
cruciatu, siue etiam pecuniæ mulcta-
28 tione vel abductione. * Et dixit Es-
dras scriba: Benedictus Deus patrum
nostrorum, qui dedit hanc volunta-
tem in cor regis, clarificare domum
29 suam quæ est in Ierusalem, * & me
honorificauit in conspectu regis &
consiliariorum, & amicorum, & pur-
30 puratorum eius. * Et ego constans
animo

animo factus sum secundùm opitula-
tionẽ Domini Dei mei,& congregaui
ex Israel viros, vt simul ascenderent
mecum. * Et hi sunt præpositi secun- 31
dùm suas patrias, & principatus por-
tionales, eorum qui mecum ascende-
run[t] de Babylonia in regno Artaxer-
xis. * Et ex filiis Phares, Gersomus: 32
ex filiis Siemarith, Amenus: filiornm
Dauid, Acchus filius Scecilix: * ex 33
filiis Phares, Zacharias, & cum eo re-
uersi sunt viri centum quinquaginta:
* ex filiis ductoris Moabilionis Zarçi, 34
& cum ipso viri ducenti quinquagin-
ta: * ex filiis Zachues, Iechonias Ze- 35
cholei,& cum ipso viri ducenti quin-
quaginta. * Ex filiis Sala, Maasias Go- 36
tholiæ, & cum ipso viri septnaginta:
* ex filiis Saphatiæ, Zarias Micheli,& 37
cum ipso viri octoginta: * ex filiis Iob, 38
Abdias Iehelis, & cum ipso viri du-
centi duodecim: * ex filiis Baniæ, 39
Salimoth, filius Iosaphiæ, & cum ipso
viri centum sexaginta: * ex filiis Beer, 40
Zacharias Bebei, & cum ipso viri du-
centi octo: * ex filiis Ezead, Ioannes 41
Eccetan, & cnm ipso viri centum de-
cem: * ex filiis Adonicam ipsis po- 42
stremis, & hæc sunt nomina eorum:
Eliphalam filius Gebel, & Semeias, &
cum ipso viri septuaginta * Et con- 43
gregaui eos ad fluuium qui dicitur
Thia, & metati fuimus illic tridno, &
recognoui eos. * Et ex filiis sacerdo 44
tum & Leuitarum non inueni illic,
* Et misi ad Eleazarum, & Eccelon, 45
& Masman,& Maloban, & Enaathan,
& Samea, & Ioribum, Nathan, Enua-
gam, Zachariam,& Mosolamium, ipsos
ductores & peritos: * & dixi eis vt ve- 46
nirent ad Loddeum, qui erat apud lo-
cum gazophylacii, * Et mandaui eis 47
vt dicerent Loddeo, & fratribus eius,
& illis qui erant in gazophylacio, vt
mitterent nobis eos qui sacerdotio
fungerenrur in domo Domini Dei
nostri: * & adduxerunt nobis secun- 48
dùm manum validam Domini Dei no-
stri viros peritos: ex filiis Moholi, fi-
lii Leui, & filii Israel, Sebebian, & fi-
lios & fratres, qui erant decem &
octo: * Asbiam,& Amin ex filiis filio- 49
rum Chananæi, & filii eorum viri vi-
ginti. * Et ex his qui templo seruie- 50
bant; quos dedit Dauid, & ipsi prin-
cipes ad operationem Leuitis templo
seruientium ducenti viginti. Omnia
nomina significata sunt in scripturis.
* Et voui illic ieiunium iuuenibus in 51
conspectu Dei, vt quærerem ab eo
bonum iter nobis, & qui nobiscum
erant, & filiis, & pecoribus, propter
insidias. * Erubui enim petere à rege 52
pedites & equites in comitatu, tutelę
gratia, contra aduersarios nostros.
53 * Diximus enim regi, quoniam virtus
Domini erit cum eis qui inquirunt
54 eum in omni affectu. * Et iterùm de-
precati sumus Dominum Deum no-
strũ secundùm hæc: quem & propitiũ
habuimus, & compotes facti sumus
55 Deo nostro. * Et separaui ex plebis
præpositis,& sacerdotibus templi, vi-
ros duodecim,& Sedebiam,& Asannã,
& cum eis ex fratribus eorũ viros de-
56 cem: * Et appendi eis aurũ & argentũ
& vasa sacerdotalia domus Dei nostri,
quæ donauerat rex,& consiliarii eius,
57 & principes,& omnis Israel. * Et cùm
[a]ppendissem, tradidi argenti talenta
[c]entũ quinquaginta, & vasa argentea
talentorũ centum,& auri talenta cen-
58 tum * & vasorum aureorum septies
viginti,& vasa ærea de bono æramen-
to splendentia, duodecim auri speciẽ
59 reddentia, * & dixi eis: Et vos sancti
estis Domino, & vasa sunt sancta, &
aurum,& argentum votũ est Domino
60 Deo patrum nostrorum. * Vigilate &
custodite, donec tradatis ex plebis
præpositis,& sacerdotibus & Leuitis,
& principibus ciuitatum Israel, in Ie-
rusalem, in pastophorio domns Dei
61 nostri. * Et hi qui susceperunt sacer-
dotes & Leuitæ aurum & argentum
& vasa, intulerunt in Ierusalem in
62 templum Domini. * Et promouimus à
fluuio Thia, die duodecima mensis
primi, vsquequò introiuimus in Ieru-
63 salem. * Et cùm factus fuisset tertius
dies, quarta autem die ponderatum
aurnm, & argentum traditum est in
domo Domini Dei nostri, Marimoth
64 filio Iori sacerdoti: * & cum ipso erat
Eleazar filius Phinees: & erant cum
ipsis Iosadus filius Iehu,& Medias, &
Banni filius Leuitæ: ad nnmerum, &
65 ad pondus vniuersa. * Et scriptum est
66 pondus ipsorum eadem hora. * Qui
autem venernnt ex captiuitate, obtu-
lerunt sacrificium Domino Deo Is-
rael, tauros duodecim pro omni Is-
67 rael, arietes octogintasex, * agnos sep-
tuagintaduos, hircos propeccato duo-
decim,& pro salute vaccas duodecim,
68 omnia in sacrificium Domini. * Et re-
legerunt præcepta regis regalibus
dispensatoribus, & subregulis Cœle-
syriæ & Phœnicis: & honorificaue-
runt gentem, & templum Domini.
69 * Et consummatis his, accesserunt ad
me præpositi, dicentes: Non segrega-
uerunt genus Israel, & principes, &
70 sacerdotes, & Leuitæ, * & alienigenæ
gentes & nationes terræ, immundi-
tias suas à Chananæis, & Hethæis,

& Pherezæis, & Iebuzæis, & Moabi-
tis, & Ægyptiis, & Idumæis. * con- 71
iuncti enim sunt filiabus eorum & ip-
si, & filij eorum, & mistum est se-
men sanctum alienigenis gentibus
terræ: & participes erant præpositi,
& magistratus, iniquitatis eius ab ini-
tio ipsius regni. * Et mox vt audiui 72
ista, conscidi vestimenta & sacram
tunicam: & lacerans capillos capitis,
& barbam, sedi dolens & mœstus.
* Et conuenerunt quotquot tunc mo- 73
uebantur in verbo Domini Dei Israel,
ad me lugentem super iniquitatem
istam, & sedebam tristis vsque ad sa-
crificium vespertinum. * Et consur- 74
gens à ieiunio, conscissa habens vesti-
menta & sacram tunicam, ingenicu-
lans, & extendens manus ad Dominū,
* dicebam: Domine confusus sum, & 75
reueritus sum ante faciem tuam.
* Peccata enim nostra multiplicata 76
sunt super capita nostra, & iniquitates
nostræ exaltatæ sunt vsque ad cælum.
* Quoniam à temporibus patrum no- 77
strorum sumus in magno peccato vs-
que ad diem hunc. * Et propter pec- 78
cata nostra, & patrum nostrorum, su-
mus traditi cum fratribus nostris, &
cum sacerdotibus nostris, regibus
terræ in gladium & captiuitatem &
deprædationem, cum confusione vs-
que in hodiernum diem. * Et nunc 79
quantum est hoc quod contigit no-
bis misericordia abs te Domine Deus,
& relinque nobis radicem & nomen
in locum sanctificationis tuæ. * de- 80
tegere luminare nostrum in domo
Domini Dei nostri, dare nobis cibum
in omni tempore seruitutis nostræ.
* Et cùm seruiremus, non fuimus de- 81
relicti à Domino Deo nostro: sed con-
stituit nos in gratia, ponens nobis re-
ges Persarum dare cibum, * & clarifi- 82
care templum Domini Dei nostri, &
ædificare deserta Sion, dare nobis sta-
bilitatem in Iudæa & Ierusalem. * Et 83
nunc quid dicimus Domine habentes
hæc? Transgressi enim sumus præce-
pta tua, quæ dedisti in manus puero-
rum tuorum prophetarum, * dicens: 84
Quoniam terra, in quam introistis
possidere hereditatem eius, terra pol-
luta est coinquinationibus alienige-
narum terræ, & immunditiæ illorum
repleuerunt eam tota in immunditia
sua. * Et nunc filias vestras non con- 85
iungetis filiis eorum, & filias eorum
non accipietis filiis vestris, * & non 86
inquiretis pacem habere cum illis
omni tempore, vt inualescentes man-
duceretis optima terræ, & hereditatem
distribuatis filiis vestris vsque in

87 æuum. * Et quæ contingunt nobis,
omnia fiunt propter opera nostra ma-
88 ligna, & magna peccata nostra. * Et
dedisti nobis talem radicem, & rur-
sum reuersi sumus transgredi legiti-
ma tua, vt commisceremur immundi-
tiæ alienigenarum gentium terræ
89 huius. * Nonne irasceris nobis per-
dere nos, quoadusque non relinqua-
90 tur radix & nomen nostrum? * Do-
mine Deus Israel verax es. Derelicta
est enim radix vsque in hodiernum
91 diem. * Ecce, nunc sumus in conspe-
ctu tuo in iniquitatibus nostris. Non
est enim adhuc stare ante te in his.
92 * Et cùm adorando confiteretur Es-
dras, flens, humi prostratus ante tem-
plum, congregati sunt ante eum ex
Ierusalem turma magna valdè, viri, &
mulieres, & iuuenes, & iuuenculæ.
Fletus enim erat magnus in ipsa mul-
93 titudine. * Et cùm clamasset Iecho-
nias Ieheli ex filiis Israel, dixit Esdræ:
Nos in Dominum peccauimus, quòd
collocauimus nobis in matrimonium
mulieres alienigenas ex gentibus ter-
94 ræ. * Et nunc es super omnem Israel.
In his ergo fit iusiurandum à Domi-
no, expellere omnes vxores nostras
quæ ex alienigenis sunt cum filiis ea-
95 rum. * Sicut tibi decretum est à ma-
ioribus secundùm legem Domini
96 exurgens explica. * Ad te enim spe-
ctat negotium & nos tecum sumus:
97 viriliter fac. * Et exurgens Esdras ad-
iurauit principes sacerdotum & Leui-
tas, & omnem Israel, facere secun-
dùm hæc; & iurauerunt.

CAP. IX.

Iubentur abijcere vxores alienigenas cum filiis, & recensentur qui ex sacerdotibus ac Leuitis iuncti illis erant. Esdras legit legem Domini coram populo: quibus peractis, iubentur vt ad propria digressi, lætum diem agant.

1 ET exurgens Esdras ab ante atrium
templi, abiit in pastophorium Io-
2 nathæ filii Nasabi. * & hospitatus il-
lic non gustauit panem, nec aquam bi-
bit, super iniquitatem multitudinis.
3 * Et facta est prædicatio in omni Iu-
dæa, & in Ierusalem omnibus qui
erant ex captiuitate in Ierusalem
4 congregari, * vt quicumque non oc-
curreret biduo vel triduo diei, secun-
dùm iudicium assidentium seniorum,
tollerentur facultates suæ, & ipse
alienus iudicaretur à multitudine ca-
5 ptiuitatis. * Et congregati sunt om-
nes qui erant ex tribu Iuda & Benia-
min in tribus diebus in Ierusalem,
hic mensis est nonus, dies mensis
vige-

vigesimus. * Et sedit omnis multitu- 6
do in area templi trementes, propter
hyemem præsentem. * Et exurgens 7
Esdras, dixit illis: Vos iniquè fecistis
collocantes vobis in matrimonium
vxores alienigenas, vt adderetis ad
peccata Israel. * Et nunc date con- 8
fessionem, & magnificentiam Domi-
no Deo patrum nostrorum, * perfi- 9
cite voluntatem ipsius, & discite à
gentibus terræ, & ab vxoribus alieni-
genis. * Et clamauit omnis multitu- 10
do, & dixerunt voce magna: Sicut
dixisti, faciemus. * Sed quoniam mul- 11
titudo magna est, & tempus hyber-
num, & non possumus insubsidiati
stare: & hoc opus non est nobis vnius
diei, neque bidui: multum enim in
his peccauimus: * stent præpositi 12
multitudinis, & omnes qui nobis-
cum inhabitant, & quotquot habent
vxores apud se alienigenas, * & assi- 13
stant accepto tempore ex omni loco
presbyteri, & iudices, vsquequo sol-
uant iram Domini negotii huius. * Io- 14
nathas autem filius Ezeli, & Ozias
Thecam susceperunt secundum hæc:
& Bosoramus, & Leuis, & Sabba-
thæus simul cooperati sunt cum illis.
* Et steterunt secundum hæc omnia 15
vniuersi qui erant ex captiuitate. * Et 16
elegit sibi viros Esdras sacerdos, prin-
cipes magnos de patribus eorum se-
cundum nomina: & consederunt no-
uilunio mensis decimi examinare ne-
gotium istud. * Et determinatum est 17
de viris qui habebant vxores alieni-
genas, vsque ad neomeniam primi
mensis: * & inuenti sunt ex sacerdo- 18
tibus permisti qui habebant alieni-
genas vxores. * Ex filiis Iesu filii Io- 19
sedec, & fratribus eius; Maseas, &
Eliozerus, & Ioribus, & Ioadeus, * & 20
iniecerunt manus vt expellerent vxo-
res suas: & ad litandum in exoratio-
nem, arietem pro ignorantia sua. * & 21
ex filiis Semmeri: Mascas & Esses &
Ieelech, Azarias. * & ex filiis Fose- 22
re: Limosias, Hismaënls, & Natha-
nee, Iussio, Reddus, & Thalsas. * & 23
ex Leuitis: Iorabdus, & Semeis, &
Colnis, & Calitas, & Facteas, & Col-
uas, & Elionas. * & ex sacris canto- 24
ribus, Eliasib, Zacearus. * & ex ostia- 25
riis: Salumus, & Tolbanes. * & ex If- 26
rael: ex filiis Foro, Ozi, & Remias,
& Geddias, & Melchias, & Michelus,
Eleazarus, & Iammebias, & Bannas.
* & ex filiis Iolaman: Chamas, & 27
Zacharias, & Ierrelus, & Ioddius, &
Erimoth, & Helias. * & ex filiis Za- 28
thoim: Eliadas, & Liasumus, Zoehias,
& Larimoth, & Zabdis, & Thebedias.

29 * & ex filiis Zebes: Ioannes, & Ama-
30 nias, & Zabdias, & Emeus. * & ex filiis
Banni: Olamus, & Maluchus, & Ied-
deus, & Iasub, & Azabus, & Ierimoth.
31 * & ex filiis Addin: Naathus, & Moo-
sias, & Caleus, & Raanas, Maaseas,
Mathathias, & Beseel, & Bonnus, &
32 Manasses. * & ex filiis Nuae: Noneas,
& Ascas, & Melchias, & Sameas, & Si-
mon, Beniamin, & Malchus, & Mar-
33 ras. * & ex filiis Asom: Carianeus,
Mathathias, & Bannus, & Eliphalach,
34 & Manasses, & Semei. * & ex filiis
Banni: Ieremias, & Moadias, & Abra-
mus, & Iohel, & Baneas, & Pelias, &
Ionas, & Marimoth, & Eliasib, &
Mathaneus, & Eliasis, & Orizas, &
Dielus, & Semedius, & Zambris, &
35 Iosephus. * & ex filiis Nobei: Ide-
lus & Mathathias, & Sabadus, & Ze-
36 cheda, Sedmi, & Iesses, Baneas. * om-
nes isti coniunxerunt sibi vxores alie-
nigenas, & dimiserunt eas cum filiis.
37 * Et inhabitauerunt sacerdotes & Le-
uitæ, & qui erant ex Israel, in Ierusa-
lem, & in tota vna regione, nouilunio
mẽsis septimi. Et erãt filii Israel in cõ-
38 morationibus suis. * Et congregata est
omnis multitudo simul in areã, quæ est
39 ab Oriente portæ sacræ: * & dixerunt
Esdræ pontifici & lectori, vt afferret
legem Moysi, quæ tradita est à Dño
40 Deo Israel. * Et attulit Esdras Põtifex
legẽ omni multitudini eorum, à viro
vsque ad mulierem, & omnibus sacer-
dotibus, audire legem nouilunio men-
41 sis septimi. * Et legebat in area, quæ
est ante sacram portam templi, à pri-
ma luce vsque ad vesperam, coram
viris & mulieribus. Et dederunt om-
42 nes sensum ad legem. * Et stetit Es-
dras sacerdos, & lector legis, super
ligneum tribunal quod fabricatum
43 erat. * Et steterunt ad eum Mathathias,
& Samus, Ananias, Azarias, Vrias,
Ezechias, & Balsamus ad dexteram:
44 * & ad sinistram Faldeus, Misael, Ma-
lachias, Abusthas, Sabus, Nabadias, &
45 Zacharias. * Et assumpsit Esdras librũ
coram omni multitudine: præsidebat
enim in gloria in conspectu omniũ.
46 * Et cùm absoluisset legem, omnes
erecti steterunt: & benedixit Esdras
Dñm Deũ altissimũ, Deũ Sabaoth om-
47 nipotentẽ. * Et respõdit omnis popu-
lus, Amẽ. Et eleuatis sursum manibus
procidentes in terram, adorauerunt
48 Dñm. * Iesus & Baneus, & Sarebias, &
Iaddimus, & Accubus, & Sabbathæus,
& Calithes, & Azarias, & Ioradus, &
49 Ananias, & Philias Leuitæ, * qui docebãt
legẽ Dñi, & in multitudine legebant
legẽ Dñi, & præferebãt singuli eos, qui

intelligebant lectionem. * Et dixit A- 50
tharathes Esdræ pontifici & lectori,&
Leuitis qui docebant multitudinem,
* dicens,Dies hic sanctus est Domino. 51
Et omnes flebant, cùm audissent le-
gem. * Et dixit Esdras, Digressi ergo 52
manducate pinguissima quæque, & bi-
bite dulcissima quæque, & mittite mu-
nera his qui non habēt.*Sanctus enim 53
est hic dies Domini, & nolitę mœsti
esse. Dominus enim clarificabit vos.
* Et Leuitæ denuntiabant in publico 54
omnibus,dicētes, Dies hic sanctus est,
nolite mœsti esse.* Et abierunt omnes 55
mādučare, & bibere,& epulari,& dare
munera his qui non habebant, vt
epularentur. Magnifice enim sunt ex-
altati verbis quibus edocti sunt. * & 56
congregati sunt vniuersi in Ierusalem
celebrare lætitiam, secundùm testa-
mentum Domini Dei Israel.

LIBER ESDRÆ QVARTVS.

CAPVT PRIMVM.

*Mittitur Esdras à Domino multa in-
gratis Iudæis exhibita beneficia ex-
probraturus.*

LIBER Esdræ prophetæ secun- 1
dus, filij Sarei, filii Azarei, filii A
Helciæ, filii Sadaniæ, filii Sa-
doch,filii Achitob,*filii Achaiæ, 2
filii Phinees, filii Heli, filii Ameriæ,
filii Asiel, filii Matimoth, filii Arna,
filii Oziæ, filii Borith, filii Abisei, filii
Phinees, filii Eleazar, * filii Aaron ex 3
tribu Leui, qui fuit captiuus in regio-
ne Medorum,in regno Artaxerxis re-
gis Persarum. * Et factum est verbum 4
Domini ad me, dicens,* Vade,& nun- 5
tia populo meo facinora ipsorum, &
filiis eorum iniquitates, quas in me
admiserunt,vt nuntient filiis filiorum:
* quia peccata parentum ipsorum in 6
illis creuerunt. Obliti enim mei sacri-
ficauerunt diis alienis. * Nonne ego 7
eduxi eos de terra Aegypti de domo
seruitutis? Ipsi autem irritauerunt
me, & consilia mea spreuerunt. * Tu 8
autem excute comam capitis tui, &
proiice omnia mala super illos: quo-
niam non obedierunt legi meæ. Po-
pulus autem est indisciplinatus. * Vs- 9
quequo eos sustinebo, quibus tanta
beneficia contuli? * Reges multos 10
propter eos subuerti. Pharaonem
cum pueris suis, & omnem exerci-
tum eius percussi.* Omnes gentes à 11
facie eorum perdidi, & in Orientę
prouinciarum duarum populos Tyri
& Sidonis dissipaui, & omnes aduer-
12 sarios eorum interfeci. * Tu vero lo-
quere ad eos, dicens: Hæc dicit Do-
13 minus: * Nempe ego vos per mare
transfineaui, & plateas vobis initio
munitas exhibui. ducem vobis dedi
14 Moysen & Aaron sacerdotem: * lucem
vobis per columnam ignis præstiti, &
magna mirabilia feci in vobis: vos au-
tem mei obliti estis, dicit Dominus.
15 * Hæc dicit Dominus omnipotens:
Coturnix vobis in signo fuit, castra
vobis ad tutelam dedi, & illic murmu-
16 rastis: * & non triumphastis in no-
mine meo de perditione inimicorum
vestrorum,sed adhuc nunc vsque mur-
17 murastis. * Vbi sunt beneficia, quæ
præstiti vobis? Nonne in deserto cum
18 esuriretis, proclamastis ad me, * di-
centes, Vt quid nos in desertum
istud adduxisti interficere nos? melius
nobis fuerat seruire Aegyptiis, quam
19 mori in deserto hoc. * Ego dolui ge-
mitus vestros, & dedi vobis manna in
escam. Panem angelorum manduca-
20 stis.* Nonne cùm sitiretis,petram ex-
cidi, & fluxerunt aquæ in saturitate?
propter æstus foliis arborum vos texi.
21 * Diuisi vobis terras pingues: Chana-
næos, & Pherezæos, & Philisthæos
à facie vestra proieci: quid faciam
22 vobis adhuc: dicit Dominus? * Hæc
dicit Dominus omnipotens, In deser-
to cum essetis in flumine Amorrhæo
sitientes, & blasphemantes nomen
23 meum, * non ignem vobis pro blas-
phemiis dedi, sed mittens lignum in
24 aquam, dulce feci flumen.* Quid tibi
faciam Iacob? Noluisti obedire Iuda.
Transferam me ad alias gentes, & da-
bo eis nomen meum,vt custodiant le-
25 gitima mea. * Quoniam me dereliqui-
stis, & ego vos derelinquam. Peten-
tibus vobis à me misericordiam, non
26 miserebor. * Quando innocabitis me,
ego non exaudiam vos. Maculastis e-
nim manus vestras sanguine, & pedes
vestri impigri sunt ad committenda
27 homicidia. * Non quasi me dereliqui-
stis, sed vosipsos, dicit Dominus.
28 * Hæc dicit Dominus omnipotens,
Nonne ego vos rogaui,vt pater filios,
& vt mater filias,& vt nutrix paruulos
29 suos, * vt essetis mihi in populum, &
ego vobis in Deum, & vos mi-
hi in filios, & ego vobis in pa-
30 trem? * Ita vos collegi, vt gallina
pullos suos sub alas suas. Modò au-
tem quid faciam vobis? Proiiciam
31 vos à facie mea. * Oblationem cùm
mihi attuleritis,auertam faciem meam

à

à vobis. Dies enim festos vestros,
& neomenias, & circumcisiones re-
pudiaui. * Ego misi pueros meos pro- 32
phetas ad vos, quos acceptos interfe-
cistis, & laniastis corpora eorum, quo-
rum sanguinem exquiram, dicit Do-
minus. * Hæc dicit Dominus omnipo- 33
tens, Domus vestra deserta est: Pro-
iiciam vos sicut ventus stipulam, * & 34
filii procreationem non facient: quo-
niam mandatum meum neglexerunt,
& quod malum est coram me fecerunt.
* Tradam domos vestras populo ve- 35
nienti, qui me non audientes credunt:
quibus signa non ostendi, facient quæ
præcepi. * Prophetas non viderunt, 36
& memorabuntur iniquitatum eorum.
* Testor populi venientis gratiam, 37
cuius paruuli exultant cum lætitia, me
non videntes oculis carnalibus, sed
spiritu credentes quæ dixi. * Et nunc 38
frater aspice, quæ gloria: & vide po-
pulum venientem ab Oriente, * qui- 39
bus dabo ducatum Abraham, Isaac,
& Iacob, & Osee, & Amos, & Mi-
chææ, & Ioel, & Abdiæ, & Ionæ, * & 40
Nahum, & Habacuc, Sophoniæ, Ag-
gæi, Zachariæ, & Malachiæ, qui &
Angelus Domini vocatus est.

CAP. II.

Synagoga sub figura matris reuocatur à malis suis ad vitam rectiorem.

HÆc dicit Dominus: Ego eduxi po- 1
pulum istum de seruitute, quibus A
mandata dedi per pueros meos pro-
phetas, quos audire noluerunt, sed ir-
rita fecerunt mea consilia. * Mater 2
quæ eos generauit dicit illis. Ite filii,
quia ego vidua sum & derelicta. * Edu- 3
caui vos cum lætitia, & amisi vos cum
luctu & tristitia, quoniam peccastis
coram Domino Deo vestro, & quod
malum est coram eo fecistis. * Modò 4
autem quid faciam vobis? ego vidua
sum & derelicta: ite filii, petite à Do-
mino misericordiam. * Ego autem te 5
pater, testem inuoco super matrem fi-
liorum qui noluerunt testamentum
meum seruare, * vt des eis confusio- 6
nem, & matrem eorum in direptio-
nem, ne generatio eorum fiat. * Dis- 7
pergantur in gentes nomina eorum,
deleantur à terra: quoniam sprene-
runt sacramentum meum. * Væ tibi 8
Assur, qui abscondis iniquos penes
te. Gens mala, memorare quid fe-
cerim Sodomæ & Gomorrhæ,
* quorum terra iacet in piceis gle- 9
bis & aggeribus cinerum: sic dabo
eos, qui me non audierunt, di-
cit Dominus omnipotens. * Hæc di- 10
cit Dominus ad Esdram, Nuntia po-
pulo meo, quoniam dabo eis re-
gnum Ierusalem, quod daturus eram
11 Israel. * Et sumam mihi gloriam il-
lorum, & dabo eis tabernacula æter-
12 na, quæ præparaueram illis. * Li-
gnum vitæ erit illis in odore vn-
guenti, & non laborabunt, neque
13 fatigabuntur. * Ite, & accipietis.
Rogate vobis dies paucos, vt im-
morentur. Iam paratum est vobis
14 regnum: vigilate. * Testare cælum
& terram. Contriui enim malum,
& creaui bonum, quia viuo ego,
15 dicit Dominus. * Mater amplecte-
re filios tuos, educa illos cum læ-
titia. Sicut columba confirma pe-
des eorum quoniam te elegi, di-
16 cit Dominus. * Et resuscitabo mor-
tuos de locis suis, & de monu-
mentis educam illos, quoniam co-
17 gnoui nomen meum in Israel. * No-
li timere mater filiorum: quoniam
18 te elegi, dicit Dominus. * Mittam
tibi adiutorium pueros meos Isaiam
& Ieremiam, ad quorum consilium
sanctificaui & paraui tibi arbores
duodecim grauatas variis fructibus,
19 * & totidem fontes fluentes lac &
mel, & montes immensos septem,
habentes rosam & lilium, in qui-
20 bus gaudio implebo filios tuos. * Vi-
duam iustifica, pupillo iudica, e-
genti da, orphanum tuere, nu-
21 dum vesti, * confractum & debi-
lem cura, claudum irridere noli,
tutare mancum, & cæcum ad vi-
22 sionem claritatis meæ admitte. * Se-
nem & iuuenem intra muros tuos
23 serua: * mortuos vbi inueneris,
signans commenda sepulchro, &
dabo tibi primam sessionem in re-
24 surrectione mea. * Pausa & quiesce
populus meus, quia veniet requies
25 tua. * Nutrix bona nutri filios tuos,
26 confirma pedes eorum. * Seruos
quos tibi dedi, nemo ex eis interiet:
eos ego enim requiram de nume-
27 ro tuo. * Noli fatigari. Cùm enim
venerit dies pressuræ & angustiæ,
alii plorabunt, & tristes erunt: tu
28 autem hilaris & copiosa eris. * Ze-
labunt gentes, & nil aduersus te
29 poterunt, dicit Dominus. * Ma-
nus meæ tegent te, ne filii tui ge-
30 hennam videant. * Iucundare ma-
ter cum filiis tuis, quia ego te eri-
31 piam, dicit Dominus. * Filios tuos
dormientes memorare, quoniam
ego eos educam de lateribus terræ,
& misericordiam cum illis faciam:
quoniam misericors sum, dicit Do-
32 minus omnipotens. * Amplectere
natos tuos vsque dum venio, &
præsta

præstem illis misericordiam : quo-
niam exuberant fontes mei, & gra-
tia mea non deficiet. * Ego Esdras 33
præceptum accepi à Domino in
monte Oreb , vt irem ad Israel :
ad quos cùm venirem , reprobaue-
runt me , & respuerunt mandatum
Domini : * Ideoque vobis dico gen- 34
tes , quæ auditis , & intelligitis ,
Expectate pastorem vestrum , re-
quiem æternitatis dabit vobis : quo-
niam in proximo est ille qui in fi-
ne sæculi adueniet. * Parati esto- 35
te ad præmia regni , quia lux per-
petua lucebit vobis per æternitatem
temporis. * Fugite vmbram sæculi 36
huius : accipite iucunditatem glo-
riæ vestræ. Ego testor palàm salua-
torem meum. * Commendatum do- 37
num accipite & iucundamini , gra-
tias agentes ei qui vos ad cælestia
regna vocauit : * Surgite & state & 38
videte numerum signatorum in con-
uiuio Domini. * Qui se de vmbra 39
sæculi transtulerunt , splendidas tuni-
cas à Domino acceperunt. * Reci- 40
pe Sion numerum tuum , & conclu-
de candidatos tuos qui legem Do-
mini compleuerunt. * Filiorum tuo- 41
rum , quos optabas , plenus est nu-
merus. Roga imperium Domini , vt
sanctificetur populus tuus qui voca-
tus est ab initio. * Ego Esdras vidi 42
in monte Sion turbam magnam ,
quam numerare non potui , & om-
nes canticis collaudabant Dominum.
* Et in medio eorum erat iuuenis 43
statura celsus , eminentior omnibus
illis , & singulis eorum capitibus
imponebat coronas , & magis exal-
tabatur : Ego autem miraculo tene-
bar. * Tunc interrogaui angelum, & 44
dixi : Qui sunt hi, Domine ? * Qui 45
respondens dixit mihi : Hi sunt qui
mortalem tunicam deposuerunt , &
immortalem sumpserunt , & confessi
sunt nomen Dei : Modò coronan-
tur, & accipiunt palmas. * Et dixi 46
angelo : Ille iuuenis , quis est , qui eis
coronas imponit, & palmas in manus
tradit ?* Et respondens dixit mihi : Ip- 47
se est filius Dei , quem in sæculo con-
fessi sunt : ego autem magnificare
eos cœpi , qui fortiter pro nomi-
ne Domini steterunt.* Tunc dixit mi- 48
hi angelus : Vade , annuntia populo
meo,qualia & quanta mirabilia Domi-
ni Dei vidisti.

CAP. III.

In omnibus Adæ posteris, & maxime in Gentibus infidelibus abundat malitia.

1 ANno trigesimo ruinæ ciuitatis,
eram in Babylone , & conturba-
tus sum super cubiculo meo recum-
bens, & cogitationes meæ ascende-
2 bant super cor meum : * quoniam vidi
desertionem Sion , & abundantiam
eorum qui habitabant in Babylone ,
3 * & ventilatus est spiritus meus valdè,
& cœpi loqui ad Altissimum verba ti-
4 morata , * & dixi : O dominator Do-
mine, tu dixisti ab initio , quando
plantasti terram, & hoc solus , & im-
5 perasti populo,* & dedisti Adam cor-
pus mortuum : sed & ipsum figmen-
tum manuum tuarum erat, & insuffla-
sti in eum spiritum vitæ, & factus est
6 viuens coram te : * & induxisti eum in
paradiso, quem plantauerat dextera
7 tua, antequam terra aduentaret. * Et
huic mandasti diligere viam tuam , &
præteriuit eā,& statim instituisti in eo
mortem, & in nationibus eius,& natæ
sunt gentes, & tribus,& populi, & co-
gnationes , quarum non est numerus.
8 * Et ambulauit vnaquæque gens in
voluntate sua , & mira agebant coram
9 te, & spernebant præcepta tua. * Ite-
rùm autem in tempore induxisti dilu-
uium super inhabitantes sæculum , &
10 perdidisti eos. * Et factum est in vno-
que eorum, sicut Adæ mori , sic his di-
11 luuium. * Dereliquisti autem vnum ex
his Noe cum domo sua , & ex eo iusti
12 omnes. * Et factum est cùm cœpissent
multiplicari , qui habitabant super
terram , & multiplicauerunt filios &
populos & gentes multas : & cœpe-
runt iterato impietatem facere plus
13 quàm priores.* Et factum est cùm ini-
quitatem facerent coram te , elegisti
tibi virum ex his, cui nomen erat A-
14 braham. * Et dilexisti eum, & demon-
15 strasti ei soli voluntatem tuam : * &
disposuisti ei testamentum æternum,&
dixisti ei vt non vmquam derelinque-
res semen eius. Et dedisti ei Isaac, &
16 Isaac dedisti Iacob & Esau. * Et segre-
gasti tibi Iacob, Esau autem separasti.
Et factus est Iacob in multitudine ma-
17 gna. * Et factum est cum educeres se-
men eius ex Aegypto, adduxisti su-
18 per montem Sina. * Et inclinasti cæ-
los, & statuisti terram, & commouisti
orbem , & tremere fecisti abyssos, &
19 conturbasti sæculum , * & transiit glo-
ria tua portas quattuor , ignis , &
terræmotus, & spiritus, & gelu,vt da-
res semini Iacob legem , & generatio-
20 ni Israel diligentiam. * Et non abstu-
listi

listi ab eis cor malignum, vt faceret
lex tua in eis fructum.* Cor enim ma- 21
lignum, baiulans primus Adam, trans-
gressus & victus est, sed & omnes qui
de eo nati sunt.* Et facta est perma- 22
nens infirmitas, & lex cum corde po-
puli, cum malignitate radicis: & dis-
cessit quod bonum est, & mansit mali-
gnum. * Et transierunt tempora, & 23
finiti sunt anni: & suscitasti tibi ser-
uum nomine Dauid,* & dixisti ei ędi- 24
ficare ciuitatem nominis tui, & of-
ferre tibi in eadem thus & oblationes.
* Et factum est hoc annis multis, & 25
deliquerunt qui habitabant ciuita-
tem,* in omnibus facientes sicut fecit 26
Adam & omnes generationes eius:
vtebantur enim & ipsi corde maligno.
* Et tradidisti ciuitatem tuam in ma- 27
nibus inimicorum tuorum. * Num- 28
quid meliora faciunt, qui habitant
Babylonem? Et propter hoc domi-
nabitur Sion? * Factum est cùm ve- 29
nissem huc, & vidissem impietates,
quarum non est numerus: & delin-
quentes multos vidit anima mea hoc
trigesimo anno, & excessit cor meum:
* quoniam vidi quomodo sustines eos 30
peccantes, & pepercisti impiè agen-
tibus & perdidisti populum tuum, &
conseruasti inimicos tuos, & non si-
gnificasti. * Nihil memini quomodo 31
debeat derelinqui via hæc. Numquid
meliora facit Babylon quàm Sion?
*aut alia gens cognouit te præter Is- 32
rael? aut quæ tribus crediderunt te-
stamentis tuis, sicut Iacob?* Quarum 33
merces non comparuit, neque labor
fructificauit. Pertransiens enim per-
transiui in gentibus, & vidi abun-
dantes eas, & non memorantes man-
datorum tuorum.* Nunc ergo pon- 34
dera in statera nostras iniquitates, &
eorum qui habitant in sæculo; & non
inuenietur nomen tuum, nisi in Israel.
* Aut quando non peccauerunt in 35
conspectu tuo, qui habitant terram?
aut quæ gens sic obseruauit mandata
tua? Hos quidem per nomina inue-
nies seruasse mandata tua, gentes au-
tem non inuenies.

C A P. IV.

*Retunditur curiosi scrutatoris præsum-
ptio, adductis variis similitudinibus.*

ET respondit ad me angelus, qui 1
missus est ad me, cui nomen Vriel,
* & dixit mihi, Excedens excessit cor 2
tuum in sæculo hoc, & comprehen-
dere cogitas viam Altissimi. * Et dixi: 3
Ita Domine meus. Et respondit mi-
hi, & dixit: Tres vias missus sum
ostendere tibi, & tres similitudines
proponere coram te. * de quibus 4
mihi si renuntiaueris vnam ex his, &
ego tibi demonstrabo viam, quam
desideras videre, & docebo te, vnde
5 sit cor malignum.* Et dixi: Loquere
Domine meus. Et dixit ad me: Vade
pondera mihi ignis pondus, aut men-
sura mihi flatum venti, aut reuoca
6 mihi diem quæ præteriit. * Et res-
pondi, & dixi: Quis natorum po-
terit facere, vt me interroges de his?
7 * Et dixit ad me: Si essem interro-
gans te, dicens: Quantæ habitatio-
nes sunt in corde maris, aut quantæ
venæ sunt in principio abyssi, aut
quantæ venæ sunt super firmamen-
tum, aut qui sunt exitus paradisi:
8 * diceres mihi fortassis, in abyssum
non descendi, neque in infernum
adhuc, neque in cælum vmquam as-
9 cendi. * nunc autem non interro-
gaui te, nisi de igne, & vento, &
die, per quem transisti, & à quibus
separari non potes: & non respon-
10 disti mihi de eis. * Et dixit mihi: Tu
quæ tua sunt tecum coadolescentia,
11 non potes cognoscere: * & quomo-
do poterit vas tuum capere Altissi-
mi viam, & iam exterius corrupto
sæculo intelligere corruptionem e-
12 uidentem in facie mea: * Et dixit
illi: Melius erat nos non esse, quàm
adhuc viuentes viuere in impietati-
bus & pati, & non intelligere de
13 quare. * Et respondit ad me, & di-
xit: Proficiscens profectus sum ad
siluam lignorum campi, & cogita-
14 uerunt cogitationem. * & dixerunt:
Venite & eamus, & faciamus ad ma-
re bellum, vt recedat coram nobis,
15 & faciamus nobis alias siluas. * Et
similiter fluctus maris & ipsi cogi-
tauerunt cogitationem, & dixerunt:
Venite ascendentes, debellemus sil-
uas campi, vt & ibi consummemus
mus nobismetipsis aliam regionem.
16 * Et factus est cogitatus siluæ in
vanum: venit enim ignis, & consum-
17 psit eam. * Similiter & cogitatus flu-
ctuum maris: stetit enim arena, &
18 prohibuit eos. * Si enim esses iudex
horum, quem inciperes iustificare,
19 aut quem condemnare? * Et re-
spondi, & dixi: Vtique vanam cogna-
tionem cogitauerunt. terra enim data
est siluæ, & mari locus portare fluctus
20 suos. * Et respondit ad me, & dixit:
Benè tu iudicasti, & quare non iudi-
21 casti tibimetipsi? * Quemadmodum
enim terra siluæ data est, & mare flu-
ctibus suis: sic qui super terram inha-
bitant, quæ sunt super terram intel-
ligere solùmmodo possunt: & qui super
cælos, quæ super altitudinem cælorũ.
*Et

* Et respondi, & dixi: Deprecor te 22
Domine, vt mihi detur sensus intelli-
gendi. * non enim volui interrogare 23
de superioribus tuis, sed de his quæ
pertranseunt per nos quotidie. pro-
pter quid Israël datus in opprobrium
gentibus? quem dilexisti populum da-
tus est tribubus impiis, & lex patrum
nostrorum in interitum deducta est.
& dispositiones scriptæ nusquam sunt:
* & pertransiuimus de sæculo, vt lo- 24
custæ, & vita nostra stupor & pauor,
& nec digni sumus misericordiam cō-
sequi. * Sed quid faciet nomini suo 25
quod inuocatum est super nos? & de
his interrogaui. * Et respondit ad me, 26
& dixit: Si fueris plurimum scrutatus,
frequenter miraberis: quoniam festi-
nans festinat sæculum pertransire, * & 27
non capit portare quæ in futuris tem-
poribus iustis repromissa sunt: quo-
niam plenum iniustitia est sæculum
hoc & infirmitatibus. * De quibus au- 28
tem interrogas, dicam: seminatum e-
nim est malum, & necdum venit de-
structio ipsius. * Si ergo non inuersum 29
fuerit quod seminatum est, & disces-
serit locus vbi seminatum est malum,
nō veniet vbi seminatum est bonum.
* Quoniam gramen seminis mali se- 30
minatum est in corde Adam ab initio:
& quantum impietatis generauit vs-
que nunc, & generat vsque cùm veniat
area? * Æstima autem apud te gramen 31
mali seminis, quantum fructum im-
pietatis generauit: * quando secatæ 32
fuerint spicæ, quarum non est nume-
rus, quàm magnam aream incipient
facere? * Et respondi, & dixi: Quomo- 33
do, & quando hæc? Quare modici &
mali anni nostri? * Et respondit ad me, 34
& dixit mihi: Non festines tu super
Altissimum. Tu enim festinas inani-
ter esse super ipsum. nam excessus
tuus multus. * Nonne de his interro- 35
gauerunt animæ iustorum in prom-
ptuariis suis, dicentes, Vsquequò spe-
ro sic? & quando veniet fructus areæ
mercedis nostræ? * Et respondit ad ea 36
Ieremiel archangelus, & dixit: Quan-
do impletus fuerit numerus seminum
in vobis, quoniam in statera ponde-
rauit sæculum, * & mensura mensura- 37
uit tempora, & numero numerauit
tempora, & non commouit nec exci-
tauit vsquedum impleatur prædicta
mensura. * Et respondi, & dixi: O do- 38
minator Domine, sed & nos omnes
pleni sumus impietate. * Et ne fortè 39
propter nos non impleantur iusto-
rum areæ, propter peccata inhabi-
tantium super terram. * Et respondit 40
ad me, & dixit: Vade, & interroga præ-
gnantem, si quando impleuerit no-
uem menses suos, adhuc poterit ma-
trix eius retinere partum in semet-
41 ipsa? * Et dixi, Non potest Domine.
Et dixit ad me, In inferno promptua-
ria animarum matrici assimilata sunt.
42 * Quemadmodum enim illa festinat
quæ parit effugere necessitatem par-
tus: sic & hæc festinat reddere ea quæ
43 commendata sunt. * Ab initio tibi de-
monstrabitur de his quæ concupiscis
44 videre. * Et respondi, & dixi: Si inueni
gratiam ante oculos tuos, & si possibi-
45 le est, & si idoneus sum, * demonstra
mihi, si plusquam præteritum sit ha-
bet venire, aut plura pertransierunt
46 suprà quàm futurum est. * Quid per-
transiuit, scio: quid autem futurum
47 sit, ignoro. * Et dixit ad me: Sta super
dexteram partem, & demonstrabo ti-
48 bi interpretationem similitudinis. * Et
steti, & vidi: & ecce fornax ardens
transiit coram me, & factum est, cùm
transiret flamma, vidi, & ecce supera-
49 uit fumus. * Post hæc transiit coram
me nubes plena aquæ, & immisit plu-
uiam impetu multam: & cùm transiis-
set impetus pluuiæ, superauerunt in
50 ea guttæ. * Et dixit ad me: Cogita ti-
bi: sicut crescit pluuia ampliùs quàm
guttæ, & ignis quàm fumus: sic super-
abundauit quæ transiuit mensura. Su-
perauerunt autem guttæ, & fumus:
51 * & oraui, & dixi, Putas viuo vsque
in diebus illis? vel quid erit in diebus
52 illis? * Respondit ad me, & dixit, De
signis, de quibus me interrogas, ex
parte possum tibi dicere: de vita au-
tem tua non sum missus dicere tibi,
sed nescio.

CAP. V.

Varia signa de futuris rebus Esdræ per Angelum ostenduntur pro captiuorum spe ac consolatione.

1 DE signis autem: ecce dies venient,
in quibus apprehendentur qui in-
habitant terram in censu multo: &
abscondetur veritatis via, & sterilis
2 erit à fide regio: * & multiplicabitur
iniustitia super hanc quam ipse tu vi-
3 des, & super quam audisti olim: * &
erit inposito vestigio quam nunc vi-
des regnare regionem, & videbunt
4 eam desertam. * Si autem tibi dederit
Altissimus viuere, videbis post tertiā
tubam, & relucescet subitò sol noctu,
5 & luna ter in die, * & de ligno san-
guis stillabit, & lapis dabit vocem
6 suam, & populi commouebuntur. * &
regnabit, quem non sperant qui in-
habi-

habitant super terram, & volatilia
commigrationem facient: * & mare 7
Sodomiticum pisces reiiciet, & dabit
vocem noctu, quam non nouerant
multi, omnes autem audient vocem
eius, * & chaos fiet per loca multa, & 8
ignis frequenter remittetur, & bestiæ
agrestes transmigrabunt, & mulieres
menstruatæ parient monstra, * & in 9
dulcibus aquis salsæ inuenientur, &
amici omnes semetipsos expugnabũt:
& abscondetur tunc sensus, & intel-
lectus separabitur in promptuarium
suum: * & quæretur à multis, & non 10
inuenietur: & multiplicabitur iniusti-
tia, & incontinentia super terram.* Et 11
interrogabit regio proximam suam,
& dicet, Numquid per te pertransiit
iustitia iustum faciens? Et hoc nega-
bit. * Et erit in illo tempore, & spera- 12
bunt homines, & non impetrabunt:
laborabunt, & non dirigentur viæ eo-
rum. * Hæc signa dicere tibi permis- 13
sum est mihi: & si oraueris iterùm
& ploraueris, sicut & nunc, & ieiuna-
ueris septem diebus, audies iteratò
horum maiora. * Et euigilaui, & cor- 14
pus meum horruit valdè: & anima
mea laborauit, vt deficeret: * & tenuit 15
me qui venit angelus, qui loquebatur
in me, & confortauit me, & statuit me
super pedes. * Et factum est in nocte 16
secunda, & venit ad me Salathiel dux
populi, & dixit mihi, Vbi eras? &
quare vultus tuus tristis? * An nescis, 17
quoniam tibi creditus est Israël in re-
gione trãsmigrationis eorum? * Exur- 18
ge ergo, & gusta panem, & non dere-
linquas nos, sicut pastor gregem suũ
in manibus luporum malignorum.
* Et dixi ei, Vade à me, & non appro- 19
pies ad me. Et audiuit, vt dixi: & re-
cessit à me. * Et ego ieiunaui diebus 20
septem vlulans & plorans, sicut mihi
mandauit Vriel Angelus. * Et factum 21
est post dies septem, & iterùm cogi-
tationes cordis mei molestæ erant
mihi valdè, * & resumpsit anima mea 22
spiritum intellectus: & iterùm cœpi
loqui coram Altissimo sermones, * & 23
dixi, Dominator Domine, ex omni
silua terræ, & omnibus arboribus eius,
elegisti vineam vnicam: * & ex omni 24
terra orbis, elegisti tibi foueam vnã:
& ex omnibus floribus orbis, elegisti
tibi lilium vnum: * & ex omnibus 25
abyssis maris, replesti tibi riuum vnũ:
& ex omnibus ædificatis ciuitatibus,
sanctificasti tibimetipsi Sion: * & ex 26
omnibus creatis volatilibus, nomina-
sti tibi columbam vnam: & ex omni-
bus plasmatis pecoribus, prouidisti
tibi ouem vnam: * & ex omnibus mul- 27
tiplicatis populis, acquisiuisti tibi po-
pulum vnum, & ab omnibus proba-
tam legem, donasti huic quem deside-
28 rasti populo. * Et nunc Domine, vt
quid tradidisti vnum pluribus? Et præ-
parasti super vnam radicem alias, &
disperdidisti vnicum tuum in multis:
29 * & conculcauerunt eum, qui contra-
dicebant sponsionibus tuis, quique
30 tuis testamentis non credebant. * Et
si odiens odisti populum tuum, tuis
31 manibus debet castigari. * Et factum
est, cùm locutus essem sermones, &
missus est angelus ad me, qui antè ve-
32 nerat ad me præterita nocte, * & di-
xit mihi, Audi me, & instruam te: &
intende mihi, & adiiciam coram te.
33 * Et dixi, Loquere Domine meus. Et
dixit ad me, Valdè tu in excessu men-
tis factus es pro Israël: an plus dile-
34 xisti eum, quàm qui eum fecit? * Et di-
xi ad eum, Non Domine, sed dolens
locutus sum. Torquent enim me re-
nes mei per omnem horam, quæren-
tem apprehendere semitam Altissimi,
35 & inuestigare partem iudicij eius. * Et
dixit ad me, Non potes. Et dixi, Quare
Domine? ad quid nascebar, aut quare
non fiebat matrix matris meæ mihi
sepulchrum, vt non viderem laborem
Iacob, & defatigationem generis Is-
36 raël? * Et dixit ad me. Numera mihi
quæ necdum venerant, & collige mi-
hi dispersas guttas, & reuirida mihi
37 aridos flores, * & aperi mihi clausa
promptuaria, & produc mihi inclu-
sos in eis flatus; demonstra mihi vocis
imaginem: & tunc ostendam tibi la-
38 borem quem rogas videre. * Et dixi,
Dominator Domine, quis enim est qui
potest hæc scire, nisi qui cum homi-
39 nibus habitationem non habet? * Ego
autem insipiens: & quomodo potero
dicere de his quibus me interrogasti?
40 * Et dixit ad me, Quomodo non potes
facere vnum de his quæ dicta sunt:
sic non poteris inuenire iudicium
meum, aut in fine charitatem quam
41 populo promisi. * Et dixi, Sed ecce
Domine tu propè es his qui in finem
sunt: & quid facient qui ante me fue-
42 runt, aut nos, aut hi qui post nos? * Et
dixit ad me, Coronæ assimilabo iudi-
cium meum. Sicut non nouissimorum
tarditas, sic nec priorum velocitas.
43 * Et respondi, & dixi, Nec poteras fa-
cere eos qui facti sunt, & qui sunt, &
qui futuri sunt, in vnum, vt celeriùs
44 iudicium tuum ostendas? * Et respon-
dit ad me, & dixit: Non potest festi-
nare creatura super creatorem, nec
sustinere sæculum eos qui in eo creã
45 di sunt in vnum. * Et dixi, Quo modo
dixisti

dixisti seruo tuo, quoniam viuificans
viuificasti à te creatam creaturam in
vnum, & sustinebat creatura, poterit
& nunc portare præsentes in vnum.
* Et dixit ad me, Interroga matricem 46
mulieris, & dices ad eam, Et si paris,
quare per tempus? Roga ergo eam,
vt det decem in vnum. * Et dixi, Non 47
vtique poterit: sed secundùm tempus.
*Et dixit ad me, Et ego dedi matricem 48
terræ his qui seminati sunt super eam
per tempus. * Quemadmodum enim 49
infans non parit ea, quæ senum sunt:
sic ego disposui à me creatum sæculū.
*Et interrogaui, & dixi, Cùm iam de- 50
deris mihi viam, loquar coram te: nam
mater nostra, de qua dixisti mihi, ad-
huc iuuenis est: iam senectuti appro-
pinquat.*Et respondit ad me, & dixit, 51
Interroga eam quæ parit & dicet ti-
bi. *Dices enim ei, Quare quos pepe- 52
risti, nunc non sunt similes his qui an-
te te, sed minores statura? * Et dicet 53
tibi & ipsa, Alij sunt qui in iuuentute
virtutis nati sunt: & alij qui sub tem-
pore senectutis deficiente matrice
sunt nati. *Considera ergo & tu quo- 54
niam minori statura estis præ his qui
ante vos: * & qui post vos, minori 55
quàm vos, quasi iam senescentes crea-
turæ, & fortitudinem iuuentutis præ-
tereuntes. Et dixi, Rogo Domine, si
inueni gratiam ante oculos tuos, de-
monstra seruo tuo, per quem visites
creaturam tuam.

CAP. VI.

Deus omnia nouit antequam fiant, & omnia creauit propter hominem, omniumque fines considerat.

ET dixit ad me, Initio terreni or- 1
bis & antequam starent exitus sæ-
culi, & antequam spirarent conuen-
tiones ventorum, *& antequam sona- 2
rent voces tonitruum, & antequam
splenderent nitores coruscationum,
& antequam confirmarentur funda-
menta paradisi, *& antequam viderē- 3
tur decori flores, & antequam confir-
marentur motæ virtutes, & antequam
colligerentur innumerabiles militiæ
angelorum, *& antequam extolleren- 4
tur altitudines aëris, & antequam no-
minarentur mensuræ firmamentorū,
& antequam æstuarent camini in Siō,
* & antequam inuestigarentur præ- 5
sentes anni, & antequam abalienaren-
tur eorum, qui nunc peccant adin-
uentiones, & consignati essent qui fi-
dem thesaurizauerunt: * tunc cogita- 6
ui, & facta sunt per me solum, & non
per alium: & finis per me, & non per
alium. * Et respondi, & dixi, Quæ erit 7
separatio temporum? aut quādo prio-
8 ris finis, & sequentis initium? *Et di-
xit ad me, Ab Abraham vsque ad Isaac,
quando nati sunt ab eo Iacob & Esau,
manus Iacob tenebat ab initio calca-
9 neum Esau: * finis enim huius sæculi
Esau, & principium sequentis Iacob.
10 * Hominis manus inter calcaneum &
manum. Aliud noli quærere Esdra.
11 * Et respondi, & dixi, O dominator
Domine, si inueni gratiam ante ocu-
12 los tuos, * oro vt demonstres seruo
tuo finem signorum tuorum, quorum
partem mihi demonstrasti nocte præ-
13 cedenti. *Et respondit, & dixit ad me,
Surge super pedes tuos, & audi vocem
14 plenissimam sonitus. * Et erit sicut
commotio, nec commouebitur locus,
15 in quo stes super eum. * Ideò cùm lo-
quitur, tu non expaueas, quoniam de
fine verbum & fundamentum terræ
16 intelligitur, * quoniam de ipsis ser-
mo tremiscit & commouetur, scit e-
nim quoniam finem eorum oportet
17 commutari. * Et factum est, cùm au-
dissem, surrexi super pedes meos, &
audiui: & ecce vox loquens, & sonus
eius sicut sonus aquarum multarum,
18 * & dixit, Ecce dies veniunt, & erit
quando appropinquare incipiam, vt
19 visitem habitantes in terra: *& quan-
do inquirere incipiam ab eis qui in-
iustè nocuerunt iniustitia sua, & quan-
20 do suppleta fuerit humilitas Sion. * &
cùm supersignabitur sæculum quod
incipient pertransire, hæc signa fa-
ciam, Libri aperientur ante faciem
firmamenti, & omnes videbunt simul,
21 * & anniculi Infantes loquentur vo-
cibus suis, & prægnantes immaturos
parient infantes trium & quattuor
mensium, & viuent, & suscitabuntur.
22 * Et subitò apparebunt seminata loca
non seminata, & plena promptuaria
23 subitò inuenientur vacua: *& tuba ca-
net cum sono; quam cùm omnes au-
24 dierint, subitò expauescent. * Et erit
in illo tempore, debellabunt amici
amicos vt inimici, & expauescet terra
cum his: & venæ fontium stabunt, &
25 non decurrent in horis tribus: * & e-
rit, omnis qui derelictus fuerit ex
omnibus istis quibus prædixi tibi, ip-
se saluabitur, & videbit salutare meū,
26 & finem sæculi vestri. * Et videbunt
qui recepti sunt homines, qui mor-
tem non gustauerunt à natiuitate sua,
& mutabitur cor inhabitantium, & cō-
27 uertetur in sensum alium. *Delebitur
enim malum, & extinguetur dolus.
28 * Florebit autem fides, & vincetur
corruptela, & ostendetur veritas quæ
29 sine fructu fuit diebus tantis. * Et fa-
ctum est cùm loqueretur mihi, & ecce
paul-

paullatim intuebar super eum ante
quem stabam, * & dixit ad me hæc, 30
Veni tibi ostendere tempus venturæ
noctis. * Si ergo iterùm rogaueris,& 31
iterùm ieiunaueris septem diebus,ite-
rùm tibi renuntiabo horum maiora
per diem quàm audiui. * Audita est e- 32
nim vox tua apud Altissimum. Vidit
enim fortis directionem tuam,& pro-
uidit pudicitiam, quam à iuuentute
tua habuisti: * & propter hoc misit 33
me demonstrare tibi hæc omnia, &
dicere tibi, Confide, & noli timere,
* & noli festinare eum prioribus tem- 34
poribus cogitare vana, & non prope-
res à nouissimis temporibus. * Et fa- 35
ctum est post hæc, & fleui iterùm: &
similiter ieiunaui septem diebus, vt
suppleam tres hebdomadas, quæ di-
ctæ sunt mihi. *Et factum est in octa- 36
ua nocte, & cor meum turbabatur
iteratò in me, & cœpi loqui coram
Altissimo. *Inflammabatur enim spi- 37
ritus meus valdè, & anima mea anxia-
batur. * Et dixi, O Domine, loquens 38
locutus es ab initio creaturæ, in pri-
mo die dicens, Fiat cælum & terra: &
tuum verbum opus perfectum. * Et 39
erat tunc spiritus,& tenebræ circum-
ferebantur, & silentium, sonus vocis
hominis nondum erat abs te. * Tunc 40
dixisti de thesauris tuis proferri lu-
men luminosum, quò appareret opus
tuum.*Et die secundo creasti spiritum 41
firmamenti, & imperasti ei vt diuide-
ret & diuisionem faceret inter aquas,
vt pars quædam sursum recederet,
pars verò deorsum maneret. * Et ter- 42
tia die imperasti aquis congregari in
septima parte terræ: sex verò partes
siccasti & conseruasti, vt ex his sint
coram te ministrantia seminata à Deo,
& culta. * Verbum enim tuum pro- 43
cessit, & opus statim fiebat. * Proces- 44
sit enim subitò fructus multitudinis
immensus, & concupiscentiæ gustus
multiformes, & flores colore immu-
tabili, & odores odoramenti inuesti-
gabilis; & die tertia hæc facta sunt.
* Quarta autem die imperasti fieri so- 45
lis splendorem,lunæ lumen,stellarum
dispositionem:*& imperasti eis,vt de- 46
seruirent futuro plasmato homini.
* Quinto autem die dixisti septimæ 47
parti, vbi erat aqua congregata, vt
procrearet animalia, & volatilia, &
pisces: & ita fiebat. * aqua muta, & 48
sine anima,quæ Dei nutu iubebantur,
animalia faciebat, vt ex hoc mirabi-
lia tua nationes enarrent. * Et tunc 49
conseruasti duas animas: nomen vni
vocasti Henoch, & nomen secundæ
vocasti Leuiathan, * & separasti ea ab 50
alterutro. Non enim poterat septima
pars,vbi erat aqua congregata, cape-
51 re ea. * Et dedisti Henoch vnam par-
tem,quæ siccata est tertio die, vt ha-
bitet in ea vbi sunt montes mille.
52 * Leuiathan autem dedisti septimam
partem humidam, & seruasti eam, vt
fiat in deuorationem quibus vis, &
53 quando vis. * Sexto autem die impe-
rasti terræ, vt crearet coram te iu-
54 menta,& bestias,& reptilia: * & super
his Adam, quem constituisti ducem
super omnibus factis quæ fecisti, &
ex eo educimur nos omnes, quemque
55 elegisti populum. * Hæc autem omnia
dixi coram te Domine, quia propter
56 nos creasti sæculum. *Residuas autem
gentes ab Adam natas dixisti eas nil
esse,& quoniam saliuæ assimilatæ sunt,
& quasi stillicidium de vase similasti
57 abundantiam eorum. * Et nunc Do-
mine,ecce istæ gentes quæ in nihilum
deputatæ sunt, cœperunt dominari
58 nostri,& deuorare: *nos autem popu-
lus tuus, quem vocasti primogenitum
vnigenitum æmulatorem tuum, tra-
59 diti sumus in manibus eorum: * & si
propter nos creatũ est sæculum, qua-
re non hereditatem possidemus cum
sæculo? Vsquequò hæc?

CAP. VII.

Absque tribulationibus non peruenitur ad immortalem vitam: & nunc quidem prosunt orationes iustorum, post extremum autem iudicium nihil immutabitur. Variis vitiis subiiciunt se homines, sed Dominus est misericors.

1 ET factum est, cùm finissem loqui
verba hæc, missus est ad me An-
gelus qui missus fuerat ad me primis
2 noctibus, * & dixit ad me, Surge Es-
dra, & audi sermones quos veni loquĩ
3 ad te. * Et dixi: Loquere Deus meus.
Et dixit ad me, Mare positum est in
spatioso loco, vt esset altum & im-
4 mensum; * erit autem ei introitus in
angusto loco positus, vt esset similis
5 fluminibus. * Quis enim volens vo-
luerit ingredi mare, & videre eum,
vel dominari eius: si non transierit
angustũ,in latitudinem quomodo ve-
6 nire poterit? * Item aliud, Ciuitas est
ædificata, & posita in loco campestri:
7 est autem plena omnium bonorũ.* In-
troitus eius angustus & in præcipitĩ
positus, vt esset à dextris quidẽ ignis,
8 à sinistris aqua alta:* semita autem est
vna sola inter eos posita,hoc est,inter
ignem & aquam, vt nõ capiat semita,
nisi

nisi solummodò vestigium hominis.
* Si autem dabitur ciuitas homini in 9
hereditatem, si numquam antepositum
tum periculum pertransierit quomo-
do accipiet hereditatem suam? *Et di- 10
xi, Sic Domine. Et dixit ad me, Sic est
& Israël pars. *Propter eos enim feci 11
sæculum, & quando transgressus est
Adam constitutiones meas, iudica-
tum est quod factum est. *Et facti sũt 12
introitus huius sæculi angusti, & do-
lentes, & laboriosi: pauci autem & ma-
li, & periculorum pleni: & labore ma-
gnopere fulti. * nam maioris sæculi 13
introitus spatiosi & securi, & facien-
tes immortalitatis fructum. * Si ergo 14
ingredientes non fuerunt egressi qui
viuunt, angusta & vana hæc: non po-
terunt recipere quæ sunt reposita.
* Nunc ergo quare tu conturbaris, 15
cùm sis corruptibilis? & quid moueris
tu, cùm sis mortalis? * Et quare non 16
accepisti in corde tuo quod est futu-
rum, sed quod in præsenti? *Respondi 17
& dixi, Dominator Domine, ecce dis-
posuisti lege tua, quoniam iusti here-
ditabunt hæc, impij autem peribunt.
*Iusti autem ferent angusta, speran- 18
tes spatiosa: qui enim impiè gesserũt,
& angusta passi sunt, & spatiosa non
videbunt. *Et dixit ad me, Non est iu- 19
dex super Deum, neque intelligens su-
per Altissimum. * Pereunt enim multi 20
præsentes, quia negligitur quæ ante-
posita est Dei lex. * Mandans enim 21
mandauit Deus venientibus, quando
venerunt, quid facientes viuerent, &
quid obseruantes non punirentur.
* Hi autem non sunt persuasi, & con- 22
tradixerunt ei, & constituerunt sibi
cogitamen vanitatis, * & proposue- 23
runt sibi circumuentiones delictorũ,
& superdixerunt Altissimo non esse,
& vias eius non cognouerunt, * & le- 24
gem eius spreuerunt, & sponsiones e-
ius abnegauerunt, & in legitimis eius
fidem non habuerunt, & opera eius
non perfecerunt. * propter hoc Es- 25
dra vacua vacuis, & plena plenis. *Ec- 26
ce tempus veniet, & erit quando ve-
nient signa quæ prædixi tibi, & appa-
rebit sponsa, & apparescens ostende-
tur quæ nunc subducitur terra: * & 27
omnis qui liberatus est de prædictis
malis, ipse videbit mirabilia mea.
* Reuelabitur enim filius meus IESVS 28
cum his qui cum eo sunt, & iucunda-
buntur qui relicti sunt in annis qua-
dringentis. *Et erit post annos hos, & 29
morietur filius meus CHRISTVS,
& omnes qui spiramentum habent ho-
mines. * & conuertetur sæculum in 30
antiquum silentium diebus septem,
sicut in prioribus iudiciis, ita vt nemo
31 derelinquatur. * Et erit post dies se-
ptem, & excitabitur quod nondum vi-
gilat sæculum, & morietur corruptũ:
32 * & terra reddet quæ in ea dormiunt,
& puluis qui in eo silentio habitant,
& promptuaria reddent quæ eis com-
33 mendatæ sunt animæ. * Et reuelabi-
tur Altissimus super sedem iudicij, &
pertransibunt miseriæ, & longanimi-
34 tas congregabitur. *Iudicium autem
solum remanebit, veritas stabit, & fi-
35 des conualescet. * & opus subseque-
tur, & merces ostendetur, & iustitiæ
vigilabunt, & iniustitiæ non domina-
36 buntur. * Et dixi, Primus Abraham
propter Sodomitas orauit, & Moyses
pro patribus qui in deserto peccaue-
37 runt, * & qui post eum pro Israël in
38 diebus Achaz & Samuelis, *Dauid pro
confractione, & Salomon pro eis qui
39 venerunt in sanctificationem. * Et
Elias pro his qui pluuiam acceperũt,
40 & pro mortuo vt viueret, * & Eze-
chias pro populo in diebus Sennache-
41 rib, & multi pro multis. *Si ergo mo-
dò quando corruptibile increuit, &
iniustitia multiplicata est, & orauerũt
iusti pro impiis: quare & nunc sic non
42 erit? * Et respondit ad me, & dixit:
Præsens sæculum non est finis, gloria
in eo frequens manet: propter hoc
43 orauerunt pro inualidis. *Dies enim
iudicij erit finis temporibus huius, &
initium temporis futuræ immortali-
44 tatis, in quo transiuit corruptela: *so-
luta est intemperantia, abscissa est in-
credulitas: creuit autem iustitia, orta
45 est veritas. * tunc enim nemo poterit
saluare eum qui periit, neque demer-
46 gere qui vicit. Et respondi, *& dixi,
Hic est sermo meus primus & nouissi-
mus, quoniam melius erat non dare
terram Adam, vel cùm iam dedisset,
47 coërcere eum vt non peccaret. *Quid
enim prodest hominibus, in præsenti
viuere in tristitia, & mortuos sperare
48 punitionem? *O tu quid fecisti Adam?
Si enim tu peccasti, non est factus so-
lius tuus casus, sed & noster qui ex te
49 aduenimus. * Quid enim prodest no-
bis, si promissum est nobis immortale
tempus; nos autem mortalia opera
50 egimus? *Et quoniam prædicta est no-
bis perennis spes, nos verò pessimi va-
51 ni facti sumus. *Et quoniam reposita
sunt nobis habitacula sanitatis & se-
curitatis: nos verò malè conuersati
52 sumus. *Et quoniam reposita est glo-
ria Altissimi, protegere eos qui tardè
conuersati sunt: nos autem pessimis
53 viis ambulauimus. *Et quoniam ostẽ-
detur paradisus, cuius fructus incor-
ruptus

ruptus perseuerat, in quo est securitas
& medela: * nos verò non ingredie- 54
mur. in ingratis enim locis conuer-
sati sumus. * Et quoniam super stellas 55
fulgebunt facies eorum qui abstinen-
tiam habuerunt: nostræ autem facies
super tenebras nigræ. * non enim co- 56
gitauimus viuentes quando iniquita-
tem faciebamus, quòd incipiemus
post mortem pati. * Et respondit, & 57
dixit, Hoc est cogitamentum certa-
minis quod certabit qui super terram
natus est homo, * vt si victus fuerit, 58
patiatur quod dixisti: si autem vice-
rit, recipiet quod dico: * quoniam 59
hæc est vita quam Moyses dixit cùm
viueret, ad populum, dicens, Elige ti-
bi vitam, vt viuas. * Non crediderunt 60
autem ei, sed nec post eum prophetis:
sed nec mihi qui locutus sum ad eos.
* quoniam non esset tristitia in per- 61
ditionem eorum, sicut futurum est
gaudium super eos, quibus persuasa
est salus. * Et respondi, & dixi: Scio 62
Domine, quoniam vocatus est Altissi-
mus misericors in eo, quòd miserea-
tur his qui nondum in sæculo adue-
nerunt, * & quòd miseretur illis qui 63
conuersionem faciunt in lege eius:
* & longanimis est, quoniam longa- 64
nimitatem præstat his qui peccaue-
runt quasi suis operibus: * & munifi- 65
cus est, quoniam quidem donare vult
pro exigentiis: * & multæ misericor- 66
diæ, quoniam multiplicat magis mi-
sericordias his qui præsentes sunt, &
qui præterierunt, & qui futuri sunt.
* Si enim non multiplicauerit miseri- 67
cordias suas, non viuificabitur sæcu-
lum cum his qui inhereditabunt in
eo. * Et donat: quoniam si non dona- 68
uerit de bonitate sua, vt alleuentur hi
qui iniquitatem fecerunt, de suis ini-
quitatibus non poterit decies mille-
sima pars viuificari hominum. * Et iu- 69
dex si non ignouerit his qui curati
sunt verbo eius, & deleuerit multitu-
dinem contentionum, nō fortassis de-
relinquerentur in innumerabili mul-
titudine, nisi pauci valdè.

CAP. VIII.

Deus in hoc sæculo misericors agnoscitur propter peccatores, plurimi tamen damnantur: at iustis præmia sunt reposita.

ET respondit ad me, & dixit: Hoc 1
sæculum fecit Altissimus propter
multos, futurum autem propter pau- 2
cos. * Dicam autem coram te simili-
tudinem Esdra. Quomodo autem in-
terrogabis terram, & dicet tibi, quo-
niam dabit terram multam magis vn-
de fiat fictile, paruum autem pulue-
rem vnde aurum fit: sic & actus præ-
3 sentis sæculi. * Multi quidem creati
4 sunt, pauci autem saluabuntur. * Et
respondi, & dixi: Absorbe ergo ani-
5 ma sensum, & deuora quod sapit * cō-
uenisti enim obaudire, & prophetare
volens. Nec enim tibi datum est spa-
6 tium, nisi solummodò viuere. * O Do-
mine, si non permittes seruo tuo, vt
oremus coram te, & des nobis semen
cordi, & sensui culturam, vnde fru-
ctus fiat, vnde viuere possit omnis
corruptus, qui portabit locum homi-
7 nis? * Solus enim es, & vna plasmatio
nos sumus manuum tuarum, sicut lo-
8 cutus es: * & quomodo nunc in ma-
trice plasmatum est corpus, & præstas
membra: conseruatur in igne & aqua
tua creatio: & nouem mensibus pati-
tur tua plasmatio tuam creaturam quę
9 in ea creata est: * ipsum autem quod
seruat, & quod seruatur, vtraque ser-
uabuntur: seruataque quandoque ite-
rùm reddit matrix, quæ in ea creue-
10 runt. * Imperasti enim ex ipsis mem-
bris, hoc est mamillis præbere lac fru-
11 ctui mamillarum, * vt nutriatur id
quod plasmatum est vsque in tempus
aliquod, & posteà disponas eum tuæ
12 misericordiæ. * Enutristi eum tua iu-
stitia, & erudisti eum in lege tua, &
13 corripuisti eum tuo intellectu: * &
mortificabis eum, vt tuam creaturam:
14 & viuificabis eum, vt opus tuum. * Si
ergo perdideris eum qui tantis labo-
ribus plasmatus est: tuo iussu facile
est ordinari, vt & id quod fiebat ser-
15 uaretur. * Et nunc Domine dicam, de
omni homine tu magis scis: de po-
16 pulo autem tuo, ob quem doleo: * &
de hereditate tua, propter quam lu-
geo: & propter Israël, propter quem
tristis sum: & de Iacob, propter quem
17 doleo: * ideò incipiam orare coram
te pro me, & pro eis: quoniam video
lapsus nostros qui inhabitamus ter-
18 ram. * Sed audiui celeritatem iudicis
19 qui futurus est. * Ideò audi vocem
meam, & intellige sermonem meum,
20 & loquar coram te. * Initium verbo-
rum Esdræ priusquam assumeretur:
& dixi, Domine, qui inhabitas sæcu-
lum, cuius oculi eleuati in superna &
21 aëre: * & cuius thronus inæstimabi-
lis, & gloria incomprehensibilis: cui
astat exercitus angelorum cum tre-
22 more, * quorum seruatio in vento &
igni conuertitur: cuius verbum ve-
23 rum, & dicta perseuerantia: * cuius
iussio fortis, & dispositio terribilis:
cuius aspectus arefacit abyssos, & in-

dignatio tabeſcere facit montes,& ve-
ritas teſtificatur: * exaudi orationem 24
ſerui tui,& auribus percipe precatio-
nem figmenti tui.* Dum enim viuo, 25
loquar: & dum ſapio, reſpondebo:
* nec reſpicias populi tui delicta,ſed 26
qui tibi in veritate ſeruiunt.* Nec in- 27
tendas impia gentium ſtudia, ſed qui
tua teſtimonia cũ doloribus cuſtodie-
runt. * Nec cogites qui in conſpectu 28
tuo falsè conuerſati ſunt,ſed memo-
rare qui ex voluntate tua timorem
cognouerunt. * Neque volueris per- 29
dere, qui pecudum mores habuerunt:
ſed reſpicias eos qui legem tuam ſplē-
didè docuerunt.* Nec indigneris eis 30
qui beſtiis peiores iudicati ſunt: ſed
diligas eos qui ſemper in tua iuſtitia
confidunt, & gloria.* Quoniam nos 31
& patres noſtri talibus morbis lan-
guemus: tu autem propter nos pec-
catores miſericors vocaberis.* Si e- 32
nim deſideraueris vt noſtri miſerea-
ris, tunc miſericors vocaberis, nobis
autem non habentibus opera iuſtitiæ.
* Iuſti enim,quibus ſunt opera multa 33
repoſita,ex propriis operibus recipiēt
mercedem.* Quid eſt enim homo,vt 34
ei indigneris: aut genus corruptibi-
le,vt ita amarus ſis de ipſo?* In veri- 35
tate enim nemo de genitis eſt,qui nō
impiè geſſit; & de confitentibus,qui
non deliquit.* In hoc enim annuntia- 36
bitur iuſtitia tua, & bonitas tua Do-
mine,cùm miſertus fueris eis qui non
habent ſubſtantiam bonorum ope-
rum.* Et reſpondit ad me,& dixit: 37
Rectè locutus es aliqua: & iuxta ſer-
mones tuos,ſic & fiet.* quoniam non 38
verè cogitabo ſuper plaſma eorum
qui peccauerunt ante mortem, ante
iudicium,ante perditionem; * ſed iu- 39
cundabor ſuper iuſtorum figmentum,
& memorabor peregrinationis quo-
que,& ſaluationis,& mercedis recep-
tionis.* Quomodo ergo locutus ſum, 40
ſic & eſt.* Sicut enim agricola ſerit 41
ſuper terram ſemina multa,& planta-
tiones multitudinis plantat, ſed non
in tempore omnia quæ ſeminata ſunt,
ſaluantur,ſed nec omnia quæ plantata
ſunt,radicabunt: ſic & qui in ſæculo
ſeminati ſunt, non omnes ſaluabun-
tur.* & reſpondi, & dixi: Si inueni 42
gratiam, loquar.* Quomodo ſemen 43
agricolæ ſi non aſcenderit aut non
acceperit pluuiam tuam in tempore,
aut ſi corruptum fuerit multitudine
pluuiæ, * ſic perit: & ſimiliter homo 44
qui manibus tuis plaſmatus eſt.& tu
ei imago nominatus: quoniam ſimi-
latus es ei,propter quem omnia plaſ-
maſti, & ſimilaſti ſemini agricolæ.

45 * Non iraſcaris ſuper nos, ſed parce
populo tuo, & miſerere hereditati
tuæ. Tu autem creaturæ tuæ miſere-
46 ris.* Et reſpondit ad me,& dixit:Quæ
ſunt præſentia præſentibus, & quæ
47 futura futuris.* Multum enim tibi re-
ſtat,vt poſſis diligere meam creatu-
ram ſuper me: tibi autem frequenter
& ipſi proximaui,iniuſtis autem num-
48 quam.* Sed & in hoc mirabilis es co-
49 ram Altiſſimo, * quoniam humiliaſti
te ſicut decet te: & non iudicaſti te,
vt inter iuſtos plurimum glorificeris.
50 * Propter quod miſeriæ multæ & mi-
ſerabiles efficientur eis qui habitant
ſæculum in nouiſſimis: quia in multa
51 ſuperbia ambulauerunt.* Tu autem
pro te intellige, & de ſimilibus tuis
52 inquire gloriam.* Vobis enim aper-
tus eſt paradiſus,plantata eſt arbor vi-
tæ,præparatum eſt futurum tempus,
præparata eſt abundantia, ædificata
eſt ciuitas,probata eſt requies,perfe-
cta eſt bonitas & perfecta ſapientia.
53 * Radix mali ſignata eſt à vobis: in-
firmitas,& tinea à vobis abſconſa eſt:
& in infernum fugit corruptio in ob-
54 liuione. * Tranſierunt dolores, & o-
ſtenſus eſt in fine theſaurus immorta-
55 litatis.* Noli ergo adiicere inquiren-
do de multitudine eorum qui pereūt.
56 * Nam & ipſi accipientes libertatem,
ſpreuerunt Altiſſimum,& legem eius
contempſerunt,& vias eius dereliquе-
57 runt. * Adhuc autem iuſtos eius con-
58 culcauerunt, * & dixerunt in corde
ſuo non eſſe Deum: & quidem ſcien-
59 tes quoniam moriuntur.* Sicut enim
vos ſuſcipient quæ prædicta ſunt: ſic
eos ſitis, & cruciatus, quæ præparata
ſunt. non enim voluit hominem diſ-
60 perdi.*Sed & ipſi qui creati ſunt, co-
inquinauerunt nomen eius qui fecit
eos: & ingrati fuerunt ei qui præpa-
61 rauit eis vitam.*Quapropter iudicium
62 meum modò appropinquat. *Quæ nō
omnibus demonſtraui, niſi tibi, & ti-
bi ſimilibus paucis. Et reſpondi,& di-
63 xi: * Ecce nunc Domine demonſtra-
ſti mihi multitudinem ſignorum,quæ
incipies facere in nouiſſimis: ſed non
demonſtraſti mihi quo tempore.

CAP. IX.

Iudicia Dei, ſicut & alia eius opera egregia, præcedent aliqua ſigna.

1 ET reſpondit ad me, & dixit: Me-
tiens metire tempus in ſemetipſo:
& erit cùm videris, quando tranſierit
pars quædam ſignorum quæ prædi-
2 cta ſunt, *.tunc intelliges quoniam
ipſum

ipsum est tempus, in quo incipiet
Altissimus visitare sæculum quod ab
eo factum est. * Et quando videbitur 3
in sæculo motio locorum & popule-
rum turbatio, * tunc intelliges quo- 4
niam de his erat Altissimus locutus à
diebus qui fuerunt ante te ab initio.
* Sicut enim omne quod factum est 5
in sæculo, initium habet, pariter &
consummationem, & consummatio
est manifesta: * sic & Altissimi tem- 6
pora initia habent manifesta in pro-
digiis & virtutibus, & consummatio-
nes in actu & in signis. * Et erit, om- 7
nis qui saluus factus fuerit, & qui po-
terit effugere per opera sua, & per
fidem in qua credidistis, * relinque- 8
tur de prædictis periculis, & videbit
salutare meum in terra mea, & in fi-
nibus meis, quoniam sanctificaui me
à sæculo. * Et tunc miserebuntur 9
qui nunc abusi sunt vias meas: & in
tormentis commorabuntur hi qui
eas proiecerunt in contemptu. * Qui 10
enim non cognouerunt me, viuen-
tes beneficia consecuti: * & qui fasti- 11
dierunt legem meam, cùm adhuc e-
rant habentes libertatem, * & cùm 12
adhuc esset eis apertus pœnitentiæ
locus, non intellexerunt, sed spre-
uerunt: hos oportet post mortem in
cruciamento cognoscere. * Tu ergo 13
noli adhuc curiosus esse, quomodo
impij cruciabuntur: sed inquire quo-
modo iusti saluabuntur, & quorum
sæculum, & propter quos sæculum,
& quando. * Et respondi, & dixi: 14
* Olim locutus sum, & nunc dico, & 15
posteà dicam: quoniam plures sunt
qui pereunt, quàm qui saluabuntur.
* sicut multiplicatur fluctus super ter- 16
ram. Et respondit ad me, & dixit:
* Qualis ager, talia & semina: & qua- 17
les flores, tales & tincturæ: & qua-
lis operator, talis & creatio: & qua-
lis agricola, talis cultura: quoniam
tempus erat sæculi. * Et nunc cùm 18
essem parans eis, his qui nunc sunt,
antequam fieret sæculum in quo ha-
bitarent: & nemo mihi contradixit.
* tunc enim quisque, & nunc creator 19
in mundo hoc parato, & messe inde-
ficienti, & lege inuestigabili corru-
pti sunt mores eorum. * Et conside- 20
raui sæculum, & ecce erat periculum
propter cogitationes quæ in eo ad-
uenerunt. * Et vidi, & peperci ei 21
valdè & seruaui mihi acinum de bo-
tro, & plantationem de tribu multa.
* Pereat ergo multitudo quæ sine 22
causa nata est, & seruetur acinus meus,
& plantatio mea: quia cum multo la-
bore perfeci. * Tu autem si adhuc 23
intromittas septem dies alios, sed
24 non ieiunabis in eis: * Ibis in cam-
pum florum, vbi domus non est ædi-
ficata: & manducabis solummodò de
floribus campi, & carnem non gusta-
bis, & vinum non bibes, sed solum-
25 modò flores: * Deprecare Altissimum
sine intermissione, & veniam, & lo-
26 quar tecum. * Et profectus sum, sicut
dixit mihi in campum, qui vocatur
Ardath, & sedi ibi in floribus. Et de
herbis agri manducaui, & facta est
27 esca earum mihi in saturitatem. * Et
factum est post dies septem, & ego
discumbebam supra fœnum, & cor
meum iterum turbabatur sicut antè.
28 * Et apertum est os meum, & inchoa-
29 ui dicere coram Altissimo, & dixi: * O
Domine, te nobis ostendens, osten-
sus es patribus nostris in deserto,
quòd non calcatur, & infructuoso,
quando erant exeuntes de Ægypto:
30 & dicens dixisti: * Tu Israël audi me,
& semen Iacob intende sermonibus
31 meis. * Ecce enim ego semino in
vobis legem meam, & faciet in vobis
fructum, & glorificabimini in eo per
32 sæculum. * Nam patres nostri acci-
pientes legem, non seruauerunt, &
legitima mea non custodierunt, & fa-
ctus est fructus legis non parens:
nec enim poterat, quoniam tuus e-
33 rat. * Nam qui acceperunt, perierunt,
non custodientes quod in eis semi-
34 natum fuerat. * Et ecce, consuetu-
do est, vt, cùm acceperit terra semen,
vel nauem mare, vel vas aliquod es-
cam vel potum: cùm fuerit extermi-
natum id, in quo seminatum est, vel
35 in quod missum est: * simul id quod
seminatum, vel missum est, vel quæ
suscepta sunt, exterminantur, & sus-
cepta iam non manent apud nos: sed
36 nobis sic non factum est. * Nos qui-
dem qui legem accepimus peccantes
periuimus, & cor nostrum quod sus-
37 cepit eam: * nam lex non periit, sed
38 permansit in suo labore. * Et cùm lo-
querer hęc in corde meo, respexi ocu-
lis meis, & vidi mulierem in dextera
parte, & ecce hæc lugebat & plora-
bat cum voce magna, & animo dole-
bat valdè, & vestimenta eius discissa,
39 & cinis super caput eius. * Et dimisi
cogitatus, in quibus eram cogitãs, &
40 conuersus sum ad eam, & dixi ei: * Vt
quid fles? & quid doles animo? Et dixit
41 ad me: * Dimitte me Domine meus vt
defleam me, & adiiciam dolorem: quo-
niam valdè amaro sum animo, & hu-
42 miliata sum valdè. * Et dixi ei: Quid
43 passa es? dic mihi. Et dixit ad me: * Ste-
rilis fui ego famula tua, & non pe-

peri, habens maritum annis triginta.
* Ego enim per singulas horas, & per 44
singulos dies, & annos hos triginta
deprecor Altissimum nocte ac die.*Et 45
factum est, post triginta annos exau-
diuit me Deus ancillam tuam, & vi-
dit humilitatem meam,& attendit tri-
bulationi meæ, & dedit mihi filium:
& iucundata sum super eum valdè e-
go, & vir meus, & omnes ciues mei,
& honorificabamus valdè Fortem.
* Et nutriui eum cum labore multo. 46
* Et factum est cùm creuisset, & ve- 47
nisset accipere vxorem, feci diem
epuli.

CAP. X.

*Per mulierem flentem, rursusque resul-
gentem, ostenditur figurari Ierusa-
lem.*

ET factum est,cùm introisset filius 1
meus in thalamo suo, cecidit, &
mortuus est: * & euertimus omnes lu- 2
mina, & surrexerunt omnes ciues mei
ad consolandum me, & quieui vsque
in alium diem vsque nocte. * Et fa- 3
ctum est, cùm omnes quieuissent vt
me consolarentur vt quiescerem: &
surrexi nocte, & fugi.& veni sicut vi-
des in hoc campo: * & cogito iam non 4
reuerti in ciuitatem, sed hîc consiste-
re: & neque manducare, neque bibe-
re, sed sine intermissione lugere, &
ieiunare vsque dum moriar. * Et de- 5
reliqui sermones in quibus eram, &
respondi cum iracundia ad eam, & di-
xi: * Stulta super omnes mulieres,nō 6
vides luctum nostrum, & quæ nobis
contingunt? * Quoniam Sion mater 7
nostra omni tristitia contristatur, &
humilitate humiliata est,& luget vali-
dissimè. *Et nunc quoniam omnes lu- 8
gemus,& tristes sumus: quoniam om-
nes contristati sumus,tu autem con-
tristaris in vno filio? *Interroga enim 9
terram,& dicet tibi; quoniam hæc est
quæ debeat lugere casum tantorum
super eam germinantium. *Et ex ipsa 10
ab initio omnes nati & alii venient:
& ecce, pænè omnes in perditionem
ambulant, & exterminium fit multi-
tudo eorum. * Et quis ergo debet lu- 11
gere magis, nisi hæc quæ tam ma-
gnam multitudinem perdidit, quàm
tu, quæ pro vno doles? Si autem dicis
mihi: * Quoniam non est planctus 12
meus similis terræ: quoniam fructum
ventris mei perdidi, quem cum mœ-
roribus peperi, & cum doloribus ge-
nui:*terra autem secundùm viam ter- 13
ræ,abiitque in ea multitudo præsens,
quo modo euenit: & ego tibi dico,
* sicut tu cum labore peperisti, sic & 14
terra dat fructum suum homini ab
15 initio ei qui fecit eam. * Nunc ergo
retine apud temetipsam dolorem
tuum,& fortiter fer quæ tibi contige-
16 runt casus. *Si enim iustificaueris ter-
minum Dei, & consilium suum reci-
pies in tempore, & in talibus collau-
17 daberis: * ingredere ergo in ciuita-
tem ad virum tuum. Et dixit ad me:
18 *Non faciam, neque ingrediar ciuita-
19 tem, sed hîc moriar. *Et apposui ad-
20 huc loqui ad eam, & dixi: * Noli face-
re hunc sermonem, sed consenti per-
suadenti. Quot enim casus Sion? Cō-
solare propter dolorem Ierusalem.
21 * Vides enim quoniam sanctificatio
nostra deserta effecta est,& altare no-
strum demolitum est,& templum no-
22 strum destructum est, * & psalterium
nostrum humiliatum est, & hymnus
conticuit, & exultatio nostra dissolu-
ta est & lumen candelabri nostri ex-
tinctum est, & arca testamenti nostri
direpta est, & sancta nostra contami-
nata sunt, & nomen quod inuocatum
est super nos, pænè profanatum est:&
liberi nostri contumeliam passi sunt,
& sacerdotes nostri succensi sunt, &
Leuitæ nostri in captiuitatem abie-
runt, & virgines nostræ coinquinatæ
sunt, & mulieres nostræ vim passæ
sunt, & iusti nostri rapti sunt, & par-
uuli nostri perditi sunt,& iuuenes no-
stri seruierunt, & fortes nostri inuali-
23 di facti sunt: * & quod omnium ma-
ius, signaculum Sion, quoniam resi-
gnata est de gloria sua nam & tradita
est in manibus eorum qui nos ode-
24 runt. *Tu ergo excute tuam iustitiam
multam, & depone abs te multitudi-
nem dolorum, vt tibi repropitietur
Fortis,& requiem faciet tibi Altissi-
25 mus,requietionem laborum. * Et fa-
ctum est,cùm loquebar ad eam, facies
eius fulgebat subitò & species, coru-
scus fiebat visus eius, vt essem pauens
valdè ad eam, & cogitarem quid esset
26 hoc. * Et ecce, subitò emisit sonitum
vocis magnum timore plenum, vt
commoueretur terra à mulieris sono.
27 & vidi:* & ecce. amplius mulier non
comparebat mihi, sed ciuitas ædifica-
batur,& locus demonstrabatur de fun-
damentis magnis: & timui, & clamaui
28 voce magna, & dixi: * Vbi est Vriel
angelus, qui à principio venit ad me?
quoniam ipse me fecit venire in mul-
titudine in excessu mentis huius, &
factus est finis meus in corruptio-
nem, & oratio mea in improperium.
29 *Et cùm essem loquens ego hæc, ecce
30 venit ad me,& vidit me. * & ecce e-
ram positus & mortuus, & intellectus
meus alienatus erat, & tenuit dexte-

ram meam, & confortauit me, & sta-
tuit me super pedes meos, & dixit mi-
hi: * Quid tibi est? & quare conturba- 31
tus est intellectus tuus, & sensus cor-
dis tui? & quare conturbaris? Et dixi:
*Quoniam dereliquisti me, & ego qui- 32
dem feci secundùm sermones tuos,
& exiui in campum: & ecce vidi, & vi-
deo quòd non possum enarrare. Et
dixit ad me: * Sta vt vir, & commone- 33
bo te. Et dixi: * Loquere Domine 34
meus tu in me, noli me derelinquere,
vt non frustrà moriar: * quoniam vi- 35
di quæ non sciebam, & audio quæ non
scio. *Aut numquid sensus meus falli- 36
tur, & anima mea somniat? * Nunc 37
ergo deprecor te, vt demonstres ser-
uo tuo de excessu hoc. Et respondit
ad me, & dixit: *Audi me & doceam 38
te, & dicam tibi de quibus times: quo-
niam Altissimus reuelauit tibi myste-
ria multa. * Vidit rectam viam tuam, 39
quoniam sine intermissione contri-
stabaris pro populo tuo, & valdè lu-
gebas propter Sion. *Hic ergo intel- 40
lectus visionis quæ tibi apparuit ante
paululum. * Quam vidisti lugentem, 41
inchoasti consolari eam. * Nunc au- 42
tem iam speciem mulieris non vides,
sed apparuit tibi ciuitas ædificari: * & 43
quoniam enarrabat tibi de casu filij
sui, hæc absolutio est. * Hæc mulier 44
quam vidisti, hæc est Sion; & quoniam
dixit tibi, quam & nunc conspicies,
vt ciuitatem ædificatam. *Et quoniam 45
dixit tibi, quia sterilis fuit triginta
annis: propter quod erant anni scili-
cet triginta, quando non erat in ea
adhuc oblatio oblata. * Et factum est 46
post annos triginta, ædificauit Salo-
mon ciuitatem, & obtulit oblationes:
tunc fuit quando peperit sterilis fi-
lium. * Et quod tibi dixit, quoniam 47
nutriuit eum cum labore, hoc erat,
habitatio in Ierusalem. * Et quoniam 48
dixit tibi, quòd filius meus veniens in
suo thalamo mortuus esset, & conti-
gisset ei casus, hoc erat, quæ facta est
ruina Ierusalem. * Et ecce, vidisti si- 49
militudinem eius: & quoniam filium
lugeret, inchoasti consolari eam: & de
his quæ contigerunt, hæc erant tibi
aperienda. *Et nunc videt Altissimus, 50
quoniam ex animo contristatus es,
& quoniam ex toto corde pateris pro
ea, ostendit tibi claritatem gloriæ e-
ius, & pulchritudinem decoris eius.
* Propterea enim dixi tibi, vt mane- 51
res in campo vbi domus non est ædi-
ficata. *Sciebam enim ego, quoniam 52
Altissimus incipiebat tibi ostendere
hæc: * propterea dixi tibi vt venires 53
in agrum vbi non est fundamentum
54 ædificij. * Nec enim poterat opus æ-
dificij hominis sustineri in loco, vbi
incipiebatur Altissimi ciuitas ostendi.
55 *Tu ergo noli timere, neque expaue-
scat cor tuum: sed ingredere, & vide
splendorem & magnitudinem ædifi-
cij, quantum capax est tibi visus ocu-
56 lorum videre: * & post hæc audies
quantum capit auditus aurium tua-
57 rum audire. * Tu enim beatus es præ
multis, & vocatus es apud Altissimum
58 sicut & pauci. * Nocte autem quæ in
59 crastinum futura est, manebis hîc: * &
ostendet tibi Altissimus eas visiones
supremorum, quæ faciet Altissimus
his qui habitant super terram à no-
60 uissimis diebus. * Et dormiui illam
noctem & aliam, sicut dixerat mihi.

CAP. XI.

Apparet Esdræ in visione aquila principatum vniuersi vsurpans.

1 ET vidi somnium, & ecce ascende-
bat de mari aquila, cui erant duo-
decim alæ pennarum & capita tria.
2 *Et vidi, & ecce expandebat alas suas
in omnem terram, & omnes venti cæ-
li insufflabant in eam, & colligeban-
3 tur. * Et vidi, & de pennis eius nasce-
bantur contrariæ pennæ, & ipsæ fie-
bant in pennaculis minutis & modi-
4 cis. *Nam capita eius erant quiescen-
tia, & dimidium caput erat maius a-
liorum capitum, sed ipsa quiescebat
5 cum eis. *Et vidi, & ecce aquila vola-
uit in pennis suis, & regnauit super
terram, & super eos qui habitant in
6 ea. * Et vidi, quoniam subiecta erant
ei omnia sub cælo, & nemo illi con-
tradicebat, neque vnus de creatura
7 quæ est super terram. * Et vidi, & ec-
ce surrexit aquila super vngues suos,
& misit vocem pennis suis, dicens:
8 * Nolite omnes simul vigilare, dormi-
te vnusquisque in loco suo, & per tem-
9 pus vigilate. * Capita autem in nouis-
10 simo seruentur. * Et vidi, & ecce vox
non exibat de capitibus eius, sed de
11 medietate corporis eius. * Et nume-
raui contrarias pennas eius, & ecce
12 ipsæ erant octo. * Et vidi, & ecce à
dextera parte surrexit vna penna, &
13 regnauit super omnem terram. * Et
factum est cùm regnaret, venit ei fi-
nis & non apparuit locus eius: & se-
quens exurrexit, & regnabat. ipsa mul-
14 tum tenuit tempus. * Et factum est
cùm regnaret, & veniebat finis eius,
15 vt non appareret sicut prior. *Et ec-
16 ce, vox emissa est illi, dicens: *Audi tu
quæ tanto tempore tenuisti terram.
hæc annuntio tibi antequam incipias

non apparere. * Nemo post te tene- 17
bit tempus tuum, sed nec dimidium
eius. * Et leuauit se tertia, & tenuit 18
principatum sicut & priores : & non
apparuit & ipsa. * Et sic contingebat 19
omnibus aliis singulatim principatum
gerere, & iterùm nusquam compare-
re. * & vidi, & ecce in tempore se- 20
quentes pennæ erigebantur à dexte-
ra parte, vt tenerent & ipsæ princi-
patum: & ex his erant quæ tenebant,
sed tamen statim non comparebant.
* Nam & aliquæ ex eis erigebantur, 21
sed non tenebant principatum. * Et 22
vidi post hæc, & ecce non comparue-
runt duodecim pennæ, & duo penna-
cula: * & nihil supererat in corpore 23
aquilæ, nisi duo capita quiescentia &
sex pennacula. * Et vidi, & ecce sex 24
pennaculis diuisæ sunt duæ, & man-
serunt sub capite quod est ad dexte-
ram partem. Nam quattuor manse-
runt in loco suo. *Et vidi, & ecce sub- 25
alares cogitabant se erigere, & tene-
re principatus. * Et vidi, & ecce vna 26
erecta est, sed statim non comparuit.
* Et secundæ velociùs quàm priores, 27
non comparuerunt. * Et vidi, & ecce 28
duæ quæ superauerunt, apud semet-
ipsas cogitabant, & ipsæ regnare. *& 29
in eo cùm cogitarēt, ecce vnum quie-
scentium capitum quod erat medium,
euigilabat, hoc enim erat duorum ca-
pitum maius. *Et vidi quoniam com- 30
pleta sunt duo capita secum: * & ecce 31
conuersum est caput cum his qui cum
eo erant, & comedit duas subalares
quæ cogitabant regnare. *Hoc autem 32
caput perconterruit omnem terram,
& dominabatur in ea his qui habitant
terram cum labore multo, & potenta-
tum tenuit orbis terrarum super om-
nes alas quæ fuerunt. * Et vidi post 33
hæc, & ecce medium caput subitò non
comparuit, & hoc sicut alæ. * Supera- 34
uerunt autem duo capita, quæ & ipsa
similiter regnauerunt super terram, &
super eos qui habitant in ea. *Et vidi, 35
& ecce deuorauit caput à dextera par-
te illud quod à læua. *Et audiui vocem 36
dicentem mihi, Conspice contra te,
& considera quod vides. * Et vidi, & 37
ecce sicut leo concitatus de silua ru-
giens: & vidi quoniam emittebat vo-
cem hominis ad aquilam. Et dixit, di-
cens: * Audi tu, & loquar ad te, & di- 38
cet Altissimus tibi. *Nonne tu es qui 39
superasti de quattuor animalibus, quæ
feceram regnare in sæculo meo, &
vt per eos veniret finis temporum
eorum? * & quartus veniens deuicit 40
omnia animalia quæ transierunt, &
potentatu tenuit sæculum cum tre-
more multo, & omnem orbem cum
labore pessimo, & inhabitauit tot tem-
poribus orbem terrarum cum dolo.
41 *Et iudicasti terram non cum verita-
42 te. *Tribulasti enim mansuetos, & læ-
sisti quiescentes, & dilexisti menda-
ces, & destruxisti habitationes eorum
qui fructificabant, & humiliasti mu-
43 ros eorum qui te non nocuerunt. *Et
ascendit contumelia tua vsque ad Al-
tissimum, & superbia tua ad Fortem.
44 *Et respexit Altissimus superba tem-
pora, & ecce finita sunt, & scelera eius
45 completa sunt. * Propterea non ap-
pareas tu aquila, & alæ tuæ horribiles,
& pennacula tua pessima, & capita tua
maligna, & vngues tui pessimi, & om-
46 ne corpus tuum vanum; *vti refrige-
retur omnis terra, & reuertatur libe-
rata de tua vi, & speret iudicium &
misericordiam eius qui fecit eam.

CAP. XII.

Ad Esdræ orationem huius visionis datur explicatio cum membris ipsius.

1 ET factum est, dum loqueretur leo
2 verba hæc ad aquilam: & vidi, * &
ecce quod superauerat caput, & non
comparuerunt quattuor alæ illæ quæ
ad eum transierunt, & erectæ sunt vt
regnarent: & erat regnum eorum exi-
3 le, & tumultu plenum. * Et vidi, & ec-
ce ipsa non apparebant, & omne cor-
pus aquilæ incendebatur, & expaue-
scebat terra valdè, & ego à tumultu
& excessu mentis, & à magno timore
4 vigilaui, & dixi spiritui meo: *Ecce tu
præstitisti mihi hoc in eo, quòd scru-
5 taris vias Altissimi. *Ecce adhuc fati-
gatus sum animo, & spiritu meo inua-
lidus sum valdè, & nec modica est in
me virtus à multo timore, quam ex-
6 paui nocte hac. * Nunc ergo orabo
7 Altissimum, vt me confortet vsque in
finem. *Et dixi, Dominator Domine,
si inueni gratiam ante oculos tuos, &
si iustificatus sum apud te præ multis,
& si certe ascendit deprecatio mea an-
8 te faciem tuam, * conforta me, & o-
stende seruo tuo mihi interpretatio-
nem, & distinctionem visus horribi-
lis huius, vt plenissimè consoleris ani-
9 mam meam. * Dignum enim me ha-
buisti ostendere mihi temporum no-
10 uissima. Et dixit ad me: *Hæc est inter-
11 pretatio visionis huius * Aquilam quã
vidisti ascendentem de mari, hoc est
regnum quod visum est in visione
12 Danieli fratri tuo. * Sed non est illi
interpretatum, quoniam ego nunc
13 tibi interpretor. *Ecce dies veniunt,
& exurget regnum super terram, &

erit

erit timor acrior omnium regnorum
quæ fuerunt ante eum. * Regnabunt 14
autem in ea reges duodecim, vnus
post vnum. * Nam secundus incipiet 15
regnare, & ipse tenebit amplius tem-
pus præ duodecim. * Hæc est inter- 16
pretatio duodecim alarum quas vidi-
sti. * Et quam audisti vocem quæ lo- 17
cuta est, non de capitibus eius exeun-
tem, sed de medio corporis eius, * hæc 18
est interpretatio, quoniam post tem-
pus regni illius nascentur contentio-
nes non modicæ, & periclitabitur vt
cadat: & non cadet tunc, sed iterùm
constituetur in suum initium. * Et 19
quoniam vidisti subalares octo cohæ-
rentes alis eius, * hæc est interpre- 20
tatio. exurgent in ipso octo reges,
quorum erunt tempora leuia, & anni
citati, & duo quidem ex ipsis perient.
* Appropinquante autem tempore 21
medio, quattuor seruabuntur in tem-
pore, cùm incipiet appropinquare
tempus eius vt finiatur: duo verò in
finem seruabuntur. * Et quoniam vidi- 22
sti tria capita quiescentia, * hæc est 23
interpretatio: in nouissimis eius sus-
citabit Altissimus tria regna, & reuo-
cabit in ea multa. & dominabuntur
terram, * & qui habitant in ea, cum 24
labore multo super omnes qui fue-
runt ante hos. propter hoc ipsi voca-
ti sunt capita aquilæ. * Isti enim erunt 25
qui recapitulabunt impietates eius,
& qui perficient nouissima eius. * Et 26
quoniam vidisti caput maius non ap-
parens, hæc est interpretatio eius
quoniam vnus ex eis super lectum
suum morietur, & tamen cum tor-
mentis. * Nam duo qui perseuerauc- 27
rint, gladius eos comedet. * Vnius 28
enim gladius comedet qui cum eo:
sed tamen hic gladio in nouissimis ca-
det. * Et quoniam vidisti duas suba- 29
lares traiicientes super caput quod est
in dextera parte, * hæc est interpre- 30
tatio. hi sunt quos conseruauit Altis-
simus in finem suum, hoc est regnum
exile & turbationis plenum. * Sicut 31
vidisti & leonem, quem vidisti de sil-
ua euigilantem, & rugientem, & lo-
quentem ad aquilam, & arguentem
eam, & iniustitias ipsius, per omnes
sermones eius sicut audisti: * hic est 32
ventus quem seruauit Altissimus in fi-
nem ad eos, & impietates ipsorum: &
arguet illos, & incutiet coram ipsis
discerptiones eorum. * Statuet enim 33
eos in iudicio viuos: & erit, cùm ar-
guerit eos, tunc corripiet eos. * Nam 34
residuum populum meum liberabit
cum miseria, qui saluati sunt super
fines meos, & iucundabit eos quoadusq;
veniet finis, dies iudicii, de quo locu-
35 tus sum tibi ab initio. * Hoc somnium
quod vidisti, & hæ interpretationes.
36 * Tu ergo solus dignus fuisti scire Al-
37 tissimi secretum hoc. * Scribe ergo
omnia ista in libro quæ vidisti, & pone
38 ea in loco absconditio: * & docebis ea
sapientes de populo tuo, quorū corda
scis posse capere, & seruare secreta
39 hæc. * Tu autem adhuc sustine hic
alios dies septem, vt tibi ostendatur
quidquid visum fuerit Altissimo ostē-
40 dere tibi. * Et profectus est à me. Et
factum est, cùm audisset omnis po-
pulus quoniam pertransierunt septem
dies, & ego non fuissem reuersus in
ciuitatem, & congregauit se omnis à
minimo vsque ad maximum. & venit
ad me, & dixerunt mihi dicentes:
41 * Quid peccauimus tibi, & quid iniu-
stè egimus in te, quoniam derelin-
42 quens nos sedisti in loco hoc? * Tu
enim nobis superes solus ex omnibus
populis, sicut botrus de vinea, & sicut
lucerna in loco obscuro, & sicut por-
43 tus & nauis saluata à tempestate. * Aut
non sufficiunt nobis mala quæ con-
44 tingunt? * Si ergo tu nos dereliquc-
ris, quanto nobis erat melius si esse-
mus succensi & nos cum incendio
45 Sion? * Nec enim nos sumus meliores
eorum qui ibi mortui sunt. Et plora-
uerunt voce magna. Et respondi ad
46 eos, & dixi: * Confide Israel, & noli
47 tristari tu domus Iacob. * Est enim
memoria vestri coram Altissimo, &
Fortis non est oblitus vestri in tenta-
48 tione. * Ego enim non dereliqui vos,
neque excessi à vobis: sed veni in hunc
locum vt deprecarer pro desolatione
Sion, vt quærerem misericordiam pro
49 humilitate sanctificationis vestræ. * Et
nunc ite vnusquisque vestrum in do-
mum suam, & ego veniam ad vos post
50 dies istos. * Et profectus est populus,
51 sicut dixi ei, in ciuitatem: * ego autem
sedi in campo septem diebus, sicut
mihi mandauit: & manducabam de
floribus solummodò agri, de herbis
facta est esca mihi in diebus illis.

CAP. XIII.

*Altera visio Esdræ ostenditur cum ip-
sius interpretatione.*

1 ET factum est post dies septem, &
2 somniaui somnium nocte, * Et ec-
ce de mari ventus exurgebat, vt con-
3 turbaret omnes fluctus eius. * Et vidi,
& ecce conualescebat ille homo cum
millibus cæli: & vbi vultum suum ver-
tebat vt consideraret, tremebant om-
4 nia quæ sub eo videbantur. * & vbicū-
que exibat vox de ore eius, ardescebāt

omnes qui audiebant voces eius, ficut
quiefcit terra quando fenserit ignem.
* Et vidi poft hæc, & ecce congrega- 5
batur multitudo hominum, quorum
non erat numerus, de quatuor ven-
tis cæli, vt debellarent hominem qui
afcenderat de mari. * Et vidi, & ecce 6
fibimetipfi fculpferat montẽ magnũ,
& volauit fuper eum. * Ego autẽ quæ- 7
fiui videre regionem vel locum vnde
fculptus effet mons, & non potui. * Et 8
poft hæc vidi, & ecce omnes qui con-
gregati funt ad eum, vt expugnarent
eum, timebant valdè, tamen audebãt
pugnare. * Et ecce, vt vidit impetum 9
multitudinis venientis, non leuauit
manum fuam, neque frameã tenebat,
neque aliquod vas bellicofum, nifi fo-
lummodò vt vidi, * quoniam emifit de
ore fuo ficut flatum ignis, & de labiis
eius fpiritus flammæ, & de lingua eius
emittebat fcintillas & tempeftates,
& commifta funt omnia fimul, hic fla-
tus ignis, & fpiritus flammæ, & mul-
titudo tempeftatis: * & concidit fu- 11
per multitudinem in impetu quę præ-
parata erat pugnare, & fuccendit om-
nes, vt fubitò nihil videretur de in-
numerabili multitudine, nifi folum-
modò puluis, & fumi odor: & vidi, &
extimui. * Et poft hæc vidi ipfum ho- 12
minem defcendentem de monte, &
vocantem ad fe multitudinem aliam
pacificam, * & accedebat ad eum vul- 13
tus hominum multorum, quorum-
dam gaudentium, quorumdam tri-
ftantium: aliqui verò alligati, aliqui
adducentes ex eis qui offerebantur. &
ægrotaui à multitudine pauoris, &
expergefactus fum, & dixi, * Tu ab 14
initio demonftrafti feruò tuo mirabi-
lia hæc, & dignum me habuifti vt fuf-
ciperes deprecationem meam: &
* nunc demonftra mihi adhuc inter- 15
pretationem fomnij huius. * Sicut 16
enim exiftimo in fenfu meo, væ qui
derelicti fuerunt in diebus illis: &
multo plus væ his qui non funt dere-
licti. * Qui enim non funt derelicti, 17
triftes erant. * Intelligo nunc quæ 18
funt repofita in nouiffimis diebus, &
occurrent eis, fed & his qui derelicti
funt. * Propter hoc venerunt enim 19
in pericula magna; & neceffitates
multas, ficut oftendunt fomnia hæc.
* Attamen facilius eft periclitantem 20
venire in hunc, quàm pertranfire, fi-
cut nubem à fæculo, & nunc videre
quæ contingunt in nouiffimo. Et ref-
pondit ad me & dixit: * Et vifionis 21
interpretationem dicam tibi: & de
quibus locutus es adaperiam tibi.
* Quoniam de his dixifti qui derelicti 22
23 funt: hęc eft interpretatio. * Qui auferet
periculum illo tempore, hic fe cufto-
diuit: qui in periculo inciderunt, hi
funt qui habẽt opera & fidem ad For-
24 tiffimum. * Scito ergo quoniam magis
beatificati funt qui derelicti, fuper
25 eos qui mortui funt. * Hæ interpreta-
tiones vifionis, quia vidifti virum af-
26 cendentem de corde maris, * ipfe eft
quẽ conferuat Altiffimus multis tem-
poribus, qui per femetipfum liberabit
creaturam fuam: & ipfe difponet, qui
27 derelicti funt. * Et quoniam vidifti de
ore eius exire, vt fpiritum, & ignem,
28 & tempeftatem: * & quoniam non
tenebat frameam, neque vas bellico-
fum: corrupit enim impetus eius
multitudinem, quæ venerat expugna-
29 re eum. hæc eft interpretatio. * Ecce
dies veniunt, quando incipiet Altiffi-
mus liberare eos qui fuper terram
30 funt: * & veniet in exceffu mentis
31 fuper eos qui inhabitant terram. * Et
alij alios cogitabunt debellare; ciui-
tas ciuitatem, & locus locum, & gens
aduerfus gentem, & regnum aduerfus
32 regnum. * Et erit, cùm fient hæc, &
contingent figna quæ antè oftendi ti-
bi: & tunc reuelabitur filius meus,
quem vidifti, vt virum afcendentem.
33 * Et erit quando audierint omnes
gentes vocem eius: & derelinquet
vnufquifque in regione fua bellum
fuum, quod habent ad alterutrum:
34 * & colligetur in vnum multitudo in-
numerabilis, ficut volentes venire, &
35 expugnare eum. * Ipfe autem ftabit
36 fuper acumen montis Sion. * Sion
autem veniet, & oftendetur omnibus
parata & ædificata, ficut vidifti mon-
37 tem fculpi fine manibus. * Ipfe autem
filius meus arguet quæ adinuenerunt
Gentes, impietates eorum has quæ
tempeftati appropinquauerunt pro-
pter mala cogitamenta eorum, & cru-
ciamenta quibus incipient cruciari:
38 * quæ affimilatæ funt flammæ, & per-
det eos fine labore per legẽ quę igni
39 affimilata eft. * Et quoniã vidifti eum
colligentem ad fe aliam multitudinẽ
40 pacificam, * hæ funt decem tribus, quæ
captiuæ factæ funt de terra fua in die-
bus Ofee regis, quem captiuum duxit
Salmanafar rex Affyriorum: & tran-
ftulit eos trans flumen, & trãflati funt
41 in terram aliam. * Ipfi autem fibi dede-
runt confilium hoc, vt derelinquerent
multitudinem gentium, & proficifce-
rentur in vlteriorem regionem, vbi
numquam inhabitauit genus huma-
42 num: * vel ibi obferuare legitima
fua, quæ non fuerant feruantes in
43 regione fua, * Per introitus autem
angu-

angustos fluminis , Euphratem in-
troierunt. * Fecit enim eis tunc Al- 44
tissimus signa,& statuit venas fluminis
vsquequò transirent. * Per eam enim 45
regionem erat via multa itineris,anni
vnius & dimidij : nam regio illa voca-
tur Arsareth. * Tunc inhabitauerunt 46
ibi vsque in nouissimo tempore: &
nunc iterùm cùm cœperint venire:
* iterùm Altissimus statuet venas flu- 47
minis , vt possint transire : propter
hæc vidisti multitudinem cum pace.
* Sed & qui derelicti sunt de populo 48
tuo, hi sunt qui inueniuntur intra ter-
minum meum. * Factum erit ergo, 49
quando incipiet perdere multitudi-
nem earum , quæ collectæ sunt gen-
tes, proteget eos qui superauerunt
populum : * & tunc ostendet eis mul- 50
ta plurima portenta. * Et dixi ego, 51
Dominator Domine,hoc mihi osten-
de, propter quod vidi virum ascen-
dentem de corde maris. Et dixit mihi,
* Sicut non potes hæc vel scrutari, 52
vel scire quæ sunt in profundo maris:
sic non poterit quisque super terram
videre filium meum , vel eos qui cum
eo sunt, nisi in tempore diei. * Hæc 53
est interpretatio somnij quod vidisti,
& propter quod illuminatus es hic
solus. * Dereliquisti enim tuam , & 54
circa meam vacasti legem,& quæsisti.
* Vitam enim tuam disposuisti in sa- 55
pientia , & sensum tuum vocasti ma-
trem : * & propter hoc ostendi tibi 56
merces apud Altissimum. erit enim
post alios tres dies, ad te alia loquar,
& exponam tibi grauia & mirabilia.
* Et profectus sum, & transij in cam- 57
pum , multùm glorificans & laudans
Altissimum , de mirabilibus quæ per
tempus faciebat : * & quoniam gu- 58
bernat ipsum , & quæ sunt in tempo-
ribus illata : & sedi ibi tribus diebus.

CAP. XIV.

Apparet Dominus Esdræ in rubo , & futura quædam arcana reuelat.

ET factum est tertia die, & ego se- 1
debam sub quercu. * Et ecce, vox 2
exiuit contra me de rubo, & dixit:
Esdra Esdra. Et dixi: Ecce ego Do-
mine. Et surrexi super pedes meos.
Et dixit ad me; * Reuelans reuelatus 3
sum super rubum , & locutus sum Moysi
quando populus meus seruiebat in
Ægypto, * & misi eum, & eduxi po- 4
pulum meum de Ægypto, & adduxi
eum super montem Sina, & detine-
bam eum apud me diebus multis. * & 5
enarraui ei mirabilia multa , & osten-
di ei temporum secreta & finem, &
præcepi ei,dicens : * Hæc in palàm fa- 6
7 cies verba , & hæc abscondes. * Et
8 nunc tibi dico : * Signa quæ demon-
strauí, & somnia quæ vidisti, & inter-
pretationes quas tu vidisti , in corde
9 tuo repone ea : * tu enim recipieris
ab omnibus , conuertêris residuus
cum consilio meo & cum similibus
tuis, vsquequò finiantur tempora.
10 * quoniam sæculum perdidit iuuen-
tutem suam, & tempora appropin-
11 quant senescere. * Duodecim enim
partibus diuisum est sæculum,& tran-
sierunt eius decima & dimidium deci-
12 mæ partis. *supersunt autem eius post
13 medium decimæ partis. * Nunc ergo
dispone domum tuam, & corripe po-
pulum tuum,& consolare humiles eo-
14 rum, & renuntia iam corruptelæ , * &
dimitte abs te mortales cogitationes.
& proiice abs te pondera humana , &
exue te iam infirmam naturam, & re-
pone in vnam partem molestissima ti-
bi cogitamenta,& festina transmigra-
15 re à temporibus his : * quæ enim vi-
disti nunc contigisse mala, iterùm ho-
16 rum deteriora facient : * quantum
enim inualidum fiet sæculum à sene-
ctute,tantum multiplicabuntur super
17 inhabitantes mala. * Prolongauit
enim se magis veritas, & appropin-
quauit mendacium. Iam enim festinat
18 venire , quam vidisti visionem. * Et
respondi, & dixi coram te Domine:
19 * Ecce enim ego abibo, sicut præce-
pisti mihi, & corripiam præsentem
populum.Qui autem iterùm nati fue-
20 rint, quis commonebit ? * Positum
est ergo sæculum in tenebris, & qui
21 inhabitant in eo sine lumine. * Quo-
niam lex tua incensa est,propter quod
nemo scit quæ à te facta sunt, vel
22 quæ incipient opera.* Si enim inueni
in te gratiam, immitte in me Spiri-
tum sanctum, & scribam omne quod
factum est in sæculo ab initio, quæ
erant in lege tua scripta , vt possint
homines inuenire semitam,& qui vo-
luerint viuere in nouissimis, viuant.
23 * Et respondit ad me, & dixit: Va-
dens congrega populum , & dices ad
eos, vt non quærant te diebus qua-
24 draginta. * Tu autem præpara tibi
buxos multos, & accipe tecum Sa-
ream, Dabriam,Salemiam,Echanum,
& Asiel , quinque hos qui parati sunt
25 ad scribendum velociter. * Et venias
huc, & ego accendam in corde tuo
lucernam intellectus,quæ non extin-
guetur quoadusque finiantur quæ in-
26 cipies scribere. * Et tunc perfectis
quædam palàm facies. quædã sapien-
tibus absconsè trades. in crastinũ enim
hac hora incipies scribere. * Et pro-
fectus

fectus sum, ficut mihi præcepit, &
congregaui omnem populum,& dixi:
* Audi Israel verba hæc: *Peregrinati 28
sũt patres nostri ab initio in Ægypto, 29
& liberati sunt inde: * & acceperunt 30
legem vitæ, quam non custodierunt,
quam & vos post eos transgressi estis:
* & data est vobis terra in sortem, & 31
terra Sion, & patres vestri, & vos ini-
quitatem fecistis, & nõ seruastis vias
quas præcepit vobis Altissimus: * & 32
iustus iudex cùm sit,abstulit à vobis in
tempore quod donauerat. * Et nunc 33
vos hîc estis, & fratres vestri intror-
sum vestrûm sunt. * Si ergo impera- 34
ueritis sensui vestro,& erudieritis cor
vestrum,viui conseruari eritis, & post
mortem misericordiam consequemi-
ni. * Iudicium enim post mortem ve- 35
niet, quando iterùm reuiuiscemus: &
tunc iustorum nomina parebunt, &
impiorum facta ostendentur. *Ad me 36
igitur nemo accedat nunc, neque re-
quirat me vsque dies quadraginta.*Et 37
accepi quinque viros ficut mandauit
mihi, & profecti sumus in campum,&
mansimus ibi. * Et factus sum in cra- 38
stinum, & ecce vox vocauit me dicẽs:
Esdra aperi os tuum,& bibe quo te po-
tauero. * Et aperui os meum, & ecce 39
calix plenus porrigebatur mihi. Hoc
erat plenum ficut aqua: color autem
eius vt ignis similis. * Et accepi,& bi- 40
bi:& in eo cùm bibissem, cor meum
cruciabatur intellectu, & in pectus
meum increscebat sapientia Nam spi-
ritus meus conseruabatur memoria.
* Et apertum est os meum, & non est 41
clausum ampliùs. * Altissimus dedit 42
intellectum quinque viris, & scripse-
runt quæ dicebantur excessiones no-
ctis,quas non sciebant.*Nocte autem 43
manducabant panem, ego autem per
diem loquebar, & per noctem non
tacebam. * Scripti sunt autem per 44
quadraginta dies libri ducenti quat-
tuor. * Et factum est cùm compleuis- 45
sent quadraginta dies, locutus est Al-
tissimus,dicens: Priora quæ scripsisti,
in palàm pone, & legant digni & in-
digni: * nouissimos autem septuagin- 46
ta conseruabis,vt tradas eos sapienti-
bus de populo tuo. * In his enim est 47
vena intellectus, & sapientiæ fons, &
scient flumen. Et feci sic.

CAP. XV.

Prædicuntur multa calamitates sæculo superuentura.

Ecce loquere in aures plebis meæ 1
sermones prophetiæ, quos immi-
sero in os tuum, dicit Dominus: * & 2
fac,vt in charta scribantur,quoniam
3 fideles & veri sunt. * Ne timeas à co-
gitationibus aduersum te,nec turbent
4 te incredulitates dicentium. * Quo-
niam omnis incredulus in incredul-
5 tate sua morietur. * Ecce ego induco,
dicit Dominus, super orbem terra-
rum mala, gladium, & famem, &
6 mortem, & interitum: * propter
quod superpolluit iniquitas omnem
terram, & adimpleta sunt opera no-
7 ciua illorum. * Propreteà dicit Domi-
8 nus: * Iam non silebo de impietati-
bus eorum quæ irreligiosè agunt,
nec sustinebo in his quæ inique exer-
cent. ecce sanguis innoxius & iustus
clamat ad me, & animæ iustorum
9 clamant perseueranter. * Vindicans
vindicabo illos, dicit Dominus, &
accipiam omnem sanguinem inno-
10 xium ex illis ad me. * Ecce populus
meus quasi grex ad occisionem duci-
tur, iam non patiar illum habitare in
11 terra Ægypti: * sed educam eum in
manu potenti & brachio excelso, &
percutiam plaga ficut priùs, & cor-
12 rumpam omnem terram eius. * Luge-
bit Ægyptus, & fundamenta eius pla-
ga verberata, & castigatione quas
13 inducet ei Deus. * Lugebant cultores
operantes terram, quoniam deficient
semina eorum ab vredine, & grandi-
14 ne, & à sidere terribili. * Væ sæculo,
15 & qui habitant in eo: * quia appro-
pinquauit gladius & contritio eorum,
& exurget gens contra gentem ad pu-
gnam, & rhomphæa in manibus eo-
16 rum. * Erit enim inconstabilitio ho-
minibus,& alij aliis inualescentes non
curabunt regem suum, & principes
vitæ gestorum suorum in potentia sua.
17 * Concupiscet enim homo in ciuita-
18 tem ire, & non poterit. * Propter su-
perbiam enim eorum ciuitates turba-
buntur, domus exterentur, homines
19 metuent. * Non miserebitur homo
proximum suum, ad irritum facien-
dum domos eorum in gladium, ad di-
ripiendas substantias eorum, propter
famem panis & tribulationem mul-
20 tam. * Ecce, ego conuoco, dicit Deus,
omnes reges terræ ad me verendum,
qui sunt ab Oriente, & ab Austro, &
ab Euro, & à Libano, ad conuerten-
dos in se, & reddere quæ dederunt
21 illis: * ficut faciunt vsque hodie ele-
ctis meis. sic faciam & reddam in sinu
eorum. Hæc dicit Dominus Deus.
22 * Non parcet dextera mea super pec-
catores, nec cessabit rhomphæa su-
per effundentes sanguinem inno-
23 xium super terram. * Exiit ignis ab
ira eius & deuorauit fundamenta ter-
ræ, & peccatores quasi stramen in-
cen-

censum.* Væ eis qui peccant, & non 24
obseruant mandata mea, dicit Domi-
nus. *Non parcam illis. Discedite fi- 25
lij à potestate. Nolite contaminare
sanctificationem meam, * quoniam 26
nouit Dominus omnes qui delin-
quunt in illum; propterea tradidit
eos in mortem, & in occisionem.
* Iam enim venerunt super orbem 27
terrarum mala, & manebitis in illis.
non enim liberabit vos Deus, propter
quod peccastis in eum. * Ecce visio 28
horribilis, & facies illius ab Oriente.
* Et exient nationes draconum Ara- 29
bum in curribus multis, & sicut flatus.
eorum numerus fertur super terram,
vt iam timeant & trepident omnes
qui illos audient * carmonij insanien- 30
tes in ira, & exient vt apri de silua, &
aduenient in virtute magna, & con-
stabunt in pugnam cum illis, & vasta-
bunt portionem terræ Assyriorum
* Et post hæc superualescent draco- 31
nes natiuitatis suæ memores, & con-
uertent se conspirantes in virtute
magna ad persequendos eos. * Isti 32
turbabuntur & silebunt in virtute il-
lorum, & conuertent pedes suos in
fugam, * & à territorio Assyriorum 33
subsessor obsidebit eos, & consumet
vnum ex illis, & erit timor & tremor
in exercitu illorum, & contentio in
reges ipsorum.* Ecce nubes ab orien- 34
te & septemtrione vsque ad meri-
dianum, & facies earum horrida val-
dè, plena iræ & procellæ. * & col- 35
lident se inuicem, & collident sidus
copiosum super terram & sidus illo-
rum, & erit sanguis à gladio vsque ad
ventrem, * & fimus hominis vsque ad 36
substramen cameli, & erit timor &
tremor multus super terram,* & hor- 37
rebunt qui videbunt iram illam, &
tremor apprehendet illos & post
hæc mouebunt nimbi copiosi * à me- 38
ridiano & septemtrione, & portio alia
ab occidente : * & superinualescent 39
venti ab oriente, & recludent eam, &
nubem quam suscitaui in ira, & sidus
ad faciendam exterritationē ad orien-
talem ventum & occidentem viola-
bitur : * & exaltabuntur nubes magnę 40
& validæ plenæ iræ, & sidus, vt exter-
reant omnem terram, & inhabitantes
eam, & infundent super omnem lo-
cum altum & eminentem sidus terri-
bile, * ignem & grandinem, & rhom- 41
phæas volantes, & aquas multas, vt
etiam impleantur omnes campi, &
omnes riui plenitudine aquarū mul-
tarum. * & demolientur ciuitates, & 42
muros, & montes, & colles, & ligna
siluarum, & fœnum pratorum, & fru-
43 menta eorum. * Et transibunt con-
stantes vsque ad Babylonem, & exte-
44 rent eam : * conuenient ad ipsam, &
circuibunt eam, & effundent sidus, &
omnem iram super eam, & subibit
puluis & fumus vsque in cælum, &
45 omnes in circuitu lugebunt eam: * &
qui sub ea remanserint, seruient his
46 qui exterruerunt. * Et tu Asia con-
sors in spem Babylonis, & gloria per-
47 sonæ eius, * væ tibi misera propter
quod assimilasti ei, & ornasti filias
tuas in fornicatione, ad placendum
& gloriandum in amatoribus tuis, qui
tecum cupierunt semper fornicari.
48 * Odibilem imitata es in omnibus
operibus eius, & in adinuentionibus
49 eius : propterea dicit Deus, * Immit-
tam tibi mala, viduitatem, pauper-
tatem, & famem, & gladium, & pe-
stem, ad deuastandas domos tuas à
violatione, & morte, & gloria virtu-
50 tis tuæ. * Sicut flos siccabitur, cùm
exurget ardor qui emissus est super
51 te : * infirmaberis vt paupercula pla-
gata & castigata à mulieribus, vt non
possint te suscipere potentes & ama-
52 tores. * Numquid ego sic zelabor te,
53 dicit Dominus, * nisi occidisses ele-
ctos meos in omni tempore, exaltans
percussionem manuum, & dicens su-
per mortem eorum, cùm inebriata
54 esses, * Exorna speciem vultus tui?
55 * Merces fornicationis tuæ in sinu
tuo, propter hoc redditionem acci-
56 pies. * Sicut facies electis meis, dicit
Dominus, sic faciet tibi Deus, & tra-
57 det te in malum. * Et nati tui fame
interient, & tu rhomphæa cades, &
ciuitates tuæ conterentur, & omnes
58 tui in campo gladio cadent. * Et qui
sunt in montibus, fame peribunt, &
manducabunt carnes suas, & sangui-
nem bibent, à fame panis & siti aquę.
59 * Infelix per maria venies, & rursum
60 accipies mala. * Et in transitu alli-
dent ciuitatem occisam, & exterent
aliquam portionem terræ tuæ, & par-
tem gloriæ tuæ exterminabunt, rur-
sum reuertentes ad Babylonem sub-
61 uersam. * Et demolita eris illis pro
62 stipula, & ipsi erunt tibi ignis: * &
deuorabunt te, & ciuitates tuas, ter-
ram tuam, & montes tuos, omnes
siluas tuas, & lignum fructiferum ig-
63 ni comburent. * Filios tuos capti-
uos ducent, & censum tuum in præ-
dam habebunt, & gloriam faciei tuæ
exterminabunt.

CAP.

CAP. XVI.

Horrenda vniuerso orbi desolatio in fine futura.

VÆ tibi Babylon & Asia, væ tibi 1
Ægypte & Syria.* Præcingite vos 2
saccis & ciliciis,& plangite filios ve-
stros, & dolete: quoniam appro-
pinquauit contritio vestra. * Im- 3
missus est vobis gladius, & quis est
qui auertat illum? * Immissus est in 4
vobis ignis, & quis est qui extinguat
illum? * Immissa sunt vobis mala, & 5
quis est qui repellat ea? * Numquid 6
repellet aliquis leonem esurientem in
silua,aut extinguet ignem in stipula,
mox quãdo cœperit ardere? * Num- 7
quid repellet aliquis sagittam à sagit-
tario forti missam? * Dominus fortis 8
immittit mala, & quis est qui repellat
ea? * Exiit ignis ex iracundia eius,& 9
quis est qui extinguat eum? * Corus- 10
cabit, & quis non timebit? Tonabit,
& quis non pauebit? * Dominus com- 11
minabitur, & quis non funditus con-
teretur à facie ipsius? * Terra tremuit 12
& fundamenta eius, mare fluctuat de
profundo,& fluctus eius disturbabun-
tur, & pisces eius à facie Domini, &
à gloria virtutis eius: * quoniam for- 13
tis dextera eius quæ arcum tendit: sa-
gittæ eius acutæ quæ ab ipso mittun-
tur, non deficient, cùm cœperint
mitti in fines terræ. * Ecce mittuntur 14
mala,& non reuertentur, donec ve-
niant super terram. * Ignis succendi- 15
tur, & non extinguetur, donec con-
sumat fundamenta terræ. * Quemad- 16
modum non redit sagitta missa à vali-
do sagittario, sic non reuertentur
mala quæ missa fuerint in terram.
* Væ mihi, væ mihi: quis me libera- 17
bit in illis diebus? * Initium dolorum 18
& multi gemitus, initium famis &
multi interitus, initium malorum &
formidabunt potestates, initium ma-
lorum & trepidabunt omnes. * In his 19
quid faciam cùm venerint mala? * Ec- 20
ce fames & plaga,& tribulatio, & an-
gustia, missa sunt flagella in emenda-
tione,, & in his omnibus se non con- 21
uertent ab iniquitatibus suis, neque
flagellorum memores erunt semper.
* Ecce, erit annonæ vilitas super ter- 22
ram, sic vt putent sibi esse directam
pacem,& tunc germinabunt mala su-
per terram, gladius, fames, & magna
confusio. * A fame enim plurimi qui 23
inhabitant terram interient, & gla-
dius perdet ceteros qui superauerint à
fame, * & mortui sicut stercora proii- 24
cientur; & non erit qui consoletur
eos. Derelinquetur enim terra deser-
25 ta,& ciuitates eius deiicientur, * non
derelinquetur qui colat terram,& qui
26 seminet eam.* Ligna dabunt fructus,
27 & quis vindemiabit illa?* Vua matura
fiet, & quis calcabit illam? erit enim
28 locis magna desertio. * Cupiet enim
homo hominem videre, vel vocem
29 eius audire. * Relinquentur enim de
ciuitate decem, & duo de agro, qui
absconderint se in densis nemoribus,
30 & scissuris petrarum:*quemadmodum
derelinquuntur in oliueto & singulis
31 arboribus tres aut quatuor oliuæ.*aut
sicut in vinea vindemiata racemi re-
linquuntur ab his qui diligenter vi-
32 neam scrutantur: * sic relinquentur
in diebus illis tres aut quattuor ab
scrutantibus domos eorum in rhom-
33 phæa. * Et relinquetur terra deserta,
& agri eius inueterabunt, & viæ eius
& omnes semitæ eius germinabunt
spinas,eò quòd non transient homi-
34 nes per eam.* Lugebunt virgines non
habentes sponsos, lugebunt mulieres
non habentes viros, lugebunt filiæ
earum non habentes adiutorium:
35 * sponsi earum in bello consumentur,
36 & viri earum in fame exterentur.* Au-
dite vero ista, & cognoscite ea serui
37 Domini. * Ecce verbum Domini, ex-
cipite illud: ne diis credatis de quibus
38 dicit Dominus,* Ecce appropinquant
39 mala, & non tardant. * quemadmo-
dum prægnans cùm parit in nono
mense filium suum, appropinquante
hora partus eius, ante horas duas vel
tres, dolores circumeunt ventrem
eius, & prodeunte infante de ventre,
40 non tardabunt vno puncto: * sic non
morabuntur mala ad prodeundum su-
per terram,& sæculum gemet, & do-
41 lores circumtenebunt illud. * Audite
verbum, plebs mea:parate vos in pu-
gnã,&in malis sic estote,quasi aduenæ
42 terræ. * Qui vendit, quasi qui fugiat:
43 & qui emit,quasi qui perditurus.* Qui
mercatur, quasi qui fructum non ca-
piat: & qui ædificat,quasi non habita-
44 turus. * Qui seminat,quasi qui non
metet: sic & qui vineam putat, quasi
45 non vindemiaturus. * Qui nubunt,sic
quasi filios non facturi:& qui non nu-
46 bunt, sic quasi vidui. * Propter quod
qui laborant, sine causa laborant:
47 * Fructus enim illorum alienigenæ
metent,& substantiam illorum rapiẽt,
& domos euertent, & filios eorum ca-
ptiuabunt, quia in captiuitate & fame
48 generant natos suos. * Et qui nego-
tiantur in rapina, quantum diu exor-
nant ciuitates & domos suas,& posses-
49 siones & personas suas, * tanto magis
adzelabor eos super peccata sua, di-
cit

cit Dominus.* Quomodo zelatur for- 50
nicaria mulierem idoneam & bonam
valdè,* sic zelabitur iustitia iniquita- 51
tem cùm exornat se,& excusat eam in
facie, cùm venerit qui defendat ex-
quirentem omne peccatum super ter-
ram.* Propterea nolite similari ei,nec 52
operibus eius: * quoniam adhuc pu- 53
sillum,& tolletur iniquitas à terra, &
iustitia regnabit in vos. * Non dicat 54
peccator se non peccasse: quoniam
carbones ignis comburet super caput
eius, qui dicit: Non peccaui coram
Domino Deo & gloria ipsius. * Ecce 55
Dominus cognoscet omnia opera ho-
minum, & adinuentiones illorum, &
cogitationes illorum, & corda illo-
rum.* Dixit enim: Fiat terra,& facta 56
est,fiat cælum,& factũ est.* Et in ver- 57
bo illius stellæ fundatæ sunt, & nouit
numerum stellarum. * Qui scrutatur 58
abyssum, & thesauros illarum: qui
mensus est mare, & conceptum eius.
* Qui conclusit mare in medio aqua- 59
rum, & suspendit terram super aquas
verbo suo.* Qui extendit cælum quasi 60
cameram, super aquas fundauit eum.
* Qui posuit in deserto fontes aqua- 61
rum,& super verticem montium lacus
ad emittendum flumina ab eminenti
petra,vt portaret terram.* Qui finxit 62
hominem,& posuit cor suum in medio
corporis,& misit ei spiritum, vitam &
intellectum,* & spiramen Dei omni- 63
potentis qui fecit omnia, & scrutinat
omnia absconsa in absconsis terræ.
* Hic nouit adinuentionem vestram, 64
& quæ cogitatis in cordibus vestris,
peccantes & volentes occultare pec-
cata vestra.* Propter quod Dominus 65
scrutinando scrutinauit omnia opera
66 vestra, & traducet vos omnes,* &
vos confusi eritis cum processerint
peccata vestra coram hominibus, &
iniquitates erunt, quæ accusatores
67 stabunt in die illo.* Quid facietis? aut
quomodo absconderis peccata vestra
68 coram Deo & angelis eius?* Ecce iu-
dex Deus, timete eum. Desinite à pec-
catis vestris, & obliuiscamini iniqui-
tates vestras iam agere eas in sempi-
terno, & Deus educet vos, & libera-
69 bit de omni tribulatione. * Ecce e-
nim incenditur ardor super vos tur-
bę copiosæ,& rapient quosdam ex vo-
70 bis, cibabunt idolis occisos:* & qui
consenserint eis, erunt illis in deri-
sum, & in improperium, & in concul-
71 cationem.* erit enim locis locus, &
in vicinas ciuitates exurrectio multa
72 super timentes Dominum. * Erunt
quasi insani nomini parcentes, ad di-
ripiendum & deuastandum adhuc ti-
73 mentes Dominum:* quia deuastabunt
& diripient substantias,& de domibus
74 suis eos eiicient. * Tunc patebit pro-
batio electorum meorum, vt aurum
75 quod probatur ab igne. * Audite di-
lecti mei, dicit Dominus: Ecce ad-
sunt dies tribulationis, & de his li-
76 berabo vos.* Ne timeatis,nec hæsite-
77 tis, quoniam Deus dux vester est.* Et
qui seruat mandata & præcepta mea,
dicit Dominus Deus, ne præponde-
rent vos peccata vestra, ne superele-
78 uent se iniquitates vestræ * Væ qui
constringuntur à peccatis suis, & ob-
teguntur ab iniquitatibus suis quem-
admodum ager constringitur à silua,
& spinis tegitur semita eius per quam
non transit homo, & excluditur, &
mittitur ad deuorationem ignis.

FINIS.

HIERONYMI PROLOGVS GALEATVS.

IGINTI & duas litteras eſſe apud Hebræos, Syrorum quoque lingua & Chaldæorum teſtatur, quæ Hebrææ magna ex parte confinis eſt. nam & ipſi viginti duo elementa habent eodem ſono, ſed diuerſis characteribus. Samaritani etiam Pentateuchum Moyſi totidem litteris ſcriptitant, figuris tantum & apicibus diſcrepantes. Certumque eſt Eſdram ſcribam, legiſque doctorem, poſt captam Ieroſolymam & inſtaurationem templi ſub Zorobabel, alias litteras reperiſſe quibus nunc vtimur: cum ad illud vſque tempus iidem Samaritanorum & Hebræorum characteres fuerint. In libro quoque Numerorum, hæc eadem ſupputatio, ſub Leuitarum ac ſacerdotum cenſu, myſticè oſtenditur. Et nomen Domini tetragrammaton, in quibuſdam Græcis voluminibus, vſque hodie antiquis expreſſum litteris inuenimus. Sed & pſalmi, trigeſimus ſextus, & centeſimus decimus, & centeſimus vndecimus, & centeſimus decimus octauus, & centeſimus quadrageſimus quartus, quamquam diuerſo ſcribantur metro, tamen eiuſdem numeri texuntur alphabeto. Et Ieremiæ lamentationes, & oratio eius: Salomonis quoque in fine prouerbia, ab eo loco in quo ait, Mulierem fortem quis inueniet? iiſdem alphabetis vel inciſionibus ſupputantur. Porrò quinque litteræ duplices apud Hebræos ſunt Caph, Mem, Nun, Pe, Sade: aliter enim ſcribuntur per has principia medietateſque verborum, aliter fines. Vnde & quinque à pleriſque libri, duplices æſtimantur, Samuel, Melachim, Dibre haiamim, Eſdras, Ieremias, cum Cinoth, id eſt, lamentationibus ſuis. Quomodo igitur viginti duo elementa ſunt, per quæ ſcribimus Hebraicè omne quod loquimur, & eorum initiis vox humana comprehenditur: ita vigintiduo volumina ſupputantur, quibus quaſi litteris & exordiis, in Dei doctrina, tenera adhuc & lactens viri iuſti eruditur infantia.

Primus apud eos liber, vocatur בראשית Bereſith: quem nos Geneſim dicimus.

Secundus, ואלה שמות Veelle ſemoth: qui Exodus appellatur.

Tertius, ויקרא Vaiicra, id eſt Leuiticus.

Quartus, וידבר Vaiedabber, quem Numeros vocamus.

Quintus אלה הדברים Elle haddebarim, qui Deuteronomium prænotatur.

Hi ſunt quinque libri Moyſi, quos propriè תורה Thora, id eſt Legem appellant.

Secundum, prophetarum ordinem faciunt: & incipiunt ab Ieſu filio Naue: qui apud eos יהושע בן נון Ioſue ben Nun dicitur.

Deinde ſubtexunt שפטים Sophetim, id eſt Iudicum librum. Et in eumdem compingunt Ruth: quia in diebus Iudicum facta eius narratur hiſtoria.

Tertius ſequitur שמואל Samuel, quem nos Regum primum & ſecundum dicimus.

Quartus, מלכים Melachim, id eſt Regum, qui tertio & quarto Regum volumine continetur.

Meliuſque multo eſt מלכים Melachim, id eſt Regum, quàm ממלכות Mamlachot, id eſt Regnorum dicere. Non enim multarum gentium deſcribit regna, ſed vnius Iſraelitici populi, qui tribubus duodecim continetur.

Quintus, eſt ישעיה Iſaias.

Sextus, ירמיה Ieremias.

Septimus, יחזקאל Ezechiel.

Octauus, liber duodecim Prophetarum: qui apud illos vocatur תרי עשר There aſar.

Tertius ordo, Hagiographa poſſidet.

Et primus liber incipit à איוב Iob.

Secundus

Secundus à דוד David: quem quinque incisionibus & vno psalmorum volumine comprehendunt.

Tertius est שלמה Salomō, tres libros habens: Prouerbia, quæ illi משלי Misle, id est Parabolas appellant.

Quartus, Ecclesiasten, id est קוהלת Coheleth.

Quintus Canticum canticorum, quem titulo שיר השירים Sir hassirim prænotant.

Sextus, est דניאל Daniel.

Septimus, דברי הימים Dibre haiamim, id est Verba dierum: quod significantius, Chronicon totius diuinæ historiæ possumus appellare, qui liber apud nos Paralipomenon primus & secundus inscribitur.

Octauus, עזרא Esdras: qui & ipse similiter apud Græcos & Latinos in duos libros dimissus est.

Nonus, אסתר Esther.

Atque ita fiunt pariter Veteris legis libri, vigintiduo: id est, Moysi quinque, & Prophetarum octo, Hagiographorum nouem. Quamquam nonnulli רות וקינות Ruth & Cinoth, inter Hagiographa scriptitent, & hos libros in suo putent numero supputandos: ac per hoc esse priscæ legis libros vigintiquattuor: quos sub numero vigintiquattuor seniorum, Apocalypsis Ioannis inducit adorantes Agnum, & coronas suas prostratis vultibus offerentes: stantibus coram quattuor animalibus, oculatis ante & retro, id est in præteritum & in futurum respicientibus, & indefessa voce clamantibus, Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est. Hic prologus, Scripturarum quasi galeatum principium, omnibus libris quos de Hebræo vertimus in Latinum, conuenire potest: vt scire valeamus, quidquid extra hos est, inter apocrypha esse ponendum. Igitur Sapientia, quæ vulgò Salomonis inscribitur, & Iesu filii Syrach liber, & Iudith, & Tobias, & Pastor, non sunt in canone. Machabæorum primum librum, Hebraicum reperi. Secundus, Græcus est: quod ex ipsa quoque phrasi probari potest. Quæ cum ita se habeant, obsecro te Lector, ne laborem meum, reprehensionem existimes antiquorum. In templo Dei offert vnusquisque quod potest: alii aurum, argentum, & lapides pretiosos: alii byssum & purpuram & coccum offerunt & hyacinthum: nobiscum bene agitur, si obtulerimus pelles & caprarum pilos. Et tamen Apostolus contemptibiliora nostra magis necessaria iudicat. Vnde & tota illa tabernaculi pulchritudo, & per singulas species, Ecclesiæ præsentis futuræque distinctio pellibus tegitur & ciliciis, ardoremque solis & iniuriam imbrium ea quæ viliora sunt prohibent. Lege ergo primum, Samuel, & Melachim meum: meum, inquam, meum. Quidquid enim crebrius vertendo, & emendando sollicitius & didicimus & tenemus, nostrum est. Et cùm intellexeris quod anteà nesciebas, vel interpretem me æstimato, si gratus es; vel Paraphrasten, si ingratus, quamquam mihi omnino conscius non sim, mutasse me quippiam de Hebraica veritate. Certe si incredulus es, lege Græcos codices, & Latinos, & confer cum iis opusculis quæ nuper emendauimus: & vbicumque discrepare inter se videris, interroga quemlibet Hebræorum cui magis accommodare debeas fidem: & si nostra firmauerit, puto quod eum non estimes coniectorem, vt in eodem loco mecum similiter diuinarit. Sed & vos famulas Christi rogo (quæ Domini discumbentis pretiosissima fidei myrrha vngitis caput, quæ nequaquam Saluatorem quæritis in sepulchro, quibus iam ad Patrem Christus ascendit) vt contra latrantes canes, qui aduersum me rabido ore deseuiunt, & circumeunt ciuitatem, atque in eo se doctos arbitrantur, si aliis detrahant, orationum vestrarum clypeos opponatis. Ego sciens humilitatem meam, illius semper sententiæ recordabor, Dixi, custodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam, cū consisteret peccator aduersum me. Obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis. *Psal. 38.*

HIERONYMVS

PAVLINO.

FRATER Ambrosius tua mihi munuscula perferens, detulit simul & suauissimas litteras, quæ à principio amicitiarum, fidem probatæ iam fidei, & veteris amicitiæ præferebant. Vera enim illa necessitudo est, & Christi glutino copulata, quam non vtilitas rei familiaris, non præsentia tantum corporum, non subdola & palpans adulatio: sed Dei timor, &

& Diuinarum scripturarum studio conciliant. Legimus in veteribus historiis quosdam lustrasse prouincias, nouos adisse populos, maria transisse: vt eos quos ex libris nouerant, coram quoque viderent. Sic Pythagoras Memphiticos vates, sic Plato Ægyptum & Architam Tarentinum, eamque oram Italiæ, quæ quondam magna Græcia dicebatur, laboriosissimè peragrauit: vt qui Athenis magister erat, & potens, cuiusque doctrinam Academiæ gymnasia personabant, fieret peregrinus atque discipulus: malens aliena verecundè discere, quàm sua impudenter ingerere. Denique dum litteras quasi toto fugientes orbe persequitur, captus à piratis & venumdatus, etiam tyranno crudelissimo paruit, captiuus, vinctus & seruus; tamen quia philosophus, maior emente se fuit. Ad Titum Liuium lacteo eloquentiæ fonte manantem, de vltimis Hispaniæ Galliarumque finibus quosdam venisse nobiles legimus: & quos ad contemplationem sui Roma non traxerat, vnius hominis fama perduxit. Habuit illa ætas inauditum omnibus sæculis, celebrandumque miraculum, vt vrbem tantam ingressi, aliud extra vrbem quærerent. Apollonius, siue ille magus, vt vulgus loquitur, siue philosophus, vt Pythagorici tradunt, intrauit Persas, pertransiuit Caucasum, Albanos, Scythas, Massagetas, opulentissima Indiæ regna penetrauit: & ad extremum, latissimo Phison amne transmisso, peruenit ad Brachmanas, vt Hiarcham in throno sedentem aureo, & de Tantali fonte potantem, inter paucos discipulos, de natura, de motibus siderũ, ac dierum cursu audiret docentem. Inde per Aelamitas, Babylonios, Chaldæos, Medos, Assyrios, Parthos, Syros, Phœnices, Arabes, Palæstinos, reuersus Alexandriam, perrexit Æthiopiam, vt Gymnosophistas, & famosissimam Solis mensam videret in sabulo. Inuenit ille vir vbique quod disceret, & semper proficiens, semper se melior fieret. Scripsit super hoc plenissimè octo voluminibus Philo-

II. stratus. Quid loquar de sæculi homini-
Act.9.c bus, cùm Apostolus Paulus, vas electionis & magister Gentium, qui de conscien-
1.Cor.13. tia tanti in se hospitis loquebatur. An
a experimentum quæritis eius, qui in me
Gal.1.d loquitur Christus? post Damascum Arabiamque lustratam, ascenderit Ierosolymam, vt videret Petrum, & manserit apud eum diebus quindecim? Hoc enim mysterio hebdomadis & ogdoadis, futurus gentium prædicator instruendus erat.
Gal.2.d Rursumque post annos quattuordecim, assumpto Barnaba & Tito, exposuerit Apostolis Euangelium, ne fortè in vacuum curreret, aut cucurrisset. Habet enim nescio quid latentis ἐνέργεια· viua vox, & in aures discipuli de auctoris ore transfusa, fortiùs sonat. Vnde & Æschines cùm Rhodi exularet, & legeretur illa Demosthenis oratio, quam aduersus eum habuerat, mirantibus cunctis atque laudantibus, suspirans ait, Quid si ipsam audissetis bestiam, sua verba resonantem? Hæc non dico, quod sit in III.
me aliquid tale, quod vel possis à me audire, vel velis discere: sed quod ardor tuus & discendi studium etiam absque nobis per se probari debeat. Ingenium docile, & sine doctore laudabile est. Non quid inuenias, sed quid quæras consideramus. Mollis cera, & ad formandum facilis, etiam si artificis & plastæ cessent manus: tamen virtute totum est quidquid esse potest. Paulus Apostolus ad Act.22.a
pedes Gamalielis legem Moysi & Prophetas didicisse se gloriatur, vt armatus spiritalibus telis, posteà diceret confi- 2.Cor.
denter, Arma nostræ militiæ, non car- 10.b
nalia sunt, sed potentia Deo, ad destructionem munitionum, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & captiuantes omnem intellectum ad obediendum Christo, & parati subiugare omnem inobedientiam. Ad Timotheum scribit ab 2. Tim.
infantia sacris litteris eruditum, & hor- 3.d
tatur ad studium lectionis, ne negligat gratiam quæ data sit ei per impositio- 1. Tim.
nem manus presbyterii. Tito præcipit 4.d
vt inter ceteras virtutes episcopi, quem breui sermone depinxit, scientiam quoque in eo eligat Scripturarum, Obtinen- Tit.1.b
tem, inquit, eum, qui secundùm doctrinam est, fidelem sermonem: vt potens IV.
sit exhortari in doctrina sana, & contradicentes reuincere. Sancta quippe rusticitas solum sibi prodest: & quantum ædificat ex vitæ merito Ecclesiam Christi, tantum nocet si destruentibus non resistat. Malachias propheta immo per Ag- Agg.2.b
gæum Dominus, Interroga, ait, sacerdotes legem: in tantum sacerdotis officium est interrogatum respondere de Lege. Deut.32.a
Et in Deuteronomio legimus, Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi; seniores tuos, & dicent tibi. in Psalmo quoque centesimo decimooctauo, Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ in loco peregrinationis meæ. Et in descriptione iusti viri, cùm eum Dauid arbori vitæ, quæ est in paradiso, compararet, inter ceteras virtutes & hoc intulit, In Psal.1.
lege Domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Daniel Dan.12.
in fine sacratissimæ visionis ait, iustos b
fulgere sicut stellas, & intelligentes, id est doctos, quasi firmamentum. Vides quantum

quantum inter se distent, iusta rusticitas, & docta iustitia? Alii stellis, alii cælo comparantur. Quamquam iuxta Hebraicam veritatem vtrumque de eruditis possit intelligi. Ita enim apud eos legimus, Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in
Act. 4. c perpetuas æternitates. Cur dicitur Paulus Apostolus vas electionis? Nempe quia legis & Scripturarum sanctarum erat armarium. Pharisæi stupent in doctrina Domini: & mirantur in Petro & Ioanne quomodo legem sciant, cùm litteras non didicerint. Quidquid enim aliis exercitatio, & quotidiana in lege meditatio tribuere solet, illis hoc Spiritus sanctus suggerebat, & erant iuxta quod scriptum est, θεοδίδακτοι. Duodecim annos Saluator impleuerat, & in templo senes de quæstionibus legis interrogans, magis docet dum prudenter interrogat. Nisi forte rusticum Petrum, rusticum dicimus Ioannem: quorum vterque dicere poterat. Et si imperitus sermone, non tamen scientia. Ioannes rusticus, piscator, indoctus? & vnde illa vox obsecro, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum? λόγος enim Græcè multa significat nam & verbum est, & ratio, & supputatio, & causa vniuscuiusque rei, per quam sunt singula quæ subsistunt: quæ vniuersa rectè intelligimus in Christo. Hoc doctus Plato nesciuit, hoc Demosthenes eloquens ignorauit. Perdam, inquit, sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Vera sapientia perdet falsam sapientiam; & quamquam stultitia prædicationis in cruce sit, tamen Paulus sapientiam loquitur inter perfectos: sapientiam autem non sæculi huius, nec principum sæculi istius, quæ destruitur: sed loquitur Dei sapientiam in mysterio absconditam, quam prædestinauit Deus ante sæcula. Dei sapientia, Christus est. Christus enim, Dei virtus, & Dei sapientia. Hæc sapientia in mysterio abscondita est: de qua & noni Psalmi titulus prænotatur, Pro occultis filii. in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei absconditi. Et qui in mysterio absconditus erat, prædestinatus est ante sæcula: prædestinatus autem & præfiguratus in Lege & Prophetis. Vnde & Prophetæ appellabantur Videntes: quia videbant eum, quem ceteri non videbant. Abraham vidit diem eius, & lætatus est. Aperiebantur cæli Ezechieli, qui populo peccatori clausi erant. Reuela, inquit Dauid, oculos meos, & considera-

[Left margin notes: Isa. 54. d — Ioa. 6. a — Luce 2. f — 2. Cor. 11. b — Ioa. 1. a — V. — Abd. 1. c — Isa. 29 c — 1. Cor. 1. c — 2. Cor. 1. d — Col. 2. a — Ioa. 8. g — Ezech. 1. a — Psal. 118 — Rom. 7.]

bo mirabilia de lege tua. Lex enim spiritualis est, & reuelatione opus est, vt intelligatur, ac reuelata facie Dei gloriam contemplemur. Liber in Apocalypsi septem sigillis signatus ostenditur: quem si dederis homini scienti litteras vt legat, respondebit tibi, Non possum: signatus est enim. Quanti hodie putant se nosse litteras, tenent signatum librũ, nec aperire possunt, nisi ille reserauerit qui habet clauem Dauid; qui aperit, & nemo claudit; claudit & nemo aperit? In Actibus Apostolorum sanctus Eunuchus, immò vir (sic enim eum Scriptura cognominat) cum legeret Isaiam prophetam interrogatus à Philippo, Putasne intelligis, quæ legis? respondit, Quomodo possum, nisi aliquis me docuerit? Ego (vt de me loquar interim) nec sanctior sum hoc Eunucho, nec studiosior, qui de Aethiopia, id est de extremis mundi finibus, venit ad templum, reliquit aulam regiam: & tantus amator legis diuinæque scientiæ fuit, vt etiam in vehiculo legeret Litteras sacras. Et tamen cum librum teneret, & verba Domini cogitatione conciperet, lingua volueret, labiis personaret, ignorabat eum quem in libro nesciens venerabatur. Venit Philippus, ostendit ei Iesum, qui clausus latebat in littera. O mira doctoris virtus! eadem hora credit Eunuchus, baptizatur, & fidelis & sanctus factus est: ac magister discipulo, plus in deserto fonte Ecclesiæ, quam in aurato synagogæ templo reperit. Hæc à me perstricta sunt breuiter (neque enim epistolaris angustia euagari longius patiebatur) vt intelligeres in Scripturis sacris sine præuio & monstrante semitam non posse ingredi. VI. Taceo de grammaticis, rhetoribus, philosophis, geometris, dialecticis, musicis, astronomis, astrologis, medicis, quorum scientia mortalibus vel vtilissima est, & in tres partes scinditur, τὸ δόγμα, τὴν μέθοδον, τὴν ἐμπειρίαν. Ad minores artes veniam, & quæ non tam lingua, quam manu administrantur. Agricolæ, cæmentarii, fabri metallorum, lignorumque cæsores, lanarii quoque, & fullones, & cæteri qui variam suppellectilem, & vilia opuscula fabricantur, absque doctore esse non possunt quod cupiunt. Quod medicorum est, promittunt medici: tractant fabrilia fabri. sola scripturarum ars est, quam sibi passim omnes vindicant. Scribimus indocti doctique poëmata passim. Hanc garula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc vniuersi præsumunt, lacerant, docent antequam discant. Alii adducto supercilio, gran-

[Right margin notes: 2. Cor. 3. d — Apoc. 5. a — Isa. 29. — Apoc. 3. b — Act. 8. g]

dia verba trutinantes, inter mulierculas de sacris litteris philosophantur. Alii discunt, pro pudor: à feminis, quod viros doceant. & ne parum hoc sit, quadam facilitate verborum, immò audacia, edisserunt aliis quod ipsi non intelligunt. Taceo de mei similibus, qui si fortè ad Scripturas sanctas post sæculares literas venerint, & sermone composito aures populi mulserint, quidquid dixerint, hoc legem Dei putant. nec scire dignantur quid Prophetæ, quid Apostoli senserint, sed ad sensum suum incongrua aptant testimonia: quasi grande sit, & non vitiosissimum docendi genus, deprauare sententias, & ad voluntatem suam, Scripturam trahere repugnantem. Quasi non legerimus Homerocentonas, & Vergiliocentonas: ac non sic etiam Maronem sine Christo possimus dicere Christianum, quia scripserit: Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna, Iam noua progenies cælo demittitur alto. Et Patrem loquentem ad Filium: Nate meæ vires, mea magna potentia solus. Et post verba Saluatoris in cruce: Talia perstabat memorans, fixusque manebat. Puerilia sunt hæc, & circulatorum ludo similia, docere quod ignores: immò, vt cum stomacho loquar, ne hoc quidem scire quod nescias.

VII. Videlicet manifestissima est Genesis, in qua de creatura mundi, de exordio generis humani, de diuisione terræ, de confusione linguarum & gentium, vsque ad exitum scribitur Hebræorum. *Genesis*

Exodus Patet Exodus cum decem plagis, cum decalogo, cum mysticis diuinisque præceptis.

Leuiticus. In promptu est Leuiticus liber, in quo singula sacrificia, immò singulæ pænè syllabæ, & vestes Aaron, & totus ordo Leuiticus spirant cælestia sacramenta.

Numeri Numeri verò nonne totius arithmeticæ, & prophetiæ Balaam, & quadraginta duarum per eremum mansionum mysteria continent?

Deuter. Deuteronomium quoque secunda lex, & Euangelicæ legis præfiguratio, nonne sic ea habet quæ priora sunt, vt tamen noua sint omnia de veteribus? Hucusque Moyses, hucusque Pentateuchus: quibus quinque verbis loqui se velle Apostolus in Ecclesia gloriatur. *1. Cor. 14 d*

Iob. Iob exemplar patientiæ, quæ non mysteria suo sermone complectitur? Prosa incipit, versu labitur, pedestri sermone finitur: omnesque leges Dialecticæ, propositione, assumptione, confirmatione, conclusione determinat. Singula in eo verba, plena sunt sensibus. Et (vt de ceteris sileam) resurrectionem corporum sic prophetat, vt nullus de ea vel manifestiùs, vel cautiùs scripserit. Scio, inquit, quòd redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum: & rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum, quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius. Reposita est hæc spes mea in sinu meo.

Veniam ad Iesum Naue, qui typum Domini non solum gestis, verum etiam nomine præfert. transit Iordanem, hostium regna subuertit, diuidit terram victori populo, & per singulas vrbes, viculos, montes, flumina, torrentes, atque confinia, Ecclesiæ cælestisque Ierusalem spiritualia regna describit. *Iosue Naue Iesus Naue.*

In Iudicum libro, quot principes populi, tot figuræ sunt. *Lib. Iudicum.*

Ruth Moabitis, Isaiæ explet vaticinium, dicentis, Emitte agnum Domine Dominatorem terræ, de petra deserti ad montem filiæ Sion. *Ruth. Isa. 16 a*

Samuel in Heli mortuo, & occiso Saul, veterem legem abolitam monstrat. Porrò in Sadoc atque Dauid, noui sacerdotii, nouique imperii sacramenta testatur. *Reg. 1. & 2.*

Melachim, id est tertius & quartus Regum liber à Salomone vsque ad Iechoniam, & à Ieroboam filio Nabat vsque ad Osee qui ductus est in Assyrios, regnum Iuda & regnum describit Israel. Si historiam respicias, verba simplicia sunt: si in litteris sensum latentem inspexeris; Ecclesiæ paucitas, & hæreticorum contra Ecclesiam bella narrantur. *Reg. 3. & 4.*

Duodecim prophetæ in vnius voluminis angustias coartati, multo aliud, quàm sonet in littera, præfigurant.

Osee crebro nomina Ephraim, Samariã, Ioseph, Iesrahel, & vxorẽ fornicariam, & fornicationis filios, & adulteram cubiculo clausam mariti, multo tempore sedere viduam, & sub veste lugubri, viri ad se reditum præstolari. *Osee.*

Ioel filius Phatuel describit terram duodecim tribuum, eruca, brucho, locusta, rubigine vastante consumptam: & post euersionem prioris populi, effusum iri Spiritum sanctum super seruos Dei & ancillas, id est super centum viginti credentium nomina, & effusum iri in cœnaculo Sion. Qui centum viginti, ab vno vsque ad quindecim paulatim & per incrementa surgentes, quindecim graduum numerum efficiunt, qui in psalterio mystice con- *Ioel.* *Act. 2. a*

continentur.

Amos. Amos pastor, & rusticus, & rubo-rum mora distringens, paucis verbis explicari non potest. Quis enim digne exprimat tria aut quattuor scelera Damasci, & Gazæ, & Tyri, & Idumææ, & filiorum Ammon & Moab, & in septimo & octauo gradu Iudæ & Israel? Hic loquitur ad vaccas pingues, quæ sunt in Samariæ monte, & ruituram domum maiorem minoremque testatur. Ipse cernit fictorem locustæ, & stantem Dominum super murum litum vel adamantinum, & vncinum pomorum attrahentem supplicia peccatoribus, & famem in terram; non famem panis, nec sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei.

Abdias Abdias, qui interpretatur seruus Dei, pertonat contra Edom sanguineum terrenumque hominem: fratris quoque Iacob semper æmulum, hasta percutit spiritali.

Ionas. Ionas, columba pulcherrima, naufragio suo passionem Domini præfigurans, mundum ad pœnitentiam reuocat: & sub nomine Niniue, Gentibus salutem nuntiat.

Mich. Michæas de Morasthi coheres Christi, vastationem annuntiat filiæ latronis, & obsidionem ponit contra eam: quia maxillam percusserit iudicis Israel.

Nahum Nahum consolator orbis increpat ciuitatem sanguinum, & post euersionem illius loquitur, Ecce super montes pedes euangelizantis, & annuntiantis pacem.

Habac. Habacuc luctator fortis & rigidus stat super custodiam suam, & figit gradum super munitionem, vt Christum in cruce contempletur, & dicat, Operuit cælos gloria eius, & laudis eius plena est terra. Splendor eius vt lux erit, cornua in manibus eius: ibi abscondita est fortitudo eius.

Sophon. Sophonias speculator, & arcanorum Dei cognitor, audit clamorem à Porta piscium, & eiulatum à secunda, & contritionem à collibus. Indicit quoque vlulatum habitatoribus Pilæ, quia conticuit omnis populus Chanaan, disperierunt vniuersi qui inuoluti erant argento.

Aggeus Aggæus festiuus & lætus, qui seminauit in lacrimis, vt in gaudio meteret; destructum templum ædificat, Deumque patrem inducit loquentem. Adhuc vnum modicum, & ego commouebo cælum & terram, & mare, & aridam, & mouebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus.

Zachar. Zacharias memor Domini sui, multiplex in prophetia, Iesum vestibus sordidis indutum & lapidem oculorum septem; candelabrumque aureum cum totidem lucernis quot oculis; duas quoque oliuas à sinistris lampadis cernit à dextris: vt post equos nigros, rufos, albos, & varios, & dissipatas quadrigas ex Ephraim, & equum de Ierusalem, pauperem regem vaticinetur & prædicet, sedentem super pullum filium asinæ subiugalis.

Malachi. Malachias aperte, & in fine omnium prophetarum, de abiectione Israel, & vocatione Gentium, Non est mihi, ait, voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.

Isaias Isaiam, Ieremiam, Ezechielem, & Danielem, quis potest vel intelligere, vel exponere? Quorum primum non prophetiam mihi videtur texere, sed Euangelium.

Ieremi. Secundus virgam nuceam, & ollam succensam à facie aquilonis, & pardum spoliatum suis coloribus, & quadruplex diuersis metris nectit alphabetum.

Ezech. Tertius principia & finem tantis habet obscuritatibus inuoluta, vt apud Hebræos istæ partes cum exordio Geneseos ante annos triginta non legantur.

Daniel Quartus verò, qui & extremus inter quattuor prophetas, temporum conscius, & totius mundi φιλίστωρ, lapidem præcisum de monte sine manibus, & regna omnia subuertentem, claro sermone pronuntiat.

Dauid Dauid Simonides noster, Pindarus, & Alcæus, Flaccus quoque, Catullus, atque Serenus, Christum lyra personat, & in decachordo psalterio, ab inferis excitat resurgentem.

Prouerb. Eccle. siastes. Cantic. Salomon pacificus & amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet, Ecclesiam iungit & Christum, sanctarumque nuptiarum dulce canit epithalamium.

Esther Esther in Ecclesiæ typo, populum liberat de periculo: & interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, partes conuiuii, & diem celebrem mittit in posteros.

Parali. Paralipomenon liber, id eſt inſtrumenti veteris ἐπιτομὴ, tantus ac talis eſt, vt abſque illo ſiquis ſcientiam Scripturarum ſibi voluerit arrogare, ſeipſum irrideat. Per ſingula quippe nomina iuncturaſque verborum, & pretermiſſæ in Regum libris tanguntur hiſtoriæ, & innumerabiles explicantur Euangelii quæſtiones.

Eſdras. *Nehem.* Eſdras & Nehemias, adiutor videlicet, & conſolator à Domino, in vnum volumen coarctantur, inſtaurant templum, muros extruunt ciuitatis: omniſque illa turba populi redeuntis in patriam, & deſcriptio ſacerdotum. Leuitarum Iſraëlis, proſelytorum, ac per ſingulas familias murorum ac turrium opera diuiſa, aliud in cortice præferunt, aliud retinent in medulla. Cernis me Scripturarum amore raptum, exceſſiſſe modum epiſtolæ, & tamen non impleſſe quod volui. Audiuimus tantum, quid noſſe, quid cupere debeamus, vt & nos quoque poſſimus dicere, Concupiuit anima
Pſ.118.c mea deſiderare iuſtificationes tuas in omni tempore. Ceterùm illud Socraticum impletur in nobis, Hoe tantum ſcio, quod neſcio.

Tangam & nouum breuiter Teſtamentum.

Matth. *Marcus* *Lucas.* *Ioannes* *Ezech.1* Matthæus, Marcus, Lucas, & Ioannes, quadriga Domini, & verum Cherubim, quod interpretatur ſcientiæ multitudo, per totum corpus oculati ſunt, ſcintillæ emicant, diſcurrunt fulgura, pedes habent rectos, & in ſublime tendentes, terga pennata & vbique volitantia, tenent ſe mutuo, ſibique perplexi ſunt, & quaſi rota in rota voluuntur, & pergunt quocumque eos flatus Spiritus ſancti perduxerit.

Paulus Apoſt. Paulus Apoſtolus ad ſeptem ſcribit eccleſias: octaua enim ad Hebræos, à pleriſque extra numerum ponitur. Timotheum inſtruit ac Titum, & Philemonem pro fugitiuo famulo deprecatur. Super quo melius tacere puto, quàm pauca ſcribere.

Actus Apoſt. Actus Apoſtolorum nudam quidem ſonare videntur hiſtoriam, & naſcentis Eccleſiæ infantiam texere: ſed ſi nouerimus ſcriptorem eorum Lucam eſſe me-
2.Cor.8. dicum, cuius laus eſt in Euangelio, animaduertemus pariter omnia verba illius, animæ languentis eſſe medicinam.

Iacobus *Petrus.* *Ioannes* *Iudas.* Iacobus, Petrus, Ioannes, Iudas, ſeptem epiſtolas ediderunt, tam myſticas, quàm ſuccinctas, & breues pariter ac longas: breues in verbis, longas in ſententiis: vt rarus ſit, qui non in earum lectione cæcutiat.

Apocal. Apocalypſis Ioannis, tot habet ſacramenta, quot verba. Parum dixi, & pro merito voluminis laus omnis inferior eſt. In verbis ſingulis multiplices latent intelligentiæ. Oro te, frater chariſſime, inter hæc viuere, iſta meditari, nihil aliud noſſe, nihil quærere. Nonne tibi videtur iam hic in terris regni cæleſtis habitaculum? Nolo offendaris in Scripturis ſanctis ſimplicitate, & quaſi vilitate verborum, quæ vel vitio interpretum, vel de induſtria ſic prolata ſunt, vt ruſticam concionem facilius inſtruerent, & in vna eademque ſententia aliter doctus, alter audiret indoctus. Non ſum tam petulans, & hebes, vt hæc me noſſe pollicear, & eorum fructus capere, quorum radices in cælo fixæ ſunt: ſed velle fateor. Sedenti me præfero, magiſtrum renuens, comitem ſpondeo. Petenti datur, pulſanti aperitur, quærens *Matth. 7.a*
inuenit. Diſcamus in terris, quoniam *Luc.11.b*
ſcientia nobis perſeuerет in cælo. Obuiis te manibus excipiam, & (vt ineptè aliquid, ac de Hermagoræ tumiditate effutiam) quidquid quæſieris, tecum ſcire conabor. Habes hic amantiſſimum tui fratrem Euſebium, qui litterarum tuarum mihi grariam duplicauit, referens honeſtatem morum tuorum, contemptum ſæculi, fidem amicitiæ, amorem Chriſti. Nam prudentiam & eloquii venuſtatem etiam abſque illo ipſa epiſtola præferebat. Feſtina, quæſo te, & hærentis in ſalo nauiculæ funem magis præcide, quàm ſolue. Nemo renuntiaturus ſæculo benè poteſt vendere, quæ contempſit vt venderet. Quidquid in ſumptus de tuo tuleris, pro lucro compu- VIII.
puta. Antiquum dictum eſt, Auaro tam deeſt quod habet, quàm quod non habet. *Prou.17*
Credenti totus mundus diuitiarum eſt: infidelis autem etiam obolo indiget. Sic viuamus, tamquam nihil habentes, & *2.Cor.6*
omnia poſſidentes. Victus & veſtitus di- *b*
uitiæ Chriſtianorum ſunt. Si habes in poteſtate rem tuam, vende: ſi non habes, *Mat.5.g*
proiice. Tollenti tunicam, & pallium relinquendum eſt. Scilicet niſi tu, ſemper recraſtinans, & diem de die trahens, cautè & pedetentim tuas poſſeſſiunculas ven- *Mat.4*
dideris, non habet Chriſtus vnde alat *c*
pauperes ſuos. Totum Deo dedit, qui *Marc.*
ſeipſum obtulit. Apoſtoli nauem tan- *12.a*
tum & retia reliquerunt. Vidua duo æra *Luc.21.*
miſit in gazophylacium, & præfertur *a*
Crœſi diuitiis. Facilè contemnit omnia, qui ſe ſemper cogitat eſſe moriturum.

PRÆ-

PRÆFATIO
S. HIERONYMI
PRESBYTERI
in Pentateuchum Moysi, ad Desiderium.

DESIDERII mei desideratas accepi episto-
Dan. 9. las, qui quodam præsagio futurorum,
cum Daniele sortitus est nomen obsecrantis, vt translatum in Latinam linguam de Hebræo sermone Pentateuchum, nostrorum auribus traderem. Periculosum opus certè, & obtrectatorum meorum latratibus patens: qui me asserunt in Septuaginta interpretum suggillationem noua pro veteribus cudere, ita ingenium quasi vinum probantes: cum ego sæpis-
Exod. 35 simè testatus sim, me pro virili portione in tabernaculo Dei offerre quę possim, nec opes alterius aliorum paupertate fœdari. Quod vt auderem, Origenis me studium prouocauit, qui editioni antiquæ translationem Theodotionis miscuit, asterisco, & obelo opus omne distinguens: dum aut elucescere facit quę minùs antè fuerant; aut superflua quæque iugulat & confodit, maximè quæ Euangelistarum & Apostolorum auctoritas promulgauit. In quibus multa de veteri testamento legimus, quæ in nostris codicibus non habentur: vt est illud; Ex Aegypto vocaui filium meum: &, Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Videbunt in quem compunxerunt: &, Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ: &, Quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ pręparauit Deus diligentibus se: & multa alia quæ proprium σύνταγμα desiderant. Interrogemus ergo eos vbi hęc scripta sint: & cùm dicere non potuerint, de libris Hebraicis proferamus. Primum testimonium est in Osea, secun-
Osea 11. dum in Isaia, tertium in Zacharia, quar-
Isa. 11. tum in Prouerbiis, quintum æquè in
Zach. 12 Isaia. Quod multi ignorantes, apocry-
Prou. 18 phorum deliramenta sectantur: & Hi-
Isa. 64. beras nænias libris authenticis præferunt. Causas erroris non est meum exponere. Iudæi prudenti factum dicunt esse consilio: ne Ptolemæus vnius Dei cultor, etiam apud Hebręos duplicem diuinitatem deprehenderet. Quod maximè idcircò faciebant, quia in Platonis dogma cadere videbatur. Denique vbicumque sacratum aliquid Scriptura testatur de Patre & Filio & Spiritu sancto, aut aliter interpretati sunt, aut omnino tacuerunt: vt & regi satisfacerent, & arcanum fidei non vulgarent. Et nescio quis primus auctor septuaginta cellulas Alexandriæ mendacio suo extruxerit: quibus diuisi eadem scriptitarint: cùm Aristæas eiusdem Ptolemęi ὑπερασπιστὴς, & multo post tempore Iosephus, nihil tale tulerint: sed in vna basilica congregatos, contulisse scribant, non prophetasse. Aliud est enim vatem, aliud est esse interpretem: ibi Spiritus ventura prædicit: hic eruditio & verborum copia, ea quæ intelligit transfert. Nisi fortè putandus est Tullius, Oeconomicum Xenophontis, & Platonis protagoram, & Demosthenis pro Cresiphonte orationem, afflatus rhetorico spiritu transtulisse. Aut aliter de eisdem libris per Septuaginta interpretes, aliter per Apostolos Spiritus sanctus testimonia texuit: vt quod illi tacuerunt, hi scriptum esse mentiti sint. Quid igitur damnamus veteres? Minime. Sed post priorum studia in domo Domini quod possumus laboramus. Illi interpretati sunt ante aduentum Christi, & quod nesciebant, dubiis protulere sententiis: nos verò post passionem & resurrectionem eius, non tam prophetiam quàm historiam scribimus. aliter enim audita, aliter visa narrantur. quod meliùs intelligimus, melius & proferimus. Audi igitur ęmule, obtrectator ausculta: non damno, non reprehendo Septuaginta: sed confidenter cunctis illis Apostolos præfero. Per istorum os mihi Christus sonat, quos ante prophetas inter spiritalia charismata positos lego: in quibus vltimum pęne gradum Interpretes tenent. Quid liuore torqueris? quid imperitorum animos contra me concitas? Sicubi in translatione tibi videor errare, interroga Hebræos, diuersarum vrbium magistros consule. Quod illi habent de Christo tui codices non habent. Aliud est si contra se posteà ab Apostolis vsurpata testimonia probauerunt, & emendatiora sunt exemplaria Latina quàm Græca, & Græca quàm Hebraica. Verum hęc contra inuidos. Nunc te precor Desideri charissime, vt me, quia tantum opus subire fecisti, & à Genesi exordium capere, orationibus iuues, quo possim eodem spiritu quo scripti sunt libri, in Latinum eos transferre sermonem.

EIVSDEM IN IOSVE PRÆFATIO.

TAndem finito Pentateucho Moysi, velut grandi fœnore liberati, ad Iesum filium Naue manum mittamus, quem Hebræi יהושע בן נון id est Iosue filium Nun, vocant: & ad Iudicum librum, quem שפטים appellant: ad Ruth quoque & Esther, quos eisdem nominibus efferunt. Monemusque lectorem vt filuam Hebraicorum nominum, & distinctiones per membra diuisas, diligens scriptor conseruet: ne & noster labor, & illius studiū pereat. Et vt in primis, quod sæpè restatus sum, sciat me non in reprehensionem veterum noua cudere, sicut amici mei criminantur: sed pro virili parte offerre linguæ meæ hominibus (quos tamen nostra delectant) vt pro Græcorum ἑξαπλοῖς, quæ & sumptu & labore maximo indigent, editionem nostram habeant. Et sicubi in antiquorum voluminum lectione dubitarint, hæc illis conferentes, inueniant quod requirunt: maximè cum apud Latinos tot sint exemplaria, quot codices: & vnusquisque pro arbitrio suo vel addiderit vel subtraxerit quod ei visum est: & vtique non possit verum esse quod dissonat. Vnde cesset arcuato vulnere contra nos insurgere scorpius, & sanctum opus venenata carpere lingua, vel suscipiens, si placet, vel contemnens, si displicet: meminerit que illorum versuum, Os tuum abundauit malitia, & lingua tua concinna-
Psal. 49 bat dolos. Sedens aduersus fratrem tuum loquebaris, & aduersus filium matris tuæ ponebas scandalum: hæc fecisti, & tacui. Existimasti iniquè quòd ero tui similis: arguam te, & statuam contra faciem tuam. Quæ enim audientis vel legentis vtilitas est, nos laborando sudare, & alios detrahendo laborare? dolere Iudæos quòd calumniandi eis & irridendi Christianos sit ablata occasio, & Ecclesiæ homines id despicere, immò lacerare, vnde aduersarii torqueantur? Quòd si vetus eis tantum interpretatio placet, quæ & mihi non displicet, & nihil extra recipiendum putant; cur ea quæ sub asteriscis, & obelis vel addita sunt vel amputata, legunt, & negligunt? Quare Danielem iuxta Theodotionis translationem, ecclesiæ susceperunt? Cur Origenem mirantur, & Eusebium Pamphili, cunctas editiones similiter differentes? Aut quæ fuit stultitia, postquam vera dixerint, proferre quæ falsa sunt? Vnde autem in nouo Testamento probare poterunt assumpta testimonia, quæ in libris veteribus non habentur? Hæc dicimus, ne omnino calumniantibus tacere videamur. Ceterum post sanctæ Paulæ dormitionem, cuius vita virtutis exemplum est, & hos libros quos Eustochio virgini Christi negare non potui; decreuimus dū spiritus hos regit artus, prophetarum explanationi incumbere, & omissum iam diu opus, quasi quodam postliminio, repetere: præsertim cùm & admirabilis sanctusque Pammachius, hoc idem litteris flagitet; & nos ad patriam festinantes, mortiferos sirenarum cantus surda debeamus aure transire.

PRÆFATIONEM eiusdem sancti Hieronymi in libros Regum suprà reperies, ideò in principio positam, quòd librorum sacrorum ordinem contineat. Inscribitur autem, Prologus galeatus.

Eiusdem in librum Paralipomenon præfatio.

SI Septuaginta interpretum, pura & vt ab eis in Græcum versa est, editio permaneret, superfluè me, Chromati episcoporum sanctissime atque doctissime, impelleres, vt Hebræa tibi volumina Latino sermone transferrem. Quod enim semel aures hominum occupauerat, & nascentis Ecclesiæ roborauerat fidem, iustum erat etiam nostro silentio comprobari. Nunc verò cùm pro varietate regionum diuersa ferantur exemplaria, & germana illa antiquaque translatio corrupta sit, atque violata; nostri arbitrii putas, aut è pluribus iudicare quid verum sit, aut nouum opus in veteri opere cudere, illudentibusque Iudæis cornicum, vt dicitur, oculos configere. Alexandria & Ægyptus in Septuaginta suis Hesychium laudat auctorem Constantinopolis vsque Antiochiam, Luciani martyris exemplaria probat. Mediæ inter has prouinciæ Palęstinos codices legūt; quos ab Origene elaboratos Eusebius & Pamphilius

phylus vulgauerunt: totusque orbis hac inter se trifaria varietate compugnat. Et certè Origenes non solùm exempla composuit quattuor editionum, è regione singula verba describens, vt vnus dissentiens, statim ceteris inter se consentientibus arguatur: sed, quod maioris audaciæ est, in editione Septuaginta Theodotionis editionem miscuit, asteriscis designans quæ minùs fuerant, & virgulis quæ ex superfluo videbantur apposita. Si igitur aliis licuit non tenere quod semel susceperant; & post Septuaginta cellulas, quæ vulgò sine auctore iactantur, singulas cellulas aperuere, hocque in ecclesiis legitur quod Septuaginta nescierunt; cur me non suscipiant Latini mei, qui inuiolata editione veteri ita nouam condidi, vt laborem meum Hebræis, &, quod his maius est, Apostolis auctoribus comprobem? Scripsi nuper librum de optimo genere interpretandi,
Matth. 2. ostendens illa de Euangelio, Ex Ægypto vocaui filium meum: &, Quoniam
Ioan. 19 Nazaræus vocabitur: &, Videbunt in quem compunxerunt: & illud Apostoli,
1.Cor.2. Quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus illum: ceteraque his similia, in Hebræorum libris inueniri. Certè Apostoli & Euangelistæ, Septuaginta interpretes nouerant: & vnde eis hæc quæ in Septuaginta interpretibus non habentur? Christus Dominus noster vtriusque Testamenti conditor,
Ioan.7. in Euangelio secundùm Ioannem, Qui credit, inquit, in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Vtique scriptum est, quod Saluator scriptum esse testatur. Vbi scriptum est? Septuaginta non habent: apocrypha nescit Ecclesia. Ad Hebræos igitur reuertendum est, vnde & Dominus loquitur, & discipuli exempla præsumunt. Hæc pace veterum loquor, & obtrectatoribus meis tantùm respondeo, qui canino dente me rodunt, in publico detrahentes, & legentes in angulis, iidem & accusatores & defensores, cùm in aliis probent quod in me reprobant? quasi virtus & vitium non in rebus sit, sed cum auctore mutetur. Ceterùm memini, editionem Septuaginta translatorum olim de Græco emendatam tribuisse me nostris: nec inimicum debere existimari eorum, quos in conuentu fratrũ semper edissero. Et quod nunc דברי הימים, id est Verba dierum, interpretatus sum: idcircò feci, vt inextricabiles moras, & siluam nominum, quæ scriptorum confusa sunt vitio, sensuumque barbariem, apertiùs & per versuum cola digererem, mihimetipsi & meis iuxta Ismeniam canens, si aures surdæ sunt ceterorum.

Ad Domnionem & Rogatianum, in eumdem præfatio eiusdem.

Qvomodo Græcorum historias magis intelligunt, qui Athenas viderint; & tertium Virgilij librum, qui à Troade per Leucaten, & Acroceraunia, ad Siciliam, & inde ad ostia Tiberis nauigauerint: ita sanctam Scripturam lucidiùs intuebitur, qui Iudæam oculis cõtemplatus sit, & antiquarum vrbium memorias, locorumque vel eadem vocabula, vel mutata cognouerit. Vnde & nobis curæ fuit, cum eruditissimis Hebræorum hunc laborem subire: vt circumiremus prouinciam, quam vniuersæ Christi Ecclesiæ sonant. Fateor enim, mi Domnion & Rogatiane charissimi, numquam me in diuinis voluminibus, propriis viribus credidisse, nec habuisse opinionem meam, sed ea etiam de quibus scire me arbitrabar, interrogare me solitum. quanto magis de his super quibus anceps eram? Denique cùm à me nuper litteris flagitassetis, vt vobis librum Paralipomenon Latino sermone transferrem, de Tiberiade quemdam legis Doctorem, qui apud Hebræos admirationi habebatur, assumpsi: & contuli cum eo à vertice, vt aiunt, vsque ad extremum vnguem: & sic confirmatus, ausus sum facere quod iubebatis. Liberè enim vobis loquor, ita in Græcis & Latinis codicibus hic nominum liber vitiosus est, vt non tam Hebræa quàm Barbara quędam, & Sarmatica nomina conijcienda arbitrandum sit. Nec hoc Septuaginta interpretibus, qui Spiritu sancto pleni, ea quæ vera fuerunt transtulerant, sed scriptorum culpæ adscribendum, dum de emendatis inemendata scriptitant: & sæpè tria nomina, subtractis è medio syllabis, in vnum vocabulum cogunt, vel è regione vnum nomen, propter latitudinem suã, in duo vel tria vocabula diuidunt. Sed & ipsæ appellationes, non homines, vt plerique existimant, sed vrbes, & regiones, & saltus, & prouincias sonant, & obliquè sub interpretatione & figura eorũ, quædam narrantur historiæ: de quibus in Regnorum libro dicitur, Nonne ecce hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda? Quæ vtique in nostris codicibus non habentur. Hoc primùm sciendum, quòd apud Hebræos, liber Paralipomenon vnus sit: & apud illos vocatus,

catus, דִּבְרֵי הַיָּמִים, id est Verba dierum: qui propter magnitudinem, apud nos diuisus est. quod nonnulli etiam in Bruto, Ciceronis dialogo, faciunt, vt eum in tres partes secent, cùm vnus à suo auctore sit editus. Deinde etiam illud attendendum, quòd frequenter nomina, non vocabula hominum, sed rerum, vt dixi, significantias sonant. Ad extremum quòd omnis eruditio Scripturarum in hoc continetur: & historiæ quæ vel prætermissæ sunt in suis locis, vel perstrictæ leuiter, hic per quædam verborum compendia explicentur. Orationum itaque vestrarum adiutus auxilio, misi librum beneuolis placiturum, tamen inuidis displiciturum esse non ambigo. Optima enim quæque, vt ait Plinius, malunt contemnere plerique, quàm discere. Si quis in hac interpretatione voluerit aliquid reprehendere, interroget Hebræos, suam conscientiam recolat, videat ordinem textumque sermonis; & tunc nostro labori, si potuerit, detrahat. Vbicumque ergo asteriscos, id est stellas, radiare in hoc volumine videritis: ibi sciatis de Hebræo additum, quod in Latinis codicibus non habetur. Vbi verò obelus, transuersa scilicet virga, præposita est, illic signatur quid Septuaginta interpretes addiderint, vel ob decoris gratiam, vel ob Spiritus sancti auctoritatem, licet in Hebræis voluminibus non legatur.

Eiusdem ad Domnionem & Rogatianum, in Esdram, & Nehemiam præfatio.

VTrum difficilius sit, facere quod poscitis, an negare, necdum statui. nam neque vobis aliquid imperantibus abnuere, sententiæ est: & magnitudo oneris impositi ita ceruices premit, vt antè sub fasce ruendum sit, quàm leuandum. Accedunt ad hoc inuidorum studia: qui omne quod scribimus, reprehendendum putant: & interdum contra se conscientia repugnante, publicè lacerant quod
Psal. 119 occultè legunt, in tantum vt clamare compellar, & dicere: Domine, libera animam meam à labiis iniquis, & à lingua dolosa. Tertius annus est quòd semper scribitis atque rescribitis, vt Esdræ librū & Esther, vobis de Hebræo transferam: quasi non habeatis Græca & Latina volumina: aut quidquid illud est quod à nobis vertitur, non statim ab omnibus conspuendum sit. Frustrà autem, vt ait quidam, niti, neque aliud fatigando nisi odium quærere, extremæ dementiæ est. Itaque obsecro vos mi Domnion & Rogatiane charissimi, vt priuata lectione contenti, libros non efferatis in publicum, nec fastidiosis cibos ingeratis: vitetisque eorum supercilium, qui iudicare tantùm de aliis, & ipsi facere nihil nouerunt. Si qui autem fratrum sunt, quibus nostra non displicent, his tribuatis exemplar; admonentes vt Hebræa nomina, quorum grandis in hoc volumine copia est, distinctè & per interualla transcribant. Nihil enim proderit emendasse librum, nisi emendatio, librariorum diligentia, conseruetur. Nec quemquam moueat quòd vnus à nobis liber editus est: nec apocryphorum tertij & quarti somniis delectetur: quia & apud Hebræos Esdræ Nehemiæque sermones in vnum volumen coarctantur: & quæ non habentur apud illos, nec de viginti quattuor senibus sunt, procul abiicienda. Si quis autem Septuaginta vobis opposuerit interpretes, quorum exemplaria varietas ipsa lacerata & inuersa demonstrat; nec potest vtique verum asseri quod diuersum est: mittite eum ad Euangelia: in quibus multa ponuntur quasi de Veteri testamento, quæ apud Septuaginta interpretes non habentur, velut illud, Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Ex Ægypto vocaui filium meum: &, Videbunt in quem compunxerunt: multaque alia, quæ latiori operi reseruamus: & quærite ab eo vbi scripta sint. cumque proferre non potuerit, vos legite de his exemplaribus quæ nuper à nobis edita, maledicorum quotidie linguis confodiuntur. Sed vt ad compendium veniam, certè quod illaturus sum, æquissimum est. Edidi aliquid quod non habetur in Græco, aut aliter habetur quàm à me versum est: Quid interpretem laniant? interrogent Hebræos: & ipsis auctoribus, translationi meæ vel arrogent vel derogent fidem. Porrò aliud est, si clausis, quod dicitur, oculis mihi volunt maledicere, & non imitantur Græcorum studium ac beneuolentiam, qui post Septuaginta translatores, iam Christi Euangelio coruscante, Iudæos & Hebionitas legis veteris interpretes, Aquilam videlicet, & Symmachum, & Theodotionem, & curiosè legunt, & per Origenis laborem in hexaplis, ecclesiis dedicarunt. Quanto magis Latini grati esse deberent, quòd exultantem cernerent Græciam à se aliquid mutuari? Primùm enim magnorum sumptuum est & infinitæ difficultatis, exemplaria posse habere omnia: deinde etiam qui habuerint, & Hebræi sermonis ignari sunt, magis errabunt, ignorantes, quis è multis verius dixerit. Quod etiam sapientissime

euidam nuper apud Græcos accidit, vt interdum Scripturæ sensum relinquens, vniuscuiusque interpretis sequeretur errorem. Nos autem qui Hebrææ linguæ saltem paruam habemus scientiam, & Latinus nobis vtcumque sermo non deest, & de aliis magis possumus iudicare, & ea quæ ipsi intelligimus, in nostra lingua promere. Itaque licet hydra sibilet, victorque Sinon incendia iactet: numquam meum, iuuante Christo, silebit eloquium: etiam præcisa lingua balbutiet. Legant qui volunt: qui nolunt abiiciant. Euentilent apices, litteras calumnientur: magis vestra charitate prouocabor ad studium, quàm illorum detractione & odio deterrebor.

Eiusdem ad Chromatium & Eliodorum in Tobiam præfatio.

Mirari non desino exactionis vestræ instantiam. exigitis enim vt librum Chaldæo sermone conscriptum, ad Latinum stylum traham; librum vtique Tobiæ, quem Hebræi de catalogo diuinarum scripturarum secantes, his quæ hagiographa memorant, manciparunt. Feci satis desiderio vestro, non tamen meo studio. Arguunt & nos Hebræorum studia: & imputant nobis, contra suum canonem Latinis auribus ista transferre. Sed meliùs esse iudicans Pharisæorum displicere indicio, & Episcoporum iussionibus deseruire, institi vt potui. Et quia vicina est Chaldæorum lingua sermoni Hebraico; vtriusque linguæ peritissimum loquacem reperiens, vnius diei laborem arripui: & quidquid ille mihi Hebraicis verbis expressit, hoc ego accito notario, sermonibus Latinis exposui. Orationibus vestris mercedem huius operis compensabo, cùm gratum vobis didicero. me, quòd iubere estis dignati, complesse.

Eiusdem præfatio in librum Iudith.

Apud Hebræos liber Iudith inter hagiographa legitur: cuius auctoritas ad roboranda illa quæ in contentionem veniunt, minùs idonea iudicatur. Chaldæo tamen sermone conscriptus, inter historias computatur. Sed quia hunc librum synodus Nicæna in numero sanctarum Scripturarum legitur computasse, acquieui postulationi vestræ, immò exactioni; & sepositis occupationibus, quibus vehementer arctabar, huic vnam lucubratiunculam dedi, magis sensum è sensu, quàm ex verbo verbum transferens. Multorum codicum varietatem vitiosissimam amputaui: sola ea, quæ intelligentia integra in verbis Chaldæis inuenire potui, Latinis expressi. Accipite Iudith viduam, castitatis exemplum, & triumphali laude perpetuis eam præconiis declarate. Hanc enim non solùm feminis, sed & viris imitabilem dedit, qui castitatis eius remunerator, virtutem ei talem tribuit, vt inuictum omnibus hominibus vinceret, & insuperabilem superaret.

Eiusdem in librum Esther præfatio.

Librum Esther variis translatoribus constat esse vitiatum, quem ego de archiuis Hebræorum reuelans, verbum è verbo expressiùs transtuli. Quem librum editio vulgata, laciniosis hinc inde verborum finibus trahit, addens ea quæ ex tempore dici poterant, & audiri; sicut solitum est scholaribus disciplinis, sumpto rhemate, excogitare quibus verbis vti potuit qui iniuriam passus est, vel qui iniuriam fecit. Vos autem ô Paula & Eustochium, quoniam & bibliothecas Hebræorum studuistis intrare, & interpretum certamina comprobastis, tenentes Esther Hebraicum librum, per singula verba nostram translationem aspicite; vt possitis agnoscere, me nihil etiam augmentasse addendo, sed fideli testimonio simpliciter, sicut in Hebræo habetur, historiam Hebraicam Latinæ linguæ tradidisse. Nec affectamus laudes hominum, nec vituperationes expauescimus. Deo enim placere curantes, minas hominum penitus non timemus: quoniam Deus *Psal.* 52
dissipat ossa eorum qui hominibus placere desiderant: & secundùm Apostolum, Qui eiusmodi sunt, serui Christi *Galat.* 1
esse non possunt. Rursum, in libro Esther alphabetum ex minio vsque ad Teth litteram fecimus diuersis in locis, volentes scilicet Septuaginta interpretum ordinem per hoc insinuare studioso lectori. Nos enim iuxta morem Hebraicum, ordinem prosequi etiam in Septuaginta editione maluimus.

Eiusdem

Eiusdem in librum Iob praefatio.

COgor per singulos scripturæ diuinæ libros aduersariorum respondere maledictis: qui interpretationem meam, reprehensionem Septuaginta inrerpretum criminantur: quasi non & apud Græcos Aquila, Symmachus, & Theodotio, vel verbum è verbo, vel sensum è sensu, vel ex vtroque commixtum, & mediè temperatum genus translationis expresserint; & omnia Veteris instrumenti volumina Origenes obelis asteriscisque distinxerit, quos vel additos, vel de Theodotione sumptos, translationi antiquæ inseruit, probans defuisse quod additum est. Discant igitur obtrectatores mei recipere in toto, quòd in partibus susceperunt, aut interpretationem meam cum asteriscis suis radere. Neque enim fieri potest, vt quos plura intermisisse susceperint, non eosdem etiam in quibusdam errasse fatcantur, præcipuè in Iob: cui si ea quæ sub asteriscis addita sunt, subtraxeris, pars maxima detruncabitur, & hoc dumtaxat apud Græcos. Ceterùm apud Latinos, ante eam translationem, quam sub asteriseis & obelis nuper edidimus, septingenti fermè aut octingenti versus desunt; vt decurtatus & laceratus corrosusque liber, fœditatem sui publicè legentibus præbeat. Hæc autem translatio nullum de veteribus sequitur interpretem: sed ex ipso Hebraico, Arabicoque sermone, & interdum Syro, nunc verba, nunc sensus, nunc simul vtrumque resonabit. Obliquus enim etiam apud Hebræos totus liber fertur & lubricus: & quod Græci rhetores vocant, ἐγκυματισμοὺς, dum qui aliud loquitur, aliud agit: vt si velis anguillam vel murenulam strictis tenere manibus, quanto fortiùs presseris, tanto citiùs elabitur. Memini me ob intelligentiam huius voluminis, Lyddæum quemdam præceptorem, qui apud Hebræos primus haberi putabatur, non paruis redemisse nummis: cuius doctrina an aliquid profecerim, nescio: hoc vnum scio, non potuisse me interpretari, nisi quod antè intellexeram. A principio itaque voluminis, vsque ad verba Iob, apud Hebræos prosa oratio est. Porrò à verbis Iob, in quibus ait, Pereat dies in qua natus sum,
42. & nox in qua dictum est, Conceptus est homo: vsque ad eum locum, vbi ante finem voluminis scriptum est, Idcircò ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere: hexametri versus sunt, dactylo spondeoque currentes: & propter linguæ idioma, crebrò recipientes & alios pedes, non earumdem syllabarum, sed eorumdem temporum. Interdum quoque rhythmus ipse dulcis & tinnulus fertur numeris pedum solutis: quod metrici magis quàm simplex lector intelligunt. A supradicto autem versu vsque ad finem libri, paruum comma quod remanet, prosa oratione contexitur. Quod si cui videtur incredulum, metra scilicet esse apud Hebræos, & in morem nostri Flacci, Græcique Pindari, & Alcæi, & Sapphus, vel Psalterium, vel Lamentationes Ieremiæ, vel omnia fermè scripturarum cantica comprehendi; legat Philonem, Iosephum, Origenem, Cæsariensem Eusebium, & eorum testimonio me verum dicere comprobabit. Audiant quapropter canes mei, idcircò me in hoc volumine laborasse, non vt interpretationem antiquam reprehenderem, sed vt eaque in illa aut obscura sunt, aut omissa, aut certè scriptorum vitio deprauata, manifestiora nostra interpretatione fierent: Vt qui Hebræorum sermonem ex parte didicimus, & in Latino pænè ab ipsis cunabulis inter Grammaticos & rhetores philosophos detriti sumus. Quòd si apud Græcos, post Septuaginta editionem, iam Christi Euangelio coruscante, Iudæus Aquila, & Symmachus ac Theodotio, Iudaizantes hæretici, sunt recepti, qui multa mysteria Saluatoris subdola interpretatione celarunt, & tamen in ἑξαπλοῖς habentur apud ecclesias, & explanantur ab ecclesiasticis viris: quanto magis ego Christianus, & de parentibus Christianis natus, & vexillum crucis in mea fronte portans, cuius studium fuit omissa repetere, deprauata corrigere, & sacramenta Ecclesiæ puro & fideli aperire sermone; vel à fastidiosis, vel à malignis lectoribus non debeo reprobari? Habeant qui volunt veteres libros, vel in membranis purpureis auro argentoque descriptos, vel vncialibus, vt vulgò aiunt, litteris onera magis exarata, quàm codices: dummodò mihi, meisque permittant pauperes habere schedulas, & non tam pulchros codices, quàm emendatos. Vtraque autem editio, & Septuaginta iuxta Græcos, & mea iuxta Hebræos, in Latinum meo labore translata est. Eligat vnusquisque quod vult: & studiosum me magis, quàm maleuolum probet.

Alia eiusdem præfatio.

SI aut fiscellam iunco texerem, aut palmarum folia complicarem, vt in sudore vultus mei comederem panem, & ventris opus sollicita mente pertractarem; nullus morderet, nemo reprehenderet. Nunc autem quia iuxta sententiam Saluatoris, volo operari cibum qui non perit, & antiquam diuinorum voluminum viam sentibus virgultisque purgare; error mihi geminus infligitur: corrector vitiorum, falsarius dicor, & errores non auferre, sed serere. Tanta est enim vetustatis consuetudo, vt etiam confessa plerisque vitia placeant: dum magis pulchros habere volunt codices, quàm emendatos. Quapropter, ô fratres dilectissimi, vnicum nobilitatis & humilitatis exemplar, pro flabello, calathis, sportellisque, munusculis monachorum, spiritalia hæc & mansura dona suscipite; ac beatum Iob, qui adhuc apud Latinos iacebat in stercore, & vermibus scatebat errorum, integrum immaculatumque gaudete. Quomodo enim post probationem atque victoriam, duplicia sunt ei vniuersa reddita: ita ego in lingua nostra, vt audacter loquar, feci eum habere quæ amiserat. Igitur & vos, & vnumquemque lectorem solita præfatione commoneo, & in principiis librorum eadem semper annectens, rogo, vt vbicumque præcedentes virgulas videritis, sciatis ea quæ subiecta sunt, in hebraicis voluminibus non haberi. Porrò vbi stellæ imago præfulserit, ex hebræo in sermone nostro addita sunt. necnon & illa quæ haberi videbantur, & ita corrupta erant, vt sensum legentibus tollerent, orantibus vobis magno labore correxi: magis vtile quid ex otio meo ecclesiis Christi venturum ratus, quàm ex aliorum negotio.

Eiusdem in Psalterium, quod secundùm Septuaginta editionem correxit, præfatio.

PSalterium Romæ dudum positus emendaram: & iuxta Septuaginta interpretes, licet cursim, magna tamen ex parte correxeram. Quod quia rursum videtis, ô Paula & Eustochium, scriptorum vitio deprauatum, plusque antiquum errorem, quàm nouam emendationem valere: me cogitis, vt veluti quodam nouali, scissum iam aruum exerceam, & obliquis sulcis renascentes spinas eradicem: æquum esse dicentes, vt quod crebrò male pullulat, crebriùs succidatur. Vnde consueta præfatione commoneo tam vos, quibus forte labor ille desudat, quàm eos qui exemplaria istiusmodi habere voluerint, vt quæ diligenter emendaui, cum cura & diligentia transcribantur. Notet sibi vnusquisque vel iacentem lineam, vel radiantia signa; id est obelos, vel asteriscos. Et vbicumque viderit virgulam præcedentem, ab ea vsque ad duo puncta quæ impressimus, sciat in Septuaginta translatoribus plus haberi. Vbi autem perspexerit stellæ similitudinem, de hebræis voluminibus additum nouerit æquè vsque ad duo puncta, iuxta Theodotionis dumtaxat editionem, qui simplicitate sermonis à Septuaginta interpretibus non discordat. Hæc ergo & vobis & studioso cuique fecisse me sciens, non ambigo multos fore, qui vel inuidia, vel supercilio malint cõtemnere videri præclara, quàm discere: & de turbulento magis riuo, quàm de purissimo fonte potare.

Eiusdem præfatio in libros Salomonis.

IVngat epistola, quos iungit sacerdotium: immò charta non diuidat, quos Christi nectit amor. Commentarios in Osee, Amos, Zachariã, Malachiam, quos poscitis, scripsissem si licuisset præ valetudine. Mittitis solatia sumptuum: notarios nostros & librarios sustentatis, vt vobis potissimùm nostrum desudet ingenium. Et ecce ex latere frequens turba diuersa poscentium: quasi aut æquũ sit, me vobis esurientibus, aliis laborare: aut in ratione dati & accepti, cuiquam præter vos, obnoxius sim. Itaque longa ægrotatione fractus, ne penitus hoc anno reticerem, & apud vos mutus essem, tridui opus nomini vestro consecraui, interpretationem videlicet trium Salomonis voluminum: משלי quas hebræi Parabolas, vulgata autem editio Prouerbia vocat: קהלת, quem Græcè Ecclesiasten, Latinè concionatorem possumus dicere: שיר השירים, quod in nostra lingua vertitur Canticum canticorum. Fertur & Panaretos Iesu filii Sirach liber, & alius pseudepigraphus, qui Sapientia Salomonis inscribitur. Quorum priorem, hebraicum reperi: non Ecclesiasticum, vt apud Latinos, sed Parabolas prænotatum, cui iuncti

erant

erant Ecclesiastes & Canticum canticorum: vt similitudinem Salomonis, non solù n librorum numero, sed etiam materiarū genere coæquaret. Secundus apud Hebræos nusquam est, quin & ipse stylus, Græcam eloquentiam redolet: & nonnulli scriptorum veterum hunc esse Iudæi Philonis affirmant. Sicut ergo Iudith, & Tobiæ, & Machabæorum libros legit quidem Ecclesia, sed eos inter canonicas scripturas non recipit: sic & hęc duo volumina legat ad ædificationem plebis, non ad auctoritatem Ecclesiasticorum dogmatum confirmandam. Si cui sanè Septuaginta interpretum magis editio placet, habet eam à nobis olim emendatam. Neque enim noua sic cudimus, vt vetera destruamus. Et tamen cùm diligentissimè legerit, sciat magis nostra scripta intelligi, quæ non in tertium vas transfusa coacuerint, sed statim de prælo purissimæ commendata testæ, suum saporem seruauerint.

Ad Paulam & Eustochium in translationem Isaiæ ex Hebraica veritate, eiusdem præfatio.

NEmo cùm prophetas versibus viderit esse descriptos, metro eos existimet apud Hebræos ligari, & aliquid simile habere de Psalmis & operibus Salomonis: sed quod in Demosthene & Tullio solet fieri, vt per cola scribantur & commata, qui vtique prosa, & non versibus conscripserunt. Nos quoque vtilitati legentium prouidentes, interpretationem nouam, nouo scribendi genere distinximus. Ac primùm de Isaia sciendum, quòd in sermone suo disertus sit: quippe vt vir nobilis & vrbanæ eloquentiæ, nec habens quidquam in eloquio rusticitatis admistum. Vnde accidit, vt præ ceteris, florem sermonis eius, translatio non potuerit conseruare. Deinde etiam hoc adijciendum, quòd non tam propheta dicendus sit, quàm euangelista. Ita enim vniuersa Christi Ecclesiæque mysteria ad liquidum prosecutus est, vt non putes eum de futuro vaticinari, sed de præteritis historiam texere. Vnde conijcio noluisse tunc temporis Septuaginta interpretes fidei suæ sacramenta perspicuè Ethnicis prodere: ne sanctum canibus, & margaritas porcis darent: quæ, cùm hanc editionem legeritis, ab illis animaduertetis abscondita. Nec ignoro quanti laboris sit prophetas intelligere: nec facilè quempiam posse iudicare de interpretatione, nisi intellexerit antequam legerit: nos quoque patere morsibus plurimorum, qui stimulante inuidia, quod consequi non valent, despiciunt. Sciens ergo & prudens in flammam mitto manum: & nihilominùs hoc à fastidiosis lectoribus precor, vt quomodo Græci post Septuaginta trāslatores Aquilam & Symmachum & Theodotionem legunt, vel ob studium doctrinæ suæ, vel vt Septuaginta magis ex collatione eorū intelligant: sic & isti saltem vnum post priores habere dignentur interpretem. Legant priùs, & posteà despiciant: ne videantur, non ex iudicio, sed ex odij præsumptione ignorata damnare. Prophetauit autem Isaias in Ierusalem, & in Iudæa, necdum decem tribubus in captiuitatem ductis: ac de vtroque regno, nunc commistim, nunc separatim texit oraculum. Et cùm interdum ad præsentem respiciat historiam, & post Babyloniæ captiuitatem reditum populi significet in Iudæam: tamen omnis eius cura de vocatione Gentium, & aduentu Christi est. Quem quanto plus amatis, ô Paula & Eustochium, tanto magis ab eo petite, vt pro obtrectatione præsenti qua me indefinenter æmuli laniant, ipse mihi mercedem restituat in futuro: qui scit me ob hoc in peregrinæ linguæ eruditione sudasse, ne Iudæi de falsitate Scripturarum ecclesijs eius diutiùs insultarent.

Eiusdem in Ieremiam præfatio.

IEremias Propheta, cui hic prologus scribitur, sermone quidem apud Hebræos Isaia & Osee & quibusdam aliis prophetis videtur esse rusticior, sed sensibus par est: quippe qui eodem spiritu prophetauerit. Porrò simplicitas eloquij, à loco ei in quo natus est, accidit. Fuit enim Anathothites, qui est vsque hodie viculus, tribus ab Ierosolymis distans milibus, sacerdos ex sacerdotibus, & in matris vtero sanctificatus: virginitate sua euangelicum virum Christi Ecclesiæ dedicans. Hic vaticinari exorsus est puer: & captiuitatem vrbis atque Iudææ, non solùm spiritu, sed & oculis carnis intuitus est. Iam decem tribus Israel Assyrij in Medos transtulerant: iam terras earum, coloniæ Gentium possidebant. Vnde in Iuda tantùm, & in Beniamin prophetauit: & ciuitatis suæ ruinas quadruplici planxit alphabeto, quod nos mensuræ metri versibusque reddidimus. Prætereà ordinem visionum, qui apud Græcos & Latinos omnino confusus est, ad pristinam fidem correximus. Librum autem Baruch notarij eius, qui apud Hebræos nec legitur nec habetur, prætermisimus: pro his omnibus maledicta ab æmulis præstolantes, quibus me necesse

necesse est per singula opuscula respondere. Et hoc patior: quia vos me cogitis. Ceterùm ad compendium mali, rectius fuerat modum furori eorum silentio meo ponere, quàm quotidie noui aliquid scriptitantem, inuidorum insaniam prouocare.

Eiusdem in Ezechielem præfatio.

EZechiel propheta cum Ioachin rege Iuda captiuus ductus est in Babylonem: ibique iis qui cum eo captiui fuerant, prophetauit, pœnitentibus quòd ad Ieremiæ vaticinium se vltrò aduersarijs tradidissent, & viderent adhuc vrbem Ierosolymam stare, quam ille casuram esse prædixerat. Trigesimo autem ætatis suæ anno, & captiuitatis quinto, exorsus est ad concaptiuos loqui. Et eodem tempore, licet posterior, hic in Chaldæa, Ieremias in Iudæa prophetauerunt. Sermo eius nec satis disertus nec admodum rusticus est: sed ex vtroque mediè temperatus. Sacerdos & ipse fuit, sicut Ieremias: principia voluminis & finem magnis habens obscuritatibus inuoluta. Sed & vulgata eius editio non multùm distat ab Hebraico. Vnde non satis miror quid causæ extiterit, vt si eosdem in vniuersis libris habemus interpretes, in aliis eadem, in aliis diuersa transtulerint. Legite igitur & hunc iuxta translationem nostram: quoniam per cola scriptus & commata, manifestiorem legentibus sensum tribuit. Si autem amici mei & hunc subsannauerint; dicite eis quòd nemo eos compellat vt scribant. Sed vereor ne illud eis eueniat quod Græcè significantiùs dicitur, vt vocentur φαγολοίδοροι, quod est, manducantes sannas.

Eiusdem in Danielem præfatio.

DAnielem prophetam iuxta Septuaginta interpretes, Domini Saluatoris Ecclesiæ non legunt, vtentes Theodotionis editione: & hoc cur acciderit, nescio. Siue enim quia sermo Chaldaicus est, & quibusdam proprietatibus à nostro eloquio discrepat, noluerunt Septuaginta interpretes easdem linguæ lineas in translatione seruare: siue sub nomine eorum ab alio nescio quo non satis Chaldæam linguam sciente, editus est liber: siue aliud quid causæ extiterit ignorans: hoc vnum affirmare possum, quòd multùm à veritate discordet, & recto iudicio repudiatus sit. Sciendum quippe est, Danielem maximè & Esdram, Hebraicis quidem litteris, sed Chaldæo sermone conscriptos. & vnam Ieremiæ pericopen: Iob quoque cum Arabica lingua plurimam habere societatem. Denique & ego adolescentulus, post Quintiliani & Tullij lectionem ac flores rhetoricos, cùm me in linguæ huius pistrinum reclusissem: & multo sudore, multoque tempore vix cœpissem anhelantia stridentiaque verba resonare, & quasi per cryptam ambulans, rarum desuper lumen aspicerem, impegi nouissimè in Danielem: & tanto tædio affectus sum, vt desperatione subita omnem laborem veterem voluerim contemnere. Verùm adhortante me quodam Hebræo, & illud mihi crebriùs in sua lingua ingerente, Labor improbus omnia vincit: & qui mihi videbar sciolus, inter Hebræos cœpi rursus esse discipulus Chaldaicus. Et vt verum fatear, vsque ad præsentem diem magis possum sermonem Chaldaicum legere & intelligere, quàm sonare. Hæc idcircò refero, vt difficultatem vobis Danielis ostenderem: qui apud Hebræos nec Susannæ habet historiam, nec hymnum trium puerorum, nec Belis draconisque fabulas: quas nos, quia in toto orbe dispersæ sunt, vero anteposito, easque iugulante, subiecimus: ne videremus apud imperitos magnam partem voluminis detruncasse. Audiui ego quemdam de præceptoribus Iudæorum, cùm Susannæ derideret historiam, & à Græco nescio quo eam diceret esse confictam: illud opponere quod Origeni quoque Africanus opposuit, etymologias has ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι, de Græco sermone descendere. Cuius rei nos intelligentiam nostris hanc possumus dare: Vt verbi gratia, dicamus de arbore ilice dixisse eum, ilicò pereas: & à lentisco, in lentem te comminuat angelus: vel non lentè pereas: aut lentus, id est flexibilis ducaris ad mortem: siue aliud quid ad arboris nomen conueniens. Deinde tantum fuisse otij tribus pueris cauillabatur, vt in camino æstuantis incendij metro luderent: & per ordinem ad laudem Dei omnia elementa prouocarent. aut quod miraculum, diuinæque aspirationis indicium, vel draconem interfectum offa picis, vel sacerdotum Belis machinas deprehensas: quæ magis prudentia solertis viri, quàm prophetali essent spiritu perpetrata? Cùm verò ad Habacuc veniret, & de Iudæa in Chaldæam raptum discophorum lectitaret, quærebat exemplum vbi legissemus in toto veteri testamento quemquam sanctorũ graui volasse corpore, & in puncto

hora

horæ tanta terrarum spatia transisse, cui cùm quidam è nostris satis ad loquendum promptulus, Ezechielem adduxisset in medium, & diceret eum de Chaldæa in Iudæam fuisse translatum: derisit hominem, & ex ipso volumine demonstrauit Ezechielem in spiritu se vidisse transpositum. Denique & Apostolum nostrum, videlicet vt eruditum virum, & qui legem ab Hebræis didicisset, non fuisse ausum affirmare se raptum in corpore, sed dixisse, Siue in corpore, siue extra corpus, nescio, Deus scit. His & talibus argumentis apocryphas in libro Ecclesiæ fabulas arguebat. Super qua re lectoris arbitrio iudicium derelinquens, illud admoneo, non haberi Danielem apud Hebræos inter prophetas, sed inter eos qui hagiographa conscripserunt. In tres siquidem partes omnis ab eis Scriptura diuiditur: in legem, in prophetas, & in hagiographa, id est in quinque, & octo, & in vndecim libros: de quo non est huius temporis disserere. Quæ autem ex hoc propheta, immò contra hunc librum, Porphyrius obiiciat: testes sunt Methodius, Eusebius, & Apollinarius: qui multis versuum millibus eius vesaniæ respondentes, nescio an Curioso lectori satisfecerint. Vnde obsecro vos ô Paula & Eustochium, fundatis pro me ad Dominum preces: vt quamdiu in hoc corpusculo sum, scribam aliquid gratum vobis, vtile Ecclesiæ, dignum posteris. Præsentium quippe iudiciis oblatrantium non satis moueor: qui in vtramque partem, aut amore labuntur, aut odio.

2. Cor. 12.

Eiusdem in xii. Prophetas præfatio.

NOn est idem ordo duodecim prophetarum apud Hebræos, qui est apud nos. Vnde secundùm id quod ibi legitur, hîc quoque dispositi sunt. Osee commaticus est, & quasi per sententias loquens. Ioel planus in principiis: in fine obscurior. Et vsque ad Malachiam, habent singuli proprietates suas: quem Esdram scribam, legisque doctorem, Hebræi autumant. Et quia longum est nunc de omnibus dicere: hoc tantùm vos ô Paula & Eustochium admonitas volo, vnum librum esse duodecim prophetarum: & Osee synchronon Isaiæ: Malachiam verò Aggæi & Zachariæ fuisse temporibus. In quibus autem tempus non præfertur in titulo; sub illis eos regibus prophetasse, sub quibus & hi qui ante eos habent titulos prophetauerunt.

Eiusdem in Euangelistas ad Damasum præfatio.

NOuum opus me facere cogis ex veteri: vt post exemplaria Scripturarum toto orbe dispersa, quasi quidam arbiter sedeam: & quia inter se variant, quæ sint illa quæ cum Græca consentiant veritate, decernam. Pius labor, sed periculosa præsumptio, iudicare de ceteris, ipsum ab omnibus iudicandum: senis mutare linguam, & canescentem iam mundum ad initia retrahere paruulorum. Quis enim doctus pariter vel indoctus, cùm in manus volumen assumpserit, & à saliua quam semel imbibit, viderit discrepare quod lectitat; non statim erumpat in vocem, me falsarium, me clamitans esse sacrilegum, qui audeam aliquid in veteribus libris addere, mutare, corrigere? Aduersus quam inuidiam duplex causa me consolatur: quòd & tu qui summus sacerdos es, fieri iubes: & verum non esse quod variat, etiam maledicorum testimonio comprobatur. Si enim Latinis exemplaribus fides est adhibenda: respondeant quibus: tot enim sunt exemplaria pænè quot codices. Sin autem veritas est quærenda de pluribus: cur non ad Græcam originem reuertentes, ea quæ vel à vitiosis interpretibus malè reddita, vel à præsumptoribus imperitis emendata peruersiùs, vel à librariis dormitantibus aut addita sunt, aut mutata, corrigimus? Neque verò ego de Veteri disputo testamento, quod à Septuaginta senioribus in Græcam linguam versum, tertio gradu ad nos vsque peruenit. Non quæro quid Aquila, quid Symmachus sapiant, quare Theodotion inter nouos & veteres medius incedat. Sit illa vera interpretatio quam Apostoli probauerunt. De Nouo nunc loquor testamento: quod Græcum esse, non dubium est, excepto Apostolo Matthæo, qui prius in Iudæa euangelium CHRISTI Hebraicis litteris edidit. Hoc certè cùm in nostro sermone discordat, & in diuersos riuulorum tramites ducit: vno de fonte quærendum est. Prætermitto eos codices quos à Luciano & Hesychio nuncupatos, paucorum hominum asserit peruersa contentio: quibus vtique nec in toto Veteri instrumento post Septuaginta interpretes emendare quid licuit, nec in Nouo profuit emendasse: cùm multarum gentium linguis Scriptura antè translata, doceat falsa esse quæ addita sunt. Igitur hæc præsens præfatiuncula pollicetur quattuor tantùm Euangelia, quorum ordo est iste, Matthæus,

thæus, Marcus, Lucas, Ioannes: eodicum Græcorum emendata collatione, sed veterum, quæ ne multùm à lectionis Latinę consuetudine discreparent, ita calamo temperauimus, vt his tantùm quæ sensum videbantur mutare correctis, reliqua manere pateremur vt fuerant. Canones quoque, quos Eusebius Cæsariensis Episcopus Alexandrinus secutus Ammonium, in decem numeros ordinauit, sicut in Græco habentur, expressimus. Quòd si quis de curiosis voluerit nosse, quæ in Euangeliis, vel eadem, vel vicina, vel sola sint, eorum distinctione cognoscet. Magnus siquidem hîc in nostris codicibus error inoleuit, dum quod in eadem re alius Euangelista plus dixit, in alio quia minus putauerint, addiderunt. Vel dum eumdem sensum alius aliter expressit, ille qui vnum è quattuor primum legerat, ad eius exemplum ceteros quoque existimauerit emendandos. Vnde accidit vt apud nos mixta sint omnia, & in Marco plura Lucæ atque Matthæi, Rursum in Matthæo plura Ioannis & Marci, & in ceteris reliquorum quæ aliis propria sunt, inueniantur. Cùm itaque canones legeris qui subiecti sunt, confusionis errore sublato, & similia omnium scies, & singulis sua quæque restitues. In canone primo concordant quattuor, Matthæus. Marcus, Lucas, Ioannes. In secundo tres, Matthæus, Marcus, Lucas. In tertio tres, Matthæus, Lucas, Ioannes. In quarto tres, Matthæus, Marcus, Ioannes. In quinto duo, Matthæus, Lucas. In sexto duo, Matthæus, Marcus. In septimo duo, Matthæus, Ioannes. In octauo duo, Lucas, Marcus. In nono duo, Lucas, Ioannes. In decimo, propria quique quæ non habentur in aliis, ediderunt: Singulis verò Euangeliis, ab vno incipiens vsque ad finem librorum, dispar numerus accrescit. Hic nigro colore descriptus, sub se habet alium ex minio discolorem numerum, qui ad decem vsque procedens, indicat prior numerus in quo sit canone requirendus. Cùm ergo aperto codice, verbi gratia, illud siue illud capitulum scire volueris cuius canonis sit, statim ex subiecto numero doceberis, & recurrens ad principia, in quibus canonum est distincta congeries, eodemque statim canone ex titulo frontis inuento, illum quem quærebas numerum, eiusdem Euangelistæ qui & ipse ex inscriptione signatur, inuenies, atque è vicino ceterorum tramitibus inspectis, quos numeros è regione habeant, annotabis, & cùm scieris recurres ad volumina singulorum, & sine mora repertis numeris quos antè signaueras, reperies & loca in quibus vel eadem vel vicina dixerunt. Sciendum tamen, ne quis ignarum ex similitudine numerorum error innoluat, quòd sicubi in subnotatione canonum distinctorum, in canone quolibet tres Euangelistę bis, ter vel quater, aut etiam ampliùs eumdem numerum per ordinem habuerint annotatum, & quartus è contrario, discrepantes, quòd id tres illi in eo loco semel dixerint, quartus toties in corpore voluminis sui ponat, quoties diuersi numeri in eius canone positi stant contra prædictorum numerorum continuatas similitudines. Item si in vno quolibet eorum aut etiam duobus idem in canone numerus bis, ter, & quater, aut eo ampliùs reperiatur in ordine collocatus, & dispares inueniantur in ceteris: dubium non erit, quin id quòd illius illorumve canonis numerus bis terque repetitum ab his in volumine semel dictum esse ostendit, alter alterius eorum toties vno atque eodem sensu loquantur, quoties præstulerint in numerorum annotatione distantiam. Et hoc in omnium nouem canonum collatione seruabitur. Ceterùm in decimo (quoniam propria singulorum tantummodò continentur) non potest contra id comparatio esse quod solùm est. Opto vt in Christo valeas, & memineris mei Papa beatissime.

Eiusdem ex Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum.

Paulus Apostolus, qui antè Saulus, extra numerum duodecim Apostolorum, de tribu Beniamin & oppido Iudææ Gischalis fuit. quo à Romanis capto, cum parentibus suis Tarsum Ciliciæ commigrauit, à quibus ob studia legis missus Ierosolyma, à Gamaliel viro doctissimo, cuius Lucas meminit, eruditus est. Cùm autem interfuisset neci martyris Stephani, & acceptis à Pontifice templi epistolis, ad persequendos eos qui Christo crediderant, Damascum pergeret, reuelatione compulsus ad fidem, quæ in Actibus Apostolorum scribitur, in vas electionis de persecutore translatus est. Cumque primùm ad prædicationem eius Sergius Paulus proconsul Cypri credidisset, ab eo, quòd eum Christi fidei subegerat, sortitus est nomen Paulus: & iuncto sibi Barnabas, multis vrbibus peragratis, reuertensque Ierosolymam, à Petro, Iacoboque & Ioanne, Gentium Apostolus ordinatur. Et quia in Actibus Apostolorum plenissimè de eius conuersatione scriptum est, hoc tantùm dicam, quòd post passionem Domi-

Domini vigesimoquinto anno, id est secundo Neronis, eo tempore quo Festus procurator Iudææ successit Felici, Romam vinctus mittitur, & biennium in libera manens custodia, aduersus Iudæos de aduentu Christi quotidie disputauit. Sciendum autem in prima satisfactione, (necdum Neronis imperio roborato, nec in tanta erumpente scelera, quanta de eo narrant historiæ) Paulum à Nerone dimissum, vt Euangelium Christi in Occidentis quoque partibus prædicaret, sicut ipse scribit in secunda epistola ad Timotheum (eo tempore quo & passus est, de vinculis dictat epistolam.) In prima mea satisfactione nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt: non eis imputetur. Dominus autem mihi affuit, & confortauit me, vt per me prædicatio compleretur, & audirent omnes Gentes: & liberatus sum de ore leonis. Manifestissimè leonem propter crudelitatem, Neronem significans. Et in sequentibus, Liberatus sum de ore leonis. Et statim, Liberauit me Dominus ab omni opere malo, & saluauit me in regnum suum cæleste, quòd scilicet præsens sibi sentiret imminere martyrium. Nam & in eadem epistola præmiserat, Ego enim iam immolor, & tempus resolutionis meæ instat. Hic ergo decimoquarto Neronis anno, eodem die quo Petrus, Romæ pro Christo capite truncatus, sepultusque est in via Ostiensi, anno post passionem Domini trigesimoseptimo. Scripsit autem nouem ad septem Ecclesias epistolas, ad Romanos vnam, ad Corinthios duas, ad Galatas vnam, ad Ephesios vnam, ad Philippenses vnam, ad Colossenses vnã, ad Thessalonicenses duas. Præterea ad discipulos suos, Timotheo duas, Tito vnam, Philemoni vnam Epistola autem quæ fertur ad Hebræos, non eius creditur, propter styli sermonisque distantiam: sed vel Barnabæ iuxta Tertullianum, vel Lucæ Euangelistæ iuxta quosdam, vel Clementis Romanæ posteà Ecclesiæ Episcopi, quem aiunt sententias Pauli proprio ordinasse & ornasse sermone: vel certè quia Paulus scribebat ad Hebræos, & propter inuidiam sui apud eos nominis, titulum in principio salutationis amputauerat, scripserat vt Hebræus Hebræis Hebraicè, id est suo eloquio disertissimè, vt ea quæ eloquenter scripta fuerant in Hebræo, eloquentiùs verterentur in Græcum, & hanc causam esse, quòd à ceteris Pauli epistolis discrepare videatur. Legunt quidam & ad Laodicenses, sed ab omnibus exploditur.

Eiusdem ex Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum.

Iacobus, qui appellatur frater Domini, cognomento Iustus; vt nonnulli existimant, Ioseph, ex alia vxore; vt autem mihi videtur, Mariæ sororis matris Domini, cuius Ioannes in libro suo meminit, filius, post passionem Domini, statim ab Apostolis Ierosolymorum Episcopus ordinatus, vnam tantùm scripsit epistolam, quæ de septem catholicis est: quæ & ipsa ab alio quodam sub nomine eius edita asseritur, licet paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatem. Egesippus vicinus Apostolicorum temporum, in quinto commentariorum libro de Iacobo narrans, ait, Suscepit ecclesiam Ierosolymæ, post Apostolos, frater Domini Iacobus, cognomento Iustus. multi siquidem Iacobi vocabantur. Hic de vtero matris sanctus fuit, vinum & siceram non bibit, carnem nullam comedit, numquam attonsus est, nec vnctus vnguento, nec vsus balneo. huic soli licitum erat ingredi Sancta sanctorum: siquidem vestibus laneis non vtebatur, sed lineis: solusque ingrediebatur templum: & fixis genibus, pro populo deprecabatur, in tantum vt camelorum duritiem traxisse eius genua crederentur. Dicit & alia multa, quæ enumerare longum est. Sed & Iosephus in vigesimo libro Antiquitatum refert, & Clemens in septimo ὑποτυπώσεων, mortuo Festo, qui Iudæam regebat, missum à Nerone esse successorem eius Albinum: qui cùm necdum ad prouinciam peruenisset. * Ananus, inquit, Pontifex adolescens, Anani filius, de genere Sacerdotali, accepta occasione ἀναρχίας, concilium congregauit, & compellens publicè Iacobum vt Christum Dei filium denegaret, contradicentem lapidari iussit. qui cùm præcipitatus de pinna templi, confractis cruribus adhuc semiuiuus tendens ad cælum manus diceret, Domine ignosce eis: quod enim faciunt, nesciunt: fullonis fuste quo vda vestimenta extorqueri solent, in cerebro percussus interiit. Tradit item Iosephus, tantæ eum sanctitatis fuisse, & celebritatis in populo, vt propter eius necem, creditum sit subuersam esse Ierosolymam. Hic est de quo Paulus Apostolus scribit ad Galatas, Alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Iacobum fratrem Domini. Et Apostolorum super hoc crebriùs Acta testantur. Euangelium quoque quod appella-

appellatur secundùm Hebræos, & à me nuper in Græcum Latinumque sermonem translatum est, quo & Origenes sæpè vtitur, post resurrectionem Saluatoris refert: Dominus autem cùm dedisset sindonem seruo sacerdotis, iuit ad Iacobum & apparuit ei. Iurauerat enim Iacobus se non comesturum panem ab illa hora, qua biberat calicem Domini, donec videret eum resurgentem à mortuis Rursusque post paululum, Affette, ait Dominus, mensam & panem. Statimque additur, Tulit panem, & benedixit ac fregit & dedit Iacobo Iusto, & dixit ei, Frater mi, comede panem tuum, quia resurrexit Filius hominis à dormientibus. Triginta itaque annos Ierosolymis rexit Ecclesiam, id est, vsque ad septimum Neronis annum, & iuxta templum, vbi & præcipitatus fuerat, sepultus est. Titulum vsque ad obsidionem Titi & vltimam Hadriani notissimum habuit. Quidam è nostris in Monte oliueti eum conditum putant: sed falsa eorum opinio est.

Eiusdem ex Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum.

SImon Petrus filius Ionæ, prouinciæ Galilææ, vico Bethsaida, frater Andreæ Apostoli, & princeps Apostolorum, post episcopatum Antiochensis Ecclesiæ, & prædicationem dispersionis eorum qui de circumcisione crediderant, in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia, & Bythynia, secundo Claudij anno ad expugnandum Simonem Magum Romam pergit, ibique viginti quinque annis cathedram sacerdotalem tenuit, vsque ad vltimum annum Neronis, id est decimumquartum. A quo & affixus cruci, martyrio coronatus est, capite ad terram verso, & in sublime pedibus eleuatis, asserens se indignum vt sic crucifigeretur vt Dominus suus. Scripsit duas epistolas, quæ catholicæ nominantur: quarum secunda à plerisque eius esse negatur, propter styli cum priore dissonantiam. Sed & Euangelium iuxta Marcum, qui auditor eius & interpres fuit, huius dicitur. Libri autem, è quibus vnus Actorum eius inscribitur, alius Euangelij, tertius prædicationis, quartus Apocalypsis, quintus iudicij, inter apocryphas scripturas reputantur. Sepultus Romæ in Vaticano iuxta viam triumphalem, totius vrbis veneratione celebratur.

Eiusdem ex Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum.

IVdas frater Iacobi, paruam quidem, quæ de septem catholicis est, epistolam reliquit. Et quia de libro Enoch, qui apocryphus est, in ea assumit testimonium, à plerisque reiicitur: tamen auctoritatem vetustate iam & vsu meruit, & inter sanctas scripturas computatur.

INDEX TESTIMONIORVM
A CHRISTO ET APOSTOLIS
in nouo Testamento citatorum ex veteri.

Quæ huc in id congesta sunt, vt pij lectores natiuam quorumdam intelligentiam, quæ ab ipso Christo vero interprete, & spiritu eius per Apostolos sit tradita, assequantur, perspiciantque in quem vsum ea Apostoli & Euangelistæ adduxerint.

GENESIS.

EXODVS.

LEVIT.

NVMERI.

DEV-

DEVTER.

4 d Etenim Deus noster ignis consumens est Heb.12.g

5 b Non concupisces Rom. 7.a.13.c

5 b Non occides Mat.5.c Luc. 18.d

5 b Non mœchaberis Matth.5.d Lucæ 18. d

5 b Non furtum facies Lucæ 18. d Rom. 13. c

5 b Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium Luc. 18.d Rom.13. c.

5 b Honora patrem & matrem Matth. 15.a Marc.7.b Ephes. 6.a

6 a Audi Israel, Dominus Deus tuus Deus vnus est Marc.12. c

6 Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde,&c. Matt.22.d Marc. 12. c Lucæ 10. c

6 c 10 d Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies Matt.4. b Lucæ 4. b

6 c Non tentabis Dominum Deum tuum Mat.4.b Lucæ 4.b

8 a Non in solo pane viuit homo Mat. 4.a Lucæ 4.a

10 d Deus personam hominis non accipit Gal. 2.b

18 c Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus Act.3.d.7 c

19 d In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum Matth. 18.b Io. 8. e 2. Cor.13.a

19 d Oculum pro oculo, dentem pro dente Matth.5.f

21 d Maledictus omnis qui pendet in ligno Gal.3.b

25 b Non alligabis os boui trituranti 1.Cor.9.a 1. Tim. 5. c

25 b Si quis mortuus fuerit non habens filium Matth. 22. c Marc. 12. b Lucæ 20.c

27 d Maledictus omnis qui non permanserit in omnibus, &c. Gal 3.b

30 c Quis ascendet in cœlum? Rom.10.b

30 c Propè est verbum in ore tuo, & in corde tuo Rom.10. b

32 c Ego ad æmulationem vos adducam in non gentem, &c. Rom. 10. d

32 c Mihi vindictam, ego retribuam Rom. 12. d

IOSVE.

1 a Non te deseram, neque derelinquam Heb.13.a

REG. II.

7 c Ego ero illi in patrem,& ipse erit mihi in filium Heb.1.b

REG. III.

19 b Domine, prophetas tuos occiderunt &c. Rom.11.a

19 b Reliqui mihi septem millia virorum Rom. 11.a

IOB.

5 c Comprehendam sapientes in astutia eorum 1.Cor.3.d

LIBER PSALM.

2 a Quare fremuerunt gentes Act 4.c

2 b Filius meus es tu, ego hodie genui te Act.13.c Hebr.1.b 5.b

2 c Reges eos in virga ferrea Apoc. 2. g. 19.c

4 b Irascimini, & nolite peccare Ephes. 4. f

5 c Sepulchrum patens est guttur eorum Rom 3.b

6 c Discedite à me, omnes qui operamini iniquitatem Matth. 7.d 25. d Lucæ 13.f

8 b Ex ore infantium, & lactentium, &c. Matt. 21. b

8 c Quid est homo quòd memor es eius? Heb. 2.a

8 c Omnia subiecit sub pedibus eius 1. Cor. 15. d

9 c Quorum os maledictione & amaritudine plenum est Rom.3. c

13 a Non est iustus quisquam, non est intelligens Rom.3.b

13 b Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem Rom.3.c

15 c Prouidebam Dominum in conspectu, &c. Act.2.d

15 d Non dabis sanctum tuum videre corruptionem Actor.2.e.13. e

17 a Ego ero fidens in eum Heb.2.c

17 g Propterea confitebor tibi in Gentibus Domine Rom.15.b

18 a Et quidem in omnem terram exiuit sonus eorum Rom.10.d

21 a Eli,eli,lamma sabacthani Mat. 27.e Marc. 15. e.

21 c Diuiserunt sibi vestimenta mea Matt.27.d Ioan.19.e

21 c Nuntiabo nomen tuum fratribus meis Heb.2.e

23 a Domini est terra & plenitudo eius 1. Cor. 10. f.

24 c Odio habuerunt me gratis Ioan. 15. d

30 a In manus tuas commendo spiritum meum Lucæ 23. f

31 a Beati quorum remissæ sunt iniquitates Rom.4.a.

33 c Qui enim vult vitam diligere, & dies videre bonos 1.Petr.3.b

39 b Hostiam & oblationem noluisti Hebr. 10.b

40 c Qui manducat mecum panem Ioan. 13. b

43 d Propter te mortificamur tota die Rom. 8. g

44 b Thronus tuus Deus in sæculum sæculi Heb. 1 c

50 a Vt iustificeris in sermonibus tuis Rom. 3. a

54 d Iacta super Dominum curam tuam 1. Pet. 5. b
61 d Vnusquisque autem propriam mercedem accipiet 1. Cor. 3. b
67 d Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem Eph. 4. b
68 b Zelus domus tuæ comedit me Ioan. 2. d
68 b Improperia improperantium tibi ceciderunt super me Rom. 15. a
68 c Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum Rom. 11. b
68 c Fiat commoratio eorum deserta Actor. 1. d
68 c In siti mea potauerunt me aceto Ioan. 19. f
77 a Aperiam in parabolis os meum Matth. 13. e
77 c Panem cæli dedit eis Ioan. 6. d
81 b Ego dixi, dij estis Ioan. 10. g
88 d Inueni Dauid seruum meum Actor. 13. d
90 c Angelis suis mandauit de te Ma. 4. a Lucæ 4. b
93 b Dominus nouit cogitationes sapientum, quoniam vanæ sunt 1. Cor. 3. d
94 c Hodie si vocem eius audieritis Heb. 3. b.
94 d Sicut iuraui in ira mea Heb. 4. a
96 b Et adorent eum omnes angeli eius Hebr. 1. c
101 d Tu in principio Domine terram fundasti Heb. 1. c.
103 a Qui facit angelos suos spiritus Heb. 1. c
108 b Et episcopatum eius accipiat alter Actor. 1. d
109 a Dixit Dominus Domino meo Mat. 22. d Luc. 20. g Act. 2. f
109 a Sede à dextris meis Hebr. 1. d
109 a Donec ponam inimicos tuos scabellum, &c. Hebr. 1. d 1. Cor. 15. d
109 b Tu es sacerdos in æternum Hebr. 5. b. 7. c
109 b Iurauit Dominus & non pœnitebit eum Hebr. 7. c
111 b Dispersit, dedit pauperib⁹ 2. Cor. 9. c
115 a Credidi, propter quod locutus sum 2. Cor. 4. c
115 a Omnis homo mendax Rom. 3. a
116 a Laudate Dominum omnes gentes Rom. 15. c
117 a Dominus mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo Heb. 13. b
117 d Lapidem quem reprobauerunt ædificantes Matth. 21. d Marci 12. a Act. 4. b. 1. Petr. 2 b.
117 d Hosanna filio Dauid Matth. 21. b
131 c De fructu ventris tui ponam super sedem tuam Act. 2. c.
139 a Venenum aspidum sub labiis eorum Rom. 3. b

PROVERB.

3 a Nolite esse prudentes apud vosmetipsos Rom. 12. d
3 b Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, &c. Heb. 12. b
3 b Quem diligit Dominus corripit, &c. Hebr. 12. b Apocal. 3. d
10 b Charitas operit multitudinem peccatorum 1. Petr. 4. b
17 c Videte, ne quis malum pro malo alicui reddat 1. Thes. 5. d 1. Pet. 3. b
20 c Qui maledixerit patri vel matri Matt. 15. a Marc. 7. b.
25 c Si esurierit inimicus tuus, ciba illum Rom. 12, d
26 b Canis reuersus ad vomitum 2. Petr. 2. d

ISAIAS.

1 c Nisi Dominus sabaoth reliquisset nobis semen Rom. 9. f
5 d Homo plantauit vineam Matt. 21. b Lucæ 20. b Marc. 12 a
6 a Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus sabaoth Apocal. 4. e
6 c Auditu audietis, & non intelligetis Matth. 13. b Marc. 4. b Luc. 8. b Actor. 28. f Ioan. 12. f Rom. 11. b
7 c Ecce virgo in vtero habebit Matth. 1. d
8 d Ecce ego & pueri mei quos dedit mihi Deus Heb. 2. d
9 a Terra Zabulon & Terra Nephthali Matth. 4. c
10 e Si fuerit numerus filiorum Israel tamquam arena maris Rom. 9. f
11 a Reuelabitur ille iniquus quem Dominus interficiet spiritu oris sui 2. Thess. 2. c
11 e Erit radix Iesse Rom. 15. c Act. 13. d
21 c Cecidit cecidit Babylon illa magna Apoc. 14. b
22 d Manducemus & bibamus, cras enim moriemur 1. Cor. 15. e
22 f Hæc dicit sanctus & verus qui habet clauem Dauid Apo. 3. b
25 c Absterget Dominus omnem lacrymam ab oculis, &c. Apoc. 7. d. 21. b
28 c Quoniam in aliis linguis & labiis aliis loquar populo huic 1. Cor. 14. d
28 d Ecce pono in Sion lapidem offensionis Rom. 9. g 1. Petr. 2. b Actor. 4. b
29 d Populus hic labiis me honorat Matth. 15. a Marc. 7. b
29 c Perdam sapientiam sapientum, & prudentiam, &c. 1. Cor. 1. c
33 e Vbi sapiens? vbi scriba? vbi inquisitor huius sæculi? 1 Cor. 1. c
40 a Vox clamantis in deserto Mat. 3. a. Marci 1. a Lucæ 3. a Ioan. 1. c
40 b Omnis caro fœnum 1. Petr. 1. d Iacob. 1. d.

40 d Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis instruxit eum? 1.Cor.2.d
40 d Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? Rom.11.d
41 b 44 a Ego sum primus & nouissimus Apoc.1.d.& 22.c
42 a Ecce puer meus quẽ elegi Mat.12.b
43 d Ecce noua facio omnia Apoc.21.b 2.Cor.5.d
45 b Numquid dicit figmentum ei qui se, &c. Rom.9.d
45 d Viuo ego, dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu Rom.14. b
49 b Posui te in lucem Gentium Actor.13.g
49 c Tempore accepto exaudiui te, &c. 2.Cor.6.8.
49 e Non esurient neque sitient ampliùs Apoc.7.d
50 b Tunc expuerunt in faciem eius Matth. 26. g.
52 b Quàm speciosi pedes euangelizantium pacem Rom.10.c
52 d Propter quod exite de medio eorũ, & separamini, &c. 2.Cor.6.d
52 d Nomen Dei per vos blasphematur Rom.2.d
52 d Quibus non est annuntiatum de eo, videbunt Rom.15.e
53 a Domine, quis credidit auditui nostro? Rom.10.c Ioan.12.f
53 b Ipse infirmitates nostras accepit Matth.8.c
53 c Tamquam ouis ad occisionem Actor.8.f
53 d Et cum iniquis reputatus est Marc. 15.c Luc.22.d
53 e Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus 1.Petr.2.d 1.Ioan.3.a
53 e Qui peccata nostra pertulit in corpore 1.Petr.2.d
54 a Lætare sterilis quæ non paris Gal.4.d
54 c Et erunt omnes docibiles Dei Ioan.6.e
55 a Et qui sitit, veniat: & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis Apoc. 22. d
55 b Dabo vobis sancta Dauid fidelia Act. 13.e
56 c Domus mea domus orationis vocabitur Matth.21.b Marc.11.c Luc.19.g
59 b Contritio & infelicitas in viis eorum Rom.3.e
59 c Galeam salutis assumite Eph. 6. e 1. Thess.5.b
59 d Veniet ex Sion qui eripiat & auertat impietatem à Iacob Rom.11.d
60 c Et portæ eius non claudentur per diem Apoc.21.g
60 d Et ciuitas non eget sole neque luna Apoc.21.g
60 d Nox vltrà non erit Apoc. 22.a
61 a Spiritus Domini super me Lu. 4.c
62 d Dicite filiæ Sion, Ecce rex tuus venit Mat. 21.a
64 b Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, &c. 1.Cor.2.b
65 a Inuentus sum à non quærentibus me Rom.10.d
65 a Tota die expandi manus meas ad populum non credentem Rom. 10. d
65 c Nouos verò cælos, & noua terra 2.Pet.3.c. Apoc. 21. a
66 a Cælum mihi sedes est Act.7.f
66 g Vbi vermis eorum non moritur Marci 9. g

IEREM.

7 b Vos autem fecistis illam speluncam latronum Matt.21.b. Marc. 11.c.Luc.19.g.
9 g Qui gloriatur, in Domino glorietur 1.Corinth.1.d 2. Cor.10.d
10 a Quis non timebit te Domine? Apoc.15.b
17 d Ego sum scrutans renes & corda Apoc.2.f
31 e Vox in Rama audita est Mat. 2. d
31 a Ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios 2.Cor.6. d
31 e Ecce dies venient, dicit Dominus, & consummabo super domum Israel & super domum Iuda testamentum nouum Heb.8.c
31 f Hoc autem testamentum quod testabor ad illos, &c. dabo leges meas in cordibus eorum Hebr. 10. e
51 a Cecidit cecidit Babylon magna Apoc. 18. a

EZECH.

3 a Accipe librum, & deuora illum Apoc. 10. d
20 b Qui fecerit homo viuet in ea Rom. 10. b.
32 b Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum Mat.24.e.
36 e Nomen Dei per vos blasphematur inter Gentes Rom.2.d

DANIEL.

9 g Cùm videritis abominationem desolationis quæ dicta est à Daniele propheta Matth. 24. b. Marc.13. b Luc.21.d

OSEE.

1 d Et erit in loco vbi dictum est eis, Non plebs mea vos, &c. Rom. 9. e
2 d Vocabo non plebem meam, plebem meam Rom.9. e 1. Petr. 2. b

6 c Misericordiam volo & non sacrificium Mat. 9.b.12 a
10 b Tunc incipient dicere montibus, Cadite super nos : & collibus, Operite nos, Luc.23.d
11 a Ex Aegypto vocaui filium meum Matth. 2. c
13 d Absorpta est mors in victoria 1. Cor. 15. g

IOEL.

2 g Et erit in nouissimis diebus, dicit Dominus, effundam de Spiritu meo Actor. 2. c
2 g Omnis enim quicumque inuocauerit nomen Domini, saluus erit Rom. 10. c.

AMOS.

5 g Numquid victimas & hostias obtulistis mihi Act. 7. e
6 a Vae vobis diuitibus Luc 6.d
9 c Post haec reuertar, & reaedificabo tabernaculum Dauid Actor. 15. c

IONAS.

1 a Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus Matth. 12. c Luc. 11. d
3 b Poenitentiam egerunt in praedicatione Ionae Matth. 12. c Luc. 11. d

MICHAE.

5 a Et tu Bethlehem terra Iuda Mat. 2. a
7 b Veni separare hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem Matth. 10. d Lucae. 12. g

AGGAE.

2 b Adhuc semel, & ego mouebo non solum terram, sed & caelum Hebr. 12. g

HABAC.

1 b Videte contemptores, & admiramini, & disperdimini : quia opus operor ego in diebus vestris Act. 13. f
2 a Iustus autem ex fide viuit Rom. 1. c Gal. 3. b

NAHVM.

1 d Quàm speciosi pedes euangelizantium pacem Rom. 10. c.

ZACHAR.

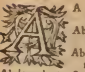
8 c Loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo Ephes. 4. f
9 b Ecce rex tuus venit Matt. 21. a Ioan. 12. b
11 c Et acceperunt triginta argenteos Matth. 27. a
12 c Videbunt in quem compunxerunt Ioan. 19. g.
13 c Percutiam pastorem Matth. 26. c Marci 14. b

MALACH.

1 a Iacob dilexi, Esau autem odio habui Rom. 9. c
3 a Ecce ego mitto angelum meũ Mat. 11. b Marc. 1. a Luc. 7. d Ioan. 1. c
4 b Ipse est Elias qui venturus erat Matth. 11. b
4 b Quid est quod scribae dicunt, quòd Eliam oporteat primùm venire Matth. 17. b Marc. 19. b
4 b Vt conuertat corda patrum in filios Lucae 1. b

HEBRAI-

HEBRAICORVM, CHALDÆORVM,
GRÆCORVMQVE NOMINVM
INTERPRETATIO.

ARON, Mons siue montanus.
Abba, Pater, Syrum est verbum.
Abarim, Transitus plu. nu. siue transeuntes.
Abdemelech, Seruus regis.
Abdenago, Seruus claritatis.
Abdias, Seruus Domini.
Abdon, Seruus.
Abel, per aleph, Luctus, Ciuitas.
Abel, per he, in principio, Vanitas, filius Adam.
Abessalom, Pater pacis.
Abia, Pater Domini.
Abiathar, Pater excellens.
Abigail, Pater exultationis.
Abimelech, Pater rex.
Abinadab, Pater spontaneus.
Absag, Patris ignorantia.
Abner, Patris lucerna.
Abra, Ancilla, Græcum verbum.
Abram, Pater excelsus.
Abraham, Pater multitudinis.
Absalom, Pater pacis.
Acan, Tribulatio.
Accaron, Sterilitas.
Achab, Frater patris.
Achaia, Dolor, vel tristitia.
Achaz, Apprehendens, siue possidens.
Achimelech, Frater meus rex.
Achitob, Frater bonitatis.
Adam, Homo, siue terrenus, aut Rufus.
Adon, Dominus, aut basis.
Adonai, Domini mei, Numero multitudinis. vnum est ex nominibus Dei, quod interpres aliquando posuit pro nomine Dei tetragrammatum.
Adonias, Dominator Dominus.
Aegyptus, Angustiæ, siue tribulationes Hebraicè Misraim.
Aeneas, Laudatus.
Aethiopia, Græcè, ardorem significat. Hebraicè Cus dicitur, id est nigredo vel nigra.
Agabus, Locusta.
Agag, Tectum.
Agar, Peregrina.
Aggæus, Festiuus.
Ahud, Laudans.
Alexander, Auxiliator virilis.
Alexandria, Hebraicè dicitur No. quod interpretatur crudum, siue irritatio.
Allelnia, Laudate Dominum.
Amalec, Populus lambens.
Amam, Mater, Timor eorum.
Aman, conturbans.
Amana, Fides, siue veritas.
Amasai, per aleph, Fortis vel robustus.
Amasai, per ain, Populi munus.
Amelech, Rex.
Amen, Fiat, efficiatur, aut firmum sit.
Aminadab, Populus spontaneus.
Ammon, Populus eius.
Amnon, Fidelis, aut verax.
Amorrhæi, Amari, Rebelles.
Amos, per aleph, Fortis, pater Isaiæ.
Amos, per ain, Oneratus, vnus ex duodecim Prophetis.
Amri, per aleph, Amarus, vel loquens.
Amri, per ain, Manipulus vel dominium, Princeps militiæ Israeliticæ.
Anania, Nubes Domini.
Anathoth, Responsiones, siue cantica.
Andreas, Fortissimus.
Anna, Gratiosa, siue misericors.
Antiochia, pro vehiculo.
Africa Hebraicè Pul dicitur, id est, casus vel ruina, Isaiæ 66. 34.
Africa, Nahum 3. 9. Put Crassa, siue pinguis.
Apostolus, Missus, legatus.
Arabes, Vespertini 2. Par. 26. 2.
Arabes, Psal. 71. 15. Hebraicè Saba id est, conuersio.
Aram, Celsitudo, Sublimitas.
Ararat, Maledictio tremoris.
Arbee, Quatuor.
Architriclinus, Princeps triclinii.
Areopagita, De Colle Martis.
Areopagus, Collis Martis.
Arenna, Arca, vel canticum.
Argob, Gleba, vel Glarea.
Armenia, Hebraicè dicitur Ararat, Maledictio tremoris.
Arnon, Exultans.
Arphaxad, Sanans.
Artaxerxes, Lumen, siue maledictio.
Asaph, Congregans.
Aser, per samech, Vinctus, filius Caath.
Aser, per sin. Beatitudo, siue felicitas, filius Iacob.
Assuerus, Princeps & caput.
Assur, Insidians, siue beatus.
Astaroth, Greges siue diuitiæ.
Athalia, Tempus Domino.
Athenæ, Sine cumulo.
Atralia, Augens vel nutriens.
Aua, Iniquitas.
Axa, Adornata.
Azarias, Auxilium Domini.
Azor, Adiutor.
Azotus, Hebraicè Asdod, Depredatio.

BAal, Idolum, aut dominans.
Baal, Oseæ 10. 24. Arbel legendum, id est, pugnauit Deus.
Baalim, Idola, Dominantes.
Babel, Confusio, Commistio.
Bala, Inueterata, Turbata, ancilla Rachel, per he in fine.
Bala, Deglutiens, Destruens, Vrbs, per ain in fine.
Balaam, Vetustas populi.
Balac, Destruens.
Banaias, Filius Domini.
Barac, Fulgur.
Barachias, Benedicens Dominum.
Bariona, Filius columbæ.
Barnabas, Filius consolationis,
Barsabas, Filius conuersionis.
Barthimæus, Filius cæcus.
Bartholomeus, filius suspendentis aquas.
Baruch, Benedictus.
Bathuel, Filiatio Dei.
Batus, Mensura liquidorum.
Beel-phegor, Idolum hiatus.
Beel-zebub, Idolum muscæ.
Beera, Puteus.
Behemoth, Iumenta, Quadrupedia.
Bel, Vetustus.
Bela, Deglutiens, Destruens.
Belial, Peruersus, Absque iugo,
Ben-ennom, Filius diuitiarum suarum.
Beniamin, Filius dexteræ.
Ben-oni, filius doloris mei.
Bera, Puteus.
Beresith, In principio. Sic vocatur primus liber legis.
Bersabee, Puteus iuramenti.
Beth-abara, Domus transitus.
Beth-ania, Domus obedientiæ vel afflictionis.
Beth-auen, Domus vanitatis.
Beth-dagon, Domus frumenti.
Beth-el, Domus Dei.
Bether, Diuisio.
Beth-lehem, Domus panis.
Beth-phage, Domus oris vallium.
Beth-phogor, Domus hiatus.
Beth-sabee, Domus iuramenti, Ciuitas.
Beth-saida, Domus frugum.
Beth-sames, Domus solis.
Bethul, Virgo.
Bezec, Fulgur.
Boanerges, vel iuxta S. Hieronymum Banerem, Filii tonitrui.
Booz, In fortitudine.
Borith, Herba in qua est acrimonia saporis.
Bosor, Munitio.
Bosra, idem.

C.

CAath, Congregatio, Obtusio.
Cades, Sanctitas.
Cain, Possessio, Possessus.
Caleb, quasi Cor.
Cana, Zelus, Æmulatio.
Cananæus, id est, ex Cana vico Galilææ.
Capharnaum, Ager pœnitentiæ.
Cappadoces, Hebraicè, Caphthorim, id est sphærulæ.
Cariath-iarim, Ciuitas siluarum.
Cariath-sepher, Ciuitas litterarum.
Carmel, Cognitio circumcisionis, vel agnus circumcisus.
Carthaginenses, Hebraicè Tharsis, id est, Contemplatio gaudii.
Cedar, Nigredo, Tristitia.
Cedes, Sanctitas.
Cedron, Denigratus, Tristis.
Cephas, Petrus à petra, Syrum.
Cetura, Aromatizans.
Chæreas, Lætus.
Chaldæa, Hebraicè Chasdin, id est, Quasi dæmones.
Cham, Calidus, Calor.
Chanaam, Mercator, Negotiator.
Charmel, idem quod Carmel.
Cherub, Quasi magister.
Chodchod, Iaspis.
Choræi, Furores.
Christus, Vnctus.
Chus, Æthiops.
Cin, Possessio, Emptio.
Cinoth, Lamentationes.
Cis, Durus, Stipula.
Cleophas, Gloria omnis.
Cœlesyria, Curua Syria.
Colossenses, Supplicio affecti.
Corban, Corbana, Donum, Oblatio.
Core, Caluus, Caluitiũ, per heth in fine.
Core, per aleph in fine, Vocans, Legens, 1. Par. 9. 19.
Corozaim, Hic est mysterium.
Cosbi, Mendax.
Cyprus, Pulchra.
Cyrus, Quasi miser.

D.

DAgon, Frumentum.
Dalila, Paupertas.
Damascus, Sanguinis succus.
Damascus, 1. Reg. 16. b. Similitudo incendii, Heb. Dumesec.
Dan, Iudicans, siue Iudicium.
Daniel, Iudicium Dei.
Darius, Requirens.
Darmascus, Generationis procuratio.
Dathan, Ritus, Lex.
Dauid, Dilectus.
Debora, Apes, Verbum.
Decapolis, Decem ciuitatum, sub regio.
Diabolus, Criminator, Calumniator.
Diabolus, Habacuc 3. a. 4. Hebr. Reseph, id est, Volucris, Flamma.
Dibre haiamim, Verba dierum.
Didymus, Gemellus.
Dina, Iudicium, vel Iudicans.

Dionysius, Diuinitus ſtillatus.
Diralaſſum, Duo maria.
Doeg, Solicitus, Anxius.
Dor, Generatio.
Dura, Generatio, vel Habitatio.

E.

EBal, Aceruus vetuſtatis.
Eccleſiaſtes, Concionator.
Eden, Voluptas, Deliciæ.
Edom, Rufus.
Eglon, Vitulus.
Elcana, Deus zelotes.
Eleazar, Dei adiutorium.
Elehanan, Dei gratia ſiue miſericordia.
Eliacim, Dei reſurrectio.
Elias, Deus Dominus.
Eliezer, Dei adiutorium.
Elimelech, Deus meus rex.
Eliſabeth, Deus iuramenti.
Eliſæus, Dei ſalus, Deus ſaluans.
Elle haddebarim, Hæc ſunt verba ſic incipit quintus liber Legis.
Elnathan, Deus dedit.
Emmanuel, Nobiſcum Deus.
Emmaus, Timens conſilium.
Enac, Gigas, Torques.
Encænia, Renouatio, Dedicatio.
Ennom, Ecce illi.
Enos, Homo, vel Vir.
Ephraim, Frugifer, Creſcens.
Ephraim, Hebraicè Ephra, id eſt, Puluerulenta, ſiue Plumbea; 2. Reg. 13. b, 7.
Ephrata, Vbertas, ſiue Frugifera.
Ephron, Puluis.
Eſau, Faciens, Operans.
Eſdras, Adiutor, Atrium.
Eſther, Occulta, Abſcondita.
Etam, Auis eorum.
Etham, Fortitudo eorum.
Eubulus, Prudens.
Ezechias, Fortitudo Domini.
Ezechiel, Fortitudo Dei.
Ezriel, Auxilium Dei.

G.

GAbaa, Collis.
Gabriel, Vir Deus, aut Dei.
Gad, Felix, Accinctus.
Gadgad, Felicitas felicitatis, Accinctus exercitus.
Galaad, Abiectio.
Galaad, Aceruus teſtimonii.
Galatæ, Lactantes.
Galgal, Rota, Reuolutio.
Galilæa, Volubilis.
Gazer, Præciſio.
Gazophylacium, Vbi theſauri templi ſeruabantur.
Gebal, Terminus.
Gedeon, Conterens.
Gehenna, Vallis triſtitiæ.
Gehennon, Vallis contriſtans.
Gelboe, Reuolutio inueſtigationis.
Gerſom, Aduena ibi.
Gerſon, Exilium eius.
Gibli, Termini.
Gihon, Pectus, Exitus.
Gog, Tectum.
Golgotha, Caluaria, vbi capita mortuorum reponuntur.
Goliath, Tranſmigratio.
Gomor, Genus menſuræ.
Gomorrha, Populus rebellis.
Græci, Hebraicè, Ieuanim, id eſt, Deceptores.

H.

HAbacuc, Luctator,
Hananias, Gratia Domini.
Haram, Deſtructus.
Hauoth iair, Oppida illuminationis.
Hebal, Aceruus vetuſtatis.
Heber, Socius, Particeps, per heth in principio.
Heber, per ain, Tranſitus.
Hebræus, Tranſiens.
Hebron, Societas.
Hele, Oblatio.
Heliopolis, Hebraicè dicitur On, id eſt; Dolor.
Henoch, Dedicatus.
Hermon, Deſtructio.
Heſron, Sagitta exultationis.
Heua, Viua, Viuens.
Hierapolis, Sacra ciuitas.
Hieronymus, Sacrum nomen.
Holofernes, Fortis dux.
Hor, Mons.
Horeb, Deſertum.
Horma, Deſtructio.
Hur, Libertas.
Hus, Conſilium.
Hymenæus, Carmen nuptiale.

I.

IAbel, Defluens.
Iabes, Siccitas, per ſin, in fine.
Iabes, Triſtitia, per ſade in fine.
Iacob, Supplantator.
Iahel, Aſcendens, Damula.
Iahiel, Viuit Deus.
Iairitis, Illuminatus.
Iamin, Dextera, vel Dexter.
Iapheth, Dilatatus.
Iaſon, Sanans.
Iauan, Deripiens.
Ichabod, Vbi gloria, Væ gloriæ.
Idumæa, Rufa, Terrena.
Iebus, Conculcatio.
Iechonias, Præparatio Domini.
Iehu, Ipſe, Exiſtens.
Iehus, Tinea corroſus, per ſin.

Iehus, 1. Par. 8. b. 10. Consilians, per sade.
Iemini, Dextera, vel Dexter.
Iephthe, Aperiens.
Ierameel, Misericordia Domini.
Ieremias, Celsitudo Domini.
Iericho, Luna, Mensis.
Ierobaal, Impugnans idolum.
Ieroboam, Impugnans populum.
Ierosolyma, Visio pacis, Visio perfecta.
Ierusalem, idem.
Iesse, Ens Existens.
Iesboc, Est vacuus.
Iesus, Hebraicè Iehosua, Dominus saluator.
Iethro, Excellens.
Iezonias, Auscultatio Domini.
Iezrahel, Semen Dei.
Indus, id est, De India Hebraicè dicitur, Hodu, id est, Laudatio.
India, Iob 28. c. 13. Hebraice Ophir, id est, Cinis.
Ioab, Paternitas, Habens patrem.
Ioachaz, Domini apprehensio.
Ioachaz, 2. Par. 34. b. 8. Apprehendens.
Ioachin, Domini præparatio.
Ioacim, Domini resurrectio.
Ioas, Diffidens, Desperans.
Ioas, Domini ignis, 4. Reg. 11. d. 21. Hebr. Iehoas.
Ioas 1. Par. 7. b. 8. & 27. d. 28. Tinea corrosus, per ain.
Iob, Dolens, Gemens.
Ioel, Volens Incipiens.
Iohanan, Gratiosus, Pius, Misericors.
Iohannes, idem.
Ionas, Columba.
Ionadab, Spontaneus.
Ionathan, Domini donum, filius Saul.
Ioram, Excelsus.
Iordanis, Fluuius iudicij.
Iosaphat, Dominus iudex.
Ioseph, Augmentum.
Ioseph, Psal. 80. a. 2. Domini augmentum, Heb. Iehoseph.
Iosias, Ignis Domini.
Iosue, Dominus Saluator.
Isaac, Risus.
Isai, Munus, aut Ens.
Isai, 1. Par. 2. b 13. Vir meus.
Isaias, Domini salus.
Isboseth, Vir confusionis.
Iscariotes, Vir occisionis.
Ismahel, Exauditio Dei.
Israel, Præualens Deo.
Issachar, Est merces, Præmium.
Ithamar, Insula palmæ.
Iubileus, Buccina.
Iudas, Laudatio.
Iulius, Lanuginosus.

L.

LAban, Albus, Candidus.
Lamech, Pauper, Humiliatus.
Lapidoth, Fulgura.
Lazarus, Dei adiutorium.
Lechi, Maxilla.
Leci, Lex.
Leui, Copulatus.
Leuiathan, Copulatio, Societas sua.
Lia, Laboriosa, Fatigata.
Libanus, Candidus.
Libya, Hebraicè Lubim, Cor maris.
Lithostrotos, Lapidibus stratus.
Lot, Inuolutus, Colligatus.

M.

MAacha, Attrita.
Maasias, Opus Domini.
Maceda, Incendium.
Madian, Iudicium, Litigans.
Magdalena, Magnifica.
Magi, Sapientes, vel Philosophi.
Malachias, Nuntius meus.
Malaleel, Laudans Deum.
Malchus, Rex.
Mammona, Pecunia, Diuitiæ.
Mamzer, De scorto natus.
Manahem, Consolator.
Manasses, Oblitus, Obliuio.
Manue, Requies.
Mara, Amara.
Mardochai, Amara contritio.
Maria, Exaltata, Amaritudinis mare.
Martha, Prouocans.
Massa, Onus.
Maspha, Specula.
Mathusael, Mortem suam postulans.
Matthæus, Donatus.
Melchias, Rex Dominus.
Melchisedec, Rex iustitiæ.
Melchisua, Rex saluator.
Mesollam, Pacificus.
Mesopotamia, Regio sic dicta, quòd duobus fluuiis, Euphrate & Tigre ambiatur.
Micha, Pauper.
Michael, Quis sicut Deus?
Michæas, idem.
Michol, Quis omnia?
Miphiboseth, De ore ignominia.
Misael, Quis postulatus?
Misle, Prouerbia, nomen libri.
Mispbat, Iudicium.
Mna, Libra, Talentum.
Moab, De patre.
Moria, Amaritudo.
Mosa, Azymum, per sade.
Mosa 1. Par. 8. a. 9. Onus.
Moyses, Attractus (sub. de aquis.)
Mysia, Scelesta.

N.

NAaman, Pulcher.
Nabal, Stultus.
Nabo, Loquela, Prophetia.

Naboth, idem.
Nabuchodonosor, Planctus iudicii.
Nachor, Raucus, Aridus.
Nadab, Spontaneus.
Nahasson, Coluber, Serpens.
Nahum, Consolator.
Naim, Pulcher.
Nathan, Donatus.
Nathanael, Donum Dei.
Nazaræi, Separati, Sanctificati.
Nazareth, Sanctificata, Separata. Si autem per sade scribatur, Custodita vel Florida interpretatur.
Neapolis, Noua ciuitas.
Nehemias, Consolatio.
Nehustan, Aeneum.
Nemrod, Rebellis.
Nephthali, Aequiparatio.
Niniue, Pulchra.
Noe, Cessatio, Requies.
Nooma, Decora.

O.

OBadias, Seruus Domini.
Obed, Seruus.
Obed-edom, Seruus hominis.
Ochozias, Apprehensio.
Odollam, Testimonium illis.
Og, Sub cinericius panis.
Olla, Eleuatio, Holocaustum.
Onam, Dolor.
Onana, Dolor, Iniquitas.
Onesimus, Vtilis.
Oolla, Tabernaculum.
Ophni, Pugnus, Pugillus.
Oreb, Coruus.
Osee. Saluator.
Oza, Fortitudo.
Ozias, Fortitudo Domini.
Oziel, Fortitudo Dei.

P

PAlæstina, Consperfa (sub. cinere.)
Paracletus, Consolator, Aduocatus.
Parasceue, Præparatio.
Pascha, Transitus.
Pentateuchus, Quinque volumina.
Pentecoste, Quinquagesima (sub. dies.)
Petrus, Saxum, Petra.
Phacee, Aperiens.
Phanuel, Videns Deum.
Pharao, Dissipans.
Phares, Diuisio, filius Iudæ.
Phares per sin, 1. Par. 7. d. 16. Eques.
Pharisæi, Diuisi.
Phase, Transitus.
Phasga, Collis.
Philisthæa, Consperfa cinere.
Phinees, Facies confidentiæ.
Phogor. Hiatus.
Phul, Aphrica.
Pigmæi, Hebraicè dicuntur Gamadim.
Probatica, Ouina, locus vbi pecora sacrificanda tenebantur.
Proselytus, Aduena, peregrinus.

R.

RAab, Psal. 86. a. 4. Superba, Fortis.
Rabba, Multa, Grandis.
Rachel, Ouis.
Raguel, Pastor Dei.
Rahab, Lata, Dilatata.
Ram, Excelsus.
Ramesses, Tonitruum tineæ.
Raphael, Medicina Dei.
Raphaim, Gigantes, Medici.
Rebecca, Saginata.
Rebla, Reblatha, Rixa.
Rechab, Quadriga.
Remmom, Malum granatum.
Respha, Extensio.
Roboam, Dilatans populum.
Roma, Excelsa, Sublimis.
Ruben, Videns filium.
Ruma, Excelsa.
Ruth, Saturata.

S.

SAaph, Cogitans.
Saba, per sin, Conuersio, Captiuitas.
Saba, per samech, Circuitio.
Sabaoth, Exercitus in plurali.
Sabatha, Circuitus.
Sabbatismus. Requies, Cessatio.
Sabbatum, idem.
Sadducæi, Iusti.
Sadoc, Iustus.
Sale, Missio.
Salem, vel Sallem, Pax.
Salmanasar, Pax ligata.
Salmon, Pacificus.
Salomith, idem, f. g.
Salomon Pacificus.
Salphaad, Vmbra formidinis.
Samaria, Custodia, Adamas.
Samson, Sol eius, Nominis iteratio.
Samuel, Positus à Deo.
Saphan, Hericius, Cuniculus.
Saphat, Iudicans.
Sara, per he in fine, Domina, vxor Abrahæ.
Sara, per heth in fine, Odorans, Domina odoris.
Sarai, Domina mea.
Sarephtha, Angustia buccellæ.
Saron, siue Sarona, Planities.
Satan, Aduersarius.
Saul, Postulatus, Commodatus.
Saul, 1. Reg. 9. a. 2. Hebraicè Sual, Vulpes.
Scenopegia, Festum tabernaculorum.
Schibboleth, Spica.

Sedechias,

FINIS.

INDEX

INDEX BIBLICVS,

QVI RES EAS DE QVIBVS IN facris Bibliis agitur, Ad certa Capita, alphabeti ordine digefta, reuocatas, fumma breuitate complectitur.

IN hoc Bibliorum Indice, Candide Lector, primus numerus, libri caput denotat; proximè deinde fequentes vſque ad hoc †, vel (ſi hoc ſignum non adſit) ad proximam vſque ſequentis libri citationem ſunt verſuum in eodem capite ſignatorū notæ. Exempli gratia in voce AARON, Exod. 4. 14 16. 30 † 5. 1 † 6. 13 † 7. 1. 2. *legendum eſt*: Exod. cap. 4. verſ. 14. verſ. 16. & verſ. 30. *Item cap.* 5. *verſ.* 1. *cap.* 6. *verſ.* 13. *cap.* 7. v. 1. & 2. *Cùm autem aſteriſcus ſeu ſtella in hunc modum* (Leu. 8.*) *numero apponitur, indicium eſt, rem de qua agitur, per plures verſus in eo capite tractari: vel ſignificat locum illum eſſe inter reliqua diligentiùs notandum. Porrò ſi quod quæris in verſu hîc notato contingat non adeò perſpicuè inueniri, tum aliquot ex propinquis verſibus antecedentibus vel ſequentibus tibi erunt perluſtrandi. In librorum nominibus ad faciliorem & certiorem diſtinctionem id obſeruatum eſt, vt Eccleſ. Eccleſiaſten, Eccli. verò Eccleſiaſticum notet.*

B.

 U.

74.

2. 1. Ioan. 1. 9 † 5. 20. Heb. 20. 23. Apoc. 3. 7. 14.

Deus est in essentia vnus, præter quem non est alius, Exod. 3. 14 Deut. 4. 35. † 6. 4 † 7. 9 † 10. 17 † 32. 39. 2 Reg. 7. 22. 3. Reg. 8. 60 † 18. 36. 1. Paralip. 19. 20. Sapien. 12. 13. Isa. 37. 16 † 43. 10 † 44. 6. 24 † 45*. † 46. 9. Osee 13. 4. Tob. 8. 20 † 13. 4. Eccli. 36. 5. Marc. 12. 29. Ioan. 17. 3. 1. Cor. 8. 6 † 12. 6. Gal 3. 20. Eph. 4. 6. 1. Tim. 2. 5.

Deus est trinus in personis, & vnus in essentia, vide Trinitas.

Deus æternus est, nec principium habet, nec finem: sed est ipse principium & finis, Gen. 21. 33. Exod. 15. 18. Iob. 36. 26. Isa. 41. 4 † 43. 10 † 44. 6 † 48. 12. † 57. 15. Dan. 7. 9. Rom. 16. 26. Heb. 1. 8. Apoc. 1. 8. 17 † 21. 6 † 22. 13.

Deus nouit, audit, & videt omnia, Exod. 3. 19. Num. 12. 2 Deut. 31. 21. 1. Reg. 2. 3 † 16. 7. 2. Paral. 16. 9. Iob 14. 6 † 22. 11 † 28. 24 † 31. 4 † 42. 2. Psal. 7. 10 † 32. 13 † 37. 10 † 89. 8 † 130. 8. Prou. 5. 21 † 15. 3. 11 † 24. 12. Isa. 29. 15 † 40. 27 † 48. 4. Ierem. 1. 5 † 7. 11 † 17. 10 † 23. 24 † 32. 19. Ezech. 11. 5. Eccli. 16. 15. † 17. 13 † 23. 27 † 39. 24. 27 † 40. 9. Sapien. 1. 10. 2. Mach, 9. 5 † 12. 22. Matt. 6. 4 † 21. 2. Marc. 2. 8 † 14. 13. Luc. 22. 10. Ioan. 1. 47 † 13. 21 † 16. 30 † 21. 17. Actor. 15. 8. Rom. 8. 27. 1. Thessal. 2. 4. 1. Ioan. 3. 20. Heb. 4. 13. Apoc. 2. 23.

Deum nemo videre potest, Exod. 33. 20. Deut. 4. 12. Ioan. 1. 18 † 6. 46. 1. Ti. 6. 16. 1. Ioan. 4. 12.

Deus & diuina omnia non possunt humana industria aut ingenio comprehendi, Exod. 33. 20. 3. Reg. 3. 5. Iob. 32. 8. Psalm. 93. 10 † 118*. † 142. 8. 1. Isa. 22. 22 † 54. 13. Matth. 11. 25 † 13. 11 † 16. 17 Luc. 8. 10 † 10. 21 † 24. 44. Ioan. 1. 10 † 3. 3 † 6. 44. 65 † 14. 8. 17 † 17. 6. Actor. 16. 14. Rom. 1. 19 † 11. 33. 1. Cor. 2*. Galat. 1. 11. 1. Tim. 6. 16. Apoc. 3. 7.

Deus est immensus & incircumscriptus, 3. Reg. 8. 27. 2. Par. 2. 6 † 6. 18. Iob 11, 8. Psalm. 138. 7. 10. Isa. 6. 3 † 66. 1. Ier. 23. 24. Amos 9. 2. Sap. 1. 7. Matt. 5. 35. Actor. 7. 48 † 17. 24.

Deus testatur se Deum, id est, saluatorem & consolatorem Israëlis, omniumque eorum qui ritè ipsum colunt & inuocant, Gen. 17. 1. 7. Exod. 6. 2 † 20. 2. † 29. 45. Leuit. 26, 11. Psal. 17, 3 † 40. 6. Isa. 30, 19. Ierem. 31. 33 † 32. 38. Ezech. 37. 27. Ioan. 10. 17.

Deus est Dominus ac creator cæli & terræ, vide Creator.

Deus nihil eorum quæ fecit, odit, Sapien. 11. 25.

Deus est index totius mundi, reddens vnicuique mercedem pro merito, Gen. 18. 25. Deu. 10. 17. Iob. 34. 11. Psalm. 7. 9 † 61. 13 † 93. 2 † 95. 13. Isa. 11. 3. Eccli. 35. 22. 27. Ierem. 17. 10 † 25. 14. Matth. 16. 27 † 25. 31. Actor. 17. 31. Rom. 2. 6. 2. Tim. 4. 8. Heb. 12. 23.

Dei misericordia, patientia, charitas, sapientia, verbum, quære suis quæque locis.

Deo soli attributa, subinde in scripturis & aliis per cōmunicationem tribuuntur, vt vocabulum, Deus, soli Deo tribuitur, Deut. 6. 4 † 32. 39. 1. Reg. 2. 2. Psal. 85. 10. 2. Mach. 7. 38. Marc. 12. 29. aliis tribuitur, Exod. 7. 1 † 22. 8. 1. Reg. 28. 13. Psalm. 46. 10 † 81. 6.

Deus solus bonus, Matt. 19. 7. Luc. 18. 19. aliis tribuitur bonitas, Gen 1. 31 † 3. 6 † 49. 15. Num. 14 7. 1. Regum 29. 9. 2. Reg. 18, 27. 1. Paral. 28, 8. Tob. 12. 8. Iud. 12. 12. 14. Psalm. 110. 10 † 146. 1. Prouerb 18. 22 † 22. 1. Eccles. 7. 2. Sap. 8. 19. Eccli. 14. 5. Ierem. 7. 3. Matth. 7. 17. Marc. 9. 50. Luc. 6. 45.

Deus solus sanctus, 1. Reg. 2. 2. aliis sanctitas tribuitur, Exod. 3. 5 † 12. 16 † 22. 31 † 28, 2 † 29, 29, 31 † 30, 29 † 35, 2. Leuit. 11. 44. Num. 16. 5. Deut. 6. 7. Iosue 5. 15. 2. Reg. 22. 26. 4. Regum 4. 9. Iudith 8. 29. Psalm. 5. 8. Matth. 7. 6. Rom. 7. 12.

Deus solus fortis, 1. Reg. 2. 2. aliis fortitudo attributa, Gen 32. 28 † 49, 14 Psalm. 53, 5. Cant. 3. 7. Isa. 19. 14. Ierem. 9. 23. Matth. 12. 29. Marc. 3. 27. Luc. 11. 21. Heb 11. 34. 1. Petr. 5. 9.

Deus solus iustus, 2. Mach. 1. 25. alij quoque iusti, Genes. 7. 2 † 18. 23. Psalm. 33. 16 † 36 29. 30. Prou. 8. 8. Sap. 5. 16. Matth. 1. 19 † 10. 41 † 25. 46. Luc. 1. 6. Rom. 1. 17.

Deus solus pius, Apoc. 15. 4. alij etiam pij, 1. Petr. 2, 9.

Deus solus beatus, 1. Tim. 6. 15.

alij beati, Gen. 30. 13. Psalm. 1, 1 † 32, 1, 2 † 40, 1 † 118, 1 † 126, 1. Matth. 5*. † 16. 17 † 24, 46. Luc. 1, 45 † 14, 14. Iacob. 1. 1.

Deus solus potens, 1. Tim. 6, 15.

alij potentes, Exod. 18, 21. Psalm. 111, 2. Luc. 1, 52. Act. 8, 27 † 18, 24.

Deus solus immortalis, 1. Tim. 6, 16.

aliis tribuitur immortalitas, Sap. 1, 15 † 4, 1 † 8, 17.

Deus facit mirabilia solus, Psalm. 71. 18 † 135, 4. Eccles. 11, 4.

alij quoque faciunt mirabilia, Deut. 34, 12. Eccli. 31, 9 † 48, 4, 15.

Deus solus nouit arcana animi cogitationes, 3. Reg. 8, 39. 2. Par. 6. 30.

alij quoque nouerunt, 1. Reg. 9. 19. 4. Reg. 5. 26.

Deus solus peccata remittit, Luc. 5. 21. dimittunt & alij, Matth. 18. 18. Ioan. 20. 23.

Deo

F.

H

Isa.

IVDAS

L.

Malum

&

Obla-

Rom.

Q.

R.

SILE-

T.

Z.

FINIS.

ORDO LIBRORVM VETERIS TESTAMENTI.

ORDO LIBRORVM NOVI TESTAMENTI.

Assertio collationis Doctorum Parisiensium præsentis exemplaris vtriusque Testamenti cum Romano Sixti V. & postea Clementis VIII. iussu edito.

NOS Academiæ Parisiensis infra scripti Doctores Theologi, Testamur præsentem sacrorum Bibliorum editionem, diligentiori oculo cum exemplaribus Auctoritate summorum Pontificum olim editis fuisse verbo ad verbum sedulò à nobis collatam, nec quidquam dissimile tam in corpore quàm in marginibus repertum. In cuius rei fidem, quarta Iulij anni Domini 1629. Parisiis subsignauimus.

I. DREVX.

C. DE LA HAYE, Benedictinus, Domus Dei Parisiis Magister.

LVTETIÆ PARISIORVM,
Ex Typographia PHILIPPI GAVLTIER. 1629.

INDEX EPISTOLARVM ET Euangeliorum Missalis Romani.

Dominica sexta post Epiphaniam.

Epist. Gratias agimus Deo. 1. Thess. 1.
Euang. Simile est regnum cælorum grano sinapis. Matth. 13.

Dominica in Septuagesima

Epist Nescitis, quòd hi qui in stadio currunt. 1. Cor. 9. d
Euang. Simile est regnum cœlorum homini patrifamilias Matth. 20.

Dominica in Sexagesima.

Epist. Libenter suffertis 2. Cor. 11. d
Euang. Cùm turba plurima conueniret. Luc. 8. a

Dominica in Quinquagesima.

Epist. Si linguis hominú loquar. 1. Cor. 13.
Euang. Assumpsit Iesus duodecim discipulos suos. Luc 18. e

Feria quarta Cinerum.

Epist. Conuertimini ad me. Ioël. 2. b
Euang. Çùm ieiunatis. Matth. 6. e

Feria quinta.

Epist. Aegrotauit Ezechias Isa. 38.
Euang. Cùm introisset Iesus Capharnaum. Matth. 8.

Feria sexta.

Epist. Clama, ne cesses. Isa. 58.
Euang. Audistis quia dictum est antiquis. Matth. 5. b

Sabbato.

Epist. Si abstuleris de medio tui catenam. Isai. 58.
Euang. Cùm seró esset factum, ad finem vsque capitis. Marc. 6. f

Dominica prima in Quadragesima.

Epist. Hortamur vos. 2. Cor. 6
Euang. Ductus est Iesus in desertum. Mat. 4.

Feria secunda

Epist. Ecce ego requiram oues. Ezech. 34.
Euang. Cùm venerit filius hominis in maiestate sua. Matth. 25.

Feria tertia.

Epist. Quærite Dominum, dum inueniri potest. Isa. 55.
Euang. Cùm intrasset Iesus Ierosolymam. Matth. 21. b

Feria quarta quatuor temporum Quadragesimæ.

Epist. Ascende ad me in montem. Exod. 24.
Item alia Epistol. Venit Elias in Bersabee Iuda. 3. Reg. 19.
Euang. Magister, volumus à te signum videre. Matth. 12.

Feria quinta.

Epistola, Factus est sermo Domini ad me dicens. Ezech. 18.
Euang. Egressus Iesus secessit in partes Tyri. Matth. 15. c

Feria sexta quatuor temporum Quadragesimæ.

Epist. Anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Ezech. 18. d
Euangel. Erat dies festus Iudæorum. Ioan. 5.

Sabbato quatuor temporum Quadragesimæ.

Epist. Quando compleueris decimam cunctarum frugum tuarum. Deuteron. 26. c
Item alia epistol. Si custodieritis mandata. Deut. 11. c
Item alia epist. Orationem faciebant Sacerdotes. 2. Machab. 1. e
Item alia epistol. Miserere nostri Deus omnium. Eccle. 36.
Item alia epist. Angelus Domini descendit cum Azaria. Dan. 3. e
Item alia epist. Rogamus vos, corripite inquietos. 1. Thess. 5. e
Euang. Assumpsit Iesus Petrum & Iacobú. Matth. 17.

Dominica secunda in Quadragesima.

Epist. Rogamus vos & obsecramus in Domino Iesu. 1 Thess. 4.
Euang. Assumpsit Iesus Petrum & Iacobum. Matth. 17.

Feria secunda

Epist. Orauit Daniel Dominum, dicens, Dominus Deus noster qui eduxisti populum. Dan 9. c
Euang. Ego vado & quæretis me. Ioan. 8. c

Feria tertia.

Epist. Factus est sermo Domini ad Eliam Thesbiten dicens, Surge & vade in Sarephta. 3. Reg. 17. b
Euang. Super Cathedram Moysi. Matth. 23.

Feria quarta.

Epist. Orauit Mardochæus ad Dominum. Esther. 13. c
Euang. Ascendens Iesus Ierosolymam assumpsit duodecim discipulos suos secreto. Matth. 20. b 17.

Feria quinta.

Epistol. Maledictus homo qui confidit in homine. Hier. 17.
Euang, Homo quidam erat diues. Luc. 16. d

Feria sexta.

Epist. Dixit Ioseph fratribus suis, Audite somnium meum. Genes. 37.
Euang. Homo erat paterfamilias qui plantauit vineam. Matth. 21.

Sabbato.

Epist. Dixit Rebecca filio suo Iacob. Ge. 27.
Euang. Homo quidam habuit duos filios. Luc. 15 e

Dominica tertia in Quadragesima.

Epist. Estote imitatores Dei. Ephes. 5.
Euangel. Erat Iesus eiiciens dæmonium. Luc. 11. b

Feria secunda.

Epistol. Naaman princeps militiæ regis Syriæ. 4. Reg. 5.
Euang. Vtique dicetis mihi hanc similitudinem Luc. 4. d

Feria tertia.

Epistol. Mulier quædam clamabat ad Elisæum. 4. Reg 4.
Euangel. Si peccauerit in te frater tuus. Matth. 18. e

In Octaua Corporis Christi.

Epis. Ego enim accepi a Domino. 1. Cor. 11.
Euang. Caro mea verè est cibus. Ioan. 6. f

Dominica tertia post Pentecost.

Epist. Humiliamini sub potenti manu Dei. 1. Pet. 5.
Euangel. Erant appropinquantes ad Iesum publicani. Luc. 15.

Dominica quarta post Pentecost.

Epist. Existimo, quòd non sunt condignæ. Rom. 8. d
Euang. Cùm turbę irruerēt in Iesum. Luc. 5

Dominica quinta post Pentecost.

Epist. Omnes vnanimes in oratione estote. 1. Pet. 3. b
Euangel. Amen dico vobis nisi abundauerit. Matth. 5. e

Dominica sexta post Pentecosten.

Epist. Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu. Rom. 6.
Euāg. Cùm turba multa esset cū Iesu. Marc. 8.

Dominica septima post Pentecost.

Epist. Humanum dico propter infirmitatem. Rom. 6. e
Euang. Attendite à falsis prophetis. Mat. 7. e

Dominica octaua post Pentecost

Epist. Debitores sumus non carni. Rom. 8.
Euang. Homo quidam erat diues, qui habebat villicum. Luc. 16.

Dominica nona post Pentecost.

Epist. Non simus concupiscentes malorum, 1. Cor. 10. b
Euang. Cùm appropinquaret Iesus Ierusalem, videns Ciuitatem. Luc. 19. f

Dominica decima post Pentecost.

Epist. Scitis quoniā gentes essetis. 1. Cor. 12.
Euang. Dixit Iesus ad quosdā qui in se confidebant tamquam iusti. Luc. 18.

Dominica vndecima post Pentecost.

Epistol. Notum vobis facio euangelium. 1. Cor. 15. b
Euang. Exiens Iesus de finibus Tyri. Mar. 7. d

Dominica duodecima post Pentecost.

Epist. Fiduciam talem habemus. 2. Cor. 3. b
Euang. Beati oculi, qui vident quæ vos videtis. Luc 10. d

Dominica decimatertia post Pentecost.

Epistol. Abrahæ dictæ sunt promissiones. Galat. 3. e
Euang. Dum iret Iesus in Ierusalem transibat. Luc. 17.

Dominica decimaquarta post Pentecost.

Epist. Spiritu ambulate. Galat. 5. e
Euang. Nemo potest duobus dominis seruire. Matth. 6. e

Dominica decimaquinta post Pentecost.

Epist. Si Spiritu viuimus. Galat. 5. d
Euang. Ibat Iesus in Ciuitatem, quæ vocatur Naim. Luc. 7. b

Dominica decimasexta post Pentecost.

Epist. Obsecro vos ne deficiatis. Ephes. 3. c
Euangel. Cùm intraret Iesus in domum cuiusdam principis. Luc. 14.

Dominica decimaseptima post Pentecost.

Epist. Obsecro vos ego vinctus in Domino. Ephes. 4.
Euangel. Accesserunt ad Iesum Pharisæi, & interrogauit. Matth. 22.

Feria quarta quatuor temp Septemb.

Epist. Ecce dies veniunt. Amos. 9. d
Alia Epist. Congregatus est omnis populus. Nehem. vel 2 Esdr. 8.
Euang. Respondēs vnus de turba. Marc. 9. c

Feria sexta quatuor temp. Septemb.

Epist. Cōuertere Israel ad Dominū. Osee 14.
Euang. Rogabat Iesum quidam Pharisæus. Luc. 7. e

Sabbato quatuor temp. Septembris.

Epist. decimo die mensis huius septimi. Leuit. 23. d
Alia Epist. A quinto decimo die mensis septimi. Leuit. 23. f
Alia Epist. Domine Deus noster. Mich. 7. c
Alia Epist. Factum est verbum Domini ad me. Zachariæ. 8 c
Alia Epist. Angelus Domini descendit cum Azaria. Dan. 3. e
Alia Epist. Tabernaculum factum est primū. Hebr. 9.
Euang. Dicebat Iesus turbis similitudinem hanc: Arborem fici habebat, &c. Luc. 13. b

Dominica decima octaua post Pentecost.

Epist. Gratias ago Deo meo semper pro vobis. 1. Cor. 1.
Euang. Ascendens Iesus in nauiculam transfretauit. Matth. 9.

Dominica decima nona post Pentecost.

Epist. Renouamini spiritu mentis vestræ. Ephes. 4. e
Euang. Simile factū est regnum cælorum homini regi qui fecit nuptias filio suo. Mat. 22.

Dominica vigesima post Pentecost.

Epist. Videte quomodo cautè ambuletis. Ephes. 5. d
Euang. Erat quidam regulus. Ioan. 4. g.

Dominica vigesimaprima post Pentecost.

Epist. Confortamini in Domino. Ephes. 6 b
Euang. Simile est regnum cælorum homini regi qui voluit rationem ponere cum seruis suis. Matth. 18 d

Dominica vigesima secunda post Pentec.

Epist. Confidimus in Domino Iesu. Phil. 1. b
Euang. Abeūtes Pharisæi consilium inierūt. Matth. 22. b

Dominica vigesima tertia post Pentecost.

Epist. Imitatores mei estote. Philip. 3. d
Euang. Loquente Iesu ad turbas, ecce princeps vnus. Matth. 9 c

Dominica 24. & vlt. post Pentecost.

Ep Non cessamus pro vobis orātes. Col. 1. b
Euang. Cum videritis abominationem desolationis. Matth. 24 b

PROPRIVM SANCTORVM.

30. Nouemb In festo S. Andreæ Apostoli.

Epist. Corde enim creditur ad iustitiam. Rom. 10. b

Feria quarta.

Epistol. Honora patrem tuum, & matrem tuam. Exod. 20.

Euang. Quare discipuli tui transgrediuntur trad. seniorum. Matth. 15.

Feria quinta.

Epist. Factum est verbum Domini ad me. Hier. 7.

Euang. Surgens Iesus de Synagoga. Luc. 4. f

Feria sexta

Epistol. Conuenerunt filij Israël aduersus Moysen. Num. 20.

Euang. Venit Iesus in ciuitatem Samariæ. Ioan. 4.

Sabbato.

Epist. Erat vir in Babylone. Dan. 13.

Euangel Perrexit Iesus in montem Oliueti. Ioan. 8

Dominica quarta in Quadragesima.

Epistol. Scriptum est quoniam Abraham. Galat. 4.

Euangel. Abiit Iesus trans mare Galilææ. Ioan. 6.

Feria secunda.

Epistol. Venerunt duæ mulieres meretrices. 3. Reg. 3. e

Euangel. Propè erat Pascha Iudæorum. Ioan. 2. c

Feria tertia.

Epist. Locutus est Dominus ad Moysen dicens, Descende de monte. Exod. 32.

Euang. Iam die festo mediante. Ioan 7. b

Feria quarta

Epist. Sanctificabo nomen meum. Ezec. 36. e

Item alia epistol. Lauamini, mundi estote. Isai. 1. c.

Euang Præteriens Iesus vidit hominem cæcum. Ioan. 9.

Feria quinta.

Epist. Venit mulier Sunamitis ad Elisæum. 4. Reg. 4. d

Euang. Ibat Iesus in ciuitatem, quæ vocatur Naim. Luc 7. b

Feria sexta.

Epistol. Aegrotauit filius mulieris matris familias. 3. Reg. 17. c

Euangel. Erat quidam languens Lazarus. Ioan. 11.

Sabbato.

Epistol. In tempore placito exaudiui te. Isa 49. c.

Euang. Ego sum lux mundi. Ioan. 8. b

Dominica de Passione

Epist. Christus assistens pontifex. Heb. 9. b

Euang. Quis ex vobis arguet me de peccato? Ioan. 8. f

Feria secunda.

Epist. Surge & vade in Niniuen. Ionæ. 3.

Euangel. Miserunt principes & Pharisæi Ministros. Ioan. 7.

Feria tertia.

Epistol. Congregati sunt Babylonij ad regem. Dan. 14. c

Euangel. Ambulabat Iesus in Galilæam. Ioan. 7.

Feria quarta.

Epist. Loquere ad vniuersum cœtum filiorum Israel Leuit. 9 b. c

Euangel. Facta sunt Encænia Ierosolymis. Ioan. 10.

Feria quinta.

Epist. Orauit Azarias Dominum. Dan. 3. d

Euang. Rogabat Iesum quidam Pharisæus. Luc. 7. c

Feria sexta.

Epist. Dixit Hieremias, Domine, omnes qui te derelinquunt, confundentur. Hier. 17.

Euang. Collegerunt Pontifices & Pharisæi concilium. Ioan. 11.

Sabbato

Epistol. Dixerunt impij Iudæi ad inuicem. Hier. 18.

Euangel. Cogitauerunt principes Sacerdotum. Ioan. 12.

Dominica in Palmis.

Post benedictionem Palmarum,

Epist. Venerũt filij Israel in Elim. Exod. 15. d

Euang Cùm appropinquasset Iesus Ierosolymis. Matth, 21. a

Ad Missam.

Epist. Hoc enim sentite. Philip. 2. b

Euangel. Passio Domini secundùm Matthæum 26. e

Feria secunda maioris Hebdomadæ.

Epist. Dominus meus aperuit mihi aurem. Isai. 50. b

Euang Ante sex dies paschæ. Ioan. 12.

Feria tertia maioris Hebdomadæ.

Epistol. Dixit Hieremias, Domine demonstrasti mihi. Hier. 11. c

Euangel. Passio Domini nostri secundùm Marcum. 14.

Feria quarta maioris Hebdomadæ.

Epist. Dicite filiæ Sion, Ecce Saluator tuus venit. Isai. 62. d

Alia Epist. Domine quis credidit auditui nostro. Isai. 53.

Euang. Passio Domini secundũ Lucam 22.

Feria quinta in Cœna Domini.

Epistol. Conuenientibus vobis in vnum. 1. Cor. 11.

Euang. Ante diem festum Paschæ sciens Iesus. Ioan. 13.

Feria sexta in Parasceue.

Epist. In tribulatione sua manè consurgent. Osee 6.

Alia Epistola, Dixit Dominus ad Moysen & Aaron in terra Aegypti. Exod. 12.

Euãg. Passio Dñi secundũ Ioannẽ. 18. & 19.

Sabbato sancto

Epist. Si consurrexistis cũ Christo. Coloss. 3.

Euang. Vespere autem sabbati Matth. 28.

Dominica Resurrectionis Domini.

Epistol, Expurgate vetus fermentũ. 1 Cor. 5

Euang. Maria Magdalene & Iacobi & Salome emerunt aromata. Marc. 16. a

Euang. Attendite à fermento Pharisæorum. Luc. 12.

18. Octob. In festo S. Lucæ Euangelistæ.

Epist. Gratias ago Deo. 2. Cor. 8. c

Euang. Designauit Dominus & alios septuaginta duos. Luc. 10.

28. Octobris. In festo SS. Apostolorum Simonis & Iudæ.

Epist. Vnicuique nostrûm data est gratia. Eph. 4. b

Euang. Hæc mando vobis vt diligatis inuicem. Ioan. 15. c

1. Nouemb. In festo omnium Sanctorũ.

Epist. Ecce ego Ioannes vidi alterum Angelum. Apoc. 7.

Euang. Videns Iesus turbas ascendit in Mõtem. Mat. 5.

2. Nouemb. in commemo. defunctorum.

Epist. Ecce mysteriũ vobis dico. 1. Cor. 15. g

Alia Ep. Vir fortissimus Iudas. 2. Mach. 12. g

Alia Epist. Audiui vocem de cælo dicentem mihi. Apoc. 14. c

Euang. Amen amen dico vobis, quia venit hora. Ioan. 5. d

Aliud Euã. Dixit Martha ad Iesũ. Ioan. 11. e

Aliud Euang. Omne quod dat mihi pater. Ioan. 6. d

Aliud Euãg. Ego sum panis viuus. Ioan. 6. f

11. Nouẽb. In festo S. Martini epi. & cõf.

Epist. Ecce Sacerdos magnus. Eccl. 44. & 45

Euang. Nemo accendit lucernam. Luc. 11. d

21. Nouembris. In festo Præsentationis B. Mariæ Virginis.

Epist. Ab initio & ante secula. Eccl. 24.

Euang. Loquente Iesu ad turbas. Luc. 11.

In festo S. Catharinæ Virginis & Mart.

Epist. Confitebor tibi Domine rex. Eccl. 51.

Euang. Simile est regnum cælorum decem virginibus. Math. 25.

COMMVNE SANCTORVM.

In Natali Apostolorum.

Ep. Iam non estis hospites & aduenæ. Eph. 2.

Euãg. Hoc est præceptum meum. Ioan. 15. b

In Natali unius Martyris Pontificis.

Epist. Beatus vir qui suffert. Iacob. 1. b

Alia epist. Benedictus Deus & pater Domini nostri. 2. Cor. 1.

Euang. Si quis venit ad me, & non odit. Luc 14. d

Aliud Euang. Si quis vult venire post me. Mat. 16. d

In Natali vnius Martyris nõ Pontificis

Epist. Iustum deduxit Dominus. Sap. 10. b

Omne gaudium. Iacob. 1.

Alia Epist. Memor esto Dominum Iesum. 2. Timoth. 2. b. Communicantes. 1. Petr. 4. b

Euang. Nolite arbitrari quia venerim pacem mittere in terram. Mat. 10. c

Aliud euãg. Nihil opertum quod nõ reueletur. Mat. 10. d. Nisi granum frum. Ioan. 12. d

De vno Martyre temp. Paschali.

Ep. Stabũt iusti in magna constantia. Sap. 5.

Euang. Ego sum vitis vera. Ioan. 15.

De pluribus Martyribus temp. Paschali

Epist. Benedictus Deus & Pater. 1. Petr. 1.

Post hæc ego Ioannes audiui. Apoc. 19.

Euang. Ego sum vitis. Ioan. 15.

Aliud Euang. Amen amen dico vobis quia plorabitis. Ioan. 16. d

Commune plurimorum Martyrum extra tempus Paschale.

Epist. Iustorum animæ. Sap. 3.

Alia epist. Iusti autẽ in perpetuum. Sap. 5. e

Alia epist. Rememoramini pristinos dies. Hebr. 10. c

Alia epist. Reddidit Deus iustis mercedem. Sap. 10. c

Alia Epist. Iustificati ex fide. Rom. 5.

Alia Epi. Nõ sũt cõdignæ passiones. Ro. 8. c

Alia Ep. Exhibeamus nosmetipsos. 2. Cor. 6

Alia Epist. Sancti per fidem vicerunt regna. Hebr. 11. c

Alia epist. Respondit vnus de Senioribus. Apocal. 7. b

Euang. Cùm audieritis prælia. Luc. 21. b

Aliud Euang. Descendens Iesus de monte stetit in loco campestri. Luc. 6.

Aliud Euang. Sedente Iesu super montem Oliueti. Math. 24.

Aliud euang. Videns Iesus turbas ascendit in montem. Matth. 5.

Aliud Euang. Respondens Iesus dixit, Confiteor tibi pater. Matth. 11.

Aliud Euang. Væ vobis qui ædificatis monumenta. Luc. 11. f.

Aliud Eu. Qui vos audit, me audit. Luc. 10. c.

Aliud Euang. Attendite à fermento Pharisæorum. Luc. 12.

Commune Confessoris Pontificis.

Epist. Ecce Sacerdos magnus. Eccl. 44. & 45.

Alia Epist. Plures facti sunt Sacerdotes. Hebr. 7. d

Alia Epist. Omnis pontifex ex hominibus assumptus. Heb. 5.

Alia Epist. Mementote præpositorum vestrorum. Hebr. 13. b

Euang. Homo quidam peregre. Matt. 25. b

Aliud Euã. Vigilate, quia nescitis. Matt. 24. e

Aliud Eu. Nemo accẽdit lucernam. Luc. 11. d

Aliud Euang. Videte, vigilate & orate. Mar. 13. e

Commune Doctorum.

Epist. Testificor coram Deo. 2. Timoth. 4. Iustus cor suum tradet. Eccl. 39.

Euang. Vos estis sal terræ. Matth. 5. b

Commune Confessoris non Pontificis.

Epist. Beatus vir qui inuentus est sine macula. Eccl. 31. b

Alia Epist. Spectaculum facti sumus mundo. 1. Cor. 4. b

Alia Epist. Quæ mihi fuerũt lucra. Phili. 3. b

Euang. Sint lumbi vestri præcincti. Luc. 12. e

Aliud Euang. Nolite timere pusillus grex. Luc. 12. d

Aliud Euang. Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam. Luc. 19. b

Commune Abbatum.

Epist. Dilectus Deo & hominibus. Eccl. 45.

Finis Indicis Epistolarum & Euangeliorum.

